Sold by
Thomas Baker,
1 Soho Square, 1
LONDON.

40 a/.

SUAREZ, FRANCISCO, S. J., 1548-1617

De VIRTUTE ET STATU RELIGIONIS

(v. II second set)

99694

B7678
81618
81619
99694







OPERIS
DE
RELIGIONE
Tomus Secundus.

COMPLECTENS

TRACTATVS {
IV. De Oratione, Deuotione, & Horis Canonicis.
V. De Iuramento, & Adiuratione.
VI. De Voto.

Auctore

P. D. FRANCISCO SVAREZ
Granatenſi, è Societate IESV, in Regia Conimbricenſi Academia S. Theologiæ quondam primario ac emerito Profeſſore.

EDITIO NOVISSIMA.

INDICIBVS LOCORVM SCRIPTVRÆ, Canonum, & Rerum verborúmque inſignita.

LVGDVNI,
Sumptibus Iacobi Cardon.

M. DC. XXX.
CVM PRIVILEGIO REGIS.



P. Faber fecit.

BOSTON COLLEGE LIBRARY
CHESTNUT HILL, MASS.

BT
1100
.S83
1630
JESUITICA
OVERSIZE
t. 2

2·25·16

AD ILLVSTR^MVM ET REVER^MVM D.

D. MARTINVM ALPHONSVM A MELLO

Epiſcopum Lamecenſem, &c.

MVLTA ſunt, Illuſtriſſime Præſul, quæ me non ſolùm ſponte concitatum mouerent, ſed cogerent repugnantem, vt quas de Religione lucubrationes nunc promulgo, tuo velim patrocinio defendi, tuo nomine illuſtrari. Enimverò quæcumque tibi liberali ſanè manu aut natura indidit, aut Deus contulit ornamenta, tanto enitent ſplendore, tanta radiant claritate, vt lucem obſcuris, nitorem abiectis, cunctis denique poſſint ſplendorem fœnerari. Nobilitatem ſi requiro, quam meritò Ariſtoteles luci voluit comparare, eam ſic *Ariſtot. 2. Rethor.* video diffuſis, paſſim non dicam Luſitania, ſed Hiſpania radiis collucere, vt meritò poſſim ſperare ex tanto generis ſplendore, qui integras familias ſuo, vt ſic dicam, attractu reddere potuit perilluſtres, multum lucis, ac venuſtatis in hoc opus poſſe deriuari. Quòd ſi illa, quæ ex tuis Maioribus accepiſti, tantis fulgurant ornamentis, quanto credendum eſt emicare ſplendore, quanta enitere pulchritudine dotes illas, ac decora immortalia, quæ tibi induſtria peperit, ſtudiũ acquiſiuit, diligentia comparauit? Ea ſanè ita per ſe ſunt illuſtria, vt alieno non egeant teſtimonio, cum propria ſic radient venuſtate. Septem illas ſtellas, quas in Chriſti dextera eximia luce micantes ſua in Apocalypſi Ioannes vidit, præſtantes Ec- *Apoc. 1.* cleſiæ Præſules deſignare ſacræ paginæ Interpretes atteſtantur: indicare nempe voluit Chriſtus Dominus eos Chriſtianæ Reipublicæ Pontifices præponendos, qui & virtutis ſplendore, & ſapientiæ luce, & doctrinæ claritate ſic ſplendeſcant, vt diffuſis, quâ morum, quâ doctrinæ radiis, ſtellas exprimant, & ſydera repræſentent, non vago errantia curſu, ſed firmo in Chriſti dextera emicantia ſplendore. Quis te, illuſtriſſime Præſul, vnum ex his ſydus non agnoſcat, & meritò non decantet? quem per tot annos ſingulari vitæ exemplo, felici doctrinæ vbertate, & eximiæ ſapientiæ luce ſic nouimus tuæ diœceſi præſidentem, vt tenebroſas vitiorum latebras vitæ exemplo illuſtraueris, obſcuram ſcelerum caliginem doctrinæ ſplendore expuleris, intrincatos humanæ mentis receſſus ſapientiæ luce expedieris, ac paſſim occurrentem miſerorum hominum egeſtatem tanta liberalitate ſubleuaueris, vt non obuia ſolum pauperum agmina paueris, paſcáſque quotidie abundanter: ſed latebras, rimuláſque perquiras, quibus egeni, quaſi in tenebris occultantur, vt eos tuæ beneficentiæ luce ab illa vindices egeſtate, aut ſaltem communi recrees alimento. Itaque cùm magnis, ac paruis, cùm ſummis, ac infimis, debitor, ſis iuxta doctrinam Pauli, vtriſque ſic ades, quâ vitæ exemplo, quâ doctri- *Rom. 1.*

næ luce, quâ opum facultate, vt nemo ſit, qui ſe vel à luce, vel à calore tuo abſcondat: nemo, inquam, quia non tuis tantùm, ſed alienis, imò omnibus ſic eluxiſti, hodiéque eluces, vt mirificè in te quadret illud Gregorij Nazianzeni cùm Athanaſium dilaudaret, *Creditur*, inquit, *illi populi Alexandrini præſidentia, quod perinde eſt, ac ſi dicam, totius orbis præfectura*, quia ita præfuit Eccleſiæ Alexandrinæ, vt vniuerſo orbi prodeſſet. Sic tu illuſtriſſime Præſul, non Lamecenſi tantùm Eccleſiæ ſydus emicas in manu Dei; ſed toti Luſitaniæ, imò vniuerſo orbi ita ſplendeſcis, vt non ſolùm ad vnam Eccleſiam regendam videaris electus, ſed omnium præfectura dignus poſſis iudicari; ac proinde non ſydus tantùm in manu Dei, ſed lux mundi videaris, quales Princeps paſtorum omnes ſuæ Eccleſiæ paſtores eſſe voluit. Quis ergo dubitet hoc opus, quamuis nullo nitore à me prodeat exornatum, tuo tamen eximio circum poſitum ſplendori, ita luce, ſi non propria, at aliena ſaltem proditurum illuſtre, vt iam manibus teri, ac omnium oculis mereatur vſurpari? Multò verò minùs mihi dubium eſſe poteſt ſuſcepturum te libenter hoc opus tuo vel patrocinio defendendum, vel claritudine illuſtrandum; cùm tuæ in me, laboréſque meos voluntatis pignora habeam perantiqua. Vix pedem intuleram in Luſitaniam, cùm tuam ita ſum expertus beneuolentiam, & tanta liberalitate beneficiis cumulatus, vt cum multa, & maxima eſſent accepta, plura tamen, ac maiora ſemper iuberent ſperare. Nec vana extitit ſpes, aut inanis coniectura: enimverò tuæ in me propenſionis argumenta tam liberali augmento in dies creſcunt, vt non verbis tantùm, ſed factis, non futili oſtentatione, ſed ſolidis teſtimoniis ſatis habeam exploratum, ita tibi me eſſe obligatum, ac beneficiis deuinctum, vt licèt multum inſudem dum exoluo, nunquam debitum poſſim compenſare. Quapropter, cùm veriſſimum ſit illud Auguſtini: *Nimis durus eſt amicus, qui dilectionem ſi nolebat impendere, nolit & rependere:* ferrei ſanè ingenij, & intractabilis eſſem, ſi tantæ in me beneuolentiæ, quanta in te ſemper enituit, non aliquid rependerem officij, quo omnibus innoteſceret, non malè omninò in me tot fuiſſe collata beneficia. Eóque libentiùs hos tibi offero commentarios meæ in te indices obſeruantiæ, ac tuo nomine decorandos, quòd non leui ducar coniectura, futurum tibi hoc munus periucundum; cùm enim tanta auiditate, quæ à me nondum in publicum euulgantur, & exquiras, & ſoleas lectitare; multò ſpero auidiùs has perleges commentationes, maiori diligentia lucubratas: quæ ſi tuo calculo approbantur, nequibunt ſanè doctis viris diſplicere. Eas ergo ea accipe voluntate, qua à me tibi dicantur, & ſic efficies, vt illis ex tua authoritate nouus accedat ſplendor, & me auctorem nouis pergas beneficiis demereri, quæ etſi rependere nequeo propter ſui magnitudinem, at recognoſcere ſoleo, ac ſæpiùs numen deprecari, vt longior tibi vita perennet, felici tandem præmio coronanda.

Gregor. Nazianz. Orat. 21.

Matth. 5.

Auguſt. de Catechiz. rud.

APPRO

APPROBATIO.

OPus Doctoris Franciſci Suarez ex ſacra Religione Societatis Ieſu (cuius titulus eſt, Tomus ſecundus: *De Virtute, & Statu Religionis*) vidi de mandato ſupremi Senatus, in quo nihil reperi, quod orthodoxæ fidei, vel ſanctis moribus repugnet, quin potius Author omnia ſummo ſcrutatur iudicio, ac diligentia perpendit. Quare ad communem omnium vtilitatem digniſſimum cenſeo, quod in lucem prodeat, typíſque mandetur. In Conuentu D. Philippi, Matriti, 18. die Auguſti 1609.

M. Fr. Philippvs de Campo.

LICENTIÆ.

ORdine ſanctæ, & ſupremæ Inquiſitionis Senatus, qua potui diligentia perlegi opus iſtud *De Virtute, & Statu Religionis*, quod poſt multa alia, eáque præclariſſima, compoſuit inſignis admodum Doctor Franciſcus Suarius ex ſacra Religione Societatis Iesv, Pater vtique & literis, & religione præſtantiſſimus, & ſicut alia eruditiſſimis quibuſque admodum fuerunt probata, ita & præſens haud dubiè probabitur, quippe quod virtutem Religionis ſecundùm ſe, actus illius tam internos, quàm externos, præcepta, & reliqua omnia, quæ ipſam concernunt, mira de more & ſubtilitate, & perſpicuitate contempletur, exponendo interim ad mentem SS. Patrum multa loca S. Scripturæ, quorum expoſitiones tam ſpeculationi, quàm rei morali mirabiliter patrocinantur. Tantum abeſt, vt aliquid contineat orthodoxæ Fidei, vel ſanctis moribus repugnans. Quare ad communem ſtudentium vtilitatem digniſſimum cenſeo, vt tam eximij laboris fructus in lucem prodeat, typíſque mandetur. In Conuentu D. Franciſci de Enxobregas Olyſippone, die 24. Septembris, anno Domini 1607.

Fr. Lvdovicvs ab Angelis.

EGo Hieronymus Diaz Societatis Iesv, in Luſitana Prouincia Prouincialis è facultate ad id mihi facta à Reuerendo admodum Patre noſtro Generali Claudio Aquauiua, facultatem concedo, vt hoc opus *De Virtute Religionis* à Patre Franciſco Suario Societatis noſtræ, ſacræque Theologiæ Doctore, & in Conimbricenſi Academia primario profeſſore compoſitum, & eiuſdem Societatis grauium doctorúmque hominum iudicio approbatum, typis mandetur. In quorum fidem has literas manu noſtra ſubſcriptas, ſigillóque noſtro munitas dedimus. Conimbricæ 1. die Iulij, anni Domini 1608.

Hieronymvs Diaz.

Facultas R. P. Prouincialis Societatis Iesv, *in Prouincia Lugdunenſi.*

LVdouicus Michaëlis Prouincialis Collegiorum Societatis Iesv, in Prouincia Lugdunenſi, iuxta priuilegium eidem Societati à Rege Chriſtianiſſimo Henrico III. die 10. menſis Maij, anni 1583. & Henrico IV. nunc regnante 20. Decembris 1606. conceſſum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab eiuſdem Societatis hominibus compoſitos, abſque illorum permiſſione imprimant: permittit Horatio Cardon, Lugdunenſi Bibliopolæ, vt *Tomum II. Operis de Virtute & Statu Religionis*, Authore P. D. Franciſco Suarez, &c. ad ſex proximos annos imprimere, ac liberè diuendere poſſit. Datum Lugduni die 6. Maij 1609.

Lvd. Michaelis.

Summa Priuilegij à Chriſtianiſſimo Galliarum Rege obtenti.

HEnrici IV. Galliæ & Nauarræ Regis diplomate cautum eſt, ne quis in ſuo regno, aliiſve locis ditioni ſuæ ſuppoſitis, intra proximos annos decem à die conceſſionis præſentium inchoandos, excudat, vendat, excudendum vendendúmque quouis modo ac ratione conetur, librum qui inſcribitur, *Tomus II. Operis de Virtute, & Statu Religionis*, Auctore P. D. Franciſco Suarez, &c. vno Horatio Cardon, Bibliopola Lugdunenſi, excepto, cuíve ipſe conceſſerit. Sub pœnis originali diplomate contra delinquentes expreſſis. Datum Lutetiæ, die 17. Iulij, anno 1609.

Sic ſignatum,

De mandato Regis

Perreav.

INDEX TRACTATVVM, & Librorum, qui in hoc volumine continentur.

TRACTATVS QVARTVS.

DE Oratione, Deuotione, & horis Canonicis, in quatuor libros diuiſus. pag.1.
Lib. I. De oratione in communi. pag.3.
Lib. II. De oratione mentali, ac deuotione. pag.79.
Lib. III. De oratione vocali in communi, & præſertim de priuata. pag.145.
Lib. IV. De oratione publica Eccleſiæ, horis Canonicis, & laude Dei, per cantum, & pſalmodiam. pag.180.

TRACTATVS QVINTVS.

De Iuramento, & adiuratione, in quatuor libros diuiſus. pag.296.
Lib. I. De iuramento, præſertim aſſertorio. pag.298.
Lib. II. De iuramento promiſſorio, eiúſque obligatione. pag.340.
Lib. III. De præceptis ad iuramentum pertinentibus, & periurio, aliiſque peccatis eis contrarijs. pag.458.
Lib. IV. De adiuratione. pag.628.

TRACTATVS SEXTVS.

De Voto, in ſex libros diuiſus. pag.512.
Lib. I. De eſſentia & honeſtate voti. pag.514.
Lib. II. De materia voti, & diuiſionibus quæ ex materia ſumuntur. pag.571.
Lib. III. De perſonis, quæ vouere poſſunt. pag.607.
Lib. IV. De obligatione voti. pag.628.
Lib. V. De peccatis contra voti obligationem. pag.1105.
Lib. VI. De irritatione, commutatione, & diſpenſatione voti. pag.1139.

Ordo, & numerus capitum vniuſcuiuſque libri in eius initio deſignabitur.

INDEX QVÆSTIONVM, ET ARTICVLORVM D. THOMÆ IN 2. 2. QVI IN HOC VOLVMINE EXPLICANTVR.

Explicantur in hoc volumine Quæſtiones, & Articuli, in quibus D.Thomas de Religionis actibus in hoc opere explicatis, & vitijs illis contrarijs in parte ſecunda ſuæ ſecundæ partis diſſeruit. Et ideo pro ſtudentium vtilitate loca, in quibus ſinguli articuli exponuntur, in præſenti indicabimus.

QVÆSTIO LXXXVIII.

De Deuotione.

*Art.*1. Vtrum deuotio ſit ſpecialis actus. tract.4.lib.2.cap.6.
2. Deuotio ſit actus Religionis. ibid.cap.7.
3. Meditatio ſit deuotionis cauſa.ibid.cap.8.
4. Lætitia ſit deuotionis effectus, eod.cap.8. à num.11.

QVÆSTIO CIII.

De Oratione.

*Art.*1. Oratio ſit actus appetitiuæ virtutis. tract.4.lib 1.à princip.
2. Sit conueniens orare Deum.ibid.cap.6.
3. Oratio ſit actus Religionis. ibid. cap.7. & 8.
4. Vtrum ſolus Deus ſit orandus.ibid.cap.9. & 10.
5. Sit aliquid determinatè petendum, ibid. cap.17.num.1.& 2.
6. Debeamus temporalia petere, ibid. c.17. & ſeq.
7. Pro aliis orare debeamus. ibid.cap.13.14. & 15.
8. Debeamus orare pro inimicis. ibid. c.16.
9. De ſeptem petitionibus orationis Dominicæ. ibid.lib.3.cap.8.
10. Orare ſit proprium rationalis creaturæ. ibid lib.1.cap.12.num.7.
11. Sancti in patria orent pro nobis. ibid.c.11. & 12.
12. Oratio debeat eſſe vocalis. ibid.lib.3.c.1. & 3.
13. Attentio requiratur ad orationem. ibid. lib.3.cap.3.4.& 5.& lib.4.cap.14.& cap.26.
14. Oratio debeat eſſe diuturna. ibid. lib.1. cap.26.lib.2.cap.5.& lib.3.c.7.& lib.4. cap.15.& 27.
15. Oratio ſit efficax ad impetrandum. ibid. lib.1.à cap.23.ad 27.
16. Oratio ſit meritoria. ibid.cap.22.
17. De ſpeciebus orationis. ibid. lib.2.cap.3. à num.3.& lib.3.cap.2.à num.8.

QVÆSTIO LXXXVIII.

De Voto.

*Art.*1. Quid ſit votum.tract.6.lib.1.à 1.vſque ad 14.cap.
2. Quid cadat ſub votum. ibid. lib.2. per totum.
3. De obligatione voti. ibid.lib.4.& 5.totis.
4. De vtilitate vouendi ibid.lib.1.cap.18.
5. Votum ſit actus Religionis. ibid. lib.1. cap.5.& 16.
6. Melius ſit operari ex voto, quàm ſine voto. ibid.lib.1.cap.17.
7. An votum ſolemnizetur, &c. attingitur tract.5.lib.1.c.19.num.19.Integra verò eius declaratio remittitur in tractatum de Statu Religionis.
8. Subiecti aliis impediantur à vouendo. ibid.lib.3.cap.5.6.& 7.
9. Pueri poſſint voto obligari, &c. ibid. lib.3.cap.2.& 3.& lib.6. à 1.cap. vſque ad 8.
10. Poſſit voto diſpenſari. ibid.lib.6.cap.9.

11. In

11. In ſolemni voto continentiæ poſſit fieri diſpenſatio, remittitur in tractatum de Statu Religionis.
12. Ad commutationem, vel diſpenſationem requiratur Prelati auctoritas. ibid. lib. 6. à cap. 20. vſque ad 27.

QVÆSTIO LXXXIX.

De Iuramento.

Art. 1. Quid ſit iuramentum. tract. 5. lib. 1. cap. 1.
2. Sit licitum iurare. ibid. cap. 2.
3. Conuenienter ponantur tres comites iuramenti. ibid. cap. 3.
4. Iurare ſit actus Religionis. ibid. cap. 4.
5. Iuramentum ſit appetendum, &c. ibid. cap. 4. num. 14.
6. Liceat per creaturas iurare. ibid. cap. 5.
7. Iuramentum habeat vim obligandi. ibid. lib. 2. ferè per totum.
8. Maior ſit obligatio iuramenti, quàm voti. ibid. lib. 2. cap. 3.
9. Poſſit in iuramento diſpenſari. ibid. lib. 2. à cap. 38.
10. Iuramentum impediatur per aliquam conditionem perſonæ, vel temporis. tract. 5. lib. 1. cap. 14 præſertim à num. 9. & tangitur etiam tract. 5. lib. 1. cap. 3. num. 9.

QVÆSTIO XC.

De Adiuratione.

Art. 1. Liceat adiurare hominem. tract. 5. lib. 4. cap. 1. & 2.
2. Liceat dæmones adiurare. ibid. lib. 4. c 2. à num. 6.
3. Liceat irrationalia adiurare. ibid. lib. 4. cap. 2. à num. 12.

QVÆSTIO XCI.

De laude Dei.

Art. 1. Deus ſit ore laudandus. tract. 4. lib. 3. cap. 1. & lib. 4. ferè toto.
2. In Diuinis laudibus ſint cantus aſſumendi. ibid. lib. 4. cap. 7. 8. & 9.

QVÆSTIO XCVIII.

De Periurio.

Art. 1. Falſitas requiratur ad periuriũ. tract. 5. lib. 3. cap. 2. 5. 9. & 12.
2. Periurium ſit ſemper peccatum. ibid. c. 2.
3. An periurium ſit peccatum mortale. ibid. cap. 3. cum multis ſequentibus, præſertim à cap. 15.
4. Vtrùm peccet ille, qui iniungit iuramentum ei, qui periurat. cap. 13. & 14.

TRACTA

TRACTATVS QVARTVS DE ORATIONE, DEVOTIONE, ET HORIS CANONICIS.

PROOEMIVM.

MAteriam de virtute Religionis in duas præcipuas partes in ſuperioribus diuiſimus. Et in priori comprehendimus generalem doctrinam de Diuino cultu,& præceptis ad illam pertinentibus,vitiíſque contrariis,quam totam in ſuperiori volumine complexi ſumus. In hoc verò reſeruauimus tres ſpeciales actus huius virtutis, Orationem nimirum, Iuramentum, & Votum, quoniam præter rationem cultus,peculiares habent rationes morales, quæ ad cultum ſupponuntur, quarum ſpecialis cognitio neceſſaria eſt, & propriam inueſtigationem, & conſiderationem requirit. Igitur ad inſtitutum accedendo, ab actu orationis tanquam præcipuo,magíſque interno initium ſumimus.

Diſputauit autem Diuus Thomas de hoc actu in 2. 2. quæſt. 83. ante quam præmittit tractatum de Deuotione in quæſt. 82. Imò hos duos tantùm actus ponit inter actus internos Religionis,ideóque de illis ante alios diſputat. Poſtea verò in quæſt. 91. inter actus externos Religionis, quibus aliquid Diuinum ab hominibus aſſumitur, ponit laudem, & inuocationem Dei, quoniam per illam Diuinum nomen aſſumimus. Nos verò omnes hos actus, & plures alios,propter magnam eorum connexionem in hoc tractatu declarabimus.Conſiderauimus enim,Deuotionē non tam eſſe cultum, quàm ipſum affectum cultus, & ita ſecundum quamdam rationem eſſe veluti quoddam generale principium coniunctum cum omni externo actu Religionis. Quatenus verò aliquam ſpecialem rationem, & conſiderationem habere poteſt, eſſe quemdam effectum, vel intrinſecam proprietatem orationis, præſertim mentalis, víxque ab ea ſeparari poſſe in ſuo fieri,& eſſe,ideóque nec cognitione ſeparandam eſſe. Deinde animaduertimus,licèt oratio dicatur actus interior Religionis, quia præcipuè debet in mente verſari, tamen etiam eſſe actum exteriorem, quia etiam ore fieri debet. Imò ſi quis rectè conſideret, nullus eſt actus Religionis,ab affectu colendi diſtinctus,qui non poſſit,& ſola mente fieri,& per corpus exhiberi, nam de Adoratione diximus vtroque modo fieri poſſe: & Votum, ac Iuramentum mente, ac ore fieri poſſunt; & conſequenter etiam laus Dei, & inuocatio nominis eius interior, & exterior eſſe poteſt; & inuocatio propriè eſt oratio, laus verò cum oratione eſt coniuncta, ſicut & gratiarum actio, & obſecratio; ideóque de his omnibus in hoc tractatu dicemus.

Deuotio non tam eſt cultus,quàm affectus cultus.

Diuidenda igitur eſt Oratio in internam, & externam, ſeu mentalem, & vocalem,ſumitúrque diuiſio ex Chryſoſtomo,homil.79. ad Populum; Nilo, lib.de Oratione cap.39.& 40.& aliis,quos infrà,vtrumque membrum pertractando,referemus.Illa verò duo membra ita diſtinguuntur, vt Oratio men-

Oratio in mentalem, & vocalem diuiditur.

talis ſola mente conſummetur, ſignúmque externum non requirat; vocalis autem voce quidem conſummatur, neceſſariò tamen poſtulat interiorem actum tanquam formam,ſeu vitam ſuam; ſicut enim actus externus ſine interno nec bonus,nec malus,imò nec moralis eſſe poteſt: ita nec Oratio externa ſine interna nomen orationis meretur. Vnde fit,non rectè addi illi diuiſioni tertium membrum quaſi ſubdiuidendo orationem vocalem in purè vocalem,& quaſi compoſitam ex mentali, & vocali; qua diuiſione vtitur Nauarrus in Enchiridio dè Oratione c. 1. n. 28. At verò Oratio, quæ ſolis labiis ſine mente,& ſine vllo genere attentionis interioris fit, vmbram habet orationis, non veritatem; ideóque membrum illud neceſſarium non eſt,vt benè notauit Cardinalis Bellarminus lib.1.de Bona Operatione cap.2.Ex illis autem duobus membris prior eſt mentalis oratio, & veluti in ſe præhabet omnes orationis proprietates,per eam tamen orationi vocali conueniunt,quatenus in ea quodammodo includitur. Vnde fit,vt & in multis conueniant, & in multis etiam differant. Præſertim verò eſt hoc loco vna differentia notanda, quòd mentalis oratio, quia non percipitur ab aliis hominibus, priuata ſolùm eſſe poteſt: vocalis tamen oratio,quia externa eſt,& ſenſibilis,& priuata, & publica eſſe poteſt. Iuxta has ergo rationes, & partitiones tractatum hunc in quatuor libros diuidemus. Primus erit de Oratione in communi. Secundus de mentali Oratione, ac Deuotione. Tertius de vocali oratione priuata. Quartus de publica,qui de Horis Canonicis inſcribi poteſt.

Oratio externa ſine interna nomen orationis nō meretur.

INDEX CAPITVM LIBRI PRIMI DE ORATIONE IN COMMVNI.

Caput 1. *Quid nomine orationis intelligendum ſit.*
Cap. 2. *De Diuiſione orationis in bonam, vel malam.*
Caput 3. *Vtrùm oratio ſit actus intellectus, vel voluntatis.*
Caput 4. *Vtrùm homo poſſit mente orare abſque vocis conceptu, & quomodo.*
Caput 5. *Soluuntur nonnullæ difficultates.*
Caput 6. *An Deus conuenienter oretur,& honeſtè.*
Caput 7. *Vtrùm oratio ſit elicitus actus virtutis Religionis.*
Caput 8. *Vtrùm oratio ſit actus ſupernaturalis,& infuſus.*
Caput 9. *Vtrùm ſolus Deus orandus ſit.*
Caput 10. *Quomodo poſſint orari creaturæ rationales.*
Caput 11. *Vtrùm omnes ſpiritus beati, & iuſti orare poſſint.*
Caput 12. *Vtrùm omnibus viatoribus conueniat orare.*
Caput 13. *Vtrùm ſit orandum pro aliquo in particulari.*
Caput 14. *Vtrùm orandum ſit pro defunctis.*
Caput 15. *Vtrùm pro omnibus orandum ſit.*
Caput 16. *De oratione pro inimicis.*
Caput 17. *Vtrùm liceat in oratione petere bona temporalia.*
Caput 18. *Vtrùm petendo bona temporalia, petatur aliqua gratia.*
Caput 19. *Vtrùm temporalia mala in oratione peti poſſint.*
Caput 20. *Vtrùm ſpiritualia bona abſolutè peti poſſint.*
Caput 21. *Expediuntur aliqua dubia circa petitionem bonorum ſpiritualium.*
Caput 22. *Vtrùm oratio ſit actus meritorius, & ſatisfactorius.*
Caput 23. *Vtrùm oratio impetret, & quidnam.*
Caput 24. *Vtrùm oratio impetratiua ex fide procedere debeat.*
Caput 25. *Vtrùm in oratione impetratoria charitas requiratur.*
Caput 26. *Vtrùm oratio ad impetrandum, perſeuerantiam exigat.*
Caput 27. *Vtrùm orans pro ſe tantùm impetret,vel etiam pro aliis.*
Caput 28. *Vtrùm oratio ſit ad ſalutem neceſſaria.*
Caput 29. *Quale ſit orationis præceptum.*
Caput 30. *De diſcernendo tempore,quo vrget orationis obligatio.*

LIBER

LIBER PRIMVS DE ORATIONE IN COMMVNI.

Ordo diſputationis de oratione.

QVONIAM oratio (vt dixi) præter rationem cultus, ſuam peculiarem naturam habet, ſecundùm quam proprias cõditiones requirit, tam quoad ſuum eſſe phyſicum, & entitatiuum (vt ſic dicam) quàm quoad ſuam honeſtatem, & moralitatem, ideò priùs vtrumque eſſe orationis tam phyſicum, quàm morale à nobis explicandum eſt; poſtea de illius principiis, & cauſis; deinde verò de effectibus dicemus; ac tandem præceptum illius, & neceſſitatem declarabimus. De vitiis autem orationi oppoſitis nihil dicere oportebit, quia præceptum eius affirmatiuum eſt, & per omiſſionem potiſſimùm violatur, quæ ſpecialem conſiderationem non requirit vltra præcepti declarationem. Præſertim, quia de tali omiſſione vix conſtare poteſt, niſi vbi intercedit Eccleſiaſticum præceptum, de quo in lib. 4. potiſſimùm dicendum eſt. Quod ſi interdum peccatur, etiam committendo contra debitum orandi modum; explicando conditiones ad orationem neceſſarias, omnes illos defectus declarabimus: & ita nihil de vitiis contra orationem ſeparatim conſiderandum relinquetur.

CAPVT I.

Quid nomine orationis intelligendum ſit.

1. Orationis etymologia ex D.Hier.

PRincipio circa nomen orationis abſolutè ſumptum, conſiderandum eſt ex Hieronymo Epiſt. 139. ad Cyprianum, orationis nomen aliter apud Latinos, ſeu Rhetores, aliter in Scripturis ſanctis, & vſu Eccleſiaſtico ſumi. *Nam oratio*, ait, *iuxta Grammaticos, omnis ſermo loquentium eſt, cuius etymologiam ſic explicant, oratio eſt oris ratio. In Scripturis autem ſanctis difficilè orationem iuxta hunc ſenſum legimus, ſed quæ ad preces, & obſecrationes pertinet.* Atque ita oratio dicta eſt à verbo *Orandi*, quod rogare, aut obſecrare ſignificat. Accipitur ergo in præſenti *Oratio*, pro ipſo actu orandi, vel obſecrandi, & quia hic actus ſpeciali, & præcipua ratione circa Deum fit, ideo oratio ſimpliciter dicta, & prout nunc à nobis ſumitur, habitudinem dicit ad Deum. Nam licèt ad Sanctos orare poſſimus; tamen vel vſque ad Deum tendere debet A oratio, vel non eſt actus Religionis, ſed alterius virtutis, vt infrà dicemus.

2. Triplex orationis acceptio. *D.Bonauent. D. Anton. Nauar.* Oratio communiſſimè ſumpta quid ſit. *Gloſſ. ord.*

Priùs verò quàm orationem deſcribamus, oportet præmittere vulgarem diſtinctionem de triplici acceptione huius vocis, ſcilicet communiſſimè, communiter, & propriè. Qua vſus eſt D.Bonau. in 4.diſt.15. art.1.quæſt.4. & D.Ant.4. p. tit.5. cap.8. §.1. Nauar. in Enchirid. de Orat. cap.1. prælud.5. Oratio communiſſimè ſumpta ſignificare dicitur omnem bonam operationem, quæ acceptio ſumpta eſt ex Gloſſa ordinaria in id 1. ad Theſſalon.5. *Sine intermiſſione orate*, quod ſic exponit, id eſt, *ſemper iuſtè viuite, nam iuſtus nunquam deſinit orare, niſi* B *deſinat iuſtus eſſe; ſemper ergo orat, qui ſemper bene agit.* Similia habet in id Lucæ 18. *Oportet ſemper orare, & nunquam deficere.* Et ita notauit Richard. in 4. d.15. art.4. quæſt.2. & imitatus eſt Bloſius in Can. vit. ſpirit. cap.24. Et videtur hanc ſignificationem elicere ex ipſis verbis Chriſti, & Pauli, quæ ita etiam intellexiſſe videntur Beda, & Euthymius ibi. Hac etiam ſignificatione abuſus eſt Vvicleph, qui teſte Vvaldenſi tom.3.c.1. & 2. triplicem diſtinguebat orationem, mentalem, vocalem, & vitalem; & hanc vltimam in bonis operibus ponebat, vt alias duas contemneret, nulliúſque C momenti eſſe diceret.

Richard. Bloſius. Beda. Euthym. Vvicleph. Vvald.

3. Tertia acceptio qua oratio dicitur vitalis, vtpote impropriiſſima, reiicitur.

Vt ergo ab hæreticis diſſentiamus, melius eſt, ſignificationem hanc non admittere, nam re vera eſt impropriiſſima, &(vt opinor) in Scriptura non habet fundamentum. Quia Chriſtus Dominus, & Paulus non adeo metaphoricè, & impropriè, ſed verè, & propriè de oratione loquebantur. Vnde Chriſtus Dominus eius neceſſitatem, & vtilitatem ſtatim declarat exemplo iudicis, qui precibus viduæ eſt flexus, & quaſi deſcripſit illam orationem, dicens, *eſſe clamorem ad Deum*, dum ſubdit: *Audite quid iudex iniquitatis dicit: Deus autem non faciet vindictam electorum ſuorum clamantium ad ſe* D *die, ac nocte?* *Luc.18.*

4. Explicatur variè illud Chriſti Domini, *oportet ſemper orare*, quatenus tertiæ acceptioni ſuffragatur. *Gloſ. interli. Lyra. D.Thom. D.Bonauent.*

Nec verò particulæ illæ *ſemper*, aut *die, ac nocte*, cogunt nos, vt illam ſignificationem admittamus, quia licèt dicatur, ſemper eſſe orandum, ſatis apta eſt illa expoſitio communis, oportere *ſemper*, id eſt, omnibus temporibus congruis, vel temporibus ſtatutis, ab oratione non deſiſtere. Quam expoſitionem præter Gloſſam interlinearem, & Lyram probat D.Thomas in Paulum, & Bonauentura in Lucam, qui etiã addit, illud *ſemper* rectè explicari, id eſt, *frequenter*, aut *frequentiſſimè*. Sicut enim Scriptura impoſſibile dicit, aut nunquam fieri, quod eſt

difficillimum, vel rarò fit, ita ſemper dicit fieri A oportere, quod frequenter faciendum eſt. Maximè, quia communi etiam, & vſitato loquendi modo ſemper facere dicimus id, cui magno affectu incumbimus, ita vt quoties poſſumus, & quãdocunque vacat, illud faciamus. Sic de homine ſtudioſo dicimus, *Semper ſtudet*, de puero intemperante, *Semper comedit*, Ad hunc ergo modum intelligimus, dediſſe Chriſtum Dominum conſilium ſemper orandi. Vel ſi de præcepto illa verba intelligantur, obligat illud *ſemper*, licet non pro ſemper, vt expoſuit Richardus ſuprà, & inferiùs dicturi ſumus. Quæ omnia ipſomet exemplo à Chriſto allegato confirmantur, ſignificat enim, viduam illam frequenter veniſſe ad iudicem illum, & multo tempore in B ſua petitione perſeueraſſe, non verò nunquam à petendo ceſſaſſe, aut operãdo petiuiſſe. Vnde quod ipſe addit, *die, ac nocte*, faciliùs intelligitur de temporibus opportunis vtriuſque partis diei.

Semper facere quomodo aliquid dicamur.

5. Verus ſenſus illorum verborum, *Et nunquam deficere.*

Denique verbum etiam illud: *Et nunquam deficere*, non cogit nos, vt verbum orandi impropriè pro bona operatione accipiamus, & idem eſt de verbo Pauli, *ſine intermiſſione*. Tum quia non minus difficile eſt, nunquam bonam operationem intermittere, neceſſe eſt enim aliquando ceſſare, ſaltem dormiendo. Quod ſi quis dicat etiam tunc orare iuſtum ſine intermiſſione, quia retinet iuſtitiam, & non peccat, vel quia neceſſitate potiùs, quàm voluntate opus bonum intermittit, dicetur etiam ſine intermiſſione orare, qui affectum orandi ha- C bitu retinet, & ſola neceſſitate actum intermittit, ergo etiam iuxta illam intelligentiam immeritò exponitur verbum *Orandi*, in illa impropriiſſima ſignificatione. Tum maximè, quia planus ſenſus verborum Chriſti eſt, orationem debere eſſe perſeuerantem, ita vt qui petit, non ſuperetur difficultate, aut mora impetrandi, ſed ſit conſtans, hoc eſt enim *non deficere*, id eſt, non deſpondere animo. Idemque eſt apud Paulum *ſine intermiſſione orate*, non quòd ab oratione inchoata nunquam ceſſandum ſit; ſed quòd inſtandum in illa ſit, & non ſit omittenda propter deſperationem obtinendi. Itaque cenſeo, illam primam acceptionem verbi orandi in illa communiſſima ſignificatione D abiiciendam eſſe, quia neque ad explicandam Scripturam deſeruit, neque inuenietur vſitata in antiquis Patribus. Nam quòd in Auguſtino citatur in Gloſſa *non deſinere orare, qui non deſinit benè operari*, & apud Auguſtinum non inuenio, & ſi inuenirem, non crederem, dictum eſſe, quia benè operari ſit orare, ſed quia illi aliquando æquiualet, & quia propter operationem bonam, oratio eſt aliquando interrumpenda.

1. ad Theſ. 5.

6. Orationis definitio.

Duplex verò alia ſignificatio huius vocis maximè neceſſaria eſt, præſertim ad orationem mentalem explicandam. Igitur generali quadam ſignificatione, orationis nomine ſignificari ſolet omnis interior motus animi in Deum, ſiue per eius cogitationem, ſiue per affectum. Sic videtur definiri à E Damaſceno lib. 3. de Fide cap. 24. dicente. *Oratio eſt aſcenſio mentis in Deum.* Et eodem modo ait Auguſt. ſerm. 230. de Tempore. *Quid autem eſt oratio, niſi aſcenſio animæ de terreſtribus ad cœleſtia, inquiſitio ſupernorum, inuiſibilium deſiderium?* Et lib. de ſpirit. & anima, cap. 50. *Oratio eſt conuerſio mentis in Deum per pium, & humilem affectum.* Quæ deſcriptiones propriæ videntur Orationis mentalis generatim dictæ. Atque ita ſumitur frequenter apud ſanctos Patres, quoties ſcribunt de Oratione mentali, & de actibus in ea exercendis, quos infrà ſuis locis commemorabimus. Sic etiam interpretatur D. Thom. 2. 2. q. 83. artic. 17. & ſuper Paul. illud 1. ad Timoth. 2. *Obſecro fieri obſecrationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus*, &c. Cùm enim oratio expreſsè à poſtulatione diſtinguatur, videtur generatim ſumi pro aſcenſu, & cogitatione, qua mens aſcendit ad Deum, quamuis illa verba Pauli multis modis intelligantur, vt in ſequentibus videbimus. Deinde quoties in Scriptura dicitur de Chriſto, quòd *pernoctabat in oratione Dei*, vel aliquid ſimile, videtur planè oratio in hac generalitate ſumi, quia veriſimile non eſt, totum illud tempus in ſola petitione, ſed etiam in contemplatione, & conſideratione Diuinarum rerum conſumpſiſſe.

D. Auguſt. Quid ſit oratio.

D. Thom. *D. Paul.* *1. Timoth. 2.*

Luc. 6.

7. Expenditur magis orationis definitio, & ſtatuitur Chriſtum Dominum inceſſanter in hac vita oraſſe per ſciẽtiam beatã, & per ſe infuſam, per alias verò ad tẽpus.

Aduertit autem Clichtouæus in Damaſcenum, cùm dicitur oratio *Aſcenſio mentis in Deum*, non intelligi de quocumq; actu mentis, qui verſatur circa Deum abſolutè, & per ſe ſpectatum. Nam Chriſtus, inquit, ſemper, ac perpetuò cogitabat de Deo, eúmque amabat, & tamen non ſemper orabat etiã hoc generali modo, ſed aliquibus temporibus, in quibus ſpecialiter oraſſe, ſeu in oratione pernoctaſſe dicitur. Tunc ergo (ait prædictus auctor) aſcenſio mentis in Deum, orationis rationem habere dicitur, quando eleuatio mentis ſpecialiter fit in honorem, cultum, vel laudationem Dei. Et placet quidem mihi declaratio definitionis orationis, quia oratio actus Religionis eſt, de cuius ratione eſt, vt ab illo affectu Diuini cultus procedat. Non placet tamẽ probatio, quam ex Chriſti oratione deſumit, quia non video, quid hoc referat ad explicandum, quomodo Chriſtus quibuſdam temporibus dicatur oraſſe potiùs, quàm aliis. Nam quod ille ait, *licet Chriſtus nunquam Dei contemplationem, & meditationem intermitteret, non tamen inceſſanter habuiſſe mentem in Deum eleuatam per confeſſionem Diuinæ laudis, venerationemq́; & cultum Dei, cùm ſæpius aliјs ſanctis operibus eius mens fuerit occupata.* Hoc, inquam, non probo, quia ſicut occupatio in aliis ſanctis operibus, non diſtrahebat mentem Chriſti, quominùs poſſet Diuinæ contemplationi eſſe intenta, non ſolùm per beatam ſcientiam, ſed etiam per infuſam, ita non impediebat illam, quo minùs in laudem, & cultum Dei ſpeciali affectu, & intentione, totam illam contemplationẽ ordinaret. Vnde nihil obſtare exiſtimo, quin verè dicamus Chriſtum ſemper, & inceſſanter oraſſe in hac vita, licèt aliquibus temporibus ſpecialiter orauerit etiam mentaliter, applicando intellectum non ſolum vt operantem independenter à corpore, ſed etiam vt coniunctum, & indigentem phantaſmatibus ad meditandum, & contemplandum res diuinas. Vnde ad hunc orandi modum oportebat eum non dormire, ſed vigilare, ideóque interdum in oratione pernoctaſſe dicitur.

8. Oratio propriiſſimè ſumitur pro petitione. *D. Dam.* *Matth. 5.*

Alio tandem modo oratio propriè ſignificare dicitur *petitionem*: quomodo etiam definitur à Damaſceno ſuprà, eſſe *petitionem decentium à Deo*. Et hæc ſignificatio eſt frequentiſſima in Scriptura, Matth. 5. *Orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos*, id eſt, rogate, ſeu petite. Et quoties in Scriptura fit mentio orationis pro aliqua re, vel pro ſe, vel pro alio, in hac ſignificatione ſumitur. Et apud Patres eſt paſſim ſermo de hac oratione, & ſpecialiter Nauar. ita exponit Cyprianum in cap. *Quando*, de Conſecratione, d. 1. Eſtque hæc ſignificatio communis mentali, & vocali orationi, quia vtroq; modo petitio fieri poteſt à Deo, & ita vtraq; propriè oratio dicitur. Contrahetur verò definitio ad

Nauar.

ad mentalem orationem, ſi dicamus eſſe petitionem ſolo interiori actu mentis, Deo conuenienter oblatam. Ad vocalem autem contrahetur, ſi dicamus eſſe petitioné à Deo corde, & ore factam. Ipſa ergo petitio propriiſſimo, & ſpeciali modo, oratio dicitur. Atque ita cenſent Diuus Thomas hîc, articulo primo, Bonauentura, Richardus, & alij in quarto diſtinctione 15. ac denique omnes, qui de oratione ſcribunt, quos ſtatim latius referemus. Et Auguſtinus Epiſt. 59. q. 5. hanc dicit eſſe magis vſitatam ſignificationem huius vocis, & in ea putat accipi à Paulo in illo loco 1. ad Timoth. 2. *Obſecro fieri obſecrationes, orationes*, &c. Quod etiam ibi intelligit Theodoretus. Idem habet Auguſtinus ſerm. 5. de verbis Domini, vbi iuxta hanc expoſitionem exponit verba Chriſti Domini. *Oportet ſemper orare.* De oratione ergo in hac proprietate ſumpta in hoc lib. tractamus, nam de priori acceptione dicemus in ſequenti, ideóque in præſenti prius definitionem Damaſceni breuiter explicabimus.

Petitio propriiſſimè oratio dicitur. *D. Thom.* *D. Auguſt.* *D. Paul. 1. ad Timoth. 2.* *Theod.* *D. Auguſt.*

9. Dicitur ergo oratio eſſe petitio, vt per hanc particulam ſeparetur proprius actus orationis ab aliis actibus rationis, vel intellectus, qui orationes non ſunt. Dicet verò aliquis, eſſe incongruum hunc definiendi modum, tum quia tam obſcurum eſt, quid ſit petitio, quàm quid ſit oratio, tum etiam, quia hæc duo cum proportione ſumpta conuertũtur, vel potius ſunt idem. Nam ſicut oratio eſt petitio, ita etiam petitio quælibet eſt quędam oratio, ergo non rectè ponitur petitio loco generis in definitione orationis. At in his verbis non eſt exigenda tam exacta ratio definiendi, ſed vox vna per alias clariores, magíſque vſitatas declaranda eſt. Vt autem res ipſa explicetur, aduertendum eſt, tam nomen *orationis*, quàm *petitionis*, ſignificare actum mentis (abſtrahimus enim nunc ab intellectu, vel voluntate) quo vnus inducit alium ad aliquid agendum, & ideo dicitur eſſe actus ad praxim, non ad ſpeculationem pertinens, quia non ad cognitionem, ſed ad opus ordinatur. In oratione autem practica duplex intelligitur eſſe modus excitandi alium ad agendum, ſcilicet, vel ex poteſtate obligationem imponendo, quæ in moralibus eſt, vel impetus quidam impreſſus à mouente, efficaciter impellente alium ad opus, & ſic actus vocatur imperium: Alius modus mouendi alium eſt ſolùm inducendo illum, vt merè voluntariè abſque obligatione à mouẽte impoſita, aliquid faciat, quod mouens deſiderat, neq; aliter mouet, quàm deſiderium ſuum ſignificando illi, à quo cupit impleri, & hoc eſt petere. Dico autem, *Abſq; obligatione impoſita ab ipſo petente*, quia non repugnat, per orationem poſtulare ab aliquo, quæ alias ipſe tenetur facere, quamquam ipſa petitio non inducat obligationem, ſed ſignificet deſiderium, vt alium inducat ad illud implendum. In hoc ergo ratio petitionis conſiſtit, & quia hoc conuenit orationi, ideo meritò petitio dicitur.

Oratio quare petitio nominetur. *Soluitur obiectio, & oſtenditur, in quo ratio petitionis conſiſtat.* *Duplex eſt modus excitandi aliũ ad aliquid agédum.*

10. Eſt autem vlteriùs ſciendum, orationi, & petitioni eſſe commune, vt ſit *alicuius ad aliquem de re aliqua*, quod per ſe ſatis manifeſtum eſt. Nam vtraque eſt actio, & ideò neceſſario eſſe debet ab aliquo. Vtraque etiam ordinatur ad aliquid obtinendum, vel vt aliquid fiat ab altero, cuius virtus, vel auxilium neceſſarium eſt ad id, quod poſtulatur, ideò enim oratio, ſeu petitio interponitur, vt in materia de Gratia ſæpe docet Auguſtinus, & infra tractabimus. Si ergo oratio, & petitio in hac generalitate ſumãtur, ſine dubio cõuertuntur, nec rectè poterit vna per aliam definiri tanquam per genus. Vnde D. Thom. dicto art. 1. fatetur, orationem non ſolùm ſuperiori, ſed etiam æquali fieri poſſe, quo ſenſu ſine dubio omnis petitio oratio eſt. In hac verò materia oratio ſumitur pro ſpecie quadam perfectiſſimæ petitionis, quæ religioſa ſit, & ad cultũ Dei pertineat; & ideo per petitionem, tanquam per genus definitur. Nam, vt nũc loquimur, non omnis petitio oratio eſt, ideóque aliæ particulæ adduntur, vt declarent excellentiam huius petitionis. Ex quibus vna, & magis indubitata eſt, vt ſit petitio à Deo, hanc enim ſolùm in præſenti orationem appellamus. An verò debeat eſſe immediatè, & expreſsè, vel ſufficiat implicitè, videbimus poſtea. Altera verò particula in cap. ſeq. explicabitur.

Orationi, & petitioni cõmune eſt quod vtraq; ſit alicuius ad aliquem de re aliqua. *D. Thom.* *Differentia inter petitionem, & orationem.*

CAPVT II.

Vtrum omnis Oratio bona ſit, vel in bonam, & malam ſit diſtinguenda.

1. Qvidam exiſtimant, orationem abſtrahere à bona, & mala, & ideò non eſſe in eius definitione ponendum, quòd ſit *petitio decentium*, ſed ſimpliciter, quòd ſit petitio alicuius rei à Deo. Ita contendit Nauar. dicto tract. de Oratione c. 1. n. 18. & 29. ex D. Thom. in 4. d. 15. q. 4. art. 1. q. 1. Nam etiam illa oratio quæ ad Deum funditur, mala eſſe poteſt, ídque duobus modis. Primò, bona malè à Deo petendo, id eſt, ſine debita fide, perſeuerantia, &c. Vel mala etiam à Deo poſtulando, vt auxilium ad explendum peccatum, vel vindictam de inimico, vel cõſequutionem praui deſiderij, vt latè proſequitur idem Nauar. toto c. 6. eiuſdem operis, multa in particulari inferens quæ ad præſentem materiam non ſpectant. Ergo (vt ille concludit) definitio orationis in communi non debuit limitari ad vnum ex dictis membris. Et confirmatur; Nam vel his definitur tãtum bona oratio, vel in communi. Si dicatur hoc ſecundũ, per orationem etiam poſſunt peti à Deo ea, quæ non decent. Si autem dicatur primum, non ſolum debuit dici in definitione eſſe petitionem decentium, ſed etiam decenter, quia, vt oratio ſit bona, non ſatis eſt, vt per eam petantur honeſta, ſed neceſſe eſt, vt bene, honeſtéq; petantur. Et ex hoc principio colligit idem Nau. ibi n. 25. contra Abulenſem Matth. 6. Dæmones, licèt bene orare non poſſint, abſolutè orare poſſe, & aliquando orare.

Eorum ſententia, qui orationem à mala, & bona abſtrahere exiſtimãt. *Nauar.* *D. Thom.* *Oratio quæ ad Deũ funditur, mala eſſe poteſt.* *Cõfirmatio.* *Dæmones licèt nõ bene, abſolutè tamen orare poſſunt.*

2. Nihilominus omnes Theologi definitioné Damaſceni probant: inter quos D. Th. in eodem loco, quem Nauar. citat. ita concludit. *Vnde definitio Damaſceni, Oratio eſt petitio decentium à Deo, veriſſimè eſſentiam orationis declarat.* In quæſtiunc. autẽ 2. addit D. Thom. illam particulam, *Decentium*, non eſſe de eſſentia orationis, ſed intelligit de oratione ſecundum communem rationem petitionis etiam à Deo, nam ſub ratione virtutis etiam ibi fatetur, hoc eſſe de ratione orationis. Et ideo meritò dixit Caiet. 2. 2. q. 83. ar. 4. orationẽ, *qua aliquid malum à Deo petitur nõ eſſe orationem, ſed execrationem.* Eandem definitionem probat Alenſ. 4. p. q. 26. m. 1. a. 1. vbi plures alias deſcriptiones Sanctorum refert, & explicat, quæ magis ſunt laudes quædam orationis, quàm definitiones, pertinéntq; ad primam, & communem acceptionem orationis. Definitio autem Damaſceni magis eſt propria, eandémq; ſententiam priùs tradiderat Baſil. hom. in Martyr. Iulit. dicens. *Oratio eſt boni cuiuſdã petitio, quæ ad Deum à pijs effunditur.* Vbi illa particula *à pijs* redundare videtur, quia vera oratio etiam ab impiis effundi poteſt, niſi per pios

Vera ſententia orationẽ debere eſſe petitionem decentium, atque adeo bonam. *D. Thom.* *Caiet.* *Alenſ.* *D. Baſil.* *Vera oratio etiam ab impiis effundi poteſt.*

intelligamus non tantum iuſtos,ſed etiã quoſcunq; A fideles,vel omnes piè operātes,quatenus tales ſunt. Quo ſenſu per illam particulam ſignificatur, orationem ipſam debere piè fundi, quod fieri poteſt, etiam ab illo,qui in ſtatu peccati exiſtit.

3. Magis auctoritate firmatur Gregor.Nyſſen. Gregor. etiam Nyſſen. in eadem ſententia eſt; nam libro de Orat. ſtatim in principio orationem *Sacrum,& Diuinum opus* appellat.Et paulo inferius. *Oratio*,ait, *conuerſatio,& ſermocinatio cum Deo eſt, & malorum ſubuerſio,ac peccatorum emendatio.* Et multa ibi habet ſimilia,quibus ſatis oſtendit, orationem tantùm circa res honeſtas,& decentes verſari poſſe: Vnde inferiùs exponens prima verba orationis Dominicæ.*Oratio*,inquit,*eſt petitio bonorum, quæ Deo cum ſupplicatione offertur.*Chryſ.etiã hom.30.in Geneſ.orationem vocat *Colloquium cum Deo*,ex illo Pſ. B 130.*Iucundum ſit ei eloquium meum.* Auguſt.præterea Enarrat. in Pſ.85. circa illa verba,*Omnibus inuocantibus te*, inquit, quoſdam inuocantes Deum, non ipſum inuocare,eos ſcilicet qui mala volunt,& poſtulant,qui Deum adiutorem ponunt ſuarum cupiditatum,non deſideriorum exauditorem.Præterea, orationis nomine omnes intelligunt actum Religionis,quo Deus colitur,non colit autem Deũ, qui malũ aliquod ab eo poſtulat,ſed potiùs contumelia illum afficit, ergo oratio verè,ac ſimpliciter dicta tantùm eſt rerum decentium,& honeſtarum.

D.Chryſ. *Pſalm.130.* *D.Auguſt.* Quidã Deũ inuocantes non ipſum inuocant.

4. 1. Sententia in quo ſenſu vera ſit. Diuiſio ergo illa orationis in bonam,& malam, non tam eſt orationis diuiſio,quàm generalis petitionis,quæ vox vniuerſalior eſt,vt diximus.Diuidi autem poteſt vel ex parte materiæ,ſeu rei,quæ po- C ſtulatur,vt alia eſt petitio diuitiarum, alia ſalutis, &c. Vel ex parte eius, à quo poſtulatur, vt alia eſt petitio à Deo,alia ab homine. Oratio autem propriè dicta ex vtroque capite petitionem contrahit, vt ſcilicet, & ad Deum ſit, & de materia decente. Et ex priori parte rectè infertur poſterior conuenienter intellecta, nam qui à Deo malum aliquod poſtulat, non petit à Deo, vt Deus eſt, ſed Deum apprehendit, ac ſi eſſet homo aliquis, aut dæmon, qui malum culpæ promouere poſſet, & ita reſponſum eſt ad Nauarri fundamentum.

5. Ad cõfirmatiõe reſpõdetur. Ad confirmationem verò, quam addidimus primò dici poteſt,ſub illa particula,*Decentium*,includi etiam, vt decenter fiat oratio, quia debet eſſe petitio,& materiæ,& ei ad quem funditur, proportio- D nata. Secundò, & fortaſſe melius dicitur, in actu virtutis definiendo non eſſe neceſſarium adiungere modum requiſitum ex parte operantis, ſed ſolũ ex parte ipſius actus,quia vel illud prius ſupponitur tanquam generale, ſolúmque explicatur id, quod eſt proprium,& ſpeciale,vel certè illud prius eſt extrinſecum, & pertinens ad circunſtantias actus,hoc autem poſterius eſt intrinſecum ſpectans ad ſubſtantiam eius. Vnde petitio decentiũ à Deo, quamuis ex parte operantis interdum fiat, modo, tempore, aut loco minùs opportuno, nihilominùs ſubſtantiam, & naturam orationis retinet, éſtque ſubſtantialiter bona, quamuis accidentalem defectum habeat, at verò petitio rei indecentis, etiam ſubſtantiam orationis non retinet. Quapropter ad E illationem Nauarri multò meliùs dicitur(licèt fortaſſe quæſtio de modo loquendi videatur) Dæmones non orare, non ſolùm quia decentia non appetunt,ſed etiam,quia licèt illa deſiderarent,nec vellent, nec ſperarent à Deo illa recipere:ideóque ratione ſtatus orare non poſſunt.

Demones nõ orant.

6. Oratio ſola voce facta ſi- ne attentione vlla non eſt oratio. Sed dices: Ergo oratio ſola voce facta ſine attentione vlla eſt ſimpliciter oratio,cuius oppoſitum in principio diximus. Patet ſequela,quia licèt malè fiat, retinet hanc ſubſtantialem bonitatem, quòd eſt petitio decentium à Deo, ſicut eleemoſyna exterior dici poteſt eleemoſyna, licèt fiat ex prauo fine. Reſpondetur negando ſequelam,quia illa prolatio verborum, quæ nullo modo attentionem participat,nec formaliter,nec virtute, re vera non eſt petitio,vtique moralis, & humana, qualis debet eſſe oratio:ita enim intelligenda eſt illa particula, quæ loco generis poſita eſt, vt latiùs infrà lib.3.tractando de Oratione vocali videbimus.

CAPVT III.

Vtrùm Oratio ſit actus intellectus, vel voluntatis.

1. Quęſtio quo ſenſu ab auctoribus tractetur? PRæſens quæſtio de petitione, quatenus mente fit tractari debet,nam quid vox illa addat, manifeſtum eſt. Certum præterea apud omnes eſt, ad petitionem faciendam,intellectum, & voluntatem ſuis actibus concurrere, & ſine vtriſque fieri non poſſe. Nam in primis neceſſarium eſt, vt intellectus habeat aliquam actualem memoriam, & conſiderationem Dei, quia nemo poteſt petere, niſi ab eo, quem per cognitionem aliquo modo habet præſentem. Deinde ex parte voluntatis ſaltem neceſſarium eſt deſiderium rei poſtulatæ,nemo enim verè, & ex corde petit, niſi quod deſiderat, oratio autem eſt vera, & non ficta petitio. Quocirca ſi ſermo eſſet de oratione in communi ſignificatione primo loco ſuperiùs poſita, non eſſet locus huic quæſtioni, ſic enim, & actus intellectus, & actus voluntatis interdum oratio appellatur, vt meditatio,& contemplatio,& ſimiles actus,qui manifeſtè ad intellectum ſpectant,& tamen orationis nomine ſignificari ſolent. Similiter quicunque pius affectus in Deum oratio dici ſolet à Patribus, vt ex Auguſtino, & Hugone de S. Victore refert ſuprà Alenſis, & tamen conſtat,huiuſmodi affectum eſſe actum voluntatis.Igitur quæſtio propoſita de propria oratione, quæ eſt petitio, ab auctoribus tractatur,ſúntque in ea diuerſæ ſententiæ.

Memoria & conſideratio Dei actualis eſt in oratione neceſſaria.

2. Opinio aſtruens orationem eſſe actum volũtatis. Quidam aſſerunt, orationem hoc modo eſſe actum voluntatis. Hanc opinionem tenet Medina Cod. de Pœnit. tract. de Orat. c.2. Et in hanc partem inclinat Vualdenſis tom.3.cap.2.n.10.vbi orationem mentalem dicit eſſe deſiderium, & pium affectum. Idem ſentit Alenſis 4. p.q.36.membr.4. quamuis in priori ſenſu loqui videatur, nam vtrique potentiæ illam attribuit. Eiuſdem ſententiæ videntur eſſe omnes, qui putant imperium pertinere ad voluntatem,& non ad intellectum,quia vt ſuprà dicebamus,& dicta q.83.art.1.docet D.Thomas,ita ſe habet oratio ad ſuperiorem, ſicut imperium ad inferiorem. Sunt autem in illa ſententia de imperio Bonauentura quamuis ſubobſcurè in 3.d.17.art.1.p.1.ad 3.Ocham.in 3.q.12.art.4. concluſ.3. Almainus tract. 3. Moral. cap.7. Caſtro de Lege pœnali,lib.1.cap.1.& 2.aliíque.

D.Bonauent. *Ocham.* *Almain.* *Caſtro.*

3. Probatur 1. Probatur autẽ primò hæc opinio,quia ille actus eſt in mente oratio, qui per vocalem petitionem explicatur; ſed per hæc verba exteriora; *peto à te, vt hoc facias*, nihil aliud explico, quàm internum deſiderium,quo teneor, vt mihi hoc beneficium facias; quod deſiderium eſt actus voluntatis, ergo in tali actu conſiſtit oratio mentalis.Minor probatur,quia,qui petit,nihil aliud procurat,niſi vt alter ſatisfaciat voluntati ſuæ,ergo per petitionẽ formaliter nihil aliud agit,quàm ſuam illi oſtendere voluntatem,vt per hoc eum inclinet ad illam explendam.

dam. Et ideò dici ſolet; petitio eſt ſignificatio deſiderij, quod ſuprà etiam explicauimus. Cui conſonat illud Pſalmi noni: *Deſiderium pauperũ exaudiuit Dominus,* & Gloſſa primæ ad Theſſal.5.dicens. *Oratio eſt deſiderium bonum,* non quidem abſolutum deſiderium habendi ab alio, ſed habendi à Deo, reſpectu cuius tale deſiderium eſt quædam petitio. Vnde etiam Auguſtinus Enarrat.in Pſalm.37. circa illa verba: *Ante te eſt omne deſiderium meum. Ipſum* (inquit) *deſiderium tuum oratio tua eſt, & continuum deſiderium continua oratio.*

Pſalm.9. Gloſſ. D. Auguſt.

4. Secundò probatur, quia nullus actus inuenitur in intellectu qui poſſit eſſe oratio mẽtalis ad Deũ. Nã in intellectu tantùm eſt, aut cognitio, aut locutio, oratio autem non eſt cognitio, vt omnes fatentur, & ſuprà declaratum eſt. Neque etiam reſpectu Dei poteſt eſſe locutio, quæ ſit in intellectu, quia inter ſpirituales naturas locutio, nihil aliud eſt, quàm volitio, per quam loquens vult actum ſuum ab alio intelligi, & videri, ergo interiùs loqui ad Deum nihil aliud eſt, quàm velle vt Deus noſtrum deſiderium videat, & talis locutio erit petitio, ſi per talem actum ſimul quis velit, vt Deus tale deſiderium expleat, ergo quamuis demus, orationem eſſe locutionem, non ideo eſſe poteſt in intellectu.

Probatur 2. In intellectu tantum eſt cognitio & locutio.

5. Tertiò, Si oratio eſſet in intellectu, maximè quia conſiſtit in quadam ordinatione vnius ad aliud, & ordinare eſt munus intellectus, at hoc poſterius non eſt in vniuerſum verum, vt rectè notauit Scotus in 2.d.6.q.1.& d.38.q.1. & Quodlib.17. Nam ſicut intellectus ordinat iudicãdo, ita voluntas volendo, quando enim vult hoc propter illud, reuera ordinat hoc, vt medium, ad illud, vt finem, & quando vnus Angelus vult conceptum ſuum intelligi ab alio, ordinat ſuum conceptum ad aliũ, ita enim communiter loquuntur Theologi. Et expreſsè D. Thom.1.p.q.107. art.1. cùm diſtinxiſſet tres modos, quibus intelligibile eſt in intelligente, ſcilicet in habitu, & in actu, atq; vt relatum ad aliud, ſubdit. *De ſecundo gradu trãsfertur in tertium per voluntatem, nam per voluntatem conceptus mentis ordinatur ad alterum.* Ordinatio autem quam includit interna petitio ad Deum, ſolùm eſt, aut manifeſtatiua deſiderij, aut reduci etiam poteſt ad ordinationem medij ad finem, quatenus qui orat, hoc aſſumit vt medium ad conſequendum, quod deſiderat, ergo hæc ordinatio rectè tribuitur voluntati.

Probatur 3. & vltimo. *Scotus.* Sicut intellectus ordinat iudicando; ita volũtas volendo. *D.Thom.*

6. Secunda ſententia eſt, petitionem mentalem alicuius rei à Deo eſſe actum intellectus. Ita tenet D.Thom.quæſt.83.art.2. Quem ſequuntur Caiet. & omnes Thomiſtæ, Richard.in 4.diſt.15. artic.4. quæſt.1.& Gabriel lect.61.in Canon. Nauarrus ſuprà, cap.1.n.8.& 13. Fundamentum eſt, quia oratio mentalis eſt locutio mentis, ſicut oratio vocalis eſt locutio oris, ſed locutio mentis pertinet ad intellectum, & non ad voluntatem, nam manifeſtè ſignificat actum rationis. Secundò, quia ſi aliquis actus voluntatis eſſet oratio, maximè deſiderium obtinendi aliquid ab alio, at conſtat, deſiderium non eſſe orationem, quia non eſt petitio, multa enim deſideramus ab aliis fieri, quę ſæpe non audemus ab eis petere, ergo. Tertiò quia iuxta ſententiam D.Thomæ 1. p. q.17. frequentius receptam, imperium eſt actus intellectus, eadem autem eſt ratio de oratione, ergo.

2. Opinio ſtatuit orationem, ſeu petitionem mentalẽ alicuius rei à Deo eſſe actionem intellectus. *D.Thom. Caiet. Richard. Gabriel. Nauar.*

7. In hac & ſimilibus quæſtionibus ſæpè admonere ſoleo, cauendum eſſe, ne tota diſputatio ad nominis ſignificationem, & impoſitionem reuocetur. Nam ipſius rei intelligentia in hoc poſita eſt, vt ſciamus in petitione interna quos actus poſſint intellectus, & voluntas efficere, ita vt neque neceſſarios auferamus, neque ſuperfluos confingamus. His autem intellectis, de impoſitione vocis erit quæſtio, quis illorum actuum nomine petitionis ſignificetur. Nam vt in principio dicebam, certum eſt, cùm homo interiùs petit à Deo, per intellectum, & voluntatem aliquid operari, vel præſuppoſitiuè, vel concomitanter, vel formaliter. Nam in primis neceſſe eſt, vt homo cognoſcat indigentiam illius rei, quam petiturus eſt, & quòd illam habere cupiat. Rurſus oportet, vt iudicet, Deum eſſe auctorem eius, & poſſe illam conferre, ideóque ab ipſo eſſe deſiderãdam, & petendam. Ita igitur conſtat (hæc enim nota ſunt) in hoc negotio intellectum, & voluntatem interuenire. Æquè tamen certum eſt, his ſolis actibus non fieri petitionem aut orationem. Sunt quidem illi radix, ſeu cauſa petitionis: ſicut enim appetitus eſt principiũ inquirendi, & obtinendi rem, ita etiam eſt principium petendi eandem, quia vnus modus acquirendi illam eſt per petitionem. Appetitus autem ſupponit iudicium ſibi proportionatum. Vnde ſicut ante appetitum abſolutum alicuius rei, ſupponitur iudicium de illius conuenientia, ita ante deſiderium habendi talem rem à Deo, neceſſarium eſt iudicium de conuenientia talis rei, vt ab illo obtinendæ, in qua conuenientia includitur, quòd Deus ſit auctor eius, & ſimilia. Sicut autem conſtat, hoc eſſe neceſſarium ad petendum, ita etiam conſtat, in hoc iudicio præcisè non eſſe factam, imò neque intrinſecè inchoatam orationem, quia aliud eſt iudicare aliquid eſſe agendum, aliud agere, aut velle, ergo ſimiliter in præſenti. Imò inter homines ſæpe contingit aliquem, qui abſolutè rem quandam deſiderat, ſi intelligat à tali perſona eſſe obtinendam, vel neceſſarium eſſe illam ab ea petere, hoc ipſo deſiſtere à proſecutione, & appetitu efficaci talis rei, quia potiùs vult tali re carere, quàm ſe aliquo modo ſubdere tali perſonæ, aut tali medio illam procurare.

Ad orationẽ vtraque potentia requiritur. Et qui illarũ actus eam neceſſario præcedant.

Iudicium ad petẽdum aliquid à Deo eſt neceſſarium.

8. Vnde fit, vt ad orationem non ſolùm ſit neceſſarium iudicium de poteſtate alterius ad rem præſtandam, ſed etiam quòd ſit conueniens, eam ab illo procurare, & petere, quia in hoc totum debet ferri voluntas, cùm oratio voluntaria ſit, non poteſt autem ferri niſi id, quod iudicatur conueniens. Ex quo vlteriùs infero, neceſſarium eſſe iudicium non ſolùm de poteſtate, ſed etiam de voluntate alterius ad præbendum, quod petendum eſt: de voluntate, inquam, ſaltem probabiliter futura ſub ea conditione, *ſi fiat petitio.* Quia non poteſt ratio, vt conueniens repræſentari, aut iudicari, niſi iudicium hoc aliquo modo interueniat, quis enim peteret, niſi obtinere ſperaret? aut quomodo ſperabit ſine tali iudicio? Ratio verò eſt, quia petitio, vt petitio, habet rationem vtilis, vnde non poteſt iudicari conueniens, niſi vtilis iudicetur: non poteſt autem iudicari vtilis, niſi adſit dictum iudicium de voluntate alterius, nullam enim vtilitatem affert, quòd ille poſſit, niſi velit, aut voliturus ſit facere. Magnas ergo habet partes intellectus in hoc negotio, quamquam manifeſtum ſit in his omnibus, quæ explicuimus, nondum eſſe actum orationis, quia oratio voluntaria futura eſt, & totum hoc iudicium antecedit voluntatem orandi.

Quæ iudicia ex parte intellectus requirantur.

Petitio, vt petitio habet rationẽ vtilis.

9. Poſt prædictum ergo iudicium, duo actus intelligi poſſunt ſubſequi in voluntate omninò neceſſarij ad orationem. Primus eſt deſiderium obtinendi à Deo, vel à tali perſona, quia ſine hoc deſiderio non poteſt eſſe vera petitio, vt ſuprà diximus. Secundus

Quę volitiones ex parte volũtatis requirantur ad orationem.

cundus eſt, voluntas petendi talem rem à tali perſona. A Quod patet ex dicto principio,quod petitio eſt voluntaria, quia eſt humana actio,ergo neceſſe eſt,vt ex voluntate procedat, ergo ad hoc neceſſarius eſt prædictus voluntatis actus. De hoc autem actu duo declaranda ſuperſunt, primum, quomodo hic actus diſtinguatur à priori deſiderio; ſecũdum,quodnam ſit obiectum talis actus,in quo tota huius quæſtionis difficultas conſiſtit,nam intellecto hoc obiecto, declaratum erit, quid ſit oratio.

Obiectio.

Ratio autem dubitandi eſt, quia etiam deſiderium obtinendi rem ab alio eſt voluntarium, & tamen non eſt neceſſarius prior actus,quo quis velit deſiderare,ſed ipſum deſiderium liberè exercendo,voluntariè deſiderat, nam talis actus à voluntate elicitus,intrinſecè,& per ſe ipſum voluntarius eſt,ergo B ſimiliter ſi petitio eſt actus voluntatis, non erit neceſſarius alius actus eiuſdem voluntatis,quæ habeat petitionem pro obiecto, niſi fortè per reflexionem, quæ ſimpliciter neceſſaria non eſt. Deinde ſi deſiderium ſit efficax, & per ſe ipſum poſſit alteri repræſentari, illud ipſum videtur ſufficiens ad voluntariam orationem, abſque alio actu voluntatis, vel intellectus. Nam voluntas iam non habet, quid amplius appetat, quod ad hoc negotium ſpectet, neque etiam intellectus habet, quid amplius iudicet, aut cognoſcat:ſolùm enim poteſt dici de nouo cognoſcere voluntatem ſuam habere tale deſiderium: hæc verò cognitio iam non ſpectat ad orationem, imò nec ad intellectum practicum, ſed ad contemplationem cuiuſdam veritatis, C ſeu intuitionem, aut experimentum cuiuſdam noui affectus.Neque etiam erit neceſſaria in eo caſu noua locutio intellectus,quia ſupponimus deſiderium per ſe ipſum alteri manifeſtari,& proponi, ſicut fit Deo.

10. Soluitur obiectio, & oſtẽditur petitionẽ eſſe diſtinctam à deſiderio.

Vt ergo rem hanc declaremus,incipiamus à petitione, prout fit inter homines, in qua voluntas petendi, ſine dubio diſtincta eſt à deſiderio recipiendi rem ab alio,cùm poſſit ſtare hoc deſiderium ſine illa voluntate.Dicetur fortaſſe hoc eſſe verum de inefficaci deſiderio, ſeu conditionato actu,quo aliquis cupit,non tamen abſolutè vult rem ab alio obtinere. Nam ſi habeat abſolutum deſiderium, fieri non poteſt, quin petat, & conſequenter tale D deſiderium abſolutum videtur eſſe volũtas petendi. Sed contra hoc eſt, quia etiam poſito illo deſiderio abſoluto,ille actus ad ſummum ſe habet tanquam intentio efficax cuiuſdam finis,ad quem petitio comparatur vt medium,ergo voluntas petẽdi diſtinguitur ab illo deſiderio, ſaltem vt electio ab intentione. Cuius ſignum etiam eſt, quia ſi,ſtante illo deſiderio abſoluto obtinendi rem à Petro,non repræſentetur vt medium neceſſarium, vt ego petam,ſed ſatis ſit,vt alia via altiori notum fiat Petro deſiderium meum, vel quòd alius intercedat, aut rogando, aut imperando, tunc voluntas petendi non ſequitur neceſſariò ex tali deſiderio,ſed generatim voluntas adhibendi hoc, vel illud medium, ergo manifeſtum eſt, voluntatem petendi eſſe di- E ſtinctam à tali deſiderio.

11.

Vnde etiam fit & petitionem eſſe actum diſtinctum à deſiderio,& reſpectu hominis,id eſt,quando ad hominem funditur,non eſſe actum voluntatis. Primum patet,quia ex deſiderio efficaci alicuius rei ſequitur voluntas petẽdi illam,ergo aliquid aliud præter ipſum deſiderium,volitum eſt per talem actum. Secundum patet,quia voluntas petendi non eſt actus reflexus, quia non imperat alium affectum,neque enim explicari poteſt, quis ille ſit, ergo eſt actus directus, ergo habet pro obiecto actum alterius potentiæ à voluntate. Quod autem ſit tale obiectum facilè inter homines explicatur. Quia petitio inter homines exterior eſt,& vocalis, vnde hæc eſt volita per talem actum: tamen quia locutio exterior, & humana, actus eſt immediatè procedens à ratione, & intellectu dictante verba, quibus locutio fit,quia voces immediatè exprimũt conceptum mentis, vt Ariſtoteles docet, ideo voluntas illa rectè dicitur eſſe de actu rationis,quamuis non merè interno,ſed prodeunte in externũ. In hoc ergo ſenſu ſatis conſtat,petitionẽ vnius hominis ad alium, eſſe actum rationis, quia eſt manifeſtatio talis deſiderij per locutionem rationis.

Ariſtot.

12. Concluditur orationẽ eſſe actum rationis.

Ex his ergo ad orationem cum Deo aſcendendo, ſi ſermo eſſet de oratione vocali, eadem proportione facilè conſtaret eſſe actum rationis, & in quo conſiſtat. Vlterius autem animaduertere, & experiri vnuſquiſque poteſt,quamuis nihil ore exprimatur, poſſe interiùs mentaliter fieri eandem locutionem, & petitionem à Deo, quæ voce, vel ſcripto exprimitur,quia exterior prolatio vocis,eſt quid poſterius, & effectus locutionis interioris. Vnde poteſt illud prius eſſe ſine poſteriori,& cauſa de ſe ſufficiens, ſine actuali effectione, quia ille effectus exteriùs loquendi non eſt merè naturalis, ſed liber.Tale eſt illud 1.Reg.1. *Porro Anna loquebatur in corde ſuo,tantumq́; labia illius mouebantur,& vox penitus non audiebatur.* Quamquam enim illa oratio non fuerit purè mentalis, ſed exterior, licèt ſummiſſa voce, tamen inde optimè colligitur,eandem orationem ſola locutione cordis fieri potuiſſe,ſine vlla voce oris, nam ſicut eſt liberum interiùs loquenti,remiſſiùs,vel altiùs exteriùs loqui,ita etiam penitus non loqui exteriùs, maximè cùm talis locutio reſpectu Dei ad intrinſecum finem orationis neceſſaria non ſit. Nam vt rectè dixit Ambr.lib.6. de Sacram. c.4. *Orationem tuam ante ille audit,quàm tuo ore fundatur.* Et de hoc orandi modo videtur Dauid dixiſſe Pſalm.26. *Tibi dixit cor meum,exquiſiuit te facies mea.*

1.Reg.1. *D.Ambr.* *Pſalm.26.*

13. Mẽtalis oratio per conceptus medios quomodo fiat.

Si quis autem rectè conſideret: hæc locutio interior, quam nos experimur,non aliter fit,nec humano modo aliter fieri poſſe videtur, quàm per conceptus mentales ipſarum vocum, quos Dialectici non vltimatos vocant, nemo enim aliter loquitur interiùs, quàm exprimendo mentalia verba in eo idiomate, quod nouit, vt vnuſquiſque in ſe experitur. Ratio autem eſt, quia hæc locutio non eſt cognitio, nec iudicium mentis de aliqua re, ſed expreſſio rei iam conceptæ, quæ conſiſtit in ſigno aliquo, quo talis res, vel conceptus eius exprimitur.Illud autem ſignum non eſt naturale,aut moraliter repræſentans,alioqui eſſet noua cognitio,nam ille modus actualiter repræſentandi in mente non eſt niſi per cognitionem, eſt ergo ſignum repræſentans ad placitum media impoſitione illius vocis. Fit ergo talis locutio per conceptus ipſarum vocum, imò eſt eadem cum illa locutione interiori,à qua proximè procedit exterior,quando fit: ſed tunc dicitur fieri mentaliter, quando in ſignum ſenſibile non prodit. Loquendo ergo de hoc modo petitionis,& orationis mentalis ad Deum,facilè intelligimus eſſe actum intellectus,eſſéque proximum obiectum voluntatis petendi, & orandi,ac denique eſſe omninò diſtinctam à deſiderio, nam eſt quædam repræſentatio, & inſinuatio deſiderij, quam homo ad Deum facit, effundens in conſpectu Domini animam ſuam, vt Scriptura loquitur, quod non eſt inutile,neque vanum,vt in ſequentibus

Locutio quid ſit.

Quid ſit oratio mẽtalis.

bus declarabimus tractando de oratione vocali.

CAPVT IV.

Poſsitne homo in hac vita mente petere, ſine conceptibus vocum, & quomodo.

1. In quibus præſens difficultas locũ habeat.

ADhuc verò ſupereſt explicandum (quod mihi difficilius eſt) an ſecluſa dicta locutione intellectuali per conceptus ſenſibilium verborum ſignificantium ad placitum, poſſit homo in hac vita interius orare, & petere aliquid à Deo, & ſi poteſt, quiſnam ille actus in intellectu, vel in voluntate ſit? Quæ difficultas habet etiam locum in Angelis petẽtibus aliquid à Deo, atque etiam in Beatis hominibus, nec non in vno Angelo petente aliquid ab alio, & in anima ſeparata rogante Angelum: Suppono enim, non vti conceptibus verborum ſenſibilium, quæ in nudis ſpiritibus accidẽtaria, & extranea ſunt. Tota verò hæc difficultas eſt ſimilis illi, quæ tractari ſolet de locutione ſpirituũ inter ſe, ſemper enim vt verum ſupponimus, hunc proprium actum orationis, qui eſt petitio, nõ poſſe eſſe, niſi locutionem, nam aliquid addit deſiderio, nihil autem aliud addere poteſt pręter locutionem, vt videtur ſatis probatum, quid autẽ ſit hæc locutio purè ſpiritualis ad Deum, difficilè explicatur. In quo Alenſis 4.p.q.26.art.1.§.2.q.2. reſpõdet, ſpiritus loqui Deo, formando in ſe verbum mentis, quo ſuum deſiderium exprimunt. Sed hoc non ſatisfacit, quia hoc verbum nihil aliud eſt niſi cogitatio, vel cognitio, quam ſpiritus habet ſui deſiderij, vt ipſemet Alenſis fatetur, per hanc autem cognitionem vt ſic loquitur ſpiritus ſibi, non Deo, niſi hoc verbum ſuum ad Deum ordinet, hoc ergo eſt, quod inquirimus, quid addat hæc ordinatio ſupra ipſum verbum mentis, & nihil in intellectu reperimus, nam ordinatio illa ad alium per voluntatem planè fieri videtur.

Petitio, qui eſt proprius actus orationis, nõ eſt ſine locutione.

Alenſ.

Quomodo inuicem ſpiritus loquãtur.

2. Oratio purè mentalis, ſi fiat ſine cõceptibus vocum, voluntati debet attribui.

Dico ergo orationem purè mentalem hominis ad Deum, ſi non fiat mediis conceptibus vocum, non poſſe tribui intellectui, ſed voluntati. Probatur, quia in hoc modo loquendi ad Deum, imitatur homo modum loquendi Angelorum ad Deum, ſed locutio Angelorum ad Deum, non eſt aliquid in intellectu, ſed ſolùm in voluntate, ergo etiam oratio purè ſpiritualis hominis ad Deum, voluntati tribuenda eſt, non intellectui. Minorem videtur expreſsè affirmare D. Thomas 1.p.q.107.art.3. vbi explicans, quomodo Angeli loquantur ad Deum, ait, *ſolùm loqui ordinando per voluntatẽ conceptionem ſuam ad Deum, non vt illi aliquid communicent, ſed vt ab eo aliquid accipiãt.* Tota ergo locutio Angeli ad Deum conſiſtit in hac ordinatione ſub tali intentione: conſtat autem & intentionem eſſe actum voluntatis, & ordinationem illam per actum voluntatis fieri: ergo.

D. Thom.

3. *D. Greg.*

Secundò videtur hæc ſententia D. Gregorij lib. 2. Moral. c.4. aliàs 5. Ibi enim ait, *locutionem Angeli ad Deum per modum laudis eſſe* admirationem, *quam ſtatim dicit eſſe motum cordis, quem conſtat eſſe actum appetitus, ſeu voluntatis.* Verba eius ſunt. *Excitatus cum reuerentia motus cordis magnus eſt ad aures incircumſcripti ſpiritus clamor vocis.* Et infrà, clamorem ſanctarum animarum ad Deum pro petitione vindictæ, dicit nihil eſſe aliud, quàm deſiderium reſurrectionis, & iudicij, *Nam animarum* (inquit) *verba, ipſa ſunt deſideria.*

Animarum verba ſunt ipſa deſideria.

4. Ratione probatur aſſertio.

Tertiò declaratur ratione, quia in locutione duo poſſumus conſiderare. Vnum eſt id, quod in ipſo

A loquente fit, vt alteri loquatur, vt nos formamus in nobis conceptus ad loquendum alteri. Alterum eſt, quod à loquente egreditur per modum ſigni, quo alteri ſignificat, quod loqui vult, vt in nobis ſunt verba, quæ per organa corporis in aëre formantur, & vſque ad audientem proueniunt mediis ſpeciebus. Vnde in nobis locutio quoad illud prius, actus immanens eſt, quoad hoc verò poſterius, eſt actio tranſiens. Inter Angelos autem vel non interuenit actio tranſiens extra loquentem, vt multi volunt, vel quicquid ſit de ſpiritibus creatis inter ſe loquentibus, ſaltem reſpectu Dei non eſt hoc neceſſarium, quia neque in ipſo aliquid fieri poteſt per locutionem creaturæ, vt per ſe notũ eſt, nec Deus indiget ſignis intermediis, tum quia co-
B gnitio per illa eſt imperfecta: tum etiã quia locutio ad Deum non fit propter manifeſtationem, vel cõmunicationem, ſed propter aliquam vtilitatem loquentis, vt rectè D. Thom. dicit d.q.83.art.3. In quo multum differt locutio Dei ad creaturam, vel creaturæ ad Deum. Nam locutio Dei eſt actus tranſiẽs, & recipitur in ipſa creatura, cui Deus loquitur, & inde motio aliqua in illa fit ſpeciali actione Dei, vt expreſsè docet Gregorius ſuprà; nec poteſt aliter intelligi: locutio autem creaturæ ad Deum neceſſariò debet manere in ipſo loquente, in Deo enim eſſe non poteſt, nec in alia re, nam quodlibet tertium, ſeu intermedium eſt impertinens. At verò actus immanens in perſona loquente, qui ſit locutio merè ſpiritualis, non poteſt eſſe niſi actus vo-
C luntatis, cùm non ſit conceptus vocum ſenſibilium, vt iam dictum eſt: ergo.

D. Thom. In quo differat locutio Dei ad creaturã, à locutione creaturę ad Deũ. *D. Greg.*

Quod vt amplius declarem, aduerto, inter ipſos ſpiritus eſſe poſſe duplicem locutionem: vnam voco aſſertiuam, ſeu narratiuam, qua refertur, hoc factum eſſe, vel futurum eſſe, aliam voco motiuam, ſeu impulſiuam per imperium, vel petitionem. De priori non eſt nunc ſermo, probabile verò eſt, inter Angelos non fieri, niſi quatenus loquẽs manifeſtat loquenti conceptum, quem in ſe habet illius rei, quam refert ita eſſe, vel non eſſe. Et tunc ille conceptus ſic manifeſtatus poteſt dici locutio rei ſic conceptæ, quamuis reuera potiùs manifeſtatio, ſeu ordinatio talis conceptus ad alium ſit locutio, quæ ordinatio voluntatis eſt, vt dixi, quan-
D tùm ad id, quod ponit in ipſo loquente, quidquid ſit, an aliquid efficiat in audiẽte inter ſpiritus creatos: quod reſpectu Dei locum non habet. At verò poſterior locutio per petitionem, & maximè ad Deum, tota eſt voluntatis. Quia & ordinatio per voluntatem fit, & id quod per eam immediatè ordinatur ſeu manifeſtatur, eſt actus voluntatis. Quia is, qui à Deo poſtulat, immediatè indicat, vel proponit per talem locutionem deſiderium ſuum. Quamuis enim petat rem deſideratam, non tamen directè, & immediatè de illa loquitur, ſed quatenus per eam complendum eſt deſiderium, cuius illa eſt obiectum.

5. Inter ſpiritus duplex locutio eſſe poteſt, altera narratiua, ſeu aſſertiua, altera verò motiua, ſeu impulſiua. Prior locutio præſenti nõ ſeruit inſtituto.

Poſterior locutio ad voluntatẽ ſpectat.

Ad manifeſtandum autem hoc deſiderium non videtur intelligibile, quis actus intellectus adiun-
E gi, vel ſuperaddi poſſit præter voluntatem quaſi reflexiuam, per quam aliquis ordinat ſuum deſiderium ad alium, vt alter illud videns, illud etiam compleat, præbens id, quod deſideratur. Nam in loquente non ſolùm deſiderium ſupponit, ſed etiã cognitio deſiderij obtinendi à Deo aliquid, qui enim deſiderat, cognoſcit ſe deſiderare. Per hanc autem cognitionem non loquitur quis Deo, ſed ſibi, nam vt rectè dixit D. Thom. 1.p.q.106. artic. 1. quando aliquis actu conſiderat aliquid, loquitur ſibi,

6. Quomodo hæc locutio in voluntate conſummetur, declaratur.

D. Thom.

ſibi, ideo enim talis conceptus actualis verbum mentis dicitur, quamdiu autem in eo conceptu ſiſtitur, & non ordinatur ad alterum, nondum eſt locutio ad alium, ergo, qui deſiderat aliquid obtinere à Deo, quamuis hoc deſiderium cognoſcat per hunc actum intellectus, nondum loquitur Deo, ſed ſibi, nondum ergo orat. Quando autem vlteriùs vult, hoc ſuum deſiderium coniunctum cum recognitione ſuæ indigentiæ, & dependentiæ à Deo, in diuino conſpectu, repræſentare, vt inde moueatur Deus ad præbendum id, quod ipſe deſiderat, iá ordinat ſuum deſiderium, ſuúmq; cóceptum ad Deū, ergo per hanc voluntatem loquitur illi inſinuando & manifeſtando ſuum deſiderium; prout poteſt, ergo in hac voluntate conſummatur propriè, ac formaliter hæc ſpiritualis locutio, & petitio.

7. *Eadem res amplius explicatur.* Maximè, quia poſt hanc voluntatem nullus alius actus in intellectu fingi poteſt, qui habeat rationē locutionis, vel petitionis. Nam poſt illam voluntatem ſolùm poteſt ſequi in intellectu ſic orantis cognitio quaſi reflexa, qua cognoſcit ſe id velle. At verò hæc cognitio non ſpectat formaliter ad locutionem cum Deo, tum quia neque ordinatur ad Deum; neque ipſa ordinat aliquid in Deum, ſed eſt locutio hominis ſecum, quatenus format nouum quendam conceptum actus ſui. Tum etiam, quia talis cognitio ſupponit factam Deo manifeſtationem, vel inſinuationem proprij actus, quantum ab homine fieri poteſt, ergo ſupponit locutionem iam factam. Sicut quando vnus homo loquitur alteri, etiamſi cognoſcat ſe loqui, illa cognitio nō ſpectat per ſe ad locutionē, ſed per accidens ſe habet, quia iam ſupponit illam, vt obiectum, neque erit minus perfecta locutio, etiamſi nō fiat illa cognitio quaſi reflexiua ſupra ipſammet locutionem. Idémq; fortè eſt etiā reſpectu Dei, nam oratio, & petitio mētalis optimè conſiſtere poteſt, etiamſi homo non aduertat ſe petere, imò tunc fortaſſe erit attentior petitio, quando homo ita eſt intentus circa voluntatem effundendi animam ſuam in conſpectu Dei, vt non valeat actualem, & formalem reflexionem facere ad cognoſcendum id, quod agit. Nullus ergo ſupereſt actus intellectus, in quo talis locutio, ſeu petitio à Deo conſtitui poſſit.

8. *Quæſtionis initio poſitæ reſolutio.* Atque hic ſanè diſcurſus mihi partem hanc vehementer probabilem reddit, & quod ad rem quidem ſpectat, fateor in hoc negotio non interuenire alios actus voluntatis, vel intellectus præter explicatos, & in illa voluntate præſentādi Deo deſideriū cum quadā recognitione, & ſubiectione ad ipſum, conſummari hunc modum orationis. An verò ſola hæc voluntas vltima, vel etiam recognitio, quam explicuimus ex parte intellectus, dicēda ſit ipſa locutio, vel petitio, videtur quæſtio parui momēti, ſi tamen in rigore loquamur, videtur conſiſtere in illa voluntate. Cùm autem communiter dicitur, orationem eſſe actum intellectus etiā quoad petitionem, interpretari poſſumus id intelligendum eſſe de oratione, prout in hac vita regulariter ab homine fit. Veriſimile enim eſt, hominem in hac vita rarò, aut nunquam petere etiam interius, niſi vtendo ſignis mentalibus, & intellectualibus, quæ ſignis vocalibus correſpondent, & ſunt conceptus eorū. Nihilominus tamē nec impoſſibile, nec miraculoſum, nec valde extraordinarium cēſeo, vt aliquis in hac vita ita diuina gratia ſubleuetur, vt mentaliter petendo ab hoc etiam genere ſignorum ſenſibiliū mente conceptorum actualiter abſtrahat. Quia illi conceptus vocum, nec propter Deum neceſſarij ſunt, vt per ſe conſtat, nec propter hominem, nam
A poteſt de rebus tantùm cogitare, & de Deo, & dependentiam ſui, & rerum, quas deſiderat, à Deo recognoſcere, & per voluntatem ſuam, totam illam ſuam diſpoſitionem, & deſiderium Deo præſētare. Poteſt ergo totum hoc fieri non vtendo interius conceptibus vocū, qui aûtem id facit, profectò iam orat: tunc autē non petit niſi illa voluntate, qua ſuū deſiderium Deo præſentat, vt ab ipſo impleatur.

CAPVT V.

Nonnullis difficultatibus occurritur.

1. *1. Difficultas ex diuina laude ſūpta. Diuina laus eſt actus orationi ſimilis.* VT hæc reſolutio partim confirmetur amplius, partim explicetur, & amplietur, nonnullas
B occurrentes difficultates proponam. Prima eſt, quia diuina laus eſt actus orationi ſimilis, & quædam orationis pars latè ſumptæ: at illa fieri poteſt pura mente, non ſolùm per conceptus mentales verborum ſenſibilium, ſed etiam per actus merè ſpirituales, ſicut de oratione diximus. Sic enim etiā Angeli laudant Deum, & ſimiliter Beati, qui non indigent noſtris ſignis ad placitum etiam mente conceptis: & nihilominus laus Dei in Angelo verbi gratia eſt actus intellectus, & non voluntatis, vt videtur per ſe notum, quia laudare rem, non eſt affici, ſed ſupponit affectum, & rei æſtimationem, ſi vera laus ſit, ergo idem dicendum eſt de oratione.

2. *2. Difficultas de gratiarū actione. D. Paul.* Secundò fieri poteſt ſimilis obiectio de gratiarum actione, quæ iam eſt quædam pars orationis
C iuxta Paulum 1. ad Timoth. 2. & poteſt ſola mente, & abſque ſignis ſenſibilibus, vel conceptibus eorum fieri, ſicut fit ab Angelis, & aliis Beatis. Vt autem ab eis fit, non eſt actus voluntatis, ſed intellectus, quia de beneficiis acceptis mente gratias agere nihil aliud eſſe videtur, quā ea, vt accepta recognoſcere, ergo idem dicendū eſt de actu petitionis.

3. *3. Difficultas de obſecratione. Eiuſdem facultatis eſt aliquid petere, & rationem petendi allegare.* Tertiò naſcitur alia difficultas ex alia parte orationis, quæ dicitur *obſecratio*, ad quam iuxta probabilem expoſitionem ſpectat, rationes, & titulos Deo proponere, propter quos concedat, quod petitur, quod manifeſtè eſt opus rationis, ergo eiuſdem opus eſt ipſa petitio, quia eiuſdem facultatis eſſe videtur aliquid petere, & rationes petendi, & obtinendi allegare.

4. *4. Difficultas de mentali confeſſione.* Quartò eſt ſimilis difficultas de mentali confeſ-
D ſione peccatorū coram Deo facta, iuxta illud Pſal. 31. *Confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino.* Hæc enim confeſſio eſſe poteſt pars orationis, non minus, quàm confeſſio laudis, & tamen non conſiſtit formaliter in actu voluntatis, ſed intellectus recogitantis, ac recognoſcentis coram Deo proprias iniquitates, ſic enim Ezechias apud Iſaiā c. 38. 15. aiebat: *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ:* eſt ergo oratio etiam quoad hanc partem actus intellectus, ergo quoad omnem aliam.

5. *Vlt. Difficultas de locutione Angelorum inter ſe.* Vltima difficultas oritur ex locutione Angelorū inter ſe, illa enim eſt merè ſpiritualis, & tamen non fit per ſolam volūtatem, ſed per actum intellectus,
E quia per talem locutionem conceptus Angeli fit intelligibilis alteri, quod non poteſt fieri per ſolam voluntatem, niſi aliqua mutatio ex parte intellectus accedat. Propter quod linguæ Angelorum (de quibus loquitur Paulus 1. ad Corint. 13.) dicuntur eſſe intellectus eorum, vt ſignificant præcipuè Theophylactus, & Theodoretus in eum locum, & Theodoretus addit, eandem eſſe facultatem, per quam Angeli laudant Deum, & qua inter ſe loquuntur: conſtat autem laudare per intellectum; ergo per intellectum etiam ad Deum loquuntur, ergo

D. Paul. Theophyl. Theod. Eadē facultas eſt, qua Angeli laudant Deum, & qua inter ſe loquūtur.

ergo etiam per intellectum petunt: nam petere loqui eſt, ergo in vniuerſum petitio purè mentalis eſt actus intellectus.

6. *Quid probetur difficultatibus propoſitis.*

Hæ difficultates, præſertim quatuor priores, oſtendunt in oratione mentali ſecundum omnia, quæ includit, neceſſariò interuenire actus intellectus ſimul cum actibus voluntatis, non tamen probant proprium actum petitionis, vel cuiuſcunque alterius locutionis ſpiritualis ad Deum, formaliter conſiſtere in actu intellectus ſecundum ſe, & non potiùs in actu voluntatis ordinantis ad Deum cogitationem, ſeu recognitionem intellectus.

Laus Dei mentalis quomodo fiat.

7. *1. Difficultas enodatur. Laus alicuius per ſe nō poſtulat, vt ſit locutio ad eum, qui laudatur. Laus tripliciter fieri poteſt.*

CIrca primam ergo difficultatem de laude Dei dicimus, laudem alicuius per ſe, ac formaliter non poſtulare, vt ſit locutio ad eum, qui laudatur, interdum enim laudamus vnum hominem alteri, verbi gratia, Petrum Ioanni, & tunc non loquimur cum Petro, quem laudamus, ſed de Petro loquimur Ioanni. Imò aliquando etiam nobiſcum tantùm loquentes aliquem laudamus, vt vſu ipſo ſatis conſtat: aliquando verò etiam laudamus hominem loquendo ad ipſum, vt per ſe notum eſt. Sic igitur Angeli poſſunt laudare Deum, vel inter ſe loquentes, vel vnuſquiſque tantùm ſecum, vel denique loquendo ad Deum ipſum. Et omnibus quidem his modis laus vera ſupponit recognitionem illius perfectionis Dei, ob quam laudatur: alioqui ficta, & ementita eſſet laudatio. In primo autem modo laus addit locutionem vnius Angeli ad alium, de qua pauca dicemus circa vltimam difficultatem. Secundo autem modo laus nihil addit præter ipſam recognitionem, quia conſiſtit in locutione ad ſe ipſum, quæ locutio abſque vlla controuerſia, intellectu fit, & in cognitione rei, de qua eſt locutio, per ſe conſiſtit, loquendo de perfecta locutione mentali, quæ fit conceptibus rerum, & non verborum. Atque hoc tantùm probat prima difficultas propoſita. Quoad hanc verò partem non rectè fit argumentum ad petitionem, quia petitio præſertim purè mentalis, ſemper eſt locutio ad alterum, & non ad ſe ipſum, vt per ſe conſtat.

8. *Laus tertio modo ſumpta in voluntate cōſummatur.*

Tertio igitur modo laus Dei ad eundem directa per modum locutionis, præter recognitionem perfectionis diuinæ, quæ in intellectu eſt, non addit nouum actum intellectus (quis enim fingi, aut excogitari poteſt?) ſed addit ſolùm in voluntate ordinationem illius æſtimationis Dei, quæ eſt in intellectu, ad ipſum Deum, quatenus Angelus vult eam Deo repræſentare, & offerre per modum cultus: ergo talis laus in voluntate cōſummatur, & quoad hoc rectè æquiparatur laudatio petitioni. Atque hoc, quod in Angelis explicuimus, locum habet in quocunque ſpiritu ſeparato, atque etiam in hominibus in hac vita degentibus, ſi intra ſe pura mente, & abſque verbis ſenſibilibus, vel conceptibus eorum Deum laudent, nam eadem ratio in his omnibus procedit.

Gratiarum actio mentalis quomodo fiat?

9. *Secunda difficultas expeditur. Quid ſit habere gratias, & illas agere.*

EOdem ferè modo de gratiarum actione (quod in ſecunda difficultate tangitur) philoſophandum eſt. Solùm occurrit obſeruandum, aliud eſſe, habere gratias, aliud agere. Primum enim exerceri poteſt in animo, nulla manifeſtatione facta alteri, neque ipſi benefactori, recognoſcendo tantùm in animo beneficium acceptum. Secundum autem fit manifeſtando illam recognitionem be- A neficij, quam in animo habemus. Illud ergo primum ſine dubio exerceri poteſt erga Deum in oratione mentali latè ſumpta. Et illud officium planè fit per illum actum, quo aliquis intra ſe recognoſcit beneficium illud, & obligationem ſuam, quæ inde naſcitur, qui actus intellectus eſt: & hoc ſolū probat difficultas ſecunda, quæ de hoc actu procedit. Ex quo naſci quidem poteſt in voluntate, deſiderium exhibendi Deo gratum animum, quod vel non ſpectat ad propriam gratiarum actionem, ſed generatim ad gratitudinem per obſequia, vel alia officia, per quæ potiùs dicimur referre gratiam, quàm habere; vel certè, ſi ſpectat illud deſiderium ad propriam gratiarum actionem iam explicatam, ſolùm eſt quaſi imperando illam. *Quid ſit referre gratiā.* Nam qui vult eſ- B ſe gratus Deo, & non habet, quid referat ipſi pro beneficio accepto, ſaltem oſtendit illi, & quantùm in ſe eſt, manifeſtat ei, quomodo acceptum beneficium recognoſcat. In qua manifeſtatione talis gratiarum actio conſiſtit. *Gratiarum actio ſolùm reſpicit benefactorem.* Ideóque gratiarum actio ad benefactorem refertur, in cuius obſequium fit: vnde ſi alicui tertio beneficium narretur, eſſe poterit quædam laus benefactoris, non propria gratiarum actio. Hoc ergo modo poteſt vnuſquiſque gratias agere Deo, ordinando ad ipſum per modum locutionis æſtimationem, & recognitionem proprij beneficij: & ſic præter actū intellectus iam explicatum, nihil addit niſi voluntatem repræſentandi Deo recognitionem beneficij, & offerendi illam in cultum quendam, & aliqualem recompenſatio- C nem beneficij, quæ propriè gratiarū actio dicitur. *Hæc in voluntate conſiſtit.* Et ita quoad hoc in voluntate formaliter conſiſtit, ſeu conſummatur gratiarū actio, & in hoc tantùm poteſt cum petitione, ſeu oratione comparari.

Mentalis obſecratio quomodo fiat?

10. *Expeditur tertia difficultas.*

AD eundem ferè modum expedienda eſt tertia difficultas. In obſecratione enim duo intelligi poſſunt: *Duo poſſunt in obſecratione conſiderari.* vnum eſt, recogitatio earum rationum, quæ Deum mouere poſſunt ad concedendum id, quod per orationem poſtulatur, quæ proinde augere etiam poſſunt fiduciam impetrādi id, quod poſtulatur. Alterum eſt allegatio, ſeu propoſitio talium rationum coram Deo, prout fieri intel- D ligitur in oratione, & obſecratione, quæ ad Deum fit. Et in hoc poſteriori actu conſummatur ratio obſecrationis, vt nunc illam ſumimus: nam obſecratio manifeſtè eſt ad alterum, nimirum ad eundem, ad quem eſt petitio. *Primo modo ad intellectū ſpectat.* Quod ergo ad primum officium ſpectat, manifeſtum eſt, illud eſſe munus intellectus, quod includit inquiſitionem, ac meditationem earum rationum, quæ Deum mouere poſſunt, & iudicium, ac credulitatem earum iuxta materiæ capacitatem, vt poſtea ſuo loco declarabo. Poſterius autem officium non conſiſtit in cognitione aliqua, ſed in locutione earum rationum, quas is, qui orat, ſeu meditatur, aſſecutus eſt. *Secūdo modo in voluntate cōſiſtit.* Si quis enim huiuſmodi rationes conſideret ſolùm, vt ſe ipſum excitet ad fiduciam, & deſide- E rium, vel petitionem, nondum obſecrat, vt inter homines conſiderare licet. Nam ſi quis ſecum plures rationes cogitet, ob quas poteſt aliquid à Rege poſtulare, & impetrare, poſtea verò ſimpliciter petitionem faciat, nullam rationem allegando, & proponendo Regi, quæ illum poſſit inducere, & quodammodo obligare nondum obſecrat, ſed tātùm petit. Si verò petitioni adiungat titulos, & rationes, quæ Regem poſſint obligare, præſertim ex parte illius, tunc dicitur obſecrare, ergo

ſicut

ſicut petitio, ita etiam obſecratio locutione perficitur. Hæc autem locutio in ordine ad Deum (ſicut in aliis dictum eſt) non poteſt eſſe niſi voluntas repræſentandi Deo huiuſmodi titulos, & rationes exaudiendi orationem, non vt ipſe denuò illas cognoſcat, ſed vt noſtram fiduciam, & credulitatem, ſeu exiſtimationem, quam de ipſo habemus, in cultum eius exerceamus. Atque in hac locutione debent obſecratio, & petitio conferri, vt rectè fiat comparatio.

Locutio in ordine ad Deum quid ſit.

Interna confeſſio qualis ſit.

11. IDem cum proportione dicendum eſt de confeſſione interna peccatorum, de qua difficultas quarta proponebatur: nam etiam in illa duo diſtingui poſſunt. Vnum eſt, interna confeſſio peccati proprij: alterum eſt, quod talis confeſſio fiat Deo. Et primum quidem planè pertinet ad intellectum, conſiſtítque in interna recognitione peccati. Sed illa per ſe ſumpta, niſi ad alterum ordinetur, non eſt confeſſio alteri facta, ſed ipſi tantùm homini peccata ſua recognoſcenti. Vt ergo ſit confeſſio ad Deum, oportet vt ad ipſum referatur, & ordinetur per modum locutionis, quod non fit, niſi per voluntatem: & in hoc ponenda eſt æquiparatio, ſicut in aliis explicatum eſt.

4. Difficultas explicatur eodem modo, quo tertia.

Breuis digreſſio de oratione Angelorum.

12. AD vltimam difficultatem (omiſſis multis, quæ dici poſſent de locutione Angelorum, ſeu ſpirituum creatorum inter ſe, ne à propoſito digrediamur) duo breuiter dicimus. Primum eſt, non eſſe æquiparandam locutionem creaturæ ad Deũ, cum locutione vnius creaturæ ad aliam; nam locutio ad creaturam fit, vt ei notificetur, quod illi erat ignotum, ſeu vt fiat proximè intelligibile id, quod antea non ita erat proximè applicatum, vt actu intelligeretur. Quod manifeſtum eſt in locutione hominum inter ſe: finis enim præcipuus, ac neceſſarius illius fuit manifeſtatio propriorum conceptuum, & conſequenter rerum etiam conceptarum quæ alteri erant ignotæ. Et licèt homines aliquando inter ſe loquantur de rebus aliàs ſibi notis, illud eſt, vel quia vnus ignorat rem, quam alteri narrat, eſſe illi notam, vel vt maiorem talis rei cognitionem per talem locutionem mutuò aſſequantur, vel vt ad actualem illius conſiderationem ſeſe inuicem moueant, vel quia in tali locutione delectentur: ſemper autem modus ipſe loquendi talis eſt, quòd per illum poſſet addiſci res, licet antea ignoraretur. Et ad eundem modum ſentiunt Theologi de locutione Angelorum inter ſe; fieri ſcilicet, ad manifeſtandos proprios conceptus, & interiores actus liberos, qui aliis naturaliter ignoti ſunt. At verò locutio ad Deum, non fit per nouam rei manifeſtationem, aut notitiam, quæ illi poſſit acquiri, vt per ſe notum eſt, ſed propter alios fines morales, quos D. Thomas 1. p. q. 107. art. 3. vno verbo cõprehendit dicens *Angelum loqui ad Deum, vt ab eo aliquid accipiat.* Quapropter per locutionẽ ad Deum, non fit obiectum denuò intelligibile aliquo modo ipſi Deo, & ideò licet daremus ex hac parte locutionem Angeli ad Angelum eſſe opus intellectus, non inde fit idem dicendum eſſe de locutione Angeli ad Deum.

Vltima difficultas reſoluitur.
Nõ eſt æquiparanda locutio vnius creaturæ ad Deum, cum locutione vnius creaturæ ad aliam.

Locutio ad hominẽ ignotum manifeſtat.

Locutio ad Deum ſecus habet.

D. Thom.

13. Deinde addo, cùm varij ſint modi explicandi locutionem ſpiritualem inter creaturas, omnes in duas veluti claſſes diuidi. Vna continet eorum ſententias, qui negant loquentem communicare, vel imprimere aliquid ei, ad quem loquitur. Altera cõtinet opiniones eorum, qui exiſtimant non poſſe huiuſmodi locutionem fieri ſine actione reali circa illum, cui fit locutio. Procedendo igitur iuxta prius fundamentum, certè magis conſequenter loquuntur, qui opinantur, locutionem Angeli ex parte loquentis, non fieri per actum intellectus, ſed voluntatis, atque adeò eſſe actum illum, quo vnus Angelus vult ſecretum ſuum eſſe manifeſtum alteri. Nam inde abſque alia actione tranſeunte, vel immanente, ipſius loquentis, ſequitur in altero notitia rei à loquente manifeſtatæ, quæ eſt auditio illius. Et ideo licet ex parte audientis, locutio illa quaſi paſſiua pertineat ad intellectum, tamen ex parte loquentis pertinet ad voluntatem. Atque ita opinantur Capreolus in 2. diſtinct. 11. q. 2. & Caietanus q. 107. art. 1. & alij Thomiſtæ, qui etiam putant eſſe ſententiam D. Thomæ. Et illi etiam fauent Alenſis, Albertus, Bonauentura, & alij. Iuxta hanc ergo ſententiam à fortiori ſequitur, locutionem Angeli ad Deum per voluntatem loquentis fieri. At vero iuxta aliud principium, quod locutio inter Angelos non fit ſine actione aliqua loquentis ad audientem, præter voluntatem loquendi, ſeu manifeſtandi ſecretum, neceſſe eſt ponere aliquam actionem. Hæc autem reſpectu loquentis eſt actio tranſiens, quia in alio, nempe in audiente recipitur. Ideóque (quicquid ſit de actione vnius Angeli in alium) certiſſimum eſt, non poſſe Angelum loqui hoc modo ad Deum, quia nihil in illum poteſt imprimere. Ergo nihil ſupereſt, quod poſſit eſſe locutio, vel petitio Angeli ad Deum, niſi voluntas ordinandi ſuum conceptum, vel affectum ad Deum, nõ vt illi denuò innoteſcat, ſed vt illi ſe creatura ſubmittat, & eo, quo poteſt, modo deſiderium ſuum illi præſentet: idem ergo cum proportione dicendum eſt de locutione noſtra purè mentali.

Varietas declarandi locutionẽ ſpiritualẽ inter creaturas, ad duplex caput reuocatur.
Iuxta primũ caput reſpõdetur difficultati.

Capreol.
Caiet.

Alenſis.
Albert.
Bonauent.

Iuxta ſecundum caput ſoluitur difficultas.

CAPVT VI.

Sitne conueniens, & per ſe honeſta oratio ad Deum.

I. AGimus de oratione propriè dicta pro petitione, vt iam monui, potéſtque eadem quæſtio de oratione vocali tractari, ſed nunc non conſideramus difficultatem, quæ naſci poteſt ex eo, quòd petitio Deo offertur per ſenſibilia ſigna, ſed ſolùm illam, quæ oritur ex præciſa ratione petitionis. Difficultas autem eſt, quia petere aliquid à Deo, aut impium, aut inutile videri poteſt. Probatur, quia vel Deus decreuit aliquid facere, vel non; ſi non decreuit, & nos contrarium deſideramus, ac petimus, impiè facimus, tum quia ab illo petimus, vt voluntatem ſuam mutet, tum etiam quia voluntatem noſtram voluntati eius præferri volumus; ſi autem Deus iam decreuit facere, quod nos petimus, inutile eſt id petere, quia infallibiliter fiet, licet non petamus, cùm voluntas Dei non poſſit non impleri. Deinde eſto, non ſit intrinſecè mala huiuſmodi petitio, ſaltem non videtur per ſe honeſta, ſed ad ſummum indifferens. Probatur, quia petitio ſolùm habet rationem vtilis, eſt enim veluti medium quoddam, quod vtile creditur ad obtinendum id, quod petitur, ergo de ſe non habet intrinſecam honeſtatem, ſed talis erit, qualis fuerit res illa, ad quam obtinendam ordinatur.

In quo ſit difficultas.
Petere aliquid à Deo, aut impium, aut inutile videtur.

2. Circa orationem varij fuerunt errores inter ſe extremè contrarij. Quidam enim dixerunt, orationem

Varij erro-

res circa orarionẽ proponuntur. Primus eam ad ſalutem ſufficere dicir. *Theod.* *Caſtro.*

tionem adeò eſſe conuenientem, vt ipſa ſola ad ſalutem ſufficiat, etiam ſi Sacramenta, & alia ſalutis media prætermittantur. Ita refert de Meſſalianis Theodoret. lib. 4. de Fabulis hæreticorum, & lib. 4. Hiſt. cap. 10. latiùs Caſtro verbo *Oratio*, hæreſi 1. Qui rectè aſſerit, non oportere nos contra hanc hæreſim hoc loco diſputare, quia licet Scriptura doceat, orationem eſſe neceſſariam, vt infrà videbimus, nunquam docet, illam ſolam ſufficere, ſed potiùs expreſsè tradit aliqua Sacramenta eſſe neceſſaria ad ſalutem, vt in propriis locis viſum eſt; proponit etiam opera miſericordiæ, & alia præcepta vt neceſſaria ad ſalutem, vt ſatis colligitur ex Matthæi 25. & alibi latiùs tractandum eſt. Vnde eleganter Chryſoſt. lib. 1. de Orando Deum, poſtquam multa de præſtantia, & vtilitate orationis dixerat, ſibi obiicit; *Verùm aliquis forſitan ex eorum numero, qui ſocordiæ, ſegnitiæq; dediti nolunt attentè, & diligenter orare, perſuaſurus ſit in hoc, Deum illa verba dixiſſe. Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum, ſed qui facit voluntatem Patris mei.* Et reſpondet: *Atqui ego, ſi crederem, ſolam precationem ad ſalutem noſtram ſufficere, non immeritò ſermonem hunc nobis obiiceret aliquis: nunc cùm profitear deprecationem caput eſſe bonorum omnium, baſim, ac radicem vitæ frugiferæ, non eſt, quòd quiſquam verbis illis abutatur.*

Matth. 25. *Chryſoſt.*

3. Alter error.

D. Thom. Affirmat per orarionem murari diuinam diſpoſitionem.

Alio modo nimium tribuerunt quidam hæretici orationi dicentes, habere vim immutandi Diuinam diſpoſitionem, & prouidentiam. Refert D. Th. 2. 2. q. 87. art. 1. & 3. contra Gentes, cap. 96. Et mouebantur fortaſſe ratione dubitandi in principio propoſita. Sed hic error non ſolùm contra fidẽ eſt, ſed etiam contra rationem naturalem, quia euidens eſt, Deum eſſe immutabilem. Item euidens eſt, Deum ab æterno ſciuiſſe, quicquid in tempore ſcit, ergo ſi nunc ſcit orationem noſtram, & propter eam inducitur ad aliquid volendum, etiam ab æterno illam orationem præſciuit, ergo etiam ab æterno voluit, quod in tempore propter illam vult, ergo non poteſt propter orationem mutari Diuinæ prouidentiæ diſpoſitio, nam hæc per diuinam ſciẽtiam, & voluntatem ſubſiſtit. Nec verò cogitari poteſt, Deum in ipſa æternitate priùs ante præſcientiam orationis aliquid decreuiſſe, & deinde præuiſa oratione, decretum mutaſſe, & aliud diſpoſuiſſe quàm decreuerat: nam cùm in æternitate ipſa non ſit ſucceſſio, repugnat omninò in illa eſſe talem mutationem. Neque oportet hîc tractare loca Scripturæ, in quibus dicitur interdum Deus dolere, aut pœnitentiam agere de eo, quod decreuit, nam conſtat, has eſſe metaphoricas locutiones, ſignificantes mutationes, quas Deus facit in rebus iuxta exigentiam illarum, ſine mutatione ſui, vt latiùs in prima parte tractaui.

Deus ab æterno ſciuit, quicquid in tẽpore ſcit.

Impugnatur hic error.

4. Aliorum error exiſtimãtiũ, orationẽ eſſe inutilem ex variis capitibus.

Alij ergo hæretici dixerunt orationem eſſe inutilem, ex variis tamen principiis. Quidam, quia putabant, omnia ex neceſſitate euenire, & hunc fatalem ordinem etiam ab ipſo Deo mutari non poſſe. Alij verò quamuis non negauerint cauſas contingentes, & liberas, dixerunt tamẽ, Deum non habere prouidentiam, nec curare has res inferiores. Sed horum errorum fundamenta in prima parte tractantur, & impugnantur, & quatenus ſunt contra rationem naturalem, in Metaphyſica ſunt à nobis impugnata. Hîc verò tractari poſſet, An poſito etiã illo fundamento erroneo, rectè intulerint. Nam certè, quod ad priores attinet, etiamſi omnia ex neceſſitate euenirent, non videtur ſequi orationem fore inutilem. Nam illa neceſſitas orituręx ineuitabili ordine cauſarum, inter quas cauſas, vna poſſet eſſe oratio, & ita ſolùm ſequeretur ſi effectus eſſet neceſſariò euenturus mediante oratione, etiam hominem neceſſariò eſſe oraturum, & Deum ex neceſſitate etiam eſſe conceſſurum, quod petitur. Et ita non ſequitur, orationem fore inutilem, quandoquidem, illa poſita, poneretur effectus, & ſine illa non poneretur, ſed ad ſummum ſequitur, etiam orationem ipſam ex neceſſitate euenire, ac proinde, neque eſſe moralem actum, nec habere alias vtilitates meriti, vel ſatisfactionis, quæ libertatem, & moralitatem ſupponunt.

An oratio eſſet inutilis, rebus neceſſariò euenientibus.

5. D. Th. vtilitatẽ orationis auferri dicit, poſita neceſſitate. *Caſtro.* *Vvald.*

Nihilominus Diuus Thom. 2. 2. q. 83. art. 2. apertè ait, ex illo errore (quocumque modo aſſeratur) tolli vtilitatem orationis, & loquitur planè de vtilitate impetrationis, ſeu vt effectus poſtulatus eueniat, & hoc ſequuntur communiter interpretes, vno, vel alio excepto, quod etiam tenet Caſtro verbo, *Oratio*, hæreſ. 3. & ſignificat Vvaldenſis tom. 3. cap. 1. indicans etiam Vviclephum ex eodem errore hunc intuliſſe. Mihi tamen dicendum videtur, illationem non eſſe ita neceſſariam, per locum intrinſecum, vt ſi quis mordicus eam negare velit, euidenti ratione cogi poſſit, aut conuinci. Hoc probat ratio facta, quia poſſet quis dicere, orationem eſſe vnam ex cauſis ſecundis neceſſariis ad effectum. Conuinci tamen poſſet, hoc voluntariè, & ſine fundamento dici, quia iam ſupponitur in illo errore, Deum agere ex neceſſitate naturæ: ergo ſi aliquem effectum neceſſariò facturus eſt, non minori neceſſitate volet illum ſine oratione, quàm cum illa. Nam oratio non eſt cauſa per ſe influens in effectum, ſed mouens moraliter Deum, vt ipſe faciat, quæ igitur vis poteſt eſſe in oratione ad inferendam Deo talem neceſſitatem, ſi ipſe aliàs de ſe non eſt determinatus ad volendum ex neceſſitate talem effectum: quòd ſi ita eſt determinatus, abſq; oratione ex neceſſitate facit. Tãtùm ergo hoc modo video poſſe inferri vnum errorem ex alio, & quamuis illatio fortaſſe non ſit omninò neceſſaria, tamen veriſimillimum eſt, qui in priorem errorem lapſi ſunt, in poſteriorem incidiſſe, qui non crediderunt, neceſſitatem in Deo poſſe ab extrinſeco prouenire, ſed tãtùm ex ſua intrinſeca natura. Qui verò non poſuerunt, Deum agere neceſſariò ſimpliciter, ſed ſolùm immutabili prouidentia, & inde intulerunt reſpectu omnium cauſarum ſecundarum, omnia ex neceſſitate euenire, non cogebantur vtilitatem orationis negare, quia potuiſſet Deus diſponere, vt per alia media res fierent. Et ita fertur ſenſiſſe Lutherus, atque etiam Caluinus, qui non negarunt eſſe orandum Deum, etiamſi libertatem cauſarum ſecundarum per diuinam prouidentiam tolli putauerint.

Iudicium auctoris.

Oratio non eſt cauſa in effectum influens, ſed mouens moraliter.

Error ponẽtium neceſſitatem in cauſis ſecundis ex immutabili prouidentia primę cauſæ, non tollit vtilitatem orationis.

6. Deo rebus non prouidẽte, nec earum curam habẽte, oratio eſſet inutilis.

Facilior eſt illatio ex alio errore negante prouidentiam. Quamquã dicere etiã poſſet aliquis, quòd licèt Deus non prouideat his inferioribus, nihilominus & videt, quid in eis agatur, & ſi velit, poteſt ea impedire, vel immutare. Quibus ſtantibus, poſſet eſſe vtilis oratio, vt Deus, qui aliàs non prouidet, ſaltem oratus prouideat. Sed qui hoc diceret, iam non negaret diuinam prouidentiam omninò, ſed ſolùm ex parte, vel malè eam explicaret. Vnde, qui negarunt prouidentiam, multò magis negarunt, habere Deum, vel cauſalitatem proximam in his inferioribus, vel ſcientiam omnium particularium, quæ hîc aguntur, & ita neceſſariò ſequitur ex illo errore, orationem eſſe inutilem. Quod autem ad rem præſentem ſpectat, parum refert, quòd vnus error benè ſequatur ex alio, necne.

necne. Nam ſi iſti hæretici vnum errorem bene intulerint ex alio, euerſo fundamento, quod in aliis locis fit, alter error euertitur; ſi autem per ſe directè circa vtrumque errarunt, probando veritatem Catholicam, impugnabuntur ſufficienter, quantùm ad præſens attinet.

7.
Vnde prouenerit Pelagij error circa orationis vtilitatem.

Ex alio principio fertur Pelagius erraſſe circa vtilitatem orationis, credidit enim homines non indigere auxilio diuino ad bene operandum, neque ad ſalutem, vel remiſſionem peccatorum conſequendam, vnde inferebat, non oportere orare Deum ad hæc, vel ſimilia beneficia petenda, quibus accommodari poteſt illud Eccleſiaſt. 16. *Non exorauerunt pro peccatis ſuis antiqui Gigantes, qui deſtructi ſunt, confidentes ſuæ virtuti.* Hunc errorem tribuit Pelagio Auguſtin. lib. hæreſum in 88. & Epiſt. 106. Et aliqui tribuunt Origeni, & diſcipulis eius ex verbis Epiphanij Epiſt. ad Ioannem Hieroſolymitanum, quæ eſt ſexageſima inter Epiſtolas Hieronymi, vbi ſic inquit. *Audent, in periculo animæ ſuæ aſſerere, quodcumque eis in buccam venerit, & magis iubere Deo, & non ab eo orare, vel diſcere veritatem.* Sed ibi non dicit Epiphanius, erraſſe Origeniſtas circa doctrinam de oratione, ſed peccaſſe, non vtendo illa ad intelligendam veritatem, ac proprio ſenſu, & iudicio eloquia Dei interpretantes, hoc enim exiſtimo eſſe, quod ait, *Audent iubere Deo, &c.* Difficilior verò hic eſt illatio, quam Pelagius faciebat, vt refertur, tum quia multa bona ſunt petenda à Deo, quæ per ſe propriè nec ad gratiam pertinent, nec pendent ex gratia, vt ſunt temporalia, & corporalia bona, tum etiam quia Pelagius fatebatur, gratiam prodeſſe, ſaltem ad faciliùs benè operandum, vel vincendas tentationes, ergo ſentiebat gratiam eſſe ſaltem vtilem nobis, ergo non eſt, cur negaret orationem fore vtilem, ſi poteſt gratiam impetrare. Quare non mihi ſatis conſtat, an Pelagius omninò reiiceret orationem tanquam inutilem, vel ſolùm errauerit, eius neceſſitatem negando, de qua re dicemus in capitulo ſeptimo. De Semipelagianis autem conſtat, plus nimium tribuiſſe orationi etiam merè naturali, vt ex Concilio Arauſicano, & ex Epiſtolis Proſperi, & Hilarij ad Auguſtinum, & ex ipſo Auguſtino libris de Prædeſtinatione Sanctorum, & de Bono perſeuer. & aliis locis conſtat, de quo plura dicemus cap. ſequenti.

Eccleſ. 16.
Auguſt.
Origeniſtis idem error adſcribitur.
Epiphan.
Non ita eos ſenſiſſe creditur.
Inferaturne rectè ex errore Pelagij fore inutilem orationem.
Semipelagiani iuſto plus orationi tribuebant.

8.
Error tollentium orationem, quia putabant Deum non moueri precibus.
Vvicleph.
Vvald.

Tandem alij contempſerunt orationem, non ex aliis extrinſecis erroribus, ſed quia putabāt Deum non moueri verbis noſtris, aut petitionibus, ſed ſolùm intueri opera noſtra, & iuxta illa retributionem dare. Hunc ſenſum videntur habere verba Vvicleph, quæ refert Vvaldenſis ſuprà, *Deus eſt auctor realis, qui non requirit vocem, vel cogitationem; ſed omninò vitam ſuæ iuſtitiæ complacentem.* Vnde triplicem diſtinguebat orationem, mentalem, vocalem, & vitalem, id eſt, quæ in bona vita, & bonis operibus conſiſtit, & hanc poſtremam dicebat ſufficere, aliis prætermiſſis: & hunc errorem ſuſpicatur Vvaldenſis dicto lib. 1. cap. 13. hauſiſſe Vviclephum ex fonte Philoſophorum, qui, vt refert Hieronym. in illa verba Matth. 6. *Scit enim Pater cæleſtis, quia his omnibus indigetis,* dixerunt, ſi nouit Deus, antequam oremus, quibus indigeamus, fruſtra ſcienti loquimur.

9.
Concluditur orationē debitè factam eſſe actum per ſe honeſtum, rationi congruū, & valdè vtilem.

Dicendum verò eſt, orationem ad Deum, ſi in debita materia, & circumſtātiis fiat, eſſe actum per ſe honeſtum, rationi conſentaneum, & homini valde vtilem. Aſſertio eſt de fide tam frequenter expreſſa in Scripturis, vt ſuperuacaneum ſit, illam A probare. Nam in actu exercito, vt ſic dicam, vtrumque teſtamentum plenum eſt frequentia orationum, & omnes Pſalmi altiſſimam orationem continent, & Chriſtus Dominus frequentiſſimè oraſſe legitur, & vitam ſuam non ſolùm in cœna, & in horto, ſed etiam in Cruce orando conſummaſſe, & de Apoſtolis, & tota Eccleſia fideli ab eius initio idem refertur in Actibus Apoſtolorum. Præter exemplum verò habemus & doctrinam, & præceptum Chriſti. Matth. 6. docuit nos orare, & cap. 7. adiecit conſilium, *Petite, & accipietis,* & cap. 26. *Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem,* & Lucæ 18. *Oportet ſemper orare,* & ſimilia inueniuntur paſſim. In quibus conſiderandum eſt, indefinitè loqui de oratione, poſſéque optimè de B vocali intelligi; tamen inde euidenter colligitur, petitionem ſola mente factam, etiamſi in ſenſibilem vocem non prodeat, & honeſtam, & vtilem eſſe, tum quia & vox neceſſaria non eſt, vt Deus orationem percipiat, vt per ſe conſtat, tum etiam quia tota efficacia orationis vocalis ex interiori affectu, & intentione pendet, ideóque ſumma vtilitas, & formalis honeſtas eſt in interiori affectu, & interna locutione ad Deum. Vnde eſt illud Pſalm. 26. *Tibi dixit cor meum,* & illud Pſalm. 38. *Beatus vir, cuius eſt auxilium abs te, aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit,* & ſtatim, *Domine Deus virtutum exaudi orationem meam,* & Pſalm. 76. *Anticipauerunt vigilias oculi mei, turbatus ſum, & non ſum locutus, cogitaui dies antiquos, &c.* Et alia plura C afferemus infrà libro ſequenti. Propter quæ non ſolùm eſt de fide certum orationem, vt comprehendit vocalem, ſed etiam vt orationē in mente conſummatam, eſſe ſanctam, & vtilem. Quin potiùs Ambroſius lib. 6. de Sacramentis, cap. 4. vtile docet eſſe interdum ſola mente abſque voce orare, quod etiam alij Patres frequenter docent, vt videbimus infrà tractando de oratione mentali communiter ſumpta, Patrum etiam teſtimonia afferemus infrà cap. ſequenti. Ratione oſtenditur facilè, reſpondendo ad rationes dubitandi in principio poſitas.

Matth. 6. & 7. & 26.
Luc. 18.
Oratio mentalis vtilis, etiamſi ad vocalem nō prodeat.
Pſalm. 26.
Pſalm. 38.
Pſalm. 76.

Ad primam reſpondetur, non eſſe inutile, vel impium aliquid à Deo petere, quia nec petimus, vt aliquid ex tempore velit, quod ab æterno non D voluit, neque vt mutet decretum, quod ab æterno habuit; vtrumque enim procederet ex falſa de Deo exiſtimatione; ſed petimus, vt media oratione noſtra id faciat, quod ab æterno decreuit, quia non obſtante illo decreto, ſæpè non faceret ſine oratione noſtra, quia hoc ipſum ipſe decreuit. Hoc totum colligitur ex Scripturis, in quibus legimus Deum multa facere interuentu orationis & propter illam, vt Ezechiæ oranti adiecit quindecim annos vitæ, Iſaiæ 38. cum dixit Deus, *Audiui orationem tuam, & vidi lacrymas tuas.* Similiter Niniuitis orantibus pepercit. Ionæ 3. & 3. Regum 17. *Exaudiuit Dominus vocem Eliæ, & reuerſa eſt anima pueri intra eum.* Et ideò Chriſtus monebat; *Petite, & accipietis, quærite, & inuenietis, &c.* Matth. 7. Quod non E diceret, niſi oratio eſſet aliquo modo cauſa, & ratio obtinendi, quod petitur. Vnde Iacobi 5. ipſi orationi adſcribitur effectus. *Multùm* (inquit) *valet deprecatio iuſti aſſidua.* Et ibidem. *Oratio fidei ſaluabit infirmum, &c.* Interdum etiam expreſſè dicitur in Scriptura, non eſſe futurum effectum, ſi non interueniat oratio, vt Matth. 17. *Hoc genus dæmoniorum non eiicitur, niſi in oratione, & ieiunio.* Et Iacobi 4. *Non habetis, propter quod non poſtulatis. Petitis, & nō accipitis, eo quod male petatis.* Igitur, non obſtante

10.
Reſpōdetur obiectionibus initio poſitis.
Quod petimus, à Deo fieri, quando ab eo aliquid poſtulamus.
Iſaia 38.
Ionæ 3.
3. Reg. 17.
Matth. 7.
Oratio eſt cauſa aliquid à Deo obtinendi.
Iacob. 5.
Matth. 17.
Iacob. 4.

obſtante æterna diſpoſitione diuinæ prouidentiæ, poteſt eſſe oratio vna ex cauſis neceſſariis ad effectum, ſicut non obſtante diuina præordinatione, ſunt neceſſariæ aliæ cauſæ ſecundæ, vel phyſicæ, vel etiam morales, vt meritoria, vel diſpoſitiua, &c.

11. Hic verò ſtatim occurrit ſpeculatiua quæſtio, qualis ſit præordinatio diuina æterna circa effectum, qui per orationem obtinetur, An ſcilicet, ſit ex præuiſa oratione, vel potiùs oratio habeat originem ex præfinitione effectus, & ſolùm ſit ratio executionis eius? Sed hæc quæſtio non eſt hoc loco à nobis tractanda, nam in libro de Prædeſtinatione, & de Auxiliis gratiæ ſatis tractata eſt. Vnde breuiter dicimus, licet non repugnet, aliquos effectus communes, & inferioris ordinis, ante præuiſam orationem ſolùm eſſe antecedenti, & ſimplici affectu intentos, & propter orationem præuiſam efficaciter præordinari: nihilominùs in præcipuis gratiæ effectibus ſentiendum eſſe, quod licèt per orationes obtineantur, efficaciter præordinati ſint ante præuiſam orationem, & conſequenter, quòd ipſa oratio neceſſaria ſit ad executionem ex Diuina diſpoſitione poſteriori ſecundum rationem, ſicut Incarnatio prædefinita eſt ante præuiſas orationes Patrum, & nihilominùs, mediantibus illis, eſt executioni mandata. Et eodem modo docent Theologi prædeſtinationem iuuari precibus Sanctorum. Sic etiam intelligo, quod Auguſt. dicit ſerm. 1. de ſancto Stephano, quòd *ſi Stephanus non oraſſet, Eccleſia Paulum non haberet.* Atque hæc videtur eſſe clara ſententia Proſperi lib. 2. de Vocatione Gentium, capit. vlt. dicentis: *Quamuis quod ſtatuit Deus, nulla poſſit ratione non fieri, ſtudia tamen non tolluntur orandi, nec per electionis propoſitum liberi arbitrij deuotio relaxatur, cùm implendæ voluntatis Dei ita ſit præordinatus effectus, vt per laborem operum, per inſtantiam ſupplicationum, per exercitia virtutum fiant incrementa meritorum.* Quod confirmat teſtimoniis Angeli, Tobiæ 6. qui priùs dixit Tobiæ, & Saræ, *Surgite, & deprecamini Deum, vt detur vobis miſericordia, & ſanitas,* & poſtea rationem reddit: *tibi enim deſtinata eſt ante ſecula, & tu ſanabis eam.*

Neceſſitas orationis declaratur, non obſtante diuina præordinatione. — *Prædeſtinatio Sanctorũ precibus iuuatur.* — *Auguſt.* — *Proſper.* — *Tob. 6.*

Hæc verba non vno habentur loco apud Tobiam, nec ſolius Angeli ſunt. Verba Angeli ſunt in 6. cap. v. 11. Eſt hic Raguel vir propinquus de tribu tua, & hic habet filiam nomine Saram; tibi debetur omnis ſubſtantia eius, & oportet te eam accipere coniugem. Cap. 8. deinde v. 4. habetur. Tunc hortatus eſt virginem Tobias, dixítque ei: Sara ſoror exurge, & deprecemur Deum hodie, & cras, & ſecundum cras, quia his tribus noctibus Deo iungimur, tertia autem tranſacta nocte, in noſtro erimus coniugio. hæc ibi.

12. Quæri verò vlteriùs poteſt, ſi Deus ex ſe, & ante orationem præuiſam, habet propoſitum dandi, abſolutum, & efficax, cur poſtulet orationem etiam vt neceſſariam ad effectum, cùm voluntas eius ſufficiens ſit? Reſpondeo, primùm id facere Deum ob generalem rationem, qua vult operari per cauſas ſecundas, quantùm commode poteſt, & in operibus moralibus, ſeu gratiæ vult cooperationem hominis, vbi locum habere poteſt; nam vbi non poteſt, ipſe ſolus operatur. Et ideò rectè dixit Auguſtinus de Bono perſeuer. capit. 17. *Deum alia danda etiam non orantibus, ſicut initium fidei, alia non niſi orantibus præparaſſe, ſicut vſque in finem perſeuerantiam.* Et Proſper loco citato ſignificat, Deum hoc ordinaſſe propter commodum noſtrum, nimirum, vt non ſolùm ſecundum propoſitum Dei, ſed etiam ſecundum merita noſtra coronemur.

Obiectio. — *Reſponſio. Cur Deus habens propoſitũ dandi vult peti à ſe quod alioqui eſſet daturus.* — *Auguſt.* — *Proſper.*

13. Inſtabis, quia hæc cooperatio, & meritum ex parte hominis ſatis exercetur per deſiderium iuſtitiæ, aut beatitudinis, vt alias dicit Auguſtinus Epiſt. 121. quòd autem hoc deſiderium à nobis per orationem manifeſtetur Deo ſcienti illud, videri ſuperfluum, & non pertinere ad cooperationem creaturæ, neque ad aliam vtilitatem noſtram. Reſpondetur, pertinere in primis ad gloriam, & cultum Dei, vt homo recognoſcat Deum tanquam auctorem gratiæ, & omnis boni, quod facit, quando illi proponit deſiderium ſuum, virtute, & liberalitate illius implendum, & ideò dixit Leo Papa ſerm. 1. de Ieiunio decimi menſis, quòd *in orationibus permanet fides recta.* Deinde petendo orationes noſtras, Deus nobis occaſionem præbuit accedendi ad illum, & colloquendi cum illo, quæ eſt & maxima vtilitas, & ſumma dignitas animarum, vt eleganter dixit Chryſoſtomus libro 1. de Orando Deum, vnde ſic concludit. *Vitam piam, ac Dei cultu dignam miris modis oratio conciliat, conciliatam auget, ac ceu theſaurum recondit in animis noſtris.* Et infrà. *Quid maius, aut diuinius obtingere poſſit, quàm deprecatio, cùm hanc animis ægrotantibus pharmacum quoddam eſſe liqueat? Verè cœleſtis eſt armatura deprecatio, quæ Deo funditur, ſoláq; firmam cuſtodiam præbet his, qui ſe Deo tradiderunt.*

Obiicitur vlterius. — *Auguſt.* — *Reſpondetur obiectioni.* — *Leo Papa.* — *Chryſoſt.*

14. Atque hinc facilis eſt reſponſio ad ſecundam rationem dubitandi. Duo enim in oratione conſiderari poſſunt ex parte obiecti eius. Vnum eſt materia, circa quam verſatur; Alterum eſt motiuum, ſeu formalis ratio, ſub qua verſari debet, vt ſit vera oratio. Primum eſt res quæ poſtulatur, quæ verè dicitur materia orationis, quæ quidem ſecundùm ſe ſpectata indifferens eſſe poteſt: tamen vt ſic, non eſt propriè materia orationis, prout nunc de illa agimus, ſicut in cap. 2. diximus. Debet ergo eſſe talis materia, quam à Deo petere decens ſit, & ideò ex hoc capite non eſt indifferens oratio, ſed per ſe honeſta. Aliunde verò quamuis re vera homo vtatur oratione tanquam medio ad obtinendum, quod deſiderat, & ſub ea ratione videatur oratio habere rationem boni vtilis, tamen quatenus hoc totum reſpectu Religioſæ orationis materiale eſt, & in eo præcipuè intenditur diuinus cultus, habet oratio per ſe propriam honeſtatem, vt in ſequenti capite magis declarabimus.

2. Rationi dubitandi fit ſatis. Duo in oratione conſiderāda ſunt.

CAPVT VII.

An oratio ſit proprius, & elicitus actus virtutis Religionis.

1. DVo in præcedenti capite de oratione diximus, nimirum eſſe & honeſtam, & vtilem, nunc explicare aggredimur, quem gradum in vtraque bonitate habeat. Et in primis de honeſtate dubium videtur, quia multiplex honeſtas in oratione exercetur. Prima eſt fidei, vt paulò antè ex Leone dicebamus, nam qui petit à Deo profitetur, ſe credere, Deum poſſe dare, quod poſtulatur, eſſéque primum auctorem omnis boni, imò etiam credit eſſe veracem, & fidelem in implendo, quod promiſit. Sed hoc, quod ad fidem attinet, difficile non eſt, probat enim bene, fidem eſſe fundamentum, & radicem orationis, ſicut generaliter eſt *fundamentum rerum ſperandarum,* vt dicitur ad Hebræos 11. & in vniuerſum totius iuſtitiæ, & virtutum omnium, vt dicitur in Concilio Tridentino ſeſſ. 6. capit. 8. Et ſpecialiter de

Status controuerſiæ declaratur. Oratio videtur eſſe actus elicitus fidei. — *D. Leo.* — *Fides eſt fundamentũ, & radix orationũ, & omnium virtutum.* — *Hebr. 11.* — *Concil. Trident.*

Rom.10. de oratione dixit Paulus ad Rom.10. *Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt?* quia primum aditum ad Deum aperit fides, & conditiones ferè omnes neceſſariæ ad debitum orandi modum in fide radicantur, vt ex inferiùs dicendis conſtabit. Non tamen hinc fit honeſtatem orationis confundi cũ honeſtate fidei, ſicut nec ſpes, nec Religio quoad alios actus confunduntur cum fide, quamuis in ea fundentur.

2. Oratio pertinere videtur elicitiuè ad illam virtutē, ex cuius affectu ipſa oratio procedit.

Maior difficultas eſt de virtute illa, ad quam pertinet amare, vel deſiderare bonum illud, quod poſtulatur, vt verbi gratia, ſi quis petat remiſſionem peccatorum ex affectu charitatis, vel petat veram contritionem ex affectu pœnitentiæ, ſeu deſiderio ſatisfaciendi Deo, prout poteſt, vel petat perſeuerantiam ex affectu, & intentione obtinendi æternam retributionem, quæ pertinet ad ſpem, & ſic de aliis. Nam in ſingulis ex his affectibus videtur oratio pertinere elicitiuè & propriè ad illam virtutem, ad quam pertinet talis affectus ad rem poſtulatam, erit ergo oratio actus elicitus nunc charitatis, nunc ſpei, nunc pœnitentiæ, vel alterius ſimilis virtutis. Probatur, quia eiuſdem virtutis eſt intendere finem, & applicare medium vtile, vel neceſſarium ad illum finem, ſed oratio ſemper ſumitur vt medium ad obtinendum id quod deſideratur, ergo ſicut deſiderare rem poſtulatam, non eſt vnius virtutis, ſed diuerſarum, vt declaratum eſt, ita oratio non eſt actus vnius virtutis, ſed poteſt eſſe diuerſarum, pro diuerſitate deſideriorum iuxta materias, & motiua eorum. Confirmatur, ac declaratur, nam ex eodem motiuo aliquis petit aliquid, ex quo illud deſiderat, vt in petitione inter homines manifeſtum eſt; éſtque eadem ratio in petitione ad Deum, quia idem eſt motiuum tendendi ad finem, & ad medium vt ſic, ſed deſiderium per orationem explicatum, nunc eſt ex motiuo charitatis, nunc pœnitentiæ, &c. ergo etiam oratio proximè eſt ex eodem motiuo cum partitione accommoda, ergo elicitur ab eadem virtute.

Probatur.

Cõfirmatur.

3. Concluditur orationē eſſe actum proprium Religionis. *D.Thom. Caiet. Medina.*

In hoc puncto communis reſolutio eſt, orationem eſſe actum proprium Religionis. Ita docet D. Thomas 2.2.q.33.in principio, & in artic.3. & ibi Caiet. & quæſt.81.artic.5. Vbi dicit orationem eſſe actum elicitum à Religione. Et hoc ſequuntur omnes Theologi in 4. d.15. & Medina in Codice de oratione quæſt.2. quamquam ille diſtinctione quadam vtatur, vt ſtatim dicam. Confirmatúrque aſſertio ex communi ſenſu, & traditione omniũ hominum: nam omnes exiſtimant, magnam partem Religionis ad Deum in oratione poſitam eſſe; neque fuit vmquam vlla hominum congregatio, Deum colens, quæ non propriam ſupplicandi Deo rationem haberet. Omnes ergo credunt orationem eſſe Religionis actum. Vt autem rationem huius ſententiæ reddamus, diſtinguenda ſunt duo. Primum eſt affectus orandi. Secundum eſt petitio ipſa, prout à nobis intelligitur fieri per locutionem mentalem, aut vocalem. Difficultas ergo eſt circa ipſum affectum orandi, nam cuius virtutis actus elicitus ille fuerit, eiuſdem erit ipſa petitio, quia petitio non elicitur à virtute, niſi mediãte affectu, nec petitio intellectus habet rationem moralis actus, niſi quatenus eſt ex voluntate, & affectu orandi, à quo tanquam à forma habet, & eſſe morale, & moralem honeſtatem.

Omnes credunt orationem eſſe religionis actum.

Ad probationem præmititur diſtinctio affectus orandi & petitionis.

4. Affectus orãdi procedere debet ex motiuo colendi Deum.

Igitur in affectu orandi conſiderandum eſt, ex quo motiuo fieri debeat, vt rectè, & conuenienter fiat in ordine ad Deum. Sic ergo dicimus, affectum orandi eſſe debere ex motiuo colendi Deum, & A offerendi illi mentem noſtram, mediante oratione ad colendum ipſum, recognoſcendo, & quaſi proteſtando petitione ipſa noſtram ſubiectionem ad Deum, & noſtram indigentiam, ac dependentiam ab ipſo, & è conuerſo potentiam eius, bonitatem, ac prouidentiam erga nos. Hic ergo affectus ſub hoc motiuo, manifeſtè eſt actus elicitus à Religione, cuius proprium munus eſt, cultum Deo reddere, vt ſuprà dictum eſt. Quod autem hoc motiuum poſſibile ſit, etiam eſt per ſe euidens, quia petitio ſic oblata Deo, ex intrinſeca ratione ſua eſt nota ſubiectionis orantis ad Deum tanquam ád excellentem. Quod denique huiuſmodi eſſe debeat proprium motiuum orandi Deum, declaratur, quia non oramus Deum, vt vel ei manifeſtemus B aliquid, quod antea non nouerat, neque vt nouam aliquam voluntatem habeat propter noſtram orationem, quam ab æterno non habuerit, ergo quod maximè intendere poſſumus, & debemus, eſt ipſum colere, & venerari. Dices, nihil aliud nos intendere, niſi conſequi, quod poſtulamus. Sed contrà, quia vt per orationem intendamus conſequi, quod poſtulamus, oportet, vt in oratione ipſa apprehendamus aliquid, ratione cuius exigitur à nobis vt medium ad obtinendum poſtulata: hoc autem nihil aliud eſt, niſi quod oratio ſit cultus, & ſubiectio ad Deum, & ita per illam diſponimur ad impetrandum à Deo, quod cupimus. Atque ita intelligendam exiſtimo differentiam inter humanam, & ſpiritualem orationem, quam Guillielmus Pariſienſis in ſua Rhetorica diuina, cap.2. tradit, & ſe- C quitur Gabriel lect.31. in Canonem, quòd humana petitio tendit ad diſponẽdum, vt ſic dicam, vel immutandum eum, ad quem fit, petitio autem ad Deum tendit ad diſponendum ipſum petentem, nam cùm ſe exhibet cultorem Dei, ſe diſponit ad recipiendum, quod poſtulat.

Illud motiuũ eſſe poſſibile, & tale eſſe debere probatur,

Obiectio.

Solutio.

Diſcrimen orationis humanæ, & ſpiritualis. *Guil. Pariſienſis. Gabriel.*

Vnde intelligitur decipi eos, qui putant cultum illum, quem orando Deo exhibemus, eſſe quid diſtinctum à petitione ipſa, & per modum obiecti ad illam comparari, eſſéque æſtimationem de diuina potentia, & maieſtate, quæ ex oratione ad Deum in ipſo orante, vel in aliis excitatur, vel actu, vel quantum eſt ex natura talis actus. Hoc enim putant neceſſarium, vt oratio non ſit actus D virtutis Theologicæ, ſed moralis, quæ non Deum ipſum immediatè, ſed cultum Dei attingit, & intendit. Hoc autem ideo ab aliquibus excogitatum eſt, quia non ſatis diſtinxerunt illa duo, quæ paulò antea diſtinximus, videlicet, affectum orandi, & orationem ipſam, quæ tamen diſtincta eſſe, euidens eſt, præſertim conſtituendo orationem in intellectu. De affectu ergo rectè dicitur oportere, vt pro obiecto habeat cultum Dei, de petitione autem ipſa non rectè id dicitur; nam ipſa petitio eſt cultus, quem affectus ille intendit, & hoc ſatis eſt, vt ille affectus non ſit actus virtutis Theologicæ, vt ſuprà de tota virtute Religionis oſtenſum eſt. Deinde æſtimatio illa de Deo, quæ inde reſultare poteſt in aliis, extra ipſum operantem, in pri- E mis per ſe non habet locum in oratione mentali, ſed tantùm in vocali, deinde eſt affectus valdè extrinſecus, qui non pertinet per ſe ad Religionem, ſed potiùs ad charitatem Dei, vel proximi. Æſtimatio autem de Deo, quæ in ipſo orante conſideratur, potiùs ad orationem ſupponenda eſt: imò ipſa oratio eſt proteſtatio quædam, & nota illius æſtimationis de Deo in conſpectu ipſius Dei, & ideo eſt formalis cultus ipſius Dei.

5. Cultus Deo exhibitus in oratione nõ diſtinguitur ab illa.

Dei cultus obiectũ eſt affectus orãdi.

Quòd ſi quis vlteriùs conſideret, ex oratione poſſe

Obiectio. *Pſalm.49.*

poſſe hanc æſtimationem augeri, præſertim ſi quis petita impetrauit, iuxta illud Pſalm.49. *Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me.* Et ita poſſe orantem hoc ipſum per orationem ſuam intendere.

Reſponſio.

Reſpondemus primò, poſſe quidem hoc intendi, non tamen eſſe hunc proprium, & intrinſecum cultum orationis,ſed illum,quem ipſa petitio intrinſecè continet. Vnde licèt orans talis conditionis ſit, vt in ipſo non habeat locum illud augmentũ, vt eſt Chriſtus,in quantùm homo,vel ſunt etiam beati;nihilominùs eius petitio intrinſecè,& per ſe eſt cultus Dei.

Eidem obiectioni aliter ſatisfit.

Addimus ſecundò,quãdo quis per orationem illum finem intendit,non eſſe æſtimationem illam obiectum petitionis, quia neque illa poſtulatur, neque intendere extrinſecum effectum pertinet ad intellectum,cuius actus ſupponinitur eſſe petitio. Eſt ergo illa Dei gloria,ſeu æſtimatio obiectum alterius actus voluntatis, quo talis diuina gloria intenditur,mediãte petitione, ſed hoc ſatis non eſſet, vt petitio ipſa eſſet actus proprius,& immediatus Religionis, ſeu proprium, & intrinſecum obiectum affectus Religioſi, niſi ipſa petitio in ſe,& intrinſecè eſſet cultus Dei.

7\. Oratio eſt actus immediatè elicitus à Religione, quoad affectum petẽdi, quoad petitionem verò eſt proximè imperatus. *D.Thom.*

Eſt ergo oratio quoad affectum orandi, ſeu petendi,actus propriè, & immediatè elicitus à Religione,quoad petitionem verò eſt actus proximè imperatus, quatenus locutio intellectualis eſt,licèt in eſſe morali,& virtutis, poſſit etiam dici elicitus loquendo cum multis. Vnde petitio mentalis, licèt dicatur actus internus Religionis,comparatione externorum actuum, qui ſenſibus obiiciuntur, quomodo loquitur de illa D. Thomas quæſtione 82. & 83. in principiis, nihilominus comparatione voluntatis, in qua eſt Religio, eſt quaſi actus externus, id eſt, alterius potentiæ, loquimur enim de ordinaria petitione, quæ per locutionem intellectus fit. Nam prout in voluntate ipſa conſiderari poteſt, vel non eſt diſtincta ab affectu orandi, vel ſi diſtinguantur tanquam actus directus, & reflexus; vterque erit internus actus voluntatis, quamuis reſpectu virtutis Religionis ipſe affectus orandi ſit immediatior actus, quàm petitio.

8\. Reſpõdetur difficultati poſitæ in principio. *Medina.*

Ad difficultatem ergo in principio poſitam Medina loco proximè citato indicat eſſe diſtinctione vtendum, *Nam refert,* inquit, *vnde huiuſmodi oratio procedat,ad cognoſcendum,ad quam virtutem oratio pertineat.* Si enim ſolùm procedat ex amore proximi, vel proprio,ad amicitiam,ſeu charitatem pertinet, ſi ex animo recognoſcendi Dei potentiam, & miſericordiam, ad latriam pertinet. Non cenſeo tamen, diſtinctionem hanc eſſe abſolutè admittendã, quia aliàs nõ magis poſſet oratio adſcribi Religioni tanquam proprius, & elicitus actus eius,potiùs,quàm charitati,vel pœnitẽtiæ,vel alteri ſimili virtuti,quia in oratione motiua actus omnium harum virtutum inueniri poſſunt.

Oratio ad Deum cõuenienti modo facta ſemper eſt actus elicitus à religione.

Dico ergo,orationem ad Deum conuenienti modo factam ſemper eſſe actum elicitum à Religione, ſeu aptum elici, quantùm eſt ex ſpecie ſua. Quod ſanè nec Medina negare videtur,nam ſtatim ſubiungit, quòd quando ad Deum tanquam ab eo dependentes oramus, ipſum colimus, quia per hoc illius potentiam, & noſtram indigentiam profitemur. At quoties conuenienter ad Deum oramus, tanquam ab eo dependentes,& illius potentiam,& noſtram indigentiam recognoſcentes oramus, ergo latriam erga ipſum exercemus, ergo eſt ille actus ex proximo affectu ad Religionem pertinente.

9\. Neque obſtat, quòd ad efficiendam huiuſmodi A orationem, ex affectu obtinendi rem poſtulatam moueamur: nam tunc conſecutio rei poſtulatæ, quam ſperamus, nos mouet per modum finis extrinſeci,ſeu remoti,reſpectu Religionis.

Conſecutio rei poſtulatæ per orationẽ eſt finis extrinſecus Religionis.

Vnde ſolùm fit, talem orationem eſſe imperatam ex virtute charitatis, vel pœnitentiæ, vel etiam ex amore alicuius commodi proprij honeſtè, quod non eſt inconueniens,ſed omninò verum; ſumitúrque ex D.Thoma,& Caietano quæſt.83.artic.1. ad 2. Et patet, quia ſæpè voluntas ex affectu vnius virtutis applicatur ad vſum alterius in ordine ad aliquem effectum, quem prior virtus appetit. Sic enim ex affectu proprio pœnitentiæ, qualis eſt intentio reſarciendi diuinam iniuriam per peccatum com- B miſſam, mouetur homo ad eliciendam contritionem,quæ eſt proprius actus charitatis, & ſimiliter è contrario ex affectu charitatis, poteſt voluntas moueri ad eliciendum actum pœnitentiæ, non eſt enim inconueniens inter virtutes dari hunc circulum ſecundùm actus diuerſos.

Religio eſt mediatrix inter cæteras virtutes & Deum ad petitiones illarum ipſi præſentandas.

Ita ergo quoties homo appetit aliquod bonum per quamcumque virtutem voluntatis, & per fidem, vel prudentiam iudicat oportere, à Deo petere auxilium ad illud bonum obtinendum, tunc ex illo affectu applicatur Religio ad illud officium exequendum. Et ita ſe habet Religio tanquam interuentrix, & mediatrix inter alias virtutes,& Deum,vt petitiones, ſeu deſideria omnium præſentet.

10\. Virtus mouens ad actũ aliquẽ quando non eſt eliciens, ſed imperãs tantùm.

Vbi (vt hoc magis conſtet) conſiderandum eſt, C quòd quando vna virtus indiget ope alterius, non ſolùm quoad materialem actum illius (vt ſic dicam) ſed etiam quoad formalem honeſtatem eius; tunc virtus mouens non poteſt eſſe eliciens, ſed tantùm imperans, quia tunc ad talem actum eliciendum,neceſſe eſt,vt fiat ex motiuo proprio virtutis motæ, cuius auxilium (vt ſic dicam) ab altera imploratur. Quod apertè explicatur in exemplo dato de virtute pœnitentiæ, quæ intendit expellere peccatum, ſed non poteſt ſine adiutorio charitatis, quia licet etiam ipſa poſſit aliquem dolorem de peccato elicere, ille per ſe nõ ſatis eſt,ſed oportet fieri ſummo quodammodo dolore,qui fieri non poteſt, niſi ex proprio motiuo charitatis, & ideò D neceſſe eſt, vt ex tali intentione pœnitentiæ,ſi efficax eſt, applicetur voluntas ad eliciendam contritionem propriam charitatis.

Mediacultus exhibitione rem deſideratam à Deo accipimus.

Ad hunc ergo modum dicimus in præſenti, ad impetrandum à Deo efficaciter, quod petimus,neceſſarium eſſe petere,non quocumque modo,ſed exhibendo Deo cultum, & honorem per ipſam petitionem, quia, vt ſuprà oſtenſum eſt,in petitione noſtra reſpectu Dei,nihil aliud conſiderari poteſt, ob quod ſit apta ex parte noſtra ad impetrandum à Deo, qui iam cognoſcebat deſiderium noſtrum priùs,quàm per orationem illud proponeremus. Ergo indigent aliæ virtutes auxilio petitionis,non materiali quodammodo, vt ſic dicam,ſed formali, quatenus cultus Dei eſt, & ideo non eliciunt petitionem,ſed Religionem mo- E uent,vt illam eliciat.

11\. Ratio difficultatis initio poſitæ,& eius confirmatio expediuntur.

Cùm ergo in propoſita difficultate dicitur, eiuſdem virtutis eſſe intendere finem, & applicare media, diſtinguendum eſt illud verbum *applicare*, nam ſi intelligatur,eliciendo actum, qui aſſumitur vt medium, non eſt in vniuerſum verum, ſed ſolùm, quando ille actus non habet ex intrinſeco motiuo propriam honeſtatem ad aliam virtutem pertinentem, vt declaratum eſt. Si autem intelligatur ſaltem imperando, ſic verum eſt, & nihil ex eo infertur contra dicta. Cùm verò in confirmatione iterum ſumitur, ex eodem

motiuo aliquid peti, ex quo deſideratur: reſpondetur id eſſe verum de motiuo per modum finis extrinſeci, non autem de motiuo intrinſeco, & obiectiuo. Sic itaque, quando mouemur ad orandum ex affectu ſalutis, fatemur ſalutem eſſe motiuum orandi, ſed remotum, & per modum finis, nam proximè intendimus per petitionem ipſam Diuinum cultum, & honorem. Quod etiam ſuo modo in petitione, ſeu interceſſione humana contingere poteſt, quamuis non ſit tam intrinſecè neceſſarium, tum quia vnus homo non ita videt cor petentis, ſicut Deus, tum etiam quia petitio ad hominem, poteſt habere alias rationes impetrandi præter cultum, & honorem eius, qui rogatur.

12.
Obiectio. Quoties homo orat abſque formali intentione cultus, non orat conuenienter.

Dices: Ergo quoties homo orat ad Deum abſque formali intentione cultus, nec exercet actum Religionis, nec conuenienter orat, ita vt exaudiri mereatur. Conſequens eſt valdè durum, & incredibile, quia illa petitio, etiamſi fiat abſque intentione cultus, non eſt mala, quia eſſe poteſt ex fine bono, & in ſe non habet intrinſecam deformitatem, ergo eſt actus bonus, ergo pertinet ad aliquam virtutem, ergo poterit petitio ad Deum, ſeu oratio elici ab alia virtute præter Religionem.

Reſpõdetur.

Reſponderi ſolet, negando primam illationem, quia ſi homo orat ad Deum, eo ipſo habet voluntatem orandi, & petendi à Deo rem decentem, vt ſupponimus, & hoc ſatis eſt, vt ille actus ſit Religionis, etiamſi talis perſona nihil actu cogitet tunc de cultu Dei, in actu ſignato, & formali, vt ſic dicam, quia ſatis eſt, quòd in actu exercito velit verum cultum, de quo cogitat, prudenter iudicando Deum eſſe orandum. Sed hæc reſponſio maiori indiget explicatione, nam vt interior actus voluntatis ſubſtantialiter conſtituatur in ſpecie alicuius virtutis, neceſſe eſt, vt formaliter tendat in obiectum illius virtutis, quatenus talem honeſtatem habet, vt ex 1. 2. ſuppono. Et ratio eſt, quia aliàs ille actus non eſt voluntarius, vt rectus, & honeſtus, ſed ſolùm materialiter, quod ad virtutem non ſufficit, quia voluntas illius obiecti materialis poteſt eſſe mala. In præſenti ergo, vt affectus orandi, ſeu voluntas, à qua procedit oratio, intrinſecè, ac ſubſtantialiter ſit actus virtutis Religionis, neceſſe eſt, vt formaliter ſit ex motiuo diuini cultus, aliàs non poteſt ex illo motiuo ſpeciem ſumere. At verò ſi is, qui petit, nihil cogitet de cultu, non poteſt formaliter velle petitionem ſub ratione cultus, ergo non poteſt actum Religionis elicere.

Data reſpõſio inſufficiens iudicatur.

Oratio neceſſariò ex intẽtione diuini cultus debet procedere.

13.
Aliter obiectio diſſoluitur, duplici notatione præmiſſa.

Duo ergo mihi dicenda occurrunt. Vnum eſt, vix fieri poſſe, vt aliquis ex vera fide Deum oret, & non ſufficienter cogitet de cultu Dei, quem orando intendat. Quia non eſt neceſſe, vt cogitet de honore, vel cultu ſub his conceptibus generalibus, imò neque quòd diſtinctè ſciat, petitionem eſſe cultum, aut notam, vel ſignum honoris, vel aliquid ſimile, nam ſimplices, licèt hæc ignorent, optimè orant. Satis ergo eſt, vt qui orat, cognoſcat, ſe indigere ope Dei, & quod orando velit ſe Deo ſubmittere tanquam ſuperiori, & potenti, quod ſine dubio facit, quiſquis ex vera fide orat, etiamſi ex magno affectu ad rem poſtulatam, vel ex ingenti timore mali contrarij oret: imò quantò hic affectus magis mouet, tantò ſolent homines etiam ſimplices maiori ſubmiſſione, & reuerentia ſubmitti Deo ad orandum. Hæc ergo apprehenſio ex parte intellectus, & affectio ex parte voluntatis ſufficit, vt illa oratio ſit verus actus Religionis.

Quid ſufficiat ad orationem, vt actus Religionis ſit.

Dico verò vlteriùs, quòd ſi contingat, aliquem ex nimio affectu ad ſuum commodum, vel alio ſimili, nullo modo cogitare, dum petit, de ſubmiſſione, & reuerentia erga Deum, nec de recognoſcenda potentia eius, vel dependentia ab ipſo, aut aliquid æquiualens, ſed ſolùm de obtinendo bono, quod cupit, vel fugiendo malo, quod timet, petitionem eius materialiter quidem eſſe cultum Dei, tamen vt eſt ab ipſo, non eſſe verum actum Religionis, quia non procedit ex affectu, qui ſit actus à Religione elicitus. Hoc probat ratio facta, poteſtque facilè ſuaderi exemplis aliarum virtutum moralium, quotieſcumque enim exterior B actus vel obſeruantiæ, vel miſericordiæ, vel ſimilis fit ſine interiori intentione, & motiuo talis virtutis, non eſt actus eius, niſi materialiter tantùm. Cùm autem quæritur, An illa oratio tunc ſit bona vel mala? reſpondeo. Aut ille, qui ſic orat per ſolam naturalem inaduertentiam non intendit diuinum cultum, vel per voluntariam, & culpabilem negligentiam. Quando hoc poſteriori modo fit, actus eſt malus, quia voluntariè fit ſine debito modo, & circumſtantia. Quando verò fit priori modo, actus excuſatur à malitia ex illo capite, quia quoad illam circumſtantiam non eſt actus humanus, nec deliberatus, quatenus verò ſecundum ſuam ſubſtantiam ex aliquo actu libero procedit, & propter aliquem finem fit, erit bonus, vel C malus iuxta conditionem actus, & finis à quibus procedit. 14.

An oratio ex ſolo affectu ad propriam vtilitatem ſit actus Religionis?

An talis oratio bona dicenda ſit, aut mala?

CAPVT VIII.

Vtrùm oratio ſit actus ſupernaturalis, pertinénſque ad virtutem per ſe infuſam.

Ratio dubitandi eſt, quia vel in oratione conſideratur locutio illa, quæ in intellectu fit, vel affectus orandi, qui eſt in voluntate, neuter autem ex his actibus videtur in ſe ſupernaturalis, nec pertinens ad virtutem per ſe infuſam, ergo. De actu intellectus patet, tum quia illa locutio ſolùm fit per D conceptus ipſarum vocum, vt ſuprà declaratum eſt; illi autem ſunt conceptus acquiſiti merè naturales, tum etiam quia ſi actus ille, vt intellectualis eſt, eſſet in ſuo eſſe ſupernaturalis, deberet in intellectu habere aliquam virtutem, vel habitum per ſe infuſum, ad eleuandum intellectum, ad exercendum talem actum; nulla autem talis virtus in intellectu excogitari poteſt. De actu autem voluntatis probatur, quia non eſt magis ſupernaturalis, quàm ſit actus intellectus, ad quem mouet, ſi ergo hic actus intellectus ſupernaturalis non eſt, nec voluntatis erit. 1.

Ratio dubitandi.

In hoc puncto ſtatuendum in primis eſt, ad orandum, ſicut oportet, eſſe neceſſarium ſupernaturale auxilium gratiæ. Videri poteſt, aſſertionem E hanc non eſſe ſub his terminis definitam, quia Concilium Tridentinum ſolùm definiuit ſimilem ſententiam de actibus Fidei, Spei, Charitatis, & Pœnitentiæ. Nihilominus cenſeo eſſe de fide, & in Scriptura, & definitionibus Conciliorum ſatis expreſsè contineri. Nemo enim negare poteſt, quin orare, ſicut oportet, ſit res magni momenti, imò capite ſequenti oſtendemus eſſe neceſſariam ad ſalutem: at Chriſtus dixit; *Sine me nihil poteſtis facere.* Ioan. 15. ergo ibi maximè orationem 2.

1. Concluſio. Ad orandum ſicut oportet neceſſe eſt ſupernaturale auxiliũ gratiæ.

Concil. Trid.

Ioan. 15.

orationem comprehendit. Præterea Paulus ad A
Rom.8. Romanos 8. expreſsè dixit. *Spiritus adiuuat infirmitatem noſtram, nam quid oremus, ſicut oportet, neſcimus, ſed ipſe ſpiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*, id eſt, poſtulare nos docet, & facit. *Qui autem ſcrutatur corda*, id eſt, Deus, ad quem oramus, *ſcit*, id eſt, approbat, vt Diuus Thomas exponit, *quid deſideret ſpiritus*, id eſt, quod deſiderare nos facit, *quia ſecundum Deum poſtulat pro Sanctis*, id eſt, quia facit Sanctos, ſeu fideles poſtulare iuxta diuinum beneplacitum, quod eſt ora-
Ad orandum neceſſaria eſt Spiritus S. gratia. *2.Cor.3.* re, ſicut oportet, ergo ad ſic orandum neceſſaria eſt Spiritus ſancti gratia. Præterea illa generalis ſententia Pauli; *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis.* 2. ad Corinth. 3. maximè comprehendit piam orationem, vt per ſe B
Concil. Arauſ.2. notum eſt. Demum Concilium Arauſicanum 2. damnat dicentes, *Miſericordiam non conferri petentibus, quærentibus, pulſantibus*, & definit *per infuſionem Spiritus ſancti in nobis fieri, vt hæc omnia, ſicut oportet, agere valeamus.* Vbi tacitè exponit verba Chriſti Domini dicentis; *Petite, & accipietis, quærite, & inuenietis, pulſate, & aperietur vobis.* Lucæ
Luc.10. 10. ita eſſe intelligenda, vt non ſolùm gratia Dei ſit petita donare, ſed etiam auxilium ad petendum dare. Quæ etiam eſt doctrina Auguſtini in
Auguſt. omnibus libris contra Pelagium, cuius loca referre hic neceſſarium non eſt. Solùm annotabo elegantem locum in ſermone 171. de tempore, vbi explicando parabolam Chriſti Domini Lucæ 11. de illo, ad quem venit hoſpes noctu, & cùm non C
haberet, quid apponeret ante illum, iuit ad amicum, &c. declarat, hoſpitem illum eſſe diuinam gratiam, quæ occaſione inuenta, etiam hominem in tenebris ambulantem, ad orandum excitat. *Quis eſt* (inquit) *iſte hoſpes, qui in nocte venit, & hoſpitem imparatum inuenit? Imo ideo nocte venit hoſpes in perpetua, & deficiente paupertate, in nocte venit hoſpes, gratia in ſumma ignorantia, in magna egentia, immittit triſtitiam, quando dicit nocturnus petitor, in tribulatione inuocaui Dominum, & exaudiuit me.* Et infrà, *ideo hoſpes ſuperuenit improuiſus ſubitò, cùm quiſpiam tædio afficitur preſſurarum. Superueniet illi orandi deſiderium, flendi arripiens votum, illa hora hoſpes venit gratia, vt compungat conſcientiam, ne in ſua moriatur egentia, ſed eat, & petat ad diuitem*, &c. Et concludit rem totam notanda ſententia. *Quicquid boni cogitauerit homo, ſubitò corde percuſſus, ſciat quia hoſpes illi venit*
Oratio vt bona ſit, à Spiritu S. ſemper eſt. *de cœlo.* Qua ſignificat orationis initium, vt bona ſit, & vtilis, ab Spiritu ſancto ſemper eſſe, & illum eſſe hoſpitem, qui ad hominem venit, quoties deſiderio, vel cogitatione orandi pulſatur, ille enim hoſpes eſt, qui dicit Apocalypſ. 3. *Ego ſto ad oſtium, & pulſo*, &c. His conſonat Chryſoſtomus homil. 38. in Geneſ. dicens, quòd *Gratia preces noſtras ſemper præuenit.* Vnde lib. 2. de Orãdo Deum *illud*, inquit, *auſculta, ſupra vires hominis eſt miſcere cum Deo colloquium, niſi adſit vis, & actus ſancti Spiritus, ſed oportet illo præſente, ſanctiſque conatibus auxiliante, ita domum ingredi, & flectere genua, poſtremò orare, ac deprecari.*

3. Orationē eſſe actum ſupernaturalē colligitur ex neceſſitate gratiæ ad ipſam. Ex hoc certo principio colligimus, orationem, ſi fiat, prout oportet, eſſe actum ſupernaturalem; ideo enim ad illum neceſſaria eſt gratia, quia ſupernaturalis eſt, neque aliunde melius colligimus, actus Fidei, Spei, & Charitatis ſupernaturales eſſe, niſi quia ſine præueniente Spiritus ſancti inſpiratione, & eius adiutorio fieri non poſſunt, ſicut oportet, ſed ſimiliter oratio, qualis oportet ſine iiſdem principiis fieri non poteſt, eſt ergo ſupernaturalis actus. Atque hanc rationem videtur tangere Chryſoſtomus loco proxime allegato, dum poſt citata verba ſubiungit. *Poſtquam enim maius eſt hominis viribus ſermonem miſcere cum Deo, opus eſt, vt gratia ſpiritus veniens in nos confirmet, addátque fiduciam, ac doceat nos honoris magnitudinem.* Vt autem modum, & rationem huius Ratio dubitandi poſita in principio declaratur.
ſupernaturalitatis explicemus, diſtinguamus illa duo, quæ in ratione dubitandi proponuntur, ſcilicet, affectum orandi, & petitionem, quatenus locutio intellectus eſt. Et incipiendo ab hoc ſecundo, declaro ſupernaturalitatem illius actus ex verbis Pauli 1. Corinth. 12. *Nemo poteſt dicere, Dominus Ieſus, niſi in Spiritu ſancto.* Si enim con- *1.Cor.12.*
B ſideremus materialem illam locutionem, actio quidem proferendi terminos illos in ſua entitate, ſupernaturalis non eſt. Imò etiam ſi quis confiteatur Dominum Ieſum fide quadam humana; illud non profert in Spiritu ſancto, vt in hæreticis manifeſtum eſt. Nam licèt illa qualiſcumque humana fides, Spiritûs ſancti reuelationem ſupponat, ille tamen, qui ſic loquitur, non innititur illi reuelationi, ſed ſuæ opinioni, & ideo tunc in Spiritu ſancto non loquitur: tunc ergo aliquis dicit Dominum Ieſum in Spiritu ſancto, Quãdo quis dicat Dominus Ieſus in Spiritu S.
quando id confitetur ex vera fide diuina, & in Spiritus ſancti teſtimonio fundata, quod facere non poteſt, niſi eiuſdem Spiritus ſancti inſpiratione, & adiutorio. Iſta ergo locutio, quam in intel- Quando locutio intellectus ad petendũ à Deo ſit actus ſupernaturalis.
C lectu noſtro formamus, ad petendum à Deo, ſi materialiter ſpectetur, quantum ad conceptus, per quos loquimur, quid naturale eſt, & acquiſitum, ſicut etiam verba, quibus voce petimus, naturalia ſunt. Conſiderando autem locutionem illam, quatenus in firma, & infallibili fide fundari debet, & niti etiam in ſpe certa ex promiſſione diuina, ſic planè eſt actus ſupernaturalis, quia continet ſupernaturalis fidei profeſſionem, & participat ſuo modo firmitatem ſpei, & niſi has conditiones habeat, non eſt, qualis oportet. Atque hac ratione dixit Hilarius in *Hilarius.*
Pſalm. 118. Octon. 3. & 4. *Orationis clamorem en fidei ſpiritu poſitum.*

D Atque hinc obiter intelligitur (quod etiam in 4. Quamobrē ad ſupernaturalitatem orationis prout eſt in intellectu, non ſit neceſſarius habitus infuſus.
ratione dubitandi poſtulatur) cur non ſit neceſſarium ponere in intellectu ſpecialem habitum infuſum, à quo immediatè eliciatur oratio, prout in intellectu eſt. Ratio autem eſt, quia ad locutionem ſecundùm ſe ſpectatam, non eſt neceſſarius ſpecialis habitus præter ſpecies illarum rerum, de quibus loquimur, & illorum nominum, quibus eas ſignificare ſolemus; nam per conceptus eorum interiùs loquimur, vt ſuprà dixi. Ad alia autem iudicia, vel cognitiones, quæ antecedunt, vel conſequuntur ad affectum orandi, vel ad dictam locutionem, ſufficiunt virtutes, & dona, quæ ad ſanctè operandum in aliis materiis deſeruiunt, vt fides,
E per quam primò, & præcipuè intellectus eleuatur in Deum, & conſiderat illum præſentem per immenſitatem, & confitetur omnipotentem, bonum, ac fidelem, &c. Ad iudicandum autem practicè, hunc Deum eſſe colendum per orationem, vel eſſe conueniens, aut expedire aliquid ab eo petere, ordinariè ſufficit prudentia infuſa; & interdum, ſi homo ſit magis perplexus, ignorando quid orare oporteat, neceſſarium erit donum conſilij, illúdque ſufficiet: nam mediante illo Spiritus ſanctus poſtulat pro nobis

peculiari, & extraordinario modo. Quia verò in orationе mẽtali latiùs ſumpta alij actus intellectus interueniunt (quos meditationis voce nunc comprehendimus, in ſequenti enim libro fuſiùs explicandi ſunt) omnes illi, vel ſunt immediatè à fide, vel per proprium diſcurſum ex principiis fidei colliguntur, interueniente aliqua alia cognitione naturali experimentali, aut quaſi Theologica, & ideò ordinarie vltra fidem non ſunt neceſſarij alij habitus ad huiuſmodi actus præter illos, qui ipſo vſu acquiruntur. Quando autem contingit, exercere hos actus modo magis ſupernaturali, ſufficienter fiunt per dona ſcientiæ, ſapientiæ, & intellectus, per quæ (vt ego opinor) Spiritus ſanctus mouet ſpirituales viros, quando vel per eleuatã contemplationem, aut per ſupernaturales meditationes diuina myſteria conſiderant. Ita ergo ſatis conſtat, qualis, & quanta ſit ſupernaturalitas orationis, prout in intellectu exiſtit.

5\. Supernaturalitas affectus orandi declaratur. *Concil. Arauſic.*

Hinc ad voluntatem deueniendo facilè intelligitur, quomodo affectus orandi ſupernaturalis ſit, & infuſus. Quod poſſumus explicare ex definitione illa Concilij Arauſicani, Can. 5. ex qua habetur affectum, ſeu voluntatem credendi eſſe actum ſupernaturalem. Nam inde cum proportione argumentamur. Ideò voluntas credendi ſupernaturalis eſt, quia credere, ſicut oportet, ſupernaturale eſt, neque enim poteſt voluntas ſuis naturalibus viribus mouere intellectum efficaciter, vt ſupra ſe eleuetur, & ſupernaturalem actum eliciat. Ita ergo affectus orandi, ſicut oportet, ſupernaturalis eſt, quia intellectum mouet efficaciter ad ſupernaturalem actum. Deinde voluntas ad talem affectum proximè mouetur à prudentia infuſa, quæ iudicat de oratione fundenda ex regulis diuinis, non ex humanis, & ideo ad ſupernaturalem affectum mouet. Propter quæ cenſeo, actum illum eſſe in ſubſtantia ſua ſupernaturalem: & Religionem, ad quam pertinet, eſſe virtutem per ſe infuſam, vt ſuprà contra Durandum dixi. Quòd ſi in voluntate conſideremus affectum illum, vel deſiderium rei poſtulatæ, ex quo naſcitur affectus, & deſiderium petendi, etiam illud prius deſiderium ſolet eſſe actus ſupernaturalis, vel ipſius Religionis, vt eſt deuotio, ſeu generalis affectus ad cultum Dei, vel poteſt eſſe actus charitatis, vel pœnitentiæ, vt ſuprà declaraui.

Credere ſicut oportet eſt ſupernaturale.

6\. Obiectio.

Dices: Fieri poteſt interdum, vt affectus orandi oriatur ex alio affectu merè naturali, & acquiſito, ad quem non ſit gratia neceſſaria, vt ex deſiderio ſalutis, vel euadendi imminens periculum mortis, vel alio ſimili, negari enim nõ poteſt, quin hi affectus ſint naturales, & abſque gratia haberi poſſint, ergo etiam affectus orandi, qui inde naſcitur, erit naturalis. Patet conſequentia, quia ſicut voluntas non poteſt per naturalem affectum mouere intellectum ad ſupernaturalem actum, ita non poteſt per affectum naturalem ſe ipſam excitare ad ſupernaturalem affectum, alioquin haberet ſupernaturalis affectio initium à naturali, quod dici non poteſt.

7\. Dilutio. Duobus modis haberi poteſt deſiderium ſalutis corporalis, vel aliud ſimile.

Reſponderi poteſt (iuxta opinionem dicentem gratiam eſſe neceſſariam ad ſingula opera moraliter bona, etiamſi ſint ordinis naturalis) duobus modis haberi poſſe deſiderium ſalutis corporalis, vel aliud ſimile, vel cum omnibus circumſtantiis ad honeſtatem actus, vel ſine illis. Si fiat priori modo, iam actus ille eſt ex gratia, & ideo mirum non eſt, vt mouere poſſit ad affectum orandi, ſicut oportet, qui gratiam requirat. Si autem fiat poſte- A riori modo, etiam petitio, ad quam mouet, non habebit circumſtantias omnes neceſſarias ad ſanctam, & honeſtam petitionem, & ideo nihil refert, quòd haberi poſſit ſine gratia. Hæc verò reſponſio procedit ex falſo fundamento, de quo latiùs alibi tractaui, quia nihil impedit, quo minus affectus ad procurandam vitam patris ægroti honeſtus, intra limites naturæ haberi poſſit cum omnibus circumſtantiis neceſſariis, & ad breue tempus, in quo grauia impedimenta non occurrunt, abſque ſpeciali auxilio gratiæ. Et deinde illa reſponſio non ſatisfacit, quia ſine dubio æquiuocè vtitur nomine gratiæ, Nam gratia illa, quæ dicitur neceſſaria ad honeſtum deſiderium ſalutis, ſolùm eſt naturalis cogitatio data tempore congruo, B & opportuno, qua non obſtante, ille affectus ſalutis in ſe merè naturalis eſt, & acquiſitus, affectus autem orandi, ſicut oportet, eſt actus ordinis ſupernaturalis, & ad illum eſt neceſſaria vera gratia inſpirationis, & illuminationis ſupernaturalis, vt probatum eſt, ergo non poteſt illud naturale deſiderium ſalutis, quantumcumque honeſtum, hunc orandi affectum excitare, cùm ſit longè altioris ordinis.

Reſpõſio data refellitur.

8\. Germana ſolutio obiectionis.

Dico ergo non eſſe inconueniens, quòd ex bono affectu naturæ, accedente, & quaſi interſerente ſe Spiritus ſancti gratia, ſubleuetur homo ad affectum ſupernaturalem orandi. Ita ſumitur ex Diuo Thoma 2.2. quæſtione 83. articulo 16. dicente: *Orationem peccatoris ex bono naturæ deſiderio Deus* C *audit, ſi neceſſaria ad ſalutem piè, & perſeueranter petat,* talem enim orationem certum eſt ſine auxilio gratiæ fieri non poſſe, & tamen addit Diuus Thomas poſſe oriri ex deſiderio naturæ. Quando autem hoc deſiderium eſt omnino naturale, non poteſt quidem per ſe mouere ad orationem ſupernaturalem, poteſt tamen excitare aliquo modo fidem per modum obiecti, vel occaſionis, & mediante fide cum adiutorio Spiritus ſancti, generare affectum ſupernaturalem orandi Deum per fidem propoſitum tanquam auctorem omnis boni, qui naturæ legibus non coarctatur. Neque eſt inconueniens, vt naturalis affectus hoc modo præbeat occaſionem orationi ſupernaturali, quia illud deſiderium non ſe habet vt meritum, vel di- D ſpoſitio ad gratiam, ſed ſolùm vt obiectum, quo Spiritus ſanctus vtitur vt inſtrumento ad excitandam animam.

Orationem peccatoris quomodo Deus exaudiat. *D. Thom.*

9\. An gratia ſanctificans ad orandum ſit neceſſaria. Vide Cordubam lib. 1. q. 50 puncto 4. Duo in oratione conſiderari poſſunt.

Quæret verò aliquis, an ad orandum, ſicut oportet, neceſſaria ſit gratia ſanctificans? Reſpõdeo duo poſſe in oratione conſiderari. Primum, quòd ſit honeſta, pertinénſque ad ordinem ſupernaturalem: ſecundum, quòd ſit efficax ad impetrandum. Ad primum certum eſt, non eſſe neceſſariam gratiam ſanctificantem, quia peccatores fideles poſſunt, & mente, & voce orare, etiamſi in peccato maneant, neque propterea nouam culpam committunt, vt eſt certiſſimum ex communi vſu, & ſenſu Eccle- E ſiæ. Et quia ipſa oratio eſt vnum ex potiſſimis mediis, ad impetrandum à Deo auxilium, ad conſequendam gratiam media pœnitentia debita. Dices, videri contra reuerentiam Deo debitam audere cum Deo loqui in tali ſtatu, & inimicitia eius, & ab eo beneficia poſtulare. Reſpondetur: Supponimus abeſſe contemptum, & peccatorem cum timore, & reuerentia poſtulare, & tunc dicimus circumſtantiã perſonæ, quoad dignitatem gratiæ non eſſe ſimpliciter neceſſariam, vt actus illi honeſtè fiant, quia qui ſic orat, non fundatur in dignitate ſua, ſed in Dei bonitate, qui etiam peccatores ad ſe vocat, & ad

Obiectio.

Solutio. Quomodo non peccat, qui etiã extra gratiam Deum orat.

& ad colloquendum ſecum admittit. Ad hanc ergo honeſtatem conſideranda eſt actualis motio Spiritus ſancti, quæ ſufficit, vt actus ſit etiam ſupernaturalis, etiamſi habitus gratiæ non intercedat, & ideo Chryſ. in præfatione ad Pſal. 4. & in homilia de profectu Euãgelij tom. 3. peccatores exhortatur ad orandum, *etiamſi plurimis malis pleniſſimi ſint*. Imò etiam impetrationem eis promittit. Vnde quod ad ſecundum attinet, non eſt dubium, quin talis oratio ſæpe exaudiatur, an verò eius impetratio ſit infallibilis, dicemus inferiùs de impetratione tractantes.

Chryſ.

10\. Dubij cuiuſdam explicatio.

Quomodo poſſit homo Deum orare ſola libera voluntate.

Tandem quæri poteſt, an homo ſolo lumine naturæ ductus, poſſit aliquo modo orare Deum ex libera tantùm voluntate abſque alio auxilio gratiæ? Ad quod breuiter reſpondeo, duo poſſe in oratione ſpectari. Vnum eſt cognitio, & exiſtimatio, quam de Deo ſupponit: alterum eſt ipſa formalis oratio, ſeu petitio. Quoad primum certè difficile eſt per ſolum naturale lumen, nulla reuelatione, nec proxima, nec remota interueniente, ea cognoſcere de Deo, quæ neceſſaria ſunt ad petendum ab eo: oportet enim cognoſcere, Deum habere non ſolum ſcientiam eorum, quæ hîc aguntur, & ea attendere, curare, ac prouidere, ſed etiam poſſe præter curſum naturæ operari, ad donandum ea, quæ ab ipſo petuntur; quia niſi talis exiſtimatio de Deo habeatur, non poteſt apprehendi vt vtilis oratio, ad aliquid ab ipſo obtinendum. Hæc autem cognitio per ſolum naturæ diſcurſum ſatis difficilis eſt, & ideò vix credo, eſſe poſſibilem talem modum naturalis orationis. At verò ſi ex parte intellectus ſupponatur talis exiſtimatio de Deo, etiamſi tantùm per humanam opinionem, & traditionem concepta ſit, iuxta illam etiam poterit proportionata petitio, ſeu oratio fieri per naturales vires liberi arbitrij, quia talis actus eſt imperfectus, etiãſi poſſit non eſſe malus. Ad hunc modum eſt aliquis modus orationis in hæreticis, & in Iudæis, & in Paganis non idololatris; vt vſu ipſo conſtat. Quia non eſt neceſſe, vt illa oratio ſit intrinſecè mala, quia licet illi infideles in aliis errent circa Deũ, in illa exiſtimatione Dei, quam ad orandum ſupponũt, per ſe non errant, vnde nihil falſum per talem orationem profitentur, neque alteri, quàm vero Deo illum cultũ tribuunt. Vnde ſi alioqui decentia petant, & debito modo (quod non repugnat) non eſt, vnde actus ille habeat malitiã. Non eſt autem ſupernaturalis, quia nec fundatur in fide, nec in certa ſpe promiſſionis diuinę. Et ideo dici poteſt actus ille ex ſuo genere acquiſitus, cui nõ repugnat interdum honeſtè fieri ſine ſpeciali auxilio gratiæ. Et fortaſſe huiuſmodi orationem vocauit Concil. Arauſ. 2. Canon. 3. & 6. *Inuocationem humanam*; talẽ enim videntur poſuiſſe Semipelagiani, eiq; initium ſalutis, & fidei attribuiſſe. Qui in hoc grauiter errarunt, non quia dicerent, talẽ actum eſſe poſſibilem (in hoc enim nunquam reprehenduntur vel in illo, vel in alio Concilio, vel ab Auguſtino, aut aliis Patribus) ſed quia talem orationem putabant eſſe poſſe cauſam gratiæ, aut qualem eſſe oportet eam orationem, quæ ad æternam vitam aliquid conferat, de qua re alibi latiùs dictum eſt.

Quomodo orent hæretici, Iudæi, & Pagani non idololatræ.

Concil. Arauſ. 2.

CAPVT IX.

Quomodo ſolus Deus à nobis orandus ſit.

1\. Oratio dicit habitudinẽ ad quatuor res.

HActenus dictum eſt de orationis honeſtate, conuenientia, ac neceſſitate. Oportet nunc exponere omnes circumſtantias in ea ſeruandas, vt ſanctè, & honeſtè fiat. Quod præſtabimus diſcurrendo ferè per omnes circumſtantias humanorum actuum, quatenus peculiari modo in oratione ſpectari poſſunt. Et in primis oratio quatenus petitio eſt, habitudinem dicit ad tres, vel quatuor res, vel perſonas, aut terminos. Oportet enim interuenire eum, qui petit, & ab aliquo petere, & aliquid, & alicui petere. Inter quæ is, à quo fit petitio, videtur eſſe quaſi formale obiectum orationis, & ideo de illo primo loco tractamus cum D. Thoma d. q. 83. art. 4. Satis autem conſtat ex hactenus dictis, orationem ad Deum eſſe fundendam, nam hoc oſtendunt omnia, quæ hactenus de oratione dicta ſunt, quia oratio eſt actus Religionis, & verum, ac debitum Dei cultum continet, ergo ad Deum maximè fundenda eſt.

D. Thom.

Oratio ad Deũ in primis fundenda eſt.

2\. Solus Deus orandus eſt ſecundũ aliquam rationem.

Atq; hinc vlterius in titulo propoſito tanquam certum ſupponimus, orationem ſub aliqua ratione, & conſideratione ad ſolum Deum eſſe fundendam. Ita docet D. Thomas in d. art. 4. & conſtabit auctoritate Scripturæ, & Patrum ex dicendis c. ſequenti. Ratione declaratur, quia oratio ſub aliqua ratione pertinet ad cultũ latriæ, ſed cultus latriæ ſoli Deo tribuendus eſt ſecundum fidem, ergo etiam oratio ea ratione, qua continet talem cultum, ad ſolum Deum dirigi poteſt. Item ſuprà oſtendimus, Religionis virtutem per ſe, & abſolutè circa ſolum Deũ verſari, ſed oratio eſt proprius actus Religionis, & continet cultum valde abſolutum, id eſt, fundatum in propria excellentia perſonæ, ad quam per ſe primò refertur, nam reſpicit illam vt intelligentem, & vt bonam, ac excellentem, & vt potentem ad præſtandum id, quod ab ea poſtulatur, & deſideratur, ergo oratio ſic facta ex Religione ad ſolum Deum conuenienter dirigi poteſt.

D. Thom. Ratione declaratur.

Oratio ad cultũ latriæ pertinet.

3\. D. Thom. ratio ad idem probandum.

D. Thomas autem in d. art. 4. proprietatem, vel, vt ſic dicam, ſingularitatem huius orationis ratione quadam declarat, quæ difficultatem ingerit; ait enim, ſi oratio fiat ad aliquem tanquam per ipſum implenda, non poſſe fieri, niſi ad Deum, quia omnis oratio noſtra ordinari debet ad gratiam, vel gloriam conſequendam; ſolus autem Deus per ſe poteſt gratiam, & gloriam præſtare. In qua ratione in primis dubitari poteſt, quomodo verum ſit, omnem orationem noſtram debere ad gratiam, & gloriam conſequendam ordinari. Nam vel eſt ſenſus, hoc eſſe neceſſarium ad honeſtatem orationis, & hoc eſt falſum, vt infrà oſtendemus, quia licet à Deo petere bona temporalia propter naturæ commoditatem rationi conſentaneam, etiamſi nihil de gratia, vel gloria cogitetur. Vel ſi tantùm requiratur ad melius eſſe, non deſeruit ad concluſionem inferendam, vt conſtat. Deinde, quæ eſt neceſſitas recurrendi ad hoc, quòd Deus ſolus ſit auctor gratiæ, & gloriæ, vt ſolus ipſe orandus ſit, tanquam is, qui per ſe poteſt facere, quod poſtulatur? quia non ſolùm gratiam, vel gloriam, verùm nec minimum aliquod bonum poteſt aliquis præter Deum per ſe ipſum conferre, ergo ſi oratio fiat ad aliquem vt per ſe auctorem boni poſtulati, de quocumque bono fiat, ad Deum tantùm fieri poteſt, etiamſi tale bonum neque ſit gratia, neque gloria, neque ad eas referatur.

Videtur eneruari poſſe.

Licet à Deo petere temporalia.

4\. Vnde probatur adæquatè, peculiariter ſolum Deum orandum eſſe.

Dico igitur, propriam, & adæquatam rationem petendi à Deo modo illi proprio, & incommunicabili creaturæ eſſe, quia oratio ad Deum fieri debet tanquam ad principalem auctorem boni poſtulati, qui per ſe ipſum illud conferre poteſt. In illa autem particula, *Per ſe ipſum*, includitur primò, quòd propria virtute poſſit conferre bonum,

quod

quod poſtulatur. Secundò, vt in eo bono conferendo, (A) ſi velit, à nullo pendeat. Tertiò, quòd à nemine impediri poſſit. Quartò, vt ipſe ſua virtute, & voluntate poſſit, vel auferre impedimenta, vel diſponere omnia aliunde neceſſaria, vt talis effectus fiat. Itaque in ſumma eſt petere ab aliquo, vt à primo auctore illius boni, quod petitur, & inſuperabili, vt ſic dicam, in eo conferendo, ſi velit. Oratio ergo procedens ex hac exiſtimatione, & fide in ſolum Deum cadere poteſt; & ſub ea ratione fieri debet, vt cultum latriæ contineat: vnde niſi ita fiat ad Deum, non rectè fit; & ſi ad alium fieret, non eſſet vera oratio, quam ſuprà diximus debere eſſe actum honeſtum; ſed eſſet execranda petitio, & actus idololatriæ. Nam per eam tribuerentur creaturæ propria attributa Dei. (B)

5\.

Ex eodé capite probatur ſolũ Deũ orãdum eſſe etiam ad naturæ bonum obtinédum.

Hæc ergo eſt generalis ratio, ob quam, & ſub qua ſolus Deus orandus eſt, & habet locum in poſtulatione cuiuſcumq; boni, ſiue pertineat ad ordinem gratiæ & gloriæ, ſiue ad ordinem naturæ, & ſiue hoc referatur ad illud, ſiue non, dummodo in ſe tale ſit, vt decẽter à Deo poſtulari poſſit. Quod ideo addo, quia bonum ex integra cauſa, & malum ex quocumq; defectu. Vnde ſi quis poſtularet à Deo tanquam à primo auctore, & ſub ratione explicata auxilium peculiare ad occidendum inimicum, vel vindictam de illo ſumendam, quamuis non erraret profitẽdo Deum vt primum auctorem omnis realis effectus, nihilominus neque illum coleret, neq; Religionis actum faceret, quia rem indecentem, & alienam à Dei bonitate ab ipſo poſtularet; oportet (C) autem per orationem non ſolùm profiteri Deum omnipotentem, ſed etiam ſumma bonitate, & ſapientia operantem. Supponenda ergo eſt capacitas materiæ, ſeu decentia reſpectu Dei, & circa illam oratio propriè ſolius Dei eſt, quòd ab illo petatur vt à primo auctore. Atque ita intelligitur facilè, quomodo oratio non ſolùm ſit actus latriæ infuſæ, quando petuntur dona gratiæ, ſed etiam quando petuntur bona naturæ; quia recognoſcere Deum, vt primum auctorem eorum modo declarato, & profiteri illud cum firmitate, & certitudine, opus eſt gratiæ, non naturæ.

Bonum ex integra cauſa, & malum ex quocumque defectu.

6\.

Ratio Diui Thomæ ſuprapoſita nõ videtur adæquata.

Cur ergo D. Thomas hanc rationem reduxit ad illud principium, quòd ſolus Deus eſt auctor gratiæ, (D) & gloriæ? Nam hoc principium magis reſtrictum, & limitatum eſt: Nam Deus non tantùm illo modo à nobis explicato, eſt proprius, & ſingularis auctor gratiæ, & gloriæ, ſed etiã quia ſolus ipſe poteſt eam dare propria virtute, etiam in ratione cauſæ proximæ principalis. Ex quo optimè infertur, gratiam, & gloriam peculiari quidem titulo à ſolo Deo eſſe petendam, tamen inde non ſequitur, illam eſſe adæquatam rationem, ſecundum quam ſingulariter eſt orandus Deus: aliàs reliqua omnia bona, quæ non ſunt gratia, & gloria, neque ad eum finem referuntur à petente, æquè poſſent poſtulari à creatura, ac à Deo ipſo, quod conſtat dici non poſſe. Imò etiamſi orans deſideraret bona tẽporalia propter gratiam, & gloriam, poſſet illa petere ab (E) alio, qui poſſet dare, etiamſi non poſſet is dare gratiam, & gloriam. Vt ſi quis deſideret ſtudium propter beneficium obtinendum, nihilominus bene petit auxilium ad ſtudendum, ab aliquo, qui poteſt illud dare, quamuis beneficium dare non poſſit. Sic ergo ſi ratio adæquata, ob quam ſolus Deus peculiari modo orandus eſt, eſſet, quia ſolus poteſt dare gratiam, & gloriam, ſolùm haberet locum in illa oratione, per quam petitur gratia, & gloria, non verò in petitione inferiorum bonorum, etiamſi ex intentione, & deſiderio petentis propter gratiam, & gloriam petantur.

Gratia, & gloria ſingulari quodam titulo à Deo petenda.

7\.

Quomodo explicetur à Caiet.

In explicanda illa ratione laborat Caietanus, & in ſumma dicit, orationem non ordinatam ad conſecutionem gratiæ, & gloriæ, etiamſi mala non ſit, non eſſe ſimpliciter orationem, quia non eſt actus Religionis, neque ad ipſius ordinem pertinet: ſentítque omnem orationem factam in peccato mortali eſſe huiuſmodi, quia non ordinatur ad finem vltimum charitatis. Vnde etiam conſequenter ſentit omnem orationem factam ex fide, & Religione ordinari ad gratiam, & gloriam conſequendam. Vnde concludit Diuum Thomam locutum eſſe de hac oratione, quæ ex fide, & Religione procedit. Sed non video neceſſitatem, ob quam in has anguſtias redigamur, & in rigore, nec veritatem video in illis propoſitionibus. Nam imprimis exiſtimo, fidelem peccatorem poſſe elicere actum orationis ad Deum, qui actus ſecundùm ſpeciem ſuam pertineat ad Religionem infuſam, quamuis in illo ſtatu non eliciatur ab habitu, ſed ab auxilio: Nam, vt ſuppono, idem actus ſecundùm ſpeciem elici poteſt ab illo, qui non habet habitum, etiam in ſupernaturalibus actibus. Et in præſenti patet, quia poteſt peccator fidelis ex fide petere à Deo, & gratiam, & remiſſionem peccati, media pœnitentia, potéſtque id petere, ſicut oportet, vt per ſe conſtat, & ſuprà etiam dictum eſt. Vnde vlteriùs infero, poſſe peccatorem fidelem petere aliquid à Deo oratione vera, & ſupernaturali, etiam ſi ex intentione ſua non ordinet bonum, quod petit, ad gratiam, & gloriam. Probatur, quia oratio proximè, ac formaliter non habet, quòd ſit ſupernaturalis ex eo, quòd res poſtulata propter ſupernaturalem finem ab orante poſtuletur, nam hic finis extrinſecus eſt, & actus non habet ſpeciem ſuam ex fine extrinſeco, ſed ex obiecto formali, & intrinſeco. Eſt ergo illa oratio ſupernaturalis, quatenus fit ex fide, & quatenus regulis ſupernaturalibus conformatur, & ideo nititur in Deo, vt in auctore ſupernaturali aliquo modo, ſiue collaturus ſit bonum illud propter ſupernaturalem finem gloriæ, ſiue propter aliam cauſam. Vnde talis petitio boni naturalis ordinis propter conuenientiam cum natura, non addita relatione ad gloriam ex parte petentis, nec formali, nec virtuali, non ſolùm in peccatore fideli, ſed etiam in homine iuſto eſſe poteſt modo ſupernaturali, atque adeo ex Religione infuſa, quia ſola gratia habitualis ex ſe non præbet illam relationem.

Non admittitur eius expoſitio.

Peccator fidelis poteſt aliquid petere, quod non ordinet ad gratiam, & gloriam.

Vnde pẽſanda ſit ſpecies orationis.

8\.

Obiectio.

Dilutio.

Bonum naturale ſupernaturali modo petitum non tẽdit ad finem ſupernaturalẽ ex ſe.

Dices. Ipſa oratio eo ipſo, quòd ſupernaturalis eſt, & à virtute infuſa, ex ſe, & ex natura ſua tendit in ſupernaturalem finem gloriæ. Reſpondeo, nos nunc non agere de ipſa oratione, ſed de bono poſtulato per orationem, quando naturale eſt, licet ſupernaturali modo petatur, & ideo etiam tunc bonum illud ex ſe non tendit in finem ſupernaturalem, niſi ab orante referatur; non refertur autem ex eo tantùm quod ſupernaturaliter petitur, niſi petatur vt medium ad finem ſupernaturalem. Nam cæcus, qui petebat viſum, certè petebat miraculoſo, atque adeo ſupernaturali modo ſibi reſtitui viſum, & tamen nondum eo perueniebat, vt corporalem viſum propter gloriam deſideraret.

9\.

Addo denique, etiam in ordine orationis naturalis, & acquiſitæ, quam Caietanus ponit, fatendum eſſe dari proprium, & peculiarem modum orandi Deum, incommunicabilem creaturis: ſic

enim

Iudæus, & paganus quo modo adoret Deum.

enim nunc Iudæus, vel Paganus, qui verum Deum agnoſcit, ſolum ipſum orat tanquam primum auctorem & principium rerum, & contra rationem naturalem ageret, ſi eo modo ab alio, quàm à Deo peteret. Et Gentes colentes idola non ſolùm committunt idololatriæ peccatum adorando falſum Deum, ſed etiam petendo, & orando ipſum, etiam ſi non petant, niſi temporalia bona, & merè naturaliter. Igitur diſtinctio illa triplicis orationis ordinatæ ad gloriam, non ordinatæ, & inordinatæ contrariè, quam Caietanus hac occaſione affert, & doctrina, quam in ea fundat, nec neceſſaria, nec ſolida videtur, nec ſufficiens ad explicandam, ac defendendam rationem D. Thomæ.

10. Auctoris iudicium circa rationem D. Thomæ. Gratia omne Dei beneficium denotat.

Duo ergo circa illam rationem, & obiectionem factam mihi dicenda occurrunt. Vnum eſt, rationem illam fore facilem, & ſatis conuenientem, ſi nomine gratiæ non intelligeremus ſolam gratiam ſupernaturalem, ſed in vniuerſum omne beneficium non debitum homini, & dandum illi per ſuperiorem aliquam prouidentiam, quæ, ſi neceſſe ſit, excedat communem curſum naturæ, & cauſarum ſecundarum. Nam re vera omnis oratio, quæ ad Deum fit modo illi proprio, ac ſingulari, poſtulat à Deo quantũ eſt ex ſe, aliquod ſimile beneficium; nam ſi Deus nihil poſſet conferre, niſi per cauſas naturales, & ſecundum communem curſum earum, inutilis eſſet petitio à Deo, vt ex ſuprà dictis conſtat, ergo qui à Deo petit, ſub illa exiſtimatione, & ea intentione petit, ac proinde ſemper poſtulat aliquo modo gratiam, & talem, qualem nullus alius præter Deum concedere poteſt, quia nullus alius eſt auctor totius naturæ, neque habet in manu ſua curſum eius, niſi ipſe.

Dæmones non poſſunt in his inferioribus quãtum volunt.

Nam licet Dæmones poſſint aliquo modo impedire inferiores cauſas, vel applicare alias per motum localem, tamen neque in hoc poſſunt liberè quantùm volunt, ſed quantùm permittuntur; nec etiamſi permittantur, ſemper valent efficere, quod cupiunt, maximè in his, quæ pendent ab arbitrio humano. Deus autem ſimpliciter poteſt cõferre beneficium, quod ab eo poſtulatur, & ideo oratio ad Deum ſemper eſt petitio alicuius gratiæ, quam ſolus ipſe conferre poteſt. Certè improbare non poſſum doctrinam hanc, & rationem, quæ ſic declarata coincidit cum ea, quam à principio dedimus: tamen neque etiam poſſum aſſerere D. Thomam in hoc ſenſu vſum fuiſſe nomine gratiæ, quia aliud conſtat ex loco Pſalmi, quem allegat, & ex diſcurſu articuli.

11. *D. Thom.*

Vnde poſſumus ſecundò dicere D. Th. non fuiſſe ſollicitum de reddenda adæquata ratione, ob quam Deus ſpeciali quodam, & ſingulari modo orandus eſt, quacumque ratione, vel ſine aliquid decens ab eo petatur, ſed conſideraſſe cõuenientiorem orandi modum, quem ſeruare debent omnes, qui recta fide, ac Religione orant. Atque ita ſpecialem tantum rationem reddidiſſe, propter quam ſecundùm illam orandi rationem ſolus Deus orari poteſt.

Caiet. Explicatur B. Thomas.

Quod ſanè etiam Caietanus in re ipſa concedit, ait enim, D. Thomam ſolùm fuiſſe locutum de oratione, qua formaliter, vel virtute petitur gloria, aut aliquod medium ad gloriam, quatenus medium ad illam eſt. Et nihilominùs non dicit, omnem aliam orationem fuiſſe malam, aut non poſſe fieri ex fide, & motiuo cultus diuini, quod ſatis eſt, vt illa ad ſolum Deum fundi poſſit: ergo neceſſe eſt, vt concedat illam rationem, quæ ſumitur ex eo, quòd ſolus Deus eſt auctor gratiæ, & gloriæ, non eſſe adæquatam. Poteſt autem inde per proportionem extendi ratio; nam ſicut gratia, & gloria non poteſt peti ab aliquo tanquam à principali auctore, quia Deus hoc ſibi vendicat tanquam proprium, ita quodlibet bonum à ſolo Deo poſtulari poteſt, quatenus ſingulari, & proprio quodam modo eſt auctor omnis boni. Addere ſubinde poſſumus Diuum Thomam non ſine cauſa ita fuiſſe de oratione loquutum: nam oratio Chriſtiana, vt ſit efficax, debet niti in promiſſione diuina, quæ non eſt de bonis inferioribus, niſi vt ordinantur ad gratiam, & gloriam, & ideò qui aliter petit, quantum eſt ex ſe, efficaciter non petit, ac ſubinde è conuerſo, qui habet animum petendi, nixus in promiſſione diuina, etiam ſi de gloria non cogitet, propter illam petere videtur. Et in hoc ſenſu, & reſpectu talis orationis, ratio eſt ſufficiens, & optima, quia ſimul docet veritatem, & conuenientem orandi modum.

Quomodo omnis oratio Chriſtiana ad gratiã, & gloriam referatur.

12. Difficultas quædam orta ex oratione. An vna perſona diuina ſine alia orari poſſit.

Alia occurrit difficultas circa rationem datam: nam ex ea ſequitur, non poſſe nos aliquid poſtulare ab vna perſona diuina, quod ab omnibus non poſtulemus, conſequens eſt falſum, ergo. Sequela patet, quia ratio ex parte Dei, ob quam ad illum ſingulariter oramus, ſiue ſit omnipotens eius volũtas, & bonitas, ſiue ſit eius promiſſio, vna eſt communis omnibus perſonis, ergo & oratio neceſſariò eſſe debet omnibus communis, iuxta illud principium. *Opera Trinitatis ad extra, ſunt indiuiſa*: ob quod etiam adoratio eſt indiuiſa. Minor probatur ex vſu Eccleſiæ: nam ordinariè orat ad ſolum Patrem, cuius ſignum eſt, quia in fine Collectarum ſubdere ſolet: *Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, Filium tuum, qui tecum, &c.* Quod ita etiam declaratur in Concilio Carthaginenſi 3. cap. 23. Item in litaniis ſigillatim ad ſingulas perſonas dicit. *Pater de cœlis Deus miſerere nobis, Fili, &c.*

Concil. Carthag.

13. Vide Abulenſem in c. 6. Matth. q. 88. Difficultati poſitæ reſpondetur, & orationem fundi poſſe ad vnã perſonam diuinam ſine reſpectu ad aliam, oſtenditur.

Dicendum verò eſt, nunquam eſſe ita orandum ad vnam perſonam, vt excludantur reliquæ. Hoc probat ratio facta, quia nihil poteſt dare vna perſona ſine aliis, eſſétque ſtultum, & erroneũ hoc petere, aut ſperare. Nihilominus dicimus ſecundò, licitum eſſe, loqui ſpecialiter in oratione cum vna perſona, non dirigendo locutionẽ ad alias ex propria, & formali intentione orantis. Hoc probat vſus Eccleſiæ. Et ratio eſt, quia illæ perſonæ verè ſunt diſtinctæ, & quatenus à nobis confuſè & abſtractè cognoſcuntur, poſſumus cogitare de vna, non cogitãdo actu de aliis. Rurſus vnaquæque per ſe ſpectata eſt verus Deus, ergo poſſumus ab vnaquaque ſigillatim petere tanquam à vero Deo, & hoc facit Eccleſia in litania, & fortaſſe id facit ad profitendam hanc fidem de diſtinctione perſonarum, & quòd ſingulæ ſint verus Deus, vt autem profiteatur, omnes eſſe eundem Deum, ſubiungit. *Sancta Trinitas vnus Deus, miſerere nobis.* Eodem ergo modo poſſumus nos & ore, & mente orare.

14. Oratio petẽtis per quãdam appropriationem poteſt dirigi ad vnã perſonam diuinam, & non ad aliam.

Sæpè etiam hæc oratio accommodatur vni, vel alteri perſonæ ſecundum quamdam appropriationem. Nam ſicut ſolemus attributa eſſentialia appropriare perſonis, non vt alias perſonas excludamus ab identitate in illis attributis, ſed vt proprietatem aliquam talis perſonæ indicemus, ita etiam oramus ad ſingulas per quandam appropriationẽ, vt aliquid peculiare in illis recognoſcamus. Sic Eccleſiæ orationes regulariter diriguntur ad perſonam Patris tanquam ad primum principium, & fontem Diuinitatis. Quia ſicut omnipotẽtia ob hanc cauſam appropriatur Patri, ita ob eandem rationem ad illum dirigit Eccleſia orationes ſuas, quam rationem affert Diuus Thom. in 4. d. 15. q. 4. artic. 5.

Quamobrẽ dirigat Eccleſia ſuas orationes ad Patrem.

artic. 5. quæſt. 3. ad 1. Alia reddi poteſt, quia ſolus Pater propriè dicitur miſiſſe filium ſuum, licèt tam Filius quam Spiritus ſanctus Incarnationem etiam operati fuerint: vnde quia Eccleſia conſueuit petere propter Chriſtum, ideo ad Patrem, qui illum miſit, orationes dirigit, vt commodiùs addat terminationem illam, *Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, &c.* Dum autem ad Patrem orat, non excludit alias perſonas, ſed potiùs virtute includit, vt notauit Tertullianus in lib. de Oratione, & ad hoc ſignificandum addere ſolet in fine orationum verba illa, *Qui tecum viuit, & regnat, in vnitate Spiritus ſancti Deus.* Nonnullæ item orationes Eccleſiæ diriguntur ſpecialiter ad perſonam Filij, fortaſſe, quia ſolus Filius incarnatus eſt, & ideo maximè hoc conſueuit facere Eccleſia in his orationibus, quæ continent aliquem reſpectum, vel habitudinem ad perſonam incarnatam, vt videre licet in orationibus de ſanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento, & in vigilia ſancti Ioannis Baptiſtæ, & in feſto ſanctæ Annæ, & ſancti Ioſeph, & ſimilibus. Inter Collectas autem Eccleſiæ non inuenimus orationem ſpecialiter directam ad perſonam Spiritus ſancti, cuius rationem D. Thom. ſuprà ad 2. reddit, quia Spiritus ſanctus procedit vt donum, cuius magis proprium eſt dari, quàm dare, & ideo magis conſueuit Eccleſia petere, vt ſibi donetur Spiritus ſanctus à Patre, & Filio, quàm ab ipſomet Spiritu ſancto. Vel fortaſſe id factum eſt, quia Spiritus ſanctus neque eſt principium Deitatis, ſicut Pater, neque factus eſt homo, ſicut Filius. Quamuis autem in collectis hoc ſeruet Eccleſia, aliis modis dirigit orationes ſuas ad perſonam Spiritus ſancti, vt in litaniis, in hymnis: *Nunc ſancte nobis ſpiritus, &, Veni creator ſpiritus,* & in proſa, & aliis ſimilibus.

Tertul. — Quando ſolus filius cõſueuerit orari ab Eccleſia. — Cur Eccleſia non dirigat ſpecialiter ad Spiritum ſanctum aliquam orationem ex collectis. Eccleſia peculiariter etiam orat Spiritũ ſanctum in litaniis, & hymnis.

5. Vltimò dicendum eſt, poſſe nos orare ad Deum non orando determinatè ad aliquam perſonam. Hoc conſtat, quia poſſumus in primis orare ad Deum vt ſic, nihil expreſsè de perſonis cogitando. Imò & ad Deitatem in abſtracto ſolet Eccleſia orare, vt in hymno Martyrum, *Te ſumma Deitas, vnaque poſcimus,* & in quodam hymno Dominicæ, *Præſtet hoc nobis Deitas beata.* Aliquando verò inuocari poteſt tota Trinitas vt ſic. Quod eſt frequens in hymnis Eccleſiæ, & apud ſanctos Patres. Obiiciunt autem quidam hæretici; nam hoc eſt contra formam orãdi nobis à Chriſto datam, *Pater noſter, qui es in cœlis,* Matth. 6. & Ioan. 16. *Siquid petieritis à Patre in nomine meo, dabit vobis.* Sed licet daremus, in his locis nomen Patris perſonaliter ſumi, nulla eſſet illatio, quia, vt diximus, non excluduntur aliæ perſonæ, & ideo licet Chriſtus ſpecialiter nominauerit Patrem, quia ab illo habet Deitatem, vt D. Thom. ſuprà dixit, non excludit alios orandi modos. Deinde dicitur, probabile eſſe, (vt latiùs lib. 3. dicemus) in oratione Dominica nomen Patris dirigi ad totam Trinitatem, quæ nos creauit, & per gratiã in filios adoptauit; & fortaſſe eodem modo ſumitur in alio loco Ioan. 16. præſertim quia cap. 14. dixit idem Chriſtus. *Quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam.* Quo ſignificat, quando Pater oratur, etiam ipſum orari, ſicut quod Pater concedit ipſe etiam facit. Aliud verò dubium hinc oriebatur, quomodo Chriſtus vt homo à nobis orandus ſit. Sed hoc commodius in fine capitis ſequentis dicetur.

Deum orare poſſumus abſque directione orationis ad aliquã perſonã. Oratio etiam fundi poteſt ad Deitatem in abſtracto. Similiter orari poteſt tota Trinitas vt ſic. Obiectio. *Matth. 6. Ioan. 16.* Dilutio. *D. Thom.* Pater totam S. Trinitatẽ denotat in oratione Dominica. *Ioan. 16. Ioan. 14.*

CAPVT X.

Quomodo rationales creaturæ poßint à nobis orari.

1. SVb hoc titulo multa continentur, ſed præcipua difficultas eſt de Sanctis beatis, ſiue Angelis, ſiue hominibus, qua expedita, reliqua facile reſolui poſſunt. Multi ergo hæretici negarunt, licitum eſſe, orare Sanctos in cœlo exiſtentes. Primus auctor huius hæreſis creditur fuiſſe quidam Euſtathius, vt ſentit Caſtro contra Hæreſ. verb. *Sancti*, quia de illo dicitur in Concilio Gangrenſi, loca ſanctorum Martyrum, vel Baſilicas contempſiſſe, quod magis pertinet ad cultum, quàm ad orationem. Et ideò alij putant primum inuẽtorem huius erroris fuiſſe Vigilantium ex Hieronymo in Epiſt. 53. ad Riparium, & poſtea idem ſecuti ſunt hæretici Apoſtolici, vt conſtat ex Bernard. ſem. 66. in Cantica. Idem ſecuti ſunt Cathari, Pauperes de Lugduno, & Vvaldẽſes, quos ſecutus eſt Vvicleph, de quo Vvaldenſis tom. 3. c. 108. & ſequentibus, ac tandem Lutherus, & poſteriores hæretici eundem errorem profeſſi ſunt, vt refert, & latè impugnat Cardinalis Bellarminus lib. 1. de Cultu Sanctorum cap. 15. & ſequentibus.

Nõnulli hæretici negarunt eſſe licitum orare Sanctos beatos. *Caſtro. Gangrenſ. Concil.* *Vvald.* *Cardin. Bellarm.*

2. Multa referuntur huius erroris fundamenta, ſed tria, vel quatuor ſunt præcipua. Primum quia oratiò continet Religioſum cultum, ſed non licet hũc cultum Sanctis tribuere, ergo neque illos orare. Adde, orationem continere cultum latriæ, nam eſt actus proprius Religionis, vt ſuprà dictum eſt, & ideo Chriſtus ſolum Deum nos docuit orare, tum verbo Matthæi 6. *Pater noſter, qui es in cœlis, &c.* tum exemplo orando ad Patrem, Ioannis 12. & 17. Matt. 26. Secundò quia iniuriam facimus Chriſto, ſi præter illum alium mediatorem inter nos, & Patrem interponamus, ſed hoc facimus orando Sanctos, ergo. Maior probatur, quia Chriſtus eſt *vnicus mediator Dei, & hominum.* 1. ad Timoth. 2. Eſt ergo hæc ſingularis excellentia Chriſti, de qua etiam dicitur 1. Ioann. 2. *Aduocatum habemus apud Patrem Ieſum Chriſtum iuſtum.* Minor autem probatur, quia vel Sancti ſunt orandi, vt ipſi faciant, & hoc eſt contra honorem Dei, vel vt intercedant, & ſic conſtituuntur mediatores, quod eſt contra honorem Chriſti. Tertiò quia nemo prudenter orat eum, qui non audit, vel non cognoſcit orationes. Sancti autem non cognoſcunt, quæ hîc nos agimus, & conſequenter audire non poſſunt voces noſtras, quia corpora non habent, & longè diſtant, nec cogitationes noſtras, quia hoc eſt proprium Dei. Quartò quia promptior eſt Deus ad dandum, quod nos petere poſſumus à Sanctis, vel per Sanctos, quàm Sancti ipſi parati ſint, vel ad dandum, quod poſſunt, vel ad petendum pro nobis, quod per ſe dare non poſſunt, ergo & ſuperfluum eſt, ac inutile orare ad Sanctos, & eſt contra fiduciam, quam de Deo ipſo habere debemus, maximè cùm ipſe promiſerit dare, quidquid ab eo petierimus, & de oratione per Sanctos facta nullam ſpecialem promiſſionem fecerit.

Hæreticorum fundamenta. *Matth. 6. Ioan. 12. & 17. Matth. 26.* *1. ad Timoth. 2.* *1. Ioan. 2.*

3. Vera autem ſententia, & de fide certa eſt, Sanctos tam homines, quàm Angelos iam beatos, vtiliter, & ſanctè à nobis orari, ſi talis oratio debita intentione, ac modo fiat, vt ab Eccleſia, & eius membris recta fide vtentibus fit. Hæc veritas his temporibus latiſſimè probata eſt à Catholicis Scriptoribus contra nouos hæreticos, & ex his, quæ de Cultu Sanctorum alibi diximus, ferè oſtendi poteſt; & ideo breuiter illam confirmabimus, præſertim cùm

Homines ſanctos iam beatos, pariter & Angelos certo modo vtiliter, & ſãctè orari poſſe docet fides Catholica.

cùm vſus Eccleſiæ, quæ columna eſt, & firmamentum veritatis, ad certam fidem illius faciendam ſufficiat. Propter quod dixit Auguſt. Epiſt. 118. ad Ianuarium, inſolentiſſimum eſſe contra vniuerſalem Eccleſiæ praxim diſputare. Habet nihilominus hæc veritas fundamentum in Scriptura, nam ex illa intelligimus, ſanctos Angelos orare pro nobis, & offerre orationes noſtras Deo, Tobiæ 12. Apocal. 8. Vnde non immeritò colligimus, idem eſſe officium Sanctorum hominum, ex quo æquales Angelis, quoad ſtatum beatitudinis facti ſunt, Matth. 22. Lucæ 20. Apoc. 21. Vnde quia tempore legis veteris homines iuſti non admittebantur ad beatitudinem vſque ad Chriſti mortem, ideo in veteri Teſtamento non legimus, fuiſſe conſuetudinẽ orandi Sanctos mortuos illo tempore, quamuis legamus, quoſdam fideles fuiſſe ſolitos petere orationes aliorum viuentiũ, quæ etiam commendantur in nouo Teſtamento, vt infrà dicemus. Ex quo & magna ex parte eneruantur argutiæ hæreticorũ, & ſumitur optimum argumentum, poſtquam certum habemus, iuſtos homines mortuos aſſumi ad beatitudinem, ſtatim ac perfectè purgati ſunt, etiam illos poſſe à nobis licitè, & vtiliter orari.

Auguſt.

Probatur ex Scriptura.

Tob. 12. *Apoc.* 8.

Matth. 22. *Lucæ* 20. *Apoc.* 21.

Cur in veteri lege oratio non fieret ad homines iuſtos mortuos.

4. Secundò habetur hæc veritas ex definitionibus Eccleſiæ: nam in dicto Concilio Gangrenſi, c. 20. approbantur conuentus, & oblationes, quæ fiunt ad Memorias Martyrum, in quibus vel expreſsè, vel virtute continentur orationes ad Martyres. Et in Concilio Nicæno ſecundo, actu ſexto, fit inuocatio ad ſanctiſſimam Virginem, & alios Sanctos, quod etiam in aliis Conciliis frequens eſt, & in multis Conciliis approbantur litaniæ, quæ expreſſam, & ſpecificam continent inuocationem Sanctorum, de quarum litaniarum vſu dicemus infrà lib. 3. Præterea Concilium Conſtantienſe contrarium errorem damnauit in Vuiclepho. Ac tandem Concil. Trid. ſeſſ. 25. decernit retinendum eſſe *Apoſtolicæ Eccleſiæ vſum à primæuis Chriſtianæ Religionis temporibus receptum, Sanctorúmque Patrum conſenſionem, & ſacrorum Conciliorum decreta de Sanctorum interceſſione, & inuocatione.* Hanc autem Sanctorum conſenſionem latiſſimè oſtendit ſolita eruditione Cardinalis Bellarm. ſuprà, & ideo in hoc non immoramur. Videri tamen poteſt etiam Sot. in 4. d. 45. q. 3. & Echius in Enchiridio, cap. 15. Caniſius in Catechiſmo, & alij moderni.

Probatur ex definitionibus Eccleſiæ.

Concil. Nicæn. 2.

Concil. Conſtant. Concil. Trident.

Bellarm. Sot. Echius. Caniſius.

5. Ratio potiſſima ſumenda eſt ex reſponſione ad argumenta hæreticorum; poteſtque in hunc modũ formari. Quia oratio ad Sanctos ex ſuo genere eſt actus bonus, & honeſtus, & non eſt iniurioſus Deo, aut Chriſto, nobíſque poteſt multis modis eſſe vtilis. Primò, quia exercere actum virtutis, per ſe bonum eſt, ac vtile. Secundò, quia hoc modo, mediante oratione, habemus colloquium cum Sanctis. Tertiò, quia hinc prouocamur ad amorem, & imitationem Sanctorum. Quartò, quia hoc modo noſtra oratio ad Deum fit efficacior ad impetrandum, quia Sancti potentiores ſunt apud Deum, & magis familiares illi, ergo oratio ad Sanctos ex ſe honeſtiſſima eſt, eiúſque vſus maximè probandus. Conſequentia euidens eſt, quam nec hæretici negant. Antecedens autem probabitur diſcurrendo per argumenta hæreticorum.

Ratione probatur.

6. Primum erat de cultu orationis, ad quod in primis dicimus, Sanctos etiam eſſe à nobis Religioſè colendos, non quidem pari cultu cum Deo ipſo, quia illos latria non colimus, ſed honore inferiori ipſis proportionato, qui licèt à virtute Religionis non eliciatur, nihilominus cultus Religioſus non

Reſpondetur fundamentis hæreticorũ.

A immeritò dicitur, vel quia ad cultum Dei refertur, vel quia per actus ſpirituales, & Religioſos tribuitur cum debita intentione, & æſtimatione. Igitur quamuis oratio contineat cultum Religioſum, non inde fit, orationem non poſſe ad Sanctos dirigi. Cum verò additur, orationem continere cultum latriæ, ſi intelligitur in particulari de oratione Dei, verum eſt, tamen ex puris particularibus nihil infertur. Si autem vniuerſaliter intelligatur, falſum eſt. Vel certè ſi ſit ſenſus, vnum tantùm eſſe orandi modum, falſum etiam eſt, quia etiam inter homines aliter petimus à Rege vt faciat, quod deſideramus: aliter à priuato Regis amico, vt impetret, quod optamus. Et prior petitio dici poteſt continere regium honorem, poſterior verò in-

B feriorem. Sic igitur ad Deum oramus, vt ad principalem auctorem gratiæ, & gloriæ, & omnium beneficiorum, quæ ad illam conferunt, & vt ad cauſam primam, & aliquo modo propriam omnis boni, per honeſtam orationem poſtulati, vt ſuperiori capite oſtenſum eſt. At verò ad Sanctos non hoc modo oramus, ſed vt interceſſores apud Deum ſint, & pro nobis impetrent. Hanc differentiam obſeruauit, & docere nos voluit Eccleſia in litaniis: nam ad perſonas diuinas, & S. Trinitatem orat. *Miſerere nobis.* Ad Virginem autem, & reliquos Sanctos dicit. *Ora pro nobis.* Et ſimiliter cùm Miſſa, vel oratione publica aliquid per Sanctos petit, à Deo directè petit per merita, & interceſſionem Sanctorum. Imò interdum à Deo

Deum aliter oramus, & aliter Sanctos.

C ipſo petit, vt Sanctus aliquis pro nobis intercedat, vt in Collecta Sancti Lucæ dicitur. *Interueniat pro nobis, quæſumus Domine, Sanctus tuus Lucas Euangeliſta, &c.* Igitur oratio ad Sanctos hac intentione facta, vt ab Eccleſia fit, & à nobis fieri debet, non continet cultum latriæ; quod eſt euidens, quia per hanc orationem non ſubiicimur Sancto, tanquam auctori noſtro, aut primo principio alicuius rei, neque aliquid ei tribuimus, quod eius dignitatem, vel potentiam excedat, quia ſolùm poſtulamus ab illo auxilium impetrationis, quod eſt valdè conſentaneum ipſis, & ſtatui eorum. Nam ſi nos poſſumus impetrare, quid mirum, quod idem ipſi efficacius poſſint? Solent ad hanc differentiam orationum accommodari

Oratio quæ fit Sanctis, non continet cultum latriæ.

D verba illa Pſalm. 120. *Leuaui oculos meos in montes* (id eſt, Sanctos) *vnde veniet auxilium mihi*, id eſt, per eorum interceſſionem: nam *auxilium meum à Domino, qui fecit cœlum, & terram.* Ita ferè Auguſt. ibi, & tractatu 1. in Ioannem, & lib. de Paſtoribus cap. 8.

Pſal. 120.

Auguſt.

Dices, interdum Eccleſiam orare Sanctos, vt ipſi faciant, vt ad Virginem orat. *Tuos miſericordes oculos ad nos conuerte, & Ieſum benedictum fructum ventris tui nobis poſt hoc exiliũ oſtende.* Et Apoſtolos precatur. *Nos à peccatis omnibus Soluite iuſſu quæſumus.* Vbi ponderanda eſt illa particula, *iuſſu*, nam maiorem potentiam, & efficaciam ſignificat, quam impetrationem. Imò ibidem additur. *Quorum præcepto ſubditur Salus, & languor omnium, Sanate ægros moribus: Nos reddentes virtutibus.* 7.

E Reſpõdemus in primis, cultum non tam ex verbis, & externis ſignis, quàm ex intentione diſcernendum eſſe, ſæpè enim interceſſorem rogamus eiſdem verbis, quibus auctorem beneficij, vt quòd miſereatur noſtri, quòd hoc bonum nobis concedat, & ſimilia, ſemper tamen intelligimus, vt id faciat pro nobis intercedendo. Hic ergo eſt ſenſus Eccleſiæ, & ideo ſemper huiuſmodi orationes concludit vel petendo à Virgine, vt oret pro nobis, vel omnia principaliter

Dilutio.

Quomodo intelligendæ ſint orationes, quæ à Sanctis aliquid petunt.

Sancti cooperando nobis aliqua beneficia præſtant.

Deo tribuendo. Deinde addo, interdum poſſe Sanctum cooperari Deo ad aliquod beneficium nobis præſtandum, non ſolùm orando, ſed etiam miniſterium aliquod ſibi à Deo collatum exhibendo. Et tunc licitum eſſe petere à Sancto, vt ipſe nobis conferat illud beneficium, non ſolùm orando, ſed etiam cooperando, prout poteſt, vel quantùm ei à Deo commiſſum eſt. Sic poteſt vnuſquiſque orare ad ſuum Angelum cuſtodem, vt ſe protegat, illuminet, & iuuet, ſaltem plantando, & rigando, quia hoc munus commiſſum eſt Angelis à Deo, Pſ. 90. Matt. 18. Sic etiam à Sancto aliquo, ſi credamus habere à Deo virtutem miraculorũ, vel ſanitatum, poſtulare poſſumus, vt id faciat ſecundum gratiam ſibi à Deo cõceſſam. Quod ſignificare videtur Auguſt. 22. lib. de Ciuitate c. 10. Vbi de miraculis, quæ ad memoriam Sanctorum fiunt, ait. *Faciunt autem iſta Martyres, vel potius Deus, vel orantibus, aut cooperantibus eis.* Vbi duplicem cauſalitatem tribuit Sanctis, orationem, & cooperationem: vtramque ergo poſſumus ab eis poſtulare. Et ad hũc modum poſſunt exponi verba adducta ex hymno Apoſtolorum, quamuis in illis præcipuè commemorari videatur poteſtas data Apoſtolis hîc viuentibus ad remittenda peccata, & ad ſoluendum, & ligandum, & ad ſanandos ægrotos, vel alia ſigna facienda, nam hoc ad honorem aliquem ipſorum pertinet, quo eos prouocamus ad ſimilia benefica nobis obtinenda.

Pſal. 90. *Matth. 18.* *Auguſt.*

8. Oratio ad Sanctos eſt actus elicitus nõ virtutis Religionis, ſed Duliæ.

Atque ex his colligere poſſumus orationem hãc, quam ad Sanctos fundimus, nõ eſſe actum à virtute Religionis elicitum, per ſe loquendo, ſed à virtute Duliæ, quam eſſe diſtinctam à Religione, ſuprà oſtenſum eſt. Probatur, quia hæc oratio non fundatur proximè in excellentia increata, nec in poteſtate ſuprema, ſed in excellentia creatæ ſanctitatis, & virtute impetrandi, vel ad ſummum in poteſtate aliqua miniſteriali. Dixi autem, *per ſe loquendo*, quia ex natura talium obiectorum iſte eſt modus connaturalis operandi, & ſecundum hunc modum dubitari non poteſt, quin actus ille orandi non ſit Religionis, ſed Duliæ.

Dubium quoddam, an aliquo modo quis orare poſſit Sanctos ex virtute religionis.
D. Thom.

Quæri autem poteſt, An aliquo alio modo, extrinſeco quidem, non tamen contra rectam rationem, poſſit quis interdum orare ad Sanctos ex virtute Religionis? Videtur enim poſſe, quia quoad hoc eadem eſt ratio de deuotione, & de oratione, ſed deuotio ad Sanctos eſſe poteſt ex virtute Religionis, ergo & oratio. Maior certa eſt ex D. Th. 2. 2. q. 82. in principio. Minorem autem ſumo ex eodem Sancto eadem quæſt. art. 2. ad 3. Quærit enim ibi, An deuotio ſit actus Religionis? & obiicit in tertio argumento, quòd dicimur eſſe deuoti aliquibus Sanctis viris, & reſpondet. *Quod deuotio, quæ habetur ad Sanctos Dei mortuos, vel viuos, non terminatur ad ipſos, ſed tranſit in Deum, in quantum, ſcilicet, in miniſtris Dei, Deum veneramur.* Quibus verbis videtur voluiſſe explicare, quomodo illa deuotio ſit actus Religionis, nam ſi hoc non ſentiret, faciliùs diceret, illam deuotionem ad Sanctos eſſe alterius rationis, ſicut dicit de deuotione humana ſeruorum ad Dominos. In contrarium verò eſt, quia nunquã poſſumus orare Sanctos niſi vt miniſtros, vel interceſſores, ergo nunquam poteſt illa oratio immediatè elici à virtute Religionis.

9. Dubium illud reſoluitur.
D. Thom.

Reſpondetur in primis, quod ad deuotionem attinet, (vt illud obiter expediamus) etiam deuotionem ad Sanctos quaſi intrinſecam, & connaturalem non eſſe actum elicitum à Religione, ſed à Dulia. Quod non credo negaſſe D. Th. citato loco, ſed id ſuppoſuiſſe, vel incluſiſſe ſub deuotione inferiori, quæ ad inferiorem cultum, vel famulatum ordinatur. Talis enim eſt deuotio, qualis eſt cultus, vt ibidem D. Thom. ſentit, & eſt clarum, quia deuotio nihil aliud eſt, quàm affectus ad cultum, ſed cultus proprius Sanctorum non pertinet ad Religionem, ſed ad Duliam, vt ex materia de Adoratione ſuppono, ergo & deuotio. Diximus autem in eadem materia de Adoratione in 1. tom. 3. part. poſſe nos, ſi velimus, colere Sanctos non immediatè, & formaliter ob eorum intrinſecam ſanctitatem, ſed mediatè ob excellentiam Dei, qui in illis ſingulari modo eſt tanquam in miniſtris, & templis ſuis. Hic enim modus colendi Sanctos, per ſe non eſt malus: imò cedit ſpeciali modo in cultum Dei, quamuis regulariter illo modo non vtamur propter vitandum periculum, & quia alter modus cultus eſt magis proprius rationalis perſonæ. Ille tamen cultus, ſi ita attribuatur, immediatè per virtutem Religionis tribuitur, quia immediata ratio talis cultus eſt ipſa diuina excellentia. Ad hunc ergo cultum videtur pertinere deuotio, quam Diuus Thomas in illa ſolutione explicare voluit: & iuxta eundem modum non eſt improbabile poſſe interdum orari Sanctum ex immediata Religione ad Deum. Nam nõ poſſumus hîc diſtinguere intentionem petendi, & intentionem colendi; nam qui orat Sanctũ, neceſſariò habere debet voluntatem petendi immediatè ab illo, vt ipſe impetret à Deo, tamen non videtur neceſſarium, vt velit per illam orationem immediatè, ac principaliter colere ipſum Sanctum, propter eius creatam ſanctitatem, ſed in ipſo colere Deum principaliter, ita vt tota ratio orandi Sanctum ſit, vt per talem orationem, & per eam, quæ poſtulatur à Sancto, Deus ipſe magis colatur, & veneretur. Sed licèt iſte modus ſpeculatiuè non videatur impoſſibilis, tamen nec eſt facilis, neque ad vſum applicandus, vel conſulendus. Nam licèt oratio fundi poſſit ad Sanctum principaliter propter honorem Dei (hoc enim & facile, & optimum eſt) tamen in ea ratione conuenientiſſimè operatur Religio imperando Duliæ, vt eliciat orationem ad Sanctum, quia ipſa Religio principaliter ordinat ad honorem Dei. Et fortaſſe in hoc ſenſu locutus etiam eſt Diuus Thomas de deuotione in citato loco, cùm ait *deuotionem ad Sanctum tranſire ad Deum*, ſcilicet, per imperium Religionis.

Talis eſt deuotio, qualis eſt cultus.

Quomodo oratio ad Sanctos ex virtute Religionis oriri poſſit.

D. Thom.

Intentio petendi, & intẽtio colendi diſtingui non poſſunt.

Illa oratio ad Sanctos non eſt conſulenda.

D. Thom. Quomodo deuotio ad Sanctũ, & ad Deum tranſeat.

10. Satisfit 2. fundamento hæreticorũ. Chriſtus Dominus dupliciter dici poteſt mediator inter Deum, & homines.

Secunda obiectio attingit materiam de Chriſto mediatore, quam in primo tomo de Incarnatione latè tractaui, & ideo breuiter hic obiectionem expediam. Duo ergo ſunt modi ad quæſtionem præſentem pertinentes, quibus Chriſtus Dominus dici poteſt mediator inter nos, & Deum, ſcilicet, vel per modum aduocati, & orantis, vel per modum merentis nobis, aut ſatisfacientis pro nobis. Quamuis enim hi duo poſteriores modi ſint aliquo modo diuerſi, tamen in hoc conueniunt, quòd neuter illorum exercetur in ſtatu beatitudinis, ſed vtrumque illud officium compleuit Chriſtus pro nobis, dum fuit viator: nunc autem retinet ſuum theſaurum meritorum, & ſatisfactionum, quod Patri præſentare ſemper poteſt, & ita etiam quoad hanc partem mediatoris munus exercere. Alius autem modus intercedendi, ſeu mediandi per modum petentis, & impetrantis de ſe non limitatur ad ſtatum vitæ, ſed in beatitudine etiam exerceri poteſt, vt nunc ſupponimus. Duobus ergo modis poſſumus nos intueri Chriſtum,

Duobus modis poſſumus intueri Chriſtum vt mediatorem.

ſtum, vt mediatorem noſtrum, vel vti (vt ſic dicam) mediatione eius in orationibus noſtris. Primò intuendo ad eius merita, & ſatisfactiones, vel etiam ad orationes, quas pro nobis in via perfecit, hæc omnia Deo offerendo, præſentando, & allegando, vt propter illa noſtras orationes exaudiat: quem modum exercet Eccleſia, quoties in fine ſuarum orationum addit, *Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, &c.* Alter modus recurrendi ad Chriſtum, vt ad mediatorem, eſt petendo ab illo, vt pro nobis intercedat, ſicut Martha ad illum dicebat Ioan. 11. *Sed & nunc ſcio, quia quæcunque popoſceris à Deo, dabit tibi Deus.*

11. Cùm ergo hæretici obiiciunt, per orationes ad Sanctos factas fieri iniuriam Chriſto, vt mediatori, inquiro, ſub qua illarum rationum derogetur per illas proprio muneri, & dignitati Chriſti Domini? Nam ſi de primo loquantur, non habet locum in formali, & propria quæſtione, quam nunc tractamus. Nam licet illa ſit propriiſſima ratio, ſub qua Chriſtus dicitur vnicus mediator noſter (quia *dedit ſemetipſum in redemptionem pro nobis*, vt in eodem loco 1. ad Tim. 2. ſubiungitur) hoc nihil obſtat orationibus Sanctorum. Quia cùm Sanctos oramus, non facimus illos mediatores, aut redemptores noſtros illo modo, ſed ſolùm interpellatores, vt fructus meritorum Chriſti nobis applicetur. Vnde hoc ipſum à Sanctis petere poſſumus, & debemus, ſcilicet, vt ſuis orationibus præſentent pro nobis Deo Chriſti merita. Et quamuis hoc non exprimamus in noſtra oratione, in fide, qua ad Sanctos oramus, includitur, nam certò credimus, ipſoſmet Sanctos in cœlo nihil petere à Deo, niſi in Chriſto, & propter Chriſtum, iuxta verbum eius: *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis,* & iterum: *in illo die in nomine meo petetis.*

1. Tim. 2.

Cum Sãctos oramus, ab eis petimus, vt Chriſti Domini merita Deo pro nobis præſentent.

Ioan. 16.

12. Atque hæc quidem reſponſio, quantùm ad orationem attinet, eſt ſufficientiſſima. Replicare autẽ poſſunt hæretici, quia nos non ſolùm oramus Sanctos, ſed etiam oramus Deum, vt propter merita Sanctorum hoc, vel illud nobis concedat, nimirum gratiam, vel remiſſionem peccatorum, vt ex communi vſu Eccleſiæ manifeſtum eſt, ergo facimus Sanctos non tantùm oratores pro nobis, ſed etiam mediatores per ſua merita, & ſatisfactiones. Et ideo addendum eſt, etiam hunc modum orandi propter Sanctos eſſe iuſtum, & ſanctum, prout ab Eccleſia fit, recta fide, abſque præiudicio propriæ prærogatiuæ Chriſti Domini. Quod patet ex vſu Scripturæ etiam ante aduentum Chriſti Domini. Nam Exodi 32. orauit Moyſes: *Recordare Domine Abraham, Iſaac, & Iſraël ſeruorum tuorum.* Et 2. Paral. 6. Salomon ita concludit orationem ſuam: *Domine Deus ne auerteris faciem Chriſti tui, memento miſericordiarum Dauid ſerui tui.* Et in Prophetis inuenitur etiã hic modus orandi, vt Daniel. 3. *Propter Abraham dilectum tuum, & Iſaac ſeruum tuum, & Iſraël ſanctum tuum.* Non ignorabant autem iſti Sancti Chriſtum eſſe vnicum mediatorem, nec putabant ipſi fieri iniuriam, aliorum Sanctorum merita Deo repræſentando. Nam licet Chriſtus ſit vniuerſale principiũ totius meriti, cui inniti debent omnia alia merita, & ſatisfactiones hominum, nihilominus voluit Deus, vt alij etiam iuſti poſſent mereri, non ſolùm vnuſquiſque ſibi, ſed etiam aliis ſaltem de congruo, vt ex materia de merito ſuppono, & vt poſſent iuſti ſatisfactiones ſuas ſibi inuicem communicare ſaltem quoad remiſſionem pœnæ temporalis, vt in 4. tom. 3. p. oſtenſum eſt. Si ergo Sancti potuerunt nobis mereri, & ſatisfactiones ſuas no-

Poſſumus etiam Deum orare propter Sanctorum merita.

Exod. 32. 15.

Daniel. 3.

Chriſtus vniuerſale principiũ totius meriti, & cui inniti debent omnia alia merita.

A bis communicare, quid mirum, quòd poſſimus propter eorum merita à Deo petere, & ſancta eorum opera allegare in orationibus noſtris, vt efficaciores reddantur? Vnde Auguſtinus quæſt. 149. in Exodum notat, per illa verba; *Sine me, vt iratus conteram eos, admoneri nos, cùm merita noſtra nos grauant, ne diligamur à Deo, releuari nos apud Deum illorum meritis poſſe, quos Deus diligit.* Quod ſanè apertiùs Deus ipſe profeſſus eſt 4. Regum 20. dicens: *Protegam vrbem iſtam propter me, & propter Dauid ſeruum meum.* Et videri poteſt Chryſoſtomus homil. 42. in Geneſim, circa cap. 18. vbi propter paucos iuſtos Deus paratus erat multitudini parcere. Quod autem per hoc Chriſto nihil derogetur, patet, tum quia longè excellentior eſt modus mediationis Chriſti, quàm aliorum Sanctorum, nam ipſe ſolus mediat ſoluendo, & ſatisfaciendo pro omnibus de toto rigore iuſtitiæ, & pro omnibus pœnis temporalibus, & æternis, & pro vniuerſis culpis: tum etiam quia omnium Sanctorum merita fundantur in Chriſti meritis, & ſunt veluti cauſæ particulares, quibus mediantibus merita Chriſti nobis applicantur. Ex hoc ergo capite non irrogamus iniuriam mediatori Chriſto, quando propter merita Sanctorum poſtulamus.

Auguſt. Exod. 31.

4. Reg. 20.

Geneſ. 18.

Alia ratio mediationis Chriſti, quã aliorum Sanctorum.

13. Si autem conſideremus Chriſtum, vt aduocatum, & interceſſorem pro nobis per orationes ſuas, ſic in primis ponderant aliqui, vbi Chriſtus dicitur *aduocatus noſter* 1. Ioan. 2. non addi particulam excluſiuam, ſcilicet, quòd ſolus ipſe ſit aduocatus, & ad Rom. 8. cum dicitur Chriſtus *interpellare pro nobis*, non additur, ſolum ipſum interpellare, & ita ſine iniuria Chriſti poſſe nos credere, Sanctos eſſe interpellatores pro nobis, & vt tales poſſe à nobis orari. Vnde Auguſtin. tractat. 1. in 1. Canonicam Ioannis expendens eadem verba, eandem obiectionem facit inquiens: *Sed dicet aliquis, ergo Sancti non petunt pro nobis, ergo Epiſcopi, vel Præpoſiti non petunt pro populo*, & reſpondet: *Sed attendite Scripturas, & videte, quia & Præpoſiti commendant ſe populo, & Apoſtolus dicit plebi, orantes ſimul, & pro nobis, orat Apoſtolus pro plebe, orat & plebs pro Apoſtolo, inuicem pro ſe omnia membra orent, caput pro omnibus.*

Non ſolùm Chriſtũ Dominum, ſed etiã Sanctos, vt aduocatos orare poſſumus.

1. Ioan. 2.

14. Deinde quamuis certum ſit, Chriſtum, dum fuit in via pro nobis oraſſe: aliqui tamen credunt, iam nunc in cœlo non orare pro nobis, neque hoc munus mediatoris pro nobis nunc magis exercere, quàm munus ſatisfactoris, vel merentis, quia in hac vita perfecit negotium redemptionis, & omnia, quæ ad illam pertinent, tam quoad ſufficientiam, quàm quoad efficaciam, non ſolùm in communi, ſed etiam in particulari cum Deo compoſuit, & ideo nihil habet, quod denuò poſtulare poſſit. Quod ſi verum eſt, nulla poteſt ipſi Chriſto fieri iniuria, petendo ab aliis Sanctis, vt pro nobis orent, quia ſi ipſe non intercedit, etiamſi Sancti intercedant, non vſurpabunt munus aduocati, ſeu mediatoris, quod Chriſtus nunc in cœlo non exercet. Nam illud munus iuxta hanc ſententiam non eſt, orare, ſed ſolùm apparere vultui Dei pro nobis, vt dicitur ad Hebr. 9. & tacitè ſic exponitur, quod cap. 7. dictum fuerat: *Saluare in perpetuum poteſt, accedens per ſemetipſum ad Deum, ſemper viuens ad interpellandum pro nobis.* Sancti autem, licèt eos pro nobis interceſſores ponamus, non illo modo interpellant, nec ſe oſtendunt illo modo vultui Dei pro nobis.

Nõnulli exiſtimãt Chriſtum Dominum in cœlo non orare pro nobis.

Hebr. 9.

15. At verior ſententia eſt, etiam nunc in cœlo exer-

Contraria opinio veritati proximior cenſetur.

Cardinal. Tolet. Nazian. Ambr. Auguſt. Cyrillus. Maldon. Auguſt. Rupert. Theod. Cyrillus. Leontius. Ioan. 14.

Chriſtus pro nobis in cœlo interpellat.

cere Chriſtum mediatoris munus propriè, verè pro nobis orando, ac intercedendo, vt latè ex Scriptura, & ſanctis Patribus in tom. 1. de Incarnat. oſtendi. Et aſſeruit etiam Cardinalis Toletus in cap. 16. Ioann. Annot. 35. refértque pro illa Nazianzenum orat. 4. Theologiæ, Ambroſium ad Romanos 8. Auguſtinum tractatu 102. in Ioan. & Cyrillum lib. 11. in Ioannem cap. 9. Eandem ſequutus eſt doctiſſimus Maldonatus in idem caput 16. Ioannis, refértque in illius fauorem Auguſtinum, Rupertum, Theodorum, Cyrillum, & Leontium. Et certè hoc ipſum videtur ipſemet Chriſtus promiſiſſe Ioannis 14. dicens: *Ego rogabo Patrem, & aliũ Paracletum dabit vobis.* Nam ibi euidenter loquitur de tempore poſt aſcenſionem ſuam, & verbum *rogandi,* non admittit ſenſum improprium. Neque eſt, cur ad illum confugiamus, cum actus orandi Deum omnino proprius, & ex virtute Religionis in quocumque ſtatu deceat Chriſtum, vt hominem; ſic enim in verbis illis locutus eſt, nam vt Deus, non rogat Patrem, ſed cum illo mittit Spiritum ſanctum.

16. Cur Eccleſia non oret Chriſtũ Dominũ, vt pro nobis intercedat.

Verumtamen licet Chriſtus in cœlo pro nobis oret, nihilominus non habet vſus Eccleſiæ orare Chriſtum, vt oret pro nobis, ſed vt miſereatur noſtri, vel benefaciat nobis, quia licet vtrumque in eodem capite 14. Ioan. ipſe promiſerit. *Si quid petieritis in nomine meo, hoc faciam.* Et infrà: *Ego rogabo Patrem,* tamen primum conuenit illi, vt Deus eſt, ſecundum, vt eſt homo. Nos autem loquentes cum Chriſto, & colentes illum, ſemper reſpicimus ad dignitatem perſonalem eius, & ideo loquimur cum illo tanquam cum vero Deo, & ideo non loquimur cum eo tanquam cum interceſſore, ſed tanquam cum auctore bonorum omnium. Vnde etiam ex hac parte nullam illi iniuriam facimus, orando ad Sanctos, tanquam ad interceſſores, cùm hoc modo non oremus ad ipſum, ſed altiori.

Obiectio.

Dicent fortaſſe hæretici, licet non oporteat orare Chriſtũ, vt pro nobis oret, tamen cùm ipſe aſſumpſerit officium aduocati pro nobis, eo ipſo, quòd alios interceſſores ponimus, illi nos facere iniuriam, quia ſignificamus, vel ipſum non ſufficere, vel in munere aduocati præſtando non eſſe ſatis ſolicitum pro nobis.

17. Diluitur. Sicut fideles noſtros fratres oramus, ſic ſaltẽ Sanctos orare poſſumus.

At profectò ſi obiectio eſſet alicuius momenti, probaret ſubinde, non debere nos fratres noſtros fideles, & iuſtos hic viuentes adhibere apud Deum precatores pro nobis, quia ſufficit interpellatio Chriſti in cœlo, cui fit iniuria, ſi alius interpellator adhibeatur. Conſequens eſt euidenter contra Scripturam, in qua exhortantur fideles, vt alij pro aliis orent. 1. ad Timoth. 2. *Obſecro fieri orationes, poſtulationes, &c. pro omnibus, &c.* Iacob. 5. *Orate pro inuicem, vt ſaluemini.* Et Paulus ſæpè poſtulat à fidelibus, vt pro ipſo orent, ad Coloſſen. 4. 2. ad Theſſal. 3. ad Hebræos 13. Vnde nec hæretici hoc negare audent, cum tamen ſequela, ſeu paritas rationis euidens ſit. Cur enim magis facimus iniuriam Chriſto, procurando alios cœleſtes interceſſores, quàm terreſtres? Reſpondetur ergo, non orare nos Sanctos, quia minus, quàm debeamus, de Chriſti voluntate, & fauore confidamus, ſed in primis ob maiorem ipſius Chriſti reuerentiam, quia quaſi nõ audemus per nos ipſos accedere, ſed per alios meliores, quomodo dixit Bernardus in ſermone, *Signum magnum,* indigere nos mediatore ad Mediatorem. Secundò propter honorem ipſorum Sanctorum, qui cedit in gloriam ipſius Dei, & Chriſti. Tertiò propter alias rationes diuinæ prouidentiæ, quæ vti voluit his

Iacob. 5. Ad Coloſſ. 4. 1. Ad Theſſ. 3. Ad Hebræos 13.

Bernard. Indigemus mediatore ad ſummum Mediatorẽ.

A omnibus mediis ad maiorem vnionem membrorum Chriſti inter ſe, quæ ſicut inter mortales viuentes procuranda eſt, ita etiam inter mortales, & cœleſtes, vt in reſponſione ad obiectionem quartam iterum dicemus.

18. Quomodo poſſimus à Chriſto Domino petere vt pro nobis intercedat.

Vnde vlteriùs addo, quamuis regulariter, & publicè non oremus Chriſtum, vt pro nobis intercedat, ad vitandum ſcandalum, & ne videamur ad illum tanquam ad purum hominem orare; nihilominus non eſſe per ſe, & intrinſecè malum hoc modo ad Chriſtum orare, ſi recta fide, & intentione fiat, id eſt, non diuidendo perſonas, ſed naturas; vt benè docuit Caietanus 3. p. quæſt. 25. art. 2. Corduba lib. 1. qu. 5. dubitat. 3. puncto 4. Caniſius lib. B 5. de Beata Virgine, cap. 15. Et nos etiam diximus in primo tomo tertiæ partis Non quod orare poſſimus conuenienter ad Chriſti humanitatem, quia ſicut humanitas non meretur, ita nec facit, nec poſtulat, quod deſideramus, ſed Chriſtus, quem tamen poſſumus, vt hominem conſiderare, non excludendo ſuppoſitum, ſed rationem ſubſiſtendi in humanitate præciſè ſpectando: nam vt ſic Chriſtus orat pro nobis, & ideo per ſe nihil habet abſurdi, quòd ſub hac ratione oretur à nobis. Quamuis autem hoc verum ſit, nihilominus ſimul etiam poſſumus alios Sanctos orare, vt pro nobis orent. Diuerſo tamen modo: nam ad Chriſtum oramus, *vt per ſe intret ad Deum,* ad Hebr. 7. id eſt, ſua virtute, ſuíſque meritis innixus, ad Sanctos verò, vt per Chriſtum intrent, id eſt, fundati in meri- C tis eius.

Caiet. Cordub. Caniſius.

Humanitas Chriſti non meretur, ſed Chriſtus.

Chriſtũ oramus vt per ſe intret ad Deum, Sanctos vt per Chriſtum.

19. Reſpondetur ad tertium hæreticorum fundamẽtum, probando ſimul Sanctos cognoſcere noſtras orationes.

Tertia obiectio hæreticorum poſtulat, vt explicemus, quomodo Sancti Beati cognoſcant orationes noſtras: nam quòd illas cognoſcant certiſſimum eſt, quamuis hæretici oppoſitum ſupponant. Et quamuis id probare non poſſemus, niſi à poſteriori ex traditione, & vſu Eccleſiæ, id nobis ſufficeret, nam ſine dubio eſſet imprudens, & otioſa actio loquendi, aut petendi ab eo, qui non audit, neque intelligere poteſt, cùm ergo Eccleſia errare non poſſit, orando ad Sanctos, & in ea oratione ſupponat, ipſos cognoſcere, quid ipſa oret, eius auctoritas ſufficit, vt credamus, Sanctos co- D gnoſcere noſtras orationes, maximè cùm id facillimum ſit, & aliunde nihil ſit, quod repugnet. Imò addimus, ex Scripturis poſſe id colligi: nam de Angelis certum eſt, cognoſcere orationes noſtras, non ſolùm quando ad ipſos oramus, ſed etiam quando oramus ad Deum. Prior pars conſtat ex illis teſtimoniis, quibus ſuprà probauimus, iuſtos etiam in antiqua lege ſolitos fuiſſe orare ad ſanctos Angelos. Poſterior verò pars patet ex Tob. 12. vbi Raphaël dixit Tobiæ: *Quando orabas cum lacrymis, ego obtuli orationem tuam Deo.* Cognouit ergo illam, aliàs quodammodo eam obtuliſſet? Vnde Apoc. 8. dicitur: *Aſcendit fumus incenſorum de orationibus Sanctorum, de manu Angeli, coram Deo.* Cognoſcunt ergo Angeli orationes Sanctorum, ergo E & homines Beati. Probatur conſequentia, tum quia æquiparantur eis in ſtatu beatifico, vt ſupra dictum eſt ex Lucæ 20. & Apocal. 21. Tum etiam quia eiſdem ferè verbis dicitur Apocal. 5. *Quatuor animalia, & viginti quatuor ſeniores cecidiſſe corã agno, habentes citharas, & phialas aureas, plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum.* Illa autem animalia, & illos ſeniores ex hominibus Beatis fuiſſe certiſſimum eſt, nam ad agnum cantabant: *redemiſti nos Domine in ſanguine tuo.* Ergo etiam beati homines offerunt Deo viatorum orationes ſibi commendatas; ergo cognoſcunt illas.

Angeli cognoſcũt orationes noſtras, quando oramus ad ipſos, & ad Deum.

Tob. 12. Apoc. 8. Luc. 20. Apoc. 21. & 5.

Do

Quo modo Sācti cognoſcant noſtras orationes, nō eſt huius loci.

20. De modo autem, quo Beati cognoſcunt orationes, viatorum, eſt diſputatio inter Scholaſticos, An videant illas formaliter in Verbo, id eſt, per ipſammet viſionem, qua vident Deum, & beati ſunt, An verò tantùm cauſaliter, id eſt, per nouas reuelationes, quas recipiunt ratione ipſius viſionis, ſeu ſtatus beatifici, quam quæſtionem diſputare ſolent in materia de Beatitudine, & in 1. p. quæſt. 12. éſtque illorum locorum propria, tum quia generalior eſt, non enim de ſolis orationibus, ſed de omnibus effectibus, vel actibus, qui in hoc mundo fiunt, tractari poteſt, tum etiam quia ad præſentem cauſam parum refert, quòd hoc, vel illo modo illas cognoſcant, dummodo certum ſit, eas cognoſcere: eſſéque illis quaſi connaturalem hanc ſcientiam, & quaſi debitam ſtatui Beatorum. Nam beatitudo illa ſatiat Beati appetitum, aliàs non eſſet perfecta beatitudo, meritò autem appetunt Beati ſcire, quæ hîc aguntur, ſi ad ipſos aliquo modo pertineant; inter quæ maximè locum habent orationes, quæ ad illos fiunt, & actiones eorum viatorum, qui ad curam, & peculiarem amorem horum, vel illorum Beatorum pertinent. Nam quod inter Beatos, & Viatores debeant eſſe hæc charitatis, & beneuolentiæ officia, certiſſimum eſt, cùm vnum corpus myſticum componant, cuius caput Chriſtus eſt, vt dicitur ad Epheſ. 4. & ad Coloſſ. 1. Membra autem ſunt Sancti, vel iam triumphantes in cœlo, vel illuc tendentes in terra, vt ſumitur ex ad Epheſ. 2. & ad Galat. 4. & ad Hebræos 12. Habent ergo hæc membra inter ſe communicationem aliquam iuxta doctrinam Pauli ad Rom. 12. & 1. ad Corinth. 12. Ergo ratione huius vnionis pertinet ad ſtatum vniuſcuiuſque Beati, vt notitiam accipiat earum rerum, quæ hîc geruntur, quatenus ad vnumquemq; aliquo modo ſpectant, inter quas, vt dixi, præcipuè poni debent orationes. Vnde fit ſatis probabile, eas cognoſcere formaliter in ipſo Verbo, vt in hac materia docuit D. Thomas 2.2. quæſt. 83. artic. 4. ad 2. & in 4. diſt. 45. quæſt. 3. art. 1. vbi alij hanc ſententiam ſequuntur: De qua videri poſſunt, quæ diximus 1. p. tract. 1. lib. 2. cap. 28.

Inter Beatos, & viatores debēt eſſe mutua charitatis officia.
Epheſ. 4. Coloſ. 1. Epheſ. 2. Galat. 4. Hebr. 12. Rom. 12. 1. Cor. 12.

Probabile eſt, eas cognoſcere formaliter in Verbo. D. Thom.

Diſſoluitur quartū fundamentum quoad 1. partem de vtilitate orationis ad Sanctos.

21. Quarta obiectio parui momenti eſt, quæ duo attingit, vnum de vtilitate huius orationis, aliud de illius efficacia. Nam prior impugnatur ex eo, quòd Deus eſt promptiſſimus ad dandum, &c. Quod certè, ſi alicuius momenti eſſet, etiam probaret, neque viuos debere à viuentibus petere, vt pro eis intercedant. Quod eſt contra expreſſa teſtimonia Scripturarum ſuprà adducta. Sequela autem, ſeu ſimilitudo rationis, & per ſe patet, & ſupra etiam ſatis probata eſt. Imò etiam probaretur illo modo, noſtras orationes pro nobis ipſis eſſe ſuperfluas, quia Deus habet maiorem voluntatem conferendi nobis beneficia, quàm nos recipiendi. Igitur habet quidem Deus paratiſſimam voluntatem ad dandum, ſed vult dare ordinato modo, iuxta diſpoſitionem ſuæ prouidentiæ, vnde quædam vult dare non rogatus; alia rogatus à nobis tantùm, alia & à nobis, & ab amicis viuentibus rogatus, alia exoratus etiam à Sanctis cum ipſo regnantibus. Vnde nos non oramus Sanctos, quia de diuina voluntate diffidamus, ſed vt ordinem prouidentiæ ſuæ impleamus, neſcimus enim, quomodo diſpoſuerit aliquid nobis dare, & ideo plures interceſſores adhibemus. Simúlque Sanctos eius colendo magis per hoc diſponimur ad beneficia, quæ petimus, recipienda. Atque ita per hoc nihil agimus contra fiduciam, quam debemus habere in verbis Chriſti, *Petite, & accipietis*, &: *Si quid petieritis in nomine meo, hoc faciā*, quia hæc promiſſio non excludit, quin hæc petitio per nos, vel per alios fieri poſſit, neque etiam excludit, quin faciliùs exaudiatur petitio per vnum facta, vel oblata, quàm per alium. Nam, vt infrà dicemus, promiſſio hæc vt infallibilis ſit, multas conditiones requirit, quæ interdum inueniri poſſunt, vel ſuppleri, accedente Sanctorum interceſſione, & non ſine illa, propter defectum noſtrum.

Deus vult dare ſua beneficia nobis, ſed modo ordinato.

Sanctos oramus, vt ordo diuinæ prouidentiæ adimpleatur.

Matt. 7. Mar. 11. Luc. 11. Ioan. 14. & 16.

Promiſſio hæc multas conditiones requirit.

Idem fundamentū quoad alteram partem de illius orationis efficacia refellitur.

22. Vnde ad alteram partem, qua impugnatur efficacia huius orationis dicimus, vel ſermonem eſſe de oratione noſtra ad Sanctum, vel de oratione Sancti pro nobis. Quoad priorem, eius efficacia proximè poſita eſt in hoc ſolùm, quod obtineamus à Sanctis, vt orent pro nobis, ſeu faciant, quod in ipſis eſt, vt deſiderium noſtrum à Deo impleatur: hoc enim ſolùm eſt, quod immediatè per hanc orationem poſtulamus. Et quoad hoc confidere ſine dubio poſſumus, & debemus, has orationes, ſi ex parte noſtra conuenienter fiant, & nobis expediāt, eſſe efficaces apud Sanctos. Quæ efficacia in eorum charitate, & miſericordia maximè fundatur, nam quò maiore ardent charitate, eò ſunt ad miſerendum promptiores, & quò ſunt de ſua ſalute magis ſecuri, eò ſunt de noſtra magis ſoliciti, vt dixit Cyprianus lib. de mortalitate.

Cyprian.

Efficacia orationū Sanctorum quæ ſit.

23. Altera verò pars de efficacia orationum ipſorum Sanctorum pro nobis, pertinet magis ad quæſtionem de oratione ipſorum Sanctorum pro nobis, quam hic potiùs ſupponimus, quàm tractamus, & infrà diſputanda eſt, ideóque breuiter duo dicimus. Vnum eſt, quæſtionem illam de efficacia orationis vnius pro alio communiorem eſſe, nam etiam in oratione inter viatores locum habet. Certum eſt autem, talem orationem vnius pro alio vtilem eſſe, ſiue ſit omninò efficax, & infallibilis, ſiue non. Secundum eſt, hanc orationem Sanctorum non eſſe omninò vnius pro alio; nam cùm oramus Sanctos, vt pro nobis orent, eorum orationes noſtras facimus, quia veluti nomine noſtro orant, & deſideria noſtra, ac orationes Deo præſentant. Ideóque tunc tam efficax eſt mihi oratio Sancti pro me facta, quàm ſi à me ipſo fieret, quantùm videlicet eſt ex parte huius habitudinis inter eum, qui orat, & pro quo orat, & aliunde fit efficacior ex dignitate Sancti, & ex eius meritis, & interceſſione.

Ex doctrina ſuperiori declaratur, an poſſint homines non beati à nobis orari, vt pro nobis intercedant.

Viuentes iuſti orari poſſunt à nobis.

24. Ex hac reſolutione facilè intelligi poteſt, quid dicendum ſit de aliis creaturis rationalibus, non beatis, inter quas quædam ſunt ſanctæ, quædam non, item quædam ſunt Viatores nobiſcum hîc viuentes, quædam verò iam ſunt extra ſtatum viæ. De viuentibus ergo iuſtis iam obiter diximus, orari poſſe à nobis, ſicut etiam ipſi poſſunt orare pro nobis, quod eſt de fide certum, & conſtat ex Scripturis iam citatis. Neque in hoc eſt vlla difficultas, quia & à viuentibus hoc facilè petere poſſumus, & ex parte petentis eſt actus humilitatis, ex parte verò alterius erit charitatis, & Religionis opus pro alio orare. Solùm hic poteſt quis ſpeculari, an petitio facta viuenti, vt pro me oret, ſit eiuſdem rationis cum oratione, quæ fit ad Sanctum iam beatum, & ab eadem virtute eliciatur. Sed hoc ſpectat ad generalem quæſtionem de cultu Sanctorum viuentium, & mortuorum, quam alibi tractaui, & reſolutio eſt, ſubſtantialiter eſſe actum eiuſdem virtutis, quamuis in modo, & circumſtantiis vniuſcuiuſque ſtatui petitio accommodanda ſit, & in vniuerſum cultus, ac reuerentia.

Dubij cuiuſdam enodatio.

24. Alterius dubij reſolutio. Quomodo poſſimus viuos orare, vt pro nobis orent.

Dubitari verò vlteriùs in hoc poteſt, quomodo A poſſimus nos ad viuentem orare, cùm non ſimus certi de ſanctitate eius, ad mortuos enim non oramus, niſi certi ſimus de eorum ſtatu per eorum Canonizationem. Ad hoc verò facilè reſpondetur in primis ſufficere probabilem fidem de alterius iuſtitia, vnde etiam quoad homines defunctos, vt priuatim nos eorum orationibus commendemus, ſufficit humana fides de eorum ſancta vita, licet ad publicum cultum, & orationem Eccleſiæ auctoritas etiam publica neceſſaria ſit. Deinde addimus, inter viuentes ſufficere generalem rationem præſumendi, vnumquemque iuſtum eſſe, quem non conſtat eſſe malum, vt illius orationes poſtulare poſſimus, quia in hoc nullum eſt periculum erroris aut ſuperſtitionis. Quin potiùs improbabile non B eſt, etiamſi mihi conſtet, alium eſſe in peccato, dummodò fidem habeat, poſſe me illius deprecationem poſtulare, quia oratio peccatoris ex fide, & auxilio Spiritus ſancti facta, poteſt eſſe vtilis, vt infrà videbimus. Secus verò eſt de hominibus iam defunctis, quia ſi damnati ſint, iam non ſunt in ſtatu orandi apud Deum, præſertim pro aliis, neque omnino ſunt iam de corpore Eccleſiæ, ideóque nullam poſſumus habere cum ipſis communicationem. Ac propterea ad vitandum periculum communicandi cum homine iam damnato, ſeu orandi ad illum, neceſſaria eſt multùm probabilis opinio de illius ſalute, vt conuenienter ad illum orare poſſimus.

An poſſit à nobis poſtulari deprecatio hominis exiſtentis in peccato, & ſi nobis id cõſtet.

25. An poſſimus ad animas purgatorij orationes fundere. Sẽt. cõmunis eſt, non eſſe orãdũ ad eas. *D.Thom. Abulenſ. Syluest. Nauar. Palud. Ricard.*

Solet autem hic eſſe peculiare dubiũ de anima- C bus purgatorij, an poſſimus licitè nos ipſis commendare, & ad illas orare? In quo dubio communis ſententia eſt, non eſſe orandum ad animas purgatorij. Ita docet D.Thomas 2.2.q.8.art.4. ad 3. & idem ſentit artic.11. ad 3. Idem tenet Alenſis 4. par. q.26. memb.3. art.4.§.1.quæſtiunc.3. D.Antoninus 4. p. tit.5. cap.3. §. 2. Abulenſ. in 6. cap. Matth.q.87. Sylueſter verb. *Oratio*, n.3. Nauarrus in Enchirid. de Oratione cap.1. num.22. Et in hanc partem inclinant Paludanus, Ricardus, & alij Theologi in 4. diſt.15. Duplex videtur eſſe potiſſima ratio huius ſententiæ. Prima, quia animæ exiſtentes in purgatorio non audiunt, nec cognoſcunt orationes noſtras, cùm neq; videant Verbum, nec credibile ſit eis fieri ſpeciales reuelationes, cum ea- D rum ſtatui non debeantur, ergo neque poſſumus cum illis loqui. Secunda, quia ipſæ non orant pro aliis, & aliud ſubſidium nobis præſtare non poſſunt, ergo. Maior probatur, quia ſunt in ſtatu ſatisfaciendi, & ſoluendi, & quaſi in carcere, ideóque non ſunt in ſtatu orandi pro aliis.

26. Altera opinio aſſerens animas purgatorij poſſe orare pro nobis. *Gabriel.*

Nihilominus Gabriel in Canone Miſſæ, lect.58. ad finem, licèt expreſsè non dicat, poſſe nos ad animas purgatorij orare, dicit tamen, ipſas orare pro nobis, & præſertim pro benefactoribus ſuis, nam ſupponit cognoſcere ſuffragia, & affectus viuentium erga ipſas. Ex quo apertè ſequitur, poſſe nos earum ſuffragia poſtulare, vel tacitè hac intentione illis ſuffragando, vt ipſæ nobis vicem rependant, vel etiam expreſsè earum orationes petendo, E quia non poteſt eſſe malum, expreſsè petere, quod licet deſiderare, & interpretatiuè poſtulare. Et hanc ſententiam ſequitur Medina Cod. de Oratione, quæſt.4. & 5. Et poteſt fundari in illa generali ratione, quòd oratio vnius iuſti pro alio iuſto indigente, per ſe honeſta eſt, & officium charitatis: ſed in animabus purgatorij nihil eſt, quod hoc officium pro nobis impediat, neque etiam in nobis eſt aliquid, cur illud poſtulare non poſſimus, ergo. Minor quoad priorem partem probabitur infrà, capite ſequenti, quoad poſteriorem verò probatur, quia ex hoc, quod nos petamus ab illis animabus ſanctis id, quod pro nobis ipſæ præſtare poſſunt, nihil ſequitur, aut contra honorem debitum Deo, aut contra aliquam aliam virtutem, & alioqui id conciliat charitatem, & deuotionem circa animas purgatorij.

Medina.

27. Reſolutio quæſtionis poſitæ.

In hoc breuiter diſtinguendæ ſunt duæ quæſtiones. Vna eſt, an illæ animæ orent pro Viatoribus, & hanc infrà expediemus. Alia eſt, an nos poſſimus orare ad ipſas. In qua primò clarum eſt, quod ſi ipſæ non orant pro nobis, nec nos poſſumus orare ad ipſas. Secundò, ſi ipſæ non cognoſcũt noſtras orationes, etiam videtur otioſum, & ſuperuacaneum orare ad ipſas. Nam quod Medina reſpondet, licet non cognoſcant orationes noſtras, poſſe ipſas generaliter orare pro his, qui ſe illis commendant, & hoc ſatis eſſe, vt nos vtiliter ipſis commendemus, quod eſt ad ipſas orare, hoc (inquam) non ſatisfacit: quia ſi petitio noſtra ad illarum notitiam peruenire non debet, inutilis eſt, nec poteſt habere rationem virtutis, quamuis poſſimus benefacere animabus, vt ita comprehendamur ſub benefactoribus earum, pro quibus ipſæ ſpecialiter orant. Hoc autem totum non eſt orare, niſi loquamur ad ipſas, quod ſanè rationabiliter facere non poſſumus, ſi credimus, ipſas nos non audire, neque intelligere.

28. Addo tamen tertiò, non eſſe certum animas purgatorij non cognoſcere orationes noſtras, & non eſſe incredibile eis manifeſtari per ſuos Angelos cuſtodes, vel per noſtros, vel per vtroſque, quia hoc non excedit ſtatum earum, & eſt actus conſentaneus Angelicæ cuſtodiæ, vel propter bonum viuentium, vel propter ſolatium aliquod accidentale eorum, qui purgantur. Vnde vlteriùs, ſi quis ad illas oret piè credens audiri ab ipſis, nihil peccabit, quia operatur ex pia credulitate, & affectione, & nulli periculo ſe exponit, quia licet fortaſſe non ita ſit, neque animæ illæ huiuſmodi orationes percipiant, nihilominus oratio eius in ſinum eius conuertetur. Et fortaſſe etiam verum eſt, animas illas, ſaltem cum beatæ fiunt, cognoſcere orationes omnes, toto illo tempore ad eas fuſas, & eis moueri ad intercedendum in patria pro oratoribus ſuis. Quapropter, qui in hoc modo orandi fructum, & deuotionem ſenſerit, non videtur ab illo reuocandus: quamquam per ſe loquendo, non videatur neceſſarius, quia deuotio ad animas purgatorij magis oſtenditur, ſuffragando illis per opera ſatisfactoria, & orando pro illis, & hoc ſatis eſt, vt ipſæ moueantur ad orandum pro nobis, quando, & quomodo potuerint iuxta diuinam ordinationem.

Piè orari poſſunt animæ quæ ſunt in purgatorio.

CAPVT XI.

Vtrùm omnes ſpiritus beati, & iuſti orare poſſint.

1. Perſonæ diuinæ orare non poſſunt vt tales ſunt.

SVpponimus, quod certum eſt, diuinas perſonas, vt tales ſunt, orare non poſſe, quia orare eſt actus inferioris, & requirit diſtinctam voluntatem inter eum, qui orat, & ad quem orat; perſonæ autem diuinæ neque habent ſuperiorem extra ſe, neque inter ſe vna eſt inferior alia, & vnicam tantùm habent voluntatem, & ideo neque vna poteſt orare ad aliam, neque omnes ad quempiam alium. Cùm autẽ in ſcriptura dicitur Deus petere, aut rogare aliquid ab homine, vt Exod.32. *Dimitte me, &c.* vel

vel Spiritus ſanctus poſtulare pro nobis, ad Rom. 8. vtraque locutio metaphorica eſt, nam in priori oſtéditur, quantum valeat oratio iuſti apud ipſum, vt bene explicat Cardinalis Bellarminus lib. 1. de bonis operibus c.8. in poſteriori autem explicatur, & appropriatur Spiritui ſancto ſpiritus orandi, quem in nos infundit, vt lib. 2. de Trin. latiùs dixi.

Verbum per humanitaté orate potuit.

Addidi verò, *vt tales ſunt*, ne Chriſtum, vt hominem comprehenderem: nam Verbum per humanitatem orare potuit, & poteſt, vt in ſuperioribus tactum eſt; & de illius oratione præter ea, quæ attigimus cap. præced. ex profeſſo tractauimus circa quæſtionem 21. tertiæ partis Diui Thomæ, & ideo nihil hîc addere neceſſe eſt.

2\. Sácti Angeli pro nobis orant, & noſtras orationes Deo præſentant. *Tob.12.*

Secundò de ſanctis Angelis certum eſt, etiam ipſos orare, non ſolùm gratias agendo, & laudando Deum, & benedicendo ipſum, quæ in Scripturis paſſim leguntur, ſed etiam propriè petendo, & obſecrando, & petitiones noſtras Deo præſentando, vt conſtat ex Tobiæ 12. & ex multis locis Apocal. Item ſuperiùs oſtendimus ex Scripturis, Angelos ſanctos orari ab hominibus, quod ſupponit, ipſos orare pro nobis, quia non oramus ad illos tanquam ad auctores bonorum, ſed tanquam ad interceſſores, loquendo de propria oratione, quæ aliquo modo ad Deum terminanda ſit.

3\. Beatæ animę dupliciter intelligi poſsūt orare pro nobis. 1. Modo in generali pro nobis orant. *2. Machab. vlt. Ierem.15.*

Vnde etiam conſtat, animas ſanctas, & beatas orare ad Deum pro nobis, quod intelligi poteſt, vel in generali, vel in particulari pro tali perſona, & tali negotio, ſeu neceſſitate. De priori modo res eſt clara, quia etiam ante Chriſti aduentum, quando animæ iuſtæ perfectè purgatæ non videbāt Deum, ſed erant in Sinu Abrahæ, orabant pro viuentibus, vt de Ieremia, & Onia legimus 2. Mach. vlt. & de Samuele, & Moyſe colligitur ex Ierem. 15. ergo multò magis nunc Sancti iam Beati pro viatoribus orabunt, quia non ignorāt, in quibus periculis verſemur, & maiori, magíſque perpetua charitate nos diligunt.

2\. Modo in particulari etiam orant pro nobis. *Hieron.*

De alio autem modo orandi pro nobis in particulari res eſt etiam certa de fide, quam præſertim probauit Hieronymus contra Vigilantium. Et ſequitur ex aſſertione præcedentis capitis, nam ſi Sancti orantur à nobis in particulari, certè & ipſi ſimili modo orant pro nobis, nam hoc maximè eſt, quod nos ab eis petimus, quódq; vniuerſa Eccleſia præcipuè intendit, cùm ad eos orat. Itē, quia ſi quid obſtaret, maximè quia vel orationes noſtras, vel neceſſitates in particulari non cognoſcunt, ſed hoc eſt falſum, vt oſtenſum eſt c. præced. ergo. Maior conſtat, quia nulla alia conditio excogitari poteſt neceſſaria ad orandum, quæ Sanctis beatis deſit. Nam & Deum ſummè reuerentur, & ideo modis omnibus illum libentiſſimè colunt, & apud ipſum plurimum valent ad intercedendum, quia ſi viatores ad hoc valent, multò magis Beati. Vnde etiam ipſis non orantibus, eorum merita apud Deum valēt, vt propter ipſos Deus nobis benefaciat, & ideò ſolent fideles in hac vita, vt ſuprà diximus, per Sanctos iam defunctos Deum obſecrare, vt patet etiam Geneſ. 25. & 26. 3. Reg. 15. & Daniel. 3. Deniq; noſtris orationibus excitantur, & mouentur ad orandum pro nobis in particulari, cùm ergo vehementer nos diligant, dubitari non poteſt, quin ita orent pro nobis, ſicut ab eis poſtulamus. Nam affectum beneuolentiæ, & miſericordiæ erga nos habent, vt latè Auguſt. lib. 21. de Ciuitate cap. 18.

Geneſ.25. & 26. 3.Reg.15. Daniel.3.

4\. Dubiū ſcitu dignum.

Nonnulla tamen obiter declaranda occurrunt. Primum eſt, an Beati, cùm ad Deum pro nobis in particulari orant, prænoſcant euentū ſeu effectum talis orationis, necne? Nam ſi vident orationem nō habituram effectum, non poſtulabunt, quia habent voluntatem ſuam maxime conformem diuinæ voluntati, ergo non poſtulabunt aliquid præter id, quod ſciunt diuina voluntate eſſe diſpoſitum. Si autem præſciunt, effectum eſſe futurum, non eſt, cur illud poſtulent, quia iam ſciunt noſtram orationem eſſe exauditam, aut Deum ex ſe voluiſſe tale beneficium conferre. Si denique neutrum ſciunt, ſcilicet, an Deus ſit id conceſſurus, necne, hæc ſuſpenſio, & incertitudo videtur ſtatui beatifico repugnare; vel certè ſi hoc non repugnat, etiam non oportebit, vt Beati videant orationes noſtras, quia non magis pertinet ad ſtatum beati Franciſci, verbi gratia, videre orationes ſuorum fratrum ad ſe fuſas, quàm videre euentus illarum, & beneficia per eum fratribus ſuis conferenda, eadémque ratio eſt de cæteris Sanctis, reſpectu quorumcumque orantium, ſeruata proportione.

5\. Expeditur.

Reſpondetur, omnibus his modis poſſe contingere, vt Sancti in cœlo orent, quia nullus eorum repugnat orationi, & nullus etiam eorum eſt neceſſariò coniunctus cum Sanctorum beatitudine. Et de primis quidem duobus modis habemus certum exemplum in anima Chriſti Domini, illa enim videt in Verbo omnia, quæ in omnibus differentiis temporis futura ſunt, ergo quando orabat, definitè ſciebat, an Deus facturus eſſet, quod orabat, necne, nihilominus rogauit pro Petro, ne deficeret fides eius, & rogauit Patrem, vt mitteret Spiritum ſanctum, & efficaciter rogauit pro prædeſtinatis, quæ omnia ſciebat, infallibiliter fuiſſe futura. Et aliunde etiam orauit ad Patrem, vt à ſe transferret calicem paſſionis, cùm certò ſciret, illud non fuiſſe à Patre concedendum. Idem ergo nunc accidere poteſt Sanctis beatis, in cœlo orantibus, & præſertim de ſanctiſſima Virgine id credendum eſt, quia, vt piè creditur, videt omnia, quæ Deus in Eccleſia operatur, infra Chriſti animam: ergo quando orat, benè iam nouit, quid Deus facturus ſit ob talem orationem. Idem ergo in quocumq; alio Beato accidere poteſt reſpectiuè, ſeu iuxta ſtatum ſuum. Ratio verò eſt, quia neutra præſcientia excludit orationem. Nam ſi beatus videt, orationem futuram eſſe efficacem, tunc libentiùs, & maiori affectu orat, quia ſimul etiam prænoſcit, Deum diſpoſuiſſe id facere per talem orationem. Si autem Beatus prænouit effectum non eſſe concedendum, nihilominus orare poteſt ſaltem ex effectu ſimplici, & ex amore talis perſonæ. Sicut enim Chriſtus orauit in horto ad oſtendendum effectum ſuæ naturæ, quæ oſtenſio cedebat in honorem, & cultum Dei, & non diſcordabat à voluntate eius, quia ſubiiciebatur illi ſecundum ſuam efficacem voluntatem: ita Beatus poteſt orare Deum, ex affectu ſimplici charitatis ad proximum, ſubiiciendo ſuam voluntatem efficacem voluntati Dei. Et ita exercet actum diuini cultus, & charitatis proximi, & non diſcordat à voluntate Dei.

B. Virgo videt omnia, quæ Deus in Eccleſia operatur.

Quomodo Chriſtus orauit in horto, quā̄uis ſciret ſuam orationē nō exaudiendam.

6\. *Dan.10. D.Hieron. D.Greg. D.Thom.* Angeli quomodo ſibi inuicem in orationibus repugnent.

De tertio autem membro habemus exemplum in Daniele cap. 10. iuxta expoſitionem Hieronymi ibi. & Gregorij 17. Moral. c. 17. quam ſecutus eſt D. Thomas 1. p. q. 113. art. 8. ibi enim Gabriel Angelus dicitur cum Daniele oraſſe pro liberatione Iudęorum, & Princeps regni Perſarum (id eſt, Angelus cuſtos illius regni) dicitur eis reſtitiſſe orando, ſcilicet, ne Iudæi dimitterentur. *Quia neſciebat*, ait D. Thomas, *quia Deus diſpoſuiſſet, & procurabat commodum regni ſibi commendati, donec de Diuina ordinatione ſibi conſtaret.* ergo interdum Sancti beati orant ignorando, quem effectum ſua oratio ſit habitura,

 donec

donec illum poſtea per reuelationem cognoſcant. Atque ita tenet Caiet.d.q.83.art.4.& 3.p.q.10.art. 2.vbi ex eodem loco Danielis id confirmat, quod etiam ſentit D.Thom.in 4.d.45.q.3.art.3.ad 3. Ibi tamen D.Gregor.ſignificat, illos Sanctos Angelos non contraria petiuiſſe, ſed tantùm contraria merita ex diuerſis partibus ad diuinum examen retuliſſe,Dei ſententiam expectantes.Vnde ſentit,Beatum nunquam petere, niſi quando oratio eius implenda eſt. Sed intelligendum hoc puto de petitione abſoluta,& ex voluntate efficaci, nam ex affectu ſimplici, vt dicebam, poſtulare poſſunt, qui petendi modus ſemper habet conditionem incluſam, ratione cuius poteſt non impleri ſine repugnantia ad ſtatum beatificum. Aliqui verò putant, omninò eſſe eandem rationem de orationibus noſtris, & de euentibus earum, ac propterea Sanctos ſimul videre in Verbo, & orationes noſtras, & an repræſentatæ Deo habituræ ſint effectum, ne contingat eis fruſtra ſuſcipere patrocinium noſtrum. Quæ ratio non cogit, nam licèt intercedant pro viatore, quando impetraturi non ſunt, non fruſtrà intercedent, quia ſaltem exercebunt actum Religionis, & charitatis, & fortaſſe in ordine ad vniuerſalem prouidentiam Dei,& magis oſtendendam eius iuſtitiam poterit talis oratio habere aliquam vtilitatem. Vnde non videtur eſſe omnino eadem ratio de oratione,& de euentu, quia oratio directè pertinet ad perſonam ipſius Beati,& eius cognitio eſt per ſe neceſſaria ad ſtatum ipſius Beati; cognoſcere autem omnes euentus orationum, & diſpoſitionem diuinæ prouidentiæ circa illos,non ita ſpectat ad ſingulos Beatos. Vnde quoad hanc partem probabilē exiſtimo hanc ſententiam Caietani,quia non video repugnare ſtatui beatifico, quamuis etiam intelligam,non conuinci ex loco Danielis.

Caiet. *D.Thom.* *D.Greg.*

Beati an petant aliquid, cuius effectū neſciunt.

7. Quid intelligatur, cum dicitur Sanctus beatus Deo præſentare noſtram orationem?

Vlterius inquiri poteſt,quid ſit,Angelū,vel Sanctum aliquem beatum offerre Deo, vel præſentare orationem noſtram? Nam quod hoc faciant non ſolùm Angeli, ſed etiam ſanctæ animæ in cœlo, ex Apoc.ſuprà oſtenſum eſt.Quid autem illud ſit,exponere neceſſe eſt,quia nō videtur eſſe idem,quod orare pro nobis, tum quia tanquam diuerſum videtur poni in Scriptura, tum etiam quia inter homines pręſentare Principi petitionem alterius,non eſt pro illo petere. Aliunde autem videtur, ſecluſa interceſſione, non habere locum huiuſmodi præſentatio petitionis reſpectu Dei, nam Deus ſtatim per ſe nouit petitionem:vnde non poteſt ei ab alio præſentari. Deinde quia ſecluſa interceſſione, illa præſentatio non eſſet fructuoſa,neque alicuius vtilitatis. Dubium hoc mouet Alenſis d.quæſt.26. membr.3.art.4.§.2.in fine,& obſcuriſſime illud reſoluit,tandémque dicere videtur, hāc oblationem orationis noſtræ factam per Angelum eſſe congratulationem quandam de acceptatione orationis ex parte Dei. Sed hoc mihi non probatur, tum quia congratulatio hæc ſupponit, orationem iam eſſe acceptam Deo, & hoc ipſum eſſe reuelatum Angelo,congratulationem facienti,at verò oblatio orationis non ſupponit acceptationem ęius: nam potius ad hoc offertur, ſeu præſentatur Deo, vt exaudiatur, & acceptetur, ergo potius oblatio eſt via ad acceptationem, quàm congratulatio illius. Tum etiam, quia congratulatio propriè non videtur referri ad Deum,ſed ad hominem, cuius oratio acceptata ſupponitur, nam eſt ſignificatio lætitiæ propter beneficium illi collatum. Reſpectu autem Dei ſolùm poteſt eſſe gratiarum actio, eo quòd orationem acceptauerit, vt ſupponitur, prius autem eſt orationem offerre, quàm gratias agere, eò quòd acceptata fuerit.

Alex. Alen. reſolutio.

Non probatur.

Congratulatio quid ſit.

8. Auctoris ſētētia de orationis præſentatione.

Dico ergo, nihil aliud eſſe, ſanctum aliquem offerre, vel præſentare Deo orationem alicuius viatoris, niſi narrare apud Deum, quid viator ille deſideret, ac poſtulet, quod variis modis intelligi poteſt. Primò, quando viator orat ad ſanctum, vt hoc, vel illud ſibi impetret à Deo, & poſtea Sanctus hoc ipſum præſentat, ſeu narrat Deo. Et tunc ſimul ipſe orat, & præſentat orationem alterius, orationem, inquam, non Deo immediatè factam, ſed ſibi.Vnde tunc Sanctus directè orat,& intercedit pro viatore, vt deſiderium eius impleatur. Ad hoc autem obtinendum præſentat petitionem ſibi factam,quaſi pro titulo,& ratione obtinendi à Deo id,quod impetrat.Sæpè enim contingit Angelum, vel Sanctum aliquem petere à Deo, & impetrare homini multa bona, quæ ipſe non poſtulauerat ab ipſo Angelo, vel Sancto; & tunc Beatus quidem orat pro viatore, & non præſentat vllam orationem viatoris, nec illo titulo poſtulat. Quando verò præceſſit petitio ex parte viatoris oblata alicui Beato, tunc & Beatus ipſe orat, & præſentat orationem viatoris.Alio modo poteſt hoc contingere, quando viator optat quidem petere ab ipſomet Deo, ſed non audet per ſe ipſum accedere, & ideo rogat Sanctum aliquem, vt orationem ſuam præſentet Deo. Tunc enim Sanctus per ſe primò præſentat Deo petitionem, quam viator ab ipſomet Deo immediatè poſtulat, ſed in ſignum deuotionis,& humilitatis vult per digniorem perſonam præſentari. Vnde etiamſi intelligamus tunc non adiungere Sanctum propriam, & immediatam interceſſionem,vt oratio viatoris exaudiatur,per hoc ſolùm, quòd alterius orationem præſentat, illi addit(vt ſic dicam)vim, & pondus ad impetrandum, credibile autem eſt ſemper adiungere interceſſionem ſuam. Nihilominus tamen ſatis differunt ratione formali orare Deū pro alio, vel offerre Deo orationes alterius, & hoc poſterius ſemper ſupponit orationem aliquam hominis Sancto oblatam, illud verò prius non ſemper ſupponit orationem hominis: nam orant Sancti pro nobis, etiam non rogati à nobis,vt dictum eſt.

Viatoris orationem quomodo Sāctus Deo præſentet.

9. An Sācti pro ſe ipſis orēt?

Tertiò dubitari poteſt, an Sancti orent non ſolùm pro aliis, ſed etiam pro ſe ipſis? Et ratio dubij eſt: quia oratio fit, vt deſiderium nondum expletum impleatur, ſed hoc deſiderium Beatis repugnare videtur, ergo etiam repugnat beatitudini,vt Sancti pro ſe orent per propriam petitionem, de qua nunc agimus,nam per gratiarum actionem, & laudationem pro beneficiis acceptis clarum eſt poſſe orare. Probatur minor, in qua ſola eſt difficultas, quia deſiderium non impletum cruciat, quantum eſt ex ſe,& affligit animum, repugnat ergo beatitudini, quæ eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus. In contrarium verò eſt, quia Apocal. 6. dicitur, *vidiſſe Ioannem ſub altari Dei animas interfectorum propter verbum Dei, clamantes ad Deum, vſquequo Domine non iudicas, & non vindicas ſanguinem noſtrum,* &c. Ex quo loco colligunt omnes, Sanctorum animas poſtulāre à Deo gloriam ſuorum corporum. Vnde D.Tho. dicta q. 83.art.11.ad 1.docet,Sanctorum animas orare pro gloria corporis, & pro ſola illa, quantum ad ipſos ſpectat,quia ſolùm(inquit) deeſt illis gloria corporis. Ex quo videtur ſentire, & Angelos non orare pro ſe ipſis, quia non ſunt capaces corporum, & homines beatos nihil poſſe ſibi poſtulare, quod ad ſtatum animæ ſeparatæ pertineat. At verò Alenſis

Deſiderium non impletū cruciat.

Apoc.6.

D.Thom.

Alenſ.

4.p.

4.p.q.26.memb.3.art.4.§.2.dicit,beatos etiam orare pro bono habito, vt continetur, quod tam in Angelis,quàm in animabus locum habet. Item ait, eos orare pro conſummatione numeri electorum, & pro iuſtitia in reprobis exequenda.

10. Sancti non orāt pro pertinētibus ad eſſentialem ſuam beatitudinem.

Verumtamen ego exiſtimo primò Sanctos non orare pro his,quæ ſpectant ad beatitudinem eſſentialem ſuam.Probatur,quia illam iam habent,ergo vt ſic,illā poſtulare non poſſunt. Neq; etiā poſſunt petere augmētū eius,quia ſciūt illud repugnare ſecundū ordinem diuinæ ſapiētiæ,& prouidentiæ,& ſecundū naturam illius ſtatus, vnde tale augmentū non deſiderāt, & de hoc deſiderio rectè dicitur repugnare ſtatui beatitudinis.Et eadem ratione exiſtimo cōtra Alenſem non poſtulare conſeruationē, ſeu perpetuitatē ſuæ beatitudinis, quia neq; talem conſeruationem, ſeu perpetuitatem habent in deſiderio,ſed re ipſa iā illā poſſident,& illa fruuntur, illorū enim gloria menſuratur æternitate,quæ ſuo modo tota eſt ſimul.Et quamuis ſemper à Deo pēdeant,& ab eius voluntate,tamen iam certò ſciunt & ſecuri ſunt,hoc decretū eſſe abſolutum in diuina voluntate,& mādatū executioni ſine periculo pœnitētiæ.Et eadē ratione nō eſt,quod deſideret,aut petant perpetuam conſeruationē ſui eſſe, nam hoc totū includitur in perpetuitate beatitudinis. Sicut etiā Chriſtus Dominus non orat pro cōſeruatione vnionis,& aliorum bonorum ſuæ humanitati conceſſorum,quia non conſiderat illam conſeruationē vt futuram,ſed vt præſentem,& immutabilem.

11. Secus eſt de his, quæ ad accidētalem gloriam ſpectant.

At verò pro his, quæ ad accidentalem gloriam pertinent,orare poſſunt Sancti iam beati,quia non totā gloriam accidentalem ſimul habent,ſed in illa mutationem,& augmentum recipiunt. Et ad hanc orationē pertinet clamor ſanctarum animarū pro corporibus ſuis,nam gloria corporis, & in ſe accidentaria eſt reſpectu ſtatus beatifici,& coniunctio cū corpore glorioſo, conferet aliquo modo ad accidentalem perfectionem gloriæ animæ.Hac etiam ratione poſſunt ſine dubio orare Sancti pro cōplemento numeri prædeſtinatorū,nā licèt hæc oratio videatur eſſe pro aliis,tamen etiā redundat in ipſos orantes,quatenus ex perfectione illius numeri,mirum in modum augebitur accidētalis gloria ſingulorum.Hoc ergo modo etiam Angeli poſſunt orare pro ſe.Nec video,cur non poſſint petere reuelationes aliquarum rerum, quas neſciunt, vel quidpiam ſimile. Sic etiā Chriſtus in nocte Cœnæ orauit ad Patrem. Ioan.17. *Clarifica Filium tuum*, vbi claritatem ſui nominis per notitiam credentium poſtulauit, quæ pertinet ad accidentalem gloriam Chriſti,vt homo eſt, & veriſimile eſt,eandem orationem facere nunc,& facturum vſque ad diem iudicij, quia illa clarificatio necdum perfecta eſt,neque vſque ad diem iudicij finietur.Ita ergo poſſunt alij Sancti orare pro aliquo dono accidentalis gloriæ.Quòd ſi quis obiecerit,quia accidētalis gloria ſequitur ex eſſentiali, ſicut proprietas ex eſſentia; reſpondebimus idem obiici poſſe de gloria corporis,& animæ.Igitur eo ipſo quòd hæc emanatio nō eſt tam intrinſeca,& naturalis, quin contingat eſſentialem gloriam eſſe ſine hoc, vel illo dono gloriæ accidentalis,datur locus petitioni boni nondū habiti. Præſertim, quia in donis gloriæ accidentalis, eſt magna latitudo, & quædam magis neceſſariò conſequuntur,quàm alia.Circa hæc ergo bona, quæ nondum habentur, poteſt eſſe in Beato ſimplex deſiderium ſine imperfectione ſuo ſtatui repugnante. Quia ſemper habent quidquid eis conuenit ſecundum præſentem ſtatum, & in futurum nihil appetunt etiam accidentale, niſi iuxta beneplacitum diuinæ voluntatis, & certò ſciunt ſemper habituros, quod ſuo ſtatui conueniat per media diuinæ diſpoſitioni conſentanea, inter quæ vnum eſt humilis petitio,& oratio ad Deum.

Chriſtus orat pro clarificatione nominis ſui.

Sed iam dicendum ſequitur de animabus purgatorij, nam de animabus damnatis, ſicut & de Dæmonibus nihil dicere neceſſe eſt,quia cōſtat, damnatos non eſſe in ſtatu orandi.Poſſunt quidem aliquid petere, vel à Deo,vel ab aliquo Sancto, ſicut legimus, Dæmonem petiiſſe à Deo,vt ſibi permitteret tentare Sanctum Iob. Iob.1.& 2. Et ſimiliter legimus diuitem damnatum petiiſſe aliquid ab Abrahamo iuſto Lucæ 16. tamen illa petitio non meretur nomen orationis, quia neque ad cultum Religioſum pertinet, nec ex pio affectu procedit, quomodo nunc de oratione loquimur, vt in principio diximus. Animas autē purgatorij certum eſt eſſe capaces huiuſmodi orationis, quia ſunt iuſtæ, & carent multis bonis, quæ ex pio affectu petere poſſunt. Vnde certum exiſtimo orare pro ſe ipſis, vt rectè docuit Alenſis d. art.4.§.4. Quid autem orent, vel ad quid orent pro ſe ipſis, non eodem modo ab omnibus explicatur. 12.

Animæ purgatorij an orent pro ſe. Dæmones & damnati petere aliquid poſſunt, ſed non orare. *Iob.1.& 2. Luc.16.*

Animæ purgatorij poſſunt orare. Dubio reſpondetur. *Alenſ.*

Diſtinguit autē ibi Alenſis tres proximos fines, ſeu fructus orationis.Primus(vt ait)eſt ad deguſtādum, ſecundus ad exſoluendum, tertius ad impetrandum. De ſecundo certū eſt non habere locum in animabus purgatorij, quia non ſunt in ſtatu ſatisfaciendi,& ita non orāt,vt pro reatu pœnæ,quo tenentur,ſatisfaciant,quia cognoſcunt,ibi non cōmutari pœnam ignis in aliquā propriam actionem ipſius animæ patientis. De primo etiam fructu ait Alenſis non habere locum in animabus purgatorij, & rationem reddit,quia illæ animæ ita ſunt intentæ punitioni, & afflictioni ex dilatione gloriæ, & ſolutioni pœnæ, vt non intendat contemplationi, & dulcedini. Sed profectò ſi de oratione latè ſumpta loquamur,vt dicit aſcenſum mētis in Deum,& cōprehendit perfectam contemplationem,dubitādum non eſt, quin animæ illæ perfectiſſimè orent, & ſint in altiſſima contemplatione, & amore Dei, vt in 4.to.tract.de Purgatorio latiùs dictū eſt: Vbi etiam oſtēſum eſt non repugnare illi ſtatui habere aliquod gaudiū Spei,& Charitatis ſimul cū dolore pœnarum. At ſi loquamur de oratione ſtrictè pro petitione,vt loquimur,ſic veriſimile eſt,animas illas non poſtulare ſibi aliquam delectationem, vel dulcedinem in illo ſtatu,quia potius pati volūt, & quàm citiſſimè purgari,imò etiamſi cōtemplando, & amando Deum aliquam delectationem capiant, fortaſsè illam directè non intēdunt,ſed naturaliter ſequitur ex amore Dei,cui omninò incumbunt. 13.

Quidnā purgatorij animæ pro ſe orent? *Alenſ.*

Animæ purgatorij perfectiſſimè orant,loquendo de oratione latè ſumpta.

Hic verò propriè agimus de oratione illarū animarum quantum ad tertium fructum,ſcilicet, vim impetrādi, de qua certum eſt habere locum in illis animabus, vt ibidem Alenſis docet, & concordant alij auctores ſtatim citandi, quia illæ animæ ſunt iuſtæ,& gratæ Deo, ergo ſi aliquid decens petant, dignæ ſunt exaudiri,quia licèt nō ſint in ſtatu merendi, hoc neceſſarium non eſt ad impetrationem orationis.Sed difficultas eſt,quid poſſint ſibi petere,quia nec liberationem à malo,nec conſequutionem alicuius boni poſtulare poſſe videtur.Primum patet,quia ibi non habent aliud malum,niſi pœnā, & detentionem, à qua ſciunt non eſſe liberandas, niſi per cōdignam ſatisfactionem,ergo non petunt in hoc remiſſionem aliquam,nec etiam petunt,vt poſt condignam paſſionem pœnæ inde liberentur, quia certò ſciunt, illud futurum eſſe infallibiliter ex 14.

Animæ purgatorij poſſunt impetrare. *Alenſ.*

Quid poſſint illæ petere.

ex lege iuſtitiæ. Secundum autem patet, quia pro illo ſtatu non videntur eſſe capaces alicuius boni, quo careant; præſertim cùm dixerimus veriſimile eſſe, non poſtulare conſolationem aliquam, vel voluptatem.

15. *Animæ purgatorij poſtulare poſſunt, vt ab illo ſtatu liberentur, & in gloriã ferantur. Greg.*

Nihilominus dicendum eſt vtrumque poſſe ſibi poſtulare. Cur enim non poterũt humiliter à Deo petere, vt quàm citiſſimè inde liberentur iuxta ordinem ſuæ diuinæ prouidentiæ, ſiue hoc ſit immediatè condonando ſibi aliquam partem pœnę propter Chriſtum, ſiue (quod facilius eſt) excitando fideles iuſtos, qui pro eis ſatisfaciant, & ſuffragia, vel indulgentias pro eis applicent? Ita enim refert Gregorius in lib. Dialog. interdum viſas eſſe animas purgatorij petere à viuẽtibus ſuffragia, ergo etiam poterunt orare Deum, vt aliquo modo eis prouideat, quo citò inde liberentur. Et hinc conſequenter orant pro bono gloriæ obtinendo; nam licèt certo ſciant, poſt expiationem pœnæ ſupereſſe ſibi æternum præmium, nihilominus rectè faciunt, deſiderando illud, & deſiderium ſuum Deo explicando. Et præterea ſi fortaſsè ibi indigent aliquo leuamine, vel conſolatione, vt faciliùs poſſint illam Dei abſentiam ſuſtinere, non video, cur non poſſint hoc accidentarium bonum petere, vel ex honeſto affectu naturæ, vel etiam ex amore Dei, vt faciliùs, & ſuauiùs poſſint illum exercere, hoc enim totum illi ſtatui non repugnat.

16. *An purgatorij animæ pro viuentibus orent? Antiquorum opinio negat. D. Thom. Alenſ. Nauar. Gabriel. Opinio recentiorũ affirmat. Medina. Bellarm. Valent.*

Tandem dubitari poteſt, an illæ animæ orent pro viuentibus viatoribus? Antiquorũ enim Theologorum ferè communis opinio fuit animas purgatorij non orare pro aliis, quia ſunt quaſi in carcere, & in ſtatu pœnali, & quaſi ſub vindicta diuini iudicij, ideóq; non ſunt in ſtatu orandi pro aliis. Ita D. Tho. d. q. 83. art. 11. ad 3. Alenſis d. §. 4. & alij, quos retuli c. præced. & refert, ac ſequitur. Nauarrus in Enchirid. de Orat, in præludiis n. 26. & 29. Nihilominus multi recentiores Theologi cõtrariam ſententiam docuerunt poſt Gabrielem lect. 58. in Canon. quẽ ſequutus eſt Medina ſuprà, & Cardinalis Bellam. lib. 2. de purgatorio, c. 15. & Gregorius de Valent. 3. tom. d. 6. q. 2. p. 6. Quorum ſententia mihi quidem ſatis pia, & probabilis videtur, intellecta præſertim de oratione in generali, vel ex parte rerum, vel ex parte perſonarum. Non eſt enim hæc ſententia neceſſariò connexa cum alia ſuprà tractata, quæ habet poſſe nos orare, & petere aliquid ab animabus purgatorij, nam illa ſupponit rẽ magis incertam, ſcilicet, quòd illæ animæ cognoſcant noſtras petitiones, vel actiones. Vnde ſi ſupponamus, illas non cognoſcere, ac proinde non eſſe orãdas à nobis, conſequenter dicendum eſt, illas non poſſe orare pro nobis in particulari, ſcilicet vt hoc, vel illud deſiderium noſtrum impleatur, vel vt in hac, aut illa neceſſitate nobis ſubueniatur, quia ignorant deſideria, aut neceſſitates noſtras in particulari. Tamen in generali orare poſſunt primò, quoad perſonas pro omnibus viatoribus, vel pro Eccleſia militante, vel pro his, qui illam gubernant, aut ſub alia ſimili generali ratione. Videntur etiam poſſe orare pro particularibus perſonis, cum quibus habuerunt in via ſpecialem coniunctionẽ, vel amicitiã, in hoc tamen (quia ignorant, an illæ perſonæ adhuc ſint in via, vel in quo ſtatu ſint,) oportebit, vt adhibeant conditionem, ſi adhuc in via exiſtant, &c. Certiùs orare poſſunt pro illis viatoribus, qui ipſis ſuffragantur, & curam habent orandi, vel aliqua opera faciendi pro ſua liberatione, illa enim oratio in particulari eſt pro talibus perſonis, quas Deus optimè nouit, licèt ipſis animabus ignotæ ſint. Ex parte verò materiæ, ſeu rei poſtulatæ oratio erit generalis proportionata cognitioni, nam illæ animæ benè norunt, in quantis periculis verſemur, & quantum indigeamus diuinis auxiliis, & beneficiis, poſtulare ergo poſſunt, vt Deus nobis ſubueniat, vel vt peccata remittat, tentationes auferat, & ſimilia. Hæc ergo oratio per ſe impoſſibilis non eſt.

Animæ purgatorij orare poſſunt pro viatoribus in communi.

Orãt pro illis, qui ipſis ſuffragãtur.

Earum oratio etiam eſt de beneficiis in communi.

17. *Non eſſe indecentem illi ſtatui hũc orandi modum.*

Quod autem non ſit aliena, neque indecens illi ſtatui, probatur, quia illæ animæ ſunt charæ Deo, & quamuis ab illo pro tunc affligantur, non tamen vt ab inimico; ſed vt à iuſto iudice, & parente optimo, qui eas beatas efficere cupit, & ideo illas purgat, quam pœnam ipſæ maxima voluntate ſuſcipiunt, & patiuntur, vt filij, non vt ſerui, ergo non repugnat illi ſtatui, vt à Deo aliquid petant pro fratribus, & amicis, ac benefactoribus ſuis. Confirmatur, quia nos viatores, quamuis credamus, eſſe magis reos pœnarum, quàm ſint animæ purgatorij, nihilominus pro aliis rectè oramus, ergo reatus pœnæ, qui durat in aliis animabus, non reddit illas indignas, vel improportionatas ad orandum pro aliis. Neque etiam actualis pœna hoc facere poteſt, quia potius illa eſt quoddam bonum, & continuè diminuit illum reatum, & per ſe non eſt incompoſſibilis cum affectu, & oratione pro aliis. Aliunde verò hic eſt actus charitatis, vel gratitudinis, cur ergo non poterunt illum exercere illæ animæ? Accedit, quòd ante aduentum Christi, animæ exiſtentes in Limbo orabant Deum pro viuentibus ſaltem illo generali modo, vt colligitur ex 2. Machabæorum vlt. & ex Ieremiæ 15. Affert denique Cardinalis Bellarminus, quod etiam interdum legantur animæ purgatorij feciſſe miracula apud Gregorium lib. 4. Dialogorum, cap. 40. & Petr. Damianum in epiſt. de Miraculis ſui temporis, quod licèt accidere potuerit, etiam ipſis animabus tunc non orantibus, ſed Deo ea miracula faciente, propter earum præterita merita, tamen inde probabile ſumitur argumentum, quòd Deus, qui ita honorat animas illas, etiam dum illas purgat, facilius recipiet, & exaudiet orationes illarum. Eſt ergo hæc ſententia pia, & probabilis, & quamuis ſit incerta, ſufficit, vt poſſint Viatores benefacere animabus purgatorij eo fine, vt orationes earum magis participent. Atque hinc tandem concluditur, animas purgatorij etiam poſſe in particulari orare pro nobis, ſi noſtras neceſſitates, vel orationes cognoſcunt, vt ex dictis ſatis conſtat.

Probatur.

Cõfirmatur.

2. Machab. vltim. Ierem. 15. Bellarm. Greg. Petr. Dam.

CAPVT XII.

Vtrùm Viatoribus omnibus conueniat orare.

1. *Senſus quæſtionis declaratur.*

POteſt hæc quæſtio tractari etiam de Viatoribus Angelis, & de hominibus in ſtatu innocentiæ, ſed non eſt dubium, quin illi etiam fuerint capaces orationis, & quòd illa vti potuerint, & debuerint iuxta ſui ſtatus exigentiam. Neque de illis aliquid peculiare dicendum occurrit, ſed ſub generali lege iuſtorum Viatorum comprehendendi ſunt. Agimus ergo de Viatoribus hominibus ſecundùm præſentem ſtatum, qui in tres ordines diſtribui poſſunt, ſcilicet infidelium, iuſtorum, & fidelium peccatorum. De infidelibus ſuppono non eſſe capaces orationis, de qua loquimur, donec fidem habeant, iuxta illud Pauli ad Romanos decimo. *Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt?* Illa enim verba oſtendunt, fidem eſſe fundamentum veræ orationis, ſeu inuocationis Dei. Nec diſputandum eſt

Infideles nõ ſunt capaces orationis. Rem. 10.

eſt modò, an Paganus, vel Gentilis, pro ratione cognitionis, quam de Deo habet, verè poſſit orare, quia non eſt dubium, quin poſſit petere, & fortaſſe honeſta intentione, & ſine circumſtantia moraliter mala, quia ſupponimus petere à vero Deo iuxta cognitionem naturalem, ſeu acquiſitam per traditionem humanam, quam de illo habet. Quicquid tamen ſit de illa petitione, & de honeſtate eius, & de viribus naturæ, aut gratiæ, per quas fieri poteſt, in præſenti quaſi nihil reputatur, quia non eſt oratio verè ſupernaturalis, nec fundata in fide, nec per ſe conferre poteſt illo modo ad vitam æternam, nec etiam fundari poteſt in diuina promiſſione.

Viatores iuſtos orare poſſe tã pro ſe, quàm pro aliis, notum eſt.

Omiſſis ergo infidelibus, de Viatoribus item iuſtis cõtraria ratione nihil etiam dicere neceſſe eſt, quia per ſe notum eſt, poſſe orare tam pro ſe, quàm pro aliis. Nam cùm oratio Viatoribus maximè commendetur, ac præcipiatur, nulli inueniri poſſunt aptiores ad orandum, quàm iuſti. Neque oportet inter eos aliqua diſtinctione vti, quia ſiue imperfecti ſint, ſiue perfecti, omnes ſunt grati Deo, & ideo apti ad orandum, tam pro ſe, quàm pro aliis, quamuis quidam ſint aliis aptiores, ſcilicet, qui puriores ſunt, & Deo propinquiores.

2.

An peccatori fideli conueniat orare?

Solùm ergo de peccatoribus fidelibus ſupereſt dubium, an illis conueniat orare. Conſtat enim illis non deeſſe poteſtatem orandi, nam ad orandum ex parte intellectus ſufficit fides, & ex parte volũtatis deſiderium bonum, quod ex auxilio gratiæ, ſine ſanctificante gratia haberi poteſt. Tria igitur poſſunt interrogari. Primum, an liceat illis orare in eo ſtatu? Secundum, an debeant, ſeu teneantur orare, tam pro ſe, quàm pro aliis? Tertium, an eorum oratio efficax ſit?

An liceat peccatoribus orare in ſtatu peccati.

De primo iam ſuprà diximus, talem orationẽ per ſe non eſſe illicitam, quia in actu orationis non eſt aliqua dignitas ſpecialis, ob quam ſanctitas perſonæ ad illius actus honeſtatem neceſſaria ſit. Et hoc ſupponunt communiter Doctores, quos infrà referemus, dum quærunt, an oratio peccatoris infallibiliter impetret, ſupponũt enim poſſe eſſe bonum, & non diſplicere Deo ex hoc præciſè, quod à peccatore fit.

Tali peccatori eo in ſtatu licet orare.

Idem colligitur ex alio certo principio, quòd qui aliàs tenetur ex præcepto orare, etiamſi ſit in ſtatu peccati mortalis, debet recitare, & orare, implebítque præceptum, nullúmque nouum peccatum committet, etiamſi non ſe diſponat ad gratiam, antequam recitet.

Obiectioni occurritur.

Quòd ſi quis dicat, hoc eſſe verum in miniſtris Eccleſiæ, quia non ſuo nomine, ſed Eccleſiæ orant, quia ſanctitas Eccleſiæ ſupplet eorum defectum. Reſpondemus primò, non ſolùm in oratione publica, ſed etiam in priuata verum eſſe principium illud. Nam ſi quis ex voto teneatur recitare roſarium, debet implere obligationem ſuam, licèt non ſit in ſtatu gratiæ, idémque eſt, ſi ex mandato Superioris obligetur ad priuatam orationem.

Alia reſponſio.

Secundò reſpondemus, ex oratione publica ſumi euidens argumentum ad priuatam, quia ſi miniſter Eccleſiæ non peccat, recitando horas Canonicas, etiam publicè, & ex officio ſecluſo ſcandalo, vt infrà videbimus, multò minus peccabit, quicumque priuatè orans ex hoc præciſe, quòd eſt in peccato mortali.

3.

Medina occurrit eidem obiectioni, diſtinctione præmiſſa.

Nihilominùs Medina dicto Cod. q. 5. diſtinctionem, ſeu limitationem adhibet. Nam duplices (ait) ſunt peccatores, quidam obſtinati, & in propoſito non recedendi à peccato, alij ſunt pœnitẽtiam agentes de peccatis. Et de prioribus ait, non ſolùm non exaudiri, ſed de nouo Deum offendere, quem orantes deludunt. Citátque Chryſoſtomum ſuper

Chryſoſt.

A Matth. (quamuis non deſignet locum) dicentem: *Qui orat, & peccat, non orat, ſed Deum deludit*, & Auguſtinum in quodam ſermone dicentem: *Qua fronte petis, quod promiſit Deus, ſi non facis, quod iuſſit Deus?* Item adducit illud Pſalm. 49. *Quare tu enarras iuſtitias meas, &c.* & illud Eccleſ. 15. *Non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris.* De aliis verò peccatoribus pœnitentibus ait poſſe orare, & exaudiri à Deo, &c. Quam doctrinam videtur ſumpſiſſe ex Alenſi 4. part. quæſt. 26. memb. 3. art. 4. §. 3. ad argumenta, & art. 6. §. 1. ad 1.

Auguſt. *Pſal. 49.* *Eccleſ. 15.*

4.

Medinæ diſtinctio non recipitur.

Sed de vtroque membro nimia exaggeratione loquitur. Et in primis, vel non adæquatè diuidit ſtatum peccatoris, vel ſubſiſtere non poſſunt, quæ de vtroque membro dicit: Nam ſi per obſtinatos B intelligit omnes, qui habent conſcientiam peccati, & non habent perfectam pœnitentiam peccatorum, ita vt gratiam conſequantur, quomodo damnare poteſt omnem orationem talium peccatorum? cùm certiſſimum ſit, ea omnia, quæ diximus, habere locum in homine, qui ſcit ſe eſſe in ſtatu peccati mortalis, & pro tunc neque dolet, neque aufert occaſionem proximam, vel ſi dolet, non perfectè, nec cum efficaci propoſito, ſed per imperfectam velleitatem. Si autem in rigore loquitur de obſtinatis, qui habent propoſitum nunquam pœnitendi, ſed moriendi in peccato, quomodo ab eis ſolùm diſtringuit eos peccatores, qui ita ſua peccata recognoſcunt, & per pœnitentiam ita ad Deum confugiunt, vt ab eo in ſuam gratiam recipiantur? C Et præterea etiam de illis obſtinatis verum non eſt, eorum orationem ſemper fieri in peccatum. Nam in primis cùm ille obſtinatus eſt in via, poteſt ad Deum mentem eleuare per piam cogitationem, & deſiderium, piam, inquam, id eſt, non malam, ſed moraliter bonam, ac religioſam, & ſupernaturalem, ſi talis peccator fidelis ſit: ergo etiam poteſt petere à Deo complementum illius deſiderij, nullam addendo circumſtantiam malam. Item poſſunt iſti peccatores aliqua bona opera moralia facere, quia non habent voluntatem obſtinatam in omni malo, neque ſunt ſemper in actuali obſtinatione, ſicut damnati, ergo eadem ratione poſſunt aliquam orationem facere abſque praua circumſtantia. Probatur conſequentia, nam ſola illa cir- D cumſtantia perſonę, nimirum, quòd ſit in tali ſtatu, non facit, actum orationis eſſe malum, quia non influit illum ſecundùm talem malitiam, vnde non eſt propriè circumſtantia illius, ſed quaſi materialiter ſe habet.

Vide Nauarrũ dicto Enchiridio, c. 10. 11. 12.

Quin potiùs addo, Viatori quantumuis obſtinato conſulendam eſſe aliquam orationem, tum vt ſaltem dum orat, non peccet; tum etiam, quia fortaſſe Deus ad miſericordiam prouocabitur, vt auferat cor lapideum, & det ei cor carneum, nunquam enim obſtinatio huius vitæ tanta eſt, quin mutari valeat per diuinam gratiam ſine miraculo. Non eſt ergo neceſſaria illa limitatio, quantum ſpectat ad bonitatem, ſeu ſubſtantiam orationis. De impetratione autem poſtea dicemus, vbi etiam examinabimus aliud membrum de peccatoribus E pœnitentiam agentibus, quibus nimium videtur Medina tribuere.

Peccatori licèt obſtinato conſulenda eſt oratio.

Obſtinatio huius vitæ nunquã tanta eſt, quin mutari valeat.

5.

Peccatores fideles vt tales ſunt, debẽt orare eo modo, quo debebãt ante peccatum.

Atque ex his definitum ferè eſt ſecundum punctum propoſitum, an ſcilicet, iſti peccatores orare debeant? quod intelligitur ſuppoſitione facta, quòd ſunt in peccato, & pro tunc nolunt illum ſtatum relinquere; nam abſolutè nunquam oportet in peccato orare, quia melius ſemper eſt orare in gratia, & ſi peccatum præceſſit, pœnitere ad dignius orandum. Stante verò illa ſuppoſitione

ſitione dicimus, peccatorem teneri eo debito orādi, quo tenebatur, præciſo ſtatu peccati, quia non liberatur eo onere propter ſuum prauum ſtatum, maxime quia, vt dixi, & infrà latiùs dicam, in eo ſtatu poteſt per ſe loquendo implere obligationem ſuam ſine nouo peccato. Solùm de obligatione orandi impoſita in Sacramento pœnitentiæ in partem ſatisfactionis, dubitari poteſt, an poſſit impleri in ſtatu peccati mortalis, ſed hæc res ad alium locum pertinet, quia non eſt propria orationis, ſed cuiuſcumque operis impoſiti in ſatisfactionem Sacramentalem. Certum tamen eſt, obligationem orandi ſic impoſitam non tolli propter ſuperueniens peccatum, probabiléque exiſtimo, qui talem orationem facit in ſtatu peccati mortalis, ſatisfacere præcepto Cōfeſſionis, ita vt non teneatur illam orationem iterare. An verò ſit fructuoſa, vel tunc, vel poſtea recedente fictione, vel an etiam ſit peccaminoſa, quando fit ſine diſpoſitione ad gratiam, in materia de Sacramento pœnitentiæ tractatum eſt.

An oratio impoſita pœnitenti poſſit impleri in peccato mortali.

6. Poſſet autem ſpecialiter hìc quæri, an ex ſtatu peccati interdum oriatur peculiaris obligatio orandi? ſed in hoc conſulenda, & applicanda ſunt, quæ ſuprà diximus de præceptis. Nam certum eſt, non dari talem obligationem ex aliquo præcepto poſitiuo diuino, vel Eccleſiaſtico, quia nullum tale ſcriptum, vel traditum habemus. Obligatio autem ex diuino, & naturali præcepto oriri poterit, iuxta neceſſitatem talis peccatoris. Ordinariè enim poteſt peccator immediatè confugere ad Deum per pœnitentiam perfectam, ſi velit, & per ipſum non ſtet, atque ita nunquam obligatur ad orandum in peccato, ſeu prius quàm iuſtificetur. Nam ſupponimus eum habere fidem (ſine qua orare non poteſt, ſicut oportet) ergo per illam immediate excitari poteſt, vt cum Diuina gratia inſpirante, & adiuuante veram contritionem eliciat immediatè, & abſque præuia oratione. Quamquam regulariter, & moraliter loquendo, nunquam ſit vera contritio, quin ex ea pullulet oratio humilis, petendo veniam peccatorum. At verò ſi peccator difficultatibus, vel tentationibus grauibus impediatur, ne poſſit ſe ſufficienter diſponere ad gratiam, & alioqui tempus præcepti, vel alicuius neceſſariæ occaſionis inſtet, tunc ex ſtatu peccati, & indigentia eius oritur ſpecialis obligatio orandi, & petendi à Deo vires gratiæ ad illum ſtatum relinquendum. Quàm verò efficax ſit talis oratio, & in vniuerſum de tertio puncto ſuprà propoſito, ſcilicet, de impetratione orationis peccatoris dicemus infrà agentes de effectibus orationis.

An peccator ſpecialiter ad orandum obligetur ex vi talis ſtatus?

Nunquam eſt vera contritio, quin ex ea pullulet humilis oratio.

7. Ex his ergo omnibus, quæ de perſonis orationis capacibus diximus, intelligimus, verum eſſe, quod D. Thomas dicta q. 83. art. 10. definit, proprium eſſe rationalis creaturæ orare, & videtur ſumere proprium in rigore; prout proprium dicitur, quod conuenit omni, & ſoli. Ideóque in ea reſolutione accipienda eſt differentia *rationalis* latè, prout comprehendit intellectualem creaturam, nam oratio non requirit diſcurſum, ſed intellectum, & ideo oratio non eſt propria hominis, ſed communis Angelis. Per illam ergo particulam ſolùm excluduntur bruta animalia, vt idem D. Thomas declarauit. Qui etiam in ſolutione ad tertium, rectè expoſuit nonnullas locutiones Scripturæ, in quibus videtur brutis attribui oratio, ſeu inuocatio Dei, vt Pſalm. 146. *Et pullis coruorum inuocātibus eum*, & Pſalm. 103. *Catuli Leonum rugientes, vt rapiant, &*

Orare proprium eſt rationalis creaturæ. *D. Thom.* Differentia, rationalis, in qua latitudine ſumatur.

Pſal. 146. *Pſal. 103.*

A *quærant à Deo eſcam ſibi.* Has inquit locutiones metaphoricè intelligendas eſſe pro naturali inſtinctu, quo bruta indicant appetitum ſuum, qui quoniam expleri non poteſt, niſi per prouidentiam auctoris naturæ, ideo illum inuocare dicuntur. Nomen item *creatura* latè ſumendum eſt, vt dici poteſt de quocumque ſubſiſtente in natura rationali creata, ſeu compoſito ex illa, quamuis ſuppoſitum ipſum increatum ſit, vt ita comprehendatur Chriſtus, quatenus homo eſt, ſolúmq; excludantur Diuinæ perſonæ, vt Deus ſunt, vt in principio c. 11. diximus. Sic ergo oratio ſoli rationali creaturæ conuenire poteſt. Vt autem conueniat omni, intelligendum eſt, quantùm eſt ex capacitate naturæ, nam ratione ſtatus aliquæ ſunt creaturæ, quæ iam orare non poſ-
B ſunt, vt damnati, & poſt diem iudicij etiam Sancti beati fortaſſe non orabunt propriè petendo, ſed ſolùm laudando, ac benedicendo Deum.

Nomē creaturæ, quomodo accipiatur.

Oratio ſoli naturę rationali conuenire poteſt.

CAPVT XIII.

An ſit orandum pro aliquo in particulari.

HÆc quæſtio ſæpè inculcata eſt in ſuperioribus, & ex parte definita, quia vix poteſt explicari, quis orare valeat, niſi declarando, pro quo poſſit, aut debeat orare. Nihilominus nonnulla ſuperſunt peculiariter in hoc capite explicanda. Supponimus ergo in primis, vnumquemque, qui capax ſit orationis, poſſe pro ſe ipſo orare, & pro
C aliis, quatenus per orationem iuuari poſſunt, quia ſicut charitas & ad ſe, & ad alios inclinat, & omnibus bonum deſiderat, quantùm illius capaces ſunt, ita etiam inclinat ad orandum pro omnibus. Solet autem in primis hìc quæri, an liceat pro ſe, vel pro aliquo ſolo, & in particulari interdum orare. Nam Vvicleph (vt Vvaldenſis refert tom. 3. cap. 107.) dixit, hoc non licere. Fundamentum eius videtur fuiſſe, quia charitas poſtulat, vt non priuemus proximum beneficio de ſe communi, & omnibus vtili, ſed oratio de ſe talis eſt, vt omnibus ſit vtilis, ſi pro omnibus fiat, neque ſit vtilior vni, etiam ſi pro illo ſolo in particulari fiat, quàm ſi fiat pro omnibus, ergo. Et confirmatur, quia Chriſtus oratione ſua non docuit nos orare pro aliquo in
D particulari, ſed in communi, vt ex tota oratione *Pater noſter* conſtat.

1. Quilibet capax orationis orare poteſt, & pro ſe, & pro aliis.

Vvicleph ſuſtulit orationē in particulari pro aliquo factā. *Vvald.*

Dicendum verò in primis eſt, licitum eſſe, & expediens, & interdum neceſſarium pro aliqua, vel aliquibus perſonis in particulari orare, licet aliquando etiam ſit optimum orare pro communitate aliqua, vel particulari etiam, vel vniuerſali, vt pro tota Eccleſia, pro omnibus hominibus, aut pro omnibus indigentibus. Hæc eſt certa, & Catholica doctrina, & ſententia Vvicleph virtute damnata eſt in Concilio Conſtantienſi ſeſſ. 8. quatenus inter errores eius ponitur, orationes ſpeciales non magis prodeſſe, quàm generales. Et tota concluſio euidentibus Scripturæ teſtimoniis oſtendi poteſt: nam de oratione in particulari habemus
E Chriſti exemplum, & verbum Lucæ 22. *Ego rogaui pro te Petre*, & cap. 23. *Pater dimitte illis, &c.* item Actorum 12. *Cum Petrus eſſet in vinculis, oratio fiebat ſine intermiſſione ab Eccleſia ad Deum pro eo.* Et Paulus ſæpe in ſuis Epiſtolis poſtulat orati pro ſe, vt ad Epheſ. 6. & ad Coloſſ. 4. 2. Theſſal. 3. Item in veteri Teſtamento ſunt frequentia exempla, vt Tobiæ 8. *Tobias, & Sara ſurgentes pariter inſtanter orabant ambo ſimul, vt ſanitas daretur eis*, & ſimilia ſunt quàm plurima. Ratio etiam eſt euidens, quia

2. Licitū, & aliquādo neceſſarium eſt in particulari orare pro hac, vel illa perſona.

Probatur ex diuina Scriptura.

Luc. 22. & 23. *Act. 12.*

Epheſ. 6. *Coloſſ. 4.* *2. Theſſ. 3.*

Probatur ratione.

quia talis oratio de ſe, & per ſe non habet circumſtantiam malam, quia non ſemper teneor orare pro aliis, ergo non pecco aliquando orando pro me ſolo. Et è conuerſo non ſemper teneor orare pro me, ergo poſſum licitè orare pro aliquo alio. Idémque argumentum eſt, quòd nulla lex, vel ratio obligat nos, vt quoties oramus, pro communitate tota oremus, vbi enim eſt talis lex? Præterea ſæpe oratio pro vno facta erit prudens, & honeſta, non verò pro omnibus, vt Chriſtus rogauit pro Petro, vt ei daretur ſpeciale donum, quod dari omnibus non expediebat. Item rogauit pro crucifixoribus, poſtulando eis remiſſionem illius peccati, quam aliis, qui peccatum illud non commiſerant, deprecari non poterat.

Oratio pro vno particulari poteſt eſſe neceſſaria.

Aliquando etiam poteſt eſſe neceſſaria etiam ex præcepto talis oratio in particulari, nam ſi quis ſit conſtitutus in graui neceſſitate ſpirituali ſibi propria, tenetur ſibi in particulari auxilium poſtulare, idémque eſſe poterit de alio proximo. Potéſtque confirmari hoc exemplo eleemoſynæ corporalis, quam non ſemper teneor dare omnibus, & interdum teneor dare alicui tantùm in particulari, quia ſolus ille indiget, ita ergo eſt in præſenti, nam oratio pro aliis eſt quaſi quædam eleemoſyna ſpiritualis.

3. Obiectio.

Reſponderet Vvicleph, per materialem eleemoſynam priuari hominem proprio aliquo bono, & illam diuiſam in multos eſſe minorem in ſingulis, orationem autem non eſſe huiuſmodi, quia non minus prodeſt oranti pro ſe, & aliis, quàm ſi pro ſe ſolo oraret, & oblata pro multis, nõ minus prodeſt ſingulis, quàm ſi pro vno fieret.

Dilutio.

Sed contrà, nam licet hoc totum verum eſſet, non ſufficeret ad obligationem, neque vt ſit illicitum orare pro aliquo in particulari, quia ſatis eſt, quod non tenear dare omnibus aut deſiderare omnibus, etiamſi poſſim. Sicut Deus multa bona confert vni, aut aliquibus quæ poſſet conferre omnibus ſine diminutione, & rectè facit, ſolùm quia non ex debito confert talia bona.

Oratio oblata pro multis, quoad vim ſatisfaciẽdi minus fructuoſa eſt ſingulis.

Deinde falſum eſt, quod aſſumitur, nam in primis oratio oblata pro multis quoad vim ſatisfaciendi minus fructuoſa eſt ſingulis, ſi ſub ea ratione eis applicetur, quia habet finitum effectum, qui diuiſus inter plures, neceſſariò eſt minor in ſingulis. Rurſus quoad vim impetrandi alicui in particulari efficacior eſt, per ſe loquendo, oratio pro illo facta determinatè, quàm ſolùm confusè, vt in tali generalitate continetur. Tum quia & affectus eſt maior ad talem perſonam, & intentio applicandi illi vim impetrãdi eſt magis directa. Tum etiam quia difficilius eſt impetrare multis, quàm vni, vt per ſe notum videtur, ſi cætera ſint paria. Tum denique, quia interdum talis eſt materia orationis, vt vni, vel alteri rectè & prudenter poſtuletur, non verò omnibus.

4. 1. Timoth. 2.

Aliæ partes aſſertionis ſatis probantur ex loco Pauli 1. ad Timot. 2. vbi obſecrat, orationes, & poſtulationes fieri pro Regibus, & Principibus, ac tandem pro omnibus, quia Deus vult omnes ſaluos fieri, & ad Epheſ. 6. præcipit orare pro omnibus ſanctis, id eſt, fidelibus.

Epheſ. 6.

Orationes in Eccleſia pro particularibus fieri iubentur.

Et ex vſu Eccleſiæ id ſatis conſtat. Et quãuis Vvicleph non videatur hoc negare, tamen rectè contra illum conuincitur, ſi eſt licita oratio, verbi gratia, pro Regibus in communi, etiam eſſe licitam pro hoc Rege, vel hoc Pontifice in particulari, quia etiam Reges in communi, ſunt quoddam obiectum particulare reſpectu omnium hominum, vel omnium fidelium. Vnde ſi fundamentum Vvicleph eſſet alicuius momenti, probaret nunquam eſſe licitum orare, niſi tantùm pro hominibus, aut Viatoribus in communi, quia omnia alia obiecta, quantumuis communia videantur, ſunt particularia reſpectu illius communiſſimi, & ideo etiam eſſet contra charitatem illo modo contrahere orationem. Conſequens autem eſt planè ridiculum, imò vix inuenietur aliquis orans illo modo, niſi rariſſimè.

5. Reſpondetur Vviclephi fundaméto. Charitas nõ obligat ad id omne faciendũ, quod eſt vtile proximo.

Ad fundamentum ergo Vvicleph ex dictis patet reſponſio, nam charitas non ſemper obligat ad faciendum omne id, quod poteſt eſſe vtile proximo. Deinde, oratio in particulari, vel in communi facta longè diuerſam vtilitatem habet, ideóque charitas ipſa poſtulat, vt non ſemper eodem modo fiat, ſed nunc vno, nunc alio modo, prout opportunitas poſtulauerit. Ad confirmationem reſpondetur, Chriſtum Dominum in illo loco tradidiſſe generalem quandam orandi formulam omnibus communem, ideóque conuenienter per communia etiam verba illam tradidiſſe. Deinde commendare fortaſſe voluit orationem pro communitate, quia illa ex ſuo genere nobilior eſt, & quia ſinguli homines ex ſe ſatis ſolent eſſe propenſi, & ſoliciti eorum, quæ ad ſe, vel ad ſuos in particulari ſpectant. In illa verò oratione virtute continetur id, quod vnuſquiſque poteſt ſibi in particulari petere, vt infrà videbimus. Et ipſemet Chriſtus Dominus aliis locis exemplo ſuo docuit modum particulariter orandi. Imò Ioan. 17. expreſsè dixit: *Non pro mundo rogo, ſed pro eis, quos dediſti mihi.* Ioan. 17.

6. Ex ſuperiori doctrina colligitur, eũ qui orare poteſt, etiam pro ſe orare poſſe.

Hoc ergo iacto fundamento, non eſt in præſenti difficultas de oratione vniuſcuiuſque pro ſe ipſo, nam ex hactenus dictis inductione oſtendi poteſt, omnem illum, qui orare poteſt, pro ſe etiam orare poſſe: nam oſtendimus, etiam ipſos Beatos, & animas purgatorij pro ſe orare poſſe, ergo à fortiori Viatores, quantum eſt ex ratione, & obligatione ſtatus; nam ſi propter mentis cœcitatem inepti, & quaſi incapaces rationis ſint, illud eſt per accidens, & non conſideratur. Item Chriſtus Dominus in hac vita orauit pro ſe ipſo, vt ſuprà viſum eſt, & nõ eſt incredibile, etiam nunc in cœlo orare, vt ſuprà etiam tactum eſt.

Vnumquẽque pro ſe orare poſſe, oſtenditur.

Ratio autem reddi poteſt, quia omnis qui orat, creatum intellectum, & voluntatem habet, & ex hac parte poteſt etiam ipſe eſſe capax alicuius boni, quod nondum habeat, & à Deo expectet, ac deſideret, ergo poteſt tale bonũ à Deo poſtulare. Item vnuſquiſque ordinatè amat ſe amore charitatis, ergo conuenienter procurat bonum ſuum, ergo rectè etiam orat pro ſe ipſo iuxta ſuam indigentiam, vel ſtatum. Semper enim eſt hoc ita accipiendum, vt cum proportione intelligatur, ſeu applicetur conuenientia talis orationis, vel etiam neceſſitas. Legatur Alenſis 4. p. q. 26. memb. 3. art. 6. §. 1.

CAPVT XIV.

An orandum ſit pro defunctis, ſeu extra viam exiſtentibus.

1. Status quæſtionis.

Loquimur in hoc capite ſolùm de orationibus, quas nos Viatores fundimus. Nam de Sanctis, vel iam Beatis, vel in Purgatorio exiſtentibus, quomodo pro aliis orent, ſatis in ſuperioribus dictum eſt.

Suffragia pro animabus ſolis, quæ ſunt in Purgatorio offerenda.

Et licet in alia vita tres poſſimus diſtinguere perſonarum ordines, ſcilicet, Inferni, Purgatorij, & Beatitudinis. De duobus primis nihil hic dicemus, quia in 4. tom. 3. p. tractãdo de ſuffragiis, & de purgatorio, ſatis oſtendimus, illa offerenda eſſe pro animabus

animabus purgatorij quibus poſſunt eſſe vtilia, nõ verò pro exiſtentibus in inferno, quibus prodeſſe non poſſumus, quia ibi iam non ſunt in ſtatu, in quo ſint capaces. Et ita docuit Innoc. III. in c. *Cum Marthæ*, de Celebratione Miſſarum, & Aug. in Enchiridio, c. 110. & lib. de Cura pro mortuis agenda.

nor.
Auguſt.

2. Sitne honeſta oratio Viatorũ pro Beatis.

De Beatis autem hic quæri ſolet, an poſſimus nos Viatores orare pro illis. In quo certum videtur, nos non teneri, nec talem orationem eſſe neceſſariam, quia ipſi non indigent, neque ſunt in neceſſitate: quod ergo quæri poteſt, ſolùm eſt, an talis oratio poſſit eſſe honeſta, & conueniens: aliqui enim abſolutè negant, quia nihil poſſumus vtiliter petere Beatis, quia eſſentialem Beatitudinem iam habent, accidentalem autem habebunt ſuo tempore ex vi eſſentialis, & ratione ſuorum meritorum, atque adeo per ſe ipſos, ergo ad minimum inutilis eſt, & otioſa talis oratio. Imò Auguſt. ſerm. 7. de verbis Apoſtoli iniurioſam videtur appellare dicens: *Iniuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre.*

Nonnulli negant.

Alenſis dicta q. 26. memb. 3. art. 6. dub. vlt.
Auguſt.

3. Illorũ ratio non conuincit.

Hæc autem ratio non videtur cogere, quia etiam probaret, Beatum non orare pro ſe, cuius contrarium ſuprà oſtendimus. Aſſumptum patet, quia neque eſſentialem Beatitudinem ſibi poſtulare poteſt, neque accidentalem poterit, quia propter eſſentialem debita eſt. Vel certè ſi hoc debitum non obſtat, quominus ipſi illam ſibi petant, cur obſtabit, quominus à nobis etiam illis deſiderari, & peti poſſit? Præſertim quia etiam diximus, dari aliquam accidentalem gloriam non neceſſariò connexam cum eſſentiali, neque omnino debitam, quam ipſi Beati interdum ſibi poſtulant, ergo ſi à nobis eis poſtuletur, non erit oratio iniurioſa Sanctis. Quia neque fit tali exiſtimatione, vt eorum eſſentialis Beatitudo quaſi in dubium reuocetur, quo ſenſu dixit Auguſtinus, iniuriam facere Martyri, qui orat pro Martyre: neque etiam fit talis oratio ex præſumptione plus valendi apud Deum, quàm valeant ipſi Beati, ſed ſolùm ex affectu charitatis, & quia ſcimus Deum gaudere multorum interceſſione. Vel certè quia nos poſſumus mereri, quod Beati non poſſunt, poſſumus autem non ſolùm mereri nobis, ſed etiam aliis, cur ergo non poterimus mereri Beatis aliquam accidentalem gloriam? quam fortaſſe non reciperent, niſi nos eam ipſis mereremur. Vnde etiam conſtat talem orationem neque inutilem, neque otioſam eſſe, quia eſt actus charitatis, & Religionis, & poteſt habere fructum alicuius gloriæ accidentalis in Sancto, pro quo oratur per modum meriti de congruo vel impetrationis.

Orare pro Beatis nos poſſe probatur.

Auguſt.

4. Quidam putãt poſſe nos à Deo poſtulare pro Sanctis gloriam accidẽtalem ipſorum.
Innoc. 3.
Quomodo pro Sanctis orare poſſimus.

Alij ergo exiſtimant, poſſe nos orare pro Sanctis, dummodò ea petamus, quæ ſuppoſita eorum Beatitudine, poſſint aliquid gloriæ accidentalis addere, vel aliquod extrinſecum bonum claritatis, ſeu gloriæ, & amoris, ac honoris apud alios homines. Hanc ſententiam refert Innocentius III. in cap. *Cum Marthæ.* §. *tertio*, de Celebratione Miſſarum, dicens: *Plerique reputant non indignum Sanctorum gloriam vſque ad iudicium augmentari, & ideo Eccleſiam poſſe augmentum glorificationis eorum optare.* Quam ſententiam non refutat, imò indicat iuxta illam poſſe probabiliter intelligi aliquas orationes Eccleſiæ, quibus offerendo ſacrificium poſtulat, *vt proſit Sanctis ad gloriam, ſicut prodeſt nobis ad medelam.* Vnde Chryſoſtomus in ſua Liturgiá dicit, offerri ſacrificium Deo pro Apoſtolis, Martyribus, Prophetis, &c. Poteſtque hæc ſententia præter omnia dicta ſuaderi, quia nos poſſumus Deo

Chryſoſt.

A agere gratias pro gloria Sanctorum, quam iam habent, vt Auguſtin. & Innocentius ſuprà docent, & conſtat ex vſu Eccleſiæ, & ex ratione, quia ille affectus, & erga Deum, & erga Sanctos eſt per ſe bonus, ergo poſſumus illis deſiderare gloriam, quam nondum habent, & habere poſſunt, vel aliquando habituri ſunt, ergo poſſumus Deo hoc deſiderium præſentare, & illius complementum poſtulare, vel vt faciamus aliquo modo debitum, quod non erat, vel pluribus titulis debitum, quod non erat, vel altero erat. Certè in hac ſententia non apparet aliquid abſurdi, neque Innocentius illam reprobat, & ita videtur ſentire Cardinalis Bellarm. lib. 2. de Purgatorio cap. 18.

Auguſt.
Innoc.
Bellarm.

5. Ex proxima opinione dubium inſurgit.

Vnum tantùm video obiici poſſe, quia ſequitur, B eodem modo poſſe nos orare pro Deo ipſo, quatenus Deus eſt capax alicuius gloriæ extrinſecæ, vel honoris. Hæc enim non ponunt mutationem in ipſo, ſed in aliis, à quibus glorificatur, vel honoratur, & ideò accreſcere poſſunt Deo, & vocantur bona extrinſeca eius, id eſt, per ſolam extrinſecam denominationem illi conuenientia, tamen hoc titulo eſt tãtæ æſtimationis diuina gloria, vt à nobis ex charitate Dei in primis deſiderari poſſit, & debeat. Poteſt ergo etiam à nobis in oratione poſtulari. Imò hoc videtur eſſe ptimum, quod in oratione Dominica orare docemur illis verbis, *Sanctificetur nomen tuum*, vt expoſuit Auguſtinus lib. 2. de Sermone Domini in monte cap. 10. & Bernardus ſermone 6. Quadrageſimæ. Hinc ergo naſcitur C difficultas, nam ſi dicimur poſſe nos orare pro Sanctis, quia poſſumus aliquod augmentum accidentalis gloriæ illis poſtulare, etiam dicemur nos orare pro Deo, quando petimus ab ipſo, vt ſuam gloriam procuret, & augeat. Et confirmatur, nam Chriſtus Dominus verè pro ſe orauit, quando petiit claritatem nominis ſui, quæ tantum erat quædam extrinſeca gloria per notitiã, & fidẽ aliorum, vt communiter docent expoſitores Ioan. 17. Imò aliqui expoſitores ibi exiſtimant, Chriſtum non tantùm ſibi, vt homini, ſed etiam vt Deo claritatem illam poſtulaſſe. Nec videtur obſtare, quòd oratio fiat ad Deum, quo minus pro ipſo etiam ſit Deo, nam interdum rogamus hominem, vt ſibi ipſi aliquod bonum faciat, quia licèt poſſit facere, D non rogatus fortaſſe non faceret.

Auguſt.
Bellarm.
Maldon.

6. Solutio dubij ſuboritur.

Reſpondeo, differentiam quandam conſiderari poſſe inter intrinſecam gloriam Dei, & Sanctorũ: quia Deo ex gloria extrinſeca nihil intrinſecum accreſcit, neque vtilitas aliqua, nec commoditas, aut voluptas, ſed ſola extrinſeca denominatio. At verò Sanctis, etiam Chriſti humanitati ex gloria, ſeu claritate extrinſeca, ſemper naſcitur aliqua intrinſeca perfectio, ſaltem actuale gaudium accidentale. Vnde fit, vt tota vtilitas, vel commoditas illius extrinſecæ gloriæ Dei ſit propria illorũ hominum, vel Angelorum, qui ipſum glorificant: ac propterea, quando petimus, vt glorificetur Deus, propriè dicimur orare propter Deum, quia illa petitio tendit in ipſum, vt in finem, vel ad ſummum, E vt in obiectum illius gloriæ, non tamẽ dici poteſt cum proprietate, nos orare pro Deo, quia propriè dicimur orare pro aliquo, quando per orationem, illius commodum, vel vtilitatẽ quærimus. Reſpectu verò Sanctorũ non habet abſurditatem illa locutio, quia ex illa gloria aliquid cõmodi in illos redundat. Præſertim, quia non tantum gloriã extrinſecã, ſed etiã alia gaudia accidẽtalia per peculiares reuelationes poſſumus illis poſtulare. Addendum verò eſt, licèt in hac locutione ſano modo intelle-

Gloriæ Dei vtilitas, vel commoditas eſt propria illorum, qui eum glorificant.

ɛ̃ta, vt explicata eſt, non ſit abſurditas, nihilominùs extendendam non eſſe, nec facilè apud vulgus promulgandam, nam nos indigemus ſuffragiis Sanctorum, illi verò non indigent noſtris, vt Innocentius III. dixit.

CAPVT XV.

An pro omnibus hominibus viatoribus orandum ſit.

1. Variæ quæſtionis acceptiones.

SVpereſt, vt dicamus de viatoribus, de quibus eſt copioſior diſputatio, & magis ad mores. Poſſumus autem, vt ſuprà dixi, orare pro proximis, vel in generali, vel in ſpeciali, quia magna eſt inter eos varietas, quidam enim ſunt reprobi, alij prædeſtinati: quidam fideles, alij infideles: quidam iuſti, alij iniuſti: quidam inimici, alij amici, vel indifferentes: quidam extranei, alij coniuncti, quod poteſt contingere ſecundum diuerſos modos, & gradus, ex quibus multa oriuntur dubia. Primum ſit, an poſſimus orare vniuerſaliter pro omnibus hominibus? agimus autem de oratione priuata, nã de publica, quæ fit per miniſtros Eccleſiæ, vt tales ſunt, infrà tractandum eſt, habet enim peculiarem rationem, quia & intentioni, & inſtitutioni Eccleſiæ debet eſſe conformis. Ratio igitur dubitandi eſt, quia inter homines viatores multi ſunt reprobi, ſed non eſſet licitum pro illis in particulari orare, ſi eſſent nobis cogniti, ergo neque etiam eſt licitum orare pro hominibus in communi, includendo illos. Conſequentia clara eſt, quia talis oratio vniuerſalis de ſe ad omnia ſingularia deſcendit. Minor autem probatur, quia non licet petere aliquid contra abſolutum decretum Diuinæ voluntatis, ſed petere ſalutem æternam reprobo, eſſet petere aliquid contra decretum abſolutum diuinæ voluntatis, ergo non licet orando petere reprobo æternam ſalutem. Cui autem æterna ſalus per orationem petenda non eſt, certè neque alia bona in oratione petenda ſunt, cum omnia ſint à Deo poſtulanda in ordine ad æternam ſalutem.

Dub. 1. An poſſimus in generali orare pro omnibus viatoribus.

An liceat orare pro reprobis.

2. Ad illius dubij ſolutionẽ inquirit, liceatne orare pro eo quem conſtat eſſe reprobum?

Ad expediendum hoc dubium oportet priùs expedire aliud, quod in eo inuoluitur, & ex quo pendet, nimirum, ſi Deus reuelet aliquem in particulari eſſe reprobum, an, & quo modo liceat pro illo orare, poſſumúſque exemplum ponere in Antichriſto, quem certo ſcimus eſſe damnandum, ac proinde eſſe reprobum. Nam quòd pro tali perſona non liceat orare, videtur colligi ex Auguſtino lib. de correptione, & gratia, capite 15. & Diuo Thoma dicta quæſt. 83. artic. 7. ad 3. dicentibus, ideo non poſſe nos alicui negare orationis beneficium, quia non poſſumus diſtinguere prædeſtinatos à reprobis, ergo è conuerſo ſi per ſpecialem reuelationem poſſimus diſtinguere hunc à prædeſtinatis, non poterimus orare pro illo. Item ratio facta maximè vrget, quia non poſſumus petere, vt Diuinum decretum mutetur, neque vt non impleatur, quodcunque enim horum deſiderare impium eſſet, ergo & petere.

August. *D. Thom.*

3. Medina proximæ dubitationi reſpondet diſtinguendo duos modos reprobandi homines.

Circa hoc Medina dicto Cod. de Oratio. quæſt. 6. ſupponit, Deum duobus modis reprobare homines. Primò ex ſe, quia ſolo ſuo arbitrio, & voluntate ſine alia cauſa ex parte hominis vult illum perpetuò damnare. Secundò non ex ſe, ſed propter culpam hominis præuiſam cum perſeuerantia in illa vſque ad mortem. Qua diſtinctione ſuppoſita reſpondet, ſi Deus reuelet ſe reprobaſſe aliquem priori modo, non eſſe licitum orare pro eo, quia eſſet niti contra voluntatem diuinam, & procedit

A argumentum à nobis factum. Si autem reuelet ſe reprobaſſe aliquẽ poſteriori modo, ea reuelatione non obſtante poſſe nos, & debere orare pro reprobo. Quia tunc oratio non eſt contraria diuinæ voluntati, quia orans non poſtulat, vt reprobus non damnetur, etiamſi in peccato mortali moriatur, hoc enim eſſet contra diuinam voluntatem, ſed petit, vt illi detur gratia, ne in peccato moriatur.

4. Diſtinctio illa Medinæ reiicitur. Deus neminẽ reprobat ex ſe, & ex ſua ſola voluntate.

At verò ſi Medina intelligit re vera dari de facto hos duos modos reprobationis, valdè decipitur, quia, iuxta ſanam doctrinam, Deus neminem reprobat ex ſe, & ex ſua ſola voluntate, quia nullum prædeſtinat ad malum, neque vllum vult eiicere à Regno ex ſupremo dominio, & abſoluta poB teſtate, ſed ſolùm iuxta exigentiam vindicatiuæ iuſtitiæ. Si autem ponit illud membrum tanquam poſſibile de potentia abſoluta, non eſt illud de quo tractamus. Poſſet autem membrum illud applicari ad reprobationem negatiuam, & ad alios effectus, quos Deus abſolutè vult fieri, aut non fieri: interdum abſque aliqua cauſa ex parte hominis, aliquãdo verò ob cauſam aliquam datam ab homine, ita tamen, vt illa præuiſa, Deus immutabiliter decreuerit aliquid facere ob talem rationem, ſecluſa dependentia ab omni alia conditione. Quocirca loquendo de vera reprobatione, iuxta ſententiam Medinæ, dicendum videtur, orari poſſe pro æterna ſalute reprobi etiam cogniti per reuelationem. Ex quo à fortiori ſequitur, oratione generali orandum C eſſe etiam pro reprobis, non quia ignoremus, qui ſint, ſed quia, etiamſi ſint reprobi, ſunt capaces huius orationis, qua illis petimus gratiã, qua ſaluentur. Non explicat autem Medina, qualis ſit gratia, quam poſſumus reprobis poſtulare, poteſt enim eſſe vel ſufficiens, vel efficax. Si ergo de efficaci loquatur, videtur falſum, quia hoc eſſet directè contrarium diuinæ voluntati, quam ex ſe habuit circa reprobos, vnde non videtur de hac gratia loqui. Si autem loquatur de gratia tantùm ſufficiente, impertinens eſt prior diſtinctio, ſaltem loquendo de reprobatione, prout illam Deus de facto habuit, nam quocumq; modo ponatur reprobatio, negari non poteſt, quin Deus det reprobis gratiam, qua D ſaluari poſſint, ſi velint: ergo hoc tantùm modo poſtulare gratiam reprobo etiam cognito, & quocumque modo reprobato, eſt conſentaneum diuinæ voluntati, ac proinde licitum, & faciendum.

Orari poteſt pro reprobis etiã cognitis per reuelationem.

5. Alia diſtinctio Auctoris ad ſolutionem dubitationis.

Aliter ergo diſtinguendũ occurrit, tum de modo orandi ex parte noſtra, tum de modo diuini decreti nobis reuelari. Nam dupliciter poſſumus nos aliquid poſtulare à Deo. Vno modo ex affectu ſimplici, & includẽte conditionẽ aliquam, vel expreſſam, vt fuit in oratione Chriſti in horto: vel implicitã, vt cùm in animo habemus generalem intentionem ſubordinãdi omnia diuinæ voluntati. Alio modo poſſumus aliquid petere ex affectu abſoluto, & efficaci, quia iam præſcimus, vel ſupponimus id eſſe conſentaneum diuinæ voluntati. Quomo-E do orauit Chriſtus pro prædeſtinatis, cũ dixit Ioan. 17. *Non pro mundo rogo, ſed pro his, quos dediſti mihi.* Ex parte autem Dei dupliciter intelligimus ipſum aliquid velle, aut nolle, abſoluto, & immutabili decreto. Primò ex totali deliberatione ſine vlla voluntate contrarij effectus, neque efficaci, neq; ſimplici, ſeu conditionata, quod genus decreti interdum habet Deus ex ſe ſolo, ſicut habuit circa prædeſtinatos, quando prælegit illos ad gloriam, & circa reprobos habuit ſimile decretum, non dandi illis gratiam congruã in ſua præſcientia. Aliquando verò non habet Deus tale decretũ, niſi præuiſa

Homo poteſt orare ſimplici, vel abſoluto affectu.

Deus abſoluto decreto dupliciter aliquid vult.

aliqua cauſa ex parte hominis, illa tamen præuiſa, decretum eſt eiuſdem efficacitatis,& eodem modo abſolutum. Sic enim licèt ante præuiſum peccatum in hòmine prædeſtinato, non decernat Deus, vt agat pœnitentiam, nihilominùs peccato præuiſo,vult eius pœnitentiam, & abſolutè decernit dare auxilium congruum ad illam. Et in malis etiam pœnæ, quæ Deus tantum vult, præuiſa culpa interdum contingit, vt ſtatim, ac præuidetur culpa, decretum de aliqua pœna ſit omninò abſolutũ, & excludens omnem cõditionem, quale fortaſsè fuit in peccato Dauidis decretum interficiendi filiũ in pœnam eius,non obſtante pœnitentia,& oratione patris, vnde videtur fuiſſe independens ab omni alia conditione, atque adeò omnino immutabile. Alio modo intelligimus Deum habere firmum decretum de aliquo effectu,non tamen ex ſe ſolo,ſed prouocatum ex cauſa aliqua in homine præuiſa,& cum aliquo ſimplici affectu,& quaſi deſiderio contrarij effectus. Et hoc modo credimus voluiſſe Deum damnationem reproborum.

Non licet orãti ex efficaci affectu, æternã illius ſalutem poſtulare, quẽ conſtat eſſe reprobum. *D.Thom. Auguſt.*

6. Dico ergo primò.Si per reuelationem certò cõſtaret Titium eſſe à Deo reprobatum, non eſſet licitum orare pro illo petendo æternam ſalutem eius ex abſoluta, & efficaci voluntate orantis, id eſt,abſolutè petendo,vt re ipſa ſalutẽ conſequatur. Hoc tantum intendunt D.Tho. & Aug.locis citatis, & immeritò Medina quidpiam aliud D.Th. imponit. Hoc etiam probat ratio in principio facta. Hoc etiam nos Chriſtus ſuo docuit exemplo, nam quia illi conſtabat, decretum Patris de ſua paſſione eſſe omninò abſolutum (quamuis illud non habuerit, niſi poſt præuiſum peccatum hominis) ideò non abſolutè orauit, vt tranſiret à ſe Calix ille, ſed ſub conditione,*Si poſſibile eſt*,explicando ſimplicem affectum ſuæ naturæ, & ſubiiciendo illum Diuinæ voluntati,*Non mea voluntas, ſed tua fiat.* Denique ſic ſuprà diximus Beatos in cœlo, quando illis conſtat de contraria diuina voluntate, non petere ex affectu abſoluto.

Secus eſt de oratione ex affectu ſimplici procedente.

7. Dico ſecundò. Non obſtante reuelatione de reprobatione alicuius, poſſumus pro illo orare ex affectu ſimplici,deſiderando, quantum eſt ex parte noſtra,ſalutẽ eius,& petendo,vt Deus det illi auxilia,quibus ſaluetur,ſi velit. Probatur,quia talis petitio eſt conſentanea charitati proximi, & non eſt repugnans voluntati Dei,imò etiã eſt conſentanea illi,ergo eſt optima oratio, & exercenda.Probatur prior pars,quia charitas, quantum eſt de ſe,omnes homines amplectitur,& omnium ſalutem exoptat, vnde ſi aliunde non impediatur,conſentaneum illi eſt talis hominis ſalutem poſtulare.Quòd autem nil obſtet,oſtenditur,probando minorẽ, quæ ſatis demonſtratur ex illo 1.ad Timoth.2. *Deus vult omnes homines ſaluos fieri*, inde enim habemus, Deum ex ſe habere affectum ad ſalutem hominũ ſine vlla exceptione, ergo oratio noſtra ex hoc affectu procedens,eſt conformis diuinæ voluntati. Item voluntas abſoluta, & conditionata, quamuis ſint de obiectis oppoſitis inter ſe,contrariæ non ſunt,quia conditio excludit contrarietatem, ergo etiam oratio,quæ ſolũ eſt ex affectu ſimplici, non eſt contra diuinam voluntatẽ,etiamſi cognoſcamus illam eſſe abſolutam. Denique non obſtante reuelatione, quòd Deus habeat hoc decretum,nihilominùs ſcimus eſſe paratum, dare auxiliũ reprobo per media conſentanea diuinæ prouidentiæ, quorũ vnum eſt oratio; ergo ſemper habet locum oratio pro tali auxilio,non obſtante quacumque reuelatione.

1.ad Timot.2.

Voluntas abſoluta,& cõditionata etſi ſint de obiectis oppoſitis non ſunt contrariæ,

8. Hinc verò colligi videtur,non poſſe aliquem in

A eo caſu deſiderare reprobo auxilium efficax, ſeu vocationem congruã,ex parte Dei. Probatur,quia ex tali reuelatione conſtat,Deum ex ſe, & abſolutè decreuiſſe non dare tali reprobo huiuſmodi auxilium, nam ex hac parte reprobatio non habet fundamentum in homine, ſed in ſola Dei voluntate, ſed non licet deſiderare etiam ſimplici affectu, vt fiat oppoſitum eius, quod Deus ſic decreuit, quia eſſet deſiderare, vt non impleatur voluntas Dei, ergo. Dices, affectum ſimplicem præſcindere à decreto Dei, & verſari circa obiectum ſecundum ſe, & ideò non eſſe contrarium decreto Dei,quia non tendit ad hoc, vt non obſtante decreto, illud fiat, ſed ſolùm ad conuenientiam illius auxilij ſecundũ ſe ſpectati, ſeu ad hoc,vt Deus habuiſſet contrariũ B decretum,ſi ei placitum fuiſſet. Hoc enim deſiderium conditionatũ; vtinam Deus decreuiſſet dare huic homini vocationem congruam, & ei placuiſſet, non videtur per ſe habere malitiam, imò ferè huic ſimilis videtur fuiſſe affectus ille, quem ſua oratione in horto explicauit Chriſtus Dominus. Quapropter diſtinctione vtendum videtur de affectu conditionato, quidam enim eſt ita ſimplex, vt ex intentione habentis,non ordinetur ad effectum aliquo modo conſequendum, ſed ſolùm habetur propter aliquam rationem honeſtam; & propter eandem in oratione Deo proponitur.Et hoc modo non repugnat deſiderare reprobo auxilium efficax, vt ratio facta probat.Alia verò eſt voluntas conditionata, quæ habet vim intentionis, & ordinatur C ad effectum reipſa obtinendum.Et hoc modo non eſſet licitum in illo caſu, petere auxilium efficax reprobo, vt prior ratio probat, eſt tamen licitum petere illi auxilium ſufficiens ex deſiderio ſalutis eius,procurando,& intendendo,vt cum effectu detur illi tale auxilium, imò etiam deſiderando, vt ex parte ipſius reprobi non fiat inefficax.

Corollariũ. Non poteſt peti pro tali reprobo auxiliũ efficax.

Obiectio.

Solutio. Affectus cõditionatus duplex eſt.

Quo modo nõ repugnet deſiderare reprobo auxiliũ efficax, quo etiã modo id non liceat.

Atque hinc conſtat, doctrinam hanc non ſolum habere locum in reprobatione ſimpliciter,quæ eſt æterna pœna,ſed etiam in quacumq; alia pœna, de qua conſtet per reuelationem certam, & indubitatam eſſe à Deo prolatam ſententiam ex abſoluto decreto. Sic enim decernit Deus interdum pœnas aliquas temporales huius vitæ, vt dixi in materia de Pœnitentia, & poteſt eſſe exemplum in morte D filij Dauidis ex adulterio nati.Quando ergo per reuelationem conſtat,tale eſſe decretum Dei, fruſtra eſt contra niti. Sicque poteſt intelligi illud Ier.7. *Tu noli orare pro populo hoc, nec aſſumas pro eis laudem & orationem, & non obſiſtas mihi: quia non exaudiam te.*& c.11.*Tu noli orare pro populo hoc,&c.*Ratio verò eſt eadem, fundatur enim in efficacia diuinæ voluntatis, & materiale eſt, quod circa hanc, vel illam pœnam verſetur. 9.

Idem eſt dicendum de quauis pœna, quã conſtet ex abſoluto Dei decreto prouenire.

Ierem.7.& 11.

Hic verò occurrebat difficultas vulgaris in materia de Spe, nam ſequitur, quòd ſi Deus reuelet alicui reprobationem ſuam,non liceat illi, pro ſua ſalute æterna orare. Conſequens videtur falſum, quia Petrus, etiam ſi Chriſtus illi dixiſſet, *Ter me* E *negabis*, tenebatur non negare, & conſequenter velle, & procurare non negare, ac ſubinde petere auxilium ad non negandum, ergo idem eſſet in illo caſu. Item quia aliàs talis reprobus poſſet omninò deſperare de ſalute ſua, & conſequenter non conari ad illam obtinendam, neque ad benè operandum,& ſimilia. Ad hoc verò dicendum in primis eſt,regulariter,& de lege non teneri hominem, cui fit talis reuelatio, accipere illam vt prophetiam, quam vocant ex præſcientia, ſed vt prophetiam comminationis, ſeu periculi, aut in cauſis proxi 10.

Obiectio.

Matth.26.

Solutio. Is cui facta eſt talis reuelatio, non debet credere eſſe prophetiam præſcientiæ, ſed comminationis.

proximis, quæ reuelatio includit conditionem, & ideo non obſtat,quominus homo conari poſſit, & debeat ad hoc,vt talis conditio nō impleatur.Ideóque talis reuelatio orationem non impediret, imò cognito periculo ſtimulos adderet ad orandū,ſicut de Niniuitis legimus. Exiſtimóque non eſſe conſentaneum diuinæ prouidentiæ aliter reuelare homini viatori futuram damnationem ſuam, nimirū cogendo,ſeu obligando illum ad credendum,illam eſſe reuelationem ex abſoluta præſcientia, quia talis credulitas multùm repugnat ſtatui viæ. Quia verò illa reuelatio non videtur ſimpliciter impoſſibilis de potentia abſoluta, ſi ponamus illam fieri conſequenter,dicendum eſt, talem hominem non poſſe efficaciter intendere,aut petere ſalutem æternam; poſſe autem, & debere petere auxilium Dei ad non peccandum,in quocumque actu particulari,ſimiliter poſſe, & debere conari ad vtendū illo auxilio cum effectu,quia hoc totum eſt ſimpliciter poſſibile, non obſtante diuina præſcientia. Poteſt etiam petere auxilium ad minuenda peccata, & ad benè operandum, quod per ſe honeſtum eſt. Vide Gerſon. Alphabet.45.lit.E.

Quidnā poſſit petere ille.

Gerſ.

11\. Ex dictis colligitur reſolutio dubij in principio poſiti.

Tandem ex dictis facilè reſpondetur ad primum dubium de oratione vniuerſali pro reprobis, ſeu pro omnibus hominibus indifferenter,ſiue reprobi ſint,ſiue prædeſtinati,dicendum eſt enim, ſine dubio ita eſſe orandum pro omnibus hominibus, id enim nos docuit Chriſtus exemplo ſuo, quia pro omnibus mortuus eſt. Ex quo id ipſum obſecrat Paulus 1.ad Tim.2.Et hoc intendunt Aug.& D.Th. cum aiunt eſſe orandum pro omnibus, quia non conſtat,qui ſint reprobi,qui verò prædeſtinati.Ratio verò eſt, quia charitas obligat ad amandū omnes,& omnes ſunt in graui neceſſitate, indigéntq; auxilio Dei, cuius ſunt capaces,quamdiu hæc vita durat, & Deus de ſe paratus eſt ad dandum omnibus. Vnde fit, orari poſſe,& interdum debere pro iuſtis,& iniuſtis, ſiue fidelibus, ſiue infidelibus, & quantumuis excæcatis, obduratis, ſeu obſtinatis, quamdiu in hac vita eſſe poſſunt. Hoc tamen non obſtat,quominùs ex intentione orantis aliter petat pro prædeſtinatis,& aliter pro reprobis,illis efficaciter poſtulando,vt cum effectu conſequantur gloriam;his ſolum conditionatè, ſcilicet quantum eſt ex parte Dei,ſeu ſi illi non reſiſtant. Quæ intentio interdum haberi poteſt explicitè, non eſt tamen neceſſarium,ſatis enim eſt habitu,ſeu virtute illam habere,habetur autem hoc modo eo ipſo,quod homo petit ex intentione charitatis,vel placēdi Deo.

1.ad Tim.2. *Auguſt.* *D.Tho.* Debemus orare pro omnibus ſiue reprobi, ſiue prædeſtinati ſint.

12\. Neminē licet excludere, quando cum effectu ſalutem hominum poſtulamus à Deo. *Auguſt.* *D. Thom.* Nullus eſt iudicādus reprobus, quādiu viuit. Etſi liceat ab illa reprobos formaliter excludere, non tamen materialiter.

Vnde vlteriùs addendum eſt, non licere ab oratione vniuerſali, qua pro prædeſtinatis oratur, vel abſolutè petitur,vt homines cum effectu ſaluentur, non licere,inquam,aliquem excipere materialiter, vt ſic dicam,ſeu talem,aut talem perſonam abſolutè excludere,quaſi deſperando de ſalute eius. Hoc etiam intendunt Auguſtin.& D.Th. locis ſuprà citatis, loquuntúrque ſecundum communem rerum ordinem,& ſecluſa extraordinaria reuelatione. Et ita ratio eſt clara,quia nullus eſt iudicandus reprobus, quamdiu hic viuit, ergo ita à nobis iuuandus eſt,quantum eſt ex parte noſtra,ſicut is,qui eſſe poteſt in numero prædeſtinatorum.Vnde licèt in hac oratione generali,& ſuo modo efficaci pro prædeſtinatis, liceat formaliter excludere reprobos,non tamen materialiter, vt ſic dicam, hunc, vel illum hominem; quia priori modo remittitur,vt ita dicam,exceptio ad iudicium Dei,in poſteriori autem modo vſurpat homo, & præuenit diuinum iudicium,quod ignorat.Dices,interdum ſunt in aliquo tot ſigna reprobationis,vt magna morali probabilitate iudicetur, illum eſſe reprobum,ergo hoc ſatis erit ad excludendum illum dicto modo,nam ad moralem operationem ſufficit iudiciū probabile. Reſpondeo, nulla indicia eſſe ſufficientia ad iudicandum practicè, & moraliter poſſe deſperari de ſalute alicuius, quantumuis peccatoris, quamdiu viuit,& cōpos eſt ſui,& excitationis ad pœnitentiā. Sicut nullus (quantumuis peccator ſit, & magna habeat indicia ſuæ reprobationis) poteſt inde accipere iuſtam licentiam deſperandi, aut non orandi pro ſe,imò inde magis obligatur ad orandum,quia videt ſe in maiori periculo verſari,& credere ſemper debet,potentem eſſe gratiam ad ſe liberandum, & ex parte Dei non defuturam, ſi per ipſum non ſteterit.Idem ergo eſt reſpectu proximi, quē debemus ex charitate diligere,ſicut nos ipſos, & cui ſimiliter parata eſt gratia,de ſe habens eandē virtutē.

Obiectio. Reſponſio.

13\. Locus Ioan. 1.Can.cap.5. breuiter explicatur.

Hic verò ſolent difficultatem ingerere verba Ioan.1.Canon. c.5.*Eſt peccatum ad mortem, non pro illo dico,vt roget quis*;nam inde videtur colligi,licitū eſſe aliquem magnum peccatorem ab oratione excludere. Huius occaſione tractare hîc ſolent Theologi,an ſit orandum pro eo,qui peccauit peccatum ad mortem? vt videre licet in D.Thoma d.ar.7.ad 3.& Alenſi d.art.6. dub.7. Sed de hoc teſtimonio diſputaui latè in 4.tom.3.p.& ideò dico breuiter;ſi per peccatum ad mortem intelligamus finalem impœnitentiam, vt Aug. exponit, eum,qui peccatum ad mortem peccauit, eo ipſo damnatum eſſe, ac ſubinde non eſſe pro illo orandum,quia,vt dictum eſt, pro damnatis non eſt orandum. Si autem per peccatum ad mortem intelligamus quodcunque aliud ſpeciale peccatum,durante hac vita commiſſum, quantumcumque ſit graue, & in Spiritum ſanctum, & licet ſit cum magna pertinacia, & obduratione, ſemper poſſe orari pro huiuſmodi peccatore,quandiu hîc viuit,quia nunquam eſt omninò deſperanda illius correctio.Verba autem Ioannis non oſtendunt impoſſibilitatem, ſed difficultatem in obtinendo effectu talis orationis:poſita autem ſunt ad deterrendos homines ab huiuſmodi peccatis,ſeu à tali ſtatu peccati,nō ad prohibēdam huiuſmodi orationem. Imò vt exiſtimo non ſunt ſcripta ad remittendum affectum orandi pro huiuſmodi peccatore,ſed ad exaggerandum,non quamcumque orationem, ſed valdè feruentem, vel hominis multum Deo grati eſſe neceſſariam pro huiuſmodi peccatore.

Auguſt. Peccatum ad mortē quodnam ſit.

CAPVT XVI.

De oratione pro inimicis.

1\. PRæterea ſolet hîc ſpecialiter tractari,ân ſit orādum pro inimicis,vt patet in D.Th.ſuprà art.8. Alenſi d.art.6.dub.3.Medina,Nauarro,& fere omnibus Thomiſtis. Sed quia hoc propriè ſpectat ad materiam de charitate, ideo breuiter ſunt duo diſtinguenda. Vnum eſt,an poſſimus ſanctè,& licitè orare pro inimicis; aliud,an teneamur. De primo nullum eſt dubium, quin opus illud per ſe ſit optimum,& conſulendum, cum Chriſtus dicat Matt.5. *Orate pro perſequentibus,& calumniantibus vos*, & ratio eſt,quia illud eſt opus charitatis,nam quòd inimicus ſit peccator,non obſtat,quominùs ex charitate diligi poſſit, & conſequenter quòd poſſit pro illo apud Deum intercedi.De ſecundo eſt nonnulla maior difficultas,reſolutio autem,vt rectè D.Tho. notauit, ex lege charitatis dependet,ita ergo tenemur

D.Thom. *Alenſ.* *Medina.* *Nauar.* Quæſtionis titulus explicatur. *Matt.5.* Orandū eſſe pro inimicis probatur. *D.Thom.*

mur pro inimicis orare,ſicut illos diligere.Non tenemur autem illos diligere , dilectione efficaci in particulari,niſi in caſu neceſſitatis,ſic ergo nec tenemur pro illis in pariculari orare , niſi interueniēte graui neceſſitate.

Caiet. Quādo orādum ſit pro inimicis.

Diſputat verò Caiet.in illo articulo , an hæc neceſſitas habeat locum tantùm, quando inimicus indiget , vel etiam quando veniam petit, etiamſi in alia neceſſitate non ſit. Sed aduertendum eſt, aliud eſſe loqui in generali de ſignis beneuolentiæ exhibendis inimico , aliud in particulari de hoc opere orationis.Hic de hoc tantùm in particulari agimus,& de illo verum eſt,non obligari hominem ad orandum pro inimico in particulari,niſi quando ille indiget,& eſt in neceſſitate conſtitutus:ſicut non teneor illi dare eleemoſynam corporalem,niſi quando indiget. De aliis autem ſignis beneuolentiæ proportionatis ad conciliandam neceſſariam amicitiam, verum eſt , exhibenda eſſe ex obligatione, quando inimicus petit veniam, quia tunc eſt articulus neceſſitatis,quoad talia ſigna,quia non exhibere illa in tali occaſione, eſſet morale quoddam indicium odij , vnde eſſet præbere ſcandalum proximo ad continuandam inimiciam,ſed de hoc aliàs.

2\.

Animo parato eſſe debemus ad orādum pro inimico in particulari,quādo opus fuerit.

Ex hac reſolutione colligitur , licèt non teneamur ordinariè actu orare pro inimico in particulari, teneri nihilominùs ad habendam animi præparationem ad orandum in ſpeciali pro illo,ſi indiguerit,ſicut de dilectione inimicorum docet D.Th. 2.2.q.25. art.8. & ſicut in vniuerſum tenemur habere animum præparatum ad ſeruanda præcepta affirmatiua pro illis temporibus, pro quibus obligat.Ad hanc autem præparationem in præſenti videtur ſufficere , vt contrarium propoſitum nunquam habeatur, niſi fortaſſe ad vincendam tentationem,vel reſiſtendum odio,neceſſarium ſit,poſitiuum animum ſeu propoſitum exercere.

Inimicus nō debet excludi ab oratione generali pro aliis facta. *D.Thom.*

Addit verò D.Thom.dicta quæſt.83.art.8.neceſſarium eſſe, non excludere inimicū à generalibus orationibus, quas pro aliis facimus.Quæ ſententia ab omnibus approbatur.Et ratio eſſe videtur, quia tenemur diligere inimicum ſaltem in generali , quæ generalis dilectio in hoc conſiſtit , vt quando proximos generatim diligimus, non excludatur inimicus:ergo eadem ratione obligat charitas ad non excludendum inimicum à communi beneficio orationis, quando pro aliis generatim funditur.

3\.

Circa proximè dicta dubitatio.

Sed hoc nonnullam difficultatem habere videtur præſertim in praxi,quia non agimus de orationibus publicis , id eſt , quæ fiunt nomine totius Eccleſiæ, cuius nos eſſe poſſumus, vel miniſtri,vel membra,nam in illis orationibus clarum eſt debere nos conformari intentioni Eccleſiæ, & illos excludere, quos ipſa excludit,verbi gratia,excommunicatos , de quibus alibi dictum eſt ; & non excludere,quos ipſa non excludit, quia hoc eſſet diſcordare ab intentione eius,quod nō licet,eſſetque manifeſtum indicium odij,vel potius officium , quod eſt intrinſecè malum.

In particulari oratione per ſe nō videtur malum excludere inimicum.

Agimus ergo de orationibus priuatis,in illis autem per ſe loquendo, & ſecluſo ſcandalo, non videtur intrinſecè malum,excludere inimicum à quacumque oratione , in qua pro aliis oramus.Nam poſſumus orare ſolùm pro amicis , ſub amicis intelligendo omnes illos , qui non ſunt inimici,in qua oratione planè excludimus inimicos , in illo autem orandi modo nulla apparet malitia per ſe loquendo,quia nullum eſt præceptū, quod obliget tunc ad faciendam communiſſimam orationem , ſemper autem poteſt fieri ſub aliqua ratione communi , qua non includatur inimicus.

A Quod quidem in oratione mentali eſt facile ad arbitrium orantis , idémque ferè eſt de oratione vocali , quæ non fit iuxta præſcriptam aliquam formam verborum,ſed iuxta voluntatem etiam orantis, imò etiamſi verba ſint præſcripta,& generalia, poterunt facilè ex intentione orantis limitari,quæ intentio non videtur intrinſecè mala,quia illud eſt voluntarium beneficium , & non debitum communitati, vt ſupponimus , ergo non peccat orans, conferendo illud quibuſdam , & non aliis. Nam poſſet ſic orare pro iuſtis , & non pro iniuſtis , pro prædeſtinatis, & non pro reprobis , pro cognatis, amicis,aut benefactoribus,& non pro aliis,ergo & pro omnibus non inimicis,in quo excluduntur ini- B mici. Quæ ergo ſunt orationes communes,à quibus non licet inimicos excludere?

4\.

Statuitur ex cōmuni conſenſu,nō eſſe inimicū excludendum à cōmuni oratione.

Nihilominùs de illa aſſertione dubitandum non eſt , quia , vt dixi , eſt communiter approbata , & quod magis eſt , communi conſenſu , & praxi Eccleſiæ recepta videtur. Vnde contraria eſſet ſcandaloſa, & occaſionem præberet prauis moribus, fouerétque internum odium inimicorum,ad quod natura corrupta valdè propenſa eſt. Verus autem ſenſus illius axiomatis,nō eſt tam clarus,& certus.

A quibus orationibus non ſint excludendi inimici.

Primò ergo intelligi poteſt de orationibus communibus Eccleſiæ, quas peculiari modo cenſentur facere,non ſolùm miniſtri,ſed etiam qui adſunt,& cum illis offerunt,& per illos peculiariter orant, dum eis aſſiſtunt. Ab his ergo orationibus com- C munibus non poſſunt iſti excludere inimicos , vt iam dictum eſt.Secundò intelligi poteſt de orationibus communibus , non omninò voluntariis , ſed factis ex obligatione communis charitatis , quomodo tenemur interdum orare pro Eccleſia , vel pro patria,aut ciuitate, aut ſimili alia communitate , ab his ergo orationibus communibus non poſſumus excludere inimicos , qui ſunt partes illius communitatis,quia illud debitum ad illos ſuo modo pertinet, ratione cuius habent quoddam ius ad bona communia illius communitatis , inter quæ talis oratio computatur.Tertiò,quoties oratur pro aliqua communitate ſub aliqua ratione communi, quæ de ſe æquè comprehendit inimicos , ac cæte- D ros,tunc non licet excludere inimicos,etiamſi oratio aliàs merè voluntaria ſit,& abſque obligatione, quia illa eſt quædam irrationabilis acceptio perſonarum,continens virtuale odium.

Religioſus qui tenetur orare pro ſua cōgregatione,ſi inde excipit Petrū, vel Paulum ſibi inimicos,malè facit.

Vnde licet abſolutè non tenear orare pro tali communitate, tamē ſuppoſito,quòd oro, teneor orare ſine tali iniqua exceptione,vt ſi Religioſus pro Religione ſua & ſuis fratribus oret,& inde excipiat Petrum , vel Paulum ſibi inimicos , grauiter peccat, & ſic in ſimilibus.Quartò,licet in oratione priuata,quæ ſine obligatione fit , voluntarium ſit orare , ſub aliqua ratione vniuerſali, quæ non comprehendat inimicum , & in hoc per ſe non appareat intrinſeca malitia,vt obiectio facta probat, nihilominus cauendus eſt talis orandi modus tanquam periculoſus, E includit enim affectum adeo auerſum ab inimico, vt ad odium accedere videatur. Ideóque ſaltem ratione moralis periculi , poteſt ferè damnari talis modus orandi,quando ſcilicet limitatio illa ex directa intentione ſolùm fit ad excludendum inimicum,nam ſi hoc publicè fieret,cenſeretur illud eſſe ſignum quoddam odij , ergo quamuis occultè fiat, cauendum eſt morale periculum odij, quod ibi intercedit , nam qui amat periculum, peribit in illo: præterquam quòd talis oratio vix poteſt eſſe Deo grata,& accepta,quia vel ex nulla,vel ex valdè imperfecta charitate procedere poteſt.

CAPVT

CAPVT XVII.

An liceat bona temporalia orando à Deo petere.

1.

D.Thom.

Nihil determinatè petẽdum eſſe docuit Socrates.

HÆc eſt poſtrema habitudo, quam neceſſariò includit oratio, ſcilicet ad rem poſtulatam, de qua tractat Diuus Thomas dicta quæſtione 83. articulo 5. ad 6. & in 5. refert ex Valerio Maximo ſententiam Socratis Philoſophi, qui aſſerebat, *nihil vltra petendum à Dijs immortalibus, quàm vt bona tribuerent.* Itaque cenſuit ille Philoſophus, nihil eſſe à Deo determinatè petendum, & rationem addidit, quia Deus ſcit, quid vnicuique ſit vtile, nos autem ſæpe in votis habemus id, quod non impetrare melius eſſet. Quam rationem confirmare videtur

Rom. 8.

Paulus ad Rom. 8. dicens, *Quid oremus ſicut oportet, neſcimus.* Atque hæc etiam ſententia tribui poteſt

Illius opinionis fuit Vvicleph.

Vviclepho, nam ſicut negauit eſſe orandum pro aliquo in particulari, ita conſequenter negare potuit, vel debuit eſſe aliquid in ſpeciali in oratione petendum, quia eadem eſt vtriuſque ratio. Denique

Illuminatos hæreticos etiã ita ſenſiſſe, fertur.

hæretici dicti illuminati in eadem ſententia fuiſſe feruntur, dicebant enim, nihil eſſe à Deo petendum, niſi vt fiat voluntas eius, nam hoc ſolùm eſt deſiderandum, & bonis omnibus præferendum iuxta debitum charitatis.

2.

Contraria opinio tanquam certa ſtatuitur, de fide tenẽda.

Nihilominus pro certo ſtatuendum eſt, licitum eſſe aliquid determinatè à Deo in oratione petere. Quod cenſeo eſſe de fide, ſufficientérque probari ex oratione Dominica: nam poſtremo loco citati hæretici vnam tantum illius particulam, ſeu petitionem videntur admiſiſſe, ſcilicet, *fiat voluntas tua*, cùm tamen Chriſtus Dominus ſex alias nos docuerit, quibus multa in particulari petimus.

Luc. 22. & 23.

Exemplo etiam idem nos Chriſtus docuit, rogans pro fide Petri, & pro remiſſione peccati crucifigentium ipſum. Et ex tota Scriptura, præſertim ex libro Pſalmorum, & ex Epiſtolis Pauli conſtat, hunc fuiſſe vſum Sanctorum, quem etiam Eccleſia in ſuis obſeruat orationibus. Quomodo autem hoc intelligendum ſit, & qua ratione ad diuerſa bonorum genera ſit applicandum, patebit ex ſequentibus. Vnde etiam facile ſoluetur fundamentum oppoſiti erroris.

3.

Aſſertio poſita declaratur, diſtinguẽdo bona in ſpiritualia, & temporalia.

Eſt ergo aduertendum, duplex eſſe bonorum genus, quædam enim bona ſpiritualia dici poſſunt, alia temporalia. Sub ſpiritualibus hîc comprehendimus omnia honeſta bona, quibus nemo poteſt malè vti, ſiue ſint gratia, & ſupernaturales virtutes, ac earum opera, ſiue ſint virtutes morales acquiſitæ cum actibus ſuis. Sub temporalibus autem bonis comprehendimus omnia bona fortunæ, & bona corporis, vt ſunt vita, & ſalus, & bona etiam animi, quibus malè vti poſſumus, vt virtutes intellectuales, ſcientia, ars, &c. De ſpiritualibus bonis dicemus cap. ſequenti, hîc ſolùm de

Temporaliũ bonorũ ſubdiuiſio.

temporalibus, quæ ſubdiſtingui poſſunt. Nam quædam ſunt per ſe conuenientia naturæ, ac proinde per ſe appetibilia ſecundùm rectam rationem propter bonum, & conuenientem ſtatum naturæ, niſi aliquid per accidens obſtet, vt vita, ſalus, & ſcientia. Alia verò ſunt bona de ſe indifferentia, quæ propter ſe appetibilia non ſunt, ſed tantùm propter vtilitatem ad alia bona per ſe, & honeſtè appetibilia, vt ſunt honor, fama, potentia, diuitiæ, &c. Vnde inter hæc quædam ſunt vel ſimpliciter, vel moraliter neceſſaria ad conſequenda, vel conſeruanda alia bona per ſe naturæ conuenientia, vt eſt victus neceſſarius, & veſtitus, & bonum

A nomen neceſſarium ad vitæ tranquillitatem, alia ſuperabundantia, vt diuitiæ, magni honores, &c.

4.

Quorũdam opinio bona tẽporalia tãtum in ordine ad gloriã obtinendam peti à Deo poſſe docet. D.Thom.

Quidam ergo abſolutè de toto genere bonorum temporalium dicunt, talia bona non eſſe determinatè petenda abſolutè, ſed ſolum ſub conditione ſi conducant ad beatitudinem, & futura ſint inſtrumenta virtutum, & ſi aliter petantur, non eſſe licitam orationem. Hoc ſignificare videtur Diuus Thomas in d. articulo 5. vbi relata ſententia Socratis ſubiungit: *Quæ quidem ſententia aliqualiter vera eſt, quantum ad illa, quæ poſſunt malum euentum habere, quibus etiam homo poteſt malè, & benè vti*, & in articulo 6. ait, licitum eſſe, deſiderare bona temporalia, non principaliter, ſed vt quædam adminicula,

B quibus adiuuemur ad tendẽdum in beatitudinem. Vnde conſequenter ſignificat, ſolùm ſub ea ratione, & conditione peti poſſe, quia vt ex Auguſtino

Auguſt.

præmittit, *illud tantùm honeſtè petitur, quod honeſtè deſideratur.* Et ita videtur communiter intelligi Diuus Thomas ab expoſitoribus, & expreſsè affirmat

Sylueſt. Medin.

Sylueſter verb. *Oratio*, quæſtione 5. Medina dicto Cod. de Pœnitent. quæſt. 3. Et fortaſſe ſententia, quam iſti auctores intendunt, vera eſt, ſed oportet eam amplius exponere, tum vt diſtinctè intelligatur, quomodo hæc petenda ſint, tum ne iniiciamus ſcrupulos, & timorem peccandi, vbi non eſt, neque etiam nimiam licentiam demus petendi, aut deſiderandi temporalia.

5.

Varij modi petendi aliquid à Deo.

Oportet ergo aduertere, aliud eſſe petere aliquid propter ſe, vel propter aliud, aut petere ab-

C ſolutè, vel ſub conditione: nam petere propter ſe, eſt petere tanquam bonum propter ſe amabile, cui opponitur, petere propter aliud; hæc igitur duo idem valent, quod petere vt finem, vel vt medium. Vnde ſicut eſt duplex finis, ſcilicet vltimus, &

Duplex eſt finis, vltimus & proximus.

proximus, ita dupliciter poteſt aliquid propter ſe peti, ſcilicet tanquam finis vltimus, vel proximus. Et ſimiliter duobus modis dici poteſt aliquid eſſe propter aliud, ſcilicet, vel ex formali, aut virtuali relatione operantis, vel ex vi operis, ſeu modi operandi: eodem igitur duplici modo poteſt aliquid peti propter aliud. Vnde fit, vt aliquis modus petendi aliquid propter ſe, repugnet cum omni modo petendi propter aliud, vt quando ali-

D quid petitur tanquam vltimus finis: aliquando verò poſſit idem ſimul peti propter ſe, & propter aliud, vel ex vi operis, vel ex relatione operantis, vt contingit in bono, quod propter ſe petitur ſolùm tanquam finis proximus. At verò petere abſolutè, vel ſub conditione quoad vtrumque membrum, cadere poteſt tam in bonum propter ſe, quàm propter aliud poſtulatum, quia vtrumque poteſt ſub conditione aliqua deſiderari, vel abſolutè. Nam licèt ego non deſiderem ſalutem, vel honorem, niſi propter diuinam gloriam, nihilominus poſſum abſolutè illa deſiderare, quia & abſolutè deſidero finem, & abſolutè etiam cupio per hoc medium illum finem conſequi, atque ideo

E poſſum etiam abſolutè petere, vt Deus & illud bonum mihi tribuat, & ad illum finem conferre faciat, qui videtur eſſe modus valdè vſitatus, & vulgaris petendi hæc bona temporalia, quando in aliqua abundantia, vel excellentia deſiderantur.

6.

1. Aſſertio. Mortaliter peccat, qui à Deo in oratione petit bona tẽporalia tanquã vltimum finem.

Dico ergo primò, petere hæc bona temporalia propter ſe, vltimum finem in eis conſtituendo, peccatum mortale eſt. Hoc per ſe notum eſt, tum quia affectus ad temporale bonum, vt ad vltimum finem eſt peccatum mortale contrarium dilectioni diuinæ ſuper omnia, tum etiam quia poſtu-

lare à Deo complementum huius deſiderij, ſeu A
affectus ſpeciale peccatum contra Religionem eſt, quia eſt petere à Deo complementum praui deſiderij. Siquis autem attendat, hæc aſſertio locum habet in omnibus bonis creatis, quia in nullo eorum, cuiuſcumque ordinis ſit, licet vltimum finem conſtituere.

7\. *2. Aſſertio. Aliqua bona tēporalia, ſi debito modo appetantur, à Deo poſtulari poſſunt tanquam proximi fines. D. Aug.*

Dico ſecundò. Quædam ſunt bona humana, ac temporalia (in generali ſignificatione ſuprà explicata) quæ licite poſſunt propter ſe peti tanquam fines proximi, dummodo ſecundum rectam rationem deſiderentur, ac petantur, ſicut ex ſe amabilia ſunt. Probatur ex illo principio Auguſtini, *id licitè peti, quod honeſtè deſideratur.* Nam aliqua ex his bonis licitè amantur, & deſiderantur propter ſe, id eſt, propter conuenientiam, quam habent cum natura B
rationali, conuenientiam (inquam) recta ratione regulatam, ergo. Minor patet inductione, in conſeruatione vitæ, corporis integritate, & ſanitate, ſcientia, ſeu cognitione veritatis, & ſi quæ ſunt alia huiuſmodi bona. Nam ratio recta dictat, conſeruandam eſſe naturam, & procurandam corporis ſanitatem, vel ſcientiam, aut aliquid huiuſmodi, & hæc bona eſſe per ſe appetibilia per ſe loquendo, ergo eodem modo ſunt petibilia, vt ſic dicam.

Declaratur aſſertum.

Et declaratur amplius, quia in illa petitione nulla eſt circumſtantia mala per ſe, & ex intrinſeca ratione eius, & alioqui materia petitionis bona eſt, vt eſt oſtenſum, ergo. Maior patet, quia ſi aliqua eſſet circumſtantia mala, maximè, quia talia bona non petuntur propter beatitudinem, at hoc non C
ita eſt, ergo. Maior ſupponitur, quia etiam ſupponimus ex aliis circumſtantiis orationem rectè fieri, ſcilicet, conuenienti tempore, loco & modo, & ex recta fide, & cætera. Minor verò probatur, quia vel ille defectus non inuenitur, vel prout inuenitur, non eſt priuatiuus, vt ſic dicam, ſed negatiuus tantùm, id eſt, non eſt de circumſtantia neceſſaria ad bene eſſe, ſed tantum ad melius eſſe. Nam vel eſt ſermo de beatitudine naturali, vel de ſupernaturali; Item vel eſt de relatione operantis, vel de relatione, ſeu tendentia ipſius operis ex ſe. Si ſermo ſit de relatione operantis, verum eſt, tale bonum peti poſſe abſque morali malitia, ſine tali relatione ad beatitudinem, quia hæc relatio operantis non eſt intrinſecè neceſſaria ad moralem D
bonitatem, vt patet de opere eleemoſynæ facto ex naturali miſericordia, ſine vlla memoria beatitudinis, nec relatione formali, aut virtuali operantis. At loquendo de relatione operis talia bona ſatis petuntur propter beatitudinem eo ipſo, quòd propter intrinſecam conuenientiam honeſtam petuntur, ſic enim dicitur in gloriam Dei facere, quiſquis honeſtum, qua honeſtum eſt, operatur, etiam ſi aliam relationem ipſe non adiungat. Imò ipſe

D.Thom.

D.Thomas 1.2.quæſt. prima docuit, quiſquis amat bonum, amare illud propter beatitudinem, ſaltem in communi, multo ergo magis, qui verum aliquod bonum, & honeſtum petit, cenſetur petere propter beatitudinem, quia vel petit partem aliquam, ſaltem minus principalem beatitudinis naturalis, vel accidens quoddam completæ beatitudinis ſupernaturalis. E

8\. *3. Aſſertio. Bona tēporalia, quæ tāquam finis proximi poſtulātur, abſolutè peti poſſunt à Deo. D.Thom. Alenſis.*

Dico tertiò. Huiuſmodi bona, quæ modo explicato propter ſe petuntur abſolutè, & ſine vlla conditione, rectè petuntur. Hoc ſentiunt Diuus Thomas & Alexander Alenſis, vt ſtatim videbimus. Et probatur, quia licitè deſiderantut abſolute, nulla adhibita conditione, ergo etiam licitè petuntur abſolute, & ſine conditione. Conſequentia probata iam eſt, & antecedens probatur, quia illa obiecta habent ex ſe bonitatem, & honeſtatem, vnde poſſunt ita amari. *Probatur.* Et confirmatur, quia qui tantùm cogitat de conuenientia ſalutis, vel ſcientiæ, & illam propterea deſiderat, ac petit, quia iudicat, ſecundum rectam rationem eſſe amabilia hæc bona, nihil aliud conſiderans de alio fine, vel conditione, ille abſolutè petit, quandoquidem conditionem non ponit, & tamen non malè facit, quia in illo actu nulla eſt circumſtantia mala, vt dictum eſt: durúmque eſſet, ſine maiori fundamento damnare omnia huiuſmodi deſideria, vel petitiones, quæ frequenter in hominibus etiam timoratis, licèt non eximiè perfectis, inueniuntur. *Cōfirmatur.*

Obiectio.

Dices, etſi hæc bona ſint per ſe appetibilia, nihilominus talia ſunt, vt eis malè vti poſſimus, ergo temeritas quædam eſt illa abſolutè petere, vt ergo prudens ſit petitio, neceſſe eſt, vt actu, vel virtute includat conditionem, ſi talia bona nobis profutura ſunt ad beatitudinem, ſeu ſalutem animæ, vel ſaltem ſi nocitura non ſunt. Vnde quamuis fortaſſe petens non apponat expreſsè hanc conditionem, ſemper debet intelligi virtute aut interpretatiuè poſita, vt oratio bona ſit. 9.

Dilutio. Nullum eſt in hac vita bonum, quo homo malè vti nō poſſit.

Sed contrà primò, quia nullum eſt in hac vita bonum, quo homo pro ſua libertate non poſſit malè vti aliquo modo. Nam licet virtutibus non poſſimus vti tanquam principiis ad malos actus eliciendos, poſſumus tamen ex illis ſuperbire, & ita illis aliquo modo malè vti, idémque eſt de peculiaribus auxiliis, aut fauoribus gratiæ; & nihilominus ex ſententia omnium hæc bona poſſumus abſolutè deſiderare & petere, ergo illa ratio non ſufficit, quominus etiam alia bona per ſe conuenientia naturæ poſſimus abſolutè petere. Nam quod fortaſſe faciliùs malè vtamur his bonis corporis, aut intellectualibus, aut moralibus, vel ſupernaturalibus, hoc parum refert, quia ſi illud eſt morale periculum, talis abuſus, ſiue ſit maior, ſiue minor, reddet actum malum, ſi autem periculum non eſt morale, non ſufficit, vt actus ſit malus, etiamſi maior, vel minor ſit, nunquam attingendo, vt dixi, morale periculum. Talis autem ad ſummum videtur eſſe differentia inter hæc bona naturalia, & moralia, nam prauus vſus ille valde accidentarius eſt, & in occaſione, quæ interdum ſumitur ex ipſa virtute, & bonis gratiæ, grauior lapſus timeri poteſt, ita vt licèt periculum ex ſe minus ſit, magis timeri poſſit propter grauitatem detrimenti: ergo ſi hoc non obſtat, quominus talia bona abſolutè peti poſſint, neque in aliis bonis obſtabit.

Accedit ſecundò, quòd qui hæc bona honeſtè deſiderat, hoc ipſo quantum eſt ex ſe, illa deſiderat ad bene, & honeſtè illis vtendum, vnde non oportet, vt ſub conditione illa petat, ſed potius vt ſimul petat talem conditionem in ſe impleri, videlicet, vt talia bona obtineat ad bene, & honeſtè illis vtendum, prout ipſa per ſe, & natura ſua poſtulant. Tandem dicimus (ne ſolùm de nomine fiat diſputatio) omnes fateri, actum illum, prout à nobis declaratus eſt, eſſe licitum, etiamſi ex particulari intentione operantis, vel præſenti, ac formali, vel præterita, & virtualiter manente, conditio non apponatur, quia nimirum operans nihil vnquam de illa cogitauit. Hunc ergo nos vocamus actum abſolutum. Si quis autem contendat ex natura operis, interpretatiuè includi illam conditionem, non eſſet fortaſſe contradictio in re; nam certè qui hæc bona honeſtè deſiderat, ſemper habet hanc animi præparationem, 10.

nem, vt ſi virtutem ſint impeditura, vel ſi futura ſint in occaſionem ruinæ, ea nolit: hæc verò conditio magis eſſe intelligitur in bona diſpoſitione ſubiecti quaſi habituali, quàm in ipſomet actu petendi, & ideò illum abſolutum vocamus.

11.
4. Aſſertio. Bona indifferentia quà vitæ degendæ neceſſaria ſunt, eodem modo peti poſſunt, ac ipſa bona corporalia, vel intellectualia per ſe optabilia.

Dico quartò, Quando bona indifferentia, vt diuitiæ, & ſimilia, non ſimpliciter, nec cum exceſſu petuntur, ſed cum hac moderatione, ſcilicet quantùm ad huius vitæ commoditatem neceſſaria ſunt, tunc eodem modo peti poſſunt, quo ipſa bona corporalia, vel intellectualia, quæ per ſe expetibilia ſunt. Hanc aſſertionem intendit, vt exiſtimo, Diuus Thomas dicto articulo 6. & Alexander Alenſis dicta quæſtione 26. artic.3. §. primo. Et videtur rectè probari ab eiſdem ex illo Prouerb.30. *Diuitias, & paupertatem ne dederis mihi, ſed tantùm victui meo tribue neceſſaria.* Item ex illa petitione orationis Dominicæ. *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie*; per quam ſuppono peti panem etiam corporalem, vt Chryſoſtomus, & alij exponunt, licet alia etiam includat, vt libro quarto videbimus. Conſonat etiam illud Geneſ.28. *Si fuerit Dominus mecum, & cuſtodierit me in via, per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad veſcendum, & veſtimentum ad induendum, reuersúſque fuero proſperè ad domum patris mei, erit mihi Dominus in Deum.* Vbi petitio moderata talium bonorum non ſolùm abſoluta eſt, ſed etiam voto confirmata. Præterea hoc ſentit Auguſtinus Epiſt.121. ad Probam, capite 6. & ſequentibus. Cum enim dixiſſet: *Si optant ſibi, ac ſuis ſufficientiam rerum neceſſariarum,* & cætera, ſubiungit. *Hanc ergo ſufficientiam non indecenter vult, quiſquis vult, neque amplius vult.* Et cùm adduxiſſet locum Prouerbiorum, ſubiungit. *Vides certè, & iſtam ſufficientiam non appeti propter ſe ipſam, ſed propter ſalutem corporis, & congruentem habitum perſonæ hominis, quo habitu non ſit inconueniens eis, cum quibus honeſtè, & officioſè viuendum eſt.* Additque ſequentia verba, quæ hanc, & præcedentem concluſionem confirmant. *In his itaque omnibus incolumitas hominis, & amicitia propter ſe ipſam appetuntur, ſufficientia verò rerum neceſſariarum non propter ſeipſam, ſed propter duo ſuperiora quæri ſolet, cùm decenter quæritur.* Et hoc confirmat vſus Eccleſiæ, nam in litaniis, & collectis ſæpe poſtulat temporalia bona, vt pluuiam, vel ſerenitatem, nulla adiecta conditione. Ratio ergo aſſertionis ex his verbis facilè confici poteſt, quia eo modo, quo petitur aliquid propter ſe, poteſt etiam peti medium neceſſarium ad illud obtinendum. Item illa petitio iam habet finem honeſtum, vnde licèt materia ex ſe ſit indifferens, honeſtatur ex fine, & eo ipſo quòd cum dicta moderatione petitur, tollitur morale periculum, quod in abundantia harum rerum temporalium eſſe ſolet; ergo ex omni capite honeſta eſt talis oratio. Eſt autem talis oratio abſoluta eo modo, quo dictum eſt de præcedenti, ſemper tamen habet intrinſecè ſubintellectam limitationem illam, vt hæc ipſa quantumuis moderata ſufficientia, non deſideretur cum diſcrimine virtutis, ſeu ſi futura ſit occaſio alicuius peccati, quæ limitatio in omni honeſto amore creaturæ includitur, quatenus non amatur ſuper omnia, neque vt vltimus finis, nec ſine fine honeſto.

D.Thom.
Alenſis.
Prouerb.30.
Chryſoſt.
Geneſ.28.
Auguſt.

12.
5. Aſſertio. Bona indifferentia abſolutè peti non debent, quando cum exceſſu petuntur.
D.Thom.

Dico quintò, Hæc bona indifferentia diuitiarum, honorum, & cætera non ſunt abſolutè petenda, quando cum exceſſu aliquo, vel abundantia, aut ſine moderata limitatione petuntur. Hanc aſſertionem intendit, vt opinor, Diuus Thomas in
A dicto articulo quinto, & ita conciliantur illi duo articuli, quintus, & ſextus, nam in ſexto docet, temporalia bona poſſe peti, intelligit autem cum Auguſtino, quando cum moderata, vel neceſſaria ſufficientia petuntur, in quinto verò articulo abſolutè docet, hæc bona non eſſe petenda, vtique indefinitè, ſeu abundanter, & abſque vlla conditione. Ratio verò eſt, quia in primis, vt hæc bona honeſtè petantur, neceſſe eſt, vt non propter ſe, ſed propter honeſtum finem petantur, vix autem poſſunt ita peti, niſi petantur cum moderatione, & limitatione accommodata honeſto fini, & tunc iam petentur modo explicato in præcedenti aſſertione, nam illa moderatio, & ſufficientia non poteſt eſſe vna in omnibus, ſed
B pro ratione ſtatus, vel finis conuenientis homini iuxta conditionem ſuam. Eſt autem conſiderandum, aliud eſſe deſiderare hæc bona, præſuppoſito ſtatu, & fine, quem intendere, vel conſeruare neceſſe eſt, aliud verò eſſe deſiderare abundantiam talium diuitiarum vltra præſentem ſtatum, & finem neceſſarium, intendendo nihilominus bonum vſum talium diuitiarum, vel munerum, aut honorum, & hunc vocamus ſuperabundantem affectum, qui etiam malus non eſt, ſtante illo fine, & nihilominus dicimus, talem exceſſum temporalium bonorum non eſſe abſolutè petendum, ſed adhibita conditione, ſi ad ſalutem animæ, vel diuinam gloriam profutura ſint. Et ratio eſt, quam inſinuauit D. Thomas, quia talis
C abundantia tam eſt periculoſa, vt dixerit Chriſtus Dominus, impoſſibile eſſe diuitem ſaluari, & Paulus. *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & laqueum Diaboli, & deſideria multa inutilia, & nociua,* &c. prima ad Timoth. 6. Vnde licet homo, quando hæc appetit, & petit, videatur ſibi bonam intentionem habere, periculosè nihilominus deſiderat, & petit, quia difficillimum poſtea eſt, acquiſitis talibus bonis, illam intentionem exequi, ergo non ſine aliqua imprudentia, ac temeritate abſolutè petuntur, debet ergo ſemper adhiberi conditio etiam ex parte ipſius petentis. Præterea videtur hoc neceſſarium ad moderandum affectum, nam quando hæc bona
D abundanter, & ſine limite quæruntur, ſemper ſollicitant affectum, & de ſe inducunt varia deſideria, & coniiciunt hominem in multa pericula, ergo oportet ſaltem conditionem adhibere ad moderandum affectum, & morale periculum vitandum.

Auguſt.

Bonorum abundantia etiam ad bonum vſum, poſtulanda non eſt niſi ſub côditione.

1.ad Timoth. 6.

13.
Medina.
Aliquæ ſunt virtutes, quas homo abſolutè deſiderare non debet.

Ex quo infert Medina ſupra, aliquas eſſe virtutes morales, quas homo ſimpliciter deſiderare, aut petere non debet, vt magnificentiam, liberalitatem, & alias, quæ ſine vſu abundantium diuitiarum, vel honorum, aut publicorum munerum comparari non poſſunt. Sed hoc intelligendum eſt de his virtutibus, quantũ ad exteriorem vſum, ſeu exercitium illarum, nam licet ille vſus ſimpliciter bonus ſit, nihilominus propter periculum
E non eſt abſolutè poſtulandus, nec bona temporalia propter ipſum, ſed adhibita conditione: hoc verò non obſtante, ipſæ virtutes quoad ſubſtantiam earum deſiderari poſſunt, imò & exerceri quoad affectum, & internum animi propoſitum, quia per ſe honeſtæ ſunt.

14.
Vide Ambr. ſerm. 22. in Pſal.118. circa illa verba. Appro-

Sed quæres, an abſolutè petere talia bona cum propoſito benè vtendi illis, in rigore peccatum ſit, & an ſit mortale, vel veniale, vel tantùm ſit infirmitas hominis minus perfecti? difficile enim eſt, actum hunc damnare tanquam ſemper, vel intrinſecè

pinquet oratio mea in cõſpectu tuo Domine.

Liceátne deſiderare diuitias, & honores?

ſecè malum. Hæc interrogatio pẽdet ex aliis quæſtionibus pertinentibus ad alias materias, an liceat deſiderare diuitias, honores, & dignitates, vt Epiſcopatum, & ſimiliã, abſoluto deſiderio cum intentione bene vtendi illis bonis. nam quale eſt illud deſiderium, talis eſt hæc oratio. Si ergo conſideremus obiectum intrinſecum illius deſiderij, non eſt malum, ſed indifferens: finis autem etiam ſupponitur bonus, ergo ex his non poteſt damnari ille actus tanquam intrinſecè malus. Solùm ergo poteſt dubitari ratione periculi, quia nulla alia circumſtantia intrinſecè mala cogitari poteſt, quæ cum tali actu neceſſariò coniuncta eſſe videatur, vnde ſupponere poſſumus, quòd fiat debito tempore, & loco, & conuenienti modo quoad reliquas omnes circumſtantias. Ratione autem ſolius periculi non videtur poſſe in vniuerſum damnari actus ille, tum quia tale periculum non videtur ſemper eſſe proximum, & morale, tum etiam quia non videtur eſſe æquale hoc periculum in omnibus hominibus: vnde aliqui poſſunt non temerè ſperare ſe benè vſuros hac opulentia diuitiarum, ſi eis concedatur. Tum præterea, quia multæ ſunt actiones, vel negotiationes humanæ, vt mercatura, & ſimiles, in quibus ineſt huiuſmodi periculum, & nihilominus non eſt intrinſecè malum illas exercere, & huic ſe committere periculo: ergo ſimile quid deſiderare, aut petere abſolutè non eſt per ſe intrinſecè malum ratione periculi.

15. Illa bona deſiderare non licet ratione periculi.

Dico ergo, hunc orandi modum non exclùdi à nobis tanquam per ſe, ac intrinſecè malum, ſed tãquam periculoſum, ac propterea vitandum. Supponimus enim, quoad habitualem diſpoſitionem, & intentionem ſemper retineri animum non ita volendi hæc bona, vt etiamſi nocitura ſint animæ, ſibi ea donari quis velit, nam hoc iam eſſet in eis ponere vltimum finem, & à fortiori nullo modo ea referre in Deum, ac verum vltimum finem; & ideo illa ſic petere graue eſſet crimẽ. Vnde eo ipſo quòd quis appetit hæc bona cum hac affectus moderatione, vt propter bonum vſum illa velit, & cum intentione, ac ſpe cauendi periculum, quod in eis eſt, virtualiter, vel ſaltem habitualiter retinet animum nolendi illa, ſi animæ nocitura ſint. Tunc ergo dici poteſt talis oratio habere quaſi intrinſecam, & innatam conditionem, vt ſuprà notauimus: & nihilominus nunc addimus, quando oratio eſt de huiuſmodi bonis temporalibus (quæ generali nomine ſuperflua dici poſſunt) vt conuenienter fiat, addendam eſſe aliquam expreſſam conditionem ex parte orantis ad moderandum, & continendũ eius affectum. Quod ſi quis aliter illa petat, non ſtatim illum damnamus, nec peccare dicimus, credimus tamen non ſine periculo ita orare, & talem orandi modum eſſe non paruum indicium nimij affectus ad talia temporalia bona, qui raró erit vacuus omni culpa. Quin etiam addimus petitionem talium bonorum ex definito affectu, ac deſiderio, quantumuis addatur conditio, imperfectam eſſe, quia deſiderare hæc bona temporalia non eſt de ſe perfectionis opus, cùm Chriſtus Dominus conſuluerit, ea relinquere, & contemnere.

CAPVT XVIII.

An orando pro temporalibus bonis petamus à Deo aliquam gratiam, & propter Chriſtum.

1. Difficultatis ratio.

EST ad explicandum difficile in hac oratione de temporalibus bonis, quidnam à Deo petamus. A Ratio difficultatis eſt, quia per orationem non poſſumus poſtulare à Deo dona naturæ, ſed gratiæ, at hæc temporalia bona, licet ſint dona Dei, non tamen ſunt gratiæ, ſed naturæ. Maior colligitur ex Hieronymo & Auguſtino, & Conciliis, ac Patribus, quatenus ex oratione colligunt veritatem, ac neceſſitatem gratiæ. Vnde quia Pelagius dicebat, bona opera fieri per vires naturæ abſque donis gratiæ, intulerunt Patres, ex errore Pelagij ſequi non eſſe orandum Deum pro bonis operibus: quæ collectio non eſſet bona, ſi Deus eſſet orandus non tantùm pro donis gratiæ, ſed etiam pro donis naturæ. Hanc doctrinam Patrum ſupponimus ex materia de Gratia, & eſt clara apud Hieronymum Epiſt. ad Cteſiphontem, & lib. 1. B contra Pelagianos ferè à principio, & Auguſtin. lib. de Perfectione iuſtitiæ circa finem, in vltima reſponſione, & lib. de Natura, & Gratia cap. 18. & in Epiſt. 107. & in 90. cui ſuſcribunt alij etiam Epiſcopi Africæ, & in 91. quæ eſt reſponſio Innocentij, & habetur inter Epiſtolas eius, éſtque 25. Item Cœleſtinus Epiſtol. 1. ad Epiſcopos Galliæ, cap. 9. Quòd autem temporalia bona non pertineant ad ordinem gratiæ, ſed naturæ, videtur per ſe notum. Vnde explicatur, & augetur in hunc modum difficultas, quia hæc temporalia bona proueniunt ex naturalibus cauſis, cum generali concurſu Dei, quando ergo illa petimus, aut miraculum petimus, aut ſolum poſtulamus quòd per communem curſum cauſarum nobis C proueniant. Primum dicere nimium eſt, quia ordinariè, & ſine peculiari inſpiratione, & dono fidei non ſunt poſtulanda miracula, eſſétque tentare Deum tam frequenter miraculum petere. Secundum autem nimis parum eſt, quia cauſæ ſecundæ neceſſitate quadam naturali agunt, & Deus præbet illis concurſum ad modum naturæ, nam licèt per actum ſimpliciter liberum concurrat, tamen ex lege eſt quaſi naturalis concurſus, adeò vt ſit miraculum, illum ſuſpendere. Cùm autem hæc bona petimus, non ſolùm poſtulamus, vt Deus non auferat concurſum ſuum, vel ne miraculosè faciat, vt eis priuemur, difficile ergo eſt declarare, quid petamus, quia inter illa duo nòn videtur dari medium, quia immutare ordinem D naturæ ad conferenda hæc bona, miraculoſum eſt.

Per orationẽ nõ poſſumus poſtulare à Deo dona naturæ, ſed gratiæ.

Hier. *Auguſt.*

Cœleſt.

Augetur difficultas.

Bona tẽporalia non eſſe petẽda à Deo, quæ ratio ſuadeat.

2. Nonnulli dicunt temporaliũ bonorũ collationem per generalem Dei cõcurſum, & prouidẽtiam in oratione poſtulari.

Sot.

In hac difficultate varij dicendi modi inſinuantur ab auctoribus. Vnus eſt, per hanc orationem ſolùm poſtulari à Deo, vt ea nobis conferat ſuo generali concurſu, & prouidentia. Ita ſentit Sotus lib. 1. de Nat. & Grat. c. 21. ad 2. arg. Gregor. circa finem. *Petimus* (inquit) *à Deo pluuiam, & alia benigna tempora, & temporalia, quæ tamen per cauſas ſecundas ſolo generali adiutorio elargitur nobis.* Et hoc modo ait ibidem, eſſe agendas Deo gratias, pro quocumque bono morali, etiamſi interdum merè naturale ſit, & abſque gratia fiat. Vnde conſequenter ſignificat, eſſe in oratione petẽdum adiutorium ad bo- E num opus morale, vel ad opus artis, aut ſcientiæ, etiamſi tantùm ſit adiutorium naturæ, & non gratiæ. Idem ſentit Vega Opuſc. de Iuſtificatione q. 12. vbi ait, hæc temporalia, quamuis petantur, non concedi, niſi per communẽ curſum naturæ, & generalem concurſum Dei, & nihilominus peti debere, quia ſimpliciter ſunt beneficia Dei, & plus ipſe in eis operatur, quàm nos: & quamuis paratus ſit ad dandum ſuum concurſum, tamen ſimpliciter non debet illum ex iuſtitia, poſſétque illum non dare, ideóque meritò vult, vt à nobis poſtuletur,

Vega.

letur, & vt petendo recognoſcamus eſſe hoc Dei beneficium.

3. *Obiectioni occurritur.* Quod ſi obiiciatur, hoc modo eneruari rationem Patrum ex oratione ſumptam contra Pelagium. Reſponderi poteſt in primis, veriſimile eſſe Pelagium negaſſe non ſolùm neceſſitatem gratiæ, ſed etiam neceſſitatem concurſus diuini ad bona opera libera, ideóque voluiſſe illa omnino eſſe noſtra, & nullo modo beneficia Dei, niſi in radice, quatenus dedit naturam, vel voluntatem: ita enim ſignificat Hieronymus dicta epiſtola ad Cteſiphontem, & interdum Auguſtinus. Et ideo ex illa ratione hoc ſolùm cõtendunt Hieronymus, & Auguſtinus noſtram voluntatem nõ ſufficere ad opera bona, nam ſi ſola noſtra voluntas ſufficeret, non eſſet, cur oraretur Deus, vt Auguſtinus ſuprà dixit: oratur ergo Deus, quia ipſe eſt principalis auctor cuiuſcumque boni. Quomodo autem ſit auctor huius, vel illius boni, ex illa ſola ratione diſcerni non poteſt, ſed aliis principiis, vel teſtimoniis Scripturæ vtendum eſt, quæ Sancti non omittunt.

Hieron. Auguſt.

Ad bona opera non ſufficit ſola bona voluntas noſtra.

4. Ille dicendi modus non plenè rem explicat. Nihilominus non acquieſcit animus in hoc modo dicendi. Primò, quia negari non poteſt, quin aliquo modo infirmet rationem Patrum, ſítque reſponſio præter intentionem eorum, nam ex oratione immediatè concludunt neceſſitatem gratiæ. Eo vel maximè, quòd valde incertum eſt, an Pelagius negauerit generalẽ concurſum Dei, ſaltémque non legimus Concilia, aut Patres facere in hoc magnã vim contra Pelagium, ſed vt doceant & oſtendant neceſſitatem adiutorij diuini ſuperantis naturam. Præterea ratio ſuperiùs facta non parum me mouet, quia non petimus à Deo ſolùm, vt præbeat generalem concurſum, quem negare miraculum eſſet. Sicut enim non ſemper poſtulamus, vt miraculum faciat ad dandum nobis huiuſmodi bona, ita non tantùm poſtulamus, ne per miraculum nos illis priuet. Item exemplis hoc facilè oſtendi poteſt, ſi vnuſquiſque per reflexionem ſuam recogitet, qua intentione hæc petat. Quando enim peto à Deo vitæ conſeruationem, nõ ſolùm peto, vt Deus non ſuſpendat proprium ſuum influxum, quo me cõſeruat, iam enim ſcio, Deum non eſſe ſuſpenſurũ illum ex ſe, nec de hoc quiſquam eſt ſollicitus, peto ergo alium modum conſeruationis, & protectionis Dei. Similiter quando petimus, vt in bello inimici Eccleſiæ dexteræ Dei potentia cõterantur, non ſolùm petimus, vt concurrat generali concurſu cum noſtris militibus, vel cum hoſtibus nõ concurrat miraculoſo modo, nam illud prius parum eſt, & ſupponitur potius, quàm petatur, poſterius verò nimis eſt inuſitatum, aliud ergo petimus.

5. Bona temporalia eſſe petenda, vt conducũt ad gratiam, docent aliqui. Dicunt ergo alij, bona tẽporalia non eſſe petenda à Deo, niſi quatenus ad veram gratiam pertinere poſſunt. Quamuis enim hæc bona ſecundum ſe ſpectata, naturalia ſint, tamen quatenus poſſunt eſſe inſtrumenta virtutis, & ad ſalutem æternam obtinendam deſeruire, ad ordinem gratiæ eleuantur, vnde ſub ea ratione cadere poſſunt ſub meritũ iuſtorũ. Quia igitur hæc bona humana, ſiue externa, ſiue corporis, ſiue intellectus (quãtum ad naturales ſcientias, & artes) non ſunt poſtulanda à Deo, niſi quatenus ad æternam gloriam referuntur, & proſunt, ideo non petuntur, niſi ſub ratione gratiæ. Sed licet hoc ex parte verum ſit, non euacuat totam difficultatem propoſitam, nam in primis, vt hæc bona honeſtè petantur, ſatis eſt, vt propter finem honeſtum pertinẽtem ad commoditatem naturæ recta ratione regulatam petantur, vt ſuprà dictũ eſt, ergo tunc non petuntur vt dona gratiæ,

Hic etiã dicendi modus non omnino ſoluit difficultatem.

A ſed tantùm vt naturalia beneficia. Dicet aliquis, eo ipſo quòd non excluditur ſupernaturalis finis, in ipſa petitione includi, quia ex diuina ordinatione, & prouidentia omnia hæc bona dantur, & præparantur hominibus propter illum finem. Sed hoc non ſatisfacit, quia illa relatio in ſupernaturalem ſalutem tenet ſe ex parte Dei, non verò ex parte hominis petentis talia bona, quia quantum in ſe eſt, non aliter illa petit, quàm ſi tantùm deſeruirent ad naturalem fœlicitatem, ergo licet illa, vt ſunt ſub tali relatione ex parte Dei, ad ſupernaturalem prouidentiam pertineant, & vt ſic participent rationem gratiæ per quamdã extrinſecam denominationem, tamen vt cadunt ſub talem orationem, non petuntur vt dona gratiæ, ſed ſolùm vt B beneficia naturalia, ſicut in tractatu de Prædeſtinatione diximus, quòd licèt bona complexio, aut educatio accommodata ad virtutem poſſit eſſe effectus prædeſtinationis, & vt ſic, habeat rationem gratiæ, nihilominus naturale opus, vt procedens ab illa complexione, non eſt ex illo capite effectus gratiæ, ſed naturæ, quia non eſt ab illa complexione, vt eſt ſub tali relatione, ſed tantum ſecundum ſe. Sic ergo in præſenti, qui petit illa bona ſecundũ ſe ſpectata, & non vt ſunt ſub tali relatione diuina, ſimpliciter petit bona naturæ, non dona gratiæ.

Obiectio.

Solutio.

Et præterea ſiue petantur hoc imperfecto modo, ſiue alio excellentiori ex virtuali, vel etiam ex formali relatione ad finem ſupernaturalem, vel C etiam ſub expreſſa cõditione, ſi ad illum finem profutura ſint, & nõ aliter, adhuc manet difficultas poſita, quomodo per hanc orationem petatur aliquid ſupernaturale, vel quod ſine auxilio ſupernaturali haberi non poſſit. Hoc enim Patres videtur requirere in materia orationis, ſeu ex parte rei poſtulatæ. Quòd autem ad hoc non ſufficit relatio in finem ſupernaturalem, probatur, quia per hanc orationem non petitur relatio in illum finem, ſed hæc potius ſupponitur, & ſolùm poſtulatur effectio talis boni, quæ naturalis eſt. Aſſumptum declaratur, quia vel hæc relatio cõſideratur ex parte Dei, & ſic omnes credimus, & ſupponimus, ſicut Deus creauit hominis naturam propter illum finem, ita etiam præparaſſe illi hæc ſubſidia naturæ, vt ad eundem D finem illi deſeruirent. Si verò conſideretur relatio illa ex parte hominis petentis, cùm ſupponatur petere illa bona propter talem finem, iam ſupponitur recepiſſe gratiam ad deſiderandum, & petendum illa bona ſic relata, & non aliter, ergo non eſt hoc quod poſtulatur. 6.

Non expeditur etiam difficultas, licèt ſub illa relatione talia bona petantur.

Dicendum ergo videtur, in petitione horum bonorum, ſi ex fide, & gratia oriatur talis oratio, vt nunc ſupponimus, non ſolùm poſtulari à Deo, vt ea nobis conferat, concurrendo generali modo cũ cauſis ſecundis naturalibus, etiam in ordine ad finem ſupernaturalẽ; ſed etiam, vt nobis cum effectu conferat talia bona, ſi nobis profutura ſunt ad ſalutem, vel ſaltem ſi nocitura non ſunt, etiamſi neceſſarium ſit, Deum illa nobis procurare per ſpe- E cialem aliquam prouidentiam, qualem ipſe nouit magis accommodatã. Hoc mihi videtur ſatis probari ex dictis circa alias ſententias, nam re vera incredibile eſt, quòd ſolùm petamus generalem concurſum, vt mihi probant omnia, quæ adduxi, & ex intentione Eccleſiæ, & communi ſenſu fidelium id ſatis conſtare videtur. Præterea hoc modo ſaluatur ratiocinatio Patrum cõtra Pelagiũ, quia omnis ſpecialis prouidentia Dei vltra cõcurſum naturæ debitum, gratia dici poteſt, præſertim in hoc ſtatu, in quo 7.

Propoſitæ difficultatis enodatio.

Petimus à Deo bona illa nobis procurati per ſpecialẽ prouidentiam, ſi neceſſarium ſit.

Specialis prouidentia Dei gratia dici poteſt.

in quo tota hæc prouidentia ad ſupernaturalem ſalutem refertur, de quo plura dicemus cap. ſequenti.

8. Obiectioni reſpondetur. Non ſemper ſic orantes petimus miraculum.

Nec verò hinc ſequitur per has orationes ſemper à Deo poſtulari miracula (huic enim tãtùm obiectioni ſupereſt reſpondendũ) negamus autẽ hanc illationem. Primò, quia non ſemper ſpecialis, vel extraordinaria prouidentia continet miraculum, quia nõ eſt neceſſe, vt per illam fiat aliquid contra debitum naturæ, ſed ſatis eſt, quòd fiat aliquid vltra debitum. Et ſimiliter neceſſarium non eſt, vt fiat aliquid contra ordinariam legem, imò nec præter totam legẽ ordinariã vniuerſalis prouidentiæ Dei, ſed ſolum, vt fiat aliquid vltra legem debitam huic vel illi naturæ particulari. Quod ita poteſt breuiter declarari: nam hæc naturalia beneficia, vt ſunt pluuiæ, congrua tempora, victoria in humano bello, aptitudo ad ſcientiã, & ſimilia, licèt per ſe pendeant ex cauſis naturalibus, vel obiectis, & aliis principiis, tamẽ concurſus ipſarum cauſarum pendet ex variis motibus, qui ſine miraculo poſſunt à Deo fieri, vel per Angelos, vel ad nutũ ſuæ voluntatis. Et hoc modo poſſunt ſine miraculo per ſpecialẽ prouidentiam Dei, vel præparari apti concurſus cauſarum ſecũdarum tum efficiẽtium, tum materialium, vt talis effectus ſequatur; vel poſſunt auferri impedimenta, quæ Deus nouit futura, ſi omnes inferiores cauſæ ſuum curſum agere ſine interuentu alicuius prouidentiæ ſpecialis ſinerẽtur.

Poſtulamus à Deo peculiarem protectionẽ in præſtando nobis hæc bona.

Hoc ergo modo poſtulamus à Deo peculiarem protectionem, & curam in præſtando nobis hæc bona, quod non eſt tentare ipſum, vel eius potentiã, ſed eſt ſupernaturalem eius prouidentiam recognoſcere. Eò vel maximè, quòd non abſolutè petimus extraordinarias illas actiones diuinæ prouidentiæ, ſed ſolùm quatenus ad effectum conſequendũ fuerint neceſſariæ. Sæpè enim effectus à nobis deſideratus, ac poſtulatus eueniet per communẽ curſum cauſarũ naturalium, & tunc ſatis exaudit Deus orationem pro tali effectu, ſi cũ huiuſmodi cauſis concurrat, & non permittat per actionem Dæmonum impediri, prout interdum poteſt, quod etiam nos poſtulamus, quando hæc bona petimus. Denique quoniam interdum fieri poteſt, vt ad obtinendum bonum poſtulatũ, verbi gratia, corporis ægrotãtis, neque ordinaria, neque extraordinaria naturalis prouidentia ſufficiat, ſed miraculoſa neceſſaria ſit, nullum eſt inconueniens, quod ad hoc totũ extendatur orantis intentio, & petitio, quia hoc non eſt tentare Deũ, quia non petitur ſimpliciter miraculum, ſed ſub conditione, ſi fuerit neceſſarium, & ſuppoſita conuenientia beneficij poſtulati.

Quomodo Ezechias orauerit, quã do petiuit ſalutẽ à Domino. Iſ. 38. & 4. Reg. 20.

Et hoc modo credendum eſt oraſſe Ezechiam, quando ſalutem poſtulauit, & obtinuit, & in Scriptura inueniuntur plures orationes ſimiles, & orationes Eccleſiæ pro huiuſmodi bonis temporalibus, præſertim generalibus, ita poſſunt conuenienter intelligi. Sic etiam ſolent fideles petere ſalutem, vel ſimilia bona in locis piis, in quibus ſolet Deus ea miraculosè operari in Chriſti honorem, vel Virginis, aut alicuius Sancti per eius interceſſionem, & interdum ea impetrant miraculoſo modo iuxta rationem fidei ſuæ, vel prout eis expedit, aut communi Eccleſiæ bono. Ita ergo ſatis conſtat, quomodo hæc bona licèt aliàs naturalia ſint, per orationem conuenienter petantur.

9. Obiectio.

Solùm video obiici poſſe, hunc modum petendi hæc bona ſolùm habere locum in oratione, quæ procedit ex fide, nam oratio, quam explicuimus, manifeſtè procedit ex tali exiſtimatione de Deo, A quæ per ſolam fidem haberi poteſt. At poſtulatio horum bonorum videtur poſſe fieri naturali lumine, & per virtutem acquiſitam, vt ſentit Caiet. 2. 2. q. 83. art. 4. Et patet de Paganis, & aliis infidelibus

Solutio. Infideles qua ratione hæc bona terrena à Deo petãt.

qui ſimilia bona à Deo petunt. Reſpondeo breuiter illis infidelibus, vel quibuſcumque ſic petentibus, ſufficienter fortaſſe ſatisfieri per reſponſionem Soti, & Vegæ. Addo verò vix poſſe intelligi in huiuſmodi hominibus veram orationem, & petitionem à Deo talium bonorum, niſi intelligantur habere exiſtimationem aliquam, ſaltem per humanam credulitatem, tum de prouidẽtia Dei, & quod ſit auctor talium bonorum, tum de poteſtate libera eius vel ad impedienda illa, ſeu concurſum naturalium cauſarum, per quas fieri debent, vel ad conB ferenda illa, aut ſine talibus cauſis, aut ſaltem præparando, & procurando cauſas, per quas fiant. Nam ſi iſti infideles cogitent Deum, vel non cooperantem cum cauſis ſecundis, vel ita cooperãtem, vt non poſſit ſuum concurſum immutare, nec potentem ad operandum aliquid immediatè per ſe ipſum circa ipſas cauſas ſecundas, ſaltem applicando illas ad hoc, vel illud operandum, non apparet, quomodo poſſint talia bona à Deo poſtulare. Qui ergo illa petunt, aliquam cogitationem habent de hac poteſtate, & dominio Dei, ſiue illam concepeperint ex humana traditione, ſiue ex coniectura quaſi naturali lumine ducti. Sed nunc, vt ſæpè dixi, ſolùm de ſupernaturali oratione, quæ ex vera fide procedit agimus, de qua etiam loquebantur Patres C ſuperiùs citati.

10. Vtrùm hæc temporalia bona per Chriſtũ Dominum peti debeãt.

Poteſt autem hic vlteriùs quæri, An hæc temporalia bona poſſint, aut debeant à nobis peti à Deo per obiectum. Supponimus autem, ſpiritualia omnia per Chriſtũ peti poſſe, vt infrà videbimus. Ex quo rectè cõcluditur tẽporalia bona, ſi tantùm vt inſtrumẽta virtutis & in ordine ad ſpirituale ſalutem animæ petantur, per Chriſtũ peti poſſe, quia talia bona ſub ea ratione conſiderata ſpiritualia cenſentur, vnde ſub meritum cadere poſſunt, & ita etiam Chriſtus nobis illa meruit.

Temporalia bona ad ſpirituale fructum relata ſemper petuntur.

Atque hoc confirmat vſus Eccleſiæ, nam etiam quando ſalutem corporalem, pluuiam congruentem, victoriam contra inimicos, & alia ſimilia bona poſtulat, concludit orationem. *Per Dominum noſtrum Ieſum Chri-* D *ſtum*, quia ſemper poſtulat hæc bona cum expreſſa habitudine ad ſpiritualem fructum, vt in oratione pro infirmis ait. *Vt reddita ſibi ſanitate, gratiarum tibi in Eccleſia tua referant actiones*, in oratione pro pluuia. *Vt præſentibus ſubſidiis ſufficienter adiuti ſempiterna fiducialius appetamus*, & ſic de aliis. Difficultas ergo eſt, quando hæc bona petuntur tantùm propter commoditatem naturę, recta ratione regulatã.

Per Chriſtũ petere quid ſit.

Et ratio dubitãdi eſt, quia petere aliquid per Chriſtum, eſt propter meritum eius poſtulare, at Chriſtus non meruit nobis temporalia bona ſub ea ratione ſpectata, quia non venit, vt hæc temporalia commoda nobis mereretur, ſed vt ſalutem æternam, & media ad illam conſequendam nobis obtineret, ergo nec nos poſſumus temporalia bona, vt E talia ſunt, per ipſum poſtulare. Vnde eſt illud Auguſtini tract. 73. & 102. in Ioan. *Non petitur in nomine Saluatoris, quicquid petitur contra rationem ſalutis.* Et eodem modo dicere potuiſſet non peti in nomine Saluatoris quicquid petitur extra rationem ſalutis, quod apertiùs dixit Gregorius, petere in nomine Chriſti idem eſſe, quod petere ea, quæ ad ſalutem ſpiritualem pertinent.

Auguſt. *Greg.*

11. Temporaliũ bonorũ petitionem ex vera fide profectam fieri poſſe propter Chriſtum Dominum.

Nihilominus dicendum cenſeo, quacumque ratione honeſta hæc bona petantur, ex vera fide, & Religione,

Religione,poſſe peti propter Chriſtũ. Nam in primis quicquid ipſe Chriſtus in oratione ſua petere docuit,poteſt propter ipſum poſtulari,ſed ipſe docuit petere etiam ſubſidium temporale dicens:*Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie*,ergo.Item eo ipſo quòd aliquid petitur ſub vera ratione boni honeſti,vel in ordine ad illud,etiamſi ab eo petente non referatur in altiorem finem,ex ſe eſt aptum referri,& poteſt eſſe medium,vel inſtrumentũ, aut occaſio ſpiritualis fructus, & ex parte Dei ſemper datur propter hũc finem, ergo iuſta ratione poteſt propter Chriſtum poſtulari.Vnde Aug. & Gregor. ſuprà ſolùm dixerunt,non poſtulari propter Chriſtum,quod petitur contra rationem ſalutis, nam ſi quod petitur bonũ eſt,& non eſt contrarium ſaluti, eo ipſo,quãtũ eſt de ſe,poteſt eſſe aptum ad ſalutẽ, & poteſt in nomine Saluatoris poſtulari. Accedit, quòd talis oratio ex vi motiui includit(vt ſuprà dicebamus)virtualem conditionem, vt ſi illud quod petitur,ſit nociturum ſaluti,nobis non cõcedatur, quia hoc magis expedit nobis, vt ſuprà dixit Aug. & qui prudenter petit,ſemper intẽdit obtinere id, quod petit, quatenus ſibi magis expedit, ergo hoc ſatis eſt,vt talis petitio per Chriſtum fiat. Tandem quicquid petimus ex vera fide,petimus fundati in promiſſione eiuſdem Chriſti,ergo totum id poſſumus poſtulare propter Chriſtum.

Vide Baſiliũ in Conſtitutionibus monaſticis c.2.

Auguſt. Greg.

Et tract. 73. & 81.

12.

Chriſtus Dominus bona honeſta, licet naturalia, & poſtulata ſine reſpectu ad ſalutẽ, hominibus meruit.

Vnde exiſtimo, Chriſtum nobis meruiſſe bona honeſta, etiãſi naturalis ordinis videantur.Et quãuis à nobis,quando illa recipimus, vel appetimus, in altiorem finem non referantur,ſemper de ſe cõferunt ad illum finem:& à Deo ſub ea ratione ſemper conferuntur. Et hoc etiam confirmat vſus Eccleſiæ,nam ſemper per Chriſtum petit, etiamſi interdum temporalia petat, non facta expreſſa mentione ſpiritualium bonorum,vt in multis Collectis contra perſecutores,vel pro peſte animaliũ,& aliis videre licet.Et in quadam oratione pro quacunque neceſſitate hac vtitur orandi forma, *Deus refugium noſtrum,& virtus adeſto piis Eccleſiæ tuæ precibus,auctor ipſe pietatis,& præſta,vt quod fideliter petimus,efficaciter conſequamur per Chriſtum Dominum.*Hæc autẽ orandi forma locum habet in omni honeſta,& Religioſa oratione, nam ſi ex Religione eſt, profectò pia eſt, & ſi eſt ex fide, fideliter in ea petimus, ergo quicquid per eam ſic petimus, poſſumus per Chriſtum petere, vt efficaciter conſequamur. An verò debeamus ſemper ſic petere,infrà declarabimus.

CAPVT XIX.

An temporalia mala in oratione peti poſſint.

1.

De ſe malũ nõ eſt, temporalia mala ſibi,aut alteri petere.

AD hoc breuiter dicendum eſt,non eſſe intrinſecè malum petere huiuſmodi mala, vel ſibi, vel aliis. Hoc conſtat ex vſu Scripturæ, & Sanctorum, vt ſtatim videbimus. Ratio verò eſt,quia huiuſmodi mala, non ſunt mala ſimpliciter, ſed ſecundum quid,vnde reſpectu boni honeſti,vel mali turpis illi contrarij ſunt indifferentia, erúntque ſimpliciter bona,ſi honeſta ratione,& propter finẽ ſimpliciter bonum appetantur, ergo ex tali intentione licitè etiam peti poſſunt, ergo petitio talium malorum non eſt per ſe,& intrinſecè mala.

2.

Illorum malorum petitio ex duplici capite orari poteſt.

Vnde ſecundò dicendum eſt, duplici ex cauſa poſſe aliquem hæc mala ſibi poſtulare. Vna eſt, ſi exiſtimet contraria bona fore ſibi nociua ad ſalutem animæ, vt ſi ægritudinem corporis petat, vel dolorem,quo vehemens aliqua tentatio libidinis, vel alia ſimilis auferatur. In quo eſt conſiderãdum,

A ex his bonis temporalibus, quædam ita eſſe in noſtra poteſtate,vt nos ipſi licite poſſimus eis nos priuare propter virtutem,vt ſunt diuitiæ temporales, vel delectationes corporales,ſeu obiecta,aut occaſiones earum etiam non turpes,ſed indifferentes, vt ſunt illæ, quæ ad delicioſum cibum, aut veſtitum pertinent.Si ergo priuationes talium bonorum inter temporalia mala,vel potius incommoda numerentur,nõ ſolùm poſſumus hæc mala à Deo petere, ſed etiam nobis ipſis illa inferre,relinquendo diuitias,caſtigando corpus,& contemnendo honores. Vnde in his potius poſtulamus à Deo, vt nobis præbeat auxilium ad amãda hæc incõmoda,& virtutem ad illa nobis inferenda,quàm vt ipſe per ſe ea faciat.Quamuis etiam rectè poſtulemus,vt auferat B à nobis occaſiones habendi talia bona, quia non ſolùm rectè optamus non habere illa in effectu ſed etiam non habere in affectu,nec ſolùm cupimus illa non quærere, verùm etiam neque ad illa quæri, aut vel inuiti ad illa recipienda compelli propter periculum,vel impedimentum maioris boni, quod ex eis timemus. Alia verò ſunt temporalia,vel corporalia incommoda, quæ non poſſumus nos licitè nobis inferre,vt eſt ægritudo, mutilatio corporis, mors,& propria infamatio in re graui iuxta vniuſcuiuſque ſtatum. Et nihilominus hæc licet nobis deſiderare propter honeſtũ finem,& quatenus euenire poſſunt ſine culpa alicuius. Non enim quicquid licet deſiderare, licet facere, & è conuerſo non quicquid illicitè à me fit, illicitè à me deſideratur,quia poteſt C deſiderari,vt ab alio fiat,à quo licitè fieri poteſt.Sic Iob mortem deſiderabat, quam inferre ſibi non poterat, & Paulus aiebat, Phil. 1. *Cupio diſſolui,& eſſe cum Chriſto.* Sic etiam ego non poſſum procurare ægritudinem corporis mei, quia nõ ſum Dominus eius,Deus autẽ,qui eſt Dominus, poteſt illam facere,vel procurare:quia ergo ipſe cũ poteſtate habet etiam ſcientiam,an ægritudo mihi expediat ad maius bonum, necne, ideo & ſub illa ratione poſſum illam mihi deſiderare,& à Deo petere ob eundem finem, in quo virtute includitur illa conditio,ſi mihi expediat,quamuis ab ipſo petente non cogitetur, neque apponatur.Atque hoc modo ſæpè Sancti deſiderant dolores corporum, tormenta,perſecutiones,infamationes, & ſimilia, D eáque in oratione petunt. Quomodo intelligunt multi illud Pſ.25.*Proba me Domine,& tenta me, vre renes meos,& cor meum.* vbi Aug. *Adhibe medicinale purgatorium quaſi ignem delectationibus,& cogitationibus meis*, & Hieron. *Proba me Domine in tentationibus,& tenta me,ne aliquid in me delicti remaneat*:vnde Auguſt.ſerm.30.de Sanctis ponderans illud.*Vre renes meos,& cor meum:ad comprobandam* (inquit)*deuotionem ſuam geminum ſibi ignem poſtulat*(ſcilicet renũ & cordis) *vt luctamine habito, oſtendat, in ſe plus poſſe amorem Chriſti,quàm pœnam tyranni.*Hic ergo modus orationis licitus eſt,quamuis fortaſſe non ſit omnibus conſulendus, quia non omnes ſunt apti, vel idonei ad hoc genus probationis, & interdum eſſe poſſet præſumptio illã appetere, aut poſtulare ſibi. E Vnde legimus 2.Cor.12.Paulum,cum ſtimulo carnis affligeretur,*ter Dominum rogaſſe,vt à ſe diſcederet*, quia tunc ignorabat,quid ſibi magis profecturum eſſet:ergo regulariter hoc potius imitandũ eſt,quia non ſumus nos Paulo perfectiores,& in dubio potius de noſtra fragilitate timere debemus. Quamquã quia non in omnibus his malis vel tentationibus æquale eſt periculum, ideo nec omnibus perſonis, nec de omnibus his malis idem poteſt ferri iudicium,ſed prudenter,& ſollicitè probandi ſunt

Temporalia incommoda quæ nõ poſſumus nobis ipſis inferre, quæ ſint.

Quomodo poſſumus orare corporis ægritudinem.

Pſal. 25.

Auguſt.

Hieron.

ſpiritus, & deſideria an ex Deo ſint.

3. *Temporalia mala diuerſo modo nobis, ac aliis poſtulanda ſunt.*

Hæc mala non licet petere proximis, vt à nobis inferenda.

Vltimò dicendum eſt, quamuis interdum poſſimus ſine peccato aliis hæc mala temporalia precari, non tamen eodem modo, nec cum tanta libertate, ſicut nobis ipſis, ideóque in huiuſmodi oratione magna cautela adhibenda eſt. Declaro ſingula, nam in primis non licet petere hæc mala proximis, vt à nobis, id eſt, ab ipſa perſona orante inferenda, quomodo aliqui ſolent petere à Deo vindictam de inimico, non ſolùm deſiderando, & petendo, vt Deus ipſe illam faciat, ſed etiam petendo vires, & auxilium ad illam propria auctoritate exequendam. Nam hoc eſt petere id, quod facere eſt malum, & peccatum ipſi petenti, & ideo talis oratio non ſolùm Deo non placet, ſed etiam fit in peccatum ipſi petenti, iuxta illud Pſalm. 108. *Et oratio eius fiat peccatum,* quod ita exponit Ambroſius ſerm. 22. in Pſalmum illum. Deinde non licet petere proximo aliquod malum huiuſmodi in malum eius, ibi ſiſtendo, quia hoc eſſet petere ex odio proximi, quod intrinſecè malum eſt, & ideo talis oratio graue peccatum eſſet, & contraria præcepto de dilectione inimicorum. Imò addit Alenſis 4.p.quæſt.26.memb.3.art.3.§.2.non eſſe licitum petere malum proximo in vindictam iniuriæ, aut damni nobis illati. Duplici enim modo hoc fieri poteſt, primo petendo vindictam ipſam propter ſe, quaſi ad ſatiandum appetitum noſtrum, & hoc nullam habet rationem honeſti boni, imò perinde eſſet, ac ſi vellet malum proximo, ſolùm in malum eius, ſcilicet vt tantum, vel maius malum à Deo recipiat, quàm nobis intulit, & ita etiam hæc oratio contraria eſt charitati. Vel poteſt illa vindicta poſtulari ſub ratione iuſtitiæ, & ita videtur habere colorem honeſtum, tamen oportet vlteriùs inſpicere, de qua iuſtitia ſit ſermo, nam ſi loquamur de iuſtitia vindicatiua Dei, & petamus, vt Deus vindicet illud malum tanquam ſibi iniurioſum, id quidem ſecundùm ſe bonum eſt, tamē oportet aduertere quiſnam ſit, cui talem vindictam imprecamur. Nam ſi eſt proximus iam defunctus, & damnatus, licitum eſt illi imprecari vindictam æternam, iuxta illud Pſalm. 57. *Lætabitur iuſtus, cum viderit vindictam.* Si autem proximus iam eſt defunctus, & nobis non conſtat, ipſum eſſe damnatum, imprecari illi damnationem deſiderando, vt damnatus ſit, & de illo ſumatur æterna vindicta, manifeſtum odium eſſet, quia illud per ſe non eſt neceſſarium ad iuſtitiam Dei, vnde ſolùm poſtulatur in ſummum malum proximi. Vnde ſi proximus ſit viator, nunquam licet illi imprecari vindictam, quæ inuoluat damnationem æternam, etiam ſub titulo diuinæ iuſtitiæ, quia de nullo viatore deſperandum eſt, & Deus poteſt aliam vindictam ſumere de peccatore, per quam ſuæ iuſtitiæ ſatisfaciat, & miſericordiam habeat adiunctam, quam vindictam ſumit, mediante pœnitentia, & hanc Deus ipſe, quātum ex ſe eſt, magis exoptat. Et ideo ſemper eſt contra proximi charitatem, imprecari illi, quamdiu eſt in via, vindictam æternam: petere autem illi pœnitentiam, & ſatisfactionem pro peccatis intuitu diuinæ vindictæ, & gloriæ, hoc per ſe bonum eſt, quia non eſt imprecari malum, ſed bonum. Imò ſub hac ratione etiam eſt licitum imprecari proximo afflictiones, & ærumnas huius vitæ, quæ ad contritionem, & ſatisfactionem pro peccatis illi inſeruiant. Si verò loquamur non de diuina iuſtitia, ſed de humana, hæc in tantum peti poteſt, in quantum ad commune bonum Reipublicæ, vel ad reparandum aliquod damnum illatum expedire poteſt, & tunc iam non ſiſtitur in ſola vindicta, ſed vtilitas aliqua conſideratur, ſub qua licitum eſt aliquod malum huiuſmodi proximo imprecari, etiam permittendo interdum damnationem eius æternam, nunquam tamen illam reddendo.

Pſal. 108. *Ambroſ.* *Alenſis.*

Vindicta à Deo quomodo poſtulari poſſit.

Pſal. 57.

Viatori non licet imprecari à Deo æternā vindictam.

Humana iuſtitia in quātū peti poſſit.

4. *Quando liceat in oratione malum petere proximo.*

Tunc ergo licitum eſt orando petere aliquod malum proximo, quando illud petitur propter aliud bonum, quod iuſtè, & ſecundū ordinem charitatis præfertur illi malo, nam eo ipſo non agitur contra charitatem, ſed ſecundùm illam, nec petitur malum, vt malum, ſed vt bonum, non qualecumque, ſed præferendum tali malo. Sic licitè deſideratur mors hominis pernicioſi reipublicæ, aut publici hoſtis Eccleſiæ, præferendo commune bonum priuato incommodo, vel poſtponēdo corporale detrimentum ſpirituali: in huiuſmodi autem oratione ſemper inuoluitur conditio, ſi aliter vitari nō poteſt illud malum, quod interdum ſupponitur tanquam moraliter certum ex pertinacia, vel obcæcatione talis perſonæ. Item hoc modo etiam licitè poteſt deſiderari mors proximi, ſi iuſtus eſt, ne malitia mutet intellectum eius, vel ſi peccator eſt, ne peior fiat. Sed vtraque oratio, vel ſupponere debet tales circumſtantias, quæ vehemētem occaſionem præbeant timendi talem euentum, vel certè fieri debet in ordine ad præſcientiam diuinam, id eſt, ſi Deus præſcit ita expedire proximo ad eius ſalutem æternam, vel ſaltem ad minorem damnationem. Tandem non videtur malum precari hæc incommoda temporalia proximo propter maiorem profectum eius ſpiritualem, nam hoc etiam eſt officium charitatis.

Deſiderare mortē proximi quomodo liceat.

5. *Huiuſmodi mala faciliùs poteſt vnuſquiſque ſibi, quā aliis poſtulare.*

Sed quoad hanc partem aſſero multò faciliùs poſſe hominem ſibi, quàm proximo optare afflictionem aliquam temporalem, vel diuinam probationē titulo ſpiritualis profectus, vel perfectionis: Primò, quia meliùs poteſt homo iudicare de ſua diſpoſitione, quàm de aliena. Deinde, quia maiorem habet poteſtatē in res ſuas, potéſtque liberiùs cedere iuri ſuo, quàm proximi. Item quia naturaliter homo eſt meliùs affectus ad ſe, quàm ad alios, & ideo faciliùs poteſt hæc mala ſibi imprecari ſine periculo proprij odij, aut inuidiæ, aut alterius affectionis ſimilis, quæ circa proximum facilè poteſt deliteſcere ſub ſpecie optandi ſpiritualem profectum eius. Ac propterea dixi in hoc genere orationis magnam cautelam adhibendam eſſe, vt non fiat, niſi vel quando euidenter conſtat de vtilitate, vel potiùs neceſſitate maioris boni iuſtè intenti, vel non fiat ſine expreſſa conditione, ſi ita expedit ad maius bonum ipſius proximi, ſeu rectificando affectum charitatis erga illum.

6. *Ex dictis hactenus colliguntur multorum locorū Scripturæ declarationes.*

Atque ex his obiter elicere poſſumus verum ſenſum multarum locutionum Scripturæ, in quibus ſancti viri vidētur poſtulare vindictā de inimicis, & imprecari eis malum, & interdum damnationem æternam, quæ locutiones paſſim inueniuntur in Pſalmis, Pſ. 54. *Veniat mors ſuper illos, & deſcendant in infernum viuentes,* & ſubdit infrà. *Exaudiet Deus, & humiliabit illos, qui eſt ante ſecula,* & Pſalm. 58. *Intende ad viſitandas omnes gentes, non miſerearis omnibus, qui operantur iniquitatem.* Et interdum effectu ipſo Deus talem orationem confirmabat, vt quarto Regum 1. *dixit Elias, ſi homo Dei ſum, deſcendat ignis de cœlo, & deuoret te, & quinquaginta tuos,* quod ſemel & iterum factum eſt. Hæc ergo, & ſimilia loca interpretantur Patres vno ex quatuor modis, quos attigit Diuus Thomas dicta quæſtione 83. articulo octauo

Pſal. 54. *Pſal. 58.* *4. Reg. 1.* *D. Thom.*

Auguſt.

octauo ad primum, & ſecundum ex Auguſtino libro primo de Sermone Domini in monte, capite 42. & ſequentibus, & libro ſecundo de Quæſtionibus Euangeliorum capite 45. quos etiam attigit Alenſis ſupra. Primus eſt, quod ſæpe ſub forma precationis prophetiam proferunt, norunt enim illam eſſe voluntatem Dei, & definitam ſententiam, quam pronunciant. Secundus, quod imprecantur malum, non homini, ſed peccato, & perſeuerantibus in illo petunt vindictam, conformando voluntatem ſuam iuſtitiæ diuinæ, vel ſub ea conditione, ſi perſeuerent, vel quia præſciunt conditionem eſſe implendam. Tertius, quia optant, vt per temporalia mala peccatores corrigantur. Quartus, (& ferè in idem redit) quia optant per eadem mala deſtrui regnum peccati. Addi præterea poteſt ex Hieronymo Epiſtola 151. ad Algaſiam, quæſtione quinta in veteri Teſtamento terruiſſe Deum homines rigore iuſtitiæ, & ideo etiam voluiſſe Prophetas ſuos hoc modo precari contra peccatores, & interdum viſibiliter oſtendere vindictam ſuam, vt in facto Eliæ ſupra relato, quem imitari voluerunt diſcipuli, quando Chriſto dixerunt Lucæ 9. *Vis, dicimus, vt ignis deſcendat de cœlo, & conſumat illos?* quibus Chriſtus reſpondit. *Neſcitis cuius ſpiritus eſtis, Filius enim hominis non venit animas perdere, ſed ſaluare*, indicans, aduenisſe iam legem gratiæ, in qua nolebat regulariter eſſe in vſu illum modum imprecationis, & vindictæ, etiam iuſtæ, & ſpiritu Dei factæ. Denique addi poteſt, ſæpè intelligi illas orationes modo iam dicto, quo ordinariè fieri poſſunt, ſcilicet vel ad emendationem ipſorum peccatorum, vel ad commune bonum, & pacem Reipublicæ. Quomodo autem hæc ſint accommodanda ad diuerſa Scripturæ loca ex vniuſcuiuſque contextu, & Patrum expoſitionibus accipiendum eſt.

Alenſ. — *Hieron.* — Deus in veteri teſtamẽto voluit terrere populũ ſuum rigore iuſtitiæ. — *Lucæ 9.*

CAPVT XX.

An ſpiritualia bona indiſtinctè, & abſolutè à Deo peti poſſint?

1. Certum eſt, nobis, & aliis ſpiritualia bona petẽda eſſe. — Spiritualia bona quæ ſint. — Oratio Dominica omnium orationum ſumma, & exemplar eſt. — *Auguſt.*

PRincipio ſtatuendum eſt, hæc bona maximè eſſe à Deo petenda, tam nobis, quàm aliis. De hoc nulla eſt controuerſia, quia per ſpiritualia bona intelligimus vitam æternam, & omnia bona, & media, quæ ad illam obtinendam conferre poſſunt. Conſtat autem hæc omnia maximè eſſe à Deo petenda: primò quidem ex oratione Dominica, in qua fere omnes petitiones ſunt de his ſpiritualibus bonis, illa autem oratio eſt quaſi exemplar, & ſumma omnium, quæ à Deo peti poſſunt: Propter quod dixit Auguſtinus Epiſtol. 121. capitulo duodecimo. *Si rectè, & congruenter oramus, nihil aliud dicere poſſumus, niſi quod in hac oratione Dominica poſitum eſt.* Et ſermone 128. de Tempore. *Hæc oratio compendioſis verbis ſeptem petitionibus omnes ſpecies orationis comprehendit.* Idem ſermone 22. ad Fratres in eremo. Vbi ſeſe offerebat occaſio ſingulas petitiones illius orationis explicandi, nullo enim modo poſſumus meliùs declarare, quæ ſpiritualia bona à Deo poſtulanda ſint, & quomodo: quia verò illa oratio propriè pertinet ad orationem vocalem, imò inter omnes orationes vocales primatum habet, ideo expoſitionem hanc in librum tertium reſeruabimus, vbi de oratione vocali ſpecialiter dicimus. Nunc ſatis ſit, ſummatim dicere ad huiuſmodi bona pertinere in primis, vt Deus in nobis glorificetur, deinde vt æternam beatitudinem conſequamur, ac ſubinde, vt dum hic viuimus, voluntatem Dei impleamus. Et quia hoc ſine diuinæ gratiæ auxilio præſtari non poteſt, hoc etiam à nobis ſemper, & vbique, ac maximè poſtulandum eſt. Vnde conſequenter etiam petimus remiſſionem peccatorum, vtique cum diſpoſitione neceſſaria ad illam obtinendam. Ac denique ob fragilitatem noſtram, victoria contra tentationes, & defenſio ab omnibus malis petenda eſt, hæc enim omnia in illa oratione continentur. Et per vniuerſam Scripturam ſparſæ ſunt huiuſmodi orationes, ac petitiones, præſertim *per omne corpus Pſalterij*, vt dixit Innocentius primus epiſt. 25. quæ apud Auguſtinum eſt nonageſima prima. Eccleſia etiam in ſuis orationibus hoc frequentiſſimè orat, vt Deus actiones noſtras aſpirando præueniat, & adiuuando proſequatur. Item vt gratiam mentibus noſtris infundat, vt tandem ad reſurrectionis gloriam perueniamus. Item vt omnibus aduerſis, vel contra omnia aduerſa muniamur, vt à pondere peccatorum noſtrorum liberemur, vt noſtras rebelles compellat, id eſt, efficaciter moueat, voluntates, & ſimilia. Ratio denique eſt, quia hæc bona ſunt maximè per ſe honeſta & amabilia, & præcipuè à Deo ipſo intenta, & in gloriam ſuam, ac bonum noſtrum deſiderata (vt more noſtro loquamur) ergo oratio pro talibus bonis, & ex obiecto eſt maximè honeſta, & Diuinæ voluntati conformis.

Innoc. 1. — Orationes Eccleſiæ præcipuę de quibus ſint.

2. Spiritualia bona abſolutè petenda ſunt.

Hinc dicitur ſecundò, hæc bona abſolutè, & ſimpliciter petenda eſſe, nec neceſſarium eſſe aliquam conditionem adiungere. Ita docent Theologi omnes ſuperioribus citati. Imò hanc ſolùm differentiam conſtituere videntur inter bona temporalia, & ſpiritualia, quòd in illis petendis conditio apponitur, vel ſubintelligitur: in his verò neutro modo eſt neceſſaria conditio. Et fortaſſe propterea D. Thom. in dicta quæſt. 83. de his bonis ſpecialem articulum non fecit, ſicut fecit de temporalibus, ſed in generali quæſtione, qua interrogat, An ſit aliquid determinatè in oratione petendum, concludit, illa bona, quibus malè vti non poſſumus, (quia illis, aut beatificamur, aut beatitudinem meremur) determinatè petenda eſſe. Intellige autem determinatè; id eſt, abſolutè, id enim probat, *quia hæc bona Sancti orando abſolutè petunt, ſecundùm illud Pſalm. 79. Oſtende faciem tuam, & ſalui erimus. Et iterum Pſalmo 118. Deduc me in ſemitam mandatorum tuorum.* Ratio etiam indicatur ab eodem D. Thom. in ſolutionibus argumentorum, quia nulla conditio neceſſaria eſt ex parte noſtra, nec ex parte rei poſtulatæ, neque ex parte Dei, ergo nullam omninò adhibere oportet, quia non poteſt fingi aliud caput, nec principium, ex quo talis conditio neceſſaria ſit. Primum membrum antecedentis patet, quia hæc ſunt maximè bona noſtra, nam in eis noſtra ſalus, & fœlicitas poſita eſt. Secundum membrum patet, quia cum hæc bona de ſe talia ſint, vt nemo eis malè vti poſſit, iniuria quodammodo illis fieret, apponendo conditionem, *ſi nobis expedit*, vel aliam ſimilem. Tertium autem membrum probatur, tum quia ſcimus, eſſe conforme diuinæ voluntati, quòd hæc bona habeamus; tum etiã quia ipſemet Spiritus ſanctus inſpirat nobis abſolutum deſiderium talium bonorum, & hoc modo *adiuuat infirmitatem noſtram*, & talia bona poſtulare nos facit; tum denique quia hæc bona maximè cedunt in Diuinam gloriam, quam ipſe Deus in ſuis operibus præſertim intendit.

D. Thom. — Cur B. Thomas de bonis ſpiritualibus peculiarem quæſtionem non mouerit. — Probatur ratione. — Cur in petitione bonorũ ſpiritualium nulla conditio ſit adiungenda. — *Rom. 8.*

3\. Obiectio. Bona ſpiritualia cum conditione petenda eſſe, quæ ratio ſuadeat.

Occurrit tamen ſtatim nonnulla dubitatio circa primum, & ſecundum membrum, quia licet hæc bona ſecundum ſe ſint optima, & non poſſint eſſe principium alicuius mali, nihilominus nos ex noſtra fragilitate, & libertate interdum ab illis ſumimus occaſionem alicuius grauiſſimi mali, quale eſt præſumptio, ſuperbia, ingratitudo in Deum, vel quidpiam ſimile, ergo non obſtante qualitate talium bonorum, ratione ſubiecti, & reſpiciendo ad noſtram miſeram conditionem, debemus etiam conditionem addere, vel ſubintelligere.

Probatur obiectio.

Nec ſatisfaciet, qui dixerit hanc occaſionem mali eſſe omnino per accidens, & extraneam reſpectu talium bonorum, nam eſto, ita ſit, nihilominùs qui curam habet ſuæ ſalutis, etiam huiuſmodi occaſionem vitare debet. Parum enim refert ad noſtrum detrimentum, quòd per ſe, vel per accidens fiat, ſi cum effectu, poſita illa occaſione, futurum eſt, & ſine illa non eſſet; ergo in poſtulandis his bonis ſemper hanc intentionem retinere debemus, vt ſi Deus præſciat, nobis futura eſſe in occaſionem ruinæ, illa non præbeat.

4\. Bonorũ ſpiritualiũ quędam ſunt ita ad ſaluté neceſſaria, vt ſine illis obtineri nõ poſſit, alia non item.

Hæc verò obiectio in primis locum non habet in his bonis, quatenus ſimpliciter ad ſalutem neceſſaria ſunt. Diſtinguere itaque poſſumus inter hæc bona, quædam enim ſunt ita neceſſaria ad ſalutem, vt ſine illis comparari non poſſit, vt eſt remiſſio peccati mortalis, & aliqua prima iuſtificatio in hac vita cum omnibus auxiliis excitantibus, & adiuuantibus, quæ ad illam neceſſaria ſunt: itémq; donum perſeuerantiæ in gratia vſque ad mortem: vnde in hoc ordine numerari poteſt quodlibet auxilium neceſſarium ad vitandum cum effectu peccata mortalia, vel collectiuè omnia, vel quodcumque etiam in particulari. Alia dici poſſunt bona ſupererogationis, & excellentiæ cuiuſdam in vitæ ſanctitate.

Iuxta poſitã diſtinctioné diluitur obiectio.

Quod ergo attinet ad priora bona euidens eſt, conditionem illam non eſſe neceſſariam, nec poſſibilem, quia defectus talium bonorum ex quadam neceſſitate infert noſtram ſpiritualem ruinam, ergo nunquam talia bona poſſunt ſua præſentia ita redundare in occaſionem ruinæ ex fragilitate recipientis, ſicut abſentia eorumdem bonorum infallibiliter infert eandem ruinam, & magis deſparatam.

Sine auxiliis neceſſariis impoſſibile eſt hominem ſaluari.

Quia ſine his auxiliis neceſſariis impoſſibile eſt ſaluari, ſiue hæc impoſſibilitas ſit ſimpliciter, vt quando deſunt auxilia neceſſaria quoad ſufficientiam, ſiue ex ſuppoſitione, ſi ſint neceſſaria tantùm quoad efficaciam, de vtriſque enim loquimur, quia etiam efficacia abſolutè, & ſine vlla tali conditione poſtulanda ſunt poſtpoſito omni timore malè illis vtendi, quia hoc periculum comparabile non eſt cum euidenti damno, quod eſt in carentia talium bonorum.

Bona temporalia, etſi maximè ſint præſenti vitæ neceſſaria, poſtponi debent ſpiritualibus.

Et ſaltem quoad hoc eſt magna differentia inter hæc ſpiritualia bona, & temporalia, nam temporalia, etiam ſi ſint maximè neceſſaria ad præſentem vitam propter ſpiritualia contemnenda ſunt, & ideò ſemper in eis habet locum aliqua conditio ſaltem de ſe incluſa in tali materia. Quòd ſi interdum aliqua temporalia bona ſupponantur neceſſaria ad vitandum ſpirituale malum, iam illa inter ſpiritualia computantur, & ex vi illius ſuppoſitionis excluditur dicta conditio.

5\. Obiectio ſoluitur.

At verò in abundantia (vt ſic dicam) ſeu excellentia ſpiritualium bonorum videtur maximè habere locum obiectio facta. Neque videtur magnum inconueniens concedere, in petitione talium bonorum rectè adhiberi cautionem illam, dictámque conditionem ſubintelligi. Solúmque vi- A deo obiici poſſe, quia videmur æquiparare petitionem abundantiæ ſpiritualium, & temporalium bonorum. Reſpondemus tamen, minimè fieri æquiparationem, nam ſpiritualia bona, & abundantiam, augmentum, & perfectionem eorum poſſumus propter ſe deſiderare, & ſi quid eſt timoris, non naſcitur ex illis, ſed ex nobis, abundantiam autem temporalium non poſſumus propter ſe appetere, ſed adhibendus aliunde eſt finis honeſtus, & nihilominùs timendum ſemper eſt periculum, quod non ſolùm eſt ex parte noſtra, ſed etiam ex parte ipſorum bonorum, quia poſſunt eſſe tam inſtrumenta mali, quàm boni, & prior vſus fortaſſe facilior eſt. Vnde etiam fit, vt in petendis iis temporalibus bonis apponenda ſit conditio, etiam ex in- B tentione ipſius orantis, quod in ſpiritualibus bonis regulariter neceſſarium non eſt.

Bona ſpiritualia dupliciter ſumi poſſunt.

Addo verò vlterius fieri poſſe diſtinctionem inter hæc ſpiritualia bona, nam quædam talia ſunt, vt in eis conſiſtat ſubſtantialis ſanctitas, vt ſic dicam, & perfectio, vel abundantia eorum ſit ſuo modo eſſentialis perfectio ſanctitatis, & huiuſmodi ſunt gratia, & charitas cum virtutibus, & donis, quæ illam comitantur.

Bona ſpiritualia quædam ſunt accidentalia, ſine quibus perfecta ſanctitas conſiſtere poteſt.

Alia verò ſunt bona ſpiritualia quaſi accidentalia, quæ deſeruire quidem poſſunt ad priora bona, ſeu perfectionem eorum, tamen ſimpliciter non in eis conſiſtit ſanctitas. Imò interdum perfecta ſanctitas poteſt eſſe ſine illis, & ipſa eſſe poſſunt ſine perfecta ſanctitate, vel interdum etiam ſine ſanctitate. In hoc genere numerari poteſt ſtatus C perfectionis, gradus aliquis eximiæ contemplationis, vel viſionum, aut reuelationum Dei, & dulcedines, ac ſuauitates ſpirituales, de quibus rectè dixit Bonauentura de proceſſu Religionis in ſeptimo capitulo 18. & 20. *communes eſſe bonis, & malis*, & quòd *in alijs ſpiritualibus bonis maior vis eſt, & certior veritas, & fructuoſior profectus, & purior perfectio.*

D. Bonauent.

Abundantia ergo, & perfectio, in prioribus bonis abſolutè, & ſine timore, vel conditione, etiam ſubintellecta, poſtulari poteſt; quia talia bona, neque per ſe, neque per accidens videntur eſſe poſſe occaſio ruinæ, maximè quia licet habeantur, poſſunt ab habente ignorari, dum autem latent, non poteſt ex eis ſumi occaſio ruinæ. Denique quia licet daremus, poſſe hominem aliquando inde in D ſuperbiam efferri, per talem orationem virtute poſtulamus, vt id nobis non eueniat, atque ita non petimus ſub conditione, ſed potius petimus perfectionem contrariam illi conditioni, ſeu excludentem illam. Quod patet, quia petendo perfectam ſanctitatem, petimus humilem ſanctitatem (vt ſic dicam) & ſolidam virtutem, quæ cum elatione eſſe non poteſt. At verò abundantiam & excellentiam aliorum bonorum, quantumuis ſpiritualium, non tam abſolutè poſtulare debemus, ſed cum magna cautela, prudentia, & humilitate: & hoc probat mihi obiectio facta, & vſus omnium timoratorum, quia non omne, quod ſecundum ſe bonum eſt, vel melius, expedit vnicuique, ſicut ſuprà de tribulationibus, vel tentationibus huius vi- E tæ dicebamus.

CAPVT XXI.

Expediuntur nonnulla dubia circa modum abſolutè petendi ſpiritualia bona.

1\. 1. Dubitatio.

Ex dictis oriuntur circa hæc bona nonnulla dubia, ſeu interrogationes, quas breuiter expedire

expedire neceſſe eſt. Primum dubium eſt, quia non ſemper huiuſmodi oratio eſt conformis diuinæ voluntati, ergo non ſemper licet. Antecedens patet, quia per hanc orationem non ſolùm petitur auxilium ſufficiens, ſed etiam efficax, vt dictum eſt, dare autem auxilium efficax non ſemper eſt ſecundum diuinam voluntatem, quia fortaſſe ipſe definito decreto ſtatuit non dare tale auxilium. Dices, nobis non conſtare de tali voluntate diuina; conſtare autem, Deum velle noſtram ſalutem, & hoc ſatis eſſe, vt quantum in nobis eſt auxilium illud abſolutè petamus. Sed contra, quia licet in particulari nobis notum non ſit, an decreuerit Deus hic, & nunc non dare tali perſonæ auxilium efficax, certò tamen ſcimus, circa multas perſonas, vel actus earum hoc decreuiſſe, ergo vnuſquiſque orans poteſt meritò formidare, ne fortaſſe decreuerit Deus non dare id, quod deſiderat: ergo hoc ſatis eſt, vt non debeat abſolutè poſtulare, ſed ſub conditione, niſi Deus aliter decreuerit, ne ſe exponat periculo diſcordandi à diuina voluntate abſoluta.

Dare auxiliũ efficax non ſemper eſt ſecundũ diuinam volũtatem.

2.

2. Dubitatio.

Secunda dubitatio, ſeu interrogatio eſt, An liceat abſolutè petere ſpiritualia bona, etiam pertinentia ad ſubſtantialem ſanctitatem in quacumque excellentia, & abſque vlla limitatione. Quia cum tanta vniuerſalitate videtur non licere, aliàs eſſet licitum, petere à Deo tam excellentem gratiam, quam habuerunt Apoſtoli, imò quam habuit Beatiſſima Virgo, quod dicere abſurdum eſſet. In contrarium verò eſt, quia ſi conſideretur tota illa perfectio ſecundum ſe, maximè appetibilis eſt honeſtiſſimo deſiderio, & quantum eſt ex parte noſtra, vnicuique eſſet maximè conueniens, ſi ei daretur, ergo ex hoc duplici capite talis oratio ſiue indefinitè facta, ſiue determinatè de aliquo excellentiſſimo gradu ſanctitatis, nõ eſt inordinata. Nec verò videtur habere poſſe inordinationem ex ſola habitudine ad voluntatẽ diuinam, tum quia Deus ex ſe paratus eſt ad dandam nobis quamcumque perfectionem, aliàs, quòd ſimus minùs perfectè ſancti, ex Deo eſſet, & non ex nobis, quod dici non poteſt. Tum etiam, quia aliàs neque ſanctitatem in vllo gradu liceret à Deo abſolutè poſtulare, ſed ſolum ſub conditione, ſi hoc eſt conſentaneum efficaci voluntati eius. Patet ſequela, quia ſi non licet petere illam excellentiam ſanctitatis, ideo eſt, quia credimus non eſſe conſentaneum ordinationi diuinæ voluntatis, nam ex alio capite non apparet, cur ſit malum, ſed fieri poteſt, & fortaſſe ita eſt, Deum ordinaſſe me non conſequi efficaciter ſanctitatem, vel ſaltem vt non in illo gradu, quem ego opto: ergo non licet illam abſolutè petere, maximè in aliquo definito gradu, ſed ſolum ſub conditione, ſi id fuerit conſentaneum diuinæ voluntati.

3.

3. Dubitatio. Illa auxilia ſunt petenda quæ ſimpliciter neceſſaria ſunt ad ſalutem. Auxiliũ ſufficiens à Deo petere an ſit neceſſarium.

Tertia interrogatio eſt circa illud ipſum, quod ſupponebatur de auxilio ſufficienti, & efficaci, An vtrumque petendum ſit, & quomodo. Nam quod vtrumque ſit abſolutè petendum, videtur clarum, quia vtrumque eſt neceſſariũ ad ſalutem, illa autem bona ſpiritualia ſunt maximè abſolutè petẽda, quæ ſimpliciter ſunt neceſſaria ad ſalutem, vt dictũ eſt. In contrarium verò eſt, quoad auxilium ſufficiens, quòd videtur ſuperflua talis oratio, nam ſuperfluũ eſt petere id, quod ſcimus Deũ ex ſe ſtatuiſſe omnibus dare, nam illa voluntas certa, & immutabilis eſt, & illa poſita, effectus quaſi naturali lege ſequitur, quæ autem ita fiunt per generalem prouidentiam diuinam, ſuperfluè petuntur. Sicut inutiliter

A aliquis peteret, vt cras oriatur ſol, vel quid ſimile, tam certum autem eſt, Deum illuminare omnem hominem venientem in hunc modum, & quantùm in ſe eſt iuuare illum, ſicut eſt certum, ſolem ſuo tempore oriri. De efficaci autem vrget difficultas tacta, quòd omninò pendeat ex diuina præordinatione, & ideo non videatur licitum poſtulare illud, niſi cum ſubordinatione ad diuinam voluntatem, atque adeò ſub conditione.

Quarta interrogatio præcedenti annexa eſt, An ſolùm potenda ſint ea bona gratiæ, quæ merè gratuitò, & abſque debito ex aliqua certe lege, vel promiſſione, donantur, vel ſimpliciter omnia, quantumcumque ex priori gratia debita ſint. Vt, v. g. B quòd peccatori detur contritio, ſeu auxiliũ efficax ad illam, nulla certa lege ſtatutum eſt, & ideo clarũ eſt, totum id peti poſſe, imò illam eſſe aptiſſimam orationis materiam. At verò quòd peccatori habenti contritionem detur remiſſio peccatorum cum ſanctificante gratia, certa lege ſtatutum eſt, quærimus ergo, an nihilominùs hoc petendum ſit, vt contrito remittatur peccatũ, vel vt bene merenti detur præmium, vel vt perſeueranti in gratia vſque ad mortem detur gloria, & ſimilia. Quòd enim talis oratio non liceat, videtur probari, quia vel eſt otioſa, & ſuperflua, vel inuoluit, ſeu ſupponit exiſtimationem de incertitudine talis effectus, etiam ſuppoſita tali diſpoſitione, vel merito. Item, quia aliàs liceret orare pro ſalute infantis decedẽ- C tis cum Baptiſmo, quod conſtat eſſe falſum, quia perinde eſſet, ac orare pro Beatis quoad eſſentiale præmium. Item ſuprà dicebamus per orationem non poſtulari generalẽ concurſum Dei, quia certa lege datur cum ipſa natura, ergo ſimili ratione non eſt poſtulandum donum gratiæ, quod certa lege debetur ratione alterius doni, quod datũ eſſe ſupponimus. In contrarium autem eſt, quia Dauid Pſ. 50. orabat: *Cor mundũ crea in me Deus*, &c. & ad hoc impetrandum rationem, & quaſi titulum allegabat dicens: *Cor contritum, & humiliatũ Deus non deſpicies*, ergo ratione contritionis poſtulabat cordis renouationem, cùm tamen certa, & infallibili lege illa renouatio detur habenti contritionem. Item ſuprà D dicebamus, Sanctos in Patria petere corpora ſua, cùm tamen ratione meritorum, & Beatitudinis, certiſſima, & infallibili lege debeantur, & ſuo tempora danda ſint, etiamſi nulla talis oratio fiat. Item in Apocalypſi petunt Martyres vindictam de inimicis, quamuis etiam ſit certa lege ſtatuta, niſi reſipiſcant, ita enim, & non aliter, vindicta poſtulatur. Item ſuppoſito excitante auxilio, infallibili, & certa lege datur adiuuans, quantùm eſt ex parte Dei, ſi per hominem non ſtet, & nihilominùs illud ſemper petendum eſt.

4.

4. Interrogatio.

Pſalm. 50.

Apocal. 6.

Quintò poteſt obiici, vel interrogari, An liceat interdum petere à Deo ſuſpenſionem, ſeu denegationem gratiæ efficacis. Videtur enim ex dictis ſequi hoc licere, ſicut ſuprà dicebamus de oratio- E ne pro malis pœnæ. Probatur ſequela, quia hic poſſunt concurrere tres illæ conditiones ſuprà poſitæ, nam res poſtulata per talem orationem, eſto non ſit per ſe appetibilis, ſicut ipſa gratia; non eſt tamen per ſe, & intrinſecè mala, quia pertinet ad malum pœnæ, non culpæ: vnde Deus ipſe poteſt illam velle. Aliunde verò poteſt illa carentia eſſe vtilis ad alia bona ſpiritualia maiora, nempe ad ipſam Beatitudinem: ergo ſub ea ratione eſt materia apta, vt honeſtè deſideretur, ac petatur, nam ſimul eſt ipſi petenti conueniens, quatenus ad eius ſalutem interdum con-

5.

5. Interrogatio.

fert. Denique etiam eſſe ſolet conformis diuinæ voluntati, nam ſæpè vtitur hoc medio, & abſoluto conſilio voluntatis ſuæ illud decernit in ſalutem ſuorum electorum; ergo illud ipſum à Deo poſtulare, erit conforme voluntati eius. In contrarium verò eſt, quia hinc ſequeretur, licitum eſſe poſtulare à Deo propriam permiſſionem peccati ab ipſomet poſtulante committendi, quod dici non poteſt, quia nemo poteſt ſibi amare euidens periculum peccandi, homo autem ſibi relictus, ſub tali permiſſione, euidenti periculo huiuſmodi committitur. Sequela probatur, tum quia permiſſio peccati, & denegatio gratiæ congruæ idem ferè ſunt, tum etiam quia in ipſa permiſſione poſſunt illa tria conſiderari, ſcilicet non eſſe per ſe malam, eſſe poſſe vtilem, & Deum velle illam.

6.
6. Dubitatio.

Sexta, & grauior dubitatio eſt, an per orationem petendum ſit ſolùm illud auxilium gratiæ, quod eſt ita neceſſarium, vel ad ſalutem, vel ad id, cuius gratia poſtulatur, an etiam illud auxilium peti poſſit, quod facilitatem maiorem conferat, quamuis ſimpliciter neceſſarium non ſit. Et ratio dubitandi eſt ſuprà inſinuata, quia Sancti Patres ex oratione, qua petimus auxilium Dei, quo nos interiùs dirigit, illuminat, vel adiuuat, colligunt neceſſitatem talis auxilij ad bene operandum, & è conuerſo ex negatione talis neceſſitatis, quam docebat Pelagius, inferunt deſtrui rationem, & fundamentum eius, quia fruſtra, & fictè quis petit ab alio, quod per ſe habere, aut efficere poteſt; poteſt autem homo abſolutè, & per ſe efficere omne id, ad quod gratiæ auxilium non eſt ſimpliciter neceſſarium. In contrarium verò eſt primò, quia ſi conſideremus naturam petitionis ſecundum ſe, non eſt de ratione, vel honeſtate eius, vt ſolùm petantur ea, quæ ſimpliciter neceſſaria ſunt, ſed etiam quæ ſunt vtilia, & conferunt ad facilius, ſeu melius eſſe, vt videtur per ſe, & ex terminis notum, & humanis exemplis oſtendi poteſt, nam licet poſſit quis pedibus iter conficere, honeſtè petit mutuò ab amico equum, vt faciliùs conficiat, & licèt ſolus poſſit graue pondus portare, prudenter petit ab alio, vt ſe adiuuet, quo ſuauiùs id faciat. At nihil eſt peculiare in oratione ad Deum, propter quod hæc generalis conditio petitionis in diuina locum non habeat. Imò maiori ratione illi videtur attribuenda, tum quia Deus liberalior eſt, & non ſolùm neceſſaria, ſed etiam abundantia paratus eſt dare, tum etiam quia in ſpiritualibus actibus honeſtiſſimè deſideratur facilitas, & promptitudo, quia ſunt bona maximè honeſta. Poteſtque hoc vſu ipſo confirmari, nam petimus à Deo ſuauitatem in orando, non quia ſine illa orare non poſſimus, ſed vt faciliùs, & conſtantiùs ita oremus, & ſic de aliis.

7.
3. Dubitatio ſoluitur.
Auxiliũ ſufficiens abſolutè à Deo petendum, & hoc non repugnat diuinæ volũtati.

Ad primam, admittimus in primis, quod in ea videtur ſupponi, auxilium ſufficiens abſolutè eſſe petendum, & hoc ſemper eſſe conforme diuinæ voluntati, quod iterum occurret in tertia dubitatione. De auxilio autem efficaci ſimpliciter etiam dicendum eſt, abſolutè eſſe deſiderandum, & petendum, ſicut etiam perſeuerãtia in gratia, & æterna Beatitudo abſolutè deſideranda, & petenda eſt, nulla quoad hoc habita ratione illius diuinæ voluntatis, qua quoſdam elegit, & efficaciter ordinauit ad gloriam per media congrua, quoſdam verò non ita elegit, aut ordinauit, quia nos non tenemur conformari huic voluntati diuinæ, ſed illi, qua voluit, vt nos, quantùm in nobis eſt, habeamus A curam, & ſollicitudinem ſalutis noſtræ, nam hoc eſt, quod ad nos ſpectat. Reſpondetur ergo in forma, negando aſſumptum, nimirum, hãc orationem non eſſe conformem diuinæ voluntati, non ſolùm quia nos latet, an Deus decreuerit non dare tale auxilium, ſed præcipuè, quia Deus ipſe non vult, vt nos ſumamus talem voluntatem eius, vt regulam noſtrarum actionum, vel petitionum, ſed tantùm illam voluntatem, qua vult, nos eſſe ſollicitos de noſtra ſalute. Ratio autem huius reddi poteſt, quia illa voluntas, qua Deus vult noſtram ſalutem, eſt primaria in Deo, illam enim ex ſe habet; altera verò voluntas non dandi auxilium efficax formaliter, & poſitiuè non eſt in Deo antecedenter, ſeu ex ſe, ſed ſolùm conſequenter, & poſt præuiſum B liberum vſum voluntatis noſtræ. Nam quòd auxilium ſufficiens, non ſit efficax in nobis, non eſt ex Deo, ſed ex nobis, & ideo dici non poteſt, Deũ denegare nobis efficaciam auxilij ex ſe ſolo, & ex voluntate ſua, ſed ex aliqua præſcientia noſtræ volũtatis, & ideo ſimpliciter non tenemur nos conformare huic poſteriori voluntati Dei, ſed priori. Præſertim, quia illa prior eſt præceptiua, & imponit nobis obligationem agendi, quod in nobis eſt, vt gratia Dei ſit efficax in nobis, & ideo licitũ ſemper eſt hoc abſolutè poſtulare, ſupponendo ſemper, quod ſi per nos non ſteterit, fiet, quod ſatis eſt, vt illa petitio, quantũ eſt ex parte noſtra, ſit abſoluta.

Auxiliũ efficax etiam à Deo petendũ eſt.

Voluntas nõ dandi auxilium efficax nõ eſt in Deo formaliter, & antecedẽter.

8.
Expeditur ſecunda dubitatio.

In ſecunda dubitatione dici poterant multa de augmento gratiæ, & charitatis, An habeat in hac C vita aliquem terminum, vel ex ſe, vel ex diuina prædeſtinatione. De qua re in materia de Gratia, & in libro ſecundo de Prædeſtinatione nonnulla diximus. Similis autem eſt interrogatio præſens, An in hoc genere bonorum aliquis terminus noſtris deſideriis, ac petitionibus præfigendus ſit. In hoc ergo in primis conſiderandum eſt, in his bonis aliquid eſſe optandum, & petendum, vt finem; & aliquid, vt medium ad finem. Vt finis petitur æterna Beatitudo, quæ eſt vltimus finis omnium noſtrarum actionum, vnde propter eam procuratur, & petitur omnis perfectio huius vitæ, & ideo omnes aliæ gratiæ, vt media petendæ ſunt. Dices, alia dona gratiæ, & virtutes ſunt bona honeſta, & propter ſe amabilia, ergo non tantùm amantur vt D media, ſed etiam vt fines. Reſpondetur, amari quidem poſſe, vt finem proximum, non tamen vt vltimum, ac proinde natura ſua ſemper appeti, vt media ad finem vltimum, nam talia ſunt natura ſua, & ideo ſemper vt talia appetuntur, ſi honeſtè appetuntur. Dices iterum, etiam Beatitudinem ipſam eſſe bonum creatum, ac propterea non poſſe amari, vt vltimum finem, & conſequenter petendam eſſe vt medium, Reſpondetur, ſi ſit ſermo de Beatitudine obiectiua, illam eſſe increatum bonum, & vltimum finem principaliter expetendum, ſi verò ſit ſermo de Beatitudine formali, illa quidem creatum bonum eſt, tamen quia eſt immediata vnio, & poſſeſſio boni increati, non eſt propriè medium, E ſed vltimus finis formalis. Beatitudo enim, & vltimus finis idem ſunt, & eodem modo diſtingui poſſunt in formalem, & obiectiuum, qui non ſunt propriè duo fines, ſed vnum integrant, qui eſt veluti adæquatus terminus illius deſiderij, quo Beatitudinem cupimus, & adæquata materia illius orationis, qua illam poſtulamus. Sub Beatitudine autem comprehendimus gratiam conſummatam, & charitatem, quia hæc etiam ſuo modo pertinent ad formalem vnionem conſummatam cum ipſo Deo vltimo fine noſtro.

Obiectio.

Solutio.

Alteri obiectioni fit ſatis.

Beatitudo creata & increata quæ ſit.

Vlterius

9\.
Mediorũ appetitus à fine limitatur, finis autem à nullo.
Ariſtot.
D.Thom.

Vlteriùs conſiderandum eſt, appetitum mediorum accipere terminum, aut limitationem ex fine; finem autem quantum ex ſe, non habere terminũ. Vnde Ariſtot. 1. Politic. cap. 6. & ex illo D.Thom. 1.2.q.30.art.4. dixit concupiſcentiam finis eſſe infinitam, concupiſcentiam autem mediorum limitari ex proportione ad finem. Quod ſi illud primũ verum eſt in bonis creatis, ſi per modum finis vltimi amentur, multo magis id verum erit in bono increato, & perfectiſſima vnione ad illud per modum vltimi finis. Sic ergo dicendum eſt, bona hæc ſpititualia, quatenus immediatè vniunt nos Deo tanquam vltimo fini, abſolutè, & ſine termino peti poſſe, quia illa concupiſcentia quanto maior, tanto melior, & de ſe in infinitum poteſt augeri. Reliqua autem bona, quæ tantùm ſunt media eatenus petenda ſunt, quatenus ad alia bona conducunt, & ſunt vel neceſſaria, vel vtilia, & ideo in prioribus non apponitur cõditio, in poſterioribus autem interdum ſubintelligenda eſt, vt ſuprà diximus. Quòd autem vtraque bona etiam illa, quæ pecõiunguntur, vel nos immediatè coniungunt cum fine vltimo, poſſint habere certum terminum, vel limitem ex ordinatione, ſeu prædeſtinatione diuina, id non obſtat, quominus noſtrum deſiderium. & petitio abſolutè poſſit tendere ad illud bonum ſine vllo termino, quantum eſt ex parte noſtra. Quia, vt iam dixi, non oportet nos regulare actiones noſtras per illam voluntatem Dei, qua ſimpliciter vult aliquid, vel non vult, ſed per illam, qua vult nos velle, aut procurare ſalutem noſtram, in quo ipſe de ſe nullum nobis præfigit terminum.

Bona creata quatenus Deo vniunt, abſolutè & ſine termino peti poſſunt.

Non oportet nos regulare actiones noſtras ad voluntatem Dei, ſed ad noſtram ſalutem.

10\.
In petitione tantæ perfectionis in particulari, fugienda eſt temeraria comparatio.

Nihilominus tamen, quando homo in hac petitione, vel deſiderio deſcendit ad particularem gradum perfectionis, cauere debet temerarias comparationes & præſumptuoſas petitiones. Vnde ſi ſermo eſſet tantùm de quodam affectu ſimplici, vel voluntate conditionata, quæ interdum exercetur ad excitandum, vel accendendum affectum erga Deum, ſic non eſt per ſe malum cupere tantam puritatem, vel fauorem in amore diuino, quanta in maximis Sanctis fuit, quia hoc ſolùm eſt complacere in excellentia illius ſanctitatis, & in habenda illa, ſi nobis illam conferre Deo placuiſſet. At verò per modum intentionis efficacis velle conſequi excellentiam, verbi gratia, ſanctitatis Virginis, vel illam petere animo, & fiducia obtinendi illam, temerarium eſſet, quia eſt omnino miraculoſum, & extra legem ordinariam prouidentiæ diuinæ, etiam ſupernaturalis. Vnde quoad ſimiles effectus, non eſt inconueniens concedere, Deum ex ſe non eſſe paratum ad præſtandos illos, neque dediſſe media ſecundum ordinariam legem ad obtinendam tantam gratiæ perfectionem. Non oportet ergo ad hæc particularia deſcendere, multóque minus ad petenda ſingularia priuilegia, aut extraordinaria dona per ſe non neceſſaria ad ſubſtantialem ſanctitatem; poteſt autem peti abſolutè tota illa perfectio, quæ ſecundum legem ordinariam comparari poteſt per media præſtituta à Deo, quæ ſine periculo conferri ſolent. Si autem affectus amplius extendatur, vt interdum honeſtiſſimè poteſt, adhibenda videtur conditio, ſi Deo beneplacitum fuerit, niſi ſpecialis inſtinctus Spiritus ſancti plus aliquando conferat, neque enim poſſumus illi terminum præſcribere, qui maximè hæc bona diuidit, prout vult.

11\.
Tertiæ dubitationi reſpondetur.

Ad tertiam dubitationem rectè ibi reſponſum eſt, auxilium ſufficiens, & efficax eſſe abſolutè petendum. Obiectio autem contra priorem partem facilis eſt: nam licet Deus paratus ſit ad dandum auxilium ſufficiens, tamen hanc ipſam voluntatem vult habere effectum media oratione noſtra. Quia verò ad ipſammet orationem neceſſarium eſt auxilium, quod per orationem obtineri non poteſt, quia præcedit illam; ideo non ad omne auxilium ſufficiens neceſſaria eſt, vel poſſibilis oratio: nam illud, quod eſt ipſius orationis initiũ, abſque oratione ab ipſo Deo dandũ eſt, & à fortiori etiam illud auxilium, ex quo naſcitur deſiderium, quod eſt orationis motiuum. Et hoc docuerunt Concilium Arauſ. & Auguſtinus contra Semipelagianos. Ad obiectionem autem contra alteram partem de auxilio efficaci, iam reſponſum eſt, in illo petendo non eſſe habendam rationem voluntatis prædeſtinatiuæ Dei, ſed illius, qua vult nos procurare ſalutem noſtram: nam ſicut illæ voluntates in Deo non ſunt contrariæ, ita nos, dum huic poſteriori conformamur, non agimus cõtra priorem, etiamſi fortaſſe in obiecto cum illa non conueniamus. Eo vel maximè quòd cùm nos deſideramus, aut petimus auxilium efficax, per ſe ſolùm petimus, vt gratia Dei in nobis habeat effectum, ita vt nos illam non impediamus, quomodo autem Deus in mente, ac voluntate ſua hoc ab æterno diſponat, ad nos non pertinet, neque modus orationis noſtræ inde pendet.

Auxilium ſufficiens, & efficax abſolutè petendũ eſt.
Concil. Arauſ. 2.

12\.
Quartæ dubitationis reſponſio.
Bona gratiæ iam collata peti non debent, ſed pro eis gratiæ agi.
D. Paul.

Ad quartam, an petenda ſint bona gratiæ, debita infallibili lege ex priori titulo, breuiter diſtinguendum videtur, aut enim talia bona iam collata ſunt, ſeu ſimul conferuntur cum prioribus bonis, vel ſolùm expectantur in futurum. In priori caſu iam non habet locum petitio, ſed potius gratiarum actio, ſicut enim dixit Paulus ad Rom. 8. *Quod videt quis, quid ſperat?* ſic nos dicere poſſumus, quod habet quis, quid petit? Petitio ergo propriè eſt beneficij nondum recepti, pro accepto verò eſt gratiarum actio, & ideo non legimus, Chriſtum petiuiſſe vnquam, vel vnionem, vel gloriam animæ ſuæ, legimus autem, petiuiſſe ſui nominis claritatem, vel accidentalem gloriam. Vnde in exemplo illo de contritione, ſi quis certus eſſet (quod ſine reuelatione eſſe non poteſt) ſibi datam eſſe veram contritionem, non poſſet certè petere, vel primam gratiam habitualem, vel remiſſionem peccatorum, ſaltem quoad mortales culpas, quia in eodem gradu eſſet certus, iam accepiſſe hæc beneficia, quia omnino certum eſt, hæc non ſeparari à vera contritione, ſed ſimul cum illa dari. Poſſet ergo aliquis tunc petere, vel integram remiſſionem quoad pœnas, vel leues culpas, vel etiam reſtitutionem ad priorem familiaritatem, ſeu fauorem Dei, nam hoc beneficium cum ſpecialibus auxiliis, quæ illud comitari ſolent, non ſemper reſtituitur per contritionẽ etiam valdè perfectam. Præſertim, quia licet cum contritione gratia conferatur, amitti iterum poteſt, & ideo rectè orari poteſt, vt non amittatur, & quia hoc maximè pendet ex fauore, & protectione Dei, ideo meritò illa reſtitutio poſtulatur. His ergo modis intelligi poteſt illa oratio Dauid, qui ex teſtimonio prophetæ Nathan certus de ſua contritione, & de remiſſione ſui peccati iam erat. Ordinariè verò, qui dolens de peccato ſuo orationem illam imitatur, quaſi ſub diſiunctione poſtulare videtur, vt, ſi fortaſſe veram contritionem non attingit, ſibi conferatur, vel ſi illam habet, ita perficiatur, vt omnes illos effectus obtineat. Quamuis enim non omnis, qui orat, hanc mentem ſuam explicare valeat, tamen dum

Quomodo orauerit Dauid certus de ſua contritione.

intendit petere perfectam remiſſionem ſuorum peccatorum,totum illud virtute complectitur. Addere tandem poſſumus, potuiſſe Dauid (& fortaſſe hic eſt proprius ſenſus) non obſtante certitudine, quam de ſua contritione habebat, illa verba proferre,non animo poſtulandi de nouo culpæ remiſſionem, vel cordis innouationem per infuſionem gratiæ, de qua non minus certus erat, ſed animo recognoſcendi indignitatem ſuam, & inſufficientiam ſuæ contritionis (vt ab ipſo erat) ad ſatisfaciendum Deo pro culpa ſua, & conſequenter ad confitendum nouum Dei beneficium ſibi collatum per talem remiſſionem,vel gratiam.

Quomodo hæc verba Dauid proferre potuerit, etiamſi eſſet certus de ſua contritione.

13. Beneficium gratiæ nondum collatũ peti poteſt, licet conſtet infallibiliter eſſe tribuendũ ex vi alterius beneficij.

At verò quamdiu beneficium gratiæ nondum collatum eſt, quantumuis ſit certum, & infallibile ex ſuppoſitione prioris gratiæ, ſemper peti poteſt. Et in primis eſt res clara, quando gratia, quæ ſupponitur, vel amiſſibilis eſt, vel impedibilis, vt ita dicam, quia tunc non ſolùm petitur ſecunda gratia ſuppoſita prima, ſed ſimul virtus petitur, vt prima gratia conſeruetur, vel ne impediri permittatur. Sic quamdiu aliquis eſt in hac vita,quantumuis ſit iuſtus, & ex ſua iuſtitia certus etiam per reuelationem, petere poteſt gloriam, quia virtute petit perſeuerantiam in gratia vſque ad mortem,& qui habet auxilium excitans,rectè petit adiuuans, & concomitans quoad operationem liberam nondum elicitam,quia virtute petit,vt non permittatur impediri talis operatio. At verò quando prior gratia eſt inamiſſibilis,& immutabilis, & ratione illius infallibiliter dandum eſt aliud beneficium gratiæ,quod nondum eſt datum,ſuo tamen tempore dabitur, etiamſi non petatur; tunc quidem non eſt neceſſaria petitio talis boni, tamen non repugnat peti eo ipſo,quòd nondum habetur. Non tamen petendum eſt, dubitando de illius ſecuritate, aut de illius certitudine formidando, id enim fidei, & rationi contrarium eſſet, ſed peti poteſt, vel vt orans nouo titulo illud mereatur, quomodo Chriſtus in via orando potuit ſibi mereri gloriam corporis, etiamſi certiſſimus de illa eſſet aliis titulis. Vel etiam peti poteſt ad recognoſcendũ illud tanquam Dei beneficium, quod ſemper eſt ſub dominio Dei,quantumuis illud promiſerit,vel dare decreuerit, & hoc modo Sãcti in patria gloriam corporis poſtulant. Interdum etiam fit hæc poſtulatio ad confitendam diuinam iuſtitiam, & conformandam voluntatem ſuam voluntati diuinæ, quomodo dicuntur Sancti in Patria petere vindictam impiorum.

Beneficium infallibiliter cõferendum ex vi alterius inamiſſibiliter collati, etſi non ſit neceſſarium,non tamẽ repugnat poſtulari.

Ita corporis gloriã beati in patria petunt.

14. Quinta interrogatio enodatur. Nũquam eſt petenda gratiæ efficacis denegatio.

Ad quintam interrogationem reſpondeo nulla ratione talem orationem pro denegatione gratiæ efficacis faciendã eſſe, nam eſt propriæ ſaluti contraria, vnde licet reſpectu voluntatis diuinæ illud obiectum non ſit intrinſecè malum,quia Deus non tenetur ſuam gratiam alicui dare, reſpectu tamen ipſius hominis eſt intrinſecè malum, quia homo tenetur,quantum in ſe eſt,hanc gratiam procurare, eámque non abiicere, contra quam obligationem facit, qui petit ſubtractionem talis gratiæ. Et eadem ratione non licet petere à Deo permiſſionem proprij peccati, etiam ſub titulo obtinendi illa via maiorem aliquem ſpiritualem fructum, quia peccatum per ſe non eſt medium ad huiuſmodi fructum,ſed potius deſtruit omne ſpirituale bonũ. Et licet Deus ſua potẽtia,& ſapientia poſſit illud malum conuertere in bonum, & ratione ſuæ vniuerſalis prouidentiæ iuſtè, & rectè valeat vti illo medio permiſſionis peccati ex intẽtione maioris boni; tamen reſpectu particularis voluntatis ipſius hominis non eſt mediũ rationi conſentaneũ: quia ipſe homo tenetur, quantũ de ſe eſt,omnino fugere peccatum, & vitare, quicquid poteſt eſſe cauſa, vel occaſio eius,præſertim certa & infallibilis,ſiue ſit per ſe, ſiue per accidens. Vnde quamuis Deus ſua voluntate vtatur hoc medio, nihilominus non vult, vt ipſe homo vtatur illo, quia non quicquid Deus vult,poteſt homo velle:nec Deus ſẽper vult, vt illud velit. Et ideo talis petitio nunquã eſſet cõformis voluntati diuinæ,voluntati,inquã illi, quæ eſſe debet regula noſtrarũ voluntatũ,illi enim nos conformari tenemur, non verò ſemper in obiecto volito,imò interdum talis cõformitas rationabilis non eſſet propter diuerſam habitudinem obiecti ad Deum,&ad hominem,vt latius in 12. diſſeritur.

Nec permiſſio proprij peccati.

Nõ quicquid Deus vult, Deus vult nos ſemper velle.

15. Vlt. dubit. quomodo à nõnullis diluatur.

Ad vltimam difficultatem aliqui auctores contendunt,eo ipſo, quòd prudenter, & conuenienter petitur à Deo aliquod bonum, cõſequenter fatendum eſſe, bonum illud eſſe peculiari modo opus Dei, vel per ſolam efficientiam ipſius homini non debitam, ſi bonum tale ſit, vt efficientiam hominis non requirat, vel ſi ipſummet bonum ſit etiam opus hominis, neceſſarium eſſe, vt fiat à Deo per aliquod auxilium gratiæ,nullo modo debitum naturæ, ita vt per illud auxilium non ſolùm conferatur, vt homo faciliùs poſſit tale opus efficere, ſed etiam, vt omnino poſſit, quia ſine illo ſimpliciter non poſſet. Vnde conſequenter putãt,neceſſarium eſſe hac mente ad Deum orare, quotieſcumque ab ipſo petimus auxilium ad aliquod opus bonum, vel aliud ſimile beneficium. Fundamentum eorum eſt,quia hæc eſt mens Pontificum, & Patrum, quoties ex oratione ſumunt argumentum contra Pelagium, quia aliàs argumentum non eſſet efficax contra illum. Pelagius enim non negabat, per gratiam conferri facilitatem in operando bonum, ſed negabat, dari poteſtatem, quia non putabat, gratiam eſſe neceſſariam ad bene operandum, quem errorem Sancti conuincunt ex forma ipſa orandi, & petendi à Deo tale auxilium, vel tale opus: ergo ſupponunt,per orationem non peti niſi id, quod eſt ſimpliciter neceſſarium, & ſine quo non poſſet opus fieri.

16. Non placet ſolutio poſita.

Verumtamen difficile eſt, poſtulare ab omnibus hominibus, vt prius quàm ad aliquid faciendum auxilium à Deo petant, ſibi perſuadeant, ſe non poſſe id facere, quod petunt ſine extraordinario, vel ſupernaturali gratiæ auxilio. Alioquin non poterit artifex, v. g. pictor, petere à Deo auxilium ad bene depingẽdam aliquam imaginem,niſi prius ſibi perſuadeat,per pótentiam, & artem ſuam,cum communi concurſu Dei, non poſſe rectè illam depingere, niſi Deus addat, & ſibi conferat aliquod extraordinarium donum,naturæ non debitum. Similiter dux habẽs validum exercitum maioris virtutis,& roboris,quàm ſit contrarius,non poterit à Deo conuenienter poſtulare victoriam orando,niſi prius ſibi perſuadeat, ſe non poſſe cum toto exercitu, & communi concurſu Dei vincere inimicum, niſi Deus addat extraordinarium fauorem, naturæ non debitum. Hæc autem,& ſimilia, quæ facilè inferri poſſunt duriſſima videntur, & creditu difficillima, quia in dictis caſibus nullũ habemus principium,quo vel conuincamus homines,vel obligemus illos ad talem perſuaſionem,ſeu credulitatem. Et alioqui, vt ſuprà argumentabar, ex generali ratione petitionis, talis neceſſitas oſtendi non poteſt, petit enim vnus Rex auxilium ab amico Rege ad expugnandum contrarium inimicum, etiamſi putet, ſe poſſe ſufficere ad ſuperandum illum,

vt

vt ſecuriorem reddat victoriam. Ergo ad petendum auxilium hæc exiſtimatio ſufficit. Ergo etiam reſpectu Dei poterit interdum ſufficere, quia nulla peculiaris ratio afferri poteſt, ob quam oratio ad Deum cum tali exiſtimatione facta, ſemper ex illo capite ſit mala, & indigna Deo. Propter quod exiſtimo non eſſe Patribus imponendam tam duram ſentẽtiam, neque hanc fuiſſe mentem illorum, quia argumentum ſumptum ab oratione, in illo ſenſu re vera non eſſet legitimum, vt doctè adnotauit Cardinalis Bellarminus lib. 5. de Gratia, & libero arbitrio, cap. 12. & Vega opuſc. de iuſtificatione, q. 12.

Bellarm. Vega.

17. Auctoris ſolutio. Aliqua bona à Deo petũtur, etiãſi nõ iudicentur ſimpliciter neceſſaria ad opus, propter quod petuntur.

Dico ergo in primis, aliqua bona peti à Deo cõuenienter, & licitè, etiamſi non iudicentur ſimpliciter neceſſaria ad effectum, vel opus, propter quod petuntur. Hoc probat mihi euidenter ratio facta, & experientia quotidiana omnium piorum ſtudẽtium, artificum, vel quorumcumque inchoantium aliquod opus humanũ ordinarium, & morale. Deinde aſſero, non omnia bona, quæ à Deo petuntur, talia eſſe, ſed aliqua eſſe petenda, vt ſimpliciter neceſſaria ad finem intentum, ſicut petitur victus ad vitam, & fides ad iuſtitiã. Et ſic etiam interdum poſtulatur auxilium Dei, vt neceſſarium ad opus propter quod poſtulatur, ita vt in homine non ſit poteſtas ſine tali auxilio ad ſic operandũ. Hoc tanquã certum ſuppono ex materia de Gratia, quia opera pietatis non poſſunt aliter à nobis fieri, & ideo hac mente, & fide poſtulãdum eſt auxilium Dei ad illa, vel (quod idem eſt) poſtulãda ſunt à Deo talia opera, tãquam ſpeciali modo dona eius. Addo verò vlterius, ex ſola natura orationis vt ſic, non ſatis diſcerni, an auxilium ad opus petatur, vt ſimpliciter neceſſariũ ad poſſe, vel ad faciliùs poſſe: ſed potius, ex conditione, & modo operis diſcernendum eſſe, qua mente ſit petendum, & orandum pro illo obtinendo. Hoc mihi etiam probat ratio, & exempla adducta. Neq; exiſtimo, Patres hoc ſenſu argumentatos eſſe contra Pelagium ex vi orationis, vt ex illa ſola concludere voluerint neceſſitatem auxilij, non ſolùm ad faciliùs poſſe, ſed etiam ad poſſe. Vnde ad hoc concludendum contra Pelagium potiſſimè argumentantur ex verbis Chriſti Ioan. 15. *Sine me nihil poteſtis facere*, & ſimilibus Scripturæ teſtimoniis, vt videre licet in Conc. Mileuit. Can. 5. Aug. Epiſt. 16. & aliis ſuprà citatis.

18. Auxilium, quod petitur etiamſi non ſit ſimpliciter neceſſariũ, nihilominus fieri poteſt, vt in re ipſa ſit neceſſarium.

Aduerto tamen vlterius, quamuis interdum auxilium, quod petitur, non iudicetur ſimpliciter neceſſarium, conſiderata natura operis, propter quod petitur, nihilominus contingere poſſe, vt in re ipſa ſit neceſſarium, vt opus fiat, quia licet poſſet fieri cum naturali virtute, & concurſu generali, tamen in indiuiduo poteſt impediri, ne fiat propter varias occaſiones, quæ occurrere poſſunt, & ſæpè continget, Deum ſcire, quòd de facto impedietur, niſi ipſe aliquod adiutorium præbeat vltra communem curſum naturæ. Et tunc dici poteſt illud adiutoriũ eſſe neceſſarium in præſcientia Dei, vt opus fiat, licèt non ſit neceſſarium, vt poſſit fieri, neque etiam ſit ſemper, & in omni indiuiduo neceſſarium, vt fiat, etiam ſecundum præſcientiam Dei. Concludimus ergo, animum orantis ſemper eſſe petendi à Deo aliquem peculiarem fauorem, per protectionem extra generalem concurſum, ſicut ſuprà dicebamus de pluuiæ petitione, & ſimilibus, nam de omnibus eſt eadem ratio. Petitur autem hic fauor, tum quia per ſe iuuat, tum etiam quia poteſt eſſe, vel in præſcientia Dei, & in indiuiduo, vel ex natura talis operis neceſſarius ad deſideratum effectum re ipſa conſequendum. Plura de hoc puncto, & præſertim de variis modis argumentandi efficaciter contra Pelagium ex oratione, in materia de gratia tradidimus.

CAPVT XXII.

An oratio ſit actus meritorius, & ſatisfactorius.

1\. Explicuimus omnia illa, quæ ad naturam, honeſtatem, materiam, & cauſas orationis pertinere viſa ſunt, ſimúlque circumſtantias, ſeu conditiones explicuimus, quæ in modo orandi obſeruandæ ſunt, vt oratio conuenienter fiat. De quibus etiam circumſtantiis aliquid in hoc capite addemus, & plura in tribus libris ſequentibus, in quibus magis in particulari de oratione dicemus: morales enim circumſtantiæ melius in particularibus actibus conſiderantur, quàm in communi. Solùm ergo ſupereſt dicendum de effectu, ſeu fructu orationis. In qua re in primis conſiderandum eſt, aliquem fructum, ſeu cauſandi modum habere orationem, communem aliis actibus virtutum, aliquem verò habere ſibi proprium, quatenus petitio eſt. Communiter cum aliis virtutibus habet mereri, & ſatisfacere, & poſſumus etiam addere benè diſponere animum orantis, ad alia dona à Deo recipienda. Proprium verò orationis eſt habere vim impetrandi. De prioribus modis cauſandi ferè nihil hoc loco, ſpecialiter de oratione dicere neceſſe eſt, quia ſolùm oportet generalia principia meriti, vel ſatisfactionis ad orationem applicare, & ideo illa breuiter expediemus, & poſtea circa id, quod eſt orationis proprium, immorabimur.

Orationi fructus aliquis cõmunis eſt cum aliis actibus virtutis, aliquis verò proprius, quà petitio eſt.

2\. 1. Aſſertio. Oratio ex ſe actus eſt meritorius, ſi adſint etiam conditiones ad meritum neceſſariæ.

Sit ergo in primis certum orationẽ, quantum eſt ex ſe, eſſe actum meritorium, ſi aliæ conditiones neceſſariæ ad meritum in illa concurrant. Aſſertio eſt certa de fide, quam ſoli illi hæretici negant, qui vel omninò negant merita noſtra erga Deum, vel negant orationem eſſe actum bonum, & Deo placitum. Hîc autem ſupponimus contraria fidei principia, contra priorem errorem ex materia de merito, contra poſteriorem ex dictis in principio huius materiæ. Ex illis autem principiis euidenter ſequitur aſſertio, nam vt aliquis actus ex ſe ſit meritorius coram Deo, ſolùm requiritur, vt ſit honeſtus, ex fide, & gratia aliquo modo procedens, & habens promiſſionem Dei; hæc autem omnia in actu orationis inueniũtur, ergo. Minor quoad duas primas partes probata eſt in ſuperioribus: quoad tertiam verò ſufficienter probatur ex generali promiſſione à Deo facta retribuendi mercedem pro bonis operibus, nam illa non eſt facta pro hoc, vel illo opere, ſed generatim omnibus benè operantibus, qui autem legitimè orat, benè operatur, nam ipſa oratio quoddam opus bonum eſt, vt iam diximus. Addimus autem, dummodo aliæ conditiones neceſſariæ ad meritum concurrant, quia in hoc nullum habet ſpeciale priuilegium oratio, nullibi enim legitur, nec nobis traditum eſt.

Vt actus ſit meritorius, quid requiratur.

3\. Aſſertio poſita de viatoribus tantùm intelligitur. Quãdo oratio eſt actus meritorius de cõdigno, qui orat, in gratia debet eſſe.

Vnde intelligenda in primis eſt aſſertio de oratione viatoris, nam Beati iam non ſunt in ſtatu merendi, & ideo licèt orare poſſint, & impetrare, non tamen mereri. Deinde, ſi ſermo ſit de merito de condigno, oportet, vt qui orat, ſit iuſtus, ſeu in ſtatu gratiæ, ſine qua nullum eſt meritum de condigno. Et hoc ſenſu dixit D. Thomas d. q. 83. art. 15. habere orationẽ, quòd ſit meritoria, ex radice charitatis. Quod non ita intelligendum eſt, vt exiſtimetur

metur, totam rationem merẽdi eſſe charitatem per imperium, vel actum ſuum, vt orationi ſolùm conueniat eſſe meritoriam, quaſi per denominationem extrinſecam, hoc enim ſine dubio falſum eſt, vt benè notauit Medina in Codice de Orat. quæſtione 17. Nam oratio ipſa ratione ſui generis, & nobilitatis multum confert ad meritum, imò poteſt eſſe meritoria, etiamſi non imperetur à charitate, ſed à ſpe, vel pœnitentia, vel alia virtute, imò licèt à nulla imperetur, ſed à ſola Religione infuſa proficiſcatur, quia natura ſua tendit in ſupernaturalem finem, quod ex parte actus ſufficit ad meritum de condigno. Vnde contingere poteſt, vt cæteris paribus, ex parte charitatis actus orandi ſit magis meritorius, quàm actus legendi, aut viſitandi infirmum, &c. Et inter ipſas orationes vna poteſt eſſe magis meritoria, quàm altera, ſi in propriis conditionibus meliore modo fiat, etiamſi ex parte charitatis ſit æqualitas, nam ipſamet nobilitas actus confert ad meritum de condigno, etiam reſpectu eſſentialis præmij, vt nunc ſuppono. Dicitur ergo eſſe hoc meritum ex radice charitatis, quia fundatur in amicitia hominis iuſti cum Deo, charitas autem amicitia eſt, hoc autem eſt quaſi remotum fundamentum, & ideo benè radix appellatur, proxima autem ratio huius meriti eſt ipſamet oratio, ſuppoſito ſtatu talis perſonæ cum diuina promiſſione.

Medin.

Oratio poteſt eſſe meritoria etiã ſi non imperetur à charitate, ſed à ſpe.

4\. Si autem loquamur de merito de congruo, ſic probabile eſt, non eſſe neceſſariam gratiam ſanctificantem in perſona orante, ſed ſufficere motionem Spiritus ſancti, ſeu auxiliantem gratiam, ex qua oratio manat, nam inde habet tantam dignitatem apud Deum, vt non obſtante indignitate peccatoris, congruum ſit, Deum ſic petenti aliquod beneficium conferre ratione illius bonæ operationis, quæ habet adiunctam fidem, & ſubmiſſionem ad Deum. Et in hoc tantùm conſiſtit meritum de congruo. Vtrumque autem meritum eſſe quid diſtinctum ab impetratione, argumẽtum eſt clarum, quia in Beatis inuenitur impetratio ſine vtroque merito: & è conuerſo in viatoribus inueniri poteſt vnum, & alterum meritum ſine impetratione. Vt ſi quis bona fide orando petat aliquid, quod Deus nouit illi non expedire, non impetrabit, merebitur autem vno, vel altero modo iuxta ſtatum perſonæ, quia leges merendi ſemper permanent, etiamſi occaſio impetrandi deſit. Vnde eſt optima differentia, quòd impetratio ſolùm eſt illius rei, quæ poſtulatur, meritum autem eſt proportionati præmij. Nam qui ſalutem corporis petit, illam tantùm impetrare poterit, fieri autem poteſt, vt petendo mereatur vitam æternam. Et ideo fieri poteſt, vt tota impetratio orationis tendat ad alterum, pro quo tantùm funditur oratio, & nihilominus meritum eius, & præmium in ſinum orantis conuertatur.

Meritum de congruo ad orationem ſufficere probabile eſt, vt ratione illius Deus petitionem compleat.

Meritum de congruo, & de condigno ab impetratione diſtinguitur.

Impetrationis, & meriti diſcrimen.

5\. Ad meritum autem de congruo reduci poteſt cauſalitas diſpoſitiua, quæ nõ immerito tribui poteſt orationi, & poteſt eſſe etiam in homine peccatore. Nam peccator ex pietate faciens eleemoſynam, ſe diſponit, vt à Deo ad pœnitentiam paulatim feratur, ergo multo magis ſe diſponet, qui orat Deum, ſiue petendo remiſſionem peccatorum, ſiue quocumque alio modo ſe illi ſubmittendo, & humiliter deprecando. Tanto verò hæc diſpoſitio erit maior, quanto fuerit magis proportionata alteri beneficio, vt remiſſioni peccatorum, vel humilitati, aut deuotioni, &c. Omitto habere orationem (vel ratione conſiderationis, quam habet adiunctam, vel ratione bonorum affectuum, à quibus vel proficiſcitur, vel eos habet cõcomitantes) habere, inquam, peculiarem vim bene diſponendi animam, id eſt, reddendi promptam, & facilẽ ad opera virtutis, & conſolandi ſpiritualiter animam, vt dixit D. Thomas dicto art. 15. Nam totum hoc efficit oratio per modum cauſæ phyſicæ potius, quàm moralis, habent enim illi actus natiuam virtutem excitandi, vel delectandi hominem, & hac ratione reddunt illum promptum, & facilem, & eodem modo dicuntur conſolari hominem quamdiu durant. Interdum verò Deus maiorem conſolationem, vel iucunditatem infundit, quàm poſſet cauſari ex prioribus actibus, etiam vt factis ex aliquo auxilio gratiæ, & tunc ille effectus prouenit ab illis actibus, vel ex merito ſaltem de congruo, vel tanquam ex bona diſpoſitione morali.

Cauſalitas diſpoſitiua reducitur ad meritum de congruo.

Oratio habet peculiarem vim ad reddendam animã prõptã ad opera pietatis.

6\. Solùm poteſt hic peculiariter interrogari, an ex peculiari natura, ſeu ratione orationis requiratur aliqua ſpecialis conditio, vt meritoria ſit. Quod ſolet interrogari propter attentionem, nam de illa dixit Diuus Thomas dicta quæſt. 83. art. 13. neceſſariam eſſe in oratione, vt illa meritoria ſit. Verumtamen, vt ibidem notauit Diuus Thomas, quæſtio hæc de attentione ſolùm in oratione vocali locum habet, nam in mentali clarum eſt, non poſſe actum orationis durare ſine attentione, nam cùm ſit actus mentis, attentione fit, vt in libro ſequenti latius dicam, & ideo mirum non eſt, quòd ad meritum talis orationis requiratur attẽtio, quia requitur ad eſſe eius, & non poteſt eſſe meritoria, niſi quando eſt. Hoc autem, ſi res attentè conſideretur, non eſt proprium orationis, ſed commune omni actui virtutis, quatenus interius in animo exerceri poteſt, quia nullus fieri, aut actu eſſe poteſt ſine attentione, quia non poteſt eſſe ſine actuali voluntate, neque actualis voluntas ſine actuali cognitione, neque actualis cognitio ſine attentione. At orationem vocalem contingit eſſe in ore ſine mentis attentione, & ideo de illa quæri poteſt, an tunc meritoria ſit, vel ad meritum requirat attentionem. Hoc autem habet locum proprium in lib. 3. Et ideo de merito orationis hæc nunc ſufficiant.

Quæſitum.

D. Thom.

Reſponſum. Attẽtio propriè eſt actus orationis vocalis.

7\. Dico ſecundò. Oratio, quantum eſt ex ſe, opus eſt ſatisfactorium, ſi aliæ conditiones ad ſatisfactionem neceſſariæ non deſint. Concluſio eſt etiam certa de fide, quæ ex profeſſo tractari ſolet in materia de Pœnitentia, vbi oſtenditur, poſſe nos in hac vita ſatisfacere Deo pro peccatis per noſtra bona opera. Solẽtque ſatisfactoria opera ad tria principalia capita reduci, inter quæ vnum (fortaſsè potiſſimum) eſt oratio, nam alia duo ſunt ieiunium, & eleemoſyna. Quæ enumeratio trium generum operum, quibus Deo ſatisfacimus, Theologorum communis eſt, & tacitè approbatur à Concilio Tridentino ſeſſ. 14. Canon. 13. Vbi apertè confirmat hanc veritatem, quòd oratio habeat vim ſatisfaciendi. Ex Scriptura verò poteſt hoc confirmari ex Tobiæ 12. vbi dicitur: *Bona eſt oratio cum ieiunio, & eleemoſyna.* Nam licèt ſtatim addatur. *Quoniam eleemoſyna à morte liberat, & ipſa eſt, quæ purgat peccata*, &c. Tamen, cùm illa tria generatim æquiparentur, quod de vno dicitur, de aliis dictum eſſe intelligitur. Deinde frequenter in Scriptura Dauid, Manaſſes, & alij orant ad conſequendam perfectam remiſſionem peccatorum. Verum eſt, hæc loca per ſe ſumpta non cogere, quia reſpondere aliquis poteſt, orationes illas fieri ad impetrandum, non verò ad ſatisfaciendum, & promiſſiones omnes, quæ orantibus fiunt in

2\. Aſſertio. Oratio ex ſe opus ſatisfactorium eſt, ſi adſint etiã conditiones ad ſatisfactionem neceſſariæ.

Opera ſatisfactoria ad tria capita reducuntur.

Concil. Trid.

Tob. 12.

in Scriptura, intelligendas eſſe in ordine ad impetrationem. Tamen Eccleſia ſemper intellexit vtrũque ſub eis comprehendi, quia oratio vtriuſque modi cauſandi capax eſt. Semper tamen oportet adiungere vniuerſalia principia de capacitate, quam viatores in hac vita habent, ad ſatisfaciendum de peccatis ſuis per opera ſua.

8. Ratio, qua oratio probatur eſſe ſatisfactoria.

Vnde argumentari poſſumus ratione, nam quidquid eſt neceſſarium ex parte operis, vt ſatisfactorium ſit, in oratione inuenitur. Probatur, quia & eſt actus bonus, & ex gratia fit, vt ſæpe dictum eſt, & eſt opus pœnale (quæ eſt veluti proxima formalis ratio ſatisfaciendi.) Quod patet, quia mentalis oratio ex ſe pœnalis eſt, quia conſiſtit in eleuatione mentis in Deum, hæc autem magnam animi applicationem requirit, quæ ſine pugna, & reſiſtentia corporis & ſenſuum nõ fit. Vnde Eccleſiaſt. 12. ſcriptum eſt: *Frequens meditatio, carnis eſt afflictio.* Vocalis autem oratio peculiarem laborem, & corporis defatigationem adiungit. Hinc ergo conſtat promiſſionem Dei acceptandi noſtra opera in ſatisfactionem, comprehendere orationem, quia illa promiſſio non eſt de hoc, vel illo opere in particulari, ſed de quocumque apto ad effectum ſatisfaciendi. Quas verò conditiones requirat oratio ad hunc effectum ex parte perſonæ orantis in 4. tom. 3. p. in materia de Satisfactione traditum eſt. Nam quod eſt neceſſarium ad ſatisfaciendum per alia opera, eſt etiam neceſſarium ad ſatisfaciendum per orationem, neque in hoc habet aliquid ſpeciale. An verò actualis attentio ſit neceſſaria, vt vocalis oratio ſatisfactoria ſit, in lib. 4. dicemus, & ideo de ſatisfactione orationis hæc ſufficiant.

Eccleſ. 12.

CAPVT XXIII.

An oratio ſit impetratoria, & quid valeat impetrare?

1. Oratio, quà petitio eſt, peculiarem impetrandi modum habet.

SVpereſt dicendum de tertio effectu orationis, qui eſt impetratio, & de virtute, ſeu conditionibus ad illam neceſſariis. Principio autem ſtatuendum eſt, orationem ex hoc peculiari capite, quod eſt petitio, habere propriam, & peculiarem aptitudinem ad impetrandum: nam petitio natura ſua ad hoc ordinatur, vt animum alterius inducat ad dandum id, quod petitur, nõ quia emitur, nec quia ſoluitur, nec quia aliquis illud meretur, ſed ſolùm, quia petitur, & rogatur; quatenus conſentaneum eſt bonitati, vel liberalitati eius, qui rogatur, moueri ad dandũ, ſolùm quia rogatur: hoc ergo modo aptitudo ad impetrandum propria eſt orationis inter omnia virtutum opera. Vnde licèt alia virtutum opera poſſint orationem iuuare ad impetrandum, quomodo dicunt interdum Sancti, ieiunium, & eleemoſynam eſſe veluti duas alas, quæ orationem in cœlum eleuant, nihilominus in aliis operibus non poteſt eſſe propria impetratio abſque oratione propter rationem factam, ſed per ſe ſolùm bene diſponunt, aut merentur. Et his etiam modis iuuant orationem, vel quia diſponunt hominem, vt attentiùs oret, vel quia ad hoc ipſum, auxilium aliquod per modum meriti obtinent, vel quia perſonam orantem gratiorem Deo reddunt, ac ſubinde aptiorem, vt petitiones eius exaudiantur.

Orationem in cœlum euehunt ieiunium & eleemoſyna.

2. Impetratio per orationẽ ſuo modo infallibilis eſt ex peculiari Dei promiſſione facta orantibus.

Deinde certum eſt, habere orationem peculiarem Dei promiſſionẽ, ratione cuius hæc impetratio eſt ſuo modo certa, & infallibilis. Si enim ſpectemus ſolam rationem petitionis, habet quidem oratio ex illa aptitudinem, vt dixi, ad impetrãdum,
A quæ poteſt appellari ſufficientia, non tamen habet talem efficaciam, quæ certum, & infallibilem reddunt effectum, quia non eſt cauſa neceſſitatem inducẽs, vt rectè dixit D.Thomas dicta q.83. art.1. Vt ergo oratio habeat hanc efficaciam in impetrãdo, neceſſaria fuit promiſſio. Hæc ergo promiſſio frequenter in Scripturis repetitur, præſertim in Teſtamento nouo, vt Matt.7. & Lucæ 11. *Petite, & accipietis, &, Omnis qui petit, accipit.* Et Ioannes 16. *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Et in Teſtamento veteri leguntur ſimiles promiſſiones, Pſalmo 49. *Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me.* Et ideo Pſalm. 65. aiebat Dauid. *Benedictus Deus, qui non amouit orationem meam, & miſericordiam ſuam à me.* Vbi Auguſtinus. *Securi* (inquit)
B *de pollicitatione ipſius, non deficiamus orando, & hoc ex beneficio ipſius eſt, propterea dixit, Benedictus Deus meus, quia non amouit deprecationem meam, & miſericordiam ſuam à me. Cum videris non à te amotam deprecationem tuam, ſecurus eſto, quia non eſt à te amota miſericordia eius.*

D.Thom. *Matth. 7.* *Lucæ 11.* *Ioan. 16.* *Pſal. 49.* *Pſal. 65.*

3. Promiſſio Dei orantibus facta cõditionata eſt.

Vnde vlterius certum eſt, hanc promiſſionem Dei non eſſe omnino abſolutam, ſed ſub aliqua, vel aliquibus conditionibus, quibus poſitis, erit infallibilis impetratio, non verò abſque illis. Probatur, quia quod Deus promittit, eo modo, quo promittit, infallibiliter implet, vt enim ait Apoſt. 2. Timoth. 2. *fidelis Deus eſt, ſe ipſum negare non poteſt.* Videmus autem, vt notauit Auguſtinus tract. 73. & 81. in Ioannem, non omnia, quæ petimus,
C nobis concedi, ergo ſignum manifeſtum eſt, promiſſionem non eſſe abſolutam, nam ſi eſſet ita abſoluta, vt in oratione nullam aliam conditionem poſtularet, præter petitionem, ſemper impleretur, nam hoc pertinet ad veritatem, & infallibilitatem promittentis. Signum eſt ergo, promiſſionem eſſe conditionatã, quia inter illa duo membra nullum eſt medium. Vnde fit, ſi oratio non habeat conditiones neceſſarias ex vi promiſſionis, non impetrare, quia promiſſio conditionata non impleta conditione, non inducit obligationem, quia conditionalis (vt aiunt) nihil ponit in eſſe. Dico autem, talem orationem non impetrare ex vi promiſſionis, quia non repugnat impetrare ex benignitate Dei: ſicut poſſet impetrare oratio, quam-
D uis Deus nihil promiſiſſet, ſolùm ob cõgruentiam, quam habet cum diuina bonitate, & liberalitate, quamuis ad hoc ipſum aliquas conditiones requirat, vt videbimus, plures autem, vt ex vi promiſſionis impetret, & tunc ſi illas habeat, erit infallibilis impetratio, quia conditionalis, impleta conditione, tranſit in abſolutam. Tota ergo difficultas eſt in explicandis conditionibus, ſub quibus facta eſt talis promiſſio. D.Thomas autem 2.2.q.83. art.15. ad quatuor conditiones illas reuocat, ſcilicet, vt quis neceſſaria petat ad ſalutem, & piè, perſeueranter, ac pro ſe petat; ſed aliquæ ex his conditionibus incertæ ſunt, aliæ verò maiori indigent explicatione, & plures inuoluunt conditiones, quas explicatiùs enumerare neceſſe eſt.

Auguſt.

Impetratio per orationẽ aliquãdo eſſe poteſt ex Dei benignitate.

Conditiones ad impetrãdum neceſſariæ ex vi diuinæ promiſſionis. *D. Thom.*

4. 1. Conditio. Orationem de re bona, & honeſta eſſe debere.

E Prima ergo conditio eſt, vt oratio ſit de re bona, & honeſta, atque adeo, vt ipſa oratio bona, & honeſta ſit. Hoc conſtat in primis ex ſuprà poſita, & recepta definitione orationis à Damaſceno data: *Oratio eſt petitio decentium à Deo.* Propter quod diximus in principio huius libri petitionem malam Deo oblatã non mereri nomen orationis, quia licèt ſoleat interdum ita appellari propter generalem rationẽ petitionis, iuxta illud Pſal. 108. *Oratio eius fiat in peccatum,* tamẽ vt nũc de oratione loquimur,

Pſal. 108.

Oratio de re mala nomen orationis nõ meretur.

mur, prout eſt actus diuini cultus, & Religionis, nomen orationis non meretur. Vnde certum eſt, promiſſionem dictam ad talem petitionẽ non pertinere. Eſt autem hoc lõgè certius, quoties quis petit aliquid, quod ſine peccato fieri non poteſt, nam ille rem omnino indignam, & indecentiſſimam à Deo petit, nimirum, vt ipſe auctor peccati fiat. Quapropter licet id, quod petitur, de ſe non ſit mortale peccatum, ſed veniale tantùm, nihilominus illud petere à Deo, mortale peccatum eſt: quia in hac materia reſpectu Dei non poteſt dari materia leuis, ſed tota eſt grauis. Sicut de periurio aſſertorio dici ſolet ſemper eſſe mortale, etiamſi mendacium, quod iuratur, ſit de re leui, quia facere Deum teſtem mendacij etiam leuiſſimè, iniurioſiſſimum Deo eſt, ita ergo petere ab illo, vt ſit auctor peccati etiam minimi, grauiſſima iniuria illius eſt. Eſt ergo talis oratio non ſolùm inefficax, ſed etiam valdè nociua, vel (vt alij loquuntur) non tantùm mortua, ſed etiam mortifera.

Petere à Deo aliquid malitiã venialem inuoluens, peccatum mortale eſt.

5. Sed quid, ſi aliquis petat à Deo rem indifferentem, id eſt, nec turpem, neque honeſtam, nec relatam ad honeſtatem, ſed ſolùm ob iucunditatem, vel humanam vtilitatem, quam habet? Reſpondeo, talem orationem ſine dubio non habere promiſſionem infallibilem, quia ſecundum probabiliorem ſententiam bona non eſt, neque honeſta. Quia ex vi rei poſtulatæ non habet honeſtatem, cùm ſupponatur illam eſſe indifferentem, neque etiam ex fine, quia ſupponimus, non referri eandem rem indifferentem in finem honeſtum, ergo ex nullo capite eſt bona, indifferens autem in indiuiduo eſſe non poteſt, vt ſuppono ex probabiliori Diui Thomæ ſententia, ergo eſt peccaminoſa, ac proinde indigna, vt exauditur, nedum vt promiſſionem habeat infallibilis impetrationis.

Oratio de re indifferente cur infallibilẽ promiſſionem non habeat.

Oratio de re indifferenti, eſt peccaminoſa.

D.Thom.

Obiectio. Dices, Quamuis res poſtulata, aliàs indifferens, neque in bonum, neque in malum finem referatur, ipſa oratio poteſt in bonum finem referri: nam fit in cultum Dei, imò illum principaliter intuetur, quatenus oratio eſt. *Reſponſio.* Reſpondeo, petitionem de materia indifferente vt ſic, non poſſe pertinere ad diuinum cultum, quia continet petitionem rei indecentis à Deo. Nam illa petitio proficiſcitur ex deſiderio, & poſtulat à Deo, vt illud impleat; deſiderium autem habendi rem indifferentem propter ſe ipſam, & ſine intuitu honeſtatis, eſt turpe deſiderium, & ideo petere à Deo, vt tale deſiderium impleat, turpe etiam eſt, qua de cauſa non poteſt ad Dei cultum pertinere. Fallitur ergo, qui dicit, ſe ita petere propter cultum Dei, non enim petit niſi propter concupiſcentiam ſuam, vt illi ſatisfaciat, vel etiamſi aliquo modo intendat cultum, practicè errat, quia vtitur medio, ſeu materia improportionata ad cultum, & ita non verum, ſed fictum, & apparentem cultum intendit.

Petere rem indifferentẽ à Deo ſine intuitu honeſtatis peccatum eſt.

Sitne oratio de re indifferente mortale peccatũ.

Non audeo tamen dicere talem orationem ſemper eſſe peccatum mortale, quia per illam non petitur directè à Deo aliquid, quod ſine peccato fieri non poſſit; nam cùm ſit indifferens, quantum eſt ex ſe, poteſt ſine peccato deſiderari, aut fieri, & licet malè faciat, qui ſine bono fine id deſiderat, aut petit, tamen per ipſam petitionem non petit ipſam carentiam honeſti finis. Nam longè aliud eſt, habere deſiderium, vel petitionem cum tali circumſtantia carendi honeſto fine; aliud verò eſt petere à Deo talem circumſtantiam, quod in hac oratione non fit, ſed ſolùm petitur talis res ſimpliciter, non addendo bonum finem. Vnde poſſet Deus poſteà illam conferre, & orans poſſet illam A conſequi ſine vllo peccato ſuo. Vt ſi quis, dum ludit, petat à Deo fœlicem ſucceſſum, & lucrum, nihil aliud, quàm lucrum reſpiciendo, licèt ipſe in modo petendi peccet, tamen quia ipſe non petit modum, ſed lucrum, & lucrari, fieri poteſt ſine peccato; ideo non poſtulat à Deo peccatum, ac ſubinde, licet illa oratio bona non ſit, non eſt tamen ita damnabilis, ſicut prior. Addo denique in hoc puncto, licèt quis teneat, appetitum boni indifferentis poſſe eſſe indifferentẽ in indiuiduo, nihilominus petere à Deo complementum illius deſiderij vt ſic, ſemper videri inordinatum, & indecens, ac improportionatum ad verum Dei cultum, ideóque ſemper eſſe peccaminoſum, & contra reuerentiam Deo debitam. Et hoc modo reprehendunt frequenter B Sancti orationem de his temporalibus, ſeu indifferentibus bonis propter ſe ipſa.

Quomodo aliquis rem indifferente petens non peccabit.

Vide B. Th. 1.Ioan. 5. & Ambr. ſerm. 22. in Pſal. 118.

6. Sed quæri vlterius poteſt circa hanc conditionem, eſto neceſſarium ſit ad infallibilem impetrationẽ orationis, quod ſit de bono honeſto, an etiã ſit neceſſarium, vt ipſa ſit honeſta ex omnibus circumſtantiis ſuis; ſunt enim hæc duo ſeparabilia: nã poteſt quis à Deo rem honeſtã petere, & tamen in ipſa petitione habere defectum in aliqua circumſtantia, vt ſi ex fine gloriæ vanæ oret, aut cum indebita attentione. Reſpondeo breuiter, diſtinguendum eſſe, an ille defectus ſit circumſtantia actus orãdi, ita vt illum reddat malum moraliter, vel ſolùm ſe habeat concomitanter: quandocũque ſe habet priori modo; cenſeo petitionem illam non eſſe C Religioſam orationem, & cõſequenter non habere infallibilem impetrationem, ſeu promiſſionem, ac proinde meritò comprehendi ſub ſententia Iacobi c.4. *Petitis, & non accipitis, eo quod malè petatis*, non enim dixit, eo quod mala petatis. Quacumque ergo ratione malè petatur, oratio de ſe inefficax eſt. Secus verò eſt, ſi tantùm ſe habeat poſteriori modo, quia peccatum veniale concomitans, non impedit ſemper bonitatẽ, vel meritum alterius actus: ex illo ergo capite neq; impetratio orationis impediretur, quæ omnia magis ex ſequẽti cõditione cõſtabunt.

6. Debeátne oratio ad infallibiliter impetrandũ honeſtatem habere ex omnibus circumſtantiis.

Quacumque ratione malè petatur, oratio eſt inefficax.

7. Secunda conditio eſt, vt res, quæ per orationem poſtulatur, non ſit impeditura maius animæ bonũ. Hanc conditionem ponit D.Thomas dicto art.15. multo magis reſtrictam; dicit enim debere eſſe rem D poſtulatam neceſſariam ad ſalutem, vt oratio habeat hanc infallibilem promiſſionem. Explicando verò hanc neceſſitatẽ declarat, ſub illa etiam comprehendi vtilitatem, quia hoc reſtringere ad neceſſitatem ſimpliciter, nimium eſſet, & valdè alienum à liberalitate Dei & generalitate verborum Chriſti: *Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis, &c.* Ioan. 14.15. & 16. Si ergo, quod petitur, vtile eſt ad ſalutem, promiſſionem habet, & infallibilem impetrationem habet talis oratio, quantum eſt ex hoc capite. Quod poſſumus ſuadere argumẽto Auguſtini. Quia quod eſt vtile ad ſalutem, aliquid eſt, & magni momenti, ac ponderis apud Deum, & quantum eſt ex ſe, petitur in nomine Saluatoris, ergo comprehenditur ſub illa promiſſione: E *Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Item 1.Ioan.5. dicitur. *Quodcumque pitierimus ſecundùm voluntatem eius, audit nos.* Circa quem locum aduerto, dupliciter poſſe conſtrui, primò coniungendo determinationẽ illam, *ſecundùm voluntatem eius*, cum verbis præcedentibus. Et ſic conſtat promiſſionem limitari ſolùm ad ea, quæ ſunt ſecundum voluntatem Dei, & ita legit Diuus Thomas. Alio verò modo poteſt diſiungi illa determinatio à verbis præcedentibus, & coniungi ſequentibus, prout

7. 2. Conditio, rem impetrandam talem eſſe oportere, vt maius bonũ animæ non impediat.

Ioan. 14. 15. & 16.

Auguſt.

1. Ioan. 5.

D.Thom.

prout ſit in noua editione vulgata, & ita videtur A promiſſio magis vniuerſalis. Vtroque autem modo probatur inde, quod intēdimus, quia cum petimus aliquid vtile ad ſalutem, petimus ſecūdum voluntatem eius, ergo exaudimur. Cùm autem dicimus id, quod petitur, debere eſſe vtile ad ſalutem, non intelligimus ſolùm de vtilitate, quam poteſt res ex ſe habere, ſed quam de facto habitura eſt; multa enim poſſunt eſſe ſecundum ſe vtilia, quæ nouit Deus futura eſſe noxia poſtulanti, & hoc ſatis eſt, vt miſericorditer non dentur, ac proinde vt oratio ex ea parte non ſit infallibilis, nec ſub promiſſione comprehendatur, vt conſtat ex oratione Pauli 2. ad Corinth. 12. Et ita notarunt Auguſtinus tractatu 32. 73. 81. in Ioannem, & Chryſoſtomus homil. 30. in Geneſ. Dicetur autem id, quod petitur, futu- B rum eſſe noxium, non ſolùm ſi futurum ſit occaſio alicuius peccati, ſed etiam ſi impediturum ſit profectum ſalutis, quia tunc non ſolùm vtile non eſt ad ſalutem, vt conſtat, ſed etiam eſt aliquo modo nociuum.

Quoties petimus aliquid ad ſalutē noſtram, petimus ſecundùm voluntatē Dei.

2. ad Cor. 12. *Auguſt. Chryſoſt.*

8. An petitio rei honeſtæ non conferentis ad ſalutem, nec illam impedientis, infallibiliter impetret ex vi promiſſionis. *D.Thom. Auguſt.*

Excogitari autem poteſt quoddam medium, videlicet, vt bonum poſtulatum honeſtum quidem ſit, non tamen per ſe conferens ad vitam æternam, neque etiam illam impediens, aut profectum eius. Dubitari ergo poteſt, an hoc ſatis ſit, vt petitio talis boni habeat certam impetrationem ex promiſſione: nam D. Thomas videtur ſentire, illud ſatis non eſſe, vt oratio habeat hanc ſecundam conditionem, nam vult debere eſſe rem neceſſariam, aut ſaltem vtilem, ſi autem nihil conferat, non videtur C poſſe dici vtilis. Item hoc videtur probare argumentum Auguſtini, quia ſi res non confert ad ſalutem, non eſt à Saluatore, vt Saluator eſt, ergo nec poteſt peti in nomine eius, ergo non comprehenditur ſub promiſſione eius. Simile argumentum ſumitur ex loco primæ Ioan. 5. reſtringendo promiſſionem ad ea, quæ petuntur ſecundùm voluntatem Dei, quæ eſt de noſtra ſanctificatione. 1. ad Theſſalonicenſes 4. Nam id, quod eſt omninò inutile ad ſanctificationem, non poteſt dici eſſe ſecundùm Dei voluntatem. In contrarium verò eſt, quia ſi attentè legatur Auguſtinus in illis tractatibus in Ioannem, quos ſupra citauimus, nunquam dicit, eum non petere in nomine Chriſti, qui non petit neceſſaria, aut vtilia ad ſalutem æternam, ſed eum, D qui petit huic ſaluti contraria. Deinde bonum honeſtum conſentaneum naturæ rectè poteſt per ſe deſiderari eo ipſo, quòd non obſit gratiæ, vel profectui eius, ergo etiam rectè peti poteſt: cur ergo ſub hac promiſſione non comprehendetur? Dicendum ergo cenſeo, ex hoc capite non reddi orationem inefficacem, neque excludi à promiſſione diuina, ſi alias conditiones habeat. Quia, vt videbimus, talis oratio nunquam non eſt aliquo modo ſupernaturalis, quod ad impetrationem ſatis eſſe videtur ex parte eius. Eo vel maximè, quod tale bonum honeſtum non poteſt non prodeſſe aliquid ad ſalutem, ſi de facto homo non eſt illo malè vſurus, quia ſaltem impedit omne malum, quod non eſt parum vtile ſaluti, & quantum eſt de ſe, diſpo- E nit ad aliquod maius bonum, præſertim ſi cum fide coniunctum ſit. Et ita facilè poteſt ad priora motiua reſponderi, non admitti medium illud, quia bonum honeſtum eo ipſo, quod non nocet, prodeſt, & continetur ſub bono vtili ad ſalutem.

1. Ioan. 5.

1. ad Theſſ. 4.

Auguſt.

Bonum honeſtum conſentaneum naturæ, rectè poteſt per ſe deſiderari.

CAPVT XXIV.

Vtrùm oratio ad impetrandum debeat ex fide procedere.

Diuus Thomas d. art. 15. ad 2. docet orationem debere piè fieri, vt impetret: explicat autem tunc piè fieri, quando per eam complementum alicuius boni, & non alicuius peccati poſtulatur: quo ſenſu conditio hæc in dictis in ſuperiori capite comprehenditur. Alio ergo ſenſu dicitur piè fieri, quod ex influxu fidei, ſeu virtutum Theologicarum fit: ſic enim mote Theologico quoſdam actus vocamus pietatis. Diſtinguunt enim Theologi duplices actus bonos, quoſdam merè acquiſitos, qui- B bus genericum nomen accommodant, appellantes illos actus moraliter bonos, alios autem vocant actus, ſeu opera pietatis, quæ per ſe cōferunt ad ſalutem, & ſine vera gratia fieri non poſſunt. In hoc ergo ſenſu dici etiam poteſt oportere orationem piè fieri, vt impetratoria ſit ex vi promiſſionis. Sic autem explicata hæc conditio plures includit, ex quarum declaratione, & probatione ipſa conſtabit, vt enim pia ſit oratio, neceſſe eſt, vt ex fide procedat, & ex ſpe. Et dubitari poteſt, an influxus etiam charitatis ſit neceſſarius, de quo poſtea dicemus, nunc de fide, & conſequenter de ſpe, ſeu fiducia tractabimus.

1. Tituli explicatio. Quæ oratio piè fieri dicatur.

Boni actus in duplici ſunt differētia.

Oratio vt pia ſit, neceſſe eſt, vt ex fide procedat.

Dico ergo primò orationem, vt impetret, ex fide eſſe debere: quæ poteſt eſſe tertia conditio ora- C tionis, eámque docuit Chriſtus Dominus Matth. 21. dicens. *Omnia, quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis.* Et præmiſerat. *Si habueritis fidem, & non hæſitaueritis, &c.* Et Iacob. 1. *Poſtulet autem in fide, nihil hæſitans.* Et ad Roman. 10. ait Paulus: *Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt?* Nam orationis promiſſio per ſe primò ordinatur ad aſſecutionem vitæ æternæ, iuxta illud Matth. 7. *Quærite primum regnum Dei, & iuſtitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis.* Fides autem eſt principium, & fundamentum ſalutis, & ideo promiſſio non ſit orationi, niſi ex fide procedat. Oportet autem exponere, cuius obiecti, vel de qua materia oporteat eſſe talem fidem; nam Chriſtus Marci 11. dixit. *Quæcumque orantes petitis, credite quia accipie- D tis, & euenient vobis.* Et addit ibidem, & Matth. 21. vt hæc credulitas ſit *ſine hæſitatione.* Et Iacobus dixit. *Poſtulet autem in fide nihil hæſitans.* Difficile autem hoc eſt, ſi de abſoluta fide intelligatur, quia non tenetur quis, dum orat, ſibi perſuadere obtenturum ſe eſſe, quod poſtulat, quia non eſt hoc ei reuelatum. Oportet ergo intelligi de fide includente eam conditionem, quam includit promiſſio, Apoſtolus enim, cùm petebat à ſe auferri ſtimulum carnis, ex fide profectò orabat, & tamen non erat certus ſe accepturum, quod petebat, ſed contrarium potiùs illi reuelatum eſt. Eodem modo hæſitaſſe videtur Dauid 2. Regum 12. quando orans Deum pro ſalute filij dicebat. *Quis ſcit, ſi fortè donet eum mihi Dominus?* Sicut & Niniuitæ E dicebant, *Quis ſcit, ſi conuertatur, & ignoſcat Deus?* Ionæ 3. Quos tamen ex fide oraſſe, effectus monſtrauit. Denique cùm hæc fides fundanda ſit in promiſſione, quæ conditionata eſt, & non ſit reuelatum, conditionem eſſe impletam, non poteſt fides eſſe abſoluta, quia non fundaretur in diuina reuelatione.

2. 3. Conditio. Oratio debet procedere ex fide, vt impetratoria ſit.

Matth. 21. Iacob. 1. Rom. 10. Matth. 7.

Fides eſt principium, & fundamētum ſalutis.

De qua fide intelligatur conditio poſita.

Marc. 11. Matth. 21.

2. *Reg.* 12.

Ionæ 3.

Maius dubium eſt, an requiratur fides ipſius promiſſionis. In quo non eſt dubium, quin habenti ſufficientem notitiam promiſſionis, neceſſaria ſit fides

3. Sitne fides promiſſionis in petitione neceſſaria ad infallibiliter impetrandū.

F

fides eius, quia hoc euidenter colligitur ex citatis A teſtimoniis, & eſt per ſe euidens, ſuppoſitis aliis principiis fidei, quia tenetur vnuſquiſque credere, Deum eſſe veracem, & fidelem in verbis ſuis. Vnde cùm Deus fuerit adeò liberalis in promittendo, meritò ab homine exigit talem fidem. Quod ergo dubitari poteſt, ſolùm eſt, An oporteat diſtinctè habere notitiam huius promiſſionis, & ex fide illius petere, vt oratio habeat conditionem requiſitam ad impetrandum infallibiliter, difficile enim eſt, in hoc ſenſu hanc conditionem poſtulare ab omnibus piè orantibus, ſunt enim multi fideles, & idiotæ, & ignorantes, qui nunquam de tali promiſſione quicquam audierunt, vel vim eius, & efficaciã nunquam ſatis intellexerunt propter ruditatem ſuam, & nihilominus magna fide, & pietate orant B credentes, Deum eſſe omnipotentem, & miſericordem, & hoc ſatis eſſe ad poſtulandum ab illo cum magna fiducia. Ego quidem ſentio, per ſe teneri omnes Chriſtianos ad ſciendam, & intelligendam hanc diuinam promiſſionem, vt ex fide explicata illius orare poſſint. Nam hoc planè videtur Chriſtus Dominus voluiſſe in citatis locis, vt magis infrà in vltima conditione declarabimus. Nihilominus tamen cenſeo, ſiquis habeat ignorantiam inuincibilem talis promiſſionis, & petat, credendo firmiter, Deum poſſe dare, quod petitur, & eſſe bonum, ac miſericordem ad dandum, ſi & nobis expedit, & ex parte noſtra non eſt impedimentum, illam eſſe ſufficientem fidem, quam videtur etiam poſtulaſſe Chriſtus Matth. 9. quando dixit, *Creditis,* C *quia hoc poſſum facere vobis?* Qui enim ſic orat, vult certè orare ex perfecta fide, & eo modo, quo Deus vult orari, ideóque habet implicitam fidem, & promiſſionis, & effectus eius, ſi conditio impleatur. Item, qui ſic credit in Deum, credit illi tanquam primæ veritati, ergo implicitè credit, illum eſſe fidelem, ac proinde impleturum promiſſiones ſuas, quamuis fortè ignoret in particulari an fecerit.

Omnes Chriſtiani tenentur ad ſciendã, & intelligendã hanc diuinã promiſſionem.

Matth. 9.

4. Dices: Quid ergo exigitur ab orante, quando ab eo requiritur, vt non hæſitet, quia ſi ſolùm poſtulatur, vt non dubitet de poteſtate Dei, nec de miſericordia, aut fidelitate, vel veritate, nihil in hoc petitur præter ipſam ſubſtantiam fidei, nam qui in his dubitat, verè non credit, ſed infidelis eſt: at per illud verbum aliquid aliud vltra fidem poſtulari vi- D detur: ergo oportet, vt non hæſitet ſe accepturum, quod petit, non ſolùm ſub conditione ſi expediens fuerit, vel alia ſimili; nam hoc in ſubſtantia fidei, & obiecto eius continetur & dubitare in hoc, eſſet dubitare in fidelitate Dei: ergo oportet, vt abſolutè non hæſitet. Hæc obiectio præbebat occaſionem refutandi hæreticos huius temporis, qui de fide iuſtificante ita ſentiunt, vt cogant homines ad credendum cum abſoluta certitudine effectus dependentes ex libertate, etiam in indiuiduo, & in particulari. Sed hoc alterius negotij eſt, & ideò illam diſputationem omittimus. Reſpondetur ergo verum eſſe per illam negationem *non hæſitandi,* nouam conditionem in oratione requiri, quam ad eius pietatem pertinere, dicere etiam poſſumus. Eſt E autem illa conditio non quidem, vt abſoluta certitudine credamus, dandum eſſe, quod petimus, quod in obiectione inferebatur, ſemper enim formidare poſſumus, vel etiam dubitare non de Deo, ſed de nobis, aut de conuenientia rei, quam poſtulamus. Vnde hæc formido, vel dubitatio, ſi ſit quaſi ſpeculatiuè (vt ſic dicam) in ſolo intellectu, non intelligitur nomine hæſitationis, quam habere prohibemur.

Obiectio. Quid intelligitur per verbum non hæſitet.

Reſponſio.

Eſt ergo altera conditio orationis, vt fiat cum ſpe firma, & robuſta, quæ fiducia interdum appellatur, magíſque ad voluntatem pertinet, quàm ad intellectum: huic autem fiduciæ opponitur hæſitatio: nam qui hæſitat, quaſi hæret, & non audet progredi, aut operari, & in præſenti materia non audet petere: fiducia verò impellit ad opus, & ſi vehemẽs ſit, facit poſtulare magno affectu, & efficacitate, & hoc eſt, quod dicitur. *Poſtulet in fide nihil hæſitans.* Quod bene explicat ſimilitudo, quam ſubiungit Iacobus, dicens. *Qui enim hæſitat, ſimilis eſt fluctui maris, qui à vento mouetur, & circumfertur.* Quia qui hanc fiduciam non habet, neque in deſiderando, neque in petendo, habet ſtabilitatem. Hoc etiam optimè declarant verba Pauli ad Roman. 4. vbi de Abraham dicit. *Contra ſpem in ſpem credidit,* quod declarans inquit; *Et non infirmatus eſt fide.* Et infrà. *In repromiſſione Dei non hæſitauit diffidentia, ſed confortatus eſt fide, &c.* Quibus verbis declarat, Abraham habuiſſe fidem, credendo Deo, & debitam fiduciam non hæſitando; & quia firmitas ſpei in fide fundatur, ideò dicit, illum fuiſſe confortatum fide. Hoc ergo poſtulat Chriſtus, & confirmat Iacobus in noſtro orandi modo. Vnde Matthæi 9. ait Chriſtus, *Confide fili.* Et Paulus ad Hebræos 4. *Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ, vt miſericordiam conſequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno.* Hanc denique conditionem orationis explicauit Dauid Pſalm. 90. dicens. *Quoniam in me ſperauit, liberabo eum.* Et Danielis 3. ait Azarias. *Non eſt confuſio confidentibus in te.* Et c. 13. *Exclamauit omnis cœtus voce magna, & benedixerunt Deum, qui ſaluat ſperantes in ſe.* 5.

4. Conditio. Orationem cũ firma ſpe fieri debere, vt impetret, quæ ſpes vocari ſolet fiducia. Huic fiduciæ opponitur hæſitatio.

Ioan. 1.

Rom. 4.

Qualis fuerit Abrahæ fides.

Matth. 9. *Hebr. 4.*

Pſal. 90. *Daniel. 3 & 13.*

Sed adhuc non quieſcit animus, quia non poteſt eſſe maior ſpes, vel fiducia, quàm ſit fidei certitudo, cùm ad ſpem ſolùm ex fide deriuetur; ergo ſi nunquam oramus cum fide abſolutè certa de obtinenda re poſtulata, nec orare poſſumus cum fiducia magis firma: ergo ſicut illa fides non excludit omnem dubitationem intellectus, ſed ſolùm illam quæ ex infidelitate, vel impotentia Dei oriri poſſet; ita nec fiducia talis eſſe poteſt, quæ excludat omnem hæſitationem, ſed illam tantùm, quæ ex dubio circa Dei potentiam vel fidelitatem prouenire poteſt, non autem illam, quæ ex incertitudine aliarum conditionum concipi poteſt. Quòd ſi hoc totum verum eſt, nulla eſt differentia quoad hoc inter fidem, & fiduciam, ac ſubinde fieri non poteſt, vt aliquis oret ſufficienti fide, quin etiam oret cum ſufficienti fiducia; ergo nec poteſt in fide petere, niſi etiam nõ hæſitet in fiducia: hoc autem eſt contra dicta, & videtur eſſe alienum à verbis Chriſti, & Iacobi. Et explicatur ampliùs difficultas; nam ſi ſtat, habere ex parte intellectus firmam fidem ſine hæſitatione illi repugnante, quæ eſſe non poteſt niſi dubitatio; & cum hac fide ſtat hæſitatio ex parte fiduciæ vitioſa, & reprehenſibilis, & impediens orationis efficaciam, interrogo, quid ſit, & in quo conſiſtat illa hæſitatio? Nam vel eſt timor, ne fortè Deus non poſſit, aut nolit ex ſe dare, quod petitur, etiamſi nulla conditio orationi deſit: Et hoc non, quia talis timor non poteſt eſſe ſimul cum illa fide ex parte intellectus, nam ex incredulitate naſcitur: vel eſt timor propriæ infirmitatis, aut alterius defectus propriæ orationis, & hæc hæſitatio reprehendi non poteſt, quia omnino tolli non poteſt; vnde ſi carentia illius neceſſaria eſt, profectò conditio impoſſibilis poſtulatur. 6.

Difficultas ad maiorem poſitæ conditionis declarationẽ.

Propter hæc cenſeo per illam conditionem, ſeu 7.

non

Quid excludat in oratione negatio hæſitandi tam ex parte intellectus, quàm voluntatis.

non hæſitationem, non excludi quoad intellectum, niſi dubitationem certitudini fidei repugnantem, & quoad voluntatem ſolùm excludi illum timorem, vel animi trepidationem, quæ excludat Theologicam ſpem. Ac proinde, ſi oratio fiat ex vera fide, & ſpe, ex hac parte habere conditionem ſufficientem ad impetrandum infallibiliter ex vi promiſſionis, quantumuis vel ex parte intellectus interueniat aliquod genus formidinis, vel dubitationis indeliberatæ, quæ ad infidelitatem non perueniat, vel ex parte voluntatis intercedat nimius timor, vel puſillanimitas ex conſideratione proprij defectus concepta. Nam hi defectus, vel non ſunt culpabiles, vel non grauiter, vnde non excludunt verum actum fidei, & ſpei, nec reddunt culpabilem ipſam orationem, ſed ad ſummum concomitanter ſe habent, quo non obſtante, talis oratio piè fit, ergo ex hac parte ſufficientes habet conditiones. Sed licèt hoc verum ſit, nihilominùs negandum non eſt, tam in fide, quàm in fiducia poſſe inueniri magis, & minus in excludenda hæſitatione, & quò in hac conditione fuerint perfectiores, eò efficaciores eſſe ad impetrandum. Dicit enim Paulus 1. ad Corinth. 13. *Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam,* id eſt, perfectam fidem, vt omnes exponunt, ſupponit ergo Paulus poſſe aliquem habere veram, & ſubſtantialem fidem, & non habere ita perfectam, alludit autem Paulus ad verba Chriſti Matth. 21. *Si habueritis fidem, & non hæſitaueritis, &c.* Et Matth. 17. increpauit Apoſtolos de incredulitate, ei attribuens, quòd non potuiſſent lunaticum curare, cùm tamen veriſimile non ſit, eos habuiſſe incredulitatem infidelitatis, ergo poteſt fides, vel fiducia habere alium defectum, qui ſubſtantiam fidei, & ſpei non corrumpat, & nihilominùs efficaciam orationis multùm impediat.

Tam fides, quàm fiducia magis, aut minus hæſitationis habere poſſunt. *1. ad Cor. 13.* *Matth. 21.* *Matth. 17.*

8\. Defectus fidei non repugnās cum eius ſubſtantia ex parte intellectus in exercito actu cōſiſtit, non in ſpecificatione.

Hunc autem defectum ex parte intellectus, pertinere exiſtimo ad practicum potiùs, quàm ad ſpeculatiuum, & ad exercitium actus potiùs, quàm ad ſpecificationem. Quod ita declaro, nam fides, quatenus tantùm præbet aſſenſum veritati reuelatæ, & in hoc ſiſtit, ſpeculatiua eſt, quia ſolùm veritati cognoſcendæ, ſeu credendæ incumbit, extenditur autem ad praxim, quando veritatem creditam applicat voluntati, vt ſecundum illam moueatur, ſeu operetur. Et ita fieri poteſt, vt aliquis non habeat defectum in aſſenſu fidei, neque in certitudine, qua credit Deum eſſe fidelem in ſuis promiſſis, & quod ex ad parte non ſit inefficax oratio, & nihilominus deficiat in applicanda practicè hac veritate voluntati, vt ſecundum illam cum magna fiducia oret. Rurſus, quamuis quis in habitu credat, & nullum habeat actum, vel dubitationem actualem, contrariam certitudini fidei, nihilominùs deficiat in actuali fide, non quoad ſpecificationem, ſed quoad exercitium eius, quia nimirum non actu conſiderat promiſſionem Dei, & veritatem eius, ex quo defectu contingit, vt hæſitet in petendo, ſolùm attendens ad difficultatem, ſeu magnitudinem rei poſtulatæ, vel ad propriam indignitatem. Ex hoc autem duplici defectu intellectus prouenit in voluntate proportionalis defectus in ſpe, & fiducia, nam interdum animus orantis non erigitur ſpe, non quia deſperet, ſed quia non actu exercet ſpem: vnde fit, vt animus eius fluctuet, & deficiat in perendo, ſicut oportet. Interdum verò licet ſpem exerceat, tamen tepidè, & remiſsè, & ideò vel non perſeueranter petit, vel in ipſamet petitione nimium eſt remiſſus, & etiam plus hæſitat, vel dubitat, quàm ſecundum rectam rationem poſſit, aut debeat, quod totum redundat in imperfectionem, & defectum fiduciæ debitæ, quamuis hæſitatio ſit ſub eo colore, quod non ex parte Dei, ſed ex aliis capitibus concipitur, quia debita fiducia in Deum deberet illum defectum ſuperare, ac vincere.

Defectus in ſpe, & fiducia ex parte voluntatis prouenit proportionaliter ex defectu fidei ex parte intellectus.

9\. Fiducia petentis nō ſolum ex promiſſione Dei, ſed etiā ex eius bonitate, & aliis attributis augeri poteſt.

Vnde etiam addere poſſumus, quòd licet fiducia niti poſſit in promiſſione diuina, non tamen in ſola illa, ſed etiam in bonitate, & liberalitate Dei, ac propterea quamuis ſola promiſſio non tollat abſolutam incertitudinem effectus, nihilominùs fiducia petentis multùm poſſet confirmari ex fide, & conſideratione bonitatis, charitatis, & aliorum attributorum Dei, ex qua licet non perueniatur ad iudicandum certò, & infallibiliter, Deum effecturum, quod petimus, ſæpè tamen peruenitur ad iudicium ita credibile, ac determinatum, vt excludat omnem actualem hæſitationem, & animum orantis pacatum reddat. Hæc ergo perfectio orationis videtur à nobis poſtulari in Scriptura, præſertim in rebus, quæ ad ſalutem animæ pertinent, quia licet per ſe, ac formaliter non ſit neceſſaria (vt dixi) ad impetrandum, tamen interdum eſſe poteſt vel propter perſeuerantiam orationis, de qua ſtatim dicemus, vel quia ob hanc perfectionem fiduciæ interdum dat Deus bonum, quod aliàs non daret, quia vel non erat ita neceſſarium, vel non habebat alias conditiones, propter quas ex vi ſolius promiſſionis illud dare teneretur. Et ideò quando Deus vult per aliquem operari miraculum, ſolet ita mouere animum petentis, vt nihil hæſitet, ſed firmiter credat illum impetraturum, quæ ſolet dici fides miraculorum, & numeratur inter gratias gratis datas, prouenítque ex quadam peculiari motione, & præueniente gratia, cui homo non poteſt reſiſtere, quantùm ad illam particularem firmitatem intellectus, licet quoad actum deſiderandi, & petendi liberè operetur. Frequentiùs vero, licet non tam ſpecialis gratia concedatur, datur maior vel minor præueniens gratia, ita mouens ad petendum cum fiducia, vt magis etiam, vel minùs hæſitationem tollat, vel animum petentis ſecurum reddat, quomodo dixit Caſſianus Collat. 9. capit. 32. *ſignum futuræ impetrationis eſſe, quando Spiritus ſanctus mouet ad petendum cum magna fiducia, & quaſi ſecuritate impetrandi.*

Fides miraculorum quę dicatur.

Caſſianus.

10\. Fiducia orātis cauere debet præſumptionē.

Eſt autem vlteriùs circa hanc conditionem cauendum, ne fiducia tranſeat in præſumptionem, & ideo dicunt Sancti, orationem ita debere eſſe cum fiducia, vt tamen ſimul ſit cum humilitate, quia fiducia illa debet tota niti in Deo, non in ſe, vnde dicitur Pſalm. 101. *Reſpexit in orationem humilium, & non ſpreuit preces eorum.* Et Eccleſiaſt. 35. *Oratio humiliantis ſe, nubes penetrat.* Dices, ergo nunquam licet oranti habere fiduciam aliquam in propriis meritis, vel propria diſpoſitione, etiamſi hæc dona ex gratia Dei eſſe recognoſcat. Conſequens eſt falſum, ergo. Sequela patet, quia ſi oratio niti debet in ſolo Deo, ergo non in merito proprio, quia meritum non eſt ſolius Dei, ſed eſt noſtrum.

Pſalm. 101. *Eccleſ. 35.* Obiectio.

11\. Solutio.

Reſpondeo (omiſſo errore Caluini, & aliorum hæreticorum huius temporis, contra quos in materia de Merito agitur) in hoc cauendum eſſe vtrumque extremum, tam ex parte intellectus, quàm ex parte voluntatis. Ex parte intellectus cauendum eſt, nequis putet, merita propria nihil

nihil valere ad dandam vim orationi, vt impetratoria ſit: hoc enim ſentire erroneum eſt, quia ſuppono ſermonem eſſe de vero merito ex gratia facto; conſtat autem ex Scriptura, & ex vſu Eccleſiæ, bona opera multùm conferre ad impetrandum, vt de eleemoſyna dicitur Tobiæ 4. & Iſai. 58. Vbi prius petuntur opera miſericordiæ, & deinde ſubiungitur. *Tunc inuocabis, & Dominus exaudiet.* Item cordis munditiam orationi magnam vim conferre teſtatur Ioannes 1. Canon. capit. 3. Vnde eſt illud Pſalm. 33. *Oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius ad preces eorum.* Et ideo ſolemus coniungere ieiunia, eleemoſynas, & afflictiones corporis, vt efficacior reddatur oratio. Quod duobus modis poteſt fieri, ſcilicet, vel quia multiplicantur tituli, & cauſæ ad obtinendum, quod deſideratur, vel quia perſona redditur apud Deum purior, & ſanctior, & conſequenter aptior ad impetrandum, iuxta ea, quæ infra dicemus.

Tob. 4. *Iſai.* 58. *Ioan.* 1. *Can. cap.* 3. *Pſalm.* 33.

12. In ſuis meritis principalem fiduciã non oportet ponere.

Aliunde verò cauendum etiam eſt, ne quiſpiam principalem fiduciam impetrandi ponat in ſuis meritis: ita vt credat, ratione meritorum ſibi eſſe debitum, quod petit. Nam licèt verum ſit, dari in iuſtis merita de condigno, quibus reſpondet certum aliquod præmium ſuo tempore dandum, tamen in hac vita non poſtulamus illud præmium, prout ſub ea ratione debitum eſt, ſed prout in ipſa gratia gratis datur, id eſt, poſtulamus ipſam gratiam, quæ non ex meritis, ſed ex miſericordia datur, & ſimiliter poſtulamus alia beneficia, quæ ordinariè non meremur de condigno, præſertim quia ſemper poſſumus eſſe incerti de talibus meritis, & multò magis de perſeuerantia in illis.

13. Qui orat fiducialiter, ſua merita non debet conſiderare quaſi fundaméta impetrationis. *Luc.* 18.

Vnde fit tertiò, vt qui orat, rarò, aut nunquam debeat conſiderationem ponere in propriis meritis, vt inde impetrandi fiduciam accipiat, quia in hoc magnum eſt periculum ſuperbiæ, & deceptionis. Quod declarauit Chriſtus Dominus in parabola de Phariſæo, & Publicano Lucæ 18. Dico autem non eſſe conſideranda propria merita ad fundandam in eis impetrationem, nam ad examen propriæ conſcientiæ (ne fortè ex hac parte ponatur à nobis impedimentum) conſiderari, vel potiùs examinari poſſunt opera noſtra, dum petimus. Vnde hoc modo dixit Ioannes. *Si cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum.* 1. Ioannis 3. Interdum etiam conſiderari poſſunt ad expellendam nimiam puſillanimitatem, recognoſcendo ſemper illa tanquam beneficia Dei, & concipiendo ſpem, non in nobis, ſed in ipſo, quia, qui illa contulit, dabit & maiora. Et hoc modo legimus, interdum Sanctos in oratione ſua commemorare præcedentia merita, vt Ezechiam Iſaiæ 38. *Obſecro Domine memento, quomodo ambulauerim coram te in corde perfecto.* Et Dauid Pſalm. 118. *In toto corde meo exquiſiui te, ne repellas me à mandatis tuis, &c.* Nõ ergo repugnat humilitas cum aliqua conſideratione meritorum, ſed excludit in primis nimiam exiſtimationem de ſuis meritis, & deinde excludit principalem fiduciam in illis, & hoc modo humilitas eſt neceſſaria ad impetrationem orationis.

Conſiderari poterunt illa merita ad examinandã conſcientiã, vel expellendam puſillanimitatem. Hoc modo Sancti Deo ſua merita in oratione proponebãt. *Pſal.* 118. Humilitas nõ repugnat cõſiderationi meritorũ.

CAPVT XXV.

Vtrùm neceſſaria ſit charitas ad impetrandum per orationem, & conſequenter, an oratio peccatoris audiatur?

1. Actualis charitas ad orationẽ non eſt neceſſaria.

Certum exiſtimo, non eſſe neceſſarium actualem, vt ſic dicam, concurſum charitatis, quia

A nec ad ſubſtantiam orationis ſupernaturalis, & Religioſæ hoc neceſſarium eſt, vt ſuprà dixi, nec etiam oſtendi poteſt, vnde ſit neceſſarium ad infallibilem impetrationem. De charitate autem habituali eſt alia ſpecialis conditio, quæ nunc tractanda eſt. Aliqui enim exiſtimant neceſſarium eſſe ad efficacem impetrationem orationis ſtatum orantis, vt, ſcilicet, ſit in gratia, & non in peccato mortali, quia licèt peccator poſſit ſine peccato orare, vt ſuprà dictum eſt, nihilominùs vt oratio hominis infallibiliter ſit efficax, neceſſarium creditur, vt ſit in ſtatu gratiæ. Hæc enim conditio videtur ſæpè in Scriptura poſtulari, vt in loco proximè citato 1. Ioann. 3. *Si cor noſtrum non* B *reprehenderit nos, &c.* Et apertiùs Pſalm. 65. *Si iniquitatem aſpexi in corde meo, non exaudiet Dominus.* Et Prouerbiorum 28. *Qui declinat aures ſuas, ne audiat legem, oratiò eius erit execrabilis.* Vnde Ioann. 9. dixit ille cæcus. *Scimus quia Deus peccatores non audit.* Et licet Auguſtinus interdum ſignificet, illi non eſſe integram fidem dandam, tamen idem videtur dicere Deus per Iſaiam capit. 1. *Cùm multiplicaueritis orationem, non exaudiam, manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt.*

Nonnulli ad orationem impetratiuã requirũt habitualẽ charitatem in orante.

1. Ioan. 3. Pſal. 65. Prou. 28. Ioann. 9. Auguſt. Iſai. 1.

2. Illorum opinio nõ probatur.

Verumtamen hæc loca nimium probare videntur, & ideò neceſſariò ſunt aliquo modo limitanda. Quia ex illis ſequeretur, orationem peccatoris, non ſolùm non ſemper, verum etiam nunquam exaudiri, conſequens eſt falſum, ergo. Sequela pa- C tet, quia Dauid, Iſaias, & cæcus ſimpliciter proferunt, Deum non exaudire tales orationes. Minor autem patet, quia conſulimus peccatoribus, vt orent, & Patres, ac Concilia docent, hoc eſſe vnum ex mediis, vel neceſſariis, vel vtiliſſimis ad obtinendam à Deo gratiam, ergo talis oratio poteſt eſſe vtilis, & impetratoria. Vnde Publicanus ille Luc. 18. nec fruſtrà, nec fictè orabat dicens, *Deus propitius eſto mihi peccatori,* fruſtra autem id diceret, ſi Deus peccatores non exaudiret. Ergo certum eſt, ſtatum gratiæ non eſſe ſimpliciter neceſſarium ad impetrandum, ergo allata teſtimonia neceſſariò ſunt limitanda ad aliquam ſpecialem orationem peccatoris, ergo extra illam non eſt, cur D negemus orationem peccatoris, quæ apta eſt, vt exaudiatur, habere infallibilem promiſſionem, & conſequenter ſtatum gratiæ non eſſe ponendum inter conditiones neceſſarias ad infallibilitatem orationis.

Luc. 18. Oratio peccatoris quãdoq; eſt impetratoria.

3. *Auguſt. Baſil. Luc.* 11.

Atque ita planè ſenſiſſe videtur Auguſtinus tract. 44. in Ioannem, & Baſilius in Conſtitutionibus Monaſticis, capite primo, vbi ad hoc expendit parabolam Lucæ 11. quæ ita concludit. *Dico vobis, etſi non dabit illi, eo quod amicus eius ſit, propter improbitatem tamen eius ſurget, & dabit illi, quotquot habet neceſſarios.* Quibus verbis ſignificatur, Deum non ſolùm exaudire orationem propter amicitiam orantis, ſed etiam propter ipſammet orationem, ſi reliquas conditiones habeat. Chry- E ſoſtomus etiam in Imperfecto Matthæi homil. 18. circa illa verba capitis 7. *Omnis enim, qui petit, accipit,* expreſsè dicit, illam affirmationem, ſeu promiſſionem non ſolùm ad iuſtos, ſed etiam ad peccatores pertinere. Quod colligit ex diſtributionẽ. *Omnis qui petit, ſiue iuſtus,* inquit, *ſiue peccator.* Quod aliis argumentis ex miſericordia, & perfecta Dei charitate ſumptis probabiliter confirmat. Idem planè ſentit D. Thomas dicta quæſt. 83. articulo decimoſexto, nam de oratione peccatoris ſimpliciter ait, fore exaudiendam, ſi habeat quatuor conditiones articulo 15. poſitas. Et hanc ſententiam

Chryſ. Matth. 7. *D. Thom.*

D.Tho. ſententia, quæ affirmat peccatoris orationẽ audiri, adiunctis neceſſariis cõditionibus, vera cẽſetur.

tiam his terminis Sancti Thomæ declaratam cenſeo veram, quia promiſſiones Chriſti generales ſunt,& non ſunt limitandæ vbi nec verba cogunt, nec materia,nec ratio diuinæ iuſtitiæ;& alioqui diuina miſericordia ſine tali limitatione magis commendatur. Nam orationis ius in impetrando non fundatur in dignitate perſonæ orantis, ſed in miſericordia diuina, & verbo eius, ergo indignitas peccatoris non obſtabit impetrationi etiam infallibili, ſi alia neceſſaria concurrant.

4.

Teſtimonia diuinæ Scripturæ, quibus 1.opinio probatur,explicantur.

Loca ergo illa Scripturæ,quę profitentur,Deum non exaudire orationes peccatorum, intelligi poſſunt formaliter de orationibus, quas vt peccatores fundunt, id eſt, quæ peccatum eorum per prauam intentionem,vel aliam malam circumſtantiam participant. Hoc ſenſu videtur planè locutus cœcus ille,cùm dixit, *Scimus,quia peccatores Deus non audit,* volebat enim defendere Chriſtum, quòd peccator non eſſet,quia Deus non exaudit peccatores, vtiq; ad facienda miracula in cõfirmationem ſui mendacij. Licèt enim Deus interdum faciat miracula per hominem peccatorem ad confirmandam veram fidem, magis tamen id facit ob bonum ipſius fidei, & Eccleſiæ, quàm ob vim talis orationis; è contrario nunquam exaudiuit orantem praua intentione ad confirmandum mendacium per miraculum,quia ſe ipſum faceret auctorem,vel confirmatorem mendacij. Hoc ergo modo Deus peccatores orantes nõ exaudit. Item ſi peccator oret petendo, vel prauum aliquod opus, vel temporalia bona praua intentione, eum Deus non exaudiet.

Occurritur obiectioni.

Dices:hoc modo etiam iuſtos Deus non exaudiet. Reſpondeo, ſi is, qui antea iuſtus erat, hoc modo orat,eo ipſo efficitur peccator,& ideo ſub illa lege comprehenditur non vt iuſtus,ſed vt peccator. Dico autem non exaudiri,quia ſi Deus interdum facit quod ita ab eo petitur, non facit propter orationem,ſed regulariter id facit iuſto iudicio in ſupplicium petentis,iuxta ſententiam Auguſt.tract.73.in Ioannem,& ſer.55.de verbis Domini dicentis, *ſæpe Deum iratũ concedere,quod malè ab eo petitur,præſcientẽ noxium futurum eſſe petenti.* Aliquando verò poteſt Deus id facere ex ſuperabundanti miſericordia,vel propter alias rationes prouidentiæ ſuæ, etiamſi in tali oratione nulla ſit impetrandi ratio.

Auguſt.

5.

Triplex gradus peccatorũ diſtinguitur, & in vnoquoq; expeditur certitudo veræ ſententiæ.

1.Gradus eſt quando peccator orat, ignorans ſe peccatũ habere, in quo vera eſt poſita ſentẽtia.

Addo tandem, hanc ſententiam non eſſe æquè certam in omnibus peccatoribus, poſſumus enim tres gradus in illis diſtinguere. Primus eſt,quando re vera, & coram Deo homo eſt in ſtatu peccati, ipſe tamen bona fide ignorat, quia fortaſſe putat, ſe eſſe contritum, & tantùm eſt attritus; vel quia non ſatis aduertit ſuum lapſum, & ideò facilè illius oblitus eſt. Et de huiuſmodi peccatore non videtur dubitandum, quin exaudiatur, ſi aliàs rectè oret,nam ſecundum exiſtimationem moralem ille eſt iuſtus, nec videtur veriſimile, plus Deum ab homine poſtulare. Imò exiſtimo, quoties homo repentè excitatur ad orandum aliqua occaſione, (ita vt naturaliter non aduertat,nec cogitet de ſtatu ſuo, ſed impetu fidei, & fiducia recurrat ad Deum) ſtatum peccati non impedire, quominùs oratio exaudiatur, quia tunc ille facit, quod in ſe eſt,iuxta diuinum auxilium,quo excitatur, & aliàs ſanctitas perſonæ non eſt de intrinſeca ratione impetrationis.

6.

2.Gradus eſt peccatoris orantis in peccato de quo dolet,ſimúlq; de imperfecta eius contritione, in quo etiam ſententia eſt certa.

Auguſt.

Secundus gradus eſſe poteſt, quando peccator aduertit ſtatum ſuum, & de illo dolet, non tamen perfecta contritione, & hoc ipſum videt, & de hoc etiam dolet, & recurrit ad Deum petendo auxilium.Et de huiuſmodi peccatore etiam exiſti- A mo infallibiliter exaudiri,ſaltem quoad ea,quæ ad ſuam ſalutem pertinent, ex miſericordia Dei, & promiſſione,non ex iuſtitia. Et hoc probat exemplum Publicani cum doctrina Auguſtini, & aliorum Patrum. Et ratio etiam iuuat,quia ille homo facit etiam, quod in ſe eſt per auxilium gratiæ, & aliæ rationes ſuprà factæ habent hîc locum.

Obiectioni reſpondetur.

Dices: Cur ergo in Scriptura additur particula *fortè,* cum de huiuſmodi oratione agitur? Reſpondeo, vel quia non ſolùm poſtulatur, quod ad ſalutem pertinet, ſed etiam remiſſio alicuius pœnæ temporalis huius vitæ,quæ per ſe non habet infallibilem impetrationem, ſicut orarunt Niniuitæ,Ionæ 3. Vel quia incertum eſt, an is, qui orat, habeat diſpoſitionem ſufficientem ad obtinendum, quod B poſtulat,ſeu an cooperaturus ſit gratiæ Dei. Quomodo dixit Petrus ad Simonem Magum, Actorum 8. *Pœnitentiam age,& roga Deum, ſi fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.* Et Daniel capite quarto, *Forſitan ignoſcet delictis tuis.* Quamuis ibi nõ ſit ſermo de oratione, ſed de eleemoſyna, quæ ad ſummum eſt meritoria de congruo,ſi ex auxiliante gratia fiat ante gratiam ſanctificantem,& ideò non habet infallibiliter effectum gratiæ efficaciter remittentis peccata.

Ionæ 3.

Actor.8.

Daniel.4.

7.

3. Gradus eſt peccatoris ſuam malitiã cõſiderantis, nec de illa dolẽtis,cuius oratio non impetrat infallibiliter.

Tertius gradus eſt, quando peccator licèt ſuum ſtatum cognoſcat, & conſideret, nullo modo de illo dolet,neque illum mutare proponit,ſed voluntariè in eo permanet,& nihilominùs à Deo poſtulat beneficia temporalia,vel etiam ſpiritualia.Et de C oratione talis hominis probabile profectò eſt,non habere infallibilem promiſſionem, imò & rarò exaudiri, ſiue id ſit, quia oratio talis hominis rarò poteſt habere alias conditiones neceſſarias, ſiue quia indignus eſt exaudiri,qui diuinam amicitiam quodammodo contemnit.

Peccatores huiuſmodi ab oratione auertendi nõ ſunt.

Nihilominus tamen hoc non eſt certum, & ideo ita ſunt huiuſmodi peccatores deterrendi, per timorem quòd Deus ipſorum orationem non exaudiet, vt non omnino ad deſperationem adducantur, & ab vſu orationis auertantur. Non ſunt enim iſti tam obſtinati in peccato, vt habeant propoſitum nunquam pœnitendi(nam ſi qui ſunt huiuſmodi, vix poſſunt conuenienter orare) regulariter enim etſi differant pœnitentiam, & ſecundùm præſentem iuſtitiam D voluntariè in peccato maneant, nihilominùs habent animum tandem aliquando pœnitendi, & interim orant,& interdum interceſſiones Sanctorum procurant, & nonnunquam peculiarem, & pium affectum, vel deuotionem habent, hi ergo animandi potiùs,quàm deſperandi ſunt, nam ſæpè Deus orationes illorum benignè exaudit, & illos interdum miraculosè cõuertit, vt ex hiſtoriis Sanctorum conſtat. Vnde non eſt improbabile, quòd ſi pia intentione, & firma fide, ac fiducia perſeuerantes petant neceſſaria ad conuerſionem ſuam, tandem exaudiantur, niſi multùm gratiæ Dei reſiſtant, hoc enim ſemper in eorum poteſtate relinquitur.

Vide Tolet. Ioan. 7. annotat. 21. in principio, & Ioan. 16. annotat.31.

E

CAPVT XXVI.

Vtrùm perſeuerantia orationis ſit ad impetrandum neceſſaria?

1.

Alia orationis conditio, quę in perſeuerãtia conſiſtit.

HÆc conditio eſt in Scriptura multùm commendata,& repetita, & ad explicandum non facilis, ad exequendum verò difficilior;illam verò explicuit nobis Chriſtus Dominus duabus illis parabolis,altera de illo, qui petiit tres panes ab amico,

Luc.11. co,&c.Lucæ vndecimo;altera de vidua, quæ à iudice vindictam petiit, & per importunam perſeuerantiam impetrauit.Luc.18.Ita ponderauit Baſilius in Conſtitutionibus monaſticis, c.2. & in Regulis breuioribus in centeſima ſexageſima prima,& Cyrillus,quem Diuus Thomas refert in Catena Luc. 11. Atque in hoc ſenſu dixit Chriſtus in cap.18. Lucæ: *Oportet ſemper orare, & non deficere*, id eſt, non deſiſtere à petitione, etiamſi non ſtatim concedatur,ſed inſtanter petere, atque iterum petere, vt ſumitur ex Auguſt.lib.2. Quæſt. Euang.cap.45. ſerm. 36. de verbis Domini. Ratio autem huius conditionis ſumi poteſt ex ordine diuinæ prouidentiæ,nam expedit ſæpe,vt Deus non ſtatim concedat,quæ petuntur,vel quia ille qui petit, non eſt diſpoſitus ad recipiendum, & paulatim diſponetur,vel tunc non erit illi vtile, quod poſtulat, erit autem poſtea;vel vt res poſtulata in maiori habeatur æſtimatione, & deſiderium eius creſcat;vel denique vt fides exerceatur, nam ſi ſtatim daretur, quicquid poſtulatur,eſſet potiùs experientia quædam,quàm fides.Hæc ferè complexus eſt Auguſtinus ſerm.5. de verbis Domini dicens,*Cùm aliquando tardius dat,commendat dona,non negat. Diu deſiderata dulcius obtinentur, citò autem data vileſcunt. Petendo,& quærendo creſcis, vt capias. Seruat tibi Deus, quod non vult citò dare, vt & tu diſcas magna magnè deſiderare.* Alia videri apud ipſum poſſunt tract.73. 81. & 102. in Ioannem. Optimè Chryſoſtomus homil.30. in Geneſim ſic inquit, *An non poteſt præſtare Deus priùs,quàm petamus? verùm propter hoc differt,& expectat,vt occaſionem accipiat,qua iuſtè nos ſua cura dignos faciat.* Et infrà: *Et relinquendum hoc eſt omnium conditori, magis enim ſcit, quid nobis proſit, quàm ipſi nos.Ipſe nouit, quomodo ſalus noſtra paranda. Noſtrum ergo ſit opus,continuis inſiſtere precibus,& non ægrè ferre,ſi differatur,quod petimus,ſed longanimes eſſe. Neque enim renuens preces noſtras differt, ſed hac arte ſedulos nos efficiens ad ſemetipſum attrahere vult.* Sic etiam Nilus libro de Oratione,capitulo trigeſimo ſecundo, *Ne petas à Deo imperioſe, quod ſtatim velis impetrare, vult enim te beneficio afficere in oratione perſeuerantem. Quid enim excellentius, quàm cum Deo colloqui,& vſu eius detineri?* Et hæc eſt vis Deo grata,de qua loquitur Tertullianus in Apolog.cap.39. & indicat Hieronymus Epiſtol. 57. ad Damaſum. Tandem hæc eſt inſtantia humilis orationis, quæ potens eſt apud Deum, de qua loquitur Concilium Lugdunenſe in cap. *Vbi periculum*, de Elect.in 6.

Baſil. *Cyrillus.* *D.Thom.* *Luc.18.* *Auguſt.*

Perſeuerãtia in oratione cur ſit neceſſaria.

Auguſt. *Chryſ.*

2\. Tres dubitationes proponuntur ad quãtitatem, & qualitatẽ perſeuerãtiæ in oratione declarandã.

Sed eſt difficile ad explicandum,quãta,vel qualis debeat eſſe hæc perſeuerantia circa eiuſdem rei petitionem, videtur enim ex dictis ſequi, nunquam eſſe deſiſtendum ab inchoata petitione,quia neque eſt certum tempus deſignatum, nec certus orationum numerus, cui impetratio infallibiliter promiſſa ſit:erit ergo ſemper eidem petitioni inſtendum, ex quo ſemel inchoata eſt;nam ſi quis illam omittat,quia non videt effectum eius per multum tempus, eo ipſo in oratione deficiet, & in fiducia debita ad Deum: conſequens autem videtur laborioſum,& difficile.Item hoc modo,& cum hac conditione ferè fruſtratur tota efficacia huius promiſſionis,& fiducia in illa,quia non obſtante promiſſione, poteſt Deus differre largitionem pro toto vitæ tempore.Denique ſpecialem difficultatem habet hæc conditio circa petitionem perſeuerantiæ in gratia, quæ maximè eſt neceſſaria ad ſalutem. Nam ſi ad efficaciam eius poſtulatur perſeuerantia ipſiuſmet orationis,ponitur vt conditio neceſſaria ad impetrandum ipſummet donum, quod impetrandum eſt; quod videtur eſſe contra vtilitatem,vel neceſſitatem talis orationis;nam ſi perſeueranter perſeuerantiam peto, iam illam habeo, non ergo quia oraui,ſed vt orem;inutiliter autem petitur,quod iam obtentum eſt.

3\. 1.Difficultas expeditur.

Reſpondetur ad primum,non poſſe in hoc certam regulam dari de tempore,aut numero actuum quo perſeuerandum eſt in petitione,quamdiu conſtat,non eſſe obtentam, ſed ſolùm quaſi negatiuè dicere poſſumus, nunquam eſſe deſiſtendum ob diffidentiam,aut animi deiectionem,vel quaſi impatientiam. Vnde ſi oratio ſit pro temporalibus bonis,interdum ex dilatione temporis, vel ex aliis ſucceſſibus, aut effectibus ſumi poteſt coniectura non eſſe beneplacitum Deo illa concedere:& tunc deſiſti quidem poteſt à tali petitione cum humili ſummiſſione, & conformitate cum diuina voluntate, ſempérque credendo, ita nobis fuiſſe expediens, ſicut in vniuerſum faciendum eſt, quando euidenter conſtat, ſecundùm noſtrum deſiderium, & petitionem rem ſucceſſiſſe. Quando verò petitio eſt de bonis ſpiritualibus non eſt facilè deſiſtendum,tum quia talis oratio ſemper per ſe vtilis eſt, tum etiam quia ſæpè impetrat, & habet effectum, quamuis nos lateat. Vt ſi quis petat verbi gratia amoueri à ſe talem tentationem, quam nihilominùs ſemper patitur,non propterea deſiſtere debet;quia vel fortaſſe propter illam orationem impediuntur aliæ,quæ eſſent magis noxiæ;vel etiã ſuo tempore tolletur,quando fuerit expediens;aut ſi durauerit, durabit etiam victoria impetrata per talem orationem.

In bonis ſpiritualibus ab oratione nõ eſt facilè deſiſtendum.

4\. Secundæ dubitationi reſpondetur.

Ad ſecundum reſpondetur, negando ſequelam, cur enim fiducia in diuina promiſſione impeditur, minuitúrve per hanc longanimitatem,& humilem expectationem? Nam potiùs hinc augeri debet fiducia,dum certò ſcimus, Deum non differre petitiones noſtras, niſi in bonum noſtrum, ſicut interdum mutat illarum effectum, concedendo aliud, quàm nos petimus,quia ita expedit nobis.Nec refert, quòd interdum differatur impetratio per totum vitæ tempus, nam longè maior eſſe debet expectatio in Deum, & multis redditur in fine vitæ, quod in hac vita diſpenſatoriè eſt negatum, dixit Bernard.ſer.3.de Circumciſ.in fine.

Bernard.

5\. Tertia dubit. ſoluitur.

Ad tertium primò reſpondeo, quòd licèt effectus perſeuerandi in gratia non compleatur vſque ad terminum vitæ,nihilominùs multis fortè datur ſpeciale perſeuerantiæ donum multo tempore ante mortem, ſiue illud vocetur confirmatio in gratia, ſiue non,& ideo ſemper petendum eſt donum perſeuerantiæ, quia fortè obtinebitur priùs,quàm in effectu perſeueratum ſit, & breuis perſeuerantia in petendo, poterit interdum obtinere diutinam, & ſuo modo perpetuam perſeuerantiam. Vnde quia ſciri non poteſt, an tale donum impetratum ſit, necne, nec eſt vlla ratio ſufficiens ad exiſtimandum impetrari non poſſe, ideo ſemper poſtulandũ eſt. Deinde dicitur,diuerſam eſſe perſeuerantiam in petendo, à perſeuerantia ſimpliciter in ſtatu gratiæ;nam hæc poſterior difficilior eſt, eſtque multo maius Dei beneficium, & ideo mirum non eſt, quod ad impetrandum perſeuerantiã in gratia, petatur perſeuerantia in orando.Nã hæc datur per auxilium diſtinctum, quod interdum Deus dat ſine præuia oratione. Verum eſt tamen, etiam ipſam perſeuerantiam in orando,per orationem obtinendam eſſe, & ſine illa regulariter non dari.Nam licèt initium orandi(vt ſic dicam) ſit ex auxilio

De his cõditionibus orationis vide doctiſſimum Maldonatũ in c.7. Mat. verſ.7.

Aliter eidem dubio reſpõdetur.

Perſeuerãtia in orãdo etiã orando petenda eſt.

auxilio non petito, ſed ex gratia merè præuenien-te datum,nihilominus per vnam orationem poteſt impetrari auxilium ad aliam, & per ſecundam ad tertiam,& ſic conſequenter. Atque hoc modo poteſt per orationem impetrari ipſamet perſeuerãtia in orando:ſemper tamen neceſſe eſt,vt non ſit homo negligens in cooperando, nam ex hoc capite ſæpe talis oratio inefficax redditur, non ex parte Dei,ſed ex parte hominis ponentis impedimenta.

CAPVT XXVII.

Vtrùm orans tantùm pro ſe infallibiliter impetret, vel etiam pro alijs.

1\. Vlt. condit. orantem pro ſe,& non pro aliis debere petere. *Auguſt. D.Thom.*

VLtima conditio adhiberi ſolet, vt oratio ſit pro ſe ipſo,& non pro alio,nam pro ſe eſt infallibilis impetratio ex promiſſione, concurrentibus aliis ſuprà poſitis,pro aliis verò non habet hãc certitudinem, etiamſi omnes aliæ conditiones cõcurrant. Hæc fuit doctrina Auguſtini tract.73. & 102.in Ioannem, quem Diuus Thomas dicto articulo 15.& 16. ſequitur, & multi Scholaſtici. Ad eámque probandam ponderat Auguſtinus dixiſſe Chriſtum, *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Ioan.16.Non igitur(infert Auguſtinus) vtcumque promiſſum eſt, ſed pro ipſis petentibus, non pro aliis. At certè probatio hæc non conuincit,primò quia aliis in locis fit abſoluta promiſſio, vt Ioan.decimo quarto: *Quodcumque petieritis in nomine meo,hoc faciam.* Et alibi, *Omnis qui petit,accipit,& qui quærit,inuenit,*&c. Secundò quia quod impetramus orando pro âliis, nobis donatur, etiamſi donum in alio,pro quo oramus,recipiatur.Sic Dauid 2. Regum 12. orauit pro filij vita, dicens intra ſe, *Quis ſcit,ſi fortè donet eum mihi Dominus,& viuat infans?*& Act.27.dixit Angelus Paulo, *Ecce donauit tibi Deus omnes, qui nauigant tecum,*&c.orauerat enim Paulus pro eorum incolumitate.

Auguſt. Ioan.16. Ioan.14. 2.Reg.12. Actor.27.

2\. Poſitam cõditionem nõ eſſe neceſſariã oſtendit. *Tolet. Baſil.*

Propter hoc mihi ſatis pia, & probabilis videtur ſententia, quæ aſſerit, hanc conditionem non eſſe neceſſariam, ſed promiſſionem eſſe vniuerſalem,ſiue vnus pro ſe,ſiue pro aliis oret.Quam ſententiam docuit Toletus Ioan.16.Annot.30. & pro ea refert Baſilium in Regulis breuioribus, regula 261. Et præter ea, quæ diximus, expendit verba Ioannis 1. Canonic.cap.5. *Hæc eſt fiducia, quam habemus ad Deum,quia quodcumque petierimus ſecundùm voluntatem eius, audit nos.* Et infrà, *Qui ſcit, fratrem ſuum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem.* Nam in hoc loco ſignificat Ioannes, generalem eſſe promiſſionem, non ſolùm pro nobis, ſed etiam cum pro fratribus oramus. Et ex priori ſententia poteſt ſumi argumentum, quia quando oramus pro fratribus, petimus ſecundum voluntatem Dei, quia ipſe hoc nobis maximè in Scriptura commendat, vnde eſt illud Iacobi 5. *Orate pro inuicem, vt ſaluemini, multum enim valet deprecatio iuſti aſſidua.* Ex poſteriori verò ſententia ſumi poteſt argumentum, quia niſi ex parte alterius ſit incapacitas, qualis eſt in eo, qui obſtinatus eſt in peccato, promittitur effectus orationis, etiamſi pro alio fiat. Eandem ſententiam in re tenet Valentia in 3.tom.diſp.6.quæſt.2. punct.4.nam licèt prius ponat illam conditionem, poſtea ita reſpondet obiectioni, vt reuera dicat, non eſſe neceſſarium. Poſſumúſque hoc confirmare, nam ſatisfactio noſtra pro aliis, præſertim viatoribus, infallibilis eſt, cur ergo non erit impetratio,cùm in Scriptura expreſſiùs ſint monitiones,&

1.Ioan.5. Etiam cum pro aliis oramus poſitis conditionibus neceſſariis, exaudimur. *Iacob.5.* Valentia idẽ tenet.

A promiſſiones de iſta, quàm de alia, & nulla peculiaris ratio obſtare videatur?

3\. Obiectio. *Matth.10.*

Sed obiiciunt aliqui, orationem pro alio non poſſe omnino eſſe efficacẽ, quia non ſemper alius, pro quo oramus, idoneus eſt, vt accipiat, vnde Chriſtus Matth.10.cùm Apoſtolis dixiſſet, *In quãcumque domum intraueritis,primùm dicite,pax huic domui;* ſubdidit, *& ſi quidẽ fuerit domus illa digna,veniet pax veſtra ſuper eam,ſi autẽ non fuerit digna,pax veſtra reuertetur ad vos.* At certè ſimili argumento probaretur, orationem vniuſcuiuſque pro ſe ipſo nõ habere infallibilem promiſſionem,nam non ſemper, qui pro ſe petit, idoneus eſt ad recipiendum, quod petit;vnde etiam oratio pro ſe ipſo habet ſubintellectam illam conditionem, niſi ipſe reſtiterit, ſeu
B poſuerit impedimentum. Quare poſſumus retorquere argumentum,nam oratio vnius pro alio debitè facta ex parte orantis exauditur, ſi alter non ponat impedimentum, vt planè ſentit Baſilius loco citato, ergo ſeruata proportione,promiſſio generalis eſt tam in oratione pro aliis, quàm pro ſe. Verum quidem eſt, faciliùs poſſe orantem ſe reddere idoneũ cum diuina gratia ad impetrandum, quod petit, quàm reddere alium idoneum, & ex hac parte eſſe magis certam orationem pro ſe; ſed nihilominus hoc non ſpectat ad nouam conditionem, ſed ad illam generalem, ſi ille, pro quo oratur, non ponat impedimentum. Priores ergo conditiones ſufficere videntur, vt oratio habeat certam impetrationem.

Retorquetur obiectio. *Baſil.* Oratio pro ſe eſt magis certa, quàm pro alio.

4\. *Medina.* An poſitis omnibus cõditionibus, oratio ſit ex iuſtitia impetratiua.

C Quæri verò poteſt, an concurrentibus omnibus, quæ diximus, impetratio ſit ex iuſtitia. Nam Ioannes Medina in Codice de Oratione, quæſtione 17. docet, concurrentibus omnibus conditionibus, impetrationem orationis eſſe ex iuſtitia legis, vt ipſe loquitur, quia eſt veluti præmium debitum ex condigno, ratione promiſſionis ſub tali conditione, quam implet is, qui orat. Veruntamen hoc communiter non recipitur. Et ideo dico,meritum de iuſtitia non eſſe neceſſarium ad infallibilem impetrationẽ,nam Beati non ſunt capaces meriti, & tamen ſunt capaces impetrationis etiam infallibilis. Item peccator nullo titulo iuſtitiæ poteſt obligare Deum, cùm ipſe poſſit in omni rigore iuſtitiæ damnari, & tamen habet in
D eo locum infallibilis impetratio, vt ſuprà dixi. Propter quod Diuus Thomas dicto articulo 16. ad ſecundum dixit, peccatorem poſſe impetrare, licèt non poſſit mereri, quia meritum innititur iuſtitiæ, impetratio autem innititur gratiæ. Item etiam iuſti, cùm orant, non fundantur in ſua iuſtitia, ſed in Dei miſericordia, vt conſtat ex vſu Sanctorum. Denique in impetratione non attenditur recompenſatio operis: cuius ſignum eſt, quia ſi oratio fiat à iuſto, habet ſuum integrum præmium gloriæ ex merito iuſtitiæ,ſiue exaudiatur, ſiue non quoad impetrationem: aliud etiam ſignum eſt, quia ibi non attenditur proportio actus orandi ad rem poſtulatam, quæ interdum maior, interdum minor eſſe poteſt. Igitur impetratio illa principa-
E liter eſt ex miſericordia, atque etiam ex ſimplici fidelitate, quæ non ſemper attingit obligationem iuſtitiæ, ſicut de promiſſione humana alibi dictum eſt.

Meritum de iuſtitia non eſt neceſſarium ad impetrationẽ. Impetrare cur poſſit peccator, nõ autẽ mereri.

5\. An oratio facta pro multis,æquè ſingulis impetret, ac ſi pro vno fieret.

Vltimò quæri poteſt, an oratio facta pro multis, æquè ſingulis impetret, ac ſi pro ſingulis tantùm fieret. Quod dubium in fine huius materiæ de efficacia orationis propono, ne videar oblitus promiſſionis factæ in 4. tomo diſputat.48. ſectione 8. num. 24. in fine: quatenus reuera vix aliquid

Impetratio orationis nō minuitur, ſi fiat pro multis, ſicut pro ſingulis.

quid addendum occurrat iis, quæ de ſimili puncto dixi in 3. tom. diſputat.79. ſect.12.in fine. Videri ergò poteſt, impetrationem orationis non minui in ſingulis, eo quòd pro multis fiat, quia non nititur in bonitate,merito,aut labore operantis,ſed in bonitate diuina, quæ infinita eſt, & æquè parata ad benefaciendum omnibus,ac ſingulis. Itē aliunde videtur oratio pro multis eſſe ex maiori charitate, & ex hac parte eſſe efficacior ad impetrandum, & cum proportione creſcere creſcente multitudine eorum, pro quibus oratur,ac ſubinde vnicuique cum proportione tantùm prodeſſe,quātùm ſi ſolùm pro illo fieret.Denique ſi orans ſimul peteret pro multis per plures actus terminatos ad ſingulos,eque impetraret pro vnoquoque,ac ſi pro illo tantùm oraret,quia concomitātia actuum non minuit valorem ſingulorum:ergo idem erit etiam ſi oratio pro multis vnico actu fiat, quia ad impetrandum à Deo, illa diſtinctio actuum materialis videtur.Et ad hoc confirmandum adduci ſolet caput, *Non mediocriter,* de Conſecrat. diſtinct. prima. Sed de hoc textu dixi ſufficienter in d.diſp.79.

6. Oratio in particulari facta pro aliquo, eſt de ſe efficacior, quā ſi fieret pro communitate, cuius ille pars eſſet.

Sed nihilominus dicendum eſt, orationem in particulari factam pro aliquo de ſe, & ex parte orationis efficaciorem eſſe, & vtiliorem illi, pro quo fit, quàm eſſet eidem oratio facta in generali pro aliqua communitate, cuius ille eſſet pars. Hanc aſſertionempoſui in dicta ſectione 8. vbi retuli Scotum, & Vvaldenſem, & eandem ſequitur Azor 1. tomo lib. 9. quæſtione 7. Et de ſuffragiis generatim id docet Couarruuias in cap. Alma mater, part.1.§.5. numero 9. & Nauarrus in Enchiridio de Oratione, cap. 20. num 48. qui referunt plures Canoniſtas pro hac ſentētia. Referunt etiam Caietanum tomo 2. Opuſc.tract.3.quæſtione 2.ſed ibi §.*Et ad ſecundum,* potius videtur ſentire contrarium. Referunt etiam Adrianum quodlib. 8. articulo tertio, vbi latè hoc diſputat, & varias ponit concluſiones:tandem verò in hoc puncto de impetratione potius ſentit contrarium. Meliùs hoc docet Medina C. de Oratione, q. 21. quæ eſt de oratione pro multis fuſa. Fauet denique Diuus Thomas in 4. diſtinct. 45. quæſtione 2. articulo 4. quæſtiunc.2.in corp.& ad 3. Quamuis clariùs loquatur de oratione, quoad vim ſatisfaciendi, de qua eſt aſſertio multò certior, quia cùm ſatisfactio, quæ reſpondet orationi,finita ſit,ſi diuidatur inter multos, neceſſe eſt, vt minuatur in ſingulis. Hæc verò ratio non ita clarè probat de impetratione, quæ fundatur magis in fide ex parte orantis, & miſericordia ex parte Dei, quæ non minuuntur, eo quòd pro multis fiat oratio, vt Caietanus argumentatur. Sed nihilominus applicatur oratio cum proportione, quia licèt impetratio orationis præcipuè fundetur in miſericordia, & promiſſione Dei, nihilominus etiam fundatur ſuo modo in ipſa oratione: nam oratio eſt cauſa in ſuo genere effectus impetrati, & Deus reſpicit ipſam orationem, vt illum concedat; ergo veriſimilius eſt, obſeruari etiam ad impetrandum valorem moralem ipſius orationis, & proportionem ad rem poſtulatam. Et hac ratione ad impetrandum maiorem effectum excellentior oratio vtilior eſt, ita ergo eadem oratio facta pro communitate, non tantam habet proportionem ad impetrandum pro aliquo in particulari, ac ſi pro illo ſpeciatim fieret. Atque hoc confirmat vſus Eccleſiæ, orantis pro particularibus perſonis, aut neceſſitatibus in ſpeciali, hic enim vſus ſupponit talem orationem efficaciorem eſſe ad talem effectum, alioqui melius eſſet ſemper in generali orare.

Satisfactio non prodeſt æquè vni, quando fit pro pluribus, ſicut quando vni ſoli applicatur.

7. Reſpōſio ad argumenta ſuperiora.

Vnde patet reſponſio ad primam rationem dubitandi, negamus enim impetrationem ſolùm fundari in Dei liberalitate, nam vt dixi, licèt hæc ſit principalis cauſa,etiam oratio aliquid cooperatur. Ad ſecundam reſpondetur, orationem pro multis ex obiecto eſſe nobiliorem, & poſſe eſſe magis meritoriam ipſi oranti,& nihilominus quoad impetrationē poſſe eſſe minus efficacem ad impetrandum pro aliquo illorum, quàm ſi pro illo ſolo fieret, quia particularis oratio efficaciùs illi applicatur, quod ad impetrationem magis neceſſarium eſt. Item,quia licèt charitas circa communitatem nobiliùs operetur, nihilominus magis attingit particularem perſonam, quando circa illam immediatè verſatur, quàm cùm ſolùm illam attingit,vt contentam in communitate.Sæpè etiam ordo charitatis poteſt poſtulare,vt pro aliquo in neceſſitate conſtituto in ſpeciali oretur, & non tantùm in generali: & tunc etiam perfectior charitas confert ad maiorem efficaciam impetrationis. Ad vltimum verò reſpondetur negando conſequentiam, quia quando actus ſunt plures, multiplicantur orationes, & ſingulæ immediatè, & in particulari applicantur ad determinatas perſonas, vt in caſu ſupponitur, & latiùs in dicta ſect.8. declaratum eſt.

CAPVT XXVIII.

Sitne oratio ad ſalutem neceſſaria?

1. Duplex neceſſitas in actibus virtutum attenditur.

EXplicuimus hactenus vim, & efficaciam orationis,ſupereſt,vt de illius neceſſitate dicamus: ita enim viam parabimus ad præceptum, quod in hunc actum Religionis cadere poteſt, declarandum. Duplex enim neceſſitas in actibus virtutum ſolet à Theologis diſtingui, vnam medij vocant, aliam præcepti, & vtraque in præſenti actu locum habet; neceſſitas autem medij prior eſt, & ideo de illa dicemus. Poteſt autem hæc in duo membra ſubdiſtingui. Nam vna eſt neceſſitas ſimpliciter, alia eſt, quæ vocatur ad melius eſſe,& in rigore eſt tantùm vtilitas, quæ tamen tunc vocatur neceſſitas,quando tanta eſt,vt ſine tali medio vix, & cum magna difficultate poſſit finis obtineri.Si ergo ſermo eſſet de ſola hac poſteriori neceſſitate, per ſe clarum eſſet, orationem eſſe medium ad ſalutem neceſſarium, tum quia hoc ad minimum clamant omnes Scripturæ,docentes,quod *oportet ſemper orare*, Lucæ 12. & *orationi inſtare*, ad Coloſ.4. & ad Rom.12. Tum etiam,quia neceſſitas auxilij diuini certiſſima eſt, & vtilitas orationis ad illud impetrandum etiam eſt certa;nec minus certum eſt,poſſe aliquem carere huiuſmodi auxilio ex defectu orationis, iuxta illud Iacobi 4. *Petitis, & non accipitis, eo quòd malè petatis*, ſi enim non accipit, qui non benè petit, multo faciliùs fieri poteſt, vt non accipiat, qui non petit.

Neceſſitatis medij ſubdiuiſio.

Lucæ 18. ad Col.4. ad Rom. 12.

Iacob.4.

2. In quo ſit quæſtionis difficultas.

Difficultas ergo eſt, an hoc ſit medium ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem. Et ratio dubitandi eſſe poteſt, quia vel hoc eſt medium ex ſe, & ex natura ſua neceſſarium ad talem finem per ſe, & ab intrinſeco; vel ex diuina lege,& quaſi pacto: ſed neutrum dici poteſt cum fundamento, ergo. Probatur minor quoad primam partem, quia ad ſalutem ſolùm videtur neceſſarium ſimpliciter, quòd Deus in opportunis, & neceſſariis occaſionibus vitandi peccata, vel implendi præcepta, nos præueniat ſufficienti auxilio, offerendo

conco

concomitans, cum quo nos liberè cooperari poſſimus. Sed hoc totum poteſt ex natura rei fieri ſine interuentu orationis: imò ad ipſammet orationem ſaltem primam, neceſſe eſt ita fieri, quia ad illam eſt neceſſarium auxilium præueniens, quod non poteſt per orationem obtineri, quia ante primam orationem non poteſt alia antecedere apta ad impetrandum auxilium. Ergo idem poſſet fieri circa ſingulos actus abſque interuentu orationis, non eſt ergo ab intrinſeco, & quaſi ex natura rei hoc medium orationis neceſſarium. Altera verò pars probatur, quia non conſtat de tali lege, cùm tamen non poſſit niſi per reuelationem cognoſci. Antecedens patet, quia licèt reuelatum ſit, orationem eſſe vtiliſſimam ad obtinendum aliquid à Deo, quòd autem Deus decreuerit non dare neceſſaria auxilia niſi orantibus, hoc non eſt reuelatum. Vbi enim eſt hæc reuelatio? Nam illæ exhortationes Chriſti; *Petite, & accipietis, oportet ſemper orare*, & ſimiles, in rigore non continent abſolutam neceſſitatem. Et præterea declaratur, quia ſi oratio eſſet neceſſaria, maximè, quia diuinum auxilium neceſſarium non datur niſi petenti, ſed hoc poſtremum non eſt verum, quia Deus multa dona naturalia, & gratuita nobis dat, licèt nunquam illa petamus, vt Diuus Baſilius dixit in conſtitutionibus monaſticis capite 2. & Clemens Alexandr. lib. 7. Stromatum. Et experientia conſtat, plura beneficia nos recepiſſe à Deo, quæ nunquam poſtulauimus, & quando oramus ipſum orandi donum accipimus non poſtulatum, & plerumque plus accipimus, quàm rogamus, vt Hieronymus dicit Epiſt.41. ad Ruffinum.

Deus multa bona naturalia,& gratuita nobis dat, licèt illa non petamus.

3. Nihilominus dicendum eſt, orationem eſſe ſimpliciter neceſſariam ad ſalutem. Sumitur ex Diuo Thoma 2. 2. quæſt.83.artic.3. ad 2. vbi dicit, orationem eſſe in præcepto, loquitúrque de præcepto iuris diuini, quod non videtur poſſe, niſi in hac neceſſitate medij fundari. Et eodem modo poſſunt pro hac ſententia referri Theologi omnes ponentes hoc præceptum, quos c. ſequenti referam. Pro hac etiam veritate referri poſſunt Auguſtinus,& Hieronymus, quatenus impugnantes Pelagium, ſentiunt tam neceſſariam eſſe orationem ad ſalutem, quàm eſt neceſſarium diuinum auxilium, eſt autem de fide certum, auxilium Dei eſſe neceſſarium ad ſalutem, ergo eodem modo eſt neceſſaria oratio iuxta ſententiam dictorum Patrum. Vnde Hieronymus Epiſt. ad Cteſiphontem contra Pelagium arguit, quòd tollendo neceſſitatem gratiæ, tolleret orationem,id eſt,neceſſitatem orationis,id enim eſt, quod immediatè, & maximè ſequitur. Similia habet lib.1. contra Pelagianos. Idem habet Auguſtinus cum aliis Patribus Africanis Epiſt.90. Verum eſt, hos Patres non ſolùm inferre ex errore Pelagij orationem non fore neceſſariam, ſed etiam non eſſe veram, ſed fictam, vel inutilem, de qua illatione nunc non agimus,habet enim maiorem difficultatem, ſed prior eſt facilior, & ſufficit, & illud conſequens etiam reputant abſurdum. Vnde in lib. de Eccleſiaſticis dogmatibus cap.56. ſic dicitur nomine Auguſtini. *Nullum credimus ad ſalutem, niſi Deo inuitante venire, nullum inuitatum ſalutem ſuam, niſi Deo auxiliante operari,nullum niſi orantem auxilium promereri.* In qua vltima ſententia euidenter continetur neceſſitas medij, ſimilibus enim verbis ſolet in Scriptura ſignificari. Et iuxta hanc neceſſitatem dixit Auguſt.lib.de Natura,& Gratia cap.43.*Deus impoſ-*

Oratio eſt neceſſaria ſimplicirer ad ſalutem. *D.Thom.*

Auguſt. *Hier.*

Oratio tam eſt neceſſaria ad ſaluté, quã neceſſarium eſt diuinum auxilium.

Auguſt. Patres Africani.

Auguſt.

A *ſibilia non iubet, ſed iubendo admonet, & facere, quod poſſis, & petere, quod non poſſis.* Quam ſententiam amplectitur Concil. Trident.ſeſſ.6.cap.11.Et in ea ſignificatur petitionem auxilij diuini, quo nobis eſt poſſibilis impletio mandatorum, eſſe tam neceſſariam, quàm neceſſarium eſt ſeruare mandata, quia ſine petitione hoc nobis eſſet impoſſibile, & nihilominus nobis imputaretur, quia in poteſtate noſtra eſt orare cum diuina gratia, quæ ad hoc ſemper parata eſt. Et ideo dixit rectè Chryſoſtomus ſerm.de Moyſe, tom.1. *Ipſe contra ſe tela miniſtrat,qui hoſtem precum inſtantia non fatigat.* Auguſtinus autem lib.2. de bono perſeuerantiæ cap. 16. magis hanc neceſſitatem declarans dicit, *Deum alia dare non orantibus, ſicut initium fidei, alia non niſi* B *orantibus præparaſſe, ſicut vſque in finem perſeuerantiam,* ergo quàm eſt neceſſarium perſeuerantiæ donum ad ſalutem, tam eſt neceſſaria oratio.

Concil. Trid. Petitio diuini auxilij tã eſt neceſſaria quã mandatorũ obſeruatio.

Chryſoſt.

4. Colligitur præterea hæc veritas ex verbis, & doctrina Chriſti, & Apoſtolorum, nam illa verba Matth.7. *Petite, & accipietis*. Diuus Thomas ſentit continere præceptum, quod nunc ſupponimus eſſe verum, & inde à poſteriori colligimus neceſſitatem medij, quia Chriſtus Dominus non tradidit poſitiua præcepta, præterquam Fidei, & Sacramentorum, ſed explicuit clariùs ea,quæ in iure diuino naturali,vt ſic dicam,& in viſceribus ipſius gratiæ continebantur, ergo oſtendit ideo orationem eſſe præceptam, quia neceſſaria eſt. Et hunc etiam ſenſum habent illa verba Lucæ 18. *Oportet* C *ſemper orare.* Vnde Chryſoſtomus ſuprà, *Dum oportet dicit, neceſſitatem inducit,* & infrà: *Optat,* inquit, *dare, qui præcepit petere.* Similiter accipiendum eſt verbum Chriſti: *Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem.* Matth.26.ſicut etiam Matth. 6. docuit nos orare, ne in tentationem inducamur. Denique tam frequens, & multiplex exhortatio Chriſti, Pauli, & aliorum Apoſtolorum ad orandum frequenter, & inſtanter, ſine dubio oſtendit non ſolùm vtilitatem, ſed etiam neceſſitatem, & valdè vrgentem.

Probatur ex ſacris litteris. *Matth.7.* *D.Thom.* Præceptum orãdi datum eſt à Chriſto. *Luc.18.* *Chryſoſt.* Oportet neceſſitaté inducit. *Matth.26.* *Matth.6*

5. Tandem poſſumus rationem ſumere ex ordine, & conſuetudine diuinæ prouidentiæ, operatur enim Deus per cauſas ſecundas, quoad commodè fieri poteſt, & ſeruata proportione, in operatio- D ne virtutis, vult cooperationem noſtram: cùm ergo poſſimus, ſaltem orando cooperari ad noſtram ſalutem, poſtquam per gratiam præuenti ſumus, hanc cooperationem meritò à nobis exigit, & eam voluit eſſe quaſi neceſſariam cauſalitatem ſecundæ cauſæ ad talem effectum. Vnde ſicut in adultis ad conſequendam gloriam eſt neceſſarium meritum, & ad conſequendam gratiam ſanctificanté eſt neceſſaria diſpoſitio,ita ad obtinenda diuina auxilia opportuna eſt neceſſaria oratio,quantum eſt ex ſe, & ex parte noſtra. Statim verò occurrebat explicandum, quanta ſit hæc neceſſitas, ſeu per quos actus illi ſatisfaciamus, hoc verò explicabitur meliùs in capite ſequenti.

Probatur eadem concluſio ratione.

E 6. Ad rationem ergo dubitandi reſpondemus, hanc neceſſitatem fundari aliquo modo in ipſa rei natura, conſummari verò ex diſpoſitione, & decreto diuinæ prouidentiæ. Primum declaratur facilè ratione iam dicta, quia ipſa ratio, & maximè illuminata per fidem, docet conſentaneum eſſe, vt ipſe homo, qui indiget, concurrat prout poteſt, ſaltem petendo, & quærendo ad ſubueniendum ſuæ neceſſitati. Item eadem ratio oſtendit, debitum eſſe Deo hunc cultum, ideóque meritò poſtulari, vt medium. Denique, vt homo fructi

Difficultas, in principio poſita diluitur.

Neceſſitas orãdi cur ſit hominibus impoſita.

fructibus, & perfectionibus orationis ad Deum magis in virtute proficiat, meritò hæc neceſſitas illi impoſita eſt, his ergo modis in natura talis operis neceſſitas hæc fundata eſt. Abſolutè verò ſine decreto, & diſpoſitione diuina non potuiſſet introduci tanta neceſſitas, vt ratio facta probat. Per hanc verò diuinæ prouidentiæ diſpoſitionem non exiſtimo, ita eſſe hoc medium conſtitutum neceſſarium, vt numquam Deus ſine oratione conferat multa beneficia, etiam ex his, quæ ab ipſo poſtulari poſſent. Nam de beneficiis, quibus nos præuenit prius, quàm illa deſiderare, nedum petere poſſimus, id manifeſtum eſt, vt ſunt in ordine naturæ, creatio, & conſeruatio, & ſimilia, & in ordine gratiæ, prima, & antecedentia auxilia, quibus nos præuenit. Sunt verò alia beneficia, quæ nos poſtulare poſſumus, & nihilominus ſæpè dantur à Deo abſque interuentu congruæ orationis ex parte noſtra. Vt in naturalibus, ſeu temporalibus conſtat, quæ Deus dat bonis, & malis, interdum petentibus, interdum etiam non petentibus.

Beneficia quibus nos Deus præuenit prius, quã illa deſiderare poſſimus.

7. In ſupernaturalibus autem videri hoc poteſt difficilius, quia videtur eſſe contra neceſſitatem à nobis poſitam. Sed non eſt, primò quia neceſſitas illa intelligenda eſt ex parte noſtra, per quam non priuatur Deus ſua libertate, qua poteſt dare quodcumque donum gratiæ, etiam non petenti. Secundò, quia hoc præſertim habet locum in donis ſupererogationis, ſeu ad melius eſſe, nã in his, quæ ſunt ſimpliciter neceſſaria ad ſalutem, fortaſſe nunquàm Deus illa præbet, niſi media oratione, quando homo iam præuentus eſt, & poteſt ſe illo modo iuuare, ſi velit, nam ſi in tali ſit ſtatu, vt non poſſit orare, tunc non erit illi ſimpliciter neceſſaria oratio, quia Deus non exigit impoſſibile, & quia tunc neceſſe eſt, vt Deus incipiat, donec autem ipſe incipiat, neceſſitas orationis locum habere non poteſt, iuxta doctrinam Auguſtini ſupra adductam. Quod tamen intelligendum eſt de oratione hominis pro ſe ipſo, nam oratio vnius pro alio poteſt eſſe neceſſaria, etiam quoad initium gratiæ per primum auxilium collatum ei, pro quo oratur; quomodo dixit Auguſtinus ſerm. 1. de Sancto Stephano. *Si Stephanus non oraſſet, Eccleſia Paulum non haberet.* Sed hæc neceſſitas orationis vnius pro alio, non eſt generali, & certa lege ſtatuta, ſed ſi in aliquibus inuenitur, eſt ex peculiari modo prouidentiæ, & prædeſtinationis Dei, quam ex effectibus interdum cognoſcimus.

Deus illa quæ ſunt neceſſaria ad ſalutẽ quando homo iã præuẽtus eſt, non cõcedit niſi media oratione. *Auguſt.*

Neceſſitas orationis vnius pro alio quanta ſit.

CAPVT XXIX.

Quale ſit orationis præceptum?

1. Explicatur quæſtionis titulus.

IN præſenti non agimus de Eccleſiaſtico præcepto, de illo enim dicendum eſt infra, tractando de oratione vocali, quia in illam cadit, & non poteſt de mentali ferri, niſi vt coniuncta vocali. Agimus ergo de præcepto diuino, quod naturale aliquo modo ſit, nam poſitiuè diuinum hic etiam locum non habet, vt dicemus, & ideo ſi tale præceptum eſt, connexum eſſe debet cum neceſſitate medij. Refert ergo Medina Cod. de Orat. q. de neceſſitate orandi mentaliter, varias eſſe in hoc puncto Theologorum opiniones, nam quidam negant, dari tale præceptum diuinum ſpeciale de oratione, alij verò affirmant. Quorum opiniones quidam Baptiſta in Sum. verb. *Oratio*, vt ibidem refert, in hunc modum in concordiam reduxit, per ſe quidem, & abſolutè non dari tale præceptum orationis, tamen ex ſuppoſitione, quòd ſalus non poſſit aliter acquiri, vel peccatum vitari, niſi per orationem. Hanc verò ſententiam ipſe Medina abſolutè reprobat, an verò ſenſum aliquem probabilem habeat, ſtatim videbimus.

Medina. Variæ opiniones referuntur.

Quidam Baptiſta.

2. Oratio ſub diuinũ præceptũ cadit. *D. Thom. Alex. Alenſis.*

Simpliciter ergo aſſerendum eſt, orationem poſitam eſſe ſub præcepto diuino. Eſt communis Theologorum, D. Thomæ dicto articul. 3. ad 2. Refertur Alexander Alenſ. 4. part. quæſt. 26. mem. 3. art. 1. §. 2. tamen confusè loquitur, & in rigore videtur negare proprium præceptum iure diuino datum de oratione propriè ſumpta, ſed ſolùm largiſſimè prout pia operatio, vel bonum deſiderium dicitur oratio, fatetur tamen ibi ad 2. nullum niſi beneficio orationis promereri ea, quibus ſalus conſeruatur, vnde videtur fateri neceſſitatem medij, cum qua profectò coniuncta eſt neceſſitas alicuius præcepti. Expreſſius hoc docuit Paludanus in 4. diſt. 15. quæſt. 5. articul. 1. Abulenſis Matth. 6. quæſt. 31. Sylueſter verb. *Oratio*, quæſt. 8. Nauarrus in Manuali cap. 13. num. 18. & in Enchirid. de Orat. c. 3. num. 8. Medina ſuprà. Fundari poteſt hæc aſſertio in Scriptura, & præſertim in verbis Chriſti Domini, prout ea ponderabimus capit. ſeq. Ratio verò eſt, quia media neceſſaria ad ſalutem ſunt nobis diuino iure præcepta, ſed oſtenſum eſt, orationem eſſe medium neceſſarium ad ſalutem, ergo de oratione datur præceptum iuris diuini. Maiorem tradit Diuus Thomas 2. 2. q. 2. art. 5. & q. 3. art. 2. & 3. p. q. 68. artic. 1. Et eſt quaſi axioma communiter receptum. Eiúſque ratio eſt, quia per præcepta ſufficienter ordinatur homo ad vitam æternam, ergo oportet, vt ſaltem de omnibus neceſſariis ad æternam vitam dentur præcepta. Vnde poteſt inductione hoc confirmari, quia videmus de omnibus aliis mediis neceſſariis ad ſalutem data eſſe præcepta, vt de actu Fidei, Spei, Charitatis, Pœnitentiæ, & Sacramentorum, vt in tom. 3. & 4. in 3. part. ſuis locis dictum eſt.

Palud. Abulenſ. Sylueſt. Nauarr. Medin.

Ratione probatur.

D. Thom.

Cõfirmatur inductione.

3. Diuinũ orationis præceptum naturale eſt.

Ex hac ratione colligitur, hoc præceptum non eſſe diuinum poſitiuum à Chriſto Domino ſpecialiter datum, ſed eſſe naturale, ac proinde ſemper, & in omni lege obligaſſe. Dicimus autem eſſe naturale, non quia ſequatur ex ratione naturali nudè ſumpta, nam cùm tractemus de oratione ſupernaturali, & de medio neceſſario ad ſalutem ſupernaturalem conſequendam, clarum eſt, ſolùm naturæ lumen non poſſe aliquid dictare de hac neceſſitate, vel obligatione. Agimus ergo de ratione eleuata, & illuminata per fidem infuſam, & cum ratione ſic dictante de agendis, dicimus habere neceſſariam connexionem præceptum orandi, quia ipſum fidei lumen oſtendit, orationem eſſe medium neceſſarium ad ſalutem. Quæ autem huiuſmodi ſunt, non ſunt propriè præcepta legis gratiæ, ſed in omni lege obligarunt, quia ſicut fuit fides ſemper neceſſaria ad ſalutem, ita etiam ſemper viguerunt illa præcepta, quæ cum ipſa fide habent naturalem, & intrinſecam connexionem.

4. Obiectio. Oratio an habeat neceſſariã connexionem cũ fide.

Dicere verò poteſt aliquis, præceptũ orandi non habere neceſſariam connexionem cum fide abſolutè, ſeu quomodocumque ſumpta, ſed cum fide tam expreſſa, & diſtincta, ſicut nunc eſt nobis per Chriſtum manifeſtata, ideóque potuiſſe hoc præceptum non eſſe ita connexum cum fide tam limitata, ſeu implicita, quantum fuit in lege naturæ, vel ſcripta. Reſpondeo, vel in illis ſtatibus fuit neceſſarium auxilium gratiæ ad ſalutem, vel non. Hoc poſterius contra fidem eſt, ergo primum

Reſponſio.

mum neceſſariò eſt dicendum.Ruſúſque interrogo,an ad obtinendum illud auxilium fuerit neceſſaria oratio. Profectò hoc negare abſurdum eſſet, tum quia ſi nobis nunc eſt neceſſaria oratio ad obtinendum auxilium neceſſarium ad ſalutem, cur non fuit ſemper? Quandoquidem ratio diuinæ prouidentiæ,& humanæ indigentiæ ſemper interceſſit.Tum etiam,quia in veteri Teſtamento vſus, & neceſſitas orationis ſatis prædicatur, & ſpecialiter Eccleſiaſtici 16. reprehenduntur antiqui Gigantes, quia *non exorauerunt pro peccatis ſuis*. In quo ſignificatur,etiam illo tempore fuiſſe neceſſariam orationem. Vnde Geneſ. 4. Enos nepos Adæ *cœpit*, vt ibi dicitur, *inuocare nomen Domini*; vbi expoſitores intelligunt, illum inueniſſe peculiarem aliquem ritum externum colendi Deum,vel inuocandi illum, nam inuocatio, ſeu oratio abſolutè ſumpta etiam in Adamo præceſſit, & ex illo tam antiquo ſigno intelligi poteſt, quàm neceſſaria fuerit ſemper iudicata. Si ergo oratio fuit ſemper medium neceſſarium, non eſt veriſimile, antiquorum fidem fuiſſe tam obſcuram, & incertam, vt non dederit notitiam huius neceſſitatis per ſe loquendo, & reſpectu humani generis, nam quòd in multis indiuiduis, culpa eorum fuerit illa ignorata,parum refert. Igitur præceptum orationis, quod ex hac neceſſitate naſcitur, ex vi luminis fidei ſemper viguit, quicquid ſit, an multi propter ignorantiam ab illius obligatione excuſati fuerint. An verò in homine conſiderato in puris naturalibus ſequeretur ex vi ſolius rationis dictamen, & obligatio deprecandi Deum, vt naturæ auctorem, & moderatorem, eo modo, quo talis homo poſſet, diſputari facilè poſſet in vtramque pattem, ſed id prætermitto, quia parum eſt vtile, & ex dictis in c. præcedenti facilè intelligi poteſt, quomodo conſequenter loquendum ſit.

Eccleſ. 16. *Geneſ. 4.*

Oratio ſemper neceſſaria fuit ad ſalutem.

5\. Præceptum orandi obligat mentaliter ſolùm. *Medin.* *D.Thom.* *Syluest.* *Supplement.* *Gabriel.*

Secundò ſequitur ex dictis, hoc præceptum per ſe tantùm obligare ad orationem mentalem. Hoc notauit Medina ſuprà in quæſtione antecedenti, intelligendum autem eſt, non quòd obliget hoc præceptum ad orandum ſola mente: nullum enim naturale præceptum ad hoc obligat,vt ſequenti libro dicam: ſed quòd per ſolum actum mentis poſſit hoc præceptum impleri. Et in hoc ſenſu docet hoc ipſum Diuus Thomas dicta quæſt. 83. art. 12. vbi ait, non eſſe de neceſſitate orationis priuatæ, quod ſit vocalis, & artic. 14. ad 3. in illis verbis, *Qualitercumque ea proferamus,vel cogitemus*, idem in 4.diſtinctio.15.quæſt. 4. art.2. Syluest. qui refert alios dicta quæſt.8. Vbi refert ſupplementum Gabrielis ſenſiſſe contrarium:ſed ille auctor loquebatur de iure diuino poſitiuo, de quo infrà dicetur, nunc de naturali agimus. Et ita facilè illatio probatur. Quia oratio mentalis eſt per ſe ſufficiens ab obtinendum à Deo quicquid eſt neceſſarium ad ſalutem,ſed totum fundamentum huius præcepti eſt illa neceſſitas,ergo per ſe ſolùm obligat ad orationem mentalem.Maior patet,quia expreſſio orationis per vocem, non eſt per ſe neceſſaria ad exprimendum Deo deſiderium noſtrum, neque ad poſtulandum ab illo cum omni ſubiectione, ſed nihil aliud nobis propoſitum eſt tanquam neceſſarium,nam illa verba. *Petite,& accipietis*; *Oportet ſemper orare*,& ſimilia de oratione mentali ſufficienter intelliguntur,ergo.

6\. Ad quã virtutem hoc præceptum ſpectet.

Quærendum verò ſupereſt,quale ſit,& ad quam virtutem pertineat hoc præceptum,nam hoc multum refert ad intelligendum, quale peccatum in

A eius violatione committatur. Ex dictis enim videtur ſequi præceptum hoc tantùm poſſe pertinere ad charitatem Dei, vel proximi, vel propriam: quia hoc præceptum intantum obligat ad orationem, quatenus eſt medium neceſſarium ad aliquem finem; ergo obligatio ad vtendum tali medio,ſolùm poteſt oriri ab illa virtute,ad quam pertinet obligatio quærendi illum finem, nam tota obligatio medij eſt propter finem. Sed obligatio quærendi talem finem, pertinet ad charitatem. Nam ſi oratio ſit neceſſaria ad conſequendum auxilium neceſſarium ad propriam ſalutem comparandam, illa obligatio ex charitate propria naſcitur: ſi verò oratio ſit neceſſaria ad liberandum proximum à periculo, erit obligatio ex charitate B proximi, ſi verò ſit oratio neceſſaria ad non offendendum Deum, vel aliquid aliud arduum pro amore eius faciendum, obligatio erit ex charitate Dei. Vel etiam interdum poterit ad alias virtutes pertinere, vt ad conferendam fidem, ſi ad hoc ſit neceſſarium auxilium, & ſic de aliis, ergo ex vi ſolius Religionis non datur peculiare præceptum diuinum orandi. Atque in hanc ſententiam videtur inclinare Alexand. & Alenſis vbi ſuprà. Eadem videtur profectò fuiſſe opinio illius Baptiſtæ, quam refert Medina. Ille tamen debili argumento vtebatur, ſcilicet quia ſi eſſet naturale præceptum orandi, iam eſſent plura præcepta moralia, quàm decem, ſed hoc friuolum eſt, aliàs eodem argumento probaretur non da- C ri præceptum miſericordiæ,vel alia ſimilia.Quamuis ergo detur tale præceptum, poterit reduci ad illa decem, quia in Decalogo non omnia præcepta moralia formaliter continentur, ſed per reductionem.

Obligatio medij eſt propter finé.

Quorundam opinio docet præceptum diuinum orandi nõ eſſe ex vi ſolius Religionis. *Alex.* *Alenſis.* *Baptiſta.*

7\. Iuxta prædictã opinionem omiſſio orationis idem peccatum eſt cum eo,quod opponitur virtuti, ad quã erat oratio neceſſaria.

Ex hac verò ſententia ſic explicata ſequitur, omiſſionem orationis nunquam eſſe ſpeciale peccatum diſtinctum ab aliis, ſed eſſe illud ipſum, quod committitur,deficiendo ab illo fine, propter quem eſt neceſſaria oratio. Vt,verbi gratia,ſi vrgẽte tentatione contra caſtitatem, ad quam vincendam eſt neceſſaria oratio,negligat quis orare, tunc illa omiſſio orationis idem peccatum eſt cum peccato contra caſtitatem, cui aliquis tunc conſenſit, vel ſaltem illius periculo ſe expoſuit. Quia D quando obligatio ad aliquem actum ſolùm oritur ex obligatione intrinſeci finis, omiſſio illius actus non habet ſpecialem malitiam diſtinctam ab ea, quæ eſt tali fini contraria. Vt in exemplo poſito, ſi ad vincendam illam tentationem iudicaretur neceſſatium ieiunium, qui illud omitteret, non peccaret ſpecialiter contra abſtinentiam, ſed tantùm contra caſtitatem,quia illa neceſſitas, & obligatio ex ſola caſtitate oritur. Declaratur etiam hoc exemplo, quo Paludanus, & alij in hac materia vtuntur, quod ſicut homo in extrema neceſſitate corporali conſtitutus, ſi non poteſt aliter conſeruare vitam, niſi mendicando,tenetur mendicare: ita qui ſpiritualiter indiget, tenetur mendicare à Deo: at verò in illo caſu, qui omitteret E mendicare ab homine, non peccaret niſi contra propriam charitatem, qua tenetur corpus ſuum conſeruare, non verò, quia non honorat alium petendo ab ipſo;ergo ſimiliter in præſenti.

8\. D. Th. ſententia præceptũ diuinũ orãdi ad ſolã Religionem ſpectare docet.

Nihilominus Diuus Thomas dicta quæſtione 83. artic. 3. ad 2. diſtincta ponit hæc præcepta dicens: *Deſiderare* (vtique bonum illud propter quod eſt neceſſaria oratio) *cadit ſub præcepto charitatis, petere autem, ſub præcepto Religionis*, ponit ergo proprium,& peculiare præceptum,quod licèt non

A non obliget, niſi occurrente neceſſitate charitatis, vel alterius ſimilis virtutis, tunc nihilominus obligat ex propria vi Religionis. Vnde conſequenter fit, eum, qui tunc orationem omittit, dupliciter peccare, primò contra charitatem, verbi gratia, quia non efficaciter deſiderat, & intendit bonum proprium. Secundò contra Religionem, quia non præbet Deo cultum orationis, quando debet. Et in hoc ſenſu videtur defendere hanc opinionem

Medina.

Medina ſuprà referens Diuum Thomam. Vnde in fine ait, poſſe interdum omiſſionem orationis eſſe ſpeciale, & vnicum peccatum ſine concomitantia alterius, vt ſi homini baptizato (inquit) intimetur neceſſitas orandi ad conſequendam perennem vitam, & ille tunc omittat orare, & nihil aliud, peccat ſolo peccato omiſſionis orationis. Quod profectò ſatis difficile eſt, pendet tamen ex his, quæ B de tempore, pro quo obligat hoc præceptum, dicenda ſunt. Idem inſinuat Armilla verb. *Oratio*, num. 2. cùm ait, *orationem eſſe neceſſariam, vt reuerentiam Deo exhibeamus, & vt impetremus*, &c. Vnde aliqui hac ratione vtuntur. Naturalis ratio dictat, eſſe Deo exhibendum cultum, ſed præcipuus cultus Dei conſiſtit in oratione, ergo præceptum orandi oritur ex vi cultus debiti Deo, ac proinde eſt peculiare præceptum Religionis.

Armilla.

9.
Aliquorum ratio ad ſententiam proximam probandam parum vrgere cenſetur.

Hæc verò ratio non multum vrget, quia præceptum de diuino cultu ex ſola rei natura non determinatur ad particularem actum, vel modum cultus, ſed hoc relictum eſt arbitrio hominis quoad priuatum cultum. Vnde poſſet quis Deum colere, C gratias agendo, vel laudando, vel adorando, & per hoc impleret naturale præceptum diuini cultus, ergo licèt nunquam peteret, non violaret naturale præceptum colendi Deum, eſto aliàs peccaret contra charitatem. Ex illo ergo præcepto non poteſt colligi determinata obligatio ad propriam orationem, de qua nunc tractamus, nam de illa dicit D. Thomas datum eſſe ſpeciale præceptum Religionis, & contineri in illis verbis, *Petite, & accipietis*. Quocirca difficile eſt, ex ſolo diſcurſu rationis oſtendere efficaciter, datum eſſe hoc præceptum, niſi in ſenſu declarato in priori ſententia. Vnde Medina ſuprà ſentiens difficultatem, adiungit, *quod ſi velis hoc præceptum reducere ad præceptum charitatis, parum refert, dummodo concedas, teneri hominem non ſo-* D *lum ad deſiderandum, ſed etiam ad petendum ſub reatu nouo peccati.*

D. Thom.

10.
Sententia D. Thomæ approbatur. Religio non obligat, niſi quando vrget grauis neceſſitas. Explicatur.

Nihilominus ſentio, non eſſe recedendum à ſententia Diui Thomæ, quæ magis pia eſt, & ſatis conſentanea rationi. Poteſt autem ita explicari, quia licèt Religio non obliget ad petendum, niſi quando vrget aliqua neceſſitas: nihilominus tunc obligat non ſolùm propter talem neceſſitatem, ſed etiam propter ipſum cultum Dei. Ideò enim Deus ordinauit, petitionem eſſe neceſſariam ab obtinẽdum auxilium, vel remedium in huiuſmodi neceſſitatibus, vt ipſæmet neceſſitates quodammodo cogerent homines ad confugiendum ad Deum, eúmque per orationem colendum, ergo veriſimile eſt, præceptum colendi Deum obligare ex in- E tentione diuina in tali opportunitate, & tali modo. Atque hoc ſignificauit nobis Chriſtus Dominus in his verbis, *Petite, & accipietis*, quæ præceptũ continent iuxta communem expoſitionem, & ex vi, & forma verborum præcipiunt hunc proprium actũ, & ſpecificum Religionis. Non continent autem præceptum diuinum merè poſitiuum, ergo continent, & declarant præceptum diuinum naturale.

Declaratur amplius.

Declaratur tandem, quia quando aliquis actus virtutis ex natura ſua, vel inſtitutione diuina habet honeſtatem neceſſariam ad ſalutem, tunc non ſolùm charitas, vel aliæ virtutes generales, ſed propria etiam virtus, ad quam pertinet talis honeſtas, obligat ad talem actum, ergo ita eſt etiam in præſenti. Antecedens patet inductione; Nam fides, quæ eſt medium ad iuſtitiam, cadit in præceptum, non ſolùm ex charitate propter iuſtitiam obtinendam, ſed intra propriam ſpeciem fidei, idémque eſt de ſpe, & pœnitentia, & de Sacramentis, præſertim neceſſariis ad ſalutem, de quibus data ſunt propria præcepta, quorum violatio contra Religionem eſt: idem ergo erit de oratione, cùm ſit eadem ratio, ſuppoſita eius neceſſitate. Quomodo autem hoc præceptum violetur per ſpecialem culpam in ſequenti capite explicabitur.

11.
Animaduerſio.
Quãdo hoc præceptum ad ſolã Religionẽ pertinet.

Vnum verò hic addendum occurrit, etiam iuxta priorem modum explicandi hanc obligationem, fatendum eſſe interdum poſſe pertinere ad ſolam Religionem, vt patet, quando neceſſe eſt, pro ipſamet Religione, & diuino cultu pugnare, & ad hoc ipſum auxilium diuinum poſtulare, tunc enim ipſamet Religio proximè, & immediatè ad vtrumque obiligat, ſcilicet ad deſiderandam, & intendendam diuinam gloriam, & ad petendum auxilium in eum finem. Nam licèt tunc etiam charitas Dei remotè obliget, proximè tamen obligat Religio, quatenus Deo reddit debitum, quia tunc pugnare pro diuino honore debitum eſt Deo, quaſi ex iuſtitia, ſeu Religione.

CAPVT XXX.

Quomodo diſcerni poſſit tempus, pro quo orationis neceſſitas, eiuſque obligatio vrget.

1.
Ratio difficultatis.
An hoc præceptum obliget pro ſemper.

Difficile ſatis eſt hoc declarare, quia ſemper loquimur, ſiſtendo in pura lege naturali, prout à nobis declarata eſt. Ratio autem difficultatis eſt, quia hoc præceptum orationis affirmatiuum eſt, præceptum autem affirmatiuum non obligat pro ſemper, vt per ſe conſtat, & hoc præceptum, quatenus naturale eſt, non affert ſecum temporis determinationem, quomodo ergo determinari poterit tempus huius obligationis? Nam ſi ordinaria neceſſitas humana ſufficit, ſemper, & continuò moraliter loquendo, obligabit hoc præceptum, quia ſemper indigemus diuino auxilio, vel ad bene operandum, vel ad non peccandum, & ad vincendas tentationes, quæ ferè nunquam non occurrunt. Si verò maior, vel extraordinaria neceſſitas ſpectanda eſt ad hanc obligationem, difficillimum erit, diſcernere modum, & quantitatem huius neceſſitatis, quod eſt contra rationem diuini præcepti, quia debet eſſe lucidum, & clarum, aliàs quomodo poſſet impleri in tanta hominum multitudine, & varietate?

2.
Nõnulli hæretici ſemper neceſſariò orandum eſſe dicebãt.
Auguſt.
1. ad Theſſ. 5.
ad Coloſſ. 4.

In hac re quidam hæretici errarunt, dicentes, ſemper, & continuò ex neceſſitate eſſe orandum, vt Auguſtinus refert hæreſ. 57. qui ita intelligebant illud Chriſti verbum, *Oportet ſemper orare*, & quod Paulus ait primæ ad Theſſalon. 5. *Sine intermiſſione orate*, & ad Coloſſen. 4. *Orationi inſtate.* Hæc verò hæreſis intellecta, vt refertur, & vt ſonat de propria oratione, & rigoroſè de toto tempore ſine vlla interruptione, aut requie, eſt contra omnem rationem, & ſenſum, nam illa continuitas non eſt humana, ſed angelica, neceſſe eſt enim, homines aliquid temporis dormiendo conſumere,

Hæreſis hæc & rationi, & ſenſui cõtraria eſt.

ſumere, & aliquid in humanis actionibus, cum quibus vix poteſt eſſe actualis attentio ad propriã orationem. Quòd ſi aliquibus per ſpecialem gratiam hoc conceditur, non eſt res pertinens ad præceptum generale, aliàs datum eſſet de re planè impoſſibili ſecundum communem gratiam, & potentiam, quod eſt contra ſuauitatem, & prudentiam diuinæ legis. Imò etiam ſi plura ſint tempora, in quibus homines communiter poſſent orationi vacare, nihilominus non eſt datum præceptum proprium orandi toto illo tempore, quod à conuenienti ſomno, & ab aliis actionibus ad vitam neceſſariis vacuum eſt, eſſetque error, etiam in hoc ſenſu, illam ſententiam defendere, reducíque poſſet ad errorem illorum, qui hoc tempore negant præcepta à conſiliis diſtingui. Nam licèt illa frequentia orationis etiam poſſibilis, & commoda, in conſilio ſit, præſertim ſi de oratione mentali loquamur, & de tempore, quando aliquid aliud melius, aut proximis magis neceſſarium agendum nõ occurrit: non tamen eſt in præcepto. Quod ſatis conſtat ex vſu, & praxi Eccleſiæ, & quia tale præceptum non eſt diuinum naturale, vt ex dictis cap. præcedenti manifeſtum eſt, ergo neque eſt diuinum poſitiuum, quia in lege Euangelica non ſunt data alia præcepta cæremonialia, præterquam Sacramentorum, & Fidei. Igitur tale præceptum, nec traditum eſt, vt oſtendit vſus Eccleſiæ, neque etiam eſt ſcriptum, vt ſtatim patebit. Vnde Paulus primæ ad Corinth. 7. coniugatis dicit, *Nolite fraudare inuicem, niſi fortè ex conſenſu ad tempus, vt vacetis orationi.* Vbi particula illa, *Ex conſenſu*, demonſtrat, conſilium illud eſſe, non præceptum. Et inferiùs virginitatem ſuadens, quam dixerat eſſe in conſilio, non in præcepto, inquit, *Mulier innupta, & virgo cogitat, quæ Domini ſunt, vt ſit ſancta corpore, & ſpiritu, quæ autem nupta eſt, cogitat, quæ ſunt mundi.* Ac tandé concludit, ſe concludere, *quòd facultatem præbeat ſine impedimento Dominum obſecrandi.* Imò Diuus Thomas dicta quæſt. 83. artic. 14. dicit, etiam hoc conſilium frequenter orandi, non eſſe ſine diſcretione ſumendum, ſed vbi poſitiuum præceptum non intercedit, commenſurandum eſſe diſpoſitioni, & vtilitati orantis. *Vnde conueniens eſt* (inquit) *vt oratio tantùm duret, quantùm eſt vtile ad excitandum interioris deſiderij feruorem, cùm verò hanc menſuram excedit, ita quod ſine tædio durare non poſſit, non eſt vltrà protendenda.* Quod documentum confirmat ex Auguſtini Epiſt. 121. cap. 9. & 10. de illo videri poteſt Guillelmus Pariſienſis in Rhetoric. diuin. cap. 44. & de eodem dicemus plura, tractando in particulari de oratione mentali, & vocali.

1. ad Cor. 7. Vacandũ eſſe orationi pro tempore aliquo conſilium eſt, non præceptum.

D. Thom.

Auguſt.

3. Teſtimonia Scripturæ, quibus nitebantur hæretici, declarantur variis modis. Prima expoſitio eſt orationẽ accipi pro opere bono. *D. Thom.* Oratio non debet eſſe continua quoad actũ, ſed quoad cauſam.

De teſtimoniis autem illis malè intellectis citatis ab hæreticis nonnulla diximus ſuprà cap. primo occaſione illius diuiſionis orationis, in qua dicebatur, orationem largiſſimè ſumptam ſignificare omne opus bonum, iuxta quam aliqui ad vitandam hanc hæreſim, teſtimonia illa interpretati ſunt. A qua interpretatione non longè abeſt Diuus Thomas dicto articulo decimoquarto, in corpore, & ad 4. nam in corpore diſtinguit de oratione quoad cauſam, vel quoad formalem actum, dicítque licèt non oporteat eſſe continuam quoad actum ipſum, tamen quoad cauſam poſſe, & debere eſſe continuam. Cauſam autem dicit eſſe deſiderium charitatis, ex quo manare debet oratio, illud autem deſiderium dicit debere eſſe continuum actu, vel virtute, prout manet in omni opere, quod ex charitate facimus. Vnde quia omnia debemus ad gloriam Dei facere, primæ ad Corinth. 10. ideo ſecundum hoc debet eſſe oratio continua. Et iuxta hæc exponit in ſolutione ad quartum prædicta teſtimonia. Nobis autem non placuit illa acceptio orationis pro quolibet opere bono, quia multùm eneruat omnia teſtimonia Scripturæ, quæ ſunt de frequentia, & neceſſitate orationis, fauétque aliquo modo errori Vvicleph, qui omnia interpretabatur de oratione virtuali. Item in cap. 9. cum Chryſoſtomo, & aliis Theologis colligebamus neceſſitatem propriæ orationis ex verbis Chriſti: *Oportet ſemper orare.* Quomodo ergo nunc poſſumus illa de oratione largiſſimè, & impropriiſſimè interpretari? Præſertim, quia vt benè notauit Medina dicto Codice, quæſtio. de Tempore orandi, Chriſtus ibi volebat perſuadere inſtantiam petendi, quod eſt propriè orare, & ad hoc adducit ibi parabolam de Iudice, hæc autem inſtantia tollitur, ſi interpretemur de opere, vel deſiderio virtuali, aut alio modo improprio. Item Paulus euidenter loquitur de propria oratione, cùm dicit ad Coloſſen. 4. *Orationi inſtate.* Vnde adiungit, *Vigilantes in ea, in gratiarum actione, orantes ſimul, & pro nobis, &c.* In eodem ergo ſenſu loquitur 1. ad Theſſal. 5. Adde, quòd licet interpretemur de operatione, non eſt præceptum ſemper benè operandi abſolutè, ſed ſolùm quaſi ſub conditione, ſeu quoad ſpecificationem, id eſt, quod ſi operamur, bene operamur, poſſumus tamen ab operatione ceſſare ſine tranſgreſſione præcepti, ergo etiam in hoc ſenſu non eſt præceptum affirmatiuum continuè orandi, vt illi hæretici volebant. Et præterea licèt, dum operamur, teneamur honeſtè operari, non tamen tenemur ſemper operari ex charitate, ſed ſatis eſt operari ex aliqua honeſtate morali, at verò propter hanc ſolam honeſtatem ſatis metaphoricè dicitur durare continuò deſiderium charitatis. Eò vel maximè quòd multi opinantur, poſſe hominem ſine culpa interdum operari actionem indifferentem, in qua dici non poteſt propriè continuari deſiderium charitatis. Itaque hæc expoſitio de bono opere, vel de continuatione per intentionem charitatis mihi non placet.

Non placet.

Chryſoſt.

Medina.

ad Coloſſ. 4.

1. ad Theſſ. 5.

Vide de hac expoſitione Baſil. orat. de Martyre Iulita, & Origenem hom. vnica in libros Regũ, D. Thomam opuſc. 64.

Et eadem ratione non probo expoſitionem aliam, quam in eadem ſolutione ad quartum affert Diuus Thomas, ſcilicet quòd oratio debet durare ſemper, vel in ſe, vel in ſuo effectu. Tum quia etiam hoc modo non ſumitur oratio in ſua proprietate, prout neceſſe eſt ſumi in verbis continentibus præceptum. Tum etiam quia non video, quomodo ex neceſſitate præcepti teneamur facere, vt oratio continuè duret, vel in ſe, vel in ſuo effectu, quia neceſſarium non eſt, vt vel deuotio duret, vel res impetrata per orationem, nec etiam eſt neceſſe, vt duret beneficium alteri collatum, vt pro nobis oret.

4. Altera expoſitio de orationis duratione in ſe, vel in ſuo effectu etiã non probatur. *D. Thom.*

Aliter ergo exponit Auguſtinus, & refert etiam Diuus Thomas, oportere ſemper orare, non continuitate phyſica, ſed morali, quia oportet ſtatutis temporibus orationem non omittere. Quæ expoſitio eſſet quidem facilis, & optima, ſi ſermo eſſet de poſitiuo præcepto, quo tempora etiam orandi ſtatuta ſunt, quo modo propriè dicemus oportere ſemper dicere Canonicum officium, & diuina officia ſine intermiſſione in Eccleſia dici, quia ſuis temporibus non omittuntur. Item eſſet expoſitio facilis, ſi verba illa tantùm continerent conſilium, ſic enim conſilium eſt habere certa tempora deſignata ad orandum, & illa deinceps non

5. Aliorum interpretatio de duratione morali, non phyſica non plene ſatisfacit. *Auguſt.* *D. Thom.*

non intermittere, ſed ſemper in dicto ſenſu orare. At verò intelligendo illa verba de præcepto diuino, de quo nunc agimus, non apparet, quomodo poſſit illa expoſitio applicari, quia præceptum illud non habet certa tempora ſtatuta, & deſignata pro quibus obliget, & ideo illud eſt, quod nunc maximè inquirimus, quænam videlicet ſint tempora, pro quibus obligat illud præceptum.

6. Quarta declaratio eſt de orationis perſeuerãtia quoad inſtantiam petitionũ, non deſiſtendo vſque dum obtineatur res poſtulata. *Medin.* *Maldon.* *Medina.*

Aliter exponit Medina ſuprà, mentem Chriſti Domini citato loco ſolùm fuiſſe, nos docere oportere, etiam ſi ſemel, & iterum petendo, non obtineamus, non ideo deſiſtere, ſed ſemper orare, id eſt, non deſiſtere, ſeu *deficere*, vt Chriſtus dixit, & rem prorſus omittere, ſed perſeuerare, donec obtineamus. Quam expoſitionem ſequitur etiam noſter Maldonatus, & reuera eſt valdè conſentanea intentioni Chriſti, quam in Parabola, quam adduxit, ſatis explicuit, vt etiam dixi in capite primo. Videri autem poteſt, iuxta hanc expoſitionem non colligi ex dictis verbis præceptum diuinum orandi, quia in eis potiùs declaratur modus in oratione ſeruandus ad efficaciter impetrandum, quàm abſoluta obligatio orandi. Ad hoc autem reſponderi poteſt, ante omnia contineri in illis verbis neceſſitatem orationis, & vltra illam adiungi modum, & inſtantiam orandi. Quòd autem Medina addit, verba illa, *Oportet ſemper orare*, non eſſe verba Chriſti, ſed Euangeliſtæ proponentis, & quaſi explicantis intentionem Parabolæ, & incertum eſt, & non obſtat, quo minùs eandem habeant infallibilem veritatem, conferre tamen poteſt, vt intelligamus in eo ſenſu eſſe dicta, qui ex Parabola colligi poteſt.

7. Quinta illorum verborũ expoſitio eſt per exaggerationẽ dictum eſſe ad neceſſitatem orationis indicandam. *D. Bonau.* *Caſtro.*

Aliam expoſitionem indicaui ſuprà ex Bonauentura, eámque ſequitur Caſtro verbo *Oratio*, hæreſ. ſecunda, illum loquendi modum ſolùm continere quamdam exaggerationem ad indicandam neceſſitatem orationis. Eſt enim hic loquendi modus per exaggerationem vſitatus in Scriptura, quæ ſe accommodat modo loquendi hominum: vt quod eſt valdè difficile, dicitur interdum impoſſibile, &c. Faciliúſque accommodatur hæc expoſitio ad verba Pauli, nam cum ait, *Sine intermiſſione orate*, perinde eſt, ac ſi diceret, *frequenter orate*, quod clariùs explicuit in alio loco, affirmatiua tantùm exhortatione vtendo, *Orationi inſtate.* Poſſumus etiam dicere ibi commendari inſtantiam orandi iuxta illud Ambroſij ſermone 19. in Pſalm. 118. *Praueni in maturitate, & clamaui. Qui rogat, ſemper roget, & ſi non ſemper precatur, paratum ſemper habeat precantis affectum.* Verumtamen hæc omnia non ſufficiunt ad explicandam vim præcepti, ſi ex illis locis colligendum eſt, quia etiam illa frequentia orationis, quam ex illis locutionibus verè colligere poſſumus, eſſe valdè conuenientem, & opportunam, non cadit ſub præceptum, vt dictum eſt. Nullum autem inconueniens cenſeo concedere, Paulum non ſolùm explicaſſe præceptum, ſed etiam conſilium frequenter orandi, in illa tamen exaggeratione neceſſitatis orationis ſatis ſignificari præceptum abſolutum orandi, quamuis ex illis teſtimoniis haberi non poſſit, quando obliget.

Ex prædictis teſtimoniis colligi non poteſt determinatum tẽpus ad orandum.

8. Catholici Doctores exiſtimant præceptum orandi certã tẽporis differentiã non habere. *D. Thom.*

Omiſſo ergo hoc errore, Doctores Catholici fatentur, præceptum hoc, quatenus diuinum, & naturale eſt, non afferre ſecum certam, & claram temporis determinationem. Ita habet Diuus Thomas in quarto, diſtinctione 15. quæſt. 4. artic. 1. quæſtiuncula 3. dicens: *Indeterminatè ad orationem quilibet tenetur ex hoc ipſo, quòd tenetur ad bona ſpiritualia procuranda.* Et ita loquuntur alij, vt videre licet in Angelo verbo *Oratio*, num. 20. Ledeſma in 4. 2. part. quæſt. 26. artic. 3. Medina ſuprà, quæſt. 11. Syluestro, Nauarro, & Abulenſi infrà referendis. Et patet, quia ſi ſpectemus præceptum ex ſola naturali ratione, non dicit, vt oremus ſemel in die, vel in menſe, vel in anno, aut quidpiam ſimile, & Chriſtus ſolùm indefinitè dixit, *Petite, & accipietis*; quæ verba maximè indicant præceptum, & alia, quæ indicant neceſſitatem etiam in rigore, non determinant punctum illius. In hoc ergo puncto præſcribendo, quod neceſſarium eſt ad moralem vſum præcepti, laborant, & varij ſunt Doctores.

Aliquorum opinio eſt, præceptum orandi tunc obligare, cũ primum homo incipit vti ratione. *Sylueſt.*

Quidam dixerunt, obligare hoc præceptum in primo inſtanti vſus rationis, quia in eo tenetur homo ſe conuertere ad Deum debito modo ad honeſtè, & ſanctè vitam inſtituendam, quod facere non poteſt ſine magno auxilio gratiæ, & ideo pro tunc tenetur orare petendo illud. Ita tenet Syluester verbo *Oratio*, quæſtione octaua, qui nullum aliud affert fundamentum, præter illam opinionem D. Thomæ 1.2.q.89. artic. 6.

9. Poſita opinio reiicitur vt falſa, & inſufficiens. *Nauar.* *Sylueſt.* *Rom. 10.* *D.Thom.* Oportet priùs exercere præceptũ conuerſionis, quàm Deum orare. *D.Thom.*

Hæc verò ſententia nobis non probatur, nec ſatisfacit. Primò quia non conſtat de tali præcepto affirmatiuo, quod pro primo inſtanti vſus rationis obliget ad propriam conuerſionem in Deum, ſed ſolùm ad volendum bonum honeſtum quod tunc primò occurrit, de quo aliàs. Secundò, quia malè infert, vt notauit Nauarrus in Enchiridio de Oratione, cap. 3. num. 17. quod ipſe ſolùm probat, quia conuertere ſe in Deum, & orare, diuerſa ſunt, & à diuerſis non fit illatio. Reſponderet tamen Syluester, illa diuerſa eſſe connexa, vt finem proximum, & medium neceſſarium ad illum, & ideo poſſe eſſe validam illationem. Non videtur tamen Syluester aduertiſſe repugnantiam, quæ in hoc inuoluitur, nam vt quis oret Deum petendo ab ipſo neceſſe eſt, vt ſupponatur conuerſus ad illum, dicente Paulo ad Roman. decimo: *Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt?* ergo priùs neceſſe eſt implere præceptum illud conuerſionis in Deum, quod Diuus Thomas ponit, quàm inchoëtur oratio, ergo ex illo præcepto, ſeu neceſſitate implendi illud non poteſt colligi obligatio orandi pro illo inſtanti, neque eſt vnde colligatur, ſuppoſita impletione talis præcepti. Et declaratur ampliùs, quia vel loquimur de homine fideli per Baptiſmum, & educato inter fideles, vel de homine infideli, vel educato inter infideles. Prior, cùm peruenit ad vſum rationis, per fidem, & virtutes infuſas cum communi auxilio gratiæ, poteſt conuerti in Deum modo ſufficienti ad implendum illud præceptum, ergo ex vi illius non tenetur tunc orare. Præſertim quia, vt orare poſſit, debet priùs excitari ad actum fidei, & ad ipſam orationem, at eodem modo poteſt excitari immediatè ad intentionem ſeruiendi Deo, vel aliam ſimilem, qua impleat illud præceptum abſque præuia oratione. Si verò loquamur de homine educato inter infideles, qui nihil vnquam de fide audiuit, ille perueniendo ad vſum rationis non poteſt orare, niſi priùs ſupernaturaliter aliquo modo illuminetur, ergo ad obtinendam hanc illuminationem non tenetur orare: poſtquam autem illam gratis receperit, per illam cum adiuuante gratia, quæ præſtò eſt, poteſt ſe aliquo modo conuertere in Deum, vt iuſtificetur abſque alia oratione præmiſſa. Atque ita loquitur Diuus Thomas de illo homine. Ergo etiam

etiam data illa obligatione conuerſionis non recte infertur obligatio orationis pro illo primo inſtanti.

10. Inſufficiētia dictę ſententiæ oſtenditur.

Deficit præterea illa ſententia, quia etiam ſi daremus, præceptum hoc obligare pro illo inſtanti, non eſſet veriſimile pro illo etiam finiri, alias, qui in illo inſtanti oraret, non teneretur amplius in tota vita orare. Quod planè falſum eſt, cùm neceſſitas, & fundamentum huius præcepti duret, imò multò magis vrgeat reliquo tempore vitæ: ergo licet admitteretur obligatio pro illo inſtanti, eadem ſupereſſet difficultas, pro quibus temporibus obliget illud præceptum reliquo tempore vitæ, non ergo expedit difficultatem. Auget autem illam coarctando hanc obligationem ad illud primum inſtans, præſertim cum vix ſit humano modo poſſibile tam ſubitò aut obligationem illam recognoſcere, aut implere.

11. Tēpore quo Miſſa celebratur, præceptum orationis etiam obligare, Syluest. affirmat. *D. Thom.* Hæc tēporis determinatio præſenti difficulati non ſatisfacit. Obiectio.

Aliud tempus huius obligationis aſſignat ibidem Syluester, ſcilicet illud, in quo ex præcepto tenemur audire Miſſam, quia tunc, inquit, tenemur orare, id eſt, orantibus aſſiſtere, vt eis mediantibus oremus, quod ſumpſit ex Diuo Thoma dicta quæſtiuncula 3. Certum autem in primis eſt hanc temporis determinationem non eſſe ex natura rei, ſed ex ſtatuto Eccleſiæ, quod expreſsè declarauit Diuus Thomas, & Syluester non negauit, nec ignorare potuit. Ideóque non videtur hoc modo expediri difficultas, quam tractamus, conſideramus enim ſolam vim naturalis præcepti. Reſponderi tamen ad hoc poſſet, ita Deum Eccleſiam ſuam (quæ omni tempore fuit) gubernaſſe, & inſtituiſſe, vt in illa ſemper fuerit publicus vſus alicuius ſacrificij, & orationis publicæ, cui certis temporibus omnes fideles tenerentur aſſiſtere, & ita ſemper fuiſſe adiunctam illi præcepto naturali aliquam temporis determinationem, neque ab illa poſſe humano modo ſeparari, vel ſine illa conuenienter impleri. Sed hoc in primis valdè incertum eſt, ſaltem de tempore legis naturæ: & præterea cum hypotheſis non ſit impoſſibilis, ſcilicet, quod nulla ſit facta talis determinatio, quandoquidem eſt ſimpliciter humana, ac poſitiua; neceſſe eſt, vt ex vi ſolius præcepti naturalis hæc obligatio pro aliquo tempore oriatur. Præterea quamuis vnuſquiſque fidelium ſit membrum Eccleſiæ, & vt ſic teneatur publicas orationes fundere, quæ nomine totius Eccleſiæ fiunt, vel per ſe illas fundendo, quod pertinet ad miniſtros, vel illis aſſiſtendo, & per alios orando, quod pertinet ad populum: nihilominus vnuſquiſque etiam eſt priuata perſona, quæ poteſt ad priuatam orationem obligari, iuxta occurrentes neceſſitates, & tempus huius obligationis non eſt determinatum per illam Eccleſiaſticam determinationem.

Reſponſio. Hypotheſis non eſt impoſſibilium.

12. Præceptum orandi, expleto Miſſæ ſacrificio, etiam obligat.

Atque hinc ſequitur vnum conſideratione dignum in hoc puncto, nimirū illam Eccleſiæ determinationem non eſſe talem, vt impleto illo Eccleſiæ præcepto, cenſeri poſſit ſufficienter impletum præceptum diuinum orandi. In quo eſt magna differentia inter hanc determinationem, & alias factas ab Eccleſia in aliis præceptis diuinis, nam præceptum diuinum ſacrificandi ſufficienter impletur à fideli populo, audiendo Miſſam diebus feſtis, iuxta Eccleſiæ determinationem. Similiter præceptum diuinum communicandi extra mortis articulum, ſufficienter impletur per ſe loquendo, communicando ſemel in anno in Paſchate, quia cenſetur Eccleſia ſufficienter determinaſſe tempus illius præcepti diuini: Idémque cum proportione eſt de præcepto annuæ confeſſionis, & ſimilibus. At verò diuinum præceptum orandi, quatenus omnes, & ſingulas priuatas perſonas obligat, non impletur ſufficienter, audiendo Miſſam in diebus feſtis, aſſiſtendo illi ſacrificio cum intentione, & attentione ſufficiente ad Miſſæ præceptum implendum, ergo ſignum eſt, per illud præceptum Eccleſiaſticum non determinari per ſe, ac propriè tempus obligationis alterius præcepti diuini, prout eſt de priuata, & (vt ſic dicam) perſonali oratione. Aſſumptum videtur communiter receptum, nam extra tempus præcepti audiendi Miſſam, omnes deſignant alia tempora, pro quibus obligat præceptum orandi, quod etiam Syluester admittit. Item licet aliquis propter impotentiam excuſaretur circa Miſſam audiendam, nihilominus teneretur interdum priuatim orare ſaltem mente, & in eo neceſſarium eſſet definire tempus, pro quo obligaretur. Item eſt optima ratio, quia præceptum orandi non videtur omnes eodem modo, & ad idem in particulari obligare, ſed vnumquemque iuxta propriam illius neceſſitatem & opportunitatem, ergo quoad priuatam orationem non potuit fieri adæquata determinatio eiuſdem temporis, & eiuſdem orationis quoad omnes. Illa ergo determinatio pertinet ad orationem publicam, quæ neceſſariò fieri debuit per poteſtatem publicam, ſemper ergo ſupereſt difficultas circa priuatas orationes,

Præcepti orādi, & aliorum præceptorum Eccleſiæ differentia. *Syluest.*

13. Tertia communis ſentētia docet orandi præceptū obligare, quando vrget neceſſitas. Duplex neceſſitas orādi, vel pro ſe, vel pro alio.

Eſt tertia, & communis ſententia, quæ hoc tempus determinandum putat ex neceſſitate diuini auxilij pro aliquo tempore occurrentis. Fundaríque poteſt in illo vulgari principio, quod præcepta affirmatiua, licet obligent ſemper, non tamen pro ſemper, ſed ſolùm pro articulo neceſſitatis, quando ipſamet expreſsè aliud tempus non determinant. Duplex autem neceſſitas communiter proponitur. Vna eſt propria ipſiuſmet hominis, vt ſi aliqua tentatione vehementer pulſatur, quam ſine diuino auxilio vincere non poteſt: Alia eſt neceſſitas proximi, vt ſi quis videat aliquos ad duellum properare, nec poſſit eos aliter impedire, ſaltem tenetur pro eis orare. Ita docet Diuus Thomas dicta quæſtiuncula 3. & colligitur ex Paludano dicta quæſtione 5. Tenet Syluester ſupra, & Nauarrus ſupra numero 14. & 15. Et re vera nihil aliud ſenſit Abulenſis quæſtione 32. in cap. 9. Matthæi, quem immeritò Nauarrus reprehendit, eo quod dixerit, teneri nos ad orandum pro proximo in neceſſitate conſtituto, ſi ſperamus per orationem poſſe illi prodeſſe. Non enim explicuit Abulenſis teneri nos ad orandum pro aliis, quoties prodeſſe illis poſſumus, vel in quacumque communi neceſſitate, ſed indefinitè locutus eſt, & planè intelligit iuxta ordinem, & obligationem charitatis.

D. Thom. Palud. Syluest. Nauar. Abulenſ.

14. Dicta ſentētia quoad præceptum charitatis vera cēſetur, quoad præceptum verò Religionis, ex quo naſcitur orationis obligatio, ſecus eſſe videtur.

Hæc quidem doctrina, quatenus obligationem charitatis declarat, vera eſt, quia ex charitate tenemur, & nos, & proximum diligere, præſertim in ſpiritualibus, & conſequenter, & noſtræ, & illorum neceſſitati graui, & ſpirituali ſubuenire eo modo, quo poſſumus: non tamen videtur illa doctrina ſufficere ad explicandum tempus propriæ obligationis huius præcepti. Primò propter rationem ſupra tactam, quod hoc eſt præceptum proprium Religionis per ſe obligans ad orationem propter diuinum cultum, ergo non tantum obligat, quaſi per accidens propter neceſſitatem contingentem, & extrinſecam; habet ergo per ſe pro-

prium tempus ſuæ obligationis, & hoc eſt, quod inquirimus. Secundo, quia aliàs, qui nunquam ſentiret illam vehementem, & vrgentem tentationem, nec videret proximum in ſimili neceſſitate, nunquam teneretur orare: poſſent ergo multi totam vitam ſine oratione tranſigere abſque graui peccato, quod profectò incredibile eſt. Præterea quod attinet ad neceſſitatem proximi, non videtur illa ſufficiens cauſa huius obligationis ex vi ſolius charitatis, quia in primis proximus habet libertatem, vt non conſentiat tentationi, & habet à Deo paratum ſufficiens gratiæ auxilium, vt id facere poſſit. Dices indigere maiori, & extraordinario auxilio, ſine quo relinquitur in grauiſſimo periculo, & huic neceſſitati nos tenemur ſubuenire per orationem. Sed contrà, quia non conſtat nobis orationem vnius pro alio in tali neceſſitate eſſe medium neceſſarium, neque etiam eſſe efficax, quia oratio vnius pro alio (vt Auguſtinus dicit) non eſt infallibilis, cur ergo imponenda eſt tanta obligatio in re tam obſcura, & incerta, ſi alioqui oratio per ſe, & ratione ſui non eſt in præcepto? Tandem diuinum gratiæ auxilium non ſolùm eſt neceſſarium ad vincendam grauiſſimam, & extraordinariam tentationem, ſed etiam ad vincendas graues, & ordinarias, vel determinatè ad ſingulas, vel ſaltem indefinitè, & confuſè, vt alicui non conſentiamus, ſeu, quod idem eſt, vt omnibus conſtanter reſiſtamus, ergo ſi oratio eſt in obligatione propter neceſſitatem auxilij, non tantum vrgebit obligatio pro illo tempore grauiſſimæ, & extraordinariæ tentationis, ſed neceſſe eſt, vt obligemur aliis etiam temporibus, nos orationibus præmunire. Quod ſi auxilium illud pro aliis temporibus ſperari poteſt abſque oratione, & ideo non obligat tunc præceptum orationis, idem dici poterit in tempore grauiſſimę tentationis. Nec facile oſtendi poterit, vnde medium orationis ſit magis neceſſarium in illa particulari neceſſitate, quàm in hac generali, quæ ſemper, ac continuè nos premit.

Obiectioni occurritur.

Auguſt.

Auxiliũ diuinum non ſolùm eſt neceſſarium ad vincendas graues tentationes, ſed etiam leues, & quotidianas.

15. Hæ obiectiones non proponuntur à nobis animo impugnandi communem doctrinam, ſed explicandi illam. Cenſeo igitur, diuinum præceptum orandi ſæpius, & per ſe obligare in decurſu vitæ, etiamſi non occurrant extraordinarij caſus particulares, in quibus neceſſitas charitatis ad orandum obliget. Hoc mihi probant argumenta facta, illud præcipuè, quòd vita humana tota eſt vnum continuum bellum, & conſequenter vnum continuum periculum, quod ſcimus ſine continuo etiam Dei auxilio, & protectione ſuperari non poſſe. Scimus etiam, ordinarium medium à Deo conſtitutum ad dandum hoc continuum auxilium eſſe orationem. Ergo ipſa ratio dictat non eſſe expectandum extremum periculum ad orandum, eſſétque contra propriam ſalutem ad illas anguſtias orationem reſtringere, obligat ergo oratio ſæpius, ac per ſe ratione præſentis ſtatus. Vnde fit vlteriùs veriſimile, obligare hoc modo, non ſolùm obligatione charitatis propriæ, ſed etiam Religionis, quia, vt ſupra dicebamus, licet hoc præceptum ex noſtra neceſſitate nobis innoteſcat, quia illam ſupponit, vt materiam talis præcepti, non tamen eſt illa formalis, & adæquata ratio talis præcepti, ſed hæc eſt diuinus cultus, quem Deus intendit, cùm conſtituit hoc medium tanquam neceſſarium ad ſubueniendum humanæ neceſſitati.

Præceptum orandi multoties in vitæ decurſu obligat, etiã ſi nulla ſit orãdi neceſſitas ex charitate proueniens.

Probatur.

Non ſolùm ex charitate, ſed etiam ex Religione orãdi neceſſitatem oriri probabile eſt.

16. Neque exiſtimo Auctores, qui particulares caſus aſſignant, hanc generalem doctrinam excluA dere voluiſſe, ſed quia difficile eſt, certa tempora huius obligationis in particulari deſignari, aliqua inueniſſe, quæ certiora viderentur. De aliis verò vel nihil dicunt, vel indefinitè loquuntur, ſicut Diuus Thomas dixit præceptum Religionis obligare ad orandum, quod certè non poteſt pendere ex particulari, & extraordinaria indigentia, vel ipſius orantis, vel alterius proximi. Et Paludanus dixit, hanc obligationem oriri ex neceſſitate diligendi Deum ſuper omnia, non immediatè, ſed mediante obligatione dandi Deo cultum latriæ. De tempore verò huius obligationis ait Paludanus, nihil eſſe certum iure naturali, ſeu diuino. Quod ſanè verum eſt, ſi velimus certum tempus in indiuiduo, vel certam frequentiam deſignare. B Nihilominus hic cenſeo habere locum doctrinam, quam de præcepto diuino pœnitentiæ ſuo loco tradidi, & pro his diuinis præceptis affirmatiuis, vt Charitatis, & ſimilibus cenſeo eſſe generalem, & neceſſariã. Nimirũ obligare hæc præcepta, vt actus eorum non multo tempore differantur, ſed aliquoties in vita fiãt, quoties videlicet ad rectam, & honeſtam vitam inſtituendam prudenti arbitrio iudicatum fuerit. In particulari autem iudicare, quãdo ſit nimia dilatio, vel quæ ſit debita frequentia, prudentis arbitrio relictum videtur ex natura rei, ſicut etiam huius, vel illius temporis electio volũtaria eſt. Credo tamen tam neceſſariã eſſe orationem ad rectitudinem vitæ, vt non ſit permittenda dilatio vnius anni, nec fortaſſe vnius menſis. Quod C vſus ipſe fidelium ſatis confirmat, vix enim inuenietur aliquis tam negligens in diuino cultu, & circa ſuam ſalutem procurandam, qui non aliqua priuata oratione frequentiùs vtatur. Quapropter in praxi non exiſtimo eſſe neceſſarium nos eſſe nimium ſollicitos de præciſo tempore huius obligationis, quia regulariter omnes præueniunt, vt ita dicam, tempus illud ipſo vſu orationis.

Auctores peculiaré temporis differentiam orationis præcepto accõmodãtes, aſſertioni prædictæ nõ cõtradicere.

D.Thom.

Palud.

Tempus aliquod in particulari, quo præceptum obliget orãdi, deſignari non poteſt.

Tenemur tamẽ orare toties, quoties honeſtæ vitę degendæ cõueniens fuerit.

Hac igitur generali obligatione præmiſſa negandum non eſt, quin in aliquibus occaſionibus poſſit ex peculiari neceſſitate maior quædam, & peculiaris obligatio oriri, ſiue illa tunc pertineat propriè ad Religionem, ſiue ad ſolam charitatem, qnod ſpeculatiuè diſputari poſſet, ſed nunc non oportet, nam ſufficiunt dicta. Quod ergo attinet ad D orationem pro ſe ipſo, exiſtimo, illam generalem obligationem orandi primò, & per ſe, ordinari ad ſpirituale bonum ipſius orantis, quod attinet ad materiam orationis, nam de formali motiuo iam dictum eſt, eſſe cultum Dei. Primò ergo, ac præcipuè obligatur homo ad orandum pro ſe, maximè in ſpiritualibus, qua oratione præuenitur, ne incidat in tentationem, id eſt, non ſolum vt per tentationem non vincatur, ſed etiam vt in illam incidere, aut ea grauiter vexari non ſinatur. Quòd ſi, non obſtante priori oratione, vel ordinaria, vel etiam extraordinaria, Deus permiſerit, hominem actu vexari grauiſſima tentatione, & ea ratione in periculo animæ ſuæ verſari, non eſt duE bium, quin tunc teneatur homo peculiari obligatione ad orationem recurrere, vt omnes auctores docent, quia tunc maximè obligat charitas propria, atque etiam Dei. Et confidere tunc de ſua libertate, eſſet magna ſuperbia, & præſumptio, confidere autem de ſolo auxilio ordinario ſufficiente, eſſet ſtulta negligentia. Tum quia ſæpe eſt moraliter neceſſarium extraordinarium auxilium. Tum etiam quia hoc ſperandum eſt debito modo, & per media nobis à Deo propoſita, inter quæ ex potiſſimis, & maximè neceſſariis

17. Aliquando poterit eſſe maior aliqua neceſſitas orandi, ſiue id ſit ex charitate, vel ex Religione.

Generalis orandi neceſſitas primò & per ſe materialiter loquendo bonum reſpicit orantis, formaliter verò cultum Dei.

Ab oratione deſiſti nõ debet ſi tentatio duret, ſed potiùs, tentatione creſcẽte, oratio augenda eſt.

ceſſariis eſt oratio. Imò addit Medina dicto Cod. quæſtione 11. ad vltim. teneri hominem ad orandum, quoties tenetur ſe ad gratiam diſponere, & quoties vult Sacramentum ſuſcipere, vel iter, aut opus periculoſum aggredi. Sed non ſunt huiuſmodi obligationes facilè multiplicandæ: Nam ſi ſermo eſſet de oratione generatim, vt dicit aſcenſionem mentis in Deum, clarum eſſet, eum, qui tenetur ſe ad gratiam diſponere, teneri ad eleuandam mentem in Deum: tamen quia agimus de propria petitione non video, cur non poſſe quis ex bono habitu, & ordinario auxilio ſtatim, ac reuocat in mentem offenſionem aliquam Dei, illam deteſtari, & ſe diſponere etiam amando Deum abſque præuia petitione. Ibi ergo in rigore non video ſpecialem præcepti obligationem, quamuis vix poſſit tunc homo timoratus non orare. Idem dico de ſuſceptione Sacramenti. De aliis verò occaſionibus iudicandum eſt iuxta operis arduitatem, ac difficultatem.

Quãdo quis tenetur ad orationem.

18. Addo inſuper in huiuſmodi occaſionibus, pro quibus hæc oritur obligatio, illam omittere, graue eſſe peccatum non ſolùm contra illam virtutem, contra quam vexat tentatio, verbi gratia contra caſtitatem, ſed etiam ſpeciali modo contra charitatem, vel, vt probabile eſt, etiam contra Religionem. Quia licèt ea occaſio Religioni extrinſeca ſit, tamen ea poſita, ſuboritur obligatio Religionis. Sicut enim ſuprà dicebam, orationem eſſe medium ad impetranda Dei beneficia, non ſolùm materialiter, vt petitio eſt, ſed etiam formaliter, vt cultus eſt, ita quando peculiaris occaſio poſtulat orationem, poſtulat illam vt cultum, ad quem pro tunc obligat virtus Religionis. Nam ſicut virtutes ipſæ connexæ ſunt, ita etiam interdum eſſe poſſunt earum præcepta. Sicut in occaſione Martyrij non tantùm fides obligat ad confitendam fidem, ſed etiam fortitudo ad ſuſtinendum tormentum, quod tunc eſt neceſſarium occaſione fidei. Hoc autem intelligendum eſt per ſe loquendo, & ex vi præcepti; nam per naturalem obliuionem interdum contingere poteſt, vt aliquis omittens orationem in aliqua ex his occaſionibus, à peculiari culpa excuſetur, quia neque

Orationem, dum talis vrger tentatio, miſſam facere graue peccatum eſt.

In occaſione martyrij fides obligat ad confitendam fidem, fortitudo ad ferenda tormenta.

A aduertit ſuam obligationem, neque aliquid ei occurrit, quod cogitationem orationis excitet, nam tunc omiſſio orationis voluntaria non eſt, neque libera.

Quòd verò ſpectat ad orationem pro aliis, dubitari poteſt, an præceptum orandi ad hoc obliget. In quo breuiter dicendum eſt, ad orandum pro proximis in communi, & pro Republica, vel pro communitate obligare præceptum diuinum per ſe, & non ſpectata alia ſpeciali neceſſitate, præter eam, quæ hominibus quaſi connaturalis eſt. Hoc ſuppono ex materia de Charitate, nam ad illam virtutem pertinet hæc obligatio, vel omninò, vel radicaliter. Obligat autem charitas ad diligendum commune bonum interdum plus, quàm proprium. 19.

B

Orare pro aliis tenemur ex præcepto diuino per ſe ſpectato, & non aliunde.

Hæc autem obligatio ſufficienter impletur per communes orationes, quas vnuſquiſque non pro ſe tantùm, ſed etiam pro aliis fundit, à quibus neminem ſecundum charitatis ordinem excludere debet, exceptis orationibus publicis, de quibus infrà dicetur. At verò in particulari non obligat ordinariè hoc diuinum præceptum ad orandum pro aliis, niſi vel ex officio, vel ex alia particulari obligatione ad hoc quis teneatur, vt de Prælatis, vel miniſtris Eccleſiæ poſtea dicemus, vel particularis caſus occurrat in quo proximus grauiter indigeat. 20.

Præcepto diuino orandi pro alio ſatisfit per cõmunes orationes pro omnibus factas.

C Huiuſmodi autem eſt alius caſus huius obligationis quem Auctores proponunt, qui negari non poteſt ſecundùm veram rationem pietatis, cùm teneamur proximum diligere, ſicut nos ipſos. Neque contra hoc obſtat, quòd oratio pro alio non reputetur infallibilis, quia ſatis eſt, vt cũ magna probabilitate poſſit ſperari eius vtilitas, & quòd fortaſſe in re poteſt tale medium eſſe neceſſarium ad remedium proximi iuxta diſpoſitionem diuinæ prouidentiæ. Denique in aliis neceſſitatibus obligamur

Præceptum hoc nõ obligat in particulari pro aliis orare, niſi aliunde teneatur quis id facere.

D ſubuenire proximis, vt poſſumus, etiamſi non ſit certus, & infallibilis fructus talis remedij, quia humana prouidentia non ſemper tantam infallibilitatem, & certitudinem requirit, maximè cùm hoc ſubſidium facili negotio proximo præſtari poſſit. Et per hoc reſponſum ſufficienter eſt obiectionibus ſuperiùs factis.

Finis libri primi.

INDEX CAPITVM,

QVÆ IN HOC SECVNDO LIBRO DE ORATIONE MENTALI CONTINENTVR.

Cap. 1. De vtilitate, & neceſſitate mentalis orationis.

Cap. 2. De partibus mentalis, & actibus, qui in illa exercentur.

Cap. 3. Corollaria ex ſuperiori doctrina, quibus orationis mentalis partes magis explicantur.

Cap. 4. Vtrùm oratio mentalis cadat ſub præceptum, vel ſub conſilium.

Cap. 5. Quomodo morales circunſtantiæ in vſu orationis mentalis obſeruandæ ſint.

Cap. 6. Quid ſit deuotio, quídve hac voce ſignificetur.

Cap. 7. Sítne deuotio ſemper actus Religionis, & effectus mentalis orationis.

Cap. 8. Quas cauſas, vel effectus habeat deuotio, & mentalis oratio.

Cap. 9. Quid contemplatio ſit, & quomodo ad mentalem orationem comparetur.

Cap. 10. Qualis ſit proprius actus contemplationis, quantúmque in eo durari poſſit.

Cap. 11. An contemplatio ſit propria perfectorum: vbi de triplici ſtatu, incipientium, proficientium & perfectorum.

Cap. 12. Vtrùm contemplatio poſſit ſine actu mentis inueniri.

Cap. 13. Vtrùm mentalis oratio poſſit conſiſtere in ſolo actu voluntatis.

Cap. 14. Poſſítne ſubſiſtere in hac vita contemplatio ſine operatione ſenſus.

Cap. 15. Vtrùm mentis contemplatio interdum impediat operationes ſenſuum externorum.

Cap. 16. Vtrùm intuitio Dei per viſionem beatam in mortali homine extaſim efficiat in ſenſibus externis.

Cap. 17. Vtrùm ex intellectuali contemplatione huius vitæ ſequi poſſit extaſis in actibus omnium ſenſuum, etiam internorum.

Cap. 18. Vtrùm in extaſi fiat abſtractio ab omni motione corporis.

Cap. 19. Vtrùm contemplatio in raptu, vel extaſi, prout eſt in intellectu, ſit operatio humana, & meriti capax.

Cap. 20. Vtrùm contemplatio huius vitæ quoad amorem, qui in raptu, vel extaſi habetur, libera ſit, & meritoria.

LIBER

LIBER SECVNDVS
DE ORATIONE MENTALI, AC DEVOTIONE.

Hoc loco mentalem orationem conſideramus ſecundum eam generalem acceptionem, quam ſuperiori lib. cap. 1. tradidimus. Nam vt ibi ſignificaui, & in diſcurſu huius libri latiùs dicam, licet hæc oratio plurium virtutum actus includat, omnes tamen vel ad petitionem ordinantur, vt meliùs fiat, & inde orationis nomen participant, vel ſub affectum Religionis cadunt, & ad diuinum cultum referuntur, & vt ſic, peculiarem modum colendi Deum conſtituunt, qui ad officium Religionis pertinet, & nomine mentalis orationis nunc ſignificatur. De hac ergo oratione nunc agimus, & de deuotione, quæ eſt, vel potiſſimus actus eius, vel proprietas quædam pertinens ad magnam perfectionem eius, & conſequenter etiam de meditatione, & contemplatione, aliiſque huius orationis actibus, variiſque circunſtantijs eius, ſimúlque cauſas, & effectus huius orationis, & obligationem, ſi qua eſt, ſic orandi declarabimus.

CAPVT PRIMVM.

De vtilitate, & neceſſitate mentalis orationis.

1. Oratio mẽtalis quid ſit. Oratio mentalis omnes actus interiores includit, quibus Deus coli poteſt.

ORATIO mentalis, de qua tractamus, vt dixi, omnes actus interiores includit, quibus Deus religioſè coli poteſt: & ſi materialiter, vt ſic dicam, ſumatur, non habet vnam definitionem, quia non habet vnam honeſtatem, nec vſum vnius virtutis, ſed omnium; maximè fidei, ſpei, charitatis, obedientiæ ac reuerentiæ ad Deum, pœnitentiæ, ac humilitatis, & conſequenter etiam aliarum virtutum. Si autem formaliter ſumatur, quatenus oratio eſt, habet pro fine proximo vel diuinum cultum, vel vnionem cum Deo per deuotionem, quæ ex religione eſſe poteſt, vel ex charitate, vt infrà dicèmus. Et hoc ſenſu locutus videtur de oratione Dionyſius cap. 3. de diuinis nominib. cum dixit: *Ante omnia oportet nos ab oratione incipere, ſicut Deo nos ipſi tradentes, & vnientes.* Et ita dicitur eſſe *aſcenſio mentis in Deum,* vt ſuprà vidimus.

2. Oratio mẽtalis exẽplo Chriſti Domini & Scripturæ teſtimoniis cõmendatur. *Matth.* 14.

Hanc ergo orationem mentalem nobis maximè Chriſtus Dominus exemplo ſuo commendauit. Nam cùm dicitur in oratione pernoctaſſe, hoc potiſſimum orationis genus exercuiſſe credendus eſt, vt præced. lib. cap. 1. adnotaui. Similiter cùm de ipſomet Domino refertur, quòd *aſcendit in montem ſolus orare.* Matth. 14. de mentali oratione, vel contemplatione ab omnibus Patribus intelligitur. De hac item oratione intelligo, quod Dauid de ſe profitetur Pſal. 118. *Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi*, & illud; *Septies in die laudem dixi tibi.* Nam licèt illa frequens, & diuturna oratio non eſſet à petitionibus vacua, vt notauit Ambroſius Lucæ 11. tamen non ſolis illis continebatur, ſed etiam A diuinas laudes comprehendebat, & conſequenter etiam diuinas meditationes, & alios actus, quos oratio mentalis complectitur. Atque de hac oratione loquitur Scriptura, quoties internas meditationes, aut recogitationes diuinorum beneficiorum, aut ſolitariam vitam, aut diuturnas ad Deum vigilias commendat. Huiuſmodi eſt illud Thren. tertio: *Bonum eſt viro, cùm portauerit iugum ab adoleſcentia ſua, ſedebit ſolitarius, & tacebit, quia leuauit ſuper ſe.* Vbi contemplatiuæ vitæ excellentiam laudari Hieronymus intelligit (ſi illius ſunt commentarij.) De eadem vita dixit Chriſtus Lucæ B 10. *Maria optimam partem elegit.* Et ad idem adducit ibi Hieronymus illud Pſalm. 72. *Mihi autem adhærere Deo, bonum eſt,* nam hoc maximè fit per orationem mentalem. Item illud, *Vnam petij à Domino, hanc requiram*, Pſalm. 26. Et clariùs ibidem: *Tibi dixit cor meum, exquiſiuit te facies mea*, &c. De qua facie videri poteſt Gregor. lib. 10. Moral. cap. 16. & ſequentibus.

D. Ambr. *Thren.* 3. *D. Hieron.* *Luc.* 10. *Pſal.* 72. *Pſal.* 26. *D. Gregor.*

3. Orationis mentalis excellentia ex Patrum ſententiis commendatur. *Chryſoſt.*

Ex Sanctis Patribus in huius officij, ſeu exercitij commendationem infinita poſſunt afferri, quæ paſſim inuenientur, & ideo pauca, notatu tamen digna proferemus. Chryſoſtomus duos ſcripſit libros de orando Deum, innumeris refertos ſen- C tentiis, & laudibus orationis, quæ maximè in hoc exercitium orationis mentalis conueniunt: *Per quod*, ait, *illud aſſequimur, vt mortales, & temporarij eſſe deſinamus.* Quod mirè proſequitur. Item ait. *Per orationem Angelis copulamur, & ſocietatem, quam cum animantibus habemus, procul effugere videmur. Angelorum eſt deprecatio, interim eorum ſuperans dignitatem, ſiquidem maius eſt Angelorum dignitate, colloquium miſcere cum Deo.* Videri etiam poteſt idem Chryſoſtom. hom. 30. in Geneſ.

Angelorum eſt deprecatio.

Iſai. 6. & homil.1.in illud Iſaiæ 6. *Vidi Dominum*, &c. & A
Caſſian. Caſſianus Collat.9. Notum eſt Hieronymi exem-
Hieronym. plum, qui *ad Deum clamando diem crebrò cum nocte iungebat*, vt Euſtochio ipſe commemorat Epiſt. 22. & addit, *Solus deſerta penetrabam, ſicubi concaua vallium, aſpera montium, rupium prærupta cernebam, ibi meæ orationis locus, ibi illud miſerrimæ carnis ergaſtulum, & vt ipſe mihi teſtis eſt Dominus, poſt multas lacrymas, poſt cœlo inhærentes oculos, nonnunquam videbar mihi intereſſe agminibus Angelorum, & lætus, gaudénſque cantabam. Poſt te in odorem vnguentorum tuorum curremus.* (*Cant. 1.*) Baſilius (*D. Baſil.*) etiam homil.in Martyrem Iulittam, vſum orationis mentalis commendat, docens, orationem pleniùs explicare, atque exercere vires ſuas in animam orantis libera electione, ac propoſito, etiamſi in vocem non prodeat. Qui etiam videri B poteſt in Regul. breu. in 301. de ſtudio huic orationi adhibendo. Item Cyprian. (*D. Cyprian.*) in expoſitione orationis Dominicæ prope initium.

4. (*D. Ambroſ. Matth. 6. & 4.*) Ambroſius lib.6. de Sacramentis, cap.3. ex profeſſo ſuadet orationem mentalem, de illa exponens verba Chriſti Matth. 6. *Cum oraueris, intra cubiculum tuum*, id eſt (vt exponit) *cor tuum, & mentem tuam, & clauſo oſtio*, id eſt, *ore, ora Patrem tuum*, &c. Quartum incipit interrogando: *Quid proſit autem interrogemus, qua ratione ſecretò magis orare debeamus, quàm cum vociferatione?* Quod non ideo dicit, vt vocalem orationem damnet, ſed vt præſtantiam orationis mentalis commendet, vnde ſubiungit: *Qui in ſecreto orat, fidem defert, & confitetur, quod Deus ſcrutator cordis, & renum ſit.* Sic etiam dixit C Nilus (*Nilus.*) lib. de oratione cap.39. & 40. *Senſu orandum* eſſe, quod exponens ſubiungit, *Senſus eſt conſideratio cum reuerentia, & compunctione, & dolore animi, cum ſuſpirijs, ſine voce.* Denique hoc declarauit copioſè Auguſtinus (*D. Auguſt.*) Epiſt. 121. ad Probam de orando Deum, capitul. 5. 6. & 7. Vbi docet, certis horis mentem reuocandam eſſe ad orandum Deum, pura mente, & affectu, interdum verò adiungendam eſſe vocem, vt nos ipſos excitemus. Et ſæpè, cùm vacat, diu eſſe orandum, aliquando verò crebras, & breuiſſimas habendas eſſe orationes, & *raptim quodammodo iaculatas, ne illa vigilanter erecta, quæ oranti plurimum neceſſaria eſt, per productiores moras euaneſcat, atque hebetetur intentio.* Et vt alios Patres omittam, quos explicando actus huius D orationis proferam, latiùs tractando de contemplatione, hîc libet adiungere vtilia verba Ioannis Gerſon. (*Gerſon.*) lib. de Myſtic. Theol. induſtr.11. Alphab. 66. litter.O. *Falluntur, qui volunt ſemper, vel legere, vel orare vocaliter, vel deuotionis verba à loquentibus accipere, ſi putant exinde contemplationis gratiam familiarem ſibi committere. Acceſſuro proſunt hæc, ſed non ſufficiunt. Eſto namque compungantur interim tales ad lectionem, vel ſermonem: abſtuleris librum, aut verbum; abibit illicò comes compunctio: non aliter, quàm cum libro, aut verbo reuerſura. Quapropter cum ſilentio præſtolari oportet ſalutare Dei, vt conſueſcat homo orare ſpiritu, orare & mente, dum etiam vocis ſtrepitus, aut libri deerit intuitus, ipſa meditatio ſilens ſit liber tuus, ſit prædicatio. Alioquin videat, ne ſemper diſcens, nun-* E *quam ad ſapientiam perueniat.* Et poſt aliqua; *Vnde proh dolor, tanta raritas contemplantium, etiam inter litteratos Eccleſiaſticos, ac Religioſos, imò & Theologos, niſi quia vix ſuſtinet aliquis ſecum ſolus eſſe, ſecum diu meditari?*

Oratio mentalis præſtat orationi vocali.

Orationes iaculatoriæ crebrò faciēdæ.

5. Orationis nobilitas ex familiaritate cum Deo primò colligitur.

Nobilitas autem huius exercitij dupliciter conſiderari poteſt, ſcilicet, vel per ſe ex ipſa nobilitate talis actionis, vel ex eius vtilitate in ordine ad alia, vnde etiam eius neceſſitas conſtabit.

Quoad primum modum multis rationibus commendatur hæc oratio. Primo quia eſt diuturnum, & familiare colloquium cum Deo, quod eſt *omnium maximum, quod deprecationem dicere poſſumus*, vt ait Chryſoſtomus (*Chryſoſt.*) lib. 2. de orando Deum in principio. Vnde lib.1. ſic inquit: *Quis non obſtupeſcat & admiretur tantam benignitatem, & beneuolentiam, quam in nos homines declarat Deus, qui nobis tantùm honoris largiatur, vt dignos nos habuerit, qui cum ipſo colloquamur, noſtráque vota apud ipſum deponamus? nam verè cum Deo confabulamur, quoties vacamus deprecationi.* Vnde etiam ibidem concludit, huius orationis munus angelicum potiùs eſſe, quam humanum. Quod repetit homil.in Pſalm.4. & eſt frequens in Patribus initio relatis.

Orationis munus angelicum potiùs eſt, quā humanum.

6. 2. Ex ſumma participatione felicitatis æternæ.

Secundò, quia ex genere ſuo eſt hæc oratio maxima participatio æternæ fælicitatis, quæ in hac vita eſſe poteſt. Vt non immeritò beatitudo huius vitæ cenſeri poſſit. Quod ſumo ex verbis Chriſti Lucæ 10. (*Luc. 10.*) *Optimam partem elegit ſibi Maria, quæ non auferetur ab ea in æternum.* Vnde Leo (*D. Leo.*) Papa ſermone 8. de Ieiunio decimi menſis, ſic inquit: *Quamuis ſine anima nihil caro deſideret, & inde accipiat ſenſus, vnde ſumit & motus, eiuſdem tamen eſt animæ quædam ſibi ſubditæ negare ſubſtantiæ, & interiori iudicio ab exterioribus interiora frænare, vt à corporeis cupiditatibus ſæpius libera in aula mentis, Diuinæ poſſit vacare ſapientiæ, vbi omni ſtrepitu terrenarum ſilente curarum, in meditationibus ſanctis, & in delicijs lætetur æternis.* Participat ergo anima benè compoſita æternas delicias in hoc ſancto exercitio, ideóque totam aliam corporis exercitationem ad orandi, & contemplandi officium, tanquam ad huius vitæ fœlicitatem ordinare debet. Atque ita Auguſtinus (*Auguſt.*) Enarrat. in Pſalm.148. præſentem vitam ait debere eſſe præparationem quādam ad æternam, vt ſicut illa conſiſtit in perpetua viſione, & laude Dei, ita hæc, quoad fieri poſſit, illam imitetur: propter quod idem Auguſtinus lib. de Moribus Eccleſ. cap.31. beatiſſimos vocat eos, qui perfectum huius orationis gradum conſequuntur: *Perfruentes*, ait, *colloquio Dei, cui puris mentibus inhæſerunt, & eius pulchritudinis contemplatione beatiſſimi, quæ niſi ſanctorum intellectu percipi non poteſt.* Vnde facilè conſtat huius aſſertionis ratio, quia noſtra fœlicitas in actu aliquo conſiſtit, ergo etiam in hac vita in aliquo ſupremo actu ponenda eſt, ſed hæc mentalis oratio nihil aliud eſt, quàm vnio quædam cum Deo per optimos actus, qui in hac vita exerceri poſſunt, ergo. Vnde fit etiam, vt hæc oratio ſupremum Dei cultum intetiorem contineat, & exercitium optimarum virtutum, ac propterea per ſe ſit maximè laudabilis, & expetenda.

Præſens vita præparatio quædam eſſe debet ad æternam.

Mētalis oratio eſt vnio quædā cum Deo per actus optimos.

7. Prima orationis vtilitas meritū, & ſatisfactio.

Quoad alteram partem, triplex ratio vtilitatis in hoc opere conſiderari poreſt. Prima, quam habet communem cum aliis virtutibus in ordine ad meritum, vel ſatisfactionem, & de hac nihil in particulari dicere oportet, niſi quòd tantò perfectiùs huic operi conuenit, quantò illud excellentius eſt. Vnde quia totum eſſentiale meritum in actu interiori poſitum eſt, & in hac oratione puriſſimi interiores actus virtutum omnium, & præſertim charitatis, & religionis exercentur, ideò de ſe aptiſſima eſt ad meritum. Et ſimiliter, quia ſatisfactio maximè fieri ſolet per opera ardua, & pœnalia, ideo etiam hoc opus valdè ſatisfactorium eſt, non minùs, ſed potiùs magis, quàm oratio vocalis: tum quia, vt ſuprà ex Patribus referebam, valde difficile eſt

Oratio mentalis magis eſt ſatisfactoria, quàm vocalis.

eſt homini ſecum ſolum eſſe, & cum Deo ipſo reuerenter colloqui, quod Angelicum potius, quàm humanum eſſe videtur. Tum etiam quia inde fit, vt corpus ipſum multum hoc exercitio maceretur vel antecedenter (vt ſic dicam) quia neceſſe eſt, vt per temperantiam, & moderationem ad illud diſponatur, vel concomitanter cooperando, prout poteſt, vel conſequenter, obediendo deſideriis firmis, & efficacibus, quæ in hac oratione concipiuntur.

8. *Secũda orationis vtilitas eſt impetratio.*

Secunda vtilitas huius orationis eſt impetratio, quæ communis eſt omni orationi, imò ab hac participatur, quatenus quædam ex partibus eius eſt petitio, vt mox dicemus. Quapropter etiam de hac peculiari vtilitate nihil noui hic occurrit, præter dicta præced. lib. capite 3. & 7. niſi quòd ad efficaciam impetrandi dupliciter iuuat hæc oratio. Primò quia efficit, vt ipſa petitio ex parte noſtra ſit cum maiori affectu, ac ſubinde Deo gratior, cæteris paribus, tum quia vt Bernardus (*D. Bernard.*) dixit in ſerm. 2. Paſchatis: *In meditatione exardeſcit oratio, tunc enim oratio fundit ſuſpiria, piæ deuotionis ſtillat aromata, tota reſoluitur in lamenta.* Tum etiã quia in diuturna oratione, quæ habet meditationem, & alios actus contemplationi coniunctos, maior eſt inſtantia petitionis, & obſecrationis ad Deum. Alter modus iuuandi eſt per cordis mortificationem, ac puritatem, quæ maximè ad orationis efficaciam iuuat. Nam vt idem dixit Bernardus in ſerm. 3. Epiphan. *Duas alas habet oratio noſtra, contemptum mundi, & afflictionem carnis, nec dubium, quin tunc cœlum penetret, & dirigatur, ſicut incenſum in conſpectu Dei.* Illi autem ſunt duo fructus maximè proprij orationis mentalis in ſua amplitudine conſideratæ, vt nunc de illa loquimur.

Duas alas habet oratio noſtra, & quę ſint illæ.

9. *Vtilitas orationis eſt generare in anima virtutes omnes.*

Tertia, & magis propria vtilitas huius orationis eſt, quia virtutem quandam habet quaſi effectiuam ad generandum in anima omne virtutis genus, propter quod à Chryſoſtomo (*Chryſoſt.*) dicto lib. 1. de orando Deum, *Baſis, & radix omnis virtutis* appellata eſt. De qua ibidem ſubiungit, *Deprecatio, cultúſque Dei ſignum eſt totius iuſtitiæ: Signum* videlicet tanquam efficax cauſa, quæ inſeparabilem habet hunc effectum. Et lib. 2. in principio illam vocat, *omnis virtutis caput*, eique attribuit, quòd homines transfert ad honorem, nobilitatem, ſapientiam, & conſortium Angelorum. *Nam ſi*, inquit, *qui cum ſapientibus viris colloqui ſolent, propter aſſiduam conſuetudinem breui ſic tranſmutantur, vt illorum prudentiam referant, quid dicere conuenit de his, qui cum Deo colloquia miſcent?* Hinc etiam Caſſian. (*Caſſian.*) Collat. 9. cap. 1. dixit, mentalem orationem eſſe cum omnibus virtutibus connexam: *Quemadmodum enim*, ait, *ſine illis acquiri, vel conſummari non poteſt hæc, de qua loquimur, perpetua orationis, iugíſque tranquillitas, ita ne illæ quidem virtutes, quæ hanc perſtruunt, abſque huius poſſunt aſſiduitate compleri.* Et inferiùs ſubdit finem, & effectum orationis *vniuerſarum virtutum molitione perfici.* Vnde Bonauent. (*Bonauent.*) de Proceſſu Religion. lib. 7. c. 11. *valdè* dicit *delectari Deum in hac oratione propter multiplicem orantis vtilitatem*, ſcilicet, *vt Deo indeſinenter inhæreat, vt beneficia Dei multipliciùs experiatur, vt abundanti deuotione in amorem Dei creſcat*, &c.

10. *Sancta cogitatio, quæ à Deo eſt, principiũ eſt omnis boni deſiderij.*

Præterea poteſt hæc vtilitas declarari ex illo principio, quo ſolet Auguſtinus neceſſitatem gratiæ Dei oſtendere, videlicet, quòd ſancta cogitatio, quæ à Deo eſt, principium eſt omnis boni deſiderij, ac voluntatis, & conſequenter omnis bonæ operationis, vt videre licet lib. 2. de Peccat. mer. & remiſ. cap. 17. & lib. 2. contra duas Epiſt. Pelag. cap. 8. & lib. de Prædeſt. Sanct. cap. 2. Mentalis autem oratio nihil aliud eſt, quàm ſeminarium quoddam, & fons ſanctarum cogitationum, & diuturna illarum exercitatio, & diligens ruminatio. Hinc ergo habet, vt ſit fons etiam, & principium omnis virtutis. Quapropter, quia Vvicleph orationem quam vitalem appellabat, id eſt, rectam vitæ operationem, ſufficere dicebat, illi ipſe Vvaldenſis tom. 3. cap. 2. num. 16. reſpondet; *Audeo dicere, nullum eſſe meritum orationis tuæ vitalis, vbi non præceſſit meritum orationis mentalis.*. Quia nimirum neceſſe eſt, vt ſancta cogitatio, ſanctúmque deſiderium præcedat, quæ ad orationem mentalem pertinent. Refértque Auguſtinum (*Auguſt.*) 1. part. ſerm. 25. dicentem. *Quomodo aures noſtræ ad voces noſtras, ſic aures Dei ad cogitationes noſtras: non poteſt autem fieri, vt habeat mala facta, qui habuerit cogitationes bonas. Facta enim de cogitatione procedunt.* Habentur hæc apud Auguſtinum Enarrat. in Pſal. 148. & lib. 50. homil. in 16. Ex quibus concludit Vvaldenſis. Quomodo ergo eſt generalior, & per hoc præferibilior oratio operis, quàm oratio animi, *cùm oratio animæ, vel cogitationis ſurgat in factum operis, qualiter ex radice arboris, diſtenditur humor in frondes, & in fructus?* Cùm ergo mentalis oratio nihil aliud eſſe debeat, quàm ſancta quædam, & continua cogitatio, vel piarum cogitationum interna ſucceſſio, ac ſuauiſſimus motus, neceſſe eſt, vt ſi rectè fiat, magnam ſpiritualem vtilitatem animæ afferat. Quid verò difficultatis in ea eſſe poſſit, & quomodo expedienda, vel vincenda ſit, in ſequentibus dicemus.

CAPVT II.

De partibus huius mentalis orationis, ſeu actibus, qui in illa exerceri debent.

IN ſuperiori capite oſtendimus, quàm ſit per ſe amabilis, atque etiam vtilis hæc mentalis oratio; vt autem vtrumque habeat, neceſſe eſt vt ſuis partibus conſtet, nam tunc aliquid eſt perfectum, cum nihil illi deeſt, & tunc medium eſt vtile, quando perfecto, & debito modo exercetur, & applicatur. Cùm autem hæc oratio ſubſtantialiter (vt ſic dicam) in mente ſit, conſtat non habere alias partes, niſi actus intellectus & voluntatis, quibus mens interiùs in Deum aſcendit, aut cum illo negotiatur. De quibus actibus nunc ſupponimus vnum illorum eſſe petitionem, de qua in ſuperioribus dictum eſt: nam cùm illa ſit propriiſſimè oratio mentis, non eſt dubium, quin in hac communiori includatur: hæc verò plures actus complectitur, qui explicandi nunc ſunt, ſimúlque illorum ordinem, ſi aliquem habere poſſunt, & conſequenter modum mentaliter orandi, breuiter declarabimus. 1.

Oratio mentalis partes habet actus voluntatis & intellectus.

Hanc ferè quæſtionem ſibi propoſuit Bernardus in Scala Clauſtralium, ſeu libello de modo orandi, quem hic tranſcribere, conſummata eſſet reſponſio: tamen pro ratione inſtituti noſtri ea ſumemus, quæ ſufficere videbuntur. Quatuor ergo partes huius exercitij ibi diſtinguit Bernardus. Quæ ſunt Lectio, Meditatio, Oratio, & Contemplatio, de quibus inter alia ſic ait: *Lectio quaſi ſolidum cibum ori apponit: meditatio maſticat, & frangit: oratio ſaporem acquirit: contemplatio eſt ipſa dulcedo, quæ iucundat, & reficit.* Ex quibus verbis 2.

Hic liber Auguſtino tribui ſolebat inter opuſcula eius tom. 9. ſub titulo Scala Paradiſi.

Orationis exercitium quî diſpartitur à D. Bernardo.

Lectio eſt præambula ad orationé mentalem.

verbis intelligere licet, lectionem non tam eſſe partem mentalis orationis, quàm præambulam ad illam: eſt enim quaſi applicatio materiæ, ex qua tota oratio originem ducat: vnde inferiùs ait idem Bernar. *Lectio quaſi fundamentum primò occurrit, & data materia mittit nos ad meditationem.* Et infra inquit: *Lectio eſt ſecundum exterius exercitium, meditatio ſecundum interiorem intellectum.* Conſtat ergo, lectionem non eſſe propriam partem mentalis orationis, niſi lectio largè ſumatur pro actu ipſo memoriæ, quo Deus, vel aliquid ad eum pertinens recogitatur, aut coram oculis mentis proponitur, de quo ſtatim dicam.

3.

Lectionis neceſſitas quanta ſit ad orationem.

Addidit verò Bernardus circa finem eiuſdem libri tam neceſſariam eſſe lectionem ad meditationem, & conſequenter ad reliquas partes orationis huius, vt *Meditationem ſine lectione erroneam* eſſe dicat, vel quia in periculo errandi eſt, qui non ſatis per lectionem inſtructus ad meditandum accedit: vel quia in incertum tendit, & quaſi temerè, & caſu mente vagatur, qui priùs, quàm meditari incipiat, ſcopum meditationis, & materiam non ſibi per lectionem proponit. De qua non malè intelligitur illud Eccleſiaſt. 18. *Ante orationem præpara animam tuam, & noli eſſe quaſi homo, qui tentat Deum.* Quamuis enim alia etiam multa ſub hac præparatione comprehendi poſſint, vt ex ſequentibus conſtabit, tamen primum fundamentum, & quaſi prima materia huius præparationis videtur eſſe lectio. Eſt autem conſiderandum, hanc lectionem, vel neceſſitatem eius non eſſe eandem in omnibus. Nam in primis neceſſarium non eſt, vt ſemper ſit lectio propriiſſimè ſumpta, aliàs qui legere neſciunt, incapaces eſſent huius orationis.

Quãdo non neceſſaria lectio, vel auditio.

Satis ergo eſt, quòd circa hæc, aut lectione, aut auditu quis inſtruatur: *Auditus enim quodam modo ad lectionem pertinet*, vt ibidem dicit Bernardus. Deinde, ſi quis iam ſatis inſtructus eſt, quaſi in habitu (vt ſic dicam) non ſemper neceſſarium eſt, vt propriam lectionem, vel auditionem per ſenſus corporis præmittat, quia iam finis talis lectionis comparatus ſupponitur: ſemper tamen neceſſarium erit, memoriam aliquo modo excitare, eámque ad aliquam certam materiam, circa quam intellectus, & voluntas verſentur, applicare, vt ea vel diſcurſui intellectus, vel voluntatis affectui proponatur. Quod fieri poteſt, vel prius quàm homo orationem ſuam inchoët, quando eam facere proponit, ſeu diſponit, vel in ipſomet orationis veſtibulo; quod ſemper neceſſarium eſt, & in rigore ſufficit: vtilius autem eſt ſi priori modo fiat, imò vt rectè fiat, eſt moraliter neceſſarium. Quanquam in modo huius memoriæ, lectionis, ſeu materiæ magna poſſit eſſe varietas iuxta perſonarum varietatem: non ſolùm quia quibuſdam materia timoris, aliis ſpei vel amoris vtilis eſt, ſed etiam quia rudioribus neceſſaria eſt clarior, & expreſſior inſtructio, quàm peritioribus, & maior incipientibus, quàm proficientibus, & exercitatis, & minor requiritur in iam prouectis. Imò tanta poteſt eſſe facilitas orandi, vel contemplandi, vt ſola Dei memoria & præſentia ſufficiat, iuxta illud Pſalm. 76. *Memor fui Dei, & delectatus ſum.*

Pſal. 76.

4.

Quid ſit meditatio, qui eſt primus orationis actus.

Primus ergo actus huius orationis proprius, eſt meditatio, quam ſic definit Bernardus ſuprà: *Meditatio eſt ſtudioſa mentis actio, occultæ veritatis notitiam ductu propriæ rationis inueſtigans:* ſumptáque videtur ex lib. Auguſtino attributo, de ſpiritu, & anima c. 32. *Meditatio, inquit, eſt occultæ veritatis ſtudioſa inueſtigatio.* Ex qua deſcriptione, ſi nihil aliud A ei addatur, vel in ea ſubintelligatur, conſtat meditationem non eſſe actum proprium orationis, vel Religionis, ſed in ſua generalitate pertinere ad quamcunque ſcientiam, vel artem, & in rebus diuinis ſpectare poſſe ad ſapientiam, ſcientiam, vel Theologiam, quia in omnibus intercedit mentis actio ſtudioſa, & inquiſitiua veritatis per propriam rationem, & diſcurſum non ſolum, ſed adiutum lumine diuino: quod etiam in meditatione orationis intelligendum eſt. Vnde Auguſtinus ſuprà inquit: *Meditationem diuina illuminat reuelatio, vt veritatem cognoſcat.* Igitur, vt meditatio ſit pars orationis mentalis, oportet in primis vt procedat ex affectu orandi, id eſt, colendi Deum per actus mentis: quod dupliciter fieri poteſt. Primò intendendo B ipſam meditationem, vt cultum quendam Dei: nam hæc meditatio in primis fundari debet in fide, imò per actus fidei frequenter exercetur, & ſi quid eis additur, vel ex eis colligitur, totum eſt ad ſubiiciendum magis ipſum intellectum Deo, qui actus ſunt aptiſſimi vt in cultum Dei referantur, & aſſumantur, vt in ſuperioribus dixi. Secundò id fieri poteſt, ordinando meditationem, vt ex illa in nobis excitetur maior æſtimatio diuinæ gloriæ, & maieſtatis, aut feruentior affectus orandi, ac deuotio ad Deum.

D. Auguſt. Meditationé diuina illuminat reuelatio.

5.

Meditatio debet eſſe practica, ſaltem ex inténtione operãtis.

Deinde neceſſarium eſt, vt talis meditatio ſit practica, ſaltem ex intentione meditantis, ſeu orantis, id eſt, ordinata ad excitandum, vel accendendum affectũ: quia hic eſſe debet finis totius orationis C mentalis, alioqui non erit actus religionis, nec charitatis, & conſequenter non erit oratio. Atque hoc totum poteſt comprehendi in illa particula. *Studioſa*, ita vt non ſolum intelligamus, debere eſſe meditationem diligentem, vel accuratam inquiſitionem, ſed etiam moraliter rectam, practicam, & honeſtam; ac proinde religioſam, iuxta materiæ capacitatem. De hac meditatione rectè intelligitur, quod Dauid aiebat Pſalm. 18. *Meditatio cordis mei in conſpectu tuo ſemper.* Vbi duo expendo. Vnũ, quod cùm meditatio maximè ſit opus intellectus, vocat illam meditationem cordis, quia & ex affectu exire, & ad illum tendere debet, inquirendo, quid appetendum ſit, & effodiendo, donec theſaurum inueniat: vt ſuprà Bernardus ait. Aliud eſt, D meditationem hanc debere eſſe in conſpectu Dei, quia tota debet referri ad cultum eius. Vnde inſinuat Dauid id, quod in hac materia omnes myſtici Theologi docent. Primum orationis mentalis aditum debere eſſe, vt homo ſeſe conſtituat in conſpectu Dei, eius præſentiam fide viua, & perſpicaci attentione, ſummáque reuerentia conſiderando: & in hac præſentia, & conſpectu Dei meditationem inchoando.

Pſal. 18.

Aditus orationis mentalis eſt, vt homo ſe cõſtituat in præſentia Dei.

6.

Meditatio magis ordinatur ad amandum.

Iam verò quod attinet ad modum huius meditationis, nihil certi definiri, vel doceri poteſt, quod ad noſtrum inſtitutum pertineat. Dicimus ergo, ſeruanda eſſe documenta ſpiritualia, quæ de hoc traduntur, potiùs enim ad quandam artem, quàm E ad doctrinam Theologicam pertinent. Solùm eſt adnotandum, quod licet meditatio dicatur eſſe inueſtigatio veritatis occultæ, nihilominus per ſe nõ tendit ad cognoſcendas nouas veritates occultas, quia hæc meditatio, vt dixi, non tam ordinatur ad ſciendum, quàm ad amandum, & operandum. Tendit ergo (vt ſic dicam) ad cognoſcendum nouo modo veritates alias notas, & perſpicuas, nimirum attentiùs illas conſiderando, rationes illarum ponderando, nouas inquirendo, & (quod caput eſt) illas ad mores, & actiones meditantis applicando.

Eius materia debet eſſe practica, moralis, & ſupernaturalis.

cando. Vnde conſtat, materiam huius meditationis debere eſſe practicam moralem, ac ſupernaturalem, quam Dauid in Pſalm. 118. ſæpè reuocat ad legem diuinam, teſtimonia diuina, iuſtificationes Dei, eloquia Dei, & opera Dei. Tamen ſub lege diuina includuntur peccata, quibus offenditur Deus, & conſequenter omnia, quæ vel ad illorum ſupplicium timendum, vel ad eorum remiſſionẽ, verámque iuſtitiam comparandam pertinent. Sub teſtimoniis autem iuſtificationis, eloquiis, & operibus Dei omnia Fidei myſteria comprehenduntur; vnde omnia eſſe poſſunt meditationis materia, quæ vnicuique applicanda eſt iuxta perſonæ capacitatem, & diſpoſitionem, & iuxta finem per meditationem, & orationem intentum, vt infrà dicam.

Pſal. 118.

Lex diuina comprehendit peccata.

7. Sub meditatione autem comprehendi intelligo duos proximos, ac præcipuos effectus eius; quorum vnus ad intellectum, alter ad effectum pertinet. Priorem attigit Dauid Pſalm. 48. dicens: *Os meum loquetur ſapientiam, & meditatio cordis mei prudentiam.* Hæc enim meditatio cordis ordinatur (vt dixi) ad illuminandum practicè intellectum, & ideò licèt vtatur diſcurſibus, & ratiocinationibus, quæ ad ſcientiam, vel ſapientiam aliquo modo pertinent, eius tamen concluſio eſt prudentia. Ibi enim rectè concluditur, quid deſiderandum ſit, quid timendum, quid petendum, quomodo homo de ſe ipſo ſentire debeat, quomodo de Deo, quomodo de honore, de diuitiis, de fama, de gloria, ac denique de rebus caducis, & æternis. Hic ergo eſt primus meditationis effectus. Alter eſt, quem idem Propheta docuit Pſalm. 38. dicens: *Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exadeſcet ignis.* Quod rectè de hoc effectu exponunt D. Thomas, & Caiet. 2. 2. q. 82. art. 3. Et in d. lib. de Spir. & anima cap. 50. hic ordo actuum deſcribitur: *Meditatio parit ſcientiam, ſcientia compunctionem, compunctio deuotionem, deuotio perficit orationem* Ex quibus conſtat, ante orationem quatuor actus numerari, ex quibus duo pertinent ad intellectum, ſcilicet *Meditatio, & Scientia,* qui differunt, ſicut motus, & terminus, vel ſicut inquiſitio, & cognitio: alij verò duo pertinent ad effectum. Nam *Compunctio* (quæ additur ibi) *eſt, quando ex conſideratione ſuorum malorum cor interno dolore tangitur. Deuotio eſt pius, & humilis affectus in Deum, humilis ex conſcientia infirmitatis propriæ, pius ex conſideratione diuinæ clementiæ.* Et his actibus poſtea adiungitur oratio. Cum ergo Bernardus ſtatim poſt meditationem orationem ponat, oportet, vt ſub meditatione illos actus comprehendat: vnde officium meditationis Bernardus extendit vſque ad illum ſtatum, *in quo anima habendi deſiderio exæſtuat, ſed per ſe obtinere non poſſe cognoſcit.*

Meditationis duo præcipui effectus prudentia, & deuotio.

Pſal. 38.

D. Thom.
Caiet.

Quid ſit cõpunctio & deuotio.

D. Bernard.

8. Ex hoc ergo deſiderio à meditatione excitato, cum recognitione propriæ imbecillitatis, naſcitur tertius actus, qui ad mentalem orationem neceſſarius eſt, éſtque oratio propriè dicta, ſeu petitio, de quo actu ſatis dictum eſt in ſuperiori lib. neque hic aliquid addendũ occurrit, niſi quòd huic actui ſolent, maximè in hac oratione mentali, adiungi rationes, quas orans Deo repræſentat, vt ab eo impetret, quod intendit. Per quem actum tranſit oratio in obſecrationem, iuxta expoſitionem D. Thomæ, d. q. art. 17. de qua ſtatim dicemus. Circa hunc ergo actum ſic ſpectatum tria breuiter notanda occurrũt. Primùm eſt, totum hoc, quod obſecratio ſic ſumpta addit vltra orationem, ad meditationem pertinere, nam inquiſitio illarum rationum, quæ Deo allegantur, meditatio quædam eſt, nam eſt inueſtigatio rationis ad cognoſcendã, vel perſuadendã, vt ſic dicã, veritatem illã, quæ per tales rationes concluditur. Vnde iſti actus, meditatio, & oratio non ſunt ita condiſtincti, & ordinati, vt meditatio ſolùm præcedat, & oratio ſubſequatur, ſed inter ſe valdè miſcentur, & mutuò iuuantur: nam meditatio aliqua, vel ſaltem ſimplex conſideratio obiecti præcedere debet, vt deſiderium excitetur, à quo prodit oratio, quia nihil volitum, quin præcognitum, nec aliquid verè petitur, niſi quod deſideratur. Poſtea verò oratio ipſa, & deſiderium mouent intellectum ad inueſtigandas rationes, & meditandos titulos Deo repræſentandos: & inde rurſus iteratur oratio cum maiori feruore, & fiducia.

Quomodo actus meditationis orationem gignat, & cum illa cõparetur, quæ eſt ſecundus actus orationis.

D. Thom.

Quid obſecratio addat ad meditationem.

Nihil volitum, quin præcognitũ.

Alterum obſeruandum eſt, hos titulos interdum ſumi ex parte ipſius Dei, interdum ex parte Chriſti, aliquando ex aliis Sanctis, ſæpè ex ipſius orantis. Ex parte Dei poteſt in primis allegari promiſſio eius. Secundò bonitas, & miſericordia eius, & beneficentia, quibus nos præuenit. Tertiò, quod ipſe nos inuitat ad petendum, nec poteſt fictè inuitare, ſed ex animo, vt rectè Auguſt. ſerm. 171. de Tempore, & ſerm. 5. & 29. de verbis Domini. Quartò, quòd cedat in gloriam eius, & ſimilia. Motiua ex parte Chriſti ſunt maximè propria, quia ipſe eſt mediator inter nos, & Deum, & in ipſo, & propter ipſum omnis gratia & beneficiũ, quod ad cœleſtem vitam conferat, obtinendum eſt. Et ideò Eccleſia omnem orationem ſuam hac obſecratione concludit: *Per Chriſtum Dominum noſtrum.* Ad huius imitationem, & in ſuo gradu, allegari poſſunt, & ſolent iuxta Eccleſiæ vſum, merita Sanctorum. Propria autem merita ipſius orantis raró alleganda ſunt: nam licèt interdum legamus Ezechiam dicentem ad Deum; *Memento, quæſo, quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod placitum eſt coram te, fecerim.* 4. Reg. 20. Illud, quod ſingulare eſt, non debet adduci in exemplum. Ait enim Auguſtinus lib. 3. de Mirabil. ſacræ Script. cap. 18. virum illum ita fuiſſe perfectum, vt de ſuo merito apud Deum certus eſſet. Quis autem audeat hanc certitudinem ſibi promittere, vt merita ſua Deo repræſentet, niſi ſpeciali inſtinctu Spiritus ſancti (quo credimus Ezechiam fuiſſe motum) moueatur? Quamquam ſi aliquando animus ſit nimium triſtis, & deiectus, poſſit ad erigendam ſpem, & fiduciam, bonorum operum præteritorum recordari cum magna humilitate, & formidine abſque vlla præſumptione. Ordinariè verò ſecurius eſt titulos, qui ex cognitione propriæ miſeriæ, & infirmitatis, ac culpæ naſcuntur, allegare, idque non ad excuſandas, vel minuendas culpas noſtras, ſed ad exaggerandam diuinam gloriam, miſericordiam, & alia attributa, quæ eò magis in nobis eluceſcunt, quò nos infirmiores ſumus.

9. Vnde deſumendi ſunt tituli, quos Deo præſentamus in oratione.

Auguſt.

Chriſtus mediator inter nos & Deũ.

4. *Reg.* 20.

Nemo debet ſua merita in oratione Deo repræſentare.

Tertium conſiderandum eſt, non allegari hos titulos à nobis, vt Deo innoteſcant, vnde nec videntur repræſentari, vt ipſum moueant ſecundum ſe, quandoquidem iam ipſe per ſe illos nouit, & per eos à ſe cognitos moueri poteſt, ſi velit. Allegantur ergo, primò, in exercitium fidei noſtræ. Secundò, ad ſpem augendam. Tertiò, ad exercitium aliarum virtutum, illarum maximè, quæ nos poſſunt ad impetrandum reddere aptiores, vt ſunt humilitas, & vilis de nobis opinio, & è contrario magna de Deo exiſtimatio, & feruens in eum deuotio. Quartò, quia per hoc ipſum magis Deum reueremur, & colimus, quò enim has rationes magis ponderamus, eò magis diuina attributa recognoſcimus: quod totum cultus quidam eſt Dei.

10. Allegantur hi tituli Deo ad exercitiũ virtutum.

His

11. His conſequenter adiungi poteſt, ad hanc partem pertinere gratiarum actionem, cuius mentionem non fecit Bernardus, cùm tamen Paulus ad Philippenſ. 4. & 1. ad Timoth. 2. eam maximè in noſtris orationibus requirat. Sed illam vel ſub oratione cōcluſit Bernardus, quia oratio latè ſumpta de gratiarum actione, & laude Dei dici etiam ſolet; quamuis enim in rigore hi ſint actus diſtincti, tamen quia oratio eſt quædam locutio ad Deũ, ſub hac generalitate, comprehendit mentalis oratio internam laudem Dei, & gratiarum actionem, & in vniuerſum cantica illa, quibus *cantamus in cordibus noſtris Deo*, vt ait Paulus ad Coloſſenſ. 3. Vel certè gratiarum actio mentalis, ſub meditatione comprehenditur, quia gratiarum actio mentalis, & interna, non eſt, niſi cognitio quædam beneficiorum in animi grati ſignificationem, vt ſignificat Diuus Thomas lect. 7. in cap. 5. ad Epheſ. At recognitio illa per intellectum fit, & per quandam inquiſitionem rationum, & motiuorum, quæ oſtendant, illa eſſe beneficia diuina, & non merita noſtra, & per quandam diſtinctam recordationem eorum, quæ omnia ad meditationem quandam pertinent. Et licet illa gratiarum actio requirat voluntatem dirigentem totam illam recogitationem ad grati animi ſignificationem, hoc non eſt extra rationem meditationis practicæ, & religioſæ, de qua hic loquimur, vt viſum eſt. Atque ad eundem ferè modum diuina laus interna, ac purè mentalis, quæ non fit per conceptus verborum, ſed rerum, perficitur meditatione quadam, recognoſcendo diuinas perfectiones, ac virtutes, & actus earum ad glorificandum illum, vt ſuperiori lib. cap. 5. explicatum eſt. Poſſunt etiam iſti actus, ſi cum peculiari perfectione fiant, ſub contemplatione comprehendi, vt inferiùs videbimus.

Oratio ſub ſe continet gratiarum actionem.
Paul. ad Philipp. 1. ad Tim. 2.
D. Bernard.
D. Paul. ad Coloſſ. 3.
D. Thom.
Diuina laus mentalis quo modo perficiatur.

12. Supereſt denique vltimus actus à Bernardo poſitus, qui eſt contemplatio: ille verò peculiarem conſiderationem poſtulat, tum quia propriam difficultatem habet, An contemplatio ponenda ſit peculiaris pars orationis, ita vt ſit actus aliquis, qui cum aliis ſuprà enumeratis miſceatur, nec ſit ab illis diſtinctus? An verò per ſe conſtituat diſtinctum, & peculiarem modum mentalis orationis, & qualis ille ſit, quibuſue modis fiat. Tum etiam quia contemplationi duo Bernardus tribuit, *Eſt enim*, inquit, *mentis in Deum ſuſpenſæ eleuatio, æternæ dulcedinis gaudia deguſtans.* In quibus verbis duos actus indicat, ex quibus primus ad intellectum pertinet, ſecundus ad voluntatem, & vterque per ſe, & vt ſimul ad contemplationem conueniunt, ſpeciali conſideratione indigent. Videtur etiam Bernardus ſub hoc actu deuotionem comprehendere ſub nomine ſpiritualis dulcedinis: nam hic etiam actus communiter pertinere cenſetur ad huius orationis perfectionem, & complementum, ideoque inferiùs ſpecialiter de deuotione, poſtea verò de contemplatione dicemus: prius tamen pauca quædam ad maiorem cognitionem, & praxim orationis mentalis addenda ſunt.

D. Bernard.
Quid ſit cōtemplatio, & quos contineat actus, quæ eſt tertius orationis actus.

CAPVT III.

Corollaria ex ſuperiori doctrina, quibus orationis mentalis ſubſtantia, partes, & vnitas magis explicantur.

1. EX dictis ergo facilè intelligitur, orationem mentalem, de qua agimus, in actibus intel-
A lectus, & voluntatis eſſentialiter conſiſtere, & vtroſque amplecti, ideóque non eſſe vtile diſputare, in cuius potentiæ actibus præcipuè exiſtat, quia vtrique neceſſarij ſunt, & ad diuerſos quoſdam fines, vel effectus huiuſmet orationis ſunt principaliores actus intellectus, ad alios actus voluntatis, vt poteſt breuiter intelligi, explicandos (quod ad rem maximè ſpectat) quas partes in hoc negotio habeat intellectus, & quas voluntas. Quod quidem magna ex parte ex dictis in præcedenti libro, cum his, quæ in ſuperiori cap. diximus, declaratum eſt. Nam ad intellectum pertinet vſus fidei, tamquam omnis orationis fundamentum, quia, vt ſuprà dixi, ad illam pertinet, Deo nos præſentare, vt ad eum loqui poſſi-
B mus, & illum orando colere, ac reuereri: item ad illam pertinet veritates proponere, quæ vel principia meditandi, vel obiecta contemplationis ſint. Meditatio item actus eſt intellectus, vt ex dictis conſtat, qui iuuari debet donis intellectus, ſcientiæ & ſapientiæ, quamdiu vel circa res omnino diuinas, vel circa veritates vniuerſales negotiatur. Quando autem ad particularia operanda deſcendit (quod fieri frequenter debet) opus eſt dono conſilij, & prudentiæ infuſæ. Contemplatio item vel omninò eſt actus intellectus, vel ſine illo eſſe non poteſt, de quo actu, & cuius virtutis intellectualis actus ſit, inferiùs dicam. Tandem pertinent ad intellectum locutiones omnes, quæ in hoc exercitio poſſunt interuenire,
C ſiue petendo, ſiue laudando, & gratias agendo, ſiue ſua peccata Deo confitendo, ſiue ſe ipſum excitando, quod præcedenti libro cap. 4. & 5. latè dictum eſt.

Mentalis oratio vtriuſque potētiæ, intellectus ſcilicet & voluntatis actus includit, & qui ad intellectum ſpectent.

Ad voluntatem autem in primis ſpectant affectus, & deſideria earum rerum, quæ in hac oratione ex meditatione rerum cœleſtium excitari poſſunt, qui eſſe poſſunt affectus virtutum omnium, quoniam meditatio circa materias omnium verſatur, & omnium affectus ad Dei laudem, vel cultum, vel ad maiorem vnionem cum ipſo referri poſſunt. Vnde Chryſoſtomus lib. 2. de orando Deum: *Nequaquam*, inquit, *aberrabit à vero, ſi quis affirmet, deprecationem eſſe cauſam omnis iuſtitiæ, & virtutis.* Quod intelligo verum eſſe (vt ſuprà
D dixi) non ſolùm, quia illam à Deo impetrat, ſed quia omnium virtutum actus in hac oratione frequenter exercentur. Omnium tamen dux, & auriga eſt religio, quæ omnes alias vocat, vel ad perfectè ſubiiciendam, & humiliandam animam Deo, vel ad reuerenter cùm illo loquendum, vel vt Deo vniatur, aut ad illam vnionem diſponatur. Atque ita voluntas quoad hoc, quodammodo habet primarias partes in hoc exercitio, quia & ab illa per religionem inchoandum eſt, medio affectu orandi, & colendi Deum, & ad illam terminari debet per affectum, quo anima vnitur Deo, de quo ſtatim dicetur. Solent præterea ſenſitiuus appetitus cum phantaſia voluntatem, & intellectum in hoc opere comitari, iuxta illud Pſalm. 83.
E *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum*, de illarum verò potentiarum cooperatione inferiùs dicemus.

2. *Qui actus ad voluntatem pertineant.*
D. Chryſoſt. Deprecatio eſt cauſa omnis virtutis, & iuſtitiæ.

Secundò ex dictis facile eſt, ad orationem mentalem accommodare quatuor illas orationis partes, quas Paulus enumerat 1. ad Timot. 2. videlicet obſecrationes, orationes, poſtulationes, & gratiarum actiones. Nam licet probabile ſit, Paulum loqui de orationibus vocalibus publicis Eccleſiæ, iuxta expoſitionem Auguſtini, Chryſoſtomi, & aliorum,

3. *Accōmodatur doctrina D. Pauli ad orationem mentalem.*
Auguſt.
D. Ioan. Chryſoſt.

aliorum, quam in 3. tom. 3. part. diſputat. 83. A ſection. 1. tractaui, vbi etiam adnotaui, poſſe partes illas in vocalibus orationibus priuatis inueniri, quod in lib. ſequenti attingam: nihilominus etiam ad orationem mẽtalem, de qua agimus, optimè accommodantur, ſiue loquamur de oratione mentali, quæ vocalem quaſi informat, ſiue de illa, quæ pura mente fit. De priori declaratur, quia nulla eſt pars orationis vocalis, cui non reſpondeat proportionatus actus, vel affectus mentis; nam ab interiori affectu habet vox vim, & rationem orationis. De poſteriori etiam patet, quia poteſt mens interiùs cogitare, vel appetere, aut loqui, quicquid voce poteſt exprimere, etiamſi actu illud nõ exprimat. Imò ſæpè plus poteſt interiùs ſentire, & operari, quàm voce valeat explicare, & ideò poteſt animus omnes illas orandi partes interiùs exercere, etiamſi voce nihil exprimat. Quomodo autem hoc fiat, duobus modis declarari poteſt.

Nulla eſt pars orationis vocalis, cui non reſpõdeat mẽtis actus.

4\. Primo iuxta expoſitionem D. Thom. dicta quæſtione 83. art. 17. vbi per orationem intelligit abſolutè eleuationem mentis in Deum, per poſtulationem, orationem propriiſſimè ſumptam pro petitione, per obſecrationem, rationum & titulorum allegationem, per gratiarum actionem, quod ipſa verba ſonant. Quæ omnia in mentali oratione fieri poſſe, ac debere, ſatis à nobis explicatum eſt. Solùm oportet aduertere, iuxta hanc declarationem orationem habere primum locum inter has partes in oratione mentali; quia primus actus in omni oratione, & in hac maximè neceſſarius, eſt C eleuatio mentis in Deum, per quã & anima ſe præſentet Deo, & Deum conſideret ſibi præſentem: non poteſt enim quiſpiam cum aliquo loqui, vel ab aliquo petere quippiam, niſi illum habeat ſufficienter ſibi præſentem, vnde, ſi loco diſtet, ad illum accedit, vt ab eo petere poſſit propria locutione. Ad Deum non eſt neceſſarius acceſſus localis, quia vbique adeſt, ergo per memoriam, & acceſſum mentis debet anima ad illum accedere, eúmque tanquam ſibi coniunctiſſimum, & ſe penetrantem, & circundantem oculis fidei intueri, eíque ſic præſenti ſummam reuerentiam exhibere. Nam qui conuenienter petere vult, reuerentiam priùs exhibet, ſicut mater filiorum Zebedæi *acceſſit* ad Chriſtum *adorans, & petens.* Hoc modo orationis ingreſ- D ſum nobis deſcripſit D. Dionyſius cap. 3. de Diuin. Nom. Cùm enim dixiſſet, ad loquendum de diuinis rebus accedendum eſſe, inuocata priùs ſanctiſſima Trinitate, ſubiungit, *Nos enim precibus primum ad eam, vt boni principium, deduci debemus.* & infrà: *Etenim ipſa quidem omnibus præſens eſt, non tamen ei præſentia ſunt omnia, ſed cùm eam, & ſanctis precibus, & tranquilla mente, & apto ad diuinam coniunctionem animo appellamus, tum denique nos etiam ipſi præſentes ſumus.* & infrà: *Nos igitur ipſos precibus ad altiorem diuinorum, benignorúmque radiorum conſpectum contendamus.*

Expoſitio D. Thom. in locũ D. Paul. iuxta quam eleuatio mẽtis habet 1. in oratione locum.

Ad Deũ per memoriã, & acceſsũ mẽtis debet anima accedere.

S. Matth. cap. 27.

D. Dionyſ. Ad loquendũ de diuinis rebus ſanctiſſima Trinitas inuocanda eſt.

5\. Sic igitur mentalis oratio ab hoc acceſſu mentis in Deum inchoanda eſt, & hæc eſt veluti prima pars eius, poſtea aſcendit ad Deum petitio, quæ E obſecratione, & gratiarum actione roboratur: quæ aliæ partes in ſuperioribus declaratæ iam ſunt. Dicet verò aliquis, deeſſe in hac Pauli enumeratione meditationem. Verumtamen ſi Paulus de vocalibus orationibus loquebatur, id non eſt inconueniens; nunc enim ſolùm dicimus, omnes illos actus enumeratos à Paulo in oratione vocali, habere locum in mentali, non tamen illos ſolos. Quid enim vetat, mentem pluribus modis operari circa Deum,

2. Locũ iuxta D. Paulũ tenet petitio. Meditationẽ verò ſi nõ expreſſit, indicauit ſatis.

dum orat, quàm vocem? Addo vlteriùs non improbanda ratione, ſub oratione, & obſecratione, & gratiarum actione meditationem ſufficienter comprehendi: nam quòd in allegandis titulis, & rationibus pro noſtra petitione, & in gratiis agendis officium meditationis neceſſariũ ſit, ſupra eſt explicatum. Rurſum ſub illo aſcenſu mentis ad Deum, qui ad petitionem fundendam neceſſarius eſt, non ſola memoria, vel præſentia Dei comprehendi debet, ſed etiam recogitatio noſtræ miſeriæ, & diuinæ potentiæ, ac benignitatis ad ſubueniendum, vel in generali, vel in particulari, in tali, vel tali materia, pro qualitate petitionis fundendæ. Nam radix, & fons internæ petitionis eſt recogitatio: totum ergo hoc ſub illo aſcenſu mentis ad Deum, comprehendi debet. Vnde Dionyſius ſuprà dixit, debere nos primum ad glorioſiſſimam Trinitatem accedere, *vt boni principium*, id eſt, hoc de illa conſiderantes, & conſequenter dependentiam noſtram ab illa. Ex qua cogitatione prouenit, quod infrà dicit: *Antequam aliquid agamus, aut dicamus, maximè quod ad Deum pertineat, à precibus nobis ordiendum eſt: non vt vim illam vbique præſentem trahamus, ſed vt diuinis commemorationibus, inuocationibúſque noſmetipſos tradamus ei, & coniungamus.* Hoc autem totum interuentu conſiderationis, ac meditationis fit, vt ex dictis conſtat. Ita ergo in illis partibus totum officium orationis mentalis, quatenus ad petitionem ordinatur, continetur; nam de contemplatione alia eſt conſideratio.

Recogitatio noſtræ miſeriæ, & diuinæ potentiæ ſub quo actu comprehendatur.

D. Dionyſ.

Secundo modo poſſumus exponere actus illos à Paulo poſitos, aduertendo, tria poſſe in actu orandi conſiderari, ſcilicet, eum, qui orat; Deum, ad quem orat; & materiam, de qua orat, ſeu quam petit, quæ generaliter dici poteſt beneficium aliquod Dei, quod vel futurum expectamus, vel iam receptum recognoſcimus. Primus ergo actus orationis ex parte orantis eſſe poteſt recognitio propriæ miſeriæ, ac indigentiæ, omniúmque ſuorum defectuum, quos coram Deo cognoſcit, eíque repræſentat, formaliter, vel virtute illorum remedium efflagitans. Et hic actus ſignificatur nomine *Obſecrationis*, & forſan ideo à Paulo primo loco numeratur, quia regulariter ab illo incipere debet oratio. Nec multùm ab hac expoſitione diſtant, qui dicunt, *Obſecrare* eſſe petere liberationem à malis: maximéque fauet vox Græca *Δέησις*, quæ indigentiam ſignificat, vnde quia repræſentatio propriæ indigentiæ ſolet eſſe vehemens, vel (ſi dicere licet) etiam importuna, ideo non ſine cauſa vox *Obſecrationis*, ad hunc actũm accommodatur. Secundus actus eſt recognitio, ac repræſentatio diuinæ Maieſtatis cum magna æſtimatione, ac ponderatione Omnipotentiæ, Bonitatis, & Miſericordiæ eius, cum quo actu ſemper coniungitur expreſſa, vel tacita petitio beneficiorum Dei, non in particulari, ſed ſolùm in genere, vt miſereatur noſtri. Et ad hunc actum rectè accommodatur nomen *Orationis*, quem actum Paulus ſecundo loco ponit: & in hoc ſenſu etiam locum habet, quod D. Thomas ait, per orationem ſignificari aſcenſum intellectus ad Deum.

6. Alia expoſitio D. Paul. & 1. quid ſit obſecratio.

Primus actus orationis ex parte orãtis quis ſit.

Secundus actus quis ſit.

Tertius actus orationis eſt deſiderium obtinendi à Deo aliquod particulare beneficium cum expreſſione, ſeu petitione illius, & hic actus ſolet communiter appellari nomine orationis, vt ſuprà viſum eſt: ad diſtinctionem verò aliorum actuum vocatus eſt à Paulo proprio nomine poſtulationis. Et videtur hic actus propriiſſimè exerceri, quando aliquid in particulari petitur, ſiue illud ſit con-

7. Quid ſit poſtulatio, & gratiarum actio apud eundem Apoſtolum.

ſecutio alicuius boni, ſiue liberatio alicuius mali, & ſiue quis poſtulet ſibi, ſiue aliis. Quartus denique actus eſt gratiarum actio, qui planè diſtinguitur à præcedenti, quia verſatur circa beneficia iam recepta, coniungitur tamen cum præcedenti, quia gratitudo de recepto beneficio diſponit ad nouum recipiendum, multúmque mouet benefactorem ad illud præſtandum. Et hoc ſenſu ait Paulus 1.Timoth.2. *Vt gratiarum actiones fiant pro omnibus*, vel quia dum quiſque gratias agit pro beneficiis ſibi collatis, coniungendo illis petitionem, quam pro aliis fundit, vt illam efficaciorem reddat, meritò dicitur gratias agere pro alio. Vel etiam, quia ſi proximi conſiderentur, vt ſunt vnum nobiſcum per charitatem, beneficium illis collatum noſtrum æſtimamus, & pro illo etiam gratias agimus: maximè ſi prius tale bonum illis poſtulauimus, & datum agnoſcimus, & tanquam nobis collatum reputamus. Sic igitur coniungit Paulus gratiarum actionem, quia petitiones noſtræ ſemper debent Deo innoteſcere, cum gratiarum actione, vt idem Paulus dixit ad Philippenſ.4. Vnde ad Coloſſenſ.4. cùm dixiſſet: *Orationi inſtate*, ſubiunxit; *Vigilantes in ea, in gratiarum actione*.

Quomodo gratiarum actiones fiāt pro omnib.

D. Paul. ad Philipp. & Coloſſ. 4.

8.

Expoſitio D. Hilar. ad locum D. Pauli 1. ad Tim 2. in qua 4. admittit orationis actus.

Atque hanc Pauli interpretationem exiſtimo ſignificaſſe Hilarium in Pſalmum 140. dicentem, *Quatuor genera orationum Apoſtolus eſſe ſignificat ad Timoth. ſcribens, Exoro primum fieri precationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones. Humilitatis noſtræ eſt deprecari*, (ecce primum actum à nobis poſitum) *Magnificentiæ Dei eſt orari*, (iſte eſt ſecundus) *Fidei eſt poſtulare*, (hic tertius) *Confeſſionis, & laudis, eſt gratulari* (hic eſt quartus.) Aduerto enim, explicare Hilarium gratiarum actionem per confeſſionem laudis, quia hæc prout in mente exercentur, vel ſunt idem, vel propinquiſſima ſunt, & vix ſeparantur, vt ſuprà dixi. Dum autem vocat hæc quatuor genera orationum, ſignificat eſſe quatuor actus, qui ſæpe poſſunt in oratione diſiungi, quia verò omnes debent coniungi petitioni, vt perfecta, & efficax ſit, ideo etiam cenſentur quaſi quatuor partes complentes & conficientes integrum officium orandi. Sic ergo illæ dicuntur orationis partes, quia optimè coniunguntur ad efficacem orationem componendam: nihilominus poteſt in vna oratione aliqua earum partium principaliùs exerceri, & intendi, & nunc vna, & nunc alia indifferenter. Imò interdum poteſt tota mentis, aut vocis oratio, etiamſi prolixa & diuturna ſit, in vno tantum illorum actuum occupari, quia nulla eſt obligatio, ſeu neceſſitas coniungendi ſemper omnes illos, & alioqui poteſt interdum maior fructus, aut ſpiritualis deuotio ſentiri, vel ſperari ex continuatione vnius actus, quàm ex variatione plurium, & ideò tunc quieſcendum eſt potiùs in vno actu, quàm multiplicitas affectanda.

9.

Varietas orationū multiplex, accidentalis tamen, vnde proueniat. *Gabriel.*

Tertiò, & vltimò ex dictis intelligi poteſt, quid de vnitate, vel diſtinctione, aut varietate orationis mentalis ſentiendum ſit: Gabriel enim hoc attingens lectione 61. in Canonem, litt. K. magna exaggeratione dicit, tantam eſſe varietatem ſpecierum orationis, vt niſi ſpeciali Spiritus ſancti illuminatione, comprehendi non poſſint. Rationem autem reddit, quia tot ſunt ſpecies orandi, quot ſunt affectus orantium. Vnde illas ſpecies diſtinguit, vel ex varia diſpoſitione orantis; alter enim eſt triſtis, alius alacer, alius tentatione oppreſſus, alter ſpirituali conſolatione, & pace gaudet. Vel etiam diſtinguit illas ex materia; nam alter petit veniam peccatorum, alter profectum in virtute, vnus meditatur triſtia, alius iucunda, vel denique aliis ſimilibus modis, quos ex Collatione Iſaac, quæ eſt nona apud Caſſianum, cap. 8. ibi adducit. Sed hæc & ſimilia intelligenda ſunt de varietate accidentali, & quaſi materiali orationum, nam formaliter, & eſſentialiter tota varietas orationis reducitur ad actus, quos enumerauimus. Et illi varij affectus, vel modi orandi, qui vel in diſtinctis hominibus, vel in eodem homine diuerſis temporibus diuerſimode affecto, inueniuntur, pertinent magis ad indiuiduales modos (vt ſic dicam) orationum, quàm ad ſpecies varias illius, vel illorũ actuum, in quibus ipſa conſiſtit. In indiuiduis autem actibus, & in modis eorum, non eſt mirum eſſe infinitam varietatem, & nobis incomprehenſibilem; præſertim cùm Spiritus ſanctus ſit principalis motor his actibus, & affectibus, qui nouit corda mouere, & immutare, & mentes illuminare, quomodo vult. Propter quod fortaſſe dicitur Spiritus ſanctus, Roman.8. *orare gemitibus inenarrabilibus*, id eſt, varios, & inenarrabiles modos compunctionis nobis inſpirare. Et eodem modo dicere poſſumus orare deſideriis & affectibus, quos ſatis explicare non valemus, & ſuauitatem infundere, quam nemo ſcit, niſi qui accipit.

Caſſianus.

D. Paul. ad Rom. 8.

CAPVT IV.

Vtrùm oratio mentalis cadat ſub præceptum, vel tantùm ſub conſilium, & conſequenter ad quos pertineat.

1.

Oratio mētalis directè ab Eccleſia non præcipitur, neque in Miſſæ ſacrificio.

PRimum omnium ſupponimus, nullum eſſe poſitiuum præceptum Eccleſiaſticum, obligans fideles ad hoc genus orationis. Agimus enim de mentali oratione pura, & ſeparata ab oratione vocali, ſic autem conſtat, nullum eſſe Eccleſiaſticum præceptum hac de re; nullum enim inuenitur directè hoc præcipiens. Videri autem poteſt hoc præcipi Sacerdotibus in Miſſa, cùm in Memento orant, verumtamen in rigore tunc poſſunt vocaliter orare ſubmiſſa voce, ſi velint. Item cùm genua flectũt, vel aliis temporibus Miſſæ, quando ad hanc, vel illam partem mouentur, nihil ore proferẽtes, videntur per conſecutionem quamdam obligari ad aliquid interiùs cogitandum; verumtamen etiam tũc poſſunt voce aliquid orare, vel ſolum actum illum internum habere, qui ad reuerentiam exterioris actus fuerit neceſſarius; & ita nunquam directè præcipitur oratio mentalis etiam in Miſſa, vt notauit Nauarrus in Enchir. de Orat. cap. 18. num. 104. & ſequent. Atque hoc etiam fundari poteſt in communi doctrina, quod lex humana non poteſt præcipere actus merè internos, vt docet D. Thomas 2.2. quæſt. 104. art. 1.

Nauar.

D. Thom.

2.

Quomodo mētalis oratio cadat ſub præceptum.

Hoc autem intelligendum eſt ex vi iuriſdictionis, nam ex vi voti, vel promiſſionis poteſt quis ſe obligare ad exercendum aliquem interiorem actũ, vt infrà ſuo loco videbimus, & eadem ratione poteſt obligari ad aliquam orationẽ mentalem exercendam. Sicut autem poteſt immediatè hoc promittere Deo, & ita ſe obligare, ſic poteſt veluti ſub conditione id promittere, ſi alius iniunxerit, vel conſuluerit, vel ſi Prælatus præceperit. Et hoc modo non repugnat, in ſtatu Religioſo poſſe per regulam, vel Prælatos orationem mẽtalem imperari. Quantam verò, vel qualem obligationem inducat talis regula, vel Superioris voluntas, iuxta vniuſcuiuſque ordinis inſtitutum conſiderandum eſt. Crediderim tamen, regulariter non eſſe obligationem ſub

In ſtatu religioſo oratio mentalis ſub præceptum cadere poteſt.

ſub reatu culpæ, præſertim grauis, ſecluſo contemptu. Si autem imponeretur tale præceptum, in primis obligaret ad vacandum tali tempore huic actioni, ac ſubinde ad non exercendas tunc actiones externas, quæ actionem illam valeāt impedire, & ad applicandam mentem ad actus conuenientes tali orationi ſine volutaria diſtractione, aut ſomno. Si enim hæc inuoluntariè accidant, non erit culpa, nec formalis tranſgreſſio præcepti. Quia verò difficile eſt, in actu purè interno, & tam occulto, vt eſt mentalis, diſcernere voluntariam ab inuoluntaria diſtractione, otioſitate, aut dormitione, & res poteſt eſſe ſcrupuloſa, & periculoſa, ideo non expedit, vel hoc directè vouere, vel ſub rigoroſa obligatione obedientiæ imponi, ſed tantùm ſub directione regulæ.

3\.

Eorum ſententia, qui quotidianā orationem mentalē cadere ſub præceptum crediderint, in omnib. maximè Religioſis.

Non defuerunt autem, qui dicerent, dari præceptum diuinum, ac naturale, obligans omnes homines cuiuſcunque ſtatus, ad aliquod exercitium orationis mentalis. Imò alioqui publicè docuiſſe feruntur, non eſſe in ſtatu gratiæ, qui ſaltem per horam in die non vacant orationi mentali, ſaltem quoad meditationem recogitationis circa ſalutem animæ ſuæ, vt ipſi loquebantur. Non enim imponunt hoc præceptum propter ſolam petitionem, de cuius neceſſitate iam ſupra diximus, ſed ſpecialiter propter meditationem, & recogitationem de agendis, & de vitandis peccatis, vel occaſionibus eorum, & de his, quæ ad Dei timorem, & amorem moueant. Videntur autem hanc obligationem colligere ex neceſſitate medij ad ſalutem, & ad non peccandum, nam tenetur homo ex charitate Dei, & propria, vti illo medio ad ſuam ſalutem, ſine quo moraliter loquendo, non poteſt non ſæpè grauiter peccare; ſed recogitatio illa eſt tale medium, iuxta illud

Ierem. 12.

Ierem. 12. *Deſolatione deſolabitur terra, quia nullus eſt qui recogitet corde*, ergo. Quod autem tanto, vel tanto tempore meditari, aut recogitare oporteat, non video, vnde illi affirmauerint. Poteſt verò videri probabilis illa obligatio, ſaltem pro Religioſis: nam ad eorum ſtatum pertinet ad perfectionem tendere, & hoc exercitium maximè neceſſarium eſt ad perfectionem: vnde

Caiet. Non poteſt vocari Religioſus, qui ſemel in die meditationi beneficiorū Dei non vacat.

Caiet. 2.2. quæſt. 82. art. 3. dixit, *non poſſe vocari Religioſum, qui ſaltem ſemel in die ad huiuſmodi* (id eſt, ad meditationem beneficiorum Dei, & propriarum neceſſitatum, ac miſeriarum) *ſe nō transfert. Quomodo namque* (inquit) *effectus ſine cauſa, & finis abſque medio, inſularis portus abſque nauigatione haberi nequit, ita*, &c. Atque rigoroſiùs

Bonauent.

Bonauentura Opuſcul. de perfectione vitæ cap. 5. *Reuera* (inquit) *Religioſus orationem non frequentans*, (loquitur autem de mentali) *non ſolum eſt miſer, & inutilis, quinimò coram Deo fert animam mortuam in viuo corpore.* Et opuſcul. de Proceſſu Relig. lib. 7. cap. 11. *Vita Religioſi* (ait) *ſine ſtudio deuotionis internæ, ſicut fauus ſine melle, ſicut murus abſque temperamento, & ſicut cibus abſque condimento.* Et infrà: *Omnis Religio arida, & imperfecta eſt, & ad ruinam promptior, quæ ſpiritum diuinæ ſuauitatis non quærit, & præcipuum conamen ad cordis ſtudium, & internæ puritatis non impendit.*

4\.

1\. Aſſertio. Nullum eſt ſpeciale præceptum diuinum, vel naturale orationis mentalis, eſſe tamen poteſt ad obſeruanda alia præcepta.

Dicendum verò eſt primò, præter præceptum orationis ſuprà lib. 1. declaratum, nullum eſſe ſpeciale præceptum diuinum, vel naturale, quo per ſe obligemur ad ſpiritualem, & internam recogitationem, meditationem, vel orationem, ſed ſolùm quantùm oportuerit ad alia præcepta obſeruanda, quando in particulari eorum obligatio occurrit, neceſſarium eſſe de illis cogitare. Declaratur incipiendo ab hac vltima parte: nam in variis occaſionibus poteſt eſſe hęc obligatio ratione diuerſorum præceptorum, verbi gratia, ſi occurrat præceptum confeſſionis Sacramentalis, erit etiam obligatio recogitandi peccata cum eorum dolore, &c. Quæ recogitatio, mentalis oratio dici poteſt, prout nunc de illa loquimur. Item ſi contritio habenda eſt, neceſſarium eſt, recogitare de propriis peccatis, vel ſaltem de ſtatu culpæ, & rationem ſupremam deteſtandi illam: quo tempore igitur obligat contritionis præceptum, obligabit etiam interna oratio, ad illud implendum neceſſaria. Idem eſt de præcepto diligendi Deum ſuper omnia, & ſimilibus. Tempore etiam grauis tentationis obligari poterit homo ad internam recogitationem, meditationem ſeu aliquam eleuationem mentis in Deum: eo modo, quo in ſuperioribus diximus, poſſe tunc obligari ad orandum, petendo à Deo auxilium. Eſt tamen conſiderandum, nunquam eſſe neceſſarium, vt petitio ſit merè interna, poteſt enim ſemper verbis exprimi. At vltra petitionem dicimus eſſe per ſe neceſſariam conſiderationem aliquam, quæ fidem excitet, vel confirmet, quæ conſideratio merè interna eſt, & ad illam dicimus eſſe poſſe obligationem ratione vrgentis tentationis, tum vt oratio meliùs fiat, tum etiam, vt homo ſe ipſum excitet, & iuuet: oportet enim ita petere, vt etiam cum diuina gratia iam recepta faciamus quod in nobis eſt.

Ad cōfeſſionem faciendam meditatio peccatorum eſt neceſſaria.

5\.

Probatur aſſertio, nullū eſſe ius diuinū obligans ad mētalem orationem.

At verò ſecluſis his peculiaribus occaſionibus, & obligationibus, nullum inuenitur præceptum diuini, ſeu naturalis iuris obligans per ſe ad mentaliter orandum, meditandum, ſeu recogitandum. Quod ita cenſeo certum, vt contrarium ſine temeritate doceri non poſſit, quia eſt contra communem vſum, & ſenſum totius Eccleſiæ. Nam ordinariè fideles non ſolent huiuſmodi orationi vacare, & nihilominus non timent peccatum, nec tranſgreſſionem præcepti alicuius in ea omiſſione, nec de hac re in confeſſione ſe accuſant, nec à confeſſoribus doctis, & piis interrogantur, aut reprehenduntur ab ipſis: vel à Prælatis, vel Concionatoribus prudentibus, ob talem culpam, ergo ſignum eſt, non eſſe in Eccleſia tale præceptum commune omnibus fidelibus. Et idem argumentum fieri poteſt ab auctoritate negatiua, quia ſi eſſet de hac re præceptum naturale, ſignificaretur in Scriptura, vel doceretur à Patribus, & Theologis: at non ita eſt: nam vbicumque loquuntur de præcepto orationis, tractant de propria oratione, vt eſt petitio ad Deum, ſiue fiat ſola mente, ſiue ſimul voce explicetur. Aliam verò maiorem conſiderationem ſpiritualem, aut meditationem laudant quidem, & conſulunt, non tamen docent eſſe omnibus præceptam. Nulla etiam ſufficienti ratione poteſt tale præceptum oſtendi: tum quia hæc meditatio diſtincta ab illa, quæ coniugi poteſt cum oratione vocali, & cum auditione Miſſæ, & verbi Dei, vel lectionis, aut ſermocinationis, vel conſultationis de rebus ad ſalutem animæ pertinentibus, non eſt medium neceſſarium ad ſalutem, & ita ſufficiet vti his, vel aliis mediis, iuxta vniuſcuiuſque ſtatum & neceſſitatem. Tum etiam, quia in rigore præcepti naturalis non tenetur quis adhibere hæc media extraordinaria, antequam moralis occaſio vel neceſſitas vrgeat in particulari, quando autem hoc occurrit, poteſt quis vti aliis mediis proximè inuſitatis orandi vocaliter, legendi, conſulēdi virum probum, & doctum, & iuxta exigentiam neceſſitatis poſſunt alia media ſuppetere, vt tollendo occaſionem aliquam, vel corpus caſtigando,

Oratio mentalis non eſt medium neceſſarium ad ſalutem.

do, & ſimilia. Ergo non poſſumus cum veriſimili A fundamento imponere peculiarem obligationem omnibus fidelibus, vt per meditationis vſum, & peculiares conſiderandi conſuetudines præueniant pericula vitæ, ſed ſatis erit in rigore præcepti, ſi fugiant occaſiones, quas poſſunt, & ad vincendum, quas vitare non poſſunt, vtantur aliis mediis externis ſuæ capacitati accõmodatis, & interna conſideratione ſufficienti ad hæc externa media exhibẽda.

6\. 2\. Aſſertio. Ex vi iuris diuini, & naturalis non obligãrur fideles ad certum tempus orat. mentalis. *Nauarr.*

Atque hinc dico ſecundo, ex vi iuris diuini, ac naturalis non obligari fideles ad aliquod certum tempus pro mentali oratione, vel conſideratione deſignandum, vel expendendum. Hoc dixit Nauarrus generaliter de oratione in Enchir. de Orat. c. 3. num. 8. eſt tamen maximè verum de oratione mentali pura, vel vt addit aliquid vltra petitionem, ſcilicet actum meditandi, aut ſimiles. B Quia licet oratio in genere, ratione petitionis ſit in præcepto diuino, tamen quòd ſit tanto, vel tanto tempore, non eſt ſub tali præcepto, nec per ſolam rationem naturalem poteſt determinari; ergo multò minus id poteſt dici de meditatione, cùm hæc etiam abſolutè ſumpta non cadat ſub ſpeciale præceptum ab aliis diſtinctum.

Alienum eſt à ſana doctrina dicere fideles obligari quotidie ad meditandum.

Quapropter dicere, non eſſe in bono ſtatu omes illos fideles, qui per horam integram, vel per certam partem eius nõ vacant quotidie, vel toties in hebdomada mentali orationi, alienum eſt à ſana doctrina, nam perturbat conſcientias fidelium ſine fundamento, & multis præbet occaſionẽ ruinæ: nam impoſſibile moraliter eſt, quin maior pars fidelium id non omittat, omittent autem ex C conſcientia erronea, ſi veram eſſe doctrinam illam perſuadeantur. Item multi cenſent, doctrinam illam pertinere ad errorem, quem vocant Illuminatorum, nam aperit viam ad ſuperſtitioſos ritus introducendos, & fingenda præcepta pro vniuſcuiuſque arbitrio.

7\. 3\. Aſſertio. Eccleſiaſtici ex vi diuini iuris, vel ſui ſtatus non tenentur ad mentalẽ orationem, licet obligari poſſint ex voto, vel regulis, præſertim aliqui Religioſi.

Vnde dico tertio, etiam perſonas Eccleſiaſticas, vel clericos, vel Religioſos, non teneri ex vi ſui ſtatus, & diuini iuris ad hunc meditandi, recogitandi, aut mentaliter orãdi vſum, ſed vnumquemque tantùm ad hoc obligari, vel ex vi voti, ſi illud ſpecialiter emiſerit, vel quantùm per ſuam regulam fuerit ei peculiariter impoſitum. Hoc tradit ex profeſſo Nauarrus in dicto Enchir. c. 20. n. 61. vbi etiam reprehẽdit dictum Caietani ſupra relatum, quaſi tri- D buens Caietano, quod voluerit omnibus Religioſis imponere hanc præcepti neceſſitatem: ſed non exiſtimo fuiſſe hanc illius mentẽ, ſed per illam exaggerationem explicaſſe moralem quandam neceſſitatem huius orationis ad Religioſam perfectionẽ, vt infra dicam. Aſſertio ergo certa eſt, quia Religioſus ſtatus ex natura rei nõ affert ſecum ſpecialia præcepta, præter ea, quæ in votis continentur, formaliter, vel virtute; inter quæ non continetur præceptum orandi mentaliter, niſi alioqui in regula contineatur, & tunc non obligat, niſi iuxta inſtitutionem regulæ. Et licet demus, teneri Religioſos ad tendendum in perfectionem, non tamen tenentur ex præcepto ad omnia media perfectionis, nec ad alia determinatè, præter ea, quæ vnuſquiſque E vouit, vel quæ cum illis habent neceſſariam connexionẽ, vel per ſuos Prælatos imponi poſſunt; nam hæc etiam virtute, & mediatè in votis continentur, vt latiùs infra tractando de ſtatu Religioſo dicendum eſt.

Quomodo intelligenda ſunt verba, quæ docent orationis mentalis neceſſitatem.

Ergo loquendo de rigoroſa obligatione præcepti mentaliter orandi, nõ eſt generaliter imponenda Religioſis, nedum aliis perſonis Eccleſiaſticis. Verba autem Doctorum, quæ videntur hoc exercitium à Religioſis exigere tanquam omnino neceſſarium ad eorum ſtatum, intelligenda ſunt de neceſſitate non præcepti, ſed medij non ad ſalutem ſimpliciter neceſſarij, ſeu ad vitandum peccatum mortale, ſed neceſſarij ad conſequendum finem intentum per Religioſum ſtatum, qui eſt charitatis perfectio, & feruor, ac ſpiritualis ſuauitas, & promptitudo in omnibus bonis operibus, & præſertim in his, quæ ad diuinum cultũ, & pietatem pertinẽt.

8\. 4\. Aſſertio. Mẽtalis oratio commẽdatur Religioſis, & prę fertur vocali. *D. Auguſt.* *D. Proſp.* *D. Bern.* *Caiet.*

Quapropter addo, & dico quartò, mentalem orationẽ in aliquo eius gradu, vel modo omnibus hominibus, cuiuſcumque gradus, vel conditionis exiſtant, conſulendam eſſe, maximè verò Religioſis, & Eccleſiaſticis, ſeu Deo ſpecialiter dicatis perſonis. Hoc facilè omnib. perſuadebitur ex his, quæ de vtilitate, & nobilitate huius orationis in principio huius libri diximus: eſtque ſententia D. Auguſtini inter eas, quas refert Proſper, 218. vbi ſpecialiter de meditatione loquitur, & ſumitur ex Bernardo lib. 1. de conſider. cap. 7. & 8. Hinc etiam dixit Caietanus 2. 2. quæſt. 82. art. 3. orationem hanc (id eſt, meditationem, & conſiderationem internam) præferendam eſſe, cæteris paribus, orationi vocali voluntariæ, id eſt, quæ non eſt in præcepto: quia re vera per ſe loquendo, & ordinariè eſt magis fructuoſa. Dices: Oratio vocalis includit mentalem, & addit externum actum, & voluntatem eius, quæ poſſunt conferre ad meritum, & ſatisfactionem, ergo præferenda eſt. Propter hoc Nauarrus in Enchir. de Orat. cap. 18. num. 104. cenſet orationem vocalem, attentè factam meliorem eſſe purè mentali.

Nauarr. Oratio purè mẽtalis præferenda vocali mixtæ. *Caſſianus.*

Nihilominus reſpõdetur contrarium verius eſſet, vt docet Abbas Iſaac apud Caſſianum Collat. 9. cap. 35. & 36. & communiter Patres ſentiunt. Et ipſe Nauarrus ibidem adeo conſulit orationem mentalem, vt dicat, vix poſſe vocalem fieri ſine aliqua culpa, niſi inchoëtur ab aliqua mentali, & aliquoties repetatur, præſertim quando is, qui voce orat, ſignificationem verborum non intelligit. Ratio denique eſt, quia ceſſatio ab actione externa liberiorem relinquit mentem ad recogitandum attentius, & intenſiorem affectum eliciendũ, ideóque ex hac parte vtilior eſt per ſe loquendo.

Oratio mentalis laborioſior, & vtilior vocali. *Bonau.*

Eſt etiam ordinariè difficilior, & corpori laborioſior, vt notat Bonauentura in dicto Proceſſu 7. Religionis, & eſt experiẽtia ſatis notum, quia corpus magis reuocatur à ſenſibus in mentali exercitatione, & quodammodo ſupra ſe eleuatur, & ideo illud externum otium cum maiori attentione interna corpus ipſum magis affligit. Præterea cõſulitur hęc oratio, quia multum illuminat animas in his, quæ ad Deum, & ſalutem pertinent, & præparat illas ad vincendas tentationes, & pericula peccatorum euitanda; cum ergo hæc vtilitas, & fructus ad omnes fideles pertineat, omnibus conſulenda eſt hæc oratio: maximè verò his, qui ratione ſtatus maiorem perfectionem, & vitæ puritatem profitentur.

9\. Vltima aſſertio. Mẽtalis oratio licet ſit in conſilio, tamẽ ad omnes pertinet.

Ex his colligitur, orationẽ mentalem, quantùm eſt ex ſe, ad omnes fideles cuiuſcumque ſtatus ſint, pertinere poſſe, id eſt, ab omnibus exerceri poſſe, & omnibus proponi debere tamquam aptiſſimum medium, & moraliter neceſſarium ad vitæ puritatem, quod cum proportione cum quolibet perſonarum ſtatu coniungi poteſt. Itaque licet dicatur eſſe in conſilio, vt excludatur proprium, & rigoroſum præceptum; non tamen eſt ex his conſiliis, quæ conſtituunt diuerſum ſtatum inter fideles, vel ad determinatum ſtatũ pertinent, ſed ex his, quæ omnibus accommodari poſſunt, vt ſunt opera miſericordiæ frequenter exercere, Sacramenta freque͂ter recipere, & ſimilia. Ita de hac oratione ſenſit etiam

Nauar

Nauarr. Nauarrus in Enchir.de Orat.cap.18.num.40.& ſequentibus. Quamuis enim indiſtinctè nunc de mentali,nunc de vocali oratione loquatur, tamen de mentali intelligit, cùm dicit: *Deberemus omnes orare, ſaltem pauxillum in lecto ſtatim à ſomno experrecti.* & iterum: *Deberemus manè ſurgere, & in ſurgendo aliquantiſper orare.* Ratio verò eſt, quia ſicut fides omnibus communis eſt,ita & conſideratio rerum fidei omnibus debet eſſe communis, & quia ſicut fides eſt fundamentum,& quaſi radix iuſtitiæ, ita conſideratio myſteriorum fidei eſt magnum adiumentum ad conſeruandam, & augendam iuſtitiam,quo adiutorio omnes indigẽt.Item nullus, vel propter imperitiam,vel propter occupationem excuſari poteſt,quia omnibus poteſt accommodari,vt dicemus in cap.ſequenti.

CAPVT V.

Quomodo morales circunſtantiæ in vſu orationis mentalis communiter obſeruandæ ſint.

1. Orat.mẽtalis circũſtantiæ.

HÆc quæſtio valdè neceſſaria eſt ad praxim huius orationis, & ad explicandam vltimam aſſertionem in fine præcedentis cap. illatam, hanc orationem ad omnes homines pertinere.Nam cùm non omnes eiuſdem ſint capacitatis,otij,vel negotij, nec omnes habeant eandem loci commoditatem, ideò diſcurrendo per has circunſtantias, neceſſarium eſt exponere, quid ſecundum ſe neceſſarium ſit, vel expediat, vt hæc oratio rectè fiat, & quomodo vnicuique accommodanda ſingula ſint iuxta vniuſcuiuſque capacitatem.Sunt autem morales circunſtantiæ,Perſona,Tempus,Locus,Finis, Mareria,ſeu quid,vel circa quid,modus, & quibus auxiliis,per quas breuiter diſcurremus.

2. 1.Aſſertio. Ex parte orãtis nulla peculiaris conditio eſt neceſſaria.

Primò ergo ex parte perſonæ orantis nulla videtur peculiaris conditio, vel qualitas neceſſaria, loquendo de tota latitudine orationis mentalis, omnis enim homo potens vti ratione,& fide capax eſt alicuius gradus orationis,licèt non ſinguli ſint apti ad omnes,vt per ſe conſtat,& probat ratio facta. Applicatio autem ſingularum perſonarum ad hunc,vel illum orationis modum, ad prudentiam ſpectat, vt ex dicendis poterit aliqua ex parte intelligi.

3. Obiectio. In peccati mortalis ſtatu an hac oratione indigeat. Peccatores maximè hac oratione indigent.

Solùm videri poteſt ad hoc exercitium ineptus, qui eſt in ſtatu peccati mortalis; tum quia hæc oratio eſt quoddam colloquium cum Deo, peccator autem indignus eſt tali colloquio; tum maximè quia peccatum mortale impedit, ne quis practicè conſideret res pertinentes ad ſalutem, & illi ſtatui repugnantes. Reſpondeo, imò peccatores maximè indigere hoc exercitio, & interna conſideratione ſui miſeri ſtatus,& periculi,in quo verſantur, & diuinę bonitatis,ac fœlicitatis æternæ,vt ad deſerendum illum ſtatum excitentur. Duobus autem modis poteſt aliquis in peccato eſſe.Primò,tantùm habitualiter, quia illud commiſit, & non deleuit, nec deteſtatus eſt. Secundò,quia eſt in actuali,vel virtuali complacentia illius.Prior ſtatus per ſe non repugnat cum hoc exercitio, quia libro ſuperiori oſtendimus,poſſe peccatorem orare Deum,& colloquia cum eo miſcere, ſi cum debita humilitate, & reuerentia id faciat, ergo multò magis poterit de rebus diuinis, & æternis meditari, & paulatim ad illas affici. Et licèt peccatum ex ſe videatur homines retrahere ab hac conſideratione, quodam modo verò per occaſionem, ad illam prouocat A propter maiorem indigentiam, & neceſſitatem talis perſonæ, & ideo talis peccator omnino incitandus eſt, & prouocandus ad hoc exercitium, ita tamen,vt accommodatè ad ſtatum ſuum illo vtatur,vt ſtatim attingemus.Alter verò peccator valde indiſpoſitus eſt ad hoc orandi genus, & quandiu affectum non reliquerit,vix poteſt fructuosè,& practicè ad hoc exercitium applicari:ſed nihilominùs non eſt omnino incapax, quia non ſemper eſt in illo actuali affectu prauo. Et ideo etiam poteſt, & debet interdum ad ſe redire, ac æterna conſiderare, vel malum,in quo verſatur: nam hæc eſt via, qua maximè induci poteſt ad illum affectum mutandum,interueniente diuina gratia,quæ conſiderationem promouet,quam inſpirat,ſi homo illi,vt B debet,cooperetur.

4. Oratio dupliciter fieri ſolet, continuè, & diſcretè.

Secunda eſt circunſtantia Temporis,quæ ſecundo loco proponebatur, circa quam obſeruandum eſt, duobus modis poſſe orationem mentalem eſſe in vſu,primum vocare poſſumus durabilem,& permanentem,& quaſi ex inſtituto,alterum quaſi per occaſionem,& in tranſitu.Prior modus eſt,quando aliqua hora diei,vel notabilis pars eius ad mentaliter orandum,vel meditandum aſſignatur,ceſſando ab omnibus aliis actionibus externis, & motionibus ſenſibilium obiectorum externorum, ſolis interioribus actibus vacando.Alter modus eſt,quando in ipſiſmet actionibus & occupationibus externis mens ipſa ad momentum ſubtrahitur, & ad Deum aſcendit,vel ad ſe,ſuáque peccata conuertitur, C vel aliquid ſimile operatur. Omnis enim ſimilis interna motio ad mentalem orationem pertinet,vt nunc de illa loquimur.

5. Diſcreta oratio nullis occupationibus circunſcribitur.

Et in hoc quidem poſteriori modo non interuenit illa difficultas,quæ ex defectu temporis,& multitudine occupationum obiici ſolet,nam cum quacunque actione,& occupatione miſceri poteſt hæc oratio,magis,vel minùs frequenter pro capacitate perſonæ,& occupationis.Semper tamen poteſt aliquoties fieri,quia nullus eſt tam ineptus, qui non poſſit ad hoc facilè inſtrui, & induci, ſi velit, nec occupatio poteſt eſſe tam vehemens, & continua (moraliter loquendo) quin permittat huiuſmodi mentis receſſus, vel fugas, ad aliquid altiùs amandum,vel conſiderandum breuiſſimè, vel ad petendum D auxilium diuinum,vel ad referendum in Deũ id,quod agitur. Vnde Bonauentura dicto lib.7. de Proceſſu Religion.cap.11. *Lectionem* (inquit) *ſæpe interrumpat oratio, ſicut alias actiones, vt ſemper mens ad Deum eleuetur, à nobis bonum perfluere, neceſſe eſt.* Et hunc frequentem orandi modum multum commendant Patres, præſertim Chryſoſtomus hom. 79. ad Populum, vbi ait Chriſtum, & Paulum docuiſſe frequentes, & breues orationes facere: Auguſtinus Epiſt.112. cap.10. & Caſſianus collat. 9. cap.35. & lib.2. de Inſtit.monaſt.cap.10. & 14. & lib.3. cap.2. Atque hic orandi modus valdè fructuoſus eſt, non ſolùm propter meritum talium actionum,quod eſt magnum, vt notauit Bonauen- E tura lib.de Perfectione vitæ,cap.5. ſed etiam quia hæc frequens Dei memoria continet animum in officio,& ad bene operandum multùm iuuat, præter auxilium, quod impetrat, ſi petitionem habeat adiunctam.

Bonauent. Patres multùm cõmendant hunc orandi modum. *D.Chryſ. D.Auguſt. Caſſian.*

6. Hæc oratio multùm iuuatur vſu prolixæ orationis.

Erit autem hic modus non difficilis hominibus, cuiuſcumque ſtatus,& conditionis ſint,ſi & inſtructionem habeant, & ad illum applicari incipiant, & paulatim vſum acquirant.Et ſanè ſi frequentiùs populo prædicaretur, & fideles ad illum exercendum excitarentur, fortaſsè multi ex communi

plebe aliqua ſaltem ex parte illum exercerent,non ſine magno fructu. Regulariter tamen non ita eſt: tum quia deeſt inſtructio,& admonitio,tum etiam quia ordinariè ſupponit animum benè affectum circa ſpiritualia,& illa magis curantem quàm temporalia; requirit enim internam curam,& ſollicitudinem, quæ memoriam excitet, hæc autem niſi oriatur ex affectu,durabilis non eſt.Vnde etiam hic modus frequenter orandi per momentaneos actus ſupponit alium vſum quietæ,& perſeuerantis orationis,ex qua naſcatur illa iugis memoria, ſicut ex habitu naſcuntur actus,& ex ardẽti calore ex præſentia ignis concepto,manent reliquię,& quaſi veſtigia eius, etiam multo tempore poſt ſeparationẽ ignis,vt tractat Dionyſius Carthuſianus de Perfectione charitat.art.44. Et ita moraliter loquendo, neceſſe eſt ad alterum orandi modum recurrere,& pro aliquo deſignato tempore ab aliis actionibus vacuo, conſiderationi, ſeu orationi vacare,vt rectè monuit Bonauentura loco citato,& cõſuluit optimè Auguſtinus in libro ſentent. Proſp.qui habetur in fine tertij tomi ſentent.218.dicens: *Qui otioſus, & quietus non cogitat Deum, quomodo inter actus multos,& laborioſa negotia de illo poterit cogitare? Meditetur ergo, quæ Dei ſunt fidelis, cùm vacat, & benè operandi ſubſtantiam quærat,ne in actione deficiat.*

Dionyſ. Carth.

7. 2.Aſſertio. Ad durabilem orationẽ nulla eſt determinatio tẽporis, nec ex præcepto,nec ex conſilio:matutinum tamen eſt aptius.

Hoc autem tempus, vt ad tacitam difficultatem reſpondeamus, non habet certam determinationem pro omnibus,non ſolùm ex præcepto, vt dixi, verùm etiam nec ſub conſilio, quia neque omnes ſunt æquè capaces, nec ſtatus ſunt eiuſdem rationis,neque actiones,vel occupationes. Non tamen poteſt eſſe tam actuoſa vita,quæ non relinquat aliquod tempus diei vacuum, in quo poſſit homo in aula mentis de Deo, & de ſeipſo, & de actionibus ſuis recogitare,& bona proponere, ac recta ordinare. Hoc autem tempus aptiſſimum eſſe ſolet matutinum,cùm primùm homo de lecto ſurgit, iuxta illud Pſalm.62.*In matutinis meditabor in te*, & Pſalmi 87. *Et mane oratio mea præueniet te,*vnde Ambroſius libro de Cain, & Abel, cap.8. *Habes* (inquit) *alibi,vt ſolis ortum oratione præuenias, occurre (inquit) ad ſolis ortum.* Indicant verba Sapientis, Sap.16. *Quod enim ab igne non poterat exterminari, ſtatim ab exiguo radio ſolis calefactum tabeſcebat, vt notum omnibus eſſet, quoniam oportet præuenire ſolem ad benedictionem tuam, & ad ortum lucis te adorare.* Sic etiam in Pſal.118.dicitur:*Præueni in maturitate,& clamaui.* Quod ſtatim explicatur, *Præuenerunt oculi mei ad te diluculo,vt meditarer eloquia tua* Vbi Ambroſius ſermon.19. elegantiſſimè idem proſequitur: & inter alia, *An neſcis*(inquit)*ô homo,quòd primitias cordis,ac vocis quotidie Deo debeas?*

Pſalm.87. Ambroſ.

Oratio ſolis ortum præueniat.

Pſal. 118.

8. Probatur quoad 2.partem aſſertio.

Quibus verbis primam rationem huius temporis indicat, quàm libro etiam Inſtit. virginis his verbis expreſſit; *Bona oratio, quæ hominem ſeruat, vt primò à diuinis inchoëmus laudibus*, & ideo fortaſſe Eccleſi.c.39. de iuſto dicit,*Cor ſuum tradidit ad vigilandum diluculo, ad Dominum, qui fecit illum.* Prouerb.8.ait Sapientia,*Qui mane vigilant ad me, inuenient me.* Vnde Dauid ait Pſalmo 5. *Mane exaudies vocem meam.* Vbi D.Chryſoſtomus: *Ab initio (inquit) diei dabat Deo primitias. Oportet ad gratias Deo agendas ſolem præuenire,& ante ortum lucis interpellare os.* Denique eſt illud tempus eſt aptiſſimum, quia tunc debet homo omnia ſua in Deum ordinare. Alia moralis ratio eſſe poteſt, quia tunc eſt corpus meliùs ad hoc exercitium diſpoſitum. Tertia, quia poſtquam homo incipit diſtrahi externis actionibus, vix ſolet inuenire tempus ad orationem aptum, niſi vel ipſemet ſtatus perſonæ ſit vitæ contemplatiuæ, & ſecum afferat hanc obligationem, vel affectus, & propoſitum ſit adeo efficax,vt occurrentes difficultates vincat. Vnde, quia hoc paucorum eſt, optimum conſilium eſt, ſtatim ſummo mane præuenire.Et hoc modo vix poterit aliquis excuſari propter multitudinem occupationum externarum, ſi velit ita vitam ſuam moderari, & diſponere, vt ſobriè, temperatè, ac piè viuat. Eo vel maximè quòd oratio ipſa,ſi vſus eius, ſuperatis in principio difficultatibus apparentibus, inchoëtur, & in eo perſeueretur, ipſa (vt ſic dicam) ſibimet lucratur tempus, dum ſuperfluas, & inutiles occupationes vitare docet, eiſque non ſe nimium implicare, vt latè tractat Gregorius libro 23. Moral. cap.10. aliàs 12. Reliqua verò, quæ ad huius circunſtantiæ menſuram præfiniendam ſpectant, magis conſilio, & prudentia indigent, quàm doctrina. Non omittam tamen aduertere inter officia orationis mentalis meritò computari internam conſcientiæ examinationem, quæ hominibus huic orationi deditis familiaris eſſet debet, & ad minimum ſemel in die fieri:& ad illam nocturnum tempus eſſe magis opportunum, vt infrà tractando de ſtatu Religionis latiùs dicemus: & interim videri poteſt Cæſarius homil.31.

Primitiæ diei Deo dandæ.

Cõmoditas orationis matutinæ.

Conſcientiæ examinatio pars orationis mẽtalis.

9. 3.Aſſertio. Nullus locus ex ſe eſt ineptus ad orationem mẽtalem.

Tertia circunſtantia eſt locus aptus, de qua circunſtantia, quod attinet ad materiam moralem, certum eſt, nullum locum,quantumuis ſordidum, & vilem, ſeu infimum, eſſe ex parte ſúa ineptum ad mentalem orationem. Itaque licèt de oratione vocali ſit aliqua controuerſia, an pendeat aliquo modo ex qualitate loci, vt honeſte fiat; de mentali nulla eſt, ſed vbique poteſt ſanctè fieri, quantùm eſt ex parte loci. Ita docuit D. Thomas in illud 1.Timoth.2.*Volo viros orare in omni loco,*lectione ſecunda,vbi quoad mentalem orationem hoc vult intelligi ſine vlla limitatione,*licèt ad exhibenda* (inquit) *externa orationis ſigna, non omnia loca ſint accommodata: ſed oporteat, vel ſcandali, vel publicæ ædificationis rationem habere.* Sic dixit ibidem Anſelmus, *in omni loco orandum eſſe, quia Deus vbique eſt.* Chryſoſtomus verò homil.79. ad Populum, *in foro etiam, & in medio ſtrepitu, & clamore hominum* (ait) *orandum eſſe mentaliter Deum*, & concludit: *Templum es,ne locum quæras.* Quomodo etiam dixit Bernardus in lib. Medit. *Vbicumque fueris,intra teipſum ora,ſi longè fueris ab oratorio, ne quæras locum, quoniam ipſe locus es.* Quem retulit Gloſſa in Clementina prima, de Reliq. & vener. Sanct. verb. *Orationem*, verſus finem: & Nauarrus dicto Enchir. cap. 5. num.2. & 5. Et ratio reddi poteſt, quia oratio mentalis per ſe ſpiritualis eſt; vnde non pendet quoad ſuam honeſtatem, à conditione corporalis loci. Item, quia vbique optimum eſt Deum amare, colere,reuereri, & gratias ei agere, vt etiam in præfatione Miſſæ dicitur. Atque hoc quidem maximè locum habet in illo modo mentaliter orandi per breues, & frequentes aſcenſiones cordis ad Deum, quas iaculatorias orationes vocant, hæ namq; cùm non requirant permanentem attentionem, non ſolùm ex natura talium actionum, ſed etiam ex parte noſtra accommodatè fieri poſſunt in omni loco. At verò diuturna, & quieta oratio licet ex parte ſua non determinet peculiarem loci conditionem,ex parte noſtra requirit ſaltem locum ſolitarium,& quietum, vt D.Thomas in loco citato notauit.

Probatur auctoritate.

D.Anſel. *D.Ioann. Chryſoſt.* *D.Bern.* *Gloſſ.* *Nauarr.*

Probatur ratione.

Oratio quieta, & diuturna requirit locum ſolitarium. *D.Thom.*

10. Quocirca licet per ſe non poſtuletur ſpecialis conditio

Ad remouenda impedimenta neceſſaria ſpecialis loci conditio.

conditio loci, vt honeſto, ac debito modo fiat oratio, nihilominus ad remouenda impedimenta, ex parte hominis neceſſaria eſſe poteſt. Et hoc modo dicebat Chriſtus Dominus Matth. 6. *Cùm oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio, ora Patrem tuum.* Quod ſine dubio ad litteram intelligitur etiam de loco materiali, vt ibi Theophylactus notat, & Chryſoſtomus homil. 8. in primam ad Timoth. Verum tamen eſt, non id tunc conſuluiſſe Chriſtum propter commoditatem quietè orandi, ſed ad ſignificandum affectum, & rectam intentionem, quam in orando habere debemus, vt ſoli Deo placeamus, & illum colamus, non vt ab hominibus videamur; nam ad hoc etiam vtile eſt, ſecretè orare, & in cubiculo clauſo. Nam licet ſuis temporibus, & modis etiam publica oratio vtilis ſit, B & interdum neceſſaria; fieri tamen debet ex eadem intentione placendi ſoli Deo, & tunc perinde fit, ac ſi in clauſo cubiculo fieret, vt Chryſoſtomus ibi homil. 19. notauit. Nihilominus tamen ſententia Chriſti vera eſt, & locum habet in negotio, de quo tractamus, nam ſi commodè poteſt locus aliquis ſecretus, & ſegregatus ad orandum inueniri, eligendus eſt, qui locus nomine cubiculi clauſi ſignificatur. Sic de Petro legimus, aſcendiſſe in ſuperiorem partem domus ad orandum, Actorum 10. & ſimile eſt Iob. 3. Iudith. 8. & 9. Et in hoc ſenſu dixit Iſidor. lib. 3. Sentent. cap. 7. *Oratio priuatis in locis opportuniùs funditur, maiúſque obtentum impetrat, dum, Deo tantùm teſte, depromitur.* Quod ſi huiuſmodi locus deſit, quilibet ſolitarius locus erit C cubiculum clauſum: ſicut Chriſtus orabat in montibus, & deſerto, Marc. 6. Luc. 21. & de Iſaac, & Iacob legitur Geneſ. 24. 26. At verò vbi omnino hæc commoditas deeſt, non propterea omittenda eſt oratio, ſed quilibet locus ſufficit. Maius enim incommodum eſſet orationem omittere, quàm loci incommoditatem ſuſtinere.

D. Chryſoſt.

Act. 10. Iob. 3. Iudith. 8. & 9.

Mar. 6. Luc. 21. Geneſ. 24.

11\. Allegorica verborum Chriſti interpretatio auctoritate Patrũ firmatur, & inter loca externa, Eccleſia præfertur.

Debet ergo tunc mens ſeſe colligere, vt poterit, etiam ſi aliquo modo aliorum ſtrepitu, vel rumore impediatur. Et ſic multi Patres exponunt dicta Chriſti verba allegoricè de cubiculo cordis, vbi Deus à nobis orandus eſt mente, clauſo oſtio oris, vel ſenſuum, ac remotis aliis cogitationibus, quantum in nobis fuerit, vt tradunt Chryſoſtomus ſuprà, & auctor imperfecti homil. 13. Hilarius can. 5. D in Matth. Auguſtinus Conc. 2. in Pſal. 33. Ambroſius lib. 6. de Sacramentis, cap. 3. Bonauentura lib. de Perfectione vitæ, cap. 5. & ex Caſſiano idem retulit Gloſſa citata in Clement. prima de Reliquiis, & vener. Sanct. habetur Collat. 9. capite 34. Notat etiam alia Gloſſa in cap. *Per Simoniam.* diſt. 41. Vbi textus Concilij Gangrenſis ait, *Pietatem in priuatis domibus non concludentes*; non tamen damnat orantes in priuatis domibus, ſed eos, qui reprehendebant orationem publicam, vel in Eccleſia factam; quod erroneum eſt, vt aliàs diximus, & in ſequentibus dicemus. Quapropter ſi publicus locus eligendus eſt, præferenda eſt Eccleſia, quæ locus eſt ſacer, & per ſe ad omnem orationem deſti- E natus; nam licèt oratio mente fiat, homo, qui orat, corporalis eſt, & ratione loci iuuari poteſt ſpecialiùs à Deo, vel etiam exaudiri; tamen conſiderata fragilitate humana, locus ſecretus, & remotior ſolet eſſe commodior. Nunquam ergo impedietur omnino hæc oratio propter loci penuriam, ſed prout occaſio tulerit, prudentis arbitrio eligendus eſt.

D. Chryſoſt. Auctor imperfecti. *D. Hilar. D. Auguſt. D. Ambroſ. Bonauent. Caſſian. Gloſſ. Concil. Gangreſ.*

Eccleſia eſt locus publicus, & præferẽdus aliis locis ad orãdum deputatus.

12\. Quarta aſſertio.

Ex his facile eſt de aliis circumſtantiis dicere: inter quas principalem locum tenet finis: circa A quam circũſtantiam aduerto, in hoc mentali exercitio habendam eſſe rationem non tantùm boni, & honeſti finis in generali, prout neceſſarius eſt in omni bona oratione, & operatione, qualis in præſenti eſſe debet, vel cultus, & gloria Dei, vel ſpiritualis profectus operantis, vel alius ſimilis; ſed maximè obſeruandum eſſe, vt aliquis peculiaris fructus ſpiritualis per talem orationem quæratur. Semper enim aliquis ſcopus huiuſmodi præfigendus eſt oranti mentaliter, vt reliquas omnes circumſtantias, vel conditiones orationis tali fini accommodet. Eſt enim præ oculis habendum, mentalem orationem, de qua hic præcipuè tractamus, non aſſumi tantùm propter eos effectus, quos communes habet cum oratione vocali, vt ſunt, impetrare, ſatisfacere, mereri, de quibus in præcedenti libro dictum eſt, ſed aſſumi etiam propter ſpirituales vtilitates, quas habet ad virtutes acquirendas, vel exercendas, præſertim ad dilectionem Dei, compunctionem, &c. Hic ergo fructus poteſt eſſe multiplex, & ideo expedit aliquem determinatum ſibi præfigere, & ad illum accommodare alias orationis circumſtantias.

In oratione mentali non ſolũ generalis finis, ſed etiam particularis proponi debet, ad quem ſcilicet omnes aliæ circumſtantiæ dirigantur.

13\. Duo cauenda ſunt circa finẽ particularem.

In hoc autem fine ſibi præſtituendo, ſeu intendendo, duo extrema cauenda ſunt: vnum eſt, vt homo non omnino in incertum tendat, & vagam (vt ſic dicam) vel generalem tantùm intentionem orandi, vel cogitandi de rebus diuinis habeat: ſic enim frequenter fiet, vt vel variis, & peregrinis cogitationibus agitetur, & omnino diſtractus ſit, vel certè vt veluti caſu, & fortuito in hunc vel illum motum, aut cogitationem incidat, & ex vna in aliam tranſeat, cum paruo, vel nullo fructu: oportet ergo, vt peculiarem finem, & fructum ſibi præfigat, vt verbi gratia compunctionem cordis, vel Chriſti imitationem, vel deſiderium, & efficax propoſitum alicuius certæ virtutis, vel alicuius practicæ veritatis intelligentiam affectiuam, vel aliquid ſimile. Alterum verò extremum eſt, ne quis accedat adeo affectus, & addictus intentioni ſuæ, ac deſiderio, vt reſiſtat aliis inſpirationibus, vel motionibus bonis, quas ſæpè Spiritus ſanctus homini nihil minus antea cogitanti offert, ſed ſe facilè mobilem præbeat motioni diuinæ, probando tamen ſpiritus, an ex Deo ſint. Vnde regulariter, ac ordinariè loquendo inſiſtere quis debet, vt conſiderationem ſuam, & mentalem orationem ad ſcopum prius præſtitutum dirigat, interdum verò, ſi Deus alio moueat, reſiſtendum non eſt.

In oratione mentali certus aliquis finis præfigendus eſt.

14\. Quinta aſſertio. Ex determinatione finis, quæ futura ſit materia orationis mentalis oſtenditur, eadémque recenſetur.

Ex determinatione verò huius circũſtantiæ, aliæ omnes præfiniendæ ſunt. Nam hinc colligendum eſt, quænam futura ſit orationis materia, quæ in præſenti appellari poteſt circumſtantia quid, vel circa quid. Eſt enim oratio mentalis, quaſi lumen quoddam, oſtendens, quid amandum, quídve fugiendum ſit, indicánſque viam veritatis, practicè inducens ad illam amplectendam, & exercendam, & ideo iuxta terminum intentum, oportet lumen illud applicare ad illam materiam, in qua illæ veritates manifeſtantur, quæ ad illum terminum ducunt. Multiplex enim eſſe poteſt meditationis, ſeu internæ recogitationis materia, nimirum Deus, & eius bonitas, ac beneficia, promiſſiones, comminationes, Chriſtus, & omnia myſteria vitæ, mortis, ac glorificationis eius, Sanctorum exempla, propria peccata, & miſeriæ, aliáque huiuſmodi, ex quibus quædam apta ſunt ad excitandum amorem, alia ad timorem, quædam ad dolorem, alia ad gaudium, & ſic de aliis affectibus,

Materia meditationis eſt multiplex.

ideóque iuxta peculiarem ſcopum intentum, & iuxta diſpoſitionem orantis, materia eligenda eſt. Ad quod neceſſarium eſt prudens arbitrium, & conſilium, vt ad finem capitis generaliter dicam.

15. *Sexta aſſertio, oratio debet fieri humiliter, fidenter, purè, ac conſtanter.*

Sexta circumſtantia præcipuè ſpectans ad honeſtatem humani actus, eſſe ſolet modus, id eſt, vt debito modo fiat, quæ maximè in hoc opere neceſſaria eſt, vt cum fructu, & ſine periculo fiat. Ad hanc circumſtantiam pertinet, vt hæc oratio humiliter, fidenter, purè, & inſtanter fiat, vt dixit Bonauentura in Stimul. diuin. amor. capite 4. De quibus conditionibus, & multis aliis, quæ in eis includuntur, multa in ſuperioribus dicta generatim ſunt, quæ ad hanc orationem applicari poſſunt: alia verò, quæ à Theologis myſticis tractantur, in eis videri poſſunt, non enim requirunt propriam diſputationem.

16. *Dubitatio, an interruptio orationis mentalis ſit peccatū?*

Duo autem moralia dubia breuiter hic interrogari poſſunt. Vnum eſt, an in hac oratione ſit aliqua culpa, voluntariè diſtrahi? Certum eſt enim, in hac oratione neceſſariam eſſe attentionem, nam hæc conditio de intrinſeca ratione orationis eſt, vt libro ſequenti dicemus de oratione vocali, multo ergo magis eſt neceſſaria ad orationem mentalem.

Oratio mentalis ſine attētione fieri non poteſt.

At verò inter eas hoc videtur eſſe diſcrimen, quòd oratio vocalis poteſt durare quoad materialem actum externum ſine attentione, at verò mentalis oratio nullo modo durat, ſi attentio interior omnino ceſſet, quia ſubſtantia eius conſiſtit in ſolo interno actu, qui ſine attentione fieri non poteſt, nam ſi durat oratio illa in actu voluntatis, illi intendit animus, & præterea ille ſupponit actum intellectus, qui ſine attentione durare non poteſt: ſi verò duret in ſolo intellectu, debet durare in aliquo eius actu, vt infra oſtendemus, quare non poteſt abſque attentione continuari vllo modo. Ex hac igitur doctrina oritur ratio dubitandi, nam cùm aliquis voluntate diſtrahitur, voluntariè omittit, ſeu ceſſat ab hac oratione, at hoc nullum peccatum eſt, ergo diſtrahi voluntariè in hac oratione non eſt peccatum. Probatur minor, quia hæc oratio non eſt in præcepto, vt oſtenſum eſt, ergo poteſt omitti ſine culpa, ergo & interrumpi, ceſſando nunc, & iterum ad illam redeundo pro arbitrio orantis, hoc autem fit tantùm per hanc diſtractionem voluntariam, ergo non eſt in ea peccatum. Declaratur ex conuenientia, & differentia inter orationem vocalem, & mentalem quoad hanc partem: nam cùm quis orat vocaliter, in hoc ſolùm peccat ex defectu attentionis, quod externum actum orandi ſine debito actu interno exercet, ſi autem ab vtroque actu omnino ceſſet, totaliter interrumpendo orationem etiam vocalem, & in aliis actionibus occupetur, non peccat, quando alias ex ſpeciali præcepto non tenetur continuare orationem: at verò quando aliquis voluntariè diſtrahitur in oratione mentali, hoc poſteriori modo ſe gerit, & nullum actum orandi exercet diſtractus, ergo non peccat. Denique vel ille peccat committendo, vel omittendo, non committendo, quia nullum actum malum efficit (ſuppono enim diſtractionem eſſe per cogitationem de ſe non malam) nec omittendo, quia non tenetur orare, ergo.

17. *Reſpōdetur primò in modo orādi, veluti tranſeunter, meritorias eſſe interruptiones.*

Hæc interrogatio habet propriè locum in illa oratione mentali, quæ pro aliquo certo tempore, durabiliter, ac permanenter fit: nam de oratione illa tranſitoria, quæ per actus quaſi momentaneos fieri ſolet, non eſt dubium, quin abſque vlla culpa, imò cum magno merito fiat interruptio, & tranſitus à breui, & iaculatoria oratione ad aliam cogitationem, & rurſus à tali cogitatione ad motum alium orationis, quia ille eſt quidam motus diſcretus mentis, prudens, ac rationabilis, & nullam habet deformitatem, vt diſcurſus antea factus probat. De oratione verò altera permanente, eſt vlterius aduertendum, duobus modis poſſe fieri interruptionem illam, & volūtariam diſtractionem. Primò ex perfecta conſideratione, & rationabili cauſa, vt verbi gratia, ſi tempore orationis occurrat occaſio, vel loquendi cum alio, vel dandi aliquod reſponſum, vel attendendi ad aliquid, quod tunc occurrit tanquam neceſſarium, aut valdè conueniens. Et tunc, ſi interruptio fiat cum debita reuerentia ad Deum, poterit fieri ſine culpa, vt diſcurſus etiam factus probat. Addo verò in hoc puncto, regulariter hoc non fieri ſine ſpirituali incommodo, quia ſolet hoc modo magna ex parte impediri fructus orationis. Et ideo qui deſiderat fructuosè orare, cauere debet huiuſmodi occaſiones, etiamſi inculpabiles videantur, quia ſolent offerri ex Dæmonis induſtria ad orationis fructum impediendum.

Alio verò modo fieri poteſt hæc interruptio, & diſtractio ex quadam animi leuitate, vel negligentia, nam ex vna parte habet homo voluntatem continuandi orationem, & ad hunc finem in tali loco, & tali modo, & pro tali, ac tanto tempore aſſiſtit in conſpectu Dei particulari intētione ſua, quam non retractauit, vel non habuit rationabilem cauſam retractandi; nihilominus aliunde eſt negligens in attendendo, vel voluntariè alias cogitationes miſcet, & ab illo exercitio alienas. Et hoc dicimus, non fieri ſine culpa, ſolùm tamen veniali, ſecluſo contemptu. Et ſanè id non fieri ſine culpa, magnum argumentum eſt, quòd ſtatim præ ſe fert deformitatem, & quòd omnes pij, timentéſque Deum, ibi culpam agnoſcunt, & eam timent, & de illa ſe accuſant. Deinde quia id non fit ſine irreuerentia erga Deum, nam licèt homini ſit liberum orare, vel non orare, tamen poſtquam in conſpectu Dei ad loquendum cum illo conſtituitur, & ſe gerit in habitu, diſpoſitione, ac modo tanquam continuans ſermonem cum illo, & exiſtens in præſentia eius, ſine dubio eſt aliqua irreuerentia, leuiter ad alia diuerti, & iterum ad ſermonem cum Deo, vel ad conſiderationem reuerti. Deinde ordinariè ſolent tales cogitationes eſſe, vel per ſe noxiæ, vel otioſæ, vel ſaltem impediētes valde fructum, & feruorem orationis, ergo non fit hoc voluntariè ſine aliqua culpa. Imò videtur ibi concurrere multiplex ratio culpę, ſcilicet alicuius irreuerentiæ diuinæ contra virtutem religionis, & cuiuſdam nocumenti ſpiritualis contra bonum proprium, & otioſitatis, vel alterius malitiæ, quam de ſe ſolet talis cogitatio habere. Præterea, poteſt hoc confirmari, quia oratio vocalis etiam ſi non ſit ſub præcepto, non interrumpitur ſine aliqua culpa, quando id fit ſine rationabili cauſa, & alia actio, aut verba interponuntur propter inconſtantiam, & leuitatem animi, & nonnullam irreuerentiam. Eadem autem ratio in præſenti locum habet: quamuis enim mentalis oratio per ſe non videatur habere illam vnitatem, nec poſtulare illam continuationem, quam petit oratio aliqua vocalis, nihilominus moraliter cōſiderando orationem mentalem cum tali intentione, ac modo inchoatam, & in ipſomet habitu, & geſtu corporis virtute continuatam, habet ſufficientem vnitatem, vt illa diſtractio,

18. *Reſpondetur ſecundò, in oratione permanente interruptionē plerumque eſſe culpabilem.*

In his orationibus mētalibus diſtractio ſine culpa nō fit.

Multiplex ibi culpa reperitur.

Cæſar. D.Hieron. Oratio quomodo ſit ſine intermiſſione.

diſtractio, & interruptio habeat rationem irreuerentiæ, & culpæ, vt rectè declarat Cæſarius hom. 33. tom.2. Biblio. & huc ſpectat illud Hieronymi ad Ruſti. Epiſt.4. *Oratio ſine intermiſſione, vigil ſenſus ſit, nec vanis cogitationibus patens.* Vbi obiter notari poteſt expoſitio non contemnenda illius conſilij, vel præcepti, *Sine intermiſſione orate.*

19. Diſtractio inuoluntaria tria requirit.

Hæc autem intelligenda ſunt de diſtractione voluntaria, nam interdum, ac ſæpe eſt inuoluntaria, & tunc magis eſt paſſio, quàm actio, ac ſubinde ad culpam non imputatur. Vt autem omninò inuoluntaria cenſeatur, tria videntur neceſſaria. Primò, vt à principio quis accedat ad orationem cum intentione attendendi, & non admittendi peregrinas cogitationes, & quod in ea voluntate virtute perſeueret, & ſaltem illam directè non retractando. Secundò, vt quàm primum aduerterit ſe eſſe diſtractum, & de rebus aliis cogitare, illas relinquat, & ad ſuum redeat inſtitutum; nam ſi aduertendo, perſeuerat in alia cogitatione, iam prius propoſitum mutat, & in hac pugna oportet hominem perſeuerantem eſſe, vt in hoc exercitio poſſit aliquid proficere. Tertiò, valdè expedit ante orationis tempus, ita præparare animum, vt auferantur occaſiones morales huiuſmodi euagationis animi, ac mentis, quod frequentiùs pertinet ad conſilium; poterit verò eſſe neceſſarium etiam ad honeſtatem moralem orationis, ſi occaſio ſit adeo proxima, vt homo omnino imparatus ad orandum accedens, moraliter non poſſit attendere, de quo videri poteſt optimè Caſſianus Collat.9.cap.2. Collat.10.cap.11.12.13. & Collat. 14.cap.13.& 14.

Caſſian.

20. Dubitatio, an certus aliquis corporis habitus requiratur.

Altera dubitatio circa eandem circumſtantiam eſſe poteſt de modo ſeruando in exteriori geſtu, vel habitu corporis in huiuſmodi oratione mentali, an ſcilicet, vt honeſtè, vel conuenienter fiat, aliquid peculiariter obſeruare neceſſarium ſit? Videtur enim non eſſe, quia hæc oratio non exercetur per corpus, ergo dummodo mens attendat, ſuáſque operationes interiùs exerceat, corporis poſitio, ſeu diſpoſitio nihil refert. Atque ita videtur docuiſſe Chryſoſtomus homil.79. ad populum dicens; *Non tam voce opus eſt, quàm cogitatione, neque tam manuum extenſione, quàm animi intentione, neque figura, ſed intellectu.* Et infrà: *Licet genua non flectas, neque percutias pectus, nec in cœlum manus extendas, ſi mentem tantùm feruentem exhibeas, orationis perfectionem conſummares.*

D.Ioan. Chryſoſt.

21. Reſpōdetur in oratione mentali illū corporis habitum requiri, qui reuerentiam, & humilitatem ſignificat.

Dicendum nihilominus eſt, quamuis mente tantùm, & ſecretò orandum ſit, oportere in exteriori habitu, & geſtu corporis eum modum ſeruare, qui reuerentiam, ſubiectionem, & humilitatem animi ſignificare ſolet: & hanc eſſe veluti generalem regulam per ſe obſeruandam; ex cauſa verò prætermitti poſſe, & quaſi diſpenſari, vt ſine peculiari corporis poſitione, aut geſtu oratio interior, etiam diuturna fundatur. Hæc ſententia quoad generalem regulam celligitur ex vſu Chriſti, & Sanctorum, quem nobis Scriptura refert: de Chriſto enim legimus oraſſe flexis genibus, Luc.22. Matthæus verò c.26. & Marcus c.14. addūt etiam, proſtratum in terra oraſſe, vnde veriſimile eſt, vel incepiſſe orationem genibus flexis, & poſtea feruore orationis *procidiſſe in faciem ſuam* ſuper terram, vel pro varietate affectuum nunc vno modo, nunc alio vſum fuiſſe. Alij exiſtimant, propter ſolam genuflexionem dici potuiſſe procidiſſe in terram; verūtamen quod Matthæus addit, *procidiſſe in faciem ſuā*, plus ſignificare videtur. De Stephano refertur

Luc.12. Matth.26. Marc.14. Chriſtus flexis genibus, & in terram proſtratus orauit.

A Actor.7. poſitis genibus oraſſe pro inimicis, & de Petro capite 9. flexis genibus oraſſe ad reſuſcitandum Tabitham: & de Paulo dicitur cap.20. *Poſitis genibus ſuis orauit cum omnibus illis.* Atque hûc vſum antiquiorem fuiſſe conſtat ex Daniel.6. & 3. Reg. 8. & Eccleſiæ perpetua traditione retentum fuiſſe conſtat ex multis, quæ Durantus colligit lib. de Ritib. Eccleſ. cap.24. num.20. & ſequentibus, & Caniſius in Catechiſ. tit. de Orat. quæſt.7. Quamuis autem in prædictis locis non declaretur apertè ſermonem eſſe de oratione mentali, tamen eſt ſermo de oratione abſolutè, & in multis locis veriſimile eſt, fuiſſe mentalem, ſaltem magna ex parte, vt cùm Chriſtus *prolixius orabat.* Quod autem de genuflexione dictum eſt, intelligendum eſt etiam B de aliis geſtibus, vel ſignis corporeis, humilitatem, vel ſummiſſionem animi indicantibus, vt ſunt eleuatio, vel extenſio manuum, nudatio capitis, & ſimilia, de quibus Tertullian. in Apologet. cap.30. *Illuc ſuſpicientes Chriſtiani manibus expanſis, quia innocuis, capite nudo, quia non erubeſcimus, denique ſine monitore, quia de pectore oramus*, &c. Et Hieron. ad Ruſti. Epiſt.4. *Corpus pariter, & animus tendatur ad Dominum.*

Actor. 7. & 9. & 20. Dan.6. 3.Reg.8. Durant. Caniſius. Reliqua ſigna ſummiſſionis in oratione exercenda.

22. Optima diſpoſitio ad oratione eſt adoratio præuia.

Neque refert, quòd oratio mente tantùm fiat. Primò quidem quia homo ipſe eſt, qui orat, & quamuis non oret per corpus, orat in corpore, & poteſt ſimul per corpus adorare, quando mente orat; eſt autem optima diſpoſitio ad orationem adoratio præuia. Vnde dicitur de matre filiorum C Zebedæi, Matth.20. quòd *acceſſit adorans, & petens aliquid ab eo*, iuxta quod rectè Hieronym. ad Epheſ. 3. ait: *Hæc ſpiritualiter exponentes, non ſtatim iuxta litteram orandi conſuetudinem tollimus, qua genu poſito, Deum ſuppliciter adoramus: & fixo in terram poplite, magis quod ab eo poſcimus, impetramus.* Secundò, quia licet homo mente oret; excitatur multum his ſignis externis, nam ſicut corpus compoſitum, & humiliatum eſt, ita etiam componitur, & humiliatur animus. Sic fere Auguſtinus libro de cura pro mortuis agenda capite 5. *Orantes* (inquit) *de membris ſui corporis faciunt, quod ſupplicantibus congruit, cùm genua figunt, cùm extendunt manus, vel etiam proſternuntur ſolo; & ſi quid aliud viſibiliter faciunt, quamuis eorum voluntas, & inuiſibilis* D *intentio Deo nota ſit, nec ille indigeat his indicijs, vt humanus ei pandatur animus, ſed his magis ſe ipſum excitat homo ad orandum, gemendúmque humiliùs, atquo feruentiùs. Et neſcio quomodo, cùm hi motus corporis fieri, niſi motu animi præcedente, non poſſint, eiſdem rurſus exteriùs viſibiliter factis, ille interior inuiſibilis, qui eos fecit, augetur, ac per hos cordis affectus, qui, vt fierent iſta, præceſſit, quia facta ſunt, creſcit.*

Hieronym. Auguſt.

23. Quæ corporis poſitiones aſſumi poſſint ad breues orationes, & ad longiores, quando ſecretò fit oratio.

Cùm autem variæ, & multiplices eſſe poſſint corporis ad orandum aptæ compoſitiones, vt ſtando, genu flectendo, proſtrando in terra totum corpus, & ſimiles, non poteſt regula generalis tradi, quædam præferenda ſit. Exiſtimo ta- E men ad breues orationes quamcumque poſitionem aſſumi poſſe, & interdum eſſe vtiles, quæ profundiorem humilitatem indicant, vel corpus magis exercent, vel laborioſiores ſunt, dummodò ſecretò, vel ſine aliorum nota, vel ſcandalo fiant. Ad orationes verò diuturnas & longas, vel ſtationem, vel genuflexionem adhibendam eſſe. Et quamuis aliqui Patres valdè contemplatiui ſtationem præferant, quia eleuationi, & ſuſpenſioni animi congruere videtur, vt videre licet in Bonauentura lib. de Myſt. Theol. capite 3. part.3. & Carthuſ.

Bonauent.

Carthuſ. Cæſar.

Genuflexio præferenda eſt aliis corporis cópoſitionibus.

Carthuſ.lib.primo de Contempla.a.34.tamen ordinariè conſulenda videtur genuflexio,vt latè proſequitur Cæſarius homil.34.in tom.2.Biblio.Tum quia illa videtur maximè vſitata à Sáctis Patribus, vt dixi,tum quia maioris reuerétiæ, & ſummiſſionis , ac propriæ imbecillitatis ſignum præ ſe fert, vnde magis etiam mouet, & componit interiorem affectum;tum denique quia videtur facilior ad durandum in oratione cum quiete, & ſine mutabilitate corporis , & videtur æquè apta ad quamcumque animi ſuſpenſionem, & eleuationem. Per hoc tamen non negamus,quin pro diuerſitate affectionum,vel diſpoſitionū poſſit vni perſonæ talis modus magis congruere,quàm alius , & vnumquemque poſſe eligere modum illum,quo videbitur magis ad quietem internam,& deuotionem iuuari.In hoc enim non interuenit rigoroſa præcepti obligatio , quoad particulares poſitiones , ſed ſolùm quoad generalem rationem accedendi ad Deum cum debita reuerentia.Præterea,hæc intelliguntur in oratione priuata,& ſecreta;nam ſi oratio fiat in loco publico,vbi orans ab aliis cóſpici poteſt,tunc communis modus orandi quoad fieri poſſit,tenendus eſt,vt omnis admiratio,vel murmurandi occaſio cæteris auferatur. Interdū verò accidit,vt quis velit in loco publico adeo occultè mentaliter orare,vt aliis non appareat orans,quod ſæpe cum magno merito orationis,& humilitatis fieri poteſt.Et tunc melius erit genua non flectere,nec alia ſingulari poſitione corporis vti,ſed communi,& vulgari,vt occaſio tulerit.Et in hoc ſéſu loquitur Chryſoſt. in principio allegatus : non enim negat,optimum eſſe per ſe loquendo,vti in oratione mentali ſignis corporalis cultus,& reuerentię,ſed dicit non eſſe illa ita neceſſaria, vti ab illis omnino pendeat oratio,nec eſſe relinquēdam orationem,propterea quod non poſſit corpus peculiari modo ad orandum accommodari.Quod in infirmis,vel alio modo impeditis locum habet, & ex Scriptura, & Patribus , & quotidiano vſu ita hoc conſtat , vt probatione non egeat.

In oratione publica modus communis orandi ſeruádus eſt.

Chryſoſt.

24\.

Quibus auxiliis iuuetur oratio,& per quæ media poſſint obtineri.

Vltima circumſtantia , quæ in humanis actibus conſiderari ſolet, eſt, quibus auxiliis fiant. De qua multa poſſent in præſenti actione conſiderari , ſed quæ Theologica ſunt,vel dogmatica ſatis in ſuperioribus tacta ſunt , quæ verò ſunt practica , & ad vſum magis pertinent,vſu etiam ipſo, & praxi addiſcenda relinquimus. Conſtat enim , totum hoc negotium maximè pendere ex diuinis auxiliis,quia eſt valdè ſupernaturale,& in illo ordine valdè perfectum,& ſpirituale.Illa ergo auxilia præcipuè poſtulanda ſunt,& promerenda per humilitatem,puritatem cordis , & per ipſammet frequentem , & vigilantem orationem. Præter hæc verò multum iuuare poſſunt auxilia humana , quæ duplicia diſtingui poſſunt, quædā dici poſſunt intrinſeca ipſi operanti , id eſt , quæ ipſe ſibi cum diuino auxilio præſtare poteſt,& debet,alia dici poſſunt extrinſeca, id eſt, quæ ab aliis hominibus vnuſquiſque poteſt accipere. Priori modo iuuatur homo ad hanc orationem primò , & per ſe ſuis facultatibus , & potentiis , deinde ipſo corpore , vtendo illo fortiter, & ſtrenuè ad cooperandum animę in hoc opere , & ad labores , vel tædium , vel defatigationes ſuſtinendas. Deinde multum iuuatur homo ad hanc orationem exercitio aliarum virtutum , præſertim temperantia in cibo, & potu, quæ ad opera métis in primis eſt maximè neceſſaria,deinde moderatione affectuum , innocentia vitæ , ac ſanctis operibus , quæ per manuum eleuationem ſolet in oratione ſignificari,vt dixit Chryſ. in id Pſal.140. *Eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum* ; & in hom.79. ad Pop. Poſteriori autem modo iuuari debet homo magiſterio alterius hominis, eſt enim ordinarius modus diuinæ prouidentiæ,vt homines hominibus humilientur , & per Magiſtros , vel ſuperiores illuminentur,& dirigantur,vt ab Angelis reſponſum eſſe cuidam Sancto Abbati refert Ioannes Moſcus in Prato ſpiritua.cap.199. Qui modus in hoc mentali exercitio maximè obſeruandus eſt, præcipuè quidem his,qui incipiunt,non tamen ſolis illis, ſed etiam proficientibus, & perfectis , nec tantùm indoctis, ſed etiam doctis , & ſapientibus, nam illi etiam facilè poſſunt decipi , & in ſuperbiam efferri,niſi aliis credant, & ab aliis iuuentur. De qua re videri poteſt Auguſtinus in Prolog. ad lib. de Doctrina Chriſtiana , & Caſſianus Collat. 2.cap.15. & Bernardus ſerm. primo in Conuerſ. Sancti Pauli.

Auxilia humana , quæ ad orationē conferunt.

Chryſoſt.

Homines ab hominibus iuuari, ordinarius eſt modus diuinæ prouidētiæ.

Ioannes Moſcus.

Auguſt. Caſſian. Bernardus.

CAPVT VI.

Quid ſit deuotio,quídve hac voce ſignificetur.

1\.

Deuotionis Etymologia, & ſignificatio multiplex ex D. Thom.

Deuotionem , vt ſuprà animaduerti , ponit D. Thomas 2.2.quæſt.82. vt actum religionis ab oratione diſtinctum,tamen non raro accipitur pro ſtudio, & attentione, vel perfectione orationis,vt videbimus:& ideo ſimul cum mentali oratione cōmodiùs explicabitur , nā in illa maximè exercetur, & in illa percipitur , aut ſentitur , qualiter in hac vita ſentiri poteſt.Quia verò illa vox,vt Caietanus dicta quæſt.82.art.2. notauit, multis modis accipi ſolet , dicitur enim ſeruus eſſe deuotus domino ſuo,& diſcipulus magiſtro , &c. hîc quaſi per Antonomaſiam accipitur in ordine ad Deum , cuius rationem in principio capitis ſequentis cōmodiùs reddemus. Nihílque curamus , an illa vox in tota ſua latitudine æquiuoca ſit,vel analoga,aut vniuoca:parum enim id refert,nam qualiſcumque fuerit, potuit ad hunc vſum accommodari. Deriuatur autem illa vox à verbo Deuoueo, & ideo Deuotio in Eccleſiaſtico , & Theologico vſu (quicquid ſit de rigore linguę Latinę)ſumpta eſt pro peculiari quadam propenſione animi ad Deum , & res diuinas, quod ex ipſo vſu habetur, & ex dicendis notū fiet.

2\.

Deuotio ad voluntatem per ſe primò pertinet.

D.Thom. D.Auguſt.

Quid ſit Deuotio.

Hinc ſupponimus vt certum , Deuotionem ad voluntatem per ſe primò pertinere , vt docet D. Thomas dicta quæſt.82.art.1. & habetur nomine Auguſtini lib. de ſpiritu & anim. cap.5. *Deuotio* (inquit) *eſt pius , & humilis affectus in Deum , humilis ex conſcientia infirmitatis propriæ , pius ex conſideratione diuinæ clementiæ.* Conſtat autem affectum ad voluntatem pertinere. Vnde ibidem ſubiungitur. *Affectus eſt ſpontanea quædam, ac dulcis ipſius animi in Deum inclinatio.* Et idem ſentiunt Bernardus, Ambroſ. & Bonauentura locis ſtatim citandis. Ratio verò eſt,quia Deuotio eſt voluntaria quædā promptitudo , & propenſio ad Dei cultum , & famulatum:ſed hæc pertinet ad voluntatem, nam per voluntaté inclinamur in Dei obſequium,& quaſi nos illi deuouemus,ergo. Dices, ſicut votum dicitur à vouendo, ita deuotio à deuouendo, ſed vouere eſt actus intellectus,non voluntatis : ergo & deuotio. Reſpondeo, ſi argumentū eſſet validum, deuouere idem eſſe, quod votum facere , ac proinde Deuotio & votum eſſent idem , quod conſtat eſſe falſum ; quia non omnes,qui ſunt Deuoti,vota emittunt. Licet ergo voces videātur habere analogiam quādam in Etymologia, non tamen ſunt ſimilia in ſigni

D.Bernard. Ambroſ. Bonauent.

Deuotio, & votum non ſunt idem.

ſignificando: nam votum ſignificat promiſſionem, A de qua probabile eſt, pertinere ad intellectum, certum autem eſt, propoſitum, quod ſupponit, pertinere ad voluntatem. Deuotio autem ſignificat affectum, & propenſionem voluntatis, quæ fortaſſe conſiſtit in quodam peculiari propoſito, vt mox dicemus.

3. Obiectio.

Contra hoc verò poteſt obiici, quia deuotio nihil aliud eſſe videtur, quã orationis attentio, at verò attentio ad intellectum pertinet, vt per ſe conſtat, ergo & Deuotio. Maior colligitur ex cap. *Dolentes*, de Celebr. Miſſar. vbi præcipitur Clericis recitare horas, *ſtudioſè pariter, & deuotè*, id eſt, attentè, vt omnes exponunt, quia nulla alia Deuotio eſt de neceſſitate illius præcepti. Vnde in dicto lib. de ſpirit. & anim. cap. 50. Deuotio dicitur eſſe perfectio orationis. *Deuotio* (inquit) *perficit orationem.* Imò infrà ſubiungitur, quod *oratio eſt mentis deuotio*, id eſt, conuerſio in Deum per pium, & humilem affectum; nam quia in mentali oratione attentio non videtur eſſe quid diſtinctum ab oratione ipſa, vt ſuprà dixi, ideo deuotio, & perficere orationem dicitur, & eſſe oratio ipſa. Et ſanè ſi quis conſideret multa, quæ de deuotione ſcribit Bonauentura in ſecundo tomo opuſ. in vltim. quod eſt de ſex alis Seraphim, cap. 8. planè intelliget, idem eſſe deuotionem cum mentali oratione, de qua nunc diſſerimus.

Cap. *Dolentes.*

Deuotio perficere orationem dicitur.

Bonauent.

4. Solutio.

Sed, vt dixi, licèt vſus huius vocis ſit varius, & multiplex, ideóque interdum vel pro oratione tota, vel pro attentione, aut meditatione accipiatur: tamen propriè ſignificat promptum aliquem affectum, vel in vniuerſum ad omnia, quæ ad diuinum cultum ſpectant, vel ſpecialiter ad orationem, præſertim mentalem, ſecundum totam latitudinem ſuam. Vnde in dicto cap. *Dolentes*, licet directè præcipiatur attentio in recitatione diuini officij, tamen quia illa attentio debet eſſe voluntaria, & hæc maximè exhibetur, quando homo ex magno affectu illam procurat, qui affectus deuotio eſt: ideò per illam vocem præceptum illud declaratur. Imò in rigore loquẽdo magis neceſſaria eſt in illo præcepto implendo voluntas attentè orandi, quàm attentio ipſa, quæ in intellectu eſt, illa autem voluntas quædam deuotio eſt, & qui cum hac voluntate orat, dici poteſt deuotè orare, ideóque ex alia locutione colligi non poteſt deuotionem ad intellectũ pertinere. Et eadem ratione intelligi poteſt, deuotionem perficere orationem, quia ſi voluntas eſt bene affecta, ex illa naſcitur perfecta oratio. Probabile præterea eſt, Auctorem illius libri de ſpirit. & anima ſenſiſſe, orationem pertinere ad volũtatem, & deuotionem nihil aliud eſſe, quàm feruentem quandam orationem. Vel poteſt cauſaliter exponi, orationem eſſe mentis deuotionem, quia ex affectu deuotionis conuertitur mens in Deum per orationem, itaque deuotio propriè ſumpta voluntatis perfectio eſt.

Cap. *Dolentes.*

Magis neceſſaria eſt voluntas attendẽdi, quã attẽtio ipſa.

5. Ad explicationem deuotionis tria in voluntate diſtinguuntur.

Vt autem vlteriùs explicemus, quidnam deuotio ſit in ipſa voluntate, duo, vel tria in voluntate ipſa diſtinguere poſſumus, ſcilicet, velle, promptè velle, cum guſtu, & ſuauitate velle. Hæc enim non ſemper coniuncta ſunt, ſed priora ſeparantur à poſterioribus, licèt non è contrario. Nam qui vult cum guſtu, & ſuauitate, & vult vt ſupponitur, id promptè etiam vult, nam ea, quæ ſuauiter, ac delectabiliter fiunt, facilè, & promptè fiunt. At è contrario, qui promptè vult, etiam ſi iam velit, non ſtatim guſtum, & ſuauitatem ſentit in volendo, quia poteſt illa promptitudo aliunde, quàm ex ſuauitate prouenire, vt ex habitu, aut ex cupiditate aliqua, vel alio extrinſecõ affectu: fortis enim promptè ſuffert, & caſtus tentationi reſiſtit, etiamſi fortaſſe ſuauitatem, & guſtum non ſentiant. Multò autem frequentiùs contingit, velle ſine prõptitudine, vel ſuauitate, vt conſtat experientia. Deuotio ergo tria illa videtur complecti, iuxta communem illius vocis apprehenſionem, quãdo enim quis orat, vel opera Religionis exercet ſua voluntate, non tamẽ promptè, nec cum guſtu, & ſuauitate, ſed potiùs cum difficultate, ac repugnantia, non putatur eſſe deuotus, ſi autem voluntas ſit prompta, deſit tamen guſtus, & ſuauitas, aliqua deuotio eſſe cenſetur, ſed non perfecta: quando verò omnia illa concurrunt, tunc cenſetur ſimpliciter eſſe deuotio. Videndum ergo eſt, B quidnam horum deuotio ſit, vel quomodo illa omnia ad deuotionem requirantur.

Deuotio illa tria amplectitur.

6. Caiet. cõſtituit deuotionem in qualitate actus voluntatis.

Caietanus ergo dicta quæſt. 83. art. 1. diſtinguens illa duo in affectu colendi Deum, voluntatem, & promptitudinem, dicit velle, actum eſſe voluntatis, promptitudinem autem non eſſe actum voluntatis, ſed qualitatem, ſeu modum actus voluntatis. Addítque deuotionem non eſſe ipſum velle, ſed promptitudinem eius, atque ita formaliter deuotionem non eſſe actum voluntatis, ſed modum, & qualitatem eius. Quia verò promptitudo videtur eſſe conditio omnium ſtudioſorum actuum, qui ex habitu fiunt, deuotio autem eſt propria religionis, vt D. Thomas ibi docet, ideò ſubiungit Caietanus, quòd ſicut ſimitas eſt curuitas, non tamen dicit illam abſolutè, ſed connotando talem materiam, C ſcilicet naſum: ita deuotio dicit promptitudinem non abſolutè, ſed vt eſt in affectu colendi Deum, quem affectum connotat. Atque ita exponit D. Thomam dicentem, deuotionem eſſe actum religionis, ſcilicet ratione connotati. Mouetur hac ratione, quia deuotio eſt actus religionis, ſed Religio eſt qualitas potentiæ voluntatis, ergo deuotio eſt qualitas actus voluntatis, ſeu religionis. Probat conſequentiam inductione aliarum virtutum; nam ſemper effectus, ſeu actus proprius virtutis eſt modus actus potentiæ, non ipſemet actus, vt prudentiæ actus eſt rectè præcipere, temperantiæ moderatè comedere, & omnium virtutum bene, vel promptè, aut rectè operari.

D. Thom.

7. Caietani ſententia nõ placet.

D Ego verò in primis non intelligo, modos illos actuum immanentium, quos his vocibus ſignificamus, *promptitudo, facilitas*, vel quid ſimile, hos (inquam) modos eſſe qualitates diſtinctas ab ipſis actibus elicitis ab habitibus, nec eſſe modos intrinſecos talium actuum ab ipſis ex natura rei diſtinctos. Quia illi actus, qui ex habitu fiunt, ſunt qualitates quædam cum ſuis actionibus, & non ſunt capaces aliarum qualitatum nec etiam habent alium modum præter inhærentiam, & intenſionem, & extenſionem, vel habitudinem ad ſua obiecta; quos modos omnes poteſt habere actus, qui ab habitu non elicitur. Solùm ergo habet actus productus ab habitu peculiarem habitudinem, quam in productione ſua habet ad proximum principium, quia E non reſpicit nudam potentiam, ſed affectam habitu, ratione cuius actus dicitur promptè fieri, quia fit à principio potentiori, & robuſtiori ad agendum, quando actus eſt ſupernaturalis, & fit ab habitu infuſo; dicitur etiam connaturaliter fieri, quia fit à principio intrinſeco proportionato. Vltra hæc verò ſuperuacaneum eſt, fingere alium modum intrinſecum, vel qualitatem in tali actu: nec à Caietano explicatur, nec mente percipitur quid, vel ad quid ſit. Et ideò in Metaph. diſputat.

Modi actuũ non ſunt diſtincti ab ipſis actibus elicitis ab habitibus.

Habitus dat promptitudinem,& facilitatem in operando.

diſputat.44.latè oſtendi habitum per ſe loquendo non dare promptitudinem,vel facilitatem in operando,niſi augendo virtutem agendi, & influendo ſimul cum potentia in ipſammet entitatem,& ſubſtantiam actus.Dico autem *per ſe loquendo*, quia interdum prouenit facilitas ex remotione impedimentorum,quæ vſu ipſo tollũtur,vel ex ipſius corporis diſpoſitione. Sed hæc extrinſeca ſunt, & per accidens ad intrinſecam promptitudinem, quam habitus præbet, de qua Caietanus loquitur. Loquor item de promptitudine,vel facilitate, non de ſuauitate, prout dicere poteſt quamdam delectationem, ſic enim delectatio actus quidam eſt, non afficiens propriè alium actum,ſed voluntatem, vel appetitum, ratione cuius dicitur alius actus delectabiliter fieri,ſolùm per quamdam denominationem ratione concomitantiæ, vel conſecutionis vnius ex alio,vel quia vnus actus obiectum eſt alterius,vt contemplatio delectationis.

Deuotio in actu voluntatis cõſiſtit.

8. Quocirca loquendo in particulari de deuotione,mihi certum videtur,non conſiſtere in tali modo, vel qualitate actus, ſed in aliquo voluntatis actu. Loquor enim de deuotione actuali in actu ſecundo, quia de actibus religionis agimus, ſicut D.Thomas illam cõſiderauit. Non enim repugnat, conſiderare deuotionem in actu primo: ſic enim denominatur homo deuotus, ſi eſt deditus diuino obſequio,& illud ſolet cũ delectatione operari, & in eo eſt ſtrenuus,& diligẽs, etiamſi actu non operetur, ſed dormiat.Illa autem deuotio in actu primo non eſt aliud,quàm promptitudo habitualis ad diuinum cultum,quæ promptitudo non eſt modus habitus, nec qualitas eius, ſed eſt ipſemet habitus religionis, vel alterius virtutis ſimilis valde perfectus,vel conſuetudine firmatus,qui adhærendo potentiæ,reddit illam facilem in actu primo. Actualis autem deuotio conſiſtit in actu,nimirum (vt D. Thomas dixit) in actuali affectu ad diuinum cultum,vel quid ſimile.Et patet ex ipſo nomine deducto à verbo deuoueo,nam homo ſe deuouet diuino cultui non per modũ aliquem actus, ſed per ipſum actum,& affectum.Vnde (quod notandum eſt) non eſt de ratione actualis deuotionis,quòd ſit actus ab habitu elicitus;nam actus ille,qui dicitur deuotio, non habet,quòd ſit deuotio,ex particulari reſpectu ad habitum,ſed ex ſua ſpecie,eſſentia & obiecto,vt conſtat ex D.Thoma dicta quæſt.82.art.1. & 2. vbi probat, deuotionem eſſe actum ſpecialem ex materia,& formali effectu eius,& cum eadem proportione probat eſſe actum religionis. Dicitur autem actus religionis non tantùm ille,qui de facto elicitur ab habitu,ſed qui natura ſua,& ratione ſui obiecti talis eſt, vt ad religionem pertineat. Vnde ſi quis in prima ſua conuerſione ſimul dum conteritur de peccatis,ſe deuoueat Deo, per deliberatum affectum colendi illum in omnibus, actum veræ deuotionis exercet,etiamſi in tali habitu non operetur.Sicut quando Paulus vocatus à Deo, reſpondit Act.9.*Domine,quid me vis facere?* iam veram deuotionem in Chriſtum elicuit,licèt non ex habitu, ſed ex auxiliante gratia vocationis illum affectum conceperit. Peccator enim poteſt interdum actum deuotionis in oratione exercere,etiamſi nec iuſtus ſit,nec per illum actũ ſtatim iuſtificetur, & conſequenter illum non eliciat ex habitu,ſed ex auxilio.

D.Thom.

Homo deuotus quis ſit.

D.Thom.

B. Paulus actum deuotionis in ſua conuerſione elicuit.

Deuotio ſubſtãtialiter nõ conſiſtit in prõptitudine,quæ oritur ex habitu.

9. Ex his ergo concludo, deuotionem non conſiſtere ſubſtantialiter in promptitudine illa, proueniente ab habitu,nam licèt hæc conferat ad quamdam perfectionem talis operationis, quia deuotio ex habitu regulariter erit conſtantior, ac feruentior,cæteris paribus: tamen non eſt illa ſubſtantia deuotionis,ſed tum quia ſine illa poteſt eſſe deuotio,vt oſtenſum eſt,tum etiam quia illa promptitudo non eſt,niſi relatio,vel denominatio à tali principio, vt declaratum eſt. Neque contra hoc vrget ratio Caietani,negatur enim cõſequentia illa; Religio eſt qualitas potentiæ voluntatis,ergo deuotio eſt qualitas actus voluntatis. Imò, quia religio eſt qualitas voluntatis,ideo à volũtate religione affecta (quando ita eſſe contingit) elicitur volitio colendi Deum, quæ etiam eſt qualitas voluntatis, & ſimul eſt effectus virtutis religionis indiuiſibiliter, & impartibiliter (vt ſic dicam) elicitus à potentia, & habitu. Nec illa partitio intelligibilis eſt, ſcilicet,quòd potentia faciat actum,religio verò modũ diſtinctum ab actu, tum quia intelligibilis eſt ille modus,qui ſit aliquid per ſe factibile, vt ſic dicam, tum etiam, quia ipſa ſubſtantia actus debet promptè fieri,non poſſet autem ita fieri,niſi habitus iuuaret potentiam ad ipſam ſubſtantiam actus faciendam. Hoc ergo eſt munus virtutis religionis circa actum deuotionis, quando ab ea elicitur. Idémque eſt in aliis virtutibus cum proportione: nam prudentia, verbi gratia, non aliter dat rectè præcipere,quàm inclinando ad iudicium practicũ, & practicè verum ſecundum honeſtatem moralẽ; & temperantia dat modum temperatè comedendi, inclinando ad medium in tali materia,& eliciendo actum circa illud, & iuſtitia dicitur operari iuſtè, quia inclinat ad ſeruandum ius,& ſic de aliis. Cùm autem dici ſolet,eum,qui ſine habitu facit iuſtitiã, operari iuſtum,ſed non iuſtè,ibi *iuſtè* non ſignificat modum aliquem actus,qui fiat ab habitu,ſed ſignificat modum ipſum operandi ex habitu cum maiori facilitate,& promptitudine, quæ non dicit in actu alium modum, præter dimanationem à potentia habente maiorem vim agendi ratione habitus. At verò hæc ipſa promptitudo non eſt de ratione, & ſubſtantia deuotionis,vt dixi, licèt ad illam iuuet, vnde deuotio non ſignificat illam promptitudinẽ.

Quomodo quis non operatur iuſtè, etiamſi iuſtũ faciat.

10. Hinc ergo vlteriùs concluditur deuotionem actualem eſſe actum aliquem voluntatis, ſcilicet pium affectum,quo ſe homo deuouet aliquo modo diuino obſequio, deuouet, inquam, non promittendo, ſed volendo, & proponendo. Hæc eſt ſententia D.Thomæ dicta q.art.1. quam ex ipſa Etymologia vocis demonſtrat.Potéſtque in hunc modum declarari.Quia non eſt dubium,quin talis voluntatis actus poſſibilis ſit, quia homo voluntate ſua poteſt ſe tradere,offerre,aut dicare ſeruitio alterius,ergo multò magis Dei;illa ergo oblatio voluntariè facta rectè dicitur deuotio, ſed illa oblatio formaliter eſt in voluntate ratione illius actus, ergo illa eſt deuotio, & ab illo actu denominatur perſona deuota,quaſi oblata,& dicata in obſequiũ Dei per ſuam voluntatem, & reliqua omnia, quæ ſub talem voluntatem cadunt, vt genuflexio, laus Dei,& alia ſimilia,quatenus imperantur ab illo affectu deuotionis,potiùs dicuntur actiones deuotæ Deo, id eſt, dicatæ, & oblatæ Deo,quàm deuotiones,licèt interdum latè ſumpto vocabulo dicantur deuotiones,vel materialiter, quia ſunt materia,in qua verſatur deuotio, vel per denominationem à deuotione.Atque ita dixit D.Thom. dicto art.1.ad 2.quòd ſicut motio mouentis tranſit ad mobile,ſic ſuo modo motio deuotionis tranſit ad cæteras actiones,quæ ex imperio illius fiunt.

Deuotio actualis eſt actus voluntatis,qui dicitur pius affectus.

D. Thom.

Oblatio voluntariè Deo facta propriè dicitur deuotio.

11. Quid verò reſpondendum eſt ad difficultatem ſuprà inſinuatam, quòd volitio hæc non eſt deuotio, niſi ſit prompta; imò niſi dulcedinem quamdam

Quomodo ſe habeant

cũ deuotione, promptè velle, & ſuauiter velle.

dam & ſuauitatem ſecum afferat, non cenſetur verè deuotio? Oportet ergo exponere, quomodo hæc duo ad deuotionem neceſſaria ſint, & quas partes in illa habeant. Circa promptitudinem duo dicta D. Thomæ in dicto art. 1. & 2. notanda, & explicanda ſunt; ſunt enim ſubobſcura, eorum tamen explicatio ad rem declarandam deſeruiet. In 1. ergo art. ait: *Deuotionem eſſe voluntatem promptè faciendi, quæ ad Dei cultum ſpectant*: quo dicendi modo ſignificat promptitudinem deuotionis non requiri ex parte actus, ſed ex parte obiecti illius actus, qui eſt deuotio. Iuxta quem modum dicendi facile eſt ad interrogationem reſpondere, licet quis non habeat facilitatem, & promptitudinem in eliciendo illo actu, quo vult promptè tradere ſe ad diuinum cultum; nihilominus eſſe deuotionem, quia ex parte obiecti deſiderat, & proponit promptè famulari Deo.

Primò circa prõptitudinem expenditur mens D. Thom.

12. Sed hoc mihi non probatur, neque exiſtimo D. Thomam hoc intendiſſe. Primò, quia promptitudo hæc in exercendis actibus diuini cultus multa requirit, vel ex multis capitibus oriri poteſt, quæ vel non ſunt in poteſtate hominis, vel non cadunt ſub obiectum directum deuotionis. Sæpe enim illa promptitudo prouenit ex dulcedine, & guſtu rerum diuinarum, vt mox dicemus; illa autem dulcedo ſæpe non eſt in poteſtate hominis, ſed à Deo fit. Requirit etiam promptitudo illa conuenientẽ corporis diſpoſitionem, & ablationẽ impedimẽtorum, quæ non ſemper ſunt in poteſtate noſtra. Denique licet ad illã promptitudinẽ iuuet habitus, nihilominus hoc ipſum, quod eſt operari ex habitu, non cadit ſub dictum affectum deuotionis, ſaltem ex neceſſitate, neque regulariter, ſed directè tendit affectus ad colendum Deum, & ſe illius famulatui tradendum. Deuotio autem propria de qua loquimur, eſt actus humanus, & eſt de re, quæ eſt in poteſtate noſtra, non habet ergo pro obiecto illam promptitudinem, ſed cultum.

Mentem D. Thomæ aliã fuiſſe creditur.

Promptitudo in exercendis actibus diuini cultus multa requirit.

13. Secundò, quia eſto poſſit haberi affectus voluntatis ad illam promptitudinem, & ad cultum cum illa perfectione, quod negari non poteſt, tamen etiã eſt certum, poſſe voluntatem ſimpliciter tendere in ipſum Dei obſequium, præſcindẽdo ab illo modo, hoc autem ſatis eſt, vt ille ſit perfectus actus religionis, & deuotionis: nam homo per illum re vera ſe totum deuouet Deo. Imò licet ipſum Dei obſequium repræſentetur difficile, & graue, & illa ſuauitas, vel voluptas in illo non ſentiatur, nec repræſentetur, & nihilominus deliberatè, & definitè voluntas in illud feratur, illa eſt optima, & magna deuotio.

Magna deuotio in quo ſit.

14. Cùm ergo D. Thomas ait, deuotionem eſſe voluntatem promptè faciendi, vel tradendi ſe, intelligendum videtur in actu exercito (vt ſic dicam) non in actu ſignato: nam qui afficitur per deuotionem cultui diuino, hoc ipſo in exercitio appetit promptitudinem in illo cultu, etiamſi formaliter nõ cogitet de tali promptitudine, nec illam expreſsè, & per modum obiecti appetat. Imò, non ſolùm appetit promptitudinem, ſed etiam illam facit, quoad poteſt, quia ipſamet deuotio eſt ſubſtãtialis promptitudo, vt ſtatim declarabo: vnde cùm illa affectio, & promptitudo voluntaria ſit eo modo, quo actus elicitus à voluntate eſt intrinſecè voluntarius, etiam volendo cultum Dei, vult quis promptitudinem ad illũ, quia vult eſſe bene affectus ad illum. Hoc ergo ſatis eſt ad rationem deuotionis, quamuis ſi quis veluti per reflexionem conſideret etiam ipſam promptitudinem, & per ſuam voluntatem, & propoſitum velit comparare illam, quan-

Mens Diui Thomæ declaratur.

A tùm poteſt, ſine dubio erit etiam optimæ deuotionis actus, expreſſiùs, & formaliùs continens voluntariam ſubiectionem, & ſui traditionem ad promptum Dei obſequium.

Alia ſententia D. Thomæ eſt in art. 2. eiuſdem quæſt. 82. vbi dicit: *Ad eandem virtutem pertinere, velle facere aliquid, & habere voluntatem promptam ad illud faciendum.* Et deuotionem ponit in hoc actu, qui eſt habere voluntatem promptam ad exequenda ea, quæ ſunt diuini cultus: ſentit ergo deuotionem conſiſtere in hac promptitudine. Et quod obſcurius eſt, diſtinguit duo illa tanquam duos actus eiuſdem virtutis, ſcilicet velle habere promptam voluntatem, & velle exequi illam, quia *vtriuſque actus* (inquit) *eſt idem obiectum*, ſentit ergo eſſe actus B diſtinctos, licèt eiuſdem virtutis. Difficile autem videtur in ipſa voluntate illos actus diſtinguere, cùm tamen D. Thomas apertè loquatur de voluntate, & actibus. 15.

Proponitur alterum D. Th. dictum de eadem promptitudine ad deuotionem.

Dico igitur, deuotionem ipſam eſſe actum quẽdam qui hominem reddit facilem & promptum ad obſequium, & cultum Dei, quod facit ipſa deuotio per ſe ipſam formaliter, vel virtute, quamdiu illa permanet. Hoc intelligitur facilè, diſtinguẽdo circa diuinum obſequium, duplicem actum. Vnus eſt generalis ex parte materiæ, licet in ſe, & in ſuo eſſe particularis ſit, & huiuſmodi eſt voluntas illa deliberata, qua quis ſe offert, & tradit omninò in diuinum obſequiũ, qui actus vniuerſam materiam religionis amplectitur, & non deſcendit ad particu- C laria obſequia Alius verò eſſe poteſt affectus particularis, vel ad orandum voce, vel ad meditandũ, vel ad aſſiſtẽdum ſacrificio, vel ad alia ſimilia opera. Priorem ergo actum intellexit D. Thomas dicta q. 82. nomine deuotionis; vnde in art. 1. dicit, *eos dici deuotos, qui ſe ipſos quodammodo deuouẽt Deo, vt ei ſe totaliter ſubdant.* Et de eodẽ actu intelligit in art. 2. reddere promptam voluntatem ad diuinum obſequium. Tum quia actus ille eſt veluti amor quidam ad diuinum cultum, amor autem dat facilitatem & promptitudinem in exequenda actione amata, tum etiam quia illa generalis voluntas eſt efficax intentio diuini obſequij, ad quam comparãtur vt media particularia obſequia, quando eorum occaſiones occurrunt: intentio autem efficax dat promptitu- D dinem in executione mediorum. Et ita rectè diſtinguuntur illa duo, velle facere aliquid, & velle habere promptam voluntatem ad illud faciendum: nã prior actus eſt, vel voluntas executiua, ſeu actualis vſus: poſterior eſt veluti intentio, aut ſimplex volũtatis affectus, qui reddit illam prõptam, & facilẽ ad executionem, quando occurrit. Et in hoc affectu ponitur à D. Thoma deuotio: vnde cũ ait, per hunc actum velle hominem habere promptam voluntatem ad diuinũ obſequium, nõ intelligit hoc ipſum, ſcilicet habere promptam voluntatem, eſſe obiectum proprium illius actus generalis, ſed eſſe quaſi formalem effectum eius: quia verò hic effectus voluntarius eſt, ſicut & actus ipſe eſt voluntarius, ideò per illum actum dicitur homo velle habere prom- E ptam voluntatem ad diuinum obſequium. 16.

Deuotio cõſiſtit in actu quodã reddente hominẽ prõptum ad cultum Dei.

Diſtinctio duplicis actus in obſequio diuino, iuxta quam vtrumque D. Th. dictũ exponitur.

Deuotio eſt veluti amor quidam ad diuinũ cultum.

In hoc ergo ſenſu verum eſt, deuotionem conſiſtere in promptitudine ad diuinum obſequium, non verò in promptitudine ad eliciendum ipſum actum deuotionis, ſeu volũtatem illam generalem tradendi ſe diuino obſequio; ſiue enim hæc eliciatur promptè, ſiue ægrè, & difficulter, ſi tamen eliciatur, & conſtanter retineatur, ipſa reddet hominem promptum ad actus particulares diuini obſequij: voluntas enim quamdiu in neutram partem 17.

Quænam ſit propria deuotionis promptitudo.

deliberat, vel afficitur, non eſt prompta ad aliquod munus præſtandum, at poſtquam decreuit, & ſe offert ad aliquod munus, ex vi illius actus prompta eſt, ſi actus, vel virtus eius duret, & non mutetur. Vnde in hoc ſenſu fatemur deuotionem conſiſtere in promptitudine ad diuinum obſequium, ſed inde non ſequitur non cõſiſtere in actu, nam illa promptitudo formaliter ſumpta nihil aliud eſt, quàm actus ille, quem explicuimus. Nec refert, quod ſtãte illo actu, poſſit aliquis ſentire difficultatem in exequendis actibus diuini obſequij, propter deſuetudinem, vel alia impedimenta corporis, vel inferioris appetitus, aut Dæmonis; nam hoc eſt extrinſecum, & per accidens, nos autem conſideramus id, quod actus ille per ſe confert. Vnde diſtinguere poſſumus duplicem promptitudinem, vnam appellamus deliberationis, & eſt illa, quam præbet ille affectus, quem explicuimus: aliam vocare poſſumus habitum, vel diſpoſitionem operãtis, ſub qua comprehendimus tam illam, quæ prouenire poteſt ex habitu, & poſitiua inclinatione eius, quàm illam, quæ ex ablatione impedimentorum euenire ſolet. Priorem ergo cenſemus ſubſtantialem, & per ſe pertinentem ad deuotionem, & poſitam eſſe in noſtra poteſtate cum gratia diuina, quia deliberatio propoſiti, & affectus in noſtra poteſtate eſt. Poſteriorem verò reputamus extrinſecam, & accidentalem, & non eſſe per ſe neceſſariam ad veram deuotionem, licet ad eius facilitatem, & durationem multum conferat.

Duplex prõptitudo in voluntate reperitur.

18. Supereſt dicendum de alia promptitudine, quæ ex delectatione, ſuauitate, ſeu guſtu ſpirituali prouenit. Conſtat enim ex ſcriptura, Patribus ac experientia, ex affectu ad Deum, vel res diuinas oriri in animo ſuauitatem quandam, vel delectationem, quam etiam ſpiritualem conſolationem myſtici Theologi vocant. Conſtat etiam, hoc genus conſolationis, ſeu gaudij per ſe multum conferre ad promptitudinem operationis, quia ea, quæ delectabiliter, ac ſuauiter facimus, promptiùs, & faciliùs præſtamus. Hinc ergo ſolet etiam hæc ſuauitas nomine deuotionis appellari, præſertim quando non ſolùm in voluntate, ſed etiam in appetitu, & corpore percipitur, iuxta illud: *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum.* Et illud: *Viam mandatorum tuorũ cucurri, cùm dilataſti cor meum.* Hoc modo videtur deuotionem ſumpſiſſe Bernardus ſerm. 1. de Natiuit. Domini, cùm dixit: *Res cordis eſt gratia deuotionis, quam quærimus*; de qua infrà ait eſſe *hilaritatem mentis, & dulcedinem ſpiritualis gratiæ, qua bona opera condiuntur.* Et latius ſer. 3. de Circumciſ. dixit. *Iam verò cùm in his diu fueris exercitatus, roga, dari tibi deuotionis lumẽ, diem sereniſſimam, & ſabbatum mentis, in quo tanquam emeritus miles, in laboribus vniuerſis viuas abſque labore, dilatato nimirum corde currens viam mandatorum Dei, vt quod priùs cum amaritudine, & coactione tui ſpiritus faciebas, de cætero iam cum ſumma dulcedine peragas, & delectatione.* Et infrà, *Qui exercitatos habent ſenſus, deuotionis huius fruuntur iucũditate.* Eodem modo videtur deuotionis voce vti Bonauentura tom. 2. Opuſc. de Proceſſu Reli. lib. 7. c. 16. Vbi varias ponit radices deuotionis, & tandem dicit. *Cùm deuotio ſit piæ affectionis pinguedo, & magis ſe habeat ad affectum, quàm ad intellectum, perfecta tamen non eſt deuotio ſine lumine intellectus.*

Altera deuotionis promptitudo ex animi ad res diuinas affectu prouenniens, quæ ſolet etiam appellari deuotio.

Pſal. 83.
Pſal. 118.
D. Bernard.
Bonauent.

19. De hac ergo promptitudine, ſeu ſuauitate duo dicenda ſunt. Primum eſt, eſſe quid diſtinctum ab illo affectu colendi Deum, quem hactenus explicuimus, nam, vt conſtat, poteſt ille actus deliberatus eſſe in nobis ſine hoc guſtu, vel ſuauitate, vnde hæc ſuauitas non ſemper eſt in poteſtate noſtra etiã ex gratia, vt infrà dicemus. Ille verò affectus eſt in noſtra poteſtate cum diuina gratia, quæ ad illum ſemper parata eſt. Quia ille affectus eſt per ſe neceſſarius ad virtutem: hæc autem ſuauitas nõ eſt ita neceſſaria: vnde ille eſt propriè actus noſter: hæc verò magis ſe habet ad modum paſſionis, nam licet ad illã phyſicè, ac vitaliter concurramus, tamen vel libera non eſt, vel ſaltem non eſt in ſe libera, nec per ſe primo fit, ſed reſultat ex aliquo actu, tanquã proprietas eius, vt cap. 8. dicemus. Secundum quod dicimus, eſt nomen deuotionis videri æquiuocum, & interdum pro illo affectu ſuprà explicato ſumi, interdum pro hac mentis dulcedine. Hoc verò parum refert, quia ſolùm ſpectat ad vſum vocis: nos verò, vt ſine æquiuocatione loquamur, priorem vocabimus ſubſtantialem deuotionem, poſteriorẽ verò accidentalem, nam re vera in priori conſiſtit ſubſtantia virtutis, poſterior verò eſt accidens eius; ideoque D. Thomas hãc poſteriorem poſuit, vt effectum deuotionis, & proprio nomine ſpiritualem lætitiam appellauit in dicta q. 82. art. 4. At verò in art. 1. priorem vocauit deuotionẽ ſimpliciter. Quã mihi videtur rectè ſignificaſſe Greg. lib. 4. in primũ Regum ſuo cap. 4. circa illa verba cap. 9. *Sacrificium eſt populi in excelſo*, cum dixit, *Hoſtia mentis eius deuotio eſt, tunc enim carnalia noſtra deſtruimus, cùm ardenti deuotione ad cœleſtia ſubleuamur.* Per illũ enim actum quo anima ſe offert ad Dei famulatũ, rectè dicitur ſe hoſtiam conſecrare, & ſacrificare Deo, illa ergo eſt propriè, & ſimpliciter mentis deuotio: alia verò ſuauitas, potius eſt veluti conſequens ad ſacrificiũ, & ideo accidentariam deuotionẽ eam appellamus.

Duo animaduertentur circa prõptitudinẽ iſtam, nimirum diuerſam eſſe ab affectu colendi Deũ, & hanc ſubſtantialem deuotionem, illam verò accidentalẽ dici poſſe.

D. Thom.
D. Greg.

CAPVT VII.

Sítne deuotio ſemper actus religionis, & quomodo ad alios actus, qui in orationem mentalem interueniunt, comparetur.

1. EX dictis in ſuperiori capite facilè conſtat, deuotionem eſſe poſſe actum religionis, quia verſatur circa propriam materiam religionis, qui eſt cultus Dei, & poteſt tendere in illum ſub ratione cultus, & in cætera omnia, ſolum quatenus huic cultui deſeruiunt; ergo talis affectus religionis ſine dubio eſt, nam eiuſdem virtutis eſt affici ad obiectum ſuum ſub generali ratione propoſitum, vel proponere generatim ſic ſtudioſè operari, & in particulari opera talis virtutis exercere. Vnde hoc non eſt proprium religionis, ſed cum proportione inuenitur in omni virtute, ſicut de iuſtitia D. Thomas dicto art. 2. exemplum poſuit, & eſt eadem ratio de temperantia, & quacumque alia virtute: ſicut enim Theologi in materia de Pœnitent. docent, vnamquamque virtutem elicere actum doloris de peccato, contra propriam honeſtatem commiſſo, & ſub propria illius ratione; ita docent, propoſitum generale viuendi temperatè, vel ſeruandi iuſtitiam ſub tali propria honeſtate, ad vnamquamque virtutem pertinere. Sic ergo ad religionem ſpectat affectus generalis ad diuinum cultum, qui deuotio dicitur, quia per illum homo ſe Deo deuouet. Duo ergo hic explicanda ſuperſunt: vnum eſt, an deuotio poſſit etiam eſſe actus alterius virtutis extra religionem: alterum eſt, an intra religionem ipſam deuotio ſit tantùm vnus actus, vel poſſit eſſe multiplex tractando propriè de ſubſtantiali deuotione, omiſſa nunc delectatione, aut ſuauitate.

Quæſtionis declaratio. Deuotio eſt actus religionis.

D. Thom.

Omnis virtus elicit actũ doloris de peccato, contra propriam honeſtatem commiſſo.

Circa

2. Rationes dubitandi circa primam partem quæſtionis. 1. Ratio.

Circa primum punctum triplex ratio dubitandi occurrit. Prima ſumitur ex virtute obedientiæ,cuius officium eſt,diuinam voluntatem Dei in omnibus implere, quæ tamen impletur per eiuſdem Dei famulatum,imò potiſſimus famulatus ſerui eſt,implere Domini volũtatem, ergo illa oblatio voluntaria , & promptitudo ad obedientiam maximè ſpectat. Hinc D.Ambroſius lib.1.de Abraham,c.2. promptitudinem Abrahæ ad obediendum Deo vocanti, deuotionem appellat, quam vocat virtutem ordine primam, & fundamentum cæterarum: *Meritóque*(inquit)*hanc primùm ab eo exegit Deus dicens,exi de terra tua,& de cognatione tua,&c.* Secundò multò magis , & perfectius videtur deuotio ad charitatem ſpectare , nam illa eſt , quæ maximè promptam reddit hominis voluntatem ad omne Dei obſequium, vt enim Paulus ait 1.ad Corinth. 13. *Charitas patiens eſt, benigna eſt, &c.* vnde etiam ad ipſum diuinum cultum exhibendum ipſa eſt, quæ promptitudinem,& facilitatem tribuit; ergo deuotio potiùs eſt actus charitatis, quàm religionis. Vnde Bernardus in ſermone 24. in Cantica, circa id:*Recti diligunt te*, deuotionem dicit eſſe *animam fidei*,quod eſt proprium charitatis, *Si quædam* (inquit) *anima fidei ipſa deuotio eſt,quid erit fides, quæ nõ operatur ex deuotione, niſi cadauer exanime?* Et Gregorius in illa verba cap.9.lib.1.Reg. *Sacrificium eſt populi in excelſo,* ſic inquit, *deuotionis affectus, mentis eſt cibus.* Et ſtatim declarat , *hunc mentis cibum eſſe amorem conditoris.* Tertiò actus generalis , quo aliquis vult promptus eſſe ad omnia ſtudia virtutis, eſt verus actus deuotionis:nam per illum homo ſe deuouet,& dedicat virtuti,& honeſtati. Et tamen non eſt actus religionis,quia honeſtatem ipſius religionis, & aliarum virtutum ſub generali ratione amplectitur , ergo non eſt deuotio proprius religionis actus.

D.Ambroſ. — 2. Ratio. — *D.Paul. 1. ad Cor. 13.* — *D.Bernard.* Deuotio eſt anima fidei. — *D.Greg.* — 3. Ratio.

3. Poſita difficultas enodatur. Deuotio dicit actum ad alterum.

Reſolutio huius puncti videtur pendere ex vſu vocis. Vnde dicendum eſt interdum deuotionis nomen attribui affectui alterius virtutis, ſpeciali tamen ratione,ac modo appropriari religioni,ſicq; eſſe proprium actum eius. Vt hoc declaretur, aduerto,verbum *Deuoueo*,vnde deuotio dicta eſt,propriiſſimè ſignificare actionem ad alterum,ſicut *voueo*, aut *promitto*,nam ſicut promiſſio fit alicui, ita etiam deuotio dicit actum ad alterum. Vnde fit,vt interdum dici ſoleat reſpectu creaturarum,præſertim cum aliquo addito. Sic falſa,& vitioſa deuotio eſt in Gentili ad idolum , vt dixit D.Thomas , dicto art.1. Aliqua etiam honeſta deuotio eſt ad perſonam creatam , vt ad Beatiſſimam Virginem , vel ad aliquem Sanctum. Et inter homines ſolet aliquando hæc vox vſurpari modo magis ciuili , vel humano. Simpliciter autem,& quaſi per antonomaſiam vſurpata eſt à Theologis deuotionis vox, ita vt dicat reſpectum ad Deum,& ideo aliquando omnis affectus pius , & honeſtus erga Deum ſolet deuotionis nomine ſignificari. Quomodo videtur dixiſſe Auguſtinus, vt ſuprà retuli lib. de ſpirit.& anim. cap.50. *Deuotio eſt pius,& humilis affectus ad Deum , humilis ex conſcientia infirmitatis propriæ, pius ex conſideratione diuinæ clementiæ.* Et Ambroſius lib.1. de Abel , cap.6. deuotionis humanæ officia tribus contineri dixit,fide, ſtudio virtutis,& operatione, quamuis hoc poſſit intelligi de officiis,quæ per deuotionem imperantur. Affectus ergo,qui tendunt ad Deum, quique in Deo ipſo ſiſtunt , & eius bonum, vel honorem procurant , poſſunt deuotionis nomine ſignificari ; quia verò illi plures eſſe poſſunt , per illos breuiter diſcurrere oportet,vt quid ſit religionis proprium colligamus.

D.Thom. — *D.Auguſt.*

4. Varij affectus deuotionis ad Deum, quorum primus eſt voluntas credendi. *D.Paul. 2. ad Cor. 10.* Ille affectus volũtatis, ſicut & affectus ſpei, propriè deuotionis rationem non habent.

Primò igitur voluntas credendi deuotio appellari poteſt,quatenus eſt pius,& humilis affectus ad Deum,vel reuelantem, vel etiam reuelatum, vnde Paulus dixit eſſe captiuitatem intellectus in obſequium Chriſti. 2.ad Cor.10. Tamen quia hic affectus formaliter non reſpicit obſequium,vel bonum ipſius Dei,vt ſupra dixi,deficit à proprietate deuotionis. Idem dicere poſſumus de affectu ſpei, per quam homo immediatè,ac formaliter magis amat Deum ſibi,quàm propter ſe. Vnde licet ex vi illius virtutis poſſit quis habere affectum vniuerſalem piè viuendi , ac ſeruiendi Deo in omnibus,quatenus hoc neceſſarium eſt ad beatitudinem obtinendam , qui affectus valde ſimilis videtur deuotioni, tamen à perfectione , & proprietate illius deficit, quia non tam eſt ad alterum,quàm ad ſe.

5. Idem eſt de affectu obedientiæ. 1. Dubitatio ſoluitur.

Rurſus ex eodem capite affectus obedientiæ, vt præciſè,ac formaliter eſt à tali virtute,deficit à ratione deuotionis,quia illa virtus nõ eſt propriè ad alterum reſpiciẽdo ad illius bonum, vel honorem, ſed ſolùm ad præcepti obligationem , vt ſupra declaratum eſt. Vnde ipſamet obedientia per religionem Deo ipſi deuouetur , & quaſi imperatur à deuotione, atque ita ſoluitur prima ratio dubitandi, quæ concludit,generali etiam nomine,voluntatem obediendi dici etiam deuotionem , non tamen in ea proprietate,in qua nunc loquimur. Maximè quia deuotio plura amplectitur præſcindens(vt ſic dicã) à præcepto, & ad ipſum Dei famulatum reſpiciẽs, & ad hunc ipſum finem amplectens etiam obſeruationem præcepti. Ambroſius autem citato loco, vel loquitur de deuotione generali,vel certè magis videtur loqui de propoſito , ac deliberatione ſequendi Deum , & relinquendi patriam , & omnia ad colendum ipſum , qui affectus ad religionem ſpectat,meritóque deuotio dici poteſt. Cui conſonat, quod ex Geneſi, & hiſtoriis colligitur , Abraham exiuiſſe de terra ſua , vt vitaret occaſionem idololatriæ,quæ inter cognatos ſuos, & vicinos eo tempore ſerpere , & augeri cœperat : ergo ex affectu ad veri Dei cultum egreſſus eſt. Hic autem eſt affectus deuotionis,ac religionis.

Ambroſ.

6. De alio verò actu generalis propoſiti ſtudioſè viuendi, ſi hoc ſtudium virtutis ad cultum , & honorem Dei referatur, fatemur eſſe actum religionis , quæ ex ſuo motiuo velle , & imperare poteſt actus aliarum virtutum. Si verò propoſitum illud eſt omnino abſolutum,vt ſic dicam, id eſt, ſi ad alteram perſonam non refertur,& ſolum ſiſtit in honeſtate in communi,ſic non niſi impropriiſſimè dici poteſt deuotio,vt ex dictis conſtat. An verò ille actus,cùm ſit honeſtus,pertineat ad aliquem habitum virtutis , & quis ille ſit,tetigimus ſufficienter in materia de Pœnitentia.

7. 2. Ratio dubitandi ſoluitur.

Supereſt dicendum de actu charitatis, de quo ſecunda ratio dubitandi procedebat. Diximus autem in ſuperioribus charitatem ſub proprio motiuo immediatè verſari poſſe circa totam materiam religionis : nam poteſt amare ipſam diuinam gloriam ex pũra amicitia ad Deum,& beneuolentia,ac complacentia ad ipſam perſonam. Ex quo fit,poſſe hominem ex charitate,& ex puro motiuo eius velle obſequium & famulatum Dei,& quærere gloriam eius in omnibus : qui actus ſine dubio videtur perfectiſſima deuotio,imò eo perfectior, quàm ſimilis affectus religionis , quo & nobilius habet motiuũ, & optimo , ac connaturali modo imperare poteſt ipſum affectum religionis.Et in hoc fortaſsè ſenſu dixit Bernardus epiſt.11.*Implet charitas legem ſerui,* cum

D.Bernard.

cùm infundit deuotionem: porrò timori adiuncta deuotio A *ipſum non annullat, ſed caſtificat.* Et de eodem loqui videtur idem Bernardus ſerm. quodã in illud Sap. 7. *Sapientiam non vincit malitia,* cum ait: *temporis præteriti fructus eſt compunctio, aui futuri flos eſt deuotio.* Nulla enim virtus ita propriè dicitur flos æui futuri, ſicut charitas. Item ſi ſpectemus ſuauitatem, ſeu delectationem illam, quam ſecum afferre ſolet deuotio, ex nullo actu ita efficaciter ſequitur, ſicut ex affectu charitatis. Quapropter hic etiam poteſt cõuenienter dici nomen deuotionis æquiuocum eſſe, & vtrique actui poſſe accommodari, vel certè improbabile non eſt, perfectam deuotionem vtrumq; affectum requirere, & affectum religionis tunc nomen deuotionis mereri, quando affectui charitatis iunctus eſt, ſicut actus pœnitentiæ tunc meretur B nomen contritionis, quando amore informatur, & intellectus contemplatio tunc meretur nomen ſapientiæ, quando ex amore habet ſaporis ſuauitatẽ.

8. Deuotio in ordine ad Deum reſpectũ cũ ſummiſſione dicit.

Addo verò, nomen deuotionis non ſolùm importare reſpectum ad alterum; ſed etiam indicare reſpectum ſubiectionis, & ſummiſſionis, maximè cùm ſimpliciter dicitur, & in ordine ad Deum, & ex hac parte magis propriè accommodari hanc vocem affectui religionis, quàm charitatis. Quia religio formaliter reſpicit excellentiam & dominationem, charitas autem eſt amicitia, quæ non reſpicit formaliter excellentiam, vel ſubiectionem, ſed ſimpliciter bonitatem, & vnionem ratione illius.

9. Pœnitentia propiùs accedit ad deuotionẽ, quã charitas. *Hugo. Alenſ.*

In hoc tamen videtur eſſe quædam maior ſimilitudo inter pœnitentiam & religionem, ideóque C voluntas illa offerẽdi ſe totum Deo ad ſatisfaciendum illi pro iniuria illata, propriùs videtur dici poſſe deuotio. Vnde Hugo, vt Alenſis dicta q. 26. memb. 1. art. 1. refert, dixit, *Orationem eſſe deuotionem ex compunctione procedentem.* Et Eccleſia in quadam collecta, fer. 5. hebdomadæ 1. Quadrag. ſic orat. *Deuotionem populi tui quæſumus Domine, benignus intende, vt qui per abſtinentiam macerantur in corpore, per fructum boni operis reficiantur in mente.* Vbi affectum pœnitentium, deuotionem appellat. Sed tamen hic affectus pœnitentiæ, non eſt per ſe deuotio, ſed ſolùm occaſione peccati, & ad ſatisfaciendum pro illo; deuotio autem per ſe reſpicit ſubiectionem ad Deum, cui homo ſe deuouet propter excellẽtiam eius, ideóque reſpicit famulatum Dei, D non ſatisfactionem. Vnde ſi deuotio interdum attribuitur pœnitentiæ actibus, non formaliter, ſed cauſaliter intelligitur, vt Alẽſis ſupra notauit, quia ex compunctione cordis, & corporis afflictione ſolet deuotio generari, & hoc eſt, quod Eccleſia in illa collecta orat.

10. Circa 2. partẽ quæſtionis initio poſitæ variè loquũtur Patres. *Hugo.*

In ſecundo puncto etiam inuenientur variæ locutiones Sanctorum, quibus ferè confundunt deuotionem cum oratione mentali, in qua omnes alij actus interni religionis comprehenduntur: cum externis enim actibus non oportet comparationẽ facere, nam res ſatis nota eſt. Hugo ergo in verbis proximè citatis, *deuotionem* dicit *eſſe orationem.* Et è conuerſo Auguſtinus in lib. de ſpirit. & anim. c. 50. E *Oratio* (inquit) *eſt mentis deuotio.* Bonauentura etiam tom. 2. Opuſc. in vlt. Opuſc. cap. vlt. ſub nomine deuotionis multa tractat, quæ orationi mentali, conſiderationi, & cuicumque mentis in Deum eleuationi conueniunt. Ambroſius etiam lib. de Cain, & Abel, deuotionem vocat omnem affectum erga cultũ Dei, ſiue orandi, ſiue ſacrificandi, ſiue gratias agendi cum perpetua beneficiorum memoria, ſiue etiam cum obedientia futurorum. Et hoc ſenſu ait, *quod continua eſſe debet, ac perpetua deuotio.* Verum-

Auguſt. Bonau.

D. Ambroſ. Deuotio eſt omnis affectus erga cultum Dei.

tamen hæc, & ſimilia ſolum pertinent ad varium vſum illius vocis, & ideo res breuiter explicanda eſt, vt omnis ambiguitas vocis tollatur.

11. Actus intellectus à deuotione ſeparantur, aliquando tamen cauſaliter nomine deuotionis afficiuntur, vel etiã quia cauſantur ex illa.

In actibus ergo mentalibus pertinentibus ad religionem, vel mentalem orationem, ſeparandi in primis ſunt actus intellectus: nam de illis conſtat à deuotione diſtingui, quia, vt diximus, deuotio in volũtate eſt. Vnde, ſiue loquamur de meditatione, ſeu conſideratione veritatis in intellectu exiſtente, ſeu de petitione propria, prout eſt intellectualis locutio, illa non eſt deuotio, quia per illos actus homo non ſe deuouet Deo; quando ergo aliquis ex his actibus deuotio appellatur, intelligitur, vel cauſaliter, vt ſi meditatio dicatur eſſe deuotio, quia illam cauſat, & oratio, ſeu petitio, quia illam impetrat, vel è conuerſo eſt denominatio ab effectu, vt oratio cauſatur ex deuotione: & ſic fortaſſe dixit Auguſtinus orationem eſſe mentis deuotionem, *Auguſt.* quia eſt aſcenſus ad Deum, ſeu ſubiectio ad Deum, quam cauſat deuotio, vel certè dicitur deuotio oratio, quia illam complet, & quaſi impinguat, vt Alenſis ſupra explicauit. Formaliter autẽ loquendo *Alenſis.* propria oratio, prout in intellectu eſt, & deuotio actus ſunt diſtincti, & ita D. Thomas de illis tra- *D. Thom.* ctauit. At verò loquendo de oratione mentali, prout nunc de illa loquimur, includit non ſolùm actum intellectus, ſed etiam voluntatis, vt ſupra dixi, & hoc modo includit in ſe deuotionem, vt partem ſui, ſeu vt vnum ex præcipuis actibus diuini cultus, qui in illa exercentur, quod etiam ſatis per ſe notum eſt.

12. In volũtatis actibus affectus varij diſtinguuntur.

Vlteriùs verò eſt conſiderandum, in actibus voluntatis, qui in hoc exercitio interueniunt, quoſdã eſſe veluti particulares affectus ad particulares actus diuini cultus, quemdã verò eſſe, quem ſupra explicui, generalem affectum, quo homo vult ſe totum tradere diuino cultui. Priores ſunt plures: & vnus ex præcipuis eſt affectus ipſe orandi, vel meditandi, vel contemplandi, vel in vniuerſũm familiariter tractãdi, & colloquendi cũ Deo. Hic enim actus maximè excitatur, & accenditur in oratione mentali, & licet ſub aliqua ratione poſſit eſſe elicitus à charitate, vt ſi ex ſolo motiuo amicitiæ appetatur oratio, vel quia charitatem auget, & fouet, vel quia eſt colloquiũ cum amico, quod ipſa amicitia ex ſe appetit; nihilominus per ſe, & ex obiecto ad religionẽ ſpectat, quia ille affectus comparatur ad orationẽ, ſicut actus internus ad externum eiuſdem virtutis, & quia eſt affectus ad quemdam cultum Dei, quo etiã maximè foueri ſolet ipſe cultus Dei. Alius affectus religioſus erit propoſitum ſacrificandi, communicandi, peregrinãdi, vel aliquid ſimile faciendi in diuinum honorem, hi enim omnes actus religionis ſunt, & in mẽtali oratione frequenter excitantur. Huc verò etiam ſpectant affectus ad alias virtutes, vt propoſitum ſeruandi caſtitatem, temperantiam exercendi, miſericordiã, humilitatem, & ſimiles, quæ, vt in diuinam gloriam referuntur, ad religionem ſpectant, ſaltem imperatiuè, & in mentali oratione exercentur.

13. Inter affectus numeratos ille propriè deuotio dicitur, quo ſe aliquis diuino cultui tradit, & generalis vocatur. *D. Thom.*

Ex his ergo affectibus ille potior, qui generalis eſt, propriè ſolet appellari deuotio, & quidem D. Thomas illum videtur intellexiſſe nomine deuotionis, quando illum ponit, vt particularem actum religionis: eſt enim ſine dubio ab aliis diſtinctus. Nam licet dicatur generalis (vel ratione vniuerſaliſſimæ materiæ, vel propter generalem cauſalitatem, quam inde participat: tamen reipſa eſt particularis, quia eſt actio particularis noſtræ volũtatis, quæ reſpicit illam materiam communem, vt obie-

ctum

ctum proprium, & particulare, vnde in illo differt ab aliis particularibus affectibus circa particulares cultus orandi, meditandi, &c. Quanta verò ſit hæc differentia, an ſcilicet ſit ſpecifica, & an ſufficiat diſtinguere habitualem qualitatem, ſeu principium, parum nunc refert ad materiam moralem, quã tractamus. Sed conſulenda ſunt dicta in primo tractatu, & generalia principia de diſtinctione habituũ. Eſt autem ille actus quodammodo primus natura ſua in tali virtute, quia licet non ſit neceſſe, vt voluntas priùs illum efficiat, quàm alios particulares affectus ad hunc, vel illum cultum; tamen ille eſt ordo magis connaturalis. Nam ex conſideratione diuinæ excellentiæ, & debitæ ſubiectionis ad ipſũ, primus affectus, qui naſcitur, eſt velle ſubiici Deo, & cultum debitum ei perſoluere. Vnde talis actus dici poteſt maximè internus religionis, quia & ab illa eſt immediatè elicitus, & per ſe non eſt ex alio priori actu eiuſdem virtutis, cùm ipſe ſit primus, ſed potiùs ipſe comparatur ad alios affectus particulares diuini cultus ad modum principij vniuerſalis mouentis, vt tetigit D. Thomas dicta q. 82. ar. 1. ad 1. & 2. quia voluntas finis mouet ad ea, quæ ſunt ad finem, intentio autem diuini cultus, vt ſic, comparatur ad voluntatem huius, vel illius cultus, tanquam voluntas finis ad voluntatem mediorum, quia licèt non ſint propriè media, ſed particularia obiecta contenta ſub vniuerſali, ſeruãt tamen proportionem. Vnde etiam fit, vt ille affectus vniuerſalis non prodeat in actus exteriores aliarum potentiarum, niſi mediante alio actu particulari eiuſdem voluntatis, quo vult vel applicare intellectum ad orandum, vel linguam, & membra ad ſacrificandum, &c. Quia actiones ſunt circa particularia, & ideo voluntas non mouet aliam potentiam, niſi per actus particulares ex parte materiæ.

Affectus primus erga Deũ eſt velle ſubiici Deo, & cultũ debitum ei perſoluere.

14. Denique hac ratione ille actus generalis abſolutã deuotionis appellationem ſibi vẽdicauit: quia cùm generalis ſit, omnia quodammodo complectitur, & per illum videtur homo dicare, & deuouere Deo ſe ipſum, quia non ſolùm hanc, vel illam materiã diuini cultus appetit, ſed ſimpliciter diuinum famulatum. Alij verò affectus particulares nõ ſunt deuotio in hac proprietate, ſed habẽt ſua propria nomina, ſeu ſpecies, ad quas pertinent, vt affectus ad orationem, ſub oratione comprehenditur, & ſic de aliis. Tamen ſecundum quandam rationem, vel participationem ita interdum nominantur. Et ita loquitur Ambroſius ſuprà, & l. de Abraham cap. 5. vbi etiam affectum hoſpitalitatis deuotionem appellat, maximè cùm fit ex fide, & reuerentia in Deum. Ad tollendam verò æquiuocationem poſſent aliæ dici deuotiones particulares, quia limitatę ſunt ad certas materias, vt dixi. Non omittã tamen aduertere inter hos particulares affectus, aliquos eſſe, qui virtute continent, vel etiam efficiunt totum Dei famulatum, & traditionem ſui ad illum, quibus magis propriè poteſt nomen deuotionis attribui. Inter hos actus potiſſimus eſſe videtur affectus ad religioſum ſtatum, & voluntas efficax illius. Nam per illam re vera ſe totum homo deuouet diuino famulatui. Deinde numerari poteſt affectus orationis diuturnæ, ac mentalis, præſertim conſiderando orationem, non ſolùm, vt eſt quidam particularis Dei cultus, ſed vt eſt fons, & origo totius deuotionis, & omnis ſtudioſi affectus in Deo colendo, ſic enim ille affectus orationis quodammodo vniuerſalis eſt, & ideò maximè ſolet deuotio nominari. Sed quidquid ſit de vſu, & applicatione huius vocis, ſemper manet formalis

Cur ille actus generalis abſolutè deuotio nominetur.

Particulares volũtatis affectus quomodo poſſint ſub deuotione cõprehendi.

D. Ambroſ.

Quinam inter particulares affectus magis ad deuotionẽ accedant.

Affectus ad religioſum ſtatũ, potiſſimus eſt deuotionis effectus.

diſtinctio inter ipſos actus; quæ ſatis explicata eſt. Vnum hic ſupereſſe poterat dubium, quod attigit D. Tho. dicta q. 82. art. 1. ad 3. An deuotio poſſit eſſe erga Sanctos, & ſi eſt, cuius virtutis actus ſit. Sed in hoc, eodem modo loquendum eſt de deuotione, quo ſuprà de oratione ad Sanctos locuti ſumus; & in vniuerſum de Dulia, & cultu Sanctorum ſuprà, tract. 1. lib. 3. cap. 5. & 1. tom. 3. par. diſp. 25.

D. Thom.

CAPVT VIII.

Quas cauſas, vel effectus habeat deuotio, & in vniuerſum mentalis oratio.

1. Coniungimus cauſas cum effectibus, quia, vt ex diſcurſu conſtabit, ita ſunt coniunctæ, vt non poſſint ſeparari commodè, principaliùs tamen de cauſis diſſeremus. Repetenda verò in primis eſt diſtinctio deuotionis ſuprà inſinuata, quòd quædam conſiſtit in actu humano proprio, & deliberato, alia ſe habet per modum paſſionis, & cuiuſdam delectationis, ac ſuauitatis. Et quamuis illa prior ſit præcipua, & maximè propria deuotio, tamen ad cognoſcendam originem deuotionis, & totius mentalis orationis, conducet ab hac poſteriori deuotione incipere. Eſt ergo conſiderandum delectationem illam ſpiritualem dupliciter poſſe in nobis inueniri. Primò ante omnem propriam actionem deliberatam mentis noſtræ. Secundò ex actione aliqua mentis deliberata, & voluntariè exercita. Prior modus notus eſt ex doctrina de Gratia, quia ſolet Deus ante omnem deliberationem noſtram, vel vſum noſtræ libertatis, præuenire nos, illuminando mentes, & tangendo corda, inſpirando bonum: vnde ſicut interdum immittit timorem, ita etiam influit ſuauem, & delectabilem affectum, ſaltem imperfectum ad Deum, vel res diuinas: hoc enim modo mouet, & ſubleuat Spiritus ſanctus mentes ad benè operandum quæcumque ſupernaturalia opera, vt docet Auguſtinus lib. 2. de Peccat. merit. c. 17. & 19. & ſæpè aliàs. Quando ergo Deus infundit hanc ſuauitatem inuitando hominem ad cultum ſuum, vel ſpecialiter ad mentalem orationem, aut aliquid ſimile, non immeritò poteſt ille affectus, licèt nondum deliberatus, nec humanus, quatenus ſuauiter inclinat ad cultum Dei, appellari deuotio, vel certè gratia deuotionis, quæ ſi ſit efficax, pertrahit hominem ad deliberatam deuotionem: ipſa tamen ſecundum ſe, ac præciſè ſumpta nondum eſt ſubſtantialis deuotio, nec oratio poteſt appellari, quia oratio etiam ſignificat actum deliberatum, ac perfectè humanum. Poteſt verò dici initium, & ſeminarium quoddam totius deuotionis, ac mentalis orationis.

Duplex deuotio proponitur, altera in actu humano conſiſtens, & altera in quadã ſuauitate.

Hæc ſecũda deuotio dupliciter inuenitur in nobis, aut ante actionem liberam, vel cum illa, & quæ ante actionem eſt, potius initiũ deuotionis, quàm deuotio dicitur.

Hinc conſtat propriam cauſam huius deuotionis eſſe Spiritum ſanctum, pertinet enim hic affectus ad gratiam excitantem, ſeu præuenientem, cuius, quatenus talis eſt, ſolus Spiritus ſãctus eſt propria cauſa; habent quidem ibi potẽtiæ noſtræ concurſum aliquem phyſicũ, quia illa deuotio in actibus vitalibus conſiſtit, tamen ad moralem conſiderationem parum refert, nam potentiæ noſtræ ſunt veluti inſtrumenta quædã, artifex autem eſt Spiritus ſanctus. Quia ſicut initium fidei, & ſalutis non habet originem à nobis, ſed à ſolo Deo, ita & hoc deuotionis initium. Item hæc deuotio neceſſariò inchoari debet per ſanctam cogitationem, quia nõ poteſt moueri voluntas niſi præuio intellectu, initium autem ſanctæ cogitationis, ſeu prima ſancta cogitatio non eſt à nobis, ſed à Deo, vt lib. de Præd. 2.

2. Cauſa deuotionis, quæ actionem liberã præcedit, eſt Spiritus ſanctus per excitantem gratiã.

Prima ſancta cogitatio eſt à Deo, non à nobis.

Sanctorum, & aliis locis latè contra Semipelag. oſtendit Auguſtinus. Rurſus ex illa cogitatione, neceſſitate quadam naturali, inſurgit in voluntate hæc propenſio cum ſuauitate, & deuotione, de qua tractamus, operante ipſo Spiritu ſancto in voluntate noſtra, ipſe ergo eſt vnica cauſa huius deuotionis. Hoc autem intelligendum eſt, conſiderando hanc deuotionem ſecundùm id, quod formaliter eſt, vel ex neceſſitate requirit. Nam ſi aliunde ſupponat in homine alias priores gratias, & opera, ſic poterit interdum ſancta vita præcedens multùm conferre ad obtinendam hanc gratiam deuotionis. Nam licèt Deus pro ſuo arbitrio eam neget, vel concedat, & interdum eam det ſine præcedenti merito, vel diſpoſitione, & aliquando eam tollat ſine culpa ad hominis probationem, vel humilitatem, & vt gratiam Dei recognoſcat, vt latè Caſſianus Collat. 4. Nihilominus regulariter, vel frequenter datur hominibus bene vtentibus prioribus gratiis, petendo, deſiderando, diligenter Deo ſeruiendo, & proprios affectus moderando. Nam licèt hæc deuotio, vt eſt initium horum piorum actuum, & conſummatæ deuotionis, non ſit, nec poſſit eſſe ab homine, quia tamen non inchoat totam ſalutem, & iuſtitiam, vt ſupponimus, poteſt ſupponere priores gratias, & ſancta opera ex illis facta, & ex ea parte poteſt habere fundamentum in diſpoſitione, & merito hominis.

Deuotionis gratia quomodo nobis detur prioribus gratiis bene vtentibus.

3. Venio ad deliberatam deuotionem, & ſuauitatem, quæ ex illa naſcitur, & in vniuerſum ad mentalem orationem conſiderandam. De qua tota ſupponimus eſſe opus ſupernaturale, & gratiæ; id enim ex dictis lib. 1. ſatis conſtat. Prima ergo, & principalis cauſa huius operis eſt etiam Spiritus ſanctus, per gratiam ſuam operans & cooperans. Nam vt dixit Ambroſius lib. 6. in cap. 9. Lucæ, circa finem; *Deus quos vult, ex indeuotis deuotos facit:* appellat autem deuotos eos, qui pleno affectu Chriſtum ſequi deliberant. Sic etiam dixit Bernar. ſer. 21. in Cant. quòd *Diuina conſolatio deuotos facit,* vocat autẽ conſolationem ſpiritualem, vt opinor, illam antecedentem deuotionem, quam diximus ſolum Spiritum ſanctum infundere, quam ſtatim vocat etiam, *ſalutare gaudium infuſum,* quo Deus temperat timorem, vel aliam ſimilem affectionem noſtram. Solet enim Deus per excitantem gratiam in nobis efficere bonam voluntatem, cooperante eadem gratia: ſic igitur per illam antecedentem deuotionem pertrahit voluntatem ad deliberatam, & ſubſtantialem deuotionem, cooperante eadem voluntate ſimul cum gratia Dei. Non eſt tamen ſimpliciter neceſſarium ad hanc cauſalitatem, vt ſemper antecedat illa indeliberata delectatio, vel ſuauitas immiſſa à Deo, quia Deus habet alios modos excitandi voluntatem, præſertim per timorem, vel ſpem; ſemper tamen neceſſe eſt, vt antecedat ſancta cogitatio cum aliqua inſpiratione in voluntate, quia hæc eſt initium omnis boni actus ſupernaturalis, ergo & deuotionis, & mentalis orationis. Atque ita ratione huius initij, & principalis adiutorij eſt Deus peculiari modo cauſa totius deuotionis perfectæ, & mentalis orationis. Non eſt tamen hoc initium eodem modo neceſſarium in omnibus hominibus, vt ſtatim dicam, neque etiam illud ſolum eſt ſufficiens, niſi homo cooperetur cum gratia adiuuante, quæ illi præſtò eſt, & ideo totum hoc requiritur ad integram cauſam huius doni.

Alterius deuotionis, quę cum deliberatione noſtra eſt, Spiritus ſanctus etiã eſt principalis cauſa per gratiam operantẽ, & cooperantẽ. *Ambroſ. Bernard.*

Deus per excitantẽ gratiã efficit in nobis bonam voluntatem.

4. Quia verò in hoc negotio multi actus ſupernaturales interueniunt, non omnibus æquè applicatur illa cauſa, neq; in omnibus ſtatibus hominum eodem modo; & ideo vtrumque breuiter diſtinguendum, & explicãdum eſt. Et in primis cùm hoc totum negotium actibus intellectus, & voluntatis perficiatur, clarũ eſt, quoties homo exit de potentia in actum, id eſt, ex non orante actu fit actu orãs, vel ex non deuoto deuotus, initium ſumendũ eſſe ab aliquo actu intellectus, vt dixit D. Thom. dicta quæſt. 82. a. 3. ex illo principio, quòd voluntas ſemper oritur ex intelligentia. Primus ergo actus in hoc negotio, eſt aliqua cogitatio pia, & ſancta, & tali muneri, & effectui accommodata: & quoniam hæc antecedit liberam applicationem voluntatis; ideò dicimus eſſe ab extrinſeco agente, & ab excitante gratia. Eſt tamen obſeruandum, hanc cogitationem ſæpè pendere multùm ex priori diligentia noſtra: quia (vt ſupponimus) nec eſt prima cogitatio totius vitæ, ſed diei, verbi gratia, vel talis temporis in ordine ad tẽpus operandi, & ideo ſupponere poteſt diligentiam aliquam, & induſtriam ad talem cogitationem habendam. Hæc autem diligentia poteſt eſſe duplex, vna ex parte Dei, quam poſſumus diuinam appellare; alia ex parte noſtra, quam appellare poſſumus humanam. Ad priorem pertinent præuiæ orationes ad Deum, pro ſimilibus cogitationibus obtinendis, quæ orationes, cùm priores gratias ſupponant, proportionatæ ſunt. Quod enim ſuprà dicebamus de ſuauitate, vel deuotione antecedente, & indeliberata, idem in hac cogitatione locum habet: pendet ergo multùm hęc diuina excitatio ex bono vſu priorum gratiarum, & ex ſancta vita, vel bona hominis diſpoſitione. Vnde fit, vt licet præſens cogitatio ſit initium, & cauſa ſubſequẽtis orationis, vel deuotionis, nihilominus oratio, & deuotio præcedens poſſit eſſe cauſa illius. Committitúrque hic quidam circulus, ſed non vitioſus, quia eſt reſpectu diuerſorum, & in diuerſo genere cauſæ; nam præcedens oratio, vel operatio eſt cauſa ſubſequentis excitationis, morali modo per impetrationem, & meritum de congruo, vel bonam moralem diſpoſitionem; ipſa verò cogitatio ex cauſa ſubſequentis orationis, vel deuotionis per modum phyſicæ motionis, eo ſcilicet modo, quo intellectus mouet voluntatem. In quo eſt etiam obſeruandum, interdum eſſe valde vtile, præcedentia bona opera facere ex formali intentione obtinendi poſtea à Deo ſanctam orandi, ac meditandi cogitationem, & voluntatem. Aliquando verò, etiam ſi hac intentione pia opera non fiant, Deus ex ſe reſpicit ad priorem bonum vſum gratiæ, vt hoc beneficium conferat, ideóque omni modo eſt conueniens cooperari ſedulò diuinæ gratiæ priori, ad obtinendam ſubſequentem gratiam deuotionis.

Per quos actus intellectus, & volũtatis, & quomodo dicta deuotio generetur. Et primo de actibus intellectus.

Voluntas sẽper oritur ex intelligẽtia.

Prædicta deuotio maximè iuuatur duplici hominis induſtria, quarũ altera diuina, & alia humana poteſt dici.

Per quæ media poſſit cõparari deuotio quoad 1. diligentiam.

5. Ad poſteriorem diligentiam, quam vocamus humanam, pertinent media, quibus ſpirituales viri vti ſolent ad excitandam in ſe memoriam Dei, vel deſiderium orandi, ſeu cogitationem hanc de ineunda oratione, de conuenientia eius, vel quid ſimile. Huiuſmodi media ſunt, in primis, ſi oratio habenda eſt matutino tempore, adhibere curam, vt prima cogitatio ſit de hac re, ad quod prodeſſe multùm ſolet, præcedenti nocte hoc præuenire, & proponere, ac recogitatione reuoluere, ita vt ſi fieri poſſit, illa ſit vltima diei præcedentis cogitatio, & prima ſequentis. Secundò, ſi alio tempore futura ſit oratio, proponere priùs horam, & tempus, vt cùm aduenerit, ipſum horæ ſignum talem cogitationem excitet. Tertiò, multùm iuuat conſuetudo ſuis ſtatutis horis orandi ſine intermiſſione; nã tunc ipſe rerum curſus ſolet excitare memoriã: atque

Quo pacto 2. diligentia, & quib. mediis excitet deuotionem.

atque hæc conſuetudo iuuatur maximè frequentibus orationibus,quas iaculatorias vocant.Denique iuuat, externa aliqua, & ſenſibilia obiecta ſibimet deſignare, tanquam ſigna excitantia Dei memoriam,nam ipſa Dei memoria, *plena deuotio eſt*, vt Ambroſ.dixit in id Pſal.118. *Memor fui nominis tui Domine,& cuſtodiui legem tuã.*Quia ex hac memoria naſcitur recogitatio, ex recogitatione deſiderium, &c. Hæc ergo induſtria,licèt humana dicatur,quia conſiſtit in cura, & ſolicitudine hominis, non eſt parui æſtimanda, etiamſi hoc negotium maximè ſupernaturale ſit,quia etiam illa induſtria ex fide,& gratia procedit, & pertinet ad cooperationem, quam ex parte hominis Deus vult, totáque comprehenditur ſub conſilio ſapientis.*Ante orationem præpara animam tuam*, Eccleſ.18.

Ipſa Dei memoria plena deuotio eſt. D.Ambroſ.

Eccleſ.18.

6\. Actus volũtatis, per quos deuotio generatur. Pſal.76.

Poſita ergo hac præuia cogitatione, ſtatim ſubſequitur in voluntate aliquis motus,qui in principio ſolet eſſe indeliberatus per modum deſiderij, vel gaudij,ad quod pertinet illa indeliberata deuotio,de qua in principio locuti ſumus. De qua poteſt nõ malè intelligi illud Pſal.76. *Memor fui Dei, & delectatus ſum.* Sed de hac motione iam ſatis dictũ eſt. Oportet ergo vlterius procedere,& habere voluntatem deliberatam,& efficacem circa Deum, vel eius cultum,vel orationem ipſam,quia ſine tali voluntate non poteſt homo in hoc negotio vltra progredi, cùm humanum, & voluntarium eſſe debeat. Et quidem ſi prima illa de Deo cogitatio ſit tam clara,aut tam vehemẽs, & cum pleno iudicio, vt voluntatem plena libertate rapiat in Deum,iam plena deuotio eſt,vt dixit Ambroſius. Contingere autem id poteſt,vel ex abundantia gratiæ actualis, vel ex optima diſpoſitione ſupernaturali antecedente per magnum lumen ſpirituale, & frequẽtem vſum feruenter amandi Deum. Regulariter verò non ita fit, ſed per illam voluntatem deliberatam iterum applicatur intellectus ad meditandum de rebus diuinis,quia (vt ſuprà dixi, & docet D.Thomas dicto art.3.) hæc ſancta meditatio eſt fons totius boni deſiderij,& accendit charitatem, & alios bonos affectus in Deum, & ideo qui vult mente orare,vel deuotionem in Deum concipere, neceſſe eſt, vt à meditatione incipiat, ſub meditatione comprehendendo quamcumque conſiderationem perſonæ oranti proportionatam.

D.Ambroſ.

D.Thom. Sãcta meditatio eſt fõs totius boni deſiderij.

7\. Volũtas meditandi quidam deuotionis deliberatæ actus eſt, & eius cauſa eſt præuia indeliberata cogitatio. D.Gregor.

Si quis autem ſuperiùs dicta conſideret,intelliget, hanc ipſam voluntatem meditandi, conſiderandi, vel orandi iam eſſe quemdam particularis deuotionis deliberatæ actum,cuius cauſa ſufficiens eſt illa præuia cogitatio nondum deliberata: vnde quatenus mentalis oratio ab ipſa meditatione incipit,vt ſuprà dicebamus,eatenus dici poteſt deuotio cauſa,& origo mẽtalis orationis,quia ipſa mentalis oratio ex voluntate iam aliquo modo deuota naſcitur. Sícque dixit Gregorius lib.4. in 1. Reg. cap.4. *Cùm fideles appetunt audire verbum Dei, iam magnam deuotionem habent*;nam illa voluntas ſimilis eſt voluntati meditandi, & conſiderandi. At verò hæc imperfecta deuotio eſt, neque de illa eſt ſermo,cùm de deuotione ſimpliciter agimus, eiúſque cauſam inquirimus. Et ideo addidit idem Gregorius:*Quam*(deuotionem,ſcilicet) *poſt auditam prædicationem multo maiorem habent*, videlicet fideles.Sic ergo in præſenti intellectus ad meditationem per voluntatem applicatus,vlterius excitat in voluntate perfectiorem deuotionem tam accidentalem, quàm ſubſtantialem, quæ illud nomen ſimpliciter meretur. Nam primò quidem excitat illam deuotionem,quę conſiſtit in actibus deliberatis vel placendi Deo, vel colendi illum, vel aliis ſimilibus, ſiue vniuerſalibus, ſiue particularibus, ſiue ex motiuo charitatis, ſiue religionis, ſiue aliarum virtutum,iuxta materiæ ad meditandum propoſitæ qualitatem, & diſpoſitionem orantis, & Spiritus ſancti motionem,in hoc enim non poteſt certa aliqua præſcribi regula. Deinde verò ex his affectibus naſcitur delectatio illa, & ſuauitas, quæ in mentali oratione ſentitur, eiúſque pinguedo eſſe dicitur; eámque videtur D.Thomas intellexiſſe in dicta quæſt.83. nomine ſpiritualis lætitiæ, quam dicit eſſe effectum deuotionis,quia ſequitur ex ſubſtantiali deuotione. De priori deuotione rectè intelligitur illud Pſalm. 118. *Memor fui nominis tui Domine,& cuſtodiui legem tuam.*Nam in hac cuſtodia plena deuotio conſiſtit, hæc autem cuſtodia in propoſito,& voluntate,ex memoria diuini nominis,& ex recogitatione maieſtatis eius, & reuerentiæ, & amoris illi debiti generatur. De altera verò deuotione optimè intelligitur illud Pſalm. eiuſdem: *Memor fui iudiciorum tuorum à ſæculo,Domine,& conſolatus ſum.*Vbi Ambroſ.*Hæc qui nouit retexere,habet, vnde gratiam ſuæ conſolationis acquirat;è contra,qui non nouit,non habet,vnde conſoletur.* Vnde ex priori deuotione hæc poſterior quaſi connaturaliter naſcitur, quia ex nobiliſſimis actibus mentis,ſequitur delectatio, & ex veritatis contemplatione ſuauitas, & ex amore gaudium.

D. Thom.

Pſal.118.

D. Ambroſ.

Vnde conſtat,hanc deuotionem, ſeu guſtum, & delectationem hoc modo habitam, eſſe quaſi paſſionem conſequentem ad ſubſtantialem deuotionem, & ideo illam meritò accidentalem vocamus. De qua rectè intelligi poteſt, quod Bonauentura dixit tom.2.opuſc.de Proceſ. Religio. lib.7. c.16. *Non eſſe veram deuotionem, quæ de radice amoris non pullulat.* Proxima ergo ratio deuotionis eſt,ipſe affectus deliberatæ deuotionis: proxima verò cauſa efficiens eſt ipſa volũtas cum diuina gratia cooperans. Cauſa verò prima, ac radicalis, & principalis,etiam proxima,eſt Deus, vt gratiæ auctor;cauſa verò excitans per modum applicationis,ſeu conditionis neceſſariæ eſt meditatio, vel contemplatio. Cauſa item obiectiua, & metaphoricè mouens & attrahens,eſt materia ipſa, quæ interius conſideratur per meditationem. Quæ materia latiſſimè patet,vt ſuprà dixi;ad excitandam verò deuotionem, vt D.Thomas dixit,primariò iuuant ea,quæ ad Dei conſiderationem pertinent,vt memoria beneficiorum eius, certitudo prouidentiæ, & ſpecialis protectionis eius circa cultores ſuos, & æſtimatio bonitatis eius,vt dixit Ambroſius lib.1.de Abraham, cap.2.& lib.de Cain,& Abel,cap.8.ſecundariò verò iuuat conſideratio propriæ humilitatis,& debitæ ſubiectionis ad Deum,vt doctè, & religiosè adnotauit Caietanus dicto art.3. eſtque optima ſententia Bernardi in libro ſententiarũ,circa medium dicentis.*Quatuor eſſe dicuntur,quæ gratiam noſtræ deuotionis adaugent, memoria peccatorum, quæ hominem reddit humilem apud ſe; recordatio pœnarum,quæ illum ſollicitet ad benè agendum; conſideratio peregrinationis, quæ illum hortetur,viſibilia debere contemni; deſiderium vitæ perennis,quæ hominem incitans ad profectum, cogat eum à terrenis affectibus voluntatis mutatione ſuſpendi.* Adde,interdum ſolere dari hanc ſpiritualem voluptatem ex ſpeciali gratia, altiori, & perfectiori modo, quàm poſſet ex noſtra operatione reſultare, quia gratia Dei efficacior eſt. Quod licèt interdum fieri poſſit ex pura gratia, ſæpe fit pro merito, vel diſpoſitione ipſius hominis cooperantis cũ aliis gratiis prius receptis, iuxta illud Ambroſij lib.

8\. Deuotio accidẽtalis eſt quaſi paſſio deuotionis ſubſtãtialis, & ob id ſic appellatur. Bonauent. Non eſt vera deuotio,quæ ex radice amoris non pullulat.

D. Thom.

D.Ambroſ.

Caiet. D Bernard. Quatuor, quæ gratiam noſtræ deuotionis adaugent.

D.Ambroſ.

lib. 10. in cap. 21. Lucæ. *Pro deuotione credentis vnicuique ſpirituale lumen infunditur.* Et videri poteſt Bernardus ſermone 3. de Circumciſ. circa finem, Caſſianus Collat. 4. cap. 6. Bonauentura tomo 2. tract. 8. Collat. in 6.

D. Bernard. Caſſian. D. Bonauent.

9. *Subſtantialis deuotio, & oratio ſe inuicem cauſant, diuerſimodè tamẽ, tripliciterq; inter ſe cõparantur.*

Denique ex deuotione ſubſtantiali, & deliberata, naſcitur propria oratio, & petitio, & accidẽtalis deuotio iuuat, vt feruentior, & diuturnior ſit oratio. Atque ita conſtat, quàm verè dictum ſit, quòd deuotio perficit orationem, & eſt pinguedo illius, & alia, quæ optimè in deuotionem conueniunt, quatenus & eſt proxima cauſa orationis, & optima diſpoſitio ad illam. Hic verò locum etiam habet circulus, quem ſuprà dicebam, quia etiam oratio poteſt impetrare deuotionem, quia in diuerſis generibus cauſarum, & reſpectu diuerſorum hoc non eſt inconueniens. Dum ergo quis vel ex lectione, ſermone, vel ſcientia, aut experientia de ipſa deuotione magnam æſtimationem concipit, & ad eam aliquo modo afficitur, illam ſubinde à Deo poſtulat, quam etiam impetrabit, ſi conuenienter oret, eique expediat. Ita ergo poteſt oratio eſſe deuotiotionis cauſa. Imò & oratio poteſt eſſe orationis cauſa, per præſentem impetrando futuram, vel per imperfectam perfectam: quibus etiam modis vna deuotio poteſt eſſe alterius deuotionis origo. Atque ita ſatis conſtat, quanta ſit connexio inter hos actus, & quonam modo deuotio ad orationem mẽtalem comparetur, videlicet, vno modo, vt pars eius, loquendo de oratione mentali latè, vt varios actus mentis noſtræ, & potentiarum eius complectitur, ex eiſque, vt ex partibus conſurgit: alio modo vt proprietas eius, qua ipſa oratio iuuatur, & facilior redditur, ſicut in vniuerſum operatio iuuatur delectatione ad illam cõſequente. Rurſus comparantur oratio, & deuotio propriè ſumptæ, quatenus ſpeciales actus ſunt, tanquam cauſa, & effectus mutuò, & ad inuicem ſecundùm diuerſas rationes, vt ſatis explicatum eſt.

10. *Quę de affectibus, & actibus hactenus explicatis dicta sũt, ad alia extra pręſentẽ materiã applicari poſſunt.*

Nonnulla verò circa ea, quæ diximus, aduertenda ſuperſunt: vnum eſt, multa ex his, quæ dicta ſunt applicari poſſe ad omnem rectam affectionem, & operationem: nam omnis pia affectio ex ſancta cogitatione procedit, ſempérque neceſſaria eſt aliqua conſideratio ad benè appetendum, vel operandum: & ſimiliter delectatio aliqua honeſta ad omnem virtutis operationem conſequitur. Tamen quia ſingulari quadam ratione hæc inueniuntur in actibus internis, & in diuturna, & quaſi ſtabili, ac permanenti conſideratione, ponderatione, & affectione rerum diuinarum; ideo in hoc exercitio principaliter conſideratur vis, ac pondus conſiderationis, ſeu meditationis, & affectionis, ac ſuauitatis, quæ ex illa prouenit. Vnde etiam intelligitur, hos actus, quos explicuimus, non eſſe limitatos ad proprios, & ſpecificos actus virtutis Religionis, ſed poſſe etiam per alias virtutes exerceri, ſi meditatio, & conſideratio ad earum materias, & honeſtates applicetur. Maximè verò, ac perfectiſſimè poſſe fieri per actus charitatis, quia, vt ſuprà dixi, ex charitate naſcitur perfecta deuotio, quæ non eſt ſine magna ſuauitate, vt dixit Bernardus libro de amore Dei, cap. 1. Tamen eo modo, quo deuotio ſpecialiter attribuitur Religioni, cum proportione affert ſecum delectationem, & lætitiam de diuino honore, & cultu, naſcitúrque ex conſideratione his affectibus accommodata.

Ex charitate naſcitur perfecta deuotio. D. Bernard.

11. *Triplex caput, vnde lætitia deuotionis oritur, & an primũ, & ſecundũ propriè nomine deuotionis appelletur.*

Deinde obſeruandum eſt, lætitiam hanc, ſeu delectationem deuotionis, interdum eſſe poſſe de ſola cogitatione, interdum de bonis ipſius rei cogitatæ, vt illius ſunt, interdum verò ex efficaci affectu, & deliberatione operandi concepta ex tali cogitatione. Prima delectatio non eſt propriè deuotio, de qua tractamus. Quia vera deuotio debet eſſe affectiua, & operatiua virtutis; illa verò delectatio eſt quaſi ſpeculatiua, quia oritur ex ſola intelligentia alicuius veritatis, ad quam comparatur, vt proprietas conſequens illam, & in ea ſiſtit, ideóque minus fructuoſa eſt: inuenitúrque ſuo modo in ſcientia quacumque, vel in arte, quatenus per eam veritas aliqua inuenitur, aut conſideratur. Secunda delectatio, quatenus eſt circa Deum, ad ſpiritualem deuotionem ſpectat, quia ex affectu ad Deum naſcitur; nam dum quis conſiderat Dei perfectionem, & bona, quibus Deus fruitur, gaudet de ipſis bonis Dei in ſe, id eſt, eo quòd videt in Deo eſſe: vbi, *videre*, eſt tantùm conditio requiſita; quòd autem Deus talia bona poſſideat, propria ratio eſt huius delectationis. Hic ergo optimus affectus eſt, & magis ad charitatem, quàm ad religionem ſpectat. At verò ſi conſideratio extendatur ad diuina opera, & beneficia in nos collata, eſſe poterit delectatio de noſtro commodo & amore potius, quàm Dei, non tamen propterea eſt inordinata affectio: imò eſſe poterit vtilis ad augendam ſpem, & excitandam illam virtutem, & ſub ea ratione, deuotionis quandam rationem participat.

12. *Tertium caput lætitiæ deuotionis, propria deuotio eſt.*

Tertia ergo lætitia, quæ ex affectu operatiuo proximè naſcitur, eſt propria magíſque religioſa deuotio. Quia deuotio à deuouendo dicta, requirit actum, quo ſe homo totum tradit in obſequium Dei, & hunc vocamus affectum efficacem, & operatiuum, qui habet ſuam lætitiam adiũctam, quam deuotionem per modum paſſionis hîc nominamus: vnde ſicut duplex ſolet diſtingui Dei amor, ſcilicet affectiuus tantùm ſeu obiectiuus, & obedientialis, ita ex priori ſequitur illa lętitia de bonis Dei in ſe; ex poſteriori verò ſequitur ſubſtantialis deuotio cum ſuamet propria lætitia: vnde licèt prior affectus fortaſſe in ſe perfectior ſit: hic eſt ſecurior, & vtilior, ille enim magis ad ſtatum patriæ pertinet, hic in via maximè neceſſarius eſt. Nam cum priori, ſi hic poſterior deſit, deceptiones, & illuſiones Dæmonum miſceri poſſunt. Inde enim prouenit, vt multi, qui ſuauitatem, & deuotionem in oratione ſentiunt, in moribus non reformentur, quia in illa obiectiua ſuauitate ſiſtunt, & de operatiua ſolliciti non ſunt.

Duplex Dei amor, affectiuus, & obedientialis.

13. *Obiicitur.*

Dices: quomodo poteſt ſequi delectatio ex affectu, vel deſiderio diuini famulatus? Nam delectatio ſequitur ex præſentia boni amati; ibi autem nondum eſt bonum illud famulatus Dei, quod deſideratur. Reſpondeo in primis, licèt perfecta delectatio ſit in conſecutione rei amatæ, tamen ipſummet amorem boni, nondum obtenti, interim delectare; tum quia eſt aliqua vnio ad ipſum bonũ; tum quia etiam ipſe amor eſt quoddam bonum, quod iam habetur, & ideò delectat. Sic ergo ipſummet propoſitum deliberatum, quo anima dicat ſe cultui Dei, delectat illã, quia hoc ipſum æſtimat magnum bonum ſuum; maximè ſi iam amat, & ex amore ſe ſubiicit Deo. Et præterea, quia nunquam habet talem affectum ſine ſpe exequendi illum, ipſamet ſpe gaudere incipit. Apprehendit enim anima cultum illum, ac ſi actu exhiberetur, imò ipſo affectu incipit exhibere illum, & ideo iam delectat. Addo deinde cum D. Thoma artic. 4. ex hoc capite, & ex aliis naſci, vt hæc deuotio non ſit pura lætitia, ſed etiam habeat aliquam triſtitiam adiunctam. Nam

Reſpõdetur.

D. Thom.

Nam ſicut ſpes beatitudinis delectat, abſentia verò, & dilatio contriſtat, ita affectus deuotionis ad Deum delectat, contriſtat autem, vel timor deficiendi in illo, vel infirmitas propria ad colendum Deum, ſicut ei debetur. Tamen hæc ſunt quaſi ex accidenti, per ſe autem eſt, vt bonus ille affectus delectet.

14. Deuotionis effectus.

Atque hinc tandem obiter explicatum eſt, qui ſint deuotionis, vel mentalis orationis effectus: nam & ſunt inuicem ſibi cauſæ, & ita ſunt etiam inuicem effectus, & omnes effectus, & vtilitates, quæ attribuuntur orationi mentali, & cap. 1. huius libri tactæ ſunt, poſſunt deuotioni tribui, quatenus & ipſam orationem nutrit, & per ſe ad omnes conferre poteſt, quatenus affectus quidam vniuerſalis eſt imperans cæteris. Hinc Sanctus Bonauentura in dicto Opuſc. vltim. cap. vlt. tomo 2. deuotioni accommodat omnia, quæ de oratione mentali, & fructibus eius dici ſolent, & in cap. 3. eiuſdem tractat. qui eſt de ſex alis Seraphim, deuotionem eſſe definit, *fulcimentum religionis, & pinguedinem omnis exercitij virtutis*. Et Ambroſ. lib. 5. de Abraham cap. 5. generaliter dixit, *Habet vberes fructus celerata deuotio*. Nam deuotio illa generalis, maximè ſi habeat adiunctam ſpiritualem lætitiam, promptum, & facilem hominem reddit ad totum Dei famulatum: vnde Pſalmo 118. Dauid aiebat, *Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilataſti cor meum*. Denique omnes modi fructificandi ſpiritualiter, in ſuperiori libro circa orationem explicati, per modum meriti, impetrationis, & ſatisfactionis, vel etiam congruæ diſpoſitionis, in totam orationem mentalem, & omnes actus ſuos, & præſertim ratione deuotionis, & petitionis conueniunt; habent enim eandem rationem, vt per ſe ſatis conſtat. Dices, cur ergo D. Thomas dicta quæſt. 82. art. 4. ſolam ſpiritualem lætitiam poſuit, vt effectum deuotionis? Reſpondeo, quia ſolùm egit de effectu, qui per modum paſſionis, & proprietatis ex affectu deuotionis reſultat: alij enim modi effectuum, ſeu cauſalitatum communes ſunt, & non habent in hoc actu peculiarem rationem.

D. Bonauent. — Deuotio eſt fulcimētum religionis, & pinguedo exercitij virtutis. — Obiectio. *D. Thom.* Solutio.

CAPVT IX.

Quid contemplatio ſit, & quomodo ad mentalem orationem comparetur.

1. *D. Bernard.*

INter actus, ſeu partes orationis mentalis poſuit Bernardus (vt ſuprà vidimus) contemplationem, eſtque quaſi terminus, ad quem in hac vita poteſt mens humana aſcendere, ac peruenire, & ideo ad huius loci, & doctrinę complementum ſpectat huius actus conſideratio. Neque eſt nunc in animo tractare de vita actiua, & contemplatiua, earúmque diſtinctione, quod præſtitit D. Thomas 2.2. à quæſt. 179. vſque ad quæſt. 182. quia de hac re commodiùs dicemus infrà tractando de ſtatu religioſo; nam illa diſtinctio principaliter ad hunc ſtatum ſpectat. Vita enim contemplatiua non dicit tantùm contemplationem ipſam, ſed ſtatum vitæ, qui ad contemplationem præcipuè ordinatur, hîc autem ſolùm de ipſa contemplatione, quæ eſt quaſi terminus, & finis eius vitæ, quæ ad illum ordinatur, diſſerimus. Vnde ſupponimus contemplationem eſſe aliquam operationem mentis, ad cuius vſum poteſt aliqua vita, ſeu ſtatus inſtitui, qui plura alia requirit, vt poſtea videbimus. Quod autem contemplatio operatio mentis ſit, ex vocis ſignificatione, & ex communi omnium conſenſu ſupponi debet, conſtabítque apertiſſimè ex dicendis.

D. Thom. — Contemplatio quid ſit.

2. Ad quā potentiā pertineat cōtemplatio. *D. Aug.* Aliæ eiuſdē definitiones.

Poteſt autem in primis de contemplatione quæri, an ſit operatio intellectus, vel voluntatis, vel vtriuſque potentiæ? Nam Patres variis modis illam definiunt, vel de illa loquuntur: Auguſtinus libro de ſpirit. & anim. cap. 32. *Contemplatio* (inquit) *eſt perſpicuæ veritatis iucunda admiratio*, vbi ſubſtantiam contemplationis videtur ponere in admiratione, quæ tamen habeat adiunctam iucunditatem ex veritatis intuitione, quam ſupponit; ſimiliter Bernardus libro quinto de Conſid. in fin. ait, primam, & maximam contemplationem eſſe admirationem maieſtatis. At iuxta Damaſcenum libro ſecundo de Fide cap. 15. admiratio voluntatis actus eſſe cenſetur, & ad timorem quemdam pertinere. Aliter Bernardus libro de Scala Clauſtr. *Contemplatio* (inquit) *eſt mentis in Deum ſuſpenſæ eleuatio, æternæ dulcedinis gaudia deguſtans*. Quæ verba ambigua videbantur, quia ad vtramque potentiam accommodari poterant, ea verò ſtatim exponere videtur dicens: *Contemplatio eſt ipſa dulcedo, quæ iucundat, & reficit*. Eſt ergo contemplatio delectatio de Deo, quæ in voluntate eſt, & planè idem eſſe videtur, quod deuotio. Gregorius autem homil. 14. in Ezech. & 6. Moral. cap. 18. ſummam contemplationem ponit in affectu charitatis, in quam ſententiam inclinat Bonauentura, & alij infrà referendi, cap. 11. & 13. At verò D. Thomas 2. 2. quæſt. 180. artic. 1. & 3. diſtinctè enumerans omnes actus intellectus, & voluntatis, qui ad contemplationem concurrere poſſunt, ſubſtantiam, & eſſentiam contemplationis ponit in vno actu intellectus, qui eſt veritatis diuinæ intuitio, ſeu inſpectio intellectualis; reliquos verò actus ait, vel antecedere, vel ſubſequi actum contemplationis, illíque aliquo modo deſeruire. Cum qua D. Thomæ ſententia conſonat definitio Bernardi libro ſecundo de Conſid. cap. 2. *Contemplatio eſt verus, certúſque intuitus animi de quacumque re, ſiue apprehenſio veri non dubia*. Et hanc opinionem ſequitur Dionyſius Carthuſianus in librum de Myſtica Theolog. Dionyſij, & eſt communiter recepta, videtur tamen eſſe poſſe quæſtio de nomine, & ideo res ipſa priùs explicanda eſt, ſuppoſita propria ſignificatione vocis.

D. Bernard. — *D. Damaſc.* — *D. Bernard.* — *D. Gregor.* — *D. Bonauent.* — *D. Thom.* — *D. Bernard.* — *Dionyſ. Carthuſ.*

3. Variæ contēplationis ſignificationes iuxta latinitatem, & Theologiā, & ad quam potentiam ſpectet iuxta 1. modum.

Poſſumus ergo de Contemplatione loqui, vel latè ſecundum totam latitudinem ſignificationis, quam habet Latinum verbum *Contemplor*, vel ſtrictè ſecundum Theologicum vſum, & præſertim prout eſt opus gratiæ, & ad ſalutem animæ ordinatur. Priori modo dubitari non poteſt, quin contemplatio ſit opus intellectus, nam contemplari idem eſt, quod mente conſiderare; vnde in rigore comprehendit non ſolùm intuitionem, & quaſi viſionem veritatis, ſed etiam inquiſitionem, meditationem, ac denique quamcumq; conſiderationem, quæ ad veritatis cognitionem tēdat, & in ea ſiſtat. Sic enim diſtinguere ſolent Philoſophi contēplationē à praxi, & pro eodem ferè accipiunt contemplationem, ac ſpeculationem. Atque hoc modo dixit Philoſophus 2. Metaph. text. 3. *finem contemplationis eſſe veritatem*, vtique intellectam, ſeu cognitionem veritatis. Sic etiam dixit Cicer. lib. primo Academ. quæſtion. *Contemplationem, conſiderationemque naturæ eſſe naturale quoddam animorum pabulum*, & libro quarto de Finib. ait, *Contemplationem eſſe meditationem, & conſiderationem rerum occultiorum*. Quia verò in veritatis ſpeculatione inquiſitio, aut meditatio eſt quaſi via, cognitio autem, & intui

Philo. Finis contēplationis eſt veritas. *Cicero.*

intuitio veritatis inuentæ eſt quaſi finis, & terminus, ideo contemplatio quaſi per antonomaſiam ſignificare videtur ipſam intuitionem veritatis, & attentam illius cõſiderationem, non per modum inquiſitionis, ſed tanquam aſpectum veritatis iam inuentæ.

4.
Contemplationem apud Theologos ſtrictiùs ſumi, ad quod expenduntur vocũ ad intellectũ ſpectantium ſignificata. *D.Thom.* *D.Bernard.*

At verò contemplatio Theologica magis reſtrictam ſignificationem habet: Nam in primis differt ab illa generalitate conſiderationis, quia non ſignificat inquiſitionem, aut meditationem, ſed terminum inquiſitionis, qui eſt veritatis quæſitæ, & inuentæ intuitio, quod ſatis conſtat ex communi vſu & ex doctrina D.Thomæ & Bernardi proximè citata, & declarabitur ampliùs ex diſtinctione vocum ad intellectum pertinentium. Nam D. Thomas ſuprà, plures voces enumerat ad intellectum ſpectantes, *Cogitatio, conſideratio, meditatio, ſpeculatio, auditio, lectio, loquutio, viſio,* ſeu *contemplatio.* Et omniũ ſignificata diſtinguit, vt tandem concludat, contemplationem ex parte intellectus propriè conſiſtere in illo mentis intuitu. *Cogitatio* ergo in vna ſignificatione, & (vt ego opinor) magis propria, generaliter ſignificat quamcumque cognitionem, vel actualem intellectus applicationem ad cognoſcendum, vt notauit etiam Auguſtinus 14. de Trin. c.7. ſpecialiter verò Richardus de Sancto Vict. lib. de Contemplat. cap.3. & 4. *Cogitationem* dicit *eſſe animi reſpectum ad euagationem pronum.* Quod exponens D.Thomas ait, ad cogitationẽ pertinere multorum inſpectionem, vt tandem vna veritas colligatur. Vnde in negotio contemplationis ſeu mentalis orationis, videtur iuxta intentionẽ Richardi, cogitatio pertinere ad initium iſtius mentalis exercitij ex parte intellectus, ita vt cogitatio ſit quaſi prima apprehenſio, repræſentatio, aut applicatio intellectus ad materiam, de qua vult aliquis meditari, aut contemplari, quia tunc incipit de tali re cogitare. Et tunc etiam mentis reſpectus ad euagationem pronus, quaſi limitatur ad talem materiam, vt ſuprà tactum eſt, quia illa euagatio multum impediret mẽtis orationem, ſeu meditationem. Vnde quamdiu intellectus immoratur in concipienda, vel interiùs formanda re, de qua conſiderare vult, vel anceps eſt, an de hac, vel illa meditari debeat; ſolùm cogitare (iuxta hunc loquendi modum) & nondum meditari dicitur. Atque ita huic cogitationi correſpondet *Lectio,* quam ſuprà explicuimus ex Bernardo; lectio enim in tantum deſeruit, in quantum hanc cogitationem excitat, idémque eſt de ſermone vocali, & quocumque alio ſigno exteriori, quod mentem ad hanc cogitationem poſſit excitare.

[Margin: Quid propriè cogitatio ſignificet. — *D. Auguſt.* *Richard. de S.Victor.* — *D.Thom.* — Lectio quãtum meditationi deſeruiat.]

5.
Quid ſignificet conſideratio. *Ariſt.* *D. Thom.* *D.Bernard.*

Conſideratio ſimilem ferè diſtinctionem habet: nam in rigore generalis vox eſt, quamcumq; intellectus operationem ſignificans, vt ex Ariſtot. tertio de anima notat D. Thomas ſuprà. Specialiori verò ſignificatione definit illam Bernardus lib.2. de Conſiderat. cap.2. dicens: *Conſideratio eſt intenſa ad inueſtigandum cogitatio, vel intentio animi veſtigantis verum.* Quo modo conſideratio idem eſt, quod meditatio, vt D.Thomas aduertit, & ideo conſideratio non eſt nouus actus à cæteris diſtinctus. De meditatione verò iam dictũ eſt. *De ſpeculatione,* D. Thomas ait in præſenti idem ſignificare, quod meditationem, *quia non eſt* (inquit) *dicta ab ſpecula, ſed ab ſpeculo.* Speculari ergo Deum, eſt ex creaturis ipſum inueſtigare, nam effectus ſunt quaſi ſpeculum, in quo cauſa cernitur, & ideo dixit Paulus 2. Corinth.3. *in hac vita nos gloriam Domini ſpeculari.* Poſſet autem facilè ſpeculatio dici ipſa qualiſcum-

[Margin: Quid ſignificet ſpeculatio. *D.Thom.* — Speculari Deum, eſt ex creaturis eũ inueſtigare. *D.Paulus 2. Corinth.3.*]

A que intuitio cauſæ, quatenus ad eam inquiſitio iam peruenit, licet per effectus comparata fuerit, & ita idem erit ſpeculatio, quod contemplatio ex effectibus. Igitur ex hac etiam voce numerus intellectualium actuum non creſcit. De lectione item, & auditione nihil dicere neceſſe eſt, nam vt pertinent ad ſenſus corporis, pertinent ad ſolam obiecti, vel materiæ applicationem, non ad ipſos mentis actus, de quibus nunc agimus: ſi autem conſiderentur, quantum ad id, quod in intellectu generant, nihil aliud, quàm cogitationem, vel conſiderationem proximè efficiunt. Loquutio item mentalis, quæ in præſenti negotio interuenire poteſt, ſolùm eſt oratio, ſeu propria petitio, de qua etiam iam diximus, & conſtat eſſe à contemplatio-
B ne diſtinctam, quia petitio non eſt cognitio, contemplatio autem cognitio eſt, vnde dicitur Sapient. ſeptimo. *Inuocaui,* (quod ad orationem ſpectat) *& venit in me ſpiritus ſapientiæ,* quod pertinet ad contemplationem, quia oratio intelligentiam impetrat.

[Margin: Lectio, & auditio. — Loquutio mentalis. — *Sapient.7.*]

6.
Viſionẽ ſpecialiter contemplationẽ dici poſſe, & Theologicã hanc contẽplationẽ bifariã differre à philoſophica.

Solùm ergo relinquitur viſio, quæ ſpeciali modo contemplatio dici poſſit, & ita differt à lectione, ſeu cogitatione, & à meditatione, & oratione, éſtque vltimus actus intellectus, qui in hoc mentali exercitio interuenire poteſt. Oportet verò addere, hanc contemplationem Theologicam, ſeu religioſam in duobus differre à philoſophica, ſeu communi contemplatione. Primò, quòd contemplatio latè ſumpta, ſeu philoſophica in qua-
C cumque materia, & veritate poteſt verſari; & ita philoſophia vocatur cõtẽplatiua ſcientia, & aliæ ſimiles: Theologica verò contemplatio ſolùm circa Deum per ſe primò verſatur, & ſecundariò circa res diuinas, vel opera, aut beneficia Dei, vel effectus, quatenus ad ipſius cognitionem conferunt. Ita docuit D.Thomas dicta quæſt.180. art.4. quia contemplatio hæc Theologica eſt finis humanæ vitæ, vnde in patria, vbi erit perfecta beatitudo, illa conſiſtet in perfectiſſima contemplatione Dei, per claram nimirum, & apertam viſionem. Hic autem non poteſt ad illam contemplationem deueniri, neque hæc contemplatio viſio appellatur eo ſenſu, vt ſit clara intuitio rei contemplatæ, vt in ſe eſt; ſed ſolùm, vt ſignificetur eſſe veluti ſimplex veri-
D tatis intelligentia pro huius vitæ capacitate: ſic ergo circa Deum verſari neceſſe eſt contemplationem, in qua finis, & beatitudo huius vitæ ponenda eſt. Quia verò in hac vita Deum immediatè, & in ſe contemplari non poſſumus, ideo etiam contemplari opera eius, vt ad ipſum nos ducunt, ſecundariò ad contemplationem pertinet.

[Margin: *D. Thom.*]

7.
Contẽplatio triplex circa res creatas, & quæ illarum propriè ſic appelletur.

Hic verò obiter aduerto, tripliciter poſſe nos in hac vita res creatas contemplari, ſeu earum cognitionem, & ſcientiam quærere; vno modo in tali cognitione ſiſtendo tam ex parte intellectus, qui nihil aliud cogitat, quàm veritatem creatam; quàm ex parte voluntatis, quæ non refert illam cognitio-
E nem in Deum: & hæc ſpeculatio nullo modo meretur nomen contemplationis, de qua nunc tractamus. Secundo modo poſſumus has ſcientias ſpeculari, ſiue meditando, ſiue veritatem ipſam in ſe conſiderando, per intellectum nihil vltra agendo, id eſt, per talem conſiderationem nihil pro tunc de Deo cogitando, ſed tantùm per voluntatẽ referendo illud ſtudiũ in gloriã Dei, vel vt poſtea maiorem de illo cognitionem cõſequamur, vel vt illa ſcientia in eius obſequium poſtea vtamur: & hæc ſpeculatio in parte contemplationis ab aliquibus ponitur ex doctrina D.Thomæ 2.2.q.179. artic.2. ad 3. *D.Thom.*

Dico

Dico tamen, aliud eſſe loqui de vita contemplatiua, aliud de contemplatione ipſa, quam nunc vt partem orationis mentalis conſideramus, & illud ſtudium rectè dici pertinere ad vitam contemplatiuam, vt infrà latiùs dicam, tractando de Religioſo ſtatu: ad contemplationem verò propriam non pertinere, vt per ſe conſtat. Tertio ergo modo contemplari quis poteſt opera Dei cum habitudine ad Deum, ad quem intellectus aſcendit, vel aſcendere conatur ex illis effectibus, & hoc modo conſideratio illa eſt vera contemplatio, licèt non ſit tam perfecta, ſicut contumplatio Dei in ſe.

8. *Aliud contẽplationis Theologicæ à philoſophica diſcrimen.* Secundò differt hæc contemplatio Chriſtiana à communi, & philoſophica, quòd non eſt merè ſpeculatiua, ſed debet eſſe practica; tum ex veritate cõtemplata; tum ex intentione operantis. Quod B ſumo ex D. Thoma 2.2. quæſt. 45. artic. 5. Dionyſio cap. 2. de Diuin. nom. & Bonauentura Opuſc. de ſeptem itineribus æternitatis in 6. Gerſone in lib. de Myſtica Theolog. *D. Thom. D. Dionyſ. D. Bonau. Gerſon.* Primúmque ita declaro, quia contemplatio hæc, etiamſi ſit de Deo ipſo, cuius maieſtatem, bonitatem, aut alia attributa conſiderat, non ſiſtit in Deo, vt intelligibilis eſt, ſed ponderat eum, vt eſt dignus gloria, honore, &c. & niſi ad hoc extendatur, non meretur nomen contemplationis, quæ ſit pars mentalis orationis, vel ad hoc exercitium pertineat. Quia finis huius contemplationis debet eſſe vnio cum Deo, & ideo neceſſe eſt, vt non ſolùm ſpeculatiuè, ſed etiam practicè Deum ipſum contempletur, quantùm ſcilicet Deus ipſe practicè conſiderabilis eſt. Vnde C etiam ex intentione operantis contemplatio illa debet eſſe practica, id eſt, ad veram ſanctitatem ordinata. Sic applicare poſſumus verba illa Ambroſij lib. 1. de Abraham cap. 5. *D. Ambroſ.* *Non otioſus ſedet, qui longè aſpicit.* Quod ipſe dixit de Abrahamo, qui ſedebat eo animo, vt à longè videret, an peregrinus veniret, quem hoſpitio reciperet, ſic ergo nos dicimus, contemplationẽ, qua longè aſpicimus Deum, eò tendere debere, vt ei vniamur, & vt cor loco hoſpitij ipſi offeramus. Hanc contemplationem conſulebat Dauid Pſal. 45. dicens: *Pſal. 45.* *vacate, & videte, quoniam ego ſum Deus*, ex quo loco colligit Bernardus lib. 1. de Conſid. c. 7. *D. Bernard.* nihil magis pertinere ad cultum Dei, quàm conſiderationem hanc, vel contemplationem, eíque vacare eſſe pietatem. Quo D planè oſtendit, exercitium hoc debere eſſe practicum, & ad cultum Dei, ſeu pietatem ordinatum.

9. *Contemplatio coniuncta eſt cum actu voluntatis.* Atque hinc colligimus, contemplationem hanc neceſſariò habere coniunctum voluntatis actum. Hoc etiam docuit D. Thomas dicta quæſt. 180. art. 1. & vltim. *D. Thom.* vbi & antecedentem, & ſubſequentem actum ponit. Antecedentem quidem ponit ipſum affectum contemplandi, quia contemplatio actus humanus eſt, ac voluntarius, & ideò neceſſe eſt, vt à voluntatis actu procedat, & quia eſt actus pietatis, ac diuini cultus, oportet, vt ab affectu erga Deum, vel diuinum cultum procedat. Ait verò D. Thomas hunc affectum interdum eſſe ipſius contemplationis, interdum verò eſſe amorem rei contemplatæ, nimirum Dei. Prior affectus videri E poteſt imperfectus, & inſufficiens ad ſtudioſam contemplationem, de qua tractamus, quia non videtur practicus, ſed merè ſpeculatiuus, qualem etiã habet ad ſpeculationẽ qui Metaphyſicæ, vel Mathematicis ſtudet, quia ad illam ſpeculationem affectus eſt: nihilominus tamen ſiquis ex conſideratione ipſiuſmet contemplationis, & fructuum eius, ad illam ſit affectus, & ex hoc affectu ad illam applicetur, ſatis practica, & ſtudioſa eſt applicatio.

A Poteſtque ille affectus interdum eſſe ex religione ipſa, ſi feratur in contemplationem, ſub ratione cultus diuini, nam re vera eſt magnus cultus Dei, vt Bernard. dixit. *D. Bernard.* *Cultus Dei magnus cõtẽplatio rerum diuinarum.* Nam ipſamet diuinæ maieſtatis actualis conſideratio, eſt quædam Dei gloria, ideóque vt cultus eius appeti poteſt. Interdum verò poteſt eſſe illa propenſio ex affectu proprij commodi, non humani, ſed ſupernaturalis, qui ad ſpem reducitur, nam contemplatio magnum ſpirituale commodum ſecum affert, & ideo hoc etiam modo propter proprium commodum honeſtiſſimè appeti poteſt contemplatio.

Maximè verò amari poteſt, & debet ex affectu charitatis ad Deum ipſum, quatenus amicitiæ proprium eſt, vniri amico, & adeſſe illi, atque cum illo colloqui. 10. *Contemplationẽ ex affectu charitatis amari debere.* Quomodo Beati in patria amant viſionem beatam, non tantùm vt proprium commodum ſuum, ſed maximè ex charitate Dei, tum quia per illam habent præſentem, quem amant, tum etiam quia vident per illam maximè glorificari Deum. Contemplatio autem huius vitæ eſt quædam participatio, & imitatio illius viſionis, vt ſignificauit Auguſtinus lib. 1. de Trinit. cap. 8. & 9. *D. Auguſt.* ita ergo amanda eſt ex amore ipſius Dei. Vnde tale deſiderium ipſius cõtemplationis ſupponit perfectum amorem Dei in ſe, & propter ſe, vt per ſe conſtat, ideóque rectè dixit D. Thomas, *D. Thom.* *Contemplatio perfecta procedit ex charitate Dei.* *Contemplationem perfectam procedere ex charitate ipſius Dei*, ex quo infert in eodem artic. 1. & latiùs in 7. habere contemplationem hanc in voluntate actum conſequentem, quem appellat terminum illius, ſcilicet delectationem magnam, quæ ex contemplatione Dei naſcitur. Quam dicit ſuperare omnem aliam delectationem, quia vt ſpiritualis eſt, ex genere ſuo excedit omnem corpoream delectationem, vt in 1.2. quæſt. 33. art. 5. idem Sanctus oſtendit. Inter ſpirituales verò excedit: tum ratione nobiliſſimæ operationis, ad quam conſequitur, qualis eſt ipſa intellectualis contemplatio. Tum maximè ratione amoris ipſius Dei, ex quo (vt dictum eſt) ipſa contemplatio naſcitur. Dices: Si contẽplatio ſupponit amorem, neceſſe eſt, vt contemplationem *Obiectio.* ſupponat, quia non poteſt eſſe amor, niſi ex intelligentia, ergo prima contemplatio non poteſt eſſe ex amore. Reſpondeo, ſi ſit ſermo de amore ipſius *Solutio.* contemplationis, ille poteſt eſſe ex fama, vt ſic dicam, & ex abſtractiua cognitione, & æſtimatione contemplationis. Si verò ſit ſermo de amore ipſius Dei, poteſt eſſe conceptus ex alia cognitione, quæ ad ſtatum contemplationis, de qua nunc agimus, non attigerit, ſed ex meditatione, vel alia fidei conſideratione habeatur.

Vltimò verò addendum eſt, habere contemplationem in voluntate amorem Dei, qui ad illam 11. *Perfectior eſt amor Dei contẽplationem ſubſequens, quàm ille, qui eam præcedit.* conſequitur in maiori perfectione, & gradu quàm ad illam ſupponatur. Hoc præmiſit D. Thomas in dicto art. 1. & 7. in corpore: illud verò addit ſtatim in ſolutione ad primum ex Gregorio Homil. 14. in Ezech. dicente, *Quòd cùm quis ipſum, quem amat, viderit, in amorem ipſius amplius igneſcit. Et hæc* (inquit D. Thomas) *eſt vltima perfectio contemplatiuæ vitæ, ſcilicet, vt nõ ſolùm ipſa veritas videatur, ſed etiam vt ametur.* *D. Thom. D. Greg.* Et ob hunc amorem exiſtimo dictum eſſe ab Auguſtino Serm. 43. de Tempore: *D. Auguſt.* *Vna ſola contemplatio Dei eſt, cui meritò omnia iuſtificationum merita, & vniuerſa virtutum ſtudia poſtponuntur.* Nam eſt illa pars, de qua dixit Chriſtus Lucæ 10. *Lucæ 10.* *Optimam partem elegit ſibi Maria.* Optimum enim huius vitæ eſt Dei charitas, maximè quando eſt ignita, & feruens, vt in contemplatione ex Dei

conſidera

D.Bernard. Contemplatio bonitatis Dei munditia noſtra, & fiducia.

conſideratione eſſe ſolet. Vnde etiam Bernardus lib. de Amore Dei, cap. 1. ſic de contemplatione inquit: *Hæc eſt munditia mea, hæc fiducia, hæc iuſtitia, contemplatio bonitatis tuæ, bone Domine.* Quæ omnia non niſi ratione charitatis dici poſſunt. Tandem hoc confirmari poteſt exemplo vltimæ, & fœliciſſimæ contemplationis, cuius hæc eſt participatio; nam ex illa naſcitur ardentiſſimus in Deum amor; eſt tamen differentia, nam ibi propter claram viſionem amor cum neceſſitate naſcitur, vnde fit, vt ampliùs non creſcat, qui à principio feruet, quantùm poteſt, & cùm iam ſit in termino, non accipit maiores vires, vt creſcat, hic verò amor ſemper eſt liber, & eſt in via, ideóque ſemper creſcere poteſt: & quò ille creſcit, eò etiam vel attentio, vel perſpicacia intellectus augetur, & inde rurſus voluntas vehementiùs excitatur ad amandum, atque hoc modo in hoc fœlici huius vitæ ſtatu magis, ac magis augetur tam charitas, quàm cognitio Dei, & in hoc maximè illius perfectio conſiſtit.

12. Amor ex cõtemplatione ortus in voluntate ad charitatem, vel deuotionẽ pertinere poteſt.

His adde, poſſe hæc omnia intelligi de amore charitatis proprio, & de proprio actu deuotionis ad religionem pertinente, prout ſuprà illum explicuimus. Nam etiam hæc deuotio ex contemplatione ipſa maximè naſcitur, ſiue ſumatur pro ſubſtantiali deuotione, ſiue pro accidentali ſuauitate, quæ ad illam conſequitur. Nam in primis ex contemplatione maieſtatis, & ſublimitatis Dei oriri ſolet admiratio illa, per quam Bernardus primum gradum contemplationis deſcripſit. Eſt autem admiratio reuerentialis quidam timor, vt aliàs cum Damaſceno explicuimus. Ex hac ergo reuerentia ad Deum, ſtatim naſcitur deuotio per affectum ſubmittendi ſe illi, & omnem cultum, ac honorem illi exhibendi, & ideo dixit Bernardus, *nihil ita pertinere ad cultum Dei, ſicut vacare, & videre, quoniam ipſe eſt Deus.* Nam contemplatio non minùs eſt de maieſtate, & excellentia Dei, quàm de bonitate, & ideo non minùs excitat religioſam deuotionem, quàm dilectionem, imò etiamſi charitas propinquior, & excellentior ſit, ſemper timore reuerentiali, atque adeo affectu ſubmiſſionis, & cultus eſt quaſi temperanda, vt ſecuriùs incedat. Maximè quia perfecta huius vitæ cõtemplatio non tantùm amorem affectiuum, ſeu obiectiuum, ſed obedientialem, & operatiuum requirit, iuxta illud Ioan. 14. *Qui diligit me, mandata mea ſeruabit.* Ex hoc autem amore ſtatim naſcitur affectus deuotionis ad Deũ. Et tunc eſt perfecta ſuauitas, & dulcedo contemplationis, de qua legi poteſt Bernardus dicto lib. 1. de Amore Dei, cap. 1. & Gregorius Hom. 14. in Ezechielem.

D.Bernard. D.Damaſc. Admiratio eſt quidam reuerentialis timor. D.Bernard. D.Greg.

13. Contemplationem eſſe mentalem orationem perfectiorẽ, in eáque inueniri voluntatis, & intellectus actus.

Concluditur ergo ex omnibus dictis, totum munus contemplationis eſſe orationem quandam mẽtalem in gradu altiori, & in illo exerceri actum intellectus, & voluntatis. Imò ſi quis rectè conſideret, ex parte voluntatis nullus nouus actus additur in contemplatione, præter eos quos ſuprà numerauimus, ſed addi tantùm videtur quædam maior eorum perfectio accidentalis, vel in intenſione, & feruore deuotionis, & amoris Dei: vel in quadam maiori quiete, & vniformitate animi in talib. actibus exercendis, vt capite ſequenti ampliùs explicabimus. Ex parte autem intellectus vltra actus ſuperiùs propoſitos, quos omnes ad meditationem reduximus, addit contemplatio ſimplicem quendam intuitum veritatis æternæ iam inuentæ, & cognitæ, de quo actu pauca ſtatim ſubiiciam. Iam verò tractare, vel controuertere, quid ex his ſit ſubſtantialiter cõtemplari, paruæ vtilitatis eſt, vixque

A eſſe poteſt, niſi contentio de verbis: non eſt enim dubium, quin vis vocis contemplationis actionem intellectus ſignificet. Tamen etiam eſt certum, charitatem ibi præeminere, nam in via lõgè perfectior eſt, & illa eſſe debet finis, & ſcopus totius contemplationis. Ita ſentit Alenſis 4. part. quæſt. 26. memb. 3. art. 5. §. 2. dub. vlt. vbi quærit, vtrum in oratione altiùs eleuetur intellectus, quàm voluntas; & reſpondet, in via, & in oratione perfecta altiùs eleuari voluntatem, quia charitas ſupereminet ſcientiæ, vt dicitur ad Epheſ. 2. Quod etiam ſignificatur ibi à Paulo dicente: *In charitate radicati, & fundati, vt poſſitis comprehendere cum omnibus Sanctis, quæ ſit latitudo, & longitudo, & ſublimitas, & profundum,* vt Bernardus exiſtimat lib. 5. de Conſiderat. cap. 13. Nam
B *comprehendere* (inquit) *dixit, non cognoſcere, vt non curioſitate contenti ſcientiæ, tota cura fructui inhiemus. Non enim in cognitione eſt fructus, ſed in comprehenſione.* Quid autem ſit comprehendere, ita exponit c. 14. *Sancti igitur comprehendunt. Quæris quomodo? ſi Sanctus es, comprehendiſti, ſi non es, eſto, & tuo experimento ſcies. Sanctum facit affectio ſancta, & hæc gemina, timor Domini ſanctus, & ſanctus amor. His perfectè affecta anima veluti duobus brachiis ſuis comprehendit, amplectitur, ſtringit, tenet, & ait: Tenui eum, nec dimittam.* Vel dicere certè poſſemus, hæc duo brachia eſſe intuitionem ipſam intellectus cum amore voluntatis; vtrumque enim videtur requiri ad veram contemplationem. Nam intuitio ſine affectione quamuis eſſe poſſit, quia eſt prior, & quia affectus non ne-
C ceſſariò, ſed liberè ſequitur, tamen tunc magis meretur nomen ſtudij, vel curioſitatis, quàm propriæ contemplationis, de qua tractamus. Amor verò ſine cognitione eſſe non poteſt, vti mox videbimus; ſi tamen eſſet, magis mereretur nomen contemplationis ipſe ſolus, quàm ſola cognitio. Quid ergo ſit contemplatio, & quomodo ad orationem, deuotionem, & alios actus comparetur, ſatis explicatum eſt.

Alenſis. Charitas ſupereminet ſcientiæ. ad Epheſ. 2. D.Bernard. Sanctum facit affectio ſancta.

CAPVT X.

Qualis ſit proprius actus Contemplationis, quantúmque in eo durari poſſit.

1. Quæſtionis explicatio.

D DE cæteris actibus, qui ad contemplationem concurrunt, ſatis in ſuperioribus dictum eſt; nunc ſolùm circa illum actum intellectus, quem contemplationem addere diximus, cõſiderandum ſupereſt, qualis actus ſit, & à quo habitu infuſo proficiſcatur. Agimus enim de ſupernaturali contemplatione, & de ſolo illo actu, quem Dionyſius cap. 4. de diuinis nominibus circularem motum appellauit, iuxta expoſitionem D. Thomæ dicta quæſt. 180. art. 6. Quem actum Richardus de Sancto Victore comparat quieti, quam nonnullæ aues interdum in alta regione aëris retinent; vbi poſtquam aſcenderunt, quaſi ſuſpenſæ immobiliter in vno loco manent. Alij enim actus, qui ab eiſdem auctoribus per metaphoras, & comparationes ad mo-
E tus locales, rectos, vel obliquos explicantur, re vera pertinent magis ad meditationem; nam omnes reducuntur ad diſcurſus, vel naturales, vel ſupernaturales, vt D. Thomas apertè declarat, illos autem diſcurſus omnes meditatio complectitur, vt ſuprà dictum eſt, ideóque ad contemplationem non pertinent, niſi prout contemplatio pro tota oratione mentali ſumitur. Et de illis nihil noui eſt, quod dicamus. De hoc verò actu proprio contemplationis ſentit D. Thomas dicto art. 6. eſſe ſimplicem actum ſine

D. Dionyſ. D.Thom. Richard. de S. Victor. D.Thom.

ſine diſcurſu. Sicque exponit Dionyſium dicẽtem, quod in hoc actu, *neceſſaria eſt vniformis cõuolutio intellectualiũ virtutum ipſius. Vt ſcilicet* (ait D. Thomas) *ceſſante diſcurſu figatur eius intuitus in contemplatione vnius ſimplicis veritatis.* Et (quod difficilius eſt) addit: *Et in hac operatione animæ non eſt error, ſicut patet, quod circa intellectum primorum principiorum non erratur, quæ ſimplici intuitu cognoſcimus.*

2. *Circa intellectus actum quem addit contemplatio, tria quæruntur.*

De hoc igitur actu tria occurrunt declaranda: primum, an ſupponat diſcurſum ſemper, & qualis ille diſcurſus ſit: ſecundum, quiſnam talis actus in ſe, & in ſua ſubſtantia ſit; vnde etiam conſtabit, cuiuſnam virtutis intellectualis actus ille ſit: ac tandem quomodo poſſit humana mens in illo actu quieſcere, vel quid pro illo tempore mens operetur.

3. *Primũ quæſitum in vtráque parte agitatur.*

Circa primum D. Thomas dicta quæſt. artic. 3. ſentit, actum illum ſupponere diſcurſum, ait enim, licet contemplatio conſiſtat in illo ſimplici actu, præmittere tamen plures, vt ad illum perueniat, ſcilicet acceptionem principiorum, ex quibus mens procedit ad contemplationem veritatis, & deductionem veritatis contemplandæ ex illis principiis. Ratio item hoc ſuadet, quia humana mens non attingit cognitionem veritatis, niſi per diſcurſum. In contrarium autem eſt, quia huius contemplationis non tantum ſunt capaces homines litterati, & docti, ſed etiam ſimplices, qui non ſciunt ita deducere ex principiis. Ratio verò eſt, quia hæc contemplatio videtur maximè conſiſtere in ſimplici iudicio fidei, ſed iudicium fidei non nititur diſcurſu, ſed ſimplici aſſenſione veritatis ſub reuelatione diuina propoſitæ, ergo. Maior patet, quia ſicut cõtemplatio ex parte voluntatis requirit perfectiſſimam operationem, quæ eſt dilectio charitatis, ita ex parte intellectus debet eſſe in operatione perfectiſſima, actus autem fidei eſt perfectiſſimus omnium, quos in hac vita de Deo ipſo habere poſſumus; nam excedit etiam actus donorum Spiritus ſancti, quia virtutes Theologales perfectiores ſunt donis: ergo contemplatio perfecta eſt per ſimplicem intuitum fidei, quem non niti diſcurſu ex materia de Fide ſuppono.

4. *Primi quæſiti reſolutio.*

Reſpondeo, duobus modis poſſe requiri, aut interuenire diſcurſum ante intuitum ſimplicem veritatis, vel per ſe tanquam propriam, & per ſe cauſam talis actus, vel ſolùm per accidens ad applicandum, & explicandum obiectum, in quo talis veritas inſpicienda eſt. Dico ergo, ad contemplationem ſemper ſupponi diſcurſum aliquem, & regulariter requiri priori modo, poſſe tamen interdum ſufficere poſteriori etiam modo. Primam partem probant priora motiua, & vſus ipſe ſatis confirmat: alteram verò partem probant poſteriora motiua. Et declaratur amplius ſimul vtraque pars. Nam in primis hæc contemplatio, de qua tractamus, ſupponit habitualem fidem veritatum diuinarum, quia non agimus de contemplatione merè naturali, ſed de ſupernaturali. Per fidem autem non credimus, deducendo concluſionem ex principiis, ita vt aſſenſus innitatur diſcurſui, ſed ſimpliciter credimus, quia Deus dicit. Ad hanc verò fidem ſupponitur diſcurſus, quo ita proponatur veritas aliqua, tanquam dicta à Deo, vt ſub eâ ratione ſufficienter credibilis appareat, quod humano modo ſine diſcurſu fieri non poteſt. Contemplatio igitur huius vitæ, quantumcumque alta ſit, non eſt aliud, quàm vſus quidam, & exercitium huius fidei, ſed formaliter, vel fundamentaliter, quia (ſecluſis priuilegiis) nulla eſt in hac vita altior cognitio veritatum omnino ſupernaturalium. Interdum ergo poteſt contemplatio ſiſtere in ſimplici cogitatione veritatis reuelatæ, cum aſſenſione, quod eſt credere, teſte Auguſtino lib. de Prædeſtin. Sanctor. cap. 2. Et tunc antecedit diſcurſus, proponens illam veritatem ſub reuelatione diuina, & oſtendens credibilitatem eius, ſiue ille diſcurſus proximè habeatur in ipſomet actu contemplationis, ſiue antea præceſſerit, & virtus eius ita permanſerit, vt propoſitis terminis, ſtatim veritas illa apprehendatur, vt credenda, & ſumma reuerentia ſuſcipienda, ideóque intellectus ſtatim illi adhæreat, & quaſi ſuſpenſus circa illam maneat. Sæpius verò contemplatio eſt de aliqua veritate non in ſe reuelata, ſed ſcientificè deducta ex reuelatis, & tunc præcedit proprius diſcurſus, quaſi ſcientificus, & Theologicus, quo ex reuelatis deducitur talis veritas, in cuius ponderatione, & intuitu intellectus poſtea immoratur.

Ad contemplationem ſemper ſupponitur diſcurſus aliquis. — *D. Auguſt.*

Ex his ad ſecundum punctum dicitur, illum actum in ſubſtantia ſua eſſe, vel actum fidei proprium, & elicitum, vel eſſe actum Theologicum, & quaſi ſcientificum. Priorem partem indicauit Auguſtinus in lib. Meditat. c. 27. vbi priùs de beatis ait: *Semper inhærent contemplationi diuinæ, non per ſpeculum, & in ænigmate*, ſentiens noſtram contemplationem fieri hoc poſteriori modo per fidem, vnde ſubdit inferius: *tranſeat ab his animus, & tranſcendat omne, quod creatum eſt, currat, & aſcendat velociter, & pertranſeat, & in eum, qui creauit omnia, quantùm poteſt, oculos fidei dirigat.* Similiter Gregorius homil. 8. in Ezech. ante medium eadem ferè verba Auguſtini vſurpat. Ratio verò eſt, quia perfecta contemplatio huius vitæ eſſe debet cum perfecta adhæſione intellectus ad veritatem contemplatam per firmum aſſenſum fundatum in reuelatione diuina, quæ in hac vita obſcura eſt, ergo talis cõtemplatio eſſe debet per aſſenſum fidei. Atque hoc modo facillimum eſt, quod ait D. Thomas, contemplationis actum eſſe ſimplicem ſine diſcurſu, talis enim eſt aſſenſus fidei, licet ſupponat diſcurſum ad ſufficientem, & proximam obiecti applicationem, vt declaratum eſt. Rectè etiam huic contemplationi applicatur, quod D. Thomas ſubiungit in actu contemplationis non inueniri errorem, quia actui fidei non poteſt ſubeſſe falſum. Secundum verò etiam conſtat ex dictis, quia ſæpe cõtemplatio non eſt de veritate in ſe reuelata, ſed deducta ex reuelatis, ergo tunc actus aſſentiendi non eſt fidei, vt ſuppono ex 1. p. q. 1. & 2. 2. q. 1. nec eſt actus immediatè infuſus, ſed medio diſcurſu comparatus, ergo non poteſt eſſe, niſi Theologicus.

5. *Secundum quæſitum expeditur.* — *D. Auguſt.* — *D. Greg.* — *Contemplationis actus eſt ſimplex ſine diſcurſu.* — *D. Thom.*

6.

De hoc verò actu difficilius eſt declarare, quomodo ſit ſine diſcurſu, & incapax erroris, quia & per ſe pendet à diſcurſu, & eſſe poteſt opinatiuus, & conſequenter falſus. Sicut in naturali cõtẽplatione ſubſtantiarum, verbi gratia, ſeparatarũ, interdum poteſt miſceri error. Nam profectò Ariſtoteles, qui putabat ſe aſſecutum naturalem beatitudinem, contemplando has ſubſtantias, in ea contemplatione ſæpius errauit. Propter hoc cogitare quis poſſet, hunc ſimplicem actum, & intuitum, in quo ponitur contemplatio, non eſſe per modum aſſenſionis, & iudicij, ſed per modum ſimplicis apprehenſionis, & repræſentationis relictæ, vel ex præcedenti proximo diſcurſu, & iudicio, vel ex quodam habitu antea comparato per frequentes diſcurſus, ita vt per hunc actum non iudicetur de veritate, ſed ex quadam illius præſuppoſitione in eius inſpectione per ſimplicem apprehenſionem hæreat intellectus,

Ariſtot.

intellectus, & ita in tali actu error eſſe non poſſit. A Sed hoc ſine dubio falſum eſt, tum quia talis contemplatio non eſſet perceptio veritatis formaliter, & ſicut in illo actu non poſſet eſſe falſitas, ita nec veritas, quia de veritate non iudicat: tum etiam quia nullam ferè delectationem afferret menti, niſi includeret cognitionem, & iudicium de veritate ipſa. Eſt ergo intuitus ille contemplationis talis, vt intrinſecè, & eſſentialiter includat iudicium, & cognitionem veritatis contemplatæ, ſicut viſio beatifica, quæ eſt ſumma contemplatio eminentiſſimè eſt iudicatiua cognitio, ſimul & apprehenſiua.

7. Dico ergo, hunc actum eſſe ſimplicem, & ſine diſcurſu, quia eſt terminus, & quaſi effectus diſcurſus, quem actum non repugnat eſſe ſimplicem: B nam ſuppoſito aſſenſu præmiſſarum cum illatione, aſſenſus concluſionis ſimplex eſt, & in ſe non continet formalem diſcurſum. Item actus ſcientiæ, qui fit ex habitu, ſine actuali diſcurſu, ſimplex eſt, licet virtute poſſit includere diſcurſum, ſi veritas illa proponatur, & repræſentetur, vt manifeſtata per tale medium, quia hac recordatione apprehenſiua ſuppoſita, ſtatim ſequitur ſimplex iudicium includens habitudinem ad tale medium. Ad hunc ergo modum intelligendus eſt hic intuitus contemplationis. Quòd autem in eo non contingat error, inde eſt, quòd ſaltem mediatè nititur lumine diuino, medio euidente diſcurſu, quoad illationem, vel etiam quoad aliquod principium, ſi naturale ſit. C Vnde ſi diſcurſus ſit opinatiuus, non meretur nomen contemplationis, quia non eſt intuitus veritatis, niſi aliquo modo reducatur ad ſcientificum diſcurſum, ſaltem practicè, vt iam dicam.

8. Hinc ergo conſtat, hunc actum per ſe pertinere, vel ad fidem immediatè, vel ad ſcientiam Theologicam, quam nunc acquiſitam vocamus, quia comparatur medio proprio diſcurſu noſtro, ſiue in ſua entitate ſit ſupernaturalis, & per ſe infuſa, ſiue propriè facta per noſtros actus, & per naturales vires ingenij humani fide adiuti, de quo aliàs. Et quamuis prior actus facilior ſit, & frequentior in perſonis ſimplicibus, non tamen illæ ſunt expertes alterius actus contemplandi, quia licèt non ſciant definire, vel diuidere, neque (vt ſic dicam) in actu ſignato, & formali ſuos diſcurſus explicare, D tamen diuina gratia adiuti, ſæpè profundiùs, quàm docti, veritatem penetrant & ponderant, *& per intelligentiæ radium, quæ in illa continentur, diſcernunt*, vt attigit ſanctus Bonauentura de Proceſſu Relig. in 7. cap. 16. Et Gerſon. tractat. de Myſtica Theologia ſpecul. conſiderat. 3. tom. 3. Alph. 64. litt. N. vbi propterea hos idiotas verè contemplatiuos vocat Philoſophos. *Quia ex his, quæ interiùs experiuntur, perfectiùs diuina percipiunt, quàm multi litterati.*

Bonauent. *Gerſon.*

9. Cooperantur autem, vt exiſtimo, huic contemplationi tria Spiritus ſancti dona, intellectus, ſapientia, & ſcientia; intellectus ad concipiendas res fidei altiori modo, quàm per ſolum diſcurſum proprium, vel apprehenſionem naturalem homo E poſſet; hoc enim eſt propriè munus illius doni, vt nunc ſuppono. Eſtque vtiliſſima hæc conceptio, & apprehenſio, tum ad firmandum intellectum in ea cogitatione, quia quò altius rem apprehendit, eò magis ſuſpenditur, in admirationem raptus. Tum ad firmius aſſentiendum, quia veritas meliùs concepta ex peculiari motione Spiritus ſancti magis diuina apparet, magíſque credibilis; tum denique ad percipiendam maiorem voluptatem de tali cogitatione. Et huc ſpectat repræſentatio, vel rerum ſimilium, aut exemplorum, quibus illa veritas melius concipiatur, vel etiam rerum diſſimiliùm, vt per earum abnegationem aliquo modo percipiatur. Donum ſapientiæ, & ſcientiæ cooperantur demonſtrando aliquo modo veritatem illam, non directè, neque propriè in ſuo eſſe, vel in veritate ſua, quæ dici poteſt quaſi ſpeculatiua, ſed in ratione credibilis, vel amabilis, aut aliqua huiuſmodi ratione, quæ dici poteſt aliquo modo practica, quia ad voluntatem inuitandam ordinatur. Nam contemplatio hæc (vt dixi) debet etiam ex intentione operantis ad opus referri, & ideò, qui contemplatur, nō quieſcit in ſpeculatiua intuitione veritatis, ſed eam ſuæ voluntati applicat, & vel ad eam piè affici ſtudet, vel ad eum in quo talis veritas cernitur, vel à quo manat, aut aliquid ſimile. Hoc autem excellentiori modo ſupernaturali præſtant dona ſcientiæ, & ſapientiæ; illud per inferiores rationes; hoc per ſuperiores, & præſertim per quandam connaturalitatem ad res diuinas, quam efficit Charitas, ex qua manat ſapor ille, à quo ſapientia nominata eſt.

Triplex Spiritus ſancti donum contemplationi cooperatur.

Ex quibus tandem reſpondendum eſt ad vltimum punctum, quantùm vel quo modo poſſit humana mens in hoc actu, & perfectione contemplationis durare. Circa quod Diuus Thomas dicta quæſtione 180. articulo 8. dicit, contemplationem eſſe diuturnam non ſolùm natura ſua, ſed etiam quoad nos, quia & ſecundùm ſe incorruptibilis eſt, & nos in ea corporaliter non laboramus. Verumtamen aliud eſt, loqui de vita contemplatiua cum omnibus actionibus mentis, quas includit, aliud de propriiſſima contemplatione, quæ conſiſtit in illo vniformi, & ſimplici intuitu, quem Dionyſius circularem motum appellauit. Priori modo rectè intelligitur, vitam contemplatiuam eſſe diuturnam, quia licet in vna actione eius diu perſiſtere difficile ſit, tamen per quandam iucundam mutationem ab vna huius vitæ actione ad aliam tranſitum faciendo, non eſt admodum difficile, in illo vitæ genere diu perſeuerare. Nimirum nunc legendo, nunc meditando, nunc orando, vel contemplando, longum tempus conſumere, rurſúſque iterum ad eaſdem actiones reuerti, quia & actiones hæ nobiliſſimæ ſunt, & per ſe iucundæ, & ipſa earum varietas tædium aufert. Et alioqui, quia in eis corporaliter non multum laboratur, diutiùs ſuſtineri poſſunt, vt Diuus Thomas dixit. Rectè tamen aduertit Caietanus, quòd licet in his actionibus non laboremus membris corporis, localiter ea mouendo ad operandum, vt fit in mechanicis artibus, & laboribus; nihilominus ſatis multum defatigatur corpus continua attentione, & conſumptione ſpirituum. Et ideò non poteſt eſſe tanta duratio in his actionibus, quin ſua indigeat intermiſſione. Imò addit Caietanus, quod licet ex hac parte, qua vita contemplatiua minus videtur defatigare membra corporis, aptior videatur ad diuturnitatem; aliunde eſt difficilior duratio in illa, propter altitudinem eius, & corporis grauitatem, quæ ab illa altitudine contemplationis nos retrahit. Et (vt ego exiſtimo) maximè auget difficultatem, quod hoc genus vitæ magnā affectuum moderationem, & vitæ puritatē requirit, quia requirit corpus rectè diſpoſitū ad ſpirituales actiones, & animū pacificum, deſideriis vacantem, & variis phantaſmatibus non perturbatum, quod difficilè obtinetur, vt ſequenti capite dicemus. Sed licet hoc ſit difficile, nihilominus vſu, & gratia Dei

10. Tertiū quæſitum explicatur. *D. Thom.*

D. Dionyſ. Vita cōtemplatiua quomodo ſit diuturna.

D. Thom. *Caiet.*

Vita cōtemplatiua cur ſit multum difficilis.

Dei comparari poteſt, ideóque abſolutè verum eſt ex genere ſuo vitam hanc poſſe eſſe diuturniorem, ſi homo ſe illi totum dedat, & illi perſeueranter inſiſtat, quamuis nunquam poſſit eſſe tam diuturna quin actione aliqua ſubleuanda ſit, & iuuanda, vt mox dicemus.

11. *In actu proprio cõtemplationis diuturna duratio eſſe nõ poteſt in hac vita.*

At verò loquendo de proprio actu contemplationis, non eſt poſſibile homini in hac vita diu in illa actione durare. Ita docuit idem S.Thomas in eodem artic.8. ad 2. vbi hac vtitur ratione, quod nulla actio poteſt durare in ſummo, ſummum autem contemplationis eſt, vt attingat ad vniformitatem contemplationis. Idem repetit D.Thomas quæſt.181.artic.4.ad 3.ex Gregorio in homil.5. in Ezech.vbi abſolutè ait, *quod mens noſtra ſtare in cogitatione non valet, ſed omne, quod de æternitate per ſpeculum, & in ænigmate conſpicit, quaſi furtim hoc, & per tranſitum videt.* Vbi non ſolùm videtur loqui Gregorius de ſumma, ac perfecta contemplatione, ſed ſimpliciter de toto negotio mentalis exercitationis, prout ab exteriori actione diſtinguitur, loquitur enim de vita contemplatiua, & actiua, & de neceſſaria viciſſitudine earum inter ſe. Vnde ſubdit inferius, neceſſarium eſſe à vita contemplatiua ad actionem deſcendere, & ab hac rurſus ad contemplationem ſurgere: *In qua* (inquit) *quia diu ſe tenere ipſa corruptionis infirmitas non poteſt, ad bona rurſus opera rediens, ſuauitatis Dei memoria paſcitur, & foris pijs actionibus, intus verò ſanctis deſiderijs nutritur.* Eſt autem conſiderandum, non negare Gregorium abſolutè vitam contemplatiuam eſſe poſſe diuturnam, aut diuturniorem actiua, ſed docere, non poſſe eſſe ſemper vniformem, & puram (vt ſic dicam) ſed neceſſariò interrumpendam eſſe propter corporis infirmitatem, & grauitatem, ideóque neceſſarium eſſe, bonam actionem intermiſcere, ne inutili otio, & negligẽtia torpeamus. Hinc verò à fortiori colligitur, non poſſe mentem diu permanere in vniformitate contemplationis, quia in tranſitu, & quaſi furtiuè illam deguſtat, vt Gregorius ibidem ait. Qui libro 5. Moral. in illud Iob.4. *Quaſi furtiuè ſuſcepit auris mea venas ſuſurri eius: Venas* (inquit) *ſuperni ſuſurri auris cordis furtiuè ſuſcipit, quia ſubtilitatem locutionis intimæ afflata mens, & raptim, & occultè cognoſcit.* Et infra: *Vix ſuſurri venas apprehendimus, quia ipſi quoque mira eius opera raptim, tenuitérque penſamus.* Clarius loquens Bernard. de propriiſſima contemplatione libro de Amore Dei, c.4. *Hic eſt* (ait) *finis, hæc eſt conſummatio, hæc eſt perfectio, hæc eſt pax, hoc eſt gaudium Domini, hoc eſt gaudium in Spiritu ſancto, hoc eſt ſilentium in cœlo. Quandiu quippe in hac ſumus vita, hoc fœliciſſimæ pacis ſilentio in cœlo, id eſt, in anima iuſti, quæ ſedes eſt ſapientiæ, aliquando fruitur affectus, ſed hora eſt dimidia, vel quaſi dimidia, intentio verò de reliquijs cogitationis diem feſtum perpetuum agit ibi.* Vbi per dimidiam, vel quaſi dimidiam horam breuiſſimam huius actionis perſeuerantiam ſignificat.

D.Thom. D.Greg. — *Contemplatiua vita non poteſt eſſe vniformis, & pura.* — *D.Greg.* — *D.Bernard.*

12. *Cur nõ poſſit contẽplatio eſſe diuturna. D.Dionyſ.*

Ratio huius difficultatis in primis illa eſt, quæ ex Dionyſio in principio myſticæ Theologiæ ſumitur, quia ad hanc contemplationem neceſſe eſt ſenſus relinquere, & omnia, quæ ſub ſenſus cadunt, imò & diſcurſum omnem ſuſpendere, & in ſimplici intuitu mentis circa rem altiſſimam, & ſummè ſpiritualem occupari, quod non fit ſine magna violentia corporis, & ſenſuum omnium, & eleuando ſe ſupra ſe, ideóque difficillimum eſt in huiuſmodi actione durare. Accedit, quòd etiam in contemplatione naturali, & ſpeculatiua eſt difficile poſt inuẽtam aliquam veritatem per diſcurſum, in ſim-

A plici intuitu illius veritatis mentem quieſcere, non ſolum longo tempore, verùm etiam per horam, niſi circa veritatem cognitam, & inſpectam aliquid aliud anima negotietur, vel ex illa alias veritates deducendo, aut inquirendo, vel deductionem illam, qua ex principiis aliis ipſa veritas collecta eſt, amplius conſiderando, & de artificio, aut modo eius delectationem capiendo, aut nouis exemplis, aut ſimilitudinibus illam confirmando, ac denique aliquid nouum operando, ac ſentiendo, quo mens ſine tædio in talis veritatis conſideratione detineatur. Quia ſi inuenta veritate, animus nihil aliud faciat, quam illam inſpicere, ſine nouo diſcurſu, nec mutatione operationis, vix poteſt quietus permanere per breuiſſimum tempus, vt experientia do-B cet. Et ratio eſt, quia per ſimplicem illum intuitum ſtatim percipit veritatem illam, & noua illicò appetit. Ad hunc ergo modum exiſtimo, euenire in ſupernaturali contemplatione. Poſtquam enim intellectus ad ſupremum illum actum contemplationis eleuatur, quo Deum ipſum aliquo modo intuetur, licet imperfectè in hac vita illum attingat, vix poteſt in ſolo illo ſimplici actu diu teneri, niſi circa Deum ſic cognitum, aliquo modo per alios intellectus, vel voluntatis actus feratur. Tum propter rationes dictas, tum etiam, quia cùm illa cognitio imperfecta ſit, ſemper mens conatur ad meliorem vel etiam quia animus non quieſcit, niſi voluntas etiam illo bono fruatur, mediante amore.

Cur animus in contẽplatione veritatis diutiùs immorari nõ poteſt.

13. *Vt contẽplatio fiat diuturna, neceſſe eſt illi adiũgi amorem.*

Vt ergo illa operatio fiat aliquo modo diutur-C na, neceſſe eſt, vt in primis illi intentioni adiungatur amor. Exiſtimóque rariſſimum eſſe, vt in vno ſimplici actu amoris continuato ſine aliqua mutatione mens diu quieſcat, quia varietate & mutatione naturaliter delectatur: nam ſi inuariata maneat operatio, vix percipitur ab ipſo operante, & ita, nec delectat, nec quietat animum, ſemper ergo, vel amor ipſe accenditur, aut renouatur, aut per nouos actus exercetur, vt per laudem, gratiarum actionem, propoſitum nouæ vitæ, per actum proprium deuotionis, itémque per actum reuerentiæ, & caſti timoris; nec non maximè per actum admirationis de diuina maieſtate, vel de operibus eius, per actũ gaudij vel de Deo in ſe, vel vt nobis communicato, & ſimilibus. Poſſúntque hi actus in voluntate D variari, fixo manente eodem intuitu intellectus, ſi circa illud idem obiectum affectus ipſi verſentur, diuerſis modis, ac rationibus. Interdum verò, ac ſæpius circa illam veritatem, quam mens contemplatur, ſimul per dona Spiritus ſancti negotiatur ſibimet illam illuſtrando, confirmando, amabilémq; reddendo. Ad quod maximè iuuare ſolet experientia ipſorum affectuum, qui in ipſamet contemplatione ſentiuntur. Atque hoc modo exiſtimo, contemplationem ſæpè eſſe diuturnam; per durationem autem in vno ſimplici actu eſſe raram; verum eſt tamen totum hoc negotium ex diuina gratia maximè pendere, cui nihil impoſſibile eſt, nos autem explicamus id, quod videtur eſſe naturæ con-E ſentaneum, ac proinde ordinarium, quia gratia ſe accommodat naturæ, quod etiam experientia videtur comprobatum: qui autem aliquid altius expertus fuerit, ſecundùm illam experientiam loqui poterit, nam in hoc negotio plurimùm valet.

K 2 CAPVT

CAPVT XI.

An contemplatio ſit propria perfectorum: vbi de triplici ſtatu, ſeu via orationis mentalis, purgatiua, illuminatiua, & vnitiua, ſiue incipientium, proficientium, & perfectorum.

1. Tituli quæſtionis declaratio.

EXplicato proprio contemplationis actu, & quem locum in oratione mentali habeat, facile eſt intelligere, quas cauſas, vel effectus obtineat: nam in his ferè proportionem ſeruat cum actibus deuotionis ac meditationis. Vt tamen hoc melius intelligatur declarare oportet, quam diſpoſitionem prærequirat contemplatio in ſubiecto ſuo, quam verò ſecum afferat, vbi ſimul declarabitur, in quibus perſonis eſſe poſſit. Supponimus autem, nos loqui de contemplatione hominum viatorum, nam contemplatio patris per viſionem, altiora principia, maiorémque animi puritatem requirit, iuxta illud Matth. 5. *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Ex his autem verbis cum proportione videtur ſequi, contemplationem huius vitæ ſolis viris in vita, & ſanctitate perfectis poſſe conuenire. Quia contemplatio, aut eſt perfecta vnio cum Deo per amorem, vel eſt perfectiſſima Dei intuitio, quæ in hac vita eſſe poteſt, vtraque verò eſt propria perfectorum. Quod etiam frequenter docet Gregor. præſertim lib. 5. Moral. cap. 24. & 25. in illa verba Iob. 5. *Ingredieris in abundantia ſepulchrum:* vbi per ſepulchrum contemplatiuam vitam intelligit, quā tunc quis in abundantia ingreditur, quando *in pace habet tabernaculum ſuum,* vt antea ibidem dicitur, id eſt, quando corporis paſſiones perfectè moderatus fuerit. Vnde hom. 14. in Ezech. latè oſtendit, priùs neceſſarium eſſe per actiuam vitam in virtute perfici, quàm aliquis valeat contemplationis dulcedinem deguſtare. Similiter Bernardus ſerm. 3. de Circumciſ. poſtquam de exercitio ſapientiæ, humilitatis, aliarumque virtutum multa dixerat, ſubiungit. *Iam verò cùm in his diutiùs fueris exercitatus, roga dari tibi deuotionis lumen, diem ſereniſſimum, & ſabbatum mentis, in quo tanquam emeritus miles in laboribus vniuerſis viuas abſque labore, &c.* De eadem re ad eundem modum ſcripſit optimè Gerſon tract. de Contemplatione à cap. 16. Alphab. 74. lit. A.

Contemplatio ſolis viris in vita perfectus cōuenit.

D. Greg.

D. Bernard.

Gerſon.

2. Triplex ſtatus contemplationi, ſeu orationi mētali vacātiū.

Quamuis autem hæc doctrina per ſe ſpectata, & moraliter intellecta, vera ſit, nihilominus aliqua limitatione, ac declaratione indiget; quia nec contemplatio ita eſt virorum perfectorum propria, vt in eis ſolis omnino inueniatur; nec etiam ita eſt finis vitæ perfectæ, vt non poſſit, & debeat eſſe medium ad perfectionem acquirendam. Vt hoc igitur explicemus, diſtinguere hîc oportet tres ſtatus eorum, qui contemplationi, vel generalius mentali orationi vacant, quæ diſtinctio ad complementum doctrinæ de oratione mentali neceſſaria eſt. Quidam ergo eſſe dicuntur in ſtatu incipientium, alij proficientium, alij perfectorum. Sic enim diſtinxit D. Thomas 2. 2. quæſt. 24. art. 9. tres charitatis gradus, incipientis, proficientis & perfectæ. Quos ait diſtingui non ex intenſionis gradibus, ſed ex variis ſtudiis, & actionibus hominis habentis charitatem ordinatis ad perfectionem, & vſum eiuſdem charitatis. Nam gradus intenſionis vniformes ſunt, & ſecundum eos poteſt charitas in plures gradus diuidi pro arbitrio diuidentis, imò in infinitum diuidi poteſt, ſicut in infinitum poteſt augeri, ſi diuiſio per partes proportionales fiat. Debet ergo diuiſio illa ſumi ſecundùm varia ſtudia, quæ ipſa

D. Thom.

Charitas in infinitum diuidi poteſt, ſicut & augeri.

A charitas in ſubiecto ſuo requirit, iuxta varias illius diſpoſitiones, vnde etiam contingere poterit, vt charitas ipſa in re ſit ſatis intenſa quoad gradus, & nihilominus ſit in ſtatu incipientium, vt patebit.

3. De inceptione, & duratione illius triplicis ſtatus.

Incipientium ergo ſtatus incipit quidem cum ipſa iuſtificatione, durat autem quamdiu aliquis non habet paſſiones ita ſaltem moderatas, vt facilè ſuperet tentationes, prout ad peccandum mortaliter inclinant, neque comparauit facilitatem aliquā in exercenda virtute: denique quādiu indiget quaſi continua pugna ad conſeruandam, & exercendam charitatem, vel alias virtutes, ſine quibus ipſa eſſe non poteſt. Priùs enim, quàm homo iuſtificetur, non numeratur in aliquo iſtorum trium graduum, B quamuis ſi iam decreuit efficaciter ad iuſtitiam ſe præparare, & vt ſe conuenienter diſponat interiùs ſe colligit, & de Deo, vel rebus diuinis cogitat, meditando, aut orando, iam cenſetur inchoare ſtatum incipientium, quia qui Deū quærit, iam Deum habet, & veriſimile eſt, illum iam eſſe iuſtificatum. Durat autem ille ſtatus etiam poſt iuſtitiam acquiſitam, quamdiu acriter pugnatur cum vitiis, & paſſionibus. Poſtquam autem paſſiones ad aliquam moderationem redactæ ſunt, & iam facilè vitantur mortalia peccata, & ad virtutes augendas per ſe attenditur, ſtatus eſſe dicitur proficientium, qui durat, quandiu difficile vitantur venialia peccata, & frequenter cōmittuntur, quia & temporalia multùm delectant, & mens variis phantaſmatibus, & C cor multis deſideriis facilè agitatur, quæ omnia exercitio virtutum paulatim auferuntur, & ita hic ſtatus durat, donec ſtatus perfectorū incipiat, quod ordinariè eſſe ſolet, vel toto, vel maiori vitæ tempore. Perfectorum autem ſtatus inchoari cenſetur, quando animus à temporalibus omnibus ita eſt abſtractus, vt pacem habeat, & variis deſideriis non agitetur; nec paſſionibus ordinariè moueatur, ſed in Deū ſit totus principaliter intentus, & aut ſemper, aut frequenter attentus. Perfectio enim huius vitæ in duobus præcipuè conſiſtit, ſcilicet in iugi, ac frequenti Dei memoria affectuoſa, & diminutione peccatorum, etiam venialium, vt ſumitur ex D. Thoma 2. 2. quæſt. 184. art. 1. & 2.

Qui Deum quærit, iam Deum habet.

Status proficientiū quādo incipiat.

Et ſtatus perfectorum.

D. Thom.

4. Quemlibet illorum triū ſtatuum aliquid in via cum altero habere commune.

D Ex qua declaratione conſtat, hos tres ſtatus nunquam eſſe in via ita condiſtinctos, quin vnuſquiſque illorum aliquid de cæteris participet. Quilibet ergo illorum ab eo, qui in ipſo prædominatur nomen, & rationem accipit. Nam in primis in hac vita nunquam ad eum gradum perfectionis peruenitur, in quo proficere homo non poſſit, & debeat; contrarius enim fuit error Begardorum, & Beguinarum, dicentium in hac vita perueniri poſſe ad eum perfectionis ſtatum, in quo neq; vltra proficere, nec de lapſu timere, nec paſſiones frænare neceſſe ſit. Qui error damnatus eſt à Cōcilio Viennen. ſub Clemente V. in Clem. *Ad noſtrum,* de hæreticis. Quantumcunque ergo aliquis in hac vita perfectus ſit, progredi debet in via Dei, ne regre- E diatur, iuxta Gregorij ſententiā, participat ergo aliquid de proficientiū ſtatu. Timere etiam debet, & caſtigare corpus ſuum, ne cū ſibi videtur perfectus, reprobus inueniatur; ſi enim Paulus de ſe ſimilem protulit ſententiā 1. Cor. 9. quis audebit maiorem perfectionē ſibi promittere? Quoad hoc ergo participant etiam perfecti proficientium ſtatum, imò interdum etiam incipientium. Nam vt Gregorius dixit dicta Homil. 14. in Ezechiel. interdum permittit Deus viros perfectos, & maximè contemplatiuos grauiſſimis tentationibus vexari ad elationis ſpiritum corripiendum. Vnde à fortiori fit, vt mul

Error Begardorum, & Beguinarum damnatus à Concil. Vienenſ.

Perfectus in hac vita progredi debet in via Dei.

D. Paul. 1. ad Cor. 9.

D. Gregor.

vt multò magis proficientes interdũ ſentiant moleſtias,& difficultates incipientium.Imò interdum maiores, quia, vt Bernardus dixit dicto ſerm. de Circumciſ.aliquando Deus incipientibus communicat aliquid de dulcedine,& ſuauitate perfectorũ, vt ad ſpem, & perſeuerantiam animentur, & tunc faciliùs operantur,quàm alij diutiùs exercitati.Regulariter verò,& quantum eſt ex vi ſtatus, non ita eſt,ſed ſeruatur diſcrimen ſuprà declaratum.

D.Bernard.

5. Triplex via, ſeu gradus in oratione mẽtali diſtinguitur iuxta tres illos ſtatus. *D.Dionyſ.*

Iuxta hos igitur tres gradus charitatis,vel perſonarum, quæ in charitate viuere, & proficere ſtudent,tres etiam gradus,ſeu vię in mentali oratione diſtingui ſolent,purgatiua,ſc.illuminatiua, & vnitiua; & purgatiua dicitur eſſe propria incipientium,illuminatiua proficientium,& vnitiua perfectorum. Habétque hæc partitio fundamentum in Dionyſio.c.3.de Cæleſti hierarch.& cap.3. & 5.de Eccleſiaſt. hierarch.eſtque vulgaris apud Scriptores præſertim myſticos: & eſt in ratione fundata. Quia in primis oratio,conſideratio,ſeu meditatio, ac deuotio omnibus pietatis cultoribus neceſſaria eſt, vt per ſe conſtat, & ex ſuprà dictis patet; nam vtilitates orationis mentalis omnibus communes ſunt.Ergo exercitium hoc ſanctum in omnibus locum habet.At non poteſt æqualiter in omnibus inueniri, quia non omnes ſunt æquè diſpoſiti, & affecti;ergo iuxta varios ſtatus orantium;& ita etiam diuerſi eſſe debent orandi gradus,& modi. Rectè igitur illis tribus ſtatibus hominum tres hæ orandi viæ accommodantur.

Cõſideratio, meditatio,& deuotio omnibus pietatis eſt neceſſaria.

6. Triplex illa via, ſeu gradus amplius diſtinguitur ex fine,quem vnuſquiſque reſpicit, & quibus mediis eũ comparet.

Quod faciliùs patebit,partitionem declarando. Diſtinguuntur enim illæ vię,primò quidem in fine proximo;nam purgatiua primò,ac per ſe tendit ad diſponendam animam, tum ad iuſtificationem à peccatis commiſſis, & ad ſatisfaciendum pro illis, rum ad præſeruationem à futuris,vincendo paſſiones, & prauas conſuetudines, ac ſimiles peccatorum reliquias, vel occaſiones. Illuminatiua per ſe tendit ad profectum virtutum,& maiorem paſſionum moderationem, quæ non ſolùm in grauioribus peccatis vitandis, ſed etiam in leuioribus minuendis, & in moralibus virtutibus exercendis facilitatem præbeat.Vnitiua,vt nomen ipſum præ ſe fert, præcipuè occupatur in vnione ad Deum per amorem,& in actuali vſu & exercitio illius.Et iuxta hos fines diſtinguuntur etiam in interiori exercitio actus mentis,& materia circa quam verſatur, quia neceſſe eſt, vt media ſint fini accommodata. Vnde purgatiua via præcipuè verſatur in actibus compunctionis, quibus anima ad iuſtificationem diſponitur, & conſequenter in firmando animo circa propoſitum conſeruandi iuſtitiam. Et quoniam initium iuſtitiæ ordinariè ſolet eſſe amor, ideò meditationes illæ,quæ timorem, confuſionẽ, & dolorem excitant, ſolent eſſe incipientibus, qui in via purgatiua verſantur, accommodatæ. Proficientes autem magis exerceri debent in virtutum moralium vſu, & ideò de illis, & de honeſtate, ac vtilitate earum, & de exemplis Chriſti, & Sanctorum, tum in virtutibus operandis, tum in perferendis malis frequentiùs cogitare debent. Vnde fit, vt circa viã virtutis,& modum creſcendi in illa magis, ac magis eorum mentes illuminentur, & ideò hæc via illuminatiua dicitur, practica ſcilicet illuminatione, quæ ad exercitium virtutum moralium inuitet, & alliciat. Viæ autem vnitiuæ proprium eſt in affectibus amoris erga Deum occupari, & pace, ac tranquillitate animi cum ſpirituali gaudio perfrui, ideóque ſupponit animum pacatum per purgationem, & mortificationem

Purgatiua via circa quę verſetur.

Via vnitiua in quo ſit poſita.

A paſſionum, & illuminatum per diuturnam meditationem rerum diuinarum,& vſum virtutum. Ac propterea in hoc ſtatu iam non eſt neceſſarius multarum meditationum vſus, nec moroſi diſcurſus, ſed ſimplex Dei, & attributorum, vel beneficiorum eius memoria, cum aliqua ponderatione,maiori, vel minori, iuxta diſpoſitionem perſonæ, quantùm ſufficiat ad effectus illos excitandos, in quibus præcipuè hæc via, eiúſque perfectio conſiſtit.

Doctrinam hanc attigit D.Thomas 2. 2. q.24. art.9. præcipuè ad tertium, licèt breuiſſimè, Alexander etiam Alenſis 4. par.quæſt.26.memb.1.art. 1. explicans varias definitiones orationis à Sanctis datas, inter alias explicationes addit quandam B ſumptam ex hoc triplici ſtatu orantium.Vocat autem hos tres ſtatus,ſtatum pœnitentiæ,iuſtitiæ, & perfectionis, quibus addit ſtatum iuſtitiæ conſummatæ, de quo nunc non tractamus, niſi pro huius vitæ capacitate intelligatur; & primo ſtatui accommodat ſententiam Gregorij dicentis. *Veraciter orare eſt amarus in compunctione gemitus,& non compoſita verba reſonare*,lib.33.Moral.cap.27.Item de hac oratione intelligit ſententiam Hugonis libro de Virtute orandi; *Oratio eſt deuotio ex compunctione procedens. Deuotio autem eſt pius,& humilis affectus in Deum ex compunctione procedens.* Et rectè aduertit Alenſis in priori ſententia reſpexiſſe Gregorium ad peccatorum conſiderationem, quæ in hoc ſtatu frequens eſſe debet; *Nam compunctio eſt, quando ex conſideratione malorum ſuorum cor interno dolore* C *tangitur.* Vt etiam Hugo addidit: cuius alia deſcriptio orationis, & deuotionis huic ſtatui accommodata, reſpectum habet ad conſiderationem diuinæ miſericordiæ, quæ in hoc ſtatu etiam debet eſſe frequens, vt animus conſideratione propriorum malorum territus, & de ſe diffidens, ad diuinam miſericordiam confugiat, eámque ardentiùs expectet, eóque magis de illa confidat,quò de ſe magis diffidit. Ad ſtatum verò, & orationem proficientium, quem ipſe Alenſis iuſtitiæ vocat, accommodat definitionem eiuſdem Hugonis eodem loco, *Oratio eſt conuerſio in Deum per pium, & humilem affectum, fide, & ſpe, & charitate ſubnixa.* Non verò declarat accommodationem,cùm tamen D verba illa tam generalia videantur, ſicut illa Damaſceni lib.3.c.24. *Oratio eſt aſcenſus mentis in Deũ.* Magis videtur poſſe huic ſtatui accommodari definitio, quam ibidem ex Auguſtino refert,quòd ſit *inquiſitio rerum inuiſibilium*; nam hoc videtur maximè ad viam illuminatiuam pertinere, quia mentis illuminatio, quantum eſt ex parte noſtra, regulariter fit per inquiſitionem. Quæ inquiſitio (vt paulò inferiùs ipſemet Alenſis declarat)non eſt purè ſpeculatiua,ſed practica, ordinata ad accendendum affectum in deſiderio virtutis, & oratione circa ea, quæ ad eius profectum pertinent, quod totum propriiſſimè conuenit viæ illuminatiuæ. De contemplatione verò,ſiue via vnitiua, optimè intelligitur definitio, ſeu encomium orationis, E quod ex Ambroſio ibidem refert: *Oratio eſt cibus mentis, præclaráq; alimonia ſuauitatis, quæ membra non onerat, ſed in ornamenta conuertit.* Vel quod Bernardus dixit ad Fratres de monte Dei, parùm poſt medium:*Oratio eſt hominis Deo adhærentis affectio, & familiaris quædam, & pia allocutio, & ſtatio illuminatæ mentis ad fruendum quandiu licet.* Quæ vltima verba maximè declarant ſtatum animæ,quæ ad vnionem aſcendit, nam illuminata ſupponitur, & in Deo quieſcens ad fruendum illo. Vnde inferiùs addit

7. Triplex ille orantiũ gradus aliis nominibus ab Alẽſe declaratur, & variæ Patrum definitiones orationis iuxta illum declarantur.

D.Thom. *Alenſ.* *D.Greg.* *Hugo.* *Alenſ.* *D.Damaſ.* *D.Auguſt.* *D.Ambroſ.* *D.Bernard.*

Alenſ. Alenſis hanc definitionem Bernardi reſpicere ſtatum orantis, non ſolùm, vt eſt iuſtitiæ, ſed vt eſt iuſtitiæ conſummatæ (ſcilicet prout in hac vita eſſe poteſt) id eſt, quæ ponat in anima affluentiam gratiæ, per quam reddatur ad contemplandum expedita, & ad fruendum idonea.

8. Quamlibet illarum triũ viarum communionem cum cæteris habere, ſicut etiam de triplici orantiũ ſtatu dictum eſt, diſtingui tamen iuxta id quod in qualibet eminet.

Ex his ergo per ſe ſatis patet, quomodo contemplatio propria dicatur eſſe perfectorum, & cur. Vt autem magis cõſtet, quomodo ſit hoc in rigore intelligendum, adnotandum ſupereſt, quod ſicut illi tres gradus hominum non ſunt inter ſe ita diſtincti, quin vnuſquiſque eorum aliquid de cæteris participet, ita neque hæ tres viæ ita debent inter ſe ſeparari, quin in vnaquaque earum aliquid ad cæteras pertinens, exerceri poſſit, & debeat. Cuius ratio vno verbo reddi poteſt, quia perfectio in hac vita nunquam tanta eſt, quin & ſit admiſta multis imperfectionibus, & periculis expoſita, & ideo ſæpe indiget adminiculis, & remediis viæ purgatiuæ; neque etiam imperfectio eſt tãta, quin ſaltem perfectionem charitatis admittat, loquimur enim de hominibus, qui Dei iuſtitiã ex toto corde quærunt: & ideò aliquid de via vnitiua participare poſſunt. Cùm autem facilius ſit, medium participare ex extremis, & extrema conuenire cum medio, quàm inter ſe, fit, vt faciliùs poſſint illi, qui proficiunt, aliquid de via vnitiua participare. Diſtinguuntur ergo illæ viæ ſecundum id, quod in vnaquaque præeminet, quódque in ea regulariter exerceri debet.

9. Quæ contemplatio ſit propria perfectorũ, & an omnes perfecti ea fruãtur?

Sic ergo dicendum eſt, contemplationem, quæ ſpectat ad viam vnitiuam, eſſe propriam perfectorum, quia talis contemplatio non quaſi per occaſionem, & in tranſitu exercetur, ſed per ſe, & quaſi ex habitu. Talis autem contemplatio requirit animum valdè moderatum, & compoſitum, diúque exercitatum, & illuminatum: hæc autem omnia non inueniuntur, niſi in his, qui gradum perfectionis attigerunt. Addendum verò eſt, non eſſe ita propriam, vt conueniat omnibus; non enim omnibus viris perfectis datur, vt gradu illo contemplationis fruantur: quod interdum contingit ex diuina diſpoſitione, pertinente ad eius occulta iudicia. *D. Bernard.* Vnde Bernardus ſermone 3. de Circumciſ. *Multi* (ait) *tota vita ſua ad hoc tendunt, ſed numquam pertendunt; quibus tamen, ſi piè, & perſeueranter conati ſunt, ſtatim vt de corpore exeunt, redditur quod in hac vita diſpenſatoriè eſt negatum, illùc perducente eos ſola gratia, quò prius tendebant ipſi cum gratia.* Aliquando etiam prouenit ex diſpoſitione ſubiecti, quia non omnes ad contemplationem apti ſunt, vel propter mentis tarditatem, vel propter nimiam naturæ inquietudinem, & celerem mutabilitatem, *D. Greg.* vt Gregorius notauit libro ſexto Moral. cap. 26. & quamuis diuina gratia ſuperare poſſit quaſi naturalem ſubiecti incapacitatem, ordinariè verò illi ſe accommodat, & ideò in huiuſmodi contemplationis vſu ratio etiã naturalis complexionis, & capacitatis habenda eſt: quod ſuo modo in toto vſu mentalis orationis verum eſt. Cum proportione tamen, nam contemplatio dicit id, quod eſt ſummum in oratione mentali, ad maximum tamen, & excellens non omnes poſſunt pertingere: mentalis autem oratio latitudinem habet, tantámq; varietatem, vt ſecundum aliquem modum omnibus poſſit accommodari, quod ad vſum, & prudentiam pertinet, & ideò id non proſequor.

10. Cõtéplationis dulcedo in quolibet ſtatu reperiri poteſt. *D. Bernard.*

Denique addendum eſt, non eſſe ita propriam contemplationem virorum perfectorum, quin magna ex parte deguſtari poſſit ab imperfectis, imò & ab incipientibus, Quod his verbis tetigit Bernardus A ſermone 3. de Circumciſ. *Ad hanc perfectionem pauci (ni fallor) perueniunt in hac vita; neque enim ſi quis aliquando videtur hanc habere, continuò credat ſibi, neceſſe eſt, maximè ſi nouitius eſt, nec per præfatos aſcendit gradus. Pius enim Dominus noſter Ieſus Chriſtus puſillos corde blanditijs talibus ſolet allicere: ſed nouerint, qui eiuſmodi ſunt, gratiam hanc præſtitam ſibi eſſe, non datã.* Datur ergo etiam incipientibus interdum participatio aliqua huius contemplationis ex peculiari quidem gratia, ordinaria quidem, vt exiſtimo, ſi ipſi faciant, quod in ipſis eſt. Nec opinor, eſſe ab illo ſtatu alienum, quod interdum ex inſtituto, & induſtria in actibus vitæ contemplatiuæ exerceantur etiam hi, qui purgantur, nedum etiam illi, qui proficiunt. Primò, quia omnes frequenter exerceri B debent in actibus diuini amoris perfectis, quantùm potuerint, quia licèt diuinus amor ſit bonorum omnium conſummatio, etiam eſt omnium fons, & origo, ita vt ipſamet conuerſio peccatoris ab amore incipere debeat, vt ſit perfecta; amor autem per ſe pertinet ad viam vnitiuam, quia in eo maximè vnio conſiſtit, & generatim explicat D. Thomas 1. 2. quæſt. 28. artic. 1. & 2. Quod ſi omnibus conuenit in hoc amore exerceri, vtile etiam erit aſſueſieri paulatim ad perſiſtendum in hoc amore cum aliqua quiete, & tranquillitate animi, quantùm vnicuique donatum fuerit deſuper. Præterea, quia ſuauitas deuotionis in omni ſtatu vtiliſſima eſt, hanc autem non generat niſi amor, vel ſubſtantialis deuotio, quæ omnibus procuranda eſt, licèt ad viam C vnitiuam maximè ſpectet. Denique ex parte intellectus optimum eſt non ſemper eſſe quaſi in continuo motu, ſed paulatim quieſcere, veritatem aliquam ponderando, exaggerando, & admirando: nam hæc ipſa intellectus quies ad mouendum affectum plurimùm iuuat; hæc autem ipſa eſt quædam contemplationis inchoatio, & quãtò ampliùs in ea proficitur, tantò magis de contemplatione participatur. Sic ergo aliquid contemplationis omnibus communicatur, *longè tamen aliter* (vt Bernardus ait ſuprà) *qui exercitatos habent ſenſus, huius felici fruuntur iucunditate.*

Diuinus amor eſt omnium bonorum cõſummatio.

D. Thom.

D. Bernard.

CAPVT XII.

D

Vtrùm Contemplatio, vel aliqua mentalis oratio poſſit interdum ſine actu intellectus, ac voluntatis inueniri?

NOn defuerunt ſpirituales viri in Theologia myſtica multùm exercitati, qui dixerint, poſſe interdum contingere, vt anima in mentali oratione, vel contemplatione poſita, ita ſuſpendatur, vt ab omni actuali operatione tam intellectus, quàm voluntatis ceſſet, & nihilominùs apud Deum actu orare, & altiſſimum quoddam genus contemplationis exercere cenſeatur. Quam vocant orationẽ E ſilentij, ſeu ſpiritualem ſomnum, in quo mens vigilat, non loquens, ſed quaſi audiens, vel expectans, vt in ea loquatur Dominus.

1. Aliquorum opinio quæſtionẽ propoſitã affirmatiuè reſoluit.

Huic ſententiæ fauere videtur Ioannes Thaulerus in ſuis Inſtitutionibus cap. 12. vbi agens de raptu illo, in quo ſpiritus ſupra omnem ſenſuum, ac intellectus capacitatem, à Deo in admirabilem lucem ſuam deducitur, rapitúrque, inter alia inquit: *Ibi planè ſpiritus, præ lumine, abſque luce, præ cognitione, abſque cognitione, & præ amore, abſq; dilectione efficitur.* Et infrà: *Hic iam internum quoddam, mutumq; ſilentium*

2. Ioan. Thaulerus illius eſt opinionis.

tium

tium ſit, nec vllum hîc verbum eloqui licet. Sed nec intus, nec foris quicquam hîc operari permittitur, ſed ipſe ſpiritus patitur dulcem quamdam inſenſibilem, & ineffabilem paſſionem, inſuper mirabili miraculo lucidiſſimè ſuperſplendentis abyſſalis Deitatis. Videtúrque doctrina hæc hauriri poſſe ex Dionyſio, cap. 1. de myſtica Theologia, vbi ſic ad Timotheum loquitur: *Tu autem Timothee chariſſime, pro maxima myſticorum ſpectaculorum exercitatione, qua vales, prætermitte, & ſenſus, & mentis actiones, eaq; omnia, quæ ſub ſenſum cadunt, & animo cernuntur, & quæ non ſunt, & quæ ſunt omnia, teq; ad eius (qui omnem eſſentiam, omnemq; ſcientiam ſuperat) coniunctionem, & vnitatem pro virili parte clàm excita.* Quibus verbis ſignificat, quamuis in contemplatione præcedat actio propria, qua ſeipſam anima clàm excitat, ſeu mouet, vt Deo coniungatur, tamen cùm peruenit ad intimam vnionem ab omni propria operatione ceſſare, & pati potius diuina, quàm agere, ſicut de Beato Hierotheo alibi dixit idem Dionyſius, quòd erat potius diuina patiens, quàm agens. Atque de eadem re videtur loqui idem Dionyſius cap. 7. de diuinis nomin. cùm dicit, *ignoratione acquiri intimam coniunctionem cum Deo, & mentem à rebus omnibus abductam, & ſeipſam deſerentem cum ſplendidiſſimis radijs coniungi, & ibi inueſtigabili ſapientiæ profundo illuſtrari:* hæc enim illuſtratio non videtur eſſe intellectus, aut voluntatis operatio, ſed paſſio aliqua, quam Deus in anima tunc operatur.

D. Dionyſ. huic ſententiæ fauere videtur.

Perfectorum eſt pati potius diuina, quàm agere.

3. Vnde concluditur ratio; nam mens non eleuatur in Deum, per ſolam propriam actionem ſuam, ſed etiam, ac multo magis per actionem Dei in ipſam: ſed operatio intellectus, ac voluntatis non poteſt eſſe ſine actione propria hominis, quia cùm ſit vitalis operatio, non poteſt in ſola receptione conſiſtere, ergo abſque operatione intellectus, vel voluntatis poteſt eſſe aliquis modus vnionis, ſeu eleuationis mentis in Deum. Et confirmatur, quia licèt in oratione mẽtali anima loquatur cum Deo, propter quod Nilus, Chryſoſtomus, & alij orationem definiunt eſſe, *Colloquium mentis cum Deo*, tamen etiam Deus loquitur ad animam, iuxta illud, *Audiam, quid loquatur in me Dominus*, Pſalm. 84. & illud Samuelis: *Loquere Domine, quia audit ſeruus tuus.* 1. Reg. 3. Et ipſa vox *colloquij*, qua vſus eſt Nilus, ſignificat in oratione interuenire mutuam locutionem, & hominis ad Deum, & Dei ad hominem; ergo quamuis ceſſet hominis locutio, poteſt non ceſſare oratio per locutionem Dei. Imò quamuis homine tacente, nondum Deus ad illum actu loquatur, intelligi poteſt perſeuerare homo, quaſi ſuſpenſus, & paratus ad audiendum Deum, & ad hunc ipſum finem ſuſpendens omnem operationem, non ſolùm ſenſus, ſed etiam mentis, ſic enim magis diſpoſitus, minúſve impeditus eſſe videtur ad recipiendam, & percipiendam diuinam locutionem. Neque enim tunc omnino otioſa, aut dormiens eſt talis mens, quia Deum expectat, vt ſecum loquatur; nouit enim ſubtiliſſimam eſſe intimam Dei locutionem, & raptim, & occultè fieri, vt dixit Gregorius lib. 5. Moral. cap. 20. & ideo vt omne impedimẽtum auferat, à propria operatione vacat, & ita dormit, vt cor eius vigilet. Cantic. 5. Ideò enim velut obdormiſcit, vt omnem interiorem ſtrepitum fugiat, & in illo quaſi ſpirituali ſopore venas diuini ſuſurri percipiat, iuxta illud Iob. 4. *Quaſi furtiuè ſuſcepit auris mea venas ſuſurri eius, in horrore viſionis nocturnæ, quando ſolet ſopor occupare homines*, &c. Et fortaſſe huiuſmodi fuit ſopor, quem Deus immiſit Adam, quando ex illo Euam formauit, eique altiſſima myſteria reuelauit.

Ratione probatur opinio.

Nilus. Chryſoſt.

Pſal. 84.

1. *Reg.* 3.

D. Gregor.

Cantic. 5.

Iob. 4.

Geneſ. 2.

4. Denique quamuis oratio conſideretur etiam, vt eſt propriè petitio, poteſt intelligi moraliter, ac virtute perſeuerare, etiamſi actualis operatio pro aliquo momento, aut tẽpore ceſſet. Quod ſenſibili exemplo declarari poteſt. Quando enim pauper accedit ad ianuam diuitis, & ſemel, atque iterum pulſat, & eleemoſynam petit, quamuis poſtea ceſſet, quamdiu ibi reſponſum, & eleemoſynam expectat, eleemoſynam petere meritò dicitur: ſic ergo dum quis mente orat ad Deum, poſtquam ſemel, & iterum petiit, ſi ibi perſeuerat tanquam Lazarus mendicus, ſtans ad ianuam diuitis, ſemper & continuè orat, quamuis non ſemper, & continuè vociferetur ad Deum. Nouit enim ex Chriſti doctrina, orationis efficaciam non pendere ex multiloquio, ideóque apud Deum non minus orare, dum humiliter ad ianuam eius expectat, quàm dum actu poſtulat; imò tunc quodammodo fidem ſuam, ac fiduciam magis oſtendit. Ergo licèt tunc ab omni intellectus & voluntatis operatione ceſſet, nihilominus in oratione perſeuerat.

Declaratur amplius propoſita ſententia.

5. Dicendum tamen eſt, actualem, & propriam orationem mentalem non poſſe exiſtere, aut conſeruari in ſuo proprio, ac formali eſſe, abſque omni intellectus, vel voluntatis actu. Hæc aſſertio videtur adeo clara ex terminis, vt veriſimile non ſit auctores prioris ſententiæ, illi voluiſſe contradicere, ſed alio ſenſu fuiſſe locutos, vt mox exponemus. Atque illam ſupponit D. Thomas d. quæſt. 83. non ſolùm in art. 1. vbi docet, orationem eſſe actum rationis, & in art. 10. vbi ex hoc fundamento concludit, orationem eſſe actum proprium creaturæ rationalis; ſed maximè art. 13. vbi interrogans, vtrum attentio ſit de neceſſitate orationis, præmittit, quæſtionem hanc præcipuè habere locum circa orationem vocalem, in qua contingit durare exteriorem petitionem, ſeu prolationem vocis, ceſſante interiori attentione, & intentione, quod in mentali oratione accidere non poteſt. Idem etiam colligitur ex definitione Damaſceni, quòd oratio eſt *aſcenſus mentis in Deum*, nam mens non aſcendit, niſi per aliquem actum ſuum; tum quia aſcenſus motum ſignificat in Deum, motus autem in Deum ſine actu intellectus, vel voluntatis intelligi non poteſt; tum etiam, quia anima non aſcendit in Deum per nudam potentiam, aut per ſolum habitum, ergo vt aſcendat, indiget actu, ergo ſi nullum actum exercet tam per intellectum, quàm per voluntatem, non aſcendit in Deum, ac proinde non orat.

Vera ſententia eſt actualem, & propriã orationẽ mẽtalem eſſe nõ poſſe abſque omni actu intellectus, vel voluntatis.

D. Thom.

D. Damaſc.

6. Atque in hunc modum poſſunt pro hac ſententia referri Patres omnes, qui vbique rationem orationis explicanr per aliquem actum mentis erga Deum, ſiue nomine contemplationis, aut ſapientiæ, ſiue nomine vnionis, colloquij, cogitationis, meditationis, conſiderationis, aut etiam vnionis vtantur. Sed præcipuè ponderanda eſt doctrina Dionyſij in cap. 3. de Diuinis nominibus, vbi ad orandum in primis neceſſarium eſſe ait, *ad Deum bonitatis principem prouehi, eique adeſſe, atque è vicino diſcere benigniſſima illi inſita munera.* Explicans autem, quid ſit, *illi adeſſe*, ſubiungit; *Nam ipſe quidem adeſt omnibus, non autem illi adſunt omnia, vbi verò ipſum caſtiſſimis precibus, animóque purgato, peruio, atque ad diuinam idoneo coniunctionem inuocamus, tunc quoque illi adſumus.* Et infrà concludit: *Itaque nos ipſos ad celſiorem diuinorum, clariſſimorúmque radiorum contuitum orationibus in primis comparamus.* Quod

Patres explicãtes orationem per actũ mentis erga Deum, huius opinionis eſſe.

D. Dionyſ.

deinde proſequitur, & variis exemplis declarat, A quibus hoc efficit, vt ad coniunctionem cum Deo, quæ per orationem fit, neceſſaria ſit operatio aliqua, & motus animæ in Deum ipſum, ac proinde, omni motu animæ ceſſante, orationem mentis ceſſare.

7. Ratione declaratur hæc opinio.

Ratione idem oſtenditur, ſimúlque rem totam explicando, ſenſus, quem prior ſententia habere potuit, aut debuit, aperitur. Nam in primis ad inchoandam mentalem orationem neceſſarius eſt aliquis actus intellectus, aut volũtatis erga Deum, ſi enim homo prius non orabat, & nunc iam actu orat, neceſſe eſt, aliquam mutationem in eo eſſe factam; nam orare, præſertim mentaliter, non eſt denominatio extrinſeca, ſed interna ab aliqua inhærente mutatione, vel forma. Conſtat autem ne- B ceſſarium non eſſe ad actualiter orandum, vt fiat mutatio aliqua in habitibus, vel aliis qualitatibus, quæ habent rationem actus primi, ergo mutatio eſſe debet in aliquo actu ſecundo, qui eſſe debet actus intellectus, vel voluntatis; nam hæ tantùm potentiæ per ſe poſſunt Deum attingere, ad quem oratio funditur, vt ſupponimus. Inferiores enim facultates, vel ad Deum propriè non pertingunt, vel ſi ad eum aliquo modo feruntur, tantùm eſt, quatenus per motum intellectus, vel voluntatis attrahuntur, iuxta illud Pſalmi 83. *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum.* Neceſſe ergo eſt, vt ſupponatur ſuperioris portionis, ſeu mentis actus, in quo (vt ita dicam) ſubſtantia orationis conſiſtat. C

8. Eadem ſententia cõfirmatur ex diſcrimine orationis mentalis, & vocalis.

Quod ſi actualis oratio mentalis non incipit eſſe in homine, niſi per proprium motum intellectus, & voluntatis, profectò nec conſeruari actu, & formaliter poteſt, ſine omni actu mentis, nam in ſola potentia, vel habitu non conſeruatur, vt patet in homine dormiente, qui non orat, licèt immediatè ante ſomnum actu oraret, & eandem diſpoſitionem habitualem retineat, quam antea habebat. Confirmatur, & declaratur ex differentia quoad hanc partem inter orationem vocalem, & mentalem. Nam vocalis oratio vltra omnem interiorem actum mẽtis, addit exteriorem petitionem, laudationem, vel aliam ſimilem actionem, ſeu vocis prolationem, & ideò contingere poteſt, ſæpéq; fit, vt oratio vocalis actu perſeueret ſine proprio, & D formali actu interno, qui ſit mentis oratio, ſatíſque eſt, vt duret virtus relicta ex tali actu, quem propterea præceſſiſſe neceſſe eſt, ſaltem ad inchoandam vocalem orationem quamuis ad eam conſeruandam non ſit ſemper formaliter neceſſarius. At verò mentalis oratio, cùm in ſola mente conſummetur, & ibi ſiſtat, ſicut non poteſt eſſe niſi per aliquem actum mentis, ita non poteſt conſeruari, niſi in aliquo actu eiuſdem mentis, ſiue intellectus, ſiue voluntatis ſit: quia nullus alius ibi interuenit actus, in quo poſſit conſeruari.

9. Obiectio.

Dices, poſſe conſeruari in aliquo effectu illius primi actus, in quo mentalis oratio inchoata fuit. Vt, verbi gratia, ſi quis ad orandum mentaliter ac- E cedat, neceſſe quidem eſt, vt ſaltem in principio de ea re cogitet, eámque voluntariè incipiat, vel in memoriam reuocando Deum, vel aliquid, quod meditandum, aut poſtulandum, aut amandum, vel deſiderandum ſibi proponat: & conſequenter neceſſarium eſt, vt illud munus per aliquem proportionatum actum inchoët, ex quo actu manet anima aliquo modo coniuncta, & vnita Deo. Vnde quamdiu illam voluntatem non mutat, nec voluntariè diſtrahitur, cenſetur in eadem diſpoſitione erga Deum manere, ergo ratione huius effectus poteſt dici oratio durare, etiamſi actus ille intellectus, vel voluntatis aliunde ceſſet. Imò etiamſi talis mutatio ſit voluntaria, ſi illamet ad cultum Dei referatur ob maiorem Dei reuerentiam, nimirum ad venerandum ipſum interno quodam ſilentio, vel quia vult anima potius Deum audire, quàm ad eum loqui, vel aliquid ſimile, cum hac voluntaria ceſſatione poteſt dici durare oratio, tanquam in effectu ſuo, quo Deus colitur, & excitatur, ſeu mouetur ad miſericordiam homini præſtandam illuminando illum, vel implendo deſiderium eius, qui eſt orationis finis, & effectus.

10. Reſpõdetur obiectioni.

Poſſumus verò contra reſponſionem hanc vrgere, quia licèt aliquo modo declaret, poſſe virtualiter, & ſecundum quandam moralem conſiderationem, perſeuerare orationem, ceſſante omni actu intellectus, vel voluntatis, non tamen formaliter, & propriè, de quo nunc agimus. Nam effectus orationis, qui nec eſt petitio, nec aſcenſus in Deum, non eſt formalis oratio, ergo licèt poſſit dici oratio virtualiter manere in tali effectu, non tamen propriè, & formaliter. Vt ceſſante motu, qui fuit cauſa caloris, quamuis duret calor, non poteſt dici durare formaliter motus, ſed ad ſummum virtualiter, idémque eſt in omni cauſa tranſeunte, cuius effectus permanet, qui eiuſdem rationis non eſt, ſed longè diuerſæ.

11. Mẽtalis oratio durare non poteſt ceſſante omni actu intellectus, aut voluntatis.

Addo verò vlterius, nec etiam dici poſſe, mentalem orationem durare moraliter, aut virtualiter, ceſſante omni actu intellectus, aut voluntatis, ratione alicuius effectus relicti ex talibus actibus. Ratio eſt, quia nullus talis effectus verè & cum fundamento cogitari poteſt. Aut enim ille effectus poſitiuus eſt, aut priuatiuus. Poſitiuus eſſe non poteſt, nam aut eſſet aliquid per modum actus primi, ſeu habitus, aut eſſet aliquis actus ſecundus; neutrum verò dici poteſt, ergo. Probatur minor quoad priorem partem, quia neceſſe non eſt, vt per actus intellectus, vel voluntatis, quibus Deum actu oramus, ſtatim acquiratur, vel infundatur habitus aliquis, vel lumen, aut quid ſimile permanens poſt prædictos actus, præter ſpecies, quibus poſtea recordamur præteritæ orationis, & eorum, quæ in illa geſſimus, vel augmentum aliquod, ſeu intenſio alicuius virtutis, cuius internos actus homo in oratione exercuit, vel interdum fieri etiam poteſt, vt de nouo infundatur habitus, vt ſi homo in meditatione ſua incipiat habere contritionẽ, vel amorem Dei ſuper omnia. At huiuſmodi effectus non ſufficiunt, vt quamdiu illi durant, dicatur homo orare, aut oratio ipſa moraliter, ſeu virtualiter durare, vt per ſe notum eſt, cùm illi effectus per totum vitæ tempus durare poſſint. Altera verò pars de actu ſecundo probatur: nam ille actus eſſe debet, aut intellectus, vel voluntatis, ergo ſi ratione talis effectus durat oratio, iam non durat ſine actu intellectus, vel voluntatis, quod nos intendimus. Eſtque certiſſimum, & experientia notũ in oratione mentali ex vno actu mentis excitari alium, tam in eadem potentia voluntatis, vel intellectus, quàm ex vna earum in alia, eo modo, quo ſe mouere inuicem poſſunt. Vnde etiam fit, vt hæ potentiæ tranſeant, durante oratione, à quibuſdam actibus ad alios, quoſdam relinquendo, & alios inchoando, abſque ceſſatione, vel intermiſſione orationis, quia mens nunquam vacat omni actu, ſed ab vno immediatè tranſit in alium.

Mens nunquam vacat omni actu, ſed ex vno tráſit in aliũ.

12. Obiicitur iterum.

Dices, fieri poſſe, vt ille effectus tantùm ſit aliquis actus appetitus ſenſitiui: nã, vt ſuprà dicebam,

excitatur

excitatur hic appetitus in oratione mentali,& ſuo modo,vel in Deo delectatur,vel deſiderat honeſta, vel fugit turpia,aut de malis contriſtatur,poteſt ergo hic affectus in eo manere,etiamſi poſt illum excitatum ſuperior mens à ſuis actibus ceſſet. Quod etiam videtur experimento comprobari:nam contingit, mentem eius, qui ſuauiter de Deo cogitabat,eúmque amabat,diſtrahi, & de re alia omnino diuerſa cogitare, & nihilominus pro eodem tempore eandem ſenſus ſuauitatem, & delectabilem affectum durare, ergo ratione illius effectus dicetur durare oratio abſque actu intellectus, vel voluntatis.

Obiectio roboratur experiméto.

13. Reſpõdetur.

Reſpondeo,negando aſſumptum,& illationem. Nam in primis probabilius eſt hunc effectum,ſi ſit actus ſecundus, & vitalis inferioris appetitus circa talia ſuperiora obiecta pendere in fieri, & conſeruari ab actu ſuperioris partis, quia appetitus inferior non eſt per ſe capax talis motus, ſed ſolùm prout à ſuperiori parte mouetur, & ideo, ceſſante motione ſuperioris, ceſſat talis motus in portione inferiori. Item quia,vt Ariſtot.dixit,neceſſe eſt,intelligentem phantaſmata ſpeculari, & ideo ſi mẽs, quæ de Deo cogitabat,ad aliud obiectum diſtrahitur, ſecum etiam fert phantaſiam, vt de alio obiecto proportionato cogitet, vel (quod frequentius contingit) phantaſia ſecum fert intellectum, nam hæc diſtractio regulariter à ſenſu, vel imaginatione incipit. Quando ergo tanta eſt diſtractio intellectus, vt omnino ceſſet à cogitatione Dei, etiam phantaſia ceſſat à repræſentatione illius obiecti ſenſibilis, quod habebat proportionem cum cogitatione Dei; & ad vtendum alio phantaſmate omnino diuerſo transfertur, & conſequenter neceſſe eſt, vt ceſſet omnis actus appetitus ſentientis in illa ſenſibili repræſentatione fundatus.

Ariſt.

14. Obiectionis confirmatio refutatur.

Neque oppoſitæ experientiæ fides adhibenda eſt,quia,ſi quid pro illo tempore,quo mens diſtrahitur,durare videtur in appetitu ſentiente, vel nõ, eſt propria,& vitalis delectatio,vel triſtitia,ſed diſpoſitio quædam, & aptitudo corporis, & humorum eius, ratione cuius facilè reuertitur homo ad priorem affectum,cùm primùm attendit, vel certè ſi actus ipſe ſenſibilis durat, ſignum eſt, mentem non fuiſſe omnino diſtractam, licèt fortaſſe fuerit aliquãtum remiſſa propter pugnam,ſeu occurſum aliarum cogitationum. Vnde ſatis conſtat ratione huius effectus ſenſibilis nunquam durare orationem abſque omni actu intellectus, aut voluntatis. Præſertim quia licet (per impoſſibile) duraret ille actus ſenſibilis ſine intellectuali,non poſſet mereri nomen orationis mentalis,quia non eſſet aſcenſus mentis in Deum,ſed tendentia ſolùm in quoddam obiectum ſenſibile,vel ſub ratione aliqua ſenſibili, quæ poſſit ſenſum delectare, vel contriſtari. Vnde nullus motus appetitus ſentientis per ſe habere poteſt ratiõe orationis, ſed ſolùm, vt eſt ſub motione, & denominatione ſuperioris actus mentis.

15. Carentia actus non poteſt eſſe virtualis oratio.

Supereſt, vt dicamus de effectu priuatiuo, qui dicebatur eſſe ceſſatio ab omni actu intellectus,ſeu voluntatis;nullus enim alius priuatiuus effectus in præſenti fingi poteſt: hæc autẽ ceſſatio vix cogitari poteſt,quomodo ſit effectus orationis, cùm illam deſtruat,aut quid conferre poſſit ad finem,vel fructum orationis, vt ratione illius dicatur oratio virtualiter, moraliterve durare. Vnde vlterius addo,& concludo, ceſſante omni actu intellectus, & voluntatis,non ſolùm non poſſe durare orationem formaliter,& in ſe,verùm etiam nec virtualiter,aut moraliter,ſeu æquiualenter. Vtórque,quoad hunc effectum priuatiuum,dilemmate in obiectione inſinuato. Quia vel illa ceſſatio ab omni actu intellectus,& voluntatis inuoluntaria eſt, ſiue mere naturalis ſit,ſiue cum aliqua negligentia,vel culpa (nũc enim inuoluntarium vocamus, quidquid directè voluntarium non eſt) vel illa ceſſatio eſt directè volita,& intenta. Quando contingit priori modo, omnes fatẽtur,eo ipſo ceſſare hominem ab actuali oratione mentali, vel abſque culpa, vel cum illa iuxta modum inuoluntarij. Nam ſi diſtractio ſit omnino naturalis,erit quidem ſine culpa; impedit tamen actualem orationis vſum quoad mentem, quia impedit rationis vſum circa obiectum orationis proportionatum,& quia omnino tollit voluntarium, de ratione autem orationis eſt, vt voluntaria ſit.Si autem diſtractio illa ſit indirectè voluntaria ex culpabili negligẽtia, multo magis deſtruet orationis perſeuerantiam, non ſolùm phyſicè, ſed etiam moraliter,quia illi maximè opponitur, & ob eam rem culpabilis eſt, nec in ea ceſſatione tunc interuenit aliqua ratio diuini cultus,vel tendentiæ in Deum,aut vis aliqua impetrandi à Deo,imò neque aliqua vera ratio alicuius vitutis. Quomodo ergo fieri poteſt, vt propter huiuſmodi ceſſationem dicatur oratio mentaliter durare?

Atque hæ rationes quodammodo magis vrgent, quoties ceſſatio illa directè fuerit voluntaria, quia velle ceſſare ab omni actu intellectus,vel voluntatis circa Deum, vel res diuinas, nunquam poteſt eſſe verus actus religionis, nec procedere ex motiuo perfectiùs orandi,aut vacandi Deo, aut impetrãdi aliquid ab ipſo,quia tale otium mentis quod priuet illam omni huiuſmodi actu, non poteſt ad finem orationis,vel interni cultus diuini deſeruire, ergo ob talem voluntatem, vel voluntariam ceſſationem non poteſt actualis oratio durare,nec phyſicè,nec moraliter,nec verè,nec interpretatiuè. Antecedens videtur quidem per ſe euidens, tum quia in tali otio, aut quiete, vel ſomno,aut ſilentio potentiarum,nulla vera vtilitas,aut commoditas ſpiritualis excogitari poteſt, neque aliqua vera ratio diuini cultus,tum etiam quia difficillimum eſt, vel moraliter impoſſibile mentem voluntariè ſuſpendere ab omni actu erga Deum;niſi transferendo illam ad aliam cogitationem,vel actum priori repugnantem,hæc autem eſt voluntaria diſtractio, quæ mentalem orationem omnino excludit, vt oſtenſum eſt. Sed hæc omnia magis confirmabuntur,& clariora fient, reſpondendo ad ea, quæ in contrarium afferebantur. 16.

Primùm igitur adducitur pro illa ſententia Thaulerus,qui non ſcholaſtica ſubtilitate, ſed myſtica phraſi loquitur,& ideo in eius verbis non poteſt magnum fieri fundamentum, etiam ſi eius auctoritati deferre velimus. Re tamen vera non ſentit animam ad illum gradum perfectionis, vel contemplationis euectam, Dei cognitione, aut amore carere: ímò oppoſitum expreſsè affimat.Nam poſt illa verba: *Præ lumine abſque luce,præ cognitione abſque cognitione,præ amore abſque dilectione*,ſubiungit: *Non quòd abſque dilectione ſit, ſed in ſua cognitione, vbi contemplationis oculum ad ſeſe reflectit, omnis ei eſſentia,vita,vires,cognitio,amórque ſuus nimis parua videntur ad ſummum Deum comprehendendum.* Vnde potius ſentit lumen, & amorem illius gradus contemplationis tãtæ eſſe perfectionis,& æſtimationis,vt omnis inferiorum rerum cognitio,& amor,quaſi nihil reputetur. Vnde cùm inferiùs ait, *ibi fieri internum ſilentium,vbi iam nihil eloqui licet*,fortaſsè loquitur de propria locutione humana, ſiue fiat per ſenſibiles voces,

17. Verba Thauleri exponũtur.

voces,ſiue per verba mẽtalia,quæ ſint vocum ſenſibilium conceptus, ita enim (vt ſuprà dicebam) frequentius loquimur interius ad Deum, vel laudando ipſum, vel gratias ei agendo, vel aliquid ab eo petendo. Et de tota hac locutione optimè fieri poteſt, vt ceſſet in altiſſima contemplatione, vbi anima ſimplici quodam actu,& quaſi intuitu, Deo præſentatur, eúmque ſibi præſentem facit, & per intimum affectum ita illi vnitur, & quaſi in eo abſorbetur, vt nihil aliud eloqui valeat. Atque hac ratione dici poteſt tunc fieri ſilẽtium internum, & ſpirituale in anima,ſicque intelligendi ſunt myſtici Doctores, aut ſpirituales viri, cùm de oratione ſilentij,ſeu in ſilentio loquuntur.Sic enim Bernardus lib.de amore Dei c.4. loquens de perfecto illo ſtatu, in quo anima per amorem vnitur Deo, concludit dicens: *Hic eſt finis,hæc eſt conſummatio,hæc eſt perfectio,hoc eſt gaudium Domini,hoc eſt ſilentiũ in cœlo.*

Silentiũ internũ in anima quando fiat.

18. Quod verò addit Thaulerus,*neque intus,neque foris quicquam ibi operari permitti*: intelligendum neceſſariò eſt de operatione diſtincta à ſimplici amore,quem in eo ſtatu non auferri, ſed perfici dixerat. Sunt enim verba iuxta ſubiectam materiam,& neceſſariam conſecutionem intelligenda;imò hoc ipſum ſignificat per illam *dulcem, & ineffabilem paſſionem*,quam in illa contemplatione anima recipit. Nam illa paſſio non eſt abſque operatione vitæ, alioqui nimis eſſet imperfecta,& infructuoſa,nullámque ſpiritualem delectationem conferret. Eſt ergo vitalis illa paſſio, vnde non eſt ſine intellectus,vel voluntatis efficiẽtia. Denominatur autem potius paſſio, quàm actio, quia principalis motor ibi eſt Spiritus ſanctus, qui animam tunc agit per ſpecialiſſimum auxilium internum, per dona ſua, & non tantùm per ordinarium modum operandi virtutibus accommodatum, vt in ſequentibus latiùs exponemus.

19. Verba Dionyſij explicantur.

Ex his facile eſt, verba Dionyſij, quæ ex cap.1. myſticæ Theologiæ citantur,intelligere,cùm enim Timotheo conſulit, *vt prætermittat ſenſus, & mentis actiones*, in primis non conſulit,vt etiam ipſius Dei dilectionem prætermittat, cùm eum moneat, vt reliquis omnibus relictis,*ad Dei vnionem,& coniunctionem ſe excitet*, quæ vnio, & coniunctio in actu amoris poſita eſt, & interna excitatio ad illam per actum intellectus fit,quatenus ab ipſo homine *clam* fieri poteſt,vt Dionyſius loquitur,id eſt,interno,& valde ſpirituali modo. Actiones ergo, quas relinquere conſuluit,illæ tãtùm ſunt, quæ circa res alias, & extra Deum quouis modo verſantur. Vel certè etiam intelligit omnem actionẽ aliquo modo propriam ipſius hominis, & à proprio ſpiritu profectam,& quaſi propria inquiſitione inchoatã: nam cùm anima in altiſſima contemplatione ab Spiritu S. mouetur,non debet aliquid propriæ actionis miſcere,ſed Spiritus ſancti ductũ ſequi,quamuis id non faciat ſine vera efficientia,& cooperatione, vt dixi. Et in hoc ſenſu intelligendus eſt Dionyſius, quoties agit de illo gradu perfectionis,in quo anima ſancta potius patitur, quàm agat: nam in illo ſtatu non caret anima veris actibus intellectus, vel voluntatis,alioqui maxima perfectione careret.

20. *Dionyſ.* Ignoratio Dei quid ſit apud Dionyſium. Ignorantia Dei ſũma eſt imperfectio.

Quocirca ignoratio illa Dei, de qua loquitur Dionyſius cap.7.de diuinis nom. & aliis locis, non eſt ignorantia priuationis,aut prauæ diſpoſitionis, ſic enim ignoratio Dei ſumma eſt imperfectio.Per ignorationem ergo intelligit quandam Dei cognitionem, per quam potius cognoſcitur, quid Deus non ſit, quàm quid ſit, & ideo ignoratio eſſe dicitur. Diſtinguit enim ibi Dionyſius duplicem modum cognoſcendi Deum; vnus eſt per effectus, qui eſt quaſi per affirmationẽ attribuendo Deo omnes perfectiones in illis effectibus inuẽtas, ſemotis imperfectionibus. Alter eſt per negationem, remouendo à Deo omnia creaturarum attributa, prout in eis ſunt,& ſiſtendo in quodam Dei cõceptu vniuerſaliſſimo,& valdè cõfuſo cuiuſdam entis, quod nec eſt terra, nec cœlum, neque homo, neque Angelus, ſed eminentius omnibus, quæ ſunt, vel eſſe poſſunt. Et hunc cognoſcendi modum iudicat Dionyſius pro huius vitæ ſtatu eſſe meliorem, & magis accommodatum diuinæ excellentiæ, eúmque per ignorantiam appellat. Illa ergo ignoratio non excludit poſitiuum actum intellectus, vt ex dictis ſatis conſtat.

21. Ad rationem reſpondetur.

Ad rationem reſpõdetur, eleuari quidem hominem in Deum per actionem Dei in ipſum, non tamen ſine cooperatione ſua,quia illa motio Dei nõ eſt talis, qualis eſſe ſolet circa rem inanimem, ſed quæ ad actum vitæ terminari poſſit;nam illa eleuatio in Deum vitalis eſt, actio autem vitalis non fit ſine cooperatione ipſiuſmet viuentis. Vnde ad confirmationem dicimus, verum eſſe, in oratione interdum loqui hominem ad Deum, interdum Deum ad hominem;neutrum autem fieri in homine ſine cooperatione ipſiuſmet hominis.Poteſt autem inter illa duo aſſignari differentia;nam locutio Dei ad hominem incipit à Deo per infuſionẽ, vel motionem, & applicationem aliquarũ ſpecierum, & terminatur ad actum,qui in homine recipitur,& prout eſt principaliter à Deo dicitur locutio Dei, prout verò eſt ab ipſo homine dicitur auditio.Hãc doctrinam indicauit Bernard.ſerm.45.in Cant. dicens:*Verbi lingua fauor dignationis eſt, animæ verò deuotionis feruor.Cùm huiuſcemodi linguam ſuam verbum mouet volens ad animam loqui,non poteſt anima non ſentire.* Et infrà:*Verbo ergo dicere animæ,pulchra es,& appellare amicam, infundere eſt, vnde amet,& ſe præſumat amari.* Locutio ergo Dei ad animam, teſte Bernardo, non fit ſine perceptione, & operatione ipſius animæ,licèt ſimul ſit operatio Dei: quæ interdum eius locutio vocatur, quando per eam illuminat animam, excitat,vocat,aut aliquid de nouo docet. Locutio autem hominis ad Deum eſt, quando aliquid ab ipſo deſiderat,vel deſiderium ſuum illi exprimit. Quæ quidem locutio etiam Dei eſt, & ab ipſo incipit, vel mouente affectum, vel dirigente intellectum,tamen non vocatur locutio Dei, quia per illam non tam mouet ad intelligendum, quàm ad operandum; vocatur autem locutio hominis, quatenus cooperando gratiæ Dei ſuum affectum Deo exprimit. Vnde Bernardus ſuprà *Deuotionem* vocauit *linguam hominis*, fortè non quia ipſa deuotio locutio ſit,ſed quia mouet mentem ad loquendum.Vnde ſubdit; *Cùm verbum mouet,latere non poteſt, non ſolùm quia vbique eſt præſens, ſed propter hoc magis,quia niſi ipſo ſtimulante,deuotionis lingua minimè ad loquendum mouetur.* Poſtea verò explicat hãc animæ locutionem per actus gratiarum actionis, admirationis,& præſertim recognitionis diuinæ bonitatis,& dignationis. Vnde concludit; *Itaque locutio Verbi, infuſio doni, reſponſio animæ, cum gratiarum actione admiratio.* Et ad hoc faciunt,quæ ſuprà lib.1. retulimus ex Gregorio lib. 2. Moral. cap. 4. Addi etiam poteſt, locutionem Dei ſemper recipi in intellectu hominis, quia homo non adit Deum niſi per intellectum ſuum, locutionem autem hominis ad Deum & intellectu, & affectu fieri poſſe, iuxta dicta in lib.1. & ita neutra locutio fit ſine intellectus,vel voluntatis operatione.

Ad confirm.

Diſcrimẽ inter locutionem hominis ad Deũ, & Dei ad hominem.

Bernard.

Locutio Dei ad animã nõ fit ſine cooperatione hominis.

Locutio Dei, & hominis idẽ ſunt, ſed diuerſa eorũ ratio.

Gregor.

Cùm

22. Replica. Cùm autem obiicitur, quia quando homo tacet, & nondum audit Deum loquentem, ſed ſiſtit quaſi expectans ſermonem Dei, tunc nihilominùs orare, cùm tamen nullum actum intellectus, aut voluntatis exerceat; Reſponſio. reſpondetur impoſſibile eſſe, vt eo tempore homo careat omni actu intellectus, vel voluntatis circa Deum, vel res diuinas, niſi vel ad alia ſe transferat, vel dormiat, aut extra ſe ſit. Quæ diſpoſitio de ſe non eſt apta ad audiendum Deum, cùm Deus regulariter non loquatur ad hominem, Gregorius exponitur. niſi attendentem, & vigilantem. Nec Gregorius vnquam dixit, ad percipiendam ſubtilem Dei loquelam, conueniens eſſe ſuſpendere omnem actum intellectus, & voluntatis, ſed dixit, oportere mentem colligere ab omni ſtrepitu phantaſmatum, & Quid ſit venas ſuperni ſuſurri aure cordis excipere. inferiorum deſideriorum. Verba eius ſunt: *Venas ſuperni ſuſurri auris cordis furtiuè ſuſcipit, quia ſubtilitatem locutionis intima afflata mens & raptim, & occultè cognoſcit. Niſi enim ſe ab exterioribus deſideriis abſcondat, interna non penetrat, occultatur autem, vt audiat, & audit, vt occultetur, quia & ſubtracta à viſibilibus inuiſibilia conſpicit, & repleta inuiſibilibus viſibilia perfectè contemnit.* Itaque ad audiendum Deum interiùs, vtile, ac ferè neceſſarium eſt, ab exterioribus vacare, non tamen omni actu intellectus, vel voluntatis carere. Fieri autem poteſt, vt homo taceat etiam mente, non actu, petendo, nec inquirendo, aut diſcurrendo, tunc autem neceſſe eſt, vt maneat quaſi intuendo, & habendo Deum aliquo modo præſentem: & tunc poteſt homo dici quaſi expectare diuinam locutionem per illuminationem aliquam, vel inſpirationem.

23. Vltimæ obiectioni occurritur. Atque eodem modo reſpondendum eſt ad vltimam inſtantiam de petitione, ſaltem virtuali per quandam humilem expectationem ad ianuas diuinæ miſericordiæ, abſq; repetita petitione. Quidquid enim ſit, an talis modus orandi ſit vtilis, expediens, aut conſulendus, nõ videtur tamen dubium, quin ſit poſſibilis, dummodò non ponatur in vacuitate, & carentia omnis actus intellectus, vel voluntatis, nam illa non eſſet oratio, ſed otioſitas. Oportet ergo, vt homo cùm ſic eſt ſuſpenſus, ſaltem cõſideret, & reuereatur diuinam maieſtatem, vel potentiam eius, & miſericordiam, & propriam indigentiam, & miſeriam coram Deo recognoſcat, quod vix fieri poterit ſine alieno deſiderio, quod, vt diximus, eſt plus, quàm virtualis petitio, vt in ſimili dixit Auguſtinus tract. 49. in Ioannem, & D. *Auguſt. D. Thom.* Thomas dicta q. 83. art. 17. Nullus ergo cogitari poteſt modus mentaliter orandi, in quo actus aliquis intellectus, vel voluntatis non interueniat.

CAPVT XIII.

Vtrùm mentalis oratio, ſeu contemplatio poſſit conſiſtere in ſolo actu voluntatis, nullo exiſtente actu intellectus.

1. Senſus quæſtionis. IN hac quæſtione non agimus de oratione tantùm ſtrictè ſumpta pro actu petitionis, ſed generaliter de contemplatione in aſcenſu, vel in vnione mentis cum Deo; aſcendit enim, & ſuo modo vnitur tam per intellectum, quàm per voluntatem, vt per ſe conſtat. Inquirimus ergo, An interdum contingat, in oratione mentali hominem manere vnitum Deo per voluntatem, ceſſante omni actu intellectus? Nam quod interdum hoc contingat in hominibus valdè perfectis, & illuminatis ſenſit Bonauenturæ opinio. D. Bonauentura 2. tom. Opuſc. tractat. de Myſtica Theologia, vbi in fine eius hanc quæſtionem proponit; & poſt longam diſputationem concludit, duplicem eſſe viam aſcendendi ad Deum vſque ad vnionem affectiuam cum ipſo: vnam ſcholaſticam vocat, aliam myſticam: nam prior requirit inquiſitionem, & ſtudium hominis, qui ex cognitione rerum inferiorum aſcendit ad cognitionem Dei, & tandem terminatur ad affectum, & in hoc genere meditationis, vel contemplationis fatetur voluntatem ſequi intellectum, & non poſſe affectum ſine præuia cognitione durare. At verò in via myſtica putat affectum præire, & immediatè motum ab Spiritu ſancto vniri Deo per ardorem, & ignitam affectionem. Et interdum ſignificat, talem affectum reperiri ſine cogitatione, vel cognitione *præuia*, aut *concomitante*, aliquando verò indicat ex illo affectu ſtatim ſequi cognitionem; *nam illud* (inquit) *quod ſentit affectus, verè intelligit intellectus.* Et infrà ex mente Dionyſij ſic ait: *Vnde ſecundum iſtam virtutem motam ab Spiritu ſancto immediatè eſt multò maior de Deo cognitio, quàm per omnem intellectum, per rationem inueſtigantem. Vnde primùm tangitur ſupremus apex affectus, ſecundum quem mouetur per ardorem in Deum, & ex iſto contactu relinquitur in mente veriſſima cognitio intellectus, nam illud ſolum, quod ſentit de diuinis, veriſſimè apprehendit intellectus, vt dicitur in fine principij myſticæ Theologiæ, &c.* Duplex via aſcendendi ad Deum, ſcholaſtica & myſtica.

Hoc enim modo intelligit Bonauentura Dionyſium lib. de Myſtica Theologia in principio, cùm monet Timotheum, *derelinquere ſenſus, & intellectuales operationes, & omnia ſenſibilia, & intelligibilia, & omnia exiſtentia, & non exiſtentia, & ſicut poſſibile eſt, ignotè conſurgere ad eius vnitionem, qui eſt ſuper omnem ſubſtantiam, & cognitionem.* Sic etiam intelligit quæ cap. 7. de diuinis nominibus tradit Dionyſius de ſingulari, ac myſtica ſapientia, quam *ſtultam, irrationabilem, & amentem* vocat: illam enim ſapientiam eſſe putat affectum voluntatis ad Deum ſine præuia, ac duce cogitatione. Atque ad hoc accommodat illud Pſam. 33. *Guſtate, & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus.* Refértque in confirmationem ſuæ ſententiæ Vercellenſem commentatorem Dionyſij, qui ita illum intellexit. 2. Explicatur Dionyſius in lib. de myſtica Theologia.

Præterea, adducit Bonauentura rationes ſatis myſticas, & à longè petitas: prima eſt, quia anima gradatim aſcendit in Deum, priùs attingendo, vel participando id, quod eſt quaſi vltimum in Deo; ſed in Deo Spiritus ſanctus, qui eſt amor, eſt vltima perſona; Filius verò, qui per intellectum procedit, eſt prior, ergo è conuerſo anima, quæ aſcendit in Deum, priùs aſcendit per affectum, quàm per intellectum. Secunda ratio eſt, quia in ſuprema hierarchia Angelorum primus ordo eſt Seraphinorum, qui affectu excellunt, & ardent, ergo ſignum eſt in myſtica, & ſuprema vnione ad Deum præcedere affectum, & ſubſequi intellectum. Tertia, quia Deus primò, & principaliter mouet in homine id, quod eſt ipſimet Deo affinius, ſeu propinquius, ſed affectus per amorem diſpoſitus eſt ſupremus in rationali ſpiritu, & per conſequens Spiritui increato propinquior, intellectus verò eſt potentia multò diſtantior à creatore, ergo, quando Deus vult perfectè ſibi vnire hominem, priùs attrahit affectum eius, quàm intellectum. Quarta, quia cùm homo multum diſtet à Deo, perfectiùs intelliget Deum, ſi priùs appropinquet aliquo modo ad illum, ipſúmque contingat, hoc autem fit per amorem, ergo vt contemplatio perfecta ſit, debet ab amore incipere. 3. Rationes myſticæ Bonauenturæ, quomodo anima aſcẽdit in Deũ.

Hæ

4\. Hæ verò rationes omnes ſupponunt eſſe poſſibile eleuari voluntatem ad verum Dei amorem vitalem,& actualem,non excitatam,neque obiectiuè motam per intellectũ,ſed immediatè ab Spiritu S. Hoc autem ſuppoſitum non probat Bonauent. fatetúrque in humanis primò oportere intelligere, quàm affici, quia ordinatè procedendo priùs cognoſcimus,quidquid diligimus,& nihilominus ait in re vera,& experimentali cognitione diuinorum præcedere affectum amoris; & ex illo relinqui in mente cognitionem.Et,quod mirabilius eſt, ſentit hunc affectum liberè fieri,*imò poſſe peruenire ad ſtatum,in quo anima, dimiſſa omni cogitatione, vel meditatione, ſolùm per amoris deſiderium ad vnitionem dilecti aſpiret, & conſurgat, quotieſcunque velit de die, vel de nocte,intus,vel extra.* Vnde ſuppoſita poſſibilitate, certum etiam exiſtimat,hunc modum, & gradum contemplationis eſſe perfectiorem, & puriorem. Et ſimilem doctrinam indicat idem Bonauentura in Itinerario mentis in Deum cap. 7.quamuis eo loco nihil aliud,quàm verba Dionyſij proferat abſque ſpeciali declaratione.

Anima poteſt eleuari ad Dei amorem immediatè à Spiritu S.

In experimentali cognitione diuinorũ præcedere affectum amoris Bonau. aſſerit.

5\. In eadem ſententia fuit Ioannes Gerſon Alph. 66. litt.O.in tract.de Theologia myſtica, practica, induſtria 11.vbi non ex propria ſententia loquitur, ſed agens de amore imperfecto Dei,qui totam iuſtificationem, atque etiam timorem antecedere ſolet,refert quoſdam dixiſſe, poſſe voluntatem ſine præcedenti,vel concomitante cognitione ferri illo amore in bonum, tanquam in obiectum primarium,obiiciens ſe animæ;& concludit:*Hoc in libro,cuius initium eſt,Viæ Sion lugent,continetur,* & non affert nomen Auctoris,vel libri, neque aliud iudicium de illa ſententia profert. Quam aliqui tribuunt Gregorio in 2.diſtinct.24 quæſt. 1. ad 3. rationem contra ſecundam concluſionem, ſed immeritò, nam oppoſitum docet. Neque id eſt vllo modo probabile, loquendo de primo, & imperfecto amore, ſiue ſit de Deo expreſsè, & in particulari,ſiue de bono in communi,& tantùm implicitè de Deo. Quia hic actus imperfectus non habetur, niſi naturali,& ordinario modo:eſt autem certum, & euidens,naturaliter, & ordinariè non poſſe voluntatem elicere amorem, niſi præuia cognitione. Et fortaſsè illi Auctores loquebantur de appetitu innato,& non elicito, quem interdum idem Gerſon nomine naturalis amoris appellat,vt videre licet ibi in ſequentibus.

Ioannes Gerſon quid ea de re ſenſerit.

6\. At verò idem Gerſon inferiùs lit.T.tract.de Dilucidatione myſticæ Theologiæ, in principio, refert ſententiam Bonauenturæ,& pro ea Hugonem de Palma in tractatu de Triplici via in Deum, & infrà cõſideratione tertia hanc ponit aſſertionem: *Stat,hominem ferri in Deum per amorem liberum ſupernaturaliter infuſum,vel conſeruatum,nulla in ipſo cognitione libera concomitante, vel præuia reſpectu illius amoris.* Quæ aſſertio facilè defendi poſſet,quia non excludit ſimpliciter cognitionem, ſed cognitionem liberam, & probabilius eſt (vt infrà dicam) amorem poſſe eſſe liberum, etiamſi cognitio neceſſaria ſit: tamen in probationibus apertè ſentit, poſſe Deum per ſe, & immediatè cauſare actum amoris liberum in voluntate, non concurrente intellectu, vt intellectus eſt, ſed deſtructo, ſiue excluſo omni actu intellectus.Et Conſiderat.5. eligit opinionem Bonauenturæ dicens:*Stat veritas eorum,quæ traduntur de Theologia myſtica, quòd conſiſtat in amore ſolùm, & quod amor ille ſupernaturaliter inſpiretur iis, qui concupiſcunt ſapientiam.* Et inſinuat probationes, quia hoc ſpectat ad potentiam Dei, & ad ſapientiam,& ad bonitatem,*vt aperientibus os mentis inſpiret ſpiritum amoris, neque neget mundis corde oſculum poſtulatum,&c.* Aliis verò locis contrariam ſententiam indicat,vt videbimus.

Gerſon.

Eiuſdẽ hac de re auctoris aſſertio.

A

7\. Dicendum verò eſt primò, probabilius eſſe implicare cõtradictionem, appetitum vitalem elicere actum ſuum abſque præuia cognitione proportionata, ac proinde fieri non poſſe,etiam de potentia abſoluta,vt feratur voluntas in Deum per amorem elicitum, nulla exiſtente actuali cognitione in intellectu.Hanc aſſertionem tractaui diſput.23. Metaph.ſect.7.vſque ad num.6.vbi pro contraria ſententia retuli Paludanum, eámque docet expreſsè Thomas de Argentina in 1. diſtinct. 1. q. 1.art. 4. ait enim, quod de potentia abſoluta,licèt non ſecundum ordinem à Deo inſtitutum, voluntas poteſt eſſe in actu fruitionis, intellectu exiſtente ſuſpenſo quoad actum cognitionis.Quia intellectus, & voluntas ſunt potentiæ realiter diſtinctæ, & in his potentiis poteſt Deus conſeruare vnam potentiam in ſua operatione, alia ſuſpenſa in ſua. Item, quia vt bonum moueat voluntatem, ſolùm oportet,vt ſit cognitum, quia debet mouere effectiuè, Deus autem poteſt per ſe ſupplere omnem efficiẽtiam.Item,quia Deus eſt per ſe ipſum intimior voluntati, quàm ſit cognitio, ergo poteſt per ſe ſe illam mouere ſine media cognitione.Citatur pro eadem ſententia Ferrar.3.contra Gent. cap.89. §. *Ad euidentiam,* cùm enim ibi docuiſſet, aliquam cogitationem intellectus neceſſariò debere eſſe primam, & non ex motione voluntatis, ſed ex Deo, mediis obiectis,ſubiungit; *Hæc autem dixerim, non quia alio modo Deus non poſſit intellectum, & voluntatem mouere ad aliam operationem,&c.* Verùm ſi attentè legatur hic Auctor,in his verbis non loquitur de modo operandi harum potentiarum quoad ſubordinationem amoris ad cognitionem, ſed ſolùm quoad hoc,quod mouentur ad primas operationes naturales quadam neceſſitate, ex inclinatione naturali data à Deo: & quoad hoc verum eſt,nõ eſſe hunc modum ſimpliciter neceſſarium, licèt ſit ordinarius. Vnde ſubiungit: *Eſt autem & alius modus, quo Deus aliquando intellectum, & voluntatem mouet, non ex naturali inclinatione propriæ naturæ ſecundum ſe, ſed ex ſola motione, qua applicat intellectum ad intelligendum aliquod obiectum,& voluntatem ad aliquid volendum mouet.* Quod animaduertiſſe videtur propter operationes ſupernaturales, & gratiæ, non propter motionem voluntatis ſine præuia cognitione proportionata.

B

C

D

1\. Aſſertio.

Implicare cõtradictionem appetitũ vitalem abſque præuia cognitione elicere actũ, probabilius aſſeritur.

Argent.

Rationes pro oppoſita ſententia.

Ferrar.

8\. Igitur aſſertio poſita communior Theologorũ eſt,quam inſinuant Auguſtinus,Gregorius,Bernardus, Anſelmus, & D. Thomas, quos citato loco Metaphyſices retuli, & præterea Henricum, Gabrielem & Carthuſianum. Idem tenet Durand. in 1.diſtinct.18.quæſt.1.art.2. Idem ſupponit Dionyſius Carthuſianus in Opuſc. de Contemplat. & in alio de Vita ſolitaria art.36. & 37.& in Dionyſium de Myſtic. Theolog. art. 9. Imò & Ioannes Gerſon ſuprà Conſider. 11. hanc ponit aſſertionem: *Stare nequit, vt Theologia myſtica ſit in hominis mente ſine qualicumque Dei cognitione,* ſed ibi videtur loqui de cognitione conſequenti: tamen tract. 5. in Magnificat,Alphab.84.litt. N.O.P. apertè dicit non poſſe eſſe amorem elicitum ſine præuia cognitione, & licèt non addat expreſsè de potentia abſoluta, tamen rationes eius eò tendunt, ſatíſque perſuadent. Nos autem rationem huius aſſertionis explicuimus citato loco, quæ in ſumma eſt.Quia dependentia voluntatis in operando à ſuo obie

Auguſt. Greg. Bernard. Anſelm. D.Thom. Durand. Dionyſ. Carthuſ.

Gerſon.

E

Theologia myſtica ſtare nequit ſine aliqua Dei cognitione.

obiecto,non ſolùm tanquam à termino , ſed etiam tanquam à principio in ſuo ordine , eſt adeò eſſentialis, vt ſine illa eſſe non poſſit ; obiectum autem voluntatis non poteſt voluntatem allicere , neque eſſe principium eius , niſi ſit cognitum. Reſponderi autem poteſt, cognitionem ſolùm eſſe neceſſariam,vt conditionem ad modum approximationis,quam Deus poteſt ſupplere.Sed hoc non ſatisfacit,tum quia eſt conditio ita intima,& vitalis,vt ſine illa intelligi non poſſit , quomodo obiectum alliciat potentiam affectiuam ; tum etiam quia eſt talis conditio,vt conſtituat obiectum,dando illi eſſe neceſſarium ad mouendum affectum. Nam ad hoc genus motionis , vel cauſalitatis aliquod eſſe neceſſarium eſt in tali obiecto , non eſt autem neceſſarium,vt in re ipſa exiſtat,ergo ſaltem in eſſe obiectiuo,quod habet,vt apprehenſum, vel cognitum. Et ideo quoad hoc non eſt comparabilis externa approximatio cauſæ agentis , cum hac interna applicatione obiecti diligibilis per cognitionem.

Ratione probatur aſſertio.

9\. Voluntas non poteſt ferri in incognitum.

Alia ratio adduci ſolet,quia voluntas natiua virtute non poteſt ferri in incognitum,ergo nec diuina virtute. Antecedens probatur , tum quia Deus ipſe non poteſt amare , niſi quod cognoſcit , tum etiam quia aliàs poſſet voluntas ſine præuia cogitatione , velle quamcunque rem , tum bonam, tum etiam turpem , atque ita etiam peccare cum naturali inconſideratione per ignorãtiam inuincibilem. Poſſet etiam eſſe actus liber ſine præuia cognitione,quod inauditum eſt.Et ſequela patet,quia ſi voluntas natiua virtute poſſet ferri in incognitum,vel ferretur neceſſariò,vel liberè, ſi neceſſariò, ſemper actu ferretur , quia ſemper eſt obiectum ſufficiens , cùm cognitio eius neceſſaria non ſit : ſi liberè, ergo abſque actuali vſu rationis poteſt eſſe liber actus , & conſequenter meritum , & demeritum. Imò etiam in pueris poterit eſſe liber amor, cur enim non poterit , ſi non pendet ab actuali vſu rationis ? Conſequentiam autem probant aliqui, quia potentia vitalis non poteſt habere actum,niſi procedat à virtute natiua illius, quia totum , quod eſt in tali actu , non poteſt eſſe à ſolo Deo , ſed aliquid pendet eſſentialiter à potentia vitali , tanquam à propria cauſa , quod totum multò maiori ratione locum habet in volitione & amore.

10\. Hæc verò ratio quoad hanc vltimam probationem,nobis non videtur firma ; alioqui non poſſet voluntas , vel intellectus per gratiam , & virtutem Dei eleuari ad eliciendum actum , ad quem non habet natiuam virtutem,neque totalem,neque partialem , quod conſtat eſſe falſum in viſione Dei: idémque cenſeo de voluntate, reſpectu actus charitatis infuſæ , quod aliis locis latè diſputaui , & oſtendi.Et præterea,vt conſequenti ratione loquamur,& cum proportione,interrogo,quid intelligamus per virtutem natiuam ? Si enim intelligamus virtutem illam,quæ per ſola principia naturalia,& concurſu naturæ debito poteſt ſuum actum elicere ; ſic rectè dicitur,voluntatem non habere virtutem natiuam ad amandum Deum amore charitatis. Si autem per virtutẽ natiuam intelligatur omnis actiuitas,quæ cum potentia ipſa concreatur, & non diſtinguitur ab entitate eius, & ideò dicatur voluntas habere virtutem natiuam ad dilectionem charitatis,etiamſi nõ poſſit illa virtute vti ſine adiutorio gratiæ : eadem ratione dicam voluntatem habere virtutem natiuam ad amandum Deum non cogitatum ; quamuis non poſſit illa virtute vti,niſi eleuata per gratiam , & ſupplente Deo concurſum

Quid ſit virtus natiua.

A obiecti cogniti. Sicut dici poteſt oculus meus habere virtutem innatam ad intuẽdam totam lucem ſolis,ſi à Deo confortetur , quamuis non poſſit elicere talem actum ſine adiutorio Dei ſibi non debito. Et ſimiliter poteſt eleuari viſus ad videndum obiectum diſtantiſſimum, etiam exiſtens in centro terræ , quamuis ſine ſupernaturali adiutorio illud intueri non poſſit.Quod exemplum, qua probabilitate negari poſſit,non video, nec quæ differentia aſſignari poſſit ex vi illius tantùm principij de natiua virtute.Nam ſi quis dicat,viſum habere naturalem virtutem ad videndum illud obiectum quod diſtat,& ideò eleuari poſſe ad videndum illud non obſtante diſtantia,eadem ratione dicam , voluntatem habere virtutem natiuam ad amandũ Deum, B qui nunc nõ cogitatur,& hoc ſatis eſſe,vt eleuetur ad amandum illum,etiam dum non cogitatur.

11\. Illud ergo principium de natiua virtute,vel falſum eſt,vel ſi aliquem verum ſenſum habet , falsò applicatur voluntati , ideóque neceſſarium eſt,repugnantiam ſumere ex intrinſeco modo , quo obiectum voluntatis mouet illam , vt in alia ratione explicatum eſt.Et hinc eſt,quòd viſus facilè poteſt eleuari ad videndum obiectum diſtans , & latens, ſcilicet , quia illud obiectum mouet viſum per externam efficientiam ſpecierum viſibilium , quam Deus, & per ſe ſupplere poteſt , & confortare obiectum ad illam non obſtante diſtantia ; obiectum autem voluntatis mouet illam vitali, & intrinſeco modo , qui ſine cognitione nec eſſe , nec intelligi C poteſt.Addo,quòd licèt obiectum voluntatis accipiatur , vt terminus actualis amoris , non poteſt mens noſtra concipere , quòd homo actu amet Deum,quin Deum habeat mente conceptum.Quia ille amor terminari debet ad Deum, vt per ſe conſtat , non eſt autem intelligibile affectum vitalem actu terminari ad obiectum , niſi mente conceptũ. Et ſi homo ſupra ſuos actus aliquam reflexionem faciat,cognoſcet planè , ſe non poſſe habere amorem terminatum ad Deum niſi à ſe conceptum. Imò vix poteſt homo actu amare aliquem,quin cognoſcat ſe amare , & quin amet , quod eſt manifeſtum ſignum,amorem elicitum non poſſe terminari , niſi ad obiectum ab amante conceptum ; ſicut non poteſt ſenſibiliter delectare , niſi quod aliquo D ſenſu externo,vel interno perceptum eſt.

Vnde oriatur repugnãtia in volũtate tendendi in obiectũ incognitum.

12\. Immeritò ergo dixit Ioannes Gerſon, ad potentiam Dei pertinere , poſſe dare fruitionem nulla præuia cognitione , non enim ſpectat ad diuinam potentiam poſſe dare id, quod in ſe repugnat , aut rem conſeruare ſine eſſentialibus principiis,vel ſine aliqua dependentia eſſentiali. Vnde etiam falsò ſupponit , poſſe Deum immittere, vel conſeruare actum vitalem dantem ſuum effectum formalem potentiæ vitali,ſine actuali influxu eiuſdem vitalis potentiæ , hoc enim etiam eſt contra intrinſecam rationem vitæ , & vitalis actus , vt ex ſcientia de Anima,& ex 1.2. ſuppono. Euidentius tamen falſum eſt,quod ſignificat poſſe actum amoris eſſe liberum,& à ſolo Deo immiſſum , cùm libertas non E poſſit exerceri per ſolam potentiam paſſiuam , ſed per actiuam,vt ex Concil. Trident. oſtendimus in lib.1.de Auxiliis.Neque magis intelligi valet,quod actus amoris ſit liber abſque vlla cognitione , vt tandem inferiùs idem Gerſon ſentire videtur conſider. 8. vbi dicit *amorem elicitum , & meritorium non poſſe eſſe ſine præuia cognitione* Quamquam ibi non videtur loqui de potentia abſoluta , ſed *naturaliter*, hanc enim vocem ſemper addidit. Simpliciter tamen videtur impoſſibile exercere actum liberum ſine

Impugnatur Gerſon.

Non poſſe actũ amoris eſſe liberum à ſolo Deo immiſſum.

Concil. Trident.

Gerſon.

Actum libe-

rum exercitii poſſe ſine præuio iudicio videtur impoſſibile. Voluntarij definitio.

ſine præuio iudicio. Quia ſicut potentiale dominium voluntatis radicatur in intellectu,nam ab illo originem habet; ita actualis vſus illius dominij actualẽ vim rationis prærequirit, vt in eo fundetur. Imò neque intelligi poteſt, quomodo abſque cognitione actus voluntarius ſit,cùm voluntarium definiatur eſſe,quod eſt à principio intrinſeco cum cognitione,quod ſi actus voluntarius non eſt,profectò nec liber eſſe poteſt.Imò nec poteſt eſſe à voluntate elicitus, quia de intrinſeca ratione actus à voluntate eliciti eſt,vt per ſe ipſum intimè voluntarius ſit,vt in 1.2.quæſt.6.oſtenditur.

12. *Diluuntur rationes oppoſitæ.*

Nec rationes Thomæ de Argẽtina alicuius momenti ſunt,nam ex eo, quod voluntas ſit potentia realiter diſtincta ab intellectu,non ſequitur, poſſe reduci in ſuum actum ſecundum,nulla præuia operatione intellectus. Quia licet ſit diſtincta, poteſt ab illa habere eſſentialem dependentiam, quæ ad aliquod genus cauſæ reducatur, ſiue efficientis (vt quidam volunt) ſiue finalis (quod eſt probabilius.) Niſi efficientia ſolùm intelligatur eſſe in cõſtituendo obiecto amabili in ſtatu apto ad excitandam voluntatem;hoc enim verè fit effectiuè ab intellectu,& nihilominus voluntas ab illo habet eſſentialem dependentiam: nam eſt quippiam vitale,& actuale.Sicut etiam actus ipſe intelligendi eſt realiter diſtinctus à potentia intellectiua,& nihilominus non poteſt illam intelligentem reddere,niſi ab illa producatur,quia ab illa habet eſſentialem dependentiam. Atque ita ſoluitur etiam ſecunda ratio Argentinæ,nam quod obiectum voluntatis debeat eſſe cognitum, non tam eſt propter efficientiam, quàm propter metaphoricam motionem finis,quæ intrinſeca eſt,& vitalis, & ideò non poteſt niſi per cognitionem fieri. Præterquam quòd non omnis efficientia poteſt ſuppleri per extrinſecam cauſam:nam aliqua pendet eſſentialiter à principio intrinſeco,& inuoluit cauſalitatem formalem.Vnde ad tertiam rationem dicitur, quòd licèt ſecundum eſſentiam,præſentiam, & potentiam Deus ſit intimior voluntati,tamẽ in ratione obiecti diligibilis,& proximè apti ad eliciendam volũtatem,vel potiùs actu trahentis illam,quantum eſt de ſe, non eſt Deus ſufficienter propoſitus,ſeu præſens volũtati,donec actu cognoſcatur,nec poteſt hic modus præſentiæ per aliam cauſam ſuppleri, cùm nec per ſolam extrinſecam efficientiam ſuppleri poſſit, vt oſtenſum eſt.

13. *1. Aſſertio. Non pertinere ad maiorem perfectionem cõtemplationis carere actuali cognitione. D. Dionyſ. Carthuſ.*

Dico ſecundò, eſto non implicaret cõtradictionem habere actualem Dei amorem ſine actuali cognitione,ad maiorem animæ,vel amoris perfectionẽ pertinere non poſſet; ideóque immeritò dicitur, talem modũ perfectionis pertinere ad ſupremum gradum cõtemplationis,& myſticæ Theologiæ.Ita ſenſit Dionyſius Carthuſianus ſuprà. Et probatur prior pars. Primò inductione, quia in Beatis eſt perfectiſſimus amor charitatis,& tamẽ ad eius perfectionẽ non ſpectat,vt ſit ſolus, & abſque actu intellectus;imò eſſentialiter pẽdet à viſione,quia intelligi non poſſet cum tota illa perfectione, quam habet circa Deum non viſum. Vnde etiã Seraphim licèt ab excellentia amoris nomen accipiãt,nihilominùs neceſſarium eſt,vt quantùm excellunt amore,tantùm etiam viſione ſuperent, quamuis à nobis denominentur ab amore, quia in nobis viatoribus amor cognitionem antecellit, vt ſignificauit D.Thomas 1.p.quæſt.108.art.6.ad 3.

In viatoribus amor cognitionem antecellit. D.Thom.

14. *Cõfirmatio argumenti.*

Quod ſi quis reſpondeat, id prouenire in patria ex ſumma perfectione ipſius viſionis,quæ non impedit,ſed iuuat perfectionem amoris. Contra hoc A eſt,quia in Chriſto Domino fuit amor perfectiſſimus viatoris,etiam extra viſionem beatã,& tamen non pertinuit ad perfectionem eius, vt haberet illum abſque prẽuia proportionata cognitione,qualis in eo fuit actus ſcientiæ infuſæ. Neque dici poteſt,aut veriſimile eſt,Chriſti animam per amorem liberum diſtinctũ à beatifico aliquando fuiſſe vnitam Deo nõ cognito per aliam cognitionem extra viſionem,tam facilè enim vtebatur ſcientia infuſa, ſicut amore,neque vna perfectio aliã impediebat. Quòd ſi hoc etiam perfectioni ſcientiæ infuſæ tribuatur,quia ita erat pura,vt non impediret voluntatis affectum,ſed iuuaret:ſumamus vlteriùs argumentũ ex perfectiſſima dilectione charitatis,quam Beatiſſima Virgo in via habuit. Nullus enim B Sanctorum illi attribuit,quòd interdũ amauerit Deum ſine illius cogitatione intellectuali, neque vllus in hoc poſuit perfectionem contemplationis eius, ſiue habuerit ſcientiã infuſam in hac vita, ſiue per ſolam fidem, & Spiritus ſancti dona perfectiſſimè Deum contemplata fuerit. Idémque argumentum ex Angelis viatoribus ſumi poteſt.

In Chriſto viatore fuit amor perfectiſſimus.

15. *Apoſtoli & alij Sancti non ſunt cõſecuti perfectum Dei amorem ſine actu intelligendi.*

Et certè idem credendum eſt de Ioanne Baptiſta,Apoſtolis,& aliis illuminatiſſimis Sanctis, qui ſummum gradum contemplationis, & myſticæ Theologiæ in hac vita conſecuti ſunt. De quibus nullo probabili fundamento dici poteſt, quod ad perfectè amandum ſuſpenderent omnem actũ intelligẽdi,vel quod Deus,vt eos ſibi perfectè vniret per actualem amorẽ,priuabat eos omni actuali ſui C cognitione.Quin potius quoties ſcriptura ſignificat, aliquibus perſonis datum eſſe in via ſingulare donum contẽplationis,vt Moyſi,Eliæ,Paulo,Ioanni Euangeliſtæ, & ſimilibus,per diuinas illuminationes,reuelationes,aut viſiones,vel ſimilia,quæ ad intellectum pertinent,id declarat.Vt planè conſtet immeritò dixiſſe Gerſonem, ferè totã Scripturam deduci poſſe ad illum ſenſum,nimirũ, quod Theologia myſtica conſiſtit in amore ſolùm, nam licèt Scriptura ſæpe amorem cõiungat,maximè in libro Canticorum,& frequenter in libro Pſal. nunquam tamẽ dicit eſſe amorem ſolum,& præſertim ita ſolitarium,vt in Deum incognitum,ſeu incogitatum feratur, immò hoc alienum eſt à modo loquendi Scripturæ in eiſdẽ libris Pſalmorum,& Canticorũ.

16. *Ratio à priori. Cogitatio de Deo proportionata nõ impedit, nec minuit amorem.*

D Ratio deniq; à priori eſt,quia cogitatio de Deo, ſi ſit proportionata amori,non poteſt impedire,vel minuere perfectionẽ eius. Aut enim minueret cognitio perfectionẽ amoris ſolùm, quia ſunt plures actus eiuſdem animæ, nam principium finitum, ſi plura ſimul operetur, minuitur in ſingulis quoad actiuitatem, ita vt minùs perfectè quodlibet eorũ faciat, quàm ſi vnum ſolum efficeret,vel illud impedimentum eſſet peculiare in illis operationibus, quia tales ſunt.Primum dici non poteſt,quia quãdo operationes ſunt ſubordinatæ, & vna naſcitur ex alia,vna nõ impedit perfectionem alterius,vt amor non impedit deſiderium,nec aſſenſus principij aſſenſum concluſionis,ſi apprehenſa iam ſit, & ratio eſt,quia cauſa non impedit effectum. Item quia inter E illos actus talis eſt coniunctio,& vnio,vt virtus animæ circa illos non diſtrahatur. Et hinc facilè oſtenditur aliud membrum, quòd nimirùm intellectualis cogitatio, ſi alioqui ex parte obiecti, & modi accommodata ſit,non impediat actum amoris,nec minuat aliquam perfectionem eius. Nam primum per ſe euidens eſt,quia illa cogitatio ex ſe potiùs excitat amorem, imò hic eſt ad minimum connaturalis amandi modus, & ex natura rei, ac ſecundum potentiam ordinariam neceſſarius;ergo talis

talis cogitatio non impedit amorem.Quod autem nec perfectionem eius minuat,ex eodem principio concludi poteſt,quia cauſa per ſe non impedit perfectionem ſui effectus.Fuiſſétque inordinatus ordo naturæ,ſi idem actus,quem poſtulat,vt neceſſarium ad amorem ſecundum legem ſibi connaturalem, impediret perfectionem eius.

In patria ex viſione ſequitur neceſſitas amoris.

16. Deinde interrogo, quam perfectionem diuini amoris impediat, aut minuat eiuſdem Dei cogitatio?numquid libertatis perfectionem? At potius eſt cauſa illius. Loquimur in via, nam in patria,ex viſione ſequitur neceſſitas amoris, tollitúrque illius actus libertas,ſed ibi neceſſitas illa,maior perfectio eſt,quàm eſſet libertas; at in via,vbi eſt tempus merendi, vſus libertatis ad perfectionem ſaltem moralem pertinet; ille autem vſus libertatis ex iudicio rationis pendet, imò, vt ſuprà dicebam, ſi per impoſſibile eſſet amor ſine actu intellectus, non poſſet intelligi liber. Vnde potius retorquetur argumentum,quia ſi Deus infunderet amorem ſine cognitione ille non eſſet liber,ac proinde nec meritorius: non ergo poteſt talis amor ad perfectionem ſanctitatis huius vitæ pertinere. Nec etiã cogitatio Dei ex ſe minuit perfectionem intenſiuam amoris,nam potius ex ſe attrahit, & accendit ratione obiecti, & voluntas, cùm ſit libera, & habeat,vt ſupponimus, paratam Dei gratiam,& omnem præuiam motionem neceſſariam, poteſt toto ſuo conatu in amorem prodire, ex quo conatu intenſio actus dependet.

Obiectio. Amor intrat, vbi cognitio foris ſtat.

17. Dicetur fortaſſe, cogitationem Dei in hac vita minuere perfectionem obiectiuam amoris, nam amor intrat,vbi cognitio foris ſtat,quia(iuxta vulgarem doctrinam D.Thomæ) intellectus fertur in rem,prout illam in ſe habet,voluntas autem fertur in rem, prout eſt in ſe.Hinc ergo fieri videtur, vt voluntas quando amando Deum, ſequitur cognitionem, non excedat in motiuo & ratione amandi obiectum illud, prout cognitum eſt ab intellectu, vnde quia in hac vita Deus imperfectè cognoſcitur, ſemper cogitatur ſub ratione aliqua determinata,& particulari:amor ergo,qui huius vitæ cogitationẽ ſequitur,ſemper terminatur ad Deum, ſub ratione benefactoris, iuſti, vel miſericordis, vel ſummè boni. At ſi voluntas eleuetur ad amandum Deum abſque cogitatione præuia, perfectius ferri poterit in ipſum Deum ſecundum ſe, & quodammodo ſecundum totã rationem diligibilitatis eius: quia licet ex parte ſubiecti non poſſit ille actus eſſe adæquatus obiecto, quia non poteſt eſſe infinitus, nihilominus ex parte obiecti amat Deum propter omnem rationem, qua diligibilis eſt,ſimpliciſſima quadam tendentia in ipſum, & vnione cum ipſo. Ad eum modum, quo Beati diligunt Deum clarè viſum,tendendo in ipſum prout in ſe eſt, & ſecundum totam rationem amabilis,quam in ſe habet.

Solutio.

18. Reſpondeo, hanc etiam imperfectionem ſine fundamento eſſe excogitatam in omni amore Dei, qui ſequitur in hac vita ex cogitatione eius, & è contrario perfectionem illam, quæ fingitur in nudo amore Dei abſque cogitatione, intelligi nullo modo poſſe. Declaro priorem partem, quia ſi verum eſt illud axioma, *Amor intrat, vbi cognitio foris ſtat*,etiamſi amor Dei ſequatur cognitionem huius vitæ, ſemper fertur in Deum prout in ſe eſt, quia præſcindit ab imperfectionibus, quas habet in homine cognitio Dei in hac vita; neque enim in cognitionem fertur, ſed immediatè in Deum ipſum, nec cognitio eſt ratio amandi, ſed perfectio ipſa, quæ in Deo eſt. Et ideò D.Thomas in hoc præfert

D.Thom.

A amorem cognitioni, quòd cognitio fertur in rem, prout eſt in intelligente, amor verò in rem, prout eſt in ſe,vt conſtat ex 2.2.quæſt.23.art.6.ad 1. & 1. p.q.82.artic.3.& quæſt.108.artic.6. ad 3. Non eſt tamen ita intelligendum illud axioma,vt credatur, plus poſſe amari à voluntate,quàm ſit cognitum ab intellectu,vel poſſe ſub aliqua ratione amari; quæ prorſus ignota,& incognita fuerit: ſed ſenſus eſt, voluntatem, dum tendit in rem propoſitam, non curare,qualiter res ſit in intellectu,ſed in ipſam ſecundum ſe ferri, intellectum autem formare cognitionem iuxta modum, quo rem intelligibilem in ſe habet.

Cognitio cur amori præferatur.

Amor quis imperfectus ſit.

Vnde verũ eſt,quoties intellectus proponit voluntati Deum tantum,ſub ratione alicuius particularis attributi,vt ſapientiſſimi,iuſtiſſimi,aut alio ſimili, voluntatem tantùm ferri in Deum ſub ea ratione propoſitum,& ex hac parte talẽ actum amoris eſſe contractum,& minùs perfectum.Nihilominùs tamen neceſſarium non eſt, vt ſemper ita proponatur per cognitionem huius vitæ, poteſt namque obiici, quatenus in ſe infinitè amabilis eſt ſub quadam eminentiſſima, & ſimpliciſſima ratione, quæ omnes poſſibiles, & cogitabiles particulares rationes amandi comprehendat. Hoc enim modo contemplatur homo Deum in hac vita, quando ſimpliciſſimo actu cogitat eum,vt ſupremũ quoddam ens infinitè excedens omne aliud poſſibile, & infinitè bonum,non tantum bonitate morali, quæ poteſt eſſe particulare attributum, ſed ſimpliciter in quadam bonitate, quæ in ſimplici ratione ſua omnem bonitatem,omnem perfectionem, omnem pulchritudinem,omnem beneficentiam, ſeu communicabilitatem, omnémque amabilitatem comprehendit.Ergo in Deum ſic propoſitum tendit voluntas perfectè amans illum, & omittens modum imperfectum, quo ab intellectu concipitur, tendit in ipſum,prout in ſe ſic bonus eſt.Præſertim, quia ipſemet intellectus intelligit longè excellentiori modo eſſe in Deo totam illam perfectionem,quàm ab ipſo concipi aut cogitari poſſit.Quo ſenſu dixit D.Thomas 2.2.q.27. art.3. ad 2.licèt Dei cognitio acquiratur per alia,nihilominus poſtquam cognoſcitur,iam non per alia cognoſci,ſed per ſe ipſum: & in artic.4.ait terminum cognitionis eſſe initium amoris, quia intellectus ex creaturis apprehendit Deum,amor verò ſtatim fertur in Deum ipſum. 19.

B C D

Amor Dei quando perfectus eſt.

D.Thom.

Nulla perfectio in amore huius vitæ cogitari poteſt, quæ non ſaluetur media cognitione.

Ex quo diſcurſu planè conſtat,nullam perfectionem cogitari poſſe in amore huius vitæ, eo quod verſetur, vel potiùs verſari fingatur circa Deum non actu cogitatum,vel cognitum, quæ non ſaluetur optimè media cognitione; nam amor ille, qui abſque cognitione fingitur,nõ fertur in Deum viſum,neque alio modo præſentatum homini.Solùm ergo poteſt illi attribui,quod feratur in Deũ vt in ſe eſt,licèt non,vt in ſe,cognoſcatur,& quod feratur propter abſolutam, & illuminatam perfectionem, quam in ſe habet,& non propter attributum E aliquod particulare, & quaſi præciſum per apprehenſionẽ hominis. At verò totam hanc perfectionem poteſt habere amor Dei in hac vita, etiamſi cognitionem ſequatur:quia poteſt præcedere cogitatio de Deo proportionata illi perfectioni amoris,vt declaratum eſt,ergo. Aliunde verò intelligi non poteſt,quomodo amor feratur in Deum;vel in quodlibet obiectum ſub hac,vel illa ratione particulari,vel generali,niſi intercedat cognitio,quæ illas rationes diſcernat, & vnam vel alteram voluntati offerat;vnde ſi voluntas ferretur in obiectum incognitũ,non magis dici poſſet ferri in illud,quia 20.

honeſtum eſt,quàm vt eſt delectabile,neque magis, vt eſt in ſe bonum propter ſe amabile: quàm quia eſt bonum,vel conueniens amanti,imò neque eſſet vlla ratio ob quam diceretur ferri in tale obiectum ſub ratione boni. Nam ratio ſub qua obiecti voluntatis, & actuum eius eſt motiuum eiuſdem voluntatis ad amandum.At verò tunc nulla ratio boni haberet rationem motiui,quia,vt diximus obiectum incognitum non poteſt eſſe motiuum voluntatis. Carentia ergo omnis cognitionis actualis, non poteſt augere obiectiuam perfectionem amoris,ſed potius illam deſtruit.

21. 3.Aſſertio. Amorē Dei non poſſe in via experimento cognoſci ſine præuia cognitione.

Dico tertiò,amorem Dei ſine præuia cognitione non poſſe in hac vita experimento cognoſci, ideóque nullum eſſe medium, quo talis amor probabiliter ſuadeatur. Hæc poſterior pars ab ipſiſmet auctoribus contrariæ ſententiæ admittitur, fatentur enim illum amandi modum eſſe inexpertis incognitum & Scholaſticos in hoc videntur parui pendere,quod illū negent,quia illum experti non ſunt. Probatur etiā eadem pars à ſufficienti enumeratione,quia nulla reuelatione conſtat,dari talem amorem,nec ex communi doctrina Eccleſiæ, neque auctoritate alicuius antiqui Doctoris, vt reſpōdendo ad argumenta videbimus,nec etiam poteſt ratione oſtēdi, vt ex his quæ in prioribus aſſertionibus adduximus euidenter conſtat. Vnde etiam Doctores contrariæ ſententiæ,ſolùm vtuntur quibuſdā coniecturis ſumptis ex mediis valdè extrinſecis, & cōmunibus,quæ nihil ſuadent,vt videbimus;ergo ſecluſo experimento nulla perſuaſio relinquitur.

22. Memoria ſupponit cognitionem eius,quod in memoria relinquitur.

Probatur ergo prior pars, quia ſi dum amatur Deus nulla adeſt actualis cognitio,ergo nulla tunc eſt experientia,quia experientia dicit cognitionē. Rurſus ex tali amore nulla poteſt relinqui memoria,quia memoria ſupponit cognitionē eius, quod in memoria relinquitur,nam memoria eſt recordatio rei cognitæ;& ideò licèt aliquid coram oculis noſtris fiat, ſi ad illud non attendimus, quando fit, non poſſumus poſtea illius recordari. At ſi non manet memoria illius amoris, neque experimentū generari poteſt,quod ex memoriis gignitur,nec de illo amore loqui aliquis poteſt ex his quę paſſus eſt, cùm neceſſariò ignoret,an tale aliquid paſſus ſit.

23. *Ioan. Gerſon.*

Vidit hoc Ioannes Gerſon dicto Alph.66.conſiderat.6. ſub litt. X. & ideò dicit, cum illo amore quantumuis myſtico ſimul eſſe poſſe cognitionem eiuſdem amoris, & conſequenter aliquam cognitionem Dei, quia cognoſcit anima,& experitur ſe amare non rem quamcunque,ſed Deum. Vult tamen illam cognitionem eſſe directam ipſius amoris, (imò *intuitiuam* alibi vocat) ad Deum autem tantùm obliquè terminari.Vnde etiam addit illam cognitionem non præcedere amorem, ſed ex illo ſequi tanquam ex obiecto præſente,& per ſe ipſum mouente intellectum.Imò Bonauentura ſupra ſentit,talē cognitionē neceſſariò ſequi ex illo amore.

24. Si quis autem rectè conſideret,hi auctores,dum ita philoſophantur, deſtruunt omne apparens fundamentum ſuæ ſententiæ, & id, quod aſſerunt ad illam tuendam, nullo experimento probare poſſunt. Nam in primis iam fatentur non eſſe contra perfectionem myſticæ Theologiæ, quod, dum voluntas actu amat Deum cum quantacunque perfectione poſſibili in hac vita, intellectus actu cognoſcat aliquid, & aliquo modo pertingat vſque ad Deum;cur ergo non poterit eſſe cum tota illa perfectione amoris directa contemplatio, & cogitatio ipſius Dei?Quin potius hæc cogitatio de ipſomet Deo melius coniungitur cum ipſius amore, A quàm cogitatio, vel cognitio ipſius amoris: nam hæc eſt cogitatio rei creatæ,quæ per ſe non conducit ad talem amorem, imò contingit, vt cùm anima fertur in Deum per amorem,ſi occupatur circa ſe ipſam, & circa ſuos actus, quaſi reflectendo ſupra illos,& cogitando quid agat,diſtrahatur,& tepeſcat in amore Dei.At verò altera cogitatio, quæ directè tendit in Deum, non diſtrahit voluntatem ab amore ipſius Dei, ſed potiùs quantum eſt de ſe, illam ſecum rapit,& coniungit Deo. Deinde ſi experientia ipſa (vt poſſit eſſe experientia) oſtendit cognitionem aliquam Dei, ſimul eſſe cum amore myſticæ Theologiæ,quænam experientia oſtendere poteſt, illam cognitionem non tendere directè in Deum,ſed obliquè,& per amorem? Quis enim B affirmare audebit ſe experiri illam cognitionem non eſſe ante amorem, ſaltem ordine naturæ, & cauſalitatis, ſed potiùs reſultare ex amore? Profectò non eſt talis huiuſmodi ordo, vel habitudo, vt ſub experientiam cadere poſſit, ſed ratione inueſtigandum hoc eſt, cùm per fidem non ſit reuelatum. Et quando hoc poſſet cadere ſub experientiam, profectò ſumma attentio,& ſubtiliſſima reflexio neceſſaria erat ad percipiendum illum ordinem; at hoc repugnat cum illa eleuatione, & ſuſpenſione mentis in Deum, quæ in hoc gradu myſticæ Theologiæ exaggeratur. Meritò ergo dicimus, non poſſe veriſimiliter vllam experientiam adduci in fauorem talis modi amandi Deum ſine vlla præuia cogitatione actuali ipſiuſmet Dei. Incerta aliquorum experientia.

C Dices, viros Sanctos, & illuminatiſſimos, de quorum fide dubitari non poteſt, huiuſmodi experientiam affirmare,vt Bonauenturam, Gerſonē, & Hugonem de Palma,quem ipſe refert, & Henricum de Balbis, quem etiam referunt. 25. Obiectio. Reſpondeo primò, fortaſſe nullum eorum loqui de ſe ipſo, ſed primus qui hoc aſſeruit, fortè ita intellexit Dionyſium, & credidit illum per experientiam fuiſſe locutum, poſteriores verò Doctores ſimiliter putarunt non ſolum Dionyſium, ſed etiam Bonauenturam, vel (quicumque fuit prior huius ſententiæ auctor) eam experimento didiciſſe. Deinde, cùm certum ſit eos non fuiſſe locutos contra mentem,fieri nihilominùs potuit, vt putarent ſe experiri, quod re vera non experiebantur. Quid D enim mirum, quod in tam ſpirituali, & abdita experientia potuerit inueniri deceptio? Et fortaſſe (quod valdè ſuſpicor) non tam in re ipſa, quàm in modo explicandi illam decepti ſunt. Quod reſpondendo ad eorum fundamenta commodiùs explicabo. Reſponſio.

26. Explicatio verborum Dionyſij.

Ad Dionyſium, quem Bonauentura adducit,reſpondeo,non loqui in illo ſenſu.Cùm enim in cap. 1. de Myſtica Theologia monet Timotheum derelinquere ſenſus,& intellectuales operationes, & ſenſibilia, & intelligibilia omnia, &c. non monet, vt nihil omnino cogitet, aut intellectu contempletur: nam hoc eſſet contrarium fini ab ipſo intento, quem his verbis proponit: *Tu Timothee chariſſime, intentiſſima contuendis ſpectaculis myſticis* E *exercitatione, ſenſus linque, &c.* Itaque vt poſſit intentiſſimè contueri (vtique Deum eo modo, quo in hac vita poteſt conſpici, ſcilicet per ſpectacula myſtica) monet eum linquere ſenſibilia, & intellectuales operationes. Non ergo ſub his operationibus comprehendit illam Dei intuitionem,ſed negotiationem intellectus ad cognoſcendū Deum ex his quæ infra illum ſunt;hæc enim, vt puto, intelligit per ſenſibilia, & intelligibilia omnia, &c. Atque ita concludit;*Vt illi iungaris, qui ſuper omnem ſubſtan*

ſubſtantiam, omnemq́; ſcientiam eſt, ignotè pro viribus teipſum intendens. Vult ergo, vt auferatur omnis animi ſollicitudo ad concipiendum Deum, vel prout in ſe eſt, vel ſecundum aliquem conceptum proprium poſitiuum eius, & quòd mens quieſcat in cogitatione cuiuſdam eminentiæ ineffabilis, quæ per negationes potiùs, quàm per affirmationes concipienda eſt, & hoc appellat *ignotè* coniungi Deo, vt ſuprà declaraui.

27. Quid ſit Deũ ignotè cognoſcere.

Non enim intelligit *ignotè*, id eſt, ſine vlla cogitatione; nam intuitus mentis non eſt ſine cogitatione, ſed intelligit modum illum concipiendi Deum, negando potiùs, quàm affirmando aliquid de illo, & confuſè, & ſub ratione entis, quod non eſt aliquid eorum, quæ videntur, vel intelliguntur, ſed eminentiùs omnibus illis, illum apprehendendo. Et hoc ſolet Dionyſius vocare cognoſcere Deum in caligine, & in tenebris, vnde ſtatim ibidem vocat *ſuperſubſtantialem diuinæ caliginis radiũ*, & ſtatim reprehendit eos, *qui putant poſſe ſcientia ſua illum aſſequi, qui poſuit tenebras latibulum ſuum.* Adiungitque, licet perfectiones poſſint affirmari de Deo, etiam eſſe prædicandas de illo negationes, quæ non aduerſantur affirmationibus, ſed oſtendunt Deum ſuper omnia eſſe. Et in eodem ſenſu dicit inferiùs: *Illis veraciter lucere Deum, qui impura omnia, & pura tranſiliunt, omnemq́; omnium ſanctarum ſummitatum aſcenſum tranſcendunt, cunctaq́; diuina lumina, & ſonos, ſermoneſq́; cœleſtes deſerentes, caliginem ſubeunt, vbi veraciter ille eſt ſupra omnia.* Profectò ſi huiuſmodi hominibus veraciter lucet Deus, non carent omni cognitione illius; vnde ingredi caliginem non eſt priuari cognitione, nec illa caligo excludit lucem, ſed hæc lucet quaſi in caliginoſo loco.

Negationes quales de Deo prædicandæ.

28. Quã cognitionem appellet Dionyſ. ignorationem.

Hanc etiam cognitionem (vt cap. præcedenti dixi) ſolet vocare Dionyſius ignorationem. Sícque intelligitur, quod in fine eiuſdem primi capitis ſubiungit: *Tum verò ipſa quoque viſibilia, atque intellectualia contemplatur loquens, ingreditur ignorationis myſticam profectò caliginem, in qua omnia ſcientiæ, & cognitionis præſidia terminans, totus in eo fit: penitus autem ignoto ſcientiæ omnis, & cognitionis vacatione, præſtantiori modo coniunctus.* Vbi dum ſcientiam, & cognitionem excludit, de ſcientia propriè loquitur, & de cognitione prout dicit conceptionem propriam rei, prout in ſe eſt aliquo modo; non tamen excludit omnem actum intellectus, nam ille ingreſſus, & coniunctio mentis in Deum, de qua loquitur, non eſt per amorem tantùm, ſed per cognitionem. Imò de hac præcipuè loquebatur, vnde his verbis totum caput concludit: *Et eo quoque ipſo, quòd nihil cognoſcit, ſupra ſenſum, mentemq́; cognoſcens.* Et apertiùs ſtatim cap.2. *Ad hanc* (inquit) *nos per lucidam, limpidiſſimamq́; caliginem admitti oramus, & per viſus, ſcientiæq́; priuationem videre, ac ſcire eum, qui aſpectum omnem, ſcientiamq́; tranſcendit.*

Mirabilis Dionyſij Theologia.

Eſt enim mirabilis hæc Dionyſij Theologia, videtur enim ſimul contraria & contradictoria proferre, nec mirum, quia paulò antea dixerat (vt retuli) negationes non eſſe affirmationibus contrarias, quia termini in diuerſo ſenſu accipiuntur. Vnde ſubiungit: *Et hoc ipſum non videre, & non ſcire, eſt veraciter videre, ac ſcire, & eum, qui ſubſtantia ſuperior eſt ſuperſubſtantialiter ex omnium, quæ ſunt, ablatione celebrare.* Quod in toto illo capite manifeſtè proſequitur; & Vercellenſis in ſua paraphraſi ita interpretatur, nec magis poteſt pro contraria ſententia citari, quàm ipſe Dionyſius, quem expoſitores, quos videre potui, Linconienſis, Am-

Vercellen.

A broſius Orator, & Marſilius Ficinus non aliter intelligunt.

29. Cur Dionyſius vocet ſtultam ſapientiam.

De verbis autem, quæ ex capite 7. de diuinis nominibus afferuntur, ſatis dictum eſt quæſt. præcedenti, non enim vocat Dionyſius ſapientiam ſtultam, irrationabilem, vel amentem, quia ſit amor, & non cognitio, nam licèt ſapientia ab amore habeat dulcedinem, & ſaporem, vnde ſapientia dicta eſt, ſubſtantiam tamen ſuam in intellectu habet. Videtur autem Dionyſius alluſiſſe illo modo loquendi ad verba Pauli: *Quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus.* 1. Corinth. 1. Vbi etiam fidei prædicationem vocat *ſtultitiam prædicationis*, id eſt, quam mundus ſtultitiam putat, iuxta illud: *Iudæis quidem ſcandalum, Gentibus autem ſtultitiam.* Sic ergo potuit etiam Dionyſius vocare ſapientiam ſtultam, irrationabilem, & amentem, vtique exiſtimatione illorum hominum, qui neſciunt, quomodo in hac vita ſit cognoſcendus Deus. Vel certè, ſicut dixit, hoc ipſum non videre eſſe maximum videre, ita vocat ſapientiam ſtultam, irrationabilem, & amentem non priuatiuè, ſed negatiuè, & non negatione excellentiſſimæ perfectionis, ſed negatione inferioris perfectionis: vnde rectè D. Thomas ibi lect. 2. *Diuina ſapientia* (inquit) *laudatur excellenter, ſicut irrationabilis, in quantum excedit rationem, & ſicut amens, in quantum excedit mentem, & ſicut ſtulta, in quantum excedit habitum mentis, ſcilicet ſapientiam humanam.*

1. Cor. 1.

B

30.

C Adde in his verbis loqui Dionyſium de ſapientia increata. Poſſunt tamen accommodari etiam dono ſapientiæ Spiritus ſancti, & fidei diuinæ, habéntque eandem interpretationem. Iuxta quam intelligitur illa regula, quam ibidem tradit Dionyſius, dum ait: *Solemne Theologis eſt, paſſione reciproca in Deo, quæ ſunt priuationis, aſſerere.* Iuxta quam idemmet Dionyſius cap. 1. eiuſdem libri, & cap. 3. & 5. de Myſtica Theologia dicit, *Deum omnia eſſe, quæ ſunt, & nihil eſſe eorum, quæ ſunt.* Qua regula vtitur etiam Damaſcenus 1. de fide c. 4. & de Boëthius lib. de Trinit. dum negat Deum eſſe ſubſtantiam, & Baſilius lib. 5. contra Eunomium, dum negat eſſe in Deo generationem, nimirũ, quia generatio Dei eſt ſupra omnem nobis notam generationem. Indicat etiam Auguſtinus lib. 5. de Trinit. cap. 10. in fine, dum ſentit vix poſſe aliquid propriè de Deo dici ore humano. Ad hunc ergo modum ſapientia huius vitæ, qua Deus hoc modo cognoſcitur, poteſt dici non ſapientia, quia eſt ſupra omnem ſapientiam humanam, vel è contrario poteſt dici non ſapientia reſpectu illius ſapientiæ, qua Deus ſeipſum agnoſcit, vel etiam, qua à Beatis videtur, ſicut creaturæ comparatione Dei dicuntur non entia more Platonico, referente Auguſtino 8. de Ciuitate cap. 11.

Dionyſij regula.
Deus eſt omnia quæ sũt, & nihil eſt eorum quæ ſunt.
Damaſ.
Boëthius.
Baſilius.

D

D. Auguſt.

Sapiẽtiã Dei poteſt dici nõ ſapientia.

Auguſt.

31. Enodantur rationes oppoſitæ ſententiæ.
Ad primam.

Ad rationes Bonauenturæ facilis eſt reſponſio. Ad primam reſpondetur, negando maiorem vniuerſaliter intellectam, nimirum, ea quæ ſunt poſteriora in Deo priùs à nobis participari, alioqui etiã Spiritus ſanctus priùs amari deberet, quàm Filius, vel Pater, & priùs deberet cognoſci Filius, quàm Pater, & priùs cognoſcendus eſſet Deus, vt Trinus, quàm vt vnus, & amans, quàm intelligens, & ſimilia, quæ planè abſurda ſunt. Quòd ſi maior illa non intelligitur vniuerſaliter, nihil ex ea concludi poteſt, & reuera ita eſt, præſertim quando cõparatio fit inter modos attingendi Deum, qui habent inter ſe neceſſariam ſubordinationem, & dependentiam, vt ſunt cognitio, & amor, ad quam habi-

E

tudinem immutandam, impertinens omninò eſt A ordo otiginis inter diuinas perſonas.

32. Ad ſecundã. Ordo Seraphinorũ non priùs attingit Deum amore, quàm cognitione.

Ad ſecundam rationem, in qua ex eo, quòd ordo Seraphinorum eſt primus, infertur Deum priùs attingi amore, quã cognitione, negatur conſequentia. Alioqui probaret etiam ab ipſis Seraphinis, & aliis beatis priùs amari Deum, quàm videri, quod eſſet dictu abſurdiſſimum, & contra omnes Theologos. Item aliàs etiam Deus ipſe priùs ſe amaret, quàm comprehenderet; eſſet enim eadem ratio, & ita proceſſio Spiritus ſancti eſſet prior, quàm proceſſio Filij. Ad ſummum ergo poteſt ex illa appellatione Seraphinorum inferri, vel coniectari, perfectiorem eſſe amorem in patria ipſa viſione, quod ſub quæſtione verſatur. Et neque hoc etiam rectè B infertur, ſed ſolùm vel nomen illud eſſe poſitum more hominibus accommodato ex illa proprietate, quæ in nobis viatoribus perfectior eſt, vel certè quia excellentia amoris ſupponit excellentiam viſionis, ideò inde fuiſſe Seraphim nominata. Quãuis non ab amore, ſed ab ardore dicta ſint, tanquam ignita, in igne autem non ſolùm calor, ſed etiam lux perfectiſſima eſt.

Seraphim vnde dicti.

33. Ad tertiam. Deus non neceſſariò prius id mouet, quod ſibi eſt propinquius.

Ad tertiam rationem dicimus in primis, maiorem, ſcilicet Deum in homine priùs mouere id, quod eſt ſibi propinquius, incertam eſſe, & vniuerſaliter loquendo non eſſe neceſſariam. Item quando eſt ſubordinatio, & dependentia inter motiones, parum refert propinquitas ad Deum, vt vnam potentiam moueat abſque prçuia motione alterius C potentiæ, à qua pendet, etiamſi remotior ſit. Id verò, quod in minori ſubſumitur, ſcilicet intellectum eſſe potentiam remotiorem à Deo, quàm voluntatem, & gratis dicitur, & in rigore falſum eſt. Nam ſicut intellectus priùs ratione conuenit Deo, quàm voluntas, & eſt quodammodo magis eſſentialis, ita intellectus priùs natura eſt in anima, & eſt propinquior eſſentiæ, & per illum magis aſſimilatur Deo, participátque imaginem eius, ac tandem in patria illi intimiùs coniungitur.

34. Ad quartam.

Ad rationem quartam primùm dicimus, poſſe in contrarium retorqueri hoc modo. Cùm homo multùm diſtet à Deo, perfectiùs illum amabit, ſi priùs per aliam viam illum attingat, eíque coniun- D gatur, hoc autem faciet, ſi priùs de ipſo cogitet per intellectum; ergo vt in contemplatione amor perfectus ſit, debet præire intellectus. Deinde rem ipſam explicando fatemur, amorem poſſe multum iuuare ad perfectionem cognitionis Dei, & quoad hoc etiam confitemur, amorem quodammodo habere primarias partes in Theologia myſtica, poſſéque multum impediri amoris ardorem, ſi perfectio cognitionis extra ipſum quæratur. Nihilominus tamen neceſſarium eſt, vt accommodata cogitatiò Dei præcedat, in qua amor fundetur. Quæ omnia poſſunt breuiter declarari ex hactenus dictis. Quia contemplatio perfecta ex parte intellectus præcipuè conſiſtit in ſimplici intuitu, & ponderatione alicuius veritatis diuinæ cum amore, & admira- E tione illius, & aliis affectibus ad voluntatem pertinentibus. Vnde qui ad hunc ſtatum contemplationis peruenit, non eſt ſollicitus de inquirenda maiori Dei cognitione, ſed de perficienda vnione ad ipſum, quæ principaliter eſt per charitatem, & voluntatem, quæ propterea in hoc negotio, & in ſtatu viæ primarias habet partes. Tamen ex hoc ipſo affectu cum delectatione, & ſpirituali dulcedine, quæ illum comitatur, ſequitur in intellectu intimior quædam, & ſuo modo clarior cognitio illiuſmet veritatis, quam intellectus contemplatur, quæ ex ipſis affectibus, quos anima in ſe experitur, neceſſitate quadam ſequitur abſque mentis diſtractione, vel ſolicitudine, & ita perficitur contemplatio per amorem, quod præcipuè videntur voluiſſe Bonauentura & alij: non fuit tamen illis neceſſarium dicere, aut exiſtimare, amorem illum ſine præuia cogitatione Dei ſubſiſtere. Ad alios Auctores ſatis iam reſponſum eſt.

Amor poteſt multùm iuuare ad cognitionẽ perfectam Dei.

In quo conſiſtat cõtemplatio.

CAPVT XIV.

Poßitne ſubſiſtere in hac vita perfecta contemplatio ſine operatione ſenſus?

EXplicuimus proprias mentis operationes, in quibus verè, ac ſubſtantialiter contemplatio conſiſtit; ſupereſt, vt de operatione ſenſuum dicamus, quatenus ſaltem poteſt talis operatio in vſu mentalis orationis inueniri, iuxta illud Pſal. 83. *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum.* Quoniam verò in parte inferiori duplex eſt operatio cũ proportione reſpondens intellectuali, ſcilicet cognitionis, & appetitus, ideo de vtraque dicendum eſt, priùs verò de cognitione agemus, quæ eſt etiam prior. Eſt autem in præſenti notanda differentia inter ſenſum, & appetitum; quod ſenſus in generali diſtinguitur in ſenſum interiorem, & exteriorem; appetitus verò non ita diſtinguitur, ſed ſequitur tantùm ſenſum interiorem. Cuius ratio eſt, quia ſenſus quoad cognitionem poteſt immutari ab obiectis ſenſibilibus, vel immediatè, & hic ſenſus dicitur externus, vel tantùm mediante priori ſenſu ab ipſo ſenſibili proximè immutato, & hic eſt ſenſus internus. At verò appetitus non mouetur immediatè ab obiecto, ſed tantùm media cognitione, cognitio autem ſenſus exterioris non ſufficit ad immutandum appetitum ſine iudicio, & cooperatione interioris ſenſus: & ideo in appetitu non habet locum illa diſtinctio, quamuis in actibus eius aliquo modo reperiatur, de quo aliàs. 1.

Duplex operatio in parte inferiori ſenſuum reperitur.

Differentia inter ſenſũ, & appetitũ.

Hinc ergo fit, vt quæſtio propoſita intelligi poſſit vel de operatione vtriuſque ſenſus, tam interioris quàm exterioris, vel de operatione alterius tantùm ſenſus, ſcilicet exterioris; nam è conuerſo de operatione ſolius ſenſus interni non poteſt eſſe quæſtio. Quia euidens eſt, nõ poſſe ſenſus externos operari ſine cooperatione ſenſus interioris, ſcilicet ſenſus cõmunis, ſeu phantaſiæ, vt conſtat ex ſcientia de Anima, & explicatur, quia licèt obiectum viſibile ſit præſens viſui, & oculi ſint aperti, nullúmque externum impedimentum interueniat, ſi interior attentio phantaſiæ aliò ſit animo diſtracta, nihil videtur per ſenſum: indiget ergo ſenſus externus ad ſuum actum influxu, vel cooperatione ſenſus interni. Quapropter ſi contemplatio ſit talis, vt non abſtrahat hominem ab vſu ſenſuum externorum, conſtat illam etiam non abſtrahere ab vſu interioris ſenſus. At verò è contrario ſenſus internus poteſt operari ſine externo; & ideo de illo genere abſtractionis poteſt eſſe in præſenti ſpecialis quæſtio. Quæ adhuc duplicem ſenſum habere poteſt; vnus eſt, an poſſit intellectus operari in contemplatione, nullo cooperante ſenſu ex vi talis contemplationis. Alter, an contemplatio intellectus ita poſſit ſuſpendere omnem ſenſum, vt non ſolùm illum non moueat, verùm nec aliquid aliud ſinat illum operari, nec ab obiectis exteriùs excitari, vel quid ſimile. Priorem ſenſum tracta- 2.

Senſus varij quæſtionis.

Sẽſus externi ſine operatione ſenſus interni non poſſunt operari.

bimus

bimus in hoc capite, poſteriorem in ſequentibus. A

3\.

1\. Aſſertio. Fieri nō poteſt vt homo rapiatur ad veram Dei contemplationē, nihil cooperando per ſenſum. D.Thom. Caiet. D.Dionyſ. Gregor. Naz.

Quod ergo attinet ad priorem quæſtionem intellectam de omni operatione ſenſus interni, & externi; dicendum eſt primò, naturaliter fieri non poſſe, vt homo in hac vita rapiatur ad veram Dei contemplationem per intellectum, nihil omnino cooperando per ſenſum, neque internum, neque externum. Ita docet D.Thomas 2.2.quæſt.174. art. 2. ad 4. & ibi Caietanus, éſtque communis ſententia, ſumitúrque ex illo Dionyſij cap. 1. de Cœleſt. Hierarch. *Impoſſibile eſt, lucere nobis diuinum radium, niſi varietate ſacrorū velaminum circumuelatum.* Idem habet apertè Gregorius Nazianzenus Oratione 2. de Theolog. vbi ſic ait: *Quemadmodum nulla ratione fieri poteſt, vt quiſpiam, qualibet greſſum vrgeat, vmbram ſuam prætereat (quantum enim eam aſſequeris, tantùm etiam illa ſemper anteuertit) aut oculus rebus in aſpectum cadentibus, citra intermediam lucem, & aërem coniungatur, aut natalitia animantia extra vndas labantur, ita etiam impoſſibile eſt ijs, qui corporibus incluſi ſunt, ſine corporearum, ac ſenſibilium rerum adminiculo, rebus ijs, quæ animo, ac ratione intelliguntur omnino coniungi: ſemper enim obiter ſenſibile aliquid incidit, quantumuis maximè noſtra mens à rerum aſpectabilium contagione ſeparata, atque in ſeipſam collecta, cum rebus cognatis, oculorúmque aciem fugientibus commercium habere conetur.*

Fundamentū aſſertionis. Oportet intelligentem phantaſmata ſpeculari.

Fundamentum eſt illud Ariſtotelis 3. de Anim. *Neceſſe eſt, intelligentem phantaſmata ſpeculari.* Ex quo habetur illud Philoſophicum principium, intellectum hominis coniunctum naturaliter operari non poſſe, quin ſimul phantaſia cooperetur, vnde fit, vt C ſi phantaſia ſit læſa, intellectus non poſſit ordinatè ratiocinari, & diſcurrere. Eſt ergo naturalis dependentia inter intellectum coniunctum, & phantaſiam; ergo non poteſt homo naturaliter eleuari ad contemplationem naturalem intellectualem ſine cooperatione phantaſiæ. *Naturaliter* autem dicimus hoc fieri non poſſe, non ſolùm quia ſine gratiæ auxilio fieri non poteſt: nam in hoc ſenſu nulla vera contemplatio Dei, etiamſi ſit cum conuerſione ad phantaſmata, poteſt naturaliter fieri, cùm cōſiſtat in operationibus ſupernaturalibus, quæ ſine gratia fieri non poſſunt. Intelligimus ergo etiam cum ordinario auxilio gratiæ non poſſe naturaliter fieri, id eſt, ſecundum modum naturæ D conſentaneum.

Gratia eleuat naturam ad operationes ſupernaturales, ſed ſeruat modū naturæ conſentaneum.

Gratia enim licèt eleuet naturam ad operationes ſupernaturales, tamen ſecundum legem ordinariam ſeruat modum operandi conſentaneum naturæ, quoad fieri poteſt, & ita non eleuat intellectum ad operationem ſupernaturalem, niſi mouendo etiam phantaſiam, vt illi ſubminiſtret prout poteſt.

4\.

2 Aſſertio. Non implicat eleuari mentem ad contēplationem ſine ſēſus cooperatione. Ratio à priori.

Secundò, nihilominus fatentur omnes Theologi, non implicare contradictionem eleuari mentem hominis in hac vita ad hoc genus contemplationis, in quo intelligibile cōtempletur ſine vllius ſenſus cooperatione. Ratio à priori eſt, quia hæc neceſſitas cooperationis phantaſiæ, dum intellectus noſter operatur, non eſt tam eſſentialis, vel intrinſeca, vt repugnet, impediri diuina virtute, & E confortari intellectum hominis ad operandum ſine vllius ſenſus interni, vel externi cooperatione; ergo. Antecedens patet, quia illa cooperatio phantaſię eſt realiter diſtincta ab operatione intellectus, & non eſt cauſa per ſe illius, ſed ad ſummum ſolet eſſe occaſio, vel excitatio quædam ex parte obiecti, & ſæpè eſt potius quaſi effectus; nam poſtquam intellectus iam eſt informatus ſpecie abſtracta à phantaſmatibus, & illa vtitur, ſecum rapit imaginationem ad cooperandum, neque alius modus dependentiæ ibi excogitari poteſt: in illis autem nulla apparet intrinſeca dependentia, ſed eſt ſympathia quædam naturalis potentiarum, quam Deus poteſt facilè impedire.

Quod etiam inductione patet, nam intellectus hominis coniunctus eleuatur interdum ad claram Dei viſionē, in qua certum eſt cooperari ſine conuerſione ad phantaſmata. 5.

D. Thomæ opinio.

Imò ſignificat D. Thomas 2.2.quæſt.175. art.4. impoſſibile eſſe animum videntis Deum in corpore mortali pro tunc aliquid per ſenſus externos, vel internos cognoſcere, de quo infrà dicemus: nunc enim nobis ſatis eſt, in illo genere eleuationis operari intellectum ſine cooperatione alicuius ſenſus. Et huiuſmodi putat D.Thomas fuiſſe raptum Pauli, & Moyſis, & alij B attribuunt Sancto Benedicto, de quo alias.

Alius modus abſtractionis à ſenſibus in contemplatione.

Secundò contingit hæc eleuatio per contemplationem procedentem à ſcientia infuſa per ſe, qualis fuit in anima Christi; & licèt non conſtet certò fuiſſe communicatam alteri homini per modum habitus, piè tamen credi poteſt aliquam illius participationem fuiſſe infuſam Beatæ Virgini, vel Ioanni Baptiſtæ, vt alibi diximus. Et multis aliis credibile eſt communicari, ſaltem per modum actus, vt ſentit D. Thomas quæſt. 13. de Veritate artic. 2. ad 9. vbi ait, hanc eleuationem extra viſionem Dei claram, interdum fieri *per aliquas intelligibiles immiſſiones, quod eſt* (inquit) *proprium Angelorum.* D.Thom. In quo verbo indicat, illas eſſe immiſſiones per ſe infuſas. Subditque huiuſmodi fuiſſe ſoporem Adę, quando formata eſt Eua de coſta eius: nam iuxta Gloſſam Geneſ. 2. *Ille ſopor fuit ecſtaſis menti Adæ immiſſa, vt mens eius particeps Angelicæ curiæ, & intrans in ſanctuarium Dei nouiſſima intelligeret.*

Gloſſ. Sopor Adæ quis fuerit.

An verò aliis Prophetis hic modus intellectualiter cognoſcendi, & videndi diuina, interdum communicatus ſit, non conſtat, ſatis verò nunc eſt, quòd non repugnet. Imò tertio etiam modo poteſt hoc contingere ſine infuſione ſcientiæ per ſe infuſæ, per ſolam eleuationem intellectus ad vtendum ſpeciebus à ſenſibus acceptis ſine actuali cooperatione phantaſiæ; nam hoc etiam non repugnare probat ratio ſuprà facta, licet de vſu, & de tali diuina operatione non conſtet.

6\.

3\. Aſſertio. Modus eleuationis non poteſt ducere originem ex operatione ipſius hominis.

Tertiò, addendum eſt, hunc modum eleuationis, & cōtemplationis, non poſſe ducere originem propriam, & quaſi phyſicam ex operatione ipſiuſmet hominis cooperantis etiā diuinæ gratiæ. Probatur, quia ille modus operandi eſt omnino ſupra naturam, non ſolùm quoad gradum operationis, ſed etiam quoad modum operandi, non ergo poteſt inchoari ab homine. Et declaratur in hūc modum: quia licet nulla operatio ſupernaturalis poſſit ſimpliciter inchoari ab homine, quia oportet vt initium ſit ex Deo, tamen poſtquam homo eſt excitatus per diuinam gratiam ad contemplationem fidei, poteſt ſuo modo homo ſeſe applicare ad illum actum, & eum in ſuo genere inchoare cum diuino adiutorio. Nō poteſt autem etiam hoc modo conari ad operandum, & contemplandum diuina cum abſtractione ab omnibus ſenſibus, etiam internis, quia quo magis attendit per intellectum, eo magis etiam per phantaſiam cooperatur, vt facilior ſit intellectus applicatio, & apprehenſio, ergo nunquam per hunc modum operandi poteſt homo peruenire ad hoc genus contemplationis. Dixi autem hoc eſſe intelligendum de propria, & phyſica origine, quia moraliter, & per modum meriti poteſt homo interdum ita cooperari diuinæ gratiæ, modo ſibi connaturali, vt mereatur eleuari

à Deo ad hanc altiorem contemplationem, ſicut eleuatur interdum ad alia miraculoſa opera faciẽda. Sed in hoc etiam obſeruare in primis oportet, hoc genus eleuationis, vel intelligentiæ, non ſolùm petendum non eſſe, nec deſiderandum, verùm neque vllo modo procurandum, aut intendendum per propria opera, quia eſſet genus quoddam vanitatis, & ſuperbiæ, & de ſe valdè expoſitum illuſionibus, & deceptionibus. Deinde arbitror hoc genus gratiæ rariſſimè concedi, niſi ob ſingulare aliquod priuilegium, aut magnam vtilitatem publicam, quia Deus ſuaui modo omnia diſponit, & non facit hæc miracula ſine magna cauſa. Quapropter non eſt, quod hoc genus contemplationis numeretur inter modos orandi mentaliter, qui vſu venire ſolent, & ad praxim, vel profectum noſtrum conferre poſſunt.

Aduertentia quædam in contemplatiuos.

6. Quartò, principaliter dicendum eſt, ſi in contemplatione tantùm fiat abſtractio à ſenſibus externis, durante cooperatione phantaſiæ, illam ſine miraculo contingere poſſe cum diuina gratia in altiſſima contemplatione. Declaratur, nam, vt dicebam, hæc abſtractio duplex excogitari poteſt, vnam actualem voco, aliam etiam aptitudinalem. Prior eſt, quando mens interius contemplatur, cooperante phantaſia, exteriores autem ſenſus nihil actu ſentiunt; poſterior eſt, quando attendente intellectu, & ſecum rapiente phantaſiam ad ſuam contemplationem, exteriores ſenſus non ſolùm nihil actu ſentiunt, verùm etiam ita ligati ſunt, vt nihil ſentire, aut percipere valeant, etiamſi à quolibet obiecto ſenſibili vehementer immutentur, vel intentionaliter, vel materialiter. De hac poſteriori abſtractione dicemus in ſequenti capite, nunc de priori tantùm aſſertionem intelligimus.

4. Aſſertio. Abſtractio à ſenſibus durante cooperatione phãtaſię ſine miraculo contingere poteſt.

Abſtractio eſt duplex.

7. Sic autem intellecta concluſio, facilè probatur, quia eſt non ſolùm poſſibilis illa abſtractio à ſenſibus, ſed etiam eſt ordinaria, & maximè conſona diuinæ contemplationi, imò ad illam quodammodo neceſſaria. Declaratur, quia in primis actus ſenſuum externorum per ſe neceſſarij non ſunt ad actualem mẽtis operationem, quamuis enim oporteat, vt illi actus externorum ſenſuum præcedant, quoniam per eos ſumuntur phantaſmata, imò & materia meditationis, ſeu contemplationis per eos applicari ſolet; tamen cùm actu mens interiùs colligitur, non indiget actuali cooperatione ſenſuum externorum, vt vſu ipſo conſtat etiam in meditatione ſpeculatiua cuiuſcumque ſcientiæ, vel practica conſideratione artis, aut prudentiæ. Et ratio eſt, quia ſenſus externi pendent ab actuali immutatione obiectorum externorum, mens verò quoad ſuas internas actiones non pendet ab illa actuali immutatione. Et ideo Ariſtoteles non dixit, intellectum cùm intelligit, conuerti ad ſenſus, vel ſenſibilia externa, ſed ad phantaſmata, non eſt ergo in noſtris actibus mentalibus tanta dependentia à ſenſibus externis, neque experientia ipſa aliud nos docet. Deinde operationes externorum ſenſuum, non ſolùm per ſe neceſſariæ non ſunt actualiter ad mentis conſiderationem, verùm potius carentia earum liberiorem relinquet animam ad mentis operationem, & è conuerſo interna mentis conſideratio abſtrahit animam ab his actionibus externis: vtrumque conſtat experientia, & conſilio ſapientum ac ratione, quia vis animæ noſtræ limitata eſt, & facilè per ſenſus diſtrahitur, & quaſi diſſipatur, vt ergo ad vnam mentis conſiderationem colligatur, optimum eſt claudere ſenſuum feneſtras, & interiùs tantùm meditari. Et ſimiliter è contrario cum interiùs anima nimium ad aliquid attenta eſt, ſolet ita exteriores ſenſus relinquere, vt præſentia non videat, neque audiat. Quod ex Ariſtotele refert Gerſon tract. de Monte contemplat. cap. 31. vbi alia exempla de hoc refert Alphab. 74. lit. Q. Hinc Dionyſius in Myſt. Theol. monet, ſenſus relinquere, & ſenſibilia omnia, vt contempletur Deus. Idémque monet Gregorius lib. 5. Moral. cap. 22. & paſſim alij Sancti, qui de hac materia ſcribunt. Hoc enim (vt dixi) non eſt proprium perfectæ contemplationis, ſed puræ orationi mentali commune eſt.

Probatio aſſertionis.

Ad cõfirmatio.

Gerſon. *D. Dionyſ.* *Greg.*

CAPVT XV.

Vtrùm mentis contemplatio interdum impediat vi, & efficacia ſua operationes ſenſuum externorum?

1. Conſequenter dicendum ſupereſt de alio modo derelinquendi ſenſus externos, non ſolùm non actualiter, ſed etiam aptitudinaliter, quia nimirum actus externi non ſolùm non operantur, ſed etiam ita ſunt impediti, vt nec operari poſſint, nec per externa obiecta, quãtumuis vehementia excitari. Et hic, vt exiſtimo, eſt proprius mẽtis exceſſus, ſeu eleuatio, quæ ecſtaſis nominatur, & frequenter accidit in perfecta contemplatione, vt mox oſtendemus. Et de hac intelligi poteſt, quod Dionyſius ait cap. 4. de diuinis nominibus: *Quod amor ecſtaſim facit*, quia diuinus amor abſtrahit, & ſeparat animam à ſenſibilibus. Poteſt autem id tripliciter intelligi. Primò de ſeparatione per ſolam intentionem, & hoc modo ecſtaſis non excludit actualem cognitionem, & vſum ſenſibilium rerum, ſed eleuat intentionem, vt ſcilicet, dum quis exterioribus rebus, & ſenſibus vtitur, tota ſua intentione diuinis rebus inſpiciendis, & diligendis vacet, id eſt, vt his ſenſibilibus ſolùm propter Deum vtatur. Atque ita expoſuit D. Thomas quæſt. 3. de Verit. art. 2. ad 9. *Et ſic* (inquit) *in ecſtaſi eſt quilibet diuinorum contemplator, & amator.* Vnde addo, in hac ecſtaſi eſſe ſpiritualem virum, non ſolùm cùm meditatur, vel mentaliter orat, ſed etiam cùm exterius operatur, & ſtudet, nam per intentionem omnia in Deum refert. Hæc verò interpretatio valde lata, & quodammodo metaphorica eſt.

Quid ſit ecſtaſis.

D. Dion. Amor diuinus ecſtaſim facit. De triplici ecſtaſis genere.

D. Thom.

2. Alio ergo modo poteſt id intelligi de abſtractione per actualem ſeparationem ab vſu externorum ſenſuum, de qua in præcedenti puncto locuti ſumus. Illam enim ecſtaſim ſine dubio etiam facit diuinus amor, quia quærit modum, quo liberius, & quietius Deo fruatur, ad quod multum iuuat illa ſuſpenſio actualis externorum ſenſuum. Vnde Gregorius lib. 5. Moral. c. 22. *Ad contemplanda* (inquit) *interna nemo perducitur, niſi ab his, quæ exterius implicant, ſtudioſè ſubtrahatur.* Et c. 20. *Occultatur* (inquit) *vt audiat, & audit, vt occultetur, quia & ſubtracta a viſibilibus inuiſibilia conſpicit, & repleta inuiſibilibus viſibilia perfectè contemnit.* Hanc etiam ecſtaſim videtur deſcribere Bonauentura tomo 2. tract. de Septem gradibus contemplat. cùm ait: *Ecſtaſis eſt, deſerto exteriori homine, ſui ipſius ſupra ſe voluptuoſa quædam eleuatio ad ſuperintellectualem diuini amoris fontem.* Et ſtatim refert verba Dionyſij: poſſétque facilè illa deſcriptio applicari ad tertium modum eleuationis mentis, quam iuxta communem vſum nomen ecſtaſis ſignificat.

D. Gregor. Quomodo quis ad contẽplanda interna perducatur.

Bonauẽturæ de ecſtaſi deſcriptio.

3. Quomodo item diuinus amor facit ecſtaſim.

Tertiò ergo dicitur diuinus amor facere ecſtaſim, quando eſt ardens, & ita rapit animā in Deum, vt ſenſus externos quodammodo relinquat, ita vt nihil percipere valeant, dum illa mentis eleuatio durat: hoc autem facit non quilibet amor, ſed valde perfectus, & ecſtaticus, vt attigit Bonauentura Opuſc. de Septem itineribus æter. diſt. 4. artic. 4. cum Bernardo lib. de Præcept. & diſpenſ. Eſt ergo dubium huius loci proprium, an huiuſmodi ecſtaſis eueniat in contemplatione naturaliter ex vi propria operationum, in quibus contemplatio conſiſtit? In quo non directè quæritur, an poſſit fieri tanta ſuſpenſio ſenſuum ſine auxilio gratiæ? nam ſi operationes ipſæ contemplationis non poſſunt ſine gratia fieri, nec ſuſpenſio ſenſuum fiet ſine gratia. Formalis ergo ſenſus dubij eſt, an ex vi talis operationis ſequatur naturaliter talis abſtractio à ſenſibus? ſimul tamen tractabimus, An ex contemplatione naturali, viribus naturæ facta, imò & peccaminoſa, poſſit ſequi talis ſuſpenſio ſenſuum connaturaliter?

Formalis ſēſus dubij.

4. Ecſtaſis an ex contemplatione quantumcūque naturaliter ſequi poſſit.

Igitur, quòd non ſequatur naturaliter ecſtaſis ex contemplatione, quantumcumque perfecta, ſuaderi poteſt. Primò, quia ſi ſequeretur naturaliter; maximè ſequeretur ex viſione beatifica communicata animæ informanti corpus mortale, ſed ex illa non ſequitur, ergo ex nulla contemplatione ſequitur. Maior patet, quia illa eſt ſumma contemplatio, & maximè videtur rapere totas vires animæ in Deum. Minor autem probatur, quia Chriſtus Dominus habuit illam viſionem toto tempore vitæ mortalis ſine vlla abſtractione à ſenſibus. Item animæ Beatorum vnitæ corporibus, non habebunt ſuſpenſionem à ſenſuum actionibus ratione viſionis. Eſt autem in eis eadem ratio, quantum ad hoc, quod omnes vires animæ rapiuntur in illa viſione, & vix ad illam ſufficiunt. Secundò argumentor. Quia ſi vis contemplationis poſſet naturaliter ita ſuſpendere ſenſus externos, eadem ratione aucta intenſione, & attentione contemplationis poſſet ſuſpendere eodem modo ſenſus internos, non ſolùm vt non operentur, verùm etiam vt nec operari poſſint, quod tamen eſt falſum, vt ex dictis conſtat. Sequela patet, quia ſi poteſt contemplatio ita ligare ſenſus externos, ideò eſt, quia veluti abſorbet vires animæ, vt non poſſit ſimul extra ſentire: ergo eadem ratione, creſcente intellectuali attentione, & affectione, poteſt ita abſorbere vires animæ, vt nec interiùs ſentire, ſeu phantaſiari valeat. Adde, eodem modo poſſe inferri, vi contemplationis intenſæ, poſſe ita ſuſpendi vires animæ vegetatiuæ, vt nihil operentur, ac proinde vt efficiant hominem immortalem, ſi perpetuò in illo contemplationis actu perſeueret. Poterit autem facilè perpetuo durare, quia ſi corpus nihil operatur, non eſt, vnde fatigetur. Tandem hinc etiam ſequitur, ſecluſo ordine gratiæ poſſe hominem per vires naturales ſui ingenij in ecſtaſim rapi per altiſſimam ſpeculationem.

5. Suppoſita gratia contēplationis perfectæ, naturaliter poſſe ſequi ecſtaſim in ſenſibus ſaltē externis.

Nihilominus probabilius videtur, ſuppoſita gratia perfectæ contemplationis, ex illa naturaliter, ſeu cōnaturaliter ſequi poſſe ecſtaſim ſaltem quoad dictam ſuſpenſionem ſenſuum externorum. Itaque licet hæc ipſa ſuſpenſio, & ecſtaſis, inter dona gratiæ computanda ſit, quia re vera ſequitur ex efficacia gratiæ, tamen connaturaliter ſequitur ex priori gratia: ita vt non ſint duæ gratiæ ita diſtinctæ, vt non ſint connexæ inter ſe, ſed vna ab alia naturaliter profluat. Ita ſentit D. Thomas 2. 2. q. 175. art. 2. vbi hanc vim ecſtaſim faciendi maximè

D. Thom.

A videtur attribuere vehementiæ affectus: addit verò in ſolutione ad ſecundum, vehementiam affectuum cauſare ecſtaſim, quatenus cauſat exceſſum cognitionis, quo mens ad intelligibilia vehementer rapitur alienata à ſenſibus. Vbi hoc etiam Caietanus adnotauit. Idem latè Abulenſis Gen. 15. q. 400. & Paradox. 3. q. 46. Molina 1. part. q. 12. art. 11. & alij, quos ſtatim referam. Ratio vnica eſt illa, quia virtus animæ finita, & abſorpta vehementer in ſuperioribus ac internis actionibus, non poteſt ſimul ad inferiores, & externas deſcendere. Quæ ratio ſoluendo difficultates explicanda magis eſt, & confirmanda. Fauet etiam experientia, quæ eſt tam frequens, vt indicet eſſe connaturalem effectum, & non miraculoſum, quia non ſunt
B multiplicanda miracula ſine neceſſitate.

Caietan. Abulenſ. Molina.

Addo tandem, propter obiectionem quandam ſuprà factam, & ad maiorem huius rei cōfirmationem, hoc genus ecſtaſis ſequi poſſe ex vi naturalis contemplationis, etiam ſi fiat per ſolam ſpeculationem ſine affectu. Hoc ſentit Caietanus, & fauet ibi D. Thomas dicta q. 175. art. 1. & 2. tradit Marſilius Ficinus lib. 13. de immort. anim. cap. 14. & videtur colligi ex hiſtoria de Reſtituto, de quo refert Auguſtinus 14. de Ciuit. c. 24. quòd ad nutum ſuum rapiebatur: quamuis enim (vt Auguſtinus ſignificat) non omnino priuabatur ſenſatione externa, tamen vix aliquid ſentiebat. Item de Triſmegiſto, & Socrate, & Platone ferunt in contemplatione rerum diuinarum ſolitos fuiſſe illo modo
C ſuſpendi. Et alia refert Gerſon in Opuſc. de Monte contemplat. cap. 31. Alph. 74. lit. Q. Hæc autem nec diuinæ gratiæ ſupernaturali cum fundamento attribuere poſſumus, nec facilè ſunt Dæmonis operationi adſcribenda, quia licèt non ſit dubium, quin poſſit Dæmon hoc modo ſenſus ligare, vel obſtruendo vias ſpirituum animalium, vel omnes illos ſpiritus in phantaſia retinēdo: tamen vbi non apparent ſigna, vel effectus operationis Dæmonis, non oportet illi talem effectum ſemper adſcribere. Ratio verò eſt, quia ſi anima totam ſuam vim, & attentionem colligat ad interiores actus, tunc tota virtus naturalis eius ita occupabitur, vt ſenſibus externis non attendat, nec ſpiritus ad ſentiendum neceſſarios illi miniſtret. Confirmatur ex dif-
D ferentia, quæ ſuprà ponebatur inter intellectum reſpectu phantaſiæ, & phantaſiam reſpectu ſenſuum externorū: nam phantaſia in ſua actuali operatione, non ita pendet ab actuali operatione ſenſus exterioris, ſicut intellectus pendet à phantaſia, vt docet D. Thomas 1. p. q. 84. art. 7. ad 2. Cuius ratio eſt, quia phantaſia non tantùm eſt capax cognitionis intuitiuæ, ſed etiam abſtractiuæ, & ideo operari poteſt, quando exteriores ſenſus non poſſunt operari, & ita non pendet ab illis. Hinc verò è contrario fit, vt quoties intellectus naturaliter operatur, ſecum conſequenter ferat phantaſiam propter colligationem vtriuſq; potentiæ in eadem anima, & quia ex parte phantaſiæ non eſt impedimentum, cùm poſſit abſtractiuè operari, & alioqui iuuat in-
E tellectum coniunctum, vt faciliùs poſſit ſuos cōceptus inſtar phantaſmatū formare. Ex hac ergo doctrina ſequitur, vt intellectus nimium attendēs ad ſuam ſpeculationem, ſecum rapiat phantaſiam cum proportionata attētione; phantaſia verò non ſic ferat ſecum ſenſus externos, ſed potius illos deſerat; ergo poteſt illa attentio naturalis eſſe tanta, vt fiat ecſtaſis perfecta ab omnibus ſenſibus externis. Verumtamen hæ rationes ſolùm probant conſecutionem illam eſſe naturalē ex hypotheſi, quòd anima appli

6. Cōfirmatio.

Phantaſia operari poteſt, quando ſenſus exteriores operari nō poſſunt.

applicet totam ſuam vim ad internam conſideratione͂. An verò poſſit ipſa ſola ſua virtute naturali ita vehementer applicare attentionem ſuam internam, non conſtat. De hoc verò dicam inferiùs.

CAPVT XVI.

Vtrùm ſaltem intuitiua contemplatio Dei per viſionem beatam mortali homini conceſſam, natura ſua efficiat ecſtaſim in ſenſibus externis.

1. *1. Opinio. Per viſionem beatam abſtrahitur anima ab vſu ſenſuum in mortali corpore. D.Thom. Abulenſ.*

HÆc dubitatio petitur in prima ratione dubitandi in ſuperiori c. propoſita, quæ peculiarem habet difficultatem, & ideo in hoc cap. expedienda eſt. Ergo prima ſententia affirmat, per viſionem beatam abſtrahi omnino animam ab vſu ſenſuum in mortali corpore. Ita D.Thomas 1.p. q. 12.art.11.& 3.contra Gentes cap.47.& 2.2.q.175. art.4.& ſequitur Abulenſis lib.2.Paralip.c.1.q.18. vbi ait, *ideo raptum fuiſſe Paulum, quia non poterat videre Deum, & ſenſibus vti*, & D. Thomas ad id declarandum duplici vtitur principio. Vnum eſt, in omni operatione, in qua intellectus humanus abſtrahitur à phantaſmatibus, neceſſariò etiam abſtrahi à ſenſibus, quia intellectus humanus non conuertitur ad ſenſibilia, niſi quatenus cognoſcit per ſpecies ſumptas ex phantaſmatibus. Vnde, quia in Dei viſione maximè eleuatur intellectus ad cognoſcendum abſque ſpecie ſumpta ex phantaſmatibus, ideo neceſſe eſt, vt in illa viſione abſtrahatur à ſenſibus.

2. Si quis autem rectè conſideret, ex hoc diſcurſu ſolùm poteſt inferri abſtractio quædam, quam vocare poſſumus negatiuam, non autem poſitiuam, id eſt, concluditur optimè intellectum coniunctum, ſi eleuetur ad videndum Deum, nō indigere ad illam viſionem vſu alicuius phantaſmatis, nec cooperatione alicuius ſenſus interni, vel externi: & hāc voco abſtractionem à ſenſibus negatiuam, quia eleuatur anima ad operandum intellectualiter, nullo ſenſu operante, & ſine dependentia ab illis. *Quid ſit abſtractio à ſēſibus negatiua.* Quod veriſſimū eſt, non ſolùm in ſcientia beata, ſed etiam in ſcientia infuſa, vt de anima Chriſti Domini aliàs diximus. Nō probatur autem illo diſcurſu, quòd ex vi talis eleuationis maneat homo ligatus ſenſibus, ita vt nihil per illos ſentire valeat, dum intellectus viſioni Dei intentus eſt; quam ego voco poſitiuam abſtractionem, ſeu ſuſpenſionem, quæ longè diuerſa eſt, & plus requirit. *Quid ſit poſitiua abſtractio.* Nam licèt illa viſio non indigeat ſenſibus, poteſt illos permittere ſuos actus operari, nec ex eo, quòd eis nòn indigeat, ſequitur per locum intrinſecum quod eos liget, vt in vſu etiam ſcientiæ infuſæ videre licet.

3. *D.Thom.* Fortaſſe ob hanc cauſam addit D.Thomas aliud principium, ſcilicet, intellectum hominis eleuatum ad viſionem diuinæ eſſentiæ, ita applicari ad actum illum tota intentione animæ, vt totaliter feratur in Deum, nihilq; aliud intelligere ex phantaſmatibus poſſit, inde enim fit, vt non poſſit etiā tunc vti ſenſibus. *Quomodo anima eleuata nō poſſit vti ſenſibus. Auguſt.* Quæ doctrina videtur eſſe conſentanea Auguſt. variis locis docenti, Paulū licet viderit Deum in corpore mortali, dici potuiſſe, tunc in illo non vixiſſe, quia ita erat anima in corpore, vt nō poſſet actualiter viuere vtendo ſenſibus. Ita habet Epiſt. 112.c.12.& lib.12.Geneſ.ad lit.c.28.& 29.35.& 36. Ratio verò eſt, quia virtus finita, ſi tota ad vnum actum applicetur, nihil aliud poteſt ſimul efficere; ſed virtus animæ eleuatę ad viſionem Dei, tota occupatur, & quaſi abſorbetur in illo actu, vixque ad illum ſufficit, ergo non poteſt ad alios actus ſenſuum externorum, vel internorum applicari: non poteſt autem ſentire ſine actuali applicatione ſuæ virtutis, & attentione, ergo.

Sed hic diſcurſus magnas patitur difficultates. 4. *Incommoda quæ ſequuntur contra 1. ſententiam.* Nam in primis ſequitur, Chriſtum in mortali vita non potuiſſe vti ſenſibus, ſine ſpeciali miraculo. Idémque ſequitur de hominibus Beatis animo, & corpore, quia licet in illis corporibus fiat redundantia ex viſione Beata (vt D. Thomas reſpondet) tamen hæc eſt redundantia gloriæ, non naturæ, & ita fit, Beatos non poſſe per corpora exercere operationes ſenſuum, vt naturales ſunt, ſed ſolùm per virtutē gloriæ, quod videtur inconueniens. Et præterea, cùm illa redūdantia in corpus, impedita fuerit in Chriſto pro ſtatu vitæ mortalis, fit vt in illo operationes ſenſuum eſſe non potuerint, nec per gloriam, nec per naturam, ſed alio ſpeciali miraculo, quod maius videtur incommodum. Præterea ſequitur, neque Angelos, neque videntes Deum poſſe naturaliter habere actus naturales ſcientiæ, aut cognitionis intellectualis, Nam ratio facta, ſi efficax eſt, probat, ita abſorberi mentem beatam illa viſione, vt ad illam applicet totam intentionem, & actiuitatem ſuam, ergo nullam inferiorem actionem præſtare poteſt ſiue ſenſus, ſiue intellectus; nam ratio eadem eſt, imò fortius probat de actibus intellectus, quæ à virtute intelligendi propinquius proficiſcuntur.

In hoc puncto aliqui cenſent, D.Thomam non fuiſſe locutum de abſtractione à ſenſibus poſitiua, 5. *Explicatio opinionis. D.Thom.* vt ita dicam, ſed negatiua tantùm, id eſt, mentem hominis non poſſe eleuari ad videndū Deum, quin in ipſa viſione abſtrahatur ab vſu ſenſuum, id eſt, quin ipſa viſio nō fiat per vſum ſenſuum, nec illius ope indigeat; non verò affirmare D.Thomam, viſionem illam neceſſariò abſtrahere animam ab vſu actuali ſenſuum circa omnia alia obiecta. *Refellitur explicatio. D.Thom. Chriſtū excipit ab hoc ſtatu.* Sed hæc expoſitio locum non habet, tum quia D.Thomas 1.p.d.art.11.tacitè excipit Chriſtū Dominum, dum reſtringit ſermonem ad purū hominem, tum etiam quia excipit animam videntem Deum in corpore glorioſo, tum denique quia in ſolutione ad ſecundum fatetur per miraculum poſſe aliud fieri. At ſi loqueretur formaliter de vſu ſenſuum, ſeu de ſola abſtractione negatiua, ſic neceſſaria eſſet talis abſtractio, etiam de potentia abſoluta, quia vt videatur Deus per ſenſus corporis, nullo modo fieri poteſt, nec per miraculum, nec in corpore glorioſo fieri poteſt, nec in Chriſto factum fuit. *Deus per ſēſus corporis videri non poteſt.* Adde, D. Thomam expreſsè dicere, neceſſarium eſſe, vt anima videntis Deum ſeparetur à corpore, vel per mortem, vel per raptum à ſenſibus, & ab omni eorum operatione.

Alij ergo exponunt, loqui D.Thomam ſecundum legem ordinariam, non de potentia abſoluta, 6. *Alia expoſitio.* quæ expoſitio non repugnat verbis D.Thomæ. Sed oportet conſiderare aliud eſſe dicere, quòd iuxta ordinariam legem non datur illa viſio intellectui coniuncto corpori mortali, aliud verò, quòd ſi detur ex diſpenſatione, neceſſarium ſit etiam ex lege ordinaria, ſeu connaturali hominem illum abſtrahi à ſenſibus, non ſolùm quia operatio ſenſus nihil conducere poteſt ad illam viſionem, nec per eam excitari (quod eſt clarum) ſed etiam quia ex natura rei ſimul eſſe non poteſt cum illa viſione. Priori modo certiſſima eſt illa lex ordinaria, & ſatis expreſſa in Scriptura, *Non videbit me homo, & viuet.* Exod.33. *Quem nemo hominum vidit, ſed nec videre poteſt.* 1. Timoth.6. At D. Thomas loquitur

aperte

apertè in poſteriori ſenſu, imò ex hac poſteriori lege, ſeu neceſſitate conatur reddere rationem prioris. Contra hunc verò ſenſum videntur procedere rationes factæ, & oſtendere, licèt infundere talem viſionem homini mortali ſit præter ordinariam legem, nihilominùs facta ſemel illa gratia, ex illa non ſequi ex natura rei abſtractionem à ſenſibus, ſed manere animam ſic videntem Deum æquè expeditam ad omnes actiones ſuas naturales tam intellectus, quàm ſenſuum, & inferiorum potentiarum, ac ſi nihil omninò operaretur.

7. Diuinæ eſſentiæ viſionẽ non ſeparare animam à corpore, nec à ſenſibus abſtrahere. *Molina.* Ratio germana.

Atque hanc partem indicauit Ludouicus Molina prima part. quæſt. 12. art. 11. vbi ait, viſionem diuinæ eſſentiæ ſuapte natura, neque indigere ſeparatione animæ à corpore, neque alienatione à ſenſibus, quin potiùs (ait) eſſet miraculum, quod quis in carne diuinam eſſentiam videret, & vti non poſſet ſenſibus. Ratio eius eſt, quia lumen gloriæ eſt principium operandi ſuperioris ordinis, & eleuat intellectum hominis ad operandum omninò ſpiritualiter, & independenter à phantaſmatibus, quia viſio diuinæ eſſentiæ, nec poteſt ducere originem à phantaſmatibus, nec phantaſia poteſt cooperari illi viſioni; ergo viſio beatifica per ſe non impedit vſum ſenſuum internorum, ac proinde neque externorum, ſed tam libera manet anima ad vtendum ſuo corpore videndo Deum, ac ſi non videret.

8. Euaſio.

Ad hanc verò rationem dici poteſt, animam videntis Deum non abſtrahi à ſenſibus propter dependentiam viſionis à phantaſmatibus, ſed propter dependentiam illius viſionis ab ipſomet intellectu, & ab attentione ipſiuſmet animæ. Nam cùm potentiæ ſenſitiuæ in eadem anima cum intellectu radicentur, nimia intentio ad opus intellectus impedit attentionem ad opera ſenſuum, quia etiam illi indigent actuali animæ attentione ad ſuas operationes, & ideò ſi anima ſit in tali ſtatu, vt illam attentionem adhibere non poſſit, neceſſe eſt, vt ecſtaſim in ſenſibus patiatur. Hunc autem ſtatum videtur ſecum afferre viſio beatifica propter excellentiam ſuam, & ſummam attentionem, quam requirit. Hæc autem fuit ratio D. Thomæ, quæ procedit, ſiue actio intellectus pendeat à phantaſmatibus, ſiue non: & ideò non ſoluitur per rationem in cõtrarium factam. Maximéque vrget, ſi verum eſt intellectum concurrere ad illam viſionem per virtutem, & actiuitatem ſibi connaturalem, nam certè tota vis naturalis non ſolùm intellectus, ſed etiam animæ exhauriri videtur in illa tam excellenti viſione. Nec video quid facilè reſponderi poſſet, illa ſententia ſuppoſita.

9. Intellectus in viſione beata non operatur virtute naturali, ſed obedientiali.

Ego autem veriſſimum cenſeo, intellectum in viſione beata non operari virtute naturali, nam licèt influat per entitatem ſuam, non tamen vt habentem virtutem naturalem intelligendi, ſed obedietialem ita proportionatam, vt ad altiorem modum intelligendi eleuari poſſit. Ex hoc ergo principio roboratur valdè ratio ſuprà facta, quia illa viſio nec pendet à phantaſmatibus, nec naturalem actiuitatem animæ, aut intellectus abſorbet, ſeu exhaurit, imò neque illam occupat, aut diſtrahit vllo modo, ergo licèt ſit in anima coniuncta corpori, non impedit operationem ſenſuum, & conſequenter ecſtaſim non cauſat. Et hoc valdè confirmatur ex incommodis ſuprà illatis, quæ omnia vitantur ex illo principio, quod viſio illa non ſolùm à phantaſmate, verùm nec ab vlla cognitionẽ naturali intellectus, nec à virtute naturali eius, vt talis eſt, pendet; & ideo in quocumque ſtatu liberum A relinquit intellectum, & expeditum ad operationes ſibi connaturales.

10. Auctoris iudicium. Miraculum eſt animam videre Deũ, & ex illa gloria nõ redũdare gloriam in corpus. *Melina.* *Vazquez.*

Quocirca rectè mihi videntur ſentire, qui dicunt, licèt miraculum ſit, animam videre Deum, & ab illa gloria non redundare gloriam in corpus, tamen illo miraculo ſuppoſito, nullam ſequi naturaliter ſuſpenſionem, vel ecſtaſim ſenſuum ex illa viſione, ſed tam naturaliter operari poſſe, ac ſi non videret Deum. Quod tenet Molina ſuprà, & idem ſentit Gabriel Vazquez in eodem art. in fin. impugnando Alenſem. Et confirmat hoc ſufficienter exemplum Chriſti Domini, in quo nõ fuit duplex miraculum, vnum habẽdi gloriã animæ ſine gloria corporis, aliud habẽdi gloriam ſine ecſtaſi, & raptu à ſenſibus, ſed fuit ſolum primum, quo ſuppoſito, B fuiſſet potiùs miraculum nouum non ſentire per corpus mortale, ac de ſe expeditum ad ſentiẽdum. Quod autem in Chriſto permanenter intelligitur, cum proportione intelligendum eſt de quocumque viatore, ſi ei viſio beata communicetur in trãſitu, ſeu ad bteue tẽpus; nam pro illo tẽpore procedit in eo eadem ratio. Nec video, quid ad hoc referat eſſe ſimul viatorem, & comprehenſorem permanenter, aut in trãſitu, maximè cùm hæc differentia non oriatur ex intrinſeca natura viſionis, aut luminis gloriæ, ſed ex libera Dei voluntate.

CAPVT XVII.

Vtrùm ex intellectuali contemplatione huius vitæ ſequi poſſit Ecſtaſis in actibus omnium ſenſuum etiam internorum?

C

1. Senſus quæſtionis.

DVbium hoc petitur in ſecundo argumento cap. 15. propoſito. In quo ſolùm loquimur de contemplatione, quæ fieri poteſt, & ſolet in corpore mortali ordinario, ſeu connaturali modo, ita vt licèt actus ipſe cõtemplationis in ſe ſupernaturalis ſit, nihilominùs modus operãdi ſit accommodatus naturæ quoad compoſitionem diſcurſus, vel ſimiles conditiones. Dicunt ergo aliqui, poſſe hanc ecſtaſim dicto modo fieri in omnibus ſenſibus etiam internis. Ita tenet Abulenſis Geneſ. 13. quæſt. 400. & ſequentibus, & Paradox. 5. c. 46. Fauet D. Thom. 2.2. quæſt. 175. art. 3. ad 1. vbi ait mentem huma-D nam tripliciter eleuari ad contemplanda diuina: primò per ſpecies imaginarias, vt fuit in Petro Act. 10. Secundò per intelligibiles effectus, vt in Dauid, cùm dixit Pſal. 111. *Ego dixi in exceſſu meo, omnis homo mendax.* Tettiò per claram viſionem. Significat ergo in primo modo fieri ecſtaſim à ſenſibus externis tantùm, in ſecũndo verò, etiam ab internis, quia per pura intelligibilia fit. Et quæſt. 13. de Verit. att. 3. ad 10. ait, tantam eſſe poſſe in actu ſpeculationis vehementiam, vt omninò à ſenſibili operatione abſtrahatur.

Opinio aliquorum. *Abulenſ.* *D. Thom.* Mens humana tripliciter eleuatur ad contemplanda diuina.

2. Confirmatur opinio. Duplex oratio, ſpiritualis vna, mentalis altera. *Auguſt.*

Poteſt hæc ſententia cõfirmari ex illo 1. Cor. 14. *Orabo ſpiritu, orabo & mente.* Vbi duplicẽ orationem Paulus diſtinguit, vnam ſpiritualem, alteram men-E talem, quæ non poſſunt ita diſtingui, vt vna ſit per intellectum, & nõ altera, quia repugnat eſſe veram orationem ſine operatione intellectus. Diſtinguũtur ergo, quia vna fit per intellectum cooperante imaginatione ſine ſẽſu externo, quæ ſpiritualis appellatur, quia abſtrahit ab externo vſu corporis; alia purè mentalis, quæ ſolo intellectu cum ſuſpenſione omnis ſenſus etiam interni fit: & ita videtur exponere locum illum Auguſt. 12. Gen. ad lit. c. 24. & 25. Ratio deniq; eſt ſuprà tacta, quia intentio ad vnum actum impedit alios, ergo tanta eſſe poteſt mentis inten

intentio, vt omnes ſenſus etiam internos impediat. Item, ſicut ſe habet ſenſus internus ad externos, ita intellectus ad phantaſiam, ſed attentio interioris ſenſus poteſt eſſe tanta, vt omninò ſuſpendat actus externorum ſenſuum, ergo etiam intellectus ſua nimia attentione poteſt omninò impedire phantaſiam, qua ſuſpenſa, cæteros omnes ſenſus ſuſpendi neceſſe eſt.

3. Reſolutio. Abſtractio à ſenſibus tanta eſſe non poteſt ex vi contemplationis, vt maneāt ſenſus deſtituti ab influxu animæ. *D.Thom. Caiet. Auguſt.*

Dicendum nihilominus eſt, naturaliter fieri non poſſe tantam abſtractionem à ſenſibus ex vi contemplationis intellectuali, vt maneāt omnes ſenſus quaſi deſtituti ab influxu animæ, ita vt ea ratione nihil operari poſſint. Hæc aſſertio eſt D. Thomæ 2.2.quæſt.174.& ibi Caietani, & aliorum. Sumitúrque ex Auguſtino lib. 2. ad Simpl. quæſt. 1. vbi definiens Ecſtaſim, dicit eſſe *alienationem à ſenſibus corporis, vt ſpiritus hominis diuino ſpiritu aſſumptus, capiendis, atque intuendis imaginibus vacet.* Vbi per ſenſus corporis hos externos intelligit: ponit enim exemplū in Petri Ecſtaſi Act.10. quam conſtat non fuiſſe ſine cooperatione phantaſiæ. Ponit etiam exemplum in Daniele, & licèt locum non deſignet, videtur alludere ad reuelationem, & interpretationem ſomniorū Nabuchodonoſor, Daniel. 2. & 4. in quibus non carebat Daniel ſenſibili repræſentatione phantaſiæ. Vnde idem Auguſt. lib. 1. quæſt. in Geneſ. quæſt. 80. dicit, in Ecſtaſi ſolere fieri magnas reuelationes, & huiuſmodi fuiſſe putat ſoporem Adæ, Geneſ. 2. & talem etiā fuiſſe putat ſtuporem Iſaac, de quo Geneſ. 27. dicitur, quòd audiens verba Eſau, poſtquam à Iacobo deceptus fuerat; *Expauit ſtupore vehementi.* ibi enim lectio Græca *Ecſtaſim* legit. At denique lib. 8. Geneſ. ad lit. cap. 2. apertè docet, in exceſſu mentis, qui in Ecſtaſi fit, non relinqui imaginariam viſionem, ſed ad ſummum externam ſenſationem. Et eodem ſenſu lib. 12. cap. 25. ait, Ecſtaſim eſſe raptum à ſenſibus corporis, & tales eſſe putat reuelationes Ioannis in Apocalypſi, & Iſaiæ viſiones, Iſai. cap. 6. De quibus manifeſtum eſt, non fuiſſe ſine ſenſibus, ſaltem internis. Idem ſumitur ex lib. de Cura pro mortuis agenda cap. 12.

Auguſt. probat in ecſtaſi ſolere fieri multas reuelationes.

Ecſtaſis eſt raptus à ſenſibus corporis.

4. Probatur, & explicatur concluſio.

Ratione ita hoc poteſt explicari, quia vel contemplatio intellectualis eſt per lumen, ſpecies, & actus per ſe infuſa, & eleuationem intellectus ad operandum per illa ſecundum modum, & proportionem illorum, vel eſt per actus, qui licèt in ſe ſint ſupernaturales, fiunt tamen per ſpecies acquiſitas, & modo illis, & intellectui mortali corpori coniuncto, accommodatis. Si contemplatio fiat priori modo, illa in primis valdè ſupernaturalis eſt, & adeò extraordinaria, vt extra Chriſtum Dominum, qui ſcientiam infuſam in habitu ſemper, & in actu habuit, de nullo alio certò conſtet, illam habuiſſe, quamuis de Beatiſſima Virgine probabilius ſit habuiſſe aliquam illius participationem, etiam permanentem, & per modum habitus, & de Ioanne Baptiſta ſit credibile aliquando participaſſe illum modum operandi, & de Paulo in raptu eſt idem veriſimile. De cæteris verò Prophetis, vel Apoſtolis, aut aliis Sanctis, quantumuis contemplatiuis nihil cum ſolido fundamento affirmari poteſt, licet non repugnauerit, aliquando id factum eſſe ex gratia ſuperante ordinariam legem.

5. Deinde poſita tali contemplatione, licèt per illam abſtrahatur mens à ſenſibus negatiuè (ſicut ſuprà dicebam de viſione beata) id eſt, quòd ex vi talis contemplationis homo non vtitur ſenſibus, nec illis indiget, non tamen abſtrahitur poſitiuè, quod nunc agimus, id eſt, non ita abſorbetur vis animæ per illam contemplationem, vt ſenſibus vti non poſſit, non ſolùm internis, verùm etiam externis. Hoc probatur à fortiori ex dictis de viſione beata; nam ſi illa non ita exhaurit naturales vires animæ, multò minùs id faciet hæc contemplatio. Probatur hæc conſequentia, quia in ordine, & modo ſupernaturalitatis conuenit cum viſione beata, & in illo ordine eſt longè inferior. Et prior ratio ſufficit, vt non cauſet talem ecſtaſim, poſterior autem iuuat, vt faciliùs id fiat. Declaro vtrumque, quia hæc cōtemplatio cōuenit cum viſione beata in hoc, quod ipſa in ſua entitate eſt omninò ſupernaturalis, & pendens à lumine, & ſpeciebus per ſe infuſis, & quod fit modo purè ſpirituali, atque adeò independenter ab omni ſenſu, omníque eius miniſterio, vel cooperatione, ac denique quòd intellectus humanus non concurrit ad illam virtute naturali, vt talis eſt, ſed ſolùm vt eleuatur virtute diuina, quia non poteſt aliter intellectus coniunctus vti ſpeciebus per ſe infuſis. Ex his autem principiis, & modo operandi oritur, vt viſio beata nō abſorbeat omninò vim animæ ad operandum per inferiores potentias, vt ſuprà declaraui; ergo idem dicendum eſt de hoc genere contemplationis, in quo illa omnia reperiuntur, & aliunde minorem intentionem, ſeu actiuitatem ſupernaturalem ex parte animæ requirit, quàm viſio beata, vt per ſe conſtat.

Cōfirmatur concluſio, & declaratur in quo conueniat hæc cōtemplatio cum viſione beata.

Addo verò, etiam has duas contemplationes ſimul ſumptas, ſcilicet, per viſionem beatam, & ſciētiam infuſam, non efficere illam tam grandem ſuſpenſionem virtutis ſentiendi, quia cùm omnia in illis ſint ſupernaturalia, non impediūt actiuitatem naturalem. Nam principia diuerſarum rationū benè poſſunt ſimul operari; principia autem harum actionum ſunt diuerſorum ordinum, & anima licet ſit eadem, & in omnibus operetur, tamen ſubit vicem principiorum diuerſi ordinis, quatenus per virtutem naturalem, vel per potentiam obedientialem operatur. Et ita in Chriſto Domino fuit vtraque contemplatio ſimul, & illis nō obſtantibus ſine nouo miraculo fuit etiam operatio tam ſenſuum omnium, quàm intellectus naturalis. 6.

Nec viſionē beatam, nec cōtēplationem ortam ex ſcientia infuſa impedire vſum ſenſuum.

In Chriſto Domino fuit vtraque cōtemplatio.

At verò ſi contemplatio fiat alio modo magis proportionato naturæ, & cum aliqua cooperatione ſpecierum acquiſitarum, & naturalis virtutis intelligendi, ſaltem quoad apprehenſionem obiectorum, de quibus ferendum eſt iudicium, tunc certius eſt, non poſſe fieri ex vi talis contemplationis totalem abſtractionem à ſenſibus, etiam internis, quantumcumque creſcat, & intendatur ipſius intellectus attentio. Hoc apertè ſequitur ex prima ſuprà poſita reſolutione, quia quoties intellectus coniunctus operatur per ſpecies acquiſitas, naturali neceſſitate fit conuerſio ad phantaſmata, ergo nunquam poteſt in vi illius operationis quantumuis intenſæ, & attentæ ſuſpendi operatio ſaltem phantaſiæ. Reſpondent aliqui, licèt illud prius ſit verum ordinariè, & vt plurimùm ſecundum communem curſum naturæ, non eſſe tamen ita neceſſarium, quin aliquando poſſit deficere per nimium quendam exceſſum naturæ in aliqua operatione. Sed hoc in primis dicitur ſine fundamento, quia, vt videbimus, neque experientia, neq; ex aliquo ſigno nobis noto poteſt probabiliter colligi talis exceptio. Denique ratio potiùs oſtendit contrariū, quia ſi intellectus operatur per ſpecies acquiſitas, & modo illis connaturali, ſaltem quantùm ad apprehenſionem, neceſſe eſt, vt apprehendat, vel materialia, vel res ſpirituales cum aliqua habitudine, vel proportione ad res materiales, quia cùm illæ ſpecies à phan 7.

Reſponſio aliquorum.

phantaſmatibus acceptæ ſint, non poſſunt aliter repræſentare. Ergo ex natura rei talis contemplatio, intellectus potiùs excitabit operationem phantaſiæ, quàm illam impediet.

8. Solutio argumenti.

Et ita ceſſat hic ratio illa de nimia attentione intellectus, & quòd virtus finita applicata ad vnũ totaliter, non poteſt in alia: hoc enim procedit, quando operationes ſunt ita diſtinctæ, vt ſeſe impediant, aut attentio ad vnam diſtrahat vim attendendi circa aliam. At in præſenti non eſt ita, quia talis intentio intellectus potiùs excitat, & applicat phantaſiam, & talis operatio phantaſiæ iuuat, & facilitat apprehenſionem intellectus; nam cùm fiat ad modum phantaſmatũ, eò faciliùs fit, quo phantaſia in actu ſecundo, & vitali modo offert intellectui res in phantaſmatibus quaſi in actu primo repræſentatas; ergo ceſſat omnis ratio mentalis ſuſpenſionis. Quocirca ex vi ſolius actus contemplationis intellectualis numquam exiſtimo ſequi illum modum ecſtaſis in ſenſibus internis ſimul cum externis, ſiue contemplatio ſit naturalis, ſiue ſupernaturalis.

Ex vi contẽplationis intellectualis nunquam ſequi ecſtaſim in ſenſibus internis ſimul cum externis.

9. Vnde ſi Deus interdum illo modo ſuſpendit operationem phantaſiæ, id facit ex ſpeciali diſpoſitione prouidentiæ ſuæ, vel auferendo omnia obiecta motiua phantaſiæ, vel non concurrendo cum illa; non tamen id facit, quia naturaliter ſequatur illud phantaſiæ impedimentum ex vi ſolius actus contemplationis, vel reuelationis intellectualis. Imò opinor, nulla experientia poſſe ſatis conſtare, quòd anima in tali contemplatione abſtrahatur ab omni actu phantaſiæ, quia ex ſignis externis quæ ſolẽt eſſe in homine, quando actu eſt eſt in tali ecſtaſi, ad ſummum oſtenditur ſuſpenſio externorum ſenſuum, vt infrà dicam; interius autem ſolus ipſemet, qui contemplatur, poteſt tunc experiri, quid ſentiat. Non poteſt autem poſtea per experientiam certus eſſe, quod nullã operationem phanſiæ habuerit, tum quia poteſt eſſe operatio adeò ſimplex, vt poſtea nulla illius memoria relinquatur, vt contingit in aliquibus ſomniis, tum etiam, quia ſi operatio intellectus non ſit de re ſpirituali, prout eſt in ſe, vix diſcerni poteſt per experientiam à conſortio operationis phantaſiæ. Quapropter nulla ratione poteſt cum fundamento affirmari ex vi contemplationis huius vitæ ſequi aliquando talem ecſtaſim, quæ operationem etiam phantaſiæ omninò impediat.

10. Sequi poſſe ecſtaſim in ſenſibus ſolũ externis, non tãtùm actualem, ſed etiã aptitudinalẽ.

Secus verò eſt de ecſtaſi, quoad ſolam ſuſpenſionem ſenſuum externorum: nam hæc interdum poteſt ſequi ex vi contemplationis intellectualis, non ſolùm quoad actualem ſenſationem, ſed etiam quoad aptitudinalem, quia præ nimia attenſione interiori anima omninò deſtituit ſenſus exteriores: hoc autem non contingit in contemplatione illa per quam anima eleuatur diuinitus ad operandum ſine phantaſmatibus, nam de hac potiùs oſtẽſum eſt, quod licèt ſenſus non requirat, nullo tamen modo impedit poſitiuè illorum operationes. Fit ergo per illam contemplationem, quæ eſt cum dependentia à phantaſmatibus, nam ſi illa ſit nimis attẽta, totas vires animæ per intellectum, & phantaſiam applicat, nihilque influit, neque ſpiritus animales mittit ad ſenſus externos, & ita priuantur operatione, & aptitudine proxima ad operandum. Et hoc maximè contingit in contemplatione ſupernaturali, quæ feruentem amorem diuinum habet adiunctum, vt probant adducta in cap. 15.

11. Reſpõſio ad motiua oppoſita.

Ad motiua verò alterius opinionis reſpondetur D. Thomam in primis, in citato loco ex 2.2. nihil dicere, quod ad præſentem materiam pertineat: nam per prophetiam intellectualem, non intelligit illam, quæ fit ſine conuerſione ad phantaſmata, ſed illam, quæ fit ſine exteriori repræſentatione ſenſibili diuinitus facta, quòd longe diuerſum eſt. Alter verò locus ex q. 13. de Verit. de operatione ſenſus exterioris intelligendus eſt, locus autem Pauli 1. ad Corinth. 14. dicentis: *Orabo ſpiritu, orabo & mente*, longè diuerſum habet ſenſum, loquitur enim ibi euidenter Paulus de oratione vocali, & illam dicit, meliùs fieri ſpiritu, & mente, quàm ſpiritu tantùm. Vocat autem ſpiritum affectum orandi, quem habet ille, qui vocaliter orat in ea lingua quam non intelligit, & ideo dicitur orare ſpiritu, non autem mente, qui autem intelligit, quod orando profert, ſpiritu, & mente orare dicitur. Auguſtinus verò licet aliter videatur exponere locum Pauli, non tamen in ſenſu nobis contrario, per ſpiritum enim ibi ſpiritualem viſionem, id eſt, imaginariam (vt apertè exponit) intelligit, per mentem autem intellectualem cognitionem; vnde potius infertur intellectu ſimul, & phantaſia orandum eſſe. Quod verò in eodem cap. 24. ait, *ſpiritualem viſionem indigere actuali, vt dijudicetur; intellectualem autem non indigere ſpirituali*, intelligendum eſt cum illo addito, *vt dijudicetur*, id eſt, non indigere illa tanquam regula, quamuis indigeat, vt miniſtra, quam habeat ſemper concomitantem, licèt ſibi ſubiectam, vt ſtatim ſubdit. Ad rationẽ autem iam reſponſum eſt, attentionem intellectus non impedire operationem phantaſiæ, propter naturalem concomitantiam, & quia potius illa iuuatur, & ideo non eſt eadem proportio, ſeu ratio de ſenſibus externis, vt iam declaratum eſt.

Locus Pauli ad Corinth explicatur.

CAPVT XVIII.

Vtrùm in ecſtaſi fiat abſtractio ab omni motione appetitus ſentientis, & virtutis mouentis, ac nutrientis.

SVpereſt vltimo loco dicendum de operatione appetitus ſentientis, an neceſſario in contemplatione excitetur, vel interdum ſuſpendatur, aut omnino impediatur, & conſequenter etiam dicemus de virtute motiua, & nutrice, ac vegetante. Et in primis quod ſenſitiuus appetitus ſuas poſſit habere partes in contemplatione, etiamſi ſpiritualis, & diuina ſit; res eſt manifeſta, & ipſa experientia ſatis nota: & ita cõmuniter intelligitur illud Pſ. 83. *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum.* Ratio verò eſt: nam in contemplatione ſuperior appetitus excitatur per gaudium, amorem, & alios ſimiles actus; ſuperior autem appetitus naturaliter mouet inferiorem, vt ait D. Thomas 2.2. q. 175. art. 2. ad 2. Sicut enim comparatur intellectus ad phantaſiam, ita voluntas ad appetitum ſenſitiuum, radicantur enim in eadem anima, habéntque inter ſe ſubordinationem, ſibique inuicem deſeruiunt. Et ideo ſicut contemplationi humanæ, quæ modo naturali fit, cooperatur phantaſia, ita ſpiritualem, ſeu rationalem affectum, qui in ea excitatur, comitatur ſuo modo appetitus ſenſitiuus per ſe loquendo, & ſecluſis impedimentis. 1.

Pſal. 83. Ratio.

D. Thom. Superior appetitus naturaliter mouet inferiorem.

2. Nunquã impediri appetitũ ſenſitiuum à cooperatione volũtatis ex parte contẽplationis.

Vnde vlterius dicendum eſt, ex parte contemplationis, quamtumuis perfectæ, & intenſiſſimæ, nunquam impediri appetitum ſenſitiuum, quo minùs cooperatur voluntati, ſi in tali contemplatione ipſa operetur. Probatur, & explicatur, quia vel contemplatio eſt modo angelico, vel diuino per ſolam

ſolam mentis operationẽ ſine cooperatione phantaſiæ,vt eſt per viſionem beatam,aut per ſcientiam per ſe infuſam, aut prophetiam illius ordinis. Et tunc quidem, donec in phantaſiam fiat aliqua redundantia illius contemplationis, appetitus ſenſitiuus non excitabitur, non quia ſpecialiter impediatur,ſed quia non habet obiectum ſibi ita propoſitum,vt moueri poſſit. Et tunc non fit ecſtaſis poſitiua, vt ſupra dicebam, ſed negatiua, quia nimirum talis operatio mentis non habet commercium cum appetitu, licet illum non impediat, quò minus actionem ſuam habere poſſit,ſi aliunde habeat obiecta propoſita, & ad illa applicetur, vel ab eis excitetur. Vel contemplatio eſt iuxta modum intelligendi accommodum animæ coniunctæ corpori paſſibili, & tunc ſicut ex vi contemplationis perfectæ non impeditur operatio proportionata phantaſiæ, etiamſi contingat externos ſenſus impediri, ita ex illo capite non impeditur appetitus ſenſitiuus, quò minus voluntati operanti cooperetur,habendo affectum motui voluntatis proportionatum, vel voluptatis, vel timoris, &c. Quia illa pluralitas operationum vtriuſque appetitus non impedit intenſionem motus voluntatis, ſed potiùs iuuat; vt in ſimili dixit Diuus Thomas 1.2. q.4.artic.1. ad 3. quia eſt naturalis connexio inter illos affectus, & vnus excitat alium, & ab illo fouetur. Vnde etiam de anima videntis Deum dixit idem Diuus Thomas eadem quæſt.4. articul.5. ad 4. quòd ſtatim appetit communicare corpori participationem fruitionis Dei iuxta modum ſibi poſſibilem. Sic ergo anima contemplans Deum, & ſuo modo fruens illo per voluntatem ex ſe non impedit, imò trahit ſecum appetitum, vt illud bonum participet.

D.Thom.

3. Explicatur D.Thom.

Quocirca quod D.Thomas ait 2. 2. quæſt.175. artic. 2. ad 2. per contemplationem, & amorem Dei cauſari ecſtaſim ſecundum appetitum, non ideò dictum eſt, quia contemplatio impediat motum omnem appetitus ſenſitiui, ſed quia impedit, ne appetitus feratur in ea obiecta inferiora, in quæ naturaliter inclinatur,ſed vt eleuetur aliquo modo ad diuina, quæ ipſum appetitum ſuperant, & ideò quando ad illa fertur, dicitur ecſtaſim pati, non quia operari ſinat, ſed quia quodammodo extra ſe ſupra ſe fertur. Sicut Paulus aiebat, Galat.2. *Viuo ego iam non ego, viuit verò in me Chriſtus.* De quo dixit Dionyſius c.4. de Diuinis nominibus id protuliſſe virtute diuini amoris ecſtaſim facientis: illa enim ecſtaſis non tollit operationem,ſed transfert illam ad nobiliora obiecta, ideóque ſuo modo in omni oratione mentali locum habet quantùm eſt ex parte ſua,ſi ex parte corporis,vel aliunde non ſit impedimentum.

D.Dionyſ.

Ecſtaſis non tollit operationem, ſed transfert ad meliora.

4. Deuotio,quę in appetitu ſentiẽte ſentitur non eſt contẽnenda.

Vnde obiter intelligitur, deuotionem illam, quæ in appetitu ſentiente ſentitur, non eſſe viris ſpiritualibus contemnendam,nec eſſe imperfectorum propriam,quia & ex perfectiſſima,& altiſſima contemplatione ſequi poteſt, & de ſe iuuat, & diſponit hominem, vt facilius, & conſtantius contemplatione fruatur. Quamuis ſi illa ſenſibilis delectatio deſit, non propterea putandum eſt orationem, vel contemplationem eſſe imperfectam, ſæpe enim ex diſpoſitione corporis impeditur, & interdum ex diſpoſitione diuina, propter varias rationes, quæ facilè excogitari poſſunt. Neque verò putandum eſt tunc omninò deeſſe cooperationem appetitus ſenſitiui, non enim ita eſt, quia licèt appetitus non delectetur ex imperio, vel efficacia amoris, aut alterius affectus voluntatis, operatur

A conſentiendo voluntati, & operando, quod iubet, vel condolendo illi, vel alio ſimili modo eius affectum imitando.

5. Contẽplationem ex ſe nõ impedire omnem corporis motionem.

Denique hinc etiam intelligitur contemplationem,quantumuis perfectam non impedire omnem corporis motionem per ſe loquendo. Patet quia non tollit operationem phantaſiæ, & appetitus, quæ ſit principium illius motus,ergo ſi alioqui organa corporis diſpoſita ſint, & aliquis motus eorum poſſit eſſe conſentaneus contemplationi mentis,ita vt illam non impediat,ſed potius iuuare poſſit, nihil obſtabit eſſe talem corporis motionem cum altiſſima mentis contemplatione. Exemplum optimum eſt in motu linguæ: quamuis enim mentalis oratio, vel contemplatio per ſe non requirat B vſum vocis, interdum tamen poteſt contingere,vt ex efficacia affectus, ſeu contemplationis homo prorumpat in aliquam vocem, aut admirationis, aut laudis, aut humilis petitionis, quæ non ſolùm non impediunt contemplationem, & orationem mentalem perfectam, ſed interdum ad illam iuuant. Nam licet ab illa prodeant, ac ſubinde illam ſupponant,nihilominus per eaſdem voces amplius excitatur mens, vt ardentiùs & conſtantiùs tendat. Siue hoc fieri contingat per verba aliqua præſcripta, mente retenta, vt proferendo verbum alicuius Pſalmi, vel ſimlia; ſiue fiat formando verbum ad nutum orantis, & iuxta affectum, quem tunc ſentit,& vterque modus ſolet eſſe vſitatus,& valde vtilis. De quo videri poteſt Auguſtinus C epiſt.121.cap.9. S.Bonauentura Opuſc. de Proceſſu Religionis in 7.c.3. & D.Thomas 2.2.quæſt.83. artic.12.

D.Auguſt. *Bonauent.* *D.Thom.*

6.

Vltimò dicendum eſt de operationibus partis vegetatiuæ quod etiam in argumento quodam ſupra relicto c.15. petebatur. De his igitur operibus Abulenſis ſuprà affirmat, omninò impediri in ecſtaſi perfecta, ex eodem fundamento, quod ſcilicet tales operationes ſunt vitales, & pendent ex actuali influxu animæ,ergo poteſt eſſe tanta attentio animæ ad ſuperiores actiones, vt ab his etiam infimis omninò ſuſpendatur. Confirmatur aliquibus experientiis, vna, & quotidiana eſt,quia ex nimio ſtudio, vel oratione,& attentione mentis, videmus impediri nutritionem, & digeſtionem, ſal- D tem, vt debilius ac remiſſius fiat; ergo poteſt ita creſcere attentio mentis,vt omninò illa opera impediat. Altera eſt,quia ſolet homo in ecſtaſi multis diebus eſſe ſine cibo, & potu, interdum etiam videtur eſſe abſque motu cordis, ceſſante pulſu, imò vix in eo deprehenditur calor vitalis, ſed quaſi mortuus apparet; ergo,&c.

Abulenſ. Fundamentũ opinionis.

7.

Nihilominùs D.Thomas 2.2.quæſt.175.artic.2. cenſet, in raptu non ſuſpendi opera vegetatiuæ partis, idem habet quæſt.13.de Verit.art.4. vbi rationem reddit, vel quia operationes vegetatiuæ partis longius diſtant ab operatione intellectus, & phantaſiæ, quàm opera ſenſuum externorum, vel quia actio vegetatiua magis naturalis eſt,quæ ratio magis philoſophica videtur. Dico ergo, opera ve- E getatiuæ animæ exerceri proximè per qualitates omninò materiales, & agentes neceſſariò alteratione materiali, & quoad hanc partem impediri non poſſe per contemplationem, quia illa actio non pendet ex attentione ipſiuſmet animæ, ſed ex ſolis qualitatibus. At verò quatenus illa actio iuuatur per actiones ſpirituum,& per vitales operationes animæ attrahendi,expellendi,diſtribuendi,&c. ſic multùm poſſe impediri per actus mentis, ſiue contemplationis,ſiue ſtudij,aut mentalis orationis, &

D.Thom. Opera vegetatiuæ animæ,quę proximè per qualitates materiales exercentur, impediri non poſſe per cõtemplationẽ.

Actiones vegetatiuæ animæ quomodo impediãtur per ecſtaſim.

Virtute Dæmonis fieri nõ poteſt, vt anima à corpore ſeparetur, & iterum in illud redeat.

& hoc ſolum ratio, & experientiæ adductæ probant. Quod verò quidam dicunt, talem eſſe poſſe vim contemplationis, vt animam realiter à corpore ſeparet, naturaliter contingere non poteſt, niſi per diſcurſum temporis materialiter ita alteretur corpus, vt diſpoſitionem neceſſariam ad vnionẽ cum anima amittat: ſupernaturaliter autem fieri à Deo poteſt, non tamen ex vi contemplationis ſolius, niſi corpus etiam immutetur, vel Deus aliquid ſupernaturale adiungat. Quod autem quidam dicunt virtute Dæmonis fieri, vt in eiuſmodi raptu anima realiter ſeparetur à corpore, & poſtea iterum vniatur, commentitium eſt, & contrarium veritati fidei, quæ docet ſolum Deum poſſe animam à corpore, ſemel ſeparatam iterum illi vnire.

CAPVT XIX.

Vtrùm contemplatio in raptu, vel ecſtaſi, prout eſt in intellectu ſit operatio humana, & meriti capax.

1. *Difficultas quæſtionis.*

TOta difficultas præſentis quæſtionis eſt circa libertatem illius operationis: nam in cæteris certum eſt, operationem illam eſſe ab homine elicitam; nam eſt vera operatio vitalis intellectus, & voluntatis. Certum item eſt contemplationem, de qua agimus, eſſe actum ſupernaturalem, vt ſatis in ſuperioribus oſtenſum eſt. De ſola ergo conditione libertatis quæſtio ſupereſt, quæ ad operationem proprio, & ſpeciali modo humanam, neceſſaria eſt iuxta doctrinam D.Thomæ 1.2.quæſt.1.art.1.& ad meritum etiam requiritur, vt in eadem 1.2.q.114. oſtenditur, & in 3. p. q.18.& 19. attigimus. Concurrunt autem in hac contemplatione actus, & voluntatis, & intellectus, vt ſupponimus, & vterque poteſt interdum fieri ſine libertate, vt in motibus primis, & tunc neuter dicitur propriè actus humanus; vterque verò tunc perfectè fit ſaltem pro ſtatu viæ, quando liberè fit, & tunc ſunt propriiſſimè actus humani. Sunt autem liberi diuerſo modo, actus quidem voluntatis intrinſecè, & elicitiuè, intellectus verò imperatiuè, & per denominationem ab actu voluntatis: de vtroque ergo dubitari poteſt; de intellectu dicemus in hoc capite, & de voluntate in ſequenti.

D. Thom.

Actus volũtatis, & vt intellectus sũt liberi, ſed diuerſo modo.

2. *Actus intellectus nõ videtur eſſe liber.*

Principiò igitur actus intellectus, qui in raptu interuenit, non videtur eſſe humanus, quia non eſt ex imperio voluntatis; ſed ex alia cauſa ſuperiori, quæ intellectum vehementer mouet, & neceſſitat ad illum actum. Nec loquimur nunc de ſupremo illo raptu, qui per viſionem beatam eſſe poteſt, in quo res eſt clara, quia illa viſio nec poteſt eſſe ex applicatione voluntatis, nec ſemel habita eſt in poteſtate voluntatis, illam remouere. Sed loquimur de abſtractiua contemplatione ſupernaturali tam vehementi, vt abſorbeat ſenſus omnes externos, eóſque pro tunc ineptos ad actualiter ſentiendum reddat, non minùs, quàm in ſomno, vt Auguſtinus dixit lib.de Cur.pro mort.agend.c.12. Quod ergo contemplatio hæc quoad hunc actum intellectus non ſit actus humanus, videtur ſumi ex D.Thoma 2.2.q.175. artic.1. nam requirit ad raptum, quod non ſit ex propria intentione, vnde illum dicit prouenire à cauſis extrinſecis, vt à cauſa corporali, dæmone, aut virtute Dei: & hæc tertia cauſa ſola habet locum in contemplatione, de qua tractamus. Et licet Caietanus ibi notet etiam poſſe eſſe ecſtaſim à cauſa intrinſeca, ex artic.2. eiuſdem quæſtionis, tamen illud videtur ad ſummum intelligi

Auguſt. *D.Thom.* *Caietan.*

A quantum ad affectum, de quo ſolo expreſsè loquitur D.Thomas, in illo artic.2. & de illo poſtea videbimus. Idem apertè docet D.Thomas quæſt.13. de Verit. artic. 1. vbi in corpore, diuinæ virtuti tribuit hunc motum. Vnde infert in ſolut. ad 5. talem motum non eſſe meritorium. *Opus* (inquit) *hominis ex hoc, quod habet bonitatem meriti, exigit, quòd ſit ſecundum rationem, & voluntatem, ſed bonum, quod ei confertur in raptu non eſt huiuſmodi, vnde non oportet, quod procedat ex voluntate humana, ſed ſola virtute diuina.*

3. *Probatur opinio experientia. Viri ſpirituales etiam inuiti ecſtaſim patiuntur. Mart.Delr.*

Secundò probatur experientiis, quibus conſtat pati ſpirituales viros huiuſmodi ecſtaſim inuitos, ſæpe enim dum precantur vehementer, ne huiuſmodi raptum pati ſinat, præſertim coram aliis, & B non obtinent, ſed inuiti ſupra ſe eleuantur, vt refert Martinus Delrio lib.2. diſquiſit. Magic. quæſt.25. non eſt ergo voluntaria actio illa; ergo nec libera, vel humana eſſe poteſt. Tertiò, non videtur eſſe tanta vis voluntatis noſtræ, vt animam, & intellectum tam vehementer applicet ad attendendum, vt nihil aliud agere tunc, aut ſentire poſſit. Nam ſi hoc eſſet in naturali poteſtate voluntatis humanæ, vnuſquiſque noſtrum id facere poſſet, ſi vellet, at conſtat nos id non poſſe, etiamſi maximè velimus, ergo ſignum eſt tunc homines non ſe applicare ad illum actum, ſed ab alio agi.

4.

Circa hanc eleuationem intellectus duo quæri poſſunt. Vnum eſt, an in tali eleuatione ſit perfectus vſus rationis; cum omni perfectione intelle- C ctualis iudicij aliud eſt, an ipſamet attentio, & actualis applicatio intellectus ſit libera, poſsítque ex imperio voluntatis prouenire? Vt autem diſtinctè loquamur, diſtinguamus duplicem contemplationem, vnam, quæ fit eleuando intellectum ad cognitionẽ independentem à phantaſmatibus, aliam, quæ fit, ſeruato modo naturali cognoſcendi, cum cõuerſione ad phantaſmata. Dico ergo primò, quando intellectus eleuatur ad cognoſcendum, & intelligendum independenter à ſenſibus externis & internis, contemplatio fit cum perfecto vſu rationis, ſeu cum integra cognitione intellectuali, ſiue ſit cum diſcurſu, ſiue abſque illo modo angelico. Probatur primò, quia illa eſt altiſſima cognitio intellectualis, magis participans de perfectione in- D telligentiæ angelicæ, quàm omnis naturalis vſus rationis hominis vigilãtis. Secundò; quia ſicut illa cognitio non pendet à ſenſibus in ſuo eſſe, & fieri, ita nec in ſua perfectione. Tertiò, quia in illa intelligentia ceſſat apertè illa ratio de dependentia iudicij à ſenſibus; illa enim maximè habet locum in ea cognitione, quæ ducit originem à ſenſibus, & in eis habet principia ſua: at hæc cognitio non habet originem à ſenſibus, ſed eſt merè intellectualis. Vnde ad perfectionem huius cognitionis intellectualis impertinens eſt, quòd homo vigilet, aut dormiat, ſed æquè operetur cum perfecto vſu rationis.

Duplex contemplatio.

1. *Aſſertio.*

Contemplationem fieri cũ perfecto vſu rationis quando intellectus in operatione abſtrahit ab omni ſenſu.

5. *Chriſtũ Dominũ, & Virginẽ per ſciẽtiã infuſam, & in inſtanti cõceptionis, & in ſomno mereri. Idem cũ probabilitate iudicandum de Ioãne Baptiſta, & Ieremia.*

Exemplum clariſſimum huius rei eſt, anima Chriſti Domini operantis per ſcientiam infuſam, eiúſque ſingularis, & excellens participatio fuit in E Beatiſſima Virgine (vt piè credimus) vel quando in ſomno merebatur, vt alibi diximus, vel in primo inſtanti conceptionis, quando per proprium actum ſignificata fuit, quia tunc non vſa eſt ſenſibus, nec phantaſmatibus ad cognoſcendum Deum, quem ex tunc amare incepit, ſupernaturali quidem, ac diuino, libero tamen, & humano modo, vt ſuis locis à nobis oſtenſum eſt. Item credimus Ioannem Baptiſtam (& de Ieremia idem credibile eſt) illius perfectionis aliquo modo participem fuiſſe,

quatenus in vtero fuit ſanctificatus, licet non ita conſtet, an illa cognitio fuerit per ſe infuſa, & independens à ſenſibus, vel in illo fuerint ſenſus diuina virtute confortati ad cooperandum intellectui, vtroque enim modo facilè fieri potuit virtute diuina, vt per ſe notum eſt. Denique addit D. Thomas q. 13. de Verit. artic. 2. ad 9. talem fuiſſe contemplationem Adæ in ſopore à Deo illi immiſſo, quando voluit ex coſta eius Euam formare, quem ſoporem fuiſſe cum perfecta cognitione, & intelligentia myſteriorum Dei, in 3. part. quæſt. 1. artic. 3. in comment. latiùs dixi cum D. Thoma ibi ad 5. & 2. 2. quæſt. 2. artic. 7. & Hier. ad Epheſ. 5. Auguſtino 9. Geneſ. ad lit. cap. 19. Tertullian. lib. de Anim. cap. 1. & aliis, quos ibi retuli. Imò ſentit D. Thomas in illo loco de Verit. cum Auguſt. lib. 12. Gen. ad litt. hunc modum contemplationis puræ intellectualis interdum communicari aliis Sanctis cum perfecta intelligentia, & iudicio circa ea, quæ reuelantur.

D. Thom. *Geneſ. 2.* *Hieron.* *Auguſt.* *Tertul.*

6\. 2. Aſſertio. Poſſe eſſe perfectũ actũ intelligendi ſine libertate.

Dico ſecundò, poſſe eſſe perfectum actum intelligendi, licet non ſit liber, vt patet in viſione beata. Et extra illam poteſt Deus infundere talem actum intellectualis contemplationis indepẽdenter à voluntate recipientis, vt per ſe notum eſt. Poteſt verò etiam ſolùm actum primum infundere, relinquendo vſum liberum quoad actum ſecundum, vt ſimiliter eſt clarum in vſu ſcientiæ infuſę animæ Chriſti. Ideóq; ad hoc diſcernendum eſt aduertendum, cognitionẽ hanc poſſe à Deo infundi vel per modum habitus permanentis, vel ſolùm in tranſitu, & per modum actus. Priori modo data eſt Chriſto, & fortaſſe ſoli (licèt de Beatiſſima Virgine piè credi poſſit aliquid participaſſe) cuicunque tamen detur, certum eſt infuſionem ipſius habitus, ſeu ſpecierum per ſe infuſarum ſine libertate fieri, quia cum formaliter, non conſiſtat in agendo, ſed in recipiẽdo, non requirit formalem libertatem. Nec etiam ſolent tales habitus infundi præuia diſpoſitione libera, vt ab illius denominatione libera vocari poſſit talis infuſio, ſed vel connaturaliter dantur, vt Chriſti animæ, & Beatis, vel merè gratis ad modũ cuiuſdam præuenientis gratiæ. At verò in actuali vſu talis habitus, libertas eſſe poteſt, ſiue ſenſus operentur, ſiue dormiant, aut quocunque alio modo ligati ſint, quia anima tunc in ea operatione nõ pendet ab illis, & alioqui intelligit cum perfecto iudicio, & habet illam intelligentiam per modum habitus, & ideò illa vtitur, quando vult, quia hæc eſt proprietas habitus, & nihil tunc eſt, quod neceſſitet ad exercitium talis actus. Quod in Chriſto Domino manifeſtum eſt, eadémque eſt ratio de reliquis. Quoad ſpecificationem verò poterit talis actus eſſe neceſſarius, ſi ſit actus ſcientiæ, vt fuit in Chriſto, ſi autem ſit actus fidei, erit etiam liber hoc modo, vt iam declaro.

Aduertendũ. Cognitio hæc dari poteſt, vel per modum habitus, vel trãſeunter.

Libertas in tali actu quo modo eſſe poſſit.

7\. Alius modus infundendi contẽplationẽ per modũ actus in raptu, vel trãſitu.

Alio ergo modo poteſt hæc contemplatio infundi per modum actus in raptu quodam, vel tranſitu: & tũc duo ſunt diſtinguenda, vnum eſt actualis receptio eorum, quæ homini intellectualiter repræſentantur, quæ non eſt receptio ſolùm ipſius actus primi, ſicut eſt in habituali infuſione, ſed eſt actualis apprehenſio vitalis, & intellectualis: aliud eſt iudicium de rebus apprehenſis, & repræſentatis. Primum horum certum eſt, tantum eſſe ex operatione diuina ſine vſu libero recipientis. Patet, tũ quia ante illam operationem Dei nullum ſupponitur internum principium, quo poſſit homo ſe ad illam apprehenſionem applicare, tum etiam, quia ante apprehenſionem nõ poteſt ſupponi iudicium, nec ſine præuio iudicio poteſt eſſe vſus libertatis. Atque hoc modo dixit Bonauentura de Proceſſu Relig. in 7. c. 18. viſionem non eſſe per ſe meritoriam. Et de eadem apprehenſione intelligo, quod dixit Chartuſian. Opuſc. de laud. vitæ ſolit. art. 36. aliquando ita eleuari ad ecſtaſim, vel raptum intellectum hominis, vt ipſe non poſſit reniti, vtpote libertate arbitrij ad horam quaſi ſuſpenſa, atque ſopita. Hoc enim facile fieri poteſt quoad attentionem intellectus, ad percipiendum ea, quæ interiùs reuelantur, atque apprehenduntur.

Bonauent. *Carthuſ.*

8\. Cognitio in raptu duplex eſſe poteſt, euidẽs & obſcura.

Quod verò ſpectat ad iudicium diſtinguendum eſt, nam poteſt hæc cognitio eſſe euidens, & ſcientifica, vt ſi reuelatio illa pertineat ad ſcientiam infuſam, vel ad prophetiam euidentem aliquo modo vel poteſt eſſe obſcura reuelatio, & manens intra propriam rationem fidei: quantumuis enim fiat reuelatio per ſpecies per ſe infuſas, & ſine dependentia à ſenſibus, poteſt eſſe obſcura, qualis fuit in Angelis in primo inſtanti creationis, & talis eſſe potuit in Adamo in ſopore illo Gen. 2. ſi verum eſt, illam fuiſſe purè intellectualem reuelationem, & independentem à phantaſmatibus, vt paulò antè ex D. Thoma retuli. Nam quod obſcura fuerit, videtur per ſe credibilius, quia non tranſcendit veram fidem iuxta ſententiam multorum Patrum, quos retuli citato loco. Quando ergo reuelatio eſt euidens, iudicium non eſt liberum, nec quoad ſpecificationem, quia euidentia infert neceſſitatem contrariam, nec etiam quoad exercitium, quia (vt ex priori puncto ſupponitur) intellectus ex neceſſitate eſt applicatus motione diuina ad attendendum, & actualiter apprehendendum tale obiectum, ſeu talem veritatem. Intellectus autem actu attendens, & apprehendens veritatem ſub lumine euidenter oſtendente illam, non poteſt ſuſpendere aſſenſum illius, quia eſt potentia naturaliter agens, nec in hoc ſubditur voluntati, quando aliunde ex neceſſitate mouetur ad attendendum; ergo.

Geneſ. 2.

Iudicium nõ eſſe liberum quãdo reuelatio eſt euidens.

9\. E contra iudiciũ eſſe liberũ, ſi reuelatio eſt obſcura.

At verò quando reuelatio eſt obſcura, iudicium eſt liberum, quia eſt per aſſenſum fidei, nam & eſt obſcurius, & auctoritate Dei reuelantis nititur, nõ enim poteſt habere aliud motiuum, eſt ergo fides, at fides libera eſt, vt conſtat ex 2. 2. quæſt. 2. artic. 9. Nec in illo caſu eſt vlla cauſa neceſſitans intellectum, quia nec mediũ, aut lumen obſcurum infert neceſſitatem, vt eſt per ſe clarum, nec Deus ſolus; vt motor extrinſecus, tunc infert illam, quia licèt poſſit, eſt præter exigentiam talis actus, & luminis, ac potentiæ, & præter omnem rationem conuenientis prouidentiæ, & ideò ſine cauſa, vel fundamento probabili id aſſereretur. Eſt ergo illud iudicium ex motione voluntatis, ergo eſt liberum, quia ipſa voluntas tunc non neceſſitatur ad ſuum actum, quo intellectum determinat. Quod ſimili dilẽmate conuinci poteſt; aut enim neceſſitaretur ab obiecto, & hoc non, quia eſt obſcurum, & ideo in illo non oſtenditur omnis ratio boni: aut à Deo, & hoc non, quia eſt extra rationem prouidentiæ debitæ, & conſentaneæ potentiæ liberæ, vt ſequenti cap. dicetur. Et hæc de priori, & puriori contemplatione.

10\. Aſſertio. Poſſe eſſe perfectũ vſũ rationis in contẽplatione, quæ fit cũ conuerſione ad phantaſmata.

De contemplatione ergo, quæ eſt cum conuerſione ad phantaſmata, dicendũ in primis eſt in illa etiam eſſe poſſe perfectum rationis vſum, non ſolùm quoad apprehenſionem, & actualem repręſentationem rerum, quæ cogitantur, ſed etiam quoad plenum iudicium de veritate cõtemplata, ſiue ſpeculatiua ſit, ſiue practica. Hanc aſſertionem cenſeo certam: poteſt autem intelligi dupliciter, primò de

de poſſibili, ex gratia extraordinaria, & quaſi miraculoſa, alio modo de poſſibili naturaliter, ſeu modo connaturali, ſuppoſita priori gratia, & virtute homini data ad intendendum diuinis, cum tam vehementi attentione mentis. Et vtroque modo cenſeo veram aſſertionem. Prior modus habet locum in ſomno corporali: nam poteſt tunc Deus eleuare intellectum, & phantaſiam vſque ad perfectam intelligentiam cum iudicio rationis. Poteſtque hoc probari exemplo Adæ, cùm in ſopore à Deo reuelationem accepit: nam tunc dormiſſe corporaliter ſignificat D.Thom.1.p.q.97.art.2.argum.2.& Magiſter, ac reliqui Scholaſtici in 2.d.18.& Patres cõmuniter ita loquuntur, & ſignificat Scriptura Gen. 2.verſ.20.& 20. vt latiùs expendit Epiphanius hæreſ. 47. vbi de ecſtaſi ſomni locum illum interpretatur, & in ea dicit habuiſſe Adamũ perfectam intelligentiam, idémque ſentit Hieron. in Quæſtionibus Hebraicis in Geneſ. Quod verò ſuprà ex D. Thoma referebamus, tunc fuiſſe eleuatum Adamũ ad intelligendũ ſine conuerſione ad phantaſmata, incertum eſt, & minimè neceſſarium, quia illa reuelatio non exceſſit cõgnitionem fidei, vt oſtendi in 1.to.3.p.ar.3.in Coment.circa ſolut.ad 5.& fuit de obiecto aliquo modo ſenſibili, nimirum de myſterio Incarnationis futuro, & repræſentato per cõiunctionem viri cum fœmina, & potuit facilè fieri modo homini accommodato, ſcilicet cum cooperatione phantaſiæ, non obſtante ſomno corporali, vt ex ſequenti exemplo magis patebit.

D.Thom. Magiſt.

Adami intellectũ in ſopore fuiſſe eleuatũ ſine conuerſione ad phantaſmata incertũ eſt.

11. Aliud exemplum eſt ex 3.Reg.3.& 2. Paralip.1. vbi Deus dicitur apparuiſſe Salomoni per ſomniũ nocte, & dixiſſe illi, *Poſtula, quod vis, vt dem tibi:* Salomonem autem petiiſſe ſapientiam, & placuiſſe petitionem Domino, & ideo illi promiſiſſe perfectam ſapientiam cum aliis quamplurimis bonis. Ex qua narratione, & ex longo ſermone Salomonis ad Deum conſtat, ipſum habuiſſe perfectiſſimum diſcurſum, & iudicium cum conſideratione diuinæ maieſtatis, & beneficiorum eius, & propriæ infirmitatis, ac neceſſitatis in illo regio ſtatu, in quo erat conſtitutus. Et ex hoc perfecto diſcurſu, ac iudicio petitionem illam Deo propoſuiſſe, & ideo illi placuiſſe, ergo non obſtante ſomno corporis eleuata fuit mens eius, vt perfectam rerum apprehenſionem & iudicium habere poſſet.

3.Reg.3. 2. Paralip.1. Salomonis ſomniũ quale fuerit.

12. Verumtamen multi graues Auctores, ne admittant in vero ſomno corporali, eſſe poſſe vſum rationis, cum perfecto iudicio, & libertate, variè locum illum exponunt. Et in primis D.Thomas 1.2. quæſt.113.art.3.ad 2. ait, non habuiſſe tunc Salomonem actum aliquem liberum, quo ſapientiam meruerit, vel ad illam ſe diſpoſuerit; ſed tunc declaratum ei fuiſſe, quod à Deo ſapientiam acciperet propter bonum deſiderium eius, quod antea habuerat. Verumtamen & D.Thomas ipſe in illa explicatione non perſeuerat, & impugnare illam poſſumus. Primò quia diuinat, quòd enim Salomon priùs habuerit tale deſiderium, aut quod à Deo antea ſapientiam poſtulaſſet, in Scriptura non legitur, nec in illis verbis ſignificatur, ergo ſine fundamento aſſeritur. Secundò, quia repugnat narrationi, quæ in prædicto loco fit. Expreſsè enim dicitur ibi, dialogum illum inter Deum, & Salomonem accidiſſe in illo ſomno, & non præceſſiſſe antea. *Apparuit* (inquit) *Dominus Salomoni per ſomnium nocte dicens: Poſtula, quod vis*, &c. tunc ergo loquutus eſt Salomoni Deus, & tamen ſtatim ſubiungitur: *Et dixit Salomon, &c. Tu feciſti cum ſeruo tuo miſericordiã*, &c. vſque ad illud. *Placuit ergo ſermo coram Domino*

D.Thom. Opinio B. Thomæ Salomonẽ tunc non habuiſſe vſum liberi arbitrij.

Impugnatur.

3.Reg.3.

A &c. & tandem poſtquam Deus promiſſionem ſuã abſoluit, ſubiungitur, *& euigilauit Salomon*, &c. non videtur ergo poſſe dubitari, quin totus ille dialogus, quocumque tandem modo intelligatur, tempore illius ſomni peractus ſit. Vnde etiam conſtat, in illomet tempore infuſam fuiſſe ſapientiam Salomoni. Nam cum Deus dixit Salomoni: *Pete quod vis*, certè nondum Salomon petitionem illam fecerat, propter quam ei data eſt ſapientia. Quod ergo ibi de præterito dicitur. *Ecce feci tibi ſecundum ſermones tuos, & dedi tibi cor ſapiens*, &c. nõ ideo ita narratur, quia ante ſomnum illum Deus iam illi dediſſet hæc dona, ſed quia iam tunc illa dederat, ſtatim ac Salomon optionem fecit, & petitionem fudit, vt patet ex illis verbis, *Quia poſtulaſti verbum hoc*.

B Reſponderi verò poteſt ex eodem D.Thoma, 2.2.quæſt.154.art.5.ad 1. & quæſt.28.de Verit.art.3. ad 7. verum quidem eſſe ſapientiam fuiſſe infuſam Salomoni dormienti, & propter diſpoſitionem, quam in illo ſomno habuit, nihilominus illam diſpoſitionem non fuiſſe per motum liberum, nec cũ iudicio rationis, quod tunc haberet, ſed fuiſſe in ſe, ac formaliter indeliberatum motum, habuiſſe tamẽ rationem diſpoſitionis, & alicuius meriti, quia proceſſit ex virtute relicta à bono deſiderio libero, habito in vigilia, ſicut pollutio in ſomnis eſt culpabilis ratione actus præcedentis. Quæ reſponſio non diſpicet Bonauenturæ & Richardo & Alenſi, infrà citandis, eámque ſignificat Auguſtinus licèt non ſatis explicet lib.12.Gen.ad lit.c.15. in finem. 13.

Reſpond. ex D.Thom.

D.Auguſt.

C Verùm neque hoc modo defenditur rectè illa explicatio. Primò, quia etiam id totum, quod de præcedenti diſpoſitione, ac merito dicitur, ſine teſtimonio Scripturæ dicitur. Secundò, quia in eiſdem verbis Scripturæ ſatis ſignificatur, illos actus Salomonis, qui ibi narrantur, fuiſſe liberos, vt ſtatim ponderabimus. Tertiò, quia motus non liberi, qui in dormientibus accidunt naturaliter, re vera non ſunt meritorij, vel demeritorij, ratione actuũ præcedentium: neque homo eſt dignus maiori pœna propter externam pollutionem, quam dormiens patitur, quàm fuerit ratione culpæ, quæ præceſſit in vigilia: vnde licèt poſt illam culpam poſtea ex accidenti impediretur ſomnus, vel pollutio in illo,
D eiuſdem pœnæ reatus maneret.

Nõ probatur explicatio.

Motus in dormiẽtibus nõ ſunt meritorij vel demeritorij.

Aliter igitur reſpondet Abulenſis 3.Reg.3, q.4. 12.& 13. & lib.2.Paral.cap.1.q.19. & 20. nec Deum verè eſſe locutum Salomoni, nec Salomonem aliquid elegiſſe, aut poſtulaſſe, aut meruiſſe, ſed hæc omnia tantùm in ſomnio accidiſſe, id eſt, ſomniaſſe Salomonem, quod Deus ſibi loqueretur, & quod ipſe reſponderet, petendo, & eligendo ſapientiam, & quod hoc Deo placuiſſet, ac ſubinde ſomniaſſe ſe habuiſſe iudicium rationis, & electionem, non tamen habuiſſe. Quod ſi inquiras, Ad quid Deus immiſit ſomnium illud Salomoni, ſi re vera non ita erat, quod ipſe ſomniabat? Reſpondet idem Auctor id feciſſe Deum, tum vt Salomon cognoſceret quale donum à Deo accepiſſet, tum etiam, vt Deus
E ſignificaret nobis ſe eſſe bonorum omnium auctorem, ſibíque eſſe placitam electionem, & petitionem bonam, & ſe non ſolùm talia optata implere, ſed etiam ſuperare. Atque hanc ſententiam probat Benedictus Pererius lib.2. de Obſeruat. ſomni q.9.& 10.& lib.1.in Dan.quæſt.7. quibus locis pro conſtanti ſupponit, non poſſe in ſomnis eſſe verum liberi arbitrij vſum, etiam ſi ex parte intellectus poſſit eſſe expedita vis ratiocinandi, & diſcurrendi. nam hæc non ſufficit ad libertatem plenam voluntatis, ſed neceſſaria eſt ſolutio omnium ſenſuum, 14.

Reſp. Abul. Deũ non eſſe locutum Salomoni, nec Salomonem aliquid poſtulaſſe.

Bened. Perer.

& potentiarum, ita vt ſit ipſe homo, qui tunc agit, A nec aliunde agatur, ſitque dominus ſui, *quod in ſomno* (inquit) *nequaquam euenit*,

15. Non probatur explicatio auctori.

Hæc verò interpretatio mihi non placet, quia proprietatem verborum Scripturæ non tenet, ſed ad ſenſum valdè improprium illa detorquet ſine neceſſitate, vel fundamẽto. Aſſumptum patet, nam Scriptura non dicit, Salomonem ſomniaſſe, Deum ſibi loqui, & ſe loqui ad Deum; ſed dicit Deum fuiſſe locutum Salomoni per ſomnium nocte, & Salomonem dixiſſe ad Deum, & placuiſſe Deo ſermonem Salomonis, &c. At hoc longè diuerſum eſt in rigore, & proprietate ſermonis, aliàs cùm Matt. 1. & 2. dicitur Angelus locutus in ſomnis Ioſeph, non oporteret dicere verè Angelum fuiſſe locutum, ſed Ioſeph illud ſomniaſſe, & ita de aliis Scripturæ locis: quod valdè abſurdum eſſet, vt conſtat. Præterea conſequenter dicendum eſſet, verba illa: *Ecce feci tibi ſecundum ſermones tuos, & dedi tibi cor ſapiens, & intelligens*, &c. non ſignificare, ita factum eſſe, ſed ſolùm Salomonem hoc ſomniaſſe; nam eſt eadem ratio omnium illorum verborum: illud autem abſurdiſſimum eſt, aliàs non conſtaret ex illa narratione Salomonem habuiſſe ſapientiam infuſam, nec promiſſionem, quæ ibi narratur: nec denique ex illa hiſtoria haberemus certitudinem, quòd aliquid eorum, quæ ibi narrantur, re vera factum ſit, præter hoc ſolùm, quod Salomon illa omnia ſomniauit. Vnde poſſet quis dicere, cùm poſtea ſubiũgitur: *Euigilauit Salomon, & intellexit, quod eſſet ſomnum*, intellexiſſe Salomonem, ſe fuiſſe omnia illa ſomniatum, & nihil eorum re ipſa geſta eſſe, præter ſomnium, quia in cæteris non eſt maior ratio de vno, quàm de alio. At hoc dici nullo modo poteſt, nam eſt contra ſenſum omnium Patrum, & totius Eccleſiæ, & cõtra veritatem Scripturæ; nam illa eſt hiſtorica narratio non ſolùm quantùm ad hoc, quod Salomon ſomniauerit, ſed etiam quòd in illo ſomno talia dona receperit, & conſequenter quoad cætera. Et certè in lib. 2. Paralip. c. 1. ita omnia narrantur; vt nulla fiat mentio ſomnij, ſed abſolutè facta eſſe dicantur, eſtque narratio hiſtorica, ac ſubinde omninò propria, cui proprietati non repugnat, quod de ſomno additur in alio loco, ergo proprietas verborum omninò tenenda eſt. Ad illud verò, quod de libertate arbitrij dicebatur, mox reſpondebimus, nam contrarium illo exemplo nos intendimus demonſtrare.

Angelus in ſomnis cum Ioſeph verè locutus eſt.

Vera & hiſtorica eſt illa narratio.

Lib. 2. Paralip. 1.

16. Alia reſponſio ſomnum non fuiſſe corporalem, ſed ſpiritualem. *D. Thom.* Quibus modis poteſt explicari ſõnus Salomonis.

Alij ergo ex eodem fundamento reſpondent ad locum illum, ſomnium illum Salomonis non fuiſſe corporalem, ſed ſpiritualem, ſeu propheticum, qualis habetur in ecſtaſi, & interdum in prophetis, cùm propheticam reuelationem recipiunt. Hoc reſponſum habet etiam D. Thomas in 1. 2. vbi ſuprà, & d. q. & art. de Verit. ad 6. Duobus autem, vel tribus modis poteſt intelligi. Primò, quòd Salomon non dormiret corporaliter, quando Deus ad loquendum cum illo acceſſit. Et hoc neque neceſſarium eſt, neque communiter receptum, neque conſonat verbis Scripturæ, vt ex ſequenti puncto à fortiori conſtabit. Secũdò, intelligi poteſt, dormiſſe quidem, cùm Deus illi cœpit loqui, Deũ autem locutione ſua excitaſſe illum, & tunc potuiſſe liberè attendere, & operari, ſicut de Samuele legimus 1. Reg. 3. verũ contra hoc vehementer vrgent verba illa, quæ poſt totam narrationem ſubiunguntur: *Igitur euigilauit Salomon, & intellexit*, &c. euigilare enim propriè non dicitur quis, niſi cum à corporali ſomno excitatur, præceſſit ergo totus ille ſermo inter Deum, & Salomonem, durante ſomno corporali Salomonis, qui poſtea illo finito, vigilare cœpit. Deinde quamuis *ſomnium* ſæpè ſignificet reuelationem diuinam, vt patet Num. 21. & ſæpè in Scriptura, nihilominus connotat ex parte ſubiecti, quòd fiat homini dormienti, nam inde tranſlata eſt vox, ſomnium enim propriè ſignificat repræſentationem, ſeu cogitationem, quæ tẽpore ſomni corporalis in nobis excitatur, & inde tranſlata eſt vox ad ſignificandam locutionem, vel reuelationem aliquam Dei, connotat verò, quòd in homine dormiente fiat, aliàs non eſſet, cur ſomnium vocaretur. Cùm ergo ibi dicatur, Deum locutum eſſe Salomoni per ſomnium nocte, oportet intelligere durante corporali ſomno locutum fuiſſe Deum, non excitando dormientem, ſed in quiete ſomni illius B mentem illuminando. Atque ita poteſt tertio modo intelligi, ſomnium illud fuiſſe propheticum, & ſpirituale, id eſt, per diuinam locutionem internam, & mentalem, non excludendo corporalem dormitionem, ſed illa durante factum; & hic ſenſus verus eſt, eúmque ſupponunt Auguſtinus loco citato, & Patres, & Doctores ſtatim citandi, ex illo tamen non excluditur, ſed confirmatur potiùs noſtra ſententia, vt conſtat.

Somnium quid ſit.

Vera explicatio. Somniũ illud fuiſſe propheticũ, & ſpirituale.

Patet igitur Salomonem eo tempore, quo corporaliter dormiebat, percepiſſe locutionem Dei, non auribus corporis, vt benè probat Abulenſis ſuprà, nemine contradicente, & ſimiliter ipſum Salomonem corde, non ore corporis oraſſe ad Deum. Quod autem illa petitio Salomonis fuerit tunc ex C libera electione profecta, teſtantur expreſsè Dionyſius Carthuſianus, & Hugo Cardinalis 3. Reg. 3. & indicant Gloſſæ Interlinea. & Ordinaria, & Lyranus. Et ex Scholaſticis Alexander Alenſis 4. part. quæſt. 101. m. 3. art. 3. §. 2. ad 1. aliàs quæſt. 28. m. 5. art. 3. §. 3. vbi in ſecunda reſponſione ait, viguiſſe tunc in Salomone rationem ſuperiorem præter ordinarium naturæ curſum. Idem Bonauentura 2. d. 25. 2. parte diſtinctionis, quæſtione vltim. ad argum. Et Richardus quodlib. 1. quæſt. 17. ad vltimum, probabile cenſet habuiſſe tunc Salomonem liberum arbitrium per gratiam. idem ſignificarunt Gloſſa interlinea. ad verba illa: *Poſtula quod vis*, addit enim: *Dei gratia liberum hominis exquirit arbitriũ*; & re vera hoc ſignificant in rigore illa Dei verba, D quæ non referuntur propriè ad tẽpus præteritum, ſed ad illud ipſum, in quo Deus cum Salomone loquebatur. Præterea, frequenter Patres docent Salomonem verè oraſſe tunc, & per orationem impetraſſe, quod non fit ſine libertate; Ambroſius Apolog. 2. pro Dauid cap. 4. de Salomone ait, *Sapientiam poſtulauit, vt quam non habebat, acciperet*, & infrà: *neque enim habere ſe credidit, quod popoſcit*: vbi apertè loquitur de illo tanquam de eo, qui ratione, & libertate tunc vtebatur, & quod tunc meruerit, ſignificat infrà dicens: *offendit in tantum, vt etiam, quod meruerat, amiſerit*, & in Pſal. 118. Octon. 18. in fine dicit, *oraſſe tunc, & promeruiſſe*. Quin potiùs Octon. 2. verſ. 2. ait de eodem Salomone, *Ex E toto corde exquirens Deum, ſapientiam poſtulauit, & quia non opes ſibi regias, ſed diuinæ munus gratiæ depopoſcit, accipere meruit ſapientiæ diſciplinam*. Tertullianus etiam lib. 4. contra Marci. cap. 15. apertè ſentit habuiſſe tunc Salomonem liberam lectionem, dicens; *Qua permiſſa ſibi optione, maluit ea poſtulare, quæ ſciebat Deo grata, ſapientiam, meruit etiam diuitias conſequi*. Ad eum modum loquitur Eucherius quæſt. 2. in 3. lib. Regum dicens, Salomonem deprecatum eſſe Deum, &c. Denique narratio Scripturæ ſincerè, & in proprietate intellecta hoc apertè ſignificat,

17.

Dionyſ. Carthuſ. Hugo Card. Gloſſ. interl. & Ordin. Lyran. Alexand. Alenſ.

Bonauent.

Richard. Salomõ tunc habuit liberũ arbitriũ.

Dei gratia liberum hominis exquirit arbitriũ.

Ambroſ.

Salomõ orauit in ſomnis & promeruit.

Tertull.

Eucher.

cat,& nulla eſt neceſſitas fugiendi planum ſenſum, ergo retinendus eſt, maximè in hiſtorica narratione.

18. Obiectio.

Adhuc verò dicere quis poteſt, tunc eleuatam eſſe mentem Salomonis ad intelligendum ſine cõuerſione ad phantaſmata, fuiſſéque reuelationem illam merè intellectualem, ac per ſe infuſam,& ita ex illo loco non probari, quod intendimus. Reſpondemus, licèt hoc non ſit impoſſibile, non eſſe tamen admodum credibile: primò, quia illa tam perfecta mentis eleuatio valde extraordinaria eſt, & tunc ad intentum effectum non erat neceſſaria: ſecundò, quia nullum eſt verbum in illo loco Scripturæ, ex quo tam perfecta cognitio poſſit colligi: imò cùm illa dicatur apparitio Dei per ſomnium, ſignificatur eſſe per phantaſmata; nam teſte Hieronymo Dan.1.viſiones,& ſomnia dici ſolent, *quibus per ſymbola quadam,& ænigmata futura monſtrantur*. Tertiò, conſiderato toto ſermone Salomonis, qui fuit de rebus ſenſibilibus,quæ ante oculos verſabantur, non eſt veriſimile factam fuiſſe tunc abſtractionem ab omni phantaſmate.

Reſponſio. Non fuit reuelatio merè intellectualis.

Hieron.

19. Ratio.

Ratione denique oſtenditur, hoc non repugnare, probando ſimul aſſertionem, quia per diuinam gratiam facillimè fieri poteſt, vt mens hominis dormientis habeat perfectum mentis iudicium,vel eleuando, vel confortando potentias internas, vel certè clarificando phantaſiam, & vapores omnes, qui illam in ſomno impediunt, depellendo, conſeruatis ſenſibus externis, in eadem diſpoſitione, quam in naturali ſomno habent. Ad hunc enim modum ſæpè fiunt propheticæ reuelationes vt exponit latè D.Thom.2.2.q.173.artic.2.& 3. & fieri poſſunt non tantùm quoad apprehenſionem, ſed etiam quoad iudicium, quamuis enim hoc poſterius magis ſupernaturale, & extraordinarium ſit, non ita repugnat,vt ratio aliqua implicationis,vel contradictionis excogitari poſſit.

Fieri poteſt, vt mens hominis dormientis habeat perfectum mentis iudicium.

D. Thom.

20.

Probatur ergo aſſertio intellecta de ſomno prophetico(quem ſenſum hic magis intendimus) quia ille ſomnus idem eſt,quod ecſtaſis,& in eo exteriores omnes ſenſus etiam ligati ſunt. Quod ergo in illo poſſit eſſe perfectum iudicium rationis abſque nouo miraculo, planè teſtatur D.Thomas in locis ſuprà citatis,nam quod negat de ſomno corporali, fatetur de prophetico, & in illo ſomno putat potuiſſe Salomonem habere perfectam rationem, & libertatem.Idémque probari poteſt ex ſopore Adę; nam licèt fuerit ſimul ſomnus,& ecſtaſis,à fortiori ſumetur argumentum,nam ſi vtrumque ſimul non impedit libertatem, nec ſola ecſtaſis impediet. Illum enim Adami ſoporem ecſtaſim fuiſſe certum eſt, vt ſuprà notat Abulenſis ex communi Patrum ſententia,quos in 1.tom.3.parte retulimus.Eſt item veriſimilius cognitionem,& intelligentiam,quam tunc habuit, fuiſſe cum conuerſione ad phantaſmata,& modo naturali quoad ſpecies, quibus vtebatur,quia non oportet multiplicare miracula,vel extraordinarias gratias ſine cauſa, hic autem nulla eſt, & omnia, quæ Sancti docent de reuelatione Incarnationis ibi facta Adæ,& de fide illius de tanto myſterio,nihil aliud probãt:cùm tamen certum ſit, tunc habuiſſe Adam perfectum vſum rationis, ſine quo veram fidem tunc concipere non potuiſſet. Vnde Rupertus ibi *Sopor* (inquit) *quem Deus Adamo immiſit,non claudere vigilias rationis debuit,ſed obſeratis quinq́; ſenſibus corporis, ſenſum mentis liberum reliquit,vt ſcire poſſet,quid erga ſe faceret omnium artifex ſapientia.* Idem dicendum exiſtimo de omni vera reuelatione à Deo facta in raptu prophetico cum intelligentia,& aſſenſu eorum,quæ videntur.Nam ibi interuenit vera cognitio,& vera fides:& poſtea homo recordatur, ſe non ſolùm apprehendiſſe illa obiecta,ſed illis aſſenſum præbuiſſe, nec poſtea deliberat, an credenda ſint, & vt vera retinenda, ſed vt reuelata,vera,& iam credita repræſentantur,interceſſit ergo ibi verum,ac ſufficiens rationis iudicium. Atque hac ratione damnatur error Montani, & Priſcillæ dicentium, Prophetas non intellexiſſe, quæ prophetabant, ſed perturbata mente ea enunciaſſe, atque accepiſſe.

Somnus propheticus idē eſt,quod ecſtaſis.

Abulenſis.

Rupert.

Error Montani, & Priſcillæ.

21.

Ratio verò facilè reddi poteſt ex differentia inter hunc ſomnum, & merè corporalem, quem notat Abulenſis Geneſ.13.q.256. & 400. ſumitúrque ex Bernardo ſerm. 52. in Cantica, cuius verba infrà referemus: nam in corporali ſomno incipit impedimentum à ſenſibus, & procedit vſque ad intellectum,vbi terminatur;in hoc verò abſtractio, & eleuatio animæ incipit ab intelligentia, & ex eius vehementia tandem impediuntur exteriores ſenſus, ne aliquid percipere valeant. Vnde fit,vt in corporeo ſomno naturaliter impediantur functiones mentis,& interioris ſenſus, ligatis ſenſibus externis, quia hoc impedimentum naſcitur ex vaporum abundantia, aſcendentium ad cerebrum, & impedientium ordinatum vſum phantaſmatum, vnde prouenit, vt intellectus etiam in ſuis actibus impediatur; quod ordinatum eſt à natura ad ſubueniendum inferiori corporis nutritioni,vt anima ſolutior,& fortior ſit ad actionem partis nutrientis.At verò in ecſtaſi eleuatio incipit ab intellectu, qui vehementiùs intendit ſuperiorum rerum cognitioni, & intelligentiæ, & inde anima abſtrahitur ab operationibus ſenſuum externorum, & ab omnibus actibus ſenſuum internorum,qui ad perfectam illam mentis intelligentiam non actu deſeruiunt, & cooperantur. Hinc ergo fit, vt in hoc ſecundo ſomno mens non impediatur, imò ſit expeditior, & facilior ad perfectam mentis intelligentiam, perfectúmque iudicium earum rerum, quas contemplatur.

Differentia inter hunc ſomnum, & merè corporalem.

Abulenſ.
D.Bernard.

22.

Et ideò aſſero, in ſomno corporali non eſſe naturale, habere iudicium rationis expeditum, ſed oportere, vt miraculoſo modo fiat. Quia neceſſe eſt, vel confortare intellectum ad perfectè intelligendum, non obſtante impedimento ſenſus interioris, quod naturale non eſt,vel oportet purificare ſenſum internum, quantùm neceſſe eſt ad vſum intelligentiæ, conſeruato ſomno corporali quoad reliqua, quod etiam eſt præternaturale. At verò in ſomno prophetico, ſi attentio animæ per ſuperiorem portionem mentis vehemens ſit,naturale eſt, vt impediat inferiores functiones eiuſdem animæ, ac ſubinde poteſt eſſe tanta, vt abſtrahatur anima ab omnibus exterioribus actionibus ſenſuum, ſine vllo naturali impedimento quoad perfectum mentis iudicium, quia tunc mens ſolutior eſt, & non impedit ſuum actum, nec perfectionem eius propter nimiam attentionem,ſed potiùs illum magis perficit. Et confirmatur, quia licèt cognitio intellectus oriatur ex ſenſibus externis quoad ſpecies intelligibiles, tamen poſtquam mens iam habet ſpecies acceptas à ſenſibus, non pendet in ſuo actuali iudicio perfecto ab operatione externi ſenſus, ſed ſufficit illi cooperatio phantaſiæ, vt experientia etiam conſtat: nam qui perfectam ſpeciem coloris, vel caloris accepit, poſtea ceſſans omninò ab operationibus illorũ ſenſuum, ſecũ meditatur, recogitat,& iudicat de rebus, quas per tales ſpecies poteſt cognoſcere; ergo etiamſi abſtractio à ſenſi-

In ſomno corporali naturaliter nõ poſſe eſſe ſanũ vſum rationis.

In ſõno prophetico qualiter anima afficiatur.

bus externis non ſolùm ſit actualis, ſed etiam aptitudinalis (vt ſuprà explicatum eſt) non impedietur perfectum rationis iudicium quando illa abſtractio ex ipſius mentis maiori intentione naſcitur.

23.

2. Aſſertio. Contemplatione ex parte intellectus in ecſtaſi nõ eſſe liberam proximè. Explicatio.

Secundò aſſero, hanc contemplationem, prout in intellectu peruenit vſque ad ecſtaſim, non eſſe actum liberum proximè, & directè, licèt remotè ex actu libero ſępè ducat originem. Hanc aſſertionem probãt rationes dubitandi in principio poſitæ. Explicatur autem in hunc modum: nam in primis non repugnat actum intellectus cum perfecta cognitione, & iudicio antecedere omnem motionem voluntatis, eſſéque ex illuſtratione tantùm, & motione diuina, quia actus intellectus non eſt intrinſecè voluntarius, nec formaliter liber, ſed ſolùm hoc habet ex imperio voluntatis, quando ab illo procedit, quia tamen ſecundum ſe, & natura ſua prior eſt, poteſt aliter fieri ex motione cauſæ extrinſecæ, neque id erit contra naturalem modum operandi talis potentiæ: nam vterque modus operandi ſecundum diuerſos actus antecedentes, vel conſequentes voluntatem, eſt illi cõnaturalis; ſicut etiam phantaſiæ naturale eſt interdum moueri ab appetitu, interdum ab obiecto, vel cauſa extrinſeca. Imò loquendo de toto ordine actuum intellectus, & voluntatis, naturalis ordo eſt, vt præcedat actus intellectus, qui nec liber, nec voluntarius ſit, ſed ab extrinſeco, poteſt ergo ille actus intellectus, qui antecedit amorem & omnem motionem voluntatis, eſſe ex tam perfecto influxu diuino, vt ſit cum perfecta cognitione, & iudicio de obiecto propoſito, eiúſque bonitate, & honeſtate.

Actus intellectus precedũt actus voluntatis.

24.

Diuinus influxus infert intellectui neceſſitatem quando ab omni operatione ſenſuũ abſtrahitur.

Dico ergo, quando intellectus rapiatur ad hunc contemplationis actum, ita vt totam attentionem animæ abſorbeat, illámque abſtrahat ab omni operatione ſenſuum externorum, tunc veriſimilius eſſe, talem actum fieri per influxum diuinum inferentem neceſſitatem intellectui ad operandum, & attendendum tali modo, quia non videtur voluntas poſſe ſuo affectu, & motione tam vehementer applicare intellectum ad operandum, vt experientia ſatis oſtendere videtur, ergo quando tam vehementer applicatur, eſt ex motione alicuius cauſæ extrinſecæ, quæ in præſenti non eſt, niſi Deus; tum quia tractamus de ſancta, & diuina contemplatione: tum etiam quia abſtractio illa incipit ab intellectu, non à ſenſu etiam interno; attentio enim ſuperioris rationis ſecum rapit internum ſenſum, vt ſibi cooperetur, quantùm neceſſe eſt, & impedit omnem aliam cogitationem, & externorum ſenſuum operationes, ſolus autem Deus poteſt hoc modo immediatè mouere intellectum.

25.

Remotè poſſe cõtemplatione mentis in ecſtaſi eſſe liberam.

Addidi verò, hoc eſſe intelligendum de motione directa, & proxima, nã remotè poteſt illa contemplatio mentis eſſe aliquo modo libera, & voluntaria. Voco autem motionem directam, & proximã, quæ fit per hunc actum, *volo cũ tanta attentione mentis de Deo conſiderare, vt nihil aliud cogitare, vel ſentire valeam*, quod perinde eſt, ac ſi diceretur, *volo in ecſtaſim rapi*. Hanc ergo motionem iudico non ſolùm vanam, & præſumptuoſam, ſed etiam naturaliter impoſſibilem, quia non ita ſubiicitur attentio animæ applicationi voluntatis, vt poſſit efficacitate ſua directa totã illam colligere ad vnum actum vnius facultatis, & à cæteris facultatibus ita illam abſtrahere, vt moueri non poſſit, etiam ſi obiecta proponantur ſufficienter ad mouendam illã, ſicut in raptu, ſeu ecſtaſi fit. Imò illamet directa motio, & deſiderium illius vehementis applicationis intellectus, poteſt mentem diſtrahere, & impedire, ne

A tam attentè de Deo cogitet, ſed de ſuamet attentione & conatu ſollicita ſit. Remotè verò dico poſſe hic interuenire voluntatem, eiúſque libertatem, quia in principio poteſt homo voluntariè, ac liberè ſe applicare ad cogitandum de Deo, & poſtea paulatim Dei beneficio ſpeciali rapi ad vehementem illam attentionem.

Deinde fieri interdum poteſt, vt per naturalem 26.
ſympathiam harum potentiarum, cui etiam gratia diuina ſeſe accommodat, hoc fiat, quaſi ab intrinſeco cooperante libera voluntate diuinæ gratiæ. Nam ſuppoſita voluntaria applicatione ad exercitium actualis contemplationis, homo per intellectum liberè aſcendit in Deum, de illo cogitando,
B deinde illum ſic cogitatum liberè amat. Rurſus ex hoc amore per naturalem ſympathiam prouenit, vt intellectus magis applicetur, non quia homo directè velit magis attendere per intellectum, ſed quia ipſum obiectum iam amatum magis trahit intellectum, & quia voluntas naturaliter ſecum trahit intellectum quaſi in actu exercito, etiamſi (vt ſic dicam) non in actu ſignato id velit. Vlteriùs verò maior attentio intellectus ampliùs accendit amorem voluntarium etiam, & liberum; atque ita mutuò ſeſe excitando per hos actus poteſt anima peruenire ad tantam attentionem, quæ faciat ecſtaſim. Sícque videtur dixiſſe D. Thomas 2. 2. q. 175. art. 2. & *D. Thom.*
vehementia amoris contingere abſtractionem à ſenſibus in raptu. Illam ergo voco ecſtaſim volun- Ecſtaſis voluntaria quæ ſit.
C tariam, & liberam, non ſolùm in prima radice voluntariæ applicationis ad exercitium contemplationis, ſed etiam in affectu amoris voluntario, ac libero. exiſtimo tamen nunquam perueniri ad tam perfectam mentis attentionem in his actibus ſupernaturalibus, ſine multis gratiis, & illuſtrationibus præuenientibus, quibus poſitis, neceſſitate quadam, intellectus tam vehementer rapitur, neque fortaſſe ſine illis poſſet tam intensè applicari, etiam cum ordinario gratiæ concurſu, quia re vera hic modus operandi valdè eleuatus eſt; & ſupra vires hominis in corpore mortali.

Sed obiici poteſt, quia Montani error, ad quem 27.
acceſſit Tertullianus, reprehenditur à Patribus, eò Obiectio.
D quòd dixerit, Prophetas in ſuis reuelationibus ita rapi diuinitus, vt non ſint ſui compotes, neque habeant in ſua poteſtate illius cognitionis vſum: videntur autem nonnihil ad hunc errorem accedere, qui dicunt in diuina contemplatione ita rapi intellectum, vt non ſit in poteſtate hominis cognitionẽ amouere. Reſpondetur, longè diuerſum fuiſſe Mõtani ſenſum, vt cõſtat ex Epiphanio hæreſ. 48. & ex *Epiphan.*
Hieronymo in Prologo commentar. in Abacuch, *Hieron.*
Montanus enim aſſerebat, Prophetam non intelligere, quod videt, vel loquitur, ſed loqui, vt inſanũ, & amentem, in quo errore fuit etiam Tertullianus, vt conſtat ex Hieronymo de Scriptorib. Eccleſiaſt. & Niceph. lib. 4. Hiſtoriæ c. 22. & 34. qui referunt, *Niceph.*
ſcripſiſſe ſex libros de ecſtaſi contra Eccleſiam: ec-
E ſtaſim autẽ intelligebat eſſe operationem ſpiritus, quæ in amentiam, & inſaniam rapit, vt ex variis locis eiuſdem Tertulliani oſtendit Pamelius in Annotat. ad lib. de ecſtaſi. At verò hæc eſt manifeſta *Pamelius.*
inſania, vt Hieronymus ſuprà rectè conuincit ex Paul. 1. ad Corint. 14. & ex modo loquendi, & ſcribẽdi Prophetarum. qui etiam videri poteſt in Pro- *D. Thom.*
logo Nahum, & Epiphanio ſuprà, & D. Thoma 2. 2. q. 173. art. 3. & 4. vbi latiùs de hac re.

Montani error Prophetas in ſuis reuelationibus rapi diuinitus, vt nõ ſint ſui cõpotes.

28.

Ecſtaſis eſt cum perfecta cognitione & rationis iudicio.

Ecſtaſis autem, de qua locuti ſumus, eſt cum perfecta cognitione, & iudicio rationis, vt declaratum eſt, & ideo non ſit cum inſania, vel amentia, etiamſi

cum

cum neceſſitate fiat, ſeu recipiatur. Quod etiam Prophetis contingere poteſt: nam quod ait Paulus 1.ad Corinth.14. *ſpiritus Prophetarum Prophetis ſubiectos eſſe,* rectè à D.Thoma dicto art. 3.ad 4. exponitur, intelligendum eſſe, quantùm ad propheticam enunciationem: *Nam in ipſa* (inquit) *prophetica reuelatione potiùs ipſi ſubijciuntur ſpiritui prophetiæ.* Et ita poſſunt illam ex neceſſitate recipere, quamuis cum perfecta intelligentia, & cum libertate tacendi, vel loquendi, & interdum etiam cum libertate quoad aſſenſum, quando reuelatio eſt obſcura, vt ſuprà explicatum eſt.

1.ad Cor.14.

29\. *An ecſtaſis cõtingat per voluntariam applicationẽ ad ſpeculationem.*

Tandem verò inquiri hic poteſt, an huiuſmodi ecſtaſis interdum contingat per naturalem vim, & voluntariam applicationem ad ſpeculationem, & attentionem intellectualem, circa obiectum aliquod naturale: aliqui enim exiſtimant huiuſmodi attentionem eſſe poſſe tam intenſam in intellectu, vt externos ſenſus otiari cogat, illámque poſſe fieri naturaliter, & ad nutum hominis ſe liberè applicantis ad ſic conſiderandum, quod videntur probare exempla adducta in cap. 17. & quia hic effectus non ſuperat vires naturæ, cur ergo non fieri poterit per voluntariam applicationem ipſius animæ? Et hoc ſentit Marſilius Ficinus lib. 3. de Immort.anim. c.14. alij oppoſitum ſentiunt, putántque ecſtaſim per totalem abſtractionem à ſenſibus non fieri, niſi vel operatione diuina aut præſtigio Dæmonis. Quod ſentit Martinus Delrio lib.3.diſquiſit. Magic. q.25. & ratio eſſe poteſt, quia tanta animæ attentio, & eleuatio non videtur eſſe in poteſtate noſtra, vt omnes experimur. Vnde qui aliud experiuntur, videntur certè ab aliqua ſuperiori cauſa moueri. Sed dicet aliquis? Quomodo poteſt Dæmon applicare mentem ad intelligendum cũ tanta attentione, cùm non poſſit in ipſam mentem immediatè agere, imò nec in phantaſiam, niſi applicando obiecta, ſeu phantaſmata. Deus enim, cùm poſſit potentiam ipſam, etiam ſpiritualem immediatè applicare ad opus, facilè poteſt hunc effectum efficere: Dæmon autem non poteſt illo modo facultatem ipſam internam applicare ad opus. Reſpondebunt: Quando ecſtaſis fit virtute Dæmonis, non fieri per nimiam applicationem intellectus principaliter, ſed maximè per obſtructionem viarum, quæ impedit, ne ſpiritus animales à cerebro ad ſenſus deſcendant, nec ſpecies obiectorum externorum ad ſenſum communem perueniant, & ita magis erit illa ecſtaſis per modum ſomni, quàm per proprium raptum.

Opinio aliquorum. *Marſilius Ficin.* *Mart. Delrio.* *Ratio.* *Obiectio.* *Ecſtaſis quo modo fiat Dæmonis virtute.*

30\. Sed mihi incertum eſt, quantum extẽdatur virtus naturæ, & voluntatis, vel appetitus applicantis intellectum, aut phantaſiam ad attendendum, nam ſtando in vi rationis, non video repugnantiam cur hæc tanta applicatio non poſſit naturaliter fieri ad attentionem contentam intra naturæ ordinem, vt verbi gratia, ad ſpeculanda mathematica attentiſſimè, &c. Aliunde verò conſulendo experientiam, non video hoc eſſe in poteſtate mea, nec eorum, cum quibus conuerſatus ſum, etiamſi his ſpeculationibus ſint ſatis aſſueti. Vnde etiam in hoc genere attentionis veriſimilius credo, non eſſe in poteſtate voluntatis noſtræ directè, & (vt ita dicam) in actu ſignato applicare animam, vt tam vehementer interiùs attendat, quòd ſe abſtrahat omninò ab externis ſenſibus, nam hic modus motionis videtur tam violentus, vt non ſit in poteſtate directa voluntatis. Nihilominùs credo illud genus naturalis raptus, multùm poſſe dependere ex diſpoſitione phantaſiæ, & ex conſuetudine, ac delectatione, quam vſitata ſpeculatio ſecum affert. Et ideo fortaſſe interdum poteſt eſſe talis diſpoſitio phantaſiæ tantáque conſuetudo cum delectatione adiuncta, vt eo ipſo quod voluntariè applicatur ad conſiderandum, vel meditandum, ab ipſis obiectis vehementer feratur, & procedat vſque ad ecſtaſim. Quocirca ſi interdum hoc naturaliter fit, magis credo incipere à phantaſia, & à magna applicatióne eius, concurrente humore aliquo tenaci, & forti, vt ſolet eſſe melancholia, quàm à ſuperiori applicatione intellectus. Vnde ſi quando fit virtute Dæmonis, licèt poſſit fieri modo ſupra dicto, etiam videtur, poſſe Dæmonem id facere accommodando humorem accommodatum phantaſiæ, vt à tali, vel tali obiecto, aut phantaſmate fortiter applicetur. Item poſſet remouere omnia, quæ poſſent mentem diſtrahere, & ſimilia. Itaque hoc genus abſtractionis à ſenſibus vix fit ſine interuentu alicuius cauſæ extrinſecæ, & actus ipſe intellectualis attentionis tam vehementis, vix nunquam eſt liber, ſed quando ad illum gradum peruenit, ſemper intercedit cauſa aliqua neceſſitans ſaltem ex parte phantaſiæ, vt explicatum eſt. In contemplatione verò ſancta, & ſupernaturali, de qua nos loquimur, Deus ipſe eſt, qui motionem illam intellectui præbet, applicando illum, vt omninò ſic attendat.

In poteſtate volũtatis noſtræ non eſt, vt extrahatur omninò à ſenſibus. *Solutio.* *Actus intellectualis attẽtionis tam vehementis, vix vnquam eſt liber.*

31\. Ad rationes dubitandi in principio poſitas nihil reſpondere neceſſe eſt, nam facilè admittimus, ex parte intellectus poſſe eſſe aliquam neceſſitatem in illo actu, quia hæc non eſt omninò præter naturalem modum operandi talis potentiæ, qualis autem ſit illa neceſſitas, vel quomodo, & vnde ſequatur, & qua moderatione intelligenda ſit, ſatis ex dictis eſt declaratum.

Soluũtur rationes.

CAPVT XX.

An contemplatio huius vitæ quoad amorem, qui in raptu, vel ecſtaſi habetur, libera ſit, & meritoria?

1\. CVm de merito quærimus, ſupponimus conditiones alias ad illud neceſſarias, & de ſola libertate inquirimus, propter peculiarem difficultatem circa illam in eo caſu occurrentem. Hæc autem difficultas locum non habet in contemplatione, vel reuelatione purè intellectuali, in qua anima eleuatur ad cognoſcendum, ſine dependentia à phantaſmatibus: nam cùm illa cognitio non pendeat à ſenſibus, poteſt ratio eſſe expedita ad iudicandum perfectè, quomodocumque ſenſus ſint diſpoſiti, ſiue operentur, ſiue non. Ergo in tali contemplatione, & ex vi eius non impeditur vſus libertatis in voluntate, ſiue ad amandum, ſiue ad alios actus exercendos proportionatos intelligentiæ, quam tunc recipit. Confirmatur primò, quia (vt ſuprà dicebam) ſi in tali contemplatione fiat à Deo aliqua obſcura reuelatio, aſſenſus credendi illi poteſt eſſe liber, vnde voluntas credendi antecedens ad illum aſſenſum libera eſt, ergo eadem ratione amor conſequens illam fidem, vel ſpes, aut ſubmiſſionis effectus, & quicunque alius ſimilis poterit eſſe liber. Confirmatur ſecundò exemplo Chriſti Domini, qui per ſcientiam infuſam liberrimè operabatur, ergo idem eſt in quocunque vſu, vel participatione ſimilis cognitionis. Atque hoc exemplum conuincit, poſſe hos actus liberos eſſe tempore ſomni corporalis, ſi eadem contemplatio in intellectu perſeuerat, per Dei influxum, vel gratiam actualem, vel etiam habitualem. Ita enim Chri

Senſus quæſtionis. *In contẽplatione huius vitæ quo ad amorem non tollitur libertas.* *Cõfirmatio.* *Chriſtus per ſciẽtiam infuſam liberrimè operabatur.*

Chriſtus etiam dormiens vtendo ſcientiâ infuſa poterat liberè operari. Ratio verò eſt: quia vſus perfectus talis ſcientiæ vel cognitionis intellectualis,non impeditur per ſomnum,quia non pendet ex ſenſibus,nec ex illis iudicat,ſed per altius lumen, & altiora principia. Eſt enim modus ille cognoſcendi magis angelicus,quàm humanus,& ideo per illum tam expeditè, & liberè operatur anima corpori vnita, ac ſi eſſet ſeparata. A

2. Obiectio. Dices; hæc omnia ſolùm probare,tunc voluntatem ab intrinſeco non neceſſitari ad ſuos actus, ex vi talis cognitionis, fieri tamen poſſe, vt in altiſſima contéplatione, à Deo neceſſitetur per aliquam efficacem, & extrinſecam motionem.

Solutio. Reſpondemus,nô eſſe dubium, quin poſſit Deus hoc facere, nunc autem non de potentia eius diſputamus, ſed de vi,& efficacia talis contemplationis intellectualis ad determinandam voluntatem ex neceſſitate. B Dicimus deinde, modum illum neceſſitandi non eſſe conſentaneum naturis rerum, ideóque niſi ex reuelatione conſtiterit, affirmari non debere, neque poſſe.

Ordinaria prouidentia, Deus nô impedit connaturalem operandi modû.

Quia ordinaria prouidentia Deus non impedit connaturalem operandi modum. Item illa neceſſitas ab extrinſeco non pertinet ad perfectionem, & impedit meritum, non ergo fingenda eſt, propter excellentiam contemplationis. Eſt tamen rarus hic contemplandi modus, & ordinariè numini conceditur,& per ſe,ac propriè non cauſat ecſtaſim,vt dixi,& ideò hæc de illo ſufficiant.

3. In contéplatione in qua liberû eſt iudicium actus voluntatis etiam eſt liber.

Præterea manifeſtum eſt, in omni contemplatione,in qua iudicium intellectus liberum eſt, vel C quoad ſpecificationem, vel ſaltem quoad exercitium,etiam voluntatem quoad ſuos actus liberam eſſe, quia non poteſt intellectus liberè operari, niſi à voluntate libertatem participet. Sicut ſuprà dicebamus, quando contemplatio eſt per reuelationem obſcuram, aſſenſum eſſe fidei, ac ſubinde eſſe liberum, ergo multò magis amor, qui ex tali cognitione ſequi poteſt, liber erit. Et ex dicendis hoc à fortiori conſtabit.

Difficultas quæſtionis. An ſtãte neceſſitate in intellectu poſſit dari libertas in voluntate.

Difficultas ergo eſt,quando intellectus ex neceſſitate rapitur ad attendendum cum tanta intentione,vt ecſtaſim cauſet in ſenſibus externis: loquimur autem de ordine connaturali, ſuppoſito tali actu intellectus, & ſecluſo nouo miraculo:nam hoc interueniente clarum eſt, poſſe Deum, & neceſſitatem inferre vo- D luntati, ſi velit, & illam impedire,etiamſi ex tali diſpoſitione intellectus, & ſenſuum naturaliter euentura eſſet, quia poteſt nouam illuſtrationem, aut reflexionem in intellectu efficere, vel alio modo potentias confortare, vt dominium voluntatis integrum perſeueret, quia in his omnibus nulla eſt implicatio contradictionis.Secluſa autem hac ſpeciali operatione Dei, difficultas eſt, an ſtante illa neceſſitate in intellectu, poſſit eſſe libertas in actu voluntatis?

4. Ratio. Libertas volũtatis radicatur in intellectu.

Ratio autem difficultatis eſt, quia libertas voluntatis radicatur in intellectu, naſcitúrque ex indifferentia iudicij,ſed in illo raptu intellectus non habet indifferentiam in iudicio, ſed omninò ad illud determinatur ex neceſſitate, ergo. Et augetur E difficultas, quia in illo ſtatu non poteſt eſſe plenum iudicium neceſſarium ad libertatem voluntatis: quod patet, quia plenum iudicium hominis in hoc ſtatu, requirit externorum ſenſuum vſum, *D.Thom.* & ideo docet ſæpè D. Thomas, externis ſenſibus ligatis, non eſſe mentem aptam ad iudicandum etiamſi eſſe poſſit ad apprehendendum, vt notauit *Caietan.* Caietanus 1.p.quæſt.12. artic.11. ex D.Thom.2.2. q.172.artic.1.ad 1.& 2.& latiùs quæſt.12.de Verit. art.3.ad 1.2.& 3.vbi ait *vltimam reſolutionem humani iudicij quodammodo fieri ad ſenſus externos*, & ideo illis legatis, non poſſe plenum, ac perfectum, vel liberum iudicium eſſe. Idem latiùs infrà eadem q.12.art.9.Vnde in 4.d.9.q.1.art.4.q.1.eandem doctrinam confirmat in ſolutione ad 2.& inde infert in ſolutione ad 3. in ſomno non poſſe eſſe liberam electionem, quia ſenſus ſunt ligati.

Vltima reſolutio humani iudicij fit quoad ſenſus externos.

Idem ſentit Bonauentura 2.d.25.2.p.quæſt.vlt.& Alexander 4. p.q.8.m.8.artic.3. §.1. in quæſtione collaterali ad argumenta, vbi ait Salomonem, cùm dormiret, non potuiſſe vti libero arbitrio. *Bonauent.* *Alexand.* Ex quibus omnibus concluditur ratio, nam ita ſunt ligati ſenſus in ecſtaſi, ſicut in ſomno corporali, ſed in ſomno corporali quantumuis viſiones, vel reuelationes B fiant, nunquam eſt iudicium ſufficiens ad arbitrij libertatem; ergo nec in ecſtaſi. Probatur conſequentia, quia ſi in ſomno deeſt illa libertas, eſt, quia mens humana vtitur ſenſibus, quaſi primis principiis ſuæ cognitionis, & ideo ad iudicandum exactè, recurrit ad ſenſus tanquam ad principia, & per reſolutionem ad illa iudicat,& ideo ligatis ſenſibus, deeſt aptitudo ad iudicium: at tota hæc ratio eodem modo in ecſtaſi procedit.

5. Aſſeritur actum amoris in ecſtaſi eſſe liberum.

Nihilominùs dicendû eſt,actum amoris, & charitatis, qui in tali contemplatione, & ecſtaſi exercetur,liberum eſſe,vel quoad exercitium,vel etiam quoad ſpecificationem, iuxta rationem conſiderationis & iudicij intellectualis.Hæc aſſertio probari poteſt exemplis adductis de Salomone,nam tûc C habuiſſe liberam optionem, ſatis ex ſuperioribus conſtat. Idem de Adamo, qui in ſopore ſuo actum fidei exercuit, vt Sancti docent, cùm tamen ſine libertate non fiat. Petrus etiam Act. 10. in ecſtaſi erat,quando vidit linteum deſcendentem de cœlo, & Dominum ſibi dicentem, *Macta,& manduca*, vt verba Scripturæ ſatis indicant, & Theophylactus optimè declarat, & tamen idem Petrus libertatem habebat,cùm dicebat: *Abſit Domine,quia nunquam manducaui omne commune,& immundũ*. *Act.10.* Vnde Chryſoſtomus ibi Homil. 22. & Theophylactus docent Petrum ex affectu ad legis obſeruantiã, quam tunc ſeruandam putabat, id protuliſſe: imò Ambroſius lib.2.de Spiritu ſancto ait Petrum,cùm dixit,*Abſit Domine*, confeſſum eſſe diuinitatem Spiritus ſancti,& per hoc ſecundum miraculum meruiſſe,vte- D batur ergo tunc perfecta ratione, & libero arbitrio. *Chryſoſt.* *Theophyl.* *Ambroſ.*

B.Petrus cõfeſſus eſt diuinitatẽ Spiritus S.

Ratio aſſertionis.

Ratione probatur aſſertio, primò, quia nihil eſt in huiuſmodi ecſtaſi, quod neceſſitet voluntatem quoad exercitium. Aut enim id facit Deus per extrinſecam gratiam,ſeu motionem tanquam cauſa efficiens efficaciter mouens,aut id facit Deus, vt obiectum cognitum, & ex neceſſitate cõſideratum tanquam ſummè amabile per actum illum intellectus,quo ita rapitur,& abſtrahitur anima:neutrum dici poteſt, nec alia cauſa neceſſitans poteſt excogitari,ergo cùm aliàs voluntas de ſe ſit libera, vti tunc poterit ſuo dominio in ſuum actum.

6. Diuina gratia non deſtruit naturam,ſed perficit.

Minor quoad primam partem probatur; nam diuina gratia non deſtruit naturam, ſed perficit; E vnde licèt in altiſſima contemplatione moueat, & excitet affectum ad ſui amorem per inſpirationes diuinas,quas gratias excitãtes appellamus,quę ſunt actus neceſſarij,quatenus per illos Spiritus ſanctus cor tangit, tamen nunquam excludit liberum conſenſum in amore perfecto,& obedientiali.Quia libertas in hoc amore pertinet ad perfectionẽ viæ,& eſt neceſſaria,vt actus ſit meritorius:non eſt autem veriſimile,Deum priuare hominem iuſtũ,cùm eum eleuat ad eximiam contemplationem, hac perfectione,

ctione, & hoc fructu, qui in hac vita maximè expetendus eſt. Deinde talis motio Dei neceſſitans voluntatem, non eſt debita homini ſic contemplanti, nec neceſſaria ad veram contemplationem, ergo non poſſumus aſſerere, Deum illam præſtare, niſi ex ſpeciali reuelatione. Nulla eſt autem talis reuelatio, imò eſt contra ordinariam, & generalem regulam dilectionis diuinæ, quæ viatori infunditur, ergo nullo modo aſſerendum id eſt.

7. Confirmatur altera pars argumẽti, & inculcatur duplex modus neceſſitandi voluntatem.

Quoad alteram verò partem de obiecto cognito, probatur, quia duobus modis poteſt Deus) cognitus neceſſitate quadam allicere voluntatem, ad ſe; vnus modus eſt propter excellentiam cognitionis, quomodo amor eſt neceſſarius ex viſione beata, quæ perfectio hic non habet locum, vt conſtat. Alius modus eſt ex imperfectione cognitionis, ſeu aduertentiæ rationis excitantis voluntatem, priùs quàm locum habeat plenè aduertendi, & deliberandi: quomodo fortaſſe mouetur voluntas in impulſibus excitantis gratiæ, ſiue id fiat ex vi obiecti, ſiue accedente etiam ſpeciali motione Dei ex parte potentiæ. Et hic etiam modus non habet in præſenti locum, nam oſtenſum eſt in hac contemplatione eſſe perfectam mentis conſiderationem, & iudicium plenum non minùs, quàm ſit in contemplatione, quæ ſine tali ecſtaſi habetur. Imò illam excedit, vel in maiori intẽſione, & conatu potentiæ, vel in abundantiori lumine, quod non minuit, ſed auget potiùs perfectionem iudicij ad libertatem actus voluntatis neceſſariam. Ergo neque ex hoc capite patitur neceſſitatem voluntas in hac contemplatione quoad perfectum actum amandi.

8. Subterfugiũ.

Dices, Non ex imperfectione, ſed ex perfectione cognitionis oriri neceſſitatem in voluntate; quia licèt illa contemplatio non attingat perfectionem viſionis beatæ, tamen eo ipſo, quòd tam perfecta eſt, vt intellectum neceſſitet, & abſtrahat à ſenſibus, rapit etiam ſecum voluntatem. Sed hoc non rectè dicitur: quia cõmune axioma Theologorum eſt, extra viſionem beatam non neceſſitari voluntatem quoad exercitium ex vi obiecti abſtractiuè cogniti, quantumuis perfectè: quia nunquã oſtendit bonitatem obiecti, prout in ſe eſt, nec proponit actualem dilectionem, vt bonum ſimpliciter neceſſarium, in quo nulla ratio ceſſandi à tali actu repræſentari poſſit. Quod verò ille actus in intellectu ſit neceſſarius (eſtò ita ſit) non infert neceſſitatem in actu voluntatis, quia ſunt potentiæ natura ſua habentes diuerſum operandi modum, & ideò neceſſitas in actu intellectus non tollit per ſe loquendo libertatem in actu voluntatis. Nec impetus intellectus (vt ſic dicam) ſecum rapit ex neceſſitate voluntatem, quia illa ſemper eſt domina ſui actus, quando aliàs obiectum cum ſufficiente attentione, & animaduerſione proponitur. Vt Angelus in primo inſtanti ſuæ creationis primam cogitationem ſine libertate recepit, & nihilominùs ex illa in eodem inſtanti liberè per voluntatem motus eſt.

Cõmune axioma Theologorũ, extra viſionem beatam non neceſſitari voluntatem ad exercitiũ ex parte obiecti.

9. Abſtractio ſenſus non impedit libertatem.

Denique abſtractio à ſenſibus parum refert ad tollendam libertatem, quia illa nõ perturbat mentem, nec cognitionem, ſed ex perfectione illius procedit per quandam quietem, & placidũ otium ſenſuum, quod animam etiam pacatiſſimam reddit ad amandum liberè Deum. Quin potiùs (vt ſuprà cum D. Thoma dicebamus) ſæpè illa vehemens ſuſpenſio mentis ex amore reſultat, ille autẽ amor, vt antecedit tam vehementem applicationem intellectus, liber eſt, quia in illo priori nondum intelligitur ecſtaſis conſummata, ergo etiam poſt totam applicationem intellectus manet amor liber, quia applicatio intellectus non intulit nouam vim voluntati, quia tolleret libertatem eius, nec oſtendit in obiecto nouam rationem neceſſitantem, nec ſenſuum otium quicquam ad hoc confert, quia libertas non pendet ex ſenſibus, ſed ex cognitione intellectus, & intrinſeca facultate ipſius potentiæ appetentis, manet ergo ille actus amoris ſemper liber quoad exercitium.

Libertas non pẽdet ex ſenſibus.

Addo etiam poſſe voluntatem in eo ſtatu, & articulo retinere libertatem quoad ſpecificationem. Hanc enim, & Salomon, & Petrus in ſuis exceſſibus oſtenderunt: quoties enim eſt libera electio inter multa, & poteſtas amplectendi vnum, & refutandi aliud, & è conuerſo, interuenit libertas quoad ſpecificationem. ita verò ſe habuerunt Salomon, & Petrus: nam Salomon placuit Deo, eo quod ſapientiam potiùs, quàm vindictam de inimicis, vel diuitias poſtulauit, vt Scriptura loquitur, habuit ergo poteſtatem petẽdi diuitias, & illas præferendi, vel poſtponendi ſapientiæ, hæc autem eſt libertas quoad ſpecificationem. Similiter Petrus inuitatus ad comedẽdum, ſe continuit, & rationem agnouit, & propoſuit, qua mouebatur ad id non faciendum, ex qua conſideratione oriri ſolet libertas quoad ſpecificationem. Eandem agnoſcit in Prophetis Hieronymus, quando à Deo reuelationem accipiunt, vt contra Montanum diſputat in Procemio Abacuc ex illo 1. Corinth. 14. *Spiritus Prophetarum Prophetis ſubiecti ſunt.* De quo etiam videri poteſt D. Thom. 2. 2. q. 173. art. 3. ad 4.

10. Statuitur poſſe in contemplatione manere libertatẽ quoad ſpecificationẽ in voluntate.

D. Hieron. *1. Corinth. 14.* *D. Thom.*

11. Ratio denique eſt, quia licèt in ecſtaſi fortaſſe intellectus rapiatur ex neceſſitate ad aliquid conſiderandum, maximè quando recipit diuinam aliquam impreſſionem, & reuelationem, ſicut contigit Petro in illo exceſſu mentis, & Salomoni, qui ex neceſſitate motus eſt, vt audiret Deum ſibi loquentem: nihilominus non ita abſorbetur mens in vna conſideratione obiecti, quin poſſit liberè conſiderare aliquam rationem commodi, vel incommodi in eo, quod proponitur, & ideò poteſt in illo raptu inueniri indifferentia iudicij ſufficiens ad libertatem quoad ſpecificationem. Siue hæc libertas tantùm ſit intra latitudinem obiectorum, & actuum honeſtorum, ſiue etiam inter bonum, & malum, vtroque enim modo accidere poteſt, iuxta diuinæ gratiæ abundantiam, vel iuſtam permiſſionem: vnde accidere poteſt, vt in hac ipſa contemplatione aliquis, vel in ſuperbiam efferatur, vel alio modo decipiatur.

12. Satisfit argumentis.

Ad argumenta in principio poſita, in primis generatim dicitur, contemplationem etiam intentiſſimam ordinariè non eſſe tam neceſſariam etiam quoad actum intellectus, quin ſit in poteſtate voluntatis ceſſare, & ſuſpendere illam, iuxta id Cantic. 8. *Adiuro vos filiæ Ieruſalem, ne ſuſcitetis, neque euigilare faciatis dilectam, donec ipſa velit.* Ita exponente Bernardo ſermon. 52. in Cantic. Deinde nego in illo actu, licèt in ſe neceſſario, deeſſe indifferentiam in iudicio, quæ ad libertatem actus voluntatis ſufficiat, quia licèt illa contemplatio aliquo modo neceſſaria ſit quoad aliquam attentionem intellectus, nihilominùs & habet indifferentiam ex parte obiecti, quatenus non iudicat illud eſſe neceſſariò diligendum, & præterea ſecum admittit libertatem conſiderandi in illo plures rationes, vt declaratum eſt. Vnde Bernardus in dicto ſermon. 52. in Cantica expreſsè dicit, in illa contemplatione, & ecſtaſi fieri poſſe liberos diſcurſus. Ad aliam verò difficultatem ex ligamento ſenſuum

Cantic. 8. *Bernard.*

Iudicium in cõteplatione adhuc retinere aliquã indifferẽtiã.

ſuum reſpondetur, illam doctrinam procedere, quando ſenſus ligantur per corporalem ſomnum, & vapores corporeos, & intelligendam eſſe ſecundum naturæ ordinem: nam per gratiam extraordinariam aliud fieri poteſt, vt explicaui. Et ratio illius impedimenti non eſt ſola carentia ſenſationum externarum, ſed eſt ineptitudo phantaſiæ ad ordinatum vſum ſpecierum. Et ideo non procedit illa doctrina de abſtractione à ſenſibus, quæ non A eſt per obſtruſionem (vt ſic dicam) ſed per animæ ſuſpenſionem, & eleuationem: hæc enim non impedit perfectum vſum rationis, & libertatis, vt declaratum eſt. Vnde rectè Bernardus ſuprà: *Non eſt*, inquit, *is ſponſæ ſomnus dormitio corporis vel placida, quæ ſenſus carnis ſuauiter ſopit ad tempus*, &c. & infra: *magis autem iſtius modi vitalis, vigilque ſopor ſenſum interiorem illuminat*; & infrà: *Re vera enim dormitio eſt, quæ tamen ſenſum non ſopiat, ſed abducat.*

Finis libri ſecundi.

INDEX CAPITVM,

QVÆ IN HOC TERTIO LIBRO DE ORATIONE VOCALI continentur.

Cap. 1. *Sitne oratio vocalis actus honeſtus, ac religioſus.*

Cap. 2. *Quotuplex ſit oratio vocalis.*

Cap. 3. *Sitne de ratione orationis vocalis intentio orandi.*

Cap. 4. *An attentio ſit de ratione orationis vocalis.*

Cap. 5. *Sitne attentio neceſſaria ad effectus orationis vocalis.*

Cap. 6. *Vtrùm oratio priuata ſit neceſſaria ex præcepto.*

Cap. 7. *De circunſtantijs ad orationem neceſſarijs.*

Cap. 8. *De oratione Dominica.*

Cap. 9. *De ſalutatione Angelica.*

LIBER

LIBER TERTIVS,

DE ORATIONE VOCALI IN COMMVNI, ET PRÆSERTIM DE PRIVATA.

Præſentis libri inſtitutũ.

Vocalis oratio vltra mentem addit ſenſibilem ſignificationem eius deſiderij, aut petitionis, quæ in mente verſatur, voce facta, & ratione huius ſignificationis ad externos actus virtutis pertinet; poteſtq́; habere proprias conditiones, proprietates, effectus, aut obligationes, quas in hoc, & ſequenti libro explicare neceſſe eſt. Suppoſitis autem his, quæ diximus de oratione in communi, nihil nobis dicendum ſupereſt de vocali oratione quoad phyſicam entitatem eius, nam hoc ſatis per ſe conſtat ex his, quæ Philoſophi de voce, & ſignis ſenſibilibus tractant. Quomodo autem vocalis oratio à mentali procedat in cap. 3. & 4. declarabimus. Igitur in hoc libro præcipuè agendum eſt de his, quæ ad moralem doctrinam vocalis orationis pertinent, nimirum de honeſtate, de vtilitate, & effectibus eius, & quot modis fieri poſſit, ac debeat.

CAPVT PRIMVM.

Vtrum vocalis oratio ſit honeſtus, ac Religioſus actus?

1\. Hæreticorũ error damnantiũ vſum orationis vocalis. *Vvaldenſis.*

NONNVLLI ex hæreticis A abſolutè damnarunt vſum vocaliter orandi, quem errorem videtur interdum attribuere Vviclepho Vvaldenſis tom. 3. tit. 1. cap. 1. & ſequenti. Tamen ille videtur potiùs damnaſſe cantus Eccleſiaſticos, & modum orandi alta voce, quàm ſimpliciter per vocem, & ideò contra illum agemus libro ſequenti.

Prateol. Prateolus autem in Elencho hæreſum refert ex Lindano, & aliis, hæreticos huius

Trinitariorũ noſtri temporis error. Probatur. temporis dictos Trinitarios inter alia dixiſſe, eò quod Deus ſpiritus ſit, in ſolo ſpiritu eſſe à nobis orandum, id eſt, mentaliter & non vocaliter inuocandum eſſe. Itaque ſolùm videntur fundari in verbis illis Chriſti,

Ioann. 4. Ioann. 4. *Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu, & veritate oportet adorare.*

Ratio. Ratione etiam poſſumus hunc errorem confirmare: quia vox ſenſibilis ſolùm inſtituta eſt ad loquendum cum his, qui audire illam poſſunt, & per illam percipere interiores actus hominis loquentis, & non aliter: at Deus nec ſenſibiliter audit, nec indiget tali ſigno ad videndas hominis cogitationes, ergo ſuperſtitioſum, & vanum eſt ad Deum dirigere vocales orationes. Vnde ſicut Elias deridebat

3\. *Reg.* 18. Prophetas Baal 3. Reg. 18. dicens: *Clamate voce maiori, Deus enim veſter forſitan cum alio loquitur, aut in diuerſorio eſt, aut in itinere, aut certè dormit, vt excitetur.* C Ita hæretici reprehendunt eos, qui voce orant ad Deum, quia per hoc ſignificant, Deum aliter audire non poſſe.

2\. Error ſolum Dominicam admittens orationem.

Hunc errorem limitarunt alij hæretici ex factione Vvaldenſium, dicti Inſabbatati: dixerunt enim (vt Prateolus refert) nullam orationem præter Dominicam, admittendam eſſe. Itaque fatebantur orationem illam voce poſſe proferri: videbant enim Chriſtum Dominum de modo exterius, & vocaliter orandi fuiſſe locutum, quando illam docuit: negabant autem, alias orationes eſſe licitas,

Fundamẽta.

vel quia crediderunt, hominem non poſſe ſua voluntate introducere modum loquendi cum Deo, quem ipſe non probauit, vel quia exiſtimarunt Chriſtum Dominum præſcribendo illum orandi modum, omnem alium tacitè prohibuiſſe, vel quia putabant ſeruandum eſſe purum Euangelium in ſenſu erroneo, quem noui hæretici ſequuntur, nimirum, vt in his, quæ ad ritum colendi Deum pertinent, non liceat nobis aliud, vel aliter facere, quàm B ſcriptum in Euangelio ſit.

3\. 1. Aſſertio. Ex natura rei, & ex omni iure vocalis oratio eſt licita ſi bene fiat.

Dicendum verò eſt primò, ex natura rei, & ex omni iure tam diuino, quàm humano licitum, & ſanctum eſſe, vocales orationes ad Deum fundere, ſi debita fide, ac intentione fiant. Aſſertio eſt de fide, quam ſatis probat communis vſus, & traditio Eccleſiæ, quam latius oſtendemus libro ſequenti. Nam ſi licitum eſt orare voce alta, & cantu ſimpliciter, eſt licita oratio vocalis, ſiue altè, ſiue ſummiſsè fiat. Vnde interdum legimus in Scriptura orationem alta voce factam, interdum ſummiſſa.

Probatur ex Script. *Pſalm.* 141. *Pſalm.* 76. *Pſalm.* 140. *Pſalm.* 5. 1. *Reg. c.* 1.

Priori modo aiebat Dauid, *Voce mea ad Dominum clamaui, voce mea ad Dominum deprecatus ſum.* Pſalm. 141. vel *Voce mea ad Deum, & intendit mihi.* Pſalm. 76. & Pſalm. 140. *Intende voci meæ, cùm clamauero ad te.* Et Pſalm. 5. *Intende voci orationis meæ.* At in 1. lib. Regum, c. 1. legimus, *Annam dum funderet preces coram Deo locutam fuiſſe in corde ſuo,* & additur; *Tantúmque labia illius mouebantur, & vox penitus non audiebatur.* Vnde conſtat, non ſolum animo, ſed etiam corpore oraſſe, quamuis voce adeò ſummiſſa, vt non audire-

tur. Vt ita conſtet, omnes modos orandi corporali lingua, & ore in Scriptura eſſe approbatos. Nam quod illa oratio Annæ Deo placuerit, tractat optimè Chryſoſtomus homil. 79. ad popul. & ex effectu eius ſatis conſtat. Denique ex Euangelio conſtat Chriſtum Dominum exemplo ſuo orationem vocalem approbaſſe, Ioann. 11. & Matth. 6. illam docuiſſe.

D.Chryſoſt. *Ioann.11.* *Matth.6.*

4. Quas ob cauſas voce oremus.

Ad explicandam autem huius veritatis rationem addidi in aſſertione illa verba, *Si debita fide ac intentione fiat.* Non enim oramus voce ſenſibili, vt fingunt hæretici ad excitandum Deum, vel quia putemus Deum indigere noſtris ſignis ſenſibilibus ad noſtras cogitationes, vel deſideria cognoſcenda, quis enim niſi infidelis, vel ignorantiſſimus poteſt tam humiliter ſentire de Deo? Primò igitur oramus voce, vt nos ipſos ad deuotionem excitemus, vt ait Auguſtinus epiſt. 121. cap. 9. Secundò, ex eodem Auguſtino ibidem, *vt per certa interualla hominum, nos ipſos admoneamus, & quantum in hoc deſiderio profecerimus, nobis ipſis innoteſcamus.* Et infrà; *Admonentes nos ipſos in id, quod deſiderabamus intendere, ne quod tepeſcere cœperat, omninò frigeſcat.* Atque ita exponens illud Pauli ad Coloſſ. 4. *Petitiones veſtræ innoteſcant apud Deum*, ait non ſic accipiendum eſſe, *tanquam Deo innoteſcant, qui eas, & antequam eſſent, vtique nouerat, ſed nobis innoteſcant apud Deum, per tolerantiam, non per iactantiam.* Tertiò, quia corpore, & ſpiritu conſtamus, oramus, non ſolum ſpiritu, ſed etiam corpore, vt vtroque Deum colamus, iuxta illud Oſeæ 14. *Omnem aufert iniquitatem, accipe bonum, & reddemus vitulos labiorum noſtrorum.* Vbi Hieronymus: *Reddituros ſe eſſe dicunt labiorum vitulos, & Dei laudes perpeti voce cantaturos.* Conſonátque illud Pſalm. 50. *Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam.* Et illud Eccleſiaſt. 39. *Confitemini illi in voce labiorum veſtrorum*, & ad Hebr. 13. *Offeramus hoſtiam laudis ſemper Deo, id eſt, fructum labiorum confitentium nomini eius.*

Primò. Secundò. *D.Auguſt.* *D.Paulus ad Coloſſ.4.* Tertiò. *Oſeæ 14.* *D.Hieron.* *Pſalm.50.* *Eccleſ.39.* *D.Paul.2.ad Hebr.13.*

5. 2. Aſſertio. Non ſolùm verbis Dominicæ orationis, ſed aliis etiam licet orare vocaliter. Probatur ex Script. *Matth.26.* *D.Paul.1.ad Corinth.14.*

Secundò dicendum eſt, non ſolum verbis Dominicæ orationis, ſed etiam aliis ad pium animi affectum, deſiderium, vel ſenſum explicandum aptis, licitum eſſe, ac conueniens, vocaliter orare Deum. Aſſertio eſt de fide, quæ ſatis conſtat communi conſenſu, & traditione totius Eccleſiæ, & vſu omnium fidelium priorũ. Et de Chriſto ipſo legimus Matth. 26. *Quod hymno dicto exierunt in montem Oliueti.* Vbi conſtat, Chriſtum orationem aliquam, (quæcunque tandem illa fuerit) in laudem Dei dixiſſe, vt Patres adnotarunt. Imò Paulus 1. ad Corinth. 14. ad omnes fideles, qui in Eccleſia conueniunt, ſic inquit, *Cùm conuenitis, vnuſquiſque veſtrum pſalmum habet*, &c. *omnia ad ædificationem fiant.* Itaque dummodò ad ædificationem ſit modus orandi, vnicuique licitum eſt, pro ſua deuotione orare, neque eſt omnibus vnica Dominicæ orationis orandi forma præſcripta. Et inferiùs ſubdit idem Apoſtolus, loquens dè illo, qui neſcit ita loqui, vt ab aliis intelligatur: *Si non fuerit interpres, taceat in Eccleſia, ſibi autem loquatur, & Deo.* Non præcipit, vt ſolam Dominicam orationem proferat, ſed liberum vnicuique relinquit loqui Deo, iuxta deuotionem ſuam, quando ſibi tantum, & Deo loquitur, dummodò dignè Deo loquatur, hoc enim ſemper, & ex natura rei neceſſarium eſt. Ratio denique eſt, quia Chriſtus Dominus docens Apoſtolos orare, *Pater noſter*, &c. dedit quidem perfectum orandi modum, & quaſi eximium quoddam exemplar vocalis orationis, breuémque, & accommodatam omnibus orandi formam, non tamen cæteras orationes vocales prohibuit, nullo enim verbo, aut facto hanc prohibitionem ſignificauit, nec Sancti Patres illam intellexerunt. Vnde cùm de oratione Dominica loquuntur, ad ſummum aſſerunt Dominicam orationem præcellere inter omnes orationes vocales, & illas excellere, auctoritate, breuitate, perfectione, & efficacitate, vt conſtat ex Cypriano, & Tertulliano illius orationis expoſitoribus, & aliis Patribus, quos referunt Bellarminus lib. de bonis oper. in particulari cap. 4. Durantus de ritibus Eccleſiæ, lib. 2. cap. 46. Significat quidem Auguſtinus non licere orare quippiam, quod in oratione Dominica non contineatur. Ait enim epiſt. 121. cap. 12. *Qualibet alia verba dicamus, quæ affectus orantis, vel præcedendo format, vt clareat, vel conſequendo attendit, vt creſcat nihil aliud dicimus, quàm quod iſta oratione Dominica poſitum eſt, ſi rectè, & congruenter oramus: quiſquis autem id dicit, quod ad iſtam Euangelicam precationem pertinere non poſſit, etiamſi non illicitè orat, carnaliter orat, quod neſcio, quomodo non dicatur illicitè, quandoquidem ſpiritu renatos, non niſi ſpiritualiter docet orare.* At verò, quod non liceat alia forma verborum vti ad orandum, dici nullo modo poteſt. Atque ita concludit idem Auguſtinus ſuprà. *Vnde liberum eſt aliis, atque aliis verbis, eadem tamen in orando dicere, ſed non debet eſſe liberum alia dicere.* Quod pertinet ad materiam orationis de qua infià dicemus, ſimúlque illas petitiones Dominicæ orationis exponemus.

Probatur ratione. Dominica oratio in quibus cæteras omnes præcellat. *Cyprian.* *Tertull.* *Bellarm.* *Durant.* *Auguſt.*

6. Obiectio.

Dices: Eſtò non ſit ſimpliciter malum, & prohibitum vti alia oratione vocali, ſaltem eſſe melius, & congruentius illa non vti, quia melius eſt verba Chriſti proferre, quàm propria, & quia ſemper eligendum eſt, quòd eſt perfectius. Reſpondetur, negando conſequentiam. Debent quidem Chriſtiani illam orationem dicere, & intelligere, & fortaſſe ex præcepto tenentur, vt infrà videbimus; conſilium etiam eſt, vt quotidie eam recitent. Imò Clemens Papa lib. 7. Conſt. cap. 25. Chriſtianis omnibus conſulit, vt ter in die Dominicam orationem proferant. Semper tamen illam orationem proferre, & nulla alia vti, conſilium non eſt, imò ſuperſtitioſum eſſet, ſi tanquam neceſſarium obſeruaretur. Vnde eleganter Tertullianus de Orat. cap. 9. *Præmiſſa legitima, & ordinaria oratione, (id eſt, Dominica) quaſi fundamento accidentium vis eſt deſideriorum, ius eſt ſuperſtruendi extrinſecus petitiones.* Ratio in primis eſſe poteſt, quia (quæ eſt humana conditio) eadem ſemper verba proferre, tædium afferret, & attentionem, ac deuotionem non excitaret, varietas autem delectat, & recreat animum. *Ex hoc ergo*, vt ait Iſidorus lib. 1. de diuin. offic. cap. 9. *Orta eſt conſuetudo Eccleſiæ vti precibus inſtar earum, quas docuit Chriſtus.* Deinde, quamuis oratio illa generalia capita petendi contineat, nihilominùs ſæpe expedit hoc, vel illud in ſpecie petere, & pro hac, vel illa perſona orare; & interdum immediatè ad Deum, interdum verò per Virginem, & per alios Sanctos, ex quibus capitibus varietas orationum orta eſt: eam ergo vitare ſuperſtitioſum eſſet. Alias etiam orandi formas ab Eccleſia receptas non probare, aut tanquam malas, & ineptas reſpuere, hæreticum eſſet. Exiſtimare autem nunquam expedire eis vti; eò quod ſemper melius ſit, orationem Dominicam recitare, plus eſſet, quàm temerarium, cùm ſit contra ſenſum, & vſum totius Eccleſiæ. Nec ſemper, & in omnibus circunſtantiis eſt melius, vel vtilius omne id, quod de ſe eſt perfectius. Nam orare ex ſe eſt perfectius, quam legere, & non tamen quolibet tempore, & loco eſt melius. Si ergo, licet Chriſti oratio, & verba ſecundum ſe perfectiora

Solutio. Orationem Dominicam quotidie recitare Chriſtiani omnes debent. *Clem. Papa.* *Tertull.* *Iſidorus.* Solutio magis illuſtratur.

perfectiora ſint, non propterea in omni loco, & tempore vtendum eſt illis, neque id ſemper eſt melius, quamuis cæteris paribus, & ſeruata opportunitate, illa oratio cæteris præferenda ſit.

7. Addo vltimò, non eſſe neceſſarium certa, & præſcripta forma vti, vt oratio vocalis ſancta, & honeſta ſit. Hoc etiam eſt certum, & colligi poteſt ex Scriptura: nam in teſtamento veteri referuntur variæ formæ, & modi orandi ſanctarum perſonarum, vt Danielis, Ezechielis, Manaſſes, Suſannæ, & aliorum qui non orabant ſecundum aliquam præſcriptam formam, ſed prout vnicuique Spiritus ſanctus dictabat. Dauid etiam in Pſalmis innumeros orandi modos habet, & non ſolùm res diuerſas, ſed etiam eandem pluribus verborum formulis, poſtulare ſolebat. Vt maximè videre licet in Pſalm. 118. vbi diuinæ legis obſeruationem ferè ſingulis verſibus poſtulat, vtens ſemper diuerſa forma verborum; *Vtinam dirigantur viæ meæ ad cuſtodiendas iuſtificationes tuas.* & iterum, *iuſtificationes tuas cuſtodiam, non me derelinquas vſquequaque,* & rurſus, *Benedictus es Domine, doce me iuſtificationes tuas*, &c. De Chriſto etiam Domino ex Euangelio conſtat, non ſeruaſſe in orando certam verborum formam, aliter enim orauit Ioann. 11. Lazarum reſuſcitaturus, aliter verò in horto ad Patrem tranſiturus, imò ibi ter orans non eadem verba ſemper dixiſſe refertur. De Apoſtolis etiam legimus Actorum primo oraſſe pro electione Matthiæ non ex præſcripta forma, ſed prout tempori, loco, & materiæ expediebat. Ratio autem eſt, quia ex natura rei licitum vnicuique eſt voce orare iuxta ſuæ mentis affectum, ſenſum, vel capacitatem, & nullo iure poſitiuo diuino, vel humano eſt hoc prohibitum, neque eſt præceptum vti ſemper aliqua orandi forma ex his, quæ vel in Scripturis continentur, vel ab Eccleſia inſtituta ſunt; ergo non eſt neceſſarium ad honeſtatem orationis vocalis, vt certa forma verborum fiat. Quomodo autem, & de qua oratione intelligenda ſit hæc aſſertio, ex ſequenti capit. conſtabit.

3. Aſſertio, non eſt neceſſe certa forma vti vt oratio vocalis ſit honeſta.
Probatur ex Scriptura.
Pſalm. 118.
Ioan. 11.
Mar. 14.
Actor. 1.
Variæ orandi formæ à Chriſto, & Apoſtolis vſitatæ.

8. Fundamenta hæreticorum facilem habent reſponſionem. Nam Chriſtus non dixit, Deum eſſe orandum in ſpiritu, & veritate, quia mente, & non corpore orandus ſit, ſed quia ad verum Deum dirigenda eſt oratio, quod eſt ipſum colere in veritate, & quia ex puro corde & deſiderio placendi illi orandum eſt, quod eſt illum in ſpiritu adorare, vt ibi Patres exponunt. Mitto, Chriſtum ibi fuiſſe locutum de adoratione viſibili, & legitima per verum ſacrificium, vt expoſui 3. parte, diſput. 74. ſectione prima. Tamen hinc etiam retorquetur argumentum, nam ſi ſacrificium dicitur fieri in ſpiritu, & veritate, etiamſi actu corporali fiat, dummodo ex vera fide, & religione fiat, eadem ratione vocalis oratio erit in ſpiritu, & veritate, ſi ex vera fide & gratia, & cum debita deuotione, & attentione fiat. Vnde Paulus aiebat 1. Corinth. 14. *Pſallam ſpiritu, pſallam, & mente.* Quamuis pſallere voce fiat.

Hæreticorũ fundamentũ diruitur.

9. Ad rationem autem hæreticorum reſponſum iam eſt, nos non edere vocem orando, quia putemus, Deum latere mentes noſtras, neque quia Deus ſenſibiliter audiat, ſed vel vt nos audiamus, & ita excitemur, vel vt alij audiant, & ædificentur, vel etiam vt illi nobiſcum, & nos cum illis oremus, vel vt nomine omnium oremus, vt ſequenti cap. dicetur, vel denique vt ore, & lingua Deum colamus.

Ratio eorũdem diſſoluitur.

10. Alij hæretici non indigent reſponſione, quia nullum afferunt fundamentum, vel ſupponunt alium errorem ab Eccleſia damnatum, nimirum in colendo Deum, non licere aliis ritibus, aut verbis vti, niſi quæ in Scriptura ſacra continentur. Satis enim eſt, vt non ſit prohibita, ſi alioqui ex natura rei honeſta ſunt.

Alij hęretici conuincuntur.

CAPVT II.

Quotuplex ſit oratio vocalis, & quas partes habeat.

PRimum omnium diuidi ſolet oratio in publicam, & priuatam; poteſt autem oratio publica dici vulgari ſignificatione, prout publicum diſtinguitur contra occultum, & ſecretum: & ſic dicetur publica oratio, quaſi accidentaliter omnis illa quæ in loco publico fit, ita vt ab aliis videatur, vel videri poſſit. Quomodo publicè orauit Daniel, quando feneſtris apertis in cœnaculo ſuo contra Ieruſalem tribus temporibus in die flectebat genua ſua, & adorabat, confitebatúrque coram Deo ſuo, Daniel. 6. vbi ſubiungitur. *Viri ergo illi curioſius inquirentes, inuenerunt Danielem orantem, & obſecrantem Deum ſuum.* Sic etiam populus Chriſtianus ter in die publicè orat, audito ſigno ad Virginem ſalutandam. Hic verò non denominamus orationem publicam in hac ſignificatione, quia eſt valde extrinſeca denominatio, & accidentalis, nulláque proprietas orationis ex illa naſcitur præter generalem conditionem actus honeſti, nimirum vt ſeruentur illæ circunſtantiæ, quas in actione ſacra, & publica prudentia requirit, quas infrà ſuis locis attingemus. 1.

1. Modus diuidendi orationem vocalem in publicã, & priuatam.
Dan. 6.

Alio ergo modo dicitur oratio publica quaſi per ſe illa, quæ fit nomine publico, & non tantùm priuato, id eſt, quæ fit à ſacerdote nomine Eccleſię, ſeu quæ fit ab Eccleſia per miniſtros ſuos, vt tales ſunt. Ita D. Thomas dicta q. 83. a. 12. Gloſſa magna in Clement. 1. de Reliq. & ven. Sanct. & hoc genus orationis ſignificauit Paulus ad Hebr. 5. cùm dixit: *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur in iis, quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona, & ſacrificia pro peccatis.* Quod enim de oblationibus, & ſacrificiis dicit, in orationibus etiam locum habet: nam omnium eſt eadem ratio. Vnde in lib. de Eccl. dogm. c. 3. dicitur. *Obſecrationem ſacerdotalium ſacramẽta reſpiciamus, quæ ab Apoſtolis tradita in omni mundo, atque in omni Catholica Eccleſia vniformiter celebrãtur, vt legem credendi lex ſtatuat ſupplicandi*, &c. Priuata ergo oratio ab hac publica diſtinguitur, priuata enim eſt omnis illa, quam vnuſquiſque ſua auctoritate (vt ſic dicam) & vt priuata perſona offert. Vnde prior oratio publica eſt, etiamſi intra cubiculum clauſo oſtio ſolitariè, & ſummiſſa voce fiat. Hæc verò poſterior priuata eſt, etiamſi in templo, vel in plateis fiat, iuxta illud Pauli 2. ad Timoth. 2. *Volo viros orare in omni loco leuantes puras manus, ſimiliter & mulieres*, &c. nec ſatis diſtinguuntur hæc duo membra ex verborum forma, quæ in orando ſeruatur. Nam licèt quis recitet horas canonicas ab Eccleſia inſtitutas, ſi id faciat tãtum, vt priuata perſona erit oratio priuata, & non publica. Diſtinctio ergo ex miniſterio, & intentione perſonæ ſumenda eſt, nam vt oratio ſit publica, neceſſe eſt, vt fiat à perſona, quæ ſit Eccleſiæ miniſter deputatus ad orandum nomine ſuo, & quod ipſe hac intentione oret, vt expleat munus ſuum, & conſequenter neceſſe eſt, vt oret modo præſcripto ab Eccleſia ad orandum Deum nomine ipſius; omnis autem alia oratio 2.

2. Modus diuidendi eandem orationem in publicã & priuatam.
Gloſſa in Clement. 1.
D. Paul. ad Hebr. 5.
D. Paul. ad 2. *Tim.* 2.

oratio,quæ has conditiones non habet,priuata eſt. A

3\.

Alia orationis vocalis diuiſio iuxta *D.Bonau. D.Auguſt.*

Secundò diuidi poteſt oratio ex Bonauentura de proceſſu Relig.lib.7.cap.3. in eam,quæ fit iuxta aliquam certam formam verborum antea præſcriptam, vel quæ fit verbis prolatis pro arbitrio, & affectu orantis,vt enim Auguſtinus dixit epiſt.121. verba orationis interdum ſequuntur ex præcedenti affectu orationis, *qui ea format, vt clareat.* Interdum præcedunt, vt orans attendat, & affectus creſcat. Quando ergo oratio vocalis ſequitur ex affectu ad clarificandum,ſeu exprimendum illum,tunc non ſolet fieri iuxta præſcriptam aliquam verborum formam, niſi fortaſſe contingat memoria retineri, & eſſe affectui orantis accommodatam, quod accidentarium eſt, per ſe verò, ac regulariter, tunc verba formantur iuxta affectum, & capacitatem orantis. Et de hoc modo orandi rectè intelligitur illud Pſalmi 15. *Lætatum eſt cor meum, & exultauit lingua mea.* Nam interna deuotio interdum tanta eſt,vt non poſſit interiùs contineri,quin in exteriora verba prorumpat, ſicut ſpirituale gaudium ſenſibilem affectum excitat, iuxta illud: *Cor meum, & caro mea, exultauerunt in Deum viuum:* Pſal.83.Quando verò vocalis oratio præcedit affectum,& deuotionem internam,tunc neceſſe eſt, vt ſecundum aliquam formam verborum oranti propoſitam fiat, quia non fit, nec formatur iuxta affectum orantis,cùm ille non ſupponatur, ergo neceſſe eſt,vt præcedat,& per memoriam,vel ſcripturam proponatur ipſi oranti, alioqui temerè, & caſu ſ eret oratio.

Pſalm.15. *Pſalm.83.*

4\.

Ad omnem orationem præcedere generalé affectum orãdi,licet particularis ſubſequatur.

Dices: quomodo fieri poteſt, vt affectus orantis non præcedat verba orationis;nam vocum prolatio, ſi non procedat ex affectu orandi,non meretur nomen orationis; quia re vera oratio non eſt, vt infrà oſtendemus, ergo nec diſtinctio Auguſtini habet locum, nec verum eſt verba orationis interdum præcedere affectum orantis. Reſpondeo aliud eſſe loqui de affectu orandi confusè, & generatim, aliud de affectu particulari: quem aliquis orando exprimit ex deſiderio obtinendi illam rem particularem, quam voce proponit. Prior affectus generalis neceſſariò præcedit ante verborum prolationem in quacunque huiuſmodi oratione vocali, vt ratio facta conuincit, & Auguſtinus non negat, ſed apertè potiùs ſupponit, vt iam explicabo. Poſterior autem affectus per ſe loquendo,non ſupponitur ad recitationem vocalem, ſed potiùs ex illa naſcitur,& iuxta illam generatur. Vt verbi gratia, qui recitat *Pater noſter*, &c. non priùs cogitat de ſanctificatione nominis Dei,vel illam deſiderat, vt experimento conſtat, poſtquam autem profert illa verba; *Sanctificetur nomen tuum*, &c. ſi conuenienter recitat, & attendit, ac intelligit, prodit in illud deſiderium. Et ideò notanter dixit Auguſtinus, quòd affectus orantis *conſequenter attendit, vt creſcat.* Quia non de nouo generatur, cùm ſupponatur aliquis affectus ſaltem confuſus, creſcit tamen, quia iuxta verborum exigentiam, attendendo ad illa paulatim creſcit, vel extenſiuè, vel etiam intenſiuè, quia res magis propoſitæ, & attentiùs, ac diſtinctiùs conſideratæ magis mouent. Differentia igitur inter illos duos modos orandi eſt, quod prior,quando vox omninò procedit iuxta affectum, & arbitrium orantis, ſupponit omninò particularem affectum, quem vox ipſa declarat, quia ab illo formatur, & quaſi determinatur. In poſteriori autem modo, in quo certa verborum forma recitatur, per ſe non ſupponitur ille affectus, quem verba exprimunt, vt declaratum eſt.

Auguſt.

Notãda differétia inter duos modos orandi.

Alia differentia.

Vnde eſt alia differentia, quia quando vocalis oratio prorumpit priori modo ex affectu, non eſt neceſſe,vt præcedat ſpecialis intentio vocaliter orandi, ſed interior affectus quaſi naturali impetu mouet linguam, quia affectus animi ex quadam connaturali concomitantia redundat in corpus, ideóque ad ſic orandum communiter ſufficit prima intentio cogitandi de Deo, & orandi mente; nam ex illa tandem peruenitur ad illum affectum mouendi linguam ad exprimendum deſiderium, vel admirationem, aut alium mentis conceptum. At verò quando oratio vocalis iam formata recitanda eſt, præcedit ſemper intentio vocaliter orandi, ſiue actu ſit; ſiue proximè anteceſſerit, ita vt ſaltem virtute maneat.

5\.

Hæc participatio licet conueniat cum priori, non tamen coincidit.

B Eſt denique in hac partitione conſiderandum, aliquo modo conuenire cum priori, non tamen cum illa coincidere. Nam oratio vocalis, quæ fit ex affectu orantis abſque præſcripta forma verborum ſemper eſt priuata, & nõ publica;omnis enim publica oratio(in ſenſu ſuprà explicato) fieri debet iuxta preſcriptam aliquã verborum formam.Quod conſtat ex vſu Eccleſiæ, ideo enim in ſacrificio, & in aliis officiis diuinis certæ orationes, verſus, aut pſalmi ſunt inſtituti, aut deſignati, quia tunc miniſtri Eccleſiæ publicas orationes fundunt. Ratio autem eſt, quia tunc miniſter non loquitur nomine ſuo, ſed Eccleſiæ, & ideò ab illa debuit accipere & verba orationis,& orãdi formam. Dices,Fieri poteſt, vt vnus petat nomine alterius, tanquam famulus ab eo miſſus: & nihilominus verba petitionis formet modo ſuo;nam hoc etiam poteſt habere ab alio commiſſum, vt inter homines contingit. Reſpondeo,Eſtò,hoc fiat inter homines, ab Eccleſia non permitti, vt oratio, quæ ſuo nomine ad Deum fundenda eſt,aliter fiat, quàm modo ab ipſa præſcripto,quia pertinet ad maiorem Dei reuerentiam,& ad maiorem Eccleſiæ ſecuritatem, & fidelium deuotionem, ne aliquid indecorum talibus orationibus miſceatur.

Obiectio. C

6\.

Quare oratio publica ſẽper debeat eſſe vocalis. *Caiet.*

Vnde obiter colligi poteſt quædam ratio, ob quam oratio publica ſemper debet eſſe vocalis, vt notauit Caietanus 22.q.83.art.12. & conſentiunt omnes, (propter quod illa diuiſio data non eſt de oratione mentali)nam Eccleſia,quæ de interioribus D non iudicat, non poteſt præſcribere certos conceptus, vel affectus internos, quibus interior oratio fiat,præſcribit autem certam verborũ formam,qua in voce orandum eſt nomine ſuo.Deinde colligitur breuiter alia differentia, inter duo membra huius ſecundæ diuiſionis;nam oratio illa, quæ fit abſque præſcripta forma verborum, moraliter loquendo, non cadit ſub præceptũ,quia Eccleſia non præcipit orare niſi deſignando quid, & quomodo ſit orandum, vt ex vſu conſtat,& patebit ex infrà dicendis, nec ex natura rei inuenitur tale præceptum;quoad vocalem orationem,vt infrà oſtendam:recitare autem aliquid iuxta inſtitutam formam ſub præceptum Eccleſiaſticum cadit,vt infrà videbimus.

7\.

Non omnis oratio, quæ fit ex præſcripta forma, eſt publica.

At verò è contrario non omnis oratio quæ fit ex E definita forma verborum, publica eſt,ſicut nec talis oratio ſemper cadit ſub præceptum. Prior pars conſtat, tum quia ipſamet verborum formula ad orandum confecta poteſt non eſſe publicè ab Eccleſia approbata, ſed priuata induſtria compoſita, tum etiam quia (vt ſupra dicebamus) etiam priuata perſona ex propria deuotione Canonicum officium recitet, illa non eſt oratio publica, ſed priuata. Item oratio Dominica de ſe maximam auctoritatem habet,& ideò in ſuis publicis orationibus ab Eccle

Eccleſia vſitata eſt, vel in Miſſæ ſacrificio, vt in 3. tomo tertiæ partis dictum eſt, vel in aliis diuinis officiis,quorum pars eſſe ſolet,vt infrà videbimus, & nihilominus priuatim etiam recitatur.Adde,aliqua eſſe diuina officia ad priuatas orationes fideliũ auctoritate publica Eccleſiæ compoſita,vel approbata expreſsè,vel tacitè, quorum recitatio,publica oratio non eſt, etiamſi fiat iuxta præſcriptam verborum formam.Ex quibus altera pars probata manet; conſtat enim prædictas orationes plerumque fieri ex voluntaria deuotione,non ex præcepto.An verò è conuerſo oratio publica ſemper ſupponat præceptum, infrà videbimus, vbi etiam explicabimus, an ſufficiat orationem fieri ex obligatione,& iuxta ritum publicè probatum, vt publica oratio dicenda ſit.

8. *Enumeratio partiũ orationis ex D. Paul. 1. ad Tim.2.*

Tertia diuiſio,ſeu potiùs partium orationis enumeratio eſt illa, quam D. Thomas tract. 2.2. q.83. artic.17.deſumpta ex verbis Pauli 1.Timoth.2.*Obſecro fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus*.De qua enumeratione ſuperiori lib. nonnulla diximus, eam ad orationem mentalem applicando. Non eſt tamen dubium, quin Paulus de vocali præcipuè loquatur, & licet probabile ſit eum loqui de orationibus publicis,præſertim de illis, quæ inter offerendum Miſſæ ſacrificium fiunt, vt in 3.tom.tertiæ partis diſp.83. ſect.1. tractaui, nihilominus etiam in priuatis orationibus locum habet, vt dicemus. Supponimus autem, illas quatuor voces quatuor dicta membra ſignificare, quod ipſa vocum multiplicatio perſuadet.Neque enim veriſimile eſt,Paulum ſolùm multiplicaſſe ſynonyma, eo vel maximè, quòd gratiarum actio clarè diſtinguitur à reliquis, ergo etiam in cæteris aliquam diſtinctionem obſeruandam eſſe veriſimilius eſt.Et ita ferè omnes Patres diuerſitatem aliquam inter illa tria membra declarare conati ſunt, vno, vel alio excepto, vt Chryſoſtomus homil.6.in 1.ad Timoth. vt notaui in 3. tom. loco allegato.Vbi etiam Patres allegaui,qui partes illas, vt diſtinctas in ſolemni ritu orandi Eccleſiæ declarant. Ex quibus argumentum ſumitur ad rationes priuatas; quòd ſcilicet poſſit ex illis quatuor partibus integrari, imò tunc fore completas, & perfectas, quando illas omnes habuerint. Quia licitum eſt fidelibus, dum priuatè orant, ritum, & formam Eccleſiæ imitari in his,quæ priuatim, & ſine Eccleſiaſtica ſolemnitate fieri poſſunt. Imò ſi quis rectè conſideret, illa quatuor membra, licet ab Eccleſia fuerint accommodata ad hoc, vel illud officium ſuum,non tamen ſunt ab illa inuenta, ſed ex ſe, ſeu ex ipſa rei natura,ſunt diſtincta.Vnde & in Pſalmis & antiquis orationibus Sanctorum, quæ in Scriptura referuntur, omnes illæ partes frequenter inueniuntur, in quocumque legitimo ſenſu intelligantur. Et ratio eſt, quia internas cogitationes,& affectus poſſumus etiam voce exprimere cum Deo loquentes,ergo ſicut in mente,ita & in voce partes illæ diſcerni poſſunt.

D.Chryſ.

9. *1.Modus explicãdi prædictam enumerationẽ. D.Thom. Poſtulare, & obſecrare quomodo differant.*

Atque hinc fit, vt hæc enumeratio eiſdem modis in vocali oratione explicanda ſit, quibus in mentali eam declarauimus.Duos autem explicandi modos ſuprà poſuimus; vnus eſt D. Thomæ, in quo facilè eſt intelligere quid ſint, & quomodo in oratione vocali diſtinguantur poſtulationes, & obſecrationes, & gratiarum actiones. Poſtulamus enim, cùm verba orationis proferimus, dicendo, *Concede,præſta,da*, vel aliquid ſimile. Obſecramus, cùm rationem aliquam Deo proponimus, quæ illum ad dandum moueat, vt cùm dicimus; *Per Chriſtum Dominum noſtrum, per temetipſum fac hoc Deus*, &c. Verba etiam,quibus gratias agimus, ſatis per ſe nota, ſunt ſolùm de oratione, quæ dicitur eſſe *eleuatio mentis in Deum*, dubitari poteſt, quomodo in voce locum habeat. Dicendum verò eſt, hunc actum exprimi per voces illas, quibus Deum inuocamus,vnde D.Thomas ait illa verba,quæ Eccleſia ſolet præmittere in orationibus ſuis, *Omnipotens ſempiterne Deus*, partem illam continere, quæ ſpeciali modo dicitur oratio, idémque dicendum eſt de illis verbis in Pſalmis vſitatis: *Deus Deus meus*, cum ſimilibus. Atque ita hæc interpretatio & facilis, & probabilis eſt.

10. *2.Modus. Alia explicatio partiũ orationis.*

Alio tamen modo partitionem illam explicare poſſumus, iuxta illos actus, quos in oratione mentali recenſuimus, qui ſunt interna humiliatio, & confeſſio, recognitio diuinæ maieſtatis,petitio, & gratiarum actio: hos enim actus omnes voce exprimimus, cuius optimum exemplar in Miſſarum precibus inuenitur, quod priuatim orando imitari poſſumus. Incipimus enim culpas noſtras recognoſcendo, & coram Deo confitendo. Deinde magnificamus Dei maieſtatem, eiúſque gloriam canimus; poſtea petitiones fundimus, ac tandem gratiarum actione orationem concludimus,vt Auguſtinus dixit. Has ergo partes in quacumque priuata oratione vocali exprimere poſſumus, quamuis id ſemper neceſſarium non ſit,vt ſuprà de mentali dixi. Interdum etiam licet omnes exerceantur, nihilominus tota oratio ad finem vnius partis ordinari poteſt, ſicut etiam Eccleſia interdum totum Miſſæ officium ordinat ad gratiarum actionem, interdum ad peccatorum expiationem, aliquando ad alicuius beneficij diuini interpretationem,nonnumquam ſolùm ad magnificandum Deum in ſe, vel in aliquo Sancto ſuo: ac denique ſæpe vel omnes fines hos, vel plures illorum intendit; omnes igitur hos orandi modos in priuatis orationibus imitari poſſumus.

11. *Obiectio. Partitio orationis à B. Paulo facta non videtur adæquata. Ambroſ. Caſſian.*

Solùm poteſt obiici,quia non videtur illa partitio adæquata, & ſufficiens, quia in oratione multi alij actus inueniuntur, vnus eſt diuina laus,quam à gratiarum actione diſtinxit Ambroſius lib.6.de Sacram.c.5. Alius eſt votum, ſeu promiſſio, hanc ponit Caſſianus Collat.9.c.11.Vbi in verbis Pauli citatis per orationes vota intelligit; nam ipſummet vouere vult eſſe quoddam orare. Tertius eſt accuſatio eorum,qui nos perſequuntur, præſertim Dæmonum,qui nos ad peccata ſollicitant, hunc enim ponit Theod.1.ad Timoth.2. Quartus eſt allegatio cauſarum, vel titulorũ conducentium ad obtinendum aliquid à Deo,& quæ illum mouere poſſunt ad concedendum, quod petitur. Hunc enim ponit D. Thomas dicto art. 17. Et eſt vſitatiſſimus in Scriptura,& in Eccleſia,maximè cùm ſuas orationes ita cõcludit,*Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,&c.* Quintus eſſe poteſt enarratio, & commemoratio operum Dei,prout in multis Pſalmis Dauid cernere licet, quos Eccleſia in pluribus orationibus affert, quamuis nullam poſtulationem, ſed quaſi hiſtoricam narrationem continere videantur. Sextus addi poteſt ſimplex præſentia, ſeu memoria Dei, à qua neceſſariò videtur inchoanda oratio, eámque D.Thom. nomine orationis videtur intelligere. Et ideò immutat aliquo modo ordinem Pauli, & orationem primo loco collocat,quia eſt aſcenſus mentis in Deum. Quod non videtur intelligendum in ſola generali vocis ſignificatione;aliàs illa vna vox reliquos omnes actus comprehenderet: intelligere ergo videtur illum primum actum, qui à quatuor

Theod. *D.Thom.* *D.Thom.*

à nobis enumeratis videtur diſtinctus, & ante primum à nobis poſitum præſupponi, quia de ratione orationis eſt, vt apud Deum fiat, & hoc videtur docuiſſe Chriſtus, quando nos docuit orationem inchoare dicendo, *Pater noſter qui es in cœlis*, &c. Nam hoc verbo aſcenſionem mentis ad Deum expreſſit.

12. Solutio. Paulus non omnes orationis actus recenſuit.

Reſponderi poteſt vno verbo, Paulum non aſſumpſiſſe prouinciā faciendi integram diuiſionem, aut enumerandi omnes actus orationis, ſed ſolùm voluiſſe exhortari ad orandum fideles, non tantùm pro ſe, ſed etiam pro omnibus hominibus, & ſolùm hac occaſione propoſuiſſe illos actus, quos vel oportet facere ad huiuſmodi orationem efficaciùs faciendam, vel qui ab Eccleſia frequentiùs fieri ſolet. Ad hunc ergo finem ſatis fuit, illos quatuor commemorare, vt ex dictis ſatis conſtat; nam ea, quæ vel generalia ſunt, vel in his virtualiter continentur, non fuit neceſſarium, ſpecialiter recenſere. Vnde addere poſſumus, alios actus, qui enumerati ſunt, vel in dictis contineri; vel ad illos facilè reuocari, laus enim Dei duobus modis fieri poteſt, vt Ambroſius loco citato ſignificat, ſcilicet vel ad magnificandum Deum propter magnam perfectionem ſuam, vel ad gratificandum beneficio ab eo receptum. Hoc poſteriori modo eſt quædam gratiarum actio; priori autem modo pertinet ad ſecundum actum à nobis poſitum, vt facilè conſtat ex dictis. Ambroſius autem ponit illum primo loco, & immutat ordinem Pauli, quia nomine orationis illum intelligit. Veruntamen negari non poteſt, quin orationis optimum principium ſit propria ſubmiſſio coram Deo cum recognitione propriæ indigentiæ, & miſeriæ, & ſtatim conuenienter ſequi illam magnificationem Dei per laudem eius, eámque optimè ſignificari nomine orationis. Sub qua nos ſupplicationē comprehendimus; per quam vt Ambroſius ait, incipimus rogare Deum, vt nos dignetur audire, quamuis ipſe illam diſtinguat, & per obſecrationem ſignificari putet.

Laus Dei dupliciter fit. *D. Ambroſ.*

Submiſſio optimū orationis principium.

13. Votum non pertinet ad orationē, & ea tamē poteſt cōiungi.

De ſecundo autem actu, ſcilicet de voto, ſeu promiſſione, reſpondemus propriè, & ſtrictè non pertinere ad orationem, ſed eſſe actum diuerſæ rationis, vt poſtea videbimus, poteſt tamen cum oratione coniungi, vt cùm Deo promittimus aliquid, vt ab eo aliquid impetremus, & tunc reducitur ad poſtulationem, in quo ſenſu etiam Ambroſius lib. de Cain, & Abel, votum dixit eſſe poſtulationem, ſeu eſſe cum illa. Et ſumpſit ex Philone lib. de Sacrif. Abel, & Cain; votum verò propriè dictum alium actum ſignificat, & poteſt quidem fieri ex animo grato ob acceptum beneficium, & ſic pertinet ad gratiarum actionem: item, fieri poteſt in ſatisfactionem pro peccato, & ſic reducitur ad obſecrationem, per ſe verò fit in reuerentiam Dei, propter maieſtatem eius, vt infrà ſuo loco dicetur. De tertio verò actu, ſcilicet de accuſatione, non video, quid neceſſe ſit hunc actum numerare. Nam vt rectè notauit Bellarminus lib. 1. de Bonis oper. cap. 2. nec verbum Græcum cogit ad ſignificationem, neque etiam accuſatio pertinet ad officium orantis, niſi quatenus ad repræſentandam indigentiam noſtram cum petitione auxilij diuini contra inimicos; & ſic conſtat non eſſe actum diſtinctum ab enumeratis à nobis. De quarto actu, qui vltra ſimplicem petitionem addit repræſentationem cauſarum, & titulorum dantium vim orationi, reſpondemus, totum hoc concludi ſub poſtulatione. Verum eſt, D. Thomam hoc munus attribuiſſe obſecrationi, quam in hoc diſtinguit à poſtulatione, éſtque expoſitio ſatis conſentanea proprietati Latini

Bellarm. Accuſatio non pertinet ad orationē.

D. Thom.

A verbi *obſecro*. Iuxta quam expoſitionem ante obſecrationem præcedit non ſolùm oratio, ſed etiam poſtulatio. Nos verò propter vim vocis Græcæ, & ad retinendum ordinem Pauli, obſecrationem aliter expoſuimus. Ideóque neceſſe eſt, vt ſub poſtulatione includamus omnem particularem petitionem, ſiue ſimpliciter fiat, ſiue cum quacumque inſtantia, & propoſitione rationum, quæ Deum mouere poſſit, nam reuera totum hoc nomine poſtulationis ſignificare ſolemus. Imò ordinariè ita hic actus coniungitur petitioni, vt vix poſſit ab ea diſtingui, vt videre licet in orationibus Eccleſiæ, & in modo orandi Sanctorum Patrum, qui in Scriptura referuntur, vt de Moyſe Exod. 32. & 33. Daniel. 9. & ſæpè aliàs.

Repræſentatio cauſarū clauditur ſub poſtulatione.

Daniel. 9.

14. Narratio operum Dei duplex eſſe ſolet.

B Quintus actus, qui eſt narratio operum Dei, duplex eſſe ſolet, vnus eſt narratio beneficiorum, & mirabilium eius. Alius eſt narratio ſuppliciorum propter peccata. Prior pertinet ad gratiarum actionem; nam eſt quędam recognitio beneficiorum, cui ſemper coniungitur diuina laus propter eadem beneficia. Supplicia verò in memoriam reuocantur ad excitandum in audientibus diuinum timorem, & conſequenter animi dolorem de propriis peccatis, quæ ſtatim repræſentantur; atque ita hæc pars orationis ad primum actum à nobis poſitum reducitur. Eſt enim aduertendum, quòd illi quatuor actus non diſtinguuntur in oratione propter præciſam, & ſpecificam rationem orationis, ſed propter generalem, vt ex dictis conſtat, ideóque etiam
C meditatio diuinorum beneficiorum, & ſuppliciorum ad illos reuocari poteſt, accommodando illam ad ſingulos actus, iuxta materiam vnicuique proportionatam. Ex hac autem meditatione naſcitur interdum vocalis enarratio eorūdem operum Dei. Quod ſi ad illam antecedat, ſítque velut diſpoſitio, & præparatio ad illam, habet potiùs rationem lectionis ſacræ, quàm orationis, & hanc lectionem ſolet Eccleſia ſuis publicis orationibus coniungere, vel ad excitandos animos fidelium ad orandum deuotiùs, vel confitendam fidem, vel renouandam fidei memoriam, aut ad aliquam fidelium inſtructionem.

Narratio operum Dei vocalis, ſi antecedat orationē habet rationem lectionis ſacræ.

15. Præſentia Dei non eſt actus diſtinctus à quatuor dictis.

De ſexto actu, qui eſt memoria, vel præſentia Dei, ſeu illius expreſſio, reſpondetur non poſſe in-
D telligi, aut voce exprimi aſcenſum mētis in Deum, niſi ſecundum determinatum aliquem modum, & ideo nō eſſe actum diſtinctum à quatuor dictis, ſed in omnibus, & in ſingulis contineri. Nam licet per primum actum dicatur homo conſiderare, & recognoſcere propriam indigentiam, & miſeriam, non tamen in ea ſiſtit, ſed repræſentat illam Deo, vt ſui miſereatur, vel coram eo ſe humiliet, ſiue hoc mente concipiat, ſiue verbis etiam proferat. Nec multum curandum eſt, an phyſicè, vel metaphyſicè ibi interueniant varij actus mentis, nunc enim moraliter loquimur, & ita eſt reputandus vnus actus. Si autem memoria de Deo, & præſentia eius, directè terminatur ad ipſum ſolum, neceſſariò eſſe debet cum aliqua conſideratione maieſtatis, aut excel-
E lentiæ eius, & ita ſpectat ad ſecundum actum à nobis poſitum, qui interdum, ac ſæpe ante alios poteſt exerceri, & fortaſſe eſt illud magis connaturale homini, tamen, vtilius eſſe ſolet à ſui cognitione & humiliatione incipere, vt dictum eſt.

CAPVT

CAPVT III.

Vtrùm de ratione orationis vocalis ſit intentio orandi?

1. In quo conſiſtat oratio vocalis quo ad exteriorem actum. *Nauar.* In Enchir. de orat. c.1. prælud.6. *Ioan.*11. *D.Thom.* *D.Auguſt.* Oratio poteſt ſcripto fieri.

EX dictis in ſuperioribus capitibus ſufficienter explicata manet oratio vocalis quoad exteriorem actum, in quo veluti conſummatur; nam illa conſiſtit in prolatione verborum, quibus petitio ſignificatur, ſiue ſignificatio ſit expreſſa per verbum petendi, aut rogandi, ſiue ſit implicita, ſeu operta, vt Nauarrus loquitur, per verba indicantia neceſſitatem, & deſiderium remedij obtinendi ab eo, cui proponuntur, vt fuerunt illa ſororum Lazari Ioan.11. *Ecce quem amas, infirmatur*; vt notauit D.Thom.2.2.q.83. art.17. & indicauit Auguſtinus tract. 49. in Ioannem, & ex illo exemplo obiter conſtat, poſſe orationem ſcripto fieri, illam verò ſub oratione vocali, comprehendi, quia fit ſigno ſenſibili ad placitum ſignificante: quod ſignum, etiamſi ſit ſcriptum, ſolet verbum appellari, & ita quod ad orationem ſpectat, eandem rationem formalem habet, ſolúmque materialiter differt. Communiter tamen oratio vocalis ad Deum propriè voce, & ore fit, & hæc eſt, quæ ſolet cadere ſub præceptum, & communem vſum, & ideò de illa tantùm in hac materia loquimur; atque idem eſt cum proportione, ſi oratio vocalis non ſumatur ſtrictè pro ſola petitione, ſed pro laude Dei, & gratiarum actione, nam ſemper ex parte exterioris actus conſiſtit in prolatione verborum, vel ſignorum, quibus hæc ſignificantur, neque aliud ad ſubſtantiam eius poſtulatur ex ea parte.

Oratio vocalis ad Deũ propriè voce fit.

2. Quid requirat oratio ex parte actus interioris.

Hic ergo inquirimus, quid neceſſarium ſit ad talem orationem ex parte actus interioris? Poteſt autem quæri de actu voluntatis, & de actu intellectus, prior vocatur intentio, ſeu propoſitum orandi; alter appellatur attentio, quæ nihil aliud eſt, quàm mentis conſideratio, & aduertentia ad orationem, quæ exteriùs profertur, vel ad obiectum eius, ſeu materiam circa quam verſatur: & hæc duo breuiter à nobis explicanda ſunt: primum in hoc capite, alterum verò in ſequenti.

3. Intentio eſt neceſſaria ad orationem vocalem.

Circa primum dicendum eſt, ad orationem vocalem neceſſariam eſſe mentis intentionem, id eſt, propoſitum orandi, ſeu petendi à Deo aliquid. Itaque non ſatis eſt verba petitionis exterius proferre, niſi ex libero propoſito procedat; nam dormiẽs, amens, aut infans, ſimilia verba proferentes, non orant, vt bene argumentatur Gabriel lect. 62. in Can. & per ſe notum eſt. Et ratio eſt, quia oratio dicit actum moralem & humanum aptum ad merendum, & ad excitandum moraliter eum, ad quem dirigitur, ſine voluntate autem non eſt moralis actus. Deinde non ſatis eſt, velle proferre, aut legere talia verba, niſi hoc fiat cum affectu petendi, aut orandi, vt benè ſignificauit Paludanus in 4. d. 15. quæſt.5. num.24. & num.26. & Maior. diſt.12. quæſt.7. concluſ.1. & Nauarrus in Enchir. cap.13. num.14. & ſequentibus. Et ratio eſt eadem, ſeruata proportione, quia oratio debet eſſe moralis actus, & humanus, ergo vt oratio, debet eſſe intenta: item quia oratio eſt locutio cum Deo, non loquitur autem cum Deo, qui profert verba ſermonis de Deo, niſi ad ipſum dirigat ſermonem per intentionem ſuam, ſicut etiam inter homines non loquitur vnus cum alio, nec vnus Angelus cum alio; niſi per voluntatem ordinando ad alterum cogitationẽ ſuam, vel eius ſignum. Tandem, oratio ex ſuo genere eſt

Gabriel. Probatur ratione. *Palud.* *Maior.* *Nauar.*

A actus religionis, religio autem eſt virtus voluntatis, ergo vt prolatio exterior ſit vera, debet procedere ex intentione ex ſuo genere pertinente ad religionem, quæ ſaltem eſſe debet intentio orandi, ſeu petendi aliquid à Deo. Poteſtque declarari à ſimili de actione Sacramenti, ad quam vt valida ſit in ratione actionis Sacramentalis, neceſſaria eſt intentio non tantùm exercendi exteriorem actionem, ſed etiam conficiendi Sacramentum; ita ergo in præſenti dicimus non ſufficere voluntatem proferendi verba, quaſi materialiter legendo, aut referendo, ſed formaliter orando, quia ſicut Sacramentum eſt quid morale, quod humano modo fieri debet, ita & oratio. Et ideò ſi quis B ſtudij, vel recreationis cauſa legat Pſalmos, vel Sanctorum homilias, aut totum diuinum officium, non implet munus orandi, nec ſatisfacit præcepto.

Oratio eſt actus religionis, religio eſt virtus voluntatis. Qui recreationis gratia vel ſtudij legit officium non implet præceptum.

4. Intẽtio orãdi ex ſuo genere debet eſſe honeſta.

Atque hinc colligitur ad veram orationem neceſſariam eſſe intentionem ex ſuo genere bonam, & honeſtam: hoc conſtat, quia ſuprà diximus, non eſſe veram orationem, niſi ex ſuo genere honeſta ſit, ſed ad orationem neceſſaria eſt intentio ipſiuſmet orationis, vt oratio eſt, ergo neceſſaria eſt intentio ex ſuo genete bona, id eſt, ex vi ſui obiecti. Declaratur etiam in particulari, quia ſi oratio ſumatur ſtrictè pro petitione, debet eſſe de re decenti, & conſentanea diuinæ bonitati, vt ſuprà oſtenſum eſt, talis autem petitio ex obiecto hone- C ſta eſt: nam deſiderium obtinendi à Deo aliquid decens, & honeſtum, ex ſuo genere bonum eſt. Dices interdum poteſt eſſe oratio ex deſiderio diuitiarum, aut honoris, quod non eſt bonum ex obiecto, ſed indifferens. Reſpondeo, vt tale bonum temporale per veram orationem petatur à Deo, neceſſarium eſſe, vt habeat ſaltem virtute ſubintellectam conditionem, *ſi expedit*, vel aliquid ſimile, atque hoc modo petitionem illam ex obiecto honeſtam eſſe. Et ſimili modo; ſi oratio vocalis extendatur ad laudem, & gratiarum actionem, & alios actus, qui ei coniungi ſolent, vt ſunt lectio ſacra, enarratio beneficiorum Dei, aut mirabilium operum eius, vel propoſitio rationum, & titulorum, in quibus oratio nititur, vel confeſſio D propriorum peccatorum, & infirmitatum, conſtat omnes hos actus eſſe ex obiecto bonos, ac ſubinde intentionem orandi vocaliter, ſiue vniuerſaliter, & per modum vnius omnes illos actus comprehendit in ordinem ad cultum Dei, ſiue ad vnum principaliter dirigatur, & ad cæteros ratione illius, ſemper intentionem eſſe ex obiecto bonam, quia oportet, vt hæc intentio ſit accommodata obiecto, id eſt, vt ſit voluntas proferendi voces, quibus verè, & dignè laudetur Deus; vel condignæ illi gratiæ agantur. Vnde ſi quis vellet laudare Deum, ei attribuendo, quæ ipſum non decent, aut gratias agendo pro auxilio dato ad turpe facinus patrandum, non eſt ille actus orandi, neque illa intentio ad orationem ſufficiens: & idem cum proportione E eſt de cæteris actibus.

Obiectio. Bona tẽporalia quomodo honeſtè peti poſſint. Agens gratias Deo pro auxilio ad turpe facinus nõ orat.

5. Intentio bona ſimpliciter nõ eſt de ſubſtantia orationis vocalis.

Sed quæres, an neceſſarium ſit hanc intentionem eſſe bonam ſimpliciter: nam ex dictis in lib.2. videri poteſt hoc eſſe neceſſarium, quia ſi intentio non eſt bona, oratio non erit bona, ſi autem oratio non eſt bona, neque oratio eſt, quia non eſt Dei cultus, & ideo loco citato reiecimus diſtinctionem orationis in bonam, & malam. Nihilominùs dicendum eſt, intentionem bonam ſimpliciter non eſſe de ſubſtantia orationis vocalis. Itaque ſi quis habeat intentionem orandi, & ex illa

proferat verba de ſe ſufficientia ad orandum , & conſentanea laudi,vel reuerentiæ diuinæ,licèt hoc faciat ex intentione laudis humanæ , vel alicuius commodi temporalis in illud principaliter intuendo , verè orat , quamuis non benè oret. Hæc eſt communis ſententia ; & ratio eſt , quia non omnes circunſtantiæ orationis ſunt de ſubſtantia eius. Confirmatur à ſimili ex aliis actibus humanis imperatis à voluntate,vt eſt eleemoſyna,ieiunium, &c. nam etiam oratio , præſertim vocalis eſt actus imperatus, & exterior reſpectu voluntatis, qui poteſt retinere ſubſtantialem bonitatem , quæ eſt ex obiecto ſine accidentali , quæ eſt ex circunſtantiis, vt conſtat ex 1. 2. Denique confirmatur , quia talis oratio eſt ſufficiens ad implendum præceptum Eccleſiaſticum recitandi horas, vt omnes fatentur, & infrà videbimus, ergo ſignum eſt talem orationem eſſe veram orationem , quia ad implendum præceptum neceſſe eſt facere actum præceptum ſaltem quoad ſubſtantiam eius. Neque hoc repugnat dictis in ſuperioribus , quia non diximus, nullam orationem malè factam eſſe orationem, ſed ſolùm illam , quæ eſt mala ex parte rei poſtulatæ,quia illa etiam ſubſtantialiter mala eſt, vnde in ipſomet actu exteriori non continet petitionem, quæ mereatur nomen orationis apud Deum , cùm ex obiecto ſuo ſit potiùs iniuria Dei.

Probatur ratione.

An oratio mala ex parte rei petitæ ſit vera oratio.

6. Vltimò dicendum eſt in hoc puncto , intentionem ad orationem requiſitam,non ſemper eſſe expreſſam , vel formalem,ſed implicitam, & virtualem ſufficere.Hoc attigit Nauarrus d.c.13.num.15. cum Maiore in 4.d.12.q.7.Ratio generalis eſt,quia ſimilis intentio ſufficit ad actum moralem , vt latè tractaui in 3. tom. d. 13. ſect.3. vbi etiam explicui, quando,& quomodo ſit intentio virtualis, & quomodo ab habituali, & actuali diſtinguatur.Nauarrus autem ſuprà explicat virtualem intentionem per illam conditionalẽ,quia ſi interrogaretur,quare accipit Breuiarium , reſponderet, ſe id facere ad recitandum. Verumtamen hoc modo magis explicatur habitualis, quàm virtualis intentio. Et præterea huiuſmodi conditionalis propoſitio,niſi fundetur in aliquo actu abſoluto,incerta eſt hominibus , nec ſufficit ad proprietatem moralem actus. Igitur implicita intentio illa eſt,quæ non terminatur expreſsè , & formaliter ad actum moralem ſub expreſſa ratione orationis,vel cultus diuini,ſed ſub aliqua ratione magis generali, quæ ex habitu , vel conſuetudine determinatur ad actum moralem. Talis eſt intentio in exemplo adducto à Nauarro. Idem eſt , ſi quis habeat voluntatem ſatisfaciendi ſuæ obligationi,vel implendi munus ſuum.Virtualis autem intentio eſt, quæ fundatur in actu præterito , quando quis operatur ex virtute relicta aliquo modo,vt in citato loco ſatis explicaui.

Ad orationẽ ſufficit intẽtio virtualis, & implicita. *Nauarrus. Maior.*

Quæ ſit virtualis intentio,& implicita.

CAPVT IV.

Vtrùm de ratione , & honeſtate orationis vocalis ſit attentio?

1. Qvatuor in hac quæſtione tractari poſſunt; primum , an aliqua attentio ſit de ſubſtantia vocalis orationis,& quænam illa ſit;ſecundum , an neceſſaria ſit attentio,vt oratio bene fiat,& ſine vllo peccato ; tertiũ,an ſit neceſſaria ad effectus orationis ; quartum , an ſit neceſſaria ad implendum præceptum orandi vocaliter. In hoc ergo capite duo prima exponemus , tertium verò in ſequenti, A vbi etiam conſtabit , quid dicendum ſit de quarto perſiſtendo ſolùm in præcepto naturali. De Eccleſiaſtico autem præcepto in lib.4.dicturi ſumus.

Quatuor puncta tractanda.

2. Supponenda verò eſt diſtinctio triplicis attentionis,quam attigit D.Thomas 2.2.quæſt.83.art.3. & Bonauentura Opuſc.de Proceſſu Religion.lib.7. cap.3. vbi etiam eis nomina imponit , vnam enim attentionem vocat ſuperficialem, aliam literalem, aliam ſpiritualem : prima eſt attentio ad materialia verba, vt rectè, & integrè dicantur , ſecunda eſt ad ſenſum literalem verborum,vel petitionis,vel pſalmi,aut lectionis,quæ recitatur,& in his deſcriptionibus conueniunt omnes;in tertia verò attentione explicanda eſt nonnulla varietas.Nam D.Bonauen- B tura tertiam attentionem eſſe dicit ad ſenſum ſpiritualem verborum , vt ſi quis recitans pſalmum 18. *Cœli enarrant gloriam Dei* , &c. de prædicatione Apoſtolorum cogitet. D.Thomas verò tertiam attentionem eſſe dicit ad Deum , & ad rem, pro qua oratur,intelligit autem,etiamſi per verba,quę profert,id non ſignificetur in vllo ſenſu. Et ita intelligit Nauarrus dicto cap. 13. num. 4. adiuncto n.30. Atque ita poteſt hoc tertium membrum in tria diſtingui : nam reuera D. Thomas duas attentiones ſub illo membro comprehendit , vt omnes illæ attentiones diſtinctæ ſunt,& honeſtæ,vtraque ab alia ſeparari poteſt.Vna ergo poteſt vocari myſtica , altera ſpiritualis ad Deum,ſeu contemplatiua ; tertia indigentiæ propriæ,ſeu poſtulationis.Vel vna dici C poteſt ſpiritualis in ſenſu explicato à Bonauentura, & altera diuina, ſeu eleuata, tertia magis humana, & proprij commodi.

Tres modi attentionis. *D.Thom. Bonauent.*

1.Attentio. 2.Attentio. 3.Attentio. *D.Thom. Nauar.*

3. Primò ergo certum eſt, aliquam attentionem formalem , vel virtualem eſſe neceſſariam ad orationem vocalem, non ſolùm vt ſit bona,ſed etiam vt oratio ſit , & ſic dici poteſt attentio eſſe de ſubſtantia orationis. Hæc eſt ſententia communis, in 4.diſtinct.15. D.Thomæ , & Caietani dicta quæſt. 83. art. 13. de qua latè Nauarrus in dicto Enchir. cap. 13. & ſequentibus. Peltanus lib. 3. de Tribus bonorum operum generibus , cap.6. & Summiſtæ verb.*Oratio*,& verb.*Horæ Canonicæ* , Corduba in q. Theolog.lib.4.quæſt.13. circa finem , vbi alios refert, & Medina Cod. de Orat.cap.14. Et in primis D neceſſariam eſſe attentionem , vt oratio honeſtè fiat , communis eſt ſententia Doctorum , non ſolùm de oratione , quæ eſt in præcepto , ſed etiam de oratione,quæ omninò voluntaria eſt. Quia licet aliquis non teneatur orare , tamen ſi orare vult , tenetur debito modo orare Medina tamen ſuprà tribuit Gabrieli , quòd oppoſitum ſentiat de oratione vocali voluntaria ; ille verò lect. 62. in Can.lit. D.rectè de vtraque oratione loquitur ; & licèt infrà lit.I. negat eſſe peccatum mente euagari in oratione voluntaria, tamen iuxta antecedentia poſſet exponi de mortali , veritas enim eſt eſſe aliquod peccatum. Ratio verò eſt , quia , vt rectè dixit Bonauentura libr. de Perfection. vit. cap. 5. E *Valdè indecens eſt , vt quis cum Deo loquatur ore , & aliud meditetur corde* , & adiungit ; *talis oratio nunquam exauditur à Deo* , de quo vltimo verbo infrà videbimus. Videtur enim loqui Bonauentura de oratione vocali,quæ non omninò ſit ſine attentione ad verba : ſed cum illa coniungit orans cogitationem,ſeu meditationem de aliis rebus à Deo , & à fine orationis alienis , vnde adducit illud Pſ.118. *Clamaui in toto corde meo.*& Gloſſam ibi dicentem, *Diuiſum cor non impetrat,quod petit,diuidit autem cor, qui dimidium habet in cœlo , & dimidium in terra.* Et hoc confirmat Cyprianus libr. de Orat. dicens:

Attentio eſt de ſubſtantia orationis.

D.Thom. Caiet. Nauar. Peltan. Summiſtæ. Cordub. Medina.

Attentio neceſſaria eſt in oratione, quę omninò voluntaria eſt.

Medina. Gabriel.

An attentio requiratur in oratione voluntaria?

Bonauent.

Pſal.118. Gloſſ.

Diuiſum cor in oratione quis habeat.

Cyprian.

Segnitia

Segnitia eſt, alienari, & capi ineptis, & profanis cogitationibus, dum Dominum deprecaris, &c. & infrà ſubdit; *hoc eſt, cùm oras Dominum, maieſtatem eius offendere*, & alios infrà referemus. Si ergo illud indecens eſt, & non ſit ſine culpa, multò maior culpa eſt aperire os ad cœlum, & totũ cor habere in terra, dignum profectò illa reprehenſione diuina Iſa. 29. *Populus iſte ore ſuo, & labijs ſuis glorificat me, cor autem eius longè eſt à me.* Quamuis enim illa verba in alio ſenſu dicta ſint, tamen vt Hieronymus notat: *ſimul inde diſcere poſſumus, quomodo aliquis appropinquet Deo*, & infrà, *Appropinquamus Deo corpore, non mente, ſicut & de Moyſe legimus, Appropinquauit Moyſes ſolus ad Deum, cæteri autem non appropinquabant: orabat enim Deum in ſpiritu, & accedebat ad Deum ſenſu, & ſpiritu:* alludens ad verba Chriſti Ioan. 4. *Veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu, & veritate; nam & Pater tales quærit, qui adorent eum.*

Iſai. 29. *Hieron.* *Ioan. 4.*

4. Cõfirmatur concluſio. Vocalis oratio quædam adoratio eſt.

Ex quo loco poteſt dicta veritas confirmari: nam vocalis oratio quædam adoratio eſt latè ſumpta, id eſt, quidam cultus Dei externus, ergo debet fieri in ſpiritu, & veritate, ergo requirit attentionem mentis, aliàs fiet ſolo corpore, & non in ſpiritu, quamuis enim adoratio in ſpiritu non excludat actionem corporis, iuxta ſanam doctrinam, requirit tamen principaliter ſpiritus influxum, vt ſit vera adoratio: ſic ergo oratio requirit etiam attentionem, & ideo ait Paulus 1. ad Corint. 14. *Orabo ſpiritu, orabo & mente, pſallam ſpiritu, pſallam & mente*; & loquitur apertè de oratione, & pſalmo vocali, vt ex contentu conſtat, & omnes exponunt. Ac propterea rectè monet Auguſtinus Enar. ad Pſalm. 39. *Dicant labia, quod habet cor.* Confirmatur tandem, quia etiam inter homines non parua irreuerentia eſt loqui cum Principe, vel Superiore, ad ipſum non attendendo, neque ad verba, quæ ipſi dicuntur, maximè quando ex modo, & ſignis alter poteſt cognoſcere incogitantiam loquentis, Deus autem intuetur cor, & videt indebitum modum loquendi ad ipſum, ergo talis oratio non ſit ſine culpa.

1. Corint. 14. *Auguſt.*

5. Nõ eſt oratio, vocalis locutio, ſine attentione.

Atque ex his concludi etiam poteſt, vocalem locutionem ad Deum, ſine vlla mentis attentione, non eſſe orationem; nam oratio in genere ſumpta eſt aſcenſus mentis ad Deum, & hoc eſſentialiter includit, etiam vt eſt petitio facta ad Deum, vt patet ex omnibus dictis in libro primo: ſed qui profert verba ſine vlla attentione, nullo modo aſcendit ad Deum corde, ergo re vera non orat. Item, qui habet genua flexa, & nullo modo ad Deum attendit, nullo modo adorat Deum, quia licèt habeat externam corporis poſitionem aptam ad ſignificandum cultum, tamen actu non ſignificat, quia in mente nullus eſt cultus, ergo ſimiliter, qui profert verba ſine vlla attentione, non orat, quia re vera mentem orationem non indicat, vel falsò indicat. Tertiò ſumi poteſt argumentum à poſteriori, nam is, qui orat ſine vlla attentione, non implet Eccleſiaſticum præceptum orandi, ergo ſignum eſt; illam vocalem prolationem tunc non eſſe orationem, etiam externam; nam ſi eſſet externa oratio, illa ſufficere ad implendum præceptum humanum; ſed de hoc argumento plura in libro ſequenti.

6. Attẽtio formalis neceſſaria, ſed ad minimũ virtualis.

Dixi autem, *attentio formalis, vel virtualis*, quia non ſemper eſt neceſſaria formalis, & ad minimum virtualis neceſſaria eſt. Prior pars conſtat, quia formalis attentio requirit actualem aduertentiam, & cognitionem circa orationem, vel

A Deum aliquo ex tribus modis ſuprà poſitis. Fieri autem poteſt, vt homo inuoluntariè ita diſtrahatur, dum vocalem orationem profert, vt nullam talem cogitationem habeat; ſine voluntate autem non peccat, vt conſtat, ergo ad vitandum peccatum non eſt neceſſaria attentio: deinde, non obſtante illa diſtractione, vocalis illa oratio vera oratio eſt, cuius ſignum eſt, quia illa ſufficit ad implendum præceptum ſine obligatione iterandi verbum, vt infrà videbimus, ergo talis attentio actualis, nec de ſubſtantia orationis vocalis eſt. Imò addit D. Thomas dicto art. 13. ad 3. euagationem mentis, quæ fit præter propoſitum, fructum orationis non tollere, quod ſtatim videbimus, ergo B multò minùs poteſt ſubſtantiam, vel veritatem orationis tollere. *D. Thom.*

Altera verò pars de virtualis attentionis neceſſitate probatur è conuerſo, quia ſi quis voluntariè diſtrahitur, ſeu animaduertens ſe proferre verba ſine actuali attentione mentis, non curat, & negligit, atque ita proſequitur ſermonem ſuum, iam ille non orat, neque implet præceptum orandi, vt dictum eſt. Ergo ad orandum validè, & ſine peccato neceſſe eſt, accedere ad orationem cum voluntate, & propoſito attendendi, & in illo propoſito, ſaltem virtualiter perſeuerare, non retractando illud, neque formaliter, neque interpretatiuè per voluntariam negligentiam. Quamdiu autem homo ita perſeuerat orando, dicitur C eſſe attentus virtualiter, quia licèt velle attendere non ſit attendere in re, vt verè dixit Caietanus in dicto artic. 13. eſt tamen attendere in propoſito, & in voto (vt ſic dicam) & quantùm eſt ex parte hominis eſt moralis cauſa efficax attentionis, & ideò quamdiu illa voluntas durat, cenſetur attentio durare ſaltem virtualiter, ſeu moraliter, ergo virtualis attentio neceſſaria eſt ad orationem, ſufficeréque poteſt ad vitandam omnem culpam, & implendum præceptum. Contra hanc verò partem de neceſſitate huius attentionis ad veritatem orationis, planè ſentiunt illi Auctores, qui dicunt per orationem vocalem voluntariè non attentam impleri præceptum orationis, neceſſariò D enim ſupponere debent, illam eſſe veram orationem; ſed illorum opinio falſa eſt, vt libro ſequenti explicabimus. Et ita etiam agnoſcit Nauarrus de Oration. capit. 13. numer. 19. & 20. quamuis ipſe aliàs concedat, illam eſſe veram orationem, vt in principio huius materiæ notaui. In hoc tamen non conſequenter loquitur, vt ex dictis facilè conſtat, & in libro ſequenti latiùs dicemus. 7. Virtualis attentio an neceſſaria.

Caietan. Velle attendere in propoſito, & voto ſufficit ad implendam obligatiõnẽ orationis.

Oratio voluntariè non implet præceptum. *Nauar.*

Dico ſecundò: Vt vocalis oratio ſit vera oratio, ſufficit quæcunque attentio ex tribus ſuprà poſitis, ad vitandam autem omnem culpam non ſemper quælibet ſufficit. Prior pars communis eſt, quia omnes dicunt minimam attentionem ſufficere, ergo à fortiori ſufficient meliores; ergo quælibet ſufficit. Ratio autem eſt, quia cum quacunque illa- E rum attentionum actus eſt humanus, & verum ſignum cultus diuini, ac petitionis internæ Deo oblatæ, ergo per ſe, & ex vi orationis non ampliùs poſtulatur. Non caret nihilominùs hæc pars aliqua difficultate, eam tamen expediemus meliùs declarando alteram partem. 8. Quæ attentio ſufficiat ad orationẽ.

Circa illam ergo partem conſiderandum eſt, duobus modis ſe poſſe hominem gerere in huiuſmodi attentionibus: primò vt habens infimam, careat cæteris omnino inuoluntariè, vel quia eſt incapax maioris intelligentiæ, vel contemplationis, vel quia 9. Quando ſit ſatis infima attentio.

quia attendendo ad verba circa alia habet naturalem inaduertentiam. Alio modo poteſt orans aduertere ad ſola verba, & voluntariè carere meliori attentione, vel quia vult ſimul cogitare de aliis rebus ad orationem non pertinentibus, quod à multis fieri poteſt ſola illa ſuperficiali attentione ad orationem vocalem retenta, vel quia ſimul vult occupari in aliis actionibus externis, quæ impediunt perfectiorem attentionem, licèt ſuperficialem non excludant.

Primus orãdi modus.

Prior orandi modus ſine dubio ſufficit ad inculpabiliter orandum, quia homo facit, quod in ſe eſt, & adhibet attentionem neceſſariam ad veritatem orationis, & carentia maioris perfectionis non eſt voluntaria, vt ſupponimus, ergo talis oratio culpabilis non eſt ratione carentiæ alicuius attentionis, de hac enim culpa tantùm agimus.

10. Secundus.

De poſteriori autem oratione nonnullum eſt dubium: nam aliqui cenſent minimam attentionem ita eſſe ſufficientem ad benè orandum, vt haberi debeat ſine præciſione voluntaria melioris. Ita ſignificat Caietanus dicto art.13. dum ait: *quamcunque attentionem numeratarum ſine præciſione melioris ſufficere ad implendum præceptum orationis.* Iudicat ergo attentionem infimam cum præciſione melioris, non ſufficere. Nauarrus etiam dicto cap.13. num.23. ſentit, eſſe peccatum ſaltem veniale, retinere infimam attentionem, voluntariè excludendo, vel impediendo meliorem, quod in n.33. magis declarat, & reſtringit dicens, neceſſarium eſſe ei, qui primum, vel ſecundum attentionis modum eligit, vt illum non eligat, animo perſiſtendi in eo, & non tranſeundi ad tertium: *nam ſi proponit* (inquit) *non procurare tertium, neque moretur, neque ſatisfacit, vt ſingulariter determinauit Caietanus.* Cùm autem ait, non ſatisfacere, intelligit quoad obſeruationem præcepti, de hoc enim ibi principaliter tractat. Quoad hoc verò vltimum mihi videtur ſententia nimis rigida, & in rigore falſa, vt infrà ſuo loco oſtendam, & ex his, quæ hic dicemus, facilè intelligi poterit.

Caietan. *Nauar.* Nauarri falſa ſententia.

11. Orans voluntariè cum infima attentione an peccet?

Contraria ergo ſententia, nimirùm, quòd in eo modo orandi nullum ſit peccatum per ſe loquendo, & ex vi naturalis legis, ob ſolum defectum voluntarium melioris attentionis probatur: quia homo non tenetur orare meliori modo, quo poteſt, ergo nec tenetur non impedire perfectionem attentionis, ergo adhibendo attentionem ſufficientem minimam, licet præſcindat, vel excludat alias, non peccabit. Dico *per ſe*, quia ſi voluntaria cogitatio de aliis rebus ſit otioſa, vel noxia, interueniet ibi peccatum propter propriam deformitatem talis actus, non propter carentiam attentionis. Sic igitur probatur antecedens, primum rationibus factis, quia ſi oratio ſit voluntaria, multò magis perfectio eius voluntaria erit, ſi verò ſit in præcepto, ſub illo non cadit modus perfectior, ſed tantùm ſubſtantialis. Item nullum præceptum obligat ad attendendum cum maximo conatu, vel intentione, ergo nec obligat ad attendendum ad perfectiſſimum obiectùm. Vnde etiam Nauarrus de Orat. cap.14. num.5. fatetur, gradum orationis non eſſe neceſſarium ad honeſtatem orationis.

Probatur pars negatiua. *Nauarrus.*

12. Omiſſio indirectè voluntariè ſine culpa datur.

Hinc verò facilè probari videtur prima conſequentia, quia ſi non teneor meliorem attentionem adhibere, ergo nec teneor illam non impedire, quia nulla eſt maior ratio obligationis, & quia ſi omiſſio poteſt eſſe directè voluntaria ſine culpa, multò magis poterit eſſe indirectè voluntaria, ponendo impedimentum, dummodò impedimentum de ſe aliàs turpe non ſit: & confirmatur, quia ſi homo tenetur non impedire perfectiorem attentionem, non poſſet quis ſine peccato orare, dum ſe induit, vel aliam ſimilem actionem exercet, quia licet talis actio ſecum admittat inferiorem attentionem, tamen ſine dubio impedit perfectiorem, & maximè ſpiritualem, & eleuatam, ſi homo ad orandum ſine peccato debet habere mentem de ſe expeditam, & liberam ad omnes gradus attentionis, non licebit orare tales actiones exercendo; conſequens eſt falſum, & contra vſum omnium piorum, & Caietanus, & Nauarrus etiam fatentur.

Caiet. *Nauar.*

13. Quæcunque attentio ex ſuprà poſitis ſufficit vt oratio honeſta ſit.

Dico igitur, attentionem quamcunque ex omnibus ſuprà poſitis, ſufficere per ſe, vt oratio honeſta ſit: nam carentia melioris attentionis ex hoc præciſè, quod voluntaria ſit, non eſt circunſtantia poſitiuè contraria honeſtati orationis, vt efficaciter probant poſteriores rationes adductæ. Oportet ergo conſiderare, qualis ſit illa voluntas, per quam illa carentia melioris attentionis voluntaria eſt, nam ſi illa ſit rationabilis, & ex aliquo honeſto titulo, nihil obſtabit, quominùs oratio etiam honeſta ſit, vt probat etiam exemplum adductum, & alia multa poſſunt facile addi, vt ſi quis nolit ad altiorem attentionem aſſurgere, ne caput defatiget, vel quid ſimile. At verò ſi voluntas impediens meliorem attentionem ſit aliàs de actu turpi, vel otioſo, videtur profectò voluntas illa non ſolùm in ſe mala, ſed etiam eſſe praua circunſtantia orationis, ita vt non ſolùm ſe habeant tanquam duo actus, bonus, & malus, comitanter ſe habentes, ſed etiam quòd vnus deformet alium, quia non fit ſine irreuerentia Dei oratio cum voluntaria diſtractione turpi, vel irrationabili. Et ita exponi poſſunt auctores primæ opinionis, & hoc etiam probant, quæ in principio adduximus ex Bonauentura, & Gloſſa, quòd qui orat corde diuiſo, non bene orat, rectè enim dicitur habere cor diuiſum, qui orando cogitat terrena cum offenſione Dei, cum quo aliàs actu loquitur. Vnde eſt mihi veriſimile, ſiquis dum vocaliter orat, in delectatione, & cogitatione turpi moroſè delectetur, peccando moraliter contra caſtitatem, etiam peccare per circunſtantiam contrariam Religioni, vel venialiter aggrauantem, quod eſt certum, vel etiam mortaliter, quòd licet ſit incertum, timendum eſt, quia videtur grauis Dei irreuerentia.

Diſtractio voluntaria in oratione, quæ maximè reprehēdenda. *Bonauent.*

14. An attentio interior aliquando vocalem orationem impediat.

Tandem dubitari poteſt circa hanc aſſertionem, an per aliud externum, attentio interior ſpiritualis, & ad Deum, poſſit eſſe tanta, & tam excellens, vt omninò impediat veritatem, vel honeſtatem orationis vocalis? In quo oportet ſupponere, ſi ſuſpenſio mentis tanta ſit, vt etiam vſum vocis impediat, vt contingere poteſt in mentis ſuſpenſione, vel raptu, tunc orationem vocalem omninò ceſſare, quia hæc non eſt ſine vſu vocis. Vnde ſi quis habens obligationem recitandi vocaliter, in initio, vel medio orationis ita ſuſpenderetur mente, vt lingua etiam taceret, perfectè non impleret præceptum orandi, ſed teneretur poſtea recitare, vel ſi non ſupereſſet tempus, & illud ab orante præuideretur, deberet impedire tantam animi ſuſpenſionem, quantùm ſatis eſſet, ne ab oratione vocali tunc neceſſaria impediretur, nec poſſet aliter excuſari à culpa, niſi tanto impetu Spiritus ſancti raperetur, vt non eſſet in poteſtate illius eam animi ſuſpenſionem impedire, nam tunc ceſſatio ab oratione vocali non eſſet voluntaria. Quando autem voluntas relinquitur ita libera, vt poſſit illam actio

actionem externam exercere, debet præceptum orationis propriæ deuotioni præferre, vt per ſe conſtat.

15. *Vtrum voce non ceſſante qui ſpirituali ſenſui ita attendit, vt verba non conſideret, ſatisfaciat.* Difficultas verò eſt, quando vox non ceſſat, tamen intellectus ita attendit ad Deum, vel ad aliquem ſpiritualem ſenſum verborum, vt ad ipſam verbalem prolationem non attendat vllo modo. Videtur enim tunc non ſolùm non benè vocaliter orare, verùm etiam nec orare voce, ſed tantùm mente, quia illa actio exterior iam tunc non eſt humana. Sicut, qui, dum recitat, ſi corporali ſomno capiatur, licet continuet verba dormiens, non orat, tam alienus enim videtur eſſe ab illa actione vnus, ſicut alter, quod ad mentem attinet. Item, eſto, illa ſit oratio vocalis, non tamen videtur bene fieri, quia homo non poteſt regere linguam in tali oratione, nec iudicare, an integrè dicat, vel ordinatè, vnde ſi rectè dicit, caſu, & fortuitò dicit, ille autem modus operandi in actione virtutis, & præſertim ſi honeſta ſit, non videtur rationi conſentaneus. Et confirmatur ex Bernardo ſermon. 47. ſuper Cantica dicente: *Nihil aliud, dum pſallitis, præter id, quod pſallitis, cogitetis. Nec ſolas dico vitandas eſſe cogitationes vanas, & otioſas, vitandæ ſunt, & illæ, (illa duntaxat hora, & loco) quas officiales fratres pro communi neceſſitate, quaſi neceſſariò frequenter admittere compelluntur. Sed ne illa quidem profectò recipere ſemper conſuluerim, quæ fortè paulò antea in codicibus legeratis, qualia nunc, me viua voce differente, ex hoc auditorio Spiritus ſancti recentia reportatis. Salubria ſunt, ſed minimè illa ſalubriter inter pſallendum reuoluitis, Spiritus enim ſanctus illa hora gratum non recipit, quicquid aliud, quàm debes, neglecto eo, quod debes, obtuleris.* Et ferè idem habet Hugo de Sanct. Victor. in lib. Annot. ad Pſalm. cap. 17. vnde Gerſon 3. p. tract. de Orat. Alphab. 78. lit. G. & H. docet, in Oratione vocali non licere admittere pias meditationes, non pertinentes ad verba, quæ proferuntur, neque in eis fundatas: quod ſequitur etiam Gabriel. lect. 62. in Cant. lit. M. Sentiunt ergo non licere voluntariè admittere talem meditationem, vel contemplationem, quæ omnem verborum cogitationem impediat: & idem aſſerit Medina tract. de Orat. quæſt. 14. in fine.

Bernard. Hugo. Gerſon. Gabriel. Medina.

16. *Explicatur vera ſententia. D.Thom.* Hæc ſententia eſt ſatis apparens. Tamen D. Thomas, & alij infrà citandi aliter loqui videntur. Vt autem eorum ſententia explicetur, aduertendum eſt, duobus modis poſſe contingere hominem ſic orantem non habere attentionem ad verba; primò, vt non voluntariè applicet animum ad contemplationem Dei, ſed vel ex habitu, vel ex inſtinctu Spir. ſancti, vel ex virtute, & excitatione ipſius pſalmodiæ eleuetur, nõ aduertens, ſe diſtrahi à cogitatione verborum. Et tunc clarum eſt, & hoc non obſtate, quominùs oratio vocalis verè, & rectè fiat, quia manet virtualis attentio ad verba, cum actuali attentione ad Deum, qua (vt ſupponitur) prior intentio attendendi ad verba nunquam fuit voluntariè interrupta, ſed quaſi naturaliter ex vi alterius cogitationis honeſtæ. Et in hoc nullus dubitat, nam ſi diſtractio naturalis, media etiam cogitatione non bona, non tollit attentionem virtualem, multò minùs eam tollet pia cogitatio, vel meditatio naturalis, faciens eundem effectum.

17. *Exponitur alter modus nõ attendendi ad verba.* Alter igitur modus difficilior eſt, quando aliquis voluntariè applicat intellectum, volendo directè, ſeu in caſu nihil actualiter attendere ad verba; & tunc etiam eſt multorum opinio, permanere poſſe vocalem orationem veram, quia licèt homo tunc non attendat ad verba, nihilominùs voluntariè illa profert ad orandum, vel laudandum Deum; quia ſupponimus, voluntariè ſe applicuiſſe ad hũc actum, ex vi cuius voluntatis non interruptæ continuatur ille actus cum ſufficienti aduertentia humana. Quia licèt homo non habeat attentionem quaſi reflexam ad verba, ſemper tamen profert illa humano modo, & vigilandò circa illa aliquo modo. Cuius etiam ſignum eſt, quia ſi tunc cum ſocio recitet, audit verba eius, & ſeruato debito ordine, & modo, ſuo tempore loquitur, & tacet, cùm debet audire; eſt ergo illa locutio ſufficienter humana. Rurſus, eſt etiam cum aſcenſione mentis ad Deum, vt ſupponitur, ergo eſt vera oratio: quia non eſt de ratione orationis, vt cogitet orans de ipſa locutione, ſed ſatis eſt, ſi cogitet de Deo, cum quo loquitur. Item non eſt neceſſarium cogitare de re ſignificata per verba, vt ſtatim dicam, ergo nec de verbis ipſis, ergo licet homo voluntariè eleuetur ſupra hanc cogitationem quaſi materialem verborum, nihilominùs poterit verè orare vocaliter.

Neque contra hoc procedit prima obiectio, quia non poteſt ſic omnes comparare cum dormiente, & proferente verba inter dormiendum, quia dormiens non exercet actum liberum, & humanum, nec eſt ita diſpoſitus, vt ſit in poteſtate eius ſuſpendere, vel continuare actum. Et ita per ſomnum interrumpitur prior voluntas, non verò per illam contemplationem, quatenus eſt voluntas humana orandi, quamuis interrumpatur voluntas attendendi ſuperficialiter ad verba, quia hoc non eſt neceſſarium ad orationem vocalem, vt dixi. De alia verò obiectione dicam ſtatim. Et iuxta hanc declarationem ſentire videntur D. Thomas d. art. 12. & Caietanus ibi. Sotus lib. 10. de Iuſt. q. 5. art. 3. & ſæpe Nauarrus in dicto cap. 13. nu. 30. 49. &c. Et hi Doctores conſequenter aſſerunt, quamcunque ex dictis attẽtionibus ſufficere ad probitatem orationis, & ad implendum præceptum, ſi fuerit tempus illius. Ratio autem eſt, quia illa eſt vera oratio, vt diximus, & non habet malam circunſtantiam, nec caret circunſtantia debita, quia ſolùm caret attentione ſuperficiali, quæ debita non eſt, ergo eſt honeſta, & conſequenter per ſe ſufficiens ad implendum præceptum. 18.

Obiectio ſupra facta nõ habet hic vim. D.Thom. Caietan. Sotus. Nauarr.

Vt verò hac in re iudicium proferamus, diſtinguere oportet de oratione vocali, quæ fit ad arbitrium orantis, quæ fit iuxta præſcriptam verborum formam. In priori, neceſſarium profectò eſt, vt homo quando aliqua verba profert ad Deum, aliquo modo attendat, vt decentia verba, & digna Deo proferat, ſi humano modo, & cum deliberatione loquatur. Contingit enim interdum ex vehementia affectus prodire in exteriorem motum indeliberatum, idémque accidere poteſt circa externum verbum, & tunc neque ad laudem, neque ad culpam imputabitur, quicquid proferatur. At ſi humano modo quis loquatur, neceſſe eſt, vt ſeruet conſilium Sapientis Eccleſiaſt. 5. *Ne temerè quid loquaris, neque cor tuum ſit velox ad proferendum ſermonem coram Deo, Deus enim in cœlo, & tu ſupra terram, idcirco ſint pauci ſermones tui.* Quando verò oratio fit iuxta aliquam præſcriptam formam verborum, dupliciter poteſt fieri; primò legendo per librum, & tunc, & ferè nullum eſt periculum errandi, & vix fieri poteſt recitatio cum tanta attentione ad Deum, vel ad aliquem ſpiritualem ſenſum, vt non formentur in mente cõceptus non vltimati verborũ, quæ leguntur, qui cõceptus non formantur ſine aliqua attentione ad ipſa verba, licèt eſſe poſſit tam ſimplex, & tenuis, vt ab ipſomet homine non 19.

Sententia Auctoris. Eccleſ. 5.

non aduertatur,ſufficit tamen ad veram , & honeſtam orationem. A

20. Modus recitãdi memoriter errandi in periculo eſt magis expoſitus.

Alius modus recitandi eſt memoriter, & tunc eſt maius periculum errandi:tamen ſi oratio ſit voluntaria,non erit ibi periculum peccandi, quia error,vel mutilatio in tali oratione peccatum nõ eſt, ergo & ipſa oratio ratione periculi non erit peccaminoſa. Quando autem oratio vocalis eſt in præcepto, fateor moraliter loquendo, neceſſariam eſſe aliquam maiorem aduertentiam, vt verba ipſa integrè, & ſine errore dicantur. Nunquam tamen neceſſariũ eſt;vt aduertentia ſit quaſi reflexiua,ſed ſimplex ſufficit,& hæc vix deeſſe poteſt, cùm mens attendat ad actualem verborum recordationem. Securius autem hoc fit quando cum ſocio oratur, item quando vſus, & facilitas memoriæ tanta eſt, B vt moraliter non contingat errare. Eò vel maximè quòd illa ſuperior attentio, & tam perfecta, quanta in caſu ſupponitur,non contingit, niſi in mente multùm aſſueta contemplationi; *cui*(vt rectè dixit Gerſon ſuprà)*facile eſt etiã ſi ſint in cœlo ſurſum, ſubitò reuerti ad ea quæ profert,& attendere,an rectè illa dicat,* & ſtatim iterum ad ſuam contemplationem redire; eritque optimum , & fortaſſe neceſſarium conſilium ita facere.

Gerſon.

21. Opiniones cõciliantur.

Et iuxta hanc reſolutionem poſſunt dictæ opiniones in concordiam redigi, vt tandem videtur fateri Nauarrus cap.20.de Orat.num.28.nam iuxta priorem neceſſaria eſt attentio ad verba,quæ iuxta conditionem, & conſuetudinem perſonæ orantis, & modum orandi ſufficiens ſit moraliter , vel vt C non ineptè cum Deo loquatur,vel ſi oratio eſt præcepta,vt certus moraliter ſit in ea nõ errare,& hoc probat ſecunda eius obiectio. Nam quod aliqui dicunt , tunc ſolùm hoc eſſe neceſſarium , quando quis errare ſolet , ſi autem expertus ſit , non ſolere errare,iam non eſſe illam curam neceſſariam ; non ſatis intelligo;quia nõ video,quomodo poſſit quis experiri,ſe non errare,nec tranſilire verſus,quando non attendit ad verba, ſi enim non attendit, quomodo experientiam accipit ? Qui ergo hanc experientiam aſſequitur aliquo modo,licèt ſimplici , & tenui, aduertit ad verba ; & ita intelligo poſteriorem opinionem,quòd ſcilicet non ſit neceſſaria attentio : quaſi reflexiua, nec ſollicita de verbis , ſed ſolùm quaſi aliud agendo,cura verborum, quæ dicenda, vel audienda ſunt,habeatur. D

22. B. Bernardi ſententia nõ repugnat prædictis.

Neque contra hunc poſteriorem ſenſum obſtat ſententia Bernardi,loquitur enim præcipuè de cogitationibus bonis , non tamen pertinentibus ad orationem,nam illæ admittendæ non ſunt tempore orationis,& ſi omninò impedirent attentionem, ad orationem vocalem aliàs præceptam , iam tunc non eſſent bonæ, quia impedirent orationem aliàs debitam. Huiuſmodi eſt cura,& ſollicitudo de aliquo negotio etiam pio poſtea efficiendo , non vt Deo commendetur , (ſic enim iam eſſet orationis materia) ſed vt de humanis mediis circa illud prouideatur,vel aliquid ſimile. Item ſi quis circa materiam Theologicam , etiam circa Deum ipſum ſpeculatiuè diſcurrat , puram ſcientiam inquirendo , E nam hoc ad orationem non ſpectat , vt per ſe patet.Secus verò eſt,quãdo meditatio eſt practica, & in ordine ad excitandum affectum erga Deum; nam hoc eſt munus, & finis orationis , ideóque de ſe ſufficit ad veritatem , & honeſtatem orationis, etiamſi non videatur proximè fundata in verbis, quæ voce proferuntur.Regulariter tamen loquendo,in hominibus non multùm aſſuetis altiori contemplationi, melius conſilium eſſe exiſtimo meditari aliquid pertinens ad ſenſum verborum ſaltem myſticum , vel quod aliquo modo verba ipſa concernat,vt ita vterque actus interior,& exterior per modum vnius melius fiat.

In vocali oratione quæ meditatio vtilis.

CAPVT V.

Vtrum ad effectus orationis vocalis ſit neceſſaria attentio?

1. An attentio neceſſaria ad orationis effectus.

BReuiter dicendum eſt , attentionem eſſe neceſſariam ad orationis vocalis effectus,non tamen eandem ad omnes. Prior pars manifeſta eſt ex dictis : nam ſi attentio eſt neceſſaria ad eſſe (vt ita dicam) ipſius orationis , multò magis erit ad effectus eius,quia quod non eſt, non poteſt habere effectum. Vt autem altera pars declaretur,ſuppono, orationem habere dictos tres modos cauſandi, qui ſunt impetratio , meritum , & ſatisfactio ; quibus D.Thomas in dicto art. 13. addit quartum , quem vocat ſpiritualem refectionem mentis , quamuis enim hunc dicat eſſe tertium , & ſolùm dicat eſſe tres effectus,ideo eſt,quia meritum , & ſatisfactionem ſub primo comprehendit , & illum meritum vocat. Nauarrus item, & alij addunt quintum effectum , qui eſt ſatisfacere præcepto. Sed nos illum non numeramus , tum quia ille non conuenit orationi vocali,vt ſic,prout illam nunc conſideramus, tum etiam quia ille re vera non eſt peculiaris effectus , ſed eſt veluti relatio quædam quæ reſultat poſito fundamento,& termino, nam ſi vera oratio fiat,& alioqui ſupponatur datum eſſe de illa præceptum,eo ipſo manet impletum , ſi oratio habeat conditiones,quas præceptum requirit,& ita totum hoc pendebit ex conditione, & cognitione præcepti,de quo aliquid in ſequenti capite,plura in libro ſequenti dicturi ſumus.

D.Thom. Tres orationis effectus, impetratio, meritum , & ſatisfactio. *Nauarrus.*

2. Quæuis attentio non ſufficit ad refectionem mentis.

Ad vltimum ergo effectum ſpiritualis refectionis mentis ait D.Thom. neceſſariam eſſe actualem attentionem quod eſt per ſe tam notum , vt nulla indigeat probatione.Imò addere poſſumus ad hũc effectum non ſufficere ſuperficialem attentionem ad verba , ſed neceſſariam eſſe aliquam perfectiorem,quia mẽtis refectio eſt deuotio, vel aliqua pia affectio, aut ſancta cogitatio practica, quæ intellectum illuminat in ordine ad opus : ad hos autem effectus ſatis non eſt ſuperficialis attentio, vt conſtat , & hoc probat teſtimonium Pauli , quod D. Thom.addit, *ſi orem lingua,mens mea ſine fructu eſt.* 1. ad Corint.14.id eſt,ſi orem ſola lingua,ad illã tantùm attendendo, quin potiùs nec ſola litteralis attentio ſemper ſufficiet,niſi ipſamet ſententia litteralis ſit effectiua,vel illuminatiua : nam ſi ſit hiſtorica,neceſſaria erit meditatio aliqua,vel applicatio practica,vt ſpiritualiter mens reficiatur. Atque ita conſulenda eſt,& procuranda ſpiritualis aliqua attentio,vt effectus iſte obtineatur.

Mentis refectio in oratione quæ ſit.

D.Thom. *1.Corint.14.*

3. Obiectio hæreticorum qua probant nõ eſſe orandũ alia,quàm vulgari lingua.

Statim verò occurrit obiectio,quia hinc ſequitur,vel non eſſe bonum,vel ſaltem non eſſe conueniens vocaliter orare in peregrina lingua , quam orans nõ intelligit, quæ eſt obiectio Hæreticorum arguentium Eccleſiam;eo quòd publica officia celebret in lingua Latina,& non in vulgari. Sequela patet ex illa ſententia Pauli, *ſi orem lingua,mens mea ſine fructu eſt,* quod ipſe ducit inconueniens,& ideo ſubdit *orabo ſpiritu,orabo & mente,* id eſt,orabo non tantùm affectu proferendi verba illa in cultũ Dei, ſed etiam mente intelligẽdo,& contẽplando, quid orem.Hanc difficultatem,quantùm ad ſacra officia publica pertinet , tractaui in tom. 3. tertiæ partis diſp.83.ſect.1.Et doctrina ibi data eandẽ rationem habet

1.Corint.14.

habet in aliis diuinis officiis, de quibus in ſequenti lib. dicturi ſumus, & ideò pro illis nunc ſufficit reſpondere, conuenientem modum illa celebrandi, non eſſe attendendum ex particulari fructu, & conditione huius, vel illius perſonæ, ſed ex publico, & communi bono, & vſu, magis conuenienti ad religionem, & cultum Dei, ad hunc autem finem magis expedire, vt oratio publica fiat in lingua Latina, ſeu doctrinali, quàm in vulgari, propter rationes ibi adductas, quas ſatis vſus & traditio Eccleſiæ confirmat.

Reſpõdeo ad obiectionem hæreticorũ.

Oratio in lingua peregrina quæ conueniens.

4. Oratio in lingua vulgari quibus vtilior.

De priuata autem oratione non imptobabiliter dici poteſt, vtilius eſſe perſonis idiotis vocaliter orare in ſua lingua vulgari, iuxta formam aliquam ab Eccleſia approbatam, quàm in Latina, vel alia ſibi ignota, nam per ſe loquendo hoc videtur eſſe fructuoſius ad finem orationis, vt probat ratio facta. Et alioqui nullum apparet in hoc inconueniens, cùm hoc non ſit contra aliquam vtilitatem publicam, ergo credi poteſt hoc eſſe vtilius regulariter loquendo. Et ideo Eccleſia conſueuit formas aliquas orandi in lingua vulgari fidelibus proponere, vt iuxta illas vtiliter, & ſine errore orare poſſint.

Oratio priuata quæ ſit coram aliis, cõmuni lingua facienda eſt.

Quia verò hæc oratio priuata poteſt fieri coram aliis, (atque adeò publicè in hoc ſenſu,) vt ſupra notatum eſt; ideò tunc opottet vt oratio fiat ſecundum aliquam formam orandi ab Eccleſia propoſitam, vel probatam, quæ ſemper præferenda eſt in omni oratione, quantumuis priuata, vt in ſequenti cap. dicemus. Si autem oratio ſit non tantum priuata, ſed etiam ſecreta, tunc orare vnuſquiſque poteſt in ſua lingua, ſub quacunque verborum forma, dummodo errorem non contineat, & prudenter, ac decenter compoſita ſit, & ideò ſemper neceſſarium eſt, vt talis forma orandi à ſapientibus, & piis viris compoſita, vel approbata ſit.

5. Intelligere verba, an ſit de ſubſtantia orationis.

Addo tamen vlteriùs non eſſe malum priuatè orare in lingua Latina, qui illam non intelligit, nam intelligere ſenſum verborum non eſt de ſubſtantia orationis, neque etiam eſt circunſtantia neceſſaria ad honeſtatem eius; ſatis eſt enim, quod is, qui orat, intelligat, vel credat in illis verbis contineri laudes, & petitiones ad Deum, ſicut qui Pontifici præſentat petitionem ſcriptam in lingua, quam non intelligit, & petit verè, & rectè facit. Sæpe etiam idiotæ exercent actiones externas, quas credunt pertinere ad cultum Dei, licet in particulari earum ſignificationem non intelligant. Et ideò, qui ſic orat, poteſt, ſi velit, & ſciat orare, non carere hoc fructu orationis, qui eſt refectio mentis, quia poteſt attendere ad Deum, vel vt dignum ſupremo cultu, vel vt miſericordem, vel vt benefactorem, &c.

6. Duplex ſignificatio verborum.

Vnde poteſt in verbis diſtingui duplex ſignificatio; vna ſpecifica, alia generalis, & quaſi naturalis; quamuis ergo idiota primam non intelligat, & ideò cogitare non poſſit de propria ſententia verborum; nihilominùs ſemper poteſt poſteriorem aliquo modo percipere, nimirum illam eſſe locutionem ad Deum, tanquam ad benefactorem, & ſupremum Dominum, omni laude dignum, & hoc ſatis eſt, vt dicere poſſit illa verba, *plus medullis oris, quàm labijs cordis*, vt dixit Bernardus ſerm. 13. in Cantica. Eo vel maximè, quòd nullus eſt tam idiota qui vnius, vel alterius vocis non percipiat ſignificationem, vt quando nominatur Deus, vel omnipotens, vel fit mentio miſericordiæ, aut remiſſionis peccatorum, vel Chriſti Domini, aut B. Virginis, vel ſimile quid, vnde poſſit mens refectionem ſuam accipere. Et ipſa conſuetudo ſic orandi, ſolet in hoc

D.Bernard.

A præbere maiorem aliquam facilitatem, & aliqualem intelligentiam, poſſúntque, qui ſic orant interrogando, vel attentè audiendo in hoc proficere, quantum ſatis ſit ad ſpiritualem fructum, etiam ſi linguam Latinam non addiſcant.

De alio fructu, qui eſt impetratio, D.Thomas, quem omnes ſequuntur, affirmat, non pendere ex actuali attentione, ſed virtualem ad illum ſufficere, & videtur certa ſententia. Ratio autem pendet ex inſtitutione diuina; non eſt enim veriſimile, exegiſſe Deum ab homine conditionem aliquam moraliter impoſſibilem, vt aliquid per orationem impetrare poſſit, attendere autem actualiter, & ſine diſtractione eſt moraliter impoſſibile, vt plurimum loquendo de hominibus, iuxta illud Pſalmi 36.
B *Cor meum dereliquit me*, ergo ad impetrandum non requirit Deus à nobis actualem attentionem, ſed virtualis ſufficit. Item, qui ſic orat, verè, & honeſte orat, & ex fide, & cum aliis conditionibus ſuprà enumeratis, ſub quibus facta eſt diuina promiſſio, & actualis attentio, nullibi poſita eſt tanquam conditio neceſſaria ad illam promiſſionem, ergo neque ad impetrationem neceſſaria eſt, dummodo prima intentio, & attentio virtute perſeueret: neque in hoc video contradictionem, aut vllam difficultatem. 7.

Impetratio à qua pendeat attentione. D.Thom.

Pſalm. 36.

Idem docet D.Thomas de merito, & à fortiori idem ſequitur de ſatisfactione, quod expreſſiùs diſtinguit, & docet Nauarrus dicto cap. 13. n. 3. & 18. & alij moderni circa illum articulum D.Thomæ.
C Ratio autem eſt, quia ille actus orationis vocalis eſt bonus moraliter, & pœnalis, ergo ſi ſit in perſona grata, erit meritorius, & ſatisfactorius, ſupponimus enim illum actum eſſe aliquo modo ab auxilio gratiæ, quia proceſſit ex voluntate orandi gratuita, & in virtute illius continuatur. 8.

Meritum, & ſatisfactio à qua attẽtione pendeant.

Circa hanc verò ſententiam eſt difficultas, quoad meritum, an intelligenda ſit de nouo merito eſſentiali gratiæ, & gloriæ. Eſt enim notanda differentia inter ſatisfactionem pro pœna, & meritum gloriæ; quod ſatisfactio per ſe creſcit ex ipſo opere pœnali, vt in 4. tom. 3. part. diſp. 37. ſect. 5. diximus; meritum autem formaliter, ac propriè totum eſt in interiori actu, & non creſcit ex ſolo exteriori, quia exterior actus, licet addat pœnalitatem, quæ in ſa-
D tisfactione conſideratur, non addit bonitatem moralem, quæ conſideratur ad meritum iuxta doctrinam D.Thomæ 1. 2. quæſt. 20. Hinc ergo facilè conſtat, orationem vocalem, quæ actus externus eſt, quandiu durat per modum actus moralis ex vi præcedentis intentionis bonæ, & cum virtuali attentione ſemper eſſe ſatisfactorium: ita vt continuè ſatisfactionem augeat, & maiorem remiſſionem pœnæ obtineat. De merito autem gratiæ, & gloriæ non videtur eadem eſſe ratio, quia vocalis oratio, vt eſt exterior actus, non addit bonitatem moralem interiori actui, ergo ſi actus interior ceſſauit, licet exterior oratio duret in virtute præcedentis actus interioris, non augebit meritum, ſeu quod idem eſt non conferet ad nouum præmium, vltra illud, quod
E homo meruit, ſic orando quamdiu durauit actus interior. Atque ita planè fatendum eſt. 9.

Difficultas enodatur.

Differentia inter ſatisfactionem pro pœna, & meritũ gloriæ.

D.Thom.

Quando ergo Auctores dicunt, orationem vocalem eſſe meritoriam cum ſola virtuali attentione, vel loquuntur de nouo merito, ſeu augmento meriti, vel ſolùm de merito per denominationem extrinſecam, nam actus exterior meritorius appellatur, quatenus ab actu meritorio procedit, & moraliter eſt vnus cum illo, ideóque quamdiu durat exterior actus ex virtute actus meritorij procedens 10.

Mẽs aliquorum auctorũ explicatur.

dicitur durare meritum. Vnde ſi loquamur de oratione vocali, quæ nouum meritum addat, neceſſarium eſt, quòd duret actualis attentio ad talem actum neceſſaria. Qualis autem actus voluntatis ad meritum neceſſarius ſit, non eſt hoc loco tractandum, ſed ex principiis materiæ de merito petendum eſt. Sed obiicit Medina dicto tract. de orat. q.14. etiam contra priorem ſenſum, quia, vt actus denominetur meritorius priori modo, non ſatis eſt, quod actus de ſe ſit bonus, & procedat ex propoſito voluntatis meritorio, quod præceſſit, & virtute manet, quia poſſet ſic operans interius moraliter peccare. Vt verbi gratia, ſi quis dum vocaliter orat, diſtrahatur ad cogitandum de inimico, & illum deliberatè odio habeat, poteſt eſſe diſtractio naturalis, & odium liberum, tunc ergo oratio illa non erit meritoria. Sed hoc tantum pertinet ad quæſtionem de nomine: nam ſi malus actus ſuperueniens non ſit circunſtantia orationis, vel alterius ſimilis actus, non communicabit illi deformitatem ſuam, ſed tantùm concomitanter ſe habebunt, & ita non videtur inconueniens, quod vnus actus externus denominetur bonus, & de ſe meritorius ab alio præcedente, quando perſona per alium actum demeretur apud Deum, vel etiam dici poteſt illum actum externum eſſe meritorium, quantum eſt ex parte ſua, & præcedentis actus, in cuius virtute fit, oportere tamen, vt durent aliæ conditiones neceſſariæ ad meritum. Vnde, quia vna conditio maximè neceſſaria ad meritum eſt dignitas perſonæ, & hæc amittitur per nouum peccatum, ideò ceſſat ratio, vel denominatio meriti.

Medinæ obiectio. *1. Solutio.* *2. Solutio.*

II. Atque hinc à fortiori ſequitur, quacunque ratione contingat, hominem ſic orantem vocaliter, de nouo peccare circa ipſammet orationem, ita vt ipſa oratio incipiat eſſe peccatum, etiam veniale tantum, omninò ceſſare meritum, & re, & denominatione. Imò etiam ſequitur ceſſare ſatisfactionem, & impetrationem, quia non poteſt homo ſatisfacere Deo, vel ab illo aliquid impetrare per actum malum, vel malè factum, & cum aliqua ipſius Dei offenſione. Poteſt autem hoc contingere, vel mutando intentionem, continuando ex praua intentione orationem bono animo inchoatam, vel voluntariè admittendo cogitationes ab orandi munere omninò alienas: nam licet non omninò tollant attentionem orationis, diuidunt cor, & impediunt, ne oratio purè, & cum debita reuerentia fiat, quod ſatis eſt, vt talis oratio peccaminoſa ſit, & non ſit impetratoria, vt ex Bonauentura, & quadam Gloſſa ſuprà retulimus.

Peccatū veniale in oratione quid faciat. *Bonauent. Gloſſa.*

CAPVT VI.

Vtrum oratio vocalis priuata, ſit neceſſaria ex præcepto?

I. DVplex præceptum circa orationem, ſicut circa alios actus virtutis, excogitari poteſt; vnum abſolutum, ſeu quoad exercitium actus; alterum conditionatum, ſeu quoad ſpecificationem actus. De hoc poſteriori genere præcepti aliquid dictum eſt cap. 4. & aliquid addemus cap. ſequenti, nunc verò agimus de neceſſitate exercendi aliquando orationem vocalem, vel indefinitè, vel pro aliquo determinato tempore. Et quia præcepta non dantur de actibus in communi, ſed in particulari; vocalis autem oratio duplex eſt, vt ſupra diximus, priuata, & communis, ſeu publica; ideò non poteſt hæc quæſtio in genere tractari, ſed in particulari de ſin- A gulis: de præcepto ergo ad publicas orationes pertinente dicemus in ſequenti libro, ideóque nunc ſolùm agimus de oratione priuata. Poſſumus præterea loqui, vel de præcepto naturali, vel de poſitiuo diuino, aut Eccleſiaſtico.

Duplex præceptum circa orationē excogitari poteſt, abſolutum, & conditionatum.

Circa naturale præceptum ratio dubitandi eſſe poteſt, quia ex lege naturæ tenemur colere Deum, non ſolùm animo, ſed etiam corpore, ergo ſimul tenemur orare Deum lingua corporis, quia talis oratio ad cultum Dei externum pertinet. Secundò, quia ex lege naturæ tenemur pietatem, & religionem, non tantùm occultè, ſed etiam publicè coram aliis exercere, ergo ex eodem iure naturæ tenemur ita orare, vt licèt oratio ſit priuata, fiat publicè reſpectu aliorum, quod non habet, niſi oratio vocalis B ſit. Tertiò, quia oratio vocalis habet ſuas peculiares vtilitates, ob quas poteſt iudicari neceſſarium medium ad hominum ſalutem, moraliter loquendo quod ſatis eſt, vt cadat ſub præceptum naturale, quia in legibus ferendis conſideratur id, quod regulariter, & moraliter neceſſarium eſt. Antecedens patet, quia vocalis oratio regulariter hominibus eſt neceſſaria, ad excitandas mentes fidelium ad deuotionem, & ad conciliandam etiam attentionem: pauci enim ſunt, qui abſque obiecto, vel voce ſenſibili, actu mouente, & quaſi ducente intellectum, ad Deum attendere valeant. 2.

An ſit præceptum naturale, orandi priuatè. *Vocalis oratio regulariter eſt hominibus neceſſaria.*

Nihilominus dicendum eſt, ex vi iuris naturalis orationem vocalem non eſſe ſub præcepto. Ita docent omnes in hac materia, Medina, Nauarrus, & C Summiſtæ, ver. *Oratio*, & ſumitur ex Scholaſticis, in 4 d.15. Ratio verò eſt, nam præceptum orandi naturale, de quo ſupra, lib. 1. tractatum eſt, ſufficienter impletur per orationem mentalem, & nulla occurrit noua ratio, quæ per ſe cogat, vel oſtendat obligationem explicandi voce mentalem petitionem; quod patebit ſtatim reſpondendo ad rationes factas. Item quia oratio per ſe primò præcipitur propter impetrationem (hic enim eſt veluti proprius finis, & effectus, alij namque magis communes ſunt, & per alia media comparari poſſunt, idcóque non inducunt per ſe obligationem ad medium orandi) at verò ad impetrandum à Deo non eſt neceſſaria vox, cùm neceſſaria non ſit, vt Deus intelligat petitionem animo factam: nam petitio audita, ſeu in- D tellecta ſufficiens eſt, vt exaudiatur, & impetret. Neque etiam dici poteſt, quod oratio vocalis ſit neceſſaria ad impetrandum ex aliqua ordinatione diuina, tum quia loquimur ex ſola rei natura, ad quam non pertinet talis ordinatio, vt per ſe notum eſt: tum etiam, quia gratis confingitur talis ordinatio, cùm ex libera voluntate Dei pendeat, quæ nullo medio quoad hanc partem nobis manifeſtata ſit. 3.

Pars negatiua defenditur. *Medin. Nauarr. Summiſt.* *Ratione probatur aſſertio.*

Ad primam ergo rationem dubitandi reſpondetur, negando conſequentiam; nam cultus Dei externus poteſt multis modis fieri, quorum determinatio non pertinet ad ius naturale, ſed vel ad poſitiuum, vel, illo deficiente, ad prudens colentis arbitrium, & ideò cultus per orationem vocalem non eſt ſimpliciter neceſſarius ex natura rei. Ad ſecun- E dam reſpondetur, ſolùm probare externam profeſſionem fidei, ſeu religionis Dei, cadere ſub præceptum naturale debito tempore, & loco. Non tamen inde inferri poteſt naturalis obligatio ad orationem vocalē, quia illa profeſſio poteſt aliis ſignis, & modis fieri. Quod ſi fingatur caſus, in quo, vel ad honorem Dei, vel ad confeſſionem religionis neceſſarium ſit vocaliter orare, obligatio illa erit quaſi per accidens ex principiis, & circunſtantiis extrinſecis, non ex natura orationis. Ad tertiam reſpondetur, 4.

Soluūtur argumenta. Cultus Dei per vocalem orationē non eſt ſimpliciter neceſſarius.

ex

ex illis vtilitatibus orationis vocalis non poſſe colligi naturale præceptum, tum quia illæ non ſunt de rebus ſimpliciter neceſſariis ad ſalutem, tum etiam quia poſſunt per alia media comparari, vt per lectionem, concionem, inſpectionem imaginis, vel ſimilia. Probant autem illæ rationes, orationem vocalem eſſe valdè conſentaneam humanæ conditioni, valdéque vtilem, ac ſubinde non poſſe fieri moraliter, vt omninò omittatur ſine magna hominis negligentia circa bonum animæ ſuæ. Quod maximè verum eſt loquendo de oratione vocali, quæ non fit iuxta præſcriptam formam verborum, ſed iuxta internum affectum, & dictamen operantis; nam vix poteſt homo præſertim ſimplex, & non aſſuetus internis contemplationibus, habere internum affectum, deſiderium, aut petitionem, quin ſtatim in verba prorumpat ſaltem tacitus, & mouendo labia, vt de Anna legitur 1. Regum 1.

Homo ex affectu interno prorũpit in verba.

1. Reg. 1.

5. Circa ſecundum punctum de diuino præcepto poſitiuo dicendum ſecundò eſt, nullum ſtare tale præceptum, quia nec in Scriptura habetur, neque ex traditione conſtat. Item quia in lege gratiæ non ſunt præcepta moralia diuina præter ea, quæ ſunt iuris diuini, & naturalis, niſi præcepta fidei, & Sacramentorum, quæ altiora ſunt; vnde ex vi iuris diuini poſitiui ſoli illi actus externi religionis præcepti ſunt, qui ad ſacrificium offerendum, vel ad Sacramenta conficienda neceſſarij ſunt. Denique ſi aliquod eſſet tale præceptum, maximè fuiſſet à Chriſto traditum, Matth. 6. quando docuit nos orare, dicens; *Sic ergo vos orabitis: Pater noſter,* &c. Nam Concilium Toletanum 4. Can. 10. de illa oratione loquens ait: *Quam ſaluator noſter docuit, & præcepit,* ſed ex illo loco non poteſt colligi hoc præceptum diuinum, præſertim quoad ſingulos fideles, tum quia ibi ſolùm tradidit Chriſtus formam, non verò dedit præceptum obligans ad exercitium eius (vt ſic dicam.) Tum etiam quia illa oratio continet materiam orationis mentalis, & vocalis, & vtroque modo dici poteſt, & ſi ſola mente dicatur, ſatisfit præcepto diuino de oratione priuata, qualecumque illud ſit, vt latè oſtendit Medina, d. tract. quæſt. 10. Neque ex Concilio Toletano aliud colligitur.

Non eſt præceptũ diuinũ poſitiuũ orãdi vocaliter.

Matth. 6. *Conc. Tol.* *Medin.*

6. Hinc verò naſcitur dubium de tertio puncto, an ſaltem ex præcepto Eccleſiæ teneantur omnes fideles ad aliquam priuatam orationem vocalem, ſaltem ad Dominicam orationem interdum recitandam? Aliqui enim indicant hoc cadere in obligationem ſaltem ſub culpa veniali. Ita Paludanus in 4. diſt. 15. q. 1. num. 7. quem ſequitur Nauarrus, dicto Enchir. de Orat. cap. 3. num. 20. & cap. 20. num. 20. qui allegat pro hac ſententia cap. *Vos autem*, de Conſe. diſt. 4. & Concilium Toletanum 4. cap. 9. aliàs 10. & Conc. Remenſe, cap. 2. Idem tenet Durantus lib. 2. de Ritib. cap. 46. qui addit Clementem lib. 6. Conſt. cap. 25. & Auguſtinum, ſerm. 215. de Tempore dicentem, *Symbolum, vel orationem Dominicam, & ipſi tenete, & filijs veſtris oſtendite: nam neſcio, qua fronte ſe Chriſtianum dicat, qui paucos verſus in ſymbolo, vel in oratione Dominica parare diſſimulat.* Et in ſerm. ſeq. *Ille* (inquit) *bonus Chriſtianus eſt, qui Symbolum, & Orationem Dominicam memoriter tenet, & filios, vel filias, vt ipſi teneant, fideliter docet.*

An ſit præceptum Eccleſiæ?

Palud. *Nauar.* *Conc. Tol.* *Conc. Remen.* *Durant.* *Auguſt.*

7. Nihilominus Medina dicto tract. de Orat. q. 10. ait, licèt ſit ſalutare, Dominicam orationem ſecundum ſeriem, qua tradita eſt, ſcire, & ſecundum eandem formam orare, non tamen eſſe id impoſitum ſub præcepto diuino, & ſub mortali obligante.

Pars negatiua eligitur. *Medina.*

A Quamuis autem in aſſertione cum his limitationibus loquatur, tamen in reſpõſionibus ad argumenta ſatis declarat ſentire, nullum eſſe de hac re præceptum etiam Eccleſiaſticum, vel ſub veniali. Ratio eius eſt, quia non tenentur fideles memoria tenere orationem Dominicam, ſatis eſt enim ſcire ſubſtantiã eius, & quid à Deo petendum ſit, quamuis neque ordinem petitionum, neque verba memoria teneant. Citat Auguſtinum epiſt. 89. ad Hilar. q. 1. vbi affirmat orationem Dominicam eſſe neceſſariam, non ait autem memoria eſſe tenendam ex præcepto. Verumtamen neque id negat. Sed poteſt ſuaderi, quia non videtur eſſe maior obligatio ſciendi orationem Dominicam, quàm Symbolum, hæc enim duo æquiparat Auguſt. in Enchir. cap. 7. B ſed non tenentur omnes fideles formaliter ſcire ſymbolum, ſed ſatis eſt, vt veritates eius memoria teneant, & intelligant, quantùm neceſſe eſt ad illas explicitè credendas, ergo eodem modo ſentiendum eſt de oratione Dominica.

Ratio aſſertionis.

Auguſt.

Quocirca nullum circa hoc reperio peculiare præceptum Eccleſiaſticum. Duo tamen hic ſunt diſtinguenda, vnũ eſt memoria tenere illã orationem, alterum eſt interdum voce recitare illam. De primo facilius poſſet admitti obligatio; ta men communiter Doctores dicunt, hanc ſufficiẽter impleri ſciendo ſubſtantiam, ſeu materiam illius orationis. Ita affirmat Sylueſt. verb. *Scientia,* §. 2. vbi prius aſtruit obligationem, ſtatim verò ſubdit, *videtur tamen ſufficere, ſi quis ſciat, quod debemus à Deo petere omnia bona corporis, & animæ, licet neſciat Pater noſter.* C Idem habet Angelus eodem verbo, & alij communiter. Neque inuenitur ius poſitiuum, quod in hoc imponat maiorem obligationẽ: nam Conc. Tolet. ſolùm concludit: *Quiſquis ſacerdotum, vel ſubiacentium clericorum hanc orationem Dominicam quotidie, aut in publico, aut in priuato præterierit, propter ſuperbiam iudicatus ordinis ſui mulctetur.* Loquitur ergo de Clericis dicentibus diuinum officium, non de priuatis orationibus fidelium, nemo enim dicet teneri omnes fideles ex præcepto ad recitandam quotidie Dominicam orationẽ. Concilium autem Remenſe apertè dicit, hanc orationẽ verbis dicendam eſſe, quia non licet alicui Chriſtiano illam ignorare: tamen præterquam quod Prouinciale eſt, quod non potuit D ferre generale præceptum, certè nullum poſitiuum ibi tuliſſe videtur, ſed explicaſſe obligationẽ, quam moraliter loquendo, Chriſtiani habere poſſunt, eo ipſo, quod Chriſtiani ſunt, quæ non tam naſcitur ex poſitiuo præcepto Eccleſiæ, quàm ex ipſo iure naturæ, ſuppoſito tali ſtatu. Cũ enim fideles ad orandum teneantur, vt ſuprà oſtendimus, conſequenter neceſſe eſt, vt ſciant, & intelligant, quid poſſint ac debeant orare, & cum oratio à principio vſus rationis poſſit eſſe neceſſaria, oportet etiam, vt à pueritia diſcant, quid orare debeant. Non poſſunt autem omnes breuius, aut magis accommodatè id diſcere, quàm per Dominicam orationem, & ideò moraliter loquendo & parẽtes, vel paſtores tenen- E tur hæc docere filios vel oues ſuas ratione ſui officij, & ipſi fideles tenentur aliquo modo hanc orationem diſcere, ſaltem quantum neceſſe eſt ad conueniẽter orandum, quamuis in rigore præcepti non teneantur verba, & ſeriem illius orationis memoria retinere: nec plus docet Auguſtinus in citatis locis.

8. An memoriter tenenda Dominica oratio.

Syluest. *Angel.* *Conc. Tolet.*

Explicantur Concilia.

Tenentur fideles à pueritia ſcire orationẽ Dominicam.

Parentes, & paſtores tenentur Domin. Orat. docere.

Vnde conſtat, quid dicendum ſit de vocali recitatione talis orationis: dicendum enim eſt, nullum eſſe proprium de hac re Eccleſiaſticum præceptum: quia nullibi ſcriptum habetur, vt patet ex allatis teſtimoniis, & ſignum optimum eſt,

9. Nõ eſt præceptum Eccleſiaſticum recitandi Dominicam orationem.

quia præceptum Eccleſiaſticum affirmatiuum non ſolet imponi ſine certa temporis determinatione: nullum autem eſt ab Eccleſia determinatum tempus,pro quo ſit neceſſarium fidelibus omnibus priuatim dicere *Pater noſter:* ſub reatu culpæ, ſi illud omittât,ergo.Vnde Clemens in citato loco monet quidem fideles,vt ter in die hanc precem fundant. nullus autem dicit hoc cadere ſub præceptum tantùm, ergo illa eſt optima monitio, & conſilium. Quare nec dici poteſt, hoc præceptum eſſe conſuetudine introductum; tum quia vt conſuetudo inducat obligationem,neceſſaria eſt aliqua vniformitas,vt materia obligationis ſit certa: hic autem nulla eſt vniformitas; vnus enim orat hoc tempore, alius alio, vnus rarius, alius frequentius; vnde conſtare non poteſt, quando obliget talis conſuetudo; tum maximè, quia in particulari,& in indiuiduo nullus dicit illam orationem, vt obligatus, niſi qui tenentur eam dicere ex præcepto Eccleſiæ, vt miniſtri eius, vel ſi dicat ex voto, vel ſpeciali præcepto ſui cōfeſſoris, vel ſuperioris;ergo reliqua conſuetudo eſt ex ſola deuotione voluntaria, ac propterea non potuit inducere præceptum.

Clemens.

Neque eſt cōſuetudine introductum hoc præceptum.

10. Vnde à fortiori conſtat,quid de oratione ad Virginem per ſalutationem Angelicam, pel per Antiphonam *Salue Regina,* dicẽdum ſit.Nauarrus enim ſuprà ſaltem de *Aue Maria,* idem ſentit, ſed nullum ſpeciale adducit fundamentum, neque oportet imponere obligationes non ſatis fundatas. Eſt ergo conſulendum omnibus, vt has orationes diſcant, & ſæpius recitent, non verò eſt peccati ſcrupulus iniiciendus per ſolam huiuſmodi omiſſionem. Si quis autem ſit adeò negligens animæ ſuæ, vt hæc rudimenta Chriſtianæ vitæ ignoret, vel nunquam recitet, magnum indicium eſt, ipſum non rectè viuere, etiamſi omiſſio illa ſpeciale peccatum non ſit. Secus verò eſſet,ſi quis aliis orationibus aſſuefactus,has non diceret:nam in illo talis omiſſio nec eſſet peccatum, nec ſignum pernicioſæ negligentiæ,vel obliuionis ſalutis ſuæ.

Nō eſt præceptū ſalutationis Angelicæ recitandæ. *Nauarr.*

Malæ vitæ indiciū has orationes nō recitare.

11. Solùm poſſet quis dubitare de conſuetudine ſalutandi Virginem, quando publicum ſignum datur in principio noctis, an tunc dicere cadat ſub obligationẽ peccati, ſaltem venialis, videtur enim hæc conſuetudo tam generalis eſſe, vt hanc ſaltem obligationẽ inducat?Sed in primis non credo,tunc eſſe obligationem orandi vocaliter; nam priuata eſt oratio & poteſt quis ſatisfacere orando mente. Item etiam ſi quis oret voce, nō cogitur ad certam formam orandi, verbi gratia per *Aue Maria,* vel *Salue Regina,* &c. Sed poteſt dicto aliquo hymno, vel pro ſua vnuſquiſque deuotione orare. Deinde abſolutè, & per ſe non credo eſſe obligationem orandi tunc Virginem:nam illa conſuetudo generaliter recepta eſt ſub ratione deuotionis,non obligationis. Dico autem *per ſe,* quia ex accidenti,& ex concomitantia vix poteſt omitti ſine aliqua culpa, niſi ex rationabili cauſa. Nam ſi quis publicè illam omittat,aliquod ſcãdalum præbet, & alios perturbat,periculúmque eſt,ne videatur illam contemnere. Si autem omittat priuatè,& ſine cauſa, non fiet ſine aliqua otioſitate, vel ex nimio affectu ad aliquam commoditatem humanam,vel quid ſimile.

An ſit obligatio ſalutãdi Virginem quãdo datur ſignum publicum?

Vix omittitur hæc ſalutatio ſine culpa.

12. Specialiter verò hic quæri ſolet, an diebus feſtis teneantur fideles ad orandum vocaliter? Nam quidam affirmant obligari ad hoc tempore Miſſæ:imò Paludanus dicta diſt.15.q.5.n.7. ſentit, eſſe obligationem hanc pro vtriſque veſperis, & Completorio, aſſiſtendo his publicis officiis, *propter conſuetudinem,* inquit, *ideo vocatur ab operibus mundi,vt inſiſtatur operibus Dei.* Verumtamen, quod attinet ad alia officia extra Miſſam, nullum eſt præceptum Eccleſiaſticum obligans omnes fideles ad dicendum, vel ad aſſiſtendum alicui parti huius officij, quia nullibi inuenitur tale præceptum, vt cōſtabit infrà tractando de Horis Canonicis in lib.ſequent. & ex parte dictum eſt ſuprà,tract.2.lib.2.explicando tertium præceptum Decalogi. Vbi autem fuerit conſuetudo audiendi Veſperas, ſeruanda eſt, prout introducta fuerit. Credit autem Nauarrus nunquam obligare ad mortale in Manuali, cap.21. & in Enchirid.de Orat.cap.3. num.18. & ego exiſtimo rarò obligare ad veniale, quia ſemper fit ſub apprehenſione, & conceptu ſolius deuotionis. Et maximè hoc habet locum in primis veſperis, quia tempus illud nōdum feriatum eſt:nihilominus tamen quia conſuetudo alio modo introduci poteſt, ideo dico conſulendam eſſe conſuetudinem.

An in feſtis diebus teneamur vocaliter orare? *Palud.*

Nulla eſt obligatio aſſiſtẽdi officio diuino.

Conſuetudo alicubi introducta audiẽdi veſperas an obliget.

13. At verò licèt certum ſit, datum eſſe de audienda Miſſa præceptum Eccleſiaſticum, nihilominus in rigore non obligantur fideles ad recitandum aliquid vocaliter eo tempore priuatim, & per ſe ipſos, ſed ſolùm per Sacerdotem aſſiſtendo illi. Imò per ſe loquendo melius facient attendendo,& mente orando, ergo ex hoc capite nullum eſt proprium præceptum vocalis orationis priuatæ, ſed ad ſummum dici poſſet eſſe in præcepto cooperari aliquo modo orationibus publicis Eccleſiæ, quæ tempore Miſſæ funduntur. Atque hoc ſignificauit D.Thomas in 4.diſtinct.15.quæſt.4.art.1. quæſt.3. dicens: *Omnibus etiam, qui Eccleſiæ miniſterijs non funguntur, videtur ab Eccleſia determinatum tempus orandi ſtatutum eſſe, cùm ex Canonum ſtatuto teneantur diebus feſtis diuinis officijs intereſſe, vt miniſtris pro populo orantibus ſuam intentionem conforment.*

Diebus feſtis non eſt obligatio recitãdi in Miſſa.

D.Thom.

14. Tandem inquiri hic poteſt, an ex aliqua lege, vel ex alio capite oriatur interdum obligatio vocaliter orandi priuata oratione? Ratio dubitandi eſſe poteſt, quia Nauarrus in dicto cap.3.de Orat. num.8. dicit, iuxta varias leges, & ordinationes, vel ſummorum Pontificum, vel inferiorum Eccleſiæ Prælatorum, vel etiam præfectorum ſecularium, multa, & diuerſa tempora inueniri, in quibus etiam laici obligantur ad orandum, etiam ſi iure communi non teneantur. *Vnde euenit,* inquit, *quòd ſæpè, aut per leges Regum, aut per ſtatuta ſingularium ciuitatum, confraternitatum, aut aliorum collegiorum in multis proceſſionibus, Miſſis, & alijs diuinis officijs obligantur aliquot laici, in quibus non tenentur Clerici, & Monachi.* Præterea ex conſuetudine omnium fidelium videtur eſſe obligatio orandi in principio aliquarum actionum, iuxta illud Hieronymi Epiſt.22. ad Euſtochium. *Nec cibi ſumantur niſi oratione præmiſſa, nec recedatur à menſa, niſi referantur creatori gratiæ, egredientes de hoſpitio armet oratio, regredientibus de platea, oratio occurrat, antequam ſeſſio, nec prius corpuſculum requieſcat, quàm anima paſcatur.* Similia legimus in Athanaſio,lib. de Virgin. & in aliis Patribus frequenter.

An aliunde orandi vocaliter ſit obligatio? *Nauar.*

Ratio dubitandi.

Hieron.

15. Dicendum verò eſt, hæc omnia eſſe conſilia quæ vnuſquiſque Chriſtianus bonis moribus mediocriter inſtitutus ſeruare debet, nullam tamen propriam obligationem ratione præcepti, vel conſuetudinis in eis interuenire.Nam leges illæ,vel ſtatuta,de quibus Nauarrus loquitur per ſe non obligant ad orandum, ſed ad ſummum ad aſſiſtendum illi actioni publicæ,vt eſt proceſſio,vel aliquid ſimile: nam ſi aliquæ orationes ibi recitantur per clericos fieri ſolent,à laicis verò ſolū aſſiſtentia poſtulatur: imò loquendo de Legibus Ciuilibus,non videntur poſſe

Pars negatiua approbatur.

Occurritur rationi dubitandi.

poſſe amplius obligare. Quod ſi in congregatione aliqua, vel confratetnitate, aliqui ex ſpeciali ſtatuto ad aliquas orationes vocales, vel publicas, vel priuatas tenentur, regulatiter non ſolet eſſe obligatio in conſcientia, ſed eſt per modum cuiuſdam directionis ad melius eſſe, vel ad ſummum ſub aliqua pœna. Quod ſi aliquando fuerit obligatio in conſcientia, erit in vi alicuius pacti, ſeu promiſſionis, vel quaſi voti. Reliqua verò, quæ monet Hieronymus, conſtat eſſe conſilia, neque in his eſſe certam aliquam conſuetudinem, quæ obligationem inducere potuerit, nec aliquam legem ſcriptam de his inueniri.

16. Teneãtúrne clerici vocaliter orare ante prãdiũ. *Nauar.*

Præterea de Clericis dixit Nauarrus, teneri ſaltem ſub veniali ad præmittendam orationem hora prandij: & fundatur in cap. *Non liceat*. d.44. Sed in primis ibi non eſt verbum præceptiuũ, ſolùm enim dicitur, *non oportere clericos, niſi hymno dicto comedere panem, & poſt cibos gratias Deo referre.* Sicut ibidem dicitur, non oportere clericos, vel religioſos prandere ante tertiam, & tamen non propterea eſt peccatum veniale, id facere: maximè quia illud caput non eſt Martini Papæ, vt eſt in Gratiano, ſed habetur inter Canones Martini Bracharenſis Epiſcopi, éſtque ſexageſimus quintus. Et licet illi Canones ex Græcis & Latinis Conciliis ſumpti eſſe referantur, non tamẽ conſtat de hoc in particulari, vnde ſumptus ſit, nec quam obligationem inducere pòtuerit: cenſeo igitur eſſe hoc optimum conſilium, à multis, & grauiſſimis Patribus traditum, & ab ipſo Chriſto, vt eruditè attingit Ioannes Lorinus ad c. 10. Actor. verſ. 9. in fine; non tamen exiſtimo de hoc eſſe ius poſitiuum ſpecialiter conſtitutum, præſertim de oratione vocali: nam quidquid de hac precatione recta ratio dictat, poſſet non ſolùm ſine culpa, ſed etiam ſine imperfectione per mentalem orationem ſufficienter obſeruari. Igitur de hac oratione vocali per ſe non datur obligatio.

Lorin.

17. Tria capita, à quibus poteſt oriri obligatio vocaliter orandi.

Poteſt nihilominus imponi variis modis: primò, per peculiare præceptum Superioris, nec dubito, quin poſſit Eccleſia facere de hoc actu aliquã vniuerſalem legem ſi iudicet expedire. Secundò poteſt imponi per confeſſorem in ſatisfactionem, vt conſtat ex materia de Pœnitentia. Oportet tamen, vt ſufficienter conſtet, confeſſorem voluiſſe illam orationem fieri voce, alioqui etiam oratio mentalis poteſt eſſe pars illius Sacramenti, regulariter tamen videntur confeſſores imponere orationes vocales. Tertiò poteſt quis ſibi imponere hanc obligationem per votum, ſeu promiſſionem, aut pactum iuſtum, vt per ſe conſtat; & ad hos tres modos obligationis reducuntur omnes, qui in hac materia excogitari poſſunt.

Oratio mẽtalis poteſt eſſe pars Sacramẽti Pœnitentiæ.

CAPVT VII.

De circunſtantijs ſeruandis in oratione vocali, vt rectè, & conuenienter fiat.

1. Variæ circũſtantiæ proponuntur.

HIc etiam ſolùm agimus de oratione priuata: nam de Canonica, & per ſe publica in libro ſequenti dicturi ſumus. Poſſumus autem diſtinguere in hoc actu duplices circunſtantias, internas, & externas. Internæ iam explicatæ ſunt, ad duas enim reducuntur: ptima eſt intentio bona, quæ pertinet ad circunſtantiam propter quid, quæ interdum eſſe poteſt propria circunſtantia, id eſt, accidentalis conditio, vt ſi finis ſit extrinſecus, & remotus, vt ſatisfaciendi pro peccatis, vel ſubleuandi miſeriam proximi. Hic autem finis non eſt

1. Circũſtantia interna.

A ſimpliciter neceſſarius, quia ſufficit intentio intrinſecæ honeſtatis, ſeu diuini cultus. Si tamen illa circunſtantia addatur, neceſſe eſt, vt ſit de fine honeſto, aliàs oratio non rectè fieret. Altera circunſtantia interior eſt attentio, quæ in aliquo gradu non eſt circunſtantia propria, ſed de ſubſtantia orationis, vt diximus, tamen quatenus eſſe poteſt varia, & melior, aut perfecta, ſic vocari poteſt circunſtantia, de qua præter dicta in ſuperioribus, nihil occurrit addendum.

Secunda circunſtantia.

2. Circũſtantiæ externæ quæ vel quales.

Tractamus ergo de circunſtantiis externis, ex quibus multæ etiam in ſuperioribus expoſitæ ſunt; nam omnia, quæ deſiderari poſſunt de circunſtantiis perſonæ orantis, vel perſonæ, ad quam oratur, vel pro qua oratur; item de materia, ſeu re, quæ po- B ſtulari poteſt per orationem, & de circunſtantiis ex parte illius ſeruandis, item de auxiliis neceſſariis ad orandum & de effectibus, vel fructibus, qui ex oratione reſultare poſſunt, dictum eſt in libro primo, & omnia ibi dicta communia ſunt orationi vocali; ſolùm ergo ſuperſunt tres circunſtantiæ, ſcilicet tempus, locus, & modus.

3. Circũſtantia temporis.

Et de circunſtantia temporis multa ſunt etiam tacta in præcedenti capite, vbi oſtendimus nullum certum tempus eſſe lege præſcriptum ad orandum, quod verum eſt, non ſolùm quoad exercitium actus, ſed etiam quoad ſpecificationem, vt ſic dicam, quia neque abſolutè eſt determinatum tempus, pro quo præcipiatur exercitium orationis vocalis, neque ſub conditione, ita vt ſi exercenda ſit C oratio, ſit in tali, vel tali tempore. Hoc eſt certiſſimum, quia licèt propter fragilitatem humanam non poſſit homo orare omni tempore collectiuè (vt ſic dicam) tamen nullum eſt tempus, in quo non poſſit licitè, & ſanctè orare, in die, in nocte, & in quacumque hora diei, vel noctis. Et ideo legimus in Scriptura orationes factas in omni temporum varietate: imò Dauid dixit; *Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo.* Pſalm. 33. & Chriſtus Lucæ 18. *Oportet ſemper orare.* Quod aliis modis ſuprà in 1. libro explicatum eſt. Hic autem non incommodè addi poteſt, quodlibet tempus eſſe opportunum ad orandum: & ratio eſt clara: quia oratio vocalis per ſe bona eſt, & nulla conditio temporis cogitari poteſt, quæ ad illam D per ſe ſit neceſſaria. Dico autem *per ſe*, quia præciſè conſideranda eſt ratio, & conditio temporis, ita vt in ſenſu diuiſo loquamur reſpectu aliarum actionum. Clarum eſt enim, multas eſſe externas actiones, cum quibus non poteſt ſimul fieri vocalis oratio, & ideo ſi alia actio pro alio tempore præcepta ſit, inde oriri poteſt circunſtantia temporis incommoda ad orandum non ratione ipſius temporis, ſed ratione alterius præcepti imperantis aliam actionem. Vnde ſi illo eodem tempore aliquis modus orationis vocalis per breues morulas fieri poteſt non intermiſſa actione præcepta, tempus illud pro quacumque ſui parte diuiſim ſpectata non erit circunſtantia incongrua ad illum orandi modum.

Omni tẽpore orare licet.

Pſalm. 33. *Luc.* 18.

Omni tempore poteſt oratio fieri.

4. Oratio an debeat eſſe diuturna? *D. Thom.*

E Solùm poteſt quæri circa hanc circunſtantiam, an vocalis oratio debeat eſſe diuturna? Quod D. Thomas quæſiuit in communi de oratione dicta quæſt. 83. art. 4. & reſpondet tantum debere durare; quantum eſt vtile ad excitandum deſiderij feruorem, ita quòd ſi abſque tædio durare non poſſit, non ſit vlteriùs protendenda ex Auguſtino epiſtol. 121. capit. 10. Quæ regula quomodo ſit applicanda ad orationem mentalem, ſuprà dictum eſt. Applicata verò ad vocalẽ intelligenda in primis eſt de

D. Auguſt.

oratione voluntaria:nã in neceſſaria,menſura temporis eſt præceptum. Quia verò præceptum per ſe non petit durationem temporis,ſed tantam,vel talem actionem, quæ breuiori, vel longiori tempore fieri poteſt, iuxta velocitatem orantis, ideo quoad hanc latitudinem poterit etiam ibi locum habere dicta regula,quia illa temporis latitudo voluntaria eſt, quæ excedit minimum tempus ſufficiens, vt conuenienter fiat talis oratio.

5. *Ne aliquis tædio facilè ſuperetur.*

Deinde in illa regula cauendum eſt, ne quis tædio orandi ſe facilè ſuperari ſinat. Nam ſæpè poteſt tædium ex tentatione,vel ex accidia aut mala conſuetudine oriri,& ideò ſępe neceſſe eſt fortiter perſeuerare,& contraria conſuetudine tædium vincere. Oportet ergo per prudentiam diſcernere,an meritò poſſit talis, & tam diuturna oratio vocalis nimia exiſtimari in homine ſic affecto,ideòque intermittenda ſit ad vitandum tædium animæ, vel corporis defatigationem. In quo etiam aduerto duobus modis poſſe orationem vocalem relinqui, vno modo tantùm vt vocalis eſt,non verò vt oratio eſt, vt quando homo ceſſat loqui lingua, vt mente attentiùs, & deuotiùs oret: & tunc faciliùs poteſt omitti oratio vocalis ad vitandum tædium animæ: imò in oratione mentali regulariter videtur conſultiùs, quoties videtur probabilis ſpes attentiùs orandi ſola mente, quàm ſimul voce, quia vocem adhibemus, vt iuuet ſpiritum, non vt impediat. Si verò ſit oratio vocalis omninò dimittenda, tunc aſſignata regula prudentiæ obſeruanda eſt, nulla enim alia certa aſſignari poteſt. Et ideò rectè monuit Caietanus dicta quæſt.83. artic.12. neminem imponere ſibi debere tantum onus orationum vocalium, vt ab interna meditatione impediatur. Et ſimiliter cauendum eſt, ne tot multiplicentur vocales orationes, vt ſeſe quodammodo impediant, quia conſideratis aliis occupationibus non poſſunt, niſi nimia velocitate expleri. Oportet ergo prius prudenti menſura certum numerum orationum ſibi proponere,& poſtea non facilè illum omittere, niſi vbi de iuſta cauſa, vel de ſpe maioris fructus conſtiterit.

1. Modus intermittendi orationẽ vocalem. *2. Modus.* *Caiet.* *Nemo ſibi debet imponere tantum onus orationũ vocaliũ, vt ab interna meditatione impediatur. Orationes vocales ne ſint in nimia multitudine.*

6. *Matth.6.*

Et iuxta hæc poſſet intelligi, quod Chriſtus ait Matth.6. *In oratione nolite multũ loqui,* non enim prohibet diuturnas etiam orationes vocales, vt ſuprà in ſimili diximus,agendo de mentali, & litteralem ſenſum tradidimus. Nam illa prohibitio in vtraque oratione habet locum in eo ſenſu, quo à Chriſto facta eſt,non eſt autem facta abſolutè, ſed cum illo addito, *Sicut Ethnici faciunt:* orantes enim ad Deos ſuos multiplicant verba, quia exiſtimant ſibi eſſe neceſſaria, vt intelligantur, & vt perſuadeant. Vnde ſubiungit Chriſtus: *Putant enim, quod in multiloquio ſuo exaudiantur. Nolite ergo aſſimilari eis, ſcit enim Pater veſter, quid opus ſit vobis.* Hìc ergo addere nunc poſſumus, prohiberi illud multiloquium, quod internam deuotionem impediat, & aliunde præceptum non eſt, quia cum ſenſibile eloquium cum Deo, non ſit propter Deum, ſed propter nos, multiloquium erit, ſi ſpiritum obruat: & hoc ſignificauit Auguſtinus ſupra, quem etiam D.Thomas ad 1. refert dicens, *Abſit ab oratione multa locutio, ſed non abſit multa precatio, ſi feruens perſeueret intentio,* &c.

Multiloquiũ in oratione quod impediatur. *Auguſt.* *D.Thom.*

7. *An ad orandũ ſit neceſſarius certus locus?*

Secundò dicendum eſt de circunſtantia loci, de qua interrogari poteſt,an ad orandum rectè ſit neceſſarius certus locus. Cùm enim templa,Eccleſiæ, vel aliqua certa loca ſoleant ad officium orandi determinari, videtur id fieri ex neceſſitate orationis: nam cùm ſit actio valdè ſacra, videtur non poſſe conuenienter fieri, niſi in loco ſacro,vel ſaltem ad illud minus ſpecialiter deputato. Reſpondeo, duobus modis poſſe hanc determinationem cogitari, ſcilicet poſitiuè, & negatiuè. Poſitiuè appello, quòd locus habere debeat certam aliquam conditionem, vt quòd ſit benedictus, quòd ſeparatus, vel deſtinatus ad ſolum illud opus, vel ornatus,vel quid ſimile. Negatiuè autem appello, quòd ſaltem habere non debeat vilem aliquam conditionem,vt quòd non ſit locus immundus,vel obſcœnus. Item loqui de hoc poſſumus, vel ex ſola rei natura, vel ex iure aliquo humano.

8. *Oratio vocalis priuata non poſtulat certum locũ.* *1. ad Tim. 2.* *Pſalm. 102.* *Matth.6.* *Ioan.4.*

Dico ergo in primis,priuatam orationem vocalem per ſe non poſtulare certam loci conditionem, ſed in quouis loco fieri poſſe. Hæc eſt certa,& communis ſententia; & probatur primò ex Paulo 1. ad Timoth.2. dicente: *Volo, viros orare in omni loco,* ſicut Dauid dixit Pſalm.102. *In omni loco dominationis eius benedic anima mea Domino:* & hoc etiam ſignificauit Chriſtus, Matth.6. dicens: *Cùm oraueris, intra in cubiculum tuum,* nam cubiculum nec locum ſacrum, nec ſpecialiter ad orandum deputatum ſignificat, ſed ordinarium habitandi locum, per quem ſignificare voluit Chriſtus, vbicumque opportunè fieri poſſit, ibi eſſe aptum orandi locum. Idem ſumitur ex illo Ioan.4. *Spiritus eſt Deus, & eos, qui adorant eum, in ſpiritu, & veritate oportet adorare.* Quibus verbis non excludit, quin ad maiorem decentiam, & commoditatem poſſint certa loca ad diuinum cultum, præſertim publicum deſtinari, (vt hæretici calumniantur, quod tractauimus in tertio tomo diſput.18. ſect.1.) ſed docere intendit nullum locum ita eſſe ad hoc definitum, quin vbique poſſit orari Deus. Et ratio in eiſdem verbis inſinuatur; quia Deus vbique eſt, & vbique audit, ac videt, ergo etiam vbique orari poteſt, quia nulla eſt ratio, cur ſpecialis conditio poſtuletur. Item, oratio mentalis non requirit certam loci conditionem,vt ſuprà oſtenſum eſt, ergo nec vocalis priuata, quia ſolum addit externam ſignificationem interni deſiderij, & immediatè dirigitur in Deum, ſine vllo ſpeciali reſpectu ad locum. Tandem ſpecialis loci conditio iure naturæ non eſt requiſita, quia nulla ratio hoc oſtendi poteſt, neque iure poſitiuo, quia nullum ſcriptum inuenitur, neque conſuetudine introductum; ergo.

Deus vbiq; orari poteſt. Ratio aſſertionis. Oratio mentalis non requirit certũ locum.

9. *In loco vili non eſt malũ orare vocaliter.*

Dico ſecundò; Non eſt malum orare vocaliter in quouis loco, quantumuis vili, & immundo, dummodo in eo conueniens attentio, & reuerentia ad Deum haberi poſſit. Atque ita nulla conditio etiam negatiua per ſe requiritur ex parte loci ad honeſtatem orationis, præter hanc,quod non ſit ineptus ad attentionem habendã,quod non poteſt ex ſe habere, quatenus locus eſt,ſed quatenus in eo aliæ actiones,vel rumores fiunt impedientes attentionem. Et ita explicata concluſio videtur per ſe clara. Nauarr. autem de Orat.c.5. docuit ex nonnullorum ſententia, orationem debere fieri in loco honeſto, non in obſcœno, & inhoneſto, quia ibi non decenter fit, refértq; Ambroſium, qui explicando locum Pauli: *Volo vos orare in omni loco,* &c. addit: *ſic tamen in omni loco orandum præcipit, vt compotens locus intelligatur, non vtiq; inopportuno, aut ſordido loco (quippe cùm prohibeat Dominus vulgò orare) ſed hoc monet ne in ſola Eccleſia putarent orandum.* Similia refert ex Auguſtino, Vvaldenſis tom.3. de Sacrament.c.143. num.2. ſed neuter locum deſignat. D.Thom. autem in eundem locum Pauli, etiam dixit orationem mentalem vbique poſſe fieri, ſed ſigna orationis exteriùs non debere fieri omni in loco.

Nauarr. *D.Ambroſ.* *Auguſt.* *Vvaldenſ.* *D.Thom.*

Tamen

10. *Nauar.* Locus prauas cogitationes ingerens orationi ineptus.

Tamen idem Nauarrus ſtatim, num.8. hoc limitat dicens prius dictum ſuum non habere locum in orationibus voluntariis, imò nec in obligatoriis, quando neceſſitas, vel ſufficiens ratio cogit ad recitandum in ſordido loco. Denique addit non tam eſſe intelligendum de loco contaminato corporis ſordibus, quàm de eo, qui occaſionem præbet ſordidis cogitationibus ſeſe contaminare. Et ita tandem ſententiam à nobis poſitam defendit, adducens plures coniecturas, & Caſſianum Collat.12. cap.10. *Caſſian.* Nobis verò ſufficit ratio facta, quia nullo iure poſitiuo prohibitum eſt, neque ex natura rei eſt contra rectam rationem, ſiue homo ſit in loco ſordido ex neceſſitate, ſiue voluntariè, dummodò exiſtendo ibi non actu peccet, nam tunc non poterit ſimul rectè orare, non ratione conditionis loci, ſed propter actualem culpam. Hac ergo occaſione ſecluſa, non poteſt eſſe malum per ſe loquendo proferre verba laudis, vel petitionis ad Deum, quia hic actus nihil pendet ex qualitate loci, & melius eſt illum exercere, quàm otioſum eſſe; & quia etiam ibi actus poteſt excitare animum ad deuotionem, ſi ergo ibi interior oratio licita eſt, cur non hæc exterior?

11. Explicatur limitatio poſita. Nō eſt orandum in loco impediente attentionem neceſſariam.

Addimus tamen limitationem de loco, in quo datur impedimentum attentioni; nam cùm attentio ſit neceſſaria ad honeſtè orandum, etiam eſt neceſſarium tollere impedimenta attentionis, ergo in loco, in quo fuerint talia impedimenta, orandum non eſt. Et hac ratione dixit Ambroſius non eſſe vulgò orandum, id eſt, in foro, & vbi eſt hominum, & ſecularium negotiorum concurſus. Et hoc ipſum intelligendum eſt, quando neceſſitas non vrget ad orandum in tali loco. Vt autem hic caſus propriè occurrat, duplex neceſſitas interuenire debet; vna eſt neceſſitas exiſtendi tunc in tali loco, ſiue ſit violenta, ſiue naturalis, ſiue moralis. Alia eſt neceſſitas obligationis tunc orandi ex præcepto. Tunc enim licet impedimenta attentionis interueniant, non eſt omninò orandi officium omittendum, tum quia ex duobus malis minus eſt eligendum; minus autem malum eſt ſic orare, quàm præceptum non ſeruare; tum etiam quia illa diſtractio tunc non eſt voluntaria, & ideò non excludit attentionem virtualem, quam habere aliquis cenſebitur, proponendo attendere in tali loco, quantùm potuerit. Eo vel maximè, quòd vix poteſt attentio adeò impediri, quin ſaltem ad verba pro aliquibus temporibus adhibeatur, licet frequenter interrumpatur. Conſtat autem totum hoc eſſe extrinſecum, & accidentarium ad circunſtantiam loci.

Quādo poſſimus orare in loco impediente attentionem.

12. Locū ſacrū conferre ad orationem.

Vnde tertiò dicendum eſt, circunſtantiam loci ſacri per ſe conferre ad vocalem orationem, ex accidenti autem poſſe contingere, vt alius locus commodior ſit. Priors pars eſt certa contra hæreticos, qui templa, & loca ſacra ad orandum contemnunt, vt latè refert, & impugnat Vualdenſis tom. 3. de Sacram. cap. 143. & nos id attigimus 3. tom. diſp. 81. ſect. 1. *Vualdenſ.* Breuitérque explicatur; nam duobus modis poteſt eſſe locus ſacer ad orandum; primò propriè, quia ſpeciali benedictione, vel conſecratione Deo dicatus eſt: ſecundò per extrinſecam tantùm deputationem, quia ſpecialiter dicatus eſt ad munus orandi, & ſimiles actiones ſacras. Prior locus iuuare poteſt etiam ex opere operato (vt ſi dicam) quia intercedit diuina promiſſio, vel ſpecialis Eccleſiæ interceſſio, vt orationes ibi factæ faciliùs exaudiantur. Poſterior autem locus iuuare poteſt quaſi ex opere operantis (vt ſic dicam) quia nimirum, cùm apprehenditur tanquam locus, in quo

Explicatur concluſio.

A peculiariter colitur Deus, maiorem reuerentiam, & deuotionem conciliat.

Altera verò pars etiam eſt clara, quia ſi locus ſacer ſit publicus, poteſt accidere, vt in eo ſit occaſio, aut diſtractionis, aut inanis gloriæ, ideóque vtiliùs ſit iuxta Chriſti conſilium, ingredi cubiculum ad orandum; & ſic etiam dixit Iſidorus lib.3. Sentent. cap.7. *Oratio priuatis locis opportuniùs funditur, maiúſque obtentum impetrat, dum Deo tantùm teſte depromitur.* Specialiter etiam iuuare poteſt priuatus locus ad liberiùs exhibenda exteriora ſigna, quæ attentionem excitare ſolent, vel ad loquendum altiùs, vel ſummiſſiùs, iuxta vniuſcuiuſque deuotionem: in hoc enim ſenſu dixit D.Thomas 1.ad Timoth.2. B lect.2. *exteriora ſigna orationis non debere fieri in omni loco, quia homo non debet ſingularis apparere in exterioribus, quia propter hoc haberi poſſet inanis gloria.* Hæc verò intelliguntur de oratione voluntaria, & priuata; nam in publica ſeruanda eſt Eccleſiæ inſtitutio, de qua infrà.

13. Locum non ſacrum aliquando cōmodiorē eſſe probatur. *Iſider.* *D.Thom.*

Hic verò ſpecialiter inquiri poteſt de cæremonia orandi verſus orientem, quæ ad hanc circunſtātiam pertinere videtur, quàm neceſſaria ſit. Nam Patres ſignificant ſeruandam eſſe ex Apoſtolica traditione, variáſque illius rationes aſſignant, vnde indicant à Chriſtianis omnibus ſeruandam eſſe. Et D.Thomas 2.2. quæſt. 84. art.3. ad 3. dicit, pertinere hoc ad decentiam adorationis; eadem autem eſt ratio de oratione; tres verò rationes ibi adducit. C Prima eſt, quia per Orientem maieſtas Domini nobis indicatur, quam etiam tradit Iuſtinus Martyr quæſt.118. & Auguſtinus lib. 1. de Sermone Domini in monte cap.5. Secunda eſt, quia paradiſus in Oriente poſitus erat Geneſ.2. ſic Nyſſenus lib. de Domin. Orat. circa illa verba Chriſti, *Dimitte nobis debita noſtra, nos* (inquit) *ad Orientem conuertimur:* & infrà: *recordamur quemadmodum ex lucidis, & orientalibus locis eiecti ſumus.* Idem ferè Baſilius libr. de Spiritu ſancto cap. 27. Tertia ratio D. Thomæ eſt, eo quòd Chriſtus in Scriptura Oriens, & ſol iuſtitiæ appelletur; quam etiam indicauit Tertul. contra Valentianos cap. 3. vt ibi adnotauit Pamelius; & Athanaſius libro Variar. quæſt. quæſt.14. vbi alias etiam congerit. Quartam rationem addit Damaſcenus libr.4. de Fide, cap.13. D quia Chriſtus Dominus in Oriente crucifixus eſt, facie ad Occidentem conuerſa; vnde cùm ad Orientem oramus, quaſi in Chriſti faciem intuemur. Non probat autem Damaſcenus Dominum in cruce ad Occidentem aſpexiſſe, ſed hoc videtur ſupponere, vel ex hac, vel ex ſpeciali traditione. Nam id etiam affirmant Hieronymus Marc.15. & Beda Luc.23. Et Sedulius, quem ipſe refert; & Caſſiod. in Pſalm.67. Non diſplicet etiam ratio, quam ſignificauit Pamelius in Scholiis ad Apolog. Tertullianus cap. 16. n. 247. Eccleſiam introduxiſſe conſuetudinem orandi ad Orientem, vt Chriſtiani diſcernerentur à Iudæis, qui ad Occidentem orare ſolebant; nam tabernaculum templi erat verſus Occidentem diſpoſitum; E cuius rationem reddit D. Thom. 2. 2. quæſt. 102. art.4. ad 5.

14. Verſus oriētem orare an oporteat. *D.Thom.* 1.Ratio. *Iuſtin. Martyr.* *Auguſt.* 2.Ratio. *Geneſ.* *Nyſſe.* *Baſil.* 3.Ratio. *Tertul.* *Athanaſ.* 4.Ratio. *D.Damaſ.* Chriſtus facie in Occidentem conuerſa crucifixus. *Hieron.* *Marcil.* *Beda.* *Sedulius.* *Caſſiod.* 5.Ratio. *Pamel.* Chriſtus facie ad oriētē verſa crucifixus. *D.Thom.*

Hæc omnia rectè probant, licitè, & ſanctè facere eos, qui hanc cæremoniam ſeruant eo ſpiritu, quo introducta eſt. Et hac ratione Epiphanius lib. 1. contra hæreſ. in 19. damnat hæreticum quendam appellatum Elxai, qui inter alia prohibebat ad Orientem adorare, Iudaiſmum volens introducere. Nihilominùs tamen verum eſt, hāc circunſtantiam non eſſe de neceſſitate orationis, vt bene notauit Hoſius libr. 4. de Traditionibus, circa medium §.

15. Orientē verſus orare licitū, ſed non neceſſarium. *Epiph.* Elxai, hæreticus. *Hoſius.*

Durant. *examinat aliam*,&c.& Durantus lib.1. de Ritib.c.3. A Quod maximè verum eſt in priuatis orationibus, non tenemur enim, cum priuatim oramus, de ſitu ad Orientem ſollicitos eſſe, quia nullum eſt de hoc præceptum, nec conſuetudo fuit in hoc ſenſu introducta. Sed ſolùm de orationibus publicis, quæ in templis fieri debent, quia iuxta hanc traditionem conſuetudine introductum eſt, vt templa Chriſtianorum Orientem reſpiciant. Imò hoc ipſum non exiſtimo eſſe adeo neceſſarium, vt ſi non ſeruetur ſimplici fide, ſit graue delictum: vnde Hoſius ſuprà inquit: *Hac in re ſi quid erratum eſt imprudentia, veniale peccatum eſt, ac diſſimulatur non rarò.* Vnde ſi ex cauſa legitima fiat, nulla erit culpa, ſi tamen id fieret in contemptum traditionis, graue B peccatum eſſet, vt meritò idem Auctor ſubiungit, imò vix fieri poſſet ſine ſpiritu erroris, damnantis, vel omnes traditiones, vel hanc in particulari, cum pia, & ſancta ſit.

16. Modus exterior orandi qualis. Tertia circunſtantia eſt modus exterior orandi, qui modus conſiderari poteſt, vel in ipſa voce, vel in geſtu, vel habitu corporis. De vtroque autẽ modo breuiter dicendum eſt, nihil in particulari præceptum, aut definitum eſſe quoad priuatas orationes, de quibus nunc agimus præter illud generale, quod in omni actione honeſta ſeruandum eſt, vt decenti modo fiat. Hoc conſtat, quia nihil aliud ex iure ſolo naturæ colligi poteſt, & ex humano nihil inuenitur in particulari præſcriptum. Modus autem decẽtiæ in particulari pendet ex arbitrio prudentiæ: triplicem verò reſpectum conſiderare neceſſe eſt. *Triplex reſpectus in hoc ſeruandus.* C Primus eſt ad Deum, eiúſque maieſtatem, & excellentiam, & ex hac parte conferunt verba, & ſigna ſubmiſſionis, & humilitatis, vt ſunt genuflexio, & ſimilia. Secundus reſpectus eſt ad nos ipſos orantes, & ex hac parte adhibenda ſunt ſigna, & verba, quæ animum componant, & excitent ad deuotionem, & compunctionem, &c. vt ſunt leuare manus, pectus tundere, & ſimilia: tertius reſpectus eſt ad circunſtantes, ſi adſunt, nam talis ſeruandus eſt modus, vt alios non perturbet, nec ſcandalizet, ita vt omnis hypocriſis, & gloriæ ambitio etiam in externa ſpecie vitetur.

17. In exteriori modo orandi quãdo fiat graue peccatum. Atque hinc colligitur, ex defectu huius circunſtantiæ non peccari grauiter, niſi altero è duobus D modis. Vnus eſt, ſi exteriora ſigna reuerentiæ ex contemptu omittantur, quod vix facere poteſt, niſi aliquis hæreticus, aut atheus, aut ita obſtinatus in malo, vt Deum ipſum contemnat. Atque ita orare ad Deum cooperto capite v.g. de ſe non eſt peccatum, vt conſtat, ſi tamen fieret ex contemptu, eſſet grauiſſimum peccatum, quia eſſet grauior iniuria Dei. Secundò poſſet eſſe culpa grauis ratione ſcandali, vt ſiquis publicè orando abſque ſignis externis reuerentiæ malam fidei ſuæ ſuſpicionem præberet, vel alios ad peccandum grauiter prouocaret. Extra hos autem caſus non apparet culpa grauis, venialis autem ſæpius committi poteſt, vel omittendo conſuetum modum in oratione, quæ in publico fit, ſine rationabili cauſa, vel ex nimio amore E corporalis commoditatis, maximè quando ad deuotionem & attentionem moraliter iuuat, quod ſæpe experientia ipſa conſtare poteſt.

CAPVT VIII.

Dominicæ orationis breuis explicatio.

1. Orationis Dominicæ cur ab Auctore ſit ſuſcepta explicatio. QVamuis multi Patres, & grauiſſimi Scriptores antiqui, & moderni hanc orationem luculenter explicauerint, víxque poſſimus eorũ eruditioni quippiam, vel minimum adiungere; nihilominùs ad huius operis complementum, neceſſarium viſum eſt, non omninò hanc expoſitionem omittere, tum quia ad ſcholaſticam doctrinam hoc etiam pertinet; tum etiam quia grauiſſimam materiam, & ad alias Theologiæ partes neceſſariam continet, quod etiam D. Thom. obſeruauit 2.2. q.83.art.9. cuius breuitatem imitari conabimur. *D.Thom.*

2. Dominica oratio primum locum tenet inter orationes. Primò igitur ſupponendum eſt inter omnes formas orãdi hactenus hominibus datas, Dominicam orationem tenere primum locum dignitatis, & excellentiæ; tum propter Auctoris eminentiam, tum etiam, quia ſumma breuitate, & mirabili diſpoſitione, ac ordine omnes partes orationis, & vniuerſam orandi materiam complectitur, vt notarunt Patres omnes, qui vel illam, vel Euangelia expoſuere, quos in ſequentibus indicabimus, conſtabítque ex breui eiuſdem orationis expoſitione. Duas enim principales partes continet, præambulum illis verbis contentum: *Pater noſter, qui es in cœlis:* & petitiones in reliquis omnibus verbis: de quibus petitionibus controuerſum eſt, an ſint quinque, ſex vel ſeptem: quid autem definiendum ſit, poſt annotationes circa ſingulas melius concludemus. *Oratio Dominica duas partes habet.*

3. Præambulũ quid contineat. Præambulum continet primam partem Orationis ex illis, quas numerauit Paulus 1.ad Timoth.2. Et *orationes* appellauit: nam dicendo *Pater noſter* docemur, primum omnium eleuandum eſſe mentem in Deum; quam eleuationem ibi ſignificari voluit D.Thomas nomine orationis, vt ſuprà vidimus; & ideò fortaſſe primo loco poſita eſt à Paulo ad Epheſ.6. & ad Philippenſ.4. vnde Greg. Nyſſen. lib. de Orat. hæc verba exponens, dicit: *Aſcenſum largitur ad ipſum cœlum*, & infrà: *Ita per orationem homines ad Deum adducit: hac eſt enim verborum vis, quibus non voces quaſdam, quæ per ſyllabas pronuncientur, per ſermonem diſcimus, ſed rationem aſcendendi ad Deum, per ſublime inſtitutum vitæ confectam, & expeditam.* *1.Tim.2. D.Thom. Epheſ.6. Philip.4. Greg. Nyſſen.* Quocirca illud nomen *Pater* probabiliter poſſet dirigi ad primam perſonam, prout de illa ſolet per proprietatem dici, longè tamen probabilius eſt accipi, vt eſt nomen commune toti glorioſiſſimæ Trinitati, vt ſentiunt Cyprianus in expoſitione Orationis Dominicæ, Tertul.lib.de Orat.c.2. Gregorius Nyſſenus in expoſitione eiuſdem Orationis, Venant. in ſimili expoſitione tom.2. Bibliothec. Ambr.5. de Sacram.c.4.& Auguſt.ſerm.126. de Tempore, omnes enim hi Patres notant, eum, qui Patrem inuocat Deum ſe recognoſcere filium non per naturam, ſed per gratiam; vnde Auguſtinus ſic incipiendo ait: *Bonitatem, & gratiam profitemur:* & Cyprianus, *Scire debemus, qui quando Patrem Deum dicimus, quaſi filij Dei agere debemus*, & ſimilia multa habent reliqui: conſtat autem hoc modo appellationem Patris communem eſſe toti ſanctiſſimæ Trinitati; vnde Ambroſius. *Dic ergo tu per gratiam, Pater noſter, vt filius eſſe merearis.* *Nomen Pater, in Orat. Dominica ad quem referatur. Cyprian. Tertul. Gregor. Nyſſe. Venant. Ambroſ. Auguſt.* Conſiderandum autem eſt, quod licèt etiam ante Chriſti aduẽtum omnes iuſti adoptarentur in filios Dei; & ita etiam poſſent orare *Pater noſter*, nihilominùs proprium fuit Legis gratiæ, hanc generalem formam habere omnibus maioribus, & minoribus propoſitam, & ad Chriſtum ſpecialiter pertinuit illam tribuere; nam, vt Auguſtinus ait: *per ipſum hæc fiducia præſtita eſt, quotquot enim receperunt eum, dedit illis poteſtatem filios Dei fieri.* *Magis propriè in lege gratiæ vocatur Deus Pater.*

4. Cur, *Pater noſter*, & non *Pater mi*, dicamus. *Matth.26.* Atque hinc etiam conſtat, cur dictum eſt, *Pater noſter*, & non *Pater mi*, huncenim poſteriorem modum ſibi reſeruauit Chriſtus tanquam ſibi proprium, Matth.26. *Pater mi, ſi poſſibile eſt.* Aliter enim

Chriſtus

Aliter Chriſtus filius eſt Dei, aliter nos.
Ioannis 20.
Ambroſ.
D. Cyprian.

Chriſtus eſt Filius, quàm nos; ille ſpecialiter, nos communiter; quod docere voluit ipſe Dominus cum Ioan. 20. dixit, *Aſcendo ad Patrem meum, & Patrem veſtrum,* vnde Ambroſius ſuprà: *Noli tibi ſpecialiter vendicare, ſolius Chriſti ſpecialis eſt Pater, nobis omnibus in communi eſt.* Addit præterea Cyprianus, vnitatis magiſtrum non dixiſſe Pater meus, ſed Pater noſter, vt indicaret orationem debere eſſe ex communi charitate profectam: dum enim omnes dicimus *Pater noſter*, omnes nos fratres eſſe fatemur, ſicut ipſemet Chriſtus alibi docuit, dicens, *Omnes vos fratres eſtis, & Patrem nolite vocare vobis ſuper terram, vnus eſt enim Pater veſter, qui in cœlis eſt.* Matth. 23. Docemur etiam illo verbo, vnumquemque debere orare non pro ſe tantùm, ſed etiam pro aliis, & pro vniuerſa Eccleſia: & ideò in omnibus etiam petitionibus, quibus nobis aliquid petimus, idem pluralis numerus in idem pronomen referendus eſt, quod notarunt Cyprianus, Auguſtinus, & Ambroſius locis citatis, Chryſoſtomus & alij Græci.

Matth. 23.
Nō pro nobis ſolū, ſed pro aliis debemus orare.
Cyprian.
Auguſt.
Ambroſ.
Chryſoſt.

5.
Qui filij ſint hic comprehenſi.
D. Aug.
1. ad Tim. 2.
Sub pronomine noſter omnes homines comprehēdūtur.
Epheſ. 4.

Quæri verò poteſt, quínam filij ſint, ſub illa particula *noſter* comprehenſi? Reſpondent aliqui, ſolùm eſſe fideles credentes in Chriſtum, quia illi ſolùm poſſunt hanc orationem dicere, & quia illi ſunt ſpeciali modo filij; ita indicat Auguſtinus, ſed credo comprehendi omnes viatores, nam pro omnibus orandum eſt, vt dicitur 1. ad Timoth. 2. & petitiones huius orationis ad omnes ſe extendunt, vt videbimus. Et Deus omnium ſaluator eſt, licet maximè fidelium. Et ita etiam *vnus Deus Pater eſt omnium*, vt dicitur ad Epheſ. 4. & vt talis poteſt ab omnibus inuocari, ſi per eos non ſtat. Et hoc ſufficit, vt ſub illa voce comprehendantur, alioqui nec fideles peccatores comprehendi deberent, quia illi etiam non ſunt propriiſſimè filij adoptiui, licèt maiorem inchoationem quandam habeant, quàm infideles.

6.
Quare Deus in cœlis eſſe dicatur.
1. Ratio.
2. Ratio.
Chryſoſt.
Caſſian.
Imperf. Auctor.
3. Ratio.
Auguſt.
Chriſtianorum conſuetudo ſuſpicere in cœlū, dum orāt vnde manauit.
Tertul.
Auguſt.
Ambroſ.
Cyril. Ieroſol.

Additur autem *Qui es in cœlis*, non quia Deus non ſit etiam in terra, & vbique, ſed quia in cœlo maieſtatem ſuam ſingulari modo oſtendit, vel in creatione, conſeruatione, & gubernatione ipſorum cœlorum, quæ inter corpora nobiliſſima ſunt, vel quia in illo loco ſanctos homines & Angelos beatificat: & ita locum illum quaſi curiam regiam deſignauit ibíque thronū regni ſui collocauit, vt latiùs in 1. p. tractatur. Poſuit autem Dominus particulam illam in principio orationis ſuæ, primò ad ſubleuandam mentem ad conſiderationem diuinæ maieſtatis, vt non ſolùm tanquam ad Patrem, ſed tanquam ad regem, & Dominum cœli, & terræ cum amore, & timore accedamus. Secundò, fecit mentionem exiſtentis Dei in cœlo *vt à terris abducat orantem*, vt ait Chryſoſtomus Hom. 20. in Matth. id eſt, vt doceat nos, quæ ſurſum ſunt, quærere, non quæ ſuprà terram. Ita ferè Caſſianus Collat. 9. cap. 28. & Auctor Imperfecti Hom. 14. Itē vt ſciamus proprium orationis munus eſſe, vt per eam noſtra cōuerſatio in cœlis ſit, ex Auguſtino ſerm. 182. de Tempore. Et fortaſſe hinc manauit antiqua cōſuetudo Chriſtianorum orantiū ſuſpiciendo in cœlum manibus expanſis, & capite nudo, vt Auctor eſt Tertullianus in Apol. cap. 30. Addo tandem nonnullos Patres metaphoricè exponere nomen *Cœli* pro anima iuſti, in qua Deus tanquam in cœlo habitat. Ita Auguſtinus lib. 2. de Serm. Domini in Monte c. 9. Ambroſius 5. de Sacram. c. 4. Cyrillus Ieroſolymitanus Catecheſi 5. Myſtagogica. Quæ expoſitio ita admittenda eſt, vt litteralis non excludatur, ſed potiùs ſupponatur. Eſt vtilis, vt orans diſcat Deum intra A ſe quærere, & tanquam in proprio loco, & templo illum venerari.

7.
Præambulū Dominicæ Orat. eleuat mentem ad Deum.

Ex quibus ſatis declaratum eſt, quàm perfectè præambulum hoc eleuet totam mentem in Deum, quod eſt primū orationis officiū, in illis enim verbis continetur acceſſus ad Deū per fidem tanquam ad Patrem, & principiū totius noſtri eſſe, non tantùm per naturā, ſed etiam per gratiam & tanquam ad finem vltimum, & obiectum beatitudinis, quam in cœlis ſperamus. Excitatur etiam charitas, *quia filijs nihil debet eſſe charius, quàm Pater,* atque ita docemur accedere ad Deum cum filiali amore, ac reuerentia. Denique roboratur etiam fiducia, quæ ad orandum maximè neceſſaria eſt. Ita ferè Auguſt. B dicto ſerm. 182. de Tempore, vbi etiam quandam impetrādi fiduciam ex illis verbis generari dicit: *Quid enim* (ait) *iam non det filijs petentibus Pater, qui iam hoc ipſum dedit, vt eſſent filij?* Cui conſonat Chriſti argumentatio Matth. 7. *Si vos, cùm ſitis mali, noſtis bona data dare filijs veſtris, quantò magis Pater veſter cæleſtis dabit ſpiritum bonum petentibus ſe?* Hoc ipſum proſequitur Auguſt. lib. 2. de Serm. Domini in monte cap. 4. vbi etiam addit, per hoc præambulum captare orantem diuinam beneuolentiam, quod in omni petitione maximè neceſſarium eſt. Vnde ſi quis attentè conſideret, etiam virtute continent illa verba laudem Dei, & gratiarum actionem, recognoſcendo ſummum beneficium eius, & obſecrationem, proponendo illi titulum filiationis, & paternitatis C ad obtinenda, quæ petenda ſunt.

D. Auguſt.
Matth. 7.
Fiducia quātum his verbis excitetur.
D. Auguſt.

8.
Petitiones contentæ in Dominica Orat.
D. Auguſt.
Matth. 6.
1. Petitio. Sanctificetur nomen tuum quid contineat.
Pſal. 47.
Nomen hic quid importet.
Prouerb. 22.
Eccleſ. 41.
Greg. Nyſſe.
Auguſt.
D. Thom.

Secundo loco ponuntur petitiones, & optimo ordine (vt etiam Auguſt. citatis locis notat) priùs petuntur, quæ ad honorem Dei pertinent, deinde quæ ad nos, iuxta illud Matth. 6. *Quærite primùm Regnum Dei.* Prima ergo petitio eſt, *Sanctificetur nomen tuum.* In quibus verbis duo inquiri poſſunt, primò, quid per nomen intelligatur; ſecundò, quæ ſanctificatio eius poſtuletur? Et nomen quidem, quod ad rem præſentem attinet, duobus modis præcipuè ſolet in Scriptura ſumi, primò pro fama, ſeu exiſtimatione, quæ de aliquo habetur, ſic à multis exponitur illud Pſal. 47. *Secundum nomen tuum Deus, ſic & laus tua in fines terræ,* id eſt, ſecundum cognitionem, quam de te habent, ſic eſt laus tua, clariùs D Prouerb. 22. *Melius eſt nomen bonum,* id eſt, fama bona, *quàm multæ diuitiæ, & curam habe de bono nomine.* Eccleſ. 41. Aliter nomen vniuſcuiuſque dicitur, quod ad ſignificandam eius perſonam impoſitum eſt. Vtroque autem modo poteſt in præſenti ſumi. Et priori quidem modo nomen Dei ſanctificari nihil aliud eſt, quàm diuinam maieſtatem, & ſanctitatem ab hominibus cognoſci, & pro illius dignitate æſtimari, & laudari. Et ita ſentit Gregorius Nyſſenus dicens idem eſſe petere, vt nomen Dei ſanctificetur, quod petere, vt glorificetur in nobis. Et Auguſtinus dicto lib. 2. c. 5. *Petimus, vt nomen Dei ſanctum habeatur ab hominibus, & ita illis innoteſcat Deus, vt non exiſtiment aliquid ſanctius, quod magis offendere timeant.* & eodem ſenſu dicunt alij Patres, illa verba E eſſe optantium, vt Deus ſanctificetur in nobis, ſeu vt cognoſcatur, & veneretur ab hominibus. Et ideo D. Thomas ſuprà dixit, hanc primam petitionem pertinere ad amorem Dei propter ſe, quia gloriam eius poſtulamus.

9.
Nomini Dei debetur reuerentia.

Si autem nomen accipiatur pro ipſomet nomine Dei, idem ferè redit ſenſus, petimus enim, vt nomen Dei cum debito honore tractetur, nam illi peculiaris reuerentia debetur, quia *nomen Dei magnum eſt ad timendum, ſanctum ad venerandum, dulce ad meditandum, copioſum ad miſerendum, efficax ad*

impetran

D.Thom. Iſai.56. Quomodo Deus in nobis ſanctificetur. Cyprian. D.Ambroſ.

impetrandum, virtuoſum ad ſaluandum, occultum ad ſciendum, vt ex Scriptura rectè docet D. Thomas Iſai.56. Hæc autem præcipuè dicuntur de nomine ratione rei ſignificatæ, vnde cùm petimus ſanctificari nomen Dei, præcipuè petimus, vt Deus ipſe in nobis honoretur, honoratur autem per cognitionem, amorem, & laudem, & ita idem ſenſus retinetur. Addit verò Cyprianus, hic peculiariter poſtulari perſeuerantiæ donum, quem imitatur Ambroſius 5. de Sacram. cap.5. Fortaſſe quia cùm Patrem oramus, ſanctificati eſſe debemus, tanquam filij, & ideo petimus, vt eius ſanctitas in nobis perſeueret, qua ſemper ipſe magis ſanctificetur in nobis. Quam ſententiam multùm commendat Auguſtinus lib.de Bono perſeuer. cap.2. & Serm.135. de Tempore, magis propter veritatem doctrinæ, quàm propter interpretationem propriam huius petitionis.

2. Petitio. Adueniat regnum tuum. Quod regnum hic à Deo petatur. Deus regnat in iuſtis per gratiam. Rom.6. Luc.17. 1. Sententia. Ambr. Cyril. Ieroſol. D.Hieron.

10. Secunda petitio eſt; *Adueniat regnum tuum.* In qua duo etiam interpretatione indigent, ſcilicet de quo regno Dei ſit ſermo, & quomodo illud aduenire petamus, cùm Deus vbique regnet, & non poſſit non regnare. Quoad primum certum eſt, non eſſe ſermonem de regno Dei, prout conſiſtit in ſupremo dominio, quod Deus in omnes creaturas habet; nam hoc inſeparabile eſt à diuina maieſtate, ex quo mundum creauit, & conſeruat. Vnde omnes Patres conueniunt, eſſe ſermonem de regno Dei, quo peculiariter regnat in iuſtis: cuius regni acquiſitio, vt ſic dicam, pendet ex hominum libertate, & per Dei auxilium perficienda eſt, & ideò à Deo poſtulatur, vt adueniat regnum eius. Hoc autem regnum incipit in hac vita per gratiam, nam ſicut peccatum regnare dicitur in iniuſtis, ad Rom.6. ita Deus regnat per gratiam in iuſtis, iuxta illud Lucæ 17. *Regnum Dei intra vos eſt.* Et ita de regno Dei in Eccleſia militante intellexerunt hanc petitionem Ambroſius & Cyrillus Ieroſolymitanus citatis locis. Hieronymus Matth.6. Caſſianus Collat.9.c.18. & Germanus in expoſit. Orationis Domin. tom.1. Bibliothec.

Caſſian. German. 2. Sententia. Cypri. Tertul. Theophyl. Rupert. Sententia Auctoris. Petrus Laodic.

11. Alij verò potiùs volunt hoc intelligi de regno æternæ beatitudinis, vt Cyprian. Tertul. & Chryſoſt. ſuprà, fortaſſis quia per gratiam viæ nõ regnat in nobis pacificè Deus (vt ita dicam) ſed ſemper eſt in pugna, & periculo regnum eius in vnoquoque noſtrum. Vnde aliqui addunt, non vtcunque poſtulari regnum Dei in beatitudine, ſed completum, & conſummatum, quale erit in fine mundi, quando Deus erit omnia in omnibus 1.ad Corint.15. Quod ſignificauit Theophyl. Matth.6. dicens, *Poſtulari ſecundum aduentum Chriſti, reſurrectionem, & iudicium.* Et Rupert. lib.de Glor. & honor. filij hominis dicens, *quid oramus, adueniat regnum tuum? videlicet, vt regi regni eius omnia ſint ſubiecta, totúmque compleatur, quod Pſalmiſta dixit, omnia ſubieciſti ſub pedibus eius.* Sed nullum eſt inconueniens quod hæc omnia poſtulari in hac petitione intelligantur, vt ſignificauit Petrus Laodicenſis in expoſitione eiuſdem orationis tom. 1. Bibliot. Poſtulamus enim, vt regnum Dei ſtatim inchoetur, perſeueret, & creſcat, donec conſummetur.

Obiectio. Satisfit. Regnũ Dei qualiter nobis petamus. Nilus. Greg. Nyſſen. Auguſt.

12. Dices: Ergo per hoc non aliquid Deo petimus, ſed nobis, cùm tamen Chriſtus non noſtrũ, ſed Dei regnum poſtulare nos doceat? Nam, vt in principio diximus, tres primę petitiones ad Deum ipſum pertinent. Reſpondeo, concedendo per hanc petitionem magnum quidem bonũ ipſimet oranti, & pro quibus oratur, poſtulari. Imò, iuxta ea, quæ in 1. lib. diximus, inſeparabile hoc eſt ab omni oratione, A quia non tam Deo, quàm nobis ab ipſo Deo poſtulamus; & è conuerſo licèt nobis petamus, poſſumus propter Deum, vel (vt ſic dicam) pro Deo ipſo principaliter petere, id eſt, intuẽdo principaliter ad gloriam, & honorem eius. Vtrumque ergo in hac petitione ſeruatur: nam ſine dubio aliquid nobis petimus, ſiue illud ſit gratia, ſiue gloria, ſiue ſit S. ſancti auxilium, vt poſſimus in ſpiritu, & veritate adorare Patrem. Hoc enim eſt regnum eius adorari (ſcilicet) & coli ab hominibus propter ſe ipſum, ſicut expoſuit Nilus lib.de Orat.c.55. & Gregor.Nyſſen. in Orat.de Filij & Spir.ſancti Diuinitate, cuius fragmentum refertur tom.3. Bibliot. vbi ait loco illorum verborum *Adueniat regnum tuum,* haberi in Luca B *Adueniat S. ſanctus in nos, & nos expurget.* Quæ tamen lectio nunc in Luca non habetur. Vocat autem ibi S. ſanctum regnum Dei, quòd intelligendum arbitror, quatenus in nobis cauſat gratiam, per quã in nobis regnat. Petimus ergo nobis magnum quoddam bonum, intuendo tamen præcipuè ad ipſum Deum vt reddatur Deo, quod Dei eſt, ita adueniat regnum eius. Vnde dixit Auguſt. lib. 2. de Serm. Domini in Monte; his verbis peti, vt gloria Dei manifeſtetur hominibus, vtique in gloriam eius, & vt ipſe regnet in nobis.

3. Petitio. Fiat voluntas tua. Quæ voluntas Dei fieri petatur. Voluntas duplex ſigni, & beneplaciti. Eſther 13. Reſolutio. Neque omnis voluntas efficax eſt excludenda, neque omnis volun as ſigni includenda.

13. Tertia petitio eſt. *Fiat voluntas tua ſicut in cœlo, & in terra.* Multiplex volũtas Dei à Theologis diſtinguitur: vna eſt voluntas beneplaciti abſoluta, & efficax: alia eſt voluntas, quæ vocatur ſigni, id eſt, quę C per ſigna illa manifeſtatur, quæ ſunt pręceptũ, conſiliũ, prohibitio, & ſi quæ ſunt alia. Dicunt ergo aliqui hæc verba non poſſe intelligi de volũtate efficaci, & abſoluta, nam hæc talis eſt, vt ei reſiſti non poſſit, Eſther 13. & ideò non eſt, quod petamus, vt illa volũtas fiat, ſemper enim fit, & tam infallibiliter in terra, ſicut in cœlo. Dicunt ergo, illa verba intelligenda eſſe de voluntate ſigni: nam hoc ſignificauit Chriſtus addẽs, *Sicut in cœlo, & in terra:* nam hæc volũtas ſigni eſt, quæ non ita impletur in terra, ſicut in cœlo, & ideò poſtulare debemus, vt à nobis impleatur. Dico tamen, neque omnẽ efficacem voluntatẽ ab hac petitione eſſe excludendã, neque omnem voluntatem ſigni eſſe includendam. Primum probatur, quia voluntas illa, qua Deus decre- D uit Chriſtum mori pro nobis, efficax, & beneplaciti fuit, & tamẽ de illa intelligitur, quod Chriſtus ipſe orauit, Matth.26. *Non mea voluntas, ſed tua fiat.* Ergo ſimile quippiam nos poſtulare poſſumus cùm dicimus. *Fiat voluntas tua.* Item, voluntas, qua Deus elegit prædeſtinatos, abſoluta, & beneplaciti fuit, & tamen rectè poſtulamus à Deo, vt impleatur: nam id rectè deſideramus. Secundum patet, quia permiſſio numerari ſolet inter voluntatem ſigni, & tamen non petimus, nec petere, aut deſiderare poſſumus, vt quicquid Deus permittit, à nobis fiat.

Petitio intelligẽda eſt de volũtate cõplacentiæ. Ratione probatur. Voluntas beneplaciti quæ ſit.

14. Dicendum ergo cenſeo, hanc voluntatem intelligendam eſſe de voluntate diuinæ cõplacentię, qua Deus aliquid fieri intẽdit, vel cupit, ſiue illa ſit om- E nino abſoluta, quæ per Antonomaſiam beneplaciti vocatur, & decretum efficax, ſiue ſit cõditionata ex parte obiecti, quæ ſolet dici ſimplex cõplacentia, & voluntas antecedens ſecundũ peculiarẽ rationem. Quòd ergo hic ſit ſermo de voluntate beneplaciti abſtractè ſumpta, patet primò ratione; quia id petimus his verbis, quod optandũ maximè à nobis eſt, vt fiat quicquid placet Deo, quomodocunque placeat, ſi ex ſe, & ex ſola ſua bonitate placet, hoc enim eſt proprium beneplaciti Dei, ergo hoc poſtulamus. Secundò item patet ex verbis ſubiunctis *Sicut in cœlo, & in terra.* Nam in cœlo Beati appetunt,

vt

vt huiuſmodi voluntas Dei impleatur, ſed in hoc A petimus aſſimilari Angelis, & Beatis, vt communiter Patres exponunt locis iam citatis, & ſtatim referendis. Eſt ergo hic ſenſus litteralis, licet allegoricè exponatur etiam de concordia inter carnem, & ſpiritum. *Ioann. 4.* Tertiò, cùm Chriſtus Ioan. 4. dixit, *Cibus meus eſt, vt faciam voluntatem eius, qui miſit me*, non de ſola voluntate abſoluta, aut efficaci locutus eſt, ſed de quacunque voluntate beneplaciti, in omnibus enim deſiderabat fieri, quæ magis Deo placent, ſiue per decretum abſolutum, ſiue per aliud genus voluntatis placeant, ergo hoc modo docuit nos petere, vt Dei voluntas impleatur. Quartò, hoc modo complectimur varias Patrum expoſitiones, *Auguſt.* nam Auguſtinus ſæpe exponit de voluntate præcipiente, ita vt petamus B obſeruationem præceptorum Dei, vt Serm. 135. de Tèmpore, & lib. 2. de Serm. Domini in monte cap. 6. & Epiſt. 121. cap. 11. *Caſſian.* Caſſianus autem Collat. 9. cap. 20. exponit de volũtate antecedente, qua Dominus vult omnes homines ſaluos fieri; *Tertull.* Tertullianus de conformitate cum diuina voluntate in omnibus, quæ nobis eueniunt. *Ambroſ.* Ambroſius de voluntate, qua Deus cupit pacem eſſe in hominibus in terra ſicut eſt in cœlis, & alia ſimilia traduntur à Patribus, quæ non ſunt repugnantia, ſed comprehenduntur in beneplacito Dei.

15. Occurritur obiectioni. *D. Chryſoſt. Euthym.* Duo poſtulamus in hac petitione, & quæ ſint illa.

Vt autem occurramus obiectioni inſinuatæ in priori ſententia, addendum eſt, nos non poſtulare tantùm vt faciamus voluntatẽ Dei, ſed ſimpliciter, vt fiat, quod notarunt Chryſoſt. Homil. 14. Imperfecti, & Euthymius Matth. 6. Duo ergo poſtulamus, vnum eſt, vt fiat voluntas Dei à nobis, & hoc C pertinet ad voluntatem ſigni, non omnem, ſed illam, quæ in aliqua complacentia Dei fundatur, vt quæ per præceptum, vel conſilium manifeſtatur. Non tamen excludit volũtatem beneplaciti abſolutam, quia licet hæc non ſit neceſſaria ad præceptum, vel conſilium, optimè tamen cum illis eſſe poteſt, & licet ſit efficax, nihilominus per nos implenda eſt, & ſæpe medium ad hoc prædeſtinatum eſt oratio. Secundò etiam petimus, vt volũtas Dei fiat in nobis, & non ſolùm à nobis, ſed quouis modo, nam ad hoc totum comprehendendum indefinitè *Chryſoſt.* poſitum eſt *Fiat*, vt Chryſoſt. notauit Hom. 20. in Matt. Petimus item, vt fiat voluntas in nobis, vel D in mundo, etiamſi non per nos exequẽda ſit, neque à nobis pendeat, quia poſtulamus conformitatem cum diuina voluntate in omnibus diſpoſitionibus ſuis, quæ ipſi placent, quæ conformitas locum habet non tantùm reſpectu voluntatis ſigni, ſed maximè reſpectu voluntatis beneplaciti quantumcunque efficacis, & in hac conformitate cupimus maximè Beatis aſſimilari.

16. Difficultas circa tres petitiones. Tres petitiones vna tantùm videntur.

Vna tantùm ſupereſt difficultas circa has tres petitiones, quia iuxta expoſitiones datas nõ videntur differre, niſi tantùm in vocibus: nam Deus non aliter ſanctificatur à nobis, niſi dum eius facimus voluntatem, & regnum eius in nullo alio conſiſtit, quàm in hoc, quòd fiat voluntas eius, nam in reliquis, vt diximus, neceſſario, & per ſe habet vniuer- E ſarum rerũ dominium, & imperium. ergo idem eſt petere, vt ſanctificetur Deus, quòd petere, vt volũtas eius fiat, & è cõuerſo idem eſt fieri voluntatem Dei, & ſanctificari nomen eius. Solutio. Reſpondeo, fortaſſe non ita hæc diſtingui, quin virtute vnũquodque cætera includat; & omnia inter ſe connexionem habeant, vt obiectio ſuadet. Nihilominus tamen vt petitiones ſint diuerſæ, ſatis eſt quòd ſecũdum rationes ſpecificas, & in eis expreſſas diſtinctionem habeant. Cùm autem hæ petitiones ſint de bonis extrinſecis Dei (vt ſic dicam) propriè diſtingui debẽt ex donis diuerſis, quibus Deus à nobis attingitur, & quibus honoratur in nobis, & à nobis. Quomodo hæ tres petitiones diſtinguantur. Sic igitur poſſunt hæ tres petitiones tribus virtutibus accõmodari. Diximus enim Deum ſanctificari in nobis, dum de illo habemus condignam exiſtimationem, hęc eſt enim fama, & gloria nominis eius, quam fides nobis conciliat, & proximè, ac formaliter cõfert: eſt ergo illa petitio fidei. 1. Petitio ad fidẽ ſpectat. Deinde regnum Dei ſimpliciter, & per Antonomaſiam eſt regnũ beatitudinis, in quod per ſpem principaliter reſpicimus; & quodammodo illo frui in hac vita incipimus, iuxta illud *Spe gaudentes*, *Rom. 12.* rectè igitur ſecunda petitio ſpei accommodatur. 2. Ad ſpem. Tertia verò ad charitatem maximè pertinet, 3. Ad charitatem. nam amor Dei perfectus debet eſſe obedientialis, & ex toto corde, ſeu quod idem eſt, ex tota voluntate, quæ nihil aliud velit, niſi quod Deus vult.

17. Alia ſolutio eiuſdem difficultatis.

Vel certè poſſumus in prima petitione includere dilectionem Dei qua ſanctificamur, & fidem, ac ſpem ſupponit, quia hoc modo Deus perfectè ſanctificatur in nobis, & tũc aliæ duæ virtutes, quibus maximè Deo cõiungimur poſt Theologales virtutes, aliis duabus petitionibus correſpondent; Vna dici poteſt iuſtitia ad Deum, ſiue illa ſit religio, ſiue Pœnitentia, ſeu quæuis alia, quæ ius diuinũ ſeruat illæſum, quod maximè pertinet ad regnum Dei in nobis: petimus ergo hanc iuſtitiam, ſcilicet, vt non peccatum, ſed Deus regnet in vnoquoque noſtrum. Altera virtus eſt, obediẽtia ad Deum, quam in tertia petitione manifeſtè poſtulamus. Quæ omnia ſumi poſſunt ex Patribus citatis, qui etiã aliis modis ad varias virtutes, vel dona Spiritus ſancti has petitiones accommodant, vt infrà referemus.

18. 4. Petitio quo modo intelligenda. *Cyprian.* Euchariſtiæ Sacramẽtum petimus.

Quarta petitio eſt: *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.* Duo breuiter explicanda ſunt, quid petatur, & modus petendi. De primo duplex eſt expoſitio, vt his verbis notauit Cyprianus. *Poteſt ſpiritualiter, & ſimpliciter intelligi, & vterque intellectus vtilitati diuinæ proficit ad ſalutem.* Spiritalem intellectum vocat, ſi per Panem intelligamus Chriſtum in Euchariſtia, qui panis eſt verus, & qui de cœlo deſcendit; appellat autem hũc ſenſum ſpiritualem non quia metaphoricus ſit, & nõ litteralis, ſed quia hoc modo continet petitionem bonorum ſpiritualium, & non tantùm corporalium. Fundari autem poteſt hic ſenſus primò in illa particula *noſtrum*; Panis Euchariſtiæ propriè noſter eſt. nam panis Euchariſtiæ proprius eſt Eccleſiæ, & fidelium, quorũ hæc eſt oratio, materialis enim panis communior eſt. Secundò in nomine Græco, ἐπιούσιον, quod ad litterã *ſuperſubſtantialem* ſignificat, vt Hieronymus vertit. *Hieron.* Fauétque multùm huic lectioni, quod in vltima editione Sixti V. & Clem. VIII. illa ſola retenta eſt. *Sixt. V. Clem. VIII.* Propriè autem Euchariſticus panis ſuperſubſtãtialis dicitur, quia eſt diuinus & diuinitatem ſimul cum humanitate in ſe continet. Tertiò in hoc ſenſu eſt petitio maximè conſentanea doctrinæ Chriſti, docentis nos ſpiritualia procurare, nam cætera adiicientur nobis. Deum autem præcipuum Sacramentorum petimus, reliqua, quæ ad illius honorem, & conuenientem vſum ordinantur, poſtulamus. Atque ita cum in tribus primis petitionibus contineantur virtutes omnes, quibus interiùs ſanctificamur, & conſequenter omnia auxilia, quibus ad illas obtinendas excitamur, & adiuuamur; in hac verò quarta petimus dona Sacramentorum, & bonum illorum vſum, & conſequenter omnia externa ſubſidia, quibus perfecta vnio cum Chriſto nobis comparatur.

Dices

19. Cur petimus Euchariſtiæ panẽ, quem iã habemus? Satis fit.
Tertull.

Dices; Cur ergo petimus hunc panem, qui iam nobis datus eſt, vel cur addimus *hodie*, cùm quotidie communicare neceſſarium non ſit, vel cùm non ſolùm pro præſenti die, ſed etiã in craſtinum, & in perpetuum talis panis deſiderandus ſit. Ad priorem partem reſpondeo cum Tertulliano poſtulare nos hunc panem, quem iam Chriſtus ex ſe nobis dedit, ne culpa noſtra illius fructu careamus. Petimus itaque, & affectum accedendi ad hunc panem, vel ſi oratio deſiderium ſupponit, petimus perſeuerantiam in illo, & conuenientem executionem, ac effectum eius. Ad alteram partem reſpondetur in primis, non poſtulari tantum, quod ſimpliciter neceſſarium, ſed etiam quod eſt maximè vtile. Vnde Chriſtus licèt nõ poſuerit neceſſitatem quotidie communicandi, tamen quantùm eſt ex ſe, cupit omnes quotidie communicare, & ideo oratione ſua nos inducit, vt quotidie parati ſimus, & ſingulis diebus panem hunc petamus. Eò vel maximè quòd pro quocũq; die ſumi poteſt hic panis, & ab aliquibus in Eccleſia quotidie ſumitur, etiam ſi non ab omnibus ſumendus ſit. Quòd autẽ addimus *hodie*, non eſt, quia pro futuro etiam tempore peti non poſſit, ſed quia ſingulis diebus affectus illius, & peculiaris diſpoſitio ad illum recipiendum procuranda eſt. Atque ita explicatus hic ſenſus eſt valde communis apud Patres, vt ſtatim adnotabo.

Nõ petimus quod neceſſarium tantùm, ſed etiã quod eſt vtile.

20. Panem materialem hic etiam petimus.
Chryſoſt. Auctor Imperfect. D.Thom. Cyprian. Tertull. Gregor.Nyſſ. German. Venant. Petr. Laodic. Chryſoſt. D.Hieron. D.Ambroſ. Cyrill. Caſſian. D.Auguſt.

Alter verò ſenſus eſt, vt petitio hæc intelligatur de pane materiali, ſeu temporali, quem Patres etiam admittunt. Præſertim Chryſoſtomus & Auctor operis Imperfecti, quorum ſententia ita à nobis acceptanda eſt, vt prior ſenſus non excludatur, ſicut etiam è conuerſo prior expoſitio non debet hanc poſteriorem excludere, vt rectè D. Thomas in d.art.notauit; & exiſtimo eſſe communem ſententiam Patrum: nam multi de vtroque modo expreſsè declarant, vt Cyprianus, Tertullianus, Gregorius Nyſſen. Germanus, Venantius, Petrus Laodicenſis. Alij verò licet vnum, vel alterum ſenſum ponant, vt Chryſoſtomus, & Hieronymus in Matt. & Ambroſius, & Cyrillus, & Caſſianus locis ſuprà citatis, non excludunt tamen alium ſenſum, quamuis de illo taceant: vnde D.Auguſtinus licet lib.2. de Serm. Domini in monte cap.7. aliter ſentire videatur, nihilominùs in Epiſtola 121.cap.11. vtramque expoſitionem admittere videtur. Nec repugnat in eiſdem verbis vtrunque ſenſum contineri, tum quia in eadem ſententia Scripturæ poſſunt eſſe multi ſenſus litterales, tum etiam quia nomen *Panis* ſuo modo commune eſt Sacramentali, & materiali pani. Iuxta hunc autem poſteriorem ſenſum nomen *Panis* comprehenduntur omnia neceſſaria ad hanc vitam tranſigendam, vt eſt cõmunis phraſis Scripturæ: imò etiam ſpiritualia ſubſidia ſub illa voce comprehendi poſſunt, vt dictum eſt, & ſtatim amplius explicabitur. Indicatur autem in illo modo petendi quanta moderatione ſint hæc temporalia deſideranda, & petenda. Et ideò additur *noſtrum*, id eſt, qui ad nos pertinet, quem iure, ac honeſtè deſiderare poſſumus, & qui ad noſtram indigentiam ſubleuandam creatus eſt. Additur etiam *hodie*, vt admoneamur non debere nos eſſe ſollicitos de craſtino, vt infrà eod.c.Matth.docemur. Et ita conſtat, non repugnare petitionem hanc aliis Chriſti cõſiliis etiãſi de pane materiali intelligatur.

Panis nomine omnia neceſſaria ad hanc vitam comprehenduntur.
Temporalia qua moderatione deſideranda.
Matth.6.

21. Difficultas proponitur.

Solùm videbitur difficile accommodare huic ſenſui particulam illam *ſuperſubſtantialem*, nam ſignificare videtur quandam excellentiam panis, quæ non videtur materiali pani poſſe attribui. Vnde (propter hanc fortaſſe cauſam) antiquus interpres vulgatus vertit, *Quotidianum*, quæ lectio per multos annos recepta eſt, & vſitata ab Eccleſia, & vſque hodie retẽta in publicis Officiis, & in Luca, ita etiã nunc habetur in vulgata, cùm tamen Græcè vtrobique ſit eadem vox. Vterque autem panis tam ſpiritualis, quàm materialis meritò quotidianus dici poteſt, quia quotidie illo indigemus, vt notat Auguſtinus Serm. 182. de Tempore. Quomodo autem vox Græca poſſit etiam ad hanc ſignificationem trahi, explicat latè doctiſſimus Maldonatus Matt.6. Addo verò etiam vocem *ſuperſubſtantialem*, poſſe ad materialem panem accommodari, vel in ſenſu merè materiali, vt ita dicam, vel in ſenſu magis ſpirituali, quàm litterali. Priori modo ſenſus eſt; Da nobis panem valde ſubſtãtialem, id eſt, ſubſtantiæ, & vitæ noſtræ maximè accommodatum, & proficuum. Quam expoſitionem indicauit Baſilius in Regulis breuioribus in 252. & non diſſentiunt Nyſſenus, & Chryſoſtomus ſuprà. Poſteriori autem modo ſenſus erit: Da nobis panem, qui non tantùm ad vitam ſuſtentandam, ſeu ad ſubſtantiam noſtram alendam, ſed etiam ſupra ſubſtantiam ſit, quod tunc habet, quando non ſolùm corpori, ſed etiam animæ deſeruit, quia non ſolùm eſt cibus ad ſuſtentandam hanc vitam, ſed etiam ad merendam æternam, & hoc eſt eſſe ſuperſubſtantialem. Quam expoſitionem ſermo ex D. Thoma dicto art. 11. quatenus dicit, *his verbis poſtulari panem tanquam inſtrumentaliter coadiuuans nos ad merendum*, éſtque valdè accommodata, vt his etiam verbis doceamur, qua intentione, & modo petenda ſint temporalia.

Quotidianũ cur in publicis officiis retineamus.
Auguſt.
Maldon.
1. Solutio difficultatis.
Baſil. Nyſſen. Chryſoſt.
2. Solutio.
D.Thom.

22. Dominicæ orat. petitiones in duas partes diuiduntur.

Quinta, ſexta, & ſeptima petitio ſunt de malis remouendis, & impediendis à nobis. Poteſt enim hæc oratio, quantum ad petitiones ſuas, in duas partes diuidi alio modo, quàm ſuprà illam diuiſimus; nam petere poſſumus, & cõſecutionem boni, & ablationem mali, primũ, per quatuor priores petitiones fit; ſecundum per has tres poſteriores. Et quoniam duplex eſt malũ, culpæ, ſcilicet & pœnæ, de priori priùs fit petitio; imò de illo remouendo videtur eſſe duplicata petitio: de altero verò vna, & poſtrema. Malum enim culpæ conſiderari poteſt, vel vt commiſſum, aut contractum, vel vt in futurum committi poteſt. Per primam ergo ex his petitionibus, & quintam in ordine poſtulamus auferri à nobis mala culpæ, quæ cõmiſimus, hic enim eſt ſenſus illorum verborum, *Dimitte nobis debita noſtra*, vt omnes Sancti exponunt, & Chriſtus ipſe ſtatim declarauit, dicens: *ſi enim dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater veſter delicta veſtra*, & Lucæ capite 11. expreſsè dixit, *Dimitte nobis peccata noſtra.* Cur autem peccata debita vocentur, ſatis per ſe clarum eſt, quia hominem, reum pœnæ faciunt, & debitorem ſatisfactionis. Et ita ſæpe Chriſtus Dominus remiſſionem peccati declarat per remiſſionem debiti, Matthæi 18. *Omne debitum dimiſi tibi, quoniam rogaſti me.*

Culpæ malũ prius à nobis amoueri petimus.
Luc.11.
Peccata cur debita dicantur.
Matth.18.

23. Variæ quæſtiones.

Quoniam verò in peccato duo ſunt, culpa ſcilicet, & pœna, quæri poteſt, an vtriuſque, vel alterius remiſſio poſtuletur? Item, cùm peccatum ſit duplex, mortale, & veniale: quæri poteſt, an intelligenda ſit hæc petitio de ſolis venialibus, vel de vtriſque? Præterea interrogari poteſt, quomodo petatur remiſſio, an vt proximè, & immediatè conferatur liberaliter ob ſolam petitionem, an verò media alia ſatisfactione, vel diſpoſitione, quæ per hanc orationem impetretur? Tandem dubitari poteſt, an hæc oratio poſſit verè, & ex animo ab omnibus hominibus dici: & ratio dubij

dubij eſt, quia ſi ſint viri ſancti, & admodum iuſti, poſſunt non habere debita, quorum remiſſionem poſtulent; ſi verò ſint nimium peccatores, id eſt, in peccatis obdurati, iniuſtè facient, petẽdo remiſſionem peccatorum, quia rem iniuſtam, & Deo indignam poſtulabunt. Quod maximè locum habet in his, qui inimicos odio habent, & iniurias remittere nolunt, propter verba, quæ Chriſtus ſubiũgit: *Sicut nos dimittimus debitoribus noſtris*, quibus in virtute monet, ne quis audeat ſibi remiſſionem peccatorum poſtulare, niſi prius ipſe ſuis inimicis remittat. Quæ dubitationes ampliſſimam doctrinam poſtulabant, ſed quia ad materias de Charitate, de Gratia, & Pœnitentia ſpectant, breuiter, quantùm hic locus poſtulat, omnia expediemus.

24.
Culpæ, & pœnæ remiſſionem ſimul peti.

Ad primam reſpondeo, principaliter poſtulari remiſſionem culpæ, ſi dimiſſa non ſit, ſimul tamen poſtulari remiſſionem quoad reatũ, ſi fortè manet remiſſa culpa. Prior pars conſtat, tũ quia quod maximè deſiderari ab homine debet, eſt remiſſio culpæ, ergo hoc etiam debet maximè poſtulari, tum etiam quia principale debitum, imò prima radix totius debiti eſt culpa, & illa ſola eſt propriè peccatum, petimus autem maximè remiſſionem peccati: tum denique, quia non remittitur pœna, niſi remiſſa culpa, ergo non poteſt peti remiſſio pœnæ, niſi vel ſupponatur culpa remiſſa, vel eius remiſſio petatur, vix autem poteſt aliquis prudenter ſupponere eſſe ſibi remiſſam culpã, ſed potius formidare ſemper debet, ergo oportet, vt petendo remiſſionem debitori, maximè petat remiſſionem culpæ. Altera verò pars de remiſſione pœnæ ex priori optimè infertur. Primò, quia cum ſimpliciter petimus remiſſionem debitorũ perfectiſſimam, & totalem petimus, hanc enim abſoluta & indefinita verba ſignificant, ſicut patet, quoties quis petit abſolutè remiſſionem debiti. Item, quia talis remiſſio à Deo ſperanda eſt, ſi per nos non ſteterit, quia ita decet eius liberalitatẽ, & quia eius opera perfecta ſunt, at verò remiſsio peccati vndique perfecta includit remiſſionẽ totius pœnæ debitæ propter culpam, ſeu ablationem totius reatus, qui interdum ſolet hac ratione peccatum appellari, quia eſt debitum ex peccato contracto. Si ergo culpa nondum ſit remiſſa, petendo integram remiſſionem eius, remiſſionem etiam totius pœnæ poſtulamus: ſi verò culpa iam remiſſa eſt, & reatum alicuius pœnæ reliquit; etiam hoc debitum donari rogamus, quoniam ſimpliciter remiſſionem poſtulamus debitorum, & quia hoc pertinet quaſi ad conſummatam remiſſionem peccati. Quoniam ergo nos in hac vita latet, in quo ſtatu ſint debita, & peccata noſtra in diuino tribunali, totum hoc ſub hac petitione complecti debemus, vt Deus eam remiſsionem tribuat, quia indigemus.

Reatus peccati, cur peccatum dicatur.

25.
Peccata mortalia, & venialia nobis remitti petimus.
Conc. Mileu.
Conc. Arauſ.
Cyprian.
Tertull.
Nyſſen.
D. Auguſt.

Circa ſecundam dubitationem Patres interdum indicant, petitionem hanc intelligi de peccatis venialibus, quia ex hac petitione colligunt, dari peccata etiam in iuſtis, ac ſubinde illa eſſe venialia vt ſumitur ex Concilio Mileuitano, & Arauſicano, & ex Auguſtino in Enchir. cap. 71. Cypriano, Tertulliano, Gregorio Nyſſeno, & aliis. Nihilominus dicendum eſt, de vtriſque peccatis hanc petitionem eſſe intelligendam, vt apertè docent Greg. Nyſſen. & alij, & ſumitur ex Auguſtino, & facilè probatur, primò ex abſoluta voce, *peccata*, aut *debita*, nam mortalibus ſimpliciter magis conuenit quàm venialibus: ſecundò, quia ſi peccatum mortale remiſſum eſt quoad culpam, & manet quoad reatum pœnæ, illius remiſſio poſtulanda eſt, vt oſtẽdimus.

Si verò nondum eſt remiſſa culpa mortalis, indigemus diuina gratia ad veniam eius obtinendam, ergo hanc etiam poſtulare debemus. Tertiò, quia hæc oratio frequens eſt in Scriptura, & quod interdũ impetret, oſtendunt illa verba Chriſti: *Omne debitum dimiſi tibi, quoniam rogaſti me*, Matth. 18. vbi id notat Chryſoſtomus, qui etiam Matth. 6. in Imperfecto, ex hac petitione, colligit poſſe obtineri à Deo remiſſionem peccatorum, contra Nouatum. Quando ergo Patres ex hac petitione colligũt eſſe aliqua peccata venialia, non inde id colligunt, quod tantùm remiſſio venialium in ea petatur; ſed ex eo, quòd hæc petitio tam iuſtis, quàm peccatoribus conuenit, & ab vtriſque quotidie recitanda eſt, ergo ſignũ eſt eſſe in iuſtis quotidiana peccata (vt ſic dicam) quæ iuſtitiam non tollunt, & ideò venialia dicuntur, de quibus dictum eſt, *Septies in die cadit iuſtus*. Prouerb. 24. *Et non eſt iuſtus qui non peccet*. Eccleſiaſt. 7. & 2. Reg. 8.

Matth. 18.
D. Chryſoſt.

Solutio obiectionis.

Prouerb. 24.
Eccleſ. 7.
2. Reg. 8.

26.
Quomodo gratia etiam hic petatur.

Ad tertiam interrogationem breuiter reſpondeo, quatenus per hæc verba poſtulatur remiſſio culpæ mortalis, ſenſum eſſe, quod petatur gratia, qua homo ſe diſponat ad talem remiſſionem obtinendam, nam petere, vel ſperare à Deo remiſſionem culpæ ſine congruenti diſpoſitione præſumptuoſum eſſet. Hoc autem modo conuenienter petitur talis remiſſio, tum quia poſita diſpoſitione, infallibiliter ſequitur remiſſio, tum etiam quia ipſamet elargitio auxilij ad habendam talem diſpoſitionem, eſt quædã inchoata remiſſio peccati mortalis, nam homo ratione peccati erat indignus tali auxilio. Præterea de remiſſione pœnæ debitæ propter culpam iam remiſſam dici etiam poteſt, poſtulari auxilium ad ſatisfaciendum pro illa, & ita obtinendam remiſſionem eius. Deinde, ſi is qui orat, iuſtus ſit, ex vi talis orationis conſequitur remiſſionem alicuius pœnæ, quia ipſamet oratio opus ſatisfactorium eſt, & probabile eſt, illam orationem, qua directè poſtulatur hæc remiſſio, cæteris paribus magis ſatisfacere, quia eſt ad illum effectum magis proportionata propter affectum, ex quo naſcitur. Probabile item eſt, petitionem factam propriis verbis Chriſti ad maiorem quandam ſatisfactionem acceptari. An verò illa petitio extendi poſſit ad impetrandam ſimpliciter remiſſionem totius pœnæ debitæ ex mera liberalitate Dei, vltra condignam ſatisfactionem per ipſam orationem, vel aliud opus controuerti poteſt. Sed hoc in materia de Satisfactione tractatum eſt. Vbi negatiua pars probata eſt.

Si iuſtus orat ex vi talis orationis conſequitur alicuius pœnæ remiſſionem.

27.
Dubitatio proponitur, & ſoluitur.
An hæc oratio ex opere operato pœnam remittat.

Dubitari etiam poteſt, an ex peculiari inſtitutione Chriſti habeat hæc petitio his verbis facta priuilegium remittendi, quaſi ex opere operato totam pœnam, vel aliquam eius partem? Breuiter tamen reſpondendum eſt, neminem poſſe hoc cum fundamento affirmare, aliud eſt enim, quod verba illa propter circumſtantiam moralem cuiuſdam relationis ad Chriſtum reddant petitionẽ digniorem, ac ſubinde aptiorem ad ſatisfaciendum, quod paulò ante ſub probabilitate affirmauimus, quia hoc ſequitur ex natura rei, moraliter ſpectata. Aliud verò eſt, quòd vltra hunc totum valorem operis fiat aliqua remiſſio, quaſi ex opere operato, quia hoc pendet ex priuilegio, & voluntaria conceſſione Chriſti Domini, quæ non poteſt nobis innoteſcere, niſi per reuelationem, quæ de hoc facta non eſt.

28.
De veniali autem culpa, ſi coniuncta ſit cum mortali, eadem ratio, quæ de mortali erit, quia non poteſt ſine hac remitti: ſi verò ſit in homine iuſto,

An hæc oratio faciat remiſſionem peccati venialis.
D. Auguſt.
Hæc oratio ex opere operato non habet vim remittendi peccata.

A

dubitari poteſt; an hæc oratio non ſolùm poſtulet remiſſionem culpæ venialis,ſed etiam faciat. Nam hic effectus ſolet huic orationi tribui ex Auguſtino, & aliis Patribus. Sed hoc diſputaui in 4. tomo,diſput.12.ſect.2. Vnde breuiter dico, non habere hanc orationem peculiarem efficaciam quaſi ex opere operato, quia, vt dixi, neque de tali inſtitutione Chriſti conſtat, neque etiam Eccleſia contulit hanc vim, quia nullibi etiam hoc cautum eſt, vt ibidem oſtendi. Imò pro remiſſione culpæ fortaſſe excedit ille modus Eccleſiaſticam poteſtatem, vt in materia de Indulgentiis tractaui. Ipſa verò petitio, vt petitio eſt, non aliter impetrat remiſſionem culpæ etiam venialis, niſi media diſpoſitione apta ad illum effectum. Conſiderari autem poteſt affectus, ex quo talis oratio fit, nam ſi ille ſit aliquo modo contrarius culpæ veniali,vt eſt affectus carendi illa, illemet erit apta diſpoſitio ad obtinendam remiſſionem talis culpæ: & ita intelligi poteſt, quod Auguſtinus ait, hanc orationem quotidie dici in remedium peccatorũ venialium, nam ſi ex conuenienti effectu fiat, eſt apta diſpoſitio ad remiſſionem talium culparum, & per ipſam impetramus remiſſionem pœnæ. Et fortaſſe ideò dixit Auguſtinus libro Quinquaginta Homil. in 10. cùm hæc verba huius orationis dicimus, tundi ſimul pectora,quia cum hac petitione dolor aliquis de peccatis coniungendus eſt, quem tunſio pectoris indicat.

Hæc oratio qualiter peccata venialia remittat.
B
Auguſt.

29. Hæc oratio debet ab omnibus iuſtis viatoribus fieri.
Conc. Mileu. *Conc. Afric.* *D. Cyprian.* *Greg. Nyſſen.* *Auguſt.*

Ad quartam interrogationem, quòd ad iuſtos attinet, dicimus ab omnibus viatoribus dici poſſe; & debere verè, & ex animo, & per reſpectum ad propriam perſonam: ita enim docuit Concilium Mileuitanum Canone 7.& 8. & Africanum Canone 83. & fundamentum ſumitur, quia omnes ſumus peccatores, & egemus gratia Dei vt notarunt Cyprianus, & Gregorius Nyſſenus, & Auguſtinus de Sancta Virg. cap.48. & ſæpe alibi: & ſumitur ex teſtimoniis Scripturæ ſupra adductis, & aliis, quæ tradi ſolent latiùs in materia de Gratia. Neque hinc licèt inferre, nunquam contingere, iuſtum pro aliquo inſtanti, vel breui tempore huius vitæ eſſe liberum ab omni culpa, & reatu pœnæ: nam hoc falſum eſt; poteſt enim quis iuſtificari cum tanto dolore, vt omnis culpæ, & totius pœnæ remiſſionem ſimul obtineat. Et præſertim, quia poteſt ſimul indulgentiam plenariam lucrari: & facilius hoc poteſt accidere in homine iuſto, qui diu per magna merita magis, ac magis iuſtificatus eſt, hic enim per vnam confeſſionem magno dolore factam,vel per ſacrificium magno feruore oblatum, poteſt ſæpe plenè expiari ab omni reatu pœnæ. Quid ergo ſi ſtatim oret, *Dimitte nobis debita noſtra?* Reſpondeo etiam ſeipſum includere inter peccatores, pro quibus orat, quia verè peccatorem ſe agnoſcit, & hæc eſt mens Conciliorum. Nec verò tunc fruſtrà ſic orat, tum quia ſemper formidare poteſt, an plenè iuſtificatus fuerit Eccl. 5. & 9.& 2. ad Corinth. 4. tum etiam quia non pro ſe tantùm, ſed pro omnibus peccatoribus orat, qui tali remiſſione indigere poſſunt; tum denique quia præter reatum pœnæ, certa lege taxatum pro peccato, qui etiam certa lege remittitur per condignam ſatisfactionem; poſſunt relinqui ex peccato aliquæ pœnalitates, non ſolùm corporales, ſeu temporales huius vitæ, vt fuit in Dauid, mors filij, vel populi peſtis. 2. Reg.12.& 24. ſed etiam ſpirituales, vt eſt denegatio ſpiritualis conſolationis, vel fauoris, vel vberioris auxilij quæ pœnalitates non ſemper remittuntur, etiamſi peccatum ſit plenè remiſſum, quoad culpam,& pœnam purgatorij; & ideo ſemper poteſt peti peccatorum remiſſio, vt Deus omninò illorum obliuiſcatur, & ne illorum occaſione bonum aliquod,vel auxilium nobis deneget.

C
Occurritur obiectioni.
Iuſtus pro aliquo breui tempore poteſt eſſe liber ab omni culpa, & reatu pœnæ.
D
Eccleſ.5.9. *2. Corinth.4.*
Quomodo liber ab omni peccato,& reatu pœnæ poſſit hanc orationem fundere.
E
2. Reg.12. & 24.

30. Debet etiam fieri à peccatore.

Ad alteram partem illius interrogationis, quæ ad peccatores ſpectat, reſpondetur ita poſſe peccatorem hæc verba proferre, ſicut poteſt ad Deum orare, de quo in 1. lib.dictum eſt. Itaque ſi obſtinatus in peccato, vel in eo voluntariè permanens, poſtulet ſibi remitti peccatum, non obſtante illa diſpoſitione,& perſeuerando in illa,præſumptuosè orat,& contra Chriſti intentionem, & ideò grauiter peccat; ſi autem homo obduratus ea verba proferat animo petendi à Deo diſpoſitionem, & vt emolliat cor ſuum, bene orat, & fieri poteſt, vt interdum exaudiatur, vt dicto loco oſtendi. Nam qui ſic orat, iam habet à Deo aliquod deſiderium ſe diſponendi ad remiſſionem peccati, & ideò non malè, vel infructuosè petit, vt Deus illum promoueat. Et hæc eadem reſponſio locum habet etiamſi peccatum illud in quo homo perſeuerat, ſit odium inimicorum, vel non remittere iniurias, quando quis tenetur, nam eadem ratio intercedit. Neque mentitur, qui ſic orat, eo quòd dicat: *Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris,* quia non dicit, ſicut ego dimitto, ſed ſicut nos dimittimus, quod debet referri ad Eccleſiam, vt explicuit S. Thom.2.2.quæſt.83.art.16.ad 3. vel, ſi referantur hæc verba ad priuatam perſonam orantem, non in eo ſenſu accipienda ſunt, vt orans affirmet ſe iam remiſiſſe iniurias, ſed vt dicat debitum remittendi, & conditionem neceſſariam, vt à Deo peccatorum remiſſionem obtineat: & ideò licet nondum ſit ex parte eius poſita hæc conditio, proponi nihilominus poteſt abſque mendacio; quia ſaltem debet optare illam, & obtinere ſimul auxilium ad habendam voluntatem remittendi iniurias, qua ſe diſponat ad ſuorum peccatorum veniam obtinendam. Non quod hæc voluntas, ſeu remiſſio ſufficiat,vt quidam hæretici dixerunt,ſed quia ſine illa non poteſt haberi vera pœnitentia de peccatis, vt rectè notauit Auguſtinus 21. de Ciuit. cap.22. & 17.Vnde immeritò quidam alij dicebant eum, qui non remittit iniurias, debere hæc verba omittere,quando hanc orationem profert, vt ſumitur ex Caſſiano Coll.9.cap.22. hoc enim ſuperſtitioſum erat, vt ipſe bene notat, nam ſi homo habeat ſaltem deſiderium obtinendi gratiam ad remittendas iniurias, non malè, vel ſine fructu illa verba profert; ſi verò neque illud deſiderium habet,malè petit ſibi remitti peccata.

An proximi oſor hanc orationem dicens mentiatur.
D. Thom.
Auguſt.
Caſſianus.
Qui non remittit iniurias non debet hæc verba omittere.

31. Quo modo iniuriæ dimittendæ.

Hic verò occurrebat inquirendum, quomodo teneamur nos dimittere debita, vt hanc conditionem impleamus: ſed hoc in materia de Charitate tractandum eſt. Hic ſolùm eſt conſulendum oranti, vt ſi efficaciter impetrare vult, non ſolùm faciat in hoc negotio, quod ex rigoroſo præcepto tenetur, ſed etiam quod fuerit ex conſilio; nam quò liberalior fuerit in remittendis propriis iniuriis, eò Deum liberaliorem erga ſe experietur. Quamuis enim actio, vel miſericordia noſtra non ſit regula diuinæ miſericordiæ, ſed conditio, vt rectè adnotauit, & explicauit Maldonat. Matth. 6. & conditio in rigore neceſſaria, tantùm ſit illa remiſſio quæ eſt in præcepto, nihilominùs cum impetratio non ſit neceſſaria, etiam poſita hac conditione, ſed aliis modis impediri poſſit, optimum conſilium eſt

Maldon. Matth.6.

eſt, perfectiſſimè implere hanc conditionem, quoad fieri poſſit,vt maioti fiducia orare poſſimus.

6.Petitio, de quibus tentationibus intelligenda ſit. *Geneſ.22.* *Pſalm.25.* *Hieron.* *Aug.* Pelagij error reiicitur.

32. Sexta petitio eſt, *Et ne nos inducas in tentationem.* In quibus verbis certum eſt,ſermonem eſſe de tentatione, quæ ad peccandum inducit, non de tentatione,qua Deus bonos probat, ſicut tentauit Abraham, Geneſ.22. Nam illa tentatio, quæ eſt à Deo, bona eſt, & ideò petere non debemus, ne in nobis fiat;vnde potiùs orabat Dauid;*Proba me Domine, & tenta me,*Pſalm.25.Altera verò tentatio,quæ ad malum inducit,meritò formidatur,de illa ergo intelligenda eſt hæc petitio,vt Patres exponunt.Et ſingulariter Hieronymus Dialog.3.contra Pelag. Auguſtinus Epiſt.94. qui meritò refutant Pelagium : ille enim dicebat per tentationem hîc ſolùm intelligi fortuitas occaſiones malorum, quas nos præuenire,aut vitare non poſſumus;nam proprias occaſiones inducentes ad peccandum, dicebat poſſe vinci à nobis noſtro arbitrio, & ideò non eſſe neceſſariam orationem. Sed conſtat apertè, Chriſtum loqui de tentatione peccati; tum ex proprietate vocis, tum ex contextu, tum etiam ex conſonantia aliorum verborum Chriſti Matth. 26. *Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem.* Dices; Hoc modo *Deus intentator malorum eſt?* Iacob.1. Quomodo à Deo petimus,ne nos inducat in tentationem, vel vt alia litera habet, *& ne nos inferas?* Reſpondetur, quia nec dæmon nos ad malum inducere valet, nec nos illi conſentire, niſi Deo permittente poſſimus, ideo à Deo petimus, ne hoc in nobis,vel à nobis fieri permittat,hunc enim ſenſum habent illa verba,iuxta vſitatum loquendi modum Scripturæ,quem in lib.2. de Auxiliis cap.3.4. & 5. latè declarauimus.

Matth.26. Obiectio. *Iacob.1.* Satisfit. Non poſſumus conſentire tẽtationi, niſi Deo permittente.

An ſolùm hic petamus ne vincamur tentatione? *D.Thom.* *Cyrillus.* *D.Hilar.* *Aug.* *D. Ambroſ.* *Caſſian.* *Iacob.1.* *D.Chryſ.* *Cyprian.* *Aug.* *D.Greg. Nyſſen.* *Chryſ.* *Moderni.*

33. Dubium autem eſt,quid his verbis petamus, an ſolùm ne nos permittat conſentire tentationi, vel etiam ne nos permittat tentari? Nam D. Thomas dicta quæſt.83. artic.9. expreſsè dixit, *Per quod non petimus,vt non tentemur, ſed vt à tentatione non vincamur, quod eſt, in tentationem induci.* Eſtque expoſitio ſatis communis inter Patres, vt patet ex Cyrillo, Hilario, Auguſtino, Ambroſio, & Caſſiano, locis ſuprà citatis. Et ratio eſſe poteſt, quia tentari non eſt malum, imò poteſt eſſe vtile, ſi gratia protegit, ne tentatione cadamus, iuxta illud Iacob.1. *Beatus vir,qui ſuffert tentationem.* Vnde Chryſoſtomus homil.20.in Matth. *Docet* (inquit) *non quidem nos recuſare certamina,ſed in ea audacius non inſilire.* Atque ita Patres colligunt ex hac petitione neceſſitatem gratiæ ad vincendas tentationes, vt patet ex Cypriano ſuprà, & ex Auguſtino frequenter contra Pelagium. Nihilominus alij putant, vtrumque peti, quod ſentiunt, Tertullianus, Gregorius Nyſſenus, Chryſoſtomus. Et in hanc partem inclinant magis moderni expoſitores,quia licèt tentare non ſit malum.eſt tamen periculoſum, & ideò à nobis cauendum, quantum in nobis eſt, propter noſtram infirmitatem,& ideò meritò cupimus,& petimus etiam non tentari. Credendum eſt autem Chriſtum voluiſſe, vt per hæc verba petamus, quicquid ſanctè petere poſſumus, ſi per illa verba poteſt propriè ſignificari, at totum hoc propriè ſignificatur per illa verba, quia non ſolùm dicimur induci in tentationem, cùm vincimur, ſed etiam cùm pugnare cogimur. Confirmatur hoc ex verbis Chriſti Matth.26. *Spiritus promptus eſt, caro autem infirma.* Quibus conſonat Cyprianus ſuprà dicens, per hanc petitionem admoneri nos infirmitatis, & imbecillitatis noſtræ; ergo hanc cognoſcentes infirmitatem, non ſolùm petere debemus, vt non

Ratio concluſionis pro parte negatiua. *Matth.26.* *D.Cyprian.*

A vincamur, ſed etiam vt non tentemur.

Auctoris ſẽtentia. 1.Ratio. Intelligitur hæc petitio, vt non tentationi ſuccumbamus.

34. Ego verò, licet diſſenſio magis ſit in verbis, quàm in re, in priorem ſententiam inclino, primò quia nunquam tentari, vel eſt impoſſibile,vel præter legem ordinariam Dei; nam ſi ſit ſermo de interna tentatione, & humana, hæc non poteſt auferri, niſi auferatur fomes, quod eſt præter legem ordinariam; ſimiliter nunquam tentari à Dæmone, quaſi miraculoſum eſſet, ergo non id petimus per illa verba, ergo cùm abſolutus ſit ſermo de tentatione, non poteſt commodè intelligi de carentia tentationis. Secundò,ſicut tentari periculoſum eſt, ita poteſt eſſe fructuoſum, iuxta illud 2. Cor.12.*Virtus in infirmitate perficitur.*Ergo neutrum ſimpliciter eſt petendum, ſcilicet, tentari aut non B tentari, ergo hic non eſt ſenſus huius petitionis. Tertiò, quia aliàs non parum eneruaretur hoc teſtimonium contra Pelagianos;nam ſi petimus non tentari,iam petimus id, quod non eſt in noſtra poteſtate, quod Pelagiani contendebant;& ita dicere poſſunt, hoc modo ſatisfactum iri huic orationi, quia licèt per nos poſſimus (vt aiebant) vincere tentationem, nihilominus propter periculum bonum eſt non tentari, & id peti, cùm hoc non pendeat ex noſtro libero arbitrio. Cùm ergo Patres hoc teſtimonium vrgent contra Pelagium, docent nos petere,ne tentationi ſuccumbamus.Et per hoc aiunt maximè nos admoneri infirmitatis noſtræ, quia licèt ſimus liberi, vincimur tentatione, niſi gratia adiuuemur.

2.Ratio. *2.Cor.12.* 3.Ratio.

Petimus ne in tentationem incidamus. Tẽtatio quæ nõ eſt noxia, habet potiùs rationẽ boni.

35. C Dico ergo poſtulare, ne in noxiam tentationem incidamus; nam,vt dixi,hæ poſteriores petitiones ſunt de malo cauendo, talis autem tentatio graue malum eſt, quæ verò non eſt noxia, potiùs habet rationem boni. Dicitur autem tentatio noxia, quæ nos eſt ſuperatura,de tali autem verum eſt poſtulare nos, tum ne illa vincamur, tum etiam ne illam patiamur: tamen ſi quis conſideret,hæc duo reſpectu eiuſdem tentationis in idem recidunt, nam qui tali tentatione impugnatur,vincitur,alioqui noxia non eſt, ſupponebatur autem futura noxia in præſcientia Dei: ergo quia credimus, ipſum optimè noſſe,quæ tẽtatio futura ſit noxia,ideò petimus,vt nos in illam non inducat. Et ita optimè declaratur proprietas huius verbi; tunc enim maximè tribui D ſolet Deo id, quod permittit, ac ſi faceret, quando ex certa præſcientia, & non obſtante malo præuiſo, illud permittit.

An 7.petitio ſit ab aliis diſtincta? Rationes dubitandi.

36. Atque ex dictis conſtat, omnes has petitiones explicatas diſtinctas eſſe, ac ſubinde nullam eſſe poſſe quæſtionem de numero ſenario petitionum. De ſeptima verò quæ his verbis proponitur, *ſed libera nos à malo;*poteſt eſſe nonnulla dubitatio. Primò,quia Lucas illam omiſit ſecundò, quia per malum ibi non videtur intelligi, niſi peccatum, nam malum pœnæ non eſt ſimpliciter malum, neque carentia eius tam abſolutè poſtulanda eſt,liberatio autem à peccato ſufficienter per duas poſteriores poſtulata eſt;tertiò facit,quia non dicitur,*& libera:* ſed dictum eſt, *ſed libera*, per quam particulam ad- E uerſatiuam indicatur hæc verba non continere diuerſam petitionem, ſed explicationem præcedentis. Nihilominus communis ſenſus Doctorum eſt, has petitiones ſeptem eſſe, & conſequenter hanc vltimam eſſe diſtinctam à præcedẽti.Hæc fuit ſententia Auguſtini in Enchir.c.115.& lib.2. de ſerm. Domini in monte, c.9.10.& 11. Quam ſecuti ſunt Beda, Anſelmus, Rupertus, S.Thomas, & cæteri Theologi,& S.Bonauentura in lib.7.de Proceſ.Relig.cap.4.& in lib.de myſtica Theologia,c.2.par.2.

Aug. *Beda.* *D.Anſel.* *Rupert.* *D Thom.* *Theologi.* *Bonauent.*

& in Opuſc.circa orationem Dominicam tom.2.& A Hugo Victorinus lib.2.Allegor.in Matth.6. *Hugo.*

37. *A quo malo liberari poſtulemus.* Hac ergo ſententia tanquam veriori ſuppoſita, variȩ ſunt expoſitiones,quod ſit illud malum,à quo liberari poſtulamus. Primò Tertullianus Dæmonem intelligit,quod etiam indicat Chryſoſtomus, Euthymius, & alij in Matth. Ambroſius & Caſſianus ſuprà,eſtque probabile,quamquam hoc modo parum erit diuerſa hæc petitio à præcedenti, nam liberari à Dæmone, & à tentatione eius vix differunt. Secundò Auguſtinus ſuprà,per malum intelligit peccatum, ſignificátque Chryſoſtomus homil.14.Imperfecti. Sic autem ad diſtinguendas petitiones oporter dicere,in ſexta peti,ne tentari permittamur,in hac verò, vt ſi tentari permittimur, à malo illius, id eſt,à conſenſu illius liberemur. Hoc B autem modo parua eſt diſtinctio. Tertiò Bonauentura in primo loco ſuprà citato exponit de malo damnationis æternæ.At hoc ſatis videbatur poſtulatum, & petendo, vt peccata commiſſa remittantur,& vt in noua non incidamus.Quartò D.Thomas in dicto art.9.dicit,hoc malum eſſe pœnalitatem præſentem, quæ impedit ſufficientiam huius vitæ,& fauet Cyprianus, qui vniuersè intelligit liberationem ab omni malo,id enim videtur intelligendum de pœnalitatibus huius vitæ, vt hæc petitio ſit diuerſa à præcedenti.Petimus autem liberari ab his malis,non ſolùm quatenus ad peccatum inducunt, ſed etiam vt maius bonum, maiorémque cum Deo coniunctionem impediunt. Atque ita dixit Bonauentura in expoſitione huius orationis,in C quinta petitione poſtulari liberationem à malis præteritis, in ſexta à futuris, in hac verò ab omnibus præſentibus malis,quæ nos vexant. Quod videtur ſumpſiſſe ex verbis Eccleſiæ,quæ dicit Sacerdos in Miſſa poſt expletam hanc orationem. *Libera nos quæſumus,Domine,ab omnibus malis, præſentibus, præteritis,& futuris*,&c.

1. Sententia. Tertullian. D.Chryſoſt. Euthy. D.Ambroſ. Caſſian. 2. Sententia. Auguſt. Chryſoſt. 3. Sententia. Bonauent. 4. Sententia. D.Thom. D.Cyprian. Bonauent.

38. *A vitæ huius malis liberari petimus.* Vnde probabilius eſt per hæc verba etiam poſtulari liberationem ab omnibus temporalibus incommodis, peſte,fame,bello,& ſimilibus,oportuit enim vt Chriſtus etiam nos doceret à Deo eſſe ſperandam, & petendam liberationem ab omnibus his malis, quia ipſe ſolus poteſt nos liberare, & rogatus facit, quando expedit nobis, hæc enim conditio per ſe eſt incluſa in petitione,& ideo explicari D non oportuit.Atque ita non eſt inconueniens, imò per ſe maximè decés,vt ſicut in hac oratione priùs petimus à Deo bona ſpiritualia,& poſtea liberationem à ſpiritualibus malis;ita etiam poſtquam petiuimus neceſſaria bona huius vitæ, petamus ſimiliter liberationem à contrariis malis.Neque etiam obſtat,quòd Lucas hanc petitionem prætermiſerit, nam etiam omiſit tertiam, licet ſit diſtincta à duabus primis.

39. *Obiectioni ſatisfit.* Quamuis ergo hæ petitiones explicitè factæ diſtinctæ ſint,virtute quædam in aliis continentur,& ideo ſine incommodo aliquæ omitti potuerunt, vt notauit Auguſtinus in Enchir.cap.115.ex narratione autem Matthæi certum eſt,omnes fuiſſe à Chriſto expreſsè traditas.Fieri verò potuit,vt bis fuerit E à Chriſto Domino,hȩc doctrina tradita,ſemel iuxta narrationem Matthæi,& iterum iuxta Lucæ,neque enim oportuit eadem ſemper æquè expreſsè, tradi, quod placuit Ruperto, éſtque probabile. Quamuis autem ponamus ſemel tantùm eam tradidiſſe,credendum eſt eam ſimul,ſeu in eadem concione, & quaſi vno contextu docuiſſe, alioqui fuiſſet hæc forma non immediatè, & integrè à Chriſto compoſita, ſed ab Euangeliſta Matthæo ex variis concionibus concinnata,quod dici non poteſt. Neque propterea Lucas reprehendi poteſt,eo quòd aliquas particulas omiſerit, quia neque illas excluſit,ſeu additas fuiſſe negauit, nec tenebatur omnia integrè referre. Et fortaſſe non ſine myſterio, & fructu id fecit,vel vt doceremur recogitare, & intelligere, quid ſingulæ petitiones virtute contineant, & quàm connexionem inter ſe habeant, vt Auguſtinus indicauit;vel vt diſceremus, hanc orationem magis nobis eſſe datam propter docendas res,quas petere debemus, quàm propter verba,vt Beda in Matthæum ſignificauit.

Auguſt. Rupert. Euangeliſtæ verba in cócordiam reducuntur. D.Auguſt. Beda.

Tandem addit Matthæus, Chriſtum Dominum concluſiſſe hanc orationem illa particula *Amen*.De qua nonnulla tetigi in 3.tom.3.part.diſp.83.ſect.1. vbi dixi, licet alias ſignificationes habeat,tamen cùm in fine orationis additur, ſignificare conſenſionem,& affectum ad orationem factam,quam ſignificationem interpretantur Patres,quos ibi retuli per hoc verbum *fiat*.In hoc ergo ſenſu in præſenti ſumitur.Hinc verò cogitare poteſt aliquis, hanc orationem per ſe, & ex vi ſuæ inſtitutionis dicendam eſſe à pluribus,ab vno in perſona aliorum,qui in fine aſſentiunt,dicendo Amen: hic eſt Eccleſiaſticus vſus illius particulæ, & ſumitur ex Paulo 1. ad Corinth. 14.Vnde etiam cogitari poteſt,orationem illam non dici à fidelibus in perſona propria, ſed in perſona Eccleſiæ;quod etiam videtur dicere D.Thomas 2.2.q.83. art. 16. ad 3. neutrum tamen verum eſt in illo ſenſu intellecta illa particula, neque ex ea colligitur. Duobus ergo modis intelligi poteſt,quòd oratio illa dicatur in perſona Eccleſiæ,obiectiuè,ſcilicet,vel ſubiectiuè(vt ita breuitatis cauſa dicam)obiectiuè appello, quia fieri debet pro tota Eccleſia; & hoc eſt verum, & hoc modo vocatur à Cypriano hæc oratio non priuata, ſed publica: & hoc ſolùm intendit D. Thomas,vt art. 7.ad 1.clarè explicuerat. Hoc tamen non obſtat, quominùs hæc oratio ab vnoquoque fideli in propria perſona dicatur, quia ſinguli debemus pro omnibus orare.

40. *Particula Amen, quid ſignificet. 1.Cor.14. D.Thom. 1. Modus explicandi an hæc oratio dicatur in perſona Eccleſiæ. Cyprian. D.Thom.*

Altero ergo modo intelligi poteſt,vt hæc oratio proferatur in perſona Eccleſiæ,quaſi repræſentatiuè,& miniſterialiter,quod voco ſubiectiuè. Et hoc quidem poteſt eſſe verum, quando Eccleſia ita inſtituit, vt in Miſſa, & in Canonico officio. Non eſt tamen verum,ſi intelligatur id eſſe neceſſarium,aut eſſe ex inſtitutione Chriſti:hoc enim nullo fundamento nititur.Quando enim Chriſtus dixit.*ſic ergo vos orabitis*, ad ſingulos locutus eſt, & ordinarium modum orandi priuatè, & in propria perſona docuit.Vnde hæc oratio facta ab exiſtente in peccato mortali non magis habet ab Eccleſia vim aliquam, vel auctoritatem impetrandi, quàm aliæ priuatæ orationes eiuſdem peccatoris. Neque aliud colligitur ex particula *Amen*:non enim addita eſt,vt alter reſpondeat, ſed vt ipſemet orans ſeipſum excitet,& quaſi reflexione quadam affectum,ac deſiderium ſuum omnibus petitionibus factis adiungat.

41. *2. Modus. Soluitur obiectio.*

CAPVT IX.

De alijs formulis orandi ab Eccleſia vſitatis.

1. *An oratio priuata poſſit fieri vocaliter quacumque forma.*

QVàuis in oratione omninò priuata vnuſquiſque poſſit vti abſque culpa, quacumque pia forma orandi,etiamſi auctoritate publica confecta non ſit, dummodò vel per propriam ſcientiam, vel auctoritatem ſufficientem, & probabilem conſtet in

in tali forma orandi nihil vel ſanæ doctrinæ repugnans, vel à religione alienum contineri. Nihilominus ſecurius, & vtilius eſt, vti aliqua forma ab Eccleſia approbata, qualis eſt illa, quæ habetur in officio B. Mariæ virginis à Pio V. approbato. In quo non ſolùm officium Virginis, ſed etiam multa alia officia, & orationes variæ continentur. Et idem eſt de quibuſcumque precibus auctoritate Pontificia approbatis extra illud officium, vt eſt Litania Virginis Lauretanæ, quam Clemens VIII. approbauit, etiam prohibendo vſum aliarum, ſcilicet, publicum in Eccleſia, nam priuatas orationes non prohibuit.

Officium, & Litaniæ B. Virginis. *Pius 5.*

Clemens 8.

2. Ratio aſſertionis.

Ratio autem clara eſt, quia per ſe malum non eſt, vti determinata forma verborum, vt probat exemplum orationis Dominicæ; & eſt per ſe euidens, quia in hoc nulla apparet deformitas, & poteſt habere multas vtilitates, quales ſunt, ſcire quid petendum ſit, vitare multiloquium, excitare deuotionem, & ſimilia quæ ex Patribus rectè attingit Alexander Alenſis 4. parte, quæſt. 26. membr. 3. art. 2. §. 2. Aliunde verò non eſt prohibitum vti alia forma verborum diſtincta ab illa, quam Chriſtus tradidit, vt ſuprà cap. 1. huius libri oſtenſum eſt, ergo priuatim vti licebit forma orandi per priuatam ſcientiam ſatis cognita, & examinata, publicè verò forma approbata per Eccleſiam. Imò ſi vſus non ſit adeò publicus, vt ſit vniuerſalis pro tota Eccleſia, ſufficiet approbatio Epiſcopi, vel alterius legitimi ſuperioris, quia hoc non inuenitur per Canones prohibitum. Hic autem vſus tam eſt antiquus, vt referat Euſeb. lib. 4. de vita Conſtantini cap. 19. Conſtantinum omnes milites ſuos induxiſſe ſimul ad orandum die Dominica, eiſque formulam precandi dediſſe, quam cap. 20. his verbis refert: *Te ſolum Deum agnoſcimus, te Regem profitemur, te adiutorem inuocamus, per te victoriã conſecuti ſumus, per te hoſtes ſuperauimus, à te & præſentem fœlicitatem conſecutos fatemur, & futuram adepturos ſperamus, tui omnes ſupplices ſumus, à te petimus, vt Conſtantinum Imperatorem noſtrum vna cum pijs eius liberis quàm diutiſſimè nobis ſaluum, & victorem conſerues.* Ad hunc ergo modum licitum per ſe eſt vti forma verborum ſufficienter examinata, & probata iuxta exigentiam loci, & perſonarum. Quando verò vſus eſt pro tota Eccleſia, vniuerſalis etiam approbatio neceſſaria eſt. Hæc verò interdum eſſe poteſt per vniuerſalem traditionem, & conſenſum: interdum verò per Pontificiam auctoritatem quæ in priori etiam modo non deeſt, quia vel expreſsè, vel tacitè conſuetudinem approbat. Et tunc (quod in huiuſmodi forma generali maximè neceſſarium eſt) non poteſt in huiuſmodi orationibus contingere pernicioſus error in fide, vel in moribus. Item de ſe poſſunt magis excitare deuotionem, & fiduciam ob Eccleſiæ auctoritatem. Neque in hoc occurrit difficultas alicuius momenti.

Alenſ.

Quas orationes Epiſcopi, & ſuperiores poſſint approbare. Conſtantini oratio.

3. Tres formulæ orãdi, quę maximè in vſu ſunt.

Solùm ad huius materiæ complementum libet pauca notare de tribus formulis orandi, quæ maximè ſunt in vſu Chriſtianorum omnium in ſuis priuatis orationibus præter orationem Dominicam, quæ ſunt ſalutatio Angelica, ad quam ſpectat recitatio Roſarij, Antiphona eiuſdem Virginis, quæ incipit, *Salue Regina*. Tertio loco in rudimentis fidei ſolet poni Symbolum Apoſtolorum, ſed illud non continet formam orandi, ſed confitendi fidem, & ideò in materia de fide potius tractandum eſt. Tertio ergo loco nos ponimus Litanias Virginis, ac Sanctorum. De his ergo pauca dicimus propter hæreticorum importunitatem. Cætera verò officia, vel orationes, aut ritus precandi, quæ habentur in dicto officio Pij V. ſumpta ferè ſunt ex officio Canonico Eccleſiæ, & eandem cum illo proportionem ſeruant in Pſalmis, Hymnis, Canticis, Lectionibus, Antiphonis, Verſibus, & Orationibus, & ideò nihil hic dicere oportet: nam quæ libro ſequenti dicturi ſumus de officio Canonico, cæteris ſimilibus precationibus erunt communia.

De ſalutatione Angelica.

4. Salutatio Angelica duabus partibus cõſtat.

DVabus partibus hæc oratio conſtat, ſcilicet, ſalutatione ac laudatione beatiſſimæ Virginis, & petitione ad eandem proximè facta, quæ in Deum tandem refundatur, in quo genere compoſitionis hæc oratio Dominicam imitatur, quod ad illius laudem, & commendationem ſpectat. Prior pars tota ex Scriptura ſumpta eſt, nam illa verba, *Aue gratia plena: Dominus tecum*; Angeli ſunt Virginem ſalutantis apud Lucam, nomen autem *Maria*, licet in iſta ſalutatione ab Angelo non ſit prolatum, conſtat ex Scriptura eſſe ſumptum, meritóque ab Eccleſia fuiſſe illo loco interpoſitum. Tum quia non loquimur ad Mariam ita nobis præſentem, ſicut aderat Angelo ſecum loquenti, tum etiam, vt ipſo *Mariæ* nomine ad reuerentiam, & deuotionem excitemur, quòd Angelo neceſſarium non erat. Quamuis etiam ille fortaſſe in ſalutatione nomen omiſit, vt nouum, & inuſitatum, ac admirabile nomen gratiæ Virgini imponeret, & vt proprium nomen in tempus magis opportunum reſeruaret. Nam paulò poſt adiunxit, *Ne timeas Maria*. Verba autem illa, *Benedicta tu in mulieribus*, & ab Angelo, & ab Eliſabeth dicta fuerunt non ſine myſterio, vt illa conſenſione verborum Spiritus ſanctus vtriuſque ſalutationis auctor oſtenderetur, vt Ambroſius, Beda, & alij, Lucæ 1. adnotarunt. Denique illa verba, quibus hæc prior pars abſoluitur: *Et benedictus fructus ventris tui, Ieſus*. Ab Elizabet addita ſunt, excepto *Ieſus* nomine, quod ipſa proferre non poterat, quia nondum erat impoſitum, meritò tamen Eccleſia illud expreſſit, tum quia nullum potuit eſſe nobis vtilius, tum etiam quia Mariæ auribus nullum ſuauius inſonat, idcóque nullum poterat eſſe aptius ad captandam Virginis beneuolentiam, quod in omni oratione ſolet obſeruari.

Cur Mariæ nomẽ in Angelica ſalutatione additum ſit.

Cur Angelus in ſalutatione Mariæ nomen omiſit. *Ambroſ. Beda. Lucæ 1.*

5. In prima orationis huius parte omnia ſunt à Spiritu ſancto dicta.

Ex his ergo ſatis conſtat, nihil eſſe in hac parte huius orationis, quod non ſit à Spiritu ſancto dictatum, & infallibilem veritatem contineat, atque ita ex hac parte nihil poſſunt hæretici calumniari, quod in hac oratione reprehendant. De ſenſu autem ſingulorum verborum non poſſumus hic ex profeſſo tractare, nonnulla verò attigimus in ſecundo tomo tertiæ partis tractando de Annunciatione Angelica, & de plenitudine gratiæ Virginis, & latiùs tractantur ab expoſitoribus Lucæ, & præter antiquos videri poſſunt Salmeron, Toletus, Maldonatus & Barradas.

Salmeron. Tolet. Barradas.

6. An conuenienter Angeli verba vſurpemus.

Hic ſolùm poteſt à nobis interrogari, an illa verba, quæ illis locis, & temporibus fuerunt accommodata, & decentiſſima ad ſalutandam Virginem, conuenienter ab Eccleſia, & à nobis ad eundem finem vſurpentur? Neque enim hæretici obiectionem hanc prætermiſerunt, quia nos non ſumus Angeli, & nefas eſt velle ſalutare Virginem, quia illi fecerunt, hæc enim, & ſimilia refert

Caniſ.
Obiectio.

refert Caniſius lib. 5. de Deipara capite 26. in fin. A quibus ſufficientiſſimè reſpondet. Poſſumus autem nos obiicere, quia verbum *Aue* eſt deprecantis, & optantis pacem, vel ſalutem, vnde vertitur *Salue*, aut *pax tibi*, quod ſalutationis genus optimè dirigitur ad viatorem, non tamen ita conuenienter ad Beatum, quia ſumma pace, & ſalute fruitur. Deinde ita D.Thomas 3.parte, quæſt.30.art.3. Angelum ſic ſalutaſſe Virginem, vt mentem eius redderet attentam, hoc autem nobis neceſſarium non eſt, quia ſcimus non indigere excitatione noſtra. Denique cætera verba, præſertim illa *Dominus tecum*, fuerunt optantis, & deprecantis aduentum Verbi in vterum Virginis, quod nos conuenienti modo facere non poſſumus.

7.
Satisfit obiectioni.
Conuenientiſſimè hæc verba vſurpātur ad Virginem ſalutandam.
Iacob.

Dicendum eſt, conuenientiſſimè ab Eccleſia illa verba vſurpari ad Virginem ſalutandam. B Quem morem antiquiſſimum in Eccleſia eſſe ex his, quæ in antiquis Patribus leguntur, manifeſtum eſt. Nam in Liturgia Iacobi, ſacerdos priùs ſecretè ſalutat Virginem his verbis: *Aue Maria gratia plena: Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus; benedictus fructus ventris tui, quia ſaluatorem peperiſti animarum noſtrarum.* Deinde verò exclamat, *Præcipuè ſanctiſſima immaculata ſuper omnes benedicta*, &c. *dignum eſt, vt te veram dicamus Deiparam*, & infrà: *Tibi plena gratia, vniuerſa creatura gratulatur, gloria tibi,* &c. Vnde Heſichius Ieroſolymitanus homil.2. de Virgine; *Iure proculdubio* (ait) *omnis grati animi lingua ſalutat Virginem, & Deiparam, ac pro viribus Gabrielem principem Angelorum imitatur, dicens: Aue gratia plena: Dominus tecum.* C Et reſpondendo ad obiecta hoc facilè declarabitur.

Heſich.

8.
Verbū *Aue*, potuiſſet reddi gaude: χαῖρε enim hoc ſignificat.
Baſil.

Nam in primis verbum *Aue*, etiam propriè verti potuiſſet, *Gaude*, verbum autem gaudij valdè accommodatum eſt ad ſalutandam Virginem cum Chriſto beatam, & ita interdum illa voce vtitur Eccleſia in aliis Antiphonis, & Orationibus ad Virginem. Hinc Baſilius Seleuciæ Epiſcopus in Orat. de Annunciatione Angelica: *Gabriel*, inquit, *à gaudio, & gratia ſalutationem auſpicatur.* Deinde etiam verbo *Pacis*, & *ſalutis* poſſumus ſalutare Virginem, non optando illi, quod non habet, ſed complacendo in eo, quod habet, & quaſi deſiderando vt ſemper habeat, ſicut deſiderant Angeli beati in Deum conſpicere. Præterea licèt ſalutando D Virginem, non excitemus illam illo modo, quo excitauit Angelus mediis ſenſibus corporis, excitamus tamen nos ipſos ad reuerentiam, amorem, & fiduciam, reuocando in memoriam plenitudinem gratiæ eius, & ſingularem fauorem, quo Deus illam proſequitur, & ſingularem eius electionem inter omnes mulieres, ac denique (quod Elizabet addidit) commemorando, ſeu illi repræſentando benedictum fructum ventris eius. Et præterea his eiſdem verbis noſtrum affectum oſtendimus, & Virgini proponimus eius beneuolentiam captando, quantum in nobis eſt; ſunt ergo omnia verba illa ad Eccleſiæ vſum aptiſſima, quamuis fortaſſe non omninò eadem ratione, neque ad eundem effectum ab Angelo dicta fuerint, E non eſt enim hoc neceſſarium, ſatiſque eſt, quòd poſſint eandem ſignificationem retinere, ſicut de verbo *Aue* iam conſtat. Dictio autem *Dominus tecum*, non fuit optantis, ſed affirmantis de præſenti, quia non eſt ſenſus, *Dominus tecum*, id eſt, erit tecum, ſed tecum eſt, ſeu in te excellenti modo habitat ſpiritualiter, nondum enim de corporali habitatione per Verbi conceptionem Angelus loquebatur, iuxta probabiliorem expoſitionem; de cæteris autem verbis res clara eſt.

9.
B. Virgo in cœlo orat pro nobis.

Altera pars huius Orationis continet petitionem ad Virginem, ſupponit autem tota hæc oratio duo principia; vnum eſt, beatam Virginem in cœlo orare pro nobis; quod certum de fide eſt, & præter illa, quæ in communi de Sanctis orandis in 1. lib. diximus, tractatum ſpecialiter à nobis eſt de B.Virgine in ſecundo tomo, diſp.23. ſect.2.& 3. Secundum principium eſt, cognoſcere B. Virginem, quæ nos hic oramus, & petimus, quod etiam de Sanctis diximus in ſecundo libro, & in communi de Beatis in prima parte, & in peculiari de Virgine in ſecundo tomo, diſput.21. ſect.3. His autem conſequens eſt, vt oratio debito modo ad Virginem facta in ſingularem eius venerationem, & cultum cedat; quem & Deo, & ipſi gratum eſſe in eodem ſecundo tomo, diſp.22. oſtendimus. Ex his autem veritatibus fidei manifeſtum eſt, hanc poſteriorem partem huius orationis ſanctiſſimam, & puriſſimam eſſe, nam in ea in Virgine ſanctitatem, & dignitatem matris Dei, in nobis autem peccata, & indigentiam recognoſcimus. Poſtulamus autem interceſſionem pro nobis, dum hic viuimus, maximè verò pro mortis articulo, vbi & diuinum auxilium, & piiſſimum matris ſubſidium maximè nobis neceſſarium erit.

B.Virgo cognoſcit quæ nos oramus.

De Roſario breuis digreſſio.

10.
De Roſario & Corona Virginis.

Ex his orationibus Dominica, & Angelica cōpoſita eſt illa celebris in Eccleſia orandi formula, quæ Roſarium, vel corona appellatur: quamquam hæc duo licet in materia, & forma ſimilia ſint, non ſunt omninò idem. Nam conueniunt quidem, quòd vtraque formula conſtat ex dictis orationibus, & quòd inter denarias orationes Angelicas ſemel Dominica interponitur. Differunt tamen in numero, nam integrum Roſarium centum quinquaginta ſalutationibus Virginis conſtat, interpoſitis pro quindecim denariis, quindecim orationibus Dominicis, corona verò conſtat, ſeptuaginta tribus *Aue*, & ſeptem *Pater*, quæ à piis hominibus inuenta creditur in memoriam, & honorem totidem annorum, quos, in hac vita Virginem vixiſſe probabile eſt. Et ideò vocata eſt corona hæc oratio, quia perfectum circulum vitæ Virginis repræſentat. At illa in rigore non intelligitur nomine *Roſarij*, ac ſubinde ab illam non pertinent gratiæ, & fauores in commendationem Roſarij conceſſi à Pontificibus, ideóque licèt ſit pia deuotio, non eſt tamen authentica.

Corona vnde nomē habeat.

11.
Roſariū cur dicatur Pſalterium Virginis.
Bulla Sixti 4.
Clemens 8.
Paulus 3.
Nauarr.

Roſarium autem vocatum eſt Pſalterium Dominæ noſtræ; fortaſſe quia in numero ſalutationum imitatur numerum Pſalmorum, & ita nominatur in quadam Bulla Sixti IV. & creditur fuiſſe nomen impoſitum à B. Dominico. Nomen autem *Roſarij*, magis receptum eſt, & illo vtuntur Clemens VII.& Paulus III.& creditur eſſe antiquius; vnde autem ſumptum ſit, explicat fuſiùs Nauarrus in dicto Enchirid. in Miſcellan.1.2.3.& 19.vbi de nomine *Roſarij*, plura piè aduertit, & proſequitur, in quibus illa maximè notanda ſunt, quæ ad intelligendas Pontificias Bullas, in quibus gratiæ, vel indulgentiæ pro recitantibus Roſarium conceduntur, vel etiam ad iudicandum de obligatione, quæ naſcitur, vel ex voto recitandi Roſarium, vel ex pœnitentia impoſita nomine Roſarij, vel ex cauſa ſimili, vtilia fuerint. Eſt enim aduertendum hoc Roſarium conſuetudine diuiſum eſſe in tres partes, quarum ſingulæ quinquaginta ſalutationi

tationibus, & quinque Dominicis orationibus A conſtant, & vnaquæque etiam ſolet Roſarium appellari, licèt ſæpe vocetur tertia pars Roſarij, ſicut è conuerſo Pſalterium ipſum interdum abſolutè vocatur Roſarium, ſæpe verò additur integrum Roſarium. Quando ergo expreſsè nominatur integrum, vel totum Roſarium, clarum eſt non ſatisfieri per tertiam partem, ſicut etiam quando nominatur Pſalterium Virginis, quia hoc nomen nullo modo accommodatur tertiæ parti Roſarij, vt ex vſu, & ex ratione ſuprà declarata conſtat. Similiter quando è conuerſo exprimitur tertia pars Roſarij, ſublata eſt ambiguitas. Dubium verò naſcitur, quando Roſarium abſolutè nominatur: & rationes dubitandi ſunt faciles ex dictis. Mihi tamen placet, quod Nauarrus ſentit, interpretandum eſſe de tertia parte Roſarij, tum quia hanc ſignificationem obtinuit vſus, fortaſſe quia pauci ſunt, qui Pſalterium integrum quotidie dicant, tum etiam quia hoc modo amplificantur fauores & reſtringuntur onera, nam ſi Roſarium in pœnitentiam imponitur, explicamus cum minori grauamine, ſi verò indulgentiæ, vel gratia conceditur dicenti Roſarium, ſic etiam ampliatur, & vtrumque eſt Iuris regulis conſentaneum. Et hoc confirmant aliæ coniecturæ, & teſtimonia, quæ Nauarrus in dicto Miſcel. 19. adducit.

Quando imponitur Roſariũ ad recitandũ quid intelligatur. — *Nauar.*

12. *Roſariũ eſt pia forma orandi.* — *Nauar.*

De hac ergo forma orandi, quòd pia, & ſancta ſit, & ad omnes effectus orationis aptiſſima, ac denique ſine macula, nullus Catholicus dubitare poteſt. Nam in primis partes, ex quibus conſtat, Deo gratiſſimæ ſunt; vt ex ſuperioribus conſtat, & latè proſequitur Nauarrus dicto Enchir. c. 19. n. 100. vſque ad 188. Deinde eſt compoſitio prudens, & apta ad excitandam deuotionem; nulliúſque ſuperſtitionis, ac deformitatis argui poteſt, quia non præſcribitur ille numerus tanquam per ſe habens aliquam virtutem, nec putatur ita neceſſarius, vt ſit per ſe malum aliquid addere, vel detrahere, ſed proponitur, vt quædam accommodata menſura ad orandum, & cum quadam varietate, quę leuet faſtidium. Præter imitationem Pſalterij, & alias myſticas rationes, quæ ibi conſiderari poſſunt, accedit, quòd hæc deuotio antiquitate, & vniuerſali acceptatione roborata eſt. Nam quoad antiquitatem, tanta eſt, vt eius initium ignoretur: licet enim multi credant incepiſſe à B. Dominico, per diuinam reuelationem (quod eſt pium, & probabile, & non parum antiquum) tamen alij dicunt, tempore Leonis IV. iam fuiſſe in vſu. Alij ex Beda referunt, iam ſuo tempore conſuetudinem hanc fuiſſe antiquam. Alij denique etiam vſque ad tempora Apoſtolorum referunt, quod magis incertum eſt. Illud profectò certius, orationem hanc multis prodigiis, miraculis, & reuelationibus fuiſſe comprobatam, vt in Hiſtoriis Dominicanorum, & in variis libris de Roſario Petrus Alanus de Rupe, Albertus, & alij referunt, ac denique auctoritate multorum Pontificum approbata eſt, confirmando confraternitatem Roſarij, & varias indulgentias concedendo, vt latè refert Nauarrus per varia Miſcellan. Nunc ſufficit nobis commemorare, quod Pius V. in Bulla quadam dixit, inuentum hoc ab Spiritu ſancto fuiſſe.

Villeg. in exaltat. ſanctæ Crucis 14. Septemb. — *Petrus Alanus. Albert.* — *Nauar. Pius V.*

13. *Caniſius.* — *Nauarrus.*

De modo autem recitandi videri poteſt Caniſius lib. de Deipara cap. 10. verſus finem, & in toto illo capite ſalutationem Angelicam defendit, & in libro quinto cap. 26. nonnulla notat de Roſario, plura Nauarrus. Nobis verò circa hanc orationem in ſpecie, præter ea, quæ generalia ſunt, nihil ferè nouum occurrit addendum; duobus enim modis recitari poteſt, ſcilicet, vel voluntaria deuotione, vel ex aliqua obligatione voti, & pœnitentiæ, vel ad lucrandam indulgentiam. Quando ſine obligatione recitatur, nulla hic interuenit ſpecialis obligatio in modo recitandi Roſarium, præter eam, quæ generaliter de oratione vocali explicata eſt, quia in nullo iure, vel ratione fundari poteſt. Quando verò ex obligatione imponitur recitatio Roſarij per ſe ſolùm additur obligatio actus quoad exercitium, vt ſic dicam: & ideo etiam tunc nullus ſpecialis modus eſt neceſſarius, niſi in ipſo præcepto, vel reſcripto exprimatur, vel à vouente ſpecialiter intendatur, vt verbi gratia, licet quis vo- B ueat recitare Roſarium, non tenetur flexis genibus, vel in Eccleſia recitare, niſi huiuſmodi circunſtantias ſub voto expreſsè comprehenderit, idem de pœnitentia iniuncta, & ſimilibus. Cætera de hoc modo videri poſſunt in Nauarro Miſcel. 23. 24. & ſequentibus.

Varias ob cauſas recitari Roſarium. — *Nauar.*

14. *An Roſariũ ex obligatione poſſit cum alio alternatim recitari.* — *Nauarrus.* — *Azor.* — *Clemens Rom.*

Sed quæret aliquis, an in his caſibus poſſit cum ſocio recitari alternatim dicendo *Aue*, & in fine denarij ſimul orationem Dominicam? Hic enim modus in voluntaria recitatione ſeruari poteſt, habere enim poteſt laudabilem, & congruentem rationem, vt piè notat Nauarrus Miſcel. 32. affirmans ſæpiſſimè ſolitum fuiſſe hoc modo recitare Roſarium, quod & alij viri Religioſi faciunt. An verò hic modus ſufficiat ad implendam obligationem, C quæ per votum, pœnitentiam, &c. de dicendo Roſario ſimpliciter impoſita eſt, aliqui dubitant. Idem autem Nauarrus indubitanter affirmat in dicto Miſcel. 32. & cap. 10. eiuſdem Enchirid. num. 19. & ſequentibus, & eandem ſententiam ſecutus eſt Azor, tomo 1. ſuarum inſtit. lib. 1. cap. 7. dubio 10. & mihi etiam probatur hæc ſententia, quia ille modus recitandi eſt conſentaneus vſui Eccleſiæ in ſuis canticis, & orationibus communibus; & eſt ſatis aptus ad orandum attentiùs, & cum maiori interna deuotione, & ſine tædio. Item quia vbi duo coniunguntur in Chriſto ad orandum, quaſi vnum efficiunt, & ſibi communicant partes ſuas, & ita vnuſquiſque cenſetur moraliter totũ dicere, quod ambo alternatim dicunt. Denique Clemens Ro- D man. lib. 4. Conſtitut. cap. 34. monet fideles, vt ſaltem duo, aut tres orent, *Quia Dominus* (inquit) *dixit, vbi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* Vix autem intelligi poteſt, quomodo duo, vel tres ad orandum poſſint conuenire, niſi alternatim aliquid proferendo. Hic ergo modus etiam in dicendo Roſarium teneri poteſt, ita vt vnuſquiſque ex ſociis totum Roſarium dicere cenſeatur, ac ſubinde obligationi ſuæ ſatisfacere.

15. *An ſatisfaciat qui Roſarium recitat per partes?* — *Obiectioni occurritur.*

Dubitat etiam Nauarrus ſuprà, an qui tenetur dicere Roſarium ſemel in die, teneatur continuè dicere, vel ſatisfaciat, dicendo per partes in diſtinctis horis diei? & reſpondet ſatisfacere, dicendo poſteriori modo; quod mihi etiam placet: quia E continuatio (vt ſic dicam) non eſt de ratione Roſarij, & qui totum numerum illarum orationum dicit ordine præſcripto, integrè recitat, quod tenetur. Dices, Roſarium ſignificare orationem vnam, vt ipſum nomen præ ſe fert, recitatum autem per partes diuiſas non componere orationem vnam. Reſpondeo, negando Minorem, quia in his rebus moralibus vnitas non attenditur ex rigoroſa continuatione partium, nam tres nocturni licet diuidantur (vt olim fieri ſolebat) vnam horam matutinam componunt, imò Matutinum, & Laudes ſeparatim dicta

dicta communius cẽſetur vna hora, quin & ſeptem horæ Canonicæ, quæ ſeparatis horis dici debent, vnum officium componunt, quod eſt vnius præcepti materia. Sic ergo quinque denarij quinque diuerſis horis recitari ſub hac intentione dicendi Roſarium, componunt moraliter vnã orationem. Vnde, vlteriùs addo, ſi quis teneatur dicere Roſarium integrum ſemel, aut bis in hebdomada, ſatisfacere dicendo tertiam, vel ſextam partem ſingulis diebus propter eandem rationem. Itaque dummodò cum debita reuerentia fiat, non apparet in hoc vlla difficultas, neque ex vi conſuetudinis, aut conſtitutionis conſtat ita eſſe coniungendas illas orationes, vt nulla temporis mora interponatur.

16. *Recitare Roſariũ myſteria meditando an ſit neceſſariũ? Nauar.*

Præterea, inquiri poteſt, an expediat recitare Roſarium, meditando myſteria vitæ, mortis, & reſurrectionis Domini? De quo multa dicit Nauarrus 20. Miſcel. & ſequentibus. Breuiter autem dico, hunc modum attentionis, vel deuotionis non eſſe neceſſarium ad implendam obligationem, ſi quis eam habeat dicendi Roſarium, niſi ex peculiari voto quiſpiam ad id ſe obligarit. Nam quòd tale votum fieri poſſit, & ſit validum, dubium non eſt, ſecluſo autem tali voto, modus ille non eſt de ſubſtantia Roſarij, quatenus eſt Oratio vocalis legitimè, & ſanctè facta: non eſt ergo neceſſarius. Secundò, certum eſt, illum modum eſſe pium, & vtilem, non tamen eſſe omnium optimum, neque omnibus recitantibus Roſarium accommodatum, aut imponendum. Primũ patet, quia recitari poteſt cum altiori contemplatione, & ſimpliciori vnione ad Deum. Secundum verò, quia multi ſunt ruſtici, & incapaces illius modi, alij verò vtiliùs circa rem vnam, quàm circa multiplicia myſteria meditabuntur. Tertiò exiſtimo, frequentiùs non expedire ſimul cum oratione vocali ſingulorum denariorum meditationem ſingulorum myſteriorum adiungere, quia regulariter non fiet ſine aliqua confuſione, aut diſtractione. Et ideò vtilius erit, dum Angelica, aut Dominica orationes dicuntur, attendere vel ad Deum ipſum, vel ad Virginis excellentiam, vel ad ea, quæ per voces ſignificantur. Poſtea verò finitis ſingulis denariis, paulum ſiſtere in meditatione alicuius myſterij ordine vſitato. Sic enim faciliùs colligetur mens ad id, quod intendit, & maior deuotio excitabitur, quæ eſt præcipuus orationis fructus.

17. *An poſſit pluribus titulis ſatisfieri recitato ſemel Roſario in die? Nauar.*

Tandem quærit Nauarrus in Miſcel. 27. an qui tenetur pluribus titulis, voti, præcepti Superioris, & Confeſſoris, vel ad indulgentiam lucrandam eodem die dicere Roſarium, ſatisfaciat omnibus obligationibus, ſemel dicendo, ſicut ſatisfacit vna Miſſa multis obligationibus ſimul occurrentibus, & vno ieiunio ſimiliter? Reſpondet autem Nauarrus ſimpliciter negando; probationes verò, quas adducit, non ſunt admodum probabiles, nec ſolutiones rationum in contrarium, nam ad illud de ieiunio reſpondet, ideo id eſſe, quia eſt obligatio talis diei, & vno die non poteſt bis ieiunare. Quæ reſponſio non poteſt dari ad aliud exemplum Miſſæ, quod ipſe omittit. Cenſeo ergo diſtinctione vtendum eſſe. Et in primis aſſero, ad lucrandam indulgentiam recitanti Roſarium conceſſam, nihil obſtare, quòd illa recitatio ſub alia obligatione poſita ſit, ſiue ex voto, ſiue ex confeſſione, ſiue ex alia obedientia (quamuis oppoſitum indicet Nauarrus.)

Reſolutio quæſtionis.

Probatur, quia ſupponimus in forma indulgentiæ, non eſſe expreſſum, vt Roſarium recitandum non ſit aliàs ſub aliqua obligatione (nam tunc nulla eſſet quæſtio) ſed ſimpliciter concedi recitanti Ro-

A ſarium. Tunc ergo licet ex obligatione recitetur, forma indulgentiæ impletur, ergo tantum valet, quantum ſonat. Item opus illud eo quòd ex obligatione fiat, non eſt minus bonum, imò cæteris paribus, eſt melius, cur ergo erit peioris conditionis, qui illud recitat? Denique ſi de præſumpta intentione tractetur, non eſt veriſimile intentionem concedentis indulgentiam fuiſſe excludere illos, qui obligationem recitandi habent, nulla enim rationabilis cauſa talis præſumptionis aſſignari poteſt. Vt ſi Pontifex concedit, verbi gratia, vnum annum indulgentiæ recitanti Pſalmum *Miſerere*, cur credetur excludere ab hac gratia eum, qui ex voto recitat Pſalmum illum? Et ſimiliter veriſimile non B eſt eum, qui vouit Roſarium, voluiſſe obligare ſe ad recitandum illud cum animo non lucrandi indulgentiam per tale Roſarium. Neque hic habet locum ratio, quam maximè vrget Nauarrus, quòd per vnam actionem non ſatisfit duplici obligationi, quia opus ad indulgentiam requiſitum non eſt propriè ſub obligatione, ſed eſt veluti conditio requiſita ad effectum indulgentiæ, quæ conditio ſufficienter impletur per opus aliàs præceptum, niſi expreſsè excludatur.

Addo vlteriùs, non repugnare in vniuerſum, quin vno opere duplici præcepto ſatisfiat, vt probat exemplum de Miſſa, vnde etiam in præſenti non repugnabit in recitatione Roſarij. Pendet tamen ex intentione præcipientium, vel vouentium, C quæ conſideranda eſt; nam confeſſor poteſt in pœnitentiam iniungere opus ex præcepto, vel ex voto debitum: vnde ſi id declaret, non erit dubium, quin vna recitatione vtrique obligatione ſatisfiat. Quãdo verò id non declarat, coniectura opus eſt, nam fortaſſe non intendit imponere onus dicendi Roſarium bis in die, ſi alioqui pœnitens habet votum dicendi illud, & idem præſumi poteſt de ſimili præcepto impoſito à Prælato. Et ſimile eſt de voto; nam poteſt quis ſe obligare voto ad opus aliàs præceptum. Quod ſi quis fecit votum recitandi priùs, quàm haberet aliunde obligationem dicendi illud, veriſimile eſt, non habuiſſe intentionem dicendi bis Roſarium in die, ſi noua obligatio ſuperueniat: oportet ergo prudentis arbitrio vti, quia D totum pendet ex intentione, & in caſu dubio pars tutior eligenda eſt, quia dubiis non ſunt augenda onera, ſed melior eſt conditio libertatem ſuam poſſidentis. Ratio verò generalis eſt, quia idem opus eſt capax plurium honeſtatum, & poteſt eſſe ſufficiens ad obediendum multis, & ad impetrandum pro multis, maximè ſi ſpecifica intentio ad ſingulos referatur. Non ſufficit tamen vnica recitatio Roſarij ad ſatisfaciendum æqualiter pro multis, & pro ſingulis, ideóque ſi quis ſit obligatus ad applicandam alicui totam ſatisfactionem vnius Roſarij, non poterit ſimul ſimilem obligationem pro alio implere, ſi illam habeat, ſed oportebit iterum Roſarium recitare, per quod ſatisfactum eſt fundamentis Nauarri.

18. *Cõfirmatur concluſio.*

Confeſſor poteſt in pœnitentiam iniungere opus ex præcepto debitum.

In dubio pars tutior eligenda eſt.

Non ſufficit ad ſatisfaciendum æqualiter pro multis vnũ Roſarium.

E

De Salue Regina.

19. *Caniſius. Bellarm. Tria continentur in Salue Regina.*

CОntra hanc orationem maximè inſurgunt hæretici, eorum tamen calumniis ita occurrunt Caniſius lib. 5. de Deipara, c. 13. & Illuſtriſſimus Bellarminus lib. 1. de Bonis Oper. c. 15. vt nihil noui nobis addere ſit neceſſe. Tria verò in hac oratione poſſunt conſiderari. Primum eſt Salutatio, quæ in principio ſtatim continetur, de qua eadem eſt ratio, quæ de illa, quam per Angelicam ſalutationem

tationem facimus; nam verba *Salue*, & *Aue*, ferè æquipollentia ſunt; & ideò quæ ibi de hoc puncto diximus, hic applicanda ſunt.

20.
Laudes Virginis in hac Orat. factæ an conueniant ei?

Secundo continet hæc oratio quædam encomia Virginis, & quoſdam modos inuocandi, vel nominandi illam, contra quæ obiici ſolet, quia videtur illi tribui id, quod eſt proprium Dei, vel certè quod non poteſt Virgini cum fundamento tribui. Huiuſmodi eſt illud: *Mater miſericordiæ*, ſolus enim Deus eſt *Pater miſericordiarum*. 2. ad Corinth. 1. & *Spes noſtra*. Cùm tamen Dauid Pſal. 90. ad Deum dicat: *Tu es Domine ſpes mea*. & Ieremias cap. 17. dicat, *Maledictus homo, qui confidit in homine*. Item illa abſtracta, *Vita noſtra, dulcedo noſtra*: videntur maximè propria Dei. Sed in his non ſonus verborum, ſed ſenſus, & mens attendenda ſunt. Sæpe enim contingit, id nomen, quando metaphoram continet, vt *Lux*, *Paſtor*, & ſimilia Deo, & hominibus tribui, non tamen ad eandem dignitatem ſignificandum. Præterea, Chriſtus Matthæi 5. dixit: *Eſtote perfecti, ſicut & Pater veſter perfectus eſt*, & Ioan. 17. dixit ad Patrem de Diſcipulis; *Vt ſint vnum ſicut & nos*; & infrà: *Vt omnes vnum ſint, ſicut tu Pater in me, & ego in te*; & infrà: *Vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus*. Quæ omnia non propter æqualitatem dicta ſunt, ſed propter imitationem, & ad explicandam perfectionem aliquam in illa: & ſimili modo Angelus vocauit Virginem plenam gratia, quamuis plenitudo gratiæ propria ſit Chriſti.

2. Cor. 1. Pſal 90. Ierem. 17.
In his omnibus non ſonus verborũ, ſed mens & ſenſus attendenda ſunt. *Matth. 5.*

21.
Reſoluitur dubium. Maria Virgo cur Regina cœli dicatur.

Ad hunc ergo modum Eccleſia loquitur cum Virgine, ad eius ſingularem excellentiam, & miſericordiam recognoſcendam. Vocat ergo Reginam cœli per ſingularem excellentiam, quia non ſolùm vt cæteri Beati in cœlis regnat, ſed quia ſpeciali titulo maternitatis Dei, Domina eſt rerum, & Regina Beatorum, vt loquuntur Athanaſius in Serm. de Sanctiſſima Deipara, & Damaſcenus, lib. 4. Fidei, cap. 15. & Auguſtinus Sermon. 35. de Sanctis. Vocatur etiam, *Mater miſericordiæ*, tum quia in miſericordia erga genus humanum inter omnes creaturas infinitè quodammodo excellit, tum etiam quia mater eſt Chriſti, per quem omnem miſericordiam accepimus. Et ſimili ratione dici meritò poteſt, *Vita, & dulcedo noſtra*. Sicut etiam ab Athanaſio ſuprà, *Mater vitæ* appellatur, quia eſt mater Dei, qui eſt auctor vitæ, & Deus totius conſolationis. Item, quia per Chriſti aduentum, & redemptionem vita gratię, & amicitia cum Deo (ex qua omnis ſpiritualis dulcedo naſcitur) per Chriſtum nobis data eſt, ideo etiam mater eius vita, & dulcedo noſtra appellatur, ad denotandũ ſingulari modo fuiſſe Chriſto cooperatam ad hæc beneficia nobis præſtanda, vnde etiam *Mater viuentium* à Patribus ſuprà citatis dicitur: & ab Epiphanio lib. 3. hæreſ. 78. *Verè*, inquit, *vita mundo à Maria genita eſt; vt viuentem gigneret, & fieret Maria Mater viuentium, per ænigma igitur Maria Mater viuentium appellata eſt*. Hinc etiam ſpecialiter *Mater hominum* dicitur, vt ait Rupertus lib. 13. in Ioan. & pari titulo vocatur, *Chriſtianorum Domina* in 7. Synodo, Act. 4. Denique appellata *Spes noſtra*, non quia putemus, ita eſſe ſperandum in illa, ſicut in Deo, ſed vt eius ſingularem poteſtatem erga Deum proteſtemur: Deus ergo eſt ſpes noſtra tanquam auctor bonorum omnium: Virgo autem tanquam mediatrix, quæ apud Deum habet ſingularem dignitatẽ, quia ſicut apud Deum eſt potentior, ita & præ omnibus Sanctis eſt pro nobis ſollicitior, vt Auguſtinus dixit: propter quod Bernardus totam rationem ſpeciei ſuæ illam aliquando appellauit, & Ephrem in ſermone de Laudibus Virginis eam vocat, *Spem deſperantium, & omnium ſalutem*. Et ad hunc modum intelligenda ſunt cætera encomia & laudationes Virginis, quæ in hac Antiphona continentur.

Athanaſ. Damaſc. D. Auguſt.
Et mater miſericordiæ.
Maria mater viuentiũ dicta. *Epipha.*
Rupert. Synod. 7.
Chriſtianorũ Domina Maria dicitur.
Auguſt. Bernard. Ephrem.

22.
Altera pars orationis petitionem continens.

Vltima pars huius orationis petitionem continet, quæ ferè per verba generalia fit, vt ſunt illa: *Ad te clamamus exules, filij Euæ, ad te ſuſpiramus gementes, & flentes in hac lacrymarum valle: eia ergo aduocata noſtra, illos tuos miſericordes oculos ad nos conuerte*. In quibus omnibus nihil eſt difficultatis, nam quòd loquamur ad virginem tanquam præſentem, recta fides facit, & non oculos corporis, ſed cordis eius cum miſericordiæ affectu ad nos conuerſos deſideramus, in cæteris autem verbis indigentiam noſtram, & miſerum huius vitæ ſtatum, ac periculum recognoſcimus, & affectum noſtrum excitamus, & accendimus.

23.
Maria rectè aduocata noſtra appellatur. *D. Bernard.*

Quod autem aduocatam illam vocamus, nullam iniuriam Chriſto facimus, quia cognoſcimus ipſam eſſe mediatricem ad mediatorem iuſtum, ſicut Bernardus dixit; & ſicut in ſuperioribus dicebamus, Sanctos omnes eſſe pro nobis aduocatos, licet longè diſſimili modo, quàm Chriſtus ſit: ita cum proportione dicendum eſt de Virgine ſolum verbum illud: *Et Ieſum Filium tuum poſt hoc exilium oſtende*; calumniãtur hæretici; ſed nõ eſt inuſitatus loquendi modus, vt ab aliquo petamus interceſſionem, petendo ab ipſo rem, quam ab alio obtenturus eſt, ac ſi ipſemet illam eſſet daturus, non quia credamus ipſum eſſe principalem auctorem eius, ſed vt oſtendamus fiduciam in ipſum, & magnam æſtimationem, quam de interceſſione eius habemus. In hoc ergo ſenſu loquimur in illis verbis, & in Hymno, cùm dicimus, *Tu nos ab hoſte protege, & hora mortis ſuſcipe*, & in illo verſiculo, *Da mihi virtutem contra hoſtes tuos*. Et in eodem ſenſu dixit Gregorius Nazianzenus in Chriſto patiente, *Quæ vincis omnes cœlitus ordines, Regina Domina generis humani bonum, Amica ſemper eſto tu mortalibus, Maximáque quouis in loco mihi ſalus*. Neque mirum eſt Nazianzenum ita loqui cum Virgine, cùm in Orat. de Sancto Cypriano ita ad ipſum precetur. *Nos de cœlo benignus aſpicias, ſermonéſque noſtros & vitam gubernes, ſacrúmque hunc gregem paſcas*. Sic etiam Bernardus Serm. 1. de Aſſumpt. *Aſcendens*, inquit, *Virgo beata dabit ipſa quoque dona hominibus*. Serm. autem 4. declarat hæc dare impetrando illa, multáque ſimilia legi poſſunt in Athanaſio, Ephrem, & Damaſceno locis citatis; & videri etiam poſſunt quæ de hac materia in 2. tom. 3. part. adduximus, & videri poteſt Nauarrus dicto Enchir. cap. 18. n. 21. & cap. 19. num. 179. & 183.

Quid calũnientur hæretici.
Occurritur calumniæ. *Gr. Nazian.*
D. Bern.
Athanaſ. Ephrem. Damaſc. Nauarr.

De Litanijs.

24.
Litaniarum ſanctus vſus.

TAndem ex dictis facilè eſt intelligere, ſanctum & religioſum eſſe vſum Litaniarum quem habet Eccleſia, ſiue de Litaniis Sanctorum, ſiue de Litania Virginis loquamur. Quamuis enim non videantur æquè antiquæ, ſimilem rationem honeſtatis habent; & licèt ab hæreticis contemnantur, nihil habent, quod obiiciant, præter ea, quæ afferre ſolent contra inuocationem Sanctorum, quibus ſatis in ſuperioribus reſponſum eſt.

25.
Antiquitas Litaniarum. *Concil. Aurelia. Concil. Gerund.*

Forma igitur hæc interpellandi Sanctos, quam Litaniam vocamus, antiquiſſima eſt, nam in Concilio 1. Aurelianenſi c. 29. ſic dicitur, *Rogationes*, id eſt, litanias, *ante Aſcenſionem Domini placuit celebrare*. cap. *Rogationes*, de conſ. diſt. 3. & in Concil. Gerundenſi cap. 3. ſic dicitur, *Item ſecunda litania facienda eſt*

eſt Calendis Nouembris. Vbi particula illa, *ſecunda,* refert primam litaniam, de qua fit mentio in cap. 2. eiuſdem Concilij iuxta Loaiſæ collectionem. Et in Conc. Bracharenſi II. c. 9. poſt natale Domini præcipiuntur celebrari Litaniæ per triduum, &c. & in Concilio Toletano V. cap. 1. ſtatutum legitur. *Vt à die Iduum Decembrium Litaniæ triduo vbique annua ſucceſſione peragantur.* Quæ conſtitutio firmata fuit in Concilio Toletano VI. cap. 2. Quæ omnia Concilia ante mille annos præceſſerunt. Rogationum etiam ante Aſcenſionem fit mentio in c. 1. de Conſecrat. diſtinct. 2. quod ex Concilio Lugdunenſi Gratianus refert. Concilium autem Moguntinum I. ſub Carolo Magno c. 32. *Litania dicitur propter rogandum Deum, & impetrandum in aliquo miſericordiam eius,* media, ſcilicet, inuocatione Sanctorum, & cap. 33. *Obſeruanda* dicitur *Litania maior, ſicut à Patribus eſt inſtituta.*

Concil. Brachar. *Conc. Tolet.* *Conc. Lugd. Gratian.* *Cõc. Mogun.*

26. Vbi inſinuatur diſtinctio communis Litaniarum in maiores, & minores. Quæ non diſtinguuntur, quia pluribus, aut paucioribus orationibus conſtent, eaſdem enim preces continent, ſed maiores appellantur illæ, quæ tribus diebus ante Aſcenſionem dicuntur iuxta Concilium Aurelianenſe ſuprà citatum, quod nunc obſeruat Eccleſia, minores verò appellantur, quæ die Sancti Marci dicuntur. Apud Gregorium autem lib. 2. Epiſt. in principio fit mentio Litaniæ maioris his verbis: *Solemnitas annuæ deuotionis nos admonet, vt Litaniam, quæ maior ab omnibus appellatur, ſollicitis, ac deuotis debeamus mentibus celebrare.* Et lib. 7. Indictione 2. Epiſt. 76. indicat, varias fuiſſe Litanias ſolemnes; nam Caſtori præcipit, vt requirat, quot fuerint, & admonet, vt non ſub nomine Maiorum eas requirat. Indicans omnes quidem fuiſſe ſolemnes, ſed eas Maiores fuiſſe appellatas, quæ maiori cum pompa fiebant cum præſentia Epiſcopi, vel Archiepiſcopi ſuum pallium deferentium.

Quę Litanię maiores, & quæ minores. *Conc. Aurel.*

27. Ex his ergo ſatis conſtat, morem hunc antiquiſſimum in Eccleſia fuiſſe, vnde non rectè aliqui exiſtimarunt, Gregorium fuiſſe illarum auctorem: nam licèt frequenter, & variis in locis eas indixerit, præſertim in publicis neceſſitatibus, & calamitatibus, vt præter citata loca videre licet in lib. 9. Indiction. 4. Epiſt. 45. ad Epiſcopos Siciliæ, & lib. 11. cap. 2. non tamen ipſe adinuenit, vt ex antiquioribus Conciliis conſtat. Imò Auguſtinus Serm. 173. de Temp. illarum mentionem fecit, qui eſt in Vigilia Aſcenſionis Domini, quamuis nomen Litaniarum, aut Rogationum non explicet. Nec ſolùm in Occidentali Eccleſia, ſed etiam in Orientali hic mos antiquiſſimus eſt, vt conſtat ex Baſilio, Epiſt. 63. ad Neocæſarianam Eccleſiam. Cùm enim illa Eccleſia Baſilium reprehenderet, eo quòd communes preces in ſua Eccleſia admitteret, quæ tempore Gregorij Magni (vt ipſe appellat) non erant, ipſe reſpondet; *Verùm neque Litaniæ, quas vos in vſu habetis, illius tempore fuerunt, quod non reprehendendi cauſa dixerint,* &c. *optaui enim vos,* &c. Et quòd tempore Arcadij Imperatoris vſus Litaniarum in Oriente fuerit conſtat ex Codice Theodoſ. tit. de Hæret. lib. 30. ex Socrate lib. 6. Hiſtor. cap. 8. & Sozomeno lib. 8. cap. 8. item de tempore Theodoſij Nicephor. lib. 14. Hiſt. cap. 3.

D. Gregor. non fuit auctor Litaniarum. *Aug.* Earum mos in Orientali Eccleſia perantiquus. *Cod. Socrat. Sozom. Niceph.*

Tandem ex dictis conſtat, hanc formam orandi non ſolùm priuatam eſſe, ſed etiam publicam totius Eccleſiæ. Ita enim olim indictas fuiſſe, ex his, quæ adduximus, conſtat. Fiebántque interdum ſolùm inter Eccleſiam in publico conuentu, ſæpiùs verò per vias publicas in proceſſionibus, ſeu ſupplicationibus incedendo. De quibus multa ex antiquitate refert Durantus lib. 2. de Ritibus, cap. 10. & quamuis in illis proceſſionibus Pſalmi etiam alternis canerentur, vt ſumitur ex Concilio Laodicenſi c. 17. & aliis; tamen ſæpe etiam Litaniæ dicebantur, præſertim in diebus Rogationibus deſignatis, vt ex Gregorio, & aliis, quæ adduximus, conſtat. Hæc autem omnia in Eccleſia Catholica retineri, & obſeruari conſpicimus; non ſunt ergo noua, ſed infallibili traditione approbata. Et quò hæc forma orandi toti Eccleſiæ vniuerſalior eſt, eò vſus eius etiam in priuatis orationibus grauior eſt, & ſecurior. 28.

Litaniarum publicus Eccleſiæ vſus. *Durant.* *D. Greg.*

Quòd ſi attentè conſiderentur omnia, quæ in Litaniis continentur, euidentiſſimum etiam eſt ſumma veritate, & pietate eſſe compoſita; nam in eis ante omnia exoratur Deus & Sanctiſſima Trinitas tanquam Auctor, & Pater miſericordiarum: deinde interceſſio Virginis tanquam præcipua ſingulari modo poſtulatur; poſtea à Sanctis omnibus, vel nominatim, vel in generali, vt pro nobis orent, petimus. Deinceps variæ petitiones ad Deum explicantur, quibus vel liberationem à malis, vel neceſſaria bona pro omnibus ſupplicamus; ac tandem piis quibuſdam orationibus tota hæc forma orandi concluditur, eſt ergo ſancta, & omninò retinenda. Idémque iudicium eſt de Litania Virginis Lauretanæ, quæ licèt tam antiqua non ſit, tamen & vſu Eccleſiæ, & auctoritate Pontificum eſt iam ſufficienter confirmata. Et ex re ipſa conſtat, pium, & religioſum cultum continere; nam tota eſt quædam deprecatio ad Deum per Virginem, ſolúmque habet hoc peculiare, quod variis nominibus, vel propriis, vel metaphoricis Virginem appellat. Omnia verò continent veram, & ſanam doctrinam, veráſque Virginis laudes, ſicut de encomiis Antiphonæ *Salue Regina*, ſuprà declarauimus; illa autem varietas prudenter inuenta eſt, vt ſine tædio & cum maiori deuotione poſſit per aliquam moram deprecatio fieri. Et hæc ſufficiant de Oratione vocali generatim ſumpta. 29.

Omnia quæ in Litaniis continentur pia ſunt, & vera. Litaniæ Virginis Lauretanæ.

Finis Libri tertij.

INDEX

INDEX CAPITVM
LIBRI QVARTI, DE HORIS CANONICIS, ET ORATIONE PVBLICA, ac laude Dei per Pſalmodiam.

Cap.1. De antiquitate chori, & honeſtate officij diuini per cantum.
Cap.2. De materia proxima, ex qua diuinum officium componitur.
Cap.3. De diuiſione officij diuini in communi.
Cap.4. De diuiſione officij nocturni in partes ſuas.
Cap.5. De diuiſione officij diurni.
Cap.6. De numero horarum canonicarum.
Cap.7. De cantu Eccleſiaſtico in communi.
Cap.8. De cantu organico Eccleſiaſtico.
Cap.9. De perſonis aptis ad canendum in choro.
Cap.10. Quæ perſonæ recitare teneantur.
Cap.11. Quódnam officium diuinum recitandum ſit.
Cap.12. De alternis verſibus in choro canendis.
Cap.13. De omittendo, vel mutilando officium diuinum in choro.
Cap.14. De attentione, & circunſtantijs ſeruandis in choro.
Cap.15. De tempore ſingulis horis in choro inſtituto.
Cap.16. De obligatione recitandi ex vi ordinationis.
Cap.17. De obligatione recitandi ex vi religioſæ profeſſionis.
Cap.18. De obligatione recitandi ex vi beneficij.
Cap.19. Detúrne obligatio recitandi ex vi ſolius tituli.
Cap.20. Detúrne obligatio recitandi ſine fructibus.
Cap.21. An tenue beneficium obliget ad recitandum.
Cap.22. An reditus ſine beneficio obligent ad recitandum.
Cap.23. Quod officium clerici priuatim recitare debeant.
Cap.24. De mutatione in priuata recitatione horarum.
Cap.25. De integritate priuatæ recitationis.
Cap.26. De attentione in priuata recitatione.
Cap.27. In quo loco, & tempore poſſit officium diuinum dici.
Cap.28. De cauſis excuſantibus ab officio diuino.
Cap.29. An beneficiatus non recitans per ſex primos mēſes aliquid teneatur reſtituere.
Cap.30. Quid teneatur reſtituere, qui etiam poſt ſex menſes non recitat.

LIBER QVARTVS,
DE ORATIONE PVBLICA ECCLESIÆ, HORIS CANONICIS, & laude Dei, per cantum & Pſalmodiam.

Diximus de oratione vocali in communi, & vt priuatè fit, ſupereſt dicendum de oratione per ſe publica, id eſt, quæ in perſona totius Eccleſiæ funditur, nam ex hoc induit peculiarem obligationem ex inſtituto Eccleſiæ, multáſque proprietates habet, quæ ſpecialem conſiderationem requirunt, quam in hoc libro proſequemur. Sicut autem hæc oratio per ſe publica eſt, ita per ſe poſtulat, vt in Eccleſia fiat, in loco publico, & in populi concurſu, ac ſubinde tali modo, vt ab omnibus aſtantibus audiri poſſit. Et ideò hic orandi modus ad Eccleſiaſticum chorum, aut cantum, vel pſalmodiam ſpectat. Per accidens autem ſeparatim, ſeu occultè fit, vel ratione loci, quia in priuato cubiculo, vel ratione modi, ſummiſſa voce dicitur. Prius ergo dicemus de his, qui in choro, poſteà de his, qui extra chorum, Canonicum officium ex obligatione recitant; de illis verò qui ex deuotione abſque obligatione recitant, nihil dicere oportebit, quia illa oratio omninò priuata eſt, & ita nullam habet peculiarem conſiderationem, præter ea, quæ in ſuperiori libro tractata ſunt.

Libri partitio, & diſpoſitio.

CAPVT PRIMVM.

Quam ſit antiqua in Eccleſia, & per ſe honeſta oratio, quæ chorus Eccleſiaſticus appellatur.

I. 1. Suppoſitio. Honeſtū eſt, & ſanctum orationes fundere etiā extra Miſſam.

DVOBVS modis ſolita eſt fieri hæc oratio in Eccleſia. Primò in Miſſa, quaſi coniungendo hanc actionem cum ipſo ſacrificio, ad illius maiorem reuerentiam, & ornatum: ſecundò extra ſacrificium, tantùm ipſius orationis gratia, ad poſtulandum aliquid à Deo, ipſíve gratias agendum, aut laudandum ipſum. De priori modo dixi in 3. tomo 3. p. diſp. 85. ſectio. 1. vbi in hunc locum remiſi ea, quæ pertinent ad alias orationes publicas extra Miſſam, quod implendum nunc eſt. Suppono autem ſanctum eſſe huiuſmodi orationes ad Deum fundere extra Miſſæ ſacrificium, quia oratio per ſe eſt actio bona, & honeſta, & non habet neceſſariam connexionem cum ſacrificio, potéſtque ſæpius in die, vel nocte fieri, etiam quando non eſt tempus ſacrificij. Et ita conſtat in antiquo templo, & lege fuiſſe conſuetudinem orandi variis horis, in quibus non offerebantur ſacrificia, vt colligitur ex illo Act. 3. *Ad horam orationis nonam*, & infrà latiùs dicemus. Et Chriſtus Dominus licèt in offerendo ſacrificio ſuo tam cruento, quàm incruento multiplicem orationem miſcuerit, & internam, ac mentalem, & publicam ac vocalem, etiam *cum clamore valido:* tamen ante illud ſacrificium ſæpiùs orauit, & nocte Cœnæ, illa iam finita, Hymnum cum Diſcipulis dixit, quod erat orationis genus, & poſtea in horto

Prima ſuppoſitio. Honeſtū & piū eſt orationes publicas fundere extra ſacrificium.

Actor. 3.

A orauit, vbi ſæpiùs cum Diſcipulis ad orandum, & non ad ſacrificandum, conuenire ſolebat, vt Ioannes cap. 18. refert. Conſuetudo ergo orandi ſæpiùs extra ſacrificium per ſe honeſta, antiqua, & laudabilis eſt. *Ioann.* 18.

2. Secundò ſuppono orationem in communi factam, à tota aliqua communitate, vel populo, ſanctam, & Deo gratiſſimam eſſe, ideóque meritò ab Eccleſia ſeruatam, & more receptam fuiſſe. Omitto hæreticos, qui circa hanc orationem errarunt, quia nullus abſolutè videtur illam negaſſe, ſed quoad aliquas ſpeciales circumſtantias, de quibus in ſequentibus capitibus dicendum eſt. Hæc ergo veritas facilè perſuadetur, quia ſi vnius perſonæ ſingularis oratio multum valet apud Deum, ſi multi in eodem ſpiritu, & actu orationis conueniant, B ſine dubio gratior erit, & potentior eorum oratio; & ideò de antiquis Chriſtianis legimus, quod ſtatim poſt Chriſti aſcenſum *erant perſeuerantes vnanimiter in oratione*, vel in Cœnaculo ante Spiritus ſancti aduentum, Actor. 1. vel in templo poſt aduentum Spiritus ſancti, & inchoatam prædicationem Apoſtolorum, & conuerſionem Chriſtianorum, Actor. 2. vnde Chryſoſtomus homil. 79. ad populum: *Quid hac* (inquit) *oratione Eccleſiæ potentius? Quæ columnam, & Eccleſiæ turrim adiuuit.* & infrà: *Magna vis eſt orationis in Eccleſia concorditer à populo oblatæ.* & infrà: *Et domi quidem orari poteſt, ſic autem vt in Eccleſia non poteſt, vbi tanta Patrum multitudo, vbi clamor ad Deum vnanimiter emittitur,*

2. Suppoſitio: Oratio facta à tota aliqua communitate, eſt Deo gratiſſima.

Actor. 1.

Actor. 2. *D. Chryſoſt.* Orationi publicæ in Eccleſia, quanta ſit vis.

titur. *Non ita à Domino per te ſolus orans audieris, vt eum fratribus. Hic enim maius aliquid eſt, puta, vnanimitas, & conſonantia, charitatiſque vinculum, & ſacerdotum orationes.* Eſt ergo oratio communitatis optima, & cæteris paribus efficacior, quia ex maiori charitate procedit. Et quia circunſtantia perſonæ petentis multùm ad orationem confert, communitas autem habet peculiarem quamdam dignitatem, ratione cuius commune bonum diuinius cenſetur. Et quia vbi multi concurrunt, vnus ab alio iuuatur, & imperfectionem vnius alius ſupplet, & ita oratio euadit, vel omnibus numeris abſoluta, vel certè perfectior. Denique quia talis oratio habet à Chriſto ſpecialem promiſſionem, vt ſtatim dicam.

3. 1. Modus quo à cōmunitate fieri poteſt oratio.

Duobus autem modis intelligi poteſt, orationem fieri à communitate; primò, quia multi ſimul ad orandum conueniunt, vnuſquiſque autem per ſe orat quaſi priuatim, nec habet cum oratione alterius aliam coniunctionem præter concomitantiam temporis, aut loci, vel materiæ. Et talis oratio habet à Chriſto peculiarem promiſſionem, Matth. 18. *Iterum dico vobis, quia ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram de omni re, quamcunque petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cœlis eſt.* Et ſubdit rationem; *Vbi enim ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* In quo promittit ſuum peculiare auxilium his, qui hoc ſpiritu ad orandum conueniunt. Oportet autem, vt ille concurſus ſit ex intentione orantium, ad orandum conuenientium communi conſenſu. Nam ſi omnino caſu contingat, multos ſimul orare, erunt orationes plurium; non tamen erit oratio vnius communitatis. Hic autem modus communis poteſt etiam in oratione mentali inueniri; ſicut patet in communitate religioſa, cuius perſonæ omnes eadem hora ad ſic orandum conueniunt ex communi ritu, & conſenſu. Ideóque ad hunc modum communis orationis neceſſarium non eſt, vt omnes, qui ſic orant in eodem loco communi proximè conueniant, ſed eſſe poſſunt in eadem domo, & diuerſis cellis, imò etiam in diuerſis domibus, & populis eſſe poſſunt, & per modum vnius corporis myſtici eadem hora ad orandum, vel mentaliter, vel vocaliter conuenire. Quæ quidem oratio etiam eſt optima, & cæteris paribus, erit etiam potentior, & efficacior, quàm oratio ſingulorum, præſertim ſi ad idem poſtulandum, ſimul ab omnibus offeratur: taliſque videtur fuiſſe oratio fidelium, quando vnanimiter in templo orabant, Actor. 2. quia in illo templo non poterant eo modo communiter orare, quo poſtea orabant in templis Chriſtianorum, cuius inchoatio quædam in 4. cap. Actor. conſpicitur, vt mox dicemus. De hoc igitur modo communis orationis nihil hîc addere neceſſe eſt præter dicta in libro præcedenti, quia re vera talis oratio per ſe priuata eſt, & per accidens communis, neque habet illam perfectam vnitatem myſticam, quam oratio communitatis habere poteſt, quia multi ſic orantes non fundunt omnes, & ſinguli vnum, & eundem orationis actum, & ita per ſe loquendo non poſſunt per modum vnius concurrere ad eandem petitionem.

Matth. 18. — Modus communis poteſt in oratione mentali inueniri. — *Actor. 2.* — *Actor. 4.*

4. 2. Modus quo à cōmunitate oratio poteſt fieri.

Alio ergo modo fieri poteſt oratio à communitate, quia vna oratio funditur in perſona omnium, ita vt omnes orent, vt membra illius communitatis, & vna oratio ab omnibus fundatur, ſingulis partialiter aliquo modo concurrentibus: etiam ſi non omnes æquè loquantur, vel eundem modum actionis exerceant, ſed quidam loquantur, alij adſint, & conſentiant, aut alio modo cooperentur. Et hæc eſt propriiſſima vnius communitatis oratio: taléмque videtur deſcribere Tertullianus in Apol. cap. 39. dicens: *Corpus ſumus de conſcientia religionis, & diſciplinæ vnitate, & ſpei fœdere, conuenimus in cœtum, & congregationem, vt ad Deum quaſi manu facta precationibus, ambiamus orantes: hæc vis Deo grata eſt.* Quibus verbis eleganter explicat, hanc communem orationem quaſi vno ore, & vno ſpiritu à tota communitate offerri. Exemplum optimum eſt Act. 4. vbi redeuntibus Apoſtolis à Concilio Phariſæorum ad cœtum fidelium, & narrantibus illis, quo modo eos dimiſiſſent, quídque illis comminati fuiſſent, ſubditur. *Qui cùm audiſſent, vnanimiter leuauerunt vocem ad Deum, & dixerunt, Domine tu es, qui feciſti cœlum, & terram,* &c. vbi non ſolùm corda, ſed etiam vocem ad Deum eleuaſſe ſignificatur, vt notat Lyranus, & indicat Chryſoſtomus, & proprietas verbi poſtulat, nam ſolus internus affectus non dicitur propriè vocis eleuatio. Præſertim quia verba omnia, quæ ibi referuntur, fuerunt tunc ab Eccleſia ibi coacta, vna voce prolata. Igitur non tantùm communi voluntatum conſenſu, ſed etiam quaſi vno ore idem omnino precati ſunt, quod non ſine miraculo accidiſſe piè Carthuſianus, & alij conſiderant. Vnde illa oratio tantam habuit vim apud Deum, vt eius efficacia ſtatim viſibili ſigno commotionis totius domus, & feruoris Prædicatorum Euangelij, manifeſtata fuerit.

Tertull. — Vis Deo grata fit quando multi orādo concurrunt. *Actor. 4.* — *Lyran. Chryſoſt.*

5. Vnica aſſertio. Chorus Eccleſiaſticus eſt ſanctus, & à Diuino ſpiritu introductus. Probatur ex ſacræ Scripturæ teſtimoniis. *D. Paul. 1. ad Corinth. 14.*

Dico ergo Chorum Eccleſiaſticum, in quo publicæ, & communes orationes à Chriſtiano populo ſeu illius nomine, fiunt, ſanctum eſſe, & Spiritus ſancti inſtinctu in Eccleſia introductum, vt antiquiſſima, & vniuerſalis traditio oſtendit. Hæc doctrina de fide certa eſt, quæ ſatis probatur ex Eccleſiæ vniuerſalis conſenſu, quæ in re tam graui errare non poteſt: antiquitas etiam huius traditionis oſtenditur: nam in Actibus Apoſtol. habemus huius conſuetudinis initia; vt iam notatum eſt. Inſinuatur etiam à Paulo 1. ad Corinth. 14. vbi ex profeſſo tractat de Eccleſiaſticis conuentibus, qui tunc fieri ſolebant, & ſignificat non tantum ad ſacrificium offerendum, & ad doctrinam, vel concionem habendam, ſed etiam ad communes orationes, & laudes Dei ſolitos eſſe frequentari. Et ſolere vnum loco omnium gratias agere, & alios annuere, ac reſpondere, *Amen,* vnde inter alia ait; *Si benedixeris ſpiritu,* id eſt, ita vt ab aliis non intelligaris, *qui ſupplet* (id eſt, tenet) *locum idiotæ, quomodo dicet, Amen, nam tu quidem bene gratias agis, ſed alter non ædificatur.* De quibus verbis videri poſſunt, quæ in 3. tomo 3. p. diximus diſp. 83. ſect. 1. & infrà; *Cùm conuenitis vnuſquiſque veſtrum Pſalmum habet,* &c. Et concludit: *Omnia honeſtè, & ſecundùm ordinem fiant.* Quæ vltima verba notanda ſunt, nam ex eis habetur ad Eccleſiaſticam inſtitutionem pertinere, hæc omnia ordinare; vnde rectè colligitur, *inſolentiſſimæ inſaniæ eſſe conſuetudinem Eccleſiæ in eiuſmodi rebus improbare,* vt piè dixit Auguſtinus epiſt. 118.

D. Auguſt.

6. *D. Paul. ad Epheſ. 5.*

Poteſt etiam hoc colligi ex Paulo ad Epheſ. 5. dicente: *Implemini Spiritu ſancto, loquentes vobiſmetipſis in Pſalmis, & hymnis, & canticis ſpiritualibus cantantes, & pſallentes in cordibus veſtris Domino, gratias agentes ſemper pro omnibus in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, Deo, & Patri.* Vbi non vocat ſpiritualia cantica quia ſpiritu tantùm proferantur, ſed quia ſpiritualem materiam continent, & ſignificant; nec dicit: *Pſallentes in cordibus,* vt vocem excludat, ſed vt declaret illud eſſe præcipuum, & per ſe neceſſarium, etiam dum voce oratur; vnde quod ait; *loquentes vobiſmetipſis.* Haimo ibi interpretatur,

Haimo.

id eſt, *inuicem*, ſeu *alternatim*, dum vnus loquitur, & alius reſpondet. Sic etiam intelligi poteſt illud ad Coloſſenſ. 3. *Verbum Dei habitet in vobis abundanter, in omni ſapientia, docentes, & commonentes voſmetipſos Pſalmis, Hymnis, & Canticis ſpiritualibus, in gratia cantantes in cordibus veſtris Deo.* Quæ omnia poſſunt quidem intelligi de oratione priuata, & de mentali, & ita exponuntur frequenter, non tamen excluditur oratio vocalis, vt D. Thomas ibi notat & videtur Paulus etiam loqui de oratione publica totius Eccleſiæ: nam etiam hoc modo admonet, vt verbum Dei abundet in Chriſtiano populo, non ſolùm in doctrina, ſed etiam in Pſalmodia, & Hymnis, & Canticis ſpiritualibus, quibus inuicem excitemur ad deuotionem, &c.

D. Paulus ad Coloſſ. 3.

7\. *Patrũ auctoritate confirmatur.*

Secundò principaliter conſtat hæc traditio ex Patribus, Clement. libro 8. per totum, præcipuè cap. 34. *Precationes facite manè*, &c. vbi horas Canonicas numerat, vt infrà videbimus: quod autem illa eſſet oratio publica, & communis, patet ex his, quæ ſubiungit: *Quod ſi ad Eccleſiam prodire non licuerit propter infideles, congregabis Epiſcopo in domo aliqua, ne ingrediatur pius in Eccleſiam impiorum.* Et infrà: *Quòd ſi neque in domo, neque in Eccleſia, congregari poterunt, pſallat ſibi vnuſquiſque, canat, oret, ſaltem duo ſimul, aut tres.* Et infrà ait, non debere fideles orare cum hæretico, imò, nec cum catechumeno, quia nondum eſt Eccleſiæ membrum; ſupponit ergo illam orationem eſſe communem vnius corporis Eccleſiæ per membra ſua, & miniſtros ſuos. Iuſtinus Martyr Apolog. 2. pro Chriſtianis in fine poſtquam vſum baptiſmi ſolemnis tradiderat, ſubdit: *Nos autem poſtea quàm ita abluimus, expiauimúſque eum, qui credidit, & aſſenſus eſt, eum ad eos, qui fratres dicuntur, ducimus in eum locũ, quo conuenerunt comprecandi cauſa contentis animis, & pro ſe, & pro eo qui illuſtratus eſt, & pro omnibus alijs, qui vbique ſunt.* Et infrà inter alia inquit. *Tum ſurgimus omnes, ac comprecamur, concluſiſq; noſtris precibus, panis, vt dixi, vinúmque, & aqua offeruntur*, &c. vbi conſiderandum eſt verbum *comprecandi*, bis repetitum, nam rectè declarat cõiunctionem omnium ad vnam orationem fundendam.

Cũ hæretico fideles orare non debent.

Iuſtin. Mart.

8\. *Tertullian.*

Hoc etiam declarauit Tertullianus in Apolog. c. 39. in verbis ſuprà citatis: *corpus ſumus de conſcientia religionis*, &c. *conuenimus in cœtum, vt ad Deum quaſi manu facta*, &c. id eſt, vt quaſi vno ore vno impetu vim faciamus, & ſimilia ſumi poſſunt ex eodem lib. 2. ad Vxorem cap. 4. & 5. vbi indicat fuiſſe conſuetudinem Chriſtiani populi conuenire in Eccleſia etiam noctu ad communes orationes quas nocturnas conuocationes, ſeu vigilias appellat, & ſpecialiter meminit ſolemnis pernoctationis in vigilia Paſchæ, cuius etiam eſt frequens mentio in Patribus, quos ibi refert Pamelius. & plura Durantus, de Ritib. Eccleſ. lib. 3. c. 4. & videri poteſt Concilium Aquiſgranenſe, cap. 130. & Iſidorus lib. 1. de Diu. Offic. c. 22. deinde ad eaſdem publicas, & communes orationes pertinet, quod idem Tertullianus refert in cap. 2. Apolog. ex Plinio ſecundo in quadam epiſt. ad Traian. vbi de Chriſtianis ait, *Præter obſtinationem non ſacrificandi, nihil aliud de ſacris eorum comperiſſe, quàm cœtus antelucanos ad canendum Chriſto, & Deo, & ad confœderandam diſciplinam.* Habetur hæc epiſtola apud Plinium lib. 10. epiſt. 97. & ex vtroque retulit Euſebius lib. 3. hiſtor. cap. 27. aliàs 32. & de eadem conſuetudine videri poteſt Arnobius lib. 1. aduerſ. gent. Epiphanius contra hæreſ. lib. 3. in fine, vbi inter alia inquit: *Matutini etiam hymni in ipſa ſancta Eccleſia perpetuò fiunt, & orationes matutinæ, lucernaléſque ſimul Pſalmi, atque orationes.* & infrà: *Preces aſſiduè imperat cum omni ſedulitate, & prolixitate, & geniculatione in ordinatis diebus noctu, atque interdiu ad Deum fundere.*

Pamelius. Durant. Cõc. Aquiſg. S. Iſidor. Plin. Euſebius. Arnobius. S. Epiphan.

9\. *S. Baſil.*

Inſigne verò teſtimonium eſt apud Baſilium epiſt. 93. Apolog. ad Clerum Neocæſar. ex qua ſequentia verba referre iudico opportunum: *Quid iam obtinuerunt ritus, omnibus Eccleſiis Dei concordes ſunt, & conſoni: de nocte ſiquidem populus conſurgens, antelucano tempore domum orationis petit, & in labore, tribulatione, ac lachrymis indeſinentibus, facta ad Deum confeſſione, tandem ab oratione ſurgentes, ad pſalmodiam inſtituuntur, & nunc quidem in duas partes diuiſi, alternis præcinentes pſallunt*, &c. & infrà, *Illuceſcente iam die pariter omnes velut vno ore, & corde confeſſionis pſalmum Domini offerunt.* Et infrà vocat has, *vigilias, ac preces, communéſque Pſalmodias*, quas dicit fuiſſe apud omnes orientales Eccleſias *in magno pretio.* Fauent ad hoc confirmandum verba Hieronymi, epiſt. 84. ad Sabinianum circa medium: *Tota Eccleſia nocturnis vigilijs Chriſtum Dominum perſonabat, & in diuerſarum gentium linguis vnus in laudibus Dei ſpiritus concinebat.* Ad eandem conſuetudinem alludit Auguſtinus ſerm. 251. de Tempore dicens: *Veniant ergo cuicumque poſſibile ſit, ad veſpertinam, atque nocturnam celebrationem, & oret ibi in conuentu Eccleſiæ pro peccatis ſuis Deum.* Idem lib. 50. homil. in 26. & lib. 9. Confeſſ. cap. 7. cuius verba infra cap. 4. referam, vbi alia Patrum adiungam teſtimonia: nam omnia, quæ de antiquitate horarum canonicarum, & cantus Eccleſiaſtici dicenda ſunt, hanc veritatem confirmant.

Antelucanæ preces Chriſtianorum tempore B. Baſilij.

D. Hieron.

D. Auguſt.

10\. *Propoſita aſſertio rationibus ſtabilitur.*

Tertiò poteſt hæc veritas rationibus oſtendi. Prima eſt, quia Eccleſia eſt vnum corpus myſticum, in quo omnes vnum ſumus in Chriſto, ideóque debet per modum vnius Deum colere, & venerari, atque hac ratione in nomine totius Eccleſiæ vnum offertur ſacrificium, & vbicumque offertur, à tota Eccleſia offertur, vt alibi oſtendimus. Sic ergo tota debet per modum vnius deprecari, vt hoc etiam nobiliſſimo modo communi nomine Deum colat. Secundò talis oratio cæteris paribus, eſt magis acceptabilis Deo, & Chriſto, quia ab eius ſponſa offertur, quæ non eſſe poteſt non ſancta, & ſibi grata, etiamſi in ea multi mali ſint, & indigni. Tertiò hic modus orationis multùm fouet totius Eccleſiæ charitatem, cùm omnes diſcunt communi ſpiritu pro omnibus eſſe orandum, præterquam quod hæ orationes publicæ, & communes ad deuotionem, & compunctionem ſingulos mouent, vt in ſequentibus latiùs dicemus. Atque hæ rationes concludunt, non ſolum in vnaquaque Eccleſia particulari, vel in ſingulis particularibus, & communitatibus fieri orationes communes nomine totius populi, ſed etiam à tota vniuerſali Eccleſia fieri aliquas orationes communes, quæ reuera totius Eccleſiæ nomine Deo funduntur. Quia licet particulares Eccleſiæ ſuo modo ſint plures, & vnaquæque earum ſuam habeat peculiarem vnitatem, & ita ſpecialiori modo poſſit communiter Deum precari, nihilominus omnes ſunt partes vnius Eccleſiæ, quæ ſimpliciter vna eſt, & Deo charior quacunque Eccleſia particulari, eius enim ſanctitas & maior, & certior, ac infallibilior eſt, ideóque tota etiam ſimul orare debet, & pro omnibus ſuis filiis intercedere. Ad illam etiam maximè pertinet pro totius conſeruatione, & augmento ſollicitam eſſe, & ita non ſolum pro ſuis membris, ſed etiam pro infidelibus interdum orat, vt ad Deum conuertantur.

A tota Eccleſia vnum offertur ſacrificium.

Eccleſia ſimpliciter vna eſt, & Deo charior, quã particulares Eccleſiæ.

11\. *Reſpondetur*

Dices: Quomodo poteſt vniuerſa Eccleſia in vnum conuenire ad vnam orationem communem proferen

obiectioni quæ fieri poſſet, & oſtendetur, quomodo vnius oratio fiat nomine totius Eccleſiæ.

proferendam? Reſpondetur primò,hac ratione in- A ſtitutos eſſe eiuſdem Eccleſiæ miniſtros,& ſacerdotes,qui nomine totius Eccleſiæ orēt, quibus Eccleſia cōmiſit vices ſuas, vt nomine totius corporis orationes fundant.Et hoc eſt optimum ſignum huius cōmunis orationis; quocirca licet ſacerdotium à Chriſto Domino in Eccleſia ſit inſtitutū, ac ſubinde ex eiuſdem Chriſti ordinatione habeat ſacerdos Euangelicus,vt poſſit in eius perſona offerre,& orare, & impetrare nomine illius: vltra hoc etiam habet ex inſtitutione, & commiſſione Eccleſiæ, vt ſuo nomine pro ſe,& ſuis filiis,ac membris oret, vt in dicto 3.tom.diſp.77.ſect.2. tractatum eſt.Et hac ratione potuit Eccleſia excommunicatos omninò excludere à participatione ſuarum communium orationum,tam efficaciter, vt licet miniſter tentet B pro eis orare nomine Eccleſiæ,mentiatur, nihilque faciat,nullúmve fructum excommunicato cōferat, vt in 5.tom.diſp.9.ſect.4.& diſp.11. ſect.2. & diſp. 12.ſect.2. tetigi, ſignum ergo eſt, Eccleſiam totam per modum vnius ad Deum orare per miniſtrum ſuum,tanquam per legatum,vel nuncium à ſe conſtitutum. Poteſt enim reſpublica hoc modo loqui, & ſcribere ad alterum Principem per legatum à ſe miſſum,vt autem talis miniſter auctoritatem ad ſic orandum ab Eccleſia accipiat, non eſt neceſſe, vt per ſuffragia ſingulorum illam recipiat,ſed ſatis eſt quod auctoritate publica,& ſuprema totius Eccleſiæ illam habeat: nam Eccleſia eſt corpus monarchicum, cuius monarchia non eſt ab hominibus, C ſed ab ipſo Chriſto inſtituta,qui ſuo Vicario commiſit totam poteſtatem, & auctoritatem, quæ vniuerſo corpori expediebat. Et ita ſolus Pontifex poteſtatem habet conſtituendi hoc miniſterium deprecandi nomine totius Eccleſiæ, & committendi illud ſacerdotibus,& miniſtris à ſe deputatis, & ita fit, vt orationes per hos miniſtros oblatæ nomine totius Eccleſiæ fiant.

Eccleſia potuit excludere excōmunicatos à participatione ſuarū cōmuniū orationum.

Eccleſia eſt corpus monarchicum.

12. Sequitur expoſita doctrina quod Eccleſia certam deprecationū formam potuerit inſtituere,quæ dicitur officium diuinum.

Hinc vlterius factum eſt (quod eſt aliud huius communis orationis ſignum) vt eiuſdem Eccleſiæ auctoritate inſtitutæ ſint peculiares deprecationes, quæ nomine illius offerantur.Sicut enim princeps legatum mittens ad alium principem,ſolet certam, ac præſcriptam formam petitionis,vel pacti aut legationis illi tradere, ſaltem quoad ſubſtātiam eius, licet interdum aliqua accidentalia illi committat: D & ſicut ſorores Lazari cùm ad Chriſtum miſerunt nuncium, conceptis verbis petitionem dederunt *ecce quem amas,infirmatur,* Ioan.11.Ita Eccleſia vniuerſalis, quia per ſuos publicos miniſtros ſuo, & communi nomine orare intēdit:ideò certam orandi formam illis præbuit, vt omnia purius, & ſyncerius fiant, vt in principio libri præcedentis dixi. Hæc ergo inſtitutio apertè indicat communitatem orationis Eccleſiaſticæ, quam docemus, & ſimiliter oſtendit, orationes communes Eccleſiæ illas propriiſſimè eſſe, quæ in recitandis horis Canonicis per miniſtros Eccleſiæ funduntur, vt notauit D.Thomas,quodlib.7.art.18. Hæ autem preces, ſic ab Eccleſia inſtitutæ, horæ Canonicæ appellantur, E de quo nomine in capit. 3. dicemus, appellantur etiam quaſi per antonomaſiam *Officium Diuinum* in capit. *Dolentes*, de Celebrat.Miſſ. & in Concilio Aquiſgranenſi primo, tempore Ludouici, cap.131. eſt enim præcipuum officium Chriſtianorum, & maximè Eccleſiaſticorum orare Deum, quòd meritò diuinum nominatur,quia totum pro cultu Dei eſt inſtitutum.Dicitur etiam *Eccleſiaſticum Officium* in Clem.1.de Celebr. Miſſ. quia per Eccleſiam approbatum eſt,& traditum, vt in perſona Eccleſiæ

D.Thom. Horæ Canonicæ, & officiū diuinum quales preces ſunt.

Con. Aquiſg.

recitari poſſit, vt conſtat ex cap. *In die.* de Conſe. d.5. quod eſt Gregorij cum Concilio Generali, idémque habetur in duobus præcedentibus capitulis ex Concilio Agathenſi cap.30.& Gerundenſi cap.10.& in Concilio Toletano 4.c.2.ſic ſtatuitur: *Vnus ordo orandi, atque pſallendi à nobis per omnem Hiſpaniam,atque Galliam conſeruetur,* &c. Et ſimiliter in Concilio Mileuitano, cap.12. prohibentur dici in Eccleſia orationes, quæ per Concilium approbatæ non fuerint: idem in Concilio Bracharenſi 1.c.19.cap. *Placuit.* d.12.

Conc. Agath. *Conc.Tolet.* *Conc. Mileu.* *Conc.Brach.*

13. Obiectio cōtra traditam doctrinam.

Dices, ex his decretis potius inferri poſſe, non eſſe has orationes cōmunes totius vniuerſalis Eccleſiæ,ſed vnamquamque Eccleſiam,vel congregationem proprio vtentem officio per ſe communiter orare.Nam licèt obiectiuè vnaquæque oret pro omnibus,& priuatæ etiam orationes poſſint,& debeant eſſe communes,vt Cyprianus docet in initio expoſitionis orationis Dominicæ; nihilominus videtur vnaquæque Eccleſia ſuo nomine ſpecialiter orare per miniſtros ſuos, cùm proprium officium vnaquæque ſibi deſignet, & approbet, quo ſui miniſtri vti debeant, vt ex decretis citatis conſtat. Reſpondeo in primis, totum Eccleſiaſticum officium,quo Eccleſia Catholica vtitur ſubſtātialiter, eſſe vnum,id eſt, ex eadem materia proxima,vt ſic dicam, & eiſdem partibus principalibus conſtans, vt ex dicendis patebit, ídque ſatis eſſe, vt tota hæc Eccleſiæ deprecatio vna ſit, & in perſona totius Eccleſiæ vniuerſalis fundatur,licet in aliquibus accidentalibus, & minutioribus ritibus ſit aliqua varietas,quæ vnitatem non minuit in corpore myſtico, ſed ornat potius. Deinde dico, hanc ipſam varietatem ita eſſe permiſſam in Eccleſia, maximè in hoc officio diuino, vt eiuſdem Eccleſiæ auctoritate, & ſuprema poteſtate tacitè, vel expreſsè ſit approbanda. Per ſe enim pertinet ad Apoſtolicam ſedem hos ritus præſcribere, ſi viuerſales ſint pro tota Eccleſia, vel approbare particulares, & proprios aliquarum nationum, ſeu Eccleſiarum, interdum verò tacitam approbationem indicat conſuetudo,vel traditio particularis alicuius Eccleſiæ, tolerata à Pontificibus illam non ignorantibus. Nunc autem de hac re habemus expreſſam Eccleſiæ declarationem, & quaſi inſtitutionem à Pio V. in Bulla breuiarij tradita, & à Clemente VIII. recognita,& confirmata, vt infrà ſuo loco videbimus. Eſt ergo hoc officium verè commune, & Eccleſiaſticum,ac de ſe vniuerſale,vnde etiam Canonicum dicitur, quia iuxta regulam ab Eccleſia approbatam celebratur.

D.Cyprian.

Reſpondetur obiectioni, ac ſtatuitur officium Eccleſiaſticum ſubſtantialiter eſſe vnū in tota Eccleſia.

CAPVT II.

Vtrùm materia proxima, ex qua diuinum officium componitur, conueniens ſit?

1. Quæ, & quotuplex ſit materia orationis vocalis.

MAteriam orationis vocalis nunc appellamus verba ipſa, quæ ad precandum aſſumimus; nam licet res poſtulata, vel ſignificata per verba, eſſe debeat materia, circa quam mens orantis præcipuè verſetur:tamen oratio ipſa,quatenus vocalis eſt, ex vocibus ipſis, quatenus tales res,vel affectus ſignificant, componitur. Vnde certum eſt ad ſubſtantiam, & honeſtatem orationis maximè pertinere, vt hæc materia ſit ad diuinum cultum, & ad finem orationis accommodata, vt ex dictis in ſuperiori libro conſtat, & ideò hoc maximè oſtendendum eſt de materia, ex qua diuinum officium componitur, vt à calumniis hæreticorum illud defendamus,

ſendamus,& aliquam eius intelligentiam Catholicis proponamus. Sunt autem proxima materia huius officij partes illæ, quaſi heterogeneæ, vt ſic dicam,ex quibus ritè ordinatis tale officium componitur, & in Breuiario Romano, hæ ſpecialiter numerantur; Pſalmi, Cantica, Hymni, Lectiones, Reſponſoria, Verſiculi, Benedictiones,Abſolutiones,Capitula,Inuitatorium,Antiphonæ, Collectæ, ſeu orationes Eccleſiaſticæ, oratio Dominica, & Angelica, Antiphonæ peculiares pro Virgine,quæ ſunt quaſi ſalutationes eius, cum aliqua oratione ad Deum adiuncta, ac denique ſymbolum fidei;ex his enim omnibus rectè ordinatis, totum officium diuinum,& Eccleſiaſticum componitur. A

Totum officiũ diuinum ex quibus partibus cõſtet.

2. Poteſt ergo in primis referri error reprehendens hanc materiam ea ex parte,qua ab hominibus confecta eſt. Qui error adeò antiquus eſt, vt referat Euſebius lib.7.hiſtor.capit.24.aliàs 26. Paulum Samoſatenum Pſalmos qui ad Domini noſtri Ieſu Chriſti gloriam decantari in Eccleſia ſolent, tanquam nouos, & à viris recentioris memoriæ editos,exploſiſſe.Vbi ſine dubio non loquitur de Pſalmis Dauidicis, ſed de Eccleſiaſticis hymnis; nam Pſalmi Dauidici, nec noui, nec ab hominibus ſpiritu humano compoſiti, reputari potuerunt. Videtur ergo ille Paulus reieciſſe hymnos alios ab Eccleſiaſticis viris compoſitos,non tamen illos abſtulit, quia ab hominibus erant compoſiti, ſed ſolùm ex malitia, & ambitione; abſtulit enim hymnos, qui in Chriſti laudem erant compoſiti, vt in ſuam laudem inanes cantilenas in Eccleſiam introduceret, vt Euſebius refert. Alij verò, quorum tacitis nominibus in Concilio Toletano, capit.11. mentio fit, hymnos reiiciebant, eo quòd de Scripturis Canonicis non eſſent, nec Apoſtolica traditione haberentur. Itaque volebant illi materiam totam huius orationis eſſe debere Canonicam, id eſt, in ſacra Scriptura contentam, vel Apoſtolica traditione ita approbatam,vt infallibilem cõtineat auctoritatem. Non inuenio autem proprium huius erroris auctorem, qui ex hac parte hoc ſacrum officium reprehenderit. Nam licèt Vvaldenſis lib.3. de Sacram.cap.20. & ſequentibus, & illuſtriſſimus Bellarminus tom.3.lib.1. de Bonis operib. cap.12. Peltanus libr.3. de tribus bon. oper. cap.8. & alij referant Vviclephum, Lutherum, & alios nouos hæreticos reprehendiſſe, & abrogaſſe ritum Eccleſiaſticum deprecandi, non tamen referunt ob defectum in materia eius inuentum illud calumniatos fuiſſe, ſed aliis titulis, quibus poſtea reſpondebimus.

Refertur illorum error qui materiã orationis vocalis mutilabãt, quaſi oporteret omnem debere eſſe Canonicam.

B C D

Concil.Tolet. *Vvaldenſ.* *Card. Bellar.* *Peltanus.*

3. Videtur autem ſententia illa habere quandam ſpeciem pietatis, quia officium, quod auctoritate totius Eccleſiæ publicè canitur, conſtare debet veritate infallibili,quia valdè incongruum eſt,vt vniuerſa Eccleſia approbet ad laudandum, & colendum Deum, falſitatem aliquam; ergo nulla pars in tali officio admitti debet, in quo poſſit miſceri falſitas.nam ſi talia ſunt verba,vt falſa eſſe poſſint,ſæpe etiam erunt falſa; ergo vt diuinum officium infallibilem veritatem contineat, oportet, vt ſolum ex ſcriptura Canonica conſtet,vel traditione Apoſtolica, quæ Scripturæ æquiualet in infallibilitate. Confirmatur; nam experientia compertum eſt in lectionibus hiſtoricis, multa referri non ſolùm incerta, ſed interdum falſa, cuius ſignum eſt, quia quod in vno tempore approbatur, reprobatur in altero. Similiter in homiliis,quæ ex Sanctis Patribus leguntur, ſæpe continentur expoſitiones Scripturæ incertæ, vel etiam minus veræ; ſæpe etiam

1.Ratio propoſitæ ſententiæ. Officium diuinũ conſtare debet veritate infallibili.

nonnullæ ſentẽtiæ quæ aliàs frequentius non probantur,nec recipiuntur,illud autem videtur contra decentiam diuini officij: ergo ad hoc euitandum ſolum ex diuina Scriptura lectiones eſſent ſumendæ,prout ſtatutum videtur in Concilio Laodicenſi cap.59. eadémque ratio eſt de cæteris partibus, vt videtur etiam ordinatum in Concilio Bracharenſi 1.cap.30.

Conc.Laod. *Conc.Brach.*

4. Aliunde poſſumus contra hanc materiam argumentari,quia multa continet,quæ ad munus orandi non pertinent, ergo incongruè ad materiam diuini officij aſſumũtur:cùm totum officium tantùm ad orandum Deum ordinetur. Antecedens declaratur,quia iuxta doctrinam Pauli 1.Timoth.2. oratio præſertim publica, ſolùm ex illis partibus conſtare debet,quæ, vel ad orationem, & eleuationem mentis in Deum, vel ad obſecrationem, & inſtantiam, ſeu rationem deprecandi, vel ad poſtulationem, & petitionem ipſam, vel ad gratiarum actionem, quæ laudem Dei comprehendit, pertineant. At multa in hoc officio continentur, quæ ad nullam ex his partibus pertinent. In primis hiſtoriæ, præſertim humanæ de vitis Sanctorum, deinde multæ lectiones Scripturæ, & Sanctorum, quæ ad inſtructionem, & doctrinam ſunt optimæ, ad orationem autem non deſeruiunt,ineptè ergo pro materia orationis,& deprecationis aſſumuntur. Opus enim orationis longè diuerſum eſt ab opere legendi, vel addiſcendi, aut refricandi memoriam, hic autem vnum cum alio confunditur, & ex vtroque vnum coagmentari videtur.

2. Ratio multa continet diuinum officiũ, quæ ad formam orandi non pertinent. *D.Paul.1.ad Tim.2.*

5. Tertiò contra hanc materiã obiici poteſt Chriſti mandatum Matth.6. *In oratione nolite multum loqui:* Nam in hoc officio nimia videtur eſſe loquacitas, non ſolùm quia ſatis longum eſt (vnde etiam ex parte materiæ in quantitate videtur excedere) ſed etiam quia in eo multæ fiunt repetitiones.Quæ videntur etiam eſſe contra conſilium Sapientis Eccleſiaſt.7. *Noli verboſus eſſe in multitudine presbyterorum,& ne iteres verbum in oratione tua.*

3. Ratio ex Chriſti Domini conſilio Matth.6. deſumpta.

Roboratur Eccleſ.7.

Accedit, quod hæc materia nimis varia eſt, & multiplex, quod etiam videtur eſſe incongruum, quia vocalis oratio ad hoc potiſſimũ ordinari debet, vt mentis attentionem, & deuotionem promoueat; hæc autem tanta varietas diſtrahit potiùs mentem. Nec ſatis eſt reſpondere, totam illam varietatem eſſe intra latitudinem piarum cogitationum orationi deſeruientium; nam licet inde poſſit à malitia excuſari,non tamen ab incongruitate, & impedimento deuotionis;quia, vt deuotio augeatur,imò vt ſit efficax,& fructuoſa,oportet,vt in eodem affectu perduret, & augeatur, atque confirmetur: ad hoc autem neceſſe eſt,vt verba ipſa orationis eundem affectum excitent, & cogitationes offerant, quæ ad illum eundem pertineant, quod non fit per tam variam, & multiplicem materiam.

4. Ratio nimia varietas in officio diuino.

6. Dicendum nihilominus eſt, omnes illas partes materiæ,ex quibus diuinum officium conſtat,aptiſſimas eſſe, & ſanctè, ac prudenter fuiſſe ad hoc diuinum officium componendum aſſumptas. Hanc E aſſertionem ſimpliciter acceptam, & quoad illas partes in genere (vt ita dicam) ſumptam tanquam de fide tenendam cenſeo: & quoad minutiſſimas etiam partes cenſeo eſſe tam certam, vt ſine graui temeritate negari non poſſit. Et in primis ad hoc probandum ſufficit vniuerſalis Eccleſiæ auctoritas quæ conſuetudine,& traditione illas omnes partes probauit;nam,vt ſuprà ex Auguſtino dicebam,*Contra vniuerſalem Eccleſiæ conſuetudinem diſputare inſolentiſſima inſania eſt.*

Vnica aſſertio. Omnes partes materię orationis vocalis ſunt aptiſſimæ, & ſanctæ, & prudenter ad componendum aſſumptæ.

Deinde

7. Probatur 2. ex teſtimoniis D.Pauli. *D.Paul.1.ad Cor.c.14.*

Deinde, partes illæ habent magnum fundamentum in Paulo 1. Corinth.14. vbi latè loquitur de orationibus publicè in Eccleſia fundendis, & de laudibus Dei, & gratiarum actionibus, illas diſtinguens à doctrina, & prophetia, ſeu concione, & interpretatione Scripturarum, vnde poſtea cócludit. *Quid ergo eſt fratres? Cùm conuenitis, vnuſquiſque veſtrûm Pſalmum habet, doctrinam habet, Apocalypſim* (id eſt, reuelationem) *habet, linguam habet, interpretationem habet, omnia ad ædificationem fiant.* Et in fine iterum concludit. *Itaque fratres æmulamini prophetare, & loqui linguis nolite prohibere* (vtique ad laudandum Deum.) *Omnia autem honeſtè, & ſecundùm ordinem fiant.* Approbat ergo vſum Eccleſiæ, qui iam tunc erat publicè colendi Deum in Eccleſiæ conuentu, per varios Pſalmos, & deuotas orationes, dummodò omnia ad ædificationem, & honeſtè fierēt. Hoc etiam optimè fundatur in locis ſuprà tractatis ad Epheſ.5. & ad Coloſſ.3. vbi admonet fideles, vt Deum glorificent in hymnis, & Pſalmis, & canticis ſpiritualibus. Deinde illud etiam 1.ad Timoth.2. *Obſecro primùm omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones,* induci poteſt, iuxta quandam piam expoſitionem, quam indicauit Vualdenſis ſuprà cap.20. exponens verbum illud *fieri*, vt non ſolùm ſignificet idem, quod proferri in oratione, ſeu fundi, aut precari; ſed ſignificet componi, & in certam formam redigi. Iuxta quem ſenſum monet Paulus, vt fiant in Eccleſia variæ orationes, vel precationum formulæ, quarum aliæ orationes dicantur, vt ſunt Collectæ, aliæ poſtulationes, vt litaniæ, aliæ obſecrationes, vt ſunt etiam in litaniis poſteriores precationes, *Per paſſionem tuam,* &c. Aliæ gratiarum actiones, vt hymnus, *Te Deum laudamus,* & ſimilia Cantica. Quam interpretationem ſumit ex Concilio Toletano 4. capit.11. cuius ſententiam infrà referemus.

Ad Eph. c.5. Ad Coloſ.c.3. 1.ad Tim.2. Vualdenſ. Conc.Tolet.

8. Probatur 3. adiunctione.

Tertiò, poteſt hæc veritas oſtendi diſcurrendo per ſingulas partes, & vniuſcuiuſque antiquitatem, & probitatem indicando, quod breuiter faciemus, quantum ſatis ſit ad Scholaſticum inſtitutum, & ad huius operis complementum, quia multi alij diligentiſſimè in ea re laborarunt; potiſſimum verò Bellarminus dicto lib.1.c.14.& 15. Durantus lib.3. de Ritib. à cap.13. vſque ad 20. & ex antiquioribus Iſidorus lib.1.de Eccleſiaſt.offic. Amalarius Fortunatus lib.4.de eiſdem, Alcuinus lib.de eiſdem offic. & Rabanus lib.2.de Inſtit.Clericor. præcipuè verò dicemus de quatuor primis partibus, cæteras verò percurremus.

Card.Bellar. Durant. Iſidor. Amalar. Fortun. Alcuin. Raban.

9. De Pſalmodia, quæ eſt 1. orationis vocalis pars. *Conc.Laodic. Conc.Brach.* In Eccleſia prohibentur Pſalmi non Canonici decantari.

Prima ergo pars diuini officij eſt Pſalmodia, quæ in ſe ſummæ auctoritatis eſt, cùm ſit Scriptura Canonica veteris teſtamenti. Nec enim alij Pſalmi in officiis Eccleſiaſticis permittendi ſunt, vt conſtat ex vſu Eccleſiæ, & expreſsè eſt declaratum in Conc. Laodicenſi, cap.59 *Quod non oporteat,* inquit, *plebeios pſalmos in Eccleſia cantare:* & in Concilio Bracharenſi 1.cap.30. omninò prohibentur recitari in Eccleſia Pſalmi non Canonici. Quod intelligendum eſt tantùm de propriis Pſalmis, non de aliis canticis, vel hymnis, vt mox dicemus. Hic autem vſus recitandi Pſalmos Dauidicos in Eccleſia antiquiſſimus eſt, vt ex iiſdem Conciliis probatur, & ex Dionyſio, cap.3. de cœleſti Hierarch. vbi initium celebrandi Miſſam hinc ſumi dicit, quòd ſacerdos. *Conuerſus ad diuinam aram, Pſalmos canere incipit, cantántque cum eo omnes Eccleſiaſtici ordines.* Et infrà ſic inquit: *Sacra Pſalmorum modulatio, quæ omnibus ferè Pontificijs myſterijs eſſentiæ inſtar, & neceſſariò adhibetur, ab eo quòd ſanctitate omnibus præſtat, abeſſe non debuit.* Vbi expendo verbum illud: *Eſſentiæ inſtar*; nam reuera quaſi baſis, & ſubſtantia huius diuini officij ſunt Pſalmi, reliqua verò adduntur, quaſi ad ornatum, & complementum; vnde eleganter Chryſoſtomus hom.6.de Pœnit. admiratur; *Cuius rei gratia præ cæteris veteris teſtamenti, nouique Scripturis, librum Dauid ſic adamarunt omnes Chriſtiani, atque hunc ſolùm ore voluerunt verſari.* Et infrà; *Omnes enim hunc odoriferi vnguenti loco circunferimus ore, in Eccleſiis pernoctantibus primus, & nouiſſimus, & medius eſt Dauid. Diluculò quæruntur hymnorum modulationes, & primus, & medius, & nouiſſimus eſt Dauid, ſi pauſæ in funeralibus & primus, & medius, & nouiſſimus eſt Dauid,* &c. quæ elegantiſſimè proſequitur. Et tandem rationem reddit, quia in Pſalmis omnes perfectiſſimæ orationis affectus inueniuntur, & omnis generis petitiones, omnibus ſtatibus accommodatæ, peccatoribus, iuſtis, incipientibus, proficientibus, perfectis, laudationes, & gratiarum actiones Dei mirabiles, affectus compunctionis, & amoris ardentiſſimi, & ſupremæ cōtemplationis, & vnionis cum Deo: & præſertim frequens recognitio humanæ fragilitatis, & neceſſitatis diuini auxilij, eiúſque poſtulatio. Hinc dixit Baſilius in Proœm. ad homil. in Pſalmos, vnum Pſalmorum librum omnia in ſe complecti: *Hiſtoricam continet narrationem, leges ſancit vitæ ſanctius inſtituendæ, bona omnis doctrinæ vberrimum quoddam eſt, & commune promptuarium:* & infrà, *idque cum peramœna quadam deductione, ac moderata iucunditate animorum, quæ & menti honeſtas inſerat cogitationes.* Et infrà hinc colligit, & egregiè deſcribit pſalmi, ſeu pſalmodiæ vtilitatem, cámque dicit eſſe *Vocem Eccleſiæ, quæ feſtos illuſtriores reddit, ac perfundit gaudio.* Pluráque infrà de cantu agentes afferemus.

D.Dion. Pſalmodia in Eccleſia eſt antiquiſſima. *Ioan.Chryſ.* Cur Pſalmi in Eccleſia frequentiſſimè cantatur. *Baſil.* Pſalmorū liber vnus omnia complectitur.

10. Quare Pſalmi gloria Patri, &c. finiantur & quàm antiquus hic mos in Eccleſia?

Quoniam verò Pſalmorum vſus antiquior eſt, quàm lex gratiæ, vt propriam eius perfectionem participaret, & ita fieret Pſalmus (vt ita dicam) conſummatus, non ſine ſpeciali Dei prouidentia factum eſt, vt ex inſtitutione Eccleſiæ in fine vniuſcuiuſque Pſalmi adderetur Trinitatis confeſſio, & glorificatio per illa verba: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto.* Quæ quidem verba antiquiſſima ſunt, nam illorum facit mentionem Athanaſius libro de Virginit. vbi Virginem inſtituit, vt ſurgens à menſa gratias agat, trinis vicibus dicens: *Miſerator, & miſericors Dominus eſcam dedit timētibus ſe, Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto.* Et has videtur intelligere nomine glorificationū, cùm ibidem ait, *Serua iſta, & fac glorificationes in menſa, eritque tibi cibus, & potus ſanctificatus:* & ita loquitur etiam Caſſianus lib.2.de Inſtit.c.8.& de eiſdem videtur loqui Baſilius libro de Spiritu ſancto, c.7. cùm ait, *In glorificationibus dici gloriam Patri cum Filio, in gratiarum actionibus Gloriam Patri per Filium.* Et cap.24.& 25. oſtendit eodem modo eſſe Spiritum ſanctum conglorificandum cum Patre & filio. Ac denique cap. 27. ſignificat, hunc morum canendi gloriam Sanctiſſimæ Trinitati, eſſe ex Apoſtolica traditione. Quod optimè confirmatur ex Liturgia Iacobi, vbi ſacerdos ad altare ingrediens primam orationem inchoat dicens: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto, trino, & vni.* Vnde non videtur probandum, quod Nicephorus lib.18.hiſtor.c.51. dixit, Flauianum Antiochenum, iubente Chryſoſtomo, glorificationem illam glorioſiſſimæ Trinitatis introduxiſſe; nam ſine dubio antiquior eſt, niſi fortè dicat vſum adhibendi illam in fine Pſalmorum à Flauiano incepiſſe, quod ipſe etiam indicat lib.9. capit.24. cum Sozomeno lib.3. hiſtor. capit.19.

Athan. Caſſian. Baſil. Gloria S. Trinitati ex Apoſtolica traditione decantantur. *Nicephor.* Vſus eius nō ita eſt antiquus. *Sozom.*

Caſſian.

Quod eſt probabile; nam Caſſianus lib. 2. Inſt. cap.8.refert,ſibi viſum fuiſſe nouum,cùm in Ægypto vidit, in clauſula Pſalmorum omnes aſtantes conclamare, *Gloria Patri*, &c. *Quod nunquam* (inquit)*per omnem orientem audiuimus, ſed omnium ſilentio ab eo, qui cantat finito Pſalmo, & orationem ſuccedere: hac verò glorificatione Trinitatis tantummodo ſolere Antiphonam terminari.*

11. *Theodor.* Ariani procurarũt glorificationem S. Trinitatis corrumpere.

Quamuis igitur glorificatio illa fuerit antiquior, tamẽ occaſione Arianiſmi videtur aucta, & ita potuit Antiochiæ incipere vſus addendi illam in fine Pſalmorum. Præſertim quia(vt ex Baſilio & Nicephoro ſuprà, & Theodoreto lib.2.hiſt. cap.24. intelligitur) Ariani procurarunt illam corrumpere, non æqualiter glorificando perſonas per ſimplicem copulationem, ſed interponendo particulas, *Per Filium*,vel *in Filio*,aut *In Spiritu ſancto*,vt aliquã inæqualitatem indicarent: & ideo Catholici Epiſcopi introduxerunt morem frequentius acclamandi, Gloria Patri,& Filio,&c. Hinc etiam Hieronymus in epiſt.ad Damaſum,quæ inter geſta Damaſi refertur in 1.tom.Concilior. Pontificem precatur,*Vt in fine Pſalmi cuiuſlibet,ſiue matutinis,ſiue veſpertinis horis coniungi præcipiat,Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto,ſicut erat in principio,& nunc,& ſemper,& in ſecula ſeculorum,Amen,vt fides* (ait)*trecentorũ decem & octo Epiſcoporum Niceni Concilij,in veſtro ore pari conſortio declaretur.* Et licèt illa epiſtola ab aliquibus incerta habeatur, tamen ab aliis frequẽtius creditur eſſe Hieronymi,& eſt ſatis veriſimile:nam morem illum in Romana Eccleſia Damaſum introduxiſſe,in Põtificali, & in eius vita legitur apud Platinam, & ita more poſtea ſeruatum eſt, vt conſtat ex epiſtola Vigilij Papæ ad Eleutherum,cap.2. qui fuit ferè ducentis annis poſt Damaſum; & poſt centum alios annos eiuſdem conſuetudinis in noſtra Hiſpania meminit Conc.Tolet.4.cap.13.& 14. Præcipit tamen illud Concilium,vt dicatur *Gloria, & honor Patri*, &c. tamen conſuetudo Romana præualuit:ibi etiam omittuntur illa verba:*Sicut erat in principio,& nunc,& ſemper:*ſolúmque dicitur.*Gloria, & honor Patri,& Filio,& Spiritui ſancto in ſecula ſeculorum,Amen:*tamen,vt ſuprà retuli,Hieronymus omnia illa verba poſtulauit à Damaſo dici in fine Pſalmorum, & ita inſtitutum ab ipſo eſt, & obſeruandum disertè præcipitur in Conc. Vaſenſi,2.c.5. *Quia non ſolùm in Sede Apoſtolica, ſed etiam per totum Orientem, & per totam Africam, vel Italiam, propter hæreticorum aſtutiam, quia Dei Filium non ſemper cum Patre fuiſſe, ſed à tempore cœpiſſe blaſphemant poſt Gloria Patri,*&c.*Sicut erat in principio dicitur.Ita & nos in vniuerſis Eccleſijs noſtris faciendum decreuimus.* Denique additur in illo Conc.Toletano illam glorificationem glorioſiſſimæ Trinitatis non ſolùm in fine Pſalmorum, ſed etiam in reſponſoriis eſſe dicendam,quod etiam nunc obſeruari videmus,& in introitu Miſſæ,qui loco Pſalmorum ſucceſſit,vt alibi notaui, & in principio horarum, & ſæpè alias Eccleſia illa glorificatione vtitur.

Hieron. — Pſalmis, *Gloria Patri*, adiungi Damaſus præcepit. — *Dam.Pap.* — *Platin.* — *Vigilius Pap.* — *Concil.Tolet.* — *Hieron.* — *Conc.Vaſ.* — Glorificatio illa glorioſiſſimæ Trinitatis frequentiſſimè fieri ſolita.

12. De Eccleſiaſticis hymnis,& quantæ ſint auctoritatis, & antiquitatis.

Atque ex hac ipſa glorificatione prædictum Toletanum Concilium ſumit argumentum ad improbandum eorum errorem, qui Eccleſiaſticos hymnos,eo quòd eſſent ab Eccleſia compoſiti,deſpiciebant,inferens tanquam abſurdum, inde ſequi hanc glorificationem eſſe tollendam. Nihil ergo refert, quòd verba illa in Scriptura formaliter non reperiantur, cùm res ipſa, & veritas, quam Eccleſia per illa verba confiteri vult, in Scriptura reperiatur. Quod enim Iſaias cap.6.vidit Seraphim cantantes, *Sanctus,ſanctus,ſanctus, Dominus Deus Sabaoth, plena eſt omnis terra gloria eius*, hoc ipſum canit Eccleſia dicens,*Gloria Patri,& Filio,& Spiritui ſancto.* Quod autem hæc fidei confeſſio,& glorificatio ſæpius, ac ſæpius repetatur,& in fine Pſalmorum, vel in aliis locis, & quod quibuſdam temporibus dicatur ad oſtenſionem lætitiæ, aliis omittatur ad oſtenſionem triſtitiæ, licèt humana inſtitutio ſit,ſancta eſt, & prudens,neque poteſt pati calumniam,niſi apud illos hæreticos,qui veram perſonarum Trinitatem, & æqualitatem,ac æternitatem non agnoſcunt.

Iſaias cap. 6. — Glorificatio ſanctiſſimæ Trinitatis eadem eſt cũ illa, quam Iſaias refert.

13. De hymnis Eccleſiaſticis quid ſentiendum.

Hoc igitur ipſum de hymnis Eccleſiaſticis dicendum eſt; nam licèt non ſint compoſiti à Scriptoribus Canonicis vt fatemur,ſemper tamen habent auctorem aliquem grauem, vt Ambroſium, vel Hilarium, quorum mentionem facit dictum Concilium Toletanum, & de Hilario id refert Hieronymus de Script.Eccleſ.de Ambroſio,Auguſtinus 1. Retract. cap. 11. & idemmet Ambroſius Orat. in Auxent. de non tradendis baſilicis, vbi etiam commemorat, in hymnis à ſe editis ſemper in fine additam eſſe glorificationem, & confeſſionem Trinitatis: quod in cæteris hymnis ſeruatum videmus. Rurſus addit Concilium Turonenſe ante mille annos celebratum Canon. 24. aliorum etiam auctorum hymnos probari in Eccleſia poſſe, & decantari.*Quoniam qua fide conſtiterint*(inquit)*dicendi rationi non obſtant.* Atque ita Eccleſia admiſit hymnos à glorioſo Thoma compoſitos, & ab aliis: & à principio Eccleſiæ fuit in illa huiuſmodi hymnorum vſus, vt ſumitur ex Paulo ad Epheſ.5. & ad Coloſſ.3. vbi hymnos, vt diſtinctos à Pſalmis numerat,per Pſalmos Dauidicos fortaſſe intelligens, per hymnos,ſacras laudes ab aliis carmine compoſitas. Vnde Philo lib.de Vita contemplat.non longè à principio,de antiquis Chriſtianis contemplatiuam vitã profitentibus,ait; *Non ſolùm contemplantur,ſed etiam cantica,& hymnos in Dei laudem componunt vario metrorum,& carminum genere,* &c.quæ refert etiam Euſebius lib.2.hiſtor.cap.16.aliàs 17. Et Dionyſius cap.3. de Diuinis nominibus circa finem ait,Apoſtolos,& cum eis Hierotheum in die funeris Beatiſſimæ Virginis ad præſentiã corporis eius pro viribus laudes diuinæ potentiæ decantaſſe. Quod referens Nicephorus lib.2.cap.22. ait, hymnos in Dei laudem protuliſſe,& cap.4. mentionem fecit idem Dionyſius hymnorum ab Hierotheo compoſitorum.Et plura ex antiquitate infrà,cap.5. afferemus.

D.Ambroſ. — *D.Hilar.* — *Conc.Tolet.* — *D.Hieron.* — *D.Auguſt.* — *Conc.Turo.* — Hymni in Eccleſia fuerũt ab ipſius initio. — *D. Paul. ad Epheſ. 5. & Coloſſ.3.* — *Philo.* — *Euſeb.* — *D.Dion.* — *Niceph.*

14. De Eccleſiaſticis Canticis, & comparatione illorum cum pſalmis, & hymnis. Cãticum Te Deum laudamus, ab Ambroſio & Auguſtino cõpoſitum. *Benedict.*

Idem conſtat dicendum eſſe de Canticis, quamquam hæc maiori ex parte ex Scriptura ſumpta ſunt, & ita eadem eſt ratio de illis, & de Pſalmis. Solum Canticum, *Te Deum laudamus*, ab Ambroſio, & Auguſtino compoſitum creditur, referente Dacio lib.1. Chronici, cap.10. quod ſtatim ab Eccleſia in officio recipi cœpit: nam Diuus Benedictus in regul. cap.11. in fine Matutinorum poſt lectiones Canticum illud dici iubet. Vnde eadem ratio de illo eſt, quæ de hymnis. Imò in Breuiario Romano non Canticum, ſed hymnus appellatur.Hæc enim tria Pſalmus,Hymnus,& Canticum, vix apparet, in quo diſtinguantur, quia omnia ſignificare vidẽtur orationem carmine aliquo compoſitam ad canendas Dei laudes, & ita interdum videntur pro eodem ſumi,præſertim Canticum, & hymnus,vt videre licet apud Auguſtinum 9. Confeſſ.c.6.& 7.& Pſal.72. vbi ait. *Hymnum eſſe laudem Dei cum Cantico.* Paul.etiam 1.Cor.14.cum ait;*Vnuſquiſque veſtrum doctrinam habet, Pſalmum habet,* Pſalmũ indifferenter videtur accipere pro omni metro, quod in laudem Dei cantari poteſt, vt D.Thomas, &

D.Auguſt. — *D.Paul.1.ad Cor.14.* — *D.Thom.*

& alij ſignificant.De differentia item illorũ trium, Pſalmi,Hymni,& Cantici multa ſcribuntur à Hieronymo,& expoſitoribus ad Epheſ.5. Hilario, Euthymio & aliis in principio Pſalmorum, Iſidoro lib.6. de Originib. cap.19.& aliis, ſcribentibus de Ritibus & officiis Eccleſiaſticis,nihil tamen ex eis colligere poſſum omninò firmum, & quod vel in impoſitione certa, vel in propria ipſarum rerum differentia fundatum ſit.

Hieron. Hilar. Euthy. Iſidor.

15\. Quid hoc opere Pſalmus, quid Canticum, hymnúſque ſignificet. Pſalmorum quædam diuiſio.

Ideóque ad explicandam partem, ſeu materiam Eccleſiaſtici officij, quod ad nos pertinet, in hoc iudicio ſiſtendum, quod *Pſalmi* dicuntur illi tantùm, qui in Scriptura continentur, & ſub libro Pſalmorum Dauidis, ſiue ipſe ſolus illum compoſuerit,ſiue non, parum enim refert ad rem præſentem.Inter quos Pſalmos quidam ſunt hiſtorici; alij diuinam laudem continent, alij gratiarum actiones, alij ſunt quaſi morales, continentes multam doctrinam, & exhortationem ad opera virtutum. Vnde non poſſunt coarctari ad aliquem particularem finem ex dictis, nec per illum diſtingui à Canticis, vel hymnis, niſi fortaſſe tanquam vniuerſale à particulari. *Canticum* verò licèt interdum ſignificet ipſam actionem canendi, tamen hic ſumitur pro materia ipſa, ſeu carmine, quod ad canendum laudes datur. Et iuxta vſum Romani officij etiam eſt ex Scriptura Canonica, nam Canticum, *Te Deum laudamus*, (vt notaui,) potiùs vocatur hymnus: & licèt Pſalmi ſint etiam cantica, quia ſunt carmina, quæ compoſita fuere, vt certis inſtrumentis muſicis decantarentur, vt eruditè tractat Alphonſus Mendoza in Quolibet.quæſt.3. poſitiua,numer.7.& ſequentibus, nihilominùs nomen cantici accommodatum eſt ad ſignificandum alia particularia cantica, ad beneficia Dei prædicanda,& laudanda in ſpecialibus occaſionibus decantata, vel prolata. Qualia ſunt illa decem, quæ in Scriptura continentur; ſeptem in veteri Teſtamẽto,& tria in nouo,quæ omnia in hoc officio ſacro inferuntur; tria noua quotidie in laudibus, veſperis, & Completorio, alia verò per hebdomadam in laudibus. *Hymnus* verò dicitur carmen etiam continens laudem Dei cum Cantico, vt ex Auguſtino diximus, & eſt commune, vnde Pſalmi Dauidis, præſertim laudatorij, hymni dici poſſunt, ſicut vocantur 2. Paralip. 7. vbi prius dicitur:*Stabant Leuitæ in organis carminum Domini, quæ fecit Dauid ad laudandum Dominum*, & ſtatim ſubiungitur: *Hymnos Dauid canentes per manus ſuas*, & 1. Eſdr.3. *Statuerunt Leuitæ, vt laudarent Deum per manus Dauid, & concinebant in hymnis, & confeſſione Domino.* At in Eccleſia videtur accommodata hæc vox ad ſignificandum Eccleſiaſticum carmen, non canonicum,ſed in Eccleſia compoſitum, & ab ea receptum ad laudandum Deum in publico Eccleſiaſtico officio.

Canticum quid ſit. *Mendoza.* Hymnus quid ſit. *Auguſt.* *2.Paral.c.7.* *1.Eſdr.c.3.*

16\. De lectionũ auctoritate, & antiquitate. *Greg.*

Quarto loco lectiones ſacras poſuimus,quæ potiſſimum in Matutinis leguntur, ordine, & modo in Breuiario poſito, qui mos antiquiſſimus eſt, vt conſtat ex Gregorio Papa 7. in cap. *In nomine*, de Conſe. d. 5. qui allegat vetuſtiorem conſuetudinem, cuius meminit Gelaſius in cap. *Sancta Romana*, d. 15. vbi tradit,has lectiones, partim ex ſacra Scriptura, partim ex homiliis Sanctorum deſumi, atque etiam ex geſtis Sanctorum(vt indicat)& clarius ſtatuit Concilium Carthaginenſe 3.cap.47. in Concil. autem Laodicenſi his antiquiori, cap.17. diſertè dicitur, expedire, vt Pſalmi non dicantur cõtinuè,ſed aliqua lectio ſacra interponatur?Quod etiam in veteri lege fuiſſe vſitatum non obſcurè colligitur ex illo Act.13. *Voces Prophetarum,quæ per omne Sabbatum leguntur iudicantes impleuerunt.* Et cap.15. dicitur, *vbi per omne Sabbatum legitur*, ſcilicet, Moyſes in Synagogis Iudæorum. Quid ergo mirum, quòd lectio ſacra fuerit in Eccleſia Chriſti ſemper vſitata,non ſolùm in Miſſa, vt alibi docuimus, ſed etiam in diuino officio, vt ſemper fuit in Eccleſia obſeruatum? Quoad numerum verò, vel modum varietas fuit: nam in dicto Concilio Laodicenſi additur poſt vnumquemque Pſalmum lectionem aliquam eſſe interponendam: vſus verò obtinuit, vt in feriis omnes Pſalmi priùs dicantur, poſtea lectiones: in diebus verò feſtis poſt tres Pſalmos, tres ſubiunguntur lectiones,ſed hoc non pertinet ad materiam, ſed ad formam, & ritum orandi,qui cùm pendeat multum ex humano arbitrio:magnam varietatem in Eccleſia habuit, vt adnotarunt Socrates lib.5.hiſt.cap.21.Niceph.lib.12. cap.34.

Conc.Carth. Conc. Laodi. Lectiones ſacræ in officio diuino frequentatæ in populo antiquo. *Actor.13. & 15.* *Socrat. Niceph.*

17\. His partibus aliæ adiunguntur, vt oratio Dominica, Angelica & Symbolum.

His partibus adiunguntur aliæ, vel per modum præparationis, vel ad maiorem concentum, & ornatum,vel ad magis excitandos animos ad deuotionem aut conuenientem finem orationi imponendum.Inchoari ergo ſolent horæ Canonicæ per orationem Dominicam, & Angelicam, & interdũ additur ſymbolum,quæ ſecretè dicũtur,quaſi ad colligendos animos miniſtrorũ; & aſtantium per priuatam aliquam orationem quæ optimè fit per orationem Dominicam, conuenientiſſimè verò additur Angelica propter ſpecialem Virginis cultum,& interceſſionem.Symbolum verò ſpecialiter adiungitur in Matutino, & Prima, vt initium orandi in nocte, & die à confeſſione fidei ſumatur: & videri poſſunt,quæ de ſymbolo diximus tractãdo de Miſſa 3.tom.3.p.diſp.33.ſect.1. Deinde diuinum adiutorium in principio omnium horarum poſtulatur cum glorificatione adorandiſſimæ Trinitatis, quo nec ſanctius,nec vtilius initiũ excogitari poteſt, vt latè,& optime tractat Caſſianus Collat.10.cap.10. videri etiam poteſt Benedict. in regul.c.9.& Abul. in c.10.Numerorum ad finem, vbi circa illa verba; *Cúmque eleuaretur arca, dicebat Moyſes,ſurge Domine, & diſſipentur inimici tui,&c.* ait:*ex illis verbis inoleuit in Eccleſia conſuetudo,quæ iam pro lege ſuſcepta eſt,ſcilicet,vt in principijs Canonicarum horarum dicatur,Deus in adiutoriũ meum intende,in quo petimus, vt Deus ſurgat ad adiuuandum nos,ſicut Moyſes petebat in principio cuiuſlibet profectionis caſtrorũ,vt Deus ſurgeret ad diſſipandum hoſtem.* Quod ampliùs ipſe non probat, at verò illa analogia ad initium cuiuſcumque actionis accommodari poteſt,verba autem ipſa potiùs ſumpta ſunt ex Pſal.69.in principio.Præter hæc verò in Principio Matutinorum illa petitio præmittitur: *Domine labia mea aperies*,& in principio Completorij illa:*Conuerte nos Deus ſalutaris noſter.*Cuius rationem inueſtigat Turrecrem.ad c.9.Regulæ S.Benedicti,ſed fortè illa prior additur, quia in Matutino incipiunt horę Canonicæ illius diei,& ideò ſpecialiter poſtulatur, vt dignè aperiantur labia in laudem Dei, Completorium verò eſt hora vltima qua præparamur ad noctem quietam,& ideo ſpecialiter conuerſio cordis in eius initio poſtulatur.

Caſſian. Benedict. Cur ad Matutinum Domino labia, & ad cõpletorium conuerte nos dicantur. *Turrecr.*

18\. Antiphona quid ſit, & quàm antiquus illius vſus in Eccleſia. *Iſidor.*

Adduntur etiam in principiis Pſalmorum *Antiphonæ*: eſt autem Antiphona (vt ait Iſidorus libr.6. Origin.cap.19.)iuxta proprietatem Græcæ linguæ, *vox reciproca alternatim canentium*: quo modo totus Pſalmus, quatenus alternatim per verſus reciprocè à duobus choris canitur, dici poteſt Antiphona, de quo more canendi Pſalmos, cap. 4. dicemus.Iam verò Antiphona dicitur breuis ſententia,

quæ Pſalmo præcinendo præmittitur, quæ ordinariè continet, aut verſum aliquem eiuſdem Pſalmi, aut ſententiam aliquam vtilem in laudem Dei, aut Virginis, aut ſpiritualem affectum bonum, vel quid ſimile: vnde ex parte materiæ reprehendi non poteſt. Inuenta verò eſt ad ornatum, & *vt ſecundum illius modulationem, ſeu ſymphoniam, cantus totius pſalmi ſumatur, & ita totus chorus in illa vniatur*, vt notat

Amalar. Amalarius lib.4. de Offic. Eccleſiaſt. cap.7. Quàm verò ſit antiquus hic vſus Antiphonæ in hoc ſenſu, nec ipſe Amalarius dicit, nec ab aliis adnotatur. Inuenio tamen illius mentionem ante mille cen-

Conc. Agath. tum annos in Concilio Agathenſi cap.30. ſub Antiphonis verò comprehendi poteſt inuitatorium, quod ſpecialiter in principio Matutini præmitti ſolet.

19\. *Capitulum quid ſit, & quærens antiquitas & vtilitas.*

Poſt Pſalmos ſequitur Capitulum in laudibus, & aliis minoribus horis, quod eſt lectio breuis, de qua eadem ratio eſt, quæ de aliis lectionibus, & in hoc minor eſt difficultas, quia ſemper ex Scriptura ſumitur. Et his capitulis videtur fieri mentio in

Conc. Agath. dicto Concilio Agathenſi Canon. 30. & habetur in capite *Conuenit*, de Conſe. diſtinct.5. vbi prius dicitur: *Studendum eſt, ſicut vbique fit, vt poſt Antiphonas, Collectiones per ordinem ab Epiſcopis, vel presbyteris dicantur.* Ita enim legendum eſt, vt in originali ha-

Gratian. betur, & non *Collationes*, vt legit Gratianus: per *Collectiones* autem Gloſſa ibi, capitula intelligit, quæ

Turrecr. ſunt quaſi breues lectiones: Turrecremata verò, & alij intelligunt orationes, quæ collectæ dici ſolent. Poſtea verò ibidem additur. *In concluſione Matutinarum, veſpertinarum, & Miſſarum poſt hymnos capitella:* (ita enim in Concilio legitur.) *de pſalmis dicantur:* Gratianus verò legit *Capitula.* Vbi videtur de his capitulis loqui, quamuis nunc non dicãtur poſt hymnos ſemper, nã in Laudibus, veſperis, & Completorio dicuntur ante hymnos, nec ſumuntur ex Pſalmis ordinariè, nec in Miſſis dicuntur. Vide Ro-

Rodulp. Tungren. dulphum Tungrenſem libro de Canon. obſeruan. propoſition.13. qui per capitula intelligit verſiculos paruos, qui ex Pſalmis ſumuntur, quos dicit in Ambroſiano, & multis libris antiquis capitula appellari. Iam verò capitula propriè dicuntur lectiones illæ breues quarum, ſub nomine lectionum, &

S.Bened. capitulorum facit mentionem S. Benedictus in ſua regula, cap.13. & 17.

20\. *De reſponſoriis.*

Poſt lectiones ſolent ſequi Reſponſoria, varij etiam verſiculi in diuerſis locis interponuntur, de quibus frequens fit mentio apud citatos Patres, & alios Scriptores Eccleſiaſticorum officiorum: nobis pro præſenti inſtituto ſatis eſt, omnes illos continere laudes Dei, vel orationes ſanctas, & pias, & frequentiùs ſolere ex Scriptura deſumi, licet interdum ſint per Eccleſiam compoſiti, ſeu probati; vnde non eſt dubium, quin ſint conuenientiſſimi ad ornandam Eccleſiaſticam pſalmodiam. Tandem in fine vniuſcuiuſque horæ dicitur oratio, quæ Collecta vocari ſolet, quia dum ab vno ſacerdote nomine omnium aſtantium dicitur, omnium oratio-

Conc. Agath. nes in ea colliguntur, vt ex Concilio Agathenſi indicatur in cap. *Conuenit*, de conſe. d.5. & ſumitur ex

Caſſian. Caſſiano lib.20. cap.8. & latiùs declarat Hugo lib.

Hugo. 2. de Officiis Eccleſiaſt. capit. 16. Alia de his orationibus diximus tractando de Miſſa in 3. tom. diſput. 83. ſect.1. vbi etiam diximus de confeſſione, quæ in aliquibus partibus diuinorum officiorum, interponi ſolet, ſcilicet in Prima, & Completorio, vt in fine noctis, ac principio diei, remiſſionem peccatorum procuremus. Denique poſt Collectam in fine vniuſcuiuſque horæ recitari ſolet ora-

A tio Dominica, quod de matutinis, & veſpertinis horis ſtatutum fuit in Concilio Gerundenſi cap. 10. & habetur cap. *id ſemper*, de Conſecr. diſt.5. & ad aliquas horas additur aliqua Beatæ Virginis antiphona, vt Salue Regina, de qua in fine præcedentis lib. dixi, vel aliæ æquiualentes, de quibus eadem eſt ratio, neque de illis aliquid addendum occurrit, ſed videri poſſunt dicta de inuocatione Virginis 2. tom.3. p. diſp.23.

Ad primam ergo dubitandi rationem reſpondetur, nec neceſſarium, nec moribus humanis ſatis accommodatum fuiſſe, vt diuinum officium ex ſolis ſcripturis Canonicis quoad omnes partes, & ſingula verba componeretur. Quia homines de- 21. *Reſpōdetur ad 1. rationē pro ſententia, quæ materiā orationis vocalis omni ex parte canonicam eſſe volebat.*

B lectantur varietate quadam, & oportuit orandi onus fieri ſuaue, ac delectabile: interdum etiam exempla recentiora, magiſque nobis propinqua, & quodammodo magis noſtra plus nos mouent. Oportet etiam ipſi Scripturæ aliquam interpretationem adiungere, vt meliùs percipiatur, quam vel Sanctorum lectiones tradunt, vel alia Eccleſiæ verba ſæpe indicant. Item in orationibus priuatis, non ſemper neceſſe eſt loqui Scripturæ verbis, ſed interdum propriis, & prudenter excogitatis ab ipſo orante, ergo in orationibus publicis non eſt neceſſarium Eccleſiam vti ſolis Scripturarum verbis, ſed poteſt Eccleſia vti aliis ab ipſa inuentis, ſeu à ſuis doctoribus deſumptis, & publica auctoritate approbatis. Neque in hoc eſt periculum

Neceſſarium non eſt totū officium diuinū ex Scripturis ſumi.

C alicuius noxiæ falſitatis. Varia enim ſunt locutionum, ſeu propoſitionum genera, quæ in Eccleſiaſtico officio extra Pſalmos, & lectiones Canonicas referuntur. Quædam ſunt propriæ orationes, poſtulationes, & obſecrationes. Et in his neceſſaria ſunt verba propria ipſius Eccleſiæ accommodata rebus, quas poſtulat, & explicantia modum, affectum, & rationem poſtulandi, & medium, aut interceſſionem, quam interponit. In his autem non poteſt eſſe periculum falſitatis. Quia illæ propriè, ac formaliter non affirmant aliquid, vel negant, vt verò indicant deſiderium, veræ ſunt, quia vniuerſali Eccleſiæ non deſunt talia deſideria. Et alioqui Eccleſia non poteſt errare in dirigenda oratione ad verum Deum per verum mediatorem, qui eſt

Eccleſia non poteſt errare in dirigenda oratione ad Deum per Chriſtum.

D Chriſtus, nec in modo poſtulandi interceſſionem Sanctorum, vt ſuprà lib. 3. viſum eſt, neque in rebus, quas poſtulat, quia ſemper vera fide, & ſpiritu Dei orat. Quod autem hoc fiat his, vel illis verbis, parum refert, dummodo apta, & accommodata ſint, quod facilè fieri poteſt modo humano cum prudentia, & ſapientia, quæ in Eccleſia non deeſt: aliæ item ſunt locutiones continentes gratiarum actiones, & laudes Dei, quæ ſupponunt quidem fidem veram, & ab illa procedunt, non tamen propriè, ac formaliter ſignificant verum, vel falſum, quia etiam non affirmant, vel negant, nec proferuntur per indicatiuum modum, ſed per optatiuum, vel quaſi imperatiuum, in quo non eſt falſitas formalis, nec interpretatiua erit, ſi ex animo fiat

E oratio, vt ab Eccleſia ſemper fit. Quapropter etiam ex hac parte poſſunt orationes componi ab Eccleſia per homines ſine periculo erroris, aut deceptionis.

Præterea ſunt aliæ partes huius diuini officij, continentes doctrinam fidei, aut morum, quæ interdum ſumuntur ex libris non Canonicis, ſemper tamen ſunt ex libris, & Patribus ab Eccleſia receptis, & magno cum delectu deſumptis, ita vt in illis nullum periculum noxiæ doctrinæ poſſit eſſe. Quod autem non ſingula verba, vel ſententiæ illorum 22. *Oſtenditur vtilitas aliarū partium diuini officij, quamuis à Canonicis libris nō deſumatur.*

illorum ſint infallibilia,& Canonica, non obſtant, quia non proponuntur,vt omnia ita credantur,ſed vt illuminent, & inſtruant Eccleſiam, & populum more humano. Quod enim Paulus ait primo Corinth.14. *Vnuſquiſque veſtrum Pſalmum habet,doctrinam habet*, &c. non intelligit de ſola lectione Pſalmorum,vel lectionum Scripturæ,ſed etiam de Catholica illorum expoſitione,& doctrina, vel interpretatione; nam omnia hæc eſſe poſſunt ad ædificationem,vt ſtatim expoſuit.Tandem alia leguntur in hoc officio,quæ ſunt hiſtorica, non tantùm Canonica,ſed etiā humana,continentia vitas Apoſtolorum,Martyrum, Virginum, Doctorum,aliorúmque Sanctorum. Quæ ſimiliter non proponuntur vt infallibilia in omnibus,& ſingulis,etiā minimis, ſed vt pia,& humano modo credibilia,& moraliter certa,quæ prodeſſe poſſunt inflammando corda fidelium ad charitatem, & excitando ad bonorum operum ſtudium,& nihil nocere poſſunt. Vnde in his,quæ pertinent ad ſubſtantialem cultum,ac venerationem alicuius Sancti,ſemper habent infallilem veritatem ex approbatione, & canonizatione Eccleſiæ: & ſimiliter in his,quæ ſpectant ad imitationem, ſemper proponunt exempla honeſtiſſimarum virtutum; in circunſtantiis verò accidentalibus poteſt fortaſſe interdum eſſe incertitudo, aut varietas,ſed id neque ad pietatem,neque ad ſanctitatem huius diuini officij quicquam obſtat, vt per ſe notum eſt:aliàs nec eſſe deberent in Eccleſia ſacræ conciones,aut lectiones, nec exempla Sanctorum eſſent narranda fidelibus, neque proponenda ad imitandum, quia non ſemper habent auctoritatem Canonicam, & infallibilem, quod non ſolùm erroneū, ſed contra omnem ſenſum humanum eſt.

D.Paul.1.ad Cor.14. — De aliis hiſtoriis non canonicis.

23. Quod ergo in Concilio Laodicenſi ſtatutū fuit, vt in Eccleſia non legerentur libri præter Canonicos, fortaſſe in ea Prouincia fuit tunc expediens, propter hæreticorum, præſertim Arrianorum turbationem.Et Cardinalis Baronius in Appendice ad 4. tom. ſuſpicatur id factum eſſe occaſione abuſus, quem Paulus Samoſatenus circa illa tempora inducere tentauerat,vt ſuprà meminimus. Certū eſt tamen illum Canonem à Prouinciali Cōcilio editum nūquam fuiſſe ab vniuerſali Eccleſia receptum, ſed contrarium fuiſſe, & ante & poſt illa tempora obſeruatū. Nam Hieronymus de Scriptor. Eccleſiaſt. in Clemente, & Polycarpo refert, eorum epiſtolas ſolitas eſſe legi in Eccleſiis Aſiæ, & ex Auguſtino lib.22. de Ciuit. cap.8.conſtat, ſuo tempore ſolitas eſſe legi in publico Aſiæ conuentu hiſtorias,& miracula Sanctorum,vel in ipſo diuino officio,vel extra illud, hoc enim parum refert. Idque ſtatutum fuerat in Concilio Carthagin.3.cap.XLVII. & ibi etiam ſignatim dicitur, vt nihil præter ſcripturas Canonicas in Eccleſia legatur *ſub nomine ſacrarum Scripturarum*,quarum ibi catalogus ſubiungitur. Et fortaſſe hæc etiam limitatio ſubintelligi poſſet in Canone Laodicenæ Synodi, vbi etiam catalogus Canonicorū librorum ſupponitur,vt ita vnus Canon per alium explicetur.Magis verò placet ſententia Cardinalis Baronij: iuxta quam etiam interpretor Canonem Concilij Bracharenſis 1. dum enim allegat *Præcepta Canonum*, ad Concilium Laodicenū(quod paulò anteà præceſſerat)videtur alludere, in nullo enim alio Eccleſiaſtico Canone legitur talis prohibitio: vel fortaſſe etiam tantùm loquitur de Pſalmis, hi enim nunquam fuerunt in vſu Eccleſiæ, ex libro Dauid, non verò prohibet, quin Hymni, & alij verſus aliunde compoſiti,& ab Eccleſia probati in eadem poſſint decantari.

Conc. Laodicenſe,quatenus reiectæ ſententiæ fauere vitur, explicatur. *Baronius. Paul. Samoſ.* — *D.Hieron.* — *D.Auguſt.* — *Conc.Carth.* — *Conc.Brach.*

In ſecunda obiectione petitur, cur in hoc officio Eccleſiaſtico orationi, & deprecationi ſacra lectio miſceatur, & nunc ab oratione ad lectionem, & rurſus ad orationem à lectione tranſitus fiat?Ad quod breuiter reſpondemus, non ſine magnis rationibus ita fuiſſe ab Eccleſia conſtitutum, & vbique, ac ſemper generali traditione obſeruatum, vt conſtat ex Caſſiano lib. 2. de Inſtitut. Renun. cap. 6. & Benedicto in ſua regul. Iſidoro lib.1. de diuin. Offic. cap.10. & aliis. Ratio autem eſt, quia vt ſuprà libro ſecundo cum Bernardo diximus, lectio ad meditationem valdè neceſſaria eſt: Eccleſia autem non intendit ſolùm ad orationem vocalem fideles prouocare, ſed etiam ad internam meditationem, & conſiderationem eos inſtruere. Vnde Caſſianus ait, Patres addidiſſe lectionem, *Pro ſtudentibus habere continuam meditationem ſacrarum Scripturarum.* Iſidorus verò ſic inquit: *Eſt autem lectio non parua audientium ædificatio, vnde oportet, vt quando pſallitur, pſallatur a cunctis, cùm oratur, oretur ab omnibus, quando lectio legitur,facto ſilentio æquè audiatur à cunctis.* Et infrà:*Obtentu orationis ne perdideris lectionem, quia non ſemper eam quilibet paratam poteſt habere, cùm orandi poteſtas in promptu ſit.* Vbi egregiam rationem indicat huius Eccleſiaſticæ prouidentiæ: nam quia lectio ſacra omnibus poteſt eſſe valdè vtilis, voluit etiam omnibus in publico officio proponi, vt multi ea frui poſſent, qui aliàs fortè illam paratam non haberent: & vt maiori attentione, & reuerentia ſuſciperetur, eam ſapienter interpoſuit orationi, itémque, vt ipſa oratio per lectionem pingueſceret, vt idem Iſidorus adiungit dicens: *Ne putes paruam naſci vtilitatem ex lectionis auditu, ſiquidem oratio fit ipſa pinguior, dum mens recenti lectione ſaginata per diuinarum rerum, quas nuper audiuit, imagines currit.* Accedit etiam, quod hac varietate delectatur orantium, & audientium animus,& diuturnæ pſalmodiæ labor leuatur, ac faſtidium, vel tædium impeditur: neque vnquam Paulus prohibuit cum Oratione coniungere, aut interponere lectiones, ſed potiùs oppoſitum indicat primo Corinth.14. cum Pſalmum, doctrinam, & alia coniungit. Quia non oportet hoc officium eſſe ſimplex aut homogeneum, vt ſic dicam, ſed artificioſiùs cum varietate compoſitum eſt ad fructum animarum, ac ſubinde ad meliorem cultum Dei.

24. Reſpōdetur 2. obiectioni & oſtenditur vtilitas permiſcendi cū oratione lectionem. *Caſſian. Benedict. D.Iſidor. Bernard.* Lectio ad meditationē valdè neceſſaria eſt. *S.Iſid.* — Lectionis vtilitas. — *D.Paul. 1.Cor.14.*

Hinc facilè eſt ad tertiam obiectionem reſpondere: in qua in primis notatur longitudo, & onus huius officij,& afferuntur verba Chriſti, in oratione *nolite multùm loqui.* Quorum verborum ſenſus, vt ibi notauit Chryſoſtomus Homil. 19. non eſt, vt oratio non ſit diuturna, ſed vt loquacitas in illa non ſit nimia, nec vitioſa; eſt autem vitioſa, & nimia, quando eſt de inutilibus rebus, vel cum inutili prolixitate. At verò totus ſermo huius ſacri officij eſt vtiliſſimus, & de rebus ad diuinum honorem, & ſalutem animæ maximè pertinentibus. Neque eſt cur graue,aut nimis longum reputetur. Nam in primis eſt principaliter inſtitutum pro his hominibus,qui diuino cultui dicati ſunt, quos decet magnam diei,& noctis partem in diuinis laudibus conſumere,& deinde ſi priuatim dicendum eſt, vix diei vigeſimam partem occupat,ſi autem in Eccleſia publicè recitatur, aut canitur, cùm Eccleſia habeat miniſtros ad illud munus peculiariter deputatos, licet magis diuturnum ſit,pro illis nō poteſt reputari graue onus,nec etiā pro aliis fidelibus, cùm eos Eccleſia nō cogat ad totum illud officium audien

25. Reſpondetur ad 3.rat. deſumptam ex verbis Chriſti Domini. *D.Chryſoſt.* — Non eſt nimis graue ac nimis longū diuinum Officium.

audiendum,ſed inuitet volentes, eíſque abundantes epulas apponat,vt vnuſquiſque quod ſibi beneplacitum fuerit ſumat.

26. Confirmatio ex 7. Eccleſiaſt. infirmatur.

Notantur deinde repetitiones, quæ in hoc officio fiunt, & adducitur dictum Sapientis: *Ne iteres verbum.* Sapiens autem non prohibet eadem verba ſæpe in oratione repetere, vel ex abundantia deuotionis, vel ad eam excitandam, & confirmandam, ſed vel prohibet repetitionem verborum ex quadam infidelitate,quaſi neceſſarium ſit verba repetere, vt ea Deus poſſit audire, vel ne temerè, & ſine fructu fiat repetitio,ſicut Eccleſiaſt.5. dicitur. *Ne temerè quid loquaris, nec cor tuum ſit velox ad proferendum ſermonem coram Deo*,&c. Repetitiones ergo illæ, quæ in hoc officio fiunt ad excitandum ſpiritum,& deuotionem ordinantur,ſúntque ſumma prudentia, & arte compoſitæ, etiam ad ſubleuandos,& recreandos animos orantium, & ad meliorem concentum. Item propter myſticam ſignificationem; nam hæ repetitiones maximè fiunt in Reſponſoriis,quæ opera bona ſignificant, quæ ſepius iteranda ſunt:vt ſumitur ex Amalario in Antiphonario cap. 4. & Turrecremata tract. 66. ad regul. Sancti Benedicti, & aliis in quibus multa alia de his verſibus,& Antiphonis,quæ repetuntur, videri poſſunt.

Eccleſ.5. — Repetitiones quæ fiũt in diuino officio probantur. — *Amalar.* *Turrecr.*

27. Varietas orationis propugnatur.

Tandem notatur varietas partium, ex quibus hoc officium componitur:hæc autem obiectio ſolùm eò tendit, vt ſub colore ſpiritualis contemplationis, vocalis oratio contemnatur. Reſpondetur ergo, varietatem illam ſapientiſſimè fuiſſe inuentam. Primò, vt diuturnitas orationis tolerabilior fiat. Deinde, quia hæc oratio publica eſt, & omnibus proponitur,& quidam delectantur, ac mouentur hoc genere precationis,laudis,aut lectionis, & alij alio. Denique quia ex hac varietate multiplices etiam excitantur affectus, quod regulariter neceſſarium eſt ad colligendas mentes orantium, vel audientium.Pauci enim ſunt,qui in eodem affectu, aut in eadem ſimplicis veritatis intuitione, vel ad breue tempus immorari poſſint. Quod ſi aliqui fuerint adeò ſpirituales, & contemplatiui, vt in Deum ipſum rapiantur, & in eius contemplatione firmentur, parum,vel nihil ex illa varietate verborum impedientur,poſſunt enim ad verba ipſa tenaciſſimè attendere, & in ſua interna contemplatione perſiſtere;vel certè vt ſignificauit Bernard. Sermon. 49. in Cant. licèt aliquantulum tunc impediantur,propter maius commune bonum, vel obedientiam, ferendum eſt,nam bonus affectus non carebit ſua mercede coram Deo, & priuatis orationibus,ac meditationibus poterit compenſari.

Varietas in diuino officio plurimũ iuuat. — *Bernard.*

CAPVT III.

Vtrum Eccleſiaſticum officium in nocturnum, & diurnum conuenienter diuiſum ſit?

1. Vnde horæ Canonicæ ſic appellantur.

EXplicata materia, & minutioribus partibus huius diuini officij, oportet explicare partes alias principaliores, quarum ſingulæ ex illis prioribus partibus componuntur, & horæ Canonicæ vocantur, quarum vnaquæque per ſe ſpectata, eſt veluti quædam integra oratio, ſeu officium integrum pro aliqua certa hora deſignatum, ex omnibus verò componitur vnum integrum officium diuinum ſecundum regulam Eccleſiaſticam recitandum.Atque hinc partes illæ,horæ Canonicæ dictæ ſunt. Putarunt verò aliqui, dictas eſſe horas Canonicas ab orando, vt Abbas in cap. 1. de Celebrat. Miſſar. in principio, & Zabarella in Clement. I. de Celebrat. Miſſar. Ioannes de Lignano tract. de Horis Canonic. & alij: certum tamen eſt, Canonicas preces Horarum nomen ab hora,prout pars temporis eſt, deſumpſiſſe, vt Nauarrus & alij notarunt.Quod vel ex ipſa ſcriptione conſtat, nam cum aſpiratione Horæ dicuntur. Ex traditione item, eſt res euidens, vt videbimus. Quamuis autem hora temporis varias habeat ſignificationes, vt ex Latinis conſtat: tamen ad rem præſentem duæ tantùm conferre poſſunt, vna eſt,qua hora dicitur quodlibet tempus opportunum, vel deſignatum alicui operi faciendo: iuxta illud Ioannis 5. *Venit hora, & nunc eſt*, & cap.7. *Nondum venit hora eius:* & ita dici poſſunt horæ Canonicæ, quia certa habent, & deſignata tempora, in quibus dici debeant. Proprius tamen, & magis ad rem præſentem, & ad communem vſum, hora ſignificat certam diei, vel noctis partem aliquotam, nimirum vigeſimam quartam diei naturalis,iuxta communiorem vſum, ad hæc vſque tempora retentum, vel duodecimam partem diei, aut noctis artificialis, iuxta quemdam antiquum vſum. Ab hora ergo in aliqua ex his acceptionibus ſumpta,Canonicæ preces horæ appellatæ ſunt; quia partes illæ principaliores huius diuini officij, per certas diei horas diſtributæ ſunt,vt videbimus. Canonicæ autem dicuntur eadem ratione (quia diuinum officium) quia ſecundum certam regulam dicendæ ſunt.

Abbas. *Zabarel.* *Ioan. Ligna.* — Horæ ſignificatio quæ ſit. — *D.Ioan. c 5. & 7.* — Cur horæ Canonicæ dicantur.

2. De diuiſione horarum, ac etiam diei in naturalẽ, & artificialem.

Vt autem illa diuiſio horarum meliùs intelligatur,aduertendum eſt, diem interdum ſumi pro naturali die, interdum pro artificiali. Naturalis dies dicitur, qui integra Solis circulatione perficitur, complectitúrque noctem cum die artificiali: iuxta illud Geneſ. 1. *& factum eſt veſperè, & manè dies vnus*, & declarat Beda lib. de Diuiſionibus temporum, capit. de Die, & lib.de Ratione Computi, cap.2.& 3. & lib.de Temporum ratione, capit. ſecundo & tertio. Iſidorus libro quinto Origin. cap. 30. vbi naturalem diem vocat legitimum, artificialem autem abuſiuè. Idem lib. de Natur. rerum cap.1. Qui etiam indicat,in nocte non habere locum illam partitionem, quia nox ſolùm dicitur à Solis abſentia, & ita in nulla acceptione cõplectitur partem temporis lucidam:dies autem dicitur à Solis præſentia, & ideo à meliori parte totus dies naturalis dies denominatur,etiamſi ex parte lucida, & tenebroſa componatur. Vterque igitur dies poteſt per horas diuidi, tum quia dies artificialis eſt quaſi dimidia pars diei naturalis, licet non ſemper æqualis;ideóque ſicut naturalis dies in viginti quatuor partes diuiditur,ita artificialis in duodecim,& in totidem diuiditur nox,quæ illi diei correſpõdet: vtraque ergo ex his partibus hora appellatur, ſed diuerſo modo,nam hora diei naturalis vocatur hora ęquinoctialis,quia eſt tanta,quanta eſſe ſolet hora,quę eſt pars duodecima tã noctis,quam diei artificialis in æquinoctio.Poſſent etiã dici horæ æquales, quia ſemper ſunt eiuſdẽ magnitudinis, ſeu durationis. Poſſent item dici horæ naturales per reſpectũ ad diem naturalem,quem componunt.Vnde è conuerſo aliæ dici poſſent horæ artificiales:communiter autem dicuntur horæ inæquales, quia licet eiuſdem diei artificialis horæ inter ſe cõparatæ ſemper ſint æquales, tamen in diuerſis temporibus anni ſunt inæquales,nam horæ diei æſtiualis maiores ſunt,quàm horæ diei hyemalis,& è conuerſo in noctibus: conſequentérque horæ diei artificialis per

Geneſ.1. *Beda.* — *S.Iſid. Origen.* — Dies naturalis & artificialis quid ſit.

per totum annum ſunt inæquales horis noctium, A
interdum maiores,interdum minores,præterquam
in æquinoctio quando ſunt æquales.

3.
Naturales horæ, & artificiales ex ſacra Scriptura comprobantur.

Vtraque autem ſignificatio in Scriptura reperi-
tur,expreſſiùs tamen hæc poſterior : nam de priori
intelligi poſſunt illa loca,in quibus hora ſimplici-
ter ponitur,vt menſura alicuius actionis,nam quia
menſura debet eſſe certa , & inuariabilis ,optimè
ſimilia loca de hora æquinoctiali intelliguntur , vt
Iob 11.& 12. illud Iob 11.*Et ſuſtinuit quaſi dimidiam fere horam*,&
cap.12. *Tunc proſtrati per horas tres in faciem, benedi-*
Luc.22. *xerunt Deum.* Item illud Luc.22. *Facto ſpacio quaſi*
Matth.26. *horæ vnius* , & illud Matth. 26. *Sic non potuiſtis vna*
hora vigilare mecum? Hæc tamen loca non ita co-
gũt,quin poſſint exponi de horis artificialibus, ſeu
inæqualibus, quæ tunc occurrebant , quando illa, B
quæ narrantur , acciderunt. Parum autem refert,
quia illa horæ acceptio ſicut naturaliſſima eſt , (vt
ſic dicam) ita communiſſima,& prorſus indubitata
eſt. Altera verò, quæ magis pendet ex arte, & vſu
euidentiùs conuincitur ex Scriptura ; nam Chri-
Ioan.11. ſtus Dominus Ioan.11. dixit : *Nónne duodecim horæ*
ſunt diei? quod non poteſt, niſi de die artificiali, &
horis inæqualibus intelligi , vt omnes notant , &
Ioan.1.& 5. eodem modo ſumitur Ioan. 1. cum dicitur : *Hora*
autem erat quaſi decima , & cap.5. *Heri hora ſeptima*
Matth.20. *reliquit eum febris*, & ex Matth. 20. idem conuinci-
tur,vt ſtatim dicam.

4.
Tertia diei diuiſio qua nox, atque dies in quatuor æquales partes vtraque diſtinguitur.

Tertiò ſupponendum eſt, vltra iſtas partitiones
diei addi ſolere tertiam , quoniam nox olim diuidi
ſolebat in quatuor partes æquales inter ſe,inæqua- C
les verò in ſe,id eſt, maiores vel minores iuxta no-
ctium longitudinem,vel breuitatem.Quæ quatuor
partes non inueniuntur appellatæ nomine hora-
rum,ita vt tota nox quatuor horis cõſtare dicatur;
ſed appellantur vigiliæ noctis, prima, ſecunda,ter-
tia , & quarta , quarum quælibet tribus horis con-
Luc.2. ſtabat, & de his vigiliis loquitur Lucas cap.2. cùm
ait:*Paſtores erant in regione eadem vigilantes, & cuſto-*
dientes vigilias noctis ſuper gregem ſuum. Et Chriſtus
Luc.12. Luc.12.*Si venerit in ſecunda vigilia, & ſi in tertia vi-*
gilia venerit, & ita inuenerit, beati ſunt ſerui illi. Et
Matth.14. Matth.14.de Chriſto dicitur : *Quarta autem vigilia*
noctis venit ad eos ambulans ſuper mare. & de eiſdem
Exod.14. vigiliis fit mentio Exod.14. Iudic. 7. & Reg.11. &
Iudic.7. videri poteſt Hieronym. epiſt.139. ad Cyprianum, D
Reg.11. & Auguſtinus Serm. 14. de verbis Domini. Hæc
Hieron. *D.Auguſt.* ergo noctis diuiſio certa eſt, & ſumpta creditur ex
diſciplina , & ordine militari. Cum eadem ergo
proportione credunt multi artificialem diem diuĩ-
ſum eſſe in quatuor partes , quæ quatuor ſtationes
Cenſorin. dicebantur. Ita tenet Cenſorinus lib.de Natali die,
cap.10. & 11. & plures moderni tractãtes de hora
Crucifixionis, & Paſſionis Domini:tribuíque ſolet
S.Iſidor. Iſidoro lib.1.de Offic. Eccleſ.cap.19. Ille verò ſo-
lùm in fine capitis loquitur de diuiſione noctis in
quatuor vigilias. Alij autem Patres infrà referendi
expreſſiùs illam diuiſionem poſuerunt , loquun-
tur tamen de vſu Eccleſiæ, & religioſo , non de
militari. Et ideo nonnulli moderni negant, fuiſſe
in vſu inter Gentiles , vel Iudæos , illam diuiſio- E
nem diei in quatuor partes etiam pro ordine mili-
tari, quia nec de illa eſt mentio in antiquis Aucto-
ribus, nec in die erat illa neceſſitas , quæ eſt in no-
ctibus. Sed certè etiam in die ſolent militares cu-
ſtodiæ per certa tempora diſtingui, & commutari,
& ideo non eſt improbabile , eandem fuiſſe parti-
tionem diei,& noctis, licet non eiſdem nominibus
appellaretur.

5. Quicquid verò ſit de ordine militari, & de con-
ſuetudine Gentilium, negare non poſſumus , quin
inter Iudæos fuerit conſuetudo diuidendi diem in
illas partes,ſaltem in ordine ad orationem, vel oc-
caſione quatuor temporum diei , quæ ad peculia-
rem orationem erant deſignata. Hoc aliqui col-

Hæc diei diuiſio apud Iudæos ſolemnis fuit.

ligunt ex Matth. 20. vbi dicitur Paterfamilias ex- *Matth.20.*
iiſſe. *Primo manè, hora tertia, ſexta, & nona* : verum-
tamen ille locus non poteſt commodè ita exponi,
quia additur etiam hora vndecima , quæ non po-
teſt eſſe , niſi propria hora diei. Vndè ſicut horæ
diei artificialis dicuntur duodecim , & vna dicitur
decima , alia vndecima in propria menſura , ita
etiam illa hora, quæ eſt tertia in ordine , præcisè
ſumpta dicitur tertia hora diei,vt Actor.2.& ſic de *Actor.2.*
cæteris; nihilominùs tamen negare non poſſumus,
quin aliquando extendantur hæ voces, ad ſignifi-
candas quatuor diei partes, ſibi aliquo modo pro-
ximè , & immediatè ſuccedentes, ac ſubinde ex-
cedentes vnius horæ artificialis ſpacium, & totum
diem aliquo modo complectentes. Ad hoc enim

Hæ voces extenduntur ad ſignificãdũ quatuor diei partes.

cogunt nos Euangeliſtæ, Ioannes , & Marcus, lo- *Ioann.19.*
quentes de hora crucifixionis Domini; nam Ioan- *Marc.15.*
nes vocat illam ſextam,Marcus verò tertiam,quod
non poteſt alia ratione conciliari , niſi quia illæ
horæ contiguæ erant , & finis vnius , erat initium
alterius , & ideò idem tempus potuit ab vtraque
denominari , præcipuè cum particula diminutiua
quaſi, vt latiùs tractaui in 2. tom. diſput.40.ſect.6.
Siue ergò illæ partes diei nomine horarum,vel ſta-
tionum ſignificatæ aliquando fuerint , ſiue non,
tamen ſub nomine tertiæ , ſextæ , & nonæ , non
eſt dubium , quin ſignificentur ſæpe tres partes
diei : quæ primam aliquam ſupponunt , & ita illa
partitio inſinuatur in Scriptura,licèt eius non tam
expreſſa mentio fiat.

6.
Prima diei hora apud Iudæos orationi peculiariter fuit deſignata, deinde tertia, ſexta, & nona, quæ habuerunt initiũ à fine horæ diei.

Maxima ergo coniectura , & quantum arbitror,
veriſſima eſt , apud Iudæos primam diei horam
fuiſſe ad orationem peculiariter deſtinatam , vt
colligitur ex 1. Paralip. cap.23. vbi præcipitur , vt *1.Paral.23.*
Leuitæ ſtent manè in templo ad confitendum Do- *Pſalm.5.*
mino. Vnde Dauid Pſalm.87. aiebat , *Et manè ora-* *Pſalm.87.*
tio mea præueniet te , & Pſalm.5. *Manè exaudies vo-*
cem meam , & manè aſtabo tibi, &c. Et ſimilia ſunt
multa in Scripturis. Poſt illam verò primam ho-
ram erant etiam tertia , ſexta , & nona , quæ cele-
briores erant ratione orationis , ad quam viden-
tur fuiſſe peculiari lege,vel conſuetudine deſigna-
tæ. Hæ enim ſunt illa tria tempora diei , in qui-
bus Daniel iuxta conſuetudinem ſuam adoraſſe,&
oraſſe dicitur, contempto edicto Regis , Daniel.6. *Daniel.6.*
vt Hieronymus exponit , & alij Patres infrà refe- *Hieron.*
rendi. Et in Actibus,cap.3. expreſsè dicitur:*Petrus,* *Act.3.& 10.*
& Ioannes aſcendebant in templum ad horam oratio-
nis nonam, capit. 10. de Petro dicitur , *Aſcendiſſe*
ad ſuperiora, vt oraret circa horam ſextam. De tertia
verò non inuenio tam expreſſum locum pro ho-
ra orationis , nam quod ab aliquibus citatur ex
Actor. 2. *Cùm ſit hora diei tertia*, de propria hora *Actor.2.*
temporis meliùs intelligitur , tum quia expreſsè
additur , *cùm ſit hora diei*, tum quia id conducit, vt
ratio Petri maiorem habeat efficaciam : tamen in
loco Marc. 15. *Erat autem hora tertia , & crucifi-* *Marc.15.*
xerunt eum , apertè conſtat non ſignificare ſimpli-
cem diei horam ; ſed peculiari alio vſu , & ſigni-
ficatione,quæ non poteſt habere aliud fundamen-
tum , niſi quòd etiam eſſet hora ad orationem de-
ſignata , & ex proportione ad Sextam , & Nonam
idem ſit ſatis veriſimile. Adnotaui autem in di-
cto loco 2.tom. & cenſeo omninò verum , tempo-
ra illa ad has orationes deſignata non habuiſſe
initium

initium in principio illius horæ diei, à qua nomina ſumunt, ſed à fine. Vt verbi gratia, tertiam pro oratione incepiſſe currere finita tertia hora diei, & ſextam finita ſexta, & ſimiliter nonam, quod ſentiunt multi, vt ibi retuli, & licèt à Marcello Francolino contemnatur, eſt ferè neceſſarium ad commodam concordiam Euangeliſtarum, vt ibi latè deduxi. Et per ſe eſt valdè credibile, ſi aduertamus, non eſſe conſuetum, horam numerare, niſi poſtquàm finita eſt, vt prima hora diei naturalis apud nos cenſetur, quando ſonat ſignum eius tranſacta hora poſt medium noctis. Et Romæ dicitur hora prima noctis, poſtquam ſol per horam integram abeſt. Vnde quando actio aliqua, vel lectio, vel oratio hora tertia, vel quarta fieri dicitur, ſemper inchoatur finita tali hora ſecundum curſum diei naturalis; ſic ergo tertia orationis hora incipiebat, finita hora tertia diei artificialis, idémque eſt cum proportione de ſexta, & nona. Et hinc fortaſſe ortum eſt, vt oratio, quæ manè fiebat, non inueniatur appellata *Prima*, nec quod fieret hora prima, quia fieri poterat, vel debebat ſtatim in ortu Solis ante tranſactam, ſeu auditam primam diei horam: quod enim factum eſſe oportet, quando ſignum primæ horæ auditur, non dicitur propriè fieri in hora prima, ſed ante illam.

Marcell. Francol.

7. Aduertendū.

Denique in hoc puncto conſiderandum eſt, quamuis oratio vniuſcuiuſque horæ ex his non neceſſariò duraret per tres horas diei artificialis (hoc enim neque cum fundamento affirmari poteſt, neque per ſe videtur veriſimile, aliàs toto die ſine intermiſſione eſſet continuanda oratio) nihilominùs totum illud tempus, in quo oratio legitimè fieri poterat, humano, & morali modo, appellatum eſſe tempus orationis. Vnde quia inter vnam, & alteram illarum orationum non interponebatur alia, tempus totum ab vna ad aliam, denominabatur ab oratione, ſeu dicebatur tempus illius orationis, quæ in illo, vel qualibet parte eius, aliquantulùm poſtponendo, vel etiam anticipando fieri poterat. Hic enim eſt moralis modus operandi, & ita nunc contingit, & veriſimile eſt, ſemper contigiſſe. Ita ergo habent fundamentum in Scriptura partitiones diei, tam per naturales, vel artificiales horas, quàm per horas, ſeu tempora orandi per diem, præter vigilias noctis.

8. Vnica aſſertio Officium diuinū conuenientiſſimè fuit ab Eccleſia diſtributum in nocturnum & diurnum. Probatur ex Iure cap. Dolentes. *Clem. I. Cap. Placuit. Cap. Si quis Epiſcopus.* Probatur ex Scriptura. *1. Paralip. 9. Pſalm. 118.*

His ſuppoſitis dico, ab Eccleſia conuenientiſſimè fuiſſe diuinum officium diſtributum in partem nocturnam, & diurnam. Hæc aſſertio habetur ex Iure in cap. *Dolentes,* de celebrat. Miſſar. ibi *Præcipientes,* &c. *vt diuinum officium nocturnum, pariter & diurnum,* &c. *celebrent.* Similis partitio habetur in Clem. I. eodem titul. Aliis verò locis *Matutinum, & veſpertinum officium* vocatur, vt in cap. *Placuit,* d. 12. & cap. vlt. d. 92. & in cap. *Si quis Epiſcopus in Concilio* 11. quæſt. 3. Sed in eodem ſenſu intelligenda eſt diuiſio, vt infrà dicam: eſt ergo hæc Eccleſiaſtica inſtitutio. Quod autem ſit conuenientiſſimè facta, probatur primò ex Scriptura 1. Paralipom. 9. dicitur, conſtitutos fuiſſe Leuitas ad canendum in domo Domini: *Vt die, ac nocte iugiter ſuo miniſterio deſeruirent;* Pſalm. 118. verſ. 55. ait Dauid: *Memor fui nocte nominis tui Domine, & cuſtodiui legem tuam,* & verſ. 62. *Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi.* De diurna verò oratione ſunt infinita eiuſdem Prophetæ teſtimonia. Pſalm. 54. *Veſperè, & manè, & meridie narrabo, & annunciabo, & exaudiet vocem meam.* & Pſalm. 118. verſ. 148. *Præuenerunt oculi mei ad te diluculo,* &c. & hoc ſenſu ait Pſalm. 33. *Benedicam Dominum in omni tempore,* &c. Chriſtus etiam vſum frequentem orationis nocturnæ docuit verbo, & monſtrauit exemplo, Matth. 14. Marc. 6. Luc. 6. *Et erat pernoctans in oratione Dei,* & in hoc ſenſu monuit Diſcipulos vigilare, & orare ſemper, Luc. 12. & 22. De orationibus item diurnis à Chriſto vſitatis, conſtat paſſim ex Euangelio; in Actibus etiam Apoſtolorum orationum primorum Chriſtianorum tam noctis, quàm diei, ſæpe mentio fit: cap. 16. *Paulus, & Silas media nocte orantes laudabant Deum.* Et hæc exempla imitatam fuiſſe Eccleſiam, ipſa profitetur dicens in hymno quodam. *Mentes, manúſque tollimus, Propheta ſicut noctibus, nobis gerendum præcipit, Paulúſque geſtis cenſuit.*

Pſalm. 54. Pſalm. 118. Pſalm. 33. Matth. 14. Marc. 6. Luc. 6. & 12. & 22. Actor. 16. Oratio nocturna ab Apoſtolis frequentata.

9. Probatur ex conſuetudine Eccleſiæ.

Præterea hanc fuiſſe perpetuam Eccleſiæ conſuetudinem in orationibus publicis tam nocturnis, quàm diurnis manifeſtum eſt ex Tertulliano in Apolog. ex lib. de Virginit. circa finem, Baſilio in Regul. longioribus in 37. & Epiſt. 1. ad Gregorium Naz. Cypriano in Orat. Domini: Hilario Pſal. 118. verſ. 62. & ibidem Ambroſio & lib. 7. in Lucam, Hieronymo Epiſt. 7. *Aſſueſcat exemplo ad orationem, & Pſalmos nocte conſurgere, manè hymnos canere,* &c. Similia in Epiſt. 8. 22. & 28. Chryſoſtomo Homil. 26. in Actor. & 41. & 42. ad Popul. Auguſtino ſerm. 56. de Tempore; & in Pſalm. 32. & Caſſiano lib. 2. de Inſtit. renunciantium de nocturnis precibus, in tertio libro de diurnis diſſerit. Idem videre licet in regula S. Benedicti, & in aliis antiquis Patribus, quorum verba, & loca omitto, quia diligentiſſimè multi ea referunt; & videri poſſunt Cardinalis Bellarminus lib. 1. de Bonis oper. cap. 13. Baronius tom. 1. Annal. Anno Chriſti 34. num. 251. & ſequentibus, & anno 51. num. 68. & ſequent. ſæpéque in illo opere, & in Martyrolog. circa vigiliam Epiphan. nonnulla de antiquitate vigiliarum congerit. De quibus egregiè etiam Durantus lib. 3. de Ritib. cap. 5. & 6. & de cæteris temporibus in cap. ſeq. & Marcellus Francolinus lib. de Hor. Canon. cap. 2. 12. 13. & ſequentib. & Ferdinandus Mendoça, lib. 3. in Concilium Eliberitanum cap. 4.

Tertull. D. Baſil. D. Cyprian. Hilar. Ambroſ. D. Hieron. D. Chryſoſt. D. Auguſt. Caſſian. S. Benedict. Bellarm. Baron. Durant. Marcell. Francol.

10. Probatur ratione.

Tandem ſuperuacaneum videtur adiungere rationes, quia oratio per ſe laudabilis actus eſt, & maximè neceſſarius vniuerſæ Eccleſiæ, tum ad impetrandum auxilium pro continuis, & vniuerſalibus neceſſitatibus ingruentibus, tum ad gratias agendas pro continuis Dei beneficiis, tum propter ipſius Dei cultum, & alios innumeros fructus orationis, ergo meritò deſignantur tempora tam noctis, quàm diei, vt hoc ſanctum opus nomine totius Eccleſiæ ab illis miniſtris exerceatur. Et diurnæ quidem preces neceſſariæ fuerunt pro totius populi Chriſtiani peculiari vtilitate, & quaſi vſu, vt diuinis officiis adeſſe poſſent omnes, qui vellent. Nocturnæ autem preces olim etiam pro toto populo videntur fuiſſe inſtitutæ, quantùm ex hiſtoriis, & Patribus colligimus. Et aliqui Pij viri contendunt fore conueniens, illum morem retinere, & conſeruare. Non tamen ſine prudenti ratione, & cauſa regulariter iam in Eccleſia id non ſeruatur, ſed ſolùm in vigilia Natalis Domini, & aliqua ex parte in nocte Paſchæ, & aliquibus feriis hebdomadæ ſanctæ propter maiora incommoda vitanda. Nihilominùs tamen ſemper conſeruantur in Eccleſia preces nocturnæ, vel in aliquibus Eccleſiis ſecularibus, quia pertinet ad maiorem Dei laudem, vt hoc graue miniſterium nunquam in corpore Eccleſiæ deſit, etſi in modo, & circunſtantiis aliqua variatio contingat.

CAPVT

CAPVT IV.

De diuiſione nocturni Officij in partes ſuas.

1\.
1\. Aſſertio cóuenientiſſimè nocturnú officium diſtribuitur ab Eccleſia in Matutinum, & laudes.
Cap. Dolentes. Clem. I. Ioan. Andr. Hoſtienſ. Abbas. Archidiac.

DIcendum in primis eſt, Eccleſiam conuenientiſſimè diſtribuiſſe nocturnam orationem publicam in varias partes, vel tempora. Hoc facilè conſtat declarando diſtributionem, eiúſque antiquitatem, & rationem, nam ad hanc orationem nocturnam pertinet Matutinum cum laudibus, vt colligitur ex dicto cap. *Dolentes*, & Clement. 1. de Celebrat. Miſſar. nonnulli verò Canoniſtæ volunt comprehendi etiam in hoc officio nocturno Completorium, & Primam, vt Ioannes Andreas, Hoſtienſis, Abbas, & alij in cap. 1. de Celebrat. Miſſar. & Archidiaconus in cap. *Presbyter*, diſtinct. 91. Sed, licet quæſtio ſit de nomine, non habent fundamentum in iure, vt conſtat ex eodem cap. 1. de Celebrat. Miſſarum. Quia Prima, & Completorium conſueuerunt in die dici, vt infrà oſtendemus, & ex hymnis illarum horarum intelligi poteſt, nam in Prima dicitur: *Iam lucis orto ſydere*; in Completorio verò: *Te lucis ante terminum.* Solùm ergo Matutinum, & Laudes ſub nocturno officio comprehendimus. Quinimò ſi rigoroſius loquamur, ſolent interdum Laudes diurno officio attribui, vt ex dicto cap. 1. de Celebrat. Miſſar. colligi poteſt, & cap. ſeq. ponderabimus. Aliquando verò è conuerſo ſub Matutinali officio comprehenduntur omnes horæ antemeridianæ, id eſt, à Matutino vſque ad Nonam. Vt quando Matutinum officium à veſpertino diſtinguitur; nam tunc ſub veſpertino officio Nona, Veſperæ, & Completorium includuntur, iuxta Gloſſ. in cap. vlt. diſt. 92. quæ ita intelligenda eſt, vt ibi Hugo notauit. Sed hoc parum refert, quia ſolùm ſpectat ad vſum vocum: nunc de re loquimur, & de proprio officio nocturno, prout eſt in vſu Eccleſiæ.

Cap. 1. *De celebr. Miſſa.*
Gloſſ. c. vlt. Hugo de S. Victore.

2\.
Probatur dicta participatio ex inſtitutione Eccleſiæ iuxta quam matutinum variè partitur.

Hæc ergo partitio nocturni officij ex inſtitutione Eccleſiæ conſtat. Matutinum enim ſtrictè ſumptum à laudibus adeò diſtinguitur, vt tempore etiam ſeparari ſoleat, & propria oratione concludi, vt infrà dicetur, vnde diuerſa etiam initia, & hymnos diſtinctos habent: Matutinum autem interdum vno Nocturno duodecim pſalmorum, cum tribus lectionibus, totidémque reſponſoriis concluditur, interdum tribus nocturnis conſtat, & ſinguli tribus Pſalmis, & lectionibus totidem componuntur, præterquam in Dominicis diebus, in quibus duodecim pſalmi in primo nocturno dicuntur. Cuius diuerſitatis variæ rationes myſticæ traduntur ab his, qui de diuinis officiis ſcribunt: moralis verò, & literalis ratio eſſe videtur, quia pro diuerſitate ſolemnitatum oportuit aliquam variationem fieri, & illa eſt ſatis aptè, & prudenter inſtituta. Et credibile eſt in ternario numero habitum fuiſſe reſpectum ad glorioſiſſimæ Trinitatis myſterium, ex Cypriano ſerm. 6. vel ad tres primas vigilias noctis, vt dicemus: duodenarium autem numerum obſeruatum eſſe, vel propter eius vniuerſalitatem, vt illo ſignificetur omnibus modis laudandum eſſe Deum, vel propter duodecim horas noctis, vt per tale officium totius noctis tempori ſatisfieri videatur, eo quòd homines propter debilitatem non poſſint totam noctem in diuinis laudibus conſumere. Lege Iſidorum lib. 1. de Diuino offic. cap. 19. Hugonem lib. 2. cap. 9. Amalarium, Alcuinum, & alios.

D. Iſidor. Hugo Victor. Amalar.

3\.
Qui crediderint pro diuerſitate nocturnorũ diuerſas quoque noctis vigilias deputari.

Dubium tamen eſt, an hæ partes nocturni officij in ſui initio ita fuerint diſtinctæ, vt tempore etiam A diſiungerentur: multi enim affirmant quando tres dicebantur nocturni, primum fuiſſe ſolitum dici in prima noctis vigilia, ſecundum in ſecunda, tertium in tertia: laudes verò in quarta iam prope Auroram. In feriis verò quando vnus Nocturnus tantùm dicitur, non habebat locum hęc partitio, vnde certum eſt, totum continuè fuiſſe dictum in principio tertiæ vigiliæ, id eſt, media hora noctis: laudes verò eodem modo diſiunctæ dici poterant. Poteſtque hæc ſententia ſumi ex his auctoribus, qui aiunt tres nocturnos correſpondere tribus primis vigiliis noctis & laudes quartæ: non enim putandum eſt continuè per totas vigilias nocturnos duraſſe; nam id humana conditio non tuliſſet; ergo oportet dicere, diſcretè fuiſſe dictos ſingulos in aliqua parte B vniuſcuiuſque vigiliæ. Afferunt autem illam rationem vigiliarum Iſidorus lib. 1. de Diuin. offic. c. 10. Hugo de S. Victor. lib. 2. de eiſdem offic. c. 9. Amalar. libr. de ord. Antiphonar. D. Thomas lect. 6. in 1. Cor. 14. Vvaldenſ. de Sacram. cap. 24. & 28.

S. Iſidor. Hugo Victor. Amalar. D. Thom. Vvaldenſ.

4\.
Probatur ex D. Hieron. & Ambroſ.

Poteſtque hæc ſententia ex Hieronymo colligi Epiſt. 22. ad Euſtochium ibi; *Bis, & ter nocte ſurgendum eſt.* nam videtur hoc dicere propter diuerſa tempora nocturnorum: vnde quando vnus tantum dicebatur, bis ſurgendum erat, ſemel in media nocte ad matutinum, & iterum in quarta vigilia ad laudes; quando autem erant tres nocturni dicendi, oportebat tertiò ſurgere ante mediam noctem; nam primus nocturnus ante cubitum dici poterat, fauet etiam Ambroſius lib. 7. in Luc. cap. 11. vbi ait: *Luc. 11.* C *Non ſolùm media nocte Dominus, ſed omnibus propè ſingulis docet vigilandum eſſe momentis.* & infrà circa illud: *Quis veſtrum habebit amicum,* &c. Præterea additur coniectura ex lib. 2. Eſdræ cap. 9. vbi dicitur populus Iſraël adoraſſe Deum quater in die, & quater in nocte, vt referunt, & accommodant Doctores ſtatim citandi ex Beda ibi, & Almarius lib. de Eccleſiaſt. offic. cap. 7. Denique ex ipſo numero nocturnorum videtur veriſimile fuiſſe dici ſolitos temporibus diuerſis, & cum aliqua temporis interpoſitione. Quod tenent Guilielmus Durandus lib. 5. Rational. Diuin. offic. c. 3. Marcellinus Francolinus lib. de Hor. Canon. cap. 1. num. 14. Nauarr. dicto Ench. de Orat. cap. 3. num. 28. Durantus lib. 3. de Ritib. c. 5. Sotus lib. 10. q. 5. de Iuſt. art. 1. cap. 5. D & alij antiquiores, quos ipſi referunt.

Probatur ex ſacra Script. 2. Eſdr. c. 9.
Beda. Amalar.
Marcell. Francol. Nauarr. Durant. Sotus.

5\.
Propoſitam ſententiam improbat Azor, illiúſque fundamenta diſſoluit.
D. Hieron.

Nihilominùs hanc ſententiam in dubium reuocat Azor. lib. 10. ſuarum inſt. c. 2. dicítque in primis, non affirmari ab antiquis Doctoribus, & Patribus; quos recentiores referunt. Nam verba Hieronymi non multum cogunt, quia poſt illa verba: *Bis aut ter nocte ſurgendum eſt,* addit, *reuoluenda quæ de Scripturis memoriter retinentur,* vtique ad meditandum in illis: ad hoc ergo ſignificat eſſe ſurgendum bis, aut ter: loquitur ergo ibi de meditatione priuata, non de oratione publica horarum Canonicarum. Ambroſius etiam ſolum generaliter ibi ſuadet frequentiam orationis, & proponit neceſſitatem ſemper vigilandi, *quia Dominus in veſpertina* (id eſt, prima) *& in ſecunda, & in tertia vigilia venire ſolet.* De E conſuetudine autem, vel modo dicendi nocturnos, nihil ibi tradit. Et eodem modo loquitur de his vigiliis tractans eadem verba Chriſti Lucæ 11. Iſidorus dicto lib. 1. Diuin. offic. cap. 21. in cap. verò 19. non ſatis apertè loquitur: ſignificat enim tres nocturnos inſtitutos eſſe, vt loco trium vigiliarum Deo conſecrentur, non tamen dicit in tribus vigiliis ſeparatim, & diſcretè dici ſolitos. Sicut paulò anteà dicebamus, duodecim pſalmos in vno nocturno dici pro duodecim horis noctis, non quia per ſingulas horas

D. Ambroſ.
D. Iſidor.

horas, ſed quia pro ſingulis horis, id eſt, ad ſatisfaciendum pro illis, tot Pſalmi dicantur. Ita ergo dici poſſunt tres nocturni pro tribus vigiliis noctis, etiamſi diuiſim in illis non dicantur. Et hunc ſenſum euidentiùs expreſſit Hugo de S. Vict. dicto cap. 9. ita enim ait, tres nocturnos dici pro tribus vigiliis noctis, ſicut in ſingulis nocturnis tres Pſalmi dicuntur pro ſingulis horis noctis. *Vnde* (inquit) *& trium nocturnorum vnumquodque tres habet Pſalmos, quibus nos totidem horis noctis Dei ſeruitio præſentamus.* Et infrà dicit, per tres nocturnos etiam repræſentari tempus ante legem, in lege, & poſt legem, quod verum eſt, etiamſi continuè dicantur. Et in fine capitis ſentit, illud totum fuiſſe vnum officium integrum, diſtinctum à laudibus, quod propria oratione concludebatur, vnde potiùs ſentit continuè dictum fuiſſe. Amalarius etiam magis myſticè, quàm hiſtoricè loquitur, & lib. 4. de Diuin. offic. cap. 9. potiùs ſignificat, totum Matutinum officium ſolitum fuiſſe inchoari poſt mediam noctem, ex quo (vt ſtatim dicam) magnum argumentum ſumitur, fuiſſe potius conſuetudinem dicendi omnes Pſalmos, ſeu nocturnos ſine intermiſſione. Et in cap. 7. totum Matutinum ponit tanquam vnum nocturnum officium, & longè aliter accommodat locum Eſdræ, de quo ſtatim dicetur, quia ſine fundamento adducitur.

Hugo Victor. Tres nocturni dicuntur pro tribus vigiliis noctis.

Amalar.

Eſdr. c. 7.

6. Ex his ergo poteſt hæc ſententia ſuaderi primò: quia totum Matutinum, vt condiſtinctum à laudibus, & conſtans ex tribus nocturnis dicebatur per modum vnius officij, & ſua oratione concludebatur: ergo veriſimilius eſt, ſemper fuiſſe dictum continuè, & non per partes. Secundò, quia in feriali officio, in quo vnus tantum nocturnus oblongior dicitur, non eſt dubium, quin continuo tempore diceretur in vna vigilia noctis, ſecunda, vel tertia; ergo idem credendum eſt de officio trium nocturnorum quod loco illius dicitur in diebus feſtis, quia ſolùm videtur eſſe differentia in numero Pſalmorum, Lectionum, & Reſponſoriorum, propter maiorem ſolemnitatem, non verò in horarum aut temporum diuerſitate. Tertiò officium illud inchoatur in media nocte, vt colligitur ex Hieronymo, Ambroſio, & aliis partibus adductis: & ex cap. 1. de Celebr. Miſſ. vbi poſt numeratas alias horas à laudibus vſque ad completorium, ſubditur; *Nam de nocturnis vigilijs idem ipſe Propheta ait: Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi,* &c. Sentit ergo vigilias illas ſolitas eſſe inchoari poſt mediam noctem; & per modum vnius officij ſolitas eſſe dici. Nam profectò poſt mediam noctem aliter dici non poterant, cùm duæ vigiliæ noctis iam eſſent tranſactæ. Et hoc apertè ſupponit S. Benedictus in ſua regula, cap. 9. nam Matutinum præcipit inchoari tempore hyemis hora octaua noctis; in æſtate verò tempore commodo, ita vt paulò ante auroram poſſit finiri, & apertè ſupponit totum continuè eſſe dicendum, vſque ad Laudes excluſiuè. Et cap. 11. licet præcipiat in diebus Dominicis paulò maturiùs inchoari, nocturnos verò continenter eſſe dicendos ſignificat.

Probatur 1. Matutinum conſtans tribus nocturnis dici ab Eccleſia per modū vnius officij. Probatur 2.

Probatur 3.

Hieron. D. Ambroſ. Conc. Agath. Cap. 1. *de Celebr. Miſſ.*

S. Benedict.

7. Quartò, quia aliàs fuiſſet onus intolerabile, toties ſomnum interrumpere, & ipſum officium non poſſet cum debita deuotione, & attentione celebrari. Tacitè verò reſpondet Sotus ſupra, quod in primitiua Eccleſia clerus in tres partes diuidebatur, ita vt vnaquæque vnum nocturnum per ſingulas vigilias diceret, & in cæteris quieſceret, vt in quarta omnes ad laudes conuenirent. Sed hoc ab ipſo nullo teſtimonio aſſeritur, ideóque meritò à Duranto, Marcello, & aliis non probatur, quia ſinguli de Clero integrum officium recitare obligantur, & hic fuit ſemper mos Eccleſiæ, ergo non eſt veriſimile fuiſſe diſtributos nocturnos per diſtinctas perſonas, ſeu partes Cleri. Adde, difficile fieri potuiſſe, vt in principio Eccleſiæ tanta eſſet multitudo Cleri in ſingulis Eccleſiis, vel populis, vt poſſet eo modo in tres partes diuidi ad ſingulos nocturnos recitandos. Vnde alij potius reſpondent, tantum fuiſſe tunc feruorem miniſtrorum Eccleſiæ, vt pondus illud ſine faſtidio ſuſtinerent. Imò Vvaldenſis addit, quod antiqua Eccleſia totas noctes in laudibus expendebat, diuidendo noctem in quatuor diſtinctas vigilias cum interciſſis ſpatiis trium horarum, ſignificans non tantùm omnes miniſtros Eccleſiæ, quia ex officio ad illud opus tenentur, ſed etiam populum ſolitum fuiſſe ad omnes nocturnos conuenire. Et Amalarius in lib. de Ord. in Antiph. cap. 4. *In militia* (inquit) *ſeculari viciſſim dormiunt milites, & viciſſim vigilant, in militia verò Chriſtianorum dictum eſt in Euangelio Marci: quod autem vobis dico, omnibus dico, vigilate.* Ipſe verò ſtatim ſubdit, has vigilias ſignificari per tres nocturnos, & per eos admoneri Chriſtianum populum vt ſemper vigilet, & ſit paratus, vt ſi venerit Dominus, & pulſauerit, confeſtim aperiat ei. Quod non oportet materialiter de corporali ſomno, & vigilia illi oppoſita, ſed de ſpirituali intelligi.

Onus intolerabile fuiſſet dicere pſalmos nocturnum ter in nocte diuiſos. *Sotus.*

Durant.

Vvaldenſ.

Amalar.

Marc. 13.

8. Mihi ſanè non ſatis exploratum eſt, qualis fuerit antiquior, & frequentior Eccleſiæ conſuetudo. Tamen non eſt, cur negemus aliquando, vel alicubi ita factum eſſe, vt tres nocturni in tribus vigiliis noctis, interiectis etiam aliquibus horis, dicerentur. Id enim affirmat D. Thomas, nec patitur ſuprà dictam expoſitionem; nam expreſsè dicit: *Antiquitus dicebantur nocturna diuiſim ſecundùm tres vigilias noctis.* Vbi dicendo, *diuiſim*, declarat non tantùm ſignificatione, ſed re ipſa, & executione fuiſſe diuiſa, præſertim, quia ſubiungit, *Nunc autem dicuntur ſimul.* Vtique tempore continuo, nam ſignificatione, vel compenſatione (vt ſic dicam) etiam nunc dicuntur pro tribus vigiliis noctis, Vvaldenſis etiam clariſſimè loquitur, & citat quemdam Valerianum lib. 1. de Offic. cap. de matut. dicentem: *Tunc & vigilias tribus horis diſpertimus nocturnis, vt non ſolùm verbo, ſed & facto, tres vigilias prædicemus.* Neque coniecturæ in contrarium adductæ probant hanc conſuetudinem fuiſſe impoſſibilem aut incongruam, quia illa partitio licet non ſemper fieret in feriali officio, fieri poterat in diebus feſtis ad maiorem quandam ſolemnitatem, & deuotionem, & ſic tolerabilius eſſe poterat vigiliarum pondus. Et ita ordinariè ſurgebatur media nocte ad confitendum Domino, in feſtis autem non tantum media nocte, ſed etiam in prioribus vigiliis. Quid autem cenſendum tunc eſſet de vnitate officij dicam ſeq. cap. Quantum verò temporis illa conſuetudo durauerit, & quibus in locis fuerit, & præſertim, an Romana Eccleſia eam aliquando amplexa fuerit, non conſtat. Quoad hoc verò vltimum, probabile ſatis eſt, in Romana Eccleſia non fuiſſe hanc conſuetudinem, vt ex ſequenti puncto conſtabit.

2. Aſſertio. Quæ aſtruit aliquando tres nocturnos tribus diſtinctis vigiliis dici ſolitos. *D. Thom.*

Vvaldenſ.

Hæc diuiſio fiebat in feſtis ad maiorem ſolemnitatem.

9. Simile dubium tractari poteſt de laudibus, an ſeparatim, & tempore diſcreto à nocturnis olim dicerentur? In quo certius eſt, antiquum morem fuiſſe, vt nocturni ſeparatim dicerentur nocte intempeſta, poſtea verò in gallicantu prope auroram dicerentur laudes tempore diſtincto, ac ſeparato. Hoc tanquam certius affirmant, qui nocturnos etiam diuidunt

3. Aſſertio. Laudes ſecúdum antiquã inſtitutionẽ, nõ ſolum diſtinctis temporibus à nocturnis, ſed etiam, vt diſtincta officia dicebantur.

Hugo Victor.

diuidunt. Hunc Hugo Victorinus lib.2. de Offic. A Eccleſiaſt. cap.1. & 9. in fine agens de officio nocturnorum, ſic inquit: *Hoc officium ſecundum vſum Monachorum oratione, ſicut cætera terminatur, in quo primariam ſeruare videntur inſtitutionem: noſtra autem conſuetudo humanæ neceſſitati parcens, & labori, officio prædicto laudes matutinas continuat, & oratione vna, duo claudit officia.* Ecce ſecundum primariam inſtitutionem non tantùm diſtinctis temporibus, ſed etiam, tanquam duo officia hæc dicta fuiſſe. Idem habet in ſpeculo Eccleſiæ, cap.3. Rodulphus in libr. de Canon. obſer. propoſ.14. Amalar. libr. de ordine Antiphonarij, capit.7. & libr.4. de eiſdem officiis, cap.7. volens diſtinguere quatuor officia nocturna inter ea numerat, *Veſperam, & completorium*, & alia duo eſſe dicit, *nocturnum, & laudes:* quas B ibi vocat *Matutinum*, & ſub eodem nomine de eiſdem agit in cap.10. cuius ſententiam non probamus quoad illam quaternariam petitionem, quæ in loco Eſdræ (quem ipſe ita accommodat) non habet fundamentum, vt infrà cap.6. oſtendam, & licet aliquod haberet, non oporteret veſperas nocti tribuere, ſed potius tres nocturni cum laudibus poſſent illum quaternarium numerum explere.

Rodulph. Amalar.

9\. Quod verò ad præſens punctum ſpectat ſatis indicat Beda, & clarius reddit Amalarius laudes ſeparatim à nocturno, vel nocturnis dictas fuiſſe in primæua inſtitutione: apertè colligitur ex regula S.Benedicti, cap.2. laudes dicendas eſſe propè Auroram ſeparatim à nocturnis, quos ibi matutinum C appellat. Denique idem habetur ex cap.16. eiuſdem regulæ, quod refertur in capit.1. de celebrat. Miſſarum, vbi priùs ſeptem horæ diei numerantur, & inter eas ponitur Matutinum, & poſteà additur nocturnum officium, vnde neceſſe eſt per matutinum laudes intelligere, quod tanto tempore à nocturnis diſcernebantur, vt quaſi diurnum reſpectu alterius cenſeretur. Erat ergo antiqua conſuetudo dicendi, laudes prope auroram tempore diſiunctè à nocturno, vel nocturnis. Ratio autem huius inſtitutionis eſſe potuit, humana quidem, vt facilius poſſet labor vigiliarum ſuſtineri, & aliqua requies daretur inter nocturnos, & laudes; moralis verò, vt in fine vigiliarum noctis, laudes canantur Deo, & pro beneficiis ſuſceptis gratiæ agan- D tur: ſpiritualis eſſe poteſt, quia illa hora reſurrexit Dominus. Vnde per nocturnos, vel natiuitatem Chriſti, quæ media nocte contingit, vel ea, quæ in nocte paſſionis Chriſtus pro nobis paſſus eſt, vel quietem eius in ſepulcho commemoramus; per laudes verò pro illius reſurrectione gratias agimus, vt ſignificat Cyprianus lib. de orat. Domini, ad finem. Quod enim Chriſtus circa auroram reſurrexit in 2.tom.3.part.oſtenſum eſt. Et hinc laudes inter diurnas horas, multi computant, quia in aurora dicebantur, vt ſumitur ex Hugone de S.Victore, lib.2. de diuin. offic. cap.1. & Caſſiano lib. 3.de Inſtit.cap.3. Iam verò vſus obtinuit, vt laudes continuè dicantur, finitis nocturnis: quod etiam non eſſe nouum, ſed antiquum conſtat ex his, quæ E ex Hugone Victorino retuli, imò in Eccleſia Romana ſemper creditur hæc conſuetudo obſeruata, vt laudes proximè poſt Matutinum continuè dicantur, vt refert Amalarius lib. de ordin. Antiph. in Prologo, & cap. 4. in fide. Atque ex his ſatis delinquitur aſſertio poſita.

Beda. Amalar. — *S.Benedict.* Laudes ſeparatim à nocturno dictæ ſunt. Cap.1.*de Celebr.Miſſæ.* — Nocturni, & vigiliæ quid indicent. — *Cyprian.* — *Hugo Victor. Caſſian.* — *Amalar.*

CAPVT V.

De partitione officij diurni.

Statuendum in primis eſt, diurnum officium conuenientiſſimè ab Eccleſia in varias partes ſeu horas diſtributum eſſe. Hæc aſſertio ex dictis ferè ſatis probata eſt; maiorem tamen aliquam declarationem, & confirmationem breuiter adhibebimus. Habetur ergo aſſertio in multis iuribus: nam in cap.1. de Celebrat. Miſſar. numerantur ſeptem partes huius diurni officij. *Propheta* (inquit) *dicente, ſepties in die laudem dixi tibi, hic ſeptenarius numerus à nobis impletur, Matutini, Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, Veſperæ, & completorij tempore:* & infrà, *Nam de nocturnis vigilijs idem ipſe Propheta ait: Media nocte ſurgebam*, &c. Ergo priora verba Dauid videatur ibi exponi, non de die naturali, ſed de artificiali latius ſumptos vt comprehendit crepuſcula, ſeu auroram, & per Matutinum laudes intelligi, quas inter horas diurnas computant. Eadémque partitio eiſdem ferè verbis habetur in capit. *Presbyter*, diſtinct.91. & eſt deſumpta ex regula Sancti Benedicti, cap.16. In horum autem textuum expoſitione multum laborant Canoniſtæ, ſed illorum ſententiam attingemus cap. ſequenti, nunc prædictum ſenſum, vt facilem, & planum ſupponamus, omitto autem Matutinum, ſeu laudes, de quibus iam diximus in præcedenti cap. quia ſecundum præſentem vſum, & communiorem modum loquendi ſub nocturno officio comprehenduntur, & illud, vt conſtans ex nocturnis, & laudibus propriè Matutinum dicitur, vt conſtat ex vſu Breuiarij, & ex cap. *Dolentes*, de Celebrat. Miſſar. & Clem.I. eodem: omiſſis ergo laudibus, ſex reliquæ partes ad diuinum officium pertinent, quicquid aliqui Canoniſtæ dicant, veſperam, & completorium, vel etiam primam ſub nocturno officio computantes, ſine vllo fundamento; vt ſuprà attigi, & ex ſequentibus apertius conſtabit.

1\. Vnica aſſertio. Diurnũ officium cõueniẽtiſſimè in varias partes ab Eccleſia eſt diſtributum. Probatur ex iuribus. Cap.1.*de Celebr.Miſſæ.* *Pſalm.*118. — *S.Benedict.* — Ca. *Dolentes Clem.I.*

Ex illis ergo ſex partibus tres videntur eſſe celebriores, & notiores apud antiquos Patres, ſcilicet Tertia, Sexta, & Nona. Nam in primis hæ horæ ſub his nominibus peculiariter notatæ ſunt in Scriptura tanquam horæ orationis, vt ſupra notauimus ex Actor.3.& 10.& Marci 15.& Dan.6. Deinde vbicumque antiqui Patres diurnas horas incidant, has in primis nominant, vt videre licet in Clemente, Baſilio, Hieronymo, Benedicto, Iſidoro, & aliis. Tertio hæ horæ ſunt à Deo, quaſi ſanctificatæ, & conſecratæ peculiaribus myſteriis; nam hora tertia Chriſtus ad crucem damnatus eſt, & ideò in ea ſpecialiter precandum eſt, vt dixit Clemens lib.8. Conſt. cap.34. & eadem hora Spiritus ſanctus deſcendit, & ideò ait Rupertus lib. 10. de diuin. offic. cap.10. illuſtriorem eſſe cæteris: ſexta hora Chriſtus Dominus crucifixus eſt, & ideò peculiari oratione conſecrari debuit, vt Athanaſius lib. de Virginit. & Cyprianus lib. de oratione Domini notarunt. Denique, vt iidem Patres, & multi alij ſcriptum reliquerunt, hora etiam nona peculiari ratione conſecrata fuit, quia per totam illam, Dominus in cruce pependit, & illa expleta, expirauit.

2\. Sex ſũt diurni officij partes, & ex illis Tertia, Sexta, & Nona celebriora ſũt apud Patres, & Scripturam. *Actor.* 3. & 10. *Marc.*15. *Daniel.*6. *S.Clemens. S.Baſil. D.Hieron. Benedict. S.Iſidor.* — *Athan. D.Cyprian.*

Præter has veſpertina hora eſt etiã ſatis nominata pro munere orãdi, & in Scriptura, & in patrũ antiquitate. Nã huc ſpectat illud Dauidis, Pſalm.54. *Veſpere, & manè, & meredie narrabo, & annunciabo, & exaudies vocẽ meã:* & Pſalm.140. *Eleuatio manuũ mearum*

3\. De hora veſperarũ eiuſque myſtica inſtitutione. *Pſalm.*54. *Pſalm.*140.

D.Chryſoſt.

ſacrificium veſpertinum. Vbi Chryſoſtomus notat, A ob hunc verſiculum Pſalmum illum ſolitum eſſe dici ſemper in officio veſpertino, cuius meminit etiam ipſe Chryſoſtomus homil.59. ad Populum, & aliis locis. Item Hieronymus epiſt. 27. & aliis locis ſupra citatis. Iſidorus item, & alij, ac denique Concilium Laodoc. cap.28. ante mille ducentos annos preces in Veſpera, ſicut in nona recitari præcipit. Habet autem hæc hora ferè eaſdem rationes myſticas, ſeu inſtitutionis, quas habent reliquę, nobis illa ſufficit, quod illa hora Chriſtus Dominus de cruce depoſitus creditur: addunt alij etiam per illam orationem in memoriam reuocari myſteria Cœnæ Domini, quæ in illa hora inchoata eſt. Propriè autem, & moraliter loquendo, hæ quatuor horæ diuinæ videntur inſtitutæ ad conſecrandum totum diem publicis Dei laudibus & orationibus. Vt ſicut Matutinum officium in tres nocturnos & laudes diſtributum pro tota nocte, ſeu pro quatuor vigiliis noctis inſtitutum eſt: ita quatuor iſtæ horæ diuinæ pro quatuor ſtationibus, ſeu principalibus partibus diei artificialis conſecratæ cenſeantur.

Hieron. D.Iſidor. Conc.Laodic.

4. De prima & completorio non eſt tam certa notitia.

De prima verò & completorio, earúmque antiquitate non eſt tam certa notitia. Et ratio ambiguitatis fuiſſe videtur, quia licet in Scriptura, & Patribus frequens habeatur mentio orationis faciendæ ad auroram, ſeu manè, vel circa ortum Solis, & ſimiliter de oratione facienda ad Solis occaſum; nihilominus quia laudes ad auroram etiam dicuntur, & ſimiliter veſperæ, iuxta nomen ſuum occidente ſole dicuntur, ideò difficile eſt diſcernere in antiquis Patribus, an loquantur de prima, & completorio, vt de horis à laudibus, & veſperis diſtinctis, necne: nam poſſunt facilè eiſdem vocibus ſignificari. Sicut patet ex verbis Dauid. Pſalm. 54. *Veſpere, & manè, & meridie narrabo, & annunciabo,* &c. Vbi vnica voce declarat veſpertinam, & matutinam orationem, quæ per laudes, & veſperas ſufficienter poſſet expleri. Et ita ponens Dauid extremas partes diei cum medio, totum diem comprehendit, iuxta illud Pſalm.33. *Benedicam Dominum in omni tempore*; quod per ſingulas orationes illorum temporum ſufficienter expletur: & ita poteſt intelligi illud Pſal. 129. *A cuſtodia matutina vſque ad noctem ſperet Iſraël in Domino.* Et illud Pſalm.33. *In matutinis meditabor in te.* Hinc Rodulphus de Canon. obſecr. propo.14. dixit, has horas non fuiſſe à principio diſtinctas: ſed poſtea fuiſſe additas. Marcellus etiam lib. de hor. Canon. c.14. credit, Patres antiquiores Caſſiano, loquentes de oratione matutina, vel ſummo manè facienda, non loqui de hora diſtincta à laudibus, propter locum Caſſiani ſtatim referendum. At verò Durantus lib.3. de Ritibus, cap.7. exiſtimat, non minus antiquam eſſe primæ inſtitutionem, & à temporibus Apoſtolorum, quàm tertiæ, atque aliarum.

Pſalm.54. Pſalm.33. Pſalm.129. Pſalm.33. Rodulph. Marcel. D.Iſidor. Durant.

5. Caſſiani ſententia, primā in ſuo monaſterio habuiſſe originem, atque adeo à laudibus diſtingui.

Videamus ergo in primis, quid Caſſianus referat, & poſtea videbimus, quomodo cum aliis antiquioribus Patribus conuenire poſſit. Caſſianus igitur lib.3. de Inſtit. renun. cap.4 in principio ſic inquit: *Sciendum tamen, hanc matutinam, quæ nunc obſeruatur, occiduis maximè regionibus, Canonicam functionem, noſtro tempore, in noſtróque monaſterio primitus inſtitutam.* Loquitur autem (vt ſtatim declarat) de quodam Monaſterio Bethlehemitico, in quo ipſe religioſum ſtatum ſuſceperat; per matutinam autem orationem, primam à laudibus diſtinctam intelligit, vt omnes fatentur, & ex contextu conſtat. Nam in fine capitis tertij dixerat de Matutina, in qua dicitur Pſalmus: *Deus, Deus meus ad te de luce vigilo*, qui in laudibus dicitur: in quarto autem capite refert, fuiſſe conſuetudinem conſummandi illam matutinam paulò poſt nocturnos; & ceſſandi ab horis vſque ad tertiam, vnde fiebat, vt clerici, vel monachi toto illo tempore ſomno vacarent, & ideo decretum eſſe, vt ad ortum Solis alia matutina hora diceretur, quæ non poteſt eſſe, niſi prima. Vnde etiam addit fuiſſe compoſitam ex tribus Pſalmis, & orationibus inſtar tertiæ, & aliarum, & per illam fuiſſe completum, quod Dauid ait: *Septies in die laudem dixi tibi,* quaſi antea numerus ſeptem horarum completus non eſſet. Eſt ergo clarum teſtimonium Caſſiani, cui ſimpliciter fidem adhibet Iſidorus lib.2. de diuin. offic. cap.23. B & Iſidori ſententiam refert ac recipit Concilium Aquiſgranenſe I. cap.129. de Caſſiano enim dubitare non poſſumus, quin ex animo, & formaliter, vt ſic dicam, veritatem retulerit. Clarum etiam videtur non potuiſſe decipi in eo, quod affirmat in ſuo monaſterio Bethlehemitico morem illum ſuo tempore fuiſſe introductum, quia de hoc potuit eſſe teſtis oculatus, & vt talis videtur id referre: idem videtur de eo, quod ſtatim ſubiungit morem illum de Oriente in Occidentem fuiſſe propagatum; nam potuit ipſe in Monaſterio, quod in Gallia inſtruxit, morem illum inducere, & inde fortaſſe ad alia propagare. Et idem potuit in Oriente contingere: idem tamen refert in multis antiquiſſimis monaſteriis Orientis non fuiſſe morem C illum receptum, quia vetuſtiorem modum, ſeu regulam obſeruare volebant. Potuit autem decipi Caſſianus exiſtimans morem illum ante inſtitutionem illius monaſterij nullibi obſeruatum fuiſſe. Et hoc oportet examinare, & coniicere ex verbis antiquorum Patrum, & aliis coniecturis.

S.Iſidor. Con. Aquiſg.

6. Antiquitas, & diſtinctio primæ auctoritate formatur Græcorū Patrum.

Primo ergo de Eccleſia Græca, ſeu moribus Orientis ex Patribus Græcis ſumenda ſunt teſtimonia. Ex quibus Athanaſius libro de Virginit. ſic ait: *Oriens ſol videat librum in manibus*, & poſtea ſubiungit, *vt Tertia, Sexta, & Nona oretur.* Videtur ergo in illis verbis loqui de libro Pſalterij ad dicendam primam. Hoc verò non cogit, nam in proximè præcedentibus verbis dixerat: *Meditare in ſacris Scripturis, habe Pſalterium, Pſalmos diſce*; & ſubiungit: *Oriens ſol videat librum in* D *manibus*, vtique ad diſcendum Pſalmos, vel meditandum, non ad primam recitandum. Magis videntur vrgere verba, quæ in fine habet: *Matutino tempore Pſalmum dicite: Deus Deus meus ad te de luce vigilo*, vbi apertè de laudibus loquitur: & tamen ſubiungit: *Vbi diluculum fuerit, recitabis hunc Pſalmum, Benedicite omnia opera Domini Domino*, &c. vbi aliam orationem in ortu diei faciendam ponit diſtinctam à laudibus, quæ non poteſt eſſe niſi prima. Nec refert, quod Pſalmus ille nunc etiam dicatur in laudibus, nam potuit eſſe tunc alia inſtitutio: quod verò illa oratio, & hora recitandi fuerit diſtincta, clarè videtur ex E contextu conſtare. Fateor tamen ibi non loqui de publica inſtitutione, vel oratione, ſed dare conſilia, etiam priuatè ſeruanda: magna verò inde coniectura fit, fuiſſe tunc illam conſuetudinem in publica oratione. Hoc item confirmat Baſilius in dicto cap.37. Regul. fuſior. vbi loquens de precibus, quæ in conuentibus certis temporibus præſcriptæ erant, & ſolemniter, atque quotidie obſeruabantur, primo loco ponit *Matutinum*, per quod primam horam, quæ poſt totam noctem finitam dicitur, planè videtur intelligere: tum

Athanaſ.

tum ex ratione, quam ſubdit; *Vt primi animi, ac mentis noſtræ motus conſecrentur Deo, neque vllius rei curæ ante aditum ad nos demus, quàm nos in cogitatione de Deo oblectauerimus, ſicut ſcriptum eſt, memor fui Dei, & delectatus ſum. Neque corpus prius ad functionem muneris alicuius moueamus, quàm illud fecerimus, quod dictum eſt: Orabo ad te Domine, manè exaudies vocem meam, manè aſtabo tibi.* Hæc enim omnia propriiſſimè de prima hora diei dicuntur, de laudibus verò non ita, tum quia poſt laudes non inchoabant ſtatim actiones diei, ſed redibant ad quietem & ſomnum. Tum etiam quia poſtea numerat cæteras diei horas, vſque ad completorium, vt infrà videbimus, & poſtea tractat de tempore dimidiæ noctis, ad orationem neceſſario. Et tandem ſubiungit; *Poſt anteuertendum diluculum eſt, & ad orationem ſurgendum*, vbi de laudibus clarè loquitur, quæ ante ortum diei dicebantur. Ergo Matutinum illud quod primo loco poſuit, erat hora diſtincta à laudibus, quam nunc primam appellamus, ergo iam tempore Baſilij; erat illa inſtitutio in conuentibus Baſilij, ſiue ab ipſo inuenta fuerit, vt indicat, ſiue ex antiquitate vſurpata.

Prius eſt orandum, quam quicquid aliquid moueamus. *Pſalm.5.*

7. Probatur idē ex Latinis Patribus. *Hieron. Victor. Caſſian.*

Venio ad Patres Latinos, ex quibus referri ſolet Hieronymus epiſt.7. ad Lætam, dicens: *Aſſueſcat exempla ad orationem nocte conſurgere, mane hymnos canere, tertia, ſexta, & hora nona.* Vbi Victorius *Mane*, primam interpretatur: & eſt veriſimile, non tamen diſſentit à narratione Caſſiani. Nam Hieronym. vix per quindecim annos Caſſianum anteceſſit, ille enim anno Domini 420. hic verò anno 435. obiiſſe leguntur: & vterque in Bethleem religioſam vitam egit, Caſſianus iuuenis, vt ipſe teſtatur, Hieronym. autem ſenior, ergo potuit optimè Hieronymus de prima hora loqui, etiamſi in illo Bethlehemitico monaſterio fuiſſet primitus inſtituta. Additur præterea Ambroſius lib.5. Exame. cap.14. & ſerm.43. dicens: *Quis ſenſum hominis gerens non erubeſcat ſine Pſalmorum celebritate diem claudere, & adoriri?* Ita referunt hunc locum citati auctores; tamen in Ambroſio non inuenio particulam illam, *& adoriri*, quę ad rem præſentem faciebat. Et licet illam admittamus (quia videtur ab illo ſubintellecta in exemplo, quo vtitur) adhuc poſſet reſponderi, per orationem quæ in laudibus fit, illi ſatisfieri. Præterquam quod ibi non agit de horis Canonicis, ſed in vniuerſum de quacumque oratione in principio, & fine diei facienda. Maximè mouere poteſt locus Clementis I. in lib. Conſtit. c.34. in quo Marcellus, vt diximus ſuprà, vult etiam primam cum laudibus confundere, ſed vim facit textui; ſic enim habet: *Precationes facite mane, tertia, Sexta, & Nona, & Veſpere, atque ad galli cantum.* Vbi per *mane* primam intelligo, non laudes, primò quoniam oratione ſubiuncta ita explicatur; *Mane gratias agentes, quod illuminauerit nos Deus, nocte ſublata, & reddito die.* Quæ ratio propriiſſimè ad primam accōmodatur, ad laudes non item, quia & ante perfectam diem ordinariè abſoluebantur, & poſt illas, ad quietem, & ſomnum redibatur vſque ad ortum ferè ſolis, ſecundò, quia per orationem ad galli cantum laudes intelligere videtur; nam pro ratione ſubdit, *quòd ea hora nunciet aduentum diei ad facienda opera lucis:* quod propriè dicitur de illa poſtrema parte noctis, quæ diei eſt vicina, in qua laudes dici conſueuerunt, vel prope illam: vnde etiam iuxta communem partitionem noctis tertia vigilia ſolet gallicinium nuncupari, vt patet ex Iſidoro Etymol. cap.31. & Hugone Victorino lib.2. de offic. Eccleſiaſt. c.9. & ita poſſunt ſub illa oratione etiam Matutinum, ſeu nocturnus, aut

D.Ambroſ.

Clement.I. Marcell.

D.Iſidor. Hugo Victor.

nocturni comprehendi, quia vſque ad illam horam durabant, & paulò poſt laudes dicebantur; atque ita optimè intelligitur manè, in primo loco poſitum, eſſe orationem illam, quam nunc primam appellamus.

8. Probabile eſt primam ab Apoſtolis traxiſſe originem, atque adeò Caſſiano antiquiorem eſſe.

Eſt ergo mihi valdè probabile, primam eſſe antiquiorem, quàm fuerit inſtitutio illa monaſterij Bethlehemitici à Caſſiano commemorata. Et præſertim in Eccleſia Romana credo fuiſſe à temporibus Apoſtolorum obſeruatam. Tum propter auctoritatem Clementis, tum etiam quia in Eccleſia Romana ſemper fuit mos dicendi Matutinum cum laudibus continuè & per modum vnius horæ, vt ſuprà vidimus, & in ſequenti capite iterum dicemus. Non eſt autem veriſimile, caruiſſe vnquam Eccleſiam Romanam, vel propria oratione pro principio, ſeu ortu diei, vel integro numero ſeptem horarum Canonicarum myſteriis pleno, & in Scripturis commendato. Quamuis autem hoc non ſit certum, ad huius horæ commendationem ſufficit vniuerſalis conſuetudo, plus quàm mille annorum. Vnde ſub nomine primæ illa hora commendatur in regula Benedicti cap.16. quæ in iure Canonizata eſt in cap.1. de Celebrat. Miſſar. & c. *Presbyter.* diſt.91. ſub nomine etiam Auguſtini habetur in Regul.2. Monachorum, illi attributa: item in regula Monachorum attributa Hieronymo cap.33. & in Concil. Cabilonenſi II. cap.59. vt Iſidorum & alios recentiores omittam. Rationes item tam myſticæ, quàm morales huius horæ Canonicæ ſatis multæ tactæ ſunt referendo teſtimonia Sanctorum Patrum: éſtque res ſatis per ſe nota, inſtitutionem fuiſſe ſanctam, & vtiliſſimam Eccleſiæ, & ideò neceſſe non eſt in ea commendanda immorari. Solùm aduerto, Iſidorum loco ſuprà citato pro ratione inſtitutionis huius horæ afferre, quòd fuerit ad repræſentandam Chriſti Domini reſurrectionem. Id verò intelligendum eſt de reſurrectione, prout cœpit Eccleſiæ, in Magdalena, & diſcipulis manifeſtari, *Orto iam ſole*: nam reſurrectio in ſe priùs facta eſt, vt alibi tractauimus, vnde per laudes propriè commemorantur.

Benedict. Ca.1. De celebrat. Miſſa. Cap. Presbyter. Auguſt. Hieron. Conc. Cabilon. II.

Iſidor.

9. De inſtitutione, & antiquitate cōpletorij.

Similis difficultas ſupereſt de hora completorij, quia eius proprium nomen non videtur admodum antiquum, & res ipſa ſub aliis nominibus difficilè diſcernitur ab hora veſperarum. Vnde in loco Clementis proximè citato nulla fit mentio completorij, vt patet ex verbis allegatis; neque in Caſſiano dicto lib.3. c.3. & 4. vbi de his horis tractat: nihilominus reſolutio eadem eſſe debet; nam etiam hæc hora eſt valdè antiqua, & in Eccleſia Romana credendum eſt, nunquam defuiſſe, & per ſe ſpectata habet conuenientiſſimam inſtitutionem. Quam in primis ſignificauit Ambroſius dicto lib.5. Exam. c.12. argumentum ſumens ex auium cantu in noctis initio, & colligens *non eſſe concludendum diem ſine Pſalmorum cantu*; Cyprianus etiam lib. de orat. priùs numerat illas orationis horas, & poſtea inquit: *Recedente item ſole, ac diſcedente, neceſſariò rurſus orandum eſt*, vbi in primo verbo veſperas, in ſecundo completorium videtur intelligere. nam poſtea ponit nocturnas preces. Ambroſius etiam in lib.3. de Virginibus, inter alia tempora orandi ponit *horam incenſi*, pro veſperis, &, *cùm pergimus cubitum*, pro completorio. Pro qua hora cum aliis, hymnos etiam compoſuit. Præterea, iſtam horam indicauit Baſilius dicta regula 37. vbi ſic priùs ait: *Completo verò iam die gratiarum actio ſuccedat*, &c. vbi ſine dubio de veſperis agit, quæ completo die, eo tamen durante in vltima parte, vel hora eius dice

Caſſian.

D.Ambroſ.

Cyprian.

Ambroſ.

Baſil.

dicebantur: ſubiungit verò ſtatim: *Tum autem primis ſe iam noctis intendentibus tenebris, ſequatur petitio, vt quies, quam ſumus capturi, inoffenſa, & ab omni perturbatione, ac vitio libera ſit, qua hora etiam neceſſariò recitari nonageſimus Pſalmus debet*; quem nunc etiam in completorio dicimus: indicat ergo hanc horam, licet ſubobſcurè; nam alio in loco illam prætermittit, ſerm. 1. de inſtit. monachorum; & ibidem aliqua tribuit verſpertinis horis, quæ nunc in completorio dicuntur, vt confeſſionem peccatorum, & petitionem veniæ pro commiſſis culpis, allegando Pſalm. 4. potuit ergo in hoc eſſe varietas. Simile argumentum poteſt ſumi ex Caſſiano: nam dicit per adiectionem primæ fuiſſe completum numerum ſeptem horarum, quod non ita eſſet, ſi deeſſet completorium. Sed hoc argumentum non omninò cogit, quia fortaſſe nocturnos, & laudes pro duabus horis computabat, iuxta ea, quæ dicemus cap. ſequenti.

Caſſian.

10\. Sed quicquid ſit de particulari vſu huius, vel illius prouinciæ, aut Eccleſiæ, loquendo abſolutè de vſu Eccleſiæ, nō dubito, quin fuerit antiquior Caſſiano, & Baſilio, quia nō videtut veriſimile id, quod Baſilius ordinauit fuiſſe nouum inuentum eius, ſed per traditionem fuiſſe ſecutum. De Eccleſia autem Romana ſumo idem argumētum, quia non conſtat de initio; & Benedictus in ſua Regula expreſſam mentionem facit completorij. Et Iſidorus capit. 21. de eâdem hora loquitur, vt de re iam conſtante, & antiqua. Ratio moralis eſt optima, vt per orationem præparemur ad noctem ſanctè, & honeſtè tranſigendam. Et ideò hæ duæ horæ, prima, & veſperæ, ſibi cum proportione reſpondent: aliæ enim ſunt propriiſſimè diurnæ, vel nocturnæ orationes, quæ tempus diei, & noctis inter ſe diuidunt, & Deo conſecrant: hæ verò ſunt quaſi pro terminis vel initiis diei, ac noctis. Et ideò ſicut per primam conſecrantur Deo actiones diei, ita per completorium actiones noctis. Et ſicut in prima poſtulatur venia pro delictis in nocte commiſſis, ita in completorio pro perpetratis in die: & ideò in vtraque hora confeſſio dicitur, & in vtraque innocentia pro ſequenti die, vel nocte proponitur, & gratia ad illam poſtulandam poſtulatur. Vide Rodulphum libr. de Canonum obſeruat. propoſit. 14.

Completoriū fuit Baſilio, & Caſſiano antiquius.

Benedict. Iſidor. Rodulph.

CAPVT VI.

Quis numerus horarum Canonicarum ex dictis partitionibus reſultet, & quàm antiqua hæc inſtitutio ſit.

1\. DVo ſunt in priori puncto certa. Primum eſt, horas Canonicas non eſſe pauciores, quàm ſeptem, vt patebit facilè ex earum numeratione: nam Tertiam, Sextam, Nonam, & Veſperas inter ſe diſtinctas eſſe, notiſſimum eſt ex dictis: ſimiliter Matutinum, vt conſtat ex Nocturnis, & laudibus eſſe horam diſtinctam ab his manifeſtè patet ex tempore, & modo, quo dicitur: denique primam diſtingui à laudibus, & completorium à Veſperis, in præcedenti capite oſtenſum eſt; quod autem diſtinguantur à cæteris horis, eſt per ſe manifeſtum, ergo ad minimum numerantur ſeptem horæ Canonicæ. Idque magis ex dicendis conſtabit, explicando vnde ſumenda ſit propria vnitas, & diſtinctio horæ Canonicæ.

1. Aſſertio. Horæ Canonicæ nō ſunt pauciores, quàm ſeptē.

2\. Secundò certum eſt, horas Canonicas non eſſe plures, quàm octo. In hoc conueniunt omnes Auctores ſtatim referendi. Et probatur, quia vltra horas numeratas non ſunt aliæ: illæ autem non poſſunt excedere numerum octonarium, ergo: maior conſtat ex omnibus Patribus, & Doctoribus de hac materia ſcribentibus, & ex vſu Eccleſiæ, & ex Breuiario Romano. Non poſſumus enim nos liberè fingere horas Canonicas, præter eas, quæ traditæ ſunt: nobis autem tantùm illæ numeratæ traditæ ſunt. Licèt enim in Breuiario alia officia, vel preces, aut pſalmodiæ contineantur, tamen non ſunt horæ Canonicæ, ſed interdum ſunt aliquid quaſi annexum prædictis horis, earúmque numerum non augent. Huiuſmodi ſunt officium Beatiſſimæ Virginis, officium mortuorum, Pſalmi graduales, Pſalmi Pœnitentiales cum Litaniis, & ſi quid pium aliud huiuſmodi inuenitur. Hæc námque officia per ſe non ſpectant ad horas Canonicas, vnde infrà oſtendemus poſſe horas Canonicas dici integrè ſine his omnibus, & horæ Canonicæ antiquiores ſunt his officiis: nam horæ Canonicæ antiquiſſimæ ſunt, vt vidimus, & paulò infrà diſtinctius declarabimus: officium autem Virginis creditur inſtitutum ab Vrbano II. in Concilio Claromontano, ante quingentos, & paucos annos, vt referunt Antoninus 2. part. hiſt. tit. 16. cap. 1. §. 23. Rodulphus in lib. de Can. obſeruat. cap. 24. & Guillelm. Durandus in rationali lib. 6. cap. 2. & eaſdem habet horas, quas officium Canonicum: & ideò non multiplicant illas, ſed eiſdem annectuntur, & cum eis dicuntur, vbi ex obligatione recitantur, vt infrà videbimus. Idem eſt de officio defunctorum, quod veſperas habet, & Matutinum, de quibus eadem eſt ratio. Eſt autem hoc officium ſatis antiquum, & Eccleſiæ traditione, & inſtitutione ſatis probatum, vide Rodulphum loco proximè citato. Et de Pſalmis pœnitentialibus cum gradualibus in propoſit. 21. conſtat enim eſſe laudabiles preces, & ab Eccleſia approbatas, & interdum ex obligatione dicendas, vt infrà videbimus, non tamen eſſe horas Canonicas, ſed cum illis coniungi ad augmentum ſolemnitatis, vel deuotionis, ſeu orationis. Minor verò, ſeu altera propoſitio, videlicet, quòd dictæ horæ non poſſint excedere octonarium numerum, conſtat, quia tantùm poſſunt Matutinum, & laudes in duas horas diſtingui, quæ cum aliis numerum octonarium ad ſummum efficient. Hic verò occurrebat obiectio, cur tres nocturni, quando ſeparatim dicebantur, non poſſent tres horæ Canonicæ iudicari, quo poſito creſcet numerus horarum vſque ad denarium, huius verò dubij reſolutio ex ſequentibus conſtabit.

2. Aſſertio.

Horæ Canonicæ nō ſunt plures, quàm octo.

Probatur auctoritate.

Officium B. Virginis inſtitutum in Cōcilio Claromontano ab Vrbano II.

Anton. Rodulph. Durand.

Officium defunctorū eſt antiquum.

Itaque tota dubitatio eſt, an horæ Canonicæ ſint ſeptem tantùm, vel octo: & tota ratio dubitandi eſt, an matutinum, id eſt, nocturnus, ſeu nocturni (ita enim illa voce in hoc dubio vtimur, eſt enim ambigua, vt ex dictis conſtare poteſt, & paulò poſt dicemus) ſint hora diſtincta à laudibus, & vtraque ſit per ſe integra hora, nam quòd vtraque ſit diſtincta à cæteris, clarum eſt. Prima ergo opinio affirmat, has eſſe horas integras, & inter ſe diſtinctas, & conſequenter horas Canonicas octo eſſe ſecundum primæuam, & antiquam inſtitutionem. Ita tenet Archidiaconus in cap. *Presbyter*. 91. diſt. & ibi Turrecremata q. 1. & Nauarrus in Enchir. de orat. cap. 3. num. 27. nec diſſentit Antoninus 3. p. tit. 13. cap. 4. in principio, licet in 2. part. tit. 9. cap. 12. §. 1. ſub diſtinctione, & obſcurè loquatur. Pro hac ſententia inducunt Nauarrum, & alij locum Eſdræ ſuprà tactum, quòd populus orabat quater in die, & quater in nocte; quod ſumpſerunt ex Beda ſtatim citando. 3.

1. Opinio affirmans Matutinum eſſe horam integrā, & à laudibus diſtinctam, & ideò octo eſſe horas.

Archidi. Turrecr. 2. Eſdr. 9.

Probatio eluditur 1.

citando. Verumtamen ex hoc loco nihil colligi poteſt. Primò, quia in Scriptura non habetur particula illa *In nocte*, & ita inde non colligitur oratio aliqua nocturna, nedum quaternaria; verba enim ſunt: *Et conſurrexerunt ad ſtandum, & legerunt in volumine legis Domini Dei ſui, & quater confitebantur Domino, & adorabant Dominũ Deum ſuum.* In quibus verbis nulla fit mentio de quadripartita oratione, vel lectione in noctibus facta. Sed apertus ſenſus eſſe videtur, quòd quater ſtabant in Templo ad legendum (vtique per diem) & quater etiam confitebantur Domino, eiſdem, ſcilicet, temporibus ſucceſſiuè, ſeu reſpectiuè, quia finita lectione ſtatim adorabant, & laudabant Dominum. Solùm apud Bedam lib.3. expoſit. allegor. in Eſdram cap.28. inuenio additam illam particulam *In nocte*, & loco verbi *adorabant*, verbum *orabant*: & ita ipſe etiam vtitur illa accommodatione, licèt non explicet quæ ſint quatuor horæ noctis; ſed non eſt hoc admittendum, cùm in ſacro textu non habeatur.

Exponitur locus Eſdræ.

Refutatur 2.

Secundò admiſſa illa lectione, difficile eſt accommodare illum numerum nocturnarum orationum ad horas Canonicas: dicere enim quis poterit illum quaternarium numerum compleri per tres nocturnos, & laudes, & conſequenter ſi inde colligitur pluralitas horarum, illas eſſe quatuor, & ita eſſe decem horas Canonicas, vel ſi nocturni ſunt vna hora, ſequitur vel primam, & completorium eſſe nocturnas horas, vel (vt alij volunt) veſperam & completorium: nihil autem horum cum probabilitate dicitur.

4.

Probatur eadẽ ſententia ex c. presbyter, d 1. & c. 1. de Celebrat. Miſſa. Pſal. 118.

Maiori cum veriſimilitudine fundatur hæc ſententia in cap. *Presbyter*, d.91. & c.1. de Celebr. Miſſ. adiunctis verbis Pſalmi 118. *Septies in die laudẽ dixi tibi*, apertè enim exponuntur ibi hæc verba de die artificiali, & impleri dicuntur eadem verba in Eccleſia per ſeptem horas diurnas, quæ ibi numerantur à Matutino (id eſt, laudibus) vſque ad completorium, & poſtea ſubiungitur: *Nam de nocturnis vigilijs ab eodem Propheta dictum ibidem eſt, media nocte ſurgebam ad confitendum tibi:* quaſi dicat per nocturnos Pſalmos hoc poſterius impleri. Ergo præter ſeptem diurnas horas ponitur oratio nocturna tanquam hora diſtincta, ac ſubinde numerantur octo horæ. Et inde fortaſſe factum eſt, vt ferè omnes antiqui, & graues ſcriptores Eccleſiaſticorum officiorum ſeptem numerent horas Canonicas, & præter eas addant, vel nocturnale officium, vt loquitur Amalarius libr. 4. capit. 2. & libr. de Ordin. Antiph. cap.7. vel nocturnas vigilias, vt Raban. libr.2. de Inſtitut. Clericor. cap.3. & ſequentib. & Rupertus lib.1. de diuin. offic. & apertiùs Rodulphus, de Canonum obſeruatione, propoſit. 14. octo horas vocat. Et eodem modo loquitur Hugo Victorinus in Specul. Eccleſ. capit. 3. & lib. de Eccleſ. offic. cap.1. & 9.

Amalar.
Raban.
Rupert.
Rodulph.
Hugo Victor.

Probatur ratione.

Ratione tandem confirmatur, quia nocturni, & laudes habent propria initia horarum, qualia eſſe ſolent in horis diſtinctis, & hymnos diſtinctos, & laudes habent ſuam propriam lectionem, ſeu capitulum, & alia omnia, quæ ad integritatem horæ in quacumque alia reperitur. Eſt etiam ſufficiens diuiſio nocturnorum à laudibus, maximè ſecundum antiquam conſuetudinem, quando non ſolùm tempore ſeparabantur, ſed etiam nocturni propria oratione concludebantur: ſicut nunc etiam in nocte Natalis Domini fieri videmus, ergo & inter ſe habent ſufficientem diſtinctionem, & vnaquæque habet per ſe, quicquid ad rationem integræ horæ neceſſarium eſt. Nec videtur referre, quòd iam nunc in conſuetudinem abierit, vt lau-

A des immediatè poſt nocturnos dicantur, nulla oratione, vel proprio fine, ſeu termino Matutinum claudendo: id enim accidentarium eſt, ſempérque retineri poteſt antiqua inſtitutio, quotieſcumque voluerimus illa vti, ſemper ergo illæ horæ ſecundum ſe diſtinctæ ſunt, licet per accidentalem vſum per modum vnius dicantur.

5.

Solutio argumen. quæ contra hanc opinionẽ fieri poſſunt.

1.

2.

Et ex hac ratione ſoluuntur præcipuæ obiectiones, quæ contra hanc ſententiam fieri ſolent: vna eſt ex loco illo Pſalmi; *Septies in die, &c.* & ex omnibus myſteriis & rationibus, quæ in ſeptenario numero conſiderantur, de quibus ſtatim dicetur, quæ omnia euertuntur augendo numerum. Alia obiectio eſt, quia ſi laudes ſunt hora diſtincta
B à nocturnis, eadem ratione nocturni etiam inter ſe erunt horæ diſtinctæ, quia temporibus diuerſis ex ſua inſtitutione dicebantur, & ita erit denarius horarum numerus.

Reſpõſ. ad 1.

Ad primum verò ex dictis reſpondetur, verba illa intelligi de die lucis, ſeu artificiali, & ita ſeptenarium numerum ad orationem diurnam in tota ſua amplitudine ſumptam applicandum eſſe, & in illa oratione habere locum omnia myſteria, quæ in ſeptenario numero conſiderantur, & ita ex hac parte nihil diminui. Ex alia verò augeri, ſeu addi poſſe myſteria, quæ in octonario orationum totius diei naturalis facilè conſiderari poſſunt. Nam etiam octonarius numerus perfectus eſt, vt & Ambroſius aliàs notat, *Pro octaua multi inſcribuntur Pſalmi, & mandatum*
C *accipis octo illis partem dare.* Et per octauum numerum æterna requies ſignificari ſolet.

Ambr. in Lucam l. in c.6.

Reſpõſ. ad 2.

Ad alteram verò obiectionem negatur ſequela, quia primus nocturnus non habet proprium finem vnius horæ, ſed quaſi ſuſpenſus manet: ſecundus verò neque initium, neque finem horæ diſtinctæ habet, tertius autem initio proprio caret, & propriam clauſulam, ac terminum habere poteſt: & ideò eandem horam conficiunt, vno principio, & vno termino clauſam. Adde non ſatis eſſe certum, iuxta primam inſtitutionem nocturnos inſtitutos eſſe, vt ſeparatim diſtinctis temporibus dicerentur. Eò vel maximè, quòd ſæpè nocturnum illud officium vno nocturno concluditur, quia continuè dicitur; quando ergo propter maiorem
D ſolemnitatem tres dicantur, per modum vnius horæ dicuntur, etiamſi diuerſis temporibus dicantur ad augmentum ſolemnitatis. Nam ſola temporis interruptio in his rebus moralibus non ſufficit ad tollendam vnitatem, quando aliàs eundem quaſi fluxum, & ſucceſſionem habent, licet diſcretam, ſic enim vocatur vnus motus diſcretus Angeli: & fluuius diceretur vnus, ſi ab eodem fonte, eadem via flueret, etiamſi non continuè, ſed certis quibuſdam horis eodem tenore manaret, atque flueret. Secùs verò eſt de laudibus, quæ proprium initium, compoſitionem, & terminum habent.

6.

Oppoſita ſẽtẽtia quę Canonicas horas ſeptẽ eſſe ſtatuit, certa & cõmunior eſt. Probatur auctoritate.

Gloſſ.
C. Presbyter.
Clemen. I.
Innoc.
Hoſtienſ.
Panorm.
Io. Andr.
Syluest.
Angel.
Tabien.
Conc. Cabilo. II.

Nihilominùs communior ſententia eſt, tantùm eſſe numerandas ſeptem horas Canonicas, quæ
E adeò eſt vulgo, & communi modo loquendi totius Eccleſiæ recepta, vt priorem omninò audiendam non eſſe cenſuerit Sotus lib. 10. de Iuſt. q.5. art.4. tenéntque Gloſſa, & Doctores Canoniſtæ communiter in dicto capit. *Presbyter*. d.91. & c.1. de Celebrat. Miſſar. & Clem. 1. eodem, Summiſtæ etiam ver. *Hora*, Syluester, Angelus, Tabienſis, &c. Et fauet Concilium Cabilonenſe II. ſub Carolo Magno cap.59. vbi ſeptem horæ numerantur tantùm. Sex, à prima vſque ad Completorium incluſiuè, & Matutinum, qua voce ſignificatur ibi vna hora conſtans

R 4 ex

ex nocturnis, & Laudibus. Quæ ſignificatio eſt in A iure magis vſitata, vt conſtat ex capite *Dolentes*, de Celebr. Miſſar. & ex Clemen. 1. de Relig. & vener. Sanctorum; & nunc eſt receptiſſima in Breuiario Romano, & reliquis, ſecundum illam communiter in eiſdem Breuiariis ſeptem tantùm horæ numerantur. Et hoc eſt vnicum huius ſententiæ fundamentum, quia non ſunt plures horæ Canonicæ, quàm à Romana Eccleſia sũt inſtitutæ: ſed hæ ſunt tantùm ſeptem, ergo. Maior patet, quia hæ horæ habent ſuum eſſe ab inſtitutione Eccleſiæ, ergo & numerum. Minor verò conſtat, quia inſtitutio horarum in Breuiario continetur, & in illo tantùm eſt ſeptenarius numerus. Confirmatur, quia de his B rebus moralibus loqui debemus iuxta communem, & vſitatum morem Eccleſiæ, ſed tota Eccleſia ita loquitur de ſeptem horis Canonicis, ergo. Tandem addi poſſunt congruentiæ, nam ſeptem horæ cenſeri poſſunt inſtitutæ, vt ſeptem petitionibus orationis Dominicæ reſponderent; vnde omnes congruentiæ, quæ pro illo ſeptenario numero adductæ ſunt, hîc accommodari poſſunt. Item accommodatur hic numerus ſeptem diebus creationis mundi, vt per illas horas perfectè gratiæ agantur pro illo beneficio: vel magis correſpondere cenſentur beneficio redemptionis; nam per has horas commemorantur ſeptem præcipua tempora, & myſteria paſſionis, mortis, & reſurrectionis, vel etiam Incarnationis, & Natiuitatis Chriſti Domini, nam media hora noctis priùs incarnatus, & natus eſt, & C poſtea ludibria magna paſſus; circa auroram priùs continuauit paſſionem ſuam, & poſtea reſurrexit, in ortu Solis fortè priùs flagellatus eſt, & poſtea reſurrectionem ſuam manifeſtare cœpit. Hora tertia condemnatus ad crucem eſt, ſexta crucifixus, nona obiit, veſpera priùs myſteria cœnæ perfecit, & poſtea die ſequenti depoſitus eſt de cruce, & hora completorij fortè priùs comprehenſus eſt, & poſtea quieuit in ſepulchro, de quibus multa videri poſſunt in citatis auctoribus, quæ in ſummam redigit Gloſſa cap. 1. de Celebr. Miſſar. ſi quis autem rectè conſideret; tam facilè poſſunt hæc myſteria accommodari ad octonarium numerum, ſicut ad ſeptenarium. Addendum verò eſt, omnes nocturnas Chriſti paſſiones poſt comprehenſionem eius, D per modũ vnius paſſionis continuæ peractas fuiſſe ſine notabili diuiſione, aut myſterio aliquarum actionum, & ideò per vnam horam nocturnam magis extenſam repræſentari, ſiue illa ex nocturnis, & laudibus, ſiue ex Solis nocturnis conſtare dicatur.

Ca. Dolentes & Clem. 1. de Reliq. &c.

Fundamentalis ratio.

Confirmatio ex Eccleſiæ more, & aliis congruẽtiis.

Myſteria quæ, & qualia ſeptem horis Canonicis deſignata.

Gloſſa cap. 1. de Celebr.

7\. Propter vtriuſque opinionis fundamentum alij Doctores diſtinctione vtuntur, dicúntque olim fuiſſe octo horas Canonicas, quando nocturni propria oratione concludebantur, & laudes poſtea diuerſo tempore dicebantur; quia hoc probant motiua primæ opinionis: & ita tunc fuiſſe ſeptem horas diurnas, & vnam tantùm nocturnam: at nunc duas horas nocturnas, ſcilicet, & primam diurnam in vnam nocturnam coaluiſſe, & ſic iam tantùm eſſe ſeptem, vnam noctis, & ſex diei, vel vnam noctis, & quatuor diei, & duas duorum crepuſculorum. Ita ferè Turrecremata in Regula S. Benedicti, tract. 73. & in dicto cap. *Presbyter*, 91. diſt. & ſequitur Azor. lib. 10. cap. 1. & fauet Hugo Victorinus lib. 2. de Eccleſ. offic. cap. 2. qui ait, nunc non dici orationem in fine nocturnorum, quia non ſeparantur à laudibus, ſed coniunctim, & per modum vnius dicuntur. Et cap. 9. poſt relatam antiquam conſuetudinem; ſecundum quam erant octo horæ, ſubdit: *Noſtra autem conſuetudo humana parcens infirmitati, & labori, officio prædicto* (id eſt nocturnis) *laudes matutinas continuat, & oratione vna duo claudit officia*: vtique in vnum illa redigens. Hanc ferè diſtinctionem ſequitur Marcellus cap. 6. num. 15. licet aliter illam explicet: ait enim, apud Monachos octo eſſe horas Canonicas, & non ſeptem, quia ſeparant omninò nocturnos à laudibus, & propria oratione illam nocturnam horam concludunt. Et aliam faciunt quaſi propriam matutinam, horam inchoantes laudes, quando ſtella matutina oriri ſolet. At iuxta Romanæ Eccleſiæ morem, horas Canonicas eſſe ſeptem, contraria ratione. Iuxta quam diſtinctionem oportet, vt hi auctores fateantur in die ſaltem Natiuitatis Domini octo horas Canonicas à Romana Eccleſia decantari, quia tunc nocturni antiquo more à laudibus ſeparantur, & propria concluduntur oratione.

Media opinio concedens antiquæ conſuetudini octenas, præſenti verò ſeptenas horas.

Turrecr.

Azor. Hugo Victo.

Marcel.

8\. Vrget etiam contra diſtinctionem hanc textus ille in cap. 1. de Celebr. Miſſar. nam in eo ſeruatur diſtinctio octo horarum canonicarum; & tamen editus eſt iuxta inſtitutionem Eccleſiæ Romanæ, & iuxta conſuetudinem, quæ nunc ſeruatur, nam tempore Gregorij IX. auctoris Decretalium, eadem conſuetudo quoad hoc in Eccleſia Romana ſeruabatur. Vnde in illo textũ declarando, mirè laborant Canoniſtæ, quorum opiniones refert Marcellus, & bene confutat, & ideò eas omitto, non enim ſunt probabiles: ipſe autem Marcellus obſcurè ſatis nodum ſoluit, ita vt vix intelligatur. In ſumma verò dicere videtur, non ideò poſt ſeptem horas ibi fieri mentionem vigiliarum noctis, quia ſint hora diſtincta à Matutino (quinimò putat Matutinum ibi nõ laudes tantùm, ſed totam horam compoſitam ex Nocturnis, & laudibus ſignificare) ſed quia nominata fuerat illa hora ab vltima parte illius, & ita ſolùm implicitè erãt vigiliæ noctis comprehenſæ, ideò putat nocturnis vigiliis compleri, quod à Dauid dictum fuerat: *Media nocte ſurgebam*, &c. Sed ſi quis conſideret, vnde textus ille deſumptus eſt, facilè intelliget, cõſiderationem illam non eſſe ad ſenſum verborum, neque conſequenter propoſitam, iuxta diſtinctionem ab eodem auctore datam: ſumpta enim ſunt verba illius textus, ex regula Monachorum S. Benedicti, cap. 16. vt dictum eſt, & omnes fatentur; ibi enim habentur, & nõ in aliquo Conc. Agath. quod in titulo ponitur, ſed iuxta inſtitutum Monachorum (vt ille auctor fatetur) horæ Canonicæ octo ſunt: & vox hæc *Matutinum*, ſolas laudes ſignificat, & non compoſitam horam ex illis, & nocturnis; (& ſine dubio illa fuit primæua impoſitio illius vocis.) ergo in illo etiam textu hoc ſignificant illa verba. Vnde neceſſariò fatẽdum eſt, Pontificem ibi vſurpando regulam Monachorum, iuxta eorum morem fuiſſe loquutum. Non tamen propterea voluiſſe illas preces tanquam horam diſtinctam ponere, iuxta morem Eccleſiæ Romanæ: ſed tantùm voluiſſe clarè docere, eſſe dicendas, ſiue ſint hora diſtincta, ſiue non.

Obiectio contra propoſitam ſententiam, in quatũ octonariũ horarũ antiquarũ, & exoletũ eſſe aſſerit.

Pſalm. 118.

Solutio obiectionis.

Benedict.

Conc. Agath.

9\. E Hæc verò cõtrouerſia tota videbitur eſſe de nomine, niſi moralem aliquam vtilitatem, & doctrinam afferat. Itẽ, vt firma poſſet eſſe doctrina, oporteret priùs explicare, quid requiratur ad vnitatem vnius horæ Canonicæ, & pluralitatem, ſeu diſtinctionem earum inter ſe, quod nullus ex dictis auctoribus declarat, & ita nullũ conſtans fundamentum afferunt: moralis ergo quæſtio hic ſolùm eſſe poſſe videtur, an Matutinum, vt cõſtas ex Solis nocturnis, & laudibus, ita diſtinguatur à Laudibus, vt poſſit licitè ab illis ſeparari, & per ſe dici, ac concludi tanquam hora diſtincta. Et quoad hoc cenſeo veram

Cõcluditur licere diuidere laudes à nocturnis tam oratione publica, quã priuata, niſi rei nouitas officiat.

veram primam opinionem ſimpliciter, & ſine diſtinctione temporum,& rituum monachalium, aut clericalium : quamuis non negauerint in modo publicè dicendi officium in choro, ſeruandam eſſe conſuetudinem vniuſcuiuſque Eccleſiæ. Itaque ſecundùm primæuam inſtitutionem licitum fuiſſe, hoc modo ſeparare illa officia, certum eſt; exiſtimóque non tantùm Monachis, ſed etiam Clericis in ſuis Eccleſiis licuiſſe, quia non conſtat, de contrario præcepto, vel conſuetudine vniuerſali, & alioqui res per ſe bona erat, & habebat conuenientem inſtitutionem. Confirmatur ex Amalario ſuprà referente, cùm Romæ eſſet, interrogaſſe de conſuetudine Eccleſiæ Romanæ in hoc ritu,& ibi intellexiſſe, ſine interruptione fuiſſe ſolitas dici laudes poſt nocturnos. Ex hac enim narratione colligo, illam conſuetudinem, neque totam fuiſſe, neque vbique obſeruatam. Diuidere ergo Matutinum à laudibus, generatim loquendo,ſemper licuit ex vi primæuæ inſtitutionis.Quòd autem etiam nunc liceat, conſtat ex communi conſuetudine, præſertim extra chorum, vt notauit Nauarrus ſuprà dicto capite 23. numero 64. nullus enim doctus, & timoratus de hac diuiſione, ac ſeparatione laudum à nocturnis ſcrupulum format. Imò addit Nauarrus ſi anticipatio, vel diuiſio facienda eſt, meliùs eſſe in principio noctis dicere nocturnos,& relinquere laudes pro Matutina hora, quàm laudes ſimul cum nocturnis anteponere. Item cùm hæc ſit primæua inſtitutio, reductio ad illam, per ſe loquendo,bona eſt,cùm nulla ſit aperta prohibitio in contrarium.

Amalar.

Nauarr.

10. Obiectio proponitur & ſoluitur. Nocturni nō ita diuidi poſſunt ſicut Matutinū & laudes.

Dices. Hac ratione probaretur etiam eſſe licitum diuidere nocturnos. Reſpondeo primùm non ita conſtare de conſuetudine dicendi ſeparatim nocturnos ſicut laudes. Deinde,non eſt nunc conſuetudo ſeparandi Nocturnos, ſicut eſt de laudibus pro ſolo arbitrio, & voluntate. Denique dico, interdum etiam poſſe licere in nocturnis interponere aliquot tempus inter vnum, & alium nocturnum, eſt tamen differentia : quòd in nocturnis non videtur id licere, niſi ex aliqua iuſta cauſa, ſaltem ſine culpa veniali : in laudibus verò nulla eſt cauſa neceſſaria, ſed per ſe id licet, quia eſt multùm conforme inſtitutioni.Hæc autem maximè procedunt in priuato recitandi modo : nam in choro conſuetudo ſemel introducta, & approbata, videtur ſeruanda, quia nouitas, aut varietas in his ritibus publicis, non poteſt fieri priuata auctoritate. Alioqui facilè ſequentur perturbationes, & ſcandala ; plus enim offendet nouitas, & mutatio,quàm poſſit prodeſſe:& ideò in choro,nocturnale officium, propria oratione finiendum eſt, nec à laudibus ſeparandum, niſi vbi publica conſuetudine obſeruatur, vel vbi regulæ ipſæ Breuiarij admonent;ſolùm autem id fieri iubent in nocte Natalis Domini, & ideò tunc tantùm fieri poteſt in choro,iuxta commune ius.

Nouitas aut varietas in ritibus publicis nō poteſt fieri priuata auctoritate.

11. Cuiuſque horæ vnitas ex eo ſumitur quod proprium principium,& finem habeat.

Hac verò reſolutione ſtante, ſolùm de nomine videtur eſſe quæſtio, an hæ horæ dicendæ ſint vna, vel duæ, hoc, vel illo modo dictæ. Si verò ad normam philoſophicam,vel metaphyſicam hoc definire voluerimus, probabiliter dicitur ad diſtinctionem, vel vnitatem horarum non ſatis eſſe, quod tempore continuo, vel potiùs contiguo, aut per longæ moræ interruptionem dicantur. Nam veſperæ, & completorium, verbi gratia, diſtinctæ horæ ſunt, etiamſi tam in choro, quàm extrà frequentiſſimè dicantur contiguè,& ſine intermiſſione.E contrariò verò licèt contingat Pſalmos vnius A horæ interrumpi tempore, non ideò deſinit eſſe vna hora,vt infrà dicam:& de Nocturnis idem ſuprà diximus. Igitur ſicut in Dialectica dicitur illa quantitas eſſe vna, & finita, quæ propriis terminis clauditur, ita hìc moraliter dicitur illa hora eſſe vna,quæ proprium principium,& finem horæ Canonicæ habet,& inter hos terminos ſuam obtinet compoſitionem huic muneri accommodatam : & conſequenter omnem pſalmodiam cum reliquis adiacentibus partibus, quæ ſub eodem initio dicitur,donec communi fine terminetur, vnam eſſe horam, etiamſi contingat non habere continuam, ſed contiguam ſucceſſionem, ſed diſcretam. Iuxta quam regulam fatendum eſt Matutinum, vt nunc B regulariter dicitur,eſſe vnam horam : & olim apud Monachos, vel alios, duas fuiſſe. Ac ſubinde nec etiam dici poſſe ad modum duarum,vel reuera fieri duas. Quia non eſt inconueniens, ea, quæ ſunt vnum,quando habent terminos communes,diuidi, & fieri duo, ſi recipiant proprios terminos, & è conuerſo ex duobus fieri vnum per vnitatem in vno termino,ſeu per continuationem. Quia verò hæc moralia accipiunt denominationem ex frequentioribus, & magis communibus, & publicis, ideò nunc ſimpliciter dicitur Matutinum totum eſſe vna hora, & conſequenter omnes eſſe ſeptem, quia in publicis officiis ſemper, & in priuatis frequentiùs ita dicuntur.

12. Proprius cuiuſque horæ finis eſt oratio.

Nauarr.

Hinc conſequenter infertur, cùm talis diuiſio C fit,dicendam eſſe orationem in fine Nocturnorum, & conſequenter, Pater noſter,iuxta regulas Breuiarij. Ita docent communiter Nauarrus & alij, & obſeruat Eccleſia Romana in nocte Natiuitatis. Ratio verò eſt, quia tunc finitur Matutinum nocturnum,vt hora in ſe vna,& à ſequentibus diſtincta, ergo debet proprio termino, & fine claudi, proprius autem finis vniuſcuiuſque horæ eſt collecta,cui de more adiungitur oratio Dominica,ergo. Vnde rectè infert Nauarrus ibidem quando inchoantur laudes ſeparatim,præmittendam eſſe orationem Dominicam, & Angelicam more aliarum horarum, propter eandem rationem cum proportione applicatam, quia inchoantur,vt hora diſtincta,& per ſe vna.

13. Hymnus Te Deum laudamus, pars eſt Matutini, non tamen vltima.

D Aliud verò dubium,quod ibidem tractat Nauarrus.An tunc dicendum ſit hymnus, *Te Deum laudamus*,in fine Nocturnorum, vel initio laudum, nullum dubium habet, quia dicendus ſemper eſt in fine vltimæ lectionis ante collectam claudentem illam horam,ſicut fit in nocte Natiuitatis.Nec etiam dubitari poteſt,quin hymnus ille, quādo dicitur ſit pars vltimi nocturni : ſicut nonum reſponſorium, quando dicitur;vel tertium etiam,quādo vnus tantum nocturnus dicitur, eſt pars eiuſdem nocturni, vel tertij, vel vnici:nam loco illius reſponſorij in diebus feſtis,& in Dominicis non luctuoſis dicitur *Te Deum laudamus*,& ita eandem horam componit. Neque obſtat,quod in c.*Conſuluit*,de Celeb.Miſſar. Innocentius III. ait hymnum *Te Deum laudamus* E dici,vel omitti *In laudibus matutinis*,in quo videtur ſupponere eſſe partem laudum : non (inquam) hoc obſtat,quia vtraque vox illa ambigua eſt:Matutinū enim,vt ſuprà diximus, interdum ſumitur pro ſolis laudibus, interdum pro ſolis nocturnis, interdum pro toto compoſito. Ibi ergo nō accipitur in prima acceptione, quæ valdè antiqua eſt,& nunc iam parum vſitata,& maximè iuxta morē Romanū.Poteſt ergo accipi tertio modo,qui vt etiam ſuprà dixi,eſt valdè vſitatus in Iure, & ſic clarum eſt,eſſe partem totius Matutini.Poteſt etiam accipi ſecundo modo, &

Matutinum vox eſt admodū ambigua.

& verum facere ſenſum. Nam nomen etiam laudum accipi poteſt, vt proprium vnius horæ canonicæ ab aliis omnibus diſtinctæ,& non oportet ibi accipi in hoc ſenſu.Poteſt item accipi,vt & generale munus horarum canonicarum,in omnibus enim laudes Dei decantantur, & hoc modo laudes illæ, quæ in hymno continentur ad Matutinum officium pertinent,ſiue per ſe ſpectatum,vt diſtinctum ab hora laudum, ſiue vt vnam horam cum illis componit.

14. Forma recitandi diuinũ officiũ à Gelaſio,& Gregor. fuit inſtituta.

Atque hinc facilè poteſt expediri,quod ſecundo loco propoſitum eſt de antiquitate huius ritus, ſeu inſtitutionis iſtarum horarum. Quidam enim hanc inſtitutionem tribuunt Pelagio I. alij Pelagio II. alij Gregorio I. alij Gelaſio, alij Damaſo. Multa verò poſſunt in hoc inſtituto diſtingui, ſcilicet, ipſum officium Eccleſiaſticum abſolutè ſumptum ſecundum ſe, & quaſi ſubſtantialiter, vel quoad formam,partitionem,& numerum horarum,quam nunc habet, vel quoad præceptum, & obligationem dicendi illud, vel denique quoad modum dicendi illud cantando, aut aliter.

Inſtitutio Officij diuini à tépor: Apoſtolorũ incepit. *Clemen. I. Cyprian. Baſilius.*

Igitur quantùm ad primum ex dictis ſatis conſtat inſtitutionem antiquiorem eſſe, & à temporibus Apoſtolorum incepiſſe; vt ex Clemente I. Cypriano, Baſiliano, & aliis probatum eſt. Quantùm ad ſecundum verò non habuit certum initium, ſed à principio incepit in aliqua forma, quæ nunc nobis non ſatis nota eſt; paulatim verò perfectum eſt vſque ad illam formam, quam nunc habet.

Vvalden. Rodulph. Guilliel. Durand. Benedict.

Ita docent Vvaldenſis dicto cap.21.Rodulph.dicta propoſ.14.Guillielmo Durando lib. 5. cap.2. Vvalafrido lib.de Reb. Eccleſ.cap.25.Smaragdo in cap.16.regul. S.Bened. & conſtat ex magna varietate, quæ in his horis recitandis in Eccleſia fuit, vt ex dictis intelligi poteſt,& ex Caſſiano libro ſecundo de Inſtit. cap. 4. & ex Nicephoro lib.12.Hiſtor.cap.34. Socrate lib. 5. cap.21.

Caſſian. Niceph. Socrat.

Vnde etiam de Romano officio Pius V. in Bulla ſua ſic inquit: *Diuini officij formula piè olim, ac ſapienter à ſummis Pontificibus, præſertim Gelaſio, ac Gregorio primis conſtituta, à Gregorio autem VII. reformata, ad priſtinam orandi regulam conformata, reuocatur.* De aliis verò duobus punctis, præcepto, ſcilicet, & cantu in ſequentibus capitulis dicendum eſt.

Gelaſ. Papa. Gregor.

CAPVT VII.

Vtrùm modus dicendi horas Canonicas pſallendo, & cantando conuenienter in Eccleſia inſtitutus ſit?

1. Qui hæretici canonicas horas,& maximè modũ illas decantandi damnauerint.

COmmemorat D. Auguſtinus lib.2. Retractationum, cap.11. Hilarium quendam Tribunitium laicum maledica reprehenſione laceraſſe morem canendi hymnos & Pſalmos in Eccleſia, aſſerentem fieri non oportere. Contra quem librum, quendam ſe ſcripſiſſe refert,qui non extat. Nec de Hilario illo abſolutè dicit, reprehendiſſe cantum in Eccleſiaſtico officio, ſed morem; qui tunc eſſe apud Carthaginem cœperat,vt hymni ad altare dicerentur,ſiue ante oblationem,ſiue cum diſtribueretur populo, quod eſſet oblatum.

Heretici qui cantũ in publicis horis reprehédũt.

At verò Vvaldenſes,& Vviclephus, & ſimiles hæretici, vel omninò vocalem orationem, vt præcedenti libro vidimus,vel ſpecialiter horas Canonicas, & maximè modum illas dicendi canendo reprehendunt. Eo quòd vel videamur vociferari ad Deum, quaſi non poſſit ille aliter ſenſa noſtra percipere: vel quòd fruſtrà in eo munere tempus teratur,cùm hoc A munus nullius vtilitatis eſſe appareat; vel quòd ſit contra Eccleſiaſticam libertatem hoc onus Clericis imponere, vel denique, quòd indecorum ſit Eccleſiaſticas perſonas in Eccleſiis publicè canere. Hæc enim ferè ſunt capita huius hæreſis, vt intelligi poteſt ex Vvaldenſi lib.3.de Sacram.cap.21. & ſequentibus, Caſtro, verbo, *Horæ Canonicæ*, & verbo, *Oratio*, Duranto, Bellarmino, & aliis, qui hunc errorem impugnarunt.

Caſtro. Durant. Bellarm.

Nos autem breuiter cum D.Thoma 2.2.quæſt.83.artic.12.& quæſt.101. artic. 2. tria in modo dicendi hoc officium diſtinguimus, vnum eſt,quòd dicatur voce ſenſibili, ſecundum, quòd alta voce, quæ à plebe percipi poſſit,tertium, quod canendo dicatur; & omnia hæc B honeſta, & ſancta eſſe dicimus, licèt non omnia fuerint æque neceſſaria.Vt autem hoc declaremus, ſupponamus hanc orationem in perſona totius Eccleſiæ fundi, & hoc ſenſu vocari per ſe publicam, & nihilominùs reſpectu aliorum poſſe fieri priuatim, vt cùm ſacerdos in ſuo cubiculo orat, & publicè, vt quando pro aliorum vſu hoc officium in Eccleſia dicitur.

D.Thom. Tria in officio diuino recitãdo obſeruantur.

2. 1. Aſſertio. De neceſſitate orationis huiuseſt, vt ab Eccleſiæ miniſtris dicitur, vt voce ſenſibili proferatur.

Dico ergo primò,de neceſſitate huius orationis vt ab Eccleſiæ miniſtris dicitur, eſt, vt voce ſenſibili proferatur, ita vt hoc ſit quaſi de ſubſtantia huius moralis actionis. Hæc aſſertio eſt D.Thomæ dicto artic. 12. & omnium. Ratio in primis ſumenda eſt ex inſtitutione, quia ita eſt ab Eccleſia præceptum his, qui ex hoc officium perſoluere C tenentur: obligantur enim ex vi illius legis non ſolùm corde; ſed etiam voce orare, vt conſtat ex capit.1.& cap. *Dolentes*,de Celebr.Miſſa.& Clem.I. eodem tit.& infra latiùs dicetur: hæc autem lex in ipſa rei natura quodammodo fundata eſt, & ideò dicimus in hac oratione eſſe vocem, quaſi de ſubſtantia, & eſſentia eius, quatenus per ſe publica, ſeu communis eſt. Quia cùm Eccleſia ſit corpus myſticum, ſenſibile, ac viſibile, non poteſt conuenienter orare per ſuos miniſtros, niſi aliquo ſigno ſenſibili, ipſi exprimant orationem Eccleſiæ. Item Eccleſia non iudicat de interioribus actibus animæ, quia illos non cognoſcit; ergo nec communiter orare poteſt, niſi per ſigna, quæ huic corpori Eccleſiæ poſſint eſſe nota;hæc autem ſigna in D voce ſenſibili conſiſtunt: nam alia,quæ in ſcriptis, vel factis conſiſtere poſſunt, accommodata non ſunt, vt eſt per ſe notum.

D.Thom. Probatur. Cap. 1 & ca. dolentes. de celeb. Miſſar. Clem. I.

Confirmatur, quia talis oratio ſemper præcepta fuit Eccleſiaſtica lege, Eccleſia autem non præcipit actum merè internum per ſe,ac nudè ſumptum. Vnde non placet, quod Nauarrus cap.20.num.14. in Enchirid.de Orat.ait. Diſputando ſuſtineri poſſe(licet ipſe non conſuleret) ea, quæ iubentur dici ſecretè in Miſſa, vel horis Canonicis,poſſe dici mentaliter, ſatisfaciendo præcepto. Hoc enim practicè probabile non eſt, propter rationem factam,& quia nullo auctore,vel fundamento nititur,nec oportet præbere occaſionem introducendi nouos ritus.

Cõfirmatur.

Nauar. Ea quæ ſecretè in Miſſa dici debét, non poſſunt dici mentaliter.

3. 2. Aſſertio. Priuata clerici oratio canonica ſatis eſt ſi dicatur ſubmiſſa voce.

Dico ſecundò. Quando Clericus priuatim orat, E quia non tenetur pro vſu aliorum fidelium in Eccleſia publicè recitare,tunc non eſt neceſſe alta voce orare per ſe loquendo,ſed ſatis eſt ſubmiſſa voce officium dicere.Ita D.Thomas, & omnes,& eſt per ſe notum,quia tunc nec ex natura rei,nec ex præcepto Eccleſiæ oritur obligatio altiùs orandi. Et in hoc modo orandi verum eſſe poteſt, quod aiunt Cyprianus in expoſit.Orat. Domin. & Chryſoſtomus Homil.13. Imperfect.in Matth. Annã ita ſubmiſsè orantem,*Vt vox penitus non audiretur.* 1.Reg. 1. fuiſſe typum Eccleſiæ modeſtè,ac tacitè orantis.

D.Thom. Cyprian. Chryſoſt. 1.Reg.1.

Quamuis

Quamuis enim rectè poſſit ad Eccleſiam referri, quatenus in ſuis membris multiplices priuatas orationes fundit, quia ſic tunc Anna orabat, tamen etiam adaptari poteſt ad Eccleſiam fundentem etiam communem orationem per miniſtros ſuos ſecretè orantes quoad modum. Quia vt lib.1.cap.1. notaui, Anna non orabat mentaliter tantùm, ſed vocaliter, licèt ſubmiſsè, non enim dictum eſt, *Et vox penitus non formabatur, ſed non audiebatur:* cùm tamen labia mouerentur, potuit ergo eſſe typus Eccleſiæ. Neque inde poteſt inferri non poſſe Eccleſiam alio etiam modo orare, ſed ſolùm colligitur, hunc modum eſſe bonum, & conuenientem, quando aliunde ſpecialis ratio, aut neceſſitas non occurrit; nam & Anna ipſa, quæ tunc ſic orabat, poterat honeſtè, & ſanctè in aliis opportunitatibus aliter orare. Et ideò in aſſertione non dixi, non poſſe miniſtros Eccleſiæ, cùm ſic orant, altè orare, ſi velint; ſed dixi, non eſſe neceſſarium alta voce orare, quia ſubmiſſa ſufficit, liberum autem eſt vnicuique maiorem ſuorum adhibere, ſi velit, & circunſtantiæ non occurrant, ratione quarum prudentia dictet, non eſſe hic, & nunc altiùs orandum, vel ne aliis impedimento ſimus, vel ne ſcandalum aliquod præbeamus, dum videmur deuotionem oſtentare, vel quid ſimile. Et in his caſibus intelligenda ſunt quæ contra clamoroſam orationem ſcribit Chryſoſtomus homil.13.& 19.in Mat. loquitur enim contra eos, qui non recta fide, vel intentione illam affectant, & imprudenter, & vbique illa vtuntur, ac ſi clamor ille eſſet per ſe neceſſarius ad mouendum Deum, vel ad gloriam captandam, non verò ſimpliciter eam damnat, vt ex contextu ſatis conſtat.

Probatur ex Scriptura.

Chryſoſt.

4\.

In priuata oratione nō ſolùm licet, ſed iuuat cātando recitare.

Extra hos ergo caſus vnuſquiſque recitare poteſt alta voce, quantùm ad excitandum deuotionem in ſeipſo vtile iudicauerit. Neque incidet in reprehenſionem Baalitarum, vt hæretici calumniantur, quia non ſic orat ex falſa de Deo exiſtimatione, ſed quia homo ſenſibilis eſt, & ſenſibilibus ſignis promouetur, vt etiam in ſuperiori libro cap.1.adnotaui. Quin potiùs etiam licitum eſt homini ſic oranti cantare ſi velit, & locum habeat accommodatum, & inde magis ad deuotionem excitatur, quia hoc prohibitum non eſt, nec ex ſe habet talis actio, vnde reprehenſibilis ſit, vt ex quarta aſſertione cum proportione patebit. Itē quia in priuatis orationibus, quas vnuſquiſq; ſua deuotione, & auctoritate recitat, licitum eſt cantu vti, ſi quis velit. Quod in antiquis, & déuotis fidelibus vſitatum fuiſſe, indicauit Tertullianus lib. 2.ad vxorem dicens: *Quid maritus illi, & quid illa marito cantabit?* & cap.9.in fine: *Sonant inter duos Pſalmi, & hymni, & mutuo prouocant, quis melius Deo ſuo canat.* Et lib. exhort.ad caſtit.cap.10. *Si Pſalmum canit, placet ſibi.* Tota ergo hæc varietas licita eſt, etiam in ſecreta oratione, etiamſi alioqui per ſe publica ſit, abſolutè verò alta vox neceſſaria non eſt.

Tertull.

5\.

1\. Sententia aſtruens orationē vocalem quæ eſt ex obligatione, voce aliis audibili recitari oportere. *Medina. D.Thom. Caietan.*

Solet autem quæri, quę vox neceſſaria ſit, vel ſufficiat in huiuſmodi oratione. Duo enim extrema in hoc inuenio, vnum eſt oportere tam aliam eſſe vocem, vt ab aliis poſſit audiri. Ita ſentit Medina quæſt.7.vbi non loquitur in particulari de recitantibus priuatim officium diuinum, tamen loquitur abſolutè de recitantibus ex obligatione, & indicat tam neceſſariam eſſe tantam vocis expreſſionem, quàm eſt neceſſaria vox. Et poteſt pro hac ſententia citari D.Thomas dicto art.12.Caietanus autem ibi declarat voces eſſe de præcepto, conditionem verò eius, vt audiri poſſit, eſſe de decentia. Poteſt

A verò opinio Medinæ ſuaderi oratione ſuprà facta, qua in hac oratione communi ideò vox eſt neceſſaria, vt ſit ſenſibilis reſpectu Eccleſiæ, non eſt autem ſenſibilis, niſi per auditum, debet ergo eſſe talis, vt ab aliis audiri poſſit. Alia ſententia extremè contraria eſt, ſatis eſſe vocem formare, labia mouendo, etiamſi à nemine, neque ab ipſomet proferente audiri poſſit: quia Eccleſia non præcipit quātitatem vocis, ſed tantùm vt voce oretur, ergo ſi id fiat, ſufficit, nam quòd à nemine ſentiri poſſit, accidentarium eſt. Sed media via tenenda eſt: & primo diſtinguēdum eſt, an quis recitet ſolus; vel cum ſocio: nam ſi oret cum ſocio, tenetur quiſque tam altè dicere, vt ab alio audiri poſſit, quia vnuſquiſque tenetur dicendo, vel audiendo totum officium explere: B quamuis in hoc poſſit eſſe aliqua diuerſitas, quādo ſocius non tenetur ad horas Canonicas recitādas, vel voluntariè alium adiuuat: tunc enim vt is, qui ex obligatione recitat, ſuo muneri ſatisfaciat, neceſſarium eſt, vt poſſit percipere, quæ alter dicit, & tunc licèt ſocius abſolutè non teneatur recitare, tamen ex ſuppoſitione, quòd vult alium iuuare ad penſum ſoluēdum, debet ita dicere, vt alius percipiat, ipſe verò ſocius non tenetur tunc alium audire, quia ſimpliciter recitare non tenetur (vt in caſu ſupponitur) & ideò neque ex illo capite neceſſarium erit, vt alter tam altè recitet. Aliunde verò eſt moraliter neceſſarium, vt poſſit conuenienter officium peragi, quia niſi ſocius audiat, non poteſt conuenienti tempore, aut modo reſpondere.

Alia ſentētia contraria, ſatis eſſe formare vocem, licet nō poſſit audiri. Azor.lib.10. c 11.q.5.

Media inter vtramque tenenda eſt ſententia.

6.

2\. Aſſertio. Non tenetur qui ſolus recitat tam altè dicere, vt ab aſſiſtentibus percipi poſſit.

C Secundò addendum eſt, quando quis recitat ſolus, non teneri ex præcepto ad dicendum tam altè, vt ab aſſiſtentibus percipi poſſit. Ita Nauarrus dicto capite 20.num.14. & ſentit Caietanus, & hoc probatur bene illa ratione, quòd vera oratio vocalis eſſe poteſt, etiamſi ad aliorum ſenſum non poſſit applicari, id enim per accidens eſt, & ideò non obſtat, quominùs per illam ſatisfiat præcepto. Tertiò verò addo, moraliter neceſſarium eſſe, vt quis ita loquatur, vt ipſe ſaltem ſeipſum poſſit audire. Probatur ex Concilio Baſilienſi ſeſſ. 21. dicente eos, qui priuatim recitant, non debere *in gutture, vel inter dentes dictiones formare.* Item ratione facta, quia eſſe debet vox audibilis; ergo ſaltem ab ipſo orante; nam profectò (etiam phyſicè lo- D quendo) vix poteſt formari vox, quæ ab ipſo loquente audiri non poſſit, ſecluſis impedimētis quæ erunt per accidens: moraliter etiam videtur id neceſſarium, vt poſſit quis humano modo explere illud præceptum, & certus fieri, quòd illud ſufficienter executioni mandauerit. Et ideò licèt quantitas vocis non præcipiatur, tamen in ipſo præcepto orandi vocaliter intrinſecè includitur obligatio ita orandi, vt poſſit quis percipere orationem ſuam per ſe loquendo, & certus reddi, quod [illegible]m protulerit.

Nauarr. Caietan.

Neceſſe eſt, vt qui recitat ſaltem ſeipſum audiat.

Probatur ex Conc.Baſil.

7\.

3\. Aſſertio. Quando recitandum eſt in Eccleſia pro vſu fidelium, neceſſe eſt officium alta voce proferre. Probatur ex D.Thom. & ratione.

Dico tertiò; Quando officium Canonicum pro vſu fidelium in Eccleſia recitandum eſt, conueniens, ac neceſſarium eſt, alta voce illud proferre. Hoc etiam docent D. Thomas, & omnes. Et ratio E eſt clara, quia modus actionis debet eſſe accommodatus fini eius, ſed finis huius orationis publicę eſt, vt fideles illam audiant, & percipiant, & per illam ad deuotionem, petitionem, vel laudem Dei excitentur, ad quem finem neceſſe eſt, vt ab eis percipi poſſit, & conſequenter, vt alta voce recitetur, ergo talis modus eſt non ſolùm conueniens, ſed etiam neceſſarius in huiuſmodi oratione. Atque hoc etiam confirmat vſus Eccleſiæ, vt à fortiori ex dicendis in ſequenti capite conſtabit. Poſſumus autem

Confirmatur ex Script.
Matth.15.& 20.

autem exēplis diuinæ Scripturæ id declarare: nam A Matth.15.& 20.legimus Chananæam, & duos cæcos clamaſſe petendo à Chriſto, quia volebant ab illo ſenſibiliter audiri: turbæ etiam, & pueri Hebræorū ab Spiritu ſancto moti clamabant ad Chriſtum: *Benedictus,qui venit in nomine Domini.* Marc.11.Luc.19. Quia voluit Spiritus ſanctus,vt ab omnibus audirentur ad confundendam duritiem Iudæorum,& teſtimonium publicū de Chriſto dandum, Chriſtus etiam ipſe in cruce orauit cum clamore valido, Matth.27. Hebr.5. Quia orationem illam faciebat, non ſolùm vt à Patre audiretur, ſed etiam à nobis,ſicut etiam Ioan.11.tam altè orauit, quantum neceſſe fuit, vt ab aſtantibus perciperetur, & propter circunſtantes ſic orabat, vt ipſemet dixit. Sic ergo cum Eccleſia hanc orationem B ſuam ad fructum audientium fidelium ordinet,meritò in ea poſtulat altam vocem,quæ à populo percipi poſſit. Vnde conſtat modum hunc orandi,publicè, & loco, & populo eſſe accommodandum, neque poſſe aliam certam regulam aſſignari circa modum, ſeu magnitudinem, aut moderationem vocis in hoc munere adhibendo.

Marc.11.
Luc.19.
Matth.27.
Hebr.5.
Chriſtus cōtenta voce Patrem orauit.
Ioann.11.

8. Occurrebat autem hic ſtatim difficultas libro ſuperiori tacta; nam ſi alta vox eſt neceſſaria propter populum,eadem ratione erit neceſſaria lingua vulgaris,quæ à populo intelligatur;nam ſi populus ſignificationem verborum non intelligit, quid intereſt,quod ſonitus verborum audiat?Reſpondetur negando ſequelam, quia in his rebus moralibus non ſemper id expedit, quod aliquam vtilitatem C afferre poteſt:nam poſſunt aliunde maiora incommoda ſequi, vel meliora commoda impediri, & ideò omnia penſanda ſunt, vt quod magis expedit eligatur. Vſus ergo vulgaris linguæ in diuinis officiis,licèt propter aliquam maiorem intelligentiam poſſet eſſe vtilis, tamen habere poſſet maiora incommoda,& pericula, tum quia myſteria ſacra vileſcerent: tum quia eſſe poſſet occaſio errandi indoctæ plebi, putaret enim ſe intelligere ſententias, & veros ſenſus, vel lectionum, vel Pſalmorum,eo quòd ſignificationem verborum apprehenderet,& tamen frequentiſſimè conciperet errores, vel cortici literæ adhærendo, vbi ſenſus altior eſt, vel obſcura myſteria non penetrando: tum denique, quia vulgaris plebs non eſt capax multarum re- D rum, & ſententiarum, quæ in Latina lingua aptiſſimè, & decentiſſimè dicuntur. Ob has ergo, & alias cauſas, quas alibi attigimus, non fuit expediens vulgari lingua vti in publico diuino officio: nihilominùs tamen fuit conueniens ita dici in Eccleſia, vt à populo percipi, & audiri poſſit. Quia in hoc nullum eſt inconueniens,& poteſt eſſe multiplex fructus; nam populus audiens, ſaltem in communi,intelligit laudari,vel orari Deum,& ipſe adiungit cor ſuum, & orationem ſuam prout poteſt. Item licèt non omnia intelligant ſinguli de populo, ſemper tamen aliqui intelligunt aliqua, quidam plura, alij pauciora, & nullus eſt, qui non intelligat ſaltem, cùm glorificatur Trinitas, cùm laus Deo dicitur, cùm miſericordia poſtulatur, & E ſimilia. De hoc argumento legi poteſt Franciſcus Coſterus in ſuo Enchir. cap. vlt. vbi ſuccinctè, & erudite rem comprehendit.

Obiectio proponitur & diſſoluitur, oſtenditur, multum expedire officium diuinum vulgari lingua non recitari.

Vſus linguæ vulgaris in diuinis officiis quæ incōmoda afferat.

Fräc. Coſter.

9. Dico quartò, ſanctiſſimam eſſe conſuetudinem, vt horæ Canonicæ cum cantu, & pſalmodia in Eccleſia dicantur. Concluſio eſt de fide,vt conſuetudo, & traditio Eccleſiæ ſatis confirmat, & declarauit Concilium Tridentinum ſeſſ.23.cap.18. Habétque in primis exemplum, & fundamentum in ſacra Scriptura, vt Auguſtinus notauit Epiſt. 119. ad Ianuar. cap.18. & lib.1. Retract. cap. 19. nam à tempore Moyſis fuit conſuetudo canendi diuina Cantica,Exod.15.& Deuter.32.Poſteà verò à temporibus Dauid cœpit vſus canendi Pſalmos,& laudes Dei in cithara, vt ſumitur ex 2.Reg.7.& 1.Paralip.5.& 6.& notauit Auguſt.17.de Ciuit.cap.14. & Iſidor. lib.2. de Diui. offic. cap.22. & Innocent. III.in lib.1.Myſter.Euang.leg.cap.2.In nouo etiam Teſtamento legimus Matth.26. & Marc.14. Chriſtum in nocte Paſſionis, poſt cœnam dixiſſe hymnum cum diſcipulis ſuis. Eſt autem hymnus laus Dei cum Cantico, vt Auguſtinus dixit enarr. Pſal. 72. vnde multi piè credunt in illo hymno Chriſti cantum non defuiſſe, vt apertè ſentit Chryſoſtomus homil.83.in Matth.dicens:*Hymnum cecinit, vt & nos ſimiliter faciamus.* Paulus etiam ad Epheſ.5.& ad Coloſſenſ. 3. fideles cohortatur ad cantandum Pſalmos, & hymnos Deo:de quibus teſtimoniis in ſuperioribus dictum eſt.

4. Aſſertio. Sanctiſſima eſt conſuetudo, vt horæ Canonicæ cū cātu, & pſalmodia in Eccleſia dicantur.

Probatur 1. ex Trid. & Script.
Auguſt.
Exod.15.
Deut.32.
2.Reg.7.
1.Paralip.5. & 6.
Auguſt.
Iſidor.
Innoc.
Matth.26.
Marc.14.
Hymnus eſt laus Dei cū cantico.
Auguſt.
Chryſoſt.
Paul.Epheſ. & Coloſſ.

Secundò fuit hæc conſuetudo ab initio naſcentis Eccleſiæ, tam in Oriente, quàm in Occidente. 10.
Nam in Can.43.& 69. Apoſtolorum huius ritus canendi in Eccleſia mentio fit: & eiuſdem meminit Clemens lib.8.conſtitut.cap.34. De conſuetudine verò Orientis teſtatur Philo in lib. de Vit.cōtempl. vt cap. 2. retulimus: item Dionyſius cap.3. de Cœleſti Hierarch. *Sanctam Pſalmorum modulationem* (ait) *omnibus ſacris myſteriis coniungi:* item Ignatius Epiſt. ad Philadel. Iuſtinus quæſt. 107. ad Orthodoxos.Baſilius Epiſt.63. Nazianz.orat.32.in fin. Chryſoſt.homil.27.in 1.ad Corinth. De conſuetudine autem Eccleſiæ Latinæ teſtis eſt Auguſt. lib.9. Confeſſ. cap.6.& 7. & lib.10. cap.33. ſignificátque ſuo tempore cantum fuiſſe introductum in Eccleſia Latina ſecundum morem Orientalium,& in Pontificali tribuitur Damaſo. Tamen fortaſſe tunc fuit aucta conſuetudo, vel ad meliorem formam redacta: nam quòd antiquior fuerit ex Tertulliano colligitur in Apolog.cap.2.& 39.(vide ibi Pamelium) eiuſdem conſuetudinis meminit Hieronymus Epiſt.4.ad Ruſticum,& 17.ad Marcellam: *Tot,*inquit,*ferè pſallentium chori, quot gentium diuerſitas.* Idem ferè Ambroſ.lib.7.in Lucam cap.15.denique quoties antiqui Patres de vſu pſalmodiæ loquuntur,cantum Eccleſiaſticum commēdant; nam vt Nazianzenus dixit in Carmine Iambico 15.*Cum cantione Pſalmus eſt pſalmodia.* Eſt autem pſalmodia laudatiſſima apud Patres.

Probatur 2. eadē aſſert. ex conſuetudine naſcentis Eccleſiæ tam Græcæ, quàm Latin.
Can. Apoſt. 43.& 69.
Clem.
Philo.
Dionyſ.
Ignat.
Baſil.
Gregor.Naz.
Chryſoſt.
Auguſt.
Cantus in Eccleſia Latina ſecundū morē Orientalis Eccleſiæ.
Damaſcen.
Tertull.
Pamel.
Hieron.
Ambroſ.
Gregor.Naz.

Tertiò oſtenditur ratione,quia in primis modus hic orandi,& laudandi Deum, non habet per ſe,& natura ſua circunſtantiam aliquam malam; vel à recta ratione alienam: quæ enim fingi,vel excogitari poteſt? Nec etiam eſt ſpecialiter Chriſtianis in lege gratiæ prohibitus, quia nullum eſt de hoc diuinum ius ſcriptum, vel traditum, nec etiam Eccleſiaſticum, vt ſatis ex dictis conſtat; nec etiam eſt otioſus aut infructuoſus modus ille laudandi Deum cum Cantico, vt hæretici obiiciunt, ſed magnam habet vtilitatem. Primò enim,vt Iſidorus ait lib.3.Sentent.cap.7.*Pſallendi vtilitas triſtia corda cōſolatur,gratiores mētes facit,faſtidioſos oblectat,inertes excitat,peccatores ad lamenta inuitat.Multáque ſimilia Baſilius habet in Pſal.*1. *Secundò ait Iuſtinus ſuprà:excitat hæc res animum ad ardentem cupiditatem eius, quod in carminibus canitur, ſopit inſurgentes ex carne affectiones, cogitationes malas expellit, irrigat animam.* Tertiò Nazianzenus Orat.40.in fine. *Pſalmodiam* ait,*præludiū cœleſtis gloriæ,& hymnodiæ.* Quartò vtilis eſt ad deteriores delectationes vitandas. Nazianz. Orat.

11. Probatur 3. ratione, & plures cātus Eccleſiæ vtilitates numerantur.
Iſidor.
Baſil.
Iuſtin.
Gregor.Naz.
Pſalmodia eſt præludiū cœleſtis gloriæ.

Orat.4. contra Iulian. *Hymnos pro tympanis aſſumamus, pſalmodiam pro fœdis modulationibus, & cantibus,* &c. & in Iambico 19. *Præſtat quibuſvis organis pſalmodia, vt quæ ſupremis rebus animum copulet.* Denique huius inſtituti vtilitatem experimento ſe ſæpius

D. Auguſt.

cognouiſſe teſtatur Auguſtinus. *Dum ad voces ſuauiter ſonantium Pſalmorum æſtuabat cor* (eius) *& lacrymæ profluebant.* Quod ſi hoc efficiebat cantus in ſanctiſſimo, ac perfectiſſimo viro, multò magis eam vtilitatem habebit in animis imperfectorum; vnde

D.Thom.

Cantus merito fuit inſtitutus in Eccleſia.

D.Thomas 2.2.quæſt.91.art.1. ad 2. & artic.2. ait, cantum in diuinis laudibus meritò fuiſſe inſtitutum, vt animi infirmorum ad deuotionem excitarentur. Addit præterea in eodem art.1. cantum ad hoc fuiſſe ordinatum, vt homo occupatus in laudibus Dei ab his, quæ ſunt contra Deum retrahatur iuxta illud Iſaiæ 48. *Laude mea infrænabo te, ne intereas.* Vnde graues etiam Doctores affirmant, inter alias vtilitates pſalmodiæ vnam eſſe, vt homines, qui vel neſciunt, vel non valent diu mente ſola orare, otioſi non ſint, ſed in Dei laudibus occupentur. Eo vel maximè, quod officium hoc non ſolùm propter vtilitatem, ſed etiam per ſeſe propter honeſtatem diuini cultus, quam in ſe habet, meritò

Damaſcen.

inſtitui potuit. Sic dixit Damaſcenus lib.4.cap.13. *Quia ex viſibili, & inuiſibili natura conſtamus, duplici adorationis genere rerum omnium parentem afficimus, quemadmodum videlicet, & mente, & corporis labijs*

D.Iſidor.

pſallimus, & Iſidorus dicto cap. 7. *Bonum eſt corde ſemper orare, bonum eſt etiam, & ſono vocis Deum ſpiritalibus hymnis glorificare.* Quia ergo ſola mente diu orare paucorum eſt, ideò præter alias vtilitates, ad honeſtam etiam occupationem tam pſallentium, quàm audientium introducta eſt pſalmodia, vt in ſequenti cap. iterum dicemus.

12.

Reſpondetur ad hæreticorũ obiectiones initio c. præpoſitas.

Ad hæreticos ergo non oportet reſpondere per ſingula capita, quæ attingunt: nam de primo, iam ſatis diximus hîc, & ſuperiori libro, qua fide loquendum ſenſibiliter ſit cum Deo, ſiue alta, ſiue ſubmiſſa voce, non quia ipſe indigeat, ſed quia nobis expedit. De ſecundo verò iam conſtat, non fruſtra fieri, quod tot modis Eccleſiæ poteſt eſſe vtile. De tertio autem quoniam attingit obligationem, & præceptum recitandi horas Canonicas, dicturi ſumus latè in ſequentibus capitulis, nunc vno ver-

Eccleſiaſtica præcepta nõ ſunt contra libertatem Euangelicã.

bo dicitur, Eccleſiaſtica præcepta non eſſe contra Eccleſiaſticã libertatem, vt in materia de Legibus latius oſtenſum eſt. De quarto etiam puncto dicemus, quę ſcilicet perſonæ huic miniſterio applicandæ ſint: nunc breuiter dicitur, opus hoc adeò eſſe religioſum, & ſacrum, vt Angelis ipſis in ſummo honore eſſe poſſit nedum hominibus in quantauis dignitate conſtitutis: quantæ verò perfectionis hoc opus ſit, mox inquiremus.

CAPVT VIII.

Duo dubia circa Eccleſiaſticum cantum expediuntur.

1.

1. Dubium cõtra Eccleſiaſticũ canticum organicum.

DVo in ſuperiori puncto explicanda ſuperſunt. Primum eſt, qui modus canendi decens, atque licitus ſit in Eccleſia, & horis Canonicis, vbi non inquirimus de materia, ſeu rebus, quæ cantari poſſunt, ac debent: de hoc enim dicemus in cap.10. ſed de modo cantandi, ſeu modulandi, & ſpecialiter eſt dubium de cantu, quem organicum, ſeu figuratum appellant, an licitum ſit eo vti in his officiis. Et ratio dubitandi eſt, quia in Extrauagant. vnic. de vit. & honeſt. Clericorum, inter com-

A munes, Ioannes 22. videtur prohibuiſſe vſum huius cantus organici in his officiis: nam licet hoc nomine non vtatur, tamen ſimpliciter prohibet omnem cantum, præter illum, quem Eccleſiaſticum ſimplicem vocat, nam hunc ſeruari decernit, ſolúmque per modum exceptionis addit, *Vt interdum præcipuè diebus feſtis, ſiue ſolemnibus liceat proferre ſupra canticum ſimplicem Eccleſiaſticum, aliquas conſonantias* (quas contra punctum vocant.) *Sic tamen vt ipſius cantus integritas illibata permaneat, & nihil ex hoc de bene memorata muſica immutetur.* Cùm ergo exceptio firmet regulam in contrarium, videtur ibi omnis alius cantus prohibitus. Atque ita cantum organicum in Miſſa, & diuinis officiis ibi eſſe prohibitum affirmat Nauarrus in dicto Enchirid.c.16.

Ioannes 22. Papa videtur cantum organicũ prohibuiſſe.

Nauarr.

B num.33. vnde in num.32. affirmat hodie communiter peccare cantores, qui in horis canonicis, & in Miſſa canunt cantum organicum propter varias circunſtantias, quas ibi expendit, & propter dictam prohibitionem. Et quia magis canunt ad demulcendas aures, quàm ad excitandam deuotionem, quod eſt contra finem huius inſtituti, vt ſuprà dictum eſt, & tradit D.Thomas 2.2. quæſt.91. art.2. Imò videtur per ſe malum (vt ibi notat Caietanus art.1.) intendere cantui in rebus diuinis, præcipuè propter ſenſibilem delectationem ex ipſo cantu, & non potius propter ſpiritualem deuotionem ex re cantata. Cui conſonat illud Auguſtini lib.10. Confeſſ. cap.33. vbi ſe accuſans de aurium voluptatibus ſubiungit: *Cùm mihi accidit, vt me amplius cantus, quàm res, quæ canitur, moueat, pœnaliter me peccare confiteor, & tunc mallem non audire cantantem.*

D.Thom. Caietan.

D.Auguſt.

C Hoc autem incommodum maximè ſequi videtur ex cantu organico, quia frequentius non intelligitur, quod ſic cantatur: atque ita fit, vt delectatio ſumatur ex cantu, non ex re cantata.

2.

Soluitur primũ dubium, & prima aſſertio ſtatuitur. Cantus organicus Eccleſiaſticus, neque per ſe malus eſt, neq; prohibitus iure Eccleſiaſtic.

Nauarr.

Probatur 1. pars.

Nihilominùs dicendum eſt, cantum hunc etiam in Miſſa, & diuinis officiis, nec per ſe malum eſſe, nec ſimpliciter iure Eccleſiaſtico prohibitum. Hæc reſolutio certa eſt, quam Nauarrus non negat, vt videre licet in diſcurſu illius capitis. Sufficiénſque argumentum eſt, quòd in vniuerſa Eccleſia hic vſus retinetur, & in ipſamet Eccleſia Romana, & Pontificio ſacello hoc modo diuina officia ſæpè cantantur. Ratio autem prioris partis eſt, quia in

D hoc cantu per ſe ſpectato, nulla eſt intrinſeca deformitas, quæ contra decentiam clericorum, vel contra ſanctitatem talium officiorum eſſe videatur; nam experientia ipſa conſtat, vbi cum debita moderatione, & grauitate fit, maieſtatem diuinorum officiorum condecorare; & audientium animos ad reuerentiam, & deuotionem excitare. Quod verò interdum Pſalmi, vel hymni hoc modo decantari non tam perfectè, & integrè percipiantur, vel non eſt tam frequens, quando cantus eſt moderatus, & grauis, vel interdum poteſt ſine culpa tolerari, propter alios ſanctos fines, vt propter maiorem ſolemnitatem, quæ in populo excitet admirationem, & maiorem quamdam æſtimationem, vel alicuius myſterij, vel ali-

Soluũtur oppoſitæ rationes.

E cuius Sancti. Maximè quia etiam Pſalmus ſic confuſè perceptus, ratione ipſius conceptus ſæpe magis excitat ſpiritualem deuotionem, ſeu eleuationem mentis in Deum, quàm idem Pſalmus ſimpliciter cantatus, & bene perceptus, quia hæc ſenſibilia ſæpe magis nos mouent. Sicut non rarò vox quædam prædicatoris vehemens, aut dulcis, magis mouet animum ad terrorem, vel affectum, quàm grauis ſententia tepidè, aut inſuauiter dicta. Neque etiam obſtat, quod moraliter, ac frequenter

Etiamſi contingat ali-

quãdo in cãtu peccari, non ideò eſt cantus prohibendus.

peccetur per aliquem exceſſum, vel perturbationem in eiuſmodi cantu, propter multitudinem vociferantium, & varias huiuſmodi miniſtrorum conditiones, nam hæc accidentaria ſunt, & regulariter ſunt leuia, vbi Eccleſiaſtica diſciplina ſeruatur, & ideò valdè expedit, vt huiuſmodi cantus per clericos ipſos bene inſtitutos, vel perſonas religioſas fiat, vt Concilium Aquiſgranenſe monet capit. 132. & 133. Videri etiam poteſt Lindanus lib. 4. Panopliæ, cap. 78. Denique non obſtat, quod interdum videatur populus magis inuitari, & trahi ad delectationem ſenſus, quàm ad deuotionem ſpiritus. Quia ex intentione Eccleſiæ hoc non ita eſt, neque ex natura actionis, quia tota illa delectatio ſenſus per ſe eſt apta ad excitandam deuotionem mentis. Intendere autem hoc modo voluptatem ipſius cantus non eſt malum, quia ipſa de ſe indifferens eſt, & ordinatur ad bonum finem. Ita enim olim Prophetæ per inſtrumenta muſica excitabantur ad ſpiritum prophetiæ recipiendum, media eleuatione mentis in Deum. Vnde peccatum illud, quod Auguſtinus in ſe recognoſcit, vel non erat propria culpa, ſed pœnale peccatum, vt ipſe loquitur, id eſt, motus ſurreptionis ex fomite, qui plus iuſto interdum ſenſibilibus delectatur, vel poterat eſſe veniale peccatum, non ſeruando omninò debitum ordinem in hoc genere delectationis. Per ſe autem non ſemper peccatum eſt, plus moueri cantu ipſo, quàm re cantata; nam poteſt eſſe hoc naturale, & non pendens ex hominis libertate. Ideóque ſi quis bene vtatur illa naturali conditione, aut complexione, ordinando illam ad ſpiritualem profectum non malè facit. Atque ita hic cantus ſemper poteſt de ſe habere bonum, & ſpiritualem vſum, non eſt ergo per ſe malus, etiam ad res diuinas applicatus.

Auguſt. Peccatum quod in ſe Auguſtinus recognoſcit quale fuerit.

3. Probatur ſecunda pars aſſertionis, & oſtenditur qualis organicus cantus ſit vitandus.

Quod verò nec iure poſitiuo prohibitus ſit, ex eodem vſu Eccleſiæ ſatis conſtat. Quapropter dicendum eſt, vel per illam Extrauagantem non fuiſſe ſimpliciter prohibitum, ſed ſolùm indecentem modum eius, vel non fuiſſe ius illud in alio ſenſu receptum, aut per conſuetudinem fuiſſe derogatum quoad ea omnia, quæ per ſe mala non ſunt. Neque in aliis decretis talis prohibitio inuenitur. Regula igitur in hac materia ſeruanda eſt, vt cantus indecentes, & modulationes indecoræ in hoc cantu omninò vitentur, cenſentur autem indecentes, non ſolùm illæ, quæ turpes ſunt, (nam illæ etiam in humanis recreationibus indecentes ſunt) ſed etiam illæ, quæ fiunt cum geſtibus, aut motibus indecentibus, vel quæ ratione vſus profani, aut propter peculiarem modum flectendi vocem, aut melodiam quærendi, profanas cogitationes, aut indecentes motus excitare ſolent. Et huiuſmodi ferè ſunt omnes circunſtantiæ cantus, quæ in illa Extrauaganti numerantur, & prohibentur; & iuxta hæc intelligenda ſunt multa, quæ Nauarrus citato loco in particulari proſequitur. Neque in hoc poteſt certior regula dari, quàm illa Pauli 1. ad Corinth. 14. *Æmulamini prophetare, & loqui linguis nolite prohibere, omnia autem honeſtè, & ſecundum ordinem fiant:* & iterum; *Omnia ad ædificationem fiant.* Et ſic dixit Innocentius lib. 1. de Myſteriis Miſſæ cap. 2. Debent *cantores conſonis vocibus, & ſuaui modulatione concinere, quatenus animos audientium ad deuotionem Dei valeant excitare.* Videri etiam poteſt Caietanus in ſumma, verbo, *Organorum vſus*, qui bene de hac materia loquitur, & eius ſententiam in cap. 3. magis explicabimus.

Qui cantus ſint indecentes.

Nauarr.

1. *Cor.* 14.

4. Alterum dubium eſt, an in hoc cantu liceat vti muſicis inſtrumentis: nam D. Thomas 2. 2. quæſt. 91. art. 2. ad 4. abſolutè negat eſſe vtendum in Cantico Eccleſiaſtico his inſtrumentis, ſumítque argumentum ex Ariſtot. lib. 8. Polit. cap. 6. dicente: *Non eſſe recipiendas tibias in diſciplina, neque aliud artificioſum inſtrumentum, vt cithara, & ſi quid aliud tale, ſed quæcumque faciunt auditores bonos,* &c. Nam ſi hoc ſentit Philoſophus de morali diſciplina, multo magis de Eccleſiaſtica dicendum idem erit. Obiectioni autem quod in veteri templo erant in vſu hæc inſtrumenta, vt conſtat, Pſalm. 32. & Pſalm. 150. & 1. Paralip. 6. reſpondet D. Thomas illud pertinuiſſe ad imperfectionem, & vmbram illius legis, quia ille populus erat magis durus & carnalis, ideóque per hæc inſtrumenta ſenſibilia erat promouendus, & inſtruendus, ſicut per alia ſenſibilia ſigna. Id ita ſimpliciter ſecutus eſt Paludanus in 4. diſt. 15. q. 5. art. 2. Confirmatúrque poteſt teſtimonio Iuſtini ad quæſtionem 107. orthodoxorum, quæ erat, cur cantica in lege gratiæ introducta ſunt, quæ eſt lex perfectionis, cum veteri lege videantur inducta propter mentis infantiam. & reſpondet: *Canere non omninò pueros decet, ſed canere cum inanimis inſtrumentis; & cum ſaltatione, & crotalis. Itaque ex templis exploſus eſt, & ſublatus vſus inſtrumentorum eius generis, aliorúmque quæ pueris digna ſunt, relictúſque eſt, & retentus cantus omnino:* quæ reſponſio valde conformis eſt reſponſioni D. Thomæ.

Secundũ dubium contra Eccleſiaſtica inſtrumenta. *D. Thom. Ariſtot.*

D. Thom.

Cur in veteri templo inſtrumenta adhibita fuerint. *Iuſtin.*

Nihilominus dicendum eſt, vſum horum inſtrumentorum grauem, & moderatum, nec per ſe indecentem eſſe pro Eccleſiaſtico officio, nec ab Eccleſia eſſe prohibitum, ſed in eo eandem regulam ſeruandam eſſe, quam de cantu vocis tradidimus. Probatur breuiter ex vſu Eccleſiæ: nam ferè in vniuerſo orbe Chriſtiano hæc conſuetudo, vel approbatur, vel toleratur, vt honeſta, quamuis alicubi non recipiatur, vt in capella Summi Pontificis, non quia mala ſit, ſed quia fortaſſe non iudicatur tam grauis aut neceſſaria. Quod ergo per ſe non ſit mala, neceſſario conuincit exemplum veteris legis, neque enim putandum eſt ex diſpenſatione Dei id factum eſſe. Effectus etiam, qui inde ſequebatur, euidenter id perſuadet, quia prouocabat homines ad deuotionem, & Prophetas eleuabat ad ſpiritualem contemplationem; hunc ergo effectum etiam nunc habere poteſt. Et quamuis lex gratiæ perfectior ſit, tamen in ea ſunt multi imperfecti, & plebs Chriſtiana multum etiam mouetur ad ſpiritualia ſenſibilibus adiumentis. Præterea organa inſtrumenta muſica ſunt, organorum autem vſus antiquiſſimus eſt in Eccleſia, vt teſtatur Stephanus Durantus lib. 1. de Ritibus Eccleſiæ, cap. 13. ex Iuliano in cap. 31. Iob, qui ſanctum Gregorium longo interuallo anteceſſit, & ex Platina, & aliis aſſerentibus organorum vſum iam fuiſſe in Eccleſia tempore Vitaliani Papæ. Et quamuis vox organum communiter iam recipiatur pro peculiari inſtrumento muſico ſic vulgariter dicto, tamen vox de ſe generalis eſt, vt conſtat ex Hieronymo epiſt. 28. ad Dardanum; & ex Iſidoro lib. 3. Origin. cap. 19. 20. & 21. Neque ſatis conſtat an vſus antiquus organorum in Eccleſia generaliter etiam accipiendus ſit, vel de tali inſtrumento in ſpecie, vtcunque tamen intelligatur, ex ſpecie colligimus, inſtrumenta muſica de ſe non eſſe contra Eccleſiaſticam decentiam, vel vtilitatem. Quòd verò nec ſint per Eccleſiam prohibita, præter vſum conſtat ex Concilio Trident. ſeſſ. 22. cap. de obſeruandis in celebratione Miſſæ, vbi ſic inquit: *Ab Eccleſiis verò muſicas eas, vbi ſiue organo, ſiue cantu laſciuum, aut impurum aliquid miſcetur,* &c.

5. 2. Aſſertio. Moderatus vſus inſtrumentorũ nec indecens eſt, nec prohibitus ab Eccleſia. Probatur 1. pars 1.

Organorum vſus in Eccleſia eſt antiquiſſimus. *Durant. Iulian. Platin.*

Hieron.

Concil. Trid.

&c. *prohibet ſancta Synodus*: ergo muſicas honeſtas, & puras, etiamſi organo fiat, non prohibet. Eodem ferè modo loquuntur Concilium Senonenſe, & Colonienſe: nomine autem organi, vel inſtrumentum muſicum ſimpliciter intelligitur, vel certè eadem ratio eſt de his omnibus, in quibus decentia, & grauitas reperiri poteſt, ergo in vno organo ſunt approbata reliqua inſtrumenta muſica, dummodo, in eorum vſu nulla ſit indecentia; vel certè ſatis eſt quod non inueniantur reprobata iure poſitiuo, cum aliàs per ſe mala non ſint, vt oſtendimus.

Conc. Senen. Conc. Colon.

6. *Quis fuerit vſus organorum tempore D. Thom. & quæ eius in hac re ſententia.*

Hinc colligunt aliqui tempore D. Thomæ non fuiſſe in Eccleſia organorum vſum: ita Caietanus 2.2. quæſt. 91. Notab. 2. & Nauarrus in dicto Enchirid. cap. 16. num. 46. Hoc autem ſubſiſtere non poteſt, cùm oſtenſum ſit, organorum vſum multò antiquiorem eſſe: vnde Soto lib. 10. de Iuſtit. quæſt. 5. artic. 2. in fine ſentit, D. Thomam non fuiſſe loquutum de organis, ſed de aliis inſtrumentis muſicis, de quibus etiam illum explicat, vt ſolùm dicat, quod antiquo populo magis, quàm nobis congruebat. Et ſanè D. Thomas non dixit vſum talium inſtrumentorum eſſe malum, ſed indicauit non eſſe neceſſarium, neque propter perfectos adhiberi, nõ tamen negat, quin propter iuuandam infirmitatem imperfectorum poſſint admitti. Neque contra hoc obſtat dictum Philoſophi, quia maiorem improportionem habet muſica inſtrumentorum cum diſciplina, in qua ſcientia addiſcitur, quàm cum oratione, & interna deuotione, quæ ex ſuauitate muſicæ interdum excitatur. Et ideò non obſtat, quod inſtrumenta muſica proximè delectent, ſi delectatio talis eſt, vt bene diſponat animum ad deuotionem. Sicut etiam cantus vocis proximè generat delectationem, vel ſuauitatem aliquam, vnde etiam ille non eſt ita proportionatus ad diſciplinam ſcientiæ, ſicut eſt ad publicam orationem, & Dei cultum.

Sotus. *Ariſt.*

7. *Corollarium ex dictis, nũquam ſcilicet partem aliquam diuini officij per organum ſine aliquo cantu vocis perſonare debere. Per ſonũ inſtrumentorũ non videtur ſufficienter fieri oratio vocalis.*

Vnum verò addendum ſupereſt, ſcilicet, valde conueniens eſſe, quando pars aliqua, aut verſus diuini officij per organum, vel aliud inſtrumentum muſicum dicitur, vt non fiat ſine aliquo cantu vocis, quo idem verſus ita diſtinctè exprimatur, vt ab aſſiſtentibus percipi poſſit. Tum quia hoc modo ſuauitas inſtrumenti non erit per ſe intenta, ſed vt res ipſa, quę cantatur, ſuauius concipiatur, & magis moueat, & ita non tam delectet cantus, quàm res cantata. Tum etiam, vt integritas orationis vocalis perficiatur; nam per ſolum ſonum inſtrumẽtorum non videtur ſufficienter fieri oratio vocalis, qualis eſſe debet oratio chori. Et ideò, quando in ſolo organo ſine vllo cantu dicitur verſus, ſolet chorus ſine cantu recitare verſum illum; quod ſufficit quidem ad integritatem horæ, non tamen videtur ita conueniens ad ſatisfactionem populi, & publicæ orationis: imò quando id fit in ſymbolo. Nauarrus ſuprà num. 44. & 45. & clarius 49. indicat eſſe peccatum. Dixi autem *quando pars aliqua, aut verſus diuini officij dicitur*, quia interdum inter vnum Pſalmum, & alium, vel dum ſecreta Miſſæ myſteria peraguntur, ſolet tangi organum, aut aliud inſtrumentum ſine vlla voce, quod non eſt per ſe malum, quia ex obiecto eſt indifferens, & poteſt habere religioſum finem, & medium eſt de ſe proportionatum tali fini, vt ſæpe dictum eſt. Cauendum eſt autem, ne ſonus indecens fiat, vt bene notauit Caietanus ſuprà; de quo infrà capit. 10. dicemus. Item cauendum eſt, ne illa occaſione nimium diuidantur partes officij, & totum officium plus iuſto prolongetur, nam hoc ſolet tædium generare, &

Nauarr. *Caiet.*

A finem orationis impedire. Et iuxta hæc moderanda ſunt multa, quæ de his inſtrumentis dicit Nauarrus in loco proximè citato.

CAPVT IX.

Ad quas perſonas pertineat, horas Canonicas in choro publicè canere, ſeu recitare.

HActenus explicuimus inſtitutionem, & rationem horarum Canonicarum, eas in ſe (vt ita dicam) ſpeculando, & quaſi earum naturam, vel potius artificium, compoſitionem, vnitatem, & diſtinctionem explicando, iam ergo de vſu earum, & de moralibus obligationibus, quæ ad eas pertinere poſſunt, dicendum ſupereſt; & quamuis publica oratio non ſemper fiat cantando, ſed interdum alta voce recitando, iuxta plebis, aut communitatis, aut loci capacitatem, vel conſuetudinem: breuitatis gratia nomine cantus, omnem hunc modum comprehendemus, quoniam lata ſignificatione ita ſolet appellari. Dicemus autem prius de perſonis, ad quas hoc ſpectat officium, deinde de circunſtantiis in illo ſeruandis, prout in choro fit, ſeu fieri debet. Duo autem circa perſonas inquiri poſſunt, vnum eſt, quæ ſint capaces, iuxta morem Eccleſiæ, & decentiam eius, vt eis hoc miniſterium, ſeu officium committatur. Alterum eſt, quibus ex obligatione, & præcepto impoſitum ſit, & de his ſigillatim dicemus. 1.

1. Totius capitis diſpoſitio.

B

C Circa propoſitam ergo quæſtionem dicendum eſt primò: munus hoc canendi publicè horas Canonicas ad Eccleſiaſticas perſonas, ſeu peculiares Eccleſiæ miniſtros per ſe loquendo pertinere. Hoc conſtat ex vſu Eccleſiæ; quem declarando, facilè concluſio conſtabit: ſupponimus ergo ex antiquo vſu officium hoc cantandi, ſeu recitandi horas Canonicas publicè non pertinere ad totam fidelium plebem, & communitatem, ita vt omnes canere, ſeu vociferari debeant in Eccleſia, prout nonnulli noui hæretici in ſuis conuenticulis introduxerunt, vt aliqui referunt: eſt enim illud nouum, & inuſitatum in Eccleſia, quæ ſemper in hoc obſeruauit, quod Apoſtolus monet 1. Corinth. 14. *Omnia ad ædificationem fiant.* & iterum: *Omnia autem honeſtè, & ſecundum ordinem fiant.* Rectus autem ordo poſtulat, vt ſacra officia publica per ſelectas perſonas, & aliquo modo ſacras, & peculiari cura ad id deputatas fiant. Cantus enim Eccleſiaſticus ſimul eſt, & ad Dei cultum inſtitutus, & ad excitandum populum ad deuotionem, cum quadam reuerentia, & admiratione. Et ideò ſtudium ſemper Eccleſiæ fuit ſeruandi grauitatem, & auctoritatem in his Eccleſiaſticis officiis, vt rudis populus, qui his rebus ſenſibilibus maximè mouetur ad colendum Deum, cum maiori reuerentia, & deuotione excitaretur. At verò ſi ab vniuerſa plebe horæ decantarentur, ſtatim munus illud vileſceret, præterquam quod non poſſet ſine magna confuſione, & perturbatione fieri. Hinc ſemper in Eccleſiis Chriſtianorum obſeruatum eſt, vt locus ſeparatus conſtituatur, qui chorus dicitur, in quo clerus, ſeu miniſtri diuinorum officiorum recipiantur, & ſeparati ſint à populo. De quo fit mentio in Concilio Toletano 4. cap. 18. vbi ordinatur, vt ſacerdos, & Leuita ante altare communicet, clerus in choro, populus extra chorum, & in cap. 1. de vita, & honeſtate Clericor. de hoc choro ſermo eſt, cum dicitur: *Pars illa, quæ cancellis ab altari diuiditur, tantùm pſallentibus pateat clericis.* quæ verba referuntur

2. 1. Aſſertio. Munus hoc canendi publicè horas Canonicas ad peculiares Eccleſiæ miniſtros per ſe pertinet. Probatur ex vſu Eccleſiæ. Hæretici omnes ſaltẽ in Gallia paſſim cantitant ſuas Rhythmicas cantilenas promiſcuè. *1. Cor. 14.*

D

E

Probatur aſſertio ex variis Cõciliis. Chorus fuit ſemper locus miniſtris diuinorum officiorũ deputatus. *Conc. Tol.*

Conc. Mog. Conc. Turon.

ex Concilio Moguntino, cap.13. Inueniuntur autem fere illa verba in Concilio Turonico II. circa tempora Pelagij I. cap.4. vbi ſic dicitur: *Vt laici ſecus altare, quo ſancta myſteria celebrantur, inter clericos tam ad vigilias, quàm ad Miſſas ſtare penitus non præſumant, ſed pars illa, quæ à cancellis verſus altare diuiditur, choris tantùm pſallentium pateat clericorum.* Et concordat cap. *Sacerdotum*, de Conſecrat. d.2. & Clemens lib.2. conſt. c.57. ordinauit, vt locus clericorum ſeparatus ſit à loco laicorum, quia nimirum ad illos ſemper pertinuit diuina officia peragere, & horas Canonicas decantare, ad populum autem in ſuo loco ſiſtere, & audire.

Cap. *Sacerdotum. S. Clem.*

3. Obiicitur ex doctrina Alberti Magni.

Obiici verò poteſt ex Alberto 4. diſt.24. art.20. Quia officium cantandi in Eccleſia eſt officium orandi, & laudandi Deum, à quo nullus excludendus eſt; vnde ibi ille concludit hoc eſſe officium communitatis, & totius corporis Eccleſiæ in deuotione Deo ſeruientis, & non officium miniſtrorum, vt miniſtri ſunt, ac ſubinde totum conuentum fidelium poſſe eſſe chorum, & reſpondere præcinentibus in laudem Dei. Poteſtque hoc confirmari ex Baſilio epiſt.63. referente, totam plebem fidelium ad nocturnas preces concurrentem, ſolitam fuiſſe ad pſalmodiam inſtrui, & illuceſcente die omnes veluti vno ore ſolitos fuiſſe Deum confiteri. Et Baronius tom.1. Annalium ann.60. num. 28. dicit, olim populum promiſcuè cum Clericis in Eccleſia cantaſſe, & Sacerdoti oranti conſueuiſſe reſpondere, *Amen*, iuxta illud Hieronymi in Præfatione lib.2. ad Galatas: *Ad ſimilitudinem cæleſtis tonitrui, Amen reboat.* Quod notauit etiam Gloſſ. in d. cap. *De ijs*, d.12. verb. *Ciuis*, ex hoc eodem verbo illud colligens, ſed vera lectio habet *Pontifices*, & ita nihil poteſt in ea fundari: expreſsè verò id affirmat Auguſtinus lib. de Catechiz. rudibus cap.9. in cap. *Sedulo.* d.38.

D. Baſilius. Conſuetudo antiqua in Eccleſia cantandi ſimul Deo hymnos.

4. 2. Aſſertio. Canere officiũ diuinum non eſt ita propriũ clericorum, vt aliqui non ordinati non poſſint aſſumi ad canendum. Probatur ex Iſidoro, & Conc. Pſalmiſtæ quinã olim eſſent in Eccleſia. *Conc. Carth.*

Priuſquam reſpondeamus, dicimus ſecundò: hoc munus cantandi diuinum officium, licet ad totam plebem fidelium non pertineat, nihilominus non eſſe ita proprium clericorum, vt illi ſoli ad illud aſſumantur; poſſunt enim aliqui non ordinati ad hoc miniſterium deputati. Vnde Iſidorus lib. 2. de Diuin. offic. capit.12. mentionem faciens de Pſalmis, quos Eccleſia alere ſolet, & inſtruere ad cantandi miniſterium, in fine ſubiungit, poſſe Preſbyterum ſine conſcientia Epiſcopi, quinque ad officium cantandi ſibi deligere: dicit autem *ſine conſcientia Epiſcopi*, quia non oportebat eos prius ab Epiſcopo ordinari, ſeu in gradu aliquo Eccleſiaſtico conſtitui. Non intelligo autem, cur ad quinque cantores illum numerum limitauerit; nam in Concilio Carthaginenſi 4. cap.10. cap. *Pſalmiſta*, d.23. abſolutè dicitur: *Pſalmiſta*, id eſt, cantor, *poteſt abſque ſcientia Epiſcopi ſola iuſſione Presbyteri officium cantandi ſuſcipere, dicente ſibi presbytero, vide vt quod ore cantas, corde credas, & quod corde credis, operibus comprobes.* Conſtat ergo hoc officium, ſeu miniſterium non pertinere per ſe ad ordinem aliquem, quandoquidem per ſolam iuſſionem presbyteri poteſt conferri. Eò vel maximè quod in eodem Concilio prius omnes ordines maiores, & minores numerantur, & poſtea ſubiungitur Pſalmiſtarum munus.

5. Pſalmiſta per ſe nõ eſt clericus. *Alb. Magn. D. Thom. Bonauent. Turrecr.*

Vnde omnes Theologi concludunt, Pſalmiſtam per ſe non eſſe clericum, neque conſtituere proprium ordinem clericorum, vt patet ex Alberto loco citato, & D. Thoma ibi quæſt.2. art.1. quæſt. 2. ad 5. & latiùs ex Bonauentura, artic.2. quæſt.2. & Turrecremata, in cap. *Pſalmiſta* 23. diſtinct. art.1. Qui etiam à prima tonſura Pſalmiſtaria diſtinguunt, quia etiam prima tonſura, licet propriè ordo non ſit, cum ordinibus in hoc conuenit, quod per ſpecialem ritum, & per ſe à ſolo Epiſcopo confertur: officium autem pſallendi poteſt committi à Preſbytero per ſolam electionem, ſeu iuſſionem ſuam, idem in re tenet Guilielmus Durantus, in Rationali lib.2. cap.2. tamen in cap.3. ait Pſalmiſtam eſſe illum, qui ordinatus eſt prima tonſura. Sed ibidem declarat, nomen eſſe æquiuocum & interdum accipi in illa ſignificatione, ſed licet afferat iura, in quibus tonſurati Clerici appellantur, vt cap. *Cùm contingat*, de ætate, & qualit. cap. *Cùm inter*, de re iudi. nullum tamen adducit, in quo Pſalmiſtæ vocentur. Fatetur verò, Pſalmiſtam, vt eſt idem, quod cantor, vt in dicto Conc. Tol. habetur, non eſſe nomen ordinis, ſed officij, & hoc eſt, quod ad rem ſpectat. Tandem confirmatur ex capit.1. de Celebrat. Miſſæ, vbi monentur rurales presbyteri, vt ſuis horis faciant horas canonicas publicè expleri *per ſe, vel per ſcholares*: at huiuſmodi ſcholares non videntur eſſe clerici, ſed filij fidelium, qui in Eccleſia docentur, & inſtruuntur, iuxta cap. *Vt quiſque*, de vit. & honeſtat. clericorum. Verùm eſt, Innocentium, & Hoſtienſem ibi per ſcholares intelligere clericos in minoribus; quod ſequitur etiam Durantus, lib.3. de Ritib. c.23. n.7. ſed licet id ſuſtineri poſſit, nihil eſt, quod cogat, vt dicamus neceſſarium eſſe, omnes huiuſmodi ſcholares eſſe ordinatos, vel tonſuratos, vt poſſint in hoc miniſterio adiuuare.

Prima tonſura non eſt ordo, tamen à ſolo Epiſcopo confertur.

Cap. *Cùm contingat.* Cap. *Cùm inter. Conc. Tol.*

Cap.1. *de Celebr. Miſſæ.*

6. Ratio Alberti quare in Eccleſia pſallere non ſit officium alicui ordini deputatum.

Albertus ergo in citato loco rationem reddit, cur cantare, & pſallere in Eccleſia non ſit officium per ſe alicui ordini deputatum, quia hoc officium de ſe commune eſt omnibus Chriſtianis. Vnde quantum eſt ex vi muneris poſſet eſſe communis toti cœtui fidelium, qui ad horas Canonicas conueniunt, niſi aliunde ad maiorem decentiam, & meliorem ordinem pertinere, vt ad munus recitandi, legendi, vel canendi, pauci aliqui eligantur, & ſeparatim in loco altiori, digniori, & quodammodo ſecretiori collocentur, reliquus autem populus aſſiſtat tantùm attentè audiens, & per alios orans, vel priuatim etiam proprias orationes fundens, ſi velit. Quod ergo Albertus ait totum cœtum fidelium poſſe eſſe chorum, non de morali poteſtate (vt ſic dicam) & penſatis omnibus circunſtantiis, & conſuetudine Eccleſiæ intelligendum eſt, ſed ſolùm de quadam non repugnantia, quantum eſt ex parte actionis, hoc enim ſufficit intentioni eius, nec plus eius ratio probat, nec in alio ſenſu admittenda eſt eius ſententia. Vnde cautius Diuus Thomas in eodem loco ſuprà citato dixit: *Cantor non eſt nomen ordinis ſpecialis, tum quia cantare pertinet ad totum chorum, tum quia non habet ſpecialem relationem ad Euchariſtiæ ſacramentum, tum quia officium quoddam eſt, quod inter ordines largo modo acceptos computatur quandoque*: vbi non dixit cantare pertinere ad totum populum, ſed ad totum chorum, in quo poſſunt aliqui, etiam non ordinati conuenire, ſemper tamen debet conſtare ex aliquibus ad id munus ſpecialiter deputatis, quo ſenſu inter clericos cantor, vel Pſalmiſta computatur. Baſilius etiam non dicit totum populum conuenire, & omnes inſtrui, vt cantent, ſed verba eius ſunt: *Populus domum precationis petit, & facta ad Deum confeſſione tandem ab oratione ſurgentes ad pſalmodiam inſtituuntur.* Quod poteſt intelligi, vel de ſolis miniſtris, qui ad pſallendum accedunt, vel de omnibus accommodata partitione; nam omnes quidem

Eadem ratio magis ac melius à Diuo Thoma expenditur.

D. Baſil.

quidem inſtituuntur, præparantur, ac ſe diſponunt, ad pſalmodiam, hi quidem ad id dicendum, ſeu canendum, illi verò ad audiendum, atque eodem modo ait inferius: *Omnes velut ore vno, & corde vno confeſſionis Pſalmum Domino offerunt.* Quamuis enim ſoli miniſtri canant, & alij aſſiſtant, omnes vno corde, & veluti vno ore Deum laudant. Denique licet olim fuerit conſuetudo, vt populus in fine collectæ reſponderet *Amen*, non ſequitur potuiſſe pſallere in reliqua parte officij, ſed illud fortaſſe permittebatur ad oſtendendam vnionem, & conſenſionem animorum vnica dictione, & hoc ipſum ob vitandam confuſionem in deſuetudinem abiit.

Amē cur totus populus olim caneret.

7. *Religioſi etiā non cleric. vnde habeāt vt officium recitare teneātur.*

Atque hinc intelligitur, meritò in Eccleſia inſtitutum eſſe, vt non ſolùm per clericos, ſed etiam laicos, & per religioſos horæ Canonicæ publicè recitentur, ſeu canantur, etiam nomine totius Eccleſiæ, imò non ſolum per viros, ſed etiam per fœminas, vt in monaſteriis Monialium fieri videmus, & idem fiebat olim in monaſteriis Monachorum, quamuis clerici non eſſent in initio vitæ monaſticæ, vt infrà ſuo loco videbimus. Semper tamen obſeruatum videtur, vt perſonæ ad hoc miniſterium deputatæ ſint Eccleſiaſticæ perſonæ, ſi enim ſeculares perſonæ ſint, aut ſunt clerici ſaltem in minoribus ordinati, aut ſunt familiares Eccleſiæ peculiari aliquo modo ad diuinum obſequium deſtinati, ſi verò ſint Religioſi, eo ipſo inter Eccleſiaſticas perſonas computantur, etiamſi fœminæ ſint, vt nunc ſuppono, loquimur autem de his, qui aliquo modo ſtabili, & quaſi ex officio ad hoc miniſterium ſunt deputati. Nam abſolutè non eſt ſeculari perſonæ prohibitū in choro canere cum clericis ex illorum permiſſu, & quaſi iuuando illos, nulla enim prohibitio poſitiua Eccleſiæ circa hoc inuenitur, nec ſcripta, nec conſuetudine introducta, nec eſt etiam per ſe malum ita fieri, vt eſt per ſe notum, & ex diſcurſu Alberti ſuprà ſatis etiam conſtat.

8. *3. Aſſertio. Munus hoc canendi Eccleſiaſt. officiū ad ſeculares & religioſos pertinet: diuerſo tamē modo. Finis principalis chori quis. D. Thom.*

Vnde tertiò, dicere poſſumus munus hoc, & ad ſeculares clericos, & ad Religioſos pertinere, quāuis diuerſo titulo, & ratione. Prior pars ſatis nota eſt ex dictis, & ex vſu Eccleſiæ, & ampliùs cum ſecunda declarabitur: aduertendo chorum duplici ratione, ſeu fine proximo ſolitum eſſe introduci in Eccleſia, ſcilicet, vel principaliter propter audientes, vel præcipuè propter ipſoſmet canentes in choro. Quamuis enim ſemper principalis finis chori ſit laus Dei, & communis Eccleſiæ deprecatio, & ad deuotionem excitatio, iuxta doctrinam Diui Thomæ 2. 2. quæſt. 83. artic. 12. & quæſt. 91. artic. 1. tamen interdum in tali loco, Eccleſia, ſeu congregatione introducitur principaliter ad vſum populi, vt habeat diuina officia publica, quibus intereſſe poſſit, & Deum precari, vel laudare per communes miniſtros eius ſuo modo cooperando, ſeu aſſentiendo. Aliquando verò in aliqua congregatione inſtituitur primò, ac principaliter propter vſum talis congregationis, & perſonarum eius, quæ ad chorum deputantur, vt in illo religioſo, ac præſtantiſſimo actu occupentur.

Pro laicis.

Priori modo eſt chorus ordinariè inſtitutus in Eccleſiis clericorum ſecularium, in quibus clerici conſtituuntur tanquam miniſtri publici diuinorum officiorum pro commoditate, & vſu totius populi. Et de hoc intelligo, quod Diuus Thomas opuſcul. 19. capit. 5. dixit: *Orationibus, & Pſalmis vacare in Eccleſia diuinum officium celebrando, eſt quoddam opus publicum ad Eccleſiæ ædificationē ordinatum,*

D. Thom.

Pro Religioſis.

Poſteriori autem modo videtur principaliter inſtitutus chorus in religionibus, quibus ex proprio inA ſtituto conuenit profiteri chorum: nam licet contingere poſſit, vt miniſtri deputati ad cantum pro vſu totius populi, religioſi ſint, vel quòd religio aliqua aſſumat hoc munus ad inſeruiendum populo, tamen per ſe ſine hoc reſpectu ad populum audientem, ſolet hoc munus inſtitui in religionibus Monachalibus ad ipſorum religioſorum laudabilem occupationem. Nam quia diuino cultui omninò dedicantur, & non ſemper poſſunt internæ meditationi, vel cōtemplationi intenti eſſe, nec labore manuum, aut alia exteriori actione ſemper occupari, inſtitutus eſt eis chorus, in quo ſanctè, & vtiliter otientur, & occupentur, etiamſi nullus ſit populus, propter quem canant, neque eorum vita, & inſtitutum ad aliorum vſum per ſe ordineB tur. Hinc Gerſon lib. de orat. & eius valor. in fin. aliàs p. 3. Alphab. 78. lit. G. *Sunt*, ait, *rariſſimi valdè inter homines tam Religioſos, quàm ſeculares, præcipuè in adoleſcentia, & iuuentute idonei ad contēplationis adeptionem. Propterea Sancti Patres videntes imperfectum noſtrum, & attendentes, quam difficile eſt otio bono vti, voluerunt occupationem bonam dare hominibus ſuis, fecerúntque hoc in orationibus, & canticis multis.* Similem ferè doctrinam habet idem auctor in libr. de Cantic. in 1. tomo illius circa finem; aliàs 3. p. Alphab. 79. litt. N. vbi rationem illam extendit ad illos cātus, qui propter populum in Eccleſiis fiunt. *Multæ*, inquit, *ſunt cauſæ multiplicationis pſalmodiarum vocalium in Eccleſijs, vna eſt vitæ laicorum laudabilis occupatio*, &c. Alia ſimilia verba habet in lib. C de Myſt. Theolog. quæ inferius tractando de choro Religioſorum afferemus, vbi etiam ex D. Thom. & aliis Patribus alia referemus.

Cur religioſi plerique in choro occupentur.

Gerſon.

Idem.

9. *4. Aſſertio. Non omnes miniſtri Eccleſiæ in cātu debēt occupari, ſed qui ſuperfuerint ex aliis miniſteriis grauioribus. D. Thom. Gerſon.*

Quartò dicimus: non omnes clericos, occupandos eſſe in hoc miniſterio cantandi in choro, ſed illos tantùm qui in grauioribus Eccleſiæ miniſteriis, ſeu officiis occupati non ſunt. Quæ regula in Religioſis etiam perſonis ſeruanda eſt. Ita monet D. Thomas dicta quæſt. 91. artic. 2. ad 3. & Gerſon loco vltimo proximè citato, & alij multi infrà citandi, qui ad hoc referunt ſententiam Gregorij in capit. *In ſancta Romana* 92. diſt. & libr. 4. Regiſtri cap. 88. vbi Gregor. prohibet, ne ſacri altaris miniſtri (id eſt Diaconi) in munere cantandi occuD pentur; verba eius ſunt; *Conſuetudo valdè reprehenſibilis exorta eſt, vt quidam ad ſacri altaris miniſterium cantores eligantur, & in diaconatus ordine conſtituti modulationi vocis inſeruiant, quos ad prædicationis officium, & eleemoſynarum ſtudium vacare congruebat:* & infrà, *conſtituo, vt in hac ſede ſacri altaris miniſtri cantare non debeant, ſolúmque Euangelicæ lectionis officium inter Miſſarum ſolemnia exoluant; Pſalmos vero, & cæteras lectiones cenſeo per ſubdiaconos, vel ſi neceſſitas exigat per minores clericos exhiberi.* Qui textus accuratius à nobis expendendus eſt, quia ad ea, quæ diximus explicanda multum confert. Item quia difficile creditu videtur, Gregorium ſimpliciter prohibuiſſe, ne Diaconi cantent in choro, cùm etiam presbyteri, & Epiſcopi ipſi munus illud altiſſimum obire poſſint, ſicut credendum eſt, Baſilium, Chryſoſtomum, Auguſtinum, & ipſummet Gregorium ſæpe E illud exercuiſſe. Item aliàs malè eſſent inſtitutæ religiones Canonicorum, vel mendicantium, in quibus & Diaconi, & Presbyteri ex vi inſtituti eſſe debent choro addicti.

10. *Variæ verborū S. Gregorij explicationes improbantur.*

Dicunt ergo aliqui Gregorium ſolùm prohibuiſſe, ne Diaconi modulationi inſeruiant, id eſt, cantui indecoro, & ad aures plebis demulcendas ordinato. At hoc extra mentem Gregorij eſt, quia immoderata, ſeu indecora modulatio in choro Eccle

Eccleſiaſtico non Diaconis tantùm; ſed omnibus miniſtris Eccleſiæ prohibita eſt, at Gregorius ibi quam modulationem prohibet Diaconis, iubet per inferiores miniſtros fieri, non ergo loquitur de indecora.

11\. Aliter igitur reſponderi poteſt, Gregorium ibi non prohibere ſimpliciter Diaconis, ne in choro cantent, ſed ne illo tempore, in quo in Miſſa ſolemniter inſeruiunt, cantent in choro, ſed tantùm in Miſſa Euangelium tunc cantent. Ita limitat Gloſſa proximè ante illud cap. verbo, *Exempti*, & in ipſo cap. verbo, *In hac ſede*, & Turrecremata ibi, artic. 3. hanc limitationem probare videtur, licèt non ſatis conſtanter loquatur, vt oſtendam. Verùm neque hæc expoſitio ſatisfacit. Primò, quia Gregorius abſolutè vult reprobare cõſuetudinem, conſuetudo autem non erat, vt Diaconi tantùm tempore Miſſæ ſolemnis cantarent in choro, ſed ſimpliciter, quòd cantui tanquam principali miniſterio deputarentur, & quòd in eis eligendis præcipuè obſeruaretur aptitudo ad cantandum. Hoc ergo abſolutè reprobat, vnde in verbis conſtitutionis illa limitatio: *Inter Miſſarum ſolemnia*, non ponitur ad verba prohibitiua: nam illa omninò abſoluta, & generalia ſunt: *Conſtituo, vt in hac ſede ſacri altaris miniſtri cantare non debeant:* quis enim dicat, facere hæc verba ſenſum quaſi compoſitum (vt ſic dicam) id eſt, non cantent, dum altari deſeruiunt? vbi enim potuit eſſe vnquam talis conſuetudo, vt qui ſolemniter miniſtrat in altari, ſimul veniat ad cantandum in choro? vel ſi hoc in aliquo pago rariſſimè contingit fieri, quid neceſſe erat, propter hoc prohibitionem vniuerſalem facere? Adde etiam eſſe indecorum, & indecens, vt Subdiaconus, dum ſolemniter in altari miniſtrat, officium cantandi in choro ſimul exerceat, & tamen id, quod ibi prohibetur Diacono, Subdiacono imperatur.

Gloſſa. *Turrecr.*

Expoſitio Gloſſæ reiicitur.

12\. Prohibitio ergo illa abſolutè, & ſine tali limitatione fit; illa verò determinatio additur in altera parte affirmatiua, ſeu conceſſiua, vt cãtent Diaconi Euangelium in Miſſarum ſolemniis. Deinde Gregorius duplicem rationem inſinuauit, ob quã Diaconi illi muneri cantandi addicti eſſe non debent. Vna eſt, vt & prædicandi officio, & pauperum curæ ac ſollicitudini vacare poſſint, ad hoc autem neceſſe eſt, vt non tantùm liberi ſint à debito cãtandi, dum inſeruiũt altari, hæc enim nulla eſt exemptio: nam per miniſterium altaris ſatis erant pro tunc, à choro liberati, & ſimul impediti, ne de pauperibus, vel de ſtudio prædicationis curare poſſent. ergo voluit illos eſſe liberos ſimpliciter à cantandi munere, etiam pro aliis horis. Aliam rationem inſinuat, nimirum Diaconos non eſſe ad cantum eligendos, *ne in eis blanda vox, potius quàm vita* (adde etiam & doctrina) *quæratur*; at hæc ratio probat ſimpliciter de munere cantandi in diuinis officiis, quia aliàs illud inconueniens non euitaretur.

Vera expoſitio verb. S. Greg. prohibentis cantare diaconos.

13\. Atque ita intellexit textum illum Gratianus ibi, nam ante illum præmittit hæc verba: *Ab officio cantandi, & pſallendi Diaconi inueniuntur exempti, ne dum vocis modulationi ſtudent, altaris miniſteria negligant:* & in huius aſſertionis confirmationem textum Gregorij ſupponit. Similiter D. Thomas non ſolùm approbat eandem expoſitionem, ſed etiam doctrinam ampliat, dicens: *Nobilior modus eſt prouocandi homines ad deuotionem per doctrinam, & prædicationem, quàm per cantum, & ideo Diaconi, & prælati, quibus competit, per prædicationem, & doctrinam animos hominum prouocare in Deum, non debent cantibus inſiſtere, ne per hoc à maioribus retrahantur.* Et in huius doctrinæ confirmationem adducit ſtatim verba Gregorij, intelligens planè Gregorium in eodem ſenſu fuiſſe locutum: ſupponit autem D. Thomas ibi, cùm Gregorius ait, ad Diaconum pertinere prædicationis officium, propriè loqui de officio docendi populum, non de ſolo cantu, vel lectione Euangelij vt quidam expoſuerunt, & non improbat ibi Gloſſa: tamen ſine dubio prior ſenſus eſt verus, vt idem D. Thomas 3. p. quæſt. 67. art. 1. ad 1. diſtinctè declarauit, & ibi Caietanus, & in 6. tom. 3. partis, Deo dante dicemus: & videri poteſt Bellarminus libr. 1. de Clericis, cap. 13. Eandem doctrinam ex eodem textu Gregorij colligit Gerſon in Canticordo in fin. Alphab. 79. litt. N. vbi ſic ait: *Beatus Gregorius de inſtituto iſto Canticorum ita cenſuit, vt iudicauerit indignum, ſi dediti verbo Dei, ſtudium ſuum in iſtis, tempúſque darent.* Sic etiam Guillielm. Durandus lib. 2. Rational. cap. 2. Dionyſius Carthuſianus lib. 3. Summæ fidei art. 155. Stephanus Durantus lib. 3. de Ritib. c. 21. in fin. referens Gregorium, & D. Tomam.

Comprobatur ex ſentẽtia Gratian. & D. Thom.

Predicatores non debent cantibus vacare.

D. Thom. *Caiet.* *Bellarm.* *Gerſon.* *Guillielm. Durand.* *Dionyſ. Carthuſ.* *Steph. Durant.*

14\. Addendum verò his omnibus eſt, vt difficultati propoſitæ ſatisfaciamus hanc Gregorij prohibitionem non ita eſſe intelligendam, vt ſimpliciter intelligatur interdictus Diaconis cantus in choro; conſtat enim neq; nunc eſſe, neque vmquam fuiſſe in hoc ſenſu latam prohibitionem illam. Quia neque actio hæc talis eſt, vt omninò prohiberi debeat, aut poſſit, præſertim Eccleſiaſticis perſonis, neque ratio, quam Gregorius adducit in eo ſenſu oſtendit neceſſitatem talis prohibitionis, & hoc etiam conuincit obiectio facta: intelligendum ergo eſt, prohibitum fuiſſe à Gregorio, ne Diacono imponatur onus cantandi tanquam ex debito officij ſui, ad quod vel ordinetur, vel principaliter eligatur. Item ne in eo munere ita occupetur, vt à munere docendi, vel certè à ſtudio ad docendum neceſſario, ea de cauſa impediatur. Atque in hunc ſenſum optimè quadrant rationes, & verba Gregorij, eúmque propterea omnes dicti auctores ſecuti ſunt. Quod verò in eodem textu Gregorius ait, hoc officium committendum eſſe Subdiaconis, vel in neceſſitate inferioribus Clericis, non ideò eſt, quia Subdiaconatus, vel alius proprius ordo Clericorum ſit per ſe neceſſarius ad officium cantandi, ſed quia decet per Clericos fieri, quando commodè poteſt, & præſertim vt hi, qui habent illius muneris præcipuam curam, clerici ſint. Et quoniam Subdiaconus ſuperior eſt cæteris clericis poſt Diaconum, & ex vi ſui ordinis non habet munus aliquid maioris momenti, quo poſſit ab officio cantandi diuinum officium impediri, ideò hæc cura illi præcipuè committenda dicitur.

Aduertentia datæ explicationis.

Vera interpretatio verborum Beati Gregorij.

Cur B. Gregorius Subdiaconis, & inferioribus Clericis hoc onus impoſuerit.

15\. Denique intelliguntur hæc omnia ex vi ordinis, & ſuppoſito antiquo more, quo Diaconis ordinarij officium prædicationis verbi Dei committebatur, vt diximus, & colligitur etiam ex epiſtolis Clementis prima, & tertia capit. *Audire* 25. d. capit. *Sicut enim*, iuncta Gloſſa verb. *Per Diaconos* 11. quæſt. 1. Hæc autem conſuetudo noſtris temporibus ferè ceſſauit, nullum enim ferè aliud munus exercẽt, niſi cantandi ſolemniter Euangelium, cùm in Miſſa ſacerdoti ſolemniter miniſtrant, ideóque iam illa prohibitio Gregorij ceſſaſſe videtur, non ſolùm quoad Diaconos, vt tales ſunt, ſed etiam quoad presbyteros, qui aliunde non obligantur ad prædicandum, vel ad alia grauiora Eccleſiæ munera, quæ cum obligatione chori repugnant. Atque ita facilè ſoluitur obiectio, quæ de Religionibus fiebat:

Antiqua D. Gregorij cõſuetudo, & lex prohibẽs cantare Diaconos, & iubens prædicare exoleuit.

Clem. Cap. *Audire.* *Gloſſa.*

fiebat:in quibus,& Diaconi, & presbyteri ad chorum ſanctè,ac vtiliter deſtinantur. Id enim verum eſt, quia vel tales Religiones ad officium prædicationis,aut alia miniſteria ſpiritualia non ſunt principaliter inſtitutæ, ſed ad vitam purè contemplatiuam, quæ per pſalmodiam multùm iuuatur, vel certè quaſi corpus Religionis vtrumque munus amplectitur, illud in varias, ac diſtinctas perſonas partitur, quaſdam declinando choro, & alias aliis miniſteriis,ſemper tamen neceſſe eſt,vt qui grauioribus deſtinantur miniſteriis, non ita grauentur onere chori, vt à propriis muneribus impediantur. Et ita lex, & doctrina Gregorij formaliter (vt ſic dicam) ſemper integra manet, quia in ipſa ratione naturali fundata eſt, licet materialiter (vt ſic dicam) in Diaconis ceſſauerit.Quam rem tractando de ſtatu Religioſo tam in genere, quàm in ſpecie, latiùs explicaturi ſumus, quatenus ſpecialiter ad illum ſtatum pertinere poteſt.

Religiones quæ nõ ſunt ad officium prædicationis inſtitutæ choro vacare debent.

CAPVT X.

Quæ perſonæ, & quo in loco horas Canonicas publicè dicere teneantur.

1. Argumenta, quæ ſuadent nullum dari præceptũ recitãdi publicè horas Canonicas.

SVpereſt dicendum de perſonis, quæ ad hunc modum dicendi diuinum officium obligantur, & cum eis locum coniungimus,quia hæc, vt videbimus, connexa ſunt.Et in primis dubitari poteſt, an hæc oratio publica cadat ſub propriam obligationem præcepti clericorum, vel miniſtrorum Eccleſiæ. Nam licèt Clerici in ſacris teneantur penſum horarum Canonicarum perſoluere,tamen ſinguli ſatisfaciunt illi muneri,priuatim eas dicendo, vt infrà dicemus; nullus ergo in particulari deſignari poteſt, qui ad hoc munus cantandi ex generali præcepto teneatur,ergo nec reſpectu ipſius cleri cadit hic modus orandi ſub obligationem, quia non poteſt communitas obligari præcepto, niſi quatenus ſingulæ perſonæ obligantur:quia obligatio,quæ eſt ex præcepto in perſonam veram,& non fictam cadere primariò debet,vt inde poſſit in corpus myſticum redundare.Et confirmatur: nam vel hoc præceptum eſt diuinum, vel Eccleſiaſticum. primum conſtat non eſſe verum, quia nec in Scriptura habetur, nec ex traditione conſtat,nec certa aliqua ratione id colligi poteſt:ſecundum ſuadetur non eſſe, quia quoties præceptum Eccleſiaſticum fertur, datur cum determinatione modi, circunſtantiarum, & perſonarum: hìc autem non ita eſt, ergo. Declaratur minor, quia horæ Canonicæ recitari poſſunt voce alta ſine cantu, vel ſimplici, aut figurato, variiſque modis eius: non conſtat autem ex ordinatione Eccleſiæ, quomodo debeant horæ publicè dici. Item non conſtat, an quotidie cantandæ ſint, vel diebus feſtis, vel aliquæ quibuſdam diebus; & in aliis omnes. De tempore etiam, & modo horarum nihil inuenitur definitum. Denique neque certis perſonis onus hoc impoſitum reperitur, ergo ſignum eſt, non eſſe rem obligationis, ſed deuotionis, pendentem ex arbitrio Paſtorum Eccleſiæ.

Obligatio ex præcepto in perſonam verã, & non fictam cadere debet.

2. 1. Aſſertio. Datur præceptũ recitãdi horas canonicas publicè, impoſitũ deputatis Eccleſiæ miniſtris, & clericis.

Nihilominùs dicendum in primis eſt munus hoc publicè dicendi horas Canonicas in Eccleſia, eſſe ſub obligatione præcepti impoſiti Eccleſiæ miniſtris,& clericis ad hoc officium deputatis.Concluſio colligitur ex capit. vltimo diſtinct.92. vbi Preſbyter,Diaconus, vel quilibet clericus Eccleſiæ deputatus, ſi intra ciuitatem fuerit, vel in quolibet loco, vbi Eccleſia eſt,& ad quotidianum pſallendi officium matutinis, aut veſpertinis horis ad Eccleſiam non conuenerit, deponendus dicitur, ſi correctus ab Epiſcopo non emendetur. De quo textu in ſequentibus plura dicemus: nunc ex eo ſolùm colligimus obligationem, quæ in Eccleſiis eſt ad hoc munus pſallendi diuinum officium:nam ſi non eſſet talis obligatio, non tanto rigore cogerentur clerici ad illud munus implendum.Per *Matutinum* autem, & *Veſpertinum officium*, non intelliguntur tantùm duæ horæ, quas nunc ſtricta ſignificatione ſic appellamus, ſed totum Canonicum officium; nam Matutinum comprehendit omnes horas, quæ ante prandium dicuntur, ſcilicet, à Matutino, vel laudibus vſque ad ſexam: veſpertinum verò comprehendit cæteras horas, quæ à prandio dicuntur, ac ſi in vulgari diceretur: *Las horas de la mañana, y de la tarde.* Idem præceptum colligitur ex capite primo de Celebrat.Miſſar. vbi priùs datur facultas clerico ruſticano anticipandi horas ex cauſa, & poſtea additur limitatio his verbis:*Ita tamen, vt horis cõpetentibus iuxta poſſibilitatem, aut à ſe,aut à ſcholaribus publicè compleantur.* Supponit ergo hoc eſſe neceſſarium, & ſub obligatione:& idem colligitur ex capit.*Dolentes*,eodem titul.ibi:*Diſtrictè præcipientes, vt diuinum officium celebrent.* Præcipuè enim loquitur de hac publica celebratione. Ratio denique eſt, quia ad hoc principaliter inſtitutum eſt hoc officium, vt in Eccleſia publicè dicatur, non pro ſacerdotibus, ſeu clericis tantùm,ſed pro vniuerſo populo, vt illi omnes poſſint aſſiſtere, & illo frui: ergo neceſſarium fuit ad commune bonum Eccleſiæ, vt hoc publicum officium ſub lege, & præcepto conſtitueretur. Item ad hoc ſunt inſtituta beneficia magna ex parte, & de hoc officio maximè intelligitur, quod in Iure dici ſolet, beneficium dari propter officium, Cap.*Quia per ambitioſam*,de Reſcript.in ſexto, & Capit. *Cum ſecundum*, extra, de Præbend. nam licet interdum impleatur per recitationem priuatam: illud tamen eſt quaſi accidentarium, & in defectum alterius. Denique conſuetudo Eccleſiæ ad hanc obligationem ſufficeret.

Probatur ex variis quibuſdam.

Ca.*vlt.d.*92. Clerici omnes ad chorum deputati officium cantare tenentur.

Ca.*Dolentes.* Probatur ratione.

Beneficia ſunt inſtituta magna ex parte ad diuinum officium cãtandum.

Ca.*Quia per ambitioſam, &c.*

Dico ſecundò. Hoc præceptum obligat, quoad Eccleſias ſeculares,vt quotidie fiat hoc officium in cathedralibus, & collegiatis, in aliis verò Eccleſiis ſolùm diebus Dominicis, & feſtis, niſi aliud habeat conſuetudo. Ita docet Turrecremata dicto capit. vltim. d. 92. quæſt. 1. & idem ſentit Sylueſter ver. *Hora* quæſt. 10. Angelus num. 25. Armilla num. 21. Tabiena, Caietanus, & prima pars apertè colligitur ex Clem.I.de Celebr.Miſſ.ibi; *In cathedralibus,& collegiatis Eccleſiis.* Et ex aliis decretis citatis, & ex vniuerſali Eccleſiæ conſuetudine, & ratio eſt,quia hæ ſunt principales Eccleſiæ, quæ ad hunc diuinum cultum publicum ſunt inſtitutæ. Alia verò pars de inferioribus Eccleſiis ab eiſdem auctoribus aſſeritur, ex nullo autem Iure exceptionem, ſeu limitationem, vel probationem adducunt,cùm tamen quoad Eccleſias parochiales contrarium videatur colligi ex dicto capit. 1. de Celebrat.Miſſar. in citatis verbis: nam ibi ſermo eſt de Preſbytero parochiali, & rurali, & tamen ab eo exigitur,vt in Eccleſia publicè horas perſoluat. Et ita Innocentius ibi indiſtinctè id de Eccleſiis intelligit. Et Turrecremata etiam id fatetur: ſed limitat hoc ad dies Dominicos, & feſtiuos. At hæc limitatio non habetur in textu, nec ipſe aliunde illam probat, cùm ergo textus indifferenter loquatur, non videtur limitandus.Adde illum loqui de

3. 2. Aſſertio. Præceptum canendi publicè diuinũ officiũ obligat, quoad Eccleſias ſeculares, vt quotidie fiat in cathedralibus,& collegiatis, in aliis verò ſolũ Dominicis, & feſtis,niſi conſuetudo impediat.

Turrecr. Sylueſt. Angel. Armilla. Tabien. Caiet. Clemens I.de Celebr. Miſſ. Innoc.

In Parochialibus Eccleſiis diebus Dominicis & ferijs cãtandũ diuinum officium.

de diebus ferialibus, nam permittit huiuſmodi preſbytero, *vt exeat ad opus rurale*, quod non licet in die Dominico, vel feſtiuo, & tamen pro illo eodem die ponit conditionem ſuprà dictam. Præterea in Clement. I. de Celebr. Miſſarum priùs iubetur, *vt in Eccleſiis cathedralibus, regularibus, & collegiatis, horis debitis deuotè pſallatur*, poſtea verò additur, *In aliis verò conuenienter, & debitè celebratur diuinum officium, diurnum pariter, & nocturnum*, &c. ergo licet in prioribus Eccleſiis maiori cum ſolemnitate horæ dicendæ ſint, tamen etiam in aliis Eccleſiis publicè ſunt celebrandæ. Nam de hac celebratione neceſſe eſt ibi tractari, tum quia præcipitur, vt fiat in Eccleſia, oratio autem non fit neceſſariò in Eccleſia, niſi quando publicè, & propter populum facienda eſt; tum etiam quia hoc modo tantùm fit debitè, & conuenienter, vt ibi præcipitur.

4. Probatur 3. pars aſſert. Quæ habendam eſſe cõſuetudinis rationem aſſerebat, quæ in parochialibus Eccleſiis ſi ſint nimium pingues, plerũque præceptum tenet.

Nihilominus conſulenda eſt conſuetudo, & inſtitutio ſingularum Eccleſiarum; nam ab his duobus capitibus hoc maximè pendet, ſi ius poſitiuum expreſſum non inueniatur: atque hoc eſt, quod dicti auctores docere voluerunt, à quorum ſententia non recedimus. Vltra Eccleſias ergo cathedrales, & collegiatas duo genera Eccleſiarum ſecularium diſtinguere poſſumus: quaſdam parochiales, alias ſimplices, ſeu capellas vocare poſſumus. In prioribus ſi rigorem Iuris attendamus, re vera eſſent in eis dicendæ omnes horæ Canonicæ aliquo modo publico, ſiue canendo, ſiue alta voce ſufficiente pro capacitate populi, illas dicendo. Hoc enim probant dictum c. 1. & dicta Clement. I. de Celebrat. Miſſarum. Et ratio reddi poteſt, quia iſtæ Eccleſię ex propria ratione ſua ſunt inſtitutæ, vt in eis integrè celebrentur diuina officia pro vſu, & cõmoditate totius populi, in his autem diuinis officiis poſt Miſſæ ſacrificium primum locum tenent horæ Canonicę, & ideo beneficia parochialia propter hoc officium etiam dari videntur ex vi primæuæ inſtitutionis ſuæ. Vnde vbi talis fuerit conſuetudo, vt in talibus Eccleſiis, tametſi Parochialibus omnes horæ Canonicæ dicantur, omninò ſeruanda eſt: nam ibi maximè Eccleſiaſticum præceptum cenſetur obligare. Solent autem huiuſmodi eſſe pinguiores Eccleſiæ, maximè quando habent plura beneficia ſuo ſeruitio deputata, & quando habent copioſum, vel nobilem populum: nam tunc maior ſolet eſſe neceſſitas, ſeu communis vtilitas, ac decentia.

5. In Eccleſiis parochialib. ſi ſint nimiũ tenues, non tenet ex cõſuetudine plerũque tale præceptũ.

At verò in omnibus Eccleſiis Parochialibus, vbi paruus eſt populus, & tenuis cenſus, communiter obtinuit conſuetudo, vt officium Canonicum in eis non dicatur publicè, præterquam in diebus feſtis, & in eis etiam non ſolet dici totum officium, ſed tantum Miſſa ante prandium, & veſpere poſt prandium. In his ergo ſeruari poteſt conſuetudo ſine ſcrupulo. Imò addit Caietanus etiam in collegiatis ſeruari poſſe, ſi ſit immemorialis, & redditus tenues ſint: quia derogatum (ait) ibi eſſe cenſetur iuri communi, ex rationabili Prælatorum tolerantia. Vocat autem rationabilem, quia ratio dictat, vt minuatur onus, vbi ſtipendium tenuiſſimum eſt, cùm ſemper maneat obligatio aliàs dicendi officium integrum, & inſeruiendi Eccleſiæ in aliis oneribus. Et meritò neceſſarium iudicatur, quòd tales circunſtantiæ concurrant, vt conſuetudo rationabilis reputetur, quoniam aliàs non poſſet contra ius, & præſertim contra integritatem (vt ſic dicam) diuini cultus præualere.

Ratio dicta vt minuatur onus, quãdo eſt tenuiſſimũ ſtipẽdiũ.

6. In capellis, & ſimplicibus Eccle-ſiis nihil eſt iure cõmuni ſtatutum, ſed ſuis ſtatutis approbatis ſtandum eſt.

Denique in aliis Eccleſiis, quas ſimplices vocamus, ſeu in capellis nihil ex vi iuris communis ſtatutum eſſe credo, quia de illarũ inſtitutione, quoad A hoc nihil videtur eſſe iure communi definitum. Et ideò earum ſtatutis, & inſtitutionibus approbatis ſtandũm eſt. Solent autem huiuſmodi Eccleſiæ, vel capellæ erigi ab aliquibus patronis ſecularibus, vel Eccleſiaſticis cum certo onere, & obligatione, vt in eis dicantur, vel quotidie, vel certis diebus horæ Canonicæ, vel aliquæ, vel omnes. Et tunc quando de inſtitutione conſtat, & eſt ſufficiens, & cum commodis ſtipendiis, omninò ſeruanda eſt, nec facile eſt contra illam admittenda conſuetudo, niſi grauis cauſa intercedat, quia aliàs non videtur eſſe ſolùm contra ius poſitiuum, ſed etiam contra ius naturale, quia eſt contra iuſtum pactum, & iuſtam voluntatem teſtatoris, vel dantis ſtipendia ſub B tali conditione. Et ad hoc confirmandum faciunt, quæ Nauarrus adducit in dicto Enchir. cap. 5. dict. 2. & 5. vt probet, ſeruandas omninò eſſe voluntates teſtatorum, ſeu inſtituentium capellas, vel capellanias, vel alia pia legata, vt Miſſas, preces, vel officia diuina in talibus locis ſacris tali modo, ac tempore ab Eccleſia approbatis dicantur: nam iuxta hanc veriſſimam regulam de his Eccleſiis cenſendum eſt. An verò ex iuſta cauſa poſſit Epiſcopus hoc mutare, vel Papa etiam ſine cauſa, ad præſentem locum non ſpectat. Quamdiu enim non inuenitur facta mutatio, inſtitutio ſeruanda eſt. Vbi verò mutata inuenta fuerit, per ſolam conſuetudinem, ſine expreſſa Prælatorum approbatione, vel diſpenſatione attentè conſiderandum eſt, an iuſta cauſa C interuenerit, ita vt conſuetudo credi poſſit rationabilis, & quaſi pręſcriptionem contrariam induxiſſe, quia, vt dixi, eſt aliquo modo contra naturalem æquitatem, & ideò niſi ex cauſa honeſtetur, & ex diuturnitate temporis cum bona fide præſumpta, non poterit præualere.

Teſtatorum voluntates omnino ſeruandæ ſunt.

Conſuetudo non ſemper ſeruanda.

7. 3. Aſſertio. In Eccleſiis regularibus datur obligatio dicendi publicè horas Canonicas in choro iuxta cuiuſque inſtitutum.

Clemen. I. de celeb. Miſſar.

Religioſi nõ tenentur dicere officiũ diuinum ex vi religionis.

Tertiò principaliter dicendum eſt de Eccleſiis regularibus, in eis etiam eſſe obligationem dicendi publicè horas Canonicas in choro, iuxta vniuſcuiuſque inſtitutum, & conſuetudinem. Ita docent communiter auctores, & ſumitur ex dicta Clem. I. de Celebr. Miſſar. vbi cum Eccleſiis Cathedralibus, & collegiatis numerantur regulares, ſupponendo in his eſſe eandem obligationem pſallendi diuinum officium, quæ eſt in prioribus. Dico autem, D iuxta vniuſcuiuſque inſtitutum, vel cõſuetudinem, quia religioſi non tenentur dicere officium in choro ratione proprij beneficij, vt conſtat, nec etiam quia aluntur ex eleemoſynis, vel Eccleſiaſticis bonis, quia non aluntur ſub hac conditione, neque ad hunc finem, ſed vt Deo ſeruiant iuxta ſuum inſtitutum. Nec etiam eſt vllum Canonicum ius, quod hoc onus omnibus Religionibus imponat. nam in dicta Clementina potiùs ſupponitur aliunde illa obligatio, & præcipitur, vt debito modo fiat: obligatio ergo ſupponenda eſt ex peculiari inſtituto, vel conſuetudine. Vnde dubitari non immeritò poteſt de gradu obligationis, id eſt, an ſit ſub mortali culpa, vel tantùm ex regula & conſequenter an excedat communem obligationem regulæ: ſic enim E non erit rigoroſum præceptum, niſi vbi regula id explicauerit, vel votum aliquod de hoc directè fiat. Sed in hoc quid dicendum ſit de ſingulis perſonis infrà declarabo. Loquendo autem ſimpliciter de toto conuentu, ſeu Eccleſia regulari in qua eſt conſuetudo regulariter dicendi hoc officium, videtur eſſe ſub obligatione graui, quia ſaltem per conſuetudinem videtur ita receptum, & acceptatum illud onus, & magnum eſſe ſcandalum, ſi omitteretur, quamuis interdum aliqua diſpenſatione vti ex cauſâ, non ſit ita ſcandaloſum, nec facilè damnandum.

Quartò

8.
4. Aſſertio. Hęc obligatio præcipuè eſt in Prælatis cuiuſque Eccleſiæ, deinde deſcendit ad mébra illius cõmunitatis, licet non eodem modo. Probatur 1. pars.

Quartò dicitur, hanc obligationem principaliter cadere in Prælatum, vel Rectorem, aut Superiorem vniuſcuiuſque Eccleſiæ reſpectiuè, deſcendere verò etiam ad ſingulos, qui ſunt membra talis communitatis, quamuis non eodem modo ad omnes, ſed cum proportione. Prima pars ex ipſa rei natura conſtat,& ex ratione dubitandi in principio poſita. Nam quoties obligatio aliqua cadit in aliquod myſticum corpus alicuius communitatis, caput talis corporis ratione ſui muneris maximè tenetur curare, vt obligatio illa impleatur; quia ad Rectorem pertinet mouere inferiores ad operandum,& quia aliàs non poſſet moraliter tale corpus tali obligationi ſatisfacere. Specialiter verò hæc obligatio explicata, & aucta eſt in dicta Clement.1. de Celebrat. Miſſa. vbi Ordinariis, Rectoribus, & Superioribus dicitur, vt ſollicitam diligentiam adhibeant, vt debitis horis conuenienter hoc officium dicatur, vel celebretur: *Si Dei, & Apoſtolicæ ſedis indignationem euitare voluerint*, quæ verba manifeſtè indicant præceptum. Duplicem verò obligationem in his Superioribus diſtinguere neceſſe eſt: vna eſt ſollicitè curandi, vt hoc munus in tali Eccleſia per hanc communitatem conuenienter fiat: altera obligatio eſſe poteſt aſſiſtendi perſonaliter, & pſallendi cum aliis tale officium: nos in aſſertione de priori obligatione loquimur: & de hac eſt ſermo in dicta Clement.& ratio etiam facta, de hac procedit. De poſteriori autem non videtur Prælatus maiorem habere obligationem aſſiſtendi choro, quàm cæteri: quantùm attinet ad rigorem præcepti, niſi fortaſſe ratione exempli, & maioris ſcandali vitandi ob circunſtantiam perſonæ; nam aliunde nullum caput apparet, ex quo obligatio maior poſſit oriri, an verò ſit eadem, vel faciliùs excuſari poſſit, ſtatim dicam.

Clemens I. de Celebr. Miſſ.

Duplex Prælatorum obligatio quoad diuinum officium.

9.
Probatur 2. pars aſſertionis népe ſingulos obligari in communi.

Secunda ergo pars, quòd nimirum obligatio pſallendi, vel dicendi officium in choro, deſcendat ad ſingulos in communi clara eſt, quia eſt etiam moraliter neceſſaria, vt talis obligatio à tota communitate efficaciter impleri poſſit. Ratio autem, & modus obligationis oſtendetur faciliùs deſcendendo ad varios modos obligationis huius. Aliter enim de illa, in ſecularibus clericis, aliter in religioſis, vt ſic, iudicandum cenſeo: quia longè diuerſus eſt titulus obligationis. Clerici ergo non obligantur ratione ſolius ordinis ad hoc penſum horarum in choro ſoluendum. Non dico ad recitandas horas Canonicas, hoc enim longè diuerſum eſt, de quo infrà dicemus, ſed loquor de modo recitandi publicè, in choro pſallendo. Et ita eſt communis, & clara ſententia,& conſtat ex vſu, & conſuetudine Eccleſiæ: non enim omnes ſimplices ſacerdotes tenentur choro aſſiſtere, ergo ſignum eſt, non oriri hanc obligationem ex vi ordinis. Probatur etiam ex dicto cap. vlt. d. 92. ibi: *Si quis presbyter, diaconus, aut clericus Eccleſiæ deputatus:* ex illa enim vltima particula colligitur, ſolùm preſbyteratum, diaconatum, aut clericatum ſine deputatione ad Eccleſiam, hoc eſt, ad exercendum hoc munus in illa, non inducere hanc obligationem. Et ita tenet ibi Turrecremata dub.1. concl.4. Sylueſter & Angelus ſuprà, & notat ibi Gloſſa ex ſententia aliquorum. Ipſa verò addit: *Quemlibet clericum teneri ad hoc, licet non teneatur ad hanc, vel illam Eccleſiam:* & citat cap. *Super eo*, extra de Regular. Idem ſentit ibi Archidiaconus (referens Hugonem) de ordinatis in ſacris, non verò de inferioribus, de quibus ſolis intelligit in textu vocem, *clericus*, & cum ea ſola dicit eſſe coniungenda illa verba: *Eccleſiæ deputatus*. Itaque ſentiunt, clericos in ſacris abſolutè obligari, minores verò ſolùm, ſi deputati ſint: vnde etiam aiunt hanc obligationem oriri ex triplici titulo: *Ordinationis, intitulationis, & beneficij*.

Turrecr. Sylueſt. Angel. Gloſſa.

Archid. Hugo.

10.
Presbyter, Diaconus ex vi ſuæ ordinationis non tenetur dicere officiũ in choro.

At enim, ſi intelligant *teneri ad hoc*, id eſt, ad recitandas horas Canonicas, verum quidem eſt, quod dicunt, ſed extra rem, & extra textum illum, nihil enim ibi de hac generali obligatione agitur: ſi verò intelligant (vt re vera Gloſſa ſentit) teneri omnes clericos ex vi ordinationis ſuæ officium dicere in choro Eccleſiæ, licèt voluntarium illis ſit in hac, vel illa Eccleſia cantare, quando alicui non ſunt addicti, falſum, & ſine fundamento eſt, quod dicitur; nec caput, *Super eo* aliquid pertinens ad hanc materiam tractat: nec ille triplex titulus quoad hanc obligationem inuenitur, ſed ſolus ille, qui in textu illo proponitur, & per illam determinationem, *Eccleſiæ deputatus*, declaratur. Quæ determinatio cum omnibus præcedentibus vocibus potiùs coniungenda eſt, nam propriiſſimè poteſt, & cum materia ſit oneroſa, eſt potiùs reſtringenda, quàm amplianda. Maximè cùm illa obligatio, quæ clericis in ſacris imponitur, nullo firmo, vel rationabili fundamento nitatur. Addo, ex illamet expoſitione ſequi, ſaltem Subdiaconos non teneri ad chorum, niſi ſint deputati ad certam Eccleſiam, quia cùm ſolùm presbyteros, & Diaconos nominaſſet, ſub cæteris clericis illos comprehendit. At ſi aliqui eſſent obligandi ratione ordinis, maximè Subdiaconi, iuxta ſententiam Gregorij in cap. *In ſancta Romana* ſuprà tractatam. Ex quo etiam textu optimè probari poteſt, non habere Presbyterum, vel Diaconum talem obligationem, ex vi ſuæ ordinationis.

Gregor.

11.
Quid ſit clericũ eſſe deputatum alicui Eccleſiæ, & quot modis id contingat.

Sed quæres, quid ſit, clericum eſſe deputatum alicui Eccleſiæ, ita vt inde naſcatur hæc obligatio. Reſpondeo, nihil aliud eſſe, niſi habere in tali Eccleſia aliquod beneficium, quod propter tale ſeruitium Eccleſiæ, ſpecialiter detur, vel quod annexam habeat obligationem hanc. Priori modo obligantur Canonici, & præbendarij Eccleſiarum Cathedralium, aut collegitarum, & aliqui beneficiarij ad hoc ſpecialiter deputati etiam in inferioribus Eccleſiis. Inter quos ſolet eſſe differentia, nam interdũ ſunt addicti ratione proprij beneficij Eccleſiaſtici, interdum ſolùm ratione ſtipendij temporalis,& ad nutum auferibilis, & vtrumque ſufficit ad obligationem miniſtrandi, licèt in modo poſſit aliqua differentia notari, vt infrà declarabimus. Poſteriori autem modo videtur obligari parochus in ſua Eccleſia regulariter loquendo, niſi ex peculiari inſtitutione, aut conſuetudine aliud alicubi obſeruetur. Quamuis quia parochus habet alia miniſteria, vel occupationes, poſſit per alios hoc miniſterium implere ex quacunque cauſa rationabili; vtrumque enim colligitur ex cap.1. de Celebr. Miſſ. cuius verba ſuperius expenſa ſunt.

Parochus in ſua Eccleſia videtur ad canendũ officium obligatus.

12.
Dubitatio circa Epiſcopos.

De Epiſcopo etiam dubitari poteſt, an ex vi ſui muneris, ſeu beneficij teneatur choro intereſſe, ſi commodè poteſt, quia ipſe etiam eſt ſuæ Eccleſiæ deputatus, & conſequenter videtur deputatus quoad hæc Eccleſiaſtica officia, quæ ſunt præcipua? Et ita tenent Sylueſter dicta quæſt.10.& Angelus num.26. ex cap. *Epiſcopus*, 41.d. & cap. *Peruenit* 7. quæſt.1. ſed nihil pobant: nam in priore ſolùm dicitur, vt Epiſcopus ſit moderatus in ſupellectili, victu, & veſtitu, *Et vt hoſpitium non longè ab Eccleſia habeat*, in altero verò ſolùm dicitur, debere Epiſcopum in Eccleſia ſua reſidere. Sed aliud eſt

Sylueſt. Angel.

reſide

reſidere in ſua Eccleſia, & prope illam habitare, aliud choro aſſiſtere, vt per ſe notum eſt, à diuerſis autem non ſit illatio, videtur tamen huic ſententiæ fauere Innocentius in capit. 1. de Celebrat. Miſſar. quatenus in genere de Prælatis ait, poſſe ex cauſa legitima abeſſe à choro, ſupponit ergo per ſe teneri. Et eodem modo loquitur Turrecremata in dicto cap. vlt. dub. 2.

Innoc. *Turrecr.*

13. *Epiſcopi nõ tenentur in choro intereſſe niſi in feſtis, in quibus conſuetudo id poſtulat. Ca. vlt. d. 92. Cap. Epiſcopus.*

Nihilominùs ſimpliciter aſſero, Epiſcopos non teneri per ſe loquendo ad chorum, niſi fortaſſe certis quibuſdam diebus feſtis, vel ſolemnibus, in quibus conſuetudo, & publica ædificatio id poſtulat. Hoc ſumo in primis ex eodem capit. vlt. d. 92. vbi numerantur presbyteri, & inferiores clerici, & non ſit mentio de Epiſcopo, tanquam in altiori ordine conſtituto, & grauioribus occupationibus impedito. Secundò id ſumo ex cap. *Epiſcopus*, de Conſecrat. d. 3. vbi ſic dicitur: *Epiſcopus ſi infirmitate non fuerit impeditus, Eccleſia, cui proximus fuerit, die Dominico deeſſe non debet.* Ex quo textu ſaltem per argumentum à contrario colligitur, aliis diebus poſſe abeſſe ſine excuſatione infirmitatis, ſub qua intelligitur quęlibet alia æquiualens, quicquid Syluester & Angelus dicant: Incredibile enim eſt, quòd propter ſolam cauſam infirmitatis poſſit Epiſcopus diebus Dominicis abeſſe, vt ipſi reſtringunt, poſſunt enim eſſe aliæ cauſæ, & occupationes æquè legitimæ, vt per ſe notum videtur, & vſus ipſe ſatis docet. Sub illa ergo intelligitur quælibet legitima cauſa, ergo aliis diebus non eſt neceſſaria ſpecialis cauſa, ſed obligatio ſui muneris ſatis excuſat, vel potiùs non ſecum compatitur aliam obligationem. Imò ex vi verborum illius textus non videtur ibi declarari rigoroſa obligatio, ſed ex quadam decentia: tum quia verbum *debet*, non habet maiorem vim, vt ex materia de legibus conſtat: tum etiam quia non loquitur de propria Eccleſia, ſed de Eccleſia viciniori, vnde ſolùm videtur attendiſſe ad quandam decentiam, quæ ſine dubio eſt in hoc, vt Epiſcopus ſaltem ad Miſſam ſolemnem erat in Eccleſiam ſibi vicinam. Et ita textus ille nihil probat de horis Canonicis, etiam pro Dominicis diebus, quia poteſt de Miſſa ſufficienter intelligi, & onera ſunt reſtringenda.

14. *Probatur 2. ex Iure, & ſententia D. Thom. Prælati qui docere populum tenētur ad chorũ obligari non debent.*

Deinde id colligo ex dicto cap. *In ſancta* 92. d. Addita doctrina D. Thomæ 2. 2. quæſt. 91. art. 2. ad 3. vbi ait, *Prælatos, qui docere populum ex officio tenentur, non debere ad chorum obligari, ne per hoc à maioribus retrahantur*; cuius ſententia communiter recepta eſt, vt ſuprà dixi, maximéque habet locum in Epiſcopis, quibus & prædicare conuenit ex officio, & multiplex alia Eccleſiarum ſuarum ſollicitudo: nec refert, quòd de facto concionentur, necne: nam ad intelligendam obligationem officij propria eius ratio ſecundum ſe ſpectanda eſt. Præterea adiungo, Epiſcopum ad hoc non teneri ratione ſtipendij, ſeu reddituum, quia multa alia habet onera ſui officij, propter quæ ab Eccleſia alatur; maximè cùm ad recitandas horas ſimpliciter teneatur, vt infrà videbimus: nec etiam tenetur ratione ſpecialis præcepti, nullum enim ex Iure colligitur: neque etiam ex conſuetudine poteſt talis obligatio colligi, quia nulla talis conſuetudo (vt arbitror) repetitur: imò nullum credo eſſe Epiſcopum, qui hanc obligationem agnoſcat, & rarus eſt, qui hoc munus frequenter ſubeat. Et hac ratione, præeſſe in choro commiſſum eſt quaſi ex officio Decano, vel primæ dignitati: non eſt ergo Epiſcopis imponenda talis rigoroſa obligatio, maximè cum continua, vel frequenti aſſiſtentia in choro.

Decanus ex officio in choro præeſt.

Satis ergo eſt, ſi dicamus teneri aliquando adeſſe, quantùm ad ſui muneris ſatisfactionem iudicauerit expedire, quod eius prudenti arbitrio relinquendum videtur. Optimum autem conſilium videbitur, vt niſi cauſa vrgens impediat, adſit diebus Dominicis, & feſtis, & in diebus ſolemnioribus poterit fortaſſe interuenire obligatio ſaltem pro tempore Miſſæ, veſperarum, vel etiam Matutino, conſuetudinis etiam habenda eſt ratio, ac denique cauere debet Prælatus, ne videatur hanc curam omninò negligere. De Prælatis item inferioribus, ſi Epiſcopale munus, & iuriſdictionem exerceant, idem cum proportione ſentiendum videtur, ſi verò minores ſint, conſideranda erit qualitas beneficij, & inſtitutio eius, vel conſuetudo, & iuxta illam erit iudicandum; & hanc exiſtimo fuiſſe ſententiam Innocentij in loco allegato.

Prælatis inferiores quã obligatione habeant aſſiſtendi.

15. *6. Aſſertio. Religioſi qui chorum profitentur, nõ tenentur ex vi generalis præcepti obligãtis ſub mortali ad recitandũ in choro, niſi vbi fuerit particularis ipſorum cõſtitutio.*

De Religioſis autem, qui chorum profitentur, exiſtimo non teneri ex vi generalis legis, ſeu præcepti obligantis ſub culpa mortali, ad canendum in choro, niſi vbi fuerit ſpeciali conſtitutione hoc præceptum ita expreſsè declaratum, & impoſitum, vel ſi alicubi proprium votum de hoc fieret, quod in nulla religione credo fieri; neque etiam ſcio in aliqua eſſe conſuetudinem illo modo obligantem: nec enim conſuetudo chori eſt in hoc ſenſu in Religionibus introducta, ſed ſolùm vt horæ omninò in choro dicendæ ſint, & omnes adeſſe debeant iuxta regulam, & quod in hoc deficientes pœnæ ſubiaceant, non verò quod in hoc grauiter peccent, dummodò aliàs, horas recitent, quòd infrà videbimus, quàm neceſſarium ſit. Seclusis autem his capitibus, non eſt, vnde illa rigoroſa obligatio in eis naſcatur. Dices; ex obligatione chori in toto corpore exiſtente, ſufficienter naſcitur hæc obligatio in ſingulis. Reſpondeo non ita eſſe abſolutè, & immediatè (vt ſic dicam) loquendo: nam ſatis eſt, quod cura prouidendi, vt chorus non deficiat, ſit apud Prælatum, & quòd ipſe poſſit cogere ſubditos, vt in choro non deſint, nec horas omittant. Quamdiu verò Superior non imponit ſpeciale, ac perſonale præceptum, non eſt talis obligatio in ſingulis ex præcepto, nec Superior debet illam imponere ſine cauſa, quando publicæ obligationi ex vi regulæ ſit ſatis, & non deſunt, qui religioſè, ac voluntariè ſuæ profeſſioni ſatisfaciant. Si autem tanta eſſet negligentia ſubditorum, vt videretur præceptum neceſſarium, tunc imponendum eſſet. Imò ſi contingeret, ipſum etiam Prælatum eſſe negligentem, & ideò ſolere horas publicè amitti ex defectu miniſtrorum: tunc certè præceptum commune ſingulos obligaret, quia iam eſſet publica neceſſitas, in qua omnes obligantur; hic autem caſus, vel nunquam, vel rarò accidere poteſt, & ideò moraliter loquendo regula poſita vera eſt, quæ ex auctoribus citatis, & referendis colligitur.

Obiectio. *Reſolutio.* *Quando religioſi ſunt cogẽdi à Superiore ad chorum.*

16. *Religioſus facilius excuſatur ab onere canẽdi in choro, quã clericus maxime beneficiatus. Probatur 1. pars.*

Atque ex his ſequitur faciliùs poſſe excuſari religioſum ab hoc onere canendi in choro, quàm poſſit clericus ſecularis excuſari à culpa mortali, quando alioqui ratione beneficij ad illud tenetur. Ratio quoad religioſum eſt, quia vnuſquiſque religioſus in particulari ſolùm tenetur ad exiſtendum, & canendum in choro ex vi regulæ, quæ ordinariè non obligat ſub reatu culpæ, ſed tantùm pœnæ, & ideò licet practicè, ac moraliter vix violetur ſine aliqua culpa leui, tamen ſi aliqua moderata cauſa intercedat, poterit omnem culpam excuſare, dummodò recitatio Canonici officij, ſaltem priuata non omittatur; hoc enim ſuppo

ſupponendum eſt ſemper, quoties de omiſſione A chori tractamus; agimus enim de illa præciſè, nam de omiſſione abſoluta priuatæ recitationis horarum infrà dicendum eſt. Atque ita in religioſis facilè admitto quandam Caietani doctrinam in verb. *Hora Canonica.* Quam Armilla, & alij communiter ſequuntur: verba Caietani ſunt, *Vbi contemptus deeſt, & propter meam abſentiam non notabiliter læditur diuini cultus officij, & Prælati diſſimulant, parum de his, quæ Dei ſunt, curantes, non incurro mortale peccatum ex hoc, quod deſum horis Canonicis in Eccleſia mea, quia contra præceptum iuris poſitiui propriè non venio, nec notabile damnum infero diuino cultui. Grauiter tamen pecco, ſi ſine rationabili cauſa me debitis horis ſubtraho, quia grauis eſt ratio diuini debiti.* Prior enim pars in religioſis verum habet, vbicunque B ex aliqua ſpeciali conſtitutione, aut conſuetudine alicuius religionis contrarium non conſtiterit. Poſterior autem pars, ne ſit contraria priori, intelligenda eſt de graui peccato in latitudine venialis, & eſt vera, quando nulla probabilis cauſa excuſat.

Caietan. *Armilla.*

Religioſus non peccat mortaliter, qui non intereſt horis canonicis.

17. Probatur 2. pars.

Clerici mortaliter peccant cũ non interſũt horis canonicis quando tenentur.

At verò in clericis, qui in ſuis Eccleſiis ad hoc officium in Eccleſia dicendum tenentur, longè diuerſa ratio eſt, quia hi tenentur per ſe loquendo hoc miniſterium præſtare Eccleſiæ ſuæ ſub reatu culpæ grauis ex ſuo genere, & ideò niſi ex leuitate materiæ, aut ex graui cauſa legitimè excuſentur, mortaliter peccant, ſuum debitum non ſoluendo. Antecedens patet, quia tenentur ex lege iuſtitiæ ratione beneficij, & ſtipendij, quod pro- C pter hoc officium ab Eccleſia accipiunt, vt ex dictis ſupponimus: lex autem iuſtitiæ ex ſuo genere obligat ſub reatu culpæ mortalis. Atque hoc ſatis oſtenditur ex graui pœna, quæ propter talem tranſgreſſionem ponitur in dicto cap. vlt. diſp. 92. Qui textus (vt dixi) loquitur de clericis, qui ratione beneficij, vel ſtipendij inſti ad hoc munus, certæ alicui Eccleſiæ deputati ſunt. Nec oportet illum extendere ad religioſos, de quibus re vera non loquitur. Atque ita ſentiunt de clericis beneficiatis Turrecremata ibi, quæſt. 2. & ſumitur ex Innocentio in cap. 1. de Celebrat. Miſſar. & ex Paludano 4. d. 15. quæſt. 5. art. 1. Syluestro, Angelo, & Armilla ſuprà, & Graffis cap. 52. num. 4 & 6. Qui ſanè nimis confuſè loquuntur, nihil in hoc diſtin- D guentes, inter clericos beneficiatos, & religioſos, cùm tamen ſit magna differentia, quia Religioſi re vera non canunt propter ſtipendium, ſed propter ſuam regulam, vel inſtitutionem. Quamuis autem in clericis beneficiatis obligatio grauis ſit, tranſgreſſio poteſt eſſe leuis ex paruitate materiæ, quia hoc generale eſt in materia iuſtitiæ, vt infrà explicabitur.

Cap. *vlt.*

Turrecrem. *Innocent.* *Palud.* *Syluest.* *Angel.* *Armill.* *Graff.*

18. Obligatio ratione ſtipẽdij non eſt tã rigoroſa, vt excuſationẽ moralem non admittat.

Præterea, licèt hæc obligatio ex iuſtitia ſit, poteſt admittere legitimam cauſam excuſationis, quia obligatio ratione ſtipendij non eſt tam rigoroſa, vt excuſationem moralem non admittat, quod docent omnes, & per ſe notum eſt. Oportet tamen vt cauſa ſit vera, & vt bona fide procedatur. Item quando cauſa eſt diuturna, oportebit, vt ſupe- E rioris legitima facultas, vel diſpenſatio intercedat. In quo nulla melior regula aſſignari poteſt, quàm vt ſeruentur conſtitutiones iuſtæ, vel conſuetudines ſingularum Eccleſiarum, & quæ de diſtributionibus, & reſidentia in choro ſtatuuntur in Concilio Tridentino ſeſſione 21. cap. 3. & ſeſſione 22. cap. 3. & ſeſſione 24. cap. 12. adiuncto cap. vnic. de Clericis non reſidentibus in 6. Et iuxta hanc doctrinam intelligendum eſt, quod dicti auctores dicunt Prælatos poſſe abeſſe à choro ſine graui culpa, ex iuſta cauſa. Nam de Prælatis Religioſorum eadem ratio quoad hoc eſt, quæ de aliis Religioſis; nam illi licèt peculiari obligatione teneantur curare, vt horæ in choro non omittantur, tamen ad præſentiam perſonalem non magis illi obligantur ex voto, vel rigoroſo præcepto, quàm inferiores. Sed ad ſummum ob circunſtantiam perſonæ, & ob aliorum exemplum intra obligationem regulæ magis tenebuntur, quamuis in eis poſſint etiam frequentiùs occurrere cauſæ legitimæ ad excuſandum, propter plures & grauiores occupationes. De Prælatis autem Eccleſiarum ſæcularium iam diximus, eos ordinariè ex vi ſui muneris non eſſe obligatos ad chorum, & ita non indigent ſpeciali excuſatione, vt frequenter abeſſe poſſint. Qui verò inferiores Prælati ſunt, & ex ſpeciali inſtitutione, & munere obligantur, & intelliguntur accipere beneficium, propter hoc officium, illi indigebunt excuſatione ab eis bona fide probanda. Si tamen hi tales ſint, vt ſuas diſtributiones in choro habeant, eadem lege, qua cæteri tenebuntur quoad hoc, quia iura indifferenter de omnibus loquuntur, eadémque ratio in illis locum habet.

Concil. Trid.

Prælati Religioſorum quomodo teneantur choro intereſſe.

Prælati ſecularium Eccleſiarum quomodo poſſint à choro abeſſe.

19. Denique, ſi beneficiatus per ſe obligatus ad chorum, alias etiam tenetur ex vi ſui officij ad inſeruiendum in ſacriſtia, vel alibi, clarum eſt, non peccare recipiendo ſtipendium beneficij integrum, etiam ſi pro illo tempore, in choro non reſideat, quia non poteſt ad incompoſſibiles actiones obligari. Vnde cùm quis ex vi beneficij, vel ſtipendij ad plura miniſteria obligatur, ſemper intelligitur, quatenus illæ actiones inter ſe incompatibiles nõ ſunt. Ita ſumitur ex Paludano, Turrecremata, Innocentio & aliis in locis citatis. Et eſt res per ſe ſatis clara; ſubintelligitur tamen ſemper, vt priuatim recitare debeant horas quibus in choro non interſunt.

Beneficiatus ad duo officia obligatus incompoſſibilia nõ peccat recipiendo integrum ſtipendium.

Palud. *Turrecrem.* *Innocent.*

20. Atque ex his colligitur, Canonicos, & alios beneficiatos, qui quotidianas diſtributiones recipiunt propter aſſiſtentiam in choro, non poſſe illas tuta conſcientia recipere, nec receptas retinere, ſi choro non interſint. Ita declaratur in dicto cap. vnic. de Cleric. non reſident. in 6. vbi ſic dicitur: *Qui aliter de diſtributionibus ipſis quicquam receperit, rerum ſic receptarum dominium non acquirat, nec faciat eas ſuas, imò ad omnium reſtitutionem, quæ contra huiuſmodi conſtitutionem receperit, teneatur.* Quæ conſtitutio renouatur in Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap. 12. Quod addit, vt qui aſſiſtunt, diſtributiones accipiant, quibus alij abſentes priuantur: *Quauis colluſione, aut remiſſione excluſa*, quæ duo verba rigoroſa ſunt, & multum notanda: colluſio enim propriè dicitur eſſe ſimulata concertatio inter duos, vt inter actorem, & reum, quæ vox optimè hic accommodata eſt ad reciprocas condonationes, quas faciunt præbendati, quando mutuò, & inuicem ſibi mulctas remittunt. Nam per hanc fictionem, & legi Canonicæ, & cultui diuino derogant. Vult ergo Concilium, vt non obſtante hac colluſione abſentes non faciant diſtributiones ſuas, etiamſi alij conniueant. Quia verò Concilium ſub disiunctione ait, *quauis colluſione, aut remiſſione*, dubitari poteſt, an idem per illa ſignificetur, vel aliquid per poſteriorem dictionem addatur: Quod eſt quærere, vtrùm non ſolùm, quando eſt propria colluſio per mutuam condonationem, ſed etiam quando eſt ſimplex remiſſio, & bona fide fit alicui perſonæ propter rationabilem cauſam, vel grauem occupationem, non valeat, nec poſſit ille, cui fit remiſſio, diſtribu

Canonici, & beneficiati qui quotidianas diſtributiones recipiunt, propter aſſiſtentiã in choro, non poſſunt illas tuta cõſcientia accipere, nec retinere, niſi interſint.

Cap. *vnic.* *Concil. Trid.*

Colluſio quid ſit.

diſtributionem tuta conſcientia retinere, quando A non eſt ex his caſibus, qui in dicto cap. vnic. numerantur his verbis: *Exceptis illis, quos infirmitas, aut iuſta corporalis neceſſitas, aut euidens Eccleſiæ vtilitas excuſarent.* Nam videtur nimium rigoroſum dicere, quod alij præbendati non poſſint id, quod ſibi accreſcit liberaliter condonare abſenti, etiam ex rationabili cauſa, & ſine colluſione, vel graui Eccleſiæ detrimento, vt ſupponitur. Nihilominùs diſiunctio illa, & diſtinctio vocum, diuerſa in proprietate ſignificantium, cum illo diſtributiuo ſigno, *quauis remiſſione*, videtur valde vrgere, vt dicamus omnem remiſſionem irritam eſſe illis verbis extra caſus in alio decreto expreſſos, vt in eodem Concilio ſubiungitur. *Iuxta conſtitutionem Bonifacij VIII.* &c. Vnde hæc pars videtur in rigore B verborum vera, & in congregatione Romana, his verbis declarata eſt. *Nō licet Capitulo aliquo prætextu diſtributiones quotidianas donare, relinquere, aut quauis colluſione remittere alicui, qui vel ab Eccleſia ſeruitio abfuerit, vel alio quouis modo diſtributiones legitimas debeat amittere, nec fas ſit cuipiam eas recipere, & ſi acceperit ſuas, ne faciat, ſed eas reſtituere omnino cogatur illico diſtribuendas fabricæ Eccleſiæ quatenus indigeat, aut alteri pio loco Epiſcopi arbitratu.* & in alia declaratione additur, etiam remiſſionem quæ fieri ſolet in die Cœnæ Domini, ad hunc effectum non valere.

Diſtributiones quotidianas donare aut remittere abſentib. nō licet.

21. Vltima aſſertio. In téplis, & Eccleſiis recitandæ ſunt Canon. horę, ob plures rationes. *Turrecr. Syluest. Angel. Armilla. Matth. 21.*

Vltimò dicendum eſt, teneri clericos ad dicendum hoc officium in Eccleſiis, & templis ad hoc munus deputatis. Ita ſtatuunt prædicta iura, dum C dicunt in Eccleſiis Cathedralibus, Collegiatis, Regularibus, & aliis; & notant Turrecremata, Syluester, Angelus, Armilla, & alij. Et ratio eſt, tum quia ad hoc ſunt templa dicata; & hic eſt vnus ex præcipuis finibus eorum, propter quod Chriſtus templum vocauit domum orationis, Matth. 21. tum quia ad decentiam, & ornatum ſacri officij ſolemniter, ac publicè nomine totius Eccleſiæ decantandi hoc pertinet: tum quia ad Chriſtiani populi conuenientem vſum hoc neceſſarium eſt: tum quia in illo loco Deus cenſetur peculiariter aſſiſtere, & faciliùs ab eo impetrari, *2. Paral. 7.* 2. Paralip. 7. Vnde Angeli ipſi creduntur peculiariter ibi adeſſe, & Deum cum pſallentibus collaudere, eorúmque orationes iuuare, iuxta illud D *Pſalm. 67.* Pſalm. 67. *Principes coniuncti pſallentibus in medio iuuencularum tympaniſtriarum, in Eccleſijs benedicite Deo Domino*, myſticè intellectum: vnde Chryſoſt. hom. 24. in Acta. *Neſcis,* ait, *quòd cum Angelis ſtas, cum illis cantas, cum illis hymnos dicis,* & hom. 15. ad Hebr. *Plenas*, dicit, *eſſe Eccleſias incorporeis virtutibus.* Tum denique quia locus Eccleſiæ ad deuotionem, & quietem orationis aptior eſt, & dæmonibus eſt formidabilis propter loci ſanctitatem, præſertim ſi corpus Domini adſit, & Sanctorum venerabiles imagines ac reliquiæ, quæ omnia iuuant, dæmon minus perturbare audeat, & Deus maius auxilium ad bene orandum præbeat. Ideóque antiquiſſima ſemper Eccleſiæ conſuetudo fuit, vt hæc officia quotidie in templis dicerentur, niſi E neceſſitas aliud facere cogeret, id enim ſemper *S. Clem.* etiam facere licuit, & nunc licet. Vnde Clemens Romanus lib. 8. Conſt. capitul. 34. poſt præceptum de horis Canonicis publicè dicendis ſubiungit: *Quòd ſi ad Eccleſiam prodire non licuerit, propter infideles, congregabis Epiſcope in domo aliqua, ne ingrediatur pius in Eccleſiam impiorum; non enim locus hominem ſanctificat, ſed homo locum.*

S. Chryſoſt. Angeli adſunt cū pſallentibus in choro.

CAPVT XI.

Quodnam officium diuinum, in choro recitandum ſit.

Explicata ſubſtantia, & obligatione horarum Canonicarum, oportet, vt de circunſtantiis, & quaſi accidentibus eorum dicamus, quod faciemus, diſcurrendo per communes circunſtantias actuum moralium; & quoniam de perſonis, & loco iam diximus, ſimúlque declarauimus obligationem abſolutam dicendi has horas, quam poſſumus vocare obligationem quoad exercitium actus, explicando cæteras circunſtantias, declarabimus obligationem, quam ſolemus vocare, quoad ſpecificationem actus, id eſt, vt talis oratio rectè, & honeſte, & prout decet, fiat, quod maximè pendet ex modo, qui in horis dicendis ſeruari debet. Hic autem modus internus eſſe poteſt, ſeu pendens ex actu interiori, quia eſt attentio, vel deuotio, & externus conſiſtens in prolatione ipſa vocis, in materia, ſeu oratione, quæ profertur in integritate, in ordine, & ſimilibus: & licet modus ille interior in ſe principalior ſit, tamen per exteriorem manifeſtatur, & ad illum applicari debet, & ideò ex huius cognitione pendet, ac propterea de circunſtantiis externam ſermonem præmittimus, & præſertim de his, quæ ad ſubſtantiam huius actus proximè accedunt, vt ſunt, quid cantandum ſit, quid ſit ab omnibus, vel à ſingulis canendum, deinde verò quæ ad integritatem, ordinem, & tempus ſpectant, de quibus ſigillatim dicemus. 1.

1. Præſentis capitis ſtatus aperitur.

2. In præſenti ergo capite non eſt quæſtio de materia huius orationis in generali, nam conſtat ex dictis illam eſſe horas Canonica, conſtantes ex partibus, quas in ſuperioribus declarauimus; ſed eſt quæſtio de talibus horis in ſpecie (vt ſic dicam) & de nonnullis partibus earum, ſub genere enim horarum Canonicarum ſunt varij ritus orandi, aliter enim Græci, verbi gratia, aliter Latini orant, & ſuas hortas componunt, aliter clerici, aliter Monachi, aliter in hoc Epiſcopatu, aliter in illo, vel in diuerſis regnis, vel prouinciis. Rurſus in eodem breuiario pro diuerſis feſtis, vel temporibus ſunt aſſignati varij modi dicendi ſingulas horas. Item ordo horarum, & debita continuatio ſine nimia interpolatione videtur ad ritum huius officij pertinere, & ideo hæc omnia comprehendit quæſtio propoſita.

Varij ritus orandi per horas Canonicas.

3. Primò ergo inquiri poteſt, quam formam diuini officij teneantur ſingulæ Eccleſiæ in ſuis choris obſeruare, id eſt, an teneantur officium dicere iuxta formas Breuiarij, huius, vel illius Epiſcopatus; vel ſecundum formam Eccleſiæ Romanæ. Cui quæſtioni breuiter ſatisfieri poteſt per conſtitutionem Pij V. in Bulla confirmationis ſui Breuiarij, vbi priùs reuocat omnes alios recitandi modos in aliis Breuiariis contentos, his exceptis, qui *ex inſtitutione à ſede Apoſtolica approbata, vel conſuetudine quæ, & ipſo inſtituto ducentos annos antecedat, retenti fuerint.* Deinde præcipit in hunc modum: *Omni itaque alio vſu quibuſlibet, vt dictum eſt, interdicto, hoc noſtrum Breuiarium, ac precandi, pſallendique formulam in omnibus vniuerſi orbis Eccleſiis, Monaſterijs, ordinibus, & locis, etiam exemptis, in quibus officium ex more, & ritu dictæ Romanæ Eccleſiæ dici debet, aut conſueuit, ſalua prædicta inſtitutione, vel conſuetudine prædictos ducentos annos ſuperante, præcipimus obſeruari.* Et deinde declarat, quocumque alio modo recitetur, non ſatisfieri huic obligationi. Poſtea verò

1. Aſſertio. Eccleſiæ omnes tenentur iuxta formam noui Breuiarij Romani diurnum officiū recitare præter in eo exceptos. *Bul. Pij V.*

Clem. VIII. Clementis VIII. Breuiarium tenendum eſt.

verò Clemens VIII. licèt nouum Breuiarium imprimi fecerit, formam illam non immutauit, ſed à mendis quæ irrepſerant expurgauit, paucis additis, vel immutatis. Hinc ergo legi ſtandum eſt, & ſecundum hanc formam eſt in choro pſallendum, vel iuxta Breuiarium Pij V. quo vti licet, quamdiu libri priùs impreſſi non conſumuntur, vel iuxta Breuiarium Clementis, iuxta cuius formam in poſterum ſunt Breuiaria imponenda, ſicut ipſe ſtatuit. Vnde graue peccatum eſſet, quacumque alia forma vti in Eccleſiis tam ſecularibus, quàm regularibus ſub illa exceptione non comprehenſis, quia præceptum eſt ſatis expreſſum, & materia ſatis grauis, pertinénſque ad ſubſtantiam diuini officij.

4\. Qui forma ab Eccleſia approbata, & 200. annorũ cõſuetudine firmata excipiuntur, poſſunt tamen Romanã ſuſcipere, & ſuſceptam ſemel nequeunt repudiare.

Circa limitationem autem in eadem lege additam, de his Eccleſiis, quæ breuiario approbato per B conſuetudinem ducentis annis antiquiorem, quod ad vſum chori attinet, certum eſt, non teneri ad recitandum officium in choro, iuxta Breuiarium hoc Romanum, quia in ipſa lege excipiuntur: certum ſecundò eſt, poſſe illud acceptare, ſi velint ex conſenſu Epiſcopi, & totius Capituli, quia in ipſa etiam conſtitutione hoc expreſsè conceditur. Cui addo tertiò, quod ſi ſemel hoc modo acceptetur, non poterit poſtea ſine Pontificis auctoritate relinqui, quia per illam acceptationem antiqua conſuetudo reuocata eſt, & prius Breuiarium quaſi abolitum, & priuilegio in illa exceptione contento fuit renunciatum, & ideò ad antiquam conſuetudinem iterum propria auctoritate rediri non poteſt, ſed lex Pij V. iam ibi obligat. Quartò aſſero ſine conſenſu Epiſcopi, & totius Capituli non poſſe in illis C diœceſibus pro vſu chori recedi ab antiquo vſu; ac ſubinde ibi ſeruandum eſſe Ius commune, quod habet, omnes inferiores Eccleſias conformari debere Metropolitanæ cap. penult. & vlt. d. 12. Quæ regula cum proportione ad regulares Eccleſias applicatur, vt vnaquæque ſui ordinis ritum ſequi debeat, quando illa antiquitate gaudet, eámque vult retinere. Quod ſi ex ſimili, & æquè antiqua conſuetudine diœceſis Epiſcopalis proprium habuerit Breuiarium, credo poſſe illud retinere, & non poſſe mutari, niſi cum prædicta conditione, & conſenſu Epiſcopi & totius Capituli; quia Pius V. expreſsè loquitur de Breuiariis ab Epiſcopis in ſuis diœceſibus peruulgatis, & poſtea illa comprehendit in D exceptione, & vt relinqui poſſint non poſtulat Metropolitani conſenſum, ſed Epiſcopi, & vniuerſi Capituli: cùm autem dicit *vniuerſum*, non poſtulat, vt omnes de Capitulo, nullo diſcrepante conſentiant, id enim moraliter expectandum non eſt, nec vis verbi hoc poſtulat, ſed ſolùm quod conſenſus præſtetur à Capitulo, vt Capitulum eſt, *id eſt*, per modum vnius corporis myſtici ad hoc congregati, & tunc vniuerſum conſentit, quando maior pars vincit, niſi Iure expreſſo amplius requiratur.

5\. Reſolutio aliquarũ dubitationum. 1. Quod lex illa Pij V. de recitando iuxta formã Romanam obligat vbique, éſtque non ſolùm præcipiens, ſed irritans.

Neque in hoc puncto noua difficultas occurrit: ſolùm video quæri poſſe, an hæc lex Pij V. nunc obliget vbique, & occaſio dubitandi eſt, quia poteſt alicubi non eſſe recepta, nec moribus introducta, E non titulo antiquæ conſuetudinis, ſed ex negligentia, vel reſiſtentia Epiſcoporum, ſeu Prælatorum; quæ in initio poteſt eſſe iniqua, vſu tamen, & duratione præualere: cùm enim hæc lex humana ſit, poterit conſuetudine contraria abrogari, ergo non repugnat alicubi ita accidiſſe; ibi ergo non obligabit hæc lex, retinerique poterit aliud Breuiarium etiam pro vſu chori, licet non excedat ducentorum annorum antiquitatem. Dicendum eſt tamen in primis, hactenus non fuiſſe per nouam conſuetudi- A nem contrariam huic legi alicubi derogatum, quia Pontifices nunquam conſenſerunt tali conſuetudini, vel expreſsè, vel tacitè, quin potius Clemens VIII. ſtatuit, vt quod Pius ordinauit, ratum, & inuiolatum conſeruetur. Deinde dico illam legem non tantum eſſe præcipientem; ſed etiam irritantem omnia alia Breuiaria, quæ infra ducentos annos initium habuere, quare nulla conſuetudine reſtitui poſſunt, ac ſubinde officium illud iam non poteſt eſſe Canonicum, neque aptum, vt per illùd obligationi chori ſatisfiat, & ex hac parte exiſtimo omnes poſteriores conſuetudines ita eſſe per hanc legem reprobatas, vt contra eandem legem præualere non poſſint. Vnde fit, ſi in aliqua Prouincia, ſimilis cõſuetudo, vel Breuiarium nõ ita antiquum, vt poſtulatur in Breuiario Pij V. contra illius diſpoſitionem indebitè retineatur, nõ obligari clericos, vel parochos ad illum recitandi modum, ſiue in choro, ſiue extra illum, ſed potius per ſe loquendo obligari lege Pontificia, vt infrà latius dicam.

Legi Pontificiæ nõ fuit per cõtrariã conſuetudinẽ hactenus derogatum.

6\. Hæc lex ita obligat ad recitandum tale officium temporis, vel diei, & non aliud, vt nequeat Prælatus diſpẽſare nec ex cauſa permanẽter, cùm ea verò poſſit, quaſi tranſeunter. Cap. *De ijs.* Cap. *vlt.* Cap. *Conuenit.*

Poteſt verò ſecundo quæri, an hoc præceptum obliget, non ſolum ad dicendum officium iuxta tale Breuiarium generatim, vt ſic dicam, ſed etiam ad dicendum in particulari tale officium temporis, vel diei, prout in ipſo Breuiario deſignatur. Verumtamen quæſtio hæc maius habet dubium in recitatione priuata, quam in publica, & ideo de illa communiter tractatur ab Auctoribus, & à nobis infrà diſputabitur. Dico ergo, hoc præceptum per ſe non obligare determinatè ad tale officium, prout ſingulis diebus in Breuiario applicatur: ideóque maxime obligare in publica oratione chori, quia de illa maximè loquuntur Iura, in cap. *De ijs*, & cap. vlt. d. 12. & cap. *Conuenit*, de Conſecr. d. 5. & ſecundum illum publicum dicendi modum maximè attendi poteſt, & debet Eccleſiæ conſuetudo, & neceſſaria vniformitas. Item quia illa mutatio non fit ſine aliqua nota, vel ſcandalo, quando tam publicè fit. Et propter hoc cenſeo hanc mutationem eſſe rem grauem ex ſuo genere in hac publica oratione, & ideò vix poſſe fieri ſcienter in notabili parte officij ſine graui culpa eius, qui fuerit cauſa illius, ex leuitate autem materiæ, vel ex inaduertentia facilè excuſari, ſaltem à culpa graui. Addunt etiam frequenter Doctores, poſſe Prælatum ordinarium in hoc diſpenſare ex rationabili cauſa, etiamſi diſpenſare non poſſit, quominùs officium dicatur. Ita Antoninus 4. p. tit. 13. cap. 4. §. 2. Tabiena, num. 16. Armilla, num. 13. qui refert quemdam Magiſtrum Vincentinum: & idem ſentit Nauarrus, cap. 27. n. 217. Quod facile admitti poteſt, quoad hanc mutationem officij diei in vna, vel alia occaſione, graui tamen, in mutatione totius Breuiarij, clarum eſt non poſſe diſpenſare, neque illam facere, aut permittere, niſi iuxta conſtitutionem Pij V. vt ex dictis ſatis patet. Nec etiam poteſt, quaſi permanenter diſpenſare, aut legem facere, vt tali, vel tali die aliter dicatur officium, quàm in Breuiario Romano ſit præſcriptum, vbi illud ſeruandum eſt: ſed oportebit tunc ad Papam accedere. Et eadem proportione non poteſt Prælatus religionis vtentis proprio officio talem diſpenſationem permanentem facere, & ſic de aliis ſeruata proportione.

D. Anton. Tabiena. Armilla. Vincent. Nauarr. Prælatus ordinarius in mutatione officij ex cauſa rationabili diſpẽſare poteſt.

7\. In recitatione publica quæ fit in choro ſeruãdus eſt ordo non ſolùm totius inter partes, ſed etiã partium inter ſe, ídq; ex præcepto.

Tertio loco ſpectat ad præſentem quæſtionem explicare, an hoc præceptum obliget ad ſeruandum ordinem in dicendis horis Canonicis in choro tam inter ipſas horas inter ſe, quàm inter partes vniuſcuiuſque horæ. Et ratio dubitandi eſſe poteſt, quia communiter Auctores dicunt, ordinem non pertinere ad ſubſtantiam huius præcepti, & ideò non violari

violari grauiter, etiamſi prætermittatur. Dico tamen Auctores frequentiùs loqui de recitatione priuata, de qua inferiùs videbimus: at verò de illa, quæ publicè in choro fit, omninò dicendum eſt, in dicendis horis ſeruandum eſſe earum ordinem ex præcepto. Et primò de ſingulis horis quoad partes earum inter ſe patet, tum ab inconuenienti, quoniam aliàs poſſet arbitrio Prælatorum dici hymnus in fine, quando dicendus eſt in principio, & è conuerſo, & capitulum, vel Pſalmi ordine præpoſtero, quæ tamen ſine dubio fieri non poſſunt ſine culpa ex ſuo genere graui, niſi vel materiæ leuitas, vel aliqua inaduertentia excuſet: tum etiam à priori, quia in his artificialibus vnitas rei, & quaſi eſſe illius conſurgit ex tali ordine, ita vt poſſit dici de ſubſtantia illius, vt tale artefactum eſt, talis autem eſt vnitas vniuſcuiuſque horæ Canonicæ, vnde inuertere ordinem, eſt illam deſtruere, & alium ritum introducere. Denique in publica recitatione de ſe eſt hoc offenſiuum populi, nullo ergo modo licet.

In mutatione horarum non eſt magna difformitas.

In ordine verò diuerſarum horarum inter ſe non videtur eſſe tam intrinſeca connexio, quia non ita componunt vnam horam, vnde in mutatione illius ordinis non ſtatim apparet tam grauis difformitas. Nihilominus ille ordo etiam eſt per ſe intentus ex vi talis ritus, & inſtitutionis, quia ex omnibus illis horis ita ordinatis, vnum integrum officium componitur, quod ſuo modo vnum eſt, & de illo vnum præceptum datur. Vnde non dubito, quin talis ordo etiam comprehendatur ſub tali præcepto, & quod ſit culpabile illum mutare voluntariè, & ſine cauſa cogente. Et in oratione publica habet maiorem deformitatem, quia magis videtur inſtitutio contemni, quando publicè omittitur, & per ſe maius ſcandalum inde generatur; item quia quodammodo eluduntur myſteria, quæ per has horas, & earum ordinem ſignificantur: nam propter orationes publicas maximè inſtitutæ ſunt.

8.

Quot modis interpolatio contingere poſſit in recitatione diuini officij, & quæ ſit laudabilis inter ſingulas horas. Horę debent cũ interpolatione dici.

Tandem inquiri hîc poteſt de interpolatione in his horis facta, an ſit contra debitum orandi modum, & quàm grauis culpa ſit, quando in choro committitur? Quæ dubitatio non intelligitur de interpolatione diſtinctarum horarum inter ſe; illa enim abſolutè loquendo bona eſt, & conſentanea inſtitutioni Nam licet ſint partes vnius officij diei, non ſunt partes continuæ, ſed diſcretæ: nam ipſum officium non eſt vnum ad modum quantitatis continuæ, ſed diſcretæ, ſicut eſt oratio. Diſcernuntur autem, ſeu diuiduntur partes illæ per interpolationem, & ideò bonum eſt, vt cum interpolatione dicantur. Verum eſt tamen, in hac interpolatione modum, ſeu mediocritatem requiri, ita vt neque nimia ſit, nec nimis parua, hoc autem pendet ex antepoſitione, & poſtpoſitione talium horarum, quantùm enim in his peccatum fuerit, tantùm in illo peccabitur, quid verò de illis circunſtantiis dicendum ſit, infrà tractando de tempore horarum videbimus. Hic ergo ſolùm agitur de interpolatione, quæ fieri poteſt inter partes eiuſdem horæ, vt inter vnum pſalmum, & alium, vel inter pſalmos, & lectiones, aut inter partes eiuſdem pſalmi. Diſtinguere autem oportet interpolationem à pauſa; nam pauſa, quæ nimia non ſit potius eſt commendata in choro, quàm prohibita, vt conſtat ex Concilio Baſilienſi, ſeſſ. 21. §. 2. vbi monet cantum fieri, *cum pauſa decenti, præſertim in medio cuiuſlibet verſiculi Pſalmorum, debitam faciendo inter ſolemne, ac feriale officium differentiam.*

Pauſa in officio cantando in medio verſu facienda.

Interpolatio verò eſt, quando fit nimia, & inuſitata partium diſcretio. Hæc autem duobus modis fieri poteſt, primò omninò ceſſando à choro pro aliqua notabili mora, & ad alias actiones, vel cogitationes omninò extraneas diuertendo, (loquimur autem de ceſſatione, aut interpolatione totius chori; nam in ſingulis non poteſt eſſe ſola interpolatio, ſi chorus officium proſequatur, ſed erit ſimul mutilatio quoad eam partem, ad quam aliquis non concurrit, vt ſtatim explicabo.) Secundò poteſt contingere intermiſſio hæc non ceſſando omninò, ſed cantando aliquid, vel legendo, illo intermedio tempore, quod totum ad Deum, & eleuationem mentis in ipſum aliquo modo referatur, non ſit tamen pars illius horæ, vel officij, quod canitur. De hoc poſteriori modo dicam cap. 13.

9.

Interpolatio facta præter inſtitutionẽ in quacumque hora eſt peccaminoſa de ſe.

De primo dicendum eſt, interpolationem factam præter inſtitutionem, in quacunque hora eſſe peccaminoſam de ſe. Dico, *præter inſtitutionem*, vt excludam interpolationem inter tres nocturnos, vel inter ſe, vel à laudibus; illa enim non eſt abſolutè præter inſtitutionem, & ideò peculiarem difficultatem habet, an nunc liceat, néc ne; quæ ſuprà tractata eſt. De omni verò alia, ratio eſt, quia eſt contra vnitatem moralem vniuſcuiuſque horæ, & contra communem conſuetudinem, à qua diſcrepare in publica celebratione ex ſuo genere graue eſt. Denique eſt contra ritum, & inſtitutionem, quæ non parum violatur per hanc interpolationem, quando notabilis eſt. An verò hæc culpa grauis, aut leuis ſit, ex circunſtantiis expendendum eſt? Moraliter verò non poteſt accidere ex mera voluntate, ſed ex aliqua neceſſitate, vel probabili ignorantia, & tunc neceſſitas poterit excuſare omninò, & ignorantia magna ex parte, niſi valdè craſſa ſit, & ſcandalum graue ſequatur. Secluſo verò ſcandalo, & poſita bona fide orta ex aliqua occaſione probabili, videtur facilè poſſe excuſari grauis culpa in huiuſmodi interpolatione.

10.

Ceſſatio à cantu, ſi perſiſtat recitatio, non eſt interruptio, recitatio tamen ſi deſit moraliter æquiualet omiſſioni partiali alicuius partis, quæ ſi parua fuit poteſt repeti expleto officio.

Et hinc conſtat, quid dicendum ſit de interruptionibus, quas ſingulæ perſonæ aſſiſtentes in choro facere poſſunt, potiſſimè enim fieri ſolent per verba nullo modo ad officium pertinentia, rarò namque vel nunquam fieri poſſunt in choro hæ interruptiones per alias actiones ab officio extraneas, niſi fortè per rixam, quæ ex verbis ordinariè naſcitur, interdum verò fieri poteſt per ceſſationem à cantu, vel omninò à recitatione vocali, vel etiam ab attentione, & auditione morali eorum quæ dicuntur. Et quidem de his poſterioribus modis nihil eſt, quod de nouo dicamus, quod pertineat ad ſpecialem defectum interruptionis: nam ceſſatio à cantu, ſi recitatio aliqua eius, quod canitur, non deſit, non eſt propriè interruptio horæ, ſed ſolius cantus, & eſt potiùs omiſſio illius actionis, quoad aliquam partem eius, nam pars illa ſemel omiſſa non poteſt poſtea expleri, quoad cantum. Et ita culpæ gradus erit, & pro ratione obligationis cantandi, de qua ſuprà dictum eſt: & iuxta quantitatem partis omiſſæ, quod prudentis arbitrio relinquendum eſt. Si autem non tantum cantus, ſed etiam recitatio exterior omittatur, neceſſe eſt, vt moraliter æquiualeat partiali omiſſioni alicuius partis diuini officij, quæ grauior culpa eſt, quàm interruptio, & niſi fiat animo repetendi poſtea omiſſum, facilè erit grauis culpa: & adhuc cum illa attentione non eſt parua culpa intra latitudinem venialis, quia eſt magna inuerſio partium officij, ſimul cum interruptione. Dico autem æquiualere illam taciturnitatem omiſſioni, quia chorus ſemper in officio ſuo procedit; & quod ſemel perditur, non poteſt in eodem tempore recompen

Taciturnitas æquiualet omiſſioni.

compenſari,erit enim maior confuſio,& perturbatio officij ; & ideò omnes Doctores admonent, vt ſi aliqua particula officij præteriit,ſiue culpabiliter ſiue inculpabiliter non repetatur, durante officio chori,ſed vel nulla ratio eius habeatur,ſi parua fuit vel reſeruetur repetenda poſt expletum officium. Vnde quia hoc per ſe eſt contra debitum ordinem ſi voluntariè fiat,& ſine cauſa cogente,non fit ſine aliqua culpa. Atque hæc tota reſolutio maiori ratione locum habet,quando aliquis non ſolum non canit,neque ore recitat,ſed etiam non attendit voluntariè ad ea, quæ in choro dicuntur : nam tunc grauior eſt omiſſio, vt per ſe notum eſt. Et infrà tractando de excuſationibus latiùs declarabitur.

11. *Interruptio per commiſſionem poſitiuã grauior eſt culpa ſex ob cauſas.*

At verò quando interruptio eſt per commiſſionem poſitiuam loquendo, vel agendo aliquid incompoſſibile cum diuino officio, tunc multis modis grauior eſt culpa.Primò,quia id ſpecialiter prohibitum eſt in cap.*Dolentes,* de Celebrat. Miſſæ, & in Clement.I. eodem tit. & ſumitur ex cap. *Nullus* de Conſecr. diſt.1. Secundò, quia eſt irreuerentia interrumpere ſermonem cum Deo, humanis colloquiis, tertiò aggrauatur maximè hæc culpa, ſi colloquia ſint indecentia, & profana, & talia eſſe poſſunt, vt aggrauent mortaliter culpam, vt ſi ſint turpia, &c. Quartò, hoc non fit ſine impedimento aliorum, quantum eſt ex parte loquentium,vel aliquid ſimile operantium, quam inordinationem latè exaggerat, & minutiſſimè per varia exempla & circunſtantias explicat Nauarr.cap.15. de Orat. *(Nauarr.)* Quintò, non fit hoc in choro ſine aliquo ſcandalo, tum clericorum in eodem choro aſtantium, tum laicorum audientium, vel videntium. Sextò denique eſt in tali actione tota inordinatio interruptionis, & partialis omiſſionis, quæ in pura omiſſione explicata eſt ; quapropter regulariter non excuſatur à graui culpa veniali, poteſt verò etiam eſſe mortalis, ſi aggrauentur circunſtantiæ. Quod quidem in generali certum eſt,quia materia eſt grauis, & ſuo modo diuina, in particulari verò arbitrio prudentis determinandum eſt.

CAPVT XII.

Vtrùm ſatisfaciant Clerici in choro alternis verſibus pſalmos canendo, & quid in hoc ſeruare teneantur?

1. *Antiquitas alterni cantus Eccleſiaſtici qui à D. Ignatio, & eo amplius traxit originem.*

PRiuſquam quæſtioni reſpondeamus ſupponendum eſt, antiqua Eccleſiæ conſuetudine receptum eſſe,vt in horis Canonicis Pſalmi alternatim per ſingulos verſus à pſallentibus dicantur, quæ alternatio Antiphona à Græcis vocatur. Quamuis enim hæc vox *Antiphona,* nunc aliam ſignificationem habeat,vt notauimus cap.2. tamen ſecundum primæuam impoſitionem ſignificat alternationem illam : eſt enim Antiphona idem,quod vox contra ſonans, quod fieri videtur in viciſſitudine illa canendi verſus alternatim. Dicunt ergo multi Antiphonas Pſalmorum in hoc ſenſu incepiſſe à tempore Conſtantij, & Flauianum Antiochenum in ſua Eccleſia illius inuentorem fuiſſe. Ita Theodoretus lib.2.hiſtor. cap.24. & ſequuntur Sigebertus & alij. *(Theodor. Sigebert.)* Verumtamen in Græcia antiquiorem fuiſſe morem illum indicat Dionyſius, cap.3. de Eccleſ. Hierarch. *(Dion.)* loquitur tamen de officio Miſſæ ſolemnis, & ſolum dicit Pontifices inchoare pſalmodiam, proſequi verò cæteros Eccleſiaſticos ordines cum eo canentes. Vnde magis recepta ſententia eſt,Ignatium hunc morem introduxiſſe : ferunt

A enim, audiuiſſe Angelos hymnos in laudem Trinitatis alternatim decantantes, & inde motum fuiſſe, vt eum morem Eccleſiæ Antiochenæ traderet, & inde per Orientem propagatum eſſe. Vnde eiuſdem conſuetudinis mentionem fecit Baſilius Flauiano antiquior, ep.63. *(Baſilius.)* ſignificátque vetuſtiorem eſſe ipſomet Baſilio, quia non vt à ſe inuentam, ſed vt ab aliis vſitatam illam commemorat: inde verò creditur ab Ambroſio fuiſſe Mediolani introductam (vt ex Auguſtino colligitur) *(Auguſt.)* atque eodem ferè tempore Damaſum illam probaſſe ; & Romanæ Eccleſiæ imperaſſe, ideóque illi etiam ſpecialiter attribui in Pontificali. Ita de origine ab Ignatio ſentiunt Rodulphus prop.12.Amalar.lib. 4. capit.7. Vvalfridus de reb. Eccleſ. capit.28. ex
B Nicephoro lib.13. hiſtor.cap.8. Socrate lib.6. cap. 8. Addunt Iſidorus libr.1. de Eccleſ. offic. capit.7. Alcuinus, & alij morem hunc originem duxiſſe à Seraphinis, quos Iſaias vidit clamantes, *Sanctus, Sanctus,* &c. *(Rodulph. Amalar. Vvalfrid. Socrat. Iſidor. Alcuin. Iſaiæ 6.)* nam Scriptura dicit, *quod clamabunt alter ad alterum,* id eſt, vno prius dicente, & altero reſpondente. *(Hæc ratio canẽdi ſumpta ab Angelis.)* Tamen Iſidorus apertè docet, hanc fuiſſe inſtitutionem Græcorum, fuiſſe verò adumbratam in illa viſione,ſeu ad imitationem illorum Seraphinorum introductam.Nam re vera licet non interceſſiſſet alia canentium Angelorum viſio, illa ſufficeret ad excitandum pium animum, ad inueniendum hunc ritum laudandi Deum, qui per ſeſe adeò eſt honeſtus, & decens, vt commendatione non egeat.

2. *1. Aſſertio. Per alternũ Eccleſiæ cãtum quiſque pſallẽtiũ ſatis ſuo muneri ſatisfacit.*

C Ex hac ergo conſuetudine conſtat, vnumquemque pſallentium, aut recitantium publicè ſuo muneri ſatisfacere,dum quiſque,poſtquam verſum ad ſe pertinentem dixit, alium dicentem attente audit.Quia eadem Eccleſia, quæ præceptum hoc impoſuit,ita illud temperauit,ac meritò. Primò, quia illa varietas oblectat audientes ; & maiorem deuotionem prouocat : ſecundò, quia hoc modo labor canendi facilius ſuſtinetur : quam rationem attigit Caſſianus lib.3.de Inſtit. cap.8.ibi : *(Caſſian.)* *Ideoque eas tripartitis diſtinguunt officijs,vt labor hac diuerſitate diuiſus, delectatione quadam defectionem corporis releuet.* Dicit autem, *tripartitis,* fortè quia vltra verſuum alternationem in principio, & fine, omnes ſtantes Antiphonam ſimul concinunt,vt ſequenti-
D bus verbis declarat. Tertiò, quia dum lingua paululum ceſſat,ſpiritus magis excitatur,vnde faciliùs mentalis oratio cum vocali admiſcetur : quod ſignificauit Baſilius ſuprà dicens: *(Baſil.)* *Alternis canunt, atque ex eo ſimul eloquiorum Dei exercitationem,& meditationem corroborant.* Quartò, in illa mutua reſponſione ſignificatur, & quodammodo exercetur mutua excitatio ad laudandum Deum, & in fine per communem Antiphonam, ſeu ſententiam animorum concordia declaratur, vt in ſuperioribus dictum eſt. Quapropter non ſolum per conſuetudinem declaratum,& quaſi ex parte remiſſum eſt hoc præceptum, ſed etiam directè, & ex inſtitutione Eccleſiæ ita eſt conſtitutum, ſiue à principio inſtituti Chori ita fuerit ordinatum, ſiue poſtea per
E Damaſum, vel per alios Pontifices additum fuerit.

3. *Qui in choro verſus ad ſe pertinẽtes ita omittit, vt habeat propoſitum illos non recitandi, ille nec recitat diuinum of-*

Hac ergo veritate ſuppoſita explicandum eſt, quomodo ſe gerere debeat Clericus ex vi præcepti, quod nunc explicamus : tam in proferendis verſibus Pſalmorum, qui ad chorum ſuum pertinent,quàm cùm alij verſus in alio choro decãtantur. Circa priorem enim partem quæri poteſt, an peccet grauiter ex ſuo genere, qui omninò omittit verſus ad ſe pertinentes, ita vt nec illos cantet,nec omninò voce proferat. Ad quod reſpondeo, dupliciter

ficiũ, & manet Eccleſiaſticis pœnis obnoxius.

pliciter hoc poſſe fieri: primò cum propoſito iterum recitandi priuatim officium Canonicum, vel cum propoſito non amplius recitandi, ſed ſatisfaciendi cum ſolo propoſito non amplius recitandi, ſed ſola chori aſſiſtentia, & audiendo tantum. Si fiat hoc poſteriori modo, dicendum eſt, illum non ſatisfacere obligationi recitandi horas Canonicas, & conſequenter incurrere, vel debitum reſtituendi, vel aliam pœnam non recitantibus impoſitam, quantum ad illum ſpectare poſſunt, de quibus infrà videbimus. Probatur, quia hoc præceptum non eſt de audiendis horis, ſed de recitandis modo aliquo ab Eccleſia recepto, ſeu probato, ille autem non recitat, ſed audit, quia non dicit verſus ſuos, nec alios, vt ſuppono in caſu: ille verò modus recitandi non eſt ab Eccleſia receptus, nec probatus, neque ex natura rei poteſt dici recitatio, ergo in hoc nulla poteſt eſſe ratio dubitandi. At verò ſi tunc taceat, animo dicendi poſtea priuatim officium, eadem ratio erit de illo, atque de eo, qui non pſallit, licet ſubmiſsè proferat.

4\. 1. Opinio aſtruens nec omittere ſeruitiũ chori, nec mortaliter peccare cum qui ſubmiſsè recitat aliis cantantibus in choro.

Secundò, ergo inquiri poteſt, an is, qui ſocios non adiuuat, canendo verſus ſuos: ſubmiſsè tamen illos recitat, ſatisfaciat ſuo muneri? De quo duo quæri poſſunt, an ſatisfaciat muneri recitandi Canonicum officium, vel an expleat debitũ ſeruitium chori, & ex hac parte mortaliter peccet ex ſuo genere? Prima opinio negat eum mortaliter peccare, quia Iura Canonica ſolùm præcipiunt aſſiſtere choro, & ad ſummum recitare in Eccleſia, non canere, at ille aſſiſtit, atque etiam recitat in Eccleſia, ergo. Maior ſumi poteſt ex cap. vlt. diſt. 92. cum ſimilibus. Atque hæc opinio tribui ſolet Caietano (*Caietan.*) in Summ. verb. *Hora*, §. vlt. ſed id non abſolutè dicit, nec retractat ſententiam, quam alibi tenuit. Citatur etiam Tabiena (*Tabien.*) verb. *Hora*, quæſtione trigeſima tertia, aliàs vltima, qui loquitur in priori ſenſu tantum.

5\. 2. Opinio nõ ſatisfacere. *Caiet.*

Aliorum ſententia eſt, ex vi iuris communis, clericos, qui ita ſunt addicti alicui Eccleſiæ, vt inde obligentur ad chorum, non ſatisfacere, dicendo ſubmiſsè, ſed teneri ad canendum cum aliis. Ita Caietanus, in Summ. vbi ſuprà: nam refert, ſe alibi id dixiſſe, vtique tom. 1. Opuſc. tract. vlt. reſponſ. 8. & ibi non retractat, licet addiderit aliquid, quod infrà commemorabo: ſequitur Armilla (*Armil.*), num. 22. & Nauarrus (*Nauar.*) in Enchirid. cap. 10. num. 47. & cap. 11. num. 43. & capit. 21. Miſcel. 79. Ratio Caietani (*Caiet.*), quam multum commendat Nauarrus, & Armilla eſt, quia qui ſic recitat verſus ſuos, non communicat alteri choro, quia ſibi recitat, & non aliis; ergo non implet præceptum recitandi, quia debet impleri per mutuam communicationem recitantium. Quilibet enim beneficiatus tenetur ad totum officium dicendum cap. 1. de Celebr. Miſſar. ergo vel per ſe, vel per communicationem cum alio; cùm autem dicit totum per ſe, tunc poteſt ſibi ſubmiſsè dicere: vt autem totum cum alio dicat, oportet, vt illi communicet orationem ſuam, quod non facit, quando ſibi ſoli dicit, & ideo non ſatisfacit. Confirmatur primò, quia vt ſatisfaciat, neceſſe eſt vt dicat partem ſuam, non tantum materialiter, vt ſic dicam, ſed vt partem illius communis orationis, at non ſic dicit qui ſibi dicit. Confirmatur ſecundò, quia aliàs poſſet quis ſatisfacere præcepto, audiendo in choro, vel ab alio legente, dimidiam partem officij, & aliam dimidiam in cubiculo ſuo recitando, quod eſt ridiculum.

6\. Quicquid verò ſit de veritate concluſionis, hæ rationes mihi diſplicent, quia nimis confuſè procedunt, & ſi validæ eſſent, nulla conſuetudo poſſet contra eas præualere, quod tam Caietanus, quàm Nauarrus negant, & ſequela patet, quia nulla conſuetudo poteſt præualere contra obligationem recitandi integrè totum officium, ſed ſi rationes illæ ſunt validæ, non recitatur integrum officium, ergo. Secundò, ſi illæ rationes eſſent validæ, non ſolùm ille non ſatisfaceret chori ſeruitio, verùm nec ſimpliciter horas Canonicas recitaret, & teneretur reſtituere tanquam non recitans: quod non ſolùm nimium rigoroſum videtur, ſed etiam contra communẽ ſenſum & conſuetudinem, vt Tabienna notauit. Tertiò ſequitur eũ, qui priuatim recitat cum ſocio, qui ad dicendum officium non tenetur, non ſatisfacere officio, nec verè recitare, ſi ſuos verſus ita ſubmiſsè dicat, vt ab alio audiri non poſſit, conſequens eſt falſum, ergo. Sequela patet, quia etiam ille non communicat alteri orationem ſuam. Minor probatur, tum quia viri pij, & timorati ſæpe ita recitant, vel vt minus fatigẽtur, vel quia ita magis ad deuotionem prouocantur, tum etiam quia ille verè dicit partem ſuam, & alteram audit, & quod alter non audiat, contra nullum præceptum eſt, cùm ſupponamus, illum non teneri ad recitandum. Quartò, ſi tres ſimul priuatim recitent, & duo efficiant chorũ, non oportet tertium, qui alium chorum refert, audire vtrũque, vt ſatisfaciat (quod infrà dicemus) ergo ſi vnus illorum altè dicat, & alter ſubmiſsè, omnes ſatisfacient, quia omnes dicunt ſuã partem, & audiunt aliam: & hoc ſatis eſt. Quintò, ratio Metaphyſica Caietani, ſcilicet, quod cum alij cantant, & ego ſubmiſsè profero, illi communicant mihi partem ſuam, licet ego meam illis non communicem: non probat, nam inde ſolùm ſequitur, illos nõ dicere totum officium mecum ex vi recitationis meæ, quod verum eſt: dicent tamen totũ, quia alios audiunt, & cum illis communicant etiam in parte ad illos pertinente. Non verò ſequitur, eum qui ſibi tantùm dicit partem ſuam, non dicere totum, quia re vera dicit illam partem, & in alia communicat cum aliis, vt enim partem quaſi communicatam ab aliis recipiat, non eſt neceſſe, vt ille illis communicet ſuam, neque enim oportet, vt hæc ſit veluti relatio mutua, præſertim reſpectu ſingulorum; ſatis enim eſt, quod ſit reſpectu communitatis.

Impugnantur rationes prius factæ.

Vnde ad rationem Caietani in forma reſpondendo, diſtinguo maiorem, qui ſubmiſsè dicit, non communicat, &c. diſtinguo, non communicat alteri partem ſuam, concedo, non communicat ab altero partem eius, nego, vt autem totum officium dicat, ſatis eſt, quod habeat vnam partem à ſe, & alteram communicatam à ſociis: nec repugnat, participare partem aliorum, etiamſi illis non communicet ſuam. Vnde ad primã confirmationem reſpondeo, diſtinguendo etiam illam particulam, *vt partẽ*, nõ dicit ſuos verſus, vt partem publici, & ſolemnis officij, vel non dicit, vt partem ſuæ integræ recitationis. In priori ſenſu admitto propoſitionem: inde verò non ſequitur, non ſatisfacere officio recitandi horas: in poſteriori autem ſenſu, nego illam: nam re vera illa eſt pars cuiuſdam integræ recitationis ſaltem priuatæ, & vt talis dicitur. Ad ſecundam verò confirmationem nego ſequelam, quia is, qui primam partem officij illo modo audit, nullo modo eam recitat. Neque Eccleſia abſolutè permittit, partem officij dicere, & partem audire, ſed ſolùm alternando per verſus Pſalmorum. Quod facit, qui ſingulos verſus ad ſe pertinentes dicit, licet ſubmiſſe, & alios audit alternatim, non verò is, qui dimidiam partem pſalmorum audit, & aliam dicit.

7\. Infirmatur confirmatio eiuſdem.

Sicut

Sicut etiam in ipſo choro non ſatisfacerent clerici, ſi vnus chorus diceret prius integrum nocturnum continuè, & aliis ſecundum, &c.

8\. *Qui inter canẽtes ſubmiſsè recitat in choro, diuini officij obligationi ſatisfacit, chori verò ſeruitio nequaquam.*

Dico ergo, eum, qui ſic recitat, ſine dubio recitare integrum officium Canonicum, in quo non videtur poſſe dubitati, aliàs eſſet obligandus iterum illud recitare, quod dici non poteſt cum probabilitate; & in hoc eſt differentia magna inter eum, qui ſubmiſsè ſaltem dicit, & eum, qui omninò non dicit. Videndum tamen adhuc ſupereſt, an ſatisfaciat ille prior, debito ſeruitio chori? Hæc enim ſunt valdè diſtincta, omittere horas Canonicas quoad recitationem integram ſimpliciter, vel omittere debitum ſeruitium in choro, poſsúntque habere effectus motales valdè diuerſos. Quoad omiſſionem ergo ſeruitij debiti, cenſeo eſſe ſimpliciter veram poſteriorem ſententiam, ſed aliter probanda eſt, & primo adduci ſolent Concilium Baſilienſe, ſeſſ.21. §.3. & Concilium Aquiſgranenſe ſecundum ſub Ludouico, cap.131. ſed ex illis nihil probatur; nam in priori de recitatione etiam priuata ſermo eſt, & ſolùm dicitur; *Vt non in gutture, nec inter dentes, ſeu deglutiendo, aut ſyncopando dictionem, fiat*: in alio verò loco potius ſub diſiunctione dicitur: *In Eccleſia cum timore, & veneratione ſtantes, aut orent, aut cantent, aut audiant.* Infrà verò dicitur, *laudes Deo, in commune perſoluentes pro ſuis, populorúmque, quorum obligationibus viuunt, delictis, Dominorum exorent.* & infrà: *in perſoluendis diuinis laudibus promptiores, ac deuotiores exiſtant*, & infrà: *Qui has horas frequentare, & in his cœleſte neglexerit officium perſoluere, digna inuectione corripiatur.* Sed hæc licet aliquid iuuent, nimis generalia ſunt ad colligendam rigoroſam obligationem in caſu proprio, de quo tractamus. Et iure igitur communi probari hoc poteſt, primo ex dicto cap.vltim. diſtinct.92. vbi dicitur; *Vt ad quotidianum pſallendi officium in Eccleſiam conueniant Clerici, qui tali Eccleſiæ deputati ſunt.* At hæc verba faciunt ſenſum formalem (vt ſic dicam) non materialem: *conuenire ad officium pſallendi*, non eſt conuenire in loco, in quo pſallitur, nec eſt conuenire ad audiendam pſalmodiam, ſed eſt conuenire ad pſallendum cum pſallentibus. Et præter verborum proprietatem, materia, & antecedentia, & conſequentia poſtulant hunc ſenſum, quia non deputantur Clerici, vt audiant, vel ibi appareant, ſed vt miniſtrent, & inſeruiant, & ita conueniant ad pſallendi officium.

Cap.vlt.

9\. *Probatur 2. eadẽ aſſert. ex Trid. Canonici debẽt diuina per ſe & non per ſubſtitutos obire officia.*

Secundò probari poteſt ex Concilio Tridentino, ſeſſ.24. capit.12. vbi loquendo de habentibus in Eccleſiis Cathedralibus, aut collegiatis dignitatem, Canonicatus, præbendas, aut portiones, ait: *Omnes diuina per ſe, & non per ſubſtitutos compellantur obire officia, & Epiſcopo celebranti, aut alia Pontificalia exercenti adſiſtere, & inſeruire, atque in choro ad pſallendum inſtituto, hymnis, & Canticis Dei nomen reuerenter, diſtinctè deuotéque laudare.* Quæ verba licèt fortè non omninò conuincant, multum tamen iuuant, quia videtur loqui Concilium de modo diſtinctè laudandi Deum choro accommodato, & vel ponit, vel ſupponit obligationem hæc faciendi, non enim præciperet, Concilium, hos omnes ad hæc compelli, niſi ipſi tenerentur, vnde à fortiori conſtat, inferiores beneficiatos ſimiliter addictos choro eadem obligatione teneri.

Probatur 3. ratione.

Tertiò eſt ratio à priori, quia his perſonis dantur redditus Eccleſiaſtici ſpecialiter, vt choro inſeruiant: ſed ſi non canunt, non ſeruiunt, nec implent officium ſuum, ergo contra iuſtitiam peccant, atque adeò ex genere ſuo mortaliter. Dices, non dari ſtipendium cum obligatione canendi, ſed aſſiſtendi choro.

Inſtantia excluditur. Non ſufficit præſentẽ eſſe in choro, ſed oportet canere.

Reſpondeo falſum hoc eſſe, & incredibile, præſertim ſi ad primam, & iuridicam (vt ſic dicam) inſtitutionem reſpiciamus. Quia non conducitur operarius ad vineam, vt ibi aſſiſtat, ſed vt in ea laboret, nec paracho datur beneficium, vt ſit præſens in ſua Eccleſia, ſed vt in ea miniſtret, nec præſentia propter ſe poſtulatur, ſed propter miniſterium, alioquin, quantum eſt ex vi muneris, poſſent omnes ibi adeſſe, & tacere, vel obmurmurare. Quomodo ergo diuinum officium impleretur? Eſt igitur obligatio canendi in illis hominibus, & non eſt maior ratio de vno, quàm de aliis, ergo eſt in ſingulis: alioqui vnuſquiſque excuſari poſſet, quòd non teneretur canere ratione ſui muneris: ac ſubinde non eſſet diuino ſeruitio ſufficienter prouiſum.

10\. *Qui in choro nihil canit, licet recitet, canentibus aliis, dimidia ſaltẽ diſtributionum partem non facit ſuam: & alteram dimidiam lucratur, dummodo aſſiſtat, & attendat, quæ ab aliis dicuntur.*

Nauar.

Atque hinc ſequitur, qui non canunt partem ſuam, etiamſi ſubmiſsè recitent illam, non ſolùm peccare, ſed etiam non facere ſuas diſtributiones quæ aſſiſtentibus choro dantur. Probatur, quia illud peccatum eſt contra iuſtitiam commutatiuam, ergo obligat ad reſtitutionem, ergo ſaltem ad illam partem diſtributionum, quæ debentur ratione miniſterij cantandi. Atque in hoc ſenſu dicit Nauarrus hos præbendarios non implere præceptum recitandi horas ad lucrandum diſtributiones quotidianas per quod additum videtur limitare rigorem, qui ſequi videbatur ex ratione Caietani ſuprà improbata. Et adhuc (conſiderata ſola naturali ratione, & obligatione muneris,) ego limitarem hanc ſententiam quoad hanc partem de diſtributionibus, vt non procedat de integris, ſeu totis diſtributionibus, ſed de aliqua earum parte, quæ (prudenti arbitrio rem æſtimando) videtur eſſe dimidia. Quia ille, qui ita ſe gerit in choro, non in totum deeſt ſuo muneri, nam illa præſentia aliquid eſt, & in Dei cultum, & chori honorem, & auctoritatem redundat, partem etiam cantus implere videtur, audiendo cum attentione, ac deuotione, vt ſuppono; ergo ratione alterius defunctus in canendo pro parte ſua, ſatis videtur ex natura rei, vt dimidiam partem diſtributionum ſuam non faciat.

Azor lib.10. cap.11. obiectio ex conſtit. Pij V.

Quidam autem dicunt ex conſtitutione Pij V. quæ incipit *Ex proximo Lateranenſi Concilio*, in eo caſu omnes diſtributiones amitti. Nam ibi decernit Pontifex; *Vt Canonicus, qui non pſallit in choro, licet præſens adſit, fructus amittat, quos lucrifeciſſet, ſi cãtaſſet.*

Solutio 1.

Sed hoc non exiſtimo verum. Primò, quia etiamſi illa verba in illa conſtitutione haberentur, ſolùm ſequeretur amitti diſtributiones correſpondentes cantui illius partis, quæ non cantatur. Contendimus autem illi non reſpondere integras diſtributiones, ſed partem earum.

Solutio 2.

Secundò, quod caput eſt, Pontifex non dicit: *Canonicus, qui non pſallit*, ſed dicit: *Tamen, ſi aliquis choro addictus non recitans, omnibus horis Canonicis, cum alijs præſens adſit*, &c. longè autem diuerſum eſt, (vt dixi) non recitare, vel non pſallere, verba autem in rigore proprio, tenenda ſunt in lege pœnali.

Solutio 3.

Tertiò, eſt euidens neceſſitas, quia de illo non ſic recitante, non ſolùm dicit Pontifex, vt amittat diſtributiones, ſed vt amittat etiam fructus pro rata, iuxta generalem modum ibi declaratum pro omnibus non recitantibus. Nemo autem vnquam dixit, eum, qui non cantat partem ſuam, ſi aliàs recitet, non facere alios fructus præbendæ ſuos. Imò etiam eſt certum, quod licet omnino in choro non canat, nec recitet; & ideo diſtributionem non lucrifaciat, ſi aliàs horas Canonicas recitet, non incurrere in

pœnam conſtitutionis Concilij Lateranenſis, nec declarationis ibi factæ à Pio V. quoad amiſſionem cæterorum fructuum. Nulla ergo ſpecialis priuatio fructuum, vel diſtributionum ibi ponitur pro caſu, quem tractamus. Et ideò credo veram eſſe limitationem à nobis poſitam, circa diſtributionum amiſſionem in his, qui ſubmiſsè recitant.

11. 3. Aſſertio. Si ſola miniſtrorum præſētia ex fundatione, aut cōſuetudine requiratur, tunc, & ſuo muneri ſatisfaciunt & diſtributiones facere poſſunt ſuas, ſine eo, quod canant in choro. Probatur 1. pars.

Imò vlterius addo, hanc partem limitandam eſſe, niſi iuxta ſtatuta, conſuetudinem, aut fundationem ſola præſentia ſufficiat ad lucrandas diſtributiones. Hæc limitatio colligitur ex dicta conſtitutione Pij V. vt etiam Nauarrus ſenſit, ibi enim ſupponit Pontifex aliquos excuſari illis titulis ab obligatione canendi, & licèt expreſsè non approbet excuſationem, non tamen eam reprobat, ſed dicit, quòd, ea non obſtante, ſi tales qui interſunt choro, B non recitent horas, non faciant fructus ſuos pro rata: de recitantibus autem, & non canentibus nihil dicit, & tacendo videtur titulos illos approbare: vel ſaltem certum eſt, non reprobare, quod ſatis eſt, quia illi per ſe non ſunt iniuſti: & in primis ab vltimo incipiendo, ſi Eccleſia, & præbendæ illo modo fundatæ ſint, iam diſtributiones non dantur propter cantum, ſed præciſè propter præſentiam; talis enim eſſe videtur à principio conuentio inter fundatorem, ſeu Eccleſiam, & præbendatos. Quæ poteſt non eſſe irrationabilis, tum quia præbendæ poſſunt eſſe valdè tenues, tum quia poſſunt eſſe alij miniſtri, & inferiores Clerici ſpecialiter cum illo canendi onere præbendati, vel ſtipendiati, & alij maiores ſolùm ad decorem, C & auctoritatem chori prouideri, & vt voluntariè canant, vel aſſiſtendo orent. Talis ergo fundatio, non eſt contra ius naturale, nec etiam eſt contra ius aliquod poſitiuum, de quo mihi hactenus conſtiterit. Nam cap. vltim. d. 92. nihil contra hoc facit: nam loquitur de Clericis addictis Eccleſiæ, & intelligendum eſt reſpectiuè, & cum diſtributione accommoda, vt ſcilicet, vnuſquiſque in Eccleſia implere debeat id, ad quod deputatus eſt. Poſſunt autem eſſe aliqui adſtricti ad canendum, alij ad intereſſendum: neque in alio Canone, vel in illo prohibitum eſt, ne aliqui Clerici poſſint addici choro, & pſalmodiæ tantùm, vt ibi adſint, & orent, prout voluerint, vel audiendo, vel canendo, D vel recitando, vt ex Concilio Agriſgranenſi ſuprà notabamus.

Cap. vlt. d. 92.

Con. Aquiſg.

12. *Conc. Trid.*

Nec etiam Concilium Tridentinum aduerſatur huic fundationi: nam in d. cap. 12. ſeſſ. 24. loquitur de Eccleſiis cathedralibus, & collegiatis, quæ iuxta commune ius fundatæ ſunt, non tamen prohibet, quin poſſint aliæ, alio modo fundari. Præſertim, quia nec ibi expreſsè obligat Concilium ad cantandum, ſed ad laudandum deuotè, diſtinctè, ac reuerētur, quod videtur ſatis impleri, ſi à toto choro fiat, & à ſingulis eo modo, quo ex vi ſui muneris & fundationis vnuſquiſque tenetur. Eo vel maximè quòd Concilium de diſtributionibus mentionem faciens, ſolum dicit: *Diſtributiones verò qui ſtatutis horis interfuerint, recipiant.* Et ſeſſ. 21. c. 3. dicit, *Vt diſtributiones inter dignitates obtinentes, & cæteros* E *diuinis officijs intereſſentes diuidantur.* In ſeſſione autem 22. cap. 3. requirit; *Vt vnuſquiſque perſonaliter competens ibi ſeruitium iuxta formam ab Epiſcopis præſcribendam quolibet die ſtatuto impleat.* Non tamen declarat, quale debeat eſſe hoc ſeruitium, & poteſt multa complecti: nam interdum tenentur miniſtrare in altari, interdum in choro ſacris veſtibus indui, vel capitulum dicere, vel etiam cum choro cantare, non verò ſunt omnia ſemper neceſſaria

A ex vi cuiuſcumque fundationis. Vnde quædam declaratio Cardinalium circa 24. ſeſſionem, cap. 13. dicit: *Teneri Canonicos per ſe ipſos Miſſas in diebus feſtis canere, prout ex inſtitutis Eccleſiæ ſuæ, vel conſuetudine tenentur:* & in ſeſſ. 22. capit. 3. alia declaratio habet; *Non poſſe Epiſcopum Dignitatibus, Perſonatibus, & officijs ſtatuere certam officij, & ſeruitij formam, præter ſolitam, pro lucrandis diſtributionibus.* Eſtque notatione dignum, quod cùm ad hæc loca Concilij multæ declarationes Cardinalium datæ ſint, quas attentè legi, nullam inueni, in qua dicatur, vel indicetur, Concilium voluiſſe obligationem imponere præbendatis omnibus ad ita aſſiſtendum in choro, vt in eo cantent; ergo poteſt eſſe legitima illa exceptio de fundatione.

Declaratio Cardinaliū.

13. Probatur 2. pars de conſuetudine. *Caiet.*

De conſuetudine Caietanus in Summa tandem fatetur, conſuetudinem bonorum eſſe optimum legum interpretem, & ideo vbi timorati conſueuerunt ſic recitare, ſtandum eſſe conſuetudini. Ratio autem alia, quam ſubiungit, quòd maiores in choro non debent cantare, ſed meditari, quæ ab inferioribus cantantur, nobis non probatur, vt infrà tractando de excuſationibus dicemus. Nauarrus verò dicit conſuetudinem rationabilem, & præſcriptam poſſe auferre hanc obligationem, quantum ad id, quod eſt iuris humani, non verò quantum ad naturalem obligationem ex pacto iuſto. Idem ſequitur Azor. dicto lib. 10. capit. 11. quæſt. 6. qui bene explicat, quomodo talis conſuetudo non ſit contra ius naturæ. Ratio tamen breuiter eſt, quia hæc conſuetudo ſemper debet eſſe talis, vt non minuat notabiliter diuinum cultum, alioqui eſſet irrationabilis, & contra religionem, & contra iuſtitiam, quia non fieret officium, propter quod beneficium datur. Debet ergo prouideri Eccleſiæ ſufficienter de Cantoribus, ita vt officium pro dignitate fiat. Atque ita nullibi præualuit illa conſuetudo, niſi vbi cum Canonicis, & dignitatibus Portioniſtæ, Capellani, aut alij miniſtri inſtituti, vel conducti ſunt, qui omninò cantare tenentur, & coguntur, & cantus maiorum nihil, vel parum ad concentum, vel ſonum totius officij confert. Et veriſimile creditur ſtipendia, vel portiones, aut fructus, qui his Cantoribus dantur ex redditibus, qui ad Canonicos pertinere debuiſſent, determinatos eſſe, atque ita ſicut diuiſum eſt emolumentum, ita & onus. Et hinc conſequenter fit, vt licèt illi corpori totius chori, ſeu talis Cleri dentur ſtipendia, vt cum decore, honore, ac deuotione cantet officium, non tamen dari ſingulis de illo choro, vt cantent per ſe ipſos, ſed quibuſdam hoc titulo, aliis vt aſſiſtant, & per alios cantent. Quod pactum non eſt iniuſtum, & vbi non certò conſtat de particulari fundatione, aut inſtitutione expreſsè contraria, & conſuetudo talis reperitur, credendum eſt, vel talem fuiſſe inſtitutionem, vel mutatam eſſe per contrariam præſcriptionem. Atque ita completur prima conditio, quam meritò poſtulat Nauarrus, ſcilicet, vt talis conditio rationabilis ſit: verùm eſt etiam, per eam non mutari id, quod eſt de iure naturali, poteſt tamen mutari materia, quæ fundabat aliquam obligationem naturalem, & conſequenter poteſt ceſſare talis obligatio ſine violatione iuris naturalis, vt in præſcriptione conſtat, & in multis aliis. Quod autem Nauarrus requirit, vt hæc conſuetudo ſit immemorialis, ab aliis non poſtulatur, nec video, cur ſit neceſſarium: ſatis ergo erit illa, quæ ad præſcriptionem Eccleſiaſticam ſufficit.

Nauar.

Azor.

Sicut diuiſū eſt emolumentum ita & onus.

Nauarr.

Laborat autem Azor, in explicando, quomodo hæc

Prædicta conſuetudo nec conſtitutioni Pij V. nec Trid. Conc. aduerſatur.

Pius V.

hæc conſuetudo non ſit contra conſtitutionem Pij V. & contra Concilium Trident. fatetúrque eſſe contra illa, ſed potuiſſe illis tanquam humanis iuribus derogare. Sed ego non video in hac conſuetudine aliquid repugnans ſtatuto Pij V. quia (vt dixi) Pius V. non loquitur de non canentibus in choro, ſed de his, qui omninò non recitant, etiam ſi præſentes in choro ſint. Conſuetudo autem, de qua loquimur, talis non eſt, nec illa poteſt eſſe rationabilis. Et quando poſſet eſſe ralis, quæ excuſaret à propria pœna legis, non verò, quæ excuſaret à culpa contra iuſtitiam, & conſequenter nec à reſtitutione, quæ ex violatione iuſtitiæ naſcitur, vt infrà dicemus; tractando de his, qui non recitant, etiam priuatim. Neque etiam eſt in illa conſuetudine aliquid conrra Concilium Tridentinum: tum quia Concilium non præcipit expreſsè, vt ſinguli Præbendati cantent, ſed ait, omnes cogendos eſſe, vt in choro ad pſallendum inſtituto, adſint, & Deum reuerenter laudent, hoc autem faciunt perſonaliter aſſiſtendo, & per alios cantando, ſeu quaſi componendo corpus illud, quod Deum laudat, & illi conſentiendo, & ſuo modo moraliter cooperando. Neque etiam obſtant illa verba: *Omnes verò diuina per ſe, & non per ſubſtitutos compellantur obire officia:* nam hæc non intelliguntur de cantu in choro, ſed de officio dicendi Miſſam, Euangelium, vel Epiſtolam, vel de aliis ſimilibus perſonalibus obligationibus: nam de choro poſtea loquitur. Et ita exponitur in declarationibus Cardinalium in locis ſupra allegatis.

In illa conſuetudine non eſt aliquid contra Conc. Trid.

Tridentini.

15\. Præſentia & aſſiſtẽtia nõ poteſt ſuppleri per alium.

Dices. Ergo poſſent canonici in choro non ſolùm cantare per ſubſtitutos, ſed etiam adeſſe per illos. Reſpondetur negando conſequentiam, tum quia præſentia, & aſſiſtentia non poteſt ſuppleri per alium, Concilium autem ſæpe poſtulat præſentiam, & prohibet abſentiam à choro, non tamen præcipit cantum perſonalem, vt patet ex locis allegatis cum declarationibus etiam citatis. Tum quia licet Canonici tũc dicantur cantare per alios, non tamen propriè dici poſſunt cantare per ſubſtitutos, ſeu vicarios in munere proprio: ſuppoſita enim dicta conſuetudine, iam non ſunt ipſi obligati ad illud munus, & ita omnes perſonæ illius chori ſua debita munera implent, tanquam membra vnius corporis, etiam ſi non omnia cantent, vel altè loquantur. Vnde etiam conſtat quomodo talis conſuetudo non ſit contra dictum cap. vlt. 92. d. nam licèt poſſit dici, illi iuri potuiſſe derogari per conſuetudinem, non eſt neceſſarium, nam ibi ranrùm dicitur, vt conueniant ad officium pſallendi in choro omnes clerici tali Eccleſiæ deputati, hoc autem verè faciunr Canonici in eo caſu, ſuppoſita conſuetudine, quia ad officium conueniunt, & ad faciendum id, ad quod iam ſunt deputati ſecundum conſuetudinem.

Ca. vlt. d. 92.

16\. Quas conditiones habere debet tale ſtatutum.

Denique, hinc etiam patet tertium membrum limitationis de ſtatuto. Oportet enim, vt ſtatutum ſit ſufficienti auctoritate factum, & quòd ſit rationabile, ideóque ex parte materiæ, ſeu obiecti, aut modi introducendi morem illum, oportet, vt ſeruet illas circunſtantias, quas in conſuetudine declarauimus. Nam lex, & conſuetudo æquiparantur. Et eadem ratione placet, quod Nauarrus ait, oportere, vt tale ſtatutum ſit à Papa confirmatum, quia cùm communi iuri, & ordinariæ inſtitutioni Eccleſiarum repugnet, ſi Eccleſia à primæua fundatione non haber illum modum inſtitutionis, nec ſufficienti conſuetudine introducta reperitur, vt per ſtatutum denuò introducatur, auctoritas Pon-

Lex & conſuetudo æquiparantur.

A tificia neceſſaria eſt. Sicut etiam conſuetudo ipſa præſumitur, vel ab ipſa fundatione duxiſſe originem, aut per tacitam Prælatorum toleranriam fuiſſe à Pontificibus confirmata.

17\. Noua alia dubitatio excitatur. Quomodo Clerici ſe gerere debeant quãdo verſus in alio choro cantatur.

Supereſt, vt dicamus, quomodo clerici, vel Canonici vnius chori ſe gerere debeant, quando verſus in alio choro cantatur. Poteſt enim in primis interrogari, an teneantur hi, de quibus agimus, ſubmiſſa voce dicere verſus, quos alij canunt: ita enim nonnulli facere ſolent, vel quia ignoranter ſcrupuloſi ſunt, putantes ſe non ſatisfacere, niſi omnia dicant; vel quia ſunt negligentes, & tepidi, & nolunt eſſe attenti; quamdiu durat cantus alterius verſus, & ideò breuiter illum proferunt, vt in reliquo tempore loqui, vel otioſa cogitare poſſint, ſine graui peccato. Et ad vtroſque deterrendos audiui doctum virum aliquando docentem, hos non ſatisfacere obligationi recitandi horas Canonicas illo modo recitando, ſcilicet vnum verſum recitando, & alium cantando, quia neutro modo integrè recitant, & ex modis adeò diuerſis non poteſt componi vna integra recitatio. Et poſſet hic applicari ratio Caietani, quòd tunc ille non communicat cum aliis in eo verſu, & ita non videtur ſaltem choro ſatisfacere, etiam ſi recitet. Sed hæc per exaggerationem dicta videntur.

Caietan.

18\. 4. Aſſertio. Non tenẽtur Clerici vnius chori dum alius cantat chorus quidpiã recitare, ſed auditu, & quaſi per alios canere. Neque id expedire, ſed aliquãdo fieri culpabiliter. Probatur vtraque pars.

Dicendum ergo eſt primò, non teneri clericos vnius chori, dum alius chorus cantat, quidpiam loqui, ſed audire, & quaſi per alios canere. Hoc eſt certiſſimum, quia hæc fuit intentio Eccleſiæ, cùm hunc morem introduxit: & quia hic eſt mos omnium prudentum, ac timoratorum: & quia hæc eſt propria antiphona, ſeu alternatus cantus. Addo, minimè expedire, dum alij cantanr obmurmurando recitare, imò non rectè id fieri, & ſæpè fortaſſe non ſine aliqua culpa veniali, niſi excuſet ignorantia, & bona intenrio. Probatur, quia in primis hoc eſt magis confotme huic inſtitutioni, nam per ſe ordinatur ad hoc, vt quidam content, alij attendant, vt ſic omnia ordinatè fiant, ergo non expedit hunc ordinem immutare. Item id non fit ſine aliqua perturbatione ſic orantis, & circunſtantium: orantis quidem, quia nec commodè poteſt ſecretè recitare, dum alij cantant, nec poteſt attendere ad ea, quæ cantantur, & ſic nihil perfectè facir: circunſtantium verò, quia vel diſtrahuntur verbis, & murmure orantis, vel commouentur aliquo modo contra illum, vel tædio afficiuntur, vel interdum exemplo illius ducuntur, & ſic chori quies, & ſilentium perturbarur. Ergo ex hoc capite poteſt hoc ſæpe eſſe veniale peccatum leuis cuiuſdam ſcandali, & perturbationis. Er ideo antiqui Patres valdè commendant quietem, & ſilentium in choro, ne quidam alios perturbent, vel diſtrahant à diuina contemplatione, vel meditatione. Vnde Caſſianus lib. 2. c. 10. de Antiquis Monachis ſic refert: *Cùm celebraturi conueniunt, tantum à cunctis ſilentium præbetur, vt cùm in vnum tam innumeroſa fratrum multitudo conueniat, præter illum, qui conſurgens Pſalmum decantat in medio, nullus hominum penitus adeſſe credatur.* Et Ioan. 22. Extrauag. vnica. de vita, & honeſt. Cler. inter communes: *Docta,* inquit, *Sanctorum Patrum decreuit auctoritas, vt in diuinæ laudis officiis, quæ debitæ ſeruitutis obſequio exhibentur, cunctorum mens vigilet, ſermo non ceſpitet, & modeſta pſallentium grauitas placida modulatione decantet.* Hinc Nauarrus de Orat. cap. 15. num. 5. & ſequentibus, ſimplicirer dicit eſſe peccatum recitare in choro, dum alij cantant, propter perturbationem,

In choro ſilentium Patres valdè commẽdant.

Caſſian.

Ioann. 22.

Nauarr.

& occaſionem diſtractionis, quæ aliis præbetur. Quod ibi latiſſimè perſequitur innumera in hoc multiplicando genera peccatorum, quæ ſunt cum grano ſalis ſumenda. Ita vt in primis de venialibus tantùm intelligantur ex genere ſuo, quia ferè omnes illæ ſunt circunſtantiæ leues: deinde vt cum moderatione accipiantur, quando videlicet, recitatio non fit ex aliqua cauſa, vel neceſſitate, & cum prudenti circunſpectione, vt aliis offendiculum, vel occaſio diſtractionis non præbeatur, quod ſæpe ita fieri poteſt, vt omnis culpa etiam venialis euitetur.

19.

5. Aſſertio. Qui ſubmiſsè recitat verſũ in alio choro cantatũ, implet præceptum recitandi officium, & inſeruiendi choro, per ſe loquendo, & poteſt non peccare.

Probatur vtraquepars.

Vnde addendum eſt, eum, quid ſubmiſsè recitat verſum, qui in alio choro cantatur, ſufficienter implere præceptum recitandi horas, & inſeruiendi choro per ſe loquendo, & ſi bona fide, intentione, & modo id faciat, poſſet nihil peccare. Prima pars eſt certiſſima, quia ille totum officium vocaliter, & per ſe orat. Quod autem quoſdam verſus oret cantando, alios recitando, eſt impertinens, quia vterque modus ſufficit ad implendum præceptum, & quod ſit miſtus, nulla lege prohibitum eſt, nec repugnat compoſitioni morali, ſeu attificiali; nam etiam in Miſſa, & officio Canonico quædam dicuntur alta voce, alia ſecretò. Secunda pats probatur, quia per illam breuem, ac priuatam prolationem verſus, orans non impeditur, quominùs communicet cum canentibus verſus, & per illos canere cenſeatur. Dixi autem, *per ſe loquendo*, quia oportet, vt ſit attentus, ſicut ſtatim declarabo, per recitationem autem non impeditur attentio ad Deum, vt conſtat, & illa ſatis eſt. Tertia item pars facilis eſt, quia illa actio non eſt per ſe mala, nec impedit attentionem ad orationem communem ſufficientem, & fieri poteſt (vt dixi) cum circunſpectione, vt aliis non ſit oneroſa, nec occaſio ſcandali, nec etiam eſt aliquo iure prohibita, non eſt ergo tam ſeuerè damnanda.

20.

6. Aſſertio. Tenetur vna pars chori cum tacet, attendere ad aliam, quæ cantat & ad vtramque prębẽdarius, qui ſolùm aſſiſtit ídque vt ſatisfaciat ſuo muneri.

Solùm oportet explicare, an teneantur clerici vnius chori, dum cantatur verſus in alio choro, attentionem ad orationem ſufficientem ſeruare, ſiue interim omnino ſileant, ſiue aliquid recitent; vel poſſint recitare verſus priuatim, & poſteà voluntariè diſtrahi. Et omiſſis rationibus dubitandi, quæ hinc inde fieri poſſent, aſſero teneri ad ſeruandam attentionem toto eo tempore. Suppono enim ad hoc officium implendum, neceſſariam eſſe attentionem, vt infrà dicemus: eandem ergo aſſero eſſe neceſſariam, dum alius chorus cantat, quæ neceſſaria eſt in canentibus, dum proprius cantat chorus. Et eadem ratione dico, ſiqui ſunt præbendati, qui ex conſuetudine ſatisfaciunt choro per præſentiam, licèt nihil cantet, teneri ſaltem ad attendendum, & audiendum more orantium. Dico autem hoc eſſe neceſſarium ad vitandam culpam, & ſatisfaciendum muneri quo ad chorum aſtricti ſunt, an verò ſit neceſſarium ad faciendum fructus ſuos, infra tractando de attentione dicemus, nam eandem habet difficultatem. Ratio ergo huius obligationis eſt, quia ex vi huius præcepti, obligantur hæ perſonæ ad recitandum publicè, & in choro totum officium Canonicum integrè aliquo modo, id eſt, ſiue totum dicendo, ſiue totum audiendo, ſiue partim dicendo, partim audiendo, prout ex officio vnicuique incumbit, ſed qui non eſt attentus, eo ipſo non concurrit vllo modo ad partem illam, ad quam non attendit, ergo illam omittit, & conſequenter non ſatisfacit integrè muneri ſuo. Neque ſatisfacit, eam partem priuatim dicendo, quia tenetur ſatisfacere non tantùm orationi priuatæ, ſed etiam publicæ totius chori, & totam debet facere ſuam; hoc autem non facit, quando ſoli priuatæ recitationi attentus eſt, & poſtea vagatur. Confirmatur, ac declaratur; nam is, qui non recitat priuatim verſus alterius chori, ſed audit illos, tenetur attendere, quamdiu dicuntur; ergo etiam alter, qui priuatim dicit, debet reliquo tempore attendere, quia non debet libertatem euagendi acquirere ex priuata recitatione, quæ vel non licet, vel ſaltem non expedit, neque alius debet plus grauari, quia meliùs ſe gerit; éſtque hæc occaſio abutendi recitatione priuata ad comparandam illam libertatem. Denique, qui ſolemnem Miſſam audit in die feſto, non poteſt ſine aliqua culpa recitare breuiter ſymbolũm, dum cantatur, & poſtea liberè vagari, ſed licèt ſuam recitationem finiat, tenetur attendere, dum ſymbolum canitur; & idem de Euangelio, & aliis partibus Miſſæ, idem ergo in præſenti dicendum, nam eſt ſimilis obligatio. Et hactenus de alterna pſalmodia.

Probatur.

Qui non recitat verſus alterius chori, ſed audit illos, tenetur attendere quamdiu dicuntur.

Cõfirmatur. Miſſam ſolemnem in die feſto audiens quomodo attendere teneatur.

21.

Vlt. aſſert. In cæteris partibus diuini officij pro regula debet eſſe Eccleſiaſticus ritus, & conſuetudo.

Ex his verò, quæ de Pſalmis diximus, facile intelligitur, quid de cæteris omnibus partibus diuini officij dicendum ſit. Nam pro regula habendum eſt, vt Eccleſiaſticus ritus, & conſuetudo ſeruetur, nam illud & ſufficit ad implendum præceptum, vt per ſe conſtat, & ordinariè, vel eſt neceſſarium, vel magis expediens, quia eſt magis conſentaneum regulis orandi ab Eccleſia præſcriptis. Itaque extra Pſalmos quædam dici ſolent ab vno tantùm, vt lectiones, initia Antiphonarum, vel Pſalmorum, Oratio, ſeu Collecta. Capitula, & ſiquid aliud eſt huiuſmodi. Et in his ſatis eſt, dicentem, ſeu canentem audire, neque oportet, aut expedit illa priuatim legere ſaltem voce, ſicut de Pſalmis dictum eſt. Siquis autem velit, vt meliùs percipiat, attendendo habere præſentem librum, dum lectio cantatur, non eſt malum, ſi abſque aliorum incommodo, vel perturbatione fieri poſſit, quamuis omnem ſingularitatem in choro vitare melius ſit. Aliqua verò cantantur à duobus, vt aliqui verſiculi, alia à tribus, vel pluribus, vt reſponſoria aliqua, & interdum aliqui Pſalmi ad organum, & in his omnibus regula poſita locum habet, quòd audiendo ſit ſatis, & quod magis expedit. Quædam autem dicuntur à toto choro ſimul, vt Antiphonæ in fine Pſalmorum, & reſponſiones ad verſiculos, & ſimilia. Et in his cantare debent omnes, qui ad cantum obligati ſunt, quia illo modo, & non alio integrè implent officium ſuum. Si contingat verò aliquid horum omitti ab aliquo, vel caſu præteriri, non eſt ſcrupuloſè agendum, nec opórtet eum eſſe ſollicitum de illa parte repetenda, quia & materia leuis eſt, & ſæpè poteſt ſine culpa omitti per iuſtam occaſionem, etiam valdè leuem, & licèt fuerit aliqua leuis culpa, non emendatur per illam repetitionem, ſed potiùs impediuntur ſequentia, quod latè admonet Nauarrus dicto cap. 15. Denique aliqua dicuntur ab omnibus ſecretò, vt Pater, & Aue, in principio, & fine, & interdum ſymbolum, vel confeſſio, & hæc à nullo omittenda ſunt, vt conſtat.

CAPVT XIII.

De culpa, quæ omittendo, vel mutilando diuinum officium in choro, vel aliquid illi addendo committitur.

1.

1. Aſſertio. Priuate Eccleſiam om-

SVpponimus, ſermonem eſſe de Eccleſiis, in quibus eſt obligatio ad officium Canonicum in

nibus horis Canonicis per integrũ diẽ naturalẽ, eſt peccatũ mort.

in choro dicendum; nam vbi nulla fuerit talis obligatio, conſtat, non eſſe locum huic quæſtioni propoſitæ, & vbi fuerit ad vnam, vel aliam horam, vt ad Veſperas, vel quid ſimile, cum proportione poterit reſolutio applicari. Primò ergo dicendum eſt, priuare Eccleſiam omnibus horis Canonicis per integrum diem naturalem, peccatum eſſe mortale. Hoc neceſſario ſequitur ex præcepto, & obligatione, quam ſupponimus, quia præceptum eſt graue, & materia vnius diei eſt ſatis grauis, vt à fortiori conſtabit ex dicendis infrà de recitatione priuata. An verò hoc peccatum ſit vnum, vel ſeptem, pro numero horarum, eodem modo reſoluendum eſt, ſicut dicemus de priuata recitatione.

Cui hoc peccatũ ſit imputandum.

Cap. *de Celebr. Miſſ.*

Quod ſiquis interroget, cui tunc ſit imputandum tale peccatum: reſpondeo, primò, ac præcipuè illi, cui cura Eccleſiæ incumbit, nam ad illum ex officio pertinet curare, vt in choro horæ dicantur c. 1. de Celebrat. Miſſar. Cum verò peccant, qui tali omiſſioni cauſam dederunt, vel ad illam cooperantur; illi verò, per quos non ſtat, quia ſoli non poſſunt dicere, nec ſunt in cauſa, vt alij ſuo muneri deſint, non peccant, ſi alioqui priuatim recitent, quatenus obligari poterunt iuxta inferiùs tractanda.

2. Aſſertio. Omittere quãcunque horam diuini officij in choro, ita vt non dicatur, grauis eſt tranſgreſſio, nec poteſt ſine graui neceſſitate in ea Prælatus diſpenſare.

2. Dico ſecundò. Omittere quamcunque horam diuini officij in choro, id eſt, in toto officio publico, ita vt ſimpliciter non dicatur, grauis tranſgreſſio eſt, nec Prælatus particularis poteſt in hoc diſpenſare, niſi vbi tam grauis neceſſitas vrget, vt prudenter iudicetur præceptum, non obligare in tali cauſa. Prior pars colligitur ex ſententia communiori Doctorum, qui cenſent, omiſſionem vnius horæ, etiam in recitatione priuata, eſſe materiam grauem peccati mortalis, ergo à fortiori illam relinquere in choro, vbi eſt obligatio dicendi publicè totum officium, grauior materia peccati erit, tum quia etiam ipſa materialis, ſeu corporalis actio eſt grauior, & magis laborioſa, tum maximè, quia reſpectu Dei eſt grauior cultus, & reſpectu Eccleſiæ grauius detrimentum, & ſuo modo contra commune bonum. Et hæc ratio probat idem dicendum eſſe, de parte notabili vniuſcuiuſque horę. Nam illa, quæ fuerit grauis pars reſpectu omiſſionis priuatæ, erit à fortiori reſpectu omiſſionis eiuſdem partis in choro. Solet autem iudicari pars grauis cuiuſlibet horæ, tertia pars eius, vt infrà videbimus. Ego verò in præſenti cenſeo, minorem poſſe ſufficere in choro, quia, vt dixi, totum ipſum officium grauius eſt.

3. Vnde ſit pẽſanda grauitas partis omiſſæ.

Grauius eſt omittere verbũ vnum in Canone Miſſæ, quàm orationẽ integram extra illum.

Addo etiam grauitatem partis omiſſæ non eſſe penſandam ex quantitate vt ita dicam, proportionali, ſeu reſpectiua, id eſt, quòd ſit tertia, vel quarta, vel alia ſimilis pars aliquota horæ, ſed ex quantitate, dignitate, vel grauitate ſua abſoluta, quia ſemper magis hinc pẽdet grauitas culpæ. Sicut in Miſſa grauius eſt omittere verbum vnum in Canone, quàm orationem integram extra illum. Et ita exiſtimo in hac mutilatione alicuius horæ, quoad publicam recitationem in choro, in primis conſiderandam eſſe publicam deformitatem (vt ſic dicam) quæ inde naſcitur, vt ſi inchoetur hora ſine illo initio. *Deus in adiutorium meum intende*, vel quid ſimile, ſtatim generabit publicam admirationem, & deformitatem; ſi autem tres, vel quatuor verſus Pſalmi tranſiliantur, non eſt tam publicus defectus. Similiter *Magnificat* in veſperis omittere grauior erit defectus, quàm omittete alium Pſalmum etiam maiorem. Itaque primùm conſideranda eſt dignitas, vel ſingularis neceſſitas partis omiſſæ: A deinde etiam abſoluta quantitas eius conſideranda eſt. Nam certè integer Pſalmus videtur ſufficiens quantitas pro publico officio, ſi voluntariè omittatur: nam quando hi defectus ex inaduertentia contingunt, non facilè ſunt iudicandi peccata mortalia, niſi ſit nimium negligens, craſſa, & ſupina, neque de hoc poſſum certius aliquid dicere.

4. Minoris partis officij omiſſio ſufficit ad peccãdum mort. ſi ſit publica.

Hæc autem omnia procedunt de omiſſione, vel mutilatione, quæ ſimpliciter fit in officio chori, vt publicè eſt à toto choro, quod vt tale eſt, non poteſt recompenſari per priuatam recitationem. Contingit autem, vt licet horæ dicantur integrè, non dicantur, vel audiantur integrè à ſingulis, qui B tenentur ex officio, & ratione beneficij, vel ſtipendij canere, vel adeſſe choro, quia vel non adſunt, vel tardè veniunt, vel citò diſcedunt priuſquàm hora finiatur, vel egrediuntur, & ingrediuntur, dum dicitur, vel ſimilibus modis partem omittunt. De quibus dubium non eſt, quin peccent per ſe loquendo, niſi habeant iuſtam excuſationem, de qua infrà. Ratio eſt, quia non implent totum, quod tenentur ex iuſtitia, & religione, ac Eccleſiæ præcepto. Quando verò hoc peccatum mortale ſit, dubitari poteſt. Circa quod conſiderandum eſt, duobus modis poſſe aliquem omittere officium, vel partem eius in choro, primò cum intentione ſupplendi illud poſtea per recitationem priuatam, ſecundò ſimpliciter omittendo. Quando hoc po- C ſteriori modo fit, conſtat illam materiam, quæ fuerit grauis in omiſſione officij in priuata recitatione, à fortiori fore grauem in his, qui ratione beneficij tenentur canere in choro, quia illi præter recitationem omittunt etiam cantum, ad quem peculiariter tenentur, ergo in eis grauior eſt culpa; vnde ſine dubio minor pars officij ab eis omnino omiſſa erit ſufficiens ad peccandum mortaliter: quæ autem ſit illa, ex dicendis infrà de omiſſione in priuata recitatione coniectare quis poterit, nam certa regula dari non poteſt.

Quãdo hoc ſit peccatum mortale.

5. Nauarri ſententia nõ peccare mortaliter, eũ, qui partem officij in choro non cantat, animo illam poſtea recitandi.

Quando verò pars illa omittitur animo ſupplendi illam, difficilius eſt aſſignare materiam, quæ ad peccandum mortaliter ſufficiat. Vnde Nauarrus cap. 10. de Orat. num. 43. generalem regulam D tradit: *Omnes, & ſolos illos peccare mortaliter, omittendo aliquam partem diuinorum officiorum, qui id agunt per contemptum, vel cum notabili ſcandalo, aut omittunt partem notabilem per negligentiam, abſque propoſito ſupplendi, vt debent*: ergo, qui omittit partem notabilem animo ſupplendi, non peccat mortaliter; nam ſecludimus contemptum, & ſcandalum, quæ ſunt per accidens. Et ratio reddi poteſt, quia ille non omittit partem illam quoad ſubſtantiam, ſed tantùm quoad modum, qui defectus non videtur tam grauis. Maximè quia Eccleſia, vel chorus non priuatur tunc integritate officij, nec prout dicitur in choro, nec prout dicitur à tali perſona, ſed ſolùm priuatur cooperatione, quam poſ- E ſet, & deberet adhibere talis perſona in publica recitatione talis partis officij, hoc autem non videtur eſſe graue detrimentum, nec ſufficiens materia peccati mortalis. In contrarium verò eſt, quia clericus in hoc caſu tenetur ex iuſtitia canere in choro ratione ſtipendij, vel ſaltem aſſiſtere, & audire totum officium iuxta varias opiniones, vel conſuetudines, aut inſtitutiones ſuprà tractatas. Ergo ſi notabilem partem ſui muneris omittit, grauiter peccat. Vnde in Iure, qui huiuſmodi officium omittit in choro, deponi præcipitur cap. *Clericus* d. 91. & cap. *Siquis Presbyter* d. 92. neque ibi habetur

Qui omittit officium in choro deponi præcipitur.

Ca. *Clericus*. Cap. *Siquis presbyter*.

habetur ratio, an poſtea dicat priuatim officium, necne. Et ſimile argumentum ſumi poteſt ex cap. *Dolentes* de Celebrat. Miſſar. & ex Clement. I. eodem titulo.

Cap. Dolẽtes. Clem. I.

6. *Vera ſent. talis omiſſio ſuapte natura eſt mortalis, ex accidente venialis erit.*

Quocirca non videtur poſſe dubitari, quin hæc omiſſio, vel mutilatio poſſit eſſe peccatum mortale, niſi ex leuitate materiæ fiat veniale, etiam ſi ſit cum propoſito poſtea ſupplendi defectum recitationis, quia ille defectus concurrendi cum choro, vel ad chorum nunquam ſuppletur, nec ſuppleri poteſt per priuatam recitationem. Dices: Poteſt compenſari aſſiſtendo alio die in choro, in quo non tenetur. Reſpondeo: Quando eſt locus huic compenſationi, non eſt illa omiſſio; ſed eſt commutatio, vel potiùs eſt applicatio priuilegij, vel facultatis non aſſiſtendi in choro tot diebus anni ad hunc diem potiùs, quàm ad alium; hic verò agimus de omiſſione facta in tempore nullo modo feriato, ſeu priuilegiato. Illa enim ſemel amiſſa, recompenſari non poteſt, quia illa actio tranſiit, & ſuo modo publicè fit, & per recitationem priuatam non ſuppletur defectus publicus.

7. *Abſentia, quæ non eſt ſatis ad mulctationẽ nec ad mortale peccatũ ſatis erit, niſi intercedat formale, aut virtuale propoſitum non aſſiſtẽdi quã diu per mulctam liceat. Conc. Baſil. Caſſian. Conc. Aquiſ. Nauar.*

Verumtamen ſi hæc abſentia à choro pro aliqua parte horæ non ſit tanta, vt ſit digna priuatione diſtributionis correſpondentis illi horæ, certum eſt, non ſufficere ad peccatum graue, verbi gratia, ſolet eſſe ſtatuto, vel conſuetudine receptum, vt qui chorum ingreditur ante finitum primum Pſalmum horæ, non mulctetur, etiam ſi circa finem illius Pſalmi ingrediatur: & habetur in Concilio Baſilienſi ſeſſ. 21. §. 2. & aliquid ſimile apud Caſſianum lib. 3. de Inſtitut. cap. 7. & in Concilio Aquiſgranenſi ſub Ludouico cap. 131. Dico ergo, illam abſentiam non eſſe peccatum mortale: quod etiam ſentit Nauarrus dicto cap. 7. num. 3. tum quia non eſt veriſimile tam facilè fuiſſe id permittendum, ſi æſtimaretur peccatum mortale, tum etiam quia per ſe ſtatim apparet, non eſſe illam partem notabilem horæ. Vnde ſi ex legitima cauſa fiat illa mora, facilè poterit excuſari omnis culpa; ſi verò ex ſola negligentia, & quadam facilitate leuiter peccandi fiat, quia impunè poteſt fieri, erit peccatum veniale. Intelligo tamen hoc conſiderando particulam illam per ſe, ſine coniunctione cum aliis: nam ſiquis haberet formale, vel virtuale propoſitum ſemper omittendi in ſingulis horis partes illas, quas ſine mulcta omittere poteſt, certè non videtur ſecurus in conſcientia, tum quia illud obiectum ſimul ſumptum graue eſt, & cùm ſeruitium choro debitum ſit quaſi quoddam totum, magna, & grauis pars ab illo ſubtrahitur illo modo; tum etiam quia ille affectus oſtendit quendam ſeruilem animum inſeruiendi choro ſolùm timore pœnæ, vel affectu lucri, quandoquidem quoties ſine iactura lucri omitti poteſt, ex deliberato animo omittitur. Oportet ergo bona fide procedere, animo integrè ſeruiendi, & tunc licèt ſæpe, ac ſæpius illæ particulæ horarum omittantur, ſolùm erunt multiplicata venialia.

8. *Sententia Nauarri omiſſionẽ vltra tempus per mulctam vetitum eſſe mortalẽ, ea tamen refellitur.*

Hinc verò videtur inferre Nauarrus, ſi omittatur maior pars horæ, quàm ſit illa, quæ ſine mulcta omitti poteſt, iam peccari grauiter, ſic mutilando chori ſeruitium. Sed illatio non eſt formalis, quia mulcta non eſt ſignum certum peccati mortalis, tum quia etiam ſi per modum pœnæ conſideretur, non eſt tam grauis pœna, quin poſſit propter negligentiam venialem imponi, tum etiam quia cùm diſtributiones ſint veluti proxima ſtipendia præſentiæ ſeu ſeruitij horarum, eſt in poteſtate deſignantis ſtipendium ſub hac, vel illa conditione non iniqua illud deſignare, etiam ſi peccatum mortale non interueniat. Deinde aſſertio ipſa videtur nimis rigoroſa. Et ad ſummum poſſet habere locum, quando illa maior pars omitteretur ſine propoſito ſupplendi illam per recitationem priuatam; & in hoc etiam ſenſus eſt res incerta, & ſcrupuloſa, vt infrà dicam; nam qui ingreditur ad Matutinum finito Pſalmo: *Venite exultemus*, ſolet perdere diſtributiones, & tamen difficile creditu eſt, quod peccet mortaliter, qui in priuata recitatione Matutini illam, vel æquiualentem partem omittit. Multò autem certius mihi eſt, non peccare mortaliter, qui tantùm in ſeruitio chori illam partem omittit, ſupplendo illam per recitationem priuatam, quia non eſt grauis læſio iuſtitiæ in ſeruitio chori & debito religionis ſatisfit per recitationem priuatam, & per eandem ſatisfit generali debito iuſtitiæ, quod poteſt conſiderari reſpectu Eccleſiæ ratione ſtipendij cuiuſcunque beneficij. Imò nec propter abſentiam vnius horæ integræ à choro, cum ſuo onere amittendi partem diſtributionum, videtur ſtatim peccari mortaliter, ſi aliàs hora illa priuatim recitetur. Imò aliqui docti exiſtimant, etiam vnius diei abſentiam, non eſſe rem grauem, quando regulariter ſeruitium chori diligenter, ac ſtrenuè fit, nam Graffis dicto cap. 52. ait ſemel, aut bis deeſſe in choro, non eſſe mortale; idémque ſentit Syluester ſtatim citandus. Quod certè non videtur improbabile.

Propter abſentiã vnius horæ integræ à choro, non peccatur mort.

Graf. Sylueſt.

9. *Aliorũ ſententia præfertur.*

Ego verò nolo eſſe fautor huius licentiæ, neque in hoc iudicium meum interponere, nam difficile profectò eſt in his rebus moralibus in particulari definitum arbitrium proferre, & ideò conſulo, vt hæc licentia non facilè, vel frequenter ſumatur, quia eſt graue periculum peccandi mortaliter. Quę culpa non excuſatur eo quòd diſtributiones amittantur, quia non excuſatur culpa ratione pœnæ, & quia Eccleſia priuatur ſeruitio ſibi debito ratione talis beneficij. Et ideo rectè dixit Sylueſter ver. *Hora*. q. 2. d. 4. cum Innocent. Hoſt. & aliis, beneficiatum, qui officium dicit in camera, omiſſa Eccleſia, non ſatisfacere debito ſuo. Et in quæſt. 10. declarat eſſe hoc peccatum mortale in duplici caſu. Primus eſt, ſi ex conſuetudine fiat, in quo indicat, etiam vnius diei abſentiam non eſſe per ſe, & ſolam, peccatum mortale. Secundus, ſi Eccleſia magnam iacturam inde patiatur, nam hinc materia leuis poterit grauis fieri. Ideóque cauendum maximè eſt hoc detrimentũ, vt ſi hac occaſione multi abſint à choro, vel ſi præbendati pauci ſint, & vno, vel altero deficiente non poſſit officium pro dignitate cantari, vel ſi ex his abſentiis, & tardo ingreſſu in chorum perturbationes aut ſcandala oriri ſoleant, nam ex ijs & aliis circunſtantiis, poteſt multum aggrauari culpa. Vnde in Clement. I. de Celebrat. Miſſar. inter alia, quæ grauiter reprehenduntur, ſunt, *Tardè ad chorum venire, vel ab Eccleſia ante finitum officium ſine legitima cauſa diſcedere.* Cauendum denique eſt, ne quis fingat legitimam excuſationem à choro, quam reuerà non habet, ſolùm vt multas euitet, quia tunc contra iuſtitiam diſtributiones accipit, & inde aggrauatur culpa pro materię quantitate, cum obligatione reſtituendi illas.

Sylueſt. Innocent. Hoſtienſ.

In quibus caſibus ſit peccatum mortale abeſſe à choro tẽpore Horarum.

Clem. I.

10. *Cõcluditur omnem mutilationẽ diuini officij eſſe peccaminoſam ex ſe.*

Tandem ex dictis colligitur, omnem modum canendi horas in choro cum aliqua mutilatione verſuum, aut verborum, de ſe peccaminoſam eſſe; & licet ordinariè tantùm videatur in illo interuenire culpa venialis, interdum poſſe eſſe mortalem, ſi nimia ſit verborum mutilatio. Hæc aſſertio colligitur ex cap. *Dolentes*, de Celebr. Miſſar. vbi reprehendun

Cap. Dolẽtes.

hendun tur grauiter Clerici, qui prius confabulationibus, & ſomno dediti, poſtea recitant, *Tranſcurrendo vndique continuata ſyncopa Matutinum.* Et ſubditur in fine. *Hæc, & ſimilia ſub pœna ſuſpenſionis penitus inhibemus, diſtrictè præcipientes,* &c. ſimiliter in Clement. I. eodem tit. ponuntur illa duo verba, *Tranſcurrendo, ſyncopando*, & poſtea ſubiungitur prohibitio: ex his ergo euidens eſt prima pars propoſita, nam omnis mutilatio verborum, aut verſuum, ſyncopa dici poteſt, at hæc prohibetur expreſsè in dictis locis, ergo omnis talis mutilatio eſt prohibita, ac ſubinde peccaminoſa. Præterea etiam ſecluſa ac ſpeciali prohibitione, ex natura rei hoc ſequitur; nam qui debet totam aliquam quantitatem, non ſatisfacit dando partem, & quamcunque ſubtrahat, inuito creditore, peccat; ſed Clericus tenetur in choro dicere integrum officium, ergo quæcunque mutilatio talis officij, peccaminoſa eſt de ſe, id eſt, ſi ſit voluntaria, & per inaduertentiam, vel aliam iuſtam cauſam non ſufficienter excuſetur. Secunda item pars facilè ſuadetur; qua ordinariè talis mutilatio non eſt continua in aliqua notabili parte officij, ſed in vno, vel alio verbo, & ita ordinariè eſt materia leuis, & peccatum conſequenter eſt veniale. Nihilominùs timenda eſt interdum grauis culpa, vt in tertia parte aſſeruimus cum Nauarro cap. 10. de Orat. num. 9. & ſequentibus. *Nam interdum* (inquit) *qui cantant, aut recitant, omittunt tantam partem verſuum pſalmorum, vel deglutiendo, vel corrumpendo, & ſyncopando verba, ſyllabas, vel literas, vt ex ita omiſſis fieret pars notabilis horæ.* Tunc ergo erit peccatum graue contra integritatem officij in parte notabili. Et certè in dicto cap. *Dolentes,* & dicta Clement. I. verba, tam grauia, & acerba ſunt, vt ſatis indicent defectum illum interdum eſſe grauiter culpabilem.

Clem. I.

Quomodo in tali mutilatione cauẽda ſit culpa grauis.

Cap. *Dolentes. Clem. I.*

11. Grauior eſt mutilatio facta à toto choro, quàm ab vno, vel altero.

Circa hunc verò defectum conſiderandum eſt, grauiorem culpam eſſe, cùm fit à toto choro, quàm cùm fit ab vno, vel altero tantùm, nam vt fiat priori modo, neceſſe eſt, vt omnes, vel ferè omnes canentes in choro, illo modo cantent, & publicum ac ſcandaloſum peccatum committant, & irreparabilem mutilationem, quoniam in choro non poteſt conuenienter repeti publicè, quod ſemel cantatum eſt, licet malè fuerit pronunciatum. Participat autem illam culpam præcipuè, qui cantum gubernat, & qui choro præeſt, & ſuo etiam in gradu, qui cooperantur, vel non obſiſtunt conuenienti modo canendo, ſi poſſunt, ſi autem non poſſunt, excuſabuntur à priuata culpa, quamuis illa publica actio, vt eſt ab illo corpore myſtico, mala ſit. Vnde ſi quis hunc committat defectum, quando ſolus nomine totius chori canit, dicendo lectionem, vel orationem, turpior eſt defectus, cùm ſit in oratione publica, vt talis eſt: at verò, quando canendo cum aliis aliquis priuatim ex ſua negligentia defectum huiuſmodi committit, & quaſi ſolitarius peccat, poterit ordinariè excuſari à culpa mortali, ſi totum chorum non perturbat, vel occaſionem præbet introducendi prauam conſuetudinem in toto choro, nam hoc ſcandalum graue eſt, & poteſt multùm augere culpam. Tamen hic defectus in mutilatione, vel corruptione verborum officij diuini ſuppleri poteſt à priuata perſona, iterum recitando Pſalmos illos. An verò ad id teneatur, dicemus infrà, tractando de priuata recitatione.

Quãdo cum aliis hũc defectum committit quale ſit peccatũ.

12. Alij defectus qui ad mutilationẽ reducuntur, veluti nimia celeritas.

Ad hunc denique defectum reducuntur alij, qui in modo pronunciandi diuinum officium committi ſolent, qualis eſt nimia celeritas in percurrendo verſus Pſalmorum, vel dictiones, nam hæc morali- A ter non fit ſine ſyncopa, vel corruptione aliqua verborum. Et ideo Concil. Baſil. ſeſſ. 21. §. 2. ait dicendum eſſe officium in choro, *Prolatione non præcipiti, ſed diſtincta,* & infrà, *non curſim, ac feſtinanter.* Poteſt verò interdum eſſe nimia velocitas, etiam ſi nihil ex verbis omittatur, vel corrumpatur, quando impedit, ne audientes poſſint verba percipere, & ſenſum, nam id eſt contra fructum per cantum intentum. Item ſæpe impedit attentionem non ſolùm audientium, ſed etiam orantium. Denique interdum celeritas, licèt non ſit nimia abſolutè, poteſt eſſe nimia reſpectiuè: nam in ſolemnioribus feſtis maior pauſa in canendo adhibenda eſt, vt Concil. Baſil. ſuprà monet. In his ergo omnibus facilè venialiter peccatur, rarò autem mortaliter, niſi vel B contemptus, aut graue ſcandalum, aut notabilis deformatio verborum in toto cantu fiat.

Concil. Baſil.

13. Quando erit grauis culpa omittere in choro officium Beatæ Mariæ.

Hic verò vlterius exquiri poteſt, an omittere in choro officium paruum B. Mariæ, vel officium defunctorum, vel Pſalmos Graduales, vel Pœnitentiales in illis diebus, in quibus ſecundum Rubricas Breuiarij dicenda ſunt, ſit mutilatio diuini officij, vel grauis culpa? Reſpondeo breuiter, propriè non eſſe mutilationem Canonici officij, quod in ſeptem horis Canonicis dici naturalis conſiſtit: illæ autem non ſunt partes, ſed ſunt quaſi appendices, vel adiectiones ad illud officium. Deinde dicendum eſt, hodie non eſſe culpam illa omittere in choro, niſi iuxta modum præſcriptum in Bulla Pij V. circa ſuum Breuiarium. In qua, obligatio dicendi C hæc officia, etiam in choro ſimpliciter tollitur, & ſub conſilio relinquitur, vt infrà circa recitationem priuatam latiùs dicemus. Additur verò exceptio pro ſolo officio Beatæ Virginis, & pro illis tantùm Eccleſiis, in quibus antea ex conſuetudine dicebatur, nam illam conſuetudinem abrogare noluit Pontifex, ſed in ea vi illam relinquere, quam habebat. Itaque in illis Eccleſiis, vbi erat antea talis conſuetudo, quæ vim legis haberet, erit etiam nunc culpa illud omittere, & ſine dubio erit grauis, ſi totum omittatur, vel pars notabilis cum proportione ad ea, quæ de officio Canonico diximus: in aliis verò Eccleſiis, vbi ex tali conſuetudine non erat obligatio, non erit culpa, illud non dicere. De aliis autem precibus nulla fit exceptio, & ita, etiam D ſi antea fuiſſet conſuetudo dicendi Pſalmos Graduales, vel Pœnitentiales, nunc abrogata eſt, & ablata obligatio, & conſequenter etiam culpa, ſeu fundamentum eius.

Pius V.

Officium B. Virginis omittere, quãdo erit culpa mortalis.

14. Priuilegia Breuiarij Romani ſolùm ad eos qui illud ſuſceperunt, extenduntur.

Hæc autem gratia, ſeu abrogatio obligationis, illis tantùm Eccleſiis conceditur, quæ illo Breuiario Romano vtuntur: non verò illis, quæ antiquum ſuum ritum retinent, iuxta permiſſionem eiuſdem Pij V. nam illis nulla remiſſio fit. Quod patet primò ex verbis Conſtitutionis in illa clauſula, in qua hæc remiſſio fit, quæ ita incipit. *Quod verò in Rubricis huius noſtri officij præſcribitur, quibus diebus officium B. Virginis, &c. dici, ac pſalli oporteat, nos, &c. peccati periculum ab ea præſcriptione remouendum diximus.* Ergo tantùm à Rubricis ſui Breuiarij illam vim obli- E gandi aufert, & ſolùm quoad vtentes illis reuocat obligationem etiam per antiquas conſuetudines introductam quoad alias preces, ſeu officia parua, excepto officio Beatæ Virginis, ergo Eccleſiæ, quæ non gubernantur per Rubricas huius Breuiarij, non poſſunt hac remiſſione vti. Secundò, eſt hoc conſentaneum rationi, quia qui non ſuſcipit onus, nec indulgentiam ſentire debet, & Eccleſiæ, quæ antiquum vſum retinere volunt, meritò integram ſuam conſuetudinem, & ritum obſeruare coguntur.

Eccleſiæ quæ antiquũ ſuũ Breuiariũ retinent, debẽt officium B. V. recitare.

In

In illis ergo Eccleſiis, quæ Breuiario Romano nouo non vtuntur, conſulenda eſt conſuetudo, vel formula recitandi, aut ſpecialia ſtatuta; nam ex his pendet ea obligatio, vniuerſalis enim non eſt, nec fuit vnquam: & cum proportione ad obligationem, erit iudicium de culpa. Vide Nauarrum c.10. de Orat.num.3.& 4. vbi alios refert, & communiter Summiſtas verbo *Hora*.

Nauarr.

15.

Peccat qui priuata auctoritate aliquid diuino officio addit in choro: itē quot modis id poſſit cōtingere.

1.Modus.

Tandem inquiri hic poteſt, an per contrarium extremum peccari poſſit, addendo in choro, vel cantu aliquid diuino officio, quod in illo ſecundum Eccleſiæ ritum non continetur. Poteſt autem hæc additio variis modis fieri, vel intelligi. Primò addendo aliquid, quod ſit veluti pars ipſius officij, quaſi perpetuo ritu hoc ſtatuendo. Et talis additio directè eſt prohibita in Breui Pij V. vbi ſic dicitur: *Statuentes Breuiarium ipſum nullo vnquam tempore, vel totum, vel ex parte mutandum, vel ei aliquid addendum, vel omninò detrahendum eſſe.* Talis ergo additio ex ſuo genere graue peccatum eſſet, tum contra hoc præceptum, tum quia eſſet vſurpata iuriſdictio; nemo enim talem ritum introducere, vel mutare valet, niſi Pontifex, & quamuis additio non eſſet in parte aliqua magni momenti, eo ipſo, quod fieret, modo permanente, & veluti ritu perpetuo eſſet res grauis cenſenda.

2.Modus.

Alio verò modo poteſt fieri hæc additio, etiam per modum partis alicuius horæ, non ad mutandum ritum ſimpliciter, ſed ſolùm in aliqua occaſione ex aliqua deuotione indiſcreta, vt ſi quis vellet in choro fieri commemorationem alicuius Sancti in ſolemni die, quando iuxta ritum Breuiarij facienda non eſſet. Aut ſi proprias Antiphonas, vel hymnos alicuius Sancti cantari faceret, qui in Breuiario non continentur, vel aliquid ſimile. Et hoc etiam ſine dubio eſſet malum, & peccatum, niſi ignorantia excuſaret. Secluſo autem ſcandalo, & contemptu excuſari poſſet à mortali, quando id, quod adiungitur, ſanctum eſſet, & ex Scriptura, vel Patribus ſumptum, aut illis conforme, & eſſet in re minima; ſi autem materia eſſet alicuius momenti, peccatum eſſet graue. Præſertim ſi talis additio fieret cum omiſſione aliqua, vt ſi omiſſis lectionibus, quas Breuiarium dicere præcipit, aliæ loco illorum proprio arbitrio ſubſtituerentur: nam tunc ex duplici capite peccaretur, quia illa eſſet partialis omiſſio, ſeu mutilatio, & ſimul eſſet mōſtroſa additio. Quia id, quod loco alterius additur, non poteſt eſſe pars officij, cùm ex auctoritate non fiat, nam illa compoſitio pendet ex inſtitutione, & inſtitutio ex poteſtate. Et conſequenter non poteſt ſupplere partem omiſſam, cùm non ſit pars, nec ad officium Eccleſiaſticum, quod nomine Eccleſiæ dicendum eſt, pertineat. At verò quando nihil omitteretur, ſed tantùm adderetur aliquid, eſſet culpa tantùm ex vno capite, & ideo minor, tamen etiam poterit eſſe grauis modo prædicto.

Additio ex deuotione indiſcreta quale malum ſit.

16.

3.Additionis modus quādo honeſtus, & quando vitioſus eſſe poteſt.

Tertio autem modo poteſt aliquid addi in diuino officio, ad illud non pertinens, non formaliter, vt ſic dicam, ſeu per modum partis, ſed concomitanter, & quaſi adiacenter ad maiorem ſolemnitatem. Et ſic ſolent in aliquibus feſtis, & Eccleſiis inter Pſalmum, & Pſalmum, aliquid extra officium cantari ad organum, vel aliud inſtrumentum muſicum, quod interdum eſt aliunde ſumptum ex eodem Breuiario, interdum ex Scriptura, aliquando eſt ab aliquo eruditè compoſitum, & nonnunquam eſt in lingua vulgari, quod *Motetum* vocant. Hunc ergo vſum aliqui abſolutè improbant, vt Paludanus 4.diſt.15. quæſt.5. art.2. vbi ſpecialiter

Moteta quæ ſint, & quæ improbētur.
Palud.

A loquitur contra eos, *Qui canunt moteta in feſtis, quia cantus* (ait) *non debet eſſe tragœdicus.* Cap. *Cantantes,* 92. *d. Ne audientes ad laſciuiam potiùs, quàm ad deuotionem excitemur, quod eſt contra finem orationis.* Veruntamen hæc ratio habet locum tantùm, quando cantus vel laſciuus eſt, vel omnino profanus, cuiuſmodi eſſe ſolent, *Theatrales moduli, & cantica,* de quibus loquitur dictum cap. *Cantantes.* Poteſt enim duobus modis talis cantus eſſe indecens in Eccleſia, ſcilicet, vel ratione materiæ, quia eſt res profana, vel ratione ſoni, quia eſt laſciuus, vel valdè ſecularis; & in priori modo ferè ſemper committitur peccatum mortale, quia eſt magna irreuerentia. In poſteriori autem poteſt eſſe venialis culpa, vel ratione minimæ materiæ, vel ex bona
B intentione, & inaduertentia, vt Caietanus dixit 2.2. quæſt.91. At verò ſi ea, quæ cantantur extra officium Eccleſiaſticum ob deuotionem, & ſolemnitatem eius pia ſint, & cantus ſit grauis; & prouocans ad deuotionem, nullum peccatum erit illa intermiſcere partibus officij. Et hoc probat conſuetudo multarum Eccleſiarum, quæ per pios, & prudentes, ac doctos Prælatos, & viros gubernantur, & adminiſtrantur. Et ratio eſt, quia hoc nullibi inuenitur prohibitum, nec eſt per ſe malum, nec alienum à conſuetudine Eccleſiæ primitiuæ, quando ſinguli fideles proprios hymnos à ſe compoſitos in Eccleſia cantare ſolebant. Nec interruptio illa, vel mora, quæ tunc fit inter partes alicuius horæ, reprehenſibilis eſt, quia moraliter
C veluti continuatur in deuotione, quæ per cantum illum excitari intenditur: & ita cantus ille poteſt cenſeri, veluti diſpoſitio ad ſequentia, & ſolemnis ac congrua terminatio præcedentium, & ornatus totius horæ.

Cap. *Cantantes.*
Caietan.
Quæ moteta probentur.

17.

Simplex organorum ſonus inter canendum approbatur, & qualis debeat eſſe oſtenditur.

Vnde etiam intelligitur, non eſſe per ſe damnabilem vſum intermiſcendi in diuinis officiis ſonum organorum ſine vllo cantu, ſolùm cum ſuauitate muſicæ inſtrumentorum, vt fit interdum in Miſſa ſolemni, vel in horis Canonicis inter Pſalmos. Quia tunc ille ſonus non eſt pars officij, & fit ad ſolemnitatem, & reuerentiam ipſius officij, & ad leuandos animos fidelium, vt faciliùs ad deuotionem aſſurgant, ſeu diſponantur. Quamuis autem ad illum ſonum nihil voce cantetur, opor-
D tet, vt ſonus ipſe grauis ſit, & aptus ad excitandam deuotionem, & non alia phantaſmata, & motus indignos illo loco, & officio, vt grauiter, & bene Caietanus docet loco citato, accuratè diſtinguens, quando hoc ſit peccatum mortale, quando veniale, vt in eo videri poteſt. Nam ſi fiat ex intentione excitandi impnram, vel vanam delectationem, eſt peccatum mortale ex ſuo genere, vixque excuſari poſſet ab illa grauitate, niſi per ignorantiam, aut ex leuitate materiæ, quando non eſt impura, ſed vana, & non intenditur formaliter tanquam cultus Dei, ſed admiſcetur ad delectandos audientes vano illo modo. Si autem fiat bona intentione prouocandi ad deuotionem, imprudenter vtendo illo medio prouocante ad alia indecen-
E tia, vel vana, ex vſu, vel accommodatione talis ſoni, tunc ordinariè erit peecatum veniale. Quod limitandum cenſeo, niſi tantus ſit vſus illius ſoni, & accommodatio ad matetiam laſciuam, vt moraliter non poſſit ignorari, nec excuſari.

Quando ſit peccatū iſtos modulos interſerere.

CAPVT

CAPVT XIV.

De attentione ac deuotione ſeruanda in choro, & circunſtantijs externis, quæ ad illam pertinent.

1. Expenditur Cap. Dolentes, iuxta varias opiniones.

DIximus in ſuperiori libro, attentionem eſſe de ratione orationis vocalis, vnde neceſſariò fit vt qui ex præcepto recitare vocaliter tenetur, etiam ad attendendum aliquo modo teneatur. Habet autem dubitationem, an tanta, & tam grauis ſit obligatio ad attendendum, ſicut ad voce proferendam orationem, quam dubitationem infrà de recitatione priuata horarum tractabimus: nunc autem ſupponimus, ſaltem attentionem illam, quæ neceſſaria eſt ad ſubſtantiam, & eſſe (vt ſic dicam) orationis, cadere ſub idem præceptum recitandi horas Canonicas, & ſub eadem obligatione reatus mortalis. Hic ergo ſpecialiter de attentione in choro adhibenda; explicandum eſt præceptum, latum in Cap.

Cap. Dolētes. Dolentes, de celebr. Miſſar. his verbis: *Diſtrictè præcipientes in virtute obedientiæ, vt diuinum officium nocturnum pariter, & diurnum, quantum eis Deus de-*

1. Opinio. *derit, ſtudioſè celebrent pariter, ac deuotè.* Propter quæ verba quidam dixerunt, hic tradi duo præcepta diſtincta: vnum de actu exteriori integrè, & ſine defectu recitandi, quod ſignificatur per particulam *ſtudioſè*, aliud de attentione adhibenda, quod ſigni-

Gloſſa. ficatur per particulam, *deuotè*. Ita inſinuat ibi Gloſſ. dicens: *Studioſè, quoad officium oris, deuotè quoad officium cordis*, licet illa gloſſa in antiquis codicibus non habeatur, vt in codice Gregoriano notatur. Non declaratur autem in illa Gloſſa, qualia ſint illa præcepta, nec quantum obligent, & ita in hoc ſunt

Hoſtienſ. duæ opiniones. Vnde Hoſtienſis ibi, qui habet eadem verba, quæ Gloſſa. Ipſe autem non putat illa verba continere præceptum, ſed conſilium. Quod colligit ex illis verbis; *Quantum Deus eis dederit,*

Antonin. eúmque ſequuntur Antoninus, & alij.

2. 2. Opinio. Alij verò dicunt, eſſe duo præcepta, & vtrumque obligare ad mortale, & in hoc magis inclinat Panormitanus ibi: ſentit enim vtrumque eſſe in præcepto ſimpliciter, nam relatis opinionibus concludit, quantitatem reatus eſſe iuxta modum contemptus, vel negligentiæ, pro hac opinione citat Syluester Supplementum. Et poſſunt citari auctores, qui tenent eſſe peccatum mortale dicere horas ſine attentione, ſaltem virtuali, ſed illa opinio non arctatur ad hanc expoſitionem huius textus, vt infrà dicam.

3. Tertia, & media opinio vnum in illis verbis credit contineri præceptum, nō tamen de interiori actu.

Tertia nihilominus opinio eſt, vt illa verba contineant rigoroſum præceptum, non tamen de interiori actu: duos enim defectus prius retulerat circa orationem chori vnus erat, recitare ſyncopando, & tranſcurrendo; alius miſcere confabulationes in choro, & ad illas auditum applicare, cōtra primum ergo præcipit *ſtudioſè* orare, id eſt integrè, & ſine defectu: contra ſecundum autem *deuotè*, id eſt, nullum externum impedimentum attentioni contrarium apponendo. Et obligatio ad hæc duo, eſt ex genere ſuo ſub mortali, licèt ex leuitate materiæ poſſit eſſe leuis. Vnde ibi non præcipitur denuò recitatio ſeptem horarum, antiquius enim erat hoc præceptum, vt ibi notat Gloſſa, ſed præcipitur modus, quoad hæc exteriora. Et hunc ſenſum indicat

Gloſſa. 4. Opinio ibi eſſe præceptū præcipiens actū & modū etiam internum eius.

Gloſſa in Clem. I. de Celebr. Miſſ. verb. *Fructus labiorum.* Syluester verb. *Hora*, q.11. & alij. Quarta opinio eſt, ibi eſſe vnum præceptum præcipiens ſimul non ſolùm actum, & modum externum, ſed etiam internum, quam optimè explicat Caietanus

A in Summa verb. *Horæ*, cap.3. & ſequuntur Sotus, Nauarrus, & alij communiter.

Ego in primis exiſtimo in illis verbis ferri rigoroſum præceptum, & omninò proprium, vt patet 4. 1. Aſſertio. In illis verbis cap. Dolentes habetur rigoroſum, & proprium præceptum.

ex illis verbis: *Diſtrictè præcipientes in virtute obedientiæ*. Hæc enim ſunt potiſſima verba, quibus explicari ſolet, & poteſt, proprium, & rigoroſum præceptum: verba autem illa, vt ex contextu litteræ conſtat, cadunt in totum id, quod ſubiicitur, *vt diuinum officium*, &c. per quod non præcipitur diuinum officium celebrari, ſed *ſtudioſè celebrari pariter*, &c. Ergo totum hoc cadit ſub proprium præceptum. Et confirmatur quia aliàs lex illa ſine fructu retuliſſet illa vitia ſolita in recitatione committi, & ſubdidiſſet poſtea illa verba: *Diſtrictè præ-*

B *cipientes in virtute obedientiæ*, &c. ſi per hæc verba tantum preciperet dicere diuinum officium, & non modum dicendi ſtudioſè, & deuotè, ſaltem quatenus illis vitiis contrarius eſt, vel, quod idem eſt, prohibendo illos defectus, quatenus huic modo contrarij ſunt; neque obſtant verba illa, *quantum eis Deus dederit*. Quia non ſunt ad eneruandum, vel tollendum præceptum, ſed ad limitandam, vel declarandam materiam eius. Declaratur enim per illa verba non præcipi hîc deuotionem aliquam peculiarem, quam conferre eſt etiam ſpecialis Dei auxilij, ſed ſolùm illam, quam homo poteſt, & debet præſtare, ſe ad orandum voluntariè applicando cum attentione, & nullum impedimentum debitæ attentioni voluntariè apponendo.

C Secundò aſſero, in illo Decreto non duo, ſed vnicum tantùm præceptum contineri, licet in eo explicentur duæ conditiones neceſſariæ ad complementum huius præcepti, quæ ſunt integritas orationis, & attentio, quarum prior commendatur per particulam *ſtudioſè*, poſterior per particulam *deuotè*, vt rectè tertia opinio declarauit, & ſupponunt Soto lib.10. de Iuſtit. quæſt.5. artic.5. & 6. Nauarrus cap.13. de Orat. & alij infrà referendi. Declaratur autem in hunc modum, quia in illo textu duæ inueniuntur clauſulæ continentes præceptum. Vna eſt: *Hæc igitur, & ſimilia ſub pœna ſuſpenſionis penitus inhibemus.* Alia eſt, quæ proximè ſequitur: *Diſtrictè præcipientes*, &c. Hæc ergo videri poſſunt præcepta diſtincta, quia vnum eſt negatiuum, & aliud affirmatiuum, quæ magna eſt di-

5. 2. Aſſertio. In illo decreto vnicū tantum continetur, licet in eo explicentur duæ conditiones neceſſarię ad complementum illius.

D ſtinctio: & vnum habet pœnam adiunctam ſuſpenſionis ferendæ, non latæ, aliud nullam continet pœnam. Nihilominus tamen, vt opinor, non traduntur ibi illa duo, vt omninò condiſtincta præcepta, ſed vt ita inter ſe colligata, vt vnum in alio virtute contineatur, quatenus ad officium Canonicum ſpectant, (nam quod ibi in ſecunda clauſula textus tangitur, de Celebratione Miſſarum quater in anno, ad præſens non ſpectat, nec de illo præcepto, quoad illam partem loquimur, ſed quoad recitationem officij, & ſic dicimus prohibitionem, & præceptum in vnum coaleſcere. Nam licet affirmatio, & negatio formaliter contraria videantur, tamen affirmatio vnius continet virtute

Affirmatio, & negatio coaleſcūt in vnum præceptum.

E negationem contrarij, qui enim præcipit amare, ſatis prohibet odiſſe. Ita ergo cùm præcipitur ſtudioſa, & deuota celebratio diuini officij, virtute prohibentur contraria; qualia ſunt, ſyncopare verba, quia hoc non eſt ſtudioſè dicere, item auditum effundere ad indebitos ſermones, quia hoc modo non deuotè celebrantur diuina. Ergo ex hoc capite non oportet diſtinguere præcepta. Vbi obiter aduerto per verba illa: *Hæc & ſimilia inhibemus*, non prohiberi omnia, & ſingula, quæ in priori parte

textus narrata fuerant ſecundum ſe ſpectata, ſed ſolùm vt opponuntur ſtudioſæ, ac deuotæ celebrationi officij, nam in prima clauſula textus narratæ fuerant prauæ cõſuetudines conſumendi magnam partem noctis in comeſſationibus ſuperfluis, & fabulationibus illicitis. Hæc ergo ſi ita fiant, vt eis non obſtantibus, Matutinum ſine ſyncopa, & defectu impleatur, erunt ſecundum ſe mala, non tamen ibi ſpecialiter prohibita, vel punita, quia ſolùm ibi hæc commemorantur in ordine ad vitandum defectum in diuinorum celebratione. Idem clarius eſt de applicatione auditus ad vana colloquia, quia ſi fiat, quando attentio ad orationem non impeditur, quia tunc nõ oratur, erit ſecundum ſe malum, non tamen ibi prohibitum. Sic ergò tota illa prohibitio in affirmatione includitur, & propter illam fit, & commiſſio contraria illi prohibitioni ideò mala eſt, quia tollit poſitiuum actum, vel conditionem eius per affirmationem præceptam. Ac denique culpa commiſſa contra vtrumque præceptum vna eſt, quæ interdum poteſt eſſe ſola omiſſio, interdum habere commiſſionem coniunctam.

Quæ in hoc decreto peculiariter prohibeantur.

6. Præftereà, in quacũque illarum clauſularum poſſunt duæ partes ſubdiſtingui; nam per verbum, *Inhibemus*, prohibetur ſyncopa, & diſtractio voluntaria; per verbum autem *diſtrictè præcipimus*, mandatur ſtudioſitas, & deuotio in orando. Neutro autem ex his modis ſunt ibi duo præcepta. Nã ſi illa duo referrẽtur (vt probabile eſt) ad externas conditiones actus orandi, ſic ſolùm prohibent, vel mandant diuerſas circunſtantias bonas, vel malas eiuſdem actus orandi. Propter declarationem autem plurium circunſtantiarum non variantur, vel multiplicantur præcepta, quando ex omnibus illis vnus actus moralis vnius bonitatis ſpecificæ conſurgit. Nam præceptum reſtituendi, & integrè reſtituendi non ſunt duo, & prohibitio nõ conſumendi partem aliquam rei reſtitutioni obnoxiæ, non eſt nouum præceptum, & ſic de aliis. Ita verò ſe habent illæ circunſtantiæ orationis horarũ Canonicarum; nam ibi includitur integritas, & attentio, & excluduntur contraria, ſeu voluntaria impedimenta. Si autem illa duo, quæ in affirmatiuo præcepto maximè continentur ad internum actum cordis, & externum oris referuntur, vt prima, & ſecunda opinio volebant; etiamſi hoc detur (quod tolerari poteſt) non erũt duo præcepta, ſed vnum declarans duas etiam circunſtantias, quas includit, vnam internam & alteram externam, quarum prior ad ſubſtantiam orationis, alia ad integritatem pertinet. Et ſic etiam procedit ratio nuper facta, quia præceptum iubens fieri actum quoad omnia, quæ ſunt de ſubſtantia, & integritate eius, non multiplicatur, eo quod circũſtantiam, vel partes talis materiæ declaret. Accedit hic peculiaris ratio; nam actus interior non poterat Eccleſiaſtica lege per ſe, & directè præcipi, ſed ſolùm, vt vnum actum moraliter componit cum exteriori, vt ex materia de Legibus ſuppono. Ergo etiam ex hoc capite non ſunt ibi duo præcepta, ſed vnum Vnde vnum tantum peccatum committitur ſiue ſola integritas, ſiue ſola attentio neceſſaria, ſiue vtraque ſimul voluntariè omittatur. Sed illud erit magis, vel minus graue iuxta materiæ quantitatem & alias circunſtantias.

Magis expẽditur prædictum caput, & confirmatur ſecunda aſſertio.

Eſt vnũ præceptũ declarãs duas circunſtantias.

7. Hinc colligo præceptum illud, vt per illud præcipitur modus internus in recitatione horarũ ſeruandus, non fuiſſe ibi de nouo latum, ſed fuiſſe tam antiquum, quàm eſt antiquum præceptum recitandi ſeptem horas Canonicas, licet Caietanus aliud ſenſiſſe videatur. Probatur verò illatio, quia in præcepto orãdi includitur intrinſecè ille modus, quia non oratur Deus ore ſine corde, vt dicitur cap. *Cantantes*, d. 92. ergo ille modus, antiquo præcepto recitãdi horas, iuſſus erat. Sed ex vi cap. *Dolentes*, non obligantur clerici ad nouum modum internæ attentionis præter illum, qui ad ſubſtãtiam orationis neceſſarius eſt, ergo. Confirmatur, quia tunc oporteret eſſe duo præcepta, & vnum directè, & præciſè verſari circa illum actum internum denuò præceptum, tamen in vtroque verum eſſe oſtendimus. Neque propterea ſuperfluum eſt illud præceptum, quia explicat magis quid in illo præcepto orationis vocalis contineretur; & fortaſſe addit naturali legi maiorem obligationem, vel aliquid peculiare exterius obſeruandum, quod poſtea videbimus.

Colligitur ex dictis præceptum hoc, vt per illud præcipitur modus internus magis antiquũ eſſe.

8. Dico tertiò, præceptum hoc, quatenus internam attentionem præcipit (nam de integritate iam dictum eſt, quod ad chorum pertinet) etiam ad modum recitandi in choro obligat, vnde interdum cum mortali peccato violari poteſt. Prima pars ab omnibus recepta eſt. Nam ius illud præcipuè videtur ſtatutum propter orationem publicam chori; nam in recitationibus priuatis, nec ſunt tam frequentes abuſus illi, qui ibi referuntur, nec ſunt tam ſcandaloſi, aut cogniti. Item id conſtat ex illis verbis: *Chori ſilentium fugientes, intendunt exterius collocutionibus laicorum, cumque aditum ad indebitos ſermones effundunt, aures intentas non porrigunt ad diuina.* Item verb. *Celebrandi diuina*, ſimpliciter magis dicitur de recitatione publica in choro Eccleſiæ, quàm de priuata, licet vtrumque modum poſſit comprehendere. Præterea, in Clem. I. de Celebrat. Miſſ. expreſſius fit mentio de his defectibus in choro, & de pſalmodia, & cantu, & idem præceptum ponitur deuotè pſallendi, & celebrandi hæc diuina officia. Item in cap. *Cantantes*, 92. d. hoc ſenſu dicitur Deo nõ ore tantùm, ſed corde eſſe cantandum, quæ non eſt lex, ſed ſententia Hieronymi explicans potiùs ius diuinum, ac naturale, quàm humanum cõdens.

3. Aſſertio. Præceptum hoc quatenus internã attentionem præcipit etiã ad modum recitandi in choro obligat, vnde aliquãdo mortaliter poteſt violari. Probatur 1. pars.

Cap. *Dolẽtes.*

Clem. I.

Cap. *Cantantes.* D. *Hieron.*

9. Vt autem aliæ partes explicentur, ſuppono (quod libro præcedenti dictum eſt) diſtractionem naturalem, id eſt, non liberam, nec voluntariam, non reddere orationem peccaminoſam (etiamſi præcepta ſit) nec impedire veritatem orationis, vel impletionem præcepti: tunc ergo peccatur, quando attentio voluntariè omittitur: vnde ex defectu perfecti voluntarij poteſt hoc peccatum eſſe veniale tantum, nam mortale requirit plenam deliberationem. In quo eadem eſt ratio de hoc defectu in choro, & extra chorum, & ideò infrà hoc diſtinctius tradetur. Rurſus præmitto (quod ſuprà etiam notaui) duobus modis poſſe beneficiarium reſidentem in choro voluntariè diſtrahi; primò, ſine animo iterum recitandi, vel totam horam, vel partem illam, in qua penitus attentus non eſt: ſecundò, cum propoſito ſupplendi defectum per priuatam recitationem. In priori modo conſtat, culpam mortalem committi, ſi pars omiſſa notabilis fuerit, quia etiam in oratione priuata eſt tale peccatum, ergo magis in publica. Vnde omnia, quæ de hoc puncto infrà dicemus de oratione priuata, ad hanc tranſgreſſionem in choro factam, accommodata intelligantur. Solùm aduerto, non cenſeri diſtractum ab oratione chori, qui alicui miniſterio eiuſdem chori ibidem incumbit; eique conuenienter præſtando attendit, ideóque ad cantum, vel voces pro tunc non aduertit. Ille enim ſuo modo tali orationi cooperatur, & ad Deum pro tunc attendit eo modo, quo debet, & ideò vt membrum illius chori cum toto corpore orat, ſic audit Miſſam, qui in illa miniſtrat

Aliæ aſſertionis partes comprobantur.

Diſtractio in officio quando ſit peccatum mortale.

miniſtrat , & licet interdum ad ſacriſtiam eat , vel aliud ſimile faciat , non cenſetur moraliter Miſſam interrumpere. Si verò exiret quis è choro, leuandi animi gratia, etiam ex vera neceſſitate, & propterea partem omitteret , ſi eſſet notabilis , oporteret illam repetere. Et ita intelligenda cenſeo, quæ de hoc tractat Nauarrus capit.10.de Orat.num.70. & cap.16.num.66.

Nauarr.

10. Poſita diſtractione etiam volũtaria licet vnius horæ, cum animo tamẽ repetendi, an peccet mortaliter , & obligetur reſtituere.

In alio verò modo admittẽdi diſtractionem voluntariam in choro, cum animo repetendi ea, quæ tunc dicuntur , videri poteſt non peccari mortaliter , etiamſi diſtractio ſit per horam integram , vel per partem notabilem horæ alicuius. Et in primis hoc patet in his(ſi qui fortè ſunt) qui licet teneantur adeſſe in choro , non tenentur cantare , quia illi ſola præſentia ſatisfaciunt illi muneri , & obligationi , ergo licet ſint diſtracti , non peccant ſpecialiter contra obligationem , ad quam ex iuſtitia tenentur ratione beneficij , ſed ad ſummum peccabunt venialiter , quia indebito modo ibi aſſiſtunt, ergo ſi habeant propoſitum iterum recitandi , & illud poſtea impleant, omninò excuſabuntur à culpa mortali. Præterea idem videtur , etiamſi cantare teneantur ; nam canendo , licet non cantent attentè , videntur eidem obligationi iuſtitiæ ſatisfacere , ex quo reliqua conſequuntur. Confirmatur, quia cantores mercenarij,qui Eccleſiaſticum beneficium non habent, ſed purum ſtipendium propter cantum, ſi ſufficienter cantent , etiamſi nullam attentionem habeant , non peccant mortaliter , nec reſtituere aliquid tenentur , etiamſi poſtea non recitent , ergo qui ratione beneficij tenentur in choro canere , ſi ex vna parte cantent , & aſſiſtant in choro integrè , licet ſine attentione , & ex alia recitare priuatim proponant,& ita faciant,non peccabunt mortaliter, nec tenebuntur reſtituere, quia per poſteriorem orationem ſatisfaciunt oneri beneficij, vt ſic , & per cantum , vel aſſiſtentiam publicæ functioni,in qua æquiparantur ſtipendiariis, ſuppoſita recitatione priuata. Atque hæc pars fiet probabilior iuxta opinionem eorum , qui dicunt ob ſolum defectum attentionis , non obligari aliquem ad reſtitutionem, etiamſi mortaliter peccet, vt infrà videbimus: multò enim apparentius id dicitur de ſola aſſiſtentia , vel cantu chori , quando alias præceptum recitandi ſeptem horas impletur alio modo.

Cantores nõ peccãt mortaliter ſine attentione cantantes.

11. Nauarri ſententia peccare mortaliter, nec diſtributiones mereri.

Nihilominus contrariã ſententiam indicat Nauarrus cap.13.de Orat.num.17.vbi ſic ait : *Secundò ſequitur non mereri, imò peccare, & non lucrari diſtributiones quotidianas coram Deo,ideóque in foro conſcientia eſſe obligatos eas reſtituere, qui recitant, vel propoſitum habent recitandi ſuas horas domi, ſeu extra chorum, & ad eum vadunt animo non attendendi ad ea , quæ ibi dicentur, vel cantabuntur,* &c. Quod non aliter probat, niſi inferendo illud ex generali aſſertione, quod recitatio ſine illa attentione ſaltem virtuali non eſt ſufficiens ad ſatisfaciendum præcepto. Videtur autem ſupponere Canonicos, & alios huiuſmodi beneficiarios teneri ex præcepto iuſtitiæ ad canendum , vel recitandum in choro , non ſolum materialiter, vt ſic dicam , ſed etiam verè orando. Et poteſt hoc confirmari ex cap. *Dolentes*, & ex Clem.I. de Celebr. Miſſar. nam præcipiunt cantare, pſallere, aut recitare deuotè, & ſtudioſè, præcipiunt ergo,vt in choro verè,& propriè oretur.Et confirmatur , quoniam aliàs omnes, qui in choro aſſiſtunt , poſſunt non attendere , neque orare ibi ſine peccato mortali ; quia non eſt maior ratio de vno, quàm de omnibus ſigillatim ſumptis , & con-

Cap.*Dolẽtes.* *Clem.I.*

A ſequenter neque ſimul, quia non poteſt chorus, vt ſic obligari , niſi obligando omnes , vel ſaltem aliquos in particulari : conſequens autem videtur abſurdum , nam ſic malè eſſet prouiſum Eccleſiæ de recitatione chori , ſæpe enim nulla ibi fieret vera oratio ad Deum, ſed ſolùm clamoroſa vociferatio, vnde nec poſſet tunc Eccleſia dici orare ad Deum per tales miniſtros, cùm ipſi non orent.

12. 4.Aſſertio. Qui voluntariè diſtrahitur in choro,animo tamen poſtea recitãdi probabile eſt nõ peccare mortaliter, certũ nõ teneri ad reſtituendas diſtributiones. Nauarrus in meliorẽ ſenſum traducitur.

Propter hæc eſt valdè probabile, non excuſari à culpa mortali beneficiarios, qui choro interſunt ſine propoſito ibi orandi , vel attendendi, ſed tantùm cantandi materialiter , vel aſſiſtendi , nec lucrum amittant. Non eſt tamen hoc certum , ſed ſatis dubium, quando habent propoſitum, & vſum priuatim recitandi. Nec Nauarrus in citatis verbis B apertè docet oppoſitum,nam poſſet intelligi de eo qui habet propoſitum recitandi , ſiue in choro, ſiue extra chorum , non attendendo ad ea , quæ dicuntur : ita vt in neutra recitatione velit habere attentionem,non enim videtur ibi loqui de eo,qui proponit ſupplere defectus per legitimam recitationem ; nam de hoc dixerat in cap.10.num.43.49. 58. & 70. omittere partem notabilem etiam cum propoſito ſupplendi, non eſſe mortale, ergo à fortiori idem dicendum erit de omiſſione ſolius attentionis ; & ibidem,& cap.13. ſæpe docet hos defectus in choro commiſſos,ſi ſint in parte notabili, ſupplendos poſtea eſſe per recitationem priuatam, vnde videtur ſequi, quod ſi à principio illud ſupplementum habetur in propoſito , poteſt excuſare C præſentem lapſum à culpa mortali:cùm aliàs ſatisfiat exteriori & quaſi materiali actioni chori.Vnde ſaltem quoad reſtitutionem diſtributionum , ego non imponam hoc onus propter hunc ſolum defectum, ei qui alias recitauerit legitimè. Nam Concilium Lateranenſe, cum de reſtitutione loquitur, eam ſolùm imponit non recitantibus : & Pius V. tantùm dicit , non recitantes debere reſtituere, etiamſi choro aſſiſtant, quoad corporalem præſentiam, & ex conſuetudine illa ſufficere credatur ad lucrandas diſtributiones ; non verò dicit , quod aliàs recitãtes teneantur reſtituere, ſi in choro non orent , vel non attendant. Imò per augmentum à contrario videtur ſignificare oppoſitum.Et hoc tenuit Bartholomæus Medina in ſuo inſtruct.cap.14. D §.11. Quod verò attinet ad culpam, fortaſſe illa eſt grauis, maximè propter capit. *Dolentes*, & Clem.I. de Celebr. Miſſar. tunc autem dicendum eſt , peccatum illud eſſe contra præceptum Religionis,non iuſtitiæ, vel ſi eſt contra iuſtitiam, eſſe tantùm ratione modi , qui poſtea ſuppletur ſufficienter per priuatam orationem , & ideò non naſci inde obligationem ad reſtituendum ex natura rei , & aliàs non eſſe iniunctam per ius Eccleſiaſticum in illo caſu,& ideò nullam eſſe.

Conc. Later. *Pius V.* *Barth.Med.* Cap.*Dolẽtes.* *Clem.I.*

13. Quando erit illa diſtractio mortaliter peccaminoſa.

Maximè verò erit hoc peccatum mortale , ſi in actiones exteriores prodeat, impedientes chori attentionem , præſertim in illas , quæ in dicto cap. *Dolentes*, & Clem.I. recenſentur , & prohibentur, nam quoad hæc fortaſſe aliquid ſpecialius,& rigo- E roſius per illa iura, quàm ex natura rei eſſet prohibitum.Præterquam quod etiam ex natura rei in illa oratione publica,vix poſſunt fieri actiones illæ externæ,impedientes attentionem ſine graui ſcandalo , & impedimento aliorum aſtantium in choro; hinc ergo poteſt ſæpe illud peccatum eſſe graue,vt latè Nauarrus in cap.2.de Oratione num.4. & cap. 13.num.26.33.& ſequentibus , & cap.15. num.5. & ſequentibus. At verò,quando in exteriori modo aſſiſtendi , vel canendi in choro , nulla datur aliis offenſio

Nauarr.

offenſio, neque ponitur impedimentum attentioni, & interior attentio omittitur, non ex contemptu, ſed ex quadam negligentia; vel remiſſione animi propter temporis diuturnitatem, cum propoſito iterum legitimè recitandi, non facilè damnanda eſt illa culpa vt mortalis. Vnde conſtat clericos alios non in ſacris, vel cantores, qui beneficium non habent, ſed nudam mercedem, nec teneri ad reſtituendum, nec peccare mortaliter per ſe loquendo, propter ſimilem diſtractionem voluntariam, etiamſi propoſitum recitandi non habeant, quia non tenentur recitare ex vi alicuius tituli, & muneri ſui ſtipendij ſatisfaciunt, vt ſupponimus. Neque obſtabit illa difficultas (quod poterit accidere, vt nullus verè oret vocaliter in illa oratione publica) quia ſatis eſt, quod totum corpus illud oret, quia principales miniſtri, & clerici ſemper illuc conueniunt animo laudandi, & precandi Deum nomine Eccleſiæ, & non poteſt non aliquis eorum attendere, ſaltem ad ipſam materialem litteram, & licet vnus diſtractus ſit, alius attendat, & è conuerſo: quod ſatis eſt, vt oratio illa, vt fit à choro, ſit vera oratio, etiamſi ſingulares perſonæ in attentione neceſſaria ad orationem magna ex parte deficiant.

14. 4. Aſſertio. Ad quid obligentur recitantes in choro quoad externa ſigna deuotionis. *Extrauag. vnica. Conc. Baſil.*

Tandem ex dictis intelligitur, an obligentur recitantes in choro ad externa ſigna deuotionis in geſtu, & habitu corporis. De qua re nihil habemus ex iure Eccleſiaſtico diſpoſitum in particulari affirmatiuè, vt ſic dicam, ſed tantùm negatiuè, vt vitentur actiones indecentes, ſermones profani, & ſimilia, & ad ſummum poſſunt quædam generalia verba ex iure ſumi, vt quod in choro ſeruetur *modeſta grauitas*, Extrauag. vnic. de Vita & honeſt. cler. Quoad externum etiam habitum inuenio in Concilio Baſilienſi ſeſſion. 21. §. 2. declaratum, vt qui ad orandum Deum in choro conueniunt, *habitu honeſto, & vultu decenti*, ſeipſos componere ſtudeant. Et in particulari quoad veſtimenta additur ibidem: *Horas canonicas dicturi cum tunica talari, ac ſuperpellicijs mundis vltrà medias tibias longis, vel cappis, iuxta temporum, & regionum diuerſitatem Eccleſiam intrent,* &c. & infrà: *Qui cùm in choro fuerint, grauitatem ſeruent, quam & locus, & officium exigunt.* Quod decretum licet vim legis non habeat, quia illud Concilium non eſt in omnibus legitimum, vel confirmatum; nihilominus grauiſſimum eſt, & per ſe valde conſentaneum rationi. In rigore autem legis illud obſeruandum eſt, quod vel ratio prudens, ac religioſa dictauerit; ad quod deſeruient ea, quæ de oratione vocali in genere quoad has circunſtantias diximus; vel etiam attendendum eſt, quidnam conſuetudine præſcripta fuerit introductum, maximè quando contraria nouitas ſcandalum ingereret; vel denique, quod ſtatutis ſpecialibus, aut mandatis Prælatorum fuerit præceptum, id enim omninò ſeruandum eſt. Reliqua ſunt in conſilio, & interdum erunt veniales defectus ob leue ſcandalum, vel indecentiam: de qua re videri poteſt latè Nauarrus cap. 15. de orat. *Nauarr.*

CAPVT XV.

De tempore ſingulis horis Canonicis præſcripto pro publico officio chori.

1. Habent horæ Canonicæ ex ſpeciali obligatione chori, certa tempora ab Eccleſia deſignata.

HÆc ſola circunſtantia ſupereſt nobis explicanda circa chorum, nam de loco iam ſuprà diximus, & de cæteris, quæ vel ad materiam, vel ad actionem, vel ad perſonas pertinent. Igitur de tempore ſupponimus, iuxta propriam inſtitutionem has horas canonicas in diſtinctis diei, vel noctis temporibus dicendas eſſe, quod ſatis conſtat ex his, quæ cap. 3. & 4. de illis diximus, & ex cap. 1. de Celebr. Miſſar. vbi licet permittantur horæ dici ſummo manè priuatim, de publica recitatione ſtatim ſubditur: *Ita tamen vt horis competentibus publicè compleantur.* & in Clem. eod. tit. ratione eiuſdem præcipitur, *vt in Eccleſijs horis debitis deuotè pſallatur,* & ſimiliter in Concilio Baſilienſi ſeſſ. 21. *Horis debitis ſignis congrua pulſatione præmiſſis, per ſingulas horas laudes diuinæ reuerenter ab omnibus perſoluantur.* Non eſt ergo dubium, quin habeant horæ Canonicæ certa tempora ex inſtitutione Eccleſiæ deſignata, in quibus ſingulæ dicendæ ſunt ex ſpeciali obligatione chori. Tria ergo, vel quatuor videnda ſunt, primùm quæ ſint hæc tempora pro ſingulis horis, vel ex conſuetudine, & quanta ſit obligatio ſeruandi hæc tempora in publica recitatione horarum, ac denique an ex cauſa poſſit hoc tempus mutari, & quæ ſufficiat.

Cap. 1. de Celebr. Miſſ. Clem. I. Conc. Baſil.

2. 1. Aſſertio. Matutinum ſi ius ipſum attendamus proximè poſt dimidiã noctem inchoãdum, & hæc prima fuit inſtitutio.

Circa primum diſcurremus breuiter per ſingulas horas incipiendo à Matutino, quia eſt prima hora diei naturalis, vt ſuprà diximus. Matutinum ergo ſi ius ipſum attendamus, proximè poſt mediam noctem inchoandum eſt: ita ſumitur ex cap. 1. de Celebr. Miſſ. in fine, vbi dicitur, per hanc horam quoad eam maximè partem, quæ à laudibus diſtinguitur (& ſpeciali modo ſolet Matutinum appellari) expleri illud Pſalm. 118. *Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi:* quod propriè ſancti Patres intellexerunt, exercuerunt, & conſuluerunt. Vt videre licet in Dionyſio Ep. 8. ad Demophilum, vbi circa finem refert, Carpum fuiſſe ſolitum circa mediam noctem ad Pſalmos Dei recitandos vigilare. Quod etiam conſulit Athanaſius lib. de Virgin. Baſilius reg. 37. ad Gregorium, & alij ſuprà relati. Solùm poteſt difficultatem nonnullam inferre, quod ibidem diximus, ſolitos fuiſſe nocturnos matutinales diuerſos per vigilias noctis dici; vnde neceſſe eſt fateri, ſolitum fuiſſe inchoari matutinum ante dimidiam noctem in prima, vel ſaltem in ſecunda vigilia eius. Ad hoc tamen iam ibi reſponſum eſt, ordinariè Matutinum fuiſſe inchoatum poſt mediam noctem, per occaſionem verò ſolitum fuiſſe anticipari, vel poſtponi aliquantulum, vel pro temporum vel ſolemnitatum varietate. Sic ergo quando tres nocturni diuiſim dicebantur, inchoabatur Matutinum ante dimidiã noctem, vt ex variis Doctoribus ibidem videbimus; vbi etiam probabilius indicauimus in Romana Eccleſia, vel nullam, vel raram fuiſſe illam conſuetudinem; imò multi cenſent, in quocumque tempore, vel loco Matutinum, & laudes per modum vnius horæ dici cœperunt, ſemper Matutinum fuiſſe inchoatum poſt horam noctis mediam. Non eſt tamen ſcrupuloſè accipienda media nox, ſed prout ſignificat partem illam noctis; quæ poſt dimidiam noctem inchoatur, & includit totum illud tempus noctis, in quo illud officium ad auroram abſolui poteſt, vt ex regula Sancti Benedicti cap. 7. ſumitur, & ibi notauit Turrecremata tractat. 73. ex quadam doctrina D. Thomæ 3. p. q. 51. artic. 4. ad 2. dicentis, ſolere mediam noctem appellari, non tantum punctum, quod diuidit noctem in partes æquales, ſed etiam pars tota illa noctis, quæ ab illo puncto ad auroram vergit. Tempus enim pro Matutinis laudibus maximè proprium fuit ſemper initium auroræ, vt ex ſuprà dictis conſtat.

Cap 1. de Celebr. Miſſ. Pſalm. 118. D. Dion. Athan. Baſil. Regula S. Benedicti. Turrecr. D. Thom.

Quamuis

3.

1. Illa inſtitutio quantum pro cõſuetudine, ac diuerſitate nationum ſit immutata.

Quamuis autem hæc fuerit prima huius temporis inſtitutio, magna ex parte per conſuetudinem immutata eſt. Et vix extra Religioſorum monaſteria, in Eccleſiis ſecularibus, Cathedralibus, vel Collegiatis conſeruatur, quamquam non deſint aliquæ Eccleſiæ morem illum Religioſè obſeruantes, vt Pariſienſis in Gallia, Segobienſis, & Conchenſis in Hiſpania. Ex aliis verò quædam differunt Matutinum vſque ad auroram, quo finito cum laudibus, ſtatim primam decantant. Et hunc modum ſeruat Romana Eccleſia, etiam in Capella Pontificis. Et fere per totam Italiam obſeruari exiſtimo, & eundem in Gallia conſpexi, & in Hiſpania videtur eſſe frequentior. Aliquæ verò Eccleſiæ non tantùm regulares, ſed etiam ſeculares, vt Salmantina (& aliæ fortaſſe) anticipant, Matutinum inchoant poſt Solis occaſum ferè per horam, & cum illo laudes coniungunt, quia iuxta Romanum vſum per modum vnius horæ totum hoc officium dicunt. Omnes ergo hæ conſuetudines, & ſi quæ ſunt aliæ dicendi hanc horam in prima, ſecunda, tertia, vel quarta parte noctis, honeſtæ ſunt, & vnaquæque Eccleſia poteſt, & debet ſuam conſuetudinem ſeruare. Quæ varietas (vt pij Doctores annotarunt) licèt occaſione humanæ imbecillitatis euenerit, non ſine Spiritus ſancti prouidentia in Eccleſia introducta eſt, vt omnibus temporibus noctis, in variis locis, & Religionibus, ac Eccleſiis publicè laudetur Deus. Et hæc de Matutini tempore.

Omnes conſuetudines dicendi Matutinũ probantur.

4.

2. Aſſertio. Prima dicẽda eſt in prima hora diei orto iam ſole, in quo tamen ſua eſt latitudo.

Reliquæ horæ iuxta nomina habent etiam tempora determinata. Prima enim in prima hora diei dicenda eſt, illúdque eſt legitimum tempus ſuum; & in rigore videtur inchoanda orto iam ſole, iuxta principium hymni eius: *Iam lucis orto ſidere*, Quamuis enim in hoc ipſo ortu poſſit eſſe latitudo, tamen propriè non dicitur ortus ſol, donec ſupra noſtrum horizontem aſcendit. Quoniam verò hæc moraliter, & accommodatè ad humanum vſum accipienda ſunt, credo legitimum tempus eſſe, etiamſi per totam primam horam poſt ortum ſolem prima dicatur, ſiue inchoetur in fine eius, ſiue in medio, ſiue in principio, ſiue dimidia hora ante ortum Solis. Ita enim habet conſuetudo variarum Eccleſiarum, vel eiuſdem in diuerſis temporibus; citius enim ſolet inchoari prima tempore hyemis, quando Sol tardè naſcitur, quàm tempore æſtatis, quando noctes ſunt breuiſſimæ. Nec credo in hoc factam eſſe magnam mutationem ab antiquitate. Nam licet Patres ſæpe dicant, manè eſſe Hymnos, & Pſalmos canendos Deo; tamen ſatis incertum eſt, an per *Manè* intelligant crepuſculum Matutinum, quando eſt ſatis lucidum ante Solis ortum; an verò de tempore poſt Solis ortum loquantur. Addo denique ſolùm, vbi Matutinum totum inchoatur paulò ante ortum Solis, vt eſt frequens conſuetudo, legitimum tempus dicendi primam eſſe ſtatim finitis laudibus, & tunc rectè, & ſine vlla culpa, vel indecentia, quaſi continuè dici, quamuis ſi conſuetudo habeat paruam moram interponere, nihil habeat incommodi.

Referunt eos Durant. li. 3. de Ritib c. 8. n. 5. & Marcel. cap. 25. & 16. de Horis Canonicis.

5.

3. Aſſertio. Tertia, Sexta, & Nona, dicendæ ſunt in temporibus, quæ deſignãt, in fine tamẽ potiùs quã in principio.

De aliis tribus ſequentibus horis conſtat, ſuis nominibus tempus ſuum ſatis deſignare. Tertia ergo in hora tertia diei (quæ in hyeme incipit ferè circa horam decimam diei naturalis, & æſtate circa octauam) eſt inchoanda, & ſic cæteræ cum proportione. Quod tempus facilè ſupputari poteſt in Prouinciis diuerſis iuxta varias conſuetudines numerandi horas diei naturalis, vel à media in me- A diam noctem, vel ab initio vnius diei vſque ad initium alterius, vel ab initio vnius noctis vſque ad initium ſequentis. De quo videri poteſt Marcellus, qui diligentiſſimè hæc expoſuit. Solet autem quæri, an hæ tres horæ dicendæ ſint in initio horarum, quas deſignant, vel in fine earum, quidam enim in principio putant, quia Prima ita dicenda eſt. Alij in fine, quia ita ſolent horæ in horologiis deſignari. Ego aduerto has voces, Tertia, Sexta, Nona, ad horas temporis relatas poſſe ſignificare, vel integram quartam partem diei artificialis (quæ inæquales dicuntur) vel poſſe ſignificare tantùm vnam horam ex his duodecim diei artificialis, quæ ſine dubio videtur fuiſſe prima illarum vocum ſignificatio. Loquendo ergo in priori B ſenſu, conſtat non eſſe has horas dicendas, elapſis illis temporibus, aliàs Nona dicenda eſſet finito die artificiali, & Tertia in meridie, & Sexta in medio tempore pomeridiano, id eſt, hora tertia pomeridiana, quæ manifeſtè ſunt abſurda: tamen in hoc ſenſu etiam non eſt neceſſe has horas dici in initiis ſuarum partium diei, vt iam dicam. Loquendo autem in ſecundo, & magis proprio ſenſu, exiſtimo tempora talium horarum intelligi in fine ſingularum, ſeu vnaquaque iam elapſa. Tum quia hic eſt modus numerandi horas vſitatus inter omnes homines, & aptior ad explicandam horam mortis Chriſti Domini, & ad concordiam Euangeliorum, vt alibi dixi; tum etiam quia omnes fatentur, horam Sextam in meridie diei: in meri- C die autem finitur hora Sexta artificialis diei; tempus autem Tertiæ antecedit cum proportione per tres ſimiles horas; tempus verò Nonæ per tres ſimiles ſubſequitur. Atque hoc modo etiam cum prima ſeruatur proportio, quia etiam illa inchoatur tribus horis ante Tertiam, ſi ipſa in principio Primæ horæ diei, & Tertia in fine horæ Tertiæ inchoetur. Et hæc proportio magis attendenda eſt, quàm alia de fine, vel initio illius horæ temporis, quæ pro vnaquaque hora orationis ſignata eſt: nam quia prima hora deſignata eſt, vt initium diurnæ orationis, maximè in eius initio deſtinata eſt; aliæ verò cum proportione deſignatæ videntur pro principiis ſecundæ, tertiæ, & quartæ partis diei artificialis, quæ principia à finibus præcedentium D horarum nominantur Tertia, Sexta, Nona. Et hæc ſatis ſunt de accurata ratione diſtinguendi has horas, nunc enim longè alia eſt conſuetudo, ordinariè namque ſolet Sexta cum Tertia coniungi, vel Tertia ante Miſſam maiorem, Sexta immediatè poſt illam dici, Nona verò vel dicitur poſt Miſſam maximè in hyeme; vel in æſtate hora prima pomeridiana, præſertim in aliquibus Religionibus. Quæ omnia iuxta receptas conſuetudines ſeruari poſſunt, & debent.

Marcel.

Quomodo computandæ ſint hæ horæ.

Sexta hora quæ eſt meridies, declarat qua hora diei vnaquęque hora dicenda ſit.

6.

4. Aſſertio. Veſperæ ad minimũ dicebãtur poſt expletã horam nonam diei artificialis.

Dicendum iam eſt de officio veſpertino, de cuius legitimo tempore iuxta primæuam inſtitutionem nonnullum maius dubium eſt. Quod in primis oriri poteſt ex ipſo nomine Veſpera, quod valdè ambiguum eſt; interdum enim pro crepuſcu- E lo noctis accipi ſolet, interdum pro aliqua parte, vel hora temporis illi proxima, aliquando verò totum veſpertinum tempus, præſertim à ſecunda hora pomeridiana, vſque ad initium noctis compleri ſolet, vt ex vſu conſtat, & ex his, quæ notauimus in ſecundo tomo, diſput. 40. ſect. 2. Et ita dubium manet, in qua propria parte totius pomeridiani temporis officium illud dici conſueuerit. Ad minimum autem certum eſt, tempus huius officij fuiſſe ſemper poſt expletam horam nonam diei artifi

artificialis, quia tunc dicenda erat Nona. Vnde vt A fiat proportionalis diſtinctio, ob omnibus ſupponitur, veſpertinum officium non fuiſſe ſolitum dici ante finitam horam nonam diei artificialis. An verò diceretur in initio duodecimæ, vel illa elapſa, & poſt occaſum Solis, controuerſum eſt?

7. *1. Sententia. Veſperas dici ſolere poſt occaſum ſolis.* *Conc. Tolet.* *Iſidor.*

Multi exiſtimant, poſt occaſum ſolitas fuiſſe dici veſperas, idque colligi videtur ex his, quæ antiqui Patres de Lucernario ſcribunt, de quo fit mentio in Concilio Toletano I. c.9. & apud Iſidorum in regula Monachor. cap.6. vbi poſtquam de Tertia, Sexta, & Nona ſermonem fecit, ſubiungit, *In veſpertinis autem officijs primò lucernarium, deinde Pſalmi duo, reſponſorius vnus; & laudes, hymnus, atque oratio dicenda eſt.* Et poſtea ponit Completorium ſuo tempore dicendum. B Vnde per lucernarium ibi initium veſpertini officij, vel primam eius partem intelligere videtur. Atq; ita expoſuit Illuſtriſſimus Loayſa Annot. ad dictum Concilium I. Toletanum, cap. 9. id declarans ex regula ſancti Benedicti, cap.17. vbi dicitur, veſpertinum officium quatuor Pſalmis cum Antiphonis terminari; coniectat ergo duos primos Pſalmos lucernarium dici, quia in lucernarum accenſione, & gratiarum actione veſpertini luminis legebantur. In regula verò ſecunda, quæ ſub nomine Auguſtini in fine tomi primi habetur, fit mentio Lucernarij, & ſignificatur eſſe hora diſtincta à cœteris; nam priùs de cæteris horis à Matutino vſque ad Nonam præſcribitur, vt proprij Pſalmi in eis dicantur, & poſtea additur: *Hoc idem in veſperis, & completorijs ſeruetur,* & ſtatim, C *Ad Lucernarium autem Pſalmus, reſponſorium vnum, Antiphonæ tres, lectiones tres*; & infrà: *Faciant opus vſque ad horam Lucernarij.* Vnde ex illa regula Auguſtini, colligi non poteſt, an Veſperè ante, vel poſt lucernarium dicerentur, tamen ne dicamus fuiſſe horam ſeparatam, quod nouum valdè eſſet, videtur potiùs ad primam partem Veſperarum illud officium reuocandum. Vnde in Concilio Emeritano cap.1. expreſsè dicitur, veſpertinum officium ſolitum fuiſſe dici poſt lumen oblatum: at lumen non ſolet accendi ante Solis occaſum, ergo. Poteſtque coniectura confirmari: nam reliquæ horæ ita erant diſtributæ, vt inter initia earum tres horæ diei artificialis intercederent, at Nona inchoabatur tribus horis ante Solis occaſum, D in initio illius quartæ partis diei, inchoante hora diei decima, vt diximus, ergo veſpertinum inchoandum erat finita hora duodecima, inchoante iam prima vigilia noctis. Et ita multi Canoniſtæ cap.1. de Celebr. Miſſar. veſperas inter nocturna officia computant. Et eodem modo loquitur Amalarius libr.4. de Officiis Eccleſiaſt. cap.7.

Lucernariũ quid. *Loayſa.* *Regula S. Benedicti.* *Auguſt.* *Conc. Emer.* *Cap.1. de Celebr. Miſſ.*

8. *2. Sententia. Veſperas dici ſolitas, vltima diei hora ante occaſum ſolis, eſt probabilior.* *D. Athan.* *D. Hieron.* *D. Cyprian.* *D. Iſidor.* *Hugo.* *Rupert.* *Caietan.*

Nihilominus alij cenſent, tempus proprium huius horæ olim fuiſſe horam vltimam diei, ante occaſum Solis, in eius initio, vel illa currẽte. In quam ſententiam Athanaſius, Hieronymus, Cyprianus, & alij afferuntur, qui tamen ita loquũtur, vt non poſſit ex eis colligi, niſi in fine diei dicendum fuiſſe Veſpertinum. Quomodo loquitur etiam Iſidorus E lib.1. de Offic. cap.20. Hugo, Rupertus, & alij: Caſſianus autem lib.3. c.3. Veſpertinum officium opponit Matutino, id eſt, laudibus: vnde etiam eſt incertum, an velit, quòd ſicut Laudes dicuntur ante ortum Solis, ita Veſperæ ſint dicendæ poſt eius occaſum, vel potiùs etiam ante occaſum, vtrumque enim habet aliquam proportionem. Tamen indicat in fine, lucernariam horam ſignificari per vndecimam, in qua Paterfamilias exiit conducere operarios in vineam ſuam. Conſtat autem, illum exiuiſſe in fine vndecimæ, inchoante duodecima; nam operarij vna hora laborarunt, vt in Euangelio dicitur. Ex quo loco coniectura alterius ſententiæ multum eneruatur; nam poterant lucernæ in Eccleſiis accendi in hora duodecima, quia licet ſol nondum occubuerit, iam ſolet eſſe neceſſarium lumen lucernæ ad legendum intra Eccleſiam. Vnde facilè poteſt hæc poſterior pars ſuſtineri. Sed de anteriori tempore eſt aliquod dubium, quia in regula ſancti Benedicti, cap.14. ordinatum legimus, vt Veſperæ dicantur tali tempore, vt abſque lumine candelæ abſolui poſſint. Verum eſt, ibi eſſe ſermonem de Veſperis Quadrageſimæ, quando Veſperæ dicuntur ante prandium. Ibi tamen ſtatuitur, vt monachi tempore Quadrageſimæ comedant hora Veſperarum, & tamen ſubiungitur, vt poſt Veſperas poſſit etiam cœnari cum luce Solis abſque lucernis; ergo iam tunc dicebatur officium Veſperarum ante lucernarium tempus. Poſtea verò ſucceſſu tẽporum longè maior mutatio facta eſt: nam quod olim erat tempus ad Nonam deſignatũ, nunc ferè Veſperarum tempus opportunum eſt: nam frequentius dici ſolent in hyeme hora ſecunda poſt meridiem, in æſtate verò hora tertia. Neque in hoc eſt vniformis conſuetudo, ſed magna varietas, quam etiam olim fuiſſe ex antiquorum relatione adnotat Durantus lib.3. de Ritibus, cap.11.

Hora lucernaria ſignificat vndecimam. *Regula S. Benedicti.* *Durant.*

9. *5. Aſſertio. Completorium certum eſt dici ſolitum poſt ſolis occaſum, nũ verò nocte inchoata, vel ante, incertum.* *D. Iſidor.* *D. Baſil.* *Hugo Victor.*

Denique de hora Completorij eadem ferè ambiguitas eſt. Cũ enim conſtet, in principio dici fuiſſe ſolitũ poſt Solis occaſum, an diceretur ante noctem, vel nocte iam inchoata, vel omninò poſt tenebras eius ad finem primæ horæ noctis, necne, poteſt eſſe varia coniectura. Nam ex Iſidoro dicta regula Monachor. c.6. planè colligitur, tempus Completorij fuiſſe omninò nocturnum: nam poſt finitas Veſperas hora lucernaria, refert fuiſſe conſuetum diuinis lectionibus, meditationibus, & ſanctis colloquiis, ac quæſtionibus vacare, *Vſque ad horam* (inquit) *Completorij.* Itẽ apud Monachos inſtitutio eſt, vt Completorium poſt cœnã, & omnes diei actiones diceretur, ita vt ſtatim hora ſilentij, & nocturnæ quietis inciperet, vt cõſtat ex Baſilio regula 47. ex longioribus, & Benedicto c.42. regulę, & Hugone Victorino lib.2. de Diuinis officiis, vbi ait Completorium dici, quia in eo cõplentur, quæ vſque ad dormitionem complenda ſunt: oportebat ergo eſſe iam noctis initiũ. Aliunde verò ex ipſo hymno Cõpletorij, *Te lucis ante terminũ,* &c. colligitur nõ fuiſſe omninò extra crepuſculum noctis tempus illud, ſed intra ipſum, & fortaſſe in vltima parte illius, quod etiam eſt valdè probabile. Quamuis hęc temporis latitudo tanta nõ ſit, quin potuerit eſſe arbitraria, vel varia pro Regionum, vel Religionũ, ſeu modorum viuendi varietate, & commoditate. Iam verò in hoc etiam facta eſt mutatio; nam Completorium ordinariè proximè poſt Veſperas dicitur, & quando ſeparatur, vt maximè fit in Quadrageſima, vel etiam in æſtate dici ſolet ante Solis occaſum, præſertim vbi Matutinum in principio noctis dicitur. Vnde in hoc etiam erit ſeruanda conſuetudo.

10. *Canonicæ horæ vbi ex obligatione dicuntur debitis horis recitari debẽt, hæ verò ex recepta cõſuetudine prouinciæ æſtimandæ.* *Caiet. ſent.*

Tandem ex his facilè erit intelligere, quanta ſit nunc obligatio ſeruandi perfectè, & exactè hæc tempora in publica chori recitatione, quando horæ dicuntur: obſeruandum enim omninò eſt, vt ſuis temporibus congruis dicantur, id enim in iure ſtatutum eſt, vt in principio retuli ex c.1. & Clementina I. de Celebr. Miſſar. tempora autem debita, & congrua in vnaquaq; Regione, ſeu Prouincia iuxta receptam conſuetudinem præſcribenda ſunt, nec poteſt certior aſſignari regula, vt notauit Caietanus verb.

verb. *Horæ*, capit. 4. qui addit, mutationem aliquam facere in his horis, etiam in publico officio chori non eſſe peccatum mortale, etiamſi magna negligentia interueniat, dummodò communiter ſeruetur conſuetudo. Itaque aliquando tardiùs inchoare Matutinum, verbi gratia, tantùm ad indulgendum corpori, & ſomno, vel nimium anticipare veſperas, ſolùm recreationis liberioris cauſa, non cenſet Caietanus eſſe peccatum mortale, dummodò id in conſuetudinem non trahatur, nec interueniat contemptus: *Quoniam hæ circunſtantiæ* (ait) *non pertinent ad ſubſtantiam materiæ præceptæ.* Quæ ratio ſæpius ab ipſo in his materiis repetita, non ſatisfacit, vt ſæpe etiam indicaui, quia ſi circunſtantia præcipiatur, vt reuera hîc præcipitur, multum pertinere poteſt ad ſubſtantiam præcepti, etiamſi non pertineat ad ſubſtantiam actionis præceptæ, vt ſacrificare manè, & non veſperi, talis circunſtantia eſt, vt ſit de ſubſtantia illius præcepti, & tanta poteſt eſſe illius circunſtantiæ violatio, vt ſit peccatum mortale, etiamſi ſubſtantia actionis ſacrificandi integrè impleatur. Deinde non eſt dubium, quin maior cauſa requiratur ad mutanda hæc tempora horarum in publica recitatione, quàm in priuata. Vnde in Capitulo primo de celebratione Miſſarum, anticipatio horarum facilè conceditur in priuata recitatione, non tamen in publica; ergo maior etiam culpa eſt voluntariè, vel negligenter hanc mutationem facere in publico officio, quàm in priuato, cæteris paribus: ergo ſi ſit magna mutatio, & in re graui poterit eſſe mortale.

Caiet. ſent. improbatur.

Maior cauſa requiritur ad mutanda horarũ tempora, in recitatione publica, quàm in priuata.

11\. Qui crediderunt peccatum eſſe mortale, ſtatuta horarũ tempora in choro immutare. *Angel. Tabien. Nauarr.*

Alij ergo tenent, hanc mutationem in choro facere ſine rationabili cauſa, eſſe peccatum mortale. Ita tenet Syluester verbo *Hora*, quæſt. 6. dicens, peccare mortaliter Prælatos, ſi ſine cauſa rationabili hoc faciant, & ſubditos ſi cauſam dent tali mutationi. Idem ferè tenet Angel. n. 22. Tabiena n. 25. Nauarrus cap. 3. de Oratione n. 63. & n. 22. indicat optimam rationem, quia hæc tempora pro publica recitatione horarum definita ſunt in fauorem vtilitatis publicæ, vt populus, ſi velit, poſſit ad illam conuenire, ergo de ſe eſt res grauis, & pertinens ad commune bonum; nam quòd in aliquo loco priuato illa ratio ceſſet, & per accidens.

12\. Proxima ſent. vt vera præfertur, & explicatur.

Hæc ergo ſententia ſimpliciter eligenda eſt, nimirum hanc obligationem eſſe grauem ex ſuo genere: ideóque in eius præciſa tranſgreſſione poſſe mortale peccatum committi. In particulari verò non eſt nimium reſtringenda, quia ſine dubio tempus hoc horarum, ſecundum communem praxim, magnam habet latitudinem, vt oſtendit vſus, & omnes citati Doctores fatentur. Sicut ergo ipſarum horarum propria tempora ad conſuetudinem tandem reuocantur, ita iudicium de grauitate antepoſitionis, vel poſtpoſitionis legitimi temporis, ex eadem conſuetudine, & communi æſtimatione multùm pendebit. Ideóque vnius horæ, temporis præuentio, aut dilatio, non cenſebitur grauis mutatio, niſi vel graue ſcandalum ſequatur, vel totum Eccleſiaſticum officium ea de cauſa nimium perturbetur: quod rariſſimè continget pro vna, vel alia ſimili negligentia, quæ in conſuetudinem non abeat. At verò ſi Matutinum differretur vſque ad horam Miſſæ, vel Completorium diceretur ante prandium, res grauis, & abſurda valdè videretur. Imò cùm in diebus Quadrageſimalibus veſperæ ſint ante prandium dicendæ, iuxta capitulũ *Solent*, de Conſecrat. diſtinct. 1. illas poſt prandium differre in publico officio, grauis tranſgreſſio videtur. Et indicat Nauarrus ſuprà num. 41. cum Syluestro, &

C. Solent.

Nauarr. Syluest.

A aliis, ſed in hoc (vt dixi) conſuetudo eſt conſulenda.

Tandem addunt omnes auctores citati, non obſtante hac obligatione, poſſe Prælatos ex rationabili cauſa in hac circunſtantia temporis diſpenſare. Vt, ſi eundum ſit ad proceſſionem, quod anticipent antemeridianas horas, vel quoties ſimile quid occurret. Aduertit autem Nauarrus ſuprà num. 17. (id quod iam ſignificauimus) maiorem requiri cauſam, vt hæc mutatio publica legitimè fiat, quàm vt fiat in priuato officio. Quod etiam eſt per ſe manifeſtum, quia maior eſt diſpenſatio, & ideò maiorem cauſam requirit; hæc tamen prudenti arbitrio Prælatorum neceſſariò relinquenda eſt.

13\. Prælati ex rationabili cauſa in ſtatutis horarũ horis poſſunt diſpenſare.

B

CAPVT XVI.

An Clerici omnes ex vi ordinationis ſuæ ad horas Canonicas recitandas teneantur.

IN hoc capite non agimus de clericis beneficiariis, nec de religioſis, ſed ſimpliciter de clericis in aliquo ordine conſtitutis; quos in duos ordines diſtinguere oportet, quidam ſunt ordinati in ſacris, ſeu in maioribus ordinibus, alij in minoribus tantùm. 1.

De clericis ergo in ſacris, certum eſt teneri ex C præcepto ad ſeptem horas Canonicas quotidie recitandas, etiamſi beneficium non habeant, neque ex officio, neque ex peculiari obligatione choro aſſiſtere teneantur. Quamuis enim aliqui olim dixerint, clericum etiam in ſacris non deputatum alicui certæ Eccleſiæ, ſed ordinatum ad titulum patrimonij, non teneri ad recitandum officium, vt refert Gloſſa 1. in cap. vltim. dict. 92. Nihilominùs oppoſitum eſt certum, vt omnes Auctores ſtatim citandi docent, & ſufficienter probatur ex communi vſu, & conſenſu totius Eccleſiæ. Intelligitur autem hæc obligatio per ſe, & ſecluſis legitimis impedimentis, ſeu excuſationibus, de quibus infrà. Et fortaſſe Auctores, quos illa Gloſſa citat, non negabant hanc obligationem, ſed ſolùm peculiare onus recitandi in choro, de quo ille textus loquitur, vt ſtatim dicam, in illo autem ſenſu non errabant, vt ſuprà viſum eſt.

2\. 1. Aſſertio. Clerici omnes in ſacris cõſtituti tenẽtur ex præcepto ad 7. horas Canonicas quotidie recitandas, licet ad titulum patrimonij ſint ordinati. *Gloſſa 1. cap. vlt.*

D

Difficultas verò in primis eſt, quo iure obligentur clerici ad horas canonicas recitandas. Quidam Canoniſtæ indicant teneri ex iure diuino, Abbas cap. 1. de Celebr. Miſſar. num. 3. quatenus ait, Papam non poſſe diſpenſare cum clerico, ne officium recitet, licèt poſſit diſpenſare, vt mutet officium, *Quia hoc*, inquit, *non eſt de iure humano*, ſupponit ergo obligationem ipſam eſſe de iure diuino. Idem tenet Turrecremata in cap. *Eleutcrius*, diſt. 91. ad 5. q. vbi refert Guillielmum Landunenſem, & Cardinalem Zabarellam: idem Angelus verbo *Hora*, n. 6. & Roſella n. 13. qui omnes allegant illud Pſal. 118. E *Septies in die laudem dixi tibi.* Et in idem planè inclinat Nauarrus de Orat. cap. 7. n. 2. & fundamentum eius eſt, quia clericus ſacris initiatus iure naturali obligatur ad referendũ Deo maiores gratias, quam laicus. Itaque mens iſtorum Auctorum potiſſimum fuiſſe videtur, iure diuino connaturali tali ſtatui, teneri clericum in ſacris peculiarem aliquem modum orandi plus quàm laicum, hunc autem orandi modum determinatum fuiſſe ab Eccleſia ad horas Canonicas: neque ab hac ſententia abhorret Sotus lib. 10. de Iuſt. quæſt. 5. art. 3. adducens illud Iſaię 43.

3\. 1. Sententia, quæ aſtruit, teneri clericos ex iure diuino ad recitandas horas Canonicas.

Turrecrem. Guil. Laudu. Card. Zabar. Angel. Roſel. Pſalm. 118. Nauarr.

Soto. Iſai. 43.

Omnem illum, qui inuocat nomen meum, in laudem meam creaui illum. nam clericus ex vi ſui ſtatus ad laudes Dei deputatus eſt: & ſumpſit ex D.Thoma, quodlib.6. art.8. magíſque id declarat Sotus in ſolutione ad 3.

D.Thom.

4. Simpliciter tamen loquendo verius eſt, nullum dari tale ius diuinum immediatè obligans clericos ad aliquod officium diuinum recitãdum. Ita tenuerunt Laurentius, & Ioannes de Lignano, vt Panormitanus refert in Clem.2.de Celebr. Miſſarum, & Cardinalis in Clem.1.eodem titulo, Sylueſter verb. *Hora*, quæſt.4.& 8.Tabiena num.15. Armilla n.11. & ſumitur ex Antonino 3. part. tit. 13. cap.4. Paludano in 4.diſtinct.5. quæſt.5. Maiore diſtinct.12. Ratio eſt, quia tale ius neque eſt poſitiuum, vt omnes fatentur; quia neque ſcriptum inuenitur; neque conſtat, eſſe ab Apoſtolis traditum. Neque etiam hoc ius eſt naturale, neque connaturale ipſi ordini: quod patet primò, quia nullo diſcurſu euidenti, neque ratione efficaci poteſt hæc obligatio colligi ex ſolo charactere clericali, aliàs etiam minores ordines inducerent aliquam obligationem, ſupponendo illos imprimere characterem, vt eſt verior ſententia. Item Subdiaconatus non fuit ſemper ordo ſacer, ergo illi ſecundum ſe non eſt connaturalis hæc obligatio. Item, ſi hæc obligatio ſequitur ex vi ſacri ordinis quò ſacratior eſt ordo, deberet ex illo ſequi maior obligatio, ſeu ad maiorem orationem: non autem ita eſt, neque enim Diaconatus nouam obligationem recitandi ſecum affert, & ſic de Preſbyterio, & Epiſcopatu.

2. & vera ſentent. Nullum dari tale ius diuinum immediatè obligãs clericos ad officium diuinum recitandum. Probatur auctoritate. *Laurent. Io. de Lignan. Panorm. Tabiena. Armilla. D. Anton. Palud. Maior.* 1.Ratio.

5. Præterea, dubitari non poteſt, quin inſtitutio Canonicarum horarum Eccleſiaſtica ſit, ergo præceptum de tali materia datum, Eccleſiaſticum etiam erit. Reſpondebunt, eſſe Eccleſiaſticum quoad determinationem, ſecundum ſe autem, & in genere diuinum. Sed contra: ergo ſaltem in illa determinatione certum eſt, poſſe Papam diſpenſare, quod etiam Auctores contrariæ ſententiæ non negant. Ponamus ergo clericum aliquem diſpenſatum eſſe à Papa ſimpliciter in hac obligatione, quatenus Eccleſiaſtica eſt, & relictum cum ſola obligatione naturali, & inquiramus, ad quid ille teneatur. Certè ſine probabilitate dicitur, teneri ad ſepties in die orandum; tum quia licèt Dauid dixerit, ſe ita feciſſe, non explicuit nobis naturale ius, ſed conſuetudinem ſuam narrauit, aliàs diceret quis poſſet, etiam Reges illa lege teneri, tum etiam quia probabile eſt, non ſemper in Eccleſia fuiſſe morem, ſeptem horas recitandi, ſed ſucceſſu temporis creuiſſe, & conſummatum fuiſſe per hanc conſtitutionem.

2.Ratio. Inſtitutio horarũ Canonicarum eſt Eccleſiaſtica.

6. Secundò dici non poteſt cum fundamento, huiuſmodi clericum iure diuino teneri ad recitandum aliquid quotidie, quia nulla certa ratione poteſt tanta determinatio fieri ex ſolo iure naturæ. Nam licet fateamur, hunc clericum ſpecialiùs ad laudãdum Deum obligari ratione ſui ſtatus, tamen quod teneatur ex vi iuris diuini ad recitandum aliquid quotidie ex illa ſpeciali obligatione, non video, quali ſpeciali ratione ſuaderi poſſit. Addo, quòd licet abſtrahamus à circunſtantia temporis, aut frequentiæ, ſolúmque dicamus hunc clericum ex vi iuris diuini teneri ad dicendum aliquod diuinum officium, non ſatis intelligitur, quo ſenſu dicatur, nec etiam quomodo ad praxim applicari poſſit, ablata obligatione iuris Eccleſiaſtici. Cur enim non ſatisfaciet ille clericus naturali obligationi, recitando aliquoties orationem Dominicam, vel Roſarium, aut aliquid huiuſmodi? Quod ſi dicatur hæc comprehendi ſub nomine diuini officij, interrogabo vlteriùs, cur non ſatisfaciat, quamuis non recitet ſecundum aliquam formulam verborum præſcriptam, ſed tantùm iuxta deuotionem ſuam pro Eccleſia, & proximis deprecando? Quod ſi hoc etiam concedatur, & omnis oratio vocalis dicatur comprehendi nomine diuini officij latè ſumpti, prout ex naturali iure poſtulari poteſt, vrgebo rurſus, interrogando cur idem non ſatisfaceret, ſi mente tantùm Deum ſæpius laudaret, & deprecaretur? Nam ſecluſa iniunctione, & quaſi delegatione Eccleſiæ, non tenetur in perſona eiuſdem Eccleſiæ orare, ſed ad ſummum priuata oratione magis Deum colere, & pro Eccleſia intercedere, quod munus per orationem mentalem ſufficienter expletur. Denique ſi hi ſacri ordines conſiderentur, prout ex diuino iure ad aliquos actus externos diuini cultus per ſe primò ordinantur, non videntur per ſe ordinari ad orationem, quatenus eſt actus diſtinctus à ſacrificio; ſed ſacerdotium per ſe primò ordinatur ad ſacrificium, Diaconatus, & Subdiaconatus etiam determinantur ad ſua miniſteria in ordine ad aliud ſacrificium, & diſtincta à recitatione diuini officij, hæc ergo obligatio etiam in communi, & ad orationem vocalem non videtur ſatis haberi ex iure diuino.

Eadem ratio premitur.

7. Dico ergo miniſterium hoc recitandi horas Canonicas habere quamdam magnam decentiam reſpectu talium Clericorũ ex diuino iure, propriam tamen obligationem præcepti non ſolùm quoad determinationem temporis, aut modi, ſed etiam quoad ſubſtantiam eius, ex Eccleſiaſtico præcepto manare. Priorem partem ſuadent ſufficienter priores Auctores, quorum opinio fortaſſe in hoc ſenſu explicari poteſt: poſteriorem verò partem probant omnia, quæ diximus. Dubitari autem ſolet, an hoc præceptum in Iure canonico habeatur expreſſum: Canoniſtæ affirmant, afferúntque tria Decreta, cap. *Presbyter*, diſt.91. quod etiam habetur in cap.1. de Celebrat. Miſſar. & c.1 *Si quis Presbyter*, diſt.92. ſed in primis hoc vltimum caput nihil probat de recitatione priuata ex vi ordinationis, quia non ſolùm dicit, *Si quis Presbyter, aut Diaconus*, ſed addit, *vel quilibet clericus*: ſub qua voce etiam clericos minores comprehendit, non ergo loquitur de Clerico, vt Clericus eſt, ſed *vt Eccleſiæ deputatus eſt*, vt ſtatim addit. Vnde non ſolùm præcipit recitare, ſed conuenire ad Eccleſiam ad pſallendi officium, loquitur ergo de obligatione ad chorum, quæ naſcitur ex beneficio, non ex ſola ordinatione.

2.Aſſertio. Ex iure diuino clericos ſolũ decet maximè horas recitare, ex Eccleſiaſtico verò obligãtur ex præcepto nõ ſolum ad determinationem temporis, & modi, ſed ad ſubſtantiã eius.

8. In aliis verò duobus Decretis (quæ in re vnum ſunt) in primis non eſt ſermo de Diacono, & Subdiacono, atque ita de illis non erit expreſſum præceptum in Iure. Reſpondent Gloſſæ, Panormitanus, & alij nomine Presbyteri comprehendi ibi Diaconum, & Subdiaconum: nam interdum dicunt accipi in Iure hoc modo: nam in c.2. de Cohab. Cleri. & mulier. ſic dicitur: *Si quiſquam Sacerdotũ, id eſt, Preſbyter, Diaconus, & Subdiaconus, &c.* Verumtamen hęc ipſa interpretatio oſtendit, nõ eſſe hoc præceptum quoad Diaconum, & Subdiaconum ſatis in Iure expreſſum, quia nullum ius eſt, quod illam expoſitionem ſequi nos cogat, imò neque in Iure fundari poteſt, tum quia in dicto c.2. non ponitur nomen *Presbyteri*, ſed *Sacerdotis*, quod de ſe ampliorem ſignificationem habet: dicitur enim Sacerdos quaſi dans ſacra, vel faciens, quod cum aliqua proprietate conuenit Diacono, & Subdiacono, & aliquando ſpecialius accommodatur Sacerdoti, & Diacono, excluſo Subdiacono, vt in capit. *Vnico*, diſt.52. & inter

An ſit de iure Eccleſiaſtico expreſſo Diaconi, & Subdiaconi obligatio ad horas Canonicas. Cap. 2. *De Cohab. Cler.*

Sacerdos amplioré ſignificationé habet, quàm Presbyter.

C.Vnicum.

Cap. *Legimus.* D.Hieron. Cap. *Legimus.* Cap.2. *De Cohab. Cler.* Cap. *Presbyter.*

& interdum per antonomaſiam tribuitur Epiſcopo, cap. *Legimus*, diſt.93. nomen autem Presbyteri licèt ab ætate ſumptum ſit, vſu Scripturæ, & Eccleſiæ, impoſitum eſt ad ſignificandum aliquid maius diacono, teſte Hieronymo Epiſt.85.ad Euagrium, cap. *Legimus*, diſt.63.neque in iure Canonico inuenitur (quod ſciam)in alia generali ſignificatione. Adde neceſſarium fuiſſe in dicto cap.2. de Cohabit. Cleric. &c. addi expreſsè illam declarationem; vt lex illa,quæ pœnalis erat,poſſet ita extendi; at verò in dicto cap. *Presbyter*, non fit talis declaratio,& licet lex illa pœnalis non ſit,tamen ſi in ea imponitur hæc obligatio, oneroſa eſt, & ita non eſſet extendenda. Eo vel maximè quod ex illo videtur colligi contraria reſtrictio,quatenus præcipit Presbytero, vt ieiunus maneat tempore competenti, vtique vt poſſit,ſi neceſſe ſit,ſacrificium facere.

9. 3.Aſſertio. De Diacono, & Subdiacono nullũ eſt præceptum in iure expreſſum, ſed conſuetudine extẽſum.

Quapropter de Diacono,& Subdiacono alij fatentur non eſſe hoc præceptum in iure expreſſum, ſed conſuetudine extenſum eſſe,vel ita declaratum. Tenet Nauarrus de Orat.cap.7. n.2. quem ſequitur Azor,tom.1. lib.1.cap.5. éſtque probabilis opinio, nam immemorialis conſuetudo ad hoc præceptum inducendum ſufficit, quod autem ſit talis conſuetudo,dubitari non poteſt.Imò de Presbytero poſſet quiſpiam dubitare, quia illud caput non videtur ſatis expreſsè loqui de Presbytero ratione ſolius ordinis; nam loquitur de Presbytero parochiali alicuius Eccleſiæ: ideò enim illi præcipit,vt curet officium Canonicum in Eccleſia compleri per ſe, vel per ſcholares, & vt ieiunus eat ad opus rurale, vt poſtea,ſi opus ſit,aliis obligationibus ſatisfaciat. Deinde non videtur loqui de recitatione priuata; nam apud Gratianum ſic habetur: *Presbyter manè matutinali officio expleto, penſum ſeruitutis ſuæ canendo primam, tertiam,ſextam,nonam, perſoluat:* canere autem non eſt priuatè recitare:nihilominùs probabilius eſt, in illis primis verbis ſermonem eſſe de recitatione priuata,quia ibi datur facultas anticipandi horas diurnas tanto tempore, vt non videatur veriſimile dari pro publica recitatione,ſed pro priuata. Vnde in cap.1. de Celebr. Miſſar. omittitur verbum *canendo*,& additur veſpera inter eas horas, quæ ſummo manè anticipari poſſunt, quæ hora in alio textu omittitur,non eſt autem veriſimile, veſperam tam maturè dici poſſe in choro: præſertim quia ſtatim ſubiungit, vt poſtea horis competentibus publicè dicatur officium, ergo priùs de recitatione priuata ſermo fuerat. Manifeſtè ergo ſupponitur in illo textu teneri Presbyterum ad ſoluendum penſum horarum Canonicarum per ſe priuatim ſoluendum, etiam anticipando tempus, ſi neceſſitas vrgeat, licèt per alios horæ ſint in choro publicè dicendæ. Atque ita etiam conſtat haberi ibi rationem huius obligationis ex vi presbyterij, & non tantùm ratione officij,ſeu beneficij: verum eſt tamen ibi non condi hoc ius, ſed potiùs ſupponi ex traditione, & conſuetudine antiqua. Et hoc modo meminit huius obligationis, & de omnibus Clericis in ſacris conſtitutis Concilium Baſilienſe ſeſſ.21.ſub titulo, *Qualiter extra chorum horæ Canonicæ dicendæ ſint*, dicens: *Quoſcumque alibi beneficiatos,ſeu in ſacris conſtitutos, cùm ad horas Canonicas teneantur, admonet hæc ſancta Synodus,&c.*

Gratian. Cap.1. *De Conceſ.prab.* *Conc.Baſil.*

10. 4.Aſſertio. Clerici in minoribus non tenẽtur ad horas Canonicas dicendas.

Secundo dicendum de Clericis in minoribus conſtitutis,de quibus communis reſolutio eſt, non teneri ad horas Canonicas dicendas. Ita docent Sotus lib.5.de Iuſt.q.5.art.3. Medina tract.de Orat. q.7.Ledeſmius in 4.p.2.q.16.art.4.dub.6.Nauar. de Orat.cap.7. n.12.& 13.Turrecremata in principio d.91.q.3.& Archidiaconus in c. *Si quis Presbyter*, d.92.& Paludanus in 4.d.9.q.5. Et ratio à priori eſt,quia iſti non tenentur iure diuino,neque Eccleſiaſtico ſcripto,neque conſuetudine,ergo nullo titulo tenentur. Prima pars antecedentis à fortiori probatur ex dictis de Clericis in ſacris: nam illorum ordinatio magis ſacra eſt,ſi ergo iure naturali non ſequitur ad illam talis obligatio, multò minùs ſequetur ex inferioribus ordinibus, & hæc ratio probat de Iure Canonico ſcripto, ſuppoſitis, quæ diximus de Diacono,& Subdiacono.De conſuetudine verò ſtatim dicemus.

Sotus. Medina. Ledeſm. Nauarr. Turrecrem. Archid. Palud.

11. Refutantur Canoniſtæ dũ aſſerunt hãc obligatiõé de iure diuino.

Oportet enim aduertere aliquos Canoniſtas cõſequenter ſentire teneri hos Clericos ex iure diuino ad officium diuinum recitandum.Indicat Gloſſa in d.cap. *Si quis Presbyter*, dicens, *quemlibet Clericum teneri ad hoc.*& Innocentius in cap.1.de Celeb. Miſſar. dicens: *Quilibet Clericus etiam in non ſacris conſtitutus omni die debet dicere officia diuina,vel audire.*Vbi etiam Panormitanus n.6.ait ex vi iuris diuini,imò & humani teneri hos Clericos ad dicẽdum officium,quia etiam per ordines minores aſſumitur quis,in ſortem Domini,& transfert ſe in Deum, & Eccleſiam,cap.*Clericus*,cap.*Cui portio*,12.quæſt.1.& nihilominùs ſubiungit,contrarium habere generalem conſuetudinem;*Quæ(inquit)vt credo,non dicentes excuſat.*In quo certe nõ ſibi conſtat; nam ſi conſuetudo eſt contra ius diuinum,quomodo excuſat? Præſertim quia oporteret tale ius naturale eſſe.Preterea hæc conſuetudo,neque contra ius humanum eſſe poteſt. Aut enim hoc ius eſt ſcriptum: & hoc non,quia nullibi inuenitur;aut eſt ius introductum conſuetudine,& ita eſt repugnantia,ſi intelligantur cõſuetudines eſſe ſimul.Si autem ſupponatur conſuetudinem aliam aliquando fuiſſe, nunc verò eſſe per contrariam conſuetudinem ablatam, id certè parũ ad cauſam refert, & illud de antiquiori conſuetudine ſine fundamẽto, & probatione aſſeritur.

Gloſſa. Cap. *Siquis. de Celebr. Miſſ.* *Panorm.* Ca.*Clericus.* Cap.*Cui portio.*

12. Probatur aſſertio, & iura ſuprà poſita explanantur.

Opinio ergo illa de iure diuino, vel humano ſcripto improbabilis eſt,quia nullum prorſus habet fundamentum.Vnde cùm conſtet, conſuetudinem non obligare hos Clericos,apertè etiam conuincitur eſſe improbabile hoc onus illi imponere. Et fortaſſe Gloſſa illa non loquitur de quolibet Clerico in minoribus, ſed ſolùm intendit quemlibet teneri, & ſi ſit alicui Eccleſiæ deputatus: intelligere autem deberet tunc teneri, quando ſufficienter ordinatus eſt. Innocentius autem, cùm loquatur ſub diſiunctione *dicere*,vel *audire*,nõ poteſt loqui de hac obligatione,neſcio tamen,vbi aliam inuenerit, niſi fortaſſe per verbum, *debet*, non obligationem, ſed decentiam quandam indicare voluerit. Melius Hoſtienſis ibi pro regula ſtatuit, hos clericos minores non teneri,niſi beneficium Eccleſiaſticũ habeant:& eandẽ tradit Archidiaconus in d.c.*Si quis Presbyter.* illámque eſſe cõmuniter receptã dixit Panormitanus ſuprà.Denique Conciliũ Baſilienſe ſuprà,illam amplexũ eſt,quia ſolũ beneficiatos aut Clericos in ſacris nominat,loquitur autẽ de ſecularibus clericis.

Innocent. *Hoſtienſ.* *Archid.* *Panorm.* *Conc. Baſil.*

13. Cap.*Dolẽtes.*

Obiici verò poteſt cap. *Dolentes*, de Cel.Miſ.ibi, *Non ſolùm quidam minores clerici*, &c. Verumtamen particula *Minores*, non ſumitur ibi abſolutè, vt ſic dicam,ſed comparatiuè ad Prælatos, & ita comprehendit etiam Clericos in ſacris.Qui ſenſus patet ex verbis, *Dolentes referimus, quod non ſolùm quidam minores Clerici, verum etiam aliqui Eccleſiarum Prælati*, &c. Præceptum ergo quod in fine illius textus ponitur dicendi officium diuinum, non datur ibi de exercitio actus, vt ſic dicam, ſed de modo,ſeu ſpecificatione,id eſt,vt ſtudioſè,& deuotè dicatur, vt

ſuprà

ſuprà circa chorum explicatum eſt, & infra applicabitur ad recitationem priuatam. Nulli ergo Clerico imponitur ibi obligatio, qui antea illam non haberet: vnde ſi velimus particulam illam *Minores* extendere etiam ad illos Clericos, qui in ſacris non ſunt, intelligi debet de illis, qui ratione beneficij poterant eſſe obligati, ſicut etiam intelligitur dictum cap. *Si quis Presbyter*, dum addit, *vel quilibet Clericus*: nam ſtatim etiam addit limitationem, *Eccleſiæ deputatus*, vt ſuprà explicuimus circa recitationem in choro, de qua ibi ſermo eſt.

Cap. Si quis Presbyter.

14. Clerici in minoribus nec tenentur ex præcepto ad dicẽdum quidquam, & oppoſita ſententia reiicitur.

Quæri autem circa hos clericos ſolet, eſtò non teneantur ad dicendas horas Canonicas, teneantúrne aliquid aliud ex præcepto recitare. Quidam dicunt teneri ex vi iuris diuini, licèt quid orandum ſit prudenti eorum arbitrio relinquant. Fundant autem obligationem, vel in debito diuini cultus, cui ſunt ſpecialiter deſtinati, vel ingratitudine ad Eccleſiam, quæ miniſtros ſuos illos conſtituit. Tenent à fortiori Canoniſtæ ſuprà citati; & inclinat Paludanus dicens, quia diuino cultui aſcribuntur, ad aliquid ampliùs teneri, quàm laicos, & quia gaudent priuilegio clericali, teneri ad recompenſandum aliquo ſeruitio: idem habet Syluester ſuprà. Sed hoc reiiciunt Sotus & Medina ſuprà, & meritò; quia obligatio naturalis iuris imponenda non eſt ſine cogente ratione; illa vero nulla eſt, nam communiter miniſtrando in ſuis muneribus, poterunt ſe oſtendere, & cultores Dei ſpeciali modo, & gratos Eccleſiæ, & multis aliis modis poteſt cultus exhiberi, & gratitudo oſtendi, quando eius occaſio occurrerit. Denique ſi iſti clerici minores beneficium habeant; ratione illius tenentur ad horas Canonicas, vt infrà dicemus, ſi verò beneficium non habent, & actu inſeruiunt Eccleſiæ in propriis muneribus, neceſſariò habent adiunctum aliquem proprium cultum Dei; & aſſiſtere debent aliquibus diuinis officiis; ergo non eſt ex natura rei, vnde obligentur ad ſpecialem precationem. Si verò ſint omninò remoti à myſteriis Eccleſiæ, & tanquam laici ſe gerant, iam non ſunt proximè diuino cultui dicati, & ideò pro tunc ad nihil ſpeciale obligantur. Vnde tunc fori priuilegio non gaudent, iuxta Tridentinum ſeſſ. 22. cap. 6. de Reform.

Palud. Syluest. Sotus. Medina. Conc. Trid.

15. Nec tenẽtur ad officium B. Virginis, nec ad Pſal. pœnitẽt. vel Gradua nec ſub hac obligatione eos poteſt Epiſcopus ordinare. *Palud. Soto. Medin. Ledeſm. Nauar.*

Alij dicunt hos clericos ex conſuetudine teneri ad dicendum paruum officium Virginis, vel ſeptem Pſalmos pœnitentiales, vel quindecim graduales, ſi tantùm ſit clericus primæ tonſuræ. Ita refert Paludanus ſuprà, dicit tamen illud non eſſe authenticum, Soto etiam ſimpliciter negat eſſe talem conſuetudinem, vel obligationem, imò negat Epiſcopum poſſe illam imponere. Non tamen negat Soto (vt aliqui ei imponere videntur) quin poſſit talis conſuetudo introduci; cur enim non poſſet, cùm actio ſit honeſta, & non nimis grauis, neque illi ſtatui diſſentanea? Atque ita docent Medina, Ledeſmius, & alij. Imò Nauarrus dubitat, an alicubi ſit talis conſuetudo, fatetur tamen generaliter, & ordinariè non eſſe: fatetur etiam cum Soto, non poſſe Epiſcopum ſua auctoritate huiuſmodi clericos iam ordinatos obligare ad illas preces recitandas, poſſe tamen eos non ordinare, niſi priùs talem obligationem acceptent, ad quam poſtea tenebuntur ratione pacti. Mihi tamen non videtur iuſta conditio, neque poſſe Epiſcopum ſua auctoritate adiungere hoc perpetuum onus ſuæ ordinationi, ſed hoc pertinere ad Pontificem: quia eſt nimis grauis conditio. Secùs verò eſſet, ſi tantùm præciperet ter, vel quater hæc recitare, vel aliquid ſimile, quod moderatum ſit, & ab illa actione non alienum. Vbi

Poteſt Epiſcopus præcipere vt ter quatérue hæc recitẽt.

A autem fuerit conſuetudine introducta talis obligatio, poterit Epiſcopus ad illius obſeruationem cogere, nam hoc ad illius munus ſpectat.

CAPVT XVII.

An Religioſi profeſſi teneantur horas Canonicas recitare, etiamſi in ſacris ordinati non ſint.

PRimò ſuppono ex vi Religioſæ profeſſionis in genere, non ſequi ex natura rei, vel diuino iure, obligationem dicendi horas Canonicas, etiam 1.
B ſuppoſita earum inſtitutione in Eccleſia. Hoc certum eſt, quia profeſſio religioſa per ſe, & ex neceſſitate non ordinatur ad hoc miniſterium, ſed ad perfectionem quæ ſine hoc medio poteſt per alia comparari. Item quia profeſſio tantùm obligat ad tria vota iuxta regulam, fieri autem poteſt, vt hoc medium non contineatur in regula. Neque inuenitur aliqua lex Eccleſiaſtica, quę ad hoc obliget omnes religioſos, vel omnes Religiones. Imò neque eſt vniuerſalis conſuetudo, nam quædam ſunt non deputatæ ad chorum, quæ non aſſumũt hanc peculiarem obligationem, quia vel ſunt Religiones laicorum tantùm ad corporalia opera miſericordiæ deputatæ, vt ſunt aliqui hoſpitalarij, vel ſunt religiones militares, quæ vt tales ſunt (id eſt, quoad
C milites) non inducunt hanc obligationem, quia non profitentur ad chorum, ſed ad militiam, vt benè Nauarrus dicto cap. 7. num. 21. dicit, vnde ſolent per ſuas conſtitutiones ad quaſdam orationes obligari, cuius obligationis modus erit iuxta modum regulæ. Item ſunt religiones clericorum ad alias ſpirituales actiones, & ſtudia, vel contemplationem extra chorum ordinatæ, quæ illud peculiare onus non aſſumunt, donec religioſi ſint in ſacris ordinati, de his ergo religioſis non eſt diſputatio, quia certum eſt, eos non teneri, vt à fortiori ex dicendis patebit.

Supponitur 1. ex vi religioſę profeſſionis non ſequi ex natura rei obligationẽ dicendi horas Canonicas. Nauar. Religiones clericorum ad ſtudia deputatæ, non tenentur ad officiũ, donec in ſacris non miniſtrant.

Quæſtio ergo eſt de religionibus, quæ ex vi ſui ſtatus chorum profitentur, & ad illum in communi obligantur, vt in ſuperioribus declaratum eſt. In- 2.
D quirimus autem, an religioſus non ordinatus in ſacris, qui in choro non recitauit, teneatur priuatè horas Canonicas dicere. Et de his eſt communis, & recepta ſententia affirmans eos teneri. Ita docent Auctores citati in capite præcedenti: non comprehenduntur nouitij ſub hac lege, quia reuera religioſi non ſunt, neque in oneroſis ſub illa voce comprehenduntur. Et quod caput eſt, nulla eſt lex, vel conſuetudo, quæ illos obliget; & ita ſentiunt citati Doctores, excepto Paludano, quia gaudent, inquit, priuilegio clericorum, & aliquibus priuilegiis religioſorum, & ex eorum redditibus, vel eleemoſynis viuunt. Sed hæc nimis remota ſunt ad inferendam illam obligationem, ſufficit enim ad illos effectus, quòd ſint in
E via ad profeſſionem, & quòd voluntariè ſubiiciantur ordini, & actionibus religionis ſub diſciplina religioſa. Deinde non comprehenduntur ſub ea regula Religioſi talium religionum, qui laici, ſeu conuerſi dicuntur, etiamſi profeſſionem ſolemnem faciant, quod omnes fatentur; quia iſti non ſunt ad chorum deputati. Paludanus autem, Antoninus, & alij, quos Syluester ſequitur quæſt. 2. dicunt, hos teneri ad recitandum aliquid loco horarum Canonicarum, quia aluntur eleemoſynis laicorum, quibus aliquo modo recompenſare tenentur.

1 Aſſertio. In Religionibus quæ ex vi ſui ſtatus chorum profitentur. Nec nouitij, nec laici obligãtur ad officium recitandum. Palud. Palud. D. Anton. Syluest.

tur. Veruntamen ſi intelligant teneri ex regula,erit A verum iuxta modum, & exigentiam regulæ, vnde ſi regula aliàs non obligat ad culpam,neque in hoc obligabit,niſi ſpecialiter id exprimat,vt per ſe conſtat. Si verò intelligant teneri ex iure communi, vel ex conſuetudine, id non admittimus, quia Ius nullum inuenitur, nec de conſuetudine conſtat, imò contrarium teſtantur communiter Doctores, Syluester,Antoninus,Soto ſuprà, & Nauarrus cap. vbi,num.21. idem affirmat de Monialibus conuerſis: nam de Monialibus profeſſis ad chorum, idem quod de Monachis ſimiliter profeſſis affirmandum eſt,vt etiam docuit Turrecremata dicta diſtinct.91. in principio,artic.10. & Moderni communiter ſequuntur.

Syluest. D.Antonin. Soto. Nauarr. Turrecrem.

3\. Difficultas ergo ſemper eſt,quo iure,vel ratione B obligentur iſti Religioſi profeſſi ad horas dicendas. Quidam dicunt obligari ex diuino iure naturali pertinente ad diuinum cultum, & religionem, quia ſunt ad hunc cultum peculiariter dicati per profeſſionem.Sed hoc fundamentum inſufficiens eſt,quia cultus Dei latiſſimè patet,& multis aliis modis poteſt exhiberi.Et potiſſimè,quia licet religioſus profiteatur viuere ſecundum regulam, non tamen imponit ſibi neceſſariam obligationem ad determinatas actiones cultus diuini, niſi quatenus illas expreſsè vouet, vel per regulam ſtrictè præcipiuntur, vel per Prælatum,hæc autem actio recitandi,neque expreſsè vouetur, neque in regula ſpecialiter præcipitur,vt ſupponimus,nec etiam præceptum Prælati nunc conſideratur,agimus enim de permanente C reali obligatione, ergo.

1\. Sententia aſtruens religioſos profeſſos obligari ad horas dicendas ex diuino iure naturali pertinẽte ad diuinum cultum proponitur, & impugnatur.

4\. Alij dicunt, hanc obligationem eſſe ex naturali lege iuſtitiæ, reſpectu Chriſtiani populi. Nam hi Religioſi, qui in ordine ad chorum profeſſionem emittunt, ad hoc inſtituuntur ab Eccleſia, & approbantur, vt ſint miniſtri eius ad orandum ſuo nomine pro ipſa, & propter hanc cauſam aluntur à Chriſtiano populo. Ita ferè Nauarrus dicto cap.7. §.4. ex D.Antonino dicto cap. 4. §.1. & Paludanus vbi ſuprà. Sed hæc origo huius obligationis ferè eſt tam incerta ſicut præcedens, quia religioſi non aluntur à populo propter hanc, vel illam determinatam actionem vitæ religioſæ, ſed ſimpliciter, vt in tali ſtatu perfectionis viuant, inde autem non obligantur rigoroſè, & ex præcepto ad alias actio- D nes ſuæ profeſſionis in particulari, ergo neque ad iſtam. Item non aluntur quaſi ex pacto iuſtitiæ, & per modum ſtipendij, ſed vel per modum eleemoſynæ, vel abſolutæ donationis, niſi fortè quando in ipſa donatione, vel fundatione peculiaris conditio, vel actio in pactum deducitur, nunquam autem ſolet recitatio horarum Canonicarum hoc modo deduci in pactum. Præterea,Eccleſia approbans inſtituta religionis,per hoc non imponit ei ſpecialem obligationem ad hoc miniſterium potiùs,quàm ad alias actiones religioſas, ſed tantùm approbat, vel acceptat voluntariam obligationem, quam ipſi in ſua profeſſione aſſumunt, ſi ergo in illa voluntaria obligatione non includitur hæc de recitandis horis, profectò nec per inſtitutionem Eccle- E ſiæ imponitur. Denique admiſſo illo fundamento, ad ſummum concluderetur eſſe in corpore religionis, ſeu in conuentibus ſingulis, obligationem ad dicendas horas in choro, quam ſuprà explicauimus: non verò quod hæc obligatio deſcendat ad ſingulos, qui choro non adſunt, maximè quando legitimè excuſantur, vel diſpenſatur quoad chorum.

2\. Sententia hanc obligationem eſſe ex naturali lege iuſtitiæ, reſpectu Chriſtiani populi, item impugnatur.

Impugnatur 2.

5\. Dicet aliquis, ex hac obligatione ad chorum, quæ eſt in hoc conuentu, vel corpore religioſo, deriuari ad ſingulos abſentes obligationem priuatim recitandi, quia illa obligatio communis non poteſt executioni mandari, niſi per ſingulos, & ideo in his,qui abſunt,quaſi commutatur recitatio chori in priuatam, & veluti ſub onere excuſantur. Sed contrà, nam potiùs hinc augetur difficultas, quia diximus ſuprà, quòd licet conuentus teneatur ad chorum,ſinguli non obligantur ex vi præcepti, ſed ex communi obligatione regulæ, aut ordinis Religioſi,niſi in caſu, quo per Prælatum maior obligatio aliquibus imponatur, ergo ex illa obligatione non poteſt obligatio præcepti de recitatione priuata deſcendere ad ſingulos abſentes à choro, nec ad illos, qui in choro ſine vlla attentione recitarunt. Vnde illa commutatio, præterquam quòd ſine probatione aſſeritur, & ideò incerta eſt, nihilominùs licèt admittatur, non inducet obligationem ex præcepto,ſed ad ſummum ex regula,quia ſubrogatum ſapit naturam eius, cuius loco ſubrogatur.

Ex dictis cõſurgit obiectio.

Occurritur obiectioni. Cùm cõuentus ad chorũ tenetur, ſinguli non tenentur ex vi præcepti.

6\. Addendum ergo neceſſariò eſt, hanc obligationem fundari in conſuetudine præſcripta,vt docuit Caietan.verb.*Horæ Canonicæ*, Medina in ſua inſtructione cap.14. Sotus & alij communiter. Eſtque hoc ſufficiens fundamentum: quia de conſuetudine ferè omnes teſtantur; & materia grauis eſt, & ex modo conſuetudinis conſtat eſſe acceptatam, vt neceſſariam ad implendum debitum in illo ſtatu. Ita ferè Syluester verb. *Hora*, quæſt. 2. & ibi alij Summiſtæ. Nauarrus dicto cap.de Orat. Durantus lib.3.de Ritib.cap.22.num.5. Panormit. & alij Canoniſtæ in cap.*Licet*,de Voto. & in cap.1. de Celebrat.Miſſar.& in Clem.I.eod.tit.& in cap.vlt.d.92. ac denique Paludanus, Antoninus & alij ſuprà citati in obligatione aſſerenda conueniunt,ſaltem ex fundamento conſuetudinis, licet in aliis non conſentiant. Solùm inuenio Aragonium in 2. 2. q.83. art.11. dub.4. qui indicat, hanc obligationem non eſſe tam rigoroſam, ſicut in clericis in ſacris, vnde ait, non peccare mortaliter Monachum profeſſum ad chorum, ſemel, aut iterum diuinum officium omittendo,& refert Medinam in Cod.de Orat.q.7. abſolutè dicentem Monachos non teneri. At ille ſolùm addit, non teneri ex vi profeſſionis, ſed vel ratione regulæ, ſi hoc præcipiat, vel ratione conſuetudinis,*ſi in Religione talis ſit:* in quo vltimo verbo videtur de conſuetudine dubitare.De qua(quod mirum eſt)expreſſius dubitat Caietanus dicens:*De qua nihil ſcio*,quem ſequitur Armillanus num.4.ſed in re tam graui non videtur tutum, hanc licentiam dare religioſis, & ianuam aperire, vt excuſationes chori quærant, & ſimul officia omittant contra communem conſuetudinem valdè pertinentem ad munus talium religionum. Et prætereà, quia vel conſuetudo talis eſt, vt æquiualeat præcepto recitandi horas Canonicas, vel non eſt huiuſmodi: inter hæc enim medium non poteſt reperiri. Si autem primum affirmetur, ſequitur peccare mortaliter Monachum profeſſum, qui ſemel officium totum omittit, vel notabilem partem eius, quia illa eſt materia grauis, vt omnes fatentur reſpectu clerici in ſacris, & infrà dicemus. Nec poteſt intelligi, quod reſpectu vnius ſit grauis, & non reſpectu alterius; cùm præceptum eiuſdem virtutis, & ratione ſit,& conſuetudine etiam introductum in clericis in ſacris,ſaltem infra presbyteros. Si autem illa Religioſorum conſuetudo nondum præceptum induxit,profectò non peccabit mortaliter talis religioſus,etiamſi crebrò,& longo tempore officium negligen

2\. Aſſertio. Obligatio religioſorũ profeſſorum ad recitandũ officium diuinum fundatur in cõſuetudine præſcripta.

Caietan. Medina. Sotus. Syluest. Nauarr. Durant. Panorm. Palud. D.Antonin. Aragon.

Reprobantur qui de conſuetudine dubitant.

Aragon.

negligenter omittat, quia non agit contra præceptum. At tunc excuſare illum non audet ipſe Aragonius, quia iudicio, & conſenſu bonorum, & ſapientum virorum non excuſatur, vt rectè dicit: ergo oportet, vt fateatur hac conſuetudine eſſe introductum præceptum obligans hos Religioſos ad recitandas horas Canonicas, ergo illud præceptum obligat eos ad recitandas illas quotidie, tum quia per talem conſuetudinem introductum eſt, tum etiam quia eſt introductum ad inſtar præcepti clericorum: tum etiam quia non poteſt moraliter alud tempus, neque alia frequentia recitandi ex vi illius præcepti determinari; ergo inducit hæc lex æqualem obligationem in Monachis profeſſis, & in clericis in ſacris.

Religioſi profeſſi ad dicendũ officiũ quotidie obligantur.

7.
Obiectio.

Sed obiicit Aragonius, quia ſi Monachus profeſſus ad chorum, transferatur ad ſtatum conuerſorum, ſeu fratrum laicorum, eo ipſo non tenetur recitare horas Canonicas, ergo ſignum eſt, neque antea fuiſſe obligatum. Probatur conſequentia, quia ſola Prælati voluntas eſt ſufficiens ad faciendam illam mutationem, non eſſet autem ſufficiens ad tollendam obligationem præcepti. Reſpondetur negando conſequentiam, quia licèt Prælatus non poſſet auferre obligationem, manente fundamento eius, tamen ſi poſſit auferre fundamentum; ablato illo, auferret etiam obligationem. Sicut ſi clericus in minoribus habeat beneficium, non poteſt Epiſcopus illum liberare ab onere recitandi pro ſuo arbitrio, ſi tamen aliquo iuſto titulo poſſit auferre beneficium, illo ablato, conſequenter etiam auferet onus. Tantùm ergo probat illud argumentum, fundamentum huius obligationis in Monacho non eſſe nudam profeſſionem; nam hæc eadem manet in tali perſona, ſed eſſe profeſſionem cum tali munere, ſeu deputatione ad chorum adiuncta conſuetudine, quæ vtramque conditionem ad obligationem requirit.

Solutio. Religioſum trãſlatum ad fratres laicos non teneri recitare officium diuinum.

8.
Alia conſurgit obiectio.

Dices: Ergo ſi talis Monachus aliàs deputatus ad chorum, & nondum in ſacris ordinatus à Papa diſpenſetur, vt in ſeculo viuat, iam non tenebitur officium recitare, quia extra chorum factus eſt. Conſequens eſt falſum, quia ille non liberatur aliis oneribus Religionis, quæ extra clauſtra poteſt implere, niſi in eis etiam ſpecialiter diſpenſatus ſit. Reſpondeo ſimpliciter negando ſequelam, quia licèt ille ſit ſeparatus ab actuali vſu chori, ſemper manet in ſtatu religioſi profeſſi ad chorum, & ideò non eſt ſimilis ratio, quia in hoc non fuit ablatum fundamentum obligationis, quæ non conſiſtit in vſu, ſed in ſtatu. Diſtinguunt tamen aliqui de diſpenſatione perpetua, vel temporali. Et in temporali fatentur procedere rationem factam, non verò in perpetua, quia per hanc omnino liberatur à choro, cùm liberetur perpetuo ab vſu eius. Sed contrarium credo eſſe ſecurius, & probabilius. Quia licet diſpenſatio manendi perpetuò in ſeculo, conſequenter liberet ab vſu chori, non ideò facit mutationem in ſtatu religioſi clerici in religioſum laicum, cui ſtatui annexa eſt obligatio dicendi officium ex conſuetudine. Vnde ſi ipſa religio, vel Generalis eius diſpenſaret (ſuppoſita poteſtate) cum aliquo Religioſo huiuſmodi, vt nunquam iret ad chorum, nihilominùs obligatus maneret ad officium dicendum. Quod autem per illam diſpenſationem Papæ non fiat mutatio in prædicto ſtatu, poteſt à ſigno colligi ex habitu, & corona; nam ſi ille religioſus maneat in ſeculo, retento habitu, non aſſumet habitum laicorum, etiam ſi diſtinctus ſit, neque deponet capitis coronam. Item ſi Pontifex

Reſoluitur, & aſtruitur profeſſum diſpenſatum vt in ſeculo viuat, licet non ordinatũ teneri ad recitandum.

A
reuocet diſpenſationem, ille redibit ad religionem in ſtatu choriſtarum, & non laicorum; ergo diſpenſatio non fecit mutationem in ſtatu: ergo neque abſtulit obligationem recitandi, niſi hoc in ipſamet diſpenſatione fuerit expreſſum.

9.
Multò magis obligatur apoſtara, & ad triremes damnatus, ſi cõmodè poteſt.
Nauarr.

Et hinc à fortiori ſequitur, huiuſmodi religioſum, ſi fugitiuus ſit, non liberari ab hoc onere propter fugam, quandiu extra monaſterium viuit, quia non debet commodum ex ſua iniquitate reportare, & quia ſemper retinet fundamentum obligationis, & de ſe obligatus eſt ad ſeruandam conſuetudinem talium religioſorum, quam poteſt obſeruare etiam extra clauſtra, vt bene notauit Nauarrus dicto c.7. num.19. & 20. qui addit, idem iudicandum eſſe de religioſo per ſententiam eiecto, quia eadem ratio
B
obligationis in eo manet, etiamſi ſit ad triremes condemnatus: ſemper enim manet religioſus talis ſtatus, & ideo licet pro tunc ſit impeditus ab vſu chori, tenetur recitare, ſi commodè poteſt. Sed de hoc puncto latè, & ex profeſſo dicemus tom.4. de religione tract.8.

CAPVT XVIII.

Vtrùm clerici beneficium habentes teneantur ad horas Canonicas recitandas.

I.
Beneficium Eccleſiaſticũ afferr obligationẽ recitãdi horas Canonicas licet nullus alius titulus intercedat.
Cap. *Si quis Presbyter.*
Martin. Brachar. Epiſc.
Concil. Tolet.

GEneralis regula eſt, Beneficium Eccleſiaſticum ſecum afferre hanc obligationem, etiam ſi perſona, quæ illud habet, religioſa non ſit, neque ordinata in ſacris. Ita docent omnes. Soléntque probari
C
primò ex cap. *Si quis Presbyter*, diſt.92. ibi: *vel quilibet clericus Eccleſiæ deputatus.* Illud enim Decretum licet non ſit Martini Papæ, vt à Gratiano inſcribitur, ſed ex collectis à Martino Bracharenſi Epiſcopo, vbi eſt ſexageſimum tertium, creditur ſumptum ex Concilio Toletano I. cap.5. Verum eſt tamen, in illo Concilio non dici: *Si ad quotidianum pſallendi officium matutinis, vel veſpertinis horis ad Eccleſiam non conuenerit*, &c. Vbi in rigore de ſolo ſacrificio Miſſæ videtur eſſe ſermo; in alio verò decreto extenſum eſt, vel declaratum etiam de ſacrificio laudis, quod per horas Canonicas Deo offertur. A quo autem, vel qua auctoritate illa declaratio, & verborum mutatio facta ſit, mihi non conſtat; vtcunque
D
tamen ſit, Decretum illud, prout apud Gratianum habetur, pro lege ab omnibus ſuſcipitur. Adhuc tamen reſponderi poteſt, ibi eſſe ſermonem de obligatione aſſiſtendi, vel canendi in choro. Sed ex vna, altera illata eſt, nam ſi in choro non impletur, ſaltem priuatim idem officium dicendum eſt. Probat etiam hanc obligationem Nauarrus ex cap. *Quod à te*, & cap. *Diuerſis*, de Cler. coniug. vbi clerici coniugati inepti cenſentur ad beneficia Eccleſiaſtica retinenda, quia nõ poſſunt Deo, & ſeculo conuenienter ſeruire: nam hæc ratio ſupponit, eos ratione beneficij eſſe obligatos ad diuina officia perſoluenda. Sed illa Iura apud me non cogunt, tum quia ex ge-
E
nerali obligatione miniſtrandi, vel ſeruiendi in Eccleſia, non infertur particularis obligatio dicendi officium diuinum; tum etiam quia clericus coniugatus non eſt moraliter impeditus ad priuatim recitandum officium diuinum. Expreſſiùs hoc probatur ex Concilio Lateranenſi ſub Leone X. ſeſſ.9. in Bulla reformationis, ſub titulo, *Reformationes curiæ*, §. *ſtatuimus*, vbi priuat fructibus beneficiorum eos, qui diuinum officium non dicunt, & non eſt lex purè pœnalis, vt conſtat: ergo ſupponit illam eſſe grauem culpam; quod etiam ſignificant illa verba: *Eos tanquam iniuſte perceptos*, & illa: *Si in ſimili negligentia contuma*

Gratian.

Nauarr.
Clerici coniugari cur nó cenſentur ad beneficia Eccleſiaſtica retinenda apti.

Conc. Later.
Ex Concilio Lateranenſi probatur obligatio ad officium diuinum dicẽdum à Beneficiariis.

contumaciter permanſerint, &c. Quæ verba planè ſignificant, illam eſſe grauem culpam; ac ſubinde contrarium actum eſſe præceptum. Illámque conſtitutionem confirmauit, & auxit Pius V. Conſtit. ſua 138.in Bull.Rom.vt infrà latius videbimus.

Pius V.

2. *1. Sententia, hanc obligationem eſſe de iure naturæ, & poſitiuo.*

Vlrichus. Turrecrem. D. Anton. Nauarr. Durant. Caietan.

Dubitari autem ſolet, an hæc obligatio ſit non ſolum de iure poſitiuo, ſed etiam de iure naturali. Multi enim cenſent eſſe de iure naturæ. Ita Vlrichus, quem refert, & ſequitur Turrecremata diſt. 91. in principio quæſt. 5. & indicat Antoninus 3. part.tit.13.cap.4.§.51.& ſequitur Nauarr.cap.7.de Orat. num.3. Durantus lib.3.de Ritib. cap.22. qui citat Gloſſam pragmaticæ ſanctionis, §.1. & Caietanus,verb.*Horæ Canonicæ*,qui non expreſsè id affirmat, ſed quatenus aſſerit, teneri clericum beneficiatum ad horas dicendas ratione ſtipendij, quod per beneficium datur; obligatio autem, quæ ex ſtipendio naſcitur,naturalis iuſtitiæ eſt. Atque hoc modo poteſt pro hac ſententia referri Tabiena, verb.*Hora*,quæſt.1.& 15.Roſella,num.13.Armilla, num.11. & Soto lib.10.de Iuſtit.quæſt.5.artic.3.& alij. Fundamentum ergo huius ſententiæ eſt, quia *beneficium datur propter officium*, iuxta caput vlt. de Reſcript. in 6. & cap. *Cum ſecundum*, de Præb. qui autem officium non implet,iniuſtè accipit emolumentum beneficij,cap.*Si quis ſacerdotum*,& cap.*Eos etiam*, diſt.81. Hoc autem ius naturale eſt, vt mercenarius, qui non ſeruit, ſtipendium non recipiat; ergo etiam è contrario,qui accipit ſtipendium,iure naturæ obligatur ad opus implendum;ergo eodem iure naturæ obligatur quilibet clericus habens beneficium Eccleſiaſticum, ad diuinum officium dicendum.

Tabien. Roſell. Armill. Soto.

3. *Impugnatur quatenus leui nititur fundamento.*

Beneficium datur propter officiũ, quomodo ſit intelligendum.

Hæc verò ſententia videtur in ſuo diſcurſu committere defectum ſuprà notatum ex genere ſpeciem affirmatiuè colligendo:cùm enim dicitur beneficium dari propter officium; ſub nomine officij comprehenditur quodlibet ſpirituale miniſterium ſeu ſeruitium Eccleſiæ, vel fidelium, ſub quo officio multa alia includuntur præter recitationem horarum Canonicarum, vt miniſtratio Sacramentorum, prædicatio verbi Dei; miniſterium altaris, ſpirituale regimen Eccleſiæ, & ſimilia. Ergo poſſunt dari beneficia propter alia officia,præter horas Canonicas;ergo ſaltem in illis non habebit locum hæc obligatio. Imò, vt ſuprà vidimus, aliqui probabiliter cenſent, Canonicos, vel dignitatem habentes aſſiſtentes,& non cantantes in choro, ſatisfacere obligationi officij, propter quod accipiunt beneficium, & ſtipendium etiam diſtributionum; ergo ex vi naturalis iuſtitiæ non obligarentur in rigore ad dicendum officium,niſi alio ſpeciali præcepto obligatio imponeretur.

4. *Hæc obligatio cuilibet beneficio Eccleſiaſtico ex inſtitutione Eccleſiæ annexa eſt,quãuis alia ſit impoſita.*

Nihilominùs dicendùm eſt, hoc officium recitandi horas canonicas, tale eſſe, talíque modo ab Eccleſia inſtitutum,& acceptum, vt cuilibet beneficio Eccleſiaſtico,quod per proprium titulum ſpiritualem confertur,annexum ſit,non obſtante quacumque obligatione ad aliud officium, ex vi talis beneficij impoſita. Itaque licet Epiſcopatus detur propter ſpirituale regimen animarum, & propter verbum Dei, ſimul datur propter officium Canonicum;idem eſt de beneficio parochiali,& de quocumque alio, etiam ſimplici. Hæc autem veritas ſupponitur ab omnibus allegatis auctoribus potiùs,quàm probetur;quia ex ſola rei natura probari non poteſt,vt argumentum factum probat, ſed neceſſaria eſt inſtitutio, ac voluntas Eccleſiæ:hæc autem inſtitutio in Iure Canonico, & communi non videtur ſufficienter probari, quia nullibi inuenitur ita expreſsè propoſita, & declarata, vt etiam Sotus ſignificauit. Nihilominùs ad illam probandam ſufficit communis conſenſus, & traditio Eccleſiæ, videtur item mihi,illam declaraſſe Concilium Lateranenſe loco proximè citato: nam poſtquam ſtatuit, vt beneficiati non recitantes priuentur fructibus, vel ſi contumaces ſint poſt legitimam admonitionem, etiam ipſis beneficiis priuentur, rationem ſubdit: *Cùm propter officium detur beneficium:* ergo intelligit,& declarat propter hoc officium recitandi dari omne beneficium: nam de omnibus planè loquitur, vt ex principio illius ſtatuti conſtat,dum ait: *Ordinamus,vt quilibet habens beneficium cum cura, vel ſine cura,* &c.

Sotus. *Conc. Later.*

5. *2.Aſſertio. Suppoſita prædicta inſtitutione obligatio eſt ex naturali iuſtitia, tota tamen reducitur ad Eccleſiaſticum præceptum.* *Syluest.*

Suppoſita ergo hac inſtitutione, rectè infertur eſſe hanc obligationem ex iuſtitia naturali,vt probant dicti auctores: ſi quis autem rectè conſideret, totum hoc tandem reducitur ad Eccleſiaſticum præceptum, ideò enim cenſetur dari beneficium propter hoc officium, quia Eccleſia voluit, vt hoc eſſet quaſi primum, & fundamentale officium, propter quod beneficium quodlibet datur. Et ita ſenſit Syluester, verb. *Hora,* quæſt.8. Addit verò, quòd ſi Eccleſia non determinaſſet hoc officium, vt ratione cuiuſlibet beneficij recitaretur, teneretur clericus beneficiatus ad recompenſandum benefactoribus, quia hoc eſt de iure naturæ: quod etiam multi Canoniſtæ ſuprà citati docuere. Verumtamen niſi vel ex inſtitutione ipſa beneficij, vel ex conſuetudine, vel ex præcepto, & declaratione Eccleſiæ, conſtet de miniſterio, vel actione ſpirituali,aut ordinata ad ſpiritualia, ratione cuius datur beneficium, non poſſumus cum fundamento aliquam obligationem ex iuſtitia imponere ad actionem determinatam, ratione beneficij, ſed ad ſummum erit obligatio gratitudinis, cui poſſet beneficiatus ſatisfacere per quodcumque genus orationis vocalis, aut mentalis, vt ſuprà dicebam, vel per communia opera religionis, vt dicendo, vel audiendo Miſſam. Ad obligationem enim iuſtitiæ, neceſſe eſt,vt formale,vel virtuale pactum intercedat, quo aliquis ratione ſtipendij ad certam actionem obligetur: & ideo vt ex beneficio naſcatur obligatio recitandi horas Canonicas, neceſſarium fuit, vel conſuetudine, vel lege Eccleſiæ eſſe declaratum,hoc eſſe officium, propter quod beneficium datur. Atque ita explicati ſunt omnes tituli, ex quibus obligatio ad horas Canonicas naſcitur;ſunt enim tantùm tres numerati, ſacer ordo, ſolemnis profeſſio ad chorum, & beneficium Eccleſiaſticum: hos enim titulos, & nullum alium omnes auctores agnoſcunt. Non agimus autem de peculiari obligatione, quæ ex voto oriri poteſt, vel interdum ex hominis præcepto; nam illa non pertinet ad ius commune, de quo agimus, ſed ex particulari facto naſcitur.

Ad obligationem iuſtitiæ, neceſſe eſt vt formale pactum intercedat.

6. *Vnica difficultas cõtra traditam doctrinam.*

Circa propoſitam autem regulam multa explicanda ſuperſunt,quæ in ſequentibus capitibus proſequemur: nunc vna tantùm difficultas expedienda eſt. Nam videtur ſequi ex dicta regula,ſi vnum beneficium obligat ad recitandum ſemel totum officium, duo beneficia obligare, vt bis dicatur, & plura,vt ſæpiùs: nam proportio videtur in hoc ſeruanda,attenta ratione iuſtitiæ. Quæ difficultas petit vulgare dubium, an qui habet plura beneficia, teneatur pluries in die Canonicum officium dicere, vel ſatisfaciat vtrique, aut omnibus, & iuſtitiæ, ac præcepto Eccleſiæ, ſemel recitando: ſunt enim in hoc contrariæ opiniones. Nauarrus enim in Miſcel.60.de Orat. in eam partem inclinat,quæ

Nauarri ſent. teneri beneficiatũ toties dicere officiũ, quot habet beneficia.

affirmat, teneri beneficiatum toties dicere officium, quot beneficia habet: quod etiam ſenſerunt Guilielmus Pariſienſis in tractat.de Collat. benef. & Carthuſianus Opuſc. contra pluralitatem beneficiorum, art.1. Nauarrúſque multa affert argumenta: ſumma verò eorum eſt, quia vnumquodque beneficium per ſe obligat ad recitandum, & per coniunctionem in vna perſona non fiunt vnum, ergo inducunt duas obligationes, ſed per vnam recitationem non ſatisfit vtrique ad æqualitatem, nec multiplicatio ſolutionum eſt impoſſibilis; ergo cadit ſub obligationem. Sicut qui habet plures Capellanias, certum numerum Miſſarum, aut certum ſeruitium poſtulantes; tenetur duplicatas Miſſas dicere, vel duplex ſeruitium exhibere, quod ſi talia ſint ſeruitia, vt ſint incompatibilia, vel non detur in eis locus repetitioni, vt ſi obligent ad dicendum Miſſam quotidie per ſe, & non per alium, tunc non poterit quis tuta conſcientia Capellanias illas ſimul retinere, quia non poteſt ad æqualitatem vtrique ſatisfacere; ergo idem cum proportione dicendum eſt de pluralitate beneficiorum; vnde ſi quis tantam multitudinem beneficiorum accipiat, vt moraliter non poſſit toties in die officium dicere, contra iuſtitiam, & æquitatem beneficia illa tenebit. Nec ſatisfaciet, dicendo ſemel per ſe, & toties per alios, quia vt diximus ſuprà, & inferius etiam dicemus, hoc eſt onus perſonale, quod per alios ſolui non poteſt.

Guilielm. Pariſ. Carthuſ. Nauarr.

Officium dicere eſt onus perſonale, quod ad alios trāſmitti nō poteſt.

7\. Contraria ſententia quæ obligationes recitādi officij diuini ad multiplicationé beneficiorum non multiplicat, præfertur. *D.Thom. Palud. Maior. Turrecrem. Alb. Magn. Ferrar. Io.de Lignan.* Probatur ratione.

Contraria ſententia communis eſt, quam docuit D.Thomas quodlib.1. attic.13. & ſecuti ſunt Paludanus in 4.diſt.15. quæſt.5. Maior diſtinct.12. quæſt.6. Turrecremata diſt.91. in principio, Albertus de Ferrariis tract.de Horis Canonicis; & Ioannes de Lignano in Clem.1. de Celebr. Miſſar. éſtque tam vniuerſali, & indubitata conſuetudine recepta, vt non poſſit in moralem dubitationem adduci. Ratio autem à priori eſt, quia licet Eccleſia præceperit recitare officium habenti beneficium, nullibi præcepit recitare pluries idem officium habenti plura beneficia; & conſuetudo ſufficienter interpretatur non eſſe hanc mentem illius præcepti. Et declaratur à ſimili, quia licet Eccleſia præceperit, vt qui habet ordinem ſacrum, totum officium ſemel in die dicat, non ideò præcepit, vt qui habet plures ordines ſacros, pluries dicat officium. Et hoc exemplum facilè ſoluit fundamentum alterius ſententiæ: nam licèt aliquis titulus ſit ſufficiens ratio obligationis, non ſemper multiplicatio titulorum multiplicat obligationes, ſed auget eandem, vt pluribus titulis debeatur. Vt ſacerdos religioſus habens beneficium regulare, tribus rationibus profeſſionis, ordinis, & beneficij ad recitandum tenetur, & tamen non propterea tenetur ad tria officia, ſed ad vnum, tribus titulis. Itaque hoc ex inſtitutione pendet, inſtitutio autem Eccleſiæ non eſt, vt eadem perſona obligetur ad recitandum ſæpius in eodem die, etiamſi ex pluribus capitibus teneatur. Neque in hoc aliquid peculiare afferri poteſt, quod in Iure Eccleſiaſtico, vel naturali fundatum ſit. De Eccleſiaſtico conſtat, quia ſcriptum non inuenitur, & conſuetudo eſt in contrarium: de naturali verò patet, quia hæc res non eſt naturalis iuris, ſed humani, vel, vt ſit naturalis obligatio, ſupponit humanam inſtitutionem.

Multiplicatio titulorū nō multiplicat obligationes.

8\. Suppoſitis ſtipēdiis nulla adhuc datur obligatio ex iure naturæ ſiue illa conſideretur reſpectu fidelium, ſiue inſtitutorum beneficiorū.

Dices: ſuppoſitis ſtipendiis ius naturæ obligare. Sed contrà, quia vel ſtipendium conſideratur reſpectu fidelium, qui vel ex bonis ſuis conferunt ad hæc ſtipendia ſoluenda miniſtris Eccleſiæ, vel fuerunt patroni, vel inſtitutores talium beneficio- A rum; vel conſideratur reſpectu ipſius Eccleſiæ, aut Pontificis ordinantis modum huius obligationis ad officium ratione beneficij. Prior conſideratio non ſufficit ad hanc obligationem in particulari imponendam, quia licèt fideles ſoluant decimas ad ſuſtentandum miniſtros Eccleſiæ, & ideo ipſi teneantur ex iuſtitia populo miniſtrare; tamen determinare materiam huius obligationis, & diſtribuere onera miniſtrorum ad Eccleſiam pertinet; Eccleſia autem nunquam voluit, vt propter quoſcumque redditus eadem perſona ſæpiùs dicat officium in die, etiam ſi propter varios beneficiorum titulos, illos recipiat. Et quamuis aliqua beneficia patrimonialia ex voluntate inſtituentium interdum habeant peculiaria onera deſignata, nunquam inue- B nietur de onere diuini officij aliquid peculiariter in huiuſmodi inſtitutionibus declaratum, neque Eccleſiæ conſuetudo illud fert, ſed ſemper ſupponitur hæc obligatio vt annexa beneficio; ergo nec propter voluntatem ſpecialem inſtituentium dici poteſt ex pluribus beneficiis huiuſmodi oriri obligationem dicendi pluries officium. Et fortaſſe ſi aliquis tentaret hoc onus imponere, cenſeretur tam alienum ab vſu Eccleſiæ, vt non admitteretur, neque iuſtum reputaretur.

9\. Vna oratione maximè publica pluribus ſatisfit beneficiorū obligationibus, & quomodo. *D.Hieron.*

Tandem adiungere poſſumus conſiderationem aliam, iuxta opinionem eorum, qui putant, quod recitatio diuini officij, etiamſi pro pluribus fiat, non minus valet ſingulis, quàm ſi pro vno tantùm diceretur, vt ſentit Hieronymus citatus in cap. *Non me-* C *diocriter*, de Conſecr. diſt.5. dicens: *Cùm pro cunctis animabus Pſalmus, vel Miſſa dicitur, nihil minùs, quam ſi pro vno quolibet ipſorum diceretur, accipitur:* quod eſt intelligendum quoad vim impetrandi, quæ in his orationibus publicis, quæ nomine Eccleſiæ fiunt, præcipuè conſideranda eſt. Nam in eis non per ſe attenditur meritum, vel ſatisfactio particularis perſonæ recitantis officium: nam ſi ille ſit in ſtatu peccati mortalis, nihil meretur, vel ſatisfacit, & tamen verè implet præceptum, & munus ſuum, ſoluendo penſum orationis ſuæ. Veréque impetrat, ſeu impetrare poteſt, non tam attenta conditione ſuæ perſonæ, quàm ſpectata Eccleſiæ ſanctitate, in cuius nomine orat, & Dei liberalitate, & ſpeciali dilectione ad Eccleſiam ſuam. Quoad hunc ergo D effectum probabile eſt, etiam ſi talis oratio fundatur pro multis, non minùs impetratiuam eſſe pro ſingulis, quia cum ad hunc effectum non attendatur valor, quem oratio habet à perſona orante, non minuitur in ſingulis, eo quòd ad plures extendatur, quia dignitas Eccleſiæ eſt ſufficiens ad omnes, & non minuitur acceptabilitas (vt ſic dicam) interceſſionis eius apud Deum pro aliquo, eo quòd pro pluribus intercedat. Sic ergo, quamuis aliquis officium Canonicum ſemel dicat pro pluribus Eccleſiis, aut populis, prout neceſſarium fuerit ad ſoluenda debita plurium beneficiorum, pro omnibus ſufficienter ſatisfaciet. Et quamuis opinio illa incerta ſit, quoad æqualem vim, quam tribuit orationi factæ ſpecialiter pro vno, vel factæ pro mul- E tis reſpectu ſingulorum, etiam in perſona Eccleſiæ, quia etiam ex hac parte eſt finiti valoris, vt attigi ſuprà lib.1. & in 3.tom. diſputat.79. ſect.12. circa finem. Nihilominùs præſenti inſtituto ſatis eſt, quod illa precatio pro multis, prout fit in perſona Eccleſiæ, eſt apud Deum magnæ efficaciæ pro ſingulis: nam hoc ſatis eſt ad ſatisfaciendum illi obligationi, quia non tenetur is, qui habet beneficium ita orare pro illis, quibus obligatur, vt perfectiſſimo modo, ſeu totaliter, (vt ſic dicam)

Dignitas Eccleſię eſt ſufficiēs ad omnes.

dicam) totam Eccleſiæ auctoritatem ad impetrandum interponat; quia nulla eſt naturalis ratio huius obligationis, neque Eccleſia illam impoſuit, vt oſtenſum eſt.

10. Nauarri ſententia impugnatur, & eiuſdem rationes diluũtur, atque adeo difficultas propoſita enodatur.

Ad rationes Nauarri iam ferè reſponſum eſt ex dictis: quia licèt in aliis caſibus poſſit quis teneri ad diſtinctas ſolutiones plurium debitorum, vel per plures res, vel per plures actiones, vt dicendo, vel audiendo bis Miſſam, quando vel ex verbis præcepti, vel ex natura talis materiæ id ſatis conſtiterit: nihilominus ſæpe etiam contingit, vt vna actione duplici obligationi ſatisfiat, vt eodem ieiunio, vel eadem Miſſa, vel eadem peregrinatione. Præſens ergo obligatio huius poſterioris generis eſt, vt aliis exemplis magis ſimilibus eſt declaratum. Solùm eſt aduertendum, ſermonem eſſe de illo, qui legitimè poſſidet duo beneficia, ita vt vtriuſque verum ius habeat: nam ſi vtrumque, vel alterum iniuſtè, & indebitè poſſideat, clarum eſt non poſſe recitando ſatisfacere pro illo, vel illis, quorum non eſt dominus, nec iuſtus poſſeſſor: quod verum eſt, etiamſi ſæpius in die recitet, quia deeſt illi fundamentum, vt poſſit facere fructus ſuos. Dicunt tamen Paludanus & Maior, tunc quodam modo indirectè teneri ad plura officia, quia defraudat illis Deum, & Eccleſiam. Sed hæc obligatio immediatè ſolùm eſt ad dimittendum beneficium malè poſſeſſum, & reſtituendum fructus, non verò ſpecialiter ad recitandum iterum ratione illius: vnde ſi ex ſuppoſitione, quod malè retinet beneficia, obligetur ad recitandum, vel vt vitet ſcandalum, vel vt Eccleſiæ in publico officio ſatisfaciat; tunc ſemel tantùm recitando ſatisfaciet. Maiori ergo ratione idem dicendum eſt de omni clerico, qui legitimè vtrumque obtinet, ſiue quia talia ſunt, vt iure communi non ſint incompatibilia, & ſine fraude, vel ſurreptione ſint obtenta, ſiue quia ex legitima diſpenſatione comparata fuerunt. Nam eo ipſo illi conceſſum eſt, vt ſemel recitando, fructus vtriuſque beneficij obtinere poſſit, dummodo ſi beneficia alia officia, vel ſeruitia poſtulant, illis, iuxta exigentiam eorum, per ſe, vel alios ſatisfaciat; nam hæc obligatio naturalis eſt, ſuppoſita beneficiorũ inſtitutione.

Palud. Maior.

Qui ex duobus beneficiis alterum iniuſtè poſſidet, non tenetur bis recitare.

CAPVT XIX.

Vtrùm beneficium obliget ad recitandum ex vi ſolius tituli, an poſſeſſionem etiam requirat.

1. 1. Suppoſitio ius ad beneficiũ nõ ſufficit ad obligationẽ recitandi.

QVoniam in beneficio inueniuntur, & ius ad fructus, & fructus ipſi, declarandum neceſſariò eſt, an ius ſine fructibus, vel fructus ſine iure ad hanc obligationem ſufficiant. Primum in hoc capite; ſecundum in ſequenti expediemus. Ius autem beneficij acquiritur titulo, & quaſi conſummatur poſſeſſione: loquimur autem de iure in re, nam ius ad rem poteſt antecedere titulum per prouiſionem nondum acceptatam, vel præſentationem, aut nominationem. Certum eſt autem hoc ius ad beneficium, non ſufficere ad obligationem recitandi, quia illud ius non eſt beneficium, neque qui illud habet, poteſt beneficiarius appellari. Atque ita etiam eſt certum, ante acquiſitum titulum beneficij non oriri obligationem recitandi. In reliquis verò ſunt plura dubia, videlicet, an ſolus titulus ante poſſeſſionem obliget ad recitandum: item, an ſaltem poſſeſſio ſufficiat ſine fructibus, & ſine ſpe illorum, vel an ſint neceſſarij fructus, & an illi debeant eſſe ſufficientes, vel ſatis ſint exigui.

A In hac ergo materia variæ ſunt opiniones. Prima eſt, titulum ſolum beneficij ſine actuali poſſeſſione eius, imò etiamſi pro tunc haberi non poſſit, ſed violenter impediatur, ſufficere, vt aliquis teneatur ratione beneficij ad recitandum, dummodo habeatur moralis ſpes obtinendi poſſeſſionem. Ita tenet Nauarrus cap.7.de Orat. n.28. & 29. vbi ait, prouiſum ad beneficium, priuſquam ſuum conſenſum præbeat, non teneri ad recitandum, quia nondum habet ius in beneficium, licèt habeat aliquod ius ad illud, quatenus eſt ei debitum, iuxta cap. *Si tibi abſenti*, de Præbend. in 6. At verò ſtatim, ac præbet conſenſum, & ei facta eſt collatio, iam teneri ad recitandum etiam ante acceptam poſſeſſionem, quia iam habet ius in re, & dominium beneficij, & ex eo tempore ei debentur fructus, quamuis eos non ſit obtenturus, donec poſſeſſionem accipiat. Semper autem Nauarrus vltra titulum requirit expectationem moralem, non ſolùm poſſeſſionis, ſed etiam fructuum reſpondentium illi tempori, in quo non habuit poſſeſſionem, ita vt ſi fructus illius temporis non ſperaret, non teneretur in illo recitare, in quo conuenit cum tertia ſententia ſtatim referenda. Ita declarat in dicto loco, & in Manuali cap.25. num. 103. & ſequentibus. 2. 1. Sententia. Titulum beneficij ſine actuali poſſeſſione obligare ad recitandum.

B

3. 2. Sententia. Ad obligationem recitandi ex beneficio neceſſariã eſſe poſſeſſionem cum titulo. *Palud. Turrecr.*

Secunda ſententia eſt, ad obligationem recitandi ex beneficio, neceſſariam quidem eſſe poſſeſſionem cum titulo beneficij; hanc tamen ſufficere ſine fructibus, & ſine illa ſpe illorum, etiam pro illo C tempore, pro quo quis ad recitandum obligatur. Ita ſentire videntur Paludanus in 4. diſt. 15. quæſt. 5. & Turrecremata diſt. 91. in principio, quæſt. 14. De priori parte huius ſententiæ ſtatim dicemus. Ratio verò alterius partis eſſe videtur, quia iura dicunt teneri ad recitãdum, qui habet beneficium: ſed qui titulum, & poſſeſſionem recepit, verè, ac ſimpliciter habet beneficium, quia fructus, vel ſpes eorum non pertinent ad ſubſtantiam beneficij: vnde ille poteſt gaudere honoribus, & priuilegiis clericorum habentium beneficium, & poterit habere ſedem in choro, & ſuffragium in capitulo, ſi beneficium tale ſit; ergo ille tenetur ad recitandum, quia ius aliam conditionem non requirit, nec limitationem adhibet, & vbi ius non diſtinguit, nos diſtinguere non debemus.

D

4. 3 Sententia. Titulum, & beneficiũ nõ ſufficere ad obligationẽ recitãdi pro eo tempore quo nec recipiũtur fructus, nec expectantur. *Caietan. Sotus. Armilla. Syluest.*

Tertia ſententia eſt, titulum, & beneficium non ſufficere ad obligationem recitandi pro eo tempore, pro quo aliquis non accipit, neque expectat habere aliquos fructus, vel quia per Papam fuerunt alteri applicati, vel quia ex conſuetudine, vel alio titulo non debentur pro primo, vel ſecundo anno poſſeſſionis beneficij, vel quia ſeruire non poteſt, & cogitur ſeruire per alium cum congrua ſuſtentatione, vel per vim, & iniuſtitiam impeditur, ne illos accipiat ſine ſpe recuperandi. Ita Caietanus, in Summa, verbo *Hora*, Soto lib.10.de iuſtitia, quæſt. 5.art.3. Armilla, verbo *Hora*, num.1. vbi inclinant etiam Syluester, & alij Summiſtæ. Fundamentum E eſt, quia moraliter, & humano modo loquendo, ille perinde ſe habet pro eo tempore, ac ſi non haberet beneficium, cum ſtipendio illius non fruatur. Et cõfirmatur, quia cùm dicitur *Beneficium dari propter officium*, maximè intelligitur de beneficio quoad fructus, qui ſunt veluti ſtipendium propter officium; ergo cùm dicitur beneficium obligare ad recitandum, intelligi debet de beneficio fructuoſo. Nam qui *altari deſeruit, ex illo debet viuere*, ſeu participare 1.ad Corinth.9. ergo qui de illo non participat, non obligatur recitare. Neque ab hac ſen- *1.Cor.9.*

Medina.

tentia videtur diſſentire Medina quæſt.7. de Orat. nam licèt affirmet, teneri ad recitandum eum, qui nullos fructus ex beneficio accipit, quia accipit illud cum penſione ſoluendi omnes fructus alteri, totum hoc fundat in voluntaria acceptatione cum illo onere: vnde ſi inuitus id faceret, fortaſſe oppoſitum ſentiret, quia videtur ſequi per augmentum à contrario, quamuis ipſe diſtinctè hoc non declaret.

5.

Tenetur ad recitandum qui volẽs, ac ſciens beneficiũ accipit, cuius fructus recipiat alter: contra verò ſi per illũ non ſtat. Probatur 1. *Ledeſm. Aragon. Corduba. Sylueſt.*

Atque hoc modo tenent eandem opinionem Ledeſma in 4 part.2.quæſt.16.art.4. dub.5. Aragonus 2.2.quæſt.83. art.12. & Corduba, in Summa, quæſt.186. & poteſt ſumi ex Syluestro, verbo *Hora*, quæſt.2.dicto 2. Et cum hac limitatione ſuadetur hæc ſententia: primò quia in illo caſu reuera ille habet beneficium, & ius ad fructus; quod autem illos non lucretur, voluntate eius factum eſt, licèt de licentia Pontificis; ergo apud illum manet tota obligatio diuini officij, quia nec Pontifex illam abſtulit, vt per ſe conſtat, nec ipſe potuit à beneficio illam ſeparare ſua voluntate. Et confirmatur; nam tenetur, cui reſeruatur penſio, non ex vi illius Canonicum officium dicere, vt infrà videbimus; ergo neceſſe eſt, vt qui recipit beneficium, hanc etiam obligationem recipiat, non enim debet Eccleſia ſuo ſeruitio priuari.

Probatur 2. pars.

Confirmatur ſecundò; nam ille, qui hoc modo acceptauit beneficium, tenetur ad quodcumque aliud ſeruitium debitum ex vi beneficij, etiamſi fructus non percipiat; ergo etiam tenebitur ad hoc ſeruitium recitandi horas. At verò ſi contingat, aliquem accipere beneficium illo modo non voluntate ſua, ſed iuſſu Pontificis, hi auctores ſentiunt, in eo caſu non obligari, quia tunc nec per ſe, nec per alium recipit fructus, nec per illum ſtat, quominus eos recipiat, ſed per Pontificem, qui beneficium illo modo contulit. Et ita

Aragon. Ledeſm.

declarant hanc ſententiam expreſsè Aragonus, & Ledeſma, atque ita in re non diſſentiunt à tertia opinione, ſed illam limitant, vt intelligatur, quando fructus inuoluntariè non percipiuntur. Quæ limitatio, & per ſe eſt rationi conſentanea, & non eſt aliena à mente auctorum primæ opinionis. Nam ipſi aſſerunt, tunc aliquem deobligari ab onere diuini officij propter fructus non perceptos, quando per illum non ſtat, quominus illos recipiat; quoties autem voluntariè illis renuntiauit expreſsè, vel tacitè, per illum ſtat, quominus eos recipiat, ergo. Item, qui voluntariè ſuſcipit officium onerosum, renuncians ſtipendio eius, obligatus manet ad ſatisfaciendum, & implendum officium, & multò magis, ſi conſentiat, vt ſtipendium detur alteri, pro quo ipſe vult laborare, ergo à fortiori tenebitur beneficiatus in dicto caſu ad dicendum officium, quia non tantùm hoc modo ſe obligat, ſed etiam accipit in ſe ius perpetuum, quod aliquando poterit ſibi prodeſſe ad percipiendos fructus, vt ſi penſionarius moriatur.

6.

2. Suppoſitio vltra titulũ requiritur ſaltẽ probabilis, & moralis ſpes poſſeſſionis ad obligationem recitandi.

Præter has opiniones non inuenio, aliquem dixiſſe, ſolum titulum beneficij ſine ſpe poſſeſſionis, vel etiam cum ſpe illius, & ſine ſpe fructuum obligari ad recitandum. Ideóque hoc in primis ſupponimus tanquam fundamentum certum, quia nullo iure, vel conſuetudine probari poteſt talis obligatio, & ideo cum ab auctoribus non aſſeratur, non eſt facilè imponenda. Et hic maximè habet locum illa ratio, quòd ille potiùs nomine, quàm re habet beneficium, & ideo non comprehenditur ſub lege obligante habentes beneficium, quæ cùm onerosa ſit, reſtringenda potiùs eſt, quàm extendenda. Et hoc etiam confirmat fundamentum tertiæ ſententiæ; & ex ſequenti aſſertione à fortiori confirmabitur. Sit ergo certum, vltra titulum requiri ſaltem probabilem, & moralem ſpem poſſeſſionis acquirendæ.

7.

1. Aſſertio. Beneficium non obligat ad recitandũ officiũ ratione ſolius tituli ante acquiſitã poſſeſſionem. *Turrecr. Palud. Maior. Flamin. Azor.*

Vltra hoc verò dico primò: Beneficium nõ obligat ad recitandum officium ratione ſolius tituli ante acquiſitam poſſeſſionem, niſi per beneficiatum ſtet habere illam. Hæc aſſertio licet ſit incerta propter auctoritatem, & rationem Nauarri: nihilominus eſt probabilior, illam enim apertè ſupponunt Turrecremata & Paludanus ſuprà, & Maior in 4.diſt.12.quæſt.6.ad 9. Docet ex profeſſo Flaminius lib. de reſignatione beneficiorum, quæſt.9. n.15. cuius ſententiam probabilem iudicat Azor. lib.10.c.4.quæſt.7. Adducit autem Flaminius in huius ſententiæ fauorem eundem Nauarrum Concil.17. de Celebratione Miſſarum; ſed immeritò; quia ibi loquitur de eo, cui nondum erat collatum beneficium, nec habebat ius, ſeu titulum in re, ſed tantùm ad rem, vnde potiùs ſentit, quòd ſi facta eſſet collatio, obligaretur ille ad recitandum, & ita ibi confirmat, quod in aliis locis dixerat. Addit etiã ille auctor, ita eſſe vſu receptum in Curia Romana, de quo mihi non conſtat, ſi tamen id conſtiterit, pro lege ſufficiet, maximè cùm nullum ſit ius in contrarium, & hæc res maximè pendeat ex poſitiuo iure, vel conſuetudine.

1. Sententia Nauarri, improbatur & eius fundamenta ſoluuntur. Nõ cenſetur quis habere perfectè beneficium donec pacificã eius poſſeſſionem habeat.

Nam ex ſola rei natura opinio Nauarri non ſufficienter probatur, primo quia in iure non cenſetur quis perfectè, & quaſi conſummatè habere beneficium, donec pacificam eius poſſeſſionem habeat, vel ſaltem per illum ſtet, quominus habeat, argumento capit. *licet Epiſcopus*, de Præbend. in 6. Secundo, quia licet quis habeat dominium (vt ita dicam) radicale, ſeu proprietatis beneficij à die collationis, nondum tamen habet dominium vtile, (vt ſic dicam) & ideo meritò poteſt non obligari ſtatim ad laborandum in vinea, donec vtilitatem ex illa accipiat, vel ad hoc habeat quaſi proximam poteſtatem. Neque ſatis eſt, quod poſtea ſit percepturus fructus illius temporis: tum quia hoc non eſt vniuerſale, vt patet in Canonicatibus, & aliis ſimilibus præbendis: tum maximè quia hæc ipſa ſpes eſt ſemper incerta, quantumuis probabilis ſit; ſæpe enim prouiſio fit, & acceptatur Romæ, & poſtea in Hiſpania, verbi gratia, mille impedimenta inueniuntur, quia vel alius intruſus eſt colorato titulo, vel alius prius impetrauerat, & ſimilia; ergo non debet quis obligari ad perſoluendum officij Canonici debitum priuſquam perfectè ſit aſſecutus beneficium & poſſeſſionem eius, tunc enim moraliter poteſt eſſe certus de fructibus, & non aliter.

8.

Præcedens aſſertio limitando eſt, dũmodo per illum nõ ſtet poſſeſſionem accipere.

Videtur ergo hæc opinio ſatis probabilis. Addita verò eſt illa reſtrictio, dummodo per illum non ſtet, quo minus poſſeſſionem beneficij conſequatur; quia ſi vel malitiosè moras prætendat, aut negligenter ſe gerat, non debet fraus, vel negligentia illi prodeſſe, neque Eccleſia priuanda eſt officio ſuo propter culpam beneficiati. At verò ſi moralem diligentiam adhibeat, rationabiliter excuſatur ab onere recitandi, donec poſſeſſionem accipiat. Quòd ſi tunc inueniat aliquos fructus correſpondentes priori tempori, ex quo titulum accepit, id accidentarium eſt; nam ſæpe etiam contingere poteſt, vt nulli ſint, & nullum eſt inconueniens, quòd pro illo tempore ſtipendium aliquantulum augeatur: nam interdum etiam contingit, vt ſucceſſori reſeruentur omnes fructus, non ſolùm à tempore accepti tituli, ſed etiam à tempore vacationis beneficij, quo tempore futurus ſucceſſor

ſeſſor recitare non tenebatur. Denique ſi debitum vſum, & inſtitutionem beneficij conſideremus, illud augmentum in commodum Eccleſiæ, & vſum pauperum maxima ex parte redundare debet, & non eſt à ratione alienum, vt inde etiam poſſit iuuari beneficiatus ad maiores aliquas expenſas, quæ in initio ſuſcepti beneficij fieri ſolent.

9. Qui per litẽ impeditur, ne poſſeſſionem accipiat beneficij cuius habet titulũ, pro eo tempore ratione ſolius tituli deobligatur recitando. Nauarri ſententia in cõtrarium.

Ex hac verò reſolutione à fortiori infertur, quoties aliquis recepto titulo, & acquiſito iure in beneficium, per litem impeditur, ne poſſeſſionem accipiat, non teneri pro eo tempore ad recitandum ratione ſolius tituli. Patet ex illo principio, quòd caret poſſeſſione, & per eum non ſtat. Et ita tenent auctores proximè citati. Contrarium tamen tenet Nauarrus dicto cap.7. de Oratione, num.28. dicens, habentem iuſtum titulum beneficij, ſi pro illo, eiúſque poſſeſſione litigat, & habita ſententia adeptus ſit fructus illius temporis, obligari ex vi tituli ad recitandum, *Secundum omnes*, inquit, *etiamſi non accepiſſet, neque accipere poſſet poſſeſſionem, quicquid præfati tanquam magis Theologi, quam Canoniſtæ ſenſerint.* Ipſe verò neminem in particulari pro ſua ſententia refert: ad illam tamen videtur acceſſiſſe Ledeſma in 4. partic.1. quæſt.16. art.4. dub.5. propoſ.6. quamuis non explicet, an loquatur de illo qui poſſeſſionem non habet. Præterea, quod me magis mouet, Nauarrus nullum ius, ſeu decretum adducit, quod Theologum cogat, à Iuriſconſultis diſſentire. Sed hac tantùm ratione vtitur, quod, *fructus recepti ſaltem poſt litis conteſtationem actori debentur, ſi vincat, etiam ſi contra poſſeſſorem ſupra proprietatem litiget tam in ſpiritualibus, quàm in profanis.*

Ledeſm.

10. Oſtenditur durante lite neminem ratione ſolius tituli teneri ad recitandũ contra ſent. Nauarri.

Verumtamen hæc ratio non cogit; nam, eſtò, debeantur fructus, ſi vincat, multis tamen modis fieri poteſt, vt non vincat, etiamſi iuſtum titulum habere videatur, cur ergo in illo dubio obligabitur quis ad recitandum, cùm in iure expreſsè cautum non ſit? Item huiuſmodi lites non tam ſolent eſſe diuturnæ, ac moroſæ vt ſit valdè conſuetum, & fortaſſe optimum conſilium, non obſtante iuſto titulo, compoſitionem facere cum intruſo, & relinquere illi fructus, quos accepit, vel magnam eorum partem; ergo illud debitum eſt valdè incertum, & morale eſt, vt non perducatur ad effectum; ergo non eſt ſatis, vt ſtatim, ac ſine mora quis obligetur. Præterea, vel alius litigans poſſidet beneficium, vel neuter poſſidet; ſi alius poſſidet, ille tenetur pro tunc recitare, quia tenetur ad totam adminiſtrationem beneficij, & quia neceſſe eſt, vt ſaltem habeat titulum coloratum, & actu fruitur beneficio, ratione poſſeſſionis, & actualis miniſterij, & ob illum exteriorem titulum, vt ſic dicam, ſeu ſpeciem veri tituli; ergo non eſt, cur pro eo tempore alter obligetur, quia omninò eſt ab adminiſtratione remotus, & quia non oportet, vt hoc peculiare onus duobus imponatur. Si verò neuter poſſidet, cur ille, qui putat ſe habere iuſtum titulum obligandus eſt ad ſtatim recitandum, cùm nihilominum res ſit dubia, & per illum non ſtet, quominus litiget, vel careat beneficio, & labores multos, & expenſas pati priùs debeat, quàm beneficium pacificè poſſideat? Et profecto videretur potiùs obligandus ad recitandum is, qui iniuſtè litigat, & impedit alium, quia ille etiam iniurioſus eſt Eccleſiæ, quam priuat ſuo debito miniſtro, & ideo videtur obligandus, vt ſubeat onera, quibus poſſit aliquo modo Eccleſiæ incommodum recompenſare. Vel certè ſi vterque litigans putat, ſe habere ius, & bona conſcientia

Confirmatur 1.

Qui iniuſtè litigat obligãdus eſt ad recitandum diuinum officium.

A litigat, neceſſe eſt, vt cauſa ſit dubia, ideóque difficile videtur, aut vtrumque obligare ad recitandum, cùm beneficium non poſtulet duplex officium, neque tunc ſit diuiſum inter duos, aut obligare vnum potius, quàm alterum, cùm moraliter non appareat maior ratio, quando vterque inuincibiliter putat, vt ſupponimus, ſe habere ius. Neuter ergo videtur obligandus; & quod tunc Eccleſia patiatur, & careat illo ſeruitio, vel officio, eſt per accidens: nam tunc eſt beneficium quaſi vacans. Eſt ergo hæc pars ſatis probabilis, ſuppoſita probabilitate prioris fundamenti, quod pacifica poſſeſſio requiratur ad obligationem recitandi titulo beneficij.

B

CAPVT XX.

An iuſtè poſſidens beneficium, & non recipiens fructus, excuſetur; vel obligetur recitare?

1. 2. Aſſertio. Poſt titulum & pacificam poſſeſſionem beneficij ſtatim quis tenetur recitare, licet ſtatim fructus nõ percipiat dummodo ſperet percipere. *Nauarr. Turrecrem. Palud. Corduba. Syluest. Medina. Toletus.*

DIco primò: Poſt titulum, & pacificam poſſeſſionem beneficij, ſtatim quis tenetur recitare, quamuis fructus beneficij non ſtatim accipiat, ſi habet moralem ſpem certam obtinendi illos. Ita docent Nauarrus, Turrecremata, Paludanus, Corduba, Syluester, ac Medina locis citatis, & Toletus, lib.2. ſuæ Inſtructionis, cap.14. in fine, quamuis ille etiam de non habente poſſeſſionem loqui videatur. Tamen poſt acceptam C poſſeſſionem ferè omnes Doctores videntur in hoc conuenire, & probari poteſt ex iure: nam ille tenetur ad recitandum, qui habet beneficium, ſed ille iam perfectè, & completè habet, quandoquidem & eſt dominus, & poſſidet; ergo tenetur ad recitandum: nam iura obligant habentem beneficium. Deinde, ad hanc obligationem non eſt neceſſaria anticipata perceptio fructuum; aliàs niſi quis cum poſſeſſione beneficij inueniat fructus, quos ſtatim accipiat, non obligabitur ſtatim ad recitandum, quod ridiculum eſt: ſufficit ergo expectatio fructuum beneficij iam poſſeſſi. Quod autem hæc expectatio breuior, vel longior futura ſit, non poteſt variare obligationem, cùm nullus terminus certi temporis in hoc ſit iure præſcriptus, D nec ratione poſſit deſignari. Satis ergo eſt, quòd expectatio ſit moraliter certa, licet executio moras aliquas, vel difficultates habeat. Tandem ille, qui ſic poſſidet beneficium, habet adminiſtrationem eius, & tenetur ad alia onera beneficij; ergo etiam ad hoc onus recitandi. Imò, ſi beneficio inſeruiat, vt poteſt, vix poteſt non habere aliquod emolumentum, vel diſtributionum, vel oblationum, quæ ad altare fiunt, vel aliud ſimile pro qualitate beneficij; hoc autem per ſe ſatis eſt ad obligationem recitandi.

Sufficit expectatio fructuũ beneficij iam poſſeſſi.

Cõfirmatur.

2. 3. Aſſertio. Qui beneficiũ, & adminiſtrationem eius acceptat cũ onere ſoluendi alteri omnes fructus in penſionem, licet integrè ſoluat, adhuc obligatur ad recitandum ratione illius.

Dico ſecundò: Qui beneficium, & adminiſtrationem eius acceptat, & recipit, cum onere ſoluendi alteri omnes fructus in penſionem, licet integrè illos ſoluat, non liberatur ab obligatione recitan- E di horas Canonicas, ratione talis beneficij. Hæc aſſertio in ordine ad externam praxim (vt ita dicam) videri poteſt non multum referre, quia ſi beneficiati eſſe ſolent clerici in ſacris; & ita ſi non recitent, non excuſabuntur à culpa mortali, & ſemper excuſabuntur ab obligatione reſtituendi cùm fructus non percipiant. Nihilominus tamen, & erit grauior culpa, ſi vtroque titulo ordinis, & beneficij tenentur, & ſæpe poterunt non eſſe clerici in ſacris, præſertim in Canonicatibus, & aliis

aliis ſimilibus præbendis, & tunc ex ſola obligatione beneficij pendebit tota ratio culpæ. Probatur ergo aſſertio primò in ordinario modo obtinendi hæc beneficia per voluntarium conſenſum, nam qui ſic recipit beneficium voluntariè, & quaſi ex pacto, obligatur ad illius beneficij adminiſtrationem, & cedit iuri ſuo, quoad fructus in fauorem alterius, ergo tenetur integrè adminiſtrare beneficium; ergo & recitare; nam hæc eſt vna ex potiſſimis partibus illius adminiſtrationis. Patet conſequentia, quia volenti, & conſentienti non fit iniuria, & quia vnuſquiſque tenetur implere pacta, & promiſſa, & quia neque Papa ſic conferens beneficium, intendit auferre illi hoc onus, neque ipſe poteſt ſua ſe voluntate liberare, cùm ſit intrinſecum ibi beneficio.

3. Probatur aſſertio. Confirmatur eadem aſſertio.

Et confirmatur primò, quia ſicut fructus beneficij dantur propter officium recitandi, ita etiam dantur propter officium miniſtrandi Sacramenta, ſi ſit beneficium curatum, vel propter aſſiſtentiam in choro, ſi ſit Canonicatus, & ſic de aliis, ſed non obſtante penſione omnium fructuum, ille tenetur ad cætera munia beneficij, & ad reſidendum; ergo eadem ratione tenebitur ad recitandum. Confirmatur ſecundò, quia penſionarius poſtquam omninò reliquit beneficium, non tenetur ad officium Canonicum recitandum, vt infrà dicemus; ergo oportet, vt qui accipit beneficium, illam obligationem in ſe recipiat, alioqui & diuinus cultus notabiliter minueretur, & Eccleſia debito officio, & ſuffragio priuaretur, quod eſt contra iuſtitiam, & Religionem. Confirmatur tertiò, quia huiuſmodi beneficiatus tenetur ad aſſiſtendum in choro, ſi ſit Canonicus, vel ſi ſeruitium in choro ſit quocumque modo annexum beneficio; ergo iuxta regulam ſuprà poſitam tenebitur etiam recitare officium, ſi choro non ſatisfaciat. Tandem quamuis penſio omnium fructuum reſeruetur, nunquam priuatur beneficiatus aliquo emolumento, vel diſtributionum chori, ſi in illo ſit præbendatus, vel oblationum ad altare, ſi ſit parochus, vel alicuius recompenſationis ſui ſeruitij, ſi illud exhibeat, quia hoc iure nunquam priuatur propter penſionem omnium fructuum, quæ ſemper intelligitur, deductis neceſſariis oneribus, & expenſis Eccleſiæ; ergo hoc ſatis eſt ad obligationem recitandi, ſuppoſito beneficio.

4. Limitatio Ledeſmæ & Aragonis minimè neceſſaria iudicatur.

Ex quo infero non eſſe neceſſariã limitationem, quàm Ledeſma, & Aragon; poſuerunt, à qua Nauarrus non omninò diſſentit, nimirum, vt hoc procedat, quãdo acceptatio talis beneficij cum illa fructuum reſeruatione eſt voluntaria, non verò quando eſt à Papa iniuncta ex obedientia. Dico enim etiam tunc teneri beneficiatum ad recitãdum, quia nunquam ita obligatur ad fructus alteri tradendos, quin ſaltem quotidianas diſtributiones, vel aliquid in ſuſtentationem recipere poſſit, & debeat, ſi inſeruiat, quod ſatis eſt, vt ad recitandum obligetur. Nam ſi ſeruire noluerit, & ideò nihil acceperit, iam non ex neceſſitate, ſed ex voluntate caret ſtipendio, ideóque tenetur nihilominus recitare, cùm beneficium retineat, & poſſideat. Neque admitto caſum, in quo Põtifex præcipiat recipere beneficium cum adminiſtratione, & ſeruitio eius ſine vllo ſubſidio, temporali ſeruitio accommodato, & abſque voluntario conſenſu recipientis: nam tale præceptum eſſet contra naturalem æquitatem, niſi ipſe Pontifex aliunde de ſtipendio conuenienti illi prouideret, vel ex propriis bonis, vel ex alio beneficio ſimplici, aut penſione, aut alio modo ſimili. Et

A tunc clarum eſt intentionem Pontificis eſſe obligare illum ad totam adminiſtrationem beneficij, ſub qua etiam recitatio horarum comprehenditur.

5. Ille cui ita reſignatũ eſt beneficiũ vt ſolo titulo gaudeat, alio reſeruante fructus, & adminiſtrationem non tenetur ex eo recitare.

Magis ergo neceſſaria limitatio in hoc caſu adhibetur, per illam particulam, quam in aſſertione poſuimus: *Beneficium, & adminiſtrationem eius*, nam ſi aliquis habens beneficium, illud reſignat alteri, ex conſenſu Papæ, reſeruando ſibi omnes fructus cum adminiſtratione beneficij, & alteri nudum titulum, ſeu beneficium tribuendo, tunc re vera obligatio recitandi manet apud penſionarium, & beneficiatus pro tunc non obligatur, vt rectè docuit Nauarrus in Manuali cap. 25. num. 104. & dicto cap. 2. de Oratione num. 28. & ſequentibus. Et Corduba ſu-
B prà caſu 186. & Toletus dicto cap. 14. in vltimis verbis. Et ratio eſt iam tacta, quia obligatio manet apud penſionarium; ergo non eſt, cur transferatur in beneficiatum. Item, quia beneficiatus ille non poteſt deſeruire, etiamſi velit ſine conſenſu penſionarij, & conſequenter, non poteſt aliquam ſuſtentationem ex beneficio accipere, cur ergo debet tunc ad recitandum obligari? Itaque renunciatio illa videtur eſſe quaſi ius ſuccedendi in obligatione beneficij, & fructibus eius, tamen quia hoc ius non datur, niſi transferendo beneficium ipſum in ſucceſſorem, ideo acquirit quidem ſtatim ius in re quoad beneficium ipſum, ſeu proprietatem eius, non verò ſuſcipit onera beneficij, ſicut nec emolumentum vllum, & ideò pro tunc non obligatur ad
C recitandum. Alius verò, qui beneficio renunciauit, retenta penſione, & adminiſtratione, non ratione penſionis ſecundùm ſe ſpectatæ, vt argumentum ſuprà factum probat, ſed ratione adminiſtrationis, ad quam manet obligatus, horas Canonicas dicere tenetur, pars enim illius adminiſtrationis eſt officij Canonici recitatio.

6. 4. Aſſertio. Poſſidens in pace beneficium, cuius fructus 1. & 2. anno non recipit, ídq; ex iuſta conſuetudine tenetur ſeruire & recitare.

Dico tertiò: Habens, & pacificè poſſidens beneficium, cuius fructus non recipit primo, vel ſecundo anno ex præſcripta, & iuſta conſuetudine, ſicut tenetur beneficio inſeruire, ita etiam tenetur illo tempore recitare, in quo fructus non recipit. Hanc aſſertionem docere videtur Nauarrus capite ſeptimo de oratione, numero trigeſimo, quia tamen in ea non omninò perſiſtit, nec proprium ſenſum, &
D fundamentum declarat, vt intelligatur, ſuppono, variis modis poſſe hunc caſum contingere, quatenus ex variis cauſis poteſt introduci priuatio fructuum pro illo tempore, quæ videntur ad quatuor reduci. Vna eſt, vt illi fructus Epiſcopo, verbi gratia, vel ſimili Prælato reſeruentur, & ita augeantur redditus eius. Secunda, vt illi fructus, inter alios capitulares diſtribuantur, & cedant in augmentum ſtipendij eorum. Tertia, vt ipſimet beneficiato poſt mortem eius reſeruentur, vt vel poſſit teſtari de illis, vel eius funeri, animæ, aut etiam hæredibus inſeruiant. Quarta, vt illi fructus applicentur alicui operi pio, vt Hoſpitali, verbi gratia, aut cuipiam ſimili.

7. Extrauagans Ioan. 22. ſtuens abrogata eſt per cõſuetudinem.

Secundò ſciendum eſt per Extrauagant. *Suſcepti*
E Ioan. 22. quæ eſt ſecunda de electione, & per aliam, vnicam, ne ſede vacante, inter communes, prohibitum eſſe, ne in aliquo iſtorum caſuum priuetur beneficiatus pro illo tempore omnibus fructibus beneficij, ſed ad ſummum dimidia parte eorũ. Quòd ſi illa cõſtitutio ſeruaretur, nõ eſſet neceſſaria concluſio poſita, nam eſt euidens, illud fore ſufficiens ad obligationem recitandi. Verũtamen illa non ſeruatur, ſed per contrariam conſuetudinem abrogata eſt, & omnibus illis modis ſolet beneficiati priuari

penitus

penitus fructibus illius temporis, etiamſi beneficio inſeruiant. Ait autem Nauarrus has conſuetudines iterum reprobatas eſſe per Pium V. in quadam Extrauag. *Durum* (ita enim legendum eſt, non *Dudum*, vt per errorem Typographi legitur in noſtro Nauarro) éſtque conſtitutio centeſima ſexta Pij V. in Bullario Romano. *Sed quia aliquot Eccleſiæ* (ait Nauarrus) *non receperunt eam* (ſcilicet Pij conſtitutionem) *nec volunt recipere, credo, quòd nouus Canonicus excuſaretur à recitando, etiamſi iure deberentur illi dimidiati fructus, quia cùm non poſſet eos ſine impenſa fructibus maiore, & lite moleſtiſſima contra ſuam Ecſiam exigere, ſatis videtur non poſſe eos recipere.* Verumtamen conſtitutio Pij V. non eſt facta ad renouandam Extrauagantem Ioannis 22. ſed ſolùm ad tuendum, & denuo ſtatuendum Decretum Concilij Tridentini ſeſſion. 24. cap. 14. In quo non in vniuerſum reprobantur illæ conſuetudines, ſed illæ tantùm, quæ videntur ſpeciem aliquam Simoniæ continere, vt ſunt illæ, *quibus obſeruatur, vt in electione, præſentatione, &c. vel admiſſione ad poſſeſſionem, &c. certæ conditiones, ſeu deductiones ex fructibus, ſolutiones, promiſſiones, compenſationéſve illicitæ, &c. interponantur.* Quas Concilium vocat, *Simoniacæ labis, aut ſordidæ auaritiæ ſuſpicionem habentes*, & ideò quomodo permittendæ non ſint, ibi ſtatuit, & illud ſtatutum tantùm confirmauit, & auxit Pius V. vt ex tenore conſtitutionis eius conſtat.

Nauarr.

Pij V.

Conc. Trid.

Pij V.

Ex his ergo deſcendendo ad quatuor modos conſuetudinum ſuprà numeratos, prima, in qua fructus alieni beneficij Epiſcopus pro aliquo tempore accipit, reprobata eſt per Concilium Tridentinum, & Pium V. tanquam Simoniaca, vel irrationabilis: & ita declaratum ſæpius inuenio à Congregatione Cardinalium. In quibus etiam declaratur, non poſſe tales fructus exigi pro vſu fabricæ, vel ſeruitio ſacriſtiæ, nec pro ſoluendis debitis antiquis Eccleſiæ, etiam factis pro reparatione, & melioratione bonorum. Adde in his caſibus non ſolùm eſſe prohibitum, priuare beneficiatum omnibus fructibus alicuius anni, ſed etiam parte eorum, vt ex Motu Pij V. conſtat. An verò contraria conſuetudo poſſit honeſtari, tractaui ſuprà tractat. 3. lib. 4. cap. 48. & ſanè vix poteſt, maximè quoad omnes fructus. Nihilominus tamen ſi de facto alicubi retinetur illa conſuetudo, & nouus Canonicus priuatur primo anno omnibus fructibus, admittitur tamen ad chorum cum ſuis diſtributionibus; illud ſatis eſt, vt obligetur ad recitandum, etiamſi moraliter non poſſit, nec habeat ſpem obtinendi fructus. Quia beneficium cum emolumento diſtributionum ſufficit ad obligationem recitandi ex omnium ſententia; nam ille recipiendo diſtributiones, tenetur officio Canonico adeſſe in choro, ergo & recitare, ſi per illum ſtet, quominùs eas habeat per voluntariam abſentiam. Si verò etiam diſtributionibus iniuſtè priuaretur, & nihilominùs cogeretur reſidere, & inſeruire, vt tranſacto anno poſſet incipere fructibus beneficij gaudere, tunc valdè probabile videtur per ſe non obligari ad recitandum ex vi beneficij, & ideò in aſſertione tantùm locutus ſum de conſuetudine iuſta; & ratio illius ſententiæ eſt, quia tunc per quamdam moralem violentiam priuatur omni fructu, & ſubſidio ſui beneficij. Et nihilominùs etiam in eo caſu hoc mihi incertum eſt, ſed de hoc generaliter inferius dicam.

Cõſuetudo, vt accipiat Epiſcopus fructus alieni beneficij 1. vel 2. anno per Trid. & Pium V. reprobata eſt, ſi tamen alicubi viguerit, dũmodo diſtributiones Canonicus accipiat, tenetur ſeruire & recitare.

Conc. Trid.

Beneficium cum emolumẽto diſtributionũ ſufficit ad obligationem recitandi.

8\. In ſecundo caſu, in quo fructus diſtribuuntur inter alios Canonicos, ſeu beneficiatos, cenſeo, eodem modo eſſe reprobatas ſimiles conſuetudi-

Conſuetudo accipiendi cæteros Ca-

A

nes per Concilium Tridentinum, & Pium V. Nam huiuſmodi conſuetudo videtur comprehendi ſub illis, quæ ibi dicuntur *Turnorum lucra.* Vnde Pius V. expreſsè etiam prohibet *hanc applicationem fructuum fieri menſæ capitulari, ſeu inter alios Canonicos, & perſonas Eccleſiæ ſeu capituli diuidi.* De qua lege, & conſuetudine contraria etiam dixi, in d. cap. 48. vbi autem contraria conſuetudo retinetur, idem dicendum eſt, quod in primo caſu; nam eſt eadem ratio. Et addi hic poteſt peculiaris conſideratio. Nam licet in præſenti tempore nouus Canonicus ſentiat incommodum carentiæ fructuum pro illo anno, tamen poſtea ſentit commodum ex fructibus modernorum Canonicorum poſt ipſum in-

B

trantium, nam admittetur ad partem eorum, quod commodum non ſentit in priori caſu, quando fructus applicantur menſæ Epiſcopali. Ratione ergo huius commodi obligabitur ad recitandum ſtatim, quia licet differatur ſolutio, non omninò aufertur. Sed in hac etiam conſideratione diſcretione opus eſt, duobus enim modis poteſt retineri illa conſuetudo; primò, vt ſemper ſit iniqua, & conſequenter exactio iniuſta, ita vt retineri non poſſint, quæ ex vi illius accipiuntur, iuxta Motum Pij V. Et tunc tale commodum expectatum non obligabit ad recitandum, quia re vera nullum eſt; nec retineri poteſt, nec Eccleſia vult illud donare, ergo multò minus vult ratione illius ad recitandum obligare. Quin potius obli-

C

gat talem Canonicum, ne in futurum aliquid recipiat de fructibus intrantium, & ad reſtituendum, quicquid ſic receperit, quia non poteſt ab aliis denuo venientibus recuperare, quod ab antiquioribus per vim ſibi ſublatum eſt. Ergo in eo caſu iudicium ferri debet, ac ſi nullum lucrum expectaretur, ſicut in præcedenti puncto. At verò ſi alicubi eſſet in illa conſuetudo ſufficienter præſcripta, vt honeſta (non eſt enim improbabile id accidere, vel tolerari poſſe) tunc optimè procederet dicta conſideratio, quia tunc iuſta eſſet expectatio futuri emolumenti, & habere poſſet rationem ſufficientis ſtipendij, ſuppoſito titulo, & poſſeſſione, & aliis honoribus, ſeu commodis Canoni-

D

catus, vt ſunt habere ſedem in choro, ſuffragium in Capitulo, & certum gradum, & locum honoris in Eccleſia.

pitulares fructus 1. vel 2. anni Canonici intrãtis reprobata eſt per Trid. & Pium, aliquo tamẽ modo poteſt obligari ad recitandum propter contrariam cõſuetudinem.

In tertio caſu cenſeo, conſuetudinem non eſſe reprobatam per illa iura, & tali conſuetudine ſuppoſita, euidentem eſſe concluſionem poſitam, quod tunc teneatur Canonicus recitare. Priorem partem probo, quia nec in Concilio Tridentino, neque in motu Pij V. inueniuntur verba, quibus illa conſuetudo, vel ſimile ſtatutum reprobetur, & ideo leges illæ ad illam extendendæ non ſunt, maximè, quia nec ſimilitudo rationis intercedit, quia in tali conſuetudine nullum eſt veſtigium Simoniæ, aut turpis auaritiæ, cùm nec Epiſcopus, neque alij Canonici aliquid inde lucrentur. Atque ita

E

inuenio declaratum in dicta Congregatione Romana his verbis: *Neque hoc decreto, nec Bulla Pij V. ſuper hac eadem re edita prohibentur ſtatuta Eccleſiarum deſeruiendi per annum, vel aliquod tempus, nihil percipiendi interim de maſſa groſſa, niſi peracto integro ſeruitio, idque poſt obitum hæredibus deberi, cùm ſit potiùs differre, quàm auferre.* Ex his verbis probatur apertè altera pars. Quia ſi illa eſt dilatio, & non ablatio, ergo ex tunc acquiritur ius ad illos fructus beneficij, ergo & ſeruitium officij, in quo ſeruitio maximè comprehenditur horarum recitatio, ergo ſtatim vrget obligatio illas recitan

9\. Conſuetudo reſeruandi fructus 1. vel 2. anni beneficij ipſi beneficiato poſt mortẽ vt poſſit teſtari de illis non eſt reprobata per Conc. atque adeo tenetur tunc tẽporis recitare.

recitandi. Secundò quia illa conſuetudo non debet, nec poteſt priuare diſtributionibus, vt indicatur apertè in illa declaratione, ibi, *Et nihil percipere inde de maſſa groſſa:* nam in hac maſſa non includuntur diſtributiones, & ideo ſupponitur, quod ſtatutum (& idem eſt de conſuetudine) vt ſit iuſtum, non debet comprehendere diſtributiones, quæ ad obligationem recitandi ſufficiunt, vt ſæpe dictum eſt. Verumtamen ſi alicubi contingeret, etiam diſtributiones negari iure, vel iniuria; nihilominùs prior ratio de iure acquiſito ad fructus, poſteà recipiendos, omninò ſufficit ad obligationem recitandi, vt oſtenſum eſt: præſertim quia illa dilatio non multùm refert, & ſæpe cedit in maius commodum temporale, & ſpirituale ipſius beneficiati. Aduerto tandem in illa declaratione apertè ſupponi, Extrauagantem Ioannis 22. quoad hanc partem non obligare, ſed vel abrogatam eſſe, vel omninò non fuiſſe receptam, aliàs non poſſet ſtatutum priuatæ Eccleſiæ contra illam præualere, & idem animaduerti poterit ex ſequenti puncto.

Ioan. 22.

10\. Confuetudo applicandi fructus beneficij primi vel ſecundi anni alicui operi pio nõ eſt reprobata per Trid. atque adeo beneficiatus tenetur tunc temporis recitare dummodo diſtributiones capiat.

Quartus item modus reprobatus non eſt per Concilium Tridentinum, nec Pium V. ſed potiùs in Concilio apertè excipitur in illis verbis: *Sancta ſynodus mandat Epiſcopis, vt quæcumque huiuſmodi in vſus pios non conuertuntur, &c.* Pius autem V. expreſſè illam approbat; moderatur tamen eam his verbis: *Et nihilominus ſtatuimus, vt vbicunque huiuſmodi fructus, & diſtributiones fabricæ, vel ſacriſtiæ, aut alterius pij loci vſibus vltra ſemeſtre tempus reperiuntur conceſſi, horum duntaxat dimidia pars ipſi ſacriſtiæ, vel fabricæ, aut pio loco deinceps tribuatur, alteram verò beneficiati prædicti integram percipiant.* Vbi ergo fuerit hæc conſtitutio hoc modo ſeruata, clara eſt etiam obligatio; nam quotieſcunque recipiunt dimidiam partem fructuum, ſatis eſt ad obligationem, vt per ſe conſtat. Vnde fit, vt licet ſex primis menſibus nihil accipiant, nihilominùs tunc recitare teneantur, quia ſequentibus ſex menſibus percipient integros fructus dimidij anni, & ita pro toto illo primo anno recipient ſaltem dimidiam partem maſſæ groſſæ illius anni vltra diſtributiones, tunc ergo dubitari non poteſt de obligatione. Poteſt autem contingere, vt non obſtantibus illis verbis Pij V. alicui præſcriptum ſit, vt pro anno integro, vel longiori tempore omnes fructus applicati ſint ad aliquod opus pium, ita vt honeſtè, & iuſtè id iam fiat; tunc ergo etiam procedit concluſio poſita, nimirum, vt tali conſuetudine honeſta non obſtante, teneatur nouus Canonicus etiam illo primo anno recitare.

11\. Probatur tradita doctrina.

Probatur autem in hunc modum, quia per illam conſuetudinem non eſt factum, vt officium pro illo beneficio debitum minuatur, ſed potiùs eſt factum, vt illud idem onus, & officium imponeretur beneficiato cum illo minori lucro, atque adeò, vt futuri fructus poſteriorum annorum acceptentur ex tunc, & expectentur, vt ſufficiens ſtipendium totius temporis, & ſeruitij beneficij à primo die poſſeſſionis eius, ſed ille, qui accipit tale beneficium, voluntariè illud acceptat, ergo ad totum illud onus obligatur. Conſequentia eſt euidens, & Minor ex facto ipſo, vt notã ſupponitur. Maior autem probatur primò, quia hi præbendati tenentur illo tempore ad aſſiſtendum, vel canendum in choro, & ad ſatisfaciendum aliis functionibus ſuæ præbendæ, ergo ſignum eſt non fuiſſe diminutam obligationem officij quoad alia munia, ergo neque quoad recitationem horarum.

A Patet conſequentia, tum quia non eſt hoc officium peioris conditionis, cùm ſit præcipuum, tum etiam quia qui ratione beneficij, & ex vi ſui muneris tenetur adeſſe, ſeu canere in choro, à fortiori tenetur priuatim recitare horas, quando in choro non explet obligationem ſuam. Et confirmatur, quia non eſt veriſimile conſuetudinem illam introductam eſſe cum diminutione diuini cultus: ſic enim neque pia, neque rationabilis æſtimanda eſſet, ergo potiùs introducta eſt cum diminutione ſtipendij, & cum aliquo onere ipſius beneficij. Neque in hoc eſt aliqua iniuſtitia, nam futuri fructus ſolent eſſe adeò copioſi, vt ad ſatisfaciendum oneri totius illius temporis ſufficiant. Quod B autem exigatur officium quaſi anticipatum pro aliquo tempore ante ſolutionem ſtipendij, cùm à principio ſit quaſi voluntaria pactio, non continet iniuriam. Eò vel maximè quòd nunquam iſti præbendati ita priuantur fructibus pro illo tempore, quin ſaltem diſtributiones quotidianas accipiant, quæ ſolæ ſufficiunt ad obligationem recitandi, vt infrà dicemus. Quòd ſi quis per voluntariam, vel neceſſariam abſentiam, illas amittat, accidentarium eſt, nec propterea excuſabitur ab obligatione recitandi. Ita ergo veluti inductione facta conſtat, quoties ratione iuſtæ conſuetudinis priuatur quis omnibus fructibus ſui beneficij, pro aliquo tempore, non propterea excuſari ab obligatione recitandi horas Canonicas. Si autem in eo caſu C quis priuaretur etiam diſtributionibus horarum, certè videretur conſuetudo iniuſta, & ideo dubitari poteſt, an tunc admitti poſſit excuſatio, de quo ſtatim generaliter dicemus.

Cõfirmatio.

Quoties quis ratione iuſtæ conſuetudinis priuatur fructibus ſui beneficij tenetur Horas recitare.

Dico quartò, quando quis non recipit fructum ex ſuo beneficio, ſua voluntate, vel culpa, non propterea excuſatur ab onere recitandi. In hac aſſertione non diſſentiunt Auctores citati: & ratio generalis eſt, quia non debet Eccleſia priuari ſuo ſeruitio propter voluntatem, vel iniquitatem miniſtri. In particulari verò poteſt declarari, nam tribus ferè modis poteſt hoc contingere. Primò, quia beneficiatus cedit fructibus, vt pater, nepos, aut amicus, vel creditor illis fruatur, & tunc non poteſt dici non recipere fructus, quia licet per ſe non reci- D piat, recipit per alium, & ideo clarum eſt teneri ad omnia onera beneficij. Secundo contingere poteſt ex voluntate ipſius beneficiati, quia non poteſt obtinere fructus, niſi reſideat, ſeu ſeruiat, & non vult inſeruire, nec reſidere; tunc enim ſibi imputet, quia per ipſum ſtat, quominùs fructus recipiat. Nam ſuprà dicebamus cum communi ſententia, quòd ſi per beneficiatum, qui iam habet verum titulum, ſtet, quominùs poſſeſſionem etiam habeat, nihilominus tenetur ratione tituli recitare, ergo multò magis, qui iam pacificè poſſidet, obligabitur, etiamſi fructus non recipiat, quia per eum ſtat. Et hac ratione excommunicatus, ſuſpenſus à beneficio, vel alius ſimilis, qui ſua culpa non facit fructus ſuos, ad recitandum tenetur, vt diximus in tom. 5. de Cen- E ſuris, diſp. 12. ſect. 2. num. 13. & ſequent. & diſp. 26. ſect. 2. in principio.

12\. 5. Aſſertio. Quãdo quis non recipit fructum ex ſuo beneficio voluntariè, tamen nõ propterea excuſatur ab onere recitandi.

Quando per Beneficiatũ ſtat, vt non recipiat fructus ſui beneficij, tenetur recitare.

Tertiò, poteſt contingere, vt beneficiatus non fruatur fructibus ex incapacitate perſonæ ad inſeruiendum beneficio. Contingit enim alicui ex indulgentia, ſeu diſpenſatione dari beneficium in ea ætate, vel carentia literaturæ, aut ſimili defectu, ratione cuius ineptus eſt ad ſeruiendum, in quo caſu cogitur Vicarium ponere, qui ſeruiat, dando illi, ſi neceſſe ſit, omnes fructus beneficij (vt ſi ſit tenue, & omnes ſint neceſſarij ad congruam ſuſtenta

13\. Tribus modis poteſt contingere voluntaria priuatio fructuum.

ſuſtentationem Vicarij.) Tunc ergo dominus beneficij recitare nihilominùs tenetur, niſi in hoc etiam ſit ſpecialiter diſpenſatus, vel niſi ad hoc etiam ſit omninò ineptus, quia fortaſſe non peruenit ad vſum rationis, quod neceſſe eſt à diſpenſante non ignorari, vt diſpenſatio valida ſit, & ita tunc etiam toleratur ille defectus ratione diſpenſationis, & cenſetur tota adminiſtratio beneficij, etiam quoad recitationem horarum, commiſſa Vicario beneficij. Secluſa verò diſpenſatione ſpeciali, obligatio recitandi ſemper manet apud beneficiatum. Ratio eſt, quia hæc obligatio recitandi perſonalis eſt, & ideo per ipſum beneficiatum impleri debet, nam intrinſecè, & per ſe oritur ex ipſo beneficio. Et impedimentum fructuum in illo caſu non oritur aliunde, quàm ex conditione ipſius habentis beneficium, ſed ſibi debet illud imputare; nam voluntariè ſuſcepit beneficium cum illa ineptitudine, ideóque non poteſt exonerari intrinſeco debito beneficij, quod per ſe poteſt ſoluere, & debet.

14. Titulus beneficij, & honor, ſimul cum ſpe fructus, ſatis obligant ad recitandum.

Eò vel maximè, quòd licet tunc non fruatur fructibus beneficij, expectat aliquando frui, quando ablato impedimento, poterit per ſe ipſum inſeruire, & illa ſpes cum titulo, & honore beneficij, eſt ſufficiens recompenſatio oneris recitandi. Imò licèt fingamus caſum, in quo etiam illa ſpes deſit, quia impedimentum eſt perpetuum (quamuis non videatur moraliter contingere, vt vel talis diſpenſatio detur, vel quod velit aliquis onerari beneficio, ex quo nunquam fructum ſperat) illo tamen caſu poſito, non credo illum accipere beneficium ſine onere recitandi, propter principalem rationem factam, quòd hæc obligatio eſt per ſe annexa beneficio, & ſola voluntas ſic accipientis beneficium, non poteſt illam ſeparare. Præterquam quòd, qui in tali caſu beneficium acceptat, aliquod commodum inuenit, vel in honore beneficij, vel in priuilegiis eius, vel in aliqua alia eius qualitate, & ideo mirum non eſt, quòd aliquod etiam onus ſentire debeat, ergo maximè onus recitandi, quod eſt quaſi primum, & fundamentum aliorum. Ex quibus à fortiori colligitur nunquam excuſari beneficiatum ab onere recitandi, eo quòd per alium ſeruiat in omnibus aliis actionibus, & oneribus beneficij, quantumuis licitè id faciat, vel ex diſpenſatione, vel ex conſuetudine præſcripta, vel ex ipſa inſtitutione ſimplicis beneficij. Quia obligatio recitandi perſonalis eſt, vt ex Eccleſiæ conſuetudine, & iuribus citatis colligitur, ſicut obligatio audiendi Miſſam perſonalis eſt, nec poteſt per alium impleri, & hæc eſt communis ſententia Theologorum locis citatis, & Canoniſtarum in cap.1. de Celebrat. Miſſar. præſertim Ioannis Andreæ, Innocentij, & Panormitani, licet alij contrarium ſenſerint, quorum ſententiam dixit Syluester ſuprà quæſt.2. fortè veram eſſe, quando nullam vtilitatem ex beneficio quis accipit, quod Angelus, & aliqui Thomiſtæ ſequuntur, ſed etiam in eo caſu oppoſitum oſtendimus eſſe verius, quod tenet Turrecremata in cap. *Eleutherius* diſtinct.91. quæſt.6. & alij.

Beneficiatus non liberatur ab onere recitandi, etiamſi vicariũ habeat, qui in omnibus aliis loco eius deſeruiat.

15. 6. Aſſertio. Clericus qui iniuſtè priuatur fructibus beneficij, non ideo ſemper excuſatur ab onere recitandi, aliquãdo maximè. Probatur 1. pars.

Dico quintò. Licet Clericus habens beneficium per potentiam, coactionem, vel iniuſtitiam priuetur fructibus beneficij: non propterea ſemper excuſatur iuſtè ab onere recitandi, quamuis in aliquo caſu probabiliter id poſſit ſuſtineri. Hæc aſſertio quoad primam partem difficultatem non habet, quoties is, qui aliquo tempore priuatur fructibus beneficij, quod poſſidet, ſperat aliquando A illos recuperare, vt omnes fatentur, vel quia quod differtur, non aufertur, vel quia illa ſpes pretio æſtimabilis eſt, vel certè quia ipſum beneficium pacificè poſſeſſum, eſt ſufficiens ratio obligandi, & ideo non debet priuari ſuo ſeruitio ſaltem in caſu dubio de futuro euentu fructuum, quia in dubio melior eſt conditio ipſius beneficij, ſeu Eccleſiæ, inuenitur autem tale dubium, quoties manet illa ſpes. Difficultas ergo eſt, quando quis priuatur fructibus ſine vlla ſpe illos recuperandi, nam in eo caſu Nauarrus, Caietanus, Sotus, Ledeſma, Corduba, & fere omnes indiſtinctè docere videntur, illum non teneri ad recitandum ex vi beneficij, quando fructus non percipit, quorum opinionem ſiquis ſequi velit in praxi, tutus erit. B

Caietan. Cordub.

16. Cõfirmatur magis obligatio recitandi. *Syluest. Medin.*

Videtur tamen mihi probabile, quòd ſi ablatio fructuum non eſt perpetua, ſed pro aliquo tempore, etiamſi ſit violenta, & iniuſta, & ſine ſpe recuperationis, non ſufficiat ad excuſationem recitandi, quod videntur ſentire Syluester & Medina ſuprà. Probatur primò, quia ſi per furtum, vel rapinam 1. priuetur beneficiatus fructibus, non eſt propterea excuſandus ab adminiſtratione beneficij, neque ab adminiſtrandis Sacramentis, ſi ſit curatus, ergo neque ab onere recitandi, quod non minus eſt per ſe coniunctum beneficio. 2. Secundò ponamus per caſum fortuitum, vel ſterilitatem temporum, beneficium aliquo, vel aliquibus annis nullos reddere fructus, numquid propterea excuſandus eſt beneficiatus, C ne recitare teneatur? Non videtur profectò æqua conditio, nam ſi contingat vberiores, vel duplo maiores eſſe fructus vnius anni, non propterea maius onus ſuſcipit. Qui ergo beneficium ſemel acceptat, ſicut illud facit ſibi proprium, & ratione illius habet ius ad omnes fructus beneficij, quotquot illi fuerint, ita etiam recipit in ſe onera beneficij tanquam propria, & ſimiliter ſuſcipit pericula ſaltem ordinaria, & moralia, vt interdum fructus vel minuantur, vel auferantur, & cum illis periculis obligat ſe ad onera beneficij. Et hoc videtur iuſtiſſimum pactum, quod tacitè interuenit inter beneficiatum, & Eccleſiam, ergo licèt pro aliquo tempore iniuſtè priuetur fructibus, non ſtatim poteſt licitè officium ſuũ deſerere, & conſequenter neque D horas Canonicas omittere: eò vel maximè, quòd fortaſſe prioribus annis tot redditus accepit, qui poſſent ſufficere pro iuſto ſtipendio plurium annorum, & in futuro tempore alios ſimiles annos expectat, ergo moraliter omnia computando ſufficiunt illi fructus pro iuſto ſtipendio totius illius temporis continui, etiam demptis illis, qui pro aliquibus annis per vim auferuntur. Vnde conſiderando ius ad fructus, quod per beneficium datur, videtur ſufficiens ratio obligandi ad continuum officium, & ſeruitium, etiamſi huiuſmodi infortunia interdum accidant.

Pactum iuſtiſſimũ inter Beneficiatum & Eccleſiam.

17. Probatur 2. pars ſecundũ quã aliquando deobligatur à recitando.

At verò ſiquis ita priuetur fructibus, vt illa priuatio ſit quaſi perpetua ſpoliatio beneficij, quia non ſperat ampliùs poſſe aliquod emolumentum ex beneficio capere, E tunc videtur probabile, non teneri ampliùs onere recitãdi, ratione talis beneficij, quia tunc perinde ſe habet moraliter, ac ſi ſtipendium non haberet; nam quod ad vſum attinet, videtur quaſi ablata facultas percipiendi fructus ex tali beneficio. Et hoc maximè videtur accidere inter hæreticos occupantes bona Eccleſiæ, & redditus beneficiorum. Et propter hos, & ſimiles caſus addidi vltimam partem, ſeu limitationem aſſertionis poſitæ; nam in illis maximè videtur procedere communis ſententia dicens, eum, qui omninò priuatur fructibus,

fructibus, non obligari ad recitandum ratione ſolius beneficij; & ita tandem videtur illam limitare Paludanus in 4. diſtinct. 15. q. 5. n. 13. quem ſequitur Turrecremata diſtinct. 91. in principio quæſt. 14.

Palud. *Turrecr.*

CAPVT XXI.

Vtrùm habens beneficium tenue, ad horas Canonicas recitandas teneatur?

1. 1. Sententia Aſſerens tenuitatẽ beneficij deobligare à recitando.

HOc dubium ex dictis naſcitur, nam ex illis videtur ſequi pars negans, quia onus recitandi non ſequitur ex beneficio, niſi cum ordine ad fructus, vnde ſi beneficium nullos haberet fructus, talem obligationem inducere non poſſet (quamquam illud nec propriè beneficium dici poſſet) ſed in moralibus parum quaſi nihil reputatur, ergo tam tenues poſſunt eſſe fructus, vt beneficium non magis obliget, quàm ſi nihil redderet. Et confirmatur hæc pars; nam iuſtitia poſtulat, vt qui non accipit iuſtum ſtipendium, non teneatur laborare; ſed fructus tenuiſſimi non ſunt ſtipendium condignum clerici. Quod declaratur ex illo 1. Corint. 9. *Qui altari deſeruit, ex altari viuere debet:* nam clericus non poteſt viuere tenuiſſimis fructibus, ergo neque ad ſeruiendum, ſeu recitandum obligandus eſt. Atque hanc ſententiam tenuit Soto lib. 10. de Iuſt. quæſt. 5. art. 3. quem ſequitur Aragon. 2. 2. q. 83. art. 12. qui ait, recentiores Theologos communiter ſequi hanc opinionem. idem fere Emmanuel Rodriquez in Sum. cap. 140. num. 3. Qui auctores addunt, beneficium tenue in iure pro non beneficio reputari, ex cap. *Is, cui* de Præbend. in 6. vbi dicitur, eum, qui ex Apoſtolico indulto poteſt vni perſonæ de idoneo beneficio prouidere, non poſſe alicui illud conferre *Habenti beneficium ſufficiens.* Per quod ſignificatur, poſſe illud dare habenti beneficium tenue, vt Gloſſa ibi notat: ſignum eſt ergo beneficium tenue, pro non beneficio reputari.

Soto. *Aragon.* *Emman. Rodrig.* Cap. *Is, cui.* *Gloſſa.*

2. Quale exiſtimandũ eſt beneficium tenue.

Si autem in hac opinione quæratur, quod dicendum ſit beneficium tenue, quoad hunc effectum non obligandi ad recitandum: quidam extendunt ad omne beneficium inſufficiens ad vitam clerici ſuſtentandam. Sed hoc non dixit Soto, nec eſt practicè probabile; aliàs redditus triginta, vel quadraginta aureorum non ſufficerent ad hanc obligationem, quod admittere valdè pernicioſum eſſet. Item, non eſt id conſentaneum rationi; nam penſum horarum Canonicarum non eſt adeo graue, neque tam magnam diei partem occupat, vt ſit dignum integra ſuſtentatione perſonæ, imò nec pro maiori parte eius. Vnde Soto ad ſummum ſuam opinionem extendit ad quantitatem decem aureorum, Aragon verò dicit relinquendum eſſe prudenti arbitrio, videtur tamen requirere, vt obliget, quod adiumento ſit *Bonæ parti ſuſtentationis clerici,* vt ipſe loquitur. Bona autem pars dici non poteſt, niſi tertia, vel ad ſummum quarta, quæ hodie exiſtimari non poteſt minor triginta aureorum, etiam reſpectu clerici infimæ conditionis. Et hæc notari poteſt vt prima difficultas huius opinionis, quia ſine lege facit exceptionem à lege, & talem exceptionem, quæ cùm ſit interminata, relinquenda eſt prudentis arbitrio, & ita aperitur via ad derogandum grauiter legi, & paulatim extenuandam grauiter obligationem eius.

Soto. *Aragon.*

3. 2. Sentent. aſtruens ex beneficio quantumuis tenui oriri obligationẽ recitandi.

Eſt ergo ſecunda ſententia, quæ ſimpliciter affirmat, ex beneficio quantumuis tenui oriri obligationem recitandi. Hæc eſt communis opinio Canoniſtarum, cum Gloſſa in cap. *Clericus.* 1. d. 91. quam ſequuntur Hoſtienſis, Ioannes Andreas, Panormitanus, & alij in capit. primo de Celebrat. Miſſarum, & alij in Clement. I. eodem titulo, & in dicto cap. *Clericus*, & Turrecremata in principio d. 91. quæſt. 6. Nauarrus in cap. 7. de Orat. num. 27. & cap. 11. num. 11. Couarruuias lib. 3. Variar. cap. 13. num. 8. §. *Duodecimo*, qui alios refert, Albertus de Ferrariis in tractatu de Horis Canonicis quæſt. 8. n. 10. Hoſtienſis in Summ. tit. de Conſecr. Eccleſ. §. *A quibus*, verſ. Dic ſecundum Goffredium, Toletus lib. 2. Inſtruction. cap. 14. num. 4. Azor. lib. 10. cap. 3. q. 3. Valentia 3. tom. diſput. 6. quæſt. 2. puncto. 10. §. 7. Summiſtæ, verbo *Hora*, Syluester q. 2. Roſella num. 1. Tabiena n. 1. Armilla num. etiam 1. Antonin. 3. p. tit. 13. cap. 4. §. 1. Graffis lib. 2. ſuarum Deciſionum cap. 49. num. 28. Idem tenet Medina quæſt. 7. de Orat. & Ledeſma 1. part. 4. quæſt. 16. art. 4. dub. 5. prop. 4. dicens, eſſe communem ſententiam Doctorum, & ponens exemplum, ſi ſolùm reddat, quatuor, aut quinque aureos: & idem ſumitur ex Paludano in 4. d. 15. quæſt. 5. Alij verò hoc non attigerunt, vnde inter Theologos, qui ſcripta ſua typis mandarunt, non poteſt dici prior ſententia communis.

Gloſ. in cap. Clericus. *Hoſtienſ.* *Ioan. Andr.* *Panorm.* *Turrecr.* *Nauarr.* *Couar.* *Albert.* *Toletus.* *Azor.* *Sylueſt.* *Roſella.* *Tabiena.* *Armilla.* *D. Antonin.* *Graffis.* *Medina.* *Ledeſm.* *Palud.*

4. Beneficium quamtumuis tenue verum reputatur beneficium.

Vt fundetur hæc ſententia, ſupponendum eſt, beneficium, quamtumuis tenue verum beneficium eſſe, & vt tale abſolutè, & ſimpliciter in iure reputari. Hoc apertè ſupponunt Auctores huius ſententiæ, & colligitur ex eodem cap. *Is, cui,* quod in contrarium citatur, & ex eodem verbo *Beneficium ſufficiens:* ideo enim addit *ſufficiens:* quia ſi abſolute dixiſſet *beneficium,* etiam inſufficiens, & tenue comprehenderet, vt ibi Gloſſa ſignificauit, vbi Archidiaconus idem dicit. Et addit, ei, qui habet inſufficiens beneficium, poſſe conferri aliud ex vi illius indulti, dummodò in collatione faciat mentionem de primo, iuxta caput *Collatio,* de Offic. legati in 6. vbi ſolùm dicitur, vt collatio ſecundi beneficij teneat, oportere mentionem facere, *de alio beneficio*, ergo ſub hac voce, etiam beneficium tenue in iure comprehenditur. Ratione etiam patet, quia beneficium quantumuis tenue confert verùm ſpirituale ius, quod eſt principale in beneficio, ergo licet acceſſorium ſit tenue, eſt ſimpliciter verum beneficium. Vnde ſufficiet ad fruendum omnibus priuilegiis, quæ conceduntur Clerico minorum ordinum habenti Eccleſiaſticum beneficium. Dicet aliquis, Auctores prioris ſententiæ non negare quoad ſubſtantiam illud eſſe, & reputari verum beneficium, quoad obligandum verò ad penſum dicendi horas Canonicas, pro beneficio non reputari. At profectò in hoc ſenſu non rectè fundatur illa ſententia in hoc principio, quia ſolùm eſt repetitio aſſertionis illius ſententiæ: quod enim tale beneficium ad illum effectum non reputetur beneficium: non habetur in iure, nec ex dicto cap. *Is, cui* colligitur, neque etiam habetur ex communi exiſtimatione prudentum: nam omnes Auctores ſecundæ opinionis reputant illud, vt beneficium, etiam in ordine ad hunc effectum, qui ergo non reputant, ſolùm ſunt Auctores prioris ſententiæ, dum ergo pro fundamento ſuæ aſſertionis aſſerunt illam æſtimationem, ſeu reputationem, nihil aliud afferunt, quàm iudicium, & opinionem ſuam. Loqui ergo debemus de illo beneficio quoad eſſe ſimpliciter beneficij, & quoad modum, quo ſub tali voce in iure comprehenditur, quoties de beneficio ſermo eſt.

Cap. *Is, cui.* *Gloſſa.* *Archid.* Ca. *Collatio, &c.* Probatur 2. ſententia ratione. Obiectio ſuboritur. Reſolutio ipſius. Cap. *Is, cui.*

5. Ex hoc ergo fundamento ſubinferimus, quando ius

Concluditur eadem ſent. ex cap. vlt. de Reſcript. in 6.

Ius dicit, *Beneficium dari propter officium*, cap.vltim. de Reſcript. in 6. non ſolùm loqui de beneficio ſufficiente, ſed etiam de tenui,quia indiſtinctè loquitur; & vox illa omnia beneficia comprehendit. Sicut etiam quando aliquis in Iure ſuſpenditur ab officio, & beneficio, non minùs ſuſpenditur à beneficio tenui, quàm à pingui, & ſic de aliis. Cùm ergo in Cōcilio Lateranenſi ſub Leone X.& communi ſenſu Eccleſiæ declaratum ſit, officium propter quod datur beneficium, primò, ac per ſe eſſe officium recitandi horas Canonicas,planè concluditur,etiam beneficium tenue dari propter hoc officium,ac ſubinde,qui tale beneficium acceptat, ad illud officium obligari.

Conc.Later.

6. Reſponſio ad citat. pro 1.ſentent.

Reſponderi poteſt iuxta primam ſententiam, omne beneficium dari propter officium,tamen ſeruata iuſtitiæ æquitate,quæ poſtulat,vt nō exigatur graue officium, cui datur leue beneficium, & ideo licèt tenue beneficium detur propter officium,non tamen vt ſtatim, vel vt ex vi illius ſolius beneficij totum officium dicatur, ſed vt Clericus per tale beneficium aliquo modo Eccleſiæ ſeruitio incipiat deputari,& cùm primùm obtento alio, competentes fructus habuerit, officium ſuum expleat, interim verò ſatis videri, ſi aliquid ſuo arbitrio ſpecialiter oret, vel ad ſummum aliquam partem horarum dicat. Sed contra hoc inſtatur, quia vbi voluntarium pactum interuenit, non eſt iniuſtitia, *quia ſcienti, & volenti non fit iniuria*, ſed in præſenti inter Clericum, & Eccleſiam tacitum pactum interuenit, nam lex ab Eccleſia declarata eſt,ſe nolle dare alicui beneficium, niſi ea conditione, vt ad totum officium Canonicum obligetur, qui autem recipit beneficium, voluntariè acceptat conditionem, ergo obligatus manet, & nulla ei fit iniuria, ſibi enim imputet, ſi tantùm onus cum tam parua remuneratione acceptauit. Et in hac ratione, & voluntaria acceptatione magnam vim faciunt Auctores huius ſententiæ.Eámque confirmant exemplis: nam qui ſciens, & volens acceptat vxorem pauperem, tam obligatus manet ad munera matrimonij, ac ſi diuitem accepiſſet. Et miles, qui declarata conditione acceptauit militiam cum paruo ſtipendio,militare obligatur,ergo ſimiliter in præſenti. Maximè, quia in ipſo iure Canonico videtur ita declarata hæc conditio, nam in cap.*Clericus victum* diſtinct. 91. de Clerico paupere dicitur, vt *artificiolo,vel agricultura victum,& veſtitum ſibi paret, abſque officij ſui detrimento*. In quo textu apertè ſupponitur,teneri Clericum ad officium ſuum,etiamſi non poſſit ex beneficio victum, & veſtitum habere, quod beneficium neceſſe eſt eſſe valde tenue. Verum eſt,poſſe textum illum exponi de Clerico, qui ratione ordinationis ſacræ tenetur officium dicere, etiam ſi nullam ſuſtentationem ab Eccleſia habeat: Gloſſa verò, & omnes id intelligunt de officio Eccleſiæ debito ratione beneficij, & textus ipſe generaliter loquitur, & in cap. *Presbyter* eiuſdem diſt.quod eſt primum,extrà,de Celebrat. Miſſar. idem indicatur.

Reſpōſio data impugnatur pro ſecunda.

Cap.*Clericus victum*.

Clericus pauper tenetur ad officium, æquè ac diues.

Gloſſa.

7. Expenditur hæc 2. ſent. neque ita in ea quieſcit animus.Et 1. non videtur æqua,& iuſta conditio, ſed quędam moralis coactio.

Adhuc verò non quieſcit animus in hac doctrina. Primò, quia hic non eſt conſiderandum, quod beneficiarius acceptans beneficium tenue, non patiatur iniuriam,quia ſciens, & volēs admittit conditionem, ſed conſiderandum eſt,an res ipſa æqua, & iuſta ſit? quia non eſt credendum, Eccleſiam imponere onera, vltra naturalem æquitatem, ſi ergo ſecundum ſe non eſt æqualitas inter illud ſtipendium, & hoc onus, non eſt veriſimile, Eccleſiam velle obligare ad tale onus, etiamſi alius voluntariè acceptet beneficium. A Eò vel maximè quòd videretur ibi eſſe quædam moralis coactio reſpectu pauperum Clericorū, vel ſcholaſticorum, qui cùm vix poſſint aliter viuere, coguntur ſimilia beneficia acceptare. Et tunc duriſſimum eſſet, inæqualem conditionem eis imponere, vt ſi Rex nollet promittere miniſtris ſuis, vel militibus,niſi viliſſima, & inſufficientia ſtipendia, quia ſcit, non defuturos,quia illa acceptent: vel ſi paterfamilias cum famulis pauperibus ita paciſcatur,in quo caſu multi ſentiunt, non teneri famulum ad ſeruandum integrè pactum,ſed poſſe vel ex ſuis operibus aliquid ſubtrahere in ſuam vtilitatem, vel ex bonis Domini,vt poſſit ſuſtentari. Nec ſatisfaciet,qui dixerit, non eſſe hanc æqualitatem ita neceſſariam inter B ſpirituale miniſterium, & ſtipendium materiale, ſicut inter mercedem,& laborem corporalem:nam licèt non intercedat idem modus iuſtitiæ,vel contractus, quia non eſt hæc poſterior propria commutatio vnius rei pro alia, ſicut eſt prior: nihilominus ſecundum ſuum modum poſtulat proportionem, ſeu æquitatem, quatenus is, qui ſeruit,ſuſtentatione indiget. Vnde ſi ſacerdoti, vt ſacrificium pro me offerat, nimis paruam eleemoſynam tribuam, iniuſtè ago, neque ille tenebitur integra obligatione, vt ſic dicam, ſed poterit vno ſacrificio pro pluribus eleemoſynis talibus ſatisfacere,ſic ergo in præſenti ſeruanda eſt æquitas, nec ſufficit voluntaria acceptatio, ſi in re eſt inæqualitas,tum quia non eſt veriſimile, Eccleſiam talem inæqua- C litatem velle, nec conſenſum in illam exigere,tum etiam, quia videtur interuenire quædam moralis coactio,vt declaratum eſt.

8. 2. Sequitur ex 2.ſentent. nō teneri ad idē onus recitandi, qui pingue accepit beneficium, quod poſtea factū eſt tenue.

Deinde eſt alia difficultas in illa reſponſione, quia ſequitur, eum,qui ſufficiens beneficium acceptauit, quia cum illo habebat congruam ſuſtentationem, ſi poſtea beneficium fiat tenue in perpetuum, non teneri ad idem onus recitandi,quia ille non acceptauit voluntariè beneficium tenue, ergo ratione voluntariæ acceptationis non obligatur, ſi res ipſa ſecundum ſe non eſt ſufficiens ad obligandum. Neque quoad hoc eſt ſimile de Matrimonio cum ſponſa diuite, quæ poſtea fit pauper, quia dos, vel diuitiæ accidentaria ſunt in Matrimonio, neque obligatio ad onera eius ex illis per D ſe naſcitur, at verò in præſenti fructus,ſeu ſtipendium cenſentur pertinere ad intrinſecam rationem huius obligationis. Et ideo non deſunt, qui hoc argumento coacti diſtinguendum putent inter beneficium, quod receptum eſt pingue, & factum tenue diſcurſu temporis, vel quod iam erat tenue, quando receptum eſt. Et de primo fatentur deſinere obligare, poſtquàm factum eſt tenue; de ſecundo verò aiunt obligare propter voluntariam acceptationem. Sed hoc certè non dicitur conſequenter, nam ſi primum beneficium factum tenue deſinit obligare,ideò eſt, quia fructus competentes ſunt per ſe, & intrinſecè neceſſarij ad hanc obligationem, ergo in quolibet beneficio erunt E neceſſarij, ergo etiam ſi à principio tale ſit beneficium ex ſe non eſt inductiuum obligationis, ergo nec propter acceptationem voluntariam, illam inducet, quia cenſetur acceptari iuxta exigentiam ſuæ conditionis. Vnde alij potiùs cenſent contrario modo de illis duobus membris, nam qui beneficium pingue accepit, ſe in perpetuum obligauit ad onera talis beneficij, & ſicut eo ipſo acquiſiuit ius ad quodcunque augmentum fructuum, ſine augmento onerum, ita aſſumpſit etiam periculum ſuſtinendi quamcumque diminutionem fructuum,

Aliorum diſtinctio, & mortificatio pro 2. ſentētia,impugnatur tamen.

Aliter alij opinantur de obligatione tenuis beneficij.

fructuum, ſine diminutione obligationum, nam hoc poſtulat æquitatis ratio. Et ideo licèt beneficium fiat tenue, imò licèt nullos fructus reddat (ait Turrecremata dicta quæſt. 6. & 14.) ſemper recitare tenebitur. At verò, quando beneficium à principio receptum eſt tenue, homo non obligatur ex vi illius, neque ibi habet locum illa conſideratio, vel compenſatio ſpei, & periculi, ſed eſt certa inſufficientia redditiuum; & ideo ceſſat ibi ratio obligationis. Vnde maximè confirmari videtur opinio Soti, iuxta opinionem valdè probabilem Caietani, & aliorum, qui dicunt, quando ex beneficio non percipiuntur fructus, neque aliquando recuperandi ſperantur, non obligari ad recitationem. Tum quia locum habet eadem proportionalis ratio, quando fructus ſunt tam tenues, vt pro nihilo moraliter reputentur, nec poſſint prudenter iudicari iuſtum ſtipendium: tum etiam, quia iuxta illam opinionem neceſſarium eſt adhibere diſtinctionem aliquam, vel limitationem in lege, dicente dari beneficium propter hoc officium: oportet enim intelligi de beneficio cũ redditibus, ergo poterit etiam addi, vt intelligatur de beneficio cum redditibus commodis, ſeu habentibus moralem proportionem cum tali onere.

Turrecrem.

Sotus.
Caietan.

9\.
Vnica aſſertio.
1\. Sent. quæ ob tenuitatẽ beneficij obligationem tollit recitãdi, ſpeculatiuè cõſiderata probabilis eſt 2. regulariter in praxi ſeruanda.

Quocirca ſi vim rationis expendamus, non poteſt negari, quin prior ſententia rectè applicata ad beneficium verè tenue, probabilis valdè ſit, ſpeculatiuè conſiderata: exiſtimo tamen vix poſſe ad praxim applicari, ſeruata illa ratione æquitatis, & iuſtitiæ, quam illa ſententia conſiderat, & ideo in praxi regulariter eſſe ſeruandam ſententiam communem. Hoc vt declarem, aduerto, duplex eſſe poſſe beneficium, vnum adeò ſimplex, vt ad nullum ſeruitium obliget, præterquam ad recitandum officium Canonicum: aliud, quod habet ſeruitium annexum in aliqua Eccleſia. De priori cenſeo non poſſe moraliter habere tam tenues fructus, quin obliget ad recitandum. Ratio eſt, quia cùm nullum aliud ſeruitium poſtulet, & non detur niſi propter aliquod officium, neceſſe eſt, vt ſaltem propter horas detur: at verò ſolum onus horarum nõ eſt adeo graue, vt per tenues fructus compenſari nõ poſſit, etiamſi rigoroſam æquitatem inter ſtipendium, & laborem conſiderare velimus. Nam in recitatione ſolùm occupatur clericus per horam temporis, & paulò ampliùs, per totum diem, & non prohibetur, neque impeditur, quin aliquo modo honeſto neceſſaria corpori quærat, ergo etiamſi beneficium tantùm octo, vel decem aureos reddat, ſufficient pro illo paruo onere. Eò vel maxime, quòd præter hoc ſtipendium, habet Clericus ratione talis beneficij multa alia commoda, honoris, exemptionis, & aliorum priuilegiorum: ergo in omni rigore æquitatis poteſt ita obligari. Vnde cùm iura indiſtinctè loquantur, & ratio æquitatis non cogat ad diſtinctionem faciendam in hoc caſu, nullo modo facienda eſt.

Beneficium ſimplex licet tenue obligat ad recitandum.

10\.
Non ſimplex moraliter nunquã poteſt eſſe tenue ſi habet aliquid per modũ groſſæ.

De beneficio autem habente aliud ſeruitium annexum, adhuc ſubdiſtinguendum videtur. Aliquando enim eſt tale, vt licèt quis actu nec per ſe, nec per alium inſeruiat, & ideo amittat certas diſtributiones, nihilominus fructus aliquos ex beneficio accipit per modum groſſæ. Et eiuſdem rationis cenſendum eſt, quando neceſſarium eſt ſeruire ſaltem per alium, qui diſtributionibus fruitur, proprietario autem ſeruatur aliqua pars quaſi groſſæ, licèt tenuis. Et in his caſibus non eſt dubium, quin beneficiarius teneatur recitare: tum quia quoad illam partem, quam reportat, illud eſt tanquam A beneficium omnino ſimplex, & nullum habens ſeruitium: tum maximè quia per illum beneficiarium ſtat, quominus habeat vberiores fructus. Vnde vix contingere poteſt, vt detur beneficium ſpeciale ſeruitium requirens, vt ſi ſeruiatur in illo, tam paruos reddat fructus, & diſtributiones, aut ex oblationibus altaris, aut ex aliis emolumentis, vt poſſit ſimpliciter tenue reputari, ita vt non ſufficiat ſaltem ad tertiam partem ſuſtentationis, ſi autem hanc conferat, dubitari non poteſt de obligatione recitandi. Et propterea dixi moraliter loquendo non poſſe opinionem Soti ad praxim applicari, quia omnia beneficia, vel ſunt ſimplicia, vel ſeruientia, & in prioribus non ſufficit tenuitas, in poſterioribus verò tanta non inuenitur.

Beneficium quod reddit tertiam partem ſuſtentationis, ſaltem obligat ad dicendas horas.

11\.
Beneficia obligãtia ad alia Eccleſiæ munia ſi ad 4. partem ſuſtentationis non ſufficiãt probabile eſt non obligare ad recitandum.

B Poſſunt verò excogitari beneficia obligantia ad alia ſeruitia Eccleſiæ, quæ ſint tam tenuia, vt licèt quis integrè illis inſeruiat, & accipiat omnes diſtributiones, & quicquid emolumenti ad illa pertinet, adhuc non ſufficiant ad ſuſtentationem perſonæ, etiam quoad tertiam, vel quartam partem, & ſi qua ſunt huiuſmodi, cenſeo valde probabile, & ſecurum, non obligare ad recitandum, quia iuſtè reputari poſſunt non eſſe beneficia data illo onere, ſed tantùm pro alio ſeruitio, vnde reſpectu recitationis ſe habent tãquam beneficia non habentia vllos redditus: & ideo mirum non eſt, quod ſub generali lege non comprehendantur. Atque hoc probabilius fiet ex his, quæ dicemus de reſtitutione fructuum in iis, qui non recitant. Nec video, C quomodo poſſit in eo caſu imponi obligatio, niſi dicendo, in obligatione recitandi propter beneficium, nullam haberi cõſiderationem fructuum, ſed ſolius tituli, & ad ſummum poſſeſſionis. Et quidem non dubito, quin potuerit Eccleſia, ſeruata omni æquitate, ita hoc inſtituere, & præcipere. Sicut obligationem recitandi coniunxit cum ordine ſacro, etiamſi nullum emolumentum temporale ſecum afferat, per ſe loquendo. Ita enim per beneficium peculiari modo quaſi ſacratur perſona, & magis Eccleſiaſtica efficitur, ita vt in priuilegiis, & multis aliis æquiparetur Clerico in ſacris, & ideo iuſtè etiam potuiſſet Eccleſia ſimiliter coniungere obligationem recitãdi cùm beneficio, nulla habita conſideratione fructuum. Verumtamen non creditur D ita feciſſe, iuxta doctrinam magis receptam, & ideò ſi tenues fructus beneficij alteri ſeruitio æquiſſimè correſpondent, meritò cenſetur non eſſe tale beneficium ad recitandum datum, & fortaſſe auctores ſecundæ opinionis hoc non negarent. Extra hunc verò caſum eorum ſententiam ſeruandam eſſe, etiam in praxi cenſemus.

Clericus in ſacris tenetur ad officiũ, etiamſi nullum percipiat emolumentum.

Vnde facilè expeditur nouum dubium nobis propoſitum, ſi quis habeat plura beneficia ita tenuia, vt nullum per ſe ſufficiat obligare iuxta opinionem Soti, omnia verò ſimul reddant competentes fructus, an obligetur ad recitandum? Reſpondeo enim, omnino obligari, quod in omni ſententia cenſeo eſſe indubitatum, nam de poſteriori, & noſtra per ſe patet: de priori probatur. E Tum quia ille habet ab Eccleſia ſtipendium ſufficiens titulo beneficij, vel beneficiorum, hæc enim differentia impertinens eſt; nec minuit, ſed potiùs quodammodo auget obligationem. Tum etiam, quia licet tenue beneficium per ſe non obligat, iuxta illam ſententiam, inchoat ſaltem obligationem, & ad aliquam orationem, vel partem horarum obligat, vt ſuprà dicebam, ergo ſi plura beneficia compleant ſufficiens ſtipendium, integrè obligabunt. 12.

CAPVT

CAPVT XXII.

Vtrùm clericus habens redditus ab Eccleſia ſine beneficio, teneatur horas Canonicas recitare.

1. Proponitur ſtatus quæſtionis.

DIximus de beneficio Eccleſiaſtico, prout ſeparari poteſt à fructibus, nunc è conuerſo dicendum eſt de fructibus, quando ſeparantur à beneficio, & ius ad percipiendos illos alicui confertur. In qua re facillimè fertur iudicium, quando ſufficienter conſtat ius illud, quod ad fructus datur, non eſſe beneficium; plura verò dubia in hac materia naſcuntur, quia incertum, vel obſcurum eſt, an illud conſtituat veram rationem beneficij.

2. 1. Aſſertio. Quãdo fructus beneficij dantur propter actionem externam per modum ſtipendij, non obligant ad officium diuinum recitandum. *Palud. Turrecr. Syluest.* Probatur exemplis.

Itaque primò certum eſt, quoties fructus beneficij alicui etiam clerico dantur per modum ſtipendij, propter actionem temporalem, illum non obligari ad dicendum officium diuinum. Ita docent omnes Doctores in hac materia. Paludanus dicta q.5. n.12. Turrecremata diſt.91. in principio q.5. Syluester, verb. *Hora*, quæſt.2. & reliqui. Exempla ſunt de illo, qui ad docendam Theologiam, verbi gratia, conducitur: nam etiamſi integram præbendam Canonicatus accipiat, ſi non ſit Canonicus, non tenetur recitare, quia beneficium non habet, ſecùs verò eſt, ſi beneficium ipſum accipiat cum onere legendi, iuxta cap.1. de Magiſtris: ponunt etiam dicti Auctores exemplum in Matriculariis, id eſt, qui redditus habent in Eccleſia, vt pulſent campanas, vel ſimilia officia faciant. Item in ſacriſta, qui ſine peculiari beneficio propter illud miniſterium ſuos habet redditus. Ratio horum, & ſimilium eſt, quia lex Eccleſiaſtica ſolùm obligat habentes beneficium, & quia iſti habent ſua peculiaria officia, vel ſeruitia, pro quibus accipiunt proportionata ſtipendia; item regulariter quaſi per accidens eſt, quod ſint clerici: nam poſſent actiones illæ per laicos fieri, & interdum fiunt.

3. 2. Aſſertio. Qui habent ex fructibus Eccleſię portionẽ titulo laicis cõmuni, nõ tenentur ad officium recitandum.

Hinc ſecundò certum eſt, eos, qui habent ab Eccleſia penſionem, ſeu portionem ex fructibus Eccleſiæ, non vt clerici, ſed aliquo titulo communi laicis, non teneri ad dicendum officium, vt qui per modum ſimplicis eleemoſynæ habent certam portionem in aliquo Monaſterio ad vitæ ſuſtentationem, etiamſi pro tota vita conſignatam habeant: nam illa non eſt beneficium, ſed temporale quid: nam etiam pretio emi potuiſſet. Idem eſt de penſione data à Papa alicui laico per modum gratitudinis propter ſeruitia parentum in Eccleſiæ vtilitatem, vel aliquid ſimile. Ratio eſt, quia licèt ille habeat aliquod ius ad redditus Eccleſiæ, illud ius non eſt beneficium, quia non datur propter aliquod miniſterium ſacrum. Et hoc à fortiori probari poteſt ex Motu proprio Pij V. ſtatim tractando.

Pius V.

4. Quædã penſiones quæ videtur dari titulo clericali, nõ obligant ad officium Canonicum.

Poteſt enim eſſe nonnulla difficultas de quibuſdam penſionibus, quæ videntur dari titulo Clericali, vt quando exigunt in perſona Clericalem ſtatum, ſaltem per primam tonſuram: nam iſti videntur habere fructus cum ſpirituali iure, & titulo, ac proinde teneri ad Clericorum officium, quod eſt recitare horas Canonicas. Nihilominus de his etiam ſemper fuit conſtans ſententia, eos non teneri ad dicendum officium Canonicum. Ita tenuit Medina quæſt.7. de Orat. Nauarrus cap.7. de Orat. n.25. Soto lib.10. de Iuſtitia, quæſt.5. art.3. Ledeſma in 4. p. 1. quæſt.16. art.4. Gigas quæſt.30. de Penſionibus, qui citat Hieronymum Paulum in libro, *Prouinciale omnium Eccleſiarum*, & alios. Et ſumitur etiam ex Paludano, & aliis ſuprà citatis, quamuis

Medina. Nauarr. Sotus. Ledeſm. Gigas. Hieron. Paul. Palud.

A generalius loquantur ſub nomine portionum, ſeu præbendarum, quæ tantùm ad ſuſtentationem vitæ dantur. Et hanc ſententiam confirmauit planè Pius V. ſtatim citandus: nam imponendo his penſionariis nouum quoddam onus diſtinctum ab horis Canonicis, clarè ſignificauit, eos non obligari ad penſum horarum. *Pius V.*

5. Penſionarij ante Pium V. nihil tenebantur recitare, poſt illum obligãtur ad officium Beatæ Mariæ.

Ex hoc ergo principio inferebant conſequenter citati Auctores, penſionarium non teneri ad aliquid recitandum: quod fuit verum ante tempus Pij V. & optimè inferebatur, quia Eccleſia tunc nemini impoſuerat præceptum recitandi aliquid propter vſumfructum, vt ſic dicam, aliquorum redditiuum Eccleſiaſticorum. Imò extra officium Miſſæ, & ſeptem horarum Canonicarum, nullum B præceptum de aliqua certa oratione vocali inueniebatur in Eccleſia, datum pro his, qui ad recitandum officium Canonicum non tenebantur: cùm ergo ante Pium V. penſionarij non tenerentur ad dicendum officium Canonicum, ad nullam omninò orationem vocalem ex vi penſionis tenebantur. Ratio verò erat, quia talis penſio re vera non eſt beneficium: item quia tunc non dabatur propter aliquod officium. Dices, Ergo iniuſtè dabatur.

Obiectio proponitur & diſſoluitur.

Reſpondetur, negando conſequentiam, quia ex iuſta diſpenſatione Papæ poterat dari, vel in gratitudinem, vt dicebamus, vel in eleemoſynam, vel ad iuuandos iuuenes in ſtudiis literarum, vel in ordine ad militiam Eccleſiæ defenſioni neceſſariam, vel aliis de cauſis. Pius autem V. ſua conſtitutione C præcepit penſionariis clericis; quando, vt clerici percipiunt, vt officium paruum Beatæ Virginis recitent, & aliter non faciant fructus ſuos, iuxta proportionem infrà declarandam cap. vlt. Quod præceptum ſine dubio obligat, nec poteſt aliquis excuſari dicens, conſtitutionem illam non eſſe vſu receptam; nam Pontificia conſtitutio ipſa obligat, vt recipiatur, & hanc vim ſemper habet, quamdiu per contrariam conſuetudinem, ſciente, & conniuente Pontifice, abrogata non eſt, quod de illa conſtitutione dici non poteſt: nam ex tunc Theologi, & Canoniſtæ docti, & pij ſemper docuerunt eſſe ſeruandam, ſicut re vera à timoratis ſeruatur. Et qui illam tranſgreſſi ſunt, fructuum compenſationem à Pontifice poſtulare ſolent, quæ non facilè, nec D ſine competenti ſatisfactione conceditur, vt mihi conſtat, ſaltem de Hiſpania. Quod eſt apertum ſignum, legem illam non eſſe ex tacito conſenſu Pontificis abrogatam.

Conſtitutio Pontificia ſemper obligat, vt ipſa recipiatur.

6. Limitatio Pij V. ſecundum quam nec clerici, nec Religioſi militares tenentur recitare officiũ B. Mariæ.

Additur autem in eadem lege limitatio, vt ſolùm eos obliget, qui, *vt clerici*, penſionem accipiunt. Dicuntur autem accipere vt clerici, quando ſtatus clericalis in eis requiritur, vt ſint talis penſionis capaces: ſi ergo penſio detur ſine hac conditione, non inducit obligationem recitandi officium Virginis, etiamſi detur perſonæ regulari laicæ, vt militi S. Ioannis, etiamſi aliquo modo ratione profeſſionis Eccleſiaſtica perſona ſit, & licèt illi, vt regulari detur, quia nihilominus non datur vt clerico: hoc enim propriè, & rigoroſè accipiendum eſt.

Penſionarius officium Canonicum dicere poteſt.

E Aduerto tandem circa hoc præceptum, non ita limitari ad preces Virginis, quin ſi penſionarius velit, poſſit Canonicum officium recitare, per quod meliùs ſatisfaciet ſuo muneri, quàm ſi preces Virginis diceret, quia intentio Pij V. in illa lege non fuit excludere officium Canonicum, ſed ſolùm non imponere tantum onus. Quod ex ipſa materia, & fine præcepti eſt ſatis notum. Quapropter non dubito, quin clericus in ſacris habens penſionem, ſatisfaciat, dicendo horas Canonicas, etiam ſi preces

Virginis non dicat, quia ſi ſacerdos habens proprium beneficium ad ampliùs non obligatur, non eſt veriſimile voluiſſe Pium V. penſionario clerico maius onus imponere. Idémque eſt de clerico in minoribus habente ſimul beneficium, & penſionem: vnde dicendum eſt, tuliſſe Pium V. legem illam propter eos clericos, qui alio titulo ad Canonicum officium non obligantur, & illis non interdixiſſe, quin poſſint Canonicum officium dicere, & illi ſatisfacere, ſi velint, ſed ſolùm noluiſſe ad hoc illos obligare, ſed tantùm ad Virginis preces.

Dubium incidens de Præſtimonijs.

7. Præſtimonia an ſint beneficia.

STatim verò hîc annectitur dubium de Præſtimoniis, quæ in Hiſpania maximè ſunt in vſu, an in hoc ordine penſionum ſint annumeranda? Aliquorum enim opinio eſt, hæc non eſſe beneficia Eccleſiaſtica, ſed penſiones: ſunt enim portiones quædam à redditibus beneficiorum abſtractæ, & deſignatæ, vt per modum ſubuentionis, vel adiutorij ad ſtudia peragenda iuuenibus conferantur, vt eo modo poſſint commodè erudiri, vt poſtea Eccleſiæ inſeruiant; vnde conſiderato fine talis inſtitutionis non videntur hæc beneficia Eccleſiaſtica, quia non dantur propter aliquod ſacrum miniſterium, quod ſit quaſi finis proximus, & officium propter tale ſtipendium aliquando exercendum, ſed tantùm propter ſtudium ordinatum ad ſacrum miniſterium tanquam ad finem remotum, ad quod miniſterium poſteà non obligatur quis ex vi ſolius præſtimonij, niſi quatenus per aliud beneficium proprium ei collatum, vel per ſacram ordinationem fuerit obligatus. Atque ita ſenſit de his Præſtimoniis Medina quæſt.7. de Oratione. Et ſequitur Palatius in 4.diſt.15. diſp.9. Gigas etiam q.28. de Penſion. num.5. videtur apertè negare, Præſtimonium eſſe beneficium: & idem habet Sylua tract. de Beneficiis part.1.quæſt.3.num.10. Sentit etiam Felinus cap. *Poſtulaſti*, & cap. *Ad audientiam.* 2. de Reſcript. & Caccialupus in tractat. de Penſion. quæſt.30. quatenus negant, præſtimonium eſſe beneficium. Iuxta hanc verò ſententiam dicendum nunc eſſet, habentem præſtimonium teneri ad dicendas preces Virginis, iuxta Motum Pij V. quia præſtimonium, ſi non eſt proprium beneficium, ſaltem erit penſio, & maximè clericalis, vt ſic dicam, quia nemini datur niſi vt clerico, & vt in clericatu proficiat.

Probatur ratione.

Probatur auctoritate. *Medina. Palatius. Gigas. Sylua. Felinus. Caccialup.*

8. Secunda & verior ſent. etiam ante Pium V. Præſtimonium obligare ad recitandum officium Canonicum. Probatur auctoritate. *Nauarr. Soto. Gigas.* Ratione.

Probabilior tamen ſententia eſt, eum, qui habet præſtimonium, teneri ad dicendum officium Canonicum. Ita tenet Nauarrus cap.21.de Oratione, num.9. Sotus lib.10.de Iuſtit.quæſt.5.art.3. Et ſine dubio hoc ſenſit Gigas quæſt. 30. de Penſionibus, num.1.dicens: Penſionem intitulatam, ad aliquam partem fructuum alterius beneficij, eſſe Eccleſiaſticum beneficium, & ideò qui illam habet, teneri ad officium recitandum. Præſtimonium enim propriiſſimè dici videtur penſio intitulata; nam portio illa, quæ præſtimonium dicitur, erecta eſt, vt conferatur ſpeciali, & ſpirituali titulo. Quæ ſententia probari poteſt ex cap. vltim. de Conceſſione Præbend. in 6. vbi præſtimonium cum aliis beneficiis Eccleſiaſticis annumeratur. Item induci poteſt ex cap. *Quamuis*, de Præbendis in 6. vbi dicitur literas ſuper obtinendis beneficiis impetratas reſtringi debere, reſtrictio autem per hæc verba explicatur: *Et non in penſione, ſed in beneficijs Eccleſiaſticis tantùm volumus prouideri.* Vbi ſolam penſionem à beneficiis Eccleſiaſticis diſtinguit, & ſub illis præſtimonium comprehendit: nam & vi illius reſcripti prouideri quis poteſt, & debet de præſtimonio. Et confirmatur ex cap. *Conquerente*, de Clericis non reſidentibus, vbi ſimilis portio ſeparata ab alio beneficio cum iure ad illam, & ſine obligatione ad ſeruitium, beneficium Eccleſiaſticum appellatur, quod profectò eſſe non poteſt aliud, niſi præſtimonium. Et ſermonem ibi eſſe de proprio beneficio ſentit ibi Abbas, & Gigas ſuprà, illum referens, & q.28. num.20. vbi etiam allegat Doctores in Clement.1. de Supplenda negligentia Prælatorum. Poſſuntque ad hanc ſententiam confirmandam multa ſumi ex Panormitano ſecundo volum. conſil. 47. vbi probat, præſtimonium eſſe beneficium, quia habet omnes qualitates proprij beneficij: numerat autem quatuor, aut quinque proprietates, ſcilicet, quod tantùm perſonæ Eccleſiaſticæ, per Eccleſiaſticum Prælatum dari poſſit, purè, & ſine pacto, & in perpetuum, & quòd habeat aliquid ſpiritualitatis, cui annectatur, ſeu officium aliquod diuinum, propter quod detur, quas omnes dicit reperiri in præſtimonio, quod tamen ipſe non probat, præſertim de vltima, in qua eſt difficultas. Vnde ſi quis rectè conſideret, ille ſupponit, quod hîc probare intendimus, & ex annexione, ſeu obligatione ad officium diuinum, infert eſſe beneficium: Auctores autem primæ ſententiæ potiùs à contrario, quia putant, non eſſe beneficium, inferunt, non obligare ad officium.

Cap. *Conquerente.* *Abbas. Gigas.* Qualitates beneficij quales ex Panorm. & quales eſſe debent.

9. Certū eſt nō eſſe certum, an Præſtimonium inter péſiones, aut beneficia ſit numerādum ex antiquo iure.

Denique hæc res fortaſſe eſſe poterat dubia de iure antiquo: nam ex nullo textu ſufficienter probatur, præſtimonium eſſe propriè beneficium Eccleſiaſticum ſecundum rigoroſam, & ſtrictam appellationem, quamuis interdum ſub ea voce generaliùs ſumpta comprehendatur, quod ſolum probat dictum cap.vltim.de Conceſſ.Præbend. in alio autem cap. *Quamuis*, incertum eſt, an præſtimonium ſub penſione, vel ſub beneficio debeat comprehendi, & ita poſſet textus ille in contrarium induci, quia multi putant ſub litteris de obtinendo beneficio non comprehendi præſtimonium. Imò Panormitanus in dicto conſil.47. expreſsè definit, in litteris gratiæ conceſſis etiam expreſse ad beneficium cum cura, vel ſine cura ſub his vocibus non comprehendi præſtimonium. *Præſertim, inquit, cùm in eis ſit facienda ſtricta interpretatio propter ambitionem comprimendam, iuxta dictum* cap. *Quamuis.* Cùm ergo lex Concilij Conſtantienſis etiam loquatur de habentibus beneficium cum cura, vel ſine cura, & materia illius legis ſit reſtringibilis, non comprehendit præſtimonium. Et omnia, quæ ibi adducit Abbas, ad illam reſolutionem confirmandam, hanc partem ſuadent. In alio autem cap. *Conquerente*, incertum eſt, an portio, de qua ibi fit mentio, fuerit ſimplex præſtimonium, & Panormitanus ſentit, fuiſſe potiùs beneficium ad ſeruitium Eccleſiæ, & adiutorium Parochi inſtitutum. Non conſtat igitur ſatis ex Iure, ad quem finem, & quomodo fuerint præſtimonia inſtituta, atque an habeant propriam beneficiorum naturam, quæ eſt, dari propter aliquod diuinum officium. Vnde etiam inter Canoniſtas multi negant, præſtimonia in titulum, ſiue pro titulo beneficij aſſignari, vt refert Rebuffus in Pract. Cancellariæ Apoſtolicæ ſub titulo. *Notabilia ſuper vacantibus non reſeruatis.* §. *Beneficij appellatione.* Quamuis alij oppoſitum ſenſerint, quos ibi etiam commemorat, ipſe autem rem ambiguam relinquere videtur. Erat ergo res dubia, & ideò non erat improbabilis opinio Medinæ.

Cap. vlt. *De Conceſſ. Prebend.* *Panorm.* Cap. *Quamuis.* *Abbas.* Cap. *Conquerente.* *Rebuff.* *Medina.*

Ad

10. Vera ſent. Poſt motum propriũ Pij V.Præſtimonia propter officium dãtur, & propria collatione,ac ſpirituali titulo conferuntur atque adeo obligant ad officium diuinum.

Ad tollendam autem hanc dubitationem addidit Pius V.in ſuo motu proprio hæc verba : *Declarantes præſtimonia, præſtimoniales portiones, & qualiacumque alia beneficia, etiam nullum omnino ſeruitium habentia obtinentes, cum prædictis pariter comprehendi.* Iam ergo dubitare non licet, ſiue hoc ſit, quia illa beneficia decurſu temporis, & vſu Prælatorum, & (quod caput eſt) confirmatione Pontificis, mutarunt naturam,& cùm antea non eſſent propter officium inſtituta, iam propter illud dantur propria collatione,& ſpirituali titulo. Siue quia hanc eandem rationem à principio habuerunt,quia non repugnat, quòd erecta fuerint ad iuuandos iuuenes in ſtudiis, & quòd habuerint annexum onus recitandi.

11. Capellaniæ collatiuę sũt vera Eccleſiaſtica beneficia, neq; adeo obligãt ad officium Canonicum Capellaniarum duo genera.

Aliud dubium hic eſſe ſolet de Capellaniis, an qui Capellaniam habet recitare teneatur; & ratio dubij eſt,quia videtur recipere fructus per modum cuiuſdam ſtipendij, & mercedis, non verò propter proprium titulum beneficij. Sed in hoc communis reſolutio eſt, duplices eſſe Capellanias quaſdam, quas collatiuas vocant; alias non collatiuas,id eſt, quæ à patronis etiam laicis conceduntur ſine collatione Eccleſiaſtici Prælati. Quæ duo genera Capellaniarum ab inſtitutione habent diſtinctionem, interdum enim laici relinquunt bona ſua cum hoc onere,vt certa quædam penſio quotãnis alicui clerico detur,vt tot Miſſas dicat, inde ergo conſurgit Capellania non collatiua, quæ in eo ſtatu perſeuerat,quamdiu inſtitutio conſuetudine, aut auctoritate Prælatorum Eccleſiæ non mutatur. Collatiua autem fit, quando auctoritate Epiſcopi erigitur, etiamſi ex bonis laicorum dotata ſit,& ius præſentandi perſonam ſit patrono laico reſeruatum. Capellania ergo collatiua ſine dubio inducit obligationem recitandi officium Canonicum, quia eſt verum Eccleſiaſticum beneficium,habet enim omnes conditiones ad beneficium requiſitas, vt facilè vnicuique patebit,applicando illas,quas ex Panormitano,dubio præcedenti retulimus.

12. Capellaniæ non collatiuæ non ſunt Eccleſiaſtica beneficia, atque ideo nõ obligant ad officium diuinum. *Medina. Nauar. Ledeſm.*

Capellania autem non collatiua non obligat ad officium Canonicum ob contrariam rationem, quia non eſt beneficium Eccleſiaſticum, vt patebit etiam eaſdem conditiones applicando; ex quibus illa eſt maximè nota, quod non datur per prouiſionem, & auctoritatem Prælati Eccleſiaſtici; repugnat enim beneficium Eccleſiaſticum inſtitui, vel conferri à laico ſine interuentu ſpiritualis poteſtatis. Ita ferè Medina dicta quæſt.7. Nauarrus capit.20. de Orat.num. 17. Ledeſma in 4. part.2. quæſt.16. art.4. dub.5. Et hoc videntur intendere Summiſtæ, qui declarant, beneficium obligare ad recitandum, etiamſi ſit de patrimonio inſtitutum, ita vt patrimonium factum ſit beneficium, & non aliàs,vt ait Sylueſter ex Zabarel. verb. *Hora*, q.2. §. *Secundum.* Tabiena, numer.1. & Armilla, numer.1. Qui etiam aduertunt, quod licèt is, qui habet Capellaniam collatiuam non poſſit per ſe illi ſatisfacere in Miſſis, vel aliis oneribus perſoluendis, quia eſt puer, vel impeditus, & ideo per alium inſeruiat, non excuſatur ab obligatione dicendi officium per ſe, tum quia, (vt ſæpè dixi) hoc eſt onus perſonale, & *ſacrificium laudis, & fructus ſuorum labiorum,* vt dicitur in Clem.1.de Celebr.Miſſ. tum etiam quia ille alius, per quem dicuntur Miſſæ, vel ſimile aliud officium non tenetur ex vi ſtipendij, quod recipit, dicere officium Canonicum, quia reſpectu illius, illud non eſt beneficium;ergo onus dicendi officium Canonicum manet apud Capellanum.

Sylueſt. Zabarell. Tabien. Armilla.

13. An qui recipiunt ſeruitium beneficij in commendam, teneantur recitare officiũ diuinum.

Hinc verò naſcitur aliud dubium de his, qui recipiunt ſeruitium beneficij in commendam, an teneantur recitare Canonicum officium, videntur enim nõ teneri,quia non ſunt beneficiati,cùm non habeant proprietatem beneficij, ſed tantùm ſeruitium: cuius etiam argumentum eſt, quia ſæpe hæc commendatio fit ad tempus, vt patet in vicariis, qui ad annum, vel ſimile tempus conſtituuntur, & ad nutum amoueri poſſunt. Idémque videtur eſſe de his beneficiis regularibus (Manualia interdum vocantur) quæ conferuntur Religioſis, à ſuis Prælatis, vt ibi inſeruiant, quamdiu ſuis prælatis placuerit, & ad nutum eorum reuocentur: nam iſti omnes non poſſunt dici habere beneficium Eccleſiaſticum, de cuius ratione eſt, vt ſit perpetuum, & per inſtitutionem Canonicam conferatur,cap.1.de Reg.Iur.in 6.Denique idem eſſe videtur de Capellano,quem parochus ſibi adſciſcit,vt in miniſtrando ipſum adiuuet:nam ille etiam non tenebitur officium recitare, quia re vera beneficiatus non eſt, ſed ſtipendiarius, & mercenarius conductus, non ad recitandum officium, ſed ad miniſtranda Sacramenta, vel Miſſas dicendas,& ſimilia publica onera ſupportanda.

14. Qui habet beneficiũ integrè commendatum quoad totam adminiſtrationem eius, licet non ſit perpetuũ,tenetur dicere officium diuinum. *Medin. Ledeſm. Nauarr.*

Ad hæc breuiter dicendum eſt primò, eum, qui habet beneficium integrè commendatum quoad totam adminiſtrationem eius, teneri ad dicendum officium, etiamſi commiſſio illa, ſeu commendatio Eccleſiæ non ſit erecta in titulum beneficij, neque in perpetuum conferatur. Ita docent Medina, Ledeſma,& Nauarrus ſuprà,num.16. Et præcedenti etiam capite à nobis dictum eſt de illo,qui renũciat alteri beneficium retenta tota adminiſtratione cum fructibus. Idem enim eſt in præſenti,nam parum refert,quòd fructus ſint plures, vel pauciores, quia hæc obligatio non naſcitur veluti per ſe ex fructibus,ſed ex obligatione ſuſcepta ad totam adminiſtrationem. Itaque licèt hic non obligetur ratione beneficij, quod ipſe habeat, obligatur, quia ſubrogatus eſt loco habentis beneficium cum tota obligatione beneficij ab ipſo acceptata, pro tunc enim illa obligatio æquiualet titulo beneficij,quoad omnia eius onera,nam pactum humanum,quod ibi tacitè interuenit, hanc vim habet. Sicut etiam ille tenetur ad Sacramenta miniſtranda, & alia officia beneficij exequenda.

15. Si alicui cõmẽdetur beneficiũ quoad exteriora ſolum ſeruitia Eccleſiæ ille ex eo nõ tenetur ad officium Canonicum.

Dixi autem,*integrè commendatum,quoad totam adminiſtrationem*, quia ſi ſolùm commendetur quoad exteriora, & publica ſeruitia Eccleſiæ ex vi huius commendationis, non tenebitur ad dicendum officium Canonicum, vt verbi gratia, ſi beneficiatus proprius, abſuturus ab Eccleſia ſua, propter negotia, illam commendet amico,aut mercenario clerico ſeculari, aut Religioſo, vt pro ſe toto illo tempore inſeruiat, non tenebitur ſubſtitutus ille ex vi oneris,quod in ſe ſuſcipit,officiũ dicere, niſi quatenus publicè in Eccleſia illud canere neceſſarium fuerit, iuxta eiuſdem Eccleſiæ morem,ſeu qualitatem. Ratio eſt,quia ſolum publicum, & externum miniſterium eſt illi commẽdatum. Item,quia obligatio recitandi priuatim officium ſemper manet apud proprietarium, ita vt non poſſit alteri illam delegare, vt ex dictis colligitur. Ergo ſubſtitutus non tenetur illa obligatione, quia non debet multiplicari ſine cauſa, & neceſſitate, vnde niſi ex ſpeciali pacto ſatis expreſſo, ſubſtitutus in eo caſu ad hoc obligetur,nõ eſt cenſendus ita obligari, quando autẽ interuenerit tale pactum, ſubſtitutus quidem obligabitur ex iuſtitia pacti, non tamen propterea exonerabitur proprietarius ſua obligatione:

Probatur doctrina tradita.

nam eſt perſonalis, & ex beneficio, quod ſemper A habet. Et huiuſmodi videtur eſſe talis ſubſtitutio, vel commendatio quoties propria volũtate,& auctoritate ipſiuſmet beneficiarij fit ad ſupplendam eius abſentiam, ſecus verò eſt, quando totá admiſtratio beneficij cõmendatur auctoritate Pontificis, vel Prælati, aut quia beneficium eſt vnitum alicui Religioni militari, vel alteri cum onere conſtituendi ibi vicarium, qui portet omnia onera beneficij, quæ vicaria ſi perpetua ſit, beneficiũ Eccleſiaſticũ reputatur, & per Prælatum Eccleſiaſticum conferenda eſt. Si verò ad tempus tãtùm detur, pro eo tempore, qui recipit illam commendam, recitare tenetur propter rationem iam dictam. Et idem eſt de illo, cui auctoritate Papæ commẽdaretur tota Eccleſiæ adminiſtratio, quamdiu beneficiatus B puer, ex diſpenſatione factus, recitare nõ valet, quia tunc totum onus beneficij, etiam quoad recitationem intelligitur vicario commiſſum, ne Eccleſia vllo officio priuetur. In hoc ergo ſenſu locuti ſunt citati auctores, idémque eſt, quando vacante Eccleſia Parochiali, Epiſcopus ibi vicarium cõſtituit, & in ſimilibus caſibus, vbi eadem ratio interuenit.

Vicaria perpetua ſi ſit beneficium Eccleſiaſticũ reputatur.

16\. *Qui habent officia manualia tenẽtur ad officiũ recitandum.*

Atque hinc conſtat, à fortiori idem dicendum eſſe de habẽtibus beneficia manualia: nam ſine dubio tenentur ad officium recitandum. Quia ſiue illa ſint propriè beneficia, ſiue non, in ſe ſuſcipiunt totam beneficij adminiſtrationem, ad quam (vt ſæpe dixi) pertinet etiã diuini officij recitatio. Eo vel maximè quòd hæc beneficia aliquo modo perpetua ſunt, quatenus non dantur ad definitũ tempus, C ſed de ſe durare ſemper poſſunt, licèt includant dependentiam à Prælato, à quo auferri, ſeu reuocari poſſunt, iuxta Clement. vnic. de ſupplenda neglig. Prælator. in quo quandam maiorem proprietatem beneficij participant, iuxta ea, quæ Syluester notat verb. *Dignitas*; in principio. Denique pro eo tempore neceſſe eſt, vt onus illud recitandi, quod illi beneficio reſpondet, ad aliquam determinatam perſonam pertineat, quia aliàs non eſſet ſufficienter tali Eccleſiæ prouiſum, ſed non cadit in alium, niſi in huiuſmodi adminiſtratorem, ſeu beneficiarium, ergo ille tenetur recitare ratiòne talis beneficij.

17\. *Capellanus ſeu coadiutor cõductus datus proprio parocho ad eum iuuandũ non obligatur ad recitandũ ex eo titulo.*

Secus verò eſt de Capellano, ſeu coadiutore cõducto, vel dato proprio parocho, ſeu beneficiario, vt ab ipſo iuuetur in Eccleſiæ adminiſtratione: nam D de illo videtur eſſe eadem ratio, quæ de vicario relicto ſolùm, vt ſuppleat abſentiam parochi in externa Eccleſiæ adminiſtratione. Vnde non obſtante illo adiutorio, quod attinet ad recitationem officij, totum munus integrum manet apud proprietarium, & alter ſolùm eſt ſtipendiarius, non vt releuet proprietarium ab onere recitandi, ſed ſolùm ab aliis miniſteriis; ergo talis coadiutor, vel capellanus, ex vi ſtipendij ſui non tenetur recitare. Et ita docet Medina quæſt. 7. de Orat. Addit verò limitationem, de qua ſtatim dicetur.

Medina.

18\. *Dubium de coadiutoribus.*

Tandem hic occurrit ordinarium dubium de coadiutoribus beneficiorum, prout nunc ſunt in vſu, an teneantur recitare officium Canonicum, ex E vi coadiutoriæ? Eſt autem de his ſpecialis ratio dubitandi, quia non ſunt tantùm quaſi ſtipendiarij ad tempus, ſeu ad vitam proprietarij, ſed etiam ſunt ſucceſſores in beneficio ipſo facto, & ſine noua collatione, vnde videntur iam habere titulum beneficij, & nonnullos redditus, quia ſemper habent aliquam congruam portionem deſignatam, habent etiam ſedem in choro, & vocem in Capitulo; cur ergo non tenebuntur recitare? Confirmatur primò, quia coadiutor huiuſmodi eſt verè Canonicus, ergo habet obligationem recitandi ex vi Canonicatus, cuius iam ſuo modo habet titulum, & poſſeſſionem, & ratione illius habet adminiſtrationem, ſaltem ſecundo loco, & in abſentia proprietarij. Conſequentia videtur clara, & antecedens patet, quia ille admittitur ad honores, & actus proprios talis beneficij. Confirmatur ſecundo, quia, qui inſtitutus eſt in Canonicum, ita vt habeat ſedem in choro; & vocem in Capitulo, licèt ſit ita inſtitutus ſine præbenda, vt primam vacantem obtineat, tenetur ad horas recitandas, maximè ſi diſtributiones recipiat; ergo à fortiori tenebitur coadiutor. Antecedens docent Paludanus 4. diſt. 5. q. 5. num. 6. *Palud.* Turrecremata diſtinct. 19. in princ. quæſt. 14. Quia *Turrecrem.* ille verè habet beneficium Eccleſiaſticum, argumento cap. Cùm M. de Conſt. ergo idem erit in præſenti. Confirmatur tertiò, quia coadiutor datus Epiſcopo auctoritate Papæ eſt verè Epiſcopus, vt ſentit Gloſſa per textum in cap. *Non autem*, 7. q. 1. verb. *Vt non ſuccederet*. Quam probant Panormitanus, in cap. *Quoniam*, de Officio ordin. num. 4. & Cardinalis conſ. 70. ergo ſimiliter coadiutor datus Canonico auctoritate Papæ eſt verè Canonicus; ergo obligatur.

19\. *Coadiutores non tenẽtur recitare.* *Medina.* *Nauarr.*

Nihilominus dicendum eſt, hos coadiutores nõ teneri ad officium Canonicum recitandum. Ita tenet Medina de Orat. cap. 7. non ſine formidine, ita enim concludit: *Hoc videtur tenendum ſoli rationi innitendo, interim quoad aliqua determinatio in oppoſitum occurrat.* Idem tenet Nauarrus cap. 2. de Orat. num. 18. Probatur primò; quia obligatio recitandi ſemper manet apud proprietarium; ergo non obligat coadiutorem. Probatur conſequentia, ex vno beneficio non obligantur duo ad recitandum. Item principalis, & coadiutor non obligantur ad Miſſas, & alia officia duplicata, ſed ſi vnus implet, alter nõ tenetur; ergo ſi onus recitandi manet apud proprietarium, non tranſit ad coadiutorem. Secundò eſt propria ratio à priori, quia coadiutoria non eſt beneficium Eccleſiaſticum; ergo non obligat ad recitandum. Probatur conſequentia, quia in dictis conſtitutionibus Concilij, & Pij V. nec ſpecialiter nominatur, nec ſub generali nomine beneficij Eccleſiaſtici comprehenditur. Antecedens autem eſſe omnium, nemine contradicente, docet Nauarrus, in cap. *Si quando*, de Reſcript. Prælud. 5. num. 10. Idem ſentit Thomas Campeſius tract. de Coadiut. Epiſcop. num. 8. Gambarus de Offic. & Poteſt. legat. lib. 4. num. 285. & Redoanus tractat. de Simon. 2. p. cap. 28. Tradit Abbas in cap. *De Rectoribus*, cum tribus ſequẽtibus, de Cleric. ægrot. miniſt. Et ibi communis, in cap. *Grandi*, de Supplen. neglig. Prælat. in 6. & ex eiſdem iuribus hoc ſumitur. Nam licèt illa iura, & eorum interpretes loquantur de coadiutore tantùm ad tempus, vel ad vitam dato ſine futura ſucceſſione; hoc nihil obſtat, quia futura ſucceſſio non dat ius in re, ſed ad rem, vt ipſum nomen præ ſe fert. Et conſtat, quia Princeps filius Regis, licèt futuram ſucceſſionem habeat, nondum eſt rex, nec ſucceſſor Imperatoris eſt Imperator, & ſic de aliis. Confirmatur quia vnum beneficium non poteſt ſimul eſſe in duobus, ſed principalis retinet integrum beneficium; ergo coadiutor ex vi ſolius coadiutoriæ nullum beneficium habet; ergo nec ad recitandum obligatur. Deniq; ita declaratum eſt à S. D. N. Paulo V. ad petitionem huius Eccleſiæ Cathedralis Conimbricenſis, in quodam breui anni 1606. in quo inter alia declarat, coadiutores Canonicorum non eſſe verè Canonicos, nec pro talibus habendos, viuentibus coadiutis, idem ergo eſt de coadiutoribus,

Coadiutoria non eſt beneficium. *Nauarr.* *Campeſ.* *Gambar.* *Redoan.* *Abbas.* *Succeſſio futura non dat ius in re, ſed ad rem.* *Coadiutores Canonicorũ nõ ſunt Canonici.*

toribus, in quibuſcumque aliis beneficiis.

20. Argumentis ſatisfit.

Et ita facilè patet reſponſio ad rationes in contrarium. Ad primam enim negamus coadiutorem habere titulum beneficij in re, ſed tantùm in ſpe, ſeu ius ad rem. Neque obſtat, quòd ſuccedat ſine noua collatione, quia per conceſſionem talis coadiutoris, fit collatio quaſi ſub conditione, ſeu pro tali euentu, & ideo illo eueniente, ſeu impleta conditione, ipſo facto perficitur collatio, quæ priùs erat quaſi pendens. Neque obſtat, quòd coadiutor ex vi coadiutoriæ habeat vocem in capitulo, quia id non eſt ex vi tituli, ſed quia ei conceditur, vt etiam quoad hoc, proprietarium iuuet. De ſede autem in choro ordinatum eſt, vt coadiutor non in loco proprietarij, ſed vltimo loco poſt proprios Canonicos ſedeat, quia re vera non eſt Canonicus: & ita ſolùm conceditur ille locus ratione actualis miniſterij.

21. Coadiutor Canonici nõ eſt Canonicus.

Et ita etiam patet reſponſio ad confirmationem primam, negatur enim aſſumptum, ſcilicet, coadiutorem eſſe verè Canonicum, quia licet vulgo ita nominetur propter ius ad ſuccedendum, verè non habet Canonicam, neque præbendam, neque habet titulum, vel poſſeſſionem Canonicatus, ſed coadiutoriæ tantùm, & quoad illam habet ius in re, quoad Canonicatum autem tantùm ad rem. Cuius etiam ſignum eſt, quia poſt deceſſum proprietarij nouam poſſeſſionem accipere debet, vt in d. Breui habetur, vnde etiam incipit facere propriam reſidentiam nouorum Canonicorum, niſi ſpeciali indulto antea fuerit illi conceſſa. Vnde ad probationem dicitur, coadiutorem tantùm admitti ad actus adminiſtratoris, & quaſi vicarij, ſeu capellani, & ad honores huic miniſterio proportionatos. Ad ſecundam confirmationem negatur ſimilitudo, quia, inſtitutus in Canonicũ, cum iure ad primam præbendam, licèt nondum illam ſit conſecutus, eſt verè Canonicus, & habet actu beneficium quoad ſpirituale ius, & licèt non habeat præbendam, aliquas diſtributiones recipit: coadiutor verò non habet beneficium. Ad tertiam confirmationem idem dicendum eſt de coadiutore Epiſcopi, quia non eſt Prælatus, nec Epiſcopus quoad beneficium, licet fortè conſecratus ſit, vt nunc eſſe ſolet. Hoc tamen intelligitur de iure ordinario. Nam de potentia abſoluta fortè poſſet Pontifex concedere coadiutorem Epiſcopo, qui verè, & actu ſimul cum alio eſſet Prælatus, & Epiſcopus, quod intendunt Gloſſa, & Panormitanus ibi citati. Et de facto legimus Auguſtinum ordinatum fuiſſe Epiſcopum ſimul cum Valerio, inde tamen non poteſt ſumi ſolidum argumentum, quia non per diſpenſationem Papæ, ſed per ignorantiam factum eſt, vt ipſe Auguſtinus poſtea cognouit, & conqueſtus eſt, vt Poſſidius in Vit. Auguſt. cap. 8. refert, & latè Baronius tom. 5. Ann. An. Ch. 395. num. 31. & 32.

22. Dubium.

Quæri verò poteſt, an coadiutor teneatur recitare ſaltem eo tempore, quo onus Eccleſiæ ſuſtinet pro principali. Medina enim ſupra ſimpliciter affirmat, art. 1. Nauarrus d. c. 10. num. 18. id negat, niſi datus ſit coadiutor ad dicendum horas nomine alterius, vel omnes, vel aliquas: ſecus verò, ſi tantùm ſit datus ad cantandum, vel miniſtrandum Sacramenta. Vnde loquendo de coadiutoribus prout nunc ſunt in vſu, dicendum eſt, non teneri niſi ad ſatisfaciendum in choro, vel ſimili ſeruitio Eccleſiæ, in quo adiuuare obligãtur. Ratio eſt, quia proprietarius, licèt excuſetur à ſeruitio chori, & Eccleſiæ, ſeruiendo per coadiutorem, non tamen ab onere recitandi, quia hoc eſt onus perſonale, ſe-

A quens beneficium, quod ipſe retinet integrum. Neque eſt veriſimile proprietarium, retinendo beneficium totum cum fructibus, poſſe ſe exonerare etiam ab onere recitandi, id faciendo per alium, neque hoc habet conſuetudo, nec poteſt præſumi talis intẽtio Pontificis, niſi vbi fuerit expreſſa conceſſio; ergo onus hoc non imponitur coadiutori, quia non eſt in duobus, nec quoad illud, eſt coadiutor. Item quia in aliis miniſteriis, quæ principalis poteſt per coadiutorem implere, eo ipſo, quod adminiſtratio committitur coadiutori, principalis liberatur per miniſterium eius; ergo cùm miniſterium recitandi tale ſit, vt per alium impleri non valeat, ſignum eſt illam obligationem nunquam cadere in huiuſmodi coadiutorem, etiam dum actu

Proprietarius non poteſt excuſari ab officio.

B adminiſtrat. Nam licet teneatur, verbi gratia, ad chori aſſiſtentiam, ſatisfaciet ſuo muneri aſſiſtendo, vel canendo, licet in genere non recitet, iuxta ſuperius dicta. Hæc autem intelliguntur ex vi ſolius coadiutoriæ, prout eſt in vſu communi, & ordinario. Nam ſi Papa velit ad hoc extendere coadiutoriã, ſine dubio poſſet ex rationabili cauſa, qualis eſſet impotentia proprietarij obligare etiam ad horas dicendas. Sed tunc ille non eſſet coadiutor, de quo nunc loquimur, ſed eſſet vicarius, cui tota adminiſtratio beneficij commiſſa eſt, de quo iam diximus, teneri tunc non ratione proprij beneficij, ſed ratione pacti, vt dixit Nauarrus, qui non aliud ſentire viſus eſt.

23. An iſti coadiutores tanquam pẽſionarij teneãtur ad officiũ B. Virginis.

Tandem quæri poteſt, an iſti coadiutores teneãtur ſaltem dicere officium Beatiſſimæ Virginis tanquam penſionarij, iuxta motum Pij V. Ad hoc verò, iuxta principia poſita breuiſſimè dicendum eſt. Si coadiutor habeat propriam penſionem ſuper beneficium, ſine dubio teneri ad officium Virginis, niſi aliàs Canonicum recitet, quia recipit talem penſionem, vt clericus; vt per ſe notum eſt, ſuppono enim eſſe coadiutorem in ſpiritualibus. Si verò ſolùm recipiat ex fructibus beneficij aliquam ſuſtentationem per modum ſtipendij, non tenebitur, quia non comprehenditur ſub motu Pij V. & aliàs ſatisfacit ſuæ obligationi, ſuum miniſterium implendo, ſicut de Capellanis dictum eſt.

CAPVT XXIII.

Quodnam officium diuinum teneantur dicere clerici, cùm priuatim recitant.

1. An recitare iuxta hoc, vel illud Breuiarium, huius, vel illius Eccleſiæ cadat ſub præceptum? Vtrùm cadat ſub præceptũ recitare iuxta hunc vel illum ritum.

DIximus de perſonis, quæ ad priuatim recitandum diuinum officium, quando illud in choro publicè non dicunt, obligantur; nunc modum explendi hanc obligationem declarare neceſſe eſt, quod proſequemur diſcurrẽdo per omnes circumſtantias huius actionis, incipiendo ab obiecto, ſeu materia eius, ſicut de publica oratione fecimus. Primùm ergo omnium occurrit quæſtio illa ſuperius inculcata, vtrùm recitare iuxta hoc, vel illud Breuiarium, ſeu iuxta huius, vel illius Eccleſiæ ritum cadat ſub præceptum? In quo ritu poſſumus loqui, vel de ipſa ſubſtantia horarum (vt ſic dicam) in communi, & comparando diuerſa ritualia, ſeu Breuiaria inter ſe, vel poſſumus loqui de eodem ritu eiuſdem Breuiarij applicato ad varia tempora, vel ad hos, vel illos dies, & ad hos, vel illos Sanctos, vt quòd tali tempore, & die, de tali Sancto, aut myſterio, aut de feria fiat officium. Quod ergo ad ſubſtantiam officij ſpectat, loqui poſſumus, aut de iure communi, aut de ſpeciali iure Pij V. ſuprà expli-

cato.Et quidem ſi hoc ius Pij V.fuiſſet omnino vniuerſale,vel vbique receptum,ſufficeret dicere illud eſſe obſeruandum,etiam in priuata recitatione, tamen quia non vbique obligat, & vbi non obligat, ius antiquum ſeruandum eſt, ideo de vtroque breuiter dicere eſt neceſſe. Et quoniam ex antiquo iure facilè intelligetur particulare, ſeu nouum, illud priùs explicabimus.

2.

1. Aſſertio. Clericus qui horas priuatim dicere tenetur (ſtādo in iure cōmuni) ad eas obligatur,quæ iuxta Breuiariū in ſua diœceſi approbantur,aliter non ſatisfacit. Probatur ex iuribus. Cap.Placuit. Conc.Agath. C. Conuenit. D.Thom. Caiet. Clem.2. Gloſſa. Cardinal. Archid. Turrecr. Soto. Nauarr. Tabien.

Dico ergo primò: Vnuſquiſque clericus, qui ad horas Canonicas priuatim dicendas obligatus eſt, tenetur eas dicere, (ſtando in iure communi) iuxta Breuiarium in ſua diœceſi,vel ordine approbatum, & receptum, alioqui ſuo muneri non ſatisfacit. Hæc aſſertio ſumitur ex cap. *De ijs*, & cap. *Placuit*, d.12. in quibus, in eadem diœceſi, Metropoli, Archiepiſcopatu, ſeu Prouincia idem pſallendi ordo ſeruari præcipitur. Verum eſt,ibi eſſe ſermonem de recitatione publica,& in choro.Vnde videtur ſumi argumentum, vel à paritate rationis, vel quia recitatio priuata quaſi ſubrogatur loco publicæ in his, qui choro non tenentur aſſiſtere, vel de facto non interſunt, & ideo debet ſecundum eandem regulam dici, vel quia membrum debet corpori conformari. Vnde in Conc. Agathenſi, cap.30. de hoc officio dicitur; *Conuenit ordinem Eccleſiæ ab omnibus æqualiter cuſtodiri*,idem cap. *Conuenit*,de Conſecr.d.5.Et hac ferè ratione vtitur D.Thomas,quodlib.1. art.13. vbi concludit, vnumquemque debere conformari eorum conſuetudini,cum quibus viuit. Et ita Caietanus verb. *Horæ*.§.2.magis ex conſuetudine,quàm ex iure hanc obligationem colligit. Tandem, optimè videtur hoc confirmari ex Clement. 2.de Celebr.Miſſar. vbi conceditur clericis ſecularibus, & Religioſis commenſalibus Cardinalium, & aliorum Pontificum, vt poſſint illis conformari in officio,& vt non teneātur aliud dicere,vbi Gloſſa verbo *Indulgemus*, rectè notat, abſque illo priuilegio id non licuiſſe, tenebatur ergo antea vnuſquiſque ſuo ordini,vel diœceſi,vel Metropoli,prout habuerit conſuetudo, conformari. Nec videtur poſſe in hoc certior regula præſcribi, ſtando in antiquo iure. Et ita docuit Cardinalis,cap.pen.& vlt. d.12. & ibidem Archidiaconus, & Turrecremata, Soto lib.10.de Iuſtit.q.5.art.4. Nauarrus, de Orat. cap.19. n.211. & ſequentibus, concordat Tabiena n.10.& 16. licèt lubricè. Alij etiam auctores in generali regula conueniunt, addunt tamen exceptiones,quas expendere neceſſe eſt.

3.

Caietani, & aliorū limitatio, omni clerico ſeculari iuxta formā Breuiarij Romani recitare licere. Fundamentū Caiet. infirmatur. Tabien. Nauar.

Quidam ergo dixerunt, ſemper licuiſſe cuicumque clerico, vel Religioſo iuxta formam Breuiarij Romani recitare, & ita prædictæ regulæ eſſe hanc limitationem addendam, ſcilicet, niſi quis malit Romano Breuiario vti in recitatione priuata.Quia Romana Eccleſia eſt mater omnium. Ita Caietan. verbo *Horæ*: qui non fundatur in prædicta ratione, ſed in hoc, quod ſubſtantia præcepti eſt de ſeptem horis,reliqua verò ſunt accidentia,& ita non negat eſſe peccatum veniale graue, ſed negat eſſe mortale. At ſi ratio valet, idem dicere debet de mutatione in quodcumque aliud officium approbatum, itaque non peccaret grauiter Monachus Sancti Benedicti, omittendo proprium officium, & recitando iuxta regulam Sancti Dominici,vel aliam;quod eſt deſtruere regulam poſitam, iuxta mentem auctorum omnium. Omnes enim cenſent, hanc eſſe obligationem ſub mortali, vt clarè ſentit Soto ſuprà art.4. & expreſſius Tabiena, num.16. in fine, & Nauarrus id colligit ex pœna graui,quæ in dictis iuribus imponitur. Itaque ratio illa admittenda non eſt,quia mutatio in tota forma officij ſatis grauis eſt, & proximè ipſam ſubſtantiam attingit. Altera verò ratio habebit locum, ſi Pontifex Romanus ita approbet officium Romanum, vt pro toto orbe illud proponat, & ſeruandum præcipiat, vel concedat, quod ante Pium V. iure communi factum non legimus. Nam licet in capit. *In die*, de Conſecr. d.1. Gregorius VII. aliquid innuere videatur, tamen reuera non facit ſtatutum generale de toto officio, nec vniuerſale pro tota Eccleſia, ſed de quodam particulari puncto pro Eccleſia tantùm Romana. Nec etiam inuenitur conſuetudine receptum;vt vnaquæque Eccleſia priuata poſſit conformari Eccleſiæ Romanæ, & Matricem relinquere: imò oppoſitum colligitur ex dicto cap. *In die*, & cap.penult.& vlt.d.12. & optimè ex cap. *Nouit*,eadem diſtinct.Vbi Gregor.clarè dicit,in his rebus non oportere ſequi conſuetudinem Eccleſiæ Romanæ, ſed quod in vnaquaque Eccleſia inſtitutum eſt.

C.In die,&c. Cap.In die. Cap.Nouit.

4.

Aliorum limitatio pro clericis ordinatis ad titulum patrimonij.

Alij excipiendos putant clericos ſeculares ordinatos ad titulum patrimonij, nullíve Eccleſiæ addictos. Nam illi (aiunt) non tenentur ad certum Breuiarium ſequendum, ſed vti poſſunt, quo voluerint, dummodo legitima auctoritate approbatum ſit in aliqua Prouincia, diœceſi, aut religione. Quorum fundamentum fuiſſe videtur, quia illi non tenentur ad inſeruiendum certæ alicui Eccleſiæ in hoc munere recitandi, ſed tantùm Eccleſiæ Dei. Ergo ſatis eſt, ſi dicant aliquod officium in Eccleſia approbatum. Ita Angelus, verbo *Hora*, num.12. & 14. cum Directorio iuris, tit.8. quod citat idem Sylueſter quæſt. 1. Sed non videtur admittenda exceptio, vt meliùs Nauarrus, & alij tradiderunt. Quia nullo iure fundatur, nullum enim adducitur, nec etiam fundatur conſuetudine (ex qua maximè hoc negotium pendet) conſuetudo enim habet, vt clericus dicat officium iuxta morem Eccleſiæ, in qua reſidet, ſeu habet beneficium, nulla diſtinctione facta de ordinato ad titulum beneficij, vel patrimonij. Nulla etiam ratione efficaci fundatur exceptio, quia licèt ille clericus non teneatur choro aſſiſtere, tenetur tamen conformari corpori,tanquam pars illius cleri. Confirmatur, quia Epiſcopus poſſet illum iuſtè cogere ad ſequendum ritum Eccleſiæ ſuæ, & punire, ſi non obediret; ergo ſignum eſt, illum teneri, quia Epiſcopus non poteſt in hoc ponere nouam obligationem. Denique rectus ordo Eccleſiæ hoc poſtulat, aliàs occaſio ſcandali, & abuſus facilè oriri poſſent.

Angel. Direct. iuris. Nauarr. Nō probatur hæc limitatio.

5.

1. Sententia aſtruens debere clericū beneficiatū in vna,& cōmorātem in alia recitare ad modū illius Eccleſiæ cuius eſt beneficiatus.

Tertiò circa dictam regulam inquiri poteſt de illo clerico, qui in vna Eccleſia habet beneficium, in altera verò diœceſi, vbi officium diuerſum eſt, reſidet, & habet firmum domicilium, cui debeat conformari. Quidam dicunt illum ratione beneficij eſſe addictum tali Eccleſiæ, & ideo teneri morem illius ſequi in recitando, vbicumque reſideat. Indicat id D.Thomas, quodlib.6.art.8. vbi ait: *licet clericus in ſacris obligetur ad diuinum officium abſolutè*, tamen vt clericus beneficiatus in hac Eccleſia, tenetur ad dicendum officium ſecundùm modum illius Eccleſię.Idem ſumi poteſt ex quodlib.1.art.13.

6.

2. Sentent.& probabilior debere recitare iuxta morem Eccleſiæ in qua reſidet.

Mihi probabilius videtur recitare debere iuxta morem Eccleſiæ, in qua reſidet. Primò ex illa ratione generali, quòd valde expedit imitari honeſtos mores eorum, inter quos viuimus. Deinde, quia ad huiuſmodi vſum, & actionem potentius videtur vinculum domicilij, & reſidentiæ, quàm beneficij. Denique quia beneficium non videtur poſſe ad hoc obligare, vel enim obligat ad

reſiden

reſidentiam, vel non, ſi non obligat ad ſeruiendum Eccleſiæ, non eſt cur obliget ad ritum eius in recitando ſequendum, in loco diſtanti, & ſecluſo domicilio. Si autem obligat ad inſeruiendum Eccleſiæ, vlteriùs peto, an ſi ille abſit legitimè, necne? in priori caſu ceſſat obligatio, quia vel per alium inſeruire poteſt, & tunc iam per alium ſatisfacit quoad ritum: vel ſi legitimè diſpenſatus eſt, ceſſat obligatio ſeruitij, & conſequenter etiam ſeruandi ritum. At verò ſi ille Clericus iniuſtè abſit à ſua Eccleſia, vix eſt caſus admittendus, quia vix poteſt ille habere alibi firmum domicilium. Si tamen illud habere ſupponatur, cùm non magis ſatisfaciat ſuæ obligationi inſeruiendi ſuæ Eccleſiæ, recitando vno modo, quàm alio, & alioqui ratio præſentiæ, & reſidentiæ in alio loco maiorem moralem neceſſitatem inducat, etiam in hoc caſu videtur probabilius debere ſequi morem loci, in quo reſidet, quia tunc eſt ibi ſubditus, & membrum illius corporis. Fateor tamen, non eſſe tam claram obligationem in toto hoc caſu, quin poſſit facilè optio permitti.

7. Et idem dicendum cenſeo in ſimili dubio, de clericis vnius Prouinciæ, qui in alia commorantur ratione ſtudij, cuius Eccleſiæ morem in recitando ſequi teneantur? Quidam aiunt debere imitari ſuam diœceſim, vbi habent firmum domicilium, quia ſimpliciter ſunt illius membra, & ſubditi Prælatis, & legibus talis Epiſcopatus. Ego verò exiſtimo pro tempore, quo in Academia reſident, poſſe dicere officium iuxta morem illius Eccleſiæ, quia pro tunc habent ibi quaſi domicilium; & in ſpiritualibus, vtuntur Sacramentis, & miniſtris illius Eccleſiæ. Et tunc etiam præualet illa ratio, quòd oportet conformari honeſtis moribus eorum, inter quos viuimus. Vnde credo, hoc eſſe magis conſulendum; non videtur tamen imponenda rigoroſa obligatio, quia non apparet efficax fundamentum oſtendens præceptum, & contraria opinio probabilis eſt. Quoties ergo D. Thomas ait, clericum habentem beneficium in aliqua Eccleſia, debere officium dicere iuxta morem illius Eccleſiæ, intelligendum exiſtimo, ſi cætera ſint paria, quoad reſidentiam, vel abſentiam à tali Eccleſia, vel eius diœceſi.

Clerici qui ratione ſtudij in alienis prouinciis cõmorantur, iuxta formã illarum recitare debent, contrarium etiam eſt probabile.

D.Thom.

8. Vnde etiam hinc reſoluendum eſt dubium de illo, qui habet plura beneficia in diſtinctis Eccleſiis, in quibus modus recitandi diuerſus eſt. Quod ſpecialiter tractat D. Thomas dicto Quodlib. 1. art. 13. & ſupponit, illum vnica recitatione vtrique ſatisfacere, quod ſuprà etiam diximus. Ait ergo, ſi in aliqua illarum reſideat, illum debere ſequi in modo dicendi officium illius, in qua reſidet. Si verò in neutra, tunc ſi vnum beneficiũ dignius ſit, illius Eccleſiæ conformari debere, ſi verò vtrumque ſit æquè dignum, tunc digniorem Eccleſiam eſſe præferendam: ſi verò etiam Eccleſiæ ſint æquales, tunc liberam eſſe optionem. Et hanc reſolutionem videntur ſequi Syluester, Angelus, & Tabiena, ſuprà, Soto verò vno verbo ait, huiuſmodi beneficiarium illam Eccleſiam ſequi debere, cui magis tenetur inſeruire, ſed hoc videtur parum referre, cùm ſupponatur de facto neutri ſeruire, & modus priuatim recitandi, & in abſentia, ad ſeruitium Eccleſiæ diſtantis nihil intereſſe videatur. Alij verò dicunt ordinem à D. Thoma poſitum eſſe in conſilio, & meliorem, non verò eſſe neceſſario. Ego tamen iuxta dicta reſpondendum puto, huiuſmodi beneficiatum recitare debere, iuxta morem illius Eccleſiæ in qua reſidet, & habet domicilium; nam hic titulus præferendus eſt ſingulis beneficiis per ſe ſpectatis, vt dixi, ergo & vtrique ſimul, quia non efficiunt vnum, neque intenſiuè, vt ſic dicam, augent obligationem beneficiorum. Quocirca ſi contingat, Eccleſiam vnius beneficij conuenire in Breuiario cum Eccleſia domicilij, ſine dubio illa eſt præferenda, ſaltem ad meliùs eſſe, ſi verò in omnibus ſit diuerſus orandi modus, res eſt magis arbitraria, & poterit vnuſquiſque in praxi eligere quamcunque ex dictis de ſententiis.

Clericus habens duo beneficia in diœceſibus habentibus diſtinctũ recitandi modum, poteſt recitare iuxta morẽ illius Eccleſiæ, in qua reſidet.

D.Thom.

Dico ſecundò. Iuxta nouum ius Pij V. omnes Eccleſiaſtici, qui tenentur ex præcepto recitare horas Canonicas, tenentur eas dicere iuxta formam à Pio V. ſeu Clement. VIII. reformatam, & approbatam; his demptis, qui pertinent ad illas diœceſes, vel religiones in eadem conſtitutione Pij V. exceptas eo quòd habent antiquiorem recitandi modum ex inſtitutione, vel conſuetudine, quæ ducentos annos excedat, approbata. Hoc tam clarè habetur in dicta Bulla Pij V. vt nulla alia declaratione, vel probatione indigeat. Solùm quæri poteſt circa hanc exceptionem, an clerici, vel Religioſi talium Eccleſiarum, vel ordinum, aliud antiquius Breuiatium retinentium, poſſint, ſi velint, priuatim recitare iuxta Pij V. Breuiatium? Ad quod iuxta opinionem Caietani ſuprà citatam dicendum eſt poſſe, at iuxta noſtram ſententiam negandum eſt; videtúrque hoc colligi ex illis verbis eiuſdem Bullæ: *Quibus, vt inueteratum illud ius dicendi, & pſallendi ſuum officium non adimimus, ſic eiſdem, ſi forte hoc noſtrum, quod modo perulgatum eſt, magis placeat, dummodò Epiſcopus, & vniuerſum Capitulum in eo conſentiant, vt id in choro dicere, & pſallere poſſint, permittimus.* Non ergo licet vnicuique priuata auctoritate vti illo Breuiario Romano, vbi aliud legitimè retinetur. Dices hæc verba non multum cogere, propter particulam illam, *in choro*, imò ex ea poſſe argumentum à contrario, vel à ſpeciali ſumi, quia ſolùm ad vſum chori requiritur conſenſus Capituli, & Epiſcopi. Ergo ad priuatam recitationem non poſtulatur, ſed vnicuique intelligitur permiſſa. Reſpondemus, eſtò, ex illis verbis immediatè non colligatur, eſſe neceſſarium conſenſum Epiſcopi, & Capituli in eo caſu ad priuatum vſum, colligi nihilominus mediatè, quia illa conſtitutio nullam mutationem facit in illis Eccleſiis, niſi ipſæ voluntariè eam faciant, ergo ibi relinquitur integrum ius commune, ſed ius commune eſt, vt ſinguli in recitando ſequi debeant Matricem, ſeu ordinem ſuum, ergo illud ius ibi durat. Item in illis diœceſibus non poſſunt parochi in ſuis Eccleſiis introducere Breuiarium Romanum ſua auctoritate, at illi cùm recitant, tenentur ſequi morem Eccleſiæ ſuæ, vt viſum eſt, ergo. Et hoc quidem videtur per ſe verius, nihilominus tamen propter opiniones, & quia res non videtur magni momenti, non auderem damnare mortalis peccati eum, qui oppoſitum faceret.

9. *2. Aſſertio. Eccleſiaſtici qui tenentur recitare horas Canonicas, id facere debent iuxta formã à Pio V. ſeu Clem. VIII. approbatam, exceptis ibi exẽptis.*

Quomodo neceſſe ſit clericos ſequi ordinem ſuæ diœceſis, nec Romano vti.

10. Sed quid ſi alicubi non eſſet receptum Breuiarium Pij V. non quia de ſe ibi etiam non obligaret, ſed ex negligentia Prælatorum, qui licet non vterentur priùs Breuiario antiquiori ducentis annis, nouum Romanum introducere, & promulgare neglexerunt? Suppoſitis autem, quæ de choro diximus, hoc paruam habet dubitationem. Dixi enim, conſuetudinem illam paruam eſſe, & contra hoc præceptum, antiquum Breuiarium non præualere. Vnde conſequenter aſſero, vbi id accidiſſet, poſſe licitè omnes clericos priuatim recitare iuxta Romanum Breuiarium, quia non poſſunt obligari ad imitandum ritum, iniqua conſuetudine retentum, &

Vbi Prælatorũ negligentia effectum eſt, vt alio Breuiario à Romano Pij V. vtãtur clerici, neque antiquiori 200. annis poſſunt ipſi, ac debent, ſi poſſunt cõtra conſuetudinem, Romano vti.

& Pontificia auctoritate efficaciter abrogatum. Imò aſſero clericos ſingulos ad hoc teneri, ſi commodè poſſint, quia per ſe obligantur præcepto Pontificio, quod non pendet ex Epiſcopi, vel Matricis Eccleſiæ acceptatione, nec ex noua promulgatione in partibus ſingulis facta, quia Romæ facta ſufficit, cùm lex ipſa expreſsè aliam non requirat, ſed contrarium expreſsè decernat.

Promulgatio Romæ facta de Breuiario Romano acceptãdo ſufficit.

11. 1. Sententia, poſſe clericũ ſine graui cauſa, & peccato, voluntariè officiũ huius diei recitare in alio die, & illius feſti, in iſto.

Tertiò videndum eſt, an in hoc ipſo Breuiario (idémque eſt de quolibet alio, cuius vſus ſit legitimus) pertineat ad rigorem præcepti, ſeruare formam eius, vt applicatam ad tale tempus, vel diem; id eſt, an ſit in præcepto, in aduentu officium aduentus dicere, & in Quadrageſima, de illa? Et ſimiliter in die Sancti Stephani, de illo dicere, & non de feria, vel è contrario; & ſic de aliis. Quidam abſolutè negant hoc eſſe in præcepto, ac ſubinde aſſerunt non eſſe peccatum mortale ſcienter, & ſine cogẽte cauſa hanc mutationem facere ex indiſcreta deuotione, vel ex quadam accidia, ſeu remiſſione animi, vt faciliùs, aut breuiùs officium expediant. Ita Syluest. verb. *Hora* q. 12. Maior in 4. d. 12. q. 6. Caietanus in Sum. verb. *Hora* §. 3. Fundamentum eſt, quia ſubſtantia huius præcepti eſt de recitandis ſeptem horis Canonicis, quod verò ſit hoc modo, vel illo, id eſt, de feria, vel Sancto, &c. pertinet ad accidentalem modum, & ideò in illius mutatione non eſt grauis tranſgreſſio præcepti, quæ ad morale peccatum ſufficiat. Quam rationem indicauit etiam Antoninus 3. p. tit. 13. cap. 4. §. 3. & ideo ſolet pro hac ſententia referri, ſed ibi non de hoc agit, & oppoſitum potiùs ſentit.

Syluest. Maior. Caietan.

D. Antonin.

12. 2. Aſſertio. Peccatum eſt de ſe mutare officium diei in recitandis horis Canonicis mortale ex ſuo genere, leue ex paruitate, nullum ex graui cauſa, vel diſpenſatione.

Hæc autem ſententia, & eius ratio nunquam mihi probari potuit. Dico ergo tertiò, malum de ſe, ac peccatum eſſe, mutare officium diei in recitandis horis Canonicis, & ex genere ſuo poſſe eſſe mortale peccatum, poſſet autem eſſe leue ex paruitate materiæ, vel omninò excuſari ex graui cauſa, aut iuſta diſpenſatione. Hanc aſſertionem docet Nauarrus de Orat. cap. 19. num. 211. vſque ad 219. eandem inſinuat Antoninus ſuprà §. 2. & 5. Cardinalis, in Clement. II. de Celebr. Miſſar. notab. 6. vt Nauarrus refert: Tabiena etiam verb. *Hora* q. 10. verba Antonini in dicto §. 2. tranſcripſit, & q. 16. concludit, non euadere graue peccatum, qui ad libitum ſuum mutat conſuetum officium; Armilla etiam num. 13. dicit eſſe peccatum, ſed non declarat eſſe mortale; Angelus n. 14. dicit eſſe mortale, licèt addat limitationem, niſi in ordinatis ad titulum patrimonij, ſine fundamento, vt ſuprà dictum eſt, & benè probat Nauarrus. Prima ergo pars, nimirum, hoc eſſe peccatum, probatur, quia eſt contra præceptum Eccleſiaſticum. Nam ſiue dicatur hoc eſſe præceptum de ſubſtantia actus, ſiue de circunſtantia, non poteſt negari, quin obligatio præcepti ad hoc extendatur. Aliàs etiamſi voluntariè omitteretur, nullum eſſet peccatum, quod alij Doctores affirmare non audent. Præterea, in Decretis ſuprà citatis cap. *Deus*, & cap. vlt. d. 12. abſolutè præcipitur conformitas in modo recitandi; & in cap. *Conuenit* de Conſecr. d. 5. abſolutè dicitur: *Conuenit, Eccleſiæ ordinem ab omnibus cuſtodiri*, tractat autem de ordine in modo dicendi officium. Et Pius V. præcipit officium dici iuxta formam ab ipſo præſcriptam: ad formam autem illam pertinet diſtributio officij per tempora, feſtiuitates, ſeu ſolemnitates, & dies; tota ergo illa forma de ſe ſub præceptum cadit, ergo qui illam voluntariè mutat, peccatum committit.

13. Vnde conſiderandum eſt, hoc præceptum, licèt A vna lex ſit, tamen virtute continere multa, eſſéque veluti cauſam vniuerſalem, quæ ad varios dies applicata non inducit vniformem obligationem, ſed tempori, & diei proportionatam. Non eſt ergo præceptum hoc quaſi homogeneum, ſed (vt ita dicam) heterogeneum ex diuerſis partibus conſtans. Vel certè ſi præcepta ſingulorum dierum conſiderentur vt numero diſtincta, non ſunt omnino ſimilia, ſed vnumquodque obligat ad determinatum officium talis diei. Alioqui merè liberum, & voluntarium eſſet dicere vnum potiùs, quàm aliud, ſed ad ſummum eſſet opus concilij, vel ſupererogationis, & ad melius eſſe, quod profectò à communi ſenſu, & à debita inſtitutione officij abhorret. Vnde quo- B ad hoc parum valet fundamentum contrariæ ſententiæ: tum quia (vt dicebam) ſiue præceptum ſit de hac determinatione tanquam pertinere ad ſubſtantiam, ſiue ad modum actus, ſatis eſt, quòd modus ille præcipiatur. Tum maximè, quia licèt ſubſtantia præcepti in genere, ſit de ſeptem horis in genere, tamen ſubſtantia præcepti in particulari, & in indiuiduo, prout tali tempore, & die applicatur, eſt de ſeptem horis talibus, & quoad talem ſubſtantiam in indiuiduo, id eſt, quòd conſtet ex his Pſalmis, his lectionibus: ſicut conſtare ex his carnibus, & oſſibus, pertinet ad ſubſtantiam indiuiduam Petri. Sic ergo pertinet ad ſubſtantiam huius præcepti, etiam modus officij de tali tempore, die, &c. Et hoc confirmat ſententia illa D. Thomæ quodlib. 1. C art. 13. *Parum refert, quoad Deum dicere, Dixit Dominus, vel Laudate pueri, dummodò dicatur id, quod ſtatutum eſt:* quando ergo lege determinatũ eſt, quòd eſt dicendum, multùm refert illud dicere, & non aliud.

Præceptum de recitando extensũ pro toto anno, eſt veluti heterogeneũ.

Fundamentũ primæ ſentẽtiæ corruit.

14. Probatur ſecunda pars aſſertionis, id eſt, eſſe mortale peccatũ ex ſuo genere.

Ex his facilè probatur ſecunda pars, nimirum hoc peccatum eſſe mortale ex ſuo genere. Nam illud peccatum dicitur mortale ex genere ſuo quod intra ſuũ genus, & ſpeciem, ſine additione circunſtantiæ mutantis ſpeciem, poteſt eſſe mortale, vt ſuppono ex materia de peccatis: tale autem eſt hoc peccatum. Quod probo primò, quia ſi quis vellet omni tempore dicere Paſchale officium, quia breuius eſt, ſine dubio grauiter peccaret: item qui omnibus feriis diceret officium feriæ tertiæ, quia breuius: item qui ſemper, & quotidie eodem modo re- D citaret, vt memoriter, & facilè diceret: quæ omnia iuxta priorem opinionem poſſunt fieri ſine peccato mortali, quod mihi numquam perſuadere potui, etiam vt probabile. Vnde Nauarrus ſuprà fatetur, peccare mortaliter eum, qui frequenter has mutationes facit ad libitum. Præcipuè tamen peccare videtur, qui officium mutat, ſolùm vt aliquam notabilem partem orationis diminuat. Si enim aliquis dicendo Matutinum de Dominica, & officium illius diei, omitteret in primo nocturno nouem Pſalmos, & tres tãtùm diceret, mortaliter peccaret, ſicut viſum eſt ſuprà: quomodo ergo eſt credibile, non peccare mortaliter, qui in Dominica recitat officium feriæ tertiæ, ſolùm vt breuius officium dicat? Præterea, præceptum hoc ex genere ſuo, pertinet E ad grauiſſimam virtutem, quæ eſt Religio: ergo iſto ex capite continet grauem obligationem, & alioqui de ſe cadere poteſt in materiam grauem, nam ex vi talis præcepti in indiuiduo continetur totum hoc, videlicet vt hi Pſalmi, hæ lectiones, & cætera talia dicantur, & licet hęc non omittãtur omninò, quando commutantur, tamen fieri poteſt, vt in illa commutatione fiat enormis læſio, ſeu grauis deceptio contra præceptum. Et ex hoc capite puto eſſe expendendam grauitatem culpæ; vtique ex grauitate materiæ, quæ prudentis arbitrio penſanda eſt.

Peccat mortaliter qui notabilem officij partẽ mutat.

Vnde

15\.

Aliæ aſſertionis partes cõprobãtur, quando ex leuitate materiæ eſt veniale peccatum mutare officium.

Vnde poſſunt etiam aliæ partes facilè declarari; nam ex leuitate materiæ poteſt hoc peccatum eſſe veniale, vt ſi officium ſit æquiualens in quantitate, vel ferè; & mutatio non fiat ex contemptu, neque animo eam ſæpè faciendi pro libito; ſed ex aliqua occaſione leui, minúſque rationabili. Deinde, quoties hæc mutatio fit ex inaduertentia, quamuis non ſit inuincibilis, ſed culpabilis, non videtur culpa grauis, nec tenetur quis iterum Matutinum repetere, vel quid ſimile; quamuis ſi officium omiſſum, eſſet notabiliter maius, neceſſarium videatur, aliquam compenſationem facere, ſi poteſt intra eundem diem, vt ſi pro Matutino Dominicæ dictum ſit officium Sancti, deberent addi, ſaltem ex nocturnis Dominicæ nouem Pſalmi, ne tanta pars officij omitteretur. In aliis verò caſibus ordinariè iactura eſt leuis, & ideò ſi mutatio iam inuenitur inaduertenter facta, & culpa leuis cenſenda eſt, & non manet obligatio illam emendandi cum nouo graui onere. Atque hinc vlteriùs fit, vt ex iuſta cauſa poſſit interdum hæc mutatio fieri ſine vlla culpa, vt omnes ferè Doctores dicunt. Puta, ſi neceſſe ſit iuuare alium, quando charitas, vel prudentia dictat expedire, vel ſi nunc non eſt copia alterius Breuiarij, & poſtea nimium grauabor recitando, vel impediar à ſtudio neceſſario, vel alio ſimili opere pietatis.

Si officium omiſſum eſt notabiliter maius, peccatum eſt, & mortale.

Hæc mutatio fieri poteſt.

16\.

Sum. Pontifex validè, & licitè diſpẽſat cũ quocunque, vt relicto ſuo officio recitet Romanũ, & licet id faciat propter ſolã deuotionẽ, è contra verò ſine legitima cauſa nõ erit licita diſpenſatio, licet ſit valida.

Eſt autem vlteriùs aduertendum circa hoc punctum, & præcedens, ſuprà citatos Doctores ferè vnanimiter aſſerere, non ſolùm Papam, ſed etiam Epiſcopos poſſe ex iuſta cauſa in hoc diſpenſare. Et de Pontifice quidem non habet hoc dubium, de Epiſcopo verò aut alio Prælato habente Epiſcopalem iuriſdictionem, non videtur hoc tam certum; nec eodem modo ad omnes applicandum. De Pontifice ergo aſſero poſſe in primis diſpenſare cum quocunque clerico, vel Monacho, vt officium Romanum recitet, etiamſi aliàs teneretur, iuxta regulam, vel Eccleſiam ſuam recitare. Imò cenſeo hanc licentiam, & validè, & licitè dari, vel propter ſolam deuotionem, vel ob decentiam aliquam illius perſonæ, cui conceditur per modum cuiuſdam priuilegij, ſeu exemptionis, vel quia Pontifex habet ſupremam poteſtatem extendendi legem ſuam ad perſonas, quas voluerit, vel ſuæ obedientiæ reſeruare, quos voluerit: vnde illa non tam eſt diſpenſatio, quàm reductio ad ius commune, & ideò ſine cauſa iuſtè fieri poteſt. At verò ſi Papa velit cum aliquo diſpenſare, vt non recitet officium Romanum, ad quod antea tenebatur, oportet, vt ex legitima cauſa id faciat, aliàs malè faciet, licèt diſpenſatio futura ſit valida iuxta communem doctrinam de diſpenſatione legum humanarum. Et pari ratione, ſi cum eo, qui tenebatur recitare iuxta regulam Sancti Benedicti, verbi gratia diſpenſet, vt non ſecundum illam, nec ſecundum Romanum ritum alterius Eccleſiæ, vel Religionis recitet, neceſſaria erit cauſa, vt iuſtè id fiat, quia illa etiam eſt pura diſpenſatio in communi iure, quæ non debet fieri ſine cauſa.

Si Papa vult diſpẽſare, vt non recitet, oportet vt cũ legitima cauſa id faciat.

17\.

Præcedens diſpenſatio ab Epiſcopo facta ſine iuſta cauſa eſt nulla, cũ iuſta eſt valida, maximè ad certum tempus. *Nauarr.*

At verò Epiſcopus, vel ſimilis Prælatus non poteſt ſine cauſa diſpenſare cum eo, qui tenetur iuxta ritum Pij V. recitare, vt aliter recitet, quia illa obligatio naſcitur ex lege Superioris, in qua non poteſt inferior diſpenſare, ſaltem ſine cauſa, vnde ſi ita diſpenſet, non ſolùm iniuſta, ſed etiam inualida eſt diſpenſatio. Nihilominùs ex iuſta cauſa probabile eſt, poſſe id facere, vt Nauarrus & alij dicunt; quia communiter ſolet hæc poteſtas eſſe conceſſa Epiſcopis in his Eccleſiaſticis legibus. Crediderim tamen, poſſe quidem dari cauſam ad ſic diſpenſandum in vno, vel alio occurrente caſu: tamen ad concedendam diſpenſationem permanentem, vt quis poſſit ſemper, & pro arbitrio ſuo id facere, non dari poteſtatem in Epiſcopo, moraliter loquendo, quia non poteſt Epiſcopus hoc modo diſpenſare in aliis legibus Eccleſiaſticis, nec ad id poteſt moralis neceſſitas occurrere. Præterea, vbi diſpenſatio daretur ad mutandum officium propriæ religionis, vt diœceſis, ad quod aliquis obligatur: tunc ſi Prælatus facultatem faciat ſubdito non recitandi illud, ſed Romanum, facilè poterit iuſtificari diſpenſatio, quia veluti intrinſecè ſecum affert honeſtatem quamdam, & in recitatione priuata non habet inconueniens magni momenti, nec quoad illam eſt limitata poteſtas Prælatorum per conſtitutionem Pij V. ſemper verò erit aliqua cauſa neceſſaria, ne acceptio perſonarum fiat. Maior verò cauſa neceſſaria erit, ſi detur licentia ad faciendas mutationes alias communi iuri, & conſuetudini repugnantes: adeò vt ob hanc rationem videatur nulla, ſi à tali Prælato abſque cauſa concedatur.

CAPVT XXIV.

An facere aliquam mutationem in ordine, vel continuatione horarum in priuata recitatione, graue peccatum ſit?

DVo in hoc titulo inſinuãtur: vnum de peruerſione ordinis: aliud de interruptione horarum; quæ breuiter expedientur, quia leuiora ſunt. Inuerſio ergo ordinis inter horas eſt, quando illa, quæ natura ſua, ſeu inſtitutione eſt prior, poſteriùs dicitur, & è conuerſo. Et ideo ante omnia videndum eſt, vnde ſumatur initium diuini officij, & qualis ſit ordo præſcriptus. 1.

Quid ſit inuerſio ordinis.

De initio, dixerunt aliqui ſumi à veſperis præcedentis dici: quod D. Thomas docuiſſe videtur in Quodlib. 5. art. vlt. ad 1. Et hoc maximè videtur probari, quia in diebus ſolemnioribus officium habet duas veſperas, & ita officiũ incipit à primis: ergo ſignum eſt officium de ſe inde inchoari. Alij dicunt, inchoari officium à Matutino, quia iuxta inſtitutionem in media nocte inchoandum eſt; dies autem naturalis iuxta Eccleſiæ vſum à media nocte in mediam noctem computatur, vt etiam D. Thomas teſtatur 3. p. q. 80. art. 8. ad 5. & in 4. d. 13. quæſt. 1. art. 2. quæſt. 4. ad 3. Ergo officium diei incipit à Matutino, cùm in prima hora diei inchoatur. At officium Canonicum eſt integrum officium vnius diei naturalis, vt ſuprà viſum eſt, ergo tale officium à Matutino incipit. Sed hic non poteſt eſſe quæſtio de re, quantùm verò ad præſens inſtitutum ſpectat, hic poſterior modus loquendi eſt ſimpliciter verus, & melior. Vt tamen clariùs res conſtet, diſtinguere poſſumus officium illud, quod eſt materia huius præcepti, obligátque ſingulis diebus, & officium, quod fit in cultum, vel honorem alicuius Sancti. Hoc poſteriori modo dici poteſt officium Eccleſiæ incipere à primis Veſperis, non tamen ſimpliciter officium diei, ſed officium talis Sancti, vel myſterij. Neque etiam ſemper eodem modo, ſed in aliquibus ab initio primarum veſperarum, in aliis à Capitulo earundem veſperarum, vt in ſimplicibus: ſed hoc parùm refert ad præceptum, quia eo non obſtante, veſperæ priores ſemper pertinent ad præceptum, prout obligat eo die,

2\.

Officium diuinum, vt ex ſeptem horis conſtat, incipit à Matutino: vt verò eſt officium Martyris, v. g. incipit à Veſperis præcedentibus. *D. Thom.*

die,in quo dicuntur, de Matutino autem ſequente A eſt quaſi diſtinctum præceptum.Ita vt,ſi quis omittat hodie veſperas Sancti Matthiæ, cuius feſtum cras celebratur, & ſequenti die Matutinum omittat,duo peccata mortalia committat, etiamſi cæteras minores horas ſequentis diei recitet,cùm tamen ſi omittat Matutinum, & reliquas horas ſequentis diei, vnum tantùm peccatum mortale committat, vt infrà dicemus. Ergo ſignum eſt, Matutinum in ordine ad præceptum componere vnum officium cum veſperis ſequentibus, non cum antecedentibus,atque ita totum hoc officium,vt eſt vnum, ex horis ſeptem conſtans,inchoari à Matutino, & abſolui in completorio cum certo ordine horarum intermediarum, qui ſatis notus eſt. Quando ergo B anticipatur celebritas à Veſperis, non componunt vnum officium cum horis ſequentis diei, ſed Eccleſia vult officium integrum cum dimidio (vt ſic dicam) in honorem talis Sancti,vel memoriam talis myſterij celebrare. Sicut interdum extendit ſolemnitatem per octo dies, & non ideò ex omnibus fit vnum officium.Et interdum finit officium Sancti in Nona,non tamen officium diei. Hic ergo de officio diei agimus.

Matutinum ſiquis omittat, cũ horis ſequentibus, vnũ tantùm mortale peccatum committit.

3. Vnde quod ad primum punctum propoſitum ſpectat, triplex ordo poteſt in hoc officio conſiderari; vnus eſt inter officium vnius diei,& alterius, alius eſt inter horas eiuſdem diei:tertius inter partes eiuſdem horæ: quoad primum clarũ eſt rectum ordinem poſtulare, vt non inchoetur officium diei C ſequentis ante expletum officium diei præcedentis:& conſequenter,ſi aliter fiat,voluntariè, & ſine cauſa, nonnullum peccatum committi. Vt ſi quis dicat hac nocte Matutinũ diei craſtinæ priùs,quàm dicat Veſperam, & Completorium diei præſentis. Ratio eſſe videtur,quia licèt ex officio diei præſentis, & ſequentis non componatur vnum officium, & ideò non videantur habere inter ſe ordinem, tamen ex inſtitutione, & intentione Eccleſiæ ita eſt ordinata ſeries officiorum diuerſorum dierum, vt priùs expleri debeat præcedens, quàm ſequens inchoetur, & ita etiam habet conſuetudo. Accedit, quòd regulariter non fit talis inuerſio, niſi nimiùm poſtponendo, vel anticipando alteram illarum horarum. Vnde ſi ſpectemus originariam inſtitutio- D nem, non incipiebat legitimum tempus ad inchoandum officium ſequentis diei, donec eſſet integrè abſolutum tempus horarum præcedentis diei; nam tempus inchoandi horas diei, eſt media nox; & tunc finitur tempus aptum ad officium præcedentis diei. Quamuis enim in principio noctis legitimè finiantur, vt ſuprà vidimus, reliquum tempus noctis vſque ad mediam noctem poteſt in rigore ſufficere,vt in eo compleatur,quod dilatum fuerit. Nunc verò ex vſu anticipatum eſt tempus ad Matutinum ſufficiens, vt ſuprà dictum eſt, & ſtatim iterum dicetur. Videtur autem eodem vſu illa licentia anticipandi Matutinum, ſub ea conditione data, quòd officium præcedentis diei, priùs E fuerit conſummatum. Ergo inuerſio illius ordinis non fit ſine aliqua culpa: communiter tamen illa culpa cenſetur venialis, quia non derogat ſubſtantiæ orationis,nec minuit illam,& alioqui non continet deformitatem grauem,ſicut ſtatim de aliis dicemus. Quapropter ſi rationabilis cauſa intercedat, poterit excuſari omnis culpa, vt iam dicemus in puncto ſimili.

Triplex in officio mutatio proponitur,& iuxta primã ſtatuitur nõ eſſe inchoãdũ officiũ vnius diei, niſi expleto alterius, idque ſub veniali ſi volũtaria,& ſine cauſa fiat.

Nunc ex vſu anticipatum eſt tẽpus ad Matutinum ſufficiens.

4. Altera mutatio eſt in ordine horarum eiuſdem diei, de qua etiam certum eſt per ſe loquendo, non fieri ſine peccato, quia eſt inuerſio ordinis debiti, & fit aliquo modo contra inſtitutionem. Nihilominùs omnes etiam iudicant, ſecluſo contemptu,illam non eſſe materiam grauem,quæ ad mortale peccatum ſufficiat, quia in ſubſtantia impletur præceptum, & defectus eſt in quodam accidente; & eſt priuatus defectus, quo parum offenditur Eccleſia,& ſcandalum non timetur. Vnde addunt ex morali cauſa, prudentis arbitrio ponderanda, poſſe interdum fieri ſine vlla culpa, vt ad iuuandum infirmum,vel Prælatum,vel vt horæ meliùs dicantur in aliis circunſtantiis grauioribus, quando aliàs timetur impedimentum, vel incommoditas. Illud denique certum eſt, ſi caſu accidat, vt hora poſterior ante priorem dicta ſit, per incogitantiam; vel obliuionem etiam negligentem, non eſſe neceſſarium repetere horam iam dictam,ſed ſatis eſſe ſupplere prætermiſſam tempore habili, id eſt, eodem die, quia quoad Deum integra fit oratio, & æquè poteſt Eccleſiæ prodeſſe,& non obligatur quis cum tanto onere ad reſtituendum (vt ſic dicam) ſeu redintegrandum horarum ordinem; & in his conueniunt Summiſtæ, & alij Doctores ſuperiùs citati, quos omitto, quia res facilis eſt. Qui ſanè loquuntur de recitatione priuata, de publica verò, quæ in choro fit,nihil dicunt,tamen in illa grauior eſt materia,vt ſuprà dixi.

2. Mutatio in ordine horarũ eiuſdem diei per ſe loquẽdo non fit ſine peccato, ſed non mortali,maximè in oratione priuata.

Si hora poſterior ante priorẽ dicta ſit per incogitantiã,non eſt neceſſe repetere horam iam dictam.

5. Tertia denique mutatio eſſe poteſt inter partes eiuſdem horæ, vt ſiquis mutet ordinem Pſalmorum,vel inter ſe,vel cum lectionibus,Capitulis,aut hymnis, & ſimilia. Et de hac mutatione idem ferè eſt iudicium, & ita auctores indifferenter de his omnibus loquuntur. Videtur autem mihi hæc mutatio ſi voluntariè, & cum aduertentia fiat, multò magis irrationabilis. Quia vix poteſt habere apparentem prætextum excuſationis,aut honeſtatis,vnde videtur continere quamdam ſpeciem contemptus, pulchritudinem, & artificium horarum corrumpendo; nam illud in ordine partium, & compoſitione earum inter ſe maximè conſiſtit. Et ideò hæc inuerſio non fit voluntariè ſine graui peccato veniali,& ſi fiat ex contemptu, erit mortale. Aliquando verò poteſt rationabilis cauſa interuenire, vt ſi quis dicat laudes expletis Pſalmis Matutinis, quando deeſt copia libri ad dicendas lectiones, quia poſtea graues, & iuſtæ occupationes poſſunt impedire laudes,ſi reſeruentur, vel quidpiam ſimile. Frequentiùs verò hoc accidere poteſt per obliuionem alicuius partis, quæ poſtea ſuppleri poteſt ſine repetitione aliarum,licèt ordo non ſeruetur.

3. Mutatio inter partes eiuſdẽ horæ non fit ſine peccato veniali graui, & aliquando ex contẽptu poteſt eſſe mortale.

6. Occurrit autem inquirendum hoc loco de ordine inter Matutinum, & Miſſam, an ſit peccatum mortale dicere Miſſam, non dicto Matutino? Ita enim affirmarunt quàm plures Summiſtæ,& Canoniſtæ, vt retuli 3.tom.de Sacram.diſput.82.ſect.1. quibus nunc addo Durantum lib. 3. de Ritib. cap. 24.Graffis lib.2.c.4.Azor tom.1.lib.10.c.10.q.4.& cap.28. q. 17. qui alios allegant. Qui non addunt probationem nouam præter conſuetudinem. Contrariam verò ſententiam,ſcilicet ex obiecto, & ſecluſo contemptu,non eſſe peccatum mortale,dicere Miſſam ante Matutinum,tenuerunt Syluester & Soto, quos citato loco retuli, quos non ſolùm ſequitur Aragon.2.2.q.83.art.12.dub.5.ſed etiã priorem ſententiam procul dubio falſam eſſe dicit, & ſine ratione aſſertam.Valentia autẽ ſuo 3.tom.diſp. 6.q.2.punct.10.§.5.ſolũ dicit hanc partem eſſe probabilem. Quam ſimpliciter tradiderunt Lud. Lop. 2.p.Inſtruct.c.97.§.*Denique neque hic*, & cap.105.§. *Nunc autem* Carbo.lib.9. de Legib.d.9. Emmanuel Rodrigues in Q.regul.tom.1.q.43. art. 3. in fin. & in

Ordo dicẽdi Matutinum ante ſacrificium Miſſæ, nec cadit ſub præceptum, nec per ſe eſt materia grauis, ſecluſo ſcandalo.

Durant. Graffis. Azor. Syluest. Soto. Aragon. Valent. Ludou. Lop. Carbo. Emman. Rodrig.

in Sum.p.1.cap.244.num.22.Leonard.Leſſius li.2. de Iuſt.cap.37.notat.vlt. Henriquez lib.9.de Miſſa ca.24.num.17.vbi plures Theologos Salmanticenſes allegat.Toletus etiam lib.2.cap.1.Inſtruct.priùs ſimpliciter negat eſſe hoc peccatũ mortale, poſteà verò indicat,non eſſe omninò tutam hanc opinionem, quia contraria eſt valdè communis. Et quidem dubium non eſt,quin ſit meliùs practicè ſequi priorem ſententiam : tamen nihilominùs poſterior eſt ſimpliciter ſecura, & in rigore vera, quod latè probaui in 3. tomo loco citato. Et præcipuè oſtendi, conſuetudinem non fuiſſe introductam intuitu talis ordinis, nec quia recitatio Matutini ſit diſpoſitio per ſe requiſita ad Miſſam, ſed quia ex temporibus ab Eccleſia deſignatis ad Matutinum, & Miſſam, moraliter loquendo ſequitur, vt Matutinum dicatur ante Miſſam: ſicut etiam eſt conſuetudo dicendi Veſperas poſt Miſſam, quæ ex eodem principio orta eſt,& ideò per ſe non obligat ad talem ordinem.

Henriq. *Toletus.*

Vnde ortum ſit, vt Matutinum dicatur ante Miſſam.

7\. Propter abuſum paucorũ nõ eſt introducẽda grauis obligatio.

Obiicitur autem, quia hinc ſumerent Clerici occaſionem differendi matutinum. Reſpondeo,vt aliàs etiam dixi,occaſionem eſſe acceptam,non datam, neque propter abuſum paucorum eſſe introducendam grauem obligationem, vbi neque lex, neque materia cogit. Deinde nõ diximus hoc nullum eſſe peccatum, ſi abſque rationabili cauſa fiat, ſed tantùm dicimus non eſſe mortale,ſecluſo contemptu, erit tamen veniale, tum quia non poteſt vel Matutinum, vel Miſſa,vel vtrumque nunc dici intempeſtiuo tempore, quod (factum ſine cauſa) ſufficit ad venialem culpam ; tum etiam propter rubricas Miſſalis. Quia verò aliqui ex illis etiam colligunt, hoc eſſe peccatum mortale, breuiter hoc expendendum eſt.Ponderant enim,quòd Pius V. in ſuo Breui in principio Miſſalis,directè, & in virtute ſanctæ obedientiæ præcipit Miſſam dici iuxta ritum Miſſalis, & vt alias cæremonias addere, vel mutare non præſumant. Et poſteà in principio Rituum ſeruandorum in Miſſa,dicitur:*Præuia confeſſione cùm opus fuerit, & ſaltem Matutino cum laudibus abſoluto, orationi aliquantulum vacet.* Vnde concludunt,ſub priori generali præcepto hoc particulare præmittendi Matutinum contineri, & ita eſſe peccatum mortale illud violare. Sed collectio eſt parui momenti, tum quia illud generale præceptum non obligat cum illo rigore ad obſeruandas ſingulas regulas, & ordinationes Miſſalis in particulari,ſed generaliter,ad vtendum illo ritu, & non introducendum alium ; in particulari verò ad ſingula, iuxta modum, quo vnaquæque res præcipitur,ordinatur, aut conſulitur, & iuxta grauitatem eius,vt in eod.3. tom. diſput.83. & 84. ſect.vltimis declaraui, in illa autem particulari regula non ponitur verbum indicans præceptum graue,& potius præſuppoſitiuè (vt ſic dicam) quàm præceptiuè proponitur, qui modus dicendi etiã in rebus conſilij ſeruari ſolet: vnde quod ibi ſimul ponitur de vacando aliquantulùm orationi, conſilium eſt, vel ſimplex quædam directio. Prætereà illa propriè non pertinent ad ritus Miſſæ ibi inſtitutos,& præceptos,ſed præſupponuntur iuxta eam conuenientiam,vel obligationem, quam ſecundum ſe habẽt, ibi verò ex vi illorum verborum nulla adiungitur obligatio.

Ex ordine Miſſalis non colligitur eſſe peccatum mortale dicere Miſſam ante Matutinum.

8\. Magis mouere poteſt, quod infrà ſub titulo de Defectibus in celebratione Miſſæ, cap. 10. de Defectibus in miniſtro, &c. inter illos defectus ponitur:*Si celebrans ſaltem Matutinum cum Laudibus non dixerit.* Vbi etiam præſupponitur,hunc eſſe defectum,& conſequenter peccatum:nam in primo capite eiuſdem tituli dictum fuerat:*Alij verò ſunt defectus, qui in Miſſa celebratione occurrentes,etſi veritatem Sacramenti non impediant, poſſunt tamen cum peccato,aut ſcandalo contingere*, ſed in his vltimis verbis expendo in primis, non dicere, *cum peccato mortali,* ſed ſimpliciter, *cum peccato*, quod etiam dicitur de veniali. Secundò licèt diceret cum peccato mortali, non dicit ſemper ita fieri, ſed poſſe fieri, quod verè dicitur de hoc defectu : nam ſine dubio fieri poteſt cum peccato mortali, aut ratione ſcandali, vel etiam propter contemptum. Per ſe autem dicimus eſſe defectum, qui, ſi ſine iuſta cauſa fiat, culpabilis eſt, quia non fit ſine aliqua neligentia, aut mutatione circunſtantiæ temporis debiti Matutino,vel Miſſæ,nec ſine aliqua irreuerentia circa diuinum cultum, non tamen eſt peccatum mortale ſecluſo ſcandalo, & contemptu. Quia Matutinum non poſtulatur, vt neceſſaria animæ diſpoſitio ad celebrandum,nec inter eas ponitur in Miſſali in dicto tit. cap. 8. de Defectibus diſpoſitionis animæ(quod notandum eſt) neque ordo inter Miſſam, & Matutinum eſt per ſe, nec mutatio eius eſt res grauis, magis quàm dicere omnes minores horas, etiam Completorium ante Matutinum, vel ante Miſſam,& ſimilia. Vnde etiam conſtat,minorem defectum eſſe dictis Nocturnis dicere Miſſam ante laudes, quia minor eſt materia, & mutatio; nihilominus aliqualis eſt defectus,vt in eadem Rubrica ſupponitur,faciliùs tamen, & ex leuiori cauſa poterit à culpa excuſari. De Prima autem facilior eſt excuſatio, quia ibi non ponitur inter defectus, vnde immeritò Paludanus dicta diſt. 3. q.2. art.2. & Antoninus 3.part.tit.13.c.6.§.4.in fine eodem modo de Prima,quo de Matutino loquuntur: reliqui verò Auctores nullam in prima obligationem agnoſcunt, magis quàm in aliis horis. Vnde ſolùm oportet obſeruare, vt ſingula dicantur ſine magna temporum mutatione, vel vt rationabilis cauſa intercedat.

Verba Miſſalis explicantur.

Minor defectus eſt dicere Miſſam ante laudes, quam dicere ante Matutinum.

Palud. *D.Anton.*

Quinta mutatio in dicendis horis Canonicis eſſe poteſt interruptio horarum per aliquam temporis moram. Quæ poteſt intelligi,vel inter diuerſas horas,vel in vna, & eadem. De priori non agimus, quia certum eſt in illa interruptione per ſe nullam eſſe culpam, ſicut ſuprà de choro dictum eſt : ſi verò inde oriatur dilatio temporis in altera hora, eſt per accidens, & culpa inde ſecuta non excedet grauitatem,quæ eſt in temporis dilatione, de qua poſteà videbimus. Prætereà non agimus de interruptione Matutinorum à laudibus, quatenus per modum duarum horarum dici poſſunt : nam in hoc etiam nullam culpam agnoſcimus, vt ſuprà tractatum eſt : item eadem ratione non agimus de interpolatione nocturnorum inter ſe, quia ſi non ſit nimia,ſed moderata, & proportionata antiquæ conſuetudini,ſine peccato fieri poteſt,præſertim ſi quælibet rationabilis occaſio,vel commoditas meliùs recitandi interueniat, de quo etiam ſatis eſt in ſuperioribus dictum. Agimus ergo de interruptione aut inter Pſalmos eiuſdem horæ, vel nocturni, aut inter Pſalmos,& lectiones,vel capitulum,& de aliis ſimilibus.

9\. Interruptio vnius horæ ab alia,etiam vnius nocturni ab alio,ſi ſit moderata nõ eſt damnanda.

Interruptio inter Matutinũ, & laudes omni culpa vacat.

De hac ergo interruptione generalis regula eſt, ſi ſit notabilis, & moralis, & ſine rationabili cauſa fiat,ſine peccato non fieri.Ita docent omnes,& ratio eſt,quia vnitas vniuſcuiuſque horæ pertinet ad ſolemnem ritum, & formam præſcriptam in his horis recitandis:illa autem vnitas tollitur,vel multùm minuitur per hanc interruptionem ; ergo. Dixi

10\. Interruptio inter partes eiuſdẽ horæ ſi ſit notabilis, & moralis, ſeu libera, ac ſine rationabili cauſa,eſt peccaminoſa.

Dixi autem oportere, vt interruptio notabilis ſit, vtique quoad temporis moram, quia ſi ſit breuiſſima, pro nihilo reputatur: quando autem notabilis ſit prudentis arbitrio relinquitur: nam in longiori hora, verbi gratia, in Matutino maior temporis mora neceſſaria erit, vt cenſeatur notabilis interruptio, quàm in Tertia, &c. Itaque cum proportione ad horam, quæ dicitur, & ad partem officij, in qua fit interruptio, penſanda erit moræ quantitas: nam aliquid maius permitti poteſt inter pſalmum, & pſalmum, quàm in medio eiuſdem pſalmi, & ſic de aliis. Dixi etiam debere eſſe moralem, quia debet eſſe voluntaria, & libera: nam ſi ex neceſſitate aliqua contingat, non cenſebitur moralis interruptio. Vnde quia iuſta cauſa inducit quandam neceſſitatem moralem, ideò poteſt excuſationem afferre, (vt omnes etiam fatētur) ne interruptio moralis cenſeatur. Addunt aliqui, vt interruptio ſit moralis, imò vt ſit interruptio, neceſſariam eſſe intentionem finiendi horas inchoatas poſt talem moram: nam ſi intermittat recitationem inchoatam animo iterum inchoandi illam, non erit interruptio, neque vlla culpa. Sed fortè cum hac intentione poterit aliquãdo eſſe interrupto, vt infrà dicam. Et non caret omni culpa hoc modo intermittere inchoatum officium ex leuitate animi, & ſine cauſa, argum. cap. *Illud*, & cap. *Nihil*. 7. quæſt. 1. quia non caret irreuerentia aliqua erga Deum, leuiter omittere colloquium cum illo inchoatum, etiamſi fiat cum animo iterum colloquendi, non erit tamen talis culpa mortalis, ſi poſtea hora dicatur, vel compleatur, vt ſtatim dicam.

Interruptio ſi ex cauſa cõtingat nõ cẽſetur moralis.

Non caret irreuerentia intermiſſio officij leui de cauſa.

II. Vt autem hanc culpam, & quantitatem, vel excuſationem eius declaremus, duo poſſunt in hac interruptione conſiderari: vnum eſt ceſſatio ab inchoata recitatione, per quam formaliter (vt ſic dicam) fit interruptio. Aliud eſt actio, quæ loco orationis eo tempore fit: nam moraliter loquendo illa ceſſatio non eſt per puram omiſſionem, ſed occaſione alterius actionis, quæ tunc fit. Ex qualitate ergo huius actionis multum pendet, vel quantitas culpæ, vel excuſatio. Interdum enim fit interruptio per alia verba, & colloquia cum homine, & tunc ſi verba ſint profana, & non neceſſaria, nec valdè vtilia augent culpam, & ſpecialiter ſunt prohibita in cap. *Nullus*, de Conſecrat. d. 5. & clariùs in cap. *Dolentes*, de Celebrat. Miſſar. ſiue interruptio fiat loquendo, ſiue attendendo ad verba ſimilia, quæ alij loquuntur, & ex natura rei conſtat, eſſe indecorum interrumpere ſermonem cum Deo propter inutilia verba. Vnde addo, tam turpia, vel indecentia verba eſſe poſſe, vt ſit grauis, & mortalis culpa contra religionem, propter irreuerētiam in Deum: eſto, non ita hoc ſit contra præceptum recitandi, quin poſſit poſteà eadem hora compleri poſt illam actionem moraliter peccaminoſam, quia ſunt præcepta, & malitiæ diuerſarum rationum. Aliquandò verò poſſunt verba eſſe honeſta, & neceſſaria, & breuia, & tunc poterit facilè excuſari omnis culpa, vt latè proſequitur Nauarrus cap. 16. num. 66. & ſequentibus. Interdum poſſunt eſſe verba deuotionis cum ſocio, & vtilia, vel ad intelligentiam eorum, quæ dicuntur, vel ad maiorem attentionem, & deuotionem in reliqua parte officij excitandam, & tunc ſi prudenter, & moderatè fiat, non ſolùm non eſt culpa; verùm etiam non eſt interruptio, quia totum hoc deſeruit officio. Et ſimili modo dum quis ſolus recitat, licèt verba aliqua iaculatoria ad Deum intermiſceat, vel per aliquam moram in eis detineatur ex pia deuotione, totum hoc

Interruptio quæ fit interpoſita aliqua actione poteſt eſſe mortalis, venialis, & meritoria.

Cap. Nullus. Cap. Dolentes.

Nauarr.

Interruptio quando non eſt culpabilis.

A ſine culpa fieri poteſt. nec reputatur moralis interruptio, quia iuuat orationem ipſam, & eſt conſentaneum fini eius, ſemper tamen eſt neceſſaria prudentia, & moderatio. Idem ferè dicendum eſt, quando interruptio fit per alias actiones. Nam ſi ſint actiones vanæ, vel impertinentes, peccaminoſa eſt interruptio: ſi verò actio ſit honeſta, & intercedat aliqua rationabilis cauſa, vt nõ differatur, nulla erit culpa. Maximè verò honeſtare poteſt interruptionem, ſi aliquid fiat ad tollendam aliquam occaſionem diſtractionis, vt ſi aliquid interiùs ſollicitat mentem, & ideò breuiter notetur, ſeu ſcribatur, aut famulo præcipiatur, vel quid ſimile.

B

CAPVT XXV.

Vtrùm qui priuatim recitant, teneantur integrè horas Canonicas recitare, vel aliquid præter illas, & quomodo hoc non implendo peccent.

TRia in hoc titulo proponuntur, quæ breuiter in hoc capite explicanda ſunt. Vnum eſt de integritate in orando. Aliud, quid pertineat ad hanc integritatem. Tertium eſt de violatione huius integritatis. Circa primum generatim loquendo, manifeſtum eſt, eum, qui hoc præcepto aſtringitur, teneri ad recitandas integrè ſeptem horas Canonicas, ſicut qui tenetur audire Miſſam, tenetur integram audire. C Quia æquè datur hoc præceptum de tota illa precatione, ſicut aliud datur de audienda Miſſa. Et de hoc ſunt expreſſa Iura cap. 1. & cap. *Dolentes*, de Celebrat. Miſſar. Et Clemen. I. eod. titul. & conſentiunt omnes Doctores. Interrogari verò hic poteſt, an vnuſquiſque, qui priuatim recitat, obligetur ſuo ore proferre totũ hoc officium, vel ſatisfaciat cum ſocio recitando, & partim dicendo, partim audiendo? Reſpondeo, ſine dubitatione ſatisfacere poſſe vtroque modo, & liberum ei eſſe, prout voluerit, recitare. Hoc conſtat ex praxi Eccleſiæ, & ex communi omnium ſententia. Et prior pars per ſe nota eſt, quia ſi quis ſolus recitat, tunc per ſe omnia dicit, & ita etiam ex parte ſubiecti (vt ſic dicam) & quaſi materialiter integrè recitat. D Suppono enim, quòd ex parte obiecti, ſeu materiæ omnia dicat, quæ dicenda ſunt. Secunda verò pars, ex recitatione in choro deriuata videtur: cùm enim in choro Eccleſia introduxerit vſum alternis recitandi; & priuata oratio quaſi ſubrogata ſit loco publicæ, pro his, qui ad publicam non concurrunt, idem modus recitandi cum proportione, pro priuata oratione conceſſus eſt. Ad quod probandum ſufficit conſuetudo. Vnde Concilium Baſilienſe Seſſ. 21. §. 4. ſub titulo: *Quomodo horæ Canonicæ extra chorum dicendæ ſint. Admonet, vt non in gutture, neque inter dentes, ſeu deglutiendo, aut ſyncopando dictiones, vel colloquia, aut riſus intermiſcendo, ſed ſiue ſoli, ſiue aſſociati, diurnum, nocturnumq́; officium reuerenter, verbiſque diſtinctis peragant.*

E Atque hinc ſequitur, quando priuatim recitatur cum ſocio, poſſe recitantes in hac alternatione officij modum recitandi in choro imitari, imò illum eſſe optimum recitandi modum, qui ſeruata proportione, erit choro ſimilior, niſi fortè in aliquo aliud habeat conſuetudo. Itaque recitari poteſt cum ſocio, ſiue ille obligatus ſit ad recitãdum, ſiue liber ab illa obligatione, vt cum ſcholari, vel famulo, tum quia etiam in choro id fieri poteſt, vt conſtat ex cap. 1. de Celebrat. Miſſar. tum quia ita

1. Primũ punctum, de integritate in orando.

Qui obligatur ad offic. Diuinum, tenetur recitare ſeptẽ horas Canonicas integrè. Cap. Dolentes.

Recitantes priuatim ſatisfaciũt recitantes cum ſocio.

Concil. Baſil.

2. Recitantes priuatim poſſunt modum recitandi in choro imitari.

ita habet conſuetudo, tum etiam quia vt ego ſatiſfaciam meæ obligationi, parùm refert, quòd alter ex obligatione recitet, néc ne, dummodo ita pronunciet, vt poſſim ego omnia percipere, & quaſi per illum dicere. Dubitari autem poteſt, an ſocius tunc teneatur ſub mortali ad attendendum his, quæ recitat? Reſpondeo, non teneri, quia nec ad audiendum alterum tenetur, vt ſuprà dixi, nec ipſe ſe obligat quaſi ex voto ad orandum, ſed ſolùm ex natura orationis voluntariæ, nec ab Eccleſia ei imponitur ſpecialis obligatio; nec ex natura rei ſequitur propter cooperationem cum alio, qui obligatur, quia alter per ſe implet totam ſuam obligationem, partim dicendo, partim audiendo attentè, quæ alius recitat; ergo ex vi cooperationis ſolùm neceſſarium eſt, quòd ita legat, vt alius poſſit attentè audire.

An ſocius nõ obligatus ad recitandum, teneatur ad attétionem.

3. Plures poſſunt diuinũ officium recitare, plures tamen quam duos choros facere nequeunt. *Clem. Papa.*

Præterea ſequitur, poſſe hoc officium priuatim recitari à tribus, quatuor, vel pluribus, quia eſt eadem ratio. Poteſtque ſumi ex Clemente Papa in lib. 8. Conſtitut. cap. 34. vbi monet, vt quando non poſſunt in Eccleſiam ad horas dicendas conuenire, *Vnuſquiſque pſallat ſibi, canat, aut oret: ſaltem duo ſimul, aut tres.* Sicut ergo duo poſſunt dicere alternis, ita & tres, vel plures. Oportet tamen aduertere tunc non licere eis, in recitandis Pſalmis plures, quàm duos choros facere, id eſt, ſigillatim iuxta numerum perſonarum verſus dicere, ita vt ſemper vnus tantùm dicat, & alij audiant: ita enim fieret, vt ſinguli non dicerent, niſi tertiam, vel quartam verſuum partem, quod non ſufficit, quia eſt contra vſum Eccleſiæ, debent ergo dicere vnus, ex vna parte, & duo ex alia, vel bini, & bini, aut vnus in vno choro, & reliqui in alio, ita vt alternis dicant. Et tunc ſatis erit, quòd vnuſquiſque dicto ſuo verſu, percipere poſſit verſum alterius chori, ſiue ab vno tantùm, ſiue ab omnibus ſimul audiat; id enim nihil refert. Hoc autem locum habet in Pſalmis, nam in lectionibus, Capitulis, & Orationibus, ſatis eſt, quòd vno dicente, alij audiant, nam ita in choro fit, & ratio lectionis hoc magis poſtulat, éſtque melior ordo, nam ſi plures ſimul legerent, confuſionem parerent, & ita habet conſuetudo, & docent Auctores infrà referendi.

4. Quãdo plures recitant, lectiones per ſuas vices dicere poſſunt, nihil tamen incõueniẽs ſi omnes ab vno dicantur.

Solet autem interrogari, an neceſſe ſit, quando duo recitant, alternatim lectiones dicere, vel ſi ſint tres, vel plures, vt ſuo ordine dicant; vel poſſit vnus omnes dicere. Reſpondeo, communem vſum eſſe, vt omnes per vices ſuas dicant, quia id videtur magis accommodatum, & vrbanum. Abſolute verò dico non eſſe neceſſarium; ſed poſſe omnes lectiones ab vno dici. Ratio eſt, quia in choro ſatisfaciunt ferè omnes, audiendo omnes lectiones, licèt nullam dicant, ergo ad integritatem officij ex hac parte ſatis eſt lectionem audire attentè; nam quòd ſocij congregati ad recitandum, plures ſint, vel pauciores, accidentarium eſt. Item in ipſo choro poſſet vnus, plures, vel omnes lectiones dicere, ſi id magis eſſet gratum omnibus audientibus, nulla eſt enim lex, quæ hoc prohibeat, nec refert aliquid, ad integritatem officij, & recitationis omnium, qui adſunt, idem ergo fieri poterit in priuata oratione, ſi id commodiùs ſit.

5. Comunior, ac cõmodior vſus eſt, vt vnus tantùm dicat Antiphonã, poſt quam alter Pſalmum finiuit, & hic rurſus inchoet Antiphonam ſequentis Pſalmi.

De Antiphonis verò interrogari ſolet, licèt in principio Pſalmi ab vno tantùm inchoari debeant, an in fine, vel quoties integrè dicuntur, debeant ab omnibus recitantibus ſimul dici, quia ita fit in choro, & ideò ita eſſe faciendum aliqui Summiſtæ docuerunt. Sed licet poſſit ita fieri, non eſt neceſſarium, quia communior vſus eſt, vt vnus tantùm A dicat Antiphonam, poſtquam alter Pſalmum finiuit, & hic rurſus inchoet Antiphonam pro Pſalmo ſequenti, ita vt Antiphonæ ſubeãt vicem verſuum, & alternatim, ſeu ſucceſſiuè dicantur. Qui modus videtur optimus, & ſatis expeditus, & cum proportione idem ſeruari poteſt in Reſponſoriis, & verſiculis. Et in vniuerſum in hac priuata oratione videtur commodius, vt vterque chorus nunquam coniungatur in dicendo, ſed per mutuas vices, ſeu alternis omnia dicantur: ſic enim diſtinctior, & clarior fit oratio. Vnde hoc habet locum in his, quæ altè recitantur; nam ea quæ ſecretè, vt *Pater, Aue,* ſymbolum, *Salue,* & ſi quid eſt aliud, à ſingulis dici debent, quia tunc non poteſt vnus audire ab alio, & ideò neceſſe eſt, vt ipſe dicat. Atque hæc doctrina B ſumitur ex Syluestro, verbo, *Hora,* quæſt. 7. & Nauarro cap. 10. de Orat. q. 17. & vterque alios refert, qui parùm, aut nihil dicunt.

Syluest. Nauarr.

6. Recenſentur aliæ conditiones ad integritatem officij diuini pertinentes. *Cap. Dolentes. Clem. 1. De Celebr. Miſſ. Concil. Baſil. Conc. Aquiſgranenſe. D. Bernard.* Quando in officio priuatim dicendo peccatur, & quomodo.

Et ex dictis in hoc puncto conſtat, in priuata recitatione neceſſarium eſſe ſeruare, quæ circa modum recitandi pręcipiuntur in dicto cap. *Dolentes,* & Clem. 1. de Celebr. Miſſ. & breuiter attinguntur in Concilio Baſilienſi ſuprà, & in Aquiſgranenſi ſub Ludouico cap. 131. nimirum vt diſtinctè, & intelligibiliter omnia dicantur, quando cum ſocio dicuntur: item vt non dicantur verba ſyncopando, vel corrumpendo illa, *non præſcindentes verba dimidia, non integra tranſilientes,* vt dixit Bernardus ſerm. 47. in Cantica: ac denique non tanta celeritate dicendo, vt attentio impediatur. Ratio omnium eſt, quia C præterquam quòd hæc omnia ſunt in Iure diſtinctè præcepta, pertinent ad integritatem, & debitum modum talis orationis, & ideò in ipſo præcepto virtute continentur. Quantùm verò in hoc peccetur, quando fit aliqua diminutio in verbis, aut verſibus, paulò inferiùs explicabimus. Regulariter tamen, quando non fit propria mutilatio, ſed aliqualis corruptio, & mutatio potiùs in deſinentiis ſyllabarum, quàm in omiſſione earum, non eſt peccatum mortale, ſecluſo ſcandalo, & contemptu, quia tota oratio dicitur integra quoad ſubſtantiam; & modus ille non mutat ſignificationem verborum, nec impedit, vt communiter intelligatur, quid per ea ſignificetur, & ideò cum tali defectu impletur præceptum, nec oportet illud repetere, quamuis cauendus omninò, & reprehendendus ſit, quod benè D notauit Azor lib. 10. cap. 7. quæſt. 11.

Azor.

7. 2. Punctũ de his, quæ pertinent ad integritatem in orando. 1. Regula vbi Breuiariũ Pij V. obligat extra chorũ non eſt obligatio dicendi hęc officia ordinariè, niſi quando ab illo præcipiuntur.

Circa ſecundum punctum propoſitum tractari poſſunt omnia, quæ de officio paruo B. Virginis, officio defunctorum, Pſalmis gradualibus, Septem Pſalmis pœnitentialibus, & Litaniis in ſuperioribus quoad chorum tractata ſunt, tamen ex ibi dictis facilis eſt hîc reſolutio, quæ ad duas regulas reducitur. Vna eſt, vbi Breuiarium Romanum à Pio V. traditum obligat, extra chorum non eſt obligatio dicendi hæc officia ordinariè, id eſt, niſi quando in ipſomet Breuiario ſpecialiter præcipitur. Regula hæc conſtat ex ipſo Breui Pij V. vbi declarat, ſe auferre obligationem ad hæc dicenda ſub diſcrimine peccati, licet exhortetur ad hæc dicenda iuxta E Breuiarij regulas, & indulgentias, id facientibus concedat.

8. Si aliqua Eccleſia voluntariè dicat de more minora officia in choro, nõ tenentur clerici recipiẽtes Breuiar. Roman. ea dicere.

Hæc autem immunitas ab illa obligatione, extenditur ad omnes, qui vti debent, vel de facto licitè conformantur Breuiario Pij V. in ritu recitandi: nam ſicut ſuſcipiunt onus ab ipſo impoſitum, ita etiam gaudent leuamine ab eodem conceſſo. Sed quid, ſi non obſtante conceſſione Pij V. Eccleſia voluntariè retineat vſum dicẽdi has preces in choro, nunquid clerici, aut beneficiarij eius priuatim recitan

recitantes, tenebuntur illa praua officia dicere? Reſpondeo, non teneri, quia Pius abſtulit obligationem, & deuotio capituli, vel cleri, dicendi illa officia in choro, non poteſt ſingulis imponere obligationem, quoad priuatam recitationem. Dixit autem *ordinariè*, quia non obſtante illa conceſſione, obligantur omnes ad dicendum officium defunctorum præter horas Canonicas diei, in anniuerſario defunctorum, prima die poſt feſtum omnium Sanctorum: item obligantur ad dicendas Litanias, cum precibus annexis, in die ſancti Marci, & tribus diebus ante Aſcenſionem, niſi adſint publicis proceſſionibus.

9. *Quando ad officium defunctorũ, & Litanias, & quare clerici obligentur.*

Ratio eſt, quia hæc ſpecialiter præcipiuntur in eodem Breuiario, & ideò non intelliguntur comprehenſa in illo Breui quoad illam indulgentiam. Nam in primis ibi non fit mentio Litaniarum, quatenus per ſe, & ſeparatim à Pſalmis pœnitentialibus dici præcipiuntur, vt fit in illis quatuor diebus anni, & non in aliis. Et prætereà, in tribus diebus Rogationum ſpecialiter id præcipitur in proprio officio illorum dierum eadémque admonitio, quæ in Breuiario Pij V. prætermiſſa fuerat, addita eſt in Breuiario Clementis in die ſancti Marci, quamuis res ipſa ſemper ita intellecta, & obſeruata fuerit. Et ſimiliter in die ſecunda Nouembris ſpecialiter deſignatur officium defunctorum, quare certum etiam eſt, non comprehendi in Breui ſub clauſula generali, nam illa intelligitur de Rubricis generalibus, quæ habentur in fine Breuiarij, ad quas etiam fit remiſſio in vltima Rubrica ex generalibus, quæ habentur in principio Breuiarij.

10. *2. Regula, qui retinent antiquũ modum recitandi ſi priùs ex conſuetudine tenebantur ad hæc minora officia, & modo tenentur.*

Altera regula eſt, eos qui non vtuntur Breuiario Pij V. ſed retinent antiquum morem recitandi, ſi priùs ex conſuetudine habebant obligationem recitandi hæc officia, eodem modo nunc teneri. Suppono enim ante hoc Breuiarium clericos fuiſſe obligatos ad dicenda hæc parua officia, quando aliàs tenebantur recitare iuxta ritum ſuarum Eccleſiarum, in quibus hæc officia ex conſuetudine præſcripta, vel ſtatuto approbato dicebantur in choro, quia tenentur clerici in recitando ſequi regulam ſuæ Eccleſiæ, vt ſuprà viſum eſt. Et de officio defunctorum id explicauit D. Thomas Quodlib. 6. art. 8. Turrecremata d. 91. in principio n. 15. & 16. Nauarrus cum aliis, quos refert c. 10. de Orat. n. 3. & 4. Deinde ſuppono ex ſuprà dictis, in Eccleſiis, in quibus anteà erat talis obligatio ex ritu antiquo, quem modò retinent, & non vtuntur Breuiario Pij V. eandem obligationem perdurare. Clerici ergo, qui nunc ſequuntur regulas talium Eccleſiarum, eadem obligatione tenebuntur, nec fruentur remiſſione Pij V. ſi Eccleſiæ ſuæ non fruuntur illa, nam iuxta communem doctrinam, proportionem inter ſe obſeruant, ſecluſo ſpeciali iure, & quaſi priuilegio, quod nec in dictis Eccleſiis, nec in clericis earum locum habet.

D.Thom. Turrecrem. Nauarr.

11. *Obligatio ad dicendum officium B. Virginis, nec olim fuit de iure cõmuni, nec modo eſt, ſi rectè explicetur.*

Diſputari autem hic ſolet, an obligatio ad dicendum officium Virginis ante Pium V. fuerit de iure communi, vel ſolùm iuxta conſuetudinem Eccleſiarum, ſed iam non eſt neceſſaria quæſtio, & reuera (quidquid Nauarrus contendat) vel illud ius commune nunquam fuit latum ab Vrbano II. vt ipſe dicit, vel certè non fuit receptum, nec de illo ſatis conſtat, & ita nunquam videtur fuiſſe illa obligatio vniuerſalis. Multò verò minùs nunc eſt, ſed tantùm modo declarato. Quomodo autem ex peculiari iure Pij V. habentes penſionem obligentur ad paruum officium Virginis recitandum, iam ſuprà explicatum eſt, quomodo verò in illius omiſſione, vel indebita recitatione peccare poſſint, partim ex ſupradictis in præcedenti puncto, partim ex ſequentibus, ſeruata proportione, ſumendum eſt.

12. *3. Punctum. De violatione huius præcepti, vel integritatis eius. Henr. & Angel. ſētiēt non eſſe peccatum mortale omittere officium vnius diei ſine cauſa.*

Circa tertium ergo punctum de violatione huius præcepti, vel integritatis eius, fuit opinio cuiuſdam Henrici Anglici, quam refert Angelus verbo, *Hora*, num. 10. qui dixit, non eſſe peccatum mortale ex negligentia omittere integrum vnius diei officium Canonicum, ſed tunc ſolùm eſt mortale, quando vel ex contemptu, aut tædio rerum diuinarum, aut ex conſuetudine fit. Quam opinionem ait Angelus humaniorem eſſe, & tacitè videtur eam approbare, licet nihil ampliùs dicat. Hodie verò eſt hæc ſententia practicè improbabilis, & planè eſſet temerarium illam aſſerere, quia eſt contra omnes Doctores, & ſine fundamento. Dicendum ergo in primis eſt, ſuppoſito præcepto, eſſe graue peccatum voluntariè omittere integrum officium Canonicum vnius diei, ſiue cum contemptu, aut tædio, ſiue ex ſola negligentia, dummodò omiſſio humana, ac libera, & voluntaria ſit, & ſine legitima excuſatione. Hæc aſſertio eſt communis Doctorum, vt ſtatim referam.

13. *Impugnatur prædicta ſententia.*

Ratio verò eſt, quia præceptum hoc ex genere ſuo obligat ſub reatu mortalis culpæ, quia eſt de grauiſſima virtute, & reſpicit diuinum cultum, & totius Eccleſiæ vtilitatem: materia item integra vnius officij totius diei naturalis, eſt ſatis grauis, vt omnium ſapientum iudicio conſtat. Item omittere Miſſam in die feſto, vel vnius diei ieiunium præceptum frangere, ex ſuo genere, & ex tali materia, peccatum mortale eſt, iuxta communem Eccleſiæ conſenſum; ergo & omiſſio omnium horarum eſt peccatum mortale, ſuppoſita obligatione talis præcepti. Quæ ratio procedit in illis tribus generibus perſonarum, quæ hac lege obligantur, clericis in ſacris, beneficiatis, & Religioſis profeſſis ad chorum. Neque oportet inter eos aliquam diſtinctionem in hoc facere, vt quidam tentarunt, quorum opinionem ſuprà reiecimus. Poterit autem eſſe grauior, vel minùs grauis culpa in eo, qui pluribus titulis, vel paucioribus ad hoc penſum ſoluendum obligatus fuerit, ſi cætera paria ſint; quia plures tituli augent obligationem, & conſequenter etiam aggrauant tranſgreſſionem.

14. *Notabilis pars officij vnius diei ſi omittatur de ſe eſt peccatum mortale, iuxta cõmunem ſententiam.*

Secundò conueniunt omnes, omittere notabilem partem officij vnius diei, eſſe de ſe peccatum mortale; dico autem de ſe, ad excludendas cauſas excuſantes, de quibus infrà dicendum eſt: atque ita docent communiter Doctores ex eodem fundamento, quod pars notabilis eſt etiam materia grauis iudicio prudentum, item ob hanc cauſam non ſolùm eſt peccatum mortale omittere in die feſto totam Miſſam, ſed etiam notabilem partem eius, iuxta cap. *Miſſas*, 2. de Conſecr. diſt. 1. vt alibi latiùs tractaui. Item facit, quod officia diuina non ſunt imperfecta relinquenda, cap. *Illud*, cap. *Nihil*, 7. q. 1. ſi ergo mutilatio grauis ſit, peccatum erit graue. Ita Nauarrus dicto cap. 7. cum Paludano 4. d. 15. quæſt. 5. Turrecremata in cap. *Eleutherius*, d. 91. in 1. & 2. art. Henricus Quodlib. 11. quæſt. 30. vbi etiam de toto officio, & de ſingulis horis loquitur, & indiſtinctè de clericis in ſacris, beneficiatis, & Religioſis. Syluеſter verb. *Hora*, quæſt. 12. præſertim dicto 5. & omnes Summiſtæ, & Soto ſuprà. Qui etiam fatentur, ſi pars non ſit notabilis, ſed parua, peccatum eſſe veniale ex materiæ leuitate: nam hoc commune eſt omnibus peccatis, quæ ex materiæ quantitate augmentum, vel diminutionem recipiunt.

Nauarr. Palud. Turrecrem. Henric. Syluеſt. Soto.

Dubitant

15.

Variæ Doctorum ſententiæ, quænã pars notabilis ſit dicenda, vt ea omiſſa, mortale peccatũ cõmittatur.

Quęcumque hora ex cõmuni ſententia eſt notabilis.

Nauarri opinio.

Dubitant tamen, quæ pars officij iudicanda ſit A ita notabilis, vt illius omiſſio ad peccando mortale ſufficiat: conueniuntque omnes quancumque ex ſeptem horis, etiam minimam, vt Tertiam, vel completorium, eſſe partem notabilem, & ſufficientem, vt eius omiſſio ſit lethalis. Ratio eſt, quia iudicio prudentum ita æſtimatur; poteſtque declarari, quia illa eſt notabilis deformitas, ac mutilatio diuini officij, item quia quælibet hora eſt materia ſufficiens, ſi ſola præciperetur, & ſub reatu mortalis culpę imponeretur, ſed nunc ita præcipiuntur ſingulę horæ, ac ſi vnaquæque ſola, & per ſe præciperetur. Addit præterea Nauarrus dicto cap.7.n.44. in vnaquaque hora dimittere notabilẽ partẽ eius, eſſe graue peccatum: notabilem autem partem vniuſcuiuſque horæ eſſe tertiam partem eius, dixit Antoninus ibi ab B eodem Nauarro relatus. Ipſe autem c.10. de Orat. n.43.& 44. cenſet eſſe partem notabilem in Prima, vel Tertia omittere totum initiũ vſque ad primum Pſalmum incluſiuè: *quia illa eſt* (inquit) *circiter tertia pars*, vnde non ſolùm tertiam partem minimæ horæ, ſed etiam minorẽ partem ſentit eſſe notabilem. Sumit etiam argumentum ex eo, quòd in choro deſignatur illa tanquam pars ſufficiens ad non lucrandam totius horæ diſtributionem, ſcilicet, ſi quis nõ ingrediatur chorum ante primum Pſalmum finitum, iuxta communem conſuetudinem probatam etiam in Concilio Baſilienſ. ſeſſ.21.§.3. ergo ſignum eſt, illam æſtimari partem notabilem. Sed hoc argumentum (vt ſupra attigi) non eſt efficax, quia illud ſtatutum, vel conſuetudo, non fundatur neceſſariò in mortali culpa, ſed in prudenti guberna- C tione chori, quia multi homines magis mouentur timore pœnæ, vel incommodi, quàm culpæ, nam interdum non eſt peccatum mortale abeſſe à choro per integram horam, licèt iuſtè quis diſtributione illius priuetur: eſt etiam valde rigoroſum, damnare homines in perpetuum propter omiſſionem partis tam paruæ minimæ horæ.

D. Antonini opinio.

Conc. Baſil.

16.

Non eſt grauitas huius materiæ ſumenda ex quantitate Arithmetica alicuius partis, ſed prudentis arbitrio materia eſt conſideranda.

Quocirca non videtur grauitas huius materiæ penſanda ex quantitate alicuius partis aliquotæ, id eſt, ex eo quòd ſit tertia, vel quarta pars alicuius horæ, ſed ex quantitate, vel magnitudine abſoluta eius partis, quæ omittitur, conſiderata etiam dignitate eius, & deformitate, quam per ſe affert in officio diuino ſecundùm prudentem æſtimationem. D Itaque ſi totum Matutinum cum laudibus eſt vna hora, vnus nocturnus ex tribus, erit quarta pars totius illius horæ: & nihilominus mihi videtur materia grauis, & ſufficiens ad peccatum mortale, ſi omittatur: quia fortaſſe eſt maior pars officij totius diei, quam ſit Nona, vel Completorium, & quòd reſpectu horæ proximæ, cuius eſt pars, ſit minor, quàm tertia pars, parum videtur referre. Quare ſi è contrario quis omitteret fere dimidiam partem Completorij, non auderem dicere, illum peccare mortaliter, quia reuera reſpectu totius officij diei, illa non videtur notabilis pars; nec in ſe, & abſolutè videtur tam grauis materia. Vnde non ſequitur: Tertia pars horæ eſt notabilis reſpectu talis horæ, ergo eſt notabilis ſimpliciter ad peccandum mortaliter; quia eſt collectio à ſecundum quid, ad ſimpliciter; & ratio eſt, quia vna hora non eſt adæquata materia huius præcepti, ſed totũ officium vnius diei. Non eſt ergo pro regula ſumenda hæc proportio, ſed abſolutè eſt materia conſideranda, & prudenti arbitrio æſtimanda. Et ſaltem videtur neceſſarium, vt nulla hora integra dimittatur, neque pars alicuius horæ, quæ æquiualeat minimæ horæ, vel dimidiæ parti eius. Si autem hanc non E attingat, non videtur eſſe peccatum mortale.

17.

1. Sententia aſtruens ſeptẽ eſſe peccata mort. omittere integrum officium vnius diei.

Præterea, dubitari ſolet hoc loco, an omittere omnes horas vnius diei, ſint ſeptẽ peccata, vel vnũ? quod dubium debet intelligi de peccatis conſummatis, & externis, nã interna poſſunt numero multiplicari, etiam circa vnam, & eandem horam, ſicut poteſt quis ſæpius peccare mortaliter in die feſto, dimittendo Miſſam, repetendo internam voluntatem non audiendi, in temporibus diſtinctis cum interruptione morali, vt latiùs in 4.tom.3.part.diſp. 22.ſect.5.num.4.& ſequentibus diximus. Igitur de omiſſione externa, & conſummata quidam dicunt, eſſe ſeptem peccata, ſi vnius diei ſeptẽ horæ omittantur, ſicut ſi in ſeptem diebus omitterentur ſingulæ horæ, vel in Quadrageſima integra hebdomada ieiuniorum, eſſent ſex peccata. Ita Tabiena verbo *Hora*, q.18. & ratio eſt, quia putat, tot eſſe præcepta precandi in die, quot ſunt horæ Canonicæ.

Tabiena.

18.

2. Et contraria ſententia eſt communis & verior explicanda tamen.

Syluest.
Nauar.
D Anton.
Turrecrem.
Fundament.

Contraria ſententia eſt communis, ſcilicet, hoc tantùm eſſe vnum peccatum, vt conſtat ex Syluest. q.12. Nauarro c.7.n.6. cum Antonino, Turrecrem. & aliis, quos referunt. Ratio eorum eſt, quia præceptum de toto officio vnius diei vnicum eſt, & omnes horæ ſunt partes vnius officij, tanquã vnius actionis moralis integræ, & ideo illius totius vna eſt omiſſio integra, atque ita vnum peccatum. Licèt omittere officia duorum dierum, vel partes eorum ſint peccata diſtincta, quia ex horis diuerſorũ dierum non componitur vnum officium, nec poteſt vnum cum altero moraliter continuari, cuius ſignum eſt, quia intra eundem diem poteſt impleri obligatio dicendi quancumque horam illius diei, non verò in altero die. Atque hic modus dicendi melior eſt, & in rigore verus, licèt quoad effectus morales non multum referre videatur, ſic, vel aliter loqui. Nam apud Deum, ſi cætera ſint paria, ex parte voluntatis, non minus peccat, nec minorem pœnam meretur iſte, ſiue dicatur ſemel peccaſſe, ſiue ſepties. In ordine etiam ad confeſſionem, non puto ſatisfacere, qui omiſit ſeptẽ horas, dicendo, peccaui grauiter contra hanc obligationem, ſed oportet, vt dicat ſe ſeptẽ horas omiſiſſe, quia notabiliter inde aggrauatur culpa, & iudicium de illa, & ita in ordine ad confeſſionem, ſiue dicantur eſſe vnum, ſiue ſeptem peccata, eodem modo poſſunt aperiri. Per ordinem autem ad cenſuras poteſt aliqua diuerſitas in hoc conſiderari.

19.

Peccatum omiſſionis recitandi cõſummatur in effectu, quãdo quis deliberatè non vult recitare eo die, conſũmatur re, vſque ad finẽ diei, quando omiſſio non poteſt iam non eſſe, vel fuiſſe.

Quod vt explicem, inquiro rurſus, quando peccatum hoc omiſſionis in re ipſa, & in affectu conſummetur: dico in re, & in affectu, quia in affectu cõſummatur ſtatim, ac homo deliberat illo die non recitare, vel omnes, vel aliquam horam, quod peccatum, vt dixi, poteſt multiplicari per moralem interruptionẽ, & multiplicationẽ internorũ actuum, non ſolùm circa diuerſas, ſed etiam circa vnam horam. Tamen ipſum peccatum omiſſionis non ſtatim conſummatur, cuius aliquale ſignum eſt, quia ſi ſit lata excommunicatio propter talem omiſſionem, non ſtatim incurritur, vt mox dicam. Propterea ergo inquiritur, quando conſummetur omiſſio hæc? Et videtur non conſummari vſque ad finem diei, quando omiſſio illa ita in re poſita eſt, vt non poſſit iam non eſſe, vel fuiſſe. Vnde qui toto manè non recitauit Matutinum, animo non dicendi illud eo die, nondum re ipſa omiſit, quia ſi mutet voluntatem, & à prandio dicat, verum eſt dicere, reipſa non omiſiſſe; & ideo non incurret cẽſuras, vel alias pœnas contra omittentes impoſitas. Et idem argumentum fieri poteſt de ſingulis horis diei vſque ad vltimam. In vltima verò quaſi vno continuo tractu conſum

conſummatur omiſſio omnium horarum per modum vnius, ideóque propriè dicitur eſſe vnum peccatum, quod non eſt perfectè conſummatum, donec tempus omnium horarum præteritum ſit; nam ſi circa finem diei retractaret quis voluntatem, & vnam horam diceret, non eſſet peccatum ita conſummatum, nec ſufficeret ad cenſuram, ſi abſolutè propter omiſſionem præcepti recitandi omnes horas lata eſſet: nam debet reſtringi ad cõſummatam, & integram culpam, niſi aliud explicetur. Hoc igitur modo rectè intelligitur, illud eſſe vnum peccatum mortale externum, & conſummatum. Et ceſſant obiectiones; nam omiſſio vnius diei ſiue integra, ſiue partialis, nullo modo continuatur cum omiſſione diei alterius. Vnde ſi lata eſſet excõmunicatio contra omnes peccantes mortaliter, contra hoc præceptum qui in vno die horas omnes omitteret, vnam tantùm excommunicationem incurreret: ſi autem in duobus diebus duas tantùm horas omitteret, duas cenſuras contraheret, quia bis illam incurreret, & duplici titulo.

20. *Omiſſio partiũ diſcreta in re, eſt vnũ peccatũ, non plura.*

Vnde infero, non rectè ſentire, qui aſſerunt, licèt omittere omnes horas diei ſit vnum peccatum; nihilominus omittere aliquas tantùm earum quaſi diſcretas, & diſtantes inter ſe, eſſe plura peccata, vel plures omiſſiones. Sicut occidere hominẽ, eſt vnum peccatum, & tamen mutilare illum, abſcindendo partes diſtinctas, & actionibus moraliter diſcretis, ſunt plura peccata. Sic (aiunt) integra omiſſio horarum eſt vnum peccatum; tamen omittere nunc Primam, & poſtea dicere Tertiam, Sextam, & Nonam, & rurſus omittere Veſperã, duo peccata ſunt, quia ſunt veluti duæ mutilationes in partibus diuerſis, & non vnitis, ſed diſcretis, & conſequenter per omiſſiones omninò diſtinctas. Hoc autem non rectè conſideratum eſt, quia licèt illæ partes diſtinctæ ſint ſecundùm ſe, & diſcretæ, id eſt, non immediatè ſibi ſuccedentes ex vi inſtitutionis: nihilominus omiſſio in re ipſa fit quaſi cõtinuato tempore, & per modum vnius trãſgreſſionis. Quia nulla hora omittitur ſimpliciter omiſſione externa, eo quòd non dicatur ſuo tempore, etiam animo nunquam dicendi, vel etiam ſi aliæ poſteriores recitentur, quia quamdiu durat naturalis dies, eſt tempus habile ad implendam ſubſtantiam præcepti quoad actum externum, & ſi homo mutet voluntatem, & intra illam diem recitet horam, quam prætermiſerat, non poteſt dici illam omiſiſſe: ergo ſignum eſt per priorem tranſgreſſionem non omiſiſſe illam ſimpliciter, ſed in propoſito, nec in re completè, ſed tantùm pro tunc. Vnde in fine diei quaſi continuè, & per modum vnius conſummatur omiſſio illarum duarum horarum, quæ iam tunc poſſent immediatè dici vna, poſt aliam, ſuppoſita recitatione aliarũ horarum; & ſic impleretur præceptum, & vitaretur vtriuſque omiſſio. Semper ergo omiſſio horarum vnius diei, vnũ peccatum eſt, ſiue omnes, ſiue plures earum omittãtur, & ibi etiam computatur Matutinum, etiamſi incipiat omitti à nocte antecedẽtis diei cum prauo propoſito, quia ſemper omiſſio in ſequenti, & quaſi proprio die conſummatur.

Nulla hora omittitur ſimpliciter, eo quòd non dicatur ſuo tempore.

CAPVT XXVI.

Vtrùm in recitatione priuata, neceſſaria ſit attentio ad implendam obligationem, tam Eccleſiaſtici præcepti, quàm iuſtitiæ, ſeu proprij beneficij?

1. NOn agimus de his horis, quando ex priuata deuotione, & non ex obligatione dicuntur,

A quia tunc non eſt maior obligatio orandi attentè in illis, quàm in quacumque oratione vocali, quæ quidem non tranſcendit obligationem culpæ venialis, vt ſuprà viſum eſt. Et quòd oratio fiat per hanc formam orandi, ſi ex obligatione non fit non addit rationem, vel circunſtantiam, quæ ex ſola rei natura ita aggrauet obligationem, vt ad tranſgreſſionem mortalem ſufficiat. Hinc ergo dixerunt aliqui præceptum hoc recitandi horas Canonicas non violari mortaliter, eo quòd ſine attentione oretur, dummodo totum officium voce ipſa integrè proferatur. Fundamentum eſſe poteſt, quia Eccleſia non præcipit actum internum per ſe, & ex vi ſui præcepti, ſed externum, quia ſicut non iudicat de occultis, ita nec illa per ſe poteſt præ-

1. Sententia. Neminẽ teneri ſub mortali ad attentionem in officio Canonico dummodo integrè recitet.

Fundamẽtũ. Eccleſia actũ internum nõ poteſt præcipere.

B cipere. Præcipit ergo per ſe tantùm actum externum orandi, ad hunc autem ſequitur neceſſitas attentionis interioris, non ex præcepto Eccleſiæ, ſed ex natura rei, ergo non ſequitur cum maiori obligatione, quàm ex ipſa rei natura conſequatur. At ex natura rei obligatio ad attentionem adhibendam in oratione, ſolùm eſt ſub veniali peccato, ergo qui integrè recitat horas Canonicas ſine attentione, implet præceptum Eccleſiæ, quoad ſubſtantiam eius, & ita nõn peccat mortaliter; peccabit autem venialiter contra naturale præceptum debito modo orandi.

2. *Cõprobatur ex iuribus & auctoribus eadem ſententia.*

Confirmatur; quia cap. *Dolentes,* in quo videtur hoc præceptum expreſſius contineri, vel explicatur ſufficienter de externa deuotione, vt multi vo-

C lunt, vel certè non continet præceptum quoad illa vltima verba; *Studioſè pariter, & deuotè*, quia non ſimpliciter præcipiuntur, ſed cum illa limitatione, *in quantum Deus eis dederit,* vt ibi Hoſtienſis notat, & ſequitur; & Ioannes Andreas, Ancharanus, & alij non diſſentiunt. Vnde hi videntur ſentire, non eſſe peccatum mortale, ſine attentione recitare, etiam ſi ex pura negligentia, & cum aduertentia fiat, & ita ſolent pro hac parte citari, ſed nullus tam expreſsè loquitur, ſicut Hoſtienſis. Quem ſequitur Antoninus 3.p.tit.13.cap.4.§.7. citans Vmbertum, & alios; & idem tenet Roſella verbo *Hora*, num.3. Piſana n.3. Angelus (ſi attentè legatur) in verbo *Hora*, n.27. ait enim, ſi quis interius voluntariè diſtrahatur, eſſe tantùm veniale, ſi verò ex-

C. Dolentes. Hoſtienſ. Ioan. Andr. Anchar.

D. Anton. Vmbert. Roſella. Piſana. Angel.

D terius ſe occupet in actione contraria attentioni, eſſe peccatum mortale, contra cap. *Dolentes*, quod ita intelligit, videlicet; *Deuotè quantum Deus dederit*; id eſt, vitando omnia externa impedimenta attentioni contraria. Et hæc expoſitio fuit Durandi 4.diſt.15.q.12.n.6. cuius verba ferè vſurpat Palud.ibi, q.5. art.2. concluſ.4. Et ſequitur Syluester verbo *Hora*, q.11. & in Roſa aurea tract.3.quæſt.69. Acaſu, & Turrecr. in c. *Cantantes*, q.3. art.3. licet non ſatis conſtanter loquantur. Eandem probabilem putat Medina de Orat. q.16. imò veram, ſuppoſito quod Eccleſia non poſſit præcipere directè actum interiorem.

Durand. Angel. Palud. Syluest. Roſa aurea. Turrecrem. Medina.

3. *Vera cõmuniſque ſentẽtia eſt, peccatum mortale eſſe horas Canonicas ſine vlla attẽtione recitare.*

Nihilominus eſt communis ſententia, eſſe pec-

E catum mortale horas Canonicas ſine vlla attẽtione dicere, id eſt, ſine formali, vel virtuali, quæ in ſuperiori libro à nobis declaratæ ſunt, & nullã fecimus mentionem de habituali, ſicut Gabriel, Angelus, & alij. Tum quia attentio non dicit habitũ, ſed actum, tum quia ſupponimus eſſe ſermonem de actu humano, aliàs non poteſt eſſe impletiuus præcepti, vt ſtatim dicetur; actus autem humanus non poteſt eſſe ab attentione tantùm habituali, vt omnes ſupponunt, & per ſe conſtat. Actualis ergo, vel virtualis attẽtio ſufficit ex omnium ſententia ad implendum

Gabriel. Angel.

dum præceptum hoc, ſi autem vtraque voluntariè deſit per voluntariam diſtractionem, & ex certa ſcientia, ſeu aduertentia, quoad notabilem partem horæ, dicit hæc opinio eſſe peccatum mortale, contra Eccleſiaſticum præceptum orandi, etiamſi diſtractio ſit merè interna. Ita tenet Caietanus 2.2.q. 83.art.13. vbi Aragon. & alij, Soto lib.10. de Iuſt.q. 5.art.5. Concl.7. Ledeſma in 4.part.2.q.16. artic.6. dub.3. Maior in 4.d.12.q.7. Nauar.cap.13. de Orat. Gabriel lect.62. in Canon. Gerſon 3.rom. tract. de Orat. in 3.parte illius Alphab.78. lit.E.& F. in fine, Tabiena verbo *Hora*, q.30.

Probatur auctoribus. *Caiet. Aragon. Soto. Ledeſm. Maior. Nauar. Gabriel. Gerſon. Tabien.*

4. D.Thom. locus pro proxima ſententia variè explicatur.

Adduci ſolet pro hac ſententia D. Thomas 4. d. 15.q.4.art.2.quæſt.4.ad 2. ſed ille non clarè loquitur, verba eius ſunt: *Quando aliquis ex propoſito mentem ad alia diſtrahit in orando, tunc ſine culpa non eſt, & præcipuè ſi in alijs ſpontè ſe occupat, quæ mentem diſtrahunt, ſicut ſunt exteriora opera, & ſi ad contrarium mens euagetur, etiam erit culpa mortalis*: vbi ſolùm ponit culpam mortalem, quando euagatio mentis eſt ad contrarium. Quid autem ſit eſſe *ad contrarium*, D. Thomas non declarat? Paludanus autem, quem alij ſequuntur, intelligit idem eſſe, quod eſſe directè volũtariam, quia illa voluntas eſt contraria voluntati orandi; exponit autem, intelligendum eſſe de oratione, quæ fit ſub diuino præcepto, quia præceptum diuinum cadit in actum interiorem, vnde ſi ipſa oratio cadit ſub præceptum diuinum, etiam attentio ipſa cadit ſub idem præceptum, ideo diſtractio volũtaria, illi contraria, eſt peccatum mortale: non verò quando oratio eſt voluntaria, vt ſuprà dictum eſt, neque quando eſt præcepta ſolo præcepto Eccleſiaſtico, vt ipſe putat. Sed certè limitatio hæc de præcepto diuino aliena eſt à mente D.Thomæ, cùm abſolutè, & ſimpliciter ipſe loquatur, & illa oratio ex præcepto diuino rariſſimè contingat. Aliter ergo, & faciliùs exponi poſſunt verba illa, *Si ad contrarium mens euagetur*, ex parte obiecti, id eſt, ſi euagetur ad obiectum contrarium Deo, ac diuino cultui; hoc enim magis propriè illa verba ſignificant; & tunc meritò dicitur euagatio eſſe peccatum mortale, vel ex ſuo genere, quia obiectum illud eſt turpe, vel quid ſimile, vel ex iniuria Dei contra religionem, quia non ſolùm diſtrahitur mens, ſed etiam ad cogitationem directè Deo contrariam, & iniurioſam, loquendo cum illo euagatur. Quod habet locum non ſolùm in oratione præcepta, ſed etiam in voluntaria, & ideò ex illo loco non poteſt conſtare, quid D. Thomas ſenſerit in hac quæſtione, in qua de ſimplici carentia attentionis agimus; ſine admixtione grauioris culpæ ex parte rei cogitatæ. Vnde idem D.Thomas 2.2.quæſt.83. artic.13. ad 3. ſolùm dicit, orare cum diſtractione ex propoſito eſſe peccatum, non verò declarat, an ſit mortale, vel veniale, & tamen loquitur etiam de oratione in hymnis, & Pſalmis Eccleſiaſticis, quæ ad horas Canonicas pertinet.

Palud.

Mens ſi euagetur ad obiectum contrariũ diuino cultui inter orandum peccatum mortale eſt.

D.Thom.

5. 1. Aſſertio. Ad implẽdũ præceptũ recitãdi horas Canonicas, neceſſe eſt accedere cũ propoſito orandi, & in eo formaliter vel virtualiter durare.

Nihilominus poſteriorem ſententiam exiſtimo omnino veram & mihi moraliter certam, vt autem illam breuiter declarem, & confirmem, ſuppono attentionem ab intentione diſtingui, & intentionem debere præcedere tanquam fundamentum attentionis, vt in poſteriori libro, cap.3. latè explicaui. Ab illo ergo fundamento hîc inchoandum eſt ad explicandam veritatem, eiúſque radicem. Dico ergo primò: ad implendum præceptum recitandi horas Canonicas neceſſe eſt ad illas accedere cum propoſito orandi, & in eo durare formaliter vel virtualiter, quamdiu oratur. Hoc tanquam certum

A ſupponunt omnes, quia oratio præcepta debet eſſe actus humanus, ergo debet procedere ex propoſito, & intentione operantis. Oportet verò addere, non eſſe ſatis habere intẽtionem legendi hos Pſalmos, vel homilias, &c. ſed neceſſariam eſſe voluntatem orandi explicitam, ſeu æquiualentem, aut implicitam, vt voluntatem laudandi Deum, vel colendi illum hoc genere actionis, vel ſatisfaciendi meo muneri, vt in citato loco declaraui. Et ratio in præſenti eſt, quia per hoc præceptum Eccleſiaſticum non præcipitur tantùm hæc actio exterior legendi, vel cantandi materialiter ſumpta, quæ de ſe indifferens eſt, vt ſit oratio, vel vt ſit ſtudium, aut actio iucunda, & delectabilis cantanti, aut legenti, ſed præcipitur actio illa exterior, vt eſt oratio ad B Deum, & cultum eius, vt ſuppono ex ſuprà tractatis, & in ſequenti aſſertione cõfirmabitur, ergo neceſſe eſt, vt ſub hac ratione ſit intenta, & volita. Patet conſequentia, quia niſi ex tali intentione procedat, non eſt oratio, vt in citato loco probaui, quia per ſolam illam intentionem determinatur ad eſſe orationis, ſicut actio exterior, qua fit Sacramẽtum, per intentionem miniſtri determinatur, vt ſacramentalis ſit. Confirmatur, quia actio præcepta debet eſſe humana, ſub qua ratione præcepta eſt, ſed illa actio exterior eſt præcepta, non vtcumque, ſed vt ſit oratio, ergo vt ſic debet eſſe humana, ergo vt ſic debet eſſe intenta, & voluntaria, aliàs non erit impletiua præcepti.

Probatur ratione.

Solet verò hic obiter quæri, an ad implendum C hoc præceptum ſit etiam neceſſarium habere intentionem implendi præceptum: ſunt enim hæc duo valdè diſtincta; nam poſſum ego habere nunc voluntatem recitandi, & dicendi horas Canonicas ſine voluntate implendi præceptum, imò cum voluntate non implendi præceptum per hunc actum. In quo certum in primis eſt, ſatis, ſupérque eſſe ſi in principio accedatur ad recitandum cum propoſito implendi præceptum, etiamſi in diſcurſu orationis in mentem non veniat, ſatis enim eſt, quòd non retractetur, quia manet virtus prioris intentionis. Præterea, vt cenſeatur quis accedere ad recitandum cum propoſito implendi præceptum, ſatis eſt, quod ex conſuetudine quadam velit illam actionem tanquam expletiuam ſui muneris, & obligationis, vel D quòd in actu exercito (vt ſic dicam) velit eam facere, vt ſolet, quia eo ipſo vult illam, vt impletiuam præcepti. Ita ſumitur ex Maiore 4.d.12.q.7. Nauar. c.13. de Orat.n.17. & aliis infrà referendis. Rurſum ſatis eſt voluntas dicendi tales horas, ſaltem quando per contrariam voluntatem, & intentionem præcepto non reſiſtitur, id eſt, quãdo ipſemet orans expreſsè, & cum reflectione non dicit, ſe nolle implere præceptum per talem actum. Quia illa voluntas orandi non impedita, in tali perſona, & cum talibus circunſtantiis, virtute eſt voluntas implendi præceptum, quæ eſt de actu ipſo præcepto, & naſci cenſetur ex generali voluntate, quam vnuſquiſque habet ſatisfaciendi obligationibus ſuis: nam moraliter hoc in primis cenſetur velle quilibet homo E prudens in ſuis honeſtis, ac religioſis actionibus. Quapropter non dubito, quin ignorans, vel non aduertens eſſe diem feſtum, voluntariè Miſſam audiens, ſicut ſolet, impleat præceptum, ita vt non teneatur Miſſam iterum audire, quando intelligit, vel recordatur eſſe diem feſtum.

6. Volũtas implẽdi præceptum recitãdi ſatis eſt, vel in principio formalis, vel virtualis, id eſt, ex conſuetudine ita recitare.

Maior. Nauarr.

Difficultas verò nonnulla eſt, quando quis ſemel in die dicit horas Canonicas, cum expreſſa voluntate non implendi præceptum per illam actionem, ſed cum propoſito eas dicendi iterum, ita præce

7. 1. Sententia aſtruens ita expedire in recitãdo vo-

lũtatem implendi præceptũ, vt cõtraria ſi præcedat inualidam reddant recitationẽ.

Auctores pro ea.

Medina. *Ledeſm.* *Nauarr.* *Azor.*

Fundament.

præceptum non impleat, vt teneatur in rigore ad ſecundam recitationem. Multi ſentiunt debere iterum recitare, nec poſſe alio modo præceptum implere, etiamſi poſtea voluntatem mutet, & dicat ſe velle ſatisfacere præcepto per priorem recitationẽ. Ita tenet Medina Cod. de Orat. quæſt. 16. Ledeſma 4.1.p.q.16.art.6.dub.6. Nauarrus cap.13. de Orat. num.15.16.27. & 28. & cap.16. num.79. Azor lib. 10.cap.12.q.8. Probatur, quia de facto ille non impleuit præceptum per primam recitationem, ergo nec poſtea per illam eandem poteſt implere præceptum, quantumuis id velit, aut deſideret, ergo neceſſe eſt, vt iterum recitet. Antecedens probatur, tum quia impletio præcepti, vt talis eſt, debet eſſe voluntaria, & illa non fuit talis, tum etiam quia opus humanum non extẽditur vltra operantis voluntatem, vel (vt Iuriſtæ aiunt) actus agentium non tranſcendunt intentionem eorum, leg. *Non omnis*, ff. Si certum petatur, leg. *in agris*. ff. de Acquiren. rer. dom. Prima verò conſequentia probatur, quia illa actio cùm fuit facta, non habuit omnes conditiones requiſitas ad præceptum implendum per eas, ſed poſteà non poteſt illas inducere, niſi iterum fiat, quia circa præteritam actionem iam non eſt potentia, nec circa illam poteſt fieri mutatio. Confirmatur exemplis, nam qui ex voto tenetur dicere Roſarium, & ſemel dicit animo non implendi votum, oportet, vt iterum dicat, aliàs fractor erit voti, quia per illam actionem non impleuit promiſſionem Deo factam, ſed alium cultum liberalem exercuit. Sicut etiam qui debet Petro centum, & liberaliter poſtea donat eidem centum, declarans, nolle ſe per illa ſoluere debitum, ſed liberaliter donare, tenetur poſtea integrum debitum ſoluere, nec poterit per priorem donationem ſatisfacere, quantumuis velit, idémque eſt (ait Medina) ſi ſacerdos, qui pro Miſſa dicenda ſtipendium accepit, velit pro tali perſona gratis Miſſam dicere, retento priori debito, nam tenetur per aliam Miſſam illi ſatisfacere, ergo ſimiliter, &c.

Actus agentiũ non trãſcendunt intentionẽ eorum.

Confirmatio ab exemplis.

Medin.

8.

2. Sentent. & verior, licet quis habeat propoſitũ nõ implẽdi præceptũ, & ſic recitet, contraria voluntate ſufficiẽter poſtea implere.

Aragon. *Vaſquez.* *Valent.* *Suar.*

Nihilominus contrariam ſententiã tenent Aragon. 2.2.quæſt.83.art.13. longè à principio, & generaliter Vaſquez in 1.2.quæſt.100. artic.9. dub.1. Valent.3.p.diſp.6.quæſt.2.punct.10. in fine, & idem ego tenui in 3.tom.3.p.diſp.88. ſect.3. Fundamentum eſt, quia ille, qui vult hodie recitare, & ex hac voluntate humano modo recitat, etiamſi habeat voluntatem recitandi, non ex obligatione, neque ad implendum præceptum, ſed ſpontè, & cum propoſito iterum recitandi; nihilominus re ipſa facit totum, quod præceptum eſt, & non vouit, neque promittit iterum recitare, ergo non manet in rigore obligatus ad recitandum iterum, ſed ſolùm ad conformandam voluntatem ſuam cum præcepto, volendo ſatisfacere illi, priori recitatione. Maior probatur, quia præceptum Eccleſiæ ſolùm dicit, vt recitet horas ſemel in die, & totum hoc fecit: minor, vt clara ſupponitur: conſequentia vero probatur, quia illa obligatio non imponitur ex vi præcepti Eccleſiaſtici, quia non præcipit bis recitare, & quod præcipit, factum iam eſt: nec imponitur ex vi propoſiti, & voluntatis recitantis, quia nec votum, nec promiſſionem fecit. Atque hinc apparet clara differentia inter exempla adducta, & caſum præſentem: nam quando quis tenetur ex voto Roſarium dicere, ſua voluntate ſibi impoſuit obligationem, & eandem retinere vult, cùm bonum opus facit tali intentione; vnde in virtute nouum votum facit, at in præſenti non poteſt homo ſua voluntate nouum præceptum Eccleſiaſticum ſibi

Exempla, quibus præcedens ſententia firmabatur infirmantur.

A imponere, vnde cùm ab illo tantùm oriri debeat obligatio, & non ex promiſſione, non eſt, vnde relinquatur. Idem in ſolutione debiti eſt, nam ibi in voluntate mea poſitum eſt, vt faciam liberalem donationem, vel ſolutionem, & quando volo liberaliter donare, non extinguo ius quod alter habet ad decem, v.g. quæ ego illi debeo, & ideo manet integrum debitum, quod ego poteram voluntate mea contrahere, vel retinere, vnde illa eſt etiam quędam virtualis promiſſio ſoluẽdi debitum, non obſtante priori donatione. Idémque eſt in exemplo Miſſæ, nam ibi etiam pendet obligatio ex mea voluntate, quam de nouo quaſi conſtituo, vel conſeruo. At in obligatione proueniente ex ſuperioris præcepto, non ita eſt, quia ego non poſſum eandem obligationem augere, vel de nouo imponere, nec facere, B vt non impleatur, ſi fit, quod præceptum eſt.

Declaratur exemplo, nam ſi quis obligatus ad ieiunium in Vigilia Aſſumptionis B. Virginis, ex deuotione ad Virginem, proponat in eadem die ieiunare ex deuotione, & non ad implendum pręceptũ, volens alia die ſatisfacere præcepto Eccleſiæ, licèt fortè excuſetur à peccato, habendo illam voluntatem per ignorantiam, & bonam fidem, quam in illo ſuppono; nihilominus non tenetur alio die ieiunare, quia præceptũ de ſe, in alio die non obligat, nec ille potuit extendere obligationem eius, nec fecit votum, aut promiſſionem. At verò ſi ex voto fuiſſet obligatus ad ieiunandum in vigilia Conceptionis, & eo die haberet animum non ieiunandi ex voto, C ſed ex deuotione, & implendi votum alio die, maneret obligatus, quia virtute commutaret obligationem voti, in ieiunium alterius diei. Ergo ſignum eſt, eſſe magnam differentiam inter debitũ ex voto, vel quodcumq; aliud, quod imponi poteſt per propriam voluntatem, & obligationem præcepti, quæ ex voluntate legiſlatoris pendet. Præterea ex alio effectu præcepti poſſumus hoc declarare; nã ſi ponamus, latam eſſe excommunicationem ipſo facto contra clericum non recitantem ſeptem horas in die, non incurreret excommunicationem ille, qui recitaret horas cum voluntate non implendi præceptum, ſed recitandi poſteà, etiamſi deinde illas iterum non recitaret, ſed vellet eſſe contentus, & ſatisfacere, priori recitatione, quia iure re ipſa non D commiſit exteriorem tranſgreſſionem, vel omiſſionem, pro qua poſita fuit cenſura. Neque enim ad non incurrendam cenſuram neceſſarium eſt, vt in ipſa obſeruatione præcepti interiùs non peccetur contra præceptum. Nam ſi alicui ſub cenſura præcipiatur, ne comedat carnes, & ille non ex voluntate, ſed quia illas non habet, eas non comedat, etiam cum propoſito comedendi, ſi illas haberet, nihilominus cenſuram non incurrit, quia in effectu non tranſgreditur exterius præceptum, ſed tantùm in affectu; ſicut non incurrit irregularitatem, qui lethaliter alium percutit, ſi ille non moritur, etiam per miraculum, & contra voluntatem percutientis, ergo in noſtro caſu non incurretur cenſura, ergo ſignum eſt quoad exteriorem actum, impletum eſſe E præceptum, ergo non eſt neceſſe illum repetere, ſed voluntatem adiungere.

9.

Declaratur amplius hæc diuerſitas quæ reperitur in præceptis Eccleſiæ, cum votis, & contractibus ad hoc, vt ſine voluntate illa opere impleãtur: hæc minimè.

Confirmatur alio exẽplo.

Dices: ergo præceptum recitandi à principio fuit impletum per primam recitationem, non obſtante voluntate non implendi illud, quam ſupponimus habuiſſe recitantem; conſequens eſt falſum, ergo. Minor videtur clara, tũ quia aliàs impleretur præceptum ſine voluntate implendi; quod eſt contra dicta, & contra rationem, quia præceptum debet impleri humano modo, atque adeò voluntariè; tum etiam,

10.

Argum. contra approbatam ſent.

etiam, quia aliàs non ſolùm non teneretur poſtea iterum recitare, verùm etiam, nec voluntatem mutare, quia iam impleuit præceptum. Sequela verò patet, quia præceptum non impletur, niſi per actionem extremam; ergo vel impletur ſtatim, ac illa fit, vel nunquam poſtea impletur per illam, ac ſubinde erit neceſſaria noua recitatio ad implendum præceptum; qui ergo hoc poſterius negat, cogitur primum fateri, vel aliter, vt actio externa ſit impletiua præcepti, eſt neceſſarium, vt procedat à voluntate implendi præceptum, vel non. Si non eſt neceſſarium, ergo per illam primam recitationem implebitur, quia nihil aliud illi deeſt, ergo ſtatim impletur, ſi verò illud eſt neceſſarium; ergo non poteſt poſteà ob ſolam mutationem voluntatis per illam priorem recitationem impleri præceptum, quia fieri non poteſt, vt illamet recitatio procedat à voluntate implendi præceptum, quia frequens voluntas poterit quidem circa illam actionem obiectiuè verſari, non tamen poteſt eſſe principium illius, erit ergo neceſſaria noua recitatio, quæ ex voluntate ſeruandi præceptum procedat.

11. 1. Solutio argumenti.

Reſpondetur primò, concedendo ſequelam, quia ille ſtatim ac recitauit, fecit, quod præcipiebatur, & ita impleuit re ipſa præceptum, quamuis ex ignorantia fortè putaret, ſe non implere illud, ſed poſſe ſe ſuſpendere obſeruationem præcepti, nō obſtante actione humana per illud præcepta. Ad rationē autem in contrarium reſpondent aliqui abſolutè, ad obſeruandum præceptum præſertim humanum, non eſſe neceſſariam voluntatem implendi præceptum, ita vt ipſa impletio quaſi formaliter cadat ſub voluntatem, ſed ſolùm eſſe neceſſariam voluntatem exequēdi actionem præceptam ſub ea ratione, qua præcepta eſt, id eſt, ſatis eſſe voluntatem orandi, audiendi Miſſam, &c. Licèt hæc non ſint volita, vt impletiua præceptorum, ſeu ad finem implendi præcepta. Et hoc non repugnat dictis, quoniam aliud eſt velle orare; aliud velle implere præceptum, vt declaratum eſt. Dico autem ſemper, velle orare, & non velle legere horas Canonicas, vt Medina obiicit, hæc duo confundens, cùm tamen ſint validè diſtincta; nam voluntas legendi non ſolùm nō eſt voluntas implendi præceptum, verùm neque eſt voluntas faciendi actionem præceptam: & ideò per illam actionem non impletur præceptum. Et hinc ſoluitur alia ratio, quia hoc ſatis eſt, vt per illam actionē humano modo impleatur præceptum: nam ipſa actio, quæ præcipitur humano modo, & voluntariè fit, licèt ipſa impletio præcepti, vt eſt quaſi quædā relatio, vel adæquatio inter actionem, & præceptum non ſit volita, ſed materialiter conſequatur, nec poſſit impediri per voluntatem operantis, etiamſi nolit per illam actionem implere præceptum. Vnde ad alterum inconueniens, ſcilicet, quòd iuxta hæc, nec voluntatem poſtea mutare tenetur, reſpondebitur conſequenter concedendo, ad non tranſgrediendum Eccleſiaſticum præceptum, non eſſe neceſſariam mutationem voluntatis, nam ſi omninò obliuiſcatur præteriti propoſiti, aut modi, quo recitauit, nihil peccabit, & ſatis implebit præceptum, vnde nihil reſtituere tenebitur.

Lex naturalis obligat ad non habendū affectū cōtrariū præcepto ſuperioris.

At verò ſi recogitet factum præteritum, ex iure naturali tenetur velle non reſiſtere præcepto, vnde cùm poſteà vult non recitare, vt nouam culpam excuſet, oportet, vt ſaltem intelligat, ſe ſatisfeciſſe præcepto, & velit illa ſatisfactione eſſe contentus, quia lex naturalis obligat ad non habendum affectum contrarium præcepto ſuperioris.

12. 2. Solut. arg.

At licèt hæc ſint probabiliter dicta, & fortaſſe, A in rigore vera, poſſumus clariùs diſtinguere de obſeruatione præcepti, vel quoad ſubſtantiam actus externi humani, vel quoad modum, & quoad affectum ex natura rei debitum tali actioni, ſuppoſito præcepto. Priori modo verū eſt, implere aliquem, præceptum eo ipſo, quòd recitat horas humano modo, & ex voluntate orandi, quantumuis per voluntatem ſuam nolit tūc illud implere, & hoc probant rationes factæ: & omnia dicta in præcedenti reſponſione. At verò ſtante illa renitentia voluntatis circa impletionem præcepti, non impletur completè quoad affectum iure naturæ debitum præcepto, qui ſaltem requirit, vt ſubditus non habeat affectum contrarium obligationi præcepti. Et B hæc duo non repugnant, quia hic modus poſterior non cadit directè ſub præceptum humanum; nec eſt materia eius, ſed conſequitur ex naturali lege, & generali obligatione obedientiæ. Vnde ſi poſtea, qui non vult iterum recitare, ſimul perſeueret in voluntate non implendi præceptum, per priorem actionem, peccabit affectu interno cōtra illud præceptum, non verò exteriori tranſgreſſione eius. Vt ſi is, qui legitima voluntate impleuit manè officium recitandi, poſtea cuperet non recitaſſe, nec impleuiſſe præceptum, peccaret affectu, non verò re ipſa tranſgrediendo. Vel etiam, qui die feſto audiret Miſſam ex timore ſeruili, ad vitandam infamiam, vel externam pœnam, cum voluntate deliberata non implendi præceptum, ſi impunè poſſet, C ac ſubinde ſine voluntate propria, & abſoluta implendi illud, ſed ſolùm faciendi actionem præceptam, quia non poteſt aliter vitare pœnam, nihilominùs quoad externam obſeruantiam implet, nec tenetur aliā Miſſam poſteà audire. In hoc ergo ſenſu verum cenſeo, ad implendum præceptum externum humanum, de actu externo, quoad ſubſtantiam eius, non eſſe neceſſariam propriam voluntatem implendi præceptum formaliter, ſed ſatis eſſe actionem pręceptam voluntariè agere. Vnde in noſtro caſu impletur præceptum per primam recitationem quoad externam ſubſtantiam eius. Et ideò in rigore non manet obligatio ad iterum recitandum, ſed ſolùm ad faciendū, vt illa recitatio, etiam vt impletiua præcepti, non maneat inuoluntaria, D quia hoc ex natura rei eſt contra obedientiæ virtutem, & ideò neceſſe eſt illam priorem nolitionem retractare, & conſequenter facere, vt impletio pręcepti voluntaria ſit, ſaltem obiectiuè, eſto non fuerit, nec iam eſſe poſſit effectiuè, quia neuter ipſorum modorum determinatè cadit ſub Eccleſiaſticum præceptum. Et licet hæc ſpeculatiua videantur, neceſſaria ſunt ad explicandam propriam vim, & obligationem præcepti humani, & vt non obligemus ad repetitionem, vel recitationem duplicatam, ad quam Eccleſia non obligat.

Ad implēdū præceptū ſatis eſt actionē præceptā voluntariè agere.

Dico ſecundò. Ad implendum Eccleſiaſticum præceptum recitandi horas Canonicas, neceſſarium eſt cum attentione orare. Hæc concluſio probari poteſt ex cap. *Dolentes*, ibi, *ſtudioſè pariter, & deuotè*; E ſed in hoc textu magnam vim non faciemus, vel quia à multis exponitur quoad illā particulam non continere præceptum, ſed conſilium, ſeu monitionem, & directionem, quod licèt nō ſit verum, non eſt tamen hoc adeò clarū, vt ſufficeret ad reddendam oppoſitam opinionem practicè improbabilem, ſi aliunde non oſtenderetur, vel etiam quia poteſt exponi de deuotione, quatenùs pendet ex actibus externis, & illis iuuari, aut impediri poteſt, quod eſt probabile, vel denique quia loquitur de recitatione in choro, quæ aliquas circun-13

13. 2. Aſſertio. ad implendū Eccleſiaſticū præceptum recitādi horas Canonicas, neceſſe eſt cū attentione orare. Cap. *Dolētes.*

ſtantias poſtulat, quas non requirit priuata recitatio. Et ideò cùm ſumus in materia oneroſa, lex illa quoad illam partem, non eſt extendenda. Maximè ſi verum ſit, orationem publicam fieri nomine Eccleſiæ, non autem priuatim etiam horarum Canonicarum, vt quidam volunt. Probanda eſt ergo, non ex ſpeciali iure poſitiuo, diſtincto ab ipſo præcepto orandi, ſed ex illo adiuncto naturali, & euidenti principio, quod vocalis prolatio non eſt oratio, niſi cum attentione aliqua fiat. Vnde ratio ſic concluditur: per hoc præceptum obligatur homo ad orandum, cùm ſeptem horas Canonicas recitat, ſed ſi nullo modo attendit, non orat, ergo non implet præceptum. Minor patet, quia ſuprà probatum eſt, attentionem eſſe de ſubſtantia orationis vocalis, & ſimpliciter neceſſariam ad eſſe illius. Confirmatur, quia, ſi quis voto ſe obliget ad dicendum horas Canonicas, non ſatisfaciet dicendo illas ſine vlla attentione, ſed non minus efficax eſt præceptum Eccleſiæ, ergo. Tandem confirmatur, ac declaratur; nam ſupponimus, non eſſe ſimpliciter neceſſariam attentionem actualem, ſed ſaltem virtualem, quod autem hæc ſaltem neceſſaria ſit, patet; quia neceſſaria eſt intentio virtualis orandi, ſed hæc eſſe non poteſt ſine attentione virtuali, ergo. Maior in præcedenti aſſertione probata eſt. Minor probatur, quia tunc ſolùm definit eſſe virtualis attentio, quando homo ſciens, & videns ſe de aliis cogitare, & non attendere, non curat, ſed negligit, vel directè vult illo tantùm modo dicere: at hoc ipſo iam non vult orare, ſed reuocat priorem intentionem, quia velle ſic loqui, non eſt velle orare; nam cum voluntate ſic loquendi, ſtat optimè voluntas non orandi, ergo.

Vocalis oratio non eſt oratio, niſi cum attētione aliqua fiat.

Neceſſaria eſt ſaltem attentio virtualis.

14. Medina, Cod. de Orat. quæſt. 16. hac ratione conuictus, negat, præceptum Eccleſiæ obligare homines ad orandum, cùm præcipit ſeptem horas recitare, ſecundùm opinionem negantem, eſſe neceſſariam attentionem ad implendum hoc præceptum. Quia Eccleſia neminem obligat ad interiora, oratio autem in rigore interiorem actum requirit: & ideò ſolùm obligat ad dicendas illas horas, quòd ſi miniſter non apponat deuotionem, Eccleſia apponit, cuius nomine orat, & tanquam eius miniſter. Verumtamen hæc reſponſio multa falſa continet. Primum eſt, Eccleſiæ præceptum de recitandis horis non eſſe præceptum de orando verè, & propriè, ſed eſſe de legendis illis Pſalmis, & lectionibus, ac ſubinde quocunque modo, & quacunque intentione legantur, ſatisfieri præcepto; nam hoc euidenter eſt contra intentionem Eccleſiæ, vt conſtat ex omnibus, quæ de his horis ſuprà adduximus; nam potiùs ex inſtitutione ſua vocantur horæ orandi, ſeu orationis ſolemnis, iuxta illud Act. 3. *Ad horam orationis nonam.* Vnde etiam hæc recitatio officium diuinum, vel Eccleſiaſticum, vel officium pſallendi appellatur, vt cap. vlt. d. 92. Quis autem dicat meram lectionem, aut cantilenam, quocunque modo, & intentione factam; eſſe diuinum officium, aut Eccleſiaſticum? dicente Hier. *Audiant ij, quibus pſallendi in Eccleſia officium eſt, Deo non voce* (vtique ſola) *ſed corde cantandum.* Præterea, Eccleſia profitetur ſe per ſeptem horas velle explere illud Dauidis, *Septies in die laudem dixi tibi*, & illud; *Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi.* At illa non implentur, niſi per veram orationem, ergo hanc præcipit Eccleſia per illud præceptum. Vnde Sanctus Benedictus in regul. & habetur cap. 1. de Celebr. Miſſar. & cap. 2. d. 91. *Septenarius* (inquit) *ſacratus numerus à nobis implebitur, ſi Prima, Tertia,*

Medinæ effugiū, quod nullū detur præceptum de orando, infirmum.

Eccleſiæ præceptū de recitandis horis, non eſt præceptū de orando verè & propriè falſum eſt.

Act. 3.

Ca. *vlt. d.* 92.

Hieron.

Pſalm. 118.

Benedict.

Ca. 1 *De Celeb. c.* 2.

A *&c. tempore noſtræ ſeruitutis officia perſoluemus*, *&c.* quæ officia, eſſe officia orandi per totam regulam latiſſimè explicat. Nulla ergo probabilitate cogitari poteſt, per hoc præceptum non præcipi veram, & propriam orationem.

15. Multò autem improbabilius eſt fundamentum, nimirum, quòd Eccleſia non poſſit fidelibus præcipere, vt verè, ac propriè, & ex corde orent. Eſt enim contra totius Eccleſiæ conſuetudinem, & contra omnem rationem, & pietatem. Nam vera oratio eſt ſæpe neceſſaria, vel Eccleſiæ, vel alicui fideli: cur ergo neganda eſt Eccleſiæ poteſtas, vt poſſit ſibi, vel ſuis ſubditis de hoc remedio, vel de hoc diuino cultu efficaciter prouidere? Deinde ſi hoc non B poteſt, certè nec præcipere poterit, vt Miſſam audiant, quia Miſſam audire non fit ſine actu interiori. Nec etiam poterit præcipere verè, & ſacra mentaliter confiteri, quia etiam ad hoc eſt neceſſarius internus actus. Imò nec vt miniſtrentur Sacramenta, vt talia ſunt; quia etiam hoc non fit, niſi cum interiori intentione miniſtrandi Sacramentum, vt tale eſt, & nec ſufficit intentio lauandi, aut talia verba proferendi, quæ omnia conſtat eſſe dogmata erronea. Vnde non minùs falſum eſt aliud fundamentum, nimirum, actum internum nullo modo poſſe cadere ſub Eccleſiæ præceptum, etiam vt ad exteriorem, ſub aliqua honeſta ratione præceptum, neceſſarius eſt, nam ex illo ſequuntur omnia incommoda illata, & contra illud in materia de Le- C gibus ex profeſſo diſputatum eſt. Quidquid ergo ſit, an Eccleſia poſſit per ſe, & directè præcipere actum internum, tamen non eſt dubium, quin conſequenter, & vt circunſtantiam, vel formam actus externi poſſit illum præcipere; & hoc modo præcipit orationem vocalem, vt vera oratio eſt, & illam præcipiendo conſequenter ex vi talis præcepti naſcitur obligatio ad attendendum.

Fundamentū oppoſitę ſēt. infirmatur.

Actū internum nullo modo cadere poſſe ſub præceptum Eccleſiæ falſum eſt.

16. Denique repugnantia ſunt illa, quæ Medina ponit, ſcilicet Eccleſiam verè orare ad Deum, quoties miniſtri eius has horas dicunt implēdo præceptum eius, & nihilominus ipſos implere preceptū, etiamſi non orent, ſed materialiter legant; nam ſi ipſi non orant, quo modo per eos orat Eccleſia? Nam oratio non dicit habitum, ſed actum; & ideò, ſi nullus in D Eccleſia actu orat tali tempore, fieri non poteſt, vt in illo eodem tempore *Eccleſia* oret. Ponamus ergo ſolum clericum recitare officium pro tali hora in Eccleſia, ſi ergo ille non orat, nec Eccleſia per illum orat, ſi ergo ita recitet, vt verè dici non poſſit Eccleſia per illum orare, ille non implet munus ſuum. Ita verò ſe gerit quoties ſine attentione vlla, verba profert, quod autem tunc alij verè orent, necne, accidentarium eſt.

Impugnatur ſentētia Medinæ quatenus ait Eccleſiā orare per miniſtros, qui nō orāt.

17. Tandem explicatur in hunc modum, nam duobus modis intelligitur, aliquē pro alio orare, id eſt, vice illius, & non tantùm obiectiuè pro illo. Primò, quia licèt ipſe orans in propria perſona oret, tamen ab alio rogatus, vel iuſtus, aut ad officium orandi conductus orat; & hoc modo cenſent aliqui orare E miniſtros Eccleſię, præſertim cùm priuatim recitāt, etiamſi diuinum officium, & horas Canonicas ex præcepto recitent. Quod ſi hoc verum eſt, planè cùm ipſe miniſter non orat, quantumuis aliàs legat officium, Eccleſia per illum non orat; ergo neque ipſe clericus implet munus ſuum; ergo nec præceptum. Vnde ſumitur optima confirmatio pro concluſione; nam ſi ego do alicui eleemoſynam, vt pro me oret, recitando Roſarium, ille non ſatisfaciet ſuæ obligationi voce proferēdo illa verba ſine animo orandi, vel attendendi. Vnde etiam cōfirmatur; nam

Primus modus quo vnus pro alio orare poteſt.

Azor lib. 9. iuſt. cap. 32. quæſt. 2.

nam ſi ex conuentione, & pacto poſſum ego obligare alium, vt verè, ac propriè, pro me vocaliter oret, quomodo Eccleſia non poteſt ſuis miniſtris hoc præcipere? Dices, quia vnus homo ex pacto poteſt ſua voluntate ſe alteri obligare ad actum interiorem exercendum, & Eccleſia non poteſt obligare ad actus internos. Ad hoc verò iam reſponſum eſt, falſum eſſe hoc dogma ita diſtinctè ſumptum: addo verò etiam hic poſſe intelligi pactum, & conditionem ex parte Eccleſiæ, confert enim beneficium, vel ſacrum ordinem hac lege, vt verè dicat Canonicas horas. Eſto enim abſolutè non poſſet Eccleſia præcipere illum actum, non video, cur per modum pacti, & acceptatæ obligationis illum exigere nequiret: ad eum modum, quo id dici ſolet de caſtitate Clericorum, quamuis non modo omninò ſimili.

Obiectio. *Reſolutio.*

17\. *Secundus modus, quo vnus pro alio orare poteſt.* *Medina.* Alio modo intelligi poteſt Clericus orare pro Eccleſia, nomine eius, quatenus in perſona Eccleſiæ conſtitutus, & tanquam legatus eius illius nomine ad Deum loquitur: ſicut eſt certum, Sacerdotem in Miſſa orare: & hoc modo orare clericos in horis Canonicis ſupponit Medina ſuprà, & iudicio meo eſt longè probabilior ſententia, quam etiam tenet Gabriel lect. 57. in Can. & Nauarrus cap. 19. n. 59. & 60. & de publico quidem officio conſtat ex dictis in primo cap. huius libri. Eſt autem eadem ratio de recitatione priuata eiuſdem officij: nam ex eadem obligatione, & inſtitutione naſcitur, vnde eadem forma orandi in ea obſeruatur, vt clariùs apparet in Collecta oratione, in qua nomine totius Eccleſiæ præmittitur, *Oremus*, ad ſignificandũ fundi orationem nomine omnium. Hoc ergo ſuppoſito, multò magis neceſſarium eſt: vt miniſterium commiſſum, & mandatum miniſtris huius officij diuini, non ſit tantùm materialiter proferre illa verba, ſed verè orare, & loqui cum Deo nomine totius Eccleſiæ. Nam ſi legatus ad Regem miſſus, cum Rege non loquitur, quomodo is, qui eum miſit, per illum loquetur ad Regem? Eſt ergo hoc præceptum de oratione, & non niſi per orationem expletur, ideóque ſine attentione orandi, ac ſubinde ſine attentione, ſaltem virtuali, impleri non poteſt.

Gabriel. *Nauarr.*

Præceptũ de oratione nõ niſi per orationẽ expletur.

18\. *Dicere horas ſine attẽtione ex genere ſuo eſt mortale pro leuitate materiæ, veniale.* *Caietan.* *Palud.* *D. Antonin.* *Nauarr.* *Maior.* *Andr.* Atque hinc ſequitur, eum qui ſic dicit horas ſine vlla attentione, peccare mortaliter ex genere ſuo, quia ſic obligat præceptum, & illud non obſeruat, vt oſtenſum eſt. Ita Caietanus 2.2. quæſt. 83. art. 13. Paludanus dicta quæſt. 5. Antoninus dicto cap. 4. §. 8. Nauarrus cap. 13. num. 46. Maior. 4. d. 12. quæſt. 7. Adrianus Quodlib. 8. Poteſt autem hoc peccatum eſſe veniale ex leuitate materiæ; eodem modo, quo omiſſio alicuius particulæ officij; nam eadem eſt ratio vtriuſque peccati; nam hoc etiam eſt peccatum omiſſionis, quatenus per illum actum non impletur affirmatiuum præceptum, vnde ſub hac ratione malitiam eiuſdem rationis continet. Hoc autem peccatum recitandi cum voluntaria diſtractione totali, videtur addere malitiam commiſſionis, quæ in oratione ſimili non præcepta reperitur. Verùm illa malitia per ſe non eſt mortalis, niſi quatenus adiũgitur omiſſioni præcepti, & ideò ex quantitate materiæ omiſſę, expendenda eſt grauitas peccati, ſuppoſita diſtractione voluntaria. Quomodo autem grauitas materiæ arbitrio prudenti iudicanda ſit, iuxta dicta in cap. præcedenti expediendum eſt, neque enim noua ratio, aut regula occurrit.

Peccatum cõmiſſionis eſt orare ſine debita attentione.

19\. *Data materia graui excuſatur quis à mortali,* Quæri autem poteſt, an poſſit hoc peccatum excuſari à tanta culpa, id eſt mortali, propter defectũ voluntarij, eſto non ſit diſtractio adeò inuoluntaria, vt excuſet etiam à peccato veniali? Sunt enim

A varia, & extremè contraria iudicia. Quidam aiunt, quoties diſtractio non eſt voluntaria directè, id eſt, quod homo dicat apertè, nolo attendere, quantumuis negligenter ſe gerat in attentione adhibenda, & ex ea negligentia magnã officij partem diſtractus, & ſine attentione actuali recitet, implere præceptum, ſaltem vt non peccet mortaliter, licet peccet venialiter. Ratio eſt, quia dum non habet illam directam voluntatem contrariam, non reuocat priorem intentionem, & ſic ſemper durat virtualis attentio ſubſtantialis. Sed hæc opinio probabilis non eſt, quia in moralibus, virtualis voluntas æquiualet formali, vt ſupina negligentia æquiualet directæ voluntati. Et ideò alij dicunt non dari B medium, quia ſi diſtractio eſt merè naturalis, omninò excuſat à culpa, & relinquit attentionem virtualem, cum qua impletur præceptum. Si verò diſtractio eſt ex negligentia, quæ durat in magna parte officij, eo ipſo negligentia grauis eſt, & nõn excuſat à mortali culpa. Sed hoc etiam non eſt ſatis perfectum, quia poteſt eſſe negligentia tam parua, vt ea non obſtante actus non ſit ſufficienter deliberatus ad peccatum mortale, & nihilominùs negligentia ſit culpabilis venialiter, quia ipſamet negligentia eſt ex ſurreptione quadam, & non eſt perfectè voluntaria, & tunc peccatum erit veniale, non ex paruitate materiæ, ſupponimus enim illam eſſe magnam, ſed ex indeliberatione, & ſurreptione.

propter defectum voluntarij.

Improbatur ſententia aſtruẽs diſtractione non volũtaria directè poſſe cõpleri præceptum.

Supina negligentia æquiualet directæ voluntati.

Dico ergo poſſe hoc peccatum eſſe veniale, pro- 20.
C pter defectum perfecti voluntarij cum admixtione alicuius voluntarij indirecti, per negligentiam leuem, & nihilominùs aliquando eſſe poſſe mortalem culpam, non ſolùm propter directam voluntatem, quæ per ſe ſatis patet, ſed etiam per ſupinam, & craſſam negligentiam. Hæc autem contingit, quoties homo aduertit, ſe non attendere ad diuinam orationem, ſed ad alia vana, vel omninò extranea, & non curat; ſed permittit ſe ita vagari, quamdiu verò non ita aduertit, erit naturalis, vel ferè naturalis inaduertentia, & ideò vel nulla erit culpa, vel tantùm venialis.

Peccatum eſt veniale propter defectũ perfecti voluntarij.

Imò addit Caietanus in Sum. non ſatis eſſe, vt 21.
quis aduertat, quid cogitet, ſed etiam quod aduertat ſe diuerti ab oratione: *Oportet enim* (ait) *receſ-*
D *ſum humanum à termino fieri per ſe, id eſt, ex intentione,* ſaltem virtuali, quæ requirit aduertentiam, ita enim doctrina illa intelligenda eſt, & eſt præ oculis habenda hominibus ſcrupuloſis, ne facilè repetitiones horarum faciant, quæ nihil proſunt, quia ſemper habent eaſdem, vel maiores imperfectiones, & habent innumera inconuenientia, quando ex conſcientia ſcrupuloſa fiunt. Iſti ergo, ſi bona fide, & cum propoſito attendendi ad recitandum accedant; etiamſi in fine Pſalmi aduertant ſe fuiſſe diſtractos, nihil curent, nec repetant, ſed iterum ad attendendum mentem applicent, & proſequantur. Idémque ſeruare debent, etiamſi non recordentur ſe omnia dixiſſe: quia, vt D. Thomas notauit, hæc *D. Thom.*
E obliuio non refert, nec ſemper naſcitur ex diſtractione. Quamdiu ergo eis non conſtiterit euidenter ſe mutaſſe propoſitum, vel aduertendo, & ſciendo circa alia vagatos fuiſſe, credere poſſunt ſuæ obligationi ſatisfeciſſe. Vnde Nauarrus cap. 13. *Nauarr.*
num. 29. & ſequent. Maior 4. d. 12. quæſt. 7. dicunt, *Maior.*
non oportere, vt quis recordetur ſe dixiſſe omnia, ſed ſatis eſſe, vt nullo claro indicio conſtet ſe aliquid omiſiſſe.

Caietani optima aduertentia

Sed in hoc, cauendum eſt aliud voluntarium in 22.
cauſa: quod eſt, quando homo licèt non velit eſſe diſtractus, tamen voluntariè ſe occupat in aliis actioni

Volũtarium in cauſa non facit inuoluntarium.

Volũtarium in cauſa quid ſit.

A actionibus,quæ attentionem orationis impediunt, ſiue internæ ſint, ſiue externæ:nam tunc in voluntate talis actionis eſt voluntaria carentia attentionis, & poteſt ſufficere ad peccatum mortale, vt ex principiis moralibus conſtat. Maximè ſi verum eſt in cap. *Dolentes*, directè eſſe præceptam deuotionem, quatenus ad externos actus pertinere poteſt, id eſt,vt nihil exterius fiat,quod attentionem mentis tollat. Hinc verò ſtatim naſcitur interrogatio, an ſit peccatum recitare horas, aliquid aliud agendo, vt ſcribendo, pingendo, ſe induendo,&c. & ſi eſt peccatum, quàm graue ſit? Aliqui enim ſimpliciter dicunt eſſe hoc peccatum mortale in oratione præcepta, in quam partem inclinat Antoninus B 2.p.tit.9.c.9.§.3.dicit enim eſſe valdè reprehenſibile,& vix ſufficere ad implendum præceptum.

Cap. *Dolẽtes.* *Anton.*

23. Quando ſit peccatũ recitare horas aliquid agẽdo.

Dico tamen,conſiderandam in primis eſſe qualitatem actionis, an ſit mentalis,vel magnam attentionem mentis requirens, & tunc dico, eſſe peccatum graue dicere notabilem officij partem, exercendo illam actionem;vt ſi quis velit, dum recitat, circa argumenta philoſophica diſcurrere, aut pingere,vel ſcribere aliquid ordinatè.Si verò actio fieri poſſit ferè ſine attentione ad illam, vt eſt veſtiri, lauari, vel quid ſimile,ordinariè non erit mortale, quia illa non eſt ſufficiens cauſa diſtractionis.Dico autem *ordinariè*,quia ſi homo iam expertus ſit ſe ſolere ſimilibus actionibus omninò impediri, ac diſtrahi,ſiue ob incapacitatem ſuam, ſiue ex conſue- C tudine,tunc poteſt peccatum eſſe graue: non verò ordinariè;erit tamen etiam ordinariè aliquod peccatum ſaltem veniale, vel quia ſaltem impeditur perfecta attentio, vel etiam propter indecentiam loquendi cum Deo, præſertim vt Eccleſiæ miniſtrum,& legatum,aliam actionem merè humanam, & ad cultum Dei non pertinentem exercere. In hoc tamen prudentia neceſſaria eſt; nam ſi ex aliqua iuſta neceſſitate hoc fiat, & pro modica parte orationis,& cum diligentia, & cura attendendi ad ea,quæ recitantur:excuſari interdum poterit etiam leuis culpa, vt latè Nauarrus attingendo particulares circunſtantias,& modos declarat,dicto cap.13. de Orat.à num.47.idem ſentiunt Caietanus,Sotus, & alij.

Nauarr. *Caietan.* *Soto.*

24. Per attentionis exceſſum poteſt violari præceptũ de recitãdo horas Canonicas.

D Poteſt verò vlteriùs circa attentionem interrogari, an poſſit interdum in ea per exceſſum peccari? nam peccatum,quod hactenus explicuimus, eſt per defectum attentionis. Dum autem de exceſſu quærimus, oportet intelligi de exceſſu attentionis ad diuina: nam ſi ſit ad humana,vel extranea, aut praua, conſtat illum exceſſum augere peccatum, ſed totus ille exceſſus eſt defectus in attentione orationis. At verò quando mens ad diuina intentiſſima eſt,ita vt omninò non aduertat, quid dicat, vel loquatur, tunc dici poteſt exceſſus ſanctæ, ſeu diuinæ attentionis; & de illa meritò inquiritur, an impediat obſeruationem huius præcepti. Si enim diuina eſt, quomodo poteſt tranſgreſſionem præcepti efficere? Si autem homo voluntariè non E attendit,quomodo poteſt præceptum loquendi implere, cùm neſciat, quid loquatur, quia ad illud omninò non attendit? Quod dubium petit, vt explicemus, quæ attentio neceſſaria ſit ad huius præcepti obſeruationem, varias enim attentiones ſuprà diſtinximus, ſcilicet, ad verba, ad ſenſum verborum literalem, vel myſticum, ad Deum, vel ſecundùm ſe,vel ſecundùm aliquod noſtræ fidei myſterium, quodcunque illud ſit, vel vt auctorem rei poſtulatæ,vel quod perinde eſt,ad rem poſtulatam, vt obtinendam à Deo.

25. Attentio ad ſenſum litteralẽ eſt, quaſi fundamẽtalis in hac materia.

Dicunt ergo aliqui primam attentionem eſſe quaſi fundamentalem in hac materia, & ſine illa non eſſe ſufficientem quamcunque aliam attentionem ad hoc præceptum implendum.Et ideò ſi tanta ſit alia attentio, vt illam primam omninò impediat,quantumuis ad Deum eſſe videatur,nimiam eſſe, & indiſcretam eo tempore, & cauſam tranſgreſſionis præcepti. At verò ſi attentio ad Deum tali modo habeatur, vt non impediat omninò attentionem ad verba, ſed relinquat eam, quæ ſufficiat, vt homo ſcienter, & moraliter proferat integrè,& ordinatè,quæ recitat,tunc non impedire obſeruantiam præcepti,etiamſi ad Deum abſtractiſſima,& maxima ſit. Alij verò putant nullam eſſe habendam rationem attentionis ad verba, ſed quamcunque aliam ſufficere. Sed cauenda ſunt extrema, quia nec oportet cum nimia reflexione attendere ad verba,nec omninò illorum obliniſci,& ita in rigore priorem opinionem cenſeo veram, vt præcedenti lib.c.4.latius dixi.

26. Ad veritatẽ & ſubſtantiã vocalis orationis minima attentio ſufficit quid quid alij dicant. *Nauarr.*

Denique poteſt è contrariò interrogari, an quælibet attentio minima,etiam ſuperficialis(vt vocãt) ad verba, ſufficiat ad implendum hoc præceptum? Aliqui enim ſignificant, neceſſarium eſſe, eum qui imperfectam attentionem habet,ſaltem nõ ponere impedimentum perfectiori attentioni, neque illam voluntariè excludere,vt videri poteſt in Nau. c.13. de Orat.n.34. & 35.iuxta quam opinionem conſequenter dicendũ erit, ſi quis attendat ad verba horarum ſufficienter, & ſimul velit de alia re, nullo modo ad orationem pertinente cogitare, quia expertus eſt, iſtam cogitationem non impedire illam imperfectam attentionem,nihilominùs nõ implere præceptum,quia licet non omninò careat attentione, impedit meliorẽ, quod etiam eſt contra præceptum. Sed hæc nimis ſcrupuloſa ſunt, & non ſatis fundata. Quia,vt dixi lib.præced.c.4.ad veritatem, & ad ſubſtantiã orationis, minima attentio ſufficit, nam per illa ſaluatur intentio orandi, & vt precatio illa ſit humana, ergo illa etiam ſufficit ad implendum præceptum. Probatur conſequentia,quia hoc præceptum ſolùm obligat ad attentionẽ, quatenus obligat ad vocalem orationem talium horarum:præceptum enim Eccleſiæ non obligat,& fortaſſe nec poteſt obligare, ad certum modum actus interioris,ſed ſolùm ad illum, qui neceſſarius eſt,vt exterior locutio, oratio vocalis ſit; ad hoc autem ſufficit quælibet attentio ex dictis, etiamſi volũtariè melior non habeatur,vel etiã impediatur, ergo.

Ad veritatẽ, & ſubſtantiã orationis minima attentio ſufficit.

27. Probatur magis prædicta doctrina ex impugnatione cõtrariæ. Cap. *Dolẽtes.*

Præterea inquiro, vnde probetur, vel colligatur illa obligatio non abiiciendi meliorem attentionem, cùm ex ſola natura orationis vocalis non colligatur?Dices,colligi ex cap. *Dolentes*, quatenus præcipit orare deuotè, quantum Deus dederit, per quod ſignificatur non debere homines voluntariè impedire, aut abiicere altiorem attentionem. Sed hoc infirmum fundamentum eſt, tum propter varios ſenſus illius præcepti,quos ſuprà tetigi,tum etiam quia ille, qui non vult meliori modo attendere, dicet tunc ſibi non dari à Deo ſpiritum altioris attentionis, & ſe velle condeſcendere ſuæ infirmitati. Vel dici etiam poteſt, ibi præcipi deuotionem neceſſariam ad orandum, & prohiberi omnia, quæ illam poſſunt impedire: maiorem verò deuotionem inſinuari, & proponi, vt procuretur, quantùm Deus dederit. Itaque voluntariè impedire maiorem attentionem, poterit eſſe peccatum veniale, ſi otioſè, & abſque cauſa fiat, nunquam verò continet huius præcepti tranſgreſſionem, vnde quod Nauarrus ait,non ſatisfacere,qui orat meditando

Nauarr.

Qui orat meditando paſſionem Chriſti, & ibi ſiſtit, non peccat.

ditando paſſionem Domini, ſi intendit ibi vltimatè ſiſtere, & non aſcendere ad montem Diuinitatis; ſed in illa meditatione ſiſtere tanquam in vltimato fine ſuæ recitationis, hoc (inquam) non video, quomodo verum eſſe poſſit, quia illa attentio eſt honeſtiſſima, & vtiliſſima, & ideò licèt intendat quis non vltrà progredi, egregiè ſatisfacit. Maximè, quia non ſemper oportet ad Diuinitatem ſecundùm ſe aſcendere, & qui ſic orat hîc, & nunc, non intendit vnquam in vita Diuinitatem cõtemplari, ſed in hac ratione vult eſſe contentus humanitate. Quòd ſi Nauarrus intelligat, illud fore malum, quando pro vltimo fine aſſumeretur Chriſtus, vt homo, & excluderetur, vt Deus: hoc neque eſt moraliter poſſibile, nec pertineret propriè ad defectum in attẽtione orationis, ſed ad defectum Charitatis Dei.

25\.

3. Attentio, Qui ex defectu attentionis præceptum non implet, tenetur in die iterum recitare, aliàs reſtituere.

Qui crediderunt duo eſſe præcepta recitationis externæ, & attentionis internæ.

Dico tertiò; Quotieſcumque aliquis ex defectu attentionis, non implet præceptum hoc recitandi horas Canonicas, tenetur iterum eas recitare in tempore habili, id eſt, intra eundem diem, & niſi id faciat, tenebitur ad reſtituendum perinde, ac ſi non recitaſſet. In hac aſſertione non conueniunt omnes, nam qui putant in hoc negotio interuenire duo præcepta Eccleſiæ; vnum dicendi horas voce, aliud attendendi ad illas mente; licèt dicant, peccare mortaliter; qui nõ attendit, quia agit contra vnum præceptum Eccleſiæ, non tamen putant peccare cõtra præceptum dicendi, ſed illud implere. Et ideò negant teneri ad dicendum iterum. Vnde fit, vt neque ad attẽtionem iterandam teneatur, quia deeſt materia talis attentionis. Et conſequenter etiam negant, teneri ad reſtituendum, etiamſi non repetat horas, quia obligatio reſtituendi ſolùm naſcitur ex tranſgreſſione præcepti recitandi exteriùs, quia ſtipendium datur propter externum ſeruitium, non propter attentionem interiorem. Ita in hoc negotio ratiocinatur Medina Cod. de Orat. q. 16. & 16. quem ſequitur Corduba lib. 4. q. Theolog. q. 13. circa finem. Hæc verò doctrina procedit ex falſo fundamento; nam præceptum Eccleſiæ vnicum tantùm eſt orandi vocaliter, recitando ſeptem horas Canonicas; nam in hoc includitur obligatio ad attentionem, quæ fortaſſe per ſe, ac ſeparatim ab oratione vocali præcipi ab homine non poſſet. Quòd autem tale ſit hoc præceptum, & quod in eo, vt ſic, includatur attentio, vt pertinens ad ſubſtantiam actus præcepti, ſatis in ſuperioribus oſtenſum eſt.

Medina. Corduba.

26\.

Firmatur Auctoribus propoſita aſſertio. Soto. Nauarr.

Vnde ſine dubio vera eſt aſſertio poſita, quam tenent Sotus lib. 10. de Iuſt. quæſt. 5. art. 5. concl. 6. Nauarrus de Orat. cap. 13. num. 15. & cap. 20. num. 52. & alij moderni frequentiùs. Et prior quidem pars de obligatione recitandi officium iterum, dum tẽpus durat, probatur, quia ille per primum actum non impleuit præceptum orãdi vocaliter, vt oſtenſum eſt; ergo tenetur iterum recitare. Antecedens probatum eſt in præcedenti aſſertione; quia qui non fecit actum præceptum, etiam quoad ſubſtantiam eius, non impleuit affirmatiuum præceptum; ſed ille non fecit actum præceptum, vt oſtendi, ergo. Minor ſupponitur ex facto, & cætera ſunt euidentia. Confirmatur, quia qui in die feſto adfuit Miſſæ ſine vlla attentione voluntariè, tenetur intra eundem diem audire aliam Miſſam, ſi poteſt, vt eſt apud omnes conſtans opinio, ergo ſimiliter in præſenti, eſt enim eadem proportionalis ratio. Vnde ſi quis in eo caſu cùm voluntariè diſtrahitur, id faciat cum propoſito iterum recitandi, vel audiendi Miſſam, nondum peccauit mortaliter, quia adhuc illi ſupereſt tempus implendi præceptum, ſi tamen habuiſſet tunc propoſitum nõ audiendi iterum Miſſam, peccaſſet quidem tunc mortaliter ratione propoſiti, nondũ tamen in rigore eſſet tranſgreſſus exterius præceptum, ſed teneretur illud implere cùm poſſet, vnde ſi poſtea mutaſſet propoſitum, & recitaret, impleret præceptum, vt tenetur, & non maneret obligatus ad reſtituendum, nec incurriſſet cenſuram, ſi lata eſſet.

Sed quid, ſi neutrum propoſitum habuit, cùm ſe voluntariè diſtraxit? Reſpondeo, manere quidem illum obligatum ad iterum recitandum, dubium tamen eſſe indicium de peccato, quod tunc commiſit. Nam ſi recitare cœpit cum propoſito ſatisfaciendi per illum actum ſuæ obligationi, & poſtea non mutando hoc propoſitum voluntariè non attendit, videtur profectò peccare mortaliter, quia in illo propoſito permanet, & cõſequenter virtualiter habet propoſitum non iterum recitandi. Item ſi ſolitus eſt non iterum recitare, cùm ſic recitat, indicium magnũ eſt, tunc etiam recitaſſe ſine propoſito recitandi. Erit autem euidentiùs, ſi vel non ſupereſt tempus diei ſufficiens ad recitandum iterum, vel ſcit habiturum ſe occupationem, & impedimenta, ne poſſit iterum recitare. 27.

2. Aſſertionis pars confirmatur quod reſtituere teneatur, qui voluntariè ſine attẽtione recitat.

Altera cõcluſionis pars ſequitur ex præcedenti, quia obligatio reſtituendi naſcitur ex tranſgreſſione huius præcepti. Reſpondent alij, proximè oriri hanc obligationem ex lege pœnali, quę reſtringenda eſt, lex enim illa non imponit talem pœnam homini malè oranti, ſed non recitanti; in dicto autem caſu ille non omittit recitationem, licet malè illam faciat, & ideò non eſt ad illum hæc pœna extendenda. Aliàs quicunque malè recitaret, peccando mortaliter, vel ex malo fine, vel aliunde reſtituere teneretur, quod dici non poteſt. Sed contrà, quia ille non ſolùm malè orat, ſed reuera ſimpliciter non orat, quia licèt legat, vel verba proferat, illa non eſt oratio. Præterea illa reſtitutio, ſuppoſita lege quaſi taxante ſtipendia horarum imponendo illam obligationem, non tam eſt per modum pœnæ, quàm ex naturali lege iuſtitiæ, qua operarius non poteſt retinere mercedem, quam per fraudem accepit, cùm non laboraſſet. Ita enim clericus loquens ſine attentione non facit opus, pro quo ſtipendium ei aſſignatum eſt, ergo tenetur reſtituere, quod pro illo apparenti opere accipit iniuſtè. Denique pœna illa non imponitur non recitanti materialiter verba, ſed non oranti: vel (quod idem eſt(tranſgredienti, & omittenti præceptum orationis: ſic autem peccat ille ſine vlla attentione voluntariè recitans, & ideò non eſt ſimile de aliis malitiis, quæ non tollunt ſubſtantialem actum orandi, quia peccatum, quod in eis committitur, non eſt peccatum tranſgreſſionis, & omiſſionis huius præcepti Eccleſiaſtici; vnde non obſtat, quominus ille, qui ſic orat, verè faciat opus, pro quo tale ſtipendium confertur, ſecùs verò eſt in defectu attentionis voluntariæ, qui ſubſtantiam operis deſtruit. 28.

Operarius nõ poteſt retinere mercedẽ, quam per fraudem accepit.

CAPVT XXVII.

De loco, & tempore in quibus Canonicum officium recitari poteſt, ac debet.

1. De loco ad recitandum nullum eſt præceptum, ſed eſt ſer-

AD has circunſtantias reuoco cæteras omnes externas, quas in modo dicendi priuatim hoc officium ſeruare oportet. Et de his vix aliquid dicendum ſupereſt, niſi de tempore: nam de loco, nihil ferè peculiare hic occurrit, præter ea, quæ de oratione

uāda decentia,quam naturalis ratio poſtulat. *Concil.Baſil.*

oratione vocali in genere dicta ſunt. Vnde Concilium Baſilienſe ſeſſ.21. de modo priuatim dicendi horas tractans,quoad locum ſolùm dicit: *Ac tali in loco,vnde à deuotione non retrahantur,ad quam ſe diſponere, & præparare debent.* De hac ergo circunſtantia nihil eſt ab Eccleſia ſpecialiter præceptum; ſed decentia quam naturalis ratio poſtulat ſeruanda eſt: idémque eſt de præparatione præuia, quam attigit Concil.Baſilienſe,ſolùm enim illa præparatio,quæ ad attentionem neceſſaria eſt,de præcepto requiritur,reliqua ſunt in conſilio, vt latè Nauarr.c.14.de Orat. Quod verò quidam dixerunt,neceſſarium eſſe ex præcepto Eccleſiæ has horas in Eccleſia recitare, ſaltem his clericis , qui ratione beneficij illas dicere tenentur : non habet locum in hac priuata oratione , ſed ſolùm in illa , quæ publicè in choro dicitur, quando beneficium tale eſt,vt aſſiſtentiam in choro requirat : de qua obligatione, quomodo, & cum quibus limitationibus intelligenda ſit, in ſuperioribus eſt dictum. Vnde etiam illi , qui ad chorum obligantur, ſi aliqua ratione ab illius præſentia excuſentur , licèt priuatim teneantur recitare,nõ obligantur id facere in Eccleſia,quia nullum eſt ius , quod hoc præceptum imponat : eſt autem (cæteris paribus,& quando commodè fieri poteſt) conſultiùs in Eccleſia recitare , eo modo , quo de aliis orationibus diximus.

Qui ad chorum obligãtur, ſi abſint ab eo , non tenentur id facere in Eccleſia.

2. Circa alias circũſtantias nullum eſt præceptum, ſed ſeruãdus modus debitus præſertim inſtituto.

Atque eodem modo iudicandum eſt de aliis circunſtantiis pertinentibus ad ſitum , ſeu habitum corporis , quæ ſunt veluti modi , aut affectiones ipſius loci,vt quod oratio fiat ad Orientem, vel ad aliam partem, quod fiat genibus flexis , vel ſtando, quieſcẽdo,vel ambulando,domi,aut in campo, vel etiam in itinere:in his enim omnibus nihil eſt iure Eccleſiaſtico præſcriptum, quod ſimpliciter, & ex præcepto ſeruandum ſit , ſed debita reuerentia , ac decentia ſeruanda eſt. Et quando hæc oratio omninò ſecretè , & in cubiculo fit , ſolius Dei , & deuotionis, aut neceſſitatis propriæ rationem habere neceſſe eſt, tamen quãdo fit coram aliis, ſeruandus eſt modus,qui aliis ſit ad ædificationem, & non ad ſcandalum. Item conſiderandum eſt, an in regulis, ſeu ritu recitandi has horas cæremoniæ aliquæ, vel peculiaris modus præſcriptus ſit , vt quod aliquid dicatur genibus flexis , vel ſtando in vno tempore, vel alio:nam talia etiam in recitatione priuata ſeruanda ſunt , ſi commodè fieri poteſt : licet ſingula non obligent ſub rigore præcepti,ſecluſo contemptu,maximè in hoc priuato recitãdi modo.Nauarrus tamen cap.26.de Orat.num.7. ait , peccare ſaltem venialiter eos,qui ſedent, cùm ſtare debent,& è contrario : ſed ille loquitur de oratione publica in choro,& potiùs ratione leuis ſcandali,quàm ratione cæremoniæ prætermiſſæ , ibi culpã agnoſcit, poteſt tamen in hoc etiam committi nonnulla culpa , ſi abſque cauſa fiat. Alia de his circunſtantiis videri poſſunt in Nauar.cap.4.& 5.de Oratione. *Nauarr.*

3. Supponendũ 1. non recitare horas Canonicas ſtatutis diei horis anticipando , vel poſtponendo , non eſſe mort.

Circa temporis circumſtantiam paulò ampliùs immorandum eſt : ſupponendo in primis , in hac recitatione priuata non eſſe obligationem præcepti rigoroſam, & ſub culpa mortali dicendi ſingulas horas illis præciſè horis,pro quibus ex inſtitutione ſua deſignatæ ſunt.Nec peccari mortaliter ex ſola antepoſitione,vel poſtpoſitione horarũ, etiam merè voluntaria, & ſine cauſa , dummodò ſit intra tempus legitimum. Referri quidem ſolet opinio Vmberti in regula S. Benedicti oppoſitum dicẽtis, ſed eius opinio communiter reprobata eſt, vt conſtat ex Sylueſtro verbo *Hora*, q.9. Angelo num.22. & aliis Summiſtis ibi , Turrecremata cap.*Preſbyter*,

Vmbert. Sylueſt. Angel. Turrecrem.

A d.91.q.2.Henrico Quodlib.11.p.2.Nauarro cap.3. de Orat.num.58.59. & cap.10.num.49.Marcellino de Hor.Can.cap.25.qui alios refert.Ratio verò eſt, tum quia illa inſtitutio præcipuè facta eſt pro oratione publica, quæ in choro fit, & per conſuetudinem ita explicata,ſeu relaxata eſt,quoad orationem priuatam:tum etiam quia ex cauſa eſt hoc conceſſum,& immutatum in cap.1.de Celebr. Miſſar. vbi permittitur clerico indigenti exire ad opus rurale, vt ſummo manè dicat omnes horas diurnas.

Henric. Nauarr. Marcell. Cap.1. *De Celebr.Miſſ.*

4. Supponendũ 2. obligationem recitãdi in vnoquoq; die finiri in puncto mediæ noctis.

Vnde vlteriùs ſupponendum eſt , cùm hoc præceptum obliget ad dicendum totum hoc officium quotidie, obligationẽ vniuſcuiuſque diei , & tempus habile ad illam implendam , finiri in puncto mediæ noctis,quãdo vnus dies naturalis finitur , & B alter inchoatur.Ita docent omnes,vt videre licet in Sylueſtro verbo *Hora* , q.9. & aliis Summiſtis ibi, Antonino 2.p.tit.9.c.13.§.vlti. & 3.part.tit.13.c.4. §.4. Nauarro dicto cap.3. num.54. & quos allegat. Et ratio eſt,quia obligatio huius præcepti eſt quaſi diſtributa per naturales dies:& ita obligatio , quæ ad vnumquemque diem pertinet , in termino eiuſdem diei naturalis finitur. Ex quo principio ſequuntur obiter duæ concluſiones certæ.

Sylueſt. D.Antonin. Nauarr.

5. 1.Aſſertio. Qui totum, vel notabile officij partem ſine iuſta cauſa integro die omittit , peccat mortaliter , non tenetur tamen recitare iterum.

Prima concluſio eſt, eum, qui vſque ad mediam noctem finitam , horas , vel notabilem earum partem non dixit,peccaſſe mortaliter,niſi per naturalem obliuionem , vel aliam legitimã cauſam fuerit excuſatus : iam verò ampliùs non teneri ad horas illius diei proximè præteriti dicendas , quia iam C tẽpus præcepti elapſum eſt, ſicut qui omiſit audire Miſſam in die Dominico , vel ieiunare in vigilia, non tenetur aliis diebus nõ præceptis ieiunare, vel Miſſam audire. Quia lex præcipiens aliquid pro tempore determinato,ſi pro illo non ſeruetur,peccatum quidem committitur, & illius eſt pœnitẽtia agenda,lex autem non obligat ampliùs.De quo videri poteſt Maior 4.d.12.q.6.arg.8.& Nauarr.c.10. nu.52.An verò poſtea per modum ſatisfactionis,& pœnitentiæ,teneatur ille,qui horas omiſit, aliquid æquiualens recitare, vel hoc ſit ei à confeſſore imponendum,tractant id D.Thom. Quodlib.3.q.29. & Turrecremata in c. *Preſbyter*,d.92.q.4. vbi refert quoſdam id aſſeruiſſe : ſed ſine fundamento. Vera ergo reſolutio eſt,non eſſe id neceſſarium ſimplici- D ter,ſed iuxta qualitatem peccati poſſe imponi pœnitentiam congruam,in quocunque genere operis, quia nulla eſt lex , quæ aliam obligationem imponat. An verò in eo,qui ex titulo beneficij tenebatur recitare , aliqua ſpecialis obligatio maneat , in cap.vlt.videbimus.

Maior. Nauarr. D.Thom. Turrecrem.

6. 2.Aſſertio. Qui ſtatutis diei horis Canonicas horas nõ dicit , ſemper tenetur recitare vſq; ad mediam noctem.

Altera concluſio eſt,qui diſtulit horas præſentis diei in ſuis propriis temporibus, ſemper teneri vſque ad horam mediam noctis eiuſdem diei id recitare,quod non dixit.Hoc etiam cõuenit inter omnes. Et ratio eſt clara,quia toto illo tempore poteſt implere præceptum,ergo tenetur. Dices,Officium Canonicum finitur in Completorio , ſed tempus Completorij eſt in crepuſculo vſque ad initium E noctis , ergo illo tempore finitur tempus officij illius diei,ergo qui vſque ad illam horam non dixit, non tenetur ampliùs dicere.Reſpondeo,tempus illud eſſe proprium , & quaſi omninò legitimum ad Completorium dicendum , non eſſe tamen tempus habile adæquatum , ſed hoc habere latitudinem vſque ad dimidiam horam noctis , quia pro toto die præceptum latum,& præfixum eſt,& ideò ratio nõ ſequitur.Sed contrà,Ergo qui tũc Primam non dixerat,tenebitur eam dicere,& conſequenter tunc dicet : *Iam lucis orto ſidere* , quod eſt indecens,

& incon

D.Thom. Turrecrem. Cardinal.

& incongruum dixit D.Thomas dicto quodlib. 3. A quæſt.29. Vnde Turrecremata in cap. *Preſbyter*, 91. quæſt.5.& ibidem Cardinalis num.5.dixerunt, qui omiſit Matutinum vſque ad prandium, non teneri illud dicere, ſed iam peccaſſe mortaliter, & idem de aliis horis cum proportione, dicendum quando nimia eſt dilatio. Sed eſt moralis error, & nullo modo probabilis, vt optimè proſequitur Nauarrus dicto cap.10.num.50. & conſtat ex Antonino, Syluestro, & aliis, in citatis locis: & ex ratione facta, quia totum illud eſt tempus habile. Vnde etiam falſum eſt, dilationem Matutini vſque ad meridiem, vel noctem eſſe peccatum mortale, quia nondum eſt conſummata omiſſio præcepti quoad ſubſtantiam eius, ſed impleri poteſt, & debet. Nec illud inconueniens: quod poſt occaſum Solis dicatur, *Iam lucis* B *orto ſidere*, magni momenti eſt, quia ſimilia verba ſemper referuntur ad legitimum tempus, licet in alio dicantur, ſicut etiam priuatim recitando Matutinum ſæpe dicimus *Nocte ſurgentes*, &c. priuſquam ad lectum eamus, & ſimilia.

Nauarr. D. Antonin. Sylueſt.

7. 3. Aſſertio. Qui horas poſtponit intra eundem diē ex rationabili cauſa, nec venialiter peccat.

Tertiò ſtatuendum eſt, nec venialiter peccare eum, qui intra illud diei tempus, id eſt, ante completam mediam noctem, officium integrum dicit, etiamſi horas poſtponat, quando ex vrgente, & rationabili cauſa id facit. Ita docent iidem Doctores, ſequitur enim conſequenter ex illo principio, quòd hæc dilatio non eſt contra ſubſtantiam huius præcepti, nec eſt circunſtantia adeò grauis, vt reddat actionem intrinſecè deformem; poteſt ergo ex iuſta cauſa prætermitti ſine labe peccati. Dubitari autem C poteſt, an ſola voluntate hoc facere ſit aliqua culpa, vt verbi gratia quia nunc commodiùs lego, vel ad ſtudium ſum nunc magis propenſus, cùm tamen aliàs æquè benè poſſem nunc proprio, & opportuno tempore talem horam dicere, & poſtea ſtudere, vel quid ſimile? Quibuſdam enim videtur, hoc eſſe omninò liberum, & arbitrarium, & ita poſſe fieri ſine culpa, licet conſultiùs, & meliùs ſit tempora horarum, in eis dicendis ſeruare. Poteſtque hoc ſuaderi eiſdem rationibus, quibus probabamus hoc non eſſe peccatum mortale, nam illæ oſtendunt nullum dari Eccleſiaſticum ius ſcriptum, quod aliud præcipiat. Nam Clem.1.de Celebrat.Miſſar. loquitur de recitatione in choro, vt ſuprà vidimus, & ab vno modo ad alium non ſumitur efficax ar- D gumentum, quia eſt longè diuerſa ratio, vt omnes fatentur, nam ad actiones publicas multò maiori ratione præſcribuntur certa, & determinata tempora, quia oportet eſſe ita ſtatuta, vt populus poſſit ad eas congregari, & quia maior ſolemnitas, maiorque repræſentatio myſteriorum in eis fit. Caput autem primum de Celebratione Miſſar. non dicit eſſe cauſam neceſſariam, vt illa mutatio temporis priuatim fiat. Et præterea licèt Ius antiquum hoc habuerit, vel Doctores ex illo id collegerint, conſuetudine recepta videtur derogatum, nam omnes qui priuatim recitant, pro ſua commoditate horas dicunt, & poſtponunt ſine vllo ſcrupulo. Alij nihilominus cenſent, nō declinari culpam venialem, ſi abſque vlla cauſa id fiat, tum quia eſt contra Ius, E tum quia aliàs multa dicuntur in hymnis horarum, quæ temporibus, in quibus dicentur, non conueniunt. Tum denique quia aliàs liceret ſine cauſa dicere Primam à prandio, & completorium ante prandium, & ſimilia, quæ rectæ rationi diſſonant. Et in hanc partem videtur inclinare Nauarrus cap.3. de Orat. & Marcellinus cap.25. & qui & Sanctorum Patrum regulas, & exempla, ac reuelationes, & rationes varias in huius ſententiæ fauorem adducit.

Variè diſcrepantéſq; ſententiæ.

Clemens I.

Nauarr. Marcell.

Exiſtimo has ſententias eſſe ſano modo intelligendas, & ita moderandas, vt non fiant contrariæ, ſed mediam quandam ſimul doceant. Itaque quædam eſt moderata, & conſueta poſtpoſitio horarum, quam communiter fere omnes faciunt ſine ſcrupulo, vt eſt verbi gratia quod Prima dicatur poſt duas, vel tres horas ab ortu Solis ſimul cum Tertia, vel Sexta, & ſimiles. Aliæ verò ſunt dilationes inuſitatæ, & extraordinariæ, quæ abſque vrgente cauſa ab hominibus mediocri diligentia tractantibus res diuinas fieri non ſolent, vt recitare Primam prope noctem, & ſimiles. Prior ergo dilatio fieri poteſt ſine peccato, etiam veniali, abſque alia cauſa, præter conſuetudinem, & ratione illius, poſterior verò minimè, contraria ratione, quia non eſt talis conſuetudo. Nec eſſet rationabilis; nam prior dilatio fundata videtur in neceſſitatibus communiter, ac moraliter occurrentibus, & licèt interdum, ac ſæpius poſſit non occurrere, tamen lex generalis non obligat cum tanto rigore, quia non poſſunt hanc curam, & ſolicitudinem habere, niſi homines valde perfecti, & in ſuis actionibus commenſurandis, ac diſtribuendis multùm conſiderati. At verò poſterior dilatio non habet rationem moralem communem omnibus, etiam regulariter, vel frequenter, ſed ex ſola negligentia ordinariè naſcitur, eſtque periculis expoſita, vel omittendi aliquid, vel ſaltem malè orandi nimia celeritate, & ideò non poteſt tanta licentia ſine cauſa, eſſe inculpabilis. Et hoc tantùm probant, quæ Nauarrus & Marcellinus adducunt. Nam Baſilius, Benedictus, & alij Patres regulas præſcribebant ſolitariis Monachis, qui & perfectionem profitentur, & facilè poſſunt priuatas occupationes interrumpere. Vnde inter eos illa tunc maximè vigebat conſuetudo, quæ ſeruanda erat. Et inde accidere potuerunt illæ viſiones, & reuelationes, quibus oſtenſum eſt, præmaturas, vel tardas recitationes Deo non placere, vel in Purgatorio puniri. Præterquam quòd facilè in his rebus interueniunt culpabiles negligentiæ, vel ſolicitudines ſeculares, minus decentes Eccleſiaſticas perſonas, quæ non excuſant recitandi tarditatem.

8. Explicatur aſſertio & conciliantur prædictæ ſētentiæ.

Nauarr. Marcell. Baſil. Benedict.

Atque hinc à fortiori conſtat, licitam eſſe antepoſitionem ex cauſa, intra tempus legitimum totius diei: ſine cauſa verò aliquam moderatam eſſe licitam, vt dicere Primam per horam ante Solis occaſum, & Matutinum in principio noctis præcedentis diei: aliquam verò eſſe poſſe nimiam, & non carere culpa veniali, ſi abſque cauſa fiat, vt dicere Completorium ante prandium. An verò aliqua anticipatio ſit contra ſubſtantiam præcepti, mox videbimus. De illis ergo, quæ non ſunt contra ſubſtantiam præcepti, omnia dicta ſunt clara, quia eadem eſt, vel maior ratio in anticipatione, quam in poſtpoſitione. Imò communis ſententia eſt, ſi alterutri fauendum eſt, conſultiùs eſſe interponere quàm poſtponere. Ita Henricus, Paludanus, & alij ſuprà citati: Innocentius & omnes Canoniſtæ in cap.1.de Celebr.Miſſar. Et ratio eſt clara, quia cæteris paribus, præponere minùs habet incommodi, ac periculi, & indicat maiorem diligentiam, vnde ſi vtrumque malè fiat, minùs mala eſt antepoſitio intra latitudinem venialis, ſi verò ſine peccato vtrumque fieri poſſit, laudabilior eſt maturatio. Dico autem cæteris paribus, quia ſi antepoſitio nimia futura eſt, & inuſitata, eligenda potiùs eſſet dilatio, vt ſi Completorium dicendum eſſet ſummo mane, vel poſt decimam horam noctis, minus malum eſſet ſic poſtponere, ſi alioqui æquè benè, & ſecurè

9. Antepoſitio ex cauſa licita eſt intra legitimum tēpus totius diei, & ſine cauſa, aliqua eſt licita.

Cōſultius eſt anteponere quàm poſtponere horas.

Henric. Palud. Innocent. Cap. 1. *De Celebr. Miſſ.*

ſecurè ſperetur eſſe dicendum. Nam huius conditionis maxima ratio, & conſideratio in his horis dicendis habenda eſt. De veſperis autem ſolet ſpecialiter quæri, an poſſint etiam ante prandium interdum dici ex ordinaria cauſa, etiam ſine culpa veniali? Ad quod breuiter reſpondeo, faciliùs poſſe ita anteponi, quàm completorium, quia non ita accedit veſpera ad nocturnum officium, ſicut completorium. Vnde in cap. 1. de Celebr. Miſſar. etiam veſpera permittitur dici ſummo mane ex cauſa. Nam licet in eodem cap. prout habetur in cap. *Preſbyter*, d. 91. illa particula. (*Et veſperam*) omittatur, ſatis eſt, quod à Gregorio IX. vel addita ſit, vel alicubi inuenta, & retenta. Eſtque ex contextu euidens, veſperam ibi incluſiuè numerari cum aliis horis, vt etiam expoſitores intellexerunt. Addendum denique eſt, hoc intelligi de regulari tempore anni, nam in Quadrageſima regulare tempus veſpertini officij eſt ante prandium, vt ſuprà vidimus, & ita eſt optimum conſilium illud ſeruare, etiam in priuata recitatione. Non tamen exiſtimo eſſe culpam aliquam, etiamſi poſtponatur; quod etiam docuit Nauarrus cap. 3. de Orat. num. 14. cum Caietano, Syluestro & aliis.

Cap. *Preſbyter.*

Nauarr. *Syluest.*

10. Poſtpoſitio vltra mediã noctem nulla eſt culpa.

Tandem eſt hoc loco obſeruanda quædam differentia inter poſtpoſitionem, & antepoſitionem horarum, quia nulla poſtpoſitio licita eſt poſt terminum diei naturalis, qui eſt medium punctum noctis, at verò antepoſitio aliqua maior, eſt licita in ſolis Matutinis cum laudibus. In aliis enim horis minoribus terminus poſſibilis ad illas ſine mortali peccato anticipandas, eſt principium diei naturalis; quod ſumitur à puncto noctis dimidiæ antecedentis diem artificialem. Itaque ſi ante duodecimam horam primæ noctis diei naturalis Prima dicatur, non impletur præceptum, ſed repetenda eſt perinde, ac ſi non eſſet dicta. Idémque à fortiori eſt de poſterioribus horis diurnis, & veſpertinis. Et ratio eſt, quia hoc præceptum, ſicut non obligat poſt diem naturalem, ita nec ante illum (quantùm eſt ex vi præcepti) impleri poteſt, quia imponit onus pro tali tempore. Sicut non implebit quis ieiunium pro feria ſexta impoſitum, ieiunando in quinta. Vnde hic non habet locum ratio, qua ſolent in hac materia vti auctores, quia creditor ſemper gaudet anticipata ſolutione, habet enim hoc verum in debito, quod non eſt onus certi temporis, non verò in debito, quod habet ſpecialem reſpectum ad certum tempus.

Creditor ſẽper gaudet anticipata ſolutione, vbi non ſit vera.

11. Antepoſitio ante dimidiã noctẽ ſolum eſt licita in Matutinis & Laudibus.

Ab hac verò regula excipitur Matutinum officium: nam illud integrum dici poteſt ante dimidiam noctem propriæ diei, ad quam pertinet, vt omnes docent, & conſtat ex communi conſuetudine. Quæ eſt tota ratio extenſionis huius præcepti. Cùm enim rigor ille dicendi Matutinum in dimidio noctis tempore in tanta multitudine hominum ſeruari moraliter non poſſet, & periculoſum eſſet tam grauem obligationem ſub peccato omnibus imponere: permiſſum eſt, mutationem aliquam in eo tempore facere. Et ne cogerentur omnes poſtponere officium noctis in ſequentem diem, conſuetudine introductum eſt, vt poſſit etiam anteponi. Vel quia præuenire ex ſuo genere meliùs eſt, vel quia ſi omnes cogerentur poſtponere, multi exponerentur periculo vel omittendi, vel nimiùm poſtponendi. Vel certè quia ſolum Matutinum propriiſſimè eſt nocturnum officium, & nox incipit ab occaſu Solis, ideò potius hoc officium, quàm reliqua vſque ad initium noctis anticipatum eſt. Accedit, quòd veriſimile eſt, à principio inſti-

Cur Matutinum dicere liceat ante præcedentem diem finitũ.

tutionis hoc officium quoad nocturnos interdum fuiſſe inchoatum ante mediam noctem, & ideò potuit facilè conſuetudine hoc ampliari. Vnde etiam in publico officio videmus interdum inchoari ab Eccleſia ante Solis occaſum in triduo paſſionis Domini: quid ergo mirum, quòd in priuata recitatione ita fuerit tempus hoc prorogatum?

Quæri autem ſolet, quanta poſſit eſſe antepoſitio, quæ ſufficiat ad implendum præceptum. In quo ad minimum certum eſt, ab occaſu Solis ſemper eſſe legitimum tempus: de hoc enim nullus dubitat, & conſuetudo id ſatis oſtendit. Deinde etiam dimidia hora ante occaſum Solis id licet ſine vlla formidine, etiam in hyeme, licet aliqui ſcrupuloſi timeant, ſed ſine fundamento, quia conſuetudine ita receptum eſt, & ſi in æſtate licet, nulla eſt ratio, cur in hyeme non liceat, vt ſtatim dicam. Aliqui verò cenſent, maiorem anticipationem non eſſe licitam, inde argumentum ſumentes, quod ſæpe per priuilegia Pontificia conceditur facultas dicendi Matutinum, vna hora ante occaſum Solis: nam hoc eſt ſignum, ſine priuilegio id non licere. Sed hoc argumentum infirmum eſt, tum quia multa in priuilegiis cónceduntur, non quia neceſſaria ſunt, ſed quia petuntur, vel propter timorem, ſeu ſcrupulum, vel ob dubitationem ex variis opinionibus ortam remouendam, vel quia quod petitur ex rigore Iuris non licet, & pendet ex conſuetudine, quæ incerta, vel varia eſſe poteſt, vt reuera contingit in caſu præſenti, & ideò datur priuilegium, quod & iuri communi derogare poteſt, & plus concedere, quàm fortaſſe introduxerit conſuetudo.

12. Dimidia hora ante occaſum Solis licet anticipare Matutinum.

Multa in priuilegiis cóceduntur, non quia neceſſaria ſunt ſed quia petuntur.

Eſt ergo in hoc puncto quædam reſponſio D. Thom. quæ vtinam tam clara eſſet in ſenſu, quàm in verbis omnibus eſt nota; ille enim in Quodlib. 5. a. 28. inquirit, an liceat dicere Matutinum diei ſequentis, *de ſerò* antecedentis diei? & reſpondet ex iuſta cauſa, id eſt, propter honeſtam occupationem dici poſſe in quo ſupponit, tempus illud eſſe habile, & ita ſufficiens, vt ſi abſque cauſa id fiat, ad ſummùm ſit peccatum veniale, non mortale, aliàs diſcurſus eius nullius eſſet momenti. Deinde verò in ſolutione argumenti explicans, quid temporis comprehendatur per illam particulam *de ſerò*, ait eſſe tempus, quod proximè ſequitur. *Poſt dictas veſperas, & completorium.* quia *quantùm ad diuinum Officium, & ſolemnitatum celebritatem dies incipit à veſperis.* Hæc D. Thomas: in quibus verbis ſtatim occurrit dubium, de quo tempore veſperarum, vel completorij intelligenda ſint. Quidam enim reſtringere illa volunt ad legitimum tempus, in quo ſecundum primam inſtitutionem completorium eſſet dicendum. At hoc modo illa potiùs eſſet temporis reſtrictio, quàm ampliatio, quia tempus legitimum completorij eſt poſt occaſum Solis iam nocte inchoata, vt ſuprà vidimus. D. Thomas autem apertè voluit ampliare tempus illud: & ideo requirit rationabilem aliquam cauſam illius anticipationis, vt verbi gratia, quia Magiſter, vel concionator indiget tempore noctis ad ſtudendum, vel aliud ſimile. Alij volunt verba illa extendere ad quodlibet tempus, in quo veſperæ, & completorium poſſunt nunc iuxta communem vſum priuatim recitari abſque culpa, etiam ſine cauſa. Et hæc videtur ampliatio nimia: ſic enim hora ſecunda poſt meridiem poſſet dici Matutinum, quod ſine dubio dicendum non eſt, quia neque conſuetudo hoc habet, neque ipſe Summus Pontifex hanc licentiam concedit, niſi cum magna difficultate, & non ex leui cauſa.

13. D. Thom. in hac re ſententia ac variæ eius expoſitiones proponuntur.

D. Thom.

Videtur

14. Videtur ergo, hoc exponendum de tempore A Completorij, quod ordinariè, & iuxta communem ferè conſuetudinem Eccleſiæ in publicis officiis ſeruari ſolet, quod eſſe ſolet inter tertiam, & quartam horam poſt meridiem. Atque ita cenſeo ſine vllo ſcrupulo poſſe dici Matutinum ab hora quarta poſtmeridiana, tam in æſtate, quàm in hyeme: nullam enim in hoc differentiam facio, cùm diſtantia vſque ad mediam noctem, & antepoſitio eadem ſit: & ratio D.Thomæ in vtroque tempore æqualiter procedat: & hæc eſt communis conſuetudo Romana, quam vbique ſine ſcrupulo acceptari videmus. Quòd ſi alicubi fortaſſe alia vigeat cōſuetudo, conſultum quidem erit, ſeruare illam, nō eſt tamen facile admittenda, vt obligationem inducens: tum quia re vera tempus illud veſpertinum iam reputa- B tur à tota Eccleſia legitimum ad recitandum Matutinum; tum etiam quia ſuppoſita conſuetudine extendente tēpus officij ſequentis diei quo ad Matutinum vſque ad veſperam antecedentis diei, illa maior, vel minor anticipatio per tempus vnius horæ, non videtur res tāti momenti, vt cenſeri debeat grauis culpa in illa diſcordare à priuata conſuetudine alicuius loci, & Romanæ Eccleſiæ, ac ferè vniuerſali conſuetudini conformari. Vnde ſi aliqua honeſta congruentia accedat, vt eſt neceſſitas ſtudij ad finem honeſtum, nulla erit culpa, eadémque ratio eſt de quacumque alia honeſta occupatione. Item ſufficit maior commoditas dicendi Matutinum in luce diei, quàm lucernæ, & maior ſecuritas anticipandi illud, quàm in poſtponendo, & ſimilia, C quæ frequenter occurrunt. Atque hæc ſufficiunt de tempore neceſſario, vel congruo, ad horas priuatim dicendas. An verò in die feſto dici poſſint eodem tempore, quo auditur Miſſa, & ſimul ſatisfieri vtrique præcepto, dixi in 3.tom.3.part.diſp.88. ſect.3.in fine.

Verus, ac proprius ſēſus ſententiæ D.Tho. iuxta quam poteſt dici Matutinum ab hora quarta poſt meridiem.

CAPVT XXVIII.

Quibus de cauſis excuſetur à culpa clericus non recitans officium Canonicum, ad quod tenetur.

1. DE his excuſationibus tractant ſpecialiter circa hoc præceptum omnes Doctores, & ideo D neceſſarium eſt illas attingere, quamuis materia ferè communis ſit ad omnia Eccleſiaſtica præcepta de qua dixi multa in 3.tom.3.part.diſp.88. ſection. vltim. quæ in præſenti applicari poſſunt ſeruata proportione. Eſt enim notanda differentia inter hoc præceptum, & illud de audienda Miſſa, de quo ibi tractaui, quòd recitatio horarum, de qua agimus, eſt actio priuata, quæ domi, & ſecreto fieri poteſt, ſine communicatione cum aliis, actio verò audiendi Miſſam iuxta ordinariam legem, debet fieri in Eccleſia non interdicta, aut alio modo impedita, & de ſe eſt actio publica, in qua cum ſacerdote, & aliis fidelibus communicatur. Ex qua differentia oritur, vt multa excuſent ab audienda Miſſa, eo tempore, quo occurrit præceptum, quæ non excu- E ſant à recitatione horarum. Sequitur, vt etiam nonnullæ cauſæ excuſationum, quæ vtrique præcepto communes ſunt, non eodem modo, & cum eiſdem circunſtantiis in vtroque expendendæ ſint, & applicandæ.

Notanda diſtinctio inter præcepta audiendi Miſſam, & recitandi horas Canonicas.

2. Primò ergo in hoc præcepto locum non habet excuſatio ob ſpirituale impedimētum, quod à cenſuris Eccleſiaſticis prouenire ſolet, præſertim ab excommunicatione, & interdicto, ratione quarum prohibetur quis, ne dum ſic eſt ligatus, Miſſam audire valeat. Non eſt autem ita in præſenti, nam quilibet, etiamſi excommunicatus ſit, vel interdictus, poteſt ſeptem horas priuatim recitare, atque etiam in loco interdicto, ac propterea ſi alioqui ſit perſona, quæ ad illud recitandum tenebatur, non excuſatur ab obſeruatione præcepti propter cenſuras, quia cùm poſſit ſine peccato illud explere, non eſt, cur reportet commodum ex culpa, neque ex cenſura. Item ſi quis teneatur ex voto dicere horas, non excuſabitur propter excommunicationem, ergo nec qui tenetur ex præcepto Eccleſiæ. Et hæc eſt ſententia communis, vt dixi in 5.tom. de Cenſuris diſputat.12.ſect.2. num.17.& diſput.26.ſect.2. vbi alia, quæ ad hoc punctum pertinent, ſufficienter tractaui.

Supponēdum ſpirituale impedimētū non excuſare à recitando.

Ex culpa neque ex cēſura cōmodum quis reportare non debet.

3. Alia excuſatio ex titulo, etiam quodammodo ſpirituali, eſſe ſolet ignorantia, quæ diſtingui poteſt in ignorantiam iuris, & facti. De ignorantia iuris nihil eſt, quod dicamus, quia in hoc præcepto ferè non poteſt eſſe probabilis, & ad excuſandum ſufficiens, præſertim in clericis in ſacris, & in habentibus beneficium, quia præceptum eſt tam publicum, & notum, vt non poſſit inuincibiliter ignorari, maximè ab his, qui tenentur ſui ſtatus obligationem agnoſcere. Aliquando verò poſſet hæc ignorantia eſſe inculpabilis in aliquo Religioſo, vel Religioſa ignorante, præſertim, ſi adhibeat fidem alicui viro, vel confeſſori, quem probum, & doctum eſſe exiſtimat. Itē poteſt eſſe inuincibilis in puero, qui pēſionem, aut Eccleſiaſticū beneficium recipit in tenera ætate, quando per ſe non poteſt ſatis aduertere ad huiuſmodi obligationem, nec in cogitationem eius venit, neque ab illis inſtruitur, qui eum docere tenentur, peccabunt enim illi, ipſe verò omittens excuſabitur. An verò non obſtante excuſatione ctiatur obligatio reſtituendi, in c.ſeq.dicemus.

1. Excuſatio ex titulo quaſi ſpirituali eſt ignorātia iuris.

4. Ad ignorantiam verò facti reducitur naturalis obliuio, quæ poteſt quidem contingere in die circa vnam, vel aliam horam, nam circa totum diei officium, non poteſt moraliter talis obliuio inueniri: niſi fingatur aliquis toto die dormiens, aut ebrius, de cuius culpa, iuxta modum cauſæ, & voluntarij, quod in illa præceſſit iudicandum eſt. Naturalis ergo obliuio, ſi re vera talis ſit, omiſſionem à culpa excuſat, ſiue ſit vnius, ſiue plurium horarum, quia illud dicitur naturaliter oblitum, quod in mentem non venit, & ideo voluntarium non eſt, ac proinde neque peccatum. Erit autem hæc obliuio naturalis, quando neq; obligatio recitandi, nec recitatio ipſa actu venit in mentem ante lapſum tempus obligationis, neque per hominem moraliter ſtetit, quominus aliquid occurreret, quod illam memoriam excitaret. Si enim homo aliquoties expertus ſit ſolere ſe obliuiſci alicuius horæ, quando conſueto tempore illam non recitat, vel quando aliis negotiis, vel ſtudiis nimis occupatus eſt, præuenire debet modum aliquem vel ſignum, quo memoria excitetur, & tunc ſi per negligentiam hoc omitteret, poſſet illi ad culpā imputari obliuio, poteſt autem hæc ipſa occaſio, ſeu neceſſitas huiuſmodi præuentionis facilè propter ſolam inaduertentiam omitti, & ideo regulariter hæc obliuio in hominibus timoratis excuſare ſolet, ſaltem à graui culpa.

Ad ſupra dictam excuſationē reducitur naturalis obliuio.

Obliuio naturalis quæ ſit.

5. Aliud genus excuſationis ſumunt aliqui ex ignorantia recitandi, vt quando is, qui accipit ordinem ſacrum, aut beneficium pro aliquo tempore recitare neſcit, nec ſocium commodè habere poteſt, à quo iuuetur in ipſa recitatione: hic enim ſuppoſito illo ſtatu, videtur excuſari pro aliquo tēpore, dum-

2. Excuſatio ſumitur ex ignorātia recitandi.

modò in illo moralem diligentiam faciat ad addi-
ſcendum, alioqui iam eſſet in mora, & ea ratione
non excuſaretur. Atque ita hunc excuſat Nauarrus
cap. 11. de Orat. num. 21. loquitur autem, vt dixi,
ſuppoſito tali ſtatu. Dixerat enim in n. 20. regulari-
ter peccare huiuſmodi homines ſuſcipiendo ordi-
nem, vel beneficium cum tali ignorantia, peccat
enim qui officium, aut beneficium ſuſcipit, cum ſit
ineptus ad obligationem eius explendam, propter
inſcitiam, quam ſupplere, aut expellere non poteſt,
priuſquam in debito munere deficiat.

Peccat qui officium, aut beneficiũ accipit ineptus ad obligationem eius explendam.

6.

Ad recitandum ineptus ſi ordinetur peccat regulariter loquendo.

Merito autem dixit Nauarrus in hoc poſteriori
puncto, *regulariter*, quia ſi quis propter neceſſitatem
aliquam, aut occaſionem vrgentem id faceret, bo-
na fide ſperans ab aliquo fore iuuandum, poſſet in-
terdum excuſari à culpa in receptione ordinis, aut
beneficij, maximè quando immineret periculum,
vel carendi beneficio, vel non recipiendi ordinem
per multum tempus, ſi illam occaſionem differret.
In priori autem puncto ego non omnino acquieſ-
co, nam ſi talis clericus ſcit latinè legere, & intelli-
git ſaltem rubricas, & regulas Breuiarij, non video
cur excuſari debeat propter illam inſcitiam à ſub-
ſtantiali, vt ſic dicam, recitatione horarum, nam ſi-
ne magno labore poteſt ſtatim eodem die inuenire
pſalmos talis feriæ, vel talium horarum, & lectio-
nes, capitula, & hymnos, ſaltem feriales cum ora-
tione Dominicæ, vel alicuius Sancti, vel de com-
muni iuxta exigentiam temporis, quod vix poteſt
ignorari. Minúſque incommodi eſt, quod in hoc
ordine, vel integritate plures defectus leniores cõ-
mittantur, quàm quod totum officium omittatur,
quia illi defectus ſuppoſita illa impotentia non im-
putantur ad culpam, & alioqui cùm priuatim fiant,
non afferunt ſcandalum, neque indecentiam, & ita
manet oratio grata Deo, & vtilis Eccleſiæ, cur er-
go excuſabimus illum hominem, quominus ſatiſ-
faciat ſuæ obligationi, prout poteſt: nam qui non
poteſt ſoluere totum debitum, debet ſoluere, quod
poteſt, maximè ſi poteſt reddere id, quod eſt ſub-
ſtantiale in ipſo debito. Secus verò eſſet, ſi quis eſ-
ſet tam ignarus, vt neque legere ſciret, tunc enim
haberet locum excuſatio Nauarri, nõ poſſet tamen
excuſari à graui culpa indignè ſuſcipiendi ordines,
aut beneficium, quæ virtute, & in cauſa includeret
omiſſiones diuini officij ob eam cauſam futuras.
Et ideo talis perſona obligatur ad moralem dili-
gentiam, vt defectum illum ſuppleat, & indignita-
tem à ſe expellat, alioqui ſemper aggrauabitur cul-
pa, & quoad beneficium non poterit illud tuta
conſcientia retinere, quia eſt illo indignus.

Qui recitare neſcit, debet potius inordinatè & defectuosè recitare quam officiũ omittere, aliàs ſi nec ita poteſt beneficiũ amittat.

7.

Ad 2. excuſationẽ reducitur carẽtia Breuiarij quę ſine culpa, vel cum illa poteſt cõtingere.

Tandem ad hanc excuſationem reducitur caren-
tia Breuiarij, illa enim pro tunc eſt ignorantia quæ-
dam, quæ impotentiam recitandi inducit, & ideo
excuſat, quia nemo tenetur ad impoſſibile. Contin-
gere autem poteſt hæc cauſa excuſationis, vel ſine
culpa, vel cum illa, ſine culpa, vt ſi in itinere, vel na-
uigatione Breuiarium amittitur, vel furto aufertur,
& tunc clara eſt excuſatio, tam antecedentis cul-
pæ, quàm conſequentis. Culpabiliter autem caret
quis libro, vel quando ordinatur non habens illum,
nec moralem ſpem habendi illum tempore con-
gruo, vel quando voluntariè proiicit illum in mare
v.g. vel in ignem. Et tunc omiſſio poſtea futura in
illa cauſa, voluntaria eſt, & quoad veram, & inter-
nam malitiam ibi committitur, quatenus morali-
ter præuiſa eſt. Poſtea verò licet tempore omiſſio-
nis propria noua culpa non committatur, ratione
impotentiæ: nihilominus ex illa poterit quis obli-
gari ad reſtitutionem, iuxta dicenda c. ſeq. Et tunc

A cenſuram incurreret, ſi lata eſſet, illa enim non in-
curritur vſque ad tempus omiſſionis, & ideo vo-
cant aliqui illam omiſſionem peccatum ſaltem ex-
ternum, ſed eſt quæſtio de nomine, nam in re con-
ſtat non eſſe nouam culpam.

8.

Qui fit ſubdiaconus quas horas illo die recitare tenetur.

Vt autem prior culpa antecedens diſcernatur,
aduerto duo, vnum eſt, pro caſu in quo aliquis re-
cipit ordinem ſubdiaconatus, ille enim non tene-
tur dicere integrum officium illius diei, ſed ſolùm
veſpertinas horas v. g. vel ad ſummum Nonam, ſi
circa meridiem ordinem recepit, quia ſolùm tene-
tur ad illas horas, quæ correſpondent tempori, in
quo cœpit obligari. Nam licèt antecedentes horæ
poſſent poſtponi, tamen & illud eſt quaſi priuile-
gium, quo aliquis vti non obligatur; & obligatio,
B quæ nunc incipit, non retrotrahitur ad præteritum
diei tempus. Non obligatur autem aliquis ad reci-
tandum horas cum poſtpoſitione earum, niſi quan-
do præceſſit obligatio dicẽdi illas in propriis tem-
poribus, & tunc illa impleta non eſt. Atque ita li-
cèt non excuſetur quis à tota culpa, ita ſuſcipiens
ſubdiaconatum, excuſabitur à tanta, & poterit fa-
cilè excuſari à tota, ſi ſperet per alienum librum
poſſe recitare minores horas, quæ in illo die ſuper-
ſunt, & intra totum diem ſequentem, librum com-
parare.

9.

Voluntaria amiſſio Breuiarij poteſt eſſe directa, vel indirecta & quãdo excuſet à peccato.

Circa alium verò caſum voluntariæ amiſſionis
Breuiarij, aduertendum eſt duobus modis poſſe il-
lam carentiam ſeu impotentiam voluntariam fieri,
primò directè, & tunc maximè procedunt, quæ di-
C ximus, quia tunc culpa antecedens eſt maximè in-
excuſabilis. Alio vero modo poteſt ibi interuenire
indirectum voluntarium, vt quando per negligen-
tiam culpabilem aliquis iter aggrediẽs domi relin-
quit Breuiarium. Et in hoc euentu ſiquis bona fide
proceſſit, exiſtimo facilè poſſe excuſari à graui cul-
pa reſpectu omiſſionis recitandi, quia ordinariè vi-
detur eſſe illa obliuio naturalis, & vix poteſt aliter
contingere, quando bona fide proceditur. Vnde
negligentia, quæ ibi interuenit, vel eſt leuis, & adeo
humana, vt non ſufficiat ad voluntarium profectũ,
vel eſt adeo remota reſpectu effectus non recitan-
di, vt non ſufficiat ad voluntarium in cauſa, quia
tunc non videtur defectus ſufficienter præuiſus.

10.

Qui eſt ſine Breuiario tenetur recitare, ſi memoria tenet officium; ſi vero pſalmorũ v.g. recordatur ſolũ, non tenetur.

Interrogabit autem aliquis, an in eo caſu tenea-
D tur quis memoria recitare officium, vel notabilem
partem ſi valeat? Soto enim lib. 10. de Iuſt. q. 5. art. 3.
poſt ſecundam concluſionem, dubitat de hac obli-
gatione, *quia accidentarium*, inquit, *eſt quòd horæ me-
moria teneantur.* Sed non videtur referre multum,
quòd ſit accidentarium, ſi de facto comparata eſt
illa facultas, qua poteſt impleri præceptum, ſicut ſi
per miraculum recuperaretur Breuiarium, acciden-
tarium id eſſet, & nihilominus ſtatim eſſet obliga-
tio recitandi: ſic ergo, poſtquam contigit, hunc ho-
minem memoria retinere librum, videtur planè te-
neri, quia poteſt, & qui debitor eſt tenetur ſolue-
re eo modo, quo poteſt, & ſi non poteſt totum, red-
dat ſaltem partem, nam ad hoc etiam tenetur. Item

Debitor tenetur ſoluere eo modo, quo poteſt.

E ſi ille poteſt cum ſocio recitare, vel mutuo habere
librum, tenebitur etiam cum aliquo labore, & dif-
ficultate id facere, vt ſuo muneri ſatisfaciat. ergo ſi
memoria ſubminiſtret verba ſufficientia ad reci-
tandum, tenebitur quis recitare, etiamſi libro ca-
reat, quia neque præceptum obligat ad recitan-
dum per librum, neque requirit, vt conditionem
neceſſariam, poteſtatem dicendi per librum. Quo-
circa ſi caſus ita ponatur, vt re vera ſit in poteſtate
hominis dicere totum officium abſque libro, ſal-
tem quoad ſubſtantiam eius, non video, cur non ſit
in

in eo caſu obligandus, vt probant argumenta facta. Imò licèt non poſſet omnes horas dicere, ſi tamen poſſet aliquas, vel aliquam recitare, deberet illam dicere, dummodo integram dicere poſſit, quia verò moraliter hoc non contingit, ideo hæc carentia Breuiarij reputatur impotentia ſimpliciter. Neque obligatur aliquis ad dicendum Pſalmos, aut orationes, aut partes horarum, quia illæ vt ſic non ſunt horæ canonicæ, neque officium diuinum, ad quod tantùm recitandum clericus obligatur. Atque hoc ſentit Nauarr. capit. 11. de Orat. num. 15. quamuis aliter diſtinguere videatur, de quo ſtatim dicam.

11. 3. Excuſatio eſt ex impotẽtia corporis, vnde qui loqui nõ poteſt ita excuſatur vt nec audire teneatur, nec recitare interius.

Tertia principalis excuſatio ſolet eſſe ex parte corporis, ob aliquam impotentiam eius. Ad hanc autem excuſationem declarandam, præmitto eum, qui loqui non poteſt, vel excuſationem habet legitimam ad non proferendum ore, ea, quæ ad recitandum neceſſaria ſunt, eo ipſo excuſari ab onere recitandi per alium, ſiue audiendo illum, ſiue non audiendo. Nam in primis non eſt præceptum audiendi, ſicut eſt præceptum de audienda Miſſa: neque eſt præceptum mentaliter orandi purè, quia hoc cadit ſub præceptum humanum, vel ſaltem certum eſt, non eſſe de hoc latum. Eſt ergo præceptum recitandi vocaliter, qui ergo loqui non poteſt, vel non loquitur propter legitimam excuſationem, excuſatur à ſubſtantia præcepti, & conſequenter neque audire tenetur, neque interius attendere. Et hæc eſt ſententia communis Paludani in 4. d. 15. quæſt. 5. n. 19. & Canoniſtarum in c. 1. & c. *Dolentes,* de Cel. Miſſ. & in Clem. 1. eodem titulo, & Summiſtarum, verb. *Hora,* Sylueſt. q. 4. qui refert Innocentium & Panormitanum c. *Ex parte,* de Obſeruat. ieiunij. Idem Nauarrus d. cap. 11. n. 6. vbi refert quendam Girardum in tract. de Aſſiduitate orandi q. 4. contrarium dixiſſe, eius verò ſententiam meritò reiicit, quia nullo iure fundata eſt, igitur ſicut ſuprà diximus, eum, qui in Choro deuotè, & attentè audit, & nihil dicit, non ſatisfacere præcepto recitandi, ita ob rationem ſimilem, qui nihil dicere poteſt, neque audire obligatur.

Probatur auctoritate. Cap. 1. *C. Dolentes, &c. Clem. Sylueſt. Innoc. Panor. Nauarr. Palud.*

12. Qui ita eſt impeditus per aliũ non valet ſatisfacere.

Præterea dictum eſt ſuprà hoc onus recitandi perſonale eſſe, qui ergo illud per ſe explere non poteſt, neque alium ſubſtituere tenetur, qui loco ſui dicat. Imò licèt illum ſubſtituat, & illi ſtipendium conferat, & alter recitet, nihilominus in re ipſa non fit, quod præceptum erat, ſed fit quædam pia actio non præcepta, quæ per ſe non ſufficeret ad excuſationem culpæ, ſi aliàs non interueniret ſufficiens excuſatio. Et ideò etiam diximus, eum, qui gratia ſtudij, vel alterius abſentiæ legitimæ, per alium inſeruit beneficio, non excuſari ab onere recitandi, quamuis ſubſtitutus recitet etiam ex obligatione ſtipendij, & pacto cum beneficiario, vt rectè etiam docuit Nauarr. d. capit. 11. num. 32. & 33. Ergo eadem ratione, qui per ſe recitare non poteſt, nec per alium recitare tenetur, ſicut etiam, qui hodie recitare non poteſt, non tenetur craſtina die recitare, quia illud eſt onus talis temporis, vt ſuprà diximus, ergo multo magis onus, quod perſonale eſt, non debet per alium impleri, quando perſona ipſa excuſatur.

Nauarr.

13. Qui aſſociatus valet recitare, ſimpliciter non habet impotentiam, & aliquo modo obligatur recitare.

Dixi autem, hanc regulam eſſe intelligendam de illo, qui non poteſt dicere ea, quæ ſaltem neceſſaria ſunt, vt recitare ſimpliciter dicatur, quia ſi poteſt commodè eam partem dicere, quæ ad recitandum ſufficit, non habebit locum excuſatio. Vnde ſequitur, eum, qui non poteſt dicere ſolus, quia nimirum grauatur, aut aliud iuſtum impedimentum habet, ſi poſſit dicere cum ſocio, & illum ad manum habeat, ſine magno onere, & difficultate, non excuſari à recitando. Quia ille non poteſt dici impotens, nam quod poſſumus per iuuamen alterius, ſimpliciter poſſumus, maximè quando auxilium illud facilè habere poſſumus. Atque ita ſentit Nauarrus dicto c. 11. n. 11. & ſequentibus.

Quod poſſumus per iuuamen alterius, ſimpliciter poſſumus.

14. 1. Dubium de cœco. Variæ ſent. an teneatur dicere diuinũ officium. 1. Sent. affir. *Nauarr. Azor. Graffis.* 2. Sent. neg. *Armilla. Tolet. Soto.* Vera ſent. ſi memoriter, vel cõmodè, ſociatus poteſt recitare tenetur.

Hinc autem in primis oritur dubium de cœco, an habeat ſufficientem excuſationem non recitandi officium? Multi enim cenſent non excuſari Nauarrus d. cap. 11. num. 13. quem ſequitur Graffis lib. 2. deciſi. cap. 53. num. 4. Azor lib. 10. cap. 13. quæſt. 3. cum hac tamen limitatione, vt dicere poſſit, vel memoria ſi ex longa conſuetudine officium retinuit ſufficienter, vel ſi poteſt commodè habere ſocium, & cum illo dicere alternis verſibus pſalmos, & lectiones, & alia audire. Alij nihilominus negant cœcum teneri ad recitandum. Ita Armilla verb. *Hora,* num. 16. & Toletus lib. 2. inſtruct. cap. 14. Soto d. art. 3. qui adhibet limitationem de recitando memoriter, ſi poteſt. Sed de cœco perinde iudicandum cenſeo, ac de illo, qui Breuiarium non habet, in hoc enim conueniunt, quod vterque legere non poteſt, & hæc eſt formalis ratio excuſationis, materiale autem eſt, quòd illa impotentia ex diuerſis cauſis naſcatur. Igitur quod diximus de recitando memoriter, quando deeſt copia libri, cum eadem proportione in cœco locum habet. Et eadem ratione, ſi cum ſocio poſſit partem ſuam memoria dicere ſaltem quoad verſus Pſalmorum, & ſine difficultate, vel magno ſumptu iuxta perſonæ qualitatem poſſit ſocium habere, non video cur debeat excuſari. In his ergo duobus punctis placet mihi ſententia Nauarri, qui merito conſequenter affirmat, ſacerdotem habentem pinguem præbendam, qui cum famulo, vel capellano recitare ſolebat, cùm eſſet ſanus, non excuſari à recitando, eo quòd cœcus fiat: ſi cum eadem facilitate id facere poſſit, ac antea faciebat.

15. Confirmatur 3 ſent. declaratione Cardin. in Conc. ſecundũ quã præbendatus cœcus tenetur aſſiſtere in choro, & ſatisfaciet dicẽdo quod potuerit.

In huius doctrinæ confirmationem inter declarationes Cardinalium ad Concil. Trid. ſeſſ. 24. cap. 12. hæc verba inuenio. *Cœcus non excuſatur à recitatione ſuarum horarum, ſi beneficium obtineat, licet in alijs ſit priuilegiatus:* ſed fortaſſe hæc verba magis intelliguntur de recitatione in choro, quàm de recitatione priuata. Nam præbendatus cœcus, ſi aliud impedimentum non habet, non eſt, cur excuſetur à reſidentia, ſeu aſſiſtentia in choro, quia ad illam tenetur ex vi ſui beneficij, & illam poteſt facilè exhibere, cur ergo excuſabitur? Vnde etiam fit, vt teneatur ibi recitare, prout potuerit, quia beneficium obligat illum ad recitandum, ſatisfaciet autem huiuſmodi cœcus attendendo ad ea, quæ alij dicunt, & dicendo cum ſuo choro, ſi potuerit, quod ſi fortaſſe non potuerit, quia vel memoriam non habet, vel alios canentes in ſuo choro non intelligit, neque eos ſequi poteſt, non tenetur iterum poſtea priuatè recitare, ſed proferendo verſus Pſalmorum, quos potuerit, ſatisfaciet, quia per illum non ſtat, ſed facit, quod in ipſo eſt, neque ſunt tot onera illi imponenda. Vnde obiter aduerto, maiori quadam ratione poſſe obligari cœcum habentem beneficium, per quod eſt choro addictus ad recitandum cum ſocio, quando non vult intereſſe choro, quàm obligetur ſimplex ſacerdos, nam beneficiarius ſemper retinet de ſe illam obligationem chori, quam ibi implere poſſet, & deberet per ſe loquendo, & ideo, ſi abſit, merito obligatur, vt recitet faciendo, vt ſic dicam, priuatum chorum. Item beneficium datur propter hoc officium, ergo ratione

ſtipendij obligari poteſt ad quærendum adiutorium, quo poſſit officium ſuum implere, quando fructus beneficij ad hoc ſufficiunt, & ſine magno grauamine id facere poteſt. In ſimplici autem clerico, vel Religioſo, non ita vrget hæc ratio, quia in illis non eſt propria obligatio iuſtitiæ, ſed Religionis, vel obedientiæ, & ideò non videntur propriis expenſis obligari ad alendum ſocium, cum quo poſſint diuinum officium dicere. Si tamen ſine ſumptibus poſſent illum habere per modum amicabilis ſocietatis, non videntur excuſari.

16. *Cœcus clericus nõ tenetur propter defectũ memoriæ cum ſocio dicere ſuos, & audire alienos verſus, ſecus de beneficiato qui culpabiliter abeſt à choro.*

Sed quid ſi cœcus nihil poſſet memoria dicere, nec ſine ſocio, nec cum illo, numquid tenebitur ita dicere cum ſocio alternatim, vt non tantùm audiat illum omnia dicentem, ſed etiam cum illo ſimul dicat ſaltem verſus ad ſe pertinentes? Quod enim hic modus ſufficiens ſit in omni rigore ad implendam huius præcepti obligationem per ſe notum eſt, eſt item hic modus facilis, & non addit graue onus, præter curam habendi ſocium, qui velit illud onus portare. Sed de hoc puncto nihil inuenio ab auctoribus dictum, vnde videntur non agnoſcere talem obligationem. Nam qui abſolutè dicunt cœcum excuſari, maximè id affirmabunt, quando nullo modo poteſt vti memoria ad recitandum, & fortaſſe nil aliud intendunt. Qui verò ſolùm in caſu memoriæ illam obligationem imponunt, quaſi per modum exceptionis, conſequenter videntur firmare regulam in contrarium extra illum caſum. Ego igitur conſulerem quidem recitare illo modo, ſed nihilominus cenſeo obligationem non eſſe imponendam, quia eſt diligentia extraordinaria, & de ſe ſatis oneroſa, ad quam non videtur obligare generale præceptum. Solùm in beneficiato, qui tenetur in choro aſſiſtere officio, & dicere prout poteſt, habere poteſt hoc dubium, quando à choro abeſt. Verumtamen ſi abſentia ſit, vel pro illis menſibus, in quibus non tenetur adeſſe, vel ſit ex legitima excuſatione, tunc non magis ille obligabitur ad poſtea recitandum illo modo, quàm alij clerici, quia tunc ex vi beneficij non inducitur peculiaris obligatio. Si autem abſentia ſit, & in tempore obligationis, & ſine legitimo impedimento, non video quomodo poſſit excuſari à culpa graui, ſi neque in choro, neque extra chorum dicat officium ſaltem illo modo, ſi aliter dicere non poteſt. Imò qui illo modo, non poſſet extra chorum dicere, peccaret grauiter omittendo chorum, quia non implet obligationem ſuam abſque legitimo impedimento, vt ſupponitur.

Beneficiarius cœcus, qui tenetur aſſiſtere choro quid facere debeat.

17. *Cœcus ſimul & ſurdus ſolum memoriter tenetur recitare, quid ſi ſolũ ſit ſurdus.*

Simile dubium poteſt tractari de ſurdo, ſed in illo breuius expediri poteſt. Nam ſi, ſimul eſt ſurdus, & cœcus, clarum eſt non teneri ad recitandum, niſi quantum memoria iuuare poteſt, iuxta modum ſupra declaratum, quia ille non poteſt auxilio ſocij vti, vt per ſe notum eſt. Si autem ſit tantùm ſurdus, & non cœcus, cùm poſſit legere, per ſe poteſt ſolus officium dicere, ac ſubindè tenebitur, quia tunc ſurditas nullam affert excuſationis cauſam, ſiue ille ſe ipſum dicentem audiat (quod fortaſſe ita ſemper contingit) ſiue non audiat, quia ſatis eſt, vt poſſit mente attendere, & cognoſcere quid dicat, & an rectè dicat. Nam præceptum per ſe non obligat ad audiendum, ſed ad dicendum. Quòd ſi talis perſona aliunde ſit legitimè impedita, nec ſola dicere poſſit, nec tenetur dicere cum ſocio in hoc caſu, quia cùm ſurdus non poſſit ſocium audire, ineptus omnino eſt ad recitandum cum illo, tum quia neceſſariò omittit totam illam partem, quam alius profert, & ipſe non audit, & conſequenter

A non recitat verum Canonicum officium, neque aliquam eius horam, tum etiam, quia non poteſt illi commodè reſpondere, niſi vel per coniecturam, vel diligentem obſeruationem motus labiorum alterius, quæ ſolicitudo nimia eſt, & ad illam præceptum non obligat, nec videtur poſſe moraliter fieri cum debita decentia, & decore. Imò licèt clericus non ſit omninò ſurdus, ſed ita ſurdaſter, vt non poſſit audire ſine magna vociferatione alterius, non eſt obligandus ad recitandum cum ſocio, etiamſi alioqui non poſſit ſolus recitare, quia illud fieri non poteſt ſine magno grauamine ſocij, hæc autem humana præcepta non obligant cum tanto onere, præſertim in his, quæ accidentaria ſunt, & quæ rarò accidunt.

Clericus ſurdaſter quomodo officiũ recitabit.

18. *Surdus non excuſatur ab aſſiſtentia chori, quamuis cœcus ſi habet beneficium.*

B Præterea poteſt de ſurdo interrogari, an excuſetur ab aſſiſtentia, ſeu reſidentia chori, quando ratione præbendæ ad illum tenetur. Si autem conſiderentur, quæ in ſuperioribus dicta ſunt, facilè reſpondebitur non eſſe hanc ſufficientem excuſationem, quia tale beneficium principaliter obligat ad aſſiſtentiam, & hanc optimè poteſt exhibere ſurdus non ſolùm ſi videat, quod eſt per ſe manifeſtum, ſed etiam ſi ſit cœcus, quod autem non poſſit percipere ſenſibus, quæ dicuntur, & aguntur, per accidens eſt. Item quia, vt ſæpe diximus, qui non poteſt ſoluere totum, quod debet, ſaltem debet exhibere, quod poteſt, hoc autem faciet huiuſmodi beneficiarius honorando actionem illam præſentia ſua, & concurrendo ad orationem cum reliquis C ſociis eo modo, quo poteſt.

19. *Ægritudo ſi eſt magna excuſat à recitãdo, ſi verò mediocris ſtandũ iudicio Medici.*

Tandem pertinet ad hoc caput excuſationis ægritudo corporis, quæ talis ſit, vt hominem impediat, ne abſque graui ſalutis ſuæ detrimento, aut ſine nimio dolore, aut vexatione corporis, poſſit penſum horarum perſoluere. Hæc excuſatio communis eſt aliis præceptis humanis, vt de Miſſa, & de ieiunio conſtat, habétque in hoc præcepto eandem rationem, & ita in hoc conueniunt Doctores. Sumitúrque ex capit. *Clericus victum*, diſtinct. 91. ibi, *Abſque corpuſculi ſui inæqualitate*, & ex capit. *Ad audientiam*, de Cleric. non reſident. quia verò non omnis corporis imbecillitas, aut integræ valetudinis defectus ſufficiens eſt ad hanc excuſationem, ideo in modo ferendi iudicium de quanti- D tate, vel qualitate morbi ſufficientis ad hanc excuſationem ſolet eſſe nonnulla difficultas. Breuiter tamen dicendum eſt, quando ægritudo, vel ita leuis eſt, vt non impediat alias ordinarias actiones capitis, & linguæ, neque per illas notabiliter augeatur, tunc non excuſare, quia illa non poteſt dici moralis, nec rationabilis impotentia; huiuſmodi eſſe ſolet moderatus dolor ſtomachi, vel alterius partis, & ipſius etiam capitis, & ſimilia. Quando verò ægritudo eſt grauis, tunc non eſt dubium de excuſatione, etiam abſque iudicio Medici, quia de re ipſa ſatis conſtat, nam iudicium Medici deſiderari poteſt propter certitudinem, vt iam dicam. Quando autem res eſt dubia, ait Nauarrus in Manuali capit. 25. numero 100. & de Orat. capit. 11. E num. 3. ex communi ſententia, conſulendum eſſe medicum, & illius iudicio ſtandum, non quia ipſe poſſit tollere, vel minuere obligationem, nullam enim iuriſdictionem habet, ſed quia ratione officij & peritię in arte, hoc iudicium ad illum ſpectat, neque habent homines aliam regulam, qua poſſint in ſimili dubio gubernari. Neque lex humana obligat ad ſummam diligentiam adhibendam, & ideo ſatis eſt, vnum conſulere medicum, qui bona fide, pius, & probus, ac peritus, in ſua arte exiſtimetur.

Ca. Clericus. Cap. Ad audientiam.

Quæ ægritudo non excuſet.

Nauarr.

Quãdo medicus eſt cõſulendus.

Addunt

20.

Si medicus abſolutè iudicet morbũ excuſare à recitãdo parendum ſimpliciter eſt, ſi verò ſit dubius, conſulendus Prælatus, maximè inter Religioſos.

Addunt verò aliqui conſulendum etiam eſſe Prælatum, & eius aſſenſum poſtulandum. Quod indicat Soto lib. 10. de Iuſt. q. 5. art. 3. verumtamen, ſi Medicus non manet dubius, ſed iudicium profert de excuſatione, conſenſus Prælati neceſſarius non eſt, quia non propter certitudinem, nam Prælatus non poteſt illam augere, & licèt poſſet, non tenetur quis omnem certitudinem quærere, vt dixi: neque etiam eſt neceſſarius actus Prælati propter iuriſdictionem, quia nulla relaxatio neceſſaria eſt, vbi de cauſa excuſante conſtat. At verò ſi Medicus etiam dubius eſſet, tunc poteſt conferre Prælati conſenſus, & ita tunc requiri, & ſufficere affirmant Graffis lib. 2. cap. 53. num. 2. Azor. lib. 10. cap. 13. in principio. Quod neceſſarium tunc eſt non propter ſolum iudicium, ſeu certitudinem, ſed propter vſum iuriſdictionis, videtur enim poſſe ſaltem in caſu dubij aliquid condonare per modum diſpenſationis, ſeu relaxationis. Atque hoc maximè locum habet in Religioſis, quia & facilè poſſunt adire ſuum Prælatum, & per priuilegia habere ſolent circa hoc maiorem aliquam poteſtatem: ideóque in ſimili dubio, nullo modo debent ſine conſenſu Prælati excuſari, niſi fortaſſe occaſio vrgeat, & impedimentum interueniat ad conſulendum Prælatum, nam tunc poterunt vti remedio ſtatim dicendo. Pro ſæcularibus verò verum eſt, habere Epiſcopum ex vi ſui muneris illam poteſtatem, quia moraliter eſt neceſſaria ad conueniens regimen, & quidquid eiuſmodi eſt intelligitur eis conceſſum, ſi non eſt prohibitum, hoc autem prohibitum eis non eſt, vt conſtat, vnde etiam in præceptis ieiuniorum, & Miſſæ, cenſentur habere ſimilem poteſtatem. Difficile autem eſt, obligare omnes clericos in huiuſmodi euentu, vt licentiam petant ab Epiſcopo. Id enim poſſunt facere familiares eius, non verò omnes clerici eiuſdem ciuitatis, nedum totius diœceſis. Dices, Conſulatur tunc parochus, vel quicumque alius paſtor, cui proximè incumbit ſpiritualis cura talium perſonarum. Sed hoc nihil conferre videtur, quia iſti non habent propriam iuriſdictionem in hoc exteriori foro, nec ſunt Prælati.

Epiſcopus habet poteſtatẽ diſpenſãdi clericos ſeculares ab officio ratione morbi.

21.

Si Prælatus cõueniri nõ poſſit, & dubiũ practicè deponatur excuſabitur à recitando ægrotus ſemel, vel iterum, nam ad longum tẽpus neceſſaria eſt licentia.

Dico ergo in hoc dubio. Quando non poteſt Prælatus, aut Epiſcopus conueniri, regulariter tutiorem partem ſequendam eſſe, recitando, etiamſi ſit, cum aliquo onere, vel periculo diſpendij, quod non poterit eſſe multùm graue, quando res tam dubia eſt. Dico autem, *regulariter*, quia ſi dubium poſſit practicè deponi, tunc excuſatio poteſt eſſe ſufficienter tuta. Poterit autem ſic deponi, quando vel dubium non eſt æquale, ſed plura ſunt, quæ fauent excuſationi, vel non eſt tam purum dubium, quin admittat probabile iudicium, quod illa cauſa ſit ſufficiens ad excuſandum. Atque hoc ſolùm habet locum, quando licentia ſolùm eſt pro vno, vel altero die, nam ſi excuſatio futura fuiſſet diuturna, omnino eſſet indulgentia Prælati poſtulanda, ſi fieri poſſet. Et iuxta hæc ferendum eſt iudicium de caſu, in quo ſimile dubium occurrit, & neque Medicus, neque Prælatus conueniri poteſt, tunc enim prudentis arbitrio vtendum eſt, & ſi bona fide procedatur, deponendus eſt ſcrupulus. Semper tamen in fauorem præcepti inclinandum eſt. Neque hic allegari poteſt axioma illud, *quod in dubiis melior eſt conditio poſſidentis*, nam hic non eſt dubium de præcepto, ſed de excuſatione, & ideò ſicut poſſidet hæc perſona ius tuendi ſalutem ſuam, ita Eccleſia, ſeu Prælatus poſſidet ius exigendi obſeruantiam præcepti ſui,

In dubiis melior eſt conditio poſſidentis.

A & hoc ius grauius eſt, & magis reſpiciens commune bonum, ideóque cæteris paribus præferendum eſt.

22.

Dubitatur, an qui non poteſt dicere totũ officiũ teneatur dicere partem, ſi poſſit.

Sed quid ſi cauſa iudicetur ſufficiens ad excuſationem vnius partis officij, & non totius. Item ſi impediat pro quadam parte diei, verbi gratia pro tempore promeridiano, & non ante prandium, vel pro tempore quo febris quartana, vel tertiana moleſtat, non verò pro alio, in quo liberum hominem relinquit. Ad primum videri poſſet eum qui non poteſt dicere totum officium, eo ipſo excuſari à qualibet parte, etiamſi illam poſſet congruè dicere. Primò, quia hoc eſt vnum præceptum, & illa recitatio omnium horarum eſt vna actio moralis, B quæ ſi non poteſt integrè fieri, non præcipitur mutilata, & imperfecta, ſicut qui non poteſt ieiunare toto die, non obligatur ieiunare vſque ad prandium, licèt poſſet, & qui non poteſt abſtinere à carnibus, non tenetur abſtinere à cœna, & qui non poteſt audire totam Miſſam, non obligatur partem audire. Item quia aliàs non poſſet ferri iudicium moraliter certum de hac excuſatione, quis enim, niſi grauiſſimè ægrotet, non poſſit primam, aut completorium ſine magno incommodo dicere, numquam ergo, aut rarò contingeret integra excuſatio. Item, qui conualeſcit ex infirmitate, non deberet expectare tempus, in quo poſſet totum officium dicere, ſed inchoare, quamprimum poteſt aliquam partem recitare, quod profectò C vſitatum non eſt.

1. Sententia negans. Probatur 1.

2.

3.

23.

2. Sententia affirmans & probatur.

In contrarium verò eſt, quia licèt totum officium vnius diei ſit integra materia huius præcepti, nihilominùs conſtat ex horis diſtinctis, quarum ſingulæ per ſe continent integram quandam orationem, & poſſunt ſeparatim ab aliis dici, in quo eſt magna differentia inter hoc præceptum, & præceptum ieiunij, vel Miſſæ, ergo qui aliquas ex horis poteſt dicere, tenebitur illas dicere, etiam ſi non poſſit omnes. Probatur conſequentia, tum quia hoc præceptum ita obligat ad omnes horas, vt obliget ad ſingulas, tum etiam ex illo principio, quòd qui non poteſt ſoluere totum, quod debet, debet ſoluere, quod poteſt, quando illud eſt ſeparabile à reliquis, & ſine incommodo ſolui poteſt. D Vnde ſuprà dicebamus cum communi ſententia, eum qui in meridie ſubdiaconatum ſuſcipit, obligari ad ſequentes horas illius diei, licèt non dixerit, neque teneatur dicere præcedentes horas, ergo conuenientiſſimè recitatur pars huius officij ſine toto, ergo ſi præceptum poteſt ex parte impleri, faciendum eſt.

24.

Nauarrus ſecũdã ſententiam amplectitur, peculiaris tamẽ illius diſtinctio improbatur multis exẽplis.

Propter hæc, & alia argumenta, Nauarrus c. 11. de Orat. n. 6. & ſequentibus, abſolutè ſequitur hanc poſteriorem partem. Vt autem ſoluat difficultates in contrarium inſinuatas, quadam diſtinctione vtitur. Aut enim is, qui non poteſt dicere omnes ſeptem horas, poteſt dicere maiorem partem earum, & tunc tenetur eam dicere, propter rationes proximè factas. Si verò maiorem partem dicere E non poteſt, conſequenter ab omnibus excuſatur, tum quia regulariter maior pars trahit ad ſe minorem, tum etiam quia non occurrit melius prudens arbitrium, cum non debeamus obligare omnes ad dicendum quamcunque partem, quam dicere poſſunt, etiam ſi minima ſit. Et hoc arbitrium ſequitur Azor. ſuprà quæſt. 4. ſed in primis non eſt adæquata reſponſio. Nam poſſunt eſſe partes moraliter æquales, de quibus dici non poteſt, vnam alteram ad ſe trahere, ceſſat ergo ibi ratio illius arbitrij. Vt verbi gratia, Matutinum ſolum cum

Azor.

laudibus videtur eſſe dimidia pars diuini officij, & ex omnibus aliis horis moraliter altera pars conficitur, poteſt autem contingere, vt aliquis non poſſit dicere Matutinum, & alias horas commodè dicere poſſit, cur ergo non tenebitur illas dicere? Præterea non ſatisfacit generaliter dicta reſponſio, nam hæc quæſtio non ſolum locum habet in impedimento infirmitatis, ſed etiam in impedimento occupationis, vel ob defectum Breuiarij, & ſimilia. Qui autem tota die, & nocte ita fuit legitimè occupatus, vt nullam horam diei dicere potuerit, ſi in fine noctis poteſt ſaltem Completorium recitare, cur non obligabitur? Vel ſi is, qui Breuiarium non habet, tantum ſcit memoria Primam, & Completorium, cur non tenebitur illas horas dicere, etiamſi minorem partem officij contineant? Item interdum tenetur quis dicere ſolùm vnam partem officij, licet ſit minor alia, ad quam non fuit obligatus, vt patet in illo caſu de eo, qui ordinatur circa Veſperam, tenetur enim ſaltem Veſperam, & Completorium dicere, licèt ad alias horas non obligetur, ergo qui per ſe tenebatur ad omnes, & fit impotens ad quinque etiam ex maioribus, manet obligatus ad dicendas duas, quamuis illæ ſint minor pars officij.

25. *Nauar. fundamentum vna ex parte corruit.*

Denique illa maxima. Quod maior pars trahit ad ſe minorem, non videtur hic commodè applicari, nam illud principium videtur intelligendum, vel quando partes debent concurrere ad vnum actum, vt in electionibus, nominationibus, &c. in quibus caſibus loquuntur iura, quæ Nauarrus adducit, vel intelligi poteſt, quando vna pars impedit aliam, nam ſolet maior pars vincere. *Improbatur ratione.* At verò in præſenti vna pars non impedit aliam, neque vnam concurrere neceſſe eſt ad recitationem alterius. Deinde neque exempla, quæ afferuntur rem declarant: vnum eſt, quod qui tenetur ire Romam; non tenetur ad iter inchoandum, ſi non poteſt illuc peruenire. Sed hoc non eſt ad rem, quia etiam ſiquis poſſet maiorem partem itineris, vel ferè totum conficere, ſi certus eſſet, non poſſe ingredi Romam, ad nihil tenetur. Et ratio eſt, quia iter non eſt pars illius præcepti, ſed via, quæ ſolum propter terminum præcipitur. *Exẽplo eius falſitas conuincitur.* Magis accommodatũ exemplum eſſet, ſiquis haberet votum eundi Romam, & ibi viſitandi ſeptem Eccleſias, nam licèt certò ſciat, perueniendo Romam fore impediendum, ne viſitet omnes, ſed ad ſummum duas, vel tres, nihilominùs tenebitur ire, vt ſaltem ex parte impleat votum, licèt pars illa minor ſit. Exemplum etiam de Miſſa, iam diximus eſſe diſſimile. Et idem eſt de præcepto ieiunij quoad hoc, quod abſtinentia à carnibus eſt quaſi fundamentum illius præcepti, & ideo ſublato illo, totum aufertur. *Abſtinentia à carnibus eſt fundamẽtum ieiunij.* At verò è contrario retorqueri poteſt argumentum, nam qui poteſt ſæpius comedere in die ieiunij ob neceſſitatem, non ideò poteſt carnes comedere, ſed tenetur obſeruare præceptum quoad illam partem.

26. *Nauar. ſent. in meliorem ſenſum trahitur.*

Aliter igitur diſtinguendum occurrit, aliud eſſe comparare ſingulas horas Canonicas ad partes, ex quibus conſtant, aliud verò comparare omnes ſeptem horas ad totum officium vnius diei, quod eſt veluti adæquata materia, vel actus huius præcepti. Si primam comparationem faciamus, rectè dicitur, neminem obligari ad dicendam aliquam horam, qui non poſſit ſaltem maiorem eius partem dicere, quia vnaquæque hora præcipitur, vt quædam actio perfecta, & ideò ſi non poſſit ita fieri, vt nomen illud mereatur, non naſcitur obligatio dicendi illam. Minor autem pars Primæ verbi gratia (& ſic de aliis) non poteſt dici Prima, imò neque dimidia pars, ſed oportet, vt ſaltem præcipuæ, & quaſi ſubſtantiales eius partes dicantur, quocirca etiamſi in ſingulis horis poſſet quis dicere aliquas partes minimas ſi nullam earum poteſt maiori ex parte dicere, nihil profectò dicere tenetur, etiamſi omnes illæ particulæ ſimul ſumptæ bonam aliquam partem totius Diuini officij conficere videantur. Quia non poſſunt per modum vnius horæ, nec per modum Canonici Officij recitari. Si ergo in hoc ſenſu loquutus eſt Nauarrus, verum eſt eius arbitrium, neque contra hunc ſenſum procedunt obiectiones factæ, vt conſtat.

At verò iuxta alteram comparationem non cenſeo eſſe veram generalem regulam negatiuam pro omnibus caſibus, & impedimentis, videlicet, vt qui non poteſt dicere tot horas, vt contineant ſaltem maiorem partem totius officij, nullam dicere teneatur. Non eſt enim ſimilis ratio, quia vnaquæque hora (vt dicebam) eſt per ſe quoddam totum, quod per modum Canonici Officij, conuenienter dicitur. Et aliunde exempla, & rationes adductæ videntur nihil oppoſitum conuincere in multis caſibus. In caſu autem infirmitatis, de quo tractatur, non cenſeo eſſe hanc excuſationem, vel licentiam tam ſcrupuloſè reſtringendam, vt quicumque in infirmitate dicere poſſit vnam, vel alteram horam, ſine graui incommodo, ad illam dicendam obligetur. Nam hoc eſſet nimis oneroſum, & præter ſuauitatem legis humanæ, & præter conſuetudinem, quæ eſt optima legum interpres, & ideò reſpiciendum cenſeo ad modum infirmitatis impedientis recitationem, nam ſi peculiariter impedit aliquam horam propter difficultatem in ea dicenda, vt verbi gratia in Matutino propter debilitatem viſus, & capitis, & illa difficultas in aliis horis non ſentitur, ſed commodè dici poſſunt, non video legitimam excuſationem, quoad tales horas, ſiue illæ ſint plures, ſiue pauciores. At verò ſi infirmitas impediat indefinitè diuinum officium, vt eſt febris grauis, vel aliquid ſimile, tunc non cenſeo eſſe ſcrupuloſè inquirendum, an poſſit infirmus vnam, vel alteram horam dicere, quia excuſatio illa ex ſe indefinita æquiualet vniuerſali, ita enim, vt dixi, conſuetudo hanc legem interpretatur, & fortaſsè ratio eſt, quia eſt valde difficilè in huiuſmodi occaſionibus attingere punctum in iudicando, quid poſſit homo dicere, vel non dicere ſine graui incommodo, & ideò ſatis eſſe creditur, quod officium ipſum dici non poſſit ſine notabili incommodo.

27. *Statuitur debere ægrotũ recitare partem integrã ſi moraliter poteſt, id tamen nõ eſſe nimis religioſè obſeruandum.*

Et hinc conſtat, quando infirmitas talis eſt, vt non impediat totum diei tempus, ſed paucas horas, vt ſolet eſſe quartana diuturna, aut leuiſſima tertiana febris, tunc non omninò excuſare, quominus in tempore habili dicantur horæ, quæ commodè dici poſſunt, vt benè docet Nauarrus d. c. 11. num. 5. & ſequitur Aragon. d. art. 12. verſus finem. Statim verò ſuboritur dubitatio ſuprà inſinuata, an teneatur quis in eo caſu poſtponere, vel anteponere horas intra eundem diem, quando ægritudo impedit, vel impeditura præuidetur tempore legitimo? Poſséntque in vtramque partem coniecturæ adduci, præſertim verò mouere poteſt in partem negantem, quia poſſe anteponere, vel poſtponere eſt veluti quoddam priuilegium, quo nemo vti cogitur. Nihilominùs veram cenſeo partem affirmantem, quia totum tempus diei, eſt

28. *Tenetur clericus quartana diuturna, vel leui tertiana laborans recitare, idque anticipando, vel poſtponendo ſi neceſſe ſit dũmodo non noceat notabiliter.*

tempus

tempus ſimpliciter legitimum,& ſufficiens ad ſubſtantiam huius præcepti implendam,& ideò ſi vna pars diei eſt impedita, debet dici in alia , quæcunque illa ſit.Hoc autem intelligendum eſt, dummodò vel antepoſitio horarum nocitura non ſit futuræ febris acceſſioni , quæ ſperatur , vel poſtpoſitio , & concurſus omnium horarum in vnum tempus ſit nimis grauis , præſertim poſt præcedentem malam corporis diſpoſitionem , nam hæc iam ſunt quaſi noua impedimenta , nos autem loquimur, quando commodè,& ſine ſpeciali præiudicio ægritudinis , in illa parte diei poteſt dici Canonicum Officium.De antepoſitione autem, vel poſtpoſitione extra legitimum tempus diei naturalis nō oportet mouere quæſtionem cùm certū ſit , præceptum non obligare pro his temporibus.Si enim, qui peccando omiſit hodie dicere officium , non tenetur craſtina die illud dicere , multò minùs tenebitur, qui ob legitimam excuſationem illud non dixit. Eadémque ratio eſt de antepoſitione , maximè, quod illa etiamſi fiat,non poteſt tollere obligationem ſequentis diei.Vnde ſi caſu accideret,vt in die ſequente ceſſaret impedimentum, ceſſaret etiam excuſatio, non obſtante quacumque anticipata recitatione,ergo ad hunc effectum,vtilis non eſt,nedum neceſſaria.

29. Nemo tenetur pro officio Canonico recōpenſationem dicere aliquā orationem mentalē, ſeu vocalem,nec ſi dicat,ſatiſfacit , quidquid dicat Nauar.

Dubitat vlteriùs Nauarrus in d.cap.11.n.19. an qui propter ægritudinem excuſatur à recitatione horarum,teneatur aliquid aliud loco illarum dicere?Et reſpondet de iure humano non teneri,de iure autem diuino naturali teneri ad aliquam recompenſationem faciendam , quamuis non audeat imponere obligationem ſub peccato mortali. Sed prior pars ſola vera,& certa eſt,quia nullum eſt ius ſpecialiter hoc onus imponens, & ex iure communi , lex, quæ obligat ad determinatum opus,ſi impleri non poteſt,non inducit obligationem alterius operis , vel recompenſationis : vt ſi quis excuſatur à ieiunio , non obligatur ad eleemoſynam faciendam , vel aliquid ſimile. In altera verò parte videtur idem ſenſiſſe Paludanus in 4.d.12.quæſt.6.§.vltimo,poſt omnia argumenta. Dum de infirmo, qui excuſatur,ait, *Roget tamen Deum mentaliter horarum loco , & hoc ſufficiet :* ſed hoc totum eſt conſilium, proprium enim præceptum iuris Diuini in hac parte, nullum eſt, vt rectè dixit Syluest. verb. *Hora* q.4. Tum quia ſuprà viſum eſt , ſecluſo præcepto Eccleſiaſtico , nullam eſſe obligationem iuris diuini in clericis de peculiari aliqua oratione facienda:tum maximè,quia etiam ſi eſſet tale præceptum diuinum , non obligaret pro ſingulis diebus , vel temporibus , eſſet enim affirmatiuum , quod non obligat pro ſemper , ſed pro tempore neceſſitatis, & ideò non oportet , vt obliget tempore infirmitatis. Et eadem doctrina poteſt ad cætera impedimenta applicari. Et ideò non probo , quod dixit Ang. verb. *Hora* n. 9. cœcum , vel carentem libro excuſari , *Dummodo ſuppleat per Pſalmos , vel Pater noſter, & huiuſmodi :* nam hoc ſupplementum neceſſarium non eſt , quando non eſt per recitationem alicuius horæ Canonicæ, vel memoriter , vel cum ſocio,modo ſuperiùs explicato.

Palud. *Syluest.* *Angel.*

30. Metus mortis per ſe excuſat,ſi tamē in iniuriam Religionis cedat nequaquam, & ita tenebitur recitare. Probatur 1.pars.

Tandem ad hanc excuſationem reduci poteſt metus mortis : de quo dubitari poteſt, an excuſare poſſit à recitatione horarum?Sed hoc dubium non habet ſingularem doctrinam,aut maiorem difficultatem , quàm in aliis præceptis Eccleſiaſticis. Dicendum ergo eſt hunc metum per ſe loquendo excuſare,ex accidenti verò poſſe non excuſare,ſi in fidei,& Catholicæ Religionis iniuriam cedat.Ratio prioris partis eſt,quia lex Eccleſiaſtica non obligat cum tanto rigore, item quia ſimilis metus excuſat, vel ieiunium,vel audire Miſſam.Item quia non eſt minor ratio excuſationis in tali metu,quam in graui infirmitate. Ratio verò alterius partis eſt , quia fidei confeſſio in tali articulo eſt in præcepto Diuino non obſtante periculo mortis. Item quia bonum Religionis eſt Diuinum, & commune , quod præferendum eſt corporali vitæ.

Probatur 2. pars.

31. Metus internus excuſat, externus , & ab alio directè immiſſus, ſæpè nō.

Diſtingui ergo poteſt duplex metus , vnus directè , & expreſsè incuſſus ad hunc finem compellendi clericum , ne recitet. Alius non ita immiſſus , ſed quia ab ipſo homine meritò concipitur ex infidelitate,vel malitia eorum , inter quos verſatur , vel ex aliis occurrentibus circunſtantiis. Quando metus concipitur hoc poſteriori modo, ſemper excuſat , (ſuppono enim eſſe & verum , & grauem) quia tunc omiſſio recitandi , neque eſt contra confeſſionem fidei , cùm tunc non poſtuletur , nec vergit in iniuriam religionis , cùm nullo modo cedat in contemptum eius, imò de ſe ſit occulta,& aliis ignota. Quando verò metus priori modo directè ſcilicet incutitur , ad hunc effectum retrahendi miniſtrum Dei à debito cultu eius, maior poteſt eſſe obligatio cauendi ſcandalum , & relinquendi officium proprium,propter metum. Verumtamen quia ibi non exigitur actio poſitiua veræ religioni contraria, ſed ſolùm carentia actionis, quæ per ſe , & intrinſecè non habet hanc contrarietatem, ideò non poſſumus dicere eſſe intrinſecè malum cedere tali timori , & propter illum , officium omittere , ſed in particulari ſunt circunſtantiæ prudenter obſeruandæ , & omninò cauendum, ne ſequatur ſcandalum , vel Catholicæ Religioni contemptus.

Probatur 1. pars.

32. 4. Excuſatio à recitando eſt aliqua actio,quæ deber eſſe honeſta, & neceſſaria.

Quarta excuſatio principalis eſt neceſſitas alicuius actionis, quæ nec poſſit ſimul cum recitatione officij coniungi , nec concedat liberum tempus ad illud recitandum. Hanc ponunt Syluester, Nauarrus , & omnes , ſimilémque poſſumus de præcepto Miſſæ d.diſp. 88. puncto 6. §. *Quartum , & Quintum* , & eodem ferè modo explicanda hîc eſt. Oportet ergo in primis , vt actio ſit honeſta , nam turpis non poteſt eſſe neceſſaria. Deinde cùm non omnis actio honeſta neceſſaria ſit , non ſatis eſt, quòd actio ſit de ſe bona,& optima , niſi ſit ita neceſſaria , vt præcepti neceſſitatem ſuperare prudenter iudicetur. Vnde errant valdè , qui putant, propter contemplationem etiam altiſſimam poſſe diuinum officium omitti , quia melior eſt obedientia , quàm victimæ, & contemplatio illa non eſt opus neceſſarium , opus autem præcepti neceſſarium eſt.

33. Neceſſitas actionis, vel eſt iuſtitiæ, vel charitatis : ſi eſt permanens, ſtare nequit cum ordinibus ,ſi tranſiens, & ſtat, & diſpenſat.

Duplex ergo poteſt eſſe neceſſitas actionis impedientis officium , vna eſt iuſtitiæ , & altera charitatis. Prior eſt , ſiquis ex officio teneatur legere, vel concionari,& non poſſit id conuenienter agere ſi in recitatione occupetur. In quo aduertendum eſt,an officium regulariter , vel frequenter ſecum afferat talem occupationem , & tunc eſt ſignum, illud non eſſe officium accommodatum clerico, Religioſo , aut beneficiario, & ideò qui voluntariè tale accipit officium,non poteſt excuſari, quia non neceſſitate , ſed voluntate impeditur. Debet ergo, vel relinquere beneficium , vel officium , quo ſic impeditur , vel diſpenſationem obtinere. Quod adeò verum cenſeo , vt licèt officium non ſit alienum à ſacerdote, vel Religioſo,vt eſt docendi, vel concionandi , ſi tamen propter incapacitatem perſonæ , non poſſit recitare , vt illi officio ſatisfaciat, non

non poſſe illud acceptare, & propter illud recitationem omittere, inconſulto Prælato, qui cum illo poſſit diſpenſare, quia iam illa non eſſet neceſſitas, ſed voluntas (quod ſemper intelligo, ſecluſa ſpeciali cauſa charitatis, de qua ſtatim.) At verò quando hæc neceſſitas rara eſt, & repentina, & quaſi per occaſionem, tunc habet locum dicta excuſatio, quia tunc eſt vera neceſſitas. Item quia propter ſimilem cauſam poteſt interdum Miſſa omitti. Ac denique, quia præceptum humanum affirmatiuum non obligat cum tanto rigore, quin ſimilem veluti Epiikiam admittat. Quia verò in hoc euentu verſatur homo inter duas obligationes, & actiones, ideò neceſſe eſt prudenti æſtimatione comparationem facere, vt illud eligatur, quod minus habet B incommodi, vt in ſequenti puncto magis declarabitur.

34. Neceſſitas charitatis excuſat à recitando, auctore Bernardo.

Altera verò neceſſitas poteſt eſſe charitatis, & hæc eſt generalior, fundatúrque in illo principio à Bernardo poſito in libro de Præcepto, & diſpenſatione. *Quod propter charitatem introductum eſt, non obligat cum eiuſdem charitatis diſpendio.* Exempla ſunt, ſi ad recitandum neceſſarium eſſet omittere concionem cum ſcandalo populi, vel cum infamia Religionis, vel propriæ perſonæ. Item ſi eſſet neceſſarium curare infirmum, neque poſſet ad horam dimitti ſine graui eius incommodo, & ſimilia.

35. Non eſt neceſſe obligationem charitatis eſſe grauiſſimam vt omittam officium diuinum, quid quid dicant Hen. & Gab.

Sed quæres, an neceſſarium ſit, obligationem illam charitatis tantam eſſe, vt ſit graue peccatum actionem ita neceſſariam omittere, etiam propter dicendum officium? Nam Henricus Quodlib. 5. q. 12. quem ſequitur Syluester verb. *Hora* num. 18. indicat hoc eſſe neceſſarium, quia cùm præceptum recitandi obliget ſub mortali, non poteſt propter aliam actionem omitti, niſi quando aliud præceptum grauius, & ſub maiori culpa obligat, ita vt tunc occurrat veluti perplexitas, & concurſus duorum præceptorum, in qua perplexitate minus malum eſt eligendum, iuxta regulam Concilij Toletani 8. capit. 2. & habetur in cap. 1. diſt. 13. & Gregorij ibid. cap. 2. ex lib. 32. Moral. c. 18. dico tamen, licèt in eo euentu maximè vrgeat hæc neceſſitas, non eſſe tamen ſemper neceſſariam, nam ſæpè ceſſat hæc obligatio, non ſolùm propter vitandum peccatum, ſed etiam propter vitandum incommodum, vel proprium, vel proximi. Vt ſi ſcholaris velit publicam actionem literariam per integrum diem habere, & recitare non poſſit, non tenetur actionem dimittere, etiamſi abſque peccato poſſit. Idem eſt de Doctore, qui in oppoſitione cathedræ publicam habiturus eſt prælectionem, ad quam intra certum horarum numerum ſe parare debet. Item aliquando fortaſſe non erit graue peccatum, non ſubuenire proximo ægrotanti, etiamſi per vnam, vel duas horas grauem dolorem, vel aliud ſimile incommodum propter eam cauſam patiatur, & nihilominùs ex charitate illi ſuccurrere, etiam dimittendo officium, poteſt non ſolùm eſſe licitum, ſed etiam melius. Nam ſi ego debeo diligere proximum, ſicut me ipſum, & propter vitandum dolorem in me, poſſum dimittere officium, etiamſi abſque peccato poſſem ſufferre dolorem, cur non erit idem circa proximum? Propria ergo ratio huius excuſationis non eſt perplexitas, vel concurſus præceptorum, ſed eſt, quia præceptum humanum non cenſetur obligare cum talibus circunſtantiis, & cum tanto grauamine charitatis. Atque ſic ſentit Maior in 4. d. 12. quæſt. 6. ad 5. in fin.

Conc. Tolet.
Gregor.

Probatur exemplis.

Probatur optima ratione.

36. Henr. Syluestrique limitatio in quo ſēſu recipiēda, & reiiciēda ſit.

Addunt præterea Henricus, & Syluester, neceſſarium eſſe, vt homo non potuerit præuenire tempus huiuſmodi occupationis, recitando, nam ſi potuit, & non fecit, poſteà non excuſatur. Et ideo dicunt alij neceſſarium eſſe, vt talis occupatio repentina ſit, ita vt præuideri non potuerit. Sed aduertendum eſt, hanc excuſationem per ſe ſolùm habere locum, quando totum diei tempus, quod neceſſitatibus corporis moraliter, & ſine magno incommodo ſubtrahi poteſt, eſt ad occurrentem actionem neceſſarium. Tunc autem nec præuentio, nec poſtpoſitio intra eundem diem locum habet, alia verò maior non ſolùm neceſſaria non eſt, verùm nec vtilis eſſe poteſt ad præcepti obſeruationem, vel executionem, vt ſæpè dixi. Ac propterea quando occupatio talis eſt, parùm refert, quòd ſit repentina, vel præuiſa, nam vtroque modo excuſabit, ſi habet conditiones ſuperiùs declaratas, & eius neceſſitas ſit præciſa pro tali die, nam ſi poteſt differri, & diſtribui per partes in plures dies, tunc iam non erit vrgens neceſſitas. Quod ſi occupatio non ſint integræ diei, ſed magnæ partis eius, tunc habet locum, vel poſtpoſitio horarum, ſi in priori tempore alia neceſſitas vrgeat, vel antepoſitio, & præuentio, quando impedimentum futurum eſt, in poſteriori parte diei, & tunc non eſt dubium, quin hoc cadat ſub obligationem, quia præceptum obligat pro toto die, vt ſuprà dictum eſt. Poteſt autem tunc aliquis excu- C ſari, vel quia præuidere non potuit repentinum impedimentum, vel certè quia non aduertit. Addo denique quòd licèt fortaſſe aliquis peccauerit negligenter ſe gerendo, & non præueniendo tempus; nihilominùs exiſtente occupatione, pro tunc excuſari, ſi eum pœniteat prioris negligentiæ, quia iam eſt impotens moraliter ad implendum præceptum, ſicut in ſimilibus ſuperiùs diximus.

37. 5. Et vltima excuſatio eſt diſpenſatio Summi Pontificis quam aliqui non poſſe concedi ſaltem abſolutè in beneficiario affirmant.

Vltima excuſatio eſt diſpenſatio, de qua nonnulli iuris periti cenſuerunt non poſſe à Summo Pontifice concedi maximè beneficiario, qui ratione officij tenetur, nam illa obligatio eſt iuſtitiæ naturalis, in qua Pontifex diſpenſare non poteſt. Addunt verò moderationem, & fatentur poſſe D Summum Pontificem auferre obligationem determinatè recitandi horas Canonicas, non tamen per modum puræ diſpenſationis, ſed per modum commutationis in aliquid æquiualens, vel determinando illud, vel relinquendo prudenti arbitrio, & voluntati diſpenſati. Quia determinatio ad talem modum recitandi eſt ex præcepto Eccleſiæ, & ita poteſt à Pontifice tolli, obligatio autem alicuius orationis ratione ordinis, aut beneficij naturalis eſt. Ita ferè Panormitanus in cap. 1. de Celeb. Miſſ. quem ſequitur Turrecremata in c. *Eleutherius* diſt. 91. q. 5. & Angelus verb. *Hora* num. 6. Roſella numer. 13. & idem ſentit Maior in 4. d. 12. quæſt. 6. ad 1.

Panorm.
Turrecrem.
Angel.
Roſella.
Maior.

38. Vera ſententia Summus Pontifex ita abſolutè poteſt diſpenſare cum beneficiario, vt nihil cōpenſare teneatur.

Sed hi auctores ſupponunt falſam ſententiam E de obligatione iuris diuini, ſiue ex vi ſolius ordinationis in ſacris, ſiue ex vi alicuius profeſſionis Religioſæ, vt conſtat ſatis ex dictis in capit. 16. & 17. ſiue ex vi beneficij. Vnde dico, etiam cum beneficiario poſſe Pontificem ſimpliciter diſpenſare, relinquendo hominem liberum ab omni obligatione, tam dicendi officium diuinum, quàm recitandi aliquid loco illius. Ita tenuerunt Cardinalis, & Ioannes de Lignano, in Clement. prima de Celebrat. Miſſ. quos refert Turrecremata ſuprà, & ſequitur Syluester ver. *Hora* quæſt. 8. Tabiena n. 15. Armil

Clem.
Turrecrem.
Syluest.
Tabien.

Armilla. Nauarr. Aragon. Tolet.

Armilla num.11.& Nauarrus cap.11.n.31.Aragon. 2.2.q.83. art.12. circa finem, Toletus lib.2.cap.14. Ratio eſt,quia hæc tota obligatio eſt ſimpliciter de iure Eccleſiaſtico,in quo Papa diſpenſare poteſt.Et declaratur, reſpondendo ſimul ad fundamenta in contrarium, quia licet beneficium detur propter officium, non tamen eſt de iure diuino naturali, vt non detur niſi propter officium recitandi, vel has horas, vel aliquid æquiualens: poſſet enim Pontifex aliqua beneficia inſtituere propter alia munera ſine hac obligatione ſpeciali, hoc enim nec cum iuſtitiæ æquitate, nec cum Religione intrinſecè repugnat, ergo non obſtante inſtitutione beneficiorum, quæ nunc eſt, poteſt aliquando in tali, vel tali perſona eximere à tali onere, & hoc eſt diſpenſare.

39. Obiectio.

Dices,neceſſarium eſſe,vt propter aliquod Religioſum officium, beneficium concedatur, aliàs iniuſta,& inualida eſſet conceſſio,ergo illud officium propter quod datur beneficium, erit opus in quod commutatur récitatio, & ita non erit abſoluta diſpenſatio. Reſpondetur primò fieri poſſe, vt beneficium detur intuitu paupertatis, & ſtudij cum onere recitandi, vt nunc datur præſtimonium, poterit ergo Pontifex concedere beneficium intuitu paupertatis, & ſtudij auferendo omne aliud onus, quia hoc non continet intrinſecam iniuſtitiam, & malitiam. Similiter poſſet cum parocho diſpenſare, vt retineat beneficium propter onus miniſtrandi Sacramenta,ſine obligatione recitandi, maximè ſi per alios publicum officium in Eccleſia dicatur; & ſic poteſt facilè de aliis beneficiis cogitari, poteſt ergo hoc onus ſimpliciter auferri,nullum aliud ſubſtituendo loco illius, quod eſt propriè diſpenſatio.

Confirmatur magis diſpẽſationẽ à Papa cõceſſam fore abſolutam: cũ hoc tamẽ ſtat beneficium eſſe nõ poſſe ſine officio.

Deinde aſſero, aliud eſſe diſpenſationem benè aut malè concedi, aliud poſſe, vel non poſſe validè concedi. Vt ergo diſpenſatio ſit iuſta, regulariter neceſſarium erit, vt beneficium detur propter aliquod officium. Si autem Pontifex ſciens,& videns id faciat,valida erit diſpenſatio, etiam abſque iuſta cauſa conceſſa, vt ſi nunc diſpenſaret cum habente obligationem, ne teneatur dicere officium B.Virginis,etiam ſine cauſa,valida eſſet diſpenſatio, licèt non bene data. Item ſi Papa det beneficium infanti,vel puero, quem ſcit eſſe ignorantem, ſupplendo defectum ſine cauſa, licet malè fortaſſe faciat,valida eſt collatio,& tamen continet virtualem diſpenſationem in officio, ſaltem pro tempore illius impotentiæ. Et ratio eſt, quia diſpenſatio, ſeu conceſſio fructuum Eccleſiaſticorum non eſt limitata ad ſolum huiuſmodi onus, vel officium, ſaltem vt valida ſit. Dixi autem *regulariter*, quia etiam aliquando poteſt eſſe iuſta conceſſio propter aliquas extrinſecas cauſas,vel gratitudinis,vel alicuius maioris commodi Eccleſiæ, reſpiciendo ſemper ad commune bonum eius.

40. Epiſcopus non poteſt diſpẽſare nec cum clerico nõ beneficiario, propriè loquendo,ne recitet in occurrente neceſſitate poteſt ſi illud eſt diſpẽſare. *Nauarr. Turrecrem. Archid. Panorm.* Fũdamẽtum.

Quæri verò poteſt, an inferior Prælatus, vt Epiſcopus, poſſit hanc diſpenſationem concedere? De quo breuiter dico primò, cum beneficiario diſpenſare non poſſe, vt ex proximè dictis facilè colligi poteſt,& confirmabitur ampliùs ex puncto ſequenti. Secundò ergo aſſero neque cum clerico in ſacris diſpenſare poſſe propriè loquendo. Ita ſentit Nauarrus d. cap.11. num.24. contra quemdam Girardum, quem citat; idem Turrecrem. in d.cap.*Eleutherius*,& ibi Archidiac.& à fortiori Panorm.&alij ſupra cit. Et ratio eſt, quia Epiſcopus non poteſt ordinariè diſpenſare in iure communi, niſi in caſibus ei conceſſis, vel in ipſo communi iure, vel ſaltem per receptam conſuetudinem: hoc autem ius commune eſt, & in eo nihil ſpeciale conceſſum eſt Epiſcopis. Dixi autem *diſpenſare* propriè loquendo, quia in caſu dubio occurrente, licentiam dare poteſt Epiſcopus, vt ſuprà diximus, illud verò potius eſt per modum interpretationis, quàm diſpenſationis.

41. Auctoribus confirmatur id ipſum. *Vmbert. Zabarell. Turrecrem. Nauarr. Durant. Albert. de Ferrar.*

Idem cenſent communiter Doctores de Prælatis regularibus reſpectu ſuorum ſubditorum. Ita docuit Vmbertus ſuper Conſtit.ordinis ſancti Dominici capite primo, quem referunt, & ſequuntur Cardinales Zabarella & Turrecremata in cap.*Eleutherius*,diſtinct.91. & illos ſequitur Nauarrus dicto cap.11. num.25. & Durantus lib.3. de Rit. cap.23. num. 4. qui etiam refert Albertum de Ferrariis in tract. de Horis Canonic. num. 9. omnes autem hi Auctores in hoc fundantur, quòd ita tenetur Religioſus profeſſus recitare officium, eo quo fructibus Religionis alitur,ſicut beneficiarius tenetur ad officium, ratione beneficij. At hoc fundamentum non eſt verum, vt ſuprà oſtenſum eſt, & ideò non habet locum in monachis illa ratio. Neque etiam alia de obligatione iuris communis, quia re vera monachi non obligantur ex rigoroſa lege Canonica, ſed ex conſuetudine. Et ideò eandem conſuetudinem cenſeo eſſe conſulendam in præſenti puncto. Nam ſi conſuetudo cum tanto rigore eſt introducta, vt Prælatus nunquam ſoleat, neque audeat in ea diſpenſare, clarum eſt non poſſe, quia conſuetudo poteſt dare,& auferre iuriſdictionem, vel ſufficienter indicare illam. Dicti autem auctores videntur ſupponere talem eſſe conſuetudinem Religionum, in quibus talis eſt obligatio. Et eandem ſupponere videntur multa priuilegia conceſſa Prælatis Religionum ad diſpenſandum cum ſubditis in officio diuino non ſimpliciter, ſed cum debilibus, vel quoad aliquas circunſtantias. Quocirca vnaquæque Religio debet in hoc ſeruare ſuam conſuetudinem, & vti tantùm ſuis priuilegiis. Quod ſi aliqua Religio ex vi ſuæ inſtitutionis aliquid circa hoc habet peculiare, illud ſeruare poteſt, ſi per contrariam conſuetudinem derogatum non eſt, vt verbi gratia in Religione ſancti Franciſci non conſuetudine tantum;ſed ex præcepto regulæ tenentur iuuenes profeſſi ad chorum, officium recitare. Si ergo Prælati illius Religionis habent ex eadem regula, vel inſtitutione ſua, generalem poteſtatem diſpenſandi in præceptis regulæ, poterunt etiam in hoc diſpenſare, (niſi ſpecialiter excipiatur, vel ordine ſcripto, vel ſaltem conſuetudine) quia tunc non diſpenſant in iure communi, ſed in proprio. Item cùm hæc obligatio Religioſorum, non ſit eis ab Eccleſia impoſita, ſed ab eis aſſumpta, & tali profeſſioni annexa, non videtur dubium, quin potuerit aliqua Religio hanc obligationem aſſumere tantum cum hac conditione, vt proprij Prælati habeant poteſtatem in ea diſpenſandi. De facto verò alia videtur eſſe conſuetudo, & ideò, vt dixi, illa ſeruanda eſt.

Fundamentũ illorum infirmum, doctrina tamen vera.

In religione S. Franciſci tenentur iuuenes profeſſi officium recitare.

CAPVT XXIX.

An beneficiatus non recitans per ſex primos menſes aliquid teneatur reſtituere?

IN hoc, & ſequenti capite nihil dicam de beneficiariis, qui licèt priuatim recitent, in choro non recitant, nec ſeruiunt, prout tenentur. Nam de his quando, & quomodo diſtributiones chori amittant, 1.

amittant, ita vt illas retinere non poſſint, in ſuperioribus dictum eſt ſufficienter, quantum hæc materia poſtulet. Longior verò diſputatio de obligatione reſtituendi propter non reſidentiam, in proprium tractatum de Beneficiis reiicienda eſt. Solum ergo hic agimus de recitatione priuata, & omiſſione eius peccaminoſa, quoad pœnã propter illam ipſo iure impoſitam. Suppono ſecundò pro clericis in ſacris, nullum habentibus beneficium, vel pro Relgioſis profeſſis, nullam cenſuram eſſe impoſitam ob hãc culpam ipſo iure, neque aliquam aliam ſpiritualem, vel temporalem pœnam: nullibi enim in Iure Canonico, ſeu Pontificio talis pœna inuenitur ſcripta, neque etiam inuenitur circa hoc aliqua vniuerſalis conſuetudo, & ita nullus Doctorum talis pœnæ mentionem fecit. Quod ſi Religio aliqua, vel particularis Eccleſia, circa hoc habet aliquam conſtitutionem pœnalem; ad eos pertinet eam ſcire, qui poſſunt ea ligari, vel eam exequi tenentur. Idem ex eodem fundamento dicendum eſt, de clericis habentibus beneficia, quoad ſpirituales pœnas, & quoad omnes temporales, vna excepta, ſcilicet reſtitutione fructuum, de qua dicendum ſupereſt.

2. Reſtitutionis pœna fundatur in Conc. Later. & Pij V. conſt.

Hæc autem reſtitutionis pœna in duobus Iuribus Canonicis fundata eſt. Vnum eſt Concilij Lateranenſis ſub Leone X. ſeſſ. 9. *Poſt rubricam Reformationis Curiæ* §. *ſtatuimus.* Aliud eſt Pij V. in Conſt. 138. in Bullario Rom. in quorum intelligentia, & declaratione tota reſolutio huius puncti conſiſtit, & ideò neceſſe eſt verba Pij V. præmittere, ipſe enim priùs refert, & in ſummam redigit verba Concilij, & poſteà ſuam declarationem addit. Sic ergo habet:

Verba Cõſt. Pij V.

Pius Epiſcopus ſeruus ſeruorũ Dei ad perpetuam rei memoriam. Ex proximo Lateranenſi Cõcilio ſalubris ſanctio emanauit, vt quicũque habẽs beneficium Eccleſiaſticum, cum cura, & ſine cura, ſi poſt ſex menſes, quàm illud obtinuerit, diuinum officium, legitimo ceſſante impedimento, non dixerit, beneficiorum ſuorum fructus, pro rata omiſſionis officij, & temporis, ſuos non faciat, ſed eos tanquam iniuſtè perceptos, in fabricas ipſorum beneficiorum, vel pauperum eleemoſynas erogare teneatur. Verumtamen multorum animi ſuſpenſione tenentur, cuiuſmodi ratæ prædictæ ratio ſit habenda. Nos huic rei euidentiùs, atque expreſſiùs prouidere volentes, ſtatuimus, vt qui horas omnes Canonicas vno, vel pluribus diebus intermiſerit, omnes beneficij, ſeu beneficiorũ ſuorum fructus, qui illi, vel illis diebus reſponderent, ſi quotidie diuiderentur, qui verò Matutinum tantùm, dimidiam, qui cæteras omnes horas, aliam dimidiam, qui harum ſingulas, ſextam partem fructuum eiuſdẽ diei amittat. Choro addictus non recitans, omnibus horis Canonicis cum alijs præſens adſit, fructúſque, & diſtributiones fortè aliter aſſignatas, ſola præſentia iuxta ſtatuta, conſuetudinem, fundationem, vel aliàs ſibi lucrifeciſſe prætendat: is etiam præter fructuum, & diſtributionum amiſſionem, &c.

3. An in primis ſex menſibus accepti beneficij obligetur quis reſtituere, niſi recitet Diuinum officium.

Duo ergo tempora ſunt in hac lege diſtinguenda, vnum eſt primorum ſex menſium, in quibus recitatio omittitur, nam pro illo non videtur in hac lege pœna peculiaris, vel obligatio reſtitutionis imponi, aliud tempus eſt, quando omiſſio vltra ſex menſes durat, nam ex tunc videtur incurri hæc pœna, & contrahi obligatio reſtituendi. Circa primum tempus dubitari poſſunt nonnulla, primum eſt, an ex vi huius iuris excuſetur quis ab obligatione reſtituendi pro illis ſex primis menſibus? Sunt enim diuerſæ opiniones, prima negat excuſari.

1. Sentent. affirmat. *Soto.*

Ita tenet Soto lib. 10. de Iuſt. quæſt. 1. articul. 6. quod vt defendat, coniectat, imò certò credit, verba illa Concilij Lateran. *poſt ſex menſes,* non eſſe ita legenda, ſed *per ſex menſes*, vt ſenſus ſit per illos ſex menſes teneri ad reſtitutionem pro rata, poſt illud verò tempus, ſi contumax poſt monitionem fuerit, ita, vt per alios quindecim dies bis ſaltem officium non dicat, priuandum eſſe beneficio. Hanc verò emendationem non ex alio codice, aut alia lectione probat, ſed ab incommodis. Primò, quia aliàs contextus non habet legitimum ſenſum. Nam ſi Concilium excuſat à reſtitutione per primos ſex menſes, quomodo ſtatim ſubdit. Vt ſi poſt illud tempus (vtique ſemeſtre) in ſimili negligentia permaneat, priuetur beneficio, &c. Nam priùs debet concedi aliquod tempus, in quo teneatur reſtituere ſine priuatione beneficij, vt conſtat ex verbis eiuſdem legis: ergo illud tempus, in quo reſtitutio facienda eſt ſine periculo pœnæ priuationis beneficij non eſt niſi primum ſemeſtre tempus. Secundò, quia fuiſſet nimia relaxatio legis, ſi tranſgreſſionem per ſex menſes abſq; vlla pœna relinqueret.

4. Soti ſent. audaciæ incuſarur dũ mutatione verborum Concilij ſtabilitur.

Sed hæc Soti coniectura meritò ab aliis auctoribus, quos referemus, improbata eſt, quoad textus mutuationem, ſeu emendationem, quia non inuenitur talis mutatio, aut varietas lectionis in aliquo codice, aut impreſſione illius Concilij. Vnde nimia videtur audacia, propter apparentes difficultates, vel incommoda textum mutare. Nam hoc potiùs eſt reprehendere Concilium, quàm veram eius lectionem proferre. Nunc verò hoc multo magis indubitatum eſt, quia Pius V. referens Concilij ſtatutum expreſsè dicit, *Poſt ſex menſes.*

Aliquorum reſponſio ad 1. Soti coniecturam.

Ad primam verò Soti coniecturam reſpondent aliqui, tempus illud medium, in quo reſtitutio pro rata facienda eſt, ante priuationem beneficij, eſſe quindecim, vel potius tredecim dierum, nam pro illis iam reſtituere cogitur, & ſi per duos alios dies in contumacia perſeueret, beneficio priuandus eſt.

Vera reſponſio ad prædictam coniecturam.

Sed non eſt veriſimile ſolùm ad quindecim dies reſpexiſſe Concilium, cùm dixit: *Pro rata omiſſionis recitationis officij, & temporis,* &c. quia hæc verba indefinita quodcumque tempus comprehendunt, & quia ipſa diſpoſitio, & modus legis aliquid ampliùs requirit. Eſt ergo aduertendũ, in illa lege pœnam priuationis beneficij non eſſe ipſo Iure impoſitam, ſed imponendam, vt verbum ipſum *Priuetur,* & illud *vt beneficio priuari poſſit,* manifeſtè oſtendit. Et prætereà antequam pœna poſſit imponi, requiritur præuia monitio, & ſubſequens contumacia durans, poſt monitionem per quindecim dies modo declarato. Quia ergo illa monitio non ſtatim fit poſt ſex menſes, contingere poteſt, vt aliquis per multum tempus non recitet poſt primos ſex menſes non admonitus, & conſequenter non ſit ſpecialiter contumax hominis monitioni: tunc ergo pro toto illo tempore, tenebitur reſtituere, & non eſt obnoxius pœnæ priuationis beneficij, donec legitimè moneatur, &c. Et hic eſt proprius, & facillimus ſenſus ſine vllo incommodo. Nam ſi contingat ſtatim poſt ſex menſes monitionem fieri, tunc quidem ſolùm pro quindecim diebus conceduntur induciæ, vt ſic dicam, vſque ad priuationem beneficij, cum obligatione reſtituendi pro rata pro eiſdem diebus, quod nullum eſt inconueniens, quia illud tempus poteſt eſſe maius, vel minus iuxta diligentiam admonentis. De altero verò incommodo, quod Soto infert, ex ſeq. puncto conſtabit, nullum eſſe.

5. 2. Sent. aſſerit excuſari illis ſex mẽ-

Ex dictis ergo verbis, *Poſt ſex menſes*, videtur concludi excuſari beneficiatum à reſtitutione ex vi illius legis pro illis ſex menſibus. Et ita tenet Nauarrus

ſibus beneficiarium ſaltem negatiuè à reſtitutione ſi non recitet.

Nauarrus cap.21.de Orat. num.58. ſed, vt hoc verum ſit, intelligendum eſt negatiuè, vt ſic dicam, non poſitiuè, id eſt, intelligendum eſt, legem illam non obligare ad reſtitutionem pro illis ſex menſibus, atque ita non accuſare, (vt ſic dicam) & hanc voco negatiuam excuſationem. Poſitiuè autem non excuſat illa lex, quia nullam licentiam præbet, nec donat fructus illius temporis, ſi aliàs erant obnoxij reſtitutioni, ſed relinquit illud tempus in eo ſtatu, in quo antea erat. Et ita ſoluitur clariſſimè ſecundum inconueniens à Soto illatum, quia nulla relaxatio Iuris pro eo tempore facta eſt, ſed ſolum non eſt additus nouus rigor pro illo tempore: quod optima ratione fieri potuit, ne grauiſſima lex, & pœna noua, ſine aliqua temporis moderatione ferri videretur. Quapropter non video vnde ex hac lege collegerit Nauarrus ſuprà, pro illis ſex menſibus non eſſe vllam obligationem reſtituendi, quod adeò certum exiſtimauit, vt inde ſumpſerit irrefragabile argumentum (vt loquitur) ad inferendum, ante illam legem nullam fuiſſe obligationem reſtituendi. Nam, re vera, ex illa lege nulla poſitiua excuſatio colligitur. Vnde nullum inde poteſt ſumi argumentum ad aliam quæſtionem, ſed potiùs ex deciſione illius quæſtionis pendet reſolutio circa obligationem reſtituendi aliquid pro illis ſex menſibus, vt bene animaduertit Durantus lib.3. de Ritib.cap.vlt.in fin.

2. Soti coniectura eneruatur. — *Nauarr.* — *Durant.*

6. *Inquiritur, an quãdo ex hoc iure non obligatur beneficiarius ad reſtitutionem, obligetur ne ex alio iure.* *1. Sent. negat. eſt Nauarr. & probatur primò.*

Ex dictis ergo ſolùm habemus, ius hoc poſitiuum non obligare ad reſtituendum aliquid pro illis ſex menſibus. Inquirendum ergo ſupereſt, an ex alio iure naſcatur obligatio, in quo dubio Nauarrus in diſtinct. num.58. abſolutè negat dari pro illo tempore aliquam obligationem reſtituendi. Fundamentum eius eſt, quia tota, & adæquata cauſa huius obligationis pro tempore ſubſequente poſt ſex menſes eſt illud ius Eccleſiaſticum, ſed illud non obligat pro illis primis ſex menſibus, ergo ſimpliciter non erit in illis talis obligatio. Nam ſi affirmatio eſt cauſa adæquata effectus, negatio talis cauſæ, optimè infert abſolutam negationem effectus. Antecedens probat, primò ex vi illius verbi *Statuimus*, in dicto Concilio poſiti, *quod eſt*, inquit, *argumentum, & ſignum inductionis iuris noui*, iuxta quaſdam Gloſſas communiter receptas. Secundò, quia attento iure communi antiquiori, non tenebatur beneficiarius non recitans ad reſtituendos fructus ſui beneficij, quia nullum extat ius antiquum ad hoc obligans, neque ex ſolo iure naturæ ſequebatur talis obligatio. Quod probatur, quia obligatio reſtituendi ſolùm naſcitur ex peccato contra iuſtitiam commutatiuam, beneficiatus autem omittens officium, ex natura rei non peccat contra iuſtitiam commutatiuam, eſto aliàs (quod omnes fatentur) mortaliter peccet, contra obedientiam Eccleſiæ, vel contra Religionem, ad quam pertinet actus orandi præceptus. Et hanc ſententiam docet idem Nauarrus in diſtinct.cap.7. num.31. & cap.10. num. 37. & dicit eſſe communem in cap.1.de Celebrat.Miſſar.vbi ex profeſſo id diſputat Panormitanus num.8.& pro ea refert Cardinalem; referuntur etiam Ioannes Andreas, Ioannes de Lignano, & Antonius de Butrio. Et ſequuntur frequentiùs Summiſtæ, Syluester verb.*Clericus*, 4.quæſt.23. num.16. vbi etiam Roſella num.28. & Tabiena verb.*Beneficium*,3.num.11.& Armilla verb. *Beneficium*, num.69. & verb. *Clericus*, num. 27. qui alios referunt.

Verbum Statuimus eſt ſignum inductionis iuris noui. — *Panormit. Cardinal. Ioan. Andr. Ioan. de Lign. Ant. de Butr. Syluest. Tabien. Armilla.*

7. *2. Et vera ſententia obligari beneficiatum primis ſex menſibus ad reſtitutionẽ ſi non ex nouo iure, certe ex natura rei.*

Nihilominùs contrariam ſententiam, nimirum, ex natura rei ſequi obligationem reſtituendi ex A hac officij omiſſione, quando obligatio ex beneficio oritur, tenuit Soto in d.lib.10.de Iuſt. quæſt.5. art.6. Et idem ſentit Bartholomæus Medina in ſua Summa, cap.12. §.11. & ex Canoniſtis tenuit Calderinus, quem omnes referunt in cap.1. de Celebrat.Miſſar. ſequitur Couarruuias libro 3. variar. cap.13.num.10. vbi refert Decium, & Ripam, idem tenuit Adrianus in 4. in materia de Reſtitut.quæſt. An Eccleſiaſticus, vltra victus decentem neceſſitatem, &c. concluſ.1. & idem ſumitur ex Alexandro Alenſ. 3.part. quæſt.36. num.5. artic.2. vbi generaliter loquitur de clerico habente beneficium, cui non deſeruit, quem dicit eſſe raptorem, & furem, & ponit exemplum in eo, qui accipit mercedem, vt laboret in vinea, & poſteà non laborat. B Idem Angelus verb. *Hora*, num.11. qui citat Laudunum. Item Graffis lib.2.Deciſ.cap.50. qui refert Archidiac. in cap. *Si Canonici*, §. *Sciturì*, de Offic. Ord. in 6. Idem tenet Ancharanus conſil.228. Geminianus in cap. vltim. de Reſcriptis in 6. Iaſon in leg. penult. C.de Teſtam. Baldus in leg.1.Cod. de his qui. vt indigni, &c. quos etiam refert Azor d. lib.10. cap.14. in principio. Sequitur Durantus d.lib.3. de Ritib. cap.vltim. in fin. Fundamentum huius ſententiæ eſſe debet. Quia beneficiarius omittens recitationem debitam peccat contra iuſtitiam commutatiuam, ex qua intrinſecè oritur obligatio reſtituendi, vt conſtat. Antecedens probatur, quia ſtipendiarius ex iuſtitia commutatiua, tenetur id facere, pro quo ſtipendium accipit, C vnde ſi omittat, & nihilominus recipiat ſtipendium, contra iuſtitiam commutatiuam peccat. At ita ſe habet beneficiarius, recipit enim ſtipendium pro labore, iuxta illud: *Qui altari deſeruiunt, de altari participant*, 1. ad Corinth. 9. nam decimæ dantur pro miniſterio, Deuteronom.18.& Numer. 18. ergo.

Soto. Bart.Med. Calderin. Couarr. Decius. Adrian. Alenſis. — *Angel. Graffis. Archid. Ancharan. Geminian. Iaſon. Baldus. Azor. Durant.* — Fundament. Beneficiarius omittens recitationem, peccat contra iuſtitiam commutatiuam.

8. Reſponſio Panormit. ad propoſitum fundamentum.

Ad hanc verò rationem reſpondet primò Panormitanus, negando officium diuinum eſſe proprium laborem, ſeu propriam cauſam, propter quam dantur clerico fructus beneficij, nam etiam dantur illi fructus, vt clericus aſſumptus in ſortem Domini, viuat de patrimonio Chriſti, & non mendicet, cap.2. de Præbend. cap. *Diaconum*, 93. diſtinct. Et quia licet non ſeruiat Eccleſiæ dicen-D do officium, ſeruit, inquit, Eccleſiæ vniuerſali in ordine clericatus. Sed hanc reſponſionem meritò improbat Angelus quia licèt beneficium detur clerico, vt viuat, non tamen ſimpliciter, ſed vt viuat ſecundùm cultum Dei. Non ergo dantur ei fructus beneficij tantùm, vt pauperi, merè gratis, & liberaliter, ſed, vt laborando, & inſeruiendo Eccleſiæ, ab illa, vt par eſt, ſuſtentetur. Nec negari poteſt, quin axioma illud ſumptum ex cap. vltim. de Reſcript. in 6. *Beneficium datur propter officium*, intelligatur ſecundum relationem, & correſpondentiam, vt ſic dicam, iuſtitiæ commutatiuæ, qualis eſt inter ſtipendium, & opus. Quod bene confirmatur ex cap. *Clericus victum*, 91. diſtinct. ibi, *Stipendio priuatus*, loquitur enim de clerico, qui ſine cauſa non ſeruit. E At verò oſtendimus ſuprà, illud axioma, *Beneficium datur propter officium*, propriè, & in rigore intelligi de officio recitandi horas Canonicas. (Ita enim apertè exponitur in d.Concilio Lateranenſi) ergo ratio facta ſuam vim retinet. Propter id verò, quod Panormitanus ait, clericum accipere beneficium, ne cogatur mendicare, facilè poſſet concedi, quòd ſi clericus ſit tam pauper, vt niſi ex fructibus beneficij alatur, cogendus ſit mendicare, excuſetur à reſtitutione quoad eam partem, quam in ſuam

Cap. *Clericus*. — *Concil.Lat.* Impugnatur reſpõſio Panormit.

ſuſtentationem conſumpſit. Non quia non peccauerit peccato de ſe obligante ad reſtitutionem, ſed quia reſtitutio illa donanda eſſet pauperibus, & pars illa iam fuit pauperi conceſſa. At verò ſi clericus non ſit pauper, iam hoc titulo nihil poteſt accipere, ſed tantùm per modum ſtipendij, ſi officium ſuum impleat. Si enim clericus nullum omninò officium in Eccleſia faciat, non video, in quo inſeruiat vniuerſæ Eccleſiæ, ſolùm ex eo quòd clericus eſt.

9. Alia reſponſio Syluestri ad propoſitũ fundamentum.

Aliter ergo Syluester reſpondet dicens, officium, propter quod datur beneficium, non eſſe ſolas horas Canonicas, ſed alia etiam Eccleſiaſtica officia, præſertim miniſterium ſacrificij, & Sacramentorum. Imò addit, principalem cauſam, propter quam dantur beneficia, eſſe alia miniſteria Eccleſiaſtica, officium verò recitandi eſſe ſecundarium, & ideò etiam ſi omittatur, non obligare ad reſtitutionem, quia relinquitur alia cauſa ſufficiens, propter quam poſſit recipi ſtipendium. Et hoc ſenſu concludit beneficium non dari propter officium recitandi ſub conditione, ſed ſub modo, & ideò modo non ſeruato, fructus nihilominus eſſe beneficiati. Sed hæc reſponſio Syluestri benè quidem declarat beneficiatum non recitantem, non teneri ex natura rei, & ſecluſo iure poſitiuo, ad reſtituendum omnes fructus ſui beneficij, quia recitatio non eſt adæquatum officium, & conſequenter eius omiſſio ad totalem (vt ſic dicam) reſtitutionem non obligat, quod ingenuè fatentur Soto, & Medina, imò in hoc excedunt, vt infrà dicam. Non verò euitat Syluester per illam reſponſionem omnem reſtitutionem, vt oſtendam.

Reſponſio Syluest. inſtitutum non omnino cõuincit.

Soto. Medina.

10. Beneficiarius tenetur ex natura rei ad aliquã reſtitutionem, ſi non recitet.

Dico ergo primò, in hoc puncto, beneficiarium non recitantem teneri ex natura rei ad aliquam reſtitutionem faciendam. Hoc apud me conuincit ratio facta, quòd illud peccatum eſt contra iuſtitiam commutatiuam, eſt enim acceptio mercedis ſine redditione laboris. Vnde non obſtat, quod beneficium habeat alia ſeruitia, quia inde ſolùm fit pro illis poſſe aliquam partem fructuum retinere, prudenti arbitrio, partitione facta, non tamen inde efficitur, quod poſſit omnes retinere, quia officium recitandi eſt quædam pars adæquati ſeruitij, cui aliqua pars etiam fructuum reſpondet. Quod verò Syluester ait, hoc officium eſſe minus principale, & ſecundarium. In primis licèt fortaſſe ſit verum de officio pſallendi, non tamen ſimpliciter de officio recitandi, nam penſum hoc tanquam vnum ex præcipuis in Eccleſia habetur, inter ea, propter quæ beneficia conceduntur. Deinde eſto id concedatur, non refert, ſatis enim eſt, vt hæc ſit quædam pars muneris debiti ex iuſtitia, & non leuis, ſed ſatis grauis, nam id ſatis eſt, vt grauiter lædatur iuſtitia in illius omiſſione, & vt inde naſcatur obligatio reſtituendi partem fructuum proportionatam illi parti officij, ſiue illa pars principalior, ſiue minùs principalis ſit. De quo exiſtimo non poſſe generalem regulam tradi, nam in quibuſdam beneficiis videtur hoc penſum eſſe minùs principale, vt in beneficiis Parochiarum, in aliis videtur præcipuum eſſe, vt in Canonicatibus, & ſimilibus. In quibuſdam verò eſt totum officium, quia non habent aliud ſeruitium, vt ſunt præſtimonia. Quæ conſideratio neceſſaria eſt, ſecluſo iure poſitiuo, ad definiendum, an reſtitutio ſit facienda integrè, vel ex parte, & ſi ex parte, an ex maiori, vel minori? Nam in præſtimoniis, & ſimilibus reſtitutio eſſet integrè facienda, quia totum opus talis beneficij omittitur. In aliis verò reſtitutio par-

Quomodo officium citãdi eſt minus principale, in ſtatu clericali.

A tis ſufficeret, maioris autem, aut minoris iuxta proportionem officij, & ſeruitij, vt dictum eſt, & in his omnibus conſentiunt Soto, & Medina, & poſſunt etiam nunc eſſe vtilia pro tempore ſex menſium, de quo nunc tractamus.

11. Reſtitutio hæc poteſt fieri non ſolum in bonis tẽporalibus, ſed etiam in ſpiritualibus recitando, v. g. per ſex mẽſes ſequẽtes officium bis in die.

Addo verò ſecundò, non videri neceſſarium ex natura rei, vt hæc reſtitutio fiat in bonis, ſeu fructibus temporalibus beneficij, ſed poſſe fieri in bonis ſpiritualibus, quæ fuerunt omiſſa, atque hoc modo videmur moderari rigorem ſecundæ ſententiæ, qui Panormitanum & alios terruit. Declaratur autem in hunc modum, nam ſi beneficiarius per ſex menſes omiſit officium Canonicum, videbitur ſatisfacere pro iniuſtitia facta, ſi per alios ſex menſes illud officium ſuppleat. Dices, per hoc B non ſatisfacere priori obligationi, tum quia quotidie poſteà vrgetur noua, & diſtincta obligatione, tum etiam, quia iam tempus obligationis pertranſiit, & ita non habet locum talis recompenſatio: propter quod ſuprà dicebamus, qui in vno die omiſit officium, non teneri ſupplere in alio, quia non poteſt. Sed hæc non obſtant, nam quod ad primum attinet, ſi ille beneficium dimittat, vel illo priuetur, non procedit illud impedimentum. Si verò idem beneficium ſemper teneat, poterit quotidie duplicatum officium recitare, ſemel, vt ſatisfaciat quotidianæ obligationi, & iterum, donec priorem iniuriam reſarciat. Nam licèt ad hoc abſolutè non cogatur, tamen ſi vult excuſare reſtitutionem ſtipendij, neceſſe eſt, vt id faciat. Vnde C facilè reſpondetur ad alteram partem. Aliud enim eſt, conſiderare præceptum recitandi tali die, aliud verò eſt conſiderare, nocumentum illatum per omiſſionem recitationis debitæ. Quoad primum quidem verum eſt, non poſſe amplius impleri præceptum, prout illo die obligabat, & ideò ex vi ſolius obedientiæ, vel Religionis, non manet talis obligatio. At verò ſecundum, id eſt, nocumentum, reparabile eſt, non ſolùm materialiter, vt ſic dicam, reddendo pecuniam, ſed etiam ſpiritualiter compenſando omiſſionem ſpiritualem, per ſpiritualem actionem, quod quidem ſubſtantialiter, vt ſic dicam, fieri poteſt, ſatiſque eſſe videtur. Quod hoc exemplo declaro, nam ſi quis recepit ſtipendium, vt hac hebdomada determinata D tres Miſſas diceret, & id omiſit, contra pactum peccauit quidem, ſi tamen poſtea illas tres Miſſas dicat, iuxta intentionem dantis eleemoſynam, non tenebitur ſtipendium reſtituere. Idem cenſeo de illo, qui ex beneficio, vel capellania tenetur tot Miſſas in anno dicere, nam licet in eo peccauerit grauiter, nihilominùs ſi in altero anno totidem Miſſas integrè, & cum debita intentione dicat, non tenebitur reſtituere fructus illo anno perceptos. Ratio autem eſt, quia licèt peccatum fuerit in dilatione ſolutionis, tandem obſequium debitum ad æqualitatem ſoluitur, & illa iniuſtitia, quæ fuit in circunſtantia temporis prætermiſſa, reparabilis non eſt. Vnde etiam in modo reſtituendi per redditionem fructuum, vel ſtipendij, incommo- E dum illud non reparatur. Hic autem diſcurſus totus habet locum in præſenti caſu. Quapropter non dubito, quin ſi quis velit hoc modo reſtituere, ſatisfaciat in toto rigore iuris naturalis, & ſecluſo poſitiuo.

Obiectio bipartita.

Solutio 1. partis.

Solutio 2. partis.

Confirmatur exemplis.

12. Hæc ſpiritualis reſtitutio non opus eſt, quod fiat eadem in

Maius mihi dubium eſt, an eligendo hunc modum ſpiritualis reſtitutionis, teneatur quis in præſenti caſu reſtitutionem facere, in eadem ſpecie actionis, id eſt, in recitatione horarum, an poſſit ſatisfacere, vel per alias preces æquales, prudentis arbitrio,

ſpecie actionis, ſed poteſt eſſe per alias preces æquiualẽtes. arbitrio, vt verbi gratia per integrum Roſarium, vel per ſacrificium Miſſæ tot diebus repetitum pro illa intentione, vel ſimilia? Nam ſi conſideremus iuſtitiæ rigorem, videtur neceſſarium reddere idem opus in ſpecie, nam mercenarius conductus ad fodiendum in vinea, non ſatisfaciet aliud opus ſuo arbitrio faciendo, etiam in domini vtilitatem, & qui debet triticum, non ſatisfacit reddendo oleum, ſi poſſit ſoluere debitum in propria ſpecie. Probatur tradita doctrina. Nihilominus contrarium cenſeo dicendum in præſenti caſu, quia quando creditor moraliter, & rationabiliter præſumitur acceptare, ſufficit æquiualens compenſatio, licet non ſit omnino æquiualens in eadem materia. Ita verò præſumitur in præſenti, quia ſpiritualis fructus ab Eccleſia intentus, poteſt eſſe æqualis, vel maior in alio genere ſpiritualis compenſationis, vnde illa quaſi materialis diuerſitas non videtur impedire condignam ſatisfactionem, & poteſt deſeruire, vt facilius, & ſuauius fiat. Confirmatur exemplo. Confirmaríque hoc poteſt à ſimili ex voto vnius operis, quod hac ratione impleri poteſt per aliud æquale. Obiectio. Solùm poſſet quis hæſitare, quia officium Canonicum dicitur in perſona Eccleſiæ, quæ circunſtantia non ſuppletur per ſingulares orationes, vel opera, præter Miſſæ ſacrificium. Solutio. Sed dico, neque eſſe certum, cùm horæ recitantur priuatim, dici in perſona Eccleſiæ, neque illam circunſtantiam eſſe reparabilem, poſtquam ſemel officium omiſſum eſt. Nam licet illud officium alio die dicatur, vel repetatur, iam non dicitur iuxta conſtitutionem ab Eccleſia præſcriptam, & ideo non dicitur in perſona eius. Hoc tamen non impedit, quin illa ſit condigna ſatisfactio, quia ſubſtantia actionis eſt eadem, & ſit meliori modo poſſibili. His ergo modis limitata, & declarata ſecunda ſententia mihi probatur, & credo poſſe ſecuriſſimè ad praxim applicari, etiam nunc pro tempore ſex menſium, de quo tractamus.

13. 1. Sent. aſſerens illũ qui primis ſex menſibus recitauit, & aliis ſequentibus minimè, poſſit vti priuilegio legis. Duo verò ſuperſunt adnotanda circa eandem legem Concilij Lateranenſis, prout de eodem tempore loquitur. Quæ video à Doctoribus prætermiſſa, & indigent declaratione. Vnum eſt circa illa verba: *Si poſt ſex menſex ab obtento beneficio*, &c. Nam ſtatim occurrit interrogare, quid ſit dicendum, ſi quis per ſex primos menſes, vel per maius tempus integrè recitauit, & poſtea cœpit omittere, num incipiat ſtatim obligari peculiari onere reſtituendi per illam legem impoſito, vel ſemper immunis ſit à peculiari pœna illius legis, donec ſex menſibus recitationem, vel continuè, vel interpolatis diebus, omittat? Nam ſi ſpectemus tenorem verborum, videntur in rigore reddere priorem ſenſum. Aliunde verò videtur hoc difficile creditu. Cur enim erit melioris conditionis ille, qui ſtatim à principio obtenti beneficij inique ſe geſſit, vt mitius cum illo agat illa lex, quàm cum illo, qui in principio bene ſe geſſit, & poſtea per fragilitatem humanam, non maiori culpa, neque diuturniori tempore deliquit? Videri ergo poteſt, habentem beneficium non obligari ad reſtitutionem ex vi illius legis per primos ſex menſes, in quibus non recitauit poſt obtẽtum beneficium, ſiue illi ſint primi à die obtenti beneficij, ſiue in quocumque temporis decurſu. 2. Et vera ſẽtent. aſſerens priuilegium finiri primis ſex menſibus ab obtento beneficio. Nam illa verba: *Si poſt ſex menſes ab obtento beneficio*, intelligi poſſunt de ſex menſibus, non ſolùm obtentionis, ſed etiam non recitationis. Sed non oportet vim inferri textui, nam verba Concilij, *ſi poſt ſex menſes ab obtento beneficio*, videntur perſpicua, & apud Pium V. clarius dicitur, *ſi poſt ſex menſes, quam illud obtinuerit*, ergo poſt ſex menſes ſaltem à poſſeſſione beneficij, ſiue in illis quis recitet, ſiue non, incurritur pœna illius legis non recitando. Vnde illi ſex menſes conceſſi ſunt non habita ratione ad initium tranſgreſſionis, vt ſic dicam, ſed ad initium obtentionis beneficij. Quia voluit lex non ita punire nouitium, vt ſic dicam, in illo munere, quia fortaſſe in illo tempore ſolent eſſe plures occaſiones omittendi. Et in hoc ſenſu eſt communiter intellecta illa lex.

Aliud explicandum eſt, an is, qui per ſex menſes non recitauit, maneat liber à pœna illius legis, etiamſi per maius tempus duret non recitando: ſi verò culpa ſit diuturnior, eo ipſo totum peccatum à principio, maneat obnoxium illi pœnæ? Nam verba textus videntur ambigua, ſic enim habent. *Si poſt ſex menſes ab obtento beneficio diuinum officium non dixerit, legitimo impedimento ceſſante, beneficiorum ſuorum fructus ſuos non faciat pro rata omiſſionis recitatione officij, & temporis.* Vbi non declarat, an loquatur de toto tempore omiſſionis excedente durationem ſex menſium, an de ſolo illo tempore, quod vltra ſex menſes additur. Sed ſine dubio hoc poſteriori modo eſt illa lex intelligenda. Et ita videntur ſupponere Nauarr. & omnes, tum quia hic ſenſus mitior eſt, tum etiam, quia Concilium noluit de illis primis ſex menſibus quicquam de nouo diſponere, ſiue peccatum vltra differatur, ſiue non. Et hoc etiam videtur indicaſſe Pius V. quando declarauit, in omiſſione illorum ſex menſium grauiter peccari, & de reſtitutione nihil dixit. 14. Reſtitutionis obligatio ſolum incipit poſt ſex menſes, licet continuata ſetie beneficiatus neq; in illis recitet, neq; deinceps. Probatur. Cõfirmatur.

CAPVT XXX.

Quid teneatur reſtituere, qui poſt ſex menſes non recitat.

PRincipio inquirendum eſt, an hæc lex obliget ad reſtitutionem faciendam in conſcientia ante iudicis condemnationem, etiamſi crimen occultiſſimum ſit. 1. Nam Sot. lib. 10. de Iuſt. q. 5. art. 6. dixit non obligare, quia credidit Concilium non fuiſſe receptum, & præceſſit Pium V. *Soto.* At verò Medina qui conſtitutionem Pij V. nouit, auſus eſt dicere, decretum illud eſſe pœnale, & non obligare, donec iudex præcipiat. *Medina.*

Tria ergo breuiter dicenda ſunt. 2. Stãte decreto Concil. in ſua vi reſtitutio facienda eſt ante iudicis ſententiam, atque adeo lex illa obligat in conſcientia. Primum eſt, ſtante decreto Concilij Lateranenſis in ſua vi, reſtitutionem hanc eſſe faciendam in conſcientia ante iudicis condemnationem, licet delictum occultiſſimum ſit. Probatur primò ex illis verbis, *beneficiorum ſuorum fructus ſuos non faciant.* Nam lex potens eſt ad impediendam acquiſitionem dominij, & verba illa ſufficienter ſignificant hunc effectum, ergo faciunt illum. Sed nemo poteſt retinere, quod ſuum non eſt, ſed in conſcientia tenetur reddere, cui debetur, ergo. Confirmatur ex illis verbis, *Sed eos tanquam iniuſtè perceptos erogare teneatur.* Naſcitur ergo illa obligatio ex iniuſtitia, ergo vrget in conſcientia ſecluſa coactione. Poſt conſtit. Pij V. res eſt indubitata. Secundò dico, ſaltem poſt conſtitutionem Pij V. dubitari non poſſe de vigore illius legis, quia ipſe ita illã declarat, vt eam de nouo ſtatuat, ſi neceſſe ſit, dicens, *Nos huic rei euidentius, atque expreſſius prouidere volentes, ſtatuimus*, &c. Nec dubitari poteſt, quin illa Pontificia conſtitutio ita ſit vſu recepta, vt obliget. Neque Medina hoc vocauit in dubium, neque homines Pij, & docti. Addo, ex illa colligi, etiam

antea decretum Concilij habuiſſe robur ſuum, & A vim. Tertiò aſſero, legem Pij V. in hac parte, non ita eſſe pœnalem, aut deſiderare iudicis actionem. Tum quia ipſe non ſtatuit nouam pœnam, ſed declarat, quomodo ſit facienda reſtitutio à Concilio præcepta, relinquens debitum reſtituendi in eo gradu, & modo, quo per Concilium fuerat inductum. Tum etiam quia ipſe vtitur illo modo loquendi, talem, vel talem partem fructuum amittat, & prius retulerat illa verba Concilij, *Fructus ſuos non faciat, & tanquam iniuſtè perceptos*, &c. Et in illis fundat conſtitutionem ſuam.

Improbabile eſt omnino legem Pij V. tantùm eſſe pœnalem.

3. Ex his ergo concluditur, hodie reſtitutionem eſſe faciendam iuxta tenorem, & modum à Pio V. præſcriptum, & in conſcientia, nulla expectata iudicis ſententia. Ita ſentiunt Nauarr. dict. capit. 7. B de Orat. num. 32. & in Manual. capit. 21. num. 122. Couarruuias lib. 3. Variar. cap. 13. in fin. Corduba in Summ. Hiſp. quæſt. 33. Durantus, Graffis, & alij ſuprà citati.

Nauarr. Couarr. Corduba. Durant. Graffis.

4. Secundò declarandum eſt, quid ſit reſtituendum, an ſimpliciter omnes fructus beneficij, ſeu beneficiorum, vel tantùm ea pars, quæ officio recitandi in beneficio correſpondet? Sot. hoc poſteriori modo interpretatur decretum Concilij, ſolùm, quia alius ſenſus videtur nimium rigoroſus. Ipſe verò interpretationem non accommodat verbis Concilij, poſſet autem accommodare ad illa, *Non faciat fructus ſuos pro rata omiſſionis recitationis officij, & temporis.* nam illud *pro rata* videtur intelligendum reſpectu fructuum beneficij non ſim- C pliciter, ſed prout recitationi correſpondent, ac debentur. Sed tamen hanc euaſionem excuſſit Pius V. Primò, quia declarauit, *ratam* intelligendam eſſe per proportionem ad horas Canonicas, & recitationem earum, vt poſtea exponemus: ſecundò, quia dixit, *Omnes beneficij, ſeu beneficiorum ſuorum fructus*, &c. *eius diei amittat.*

Soti ſentent. aſtringẽs beneficiatum non recitantem ſolum obligari ad reſtituẽdam eam partem quæ officio recitandi reſpondet.

5. Nihilominus Medina perſtitit in ſententia Soti, quia putat continere euidentem iuſtitiam, & æquitatem: & eum ſecuti ſunt Aragon, & Ludouicus Lopez. Ad Pium autem V. duobus modis reſpondent. Primò, vt ſolùm loquatur de beneficiis, quæ nullum habent ſeruitium præter recitationem officij. Sed hoc improbabile eſt. Tum quia Concilium Lateranenſe expreſsè dicit, *Quicumque* D *habet beneficium cum cura, vel ſine cura.* Et hoc refert Pius V. & vocat *ſalubrem ſanctionem*, quam confirmat, tum etiam quia declarat extendi ad præſtimonia, & quæcumque alia beneficia etiam nullum ſeruitium habentia. Secundò reſpondent, verba illa, *Omnes beneficij ſeu beneficiorum ſuorum fructus*, &c. reſtringenda eſſe ad illos fructus, qui iuxta proportionem ab ipſis excogitatam recitationi horarum correſpondent.

Medina in eã ſententiam & aliter explicat verba Pij V. *Aragon. Ludouic. Lopez.*

6. Nixilominus dicendum eſt, ex vi illius legis reſtituendos eſſe omnes fructus beneficiorum omnium, quæ habet ille, qui non recitat, cum proportione declarata à Pio V. Ita tenent Nauarrus, Couarruuias, Durantus, Graffis, & alij ſuprà citati, & Valentia 3. part. quæſt. 2. vltim. punct. in fine, & E Petrus Nauarra lib. 2. de reſt. cap. 2. à numero 183. præſertim numero 196. & ſequentibus, & Azor lib. 10. cap. 14. quæſt. 5. Ratio non eſt alia niſi verba Concilij, quæ Pius V. tam expreſsè declarauit, addita diſtributione, vt nemo poſſit propria auctoritate illa limitare: ſic enim ait. *Omnes beneficij, ſeu beneficiorum fructus, qui illi, vel illis diebus reſponderent, quotidie diuiderentur.* Sed aiunt, cùm ait *omnes*, loqui tantùm de omnibus reſpondentibus obligationi recitandi. Sed contra, nam iſti fructus (ſecundum illos auctores) non ſunt omnes fructus beneficij: at Pius V. loquitur de omnibus fructibus beneficij, imò & beneficiorum. Item, illi non ſunt fructus, qui correſpondent *illi, vel illis diebus abſolutè*, vt Pontifex loquitur. Præterea, iuxta illum ſenſum etiam dicere potuiſſet, pro qualibet hora reſtituendos eſſe omnes fructus beneficij, ſubintelligendo non ſimpliciter, ſed reſpondentes illi horæ. Ad hæc, Pontifex præmittit, ſe velle prouidentius, & expreſſius circa declarationem illius *ratæ*, diſponere: at verò ſi admittatur additio, & proportio illorum auctorum, nec euidens nec expreſſa eſt declaratio, ſed tam obſcurè, & arbitraria relinquitur, ſicut antea, in puncto præcipuo, & maximè dubitabili. Præter hæc habet hic locum ponderatio verbi, *ſtatuimus*, ſuprà relata ex Nauarro, nam ibi aliquod ius nouum ſtatuitur, illa autem reſtitutio cum illa proportione ex ipſo iure naturæ debebatur, vt Sot. concedit, ergo aliquid amplius per hoc ius nouum ſtatuitur. Item, aliàs nulla eſſet differentia inter ſex primos menſes, & reliquum tempus, quod etiam eſt clarè contra intentionem illius legis. Denique, licet beneficium detur propter plura officia, nihilominus lex potuit punire omiſſionem vnius officij priuatione omnium fructuum, etiam reſpondentium aliis ſeruitiis, quia lex poteſt non ſolùm priuare ſtipendio quaſi adæquato officio omiſſo, ſed aliam priuationem addere in pœnam iuſtam. Hoc autem planè fecit illa lex, vt ex verbis citatis conſtat.

Vera ſententia ex vi illius legis qui non recitat, debet reſtituere omnes fructus proportione declarata à Pio V. *Nauarr. Couarr. Durand. Graffis. Valent. Petr. Nauarr. Azor.*

1. Fundamẽtum. 2. Fũdamentum. Vltima confirmatio.

7. Dices, Ergo ſaltem quoad illam partem eſt lex illa omnino pœnalis, ergo ad illud, quod pœnale eſt, non obligabit ante condemnationem. Reſpondetur negando conſequentiam. Primò, quia lex poteſt ſuis verbis per ſe ipſam ita inferre pœnam, vt ex illa ſequatur ſtatim obligatio in conſcientia, & hanc vim habent verba illius legis, vt ponderauimus. Deinde quia per illam legem virtute factum eſt, vt beneficium Eccleſiaſticum, licèt detur propter aliud ſeruitium, nihilominus ſub hac conditione detur, vt recitet, qui illud habet, aliàs etiam aliud ſeruitium, ſeu ſtipendium eius amittat. Et ideo quando non impletur illa conditio, ſtatim oritur obligatio non retinendi vllos fructus beneficij, pro rata omnium illorum.

Obiectio ſuboritur. Diſſoluitur 1. Soluitur 2.

8. Vnde conſtat, hoc ſolùm eſſe verum de fructibus vnius beneficij, ſed etiam plurium, & omnium, quæ perſona habuerit, quia ita declarauit Pius V. & quia non eſt maior ratio de vno, quàm de alio, & quia ſingula, & omnia ſub illa conditione data ſunt. Solùm neceſſe eſt vt in ſingulis ſex primi menſes excipiantur cum proportione. Denique intelligitur ex dictis, nunc poſt ſex menſes non habere locum compenſationem ſpiritualem, quam dicebamus ſuprà ex natura rei potuiſſe ſufficere, quia lex præſcripſit hoc genus pœnæ, & reſtitutionis, & homo non poteſt commutare pœnam, per legem impoſitam. Præſertim, cùm lex impediuerit tranſlationem dominij, ſine quo nemo habet titulum, quo poſſit iuſtè reſtituere tales fructus.

Corollaria ex dictis 1.

Homo non poteſt commutare pœnam per legẽ impoſitam.

9. Sed oportet tertiò exponere hanc *ratam*, an ſit cum exacta proportione, & vſque ad nimiam diuidenda? Ait enim Sot. pro vno, aut duobus diebus non teneri quempiam reſtituere. Medina verò generalius dicit pro omiſſione paucorum dierum nihil eſſe reſtituendum. Et deinde ponit exemplum in octo, vel decem diebus. Imò addit, etiamſi quis per annum integrum omittat, non eſſe neceſ-

Opinio aliquorum hãc ratam non oportere fieri cum exacta proportione. *Soto. Medina.*

ſarium

ſarium reſtituere totum exactè,& integrè,ſed poſſe moderatam partem retinere. Quæ fundant ſolùm in quadam morali accommodatione, quia Dominus temporalis, niſi ſit nimium rigidus, & tenax (quod de Deo ſentiendum non eſt) non priuat famulum ſtipendio propter aliquos defectus leues, nec propter omiſſionem grauem priuat exactè omnibus fructibus, ergo multo magis ita de Deo ſentiendum.

10. Vera ſententia licet ex iure naturæ prædicta doctrina eſſet vera, ſtando tamē in leg. poſitiua,rata vſque ad minima eſt diiudicanda.

Sed hæc moralis perſuaſio ad ſummum,haberet locum in terminis iuris naturalis, vt ſuprà tractatum eſt. At verò ſtante lege poſitiua definiente, & taxante hanc pœnam vſque ad minima, (vt ita loquamur) non licet nobis vti coniecturis ad legem eneruandam, nam cùm Concilium ſtatuit, vt qui poſt ſex menſex ab obtento beneficio per quindecim dies non recitauerit ſaltem bis, priuetur beneficio, ergo non eſt credibile,vt per decem,vel octo dies omittens officium, in illius legis pœnam non incidat.Item cùm Pius V. taxet,quid reſtituendum ſit pro dimidia parte officij prætermiſſa, quis nunc dicere poteſt ex omiſſione duorum dierum nullam oriri obligationem? Præterea ſi Medina ſua coniectura rectè duceretur, dicturus conſequenter fuiſſet, beneficiarium non peccare mortaliter ex vi tranſgreſſionis contra obligationem beneficij, non recitando per octo,aut decem dies,quia benignus princeps, aut Dominus non priuat ſubditum, aut famulum gratia,& amicitia ſua, propter leuem negligentiam, ergo vel in eo caſu beneficiarius non peccat mortaliter,vel illa dici non poteſt leuis omiſſio, aut offenſio Domini, & ita non procedit coniectura. Tandem lex illa impedit tranſlationem dominij fructuum correſpondentium illis temporibus, diebus, aut horis, nullo ergo titulo retineri poſſunt.

11. Pij Quinti taxa omnino ſeruanda,notanda tamen optima expoſitio illorum verborū ſextæ partis, &c.

Dicendum ergo eſt cum communi ſententia, taxam, & diſtributionem à Pio V. declaratam ad amuſſim ſeruandam eſſe. In ea enim in primis aſſerit, *Qui vno,vel pluribus diebus omnes horas Canonicas intermiſerit,omnes fructus amittat,qui illi,vel illis diebus correſponderēt,ſi quotidie diuiderentur:* ſi verò non vno die integrum officium prætermittat, pro dimidia parte officij vult amitti dimidiam partē fructuum illi diei correſpondentium. Dimidiam autem partem horarum declarat eſſe Matutinum, (quod ſimul cum laudibus, intelligo) aliam dimidiam partem ex omnibus aliis horis conficit,& quoniam illæ ſunt ſex,illas reputat æquales,& pro vniuſcuiuſque omiſſione, *ſextam partem fructuum eiuſdem diei amitti*, declarauit. Quod intelligo de ſexta parte fructuum dimidij diei naturalis, ſeu de fructibus diei artificialis,nam altera pars reſpondet nocti,ſeu officio nocturno.Hunc enim ſenſum iuſta proportio poſtulat, atque iuxta ſimilem proportionem de laudibus cenſeo,vt ſi ſolę omittantur,tanquam vna de paruis horis reputetur, quia reuera habēt æqualitatem moralem.Addit denique Pius extenſionem huius pœnæ ad diſtributiones quotidianas cum eadem proportione, etiam pro his, qui choro præſentes ſunt,ſi nec ibi,nec domi recitent illas horas, quibus aſſiſtunt. Ita enim illam extenſionem intelligendam puto. Ac tandem infrà, eandem pœnam cum eadem partitione extendit ad penſiones reſpectu officij parui B.Virginis.

12. Pro minori omiſſione, quā ſit vnius horę non cōtrahitur obligatio reſtituendi.

Ex dictis ergo colligo, per augmentum à contrario,vel potiùs à definita legis taxatione,pro minori omiſſione, quàm ſit vnius horæ integræ non contrahi aliquam obligationem reſtituendi, ſolum enim taxatum eſt, quid pro ſingularum horarum omiſſione reſtituendum ſit. Cùm autem ſit lex rigoroſa,videtur reſtringenda ad terminos ſuos,præſertim cùm peculiariter ſit facta ad declarandam reſtitutionem pro rata temporis, & horæ. Veruntamen licet hæc regula pro ſingulis ſex minoribus veriſimilis videatur,pro Matutino admitti non poteſt, nam (vt dicebam) non eſt minor ratio reſtituendi aliquam partem proportionalem fructuum pro laudibus omiſſis, quàm pro Prima, vel Veſperis, & tamen, iuxta opinionem magis communem, laudes non ſunt aliqua hora integra, ſed pars alicuius horæ. Conſequenter verò idem dicendum videtur de omiſſione vnius nocturni, vel alterius ſimilis, vel proportionalis partis Matutini. Nam procedit eadem ratio.Vnde non videtur illa regula quaſi materialiter ſumenda, ſed formaliter, vt pro ſexta parte medietatis officij, quæ eſt duodecima totius officij integri proportionalis pars fructuum amittatur.

13. Optima regula reſtitutionis eſt, vt pro omiſſione mortali reſtituatur, pro veniali minime.

Vel fortè generalior regula erit,vt quoties omiſſio eſt mortaliter peccaminoſa, oriatur obligatio reſtituendi, non verò quando eſt tantùm venialis. Quæ pars poſterior indubitata eſt,& non indiget limitatione,nam licèt fructus beneficij ſint copioſi, ita vt ſingulis partibus minimis officij reſpondeat pars fructuum grauis quantitatis, nihilominus inde non oritur obligatio reſtituendi, quia fundamentum illud leue eſt, ſimpliciter non eſt tranſgreſſio præcepti. At verò è conuerſo, quando omiſſio eſt mortaliter peccaminoſa, conſiderandum vlterius videtur, an pars fructuum illi omiſſioni correſpondens, conſiderata tenuitate beneficij, tam parua ſit, vt reſpectu furti, verbi gratia, non ſufficiat ad peccatum mortale, nam tunc cenſeo excuſari à reſtitutione, ex leuitate materiæ. Nam licèt culpa omiſſionis ratione materiæ ſpiritualis,& diuinæ fuerit grauis,reſpectu pœnæ, & reſtitutionis materia illa temporalis,eſt leuis.Sed cauendum eſt, ne cum aliis ſimilibus, moraliter, & paulatim coniungatur, nam tunc materia erit grauis, & conſurget obligatio, ſicut in furtis minimis contingit.

14. An qui ſine attētione recitat, teneatur reſtituere.

Statim verò ſuboritur dubium, an ſi peccatum illud mortale conſiſtat in ſola volūtaria diſtractione,abſque omiſſione externæ prolationis,quamuis ſine attentione vlla, inde oriatur hæc obligatio reſtituendi? Quamuis enim ſuprà dixerimus illud eſſe peccatum mortale, contra præceptum Eccleſiaſticum,& ita videatur omiſſio præcepti, nihilominus quoad hanc pœnā poteſt eſſe ratio dubitandi. Quia Conc.Lateran.ſolùm dixit, *Qui diuinum officium non dixerit,* ille autem, qui ſine attentione dicit, reuera dicit. Nihilominus tamen cenſeo illū etiam incurrere hanc pœnam. Ita ſentit Nauarr.c.13. de Orat. n.17. & 19. & ſuprà idem diximus cum aliis contra Cordubam lib.4. q.13. & alios. *Nauarr.* Quia illa non eſt oratio,nec recitatio,quæ ab Eccleſia præcipitur, & ita eſt vera omiſſio præcepti. Et verba Concilij formaliter intelligenda ſunt, nam dicere officium Canonicum iuxta ſenſum iurium, & Pontificum idem eſt,quòd orando illud recitare. Vnde Pius V. poſtquam retulit illa verba Concilij, poſtea dixit, *Qui horas Canonicas,vno, vel pluribus diebus intermiſerit:* qui autem ſine vlla attentione dicit, reuera intermittit horas, quia tunc non recitat.

15. Beneficiarius exiſtens in peccato, vel etiā publico recitando ſatisfacit præcepto,nec tenetur reſtituere.

Hinc verò intulerunt aliqui,obligandum eſſe ad reſtituendum beneficiarium, qui exiſtens in peccato mortali recitat horas, putant enim illum non implere præceptum, quia illa oratio non eſt fructuoſa Eccleſiæ, talis autem oratio præcipitur miniſtris

niſtris Eccleſiæ. Sed hoc probabile non eſt,quia ille,quamuis ſit in peccato mortali, implet Eccleſiaſticum præceptum, ſub quod non cadit, vt oratio ſit ſatisfactoria,vt eſt opus operantis, quoad impetrationem verò, ſemper poterit eſſe impetratoria, præſertim in perſona Eccleſiæ, & ipſum opus ſecundum ſe placet Deo, licet particularis perſona diſpliceat. Neque obſtabit, quòd peccatum illud beneficiarij publicum ſit, quidquid dixerit Angelus verb. *Clericus* 8.num.5. quia ratio facta in vtroque peccato tam publico, quàm occulto procedit. Nec verum eſt, quod Angelus ſupponit, clericum publicum peccatorem eſſe ſuſpenſum ab officio, & beneficio propria Eccleſiaſtica cenſura, vt benè notauit Syluester verb. *Clericus* 4. num.17. q.24.& nos in lib.de Cenſuris diximus.

Angel. Clericus publicus peccator non eſt ſuſpenſus ab officio. *Syluest.*

16 Beneficiarius qui ob naturalem obliuioné omiſit officium, nõ incurrit pœnam legis.

Sed quid, ſi è contrario contingat aliquem beneficiatum exterius non dicere officium abſque peccato coram Deo, non ob legitimum impedimentum, ſed propter naturalem obliuionem, vel aliam ignorantiam inuincibilem? Nam videtur obligari, tum quia de facto non exhibet ſeruitium propter quod recipit ſtipendium, tum etiam quia (vt dixi)illa non eſt tantùm pœna propter culpam, ſed eſt etiam conditio, ſub qua datur tale ſtipendium. Nihilominus cenſeo,hunc eſſe à reſtitutione excuſandum, non ſolùm quoad fructus bona fide conſumptos,ex quibus nõ eſt factus ditior,(de quibus dubium non eſt) ſed ſimpliciter de omnibus. Ratio eſt, quia lex illa eſt pœnalis, & ideo reſtringenda,vt non imponat pœnam,niſi ibi interceſſerit culpa.Vnde non oportet intelligi,illam eſſe conditionem quaſi affirmatiuam, *Si dixerit*,ſed negatiuã, *ſi non omiſerit*, ſeu *non intermiſerit* (vt dixit Pius V.) vtique *culpabiliter*, ſeu *voluntariè*, hoc enim eſt propriè omittere. Accedit, quod Concilium inquit.*Si officium diuinum non dixerit legitimo impedimento ceſſante.* Naturalis autem obliuio, vel ignorantia inuincibilis, legitimum impedimentum cenſeri poteſt.Et infrà ait,*Eos tanquam iniuſtè perceptos*,ergo ad reſtitutionem poſtulat titulum iniuſtæ acceptionis.Item infrà inquit,*Si vltra dictum tempus in ſimili negligentia contumaciter permanſerit:*vbi expendo illã particulam *ſimili*, nam ſupponit,oportere omiſſionem eſſe ex negligentia culpabili.Ergo vbi non interuenit culpa,non incurritur hæc pœna.

17. Reſtitutio cui ſit faciẽda.

Vltimò inquiri poteſt, cui ſit reſtitutio facienda. Hoc verò in ipſamet lege, ſatis declaratum eſt illis verbis,*In fabricas huiuſmodi beneficiorum vel pauperum eleemoſynas erogare teneatur.*Quæ verba diſiunctiua ſunt, & ideo videtur libera electio relinqui ipſimet beneficiario,vt quam maluerit partem eligat.Quæri autem poteſt,an poſſint extendi ad alios pios vſus,vt ſunt ſacrificia,& capellaniæ, ſuffragia, vel anniuerſaria pro defunctis, & ſimilia. Reſpondeo cum Nauarro in Manual. capit.25.num.122.& c.7.de Orat.num.32. quem iuniores ſequuntur, in primis excipiẽdos eſſe duos caſus.Vnus eſt,quando ex lege, vel ſtatuto approbato, vel conſuetudine,quod vnus non recitando amittit,aliis Canonicis, vel Clericis eiuſdem Eccleſiæ accreſcit. Vt in diſtributionibus obſeruatur iuxta cap.1. de Cleric. non reſident. in 6. & idem erit in aliis fructibus, ſeu in Gloſſa, vt vocant,vbi de illa idem fuerit ſtatutum. Alter caſus eſt, quando ex peculiari ſtatuto fructus malè percepti applicati ſunt ad aliquod certum opus pium,tunc enim in illud reſtitutio eſt facienda.Ratio eſt,quia nec Concilium nec Pius V. prohibent ſimilia ſtatuta,vel conſuetudines,neque in hac parte habent aliqua verba derogatoria: ne-

A que principalis intentio illius conſtitutionis fuit diſponere de his,quibus facienda eſt reſtitutio, vel reſpicere ad illorum vtilitatem; ſed præcipuè, vt reſtitutio fiat cum effectu, determinat autem, cui facienda ſit,quando illud aliàs fuerit indeterminatum, & ſine præiudicio alterius, cui alia ratione illud accreſcebat.

Extra hos verò caſus ſeruanda eſt determinatio Concilij ex mente illorũ auctorum, quia excipiendo tantùm illos duos caſus,regulam in contrarium firmare videntur. Solùm aduerto, membrum illud de eleemoſynis pauperum ſatis latam poſſe habere interpretationem. Nam ſi ſacerdos pauper ſit, non erit ab hac reſtitutione alienum illi dare eleemoſynam cum onere dicendi Miſſas aliquas,præcipuè ſi B in ſatisfactionem offenſæ Deo factę non recitando, vel pro illis fidelibus, qui fructus beneficiorũ perſoluerunt,dici præcipiantur. Item ſi viuis pauperibus eleemoſynæ fieri poſſunt ex talibus bonis, poterũt etiam fieri pauperibus defunctis, dando eleemoſynas,vt ſuffragia,& ſacrificia pro illis fiant. Ad omnia ergo illa opera, quæ ſub eleemoſynis pauperum comprehendi poſſunt, fieri poteſt extenſio, non tamen extra illa. 18.

Pauperi ſacerdoti fructuum reſtitutio fieri poteſt.

Sed an reſtringendum hoc ſit ad pauperes illarum Eccleſiarum,vbi ſunt beneficia. Nam in priori parte de fabricis apertè fit reſtrictio *ad fabricas huiuſmodi beneficiorum.* Circa quæ verba aduerto,multos illa perinde accipere,ac ſi dictũ eſſet, *In fabricas Eccleſiarum talium beneficiorum*,in neutro autem tex- C tu habetur illa particula *Eccleſiarum*,neque oportet illam addere, quia ſine illa eſt latior conceſſio, & non eſt à nobis reſtringenda. Poſſet enim ædificari domus pro beneficiario, vel pro fructibus beneficij colligendis,vel etiam poſſent tales fructus expendi in vtilitatem prædiorum ipſiuſmet beneficij,vt eius fructus in perpetuum augerentur. Hæc enim,& ſimilia ſub fabricis beneficiorum comprehenduntur,etiam ſi propriè non ſint fabricæ Eccleſiarum. Omnino autem illa pars reſtricta eſt ad ipſa beneficia, ita vt non poſſint ex talibus reſtituendis alia templa,vel Eccleſiæ ædificari,aut reſtaurari,niſi talis fabrica poſſit alia ratione ſub eleemoſynis pauperum comprehendi. Dubitari ergo poteſt, an illa reſtrictio *huiuſmodi beneficiorum*, vtrique membro D adiuncta intelligatur,ac ſi eſſet repetita,*Ad eleemoſynas pauperum eorundem beneficiorum*, vel ſit ad illud tantùm membrum reſtringenda, cui expreſsè adiuncta eſt, ita vt pauperes abſolutè intelligantur, cuiuſcunque Eccleſiæ,vel loci ſint? 19.

An fructus beneficiorũ expendi debeat in pauperes illarũ Eccleſiarum.

Ergo hoc poſteriori modo hàc legem intelligo, quia nihil eſt,quod obſtet,& eſt fauorabilior ſenſus & ſatis conſentaneus charitati Chriſtianæ,quæ ad omnes pauperes,maximè fideles extenditur,& reddit faciliorẽ hanc reſtitutionem, & ſuauiorem. Eſt enim ſatis prudens,& fragilitati humanæ accõmodatum conſilium, quòd hi Clerici hac obligatione reſtituendi onerati,largas eleemoſynas faciunt,vbi reſidẽt, etiamſi beneficium alibi exiſtat & vt quaſcumq; fecerint ſiue ordinarias,ſiue extraordinarias E intuitu reſtituẽdi eas faciant,ſic enim reſtitutio facilior,& certior erit. Item benè Nauarr.aduertit,ſi Clericus pauper ſit, poſſe ſibimet aliquid in partem reſtitutionis applicare, quia ſi ipſe pauper eſt, illa eſt eleemoſyna, quam non tam ipſe ſibi, quam Pontifex per eum ipſimet facit. Quia verò difficile eſt, rectum iudicium ferre circa ſe ipſum, ideo rectiſſimè faciet, ſi prudentis confeſſarij, vel alterius viri docti conſilio vtatur. Et eadem ratione extendi hoc poteſt ad pauperes conſanguineos, in quibus 20.

Clericus pauper poteſt ſibimet partẽ reſtitutionis reſeruare.

bus maius eſt periculum, & ideo magis neceſſarium eſt alienum iudicium. Denique eleemoſynæ omnes, quas ex fructibus beneficij fecit toto illo tempore, in quo non recitauit, vbicumque illas fecerit, poterit, vt iam reſtitutas computare, quia numquam illos fructus fecit ſuos, & eos tradidit, quibus tradendi erant. Et ita iam non manet obligatus ratione rei acceptæ, quia illam apud ſe non retinet, nec ratione acceptionis, quia iam executioni mandauit pœnam, & reſtitutionem per legem impoſitam.

21. *Penſionarij an debeant penſiones reſtituere.*

Tandem motum eſt ab aliquibus ſpeciale dubium de penſionariis, an debeant etiam reſtituere fabricæ, vel pauperibus: vel potiùs debeant non accipere penſionem à beneficiario ſoluente illam, vel omnes fructus penſionis ei reſtituere, ſi eos iam acceperunt? Videtur enim hoc ſecundum fieri probabile ex eo, quod penſionarius non recitando, fit incapax talium fructuum, beneficiarius autem non tenetur ſoluere penſionem, niſi perſonæ capaci: vnde ſi penſionarius ſit excommunicatus, nec poteſt exigere fructus penſionis, neque alter tenetur dare, vt in tom.5.p.diſp.13.ſect.2.diximus, ergo idem eſt in præſenti. Contrarium nihilominùs

A cenſeo probabilius. Primò, quia Pius V. dicit abſolutè, Penſionarium non recitantem *eſſe obnoxium amiſſioni fructuum modo prædicto.* Modus autem prædictus erat, vt non recitans non faciat fructus ſuos, ſed eo ipſo maneant applicati fabricæ, vel pauperibus, ergo eadem diſpoſitio procedit in fructibus penſionum. Vnde quidquid ſit de excommunicato, exemplum non eſt ſimile, quia ille eſt omnino incapax, & quaſi pro mortuo reputatur, vt ait Gigas Penſion. q. 36. n. 5. & de fructibus eius nihil aliud in particulari diſpoſuit lex, hic autem, qui non recitat, non eſt ſimpliciter incapax, ſed ſolùm lege impeditur, ne tunc acquirat fructus tali modo, & cum tali onere. Accedit, quòd poteſt compenſationem à Papa poſtulare, & de facto conceditur, tanB quam de reſtitutione, quæ non debetur certæ perſonæ, non enim concederetur in præiudicium tertij, ſignum ergo eſt, non deberi beneficiario. Vnde etiam fit; non poſſe illi reddi, neque apud eum relinqui, neque ipſum poſſe fructus illos denegare, vt ſibi retineat, quia nullum habet titulum, neque omiſſio officij penſionarij ei contulit nouum ius, ſed in Eccleſias, ſeu pauperes virtute legis Eccleſiaſticæ, fuit ſuo modo tranſlatum.

Penſionarius non recitans nō facit fructus ſuos.

Finis Libri quarti.

TRACTATVS QVINTVS DE IVRAMENTO ET ADIVRATIONE.

1. D. Thomæ diuiſio generalis actuum externorum Religionis.

DIvvs Thomas ſecunda ſecundæ in principio quæſtionis 84. & 89. diuiſionem quandam generalem actuum externorum Religionis inſinuat, nam quoſdam exercemus offerendo aliquid Deo, alios aſſumendo aliquid ſacrum, & diuinum. Ad prius membrum pertinent omnia, quæ in ſuperiori volumine à nobis tractata ſunt, & ſub eodem collocat D. Thomas votum, per quod aliquid Deo promittimus, & ideo priùs de illo agit, quàm de iuramento. Poſterius autem membrum ſubdiuidit in cultum Sacramentorum, & in aſſumptionem nominis Dei, quia vel aſſumptio illa conſiſtit in facto, vel in verbo, ſi in facto, pertinet ad vſum Sacramentorum, ſi in verbo, ad vſum Diuini nominis. Sub ſacramentis autem intelligenda ſunt ſacramentalia, vt eſt prima tonſura, aqua benedicta, & ſimilia, quæ religioſè ſumimus. Sed tractatum de his rebus meritò reiicit D. Thom. in tertiam partem, vbi nos etiam de illis diſſeruimus. Aſſumptionem autem diuini nominis diuidit D. Thom. in tria membra, ſcilicet, iuramentum, adiurationem, & inuocationem ad orandum, vel laudandum Deum. Poſſet verò etiam votum ſub aſſumptione diuini nominis conſtitui, quia non poſſumus Deo vouere, quin ipſum aliquomodo nominemus. Vnde ſub præcepto in Exod. 20. *Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum*, omnes comprehendunt vota Deo facta, per quæ in vanum Dei nomen aſſumitur, niſi fideliter fiant, & impleantur. Item ſub nomine Dei etiam verba eius ſacra comprehendi poſſunt. Illa enim etiam aſſumimus ad aliquem vſum, qui non debet eſſe vanus, vel profanus, ſed religioſus, & ita ſub hoc genere actus Religioſi, multi ex actibus ſuprà tractatis comprehenduntur.

Aſſumptio diuini nominis in tria membra diuiditur.

Exod. 20.

2. Duplex modus aſſumēdi nomen Dei honeſtè.

Verumtamen, vt methodum à nobis inchoatam proſequamur, aduertendum eſt, duobus modis poſſe aſſumi nomen Dei, modo honeſto, ſcilicet, vel ad loquendum de Deo, vel ad loquendum cum Deo, vix enim cogitari poteſt aliqua ratio nominandi Deum, quæ ad has non reducatur, vel ſi cogitetur, non erit rationi conſentanea, ſed erit aliquis abuſus nominis Dei, qualis erit vſus ſacrorum verborum, applicando illa ad profana colloquia, vel ad vanas hominum laudes, & ſimilia, quæ ad genus quoddam ſacrilegij, vel irreligioſitatis ſpectant, vt ſuprà in tertio tractatu viſum eſt, & tractando de Horis Canonicis attigimus. Nominare autem Deum ad loquendū de illo, honeſtum, & ſanctum eſt, per ſe loquendo, non tamen directè ſpectat ad virtutem Religionis, quia ibi non reſpicitur Deus neceſſariò vt obiectum *cui*, ſed tantùm vt materia locutionis, niſi iſte ſermo de Deo, ad eiuſdem cultum ſpecialiter referatur, quod tamen neceſſarium non eſt ex vi locutionis de Deo, etiam vt honeſtè fiat. Pertinere ergo poteſt ad fidei confeſſionem, ſi ſolum de Deo loquamur ad proteſtandam fidem. Item ſpectare poteſt ad charitatem ſi de Deo loquamur, vt vel nos, vel alios ad Dei amorem incitemus: aliquando verò poteſt eſſe actus doctrinæ, quaſi ſpeculatiuæ, vt cùm de Deo loquimur ad docendum, vel diſcendum, quod poteſt honeſtè fieri ex ſola ſtudioſitate, & honeſtiùs ex charitate, ex Religione verò ordinariè non fit, fieri autem poteſt ex intentione operantis, vt per ſe conſtat. Inde verò nō conſurgit ſpecialis actus Religionis, ſed ita ſe habet ſicut actus aliarum virtutum, qui ex intentione operantis, poſſunt imperari à Religione. Igitur ſermo de Deo eſſe poteſt materia intentionis Religioſæ, non tamen eſt ſpecialis actus Religionis. Aſſumere autem nomen Dei ad loquendum cum illo, eſt proprium officium Religionis, quia ibi reſpicitur Deus tanquam obiectum *cui*, ſeu tanquam perſona, ad quam actus dirigitur, quod eſt proprium Religionis, nam eſt pars iuſtitiæ, & reſpicit Deum tanquam alterum ad quem tendit. Itē quia quoties cum aliquo loquimur, ratio poſtulat, vt cum debito honore loquamur, & hoc obſeruat Religio reſpectu Dei.

Locutio de Deo de ſe non pertinet ad Religionem.

Aſſumere nomen Dei ad loquendū cum illo eſt officium Religionis.

Locutio

Locutio autem ad Deum variis modis fieri poteſt,primò ſolum ad cultum,& honorem, & hoc maximè fit per diuinam laudem , ſecundò ad grati animi ſignificationem, quod fit per gratiarum actionem , tertiò ad impetrandum aliquid ab ipſo, quod fit per orationem, ſeu petitionem,& per omnem modum obſecrandi,precandi,& ſimiles,quæ omnia nos ſuprà ad tractandum de Oratione reduximus propter rationes ibi traditas. Per votum etiam ſatis directè,& expreſsè cum Deo loquimur , ad effectum autem proximum longè diuerſum , quàm prædictis modis : dicò autem *proximum* , quia licet in ratione cultus omnes conueniant,hæc in voto fundatur in oblatione,& obligatione,quæ per promiſſionem Deo fit.Vltra hos verò inuenitur alius modus loquendi ad Deum,qui licèt non ſit tam expreſſus,re tamen vera eſt etiam locutio ad Deum , & hic inuenitur in iuramento,& adiuratione,nam per vtramque inuocatur,& imprecatur aliquo modo Deus , non poteſt autem inuocari, vel imprecari à nobis , niſi nos aliquo modo loquamur cum ipſo , vt videtur per ſe notum. Per iuramentum autem inuocatur à nobis, vt teſtis , vel tanquam fideiuſſor , per adiurationem verò, aliquo modo inuocamus Deum, vt nobis aſſiſtat, quaſi fauorem præbens,vt alius,quem adiuramus, faciat, quod rogamus,vel imperamus. Vnde licèt votum magis conueniat cum oratione,in modo loquendi cum Deo magis expreſſo,& directo, & in hoc etiam quod ſolet votum orationem adiuuare, nihilominus iuramentum in hoc cum oratione conuenit, quòd quandam tacitam petitionem inuoluit:vt explicando rationem iuramenti magis patebit. Hac igitur ratione hunc tractatum non incommodè poſt præcedentem de oratione proximè collocauimus, votum in vltimum locum referentes, vt ab illo ad ſtatum Religioſum,tanquam ad effectum eius tranſitum faciamus. 3. Locutio ad Deum quibus modis fiat. Quomodo Deus nobis aſſiſtat in iuramentis.

Atque hinc etiam obiter poſſumus colligere,nouam rationem comprehendendi omnes actus virtutis Religionis externos,id eſt,diſtinctos ab effectu colendi , nam quidam conſiſtunt in actione,alij in receptione , alij in ſermone,ſeu loquutione ad Deum.De primis dictum eſt in tribus primis tractatibus , præſertim in 2. Actus verò qui in receptione conſiſtunt , in tractatum de Sacramentis reiicimus. Poſtremi igitur in hoc volumine explicantur,& iuxta tres modos principales loquendi ad Deum iam explicatos,tribus etiam tractatibus illos comprehendimus. In illo modo vltimo quaſi inuocandi Diuinum Numen , vt aſſiſtat præbendo auctoritatem alicui actui noſtro , tres modos diſtinguere poſſumus , in vno adducimus Deum in teſtem, quod pertinet ad iuramentum aſſertorium , in alio dici poteſt afferri vt fideiuſſor, vt in iuramento promiſſorio, in tertio videtur interponi vt mediator dans virtutem , vel fauorem deſiderio noſtro, vt in adiuratione.Iuxta hanc ergo partitionem , & adiungendo vitia contraria, hunc tractatum in quatuor libros diuidemus, primus erit de Iuramento aſſertorio,ſecundus de Promiſſorio, tertius de Periurio,quartus de Adiuratione. 4. Modus colligendi omnes actus externos Religioſis.

INDEX CAPITVM LIBRI I.

DE IVRAMENTO ASSERTORIO.

Cap.1. Quid ſit iuramentum.
Cap.2. Vtrùm iuramentum ſit actus licitus, & honeſtus.
Cap.3. Vtrùm ad iurandum, veritas,iuſtitia , & iudicium requiratur.
Cap.4. Vtrùm iuramentum ſit actus elicitus virtutis Religionis.
Cap.5. An iuramentum per ſolum Deum , vel etiam per creaturas fieri poſſit.
Cap.6. Vtrùm finis iuramenti ſit confirmatio veritatis.
Cap.7. De materia iuramenti , & diuiſionibus, quæ ex illa ſumi poſſunt.
Cap.8. De diuiſione iuramenti in aſſertorium,& promiſſorium.
Cap.9. Qualis ſit diuiſio iuramenti in aſſertorium & promiſſorium.
Cap.10. Materiam iuramenti eſſe veritatem contingentem.
Cap.11. Vtrùm ex parte formæ iurantis verba requirantur.
Cap.12. De triplici diuiſione iuramenti ex parte formæ.
Cap.13. De varijs iurandi formulis.
Cap.14. De cauſa efficiente iuramenti,ſeu de perſonis,quæ iurare poſſunt.

LIBER

LIBER PRIMVS, DE IVRAMENTO, PRÆSERTIM ASSERTORIO.

Explicatur quid ſit iuramentũ aſſertorium, quid promiſſoriũ.

In hoc titulo tacitè ſupponimus diuiſionem iuramenti in aſſertorium, & promiſſorium, quam poſtea ex profeſſo exponemus. Nunc breuiter aſſertorium dicitur, quando ſolùm fit ad veritatem confirmandam, promiſſorium verò quando vltra præſentem veritatem adducitur Deus ad confirmandã aliquam promiſſionem, ſeu obligationem in futurum. Non inſtituimus autem ſpecialem diſputationem de iuramento in genere, vt abſtrahit ab aſſertorio, & promiſſorio, quia, vt videbimus, omne iuramentum promiſſorium, aſſertorium etiam eſt, licèt non conuertantur, quia poteſt eſſe iuramentum aſſertorium, & non promiſſorium. Vnde fit, vt neceſſaria non ſit abſtracta, ſeu communis conſideratio. Nam explicando aſſertorium iuramentum, exponetur, quidquid habet commune cum promiſſorio, & ſolùm ſupererit declarandum id, quod eſt proprium iuramenti promiſſorij, quódque ipſum addit vltra aſſertorium. Circa iuramentum ergo aſſertorium, quod ſimpliciter iuramentum appellabimus, primò videndum eſt, quid ſit, & quos actus mentis, aut corporis requirat, quamque honeſtatem habeat. Deinde cauſas eius, & ſi quas habuerit proprietates declarabimus.

CAPVT PRIMVM.

Quid ſit iuramentum.

1\. SVPPONIMVS iuramentum eſſe, quia hoc tam eſt clarum ex Scriptura, & vſu ipſo, vt nulla indigeat probatione. Ex dicendis autem conſtabit ratio, & modus quo talis actus poſſibilis ſit: priùs verò quàm explicemus quid iuramentum ſit, vocis ſignificationem, & quaſi deſcriptionem, & etymologiam breuiter proponere neceſſe eſt. Traduntur autem à Theologis, & Iuriſperitis variæ iuramenti deſcriptiones, quas latè refert Selua in tract. de Iuramento 1. part. n. 1. ex Gloſ. in rub. ff. de iureiurando, & Gloſſa 22. q. 1. in principio: Panormitanus, Felinus & alij rub. extra eodem. Hoſtienſis in Summa in principio eiuſdem tituli, Antoninus 2. part. tit. 10. cap. 3. Sylueſter, Angelus & alij verb. *Iuramentum.* Summa verò omnium eſt, quam attigit D. Thomas 2.2. quæſt. 89. art. 1. vbi dicit iurare eſſe Deum in teſtem aſſumere, ex Auguſtino Serm. 28. de verbis Apoſtoli cap. 3. dicente, quomodo tu cùm iuras Deũ adhibes teſtem, ſic ipſe, cùm iurat ſe teſtem adhibet, & in cap. 6. Quid eſt enim, inquit, iurare per Deum, niſi teſtis eſt Deus, quod ibi latè proſequitur, ſic etiam dixit Philo, *iuſiurandum teſtificatio Dei de re controuerſa,* refertur ab Antonio Meliſſa Abbate lib. 2. Sermonum ſerm. 63. apud ipſum verò lib. 2. de Plantatione Noë poſt medium ſic legitur: *Iuramentum eſt fidei ſignum firmiſſimum coniunctum cum Dei teſtimonio, cùm iurantes in re dubia teſtem Deum inuocent,* & in lib. de Decalogo. *Iuſiurandum, ait, eſt teſtimonium de rebus dubiis,* & lib. de ſpecialibus legibus. *Iuſiurandum nihil eſt aliud quàm in re ambigua Dei teſtificatio.* Denique Gregorius Niſſenus Oratione 4. in Cant. iuramentum eſſe dixit *orationem, quæ ex ſe fidem veritati conciliat,* quod ſolus Deus facere poteſt, quia ſolus

Selua. Panorm. Felin. Hoſtienſ. Anton. Sylueſt. Angel. D.Thom. Auguſt. Philo. Anton. Meliſ. Philonis deſcriptiones de iuraměto. *Gregor.Niſ.*

A ex ſe veritas eſt. Nam ſi iurare idem eſt, quod Deum in teſtem vocare, iuramentum erit actus ille inuocandi, ſeu adducendi Deum in teſtem, ſeu enunciatio, quæ cum diuino teſtimonio profertur. Loquor autem in generali actu enunciandi, vt comprehendam tam affirmationem, quàm negationem, & tam ſimplicem aſſertionem, quam promiſſionem, nam ab his omnibus abſtrahit vox iuramenti, vt nunc illam declaramus, & ita comprehendũtur ſub prædicto genere omnes definitiones, quæ ab aliis aſſignantur. Addimus autem, oportere eſſe enunciationem, in qua Deus vt teſtis afferatur, vt compleatur ratio iuramenti, quam particulam rectè D. Thom. declarat ex fine iuramenti, qui eſt confirmare veri- Finis iuramẽti quis ſit.
B tatem tanta certitudine, vt ad terminandam quamcumque controuerſiam ſufficiat, ex Paulo ad Heb. 26. Diuinum autem teſtimoniũ ſufficit ad veritatem hoc modo confirmandam, nã humanũ teſtimonium fallibile eſt, & ideo iuramentum inductum eſt, per quod veritas aliqua diuino teſtimonio cõfirmetur.

Obiiciunt verò aliqui, quia non omne iuramentum per Deum fit, aliquando enim fit per idolum, 2. Obiectio.
quod Deus non eſt, aliquando fit per cœlũ, aut terram, vt ſumitur ex Iacobo c. 5. dicente: *Nolite iurare* *Iacob.5.*
omnino, neque per cœlum, neque per terram, ſupponit enim id poſſe fieri, licet non ſit faciendum. Propter
C quod Selua ſupra addendum putauit iuramentũ eſſe, cùm veritas Dei, aut creaturæ teſtimonio confirmatur. Sed deſtruit rationẽ iuramenti, quia creatura, vt creatum eſt, non poteſt ſufficienter confirmare veritatem, quod per iuramentum intenditur. Deinde infrà oſtendemus repugnare Religioni iuramenti, quod fiat per creaturam, vt creatum eſt. Quando ergo infidelis iurat per idolũ, ideo per illud iurat, quia illud Deum eſſe exiſtimat, & eodem modo Gentiles omnes cõſueuerunt iurare per ſuos deos, quia licèt eſſent falſi, putabant eſſe veros, ſicut

ſicut etiam credebant ſuam religionem eſſe veram, & ſanctam, atque ita dixit Cicero lib.3.de Officiis iuramentum eſſe ſanctam, & Religioſam affirmationem. Sicut ergo diſtinximus in tract. 1. Religionem in veram,& falſam,ita hic iuramentum diſtinguere poſſumus in verum, & putatum, quod poſſumus falſum appellare, non quia ſit de enunciatione falſa,nam etiã poteſt eſſe de vera, vt conſtat,ſed quia non fundatur in vera Diuinitate, ſed in ea, quæ vera exiſtimatur, cum re ipſa falſa ſit. Quando ergo dicitur, iurare eſſe Deum in teſtem adducere,formaliter eſt intelligẽdum, & cum proportione applicandum,nam teſtimonium iuramẽti ſemper inducitur, vt fundatum in auctoritate veri Dei, quantum eſt ex intentione iurantis, & hoc appello formaliter, tamen in re ipſa, ſi iuramentum procedat ex vera fide, & Religione, fundatur in auctoritate veri Dei: ſi vero ex falſa Religione procedat, in re ipſa non habebit authoritatem Dei veri, ſed tantum in intentione, & falſa exiſtimatione iurantis. Quomodo autem iurari poſſit per creaturam,infrà dicetur.

Cicero.

Diuiſio iuramenti in verum,& putatum.

3. Hinc colligit D. Thomas in d. art. 1. Etymologiam verbi *Iurandi,* cenſetur enim à iure deductum, quia id,quod diuino teſtimonio firmatur, quaſi iure ſuo pro vero habendum ſit, vel quia id, quod iuramento promittitur ita firmum, & ſtabile eſſe debet,ac ſi eſſet iure ſtabilitum. Vnde ſolet etiam iuramentum iuſiurandum appellari, hæ namque duæ voces ſynonymæ eſſe videntur in iure,& in vſu Latinorum auctorum,quamuis poſterior vox firmitatem & ſtabilitatem iuramanti magis exprimere videatur, vt indicant Iuriſtæ, quos refert Antonius Corſetus in tract.de Iuram.q.3.num.5. accommodans illud Zachariæ Luc.1. *Iuſiurandum, quod iurauit ad Abraham patrem noſtrum daturum ſe nobis,* & in Scriptura frequens eſt vſus illius nominis: ſolet etiam iuramẽtum appellari Sacramentum, vt in 3. tom. in principio de Sacramẽtis adnotauimus,vbi ex iure,& Scriptura vſum illum comprobauimus. Propter quod dixit Panormitanus in Rub.de Iureiurando,hæc tria eſſe ſynonyma,Iuramentum, Iuſiurandum,& Sacramentum, ſed intelligit in ſubiecta materia, nam conſtat nomen Sacramenti alias habere ſignificationes, & magis proprias, accommodatur autem ad iuramẽtum ſignificandum,quia etiam iuramentum eſt ſacræ rei ſignum,ſcilicet,infallibilis veritatis diuinum teſtimonium, & hæc videntur de nomine ſufficere.

Etymologia iuramenti. *D.Thom.*

D. Anton. Corſet. Luc.1.

Panormit.

4. Iam circa rem ipſam in iuramento duo poſſumus conſiderare, vnum eſt realis actio, per quam iuramentum præſtatur, aliud eſt honeſta ipſius iuramenti. Primum dici poteſt phyſicum,& quaſi materiale in iuramento, ſecundum, morale, & quaſi formale iuramenti, vt ergo perfectè intelligatur, quid ſit iuramentum, vtrumque exponere neceſſe eſt: & de ſecundo quidem dicemus in capitibus ſequentibus, hic breuiter circa ipſum iuramenti actum aduertendum eſt,ad iuramentum concurrere,& intellectum,& voluntatem,& linguam. Concurrit enim intellectus proponendo neceſſitatem, vel vtilitatem iurandi, voluntas autem adiungit voluntatem, ſeu intentionem iurandi, ipſum autem iuramentum ſermone conſummatur. Sed in hoc vltimo eſt aduertendum, quòd licèt reſpectu hominum iuramentum conſummetur per ſignum ſenſibile (quòd frequentiùs per vocem exhibetur, poteſt tamen etiam fieri per ſcripturam, vel alia ſigna, vt infrà dicetur) nihilominùs in ordine ad Deum poteſt in mente iuramentum conſummari.

Explicatur quid ſit iuramentum.

Quæ cõcurrant ad iuramentum.

Iuramentum poteſt ſola mente conſummari in ordine ad Deum.

A Nam ſicut infrà dicemus de voto, poſſe interdum mente conſummari,quia ſoli Deo fit, ita etiam iuramentũ in ordine ad Deum poteſt etiã ſola mente fieri. Quod maximè locum habere videtur in iuramento promiſſorio,nam ad ſimplicem aſſertionem non videtur poſſe accommodari iuramentum in ordine ad Deum, cùm ipſe ita ſit certus de omni veritate, & de omni conceptu hominis loquentis ad ipſum,vt non poſſit per iuramentum certior de illis reddi:promiſſio autem interiùs Deo facta, poteſt etiam interiùs iuramento firmari, non vt inde Deus certior reddatur, ſed vt iurans, quantum in ipſo eſt,maiorem firmitatem ſuæ promiſſioni adhibeat, hoc ergo poſſumus vocare mentale iuramentum,quod ſolo intellectu,& voluntate perficitur.

5. B Quod ſi inquiratur in qua illarum potentiarum formaliter ſit,ſeu conſummetur,dicendum eſt breuiter eſſe intellectu,nam in locutione mentali conſiſtit, ſicut etiam infrà dicemus de mentali voto, nam ſicut in multis aliis,ita in hoc æquiparari poſſunt. Et maiori ratione hoc eſt neceſſarium in iuramento,quia non conſiſtit in ipſa promiſſione,ſed in inuocatione diuini nominis, ad confirmandam illam, inuocatio autem interiùs non fit, ſaltem modo humano: niſi per intellectualẽ locutionem, vt ſuprà tractatu de Oratione fuſe declaratum eſt. Ex quo intelligimus intellectum ad hoc iuramentum dupliciter concurrere, ſcilicet, antecedenter, & cõſequenter reſpectu voluntatis. Præcedit enim iudicium, quòd expediat aliquid Deo promittere C cum iuramento,& ſequitur voluntas promittendi, iurandi,& poſtea intellectus cum Deo loquens iuramentum exhibet, atque ita etiam illud iuramentum conſummatur lingua,non corporali, ſed ſpirituali. Quin potiùs etiam quando iuramentum voce exprimitur, neceſſe eſt: vt poſt voluntatem iurandi intellectus dirigat, & quaſi dictet iurandi formam voce exprimendam. De hac autem voce, ſeu ſigno ſenſibili ſufficiente,& neceſſariò ad iuramentum,quod inter homines fit, dicemus inferius tractando de materia,& forma iuramenti.

In qua potẽtia formaliter ſit iuramentum.

Intellectus ad iuramentũ dupliciter concurrit.

6. Solum ergo ſupereſt explicandum, an intentio voluntatis ſit neceſſaria ad eſſe iuramenti? In quo non dubitamus,quin ſit neceſſaria voluntas proferendi verba,per quæ ſufficienter ſignificetur Deum D in teſtem adduci, quia aliàs, prolatio talium verborum non eſſet actio humana, & conſequenter non eſſet iuramentum? nam iuramentum propriè ſignificat actionem humanam, nemo enim dicet hominem dormientem iurare,etiamſi verba ad iurãdum ſufficientia proferat,& idem eſt de amente,& ſimilibus. Vnde etiam conſtat neceſſarium eſſe,vt talis voluntas libera ſit, & cum pleno iudicio rationis, ſaltem quod ad peccandũ mortaliter ſufficiat,iuxta dicenda infrà in tract. de voto. Et ratio eſt clara, tum quia debet eſſe actus humanus, vt dixi,& ſine tali iudicio non eſt plenè actus humanus, tum etiam, quia ad periurium ſimpliciter requiritur talis deliberatio, ergo & ad iuramentum, verum eſt, poſſe dari periculum veniale ex ſurreptione, vt in- E frà dicetur:vnde etiam videtur poſſe dari ſimile iuramentum, ſed illud non erit actus virtutis, nec ſufficiens per ſe ad inuocandum ſimpliciter Deum religioſo modo, nec ad prudenter iurãdum verum, & ideo abſolutè dicimus ad iurandum requiri ſufficientem deliberationem humani actus: neque in hoc eſt vlla difficultas.

Intentio voluntatis neceſſaria eſt ad eſſe iuramenti.

7. Dubium ergo ſolùm eſt, an hæc intentio ſit ſeparabilis ab illa voluntate? Et videtur quidem inſeparabilis, nam eo ipſo, quòd aliquis vult exte-

Difficultas.

riùs

riùs ſignificare, ſe adducere Deum in teſtem, neceſſariò inducit diuinum teſtimonium, ad ſuam enunciationem confirmandam, ergo non requiritur alia intentio iurandi, ſed hæc intrinſecè includitur in illa voluntate. Antecedens probatur, primò ab inconuenienti, quia ſi ratio iuramenti penderet ex alia intentione hominis, iuramenti vſus inutilis, & vanus redderetur, quia ex illo nulla firmitas, vel certitudo aſſertioni iuratæ accreſceret, qui eſt finis iuramenti. Sequela patet, quia tota ratio iuramenti eſſet incerta, & occulta, nam penderet ex intentione interiori hominibus ignota. Vnde licèt audiamus hominem iurantem, ſcire non poterimus, an iuret, quia neſcimus, an habeat intentionem iurandi diſtinctam à voluntate proferendi talia verba. Hoc autem videtur eſſe magnum inconueniens in re morali, ergo non eſt neceſſaria talis intentio. Vnde videtur conſequenter dicendum, ſufficienter afferri Deum in teſtem, eo ipſo, quòd verba iuramenti voluntariè proferuntur cum externa profeſſione, ſeu demonſtratione, quoad confirmandam veritatem ferantur, nam eo ipſo cenſetur talis enunciatio conſtituta ſub diuino teſtimonio, & pertinere ad cultum, & honorem Dei, vt cum veritate proferatur, ergo hoc ſufficit ad rationem iuramenti, non obſtante quacumque alia interiori intentione.

Ad iuramentum intentio hominis iurantis nõ eſſe neceſſaria oſtenditur.

8. Nihilominùs dicendum eſt, intentionem iurandi eſſe omninò neceſſariam ad conſtitutionem (vt ſic dicam) iuramenti, & ad veritatem eius in eſſendo, nam iuramentum exteriùs prolatum ſine intentione iurandi, fictum iuramentum eſt, non verum, etiamſi aſſertio in quam cadit vera ſit. Ita ſentiunt Doctores omnes, quos infrà referemus, tractando de iuramento promiſſorio, hac enim ratione dicunt, iuramentum promiſſorium falſum, ſine intentione iurandi, non inducere ſpecialem obligationem. Ratio enim eſt, quia illud non habet eſſe iuramenti, & ideò non habet effectus eius. Probari autem poteſt primò exemplis, quia votum factum exteriùs ſine intentione vouendi non eſt votum, nec ſacramentum ſine intentione factum, eſt verum Sacramentum, ſed fictum, etiam ſi non deſit voluntas exercendi exteriùs omnia neceſſaria ſigna, ergo idem eſt in iuramento, eſt enim ſuo modo Sacramentum, id eſt; ſacrum ſignum, vt diximus. Ratio denique eadem eſt, quæ in cæteris cum proportione adhiberi ſolet, quia iuramentum debet eſſe actus humanus, non ſolùm quatenus eſt quædam materialis locutio, ſed etiam quatenus iuramentum eſt, non poteſt autem eſſe huiuſmodi, niſi ab intentione iurandi procedat. Et confirmatur apertè, quia ſæpe prolatio eiuſdem verbi in vno eſt iuramentum, & non in alio, ſolùm propter diuerſam intentionem, vt in ſequentibus multis exemplis videbimus, & optimè declarant verba Pauli I. C. in l.3.ff.de Rebus du. *in ambiguo ſermone, non vtrumque dicimus, ſed dumtaxat, quod volumus.* Eadem etiam verba proferri poſſunt materialiter, ſeu relatiuè, & formaliter, ſeu ſignificatiuè, quod pendet ex intentione dicentis, iuxta cap. *Humanæ aures.* 2. 2. quæſt. 5. ſed verba vno modo ſunt iuramentum, & non alio, ergo hoc pendet ex intentione iurantis. Denique hic habet locum axioma illud, quòd *actus agentium non excedunt intentionem eorum.* ergo qui non habet intentionem iurandi, non iurat etiam ſi verba exteriùs proferat.

Reſolutio intentionem in iuramento eſſe omnino neceſſariam.

Confirmatur reſolutio exemplis.

Iuramentum eſt actus humanus.

9. Ad rationem ergo in contrarium reſpondetur, voluntatem proferendi verba apta ad iurandum, ſeparari poſſe à voluntate iurandi, quamuis è conuerſo voluntas iurandi humano modo, ſeu reſpectu hominis, neceſſariò includat voluntatem exhibẽdi ſignum ſufficiens ad iurandum. Vnde non dicimus ad verum iuramentum conſtituendum neceſſarias eſſe duas voluntates: vnam proferendi verba, & aliam iurandi, ſed dicimus eſſe neceſſariam talem intentionem, ſeu voluntatem, quæ cadant in prolationem verborum, ſub motiuo conficiendi iuramentum, ſeu, quod idem eſt, afferendi Deum in teſtem. Poteſt autem haberi voluntas proferendi eadem verba ſine illo motiuo, ſed ex intentione decipiendi alios, & tũc dicimus ſeparari voluntatem proferendi verba ab intentione iurandi, & illam non ſufficere ad iuramentum; nam ille, qui ſic dolosè iurat, re vera non vult ſignificare ſe adducere Deum in teſtem, ſed vult illud fingere, aut apparenter oſtendere, quod non ſatis eſt ad iurandum. Ad inconueniens autem illatum reſpondemus certitudinem, quæ ex iuramento reſultat, non eſſe talem, aut tantam, vt non ſit dolis hominum, & deceptionibus expoſita. Sicut ergo poteſt homo mentiri etiamſi iuret, ita poteſt dolosè, & fictè iurare, etiamſi aliud exteriùs profiteatur. Neque propterea inutile eſt iuramentum, nam ſatis eſt quod teneatur homo, qui iurat, abſque dolo, & fraude iurare, vt moraliter credatur, ex animo iurare, quãdo iuramentum exhibet. Sicut etiam poteſt homo falſum dicere, quamuis ex animo iuret, & nihilominùs non eſt inutile iuramentum, quia ſatis eſt, quòd homo teneatur peculiari obligatione dicere verum, quando Deum in teſtem adducit.

Satisfit rationi oppoſitæ.

Ad iuramentum conſtituendum nõ ſunt neceſſariæ duæ voluntates.

Certitudo quæ ex iuramento nõ eſt tanta, vt non ſit dolis hominis expoſita.

Sed vrgebit aliquis inquirendo, quid peculiariter operetur illa intentio iurandi, vel ad quid ſit neceſſaria. Nam ſi quis intendat, vt Deus peculiari aliquo ſigno oſtendat veritatem, illud eſſet tentare Deum, quia eſt petere miraculum, vel inſolitum opus ſine ſufficienti cauſa; ſi verò intendat ſolum dare auctoritatem ſuæ aſſertioni, interpoſito diuino nomine, quia ſolent timere homines aſſumere diuinum nomen ad falſum confirmandum, ad nihil videtur conferre intentio iurandi, quia quomodocumque aſſumatur diuinum nomen ad perſuadendam veritatem, idem effectus apud alios ſequitur, nam æquè exiſtimant illud eſſe verum, & teſtimonio diuino confirmatum. Vnde videtur eſſe magna differẽtia inter intentionem vouendi, vel faciendi Sacramẽtum, & intentionem iurandi, nam in voto ſubſtantia eius, & obligatio pendent ex voluntate hominis, Sacramentum etiam ita eſt à Deo inſtitutum, vt in ſubſtantia ſua, & conſequenter etiam in effectu, pendeat ex intentione miniſtri, in iuramento autem nihil eſſe videtur in ſubſtantia eius, quod pendeat à voluntate iurantis, niſi exterior aſſumptio diuini nominis, quia inuocatur Deus, vt teſtis. Neque etiam inuenitur ibi aliquis effectus, quem Deus facturus ſit, qui ex intentione iurantis pendeat, nam vt diximus, iuramentum non debet fieri eo animo, vt Deus exhibeat aliquod extraordinarium ſignum, quo oſtendat veritatem. Effectus ergo iuramenti totus videtur poſitus in opinione audientium, videlicet, vt inde moueantur ad credendum verum eſſe, quod dicitur, hic autem effectus æqualiter ſequitur; ſiue proferens talia verba habeat intentionem iurandi, ſiue non: quia ſicut difficile creditur hominem inuocare Deum ad teſtificandum falſum, ita difficile creditur audere hominem dolosè aſſumere nomen Dei ad falſum ſuadendum, nam irreligioſitas, & irreuerentia Dei in vtroque inuenitur.

10\. Obiectio ad quid ſit neceſſaria iurandi intentio.

Sacramẽtum pendet ex intentione Miniſtri.

Reſpon

11. Solutio dubij.

Reſpondeo, ſine intentione iurandi, vt dixi neque poſſe definiri, an verba ad iurandum proferantur, nec ne, neque diſtingui iuramentum, à non iuramento. Hæc autem intentio exteriùs declaranda eſt, vel ſufficienter exprimenda, vt de iuramento poſſit hominibus conſtare, hoc autem duobus modis fieri poteſt, ſcilicet, aut verè, aut doloſè; & circa hoc maximè verſatur difficultas tacta; an ſcilicet ſufficiat doloſa intentio, vel ſi non ſufficit, quid magis operetur ad rationem, vel effectum iuramenti, intentio vera, quàm ficta, quando in prolatione verborum eadem eſt ſpecies, ſeu forma iurandi, etiam apud homines? Ad quod in primis dicendum eſt eſſe magnam differentiam apud Deum, nam qui habet veram intentionem iurandi, quantùm eſt in ſe Deum inducit ad teſtificandum, quod non facit is, qui apparenter tantùm iurare intendit, ſeu ita proferre verba, ac ſi iuraret. Vnde fit, vt ſi fortaſſe aſſertio falſa ſit, minor iniuria fiat Deo per fictum, quàm per verum iuramentum, quia eſt diuerſa malitia, nam iuramentum vera intentione factum erit periurium, cum doloſa autem intentione, erit mendacium pernicioſum, & ſcandaloſum. Et poſterior poteſt declarari ex pœnis, nam ſi lata eſſet excommunicatio propter periurium, incurreret illam, qui verba proferret ex vera intentione iurandi, non autem, qui ficta, ſicut non incurrit pœnas hæretici, qui ficta intentione adorat idolum. Denique in aliis effectibus, quos iuramentum habere poteſt, inuenitur magna differentia, quia iuramentum fictum per ſe non inducit obligationem, ſicut verum, vt infrà videbimus. Eſt ergo vnum iuramentum verum, vtique veritate in eſſendo, aliud tantùm apparens, & hæc differentia ex intentione prouenit.

Differentia inter iuramentum ſine intẽtione, & iuramentum omnino falſum.

Iuramentum fictum per ſe non inducit obligationẽ.

12. Iuramentum eſt duplex, mentale, & vocale, & verũ, & fictum.

Atque ita ſimul cum ratione iuramenti duas eius partitiones explicuimus, vna eſt iuramenti in mentale, & vocale, ſed mentale iuramentum ſolùm inter Deum, & hominem verſari poteſt, & cum interiori coniungitur, quoties fieri contingit, & ideò nihil fere ampliùs in hac materia de illo conſiderandum eſt, ſed in tractatu de Voto. Hîc verò propriè de iuramento vocali tractamus. Altera diuiſio iuramenti eſt in verum, & fictum, quæ propriè eſt ſubdiuiſio iuramenti vocalis, quod hominibus præſtatur, nam apud Deum non poteſt intercedere fictio. Eſt autem diuiſio analoga, nam ſolùm verum iuramentum eſt ſimpliciter tale, loquor autem in præſenti de vero iuramento in eſſendo, id eſt, quod habet verum eſſe iuramenti, ſiue cadat in aſſertionem veram, ſiue in falſam, quod poterit dici iuramentum verum, vel falſum in dicendo, & de hoc vero iuramento præcipuè tractamus, obiter tamen attingemus, quæ neceſſaria fuerint de imagine eius, ſic enim fictum iuramentum, non immerito appellari poteſt.

CAPVT II.

Vtrùm iuramentum ſit actus licitus, & honeſtus?

1. Hæreſis antiqua de iuramento.

ANtiqua fuit hæreſis, iuramentum ita eſſe intrinſecè malum, vel Chriſtianis interdictum, vt nunquam omninò liceat. Ita ſenſerunt Albanenſes & Bagnolenſes & Chariſtæ, ſeu Cathari, & alij plures, quos ſub illorum nominibus refert Prateolus; & Caſtro verb. *Iurament. hæreſi* 1. Vvaldenſes, & Pſeudoapoſtolos in eo errore fuiſſe dicit. Hære-

Prateolus. Caſtro.

A tici etiam Anabaptiſtæ referuntur idem tenere, & obſeruare; vt videri poteſt apud Ianſenium cap. 40. Concordiæ, vbi etiam refert, ex Auguſtino epiſt. 89. quæſt. vlt. Pelagianos in eodem fuiſſe errore, & clariùs conſtat ex epiſt. 88. quæ eſt Hilarij Syracuſani ad eundem Auguſtinum. Eiuſdem erroris meminit Bernardus homil. 69. in Cant. Fundamentum huius erroris ſumptum videtur ex illis verbis Chriſti, Matth. 5. *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis, non periurabis; reddes autem Domino iuramenta tua, ego autem dico vobis, non iurare omninò.* Quibus verbis prorſus videtur interdicere iuramentum in lege gratiæ, tum quia quoad hoc videtur augere antiquum præceptum, tum etiam, quia illa particula, *omninò*, hanc vim habere videtur, tum denique

Ianſen. Auguſt. Hilar. D. Bernard. Matth. 5.

Iuramentum omnino à Chriſto prohibitũ oſtenditur.

B quia paulò inferius ſubiungit: *Sit autem ſermo veſter, eſt, eſt; non, non; quod autem his abundantius, à malo eſt;* ergo etiam malum eſt, nam mala arbor non poteſt bonos fructus facere.

Vnde Iacobus, cap. 5. ſimiliter prohibet iurare cum tanta exaggeratione, vt videatur hoc aliis præceptis præferre, dum ait, *ante omnia, fratres mei, nolite iurare, neque per cœlum, neque per terram, neque aliud quodcumque iuramentum:* & deinde repetit illa verba Chriſti, *Sit autem ſermo veſter, eſt, eſt: non, non:* & ſubiungit hanc rationem, *vt non ſub iudicio decidatis,* id eſt, vt non condemnemini in diuino iudicio. Sentit ergo quodcumque iuramentum puniri in diuino iudicio, ergo eſſe prohibitum, & culpabile. Neque ſolùm in nouo Teſtamento, ſed etiam in ve- 2.

Iacob. 5.

C teri videtur prohiberi iuramentum, vt Oſeæ 4. *Neque iuraueritis, viuit Dominus,* & Zachar. 5. *Omnis fur iudicabitur, & omnis iurans, ex hoc ſimiliter iudicabitur.* Præterea Patres videntur huic ſententiæ fauere, præſertim Baſilius homil. in Pſalm. 14. Chryſoſt. homil. 19. & 78. ad Popul. & 17. in Matth. & ibi Theophylactus Matth. 5. Orig. tract. 35. Matth. & Tertull. lib. de Idololatr. cap. 11. dicens: *Taceo de periurio, quando nec iurare quidem licet,* & Clem. Rom. lib. 6. Conſt. Apoſt. cap. 11. *Magiſter,* ait, *noſter præcepit, vt neque per verum Deum iuraremus, vt ſermo noſter firmior, credibiliórque ipſo iureiurando haberetur.*

In veteri teſtamento iuramentũ fuit prohibitum. *Oſeæ 4. Zachar. 5. Baſil. Chryſoſt. Theophyl. Origen. Tertull. Clem. Rom.*

Ratione etiam declarari poteſt, primò, quia impoſſibile eſt homini Deum afferre in teſtem, etiamſi maximè velit, ergo in vanum aſſumitur nomen 3.

D Dei, quoties ad iurandum ſumitur, ergo eſt per ſe malum. Secundò eſtò, poſſet homo Deum afferre in teſtem; inordinatum tamen videtur perſonam Dei adducere ad humana negotia, pacta, aut verba confirmanda, quia inordinatum eſt res ſuperioris ordinis ad inferiores ordinare: ergo multò magis eſt inordinatum ſacram Dei auctoritatem profanis hominum verbis, ac negotiis miſcere. Tertiò quamuis in aliquo caſu poſſit iuramentum ſine inconuenienti vſurpari, tamen ita eſt periculis expoſitum, vt vix ſine crimine fiat, in lege autem gratiæ propter perfectionem eius prohiberi debuerunt, non ſolùm peccata, ſed etiam quæ moraliter, & proximè ad peccatum impellunt: quia, *Qui amat periculum, peribit in illo.* ergo.

Eccleſiaſtici 3.

E Nihilominùs de fide certum eſt, non omne iuramentum eſſe illicitum, vel prohibitum etiam Chriſtianis. Hoc ſatis conſtat ex vſu, & traditione Eccleſiæ, & Sanctorum exemplis. Vt autem ratione, & auctoritate magis declaretur, & confirmetur, dicendum eſt primò per ſe, & natura ſua non eſſe intrinſece malum iurare, & conſequenter non eſſe naturali lege prohibitum. Probatur primò, quia in Scriptura veteri, verbo, & exemplis approbatum eſt iuramentum, non approbaretur autem ſi eſſet 4.

1. Concluſio. Non omne iuramentum eſſe prohibitum de fide eſt.

 per

per ſe,& intrinſecè malum,vt per ſe conſtat. Antecedens probari poteſt ex forma ſecundi præcepti decalogi. Exod. 20. *Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum, non enim habebit inſontem Dominus eum, qui aſſumpſerit nomen Domini Dei ſui fruſtrà:* & eiſdem fere verbis habetur Leuitici 19. & Deuteronomij 5. Cùm enim non ſimpliciter iurare prohibemur, ſed fruſtrà, aut in vanum, tacitè indicatur, ſimpliciter non probiberi, nec per ſe eſſe malum iuramentum, ſi non fruſtrà, nec indebito modo proferatur. Quin potiùs Deuteronomij 6. & 20. videtur præcipi iuramentum cum dicitur, *Dominum Deum tuum timebis, & illi ſoli ſerties, ac per nomen illius iurabis:* vnde in Pſalm. 14. laudatur, qui iurat proximo ſuo, & non decipit, & Pſalm. 62. *Laudabuntur,* inquit, *omnes, qui iurant in eo,* tantùm ergo abeſt, vt iurare ſit intrinſecè malum, vt potiùs dignum laude cenſeatur. Exempla etiam Sanctorum frequentia ſunt, tam in tempore legis naturæ, quàm ſcriptæ, vt de Abraham, Iſaac, & Iacob, Geneſ. 26. & 32. de Moyſe, Deuteronom. 3. & 4. & Dauid, ac cæteri Prophetæ frequenter vtuntur illa forma iurandi, *Viuit Dominus.*

Exod. 20.

Deuter. 6.

Iurare per ſe eſt laudabile.

Pſalm. 61.

5. Ratione oſtenditur iuramentũ per ſe non eſſe malum.

Ratione oſtendi poteſt, quia iurare ex vi obiecti non habet intrinſecam malitiam, neque etiam ex circunſtantiis neceſſariò illam participat: ergo non habet, vnde ſit per ſe, ac intrinſecè malum, ſeu contra naturalem legem. Maior probatur: quia iuramentum eſt quædam inuocatio diuini nominis, & ex hac parte, ſi ex vera fide procedat, & inuocetur verus Deus, non eſt per ſe iniurioſum Deo, ſed potiùs continet tacitam fidei confeſſionem, quod Deus ſit prima veritas, & mentiri non poſſit: ergo iuramentum ex obiecto non habet malitiam. Minor autem conſtabit latius cap. ſequenti, vbi oſtendemus quibus circunſtantiis veſtiri debeat iuramentum, vt licitè fiat, ſcilicet veritate, iuſtitia, & neceſſitate: nam quòd hæc tria poſſibilia ſint, per ſe notum eſt, ſicut enim homo poteſt loquendo dicere verum, & non falſum, ita poteſt iuramentum adhibere, cum dicit verum, & cauere illud, ſi contingat falſum loqui. Et eadem libertate poteſt, non pro quacumque veritate confirmanda, ſed pro honeſta, ac neceſſaria iuramentum vſurpare. Quod autem hæc tria, ſicut neceſſaria ſunt, ita etiam ſufficiant, vt nulla malitia contraria legi naturæ, iuramento adhæreat, generatim probatur, quia nulla virtus aſſignari poteſt, cui iuramentum ſic factum contrarium ſit, non enim iuſtitiæ, nec veritati, cùm hæc in materia talis iuramenti ſupponatur. Neque etiam prudentiæ, cum tale iuramentum ſupponatur neceſſarium, & ideò non poſſit dici vanum, aut otioſum, nec denique contra Religionem, quia potiùs in quemdam cultum Dei cedit, quando propter eius reuerentiam cum huiuſmodi circunſpectione debita vſurpatur, vt magis ex dicendis conſtabit.

Circunſtantiæ iuramenti tres.

6. 2. Concluſio iuramentum in lege gratiæ non eſt ſimpliciter prohibitum.

Dico ſecundò iuramentum in lege gratiæ non eſſe ſimpliciter prohibitum, & ideò nunc etiam licitum eſſe poteſt. Concluſio eſt de fide, & conſequitur ex præcedenti, quantùm ad hoc, quod etiam in hoc tempore non ſit iuramentum de ſe, & intrinſecè malum. Quod autem non ſit etiam malum, quia prohibitum, probari poteſt primò, quia nullibi inuenitur talis prohibitio à Chriſto facta, vt reſpondendo ad argumenta facilè conſtabit. Quocirca ſicut eſt regula Theologorum in lege noua, non eſſe lata poſitiua præcepta Diuina, præter leges Sacramentorum, & fidei, ita dicere poſſumus, nullum eſſe in hac lege datum præceptum negatiuum, quo vniuerſaliter prohibeatur aliquid,

A quod de ſe malum non ſit. Cùm ergo ſit oſtenſum iuramentum de ſe non eſſe intrinſecè malum, manifeſtum eſt, in hoc tempore non eſſe vniuerſaliter malum ex vi legis gratiæ.

Secundò probatur idem Sanctorum exemplis. 7.
Vt enim omittam probabile eſſe Chriſtum interdum iuraſſe, quòd infrà videbimus, de Apoſtolo Paulo manifeſtè conſtat ad Rom. 1. dicente: *Teſtis enim mihi eſt Deus,* &c. & ſimilia verba habet ad Philipp. 1. 5. nulla enim vt infrà videbimus, expreſſior iurandi forma eſſe poſſe videtur, magis verò illam explicat 2. ad Cor. 1. dicens: *Ego autem teſtem Deum inuoco in animam meam,* &c. Aliam iurandi formam habet 1. ad Timoth. 5. & 2. Timoth. 4. *Teſtificor coram Deo, & Chriſto Ieſu,* quamuis illa B verba ſi attentè ſpectentur magis videantur adiurantis, quàm iurantis. Item clarior eſt ad Galatas 1. *Quæ autem ſcribo vobis, ecce coram Deo, quia non mentior,* illam enim fuiſſe iurandi formam omnes ibi intelligunt, & inferiùs explicabimus. Vnde Auguſtinus Epiſtol. 206. ad Ocean. apertè dicit Paulum ibi ſub Diuina atteſtatione fuiſſe locutum, & in expoſitione epiſtolæ ad Galat. dicit non eſſe audiendos, qui has iurationes eſſe non putant, & refertur in cap. 2. 22. quæſtione prima. Idem Auguſtinus ibidem ex verbis illis 1. Corinth. 13. *Quotidie morior per gloriam veſtram fratres,* colligit inquam, *dicens, exemplaria Græca manifeſtiſſimam iurationem eſſe conuincunt.* Et idem habet ſermone 28. de verbis Apoſtoli, quia Paulus non dicit *propter gloriam* C *veſtram,* ſed *per gloriam veſtram,* quod etiam refert tacito Auguſtini nomine Innocentius III. in cap. *Et ſi Chriſtus,* de Iureiurando, & idem habetur 22. quæſt. 1. cap. 2. &c. ex qua quæſtione multa ſumi poſſunt ad confirmandam hanc veritatem Auguſtini, & Patrum teſtimoniis. Videri etiam poteſt Auguſtinus lib. 10. contra Fauſtum cap. 23. & Iſidorus lib. 2. ſentent. cap. 31. dicens: *Non eſt contra præceptum Dei iurare, ſed dum vſum iurandi facimus, periurij crimen incurrimus.*

Argumẽtum ab exemplis.

Rom. 1.

2. *Cor.* 1.

Galat 1.

Auguſt.

Innoc. III.

Iſidorus.

Tertiò ſufficienter hoc confirmatur ex conſue- 8.
tudine Eccleſiæ, nam ſæpe exiguntur iuramenta eiuſdem Eccleſiæ auctoritate, vel in iudiciis, vt conſtat ex titulis de Iure iurando, & de Teſtibus, vel ad adiurandam hæreſim, vt conſtat ex titulo D de Hæreticis, & ex Concilio Epheſino 1. & ex Concilio Conſtantienſi in Bulla Martini V. & ex vſu ſanctæ Inquiſitionis, vel interdum ad purgationem delictorum, vt conſtat ex titulo de Purgatione Canonica. Item petuntur ſæpe iuramenta, vel ad promittendam obedientiam, & confirmandam pacem, vel ob alias ſimiles cauſas, quas latè congerit Selua in d. tractat. de Iuramento ſecunda parte in principio. Ergo euidenter ſupponit Eccleſia licitum eſſe iurare in lege gratiæ. Ratio denique hoc confirmat: nam ex Paulo ad Hebræos 6. Neceſſitas iuramenti eſt, vt ſit *omnis controuerſiæ finis, & confirmatio,* hæc autem neceſſitas, etiam durat tempore legis gratiæ, vt latè explicatur in E Concilio Toletano 8. capite ſecundo, ergo non debuit iuramentum magis hoc tempore prohiberi, quàm in præterito, præſertim cùm hoc tempore, & maior ſit de Deo cognitio, & fides expreſſior, ac perfectior Religio, ad quam iuramenti cultus ſpectat.

Conc. Epheſ.

Conc. Conſt.

Selua.

Hebr. 6.

Concil. Tolet.

Ad fundamenta contrarij erroris. Circa locum 9.
Matth. 5. Hieronymus ibi duas indicat expoſitiones, quarum altera in ſe difficilis eſt, altera difficultatem augere videtur. Prior eſt Chriſtum ibi non prohibere iurare per Deum, ſed per creaturas.

Expoſitio in locũ Matth. *Hieron.*

Nam

Nam Iudæi (inquit) *habebant peſſimam conſuetudinem iurãdi per Angelos, per vrbem Hieruſalem, per templum, & per elementa*; & quoniam is, qui iurat, veneratur eum, per quem iurat, *ideo* (inquit) *Iudæi ſic iurantes, creaturas, réſque carnales, venerabantur honore, & obſequio Dei.* Chriſtus ergo hac ratione prohibuit iurare per cœlum, & terram, & Ieroſolymam, & per caput. Et hanc expoſitionem ſecutus eſt Innocentius III. in dicto cap. & eam probat Theophylactus Matth.6. Sed eſt difficilis expoſitio, primò, quia, vt obiicit D.Thomas articulo ſecundo ad primum, Iacobus videtur interpretari Chriſti verba de quocumque iuramento, & ipſa Chriſti verba: *Nolite iurare omnino,* hoc ſignificant, nam quod ſtatim ſubiungit, *neque per cœlum,* &c. non eſt ad reſtringendum, ſed potius ad augendum priora verba, quaſi dixerit, non tantùm maiora iuramenta, ſed etiam hæc, quæ minora eſſe videntur, cauenda eſſe. Et patet ex ratione, quam adiungit, dicens, *Neque per cœlũ, quia thronus Dei eſt,* &c. Nam *propter quod vnumquodque tale, & illud magis.* Si ergo Chriſtus prohibet iurare per cœlum, quia in illo reſidet Deus, multo magis prohibet iurare per Deum. Vnde argumentor ſecundò, nam vel Chriſtus tantùm illic prohibet iurare per creaturas, propter ſe ipſas, ac ſi eſſent Deus, & hoc neque eſt conſentaneum verbis Chriſti, & rationibus eius, neque eſſet nouum, nam etiam Iudæis hoc erat prohibitum, tanquam per ſe malum, Chriſtus autem profiteri videtur ſe nouam facere prohibitionem, cùm dicit: *Ego autem dico vobis.* Vel prohibet omnem modum iurandi per creaturas, etiam intuitu Dei, & hinc à fortiori ſequitur, vt dicebam, prohibuiſſe omne iuramentum per ipſum Deum, vt rectè argumentatur Greg. Nyſſen. hom.18. in Cant. & apertè ita declarauit ipſe Chriſtus Matth.23. dicens: *Qui iurat in cœlo, iurat in throno Dei, & in eo, qui ſedet ſuper eum:* & ideo illo modo augetur potiùs difficultas, quàm ſoluatur. Denique obſtant verba, quæ Chriſtus ſubiungit, *ſit ergo ſermo veſter, eſt, eſt; non, non;* nam per illa declarat vetuiſſe priùs cuiuſcumque iuramenti additionem.

Innoc.3. *Theoph.* *D.Thom.* *Gregor. Nyſſen.* *Matth.23.*

10. *Hieron.* Secundò ergo reſpondet Hieronymus, iuramentum per Deum fuiſſe permiſſum Iudæis tanquã paruulis: *Quomodo* (inquit) *victimas immolabant Deo, ne eas idolis immolarent, ſic & iurare permittebantur in Deum, non quod rectè hoc facerent, ſed quod melius eſſet Deo id exhibere, quàm dæmonibus, Euangelica autem veritas, non præcipit iuramentum cum omnis ſermo fidelis pro iureiurando ſit.* Eandem doctrinam, & expoſitionem ſequitur Chryſoſt. hom.17. in Matth. eandemque reſumit ibi Theophylactus qui apertè videtur profiteri errorem, quem impugnamus, ſic enim, inquit, *Porro ſi dixeris, quod & lex Moyſis mala erit, quoniam iurare iubet, dic quòd tunc non erat malum iurare, poſt Chriſtum autem malum eſt, ſicut circuncidi, & in ſumma quidquid eſt Iudaicum.* Quocirca expoſitio Hieronymi illius teſtimonij difficultatem augere videtur potius, quàm ſatisfacere. Et præterea non videtur poſſe ſubſiſtere, quia in lege veteri, non ſolùm permittebatur iuramentum, ſed etiam laudabatur, tanquam honeſtum, non erat autem honeſtum vel laude dignum iuramentum, propter aliquam poſitiuam legem præcipientem, aut inſtituentem illud, ſicut erat circumciſio, vel ſacrificia legalia, ſed potius quia ipſum erat per ſe, & natura ſua honeſtum, ideo approbabatur, & præcipiebantur circunſtantiæ, ad illius honeſtatem neceſſariæ, vt conſtat Hieremiæ 4. & in ſequentibus latiùs explicabimus, ergo non potuit Chriſtus prohibere Chriſtianis id, quod Iudæis permittebatur, niſi prohibendo iuramentum, prout ex natura rei honeſtum erat, quod dici nullo modo poteſt, vt oſtenſum eſt.

Chryſ. *Theoph.* Iuramentum in lege veteri non ſolum permittebatur ſed etiam laudabatur. *Hiere.4.*

11. Aliorum expoſitio. *Eraſmus.* Alij reſpondent prohibuiſſe ibi Chriſtum iuramento vti in rebus profanis, non verò in ſacris, ita Eraſmus, ſed ſupponere videtur quemdam errorem infrà impugnandum cap.6. Et præterea non poteſt accommodari, tum quia Chriſtus ſimpliciter dixit. *Nolite iurare omnino,* ergo ſi illa eſt prohibitio, in omnem cadit materiam, & voluntaria eſt diſtinctio, ſeu limitatio, tum etiam quia docet purè eſſe affirmandum, vel negandum, ſubiungens, *Quod amplius eſt, à malo eſt,* quæ ratio tam in materia ſacra, quàm in profana locum habet.

12. Bernardi expoſitio & aliorum Patrum. Dici ergo poteſt verba illa Chriſti non continere præceptum, ſed conſilium: ita Bernard. hom.65. in Cant. Beda Iacob. 5. & non diſplicet Caſtro, qui refert Chriſtianum Druthmarum dicentem Chriſtum ibi non prohibuiſſe, ſed perfectionem docuiſſe. Hæc verò expoſitio ab aliquibus impugnatur, quia iuramentum interdum præcipitur, vt infrà videbimus, præcepta autem non ſunt contraria conſiliis. Sed hac ratione non impugnatur mens Bedæ, Bernardi, & aliorum, non enim ſentiunt ita eſſe conſilium non iurare, vt in nullo caſu poſſit eſſe neceſſarium, nam etiam non nubere conſilium eſt, & aliquando poteſt eſſe neceſſarium. Vt ergo ſit conſilium, non iurare, ſatis eſt, quòd iuramentum per ſe ſpectatum, & ſolo habito reſpectu ad cultum Dei, quem continet, conſulendum non ſit, neque vſurpandum, nam inde fit vt regulariter, ac moraliter loquendo melius ſit non iurare, quàm iurare. Ita vt licet plures occaſiones occurrere poſſint in quibus ſine peccato iurari poſſit, nihilominus ordinariè melius, & Religioſius ſit ſimpliciter loqui, quàm cum iuramento, ita vt ſola neceſſitas iuſtitiæ, & charitatis hominem ad iurandum inducat, hoc ergo ſatis eſt, vt non iurare, dicatur eſſe ſub conſilio, & ita videmus eos, qui perfectionis ſtudium profitentur, hoc ſeruare conſilium, à quo non recedunt, quando propter neceſſitatem iurant, quia non tam voluntate, quàm neceſſitate coacti id faciunt.

13. Atque ita accommodant Beda, & alij hanc expoſitionem ad verba Iacobi, ponderando verbum illud, *Nolite iurare,* quia maiorem emphaſim habere videtur, quàm ſi ſimpliciter dixiſſet, non iuretis, quia non tam actum, quàm affectum, & voluntatem iurandi prohibere videtur, non præcipiendo, ſed conſulendo, vt homo, quantum eſt ex ſe iurare nolit, nam ita fiet, vt numquam iuret, niſi neceſſitate præcepti, vel charitatis coactus, & hoc eſt conſilium de quo dicti Patres loquuntur, vt autem explicetur quomodo hic ſenſus ad verba Chriſti accommodetur, eſt attentè conſiderandum in diſcurſu illius capit. 5. Matth. cùm Chriſtus ſæpe dicat: *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis, ego autem dico vobis,* non introducere pro ſtatu legis gratiæ noua præcepta in materiis moralibus, de quibus loquitur, vt ſunt homicidium, adulterium, iuramentum, &c. Neque etiam voluiſſe immutare, quoad hanc partem vera præcepta moralia Iudæis tradita, nam talia præcepta ſecundùm ſe ſpectata naturalia ſunt, & perpetùa, & (vt diximus) ipſe noua præcepta moralia non attulit. Solùm ergo intendit per illa verba, vel aliquas imperfectiones Iudæis permiſſas auferre, vt probabile eſt fuiſſe illam de libello repudij, vel prauas, & erroneas præceptorum expoſitiones detegere, & veram, ac per-

Homo quãtum eſt ex ſe non debet velle iurare.

Chriſtus noua præcepta moralia per ſe nõ attulit.

fectam intelligentiam aperire, vt in præſenti multi exiſtimant.

14. Iuxta horum ergo ſententiam, quam ſine temeritate ſupponere poſſumus, per ſecundum præceptum putabant Iudæi ſolum rigoroſum periurium, in quo falſum iuratur, fuiſſe ſibi prohibitum. Vnde inferebant non peccari iurando, dummodo ſeruetur veritas, & ideo bonum, & conſultius eſſe frequentius iurare, & in hoc ſenſu videntur intellexiſſe, quod Chriſtus refert: *Non periurabis, reddes autem Domino iuramenta tua*, nam quia Leuitici 19. dicitur, *Non periurabis in nomine meo*, ipſi intelligebant ſolùm periurium eſſe prohibitum. Nec refert quod Hebræa habent, *Non iurabis in vanum*, nam vanum interpretabãtur, id eſt falſum, & mendacium. Hinc ergo putabant ſolum iuramentũ falſum, per Deum eſſe prohibitum, & inde duo inferebant. Vnum eſt iuramentum per Deum, dummodo verum ſit frequentandum eſſe, vt expreſſe refert Abulenſis Deuter. 6. & 10. quia per ſe pertinet ad cultum Dei, & ideo dicebatur in lege, *Per nomen illius iurabis*, Deuter. 6. Secundum eſt iurare per creaturas, non eſſe iuramentum, nec ſpecialem malitiam habere, vt colligitur ex Matth. 23.

Leu. 19. Iudæorũ falſa interpretatio ſolum periuriũ eſſe illicitum. *Abul.*

15. Igitur Chriſtus Dominus, vt has falſas interpretationes reiiciat, vel certè, vt verum ſenſum præcepti tradat, docet in primis non eſſe iurandum omnino, id eſt, ſecundùm quamcumque iurandi formam (vt rectè expoſuit doctiſſimus Maldonatus) ac proinde neque per Deum, neque per cœlum, vel terram, &c. Deinde docet ordinariè, & abſque neceſſitate non eſſe iurandum, ſed ſimpliciter loquendum, *Eſt, eſt, non, non*, quod rectè intelligitur per modum conſilij iuxta prædictam expoſitionem. Et ideo in ratione, quam Chriſtus ſubiungit, non dixit, *quod amplius eſt malum eſt, ſed à malo eſt*, quia iuramentum quando eſt neceſſarium, non eſt malum, tamen neceſſitas eius eſt à malo, ſcilicet vel ab incredulitate audientium, vel à defectu veritatis humanæ, in natura corrupta. Quæ expoſitio eſt D. Auguſt. lib. 1. de Sermone Dom. in mont. cap. 17. Cornelij Pap. Epiſtol. 2. ad Rufum, Innoc. in d. cap. *Etſi Chriſtus*, & D. Thomæ ſuprà, ad 2. intelligitur ergo non de malo culpæ, ſed de malo pœnæ, ſeu imperfectionis humanæ, nam inde factum eſt, vt iuramentum reputetur neceſſarium, & re vera aliquando ſit. Non tamen inde ſequitur vtile eſſe frequenter iurare, vt homini credatur, nam potiùs, vt rectè dixit Theophylactus) *nulli minus creditur, quàm ei, qui frequenter iurat*, & è conuerſo illi facilius fides adhibetur, qui ſemper loquitur verum, & nunquam iurat. Rectè ergo exponitur hoc teſtimonium de vera interpretatione naturalis præcepti, cum additione conſilij, ſine noua prohibitione in vi præcepti.

Vera expoſitio loci Mat. *Maldon.* Iuramentum quando eſt neceſſarium non eſt malum. *Auguſt.*

16. Neque etiam videtur hæc expoſitio aliena à mente Auguſtini, ſed potius cum illa coincidere, quam ex illo in lib. de Mendacio cap. 15. refert, & ſequitur D. Thomas d. artic. 2. ad 1. ſcilicet, prohibuiſſe Dominum facilitatem, id eſt frequentiam iurandi, ne ex facilitate ad conſuetudinem, & à conſuetudine ad periurium decidatur, non verò prohibuiſſe ſimpliciter, & abſolutè iuramentum. Non eſt enim hoc intelligendum in eo ſenſu, vt prohibitio ex vi præcepti circa conſuetudinem iurandi maior ſit facta à Chriſto, quàm ex vi legis naturæ ſequatur, nam quoad hoc eadem eſt ratio de conſuetudine, quæ de ipſo iuramento, ſcilicet, quod in lege gratiæ non ſunt data ſpecialia præcepta moralia diuina, etiam negatiua, præter ea quæ

Auguſt. D. Thom. Chriſtus prohibuit iurãdi frequẽtiam.

A ſunt legis naturalis. Intelligendum ergo eſt in primis de prohibitione frequentiæ iuramenti, quæ ſequitur ex interpretatione legitima præcepti naturalis: *Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum*, quæ eſt, vt non ſolùm intelligatur vanum, id eſt, falſum, ſed etiam non neceſſarium, ſeu quod fruſtra ſit, quod ſatis clarè explicatum fuerat Exod. 20. nam poſt præceptum ſtatim additur: *Neque enim habebit inſontem Dominus eum, qui aſſumpſerit nomen Domini Dei ſui fruſtra*. Vnde in rigore illius præcepti prohibetur illa frequentia iuramenti, quæ eſt ſine neceſſitate, non ſolùm propter periculum mali, ſed etiam quia ſic iurare malum eſt. Et hoc etiam ſignificare potuit Chriſtus per illud verbum *non iurare omnino*, id eſt, ſiue verum, ſiue fal- B ſum ſit, quando non eſt neceſſarium. Et hanc interpretationem ſignificat Cornelius Papa Epiſtol. 2. ad Rufum Epiſcopum dicens, *prohiberi incauta iuramenta*, & pro eadem refert Caſtro ſuprà, & ex illo Aragon. ſuper dictum articul. 2. D. Thomæ Chromatium Papam in libello ſuper 5. & 6. capit. Matth. ſed in ſerie Pontificum, non inueni aliquem huius nominis, voluerunt ergo referre Chromatium Aquileienſem, qui per errorem in aliquibus antiquis impreſſionibus inſcribebatur Epiſcopus Romanus, vt refertur in 2. tom. Bibliot. in Concione Chromatij in 5. cap. Matth. ibique ſolùm dicit voluiſſe Dominum per illa verba, & vſum iurationis, & conſuetudinem humani erroris auferre. Eandem expoſitionem indicat Bonauentu- C ra in 3. d. 39. artic. 2. quæſt. 1. vbi ponderat non dixiſſe Chriſtum *omnino iurare*, quia noluit ſimpliciter iuramentum prohibere, ſed vt non omnimodo, nec ſine omni cauſa iuretur. Sed licet doctrina ſit vera, tamen hæc declaratio non eſt magni ponderis, vt benè ibidem notauit Gabriel quæſt. 1. quia iſtæ regulæ Dialecticæ non ſunt accommodandæ ad communem, & ordinarium modum loquendi, nedum ad ſermonem Chriſti, & Scripturæ ſacræ. Vnde ſine dubio illa locutio: *Nolite iurare omnino*, eadem eſt cum illa, *omnino non iuretis*, & eundem ſenſum reddit in communi ſermone, tamen vt continet præceptum, cadit prohibitio ſuper omne iuramentum incautum, ſeu non neceſſarium.

Exod. 20. *Cornel. Papa.* *Caſtro.* *Aragon.* *Chromat. Aquil.* *Bonauent.*

Addimus autem Chriſti verba non tantùm præ- D cepti interpretationem continere, ſed etiam admonitionem, & conſilium vitandi frequentiam iurandi, non ſolùm illicitam, ſed etiam licitam, ne per illam facilè deueniatur ad illicitam, iuxta illud Eccleſiaſtici vigeſimo tertio. *Iurationi non aſſueſcat os tuum, multi enim caſus in illa*, & infrà, *vir multum iurans replebitur iniquitate*. Atque in hoc ſenſu intelligendi ſunt Patres, quando dicunt Chriſtum prohibuiſſe frequentiam iurandi propter periculum, & non tantùm propter malitiam actus, quos refert doctiſſimus Maldonatus Matth. 5. Quorum tamen ſententiam non probat, ſed ſine dubio probanda eſt, nam illi non ignorarunt frequentiam iurandi ſine neceſſitate prohiberi, non tantùm propter periculum, ſed etiam quia in ſe mala eſt, ſed E vltrà hoc addiderunt, prohibuiſſe Chriſtum ſaltem ſub conſilio frequentiam iurandi etiam licitam, propter periculum, ne perueniatur ad illicitam. Et hoc ſignificauit ibi D. Thom. dicens ex ſententia Auguſtini, Gregor. & Origenis: *Non omnino iurare prohibuit, ſed occaſione periurij, quod perfectius eſt, docuit.* & idem ſenſit Auguſtinus libro primo de Sermon. Dom. in monte cap. 17. & clarius in Epiſt. 154. ad Publicolam, & refertur in cap. 3. 22. quæſt. 1. quod ſic habet: *In nouo teſtamento dictum eſt, ne omnino iuremus*

17. Chriſti verba admonitioné & conſilium continent. *Eccle. 23.* *Maldon.* *Auguſt.*

mus, quod mihi non propterea dictum videtur, quia verum iurare peccatum eſt, ſed quia peierare immane peccatum eſt, à quo longè nos eſſe voluit, qui omnino ne iuremus admonuit: ſentit ergo admonitionem Chriſti fuiſſe de vitando etiam licito iuramento, niſi fuerit ita neceſſarium, vt ſine peccato vitari non poſſit. Rectè autem vocauit ad monitionem, quia, quoad hoc conſilium fuit, & non preceptum. Et in eodem ſenſu dixit Antiochus Abbas hom.63. dixiſſe Chriſtum omnino, vt ne iuremus, quæ verba inferius per hæc interpretatur, quaſi à Chriſto dicta. *Vos autem, qui fidem, quæ in me eſt, non grauati eſtis amplecti, quibus dedi poteſtatem filios Dei fieri regeneratis iam à Spiritu ſancto, vos, inquam, adhortor omnino, vt ne iuretis,* nam verbum *adhortor*, conſilium magis indicat, quàm præceptum.

Antioc. Abbas.

18. *Locus Oſeæ exponitur.*

Et ex his ſufficienter etiam reſponſum eſt ad locum Iacobi. Locus autem Oſeæ 4. nō eſt ad rem, nam ibi non prohibet Dominus iurare per Deum viuum ſuis fidelibus, & cultoribus, ſed illis, qui ad colenda idola declinauerant, prohibet, vt non iurent per Deum viuum, nam ſic iurando maius idolatriæ crimen committerent, nam intendebant iurare per Deum illum, quem colebant, & ideo ſic iurando profitebantur idolum ſuum eſſe Deum viuum. ita fere Theodoretus, & Lyranus, vel certe nolebat Deus nomen ſuum vſurpari à cultoribus idolorum, quorum os non poterat non eſſe pollutum falſorum Deorum memoria, & commemoratione, vt placuit Hieronymo & Cyrillo. In loco autem Zachariæ manifeſtè eſt ſermo de iurante in nomine Dei mendaciter, vt paulo inferius declaratur.

Theodor. Lyran. *Hieron. Cyrill.*

19. *Teſtimoniis Patrum reſpondetur.*

Ad teſtimonia autem Patrum, qui interdum videntur docere omne iuramentum eſſe Chriſtianis prohibitum, & in hoc conſtituere differentiam inter legem veterem, & nouam, Caſtro ſupra fatetur Hieronymum, & Theophylactum in hoc erraſſe. Vnde à fortiori idem diceret de Chryſoſtomo, quia Theophylactus tantùm ſententiam Chryſoſtomi breuiter complectitur. Vnde facilius id diceret de Tertulliano, & Origene, qui grauius in aliis errarunt. Reſpondet ergo auctoritati illorum Patrum, præferendam eſſe Auguſtini, & aliorum, vel potius totius Eccleſiæ auctoritatem. Quæ reſponſio ſatisfacit quidem (ſi neceſſaria eſt) mihi autem veriſimile non eſt dictos Patres locutos fuiſſe in ſenſu contrario doctrinæ fidei, quia credibile non eſt illam ignoraſſe etiam eo tempore, quia exiſtimo ſemper in Eccleſia fuiſſe vſum iuramenti in rebus neceſſariis, vt ex Paulo manifeſtum eſt. Item Clemens Papa eodem modo loquitur, & non eſt veriſimile loqui in ſenſu erroneo, etiam materialiter. Denique Auguſtinus ſuam doctrinam tradidit, non vt nouam, ſed vt indubitatam in Eccleſia. Itaq; quando Patres ſimpliciter dicunt eſſe prohibitum, fortaſſe vtuntur verbo *prohibendi*, latè vt complectitur & præceptum, & conſilium, nam interdum ſolent conſilia ſub lege, vel mandato comprehendi, & in hoc ſenſu ſubſiſtere etiam poteſt differentia inter legem veterem & nouam, nam licet abſtinentia iurandi ſemper, & in omni tempore fuerit melior, quādiu aliqua neceſſaria occaſio non obligat ſub præcepto, nihilominus conſilium de hac re non fuit ſcriptum in lege veteri, fuit tamen nobis datum à Criſto Domino.

Patrum explicatio.

20. *Alia explicatio.*

Vel etiam dici poteſt prædictos Patres, quando affirmant eſſe prohibitum, & illicitum iuramentum, intelligere de iuramento, quod propter ſe tantum profertur, & putatur non malum, ſolùm quia eſt prolatio Dei, & quædam fidei eius proteſtatio. In quo ſenſu ſolet eſſe quoddam prouerbium blaſphemum, perditorum hominum, qui vt ſuam conſuetudinem iurandi excuſent, dicunt, *qui benè* (id eſt multum) *iurat, bene credit,* quod referunt, & merito reprehendunt Soto, & alij. In eodem ergo ſenſu damnant Patres vſum iurandi, & ſimpliciter vt illicitum, reprehendunt. Per hoc tamen non excludunt, quin iuramentum vſurpatum vt medium ad ſuum finem, quando oportet, licitum ſit, nunquam enim hoc negant, quamuis non ſemper exceptionem declarent, quia non erat neceſſarium. Nam etiam Chriſtus Dominus illam non expreſſit, ſed ſimpliciter locutus eſt, quia ex natura ipſius præcepti erat ſatis nota, vt Soto aduertit, & fortaſſe illam Sancti omittunt, quia reprehendunt homines aſſuefactos, & propenſos ad iurandum, quos non oportebat docere, quòd aliquando iurare debeant, ſed ſimpliciter, quòd iurare non debeant, nam per ſe clarum eſt illud intelligi, niſi vbi præceptum obligarit.

21. *Diluūtur rationes oppoſitæ.*

Ad primam rationem, in qua aſſumitur, impoſſibile eſſe homini facere, vt Deus teſtificetur, quod ipſe dicit, reſpondeo duplicem poſſe eſſe ſenſum illius ſententiæ. Vnus eſt, non eſt in poteſtate hominis facere, vt Deus propria voce, & quaſi lingua, ſeu ſigno peculiari, & ſenſibili, ſtatim oſtendat, an ſit verum, quod dicitur, & in hoc ſenſu verum eſt antecedens, negatur verò conſequentia, quia iuramentum non in hoc ſenſu profertur, vt vel qui illud profert ſe obliget ad impetrandum à Deo tale ſignum, vel qui audiunt, illud expectent, vel ſi non exhibeatur, reputent falſum, quod iuratur, talis enim iuratio temeraria eſſet, & tentans Deum, niſi ex peculiari inſtinctu Spiritus ſancti fieret, iuxta ſuperius tractata de tentatione Dei; alius ergo ſenſus illius antecedentis eſſe poteſt, non eſſe in poteſtate hominis ita afferre Deum in teſtem, vt eo ipſo teneatur maiori, & Religioſa obligatione ad dicendum verum, quàm abſque iuramento teneretur, & ſic negatur aſſumptum, quia ad peculiarem reuerentiam Deo debitam ſpectat, vt nomen eius in vanum non aſſumatur, & ideo ex vi aſſumptionis diuini nominis animo implorandi teſtimonium eius, ſequitur hæc obligatio. Et hoc ſufficit ad vtilitatem iuramenti, nam inde oritur vt res ſic confirmata maiorem apud homines auctoritatem, & credibilitatem habeat. Addit etiam D.Thomas d. quæſt. 89. artic. 2. ad 3. certum eſſe teſtimonium Dei nunquam eſſe defuturum, nam licet illud non ſtatim præbeat, ſaltem dabit illud, quando illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium, hoc autem ideo nunc confert ad confirmationem, quæ in præſenti fit per iuramentum, quia ſub hac fide, & timore Dei proferri debet.

D.Thom.

22.

Ad ſecundum dicemus latius in ſequentibus, petuntur enim in illo duæ difficultates pertinentes ad finem iuramenti, de quo infrà dicemus. Ad tertium reſpondetur ſolùm probare non eſſe facilè, nec ſine magna cautela iurandum, ac ſubinde eſſe conſilium nunquam iurare, niſi vbi iuſtitia, obedientia, vel charitas obliget. Quomodo autem in conſuetudine iurandi poſſit eſſe peccatum, dicemus lib.3.

CAPVT III.

Vtrùm ad honeſtatem iuramenti veritas, iuſtitia, & iudicium requirantur?

1. 1. Aſſertio. CErta, & communis aſſertio eſt, iuramentum, vt licitum ſit, tres illas conditiones habere debere, quas tres comites iuramenti vocant. Ita docet D.Thomas d.q.89.art.3.& ibi omnes expoſitores, & reliqui Theologi in 3. d.39. cum Magiſtro ibidem, & Canoniſtæ in cap. *Animaduertendum* 22. q.2.& probatur ex illo Hierem.4. *Iurabis, viuet Dominus in veritate, & in iudicio, & in iuſtitia*, addito commentario Hieronymi dicentis: *Animaduertendum, quòd iuramentum hos habeat comites, veritatem, iudicium, & iuſtitiam*, &.idem tradidit Edmundus Canturien.in Specul. Eccleſiæ c.31.tom.5.Bibliot. & Anaſtaſius Nicenus ex Baſilio lib. qq. Sacræ Script.q.73. *Sit nomen Dei tibi venerandum, in veritate ſolùm appellatum, & in neceſſitate, & rebus magnis.* Vt autem has conditiones, & rationes earum explicemus, duo dubitari poſſunt: vnum eſt, an hi comites in omni iuramento requirantur: ſecundum eſt, an ſufficiant?

D.Thom. Magiſt. Hiere.4. Hieron. Edmund. Cant. Anaſt. Nicen. Baſil.

2. 2. Aſſertio. In omni iuramento, neceſſariã eſſe veritatem. Dicendum ergo ſecundò eſt, in omni iuramento, ad honeſtatem eius neceſſariam eſſe veritatem. Hoc eſt de fide certum, & lumine naturali notum. Primum patet, quia hac ratione periurium maximè in Scriptura prohibetur, Leuit.19.& Zachar.5. dicitur damnandos eſſe omnes, qui iurant mendaciter, & hinc facilè probatur ſecundum. Primò quia hoc præceptum inter moralia, & naturalia datur Exod. 20. Secundò quia finis iuramenti eſt confirmatio veritatis, vt ſumitur ex Paulo ad Heb.6.ergo defectus veritatis eſt directè, & maximè contrarius fini iuramenti, & prorſus deſtruit, & eneruat auctoritatem eius, ergo omnino etiam deſtruit eius honeſtatem. Tertiò per iuramentum Deus in teſtem adducitur tanquam prima, & infallibilis veritas, ergo ſolùm debet ad veritatem confirmandam adduci, alioquin iniuria illi fit: atque ita hæc aſſertio nullam habet difficultatem, præſertim in iuramento aſſertorio, quanta verò culpa ſit deficere in hac conditione iuramenti, & quibus modis committi, aut excuſari poſſit, dicemus in lib.3. tractando de periurio.

Finis iuramenti eſt cõfirmatio veritatis.

3. Duplex veritas in iuramento aſſertorio inuenitur. Circa iuramentum autem promiſſorium iam dictum eſt, duplicem veritatem in eo inueniri, vnam de præſenti, alteram de futuro, & priorem appellari poſſe veritatem dicti, poſteriorem autem facti, quoad priorem ergo veritatem, hanc etiã iuramentum habet in ratione promiſſorij, nam qui promittit in præſenti, affirmat ſe habere animum, & propoſitum implẽdi, quod promittit, vnde in hac parte æqualiter, & eodem modo poſtulatur veritas in hoc iuramento, quo in aſſertorio, & ob eaſdem rationes, quia re vera quoad hoc aſſertoriũ eſt. Deerit autem talis veritas, ſiquis promittat cum iuramento ſine propoſito implendi, quod promittit, quia falſam aſſertionem iuramento confirmat. Idemque erit, ſi quis ita iuret, ſciẽs, ſe non habere, neque habiturum poteſtatem ad implendum, quod promittit, quia cum tali ſcientia non ſtat propoſitum adimplendi promiſſum. Quoad poſteriorem veritatem, quia ſic iurans promittit ſe facturum talem rem, ideo ibi etiam interuenit propoſitio de futuro, hoc faciam, cuius veritas pendet ex facto futuro, & ideo hæc etiam veritas poſtulatur ad honeſtatem talis iuramenti, quia etiam ad illam confirmandam inducitur, & ad hoc diuina auctoritas in-

A terponitur, & inde oritur ſpecialis obligatio huius iuramenti ad factum futurum, de qua obligatione in 2.lib.ex profeſſo dicendum eſt, & de illius trangreſſione in 3. & ideo de hoc comite iuramenti hæc in præſenti ſufficiunt.

Dico tertiò; in omni iuramento ad eius honeſtatem, neceſſaria eſt iuſtitia ex parte materiæ, quæ iuramento confirmatur: nomine iuſtitiæ in hac conditione, ſeu comite iuramenti intelligi debet, non ſolùm particularis iuſtitia, ſed etiã generalis, prout de omni virtute dicitur, ita vt idem ſit materiam iuramenti debere eſſe iuſtam, quod debere eſſe honeſtam. Hæc autem conditio ſic explicata facilè probatur de iuramento promiſſorio, quia vt infrà videbimus, niſi ſit de re honeſta, non obligat, & B ideo inique fit, ergo vt iuramentum promiſſorium ſit licitum, neceſſarium eſt, vt ſit de re honeſta. Nomine autem rei honeſtæ intelligitur, quidquid honeſtè, & ſtudioſè impleri poteſt, de quo hic plura non dicimus, quia poſtulant prolixam diſputationem de iuramento promiſſorio in ſequenti libro tradendam. 4. 3. Aſſertio. In omni iuramento neceſſariam eſſe iuſtitiam ex parte materiæ.

Vt iuramentum promiſſorium ſit licitũ neceſſarium eſt, vt ſit de re honeſta.

De iuramento autem purè aſſertorio dubitari poteſt, an ad rectitudinem, ſeu honeſtatem illius hæc conditio neceſſaria ſit, & ratio dubitandi eſt, quia licet facere praua, turpe ſit, tamen ſcire illa, non eſt turpe, ergo neque illa narrare, aut teſtificari turpe eſt, ergo neque illa iuramento confirmare de ſe malum eſt, ergo per ſe loquendo ad integram bonitatem iuramẽti aſſertorij non eſt neceſſarium, C vt materia eius ſit honeſta, neque eſt per ſe indecens afferre Deum in teſtem aſſertionis facti turpis: & confirmatur, nam teſtes, qui de adulterio, vel homicidio teſtificantur, licitè iurant, quamuis de re turpi teſtimonium præbeant. Propter hoc Caiet. in d.art.3.docet cõditionem hanc relatam ad rem, quæ iuratur, non requiri in iuramento aſſertorio, ſed tantùm in promiſſorio, ſi autem referatur ad cauſam iurandi, ſic requiri etiam in iuramento aſſertorio; quod etiam videtur indicare D.Thomas ibi, ad ſecundum, cùm enim dixiſſet veritatem, & iuſtitiam pertinere ad rem, de qua iuratur, ſubiungit, *quamuis poſſet dici, quòd iuſtitia pertinet ad cauſam, per quam iuratur.* Et declaratur bene in exemplo adducto, nam qui propter ſeruandam iuſtitiam, iurat D circa turpe factum, licitè facit, qui verò occultum factum turpe proximi ſine iuſta cauſa reuelat, iuramento abutitur, & illicitè iurat, quia deeſt cauſa iuſta, quamuis factum eiuſdem rationis, vel fortaſſe idem quaſi materialiter ſit. 5. Dubium.

Caietan. D.Thom.

Addere verò poſſumus, etiam in iuramento aſſertorio requiri hanc conditionem iuſtitiæ, ſeu honeſtatis ex parte materiæ iuramenti; vnam proximam, & aliam remotam, proximam appello aſſertionem ipſam, nam illa eſt, in quam immediatè cadit iuramentum, remotam voco rem, aut factum, de quo eſt aſſertio, ſicut in Sacramento pœnitentiæ peccata dicuntur materia remota Sacramenti, confeſſio autem proxima. Dico ergo ad honeſtatem iuramenti aſſertorij, non eſſe neceſſariam E honeſtatem in materia remota, quod bene probat ratio dubitandi propoſita cum exemplo adiuncto. Nihilominus tamen verum eſt, conditionem hanc eſſe neceſſariam in iuramento aſſertorio ex parte materiæ proximæ: non enim eſt ſatis, vt aſſertio ſit vera, ſi aliàs ſit iniuſta, vel inhoneſta, vt licitè poſſit iuramento confirmari. Et hoc etiam probat exemplum de illo, qui iniquè reuelat factum occultum proximi, & ſuam aſſertionem iuramento confirmat; nam ille non ſolùm iniuſtus, ſed etiam irreli- 6.

Ad honeſtatem iuramẽti aſſertorij non eſſe neceſſariã honeſtatem in materia remota.

Soluitur dubium.

irreligioſus eſt, & hoc non propter ſolam turpitudinem materiæ remotæ,quia illa non ſufficeret, vt alia exempla oſtendunt : ergo propter defectum materiæ proximæ. Imò licèt materia remota eſſet honeſta,ſi proxima eſſet iniuſta, & iuramentum in illam cadens non eſſet licitum. Vt ſi quis cum iuramento reuelaret honeſtum factum proximi occultum, quod ex iuſtitia teneretur ſub ſecreto ſeruare, illicitè vteretur iuramento. Addo etiam non ſolùm quando aſſertio iniuſta eſt contra propriam iuſtitiam, ſed etiam quando eſt iniqua, alio modo abſque propria iniuſtitia, non eſſe materiam honeſti, & liciti iuramenti; vt ſiquis proprium crimen occultum cum iuramento reuelet ſolùm, vt ſe iactet, & de illo glorietur,iniuſtitiam propriam non committit, & nihilominùs ſacrilegus eſt ſic iurando, ergo ſignum eſt etiam in iuramento aſſertorio, requiri honeſtatem in materia proxima, id eſt,in aſſertione eius. Ratio autem eſt, quia eſt contra reuerentiam Deo debitam afferre illum in teſtem ad confirmandam aſſertionem iniquam, quocumque modo talis ſit, & de quacumque materia ſit; & in hanc pàrtem inclinat Soto d.quæſt.1.art.3. Nec repugnat D.Thomas, ſed quia honeſtas aſſertionis ordinariè,& maximè pendet ex cauſa,& ideò dixit iuſtitiam iuramenti ad cauſam iurandi pertinere.

Soto.

7. Dico quartò. Ad honeſtatem integram iuramenti neceſſarium eſt, vt cum iudicio fiat, id eſt,cum debita,& prudenti conſideratione. Hoc etiam generatim ſumptum manifeſtum eſt, nam ad omnem actum virtutis,vt ſtudioſè fiat,neceſſarium eſt prudentiæ iudicium, eſt enim prudentia auriga moralium virtutum. Benè autem conſiderat Diuus Thomas d.art.3.ad 3.ſpecialiter poſtulari conditionem hanc in iuramento propter reuerentiam Dei, & labilitatem linguæ humanæ. Interrogari autem poteſt,quid ſub hac conditione includatur,nam ſi abſolutè de iudicio prudenti loquamur,ſub illo comprehendentur veritas,& iuſtitia,nam ſicut prudentia dictat de aliis circunſtantiis in iuramento ſeruandis,ita dictat, non eſſe Deum in teſtem vocandum,niſi in rebus veris,& honeſtis. Quapropter vt ſit diſtinctio inter illos comites ſub iudicio comprehendi poterunt reliqua omnia,quæ præter veritatem, & iuſtitiam, ad debitum modum iurandi ſecundùm rectam prudentiam deſiderari poſſunt. Et ita ſignificat D.Thomas d.art.3.ad 2.ſignatè verò ait, ibi includi deuotionem, & fidem, quæ ad debitum iurandi modum neceſſariæ ſunt. Per fidem autem non intelligit fidelitatem, quæ maximè in iuramento promiſſorio requiritur, & ad veritatem potiùs pertinet, ſed intelligit fidem Theologalem, quia oportet vt iurans credat Deum omnia ſcire, vt ex argumento manifeſtum eſt. De hac autem fide meritò dici poſſet potius ſupponi ad iudicium, quàm in illo comprehendi, quia iudicium prudentiæ comparatur ad fidem, ſicut concluſio ad principia. Per deuotionem autem intelligit reuerentiam Deo debitam ex parte iurantis, & ſine dubio, propter hanc cauſam maximè poſtulari ſolet diſcretio in iurante.

4. Aſſertio. Ad honeſtaté iuramenti neceſſarium eſſe, vt cum iudicio fiat. Prudẽtia eſt auriga moralium virtutum. *D.Thom.* Quid per iudicium in concluſione intelligatur.

Fides & deuotio ad debitũ iurandi modum ſunt neceſſariæ.

8. Solet autem potiſſimè per hanc conditionem poſtulari neceſſitas, vel grauis vtilitas iuramenti: nam ſi hæc accedat ad veritatem, & honeſtatem, videtur per illam compleri legitima, & honeſta cauſa iurandi : ſi autem hæc deſit,erit iuramentum vanum,& quaſi otioſum,eſt autem contra reuerentiam Deo debitam inuocare nomen eius in vanis, & otioſis rebus confirmandis. Quòd ſi quis quærat, quanta debeat eſſe hæc neceſſitas, reſponden-

Iuramentum vt ſit legitimũ poſtulat neceſſitaté, & grauem vtilitatem.

A dum breuiter eſt prudentis arbitrio hoc iudicãdum eſſe, & ideò hunc tertium comitem meritò iudicium, vel diſcretionem appellari, quia non poteſt certior regula tradi. Ad hoc autem iudicium ferendum præcipuè conſiderandus eſt finis iuramenti,de quo in particulari poſteà dicemus,poſito autem fine honeſto, & ſufficienti, ſatis erit ad honeſtatem iuramenti, quod aliqua moralis vtilitas ad talem finem,in eo expectari, & operari poſſit, quia tunc iam ceſſat omnis ratio irreuerentiæ, quæ omnia conſtabunt magis ex dicendis de cauſis iuramenti. Quantùm autem peccari poſſit in omiſſione huius, vel præcedentis comitis,in lib.3.dicemus.

Quæ requiratur neceſſitas ad iurandum.

Vltimò dicendum eſt,hos tres comites ſufficien- 9.
B ter aſſignatos eſſe pro honeſtate, ſeu rectitudine iuramenti. Hoc probatur ſufficienter auctoritate Hieronymi,& cæterorum Theologorum, maximè, cùm in Scriptura habeat fundamentum. Ratione etiam conſtat ex dictis, nam ſi iuramentum his circunſtantiis affectum ſit, non habet vnde poſſit eſſe illicitum. Loquimur enim per ſe, & intra latitudinem religionis, & ex vi talis actus, nam per accidens, & ex parte operantis, vel ex generalibus circunſtantiis loci,aut temporis,poterit adiungi malitia, & prauæ intentionis, & ſcandali,aut ſimiles: ſed hæc quæ ſunt per accidens, non cadunt ſub ſcientiam:quamuis poſſint hæc omnia ſub iudicio comprehendi,vt diximus. Quapropter ad hos comites præſertim iudicij reducuntur conditiones
C interdum requiſitæ iure humano ad debitum modum iurandi, vt ex parte perſonæ poſtulatur, vt iuramentum nonniſi à ieiunis præſtetur.cap. *Honeſtum* 22.q.2.& in cap.1.de teſtibus,vt notat D.Thomas, quæſt.89. art. 10. vbi non explicat an hoc ſit præceptum, necne. Tamen Gloſſæ in citatis textibus dicunt tantùm eſſe de honeſtate. Sempérque fuit intellectum de iuramento iudiciali,aut ſolemni, atque etiam hoc modo conſuetudine antiquatum eſt,vt dixit Gloſſa in cap.*Decreuit*,22.q.5.Item præſcribunt iura circunſtantiam temporis, vt in d. cap. *Decreuit*, prohibetur iuramentum ſolemne ſuper Euangelia, certis anni temporibus, vt diebus Dominicis, à Septuageſima vſque ad Paſcha, &c. Tamen hoc etiam eſt antiquatum, vt notat Gloſ-
D ſa, ſolùm obſeruare neceſſe eſt, vt in iudicio non exigatur iuramentum in diebus feſtis, vt ſuprà notauimus tract.2. libr.2. cap.30. num.6. Olim etiam non fiebant iuramenta, niſi in Templo, & ſuper altare, ac circa res ſacras,vt ex Chryſoſtomo,affirmat Soto d.quæſt. 1. art. 1. ſed Chryſoſtomus non affirmat id fuiſſe neceſſarium. Neque in iure inuenitur obſeruatum,niſi in quibuſdam iuramentis ſolemnibus, maximè in piis cauſis, & ad commune bonum pertinentibus. Similiter ex parte perſonarum requiruntur in iure aliquæ circunſtantiæ,quas in cap.9.attingemus.

Tres has cõditiones ſufficere ad honeſtatem iuramenti.

Iuramentum non niſi à ieiuniis præſtari debet.

D.Thom.

Ca.*Decreuit.* Iuramentum ſuper Euangelia quibus anni temporibus præſtãdum.

Sot.

Sed dicet aliquis. Conditio maximè requiſita ad 10.
religionem iuramenti eſt,vt fiat per Deum verum, Obiectio.
& non per falſum, hæc autem conditio deeſt in il-
E lis comitibus,nam cum tria,vel quatuor ſint in iuramento,ſcilicet,iurans,& occaſio,ſeu cauſa iurandi, res, quæ iuratur, & per quam iuratur ex parte iurantis, rectè poſtulatur diſcretio; & ex parte rei iuratæ, veritas, & iuſtitia, ſub qua, & ſub iudicio cauſa etiam iurandi ſufficienter comprehenditur; ex parte autem eius per quem iuratur nulla poſtulatur conditio, cùm tamen illa maximè neceſſaria ſit, quia vis, & auctoritas iuramenti inde maximè pendet. Ad hoc breuiter reſponderi poteſt, primò hanc conditionem ex parte eius, per quem iuratur,

Cõditio maximè neceſſaria vt fiat per Deũ verum.

Solutio.

ſub iudicio comprehendi, maximè ſi verum eſt fidem de diuina ſcientia, prouidentia, & veritate, ad iudicium pertinere, vt D.Thom. dixit. Nam vera fides eſt, quæ facit, & dirigit voluntatem, vt per verum Deum iuret, & non per alium. Secundò verò reſpondeo, conditionem hanc non pertinere ad comites iuramenti, ſed ad illos ſupponi, eſſéque radicem, & fundamentum eorum. Sicut enim dixi fidem ſupponi ad iudicium, & prudentiam, ita nunc aſſero, teſtimonium ipſius Dei non requiri ad iuramentum, vt comitem eius: ſed tanquam formam (vt ſic dicam) & vitam, & ſubſtantiam eius. Nam iuramentum per falſum Deum, vt infrà dicam, re vera non eſt iuramentum, ſed per errorem putatur iuramentum, hîc autem aſſignamus comites veri iuramenti: ſupponimus ergo verum iuramentum, ac ſubinde, vt per Deum verum fiat, non oportuit ergo hunc ponere inter comites iuramenti. Quin potius ex hoc fundamento, ſcilicèt, quòd Deus eſt ſumma veritas, bonitas, & maieſtas, colligimus neceſſitatem illorum trium comitum, non ergo debuit, neque potuit illis annumerari: eſt igitur illa enumeratio, & conueniens, & ſufficiens.

Eſt radix & fundamentũ comitum iuramenti.

CAPVT IV.

Vtrùm iuramentum ſit actus elicitus virtutis Religionis?

1\. Omnis actus religionis principaliter fit propter cultum Dei.

RAtio dubitandi eſſe poteſt, quia omnis actus religionis, principaliter intenditur propter cultum Dei, vt conſtat ex dictis in principio huius materiæ de obiecto, & actibus huius virtutis, ſed iuramentum non fit primò, & per ſe, propter cultum Dei, ſed propter confirmandam aliquam humanam veritatem, vel pactum, ſeu fœdus humanum, propter quod dixit Paulus ad Heb.6. *Homines per maiorem ſui iurant: & omnis controuerſiæ eorum finis, ad confirmationem, eſt iuramentum.* Vnde D. Thomas in d.q.89.art.8.ad 1. differentiam in hoc conſtituit inter iuramentum, & votum, nam per votum aliquid in Dei reuerentiam ordinamus; in iuramento verò è conuerſo, reuerentia diuini nominis ad veritatis confirmationem ordinatur, & in ſolutione ad ſecundum dicit, *eum qui iurat non ordinare iuramentum ad venerandum eum, per quem iurat.* Ex quo videtur planè ſequi, iurare non eſſe officium Religionis: nam officium Religionis eſt ordinare actum ſuum ad venerandum eum, quem colit.

Hebr.6.

D.Thom. Differentia inter votum & iuramẽtũ.

2\. Vnde argumentor ſecundò, quia ſi iuramentum eſſet actus Religionis, per ſe appetibile, & exercendum eſſet, quia actus diuini cultus, per ſe, id eſt, propter ſolum cultum fieri honeſtè poſſunt, abſque alia neceſſitate, vt patet, tum inductione in omnibus aliis actibus religionis, tum ratione, quia illa eſt ſufficiens ratio ad honeſtandum actum. At verò iuramentum non eſt talis actus, vt propter ſe tantùm appetendum ſit, vel exercendum, ſed propter aliquam aliam neceſſitatem, vel piam vtilitatem, vt patet ex dictis, in cap. præcedenti, ergo per ſe non eſt actus religionis. Et confirmatur, nam per ſe bonum eſt, & vtile actus religionis frequentare, non eſt autem ita vtile frequentare iuramentum, ergo non eſt actus religionis.

3\. Tertio argumentor in hunc modum, quia ſi iuramentum eſſet actus religionis, maximè eſſet, quia eſt quoddam indicium rectæ fidei de diuina veritate, ſcientia, & prouidentia; ſed hinc magis ſequitur eſſe fidei confeſſionem, quàm actum religionis, ergo inde non fit eſſe actum religionis. Imò

A poteſt argumentum in contrarium retorqueri, quia iuramentum non eſt confeſſio fidei, quæ licèt ſit quidam fidei effectus, & ſub ea ratione ſit ſignum eius, tamen per ſe non fit ad profitendam fidem, ergo ſimiliter iuramentum non eſt actus religionis; quia non fit ad colendum Deum, ſed ad alios humanos fines. Et ita neque religionis eſſe videtur, ſed ſolius fidei, media voluntate confirmandi pactum, vel promiſſionem, quæ voluntas non ad religionem pertinet per ſe loquendo, ſed ad illam virtutem, vel habitum, ad quem ſpectat materia pacti, vel promiſſionis, quæ poteſt eſſe iuſtitia, vel miſericordia, aut alia ſimilis.

Nihilominùs vera, & certa ſententia eſt, iuramentum B eſſe actum Religionis. Hæc eſt communis aſſertio D.Thom.d.quæſt.89. art.4. vbi Caietanus, Soto, & alij, & cæteri Theolo. in 3.d.39. & reliqui omnes. Probatur autem primò ex Scriptura Deuteronomij 6. *Dominum Deum tuum timebis, & illi ſoli ſeruies, ac per nomen illius iurabis:* vbi iuramentum ponitur tamquam actus pertinens ad latriam, & ſeruitutem Deo debitam. Idem colligitur ex ſecundo præcepto decalogi de non aſſumendo diuino nomine in vanum, nam illud ad religionem pertinere cenſetur, & ideò inter præcepta primæ tabulæ collocantur, quæ ad cultum, & reuerentiam Dei pertinent, & ex ipſa forma, & ratione præcepti, Exod.20. conſtat latum eſſe intuitu diuinæ reuerentiæ, & ideò Leuit.19. dicitur. *Non periurabis in* C *nomine meo, nec pollues nomen Dei tui.* Fit ergo illa prohibitio intuitu vitandi irreuerentiam Dei, ergo è conuerſo in iuramento ratio habenda eſt diuini cultus, & reuerentiæ. Denique Chriſtus Dominus Matth.5. cùm monet vitare iuramentum etiam per cœlum, vel terram, rationem reddit ex habitudine ad Deũ, planè indicans in iureiurando potiſſimum attendendum eſſe ad cultum, & reuerentiam Dei. Et ideò dixit ibi Hieronymus, *Qui iurat, vel amat, vel veneratur eum per quem iurat*, & Tertullianus in Apologetico cap.32. in fine: *Dæmones adiurare* (inquit) *conſueuimus, vt illos de hominibus exigamus; non deierare, vt illis Diuinitatis honorem conferamus.* Vbi deierare idem eſt, quod ſanctè iurare, ſentit ergo iuramentum continere honorem Diuinitatis, id D eſt, latriam, quæ idem eſt, quod religio, & ſimiliter lib. de Idololatria cap.20. inquit: *Quis, per quos deierat, non honorat?*

4\. Vera ſententia. Iuramentum eſt actus religionis. *D.Thom. Caietan. Soto. Deut.6.*

Leu.19.

Hieron. Tertull. Qui iurat, cum veneratur, per quẽ iurat.

Præterea ipſi etiam Philoſophi hanc veritatem agnouerunt: Ariſtoteles enim 1.Metaph.cap.3. Iuſiurandum dixit eſſe honorabiliſſimum, quia ſcilicet continet Dei cultum, & honorem, & in Rhetorica ad Alexand. cap. de iureiurando, ſic deſcribit iuramentum: *Iuſiurandum eſt cum diuina veneratione dictio probationis expers.* Cicero etiam 3.de offic. dixit iuſiurandum eſſe affirmationem Religioſam. Præterea nõ ſolum in Canonico iure cap. *Tua nos*, cap. *Si vero*, cap. *Debitores*, de iureiurando cum ſimilibus, ſed etiam in iure ciuili iuramentum inter of E ficia Religionis ponitur, & ideò iuriſiurãdi Religio appellatur, in lege 1.ff. de iureiurando, & in lege 2.Cod. de Rebus creditis, & Iureiurando, dicitur. *Iuriſiurandi contempta Religio ſatis Deum vltorem habet*, & in cap. *Querelam*, de Iureiur. & l. vlt. Cod. eodem, iuramentum vocatur Sacramentum, tamquam res ſacra, & religioſa, quæ appellatio frequens eſt, vt ſuprà notauimus, & ibidem: *Religionem præſtare, idem eſt, quod iurare.* Denique à contrario, id eſt manifeſtum, quia periurium ſacrilegium eſt, ſeu irreligioſitas, vt ex toto iure conſtat, & infrà dicetur, ergo è contrario iuramentum eſt quædam

5\. *Ariſtot.* Iuſiurandum cõtinet Dei cultum.

Cicero.

C. Querelam.

Iuſiurandum eſt res ſacra-

dam Religio. Similiter iurare per falſos deos, perfidiæ præuaricatio eſt cum idololatria, vt rectè dixit Tertullianus ſupra, ergo è conuerſo iurare per verum Deum, fidei proteſtatio eſt, cum Diuina latria.

6. Vt autem rationem à priori reddamus, & officium Religionis circa hunc actum explicemus, aduertendum eſt dupliciter poſſe virtutem aliquam operari, ſeu dirigere actum aliquem extremum, ſcilicet vel quoad exercitium actus, vel quoad ſpecificationem, ſeu modum, & rectitudinem eius. Hoc licet conſiderare in actione artificioſa, habet enim exercitium à voluntate lucrandi, verbi gratia, vel ab alia ſimili, artificioſam autem directionem ab arte recipit. Et in actibus voluntatis, ſeu virtutibus moralibus, poteſt quis moueri ad promittendum alteri ex affectu complacendi illi, ſuppoſito tamen affectu promittendi, fidelitas dirigit, & obligat voluntatem, vt cum intentione implendi promittat, & vt poſt factam promiſſionem, illam impleat. Poteſt ergo primum motiuũ, inducens ad exercitium alicuius actus pertinere ad vnum habitum, ſeu virtutem, & nihilominùs modum honeſtum, & quaſi ſpecificationem actus ſpectare ad propriam, & peculiarem virtutem, quod in actu etiam orationis ſuo modo reperitur, vt ſuprà tractauimus. Hæc igitur duo in iuramento diſtinguenda ſunt: nam aliud eſt motiuum inducens ad iurandum, quoad exercitium actus, aliud verò quod inducit ad tenendum debitum modum in iurando, ſuppoſito quod iurandum ſit. Primum ergo motiuum per ſe non ſpectat ad religionem, vt benè probant argumenta in principio facta, ſecundum maximè pertinet ad Religionem, & ideò verum actũ religionis conſtituit. Probatur, quia vt ſequenti cap. oſtendemus, ex honore Deo debito prouenit, vt ſi iurandum ſit, per Deum verum iuretur, ne id quod eſt proprium eius, falſis diis, aut creaturis tribuatur: & ſimiliter quando nomen Dei ad iurandum aſſumendum eſt, ex reuerentia illi debita prouenit tota ratio, & neceſſitas adhibendi tot, vel tales comites in iurando; ergo religio eſt, quæ dat formam moralem (vt ſic dicam) iuramento, nam illa eſt, quæ debitam Deo reuerentiam obſeruat, ergo hoc ſatis eſt, vt iuramentum ſit actus religionis.

Duplex alicuius virtutis directio ad actum.

In iureiurãdo eſt duplex motiuum.

Religio eſt quæ dat formam moralem iuraméto.

7. Quin potiùs hinc etiam ſequitur, vt licèt primum motiuum inducens ad iurandum, frequentiùs ad religionem non pertineat, ſed ad firmandam fidem in verbis, vel pactis humanis, nihilominùs ſine officio religionis, vel ſine prudentia directiua religionis, non poſſit voluntas rectè determinari ad exercendum actum iuramenti, ergo hac ratione potuit iuramentum dici actus Religionis, etiam quoad exercitium actus. Antecedens patet, quia licet vtilitas aliqua, vel commoditas humana inuitet ad iurandum, nihilominùs priuſquam homo definita voluntate ſtatuat iurare, oportet vt deliberet, an illa humana commoditas ſit ſufficiens, vt cum debita Dei reuerentia hic, & nunc iurare poſſit, & ſi aliter iuret, non rectè, ſed incautè iurat, ſi autem cum tali deliberatione procedit, voluntas iurandi religioſa eſt, quia intuitu diuinæ reuerentiæ proximæ habetur, & ex vi illius iuramenti actum exercet, ergo eſt actus religionis, etiam quoad exercitium.

Sine virtute Religionis nõ poſſe eſſe rectum iuramentum.

8. Denique poteſt hoc ampliùs declarari diſtinguendo inter intentionem operantis, & operis, ſeu inter actualem honeſtatem operis, vt ab operante procedit, & capacitatem operis, quam ex vi ſui obiecti habet ad talem honeſtatem, ſi debito modo

Ex diſtinctione operis & operãtis probatur iuſiurandum ad religionem pertinere.

A fiat, quæ ſolet etiam vocari honeſtas obiectiua. Loquendo ergo ex parte operantis, clarum eſt poſſe iurari ſine intentione colendi Deum, ex affectu aliquo merè humano, & hoc modo nullum eſt inconueniens, quod poſſit tunc iuramentum fieri, & non eſſe verus actus religionis, ſicut poteſt quis dare eleemoſynam, & non facere actum miſericordiæ, ſi non ex illius intentione, ſed alio extrinſeco motiuo feratur. Hoc verò non obſtat, quin iuramentum ipſum de ſe ſit actus religionis, quia ex ſe, & obiecto ſuo talem habet honeſtatem ad religionem pertinentem, vt propter illam intendi poſſit, & debeat, quantum eſt ex vi religionis, ſimili enim ratione eleemoſyna eſt actus miſericordiæ, quam-
B uis poſſit ab operante non miſericorditer fieri. Sic ergo eſt iuramentum de ſe actus religionis, vt autem in re ipſa, ſeu in indiuiduo tale ſit, oportet vt aliquo modo ex intentione cultus fiat, vt rectè etiam probant obiectiones in principio factæ. Et conſequenter neceſſarium etiam eſt, vt fiat cũ tribus comitibus ſuprà poſitis, quia aliàs non erit ex religione, ſed potiùs contra religionem. Atque hoc magis declarabitur reſpondendo ad argumenta.

Iuramentum de ſe eſt actus religionis.

Ad primum ergo argumentum reſpondeo, quòd licèt primum, & quaſi remotum motiuum excitans ad iurandum, non ſit cultus Dei (quòd ſolùm probat teſtimonium Pauli ibi adductum) nihilominùs ſuppoſita aliunde occaſione iurandi, cultus Dei proximè obſeruari debet, & poteſt etiam intendi,
C quia iuramentum ipſum eſt actus valde proportionatus ad diuinum cultum, id eſt, ad ſignificandam debitam exiſtimationem quam de Deo habemus. Et hoc ſatis eſt, vt iuramentũ ſit actus Religionis. Duobus autem modis poteſt ſe habere homo, qui iurat, circa obſeruantiam religionis, etiam quando in iurando à Religione non deficit. Nam ſi irreligioſè iuret, tale iuramentum non ſolùm non eſt actus religionis, ſed etiam eſt illi contrarius, (vt dixi,) primò ergo poteſt iurans reſpicere ad honeſtatem Religionis, quaſi negatiuè tantùm, id eſt, prudenter obſeruando, ne inter iurandum aliquid contra religionem committat, non tamen directè intendendo colere Deum per ipſum iuramentum. Secundò poteſt etiam hanc intentionem habere,
D nam licèt ad actum ipſum iurandi materialiter ſpectatum, neceſſaria non ſit, eſt tamen honeſtiſſima & maximè accommodata tali actui, poſtquàm in intellectu præceſſit iudicium, quòd expediat iurare. Quãdo ergo aliquis iurat hoc poſteriori modo, tunc iuramentum tam ex ſe, quàm ex parte operãtis, actu, & formaliter eſt actus Religionis; quando verò ſit iuramentum priori modo, licèt de ſe ſit actus Religionis, actu tamen non videtur elici ab illa, & hoc ad ſummum probat prima ratio facta. Nihilominùs tamen poteſt in homine ſic operante conſiderari alia voluntas, quæ ibi intercedit, ſcilicet obſeruandi, & cauendi, ne aliquid contra religionem fiat, & illa ad religionem ſpectat, quia non ſolùm eſt officium alicuius virtutis amare, ſeu in-
E tendere honeſtatem eius, ſed etiam cauere contrariam malitiam. Et ita iuramentum ſic factum, poterit aliquo modo dici eſſe à religione, ſaltem vt à cauſa impediente malitiam ſibi contrariam.

9. Argumentorum ſolutio. Ad primum. Quomodo ſe habeat homo iurando circa obſeruantiam Religionis.

Iuramentũm quando ex ſe & ex parte operantis eſt actus religionis.

Ad loca D. Thom. ibi citata. Circa primum tractari poſſet, quomodo iuramentum, prout eſt actus religionis, ordinari poſſit rectè ad veritatem humanam confirmandam, ſed hoc infrà habebit proprium, & commodiorem locum. Nunc ſolùm dicam, hoc non obſtare, quominus iuramentum ſit verus actus religionis, quia deferendo cultum, 10.

&

& honorem Deo, poteſt inde reſultare homini aliquis effectus, vel commoditas temporalis, quæ poteſt etiam intendi, nihil enim hoc repugnat. Differentia verò, quam D.Thomas conſtituit inter votum, & iuramentum promiſſorium, quoad materias eorum, difficultate non caret. Dicit enim rem promiſſam per votum eo ipſo fieri actum Religionis, non ſic autem rem iuramẽto promiſſam. Quod etiã affirmat Caietanus & d.q.89.a.8.& ibi Aragon, & Sot.d.quæſt.1.a.8. contrarium autem videbatur dicendum, ſi cum proportione fiat comparatio nam ſi actiones, vtroque modo promiſſæ materialiter ſpectentur, neutra eſt actus religionis, vt conſtat, ſi autem cõſiderentur, vt ſunt ſic promiſſæ, ſicut actio promiſſa per votum religioſè impletur; ita etiam actio cum iuramento promiſſa; ideò enim quando homo implet iuramentum non homini, ſed Deo, dicitur reddere iuramentum ſuum, vt ſumitur ex Matth.5.& ex cap. *Debitores, de iureiurando,* ergo ſicut quod voto promittitur, ita etiam quod promittitur iuramento, eo ipſo fit actus Religionis.

Caiet.
Aragen.
Soto.

11.

Differentia inter votum & iuramẽtũ rectè traditur à D.Th. Actus promiſſus Deo duplici ratione pertinet ad cultũ Dei.

Sed licèt iuxta hanc conſiderationem hoc verum ſit, nihilominùs differentia à D.Thoma intenta, vera eſt. Nam materia voti per ipſummet votum ordinatur ad cultum Dei, & ideò quantum eſt ex parte voti, actus promiſſus Deo, duplici ratione pertinet ad cultum eius, ſcilicet, & in quantũ in ſe continet ſignificationem aliquam diuini honoris, ad quem per votum ordinatur, & in quantum per illum ſeruatur fidelitas Deo ex voto debita. At verò materia iuramenti promiſſorij, ex vi iuramenti non ordinatur ad cultum Dei, quia non fit ad hoc iuramentum, ſicut fit votum, ſed ſolùm ad firmandam promiſſionem in ſua ſpecie, & natura permanentem. Hoc tamen non obſtat, quominus ſicut iurare promiſſionem eſt officium religionis, ita adimplere promiſſionem iuratam ratione iuramenti, & intuitu eius ſit etiam officium religionis, quia æquè pertinet ad cultum Dei, eiuſdem enim rationis ſunt iurare, & obſeruare iuramentum, vnde etiam tranſgreſſio contraria, religioni repugnat, vt infrà videbimus.

Eiuſdem rationis ſunt iurare & obſeruare iuramentum.

12.

Ad aliud verò dictum D. Thomæ, quòd iurans non ordinat iuramentum ad venerandum eum, per quem iurat; reſpondeo, intelligendũ eſſe de intentione, & ordinatione, quæ ibi ſiſtat, in quo etiam videtur iuramentum differre à voto per ſe loquendo. Nam votum ita tendit in cultum Dei, vt ibi ſiſtat, iuramentum autem præter cultum Dei, ordinatur ad aliquid aliud neceſſarium præſenti vitæ, vt D.Thomas ait. Non tamen excluditur ex vi iuramenti, quin poſſit à iurante fieri, propter venerationem Dei, vt explicatum eſt. Neque hoc D. Thomas negat, ſed explicat tantùm id, quod per ſe requirit iuramentum. Vnde etiam poſſet facilè, & breuiter exponi quaſi permiſſiuè, non ordinariè, id eſt, non neceſſariò ordinare iuramentum, &c.

Alia differẽtia inter votum & iuramentum.

13.

Ad ſecundũ.

Iuramentum propter ſolũ Dei cultum appeti poſſe falſum eſt.

Ad ſecundum negatur ſequela in eo ſenſu, quo in argumento fit, videlicet, iuramentum propter ſolum Dei cultum appeti poſſe, nulla alia eius neceſſitate ſuppoſita, nam licèt cultus Dei ſecundùm ſe, & per ſe appetibile ſit, tamen actus, qui aſſumuntur, vt materia cultus, non ſemper ſunt per ſe appetibiles, ſed tantùm in aliqua neceſſitate, vel ſuppoſita conuenienti materia eorum. Vt actus contritionis exerceri poteſt in cultum Dei, non tamen eſt per ſe appetibilis, ſed tantùm ſuppoſito peccato, ſic ergo iuramentum ordinari poteſt ad cultum Dei, quando occurrit neceſſitas eius, tamen non eſt talis actus, qui abſque neceſſitate fieri debeat, quia hoc ipſum pertinet ad honorẽ Dei. Ita omnis actus virtutis poſtulat medium, & moderationem ſibi proportionatam, & ſi illa ſeruetur, poterit actus ordinari ad cultum Dei, ſi autem excedatur in modo, iam erit ineptus, vt ordinetur ad cultum Dei, ſic enim cæremoniæ exteriores, prudenter factæ, ſunt religioſæ, & aptæ ad cultum, ſi autem indiſcretè, & modo inepto fiant, non cultum, ſed ſuperſtitionem continent. Sic ergo iuramentum, ſuam poſtulat mediocritatem, quæ in tribus comitibus ſuprà declaratis continetur, & ideò cum illa poteſt optimè ordinari ad cultum Dei, ſine illa verò potiùs ad Dei contemptum pertinebit. Neque eſt verum, quòd omnis actus cultus exterioris ſit per ſe appetibilis propter ſolum cultum, multi enim aſſumuntur, vt vtiles ad alios fines, & ſuppoſita illa vtilitate cenſentur apti ad cultum, vt vocalis oratio priuata, aſſumitur vt vtilis ad interiorem deuotionem excitandam, vel exercendam, & inde maximè habet proportionem ad cultum. Paupertas etiam non propter ſe, ſed vt vtilis ad perfectionem ſit, materia religionis, ſic ergo iuramentum tantùm vt vtile ad veritatem confirmandam in caſu neceſſitatis, vel piæ vtilitatis habet conuenientiam cum recta ratione, & ideo tunc ſolùm eſt apta materia cultus.

Iuramentum ſuam poſtulat mediocritatem.

Ad confirmationem autem, in qua poſtulatur, an iuramentum ſit frequentandum, quod tractat D.Thomas in d.q. art.5. facilis eſt reſponſio ex dictis. Nam in primis non ſequitur iuramentum poſſe frequentari propter rationem cultus, vltra menſuram & moderationem dictam, id eſt, ſine neceſſitate, vel vtilitate ſimul cum aliis comitibus, quia iam deeſſet proportio ad cultum, vt declaratum eſt. Igitur ad ſummum ſequitur intra illam menſuram poſſe iuramentum frequentari ſine peccato, & conſequenter exhibendo Deo verum cultum: hoc enim rectè probatur diſcurſu facto. Nihilominùs tamen addo, etiam intra latitudinem huius frequentiæ, non eſſe conſilium frequentare iuramentum, vt ſatis conſtat ex dictis in capit.ſecundo. Neque oppoſitum huius ſequitur ex hoc, quòd iuramentum ſit actus religionis. Quia vt rectè dixit D. Thomas dicto artic. 5. ad 3. *quantò iuramentum magis eſt venerandum, tantò pericuIoſius aſſumitur, ſi non cum debita moderatione inducatur:* ſicut medicina quò virtuoſior, eò poteſt magis nocere, ſi frequentiùs applicetur, quàm neceſſarium ſit, actus ergo iurandi, tam multa requirit ad ſuam integram rectitudinem, & honeſtatem, vt periculum ſit deficiendi in illa, ſi frequentetur in omnibus caſibus etiam licitis, & ideò conſultius eſt abſtinere ordinariè ab illius vſu etiam licito. Et hoc ipſum redundat in maiorem cultum Dei, quia ipſamet abſtinentia iurandi, ſub hac ratione intenta, quidam cultus diuinus eſt, maximè quia non deſunt plures alij fructus, quibus ſine periculo, & cum maiori fructu colatur Deus. 14.

D.Thom.

Iuramentum non poteſt frequentari vltra neceſſitatẽ propter ſolã rationẽ cultus.

D.Thom.

Iuramentum eſt inſtar Medicinæ quæ frequentãda non eſt.

Ad tertium reſpondetur iuramentum quidem de ſe eſſe aptum, & ad confitendam fidem, & ad honorandum Deum, ſi hac, vel illa intentione fiat, nihilominùs tamen, vt eſt actus virtutis moralis, ad religionem per ſe ſpectat, quia vt diximus, ad illam pertinet obſeruare, vt cùm debito honore fiat, quod ad fidem per ſe ſpectatam non ita pertinet. Cuius ſignum eſſe poteſt, quia vt pertinet ad confeſſionem, ſeu teſtimonium fidei, non minùs illud præbet, qui incautè, & frequenter iurat, quam qui cautè, & prudenter, quia in vtroque vera fides neceſſariò ſupponitur, at verò iuramentum, vt eſt 15.

Ad tertium.

actus

actus virtutis moralis, longè diuerſum eſt quàm in vtroque, ſub ea ergo ratione, qua ſtudioſè fit, vt eſt actus Religionis,& aſſumitur non vt ſpeculatiuum ſignum veræ fidei de Deo, quod pertinet ad confeſſionem fidei, ſed aſſumitur vt ſignum excellentiæ diuinæ, proteſtatiuum eius practicè, quatenùs homo ſe illi ſubiicit, & recognoſcit infallibilem auctoritatem eius,ad confirmandam veritatem,reliqua verò, quæ in illo argumento attinguntur ex dictis ſoluta ſunt.

CAPVT V.

An iuramentum per ſolum verum Deum vel etiam per creaturas fieri poſſit?

1. NOnnulla ſunt in hac quæſtione certa, ſupponendo illam tractari de actu iuramenti licito, & honeſto, nam malè iurando, vel potiùs blaſphemando, clarum eſt poſſe per alios, quam per verum Deum iurari. Primò ergo certum eſt, religioſum iuramentum per ſolum Deum verum fieri. In hoc ſenſu optimè intelligitur illud Deut.6. *Et per nomen illius iurabis*; nam in ſenſu excluſiuo poſitum eſt, ſecundùm illud, quod immediatè præcedit, *Illi ſoli ſeruies*: vnde rectè poteſt conditionatè exponi, Si tibi iurandum eſt, per Deum tuum iurabis. Ad quem ſenſum poſſent etiam facile trahi illa verba Matth.5. *Reddes Domino iuramenta tua*,id eſt, quando iuraueris ſoli Domino reddes iuramenti cultum. Imò hoc etiam videtur Ariſtoteles cognouiſſe in Rhetorica ad Alexand. cap. de Iureiurand. aliàs 17.cùm dixit, iuſiurandum eſſe, *Cum Diuina veneratione dictio probationis expers*.Quibus verbis etiam rationes huius veritatis indicat,vna etiam ſumitur ex dictis cap.præcedenti; nam iuramentũ eſt actus Religionis, & continet cultum latriæ, ſed Religio ſolum verum Deum colit cultu latriæ, ergo iuramentum per ſolum verum Deum fieri poteſt,& debet. Item iuramentum fit ad confirmandam veritatem infallibili teſtimonio, quantùm ab homine fieri poteſt,ſed hæc infallibilis auctoritas ſolùm in Deo vero reperitur, ergo iuramentum tantùm per Deum fieri poteſt. Item veritas maximè pendet ex mente loquentis,nam vt dixit Auguſt.Serm.28. de Verb.Apoſtoli alias 30. *Ream linguam non facit, niſi mens rea,& intentione diſcernuntur mendacia*, vt idem dicit in Enchir. cap. 18. & ſequentibus, ſed ſolus Deus mentem, & intentionem hominis certò cognoſcit, ergo ſolus ipſe potuit in teſtem infallibilem inuocari.

Religioſum iuramentum per ſolũ verum Deum fieri poteſt. *Deuter. 6.* *Matth. 5.* *Ariſtot.* Iuraméti religio eſt cultus latriæ. *Auguſt.*

2. Secundò: hinc certum eſt iuramentum per falſos Deos, per Idola, & per creaturas abſolutè ſpectatas, vt creaturæ ſunt, non eſſe iuramentum in re ipſa, etiam ſi vt tale, fiat ex intentione iurantis. Circa hoc non rectè videtur ſentire Selua de iuramento 1.p.q.1.num.7. dicens iuramentum tàm per creaturas,quàm per Deum fieri poſſe,& ita eſſe definiendum. Quod licèt poſſit ad quæſtionem de modo loquendi pertinere, eſt tamen contra communem ſenſum Doctorum, & modum loquendi Iurium, vt ex hactenus dictis conſtare poteſt, & ex his quæ congerit Couarr. in c. *Quamuis pactum* in principio,& attigit Bald.in l. 2. ff. de iureiur. Turrecremata in cap. *Ecce*,24.quæſt.5.Syluester ver.iuramentum 1.quæſt.4. Antoninus 2.p.tit.10. cap.4. Sotus,Nauarrus,& omnes. Probatur ergo aſſertio, quia falſus Deus non eſt Deus, neque idolum, aut creatura eſt Deus, ergo non poſſunt certum teſtimonium reddere veritati, ergo teſtificatio per illa

Per falſos Deos, idola & creaturas iurantes non efficere iuramentum. *Selua.* *Couarr. Bald. Turrecrem. Syluest. D.Anton. Soto. Nauarr.*

A non poteſt eſſe iuramentum. Probatur conſequentia,quia iuramentum verum, & proprium, & vt eſt actus religionis, eſt teſtificatio veritatis per teſtimonium infallibile. Et confirmatur, nam ob hanc rationem iuramentum per falſos Deos, & idola, eſt blaſphemia, & idololatria, vt ſuprà in tractatu 3. oſtenſum eſt, quia per illud attribuitur falſo Deo id, quod eſt proprium veri Dei: ſed hæc attributio falſa eſt, & ab hominibus ficta, ergo & tale iuramentum reuera iuramentum non eſt, ſed fingitur, & putatur. Atque idem eſt de iuramento per quamcunque creaturam abſolutè,vt dixi, & ſecundùm ſe ſpectatam,nam ſi illa vt ſic afferatur,vt teſtis infallibilis, eo ipſo colitur vt idolum, & ei attribuitur, quod diuinum eſt,& hoc eſt quod Exod.23. prohi-
B betur,*Per nomen externorum Deorum non iurabitis,neque audietur ex ore veſtro*. Dices,Si tale iuramentum prohibetur, ergo eſt iuramentum, quia non prohibetur, niſi quod eſt, vel eſſe poteſt. Reſpondetur eſſe quidem materialiter iuramentum, quoad verborum ſonum, eſſe etiam putatum iuramentum ex conſcientia erronea, ſicut idolum eſt putatus Deus, re tamen vera non habere ſubſiſtentiam iuramenti, vt declaratum eſt, & iterum dicemus lib.ſeq.cap.4.

Iuramentum per quãcumque creaturã abſolutè ſpectatam eſt impium.

His ergo ſuppoſitis, dubitari poteſt primò, an ſub aliqua alia ratione, vel conſideratione licitum ſit per creaturas iurare,ſtando in ſola rei natura, & ſecluſo omni iure prohibente? In quo, reſolutio certa,& ab omnibus recepta eſt,poſſe aliquo modo
C verè, & licitè per creaturas iurari. Hoc conſtat ex vſu Scripturæ, & Eccleſiæ: nam Ioſeph Geneſ.42. legitur iuraſſe *Per ſalutem Pharaonis*, & Paul. 2. ad Corinth.1. per animam ſuam iuraſſe videtur, dicens:*Teſtem Deum inuoco in animam meam*,& vtrumque locum ita expoſuit D.Thomas, & Moyſes Deut.3. & 4. *Teſtes inuoco cœlum, & terram*, & iuramentum Pauli 1. Corinth.15. *Per gloriam veſtram*, etiam videtur fuiſſe per rem creatam,vt communiter exponitur, licet Baſilius homil.1. in Pſalm.14. tam hoc iuramentum,quàm illud Ioſephi aliter interpretari conetur. Refert etiam Tertullianus in Apol. cap. 3. olim ſolitos fuiſſe Chriſtianos iurare per ſalutem Cæſaris. Frequenter etiam fideles iurant per vitam,aut ſalutem ſuam,vel ſuorum,& per
D Sanctos,& per Euangelia ſine periculo erroris, aut idololatriæ, imo in ſolemni forma iurandi profeſſionem fidei à Pio IV. edita ita concluditur: *Ego ita ſpondeo, voueo, ac iuro, ſic me Deus adiuuet, & hæc Sancta Dei Euangelia*. Rationem autem,& modum huius iuramenti declarant. D.Thom.d.art.6.& Bonauentura in 3.d.39.art.2.q.2.diſtinguendo duplicem iurandi formam, vel ſimplicem atteſtationem,vel per execrationem,quas infrà latiùs ſumus tractaturi: ſimplex atteſtatio eſt quando Dei teſtimonium inuocatur, & ideò tale iuramentum propriiſſimè fit per Deum ipſum,poteſt autem fieri per creaturas non abſolutè ſpectatas, ſed vt relatas ad Deum, ſeu per Deum ipſum, quatenùs in illis relucet, & aliquo modo exiſtit. Sicut enim poteſt
E adiurari Deus, vt exiſtens in cœlo, vel in terra, vel in cruce, vel in Euangeliis, quatenus ſunt verba eius, ita poteſt per Deum, vt in his rebus exiſtentem iurari. Sic enim qui iurat per crucem,per eum iurat, qui pro nobis pependit in cruce, & ſic de aliis, & hoc ſignificat Chriſtus Dominus Matth.5. dicens: *Neque per cœlum, quia thronus Dei eſt, neque per terram, quia ſcabellum eſt pedum eius*, &c. idem enim fuit, ac ſi dixiſſet perinde eſſe iurare per hæc ac iurare per Deum, quæ in eis eſt, & in eodem ſenſu

3. Dubium 1. Reſolutio. Per creaturas verè & licitè iurari poteſt. *Geneſ.42.* *Paul. 2. ad Cor.1.* *Deut.3.& 4.* *1.Cor.15.* *Baſil.* *Tertull.* *D.Thom.* *Bonauent.* Quid ſit ſimplex atteſtatio Dei. *Matth.5.*

ſenſu addit, *Neque per Ieroſolymam, quia Ciuitas eſt magni Regis,* vtique eius Dei, qui eſt Rex Regum, & in ea ciuitate, & templo eius, vbi peculiariter colebatur, & ideò iurare per illam, virtute erat iurare per Deum, qui in ea regnabat, ſic ergo iurare per creaturas, iuramentum verum eſt, quia re vera non ipſa, ſed Deus eſt, qui vocatur in teſtem, quamuis inuocatio Dei implicitè, & mediatè fiat, mediantibus creaturis.

4. Modus iurãdi per execrationem qualis erit.

Alter modus iurandi eſt per execrationem, id eſt, imprecando ſibi, vel alteri aliquod malum, niſi verum fuerit, quod iuratur, vt in illo iuramento, ſic me Deus adiuuet, vel ſaluet, & ſimilia, & tale etiam fuit iuramentum Ioſeph, vel Pauli. Et in hoc etiam modo per Deum iuratur, determinatur autem modus atteſtationis eius, vt fiat per ſpeciale ſignum, ſeu iudicium circa creaturam, per quam iuratur. Eſt ergo etiam hoc verum iuramentum, & de illo videtur locutus Chriſtus Dominus, ſuprà dicens: *Neque per caput tuum iuraueris*; & pro ratione addit: *Quia non potes vnum capillum album facere, aut nigrum,* id eſt, quia non habes dominium, nec poteſtatem in caput tuum, ſed poteſtati diuinæ ſubeſt, & ideò ſic iurare, etiã eſt per Deum iurare. Vnde non ideò prohibuit Chriſtus illas iurandi formas, quia iuramenta non ſint, vt putabant Iudæi, quos in hoc reprehendit, & conſequenter neque illa vetat, quia praua ſint ex parte eius, per quem iuratur: cum potiùs ipſe declaret, quomodo illis modis, Deus ipſe inuocetur, igitur potiùs declarat eſſe vera hæc iuramenta, prohibet autem illa, in ſenſu cap. 2. declarato. Et ita nulla ſupereſt difficultas in hac reſolutione, quia per talem iurandi modum non defertur diuinus honor creaturæ, ſed ipſi Deo, neque aſſumitur ibi nomen creaturæ, vt creatura eſt, ſed vt per eam tacitè inuocatur nomen Dei, & hæc doctrina communis eſt Theologorum ſuper D. Thomam ſupra, & tomo 3. diſt. 3. Summiſtæ verb. iuramentum, præſertim Angelus num. 2. & Syluester, Nauarrus cap. 12. nu. 4. Hoſtienſis, Panormitanus & alij in cap. *Et ſi Chriſtus, de iureiur.*

Angel. Syluest. Nauarr. Hoſtienſ. Panormit.

5. Dubium 2. An modus iurandi per creaturas ſit malus. *D. Hieron. Innoc. III.*

Dubitari autem ſecundò poteſt, an hic modus iurandi ſit malus, ſaltem quia prohibitus vel diuino iure poſitiuo, vel humano. Nam in primis aliqui putarunt hoc fuiſſe à Chriſto ſpecialiter prohibitum Matth. 5. quod videntur ſenſiſſe Hieronymus ibi, & Innocent. III. in cap. *Et ſi Chriſtus, de iureiur.* dicunt enim prohibuiſſe iuramentum per creaturas, non prohibuit autem tantùm iurare per creaturas, vt per idola, vt ex verbis eius explicatum eſt, ergo ſentiunt prohibuiſſe modum iurãdi per creaturas, etiam in ſenſu explicato. Exiſtimari etiam poteſt hoc fuiſſe prohibitum Iure Canonico, nam in cap. *Clericus* 22. q. 1. dicitur acerrimè eſſe obiurgandum clericum per creaturas iurantem, & ſi in vitio perſtiterit, eſſe excommunicandum. Quod non videtur poſſe intelligi de iurante per creaturas more infideliũ per idololatriam, nam tale peccatum grauiùs deteſtandum, & puniendum eſt, præſertim in clericis, & ſimiliter intelligendum videtur, id quod in cap. *Si quis,* additur, *ſiquis per creaturam iurauerit, acerrimè caſtigetur, & iuxta id, quod ſynodus iudicauerit, pœniteat.*

Cap. *Clericus.* Cap. *Si quis.*

6. Reſolutio. Modus iurãdi per creaturas nullo iure humano eſt prohibitus.

Nihilominùs dicendum eſt modum iurandi per creaturas ex natura rei licitum, nullo iure poſitiuo eſſe prohibitum. Hoc probant, quæ in reſolutione prioris puncti adduximus, oſtendimus enim hunc modum iurandi eſſe in vſu Eccleſiæ, & ipſiuſmet Pauli, ergo ſignum eſt, nec per ſe malum eſſe, nec prohibitum. Item probatur, quia nullibi inuenitur talis prohibitio, nam de iure diuino antiquo, res clara eſt. Neque etiam ſi fuiſſet, ad nos iam pertineret, de iure autem Euangelico quod ad nos ſpectat, iam ſuprà dictum eſt, in lege gratiæ non eſſe data diuina præcepta poſitiua, circa hæc moralia. Item probatum eſt, Chriſtum per illa verba non magis prohibuiſſe, quàm ne paſſim, & ſine cauſa fiat, & de vtroque dediſſe conſilium nunquam iurandi, niſi ex præciſa charitatis, vel præcepti obligatione. Neque etiam in iure humano inuenitur talis prohibitio, nam Iure Ciuili approbatur in l. 3. §. *Iurari,* & in l. *Qui per ſalutem* ff. *de Iureiur.* Item in c. *Si aliqua,* & c. *Habemus,* ſupponitur licitum eſſe iuramentum per Euangelia, per reliquias, vel altare, & in c. *Qui peierat* 22. quæſt. 5. ſupponitur eſſe licitum iuramentum per crucem conſecratam, vel non conſecratam, & in c. *Quoties* 141. q. 7. approbatur iuramentum per Deum, per Euangelia, & per ſalutem principum. Igitur cap. *Clericum* loquitur de iurante per creaturas more Gentilium, vt per Iouem, & ſimiles. Reprehenſum eſt autem fortè hoc illo tempore in Concilio Carthaginenſi 4. cap. 61. non quia talia iuramenta fierent à fidelibus ex falſa æſtimatione Gentilium, ſed quia turpe erat, & ſcandaloſum, tale iuramentum in ore Chriſtianorum, & in hoc ſenſu dixiſſe videntur Patres in Can. 94. Trullano *eos, qui Gentilium ſacramenta iurant, Canon pœnis ſubijcit, & nos ijs quoque ſegregationem decernimus.* Et hæc vocat iuramenta Græcorum, & dicit eſſe prohibita Chriſtianis, Photius in Nomocan. tit. 13. cap. 13. cap. 19. ibid. tom. Bibliothecæ.

Leg. *Qui per ſalutem.* Cap. *Si aliqua.* Cap. *Habemus.* Cap. *Qui peierat.* Cap. *Quoties.* Cap. *Clericum.* *Photius.*

7. Iurare per creaturas licèt non ſit malũ per ſe, ratione ſcandali poteſt eſſe malum.

Vnde hac occaſione animaduerti poteſt, quod licèt iurare per creaturas in debito ſenſu, non ſit per ſe malum, nihilominùs ratione ſcandali poteſt fieri malum, nam hoc generale eſt de quocumque actu, & in hoc inuenitur peculiaris occaſio, nam cùm iurare per creaturam, abſolutè, & ſecundùm ſe ſpectatam idololatria ſit, ſi iuramentum abſolutè fiat per creaturam, & fiat inter eos, qui non ſatis valent diſcernere, quo ſenſu fiat, facilè poteſt illis ſcandalum præberi, & ideò in hoc cautionem adhibere neceſſe eſt. Et in primis diſtingui poteſt inter res ſacras, ſeu ſpecialiter Deo dicatas, & communes, nam per priores clariùs fit iuramentum per reſpectum ad Deum, quàm per poſteriores, & talia ſunt ferè omnia exempla, quæ in iure Canonico reperiuntur, & hac ratione, vſus plurium clericorum habet, iurare per manus conſecratas, cùm tamen laici non iurent per manus ſuas. Et hinc etiam eſt, vt quando fideles iurant per alias creaturas communes, aut id faciunt per modum execrationis, vt per ſalutem, per vitam, &c. quia eo ipſo ſatis exprimere cenſentur reſpectum ad Deum, vel ſi iurant ſolùm inuitando, ſolent addere expreſsè nomen Dei, ſaltem in obliquo, vt per cœlum Dei, per terram Dei, & ſimilia. Quod notauit Syluester ver. *Iuramentum* 1. quæſt. 4. ſignificans eſſe neceſſariam illam expreſſam relationem verborum, ſed in interiori foro, intentio ſufficiet. Imò obſeruandum eſt inter quos fiat iuramentum: nam ſi fiat inter fideles, minùs poteſt timeri ſcandalum, ex hoc capite, quia facilè intelligunt ſenſum iurandi, inter infideles autem, maius poteſt eſſe periculum, maximè ſi iuramentum fiat per ſolem, lunam, & ſimilia, quæ à Gentibus pro diis adorata ſunt. Denique in modo etiam, ſeu verbis nominandi creaturas cauendum eſt ne turpe aliquid, & quod Deũ non deceat nominetur, nam ex ea parte poſſet

Iuramentum per creaturas ſacras ſeu Deo dicatas fieri poteſt. *Syluest.*

poſſet peccari per irreuerentiam erga Deum, imò poſſet etiam ad blaſphemiam pertinere,iuxta ſuprà dicta de blaſphemia tract.3.lib.1.& infrà cap.7.aliquid attingemus.

8. *Dubium 3. Iuramentum per creaturas abſolutè quo modo fieri poſſit.*

Tertiò dubitari poteſt, an poſſit aliquod genus iuramenti, per creaturas abſolutè fieri, abſque peccato, etiamſi tale iuramentum religioſum propriè non ſit,neque vt tale fiat. In quo diſtinguendum in primis eſt, inter creaturas ratione carentes, vel rationales: nam de prioribus manifeſtum eſt,nullum per eas fieri poſſe tale iuramentum, tum quia, vt Paulus dixit,ad Hebr.6. *Homines per maiorem ſui iurant*, omnes autem creaturæ irrationales ſunt homine inferiores, tum etiam, quia non poteſt eſſe teſtis veritatis, qui illam cognoſcere non poteſt vt ſunt irrationalia. Quapropter qui ſic iurat per tales creaturas, neceſſe eſt, vt ex aliquo errore iuret,putans illas habere aliquid diuinum, & ſuperius homine,quod ad idololatriam pertinebit, vel impoſſibile eſt,vt intentionem iurandi habeat, niſi planè etiam ignoret, quid ſit iurare. Quis enim poteſt ex animo, & vera intentione adducere in teſtem rem prorſus irrationalem, & ita ſenſit expreſsè Bonauentura ſuprà in fine quæſt.2. Item Nauarrus c.12. num. 5. qui etiam addit, nullum eſſe peccatum ſic iurare per creaturam, quia ſolùm eſt verbo iurare, non re, & quia per hoc non defertur honor creaturæ, ſed ſolùm materialiter nominatur ſub verbo iurandi,quaſi ad fallendum appetitum iurandi, vel fortaſſe ad euitandum verum iuramentum, imò aliquando fieri poteſt in contemptum dæmonis, ſicut refert Tertullianus in Apologetico cap. 44. Socratem ſolitum fuiſſe iurare per canem, & hircum,in contemptum falſorum Deorum. Quod verum eſſe cenſeo,per ſe loquendo,& ſecluſo ſcandalo,ac erronea conſcientia, & maximè loquendo de proprio peccato contra Religionem: nam ordinariè poterit tale verbum eſſe otioſum vel falſum, vt ſi quis dicat ſe iurare, quando re vera non iurat, poſſunt autem hi defectus excuſari,quando de ſenſu loquentis conſtat,& aliqua humana vtilitas non irrationabilis, ad ſic loquendum mouet. Vt omittam frequenter hoc fieri ſine humana aduertentia, quæ ad peccandum ſufficiat.

Hebr.6. — *Bonauent.* *Nauarr.* — *Tertull.*

9. *Non poſſe licitè iurari per dæmonem.*

De rationalibus autem creaturis alia ratio eſt, quia cùm ſint intellectuales, poſſunt per ſe, virtute propria teſtimonium ferre, & ideò de illis ſubdiſtinguere neceſſe eſt; nam quædam ſunt damnatæ, aliæ beatæ, aliæ ſunt homines viatores. De primis abſolutè dicendum eſt, non poſſe licitè iurari per dæmones, aut alios damnatos. Ratio eſt, quia id non poteſt fieri ſine errore in fide, vel ſaltem ſuperſtitione: nam qui iurat per dæmonem,vel putat illum omnia noſſe, & mentiri non poſſe, & ſic eſt hæreticus, & idololatra, vel exiſtimat ſaltem eſſe dignum fide, & in hoc etiam grauiſſimè errat, cùm fides doceat illum eſſe mendacem, & patrem mendacij,& circuire, vt homines deuoret. Et præterea eſt ſuperſtitioſus, quia vult dæmonem honorare, & cum illo ſocietatem habere. Et eadem ratio eſt de iurante per quemcumque hominem damnatum, vt per Mahometum,& ſimiles. Imò addere hîc obiter poſſumus, etiam eſſe illicitum per tales creaturas iurare ſub quocumque reſpectu etiã ad Deum, quia licèt reuera in eis quantùm ad eſſe naturæ, reluceat veritas Dei, & in pœna earum oſtendatur potentia eius, & iuſtitia: ratione ſtatus indignæ ſunt, vt in eis, vel earum nomine inuocetur Deus in teſtimonium veritatis. Eò vel maximè quòd talis inuocatio non poſſet non generare ſcandalum, non tantùm accidentaliter, ſed quaſi per ſe, quia iuxta communem ſenſum,& apprehenſionem fidelium talis inuocatio non accipitur in eo ſenſu, ſed tanquam præbens aliquem honorem dæmonibus, & ideò errorem ingerit, & blaſphemia ſimpliciter iudicatur,cap.*Mouet*, 22.quæſt.1. & notat Nauarr. ſuprà num.4.

Neque per quemcumq; hominem damnatum. — *Cap.Mouet. Nauarr.*

10. *Licitum eſſe iurare per Sanctos cum Chriſto regnantes.*

Per Sanctos autem cum Chriſto regnantes, clarum eſt iurari poſſe intuitu Dei,qui in eis peculiari modo habitat, & virtutem ſuam, ac veritatem oſtendit, iuxta dicta in dubio præcedenti. Atque hoc modò accipienda ſunt iuramenta, quæ communiter fiunt à fidelibus per Sanctos Angelos, aut homines, quia ſemper iurant principaliter intuitu infallibilis veritatis Dei,à quo ducit originem Sanctorum ſtatus.Quia verò huiuſmodi creaturæ,quatenùs intellectuales ſunt,poſſunt veritatem cognoſcere,& teſtificari,ideò videri poſſunt eſſe capaces, vt abſolutè propter perfectionem creatam, quam in ſe habent inuocentur, ſine vllo errore, aut vitio ad teſtificandam veritatem. Sed in hoc oportet in primis aduertere, ſolam perfectionem naturalem etiam Angelicam,& vitio carentem ad hoc non ſufficere,quia per ſe non eſt tanta, vt mentiri non poſſit in ſua nuda natura ſpectata,& præterea ignorare poteſt,quæ hic aguntur, præſertim internos animi motus, & futura contingentia, & interdum etiam præſentia,quia non ſemper Angeli ad omnia attendunt,ex vi ſuæ naturæ:iuramentum autem eſt quædam proteſtatio cognoſcentis, & qui mentiri non poſſit,& ideò etiam Sancti Angeli ſub hac ratione ſpectati,non ſunt capaces huius honoris, ſeu inuocationis. Et quia ſub eadem conſideratione non habent commercium, vel ſocietatem nobiſcum, ideò nullo modo poſſunt ſub hac ratione à nobis in teſtes vocari. Per gloriam autem participant illas duas perfectiones, quantùm ſufficere poſſe videtur ad teſtimonium ferendum, quia & mentiri non poſſunt, & in verbo vident, quæ ad ſuum ſtatum pertinent ex actibus noſtris, vt ſunt illi, qui ad eos ordinantur,& ad eorum gloriam aliquo modo pertinent. Sic ergo ſine errore, aut vitio iurari poteſt per Sanctos, tamen eo ipſo totus cultus iuramenti principaliter refertur ad Deum, à quo ipſi tantam lucem, & rectitudinem participant. Sic ergo tale iuramentum eſt etiam principaliter per Deum, & in hoc etiam ſenſu videtur communiter fieri à fidelibus,ſiquis autem velit præſcindere, & conſiderare honorem, qui per tale iuramentum defertur Sancto, ratione participatæ, & creatæ perfectionis, quam in ſe habet, ſic cultus ille non pertinebit ad latriam,ſed ad duliam, & conſequenter, nec ſub ea præciſa ratione poterit dici ſimpliciter iuramentum:nam vt ait D.Thomas in 3.d.39.q.1.art.1.ad 4. ſicut veneratio,quæ fit ſummæ maieſtati,habet ſpecialem modum, & nomen latriæ, ita iuramentum eſt proprium nomen innocationis diuini teſtimonij per ſe infallibilis,& perfectam latriam continet. Ideóque licet illa præciſio mente,& intentione fieri poſſit, tamen in vſu iurandi non debet excludi Deus, tanquam dans præcipuam auctoritatem iuramento, & quia ex eius ordinatione principaliter pendet quodcumque teſtimonium veritatis, etiam ſi ab ipſis Angelis immediatè ſpectari,aut poſtulari poſſet, ſicut in ſimili diximus ſuprà tractando de oratione ad Sanctos.

Iuramentum per Sanctos eſt principaliter per Deum. — *D.Thom.* — *Iuramentum perfectã latriam continet.*

11. *Viatores poſſe vocari in teſtimonium veritatis hu-*

Tandem loquendo de hominibus viatoribus, certum eſt poſſe hominem vocari in teſtimonium veritatis humanę,non tamen in teſtimonium infallibile,ſed in teſtimonium probabile, quod falli, & fallere

manæ, licèt non infallibilis. D.Thom.

fallere poteſt, & ideò talis inuocatio iuramenti rationem non participat, nec nomen meretur, vt notauit D.Thomas in d.quæſtione ad 3. Imò ita fieri hoc poteſt, vt non cedat in ſpecialem honorem eius, qui in teſtem vocatur, vt communiter videtur contingere in vulgari modo inducendi, vel trahendi homines ad teſtificandum ſolum propter communem conditionem, & facultatem humanam, quando verò aliquis propter ſpecialem dignitatem, vel virtutem inducitur, tanquam teſtis qualificatus (vt aiunt) tunc aliquis peculiaris honor ei defertur, non excedit tamen humanam quamdam obſeruantiam, & ideò ſemper longè diſtat à ratione iuramenti. Vnde obiter colligitur, multò minùs eſſe iuramentum, quando aliquis homo per fidem, aut veritatem ſuam iurat, quia tunc ſe ipſum quaſi teſtem adducit, & ita neque iurat, quia non adducit Deum in teſtem, neque vllam etiam humanam certitudinem addit ſuæ aſſertioni, quia non addit nouam auctoritatem, ſed eandem magis exprimit, & quaſi exaggerat, ſicut infrà dicemus, de iuramento Dei per ſe ipſum.

Nõ iuramẽtum quando quis per fidẽ ſuam iurat.

12. Dubium 4. Quomodo differat iuramentum per Deum à iuramento per creaturas.

Quartò interrogari poteſt, an iuramentum factum expreſsè per Deum, vel per creaturas ſpecie differat? Et quidem ſi ſermo ſit de iuramento per creaturas ſecundùm ſe, & vt creaturæ ſunt, certum eſt differre morali ſpecie. Nam ſi ſit per falſos Deos, vel per creaturas, attribuendo illis diuinitatem, pluſquam ſpecie differt à iuramento, quia non eſt iuramentum, ſed effigies iuramenti, vel exiſtimatum iuramentum, vt dictum eſt, ſi verò fiat teſtificatio per auctoritatem creatam eo modo, quo poteſt, ſecundùm capacitatem, vel virtutem participatam (quam habet rationabiliter) & ſecundùm gradum ſuum, in teſtimonium vocari, ſic etiam manifeſtum eſt tantùm differre teſtimonium illud à vero iuramento, quantùm diſtat creatum ab increato, & humanum à diuino. Imò etiam ſi iuramentum fiat per Sanctos, vt ſancti ſunt, ſiſtendo præciſè in eorum auctoritate creata, ſic etiam differret ſpecie à iuramento ſimpliciter dicto, ſicut dulia differt à latria, vt ex dictis patet. Verumtamen interrogatio propoſita, maximè fit de iuramento per creaturas, vel res ſacras, vt in eis diuina veritas relucet. Nam ſic etiam videntur differre ſpecie, quia licèt ſit idem Deus, per quem iuratur, tamen ſub alia ratione videtur aſſumi nomen eius, quando in ſe ipſo, vel in creatura ſpectatur, ſicut adoratio Dei in ſe ipſo, vel adoratio imaginis, vt imago eius eſt, ſpecie differunt in ratione actuum, licet ſint ab eodem habitu.

13. Reſolutio dubij. Idẽ eſt iuramentũ quando per Deum vel per Sanctos iuratur.

Nihilominus dicendum eſt, illa iuramenta non differre ſpecie, quia idem eſt Deus, per quem iuratur, & ſub eadem ratione primæ veritatis inuocatur, & differentia illa, quòd expreſsè in ſe nominetur, vel implicitè mediante creatura, in qua eſt, vel repræſentatur, materialis eſt, & per accidens. Quod adeò verum eſt, vt iuramentum per creaturas factum, in ratione cultus, & venerationis, nullo modo pertineat ad creaturam irrationalem, etiam ſecundariò, in quo multum differt ab externa Dei adoratione in ſua imagine: & ratio eſt, quia imago eſt aliquo modo capax illius externæ venerationis propter Deum, non eſt autem capax teſtificationis, quæ per iuramentum intenditur, & ideò ad rem tantùm intelligentem ordinatur, ſicut etiam de oratione, & locutione alibi diximus. Et hanc differentiam videtur indicaſſe D.Thomas in 3. diſt. 39. quæſt. 1. art. 1. ad 4. dicens: *Deo licet per creaturam iurare, non autem creaturæ latriam exhibere, quia teſtificatio diuina in manifeſtatione conſiſtit: Diuina autem nobis per creaturas manifeſtantur, ſed exhibetur ipſi quantum in ſe ſummus eſt, & ideo non exhibetur ſibi in aliqua creatura.* Quod neceſſariò intelligendum eſt de latria ſuprema, & abſoluta: tum quia latria ſecundariò, & reſpectiuè poteſt imagini Dei tribui, tum etiam quia iuramentum continet abſolutam, & ſupremam latriam, & ideo explicare voluit D.Thom. quomodo hoc non obſtante poſſit iuramentum per creaturas licite fieri, & rationem ſignificat, quia ipſæ non inuocantur in teſtimonium, ſed ſolùm vt per eas manifeſtetur Deus, qui inuocatur.

Deus in ſua imagine adoratur. *D.Thom.*

14. Dubium vltimum. An modi iurãdi per Deũ & creaturas differãt grauitate. Cap. *Si aliqua.* *Chryſoſt.*

Sed quæri tandem ſolet, an illi modi iurandi differant ſaltem in grauitate accidentali, & quod illorum iuramentorum grauius ſit? hæc interrogatio attingitur in cap. *Si aliqua*, 22. quæſt. 1. ex Chryſoſtomo homil. 44. imperfecti in Matth. vbi refert aliquos dicentes, ſi aliqua fuerit cauſa, modicùm videtur facere, qui iurat per Deum, qui autem iurat per Euangelium, magis aliquid feciſſe videtur. Quos dicit eſſe ſimiles Phariſæis dicentibus, *Quicumque iurauerit per templum nihil eſt, qui autem iurauerit per aurum templi, debet*, quibus Chriſtus reſpondit Matth. 23. *Quid maius eſt, aurum an templum quod ſanctificat aurum?* Sic ait Chryſoſtomus, *Dicere poſſumus, Scripturæ ſanctæ propter Deum ſunt, non Deus propter ſcripturas, maior eſt enim Deus, qui ſanctificat Euangelium, quam Euangelium, quod ſanctificatur à Deo.* Itaque ſentit Chryſoſtomus grauius eſſe iuramentum, in quo nomen ipſiuſmet Dei immediatè ſumitur, quàm per creaturas: & quidem per ſe loquendo, & ex vi modi, ac cæteris paribus, ita eſſe videtur, quia maior reuerentia debetur nomini Dei, quando expreſsè nominatur, & ſimili proportione, quando per Sanctos, vel res ſacras iuratur, quo res fuerit ſanctior, grauius cenſetur iuramentum, vt D.Thomas ſentit, cum Auguſtino Epiſt. 4. Aliquando verò additur iuramento vltra inuocationem Dei, vt fiat per Euangelia, vel aliquid huiuſmodi, præſertim in externo ſolemni modo iurandi Eccleſiæ, ad augendam æſtimationem, & attentionem ad rem, de qua iuratur, & tunc poteſt creſcere grauitas iuramenti ex modo iurandi per creaturas, vt ſenſit D.Thom. 2.2. q.98. art.3. ad 2. & q.89. art.10. ad 2. Soto ibidem, & Gloſſa, Turrecr. & alij in d.cap. *Si aliqua.*

Matth.23. Chryſoſt. Grauius eſt iuramentum quod per Deum, quàm quod per creaturas fit. *Auguſt.* *D.Thom. Soto. Gloſſa. Turrecrem.* Cap. *Si aliqua.*

CAPVT VI.

Vtrùm finis iuramenti ſit confirmatio veritatis, vel tantùm hæc ſit effectus eius?

1. EXplicata ratione iuramenti dicendum ſupereſt de cauſis eius, & incipimus à finali, quia eſt prima, & quia eius cognitio eſt maximè neceſſaria ad cognoſcendam intrinſecam rationem rei, quæ ad finem ordinatur, & quia finis ſolet coincidere cum effectu, ſub diuerſis rationibus, ideò ſimul vtramque rationem explicabimus. Quam rem accurata ſpeculatione tractat Caietanus d. q.89. artic.5. vel fortaſſe etiam nimia, vt Sotus ſentit d.q.1.art.5. ſed non eſt omninò prætermittenda, quia & ad intelligendam melius honeſtatem iuramenti, & ad alias materias morales poteſt eſſe vtilis.

Caiet. Soto.

2. Primò ergo certum eſt apud omnes, proximum, & quaſi intrinſecum iuramenti effectum eſſe confirmationem veritatis. In hoc conueniunt Caietanus, & Sotus, imò videtur eſſe quaſi primum principium in hac materia, ſumptum ex Paulo ad Hebræos 6.

Iuramenti effectum eſſe confirmationẽ veritatis. *Ad Hebr.6.*

bræos 6. dicente. *Omnis controuerſia eorum*, (id eſt) *hominum, ad confirmationem eſt iuramentum*, id eſt, omnis controuerſia inter homines iuramento finitur, quatenus veritas per iuramentum confirmatur. Vnde D.Thomas art.4. ad 3. dicit, quòd per iuramentum intendimus hominem certificare, & art. 5. ad 1. quòd in iuramento reuerentia diuini nominis aſſumitur ad iuramenti confirmationem. Et propter hanc cauſam, dixit Ariſtoteles in Rhetorica ad Alexandrum, *Iuramentum eſſe atteſtationem dicti, probationis expertem*, quia in re incerta, & quæ aliàs probari ſufficienter non poteſt, ſummam quãdam probationem affert, hoc ergo modo confert illi certam atteſtationem, quam vocamus veritatis confirmationem. Denique ex inſtitutione ipſius iuramenti (quantum ex diuina Scriptura, & ex vtroquæ iure, & ex Philoſophis, & ex ipſo vſu intelligi poteſt) conſtat, ob hunc effectum, ſeu fructum, & vtilitatem humanam, inuentum eſſe iuramentum, fuit autem inſtitutio efficax, & prudens, ergo iuramentum de ſe hunc habet effectum.

D.Thom.

Ariſtot.

Inuentũ iuramentũ cur fuerit.

3. Reſponſio Caietani.

Inquiri autem poteſt ex Caietano ſuprà, in quo genere cauſæ habeat iuramentum hunc effectum. Reſpondétque Caietan. ſolùm pertinere hunc effectum ad genus cauſæ efficientis, vtique moralis, *ſicut deprecatio*, inquit, *eſt cauſa effectus poſtulati*. Ratio eius eſt, quia inter iuramentum, & veritatem per illud confirmatam, non poteſt inueniri alia connexio cauſæ, & effectus, niſi efficientis, quia non comparantur vt materia, & forma propriè, aliàs veritas confirmata eſſet materia iuramenti, quod eſſe non poteſt, quia materia, eſt propter formam, veritas autem confirmata iuramento, non eſt propter iuramentum.

4. Iuramentum ad duo comparari poteſt.

Dico tamen iuramentum poſſe ad duo comparari, primò ad notitiam veritatis, ſeu fidem, & opinionem illius, quæ in aliis generatur ratione iuramenti, ſecundò ad veritatem ipſam iuratam, quatenus per iuramentum confirmatur, & credibilis fit. Superiori ratione rectè dicitur iuramentum comparari ad illum effectum, per modum efficientis cauſæ, quia vt D.Thomas dixit, in art.1. huius materiæ; iuramentum adhibetur in rebus humanis ad eum modum, quo principia ſolent adhiberi ad cognoſcendam concluſionem. Vnde ſicut concluſionem cognoſcimus per principia, ita adhibemus iuramentum, vt per diuinum teſtimonium, tanquam per primum veritatis fontem, aſſertionem iuratam perſuadeamus: ſed principia generant cognitionem concluſionis per modum efficientis, ergo in eodem genere habet iuramentum ſimilem effectum. Et confirmatur, ac declaratur, nam in probationibus, quæ per teſtes fiunt in cauſis humanis, teſtes ſuo modo effectiuè concurrunt ad fidem humanam, quam in aliis generant, & ſimiliter in opinionibus ſcientiarum, ſicut rationes probabiles, ita etiam teſtimonia grauium auctorum influxum effectiuum ſaltem moralem habent ad generandum probabilem aſſenſum, ita vero ſe habet iuramentum, ergo.

D.Thom. Iuramẽtũ eſt velut principia quę adhibentur ad probandam concluſionẽ.

5. Iuramentum cõparari ad veritatẽ iuratã vt formam ad materiam.

At verò comparando iuramentum ad veritatem iuratam, optimè dicitur comparari ad illam, vt formam ad materiam, non ex qua, ſed circa quam. Hoc videtur eſſe contra Caietanum qui in hoc conſtituit differentiam inter votum, & iuramentum, ſed ego nullam video, vt ſtatim dicam. Probatur ergo aſſertio, quia lumen quatenus manifeſtat colores, & reddit illos viſibiles, rectè dicitur comparari ad illos, vt forma ad materiam, quia aliqua connexio cauſæ, & effectus ibi eſt, & non eſt efficientis, vel extrinſecæ cauſæ, quia lumen non per influxum effectiuum, & quaſi extrinſecum illuſtrat colores, ſed per ſe ipſum ſiue ipſis propriè inhærendo, ſiue quaſi adhærendo, habet ergo in hoc rationem cauſæ formalis, vt ſentiunt Philoſophi. Ita verò ſe habet teſtimonium diuinum ad veritatem iuratam ſeruata proportione, ergo ſub hac ratione iuramentum ſe habet vt forma. Quod ſi in ipſomet iuramẽto, velimus diſtinguere inuocationem diuini teſtimonij ab ipſo teſtimonio, teſtimonium ipſum habet rationem formæ, inuocatio verò eſt quaſi applicatio formæ ad materiam. Et patet ex ratione facta, quia ibi eſt aliqua connexio cauſę, & effectus, & non eſt efficientis, quia illa credibilitas quæ reſultat in re iurata, non eſt per aliquem influxum, quaſi extrinſecum, ſed immediatè confertur ex vi diuini teſtimonij, per ſe ipſum. Explicari optimè poteſt in obiecto fidei infuſæ, quod eſt veritas vt reuelata, & teſtificata à Deo, nam ibi veritas credenda ſe habet vt materia, diuinum autem teſtimonium ſe habet vt forma, reddens veritatem illam formaliter credibilem. Ita ergo ſeruata proportione erit in præſenti, quia ad hoc adhibetur iuramentum, vt per illud fiat humano modo maximè credibilis veritas, quæ iuramento confirmatur. Atque idem conſiderare licet in omni medio, per quod aliqua veritas manifeſtatur, nam *omne quod manifeſtatur, lumen eſt*. Vt ait Paulus, ad Epheſ.5.

Tandem vtor exemplo voti, in quo res promiſſa ſe habet in materia, promiſſio vt forma, ergo idem in iuramento. Dicetur fortaſſe, ex mente Caietani, per votum materiam promiſſam ordinari ad Deum, non verò in iuramento. Reſpondeo hoc ſolùm probare effectus formales eſſe diuerſos, non tamen excludit, quin vterque ſuo modo formalis ſit: nam ſicut votũ per ſe ipſum, quaſi adhærendo illi materiæ conſecrat illam Deo, ita iuramentũ per ſe ipſum quaſi adhærendo veritati iuratæ, manifeſtat illam, ſeu confirmat. Neque obſtat ratio Caietani quòd materia ordinatur ad formam, tum quia in materia, circa quam, & quaſi obiectiua, id non eſt neceſſarium, tum etiam, quia neque in omni materia ſubiectiua inuenitur, ſed ſolùm in illa, quæ natura ſua ad hoc ordinatur, non verò in illa, quæ ſolùm per potentiam obedientialem, ſeu neutram aliquid recipere poteſt, vt lignum eſt materia formæ artificialis, & non eſt propter illam, & ſic de aliis. Ita ergo comparatur veritas humana ad iuramentum, habet enim capacitatem quandam obedientialem, vt per iuramentum confirmari poſſit, & hoc ſatis eſt vt tanquam materia ad illud comparetur.

6. Confirmatur aſſertio exẽplo voti. Effugium.

Ex his ergo infero, & dico ſecundò confirmationem veritatis eſſe proximum, & proprium, & quaſi intrinſecum finem iuramenti. Ita docuit Soto in d.art.5. contra Caietanum, éſtque, vt exiſtimo, clara ſententia D.Thomæ, nam in art.1. expreſsè dicit iuramentum ad confirmationem ordinari, & ita intelligi locum Pauli ad Hebr.6. & in diſcurſu articuli probat, quod ſicut in rebus neceſſariis diſcurſus ex principiis fit ad manifeſtandam, vel confirmandam concluſionem, ita iuramentum inducitur ad confirmandam veritatem. Deinde in artic. 4. ad 3. dicit, quòd medio iuramento intendimus hominem certificare, quamuis ſimul Deo reuerentiam exhibeamus, & art.5. ad 1. inquit in iuramento reuerẽtiam diuini nominis aſſumi ad promiſſi confirmationem, nam ille, *Qui iurat vtitur veneratione eius, per quem iurat*, vbi ponderandum eſt illud verbum, *vtitur*: nam propriè ſignificat ordinationem medij ad finem, vt conſtat ex 1.2. quæſt.16. Vnde addit

7. Cõfirmationẽ veritatis eſſe proximũ & quaſi intrinſecum finem iuramẽti.

Soto.

D.Thom.

D.Thom. addit ibidem D.Thomas, *Qui iurat, non ordinat iuramentum ad venerandum eum, per quem iurat* (vtique primò, & per ſe) *ſed ad aliquid aliud, quod eſt neceſſarium præſenti vitæ.*

8. *Caietan.* Obiectio Caietani, & reſpõſio ad illam.

Sed ait Caietanus, iuramentum ordinari ad manifeſtationem, vel confirmationem veritatis, vt ad effectum, non vt ad finem, & ita loqui D.Thomam, oppoſitum autem oſtendimus ex verbis D.Thomę, & præterea hæc ipſa diſtinctio Caietani, ratione confutatur, ſimúlque probatur noſtra aſſertio. Nam hic effectus iuramenti non eſt per accidens, & quaſi fortuito cõiunctus cum voluntate operantis, ſicut inuentio theſauri coniungitur cum voluntate fodiendi terram, ſed eſt effectus per ſe intentus ab eo, qui iurat, imò etiam fuit per ſe intentus in ipſa inſtitutione iuramenti, ſed effectus ſic intentus coincidit cum fine, reſpectu applicationis cauſæ, quæ ad illum ordinatur, ergo ſicut confirmatio veritatis eſt effectus per ſe intentus per iuramentum, ita etiam eſt finis proximus eius. Cõſequentiæ cum maiori, notæ ſunt. Minor etiam eſt clara in Philoſophia, & breuiter declaratur ex proprietate, & cauſalitate finis. Nam effectus ſic intentus, licèt ſit poſterior in executione, eſt prior in intérione, nam hoc ipſum eſt eſſe per ſe intentum, hoc autem eſt proprium finis. Item ille effectus propter ſe volitus eſt, cauſa autem eius propter ipſum vt patet in eo, qui mouetur, vt calefiat, nam ille calor eſt finis, quia per ſe intenditur, & mouetur propter ipſum, ita ergo in præſenti, confirmatio veritatis per ſe intenditur, vt veritas ipſa eluceſcat, iuramentum autem propter manifeſtationem veritatis aſſumitur, ergo reſpectu talium actuum manifeſtatio veritatis, ſeu veritas manifeſtata eſt finis iuramenti.

9. Manifeſtatio veri & verũ ipſum nõ diſtinguuntur.

Neque oportet ſcrupuloſè diſtinguere inter manifeſtationem veri, & verum ipſum, vt Caietanus ſine fructu diſtinguit, quia ſi per verum intelligit factum ipſum, quod iuratur, materialiter ſumptum, vt verbi gratia Petrum hoc feciſſe, vel non feciſſe, &c. ſic clarum eſt, illud non eſſe finem iuramenti. Si autem loquamur de illo vero, vt obiectum quoddam eſt cognoſcibile, ſeu credibile, ſic illud eſt finis obiectiuus iuramenti, formalis autem finis eſt manifeſtatio eiuſdem veri, qui non ſunt duo fines, ſed vnius conſecutio, vt ex Metaphyſica conſtat. Vnde etiam confirmatur aſſertio optimè ex dictis, nam hæc manifeſtatio veritatis ſe habet, vt effectus formalis iuramenti comparati ad verum, quod iuratur, ſed omnis forma ordinatur ad ſuum effectum formalem, tanquam ad finem proximum, ergo. Tandem poteſt hoc declarari exemplo humano, nam inductio teſtium, vel teſtimoniorum ad confirmandam aliquam veritatem, habet rationem medij ordinati ad talem finem, vt Caietanus etiam fatetur, reſpondet autem non eſſe hoc applicandum ad Deum, propter reuerentiam, & honorem Deo debitum, ſed ex dicendis conſtabit, hoc nihil obſtare, & alioqui ex vſu ipſo conſtat, ſub eadem habitudine medij ordinari iuramentum ad veritatem confirmandam.

10. Obiectio Caietani.

Sed obiicit Caietanus, quia ordinare rem ſuperioris ordinis, ad rẽ ordinis inferioris (id eſt ſacram ad temporalem) tanquam ad finem, inordinatum eſt, & contra rectam rationem, ſed vſus iuramenti ad confirmandam veritatem humanam eſt bene ordinatus, & rectus, ergo non ordinatur, tanquam ad finem, cùm iuramentum ſit res ſacra, & ſuperioris ordinis, humana autem veritas ſit res temporalis. Et cõfirmatur primò, nam ſacerdos habens lucrum temporale ex choro, vel ex recitatione horarum, licèt poſſit ordinare recitationem ad temporale lucrum, tanquam ad effectum, non tamen tanquam ad finem, propter inordinationem, quæ eſt in referenda ad temporale lucrum ſpirituali actione, quæ tota debet eſſe in laudem, & honorem Dei, ergo bona, & neceſſaria eſt diſtinctio illa, & cum eadem proportione, & ob eandem rationem ad iuramentum applicanda eſt. Vnde confirmatur ſecundò, quia non poteſt idem actus habere duos fines proximos, ſed iuramentum cùm ſit actus Religionis, debet habere pro fine proximo Deum ipſum, ſeu cultum, & honorem eius, ergo non poteſt habere ſimul pro fine, veritatis manifeſtationem, ſolùm ergo habet illam, vt quemdam conſequentem effectum.

11. Solutio. Duplex eſt finis primarius & ſecũdarius.

Ad hæc poſſemus reſpondere cum quadam vulgari diſtinctione, de fine primario, & ſecundario, vel de fine, qui habet rationem motiui, vel tantùm occaſionis, aut neceſſariæ conditionis, ſic enim dici ſolet in exemplo adducto in prima confirmatione, temporale lucrum non poſſe eſſe finem primarium, nec primum motiuum recitandi, quia hoc eſſet inordinatum, poſſe tamen eſſe finem ſecundarium, & conditionem etiam neceſſariam. Poſſet igitur quis hanc doctrinam ad præſentem materiam applicare: nam iuramentum actus eſt religionis, & ſub ea ratione ad Deum, vt ad principalem finem proximum ordinari, debet & nihilominus, quia vtile eſt ad confirmandam veritatem, poteſt etiam ſecundariò ad illum finem ordinari. Et ſic facilè reſpondetur ad omnes obiectiones. Ad primam, nullam eſſe inordinationem, referre res ſuperioris ordinis, ad rem ordinis inferioris, tanquam ad finem ſecundarium, quando non repugnat primario, nec de ſe illum excludit. Ad ſecundam autem confirmationem, negamus eum, qui recitat ſpe temporalis lucri, vt cum effectu illud obtineat, nullo modo intendere illud, vt finem, cùm ab illo apprehenſio moueatur, & non ab alio genere cauſæ, eſt ergo finis, licèt ſit ſecundarius. Et ſimiliter ad tertiam dicimus, optimè poſſe eundem actum habere duos fines proximos, præſertim ſi vnus primarius ſit, & alius ſecundarius.

12. Idem actus poteſt habere duos fines proximos.

Sed licet hæc doctrina in genere vera ſit, poteſt in præſenti ſcrupulum iniicere, ſi accipiatur vt neceſſaria. Quia ad iurandum ſine peccato non eſt neceſſarium principaliter intendere diuinum cultum Deo præſtandum per iuramentum, nec videtur eſſe hoc ordinaria intentio iurantium, neque eorum, qui iuramenta exigunt, vel in iudicio, vel extra, ſiue in contractibus, ſiue in promiſſionibus. Imò non ſolùm ex parte operantium, verum etiam neque ex natura rei, neque ex primaria inſtitutione iuramenti, videtur eſſe diuinus cultus primarius finis iuramenti, ſed confirmatio humanæ veritatis, hoc enim videntur conuincere omnia, quæ adduximus, & præterea ex eo colligi poteſt, quod non eſt vtendum iuramento in cultum Dei, niſi prius ſupponatur vtilitas eius, imo & neceſſitas quædam moralis confirmandæ veritatis mediante illo, ergo ſignum eſt non ordinari primariò ad diuinum cultum, in quo differt multum ab exemplo adducto de oratione, nam oratio per ſe primò eſt propter cultum Dei, & ideo licet ceſſet ſecundarius finis temporalis lucri, vel alius ſimilis, eſt per ſe expetenda propter cultum Dei. Et ideo facilius dici poſſet, vnico verbo non eſſe inordinatum, aut contra rectam rationem ordinare res ſpirituales ad temporales tanquam ad proximum, & immediatum finem, etiam principaliter intentum ab ipſo operante, dummodo

Diuinus cultus non eſt primarius finis iuramenti.

dò in illo non ſiſtatur tanquam in fine vltimo, ſed A in Deum virtute, vel formaliter tandem referatur, quod ſentit Soto ſuprà; & latiùs diximus ſuprà tract.3.lib.4.cap.44.

Soto.

13. Ad hoc autem magis explicandum, conſidero iuramentum prius eſſe ſpectandum, prout eſt quædam actio apta ad confirmandam veritatem, præſcindendo ab hoc,quòd cedat,vel non cedat in honorem eius, qui in teſtem inuocatur, ſed præcisè intuendo ad vtilitatem, & fructum illius actionis in ordine ad vtilitatem, & fructum illius actionis in ordine ad veritatem confirmandam: deinde verò ſpectandum eſt iuramentum, vt in ſe continens diuinum cultum,ſuppoſita priori eius vtilitate,vel neceſſitate. Dico ergo vſum ipſum iuramenti primariò fuiſſe introductum ſub priori ratione, & ſic B habere rationem medij ad talem finem, tanquam ſibi maximè proprium,& immediatum.Neque hoc eſt contra diuinum honorem,& reuerentiam, tum propter rationem proximè datam, tum etiam quia potius pertinet ad vniuerſalem Dei prouidentiam, & quaſi influentiam vel Phyſicam,vel moralem,vt omnibus modis inuocetur ab hominibus in auxilium, vel ſubſidium. Vnus autem modus eſt,vt ſua auctoritate confirmet veritatem, & quaſi ſocietatem inter homines. Eo vel maximè, quòd non poteſt hic finis adæquatè ſpectatus reputari inferioris ordinis:nam ſub ſe comprehendit pacem inter homines, confirmationem religionis, obedientiæ, & reuerentiæ, quæ ſuperioribus debetur, iuſtitiæ, & fidelitatis inter æquales, defenſionem innocentiæ, C & ſimilia,quæ Conc.Tolet.cap.2. enumerat, & habetur in cap.1. 22. quæſt.1. & ſumi etiam poſſunt ex cap. *Ego N.cum alijs,de Iureiur.*cap.*Significaſti* de Elect.& cap.vlt. *De purgatione Canonica* & cap. vlt. *de his quæ vi*, cum ſimilibus. Et licèt aliquando in particulari vſurpetur ad aliqua facta, vel dicta inferioris ordinis confirmanda, illa non ſunt per ſe ſpectanda, ſed vt ordinata ad communem pacem, & bonum hominum.

Vſum iuramenti introductũ fuiſſe primariò, vt medium ad confirmandã veritatem.

Conc.Tolet. Cap.*Ego N.* Cap. *ſignificaſti.* C. *De purgatione Canon.* Cap. *de his quæ vi.*

14. Poſito ergo hoc primo vſu,& quaſi prima inſtitutione iuramenti, ſtatim inſurgit quædam intrinſeca ratio diuini cultus in eo inuenta, quæ facta priori ſuppoſitione per Religionem principaliter obſeruetur,vel quoad ſpecificationem, vt ſuprà dicebam, quod maximè neceſſarium eſt, obſeruando D nimirum, ne aliquid contra diuinum honorem in iurando fiat,vel etiam quoad exercitium, poſitiuè, & principaliter exercendo talem actum propter diuinum cultum, quod magis pertinet ad conſilium, quàm ob abſolutam neceſſitatem.Vnde fit tandem, vt licèt ex parte operantis iuramentum fiat ſine intẽtione cultus,atque adeo ſine relatione ad Deum, vt ad proximum finem, ſed iurans ſolùm moueatur ex fine humano confirmandi pactum,vel etiam veritatem, nullam culpam committat, dummodo materia iuramenti honeſta ſit,& ad debitum finem vltimum ſe ex tendat, & ab operante non excludatur. Quia ille vſus iuramenti eſt conſentaneus inſtitutioni eius, & alioqui poſitiua obligatio in- E tendendi diuinum cultum, non ſemper vrget, etiamſi actus, qui de facto exercetur ad illum finem, aptus ſit quia nullum eſt naturale præceptum affirmatiuum,quod pro ſemper,vel pro omni ſimili opportunitate talem obligationem imponat, nec natura iuramenti hoc poſtulat, in quo longè diſſimile eſt ab oratione,iuxta ſuperius dicta.

Diuinus cultus eſt finis ſecundarius iuramenti.

CAPVT VII.

De materia iuramenti,eiuſque diuiſione in ſacrum, & humanum.

POſt cauſam finalem de aliis dicendum eſt, & 1. quia explicando cauſas iuramenti ſimul declarabuntur melius partitiones eius, ideo diſcurrendo per ſingulas cauſas totam iuramentorum varietatem comprehendemus. Hîc ergo inſtituimus ſermonem de materiali cauſa. Iuramentum enim, cùm ſit quidam actus humanus, non poteſt habere materiam, *ex qua*, præter ipſa verba, vel ſigna, quæ mentem iurantis indicant, illa verò cùm potius formaliter ipſum iuramentum externum contineant, ſub forma iuramenti comprehendimus, & ideo de illis dicemus cap. ſequenti. Solùm ergo poteſt habere iuramentum materiam circa quam, quæ eſt res ipſa, ſeu aſſertio iurantis, neceſſe eſt enim, vt iuramentum cadat in aliquam huiuſmodi materiam, vt per ſe notum eſt. Circa hanc ergo materiam in primis referri poteſt error Vvicleph, qui dixit non poſſe licitè adhiberi ad roborandum humanos contractus, & commercia ciuilia, ita refertur in Concilio Conſtantienſi ſeſſ.8.num.43.inter errores Vviclephi, qui error attribuitur etiam Eraſmo Matth.5. nam in paraphraſi ſimpliciter dicit iuramentum eſſe illicitum, in annotationibus verò excipit cauſas fidei, & pietatis, ſentiens omnes alias materias temporales eſſe improportionatas iuramento. Iuxta hanc ergo ſententiam ſola aſſertio, vel promiſſio pertinens ad cauſas fidei, religionis, aut pietatis, eſt materia religioſi, aut liciti iuramenti: motiuum huius erroris eſſe potuit, quia videtur contra religionem iuramenti illud ordinare ad res temporales confirmandas. Vnde Baſilius apud Anaſtaſium Nicęnum,in quæſt. ſacræ Script. quæſt. 73. *Ne ad mundi negotia* (inquit) *attrahas nomen Dei, ſed ſit tibi venerandum, ab his ſeparatum.*

Materia circa quã iuramenti.

Iuramentum materiã non habet,ex qua niſi verba.

Error. Vvicl. Iuramentum non poſſe ad ciuiles contractus adhiberi.

Conc.Conſt. Eraſmus eiuſdem erroris affecla.

Anaſt. Nice.

Contra hunc autem errorem dicendum eſt,materiam iuramenti liciti, & religioſi non limitari ad ſolas cauſas fidei, religionis,aut pietatis,ſed extendi etiam ad humana negotia quoties in illis tres comites iuramenti ſupra poſiti concurrunt. Hæc aſſertio de fide eſt,quia teſtimonia,& rationes,quibus ſuprà probauimus iuramentum,tam ex ſua natura,quàm in lege gratiæ eſſe licitum,conuincunt, etiam in humanis negotiis licitè adhiberi cum ſuis comitibus, ergo etiam probant cum eadem certitudine materiam iuramenti Religioſi non neceſſario debere eſſe ſacram,ſeu Eccleſiaſticam,ſed poſſe etiam eſſe humanam, aut temporalem. Potéſtque hic applicari diſcurſus ſuprà factus, quia materia temporalis non eſt incapax iuramenti liciti ex natura rei,ſeu ex lege naturæ,neque etiam ex lege poſitiua prohibente,ergo nullo modo.Maior conſtat, nam in lege naturę Abraham iurauit fœdus,& amicitiam cum Abimelech, & poſteris eius, Geneſ. 21. & ſimiliter Iſaac, Geneſ.26. iurauit pactum ſimile cum Abimelech,& amicis eius,& Iacob ſimiliter iurauit fœdus cum Laban ſocero ſuo,& Moyſes iurauit ſocero ſuo Raguel, quod habitaret cum eo, Exod 2. & in tempore legis Moyſis, Dauid, & Ionathas cum iuramento amicitiam, & pactum humanum fecerunt, Reg.20. & cap.24. Dauid iurauit Sauli non deleturum ſemen eius. Nec dubitari poteſt, quin talia iuramenta licita fuerint, tum propter ſanctitatem talium virorum, tum etiam, quia Scriptura illa non reprehendit: ſed potius ta-

2. 1.Aſſertio. Materia iuraméti liciti etiã extendi ad humana negotia.

Confirmatur aſſertio exéplis.

DD 3 citè

citè approbat, tum denique quia nulla mala circunſtantia contra legem naturæ in talibus iuramentis oſtendi poteſt, vt ſtatim patebit.

3. Minor verò principalis argumenti probatur, tum ex illo principio, quòd Chriſtus in lege Euangelica non prohibuit in his rebus moralibus ea, quæ ſunt honeſta iure naturæ: tum etiã quia Chriſtus, Matth.5. non magis prohibuit iuramentum in vna materia, quàm in alia: tum præterea quia aliqua ex iuramentis Pauli ſunt in materia merè humana, vt 2. ad Corinth.1. & ad Roman.1. Neque etiam per ius Eccleſiaſticum prohibetur talis materia iuramenti, quin potius per Canones approbatur in titulis de iureiurando, & de teſtibus, & de pactis, & ſimilibus, & 22.q.1.vſque ad 8.de quibus latius videbimus in libr.2. Et contrarius error damnatur cum aliis eiuſdem Vviclephi in d.Concilio Conſtantienſi. Vltimò poſſumus adiungere teſtimonium Pauli, ad Hebr.6. & rationem in illo fundatam, dicit enim: *Homines per maiorem ſui iurãt, & omnis controuerſiæ eorum finis ad confirmationem, eſt iuramentum,* quam refert, non vt malam conſuetudinem, ſed potius quaſi ipſo iure naturæ inditam, & ab ipſo Deo, quaſi exemplo ſuo probatam. Ponderandum autem eſt generale verbum, *Omnis controuerſia,* non enim limitatur ad materiam fidei, vel pietatis, nam diſtributio omnia complectitur, & nomen controuerſiæ magis indicat humana negotia. Hinc ergo colligitur ratio; quia ille finis honeſtus eſt, ergo vſus iuramenti circa quamcumq; materiam illi fini proportionatam, honeſtus etiam eſt, ſed controuerſiæ humanæ ſæpe oriuntur ex temporalibus negotiis, & finiuntur per pacta humana, ergo hæc etiam comprehenduntur ſub materia iuramenti, alioqui maxima ex parte iuramentum ſuo fine fruſtraretur. Quæ ratio non ſolùm probat hoc iuramentum eſſe licitum, ſed etiam ſæpe poſſe cadere ſub præceptum, vt videbimus lib.3.in principio. Atque ita ſolutum manet fundamentum contrarij erroris. Quomodo autem intelligenda ſit hæc ordinatio iuramenti ad humana negotia, explicabimus in c.8. Baſilius autem clarè loquitur, *quando propter aliquod negotium, neceſſe nobis eſt vti falſo ſermone,* hæc enim ſunt eius verba.

Hebr.6.

Iuramentum omnis controuerſiæ finis eſt.

4. Atque ex hac prima aſſertione colligere poſſumus primam diuiſionem iuramenti ex parte materiæ, nam quoddam dici poteſt iuramentum omnino ſacrum, & ſpirituale (vt ſic dicam) aliud humanum, vel temporale ex parte materiæ. Sub priori membro continentur iuramenta, quæ fiunt ad confirmanda vota Deo facta, nam habent materiam valde religioſam, vt conſtat. Item huc ſpectant iuramenta de præſtanda obedientia, & reuerentia Eccleſiaſticis Prælatis. Item iuramentum, quod fit in profeſſione fidei de illa tuenda, ac firmiter retinenda, & eodẽ ſpectant iuramenta, quæ ad purgandam hæreſim dãtur ſuſpectis de hæreſi, & abiurationes, quæ hæreticis fieri præcipiuntur, nam abiurare nihil aliud eſt, quàm iurare diſſenſum, ſeu negationẽ erroris, quod ad eamdem fidei cauſam, & pietatem ſpectat. Ad aliud autem membrum pertinent iuramenta, quæ fieri ſolent in iudiciis temporalibus, tã ciuilibus, quàm criminalibus, & quæ fiunt in humanis contractibus, ac promiſſionibus, & in aſſertionibus de rebus humanis. In qua materia poteſt eſſe differentia, ſecundùm magis, & minus, nam iuramenta in cauſis Eccleſiaſticis, etiamſi alioqui temporales ſint, magis concernunt pietatem, quàm alia, quæ verſantur circa res merè temporales, & profanas. Circa hanc verò diuiſionem ſolùm occurrit adnotandum eſſe omnino materialem, reſpectu iuramenti, ſeu loquendo more Dialecticorum, eſſe accidentis in ſubiecta, quia ſeruata proportione eiuſdem rationis eſt inuocatio Dei ad confirmandam veritatem, ſiue illa veritas ſit in materia religioſa, ſiue in quacumque alia. Poterit tamen ex illo capite augeri grauitas iuramenti, & obligatio eius, quia quo res ipſa, quæ iuratur eſt grauior, & dignior, & (vt ita dicam) magis proportionata diuinæ autoritati, tanto magis pertinet ad reuerentiam eius, veritatem, ſeu fidelitatem, in tali iuramento ſeruare, ſicut è conuerſo grauior erit contemptus Dei, infidelitas iuramenti in vna materia, quàm in alia.

1.Diuiſio iuramenti in ſpirituale, & temporale.

Quid ſit abiuratio.

Hæc diuiſio eſt accidẽtis in ſubiecta.

CAPVT VIII.

De iuramento aſſertorio, & promiſſorio.

HÆc eſt ſecunda diuiſio iuramẽti ex parte materiæ, in qua ſupponitur, iuramenti materiam nõ ſolùm eſſe poſſe rem præteritam, vel præſentem, ſed etiam futuram: quod ſatis ex vſu conſtat, & ex Scriptura, nam iuramentum Pauli ad Rom. 1. de præſenti veritate fuit: *Memoriam veſtri facio*, &c. Quamuis poſſit etiam ad præterita referri; idem ad Philippenſ.5. & 2. ad Corinth.1. de futuro autem fuerunt iuramenta Abrahæ, Ioſeph, & alia ſimilia in ſuperioribus relata. Ratio autem eſt, quia in his omnibus virtutibus poteſt eſſe incertitudo, pendens aliquo modo ex voluntate, vel cognitione humana, & in omnibus illis poteſt inueniri vtilitas, vel neceſſitas confirmationis, quæ per iuramentum fit. Nam de præteritis maximè eſt neceſſarium iuramentum ad ferenda iudicia, de futuris, propter firmanda pacta, & fœdera humana, de præſenti autem, propter omnia, vt videbimus: denique humana prouidentia ex præteritis, præſentibus, & futuris pendet, & circa omnia ſæpè neceſſario vtitur cognitione fundata in fide humana, quæ de ſe fallibilis eſt, ergo in tota illa materia habet locum ratio effectus, & neceſſitas iuramenti. 1.

2.Aſſertio. Iuramentum poteſt eſſe de præſentibus, & futuris.

Rom.5.

Ex hoc ergo principio oritur dicta diuiſio iuramenti in aſſertorium, & promiſſorium, quæ ita eſt communis, & recepta, vt de illa dubitari non poſſit, adeóque eſt neceſſaria ad huius materiæ comprehenſionem, vt ex illius intelligentia multum pendeat, & ideo diligenter declaranda eſt cum D. Thoma d.quæſt.89.art.1.vbi ſic inquit: *Diuinum teſtimonium quandoque inducitur ad aſſerendum præſentia, vel præterita, & hoc dicitur iuramentum aſſertorium; quandoque autem inducitur diuinum iuramentum ad confirmandum aliquid futurum, & hoc dicitur iuramentum promiſſorium.* Circa quam declarationem (quia ex ea pendet intelligẽtia diuiſionis) dubitari poteſt primò, quomodo poſſint illa membra diſtingui. Et ratio dubitandi eſt primò, quia iuramentum de futuro, neceſſariò includit aſſertionem de præſenti, ergo neceſſariò eſt iuramentum aſſertorium: ergo non rectè ab illo condiſtinguitur. Secundò, quia affirmatio, vel negatio de futuro, ita eſt quædam aſſertio, ſicut illa, quæ eſt de præſenti, vel de præterito, nã aſſertio nihil aliud eſſe videtur, quàm propoſitio ſignificãs verum, vel falſum, quod tã conuenit propoſitioni de futuro, quàm de præſenti, & præterito, ergo iuramentum de futuro aſſertorium eſt. 2.

Diuiſio iuramenti in aſſertorium & promiſſoriũ vnde orta.

Dubium 1.

Secundum.

Sed prioris dubitationis ſolutio facilis eſt, cócedo enim iuramentũ promiſſorium, non ſolùm poſſe ſimul eſſe aſſertorium (vt quidam dicunt) ſed etiam neceſſario includere illud, nam qui iurat ſe promittere 3.

Solutio 1.

Iuramentum promiſſoriũ includit aſſertorium.

tere aliquid, vel ſe aliquid eſſe facturũ, eo ipſo affirmat, & iurat ſe habere propoſitum faciendi id, quod promittit, ac iurat: nã qui affirmat ſe aliquid facturum ſine animo implendi, mentitur, quia aſſertio illa neque in ſe, neque in cauſa ſua veritatẽ habet, vt ſignificauit Diuus Thomas d.q.89. articulo ſeptimo ad primum. Qui autem iurat ſe aliquid facturum, iurat ſe dicere verum, ergo neceſſariò includitur ibi iuramentum aſſertorium de præſenti. Imo licet aliquis iuret quaſi ſpeculatiuè, aliquid eſſe futurum ab alio homine, vel ab alia cauſa, eo ipſo cenſetur iurare de præſenti, ſe ita credere, vel exiſtimare, nam hic eſt communis ſenſus talium verborum, & alioqui cenſetur ille homo fictè, & fallaciter iurare. Concedo ergo iuramentum promiſſorium ſemper includere aliquod aſſertorium, nec tamen propterea diuiſio reprobanda eſt: tum quia diſtingui poſſunt illa duo membra, tamquam includens, & incluſum, nam aſſertorium dicitur, quod tantùm aſſertorium eſt, & non promiſſorium, promiſſorium autem dicitur, quod vltra aſſertionem de præſenti, addit promiſſionem de futuro aliquo modo, & ideò ab eo, quod addit, denominationem ſumit, vel certè dici poteſt hæc iuramenta ſemper diſtingui, quaſi formaliter in ſuis præciſis rationibus, licèt in re aliquando coniungantur. Et ita in promiſſione de futuro, duo de præſenti ſcilicet, virtute affirmantur, vnum, voluntas promittendi cum propoſito implendi: aliud de futuro, ſcilicet, impletio promiſſi, iuramentum autem in vtrumque cadit; vnde ſub priori ratione dici poteſt aſſertorium: ſub poſteriori autem eſt promiſſorium.

D.Thom.

Secunda difficultas maiori indiget explicatione. Poſſet enim aliquis dicere, effectum futurũ dupliciter affirmari poſſe, vno modo per nudam aſſertionem, ſine adiuncta promiſſione, alio modo aſſertioni adiungendo promiſſionem, & ita etiam dupliciter poſſe iurari, quia iuramentum in quamcunque aſſertionem huiuſmodi cadere poteſt. Quando ergo in iuramento, eſt ſola aſſertio ſine promiſſione, dicetur conſequenter illud iuramentum nõ eſſe promiſſoriũ, ſed aſſertorium tantùm, propter rationem factam, quod tale iuramentum ſiſtit in ſola confirmatione cuiuſdam veritatis: Promiſſorium ergo dicetur, quando vltra aſſertionem de futuro, habet adiunctam promiſſionem, & illa etiã iuratur. Sed hæc reſponſio in primis eſt contra D.Th. qui iuramento aſſertorio ſolùm tribuit enunciationes de præſenti, vel præterito, omne autem iuramentum ad confirmandum futurum dicit eſſe promiſſorium. Item eſt contra rationem, quia iuramentum inducens obligationem de futuro, promiſſorium eſt, imò per hoc maximè diſtinguitur, quaſi per effectum, à iuramento aſſertorio, ſed omne iuramentum inductum ad confirmandum factum futurum, inducit obligationem in futurum, vt in lib.3. oſtendemus: ergo omne tale iuramentum promiſſorium eſt, quomodocunque fiat. Dices: Iuramentum de re facienda ab alio, vel à cauſa naturali (vt ſi quis iuret, craſtina die futuram pluuiam, vel ſi Petrus iuret Franciſcum occiſurum Ioannem) eſt de re futura, & tamen non eſt promiſſorium, ergo non eſt in vniuerſum verum, iuramentum de re futura promiſſoriũ eſſe, vel diſtingui ab aſſertorio. Reſpondeo illud iuramentum reſolui in aſſertoriũ tantum de præſenti; ſcilicet, Iuro me exiſtimare talem rem eſſe futurã, vel, Iuro dari vehementes cõiecturas ad id credendũ, nam in alio ſenſu eſſet iuramentum temerarium, & nullum, niſi cadat in aliquid faciendum ab ipſo iurante. In illo autem ſenſu futurum non aſſumitur, vt aſſertio iu-

A rata, ſed vt extremũ aſſertionis de præſenti iuratæ, & ita eſt tantùm aſſertorium de præſenti: & ob eandem cauſam iurans non manet obligatus ex vi talis iuramenti ad aliquid faciendum in futurum, quod pertinet ad iuramentum promiſſorium. Illud ergo futurum, quod per iuramentum promiſſorium confirmatur, tale eſſe debet, vt ex facto futuro iurantis pendeat, aliàs non poterit moraliter loquendo iurari per propriam aſſertionem de futuro, ſi autem tale eſt futurum iuramentum inductum ad confirmandum, illud ſemper eſt promiſſorium.

Iuramentum promiſſoriũ tale eſſe debet vt ex facto promittentis pendeat.

5\. Iuramentum de futuro promiſſione fieri non poteſt.

Secundò ergo dici poteſt, tale iuramentum nunquã poſſe fieri ſine promiſſione, quia eo ipſo, quòd aliquid iuratur faciendum in futurum, eo ipſo promittitur, vel Deo, vel homini. Ratio reddi poteſt, quia promiſſio nihil aliud eſt, quã obligatio adimplendi id, quod aſſeritur, ſed hæc obligatio ex iuramento naſcitur, ergo eo ipſo quod aſſertio de futuro iuratur, tranſit in promiſſionem. Sed hoc in rigore falſum eſt, vt lib.2.cap.1.& 2.dicam, vbi etiam Auctores referam. Nunc breuiter ratio eſt, quia promiſſio non inuenitur ſine volũtate promittendi, poteſt autem inueniri cum ſola voluntate iurandi, ergo tunc erit aſſertio de futuro iurata ſine promiſſione. Item non poteſt dari promiſſio niſi alteri fiat, quia promiſſio manifeſtè dicit relationem ad alterum, eſt enim actus fidelitatis vel iuſtitiæ ad Deum, vel ad hominem. Poteſt autem dari aſſertio de futuris iurata, ſine relatione ad alterum. Vt ibi latiùs declarabitur. Denique falſum eſt, promiſſionem eſſe obligationem implendi quod dicitur, ſed interdum hæc obligatio eſt effectus promiſſionis, non tamen ſolius, quia non ſemper obligatio implendi, quod dictum eſt, prouenit ex promiſſione, ſed poteſt etiam prouenire ex ſolo iuramento, & tunc eſt diſtinctæ rationis ab obligatione, quæ ex promiſſione naſcitur, quæ omnia ex dicendis in citato loco libri ſecundi manifeſta fient.

Reiicitur.

6\. Poteſt dari aſſertio de futuro iurata abſque promiſſione, non tamen è cõtra.

Dicendum ergo eſt, poſſe dari aſſertionem de futuro iuratam abſque promiſſione, licèt è contrario omnis promiſſio iurata includat etiam aſſertionem de futuro. Ratio eſt, quia qui promittit, neceſſariò affirmat ſe facturum id, quod promittit, nam hoc ipſum eſt materia promiſſionis, & ideò ſi promittit ſine intentione implendi, mendax eſt, qui ergo iurat promiſſionem, neceſſariò iurat aſſertionem, ſcilicet, facturum ſe eſſe, quod promittit. At verò è contrario, qui aſſerit ſe aliquid facturum, non neceſſariò illud promittit, quod ſatis conſtat ex vſu: & ratio etiam eſt clara, quia promiſſio addit aliquid, quod ex libertate pendet, & quia eſt veluti quid poſterius, & quaſi compoſitum, ſine quo fieri poteſt id, quod eſt prius, & ſimplicius, quia prius non pendet à poſteriori. Sicut autem affirmari poteſt actio futura nõ promittendo illam, ita etiam poteſt iurari. Hoc ergo ſuppoſito ad difficultatem poſitam reſpondendum eſt, iuramentum faciendi aliquid in futurum, eſſe promiſſorium, ſeu ſub illo comprehendi, etiam ſi abſque promiſſione fiat, quod ſufficienter probatum eſt ex ſententia D.Thomæ quem alij ſequuntur, quos citato loco, referã. Ratio autem ad rem ipſam pertinens eſt, quia illa diuiſio data eſt ad diſtinguendum iuramentum, inducens obligationem in futurũ, à iuramẽto, quod tantùm includit obligationem dicendi veritatem, quando ipſum fit, & hoc poſterius vocatum eſt iuramentum aſſertoriũ, quia tantùm obligat, quando aſſeritur (vt ſic dicam) aliud verò relinquẽs obligationem quocunque modo vocatum eſt promiſſorium. Ratio autem nominis reddi poteſt, quia

Solutio ad ſecundum.

Iuramentum aſſertorium quare ſic dicatur.

tale iuramentum frequentiùs fit cum promiſſione, nomen autem licèt ſumatur ab eo, quod frequentiùs accidit, imponitur ſæpe ad ſignificandum generaliùs, quàm poſtulet etymologia, vt eſt vulgare exemplum de nomine lapidis. Vel etiam addi poteſt iuramentum de futuro, ſiue ſit cum ſola aſſertione, ſiue cum promiſſione eius, ſemper ad idem obligare, ſcilicet, ad faciendum verum id, quod dictum eſt, & ex eadem virtute, & ratione, ſcilicet, ex Religione ob reuerentiam diuini nominis, & ideò per analogiam quamdam ad obligationem promiſſionis eodem nomine iuramenti promiſſorij ſignificatum eſſe.

CAPVT IX.

Qualis ſit diuiſio iuramenti in aſſertorium, & promiſſorium.

1. *Caietan. Soto. Aragon. Valent. Couarr.* Cap. *Quamuis pactum.*

Difficultas ſola eſt, an inter iuramentum aſſertorium, & promiſſorium, ſit differentia ſpecifica, & formalis, vel tantùm accidentalis, & materialis? Quam quæſtionem tractat Caietanus d.q.89. art.1. & dicit differre tantum accidentaliter, & materialiter, quam ſententiam amplectuntur Sotus, Aragon, Valentia, Couarruuias, in d.c. *Quamuis pactum.* in principio. n.3. omnes, qui illam attigerunt. Fundamentum eſt, quia in vtroque iuramento adducitur Deus vt teſtis veritatis, ſed iuramentum inde accipit ſpeciem ſuam formalem, quòd autem res iurata ſit hæc, vel illa, materiale eſt, & accidentale: ergo. Confirmatur primò, nam iuramentum aſſertorium rei præteritæ, aut præſentis eiuſdẽ rationis formalis eſt, quamuis veritates ipſæ materiales diſtinguantur: ergo ſimiliter iuramentum aſſertionis de futuro ſolùm differret materialiter à prædictis iuramentis aſſertoriis. Probatur conſequentia, tum à parte rationis, tum etiam quia tota ratio obligationis in iuramento promiſſorio eſt, vt fiat verum, quod dictum eſt ſub iuramento, ne Deus inductus ſit ad confirmandam falſitatem. Sic enim dixit D. Thomas 2.2. q.80. art.1. ad 3. fidem in promiſſis ſub veritate concludi. Vnde nos alibi diximus cum Caietano, virtutem propriam fidelitatis eſſe eamdem cum virtute veracitatis, ſeu veritatis. Ergo in iuramento promiſſorio inducitur Deus ſub eadem ratione formali, ſcilicet, vt teſtis veritatis, ſolùmque eſt differentia, quòd in iuramento aſſertorio veritas conſummatur per confirmationem dicti, ad factum, vel ad rem præteritam, aut præſentem, in iuramento autem promiſſorio veritas quaſi expectatur conſummanda per conformitatem facti poſtea ſubſecuti ad verbum præteritum: hæc autem differentia videtur valdè materialis, & accidentaria reſpectu iuramenti. Confirmatur ſecundò quia non minùs videntur differre votum caſtitatis, & paupertatis, quàm iuramentum aſſertorium, & promiſſorium, ſed illa vota differunt tantùm accidentaliter, & materialiter, ergo & hæc iuramenta. Vltimò argumentãtur aliqui, quia obligatio vtriuſque iuramenti eiuſdem virtutis religionis eſt, ſed hoc niſi aliud addatur, parum probat, quia etiam obligatio voti, & iuramenti ſunt eiuſdem virtutis religionis, & tamen ſunt ſpecie diuerſæ. Oportet ergo addere ita eſſe eiuſdem virtutis, vt reſpiciant eam ſub eadem ratione, nimirum ad inuocandum in teſtimonium veritatis cum debito honore. Vnde à contrario poteſt ſumi non leue argumentum, quia periurium contra iuramentum aſſertorium, & promiſſorium eiuſdem ſpeciei eſſe videtur: ergo & ipſa iuramenta.

D.Thom. — Releɛt. 1. & diſp.2. ſect. 2. n.24 & 26.

2. Hæc ſententia eſt valdè probabilis, & fortaſſe vera: nihilominùs tamen contraria videtur poſſe probari non leuibus argumentis, nimirũ iuramentũ promiſſoriũ diſtingui ab aſſertorio, ratione formali iuramenti, & diuini cultus, nõ propter materialẽ differentiam inter aſſertiones de futuro, vel de præſenti, neque etiam propter materialem differentiam inter promiſſionem, & aſſertionem, ſed propter inuocationem diuini nominis ſub diuerſa ratione. Fundamentum ergo eſt, quia in iuramento aſſertorio inuocatur Deus tantùm, vt teſtis veritatis, in promiſſorio autem, vt tale eſt, inuocatur, vt fideiuſſor promiſſionis, ſeu verbi dati, hæ autem rationes formales longè diuerſæ ſunt, & morales obligationes diuerſarum rationum inducuntur: ergo & iuramenta formaliter diuerſa. Conſequentia videtur clara, & minor etiam videtur nota ex rebus humanis, in quibus longè aliud munus eſt fideiuſſoris, & teſtis, & longè etiam diuerſa vtriuſque obligatio. Maior autem declaratur quoad ſecundam partem, quia de prima nullus dubitat, in ipſo enim promiſſorio iuramento quatenus de præſenti veritatem loquentis requirit, Deus etiam inducitur vt teſtis. At verò reſpectu facti futuri non poteſt induci vt teſtis, nam teſtimoniũ non datur de re nondum facta. Et quamuis apud Deũ, futura, præſentia ſint, tamen quatenus diuinum teſtimonium per iuramentum inuocatur, non poſtulatur à Deo, (vt ſic dicam) teſtimonium de re futura, vt ipſi præſens eſt, ſed vt eſt in verbo promittentis. Sic autem non cadit teſtimonium in illud verbum, niſi quatenus capax eſt veritatis, cùm dicitur: ergo reſpectu facti futuri, vt confirmandum illo verbo non inuocatur Deus vt teſtis, ſed vt fideiuſſor, ad cuius honorem, & auctoritatem pertinet, vt qui iurauit cũ effectu impleat, quod aſſeruit, vel promiſit.

Sent. Caietani probabilis iudicatur. Iuramentum promiſſoriũ diſtinguitur ab aſſertorio ratione formali.

Deo futura ſunt præſentia.

Deus in iuramẽto promiſſorio inuocatur vt fideiuſſor.

Confirmatur, ac declaratur primò, nam ſicut in Deo ſunt attributa diuerſarum rationum, veritas in dicendo, & immutabilitas in conſilio, & propoſito voluntatis ſuæ ſic ex parte hominis videntur eſſe inuocationes, & cultus diuerſarũ rationum, implorare teſtimoniũ Dei ad veritatem dicti confirmandam, quod pertinet ad Deum, vt eſt prima veritas in dicendo, & ad reuerentiam, quæ ſub tali ratione illi debetur, vel implorare auctoritatẽ Dei, & quaſi facere illam præſentem, vt præbeat participationem quamdam, (vt ita rem explicem) ſuæ immobilitatis propoſito, & dicto hominis de ſe mutabili, vt propter reuerentiam tanto fideiuſſori debitã conſtans fiat in promiſſis. Vnde confirmatur ſecundò, ex variis effectibus moralibus, propter quos poſtea explicandos hanc differentiam tam diligenter inquirimus. Hinc ergo naſcitur primò, vt obligatio iuramenti aſſertorij, vel promiſſorij tantùm inter ſe differant, vt prior ſit maior, quàm obligatio voti: poſterior verò ſit minor, vt infrà oſtendemus. Non videtur enim hæc differentia poſſe conſiſtere, niſi illa iuramenta inducant obligationes diuerſarum rationum, cùm obligatio voti, ſpecie ab illis differat, & ſit quaſi media inter illas. Secundò differunt etiam illa iuramenta, quia aſſertorium nunquam poteſt eſſe formaliter de re falſa, ſine grauiſſimo crimine: promiſſorium verò poteſt interdum deficere in veritate implenda ſine graui culpa, vt infrà etiam videbimus, hæc autem differentia videtur profectò indicare formalem differentiam, inter ipſa iuramenta. 3.

Veritas in dicendo, & murabilitas in conſilio ſunt attributa Dei diuerſa.

Imò inde etiam poteſt ſumi nouum iudicium, quia periuriũ rigoroſum, id eſt, contra iuramentum aſſertorium, & fractio iuramenti promiſſorij videntur eſſe peccata ſpecie diuerſa, quandoquidem vnum 4.

Periuriũ rigoroſum & fractio iuramenti promiſſorij ſunt peccata ſpecie diuerſæ.

vnum tale eſt ex ſua ſpecie, vt nunquam in indiuiduo poſſit eſſe peccatum veniale, aliud verò ſecundum ſuam ſpeciem ſaluari poteſt in culpa veniali, ergo & iuramenta, quibus opponuntur, ſunt ſpecie diuerſa. Præterea poteſt declarari, quia in iuramento aſſertorio Deus inducitur ad cõfirmandam formalem veritatem (vt ita dicam) id eſt, quæ attenditur magis ex conformitate aſſertionis ad mentem dicẽtis, quàm ad rem ipſam, ita vt ſi putet quis ſe dicere falſum, & illud iuramento cõfirmet, periurus ſit, etiam ſi contingat in re dicere verum, & è conuerſo, licet iuret rem falſam, quam inuinci-biliter putat eſſe veram, verum iuraſſe cenſeatur, iuxta doctrinam Auguſtini ſerm. 28. de verbis Apoſtoli, in cap. *Homines.* 22. quæſt. 2. & in Enchiridio cap. 22. & D. Thomæ 2. 2. q. 98. & 110. At verò iuramentum promiſſorium inducitur ad confirmãdam veritatem facti, quam materialem poſſumus appellare, quia per eam non inducitur, vt verba conſonent menti, ſed vt facta conſonent dictis. Ergo ſignum eſt Deũ induci ſub diuerſa ratione, quæ ad diuerſitatem ſpecificam iuramentorum ſufficiet. Denique poteſt à ſimili declarari, nam etiã per adiurationem aſſumitur nomen Dei ad quamdam inuocationem, & nihilominùs eſt actio ſpecie diuerſa à iureiurando, quia per illam non inuocatur Deus ad teſtificandum, ſed ad dandam quamdam maiorem auctoritatem, & efficaciam petitioni, vel imperio (vt infrà explicabimus.) ergò ita etiam poteſt diſtingui proportione ſeruata promiſſorium iuramentum ab aſſertorio.

Auguſt. *C. Homines.*

5. Hæc ergo ſententia probabilis fit coniecturis adductis, à quo nõ longè diſtat Couarruuias ſuprà, & refert Chryſippũ apud Ioannem Stobæum Ser. I. in hoc ſenſu diſtinguentem aliud eſſe verũ iurare, & aliud fideliter iurare, videtur etiam mihi hæc ſententia aptior ad reſolutiones morales infrà tradendas, earúmque rationes reddendas, & ideò in eam ſum valdè propenſus. Neq; videtur difficile rationibus contrariæ ſententiæ reſpõdere. Ad fundamentum enim negari poteſt aſſumptum: nam in iuramento promiſſorio, Deus non tam vt teſtis, quàm vt fideiuſſor inuocatur. Quod ſi appelletur teſtis, quia eius inuocatio eò tendit, vt veritas de futuro, cum effectu impleatur. Reſpondebitur teſtificationem hanc eſſe diuerſæ rationis, nam in aſſertorio iuramento eſt teſtificatio veritatis formalis in dictis conſiſtentis, vt ſunt menti conformia. In promiſſorio autem ſolum confirmatur veritas, in executione, & in factis conſiſtens, quæ re vera magis firmatur per modũ fideiuſſionis, quàm teſtificationis. Vnde ad ſecundam confirmationem negatur conſequentia, quia in aſſertione, vel de præſenti, vel de præterito eſt idem modus veritatis: in aſſertione autem, vel promiſſione de futuro, eſt (vt ita dicam) duplex modus veritatis, vna eſt, quæ in eodem puncto, in quo profertur, habere debet conformitatem ad mentem iurantis, & quoad hãc eadem eſt ratio, & ideò diximus ſub hac ratione tale iuramentum eſſe aſſertorium. Alia veritas eſt quaſi pendens ex facto futuro, quæ alterius rationis eſt, & diuerſo modo confirmatur ex parte Dei, vt explicaui, etiamſi ex parte loquentis, vel promittentis, ad eandem veritatẽ pertineat, hãc etiã veritatẽ obſeruare. Ad ſecundã cõfirmationẽ (quidquid ſit de votis, de quibus infrà ſuo loco) negatur conſequẽtia, quia multò maior eſt diſſimilitudo in iuramento promiſſorio, & aſſertorio, quàm inter duo vota diuerſarũ materiarũ, vt facilè patet ex dictis. Vltima verò confirmatio coincidit cũ fundamento illius ſentẽtiæ, & ideò nõ indiget noua reſpõſione.

Couar. *Ioan. Stobæus.*

Sent. diſtinguens ſpecificè iuramẽtum aſſertorium, & promiſſorium probabilis iudicatur.

Soluũtur rationes oppoſitæ.

Duplex modus veritatis oſſenditur in iuramento promiſſorio.

6. Nihilominùs negari nõ poteſt, quin iuramẽtum promiſſorium quatenus ſemper confirmat aliquam aſſertionem de præſenti, formaliter aſſertorium ſit, omnéſque eius proprietates habeat, ac requirat. Vnde conſequenter neceſſarium videtur fateri, ſub ea ratione eiuſdem eſſe ſpeciei cum iuramẽto purè aſſertorio, non videtur autem dicendum in vnico iuramento promiſſorio inueniri formaliter duas rationes iuramenti ſpecie diſtinctas. Et ideò probabilius fortaſſe defendi poteſt, cum communi ſententia, vnicam eſſe, & ſimplicem formalẽ rationem iuramẽti promiſſorij, quæ eiuſdem quidem ſpeciei eſt cum purè aſſertorio, ſed addit peculiarem vim, & efficaciam confirmandi aliquid futurum, quod pertinet ad quamdam differentiam materialem, ſeu quaſi indiuidualem, non ad ſpecificam. Et ita videtur explicare hanc rem D. Th. d. q. 89. art. 7. in corpore, & ad 1. & facit c. *Iuramenti* cum ſimilibus 22. q. 5. quatenus indifferenter de vtroque iuramento, tamquam de vinculo eiuſdem rationis in veritate cofinrmanda, loquuntur. Et ex hoc fundamento poterit ſatisfieri obiectionibus factis, quomodo autem cum illo ſubſiſtant aliæ morales concluſiones, ex diſcurſu materiæ conſtabit, & præſertim lib. 3. cap. 8. hæc omnia magis explicabuntur.

Iuramentum promiſſoriũ formaliter eſt aſſertorium.

D. Thom. Cap. *iuramenti.*

7. Quæri verò tandem poteſt, cùm iuramentum promiſſorium, quiddam habeat omninò proprium, quod habet promiſſionem adiunctam, & aliud minus propriũ, in quo ſola aſſertio de futuro iuratur. An illa etiam ſint in formali ratione iuramenti diuerſa, vel quomodo diſtinguantur? Aliqui enim tantam differentiam inter ea conſtituunt, vt prius vocent promiſſoriũ ſimpliciter, poſterius autẽ tantum ſecundum quid. Quod ego intelligendum puto, quoad etymologiã nominis, ſeu quantum ad denominationem ex materia ſumptã, non verò quantum ad rationem iuramenti. Dico ergo illã non eſſe formalem differentiam, quia illa iuramenta nõ differunt in modo inuocandi Deum ad confirmationẽ eius, quod dicitur. Nam etiam quando adiũgitur promiſſio, non aliter illa roboratur per iuramẽtum, quàm in quantum confirmatur veritas aſſertionis de futuro, per quamdam obligationem & quaſi aſſecurationem (vt ſic dicam) cõformitatis futuri facti ad præſens verbum, inde enim eſt tota ratio maioris certitudinis in tali promiſſione. Atq; ita ſiue interueniat rigoroſa promiſſio, ſiue nõ, ſemper tale iuramentum tendit ad eũdem finem formalem, & inducit obligationem eiuſdem rationis, ideóque in ratione formali iuramenti non differunt, licèt ex parte materiæ poſſint habere aliquas accidentales differentias: quas infrà ſuis locis attingemus.

Iuramentum promiſſoriũ duo habet, promiſſionẽ adiunctã, & aſſertionem de futuro.

CAPVT X.

An materia iuramenti debeat eſſe contingens, & dependens à voluntate iurantis?

1. AD explicandam ampliùs iuramenti materiã, dicendum vlterius eſt, illam debere eſſe veritatem aliquam contingentem, & dependentem aliquo modo à voluntate iurantis. Hanc aſſertionem tradit D. Thomas dict. quæſt. 89. art. 1. & 7. & quoad iuramentum aſſertorium illam declarat, quia in veritatibus neceſſariis, quæ per diſcurſum cognoſci poſſunt, confirmatio veritatis non fit per teſtes, ſed per rationes, & ideò non ſolent, nec debent per iuramentum confirmari. *Deriſibile enim* (inquit) *videretur, ſi quis in diſputatione alicuius ſcientiæ, vellet propoſitum per iuramentum probare.* Hinc ergo infert, iuramentum aſſertorium circa

Iuramenti materia debet eſſe contingens, & dependens à voluntate iurantis.

Obiectio.

circa materiam contingentem verſari, explicat autem hæc contingentia debere eſſe facta hominum, nam quia hæc non poſſunt per rationem neceſſariam probari, ſolent per teſtes confirmari, & quia teſtimonium humanum infirmum eſt, introductum eſt diuinum, per iuramentum. Sed videtur D. Thomas omiſiſſe multas veritates, quæ licèt in ſe habeant principia neceſſaria, quibus probari poſſint, tamen à nobis ignorantur, & ideò ſæpè illas probamus teſtimoniis humanis, & ratione illorum ſæpè confirmamus iuramento contingentes effectus, qui non ſunt facta hominum, vt verbi gratia, Romæ tale ſignum accidiſſe, vel pluuiam fuiſſe, vel aliquid ſimile. Imò etiam effectus neceſſariò futuri, & qui per demonſtrationem cognoſci poſſunt interdum iuramento confirmantur apud eos, qui demonſtrationis non ſunt capaces, vt Aſtrologus poteſt iurare Eclipſim eſſe futuram, vel quid ſimile.

2. Solutio.

Reſpondetur, ſub veritatibus ſenſibilibus comprehendi enunciationes omnes, quarum veritas ſpeculatiuè inquiritur, ſeu confirmatur, ſiue perueniri poſſit ad certam earum ſcientiam, ſiue tantum ad probabilem cognitionem, nam in omnibus his veriſimile eſſet, iuramento eas velle confirmare, aut perſuadere, & ratio eſt, quia iuramentum aſſertorium immediatè non cadit in rem dictam ſecundùm ſe, ſed in dictum iurantis, & veritatē eius. Et ideò non refert, quòd ad has veritates ſuadendas interdum ſoleamus quaſi inducere teſtes, dum auctoritate vtimur, quia illud teſtimonium non inducitur per modum iuramenti, ſed ſolùm ad generandam quamdam fidem humanam ex auctoritate alterius, vnde immediatè non eſt de ipſa re, ſed de ſenſu alterius. Vnde licèt poſſit quis iurare, Auguſtinum verbi gratia, aut Thomam, hoc docuiſſe, aut ſenſiſſe, non tamen ideò poteſt iurare ita eſſe, & eodem modo, qui iuramento confirmat, naturalem effectum alibi factum fuiſſe, non illud iurat, niſi ratione cognitionis, quam de illo habuit: nam illam immediatè exprimit per aſſertionem, quam iurat. Et idem cum proportione eſt de iuramento, quo aliquis confirmat Eclipſim, vel pluuiā eſſe futuram, virtute enim iurat ſe habere certam de illa re notitiam. Hoc ergo modo iuramentum aſſertorium ſemper eſt de materia contingente, ratione alicuius humanæ actionis, à qua pendet veritas aſſertionis, quę immediatè iuratur, ſaltē ratione cognitionis, & notitiæ, quæ in iurante ſupponi debet, quia non poteſt aliquis verè iurare, quod non nouit. Vnde ſi aliquis iuraret aſſertionē, cuius veritatem non nouit, licèt contingeret ipſam in ſe eſſe veram, & neceſſariam: nihilominùs eſſet iuramentum, quantum eſt ex parte iurantis de re falſa, quia eſſet de re ſibi ignota. Atque ita etiam, tunc eſſet iuramentum de re contingente, quia quantum eſt ex tali modo iurandi, tam contingens eſt rem ipſam in ſe non eſſe, ſicut eſſe. Ad hunc ergo modum omne iuramentum aſſertorium verſatur circa materiam contingentem per facta hominum, ſeu actiones humanas.

Iuramentum aſſertorium non cadit in rem dictam, ſed in dictū iurantis.

Non poteſt aliquis verè iurare, quod non nouit.

3. Atque maiori ratione inuenitur aſſertio vera in iuramento promiſſorio, quia illud eſt de facto præſtando ab ipſo iurante, quod contingens eſt, vt conſtat: nam ſi quis iuret futurum effectum è cœlo, vel aliis cauſis naturalibus, illud iuramentum non eſt promiſſorium, ſed aſſertoriū, & habet ſenſum ſuprà dictū. Vt ſi quis iuret aliquid eſſe faciendum ab alio, vt ſonat, etiam eſt purè aſſertorium, & debet reduci ad prædictum ſenſum, quod ille intelligitur iurare, ſe exiſtimare, aut credere alium id fa-

A ctūrum. Vt ſic autem non eſt promiſſorium, quia nemo poteſt promittere, aut ſe obligare ad factum alienum, niſi fortaſſe in quantum à ſua induſtria, & diligentia pendet. Et ideò dixi, *vt ſic*, quia ſiquis iuret factum faciendum ab alio, eo ſenſu, vt ſuam induſtriam, vel diligentiam ad id aſſequendum promittat, iuramentum quidem erit promiſſorium, non tamen, vt eſt de facto alieno, ſed vt eſt de proprio, & ita ſemper eſt de re contingente, quatenus pendet à facto, & voluntate ipſius iurantis.

Imò addunt communiter Canoniſtæ, quoties quis iurat promittendo alienum factum, ita eſſe interpretandum, vt ſuam operā circa illud cenſeatur promittere. Tum quia non præſumitur peccaſſe, B iurando rem incertam, ac dubiam: tum etiam quia iuramentum, ob reuerentiam Deo debitam, hanc prærogatiuam habet, vt ſemper valeat, eo modo, quo valere poteſt: vt latè probat Gutier. de Iuram. p.2.c.2.num.3. ergo cùm eſt de facto alieno, valet vt proximè iuretur propria diligentia, vel induſtria iurantis circa factum alienum. Atque ita ſentit Panormitanus in cap. *Ex litteris* 2. de Sponſal. n.6. cùm Gloſſa 1. ibi, Antonio & aliis: idē fere habent Gloſſa & Doctores in cap. *Ex reſcripto*. de Iureiur. & plures alij, quos refert, & ſequitur Couarruuias dicto cap. *Quamuis*. 2.p.§.5.n.2. Gregorius Lopes in l.11. titul.1. part.1. & alij communiter, qui loquuntur, quando ex verbis conſtat ſufficienter de promiſſione: nam ſi iuramentum fiat ſolùm per modum C aſſertionis, eſſe poterit verum, interpretando (vt diximus) iurantem ſolùm iurare quid de alieno facto futuro ſentiat, vel coniectet.

4. Iurans promittendo alienū factū, ſuam operā cēſetur promittere.

Gutier. *Panor.* *Gloſſa.* *D. Anton.* *Couarr.* *Greg. Lop.*

Tandem obiici poteſt, quia interdum poteſt aliquis, ſub iuramento promittere rem impoſſibilem. Reſpondeo, vel ille putat, rem illā eſſe poſſibilem, vel cognoſcit eſſe impoſſibilem. Priori modo iuramentum cadit formaliter in rem, vt poſſibilem ex humana voluntate, atque adeò, vt contingentem. Poſteriori autem modo impoſſibile videtur, rem talem verè, & ex animo promittere, ſeu iurare promittendo, ſed qui ſic iurat, videtur fingere promiſſionem, & voluntariè iurare falſam quamdam aſſertionem de re futura, cum ſit impoſſibilis, fingendo eſſe poſſibilem, ſic ergo omne iuramentum pro- D miſſorium, aut verum, aut putatum, aut fictum, cadit ſuper materiam contingentem proportionali modo. Et hæc ſufficiunt de materia iuramenti, nam alia conditio, quæ hic addi poſſet, ſcilicet, talem materiam debere eſſe honeſtam, & iuſtam in c.3. declarando comites iuramenti ſufficienter declarata eſt pro iuramento aſſertorio, de iuramento autem promiſſorio in lib.2. eſt latiùs declaranda.

5. Inſtantia.

Res impoſſibilis quomodo iurando promittatur.

Solutio.

CAPVT XI.

Vtrùm ex parte formæ iuramenti verba requirantur?

FOrma iuramenti dici poteſt vno modo illa res, E ſeu perſona, per quam iuratur, quia ab illa ſumitur, veluti ratio formalis iuramenti, & hoc modo poſſet diuidi iuramentum in verum, vel apparens, id eſt, in illud, quod fit per Deum verum, vel per Deum falſum, ſeu quod fit per Deum, vel per creaturas, vt tales ſunt, poſſet etiam diuidi verum iuramentum in illud, quod fit explicitè per Deum, vel quod fit implicitè per creaturam, cum ordine ad ipſum, quamuis hæc diuiſio magis pertineat ad aliū ſenſum iam explicatum. Hic ergo nō accipitur forma iuramenti in hoc ſenſu: nam de illo ſatis dictum eſt in capit.5. Formam ergo iuramenti hîc appella

1. Forma iuramenti quæ ſit.

appellamus, ſignum illud, quo nomen Dei aſſumimus ad iurandum. Eſt autem ſupponenda alia diuiſio ſuprà facta iuramenti in mentale,& ſenſibile, ſeu vocale. Hîc igitur non tractamus de mentali, nam illud non eſt aliud ſignum, vel forma præter conceptus mentis,quibus interna locutio fit,& ita nulla indiget ſpeciali declaratione, quæ ad rationem iuramenti explicandam conducat. Agimus ergo de iuramento ſenſibili,quod ad alios homines fieri poteſt, & ſignum illud, per quod fit, vocamus formam eius.

Senſus quæſtionis.

2.

Verba, ſufficientia ſigna ſunt ad formã iuramenti cõſtituendam.

Supponimus autem verba de ſe eſſe ſufficientia ad huiuſmodi formam conſtituendam, quia ſunt ſigna maximè expreſſa,& maximè cõnaturalia homini, oportet autẽ, vt verba ſint impoſita ad ſignificandum inuocationem Dei ad iuramẽtum neceſſariam,nam ſi quis proferat verba in ſenſu,quẽ ipſa non ſignificant etiamſi velit, non ſignificabit exteriùs,quod intendit.Nam vt rectè dixit Iuris conſultus in leg. 3. ff. de rebus dubiis: *Qui aliud dicit, quàm vult, neque id dicit, quod vox ſignificat, quia non vult, neque quod vult, quia id non loquitur:* vnde licèt quis intendat iurare per verba, quæ iuramentum non ſignificant, licèt apud Deum iuret, eo modo, quo poſſet per actũ merè internũ iurare:vel quamuis dici poſſit ſibi iurare, quia poteſt verbum illud imponere ad ſignificandum ſibi,nihilominùs apud alios homines re vera non iurat, nec profert iuramentũ ſimpliciter ſenſibile,niſi intentionem ſuam, & verborum vſum alio ſufficienti ſigno manifeſtet. Oportet ergo vt verba, vel ex ſua impoſitione, vel ex vſu, & circunſtantiis habeant ſufficientem ſignificationem, & ita dici poſſunt forma maximè propria humani iuramenti.

Iuris conſultus, leg. 3.

Qui iurat verbis non ſignificantibus quod iurat, verè non iurat.

3.

Dubium. An verba ſint neceſſaria ad iuramentum.

Couarr. Selua. Bart. Iaſon. Abbas. Couarr. Selua.

Vlteriùs verò dubitari ſolet,an ſit de ratione iuramenti, vt per propriam vocem, ac verba humana proferatur.Quam quæſtionem diſputant Couarru. in cap. *Quamuis pactum.* in princip.num.4.& Selua tract.de iuramento part.1.quæſt.2.ex quibus colliguntur tres Iuriſtarum opiniones. Prima abſolutè affirmans verba eſſe de neceſſitate iuramenti,quam tenent Bartolus,Iaſon,& nonnulli alij in lege, *Qui iuraſſe.* ff. de Iureiur. Secunda opinio abſolutè negat eſſe neceſſaria verba, quam tenent Abbas, & communiter Canoniſtæ in Rubrica de Iureiurando,& ſequitur Couarr. d.num.4. Tertia opinio dicit in iis, qui poſſunt loqui eſſe neceſſaria verba, non verò in muto, ſicut in confeſſione Sacramentali dicere ſolemus eum, qui poteſt loqui, debere per propria verba confiteri,& nihilominùs mutum poſſe ſignis confiteri. Et hanc opinionem tandem ſequitur Selua,& ſecundùm illam limitat,& declarat primam opinionem, quam probauerat, & ſequuntur alij,quos Couarruuias refert.

4.

Verba non ſunt de neceſſitate iuramenti.

Sed in hoc puncto loqui poſſumus, vel in ordine ad conſcientiam, quod ad nos ſpectat,vel in ordine ad iudicia, aut pacta humana, quod magis diſputant Iuriſtæ,& ideo Theologi nihil ferè de hoc puncto dicunt, quia in ordine ad Deum, ſeu conſcientiam,non habet difficultatem. Primò ergo dicendum eſt,verba non eſſe de neceſſitate iuramenti. Probatur quia ſufficiunt æquipollentia ſigna, ſi fiant cum intentione iurandi. Patet,quia verba ratione ſignificationis habent,vt per ea exponi poſſit iuramentum mente conceptum: ergo eadem vis erit in quocunque æquipollenti ſigno, nam quod illud ſignum ſit vox,vel aliud, materiale eſt, vnde per ſcripturam indubitanter fieri poteſt,& ita poſſumus ad abſentem iurare,ſicut poſſumus cum illo paciſci, iuxta leg. 1. ff. de Pactis, ergo idem eſt de A quocunque æquipollenti ſigno, quo mens ſufficienter ſignificatur.

5.

Poſſe ſufficere iuramentum ad humanos contractus ſine verbis ſtando in iure naturæ.

Secundò dicendum eſt,ex natura rei, poſſe ſufficere iuramentum ad teſtimonium, obligationem, vel alios contractus humanos, etiam ſine verbis, per æquipollentia ſigna. Probatur primò ex argumento, à muto,qui loqui non poteſt, nam ille poteſt ſe obligare ſub iuramento,& teſtificari,vbi nec eſſe ſit. Reſpõdet Selua in muto ſufficere,quia non poteſt amplius præſtare. In eo verò, qui poteſt loqui requiri verba,quia illa ſunt expreſſiora ſigna,& non ſunt fruſtra data à natura,ſed vt illis vtamur,ſi poſſumus. Sed hoc oſtendit congruitatem,non neceſſitatem ex natura rei. Nã ſi muto alia ſigna ſufficiunt de ſe, ſufficiunt in quocunque, etiamſi alia B ſigna faciliora, vt ſunt verba, poſſibilia ſint, quæ poſſibilitas verborũ non deſtruit ſufficiẽtiam aliorum ſignorum;ergo non ſufficit ad inducendam ex natura rei neceſſitatem verborum. Maximè quia reſpectu abſentium non ſufficiunt verba vocalia, cum tamen poſſimus cum illis cõtrahere,& iurare. Item cum præſentibus licet loqui poſſimus, non ſemper expedit, aut decet propter alios reſpectus, cur ergo nõ ſufficiet vti aliis ſignis. Et cõfirmatur, quia ob hãc cauſam matrimonium fieri poteſt ſine verbis,& votum ac profeſſio Religioſa, vt patet in tacita profeſſione,&c. & infrà ſuo loco dicetur.

Euaſio. Occluditur.

6.

In iure humano requiri poſſe verba, vt iuramẽtum obligationem inducat.

Tertiò dico, ex iure humano ibi ſolum requiri verba,vt iuramẽtum fidem faciat,vel obligationem inducat,vbi conſtiterit legem humanam talem formam C iurandi poſtulare ad hos effectus. Probatur, quia lex humana poteſtatẽ habet præſcribendi certas formas ſeruandas in contractibus, vel iudiciis, ſine quibus actiones non valeant. Et hoc modo requirunt iura Ciuilia propria verba in ſtipulationibus,& ideò neque inter abſentes,neque cum muto, vel ſurdo,fieri poſſunt,iuxta leg.1.ff.de Verb.oblig. Ergo vbi lex humana poſtulauerit formalia verba ad valorem iuramenti,ibi erunt neceſſaria.An verò leges humanæ hoc diſpoſuerint in aliquo caſu, à Iuris peritis magis petendum eſt? Ego verò exiſtimo in rigore non inueniri talem caſum, alioqui in illo mutus iurare non poſſet,nullus autem talis caſus reperitur, cùm mutus etiam in iudicio poſſit eſſe teſtis,& iurare, iuxta Gloſſ. in cap. *Teſtes*.3.q.9. D quod eſſe receptiſſimum dixit Couarruuias, ſuprà. Verum quidem eſt, valdè conſentaneum rationi eſſe, vt qui poteſt loqui, & ad præſentes iurat, per verba faciat, nam hoc, & magis naturale, & ſecurius eſt, vnde fit, vt ſit etiam regulariter obſeruandum, & inde etiam eſt, vt Iura quando loquuntur de iuramento per verba, aut voces illud deſcribãt, ſeu declarent, & hoc ſolùm probant multa Iura, quæ Selua, & Couarruuias adducunt: tamen in nullo eorum requiruntur vt eſſentialia, ideò neceſſe non eſt pluribus verbis reſpondere ad aliarum opinionum fundamenta,ſed videri poteſt Couarrunias ſuprà.

Cap. *Teſtes.*

Qui loqui poteſt, & ad præſentes iurat,debet per verba iurare.

7.

Cap. *Clericus.* Obiectio.

Vnam verò obiectionem,quam Couarruuias facit ex capit. *Clericus* de Iureiurando, omninò prætermittere E non poſſumus, quia nonnullam habet difficultatem. Nam in caſu illius textus quidam clericus iurauerat, ſeruare ſtatuta edita in ſua Eccleſia, poſteà verò,per quoddam iuramentum promiſit ſeruare fideliter ſtatutum poſteà ſubſecutum. Dubitabatur ergo, an ex vi præſtiti iuramenti teneretur ſeruare ſtatutum poſtmodum ſubſecutum? & reſpondens Pontifex, dicit, non teneri ex vi iuramenti, ſed ſolùm ex vi promiſſionis. Quæ reſponſio videtur in hoc fundata, quod

poſte

poſterius ſtatutum non fuit per propria verba iuratum, ergo ſupponitur ibi neceſſaria eſſe verba ad obligationem iuramenti.

8. Solutio. Sed hæc obiectio licèt in ſe difficultatem habeat quoad intelligentiam illius textus, (circa quam ſatis laborant Abbas, & alij expoſitores ibi, & plures alij Doctores, quos Couarruuias refert) nihilominùs pro quæſtione præſenti non habet difficultatem. Nam potiùs ibi videntur interueniſſe verba ſufficientia ad iuramentum, quia præceſſerat iuramentum de ſeruandis ſtatutis factis, & poſteà circa nouum ſtatutum facta eſt promiſſio ſub his verbis: *Promitto per idem iuramentum hoc nouum ſtatutum fideliter obſeruare*, vt ex textu colligitur, non ergo defuerunt ibi verba, ſed tunc difficile ad explicandum eſt, quomodo ſtet reſponſio Pontificis, cùm per illa verba indicatur ſufficienter iuratũ nouum ſtatutum, quandoquidem per illa verba declarauit talis clericus, ſe promittere ſub eodem iuramento, per quæ verba videtur in virtute, iteraſſe præteritum iuramentum. Nam quando aliquid additur præcedenti diſpoſitioni, cum relatione ad illam, perinde eſt, ac ſi forma præcedentis diſpoſitionis repeteretur.

9. Explicatur cap. clericus de iureiurando. Sed nihilominùs dicendum eſt, verba illa potuiſſe habere ambiguum ſenſum: vnus eſt proximè tactus quòd clericus ille quando ſecundò promiſit, voluerit per illa verba iterum iurare, & promiſſionem confirmare. Alius eſt, quod non iurando de nouo, ſed tantùm promittendo, voluerit promiſſionem manere ſubiectam priori iuramento, ſine ſua voluntate, tentando facere illam extenſionem iuramenti, ſiue per ignorantiam exiſtimando promiſſionem obſeruandi nouum ſtatutum, eo ipſo manere comprehenſam ſub priori iuramento. Pontifex ergo in hoc poſteriori ſenſu verba interpretatur, & ideò reſpondet poſteriorem promiſſionem non fuiſſe iuratam, quia nec nouo iuramento confirmata fuit, nec prius iuramentum ad illam extendi potuit. Quòd ſi ipſemet promittens aliud exiſtimauit, error eius non potuit in re obligationem inducere, ſed ad ſummum ex conſcientia erronea, quæ obligatio ceſſat ablato errore. Neque etiam voluntate ſua potuit extenſionem prioris iuramenti facere: nam licèt iurare, vel non iurare, & iurare hanc, vel illam rem ſit in hominis voluntate, tamen facto iuramento circa aliquam materiam, quòd ex illo ſequatur, vel non ſequatur obligatio, vel quòd ſit tanta, vel maior, non pendet ex hominis voluntate, quia eſt effectus naturaliter conſequens ad iuramentum, vt infrà videbimus. Et ideò non eſt in poteſtate humanæ voluntatis facere, vt idem iuramentum prius factum circa limitatam materiam poſteà ad nouam extendatur, licet ſit in hominis poteſtate, ſimile iuramentum de nouo facere circa ſimilem nouam materiam. Quia ergo Pontifex in eo caſu interpretatur, non eſſe factum iuramentum de nouo, ideò rectè concludit, promiſſionem illam non fuiſſe iuramento confirmatam.

10. Dubium. Quòd ſi inquiras, cur in caſu ambiguo ita Pontifex verba illa interpretetur, cum ſecurius videretur ibi iuramentum præſumere, & ad illud ſeruandum obligare. Solutio. Pōtifex non iudicat de obligatione iuraméti, niſi iuxta exigētiam externi ſigni. Reſpondetur, Pontificem non iudicare de obligatione iuramenti, niſi iuxta exigentiam externi ſigni, illa autem verba nudè ſumpta, & nullis aliis circunſtantiis affecta, non indicabant nouum iuramentum, ſed tantùm promiſſionem, vt patet ex ver. *Promittens:* & extenſionem prioris iuramenti, vt patet ex proprietate illius relatiui, *Per idem iuramentum.* Vnde cùm ex vi verborum conſtaret ibi non eſſe factum nouum iuramentum, vel ſaltem non conſtaret eſſe factum, & alioqui iuramentum ſit valde oneroſum, & eius obligatio periculoſa, meritò Pontifex fauorabiliorem partem elegit, ſaltem in exteriori iudicio, nihilominùs tamen non excluſit, quin ſi clerico illi in conſcientia conſtaret, ſe protuliſſe illa verba animo, & intentione iurandi de nouo, ex noua promiſſione, coram Deo maneret obligatus, quia intentio iurantis poterat verba ad illum ſenſum determinare. Sicut etiam ſi vltra illa verba additæ fuiſſent exterius aliæ circunſtantiæ, quæ ſatis determinarent ſignificationem, poſſet etiam in foro exteriori nouum iuramentum iudicari, quæ omnia ſunt conſentanea iis, quæ circa illum textum notat ibi Abbas num. 2. & 3. & Syluester verbo *Iuramentum* 4. quæſt. 23. & D. Antoninus 2. part. tit. 10. cap. 6. §. 6. Couarruuias vbi ſuprà n. 5. Atque ita conſtat illam reſpōnſionem Pontificis non fundari in hoc, quod ad iuramentum requirantur neceſſariò propria verba, ſed in vniuerſaliori principio, quod ad iurandum de nouo requiratur ſignum ſufficiens noui iuramenti expreſſiuum, ſiue illud ſit verbum, ſiue quodcunque aliud. *Abbas. Syluest. D. Anton. Couarr.*

CAPVT XII.

De triplici diuiſione iuramenti ex parte formæ.

1. Iuramentum tribus modis fieri poſſe ex parte formæ. Ex reſolutione præcedentis dubij inferre poſſumus, iuramentum tribus modis fieri poſſe ex parte ſigni, ſeu formæ iurandi, ſcilicet, vel propriis, ac ſolis verbis, vel ſolis aliis actionibus, vel nutibus ſignificantibus, vel ſigno quaſi compoſito ex verbis, & factis. Primus modus per ſe notus eſt, & maximè vſitatus, præſertim in ſimplicibus, & priuatis iuramentis. Neque habet vllam difficultatem, quia verba per ſe ſunt ſufficientia ſigna. Tertius etiam modus eſt per ſe manifeſtus, quia ſi ſola verba ſufficere poſſunt, multo magis verba cum aliis ſignis, vel nutibus. Eſt etiam hic modus ſatis vſitatus, præſertim in publicis iuramentis, & aliquando in Iure poſtulatur, & vocatur à Iuriſtis modus corporaliter iurandi, vt tangendo Euangelia, cap. *Quoties* 1. q. 7. & clarius in Clementina 1. §. *Porro* de Hæreticis, vbi Gloſſa verbo *Tacta*, latè hoc proſequitur, & in cap. *Vt circa* de Elect. in 6. ibi, *Corporali præſtito iuramento.* Et de hac forma iurandi habemus etiam in Scriptura varia exempla, vt de Abraham, & Iacob, qui ad exigendum iuramentum poſtularunt, vt iurans poneret manum ſub femore ſuo, de qua forma, & aliis, plura dicemus, paulò inferiùs, explicando aliam diuiſionem. In hoc autem iurandi modo aduertere oportet, aliquando poſſe factum adiungi verbo, ſolùm ad quamdam maiorem ſolennitatem, vt quando aliàs ſolum verbum ex ſe erat ſufficiens, interdum verò poſſe addi ad complementum iuramenti, vel quia ex poſitiuo iure poſtulatur, vel certè, quia verbum ſolum per ſe non fuiſſet ſufficiens, & adiuncto alio ſigno compleretur ſignificatio, vt in caſu dicti cap. *Clericus* proximè tractato, verba illa, *Promitto per idem iuramentum.* Non cenſentur ſufficientia ad nouum iuramentum præſtandum, ſi autem dicta fuiſſent illa verba, tangendo Euangelia, compleretur ſufficiens ſignum iuramenti. *Cap. Quoties. Clem. 1. Cap. Vt circa. Cap. Clericus.*

2. Secundus autem modus iurandi per ſola ſigna conſiſtentia in factis, rarior eſt, quia vt diximus, proprium, & quaſi connaturale ſignum ad explicandos

dos conceptus ſunt verba. Nihilominùs tamen non eſt impoſſibilis hic iurandi modus, quia ex impoſitione, vel conſuetudine poteſt per aliquod factum, ſufficienter iuramentum ſignificari. Sic

D. Anton. Per aliquod factum ex cõſuetudine poteſt iuramentũ ſignificari.

D. Antoninus 2. part. tit. 10. cap. 3. in principio refert, apud Italos ſufficere tactum alicuius libri, vt intelligatur præſtitum eſſe iuramentum. Indicat autem in tali modo iurandi ſemper eſſe neceſſarium, vt præcedant aliqua verba, quibus exigatur iuramentum, & pro ſigno iurandi, petatur tactus libri, vel apprehenſio manus, aut inclinatio capitis, vel quid ſimile: & tunc res eſt clara, quia tota ſignificatio præcedentium verborum in illo tactu, vel nutu, ſufficienter continetur. Et certè hic modus iurandi vix aliter exercetur inter eos, qui audire poſſunt, & loqui. At ſi is, à quo petitur iuramentum, eſſet ſurdus, vel etiam mutus, ſufficeret, vt petitio iuramenti per alia ſigna antecedentia fieret, vel per ſcripturam, ſi legere ſciret. Poſſet etiam conſuetudine introduci, vt ſimplicia verba promiſſionis, vel aſſertionis de futuro, vt *Ego faciam,* dicta cum tali modo, ſeu actione, vt tangendo crucem, aut Euangelia, aut eleuando digitum in cœlum, cenſeantur eſſe iuramenta, vt ſentiunt Syl-

Sylueſt. Soto. Couarr.

ueſter verbo *Iuramentum.* 1. Soto dicta quæſt. 1. art. 1. in fin. Couarruuias ſuprà part. 1. in principio num. 4. Et tunc iuramentum in ſola actione poſitum eſt, nam verbum, quod antecedit, vel comitatur, magis eſt materia iuramenti, quàm ſignum, licèt parùm interſit ſub vno, vel alio membro ritum illum conſtituere.

3\. Triplex eſſe iuramentum ſenſibile.

Triplex ergo iuramentum ſenſibile ex dictis conſurgit, quæ poteſt eſſe prima diuiſio ad hanc formam pertinens, vnum appellari poteſt verbale tantùm, aliud corporale, ſeu reale tantùm, aliud ex vtroque mixtum, ſeu compoſitum, hæc enim nomina habent in iure fundamentum, vt videmus, eorum autem rationes ſatis manent explicatæ ex dictis. Diuiſio autem hęc quoad rationem iuramenti accidentaria eſt: nam licèt ſignum, vt ſignum, ſit de ratione iuramenti; ſenſibilis res, quæ ad ſignificandum imponitur, materialiter ſe habet ad rationem iuramenti: & ideò non variat ſpeciem eius, poteſt autem conferre, vel ad maiorem certitudinem, vel ad aliquos effectus iuris, vel ad augendam aliquo modo obligationem, ratione maioris ſolemnitatis, de qua nunc dicemus.

Secunda diuiſio iuramenti ex parte formæ.

4\. Diuiſio iuramẽti in ſimplex, & ſolemne.

SEcundò ergo diuiditur iuramentum, etiam ex parte formæ in ſimplex, & ſolemne, ſimplex negatione conſtituitur, nam illud eſt ſimplex, quod ſolemnitatem ſpecialem non habet, ideò explicato ſolemni, illud etiam erit explicatum, dicitur ergo ſolemne iuramentum illud, quod fit peculiari ritu, aut cæremonia, verbis addita, lege, & conſue-

Definitio iuramenti ſolemnis. *Alexand. ab Alexand. Tiraquell.*

tudine introducta. Tales fuerunt innumeri ritus apud Gentes, vt videri poteſt in Alexandro ab Alexandro cum Tiraquello lib. 5. Geniali. cap. 10. quibus omiſſis locum vnum commemorabo ſeruatum ab antiquis Patriarchis, videlicet, ponendi manum ſub femore exigentis iuramentum, ad quandam iuramenti ſolemnitatem Geneſ. 25. & 47.

De cæremonia Sanctorũ Patriarcharũ in iuramento.

De qua cæremonia dubitari ſolet, cur pertineret ad ſolemnitatem iuramenti, quia nihil ſacrum in ea eſſe videtur, cæremonia autem, quæ additur iuramento ſolemni, debet ad Religionem eius aliquo modo pertinere. Sed in hoc frequentior ſententia Patrum eſt, illo ſigno indicatum eſſe

A iuramentum fieri in fide Chriſti, qui tunc continebatur in lumbis Abrahæ, vt loquitur Paulus ad Hebr. 7. Et idem dici poteſt de Iacob. Et hanc interpretationem refert Hieronymus in Quæſtionibus Hebraicis, vnde iuxta illam non potuit ille modus iurandi poſtulari, niſi ab iis, qui certò ſciebant ſe futuros progenitores Chriſti, & ita non legitur, niſi de Abraham, & Iacob. Alij autem volunt illa cæremonia ſignificatam fuiſſe fidem veri Dei, cum quo populus ille peculiare pactum inierat, cuius ſignum erat circumciſio, quæ circa illam partem fiebat, quod magis placet Abulenſi, & Lyrano: & ita poterat eſſe ille ritus communis omnibus Iudæis. Alij denique non putant illam cæremoniam eſſe additam propter ſacram ſignificationem: ſed ad ſignificandam ſubiectionem iurantis

Abulenſ. Lyran.

B reſpectu adiurantis, in quam expoſitionem inclinant Vatablus, & Lippomanus, neque propterea fuiſſet cæremonia impertinens ad iuramentum, quia in iuramento ſolemni poteſt ritus adhiberi, non ſolùm ex parte illius, cui iuratur, ſed etiam ex parte iurantis, vt magis aduertat obligationem ſuam, & debitum peculiare reſpectu illius, cui iurat, ac denique negotij grauitatem, vt aliis exemplis ſtatim declarabimus. Alio etiam modo fiebant olim ſolemnia iuramenta adiungendo illis holocauſta, & ſacrificia, vt notat Nicolaus de Lyra, Geneſ. 15. vbi Deus ipſe hunc ritum iurandi videtur ſeruare voluiſſe, & inſinuatur Hierem. 34. vbi reprehendit Deus eos, qui non obſeruauerunt verba fœderis,

Vatabl. Lyppom. Lyran. Hierem. 34.

C *Quibus aſſenſi ſunt*, inquit, *in conſpectu meo vitulum quem conciderunt in duas partes, & tranſierunt inter diuiſiones eius.*

Nunc etiam iuramentum ſolemne variis modis & ritibus fit, qui in variis Decretis leguntur, vt tangendo crucem, reliquias, & Euangelia, cap. *Tibi Domino*, 63. diſt. & in Clementina vnica, de Iureiurando, & in cap. vltim. de Iuramento calumniæ, & in aliis quæ videri poſſunt in Abbate, Rubrica de Iureiurando, & Selua tract. de Iurament. part. 1. Hæc autem ſolemnitas Canonica, (ita enim interdum in Iure appellatur cap. *Dilecti*, de Maioritate, & obedientia) maximè ſumi ſolet ex tactu, vel præſentia rerum ſacrarum, vel ex ſimilibus circunſtantiis ſacris, vt conſtat ex Iuribus, & exem- 5. Iuramentum ſolemne variis modis & ritibus.

Cap. Tibi Domino. Clement. Abbas. Selua. Cap. Dilecti.

D plis adductis. Aliquando verò conſiſtit in ſolemnitate pertinente ad certiorem notitiam, vel probationem præſtiti iuramenti: & hoc modo ſeruari ſolet ſpecialis forma in poſtulando iuramento, quod iudiciale vocant, & ſolet ab extraiudiciali diſtingui, de quo eſt ſermo in leg. *Generaliter*, §. vltimo, Cod. de Rebus creditis, vbi variæ illius ſolemnitates inſinuantur. Et ſic etiam poſſent diſtingui iuramenta contractuum, vel pacis, aut fœderis, quæ ſpeciali ſolemnitate ſæpe fiunt. Verumtamen omnes hæ diuiſiones ſub ſuperiori continentur, nam omnia illa iuramenta continentur ſub ſolemni iuramento, & ferè non diſtinguuntur, niſi ex variis materiis, vel ad ſummum, ex variis cæremoniis, aut circunſtantiis, quæ accidentales ſunt ad rationem

Leg. Generaliter.

E iuramenti.

Imò hinc etiam conſtat totam hanc diuiſionem iuramenti in ſolemne, vel ſimplex eſſe per differentias accidentales, & in ratione eſſentiali iuramenti, eſſe eiuſdem ſpeciei. Probatur, quia ſubſtantia iuramenti conſiſtit in diuino teſtimonio, ſed hæc inuocatio eiuſdem rationis eſt in vtroque, ſolemnitas autem ſolùm adhibetur, vel ad excitandam magis fidem, & reuerentiam iuramenti, vel ad augendam obligationem ratione maioris ad- 6. Iuramentum ſolemne, & ſimplex accidentaliter tantum diſtingui.

uertentiæ, vel conſiderationis, vel ratione vitandi ſcandali, vel etiam ratione iuſtitiæ, & obedientiæ debitæ Superiori, aut iudici exigenti iuramentum. Vel denique, vt in exteriori iudicio faciat ſufficientem probationem, quando ita per ius humanum diſpoſitum eſt. Tunc enim licet talis ſolemnitas non requiratur ad obligationem iuramenti in conſcientia, ad illum exteriorem effectum erit neceſſaria, & ideò adhibenda eſt modo, in ipſo Iure explicato. Vbi interrogari poterat, qualis debet eſſe tactus libri Euangeliorum, quando in Iure poſtulatur, vt in capit. *Laudabilem*, de Frigidis, & maleficiatis, & ſic de aliis circunſtantiis, ſed de iis videri poſſunt Gloſſæ ſuprà citatæ, in cap. *Vt circa,* de Electione, in 6. & in Clement. 1. §. *Porro.* de Hæreticis, Abbas in cap. *Et ſi Chriſtus*, de Iureiurando, & in capit. *Fraternitatis*, de Teſtibus, & alij quos latè refert Couarruuias ſuprà §. 1. numer. 2. & ſequentibus, & latiùs Sancius lib. 7. de Matrimon. diſputat. 108. num. 14. illa enim omitto, quia ad conſcientiam parùm referunt.

Cur ſolemnitas in iuramento adhibeatur.

Cap. *Laudabilem.*

Cap. *Vt circa.*
Clem. 1.
Abbas.
Cap. *Et ſi Chriſtus.*
Cap. *Fraternitas.*
Couarr.
Sancius.

7\. Aduertendũ. Iuramenta ſolemnia ex iis ſunt, quæ compoſita Auctor appellauit.

Poteſt denique circa hanc diuiſionem animaduerti, iuramenta ſolemnia ordinariè eſſe ex his, quæ compoſita appellauimus ex verbo, & facto (vt ſic dicam) vt in exemplis adductis ex Scripturis videre licet. Nam in eis, & verbale iuramentum, & tactus aliquis, vel ſacrificium intercedebat, & ſimile fuiſſe videtur iuramentum fœderis inter Iacob, & Laban, Geneſ. 31. Nam priùs erexerunt tumulum teſtis, & deinde iurarunt immolatis victimis. In formis etiam iuramentorum ſolemnium, quæ in ſacris Canonibus inueniuntur, intercedunt verba, & aliquæ ſacræ cæremoniæ, vel externæ ſolemnitates. Aliquando verò etiam in verbis ipſis, ſpecialis forma, & ſolemnitas poſtulatur: vt quod fiat per expreſſam inuocationem trium Diuinarum perſonarum, & aliquando etiam ſanctiſſimæ Virginis, vel aliorum Sanctorum. Vnde in rigore poſſet ex ſola circunſtantia ſufficere ad ſolemnitatem iuramenti, tamen (vt dixi) ordinariè adiungitur corporalis ſolemnitas, quia, vel ad publicam notitiam iuramenti, vel ad alios effectus ſuprà dictos moraliter neceſſaria cenſetur. Atque hinc fit, vt etiam in priuatis iuramentis ſoleant homines adhibere aliquam ſimilem ſolemnitatem, vel participationem eius. De priuatis autem iurationibus loquitur Chryſoſtomus homil. 15. ad Popul. *Cum*, inquit, *ſuper menſam adiuras ſacram, & vbi Chriſtus poſitus eſt immolatus, ibi fratrem tuum immolas.* & infrà: *Saltem librum iſtum reuerere, quem in iuramentum porrigis:* vnde aliquando dicere homines ſolent, ſe ſolemniter iurare per Deum, licet nihil aliud faciant, vel dicant, quod per exaggerationem dici videtur ad magis commendandam intentionem iurandi, & fidem iuramenti, communiter tamen omnia priuata iuramenta inter ſimplicia reputantur, quia licet habeant aliquam ſolemnitatem, non tamen legalem, & per ſe requiſitam, ſed conſuetam, & ita de illis ſemper loquemur.

Chryſoſt.

8\. Tertia diuiſio ex parte formæ in iuramentum e-xecratoriũ, & inuocatorium.

Tertia diuiſio ex parte formæ eſt in iuramentum per conteſtationem, ſeu inuocationem diuini nominis, vel per execrationem, & ita poſſumus prius appellare inuocatorium, & ſecundum execratorium. Prius fit implorando Deum in teſtimonium veritatis, quaſi directè, ſiue explicitè in ſe ipſo ſiue implicitè in aliqua creatura cum ordine ad ipſum, & non determinando, neque petendo modum aliquem diuinæ atteſtationis, vt ſit per hæc

A verba, *Teſtis eſt Deus, viuit Dominus,* &c. & ita hic modus iurandi eſt magis ordinarius in Scriptura, & in communi etiam vſu. Iuramentum autem execratorium, fit imprecando à Deo explicitè, vel implicitè peculiarem modum atteſtandi veritatem, & ordinariè fit, imprecando ſibi aliquod malum à Deo ſpecialiter immittendum, vel permittendum, ſi non eſt verum, quod iuratur, & è conuerſo accipitur pro ſigno veritatis, quod tale malum non eueniet.

Vnde dupliciter fieri ſolet hoc iuramentum: vno modo per directam maledictionem, vt *ſtatim moriar, ſi non ita eſt,* vel quid ſimile. Alio modo per interpoſitionem boni alicuius, quaſi obligando illud ad deſtructionem, vel perditionem, ſi verum non B eſt, quod iuratur, vt cùm dicitur, per vitam, vel per ſalutem. Et vterque modus execrationis inuenitur in Scriptura, nam illa forma iurandi execratoria, erat in veteri lege, *Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat,* Ruth 1. & 1. Reg. 14. ait Saül: *Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia morte morieris Ionatha.* Simile habetur cap. 25. & ſæpè alibi: verba etiam illa Pauli 2. ad Cor. 1. *Ego teſtem Deum inuoco in animam meam,* execrationem continent, vt exponit D. Thomas, licèt ſimul inuocationem Diuini teſtimonij contineant. Verba autem Ioſeph Geneſ. 42. *Per ſalutem Pharaonis*, de vtroque iuramento intelligi poſſunt, vt videre licet apud D. Thomam ſuprà, & Gratian. §. *Sic etiam,* 22. quæſt. 1. Ita etiam Auguſtinus Enarrat. in Pſalm. 7. circa illa verba: *Si reddidi retribuentibus mihi* C *mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis. Iurare,* inquit, *videtur per execrationem, quod eſt grauiſſimum iuriſiurandi genus, cùm homo dicit, ſi illud feci, illud patiar.* Statim verò exponit, Dauidem potiùs dixiſſe, illa verba prophetando, quàm iurando: nihilominùs verò ſatis ſignificat Auguſtinus, quòd ſi dicta fuiſſent execratorio modo, grauiſſimum iuramentum continerent. In iure etiam Canonico indicatur hæc forma iuramenti execratorij, *ſub periculo animæ,* cap. *Fraternitatis,* de frigidis, & maleficiatis: item illa forma, *Sic Deus me adiuuet,* execratoria eſt, nam virtute continet, vt ſi iuramentum non impleuero, Deus non me adiuuet. cap. *Ego N.* eodem. Denique hic modus iurandi per execrationem frequentiſſimus eſt, & inter Gentiles videntur tales fuiſſe D illæ dicendi formulæ. *Me conueniat Ianus iratus, nolo mihi Iouem propitium,* de quibus apud Tertullianum in Apolog. cap. 28. & multa de moribus Gentilium in execrationibus refert Couarruuias ex Tito Liuio, Cicerone, Aulo Gellio, & aliis, ſuprà, §. 1. num. 8.

Ruth 1.
1. *Reg.* 14.
2. *Cor.* 1.
D. Thom.
Geneſ. 42.
Gratian.
Auguſt.
Cap. *Fraternitas.*
Cap. *Ego N.*
Tertull.
Couarr.

9\.

Circa hanc verò diuiſionem inquirit primò Caietan. d. quæſt. 89. art. 1. An hæc duo iuramenta ſpecie differant? & ratio dubitandi eſt, quia execratio fit per quamdam maledictionem, quæ longè differt à cultu. Nihilominùs reſolutio certa eſt, non differre ſpecie in ratione iuramenti: ita docet Caiet. quem omnes ſequuntur, & ratio eſt, quia in vtroque inuocatur Deus in teſtem ſub eadem ratione formali: E quod autem determinetur teſtimonium ad hanc, vel illam declarationem teſtimonij per oſtenſionem talis, vel talis operis, circa hanc vel illam creaturam, materiale eſt ad rationem teſtimonij. Vnde multò clariùs hoc eſt in his iuramentis quàm in iuramento aſſertorio, & in promiſſorio, quia ibi videbatur inueniri aliqua diuerſitas ſecũdum rationem formalem, etiam ex parte teſtimonij diuini, hîc autem merè materialis eſt, vt ex dictis conſtat. Ideóque tam promiſſorium, quàm aſſertorium iuramentum poteſt his duobus modis fieri, vt conſtat ex vſu,

10\. *Caietan.* Dubium. An iuramentum execratorium & inuocatorium ſpecie differant. Reſolutio.

vſu, & exemplis adductis. Et ſimiliter tam iuramentum ſimplex, quàm ſolemne poteſt per ſimplicem inuocationem, vel cum execratione fieri: quia vterque modus eſt aptus ad ptiuatum, & publicum iuramentum. Imò execratio non ſolùm verbo, ſed etiam opere interponi, aut ſignificari poteſt, talis enim fuiſſe videtur olim modus purgandi ſe ab aliquo delicto per ſumptionem Euchariſtiæ, vt ſupra expoſui tract.3.lib.1.c.3.in fine, ſignum ergo eſt, hos duos modos iurandi accidentarios eſſe ad rationem iuramenti. Imò in eodem

Paul. 2. ad Cor. 1. iuramento vtrumque coniunxiſſe videtur Paulus 2.ad Cor.1.in verbis ſupra citatis, nam prius dixit: *Teſtis ſit mihi Deus*, quod ad iuramentum inuocatorium pertinet; cùm verò adiunxit, *In animam meam*, non addidit nouum iuramentum, ſed modum diuinæ teſtificationis determinatum.

11. *Iuramentum execratoriú quomodo maledictioné inuoluat.*

Nec refert quod iuramentum execratorium videatur quamdam maledictionem inuoluere, tum quia non includitur ibi formaliter, ſed ſolùm materialiter, quatenus effectus ille proponitur, vt futurum indicium veritatis, & diuinæ teſtificationis, tum etiam quia illa execratio re vera non profertur, vt maledictio, quia non profertur eo animo, & intẽtione, vt id eueniat, ſed veluti per quamdam exaggerationem veritatis, & vt ſignum diuini teſtimonij. Nam qui ſic iurat, potius oſtendit animum auerſum ab illo malo, quod imprecatur, vnde ſi verum dicit, in hoc ipſo oſtendit ſe formidare & fugere tale malum, quod alienum eſt à maledictione. Si verò mentitur, quamuis verbis videatur ſibi imprecari malum ſub quadam conditione, quæ in re ineſt, nihilominus non oportet fieri ex animo, ſed ex quadam temeraria audacia, quia nimirum ſperat, Deum non facturum tale ſignum, nec daturum teſtimonium, vt generaliter de omni

D.Thom. periurio dixit D.Thom.2.2.q.3.art.3.ad 2. Et ideo meritò dixit Caietanus ſupra, eum, qui peierat per execrationem, non committere duo peccata, vnum periurij, & aliud maledictionis, quia re vera illa non eſt maledictio. Videtur autem non parum augeri inde malitia, & temeritas iuramenti, præſertim ſi malum imprecatum, ſpirituale ſit, vt æterna damnatio. Quòd ſi execratio ſit per ordinem ad alterum, cui ſpecialis honor, & reuerentia debeatur, etiam videtur contra illum peccari, vt ſi quis falſum iurat per vitam Patris, aut Regis: videtur quidem in obſeruantia, vel pietate deficere, quamuis fortaſſe ſpecialis malitia, ex illa circumſtantia ſumpta, non ſit mortalis, ſecluſo odio, & contemptu.

CAPVT XIII.

De varijs iurandi formulis.

1. *Quæſtio. An ſit neceſſariú vti verbo iuro, vt verú fiat iuramentum.*

TAm in iuramento inuocatorio, quàm in execratorio ſunt in vſu hominum plures verborum formæ, partim certæ, partim dubiæ, quas explicare neceſſe eſt, ſed quia illæ poſſunt in infinitum multiplicari, ſolùm illas, quæ magis vſitatæ ſunt, attingemus. Ante omnia verò interrogari

Cardinal. poteſt, an ſit neceſſarium vti hoc verbo, *Iuro*, vt verum fiat iuramentum? Nam aliqui Canoniſtæ id affirmarunt, vt Cardinalis in cap.2.de ſponſalibus. Id autem ſine fundamento dicitur, quia ſufficit iurare in actu exercito (vt ſic dicam) etiamſi non explicetur actus ipſe iurandi in actu ſignato, verbum autem, *Iuro*, ſolum deſeruit ad exprimendum actum iurandi poſteriori modo: ergo. Maior

A conſtat ex iure, nam ſæpe ponuntur formæ iurandi ſine tali verbo, vt in c. *Ego N*, & cap. *Et ſi Chriſtus*, cum alijs, de iureiurando. Item Paulus non dixit *Iuro*, ſed *Teſtis mihi eſt Deus*, & olim dicebant Prophetæ, *Viuit Dominus*, & Gentiles dicebant, *Me hercule*, teſte Tertull. de idololatria c.20. Et ratio eſt, quia inuocatio Dei in teſtem ſufficienter fit per verba, quæ illam exprimant, ſicut ad orandum non oportet vti verbo, *Peto*, ſed exercere petitionem dicendo Deo, *Adiuua me*, vel quid ſimile: ſic ergo eſt in præſenti. Eſt res ſatis clara quam notauit Panor.in cap. *Querelam*, de iureiurando, n.2. Syluester verbo, *Iuramentum* 1.quæſt.1. & 6. Sot.d.q.1.art.1. & Couar.ſupra in principio num.7. *Cap. Ego N. Cap. Et ſi Chriſtus. Panorm. Syluest. Sot. Couarr.*

2. Sed quid, ſi aliquis loco verbi *Iuro*, dicat *voueo*,

B quando materia non eſt capax voti, ſed iuramenti, vt facere ſolent Hiſpani, quando his verbis vtuntur, *Voueo Deum, ita eſſe, vel non eſſe*. Reſpondeo illud eſſe iuramentum, & valdè graue: nam licèt illi ineptiſſimè vtantur verbo vouendi, cum nihil promittant, neque id intendant, neque materia ſit capax, vt rectè dixit Couarruuias ſupra *Couar.* §. Septimo n.9. verſ. *Septimo patet*, nihilominus in re eſt verum iuramentum & graue, vt ſenſit Sot. *Sot.* d.artic.1.circa finem. Quia intentio proferentis, re vera eſt iurare, & ad hoc inuocat Deum, & quamuis abutatur verbo, tamen iam ex abuſu habet illam ſignificationem, & apud Deum ſufficeret, quod iurans illum ſenſum intenderet, verumtamen etiam apud homines ex conſuetudine, & cir-

C cunſtantiis conſurgit ſufficiens ſignificatio. Dubitari autem ſolet, an ille modus iurandi blaſphemiam habeat coniunctam: nam id ſignificat Sot. cùm ait eſſe illud iuramentum peiore nomine dignum, ſed in rigore non eſt blaſphemia, quamuis indicat maiorem quamdam irreuerentiam, & audaciam, & hoc ſentit Couarruuias ſuprà.

3. *Dubium. An ſolú verbú iuro ſufficiat ad iuramentum.*

Poteſt autem è conuerſo interrogari. An ſolum verbum *Iuro*, nulla addita determinatione, vt *Iuro me facturum hoc, vel hoc ita eſſe*, ſufficiat vt aſſertio, vel promiſſio iurata cenſenda ſit? Aliqui ita cenſent, quia idem eſt *Iuro*, quod *Iuramentum facio*, ſed iuramentum ſimpliciter dictum, eſt atteſtatio per diuinum teſtimonium, ergo qui ſub illo verbo aliquid profert, eo ipſo verè iurat. Alij

D verò non putant ſufficere nudum illud verbum, quia illud ſe, indifferens eſt ad verum, & fictum iuramentum, & quamuis in dialectico rigore verbum ſit analogum, & ideo ſimpliciter dictum videatur ſtare pro principaliori ſignificato: nihilominus moraliter loquendo, & ex vſu videtur indifferenter ſumi. Vnde ſæpe additur aliquid diſtrahens rigorem verbi, vt cùm qui dicit, *Iuro per hanc barbam*, vel *Iuro per me ipſum*, in vulgari *Iuro ami, Iuro por quien ſoy*, vel *Iuro atal*, nihil in particula exprimendo, & in his formis iurandi certum eſt non fieri iuramentum: ergo idem eſt, cum ſolum verbum *Iuro*, profertur; imo eo ipſo quod lingua reprimitur, & ibi ſiſtit, indicatur animus loquentis, quod noluerit iuramentum perficere.

4. *Pro cóſcientia quid ſentiendum.*

E Sed in hoc, quod ad conſcientiam attinet, iudicium ſumendum eſt ex intentione iurantis: nam re vera verbum ipſum capax eſt vtriuſque intentionis ſine fictione, vel ſpeciali culpa, vt probant rationes factæ: tamen per ſe, & ex vi verbi in ſua rigoroſa ſignificatione ſine dubio ſufficit ad iurandum. In vſu tamen conſiderandæ ſunt circunſtan- *Solutio.* tiæ, nam ex modo proferendi verbum intelligi poterit, quo ſenſu dicatur; vel ex antecedenti ſermone, ſi ab aliquo petatur: vt iuret, vel ſi nego-

tium id poſtulet, colligi poteſt an proferatur ad A confirmandum iuramentum, aliunde verò ex conditione perſonæ, vel ex modo loquendi coniici poteſt ibi conſtituiſſe, vt à iurando abſtineret. Quod maximè erit certum, quando aliquid additur leniens rigorem verbi, vt in exemplis adductis, & in aliis, quæ ſunt frequentia, vt *Iuro adiez*, vel *Per cœlum lecti*, vulgo *de la cama*, & ſimilia.

5. Aliud dubiũ. Vlterius verò dubitari poteſt, quando ſine illo verbo nomen Dei aſſumitur ad exaggerandam, vel confirmandam veritatem, quis modus de ſe ſufficiat, vt iuramentum eſſe intelligatur? ſunt enim variæ formulæ, vt *Per Deum, Scit Deus, Teſtis eſt Deus, Teſtem Deum inuoco*, item *Viuit Dominus, coram Deo, In præſentia Dei*, & ſimiles. Ex quibus prima aſt indubitata apud omnes etiam hæreticos, B teſte Auguſtino Epiſt. 89. in fine, & conſtat ex communi vſu, & ſenſu omnium, & ex vi illius particulæ *Per*; nam per illam inducitur Deus, vt teſtis veritatis, nec in illa locutione poteſt alium ſenſum habere. Vnde potius eſt cauendus exceſſus in hac formula iurandi quoad modum nominandi Deum, nam poteſt iuramentum in blaſphemiam declinare, quod duobus modis poteſt contingere. Vnus eſt ſi aſſumatur nomen Dei, cum execratione, & eſſe cenſetur, quando dicitur, *Per vitam Dei*, vt ſuprà tetigi tract.3.lib.1.c.6.n.11. Alius modus, eſt quando contumelioſè nominatur Deus, vt in c. Cap. Si quis. *Si quis per capillum* 22. q.1. vt dicto loco etiam tractatum eſt.

6. Solutio. De aliis verò formis fere omnibus, Aug. ſupra C dicta Epiſt. refert ſenſiſſe Pelagianos, illas non ſufficere ad iurandum, quia non continent illam particulam *Per*, & quia in Paulo inueniuntur illi modi loquendi, de quo putabant, non poſſe credi, quòd iurauerit. Sed in hoc ſecundo videntur ſupponere errorem, quod Paulo non licuerit iurare. Et deinde illos coarguit Aug. quia etiam Paulus vſus eſt par- 1.Cor.15. Paulus iurauit. ticula *Per*, ad iurandum 1.ad Cor.15. *Quotidie morior per gloriam veſtram fratres.* Item quod illa particula non ſit neceſſaria, conuincitur ex illo Hier. Hierem.4. 4. *Et iurabunt, Viuit Dominus*, ibi enim non additur particula *Per.* Et videtur illa forma iurandi conſueta illo tempore (vt conſtat ex vſu Prophetarum) ad abſtrahendum illum populum à iurando per falſos Deos, & idola, quæ in Scriptura diſtin- D Dan.14. guuntur à Deo viuente, Daniel.14. *Quia erant inania ſimulachra, & non Deus viuens.* Vnde non ſolum verbo, ſed etiam exemplo voluit Deus illum iu- Num.14. randi modum populum illum docere Numer.14. *Dixit Dominus. Dimiſi iuxta verbum tuum, Viuo ego*, &c. Et iterum, *Dic ergo eis, Viuo ego, dicit Dominus, ſicut loquuti eſtis, audiente me; ſic faciam vobis.* Vnde idem iudiciũ proferendum eſt de illo verbo, prout nunc vſurpatur communiter ad iurandum. Nam licèt propoſitio illa, tantùm videatur eſſe aſſertio quædam modi indicatiui æquipollens huic, *Deus* Viuit Dominus quã vim habeat. *eſt viuens:* nihilominus ex peculiari impoſitione, & recepta conſuetudine (quæ ad imitationem Scripturæ, & antiqui populi eſt in Eccleſia continuata) E vſurpatur ad inuocandum Deum viuentem, vita, ſcilicet perfectiſſima, ac ſubinde omnia ſcientem, & iudicantem. Et ideo de ſe iuramentum eſt, quando cum promiſſione, vel aſſertione aliqua coniungitur, niſi alia ſit intentio iurantis: quæ exceptio in conſcientia, generalis eſt, vt dixi.

7. Teſtem Deũ inuoco expreſſam iurationẽ continet. Verbum autem illud, *Teſtem Deum inuoco*, magis formalem, & expreſſam iurationem continere videtur, quàm verbum illud *Per Deum*, & non minorem, quàm ſi adderetur verbum *iuro*, quia continet in exercitio ipſam definitionem iuramenti, vt ex dictis cõſtat, quare de illa forma nulla, vel apparens dubitatio eſſe poteſt. Illud autẽ verbum, *Teſtis mihi eſt Deus*, poſſet quidem accipi in vi ſolius cuiuſdam affirmationis, vt de aliis ſtatim dicemus, nihilominus tamen de ſe, & prout eſt in communi vſu, habet vim iuramenti, teſte Aug. ſuprà, & ſuper Epiſt. ad Auguſt. Galat.c.1.in fin. & lib.1.de ſerm. Domini in monte c.30.alias 28.quem D.Thom.artic.1.ad 3.ſequitur. D.Thom. Et re vera hanc vim habet apud Paul.ad Rom.1.ad Philip.1.ad Theſſal.2. *Vos teſtes eſtis & Deus.* Et ratio eſt, quia conſiderato modo, & vſu loquendi, Ad Theſſa.2. & occaſione in qua tale verbum profertur, non enunciatur quaſi ſpeculatiuè, vel per modum confeſſionis eiuſdem veritatis, ſed pronunciatur practicè, & inuocatiuè, vt aiunt. Idem iudicium putant multi eſſe de hac, *Deus ſcit*, ita docet Sot.d.q.1. Sot. art.1. circa finem, vbi ſentit, Petrum iuraſſe, Ioan. Ioann.21. 21. cùm Chriſto reſpondit, *Tu ſcis, quia amo te*, quod etiam ſentit Maldonatus ibi Patres referens. At Maldon. Nauarrus ait ſi dicas, *Deus ſcit, an verum dicam*, non Nauarr. eſſe iuramentum, ſi verò dicas *Deus ſcit me verum dicere*, eſſe iuramentum, Caiet. autem ſimpliciter Caietan. negat. Et re vera locutio ſatis dubia eſt, quia ſæpe Deus ſcit nõ eſt iuramentum. videtur proferri ſolùm per modum enunciationis, non ad iurandum, ſed ſolùm ad oſtendendum perfectam conſiderationem, & animaduerſionem loquentis, vt intelligatur ſe non fuiſſe auſurum ita loqui, niſi vera diceret, cùm non ignoret Deum veritatem ſcire. Vel, vt Sot. ait, viri timorati ſæpe per illa verba ſubmittunt tantùm ſermonem ſuum ſcientiæ diuinæ, quomodo dixiſſe videtur Paulus 2. ad Cor.11. *Quare? quia non diligo vos? Deus ſcit*, 2.ad Cor.11. igitur hoc verbum multo magis pendet ex intentione loquentis.

8. Loquor coram Deo & ſimilia quomodo ſint iuramenta. Idem iudicium eſt de illa locutione *Coram Deo*, vel *In conſpectu, aut in præſentia Dei*, nam poſſunt verba tantum enunciatiua proferri ad conciliandã reuerentiam, & credulitatẽ in illa fundatam, vt ſi quis loquens cum alio coram Rege, dicat ſe non dicturũ mendacium coram Rege, non propterea cenſeretur adducere Regem in teſtem. Nihilominus frequẽter ſolent illa vſurpari, tanquam formulæ iurandi, vt D.Th.ſupra docet cum Aug. qui ita etiam interpretatur illud Pauli ad Galat.1. *Corã Deo, quia non men-* Galat.1. *tior*, quia dictum videtur ad confirmandam veritatem infallibili auctoritate Dei. Solet autem Paul. cum illis verbis adiungere verbum teſtificandi, vt 1.ad Tim.5. *Teſtificor coram Deo*, idem 2.ad Tim.2. Ad Tim.5. & 4. & tunc videtur expreſſiùs eſſe iuramentum, quod imitatus eſt Aug.Epiſt.137.dicens, *Simpliciter* Auguſt. *fateor charitati veſtræ coram Deo, qui teſtis eſt ſupra animam meam:* refertur in c. *Quantumlibet* 47.d. Idem Cap. Quantumlibet. verò Auguſt.ſer.28.de Verb.Apoſt.c.9. de ſe refert, Auguſt. cum ſibi immineret neceſſitas iurandi, vſum fuiſſe illis tribus formulis, *Coram Deo*, aut *Teſtis eſt Deus*, aut, *Scit Chriſtus, ſic eſſe in animo meo.* Denique valde vſitata eſt forma iurandi. *In veritate Dei*, ſicut Paulus dixit 2. ad Corinth.11. *Eſt veritas Chriſti in me*, 2.ad Cor.11. & ſimile eſt illud ad Rom.9. *Veritatem dico in Chriſto, non mentior*, vulgari autem modo loquendi dici ſolet, *Deus eſt veritas*, & poſtea ſubiungitur, quod affirmari vel negari intenditur, Hiſp. *Dio es verdad, que es aſſi*, &c. Quæ verba etiam ſunt valdè ambigua, magiſque pendent ex circunſtantiis & intentione, vt de aliis dictum eſt, in his autem maximè cauendum eſt, ne addatur particula comparatiua, *Sicut Deus eſt veritas*, quia in rigore talis comparatio continet blaſphemiã, vt dixi d.tra.3.l.1.c.6. & hæc videtur ſufficere de formis iurãdi per Deũ expreſsè.

De

De hac forma, In fide, vel Per fidem meam.

9\. CIrca alias verò formulas, in quibus non Deus ità expreſsè nomitatur, dubitari maximè ſolet de hac forma. *In fide mea*, vel *Per fidem meam*, An in rigore contineat iuramentum? Multi enim iuris periti affirmant, vt videre licet apud Felin. in capit. *Querelam*, de iureiurando n.7. vbi refert Innocentium, & alios, idémque ſentit Panor. n. vlt. & alios refert. Couarr. ſupra §. ſecundo. Fundantur in aliquibus decretis, in quibus ſignificari videtur, eum qui fidem frangit eſſe periurum, vel è conuerſo eum, qui dat fidem, teneri virtute iuramenti, ſeu quod idem eſt religionis, quando autem aliquis dicit *Per fidem meam*, vel quid ſimile, præſtat fidem, ergo. Maior patet ex c. *Ad aures*, De iis, quæ vi, &c. ibi: *Niſi forte iuramento, vel fide interpoſita*, &c. & cap. *Querelam*, Ne prælati vices ſuas; ibi, *Præſtita fide*, & c. *Peruenit*, de fideiuſſoribus. ibi. *Si Religionem fidei, & iuramenti ſui, eos violaſſe conſtiterit.* Afferri etiam ſolet cap. *Iuramenti* 22.q.5. vbi dicitur, *Dominus inter iuramentum, & loquelam noſtram nullam vult eſſe diſtantiam*, & infrà concluditur, *Qui verum loquitur, iurat, quia ſcriptum eſt, Teſtis fidelis non mentitur*: quod maximè videtur intelligendum de illo, qui ſub fide ſua affirmat ſe dicere verum. Alij vtuntur alia ratione, quia qui fidem ſuam iurat, cùm ſit Chriſtianus, intelligitur affirmare per fidem Chriſti, quia fides ſimpliciter dicta inter Chriſtianos hoc ſignificat, & verba intelliguntur accipi in famoſiori ſignificato: tum etiam quia licet res eſſet dubia, inclinandum eſſet in fauorem iuramenti, & animæ. Et hoc modo ſentiunt Alciatus & alij, quos refert & ſequitur Ant. Padilla in Leg. *Si quis maior*, Cod. de Tranſactionibus num.33.

Felin. / *Panor.* / *Couarr.* / An per fidẽ meam ſit iuramentum. / *C. Ad aures.* / *Cap. Querelam.* / *Ca. Peruenit.* / *C. Iuramẽti.* / *Alciat.* / *Padilla.*

10\. Hæc verò ſententia communiter non recipitur, ſed diſtingui ſolet, inter fidem ſimpliciter interpoſitam, vel cum aliquo addito. Quando priori modo fit, recepta ſententia eſt, illud in rigore verborum non eſſe iuramentum. Ita tenet Caietanus d. quæſt.89. art.6. Sotus d. quæſt.1. artic.6. Couarruuias d. §.2. Nauarrus d. cap.12. num.2. & communiter moderni Theologi, & Summiſtæ, & Pinellus in leg.2. Cod. de Reſcind. venditione 3. part. num.13. & Auendannus libr. de exequendis mandatis Regum cap.27. num.6. & Ioan. Gutier. in Authentica Sacramenta puberum. Cod. Si aduerſus venditionem num.149. Fundamentum eſt, quia talia verba ſimpliciter prolata intelliguntur de fide humana, & ideo per illa verba non adducitur Deus in teſtem, ſed iurans tantùm affert in teſtimonium veritatis ſuã fidelitatem: quod ſolùm eſt per ſe ipſum iurare. Et ideo talis locutio non addit robur, & auctoritatem aſſertioni, ſed ſolùm addit maiorem quamdam exaggerationem, & declarationem aſſertionis loquentis, ſicut infrà in ſimili dicemus de iuramento Dei.

Per fidẽ meã iurare nõ eſt iuramẽtum. / *Caietan.* / *Soto.* / *Couar.* / *Nauarr.* / *Pinel.* / *Auend.* / *Gutier.*

11\. Hoc tamen fundamentum non ſatisfecit Ferdinando Mendozæ in Diſputationibus de pactis lib. 1. cap.6. quæſt.3. quia maior propoſitio, ſcilicet verbum, *Per fidem*, ſimpliciter prolatum intelligi de fide humana, non probatur à dictis auctoribus. Et ideo ipſe noua diſtinctione vtendum eſſe putat, conſiderando qualitatem, & conditionem perſonæ loquentis, nam in perſonis nobilibus putat, non eſſe iuramentum, quia iurare ſolent in fide ſuæ nobilitatis, & ideo, licèt interdum omittant illud additum, intelligitur caſu omitti, & in eodem ſenſu verba proferre. In plebeis autem hominibus putat fi-

Ferdin. Mendoz. / In perſonis nobilibus per fidem dicere non eſt iuramẽtum.

A dem ſimpliciter prolatam intelligendam eſſe Catholicam, & Chriſtianam, tum quia cum non habeant illam qualitatem nobilitatis, cenſentur iurare per fidem, quæ ſit virtus, tum etiam quia ipſi nomine fidei non ſolent intelligere fidelitatem, imo ordinariè ignorant talem illius vocis ſignificationem, & ideo per Chriſtianam fidem iurare cenſendi ſunt.

Sed hæc diſtinctio admittenda non eſt, quia re vera non habet fundamentum, & eſt contra communem modum concipiendi: nam ſicut nobiles iurare ſolent in fide nobilitatis ſuæ, (*A fe de hidalgo, De quien ſoy*) ita vulgares homines affirmare ſolent, *In fide boni viri, aut verbi ſui*, vel quid ſimile, (*A fe de hombre de biẽ, de hombre de mi palabra, A fe de verdad,* B *ò De veras*) Ergo hæ dictiones ſatis indicant, eos nomine fidei ſignificare ſolere fidem moralem, quam aliàs veritatem vel fidelitatem vocamus, quamuis fortaſsè neſciant diſtinguere inter horum verborum ſignificationes, quod etiã multi nobiles ignorant; ergo etiam ſi ignobiles omittant illud additum, intelligentur ſimpliciter iurare, *In fide boni viri*, nam eſt eadem ratio. Neque enim nobiles in alia fide iurant, licet exprimant nobilitatem ſuam: ſed quia ipſa nobilitas poſtulat maiorem quamdam excellentiam veritatis in verbo viri nobilis, & ideo cenſent ſuam fidem moralem, eſſe maiori fide dignam, ideo exprimunt illam conditionem. Ignobiles verò, quia illam qualitatem non habent, debitum boni viri ante oculos ponunt: vtrique ergo C in fide morali, ſeu fidelitate affirmare intendunt. Et ſine dubio hoc verbum Hiſpanum, *A fe*, vel, *Por my fe*, vniuocum eſſe cenſetur in ore nobilium, & ignobilium, & illi ferè reſpondet vox Latina, *Profectò*. 12.

Reprobatur hæc ſententia.

Vera eſt ergo ſententia communis, & principium, quo nititur, fundamentum habet tam in communi vſu, & ſenſu loquentium, quàm audientium, nullus enim putat ſibi eſſe rem ſub iuramento promiſſam, propter ſolam ſimilem atteſtationem, à quocumque fiat: neque communiter homines in hoc diſtinguunt inter nobiles, ſignificatio autem verborum maximè ex communi vſu petenda eſt. Et ad hoc confirmandum induci poteſt, cap. penult. de iureiurando, cum iis, quæ in principio circa illud notauimus: nam ex illo textu ſumitur, D quando verbum eſt valde ambiguum, præſumendum eſſe in ſalutem animæ, quia iuramentum eſt ſtricti iuris propter periculum, & grauitatem eius, quod maximè habet locum, quando communis vſus fauet benigniori interpretationi. Accedit, quòd modus ille atteſtandi non videtur eſſe proprius Chriſtianorum, ſed communis Gentilibus, & Paganis, ergo non eſt intelligendum illud verbum de fide Chriſtiana, ſed de morali fide, quæ omnibus eſt communis. Et ita reſponſum etiam eſt, ad Alciatum, & alios. 13.

Approbatur communis ſententia.

Soto verò in d. quæſt.1. artic.1. limitatione quadam, ſeu diſtinctione vſus eſt, nam ſi dicatur *In fide*, dicit non eſſe iuramentum: ſi *Per fidem*, dicit videri iuramentum *A fe*, vel *Por my fe*. Verumtamen E ſi fides eodẽ modo accipiatur, vt accipi debet ſimpliciter prolata, iuxta dicta, parum refert dicere, *In*, aut, *Per*, quia per neutram particulam adducitur Deus in teſtem, vt ex hypotheſi conſtat. Si autem è contrario fides in alio ſenſu proferatur, qui ex parte illius ad iuramentum ſufficiat, iuxta dicenda ſtatim, non ſolum dicendo, *Per*, ſed etiam dicendo, *In fide*, erit iuramentum, quia vt diximus, particula, *Per*, non eſt neceſſaria ad iuramentum, & ipſe Sotus dicit, Paulum iuraſſe, dicendo, *veritatem dico in* 14.

Soto limitatione vtitur in his formis iurãdi, ſed nõ probatur.

Rom.9. 2.Cor.11.

Chriſto, ad Rom.9.& 2.ad Corinth.11. *Eſt veritas Chriſti in me*: ergo illæ particulæ ex parte ſua non variant rationem iuramenti, & ita idem Soto ſuprà art. 6. & indifferenter, & abſolutè ait: *Dicere per fidem meam, aut in veritate mea, non eſt iuramentum.* Idem habet in releđ. de iuramento, cap.4. & ex profeſſo Syluester, cum Bonauentura, iuramentum 1.quæſt.5.

Syluest.

14. Limitatio quam aliqui addunt examinatur.

Alij addunt limitationem, niſi quis interponat fidem ſuam intentione iurandi, quia hæc intentio virtualem in Deum relationem includit, & conſequenter, qui hac intentione iurat per ſuam fidem, eo ipſo iurat per illam, vt relatam ad Deum: iuramentū autem per creaturam, vt relatam ad Deum, eſt verum iuramentum, vt ſuprà dictum eſt, & habetur in c.*Etſi Chriſtus*, de iureiurando. Quòd autē illa intentio dicat habitudinem ad Deum, patet, quia iuramentum dicit habitudinem ad Deum, vt dictum eſt: ergo qui interponit fidem ſuam cum intentione iurandi, refert fidem ſuam ad Deum.

C.Etſi Chriſtus.

15. Reiicitur.

Sed ſi accuratè explicetur talis intentio, limitatio ex vna parte non inuenietur vera, & ex alia inuenietur non neceſſaria. Dupliciter enim poteſt haberi illa intentio iurandi (quod in tota hac materia eſt maximè conſiderandum) quando id, per quod iuratur, vel ſignum externum iurandi de ſe non eſt ſufficiens ad iuramentum. Primò enim haberi poteſt illa intentio cum ſola conſcientia erronea, quæ facit, vt duæ intentiones, ſeu voluntates inter ſe repugnantes ſimul coniungantur, v.g. Gentilis intendit iurare, & ſimul vult tantùm adducere in teſtem ſuum idolum ex conſcientia erronea, qua putat illum eſſe Deum, talis ergo intentio iurandi non ſufficit, vt ſit iuramentum, quod profertur, ſed ſolùm, vt putetur; vt ſuprà cap.5. tactum eſt. Secundo modo poteſt haberi hæc intentio iurandi abſque errore, & tunc neceſſe eſt, vt qui hanc intentionem habet, & iurādo ſolùm nominat creaturam, eo ipſo intendat illam interponere cum aliquo reſpectu ad Deum. Si ergo qui aliquid confirmat per fidem ſuam, cum intentione iurandi, poteſt habere intentionem ex ignorantia, putans ad iurandum ſatis eſſe interponere fidem ſuam per ſe ſpectatam, & ſine vllo reſpectu ad Deum, & inde non minus obligari, quam ſi per Deum iuraret: & tunc illud non eſt iuramentum, ſed putatur, & ita peccari ibi poſſet cōtra iuramentum ex conſcientia erronea, ablato autem errore non manebit obligatio. Et in hoc ſenſu dico limitationem non continere veritatem, quia re vera tunc non inuocatur Deus in teſtem, ſed putatur teſtimonium datum ab ipſo iurante ſub ſua fide, ad iuramentum ſufficere. Et ita etiam ceſſat ratio in contrarium, quia licet iurare in ſuo vero conceptu includat habitudinem ad Deum, in apprehenſione illius ignorantis illam, non neceſſariò includit, & ita neque in intētione eius continetur.

Dupliciter haberi poteſt intentio iurandi.

16. Quādo verò intendit iurare, eſt iuramentum.

Si autem nullus interueniat error, ſed habens illam intentionem, verè intelligat, quid ſit iurare, tunc vera eſt illa doctrina, quia ſi illa intentio eſt efficax, neceſſe eſt, vt interponat fidem ſuam cum habitudine, quæ ad iurandum per Deum ſufficat, ſiue ipſe diſtinctè illam cognoſcat, vt quod ipſa fidelitas humana eſt quædā participatio diuinæ veritatis, & bonitatis, ſiue tantùm confuſè velit per fidem ſuam iurare, tanquam per quamdam creaturam Dei. Dico tamen in hoc ſenſu limitationem non eſſe neceſſariam, tum quia hoc commune eſt omni iuramento per creaturas, tum etiam quia Doctores citati loquuntur de ordinario & morali modo proferendi verba illa. Non eſt autem in vſu hominum vſurpare hæc verba ad teſtificandum per fidem, ſicut per aliam creaturam relatam ad Deum, ſed ſolùm ad confirmandam veritatem, ex merito talis virtutis, prout humana eſt, & quatenus is, qui loquitur, eam ſe habere, & exercere profitetur. Igitur ſimpliciter loquendo illæ formulæ exaggerandi (vt ſic dicam) propriam veritatem, iuramenta non ſunt.

At verò quando non abſolutè fides, ſed cum aliquo addito interponitur, interdum res clarior, interdum obſcurior eſt. Erit quidem res clara, ſi additum ſit diminuens, & quaſi diſtrahēs fidem ad meram conditionem humanam. Huiuſmodi ſunt omnia illa, *In fide Regia, In fide viri nobilis*, Hiſpane *A fe de Hiio dalgo, In fide boni viri*, & ſimilia, quia per huiuſmodi particulas clare determinatur fides, ad humanam, & ſub reſpectu humano, ſeu purè morali, & ideo tota illa aſſertio, & confirmatio non tranſcendit humanæ fidei teſtificationem, ac proinde non eſt iuramentum, & in hoc omnes conueniunt. Erit autem locutio obſcura, & ambigua, ſi additum etiam ambiguum, ſeu obſcurum ſit. Primum exemplū vulgare eſt, ſi addatur *Bona fides* (Hiſpanè *En buena fe*) tunc enim eſſe iuramentum cenſent Pinel. Auendan. & Gutierrez ſuprà, & fauet quædam lex huius regni li.4. Ordinationum tit. 3. in principio. Verumtamen iuxta communem vſum, & ſenſum ſic loquentium, præſertim inter Hiſpanos verba illa *En buena fe*, non cenſetur continere iuramentum, & ita etiam ſentiunt Caiet. Sot. Nauar. & alij. Et ratio eſt, quia etiam fides humana bona eſt, ergo per illud additum non determinatur fides ad diuinam, ergo gratis, & ſine fundamento, illud dicitur. Item nihil aliud eſt dicere *In bona fide*, quam *in ea fide quæ eſt virtus, & debet ſtudioſè exerceri*, hoc autem totum non tranſcendit fidelitatem humanam. Item loco iuramenti dicere ſolent ſimplices Hiſpani, *In veritate bona, En buena verdad*, per quæ verba ſine dubio non iurant, imò ad vitandum iuramentum ita loquuntur: ergo idem eſt de *bona fide*, per ſe, & ordinariè loquendo. At verò ſi vel ex circunſtantiis, vel ex vſu, & conſuetudine conſtet per talia verba tali modo, vel cum tali ſolemnitate prolata, ſignificari animum ſe obligandi ſub iuramento, tunc inde habebit ſaltem implicitam ſignificationem, ſeu determinationem ad fidem diuinam, ſeu includentem reſpectum ad Deum. Et hoc modo poſſet intelligi lex huius regni ſuprà citata: quamuis præſumi poſſit editam eſſe iuxta opinionem Iuriſtarum, dicentium fidem præſtitam æquiualere iuramento. Nam quia lex illa in fauorem Regiæ iuriſdictionis prohibet contractus fieri ſub iuramento, ideo non ſolum certum, ſed etiam dubium iuramentum, vel (vt ita dicam) omnem vmbram iuramenti excludere voluit.

17. Quando abſolutè fides cum aliquo addito interponitur non erit iuramētum.

Pinel. Auēd. Gutier. Ordinationes regni.

Dicere in bona fide nō eſt iuramentum.

Aliud additum eſſe poteſt, ſi expreſsè dicatur, *In fide Chriſti*, vel, *Chriſtiana*, vel, *Dei*, & tunc cōueniunt omnes eſſe verum iuramentum. Imò addunt Caietanus, & alij, quòd licèt voce non exprimatur illud additum, ſi intentio, & mens iurantis ſit in illo ſenſu accipere vocem illam, id ſatis eſſe, vt ſit iuramentum ex vi verborum, quia intentio poteſt determinare ambiguam ſignificationem, ſaltem in conſcientia, & apud Deum. Ratio verò eſt, quia fides Chriſtiana eſt res valdè ſacra: atteſtatio autem per rem ſacram eo ipſo eſt iuramentum, quia illa quaſi per ſe inuoluit habitudinem ad Deū. Sicut ſupra diximus, qui iurat per cœlum vel terram addendo determinationem Dei, eo ipſo ſatis exprimere vim iuramenti per Deum, ergo multo magis qui iurat

18. In fide Chriſti eſt expreſsè iuramentum.

iurat per fidem Dei,vel Chriſti, & idem eſt de fide Chriſtiana. Denique iurare per Euangelia eſt verum iuramentum, vt conſtat ex ſenſu, & vſu fidelium,vt notat Sotus & Couarruuias, ergo & iurare per fidem Chriſti,quæ in Euangeliis continetur.

19. Quapropter non videtur poſſe dubitari de illis verbis in prædicta forma. Solent autem proferri in vulgari lingua cum aliqua mutatione, quæ reddit formam magis ambiguam, ſcilicet, *In fide hominis Chriſtiani,a fe de Chriſtiano.* Ibi enim fides non determinatur (vt ſic dicam) intrinſecè in ſua differentia, ſeu habitudine, ſed extrinſecè ex parte ſubiecti, vnde poteſt rectè intelligi de fidelitate, qualem eſſe decet in homine Chriſtiano, & in eo ſenſu non erit iuramentum,vt Sotus notauit, quia ex vi talium verborum non interponitur diuina auctoritas, ſed ſola fidelitas ipſius iurantis, vt maiorem quamdam credibilitatem participat ex eo, quod eſt in homine Chriſtiano. Nam ad illum modum commendatur, quando dicitur *In fide Regia,* vel, *In fide viri nobilis*, ſic etiam dicere ſolet Religioſus, *In fide Religioſi*, & clericus, *In fide Clerici*, & ſic de aliis, in quibus clarum eſt, non addi aliquid (vt ſic dicam) ſpecificans fidem, ſed commendans credulitatem ex circunſtantia perſonæ. Sed licèt hoc in rigore verum ſit, conſulenda ſemper eſt intentio loquentis, & in vniuerſum eſt optimum conſilium cauere hos loquendi modos, quia & periculoſi ſunt,& dubitationem relinquunt, & apud alios generant ſcandalum, & fortaſſe in foro exteriori reputabuntur iuramenta.

In fide hominis Chriſtiani verum eſt iuramẽtum.

20. Et iuxta hæc intelligenda ſunt Iura pro prima opinione citata.Et primò ad cap.*Ad aures*, reſpondent aliqui ibi eſſe ſermonem de fide Chriſtiana, quod eſt veriſimile, tum quia ius vti ſolet, voce in ſignificatione accommodata materiæ de qua tractat,quod Iuriſtæ vocant,vti termino habili, iuxta Gloſſam,in leg.1.Cod. de Sacroſanctis Eccle. Tum etiam quia quoad vſum iuris Canonici habet locum ratio Alciati,& aliorum quòd nomine fidei ſolet intelligi fides Chriſtiana.Conſiderari etiam poteſt,Pontificem ibi loqui de fide præſtita à clericis, & ideò ſeruari voluiſſe tanquam iuramentum,quia vel præſumpſit fuiſſe datam ſacro, & religioſo modo, vel certè quia ſeruari voluit ob decentiam talis ſtatus, ſiue in rigore fuerit iuramentum, ſiue non. Addo, quòd ſi attentè ponderentur verba, non declarat Pontifex fuiſſe iuramentum,ſic enim ait: *Niſi forte iuramento, vel fide interpoſita fuerit confirmatum*, vbi potiùs diſtinguit inter iuramentum, & inter petitionem fidei: ad hoc dici poteſt, per prius verbum ſignificatum eſſe expreſſum iuramentum, per poſterius autem æquiualens. Et ideo prior ſolutio ſufficiens eſt. Et tandem applicari poteſt ad cap.*Querelam*; quamuis in eo non declaretur, neque indicetur illud fuiſſe iuramentum, ſed ſolùm pactum, imò hoc videntur declarare illa verba. *Secundùm quod inter ſe conuenerunt*,& nonnullum etiam indicium eſt, quod ille punitur, nec corripitur vt periurus: & eſt ſimilis textui, in cap. *Cum tempore*, de Arbitris,ibi: *Fide hinc inde data.* At verò Cap. *Peruenit*, cùm expreſsè loquatur de religione fidei, & iuramenti, clarum eſt non loqui de ſola fidelitate, ſed de religione, quæ illi per iuramentum additur, & ideò copulatiuè dicit, *Religionem fidei, & iuramenti*: vt optimè notauit Rota tit.de Pactis, deciſione prima, vbi noſtram ſententiam confirmat.Denique cap.*Iuramenti*,nihil ad rem facit, quia ibi non loquitur Chromatius de atteſtatione,*In fide*, vel *Per fidem*, ſed ſimplici ver-

C.*Ad aures.*

Ca.*Querelã*, *expenditur.*

Cap.*Cum tempore.*

Ca.*Peruenit.*

A bo,& illa inter ſe comparat, non vt faciat æqualia, vt per ſe notum eſt, ſed vt fidelibus commendet veritatem in dictis ſuis, vt eis ſimpliciter loquentibus,perinde credatur,ac ſi iuraſſet.

Aliæ formulæ iurandi expenduntur.

ET ex hac reſolutione facile eſt ferre iudicium de aliis loquendi formulis, quæ ad conciliandam ſibi fidem adhibent homines, cum iuramenta non ſint, ſed quaſi repetitiones,& exaggerationes eiuſdem veritatis, *vt Certè, Profectò, Certiſſimè, ſine dubio,verè*,ſeu,*In veritate*,aut, *In veritate mea*:ſecus ſi dicatur,*In veritate Chriſti*, aut Dei. Si autem B dicatur in veritate hominis Chriſtiani, aut Religioſi,habet ambiguitatem ſimilem ſupra tractatam: nam in omnibus idem eſt iudicium de veritate, quod de fide,quia moraliter idem ſunt: & ita ſentiunt Sot. d. artic.1. & Nauar.d. num.2. neque diſſentit Sylueſter *Iuram.* 1. vbi refert Panormitanum dicentem,affirmare,*Cum veritate*,eſſe iuramentum, quia Chriſtus eſt veritas, quod habet num. 2. notab.6.& ſequitur Angelus,Iuram.1.num.1.Hoc autem modeſtè ſatis ait Sylueſter limitandum eſſe, ſi mens iurantis ſit inuocare veritatem primam, & ſimpliciter dicere potuiſſet ſimplicem, & vſitatam ſignificationem illorum verborum, non eſſe ad inuocandum Chriſtum,ſeu veritatem eius, ſed ſolùm ad commendandam veritatem loquentis.

21. Aliæ iurandi formulæ expenduntur.

Soto. Nauarr. Sylueſt. Panor. Angel.

C Idem iudicium ferri ſolet de iis formulis, *In conſcientia*, vel *per conſcientiam meam*, quod ſentit Sotus d.q.1. & d.Relect. de Iuramento cap.4. quia ſenſus illorum verborum tantùm eſt, verba illa non fictè proferri, ſed iuxta mentem loquentis, vbi eſt conſcientia. Contrarium tamen ſentit Sylueſter *Iuramentum.* 1. q.4. dicit enim perinde eſſe iurare, *Per conſcientiam*, quod *Per animam*, conſtat, autem atteſtationem per animam iuramentum eſſe. Verumtamen ſenſus eſt valde æquiuocus, & in ſuo ſenſu vtraque ſententia vera eſt: nam in priori ſenſu conſcientia,non ſumitur in ordine ad Deum, ſed ſolùm in ordine ad verbum ipſum, quod ex ſcientia loquentis procedit. Vnde in illo modo loquendi non inducitur conſcientia per modum exe- D crationis, nec per modum alicuius rei ſacræ, per quam iuretur,ſed ſolum ad ſignificandum ſecũdùm conſcientiam ſuam hominem loqui, ſeu implendo debitum conſcientiæ ſuæ:in quo ſenſu tota illa teſtificatio reſoluitur in ipſum aſſerentem, & non in Deum,& ideò non eſt iuramentum. At verò in alio ſenſu, vel interponitur conſcientia cum quadam execratione virtuali, vt infrà explicabimus;vel certè indicatur, vt res quædam ſacra, quatenus teſtimonium conſcientiæ, diuinum quodammodo eſt, eiuſque veritas, participatio eſt diuinæ veritatis, ſicut anima peculiari modo eſt imago, vel templum Dei. Et hoc quidem ſe ita habet quoad rem ipſam, quoad vſum verò licet etiam videatur res dubia, magis ſolet accipi conſcientia poſteriori E modo,& ideo viri timorati refugiunt illos loquendi modos, & fortaſſe in exteriori foro præſumeretur ibi iuramentum, in diuino autem intentio loquentis eſt ſpectanda. Quid verò faciendum ſit in caſu dubio, in ſequenti libro, generaliter tractabimus.

22. *Soto.* In conſcientia vel per conſcientiã non eſt iuramentum. *Sylueſt.* An hæc formula, per conſcientiã meam,ſit iuramentum.

Iuxta hæc etiam interpretandæ ſunt aliæ conſuetæ formulæ iurandi, per res creatas abſque execratione, ſed per ſimplicem atteſtationem, quales ſunt,*Per cœlum,& per terram*, &c.& aliæ ſimiles, de quibus ſuprà dictum eſt. Solent etiam iurare clerici

23. Regula ad dignoſcendũ iuramentum in formulis iurandi.

A rici per ſuos ordines, vel per habitum Sancti Petri, & Religioſi, per habitum talis, vel talis Sancti, vel per profeſſionem ſuam: in quibus omnibus generalis regula eſt, eſſe iuramenta ex vi verborum, & ex communi vſu, quia omnes illæ ſunt atteſtationes, per res ſacras, quæ per ſe dicunt habitudinem ad Deum, vt ſuprà declaraui. Et quando res non ſunt ſacræ, ordinariè additur determinatio Dei, vt *Per cœlum Dei*, vel licet non addatur, quando aliunde non diſtrahitur nominis ſignificatio, ex communi vſu intelligitur accipi, ſecundùm habitudinem ad Deum, in Euangelio, & in iure explicatam. Secus verò erit, ſi addatur particula diminuens, vt *Por el cielo de la cama*; nam eo ipſo intelligitur ad hoc addi, vt vitetur iuramentum. B Quando verò per inferiorem, & vilem creaturam abſolutè, & ſine Deo nominatam atteſtatio fit, res videtur æquiuoca, & determinanda ex ſola intentione iurantis, niſi ex circunſtantiis aliud intelligi poſſit, vt hæc frequens locutio, *Per barbas meas*, exiſtimo in rigore verborum non eſſe iuramentum, quia nullam indicant habitudinem ad Deum, ſed ſolam auctoritatem, & grauitatem ipſius loquentis. Interdum etiam creatura per quam confirmatur dictum, talis eſt, vt ſtatim appareat nominari ad vitandum iuramentum, vt dicebamus de cœlo lecti, vel quid ſimile. Et in vniuerſum quoties intentio ſiſtit in creatura vt creatura eſt, in rigore non eſt iuramentum, vt patet ex dictis in capit. 5. Hic verò occurrebat difficultas, ex quadam ſententia Auguſtini, Serm. C 18. aliàs 30. de verbis Apoſtoli, ſed illa commodius tractabitur lib. ſequenti cap. 4.

Quando iuramétum fit per inferiorem, & vilem creaturã, eſt iuramétum.

24. Dubium de Homagio.

Vnum denique ſupereſt dubium circa has iurandi formas, an illis annumerari debeat *Homagium*, quod Hiſpani, *Pleito menaie*, vocant? Fit autem hoc modo, quod nobilis poſitis manibus ſuis, intra manus alterius, qui Homagium recipit, fidem ſuam aſtringit. Hiſpanicè in hac forma: *Doy my fe, y palabra, haziendo, como hago pleyto, y emenaie, como Cauallero, y hidalgo ſegum el fuero Heſpatia de cumplir*, &c. Ratio ergo dubitandi eſt, quia in omnibus illis verbis nullum verbum apparet in rigore continens iurationem. Nam præſtatio fidei ibi ſufficit, vt oſtenſum eſt, & verba, quæ adduntur non augent, ſed diminuunt potiùs fidem, ad humanam, & ex humanis D tantùm qualitatibus ornatam, & denique in omnibus illis verbis nihil Diuinum ſonat. In contrarium verò eſt, quia in ipſiſmet legibus Hiſpaniæ declaratur eſſe periurium, violationem Homagij in leg. 26. tit. 11. partita 3. vbi Homagium iuramento in obligatione æquiparatur. Item conſiderato fine illius cæremoniæ videtur planè conincidere cum fine iuramenti, quod eſt firmare pacta, & humanam fidem, & illa cæremonia non videtur introducta ad minuendam hanc firmitatem, ſed potiùs ad augendam illam: ergo includit iuramenti firmitatem. Vnde Gloſſa, in cap. vlt. de Regulis Iuris. Homagium interpretatur, *Sacramentum fidelitatis*, & in c. *Grauem.* de Exceſſibus Prælatorum, violator Homagij tan- E quam periurus grauiter punitur.

Homagium iueamento æquiparatur in obligatione.

Gloſſa. Ca. *Grauem.*

25. Variæ ſentẽtiæ. *Greg. Lop.* *Gutier.* *Mandoza.*

In hoc ergo dubio diuiſi ſunt Scriptores etiam Hiſpani, nam quidam negant Homagium eſſe iuramentum, ſic ait Greg. Lopez in d. l. 26. tit. 11. part. 3. & ſequuntur Gutierrez, & Mendoza ſuprà. Et ad hoc expendunt verba eiuſdem legis, nam in illis diſtinguitur, per diſiunctionem, Homagium à iuramento. Vnde quod poſtea in lege ſubditur, *Sit periurus, & ei non adhibeatur fides in teſtificando*: dicunt eſſe, cum partitione accommodata intelligendum, ita vt *periurus*, ad eum, qui iurauit, *indignus autem fide*, ad eum qui Homagium fecit, referatur, nam hæc pœna imponitur frangenti fidem Homagij in iiſdem legibus, quas iidem Auctores allegant ſimul cum aliis, in quibus Homagium à iuramento diſtingui videtur. Contrarium nihilominùs ſentit Couarruuias in dict. cap. *Quamuis pactum.* §. 1. numer. 1. & 2. & idem ſentit Auendan. vbi ſuprà, & fuit ſententia Baldi Conſ. 261. vol. 2. Et certè ratio ſumpta ex fine videtur multum perſuadere iſtam ſententiam, quia Homagium adhibetur in pactis, aut promiſſionibus inter perſonas excellentiores, & in grauioribus materiis, & (vt ita dicam) ad ſummam quamdam firmitatem: ergo non eſt veriſimile fieri ſine iuramento, cùm illud ſit quaſi primum principium & fundamentum moralis firmitatis in rebus humanis. Et ideò mihi valde veriſimile eſt, Homagium non fieri ſine iuramento, ſiue illud includat formaliter, ſiue concomitanter ad ſui confirmationem, vtrumque enim probabile eſt.

Couar. *Auend.* Homagium eſt iuramentum.

26. Etymologia Homagij.

Poteſt enim probabiliter ſuſtineri ipſum nomen *Homagium* iuramentam ſignificare, ſi vera eſt deductio, quam facit Couarruuias ſuprà ex Græco nomine ἅγιος quod ſanctum, vel ſacrum ſignificat per iuramenti Religionem, atque hoc modo perinde erit dicere *Homagium facio, Hago pleyto menate*, ac dicere *Iuramentum facio.* Secundò tamen eſt veriſimile, Homagium vt ſic, non dicere iuramentum, ſed ſolemne quoddam pactum humanum, nam vt dicitur in leg. 4. tit. 25. part. 4. *Qui Homagium facit, tradit ſe alteri quaſi in pignus, & ſecuritatem fidelitatis ſuæ.* Vnde qui Homagium præſtitit, quodam modo illius fieri cenſetur, cui illud præſtitit, vt ibi notat Gregorius Lopez allegans cap. vlt. de Seruis non ordinandis, cui poſſet accommodari deductio vocis, *Homagium*, ſi Latina eſt: ſic ergo Homagium formaliter eſt quoddam pactum humanum. Quòd autem ſine iuramento non fiat præter Iura Canonica citata, colligitur ex eiſdem legibus Hiſpanis leg. 4. titul. 26. partita 4. ibi *Promittendo, iurando, & Homagium faciendo*: idem colligi poteſt ex l. 5. tit. 15. partita 2. ibi *Faciendo Homagium, &c.* Vbi licet non fiat expreſſa mentio iuramenti, tot circunſtantiis deſcribitur, & ita exaggeratur illius obligatio, vt ſatis indicari videatur. Speculator etiam, in tit. de Feudis. §. *Quoniam* verſ. *Forma autem iurandi*, commemorans ſimilem conſuetudinem Gallorum, inter alia inquit: *Fidelitatem iurat, & Homagium facit.* Denique in hoc conſideranda eſt conſuetudo, quæ eſt optima interpres huiuſmodi rituum, & legum.

Homagium vt ſic non dicit iuramentum.

Greg. Lop.

Speculat.

Formæ execrationum.

27. QVæ hactenus diximus pertinent ad formulas iuramenti ſimplicis, ſeu inuocatorij, poſſumus autem breuiter etiam commemorare nonnullas iuramenti execratorij. Cuius duas generales formulas ſuprà indicauimus, vna eſt, in qua adducimus res, quas diligimus ad iurandum, non expreſsè imprecando illis malum, ſed potiùs per quamdam comparationem ad bonum, quod illis deſideramus. Et ad hunc modum pertinent omnia hæc iuramenta, *Per vitam, ſalutem corporalem, vel ſpiritualem, vel propriam, vel patris, vel filij*, aut *Regis*, & ſimilia, quæ ex rigore verborum, vera iuramenta ſunt, vt cum D. Thoma in art. 6. ſentiunt omnes: ſunt autem execratoria, quia implicitè inuoluunt oppoſitum malum, nam qui iurat per vitam, quantum eſt in ſe, illam exponit diuino iudicio, vt illa priuetur,

D. Thom.

priuetur,ſi falſum iurat.Eundem ſenſum habet illa vulgaris forma, etiam in Canonibus contenta: *Sic Deus me adiuuet*: nam ſenſus eſt, vt ſi mentior non adiuuet:& idem eſt de ſimilibus rebus,quæ ex charitate à nobis diligendæ ſunt. Dubitari autem poteſt,ſi quis per vitam ſui equi, vel per conſeruationem re inanimatæ,aut alio ſimili modo,an illud ſit iuramentum. Reſpondeo ſi hæc tantùm conſiderentur,vt mala quædam talium rerum,ſub ea ratione non continent grauem deordinationem, niſi redundent in graue detrimentum proximi, ſi verò conſiderentur, quatenus proponuntur vt materia, in qua Deus aliquo peculiari opere, vel iudicio veritatis teſtimonium oſtendat, ſic abſque dubio iſta ſunt iuramenta, quia Deus verè inuocatur in teſtem:ad quod parum refert, quod res illa, de cuius commodo, vel incommodo agitur, hoc, vel illo modo æſtimetur, vel diligatur. Raro tamen ſolet vſurpari hic iurandi modus, & ideò ex vſu nihil certi dicere poſſumus, in rigore tamen verborum videntur ad iurandum ſufficere, niſi ex circunſtantiis, & modo conſtet res illas interponi ad vitandum iuramentum,quia quaſi pro nihilo æſtimatur.

Sic me Deus adiuuet, quã vim habeat.
Dubium.
Solutio.

28\. Aliæ formæ huius iuramenti fiunt per expreſſam mali imprecationem, vel ſibi, vel rebus ſibi charis, inter quas grauiſſimæ ſunt illæ, in quibus mortem æternam,vel iram diuinam, vel Dæmonis obſeſſionem alicui imprecamur,ſi verum non dicimus,& talia iuramenta grauiſſima ſunt, ſoléntque generare ſcandalum, & ideo cauenda maximè ſunt. Alia verò etiam ſunt, quæ licet non ſint tam explicata,idem genus iuramenti continent,tale cenſetur illud, *Per caput meum,* quod inſinuatur Matth.5. & in c. *Et ſi Chriſtus*. Item illud.*In periculo animæ meæ,* ex cap. *Fraternitatis,* de Frigidis, & maleficiatis,& notant Innocentius in cap.*Et ſi Chriſtus*, Geminianus in cap.1.de ſepulturis in 6.Solent etiam vulgares homines,quando aliquid ab eis poſtulatur, verbi gratia,panis,aut pecunia,ita reſpondere, *Maledictus panis: vel aſſis, quem apud me habeo*, de quo modo loquendi dubitari poteſt, an contineat iuramentum execratorium ex vi verborum. Et videtur non continere, quia qui ſic loquitur, non intendit maledicere ſe ipſum,quaſi imprecando ſibi malum, quia verba non ad ſe ipſum, ſed ad rem poſtulatam dirigit. Denique per illum modum loquendi non videtur imprecari oſtenſionem diuini iudicij circa panem, ſi fortaſſe illud apud ſe habet, neque hoc verba in rigore ſignificant, ſed tantùm exaggerationem quandam in negando aliquid huiuſmodi apud ſe habere. Si tamen mens loquentis eſſet obiicere illam rem, vt materiam diuini iudicij, iuramentum erit, vt ſenſit Nauar. d. cap.11. num.5. & Sylueſt.*Iuram*.2.num.2.& Couar.ſuprà §.1. num.5. in fine. Denique in his omnibus conſulenda eſt conſcientia iurantis,nam ſæpe fieri poteſt, vt putet iuramentum eſſe,quod non eſt,& ideo peccet,vel è conuerſo, vt putet non eſſe iuramentum, quod re vera eſt:& ideo excuſetur, vel à culpa, vel ab obligatione, iuxta dicenda inferiùs de iuramento promiſſorio.

Formula iurandi per expreſſam mali imprecationem quales ſint.
Cap. *Et ſi Chriſtus.*
Cap. *Fraternitatis.*
Innocent.
Gemin.
Nauarr.
Syluest.
Couar.

CAPVT XIV.

De perſonis, quæ iurare poſſunt, & primùm de Deo, & Angelis.

1\. SVpereſt dicendum de cauſa efficiente iuramenti, quam explicabimus diſcurrendo per perſonas,quæ iurare poſſunt,ſiue licitè, ſiue illicitè, ſed

Senſus quæſtionis.

A ſimpliciter,& abſolutè. Supponimus autem vt clarum, nullam rem intellectu carentem iurare poſſe, quia ſupra oſtenſum eſt, iuramentum à voluntate, & intellectu proficiſci. De omnibus autem rebus intellectualibus poteſt moueri quæſtio: & in primis de iuramentis Dei,vt Deus eſt,quæri poteſt,an iurare valeat? Videtur enim non poſſe, tum quia iuramentum eſt actus Religionis, Deus autem non eſt capax actuum Religionis, vt in primo tractatu oſtenſum eſt: tum ſecundò, quia Deus non poteſt facere votum, ergo nec iuramentum, nam hæc æquiparantur.Tertiò,quia iuramentum eſt ad confirmandum dictum,diuinum autem dictum non eſt capax confirmationis, quia per ſe habet ſummam
B & infallibilem veritatem.In contrarium autem eſt, quia in Scriptura ſæpe legimus Deum iuraſſe,Pſal. 109. & Geneſ.22. dicitur iuraſſe per ſemetipſum: idem Hierem.22.& cap.44.*Ecce ego iuraui in nomine meo magno*, & capit.51. *Iurauit Dominus exercituum per animam ſuam:*Amos 4. *Iurauit Dominus in ſancto ſuo*,id eſt,in ſanctitate ſua. Ezech.18.*Viuo ego, dicit Dominus*.Denique rationem cur iurare ſoleat Deus, reddit Paul.ad Hebr.6. dicens prius:*Quoniam neminem habuit,per quem iuraret maiorem,iurauit per ſemetipſum,*& infrà ſubiungens:*In quo abundantius volens Deus oſtendere pollicitationis hæredibus, immobilitatem conſilij ſui, interpoſuit iuſiurandum.* Et hæc eſt prima ratio. Secunda verò eſt: *Vt per duas res immobiles, quibus impoſſibile eſt mentiri Deum,fortiſſimum ſolatium*
C *habeamus.*

Nulla res intellectu carens iurare poteſt.
1.Dubium.
Deus nõ eſt capax actuũ religionis.
Hier. 22. & 44.
Amos 4.
*Ezech.*18.
*Hebr.*6.

Dicendum ergo eſt,Deum quidem iurare ſecuncundum modum, & formam iuramenti, & aliquo modo quoad finem, & effectum eius, quoad nos, non tamen quoad ſe,vel quoad rem ipſam.Primam partem probant teſtimonia Scripturæ adducta, ſecundam verò probant declaratio Pauli,in qua duos effectus diuini iuramenti quoad nos expoſuit.Vnus eſt,quem ibi notauit D Thomas,ſcilicet, vt per iuramentum intelligeremus prophetiam eſſe prædeſtinationis,id eſt,promiſſionem eſſe ex decreto abſoluto,& non dependentem à conditione aliqua ex parte noſtra.Quod etiam indicauit Baſilius hom.in Pſalm.14.dicens Deum iurando Dauidi ſignificaſſe, quòd immutabili ac firmo decreto gratiam pro-
D miſſionis confirmauerit:ſic etiam Iſidorus de Sum. bon.lib.2.cap.31. *Iurare Dei eſt*(inquit)*ab illa prouidentia,qua ſtatuit nõn conuellere ſtatuta,* & infrà. *Iurauit Dominus,& non pœnitebit*, id eſt, *Quæ iurauit, non mutabit.* Alter effectus eſt ad augendam noſtram fidem,& ſpem, non quia res in ſe fiat certior, quantum ad diuinum teſtimonium,ſed quantum ad modum,quo nobis proponitur, vel ſub ratione magis abſoluta, vt dictum eſt, vel ſub forma magis nobis accommodata ad apprehendendam aſſertionis certitudinem,& promiſſionis firmitatem.Sic Hieron. Iſai.14.dicit.*Cùm iurat Deus humano loquitur affectu, vt nos nihil timeamus*, & Damaſcenus, *Per iuſiurandum,* ait, *ſignificari conſilij ipſius immutabilem conſtantiam,quippe cùm apud nos interpoſito iureiurando pacta*
E *confirmentur.* Addi etiam poteſt ex Baſilio hom. de Pœnitentia, quæ eſt 27. interdum iurare Deum propter incredulitatem futurorum hæreticorum, quam præſciebat.*ſicut promiſit*(inquit) *veniam pœnitentibus ſub iuramento illo, Viuo ego, ad confundendos hæreticos,qui fructum pœnitentiæ negant.* Et eleganter expendit,quando iurat,Deus in forma ipſa iurandi commemorare attributum affectui quem promittit accommodatum: *Qui viuit* (inquit) *viuere vult peccatorem.* Sic etiam dixit Philo in lib. de Sacrificio Abel, & Cain *Scripturam inducere Deum iurantem, vt*

2\.
De iuramẽtò Dei aſſertio.
Duo ſunt effectus diuini iuramenti quoad nos.
D.Thom.
Iſidor.
Hieron.
Damaſ.
Baſil.
Philo.

vt infirmitatem naturæ noſtræ coargueret, & conuictam conſolaretur.

3. Atque ex his poteſt à contrario probari vltima pars aſſertionis, quam etiam conuincunt rationes dubitandi in principio poſitæ. Atque ob hanc cauſam dixit Caietanus in cap. 2. Gen. iurare dicit de Deo metaphoricè, quia ad ſimilitudinem iurantis, & per formam, ac verba iurandi oſtendit nobis immobilitatem decreti ſui: cui non parum fauet Damaſcenus ſuprà, dum inter eas voces, quæ corporaliter, & metaphoricè dicuntur de Deo, iuſiurandum ponit. Et poteſt ratione confirmari, quia iuramentum in ſua proprietate dicit habitudinem ad auctoritatem ſuperiorem reſpectu iurantis, vt indicauit Paulus ad Hebr. 6. at ſub hac proprietate clarum eſt non poſſe Deo conuenire, dici ergo poteſt ablatis imperfectionibus, ea, quæ perfectionis ſunt in iuramento Deo conuenire, & ideo propter nos forma illius vti, & hoc modo illi tribui in Scriptura.

Caietan. Iurare de Deo dicitur metaphoricè.

4. Solùm circa formam iurandi dubitari poteſt. An Deus vtatur ſola atteſtatione per ſeipſum, vel etiam execratione? videtur enim contineri interdum execratio in eius iuramento, vt in illa forma. *Iurauit per animam ſuam*, Ierem. 51. Nam ſuprà diximus hanc formam eſſe execratiuam, & ſimilis eſt illa Amos 6. *Iurauit Dominus in anima ſua.* Item interdum iurat Deus ſub hac forma. *Quibus iuraui in ira mea, ſi introibunt in requiem meam*, Pſalm. 94. & *Semel iuraui in Sancto meo, ſi Dauid mentiar.* Pſalm. 88. hæc enim verba virtute continent execrationem, vt ſenſit Adam ad Hebr. 3. Qui ita exponit, *non ſim Deus, vel non viuam*, aut aliquid huiuſmodi, *ſi hoc non impleuero.* Sæpe enim huiuſmodi execratio exprimitur religionis cauſa, vel ad indicandam excellentiam affectus, vt exponit Ianſenius cap. 6. Concordiæ circa illa verba Marci 8. *Amen dico vobis, ſi dabitur generationi iſti ſignum*, vbi ait, per illam præciſionem orationis ſignificari terrorem quemdam proſequendi illas imprecationes.

An Deus vtatur execratione. *Iere. 51.* *Amos 6.* *Pſal. 94.* *Pſal. 88.* *Adam.* *Ianſen.* *Marc. 8.*

5 Sed probabilius videtur non iurare Deum per execrationem, ſed ſolùm per atteſtationem, quia nullibi inuenitur in Scriptura expreſſum, & alioqui talis iurandi modus, vel Deo impoſſibilis, vel ſaltem minimè ipſum decere videtur, ſi enim execratio ſit circa ipſum Deum, ſic ſub nulla ratione, vel conditione, quantumuis impoſſibili, poteſt Deus ſibi imprecari, vt non ſit, vel quidpiam ſimile: quia talis imprecatio non fit, niſi circa rem aliquo modo capacem illius mali; & ideo res illa, quæ eſt materia, ſeu obiectum execrationis, ſemper eſt inferioris ordinis. Vnde ſimiles execrationes circa Deum in ore hominum, non tam ſunt iuramēta, quàm blaſphemiæ: non ergo decet Deum iurare execrando ſe ipſum. Neque etiam execrando creaturam, tum quia nullo modo vtitur creatura ad iurandum, ſed per ſe ipſum tantùm iurat, tum etiam quia non eſſet execratio illa apta ad iurandum, cùm tam malum, quàm bonum creaturæ ex eius pendeat voluntate.

Probabilius eſſe Deū non iurare per execrationē ſed per atteſtationem.

Execrationes circa Deum in ore hominum ſunt blaſphemiæ.

6. Quando ergo Deus iurat per animam ſuam, nihil aliud eſt, quàm iurare per ſe ipſum, ſeu per ſubſtantiam ſuam, quæ nomine animæ metaphoricè ſignificatur; ſicut Eccleſiaſt. 24. *Sapientia laudauit animam ſuam*, id eſt, *ſe*, & ad Hebræos 10. *Non placebit animæ meæ*, id eſt, *mihi*, vt bene expoſuit Ribera Oſeæ 9. num. 5. & Amos 6. num. 28. Aliæ verò locutiones ſub conditione ſuſpenſa, & quaſi præciſa, non per execrationem, ſed per ſimplicem negationem, iuxta ſubiectam materiam, explicandæ A ſunt, vt Pſalm. 94. *Quibus iuraui, ſi introibunt*, id eſt, *Iuraui, quod non introibunt*, vt exponit Paulus ad Hebræos 3. & 4. &, *Semel iuraui, ſi Dauid mentiar*, id eſt, *Non mentior.* Vnde quando in ipſo iuramento conditionali ſupponitur vna negatio, quia ſubintelligitur alia, redditur affirmatio iurata, vt Iſaiæ 14. *Iurauit Dominus exercituum, dicens, Si non vt putaui, ita erit*, id eſt, *omnino ita erit*, atque ita explicuit Ribera Amos 8. numero 20. & in re idem ſentiunt Ianſen. ſuprà, & Titelmanus Pſalm. 94. in fine addit, non ſimplicem affirmationem, ſed vehementem, & fortem indicari ex illo modo loquendi, licet non ex vi ſignificationis illius particulæ, *Si*, quod rectè dictum vi- B detur.

Eccl 24. *Heb. 10.* *Ribera.* *Iſa. 14.* *Ribera.* *Ianſen.* *Titelm.*

De votis Chriſti.

Secundò dubitari poteſt de Chriſto Domino, an iurare potuerit, & conſequenter, an iurauerit aliquando? Videtur enim non potuiſſe, quia quod licitè facere non potuit, ſimpliciter non potuit, ſed non potuit licitè iurare, ergo omnino non potuit. Minor probatur, quia in Chriſto non potuit eſſe neceſſitas iurandi, & abſque neceſſitate iurare non licet. Quod autem nunquam iurauerit, probatur: quia ipſe, vel præcepit, vel conſuluit (cum partitione accommoda) non iurare, ſed ſimpliciter loqui, *Eſt, eſt, non, non*: ergo C debetur præcedere exemplo. Probatur etiam ex dictis locutionibus Chriſti, nam de illo ſolùm legitur dixiſſe interdum, *Amen, amen*, vel in veritate, neutrum autem ex his verbis iurationem continet. Nam de poſteriori particula, ſcilicet, in veritate, cap. præcedenti oſtendimus, non eſſe particulam iurandi. 7.

An Chriſtus iurare potuerit.

Illa verò dictio, *Amen*, triplicem habet vſum, vt notauit Vrbanus IV. Papa, in expoſitione Pſalmi 50. circa finem, quæ habetur in primo tomo Bibliothecæ. Nam interdum accipitur in vi nominis, & ſignificat Deum in Apocalyp. 3. *Hæc dicit Amen, teſtis fidelis*, id eſt, immutabilis, qui ſemper verum loquitur, vt ibi etiam exponit Ribera, ſecundò in vi verbi, & ſignificat idem, quod, D *fiat*, vt Vrbanus exponit, & ita videtur accipi ab Eccleſia in fine, ſeu reſponſione orationum, vt ſentit Micrologus de Eccleſiaſticis obſeruationibus, & Hieronymus Epiſt. 137. ad Marcellam, & poteſt ſumi ex Paulo 1. ad Corinth. 14. dicente, *Si bene dixeris ſpiritu, qui ſupplet locum idiotæ, quomodo dicet Amen, ſuper tuam benedictionem.* Solet ſumi non ſolùm, vt verbum optandi, ſed etiam conſentiendi & confirmandi, teſte Hieronymo ſuprà, ſic enim in Miſſis Græcorum facta conſecratione populus reſpōdet, *Amen*, vt eſt in Liturgiis Baſilij, & Chryſ. quod interpretari poſſumus, *verum, & ratum ſit*, vt exponit Florus in expoſitione Miſſæ, in 6. tomo Bibliothecæ, & attigit Toletus in 3. cap. 10. Annot. 4. Tertio modo accipitur in vi aduerbij, & ſic E idem eſt, quod *verè*, vt ait Vrbanus, aut *certè*, vel *fideliter*, vt ait Hier. ad Galat. 6. & Epiſt. 134. ad Sophronium, Iſaiæ autem 25. *Amen, amen*, exponit, *verè, verè*, conſtat autem ex modo loquendi Chriſti Domini in hac ſignificatione vſum eſſe voce illa, & æquè manifeſtum eſt, in illa ſignificatione, non contineri iuramentum, ergo cum fundamento dici non poteſt, Chriſtum aliquando iuraſſe, & ita ſentit Ianſenius in cap. 40. Concordiæ, & Sotus lib. de Iuſtitia, quæſt. 1. artic. 2. & Sylueſter verb. Iuramentum, 1. part. quæſt. 3. qui ab inconuenienti 8.

Vſus huius vocis, Amen. *Vrban.* *Ribera.* *Microl.* *Hieron.* *1. Cor. 14.* *Florus.* *Tolet.* *Hieron.*

Chriſtus nūquā iurauit. *Ianſen.* *Soto.* *Sylueſt.*

nienti id confirmat, quia aliàs Chriſtus ſine neceſſitate iuraſſet, quando Luc.4.dixit: *In veritate dico vobis*, quia ea, quæ dicebat, erant tam clara, vt nulla confirmatione indigerent, nimirùm multas fuiſſe viduas in Iſrael, & ad nullam illarum fuiſſe miſſum Eliam, ſed ad viduam Sarephthæ Sidoniæ.

Luc.4.

9. Chriſtũ potuiſſe iurare, & probabile eſſe de facto iuraſſe.

Nihilominùs certum eſt potuiſſe Chriſtum iurare, & probabile eſt aliquando iuraſſe. Prior pars probatur, quia vt homo erat, non erat incapax iuramenti, etiam in proprietate ſumpti, quia erat minor Patre, & ita iurare poterat per maiorem ſe, vnde ſæpe in confirmatione ſuæ veritatis Patrem allegabat, vt ſtatim expendam. Deinde licèt ex parte ſua non indigeret iuramento, qui ratione vnionis, nec falli, nec fallere poteſt, neque ignorare, præſertim ea, quæ affirmat, nihilominùs ex parte audientium poterat cum fructu, & magna auctoritate, & fortaſſe etiam neceſſitate iuramentum adhibere, potuit ergo interdum ſanctè iurare. Quòd autem id aliquando fecerit, affirmare videtur Innocentius III. in cap. *Et ſi Chriſtus*, de Iureiurando, & indicat D.Thomas lect. 4. in Ioan.8. circa illa verba, *Amen, amen, dico vobis*, dicens: *Ponit hic Dominus quaſi quoddam iuramentũ, quod ideo geminatur, vt ſuam ſententiam magis firmam oſtendat*, & adducit locum ad Hebr.6. *Interpoſuit iuſiurandum, vt per duas res immobiles*, &c. Et hanc opinionem ſequitur Selua tractatu de Iureiurando 1.p.quæſt.3.num.2.

Innoc. III. *D.Thom.* *Selua.*

10. Quando Chriſtus iurauerit. *Luc.4.*

Quoad formam autem, vel locum, quo Chriſtus iurauit, probabilius videtur non ſemper iuraſſe per verba illa: *In veritate dico vobis*. Luc.4. tum quia particula: *In veritate* non eſt ſignum iurandi, tum etiam propter coniecturam Syluestri, quia materia illa non erat apta ad iuramentum. Aptior quidem materia videri poteſt Luc.21. cùm dixit. *Verè dico vobis, quia vidua hæc pauper pluſquàm omnes miſit*, vel Ioan.16. cum dixit: *Veritatem dico vobis, expedit vobis, vt ego vadam.* Et nihilominùs in neutro ex his locis poſſumus affirmare, quod iurauerit ex vi verborum, quia non continent atteſtationem, vel inductionem alicuius teſtimonij, ſed ſolam aſſertionem veritatis ipſius locutionis. De illa autem locutione Amen, &c. fateor eſſe ambiguam, tamen probabile eſt continuiſſe iuramentum, præſertim apud Ioannem cum repetitione poſitam, vt ex D. Thoma retuli, & indicat Hieronymus in vltimis verbis Epiſtol. ad Galat. dicens: *Quomodo in veteri teſtamento quadam iurandi conſuetudine Deus ſua verba confirmat, dicens, Viuo ego, ita & Saluator noſter in Euãgelio per verbum Amen vera eſſe, quæ loquitur, oſtendit.* Et Innocentius III. ſuprà ſignificaſſe dicit, per illum modum loquendi eſſe infallibile, quod dicebat. Fortaſſe etiam inter iuramenta numerari poſſent locutiones illæ, in quibus Chriſtus Dominus Patrem in teſtimonium veritatis afferebat, præſertim Ioan. 8. *Ego ſum, qui teſtimonium perhibeo de me ipſo, & teſtimonium perhibet de me, quia miſit me Pater*, & iterum, *Iudicium meũm verum eſt, quia ſolus nõ ſum, ſed ego, & qui miſit me*, & iterum, *Qui me miſit, verax eſt, & quæ audiui ab eo, hæc loquor in mundo.* & infrà: *A me ipſo facio nihil, ſed ſicut docuit me Pater, hæc loquor.* Ad hoc verò reſponderi poteſt, illa non eſſe verba iurantis, ſed atteſtantis, aliàs quoties Prophetæ affirmãt Deum aliquid dicere, iurabunt, & Apoſtoli ſimiliter, quando aſſerebant Chriſtum aliquid dicere, ac denique Chriſtus vbicumque dixit, ſuam doctrinam eſſe illius, qui miſit illum, vel eſſe ex Deo, & ſimilia, iuraſſet, quæ omnia videntur aliena à communi ſenſu.

Luc.21. *Ioan.16.* *Hieron.* *Ioan.8.*

A Verumtamen licèt illa non ſint formalia iuramenta, quoad inuocationem, æquiualenter videntur eandem vim habere, cuius ſignum eſt, quia ſi quis affirmaret, Deum aliquid dicere, quod falſum eſſet, inordinationem periurij committeret, quia Deum adduceret in teſtem falſitatis. Vnde dupliciter ille peccaret, primò fingendo ſe habere reuelationem à Deo, quam non habet: ſecundò adducendo Deum in teſtem falſitatis, & in primo quidem non eſſet periurus, ſed ſuperſtitioſus, in ſecundo autem videtur apertè committere malitiam eiuſdem rationis cum periurio, quamuis poſſet etiam ad hæreſim reuocari, ita hæc omnia ad minimùm probant potuiſſe Chriſtum iurare per Patrem, nam ſicut diuinum, ſeu Patris B teſtimonium docendo, afferebat ad ſuam veritatem confirmandam, ita etiam facilè potuit eodem teſtimonio vti, per modum iurantis, vnde credi poteſt, ita interdum feciſſe, licèt non expreſsè reperiatur ſcriptum. 11.

Hæc nõ ſunt formalia iuramenta, ſed æquiualenter eandem vim habent.

Addi denique poteſt, illa verba Chriſti: *In veritate dico*, & *Amen, amen dico vobis*: intelligi poſſe tamquam iurantis, non per aliud, ſed per ſe ipſum: ſicut enim ſuprà dicebamus, hominem iurantem per fidem, aut veritatem ſuam adducere ſe ipſum in teſtem, ita de Chriſto idem dicere poſſumus, cum magno tamen diſcrimine, nam puri hominis teſtimonium non ſufficit ad iuramentum, in Chriſto autem, iurare per ſe ipſum ad iurandum ſufficiebat, vel quia iurando per ſe, iurabat C per Deum, ſicut Ioan. 14. ipſe dixit: *Creditis in Deum, & in me credite*, vel etiam quia iurando per ſe, iurabat per rem maximè ſanctam, & per veritatem infallibilem, & hoc maximè indicant Innocentius & alij citati. 12.

Chriſtus iurauit per ſeipſum in his verbis. *Ioan.14.*

De Iuramentis Angelorum.

Tertiò dubitari poteſt de Angelis, an iurare poſſint, vel iurent? In quo dubio certum eſt Angelos ſanctos loquentes ad homines poſſe iurare, nam Apocalypſ. 10. expreſsè legimus Angelum ſanctum iuraſſe, *Per viuentem in ſæcula ſæculorum*, &c. & ſimile legitur Daniel.12. quod no- D tauit Innocentius III. in capit. *Et ſi Chriſtus*, & Andreas Cæſarienſis in Commentariis Apocalyp. capit. 28. dicens: *Cùm Deus nullum ſe maiorem habeat, per quem iurare poſſit, per ſemetipſum iurare ſolitus eſt, Angeli autem tanquam res creatæ per creatorem iurant, & ea, quæ dicunt, propter noſtram diffidentiam, & incredulitatem, cæleſtis numinis atteſtatione confirmant.* Sic etiam dixit Ribera in eundem locum, iuraſſe Angelum, quia dicturus erat id, quod futuris hominibus vanum videri poterat, & iuraſſe per viuentem in æternum, qui omnia futura habet præſentia, quia dicturus erat tempus non ampliùs eſſe futurum. Indicans imitari Angelum id, quod ſuprà de Deo dicebamus, adducendo Deum in teſtem ſub ratione illius attri- E buti, quod materiæ, de qua iurabat, magis erat accommodatum. Ex his ergo conſtat ſanctos Angelos, & ex conditione ſua eſſe capaces proprij iuramenti, & non deeſſe illis opportunitatem ſanctè iurandi. 13.

Angeli poſſunt iurare. *Apoc.10.* *Innoc. III.* *Andr. Cæſarienſis.* *Ribera.*

At verò de Angelis ſanctis inter ſe clarum eſt non iurare, quia iuramentum non habet locum, niſi vbi per fidem aliquam, vel Diuinam, vel humanam, vel (vt ſic dicam) Angelicam credendum eſt dictis iurantis, nam (vt ſuprà diximus) iuramentum 14.

Angeli ſancti inter ſe non iurant.

mentum non adhibetur ad neceſſaria, neque ad confirmanda ea, quæ videntur. Angeli autem ſancti non aſſentiuntur per fidem, nec diuinam, quæ in beatis non eſt, neque etiam per Angelicam, quia ſemper clarè intuentur ea, de quibus ab aliis illuminantur, vel inſtruuntur per quamcunque Angelicam locutionem. Et quamuis fieri poſſet, vt vnus Angelus ſanctus loqueretur alteri, etiam beato, abſtractiuè tantùm, & ſine oſtenſione rei, de qua loquitur, prout eſt in ſe, nihilominùs non eſſet neceſſarius vſus iuramenti inter Angelos ſanctos, quia etiam illa cognitio, vel fides (ſi ita appellanda eſt) eſſet euidens in atteſtante, quia euidens eſt audienti loquentem, non poſſe mentiri ſaltem propter beatificum ſtatum. Inter ſanctos ergo Angelos non poteſt eſſe vtilitas, nedum neceſſitas iuramenti, & ideò inter ſe iurare non poſſunt, ſaltem ratione ſtatus, quia nihil agere poſſunt otioſum, & inane.

Vſus iuramenti nō eſt neceſſarius inter Angelos.

15\. De Angelis etiam malis, ſecundùm ſe ſpectatis, vel in propria ſpecie, veriſimilius videtur, nunquam vti iuramento, non ex bono motiuo, ſed ne Deum honorare videantur. Et quia reſpectu bonorum non ignorant ſibi nihil prodeſſe, reſpectu autem ſuorum ſociorum, fortaſſe non ſunt capaces, vt ſtatim dicam, & licèt ſint, non aſſumunt nomen Dei, niſi ad blaſphemandum de illo, reſpectu verò hominum ad decipiendos illos interdum iurare poſſunt, ſi permittantur, ſicut interdum aſſumunt ſpeciem viri Religioſi & ſimilia. Et hoc maximè habet locum, quando dæmon ſe latere putat, & non agnoſci, nam ſi cognoſcatur, raro, vt exiſtimo, vtetur diuino iuramento ad perſuadendum homini, tum propter ſuam ſuperbiam, ne videatur confiteri, ſe indigere teſtimonio Dei ad ſuorum dictorum confirmationem, tum etiam, quia ſemper affectat honorari, & credi, vt Deus.

Angeli mali veriſimilius eſt quod non iurent.

16\. Dubitari hîc tamen poteſt, an Angeli in pura ſua natura ſpectati haberent, vel habere poſſent vſum iuramenti, ſicut homines ſola natura duce iuramento vſi ſunt, vt patet de Gentibus. Hinc enim euidens fit, per lumen naturale potuiſſe ab angelis cognoſci vtilitatem iuramenti. Nec verò videntur incapaces illius vtilitatis, quia ex vi ſuæ naturæ, & falli, & fallere poſſunt, eſt ergo fallibile eorum teſtimonium ex vi propriæ naturæ, ergo in illa pura natura ſtando, potuiſſent vti iuramento ad ſuas aſſertiones confirmandas. Sed hæc quæſtio pendet ex alia valde ſpeculatiua, quomodo Angeli ex vi ſuæ naturæ ſibi inuicem loquantur, præſertim quoad puram aſſertionem de præſenti, vel de præterito. Nam ſi ita inter ſe loquuntur, vt is, qui loquitur clarè, & perſpicuè oſtendat alteri ſuum conceptum, vel voluntatem, quaſi præbens illi facultatem, vt eam intueatur, tunc is, qui audit, non credit loquenti propter auctoritatem eius, ſed quia videt ita eſſe, quod dicitur, & ita non habet locum iuramentum, iuxta proximè dicta. Si autem vnus Angelus ita loquitur alteri, vt non intuitiuè rem dictam oſtendat, ſed ſolùm abſtractiuè per ſuum dictum, & auctoritatem illam notificet, ſic certè poſſet in pura natura Angelica eſſe iuramenti vſus, & vtilitas, vt ratio facta probat. In qua aſſertione, vel promiſſione de futuro (quæ ſine dubio poteſt eſſe in Angelis ex natura rei) non videtur dubium, quin talis aſſertio, vel promiſſio eſſet iuramento confirmabilis, quia de ſe, & natura ſua infirma eſt, quia voluntas Angeli mutabilis eſt, qua ratione etiam infrà dicemus capacem voti. Verum eſt tamen hæc vincula parùm eſſe in Angelica natura neceſſaria, quia & non indiget negotiationibus, vel contractibus, & voluntatem habet magis firmam, & conſtantem in ſua deliberatione, quàm humana natura, licèt non omnino immutabilem.

Quomodo Angeli in pura natura ſpectati poſſent iurare.

CAPVT XIV.

Poſſintne homines iurare in omni ſtatu?

SErmo in præſenti eſt de hominibus viatoribus, quia poſt viam eadem ratio de illis eſt, quæ de Angelis beatis, vel damnatis. Viatores autem homines habuerunt aliquando ſtatum innocentiæ, & poſtea naturæ lapſæ: ſub quo includo, nunc ſtatum puræ naturæ, quia eadem eſſet ratio in illo, quæ fuit in Philoſophis ſola ratione naturali vtentibus. Dicemus ergo priùs de ſtatu innocentiæ, vt origo, vel occaſio iurandi magis innoteſcat. Dixerunt enim aliqui vſum iuramenti ortum eſſe ex malo peccati originalis, tanquam ex adæquata cauſa, & radice. Ex quo fundamento neceſſariò ſequitur, non exiſtente peccato originali, non fuiſſe futurum iuramenti vſum, neque perſeuerante ſtatu innocentiæ homines fuiſſe iuratos. Fundamentum autem illud videtur poſſe ſumi ex verbis illis Chriſti Matth. 5. *Quod amplius eſt, à malo eſt*, addita expoſitione Auguſtini ſuprà tradita, quod iuramentum non dicitur eſſe malum, ſed eſſe à malo, ſcilicet, ex incredulitate hominum, & ex conſuetudine mentiendi, qui ſunt effectus peccati originalis. Et confirmatur, quia in ſtatu innocentiæ nulla eſſet neceſſitas iuramenti, quia homines propter magnam innocentiam ſemper verum dicerent, & ita facilè, & ſine periculo ſibi mutuo crederent, non ergo eſſet neceſſarium iuramentum, ergo neque vſus eius, quia eſſet vanus, & conſequenter peccatum ſaltem veniale, quod non habebat locum in ſtatu innocentiæ. Atque ita ſentit Soto d. lib. 8. quæſt. 1. artic. 5. & inſinuat ibidem Aragon. 1.

An in ſtatu naturæ integræ fuiſſet vſus iuramenti.

Sot. Aragon.

Nihilominùs dico, iuramentum non eſſe ex his, quæ neceſſario ſupponunt peccatum, vel effectus eius in humana natura. Probatur, quia licèt humana natura eſſet integra, & innocens, ignoraret negatiuè multa, præſertim contingentia, præterita, & futura, & præſentia etiam quoad tempus, ſed diſtantia quoad locum, vel occulta, quoad internos actus: poſſet ergo in illo ſtatu vnus homo ad alterum loqui de rebus ſibi notis, & alteri ignotis, & alter poſſet illi credere propter teſtimonium eius. Deinde teſtimonium illud etiam in illo ſtatu non eſſet infallibile, quia homo etiam in illo ſtatu non erat impeccabilis, poſſet ergo mentiri, quia non erat magis confirmatus in bono in illa materia, quàm in aliis, ſed hæc infallibilitas teſtimonij humani, & moralis neceſſitas credendi illud, eſt de ſe ſufficiens ad capacitatem, & ad vſum iuramenti, ergo hæc capacitas eſſet in ſtatu innocentiæ, vnde illa fallibilitas, & neceſſitas non pertinent ad effectus peccati originalis, ſed per ſe ſunt coniunctæ, cum conditione humanæ naturæ extra ſtatum beatificum, in quocunque alio ſit, niſi Deus velit alio modo quaſi miraculo hominibus prouidere. 2.

Reſolutio dubij.

In ſtatu naturæ integræ homo ignoraret multa.

Hinc ergo probabile fit, vſum iuramenti non fuiſſe repugnantem ſtatui innocentiæ, neque in hoc eſſe comparandum cum proprio actu pœnitentiæ, aut vindicatiuæ iuſtitiæ, vt alij auctores volunt, 3.

Vſum iuramenti non fuiſſe repugnantē ſtatui innocentiæ.

ſunt,nam pœnitentia,& vindicatio,neceſſariò ſupponunt peccatum,& per ſe reſpiciunt illud,vt commiſſum, iuramentum autem non ſupponit peccatum,vel in iurante, vel in eo, cui iuratur. Primum eſt euidens in Deo, & Angelis ſanctis iurantibus. Secundum patet,quia ſicut Deus,reuelauit homini lapſo promiſſionem incarnationis, ita potuiſſet illam ſub iuramento promittere Adamo, vel alicui poſterorum eius,etiam ſi in innocentia perſeueraſſent, nam congruitas illius iuramenti non ſumitur tantùm ex infirmitate,& ignorantia hominis lapſi, ſed etiam ex aptitudine myſterij ad illud commendandum, & ad oſtendendum propoſitum Dei abſolutum, & per modum cuiuſdam extrinſeci auxilij, ad confortandum hominem in fide, ſeu ad credendum. Propter quas rationes, potuiſſet Deus reuelare ſub iuramento decretum ſuum abſolutum de illo myſterio, etiam Sanctis Angelis in ſua conditione,ergo iuramentum non neceſſariò ſupponit peccatum, ex parte eius,qui iurat, ergo ex hac parte non repugnabit tunc,iuramentum in ſtatu innocentiæ. Neque verò ex conditionibus illius ſtatus ſequitur futurum fuiſſe vanum,aut peccaminoſum iuramentum. Nam in primis poſſent ibi eſſe promiſſiones humanæ, & aſſertiones de factis futuris: Faciam hoc,vel illud,ergo non eſſet omnino inutile iuramentum ad confirmandam promiſſionem,& hominem obligandum, ſicut non eſſet inutile vouere aliquid Deo propter obligationem,& conſtantiam in propoſito:deinde etiam in iuramento aſſertorio, non eſt difficile cogitare occaſionem aliquam grauem, ob quam eſſet iuramentum opportunum ad generandam in audiente firmiorem fidem, quàm ex ſola auctoritate hominis, etiam innocentis poſſet induci.

In ſtatu naturæ integræ vtile fuiſſet vouere.

4. Itaque non exiſtimo fuiſſe ſtatum illum incapacem iuramenti, & quamuis minor, & rara futura fuiſſet eius neceſſitas, nihilominus exiſtimo potuiſſe in illo ſtatu iuramentum fieri ſine culpa etiam veniali, hoc enim probat diſcurſus factus. Quòd autem dicitur iuramentum eſſe à malo, non oportet intelligi, id eſt, à peccato originali, neque Auguſtinus hanc adhibuit expoſitionem, poſſet ergo intelligi de quocumque malo, quod eſt imperfectio naturæ. Vel meliùs illud intelligitur de iuramento, provt nunc eſt in vſu, cum tanta frequentia,vel neceſſitate, ſic enim proprium eſt lapſæ naturæ. Ad confirmationem autem iam reſponſum eſt, non fuiſſe quidem tunc abſolutam neceſſitatem,nihilominùs tamen non fuiſſe defuturam congruentem vtilitatem, ſaltem pro iuramento promiſſorio, & hoc ſatis eſt, vt poſſet habere locum ſine peccato.

De hominibus, qui nunc iurare poſſunt.

5. Secundò dicendum eſt de hominibus in hoc ſtatu, de quibus in primis ſupponimus ex dictis in primo capite, ante vſum rationis, cum quo poſſint mortaliter peccare, non eſſe capaces proprij iuramenti. Et ideo pueri,& amentes incapaces ſunt iuramenti, quia licèt poſſint interdum proferre verba,quæ ad iurandum ſufficiunt,non tamen ex libera voluntate, & intentione iurandi, quæ ad iuramentum neceſſaria eſt. Poſt rationis autem vſum ex natura rei omnes ſunt capaces iuramenti, nec in hoc poteſt determinari certa ætas, quia tempus perueniendi ad vſum rationis,non eſt idem in omnibus, ſed prudenter in ſingulis coniectandum eſt. Iure autem humano, ſolet ætatis pubertas præſcribi, vt rata ſint iuramenta, vel vt quis poſſit ad iurandum cogi,cap.*Pueri,* 22.quæſt.5. Sed nihilominùs ante illam ætatem verè poſſunt iurare pro ſua voluntate, & ideò etiam poſſunt in minori ætate eſſe periuri,vt expreſsè dicitur in cap.1. de delictis puerorum.Vnde notat Soto d.quæſt.1.art.10.quòd licèt pueri ante decimum quartum annum non ſint cogendi ad iurandum in iudicio, ſi tamen iurare velint,non ſunt prohibendi,quia ille eſt fauor, non pœna, & aliàs poteſt ſufficienter conſtare illos eſſe ſufficienter capaces.

Pueri non ſunt capaces iuramenti,& amentes.

Cap.Pueri.

Cap. 1. De delictis puerorum. Soto.

Deinde loquendo de adultis poſſumus illos in duos ordines diſtinguere, vnus eſt hominum ignorantium verum Deum,alius cognoſcentium, & colentium illum. De prioribus dubitari poteſt,an ſint capaces iuramenti? Et breuiter diſtinguendum eſt, quia tales homines interdũ nullum omninò Deum, aut ſuperius numen cogitant,vel admittunt, vt videntur eſſe Athei, qui animæ etiam immortalitatem non credunt, & fortaſſe inter barbaras nationes aliquæ ſunt huiuſmodi:tales ergo homines non ſunt capaces iuramenti,quia nullum Deum poſſunt in teſtem inuocare,imò, nec videntur cogitare aliquid maius homine, *omnes autem,qui iurant, per maiorem ſui iurant,*vt dixit Paulus ad Hebr.6. Alij verò ſunt infideles,qui licet verum Deum ignorent,falſum tamen, vel falſos colunt, vt ſunt, & ordinariè fuerunt populi Gentium. Et de his dicendum eſt, verè,& in re non eſſe capaces iuramenti,intentione autem, & exiſtimatione ſua, iuramento vti poſſe. Primum patet ex dictis in cap.5. Quia verum iuramentum,veritate ſcilicet in eſſendo (quod ſolidum iuramentum ad æquiuocationem tollendam poſſumus appellare) hoc, inquam, non fit,niſi per verum Deum,ergo non poſſunt illum in teſtem inuocare, ergo non ſunt capaces ſolidi iuramenti: ſecundum autem ſatis probatur vſu, & conſuetudine omnium Gentilium. Et ratio eſt clara,quia ſicut iſti cogitant Deum,ita ſua exiſtimatione cultum,& religionem Dei habent, ita ergo iurare poſſunt cum abſoluta intentione iurandi,quia re vera exiſtimant ſe per verum Deum iurare, & ad volendum ſufficit obiectum putatum. Neque tale iuramentum caret aliquo morali effectu, ſaltem ex conſcientia erronea, vt in lib. ſequenti latiùs explicabimus.

6. Adulti athei iurare non debent.

Hebr.6.

Gentiles qui nõ agnoſcũt verũ Deum poſſunt iurare.

7. Alium etiam ordinem hominum cognoſcentium verum Deum in duos ſubdiſtinguere poſſumus.Nam quidam ſunt infideles,qui fidem infuſam non habent,neque Deo,aut in Deum credunt,& nihilominùs Athei non ſunt, neque falſos Deos, aut idola credunt,aut colunt. Sed verum Deum mundi creatorem cogitant, & adorant. Huiuſmodi ſunt, Iudæi, & Hæretici, atque etiam Pagani, quamuis enim non omnes iſti æquè Deum cognoſcant, neque ex eadem origine omninò eodem modo, omnes tamen in hoc conueniunt, quod Deum verum aliquo modo contrectant, ſaltem ex quadam fide, & traditione humana, vt aliqui Philoſophi potuerunt per naturalem ſcientiam iſthuc peruenire, vt docet Paulus ad Rom.1. & 2. hi ergo omnes capaces ſunt iuramenti,non putati tantùm,ſed viri,quia quælibet exiſtimatio de vero Deo ſufficit, vt inuocari poſſit in teſtem,modo naturali,ſicut ſufficit ad colendum illum, aliquo ſaltem imperfecto modo, vt planè ſentit Paulus in dict.Epiſtol.ad Romanos. Iuramentum autem in tota ſua latitudine ſumptum,non excedit naturalem cognitionem. Cuius ſignum ſufficiens eſt, quia vſus iuramenti ad firmanda pacta,& fœdera, quaſi iure gentium per dictamen rationis naturalis ab omnibus gentibus introductus,

Infideles qui Athei non ſunt iurare poſſunt.

Rom.1. & 2.

A troductus eſt, vt ex Scriptura colligitur, Geneſ.26. & 31. & ad Hebr.6. & ex Iure Ciuili,ac denique ex omnibus ſuprà dictis;ergo omnes,qui verum Deum agnoſcunt aliquo modo,licèt ſupernaturalia de illo ignorent, vel circa nonnulla errent, poſſunt illum per iuramentum in teſtem inuocare, ex vi rationis naturalis dictantis res incertas, & contingentes ad teſtimonium maius, quàm humanum, reducendas eſſe, vt earum probatio firmior ſit: Erit ergo tale iuramentum ſolidum, & verum, & ita etiam verè habere poterit effectus iuramenti proportionatos cognitioni, & honeſtati naturali.

Iuramentum ſolidum eſt quod iurare poſſũt hi qui Deum quomodocumq; credunt.

8. Solùm poſſet quis dubitare de iis Gentilibus,ſeu Philoſophis, qui licèt cognouerint verum Deum ſub ratione primæ cauſæ, ignorarunt de illo, quæ- B dam attributa neceſſaria ad teſtimonium diuinum inuocandum, quales videntur fuiſſe illi, qui putarunt Deum non habere ſcientiam omnium ſingularium rerum,quæ inter nos aguntur,& præſertim futurorum contingentium, & qui putarunt Deum non habere prouidentiam humanarum rerum. Hi ergo omnes videntur fuiſſe incapaces iuramenti ſolidi,quantumuis aliàs Deum verum agnoſcerent, nam qui iurat per Deum, profitetur ipſum noſſe omnia: quis enim in confirmatione ſui dicti afferat teſtem, quem ignorantem exiſtimat? Reſpondetur primò negando conſequentiam, nam licèt iuramentum verè, & re ipſa intellectum,ſecundùm omnia quæ virtute includit, illa omnia attributa C in Deo requirat, tamen ſæpe, qui iurant hoc non intelligunt, & ſolùm ducuntur hac generali apprehenſione, quòd aſſertio accipit robur à iuramento, vel quòd pertinet ad honorem Dei, eius nomine non confirmare mendacium, quamuis rationem ignorent. Ita ergo illi Philoſophi potuerunt errare circa illa Dei attributa, & nihilominùs per nomen veri Dei iurare. Nam certè illi, qui iurant per falſos Deos, non videntur exiſtimare illos omnia ſcire, vel omnium prouidentiam habere,& nihilominùs per illos iurant ex communi illa apprehenſione,& conſuetudine: ita ergo cum proportione accidere potuit cognoſcentibus verum Deum, & circa nonnulla eius attributa errantibus. Quòd ſi D fortaſſe aliquis eſſet tam perſpicax, vt aduerteret inutilem eſſe iurationem per talem Deum, qui nec plenam ſcientiam, nec prouidentiam haberet de illo, facilè concedam fuiſſe indiſpoſitum ad iurandum.

Qui iurat Deum,profitetur ipſum noſſe omnia.

9. Venio tandem ad homines fideles,qui perfectiſſimè poſſunt, quantum eſt ex parte diuinæ cognitionis, verum Deum inuocare, & conſequenter etiam in teſtem adducere. Illi ergo omnes quantùm eſt ex ſe, apti ſunt ad iurandum, neque in hoc poteſt aliqua exceptio, aut dubitatio poni ex natura rei, vel ex diuino iure. Ex iure autem humano aliquæ conditiones obſeruari, aut poſtulari ſolent E ex parte perſonæ,quæ iurare debet, vt conuenienter faciat, vel vt eius iuramentum recipiatur, vt notauit D.Thomas dicta quæſt.89. art.10. Verumtamen obſeruandæ ſunt diſtinctiones ſuprà datæ de iuramento iudiciali,vel extraiudiciali, ſolemni, vel non ſolemni, nam pro iuramentis extraiudiciariis, & priuatis, ſeu non ſolemnibus, nihil peculiare in Iure diſpoſitum eſt,præter ea quæ ad iuramenta minorum, & ſubditorum pertinent, (de quibus infrà dicemus, tractando de irritatione iuramentorum) de iuramentis autem iudicialibus, vel ſolemnibus diſponitur interdum in Iure, vt aliquæ perſonæ ad ea;vel non admittantur,vel non vocentur,vel ipſiſmet perſonis aliquando prohibetur, vel conceditur, ne tali, vel tali modo iurent.

Fideles omnes iurare poſſunt.

D.Thom.

Diſtinctiones obſeruãdæ inter iurantes.

In quo breuiter eſt obſeruandum præter eos,qui 10.
ob defectum ætatis apti non ſunt ad iurandum, duobus modis quaſi omninò contrariis excludi,vel prohiberi perſonam à iuramento præſtando, ſcilicet, vel in pœnam, vel in priuilegium, aut honorem. Priori modo excluduntur infames,cap.*Teſtimonium*, de Teſtibus, & maximè periuri, vt infrà lib.3. dicemus, & in hac pœna non ſolùm videtur attendi ad vindicationem delicti, ſed etiam ad honorem iuramenti propter periculum, & præſumptionem, quod tales perſonæ non exhibebunt debitam reuerentiam iuramento, vt notat D.Thomas dicto art.10. Poſteriori autem modo prohibentur preſbyteri iurare in manibus laicorum, niſi de licentia ſui Prælati, quando nimirum iurant alteri, vt Superiori,vel iudici alicuius cauſæ, iuxta cap.1. de Iuramento calumniæ,& cap.*Ex reſcripto*, & cap. *Peruenit*, de Iureiurando, & aliis: de quibus videri poteſt Abbas in cap.1. eodem, & Sylueſter. Iuramentum 2. quæſt.3. vbi alias declarationes huius regulæ adducit. Pertinet autem hoc ad immunitatem, & decentiam clericalis ſtatus, propter quod etiam dicitur in cap.*Siquis preſbyter*, 2. quæſt.5. *Sacerdotes ex leui cauſa iurare non debent.* De Epiſcopis autem dicitur ibidem in cap.3. *Nos Sacramentum Epiſcopis neſcimus oblatum, neque vnquam fieri debet:* in cap.autem 1. excipitur, *niſi pro fide recta.* Et ſimiliter excipi poſſunt alij caſus, in quibus iuramentum ab Epiſcopis exigitur, vt in abiuratione erroris cap. *Quoties*, 1. quæſt.7. & ad præſtandam obedientiam Papæ in cap. *Ego*, de Iureiurando, & in ſimilibus, & ob honorem eiuſdem dignitatis ſæpe non eodem modo ab Epiſcopis iuramentum poſtulatur, quo ab inferioribus, vt notat Gratianus in §. *Epiſcopus*, poſt cap.*Teſtimonium*, 11. quæſt.6. ex Authentica *Sed iudex*,Cod.de Epiſcopis,& clericis. Et clarius habetur in cap.vlt.de Iuramento calumniæ,vbi dicitur, *Quando Epiſcopus iurat de calumnia, vel pro dicendo teſtimonio, debere iurare propoſitis, ſed non tactis Euangelijs.* Vbi videri poteſt Abbas num.6. hæc enim omnia magis pertinent ad forum externum,quàm ad internum,& interdum magis ad honorem ipſarum perſonarum,quàm ipſius iuramenti: hæc nobis ſufficiunt. Sequebatur hîc dicendum de effectibus, ſed quia iuramentum aſſertorium nullum propriè habet effectum, præter confirmationem veritatis,de quo ſuprà dictum eſt,tractando de finali cauſa iuramenti, inducere autem alium peculiarem effectum,ſpeciale eſt in promiſſorio, & quia materia eſt longè diuerſa, & prolixa: ideo commodiùs tractabitur in libro ſequenti.

Duobus modis excludũtur perſonæ non aptæ ad iurandum.

Cap. *Teſtimonium.*

D.Thom.

Preſbyteri iurare non poſſunt in manibus laicorum.

Cap. *Reſcripto.*

Cap. *Peruenit.*

Abbas.

Sylueſt.

Cap. *Siquis presbyter.*

Cap.*Quoties.*

Cap.*Ego.*

Gratian.

Abbas.

Finis libri primi.

INDEX

INDEX CAPITVM
LIBRI SECVNDI DE IVRAMENTO PROMISSORIO, ET DE EIVS obligatione.

Cap.1. An iuramentum promiſſorium ſpecialiter obliget, non ſolùm ad promiſſionem, ſed aſſertionem de futuro.
Cap.2. Qualis, & quanta ſit iuramenti promiſſorij obligatio.
Cap.3. An obligatio iuramenti maior ſit, quàm obligatio voti.
Cap.4. An iuramento promiſſorio fiat obligatio alteri, an ſoli Deo.
Cap.5. An ſolum iuramentum promiſſorium factum per verum Deum, obliget.
Cap.6. An iuramentum factum per creaturam ſine habitudine ad Deum obliget.
Cap.7. An ad obligationem iuramēti promiſſorij liber conſenſus, & intentio iurandi requiratur.
Cap.8. An ſimulatum, doloſúmve iuramentum in verbis obligationem inducat.
Cap.9. An iuramentum extortum per iniuriam obliget.
Cap.10. An iuramentum metu extortum obligationem inducat.
Cap.11. An iuramentum per dolum, vel errorem factum, ſit validum, & obliget.
Cap.12. An iuramentum de actu virtutis ſemper obligationem inducat.
Cap.13. Exponuntur varia iura, & ſatisfit alteri ſententiæ.
Cap.14. An obliget iuramentum promiſſorium, quod ſine graui culpa impleri nequit.
Cap.15. An iuramentum de opere includente grauem culpam, obligationem inducat.
Cap.16. An iuramentum de actu indifferente obliget.
Cap.17. An iuramentum de omiſſione, vel negatione operis obliget.
Cap.18. An iuramentum, in materia prohibita factum, obliget.
Cap.19. An iuramentum contra votum, promiſſionem, aut iuramentum prius factum obliget.
Cap.20. An iuramentum iure ciuili prohibitum inducat obligationem.
Cap.21. An iuramentum factum contra bonos mores ciuiles, obligare poſſit.
Cap.22. An iuramentum contra ſolos bonos mores ciuiles ſemper obliget.
Cap.23. Satisfit obiectionibus ſuperiori capite propoſitis.
Cap.24. An iuramentum illicitum, vel de promiſſione prohibita obliget, ſi abſque culpa impleri poteſt.
Cap.25. Quomodo differant iuramentum confirmatorium, & per ſe ſtans ſuper contractus prohibitos.
Cap.26. An iuramentum contra leges, bonum publicum, vel priuatum reſpicientes, firmet contractum.
Cap.27. Pactum, quod legibus reprobatur in odiū creditoris, non confirmari in iuramento.
Cap.28. An pacta irrita per leges, confirmentur iuramento.
Cap.29. Quomodo iuramentum confirmare poſſit contractum irritum.
Cap.30. An præcedente iuramento non faciendi pactum prohibitum, tale pactum tamen firmetur ſuperueniente iuramento.
Cap.31. An obligatio iuramenti ſit merè perſonalis tam ex parte iurantis, quàm eius, cui fit?
Cap.32. Quomodo interpretandum ſit iuramentum quoad extenſionem, vel limitationem obligandi.
Cap.33. De obligatione iuramenti in caſu dubio.
Cap.34. An iuramentum promiſſorium conditionem includat, & an abſolutum differat à conditionato.
Cap.35. Quando incipiat, & quandiu duret obligatio iuramenti promiſſorij.
Cap.36. An iuramentum ſit implendum in propria ſpecie, vel ſufficiat per quid æquiualens.
Cap.37. An in iuramento implendo liceat compenſatione vti.
Cap.38. An iuramentum promiſſorium irritari poſſit.
Cap.39. An obligatio iuramenti per conditionem factam à creditore, tollatur.
Cap.40. An in iuramentum ſoli Deo factum cadat diſpenſatio.
Cap.41. An, & quomodo relaxari poſſit à ſuperiore iuramentum homini factum.

LIBER SECVNDVS, DE IVRAMENTO PROMISSORIO, EIVSQVE OBLIGATIONE.

Quæ hactenus de iuramento diximus, communia ſunt iuramento promiſſorio cum aſſertorio, quatenus in iuramento promiſſorio aliqua aſſertio de præſenti includitur, & iuratur. Nam qui cum iuramento promittit, iurat ſe non fictè, ſed verè, & ex animo promittere, & conſequenter iurat ſe habere propoſitũ implendi quod promittit: quoad hoc ergo tale iuramentum aſſertoriũ eſt. Vltra hoc verò, addit iuramentum promiſſorium aliquid in futurũ, in quo differt à iuramento aſſertorio de præſenti, vel de præterito,

In quo differat iuramentum promiſſoriũ ab aſſertorio.

(nam aſſertionem de futuro ſub promiſsione nunc comprehendimus) an verò aliquo modo diſtinguantur in ordine ad iuramentum, paulo poſt explicabimus. Et ideo de iuramento promiſſorio quatenus ab aſſertorio diſtinguitur, in eo, quod ſupra ipſum addit, neceſſaria eſt ſpecialis diſputatio, quam in hoc libro inſtituimus, totaq́ reducitur ad explicandam obligationem ſpecialem, quæ ex tali iuramẽto naſcitur, nam cætera omnia communia illi ſunt cum iuramento aſſertorio. Ex hac enim differentia inter hæc duo iuramenta, ſcilicet quod veritas aſſertorij non pendet ex facto futuro, ſicut veritas promiſſorij, ſequitur alia quoad obligationem, vt notat D. Thomas, quia aſſertorium propriè non inducit nouam obligationem, ſed ſupponit illam. Et vt rectè fiat, per illud obſeruatur, & impletur obligatio, quæ illi ex natura rei ineſt, ſcilicet, dicendi veritatem, cum aliquid affirmatur, vel negatur cum iuramento: & ſimilis eſt obligatio loquendi cum iuſtitia, & cum iudicio. Impleta verò hac obligatione, nulla alia ſupereſt ex vi iuramenti aſſertorij, & ita de illo nihil ſupereſt dicendum, præter ea, quæ ad vitia illi contraria ſpectant, de quibus in lib. ſequenti dicemus. At verò iuramentum promiſſorium licèt eandem obligationem ſupponat, & ritè, ac rectè factum, illam expleat: nihilominus inducit nouam obligationem in futurum, vt videbimus. Hæc igitur eſt à nobis in hoc libro explicanda, & conditiones omnes, quæ ad illam requiruntur, de peccatis autem, quæ committuntur, violando illam in ſequenti libro dicemus.

CAPVT PRIMVM.

Vtrùm iuramentum promiſſorium addat ſpecialem obligationem, non ſolùm rigoroſæ promiſsioni, ſed etiam ſoli aſſertioni de futuro.

1. De fide eſſe iuramentum additũ promiſſioni nouam obligationẽ afferre.

SVPPONIMVS in hoc titulo, iuramentum promiſſioni additum ſecum afferre propriam, & peculiarem obligationem, ad faciẽdum id, quod promittitur. Quod quidem in genere ſumptũ, eſt certum de fide, & in vniuerſa Eccleſia receptum eſt, & in iure Canonico

Cap. *Querelam.* Ca. *Tua nos.* *Matth.* 5.

ita ſupponitur. Nam qui iuratam promiſſionem non implet, periurus cenſetur, cap. *Querelam*, cap. *Tua nos*, cum aliis, de iureiuran. Et colligi poteſt ex illis verbis Matth. 5. *Reddes autem Domino iuramenta tua*, nam licèt illa verba non affirmentur à Chriſto, ſed referantur, & aliqui cenſeant, non referri ex Scriptura, ſed ex interpretatione antiquorum Hebræorum, quia prius dicit Chriſtus: *Audiſtis quia dictum eſt antiquis*: nihilominus probabilius videtur referri ex Scriptura. Quia Num. 30. dicitur: *Si quis virorum votum Domino vouerit, aut ſe conſtrinxerit iuramento, non faciet irritum verbum ſuum, ſed omne,*

Num. 30. Iuramenta reddẽda Domino vbi in lege præceptum. *Pſalm.* 14. *Pſalm.* 23.

quod promiſerit, implebit: vbi non tantùm eſt ſermo de voto, quod fit Deo, ſed abſolutè de quacumque promiſſione iurata, etiam facta proximo, iuxta illud Pſalm. 14. *Qui iurat proximo ſuo, & non decipit*: & illud Pſalm. 23. *Qui non accepit in vanum animam ſuam, nec iurauit in dolo proximo ſuo*. Et tunc adimplẽs iuratam

A promiſſionem, licèt proximo ſatisfaciat, nihilominus rectè dicitur reddere Domino iuramentum ſuum, quia propter reuerentiam eius maximè adimplet. Vnde in cap. *Debitores*, de iureiur. dicitur, *Si verò de ipſarum* (id eſt vſurarum) *ſolutione iurauerint, cogendi ſunt Domino reddere iuramentum*: per quæ verba optimè explicatur obligatio huius iuramenti. In eo enim caſu, ſi ſpectaretur iniuſtitia exigentis vſuras, non videretur implenda illi promiſſio, tamen propter religionem iuramenti, Domino red-

C. *Debitores.* Iuratæ vſuræ ſunt reddendæ.

B dendum dicitur, quod promiſſum eſt.

Et hinc facilè ſumitur ratio huius obligationis, 2.
nam ſicut iuramentum aſſertoriũ interponitur ad veritatem confirmandam auctoritate diuina, ita iuramentum promiſſorium fit, vt immobilis, & certa habeatur promiſſio. Vnde Paulus ad Hebr. 6. ait, Deũ ipſum interdũ promiſſionem ſuam iurare per ſeipſum, cum maiorem nõ habeat, per quẽ iuret, vt abundantius oſtendat promiſſionis ſuæ immobilitatem: ergo neceſſe eſt, vt iuramentum ab homine

C additũ promiſſioni ſuæ addat obligationẽ ſpecialẽ implendi illam. Tum quia aliàs non fieret certior, & immutabilior promiſsio ratione iuramẽti: tum etiã quia homo per maiorẽ ſui iurat, vt inde promiſsio eius maiorẽ auctoritatem accipiat, ergo ad debitũ honorem Dei, per quem iurat, ſpectat, vt impleat, quod promittit, ergo ex hoc capite naſcitur ſpecialis

lis obligatio ad religionem ſpectans,quam violans A cenſetur ſacrilegus,vt infrà videbimus. De veritate ergo huius dogmatis nullus eſt dubitandi locus.

3. Difficultas quæſtionis.

Difficultas verò eſt, an hæc obligatio talis iuramenti ſupponat ſemper propriam promiſſionem,in quam cadat,eámq; confirmet,vel ad talem obligationem ſufficiat ſimplex aſſertio de futuro contingente,cuius veritas pendeat ex voluntate, & actione iurantis? Sunt enim hæc valde diſtincta,& non parum refert ea diſtinguere,& modũ obligandi iuramenti circa vtramque partẽ explicare, nam hinc pẽdere videntur multæ quæſtiones de materia huius iuramẽti,vt videbimus. Quod ergo illa duo diſtincta ſint declarari poteſt,primò,quia ſimplex aſſertio de futuro,in genere loquendo,poteſt ſeparari à promiſſione, quamuis è contrario promiſſio, ſi B ſit ex animo, & non ficta, includat aſſertionem de futuro.Prior pars cõſtat in aſſertionibus de futuro, vel de rebus neceſſariis,vel de cõtingentibus naturalibus,vt *Cras pluet*, vel de contingentibus liberis, quæ ab aliis faciẽda ſunt,poteſt enim quis affirmare,quid alius facturus ſit,ſiue prudẽter,ſiue temerè ſic loquatur:non tamẽ poterit promittere futurum factum alterius,quia non habet voluntatem eius in manu ſua: eſt ergo ſeparabilis ſimplex aſſertio de futuro à promiſſione.Idem ergo eſt in ordine ad factum proprium,quod ex propria voluntate pendet, poteſt enim quis ſimpliciter affirmare,ſe hoc facturum,non promittendo,& poteſt id dicere,addendo promiſſionem, nam per affirmationem ſimplicem ſolùm ſignificatur propoſitum faciẽdi, vt ſentit D. C Thomas d.q.89.art.7. ad primum, promiſſio verò addit obligationem fidelitatis, vt latiùs tractaui in releſt.1.de voluntate Dei ſect.2.num.18.& 19.

D.Thom.

4. Quando intercedit promiſſio, & iuramentũ,additur ſpecialis obligatio.

Quãdo ergo intercedit promiſſio, & illi additur iuramentum, certum eſt addi ſpecialem obligationem ad talem promiſſionem implẽdam:tunc enim maximè procedunt omnia, quæ ad probandã hanc obligationem adduximus. Poteſt autem hoc modo iurari tam promiſſio facta Deo,quæ tũc votũ iuratum dicitur,quã promiſſio homini facta,& vtrique additur obligatio religioſa:nam licèt votum ſecum afferat obligationem religionis,nihil vetat quominus ei addi poſſit alio obligatio eiuſdẽ virtutis,quæ diuerſæ rationis eſt,vt capite ſequẽti dicemus. Vnde quando iuramentũ cadit in promiſſioné factam D homini,obligatio,quę additur,eiuſdem rationis eſt cum illa,quæ voto accreſcit, quãdo iuramento firmatur,quia fundatur in reſpectu ad Deum eiuſdem rationis,& ab illo veluti à formali obiecto ſpeciem ſumit.Varietas autem promiſſionum,& obligationum, quæ ex illis in propriis generibus oriuntur, materialis eſt reſpectu iuramenti, & ideo non variat obligationem eius, ſicut etiam inter ipſas promiſſiones humanas poteſt eſſe varietas, & diſtinctio etiam ſpecifica in ordine ad obligationem moralem. Vna enim eſſe poteſt ſimplex promiſſio, & tantùm ex vna parte,alia poteſt eſſe oneroſa, & cũ pacto ex vtraque parte,& vna de ſe pertinere ad fidelitatem, alia ad iuſtitiam, & nihilominus ſi omnes illæ iuramento firmentur, obligatio religioſa E eiuſdem rationis omnibus ſuperadditur: quamuis in ea poſſint gradus reperiri ſecundùm magis, & minus pro grauitate materiæ, vt dicemus.

5. Supereſt, vt de aſſertione de futuro iurata dicamus,quam ſimplicẽ appellamus, vt eam à promiſſione diſtinguamus. Et de illa ſupponimus, per ſe ſolam nullam inducere obligationẽ in futurum,ſed ſolũ poſtulare veritatem,quãdo aſſeritur,quatenus ex præſenti propoſito pẽdet,vt in d.Relectione tractaui,& infrà in tractatu de voto iterum dicam. In hoc enim differt ſimplex aſſertio de futuro à promiſſione etiã ſimplici, quod ſimplex aſſertio ſolum affirmat rem faciendam, quatenus eſt in præſenti propoſito,vt expreſsè dixit D.Thom. d.q.98. art.7. ad 1. & ideo per ſe non inducit obligationem, vt clarè etiam colligitur ex c.*Literatura*,de voto. Promiſſio verò inducit ſpecialem obligationem perſeuerandi in illo propoſito,illúdque implendi.

Simplex aſſertio de futuro in quo differat à promiſſione. *D.Thom.* Cap. *Literaturam.*

6. Simplici aſſertioni de futuro iuramentum additum inducit obligationé de præſenti.

Secundò ſuppono, quando huic aſſertioni ſimplici de futuro additur iuramẽtum,induci, vel potius ſupponi obligationem grauem habẽdi propoſitum eo tempore, quo iuramentum fit, faciendi poſtea id,quod iuratur. Hoc etiam eſt certum,quia quoad illud, eſt iuramentum illud aſſertorium de præſenti, ergo trahit ſecum obligationem habendi illud propoſitum, quia aliàs cadet ſupra mendaciũ de præſenti. Item deficiente illo propoſito talis aſſertio de futuro ſtatim falſa eſt, quia neque in ſe, neque in cauſa eſt vera:ergo eſt periurium illam iuramento confirmare, ergo ad vitandum periurium eſt obligatio habendi illud propoſitum,vt licitè talis aſſertio iurari poſſit. His ergo ſuppoſitis,inquirimus,an iuramentum tali aſſertioni veræ additum, inducat nouam, & ſpecialem obligationem perſeuerandi in illo propoſito, & implendi illud ex vi religionis,& reuerentiæ Deo debitæ?

Senſus quæſtionis.

7. Opinio aliquorum. *Caietan.*

Aliqui auctores indicant eo ipſo, quòd aſſertio in futurum iuratur aſſertionem tranſire in promiſſionem,& inducere obligationem. Atque ita videtur ſentire Caiet.2.2.q.89. art.9. Notab.1. in fine, quatenus ait,omnia iuramenta, quæ cum ſint vota, ſunt Papæ reſeruata, manere etiam reſeruata. Hoc enim verũ non eſſet,niſi talia iuramenta tranſirent in vota.Et idem eodem modo ſentit Soto lib.8.q.1. art.9.clariùs Nauarr.in Manu.c.27.n.275.verſ.*Decimoſexto*, dicens,iuramentũ videtur continere duo vincula,promiſſionis,ſcilicet,& iuramẽti. Poſsũtq; pro eadem ſententia referri alij,quos infrà tractando de diſpenſatione iuramenti commemorabimus.

Soto. *Nauarr.*

8. Reſolutio. Aſſertio iurata poteſt in rigore à promiſſione ſeparari. *Lud.Lop.* *Valent.* *Sancius.*

Nihilominus non videtur poſſe dubitari, quin aſſertio iurata poſſit in rigore ſeparari à promiſſione, vt ſupponit apertè Ludouicus Lopez in inſtru.p.2.in materia de Claui. c.9. de Commut.voti §.*Ad punctum*, &c.& diſtinctè declarat Valent.3.p. diſp.6.q.7. puncto 2. Sancius 2.p. de Matri.lib.8. diſp.13. Et ratio eſt,quia pura aſſertio de futuro ex ſolo propoſito eſt prior omni promiſſione natura ſua,& poteſt ſimpliciter proferri, vt per ſe conſtat, ergo & iurari, ſine interuentu promiſſionis, quia hoc pendet ex hominis libertate.

9. Hoc ſuppoſito videri poteſt, tunc iuramentum nullam talem obligationem inducere, quia illud iuramentum eſt purè aſſertorium, ergo non inducit obligationem in futurum,ſed ſolùm dicẽdi veritatem,cùm fit,proprium enim eſt iuramenti promiſſorij inducere talem obligationem in futurum, ergo antecedens ex declaratione facta eſt manifeſtum, quia illud iuramentum cadit ſupra ſolam aſſertionem: iuramentum autem promiſſorium, vt ex ipſa voce patet, dicitur illud, quod ſupra promiſſionem cadit, conſequentia autem probari poteſt ex Num. 30. *Si quis virorum votum Domino voverit, aut ſe conſtrinxerit iuramento, non faciet irritum verbum ſuum,ſed omne,quod promiſit, implebit.* Vbi ſupponi videtur iuramentum, vt obliget, debere ſupponere promiſſionem, in quam cadat: & eodem modo loquuntur iura,& Doctores.

*Num.*30.

10. Ratione firmatur.

Secundò probatur ratione, quia promiſſio eſt materia talis iuramenti, ergo non exiſtente promiſſione,

miſſione, nec iuramentum promiſſorium eſſe poteſt,ſed erit tantùm iuramentum aſſertorium,quod ſolùm obligat,vt cum profertur verum ſit, ergo ex tali iuramento nulla obligatio in futurum relinquetur.Secundò,ſiquis iuraret expreſsè hoc modo, *iuro me habere propoſitum faciendi cras hoc, vel illud;* obligatus quidem eſſet ad habendum nunc illud propoſitum, tamen ex vi iuramenti non teneretur perſeuerare in illo propoſito,quia non hoc iurauit, vnde nec teneretur ex vi eiuſdem iuramenti id exequi, quod propoſuit: ſed non plus iurat, qui ſimplicem aſſertionem iurat, ergo non plus obligatur. Probatur minor, quia, qui ſimpliciter dicit, ſe facturum hoc ſine promiſſione, non aliud dicit, niſi ſe habere propoſitum faciendi, quia non plus requiritur ad veritatem ſuæ aſſertionis, vt apertè docet D.Thomas d.art.7. ad 1. ergo etiam qui talem aſſertionem iurat, non plus iurat, ergo non plus obligatur illo iuramento,quàm ſi expreſsè iuraſſet, ſe habere propoſitum faciendi hoc. Tertiò argumentor, quia aliàs ſequeretur, iuramentum aſſertorium de futuro, obligare ſemper ad faciendum, quod aſſeritur in omni materia graui, & leui, vtili, vel impertinente, & indifferente, quæ intrinſecè mala non ſit.Et ſimiliter ſequeretur,obligare etiãſi non fiat in vtilitatem,vel honorem alterius,ſed abſolutè ex propoſito operantis, hæc autem non videntur communiter admitti, ergo. Quartò poſſumus argumentari, quia aliàs ſequeretur, iuramentum de facto alieno futuro obligare iurantem ad procurandum, ſaltem quantum in ſe eſt, vt fiat ab alio id, quod iurauit eſſe futurum ab illo, quia eſt eadem ratio, ſcilicet, vt ſit verum, quod iurauit, conſequens autem eſt falſum, quia ille non iurauit ſe aliquid facturum, vel procuraturum, ſed ſolùm veritatem contingentem, iuxta exiſtimationem, quam tunc de illa habebat, ergo. Et hoc videtur ſentire Soto lib.7.de iuſt.quæſt.2.art.2.ad 1.vbi ait, iuramentum promiſſorium non obligare, niſi virtute præcedentis promiſſionis, verum eſt ibi eum loqui argumentando pro quadam ſententia, quam poſtea non defendit.

D.Thom. Soto.

11. Iuramentum cadens in aſſertionem de futuro, inducit obligatioñe ad faciendũ, quod iuratum eſt. D.Thom.

Nihilominus dicendum eſt,iuramentum cadens in aſſertionem de futuro, etiamſi promiſſionem non ſupponat, præter obligationem dicendi verum de præſenti, quam includit, vel ſupponit, inducere ſpecialem obligationem ad faciendum, quod iuratum eſt.Hæc ſatis clara ſententia D.Thomæ in d.q.89.art.7. in corp.& ad 1. vbi nulla facta mentione promiſſionis dicit, iuramentum de aliquo faciendo, quod eſt in poteſtate iurantis, obligare in futurum ad faciendum illud. Vnde quando dicit iuramentum aſſertorium obligare tantùm ad veritatem præſentem, apertè reſtringit ſermonem ad iuramentum de re præterita, vel de præſenti: & loquens de iuramento rei futuræ, ſolùm excipit, vel ea, quæ futura ſunt ab aliis cauſis, vel quæ non ſunt in poteſtate iurantis,vel ſimpliciter,vel honeſtè,ac rationabiliter. Vnde tandem concludit,iuramentum de futuro,ſi habeat alios comites iudicij, & iuſtitiæ, obligare, vt fiat, quod iuratum eſt, vt tertius comes, ſcilicet veritas iuramento non deſit: veritas autem reſpicit aſſertionem,vt talis eſt,ergo etiamſi nulla fiat promiſſio, ſola aſſertio de futuro ſufficit, vt ratio iuramenti omnino verificanda ſit. Quod magis declarans D.Thomas in ſolut. ad 1. ait, quòd iuramentum adhiberi non debet, niſi in re, de qua aliquis firmiter certus eſt, ergo quando iurat aſſertionem futuram ſi rectè iurat,illam affirmat, vt firmiter ſibi certam, quantum in ipſo eſt,

Iuramentum adhiberi non debet, niſi in re de qua aliquis certus eſt.

A ergo ex vi iuramenti obligatur illam exequi,quantum in ipſo eſt, vt aſſertio iurata firmiter vera permaneat.Et idem videtur eſſe ſenſus aliorum auctorum, vt rectè declarat Scotus in 3.d.39.quæſt.vni. art.3.verſ. *Hic tamen eſt vnum dubium:* nam licet nomine promiſſionis, ſeu iuramenti promiſſorij frequentius vtantur,ſub illo comprehendunt omnem aſſertionem de futuro iuratam, & vtuntur illa voce,vt diſtinguant tale iuramentum ab aſſertorio de re præſenti,& præterita,& de aliis futuris,quæ non ſunt facienda ab ipſo iurante. Præterea Scriptura ita loquitur, vbicumque enim reperitur aſſertio de futuro cum iuramento, intelligitur eſſe iuramenti obligatio, vt Geneſ.47. dixerat Ioſeph, ad patrem ſuum, *Ego faciam,quod iuſſiſti,* dixit Iacob, *Iura ergo* B *mihi*, neque aliam promiſſionem poſtulauit: idem ſumitur ex facto Abrahæ cum ſeruo ſuo Gen.24.& Matth. 5. ſolum dicitur, *Reddes Domino iuramenta tua.* Et idem eſt ſenſus iurium tam Canonicorum, quàm ciuilium, vt videbimus.

Scot. *Geneſ.47.* *Matth.5.*

12. Ratio à priori. Aſſertio futuri effectus dependentis ex voluntate iurantis eſt contingens.

Ratio à priori huius veritatis eſt, quam D.Thomas ſignificauit,quia aſſertio futuri effectus dependentis ex volũtate iurantis,eſt contingens,& quantum eſt de ſe,habet incertam, imò & indeterminatam veritatem reſpectu cognitionis humanæ, ergo vt ſic,nõ poteſt licitè iurari. Et ideo qui iurat contingens,quod ipſe non poteſt facere verum,vt cras pluet, & Petrus morietur hac die, vel ſimilia, quæ ſuppono, non cognoſci certo, & in cauſis à iurante, grauiter, & temere peccat, quia neque ſcit eſſe C verum,quod iurat, vt ſupponitur, nec poteſt facere,vt verum ſit.Ergo,qui iurat ſe aliquid facturum, vt licitè iuret,neceſſe eſt,vt non ſolùm habeat propoſitum faciendi, quod iurat; ſed etiam vt habeat animum ſe obligandi ad faciendum verum, quod iurat. Probatur conſequentia,quia tenetur dare illi aſſertioni totam firmitatem veritatis, quam poteſt habere, vt hæc autem conſiſtit in illo animo, & obligatione,ergo qui ſic iurat,eo ipſo obligatur ad perſeuerandum in illo propoſito,& ad exequendũ, quod iurat, vt faciat verum, quod iurauit. Et confirmari poteſt hæc ratio verbis iuriſconſulti, in lege *Non erit* 5.ff.de iur.iur.*Dato iureiurando,non aliud quæritur, quàm an iuratum ſit, remiſſa quæſtione,an debeatur,quaſi ſatis probatum ſit iureiurando.* Cuius ſen- D tentiæ clarus ſenſus eſt, ipſum iuramentum de re facienda, per ſe afferre obligationem, licèt nullum ſupponat debitum, & conſequenter, licèt nullam ſupponat promiſſionem, quæ per ſe aliquam obligationem inducendam ſufficiat.

Leg.Nõ erit.

13. Inductione confirmatur. Comminatorium iuramentum non includit promiſſionem.

Secundò poteſt hæc veritas variis modis declarari,& quaſi inductione quadam confirmari.Primò enim, iuramentum comminatorium non includit promiſſionem, propriè loquendo, quia quatenus tale eſt,nec fit in commodum alterius,nec ab illius voluntate pendet,nec fidelitas circa illud verſatur; quæ ſunt propria promiſſionis:& nihilominus cõminatio iurata,per ſe loquendo, obligat ex vi iuramenti,id eſt,ſi materia ſit licita,& capax obligatio- E nis; ita docent omnes, & dicunt, ſub promiſſorio iuramento includi comminatorium. Ergo tale iuramentum ſolum obligat ratione aſſertionis de futuro, quæ per illud confirmata eſt, vt omnino vera fiat, quia ſecluſa promiſſione, nulla alia ratio obligationis ibi intelligi poteſt.Deinde interdum contingit promiſſionem iuratam, eſſe nullam in ratione promiſſionis, vt eſt promiſſio vſuras ſoluendi,vel alia, per iniuriam, & vim extorta; & nihilominus iuramentum illud obligat ad faciẽdum, quod dictum eſt, quando ſine damno conſcientiæ

tiæ impleti poteſt, vt infrà videbimus. Ergo etiam ibi tota ratio obligationis relinquitur faciendi veram aſſertionem de futuro iuratam propter Diuinam reuerentiam, vt probat cap. *Debitore*, de Iureiur. ibi, *Cogendi ſunt Deo reddere iuramentum.* Præterea ſæpe iurat quis abſolutè, ſe facturum aliquid, quod ad alterum non pertinet, vel certè non illi iuratur, vt verbi gratia, ſi quis ſecũ tantùm loquens iuret, ſe daturum aliquid Petro, vel quid ſimile, tenetur ex vi iuramenti illud implere, vt infrà videbimus: & ſi pœnitens iuret confeſſori, ſe reſtituturũ, vel non ingreſſurum talem domum, tenetur ſpeciali obligatione iuramenti ad id ſeruandum. Et tamen in his caſibus non præcedit promiſſio, nam promiſſio fit alteri, & non eſt conſummata, donec acceptetur: in primo autem caſu non ita fit, neque in ſecundo fit propriè ea promiſſio confeſſori, ſed ſola aſſertio iuratur, hæc ergo ſufficit ad hanc obligationem. Item hæc obligatio eſt ſeparabilis ab omni alia obligatione religionis, iuſtitiæ, & fidelitatis, vt cap. ſequenti oſtendemus, ergo eſt etiam ſeparabilis ab omni promiſſione, & cadere poteſt in ſolam veritatẽ aſſertionis de futuro. Denique hoc videtur ſupponi à Pontificibus, quando in Bullis concedunt confeſſoribus poteſtatem relaxandi iuramenta, quando relaxatio non cederet in præiudicium tertij, & loquuntur de iuramentis, quæ non ſunt vota, ergo ſentiunt poſſe iuramentum obligare ſine promiſſione: nam vbi eſt promiſſio, relaxatio non eſt ſine præiudicio tertij.

Cap. *Debitores.*

14. Reſpondetur ad ea, quæ in contrarium adducta ſũt.

Ad ea igitur, quæ in contrarium inducebantur ab auctoritate, iam reſponſum eſt: nam oſtenſum eſt, potiùs contrarium colligi ex modo loquendi & Scripturæ, & Iurium, ac Doctorum, & ex illo eodem cap. n. 30. facilè colligi poteſt, iuramentũ per ſe poni, vt ſufficiens ad inducendam obligationem, ſiue adhæreat pollicitationi propriæ, ſiue aſſertioni. Addi verò poteſt ad maiorem explicationem huius communis appellationis iuramenti promiſſorij, aſſertionem de re facienda in futurum, eo ipſo, quòd iuramento firmatur, ſubire vim pollicitationis, vel formaliter, vel eminenter (vt ſic dicam) & ita per illa verba, vel æquiualentia ſolere nominari. Declaro aſſumptum, quia promiſſio etiam ſimplex, addit vltra puram aſſertionem faciendi aliquid in futurum, quamdam firmitatem in præſenti propoſito, quæ conſiſtit in obligatione perſeuerandi in illo, donec impleatur, quod promiſſum eſt. Quia ergo iuramentum per ſe dat hanc firmitatem veritati de futuro, imponendo obligationem altioris rationis faciendi, vt in tali aſſertione veritas non deficiat, ideò talis aſſertio iurata pro pollicitatione habetur, & illo nomine ſignificatur, maximè quando factum iuratur in alterius vtilitatem, commodum, vel honorem, & ipſi acceptum eſſe creditur.

15. Soluũtur argumenta. Ad primum.

Atque ex his patet reſponſio ad primam rationem: nam antecedens in rigore ſumptum, falſum eſt, quia promiſſio propriè ſumpta non eſt adæquata materia iuramenti promiſſorij, neque inde tantùm hanc denominationem accepit, ſed ex eo, quòd aſſertio iurata promiſſioni æquiualet, vel eminenter illam continet: vel certè licèt demus nomen inde ſumptum, quia frequentiùs ita fit hoc iuramentum, plus tamen ſignificat, quia materia adæquata huius iuramenti eſt factum præſtandum à iurante ex vi iuramenti, ſiue illud expreſſerit per verba aſſertoria tantùm de futuro, ſiue per promiſſoria.

16. Ad ſecundã.

Ad ſecundam rationem, licèt aliqui dubitent de maiori, mihi tamen concedenda videtur, quia

A longè diuerſum eſt, iurare tantùm aſſertionem de præſenti propoſito, & de facto futuro præſtando. Nam pœnitens, verbi gratia, facilè affirmabit, & iurabit, ſi neceſſe ſit, ſe habere propoſitum non peccandi ampliùs, non tamen audebit iurare, ſe ampliùs non peccaturum. Vnde etiam ad habẽdam cõtritionem, dicimus neceſſarium non eſſe, vt quis ſibi perſuadeat, non ampliùs peccaturum, ſed ſolùm, vt id proponat: aliud eſt ergo affimare tantùm propoſitum præſens de facto futuro, aliud affirmare ipſum euentum futurum, idem ergo diſtingui poteſt in iuramento. Data ergo illa prima propoſitione, ſeu maiori, negatur minor: nam quando aliquis iurat abſolutè aliquid facturum, non B tantùm iurat ſe habere tunc propoſitum id faciendi, ſed ſimul etiam iurat, ſe permanſurum in illo propoſito donec cum effectu illud impleat, & ad hoc totum firmandum, Deum in teſtem, & quaſi fideiuſſorem adducit. De illo etiam, qui ſimpliciter, & ſine iuramento affirmat, ſe aliquid facturum, non rectè dicitur illum ſolùm affirmare, ſe habere tunc propoſitum faciendi, nam verba illa plus ſignificant, & ille totum id affirmat, quod verba ſignificant. Nec D. Thomas oppoſitum docet, ſed ait, vt ille verum loquatur, ſatis eſſe, quòd habeat tunc propoſitum faciendi, nam hoc eſt ſatis, vt probabiliter exiſtimet, ſe id facturum. In quo ſenſu intelligitur eſſe vera illa propoſitio contingens, ſimpliciter prolata, & quia per illam ſolam C aſſertionem non obligatur quis ad faciendum, vt illa propoſitio de futuro re ipſa verificetur, ideò ad illius veritatem dicitur, ſufficere propoſitum faciendi, quod dicitur, non quia illud ſolùm ſignificetur, ſed quia illud ſolùm poſtulatur ad definitam veritatem de præſenti, & probabilem de futuro, quæ ſolùm in tali humano ſermone poſtulatur. At verò quando additur iuramentum, additur obligatio faciendi verum, & certum factum futurum, quantum in homine eſt, & quoad hoc non eſt ſimilis ratio.

Iurare de præſenti propoſito, & de facto futuro præſtãdo diuerſa ſunt.

In tertio argumento multa petuntur de obligatione huius iuramenti, quæ pendent ex materia eius, & in capitibus ſequentibus tractãda ſunt, ideò nunc breuiter reſpondeo concedendo hanc obligaD tionem habere locum in omni iuramento, cuius executio rectæ rationi non repugnat, ſiue tale iuramentum præſtetur alteri, ſiue abſolutè fiat à iurante de actionibus ſuis futuris, nam de omnibus procedit eadem ratio, vt argumentum probat: an verò hæc obligatio ſit ſemper grauis, vel interdum ſit leuis, poſtea dicemus. In his autem, quæ rectæ rationi repugnant, non inducitur hæc obligatio, quia illa incapacia ſunt eius. Nam nec recta ratio, nec Deus auctor eius, obligant ad agendum contra rationem rectam, quomodo autem hoc ſit intelligendum, & quomodo peccetur ſic iurando, in ſequentibus dicemus. 17.

Ad tertiam.

Deus non obligat ad agendũ aliquid contra rationem rectam.

Ad quartum, de iuramento futuræ actionis alterius hominis reſpondetur, dupliciter fieri poſſe 18.
E tale iuramentum. Primò ſolùm affirmando veritatem quaſi ſpeculatiuè cognitam, ſeu coniectatam. Secundò poteſt talis affirmatio fieri quaſi practicè per ordinem ad ipſum affirmantem, ita vt cenſeatur affirmare illud eſſe futurum, non ſolùm vt eſt ab alio, ſed etiam vt à ſe poteſt aliquo modo pendere, aut procurari, & in eodem ſenſu poteſt iuramento confirmari. Quando ergo fit priori modo, clarum eſt, ex iuramento non contrahi obligationem, quia non iuratur factum proprium, ſed merè alienum, quatenus coniectari poteſt à iurante, vt ſi

Iuramentum de actione futura alterius hominis dupliciter fieri poteſt.

A quis iuraret pluuiam cras eſſe futuram, non intelligitur iurare, ſe facturum aliquam diligentiam, vt eueniat pluuia, ſed iurare, ſe habere talem coniecturam, vel opinionem de pluuia futura. Si ergo poteſt fieri iuramentum de facto alieno, quòd nullam inducat obligationem, ſolétque interdum ita fieri, vel ad erigendam ſpem alicuius, vel ad conſolandum illum, vel ad impediendum aliquod malum, vel ad quidpiam ſimile. Vt tamen huiuſmodi iuramentum nec ambiguè, nec temerè fiat, debet ſupponi in iurante ſufficiens coniectura de animo, & mente alterius, & per verba ipſa ſufficienter explicari, quod ita iuretur; vt iuro, me credere, aut opinari Petrum hoc facturum, vel quid ſimile, interdum verò poterit ſenſus ex circunſtantiis conſtare. Exemplum eſt 1. Reg. 20. vbi Ionathas dixit Dauidi: *Abſit non morieris, neque enim faciet Pater meus quidquam grande, vel paruum, niſi priùs indicauerit mihi. Hunc ergo celauit à me Pater meus ſermonem tantummodo? nequaquam erit iſtud, & iurauit rurſum Dauidi:* quod iuramentum planè fuit de facto alieno, ſcilicet, Saülis, fuit tamen de illo quatenus coniectabat illud Ionathas, vt ex verbis eius conſtat. Vnde & verum eſſe potuit, & ex vi illius nullam obligationem ſubiit Ionathas ad procurandum, vt ita eueniret. At verò quando iuramentum fit poſteriori modo, tunc verum eſt inducere obligationem, quia re vera eſt de facto proprio, ſicut fuit aliud iuramentum, quod poſtea addidit Ionathas in eodem loco. Quoad hanc ergo poſteriorem partem concedimus ſimilitudinem argumenti, quoad priorem verò non eſt ſimilitudo, quia quando quis iurat aliquid ſe facturum, non iurat quid de facto ſuo futuro coniectetur, ſed iurat factum, quantum ex ſua voluntate pendet, quam per iuramentum intendit in eo propoſito firmare, quod non habet locum circa alienam voluntatem, vt conſtat.

1. Reg. 20.

CAPVT II.

Qualis, & quanta ex ſuo genere ſit iuramenti promiſſorij obligatio.

1. 1. Aſſertio. Obligationē iuramēti eſſe Religioſam.

PRimò dicendum eſt obligationem hanc religioſam eſſe, id eſt, ad virtutem religionis pertinentem. Hæc aſſertio certa eſt, & communis apud omnes, ſequitúrque ex dictis ſuprà de actu iurandi, quòd ad Dei cultum, & religionem pertineat. Quòd eſt verum tam de iuramento promiſſorio, quàm de aſſertorio, nam ibi generatim locuti ſumus, & rationes æquè de vtroque probant, & ex dictis in proximo præcedenti capite, eſt etiam manifeſtum. Ex hoc ergo principio ſic argumentor, nam talis eſt obligatio, qualis eſt actus, vnde naſcitur, ſed hæc obligatio naſcitur ex actu religionis, quatenus eius veritas, & obſeruantia ad Dei venerationem ſpectat, ergo etiam ipſa obligatio religioſa eſt, ita vt eius violatio contra Religionem, & cultum Deo debitum eſſe cēſeatur. Atque hoc modo probari poteſt hæc veritas ex omnibus locis Scripturæ, & Canonum, in quibus iuramenta omnia, Deo reddi, ac deberi cenſentur, vt Mat. 5. n. 30. & ſimilibus. Item ex illis, in quibus periurium, ſeu iuramenti violatio ſacrilega cenſetur, de quibus infrà lib. 3. tractando de periurio. Denique confirmatur à ſimili quia obligatio voti religioſa eſt, vt infrà videbimus, ergo & iuramenti. Probatur conſequentia, quia ſicut voti obſeruatio pertinet ad honorem Dei, ita etiam impletio iuramenti.

Talis eſt obligatio qualis eſt actus, vnde naſcitur.

2. 2. Aſſertio. Grauem eſſe iuramenti promiſſorij obligationē. *D.Thom.*

A Secundò dicendum eſt, hanc iuramenti promiſſorij obligationem ex ſuo genere grauem eſſe. Hoc docet D.Thomas quæſt. 98. art. 3. dum probat periurium etiam contra iuramentum promiſſorium, peccatum eſſe mortale ex ratione ſua, & ita aſſertio communis eſt, & omninò certa. Quia hæc obligatio pertinet ad perfectiſſimam virtutem, & maximè coniunctam cum dilectione Dei, & de ſe extenditur ad actus grauiſſimos, vt ſunt graues promiſſiones diuinæ, vel humanæ; fœdera, & ſimilia, de quibus ſuperiori lib. cap. 8. dictum eſt. Vnde etiam ſumitur optima ratio, quia finis iuramenti, & præcipuè huius promiſſorij eſt, firmare pacta inter homines, & eorum controuerſiis finem imponere, ex B Paulo ad Hebr. 6. Sed ad hunc finem comparandum neceſſarium eſt, vt ex tali iuramento grauiſſima obligatio naſcatur ſtandi promiſſis: aliàs parui momenti eſſet vinculum, & facili negotio ab hominibus rumperetur, ergo. Denique hîc locum habet argumentum à ſimili ex voto. Nam voti obligatio ex genere ſuo grauis eſt, ergo & iuramenti: nam hæc duo ſaltem ex genere æquiparantur, vt notat Abbas in cap. *Si verò*. de Iureiur. num. 2. & in cap. *Sicut*. n. 2. Quàm graue autem peccatum ſit, violare hanc obligationem, & an poſſit aliquando minui vſque ad culpam venialem, dicemus in lib. 3. ne ordinem præuertamus.

Votum & iuramentum æquiparātur. *Abb.*

3. 3. Aſſertio. Iuramenti obligationē diuerſā ſpecie eſſe à voto, & promiſſione.

Tertiò dicendum eſt, hanc iuramenti promiſſorij obligationem diuerſæ rationis, & ſpeciei eſſe C ab obligatione promiſſionis, ac voti. Hæc aſſertio quoad priorem partem, intellectam de promiſſione facta homini, eſt clara, quia obligatio promiſſionis eſt fidelitatis humanæ, vel ad ſummum iuſtitiæ, obligatio autem iuramenti eſt Religionis, vnde manifeſtum eſt eſſe diſtinctas: ſiue in diſtinctis actibus conſiderentur, ſiue in eodem, nam licèt ibi coniungantur, non cōfunduntur. Quòd in ſequenti capite ampliùs declarabitur, nam ex ibi dicendis pendet, & ideò hic plura de promiſſione humana non dicemus. Quoad alteram verò partem de voto, poſſet quis dubitare, quia voti obligatio ad religionem ſpectat, ſicut iuramenti. Nihilominùs tamen pars illa certa eſt, & communis, eámque ſupponit D.Thomas. d. q. 89. art. 8. dum quærit, quæ ſit D maior obligatio voti, an iuramenti, idémque videntur ſupponere omnes, qui eandem quæſtionem tractant, de qua ſtatim dicemus. Sumitur etiam ex his, qui dicunt, votum, & iuramentum in vinculo æquiparari in multis, ſupponunt enim obligationes eſſe diuerſas, & diſſimiles, licèt multa habeant communia. Probatur etiam ratione, quia votum, & iuramentum ſunt actus ſpecie diſtincti, ergo producunt obligationes ſpecie diſtinctas. Conſequentia videtur clara. Antecedens autem notum eſt ex propriis rationibus talium actuum, quia votum in promiſſione Deo facta conſiſtit, vt infrà videbimus, iuramentum in inuocatione illius ad confirmandam veritatem, quæ longè diuerſam rationem habēt, tam in ratione cultus, & honoris, quàm E in ratione, quaſi materiali communicandi, ſeu negotiandi (vt ſic dicam) cum Deo. Vnde obligatio voti directè reſpicit Deum, vt creditorem, cui facta eſt obligatio, obligatio autem iuramenti reſpicit Deum, vt vocatum in teſtimonium, & quaſi ſponſorem, ſeu fideiuſſorem, ſunt ergo illæ obligationes valdè diſtinctæ, vt rectè expoſuit Nauarrus cap. 27. num. 275. §. *Decimoſexto*.

Votū & iuramenta promiſſoriū quo modo differant.

Nauarr.

4. Voti iuramenti obligationes.

Quartò hinc ſequitur, has obligationes ſecū dum ſe, & natura ſua eſſe ſeparabiles, & licèt interdum ſimul concurrant, ſemper manere vincula formaliter

ſunt inter ſe ſeparabiles.

liter diſtincta. Primum patet inductione, nam vota ad Deum ſæpiſſimè fiunt ſine adiectione iuraméti, tam in ſimplicibus, & priuatis votis, quàm in ſolemnibus, & publicis: nam clerici in ſacris vouent caſtitatem, non verò iurant, & Religioſi profitendo, vouent tria vota ſine vllo iuramento, & idem contingit frequètiùs in votis ſimplicibus, vnde qui peccant contra votum non iuratum, periurus non eſt, ſed vnum tantum ſacrilegij delictum committit: ſimiliter è cōuerſo, qui iurat ſponſalia, vel alium contractum, nihil vouet, & periurus eſt, ſi non implet, non tamen voti violator. Et ratio eſt, quia ita hæc diſtinguuntur, vt nullam inter ſe connexionem habeant cauſæ, & effectus, nec aliam ſimilem. Poſſunt autem coniungi, quia licet ſint diſtinctæ obligationes, non tamen repugnantes, & ideò ex libera voluntate coniungi poſſunt, vt ſit in votis iuratis: vel in forma profeſſionis fidei. Paul. IV. vbi concluditur, *Ego ſic iuro, & promitto, &c.* Tunc autem vtrumque vinculum ſuam retinet rationem, quia cùm per ſe diſtinctæ ſint, confundi non poſſunt. Et ideò ſi votum iuratum violetur, dupliciter peccatur contra religionem, quia contra duplicem obligationem eius agitur, quod proinde aperire in confeſſione neceſſarium eſt, quia ſunt circunſtantiæ ſpecie diſtinctæ, vt ex dictis conſtat.

Voti & iuramenti obligationes cōiungi poſsūt.

5\. Dubium.

Quomodo dignoſci poſſit obligationē iuramenti eſſe ſeparatā à voto.

Hic verò interrogandum occurrit, quomodo dignoſcatur, obligationem iuramenti eſſe ſolam, & ſeparatam à voto, quando aliàs materia apta eſt ad vtramque obligationem? Quando enim materia non eſt apta ad votum, & iuratur, ſatis clarum eſt, ibi ſeparari iuramentum à voto, vt cùm iurantur ſponſalia, contractus, comminationes, & humanæ promiſſiones tēporales inter homines factæ. Item quando materia eſt capax voti, & Deo purè promittitur, ſine vlla iuramenti forma, ibi etiam ſatis clarè ſeparatur obligatio voti ab obligatione iuramenti. Interdum autem materia eſt capax voti, & immediatè, ac ſimpliciter iuratur, vt cùm quis iurat non ludere; vel non conuerſari cum tali fœmina, vel non ingredi talem domum, vbi moralem habet occaſionem peccandi, vel etiam poteſt immediatè iurare caſtitatem, & ſimilia, quæ per vota ſolent Deo promitti. In his ergo materiis non eſt facilè diſcernere, an ſeparetur obligatio iuramenti à voto, vel an eo ipſo, quod ſic iuratur talis materia, etiam voueatur: aliqui enim auctores graues indicant, quoties materia iuramenti Religionis eſt, ac pietatis, iuramentum de illa factum, etiam ſi videatur ad hominem fieri, includere votum factum Deo, & obligationem eius. Ita ſentit Sot. lib. 8. de Iuſt. quæſt. 1. art. 9. ad 2. ipſemet verò prudenter addit limitationem, *Niſi aliud conſtet de intentione iurantis.* illam etiam ſententiam indicant alij, quos retuli capite præcedenti, & qui putant idem eſſe iudicium de diſpenſatione iuramenti facti in materia Religionis, & voti, quos infrà, tractando de diſpenſatione iuramenti referemus.

6\. Reſolutio dubij.

Ludou. Lop. Valent. Sancius.

Nihilominùs conſequenter ad ea, quæ cap. præcedenti notauimus, dicendum eſt, in quacumque materia etiam Religioſa poſſe ſeparari obligationem iuraméti, ab obligatione voti, ita vt, ſicut hæc poſterior ſine illa inuenitur, ita etiam è contrario poſſit inueniri. Ita ſentiunt Ludouicus Lopez, Valentia, & Sancius, capite præcedenti allegati. Et probatur ex eodem principio, quia non minùs diſtinguuntur aſſertio, & promiſſio in tali materia, quàm in quacumque alia, ergo non minùs poſſunt per liberam hominis voluntatem ſeparari mutuò: ergo poteſt in tali materia fieri aſſertio iurata ſine promiſſione, ergo ex illa naſcetur obligatio iuramenti ſine obligatione voti. Secundò in materia pia, & apta ad votum, poteſt fieri promiſſio humana iurata ſine voto, ergo in eadem poterit fieri aſſertio humana iurata, ſine voto. Conſequentia tenet à paritate rationis, & ex dictis in capite præcedenti eſt euidens. Antecedens autem eſt receptum ab omnibus, & bene declarat illud Soto d. lib. q. 1. art. 8. ad 2. dicens, *ambiguam eſſe promiſſionem factam de dotanda virgine, vel alendo paupere, etiam ſi cum iuramento fiat, & ideò intentione promittentis diſcernendam eſſe: nam ſi promittat Deo, erit votum iuratum, ſi homini, & in gratiam eius, erit promiſſio humana iurata.* Circa eandem ergo materiam de ſe aptam ad votum, poteſt cadere iuramentum in promiſſionem abſque voto, ergo & in puram aſſertionem. Tertiò, eſt ratio à priori, quia poteſt aſſertio de futuro etiam in his materiis proferri ſine ordine ad alterum, & ſine vlla obligatione, quæ ex vi talis aſſertionis inducatur, ergo ſi illa iuretur, inducetur obligatio iuramenti, ſine obligatione voti. Exemplum optimum eſt ſuprà inſinuatum, ſi confeſſor faciat pœnitentem iurare, ſe impleturum propoſitum reſtituendi, vel non intrandi talem domum vbi habet occaſionem Nam ille non vouet, quia id non intendit, nec enim confeſſor exigit votum (vt ſuppono) ſed iuramentum, nec ipſe plus facere vult, quàm confeſſor præcipiat. Alia exempla ponunt citati Auctores, quæ infrà tractando de diſpenſatione iuramenti expendemus.

Ratio à priori.

Secundò verò addendum eſt, regulariter hæc iuramenta fieri cum admixtione voti. Hoc intendunt Soto, & alij auctores, & conſtat ex vſu. Et ratio eſt, quia ordinariè iuramentum de futura aliqua actione præſtanda non fit ſine promiſſione, vt ſuprà lib. 1. viſum eſt: in his autem materiis ad pietatem, & religionem pertinentibus, promiſſio regulariter fit Deo, quia hæc eſt maximè proportionata talibus operibus, & ita eſt etiam frequentiùs intenta, promiſſio autem facta Deo, & votum idem ſunt. Quapropter ad diſcernendum, an ſit tantùm iuramentum, vel etiam votum, intentio iurantis potiſſimùm penſanda eſt, quia hæc eſt, quæ diſcernit actionem. Quòd ſi ipſe non poſſit certò declarare intentionem ſuam, circunſtantiæ ſunt penſandæ, & occaſiones iurandi: nam ex illis ſæpe poterit diſcerni, an iurans intenderit tale opus intuitu diuini honoris, & cultus: vel ſolùm voluerit firmare voluntatem ſuam in illo propoſito, quod ex alia occaſione conceperat. Nam quando fit iſto poſteriori modo, eſt purum iuramentum: quando verò fit priori modo, eſt magnum ſignum promiſſionis, & voti ſimul cum iuramento. Quòd ſi res fuerit dubia, ita vt ex particularibus circunſtantiis, ſeu occaſionibus iudicari non poſſit fuiſſe purum iuramentum, pro voto præſumendum eſt, vt omnes dicunt, non quia in dubio ſemper præſumatur pro voto, hæc enim regula non eſt certa, vt infrà ſuo loco dicetur, ſed quia in tali actu, & materia ille eſt actus maximè proportionatus, & quem frequentiùs faciunt omnes, qui obligare ſe volunt: & ideò niſi aliunde conſtet de contraria intentione, credendum eſt fuiſſe factum ordinario modo, & ipſi materiæ magis proportionato.

7\. Regulariter iuramenta pia fiūt cum admixtione voti.

Quomodo diſcernendū, votum à iuramento.

CAPVT

CAPVT III.

An obligatio iuramenti maior ſit, quàm obligatio voti.

1. *D.Thom.* Votum magis obligat, quàm iuramentum. *Caietan. Soto. Aragon. Syluest.*

HAnc quæſtionem proponit D. Thomas dicta quæſt. 89. art. 8. & reſpondet, magis obligare votum, quàm iuramentum. Et illius reſolutionem ſequitur ibi Caietanus, Soto, & Aragon. Syluester, *Iuramentum.* 4. quæſt. 5. *Votum* 2. quæſt. 20. & refertur, Summ. confeſſo. lib. 1. tit. 8. quæſtion. 23. & tit. 9. quæſtion. 14. & communiter ibi ſentiunt Summiſtæ. Canoniſtæ autem ordinariè dicunt, votum, & iuramentum paria iudicari, Abb. in cap. *Si verò,* de Iureiur. & in c. *Rurſus,* Qui Cleric. vel vouentes, &c. At verò pro contraria ſententia ſolet referri Maior in 4. diſtinct. 38. vbi poſt q. 4. dub. 2. hoc tractat, & reprobat ſententiam D. Thom. tamen re vera non contradicit illi, nec rem ſatis explicat. *Maior.* Primò enim ſolum dicit maiorem eſſe obligationem iuramenti, quàm voti, quando iuramentum votum includit. Hoc autem D. Thomas non negat: ſed admittit in eodem art. ad 2. declarat tamen obligationem voti iurati, eſſe maiorem, quàm voti puri extenſiuè, quia per duas res immobiles firmitas habetur, non verò intenſiuè. Neque plus probat ratio Maioris, qui ſic argumentatur, *Omnis ratio obligationis in voto, manet in iuramento: & additur aliquid aliud, &c.* Hæc enim propoſitio eſt vera in voto iurato, non verò in quolibet iuramento, vt ex dictis conſtat, & ita ex illa ſolùm poteſt concludi, votum iuratum extenſiuè magis obligare, quàm votum nudum. Et ſimiliter alia propoſitio, quam ibi habet Maior, ſcilicet quòd ſicut obſeruatio voti pertinet ad fidelitatem ad Deum, ita etiam obſeruatio iuramenti; hæc (inquam) propoſitio non eſt vera in omni iuramento, ſed in voto iurato habet locum, vt votum eſt, non ratione iuramenti. Neque ipſe Maior videtur plus docere, cùm concludit, cæteris omnibus paribus, plus obligare iuramentum, quàm votum. Vnde reſpondendo ibidem ad argumentum, *Sed contra.* D. Thom. ſcilicet, quia votum fit Deo, & iuramentum ſæpe fit homini, &c. Reſpondet, hoc non concludere, quia comparatio fit cum iuramento, quod fit Deo, vt de ingrediendo Religionem, *quemadmodum ſi illud vouerem,* Vnde planè concedit, votum factum Deo ſine iuramento, plus obligare promiſſione iurata facta homini: at hoc eſt, quod D. Thomas intendit, in re ergo non contradicit. (*Maior & D. Thomas cõciliantur.*) Deficit autem, quia nõ bene explicat D. Thomam, nec rem ipſam ſatis expendit: falsò etiam ſupponit, omne iuramentum de re ſacra, includere votum, & ideò aliam comparationem hîc neceſſariam omittit, de qua ſtatim dicam.

2. *Medina.* Magis igitur propriè, & directè contra D. Thomam opinatus eſt Medina lib. 5. de Continen. Sacer. cap. 22. & 23. qui etiam comparando iuramentum promiſſorium homini, cum nudo voto, dicit maiorem eſſe obligationem iuramenti, licèt obligatio voti ſanctior ſit. Quod refert Nauarrus d. cap. 12. num. 32. (*Nauarr.*) ipſe autem diſtinctione quadam conatur cõciliare opiniones: triáque membra conſtituit. Primum eſt, ſi iuramentum, & votum fiant intuitu honoris Dei, magis obligare iuramentum, quàm votum. Secundum eſt, idem eſſe, ſi vtrumque fiat in vtilitatem proximi. Tertium, ſi votum fiat in honorem Dei, & iuramentum in vtilitatem proximi, magis obligare votum, & hoc vltimum putat intendere D. Thomam. (*Opinionem D. Thomæ & Medinæ Nauarrus conciliat.*) Medinam verò ait rectè

A probare, firmiorem eſſe obligationem iuramenti, quàm voti, licet hæc ſanctior ſit, cùm per illam promittamus proximo, per hanc Deo. Videtur ergo quoad hoc, cedere rationibus Medinæ, & à priori ſententia recedere. Primum verò membrũ, quod ponit, ambiguum eſt, nam ſi intelligatur de iuramento ita facto in honorem Dei, vt votum includat, clarum eſt in ſenſu explicato: ſi verò intelligatur de nudo iuramento cõparato cum nudo voto, ſic falſum eſt, & contra D. Thomam, vt ſtatim dicam. In ſecundo autem membro in primis non ſatis intelligitur, quomodo votum principaliùs fiat propter vtilitatem proximi, cùm de ratione illius ſit, vt principaliter, & directè fiat Deo, licèt fortaſ-
B ſe ex parte operantis poſſit votum imperari ex affectu ad vtilitatem proximi. Tunc autem etiam eſt falſum, & contra D. Thomam iuramentum magis obligare, vt oſtendam. Tertium autem membrum, licèt fortaſſe verum ſit, non confert ad concordiam opinionum, nam illud eſt, quod Medina negat, de Maiore autem, iam diximus, in eo non diſcordare. Hæc ergo diſtinctio, & concordia Nauarri omittenda eſt. Opinio autem Medinæ aliquibus doctis modernis placet.

Probatur autem primò, quia iuramentum ita obligat, vt eius fractio repugnet Deo contrariè, & quantum eſt in ſe, aliquid illi imputet, quod naturæ eius repugnat, nempe, aut eſſe teſtem mendacij, aut eſſe infidelem in promiſſis: votum autem ita 3. (*Probatur Medinæ opinio.*)
C obligat, vt ſi non impleatur, licèt non reddatur Deo debitum, non tamen aliquid illi contrarium ipſi imputetur: ergo maior eſt obligatio iuramenti. Patet conſequentia, quia ſicut maior eſt iniuria, quæ fit cum poſitiua contumelia, vel læſione honoris alterius, quàm ſit omiſſio alicuius honoris debiti, ita maior eſt obligatio, quæ violari non poteſt ſine poſitiua contumelia, & inhonoratione, quàm quæ conſiſtit in non reddendo debito. Et hæc ratio eneruat fundamentum D. Thomæ, ſic enim colligit. Fractio voti eſt infidelitas ad Deum, quæ irreuerentiam inuoluit, iuramenti verò fractio ſolùm eſt irreuerentia quædam ſine infidelitate, ergo deterior eſt voti fractio: ergo, & voti obligatio eſt maior. Negatur enim prior conſe-
D quentia, quia non ſunt cætera paria: nam irreuerentia periurij eſt longè maior, & includit quamdam grauem contumeliam in Deum, (quia quantùm eſt ex parte iurantis, fit Deus teſtis falſus) quæ ſuperat in malitia infidelitatem in promiſſionibus Deo factis. Item irreuerentia infidelitatis in fractione voti, vnica malitia eſt, nam tota ratio irreuerentiæ eſt infidelitatis, & ſimiliter in periurio irreuerentia falſitatis (vt ſic dicam) vnica eſt, quia irreuerentia periurij tota conſiſtit in hôc, quod Deus ſit mendax, vel infidelis, quantum eſt ex parte iurantis, hoc autem fundamentum irreuerentiæ grauius multò apparet in periurio, quàm in infidelitate ad Deum propter rationem factam. Secundò argumentatur, quia votum factum ex
E metu graui eſt inualidum ad obligandum, iuramentum autem obligat non obſtante metu, ergo ſignum eſt, faciliùs impediri obligationem voti quàm iuramenti; ergo ſignum eſt eſſe minùs grauem voti obligationem. Simile argumentum poteſt fieri, quia faciliùs videtur diſpenſare in voto, quàm in iuramento, ergo minor eſt eius obligatio. Tertiò argumentantur alij, quia minor obligatio ſolet per maiorem firmari, ita enim promiſſio humana per iuramentum firmatur, ſed promiſſio etiam Deo facta ſolet per iuramentum confirmari, ergo

ergo ſignum eſt maiorem eſſe obligationem iuramenti, quàm voti.

Mihi diſtinguendum videtur inter iuramentum aſſertorium, & promiſſorium, quæ, vt dixi, in hoc differunt, quod aſſertorium non tam inducit, quàm ſupponit obligationem dicendi verum, & nullam aliam in futurum relinquit : iuramentum autem promiſſorium, vt tale eſt, imponit nouam obligationem. Et in hoc conuenit cum voto, quod nouam obligationem inducit, & vtrumque, ſcilicet, tam votum, quàm iuramentum promiſſorium in hoc genere effectus differunt à iuramento aſſertorio, vt ex dictis conſtat.

5.

1. Aſſertio. Maior eſt obligatio, quā ſupponit iuramentum aſſertorium, quàm voti obligatio.

Dico ergo primò : Obligatio, quam includit, ſeu ſupponit iuramentum aſſertorium, grauior eſt, quàm obligatio, quam votum inducit. In hac aſſertione ſentio cum poſteriori opinione, & credo non eſſe contra D.Thomam: nam de iuramento tantùm promiſſorio videtur locutus. Quærit enim, an maior ſit obligatio iuramenti, quàm voti, loquitur ergo de obligatione, quam vtrumque inducit: nam in articulo proximè præcedenti dixerat, obligationem propriè pertinere ad iuramentum promiſſorium, non ad aſſertorium.

Ratio fundamentalis aſſertionis.

Probatur ergo aſſertio ratione fundamentali poſterioris ſententiæ, quia obligatio non attribuendi Deo falſum multò maior videtur, quam obligatio reddendi Domino vota, quia prior eſt obligatio negatiua, vt ex forma præcepti conſtat, *Non aſſumes in vanum nomen Dei tui*, vel non peierabis: obligátque ad non inferendum Deo grauiſſimam iniuriam, & nocumentum, quantùm eſt ex parte iurantis, priuando Deum, quantùm eſt ex parte peierantis, prærogatiua primæ veritatis, & faciendo illum mendacem. Poſterior verò, eſt obligatio affirmatiua, vt ex ipſa verborum forma apparet, *Reddes Domino vota tua*, obligátque ad reddendum Deo quoddam peculiare debitum, quod cernitur in implenda promiſſione ſub diuina auctoritate facta, ſicut etiam voti obſeruatio, & ad affirmatiuum præceptum ſpectat, vt infrà ſuo loco latiùs declarabitur, conſequenter ad non prætermittendam fidelitatem Deo debitam. Ex quo ſtatim apparet, maiorem eſſe priorem obligationem, & magis prauam eius tranſgreſſionem. Sicut maior eſt obligatio non furandi pecuniam alienam, quàm reddendi promiſſam, & grauiùs delinquitur per iniuriam furandi, quàm per infidelitatem nō dandi: ſicut etiam reſpectu regis, grauiùs peccatur, directam, & poſitiuam iniuriam illi cōtrariam committendo, quam non implēdo promiſſionem illi factam. Imò etiam grauiùs peccatur, propria eius bona ſurripiendo, quàm tributa non ſoluendo.

6.

Reſponſio aliquorum.

Sed dicunt aliqui, eum, qui per Deum mendacium iurat, non facere Deum mendacem, neque id intendere, ſed ſolùm quadam interpretatione fingere Deum ignorantem, aut mendacem, id eſt, ita ſe gerere erga Deum, ac ſi ille mendax eſſet. Vnde D. Thomas 2.2.quæſt.13.art.3.ad 2. dicit, qui peierat, non inducere Deum, tanquam exiſtimans illum poſſe teſtificari mendacium, ſed tanquam ſperans, illum non teſtificaturum in tali re per aliquod euidens ſignum.

D.Thom.

Qui autem votum frangit, re vera negat debitum Deo, éſtque illi infidelis, & ideò dicunt, hanc eſſe maiorem irreuerentiam. Sed hoc non rectè dicitur, quia grauitas periurij ex affectu ſpectanda eſt, & ex practica operatione, non ex ſpeculatiua cognitione; vnde licèt ſit verum, periurum non errare in fide, nec ſpeculatiuè putare Deum eſſe poſſe teſtem mendacij, tamen pra- A cticè ita ſe gerit erga Deum, ac ſi Deus poſſet falſum teſtificari: & quantum eſt in ſe, ad hoc illum inducit, etiamſi formaliter hoc non intendat, imò ſciat Deum non id facturum. Ille autem practicus contemptus ſufficit ad grauitatem maiorem in periurio, quàm ſit in fractione voti. Et patet, quia ſimilis interpretatiua voluntas ſufficit ad infinitam quamdam grauitatem cuiuſcumque peccati mortalis, quia practicè quis profitetur ſe conſtituere vltimum finem in creatura, & quantum eſt in ſe, priuat Deum dignitate vltimi finis, ergo ſimilis affectus in præſenti ſufficit ad maiorem grauitatem. Item ille modus iniuriæ ſufficit, vt periurium in quacumque re minima, ſit peccatum mortale, & tamen debitum voti non ſufficit, vt vio- B latio eius, ſeu non ſolutio, aut infidelitas, in parua materia ſit peccatū mortale, ergo magnum ſignum eſt iniuriam periurij eſſe altioris malitiæ, magíſque repugnare dignitati Dei. Denique à poſteriori hoc perſuadetur ex communi conſenſu omnium hominum, concipiunt enim falſum iuramētum, vt atrocius delictum, quàm fractionem voti, & ideò maiorem generat infamiam, grauioribúſque afficitur pœnis: vnde grauior in ſe cenſetur, ac ſecundùm appretiationem, potiùs vitandum eſſe iuramentum falſum, quàm voti tranſgreſſionem, ſi per impoſſibile alterum eſſet ex neceſſitate committendum, ergo ſignum eſt, obligationem vitandi periurium eſſe maiorem.

Periurium in quacumque re minima eſt peccatum mortale non debitum voti.

7.

2. Aſſertio. Voti obligatio maior eſſe videtur, quàm obligatio iuramenti promiſſorij.

Dico ſecundò : Obligatio voti maior eſſe vide- C tur, quàm obligatio iuramenti promiſſorij. Hanc fuiſſe exiſtimo ob ſententiam D.Thomæ & veram eſſe, benéque probari ratione eius. Quia per votum fides directè datur Deo, per iuramentum autem promiſſorium, vt tale eſt, non fit obligatio ipſi Deo, ſed ſolùm adducitur Deus, vt teſtis promiſſionis, vel aſſertionis de aliquo actu futuro. Inter hos autem duos reſpectus prior videtur magis pertinere ad honorem Dei, quia magis directè illum reſpicit, vnde & ad diuinam auctoritatem, & reuerentiam magis ſpectat. Sed potiſſimùm hoc declaratur, quia illa peculiaris grauitas, quæ inuenitur in iuramento aſſertorio, & agnoſcitur in periurio illi contrario, non ita inuenitur in iuramento promiſſorio & in reliquis, excellentius eſt votum, ergo ex- D cedit etiam in obligatione. Conſequentia videtur clara, & minor ex dictis circa rationem D. Thomæ ſatis probari videtur. Maior autem in qua eſt tota difficultas declaratur in primis à poſteriori iuxta opinionem infrà libro tertio tractandam, quam probabiliorem exiſtimamus, ſcilicet, frangere iuramentū promiſſorium in materia leui non eſſe peccatum mortale in indiuiduo; & in hoc differre periurium in promiſſione à periurio in aſſertione, nam hoc, in quocumque minimo mendacio, eſt peccatum mortale valdè graue.

8.

Obligatio, quam inducit iuramentum promiſſorium, eſt minor quàm quæ in aſſertorio ſupponitur, quæ ex voto naſcitur, eſt media.

Hinc ergo colligimus, longè minorem eſſe obligationem, quam inducit iuramentum promiſſorium, quàm illam, quæ in aſſertorio ſupponitur: ac proinde poſſe obligationem voti eſſe mediam in- E ter vtramque, minorem ſcilicet, quàm in iuramento aſſertorio, & maiorem, quàm in promiſſorio. Colligimus deinde ex eodem indicio, per violationem promiſſionis iuratæ non fieri Deum teſtem falſitatis, etiam interpretatiuè, & practicè, quia ſi hanc diuinam iniuriam includeret, non poſſet non eſſe peccatum mortale, in quocumque indiuiduo, & in materia etiam minima, ergo non eſt in tranſgreſſione iuramenti promiſſorij formaliter, ac per ſe talis iniuria diuina. Ergo è conuerſo iuramentum

promiſſo

promiſſorium non obligat quaſi impignorando (vt ſic dicam) diuinam veritatem, ita vt ſi promiſſio deficiat, videatur Deus factus mendacij teſtis, ſed ſolùm obligat tanquam præbendo ſpecialem auctoritatem, & firmitatem promiſſioni, quaſi per fideiuſſionem Dei. Et ideò ſi non impletur promiſſio, non fit Deus teſtis falſitatis, ſed irreuerenter tractatur, quandoquidem nulla habita ratione auctoritatis eius, verbum promiſſum ſub illius auctoritate, & præſentia, non impletur: hæc autem irreuerentia minor eſt, quàm infidelitas voti, vt per ſe clarum videtur ex dictis.

9. *Exemplo res fit clarior.* Poteſtque humano exemplo declarari, nam ſi quis pactum faceret cum Rege, vel faceret pactum cum alio æquali, in præſentia Regis, ad dandam auctoritatem contractui, tanquam ſuſcepto à Rege ſub protectione ſua, certè per violationem vtriuſque pacti cenſeretur Rex contemni, ſed multò magis per fractionem pacti cum ipſomet initi (loquendo per ſe, & ex genere, ſicut loquimur) quia magis directè oſtenditur in eo perſona Regis, ſicut etiã maiores partes habet Rex in primo contractu, quàm ſecundo. Sic autem ſe habet Deus in voto, & iuramento promiſſorio, vt facilè ex dictis patet. Vnde in illo etiam exemplo, non ſeruans pactũ cum alio factum ſub Regia auctoritate, non poteſt dici verè, ac propriè, quod induxerit Regem ad falſam teſtificandum, ſed ſolùm quod contempſerit auctoritatem, & protectionem Regis. *Teſtificatio veritatis in quo ſit.* Et ratio eſt, quia vt ſuprà tetigi lib. 1. cap. 7. propria teſtificatio veritatis ſolùm eſt circa verba, quãdo proferuntur, & hæc in principio vera formaliter fuerunt, quando prolata ſunt, vt ſupponitur, quia ex animo implendi pactum dicta fuerunt: & quoad id habet iuramentum illud rationem aſſertorij, vt ibidem explicui. Poſteà verò ſolùm manet obligatio ad faciendum, vt facta verbis conforment, & conſequenter ad cauendũ, ne ſaltem materialiter falſa reddatur aſſertio de futuro priùs prolata, & iurata. Hæc autem obligatio non naſcitur ex teſtificatione Dei propriè dicta, quia hæc cadit in veritatem formalem, non in materialem per ſe loquendo, vt ibidem declaraui, ſed pertinet quaſi ad honorem Dei, & ad reuerẽtiam illius auctoritati debitam. Et ideò talis obligatio licèt ex ſuo genere grauis ſit, non eſt tanta, quanta obligatio voti, & longè minor, quàm obligatio aſſertorij iuramenti.

10. *Obiectio contra aſſertionem.* Sed occurrit obiectio in lib. 1. cap. 8. facta, quia ſequitur diuerſam eſſe ſpecie obligationem iuramenti aſſertorij, & promiſſorij, quòd ſuprà ſimpliciter negatum eſt: ſequela patet, quia obligatio voti eſt quaſi media inter illa duo iuramenta, ergo oportet illa eſſe ſpecie diſtincta. *Reſponſio.* Reſpondeo primò non eſſe improbabile conſequens. Secundò reſpondetur, negando ſequelam, quia obligatio maior ex genere, poteſt eſſe minor in indiuiduo, vt per ſe notum eſt, nam etiam aliqua promiſſio humana in indiuiduo, vtpote de re maximi momenti, poteſt eſſe grauior, quàm obligatio voti de re leui, licet hæc ſit maior ex genere. Ergo condiuidendo totam obligationem iuramenti, in duo generalia membra, inæqualia in grauitate, intra eandem ſpeciem, poterit etiam intelligi, obligationem voti comparatam ad obligationem iuramẽti, vt inuenitur in promiſſorio, eſſe minorem ex genere, quia in aſſertorio eſt obligatio iuramenti, quaſi in ſummo: & nihilominùs voti obligationem eſſe maiorem ex genere, quaſi obligationem iuramenti promiſſorij intra illius latitudinem ſiſtendo, quia in illo eſt obligatio iuramenti quaſi in inferiori gradu, ſcilicet materiali, & quaſi indiuiduo.

Ad argumenta ergo facta pro opinione Medinæ, ſi inducantur contra ſecundam aſſertionem noſtram, facile eſt reſpondere. 11. *Soluuntur rationes pro opinione Medinæ. Ad primum argumentum.* Ad primum negatur aſſumptum, quoad iuramentum promiſſorium, nam per illius violationem non tribuitur Deo teſtimonium falſum, ſaltem formaliter, ſed reuerentia eius auctoritati debita contemnitur: & ad ſummum fit, vt materialiter fiat falſum, quod Deus verè teſtificatus fuerat, quæ non eſt iniuria ita repugnans veritati Dei. *Ad ſecũdum. Votum factum ex metu ex natura rei validum eſt.* Ad ſecundum reſpõdetur, etiam votum factum ex metu, ex natura rei validum eſſe, ſed per Eccleſiam, interdum eſſe factum irritum, vt poſteà videbimus, quòd idem potuiſſet facere in iuramento promiſſorio. Quòd ſi fortè non fecit, non inde poteſt colligi maior, vel minor obligatio, vt per ſe conſtat; nam potuit Eccleſia moueri ex aliis rationibus, vt quòd Deus non vult acceptare coactam promiſſionem, vel quòd aliquod maius periculum animæ in talibus votis inueniatur, vel quid ſimile. Sic enim non omnia vota metu facta Eccleſia irritat, licèt non minùs obligarent de ſe illa, quæ irritat, quàm quæ non irritat; imò interdum magis ratione modi, vt ſolemne, quàm ſimplex, &c. Quòd autem facilior ſit diſpenſatio voti, quam iuramenti promiſſorij, gratis aſſumitur, (de quo infrà) & non facit ad rem, quia poteſt id prouenire ex maiori cauſa, non ex minori obligatione: iuramentum autem aſſertorium in vtroque excedit, quia propter nullum metum licitum eſſe poteſt, nec diſpenſatio in illud cadit.

12. *Ad tertium. In voto irrito duæ ſunt obligationes.* Ad tertium ſatis reſpondet D. Thom. iuramentum addi voto, non vt addatur maior obligatio, ſed vt multiplicentur vincula. Vnde ſentit (& meritò) in voto iurato eſſe duas obligationes ſpecie diuerſas, vt ſuprà declaraui: & præcisè comparando illas inter ſe, vt circa eandem voti materiam coniunguntur, ſemper obligationem voti eſſe maiorem, quod conſequenter loquendo ita neceſſario dicendum eſt. *In quo conueniunt votum iuratũ, & promiſſio iurata, & in quo differãt.* Vnde quoad hoc partim conuenit votum iuratum cum promiſſione ad hominem iurata, partim differt; conueniunt quidem, quia in vtroque eſt duplex obligatio diuerſæ rationis: vnde vtrumque excedit (ſaltem extenſiuè) obligationem puri voti, vel puræ promiſſionis, vel etiam puri iuramenti, vt per ſe conſtat. Differunt autem, quia promiſſio humana iurata, etiamſi duplex habeat vinculum, non adæquatur intenſiuè vni obligationi puri voti ex genere ſuo, quia duo inferiora diuerſarum rationum non faciunt vnum intenſiuè maius: votum autem iuratum ex parte voti, habet intenſiuam æqualitatem, & ideò ſimpliciter dici poteſt magis obligare. *Dubium.* An verò ſecundùm moralem æſtimationem, duplex obligatio humanæ promiſſionis iuratæ, cenſeri poſſit æqualis obligationi voti, controuerti poteſt. *Solutio.* Conſequenter tamen dicendum videtur ex genere, non æquari, tamen in indiuiduo poſſe interdum præferri, & vtrumque ſatis conſtat ex dictis.

13. Ad argumenta verò aliorum Doctorum, qui indiſtinctè præferunt obligationem voti obligationi iuramenti, etiam aſſertorij, non oportet reſpondere, quia quoad hanc partem ſufficienter ſatisfactum illis eſt, probando noſtram primam aſſertionem, & in argumentis factis pro opinione contraria, præſertim in primo.

CAPVT

CAPVT IV.

Vtrum ex iuramento promiſſorio acquiratur obligatio alteri, cui fit promiſſio, vel ſoli Deo?

1. Diximus ex iuramento promiſſorio oriri obligationem, obligatio autem ex ſe dicit ordinem ad alterum, & ideò explicandum eſt, ad quem dicat reſpectum hæc obligatio: nam ex hoc principio pendere poſſunt multa, quæ de modo implendi, vel exigendi hanc obligationem, vel de illius duratione, & aliis proprietatibus eius in ſequentibus inueſtigabimus. Eſt autem manifeſtum ex dictis obligationem iuramenti promiſſorij directè, & principaliter eſſe reſpectu Dei. Probatur primò, quia formaliter, ac per ſe, eſt obligatio religionis, Religio autem per ſe primò reddit debitum Deo, ergo obligatio iuramenti per ſe primò eſt ad Deum. Secundò probatur, ex illo Matth. 5. *Reddes autem Domino iuramenta tua,* iuxta probabilem ſenſum ſuprà tractatum, quod Deo redduntur iuramenta, quia in eorum obſeruatione diuino honori conſulitur. Cui conſonat illud Exod. 20. *Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum*, & tota ratio redditur ex reuerentia debita nomini Dei. Vnde Leuit. 19. additur: *Nec pollues nomen Dei tui.* Tertiò ita etiam loquuntur Canonica Iura, cap. *Debitores,* de Iureiur. ibi: *Cogendi ſunt Domino reddere iuramentum.* Ex quibus verbis Panormitanus ibi colligit, quòd iuramentum principaliter dirigitur in Deum, & ei acquiritur principalis obligatio, licèt effectus concernat vtilitatem priuatam. Quartò, eſt optima ratio, quia hæc obligatio ad Deum, eſt inſeparabilis à iuramento, & omnis alia eſt ſeparabilis ab illo, vt ſtatim declarabitur, ergo ſignum eſt, hanc eſſe quaſi primariam, & maxime intrinſecè, ac per ſe conuenientem iuramento. Contra hanc aſſertionem videntur ſentire Caietanus dict. art. 7. circa ad 3. & Sotus ibid. quæſt. 1. ad 3. ſed immeritò, & contra D. Thomam, vt ſtatim oſtendam.

Obligatione iuramenti promiſſorij præcipuè eſſe reſpectu Dei. — *Matth. 5.* — *Exod. 20.* — *Leuit. 19.* — *Cap. Debitores.* — *Panormit.* — *Soto.*

2. Secundò eſt mihi certum, quando iuramentum non coniungitur cum promiſſione humana, non inducere obligationem ad alterum, niſi ad Deum, loquor autem de humana promiſſione, quia ſi coniungatur cum diuina, licèt habeat aliam obligationem coniunctam, illa non eſt niſi ad Deum, quia eſt voti obligatio. Et de illa verum etiam eſt, non induci à iuramento, vt iuramentum eſt, ſed à voto, cui adhæret, cuius obligationem nec intenſiuè auget, vt diximus cum D. Thoma, ſed extenſiuè addendo aliam obligationem. Poteſt autem (vt etiam dixi) iuramentum non habere coniunctum votum, nec etiam promiſſionem humanam, etiamſi effectus eius humanam concernat vtilitatem, quod contingit, quando illa vtilitas, ſeu opus illam inducens, non promittitur, ſed aſſeritur, & veritas aſſertionis iuratur. Tunc ergo dicimus iuramentum non inducere obligationem, reſpectu hominis, cuius intereſt obſeruatio iuramenti, ſed tantùm reſpectu Dei. Probatur, quia obligatio ad hominem, vel eſt iuſtitiæ, aut fidelitatis (aliæ enim obligationes charitatis, gratitudinis, aut ſimiles non poſſunt ad præſentem materiam adaptari, vt per ſe conſtat) ſed neutra illarum tunc inducitur, quia nec intercedit ibi pactum, quo ſolet induci obligatio iuſtitiæ, nec promiſſio, qua poteſt induci obligatio fidelitatis; ergo ſola ſupereſt ibi obligatio religionis. At hæc obligatio non eſt ad hominem, ſed ad Deum, ergo. Et hoc ipſum inſinuatur in dict. cap. *Debitores*, nam ibi promiſſio, vel non fuerat, vel fuerat inualida, & ideò ſolùm per reſpectum ad Deum imponitur neceſſitas implendi iuramentum, vt poſteà explicabimus. Et confirmatur, quia non implens tale iuramentum, ſolùm Deum offendit, & non hominem, quia ſolùm contra Religionem peccat: ergo. Ex hac verò aſſertione duæ graues quæſtiones oriuntur. Vna eſt, an idem ſit, quoties promiſſio quidem intercedit, ſed talis, vt valida non fuiſſet, ſi abſque iuramento fieret? Alia eſt, an tunc detur actio alteri, in cuius vtilitatem iuramentum redundat, vt poſſit petere, quod iuratum eſt? Quæ quæſtiones magis ad Iuriſtas pertinent, ſed nihilominùs aliquid de illis in ſequentibus attingemus.

Iuramentum quando non coniungitur cum promiſſione humana, non ducit obligationem ad alterum niſi ad Deum. — *Obligatio ad hominem vel eſt ſolius iuſtitiæ, vel fidelitatis.* — *Cap. Debitores.*

3. Dico tertiò, ex iuramento promiſſorio propriiſſimè dicto, id eſt, quod fit per humanam, ac veram promiſſionem iuratam, naſcitur obligatio non tantùm Deo, ſed etiam homini, cui iuramentum exhibetur, per ſe loquendo, id eſt, niſi aliunde impediatur obligatio, de quibus impedimentis infrà eſt dicendum. Aſſertio hæc intelligitur de toto illo actu promittendi cum iuramento, non diſtinguendo nunc, vnde, aut quomodo oriatur hæc obligatio. Et ſic eſt manifeſta, quia illa promiſſio directè fit homini, non Deo, vt ſupponitur, ergo directè producit obligationem reſpectu hominis. Item promiſſio illa ſecluſo iuramento, induceret obligationem reſpectu hominis, vel iuſtitiæ, vel fidelitatis (iuxta varias ſententias, vel iuxta varios modos promiſſionum) iuramentum autem non tollit hanc obligationem, imò potiùs illam veſtit, ac confirmat, nam hic eſt finis, & effectus iuramenti, vt conſtat, ergo à fortiori iurata promiſſio parit obligationem ei, cui fit promiſſio.

3. Aſſertio. Ex iuramento promiſſorio naſcitur obligatio nõ tantùm Deo, ſed etiam homini. Cur obligetur homo per iuramentum propriè promiſſorium.

4. Et ex his colligitur rectè dixiſſe D. Thomam d. art. 7. ad 3. in iuramento promiſſorio duplicem eſſe obligationem, vnam homini, alteram Deo. Quem textum ſatis per ſe clarum ſine cauſa euertunt Caietan. & Sotus ſuprà, dicentes, in illo actu tantum eſſe vnam obligationem ad hominem, ſed illam niti duobus titulis, illóſque duos actus à D. Thoma vocari. Sed hoc in primis reddit impropriam, ne dicam falſam propoſitionem D. Thomæ. Deinde ipſe D. Thomas ita declarat duas illas obligationes, vt dicat, interdum vnam tolli manente alia, quomodo ergo potuit intelligere non eſſe diſtinctas? Præterea vna eſt obligatio pertinens ad iuſtitiam humanam, alia ad religionem, ſunt ergo duæ ſpecie diſtinctæ. Vnde qui frangit fidem homini datam, & iuratam, duo peccata, ſeu duas malitias ſpeciei diſtinctas committit, ergo duas frangit obligationes. Denique hæc eſt communis ſententia, & neceſſaria ad progreſſum huius materiæ, vt videbimus.

5. Sed obiiciunt; per hoc iuramentum promiſſorium, non fit promiſſio Deo; ergo nulla eſt ſpecialis obligatio ad Deum. Reſpondetur, negando conſequentiam, quia non tantum vno modo obligamur Deo. Imò in voto iurato (vt patet ex capite præcedenti) eſt duplex obligatio ad eundem Deum: vna fidelitatis, quæ dici poteſt eſſe ad Deum, vt creditorem, alia dici poteſt reuerentiæ, quæ reſpicit Deum, vt fideiuſſorem, ſeu teſtem, & hæc inuenitur in iuramento promiſſorio homini. Sed vrgent, quia ſequitur non poſſe hominem relaxare obligationem iuramenti, quo eſt ad Deum, ſed ſolum ſuum debitum. Reſpondetur, negando conſequen-

Per iuramẽtum promiſſoriũ fit promiſſio Deo.

tiam, quia iuramenti obligatio includit voluntatem eius, in cuius vtilitatem fit promiſſio tanquam neceſſariam conditionem, vt in ſequentibus videbimus.

Dico quartò, quamuis iuramentum promiſſorium augeat extenſiuè obligationem ſimplicis promiſſionis, addendo illi nouam obligationem, & dici poſſit augere intenſiuè, quatenus obligatio, quam iuramentum addit, eſt altior quàm eſſet ex vi promiſſionis humanæ, nihilominùs obligatio, quæ reſpectu hominis ex tali actione naſcitur, eiuſdem ſpeciei eſt cum obligatione, quæ ex tali promiſſione naſceretur, non effecta iuramento, quamuis in indiuiduo cenſenda ſit grauior in ſua ſpecie, propter talem circunſtantiam. Probo ſingula, & prima quidem pars de augmento extenſiuo nota eſt ex his, quæ diximus de voto iurato, nam ſi in illo eſt duplex obligatio, licèt vtraque reſpiciat Deum, multò magis erit in promiſſione iurata facta homini, cùm ad diuerſas perſonas terminentur obligationes, & ſub eiſdem diuerſis rationibus creditoris hominis, vel teſtificantis Dei. Item promiſſio illa per ſe habet ſuam obligationem, quæ non pertinet ad religionem, & illa non deſtruitur per ſuperueniens iuramentum, quod addit obligationem religionis: ergo augetur illa obligatio per additionem alterius diſtinctæ ſpeciei, & hoc eſt augeri extenſiuè.

Obligatio quæ ex promiſſione naſcitur eſt eiuſdem ſpeciei cũ promiſſione non affecta iuramento.

6. Addimus verò poſſe hoc augmentum vocari etiam intenſiuum, quia comparando obligationem promiſſionis cum obligatione, quam addit iuramentum, hæc maior eſt, in quo differt votum iuratum à promiſſione humana iurata, & ratio eſt, quia promiſſio voti continetur ſub eadem virtutè cum obligatione iuraměti, & intra illam reſpicit Deum magis directè, & altiori modo, quàm iuramentum promiſſorium. Promiſſio autem humana pertinet ad inferiorem virtutem, ſcilicet, vel ad iuſtitiam, vel ad fidelitatem, & ideò inferioris ordinis eſt. Quod intelligitur ex genere ſuo, & ita eſt res clara. Addimus præterea in vltima parte aſſertionis, veriſimile eſſe ipſam obligationem promiſſionis humanæ, ex concomitantia iuramenti, vltra dictum augmentum extenſiuum, augeri etiam in ſe accidentaliter, & quaſi intenſiuè intra propriam ſpeciem. Sicut dicere poſſumus futurum factum in Eccleſia, non ſolùm eſſe maius per additionem malitiæ ſacrilegij, ſed etiam in ſua ſpecie eſſe grauioris malitiæ, quia talis circunſtantia poteſt ad hoc operari ex generali ratione prauæ circunſtantiæ, vel quia auget contemptum, & voluntatem: ita ergo obligatio vt eſt à promiſſione, eſt maior, quia vel maiori conſideratione, & voluntate fieri videtur, vel certè, quia per ſolam coniunctionem cum iuramento moraliter in ſe creſcit, ſicut genus coniunctum cum differentia ſpecifica excellentiori, etiam in propriis perfici ſolet. Hoc autem augmentum nullum habet moralem effectum, (vel in ordine ad ſolutionem, aut reſtitutionem, vel in ordine ad confeſſionem) qui ex tali augmento naſcatur, & ideò non multùm refert ad humanum iudicium, in diuino autem ſuam pœnam habebit.

7. Hac ergo ratione dicimus in tertia parte aſſertionis, promiſſionis humanæ obligationem non ita augeri per ſuperadditum iuramentum, vt in ſe augeatur intenſiuè eſſentialiter, ſeu quod idem eſt, vt ab vna ſpecie ad aliam meliorem transferatur. Probatur primò ratione generali, quia in actibus moralibus circunſtantia addens nouam ſpeciem bonitatis, vel malitiæ moralis priori actui, non mutat

Probatur ratione generali.

A priorem ſpeciem, ſed addit nouam, vt votum de eleemoſyna facienda addit actui debitum religionis, ſed non immutat, neque auget in alia ſpecie debitum miſericordiæ, vel bonitatem eius: & è conuerſo frangere tale votum, præter malitiam religionis non habet ſpecialem malitiam contra miſericordiam, ſi omiſſa eleemoſyna non erat aliàs debita ex præcepto miſericordiæ: vel ſi erat malitia contra illud debitum, manebit in eadem ſpecie coniuncta cum altera: idémque inuenitur in omnibus ſimilibus. Ita ergo eſt in præſenti, nam eſt eadem ratio. Vnde hoc etiam fundari poteſt in ſecunda aſſertione poſita. Nam ſi iuramentum non cadit in propriam promiſſionem, ſed in ſimplicem aſſertionem, non inducit obligationem promiſ- B ſionis, ſed ſolius iuramenti, quia non mutat aſſertionem in promiſſionem. Si verò iuramentum cadit in ſimplicem promiſſionem fidelitatis ex intentione promittentis, non transfert illam in promiſſionem iuſtitiæ, quia non eſt vnde iuramentum habeat hanc vim; ergo ſimili ratione non auget iuramentum ſpecificè, vel immutat ſpeciem obligationis ad hominem, quæ ineſt promiſſioni, quam confirmat.

Ratio verò omnium eſt, vel quia tunc iuramentum comparatur ad promiſſionem, quam confirmat, tanquam forma, ad materiam, quæ non corrumpit illam, nec ſubſtantialiter tranſmutat, vel tanquam accidens ad ſubiectum, quod perficit. Vel quia, circunſtantia addens ſpeciem accidenta- C lem, ideò non mutat ſpeciem ſubſtantialem actus, quia non deſtruit obiectum eius, ſed illi addit habitudinem ad nouum finem, vel aliquid ſimile; iuramentum autem ſe habet ad actum, cui adiungitur, & ad intrinſecam obligationem eius, ſicut circunſtantia accidentalis, nouam addens ſpeciem, quæ non deſtruit obiectum proprium actus ſubſtracti: vel denique quia obligatio promiſſionis pendet ex intentione promittentis determinantis ſpeciem obligationis, quia poteſt etiam determinare materiam, & modum promiſſionis, obligatio autem iuramenti non pendet ex intentione iurantis, niſi quatenus illi eſt libera intentio iurandi, poſita autem intentione iurandi, naturaliter ſequitur obligatio, quæ ſemper eſt vna, & eiuſdem rationis. D Vnde ſicut non eſt in arbitrio iurantis variare illam obligationem, quam iuramentum natura ſua inducit: ita non poteſt iuramentum mutare, vel variare propriam obligationem promiſſionis, vltra intentionem iurantis. Et hæc omnia ſunt conſentanea illi principio, quod iuramentum ſequitur naturam actus, cui adiungitur, de quo infrà dicendum eſt. 8.

Iuramentum ſequitur naturam actus cui adiungitur.

Neque contra hanc doctrinam inuenio rationem probabilem dubitandi in his, quæ ad conſcientiam, vel ad ius diuinum, ſeu naturale pertinere poſſunt. Neque etiam inuenio auctorem, contrarium ſentientem in terminis: imò principia, in quibus hæc doctrina fundatur, ab omnibus recipiuntur, vt in ſuperioribus capitibus tactum eſt, & ma- E gis in ſequentibus videbimus. Iterum verò inculcantur in hac vltima parte duæ difficultates ſuprà tactæ. Nam ex illa ſequitur, non poſſe iuramentum facere, vt valida ſit promiſſio, quæ aliàs ſine iuramento eſſet inualida, quia aliàs adderet obligationem in alia ſpecie, cùm tamen non omnes admittant illud conſequens. Item ſequitur promiſſionem iuratam non magis dare actionem, quàm non iuratam, quia non magis dat ius iuſtitiæ, ſed ſolius Religionis: conſequens autem non videtur communiter 9.

Iuramentum nõ poteſt facere, vt valida ſit promiſſio quæ aliàs eſſet inualida.

non videtur communiter receptum. Sed hæ duæ difficultates pendēt maximè ex iure poſitiuo,& ita ſupponunt aliqua principia in ſequentibus tractanda, grauémque continent materiam, & ideo melius, & diſtinctius inferius tractabuntur, quantum ad nos pertinent, nam hæc dubia, præſertim poſterius, iuris peritorum propria ſunt.

CAPVT V.

Vtrùm ſolum iuramentum promiſſorium factum per verum Deum inducat obligationem.

1. Conditiones requiſitæ ad obligationē iuramenti promiſſorij.

DIximus de ſubſtantia & natura obligationis, quæ ex hoc iuramento naſcitur, nunc explicare neceſſe eſt, quæ conditiones neceſſariæ ſint, vt talis obligatio contrahatur. Tria verò in iuramento concurrunt, ex quibus poſſunt hæ conditiones requiri, aut poſtulari, ſcilicet is, per quem iuratur, & is, qui iurat, & materia circa quam iurat, ad quam reduco modos omnes iurandi, qui ex parte illius conſiderari poſſunt, vt iurare abſolutè, vel ſub conditione, propter bonum, vel malum finem, rem turpem, vel honeſtam, & ſimilia. Poſſet quartò addi is, cui iuratur, ſeu in cuius vtilitatem iuratur, verumtamen hæc circumſtantia non ſemper neceſſaria eſt ex vi iuramenti, quia poteſt cadere in abſolutam aſſertionem de actu futuro, vt ſupra explicatum eſt, quando concurrit, quod frequentius accidit, non ſpectat ad iuramentum, niſi ratione materiæ, quæ eſt promiſſio tali perſonæ facta, vel aſſertio in eius vtilitatem, aut honorem redundans, & ideo merito poteſt ſub materia huius iuramenti comprehendi, & ita cum illa explicabitur, præcipuè verò illam declarabimus tractando de modis, quibus hæc obligatio auferri poteſt, ibi enim neceſſariò dicendum eſt quomodo, & quantum pendeat hæc obligatio ab eo, cui fit promiſſio. In hoc ergo capite dicam de requiſitis ad hunc effectum ex parte eius per quem iuratur, quia & eſt tota radix huius obligationis, & breuiter expediri poteſt.

2. Iuramentum promiſſoriū explicitè factū per verū Deum obligādi vim habere.

Primò ergo certum eſt, illud iuramentum promiſſorium maximè habere vim obligandi, quod per verum Deum explicitè præſtatur. Probatur ex dictis in cap. 1. huius libri, vbi probauimus hoc iuramentum inducere obligationem, & omnia quæ adduximus ſumuntur ex diuina auctoritate, & reuerentia illi debita, ergo maximè locum habent, quando verus Deus explicitè nominatur. Solùm poteſt aduerti (quia in ſuperiori lib. cap. 7. varias formas poſuimus aſſumendi explicitè nomen Dei ad iurandum) in his, quæ claræ ſunt, & indubitatæ, nullam oriri quæſtionem, poſſe autem moueri de his, quæ ambiguæ ſunt, vt promitto coram Deo, in præſentia Dei, & ſimilibus, ſed in hoc dicēdum eſt, aut dubium moueri in conſcientia, vel in exteriori foro. In priori foro ſtandum eſt intētioni iurantis. nam ab illa pendet obligatio, vt mox dicemus. Aut ergo ille eſt certus ſe non habuiſſe intentionem iurandi, & tunc etiam poteſt eſſe certus non teneri, aut è contrario certus eſt ſe habuiſſe illam intentionem, & conſequenter erit certus de obligatione in conſcientia, etiamſi ab illo, cui promiſit, conuinci non poſſit. Aut eſt dubius de ſua intentione, & ſuccedit quæſtio de iuramento dubio, quam infra tractabimus. In exteriori autem foro ex communi vſu verborum indicium ſumitur, conſiderarique debent circunſtantiæ, & cæteris paribus pro iuramento præſumitur,

Aduertendū.

A de quo infra non nihil dicemus.

3. Iuramentum promiſſoriū implicitè factum per verum Deum obligare.

Secundò certum eſt, iuramentum factum per verum Deum implicitè nominatum in aliqua creatura, inducere obligationem religionis, & eiuſdem rationis cum iuramento explicito Dei. Aſſertio eſt certa, quia illud eſt verum iuramentum per Deum, eiuſdem ſpeciei cum iuramento explicito: ergo inducit eandem obligationem, maiorem fortaſſe, vel minorem in indiuiduo, eiuſdem tamen ſpeciei. Et hoc etiam conuincit locus Matth. 5. *Matth. 5.* *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis, non peierabis, reddes autem Domino iuramenta ſua.* nam vt interpretes ibi, & Theologi docent, ex illo præcepto inferebant Iudæi, non eſſe peccatum iurare per creaturas, etiam periurando, & hunc errorem præcipuè ibi B Chriſtus reprobat. Et ita poſſet verificari, quod cum Hieronymo dicit Innocent. III. in cap. *Et ſi Chriſtus*, *Innoc. 3.* prohibuiſſe Chriſtum ibi iurare per creaturas, vtique ad libitum, & ſine debita reuerentia, ac veritate, non quia hoc non ſit multo magis prohibitum in iuramentis per Deum factis, ſed quia in hoc non errabant Iudæi, ſed ſolùm in iuramentis per creaturas, & ideo ſubiungit ibidem Innocentius, *Et quamuis non ſit per creaturam iurandum* (vtique frequenter, vel ſine cauſa) *ſi tamen iuretur per creaturam, ſeruandum eſt quidem, dummodo ſit licitum, quod iuratur, quia teſte veritate, qui iurat in cœlo, iurat in throno Dei, & in eo, qui ſedet ſuper eum,* quibus verbis noſtram aſſertionem defendit, eámque, & rationem eius, ex verbis Chriſti Do- C mini colligit. Nam iurare falſum per creaturas, periurium eſt ex Chriſti ſententia, & ratione: ergo, & non implere promiſſum ſic iuratum periurium eſt, ergo tale iuramentum obligat ad ſui obſeruationem.

4. Dubium. An promiſſio facta per falſos deos obligationem relinquat.

His ergo certis exiſtentibus dubium ſupereſt, an promiſſio facta ſub iuramento per falſos deos, obligationem aliquam relinquat? Et ratio dubitandi eſt, quia diximus ſupra lib. 1. capit. 5. iuramentum per falſos deos, non eſſe iuramentum, ſed quod non eſt, non poteſt obligationem inducere, ergo. In contrarium tamen eſt Auguſt. epiſt. *Auguſt.* 154. ad Publicol. refertur in cap. *Mouet* 22. quæſt. 1. vbi ſentit, eum, qui per falſos deos iurat ſe fidem ſeruaturum, & illam non ſeruat, bis peccare, D quia & fidem, & iuramentum frangit: ergo ſupponit illud iuramentum obligare. Et confirmatur, quia iurans mendacium aſſertorium per falſos deos, periurus eſt; ergo & frangens ſimile iuramentum promiſſorium periurus eſt, ergo obligatur iuramento. Confirmatur ſecundò ex illo Cicer. lib. 3. de Officiis: *Cicero.* *Nullum vinculum ad ſtringendam fidem fortius iureiurando maiores eſſe voluerunt*, & tamen ille, & Gentiles omnes, loquebantur de iureiurando per ſuos deos, qui falſi erant.

5.

Propter hæc poſteriora argumenta videtur certum, iuramentum hoc per falſos deos, factum cum intentione iurandi, vt ſupponitur, inducere obligationem. Quod ſupponunt Theologi in 3. d. 39. vbi latè Bonauentura art. 1. q. 3. Antoninus 2. p. E tit. 10. cap. 4. in princip. Innocen. Panorm. & alij in cap. *Et ſi Chriſtus*, de iureiuran. Alexander in lege 3. §. *Iurari*, ff. de iureiur. Selua de Iuramento q. 1. in fine. Sylueſter, cum Raymund. verb. *Iuramentum*, 4. quæſt. 4. Sed in modo explicandi non eſt tanta conſenſio. Canoniſtæ ſignificant, ideo idololatriæ iuramentum obligare, quia illud eſt verum iuramentum, nam ad hoc ſufficit, quòd verè procedat ex intentione iurandi, quamuis ex errore illa intentio applicetur ad falſum Deum. Vnde addunt

Bonauent. Anton. Innoc. Panorm. Alexan. Selua. Sylueſt. Abbas.

Innoc. ſupra, & Abbas num. 13. etiam Chriſtianum iurantem per falſos Deos teneri ad implendum iuramentum. Sed hæc ſententia falſa eſt, vt conuincit ratio in principio facta, cum aliis ſupra adductis lib. 1. capit. 5. Nam vbi non interponitur veritas infallibilis, non poteſt eſſe verum iuramentum, & ex dicendis amplius conſtabit. Vnde cum Diuus Thomas 2.2. quæſt. 98. artic. 1. ad 1. vocat illud *peruerſum iuramentum*, non exiſtimat eſſe verum iuramentum, ſed tantùm putatum. Alij ergo dicunt iuramentum illud obligare ratione fœderis, & pacti, ac fidei humanæ, eſto non obliget ratione iuramenti: id tenet Turrecremata in d. cap. *Mouet*, artic. 1. & ſentit idem Anton. ſupra. Sed non ſatisfaciunt Auguſtino, qui dicit, bis peccare, ſcilicet, frangendo fidem, & peierando. Dicent fortaſſe, Auguſtinum non dicere bis peccare; peierando, & frangendo fidem, ſed iurando per falſos deos, & poſtea non ſeruando fidem. Sed cõtra, quia ſi hoc verum eſſet, fruſtra poſtularetur iuramentum ab idololatra, & ita peccaret, qui illud poſtularet, quia ſine fructu offerret alteri occaſionem peccandi. Hoc autem eſt contra Auguſtinum ibidem, & contra conſuetudinem omnium fidelium qui pacta faciunt cum gentilibus, & eorum iuramentis licitè vtuntur, vt etiam ex ſacra Scriptura Geneſ. 26. & 31. Auguſtinus ibi colligit.

Vbi non interponitur veritas infallibilis nõ poteſt eſſe verum iuramentum.
D. Thom.
Turrecrem.
D. Anton.
Auguſt.

6. Melius ergo Soto d. lib. 8. de iuſtitia, q. 2. art. 3. reſpondet, iuramentum per falſos deos, re ipſa, & vi ſua, non obligare, ex conſcientia autem erronea iurantis obligare iurantem, & in re idem tenet Couarruuias, ſupra p. 1. §. 10. n. 10. verb. *Ego ſane*, & ſufficienter probatur primò ratione in principio facta, quia iuramentum illud non eſt iuramentum re vera, ſed natura ſua eſt nullum, & inualidum, ergo nullum poteſt per ſe vinculum inducere. Item illud iuramentum non pertinet ad veri Dei honorem, ergo eius violatio non eſt contra honorem veri Dei; ergo non habet vnde poſſit per ſe obligare. Item obligatio iuramenti eſt ex virtute religionis, ille autem actus nihil habet à vera religione, ergo nec obligationem habet. Poſterior pars ſufficienter probatur omnibus rationibus factis, & vſu talium iuramentorum, non enim fruſtra fiunt. Et omnes leges ciuiles, & dicta Philoſophorum Gentilium, oſtendunt iure Gentium, quantumuis infidelium, receptum ſemper fuiſſe, vt hæc iuramenta obligationem intelligerentur inducere longè maiorem, quam ſola fides humana poſſit imponere. Cùm ergo oſtenſum ſit, tale iuramentum per ſe non obligare, neceſſe eſt, vt ſaltem ex conſcientia erronea obliget. Ratio verò à priori eſt, quia conſcientia erronea habet vim obligandi ſub ea ratione ſub qua concipitur, vt eſt notum principium in Theologia de quo 1.2. quæſt. 19. In hoc autem iuramento interuenit conſcientia erronea, quia illud putatur verum, ſeu validum iuramentum pertinens ad honorem Dei putati veri, & ad honeſtatem Religionis putatam veram, ex his ergo principiis ſequitur, vt talis conſcientia dictet tale iuramentum obligare, & conſequenter, quòd obliget ex conſcientia erronea.

Soto.
Solutio ſuperioris dubij.
Couar.
Conſcientia erronea habet vim obligandi. Ratio à priori.

7. Vnde ſequitur primò, ſi infideles conuertantur ad fidem, & intelligant falſitatem ſuorum deorum, conſequenter non obligari iuramento huiuſmodi. Probatur, quia conſcientia erronea depulſa, ceſſat obligatio ex illa ſola proueniens, ſed adueniente luce fidei depellitur illa conſcientia erronea, quia deſtructum eſt fundamentum eius, & eo ipſo conſtat homini illud non fuiſſe ſolidum iuramentum, neque ex vera Religione profectum, ergo ceſſat etiam obligatio talis iuramenti. Sed quæres, an pacta, & fœdera, quæ tali iuramento firmabantur, firma, & inconcuſſa maneant? Reſpondeo, ſi erant de rebus licitis, & quæ ſine præiudicio fidei, & religionis Chriſtianæ ſeruari poſſunt, manere firma quoad obligationem iuſtitiæ, vel fidelitatis humanæ, quæ in eis abſque iuramento ineſſe poterat, quia illa obligatio non erat ex conſcientia erronea, ſed ex vera lege naturali, amiſiſſe tamen ſingularem illam firmitatem, quam ex religione iuramenti participabant, quia illa tota conſiſtebat in obligatione iurantis, quæ ſublata fuit. Poteſtque hoc non malè confirmari verbis I.C. in l. *Non erit*, in fine ff. de iureiurand. *Sed ſi quis illicitum iuſiurandum detulerit, ſcilicet improbatæ publicæ Religionis, videamus, an pro eo habeatur, ac ſi iuratum non eſſet? Quod magis exiſtimo dicendum*, ſimilia habet Photius in nouo Canone, tit. 13. c. 19. *Quod per reprobatam* (inquit) *Religionem conceptum eſt iuſiurandum, non ſeruatur.*

Infideles cõuerſi non tenẽtur ad ſua iuramenta.
Quæſitum.
Leg. Nõ erit.
Photius.

Dices: Eſto, illi errauerint iurando per falſos deos, tamen eo ipſo quod habuerant intentionem iurandi per verum Deum, licèt de facto errauerint applicando ſuam exiſtimationem ad talem Deum in ſe non verum, ſed ab ipſis putatum, videtur ad honorem veri Dei pertinere, vt poſt veram cognitionem eius ſeruetur promiſſio data ſub nomine eius, ſaltem ex formali intentione. Ergo aliqua maior firmitas relinquitur in illo contractu ex vi prioris promiſſionis, quæ quidem poteſt intelligi manere non iam ex conſcientia erronea, ſed ex noua conſcientia vera, quatenus id cenſetur pertinere ad honorem veri Dei. Reſpondetur negando aſſumptum, quia licèt ratio motiua ad iurandum per talem Deum fuerit Diuinitas in illo exiſtimata, tamen de facto, non verus Deus, ſed ille falſus adductus eſt in teſtem, ergo detecto errore, non poteſt pertinere ad honorem veri Dei, vt iuramentum illud non violetur. Vt ſi aliquis regio habitu indutus, & cum effectu Rex exiſtimatus, aliquid dicat, ad honorem Regis poterit pertinere, vt ſaltem propter illam exiſtimationem ei credatur, detecto autem errore nullo modo id pertinet ad veri Regis honorem, imo potius contrarium ſpectabit, ſcilicet, vt nulla ratio illius habeatur: ſic ergo eſt in præſenti, quantum eſt ex parte talis iuramenti. 8.

Obiectio.
Solutio.

Secundò ſequitur ex dicta reſolutione, iuramentum per falſos deos datum à fideli non obligare illum, in vi iuramenti. Hoc eſt contra Innocent. & Abb. ſuprà. Probatur autem à fortiori ex dictis, quia iuramentum per Deum falſum ab infideli factum non obligat illum iam conuerſum ad fidem: ergo multo minus obligabit fidelem ſic iurantem. Item tale iuramentum non obligat niſi ex conſcientia erronea, ſed in homine fideli non ſupponitur hæc conſcientia, ſupponimus enim non amittere fidem, ſed ſolùm, vt morem gerat alteri infideli, vel vt ſe infidelem fingat, vel alia ſimili cauſa ſic iurare, ergo ex vi talis modi iurandi non habet conſcientiam, vnde poſſit obligari. Quòd ſi fortaſſe alio modo erret, exiſtimando illud iuramentum, etiamſi per falſos deos ſit factum, habere vim obligandi, tunc obligari poterit ex conſcientia erronea. tamen illa eſt valde extrinſeca, & accidentaria, quia non habet fundamentum in falſa exiſtimatione de Deo, ſicut habet in infideli. Vnde argumentor tertiò, quia ille Chriſtianus ſic iurans, bene nouit ſe non adducere in teſtem verum 9.

Iuramentum factum per falſos deos à fideli non obligare illum.

verum Deum,ſed falſum:ergo non habet intentionem iurandi per verum Deum, ſed tantùm per falſum Deum:ergo ex vi talis iuraméti non obligatur. Quod ſi fortè errabat etiam illud iuramentum ſic factum eſſe obligatorium, detecto errore ceſſabit obligatio,vt in puncto ſequenti iterum dicemus.

10.
Obiectio aliquorum.
Multa fieri prohiberi quę facta tenent.
Solutio.

Sed obiiciunt dicti auctores d.cap. *Etſi Chriſtus,* quatenus in eo dicitur,non eſſe iurandum per creaturas, ſi tamen iuretur, iuramentum eſſe implendum, vbi Gloſſa notat, multa fieri prohiberi quæ facta tenent. Reſpondetur ibi loqui Innocentium de iuramento facto per creaturas, vt relatas ad verum creatorem, vt patet ex ratione, quam ſubdit: *Quia teſte veritate,qui iurat in cœlo, iurat in throno Dei, & in eo, qui ſedet ſuper eum.* Vnde cùm dicit eſſe prohibitum iurare per creaturas, ipſemet exponit, non id prohiberi, quia per ſe malum ſit,ſed ex cauſa ad vitandum mali periculum. At iuramentum per falſos Deos prohibitum eſt, quia per ſe malum,non ergo de illo loquitur. Intelligit autem iuramentum per creaturas, eſſe prohibitum, quoad frequentiam, vel alio ſano modo, iuxta ſupra tractata.

Inſtantia.

Sed vrgent,quia iuramentum per deos falſos eſt iuramétum per creaturas,& ideo eſt conſequenter per creatorem, qui honoratur in creatura.

Iuramentum per creaturā putatam eſſe Deū non eſt verum.

Reſpondetur,eo ipſo,quòd iuramentum eſt per creaturam putatam eſſe Deum,abſtrahi, & ſeparari ab omni vera relatione ad verum Deum, & ideo tale iuramentum nullo modo pertinere ad honorem veri Dei, quia non ipſe inducitur in teſtē medio falſo Deo, vt creatura eius, ſed potius eius diuinitas falsò tribuitur creaturæ, vt totus honor iuramenti referatur in ipſam,& ideo tale iuramētum non poteſt obligare fidelem cognoſcentem defectum illius,quòd magis ex ſequenti dubio patebit.

CAPVT VI.

An iuramentum factum per creaturam ſine habitudine ad Deum verum, vel falſum obliget?

1. SVpponimus, hunc modum iurandi, eſſe poſſibilem, quod ex dictis in primo libro manifeſtū eſt,& in ſequentibus declarabitur. Diſtinguo ergo creaturas in intellectuales, & irrationales ſeu ſenſibiles, & priores ſubdiuiduo in damnatas, & beatas, omittóque viatores homines, quia inter illos non poteſt eſſe hic iurandi modus.

Inter viatores non poteſt eſſe iurādi modus.

Poteſt quidem vnus homo adhibere alios homines in teſtimonium pacti,vel promiſſionis,quam facit:tamē non obligatur illis,propriè loquendo, quia non inducit illos, niſi vt teſtes præſentis pollicitationis, aſſertionis, & facti, vnde ſi illud poſtea non impleat, non facit illis iniuriam. Quòd ſi illos induceret,vt fideiuſſores adimpletionis verbi dati,illud non implendo peculiarem illis faceret iniuriam, & in hoc ſeruatur ibi quædam proportio ad iuramentum promiſſorium,ſed deficit a ratione iuramenti multis modis. Primò, quia non pertinet obligatio illa inter homines ad Religionem,ſed ad iuſtitiam,vel ad ſummum ad obſeruantiam humanam. Deinde quia non inducitur homo per modum inuocationis, & reuerentiæ, ſed per modum contractus,vt fideiuſſor, neque alius modus eſt moraliter in vſu inter homines hîc viuentes. At verò Sancti mortui, & Angeli poſſunt inuocari ſine vlla obligatione ex parte illorum, ſed ſolùm per modum cultus, & reuerentiæ ex parte iurantis Poſſunt etiam inuocari non per ſolum reſpectum ad creatorem, ſed ſecundùm perfectionem propriam, & creatam intellectualem, quam in ſe habent: & eadem ratione poſſunt de facto, licèt non iure, ſed ſuperſtitioſè inuocari dæmones, non vt dij, nec ex falſa exiſtimatione Diuinitatis illorum, ſed vt quædam creaturæ intellectuales ſunt, quæ poſſunt noſtra cognoſcere, & curare. Et quia homines etiam fideles interdum illos colunt, non Diuino cultu,ſed ſociabili, in quo licèt grauiſſimè peccent,non tamen eo ipſo fidem amittunt, vt ſuprà de ſuperſtitione dictum eſt.

2.
2.Aſſertio. Qui promittit iurando per dæmonem,vt creatura quędam intellectualis eſt,vt illā honoret,non manet obligatus.

Iam ergo dico primò, ſi quis promittat iurando per dæmonem, non ſub ratione falſi Dei, ſed ſub ratione cuiuſdam perſonæ intellectualis, quam honorare vult, eíque fidem adhiberi, nullam obligationem ex tali iuramento contrahit. Hæc aſſertio certiſſima eſt de fide, quia dæmon iuxta illa, quæ de ſtatu eius credere tenemur, nulla fide dignus eſt, nam *mendax eſt, & pater mendacij.* Ioan. 8. ergo teſtimonium eius nullum robur dare poteſt humanæ aſſertioni, vel promiſſioni, ergo nec poteſt vllam obligationem inducere. Secundò omnis cultus dæmonis ſacrilegus eſt, ergo iuramentum per dæmonem non poteſt obligare ſub ratione cultus ipſiuſmet dæmonis, ergo nullo modo. Tertiò omnis ſocietas cum dæmone nobis eſt interdicta, & à fortiori omnis eius inuocatio, vnde tale iuramentum per dæmonem, ſuperſtitioſum eſt, & ſacrilegum: ergo etiam obſeruare illud ſub tali titulo pernicioſum eſt, nedum obligatorium.

Obiectio.

Dices, poſſet quis iurare per dæmonem cum intentione iurandi ſimpliciter, ergo ſaltem ratione illius intentionis obligabitur tali iuramento.

Solutio.

Reſpondetur, ſi quis putaret, illud eſſe verum iuramentum, & obligare ſub vera ratione culpæ, maneret quidem ligatus ex conſcientia erronea, ſicut diximus de iurante per idola, abſolutè verò, & in re nulla eſt vis ligandi in tali iuramento. Et in caſu, de quo loquimur, in homine fideli non poteſt cogitari conſcientia erronea, quia neceſſe eſt, ſic iurantem cognoſcere Dæmonem non eſſe Deum, ſed creaturam quandam perfectam in natutalibus, ſed damnatam, & obſtinatam in malo.

3.
3.Aſſertio. Iuramentum per ſanctos Angelos, vel homines nō obligare, ex virtute Religionis, ſed ex virtute Duliæ.

Dico ſecundò, iutamentum per ſanctos Angelos aut homines cum Chriſto regnantes, ſi ex intentione iurantis in eorum auctoritate ſiſtat, id eſt, in teſtimonio creato, quod ab ipſis dari poſſet non obligat quidem ex rigoroſa virtute religionis, obligat tamen ſimpliciter ſub mortali ex virtute Duliæ. Probatur prima pars, quia illud iuramentum non continet cultum latriæ, ergo non pertinet ad religionem, ergo nec obligatio eius. Secunda autem pars contraria ratione oſtenditur, quia illud iuramentum pertinet ad cultum Duliæ, vnde ſicut frangere fidem datam ſub nomine Dei, eſt graue ſacrilegium contra religionem, ita frangere fidem in nomine, & ſub auctoritate alicuius Sancti, eſt grauis irreuerentia contra honorem Duliæ debitum Sancto, ergo tale iuramentum inducit obligationem proportionatam.

Cōfirmatio.

Poteſt hoc confirmari à ſimili de promiſſione facta Sancto præciſè propter ſanctitatem eius, nam obligat ex Dulia, licèt non obliget ex rigoroſa Religione, de quo infra in materia de voto. Item confirmari hoc poteſt ex dictis ſupra,de oratione ad Sanctos, quando ab eis petitur, non vt petant, ſed vt faciant, in his, quæ facere poſſunt. Denique ex ſupra dictis de modo iurandi per creaturas rationales hæc obligatio ſatis colligitur. Verum eſt tamen

hanc conſiderationem eſſe valdè Metaphyſicam, & indigere magna præciſione,& intentione iurantis, nam moraliter non ita, ſed in Sancto præcipuè conſideratur Deus, & ita licèt fortaſſe addatur ſpecialis cultus Duliæ ad Sanctum, non excluditur cultus latriæ ad Deum. Et ita erit in tali iuramento duplex obligatio ex vi ſacræ inuocationis,diuerſa ſpecie,vna duliæ,& altera latriæ,in quo multum differt iuramentum per Sanctos, vel per alias res ſacras inanimatas, & ita in hac aſſertione nulla eſt difficultas.

4. *3. Aſſertio. Iuramentum promiſſoriũ factũ abſolutè per creaturam non obligat. Bonauent. Turrecrem. Nauarr.*

Dico tertiò : Iuramentum promiſſorium per creaturam abſoluiè ſpectatam, vt per lapidem, per barbam, & ſimiles, quando conſtat fieri per illas abſolutè, vt tales ſunt, ſine reſpectu ad Deum, qui in illis eſt,nullam obligationem ſpecialem inducit, neque in re ipſa, neque ex conſcientia erronea, ſi abſit animus tribuendi creaturæ diuinitatem. Hæc aſſertio ſumitur ex Bonauentura in 3.d.39.art.2.q. 2.in fine. Turrecremata,infrà referendo, & ex Nauarro cap.12.num.5. & ex dictis libr.1. de Natura iuramenti, & præſertim cap.7. quia illud non eſt, nec putatur iuramentum, ergo non inducit obligationem. Item fractio illius quaſi iuramenti non eſt contra diuinum honorem, ergo ſignum eſt non induxiſſe obligationem iuramenti. Conſequentia eſt euidens. Antecedens patet, quia ille, qui ſic iurat, non adducit Deum in teſtem, cùm non inuocet illum, nec in ſe, nec in creatura,vt in caſu ſupponitur.

Tractatur ſententia Auguſtini, in cap. Ecce 22.quæſt.5.

5. *Locus Aug. à Gratiano mendosè relatus.*

HAnc verò aſſertionem per ſe ſatis claram, fecit difficilem, & inter authores controuerſam ſententia quædam Auguſtini, quam mendosè refert Gratianus in cap. *Ecce* 22. quæſt. 5. ſermon. 30. de verbis Apoſtoli. Sed nunc habetur emendata in ſermon. 28. capit. 12. in hunc modum : *Ecce dico charitati veſtræ,& qui per lapidem falſum iurat,periurus eſt.Vnde hoc dico? Quia multi & in hoc falluntur, & putant, quia nihil eſt per quod iurant, non ſe crimine teneri periurÿ Prorſus periurus es, quia per id, quod ſanctum putas, falſum iuras. Sed ego illum ſanctum non puto. Sanctum putas, cui iuras, non enim quando iuras, tibi iuras, aut lapidi iuras, ſed proximo iuras, Homini iuras ante lapidem, ſed nunquid non ante Deum? Non te audit lapis loquentem, ſed punit te Deus fallentem.* Hæc Auguſtinus. ex quibus verbis videtur planè colligi iuxta mentem eius, iurare per lapidem ſine vlla relatione ad Deum ſufficere ad obligationem iuramenti, quandoquidem dicit ſufficere ad periurium.

6. *Couarr.*

Circa hunc ergo locum Auguſtini in primis dubitari ſolet, quid intelligat per illa verba, *iurare per lapidem.* Couarruuias ſupra §. num. 8. cenſet Auguſtinum loqui de iuramento Gentilitio, quo ſolebant Gentes iurare per Iouem lapidem, vt latè ibi probat ex ſcriptoribus prophanis, & multa de illo ritu congerit Tiraquellus, cum Alexandro ab Alexandro lib.5.Geniali. capit.10. Eandémque expoſitionem ſequitur Soto d.lib.8.quæſt.2.art.3.qui addit eum, qui iurabat per lapidem Iouem, non fuiſſe ſolitum iurare per rem ſanctam,ſed per eũm, quem putabat eſſe ſanctum, ſcilicet per Iouem. Sed licet hoc in re verum ſit, non videtur ad mentem Auguſtini, nam ille expreſsè dicit, lapidem reputari ſanctum, vel à iurante, vel ab eo, cui iuratur. Quocirca hi auctores nullo indicio oſtendunt, Auguſtinum loqui de illo ritu iurandi, nec videtur veriſimile, quia non conſonat ritus, quem ipſi referunt cum verbis Auguſtini, nam omnia illa iuramenta Gentilium, quæ ibi commemorant, erant execratoria, vnde non aſſumebant lapidem vt Deum, vel vt rem, per quam iurarent, ſed ſolùm ad exprimendam execrationem. Lapidé enim manu habebant, & illo percutiebant ſuam, aut agnum, vel illum proiiciebant in terram, ita ſibi imprecantes, *Si ſciens fallo, me Iupiter, ſalua vrbe,arcéque bonis eyciat, vti ego lapidem hunc eycio:* non vtebantur lapide, vt re ſancta, ſed ſolùm, vt accommodato inſtrumento ad ſignificandãm execrationem. At verò Auguſtinus loquitur de lapide, per quem iuratur tanquam per rem ſanctam, ita exiſtimatam vel à iurante, vel ab eo,cui iuratur, non ergo loquitur de illo ritu. Item, non videtur Auguſtinus loqui de iuramento execratorio (ad quod non oportet cogitare creaturam, per quam fit, eſſe ſanctam) ſed de ſimplici iuramento, quod per talis rei atteſtationem fit. Nam ſi de execratione loqueretur, non probaret ex ſanctitate lapidis vera, vel exiſtimata, iurantem falſum, eſſe periurum, ſed ex eo, quòd ſibi malum imprecatur, iurando falſum. Quod ex eodem Auguſtino in cap. antecedenti colligi poteſt, vt iam dicam.

Apparentiùs dici poſſet, Auguſtinum ibi per lapidem intelligere idolum aliquod, quodcumque illud ſit. Potéſtque veriſimile fieri ex contextu, incipiendo ab vltimis verbis capitis præcedentis, ſic enim habent : *Tantum malum habet iuratio, vt qui lapidem colunt, timeant falſum iurare per lapidem, tu non times Deum præſentem*, & infra, *Claudit ille templum ſuper lapidem, & ita ad domum ſuam. Ipſe ſuper Deum ſuum clauſit, & tamen quando illi dicitur, Iura per Iouem præſentis oculos timet.* Ibi ergo per lapidem euidenter intellexit Auguſtinus Idolum, ſeu falſum Deum, qui in templo claudebatur, & à ſic iurantibus colebatur, & tamen immediatè ſubdit, *Et ecce dico charitati veſtræ,& qui per lapidem falſum iurat, periurus eſt:* loquitur ergo de eodem lapide, id eſt, de idolo. Ex hoc autem ſenſu duæ ſententiæ ibi colliguntur de mente Auguſtini. Prior eſt, qui falſum iurat per talem lapidem, exiſtimans eſſe ſanctum, quia ſcilicet credit eſſe Deum, periurum eſſe. Quæ pars non habet difficultatem, id enim dicit, non quia putet eſſe iuramentum, vel in re ipſa obligare, ſed quia ex conſcientia erronea obligat iurantem, vt ſupra dictum eſt. 7. *Expoſitio apparens in locũ Auguſtini.*

Alia ſententia Auguſtini eſt, etiam illum, qui credens lapidem illum non eſſe Deum, neque aliquid ſanctum, iurat tamen ei, qui putat lapidem eſſe quid ſanctum, peccare falſum iurando. Et hæc pars eſt obſcura, quia ille cum tali exiſtimatione iurans per lapidem, neque in re ipſa iuramentum præſtabat, cùm non iuraret per Deum nec expreſsè, nec tacitè : neque etiam iurabat ex conſcientia erronea, quia bene ſciebat lapidem nihil eſſe, ergo non erat periurus, vt Auguſtinus dicit. Vnde potius deberet reprehendi, quod cùm rectam fidem haberet, exterius, & fictè per idolum iuraret. Et hinc fit ſuſpecta prior interpretatio de lapide pro idolo, quia Auguſtinus loquebatur ad fideles ſibi ſubditos, ad quos concionem habebat, vt patet ex principio ſermonis, & ex illis verbis vltimis capitis, *Ecce dico charitati veſtræ*; ergo veriſimile non eſt illos fuiſſe ſolitos iurare per Iouem, vel idolum, nam ſi ita iurarent, non eſt credibile, non fuiſſe ab Auguſtino commemorandum, 8.

Iurare Iouẽ lapidẽ quomodo veteres intellexerint.

morandum,& reprehendendum ex illo capite,quod in toto illo ſermone non facit.

9. Sed ad hoc reſponderi poteſt, quia eo tempore fideles erant permixti infidelibus,fieri potuiſſe, vt in pactis fidelium cum infidelibus iurarent coram idolo; & tunc fideles pro nihilo ducerent falſum iurare,quia putabant illud non eſſe periurium,quia lapis idoli, coram quo iurabant,nihil erat, nec ab ipſis ſanctus exiſtimabatur,& ita illi non erant idololatræ,quia non iurabant per illum, ſed coram illo. Vt indicant illa verba Auguſt. *Homini iura ante lapidem,* quòd ſi hoc admittitur, facilè expedietur prior difficultas, primò negando Auguſtinum dicere,fidelem ſic fictè iurando falſum,eſſe periurum. Dixerat enim prius:*Tantum malum habet iuratio, vt qui lapidem colunt, timeant falſum iurare per lapidem.* De idololatra ergo iurante ſubdit poſtea, *Qui per lapidem falſum iurat, periurus eſt.* Et quod de illo loquatur, patet,quia pro ratione ſubdit: *Quia per id, quod ſanctum putas,falſum iuras.* Ad tale ergo periurium requirit hanc erroneam conſcientiam, vnde poſtea poſita excuſatione fidelis. *Ego illum ſanctum non puto:* Auguſtinus in ſua replica non illum reprehendit,vt periurum,ſed vt decipientem proximum: *Homini* (inquiens) *iuras ante lapidem,non te audit lapis loquentem, ſed punit te Deus, vt fallentem,* non dixit *peierantem,* vnde veriſimile eſt, fideles ſic iurantes infidelibus, ſcientes iuramenta infidelium inania eſſe, & ſecundùm ſe nullius roboris, fictè tantùm iuraſſe, & ideo non timuiſſe falſum iurare, & hoc in eis reprehendiſſe Auguſtinum.Quod ſi fortè illi ex animo iurabant, per verum Deum,putabant autem non obligari, quia coram idolo iurabant, & quia infideli promittebant,valde errabant: ſed hoc commemorat Auguſtinus. Prior ergo ſenſus probabilis mihi videtur, iuxta quem ſententia Auguſtini nihil facit contra concluſionem noſtram.

10. Expoſitio Canoniſtarū in locū Auguſtini.

At verò Canoniſtæ locum intelligunt de communi lapide,ſine cogitatione idoli,vel Dei falſi,ſed vt eſt creatura quædam, neque ſanctitatem, neque vllam excellentiam habens. Fítque hoc veriſimile ex coniectura facta,quod Auguſtinus ad fideles loquebatur: neque obſtabit contextus litteræ à nobis expenſus. Quia in præcedentibus capitibus reprehenderat conſuetudinem iurandi, & perſuaſerat ſollicitationem tollendi illam,propoſito Dei timore, & hanc partem concluſit adducto exemplo Gentilium timentium, & reuerentium ſua idola. Poſtea verò in vltimo capite, aliam excuſationem fidelium excludit, vel quia iurabant per lapidem, & nihil ſe agere putabant, vel quia prauum alium vſum, & deceptionem ignoranter introducebant. Hoc ergo fundamento poſito, Gloſſa ibi ad exponendam mentem Auguſtini fingit caſum, vel vſum quemdam. Nam ſuppoſita conſuetudine fidelium iurandi ſuper Euangelia, vel aram conſecratam, fieri poterat, vt alter communem lapidem coopertum offerret alteri ad iurandum ſuper eum, vt ſic alter verè iuraret, cogitans ſe iurare per rem ſanctam, ipſe verò ſciens eſſe communem lapidem poſſet iurare falſum ſine timore periurij. Et in hoc caſu ait, dicere Auguſtinum vtrumque eſſe periurum, ſi falſum iuret, alterum propter exiſtimationem, alterum propter deceptionem.Sed in primis, caſus ille fingitur ſine fundamento in Auguſtino, in quo nihil de cooperato lapide legitur. Deinde non explicatur, quomodo peccet ille,qui iurat per lapidem, quem non exiſtimat eſſe ſanctum, propterea quod alter,cui iurat id exiſtimet.

11. Alij ergo locum intelligunt de vulgari lapide,& A non loqui Auguſtinum de certo aliquo lapide ad iurandum deſtinato, ſed gratia exempli ponere lapidem,tanquam rem vilem, quæ videtur de ſe inepta,vt per eam iuretur:propter quod vulgus putat, non eſſe periurium per illam iurare.Ipſe autem affirmat contrarium,ſed duos diſtinguit caſus. Vnus eſt, quando is,qui iurat, *ſanctum putat* id, per quod iurat,& nihilominùs falſum iurat. Et ita eſt facilis hæc pars, in qua exponenda laborant Canoniſtæ, quia negatiuè legitur apud Gratianum, *ſanctum non putat*, quomodo non poterat habere congruum ſenſum. In originali verò affirmatiuè legitur, *ſanctum putat.* Putare autem dicit ſanctum eſſe lapidem,non per errorem putando eſſe Deum, ſed vel B exiſtimando eſſe conſecratum, ſeu Deo dicatum, quidquid enim huiuſmodi eſt,ſanctum in Scriptura appellatur,vt in cap.*Nulli liceat,* 12.quæſt.2. vel conſiderando lapidem vt creaturam Dei, & vt veſtigium eius,& ſcabellum pedum eius. Matth.5.ſic enim *omnis creatura Dei bona eſt.* 1.ad Timoth.4. vnde & ſancta dici poteſt. Et ita conſtat illud eſſe verum iuramentum, & de re falſa eſſe periurium, & conſequenter inducere veram obligationem, non ex conſcientia erronea, ſed ex re ipſa:quia illud eſt verum iuramentum,vt ſuperiori libro viſum eſt.

Sanctum eſt quicquid cōſecratum ſeu Deo dicatū eſt.

Cap. *Nulli liceat.*
Matth.5.

12. Alter caſus eſt, quando is,qui iurat, non cogitat in lapide aliquam ſanctitatem, quia ſcilicet,nec vt ſacram, neque vt Dei creaturam, veſtigium, aut ſcabellum,illum apprehendit,& ſic per illum iurat, C & de hoc etiam ſupponunt interpretes Auguſtinum dicere eſſe periurum eum,qui ſic falſum iurat, ideoque in eo explicando laborant.Nam Turrecremata ibi cum Bonauent. in 3. d. 39. art.2. quæſt.2. indicat,vocari illum periurum,quia exhibet lapidi honorem diuinum iurando per illum, & conſequenter etiam peierare ex conſcientia erronea, ſed hoc repugnat hypotheſi,quia ille non cogitans aliquid ſanctum in lapide, non poteſt velle illi attribuere diuinum honorem. Item Auguſtinus non de hoc vitio illum reprehendit. Aliter idem Turrecremata in fine textus ait, illum eſſe periurum, quia alius, cui exhibet iuramentum,putat lapidem eſſe ſanctum,id eſt,ſub aliqua habitudine aſſumi ad verum iuramentum præſtandum, & *iuramentum* (in- D quit) *interpretandum eſt ſecundum intentionem illius qui rectus eſt,& dolum non prætendit.* Sed licèt hoc habeat locum in præſumptione externi fori,vel quoad aliquam aliam obligationem iuſtitiæ,non verò quoad vim iuramenti, nec quoad veram tranſgreſſionem eius,vt poſtea videbimus.

Turrecrem.
Bonau.

13. Alij dicunt, illum verè iurare, quia habet intentionem iurandi, per quam virtute refert creaturam, ſeu lapidem ad creatorem, licet cogitatione,& exiſtimatione non referat, & ideò verè etiam eſſe periurum. Sed hoc etiam gratis ſupponitur, quia contrarium colligitur ex textu,illi enim,quos redarguit Auguſtinus, putabant ſe non iurare per lapidem, quem ſanctum non exiſtimabant, ideo E enim putabant ſe non peierare, etiamſi falſum dicerent, quomodo igitur iurandi intentionem habebant? Repugnat enim hæc intentio cùm illa exiſtimatione, vnde ad habendam illam potiùs oportuiſſet, vt crederent illud eſſe iuramentum, etiamſi per lapidem ſic conceptum fieret, & tunc conſequenter neceſſariò putarent, iurare illo modo falſum,eſſe periurium: cùm periurium non ſit, niſi iuramentum cadens ſupra mendacium. Præterea, in eo etiam caſu illud non eſſet iuramentum in re ipſa, ſed tantùm putatum, vt ſuprà lib.1.capit. 7. tetigi, & conſequenter nec obligaret in re,

Periuriū eſt iuramentum cadens ſupra mendacium.

Vera expoſitio.

ſed ex conſcientia erronea, & tantùm illa durante, & ſimili modo eſſet periurium in fractione eius. Denique Auguſtinus non redarguit iſtos, quia intentionem iurandi habebant, ſed quia proximum fallebant. Videtur ergo probabile illos non reprehendi, vt reos veri periurij, ſed vt reos iniuſtæ deceptionis, vel ad ſummum vocari reos periurij quoad ſpeciem, & ſcandalum, quia doloſo iuramento vtebantur, quod alij accipiebant, vt verum iuramentum, quia putabant fieri per lapidem, vt ſanctum, in dicto ſenſu, id eſt, cum relatione ad Deum. Et ita illius iuramenti tranſgreſſio apparebat aliis periurium, & ratione ſcandali contrahere poterat illam malitiam: re tamen vera illud ſic factum, non eſt iuramentum, nec obligationem religionis in re ipſa inducit. Et ita non obſtat textus ille aſſertioni noſtræ.

CAPVT VII.

Vtrùm ad obligationem iuramenti promiſſorij requiratur deliberatus conſenſus, & intentio iurandi, ac ſe obligandi.

1. *Duæ obligationes quæ ordinariè in iuramento ſunt.* DIximus de conditione requiſita ex parte eius, per quem iuratur, dicendum iam eſt de conditione neceſſaria ex parte iurantis, quæ maxime eſt libera voluntas eius, quia ſine illa iuramentum fieri non poteſt, multò ergo minùs poterit obligare. Vt autem hæc conditio diſtinctiùs declaretur, oportet diſtinguere duo, quæ in hac actione concurrunt, ſcilicet promiſſio, & iuramentum, ex quibus (vt ſuprà notaui) duæ obligationes diuerſarum rationum conſurgunt ordinariè, ac per ſe loquendo, ſcilicet, obligatio promiſſionis, & iuramenti. Dico autem ordinariè loquendo, quia interdum prior impediri poteſt, vel ſeparari à poſteriori, vt ſuprà tactum eſt, & in ſequentibus etiam dicitur. *Voluntas requiritur ad obligationé iuramenti.* Ad vtramque autem obligationem requiritur voluntas, vt conſtat, quia vtraque actio tam promittendi, quàm iurandi humana eſt, & ita vtraque etiam obligatio eſt moralis. In præſenti ergo non agimus per ſe de deliberatione, vel intentione requiſita ad promittendum, vel ad ſe obligandum illa obligatione, quæ ex promiſſione reſultat. Hæc enim materia per ſe ſpectat ad materiam de Iuſtitia, vel de Veritate, & Fidelitate, & non eſt per ſe connexa cum iuramento, vt ex dictis conſtat. Habet tamen magnam affinitatem cum materia de Voto, propter conuenientiam, quam habent in ratione promiſſionis, & ideo nunc ſupponimus ad hanc promiſſionem, & obligationem eius neceſſariam eſſe liberam voluntatem cum ſufficienti aduertentia, & iudicio rationis, qualis ad actum deliberatum, vel (vt dici ſolet) ad peccandum mortaliter ſufficere poſſit. Quomodo autem hoc intelligendum ſit, in materia de voto declarabitur.

2. *Neceſſariam eſſe intétionem iurandi in iuraméto promiſſorio vt obliget. D.Thom. Caietan. Sot. Couar. Panorm. Gloſſa. Iuramentum ſine intétione factũ non eſt iuramentum.* His ergo ſuppoſitis circa iuramentum promiſſorium, dicendum eſt primò, vt obligationem inducat, neceſſarium eſſe, vt ab intentione iurandi procedat. Hoc certum eſt apud omnes, D.Thomam d. q.89.art.7.ad 4.& ibi Caietanus & Soto. & Couar. ſuprà §.5.num.2.& 3.Panormitanus in cap.*Veniens*, de Iureiur.num.4.cum Gloſſa ibi, & in cap. *Hoc videtur.§.quæritur.*22.quæſt.5. Et probatur, quia iuramentum ſine intentione factum, non eſt iuramentum, vt libro 1. in princ. dictum eſt, ergo neque obligationem poteſt inducere, quia quod non eſt, A non operatur. Item verba non habent vim obligandi, niſi ratione conſenſus, vt conſtat in matrimonio, & in omnibus contractibus, & in profeſſione, ac votis. Et ratio eſt, quia interior voluntas eſt quaſi anima verborum, nec verba habent efficaciam niſi vt ſunt ſigna mentis. Eſt autem hæc aſſertio intelligenda de obligatione per ſe, & ex vi iuramenti: nam ex rationibus extrinſecis poterit oriri obligatio ex iuramento exteriori, etiamſi animus defuerit. Primò, ratione iuſtitiæ, ſi ob eam cauſam alter, cui fit iuramentum, graue aliquod nocumentum paſſus ſit, vt ſi virgo conſenſit in petitionem eius, qui doloſè promiſit, & iurauit, ſe ducturum illam. Sed in hoc, & ſimilibus caſibus obligatio non naB ſcitur per ſe ex iuramento, vt tale eſt, ſed ex iniqua deceptione, quæ eſt iniuſta cauſa illius nocumenti: & iuramentum ibi concurrit, vt augens deceptionem ex parte iurantis, & reddens illam magis probabilem, & excuſabilem ex parte alterius, qui damnum eſt paſſus. Vide Syluestrum *Iuramentum* 4. quæſt.19.& alios Doctores citatos. Secundò poteſt obligatio oriri ratione ſcandali vitandi, quæ ad charitatem per ſe ſpectat, & poteſt pertinere ad religionem, quatenus publica illa ſpecies periurij in irreuerentiam Dei cedit, vel quia inducuntur alij ad ſimilia periuria, vel doloſa iuramenta facienda. Quàm graue autem peccatum ſit, ita iurare in dolo, dicam in libro ſequenti. *Quando iuramentum obligat etiã ſi voluntas iurandi defuerit. Syluest.*

Dico ſecundò, vt iuramentum promiſſorium C obliget, neceſſarium eſt, vt intentio iurandi ſit ſufficienter libera, ſeu deliberata, ea ſaltem deliberatione, & aduertentia, quæ ad peccandum mortaliter ſufficeret. Hæc etiam aſſertio communis eſt Theologis in 3. d. 39. vbi ſpecialiter videri poteſt Richardus, art.3.q.2.Syluester *Iuramentum* 4.quæſt. 9. Angelus *Iuramentum* 5. num. 8. Nauar. cap.12. n.10.Abbas, in cap.*Si vero*, & Ioann.Andreas, in capit. *Sicut ex litteris*, de Iureiur. Et probatur ex dictis lib.1.cap.1. quia ibi diximus, ad verum, & proprium iuramentum neceſſarium eſſe, vt cum ſufficienti deliberatione fiat, ergo idem à fortiori erit neceſſarium ad iuramentum promiſſorium, ac ſubinde ad obligationem eius. Item ad voti obligationem requiritur ſimilis deliberatio, ergo & ad D obligationem iuramenti. Probatur conſequentia, quia etiam obligatio iuramenti eſt moralis, & voluntariè ſumitur. Denique hæc obligatio, quæ ex iuramento promiſſorio naſcitur, obligat ex genere ſuo ſub reatu culpæ mortalis, ergo requirit ſaltem eam deliberationem, quæ ad peccandum mortaliter neceſſaria eſt. Antecedens ſupponitur ex dictis, & infrà etiam l.3.latiùs tractabitur. Conſequentia verò probatur, quia non minor libertas neceſſaria eſt, ad ſe obligandum ſub mortali, quàm ad tranſgrediendam obligationem cum lapſu mortali. Dices, ſaltem ſequi cum proportione, ſi iuramentum promiſſorium factum eſt cum imperfecta deliberatione, quæ ad peccandum venialiter ſufficeret, obligare etiam ſub veniali ad implendum promiſſum. E Reſpondetur negando conſequentiam, quia ex actu indeliberato non poteſt intrinſecè oriri obligatio ad actum, qui poſtea pleno iudicio, & deliberatione præſtandus eſt, ſed eſt liberum homini ea, quæ per ſurreptionem, & indeliberationem protulit, poſtea maturo conſilio retractare: neque priuandus eſt homo hac libertate propter indeliberatum actum præcedentem, priuaretur autem illa libertate, ſi ſub veniali culpa obligaretur ad implendum iuramentum indeliberatè emiſſum. Et hac ratione etiam votum indeliberatè factũ non obligat etiam ſub

3. Vt iuramentum promiſſorium obliget, intentio ſufficienter libera requiritur. Richard. Syluest. Angel. Nauarr. Abb. Ioan. Andr.

Obiectio. *Reſponſio.* *Liberum eſt homini retractare quæ non ſatis deliberate ab eo facta sũt.*

ſub veniali, quia ſemper eſt integrum homini deliberare circa ea, quæ indeliberatè egit, & ea retractare: ſed de hoc puncto in tract. de Voto agendum eſt, & ideo hæc nunc ſufficiunt.

4. Dico tertiò, vt iuramentum obliget, ſatis eſt ex parte iurantis voluntaria, ac deliberata intentio iurandi, etiamſi non adſit intentio promittendi: ſe obligandi, aut implendi, quod iuratur. Hæc aſſertio non eſt tam certa, ſicut præcedentes, nam multi videntur ſentire oppoſitum. Vt ergo explicetur, & probetur, quatuor intentiones ex parte obiectorum poſſumus in hoc actu diſtinguere. Prima eſt intentio iurãdi, de qua dictum eſt, & in qua omnes conueniunt ſine illa nihil fieri. Secunda eſt intentio promittendi. Tertia eſt intentio ſe obligãdi: quamuis enim ab aliquibus hæ duæ confundantur, neceſſarium eſt in præſenti illas diſtinguere, vt conſtabit. Quarta eſt intentio implendi, quod iuratur: quæ clarè eſt diſtincta à cæteris. Dicimus ergo in aſſertione, ſi prima intentio in iuramento promiſſorio reperiatur, illam ſufficere ad obligationem, etiamſi omnes aliæ deſint. Ratio breuiter eſt, quia illa intentio ſufficit, vt illud ſit verũ iuramentum, ſed iuramentum ſemel factum, ipſum ex ſe, & natura ſua producit obligationem independenter à voluntate iurantis, ſuppoſita materia capaci, (quã nos nunc ſupponimus.) ergo. Conſequentia eſt euidens. Maior etiã videtur per ſe nota, ex dictis in ſuperiori libro de natura iuramenti, & actibus ad illud concurrentibus, quia illa eſt voluntaria, & humana inuocatio Dei in teſtimonium veritatis, ſeu promiſſionis, ergo eſt verum iuramentum. Minor in ſuperioribus capitibus tacta eſt: meliùs autem hic confirmabitur, diſcurrendo per alia tria membra.

Satis eſt vt iuramentum obliget deliberata intẽtio iurãdi, licet non adſit intẽtio promittendi nec implendi.

Quadruplex eſſe poteſt intentio.

5. De ſecunda ergo intentione, ſcilicet promittẽdi, dixerunt aliqui eſſe neceſſariam, vt iuramẽtum promiſſorium obliget, & ſine illa priorem intẽtionem non ſufficere. Quod videntur ſentire Theologi, & Summiſtæ, quatenus indiſtinctè dicunt non obligari iuramento eum, qui iurat ſine intentione ſe obligandi, licèt iuret cum animo iurandi: nam indiſtinctè loquuntur de intentione promiſſionis, vel obligationis. Mihi tamen exploratum videtur, intentionem promittendi non eſſe neceſſariam vt iuramentum obliget. Probatur, quia ſuprà oſtenſum eſt, iuramentum obligare etiamſi non cadat in promiſſionem, ſed in ſimplicem aſſertionem faciẽdi aliquid, quod aliquis ſe facturum affirmat, licèt nõ promittat, ergo licèt fingat ſe promittere, & verba promiſſionis proferat ſine intentione promittendi, ſi tamen verè, & ex animo iurat, ex vi iuramenti manet obligatus. Patet conſequẽtia, quia fictio promiſſionis non tollit materiam, quam confirmare poſſit, nec ab ipſo iuramento tollit vim ad confirmandam illam, ergo non obſtante fictione promiſſionis, manebit obligatio ex vi iuramenti. Prior pars antecedentis patet, quia cum ficta promiſſione, ſtat vera aſſertio de facto futuro, aſſerit enim aliquis, ſe aliquid facturum, quod promittere non vult, vnde licet vtatur verbis promiſſoriis ſine intentione promittendi, nihilominùs affirmat ſe facturum: nam hæc affirmatio intrinſecè includitur in verbis promiſſoriis, vt ſuprà declaratum eſt. At affirmatio eſt ſufficiens materia iuramenti promiſſorij, vt per illud confirmari poſſit, vt ſuprà oſtenſum eſt; ergo illa fictio non tollit materiam ſufficientem iuramenti promiſſorij.

Opinio aliquorum.

Auctoris ſẽtentia.

Nõ neceſſaria eſt intentio promittẽdi iuramẽtum promiſſorium.

6. Quòd autem nec effectum talis iuramenti impedire poſſit, (quæ erat altera pars antecedentis) patet, quia neque hoc eſt in poteſtate volũtatis hu- A manæ, vt ſtatim dicam: neque cadit ſub illam intentionem, quia illa tantum eſt de non promittendo, non verò de non iurando, vt ſupponitur, nec de impediendo effectu iuramenti, quia eſt longè diuerſus ab effectu promiſſionis, vt etiam eſt oſtenſum, & intentio non operatur vltra obiectũ ſuum. Ergo iuramentum illud cadens ſaltem in ſimplicem aſſertionem, confirmat illam, & conſequenter inducit obligationem veram illam efficiendi, hoc enim eſt confirmare illam. Confirmatur, ac declaratur in caſu de iuramento ſoluendi vſuras, ſi quis cogatur hoc, ſub iuramento promittere; nam licèt quis fictè promittat ſe ſoluturum, ſi tamen id affirmat, & iurat, tenetur. Probatur, quia iuxta veB riorem ſententiam illa promiſſio de ſe eſt nulla, vt infrà oſtendam, & nihilominùs iuramentum obligat, ergo ſiue fiat cum intentione promittendi, ſiue non, æquè obligabit. Probatur conſequentia, quia ibi intentio promittendi eſt impertinẽs, quandoquidem non poteſt facere obligationem validam. Vnde concluditur aliter argumentum, quia ſi intentio promittendi eſſet neceſſaria, vt iuramentum obligaret, maximè eſſet, vt promiſſio eſſet valida, vt in eam cadat iuramentum; ſed hoc non eſt neceſſarium, vt in dicto exemplo conſtat, ergo neque eſt neceſſaria talis intentio ad obligationem iuramenti. Neque in hoc video difficultatem alicuius momenti. Et hanc regulam videtur intendere Panormitanus in cap. *Cùm contingat*, de C Iureiur. numer. 18. 19. & 20. quem ſequitur Tab. verb. *Iurare* num. 14. & alij, quos ſtatim commemorabo.

Intentio ſoluendi vſuras iurata, obligat.

Venio ad tertiam intentionem, ſcilicet ſe obligandi, de qua confuſè, & ſine diſtinctione tractant Auctores, magnam tamen lucem afferet diſtinctio duplicis obligationis, quæ in promiſſione iurata inuenitur, vna fidelitatis, vel iuſtitiæ, altera religionis ſeu iuramenti, quæ adeò diſtinguuntur, vt ſeparabiles etiam ſint in re ipſa: vt ſuprà oſtenſum eſt. Vnde à fortiori ſequitur, poſſe etiam intentione ſeparari. Poteſt enim quis habere intentionem non ſe obligandi per votum ad non ludendum, vel ad dandam eleemoſynam, & nihilominùs abſolutè, & ſimpliciter velle iurare non ludere, ſeu eleemoſyD nam facere, & ſimiliter poteſt nolle ſpõſalia facere, nec ſe obligare alteri, & nihilominùs iurare ſine dolo, & debita intentione tale matrimoniũ facere. Quando ergo cum iuramento ſolum coniungitur intentio non ſe obligandi alteri homini, cui iuratur, neque conferendi illi aliquod ius, talis intentio obeſſe non poteſt, quominùs iuramentum obliget ſua propria, & ſpecifica obligatione. Probatur ex proximè dictis, nam à fortiori ex illis ſequitur, qui enim non habet intentionem promittendi, vel contrahendi, à fortiori non habet intentionem ſe obligandi: ergo ſi intentio non promittendi non obſtat obligationi Iuramenti, nec intentio non obligandi illo modo obſtabit. Siue enim vna iſtarum intentionum poſſit haberi ſine alia, ſine E non (de quo dicetur infrà tractando de Voto) ſufficit, quòd intentio non promittendi, includit intentionem non ſe obligandi ex iuſtitia, vel fidelitate, vt inde apertè concludamus, hanc intentionem non ſe obligandi tali modo non obſtare obligationi iuramenti. Vnde à fortiori concluditur, intentionem ſe obligandi homini non eſſe neceſſariam ad obligationem iuramenti, quæ propriè, & per ſe reſpicit Deum, vt ſuprà declaratum eſt. 7.

Duplex obligatio in promiſſione iurata inuenitur.

Quæſtio ergo ſupereſt de intentione ſe obligandi propria obligatione religioſa, & iuramenti, circa quam 8.

Tribus modis poteſt ſe

habere quis circa intentioné iurãdi religioſe, & cum obligatione.

quam tribus modis ſe habere poteſt is, qui iurat. A Primò: vt illam expreſsè habeat, & tunc nulla ſupereſt ratio dubitandi de obligatione. Secundò, vt neque illam intentionem habeat formaliter, nec contrariam, neque de hoc cogitet, ſed purè, ac ſimpliciter habeat intentionem iurandi: Et tunc etiam non eſt dubium, quin tale iuramentum obliget, nec oppoſitum poteſt cenſeri probabile

Couar. 1. p. §. 5. n. 2. affirmat noſtram ſententiam.

etiam ſpeculatiuè, nedum practicè. Probatur tum ratione facta, quia ille verè iurat, & iuramentum de ſe habet hanc efficaciam, & tunc nullum ei ponitur impedimentum: quia nulla operatur voluntas contraria, cur ergo non obligabit? Tum etiam quia ad obligationem contrahendam non eſt neceſſe, cogitare diſtinctè, & quaſi in actu ſignato B de obligatione, ſed ſatis eſt velle vouere, velle contrahere, quia ibi virtute includitur voluntas ſe obligandi, ſaltem dum illi non reſiſtitur, ergo idem erit in iuramento. Tertio ergo modo poteſt contingere, vt aliquis iurare velit, & ſimul nolit ipſo iuramento obligari, quamuis enim raro hoc contingere poſſit, quia illæ voluntates videntur valdè contrariæ, ſimpliciter non repugnat, quia ſaltem interueniente ignorantia, cogitare poteſt quis poſſe ſe vnum ab alio ſeparare, & nolle manere ligatus, nec omninò fingere iuramentum,

Iuramentum & eius obligatio diſtinguuntur vt cauſa & effectus.

quia putat minùs hoc modo peccare. Nec denique illæ duæ intentiones ſunt formaliter contrariæ, quia iuramentum, & eius obligatio diſtinguuntur, ſicut cauſa, & effectus: & ideo poſſunt C apprehendi, vt ſeparabilia. Poſitis ergo illis duabus intentionibus, difficultas eſt. An iuramentum obliget, & conſequenter vtrum ad iuramenti obligationem requiratur non ſolùm intentio iurandi, ſed etiam ne intercedat fictio per voluntatem non ſe obligandi.

9. In hoc ergo puncto eſt multorum ſententia, eum, qui iurat cum intentione non ſe obligandi, non obligari ex vi iuramenti. Ita ſentiunt multi

D.Thom. *Bonau.* *Scot.* *Gabriel.* *Richard.* *Sylueſt.*

Scholaſtici in 3. diſtin. 39. vbi D. Thomas quæſtion. 1. art. 3. quæſt. 3. id ſignificat, ſed in ſenſu longè diuerſo, vt capite ſequenti dicam. Item, Bonauentura ibi artic. 3. quæſt. 1. Scot. artic. 3. Gabriel. quæſt. 1. artic. 2. con. 3. Ricardus artic. 2. quæſt. 2. & in 4. diſtinct. 38. articulo 3. quæſtion. 3. Sylueſter D *Iuramentum* 4. quæſtione 7. vbi adducit D. Thomam 2.2. quæſtione 89. artic. 7. ad 4. quæſt. 98. artic. 3. ad 1. & in 4. diſtin. 29. Sed de hoc puncto nihil apud D. Thomam reperitur. Idem repetit Sylueſter, ibi,

Angel. *Medina.* *Gutier.* *Nauarr.*

quæſtione 19. Angelus, *Iuramentum* 5. num. 9. 10. & 32. qui referunt alios Canoniſtas. Idem ſentire videtur Medina Cod. de Confeſſione quæſtione de Diſpenſatione ſuper confeſſi. reuel. ad 2. Gutierrez de Iuramento p. 1. cap. 57. num. 20. Et citatur etiam Nauarrus cap. 12. num. 28. ſed ibi agit de voto, de quo alia eſt ratio, vt infrà dicam, poſſet tamen allegari in eodem cap. num. 8. 13. & 14. ſed ibi in alio ſenſu loquitur, vt oſtendam. Citatur enim pro hac ſententia Gloſſa in cap. *Literaturam* de Voto, quæ E licèt prius de voto loquatur, poſtea generaliter dicit, *Nemo ſe obligat, niſi qui animum habet ſe obligandi.*

Felin. *Abb.* *Ioan. Andr.*

Idem tenent expreſsè Felinus, & Abbas in c. *Si verò*, eod. n. 9. cum Ioanne Andrea, in c. *Verum.* eod. & in c. *Ad audientiam,* Quod metus cauſa. Solet ad confirmandam hanc ſententiam adduci ſententia Gregorij in cap. *Humanæ aures.* 22. q. 5. dicentis obligationem verborum attendi ab ipſo Deo ſecundum intentionem iurantis. Sed non loquitur de intentione ſe obligandi, ſed de intentione ſignificandi per verba, & ita non pertinet ad cauſam præſentem ſed ad tractandam in capite ſequenti, vbi textus ille explicabitur.

10. Huius opinionis fũdamentum.

Fundamentum huius ſententiæ præcipuum eſt, quia per proprios actus homo non obligatur, niſi ſua voluntate, ergo ſi voluntas reſiſtit, & non vult ſe obligare, impoſſibile eſt oriri obligationem. Secundò, qui non vult ſe obligare iuramento, virtute non vult iurare ſeriò, & verè, ſed tantùm fictè, & apparenter, quia illa duo contradictionem inuoluunt, & ideo non poteſt vtramque ſeriò, & abſolutè velle. Quod ſi dicas interueniente ignorantia connexionis poſſe aliquem vtrumque velle, eo ipſo magis concludit ratio, nam conſenſus per deceptionem datus non obligat, vt ſiquis vellet matrimonium contrahere, animo non ſe obligandi ad reddendum debitum, vel ſi vellet vouere aut profiteri Religionem, animo non ſe obligandi ab obediendum, &c. nihil ageret, quia re vera non vult matrimonium, vel profeſſionem, prout in re debet fieri, ſed prout falsò cogitatur, ergo ſimiliter, &c. Tertiò, ſi quis intenderet iurare hoc modo, *Volo iurare dummodò non obliget,* vel per hoc non obligaretur, quia eſt conſenſus conditionatus, contra ſubſtantiam contractus, vel cuius conditio non poteſt ſubſiſtere ſtante actu, ſicut patet in exemplis de matrimonio, vel Religione poſitis. Sed qui habet voluntatem iurandi ſimul, cum voluntate non ſe obligandi, virtute adhibet dictam conditionem primæ intentioni, vt conſtat, ergo non obligatur.

Conſenſus per deceptionem datus non obligat.

11. Reſolutio quæſtionis.

Nihilominùs dicendum eſt, etiam in eo caſu oriri obligationem ex iuramento promiſſorio, cum vera intentione iurandi facto. Hæc videtur mihi ſententia Diui Thomæ dicta quæſtione 89. articulo 7. ad 3. & magis ad 4. Nam in priori abſolutè dicit, iuramentum coactum obligare, nulla diſtinctione adhibita, an iurans habeat intentionem ſe obligandi, nec ne, cùm tamen in illo puncto eſſet valde neceſſaria, ſi aliquid poſſet operari: intentionem autem iurandi ſupponit, quia de illo loquitur, qui verè iurat. In ſolutione autem ad 4. addit, obligari iurantem aliquando iurare ſecundùm intentionem alterius cui iurat, quod eſſe non poſſet, ſi iurans non poſſet obligari, niſi ex intentione ſe obligandi, de quo latiùs capite ſequenti. Clariùs docet hanc ſententiam Caietanus eodem artic. 7. & Soto quæſt. 1. artic. 7. vterque circa eandem ſolutionem ad 4. Couarruuias, ſuprà, part. 1. §. 5. num. 2. Gutierrez lib. 2. Canonic. quæſtionum capit. 22. numer. 31. & multi alij Moderni. Sumitur etiam ex Sylueſtro *Iuramentum* 3. quæſt. 2. & Angelo *Iuramentum* 4. quatenus in hoc conſtituunt differentiam inter iuramentum, & votum, inclinat etiam Tabiena dicens eſſe ſecuriùs, verb. *Iurare* num. 11.

D.Thom. *Caietan.* *Sot.* *Couar.* *Gutier.* *Sylueſt.* *Angel.* *Tabien.*

12. Probatur opinio vera. Qui vult iurare ex intẽtione illius cui vult iurare tenetur iurare.

Probatur autem primò, quia licet in voluntate hominis ſit iurare, vel non iurare, non eſt tamen in poteſtate hominis, ex iuramento præſtito non obligari; ergo qui vult iurare, quantumuis nolit obligari, neceſſariò obligatur. Conſequentia eſt euidens, quia qui poteſt adhibere cauſam & non poteſt effectum eius impedire, ſi vult applicare cauſam, & cum effectu applicat, neceſſariò vult effectum etiamſi maximè nolit, vt qui vult applicare ignem domui, voluntariè quidem ponit cauſam, ſed effectus neceſſariò ſequitur independenter à voluntate eius, ita ergo erit in præſenti ſtante veritate antecedentis. Antecedens ergo explicatur, & probatur ex doctrina ſuprà tradita de duplici obligatione iuratæ promiſſionis, ad hominẽ, & ad Deũ. Inter quas hæc poteſt notari differentia

tia, quòd obligatio promiſſionis eſt per ſe,& directè intenta, imo eſt quaſi primum obiectum voluntatis promittendi, vt in tractatu de Voto latiùs dicetur, obligatio autem iuramenti non eſt directè intenta, quia per iuramentum nihil homo offert Deo, ſed potiùs obligat ipſum Deum (vt ſic dicam) vt ſuæ aſſertionis, vel promiſſionis ſit teſtis, aut quaſi fideiuſſor: & inde (non iam ex voluntate ſua, ſed ex naturali lege) obligatur homo ad verum faciendum teſtimonium Dei. Declaratur optimè humano exemplo, nam ſi quis vocauit hominem, vt eſſet fideiuſſor ſuæ promiſſionis, eo ipſo obligatur fideiuſſori, nec per voluntatem contrariam poteſt talis obligatio impediri: ita ergo eſt cum proportione in præſenti.

13. Vnde argumentor ſecundò, quia ſi homo ex animo, & cum vera intentione iurandi, iurat ſe aliquid facturum, eo ipſo adducit Deum in teſtem, non ſolùm præſentis veritatis, ſed etiam aſſertionis de futuro; ergo eo ipſo, & ex neceſſitate obligatur ad faciendam veram illam aſſertionem de futuro quantùm in ipſo fuerit; ergo non poteſt excuſari ab hoc debito per quamcumque voluntatem non ſe obligandi. Probatur conſequentia, quia talis voluntas eſt contra naturalem legem iuramenti, & contra diuinum honorem, & contra ſui teſtimonij auctoritatem, ergo non poteſt talis voluntas non ſe obligandi habere effectum, quia non poteſt eſſe efficacior ad non obligandum, quam naturalis lex, vel quam diuina religio ad obligandum. Vnde vt talis voluntas impediret obligationem, deberet impedire, nec fieret iuramentum, nec Deus cum effectu in teſtem adduceretur: at in caſu (vt ſupponitur) non hoc facit voluntas; ſed vult componere iuramentum validum cum non obligatione, quod impoſſibile eſt.

14. Declaratur amplius aſſertio.

Tertiò declaratur ampliùs, nam ſi quis velit iurare aſſertionem de præſenti, vel præterito, & non obligari ad dicendum verum, non poteſt, ſed peierabit, ſi falſum iuret, quantumuis nolit ratione iuramenti obligari ad dicendum verum; ergo ſimiliter qui iurat aſſertionem de futuro, non poteſt non obligari ad illam veram faciendam, etiamſi maximè velit. Vnde confirmatur quartò, & declaratur ampliùs, quia aliàs ſequeretur non eſſe peccatum mortale, quempiam iurare, ſe aliquid facturum animo non faciendi, conſequens eſt falſum, vt Auctores vtriuſque ſententiæ fatentur, quia illud eſt periurium aſſertorium, ergo. Probatur ſequela, quia ſi ego poſſum iurare, & non me obligare pro voluntate mea, non erit peccatum ſaltem mortale id facere, aut velle, quia in hoc nemini fit iniuria, ergo nec erit peccatum habere propoſitum non faciendi, quod iuratur. Nam ſi quis ſciat ſe non futurum poſtea obligatum, ſcit etiam ſe non peccaturum poſteà id non faciendo, ergo nec antea peccabit habendo propoſitum non faciendi. Dices, peccare mortaliter illum, qui iurando aliquid faciendum, vult non ſe obligare; quia facit in hoc iniuriam Deo. Sed contrà, quia vel hoc non ſtat cum contraria poſitione, vel inde melius concludimus intentum. Nam ſi eſt iniuria Dei velle non obligari iurando, ergo iuramentum ex ſe, ac ſua vi, & natura obligat; ergo non poteſt voluntas humana obligationem impedire. Item voluntas impediendi obligationem Deo debitam non poteſt eſſe valida, & efficax, ergo non poteſt talis voluntas impedire obligationem iuramenti.

15. Priuſquam reſpondeam ad fundamenta contraria, aduerto, ne quis moueatur numero Auctorum, illos indifferenter loqui de iuramento ita doloſo, vt fictum etiam ſit, vnde ſub intentione non ſe obligandi, includunt etiam intentionem non iurandi: nunquam tamen ſatis diſtinguunt illas duas intentiones, nec dicunt ſtante vera intentione iurandi, poſſe impediri obligationem per voluntatem iurantis, nolentis ſe obligare. Moderni autem qui illas clariùs diſtinguunt ferè omnes noſtram ſententiam ſequuntur, & ſi qui diſſentiunt, ſtatim recedunt ab hypotheſi, dicentes intenſionem non ſe obligandi, deſtruere intentionem iurandi, & fictam illam reddere, quia iam non manet niſi intentio proferendi exteriùs verba iuramenti, non verò ſolidè ac verè iurandi. Sed immeritò recedunt ab hypotheſi quæſtionis, & negant illam, tum quia vt ſuprà oſtendi, iuramentum eſt ſimpliciter prius obligatione, & non includit illam in ſua intrinſeca ratione, ſed omninò habet illam vt effectum reſultantem: vnde nec voluntas iurandi includit in obiecto ſuo obligationem, ſed ſolùm inuocationem diuini teſtimonij, quæ omninò prior, & diſtincta eſt ab obligatione. Tum etiam quia non ſolùm Metaphyſicè, ſed etiam moraliter hæc ſunt ſeparabilia, vt patebit reſpondendo ad argumenta ex quorum ſolutionibus hæc ſententia euidentior fiet.

Aduertendum.

Iuramentum eſt ſimpliciter priùs obligatione.

16. Fit ſatis fundamẽtis oppoſitæ ſententiæ.

Ad fundamentum ergo contrariæ ſententiæ, negatur antecedens, nam aliqui ſunt actus humani, per quos obligatur homo, etiam nolens formaliter obligari, ſi velit exercere actum, ex quo naturaliter ſequitur obligatio, vt ex iniuria naſcitur obligatio ſatisfaciendi, & ex damno voluntariè, & iniuſtè illato, naſcitur obligatio reſtituendi, etiam ſi maximè habuerit homo in principio voluntatem non ſe obligandi. Et ex peccato naſcitur obligatio pœnitendi: & ex actu inducendi alium, vt pro me fideiubeat, naſcitur obligatio ſpeciali reſpectu fideiuſſori non ſolum ad ſatisfaciendum illi, ſi pro me ſoluat, ſed etiam ad præueniendum, faciendo quod in me eſt, ad ſoluendum, ſi poſſim, ne ille cogatur ſoluere: nec eſt in poteſtate mea facere, vt ex illa actione non maneam ſic obligatus, etiamſi velim. Et ratio omnium eſt, quia talis obligatio non pendet directè, & proximè à voluntate mea, ſed tantùm remotè, & in radice in alio actu, ad quem illa neceſſario ſequitur, neque poteſt impediri.

Actus humani ſunt, ex quibus obligatio naſcitur, quamuis homo ex eis obligare nolit.

17. Vnde poſſumus etiam diſtinguere illud antecedens, vt ſit verum in contractibus, quorum ſubſtantia conſiſtit in obligatione, & ideo neceſſe eſt includi in conſenſu ipſo, & voluntate contrahendi, vt dicemus infrà tractando de Voto. Secus verò eſt in actibus, quorum ratio, & ſubſtantia non conſiſtit in obligatione, ſed ad illos ſequitur tanquam effectus reſultans: ſicut dicebamus de actione iniurioſa, damnificatiua, & ſimilibus. Et in oratione ſuo modo inuenitur, nam licèt voluntariè orem, ſequitur obligatio orandi attente, neq; eſt in poteſtate mea euitare hanc obligationem etiam ſi maximè cupiã, ſi cum affectu orare velim. Idem cõſpicitur in iuramento aſſertorio, quia ſi iurare intendo, eo ipſo obligor iurare verum, nec poſſum ſeparare hanc obligationem ab illa intentione, licèt cupiam. Talis verò eſt cum proportione obligatio implendi, quod facere iuraui, quia eſt obligatio pertinens ad intrinſecam honeſtatem actus, ad quam requiritur veritas dictorum: ſed quia hæc veritas pẽdet ex facto futuro, ideò obligatio illa ſemper durat, ideóq; non magis poteſt ſeparari per humanam

Etiamſi voluntariè orem ſequitur neceſſario obligatio orandi attentè.

manam volũtatem, quàm obligatio dicendi verum de præſenti ſeparari poſſit à iuramento aſſertorio.

Soluitur ſecundum, & oſtẽditur iurare, & obligari eſſe obiecta diſtincta in re.

Ad ſecundum negatur aſſumptum, quia illa duo obiecta, iurare ſcilicet, & obligari, ſunt re ipſa diſtincta, & ideo nolitio poſterioris, non deſtruit formaliter,& per ſe volitionem prioris. Quin potiùs ſi vnus ex illis actibus deſtruit efficaciam alterius; potiùs dicendum eſt voluntatem iurandi deſtruere voluntatem non ſe obligandi, & facere, vt non ſit abſoluta, & efficax voluntas, ſed inefficax deſiderium, & conditionata voluntas non ſe obligandi, ſi eſſet poſſibile, vel ſi ſit propoſitum efficax, magis reſoluitur in propoſitum non implendi (de quo ſtatim) quàm ſit propoſitum non ſe obligandi. Et ratio eſt,quia intentio iurandi eſt prior, & ſupponitur eſſe in eodem inſtanti, vnde non poteſt euacuari à voluntate poſteriori, ſed potiùs impediet illam. Et re vera quando homo cognoſcit, & aduertit eſſe connexionem neceſſariam inter cauſam illam, & hunc effectum, ſimúlque conſiderat ſe non poſſe voluntate ſua impedire emanationem talis effectus à tali cauſa, tunc impoſſibile eſt habere ſimul vtramque voluntatem abſolutam, & efficacem. Et abſolutè loquendo in poteſtate voluntatis eſt alterutram illarum voluntatum ſe habere, efficacem vel inefficacem: & ideo conſcientia eius conſulenda eſt, vt ſi certò ſciat abſolutè voluiſſe iurare,ſibi perſuadeat,alteram voluntatem non ſe obligandi non fuiſſe voluntatem, ſed velleitatem, vel non fuiſſe de non eſſe obligando, ſed de non implendo. Et in dubio ſemper ita credo eſſe præſumendum, tum in fauorem iuramenti, tum quia per ſe eſt veriſimiliùs, & naturali legi magis conſentaneum. Quando autem homo eſſet certus,ſe habuiſſe voluntatem abſolutam non contrahendi obligationem iuramenti, & ignoraſſe, neque conſideraſſe connexionem neceſſariam obligationis cum iuramento, tunc credere poteſt non habuiſſe intentionem iurandi verè, ſed tantum fictè, & externè, & conſequenter ab obligatione excuſari.

18\. Duo caſus dãtur in quibus ſimul poſſunt eſſe efficaces voluntates iurandi, & non ſe obligandi. 1. Caſus.

In duobus autem caſibus poſſunt illæ duæ voluntates abſolutæ, & efficaces ſimul eſſe: vnus eſt abſque interuentu ignorantiæ, vel erroris, quando homo ſcit ſe non poſſe obligari,etiamſi iuret. Vt ſi aliquis per vim cogatur iurare, ſe non ingreſſurum Religionem, cùm aliàs licitè poſſet: bene poteſt velle iurare ex corde, & animo inuocando Deum in teſtem, & nihilominùs nolle obligari, quia ſcit in ea materia iuramentum non obligare. An verò poſſit ſic licitè iurare, poſtea videbimus,nam ad præſens non refert: ſolùm hoc adducimus, vt conſtet poſſe conſiſtere veram intentionem iurandi ſine intentione ſe obligandi, imò cum intentione non ſe obligandi, quando iuramentum ipſum per ſe non obligat in tali materia.

2\. Caſus.

Alius caſus eſt quando interuenit ignorantia, vel inconſideratio, aut error, quia exiſtimat homo poſſe ſe ſua voluntate ſeparare obligationem à vero iuramento: nam interueniente ignorantia poteſt haberi propoſitum abſolutum de re impoſſibili.Tunc autem dico, nihilominùs iuramentum obligare.

Ignorantia inuincibilis excuſat ab obligatione iurameti,ſed non vincibilis.

Et ad replicam, quæ contra hoc fiebat in ſecundo argumento, quia ignorantia excuſat obligationem dico in primis id fore probabile, quando ignorantia eſt inuincibilis,in præſenti autem non poſſe eſſe talem. Vt qui comburit ſegetem alienam, putans ſe non obligari inde ad reſtitutionem, non ideò non obligatur, quia illa ignorantia turpiſſima eſt, nec debet admitti tanquam probabilis: idem ergo dico in præſenti. Deinde dico illud principium habere verum in obligationibus, quæ immediatè, & directè pendent à voluntate contrahentis, vel promittentis, non verò in obligationibus,quæ conſequuntur ex priori actione,nam tunc ſi actus, qui eſt cauſa obligationis, abſolutè intenditur,ac fit, neceſſitate naturali ſequitur obligatio, ſiue homo illam ignoret, ſiue non, quia non ſequitur ex eo,quòd ipſa eſt in ſe voluntaria, ſed præciſè ex vi cauſæ. Sicut eo ipſo, quòd homo generat hominem, tenetur illum alere, etiamſi cùm illum generauit, fingatur intendiſſe non habere inde talem obligationem. Vnde licèt per poſſibile, vel impoſſibile illa cogitatio, vel ignorantia eſſet excuſabilis, nihilominùs iuramentum, & lex naturalis per ſe obligaret, licèt ratione ignorantiæ poſſet quis excuſari illa durante: illa verò ablata, ſine dubio lex naturalis de reuerentia Deo debita ſtatim obligaret ad faciendum verum id,quod eius nomine iuratum eſt.

Ad tertium, nego illam voluntatem eſſe conditionatam, eſt enim abſoluta voluntas iurandi, nam ſi eſſet conditionata, ſuſpenderet cõſenſum, & conſequenter etiam effectum, donec poneretur conditio,quia ſicut conditionalis nihil ponit in eſſe ante impletam conditionem: ita voluntas conditionata nihil operatur, quamdiu conditio ſuſpenſa eſt: in præſenti autem caſu ſupponimus hominem cum effectu iurare, ergo abſolutè, & independenter à futura conditione vult iurare. Vnde ſuppoſito, quod abſolutè vult iurare, non eſt in poteſtate eius apponere conditionem ſuſpenſiuam obligationis iuramenti, cum non ſit ſuſpenſiua ipſius iuramenti. Neque eſt ſimile de aliis contractibus, vt dictum eſt. 19. Soluitur 3.

Volũtas cõditionata nihil operatur, quãdiu conditio ſuſpenſa eſt.

Supereſt dicendum de vltimo actu, ſeu intentione implendi, vel non implendi iuramentum, non enim defuerunt, qui dixerint, etiam intentionem non implendi, quod iuratur, ſimul conceptam, quando iuratur, ſufficere, vt homo non maneat obligatus. Citatur pro hac ſententia Bonauentura 3. diſtinct.39. quæſtione ſecunda, quia dicit Eccleſiam non compellere ad implenda iuramenta coacta, quia præſumit non eſſe facta cum *voluntate implendi iuramentum, ſed euadendi periculum*, vbi videtur ſupponere hanc voluntatem ſufficere, vt iuramentum non obliget. Sed non oportet verba obiter dicta cum tanta proprietate, & rigore accipere, maximè in re tam clara. Sub voluntate ergo non implendi, comprehendit voluntatem non ſe obligandi, imò & fictè iurandi, vt patet ex altero membro,quod addit, ſcilicet, *Sed euadendi periculum*, quod poſſet quis conſequi ſolum fictè proferendo verba iuramenti ſine intentione iurandi. Quod declarauit in ſimili Sylueſter *Iuramentum*. 4. quæſtione 26. vbi etiam pro hac ſententia citatur, quia loquens de illo, qui iurauit ſe rediturum in carcerem, dicit non teneri, *ſi iurauit animo euadendi*. Sed immerito allegatur, ſtatim enim addit, *Secus ſi animo ſe obligandi*, & refert ſe ad dicta in §.7. Igitur iurare animo euadendi apud illum eſt iurare ſine voluntate ſe obligandi, & fortaſſe ibi etiam includit voluntatem non iurandi. Sed aiunt, non poſſe aliquem habere voluntatem abſolutam ſe obligandi, niſi habeat, etiam implendi, quorſum enim vellet ſe obligare, & non facere? At hoc gratis dictum eſt, poteſt enim quis velle iurare ad euitandum malum, vel propter commodum temporale, & conſequenter velle obligari, quià ſcit non

20\. Opinio aliquorum.

Bonauent.

Sylueſt.

Iurare animo euadendi, eſt iurare ſine voluntate ſe obligandi.

poſſe

poſſe vitare obligationem, ſi iurat, & nihilominùs nolle implere, quia ſibi non eſt vtile, vel iucundum. Imò aliquis timoratus poteſt velle iurare, & ſe obligare, & ſperare licitè non implere, obtenta iuſta diſpenſatione, quid ergo mirum, quòd homines, qui facilè peccant, velint iurare, & non implere?

21. Intentionem non implendi rem iuratam nō poſſe impedire obligationem iuramenti.

Dico ergo intentionem non implendi rem iuratam, non poſſe impedire obligationem iuramenti. Hoc tanquam certum ſupponunt Doctores allegati in præcedenti puncto pro vtraque ſententia, & ideo ſuprà poſita ſententia probabilis non eſt, nec admittenda. De qua re dicemus plura in materia de Voto, vbi oſtendemus etiam in voto non eſſe illam ſententiam probabilem, ergo multò minùs in iuramento, cuius obligatio minùs pendet à B voluntate iurantis, vt in ſuperiori puncto explicatum eſt: rationéſque ibi factæ hoc conuincunt à fortiori, quia cum intentione non implendi ſtat verum iuramentum, ex quo naturaliter naſcitur obligatio. Item ſi quis ſubdatur legi, eiúſque obligationem ſuſcipiat, etiam ſi habeat animum non implendi legem, lege obligatur. Item obligatio eſt prior executione, & re ipſa ſeparantur ſæpiſſimè, ergo licèt ſeparentur intentione, obligatio, quæ prior eſt, non impeditur propter intentionem non exequendi illam. Denique ex iuramentis metu extortis certum eſt oriri obligationem, vt paulò pòſt dicemus, & tamen communiter fiunt ab hominibus non multùm timoratis ſine animo implendi. Quòd ſi homines crederent, ſufficere illam intentionem ad ſe excuſandum ab obligatione, pauci C eſſent qui illam non haberent, vnúmque peccatum committerent, ne ſe obligarent. Quin potiùs, vt ſuprà arguebam, & hic fortiùs vrget, ſi illa intentio excuſat ab obligatione, non videtur cur peccaminoſa ſit, nam intendere non ſoluere, quod non debeo, non eſt malum. Dices in eo caſu eſſe malum, quia iuramentum de præſenti, fit falſum per eam intentionem. Sed contrà, quia in hoc ſupponitur ibi fieri verum iuramentum de re futura cum præſenti propoſito illam non faciendi, ergo tale iuramentum natura ſua obligat, nec poteſt impediri propter iniquam intentionem non faciendi promiſſum. Sicut qui accipit mutuum cum intentione non ſoluendi, vel qui accipit vxorem cum inten- D tione non reddendi debitum, nihilominùs obligantur, quia obligatio naſcitur ex ipſo actu, vel ex re ipſa, nec poteſt impediri per iniquam intentionem, ita ergo naſcitur ex iuramento. Nec intentio non implendi deſtruit priorem actum, vt oſtenſum eſt, & in exemplis adductis conſtat: nec poteſt contrarium præſumi, niſi vbi euidentiſſimè conſtaret, non fuiſſe tantùm voluntatem non implendi, ſed etiam non faciendi iuramentum.

CAPVT VIII.

Vtrum iuramentum ſimulatum, vel doloſum quoad verborum ſignificationem obligationem inducat? E

1. Duobus modis poteſt iuramentū eſſe doloſum.

DVobus modis poteſt iuramentum eſſe doloſum, primò, ex ſolo defectu intentionis iurandi, & de hoc dictum ſufficienter eſt in cap. præcedenti: alio modo contingit eſſe iuramentum doloſum, quoad verborum vſum, & ſignificationem, quia nimirum intentio iurandi non deeſt, ſed applicatur ad verba non iuxta ſignificationem, in qua intelliguntur ab aliis, quibus iuratur, ſed in alia,

A quàm iurans ſibi proponit, & de hoc in præſenti tractamus. Vlteriùs verò poteſt hoc iuramentum artificioſum (vt ſic dicam) duobus modis fieri. Primò, cum dolo formali, & proprio, id eſt includente mendacium, ſeu iniuſtam deceptionem, & tunc proprie dicitur doloſum, aliquando verò fieri poteſt ſine mendacio, vel iniuſtitia, cum prudenti ſagacitate, & amphibologia iuſta, & illud vocamus iuramentum ſimulatum. Similem diſtinctionem refert ex Baſilio, Anaſtaſius Nicænus, in lib. Quæſtionum ſacræ Scripturæ quæſt. 73. vbi prius dixit: *Mores inſidioſi, & fallaces, & doloſi, Deo ſunt odioſi, & hominibus inimici.* & infrà ſubdit: *De iuſtis autem inſidijs, & dolo, qui non malè, ſed iuſtè, & ſapienter celat, & abſcondit, & artificioſam præ ſe fert ſpeciem*, & infrà: *Propter hos* (inquit) *dolos non ſunt ſancti appellandi doloſi, vel mendaces, ſed ſapientes quidem ad bonum, ſinceri autem ad malum.* Et hoc modo diſtinguitur dolus malus, à bono; in l. 1. ff. de Dolo, iam verò dolus ſimpliciter dictus, pro malo ſumitur, & ſic dicitur in Regul. 55. ff. de Regul. iur. *Nullus videtur dolo facere, qui iure ſuo vtitur.* De vtroque igitur quæri poſſunt duo, primum, an inducat obligationem, ſecundum, an in tali modo iuramenti ſemper interueniat peccatum, & quale illud ſit, hæc poſterior quæſtio pertinet ad ſequentem librum, hîc prior expedienda eſt.

Iuramentum artificioſum duobus modis fieri poteſt.

Anaſt. Nic.

Dolus malus & bonus quomodo diſtinguantur.

Videtur itaque eſſe communis ſententia, iuramentum ſimulatum, id eſt, cum iuſta, & prudenti amphibologia factum, non obligare, iuramentum autem doloſum cum iniuſtitia obligare. Hæc diſtinctio videtur ſumi ex D. Thom. d. art. 7. ad 4. licèt aliis verbis tradatur, dicit enim, quando alia eſt intentio iurantis ab intentione eius, cui iuratur, ſi ſit cum dolo, ſeruādum nihilominùs eſſe iuramentum iuxta intentionem eius, cui iuratur, ſi abſque dolo (id eſt, ex prudenti aſtutia) tunc non eſſe ſeruandum iuramentum, niſi ſecundùm intentionem iurantis. Et hoc ſequuntur ibi Caietanus, & alij, Soto, d. q. 1. art. 7. ad 4. Idem ſentit Abbas, in cap. *Veniens*, & cap. *Cùm contingat*, de Iureiuran. Tabiena verb. *Iurare*, num. 14. & Couarruuias d. 1. p. §. 5. num. 2. & 3. Nauarrus cap. 12. 13. Ex his verò duabus partibus vna videtur mihi certa, & euidens, altera valdè dubia, & pia indigens interpretatione. 2.

2. Iuramentum ſimulatū non obligat.

D. Thom.

Caietan. Soto. Abbas. Tabien. Couarr. Nauarr.

Dico ergo primò, quando iurans accipit verba ſub quibus iurat in ſignificatione diuerſa, & diſtincta à ſenſu eius, cui iurat, & ſuam intentionem iurandi accommodat illi ſenſui, quem ipſe intendit, vtens prudenti amphibologia, & non faciens alteri iniuſtitiam: non obligatur iuramento, niſi ſecundùm ſuam intentionem. Et in hoc ſenſu iuramentum ſimulatum non inducit obligationem ad id, quod ſimulatur. Hæc aſſertio eſt D. Thomæ, & omnium, vt dixi: & ſumitur ex Gregorio in cap. *Humanæ aures*, 22. quæſt. 4. dicente: *Humanæ aures verba noſtra talia iudicant, qualia foris ſonant: Diuina verò iudicia talia ea audiunt, qualia ex intimis proferuntur:* & infrà, loquens de verbis, varias ſignificationes habentibus: *Non debet* (inquit) *aliquis verba conſiderare, ſed voluntatem, & intentionem, quia non debet intentio verbis ſeruire, ſed verba intentioni.* Hæc autem poſteriora verba non inueniuntur in Gregor. 26. Mor. cap. 27. ſed solùm poſt priora ſubiungit: *Apud homines cor ex verbis, apud Deum verò verba penſantur ex corde:* quæ eandem ferè vim habent, eíſque ſimilia ſunt illa Hilarij lib. 4. de Trinit. *Intelligentia verborum ex cauſis eſt aſſumenda dicendi, quia non ſermoni res, ſed rei eſt ſermo ſubiectus.* cap. *Intelligentia*, de Verborum ſignific.

3. 1. Aſſertio. Vtens prudēti amphibologia, & non faciens alteri iniuſtitiam non obligatur.

Hilar.

Cap. *Intelligentia.*

HH Ratio

4. Ratio clara eſt,quia ille,qui ſic iurat, non obligatur poſteà ratione iuſtitiæ, vel fidelitatis, vel iuramenti,ergo nullo modo. Conſequentia clara eſt, quia non poteſt ſingi alius titulus. Antecedens verò quoad primam partem patet,quia ille non fecit alteri iniuriam, ſic iurando, vt in caſu ſupponitur, ergo ex vi iuſtitiæ non obligatur, quia ibi iuſtitia non poteſt obligare niſi per modum alicuius reſtitutionis, nam de alia obligatione pacti, ſtatim dicetur. Probatur ergo ſecunda pars, quia nemo tenetur ex fidelitate implere promiſſionem, niſi iuxta intentionem ſuam, quia ſine conſenſu non eſt obligatio in promiſſis, ſed in caſu poſito ille ſolùm ad rem ſignificatam per verba in ſenſu à ſe intellecto voluit obligari, ergo ex vi promiſſionis ad nihil aliud manet obligatus. Et hæc ratio probat, etiamſi promiſſio non ſit pura, & ſimplex, ſed veſtita pacto, vel mutua conuentione, quia vt pactum obliget, oportet, vt contrahentes conſentiant in eandem rem, & (vt ita dicam) vniuocè in verba, ſed in eo caſu iurans non conſentit in idem cum alio, quoad rem ſignificatam per verba, ſed tantùm quoad voces; ergo non obligatur ex vi pacti. Tertia pars de Iuramento,eodem modo probatur, quia in primis iuramentum non confirmat promiſſionem, quia nulla eſt, nec pactum ob eandem rationem, nec aſſertionem putatam ab alio, quia etiam illa non aſſeritur à iurante, ergo. Item iuramentum non obligat ſine intentione iurandi, ſed ſic iurans non habet intentionem iurandi, quod alter intelligit,ſed quod ipſe ſignificare vult, ergo.

Sine cõſenſu non eſt obligatio in promiſſis.

5. 2. Aſſertio. Iurãs per dolum nõ obligatur directè ex vi iuramẽti, ſed tenetur implere illud ſecundum ſenſum intẽtum ab ipſo.

Dico ſecundò, etiam ſi iurans per dolum, fraudem, & iniuſtitiam verba accipiat in alio ſenſu, quàm præ ſe ferunt, & quàm accipiàntur ab eo, cui iuratur, & intentionem ſuam accommodet ad ſignificationem,& ſenſum à ſe intentum,non obligatur ex vi iuramenti directè, & per ſe loquendo ad implenda verba iuxta ſenſum iurantis, ſed tantùm ſecundum proprium. Hanc aſſertionem præcipuè intendunt Auctores allegati cap.præcedenti, quando dicunt, eum, qui iurauit ſine intentione ſe obligandi,non manere obligatum,loquuntur enim maximè,quando non intendit ſe obligare iuxta intentionem alterius, ſed ſuam, quia tunc non intendit etiam iurare,iuxta intentionem alterius, ſed ſuam. Et ita docet D.Thomas in 3.d.39. quæſt.1. art.3.quæſtiunc.3.vbi loquitur etiam de iuramento doloſo, & ſimpliciter dicit, ex vi, & ratione iuramenti non obligare, niſi iuxta intentionem iurantis. Et hunc ſenſum videntur mihi maximè intendere Scotus,Bonauentura,Richardus,Gabriel,Syluester,& Angelus,ibi citati. Antoninus,2.p.tit.10. cap.6.verſ.*Quintus caſus.*

D.Thom. Scot. Bonauent. Richard. Gabriel. Syluest. Angel. Anton.

6. Sine intentione iurandi non eſt iuramentũ nec obligatio.

Probatur primo ex d. cap. *Humanæ aures*, quod generatim loquitur. Secundò, quia ſine intentione iurandi non eſt iuramentum, & conſequenter nec obligatio in conſcientia, ſed ille, qui ſic iurat, licet habeat intentionem iurandi id, quod ipſe intendit, non tamen quod intendit alius, ergo non iurat illud, ergo nec ad illud obligatur. Declaratur exemplo: iuro interius alicui dare centum, mente autem concipio conditionem, ſi pater probauerit, vel aliam ſimilem, quam conditionem licèt verbis non exprimam, intentione coniungo illam verbis, & nolo iurare rem ſignificatam per alia verba,n ſi ſub illa conditione: quamuis is, cui fit promiſſio, intelligat promiſſionem ſibi abſolutè fieri. In hoc ergo caſu dicimus, iuramentum non obligare abſolutè, ſed ſub conditione, quia inten- A tio iurandi non eſt de iuranda promiſſione abſoluta, ſed conditionata, & ita obligatio non excedit intentionem, quia etiam iuramentum non excedit illam. Vnde eſt magna differentia inter præſentem caſum, & alium præcedenti capite tractatum, de illo,qui reuera habet intentionem iurandi, non verò ſe obligandi, de quo diximus obligari Deo, licet non obſignetur homini, hîc autem non tantùm deeſt intentio ſe obligandi, ſed etiam iurandi id, quod intendit is, cui iuratur, & ideo non oritur obligatio, niſi ſecundùm illam intentionem, etiamſi intentio doloſa,iniuſta, & peccaminoſa ſit, quia ſi tollit intentionem iurandi aliud, de facto annullat actum, etiamſi malè fiat. Sicut quando omninò deeſt intentio iurandi in quocumque ver- B borum ſenſu,non oritur obligatio,etiamſi deceptio illa praua ſit, vel iniuſta. Quod à ſimili confirmari poteſt ex cap. *Tua nos*, de Sponſ. ibi: *Quoniam ex altera parte dolus ſolummodo adfuit, & defuit omninò conſenſus.*

Differentia inter caſum præcedentem & hunc tractat iam auctor.

Cap. *Tua nos.*

7. Obiectiones contra reſolutionem. *Iſidor.*

Contra hanc verò reſolutionem obiicitur primò ſententia Iſidori in cap.*Quacumque arte* 22.q.5. *Quacunque arte verborum quis iuret, Deus tamen, qui conſcientiæ teſtis eſt,ita hoc accipit, ſicut ille,cui iuratur, intelligit.* Secundò obiicitur, quia dolus, & fraus nemini prodeſſe debent, & maximè apud Deum, ergo ſi quis doloſè iuret cum fraude, & iniuſtitia, non debet inde reportare commodum carendi obligatione.Tertiò hoc modo eneruatur fructus,& finis iuramenti. Nam finis iuramenti eſt confirma- C re veritatem, & firmare pacta inter homines, cùm autem homines non intueantur cor, ſi totum hoc pendet ex intentione loquentis, & non ex ſignificatione verborum, fruſtra adhibetur iuramentum, quia tam incerta,& obſcura manet obligatio, ac ſi non adhiberetur.

8. Limitatio quædã dicti ſuperioris.

Propter hæc aliqui limitationem adhibent huic aſſertioni, nimirum, vt locum habeat, quando intentio doloſa iurantis,vel poteſt commodè adaptari verbis ſecundùm aliquem proprium ſenſum eorum, vel quando de tali intentione iurantis poteſt ex aliis circunſtantiis, vel coniecturis, aut probationibus ſufficienter conſtare, quia tunc maximè locum habet d. cap. *Humanæ aures:* non verò habet locum concluſio, quando intentio iurantis omni- D nò eſt occulta, & verbis, aut ſignis externis nullo modo adaptari poteſt, quia hoc eſt contra finém iuramenti.

9. Reiicitur.

At verò ſi hæc limitatio vera eſſet, non tantùm in iuramento iniuſto, & doloſo, ſed etiam in non iniuſto locum haberet,ſi intentio omninò eſſet occulta, & probari exteriùs non poſſet, conſequens autem eſt contra omnes Doctores allegatos in prima aſſertione. Imò etiam adhibenda erit eadem limitatio, quando omnino deeſt intentio iurandi modo omninò interno, & per ſe occulto, quod etiam eſt contra omnes,vtraque ſequela patet,quia tunc etiam fruſtrari videtur finis, & effectus iuramenti.Nulla eſt ergo neceſſaria limitatio,quantùm ad forum conſcientiæ ſpectat: ſi in eodem foro E conſtet,iurantem ſolùm voluiſſe iurare iuxta mentem ſuam, & ſenſum.

10. Explicatur Iſidorus.

Neque obſtat ſententia Iſidori,intelligitur enim, quoad effectum committendi culpam, non quoad effectum inducendi obligationem. Quando enim quis doloſè iurat cum fraude,& iniuſtitia, grauiter contra Deum peccat, quia Deus accipit illa verba ſecundùm debitam ſignificationem, & intentionem eius, cui iuratur, & ideo grauiter offenditur, quòd quis ſuo nomine vtatur ad decipiendum alium:

lium:non tamen ideo inducitur inde obligatio adimplendi iuramentum, quoad id, quod revera iuratum non eſt. Et hoc explicuit Iſidorus adiungens: *Dupliciter autem reus fit,* (vtique ſic iurans) *quia & Dei nomen in vanum aſſumit, & proximum dolo capit.*

11. *Scot.* Nullum reportat commodum, qui peccatũ mortale cõmittit.

Ad ſecundum rectè reſpondet Scotus,in 3.d.39. nullum eſſe commodum,reportare peccatum mortale, quod non committeret, ſi debitam intentionem haberet, licèt maneret obligatus:minus enim incommodum eſt manere obligatum, quàm peccare mortaliter. Idémque argumentum fieri poſſet de illo, qui iurat ſine vlla intentione iurandi: nam ille etiamſi non maneat obligatus, videtur reportare commodum illud. Vſurarius etiam reportat temporale commodum medio ſuo peccato. Reportare ergo tale commodum ex peccato, non iure,ſed facto,res eſt vſitata.

12. Certitudo iuraméti neceſſario pendet ex conſcientia iurantis.

Ad tertium ſuperiori libro capit.2. declaratum eſt, quomodo non ſit contra fructum iuramenti, quòd eius propria obligatio pendeat ex intentione iurantis. Argumentum enim illud æquè probat de intentione iurandi ſimpliciter,& de intentione iurandi in tali, vel tali ſenſu,eadem enim eſt ratio,vt oſtenſum eſt. Non obſtat ergo, quòd intentio ſit neceſſaria, quia ſatis eſt, quòd homo teneatur habere rectam,& debitam intentionem,ſi iurat, nam certitudo iuramenti neceſſariò pendet ex conſcientia iurantis, non enim iuramentum interponitur expectando à Deo ſpeciale ſignum veritatis,ſed ſolùm, quia propter reuerentiam diuini nominis creditur obſeruanda veritas,tam in re iurata, quàm in modo,& intentione iurandi.

13. Iuramentum doloſũ obligat ratione iniuſtitiæ.

Addimus præterea, quòd licèt iuramentum doloſum in conſcientia non obliget ex vi iuramenti, poteſt obligare ratione iniuſtitiæ, & detrimenti inde ſecuti, quo ſenſu videtur intelligenda communis diſtinctio Doctorum allegatorum. Item ratione ſcandali vitandi, poterit etiam ſic iurans teneri, quia ſi hominibus conſtet de iuramento facto,& non de intentione occulta,& poſtea videant non ſeruari,inhonoratur Deus in conſpectu hominum,quod etiam cõtra religionem eſt. Hinc etiam tale iuramentum in foro exteriori cenſebitur obligare,quia homines non iudicant de occultis,ſed de his, quæ patent, neque in hoc creditur iuranti, quando doloſè egit, & iniquè ex parte ſua, ſecus quando prudenti cautela iuſta occaſione vſus eſt. Et in hoc etiam ſenſu habet locum diſtinctio communis ſupra poſita, & illam maximè videntur intendere Canoniſtæ.

CAPVT IX.

Vtrùm iuramentum extortum per iniuriam obliget?

1. Tria poſſunt obligationũ iuramentum impedire.

TRia ſunt capita,quæ videntur poſſe obligationem iuramenti impedire, ſcilicet, iniuria, vis, ſeu metus,& dolus,quæ inter ſe affinitatem habent, quatenus omnia videntur facere actum, vel inuoluntarium, vel iniquum, & ex hac parte videntur poſſe facere iuramentum inualidum ad obligandum, & ideo de illis ſigillatim dicemus, de iniuria in hoc capite, de aliis in ſequentibus. Solet autem præcipuè tractari hæc quæſtio in iuramento, quod præſtatur vſurario de ſoluendis vſuris,quia nõ vult aliter mutare, idem verò eſt de iuramento non reſcindendi contractum emptionis, & venditionis, etiamſi vltra dimidium iuſti pretij vendatur, & de

A ſimilibus caſibus. In quibus non oritur difficultas ex coactione, vel defectu voluntarij, quia in eis non fit abſoluta vis, quia mutuans, vel vendens non cogit alium ad recipiendum mutuum, vel ad emendum, & conſequenter, neque ad iurandum, ſed tantùm ſub conditione cogit ad iurandum, ſi velit habere mutuum, aut rem emptam, quam deſiderat, & ita ibi non propriè intercedit metus, ſed potius concupiſcentia, & ideo ex hac parte parua eſt difficultas,ſed tota reducitur ad rationem iniuriæ.

Videtur ergo in his caſibus iuramentum non poſſe obligare, quia in eis promiſſio per iniuriam extorquetur, ergo eſt ipſo iure nulla, ergo & iuramentum,quo confirmatur,eſt nullum. Antecedens per ſe clarum eſt. Conſequentia prima probatur, quia per iniuriã non poteſt acquiri ius contra eum, qui patitur iniuriam. Secunda verò conſequentia probatur, quia iuramentum ſequitur, & imitatur naturam actus,cui adiungitur,ergo ſi promiſſio eſt nulla, etiam iuramentum eſt nullum. Secundò augetur difficultas, quia in illo caſu de vſuris ſoluendis implere iuramentum, eſt cooperari peccato alterius, nam mutuator peccat accipiendo vſuras:ergo mutuatarius ſoluendo illas,cooperatur peccato illius.Imo quodammodo allicit,& inuitat illum ad peccandum. Quia receptio, & ſolutio, ſicut actio, & paſſio comparantur, vnde ſicut agens cooperatur paſſioni,& induit illam, ita ſoluens cooperatur recipienti,eúmque ad recipiendum inducit. Tertiò illa ſolutio non eſt actus virtutis, nec eſt vtilis illi, cui factum eſt iuramentum, ſed potius nociua, ergo tale iuramentum non poteſt obligare ex incapacitate materiæ, iuxta ea, quæ in ſequentibus capitibus dicemus. Maior patet, quia illa ſolutio non eſt actus iuſtitiæ, cùm non debeatur illa pecunia, nec eſt actus liberalitatis,cùm non donetur:nec fidelitatis, cùm promiſſio non teneat, nec poteſt dici religionis,ratione ſolius iuramenti, nam hoc eſt petere principium, hoc enim contendimus, quod iuramentum non conſtituat talem actum, vt neceſſarium titulo religionis, quia hic titulus ſemper ſupponere debet materiam ſecundùm ſe honeſtam. Imo iuramentum non propriè conſtituit actum,in quem cadit,in ſpecie religionis, teſte D.Thoma 2. 2.quæſt.89.artic.5. ad 1. Quòd verò talis actus ſit etiam inutilis recipienti pecuniam patet, tum quia peccat recipiendo, tum quia non acquirit illius pecuniæ dominium, vel ſaltem tenetur illam reſtituere. Item ſic ſoluens poteſt ſtatim repetere: ergo ex hac parte eſt etiam otioſus actus ille.

2. Per iniuriam nõ poteſt acquiri ius cõtra illum qui patitur iniuriam.

D.Thom.

Nihilominus dicendum eſt, omne iuramentum homini factum, licèt ſit per iniuriam extortum, ſi abſque peccato, & turpitudine iurantis impleri poſſit, eſſe validum, & obligationem inducere. Ita eſt definitum in cap.*Debitores*,de iureiur.vbi de his, qui de ſoluendis vſuris iurauerunt, dicitur:*Cogendi ſunt Domino reddere iuramentum,* & idem ſupponitur in cap.2. dum dicitur, cogendos eſſe debitores ad huiuſmodi iuramenta relaxanda, vbi autem relaxatio neceſſaria eſt, validum ſupponitur iuramentum. Et idem ſumitur ex cap.*Si verò*,& cap. *Verum*, eod. vbi iuramenta per vim extorta ſeruanda dicũtur, niſi relaxentur per habentem poteſtatem, vis enim illa iniuriam continet, vt conſtat. Ratio autem, quæ in eiſdem iuribus redditur, eſt, quia talia iuramenta ſeruari poſſunt ſine diſcrimine ſalutis æternæ,& ideo ſeruanda ſunt,niſi de illis,vel ab eo, cui præſtantur, vel à legitimo ſuperiore relaxatio obtineatur.Antecedens ſupponitur,quia in ſoluenda

3. Reſolutio quæſtionis. Iuramentum per iniuriam extortũ obligationẽ inducit, ſi abſque peccato, & turpitudine impleri queat.

C. *Debitores.* Cap.*Si verò.* Cap. *Verum.* Iuramentum quod ſine diſpendio ſalutis æternæ ſeruari poteſt, eſt ſeruandum.

da vſura, vel alia ſimili re nullum committitur peccatum, vt ex ſolutionibus argumentorum facile conſtabit. Conſequentia verò probatur, quia iuramentum promiſſoriũ obligat in vi præcepti: Exod. 20. *Non aſſumes nomen Dei tui in vanum*, quod cum negatiuum ſit, & naturale, ſemper, & pro ſemper obligat, ergo non obſtante iniuria etiam obligat in materia capaci, qualis eſt, quoties ſine peccato impleri poteſt.

4. Declarari poteſt optimè hæc ratio, quia licèt iuramentum per iniuriam extortum ſit, nihilominùs verum eſt iuramentum, ergo ſuam inducit obligationem, ſi materia eſt capax, vt eſſe ſupponimus. Antecedens patet, quia non obſtante iniuria ex parte iurantis, nihil deeſt neceſſarium ad ſubſtantiam, & veritatem iuramenti: ſupponimus enim promittentem habere intentionem iurandi. Conſequentia autem probatur, quia obligatio ſequitur naturaliter ex iuramento, nec poteſt impediri propter iniuriam alterius. Quam rationem in ſequenti capite latius exponemus. Poteſtque confirmari, quia ſi aliquis in ſimili caſu ſimpliciter, & ſine iuramento promiſiſſet ſoluere vſuras, poſſet honeſtè ſoluere illas, licèt non teneretur. vt paulo inferius oſtendam, ergo ſi addidit iuramentum, ratione illius tenebitur.

5. Opinio aliquorum. Promiſſio facta latroni vel vſurario ex vi iuris nõ eſt irrita.

Circa primam ergo rationem dubitandi, aliqui cenſent, promiſſionem factam vſurario, vel latroni non eſſe ex vi iuris naturalis irritam, & inanem, quia licèt latro, & vſurarius turpiter agant exigendo illam, ex parte promittentis, bona eſt promiſſio, quod ſatis eſt, vt ſit valida, & vt poſtea illam implendo bene faciat, & fidelitatem ſeruet, qui illam fecit. Nam alioqui ſi promiſſio irrita eſſet iure naturæ, non poſſet iuramẽto confirmari, quia id, quod eſt nullum de ſe, numquam poteſt conualeſcere. Secus verò eſt, quando promiſſio eſt irrita iure tãtùm ciuili, quia tunc poteſt iuramentum præualere contra ius ciuile, & illam confirmare, & ita cenſetur eſſe in præſenti. Aliter Panormitanus in capitulo primo, de iureiur. numero primo, & ſecundo dicit, in eo caſu iuramentum efficere, vt aliqua obligatio oriatur reſpectu creditoris, etiamſi ex ſolo pacto non poſſet oriri. Mouetur, quia aliàs non poſſet creditor relaxare iuramentum in illo caſu, veritas nihilominus eſt promiſſionem illã eſſe irritam iure naturæ. Quod cõmuniter in hac materia ſupponunt tam Theologi, quàm Canoniſtæ, vt patet ex Caiet. 2.2.q.89.art.7.circa ad 3.& Soto, Arag.& aliis ibi. Et ex Panorm. Felino, Imola, Henrico, & aliis, in d.cap. *Debitores*, & ſufficienter probatur illo argumento, quod promiſſio illa fundatur in iniuria, in actione autem iniurioſa non poteſt fundari vera obligatio ex parte eius, qui iniuriam patitur. Item probatur ex communiori ſententia Theologorũ, & vera, per ſolutionem vſurarum non transferri dominium in accipientem, quia ſoluens vſuras non intendit donare, ſed ſoluere debitum, vnde quia nihil debet, ideo nihil transfert in alterius dominium, & ita datio illa eſt irrita iure naturæ, ergo à fortiori promiſſio. Deinde verius eſt, ex illa promiſſione etiam iurata non conferri ius aliquod debitori, vt ratio facta probat, ad hoc ponderari poſſunt verba textus, in d.c. *Debitores, cogendi ſunt Domino reddere iuramentum*, in illis enim ſatis ſignificatur ex illa promiſſione nullam obligationem homini reſultare, ſed ex iuramẽto obligari hominem Deo, & ideo implendum eſſe, cùm ſine interitu ſalutis ſeruari poſſit. Quod benè expendit Couarr. ſupra 2.part.§.3.num.2.

Cõtraria sẽtentia probatur.

Caietan. Soto. Aragon. Panorm. Felin. Imol. Henric. Couar.

6. Solutio primi argumẽti. Iuramentum illud firmat aſſertionem, non promiſſionem.

Vera ergo reſponſio eſt iuramentum illud firmare aſſertionem, non promiſſionem, hæc enim duo ſeparari poſſunt, vt ſupra oſtenſum eſt, & ita quoad hoc, non ita adhæret iuramentum promiſſioni, vt in ſuo eſſe, & valore pendeat ſemper ex valore promiſſionis, ſed poteſt iuramentum valere ad firmandã aſſertionem in promiſſione iuclusã, etiamſi promiſſio in ratione promiſſionis vires nõ habeat. Ad hoc autem explicandum notanda eſt doctrina Bartoli communiter recepta in l. *Si quis pro eo*, ff. de fideiuſſor. num.4. & ſequentibus. Vbi duplex diſtinguit iuramentum, vnum vocat introductorium obligationis, quia nullam ſupponit, ſed per ſe illam introducit, & ideo ſolet etiam hoc iuramentum vocari per ſe ſtans, vel ſimpliciter obligatorium: aliud appellat confirmatorium, quia ſupponit obligationem pacti, ſeu promiſſionis, & illam confirmat addendo nouam obligationem altioris rationis, inter quæ duo genera iuramentorum ſunt plures differentiæ, quæ ad effectus morales multum conducunt, vt in ſuperioribus tactum eſt, & infrà cap. ſequenti latius dicetur. Iuramentum ergo promiſſorium de ſoluendis vſuris, vel de pecunia ſoluenda latroni exigenti, & ſimile, nõ eſt iuramentum confirmatorium in dicta ſignificatione, & rigore ſumptum, & hoc probat argumentum factum, quia promiſſio, vel contractus iure naturæ irritus, non poteſt producere propriam obligationem, ergo iuramentum illi additum non poteſt eſſe confirmatorium. Nihilominus tamen eſſe poteſt tale iuramẽtum introductorium obligationis, quia ad hoc ſatis eſt, vt adhæreat cuidam aſſertioni de futuro, quæ licitè, & ſine vllo morali incommodo poteſt fieri vera ab eo, qui illam iurauit, & talis eſt illa promiſſio, quantumuis nulla, iure promiſſionis. Et hoc etiam intendit D.Thomas dict. q.89. art.7. ad 3. diſtinguens duplicem obligationem in iuramento promiſſorio, aliam homini, aliam Deo, docens priorem deficere in hoc iuramento iniquè extorto, manere autem poſteriorem, hic enim eſt clarus ſenſus Diui Thomæ, quem ſine cauſa Caietanus ibi mutat, & corrumpit contra ſimplicem litteram, & ita etiam cenſent Canoniſtæ in capit. *Si verò*, de iureiur. & alij, quos referunt Couarruuias ſupra, & Gutierrus, de iuramento 1.part. capit. 57.num.20. Sed obiici contra hoc poteſt, nam ſequitur non poſſe tunc creditorem remittere debitum, & relaxare iuramentum, quia nulla obligatio ad illum orta eſt, conſequens eſt planè falſum: ergo. Reſpondetur negando ſequelam, quia ipſamet obligatio ad Deum, habet incluſam hanc conditionem ſoluendi vſuras, ſi voluerit creditor, vnde ſi ipſe remiſerit ceſſat obligatio.

Bart.

Duplex iuramentũ, vnũ introductorium, alterũ confirmatorium.

D.Thom.

Couarr. Gutier.

7. Solutio ad ſecundum. Vſurarius tenetur vſuras reddere quas accepit, quãdo ad mutuandum ſub eis paratus erat.

Circa ſecundum argumentum. Propter illud dixerunt aliqui iuramentum hoc de vſuris ſoluendis, & ſimilia ſolùm obligare, quando vſurarius paratus eſt ad mutuandum ſub vſuris, & ad recipiendas illas, quia tunc non peccat dans, vel promittens illas, nec inducit alium, cùm iam ſupponatur paratus, nec cooperatur peccato illius, quia iam ſupponit illud, & illa largitio potius habet rationem permiſſionis, vt alius accipiat, quàm actionis. At verò quando vſurarius paratus non erat, tunc putant conuincere argumentum factum, iuramentum non poſſe obligare, quia peccat, qui promittit, & iuramentum non poteſt eſſe vinculum iniquitatis. Ita Bellamera, & nonnulli alij in d. cap. *Debitores*: ſed immeritò addunt hanc limitationem illi textui, vt ibi notat Felinus numero ſeptimo, quia textus generaliter loquitur. Nam in prioribus verbis, cùm ait

Bellamer. Felin. Reprobatur.

ait debitores non eſſe cogendos ad ſoluendas vſuras, qui promiſerunt, indifferenter loquitur, ſiue paratis, ſiue non paratis, illas promiſerint, ergo cum ſubdit, ſi de ipſarum ſolutione iurauerint, cogendos eſſe, cum eadem generalitate loquitur, nam eſt vniformis locutio.

8. Præterea non minor, imo maior videtur eſſe ratio obligationis in eo, qui alium non paratum induxit ad mutuandum, inuitãdo fortaſſe illum promiſſione vſurarum, quàm in eo, qui à parato petiit, quia ille prior magis voluntariè promiſit, & maius damnum intulit ei, quem induxit. Item licèt promittere, ſeu inducere culpa fuerit, nihilominus ſoluere non erit culpa, quia licèt mutuans non fuerit paratus ad mutuandum, & tunc fuerit inductus, poſtea paratus eſt ad recipiendum vſuras, nam ſi non eſſet paratus, remitteret illas, & conſequenter mutuatarius eſſet liber ab obligatione iuramenti, offerendo ergo, & tradendo, quod promiſit, iam non inducit alterum ad peccandum, nec cooperatur peccato eius, etiam ſi prius peccauerit inducendo, ergo peccatum præcedens non obſtat, quominus poſtea debeat iuramentum implere, cùm ſine peccato fieri poſſit. Vnde tale iuramentum non poterit dici contra bonos mores, quia ſine vllo actu contrario bonis moribus, impleri poteſt à iurante, etiamſi fuerit factum cum peccato. Addo denique, non ſemper committi peccatum petendo mutuum ab homine non parato ad fœnerandum, etiamſi inde ſumpturus eſſet occaſionem ad petendam promiſſionem, & iuramentum de ſoluendis illi vſuris, dummodo hoc non illi offeratur directè. Nam hoc vltimum eſt intrinſecè malũ, quia eſt directè inducere ad peccandum: illud autem prius non eſt inductio ad peccandum, ſed ad ſuccurrendum meæ neceſſitati, quæ tanta eſſe poteſt, vt non teneat vitare occaſionem paſſiui ſcandali, quam alter ſumpturus eſt ex mea iuſta petitione, cum tanto diſcrimine, & nocumento proprio. Igitur etiam tunc non habet locum dicta limitatio.

Maior eſt culpa accipere vſuras à non parato, quã à parato.

Non ſemper committitur peccatũ petendo à non parato.

9. Ad tertium de inutilitate actus ſoluendi vſuras, Caietanus, d. att. 7. circa ſolutionem ad 3. §. *Ad euidentiam,* quem Soto, Aragon, & alij ſequuntur, reſpondet, illam promiſſionem eſſe actum virtutis, quia eſt redemptio vexationis propriæ, vel ad ſubueniendum propriæ indigentiæ, vt in caſu vſurarum, vel ad euitandam mortem, quam latro comminatur, ſubuenire enim hoc modo propriæ neceſſitati, actus charitatis eſt. Satim verò occurrit replica, quam ſibi ipſi obiicit Caietanus, quia ad redimendam vexationem ad ſummum fuit neceſſaria promiſſio iuramento firmata, nam per illam liberatus eſt promittens ab actuali vexatione, poſtea verò, quando ſoluit vſuras, vel quod latroni promiſit, non vexatur, nam liber iam eſt à periculo, & neceſſitate, ergo ſolutio illa non honeſtatur per redemptionem vexationis. Reſpondet autem, ſatis eſſe, quoad redemptio vexationis fuerit inchoata per promiſſionem iuratam cum ordine ad complementum eius, nam inde habet prædicta ſolutio, vt ſub ratione redemptionis vexationis fiat tanquam complementum eius, quod ſufficit ad honeſtatem eius.

Solutio ad tertium. *Turrecrem.* *Aragon.* *Actus virtutis eſt velle redimere vexationem.*

10. Maximè (inquit) quia propter Dei auctoritatem, per iuramentum interpoſitam, acceptata eſt illa promiſſio tanquam ſufficiens ad redimendam illam vexationem, non minus, quàm ſi haberet ſolutionem coniunctam, & ideo ad diuinam auctoritatem, & reuerentiam ſpectat, vt redemptio impleatur. Sed hoc vltimum eſt, quod ad rem ſpectat,

A nam primum non eſt per ſe neceſſarium. Aliquando enim fieri poteſt, vt tale iuramentum fiat ſine redemptione vexationis, & nihilominus obliget. Vt conſtat ex dictis in præcedenti ſolutione, quando aliquis inducit alium non paratum ad mutuandum, & conſequenter inducit directè, vel indirectè ad petendam promiſſionem vſurarum, & maximè ſi abſque graui neceſſitate petit, nam ille non poteſt dici redimere vexationem, imo nec ſubuenire neceſſitati ſuæ, ſed potius explere appetitum ſuum: ergo conſideratio illa redemptionis vexationis neceſſaria non eſt, licèt quando interuenit, conferat ad honeſtandam promiſſionem.

Reſpondeo igitur, ſufficientem vtilitatem illius ſolutionis eſſe, vt fiat verum, quod ſub diuino teB ſtimonio dictum eſt, cùm poſſit verum fieri ſine peccato. Quia actus ille ſoluendi non ſolùm malus non eſt ex malitia recipientis, vt declaratum eſt, verùm etiam non eſt otioſus, & inutilis ad humanam ſocietatem, ſed ſuam habet commoditatem. Hæc autem primò, ac præcipuè ſpectanda eſt ex parte promittentium, quia illius commodum eſt, quod tanta ſit auctoritas iuramenti, vt etiam iniuſtos, & iniquos exactores reddat magis certos de impletione promiſſi, quàm ſi abſque iuramento fieret, vt ſi iterum indiguerint promittentes tali remedio, illis fides adhibeatur: ſecundò, quia hoc ipſum, ſcilicet, ſtare promiſſis, & datum verbum implere, eſt per ſe adeo decens, vt etiam in iniuſtis extorſionibus ad perfectionem quamdam veritaC tis pertinere videantur, & ideo homines ſuæ exiſtimationi conſulentes ſolent hæc etiam promiſſa implere, non ſine humana vtilitate ad honorem licitum pertinente, hæc ergo vtilitas ſatis eſt, vt ille actus non ſit otioſus, nec vanus, & conſequenter, vt interueniente iuramento, omnino debeat impleri. Accedit tertiò, actum illum de ſe non carere vtilitate ex parte recipientis, vtilitate (inquam) temporali, & humana, quæ ad promiſſionem humanam ſatis eſt. Nam licèt in effectu, ratione conſcientiæ non ſit vtilis illa receptio, vel quia ille non acquirit dominiũ, vel quia tenetur reſtituere: non oportet hæc conſiderari à dante, ſed ſolùm quod pecunia illa vtilis eſt, & quod ipſe, quantum in ſe eſt, rem vtilem confert, quam promiſit.

11. *Vera ſolutio auctoris.*

Cur promiſſa iniuſtè extorta ſeruanda ſint.

D Dices, Ergo promiſſio illa quamuis facta fuiſſet ſine iuramento, deberet omnino impleri, ſaltem propter illam vtilitatem faciendi verum, quod ſemel dictum eſt, & vt ſimile remedium eſſet vtilius in humana ſocietate, vel ad redimendas vexationes ſimiles, vel ad ſubueniendum iuſtis neceſſitatibus. Circa hoc Caietanus ſuprà, quem Aragon ſequitur, non ex alio capite cenſet, talem promiſſionem ſine iuramento factam eſſe nullam, niſi quia eſt de materia incapaci obligationis, id eſt, de actu, & re inutili, accipienti. *Quia de ratione promiſſionis humanæ* (inquit Caietanus) *eſt, vt ſit vtilis recipienti, quia aliàs erit de actu vano, & otioſo, ac proinde non obligabit.* Hanc verò rationem improbat Soto, quia nõ eſt de ratione obligationis humanæ promiſſionis, E vt res promiſſa de facto ſit vtilis accipienti, ſatis enim eſt, quòd de ſe ſit vtilis, etiamſi de facto ex abuſu, vel malitia eius, vtilitatem non ſit ei allatura. Et certè, ſi ratio Caietani valida eſſet, non ſolùm probaret promiſsionem illam vſurarum non obligare, ſed etiam impleri non poſſe licitè, ſecluſo iuramento, quia eſſet actus inutilis, & otioſus, & ſine cauſa conſtitueret proximum in maioribus periculis. Conſequens autem eſt planè falſum, & contra communem ſenſum omnium hominum, nam

12. *Obiectio.*

Soto.

potiùs cenſetur quis facere opus ſupererogationis, & eximiæ veracitatis, talem promiſſionem ſimplicem implendo. Adde, promiſſiones has, quæ non ex mera liberalitate, ſed quaſi coactione quadam fiunt, non ſolùm reſpicere vtilitatem eorum, quibus fiunt, ſed etiam promittentium, & ideo in eis explendis etiam vtilitatem poſſe,& debere conſiderari. Ad obiectionem ergo reſpondeo, illam ſolùm probare talem promiſſionem ſimplicem poſſe honeſtè impleri,non tamen hoc eſſe ſub obligatione, quia omnes illæ rationes, quæ ibi conſiderantur, inducunt honeſtatem, non neceſſitatem, tum quia cum maiori ex parte reſpiciant vtilitatem promittentis, poteſt ipſe illi cedere, tum etiam quia non tenetur quis cum tanto onere ſuo facere verum, quod iniuſtè coactus dixit, ſeu promiſit, nec alius per iniuriam potuit eum obligare. Secus verò eſt ratione iuramenti,in quo ſolius Dei ratio habetur, qui iniuriam non intulit, neque in vanum inuocandus eſt.

Satisfit obiectioni.

13. Sed inſtari poteſt, quia non implere illam promiſſionem iuratam, eſt periurium, ergo ſubeſt ibi mendacium,ergo etiam non implere illam promiſſionem non iuratam erit mendacium, quia periurium non facit ſuam materiam eſſe mẽdacium, ſed ſupponit. Et ideo in cap. *Iuramenti* 22.q.5. dicitur inter iuramentum, & ſimplicem loquelam non debere eſſe diſtantiam, non quidem quoad grauitatem, vel æqualitatem culpæ, aut honeſtatis, ſed quoad hoc,quòd ſicut in iuramento non debet admitti falſitas, ita nec in ſimplici loquela, ergo ſi in tali promiſſione iurata eſt falſitas, ſi non fiat, quod dicitur,etiam in ſimplici loquela erit.

C. *Iuramẽti.* Inter iuramẽtũ & ſimplicẽ loquelam nullum debet eſſe diſcrimen.

14. Reſpondetur,tam in promiſſione ſimplici,quàm in iurata requiri veritatem de præſenti,id eſt,vt fiat cum propoſito implendi,aliàs in vtraque peccatur, licèt non æquè. Hoc per ſe conſtat, & ſumitur ex doctrina D.Thomæ 2.2.q.110. art.3. ad 5. Et ratio eſt, quia ille defectus veritatis continet formale mendacium, at verò in executione, vel impletione promiſſionis,per quam fit verum,quod dictum eſt, defectus veritatis non ſemper eſt malus, ſed quandoque eſt debitus. Et ratio eſt, quia illa eſt magis veritas facti,quam dicti, & ideo non requiritur ratione formalis veritatis, quæ mentem reſpicit, ſed ratione fidelitatis, vt ſumitur ex D.Thoma ſupra, & infra lib.3.latius dicetur. Et ideo defectus in illa veritate peccatum non eſt, niſi quando ſupponitur obligatio,éſtque tũc infidelitas potius, quàm mendacium. In hac ergo veritate facienda non ſemper æquiparantur promiſſio ſimplex,& iurata,quia nõ ſemper æquè obligant.Quod rectè notauit Panormitanus,in d.c. *Debitores*,num.3. & latè Couarr.ſupra 1.p.§.2. num.1. Ad argumentum ergo reſpondetur, negando illationem, nam periurium illud non eſt propriè mendacij,& falſitatis, ſed infidelitatis, & irreuerentiæ. Et ideo quando eſt ſimplex promiſſio iniuſtè extorta, nulla eſt infidelitas non implere,quia non eſt valida, nec parit obligationẽ; quando verò additur iuramentum, ex illo reſultat obligatio, & ideo eſt periurium irreuerentiæ, & quaſi infidelitatis erga Deum.Ad cap. *Iuramenti* dicitur, æquiparationem ſolùm fieri in neceſſitate cauendi mendacium, & poſſe etiam fieri in neceſſitate ſeruandi obligationem, quando eſt: non verò fieri, vel in quantitate obligationis, ſeu culpæ, nec in æquali virtute intendi obligationem. Hæc ſumi poſſunt ex Abbate,& Felino,in dict.c. *Debitores*, Sylueſtro. *Iuramentum* 4.quæſt.vlt. Couarr. ſupra 1.part.§.2.num.1.

D.Thom. *Panorm.* *Couar.* Explicatio ad cap. iuramenti. *Abbas.* *Felin.* *Sylueſt.* *Couarr.*

Vltimò inſtari poteſt,nam ſequitur per aliud extremum, iuramentum illud non ſolùm obligare ad ſoluẽdam rem, vel pecuniam promiſſam,ſed etiam ad non repetendam illam, ſed in perpetuum largiendum, quantum eſt ex parte ſoluentis. Conſequens eſt falſum,vt ſumitur ex eodem c. *Debitores*, vbi dicitur,poſtquam debitores ſoluerint, creditores cogendos eſſe ad reſtituendum. Non enim ſunt cogendi,niſi ad petitionem illorum,qui ius habent ad res illas, poſſunt ergo debitores repetere. Item eadem ratione poſſunt petere, vt creditores compellantur ad relaxandum iuramentum: ergo abſolutè non tenentur ſoluere, imo ſuperflua eſt talis ſolutio, cùm poſſit meliori, & faciliori medio licito extingui talis obligatio. 15.

Obiectio vltima. C.*Debitores.* Debitores poſtquã ſoluẽtur vſuras, poſſunt eas repetere.

Reſpondeo ad argumentum negando ſequelam, ſi iuramentum tantùm fiat de ſoluendis vſuris, vel dandis tot aureis, quia in hoc non includitur renunciatio iuris, quod quis habet ad repetendas pecunias, quas alter non poteſt iuſtè retinere. Neque ſatis eſt, quod fortè latro, vel vſurarius intendat hoc totum, quia alter non tenetur conformari intentioni eius, ſed puræ, ac præciſæ ſignificationi rigoroſæ verborum, ſub quibus iurat, & ſub legitima intentione, qua ab ipſo proferuntur. Et hoc ſatis expreſsè declaratum eſt in cap. *Ad noſtrã*, de iis, quæ vi,ibi,*Non obſtante iuramento prædicto, quo non ad non repetendum, ſed ad reſignandum ſolummodo tenebatur*: vbi Gloſſa, & omnes id notant. Certum ergo eſt, quoties exactio iuramenti turpis eſt ex parte petentis illud, expleri ſufficienter iuramentum per traditionem rei promiſſæ, & ſtatim poſſe recuperari, quacumque via iuſta, & legitima id fieri poſſit. 16.

Solutio. Cap. *Ad noſtram.* *Gloſſa.* Iuramentum de re turpi expletur ſufficienter per traditionem rei promiſſæ.

Sed quid,ſi iniqua exactio directè extendatur ad iuramentum de non repetendo, & illud etiam fiat? 17.
Reſpondet Diuus Thomas dict. art.7.ad 3. his verbis:*Poteſt autem repetere in iudicio,quod ſoluit,vel Prælato denunciare, non obſtante, quòd contrarium iurauit, quia tale iuramentum vergeret in deteriorem exitum, eſſet enim contra iuſtitiam publicam.*Sed illa verba,*non obſtante*, non ad totam diſiunctionem præcedentem,& ſingulas eius partes referenda ſunt, ſed tantùm ad proximam,duo enim dixit Diuus Thomas, vnum eſt,quod poteſt repetere in iudicio,quod intelligendum eſt, quando de hoc nihil in iuramento actum eſt, at verò ſi iuraſſet etiam non repetere in iudicio,ſeruari debet iuramentum.Quod per argumentum à contrario colligitur ex dict.c. *Ad noſtram*,ibi,*Quod non ad repetendũ*,ergo ſecus ſi ad hoc ſe iuramento obligaſſet. Item quia illud etiam iuramentum poteſt impleri ſine ſalutis periculo, vt conſtat ex capit. *Quemadmodum*, §. *Illud*, eodem, de quo textu infra latè dicendum eſt. Denique ex capit. *Si verò*, eod. quatenus in eo dicitur, iuramentum, quo quis cogitur renunciare iuri ſuo, obligare,licet relaxari poſſit, & idem colligitur ex cap. *Ad aures*, de iis, quæ vi, vbi id notat Gloſſa verb.*Niſi fortè in iuramento*: & Doctores in d.capit. *Ad audientiam*, & Bartolus in l. *Si quis pro eo.* ff. de fideiuſſ. num. 10. Couarr.2.part.3. n.2. Gutierr.1. part.cap.53.num.8.

D.Thom. C. *Quemadmodum.* Cap.*Si verò.* C. *Ad aures.* *Gloſſa.* *Barto.* *Couarr.* *Gutier.*

Addit vero D.Thomas poſſe nihilominus eum, qui ſic iurauit denunciare Prælato Eccleſiæ tale delictum, & iniuſtitiam contra ſe commiſſam. Quod verum eſt etiam ſine relaxatione prioris iuramenti, quia illud non fuit de non denunciando, ſed de non accuſando, quod etiã affirmat Gloſſa ſupra,& conſtat ex d. §.*Illud*. Denique addit D.Thomas quòd licet fuiſſet exhibitum iuramentum de 18.

Qui ſoluit vſuras, quas iurauit non repetere,poteſt prælato illud denunciare. *Gloſſa.*

non

non denunciando, poſſet denunciare, quia tale iuramentum eſſet de re illicita, & ita bonis moribus contrariũ. Et in hoc ſenſu ait D.Thomas eſſe *contra iuſtitiam publicam*, in quo verbo explicando laborat ibi Caietanus, ſed non habet difficultatem, licèt ea, quę Caietanus illa occaſione docet, vera ſint, & vtilia, quæ nos latiùs, & generaliùs trademus infrà explicando d.§.*Illud*, ex quo idem colligitur. Videtur tamen ex eo inferri, hanc denunciationem nõ poſſe fieri ad recuperãdum proprium intereſſe, ſuppoſito priori iuramento, cuius cõtrarium dicit Caietanus ibi. Sed duplex poteſt eſſe intereſſe, vnum non neceſſarium, vt proximus à peccato exeat, ſed vel ad vindictam, vel ad aliam commoditatem denũciantis, & hoc intendi non poteſt per denunciationem, ſuppoſito iuramento, niſi prius relaxetur, aliud eſt neceſſarium ad exeundum à ſtatu peccati, vt eſt reſtitutio rei malè retentæ, & hoc intendi poteſt ſecundariò, vt pote coniunctum cum emendatione fratris, & de hoc bene loquitur Caietanus.

Intereſſe duplex quod poteſt intẽdi, cùm quis Prælato vſurariũ denunciat.

19. Inſtantia.

Dices: Ergo ſi hoc iuramentum non denunciandi non obligat, non poterit licitè fieri ad redimendam vexationem. Patet ſequela, quia eſt iuramẽtum de materia turpi, & iniqua etiam ipſi iuranti. Conſequens autem videtur durum, quia redigentur homines in magnas anguſtias, & non poterunt ſæpe, aut euadere pericula, aut neceſſitatibus ſuis ſubuenire.

Solutio.

Reſpondeo, concedendo non eſſe licitum tale iuramentum facere, prout ab iniquo exactore poſtulatur, hoc enim conuincit argumentum factum. Vt tamen rigor hic leniatur, adiungo licitum eſſe ſimulatis verbis, & diuerſa intẽtione tale iurãmentum facere, nimirum, intendendo non denunciare vt iudici, ad vindictam, ſed vt patri, ad medelam, vel iurando non denunciare, ſi licitè potuero, aut debuero, ſeu fuero obligatus, iuxta ſuperiùs dicta de ſimulato iuramento, hic enim iuſtiſſima cauſa ſimulandi interuenit, vt per ſe conſtat.

20. *Couarr. Felin.*

Idemque dicendum cenſeo, ſi exigatur iuramentum de non petenda relaxatione alterius iuramẽti. De quo Couarruuias ſuprà p.2.§.3. n.2. cum Felin. in c.*Conſtitutus*, de Reſcrip. n.18. dicit, illud iuramẽtum nõ petendi relaxationem non eſſe obligatoriũ. Sicut dixit Richardus in 4.d.38.a.9.q.3. quẽ ſequitur Antoninus 2.p.tit.11.c.2.§.9. in fin. & Aſtẽſis in Sum.li.1.q.20.a.31. votum de non petenda diſpenſatione non eſſe validum, quia eſt in præiudicium Papæ, ſeu Prælati, & quia non eſt de meliori bono, imò nec de bono per ſe vtili animæ. Idem enim videtur cum proportione in præſenti dicendũ. Couar. vero addit, ſecurius eſſe petere relaxationem huius iuramenti, & Felinus ſuprà n.14. ait, in petẽda relaxatione narrãdum eſſe totum, quod iuratum eſt, ſcilicet, an iuratũ ſit nõ petere relaxationem, quod in idem redit. Vnde verum eſt, tale iuramentum non potuiſſe obligare ad non recurrendum ad Papam, & petendum ab illo remedium, narrãdo integrè iuramentum. Quocirca in idem redit, ſi dicatur, ſemper peti poſſe relaxationem de hoc vltimo iuramẽto, & illa obtenta poſſe cõſequenter peti de aliis. Tamen tanta eſt malitia hominũ, vt poſſit cogitari exactio iuramenti de non petenda relaxatione vllius iuramenti, etiam ipſius, quo talis promiſſio iuratur, tũc enim videtur, ipſum iuramentum quaſi ſupra ſeipſum reflecti, & per ipſummet iurari, non petere de ipſomet relaxationem. Sed nihilominùs probabilius eſt, ſemper relinqui vltimum iuramentum, de quo peti poſſit relaxatio, vel ſi orta fuerit perplexitas, aut dubitatio, ſemper eſſe licitum ad Prælatum accedere, & ſtatum negotij, & conſcientiæ aperire: & ipſe ex officio poterit, vel alterum compellere ad remittendum, vel iuramentum relaxare, prout expedire iudicauerit, iuxta cap.1. de Iureiurand. cap. *Tuas*, de Vſuris.

Richard. Anton. Aſtenſis. Voto de non petenda diſpenſatione non eſt vtẽdum.

Semper licitum eſt ad Prælatũ accedere, & ei ſtatum conſcientię aperire.

CAPVT X.

Vtrùm iuramentum metu extortum obligationem inducat?

1. Duplex modus incutiẽdi metum.

DVobus modis poteſt metus incuti, primò per vim, vel comminationem iniuſtam: ſecundò ſine iniuria: & vterque poteſt, vel directè immitti ad extorquendam promiſſionem, & iuramentum, vel ad alium finem, & inde reſultare iuramentum. Vt quando latro minatur mortem, niſi cum iuramento promittas, eſt iniuſta, & formalis vis: quando verò inimicus vult te occidere, non vt rapiat aliquid, vel promiſſionem extorqueat, ſed vt vindictam de te ſumat, & tu offers iuratã promiſſionem vt te liberum dimittat, eſt quidem vis, & metus iniuſtus, non tamen formalis ad extorquendum iuramentum, ſed hoc eſt quaſi conſequens, & reſultans. Similiter poteſt aliquando eſſe metus formalis, & iuſtus, vt ſi creditor, vel quia à te paſſus eſt iniuriã, minetur tibi iuſtam accuſationem, & vindictam per iudicem, niſi iuſtam ſatisfactionem illi promittas, & iures: tunc enim metus directè immittitur ad extorquendum iuramentum, & ſine vlla iniuria, vt per ſe patet. Materialiter verò, & ſine iniuria id accidit, quando iuſtè damnatus es ad mortem, & metu illius offers magnam pecuniæ quantitatem ſub iuramento: tunc enim metus non eſt iniuſtus, neque formalis, vt patet. Vnde hic modus timoris interdum poteſt eſſe ab homine, vt in exemplo dato, interdum ab aliis cauſis naturalibus, vt ab infirmitate, à tempeſtate maris, quando verò eſt huius poſterioris modi, ordinariè inducit ad votum, ideóque de illo infrà in tractatu de Voto dicemus.

2. Iuramentum ortũ ex metu illato ſine iniuria obligatoriũ eſt.

Primò ergo, quoties iuramentum oritur ex metu ſine iniuria illato, obligatorium eſt, ſiue metus directè ad hoc inferatur, ſiue non. In hoc omnes conueniunt, & à fortiori patebit ex Decretis citandis. Et ferè de omnibus actibus ex metu ſine iniuria factis eſt hæc generalis regula Doctorum, quæ ſumitur ex l.3.§.vnico, & l.*Si mulier*, ff.*Quod metus cauſa*, vbi Bartolus & alij id notant. Ratio verò generalis reddi poteſt ex parte obligationis, quia non obſtante metu, actus iurandi eſt ſimpliciter voluntarius, licèt ſit inuoluntarius ſecundùm quid, iuxta doctrinam Ariſtotelis 3. Ethic. c.1. & D.Th. 1.2.q.6. art.8. ergo talis metus non obſtat, quominùs iuramentum obliget, quia ad obligationem ſufficit abſolutus conſenſus, ex natura rei tantùm loquendo: iure autem humano non eſt irrita talis obligatio, quia nullum inuenitur tale ius, imò potiùs contrarium, vt videbimus, ergo.

Bartol. Nõ obſtante metu actus iurandi eſt ſimpliciter voluntarius. *Ariſtot. D.Thom.*

3. Metus non poteſt impedire quominus iuramẽtũ præſtitũ ſit verũ iuramentum.

Secundò in particulari de iuramento eſt optima ratio, quia metus non poteſt impedire, quominùs iuramentum metu præſtitum ſit verum iuramentum, ergo non poteſt obſtare, quin ſuam obligationem inducat. Antecedens manifeſtum eſt, quia ibi concurrunt omnia neceſſaria ad eſſe iuramẽti, nam ſi quid deeſſet, maximè intentio iurandi, illa autem non deeſt, ſupponimus enim illum non fictè, ſed verè iurare. Nam ſi per metum inducatur ad fingendum ſe iurare, non verò ad iurandum ex animo, tũc erit alius defectus, qui etiã ſine metu ineſſe poſſet, vnde eſt per accidens, ad metum, & propriam habet quæſtionem, quæ ſupra tractata eſt. Igitur ſupponẽdum eſt illum, qui metu cogitur nolle peccare fingendo, ſed re vera velle iurare: in illo ergo non

 deeſt

deeſt intentio iurandi, quia intentio licèt coacta, A vera intentio eſt, nam voluntas, & intentio idem ſunt: voluntas autem coacta voluntas eſt. cap. *Mouet*, cum Gloſſa 15. quæſt. 1. Eſt igitur illud verum iuramentum, ergo ex illo neceſſariò ſequitur obligatio, quia, vt ſuprà oſtendi, ex iuramento naturaliter ſequitur obligatio, & ad illam non eſt neceſſarius nouus conſenſus, nouáve voluntas ſe obligandi in iurante. Imò licet ille putaret, ſe non obligari ratione metus, & nollet ſe obligare, ſi tamen vellet iurare, neceſſariò maneret obligatus ex virtute intrinſeca iuramenti, quod propter reuerentiam Dei ſecum affert talem obligationem.

Cap. *Mouet.* Volũtas coacta voluntas eſt.

4. Baptiſmus coactus cum intentione ſuſcipiendi baptiſmum verus baptiſmus eſt.

Et confirmatur, ac declaratur exemplis, nam hac ratione baptiſmus coactus, ſi coactio non excludat B intentionem ſuſcipiendi baptiſmum, verus baptiſmus eſt, quia concurrunt omnia ſubſtantialia ad baptiſmum; & inde conſequenter fit, vt ille maneat obligatus ad Chriſtianam Religionem, quia hæc obligatio non pendet iam ex voluntate baptizati, ſed ex vi diuinæ inſtitutionis ſequitur ad characterem baptiſmalem. Simile eſt de commiſſione peccati, nam licèt per metum fiat, nihilominùs verum peccatum eſt, quia voluntas peccandi vera voluntas eſt, quantumuis ſit metu extorta, & ex illa neceſſariò ſequitur malitia culpæ, & reatus pœnæ ſine dependentia à noua voluntate peccantis. Tertiò poteſt vna pars aſſertionis ex alia declarari, nam quando metus non incutitur directè ad extorquendum iuramentum, clarum eſt, non impedire C obligationem eius: ergo nec impediet, etiamſi ad eum finem directè incutiatur ſine iniuria. Antecedens patet inductione, ſi quis metu mortis naturalis, iuret pium opus ſe facturum, tunc conſtat votum ſic factum validum eſſe, imò nec matrimonium impedit talis metus, ſignum ergo eſt, relinquere ſatis liberum conſenſum. Conſequentia verò probatur, quia licèt metus directè ad hoc inferatur, nihilominùs non magis tollit libertatem, vel voluntatem, quàm metus aliunde proueniens, intentio enim inferentis metum parum ad hoc refert, & fortè Deus hoc intendit in illo metu naturali: ergo ſecluſa iniuria, idem eſt de vtroque metu dicendum.

Peccatũ per metũ factum verè peccatum eſt.

5. Iuramentum per vim cum iniuria extortum, ſi ſit de materia honeſta ad impletionem obligat.

D. Thom. *Gabriel.* *Durant.* *Syluest.* *Couar.* *Nauarr.* *Scot.* *Caietan.* Cap. *Si verò.* Cap. *Verum.* Cap. *Abbas.* Cap. *Ad audientiam.*

Secundò dicendum eſt, etiamſi iuramentum per D vim, & metum cum iniuria extortum ſit, ſi ſit de materia capaci, & honeſtè impleri poſſit, obligare. Ita D. Thomas d. q. 89. art. 7. ad 3. & q. 98. art. 3. ad 1. Gabr. & in 3. d. 39. quæſt. 1. art. 2. conc. 8. Durandus q. 2. & alij ibi, Syluester, Iuramentum, 4. q. 7. citans plures Canoniſtas, Couarruuias in cap. 4. Decret. 2. p. c. 3. §. 5. n. 2. Nauarrus, in c. 12. n. 14. Soto, ſuprà, & latiſſimè Caietanus. Qui omnes ferè conueniunt in generali modo loquendi, licèt in aliquibus circunſtantiis ſit aliqua diuerſitas, de qua ſtatim. Primò ergo definita eſt aſſertio in cap. *Si verò*, & cap. *Verum*, de Iureiur. Sumitur etiam ex cap. *Abbas*, de iis, quæ vi. Vbi facta per metum, ſi fuerint iuramento confirmata per metum, irritanda dicuntur, non irrita, & cap. *Ad audientiam*, eod. expreſsè E dicitur, iuramentum per iniurioſum metum extortum obligare. Et ita docent Interpretes in hæc Iura, Gloſſa, & Doctores, in cap. 2. de Iureiur. Ratio eſt, quia metus abſque iniuria non impedit obligationem iuramenti, vt prima aſſertione dictum eſt, nec etiam iniuria ſine metu impedit obligationem, vt ſuperiori capite oſtenſum eſt: ergo nec vtrumque ſimul poteſt obligationem impedire. Probatur conſequentia, quia illæ circũſtantiæ non faciunt vnam cauſam magis efficacem, ſed ſolùm multiplicant, ſeu aggregant cauſas inefficaces. Secunda ratio ſit, quia iniuria, & metus, etiamſi ſimul iungantur, non poſſunt efficere, quin illud ſit verum iuramentum, quia ibi concurrunt omnia neceſſaria ad eſſe iuramenti, etiam intentio iurandi, quia etiam voluntas coacta per iniuriam voluntas eſt, quia iniuria nihil confert ad minuendum voluntarium, ergo non obſtante metu iniurioſo, verum eſt iuramentum: ſed ex iuramento neceſſitate naturali cõſequitur obligatio, ſi materia eſt capax, vt ſupponitur, ergo. Et ita tandem incidimus tertiò in rationem iurium, quod illud iuramentum poteſt ſeruari ſine incommodo ſalutis æternæ: ergo ſeruandum eſt, hæc enim ratio ſupponit illud eſſe verum iuramentum, & ex vero iuramento ſtatim reſultare obligationem.

Iniuria nihil confert ad minuendum volũtarium.

Sed obiici poteſt cap. 2. de Iureiur. vbi de quodam Epiſcopo, qui per vim, & iniuriam bonis ſuis fuerat ſpoliatus, & iurare compulſus, quod non repeteret ſic ablata, dicitur: *Ipſum Epiſcopum nullius iuramenti vinculis ſuper hoc poſſe conſtringi*. Propter quem textum aliqui dixerunt (vt ibi Gloſſa notat) iuramentum per contumeliam extortum non obligare. Sed illa opinio repugnat expreſſis iuribus, & rationi, vt viſum eſt, & ideo tanquam improbabilis antiquata eſt. Præterea in textu illo fortaſſe non dicitur, iuramentum illud non obligare, vel ſi hoc dicitur, non dicitur ratione metus eſſe inualidum, ſed infrà ſubditur, *Quem tamen abſoluimus*, per quod verbum ſignificatur, fuiſſe ligatum iuramento. Senſus ergo pendet ex intelligentia illorum verborum, *Rebus ſuis ſpoliatum*, duobus enim modis exponuntur.

6. Obiectio.

Gloſſa.

Primò de rebus Eccleſiæ, quæ ſuæ (id eſt Epiſcopi) dicuntur, quia ſub Epiſcopi cura, & adminiſtratione erant: & ſic iuramentum dicitur non obligaſſe, non quia per metum, & iniuriam fuerat extortum, ſed quia erat illicitum, & impleri non poterat ſine diſpendio ſalutis. Nam (vt bene notat Panormitanus) cum Epiſcopus teneretur ſolicitè ſeruare res Eccleſiæ, non potuit iurare, non repetere, quæ iniuſtè fuerant ab Eccleſia ſublata. Et hunc ſenſum ſequitur Gloſſa, quam multi probant, & conſequenter exponunt alterum verbum *abſoluimus*, id eſt, abſolutum declarauimus. Vel certè poſſet intelligi, *abſoluimus*, non à vinculo iuramenti, ſed à peccato, quod iurando commiſerat, ſeu à pœna illi debita. *propter nefandiſſimam coactionem*, vt ibi dicitur. Atque hæc expoſitio probabilis eſt, in fundamento autem non plenè mihi ſatisfacit, nam verbum illud, *Rebus ſuis*, durè exponitur, id eſt, Eccleſiæ ſuæ curæ commiſſis.

7. Solutio ad textum. Explicatio c. 2. de iureiurando. *Panorm.*

Gloſſa.

Secundò ergo poſſunt illa verba exponi ſimpliciter, vt ſonant de bonis propriis ipſius Epiſcopi, reliqua verò poſſunt duobus aliis modis intelligi. Primò, vt per illa verba: *Nullius iuramenti vinculis, &c.* non ſignificetur iuramentum non obligaſſe, ſed non ita obligaſſe, quin Epiſcopus ille haberet iuſtam abſolutionis cauſam, cùm per nefandiſſimam contumeliam fuerit ad ſic iurandum compulſus. Et ideò ſubiungit Pôntifex ſe illum abſoluiſſe, quod optimè intelligitur de propria relaxatione iuramenti. Alio item modo poteſt intelligi iuramentum illud non ita obligaſſe illum Epiſcopum, quin poſſet Pontifici denunciare iniuriam, & vim ſibi factam. Quamuis enim iuraſſet non repetere ſua bona, nihilominùs rectè fecerat proponendo Pontifici totum factum vt remedium ex officio adhiberet, prout expedire iudicaret. Neque ſuper hoc, id eſt, contra hoc poterat iuramenti vinculis ligari, non ratione metus, ſed

8. Alia expoſitio capitis 2. de Iure iurando.

Iuramentum cõtra bonos mores non obligat.

ſed quia in illo ſenſu iuramentum contra bonos mores extitiſſet,vt ſuprà viſum eſt. Et ideo Pontifex ex officio ſuo illum abſoluit à iuramento quoad id, in quo per illud ligari poterat,id eſt, vt eo non obſtante,res ſibi ablatas liberè poſſet repetere. Et ita inde potiùs probatur iuramentum illud, non obſtante metu, obligaſſe ad id,de quo factum fuerat,& in quo licitè poterat impleri.

8. Alia obiectio.

Secundò ſolet hic obiici,quia votum factum per metum non obligat,nec matrimonium factum per metum tenet:ergo nec iuramentum: videtur enim eſſe eadem ratio. In quo argumento diſſoluendo laborant multi in aſſignanda differentia inter votum,& iuramentum,vt videre licet in Soto,d.art.7. ad 3.Abbate, in cap.2. de iis, quæ vi.n.11. & aliis. Breuiter autem dico, poſſe comparationem fieri, vel ſtando in ſolo iure diuino, ac naturali, & ſic non credo eſſe neceſſarium laborare pro differentia aſſignanda, quia probabilius eſt votum metu extortum iure naturæ validum eſſe, de quo infrà in 6.tractatu dicam:vel fieri poſſe comparationem ſtando in iure Eccleſiaſtico, & ſic verum eſt Eccleſiam irritaſſe aliqua vota metu extorta, ſcilicet, ſolemnia religionis, non tamen irritaſſe iuramentum aliquod ratione ſolius metus. Ratio autem reddi poteſt, quia in profeſſione religionis viſum fuit id congruum,tum propter arduitatem, & perpetuitatem ſtatus, tum quia ſemel validum difficillimè ſoluitur, quæ rationes non habent locum in iuramento,vt per ſe conſtat.

Scot. *Abb.* Solutio.

Eccleſia irritat aliqua vota metu extorta, non autem iuramenta.

9. *Gloſſa.*

Circa aliam etiam partem de matrimonio etiam laborant in aſſignanda differentia Gloſſa,in c. *Notificaſti*,33.q.5. & Doctores, in d.cap.2.de iis, quæ vi, & Soto, ſuprà. Verumtamen ſi matrimonium metu contractum ſolum eſt irritum iure Eccleſiaſtico, ſatis patet reſponſio ex dictis. Si autem eſt irritum iure naturæ, vt eſt probabile, reddenda eſt differentia,quia matrimonium, & fit directè ad obligandum, & fit inter homines inter quos obligationes per actiones iniurioſas non oriuntur in his, qui per iniuriam obligati coguntur. In iuramento eſt obligatio, & eſt naturaliter conſequens ad actum iurandi, qui per ſe primò non ad obligandum, ſed ad confirmandam veritatem ordinatur,& vt ſic obligat non ratione hominis, ſed Dei, cui reuerentia ſeruanda eſt, non obſtante quacumque violentia,& iniuria.

Cur matrimoniũ metu factum non obliget, & iuramentum ſic.

10. 3.Obiectio.

Tertiò obiici poteſt, quia ſequitur ex dictis, iuramentum redeundi ad carcerem obligare etiam cum periculo vitæ, conſequens eſt durum, & difficile creditu, ergo. Sequela patet, quia non poteſt excuſari aliquis ab obſeruatione illius iuramenti ratione periculi, quia illud præuidit, & eo non obſtante iurauit, nec etiam ratione violentiæ, quia hæc non magis tollit voluntarium, quàm metus, quia numquam eſt abſoluta violentia, ſed per quamdam mali inflictionem perſeuerantem. Hunc caſum tractant omnes Doctores in hac materia,& ideo non potuit omnino prætermitti.Prima ergo ſententia affirmat ſimpliciter, & ſine diſtinctione, quoties aliquis in carcere detentus ſub iuramento redeundi eſt permiſſus exire, teneri ad ſeruandum iuramentum, redeundo,ſiue iure,ſiue per iniuriam detentus fuerit, vel licèt credatur occidendus.Ita Caietanus,d.q.89.art.7. & ibi Soto, & fere alij: & fauet D.Thomas,ad 3.quatenus abſolutè docet, iuramentum coactum obligare etiam cum damno temporali.Tenuit etiam Toletus lib.4. c.22.& ſolent referri Sylueſter, Angel. Armilla, & Nauarrus,de quibus infrà. Fundamentum eſt,quia

1. Sententia. Iurans ſe in carcerem rediturum tenetur redire quomodocunque iurauerit. *Caietan.* *D.Thom.* *Soto.* *Tolet.*

A illud iuramentum eſt de re, quæ ſine periculo animæ poteſt impleri, & non fuit factum temerè, ſed ex pacto quodam fortaſſe neceſſario ad res componendas, ergo debet impleri, alioqui fit contra naturalem obligationem ſeruandi iuramentum. Item ſeruare promiſſionem in eo caſu, non obſtante periculo, iuxta communem ſenſum omnium cenſetur opus virtutis, tum fidei humanæ, tum fortitudinis, de quo actu etiam Gentiles laudari ſolent, vt videre licet apud Auguſt.lib.de Ciuit. cap. 11. ergo iuramentum in illum cadens actum, obligat.

Auguſt.

11. 2. Sententia. Non teneri qui iniuſtè ad mortem dãnatus eſt.

Secunda ſententia diſtinctione vtitur, aut enim ille iuſtè detentus erat,iuſtéque damnatus creditur ad mortem, vel iniuſtè. In priori caſu probatur prior ſententia, quia tunc nulla ſubeſt iuſta cauſa non ſeruandi iuramentum:in poſteriori autem caſu cenſet hæc ſententia non obligare iuramentum. Hanc tenet Maior in 4.d.15.quæſt.22.cum Gloſſa, in Clement.*Paſtoralis*.§. *Numquid*, verb. *Per violentiam*, de re iudic.ſequitur Panormitan. in cap. *Si verò*, num.8. & cap. *Sicut*. 3. num.4. de iureiur. & Sylueſter, verb. *Accuſatio*, quæſt.17. & verb. *Iuramentum* 4.quæſt.26. Armilla, verb.*Accuſatio*, num. 20.verb. *Iurare*, num.3. Vbi videtur addere limitationem, quæ deſtruit ſententiam, ſignificat enim tunc iuramentum non ita obligare, quin liceat diſpenſationem petere,& illa obtenta non obligare. Abſolutè habet eandem opinionem Tabiena, verb.*Carcer*.num.1.& verb. *Accuſatio*,num.10. Angelus ver. *Carcer*. num.14. Tabiena verb. *Iuramentum* 5.n.37.ita id explicat,vt potiùs teneat priorem ſententiam, ait enim tunc non obligari, ſi non intendit abſolutè iurare, aut ſe obligare, ſed cum aliqua amphibologia, quod clarum eſt iuxta ſuperiùs dicta, nunc autem loquimur, quando abſolutè iurat.Eandem ſententiam latè defendit Couarruuias, lib.1. Variar. cap.2. num.7. vbi plures Gloſſas, & Doctores in fauorem eius adducit. Et addit in eo caſu iniuſto non ſolùm non obligare iuramentum, verum etiam nec licere illud ſeruare, quia redeundo ad carcerem,ille occideret ſe ipſum,& ita cenſet iuramentum illud in eo caſu non poſſe ſeruari ſine interitu ſalutis æternæ.

Maior. *Gloſſa.* *Panormit.* *Sylueſt.* *Armilla.* *Tabien.* *Angel.* *Couarr.*

12. Carcer iuſtus eſſe poteſt, & mors quæ timetur iniuſta.

D Eſt autem in hac poſteriori parte huius ſententiæ veritas quædam notanda, quia fieri poteſt, vt carcer iuſtus ſit, quia ex iuſta cauſa ab habente legitimam poteſtatem, & ſeruato debito ordine facta eſt detentio, & nihilominùs ex reuerſione ad illum timeatur iniuſta mors: vel poteſt etiam ipſe carcer eſſe iniuſtus. Nauarrus ergo c.12. n.18. putat hanc partem eſſe veram, dummodò carcer iuſtus ſit,licèt timeatur mors iniuſta,ſi verò carcer ſit iniuſtus, non obligare iuramentum, nullam tamen rationem differentiæ adducit. E contrario verò Maior dicit in eo caſu redeundum eſſe ad carcerem etiam iniuſtum, niſi timeatur mors iniurioſa, & eodem modo loquitur dicta Gloſſa:Caietanus autem, quem Nauarrus non integrè refert, apertè ait,quod licèt carcer,& mors iniurioſa ſint, tenetur quis redire. Non poteſt autem è contrario contingere, vt carcer ſit iniurioſus, & non mors, quia ſi carcer eſt iniurioſus, & in illo procedendum eſt vſque ad mortem, totum proceſſum vſque ad terminum iniuſtum eſſe neceſſe eſt, & ideo de hoc membro nulla ſit mentio. Contingere, autem poteſt, vt carcer ſit iniurioſus, ex eo autem non timeatur periculum mortis, ſed alia grauamina, in quo caſu etiam ſignificat Nauarrus non obligare iuramentum. Sed contrarium ſentit

Nauarr.

Panor

Panorm. Panormitanus præſertim in d.cap.*Sicut*.3.nam tunc dicit poſtulari abſolutionem à iuramento,licèt carcer eſſet iniuſtus,quia non erat periculum perſonæ, ſed rerum , vnde totam rationem ponit in periculo perſonæ , quia iuramentum non obligat cum periculo ſalutis,etiam corporis,iuxta Gloſſam 2.in cap. *Si verò.* de Iureiur. & Gratianum in c. vlt. verſi. *Quiſquis ergo*.22.q.4.

Gloſſa. Gratian.

13. Aduertentia ad reſolutionẽ quæſtionis.

Mihi pro reſolutione vlteriùs conſiderandum occurrit , non parum referre , an ille qui iurat redire ad carcerem , præuiderit periculum mortis, quando iurauit , vel poſtea ſuperuenerit, vel in re ipſa , vel in cognitione , ſeu aduertentia ipſius iurantis , inter hæc enim differentia magna inuenitur quoad voluntatem iurantis. Nam in priori caſu voluntariè iurauit redire non obſtante periculo mortis , quod iam erat, & præuidebatur : in poſteriori autem caſu non habuit talem voluntatem, cùm periculum ignoraret. Vnde potiùs credi poteſt iuraſſe,quia ſine periculo ſe poſſe redire exiſtimabat.

14. 1.Concluſio. Qui præuiſo periculo mortis iurauit rediturum ſe ad carcerem, ſiue ille ſit iuſtus, vel iniuſtus , obligatur iuramento.

Dico ergo primò : Qui præuiſo periculo mortis iurauit redire ad carcerem , obligatur iuramento,ſiue carcer ſit iuſtus, ſiue iniuſtus , & ſiue mors ſit iuſta,ſiue iniuſta.Hanc aſſertionem communiter ſequuntur Theologi hoc tempore , & probatur per ſingula membra. Nam in primis ſi carcer ſit iuſtus , & mors , omnes vnanimi conſenſu conueniunt iuramentum obligare,quia eſt de re iuſta , & ſancta, & nullam habet excuſationem. Quia quòd res ſit ardua , & difficilis non excuſat , quia potiùs ſpectat ad fortitudinem , quando cauſa iuſta eſt, vt in propoſito eſt , reuerentia Deo debita in ſeruando iuramento. Maximè cùm ſit factum præuiſa tota rei difficultate. Addo etiam , iuramentum illud non poſſe propriè dici per metum extortum, quia nec per vim iniuſtam , nec per metum directè ad illum finem immiſſum extortum eſt. Difficultas verò , quæ in hoc eſſe poteſt, ſtatim ſoluetur.

Si carcer iniuſtus, & mors iniuſta eſt, redeundum eſt.

Deinde ſi carcer eſt iniuſtus, & timetur mors iniuſta , ferè eædem rationes locum habent. Nam tale iuramentum impleri poteſt , ſine diſcrimine conſcientiæ , quia ſe exponere periculo iniuſtæ mortis , non eſt intrinſecè malum , & factum propter ſeruandum iuramentum eſt opus virtutis.Item ſi iam illud periculum fuit præuiſum, & iuramentum voluntariè factum eſt , de redeundo , non obſtante illo periculo : imò periculum illud antea inerat,& ratione iuramenti fuit quaſi ſuſpenſum, vel interruptum , ergo cùm poſtea ad illud reditur ratione iuramenti , fit opus Religionis , & virtutis. Nam quod immediatè fit bonum eſt, reliquum verò malum , quod timetur , eſt tantùm permiſſum redeundo. Vnde tunc non eſt cur excuſet periculum ſalutis corporalis,quia à principio fuit periculum illud præuiſum,& eo non obſtante fuit factum licitè iuramentum , quia iam periculum inerat , & ita non creatur occaſione iuramenti , ſed quaſi reſtituitur ad eundem ſtatum , & hoc ipſum iuratum fuerat.

15. Si carcer ſit iniuſtus & periculum mortis non timetur , tenetur redire.

Tertiò,ſi carcer ſit iniuſtus, & periculum mortis non timetur , res etiam videtur clara , quia tunc etiam eadem eſt ratio de illo caſu,quæ de iuramento per metum extorto à latronibus , in quo iuramentum obligat,vt dictum eſt ex d.cap.*Si verò*.Item ibi habet locum regula , quod obſeruatio talis iuramenti non vergit in diſpendium ſalutis æternæ , nec etiam in diſpendium ſalutis,ſeu vitæ corporalis.Quod autem intercedat grauamen aliquod corporale , non ſatis eſt ad excuſationem non im-

A plendi iuramentum , cùm nulla rerum mutatio facta ſit, & ideò dici non poſſit grauamen illud oriri ex obſeruatione iuramenti.Item qui iniuſtè detinetur in carcere , & iurat non fugere,tenetur ſeruare, quia poteſt illud facere ſine peccato, ſed moraliter perinde eſt non fugere,etiamſi facilè poſſit,& apertæ ſint ianuæ,ac redire;ergo.Denique quãdo vtrũque eſt iniuſtum,probatur,quia etiam tũc iuramentum eſt de re licita , & poteſt impleri ſine culpa, erátque res in eodem ſtatu , & periculo ante iuramentum,& cum præuiſione illius factum eſt , ergo nulla eſt ratio excuſationis. Nec video, quam potuerit rationem aſſignare Nauar.ex eo,quòd carcer ſit iniuſtus,ſi mors ipſa futura ſit iniuſta;nam iniu-
B ſtitia carceris non magis excuſat , quàm mortis. Imò ſi detentio carceris terminanda creditur in morte iniuſta,eo ipſo talis etiam detentio iniurioſa cenſenda eſt : ergo non loquitur conſequenter Nauarrus dicens , redeundum eſſe etiam cum grauamine ſuſtinendi mortem iniuſtam , & non cum grauamine carceris iniuſti.Ratio etiã,quam Couar. obiicit in contrarium, quia ille reuertendo ſe occidit , non obiicitur conſequenter , quia eadem fieri poſſet , quando mors eſſet iuſta , in quo caſu ipſe Couarruuias fatetur iuramentum obligare. Dico ergo , redire ad carcerem non eſſe ſe occidere , ſed eſſe non fugere periculum mortis , vel illi ſe exponere, quod non eſt per ſe malum, ſed interdũ licet ex rationabili cauſa,vt per ſe notum eſt , hìc autem
C eſt rationabilis cauſa,ſcilicet obſeruatio iuramenti. Maximè cum homo non ſe coniiciat de nouo in illud periculum,ſed ſe reſtituat in priſtinum,in reuerentiam iuramenti , & ad ſeruandam fidem datam.

Redire ad carcerem nõ eſt ſeipſum occidere.

16. 2.Concluſio.

Dico ſecundò : Quando periculum non fuit cogitatum , ſed homo iurauit , quia non putauit eſſe tantùm periculi in reditu, tunc meritò excuſari poteſt ab obſeruatione iuramenti. Probatur , quia tunc non voluit à principio ſe obligare ad ſubeundum illud periculum, & res ſunt notabiliter mutatæ, vel in re ipſa, vel in cogitatione iurantis, quod perinde eſt ; ergo meritò credi poteſt ſic iurans, non habuiſſe animum iurandi , & ſe obligandi pro tali caſu , ac ſubinde non obligatur. Dices : Iam ille erat in carcere , & ſubiturus fuiſſet idem peri-
D culum , ſi non iuraſſet , quia (vt ſupponimus) ſine iuramento non inde exiſſet , & conſequenter potiùs ſemper credendum eſt , illum fuiſſe iuraturum,etiamſi præuidiſſet periculum , quia aliàs non daretur illi licentia exeundi,ergo non poteſt ex defectu voluntarij excuſari. Reſpondeo ſatis eſſe, quòd ille de facto non iurauit ſe rediturum cum illo periculo , vnde ita eſt interpretanda eius intentio , quidquid ſit de priori ſtatu in ſe ſpectato , vel quid ille fuiſſet facturus , vel iuraturus , ſi præuidiſſet periculum. Et confirmatur,nam etiam in caſu prioris aſſertionis, & omnibus membris eius , ſi quis non abſolutè iuraret , ſed concipiens interiùs conditionem,ſi potuero ſine periculo, vel aliam ſimilem,non obligaretur,imò ſi per iniuſtitiam coa-
E ctus eſſet, non peccaret ſic iurando , iuxta ſuperiùs dicta:ergo quando ſimpliciter bona fide iurat, non præuidens periculum mortis , virtualiter cenſetur iurare ſub illa conditione, ſi potuero ſine periculo, vel rebus ſic ſtantibus, qualiter nũc illas eſſe exiſtimo.Quæ ratio,ſi efficax eſt, procedit etiamſi mors, quæ poſtea timetur,iuſta pœna ſit,nam illam etiam licet fugere , vbi iuramentum non obligat ad non fugiendum , illud autem tunc non obligat ex defectu intentionis , & ideo extenditur tam ad caſum iuſtum , quam ad iniuſtum. Et conſequenter in eo

Excuſari poteſt à iuramento , qui periculum non præuidit in reditu ad carcerem.

Licet fugere mortẽ quãdo iuramentum non obligat ad non fugiendum.

caſu

caſu non eſt ſimpliciter neceſſaria relaxatio,quamuis ſi haberi poſſit optimum conſilium ſit eam poſtulare ad cautelam. In priori autem caſu exiſtimo eſſe neceſſariam relaxationem, & eam licitè poſtulari,& concedi poſſe, interueniente iniuſta violentia ſiue in carcere, ſiue in morte, iuxta infrà dicenda de relaxatione iuramenti. Aduertit autem Soto, & meritò, cauendum eſſe ſcandalum, præſertim Chriſtianæ Religionis,vt ſi iuramentum datum eſſet infidelibus à Chriſtiano captiuo redeundi ad ipſos, non liceret vti relaxatione, quia eſſet in magnum ſcandalum , & iniuriam religionis.

Aduertendũ.

17.

Dubium de iuramento contrahendi matrimoniũ extorto per metum.

Aliud dubium hîc occurrebat de iuramento contrahendi matrimonium , cum aliquo metu mortis extorto , an ſit validum ? Sed hoc ad materiam de Matrimonio ſpectat , videatur interim Couarruu. 2.p.quarti.§.5.nu.5.Sancius, lib.4. de Matrim.diſp. 21. Et nos ſimilem quæſtionem infrà tractabimus de voto ſimplici Religionis.Item diſputari hîc poteſt , an iuramentum extortum metu confirmet contractum aliàs iure humano prohibitum. ſed de hoc tractabimus in capitibus ſequentibus. Quale autem peccatum ſit frangere iuramentum iniuſtè extortum,in li.3.tractando de Periurio videbimus.

CAPVT XI.

Vtrum iuramentum per dolum, vel errorem factum, validum ſit, & obliget?

1.

Duo in hoc dolo notanda.

DE iuramento facto ex dolo , vel ſimulatione ipſius iurantis in ſuperioribus diximus, nunc agimus de dolo, & deceptione facta ab eo, qui iuramentum petit, vel extorquet. In quo dolo, duo, ſicut in metu notauimus , diſtinguenda ſunt, iniuria ſcilicet,quæ per dolum actiuum(vt ſic dicam)fit homini, decipiendo ipſum: & effectus huius iniuriæ, qui eſt deceptio , ſeu erroneum iudicium cauſatum in homine , qui ad iurandum inducitur. Vt eſt in eo , qui per dolum inducitur ad iurandum ſponſalia,error, quo falsò credit fœminam eſſe diuitem,vel nobilem,qui error per dolum decipientis immiſſus eſt. In præſenti ergo non eſt habenda ratio doli quoad iniuriam, nec de illa ſupereſt iam quæſtio,quia in cap.7. oſtenſum eſt, non inualidari iuramentum propter iniuriam , quæ in illo extorquendo interuenit: in cap. autem 8. oſtendimus, quòd licet iniuria adiungatur violentiæ, & timori, nihil refert ad iuramenti obligationem impediendam,ſi metus ipſe per ſe illam non impedit:ſic ergo in præſenti,vt clarum ſupponimus,iniuriam in deceptione interuenientem nihil facere ad inualidandum iuramentum , ſed effectum illius iniuriæ ſpectandum eſſe. Nam ſi paſſiua deceptio per ſe ſufficit annullare iuramentum , inducta per iniuriam ſufficiet,vt per ſe conſtat: & è conuerſo ſi per ſe non ſufficiet, nec ratione doli iniurioſi ſufficiet, nam quoad hoc eſt eadem ratio de dolo, quæ de metu , vt facilè patebit applicando dicta in capite præcedenti.

2.

Dolus, & error in quo differant.

Vnde intelligitur , eandem eſſe quæſtionem de dolo, quæ de errore, hæc enim duo ſolùm differunt, quòd dolus dicit actionem , ſeu deceptionem iniurioſam,per quam proximus in errorem inducitur : error autem abſtrahit ab iniuria, vel deceptione alterius , poteſt enim ex naturalibus cauſis, vel ex aliis contingentibus caſibus prouenire. Vndecumque autem proueniat,ſi in ſe æqualis ſit,eodem modo iuramenti obligationem impediet , vel non impediet. Tota ergo difficultas eſt,an iuramentum

Difficultas quæſtionis.

factum per errorem obligationem inducat , néc ne. Et ratio dubitandi eſt, quia ſicut error cauſat inuoluntarium, ſeu non voluntarium, ita etiam metus, ſed hoc non obſtat,quominùs iuramentum per metum factum obliget,ergo idem erit de errore. Item ratio de metu facta hîc applicari poteſt , quia deceptio , vel error non tollit , quin iuramentum factum per errorem ſit verum iuramentum,ſed ex iuramento,neceſſariò ſequitur obligatio,ex intrinſeca eius natura, quam voluntas, vel ignorantia hominis impedire non poteſt:ergo. Maior patet,quia ibi concurrunt omnia neceſſaria ad conſtitutionem iuramenti , quia homo deceptus verè habet intentionem iurandi, & verba iuramenti ſub hac intentione profert. Tertiò hoc videtur confirmare, & declarare factum , ſuprà tractatum , de iuramento Iſraëlitarum facto Gabaonitis , Ioſue 9. fuit enim per dolum,& deceptionem factum : & nihilominùs obligauit, vt ex ſacra Scriptura colligitur , & ſuprà viſum eſt.

3. In contrarium verò eſt, quia ignorantia cauſat inuoluntarium,ſeu non voluntarium ſimpliciter,& ſine voluntate non fit iuramentum. Et declaratur ex differentia inter errorem,& metum, nam metus licèt cauſet inuoluntarium ſecundùm quid , relinquit abſolutum conſenſum , & voluntarium ſimpliciter , quia neque ex parte intellectus tollit cognitionem neceſſariam ad volendum abſolutè, nec ex parte voluntatis cogit illam, ſed potiùs inclinat ad volendum aliquid, quod ſecluſo metu nollet: error autem omninò aufert voluntatem , & conſenſum , quia ex parte intellectus tollit cognitionem neceſſariam,quia voluntas,non poteſt ferri in incognitum. Et ideo errans non conſentit. l. *Cum teſtamentum*,l.*Non idcirco.* C.de Iur.& fact. ignor. l. *Si per errorem.* ff. de Iur. omn. iud. ergo aufert id, quod eſt de ſubſtantia iuramenti : ergo & eſſe iuramenti,& obligationem eius. Vnde argumentor ſecundò , quia non minùs impedit error , quam ſimplex ignorantia,ſeu neſcientia : quia error includit ignorantiam,& addit falſam exiſtimationem,vnde dici ſolet ignorantia prauæ diſpoſitionis : neſcientia verò dicitur ignorantia priuationis. Vnde eſt illud Aug.in Enchir. cap. 17. *Sine rerum ignorantia nemo poteſt errare : Quamuis non continuo erret quis, quando aliquid neſciuit,nam*(vt ſtatim ſubdit)*errare eſt approbare falſa pro veris* , ſeu *aliud pro alio putare* , vt addit cap.21.ſed ſimplex ignorantia,ſeu neſcientia impedit obligationem iuramenti , vt habetur expreſsè in cap. *Veniens.* de Iureiur. ibi. *Nequaquam aliter iurauiſſet.ſi mandatum illud ſibi contrarium, præſciuiſſet.Ergo* multo magis dolus,& error impedient iuramenti obligationem. Tandem obligatio iuramenti Deum per ſe reſpicit , ſed Deus non verba conſiderat,ſed voluntatem,& intentionem,vt dicitur in cap.*Humanæ aures.*22.q.5.ergo cum deceptus non intendat iurare id , quod verba ſonant , non obligatur apud Deum.

Errans non conſentit. Leg.*Cum teſtamentum.* Leg. *Non idcirco.* Leg. *Si per errorem.*

Auguſt.

Cap.*Veniens.*

Cap. *Humanæ aures.*

4. Propter hæc argumenta dubitari non poteſt, quin aliquis error , vel dolus , obligationem , ſeu valorem iuramenti impediat. Ita ſentiunt Doctores communiter, in cap. *Veniens*, de Iureiur. qui ex dicto textu colligunt , iuramentum non extendi ad ea , quæ in mentem iurantis non venerunt, quod etiam affirmat Gloſſa, in capit.penult. de Iureiuran. ex illo enim principio rectè ſequitur , iuramentum dolo extortum,vel per errorem factum, quatenus tale eſt , non obligare , quia non eſt de re,quæ in mentem iurantis venerit. Vnde Nauarrus,cap.12.n.23.dicit,quando non interuenit dolus ex

Iuramentum non extenditur ad ea,quę in mentem iurantis non venerunt. *Gloſſa.*

Nauarr.

ex parte iurantis, ſed ex parte petentis, tunc iuramentum non obligare, niſi ſecundùm intentionem iurantis. Ex quo planè ſequitur, non obligare ad id, quod per errorem cogitatum eſt. Idem clatiùs docet Syluester, *Iuramentum*.4.q.8.& 19.citans Ioannem Andream, Panormitanum, Archidiaconum & Fredericum Senen. Difficultas verò eſt, an omnis dolus, & in omni materia annullet iuramentum, vel ſi non omnis error ſufficit, quæ diſtinctio, vel regula ſeruanda ſit? Et in primis ſicut Theologi, in 4.diſt.30.tractando de impedimento erroris matrimonij, diſtinguere ſolent errorem in ſubſtantia perſonæ, vel in accidentibus, ſeu conditionibus, quæ non ſpectant ad ſubſtantiam ipſius actus, nec ad rationem formalem, & eſſentialem eius, ſed ad extrinſeca motiua applicantia voluntatem: ita in præſenti diſtinguere poſſumus errorem, quia cadere poteſt in rem ipſam, quæ iuratur, quoad ſubſtantiam eius, vel in cauſam, vel conditionem mouentem ad iurandum.

Syluest. — Error in matrimonio duplex interuenire poteſt.

5\. Dico ergo primò, errorem, ſeu dolum in ſubſtantia rei, annullare iuramentum. Hoc ad minimùm docent dicti auctores, & Abbas cum communi in cap. *Cùm contingat*, de Iuteiuran. Couarruuias ſuprà 3.p. §.4. numer.2. Et hoc probat ratio, & defectus voluntarij conſenſus, non ſolùm circa promiſſionem ipſam, ſed etiam circa iuramentum, quia re vera deeſt ibi intentio iurandi, ergo & iuramentum, ergo & obligatio. Antecedens explicatur, quia ad iuramentum non ſufficit intentio iurandi in generali, ſed neceſſaria eſt intentio iurandi hoc in particulari, quia actiones humanæ circa particularia verſantur, ſed interueniente tali errore homo non habet intentionem iurandi rem illam, quæ ſibi proponitur, ſed aliam, quam apprehendit, quæ longè diuerſa eſt, nam (vt ex Auguſtino retuli) qui errat, aliud pro alio putat, ergo non habet intentionem iurandi, quæ ad iuramentum conficiendum ſufficiat. Et poteſt à fortiori declarari à ſimili, nam ſimilis error annullat votum non tantùm ſimplex, ſed etiam ſolemne, & profeſſionem Religionis, vt infrà ſuo loco videbimus. Item annullat matrimonium, quia licèt relinquat voluntatem contrahendi in genere, vel determinatam ad aliam perſonam, tollit voluntatem contrahendi cum hac, quæ ſibi proponitur, quæ voluntas eſt neceſſaria ad ſubſtantiam actus, ergo idem eſt in præſenti, vt ſiquis iuret dare tibi hanc rem, quam putat eſſe vitream, & poſteà intelligit eſſe gemmam pretioſam, & ſic de aliis.

1\. Aſſertio. Error, ſeu dolus in ſubſtãtia rei inualidat iuramentum. *Abbas. Couarr.* — Actiones humanæ circa particularia verſantur. — *Auguſt.*

6\. Sed ſupereſt explicandum, de quo errore intelligendum hoc ſit, & vt intelligatur ratio dubitandi, oportet ſupponere vulgarem diſtinctionem de duplici errore, dante cauſam contractui, vel non dante cauſam, ſed incidente in contractu, vt diſtinguunt Iuriſperiti, in leg. *Eleganter*. ff. de Dolo, potéſtque cum proportione ad iuramentum applicari. Illa verò duo membra ita diſtingui ſolent, vt tunc error, vel dolus dicatur dare cauſam contractui, quando non interueniente tali errore, contractus, ſeu iuramentum non fieret, tunc verò non det cauſam, quando non obſtante ſcientia contraria errori, ſi adeſſet, fieret contractus, etiam cum iuramento. Sic ferè tradunt Summiſtæ, verb. *Dolus*: Syluester ver. *Culpa*, quæſtio. 5. Molin. tractat. 2. de Iuſtit. diſputar. 352. tom. 2. Sed de vero ſenſu huius diſtinctionis dicam in materia de Voto, nam ad præſentem cauſam nihil conferre cenſeo, vt explicabo. Eadémque fe-

Duplex error in cauſã cõtractus incidens. — Leg. *Eleganter.* — Quis error det cauſam contractui. — *Sylueſt. Molin.*

A rè eſt diſtinctio ignorantiæ in antecedentem, & concomitantem. Nam antecedens dicitur, quando ſine illa non fieret opus: concomitans verò, quando etiamſi ignorantia non interueniret, opus fieret. Videri ergo poteſt aſſertio intelligenda de ſolo errore antecedente, quia ignorantia concomitans dicitur non excuſare, nec cauſare inuoluntarium.

Ignorãtia in antecedentẽ, & concomitantem diuiditur.

7\. Nihilominùs dico, in præſenti eandem eſſe rationem de vtroque errore, & prædictam differentiam nihil ad rem præſentem facere, quia vtroque modo error ſeu dolus excludit conſenſum, ſeu voluntatem iurandi. Et de errore, qui dat cauſam, id clarum eſt, quia cauſat inuoluntarium: de concomitante verò, ſeu incidente patet: quia ſaltem cauſat non voluntarium, quatenus tollit actualem conſiderationem obiecti, ſine qua non eſt actualis conſenſus, ſeu intentio voluntaria, vt docet D. Thomas 1. d. quæſt. 6. artic. 8. ergo in præſenti etiam hic error tollet intentionem iurandi, & conſequenter obligationem iuramenti. Confirmatur, & declaratur, nam illa conditionalis propoſitio, *etiamſi non interueniret error, iurarem*, ſi ſumatur, vt merè de futuro, eſt omninò contingens, & incerta, ideóque nec de illa poteſt ferri definitum iudicium, nec quicquam conferre poteſt ad morales effectus. Oportet ergo illam conſiderare ſecundum actualem diſpoſitionem operantis, quatenus, ſcilicet, eſt in actuali propoſito eius formali, vel virtuali. Nam ſolùm habituale non videtur ſufficere, tum quia habitualis intentio iurandi non ſufficit ad iurandum, ſicut nec habitualis conſuetudo ſufficit, ſi in actu eſt totalis conſideratio, tum etiam quia in ſolo habitu incertum, ac purè contingens relinquitur, an eſſet quis operaturus ex illo, etiam ſi ſciret, quod nunc ignorat, quia habitibus vtimur, cùm volumus, & ita etiamſi habitus inſit, fortaſſe interueniente ſcientia homo non vellet aliquid, quod ignorans vult. Vnde coram Deo etiamſi quis habeat habitum non ieiunandi, & inuincibiliter ignoret hodie diem ieiunij, & valdè probabile ſit, non fuiſſe ieiunaturum etiamſi ſciret, nihilominùs ignorantia illa eſſet occaſio non committendi nouum peccatum, quia ratione illius de facto non habuit voluntatem culpabilem, ita ergo in præſenti, ſi error interuenit, & illa diſpoſitio eſt merè habitualis, nihil operatur ad voluntatem iurandi actualem, ſine qua eſſe non poteſt actuale iuramentum.

Vterque error excludit conſenſum, ſeu voluntatem iurandi. — *D.Thom.* — Habitualis intentio iurandi nõ ſufficit, neque ad iurãdum, neque ad obligandum. — Habitibus vtimur cùm volumus.

8\. Quod ſi diſpoſitio illa non eſt tantùm habitualis, ſed etiam actualis, oportet, vt ſit per actualem intentionem iurandi rem, quæ talis exiſtimatur, etiamſi in re talis non ſit, ſeu (quod in idem redit) vt intentio iurandi ſit cum reflexione iurandi hoc, etiamſi decipiat: & tunc quidem ſine dubio ſufficiet ad obligationem iuramenti, illud tamen iuramentum non poteſt dici ex errore, quia ipſa voluntas extenditur vltra id, quod per errorem diſtinctè proponitur, tendendo ad rem, prout eſt in ſe, quod per voluntatis libertatem fieri poteſt. Sicut in materia de Matrimonio multi dicent, ſi error ſit perſonæ impedire valorem matrimonij, ſiue ſit antecedens, ſiue concomitans, niſi voluntas expreſsè extendatur actu ad ducendam hanc perſonam, etiamſi ſit alia, quàm eſſe dicatur, vt tradunt Soto, Ledeſma, & alij, quos refert, & ſequitur Sancius, 2. tom. lib.7. diſp. 18. numero 6. Qui rectè aduertunt, non ſufficere hunc actum, etiamſi eſſet hæc perſona, ducerem eam,

Error perſonæ impedit matrimoniũ, ſiue ſit antecedens, ſiue cõcomitans. *Soto. Ledeſm. Sancius.*

eam, quia hic actus conditionalis, & ſuſpenſiuus eſt, & in præſenti nihil ponit, ſed requirit hunc actum de præſenti, *duco te, etiamſi alia ſis.* Ita ergo in præſenti requiritur abſolutus actus, *volo iurare hoc, quod mihi proponitur, etiamſi aliquis error interueniat,* ſine hoc tamen actu, habitualis, vel conditionata diſpoſitio non ſufficiet, vt fiat actu iuramentum de illa re, circa quam ſubſtantialiter erratur: ſi autem iuramentum non fit, nec obligatio naſcitur, vt conſtat.

9. Dubiũ circa eandem materiam.

Maius dubium eſt, quando error tantùm eſt circa cauſam iurandi applicantem voluntatem, non tamen pertinentem ad ſubſtantiale, vel formale obiectum eius, vt eſt optimum exemplum in caſu illo Gabaonitarum, & idem erit, ſi quis iuret dare eleemoſynam Petro, qui verè pauper eſt, motus, quia putauit eſſe Luſitanum, quem poſtea deprehendit eſſe peregrinum hominem. Et in hoc caſu aliqui putant iuramentum ſequi naturam promiſſionis, quia hæc eſt generalis regula iuramenti, iuxta legem vltim. Cod. de non numerat. pecun. & ſumitur ex cap. *Quemadmodum,* de Iureiurando, vt cum multis aliis, quos allegant, notant Couarruuias, ſuprà 1. part. §. 4. in princip. & in quarto Decret. 2. part. §. 5. num. 3. & Gutierrus, 1. part. cap. 37. num. 2. ergo eadem eſt ſeruanda in caſu præſenti. At verò talis promiſſio per deceptionem facta hanc habet conditionem, vt ſi det cauſam promiſſioni, & facta ſit per dolum eius, cui fit promiſſio, ipſo facto irrita ſit, & non obliget, ſi verò accidat ſine dolo, valida ſit promiſſio, irritari tamen poſſit detecto errore: ſi autem error tantùm ſit concomitans, promiſſio ita ſit valida, & firma, vt reſcindi non debeat, licèt pro iniuria, ſi interceſſit, poſſit agi ad intereſſe. Vt ſuppono ex doctrina de Contractibus, quæ apud Iuriſperitos eſt frequens in leg. *Eleganter,* ff. de Iuſtit. & Iur. & aliis, quos refert Couarruuias, in Regula *Poſſeſſor,* 2. part. §. 6. Molina, 2. tomo de Iuſt. diſput. 352. Sancius, lib. 1. de Matrimon. diſput. 64. & 65.

Cap. *Quemadmodum.* *Couarr.* *Gutierr.*

Leg. *Eleganter.* *Couarr.* *Molin.* *Sancius.*

10. Ergo eodem modo dicendum eſt de iuramento, nam additum promiſſioni, quæ propter errorem nulla eſt, nullum erit; & additum promiſſioni irritabili obligabit, quamdiu promiſſio irritata non fuerit: ſi verò reſcindatur, conſequenter ceſſabit iuramentum. Probatur hæc conſequentia ex d. regula, & quia tunc eſt irrita, vel irritatur promiſſio propter incluſam virtute conditionem, ſed eandem includit iuramentum, iuxta d. cap. *Quemadmodum,* vt dicemus infrà, tractando de ceſſatione obligationis iuramenti propter rerum mutationem ergo eodem modo, vel à principio non obligat, vel poſteà reſciſſo contractu deſinit obligare. Nec iuramentum obligat ad non reſcindendam promiſſionem, quia de hoc non fuit factum, ſed præciſè de promiſſione ſeruanda, prout ipſa exigit.

11. Regula probabilis iudicatur. Iuramentum ſæpius obligat, etiamſi promiſſio nulla ſit. Probatur, & explicatur concluſio à priori.

Hæc regula probabilis eſt, ſed eius fundamentum infirmari poteſt, & contrarium non leuiter ſuaderi. Primò, quia iuramentum ſæpe obligat, etiamſi promiſſio nulla ſit, vt ſuprà viſum eſt in caſu de vſuris, & de latrone; ergo ex vi illius generalis regulæ non poteſt inferri in præſenti, iuramentum non obligare, niſi quando, & pro tempore, quo obligat promiſſio. Secundò declaratur hoc maximè, explicando rationem à priori, quia illa promiſſio ex natura rei valida eſt, quantùm eſt ex parte conſenſus ſubſtantialis, quia error non fuit circa ſubſtantialia, vt ſupponitur: ergo ex natura rei etiam eſt validum iuramentum, quia etiam non deeſt ſubſtantialis voluntas iurandi. At verò quando

A promiſſio eſt irrita ipſo facto; vel eſt ratione iuris poſitiui, vt multi volunt, vt patet ex Bartolo, & Couarruuia, ſuprà, vel eſt ratione iniuriæ, vt eſt valdè probabile, & ſentit Molina ſuprà. Hæc autem non poſſunt irritare iuramentum à principio, quia iniuria non impedit valorem iuramenti, vt iam notatum eſt, & multò minùs impedit poſitiuum ius, quia illud non irritat immediatè iuramentum, ſed promiſſionem: manente autem irrita promiſſione poteſt iuramentum eſſe validum, vt dictum eſt. Si autem iuramentum in ſuo eſſe iuramenti eſt verum, & validum, planè obligat. Vnde à fortiori fit, ſi promiſſio à principio fuit valida, vel non, poſſe poſteà reſcindi ratione iuramenti, etiamſi nuda, & abſque iuramento poſſet reſcindi, vel ſi de facto B promiſſio irritetur, nihilominùs obligationem iuramenti, quatenus fuit de tali re facienda, non ceſſare. Quia ſicut in priori caſu, quando promiſſio eſt nulla, iuramentum non intelligitur includere hanc conditionem, *ſi promiſſio obligat, iuro illam implere,* ſed abſolutè eſſe de tali re facienda, & ideo obligare, quia impleri poteſt ſine peccato, ita in poſteriori caſu non includit hanc limitationem, *Iuro implere promiſſionem, niſi reſcindatur,* vel *donec reſcindatur,* ſed ſimpliciter, & abſolutè fit, quia iuramentum non tantùm confirmat promiſſionem, vt promiſſio eſt, ſed etiam vt eſt aſſertio de futuro, quæ licitè impleri poteſt, ſiue promiſſio obliget, ſiue non. Eo vel maximè quod illa reſciſſio promiſſionis non eſt propter conditionem incluſam, ſed propter legem C humanam, quæ hoc remedio ſubuenire voluit defectibus, & deceptionibus hominum, quod remedium non minuit obligationem iuramenti; nec poteſt facere, vt obligatio eius, quæ de ſe eſt abſoluta, conditionata fiat; ergo nec poteſt facere, vt ceſſet, etiamſi ceſſet propria, & humana obligatio promiſſionis.

Iuramentum non tantùm confirmat promiſſioné, vt promiſſio eſt, ſed etiam vt eſt aſſertio.

Dico ergo ſecundò: Error circa cauſam extrinſecam, mouentem ad iurandum, vel circa qualitatem accidentariam rei iuratæ, non irritat iuramentum, niſi quando moraliter, & ſecundùm prudentem coniecturam afficit ſubſtantialem materiam iuramenti; limitando illam in ordine ad intentionem iurantis. Priorem partem docet Sylueſter, *Iuramentum,* 3. q. 1. d. 3. & ſentiunt auctores ſuprà citati, & probant idem rationes proximè factæ. Et declaratur benè exemplo iuramenti præſtiti Gabaonitis Ioſue 9. nam error, vel dolus fuit circa accidentalia, non circa ſubſtantialem materiam, & ideò validum reputatum eſt: idem videtur in exemplo de iuramento dandi huic vero pauperi eleemoſynam, quia putabam eſſe conciuem meum, vel quid ſimile, ex quo deceptus ſum. Et confirmatur: nam in talibus caſibus, ſi error eſſet tantùm concomitans, validum, & firmum eſſet iuramentum, ſecundùm omnes; ergo etiamſi error ſit antecedens, & det cauſam, erit æquè validum. Probatur conſequentia, quia non magis tunc aufert voluntatem iurandi ſubſtantialem, quàm cùm eſt concomitans, quia non magis aufert cognitionem obiecti, vt per E ſe conſtat; ſolùm ergo facit illa conditio antecedentis erroris, vt ille conſenſus in iuramentum ſit inuoluntarius ſecundùm quid, *quia non iurarem, ſi hoc ſcirem*; hoc autem inuoluntarium ſecundùm quid non impedit iuramentum abſolutè volitum, vt in iuramento ex metu facto conſtat, ergo.

12. 2. Aſſertio. Error circa cauſam extrinſecã, vel accidentariã iuramento, non illud irritat. *Syluest.*

D

Inuoluntarium ſecundũ quid non impedit matrimonium.

Altera verò pars ſufficienter probatur ex illo principio Iurium, quòd iuramentum non extenditur ad incogitata, quando ſecundùm prudentem æſtimationem, & coniecturam talia ſunt, vt veriſimiliùs

13. Iuramentum non extenditur ad incogitata.

A miliùs credatur, non fuiſſe iurantis intentionem illa comprehendere ſub ſua promiſſione,vel aſſertione iurata, quia tunc deeſt conſenſus ſimpliciter circa illa. Hoc autem principium ſufficienter colligitur ex dicto cap. *Veniens*, de Iureiurando : vbi Gloſſa multis Iuribus illud confirmat , ſumitur etiam ex cap. *Quinta vallis*, & cap. *Quemadmodum*, eod. & ex dicendis infrà de interpretatione,& duratione iuramenti magis conſtabit,& ex illo infertur aliud principium ſatis receptum , quando conditio talis eſt, vt ſi in principio non eſſet, & poſteà ſuperueniret, cenſeretur facere mutationem excuſantem ab obligatione iuramenti : illam etiam in principio exiſtentem , & ignoratam ſufficere ad impediendam obligationem iuramenti, quia ſi ſuperueniens cenſetur non fuiſſe intenta, etiam præ- B exiſtens,& ignorata, quia quoad iurantis intentionem perinde eſt, propter quod dicitur in leg. *In lege*, ff. de contrahend. emption. *Quod non apparet, in contractu non comprehendi.* Et explicatur optimè in caſu dicti cap. *Quemadmodum*, nam ſi ſponſalia iurata diſſoluuntur per ſuperuenientem fornicationem ſponſæ, etiam fornicatio præcedens, & ignorata tempore ſponſaliorùm impediet obligationem iuramenti. Idem ergo eſt in ſimilibus caſibus , qui non poſſunt certa regula comprehendi, ſed prudenti arbitrio opus eſt , conſiderata conditione perſonæ , & circunſtantiis , ſicut infrà dicemus de mutationibus ſuperuenientibus circa materiam.

Cap. *Veniens.* *Gloſſa.* Cap. *Quinta vallis.* Cap. *Quemadmodum.*

14. C Ex quo tandem intelligitur, an ignorantia, quæ purè eſt per negationem, ſeu priuationem, etiamſi ſit abſque errore , poſſit impedire valorem iuramenti? Dico ergo tertiò : Ignorantia licèt ſit purè priuatiua, ſi auferat cognitionem rei neceſſariæ ad conſenſum , vel intentionem iurandi, de ſe ſufficit ad impediendum iuramentum : de facto autem ſemper cum tali ignorantia miſcetur aliquis error, ſaltem practicus,quando conditiones ignoratæ inſunt eo tempore,quo fit iuramentum, reſpectu verò ſuperuenientium faciliùs poteſt eſſe pura ignorantia negatiua. Omnia hæc facilè explicantur in caſu illo cap. *Quemadmodum.* Nam fieri poteſt , vt iurans ſponſalia cum aliqua,quam ignorat non eſſe virginem,nihil de hac conditione cogitet,ſed illam quaſi habitualiter ſupponat, & ita propriè non er- D ret eliciendo aſſenſum falſum, habebit ergo ignorantiam negationis,quæ tamen ſufficit auferre conſenſum,quia moraliter ſupponitur non fuiſſe hunc conſenſurum , ſi talem ſciret conditionem , & ita moraliter creditur non intendiſſe iurare , niſi ſub illa conditione. Nihilominùs tamen regulariter hoc non contingit ſine poſitiua deceptione etiam ſpeculatiua, quia nemo eſt, qui de huiuſmodi conditionibus non cogitet , & opinetur illas ineſſe, quas ipſe deſiderat,ſeu ſupponit. Multò verò magis neceſſe eſt errari practicè ; quia neceſſe eſt iudicare, expedire hîc, & nunc iurare,quod iudicium eſt practicè falſum : ita ergo non operatur hæc ignorantia ſine errore, quem cauſat. At verò quando E conditio impediens tunc non ineſt , ſed poſteà ſuperuenit , vt eſt fornicatio poſteà commiſſa : tunc non eſt neceſſe inueniri poſitiuum errorem tempore iuramenti , quia non eſt neceſſe iudicare de futuro euentu, ſed de præſenti ſtatu, & ſecundùm illum tam iudicium practicum , quàm ſpeculatiuum verum eſt:tunc ergo ſufficit ignorantia priuationis de futuro euentu , vt intentio iurandi non extendatur ad illam materiam, ſeu perſonam, prout erit in futuro tempore , facta illa mutatione. His ergo modis videtur ſufficienter explicari qualiter dolus, error, vel ignorantia impendire poſſint obligationem iuramenti,& ſatisfactum eſt ſufficienter difficultatibus propoſitis.

3. Aſſertio. Ignorantia priuatiua, ſi auferat cognitioné rei neceſſariæ,ad intentionem iurandi,effectũ iuraméti impedit.

15. Dubium.

Vna verò ſupereſt explicanda , communis metui,& dolo, quam propterea ſuprà huc remiſimus, an hæc doctrina generalis ſit ad omnia iuramenta, vel peculiare aliquid habeat in his iuramentis,quibus firmantur contractus aliàs reprobati iure ciuili? Et ratio dubitandi oritur ex cap. *Cùm contingat*, de Iureiurando, capite ſecundo , eodem , in ſexto, capite 2. de Pact. in 6. & Authentica *Sacramenta puberum*. Cod. ſi aduerſ. vendit. In quibus iuribus ſpecialiter ſermo eſt de iuramentis contra leges Ciuiles factis, quæ impleri poſſunt ſine diſpendio ſalutis æternæ,& ideò valida ſunt,& obligant. Requirunt autem illa iura,vt ſint facta ſponte,& ſine dolo,& metu. Vnde colligi videtur,in his iuramentis maiorem efficaciam habere vim,metum, & dolum ad irritanda iuramenta, quam habeant in aliis: & conſequenter irritare illa etiam ratione iniuriæ, vel ratione inuoluntarij ſecundùm quid. Atque ita ſentit Gloſſa, in d. cap. *Quamuis pactum*, verbo, *Non vi*, ſic etiam docet Abbas, in cap. *Cùm contingat*, de Iureiurando, numero tertio , quem ibi ſequitur Alciatus , cum aliis, & Felinus , in capite ſecundo, de Iureiurando, numero ſecundo. Item Syluester, *Iuramentum* , 4. quæſtione octaua citans Decium, Archidiaconum,& Bartolum,docet, tale iuramentum dolo , vel metu extortum , non eſſe obligatorium. *Ex quo enim* (inquit) *talia iuramenta contra legem ſunt,non ligant, niſi ſint voluntaria omninò.* Addit verò, *Tutiùs tamen eſt, ſi petatur abſolutio, ſed primum verius.*

Cap. *Cùm contingat.* *Gloſſa.* *Abbas.* *Alciat.* *Felin.* *Syluest.*

16. Dubij reſolutio. Doctrina data de metu & dolo generalis eſt.

Sed nihilominùs aſſero,doctrinam datam de metu , & dolo generalem eſſe etiam ad illa iuramenta,quæ legibus Ciuilibus repugnant,& ſine aliquo peccato ex parte ipſius iurantis impleri poſſunt. Itaque in illis caſibus , in quibus dolus irritat alia iuramenta, irritabit etiam hæc, quia tollet voluntatem iurandi talem rem, & ita ex hac parte eſt eadem ratio, & aliunde , repugnantia ad legem , potiùs iuuare poſſet,quàm impedire. At verò quoties voluntas ſic iurandi talia pacta , ſeu promiſſiones, ſimpliciter non aufertur, ſed tantùm fit ſecundùm quid inuoluntaria ratione metus,vel doli,iuramentum obligat non obſtante metu,vel dolo.Probatur primò, quia illud eſt verum iuramentum circa tale factum ; ergo ex reuerentia Dei inducit ſuam obligationem naturalem. Antecedens patet , quia ibi concurrunt omnia neceſſaria ad iuramentum quoad eſſe, vel conſtitutionem illius, quia exteriùs iuratur,& interiùs eſt abſoluta voluntas iurandi,quæ de ſe eſt efficax , non obſtante velleitate in contrarium,vel imperfectione cognitionis. Conſequentia verò ſæpe probata eſt,quia ex iuramento,naturaliter ſequitur obligatio in materia capaci , ita vt nec per legem humanam poſſit impediri , niſi mutando materiam , vt infrà dicam. Secundò probatur , quia iuramentum à latrone extortum , & ab vſurario per iniuriam obligat,etiamſi ſit ſecundùm quid inuoluntarium, ergo multò magis dicta iuramenta obligant , etiamſi metus, vel dolus interueniat. Patet conſequentia,quia in dictis iuramentis intercedit maior iniquitas ex parte eius , cui iuratur , & maior quædam repugnantia contra legem naturalem. Tertiò,quia contraria ſententia nullum in ratione habet fundamentum , & iura adducta nihil probant in contrarium , vt patebit. Et hanc ſententiam ſequitur Couarruuias,in 4. 2. part. capite 3.

Couarr.

te 3.§.5. numero ſecundo, & lib. 1. Variarum capite 4. numero 7. & dicit eſſe communem Doctorum ſententiam in c.4. *Quamuis pactum*, vbi idem Couarr.3.part.§.4. num.2. idem affirmans de metu videtur aliter ſentire de dolo, ſed intelligendus eſt quando dolus aufert conſenſum, iuxta ſupra dicta. Atque ita etiam ſentit Molina 1.tom. de iuſt. diſp. 149. indicat Angelus, verbo, *Iuramentum* 5.n.24.& alij.

Molina. Angel.

17. In dictis ergo iuribus non additur illa exceptio, ad excludendam ſimpliciter obligationem talium iuramentorum, ſed ad declarandum, illa iuramenta non habere tantam firmitatem, quando intercedit dolus, & fraus, quantam haberent, ſi abſque dolo, & fraude facta eſſent. Quando enim ſponte fiunt, omnino implenda ſunt, vt dicitur in cap.2. de Pactis, in ſexto; id eſt, non ſunt relaxanda per ſe loquendo, & ratione ſolius repugnantiæ, quam habent ad leges ciuiles. Si autem metus, vel dolus interceſſit, licèt obligent, poteſt tamen priuſquam impleantur, de illis relaxatio iuſtè poſtulari, & concedi in odium creditoris per dolum, vel metum extorquentis iuramentum. Et in hoc ſenſu dicitur, in dict.cap. *Cùm contingat: Mulieres ipſæ ſeruare debent huiuſmodi iuramenta ſine vi, & dolo ſponte præſtita.* Ita, ſcilicet, vt non ſolùm illa violare non liceat, verùm etiam nec relaxationem ſine alia cauſa poſtulare. Et ita argumentum in contrarium, quod inde ſumit Syluester, ad ſummum probat, interueniente fraude, vel metu, poſſe non ſeruari petendo relaxationem, non verò non obligare, maximè quia argumentum à contrario ſenſu, quando ſequitur abſurditas non valet, nec eſt extendendum.

Cap. *Cùm contingat.*

18. Et idem eſt ſenſus cap.2. de iureiurando, in 6.& magis explicatur, in cap.2.de Pactis in 6. per particulam *omnino*, rectè enim intelligitur, vt interueniente dolo, vel metu, non omnino ſeruari debeat iuramentum, quia poteſt peti relaxatio: non verò bene infertur, omnino poſſe non ſeruari, id eſt, propria auctoritate ſine vlla relaxatione, quia hic ſenſus non ſequitur ex vi illationis, & ita non habet fundamentum in textu, & repugnat rationi textus, quia tale iuramentum etiamſi interceſſerit fraus, & vis, poteſt ſeruari ſine ſalutis diſpendio. Ergo ſeruanda eſt regula cap. *Verum,* de iureiurando, vt ſic iurantibus non ſimpliciter dicatur, iuramentis non obligari, vt tollatur materia peierandi, ſed dicatur, habere iuſtam cauſam petendi relaxationem.

Interueniẽte dolo & fraude non omnino ſeruari debet iuramentum, id eſt, peti relaxatio.

19. Verba autem dictæ Authenticæ, licèt in ſpecie duriora ſint; nam de talibus iuramentis dicitur: *Nullius eſſe momenti iubemus.* Tamen in re ſunt minus efficacia, quia lex ciuilis non habet auctoritatem declarandi, an iuramentum ſit validum necne, nec poteſt irritare illud ratione ſolius metus, vel doli, ſi materia iuramenti licita eſt iuranti. Senſus ergo eſt, nullius eſſe momenti in ordine ad forenſe iudicium ſeculare, cuius argumentum euidens eſt, quia non ſolùm de iuramentis factis à minoribus, ſed etiam de factis à *maioribus*, expreſsè loquitur in illa; ergo non poteſt intelligi de nullitate obligationis iuramenti in re ipſa, & in conſcientia. Addo præterea, ſi verum eſt per illa iura conceſſum eſſe talibus iuramentis ſpecialem fauorem, & vim, non ſolùm introducendi ſuam obligationem, ſed etiam confirmandi pacta, hoc fauore non gaudere talia iuramenta, quando per vim, & metum extorta ſunt, & hoc etiam eſſe intentum in illis iuribus, & præſertim in dict. Authentica, vt eſt communis ſententia, de qua teſtatur Couar.ſupra, part.3.§.4.num.2. & ex dicendis capitibus ſequentibus amplius conſtabit.

Lex ciuilis nõ habet auctoritatẽ declarandi an iuramentum ſit validum.

CAPVT XII.

Vtrùm iuramentum promiſſorium de actu virtutis, ſemper inducat obligationem?

EXplicuimus conditiones neceſſarias ex parte iurantis, ad hunc effectum promiſſorij iuramenti, ſequitur, vt declaremus conditiones, quæ ex parte rei promiſſæ poſſunt eſſe neceſſariæ. Suppono autem materiam iuramenti promiſſorij, vt tale eſt, eſſe aliquid faciendum, vel omittendum in futurum à iurante, ex D.Thoma in d.art.7. Nam præterita facta, vel quæ actu fiunt, non ſunt materia promiſſionis, ſed aſſertionis. Et ſimiliter, quæ per alias cauſas fieri debent, vel ab aliena voluntate pendent, non poſſunt ab aliquo ſub iuramento promitti, niſi fortaſſe quatenus aliquo modo fieri poſſunt ab eo, qui iurat, vel applicando cauſam, vel inducendo illam, vel alio ſimili modo, vt in ſuperiori lib.cap.10. declaratum eſt. Atque hinc etiam conſtat, materiam huius iuramenti debere eſſe aliquid poſſibile iuranti, quia nemo obligatur ad impoſſibile. Et ita dicit D.Thomas ſupra, iuramentum de re impoſſibili non obligare, quia deeſt illi comes iudicij, vtique in re maximè neceſſaria, ad ſubſtantiam, & fundamentum obligationis. Præterea materia, ſeu actio poſſibilis homini triplex diſtingui poteſt, quædam bona, & optima, (vt ſic dicam) qualis eſt actio, quæ dici ſolet de meliori bono, & de hac non oportet mouere quæſtionem, nam conſtat circa hanc maximè poſſe obligare iuramentum promiſſorium, quid enim amplius deſiderari poteſt ex parte materiæ? Et hoc à fortiori conſtabit ex dicendis infra, de voto. Alia eſt materia non bona, quam ita appellamus, vt tam malam, quam indifferentem comprehendamus, de quibus ſimul dicemus in cap. ſequenti, quia ferè ſub eadem regula comprehenduntur. Tertia eſt materia bona quidem, & honeſta, quamuis non ſit ex melioribus, & optimis bonis, de qua hîc dicemus. 1.

Iuramenti promiſſorij materia eſt aliquid faciendum, vel omittẽdum. *D.Thom.*

Nemo ad impoſſibile obligatur. Triplex hominis actio poſſibilis.

Primò ergo certum eſt iuramentum de re honeſta, ſeu de actu virtutis, ſi non impediat maius bonum, de ſe obligare. Dico autem, *de ſe*, id eſt, quantùm eſt ex parte materiæ, ita vt adſit conſenſus, & ex alio capite, vel mutatione rerum facta, non ſit ablata obligatio, & ſic aſſertio eſt communis omnium, & clara. Primò, quia ſi iuramentum poteſt honeſtè impleri, & ſine impedimento maioris boni, eo ipſo eſt de optimo bono, quia omne opus virtutis eſt bonum per ſe amabile, & ſi maius non excludit optimum reputari poteſt, quia nihil habet melius, quod ei repugnet. Secundò declaratur in hunc modum, quia vel iuramentum cadit ſuper promiſſionem Deo factam, vel ſuper promiſſionem factam homini, vel ſuper ſimplicem aſſertionẽ de faciendo opere honeſto, ſiue pertineat ad Deum, ſiue ad proximum, ſiue ad ipſum operantem. In primo caſu manifeſtum eſt, iuramentum obligare, quia illa promiſſio eſt validum votum, vt infra videbimus, votum autem validum ſi iuramento firmetur, creſcit extenſiue in obligatione, vt ſupra oſtenſum eſt; ergo tale iuramentum obligat. Similiter in ſecundo caſu promiſſio homini facta eſt valida, & per ſe obligat, vel ex iuſtitia, vel ex fidelitate; ergo addito iuramento per illud confirmatur, 2.

Iuramentum de re honeſta obligare niſi impediat maius bonũ.

Omne opus virtutis eſt bonum per ſe amabile.

matur, quia hic eſt effectus iuramenti, & nihil eſt, A quod illum impediat. Atque hæc ratio procedit etiam cum proportione in tertio caſu, quia licèt in eo non procedat obligatio, intercedit nihilominus aſſertio quædam, quæ honeſtè,& prudenter poteſt fieri vera, ſed illa veritas per iuramentum confirmatur, quia etiam hic eſt finis iuramenti, & nihil ibi inuenitur, quod illum impediat, ergo tale iuramentum obligat ad faciendum verum, quod dictum eſt. Denique hoc per ſe ſpectat ad diuinum honorem, & nulla ratio maioris honoris diuini reperitur in omiſſione rei naturæ, vt ex hypotheſi manifeſtum eſt, quia ponimus non impedire maius bonum;ergo.

3\. *Punctus difficultatis.* *An iuramentum de actu virtutis factū obliget, ſi alium melioré actum impediat?*

Difficultas verò eſt, an iuramentum de actu virtutis, qui ſi fiat, alium meliorem actum impediat, B obliget ad talem actum faciendum. In quo dubio non tractamus de meliori actu,qui ſit in præcepto: nam ſi transgrediendum eſſet præceptum ad iuramentum de alio actu implendum, iam actus ille non eſſet bonus, ſaltem ex circunſtantia, quia eſſet cauſa transgrediendi præceptum, & ita iuramentum illud non eſſet tunc de actu bono, de quo nunc tractamus. Agimus ergo de melioribus operibus, quæ fieri voluntariè poſſunt, licèt non præcipiantur. Et tunc etiam videtur clarum,& certum,quòd ſi homo facturus non ſit, ſeu nolit facere ea, quæ ſunt meliora, teneatur ad faciendum bonum illud, quod iurauit,quia tunc nulla eſt ratio excuſationis. C Item quia illud iuramentum ſic intellectum habet duos comites iudicij, & iuſtitiæ, quia eſt de re honeſta, vt ſupponitur, & actu non impedit maius bonum, quandoquidem faciendum non eſt; ergo obligat tale iuramentum ad obſeruandum tertium comitem, qui eſt veritas, id eſt, ad faciendum, vt veritas impleatur.

Obligétne iuramentum ad minus bonum?

4\. SOlùm ergo ſupereſt dubium, an non obſtante iuramento poſſit homo licitè dimittere actum promiſſum,ſeu iuratum,vt meliorem efficiat, quia D ſimul fieri non poſſunt; occurrunt enim pro vtraque parte graues dubitandi rationes. Quod enim tale iuramentum præcisè tunc obliget,probari poteſt ex c.*Si verò*, de iureiurand. *Non eſt tutum quemlibet contra iuramentum ſuum venire, niſi tale ſit, quod ſeruatum vergat in interitum ſalutis æternæ.* Ex quibus verbis ſumi videtur affirmatiua, & vniuerſalis regula ſeruandi iuramentum, quoties ſine peccato ſeruari poteſt, ſed in præſenti caſu iuramentum ſeruari poteſt ſine peccato, quia omittere tunc actum meliorem, non eſt peccatum; ergo ſeruandum eſt. Secundò, argumentum ſumitur ex capit. *Cùm contingat*, eodem ibi, *ſeruari debent huiuſmodi iuramenta ſine vi, & dolo ſponte præſtita, cùm in alterius præiudicium non redundent, neque obſeruata vergant in diſpendium ſalutis æternæ.* Tertiò, ex c. *Commiſſum*, de E Sponſalibus, vbi dicit Pontifex, eum, qui cum iuramento promiſit ducere aliquam in vxorem, non debere ingredi Religionem, niſi prius iuramentum impleat matrimonium contrahendo, licèt poſt illud contractum, & non conſummatum, poſſit religionem ingredi. Ex quo reſponſo ſumitur argumentum: nam ingredi religionem melius eſt, quàm matrimonium contrahere. Neque poteſt negari, quin actus ille contrahendi matrimonium impediat, ſaltem pro tunc actum ingrediendi religionem, qui melior eſt, imo etiam exponat hominem periculo implicandi ſe actibus matrimonij, & dimittendi ſimpliciter religioſum ſtatum, & nihilominus dicit Pontifex, tutius eſſe iuramentum implere; idem eſt in omni ſimili iuramento.

Cap. *Si verò.*

Regula generalis ſeruandi iuramentum.

Cap. *Cùm contingat.*

Qui iurauit ſponſalia, religionem ingredi nō poteſt.

Quartò, argumentari poſſumus ratione, quia iuramentum promiſſorium obligat ratione veritatis, ne contingat Deum eſſe inuocatum in teſtimonium falſitatis; ergo quoties poteſt homo facere verum, quod iurauit, tenetur iuramentum implere, ſed in caſu, quem tractamus, poteſt: ergo tenetur. Primum antecedens conſtat ex dictis in præcedentibus: conſequentia verò ſecunda probatur, quia illa obligatio pertinet ad præceptum negatiuum non peierandi, quod ſemper, & pro ſemper obligat, quatenus negatiuum eſt, & quatenus prohibet rem intrinſecè malam, numquam poteſt ceſſare eius obligatio, quamdiu eius obſeruatio eſt in hominis poteſtate. Secundum autem antecedens, ſcilicet, tunc eſſe in hominis poteſtate ſeruare illud præceptum, patet, quia & eſt in poteſtate facti, vt ſupponitur, & eſt in poteſtate iuris, cùm ſine peccato impleri poſſit. 5.

Vnde intelligi poteſt, non eſſe quoad hoc æquiparationem faciendam inter votum, & iuramentum; ita vt, ſicut votum eſt de meliori bono, ſic etiam eſſe debeat iuramentum. Nam votum directè fit in cultum Dei, & ideo illi eſt offerendum, quod ei magis placet: iuramentum autem, (vt ſupra oſtendimus) non eſt primariò ad Dei cultum, ſed ad confirmandam veritatem, & ideo primò, & per ſe ad illud pertinet, vt veritas impleatur, & cōſequenter hoc etiam eſt, quod in illo maximè ſpectat ad honorem Dei, ne rei falſæ teſtis fiat. Potéſtque hoc confirmari ex promiſſione humana, illam enim non oportet eſſe de meliori bono, ſed ſatis eſt, quòd ſit de bono licito, quod ſit in commodum proximi; ergo ſimiliter iuramentum promiſſorium non requirit, quod ſit de meliori bono; ergo ſi bene impleri poteſt, ſemper ſeruandum eſt, etiam omiſſo quocumque alio meliori bono. 6.

Iuramentum non ſemper eſt de meliori bono, ſicut votum.

In contrarium verò afferri poteſt cap. vnicum diſt. 85. vbi Gregorius Papa videtur reprobare iuramentum numquam accedendi ad Epiſcopatum, quod non apparet in alio fundari, niſi quia tale iuramentum eſt de minori bono, quia non acceptare Epiſcopatum non eſt malum, imo ſimpliciter videtur bonum,& laudabile, ſolùm ergo potuit improbari, quia non videtur eſſe de meliori bono. Nam quia Epiſcopatus eſt ſtatus perfectionis, qui illum renuit, videtur à perfectione declinare, imo etiam videtur *Paſtorem ſummum minus diligere*, vt idem Gregorius dixit lib. 6. epiſt. 5. ad Cyriacum cap. 169. Secundò afferri poteſt c. *Scias frater* 7. quæſt. 1. vbi Pelagius Papa dicit, *non mutare fidem, qui non mutat mentem.* Intelligit autem non mutare mentem, qui propter neceſſitatem, vel maiorem vtilitatem, atq; adeo propter maius bonum propoſitum mutat, quod clarius habetur in cap. *Peruenit* 2. de iureiurand. & ſumitur etiam ex cap. *Beatus* 22. q. 2. ergo ſimiliter, qui iuramentum non implet, vt melius opus bonum faciat, non cenſetur frangere fidem ſuam, ergo iuramentum non obligat cum diſpendio maioris boni. 7.

Obiectio. Ca. *Vnicum.*

Nō acceptare Epiſcopatum non eſt malum, imo ſimpliciter videtur bonum.

Greg. C. *Scias frater.*

Ca. *Peruenit.* Cap. *Beatus.*

Tertiò, quando id, quod iuratur, impedit ſtatum perfectionis, iuramentum non obligat, vt in caſu ſupra poſito de matrimonio, ſi quis iuret non ſolùm matrimonium contrahere, ſed etiam conſummare, non obſtante iuramento, poteſt ingredi religionem. Vel ſi ſponſus poſt matrimonium ratum, iuraret 8.

iuraret ſponſæ perpetuò habitare cum illa, & maritalem vitam agere, poteſt nihilominus ingredi religionem, antequam matrimonium conſummet, vt eſt conſtans apud omnes; id ergo ſolùm eſt, quia iuramentum non obligat ad ſui obſeruationem cum detrimento maioris boni; ergo idem dicendum eſt in omni caſu, in quo talis comparatio occurrerit: quia niſi regula generalis aſſignetur, non poteſt ratio reddi, ob quam in vno caſu potius id liceat, quàm in alio. Quartò, obligatio iuramenti promiſſorij principaliter oritur ex reuerentia Deo debita, nam licèt prima veluti origo iuramenti fuerit neceſſitas confirmandi veritatem humanam teſtimonio diuino, tamen ſuppoſita illa neceſſitate, & inſtitutione, prima & principalis ratio obligationis in iuramento eſt reuerentia Deo debita, ſed non pertinet ad reuerentiam Dei, & honorem, vt propter opus minus bonum, relinquatur melius; ergo numquam iuramentum ad hoc obligat, neque ita eſt interpretandum.

Variæ opiniones.

9. *Opinio multorum quod iuramentum impediens maius bonũ non obliget.* IN hac re multorum ſententia eſt, quæ abſolutè docet iuramentum promiſſorium non obligare, quoties maiori bono repugnat, & conſequenter propter melius opus faciendum ſemper poſſe prætermitti. Hæc tribuitur D. Thomæ dict. artic. 7. in corpore, & ad 2. & tenet Soto, in 4. diſt. 27. q. 2. art. 5. loquitur tamen ſpecialiter de iuramento contrahendi matrimonium, comparando illud ad ingreſſum religionis. Et id tenet Paludanus, in 4. diſt. 28. quæſt. 1. artic. 3. num. 19. vbi latius extendit ſermonem, expreſſius verò, in 4. diſt. 38. quæſt. 1. idem ſentit Caietanus, in Summ. verbo *Periurium,* Sylueſter, verbo *Iuramentum* 4. quæſt. 20. adhibet tamen limitationem, de qua inferius, idem verbo *Sponſalia* §. 7. verbo *Matrimonium* 7. quæſt. 5. con. 5. & verbo *Religio* 2. quæſt. 5. & 9. idem ſentiunt Abbas, & alij Canoniſtæ, in cap. *Si verò,* & cap. *Cùm contingat,* de iureiur. Couarruuias in d. parte 1. §. 6. num. 6. & 7. Alij verò Doctores contrarium ſentiunt, dum pro regula conſtituunt, quotieſcumque ſine peccato poteſt ſeruari iuramentum, ſeruandum eſſe, quod ſentit Gloſſa in cap. *Si aliquid* 2. 2. quæſt. 4. & ibi Turrecremata, art. 2. n. 3. & idem videtur ſenſiſſe Hippolytus, & Oldradus, quos refert Couarruuias, ſupra. Nam ex dicta regula apertè ſequitur, in caſu, quem tractamus, eſſe obligationem ſeruandi iuramentum. Fundamenta autem illius regulæ ſunt, quæ poſteriori loco à nobis poſita ſunt ſicut priora argumenta ſunt fundamenta communis opinionis.

Soto. Palud. Caietan. Syluest. Abb. Couar. Qui contrarium opinãtur. *Gloſſa. Turrecrem. Hippolyt.*

10. *Diſtinctio promiſſionũ quæ in iuramento inueniuntur.* Pro clariori reſolutione commodum erit diſtinguere iuramentum promiſſorium, nam interdum cadit in promiſſionem factam Deo, aliquando verò in promiſſionem factam homini, de qua diuiſione videri poteſt Panormitanus, in capit. *Placuit* 2. de iureiur. cum Innocentio, Antonio, & aliis. Poteſt etiam nonnumquam cadere in ſolam aſſertionem efficiendi futurum actum virtutis, ſine interuentu alicuius promiſſionis, vt ſupra declaratum eſt. Eſt etiam præ oculis habendum, hîc ſolùm tractari de iuramento cadente in actum virtutis, vt excludamus iuramentum, vel de aliis actibus, vel de omiſſionibus, de quibus poſtea dicemus. Vocamus autem hic actum virtutis omnem illum, qui ex vi ſui obiecti poteſt honeſtè fieri ab eo, qui iuramentum præſtat.

Panormit. Antõn.

Prima aſſertio de iuramento confirmante promiſſionem ad Deum.

11. *Iuramentum quãdo ſequitur naturam voti.* DIco ergo primò: Si iuramentum ſit de actu virtutis Deo promiſſo, ſequitur conditionem voti, vnde eo modo, quo votum eſſe debet de meliori bono, tale etiam iuramentum eſſe oportet de meliori bono. Quoad hanc aſſertionem eſt clara communis ſententia, & fundari poteſt in regula, quòd iuramentum ſequitur naturam cõtractus, cui adiungitur, iuxta cap. *Quemadmodum,* de iureiur. & leg. vltim. Cod. de non numerata pecun. Sic enim iuramentum additum voto ſequitur naturam eius, ſi ergo votum non ſit validum, nec iuramentũ erit. Quod in hunc modum declaratur, nam iuramentum, quod ſit ad confirmandam promiſſionem alteri factam, non obligat, quando promiſſio ab altero non acceptatur, quia ille poteſt remittere, eſt autem eadem, vel maior ratio non contrahendi obligationem, illo non acceptante, quæ eſt de ablatione obligationis iam contractæ per illius remiſſionem. Sed promiſſio facta Deo ab ipſo non acceptatur, niſi ſit de meliori bono, vt nunc ſupponimus; ergo niſi talis fuerit promiſſio, quæ Deo fit, licèt iuramento confirmetur, non obligabit iuramentum promiſſorium. Quo autem ſenſu votum eſſe debeat de meliori bono, vt à Deo acceptetur, infra ſuo loco dicemus.

Cap. *Quemadmodum.* Iuramentum additũ voto ſequitur naturam eius.

12. *Quando votum non iuratum non obligat, quia impedit maius bonum, nec votũ iuratũ obligat. Ratio germana.* Hinc verò colligo, quoties votum non iuratum non obligat, vel ſimpliciter, vel in aliquo caſu, quia impedit maius bonum, ſimiliter non obligare, etiãſi iuratum ſit. Hoc probant aliqui, quia obligatio iuramenti eſt minor, quàm voti, ſed hoc & controuerſum eſt, & in rigore non concludit, quia obligatio voti, & iuramenti ſimul, maior eſt ſaltem extenſiuè, quàm ſola obligatio voti. Ratio ergo propria eſt, quia obligatio iuramenti addita promiſſioni, ſeu voto, ſemper pendet ex voluntate eius, cui facta eſt promiſſio, ſed quoties votum non obligat, quia impedit maius bonum, cenſetur Deus non acceptare tale votum, vel ſimpliciter, vel pro tali opportunitate; ergo neque iuramentum tunc obligat. Vel explicatur aliter, quia tale iuramentum includit conditionem ſeruandi votum, quamdiu obligauerit, vel quatenus à Deo acceptatur.

13. *Purũ votum obligans ad determinatũ aliquod opus poteſt in melius mutari, quod ſimiliter licebit in voto iurato.* Secundò poteſt inferri, quoties purum votum, licèt obliget determinatè ad aliquod opus, licitè commutatur in melius, non quia non poſſet vtrumque opus fieri, ſed quia operãs non vult ita grauari, & ex duobus operibus vult facere melius, quia creditur eſſe Deo gratius, idem licere, etiamſi votum iuratum ſit. Probatur ex eodem fundamento, quòd obligatio talis iuramẽti, pendet ex obligatione voti, & ex acceptatione, vel remiſſione Dei, cui fit votum. Dices; ergo idem erit dicendum de commutatione inæquali, ſi ſupponamus hanc fieri poſſe propria auctoritate in puris votis per ſe ſpectatis, nam ſequitur idem eſſe in votis iuratis, ex eodem fundamẽto, quòd in illo caſu ſatisfit creditori, qui eſt Deus, dando illi æquale; ergo etiam impletur iuramentum, quia accommodatur voto, vt dictum eſt. Reſpondeo probabiliter poſſe hoc ſuſtineri. Nihilominus dici poteſt, & fortaſſe melius, non eſſe eandem rationem, quia eo ipſo, quòd in actibus ipſi eſt æqualitas, facere illud, quod in ſpecie eſt promiſſum, & iuratum, habet maiorem quamdam honeſtatem, quàm aliud, quod iuratum non fuit, nam ſaltem eſt exceſſus in hoc, quòd exequendo actum in propria ſpecie promiſſum, ſaluatur veritas iuramenti, magis propriè, & formaliter, quàm

Obiectio. Solutio.

per æquiualentem actum. Vnde veriſimilius eſt, Deum in eo caſu non acceptare commutationem, quia non eſt æqualitas in omni honeſtate, ideóque iuramentum tunc obligare, ſed de hoc genere commutationis, dicemus infra latius in materia de voto.

Secunda aſſertio de iuramento confirmante promiſſionem humanam.

14. Iuramentum promiſſoriũ factum homini nõ poteſt in melius commutari cum detriméto creditoris. *Sylueſt.*

DIco ſecundò: Iuramentum promiſſorium cadens in promiſſionem factam homini, ſi poteſt honeſtè impleri, obligat ad ſui obſeruationem, nec poteſt in melius commutari cum nocumento creditoris, & ipſo inuito, niſi in his, quæ ad ſtatum perfectionis pertinẽt. Iuxta aſſertionem hanc limitamus, ſeu explicamus priorem ſententiam, quam limitationem poſuit Syluester, d. quæſt. 20. vbi citat Ioannem Andream in Mercurialibus, circa regulam, *In malis promiſſis*, &c. de Regul. Iuris in 6. & Doctores, in dict. cap. *Placuit*, & in cap. *Quanto*, de iureiur. ex quo textu idem colligitur. Et alij Doctores, qui videntur hanc limitationem omittere, fortaſſe illam, vt manifeſtam ſupponunt ex natura humanæ promiſſionis. Probatur ergo primò inductione, quia ſi quis iurauit dare liberaliter decem aureos Petro, non poteſt illos in eleemoſynam dare, etiamſi hoc opus per ſe ſpectatum fortaſſe eſſet melius, & gratius Deo, quàm illa liberalis donatio. Similiter ſi iuraui ſeruire alicui, non poſſum licitè illud prætermittere, vt ſeruiam hoſpitali, licèt hoc, ſecundùm ſe melius ſit; & idem eſt in ſimilibus. Ratio verò eſt, primò quia promiſſio facta homini obligat in conſcientia, ita vt ſit contra iuſtitiam, vel fidelitatem, illam non implere, ſi quis poſſit, neque propter ſolum titulum transferendi rem promiſſam in opus magis pium, excuſari quis poteſt in conſcientia ab obſeruatione obligationis contractæ per huiuſmodi promiſſionem: ergo quando iuramentum tali promiſſioni adiungitur, fortius obligat in ſuo ordine. Antecedens certum eſt, quia promiſſio, quæ fit homini, fit directè in commodum illius, vnde non conſideratur, quid in illa ſit melius, vel gratius Deo, & hoc modo obligat, quia hoc eſt neceſſarium ad conuictum humanum, & vt ſeruetur iuſtitia, & veritas inter homines; alioqui infinitas fraudes inuenirent homines ad euacuandas promiſſiones ſuas.

Si iuraui ſeruire alicui, non poſſum illud omittere vt ſeruiam hoſpitali.

15. Per promiſſionẽ factam homini res promiſſa pertinet ad Deum.

Item eſt optima ratio, quia per promiſſionem factam homini res promiſſa aliquo modo pertinet ad Deum, cui facta eſt promiſſio; nam vel acquiſiuit ius ad illam, vel illi eſt peculiari modo debita, vel ſaltem eſt quaſi dicata commoditati, & voluntati illius, & ideo iam non pertinet ad bonos mores expendere rem illam in alium vſum, non cedente illo, cui fuit promiſſa. Quapropter licèt ante promiſſionẽ fuiſſet fortaſſe melius, rem illam dare pauperibus, quàm Petro illam promittere, aut dare; poſt factam promiſſionem iam non eſt id melius, Petro inuito. Atque hæ rationes applicari etiã poſſunt ad propriam obligationem iuramenti, maximè quia iuramentum non additur promiſſioni, ad minuendam, vel eneruandam illam, ſed potius ad fortiorem reddendam. Ergo ſicut promiſſio obligat abſolutè ad ſui obſeruationem, non obſtante ſpecie, vel apparentia melioris operis, ita & religio iuramenti promiſſorij obligat, quia iuramentum ſortitur naturam contractus, cui adiungitur, ergo iuramentum additum promiſſioni humanæ ſequitur conditionem eius. Obligat ergo abſolutè; ſicut ipſa promiſſio. Dixi verò in concluſione: *Cum nocumento creditoris*, quia ſpeciale dubium habet, an ſine illo hoc liceat, quod pendet ex dicendis infrà.

Addidi verò in aſſertione limitationem de promiſſione humana, quæ obſtat, vel directè repugnat ex parte obiecti ſtatui perfectionis, quia illa intelligitur ſemper inuoluere conditionem, niſi tranſire quis velit ad ſtatum perfectionis, quia non debet impediri propter implendam promiſſionem homini factam, iuxta cap. *Ex publico*, de Conuerſ. coniugatorum. Et ideo quando talis promiſſio iuramento firmatur, etiam iuramentum ſortitur naturam eius, eandémque conditionem in ſua obligatione inuoluit. Tale ergo iuramentum non obligat cum detrimento talis boni melioris. Et in hac parte conueniunt maximè Doctores, & de hoc meliori bono potiſſimum loquuntur quando dicunt, iuramentum promiſſorium non obligare cum detrimento boni altioris ordinis, vt notat Paludanus in 4. diſt. 27. Ratio verò reddi poteſt ab excellentia, & ſingulari fauore ſtatus religioſi, propter quẽ etiam matrimonium ratum intelligitur inuoluere conditionem illam, vt ante conſummationem liceat ad ſtatum religioſum tranſire. Sed etiam proportione ſeruata ſponſalia iurata non obſtant, quominus aliquis licitè valeat religionem ingredi, vt paulo poſt videbimus. An verò hæc exceptio ſit ex natura rei, vel ſpeciali iure Eccleſiæ, ita limitante intentionem, ſeu voluntatem promittentium, ſeu contrahentium, videbimus latius in materia de voto. Nunc ſolùm dicemus, eſſe hoc maximè conſentaneum diuino iuri, quaſi connaturali talibus rebus, ſuppoſita earum inſtitutione, & conditione; & inde ortum eſſe, vt iuxta communem ſenſum, & exiſtimationem fidelium, talem intentionem cenſeantur habere, quando ea iuramenta promiſſoria emittunt.

16. C. *Ex publico.*

Iuramentum non obligat cum detrimento boni altioris ordinis. *Palud.*

17. Differentia inter promiſſionẽ quę impedit ſtatũ perfectionis, & alias quæ impediunt particulares actiones aliquarum rerũ de ſe meliores.

Ac denique ita explicari poteſt differentia inter hanc promiſſionem, cuius executio abſolutè impedit ſtatum perfectionis, & alias particulares promiſſiones temporalium bonorum, vel actionum, quæ ad ſummum impediunt particulares actiones, vel vſus de ſe perfectiores talium rerum. Nam in prioribus ipſamet perſona inhabilis redditur ad perpetuum ſtatum meliorem, & ideo non eſt veriſimile, iurantem voluiſſe obligare ſe cum tanto diſpendio maioris boni ſui ſpiritualis, neque in eo ſenſu fuiſſet prudens, aut rationabilis promiſſio. In aliis verò particularibus promiſſionibus non eſt ſimilis ratio, quia impedimentum non eſt tanti momenti; imo eſt quodammodo per accidens, quia per ſe loquendo perſona manet habilis non obſtante promiſſione ad meliora opera ex alia ſimili materia præſtanda. Quòd ſi talis materia deſit, illud eſt accidentarium, & coram Deo poteſt recompenſari, quoad totam honeſtatem virtutis per internum deſiderium, aut voluntatem. Ac denique ad commune bonum maximè expedit, promiſſiones humanas honeſtas, & maximè iuramento confirmatas ſimpliciter ſtabiles, & ratas permanere quaſi ordinaria lege; exceptionem autem eſſe certam, aut ſpecialem. Hîc verò occurrebat explicandum, an ſub ſtatu perfectionis includatur etiam ſtatus clericalis, vel etiam ſtatus cœlibatus cum ſimplici voto caſtitatis? Sed hæc habebunt commodiorem locum, tractando de voto caſtitatis.

Aſſertio

Aſſertio tertia de iuramento confirmante ſolam aſſertionem de honeſto opere futuro.

18. Dico tertiò. Si iuramentum promiſſorium non includat propriam promiſſionem, & obligationem eius, ſed tantùm ſimplicem aſſertionem de honeſto opere faciendo, eadem diſtinctione vtendum eſt: nam ſi iuramentum ſit factum intuitu diuini honoris tantùm, non ita præciſè obligat, quominùs per melius impleri valeat, ſecus verò eſt, ſi ſit factum in commodum alterius hominis. Prior pars non habet difficultatem, ſuppoſitis, quæ diximus in prima aſſertione, quia ſi hoc licet, etiam vbi interuenit promiſſio ad Deum, cur non licebit, quando tantùm ſimplex interuenit aſſertio, quæ, vt ſupponitur, procedit ex intentione diuini honoris? Nam illud eſt quaſi formale, & particulare opus, tanquam materiale, & ideò etiam ibi ſubintelligitur incluſa conditio, niſi meliori modo Deus honoretur, nam hoc etiam intelligitur eſſe illi gratius. Et ideò non obſtat obligatio faciendi verum, quod iuratum eſt, quia ſub conditione, ſeu intentione, ſub qua iuratum eſſe intelligitur, verè impletur. Item quia ille, in cuius gratiam tale iuramentum factum eſt, nempe Deus, cenſetur illo modo eſſe contentus: tunc autem iuramentum promiſſorium quoad veritatem ſuam cenſetur impleri, quando illi, in cuius gratiam fuit exhibitum, ſatisfit.

19. Poſterior pars difficilior videri poteſt, quia per tale iuramentum nullum ius alteri acquiritur, ergo nullam inducit obligationẽ reſpectu illius, ſed ſolùm reſpectu Dei; ergo in obſeruatione talis iuramenti non eſt ſpectanda vtilitas, vel voluntas hominis, ſed ſola honeſtas actionis ſecundùm ſe ſpectata, vt cedit in gloriam Dei: ergo poterit tale iuramentum ſufficienter impleri expendendo in maius Dei ſeruitium rem illam, vel pecuniam, quam ſub iuramento aliquis dixerat ſe alteri daturum.

20. Nihilominùs probatur aſſertio, primò ex illis iuribus, quæ docent ſeruanda eſſe iuramenta facta proximo, etiam iniquè illa petenti, vel extorquenti, vt ſunt iuramenta de ſoluendis vſuris, c. *Debitores*, de Iureiur. & Iuramentum metum extortum, cap. *Si verò*, eod. cum ſimilibus. Quia illa iuramenta non obligant ratione promiſſionis, ſed ſolùm ratione veritatis proximo iuratæ; ergo multò magis idem dicendum eſt de quacumque aſſertione licitè, & voluntariè facta, & iuramento firmata de opere bono faciendo in commodum proximi, etiamſi aſſertio illa non inuoluat promiſſionem.

C. Debitores. Cap. Si verò.

21. Secundò poteſt ſimile argumentum ſumi ex promiſſione interna, quam ſecum homo facit dandi aliquid proximo: nam licèt per ſe non obliget, vt probabilior, & communior opinio fert: nihilominùs, ſi iuramento firmetur, inducit obligationem propter reuerentiam iuramenti, & veritatem eius. Vt ſenſit Soto, lib. 7. de Iuſt. quæſt. 2. art. 1. ad 1. & ſumitur ex his, quæ tradunt Molina, tom. 2. de Iuſt. tract. 2. diſput. 263. ad finem, & Gutierrez 1. part. de Iuramento confirmatorio, cap. 36. num. 4. & Couarruuias, ſuprà, 2. part. §. 4. num. 11. & 16. & Gregorius Lopez, in leg. 4. tit. 4. part. 5. Ergo maiori ratione, ſiquis coram aliquo ſub iuramento affirmet, ſe aliquid ei daturum, quamuis expreſsè declaret ſe non facere promiſſionem, ſed tantùm id affirmare, ex vi iuramenti tenetur illud facere verum, quòd ei dixit. Tertiò, infrà oſtendemus, ſimile iuramentum poſſe relaxari ab eo, cui implendum A eſt ex vi iurata aſſertionis, ſicut etiam poteſt, imò & debet ab vſurario remitti iuramentum de ſoluendis vſuris; ergo ſignum eſt tale iuramentum de ſe obligare, vt circa illam perſonam impleatur, circa quam factum eſt, & naturam illius eſſe, vt ab illius voluntate pendeat.

Soto. Molina. Gutier. Couar. Greg. Lopez.

22. Vltimò propria ratio eſſe videtur, quia licèt iuramentum illud non confirmet pactum aliquod, vel promiſſionem propriam: nihilominùs fit intuitu proximi, & in commodum eius, & ideo ad veritatem iuramenti ſpectat, vt veritas impleatur, ſicut prolata eſt. Neque tunc commodè habet locum interpretatio de conditione incluſa, ſcilicet *niſi commutetur in melius*, quia verba, quæ ſibi inuicem B ſolent homines præſtare, etiamſi non ſint in rigore promiſſoria, ſed aſſertoria; non ſolent in hoc ſenſu proferri, ſed in ſenſu abſoluto de faciendo tali opere, vel danda tali re: vel ad ſummum inuoluitur conditio, ſi commodè poſſit, vel res non fuerit notabiliter mutata, iuxta inferiùs dicenda. Longè autem diuerſa conditio eſt, niſi poſtea libeat in aliud melius opus illud commutare, hæc enim eſt contra communem ſenſum, & intentionem hominum; ergo adhibito iuramento non licet vti tali conditione, ſed oportet veritatem, prout dicta eſt, facere, & implere. Et eadem ratione non habet hîc locum interpretatio, quod Deus erit contentus meliori opere, quia Deus hîc non interuenit, vt is, cui iuratur, ſed ſolùm, vt per quem iuratur: & ideo C per ſe, & ex vi iuramenti neceſſe eſt, vt is, cui iuratur, ſit contentus. Quod ſi ita non fiat, neque etiam Deo ipſi placebit commutatio, quia ad eius reuerentiam magis ſpectat, vt veritas impleatur, prout aſſerta fuit.

Ad Dei reuerẽtiã ſpectat, vt veritas impleatur, prout aſſerta eſt.

23. Sed quid? ſi aſſertio iurata de aliquo bono opere præſtando, neque intuitu honoris Dei propriè, & directè facta ſit, neque etiam in gratiam proximi, ſed abſolutè, vel in commodum ipſiuſmet iurantis? Videri enim tunc poteſt pro arbitrio, etiam iurantis, poſſe commutari, quia videtur eadem eſſe proportio, vt ſicut iuramentum factum in gratiam Dei poteſt in id, quod eſt gratius illi, commutari, & quod fit in gratiam proximi etiam mutatur ad voluntatem eius; ita iurans in gratiam ſui, poſſit quaſi D ſibi remittere obligationem. Sed hæc licentia nimia eſſe videtur, & ideò illam non probo, ſequitur enim, talia iuramenta, etiamſi honeſtè poſſint impleri, non ſolùm poſſe commutari in rem magis honeſtam, ſed etiam in æqualem, vel inferiorem, vel etiam in nullam; ſi iurans velit ſibi ipſi condonare, & iuramentum relaxare, quod eſt dicere, illud iuramentum non obligare. Hoc autem dicendum non eſt, nam ſi iuramentum illud eſt de actu honeſto, quod ſine vllo incommodo impleri poteſt, cur non obligat? Certè id eſt contra omnia iura, & contra vim iuramenti, quod ad confirmandam veritatem, efficax eſt. Item aliàs illicitum eſſet ſic iurare, nam ad minus eſſet vanum, & inutile, quia ſine fructu adhiberetur tale iuramentum. Conſequens autem E contra rationem eſt, quia ſicut habere propoſitum efficiendi bonum actum, per ſe bonum eſt, ita vti medio accommodato ad ſtabilitatem illius propoſiti, per ſe etiam bonum eſt: tale autem medium eſt iuramentum; negari ergo non poteſt, quin tale iuramentum obliget.

An aſſertio iurata de bono opere præſtando, quæ nec intuitu Dei, nec alterius, ſed abſolutè vel in commodũ iurantis facta fuit obliget iurantem?

24. Dico ergo illud iuramẽtum obligare, eius tamen obligationem eſſe inſtar obligationis voti, & ideò ſicut votum poteſt commutari in melius, ita etiam tale iuramentum: non eſt autem intelligendum illud iuramentum includere propriè, & in rigore

Reſolutio difficultatis. Iuramentum tale obligat, ſed illius obligatio eſt inſtar voti.

votum. Nam hoc eſt contra ſuppoſitionem, ſcilicet, quod iuretur pura aſſertio, ſine promiſſione, quam ſuppoſitionem poſſibilem eſſe, ſuprà oſtenſum eſt: ſed dicitur eſſe inſtar voti, quia ſicut votum eſt directè in Dei cultum, & honorem, ita etiam hoc iuramentum ad Deum tendit. Vnde reducitur hoc iuramentum ad illud, de quo in prima parte huius aſſertionis dictum eſt, quod nimirum ſit intuitu diuini honoris abſque promiſſione. Sed eſt differentia, quòd illud ita ſit (vt ſupponitur) ex directa intentione, & expreſſa cogitatione operantis; hoc autem, de quo nunc loquimur, non ita ſit, ſed ſolùm ex cogitatione, & intentione talis boni honeſti, quod nec ad proximum pertinet, nec ad Deum refertur ab operante. Sed tamen, quia honeſtum eſt, natura ſua fertur in Deum, & ideo natura etiam ſua cenſetur includere conditionem, vt ſi per aliud Deo gratius impleatur, iuramentum violari, non cenſeatur.

CAPVT XIII.

Varia iura exponuntur, & fundamentis vtriuſque ſententiæ poſitis capite præcedenti ſatisſit.

1\. Argumentorum ſolutio.

SVpereſt, vt argumentis pro vtraque parte in principio factis, quatenus aliqua ex parte obſtare poſſunt aſſertionibus poſitis, reſpondeamus. Primum, & ſecundum ſumebantur ex regula iuris, iuramentum eſſe implendum, quoties ſeruatur non vergit in diſpendium ſalutis. Reſpondemus autem hanc regulam etiam in præſenti materia ſeruari, quia iuramentum de actu virtutis ſemper implendum eſt, quoties ſine peccato impleri poteſt. In modo autem implendi in propria ſpecie, vel in alio meliori, poteſt eſſe interdum diuerſitas, quæ non eſt contraria impletioni iuramenti, ſed in eius natura, & conditione quam includit, fundatur, & in alia Regula Iuris, *Promiſſum non infringit, qui in melius illud commutat*, de qua ſtatim dicemus. Quocirca non rectè loquuntur, qui dicunt, non omnem actum ſtudioſum eſſe materiam iuramenti obligatorij, quia ſi ſit impeditiuus perfectionis ſtatus, non eſt materia. Hæc enim ratio nullius momenti eſt, & ita aſſertio eſt ſimpliciter falſa: nam aliud eſt, iuramentum de actu honeſto, non ſemper obligare, aliud eſt, ſimpliciter non obligare, & licèt prius ſit verum, poſterius falſum eſt. Iuramentum enim ſponſalium ſimpliciter obligat, vt conſtat ex capit. *Commiſſum*, & ex cap. *Ex literis* 2. & capit. *Sicut*, de Sponſalibus, & eſt communis, & indubitata reſolutio, quia eſt iuramentum de re honeſta, & ſine vlla turpitudine, vel diſpendio animæ impleri poteſt: & tamen illud iuramentum non ſemper obligat, vt ſtatim dicemus de illo, qui vult ad meliora vota Religionis tranſire. Sponſalia ergo materia ſunt iuramenti, licèt de ſe impediant meliorem ſtatum, quia abſolutè cadere poſſunt ſub promiſſionem, & iuramentum, quamuis non ſub ea ratione, quia impediunt perfectionis ſtatum, & idem à fortiori eſt de quolibet actu honeſto, nam iuramentum de illo obligationem inducit, cuius ſignum eſt, quia non poteſt ſimpliciter omitti, licèt poſſit in melius commutari. Vnde etiam infero, non eſſe in omnibus æquiparandam materiam voti, & iuramenti, vt Soto, & alij in præſenti indicant; ſed ſine dubio aliqua poteſt eſſe materia iuramenti, quæ non poteſt eſſe materia voti, vt in ſponſalibus ſecundùm ſe

Iuramentum de actu virtutis ſemper implendum eſt quoties ſine peccato impleri poteſt.

Non approbatur opinio aliquorum aſſerentium non omnem actũ ſtudioſum eſſe materiam iuramenti obligatorij, quia ſi impediat perfectionis ſtatum, non eſt materia.

Cap. *Commiſſum.* Cap. *Ex literis.* Cap. *Sicut.*

Sponſalia ſunt materia iuramenti.

A ſpectatis eſt manifeſtum, & in aliis actibus oſtendetur in capitibus ſequentibus.

Capitulum, Commiſſum, *expenditur.*

IN tertia obiectione proponitur difficilis deciſio textus in d. cap. *Commiſſum* de Sponſal. vbi quæſitum eſt, An is, qui iurauit aliquam in vxorem ducere, & poſtea volens Religionem ingredi, debeat priùs matrimonium contrahere? Et reſpondet Alexander III. tutius eſſe religione iuramenti ſeruata priùs contrahere, & poſtea ante copulam religionem ingredi. Quæ reſponſio multis Doctoribus adeo difficilis viſa eſt, vt ea non obſtante docuerint, poſſe illum, qui ſic iurauit, ingredi religionem non contracto matrimonio. B Ita tenet Paludanus, in 4. d. 27. quæſt. 1. artic. 3. num. 23. & d. 28. q. 1. articul. 3. numer. 18. & ſequent. Item Richardus, d. 26. artic. 2. quæſt. 4. Caietanus in Summa, verb. *Periurium promiſſorium*, Soto, in 4. d. 27. quæſt. 2. artic. 5. & ex Canoniſtis, tenuit hoc Gloſſa in dicto cap. *Commiſſum*, quam ibi communiter ſequuntur Innocentius, Hoſtienſis, Abbas, & alij, & Summiſtæ, Sylueſter, *Iuramentum*, 3. quæſt. 5. & verb. *Religio*, 2. q. 5. & 9. Angelus. *Iurament.* 4. num. 3. Tabiena, verb. *Sponſalia*, num. 9. & ibidem Armilla, n. 12. & Couarruuias, in Epitome Quarti Decretalium, 1. p. cap. 5. in princ. num. 11. Fundamentum huius ſententiæ ſumitur ex ſecunda aſſertione poſita, quia C ſponſalia intrinſecè inuoluunt conditionem, niſi alter contrahentium ad religionem tranſire voluerit, iuxta caput *Ex publico*, de Controuerſ. coniugatorum; quod ſi verum eſt in ſponſalibus de præſenti, multò magis de futuro. Ergo iuramentum additum ſponſalibus eandem conditionem includit, iuxta regulam ſuperiùs poſitam. 2.

Multi tenent eum qui ſic iurauit poſſe religionẽ ingredi non contracto matrimonio.

Palud. Richard. Caietan. Soto. Gloſſa. Innoc. Hoſtienſ. Abbas. Sylueſt. Angel. Tabien. Couarr.

Ad cap. autem *Commiſſum* variis modis reſpondent dicti Auctores. Primò Pontificem ſolùm dicere, tutiùs eſſe, id eſt, conſultiùs, & meliùs, quamuis non ſit neceſſarium, vel in præcepto. Ita ſentiunt Præpoſitus, & Alexander ibi. Sed aliis hoc non placet, quia melius eſſe exiſtimant, non contrahere matrimonium, ſed ſtatim ingredi religionem. Et probatur, quia ingredi ſtatim religionem ex obie- D cto meliùs eſt, & per obligationem ex ſponſalibus iuratis contractam non impeditur; quia illa ita cadit in matrimonium, vt ſemper intelligatur exceptus ſtatus Religioſus. Deinde nulla apparet probabilis ratio talis conſilij: nam illud matrimonium ratum, non conſummandum videtur actus otioſus, quia ad nihil vtile eſt. Imo ipſi contrahenti habenti propoſitum religionis poteſt eſſe impeditiuum maioris boni, quia poteſt eſſe occaſio mutandi propoſitum: & alteri ſponſo, vel ſponſæ poteſt videri iniurioſum, quia quodam modo eſt illudere fœminam, contrahere cum illa animo ſtatim relinquendi illam. Ac denique ad implendum iuramentum parum valere videtur ille contractus, quia E iuramentum in principio re vera factum fuit animo contrahendi, & permanendi perpetuò in matrimonio: igitur vel iuramentum obligat ad totum id, quod fuit promiſſum, vel ad nihil. Primum autem dici non poteſt, etiamſi expreſsè fuiſſet iuratum perſeuerare, & conſummare matrimonium, ergo dicendum eſt ſecundum: ſi autem iuramentum in eo caſu ad nihil obligat, integrum manet conſilium ingrediendi potiùs religionem, quàm vxorem ducendi. 3.

Variæ interpretationes ad c. Commiſſum.

Ad caput autem *Commiſſum* reſpondent hi Auctores, Pontificem, cum dicit *tutius*, non loqui de

Reiicitur reſponſio aliquorũ ad c. Cõmiſſum.

de eo, quod verè, & in conſcientia tutius eſt, ſed de eo, quod exteriùs, & in opinione vulgi poteſt videri ſecuriùs ad tollendam omnem ſuſpicionem violati iuramenti. Ita reſpondent Gloſſa, & Abbas, Richardus, Soto, & multi alij. Sed mihi non videtur reſponſio admittenda, in tam graui deciſione Pontificis. Primò, quia Pontifex conſultus fuerat, quid in eo caſu agendum eſſet in conſcientia, ergo in eodem foro reſpondet maximè cùm ſimpliciter, & ſine limitatione reſpondeat, tutius eſſe, &c. Debet enim reſponſio interrogationi accommodari, vt per ſe conſtat, & ſumitur ex Innocentio I. in cap. *Deinde* 26. d. ibi. *Meminerint hoc, & à Iudæis interrogatum, & Iudæis eſſe reſponſum.* Et confirmatur, quia aliàs poſſent facilè fideles ex illa reſponſione Pontificis, ſumere occaſionem errandi, quia vt verba ſonant, planè ſignificant, id eſſe tutius in conſcientia. Tandem confirmatur, quia, ſi re vera non eſt tutius, neque propter vulgi opinionem eſſe poteſt, nam tutius erit declarare veritatem, & quòd in eo caſu tale iuramentum non obliget. Quid enim ſi expreſsè iuratum eſſet contrahere, ac conſummare matrimonium, nunquid propter vulgi opinionem conſummandum eſſet? Sicut ergo tunc non eſt tutius iuramentum implere, ſed ignorantiam vulgi tollere, ita in noſtro caſu dicendum eſſet.

Innoc.

5. Probabilis reſponſio ad dictum cap.

Melior ergo reſponſio eſt Innocentij, quem multi ſequuntur, Pontificem non loqui abſolutè, ſed iuxta interrogationem, & circunſtantias eius. Iurauerat enim quidam, ſe ducturum quandam fœminam intra biennium, poſtea verò deliberabat de ingredienda religione: vnde probabiliter coniectat Innocentius iſtum, qui iurauerat, non decreuiſſe firmo propoſito, ingredi religionem ante expletum biennium, ſed ſolùm cœpiſſe *ſuſpirare* (hoc enim verbo textus vtitur) pro tranſitu ad meliorem vitam; & conſequenter, voluiſſe differre matrimonium etiam poſt biennium impletum, quamdiu plenè de aſſumendo ſtatu religionis deliberabat. In illo ergo caſu reſpondet Pontifex, tutius eſſe iuramentum obſeruare intra tempus præſcriptum, contrahendo matrimonium ratum, & *poſtea*, (vt ibi dicitur) *ſi elegerit, ad Religionem migrare.* Quæ verba etiam hunc ſenſum indicant, quia ex illis colligitur, illum nondum elegiſſe religioſum ſtatum, nec voluiſſe ſtatim illum aſſumere. Et ratio Pontificij reſponſi in hoc ſenſu eſt clara, quia iuramentum obligabat expleto biennio, & ſola conſultatio, vel deliberatio religionis non excuſat, ſed actualis ingreſſus, quia deliberatio potuit antè fieri per totum biennium: vel certè, ſi cogitatio illa tardè inſpirata eſt, expleto iuramento poterat deliberatio fieri per bimeſtre tempus à Iure conceſſum, poſt matrimonium ratum.

6. Atque hæc expoſitio probabilis eſt, non caret tamen difficultate. Primò, quia multa ſupponit, quæ ex textu non ſufficienter colliguntur. Secundò, quia ſi Pontifex ſupponeret tempus iuramenti fuiſſe lapſum, & illum, qui promiſerat non voluiſſe ſtatim ingredi, ſed incipere deliberare, non debuiſſet reſpondere, tutius eſſe, ſed omninò neceſſarium eſſe: quia res non fuiſſet dubia, neque conſilij, ſed claræ obligationis, nam iuramenti obligatio fuiſſet certa, & ratio dilationis inſufficiens.

7. Propter quæ, aliorum ſententia eſt, iuxta illum textum, & veritatem, obligare illud iuramentum ad contrahendum prius matrimonium, licèt poſt illud contractum, liberum ſit ante illius conſummationem religionem ingredi. Tribuitur hæc ſententia Scoto, vbi ſolùm dicit, hoc videri conſulendum, loquitúrque in fortioribus terminis, ſcilicet quando poſt iuramentum ſponſalium additum eſt votum. Eandem opinionem probabilem cenſet Richardus ſuprà, & ſequitur Ledeſma in 2. part. quarta. vbi dicit, quod in eo caſu propter reuerentiam iuramenti, prius debet ſponſa duci. Nauarrus, Comment. 1. de Regularibus in princ. n. 4. & Maior, libr. 1. de irregularit. cap. 34. num. 6. Indicat Syluester, dicens hoc eſſe conſilium (cum Raymundo, & Summa confeſſorum) in verb. *Religio.* 2. quæſt. 5. & 9. & ex antiquis Canoniſtis, ſecuti ſunt hanc ſententiam Abbas antiquus, cum Additione, & Collectarius, & Henricus, in dicto cap. *Commiſſum.* Fundantur, quia hic videtur eſſe ſincerus ſenſus dicti capit. Deinde, quia poteſt conuenienti ratione fundari, quia per ſponſalia iurata ius parti acquiſitum fuit, & obligatio iuramenti ſuborta: & aliunde impleri poterat hæc obligatio ſine præiudicio ſtatus religioſi, ad quem poteſt ſtatim, poſt matrimonium ratum fieri tranſitus, & morula illa tam parua eſt, vt non poſſit moraliter reputari impedimentum, vel dilatio melioris boni; ergo, cùm poſſit iuramentum illo modo impleri, ordo ille ſeruandus eſt. Patet conſequentia, primò, quia illud matrimonium non poteſt dici impeditiuum maioris boni; ergo non eſt, cur excipiatur ab obligatione iuramenti abſolutè facti. Secundò, quia, eſtò concedamus rem eſſe dubiam ex vtraque parte, nihilominùs hæc pars videtur tutior, quia cauetur omne periculum iniuriæ proximi, & tranſgreſſionis iuramenti, & deſiderium religionis non impeditur. Vnde quidam ex dictis Auctoribus putant illum ordinem eſſe in præcepto, quia in dubiis tutior pars eligenda eſt, iuxta cap. *Ad audientiam*, cum ſimilibus, de Homicidio. Alij verò dicunt ſaltem eſſe conſilium, ſed contra vtrumque modum dicendi, vrgent rationes ſuperius factæ, quæ videntur oſtendere, nullum in hoc negotio eſſe mortale dubium, neque aliquam rationem maioris boni in tali matrimonio, vt ſub conſilio eſſe poſſit.

Scot. Richard. Ledeſm. Nauarr. Sylueſt. Abbas. Collect. Henric.

8. Quatuor modis ſe poteſt habere, qui iurat ſponſalia, & appetit Religionem.

Vt ergo, quod ſentiam, dicam, aduerto, eum, qui iurauit ſponſalia, & poſtea religionem appetit, variis modis poſſe ſe gerere. Primò contrahendo matrimonium, cum propoſito non conſummandi, ſed ſtatim ingrediendi religionem, ignorante ſponſa tale propoſitum. Et de hoc modo dicunt aliqui, non ſolùm non eſſe in præcepto, vel conſilio, ſed etiam eſſe peccatum mortale. Ita tenet Sancius, 1. tom. de Matrim. diſputa. 43. n. 12. citans Petrum Ledeſmam, Soto, & plures alios, qui loquuntur, quando præceſſit votum caſtitatis ante iuramentum; de quo caſu eſt alia ratio, quia fortaſſe tale iuramentum fuit nullum, quia cadit in materiam illicitam, vt videbimus in materia de Voto. In præſenti autem caſu ego non video rationem vllam peccati mortalis, quia non fit iniuria religioni iuramenti, quin potiùs fieri videtur in fauorem eius, neque etiam fit iniuria Sacramento matrimonij, quia non obſtante illo propoſito, matrimonium eſt ratum, & validum, & confert ſuum effectum, tam vt contractus, dando poteſtatem in corpus, quàm vt Sacramentum dando gratiam. Neque etiam fit iniuria ſponſæ, per ſe loquendo, quandoquidem Eccleſia concedit hoc ius contrahentibus matrimonium; ergo intentio vtendi tali iure non eſt iniurioſa alteri, imò nec peccaminoſa, ſi ex rationabili cauſa ita fiat. Ille igitur modus licitus eſt,

Sancius.

In præſenti caſu nulla eſt ratio peccati mortalis.

eſt, & in hoc conueniunt Auctores primæ ſententiæ,& plures,ex Auctoribus vltimæ opinionis. Ego autem moraliter non conſulerem hunc modum implendi iuramentum,non quia contineat peccatum, ſed quia vix habet moralem vtilitatem, & videtur quædam illuſio ſponſæ,& poteſt aliqualem notam, vel indecentiam illi inurere.

9.

Secundus modus, qui iurauit ſpõſalia poteſt parte neſciẽte religionẽ ingredi.

Secundò poteſt, qui iurauit ſponſalia ita ſe gerere,vt ſine conſenſu ſponſæ,& ſine contractu matrimonij ſtatim religionem ingrediatur, altera nihil ſciente.Et in hoc etiam aſſero,per ſe loquendo,nullum eſſe peccatum: quod affirmant ferè omnes Auctores vtriuſque ſententiæ, paucis exceptis, & probatur ſatis probabiliter argumentis primæ ſententiæ. Vlteriùs verò ſuadetur. Primò, quia ſi id B eſſet peccatum, vel eſſet propter iniuriam, quæ fit ſponſæ, quatenus priuatur iure acquiſito per ſponſalia, vel eſſet ratione iuramenti non impleti. Primum dici non poteſt, aliàs, quamuis ſponſalia eſſent pura, & non iurata, non liceret ingredi Religionem ante matrimonium contractum, quod probabile non eſt; quia ius acquiſitum per ſponſalia ſemper habet hanc exceptionem, ſeu conditionem intrinſecè annexam,vt manifeſtè probat argumentum ſumptum à ſponſalibus de præſenti, quæ multò firmiora ſunt, vt per ſe conſtat, & ex capit. *Sicut*, & ex cap. vltim. de Sponſal. Si ergo ſponſalia de præſenti non dant ius, niſi ſub illa conditione,donec conſummentur, multò minùs dabunt illud ſponſalia de futuro; ergo ingreſſus in Religio- C nem ante contractum matrimonium non eſt contra ius acquiſitum per ſponſalia, ergo ex illo capite non peccatur. Hinc verò facilè probatur, nec ratione iuramenti eſſe peccatum, quia iuramentum ſortitur naturam contractus, cui adiungitur; ergo ſicut obligatio ſponſalium includit illam conditionem, ita etiam iuramentum. Et confirmatur, nam ſi ille tenetur contrahere, vel eſt prohibitus habere propoſitum ingrediendi religionem;& hoc dici non poteſt, quia eſt contra conſilium Euangelicum. Vel obligatur contrahere, etiamſi habeat propoſitum ſtatim ingrediendi religionem, & hæc per ſe loquendo, non eſt materia præcepti; nam potiùs videtur otioſum, & inutile, niſi aliqua honeſta cauſa, & ratione veſtiatur; ergo per ſe hoc D non eſt peccatum. An verò ſit optimus ordo,ſtatim dicam, & ſimul explicabo, quomodo non obſtet caput *Commiſſum,* & quando ex accidenti poſſit interuenire talis obligatio.

Probatur hic ſecũdus modus.

10.

Tertius modus etiã peccato carens.

Tertiò poteſt,qui ſic iurauit ſponſalia, & poſtea concepit propoſitum religionis, ſponſam admonere, vt ſi velit, quod impleatur iuramentum, quoad matrimonium ratum,non conſummandũ,id faciat, ſin minùs liber ſit ad religioſum ſtatum aſſumendum. Et hic modus licitus eſt,extra omnem controuerſiam,ſupponimus enim non interueniſſe votum caſtitatis, aut Religionis, nam illud inducit ſpecialem difficultatem,infrà ſuo loco tractandam. Exiſtimo deinde dictum modum eſſe optimum, & per ſe loquendo conſulendum, quia ſi ſponſa nolit E tale matrimonium contrahere, tollitur omnis difficultas,& pleniſſimè ſatisfit iuramento, etiam ſecundùm externam ſpeciem, ſeu apparentem, vel dubiam obligationem, quia altera pars eo ipſo, quod non vult contrahere,relaxat iuramentum. Si autem vult ſic contrahere, tunc etiam contrahendo impletur iuramentum, ſine impedimento morali melioris ſtatus, quia per ſe loquendo,tale matrimonium non impedit illum, vt dictum eſt: & plenè etiam ſatisfit alteri ſponſæ, quæ non poterit

Probatur hic tertius modus.

A conqueri de aliqua apparenti deceptione, cùm de intentione, & propoſito ſponſi admonita fuerit. Et iuxta hunc modum optimè intelligitur c. *Commiſſum,*non enim dicit,tutiùs eſſe priùs contrahere inſcia ſponſa de propoſito ſponſi, neque hoc profectò ad præceptum,vel conſilium pertinet, ſubintelligit ergo conditionem, tutiùs eſſe priùs contrahere, ſi altera velit, & conſequenter tutiùs eſſe illam admonere,&c.

Cap. Commiſſum explicatur.

Quæri autem poteſt, an hoc ipſum cadat ſub præceptum,ſcilicet admonere illam, &, ſi non obſtante propoſito ſponſi, velit ſic contrahere, conſentire illi, quoad matrimonium ratum? Reſpondeo; ex vi ſolius iuramenti non inuenitur obligatio,vt rationes factæ probant; tamen quia moraliter loquendo, poſt talia ſponſalia, multùm intereſſe poteſt ad honorem, & famam ſponſæ, quod hoc, vel illo modo relinquatur, ideò ex hac parte poteſt fortè eſſe obligatio aliqua admonendi illam, quia tunc ceſſat omne periculum inferendi illi iniuriam.Et hoc ſignificaſſe videtur Nauarrus, Conſ. 3. de Voto, in vltimis verbis, cùm enim dixiſſet, ſponſalia de futuro diſſolui per ingreſſum Religionis,ſubdit, *Sed cauendum valdè eſt,ne qua infamia contra ſponſam inde naſcatur.* Quia ergo moraliter hoc periculum imminet, dici poteſt, hoc regulariter cadere ſub obligationem, & indirectè ſaltem pertinere ad reuerentiam præſtiti iuramenti, quia obligat, quamdiu alter habet ius: habet autem ius ad tale matrimonium, quamdiu ſibi eſt neceſſarium ad defenſionem famæ ſuæ, maximè cùm ſimpliciter non ſit alteri impedimentum melioris boni.Quæ ratio,& d.cap *Commiſſum* probabiliter ſuadent, ſaltem eſſe tutius hunc ordinem ſeruare: nihilominùs tamen in particulari ſunt expendendæ circumſtantiæ,nam tales eſſe poſſunt, vt ſit euidens obligatio. Si autem conſtaret nullum omninò eſſe periculum infamiæ, neque aliam moralem neceſſitatem priùs contrahendi, tunc ſine peccato poſſet hic ordo omitti, iuxta ſecundam aſſertionem. Imò ſicut in eo caſu debet ſponſus cauere nocumentum temporale ſponſæ, ita etiam poteſt ſibi conſulere, ſi fortè timeat aliquod periculum, vel impedimentum ſui boni propoſiti, & ex hoc capite ſæpe erit non ſolùm licitum, ſed etiam meliùs ſtatim ingredi inſcia ſponſa. Pontifex ergo in d. cap. *Commiſſum* reſpondit ſecundùm ea, quæ ſunt per ſe,& moraliter frequentius accidunt,& hæc ſufficiunt de tertia obiectione.

11. *Dubium.* *Reſponſio.* *Nauarr.*

Secundus modus tertio præponitur.

Ad quartum iam reſponſum eſt,in illis caſibus, in quibus iuramentum poteſt in melius commutari, non committi defectum in veritate iuramenti; quia vel illi caſus intelliguntur excepti in ipſo iuramento, vel commutatio eſt iuxta voluntatem creditoris, ſeu eius in cuius gratiam iuramentum factum erat,per quam voluntatem relaxatur etiam, ſeu ceſſat obligatio iuramenti. Et ita, licèt iurans poſſit in eo caſu implere iuramentum in ea ſpecie, in qua factum eſt, nihilominùs non ita implendo,non facit contra præceptum non aſſumendi nomen Dei in vanum, quia obligatio iuramenti non comprehendit illum caſum, vt declaratum eſt. Reliqua verò, quæ in illa obiectione adduntur de differentia inter votum, & iuramentum promiſſorium,in bono ſenſu admitti poſſunt: maximè verò cernitur illa differentia in iuramento,facto in gratiam hominis. Et hoc etiam ſuadet ratio ibi facta,& explicatum eſt in ſecunda,& tertia aſſertione capitis præcedentis.Comparando autem iuramentum factum de actu virtutis ſecundùm ſe, ſeu in Dei

12. *Quando iuramentũ poteſt in melius cõmutari non cõmittitur defectus in veritate iuramenti.*

Dei honorem eſt aliqua ſimilitudo,& æpuiparatio, quamuis diuerſo titulo, & ratione:nam ſi iuramentum cadat ſuper votum,ſequitur naturam eius,ſi verò cadat ſuper puram aſſertionem,intercedit ſimilis quædam interpretatio diuinæ voluntatis, ratione cuius licet minus bonum pro meliori relinquere. A

Exponitur cap.Vnicum, 85. d.

13. Soluũtur argumenta oppoſitæ ſententiæ.

Quomodo poſſit obligare iuramẽtum de non acceptando Epiſcopatũ.

IN argumentis pro contraria parte obiectis, tangitur in primis difficultas de iuramento non acceptandi Epiſcopatum, quod videtur reprobari in d. cap.vnico 85. d. ſed quia hoc pendet ex materia de Voto, & de Statu Religionis, breuiter dico iuramentum illud generaliter factum, animo etiam reſiſtendi Superiori præcipienti accipere curam B paſtoralem, vel non obſtante quacumque vrgente neceſſitate Eccleſiæ,non ſolùm non eſſe de meliori bono, ſed etiam peccaminoſum eſſe, & ideò non obligare. Alio verò modo poſſe fieri hoc iuramentum cum debita moderatione, videlicet non acceptandi Epiſcopatum, niſi neceſſitas charitatis, vel obedientiæ præceptum interueniat, & tunc iuramentum obligare. Dicit tamen Gloſſa ibi, tale iuramentum eſſe peccatum veniale,quia temerè, & ſine neceſſitate fit. Sed immeritò hoc dicit, quia tale iuramentum ſimpliciter eſt de meliori bono; quia licet Epiſcopatus de ſe ſtatus ſit perfectionis, nihilominùs habet coniunctum honorem,diuitias, & pericula:ratione quorum conſilium eſt illud non acceptare, niſi charitatis, vel obedientiæ inſtante C obligatione, iuxta doctrinam Gregorij lib.35.Moral. cap.13. Et ideò tale iuramentum de ſe bonum eſt, & non fruſtrà fit ad firmandum propoſitum contra humanam ambitionem.

Gloſſa. *Gregor.*

14. Exponitur cap.vnic.

Cur Pontifex inquiri de hoc iuramento præceperit.

In d.ergo cap.vnico non declaratur,an iuramentum illud obligaret, vel non obligaret, ſed cùm de quodam Archidiacono Florentino, qui ad Epiſcopatum fuerat electus, nunciatum eſſet Gregorio quod ſuper Euangelia iuraſſet, nunquam accedere ad Epiſcopatum,an verum hoc eſſet,Pontifex præcepit inquiri;cur autem hoc præceperit non ibi declaratur. Poteſt autem duobus modis intelligi. Primò, vt inquiſitio fieret ad finem repellendi eum ab Epiſcopatu, propter illud iuramentum, tanquam propter graue crimen. Et ita videtur ibi intelligere D Gloſſa, & indicat Abbas in cap.*Si vero,* de Iureiur. n.4. & Selua in ſuo tract.3.p.q.1.num.21. vbi alios refert, præſertim Angelum, *Iuram.*5.n.3. & Antoninum,2.part.tit.10.c.6. §.*Tertius caſus*,verſ.*Quintus modus*, & idem ſentit Syluester, *Iuram.*4.num.1. verſ.5. Vnde conſequenter intelligunt, illum Archidiaconum iuraſſe in primo ſenſu declarato. Sed mihi non placet hic ſenſus. Primò, quia non colligitur ex textu,nec ex verbo,*nunquam accedendi*,quia licet verba ſint generalia, de licitis intelligenda ſunt, dum aliud non conſtat, vt ibi notat Gloſſa ex c.*Ad noſtram*.3.& cap.*Venientes*,de Iureiur. Secundò, quia licèt illud iuramentum fuiſſet peccaminoſum, non videretur tanta pœna dignum, vt ibi latè notant Gloſſa,& Turrecremata.Item Gloſſa in cap. E *Diffinitio*.22.q.4.Gloſſa 1.in cap.*Sicut*.de Iureiur.

Gloſſa. Abbas. Selua. Angel. D.Anton. Syluest.

Excluditur ſenſus aliquorum in d.cap.

Gloſſa. *Turrecrem.*

15. Alius ergo ſenſus eſt, Pontificem præcepiſſe, inquiri de illo iuramento, quia cenſebat illud, obligare iurantem ad non acceptandam electionem ad Epiſcopatũ, cùm nec charitatis neceſſitas, nec præceptum Superioris interueniret, & ideo, ſtante iuramento, nolebat Pontifex illum promouere: non quia non poſſet illi præcipere, acceptare Epiſcopatum,non obſtante iuramento,ſed quia neceſſarium tunc non erat, & ideò potiùs volebat eum repellere ratione obligationis iuramenti. Et ita ſenſit Caietanus,d.quæſt.89.art.7.circa ad ſecundum,& Romanus, ſingulari 501. & in hoc ſenſu potiùs ex illo textu colligitur,iuramentum illud fuiſſe de meliori bono,& ideo voluiſſe Pontificem obſeruari. Vnde non video, quo fundamento dixerit Soto, d. lib.8. quæſt.7.in 2.argument. Archidiaconum illum fuiſſe coactum à Gregorio accipere Epiſcopatum, eo quòd iudicatus fuit Eccleſiæ neceſſarius, *atque adeo* (inquit) *oportuiſſe iuramentum infringere.* Hoc enim nullum habet fundamentum in textu, neque in Epiſtola originali Gregorij, quæ eſt ſexta, lib.12. quin potiùs in ea ita concludit: *Tu de ſingulis cum omni ſtudio, ac ſollicitudine, omnia, quæ ſcripſimus, require, atque nobis ſtude ſubtiliter indicare, vt de renunciatione tua redditi certiores, quid poſt hæc fieri debeat. Deo auctore diſponamus.* Vnde ergo conſtat, Pontificem coëgiſſe Archidiaconum ad acceptandum Epiſcopatum? Et quamuis ita factum fuiſſet, non propterea oportet infringere iuramentum, quia acceptare illo modo non erat contra iuramentum, & ideo nec propriè diceretur Pontifex tunc diſpenſare iuramentum, ſed vti iure ſuo, quod ſemper intelligitur exceptum, iuxta cap. *Venientes*, de Iureiurand.

Caietan. *Soto.* *Gregor.* Cap.*Venientes.*

16. Non frangit fidem qui in melius commutat.

Secundum argumentum poſteriori loco factum, ſumebatur ex regula plurium iurium, *Non frangit fidem, qui in melius commutat.* Hæc autem regula reſpectu Dei,& in his tantùm, quæ ad honorem eius ſpectant,ſimpliciter acceptari poteſt, & ita probat primam aſſertionem, & priorem tertiæ. Reſpectu verò hominis ſolùm habet locum ſine præiudicio tertij, nam ſæpe talis commutatio erit contra vtilitatem, vel voluntatem eius, in cuius gratiam factum eſt iuramentum, & ideò illo inuito non licet, quia vt dicitur in leg. 2. §. *Mutui*.ff. *Si certum petatur*; *Aliud pro alio inuito creditore ſolui non poteſt.* Et facit etiam, quod ad æquitatem inter homines pertinet, alterum non lædere, & ideo Deus non acceptat dona, quæ ſibi cum detrimento proximi offeruntur. Nihilominus tamen in caſu ſuprà tractato de Religionis ſtatu,non conſideratur præiudicium tertij,quod ſolet eſſe in non implendo promiſſo,quia in ipſamet promiſſione intelligitur bonum illud exceptum. Et vtrumque notauit Abbas, cum aliis,in cap. *Peruenit*.2. de Iureiur.nu.2. Et per hoc ſufficienter reſpõſum eſt ad tertium argumentum,quod erat de ſpõſalibus iuratis, quia inde non licet ſumere vniuerſale argumentum ad omnia alia bona minora,in quorum mutatione fieret proximo nocumentum.

Aliud pro alio inuito creditore ſolui non poteſt.

Abbas.

17. In iuramẽto promiſſorio duo ſunt.

Vnde facilis etiam eſt reſponſio ad vltimum, in quo quædam æquiuocatio committi videtur. Nam in iuramento promiſſorio duo ſunt,ſcilicet,factum ipſum quod promittitur,& obſeruantia iuramenti, & hoc poſterius per ſe,ac formaliter ſpectat ad reuerentiam Dei, illud autem prius per ſe non ordinatur ad cultum Dei.Quod ergo primariò pertinet ad reuerentiam Dei in quolibet iuramento eſt, vt promiſſio, & veritas ſeruetur, & hoc fit iuramentum implendo, etiamſi ſit minus bonum promiſſum proximo, ſeu in gratiam eius,non autem ita obſeruaretur iuramentum, ſi inuito proximo aliquid aliud etiam melius fieret in gratiam alterius, vel alio titulo. Quando autem in ipſa promiſſione ſolùm ſpectatur diuinus honor, tunc ideò licitum eſt facere aliquid melius,quia non ſolùm in ſe melius eſt,ſed etiam illo modo ſatisfit creditori, & impletur iuramentum.

CAPVT

CAPVT XIV.

Vtrum iuramentum promiſſorium de actu, quod ſine lethali culpa fieri non poteſt, aliquam inducat obligationem?

1. DIximus de ſtudioſis actibus, dicendum ſupereſt de non ſtudioſis, quorum tria genera diſtinguere poſſumus. Quidam ſunt peccata mortalia, quidam venialia, alij indifferentes ex obiecto. Et de his, duo quæri poſſunt, vnum eſt, quale peccatum ſit hos actus ſub iuramento promittere, & hoc reſeruamus in materiam de Periurio. 3. libr. tractandam. Aliud eſt, quem effectum obligandi habeat tale iuramentum, & hoc videbimus ſigillatim de his actibus.

2. *1. Aſſertio. Iuramentum promiſſoriũ de actu, qui ſine peccato impleri non poteſt, non inducit obligationem.*

Dico ergo. Iuramentum promiſſorium de actu, qui ſine peccato mortali fieri non poteſt, nullam obligationem inducit. Eſt concluſio certa,& communis omnium,& probatur ex capit. *Si verò*, & in capit. *Cùm contingat*, de Iureiur. vbi dicitur, iuramentum, quod vergit in interitum ſalutis æternæ, non obligare, ſed omne peccatum mortale vergit in interitum ſalutis æternæ: ergo iuramentum de tali actu,non poteſt obligationem inducere. Et alia Decreta allegabimus in ſequenti capite. *Ratio aſſertionis.* Ratio verò eſt,quia implicat contradictionem, aliquem obligari ad peccandum mortaliter, quia nemo peccat implendo id,ad quod obligatur, neque poteſt ſimul idem præcipi, & prohiberi, alioqui homo ad impoſſibile obligaretur. Eſt ergo ille actus incapax obligationis, ergo iuramentum non inducet illam.

3. *Inſtantia.* Dices: Quamuis de actu peccati mortalis, manente in eo ſtatu, non poſſit dari præceptum, tamen per præceptum fieri poteſt, vt actus aliàs de ſe malus, deſinat eſſe peccatum mortale, & ſic cadat ſub obligationem, vt occidere filium, & innocentem, abſque præcepto Dei, peccatum mortale eſt, poſito autem præcepto, deſinit eſſe peccatum mortale, & cadit ſub obligationem:ergo ita poteſt in iuramento contingere. *Reſponſio. Iuramentum non tollit priora præcepta, nec mutat eorũ materiam.* Reſpondeo,iuramentum non habere hanc vim, quia de ſe non tollit priora præcepta, nec mutat eorum materiam. Vnde non poteſt comparari cum præcepto diuino: nam illud interdum mutat materiam, & obiectum actus, & ita facit,vt ceſſet obligatio alterius præcepti,etiam naturalis,vt in exemplo adducto: iuramentum autem non mutat materiam,ſed potius ſequitur conditionem eius, vt ſæpe dictum eſt, & ideo ſi ſit capax obligationis, illam addit, ſi verò ſit incapax, nullam inducit. Atque hoc eſt manifeſtum, quando actus eſt contra ius naturale, quia eſt intrinſecè malus: de actu verò malo, quia prohibito, poteſt hoc habere aliquam dubitationem, quam cap. 18. tractabimus.

4. *Alia obiectio.* Sed inſtari poteſt, quia is, qui iurat ſe facturum aliquid, quod eſt peccatum mortale, tenetur, cùm iurat habere propoſitum exequendi talem actum, ergo etiam poſtea tenetur illum exequi. Antecedens patet, quia, niſi habeat tale propoſitum, erit periurus contra præſens iuramentum, non vt promiſſorium, ſed vt aſſertorium, quod eſt intrinſecè malum, & ſemper vitandum:ergo qui ſic iurat, tenetur tunc non peierare: ergo tenetur habere propoſitum,ſine quo peierabit. Prima verò cõſequentia probatur, tum quia ibi deficit ratio facta, nam ille tunc obligatur ad peccandum mortaliter, habendo illud propoſitum,tum etiam, quia illa obligatio in ipſo actu iuramenti, petitur, propter veri- A tatem iuramenti retinendam: ergo eadem ratione poterit oriri ſimilis obligatio ex illo iuramento,vt promiſſorium eſt, vt caueatur etiam falſitas eius: nam illa etiam graue malum eſt.

5. *Reſponſio.* Reſpondetur primò, antecedens ſimpliciter, & in reipſa falſum eſſe, quia non obligat præceptum iuramenti ad habendum tale propoſitum, ſed obligat potiùs ad non proferendum tale iuramentum. Ex ſuppoſitione autem prauæ voluntatis peccandi, ſi inter varios modos peccandi eligendum ſit,obligari poteſt homo ad eligendum minus malum, vt ſiquis ſit in propoſito non ſubueniendi gratis extremè indigenti, minus malum erit, vt mutuet ſub vſuris, & ita illi ſubueniat, quàm vt occidat illum, ei non ſubueniendo.Ad hunc ergo modum in præ- B ſenti, ex ſuppoſitione praui iuramenti, ſi ponamus minus malum eſſe iurare cum propoſito peccandi, quàm iurare cum formali periurio aſſertorio, poterit eſſe tunc obligatio ex hypotheſi ad tale propoſitum, quæ non eſt obligatio ad peccandum, ſed ad minùs peccandum. Vnde vbi contigerit minorem malitiam eſſe in formali periurio,quàm in actu iurato, ceſſabit talis obligatio, vt ſi quis metu coactus iuret ſe negaturum fidem, vel adoraturum Idola, minus malum eſt, vt iuret ſine propoſito implendi, quàm cum illo, & ita tunc nec ſimpliciter, nec ex hypotheſi obligatur ille ad habendum tale propoſitum.

6. Iam verò conſequentia ſimpliciter neganda eſt, quia etiam eo modo, quo poteſt ex hypotheſi eſſe C obligatio illius propoſiti in illo iuramento,vt aſſertorium eſt,non poteſt inueniri in illo, vt promiſſorium eſt, pro eo tempore,in quo implendum eſt. Et ratio eſt, quia numquam eſt minus malum facere talem actum promiſſum, quàm non ſeruare iuramentum. Vnde ad primam probationem negatur aſſumptum,non enim ceſſat vnquam vis rationis factæ. Quia,vt dixi,illa obligatio,quæ naſcitur ex praua ſuppoſitione voluntaria, non eſt ad peccandum, ſed ad minus peccandum, vel certè non tam eſt obligatio, quàm perplexitas, & neceſſitas quædam voluntariè ſumpta. In iuramento autem promiſſorio vt ſic, ceſſat vtraque ratio, quia non ſeruare tale iuramentum, nullum malum eſt, & D ideo nulla eſt perplexitas & nulla neceſſitas: nec facere tale opus,eſſet minus malum,ſed ſolùm vnicum malum. Ad ſecundam verò probationem negatur conſequentia,quia falſitas iuramenti aſſertorij,vt tale eſt,eſt maximè formalis,& intrinſecè mala: falſitas autem iuramenti promiſſorij,vt tale eſt, non ſemper eſt formalis, imò tunc propriè non eſt falſitas, ſed ſola non executio iuramenti in caſu, in quo non obligat,quæ omiſſio non eſt ſemper,& intrinſecè mala. Vnde in præſenti caſu,non implere iuramentum per peccatum,propriè non eſt efficere Deum teſtem falſitatis, quia Deus numquam ſua authoritate obligauit ad illud implendum.

7. *Leuit. 5.* Sed contra dictam aſſertionem obiici poteſt,primo illud Leuit. 5. *Anima,quæ iurauerit,& protulerit labijs ſuis,vt vel malè quid faceret,vel benè, & id ipſum iuramento, & ſermone affirmauerit, oblitáque poſtea* E *intellexerit delictum ſuum, agat pœnitentiam de peccato ſuo*, &c. In quibus verbis ſignificatur eſſe peccatum obliuiſci iuramenti de aliquo malo faciendo, id eſt, non implere illud. Reſpondent aliqui, ibi non eſſe ſermonem de iuramento faciendi aliquod malum, ſed de iuramento malè facto, quamuis de bono ſit: quia ſcilicet, leuiter, & ex impetu paſſionis potiùs quàm ex ratione factum eſt,ita ſignificat Lyranus, ſed hoc non quadrat contextui, quia non *Interpretatio loci Leuitici. Lyran.*

dicitur

dicitur ibi, *Si quis benè, vel malè iurauerit*, ſed *qui protulerit labijs ſuis, vt malè, vel benè quid faceret.* Loquitur ergo de bono, & malo, non ſolùm ex parte iurantis, ſed etiam ex parte actionis. Dicunt ergo alij, verbum illud, *Malè facere*, non intelligi de malo culpæ, ſed de malo pœnæ; ita vt iurare malè facere, idem ſit, quod iurare, vel ſe ipſum affligere, vel proximum, per modum vindictæ, intra latitudinem honeſtæ correctionis. Ita refert ex Hebræis Abulenſis ibi quæſt. 4. & tradit Cyrillus lib. 3. in Leuit. & ſequitur Oleaſter ibi, exponens *malè facere*, id eſt, affligere ſe, éſtque probabilis expoſitio, videtur tamen, & nimium coarctare præceptum, & non ſeruare rigorem verborum: nam ibi malè facere ſumitur, vt oppoſitum ad benè facere, ſed benè facere ibi non ſignificat facere aliquid commodum ſibi, aut aliis, ſed honeſtum opus virtutis facere, (vt omnes exponunt) ergo videtur malè facere, in contrario ſenſu ſumi.

Abulenſ. Cyrill. Oleaſt.

8. Quare dici poteſt, peccatum pro quo ibi offerri ſacrificium præcipitur, non eſſe tantùm peccatum non implendi iuramentum, ſed abſolutè quodcumque peccatum in iuramento commiſſum, ſiue illud fuerit in iurando, ſiue in non implendo, quod iuratum eſt, quem ſenſum amplectitur Abulenſis, & eſt conſentaneus Auguſtino, quæſt. 3. in Leuit. & congruit etiam cum textu, ibi; *Oblitáque poſtea intellexerit delictum ſuum, agat pœnitentiam pro peccato, & offerat*, &c. Vbi non explicatur, quale ſit illud peccatum; ergo optimè declaratur per partitionem accommodam: nã qui malè agere iurauit, licet poſteà obliuiſcatur iuramenti non implendo illud, debet agere pœnitentiam, & offerre propter peccatum, quod iurando commiſit, qui autem benè iurauit, & oblitus eſt, debet agere pœnitentiam, quia non impleuit, & ita ceſſat difficultas.

Auguſt.

9. Secundò obiicitur, quod Iudic. vlt. filij Iſraël iurauerunt, non dare filiis Benjamin filias ſuas in vxores, quod iuramentum videtur fuiſſe ex praua intentione extinguendi tribum Benjamin, & conſequenter fuiſſe de re illicita, vtpote ſocietati humanæ, & charitati contraria, & nihilominùs illud iuramentum obſeruatum eſt, tanquam inducens obligationem, vt ex textu conſtat. Reſpondetur in primis, non conſtare illud iuramentum fuiſſe de re intrinſecè mala, quia bellum illud, quod gerebant reliquæ tribus, contra Benjamin, erat iuſtum, & ex Dei voluntate, vt patet ex cap. 20. ergo in pœnam delicti, potuit illud iuramentum fieri abſque peccato. Abulenſis autem, ibi, quæſt. 6. tenet, Iſraëlitas grauiter peccaſſe illo iuramento; *Quia in caſu illo neceſſitatis iniquum* (inquit) *erat non dare illis vxores.* Vnde addit quæſt. 7. Iſraëlitas erraſſe per ignorantiam, qua vel putarunt, iuramentum fuiſſe licitum, vel etiam credebant, iuramenta ſemel facta eſſe implenda, etiamſi in deteriorem exitum vergant. Verumtamen dici poteſt, illos ſine magno errore, potuiſſe exiſtimare, ſe teneri iuramento, ſi ſupponamus factum eſſe zelo iuſtitiæ, & vindictæ non immoderatæ, atque adeo non animo extinguendi tribum, ſed vt ſocietatem, & amicitiam illis negarent. Sic enim obligari potuerunt, per ſe loquendo tali iuramento. Poſtea verò in caſu extremæ neceſſitatis illius tribus (de quo fortaſſe cogitatum non fuerat, vt Abulenſis etiam ait) inuenerunt remedium, quo poſſent illi neceſſitati ſubuenire ſine fractione iuramenti, & ideo ſine magno errore cogitare potuerunt, vel ſe teneri ad ſeruandum iuramentum, vel melius fuiſſe, & ad maiorem reuerentiam Dei pertinuiſſe illud tali modo ſeruare, quid enim iſtorum magis exiſtimarint, ibi non declaratur.

An iuramentum factum à filiis Iſraël de nõ dandis filiabus in vxores Benjamitis, fuerit licitum & obligaret.

Iſraëlitas grauiter peccaſſe in hoc iuraměto, tenet Abulenſ.

Iſraëlitas in tali iuramẽto non peccaſſe eſt credibilius.

10. Tertiò obiicitur, iuramentum factum ab eodem populo Iſraël, 1. Eſdr. 10. duxerant enim Iſraëlitæ vxores alienigenas, & ex illis filios procreauerant, & poſteà iurarunt proiicere illas cum filiis ſuis, quod tamen iuramentum videtur fuiſſe contra legem naturalem, quia eſt contra legem de perpetuitate matrimonij, & contra legem de alendis filiis, etiam illegitimis. Sed in hoc, certum in primis eſſe debet, iuramentum illud fuiſſe de re licita, quia vir ſanctus, & ſacerdos Eſdras declarauit populo, illam fuiſſe Domini voluntatem, vt ex textu conſtat. Vnde ſiue illud fuerit per declarationem præcepti, ſiue per diuinam diſpenſationem, & poteſtatem, certum eſt, id fuiſſe licitum. Vnde Auguſt. lib. 1. de Adulterinis coniugiis cap. 18. inquit: *Quas duxerant Domino prohibente, Domino iubente dimiſerunt.* Non videtur autem mihi illa iuſſio fuiſſe ex ſpeciali diſpenſatione, de abſoluta potentia Dei, quia in textu hoc non ſignificatur, ſed potiùs ipſum populum pœnitentia ductum obtuliſſe Eſdræ illam conditionem, vt reducerentur ad obſeruantiam legis, & Eſdram illam acceptaſſe, & iuramentum exegiſſe. Potuit ergo illud per ſe eſſe licitum, quia non poterant fideles cum alienigenis cohabitare, ſine iniuria creatoris, iuxta verbum Domini, Deuter. 7. In illo autem caſu licitum eſt dimittere vxorem infidelem, vt ſumitur ex Paulo 2. ad Corinth. 6. & 1. Corinth. 7. & declaratur in cap. *Quanto*, & capit. *Gaudemus*, de Diuortiis, & ita nihil ibi actum eſt contra perpetuitatem matrimonij, quæ hanc conditionem habet incluſam. Neque etiam actum eſt contra legem de alendis filiis, quia cùm partus ſequatur ventrem, meritò matribus conceſſi ſunt, & fortaſſe, quia educati iam erant ritu Gentilicio, & non legali cultu. Non dicitur autem ibi dimiſiſſe filios vacuos, & ideo potuerunt illis prouidere de alimentis, quantùm ad implendam naturalem obligationem ſufficeret.

Obiectio ducta à iuramento facto per Iſraëlitas de abiiciendis vxoribus alienigenis.

Iuramentum illud fuit licitum.

Auguſt.

Cap. *Quanto.* Cap. *Gaudemus.*

11. Alij præterea addunt, illas mulieres alienigenas non fuiſſe veras vxores, ſed concubinas, quorum ſententia fundari in hoc debet, quòd præceptum prohibens illa matrimonia, Deut. 7. non fuit tantùm prohibens, ſed etiam irritans. Quæ eſt probabilis, ſed incerta, vt ſuo loco tractandum eſt. Tenuit autem illam ſententiam Gratian. 28. quæſt. 8. in princ. & citat Ambroſium dicentem: *Iuſſit Eſdras dimitti vxores alienigenas, per quas ibant ad Deos alienos, non eſt enim putandum matrimonium, quod extra Dei decretum eſt factum, ſed cum cognoſcitur, eſt emendandum.* Quod etiam refert Magiſter in 4. diſt. 39. ſed vt notatur in Decreto Gregoriano, illa verba non inueniuntur in Ambroſio, ſed in Gloſſa ordinaria, 1. ad Corinth. 7. verbo, *Si quis frater*, vbi etiam citatur Ambroſius, ſed non deſignatur locus. Quamuis autem ita de illis vxoribus cenſeamus, vt ſolo nomine, & conſuetudine, non veritate vxores dicantur: nihilominùs filij ex eis geniti, veri filij erant, & ideo de illis neceſſe eſt, retinere reſponſionem datam: niſi dicamus, non eſſe ita certum filios fuiſſe eiectos, ſicut de vxoribus, quia non eſt ita expreſsè ſcriptum, quod notauit Gloſſa ordinaria in d. locum Eſdræ circa finem capitis: probabiliùs autem videtur, & magis conforme textui, quod ſuprà diximus.

Gratian. *Magiſt.* *Ambroſ.*

Filij erant Iſraëlitarum veri filij.

Gloſſa.

CAPVT XV.

Vtrum iuramentum de opere, includente venialem culpam, obliget?

1. 1. Aſſertio. Regula iuris circa iuramenta de re iniqua. RESpondeo: Iuramentum de opere, quod ſine culpa veniali impleri nõ poteſt, obligationem non inducit. Hæc aſſertio eſt communis,& certa, & in Iure Canonico ſæpius expreſſa,cap. *Quanto*, de Iureiur. vbi generaliter dicitur, iuramentum illicitum, id eſt, de re illicita nullatenus eſſe obſeruandum, & optima ratio redditur. Iuramentum non poteſt eſſe vinculũ iniquitatis. Gloſſa. *Quia iuramentum non vt eſſet vinculum iniquitatis, fuit inſtitutum.* Vnde eſt regula Iuris 58. in 6. *Non eſt obligatorium, contra bonos mores præſtitum iuramentum*, vbi in Gloſſa, plura Iura citantur, & habentur 22. quæſt. 4. ferè per totam, vbi ex Conciliis, & Patribus multa referuntur. Ratio verò eſt eadem, quæ præcedentis aſſertionis: ſupponimus enim peccatum veniale non denudari malitia, nec deſinere eſſe peccatum propter adiunctum iuramentum, quia loquimur de actu intrinſecè malo, vt eſt, verbi gratia, mendacium, vel quod aliquo ex capite ſupponitur eſſe malum. Peccatũ veniale nõ minus eſt incapax obligationis, quam mortale. Non minus autem eſt incapax obligationis peccatum veniale, quàm mortale, quia etiam peccatum veniale eſt contra rectam rationem, & à Deo prohibitum, & ideò impoſſibile eſt, quod ſub præceptum cadat; ergo non poteſt eſſe materia iuramenti promiſſorij inducẽtis obligationem. Confirmatur, quia præceptum non eſt de re impoſſibili: non ſunt autem cenſenda minus impoſſibilia, quæ iure fieri non poſſunt, quàm quæ ſimpliciter, ſeu de facto ipſo fieri nequeunt: ſicut ergo iuramentum de re impoſſibili non obligat, ita nec iuramentum de re illicita, quæ ſine peccato ſaltem veniali fieri non poteſt.

2. 1. Obiectio. Contra hanc verò aſſertionem obiici poteſt. Primò, regula aliorum Iurium in præcedenti capite inſinuata, quod illa iuramenta non obligant, quæ obſeruata vergunt in interitum ſalutis æternæ, cap. *Si vero*, & cap. *Cum contingat*, de Iureiur. peccatum autem veniale non inducit interitum ſalutis æternæ, quia per temporalem pœnam remittitur, ergo non impedit obligationem iuramenti. Vnde oritur confirmatio: nam minus malum eſt peccatum veniale, quàm facere iuramentum falſum; ſed ſi non obſeruetur propter vitandum peccatum veniale redditur falſum, ergo implendum potiùs eſt, quàm peierandum: nam tunc ſolùm licet iuramentum non implere, quando minus malum hoc eſt, quàm Cap. *Iurauit.* Cap. *Non ſolum.* obſeruare, vt conſtat ex cap. 1. & 2. 13. d. & in cap. *Iurauit*, & in cap. *Non ſolum*, 22. q. 4.

3. Solutio. Ad argumentum reſpondetur primò, in illis Iuribus non poni regulam excluſiuam, ſcilicet, ſolum illud iuramentum non obligare, quod ducit in interitum ſalutis æternæ, neque vniuerſalem affirmatiuam, omne iuramentum, quod non eſt contra ſalutem æternam eſſe ſeruandum, ſed ſolùm hanc negatiuam, iuramentum, quod vergit in interitum, non eſt ſeruandum. Ita reſpondent ibi aliqui expoſitores, præſertim *Abbas.* *Couarr.* Abbas notab. 1. & Couarruuias referens alios, ſuprà §. 6. num. 6. & 7. Sed in rigore plus videtur ſignificari in illis textibus per illa verba, ſeruandum eſt iuramentum, niſi tale ſit, quod redundet in ſalutis æternæ diſpendium, & ſimilia C. *Quamuis.* habentur in cap. *Quamuis*, de pactis in 6. Et ideò Peccatum veniale etiã vergit in diſpendiũ ſalutis æternæ. faciliùs dicitur etiam peccatum veniale vergere in diſpendium, vel interitum ſalutis æternæ, illis enim duobus vocibus vtuntur indifferenter illa Iura. Nam licet peccatum veniale non priuet per ſe, &

A immediatè vita æterna, nihilominùs quatenus de ſe diſponit ad mortale, & impedit, quamdiu durat, conſecutionem vitæ æternæ, & reddit hominem aliquo modo indiſpoſitum ad perfectum Dei amorem, meritò dici poteſt vergere in diſpendium ſalutis æternæ. Quod alia Iura vocant, iuramentum vergere in peiorem exitum, vt loquuntur Sotus, Papa, & Beda, in cap. *Si aliquid.* 1. & 2. 22. q. 4. Aliud *Beda.* reſponſum dant aliqui Canoniſtæ, de quo dicam in obiectione ſequenti.

Ad confirmationem reſpondetur, illàm orationem rectè accommodari ad iuramentum promiſſorium, vt aſſertorium eſt: nam licèt ſit de pecca- 4. to veniali, debet potiùs fieri cum propoſito illud implendi quàm ſine illo, quia aliàs committeretur B periurium formale, & aſſertorium, quod magis cauendum eſt, quàm peccatum, quod committi poteſt habendo tale propoſitum. Et ideò conſiderare multum debent, qui frequenter iurant, comminando leuem iniuriam, vel promittendo leue munuſculum, vel ſimilia: quòd ſi hæc iurent ſine propoſito, mortaliter peccant, cum propoſito verò minùs peccant, quantùm verò peccent infrà lib. 3. videbimus. Non habet autem locum ratio illa in iuramento promiſſorio, vt tale eſt, quia poſtea non implete illud, nullum peccatum eſt, & ideò nulla eſt ibi comparatio minoris, & maioris mali culpæ, & ita maius malum eſt vnum peccatum veniale, Maius malũ eſt vnũ peccatũ veniale quàm nõ facere verum quod iuratũ eſt malè. quàm non facere verum, quod malè iuratum eſt. Quia hoc nulla eſt culpa, neque eſt periurium for- C male, ſed materialis omiſſio rei iuratæ, quia ex natura talis actus cenſetur non interponere Deus auctoritatem ſuam, vt illud fiat, neque velle, vt tale iuramentum impleatur: quia verò falſitas illa ſaltem obiectiuè mala eſt, & de ſe indecens, & vitanda, ideo dicitur in dictis Iuribus, tunc permitti propter vitandum maius malum. De quo videri poteſt Magiſter in 3. d. 39. cap. *An ſit periurus.*

5. 2. Obiectio. Cap. *Cum quidam.* Secundò obiici poteſt c. *Cum quidam.* §. *Illi verò.* de Iureiur. vbi quidam dicuntur abſoluendi ab obſeruantia cuiuſdam iuramenti illiciti, & contra rationem facti, vbi in verb. *Abſoluendi*, indicatur, iuramentum illud obligationem induxiſſe, cùm tamen eſſet de re illicita, ſcilicet, non loqui patri, vel matri, ſorori, aut fratri; neque eis humanitatis officium D exhibere, quæ ſunt præter pietatem, & charitatem. Solutio. Reſpondetur, ſine dubio tale iuramẽtum non obligare, vt apertè docuit Auguſtinus, in c. *Inter cætera*, 22. q. 4. & conuincitur ratione facta, quia tale iuramentum eſſet vinculum iniquitatis, vt ibidem ait *Auguſt.* Auguſtinus. Vnde in eodem cap. *Cùm quidam*, pœnitentia imponenda dicitur ei, qui ſic iurauit, quia malè iurauit, non quia non impleuit, quod iurauit.

6. Explicatur cap. cum quidam. Nihilominùs tamen reſpondent ibi Innocentius, Felinus, &c. neceſſariam fuiſſe abſolutionem ab illo iuramento, quia non erat ita malum, quin aliquando poſſet ſine peccato obſeruari, nimirum non ſubueniendo parentibus, quãdo non indigent, & ſimiliter non loquendo, quando neceſſarium non eſt. Sed hanc interpretationem reiicit Couarruuias ſu- *Couarr.* E prà p. 2. in princip. n. 4. quia illud iuramentum ſimpliciter fuit illicitum, & contra rationem, vt in eodem textu dicitur. Quare licèt in genere verum ſit, quando materia eſt dubia petendam eſſe diſpenſationem, vt infrà lib. 3. dicemus: tamen non exiſtimo hanc regulam bene applicari ad caſum illius textus. Quia materia illius iuramenti erat non loqui cum fratribus, & parentibus, nec ſubuenire illis: hæc autem materia interdum poteſt eſſe peccatum mortale, frequentiùs verò veniale, & ſi aliquan

aliquando ceſſat culpa,ſaltem eſt materia,vel indifferens, vel de ſe minus bona, & ideo manifeſtum eſt, iuramentum illud non obligare, nec propter totam illam materiam eſſe neceſſariam abſolutionem. Et quamuis interdum poſſit eſſe exceſſus, & peccatum in ſuperfluo ſermone cum fratribus, vel parentibus, tamen iuramentum illud nec pertinebat ad hanc materiam, neque illo inruitu factum erat, & ideo nec propter illos caſus abſolutio poſtulatur.

7. Aliquorum euaſio. Abſolutio ad cautelã quãdo poſtulatur.

Secundò reſpondent Gloſſa ibi, Abbas, & alij, poſtulari in illo textu abſolutionem ad cautelam. Sed videtur ſuperflua cautela in re tam clara. Abſolutio enim ad cautelam poſtulatur,vbi vinculum ſaltem eſt dubium, & rationabiliter timetur, hîc autem nullum eſt dubium, nec rationabilis timor; ergo neque ad cautelam neceſſaria erat abſolutio. Reſpondent aliqui peti ibi abſolutionem,non propter dubium, ſed propter talem materiam. Nam quotieſcumque materia iuramenti eſt peccatum mortale, tunc neque obligare, neque eſſe neceſſariam abſolutionem ad cautelam,& in hoc ſenſu loqui cap. *Si verò*, cum aliis citatis in præcedenti obiectione: quando verò materia leuior eſt,& poteſt eſſe veniale peccatum, tunc licèt iuramentum non obliget, nihilominus ex iure Canonico declarato in illo textu, ante fractionem iuramenti præmittendam eſſe abſolutionem ad cautelam, ne homines ſumant occaſionem facilè veniendi contra ſua

Abſolutio iuramenti, quando non neceſſaria etiã ad cautelam.

iuramenta.Sed in primis in conſcientia nullam credo eſſe obligationem petendi talem abſolutionem non ſolùm in caſu ſimili,vbi materia ex genere ſuo eſt peccatum mortale, licèt interdum poſſit eſſe veniale, ſed etiam in materia de ſolo veniali, vt de leui mendacio dicendo, quia tale iuramentum non ſolùm impleri non debet, ſed nec poteſt, ad quid ergo eſt neceſſaria abſolutio, vel quæ obligatio relinquetur in conſcientia, etiamſi non petatur, aut vbi datum eſt præceptum de ea petenda? Nam friuolum eſt, ex illo textu tale præceptum colligere. Et ob eadem motiua exiſtimo, neque in foro exteriori eſſe neceſſariam illam abſolutionem, quia etiam in foro Eccleſiæ ſatis notum eſt, tale iuramentum inualidum eſſe,etiamſi tantùm ſit de peccato veniali.

8. Couarruuiæ reſpõſio, ſed valde violẽta.

Tertiò reſpondet Couarr. ſupra, Pontificem ibi non dicere,vt qui ſic iurauit abſoluatur ab obligatione iuramenti, ſed à peccato, quod ſic iurando commiſerat. Sed licet reſponſio contineat veram doctrinam, non benè accommodatur verbis textus, *abſoluendi ſunt ab illius obſeruantia iuramenti*:aliud enim eſt abſolui à peccato, & aliud ab obſeruantia; eſt ergo valde violenta interpretatio illa Couarr.

Explicatio auctoris.

Abſoluendi ſunt ab obſeruantia iuramenti,id eſt,à peccato, quod commiſerunt iurantes. Poſſet fortaſſe non incongruè dici, verbum abſoluendi ibi poſitum eſſe pro abſolutione declaratiua nullitatis vinculi, non pro ſolutione vinculi diſſolutiua, non eſt enim hic modus loquendi nouus in iure, vt manifeſtè conſtat ex capit. *Audiuimus* 24. quæſt.1. vbi ſimul hæc duo dicuntur, *Excommunicatus te excommunicare non potuit*, &, *Te,tuóſque abſoluendo mandatum non curare*, &c. Vbi manifeſtum eſt verbum, *abſoluendo* non ſignificare ſolutionem, ſed declarationem;quod ibi notauit Gloſſa dicens;*id eſt,abſolutos eſſe oſtendendo,id eſt,non ligatos*, & refert alia ſimilia iura. Sic ergo rectè,& facilè exponitur dict.cap.*Cum quidam*.Quod ſignificauit Panormitanus in fine illius textus, dicens: *Vel intellige de abſolutione facti, ne taliter iurans notetur de facto,de tranſgreſſione iuramenti:* nam abſolutio de facto idem ferè eſt, quod ſola declaratio. Si quis autem voluerit communem expoſitionem de abſolutione ad cautelam defendere, non dicat, eſſe neceſſariam petere talem abſolutionem, hoc enim in textu non dicitur, neque eſt veriſimile, vt probaui. Sed dicat, dandam eſſe talem abſolutionem petenti, fortaſſe ad maiorem quietem, & ſatisfactionem eius; ſicut datur interdum priuilegium petenti illud, etiam vbi non eſſet neceſſarium.

Cap. *Audiuimus.*

9. 3. Obiectio. *Chryſoſt.*

Tertiò obiici poteſt Chryſoſtomus, qui in hom. 14. ad Populum, per aliquot columnas ita damnat conſuetudinem iurandi, vt ſignificet, ſemper eſſe peccatum, impedire alterum, ne iuramentum impleat, etiamſi malè iurauerit. Et conſequenter indicat,quoties duo iurant contraria,vtrumque peierare, vt ſi vir iuret flagellare ſeruum, & vxor iuret non eſſe flagellandum; & adducit exemplum ex 1. Reg.14. vbi Saul iurauit occidere Ionatham,& populus iurauit non fuiſſe occidendum. Conſtat autem, ſæpe alterum ex his iuramentis eſſe illicitum; ergo ex ſententia Chryſoſtomi etiam illud non ſeruare, vel impedire, ne obſeruetur, habet malitiam periurij.

10. Soluitur dubiũ, & explicatur Chryſoſt.

Reſpondetur, intentionem Chryſoſtomi ibi non eſſe, docere iuramenta illicita obligare, quia non de hoc tractat, ſed de reprehendenda conſuetudine iurandi, vnde numquam dicit, ſemper eſſe malum impedire executionem iuramenti; nam benè nouerat non peccaſſe Abigail retrahendo Dauid ab exequendo malo, quod iurauerat. Neque etiam dicit, ſemper eſſe periurium, iurare contrarium eius, quod alter iurando comminatus fuerat: nam ſine dubio poteſt eſſe opus pietatis, ſi alter temerè, vel iniuſtè iurauerat. Solùm ergo exaggerat incomoda, & pericula, quæ ſunt in facilitate iurandi: nam ex ea ſequuntur multa periuria, quia vel iuramenta non implentur, cùm debent, vel ſi iuſtè impediuntur, malè fiunt, & periuria cenſentur, non quia non implentur, ſed potius quia ita fiunt, vt ſecundùm rectam rationem impleri non debeant. Vt enim notauit Magiſter ſentent. in 3. diſt.39. circa finem, iuramentum illicitum non obſeruatum, vocatur periurium, non quia inde reus ſit aliquis, quòd non obſeruat, ſed quia iurauit iniuſtum, *ex quo* (inquit) *reus eſt, ſicut ille,qui peierat.*

Iuramẽti incommoda & pericula Chryſoſtomus exaggerat.

Magiſt.

CAPVT XVI.

Vtrùm iuramentum de actu indifferente obliget?

1. Iuramentum non poteſt obligare ad actũ indifferentem vitalem.

DIco primò, iuramentum non poteſt obligare ad actum indifferentem, vt indifferens eſt. Hæc aſſertio ſumitur ex D.Thoma, in dict. art.7. quamuis enim non faciat expreſſam mentionem actuum indifferentium, tamen comprehendit illos iuxta ſuam doctrinam,ſub bonis,vel malis, vel impedientibus maius bonum; & ita etiam ſumitur ex aliis auctoribus allegatis.Probatur autem breuiter, quia in primis actus de ſe indifferens,quotieſcumque propter ſe tantùm fit,ſine vlla relatione ad honeſtum finem, eſt peccatum veniale, iuxta probabiliorem ſententiam;ergo iurare actum indifferentem vt ſic,idem eſt, quod iurare quoddã peccatum veniale;ergo tale iuramentum non obligat. Dices: Contraria ſententia, quòd actus indifferens in indiuiduo,non ſit peccatum,probabilis eſt; ergo ſaltem ſecundùm illam illud iuramentum obligabit.

Obiectio.

Solutio.

Reſpondeo,quidquid ſit de antecedenti,(quod mihi dubium eſt, ſaltem loquendo de probabilitate practica) negando conſequentiam, quia vt iuramẽtum non obliget,ſatis eſt, quod ſit probabilius, illum operandi modum eſſe peccaminoſum: nam ſicut iuramentum non eſt vinculum iniquitatis, ita non eſt vinculum obligans ad ſequendam viam incertam,relicta ſecura,in materia vitandi peccatum.

Iuramentum non eſt vinculum obligans ad ſequendam viã incertam.

2.

Iuramentum non ſolùm non obligat ad actum indifferentem, quia malus eſt, ſed quia bonus nõ eſt. Etſi hęc poſſint ſeparari.

Vnde vlterius addo, iuramẽtum non ſolùm non obligare ad actum indifferentem,ſecundùm ſe ſpectatum, quia malus eſt, ſed etiam quia bonus non eſt, ſic factus in indiuiduo, etiamſi fingamus, illa duo eſſe in indiuiduo ſeparabilia, quod non credimus, quia eo ipſo talis actus otioſus eſt: quod in actu humano,& morali ſufficit ad aliqualem malitiam, vt in verbis otioſis conſtat. Tamen admiſſa etiam illa ſeparatione,ſaltem ille actus ſic factus,eſt inutilis tam operanti, quàm aliis, vt ſupponimus, quia ſi eſſet vtilis, & vt ſic ſpectaretur;iam non ſumeretur vt indifferens; ergo talis actus ad minus adimpeditiuus maioris boni; ergo vel ex hoc capite tale iuramentum non obligat iuxta ſuperius dicta. Et confirmatur, nam qui iuraret pro aliquo tempore,non facere quidpiam honeſtum,non obligaretur tali iuramento,vt omnes fatentur, & infra videbimus tractando generaliter de omiſſionibus: ergo qui iurat facere actum indifferentẽ non obligatur. Probatur conſequentia, quia ille in virtute iurat,nõ facere actum honeſtum, dum circa actum indifferentem occupatur.Imò,loquendo moraliter, & humano modo,vix poteſt aliquis ceſſare ab actu honeſto,& non peccare,niſi faciendo actum indifferentem, quia vix poteſt ceſſare ab omni actu libero,ſuppoſita ſufficienti aduertentia: nam ſaltem aliquid liberè cogitabit. Vnde ſicut non poteſt aliquis iuramento ſe obligare ad conſumendum tempus in inutilibus cogitationibus, etiam indifferentibus; ita neque ad ſe occupandum in opere indifferente,vt tale eſt.

Vix poteſt aliquis ceſſare ab actu honeſto, & non peccare.

3.
Inſtantia.

Dices:Qui iurat opus indifferẽs,non iurat facere illud ſine honeſto fine,(nã ſi hoc iuret,iurabit peccatum,vel aliquid repugnans honeſtati, & ſic conuincunt rationes factæ) ſed præciſè iurat facere tale opus de ſe indifferens,quod in indiuiduo poterit honeſtè fieri: ergo iuramentum de ſe obligabit ad faciendum tale opus, quandoquidem fieri poteſt ſine peccato,& tunc generalis regula rectæ rationis obligabit ad ponẽdum finem,quo honeſtè fiat.

Solutio.

Reſpondetur primò,ſæpe accidere poſſe,vt actus de ſe indifferens in tali perſona,& tali tempore, & loco, nõ poſſit cum fine honeſto habere proportionem, vt ſi Scholaſticus, qui neque ad ſalutem, neque ad rationabile corporis leuamen indiget ludo, iuret ludere, non obligabitur, quia & actus ille de ſe eſt indifferens,& in tali perſona non habet proportionem cum honeſto fine, & ſimilia exempla poſſunt multa adhiberi. Quoties ergo talis fuerit actus indifferens, non habet locum replica facta. Secundò dicitur, quòd licèt homo poſſit actum indifferentem referre ad honeſtum bonum, ex vi iuramenti non tenetur,quia,non hoc iurauit,vt de voto latius dicemus. Per coniecturam autem præſumi poteſt, quando actus indifferens, cum iuramento promiſſus, habet in tali perſona commoditatem, & proportionem ad honeſtum finem,eo ipſo intelligi iuratum in ordine ad talem finem,& ideo iuxta probabilitatem præſumptionis, ſeruandum eſſe iuramẽtum, quamdiu opus retinuerit vtilitatem illam, ſeu habitudinem ad talem finem. Tunc autem tale iuramentum non pertinet ad hanc primam aſſer- A tionem, ſed ad ſequentem, quia non eſt iuramentum de opere indifferente,vt tale eſt,ſed vt eſt vtile ad bonum finem.

4.
Si actus indifferens iuretur propter honeſtum finem iuramẽtum obligat.

Dico ſecundò: Si actus indifferens iuretur, vel propter honeſtum finem, vel propter vtilitatem proximi, ad quam eſt accommodatum, iuramentum obligat. Probatur, quia iuramentum de quocumque opere virtutis inducit obligationem; vt c. 12. viſum eſt, ſed opus indifferens factum propter honeſtum finem,eſt opus virtutis;ergo ſic iuratum cadit ſub obligationem.Neque in hoc eſt vlla difficultas, ſed explicandum eſt eo modo,quo diximus de propriis actibus virtutum. Addimus verò in vltima parte aſſertionis,quando opus eſt vtile proximo,& in eius vtilitatem iuratur,ſatis eſſe,quod non B ſit malum:nam licèt ſit indifferens,tale iuramẽtum obligat, quia in illo non attenditur per ſe primò honeſtas operis, ſed commoditas proximi, quam intendere per ſe bonum eſt, etiamſi intendatur per opus aliàs indifferens,dũmodo malum non ſit:nam per illam relationem fiet opus bonum,vel liberalitatis,vel miſericordiæ,vel iuſtitiæ,vel certè humanæ fidelitatis.Et ita hæc pars virtute continetur in ſecunda, poſita verò eſt ad maiorem claritatem, vt nimirum intelligatur in iuramento facto in fauorem proximi, inueniri hanc ſpecialem rationem, quòd ex vi qualiſcumque iuris acquiſiti proximo per promiſſorium iuramentum illi factum, ſuffi- C ciẽter honeſtatur opus illi promiſſum,etiamſi aliàs de ſe indifferens eſſet, & ideo illud etiam ſatis eſt, vt tale iuramentum ſemper includat obligationem. Hæc autem ratio non habet locum in operibus de ſe indifferentibus,vt ire in agrum,vel legere,quando ordinantur ad rationabilem commoditatem ipſius iurantis: nam ipſe iurans propriè non acquirit ius, & licèt acquireret,poſſet illi cedere,& ideo dicimus talia opera, & iuramenta ſpectanda eſſe ſicut alia opera virtutis, quæ abſolutè propter honeſtatem iurantur. Quod ſi opus indifferens referatur immediatè ad honorem Dei,induet rationem voti, & per principia ſupra poſita de voto iurato regulandum eſt, vt latius explicabitur infrà circa D materiam voti.

CAPVT XVII.

Quando, & quomodo obliget iuramentum de omiſſione, ſeu negatione alicuius operis?

1.

HÆc quæſtio videri poteſt definita in duobus capitibus præcedentibus, quia in his rebus moralibus priuationes, ſeu omiſſiones actuum, ad ipſos actus reducuntur, iuxta regulam traditam à D.Thom.1.2.q.71.artic.6.ad 1.& ita quæ dicta ſunt de actibus, accommodanda erunt ad omiſſiones actuum,cum proportione, & expedita erit quæſtio. Nihilominus tamen ad explicanda quædam dubia, E quæ circa has negationes ſpecialiter occurrunt,viſum eſt de illis in particulari dicere.

D.Thom.

2.
Iuramentum de non committẽdo peccato obligatorium eſt. Carẽtia mali eſt magnum bonum.

Primò ergo certum eſt, ſi fiat iuramentum de cauendo, ſeu non committendo actu peccaminoſo, tale iuramentum obligatorium eſſe. Patet, quia tale iuramentum eſt de re honeſta, nam vitare peccatum bonum eſt. Nec refert, quòd illa non ſit res poſitiua, ſed tantùm carentia, tum quia ſecundùm moralem æſtimationem carentia mali eſt magnum bonum;tum etiam quia in obſeruatione talis iuramenti, moraliter includitur poſitiua voluntas non peccandi, quæ bona eſt. Atque hinc ſequitur, quoties

ties

Negatio, quę iuratur in tuitu vitandi peccatum, obligationē inducit.

ties iuratur negatio aliqua intuitu vitandi peccatum, vitando actum, qui poteſt eſſe occaſio eius, iuramentum maximè obligare, vt ſi quis iuret non ingredi talem domum, in qua expertus eſt occaſionem peccati, vel non habere familiaritatem cum tali amico, qui ſibi eſt in ſcandalum, & ſic de aliis. Et ratio eſt eadem, quia tunc illa negatio induit eandem honeſtatem. Solùm oportet aduertere differentiam inter prædictas omiſſiones. Nam quando iuramentum immediatè eſt de non committendo tali peccato, verbi gratia furto, fornicatione, &c. tunc iuramentum de ſe ſemper obligat, quia materia ſemper habet eandem honeſtatem. At verò quando omiſſio iurata non conſiſtit formaliter, & immediatè in omiſſione peccati, ſed in omiſſione alterius actus de ſe non mali, quatenus eſt occaſio peccati, tunc obligatio iuramenti non eſt ita perpetua, ſed tamdiu durat, quamdiu ille actus fuerit occaſio peccandi. Si autem ratio occaſionis auferatur, obligatio iuramenti ceſſabit, vt in exemplis adductis, ſi à tali domo auferatur occaſio, vel ſi talis amicus mutet mores, & ſtudioſus fiat. Ratio ſumi poteſt, vel ex generali principio, quòd iuramentum promiſſorium non obligat mutatis rebus, iuxta caput *Quemadmodum*, de iureiurando; vel in principio ſupra poſito, quòd medium indifferens ſi fiat inutile, & impertinens ad finem honeſtum, iam non accipit honeſtatem ab illo: vel denique in intentione iurantis, quæ ſolùm fuit cauere occaſionem peccandi, & ideo ſi iam non eſt occaſio, non fuit ſub iuramento comprehenſa.

Quando omiſſio iurata nō eſt formaliter omiſſio peccati, obligatio iuramenti nō eſt perpetua.

3. Iuramentum de actu indifferente omittendo, intuitu honeſtatis, obligatorium eſt.

Dico ſecundò: Iuramentum de omittendo actu indifferente, ſi fiat intuitu honeſtatis, ad quam illa omiſſio poſſit aliquid conducere, obligatorium eſt, non verò ſi ſit de omiſſione impertinente ad virtutem. Prior pars certa eſt, & communis, quia talis omiſſio ſub illo reſpectu participat honeſtatem finis, ad quem ordinatur, atque ita iuramentum illud eſt de materia honeſta; ergo obligat. Exépla ſunt, ſi quis iuret abſtinere in die aliquo ab opere ſeruili, vt poſſit vacare operibus religionis, vel, ſi quis iuret non exire domo, vt ibi melius occupetur, & ſimilia. Imò hoc titulo multæ negationes huiuſmodi ſunt materiæ votorum, vt eſt votum non nubendi, vel etiam votum paupertatis, vel abſtinentiæ à cibo impediente vſum alicuius actus ſtudioſi. Sic etiam obligat iuramentum non ludendi, per ſe loquendo, quia licèt actus ille ſit indifferens, tamen abſtinentia ab illo eſt de ſe valdè vtilis, vel ad lucrandum tempus, ad exercitia virtutis, vel ad vitanda pericula, & nocumenta, quæ ex frequentia talis actus ſequi ſolent. Eadémque ratio eſt de quibuſdam aliis actibus, qui licèt non ſint per ſe mali, moraliter implicant hominem in vitiis, & peccatis, vel certè multum auertunt à ſpiritualibus bonis, huiuſmodi ſunt mercatura, & aliæ negotiationes humanæ. Et ideo iuramentum de non exercenda tali actione per ſe, & ex obiecto non eſt vanum, & ideo regulariter obligationem inducit; niſi ex circunſtantia perſonæ, & ſtatu eius contingat, tale iuramentum prudenter iudicari contra bonos mores eius.

Iuramentum non ludendi quomodo obliget.

4. Difficultas quædam cōtra ſecūdam partem aſſertionis.

In ſecunda parte aſſertionis videtur eſſe nonnihil difficultatis, procedit enim, quando aliquis iurat non facere opus indifferens, cuius priuatio impertinens eſt ad virtutem; ſicut & opus, neque illam iuuat, neque impedit; vt verbi gratia in fœmina, non laborare manibus, & in homine non ſcribere, vel non legere. Cur ergo iuramentum de tali negatione non obligabit? nam tale iuramentum A impleri poteſt ſine peccato, vt per ſe conſtat, & ſine impedimento melioris boni: nam illud iuramentum ſolùm impedir opus indifferens, cuius priuatio per ſe nihil confert ad honeſtatem, vt ſupponitur: ergo omiſſio talis operis, neque eſt mala, neque impeditiua melioris boni; ergo iuramentum de tali omiſſione poteſt impleri ſine peccato, & ſine impedimento alicuius boni. Cur ergo non implebitur, vt ſaluetur veritas iuramenti; nam (vt iura dicunt) non obſeruatio iuramenti ſolùm permittitur ad vitãdum maius malum, hic autem nullum malum vitatur, vt conſtat. Declaratur etiam ex quadam notanda differentia inrer opus indifferens, & negationem, ſeu omiſſionem eius: nam opus indifferens, ſi in indiuiduo ſic fiat, eo ipſo malum eſt, B vel certè impeditiuum maioris boni, & ideo iuramentum de illo non valet. Omiſſio autem talis operis etiam per ſe ſpectata non eſt mala, neque impedit maius bonum; & ideo iuramentum de illa ſine vllo incommodo morali impleri poteſt. Cur ergo nō implebitur? Accedit, quòd talis omiſſio videtur potius commoda ad virtutem, quia ſaltem conſtituit hominem magis expeditum ad bene operandum, ſi velit; ergo, ſaltem hoc titulo obligare poterit tale iuramentum.

Differentia notãda inter opus indifferens & negationē operis.

5. Reſolutio difficultatis.

Nihilominus vera eſt illa pars aſſertionis formaliter ſumpta, vt propoſita eſt, tanquam diſtincta à priori parte, nam ſi vocatio ab opere aliquo prorſus eſt indifferens, & nulla honeſtas, vel rationabilis vtilitas in ea ſpectatur, impertinens eſt, & inutilis; C ergo non eſt materia obligationis moralis: ergo nec iuramentum de illa ſic ſpectata obligat. Imò verò ſi opus illud, quamuis in ratione virtutis ſit indifferens, per ſe afferre poteſt aliquam naturæ commoditatem, vt eſt laborare manibus, & legere, aut ſcribere; ſic talis omiſſio non ſolùm honeſta non eſt, verùm etiam vergit in detrimentum naturæ, & ideo tale iuramentum nullum eſt, & non obligat. Si autem talis omiſſio ſpectetur ſub quacumque habitudine ad virtutem, ſic non pertinet ad hanc partem aſſertionis, ſed ad primam. Dupliciter autem poteſt id contingere. Primò, ſi iuramentum ſit de non faciendo opere indifferente in eo ſiſtendo, & hoc per ſe bonum eſt, & ex vi talis obiecti obligabit; non quidem ad non faciendum D opus abſolutè, ſeu quoad exercitium (vt ſic dicam) ſed ad non faciendum illud inutiliter, & otioſè. Alio modo poteſt in ea priuatione inuolui reſpectus ad honeſtatem, ſi homo intendat non occupari in tali opere, vt non diſtrahatur, vel impediatur ab aliis bonis; & tunc conſtat ex priori parte aſſertionis, & eſſe obligationem, & vnde oriatur. Et ita patet reſponſio ad poſteriorem partem difficultatis.

6. Ad priorem verò reſpondetur, iuramentum promiſſorium non obligare ad faciendam veram priorem propoſitionem de futuro, niſi ſuppoſita materia capaci obligationis, & ſtante illa obligatione procedit regula, quòd non eſt prætermittenda veritas, niſi vbi res vergeret in deteriorem exitum, E ſeu quod idem eſt, niſi propter vitandum maius malum. At verò quando materia de ſe eſt incapax, obligatio à principio nulla fuit, & ideo, neque poſtea neceſſarium eſt verum efficere, quod fuit aſſertum. Eſt autem dicta materia incapax propter ſuam vanitatem, & inutilitatem. Neque enim veriſimile eſt, Deum velle ſua auctoritate fauere vanæ, & quaſi ſuperſtitioſæ obſeruantiæ, & ideo à principio fuit error in tali iuramento, quia in vanum nomen Dei inuocatum eſt, poſtea verò nullus eſt defectus formalis

Deus nō vult fauere vanæ, & quaſi ſuperſtitioſæ obſeruantiæ.

malis (vt ſic dicam) veritatis, quia ſecundùm rectam rationem non magis eſt habenda ratio prioris dicti, quàm ſi dictum non fuiſſet. Quin potius quamuis per ſe non ſit malum tale opus indifferens omittere, nihilominus abſtinere ab illo, quaſi ex obligatione, & ſub intuitu reuerentiæ diuinæ, ſuperſtitioſum eſſet, & culpabile, vt ſtatim amplius explicabitur.

7. Iuramentum de non exercendo aliquẽ actũ bonum ſupererogationis, non inducit obligationem.

Dico tertiò: Iuramentum de non faciendo aliquo actu bono ſupererogationis, vt tale eſt, obligationem non inducit. Loquor de actu ſupererogationis, nam ſi actus ſit neceſſarius, ſeu ſub præcepto, omiſſio eius erit culpa, & ideo clarum eſt, ex dictis cap. præcedenti, illam non eſſe materiam capacem obligationis iuraméti, quando verò opus eſt bonum, non tamen præceptum, omiſſio eius B non eſt malum:ſed quaſi indifferens,& ideo poteſt habere dubitationem proximè tactam, quia iuramentum de omiſſione talis actus impleri poteſt ſine peccato, & ideo non apparet tam clara incapacitas obligationis. Nihilominus aſſertio poſita communis eſt,hanc tenet D.Thomas,d.q.89.art.7. ad 2.& ibi Caiet.Soto,& alij,idem D.Thom.quodlib.3.q.5.artic.14.& quodlib.5.art.27. Abbas, cum aliis,in c. *Si verò,* de iureiur.Archidiaconus,in cap. *Si aliquid* 22.quæſt.4.Couarr. ſupra part.1.§.6. n.6. & 7. Exempla magis frequentia, & certiora ſunt, ſi quis iuret, ſe non ingreſſurum religionem, vel non facere eleemoſynam, aut non audire Miſſam in die non feſtiuo. Ratio autem communis eſt,quia talis omiſſio, (eſto mala non ſit) per ſe nullam bo- C nitatem affert, & alioqui directè impedit maius bonum, & ideo eſt incapax obligationis iuſtæ, nedum religioſæ,qualis eſt obligatio iuramenti.

D.Thom. Caietan. Abbas. Archid. Couarr.

8. Duobus modis poteſt impediri opus honeſtũ.

Explicatur, & confirmatur; nam duobus modis poteſt impediri opus honeſtum, vno modo indirectè,quia non poteſt eſſe ſimul cum alio opere promiſſo ſub iuramento,vt ſi quis iuret dare Petro pecuniam, quam habet, eo ipſo impeditur, ne poſſit ex illa, aliam eleemoſynam facere: alio modo,poteſt omiſſio operis boni directè, & per ſe intendi, vt fit, quando directè iuratur ſola talis omiſſio. Prior ergo modus per ſe non habet deformitatem, quando actus directè intentus honeſtus eſt,& ideo iuramentum de tali actu per ſe obligat ad opus, de quo directè fit,& conſequenter poterit etiam obli- D gare aliquando ad omiſſionem melioris actus, iuxta regulas poſitas in cap.15. At verò quando omiſſio boni actus directè, & per ſe tantùm intenta eſt, nullam habet rationem boni,ſed impedimenti maioris boni, & ideo deformitatem quamdam habet tale iuramentum, ratione cuius dici poteſt à principio vergere in peiorem exitum, & in perniciem animæ,& ideo non inducere obligationem.Ita notauit Palud.in 4.diſt.38.q.1.n.29. & ſequitur Sylu. *Votum* 1.quæſt.4.ad finem.

9. Non oportet in tali iuraméto diſtinguere.

Et hinc fit,vt in hoc iuramento,quod eſt directè de omiſſione operis, vel ſtatus ſupererogationis, neceſſarium non ſit moraliter diſtinguere, an tale iuramentum fiat intuitu diuini honoris,vel intuitu proximi,vel per ſe tantùm, & abſolutè, quia quoli- E bet modo iſtorum fiat, non inducit obligationem. De primo modo res eſt clara ex ſuperius dictis, & ex materia de voto magis conſtabit,nam ibi includitur votum iuratum, illa autem non poteſt eſſe materia voti; ergo nec materia iuramenti promiſſorij ad Deum. Et hinc etiam eſt clarum tertium membrum,quia iuramentum abſolutè, & per ſe factum reducitur ad votum, vel eius conditionem imitatur, vt ſupra etiam declaratum eſt, & ideo, ſi

A ſit per ſe impeditiuum melioris boni, non obligat. Secundum autem membrum patet, quia negatio boni operis per ſe, & nudè ſpectata, non eſt vtilis proximo; ergo parum refert ad obligationem talis iuramenti, quod ſit factum in gratiam proximi, quia nullam inde accipit honeſtatem, éſtque irrationabilis voluntas proximi volentis ſibi tale iuramentum impleri.

Dices;Interdum ex omiſſione boni operis reſultat commodum proximi; ergo ſi intuitu talis commodi, illi fiat, tale iuramentum obligabit. Conſequentia patet, quia iam tunc ceſſat ratio facta, & procedunt, quæ ſupra dicta ſunt de iuramento facto in vtilitatem proximi, etiam cum impedimento melioris boni, extra ſtatum perfectionis. Antecedens verò patet exemplis.Primò,ſi pater iuret filio, vel maritus vxori, non facturum ſe eleemoſynas abundantes, etiam licitas, vt illis bona conſeruentur.Item ſi quis iuret mihi non ſeruiturum hoſpitali, vt ſit liber ad mihi inſeruiendum, &c. Reſpondeo,non parum eſſe dubiam obligationem talium iuramentorum,nam profectò ſi ſiſtant in ſola negatione operis ſtudioſi,& non includant formaliter, aut virtute obligationem ad aliquid directè, & proximè pertinens ad commodum proximi,non videntur obligare, quia ſunt contra bonos mores animæ.Si autem directè reſpiciãt talem vtilitatem, iam non erunt de pura negatione ſtudioſi actus,ſed aliam materiam moralem habebunt. Vt verbi gratia in priori exemplo,ſi pater iuret non facere eleemoſynas,vt liber maneat ad ludendum,vel donandum amicis, aut aliis modis expendendi etiam ſuperfluè,profectò eſſet iniquum iuramentum,regulariter loquendo;ſi verò eſſet iuramentum generale de moderandis ſumptibus, vel non alienandis bonis ſine magna cauſa, vel neceſſitate, tunc valere poſſet iuramentum, quia virtute eſſet de conſeruãdis bonis in vtilitatem filiorum. Vnde ſi in particulari talis eſſet perſona,vt in aliis ſumptibus eſſet moderata,& prudés, in eleemoſynis autem faciendis nimium effuſa, & ideo iuraret,non facere eleemoſynas,niſi neceſſarias, vel moderatas, ſecundùm ſuum ſtatum;tunc validum eſſe poſſet iuramẽtum, quia non intelligeretur eſſe directè de negatione actus virtutis,ſed de rationabili conſeruatione bonorum, pro filiorum commodis. Et ita eſt de ſimilibus materiis iudicandum, in quibus prudenti arbitrio opus eſt, quia non poteſt certior regula tradi: in dubio autem illud videtur eligendum, quod fuerit honeſtum, quia in hoc etiam magis conſulitur religioni iuramenti.

10. Inſtantia. Iuramentum de omiſſione boni operis, ex quo reſultat commodum proximi obligat.

Solutio.

De iuramento non mutuandi.

11. Atque hinc expeditur dubium, quòd hîc tractari ſolet,an iuramentum de non mutuando, vel de non fideiubẽdo,obligationem inducat?Nam partem negantem ſequitur Abbas in cap. *Si verò,*de iureiur.num.5.& 6.vbi alios refert, & hoc ſequitur Conarruuias,d.1.p.§.6.num.7. vbi in eandem ſententiam refert D.Thomam,Gratianum,& alios. Et ſumi poteſt à ſimili ex D.Thoma in quodlib.12.art. 21. vbi agit de iuramento non communicandi doctrinam alicuius experimenti, de quo dicit ſimpliciter non obligare. Fundamentum eſt, quia talia opera ſunt miſericordiæ, ſeu charitatis, & ideo vel ſunt in præcepto, vel in conſilio, & ideo tale iuramentum impedit opus, vel præcepti, vel conſilij. Aliis autem videntur illa iuramenta valida. Quam ſententiam tenet Maior,in 4.d.38. q.1. vbi de voto tractat,

1. Sententia negans. *Abbas.*

Couarr. D.Thom.

2. Sententia affirmans. *Maior.*

Oldra. *Hippolyt.*

tractat, & pro eadem ſententia citatur Oldtadus conſ. 90. Hippolytus, in repetitione rubricæ ff. de Fideiuſſoribus n. 28. Et fundamentum eſſe poteſt, quia mutuare, vel fideiubere, vt ſic, non dicit opus virtutis, ſed indifferens, & poteſt eius carentia cedere in vtilitatem iurantis, vel alterius; ergo iuramentum de ſe validum eſt.

12. Diſtinctio notanda circa hæc iuramenta.

Neutra verò ſententia eſt abſolutè ſequenda, ſed in primis diſtinguere oportet, an iuramentum hoc per ſe, & abſolutè fiat, vel in gratiam alicuius tertij. Priori ergo modo mutuare, & fideiubere ex obiecto ſunt opera miſericordiæ, nam per illa ſubueniri ſolet neceſſitatibus proximorum: & poſſunt aliquando eſſe in præcepto, ſi neceſſitas proximi grauiſſima ſit, & poſſit illis modis ei ſubueniri ſine magno diſpendio proprio; tunc ergo clarum eſt iuramentum non obligare. Præterea fieri poteſt, vt licèt non occurrat obligatio præcepti, nihilominùs ſecluſo iuramento, & conſideratis circunſtantiis, id eſt, neceſſitate proximi, & incommodo temporali, aut periculo eius, cui ſe exponit mutuans, aut fideiubens, meliùs ſit, & opus conſilij mutuare, & fideiubere, & tunc etiam fieri poteſt tale opus non obſtante iuramento, quia non obligat ad abſtinendum ab opere conſilij, quando non eſt factum in vtilitatem proximi. Et licet fortaſſe fuerit factum ad conſulendum propriæ commoditati, & ad vitandas difficultates, vel moleſtias, quæ ex illis actibus naſci ſolent, nihilominùs poteſt ipſemet homo cedere ſuæ commoditati, propter præſtandum conſilij opus, & ita non obligabitur iuramento, iuxta doctrinam ſuperiùs datam.

13. Quãdo hæc iuramenta obligant.

At verò ſi è contrario tales occurrerent circumſtantiæ, tantúmque eſſet periculum incommodi ſui, vel ſuorum, vt omnibus penſatis iudicetur imprudens, vel certè minùs prudens, ſeu minùs bonum mutuare, vel fideiubere, tunc obligabit tale iuramentum, quia materia illa in indiuiduo capax eſt talis obligationis, & comprehenſa ſub generali negatione. Imò quamuis iuramentum fuerit generaliter factum, de hac materia videtur interpretandum, quia pro ſola illa licitum eſt, & obligare poteſt. Et hoc eſt conſentaneum D. Thomæ in illo Quodlibeto, quatenus dicit, quòd licèt ſimpliciter non teneatur quis ſeruare tale iuramentum, in caſu poteſt teneri. Et hæc quidem procedunt, quando iuramentum promiſſorium fit, vel abſolutè, vel ſolum intuitu Dei, ſi verò fiat in gratiam alicuius tertiæ perſonæ, in cuius nocumentum poſſunt redundare mutuatio, vel fideiuſſio, ſi fiant, vt in gratiam alterius creditoris, vel alicuius ſocij in alio contractu, vel vxoris, filiorum, &c. tunc obligabit iuramentum in omni caſu, in quo licitè ſeruari potuerit, iuxta principia ſuprà poſita.

Exponitur cap. Quemadmodum, §. illud, *de Iureiurando,*

14. Vir ſi iuret vxori pro nullo crimine ſe eã accuſaturũ, an teneatur iuramento.

SEcundò, iuxta hanc doctrinam intelligenda videtur deciſio Innocentij III. in capit. *Quemadmodum* §. *illud*, de Iureiurando, vbi duas quæſtiones proponit. Prima, ſi vir iuret vxori, quòd eam ſuper nullo crimine accuſabit, quam vim habeat iuramentum? Et reſpondet, eſſe temerarium, & non obligare, quia aliàs etiamſi vxor fieret infidelis, non poſſet accuſare illam, quod conſtat eſſe abſurdum. Quæ deciſio clara, & certa eſt, quoad hoc, vt iuramentũ non obliget in tota illa vniuerſalitate, quam verba illa præferunt, & hoc probat exemplum ad- A ductum, & ex illo colligitur generalis regula, ſcilicet, iuramentum illud non obligare in omnibus caſibus, in quibus accuſare vxorem contigerit eſſe præceptum, vel certè eſſe melius, tamquam pertinens ad commune bonum. Dubitari autem poteſt, an tale iuramẽtum obliget pro illis caſibus, in quibus ſeruari poteſt ſine culpa, & ſine detrimento communis boni? Ad quod iuxta dicta, affirmatiuè reſpondendum eſt, quia quoad illam partem iuramentum non eſt de omiſſione vitioſa, vel impediente maius bonum, vt conſtat ex altera parte textus ſtatim declaranda; ergo quoad illam partem poteſt obligare iuramentum, quia vt habet regula Iuris, *vtile per inutile non vitiatur.* Imò licèt verba iu- B ramenti abſolutè proferantur, conditiones honeſtæ intelligendæ ſunt, quamuis non apponantur, vt in eodem §. notat Gloſſa; ergo illis ſubintellectis, obligabit iuramentum, præſertim cùm ſit factum in gratiam alterius.

Dubium. Solutio. Vtile per inutile non vitiatur.

15. An qui iurat vxori, pro adulterio ſe nõ accuſaturũ, teneatur nõ accuſare illam?

Altera quæſtio illius textus eſt, ſi vir iuret vxori, quòd non accuſabit illam de adulterio, an obligetur iuramento? Ad quam ſolùm reſpondet Pontifex, tutius eſſe, vt propter iuſiurandum vir accuſare deſiſtat vxorem ad diuortium celebrandum, quamquam denunciare eam poſſit ad pœnitentiam agendam. Quæ deciſio videtur obſtare his, quæ hactenus diximus, quia non accuſare adulteram, per ſe bonum non eſt: imò videtur turpitudinem inuoluere, iuxta ſententiam Chryſoſtomi ſeu C Auctoris Imperfecti Homil. 32. in Matth. *Patronus turpitudinis eius eſt, qui crimen celat vxoris:* & refertur in cap. 1. 32. quæſt. 1. Et ſimilis ſententia habetur in cap. *Si vir*, de Adulteriis. Circa hoc autem aduertendum eſt, tribus modis poſſe intelligi iuramentum illud. Primò, vt ſit factum poſt adulterium commiſſum, quod non pendet in futurum, quia iam emendata eſt coniux. Secundò, vt ſit factum, poſt adulterium commiſſum, nondum tamẽ emendatum, ſed durante iniqua conſuetudine, & amicitia. Tertiò, poteſt intelligi, de iuramento facto ante adulteriũ commiſſum, ſiue fiat ante matrimonium contractum, ad facilitandum illud, ſiue poſt contractum matrimonium, ob aliam cauſam.

Chryſoſt. Cap. *Si vir.* Tribus modis exponitur iuramẽtũ de non prodendo vxorem.

16. Primus ſenſus. Iuramentum in primo ſẽſu licitum.

De primo iuramento, facilè intelligitur, ex ſe li- D citum eſſe, & obligare, quia in primis non eſt contra vllum præceptum diuinum, vel humanum, quia nullum eſt, quod obliget virum ad vindicandam propriam iniuriam, etiam per publicam iuſtitiam, neque etiam eſt ita neceſſarium ad commune bonum, vt propter illud teneatur quilibet priuatus accuſare ſimile delictum contra ſe commiſſum; ex hoc ergo capite non eſt tale iuramentum contra bonos mores. Aliunde verò illud iuramentum eſt in commoditatem proximi, & ex ſe eſt opus miſericordiæ, quatenus eſt remiſſio iniuriæ, & morale beneficium indigentis, ergo non eſt cur tale iuramentum non obliget. Si ergo textus ille de huiuſmodi iuramento intelligatur, non eſt contra dicta, E neque vllam habet difficultatem. Tamen re vera non poteſt ita intelligi, quia dicit Pontifex, denunciandam eſſe huiuſmodi adulteram, vt pœnitentiam agat, & corrigatur: ergo ſupponit illam non eſſe emendatam.

17. Secũdus ſenſus. *Innoc.* *Gloſſa.* Non tenetur quis accuſare peccatorẽ etiam non emendatum.

Poteſt ergo intelligi textus ille de iuramento ſecundo modo facto, vt videtur illud intelligere Innocentius ibi, & ſumitur ex Gloſſa, verb. *Crimine*, & ita etiam videtur ceſſare difficultas, quia licèt peccator non ſit emendatus, non obligatur quis ad accuſandum illum. Aut enim obligaretur propter bonum proprium, & priuatum, vel propter bonum

ſpirituale ipſius delinquentis, aut propter bonum commune. Non primum, quia poteſt quis cedere iuri ſuo, quod inſinuatur in illo textu ibi, *Vir accuſare deſiſtat vxorem ad diuortium celebrandum*: nam quia hoc ſpectat ad priuatum ius ipſius viri, poteſt illi cedere. Vnde etiam iudicat Pontifex iuramentum ad hoc obligare; nam probabile eſt hanc vim habere vocem illam, *tutius*, iuxta modum loquendi iurium, quando loquuntur de re pertinente ad forum animæ. Et quoad hanc partem ratio eſſe videtur ſuprà tacta, quia hoc videtur pertinere ad opus miſericordiæ, & remiſſionem propriæ iniuriæ. Non etiam ſecundum, quia ſpirituali neceſſitati vxoris in eo caſu ſufficienter ſubuenitur per denunciationem Canonicam, vt in vltimis verbis textus apertè ſignificatur, denunciare autem non eſt accuſare, & ideo hoc non obſtat, quominus illud iuramentum obliget. At verò ſi iuramentum eſſet etiam de non denunciando, non obligaret, quia eſſet charitati contrarium, iuxta doctrinam D. Thomæ, d. art. 7. ad 3.

Denunciare non eſt accuſare. *D. Thom.*

18. *Gloſſa.* Circa tertium verò membrum, de accuſatione propter bonum commune, Gloſſa ibi in verbo, *Deſiſtat*, quam quoad hanc partem, videntur communiter ſequi ibi Doctores, ſentit tale iuramentum non obligare, quia licèt quis poſſit renunciare iuri ſuo, non tamen communi bono, quod ex iuramento ſic intellecto maximè læderetur, quia inde ſumerent rei, occaſionem peccandi, aut perſeuerandi in peccatis. Et videtur hoc poſſe fundari in textu, quatenus cum reſtrictione dicit, non eſſe accuſandum ad diuortium celebrandum: ergo non prohibet accuſationem criminalem ad vindictam publicam. Quæ ſententia eſt probabilis, ſed intelligenda eſt in caſu, in quo accuſatio propriè ſumpta cum omnibus oneribus ſuis, & ordinata præcipuè ad vindictam publicam, cadat ſub præceptum, vel ſit adeò neceſſaria ad commune bonum, vt repugnet charitati, vel iuſtitiæ legali illam omittere, tunc enim non obligat iuramentum, quia & eſt contra bonos mores, & contra intentionem iurantis, quia non eſt veriſimile voluiſſe ſe obligare pro illo caſu. Hic autem caſus, & obligatio rata eſt, tum quia rata ſunt huiuſmodi delicta, & occaſiones: tum quia per denunciationem ſatis fieri poteſt ordinariè huic bono communi, vel incipiendo ſtatim à denunciatione iudiciali, vbi oportuerit, vel ad illam tranſeundo ex correctione fraterna; impleto eius ordine, quando non fuerit ſufficiens. Et ideò meritò dixit Pontifex, tutius eſſe ſeruare iuramentum, quoad non accuſandum, quia ordinariè ſufficit aliis remediis vti, etiam ad commune bonum. Vnde Innocentius addidit, quòd ſi vxor adultera non poſſit induci per denunciationem ad pœnitentiam, neque ad diuortium, tunc procedi poteſt ad accuſationem, non obſtante illo iuramento: quia tunc cenſetur accuſatio neceſſaria non ſolùm ad punitionem vxoris, ſed etiam ad decentiam, & honeſtatem viri, & ad tollendum ſcandalum aliorum. Et ita ſemper reuoluimur ad illam regulam, vt iuramentum obliget ſubintellectis honeſtis conditionibus, ſeu niſi in caſibus, in quibus vergit in peiorem exitum.

Hoc iuramentũ quomodo non obliget.

Iuramentum obligat ſemper ſubintellectis honeſtis conditionibus.

19. 3. Senſus. *Panorm.* Tertiò, poteſt intelligi textus ille de iuramento facto ante adulterium commiſſum, & ita eſſe intelligendum probat latè Panormitanus, ibi, num. 14. & videtur conſentaneũ contextui: nam prior quæſtio generalis manifeſtè proponitur de promiſſione non accuſandi ſuper vllo crimine, vtique committendo, vt patet ex illis verbis, *Quia ſi mulier fieret infidelis, &c.* Poſterior autem quæſtio particularis de adulterio eodem modo, & ſenſu proponitur, quaſi deſcendendo ſolùm de vniuerſali ad particulare. Hoc autem ſenſu ſuppoſito difficilior fit reſponſio Pontificis, quia illa promiſſio ante delictum facta, turpis eſt, & ideò non eſt obſeruanda, iuxta legem *Si vnus* §. *Pacta*. ff. de Pactis. Vbi ratio redditur, quia expedit timere pœnam, quam non timet, vel minùs timet, qui accuſationem non timet: vnde procliuior fiet ad peccandum vxor per talem viri promiſſionem, & ideò turpis cenſetur. Quæ ratio, & turpitudo ceſſat, quando delictum ſupponitur commiſſum; ergo eadem ratione iuramentum cadens in promiſſionem factam ante delictum commiſſum non obligabit, quia, vt ſuprà dictum eſt, iuramentum ſortitur naturam promiſſionis, cui adiungitur.

Leg. *Si vnus.* Expedit timere pœnã.

Reſponderi poteſt cum Panormitano ibi, concedendo turpem fuiſſe talem promiſſionem, & conſequenter etiam iuramentum fuiſſe iniquè factum; & nihilominùs poſtea obligare ad non accuſandum in commodum proprium, vt Pontifex ſignificat. Et ratio eſt, quia promiſſio antecedit delictum commiſſum, & quodammodò præbet licentiam ad illud, quod eſt contra bonos mores, & commune bonum: executio autem, & obſeruatio iuramenti fit, poſt delictum iam commiſſum, & ideò iam non dat licentiam ad futurum adulterium propter impunitatem eius, ſed potiùs continet indulgentiam delicti iam commiſſi. Sed hæc reſponſio mihi non ſatisfacit, quia licèt obſeruatio iuramenti ſit poſt adulterium commiſſum, tamen ſi ex obligatione obſeruatur, iam obligatio ipſa antecedit delictum ſub conditione, ſi committatur. Ex hac autem obligatione naſcitur licentia, & impunitas ad peccãdum, quia ante adulterium ex vi iuramenti, & obligationis eius certa eſt vxor non fore accuſanda, etiamſi adulterium committat. Igitur licèt remittere adulterium commiſſum, per ſe turpe non ſit, nihilominùs remittere illud ex vi antecedentis obligationis turpe eſſe videtur, ac propterea talem obligationem non poſſe per iuramentum induci, vt ſtatim generaliter declarabimus. Et confirmatur, nam ob hanc rationem, in d. §. *Pacta*, non ſolùm dicitur, talem promiſſionem eſſe turpem, ſed etiam non obligare, neque eſſe obſeruandam; ergo idem eſt dicendum de obligatione iuramenti, quia malum illud præbendi impunitatem ad peccandum, efficacius ſequitur ex obligatione iuramenti, quàm ex obligatione promiſſionis. 20.

Remittere adulteriũ iã commiſſum per ſe turpe non eſt, ſed remittere illud ex vi præcedentis obligationis.

Propter hæc, difficilis eſt illa interpretatio Panormitani, & ideò probabiliter alij cum Innocentio exiſtimant, Pontificem locutum fuiſſe de iuramento circa adulterium iam commiſſum: quia non eſt magnum inconueniens in illis duabus quæſtionibus, eſſe in hoc aliquam varietatem, præſertim cùm adulterium commiſſum poſſit eſſe nondum emendatum, ſed pendens in futurum. Quia tamen veriſimile eſt ſermonem ibi eſſe de delicto committendo, duo reſponderi poſſunt ad obiectionem factam. Vnum eſt, Pontificem ibi non dicere, virum, qui ſic iurauit, obligari ex iuramento ad non accuſandum, ſed ſupponere, poſſe non accuſare, ſi velit, & propterea dicere, tutius eſſe non accuſare ad diuortium: quia in eo habetur maior reuerentia iuramento, & ſimul remittitur iniuria priuata, & non omittitur remedium ſufficiens, media denunciatione. Neque oportet, vt verbum, *tutius*, ſignificet obligationem, quia hoc ſolùm habet locum, quando res ita eſt dubia, vt ex vtraque parte 21.

Vera expoſitio ex ſententia auctoris.

ſit

ſit animæ periculum morale,& practicum:quod ibi non inuenitur, quia probabiliſſimum eſt,tale iuramentum , quando antecedit delictum committendum non obligare.

22. Alia interpretatio auctoris probabilis.

Aliud reſponſum eſſe poteſt , Pontificem non exiſtimaſſe , iuramentum illud fuiſſe à principio turpe, vel temerarium:nam cùm in priori quæſtione expreſsè dixerit,illud generale iuramentum eſſe temerarium,in poſteriori nihil tale dixit:ſed potiùs, propoſitis argumentis , quibus videbatur probari, eſſe turpe,omnibus ſatisfeciſſe videtur, reſpondendo,poſſe denunciare vxorem,etiamſi illam non accuſet ; quaſi hoc ſatis ſit, vt non ſit iudicandus patronus turpitudinis eius , cùm non celet crimen eius,neque etiam dare illi occaſionem peccandi per impunitatem , quia per denunciationem , cogi poteſt ad pœnitentiam agendam. Itaque propter ſolam obligationem non accuſandi,non cenſuit Pontifex præberi licentiam peccandi , quando ſalua ſemper manet poteſtas denunciandi , eò vel maximè , quia non ſimpliciter accuſationem prohibet, ſed cum illa reſtrictione , *ad diuortium celebrandum.* Vnde integra etiam relinquitur poteſtas ad accuſandum in ordine ad vindictam publicam, propter commune bonum , ſi ad illud neceſſarium ſit , vel magis expediat, quod etiam multum iuuat , vt per tale iuramentum non poſſit dici dari licentia impunè peccandi. Et hic ſenſus videtur probabilior etiam quoad iuramentum circa adulterium nondum commiſſum : nam proportione ſeruata ferè idem dicendum eſt de adulterio iam commiſſo, quantum ſpectat ad continuationem eius , quia etiam illa nondum commiſſa eſt.

23. An iuramẽta de omittendis aliquibus bonis ſeruari poſſint abſque culpa. D.Thom.

Vltimò inquiri poteſt , An hæc iuramenta de omittendis, ſeu non faciendis aliquibus bonis , vel melioribus operibus , ſeruari poſſint ſine culpa, etiamſi poſſint abſque culpa non ſeruari ? Et ratio dubitandi eſt , quia D.Thomas , quem alij imitantur, in dicto art. 7. ad 2.dicit , quòd licèt peccet ſic iurans,poſtea verò poteſt ſi velit, iuramentum ſeruare, quamuis non teneatur. Ratione etiam videtur clarè probari,quia ſermo eſt de omiſſione actus non præcepti, ſed ſupererogationis , qui actus ſine peccato omitti poteſt per ſe loquendo ; ſed iuramentum ſicut non impoſuit neceſſitatem , ita neque abſtulit hanc libertatem, ergo. In contrarium verò eſt,quia eiuſdem malitiæ eſſe videtur iniquum iuramentum facere , & iniquum iuramentum obſeruare,quia eſt veluti perſeuerare in eadem iniquitate,illam voluntariè continuando, item quia illud eſt , virtualiter facere iuramentum vinculum iniquitatis.

24. Dubij reſolutio. Materialiter & formaliter quæſtio intelligitur.

Ad hoc breuiter dicendum eſt , duobus modis poſſe intelligi , ſeruari tale iuramentum , ſcilicet materialiter,& formaliter.Materialiter voco,quando qui iurauit , perſiſtit in eo,quod iurauit , & vult illud non facere,non quia teneatur , nec quaſi coactus iuramento , ſed ſolùm quia non tenetur tale opus facere. Formaliter autem voco , perſiſtere in illo propoſito ex vi iuramenti , & quaſi illo coactus. Priori ergo modo locutus eſt D.Thomas , & ſic manifeſtum eſt licitum eſſe ei , qui iurauit non ingredi Religionem, non ingredi, quia propter iuramentum non cogitur intrare , & idem eſt de ſimilibus. Poſteriori autem modo , ſine dubio eſſet inordinatum , & culpabile , vt probat ratio facta: nam contra reuerentiam iuramenti eſt , illius prætextu , & occaſione opus conſilij omittere. Item obligatio talis iuramenti iniqua eſt , vt loquitur D.Thomas Quodlib.5. art.27. quia per illam obli-

Contra reuerentiã iuramenti eſt, illius prętextu opus conſilij omittere.

A gatur quis ad ponendum obicem gratiæ , & inſpirationi Spiritus ſancti , quod valde inordinatum eſt ; ergo operari etiam ex tali obligatione malum eſt , & peccatum. Atque ita quotieſcumque iuramentum non obligat ex incapacitate materiæ , iniquum eſt formaliter in ſenſu dicto ſeruare iuramentum , & hoc modo poſſet intelligi illa regula iurium , tunc iuramentum non obligare , quando obſeruatum vergeret in animæ detrimentum.

CAPVT XVIII.

Vtrùm iuramentum in materia per legem diuinam poſitiuam prohibita , obligationem inducat?

B

HÆc quæſtio locum habet tam in actione, quàm in omiſſione à Deo prohibita , & ideò proponitur , quia licèt ex dictis conſtet , perſeuerante malitia , non poſſe hæc cadere ſub obligationem iuramenti : nihilominùs dubitari poteſt, an interueniente iuramento , ſeparetur malitia à tali materia , & ideo poſſit iuramentum obligare?Nam in hoc ſenſu videtur dixiſſe Gratianus, 22. quæſt. 4. §. vltimo , iuramentum contra præceptum diuinum aliquando non obligare , ſaltem interueniente ignorantia facti , circa id , quod iuratur. Quod probat argumento ſumpto ex Ioſue 9. vbi Ioſue iurauit fœdus cum Gabaonitis , & C ſe illo iuramento obligari ſenſit , quamuis tale iuramentum contra præceptum Domini eſſet ; Deuteronom. 7. *Non nobis cum eis fœdus*, & præterea tale iuramentum fuiſſe validum , colligitur ex 2. Reg. 21. vbi dicitur Deus afflixiſſe fame populum ſuum propter Saül , quia occidit Gabaonitas contra fœdus illis iuratum , ergo ſignum eſt peccaſſe Saül frangendo iuratam promiſſionem,ergo obligauit illud iuramentum , etiamſi fuerit contra poſitiuum præceptum Dei. Secundò,quod difficilius eſt,hoc confirmat Gratianus , quia qui poſt votum caſtitatis iurat alicui ſe habiturum eam in vxorem, obligatur iuramento : & tamen illud eſt de re prohibita à Deo.Ergo. Maiorem dicit conſtare auctoritate Auguſtini,quam non adducit, nec locum deD ſignat. Minorem etiam ſupponit , quia illud iuramentum eſt illicitum ratione præcedentis voti. Et licèt ſeruare votum ſit de iure naturali , tamen quia illa obligatio introducitur media voluntate humana , videtur de illa iudicare , ſicut de obligatione legis poſitiuæ. Et videtur etiam ſupponere maiorem eſſe obligationem iuramenti , quàm voti, & ideò vincere illam. 1.

Gratian. *Deut.7.* *2.Reg.21.*

Hæc ſententia Gratiani ſine dubio falſa eſt, & à Gloſſa ibi , & ab omnibus reprobata. Dico ergo : Iuramentum factum contra præceptum, vel prohibitionem iuris diuini poſitiui , non obligare , eſt aſſertio certa , & patet facilè exemplis, vt ſi quis iuraret nunquam confiteri , vel nunquam communicare. Quod ſi quis dicat , hæc , & E ſimilia etiam ſecluſo præcepto non obligare , quia vergunt in perniciem animæ , tamen nudum præceptum ad hoc non ſufficere , contra hanc fugam eſt optimum exemplum , ſi aliquis habens conſcientiam peccati mortalis , de quo non poteſt hodie confiteri ; nihilominùs iuret, ſe hodie communicaturum , ſine dubio non obligabitur iuramento, quia ſic communicare ſine alia neceſſitate, & non pręmiſſa confeſſione contra ius diuinum eſt, & ſimilia exempla poſſunt facilè adduci,ſed non eſt neceſſe ea multiplicare in re clara.Ratio autem eſt, quia 2.

Reprobatur ſententia Gratiani. Iuramentum factum contra præceptũ,vel prohibitionem iuris diuini poſitiui non obligat.

quia ſuppoſito tali diuino iure, talis actio, vel omiſſio eſt ſimpliciter mala, neque eſt in poteſtate hominis ſeparare ab illa malitiam, quia non eſt in poteſtate eius tollere, vel ſuſpendere diuinum ius; ergo iuramentum de re ſic prohibita eſt iuramentum de peccato; ergo non magis obligat, quàm iuramentum de quacumque re intrinſecè mala. Denique illud iuramentum eſt in præiudicium diuini iuris, poteſtatis, ac mandati; quomodo ergo poteſt obligare?

Exponitur locus Ioſue 9.

3. Duplex ratio nullitatis cõſiderari poteſt in iuraméto Ioſue.

Solùm oportet explicare iuramentum factum à Ioſue, in quo duplex ratio nullitatis conſiderari poteſt, vna eſt ex parte doli, & deceptionis Gabaonitarum, & probabilis ignorantię Ioſue, & Principum populi Dei: aliud caput eſt incapacitas materiæ, quia iuramentum illud fuit de re per Deum prohibita. Priori ergo titulo videtur non potuiſſe obligare illud iuramentum, quia fuit inuoluntarium: nam ignorantia cauſat inuoluntarium, illa autem fuit ignorantia valdè apparens: & probabilis, vt ex circunſtantiis, quæ in Scriptura narrantur, colligitur. Deinde orta fuit ex poſitiua deceptione paciſcentium, quæ eſt iniurioſa, & ſufficit reddere pactum nullum, & conſequenter etiam iuramentum illi adiunctum. Denique fuit ignorantia in conditione perſonarum, cum quibus fœdus feriebatur, valdè eſſentiali, quia neceſſaria ad fœderis honeſtatem, error autem circa talem conditionem perſonæ, ſufficit inualidare contractum. Quibus omnibus accedit, quòd licet Ioſue, & Principes propter ignorantiam non peccauerint, ſic iurando, nihilominùs iuramentum ipſum in ſe fuit de re illicita, ergo etiam hac ratione ſeruari non debuit, & hoc eſt aliud caput nullitatis.

4. Variæ ſententiæ circa idé iuramentum referuntur. 1. Sententia Gratiani. *Abulenſ.*

Circa hoc iuramentum variæ ſunt opiniones. Prima affirmat, iuramentum illud fuiſſe validum, & per ſe obligatorium. Hanc defendit Gratianus, ſed malè, & improbabiliter, vult enim debuiſſe ſeruari, quamuis eſſet de re illicita, quia quando factum eſt ex ignorantia facti, licitè factum eſt. Sed hoc nihil iuuat, vt rectè notauit Abulenſis, Ioſue 9. quæſt. 29. quia licèt ignorantia ſi perſeueraret, potuiſſet facere, vt ex conſcientia erronea obligaret iuramentum, tamen ablata ignorantia, non poterat durare obligatio iuramenti, quia iam ceſſabat conſcientia erronea, & conſtabat, rem iuratam non eſſe licitam, quia præcedens ignorantia non abſtulit in re ipſa obligationem legis Dei, ergo ablata ignorantia lex diuina obligabat; ergo iam non poterat obligare iuramentum ad agendum contra illam.

5. Alius modus defendendi iuramentum hoc fuiſſe validum. *Lyran.* *Ambroſ.* *Auguſt.* Gabaonitæ cur non peccarint fallẽdo Iudæos.

Alio ergo modo defendi poteſt, iuramentum illud fuiſſe validum, negando fuiſſe de re illicita, aut contraria legi Dei. Quæ eſt Scholaſticorum opinio, quos infrà referam, & eam defendit Lyranus in Ioſue, & indicat Ambroſius, libr. 3. Officiorum, Ioſue, cap. 10. dicens: *Ieſus pacem, quam dederat, reuocandam non cenſuit, quia firmata erat ſacramenti religione, ne dum alienam perfidiam arguit, ſuam fidem ſolueret.* Nec ab eadem ſententia eſt alienus Auguſtinus quæſt. 13. in Ioſue, vbi eandem quæſtionem tractat, & eaſdem ponit rationes dubitandi, & nihilominus ait, Deo non diſplicuiſſe obſeruationem illius iuramenti, tum quia, quamuis Gabaonitę Hebræos fefelliſſent, tamen pro ſua ſalute, & Deum timendo, in populo eius id fecerunt: tum etiam quia ad clementiam ſententiæ Ioſue flectebantur. Et in quæſt. 14. addit, quod niſi placuiſſet Deo, illa A iuratio, ipſe illuminaſſet Ioſue, etiamſi non fuiſſet ab eo interrogatus, ſicut ſtatim in capite 10. in ſimili caſu legitur. Et ibi ait, crediſiſſe Gabaonitas Deo, & promiſſionibus, ſeu comminationibus eius, & hanc eorum fidem per illud fœdus remuneraſſe.

6. *Lyran. Ioſue 11.*

Quod autem illud iuramentum non fuerit contra legem Dei, colligit Lyranus ex illis verbis Ioſue 11. *Non fuit ciuitas, quæ ſe traderet filijs Iſraël præter Heuæum, qui habitabat in Gabaon; omnes enim bellando cepit. Domini enim ſententia fuerat, vt indurarentur corda eorum, & pugnarent contra Iſraël, & caderent, & non mererentur vllam clementiam, ac perirent, ſicut præceperat dominus Moyſi.* In quibus verbis B declarari videtur præceptum datum Moyſi, de perdendis illis gentibus, & non ineundo fœdere cum illis, ſcilicet, intelligendum eſſe de illis gentibus, perſeuerantibus in ſua infidelitate, & duritia, in qua tunc erant reſiſtentibus populo Dei, non tamen fuiſſe contra illud præceptum, aliquam clementiam concedere iis, qui conuerſi ad Deum, & moti eius fide, ſubiecti, & humiles, fœdus poſtulabant. Et confirmari hoc poteſt, quia etiam erat præceptum Dei, non accipere vxorem de filiabus alienigenis, & nihilominus ſi mulier deſerebat patrios mores, & conuertebatur ad fidem, accipi poterat in vxorem.

7. Obiectio. Abulenſis An Ioſue peccauerit Gabaonitis parcendo.

Sed obiicit Abulenſis, quia ſi hoc verum eſſet, non ſolùm Ioſue obligaretur illo iuramento, ſed C etiam malè feciſſet redigendo Gabaonitas in ſeruitutem, quia nullum habebat ius ad eos affligendos illo modò, ſi non erant comprehenſi ſub ſententia Dei, de puniendis, & perdendis illis gentibus. Item argumentatur, quia verba præcepti erant abſoluta & vniuerſalia, vt patet Exod. 34. & Deut. 7. ergo non licebat Ioſue illo modo ea limitare, vel exceptionem addere. Præterea quia licèt fortaſſe Deus decreuiſſet parcere Gabaonitis, hoc non conſtabat ipſi Ioſue, qui os Domini non conſuluerat ad faciendum iuramentum, neque etiam conſuluit poſt intellectam fraudem ad obſeruandum illud. Denique argumentari poſſumus, quia ſi illa exceptio vera eſſet, etiamſi non præceſſiſſet iuramentum, nec deceptio, & Gabaonitæ apertè, & D ſincerè veniſſent petendo pacem, & ſe ſubmittendo Deo, & populo eius, potuiſſent, imò & debuiſſent non occidi, quia præceptum Dei ad hoc non obligabat, ſi vera eſt dicta eius interpretatio, & alio iure occidi non poterant. Conſequens autem falſum eſſe, colligitur ex eodem Ioſue 9. *Ioſue 9.* Nam cùm vellet populus contra eos bellum mouere, reſponderunt Principes: *Iurauimus eis in nomine Dei Iſraël, & ideò non poſſumus eos contingere.* ergo ſecluſo iuramento nullam prætenderent excuſationem.

8. Solutio obiectionum, & quomodo Ioſue ſe habuit circa hoc iuramẽtum.

Ad hæc in primis reſpondere poſſumus, Ioſue in toto illo negotio motum fuiſſe peculiari inſpiratione diuina, & ex illa ſic legem intellexiſſe, non per modum peculiaris diſpenſationis, ſed per mo- E dum legitimæ interpretationis, concurrentibus ſimul aliis Principibus, inter quos præcipuè comprehendi ſacerdotes, & maximè Summum, manifeſtum eſt. Poteſtque illa interpretatio confirmari ex verbis Deuter. 20. *Deut. 20.* *Si quando acceſſeris ad expugnandam ciuitatem, offeres ei primùm pacem, ſi receperit, & aperuerit tibi portas, cunctus populus, qui in ea eſt, ſaluabitur, & ſeruiet tibi ſub tributo.* Quæ verba non fuerunt dicta de illis vicinis ciuitatibus, ſed de aliis, quæ procul valdè erant, vt ibidem explicatur, ideóque poſſunt in contrarium retorqueri: tamen quia Gabaonitæ præuenerunt populum Dei, & animo,

animo, ac ſubiectione ſe geſſerunt eo modo, quem Deus à diſtantibus ciuitatibus poſtulabat, & ideò iudicari potuerunt exempti ab illo rigore ſententiæ, latæ contra propinquas ciuitates, & iuxta legem diſtantium ciuitatum fuiſſe tractandi.

9. Gabaonitæ meritò in ſeruitutem ſunt redacti.

Et ita ad primam replicam reſpondetur, meritò Gabaonitas fuiſſe redactos in ſeruitutem, quia hoc ipſum continebatur in lege pro his populis, quibus vita concedebatur. Potuítque hæc ſeruitus grauior Gabaonitis imponi, tum quia erant de propinquis ciuitatibus, quæ dignæ erant maiori ſupplicio. Tum etiam, quia per deceptionem, & fraudem, veniam extorſerant. Tum denique, quia licèt iuramentum obligaret ad remittendam pœnam voti, non verò ad non commutandam illam in aliam leuiorem, id ergo facere potuit Ioſue per poteſtatem ſibi à Deo conceſſam, ad puniendas gentes illas. Ad ſecundam iam reſponſum eſt credibile eſſe, interpretationem illam non fuiſſe factam ſine inſpiratione diuina, & potuiſſe etiam Ioſue illam colligere per quãdam æquiparationem ex alia lege Dei. Item ex prohibitione ipſa diuina, & ratione eius, poterat aliquo modo illa interpretatio colligi, ſic enim dicit Exod. 34. *Ne ineas pactum cum hominibus illarum regionum, ne cùm fornicati fuerint cum dijs ſuis, & adorauerint ſimulachra eorum, vocet te quiſpiam, vt comedas de immolatis.* Deuteron. autem 7. dicitur: *Non inibis cum eis fœdus, nec miſereberis earum.* In prædicto autem caſu non poteſt dici, Ioſue miſertum fuiſſe Gabaonitarum, tum quia non, vt eis parceret, ſed vt iuramentum impleret, mortem remiſit: tum etiam, quia ſatis grauiter eos puniuit. Et præterea, quia cùm iam Gabaonitæ viderentur conuerſi ad Deum per fidem, teſte Auguſtino, dicta quæſt. 14. conſequenter ceſſabat in eis ratio legis: vnde Auguſtinus ſuprà in quæſt. 13. eos reputat tanquam de populo Dei, dicens, Deum vindicaſſe Gabaonitas de domo Saul: *Tanquam populi ſui homines.* Denique hanc illius legis interpretationem ſequutum fuiſſe Ioſue, & in ea non erraſſe ſentit Diuus Thomas in 3. diſt. 39. quæſt. 1. artic. 3. quæſt. 1. ad 1. dicens: *Iuramentum Ioſue non fuiſſe de eo, quod ſecundùm ſe eſſet illicitũ, ſed de eo, quod factum erat illicitum, quia prohibitum, vnde in hoc ſufficiebat intentionem ſeruare prohibentis, &c.* Et idem tenet Bonauentura ibi dicens, præceptum Dei intelligendum fuiſſe, quantùm ad eos, qui erant incorrigibiles. Idem Richardus artic. 2. quæſt. 3. ad 1. & ita eſt reſponſum ad tertiam. Ad vltimam verò probabiliter concedi poteſt, quòd licet non interueniſſet iuramentum, potuiſſet licitè Ioſue commutare pœnam mortis in pœnam ſeruitutis, ſi homines illi voluntariam ſubiectionem, & correctionem oſtenderent, quamuis ad ſedandum populum, & rationem illis reddendam, faciliùs viſum fuerit, obligationem iuramenti allegare.

Exod. 34. — *Deuter.* 7. — Ioſue non peccauit non occidens Gabaonitas. — *Auguſt.* — Gabaonitæ fuerunt de populo Dei. — *D. Thom.* — *Bonauent.* — *Richard.*

10. Ioſue debuit ſeruare iuramentum Gabaonitis.

Suppoſita autem capacitate materiæ illius iuramenti, quia non erat mala, nec prohibita, ſecundùm veram intelligentiam legis, non debuit prætermitti obſeruantia iuramenti, propter artificium Gabaonitarum. Primò, quia licèt per fraudem illam, non potuerint obligare Iſraëlitas in vi pacti, & promiſſionis humanæ: nihilominùs quod poſtulabant, bonum, & iuſtum erat, & ideò iuramentum de illo præſtitum, tanquam per ſe ſtans obligare potuit. Secundò, quia illa deceptio non fuit in re ſubſtantiali, ſed tantùm in modo accidentali, artificiosè inuento, ad maiorem ſecuritatem perſonarum, & maiorem facilitatem obtinendi veniam. Declaratur hoc, nam vt dicebam, eo ipſo, quòd cum fide, & ſubiectione veniam poſtulabant, iuſtè, & ſanctè eis concedi poterat quoad vitam; commutando mortem naturalem in ciuilem, qualis eſt ſeruitus; vt dicit D. Thomas ſuprà, & Gloſſa verbo, *Decepti.* in §. *ſed cum his*, 22. q. 4. Quia ergo illi non falsò oſtendebant hanc ſubiectionem, & fidem, ſed ſolam diſtantiam locorum, ideò dicimus, errorem illum circa perſonas fuiſſe accidentalem, & non in conditione ſubſtantiali, vel neceſſariam ad validitatem fœderis iuramento confirmati. Tertiò non parum iuuat, quod Gabaonitæ non decipiebant Principes Hebræorum in re illis iniurioſa, aut nociua, & alioqui illud fingebant propter vitam tuendam, vt notat dicta Gloſſa. Sic ergo valdè probabile eſt, iuramentum illud obligaſſe, non obſtantibus dictis apparentibus nullitatibus.

D. Thom. *Gloſſa.* — Error Iſraëlitarũ in hoc facto fuit accidentalis. — Probabile eſſe iuramentũ Ioſue obligationẽ induxiſſe.

11. Abulẽſis exiſtimat iuramentũ à Ioſue factum ſecundùm ſe ſpectatum fuiſſe de re illicita.

Nihilominùs, Abulenſis in dicto cap. 9. Ioſue à quæſtione 17. contendit, iuramentum illud in ſe ſpectatum fuiſſe de re illicita, & conſequenter non obligaſſe poſt intellectam fraudem Gabaonitarum: Iſraëlitas verò illud obſeruaſſe propter ignorantiam, quia putarunt iuramentum eſſe validum. Quam ignorantiam credit idem auctor quæſt. 27. fuiſſe inculpabilem, quia nondum erant ſatis eruditi circa obligationem iuramenti. Quòd ſi obiiciatur, quia ſi hoc ita eſſet, potuiſſent poſteà licitè occidi Gabaonitæ, quocumque tempore conſtaret iuramentum non induxiſſe obligationem, quod conſtat eſſe falſum, ex 2. Reg. 21. Ad hoc reſpondet Abulenſis, Deum poſtea confirmaſſe factum illud Iſraëlitarum, & declaraſſe voluntatem ſuam fuiſſe, vt Gabaonitæ non occiderentur. Fatetur autem idem Abulenſis, non habuiſſe Iſraëlitas de hoc expreſſam reuelationem, quia ſaltem de illa non conſtat: dicit tamen habuiſſe ſufficientem inſpirationem internam, quam ex varijs coniecturis colligit, in quæſt. 32. Sed reuera non plene ſatisfacit, tum quia ſi inſpiratio erat de diſpenſatione, quam Deus faciebat in lege ſua, & de nouo præcepto, quod dabat de non occidendis Gabaonitis, oportebat certiùs, & expreſſiùs fieri talem reuelationem. Tum etiam quia in dicto loco Reg. pro ratione ſolùm redditur. *Quia filij Iſraël iurauerant eis*, ſi autem iuramentum à principio fuiſſet inualidum, nunquam ratione illius duraſſet obligatio, ſed ſolùm ratione noui præcepti diuini, ſicut aliàs ipſemet Abulenſis argumentatur. Quapropter prior communis reſponſio ſolidior videtur.

12. *Cap. Venerabilem.*

Non omittam autem aduertere, quod Innocentius III. in cap. *Venerabilem* §. *idem etiam*, hoc exemplo Gabaonitarum probat, non eſſe violandum iuramentum eo prætextu, quòd ſit illicitum, donec iudicio ſuperioris, ad quem pertinet, declaretur, an tale iuramentum ſit licitum, vel illicitum, & conſequenter, an ſit ſeruandum, vel non ſit ſeruandum. Quod videtur intelligendum, quando non eſt certum, ſed dubium, an tale iuramentum ſit illicitum; nam ſi res eſſet clara, & certa, non eſſet neceſſaria ſuperioris interpretatio, neceſſe eſt ergo intelligi in caſu dubio, hoc enim etiam poſtulat materia textus; vt Gloſſa aduertit. Sentit ergo Pontifex, in caſu Gabaonitarum, filios Iſraël ſaltem dubitaſſe, an iuramentum illud eſſet illicitum, néc ne, & ideò rectè feciſſe non temerè violando illud. Sed tunc inſurgit difficultas, quomodo inconſulto Domino, à quo tunc expectabantur reſponſa in ſimilibus dubiis, auſi fuerint definitè ſtatuere non occidere Gabaonitas: nam in hoc dubitare poterant

Exponitur Innocentius in caſu Gabaonitarum.

an

an legem violarent, quandoquidem dubitabant, A an iuramentum eſſet licitum, vel illicitum. Ad quod dicendum eſt, non ita dubitaſſe, quin definitè iudicarent factum illud non fuiſſe contra legam rectè intellectam, & ſuprà poſitam interpretationem legis eſſe adeò conſentaneam intentioni Dei, & verbis legis, ac rationi, vt ſine vllo dubio practico (quidquid ſit de ſpeculatiuo) iudicauerint, obſeruantiam iuramenti fuiſſe licitam, & conſequenter neceſſariam. Aliud Gratiani motiuum, ſequentem poſtulat quæſtionem.

CAPVT XIX.

Vtrùm iuramentum factum contra prius votum, iuramentum, aut promiſſionem, obliget? B

1. Iuramentum factũ contra obligationẽ prioris voti non obligat.

HOc dubium annexum eſt præcedenti, propter ſecundam probationem Gratiani ibi propoſitam, quæ poteſt eſſe ratio dubitandi in præſenti. Sed nihilominùs dico primò. Iuramentum factum contra obligationem ex priori voto contractam, nullam obligationem inducit. Concluſio eſt communis, & ſatis clara. Et ratio generalis eſſe poteſt, quia tale iuramentum eſt de re intrinſecè mala, oſtenſum autem eſt, iuramentũ de tali materia non poſſe obligare; ergo. Maior patet, quia licet illa obligatio contracta ſit, medio actu voluntatis humanæ, tamen ſuppoſito actu promittendi, vel iurandi, obligatio eſt intrinſeca, & naturalis, & conſequenter fractio illius eſt intrinſecè mala. Subſe- C quens autem iuramentum eſt de agendo contra illam obligationem; eſt ergo de re intrinſecè mala.

2. Confirmatur concluſio, & diſtinguuntur duo modi, quibus iuramentũ poteſt eſſe priori voto contrarium.

Magis autem confirmabitur, & declarabitur hæc aſſertio, diſtinguendo duos modos, quibus poteſt iuramentum ſubſequens eſſe priori voto contrarium. Primò per ſolam contradictionem ex parte obiecti, vt ſi voui ieiunium, & poſtea iurem non ieiunare, & in tali iuramento per ſe nota eſt iniquitas, nam proponere non facere, quod voui, iniquum eſt; ergo multò magis id iurare. Quin potiùs tale iuramentum, nõ ſolùm ratione voti, ſed etiam illo ſecluſo, ratione talis materiæ per ſe ſpectatæ erit nullum, iuxta principia ſuprà poſita. Nam cùm illa materia ſit capax voti, neceſſe eſt, vt ſit ex me- D lioribus bonis; ergo negotio illius, non poteſt eſſe materia valida iuramenti. Alio modo poteſt eſſe iuramentum contrarium voto, per poſitiuam contrarietatem ex parte materiæ, quæ, ſcilicet, eſt de actu contrario, ſed repugnante actui promiſſo per votum, vt in exemplo illo Gratiani, de illo, qui iurat ducere aliquam, poſt votum caſtitatis. Et tunc certum etiam eſt, iuramentum eſſe iniquum, & non obligare, vt eſt definitum in cap. *Rurſus*. Qui clerici, vel vouentes. Et ratio eſt, quia etiam illud iuramentum virtualiter eſt de violando voto, quod intrinſecè malum eſt.

Iuramentum de ducenda vxore poſt votum caſtitatis nullum eſt. Cap. *Rurſus*.

3. Obiectio.

Sed obiicitur, quia maior eſt obligatio iuramenti, quàm voti. Reſpondetur primò, negando aſſumptum in iuramento promiſſorio, vt ſuprà oſtenſum eſt. Secundò, conſequentia etiam non eſt bona, eo quòd non ſunt cætera paria, quandò promiſſio an- E tecedit, & cõfert ius, vt ſtatim dicemus de promiſſione humana. Accedit tertiò, quòd in exemplo adducto etiamſi iuramentum anteceſſiſſet, præualere fortaſſe poſſet votum poſteà ſubſecutum, de quo infrà videbimus, in tractatu de Voto, vbi etiam diſputabimus, An qui poſt votum caſtitatis, matrimonium contraxit, teneatur potiùs ingredi Religionem, quàm matrimonium conſummare?

Solutio.

Dicò ſecundò: Quando iuramenta ſunt contraria, & vnum præceſſit, & aliud ſubſequitur, tunc, ſi prius iuramentum fuit licitum, & honeſtum, non poteſt poſterius iuramentum contra illud obligare. Hæc aſſertio habetur clarè in c. *Sicut*, de Sponſal. vbi omnes Doctores. Et ratio eſt eadem, quia poſterius iuramentum eſt de re intrinſecè mala, ſcilicet, de non obſeruando præſtito iuramento, ſiue hoc fiat per hanc formalem negationem, ſiue per actum contrarium, vt in voto declaratum eſt. Et confirmatur, quia vis iuramenti de ſe æqualis eſt: ergo ſi præceſſit iuramentum, & obligationem induxit, non poteſt per ſubſequens iuramentum infirmari. Atque ita rectè intelligitur cap. *Tua nos*, 1. de Iureiur. vbi ex duobus iuramentis, poſterius dicitur præualere, quia primum non obligauerat, quia erat Iuri contrarium, vt ibi notat Gloſſa in ver. *Primo præiudicat*: igitur à contrario, ſi primum iuramentum validum fuiſſet, non potuiſſet ſecundum illi præiudicare: nam illa negatio, fuit adæquata cauſa ſuo modo prioris affirmationis: ergo affirmatio contraria, erit cauſa contrariæ negationis.

4. 2. Aſſertio. Quando iuramẽta ſunt contraria, ſi prius fuit de re honeſta nõ poteſt poſterius contra illud obligare. Cap. *Sicut*.

Cap. *Tua nos*.

Gloſſa.

Sed contra hanc partem obiici poteſt: nam actus factus contra prius iuramentum, licèt peccaminosè fiat, validus eſt, ergo etiam iuramentum factum contra aliud prius, validum erit. Conſequentia tenet à paritate rationis, vel à fortiori, quia iuramentum eſt nobilior actus, & maiorem habet efficaciam, quàm alij. Antecedens patet inductione: nam ſi quis promiſit non donare, & donat, licèt malè agat, valida eſt donatio, ſi nihil aliud ei obſtet, quàm iuramentum. Item ſi quis iurauit non reuocare procuratorem, & reuocauit, valida eſt reuocatio, vt dixit Gloſſa, in cap. vlt. de Procuratoribus in 6. ver. *Reuocatus*. Item ſi quis iurauit, non vouere inconſulto Petro, & poſteà vouit, validum eſt votum. Item ſi quis iurauit ſponſalia cum aliqua, & poſteà contrahat cum alia, validum eſt matrimonium, ca. *Sicut*, de Sponſal. Imò licèt iurauerit, non contrahere matrimonium, & poſteà contrahat, factum tenet. Et ratio eſt, quia iuramentum, licèt prohibeat actum, non irritat illum, ſicut lex prohibens non ſemper irritat; ergo non obſtante iuramento valet actus.

5. Obiectio.

Gloſſa.

Cap. *Sicut*.

Iuramentum licèt prohibeat actum non irritat illum.

Dubium incidens, an facta contra iuramentum teneant?

HOc dubium petitur in propoſita obiectione, ad quod breuiter reſpondeo, actum contra prius iuramentum factum, non irritari ex vi prioris iuramenti, vt rectè probatum eſt. Dico autem *ex vi prioris iuramenti*, quia interdum contingit iuramentum adiungi prohibitioni actus aliunde irriti ratione alicuius legis, quaſi ad confirmandam voluntatem in obſeruatione talis legis, exemplum eſt in iuramento, de non alienando fundo dotali, & tunc eſt ſpeciale dubium, an iuramentum poſterius factum ſit contrarium priori, & habeat vim obligandi, de quo dicam infrà. habet enim ſpecialem difficultatem, propter legem, quæ ſimul cum iuramento reſiſtit. Hîc ergo de ſola virtute iuramenti tractamus, & ſic dicimus, quòd iuramentum de ſe non irritat actum, etiamſi præſtetur de non faciendo tali actu. Hæc eſt ſententia communis Canoniſtarum in cap. *Intellecto*, de Iureiur. vbi Panorm. n. 8. & in cap. *Dilecto*, de præben. n. 18. & ibi alij. Item Syl-ueſt. *Iuramentum*, 4. q. 12. Angelus, *Iuram*. 5. n. 15. Selua, de Iuram. 3. p. q. 2. n. 44 & 45. vbi varia exempla, & auctores allegat. Item Couarr. d. cap. *Quamuis*, 2. p. §. 2. n. 4. verſ. *Cæterum*, & benè Azor. tom. 2. lib. 22. cap. 6.

6. Actus contra prius iuramentum factus non irritatur ex vi prioris iuramenti.

C. *Intellecto*. *Panormit.* *Syluest.* *Angel.* *Selua.* *Couarr.* *Azor.*

cap.6. q.3. vbi alias opiniones refert, quas omitto, quia nec fundamentum,nec probabilitatem habere videntur. Ratio ergo eſt, quia valor talis actus ex voluntate operantis pendet, & per legem aliquam non impeditur. Item quia iuramentum licèt auferat liberam poteſtatem faciendi, imponendo obligationem,non tamen aufert ſimpliciter poteſtatem faciendi, vel volendi, & ideò licet actus contra iuramentum malè fiat,validus eſſe poteſt.

Actus contra iuramentũ factus licèt malè fiat, validus eſſe poteſt.

7. Differentia inter legem, & iuramentum.

Imò exiſtimo,non poſſe talem irritationem fieri ex vi iuramenti, etiamſi iurans velit: nam licet iurando intendat non ſolum ſibi prohibere,ſed etiam irritare actum,ſi fiat; nihilominus ſi poſtea voluntatem mutet, volendo actum validum facere, vt matrimonium, donationem, aut quid ſimile, actus erit validus,licèt malè fiat. In quo notanda eſt differentia inter legem, & iuramentum: nam lex, licèt ſæpe prohibeat non irritando, poteſt tamen vtrumque facere, & facit, ſi ſufficienter declaret, iuramentum autem ſolum, id non poteſt. Ratio differentiæ eſt,quia irritatio legis prouenit à ſuperiori voluntate, quam non poteſt mutare, vel impedire voluntas ſubditi, iuramentum autem prouenit à voluntate ipſius iurantis, quia licèt iurando liget (vt ſic dicam) voluntatem, & poteſtatem ſuam, non tamen priuat ſe poteſtate, & dominio ſuæ voluntatis, & ideò poteſt ſemper efficaciter mutare priorem voluntatem,& ita validum facere effectum, quamuis in eo faciendo peccet. Quod ſi dicas, quamuis iuramentum ſit à voluntate,obligationem eius non eſſe à voluntate,ſed à Deo,& à lege naturali. Reſpondetur, hinc potius confirmari intentum, quia nulla eſt lex naturalis, quæ talem actum irritet, licèt illum prohibeat. Et ratio eſt, quia licet facere actum contrarium iuramento ſit contra obligationem eius, quod actus ille habeat effectum ſuum,non eſt contra iuramentum, neque illa eſt materia, in quam per ſe poſſit cadere iuramentum & ideò quamuis iuramentum prohibeat actum, non irritat illum.

Iuramentum nõ poteſt irritare factũ contra illud lex poteſt.

Iuramentum quãuis prohibeat actũ non irritat illum.

8. Neque hoc repugnat aſſertioni poſitæ,quia licèt actus ſit contra iuramentum, nihilominus quod talis actus ſit validus, neque eſt, neque eſſe poteſt contra iuramentum. Secùs verò eſt de poſteriori iuramento faciendi actum contrarium priori iuramento, quia tunc tale iuramentum poſterius fit irritum ex defectu materiæ, quia per prius iuramentum effecta eſt mala, & peccaminoſa, ac ſubinde incapax iuramenti. Et ideò non refert, quod iuramentum ſit nobiliſſimus actus: nam potiùs ob hanc ipſam cauſam non poteſt cadere in materiam prauam, & idcircò quamuis magnum ſit vinculum iuramenti, habere non poteſt locum circa talem materiam. Conſiderandum autem eſt, aliud eſſe promittere actum contrarium priori iuramento, & hanc ipſam promiſſionem iuramento confirmare: aliud verò eſſe confirmare actum iam factum contra iuramentum. Primum enim dicit ordinem ad actum futurum iuramento contrarium, & ex eo capite intrinſecè malum, & ideò tale iuramentum prauum, & nullius valoris eſt, quia eſſet vinculum iniquitatis, & firmaret animum in propoſito malè operandi, & de hoc iuramento procedit aſſertio propoſita.

Oſtenditur aliud eſſe actum eſſe validum, aliud iuramentum quo firmatur actus.

Iuramentum non poteſt eſſe vinculũ iniquitatis.

9. Secundum autem non eſt huiuſmodi: nam licet ſupponat prauum actum, vtpotè factum contra prius iuramentum, non tamen cadit in illum, vt malus eſt, ſed in effectum eius qui bonus eſt, vt ſi quis contraxit,& conſummauit matrimonium contra iuramentum, vel votum caſtitatis, vel contra iuramentum contrahendi cum alia,licèt poſtea iuret perſeuerare in illo matrimonio,rem bonam iurat,quamuis medio peccato fuerit effecta. Et ſimiliter tale iuramentum non reſpicit in futurum aliquid malum,vel priori iuramento contrarium,quia licèt facere talem actum fuerit contra prius iuramentum, nihilominùs poſt factum talem actum, conſeruare illum,& alia,quæ conſequuntur ex illo, non eſt contra prius iuramentum. Vt ſi prius iuraui non donare, nihilominus poſtea donem, valida eſt donatio, vt dixi, & ideò ſi iurem non retractare donationem, neque impedire vſum, vel vſumfructum rei donatæ, validum eſt iuramentum quia non eſt per ſe contrarium priori iuramento, licet ſupponat prius iuramentum violatum.

Dico tertiò iuramentum factum contra priorem ſimplicem promiſſionem non confirmatam iuramento, obligantem tamen in conſcientia, ſiue ex iuſtitia, ſiue ex humana fidelitate non obligat in conſcientia,nec validum eſt.Ita docet Couarruuias in d.2.p.§.2.n.4.verſic.*Cæterum,* vbi pro illa allegat cap.*Veniens,*de Iureiurand.& ibi Innocent.& alios Doctores. Tamen Innocent. potius docet contrarium, vt rectius notauit Syluester *Iuramentum,* 4. q.12. Ipſe verò contra Innocentium tenet noſtram aſſertionem. Et ſumitur ex Bonauent.& Richardo, Paludano,Gabriele, Soto, & aliis Theologis in 4. d.27. & 28. dicentibus ſponſalia pura non diſſolui per ſubſequentia iurata. Quæ eſt etiam communis ſententia Iuriſtarum,in c.*Sicut,*de Sponſ.præſertim Abbatis Antiqui, Hoſtienſis, & Panormitani, qui aduertit Innocent.ſibi contrarium idem ibi tenere, idem Angelus *Iuramentum,*5.n.15. Et ratio eſt,quia non implere promiſſionem ſimplicem, eſt peccatum ſiue mortale, ſiue veniale: ergo iurare illam non implere, eſt iurare quoddam peccatum, ergo non poteſt tale iuramentum obligare. Et idem eſt, ſi iuret aliquid cõtrarium, & repugnans priori promiſſioni, vt eſt in caſu de Sponſalibus, quia etiam ibi in virtute iuratur fractio fidei prioris promiſſionis: ergo etiam tunc non obligat iuramentum. 10.

Iuramentum factum contra ſimplicẽ promiſſionẽ honeſtã, non eſt validum.

Couarr. Innocent. Syluest. Bonauent. Richard. Palud. Gabriel. Soto. Abbas. Hostienſ. Panorm. Angel.

Spõſalia pura non diſſoluũtur per ſequentia iurata.

Sed obiici poteſt ex Innocentio ſupra,quia quando tantum præceſſit ſimplex promiſſio,& ſequitur iuramentum de re oppoſita,poteſt vtrique ſatisfieri,implendo iuramentum,vt ſonat,& ſatisfaciendo promiſſioni per aliquid æquiualens, ergo ita faciendum eſt ob reuerentiam iuramenti: nam ſeruandum ſemper eſt,quantum poteſt ſine conſcientiæ diſcrimine. Et confirmatur ex d. cap. *Veniens,* nam ibi facta fuerat mentio prioris promiſſionis, non declarando, an fuiſſet facta, cum iuramento, nécne, & tamen poſtea mandat Pontifex cum reſtrictione, vt ſi mandatum inueniatur contrarium iuramento prius rectè facto,declaretur inualidum: ergo indicatur,quod ſola promiſſio præcedens ſine iuramento, non ſufficiat ad irritandum iuramentum ſubſecutum. Et hoc fuit fundamentum Innocentij,& non multum repugnant Gloſſa vlt.& Abbas antiquus, ibi. 11.

Obiectio.

Iuramentum ſeruandum, & quantum poteſt, ſine conſcientiæ diſcrimine.

Cap.*Veniens.*

Gloſſa. Abbas.

Sed in primis ex textu illo nihil colligitur in contrarium. Primò, quia in illo non eſt ſermo de iuramento, ſed de mandato promiſſioni contrario: & fieri poteſt, vt mandatum ſuperioris, ita impediat implere promiſſum, vt ſine peccato poſſit omitti, quod non habet locum in iuramento, propria voluntate facto. Sed hoc non eſt ad rem, tum quia ibi non eſt ſermo de mandato procedente à ſuperiore, ſed facto in virtute prioris iuramenti, tum etiam, quia mandatum ſuperioris, etiam poteſt reſiſtere priori iuramento promiſſorio, 12.

ſorio, irritando illud ex parte materiæ, vt infrà dicetur. Secundò ergo non obſtat ille textus, quia, vt ibi notat Panormitanus in fine, ex Innocentio in d. cap. *Sicut*, ibi tantum narratur factum, & iuxta illud Pontifex reſpondet. Nam licet in illo textu, prout nunc habetur in decretalibus, non explicetur priorem promiſſionem fuiſſe iuratam, tamen iuxta antiquam lectionem expreſsè dicitur, *Iuramento, & promiſſione*, vt habetur in 3. Collatione Antonij, Auguſtini, & notauit Abbas antiquus, & ideò Pontifex mentionem fecit iuramenti, atque ita non inſinuauit, ſolam promiſſionem non fuiſſe ſufficientem. Ad rationem autem reſpondetur, negando aſſumptum. nam in rigore conſcientiæ loquendo, tenetur quis implere quod promiſit in ea ſpecie, in qua promiſit, nec poteſt cogere creditorem, vt acceptet æquiualentem, vel intereſſe; nam ea, quæ promittuntur opere compleri debent, & pacta ſeruanda ſunt, cap. 1. & 3. de Pactis, neque alio modo ſeruatur veritas, quæ in promiſſione neceſſaria eſt.

Tenetur quis implere quod promiſit, in ea ſpecie, in qua promiſit.

Dubium incidens, an conſentiente creditore, obliget iuramentum contra promiſſionem factum.

13. HInc verò naſcitur optimum dubium; nam licèt promiſſio in rigore non impleatur ſoluendo intereſſe inuito creditore, ſi tamen ille contentus eſt, ſufficienter impletur. Quæri ergo poteſt, an in eo caſu, in quo prior creditor contentus fuerit alia ſolutione, iuramentum factum contra promiſſionem obliget? Videtur enim obligare, quia iam poteſt impleri ſine peccato. Imò ex vi talis iuramenti videtur quis obligari ad procurandum, vel ſaltem interrogandum ab eo, cui prius promiſit, an ſit contentus iuſto intereſſe, vel re alia æquiualente, vt ſi annuat ſuum iuramentum impleat, quia tenetur facere, quantum in ſe eſt ad iuramentum implendum. Et confirmatur, quia ſi tempore, quo factum eſt iuramentum, prior promiſſio iam non obligaret, vel propter remiſſionem conceſſam, vel propter rerum mutationem, tunc ſine dubio iuramentum obligaret, quia iam eſſet de re licita, & ita ceſſaret ratio inualiditatis iuramenti: ergo ſimiliter quam primum ceſſat poſtea obligatio promiſſionis, incipiet obligare iuramentum.

14. Neque obſtat, quod iuramentum à principio factum, fuerit de re illicita, quia iam mutata eſt in licitam. Nam ſi à principio fuiſſet de re licita, & facta eſſet illicita, eo ipſo ceſſaret obligatio iuramenti; ergo vt ſeruetur proportio, & æqualitas, licet iuramentum à principio fuerit de re illicita, quamprimum fiet licita, obligabit. Atque huic parti fauet Nauarrus d. cap. 12. n. 89. vbi pro Regula ſtatuit, iuramentum generaliter factum, ita vt comprehendat tempus pro quo actus iuratus poteſt eſſe licitus & illicitus, licet factum ſit eo tempore, quo actus eſt illicitus, obligare in eo tempore, in quo actus cœperit eſſe licitus. Eidem ſententiæ fauet Couarruuias in 4. 1. p. cap. 4. §. 1. num. 10. quatenus dicit, quamuis ſecunda ſponſalia non valeant durantibus primis, incipere tamen obligare, ſi prima diſſoluantur per mortem, aut conſenſum prioris ſponſæ, ſaltem in virtute promiſſionis.

Iuramentum factum de re licita, ſi poſt ea fiat illicita non obligat.

Nauarr.

Couarr.

15. Nihilominùs contrarium ſuaderi poteſt, ſcilicet tale iuramentum obligare poſtea non poſſe, quidquid eueniat. Primò ex regula Iuris 18. in 6. *Non firmatur tractu temporis, quod de iure ab initio non ſubſiſtit*: nam in noſtro caſu iuramentum illud à principio non ſubſiſtit, ſed eſt nullum, quia eſt de re illicita: ergo nunquam amplius vires reſumit. Confirmatur; nam hac ratione profeſſio facta ab vno coniuge, viuente altero, & inuito, illo mortuo non conualeſcit, neque obligat, iuxta cap. *Quidam*, de Conuerſione coniugatorum, & cap. *Placet*. eod. Vnde Panormitanus ibi colligit, promiſſionem factam tempore inhabili, quia nulla eſt, non conualeſcere tempore aliquo, vt ſi quis habens votum caſtitatis promiſit ſponſalia, licet poſtea diſpenſationem voti obtineat, non obligatur ſponſalibus, quia nulla à principio fuerunt, ergo ſimiliter in præſenti. Secundò declaratur in hunc modum, quia vel illud iuramentum factum contra priorem promiſſionem fuit abſolutum, vel ſub conditione, ſi alter cedat iuri ſuo, vel alia ſimili. Hoc poſterius eſt contra hypotheſim, quæ in quæſtione ſupponitur, ſic enim tale iuramentum non eſſet illicitum, ſicut non eſt illicitum iurare matrimonium contrahere cum conſanguinea, ſi Papa diſpenſauerit, quia licet actus matrimonij nunc non liceat, conditio ſuſpendit illum, vel facit, vt nihil iuretur illicitum: ita ergo eſſet in præſenti. Nos autem loquimur de iuramento illicito, ergo ſupponendum eſt, iuramentum eſſe abſolutum de agendo id, quod iuratur, non obſtante priori promiſſione, & rumpendo illam; tale autem iuramentum à principio inualidum eſt independenter ab omni conditione, ergo ſimpliciter, & abſolutè non obligat, neque obligabit, quacumque mutatione rerum facta, quia nec formaliter, nec virtute clauſit à principio talem conditionem, aut intuitu illius factum eſt.

Iuramentum tale non poteſt obligare.

Cap. *Quidã*. Cap. *Placet*. *Panormit.* Promiſſio facta tempore inhabili, non conualeſcit tempore aliquo.

Propter hæc poſteriora argumenta videtur mihi hæc ſententia probabilior ex vi talis iuramenti, & niſi aliud conſtiterit de intentione iurantis: quod maximè confirmabitur reſpondendo ad priores rationes. Ad primam dicitur, licèt verum ſit, poſſe iurantem in eo caſu implere ſecundam promiſſionem ſine peccato, nihilominus non teneri, quia neque id iurauit, neque iuramentum illud à principio ad aliquid obligauit. Ad confirmationem autem rectè ibi negata eſt conſequentia: nam ſi tempore ſecundæ promiſſionis prior obligatio fuiſſet extincta, iuramentum fuiſſet de re licita, ideóque obligaret: durante autem priori obligatione iuramentum à principio fuit nullum; & ideò numquam poſteà obligat. Et ob eandem cauſam non valet æquiparatio inter iuramentum à principio licitum vel illicitum, quia licitum à principio obligat, dependenter tamen ab honeſtate materiæ, & ideò ſemper includit virtute hanc conditionem, *Niſi materia mutetur, & fiat illicita*, & inde eſt, vt facta in materia, tali mutatione, ceſſet obligatio iuramenti. At verò quando iuramentum à principio fuit illicitum, fuit etiam nullum, ideóque non obligat, etiam ſub illa conditione, *Si materia deſinat eſſe illicita*. 16.

Reſoluitur dubium, & aſſeritur vt probabilius non obligare iuramentum contra priorem promiſſionem, licet creditor iure ſuo ceſſerit.

Et ideò non probo regulam traditam à Nauarro, loco ibi citato, quando iuramentum à principio fuit illicitum ex obiecto ſuo, quia tunc nunquam incipit obligare, etiamſi in materia iurata incipiat eſſe aliqua honeſtas, propter rationẽ ſuprà factam, quod actus nullus, nunquam conualeſcit. Quod etiam exemplis ab ipſo Nauarro inductis, oſtendi poteſt. Vnum eſt de illo, qui iurauit non ingredi talem domum, ſine vlla cauſa, vel ratione, quod iuramentum tanquam vanum, & temerarium non obligat. Si autem poſtea contingat in domo illa eſſe occaſionem peccandi, dicit Nauarrus pro tunc obligare iuramentum illud, quia non eſt, cur reſtringatur 17.

Regula Nauarr. non probatur.

Actus nullus, nunquã conualeſcit.

gatur ad tempus, in quo temerarium, & vanum A eſt. Ego verò exiſtimo ex vi illius iuramenti non obligari eum, qui ſic iurauit ad non ingrediendum talem domum, quia iuramentum nunquam fuit factum illo intuitu vitandi talem occaſionem, vt ſupponitur, ſed ſolùm temerè, & ex quadam leuitate. Idem eſt de illo, qui iurauit non laborare in Sabbato, non intuitu deuotionis ad Virginem, ſed vel intuitu falſæ ſuperſtitionis, vel ſolùm ad corporalem requiem: nam licèt ille poſſit honeſtè vacare in honorem Virginis, non tenetur ex vi illius iuramenti, eſt enim eadem ratio de loco, quæ de tempore.

18. Iuramentum de ſeruandis ſtatutis alicuius Eccleſiæ quando ſunt contra Canones, nõ obligat.

Aliud exemplum Nauarri eſt, ſi quis iurauit ſeruare ſtatuta alicuius Eccleſiæ, inter quæ vnum erat contra Canones, & ideo illicitum; nam iuramẽtum à principio non obligauit ad illud ſeruandum: *Si tamen* (inquit) *ſtatutum illud poſtea confirmetur à Pontifice, & ita incipiat eſſe licitum, etiam incipiet iuramentum obligare ad illud ſeruandum.* Sed diſtinctione opus eſt; nam iuramentum illud potuit fieri vel tantùm de ſeruãdis ſtatutis iam factis, vel de factis, & faciendis. Si fit hoc poſteriori modo verum eſt, quod aſſumitur: ſed exemplum non eſt ad rem, quia iuramentum à principio reſpexit tempus futurum, & factum eſt de ſtatutis veris, & validis quocumque tempore. Si autem iuramentum priori modo factum eſt, dico non obligare ad ſtatutum poſtea confirmatum, niſi à principio conſtiterit, iuramentum ex certa ſcientia factum eſſe de illo ſub ea conditione, in quo ſenſu fuiſſet iuramentum à principio licitum, etiam vt cadens in illud ſtatutum. Si autem iuramentum abſolutè factum fuit de ſeruandis ſtatutis iam conditis, ſine vllo reſpectu confirmationem, vel diſpenſationem Pontificis, ſic ſolum obligauit ad ſtatuta valida: nam illud, quod eſt illicitum, non poteſt dici ſtatutum. Quapropter cùm poſtea confirmatur, quaſi de nouo fit, ideóque prius iuramentum ad illud non obligat, iuxta cap. penul. de iureiur.

Statutũ quod eſt illicitum, nõ poteſt dici ſtatutum.

19. Denique non obſtat exemplum de ſponſalibus ex Couarruuia adductum: nam oppoſitum verius cenſemus, ſi eadem proportio in exemplo ſeruetur, nimirum, quod ſecunda ſponſalia abſolutè facta ſint, & non ſub conditione, *Si prior ſponſa ceſſerit iuri ſuo*, vel alia ſimili, vt benè notat, & diſputat Sancius lib. de Sponſal. diſput. 50. Et ideo addidi in aſſertione, *Niſi aliunde conſtiterit de intentione iurantis:* nam ſi hæc fuit, non iurandi abſolutè rem illicitam, ſed tantum ſub conditione, qua fieret licita, clarum eſt obligare iuramentum, quia ſic eſt honeſtum, & ex intentione pendet. Idémque eſſet, ſi intentio iurantis extenderetur ad iuramentum implendum quocumque modo poſſit, ſiue licitè, ſiue illicitè: nam tunc, licet ex parte eſſet illicitum, ex alia parte eſſet licitum, & quoad illam obligaret, impleta honeſtatis conditione. Vnde hoc non ſolùm habet locum, quando pura promiſſio præceſſit, ſed etiam ſi fuerit iuramento firmata: nam ſi in poſteriori iuramento addatur conditio, E *Si primum iuramentum remiſſum, vel relaxatum fuerit*, ſic poſterius iuramentum licitum eſt, & obligabit impleta conditione, cùm tamen abſolutè factum nullum ſit. Sic ergo loquimur, cum iuramentum eſt contra priorem nudam promiſſionem.

CAPVT XX.

Vtrùm iuramentum de actu prohibito lege humana, præſertim ciuili, ſit obligatorium.

Ratio dubitandi eſt, quia multa iuramenta contra leges ciuiles facta, approbantur, & defenduntur iure Canonico, c. *Cùm contingat*, de iureiur. cap. 2. de Pact. in 6. In contrarium verò eſt, quia iuramentum contra bonos mores non obligat, vt eſt regula iuris 58. in 6. ſed iuramentum contra leges eſt contra bonos mores, ergo. 1.

1. C. *Cùm contingat.* Iuramenta multa cõtra leges ciuiles facta approbantur iure Canonico.

Dico primò: Iuramentum factum de actu prohibito per legem humanam abſolutè prohibẽtem, B & in conſcientia obligantem, irritum eſt, & nullam obligationem inducit. Hæc aſſertio communis eſt, vt latius videbimus in diſcurſu ſequenti, nunc breuiter probatur, quia iuramentum de actu peccati irritum eſt, vt ſupra eſt probatum; ſed tale iuramẽtum eſt de actu peccati; ergo. Probatur minor, quia non ſolùm eſt peccatum, actus natura ſua malus, ſed etiam ille, qui eſt malus, quia prohibitus, ſed actus prohibitus per legem dicto modo eſt malus, quia prohibitus, ac ſubinde ſimpliciter malus, & peccatum; ergo iuramẽtum de tali actu nullum eſt. Et confirmatur, quia iuramentum non poteſt eximere hominem ab obligatione legis iuſtę poſitiuæ, & quoad hoc eadem eſt ratio de lege poſitiua humana, quæ de diuina: quia vtraque eſt à voluntate C ſuperioris, quam non poteſt irritare, vel impedire volũtas ſubditi. Denique poteſt hoc facilè demonſtrari inductione, & ex generali regula iuriũ, quòd iuramentum de re illicita non obligat, quia non eſt vinculum iniquitatis, & nihil diſtinguunt ſiue res ſit ex ſe illicita; ſiue quia prohibita, caput *Quanto*, & caput *Cùm contingat*, de iureiur. & cap. *Si aliquid*, cap. *Inter cætera*, cum aliis 22. q. 4.

2. Iuramentum factũ de actu prohibito per legẽ humanam irritum eſt.

C. *Quanto.* C. *Cùm contingat.* C. *Si aliquid.* C. *Inter cætera.*

Dico ſecundò; Iuramentum contra leges Canonicas ſemper eſt inualidum. Aſſertio eſt communis, vt paulo inferius videbimus. Nunc breuiter declaratur; nam duplices ſunt leges Canonicæ, 3.
quædam declaratiuæ iuris diuini, naturalis, vel poſitiui, & de his eadem eſt ratio, quæ de ipſo diuino iure, de quo ſupra dictum eſt. Aliæ ſunt leges Ca- D nonicæ conſtitutiuæ noui iuris humani, & Eccleſiaſtici, & de his etiam eſt vniuerſalis aſſertio: eiuſque ratio eſt, quia leges Canonicæ ſemper inducunt in conſcientia obligationem; ergo agere contra illas eſt agere contra conſcientiam; ergo iuramentum de tali actu, non poteſt obligare, & ita in his legibus maximè procedunt dicta in aſſertione præcedenti. Aſſumptum certum eſt, & commune in materia de legibus. Et ratio eſt, quia lex Canonica per ſe primò dirigitur ad bonum animæ, & ideo in eodem foro animæ obligationem inducit. Addo verò, quòd licèt aliquæ regulæ Eccleſiaſticæ non ſint rigoroſè leges obligantes ſub reatu culpæ, vt de regulis multorum Religioſorum conſtat, & de aliquibus aliis eſt probabile, nihilominus etiam in illis procedit concluſio, quia actus talium ſtatutorum, regularum, aut rubricarum, ſaltem ſunt meliores, & in conſilio, & ideo iuramentum talibus regulis contrarium planè non obligat, ſicut de iuramentis contra conſilium, dictum eſt. Hîc verò poſſet obiectio fieri de iuramento ſoluendi pœnam ſponſalibus appoſitam, ſed de illo attingemus aliquid capite ſequenti. Poſſet item obiici de lege confiſcante bona hæretici, quæ ante ſententiam non obligat in conſcientia ad tradendum

2. Aſſertio. Iuramentum cõtra Canonicas leges ſemper eſt inualidum.

Leges Canonicæ ſemper inducunt in conſcientia obligationẽ.

dendum bona: & ita poteſt iuramentum circa illa bona eſſe validum. Sed dico, iuramentum tale non eſſe contra legem Canonicam, ſi non excedat diſpoſitionem eius, vel ſi excedat non eſſe validum; de quo aliàs.

4. 3. Aſſertio. Iuramentum contra leges ciuiles obligātes in conſcientia, irritum & iniquum eſt. *Bartol.* Leges ciuiles obligant in conſcientia quādo id intendunt & ſufficienter explicant. *Paul. ad Roman.* 13.

Dico tertiò; iuramentum, quod ſeruari non poteſt, niſi agendo contra leges ciuiles, obligantes in conſcientia, iniquum, & inualidum eſt. Ita docet Bartolus, in l. *Si quis pro eo.* ff. de fideiuſſ. n. 9. & alij infra referendi. Et ſequitur clarè ex prima aſſertione, neque alia indiget probatione. Supponit autem hæc aſſertio aliud principium in materia de Legibus, ſcilicet leges ciuiles obligare in conſcientia, quando id intendunt, & ſufficienter explicant. Quod quidem principium, licet ab aliquibus negatum fuerit, à Theologis, & iuriſperitis communiter recipitur, quia etiam leges ciuiles promanant à lege æterna, & per poteſtatem à Deo datam feruntur: & ideo in conſcientia obligant, vt ſatis apertè docet Paulus, ad Rom. 13. & dicetur latius in tractatu de Legibus. Hoc ergo principio ſuppoſito ſequitur hæc aſſertio ex prima, & ex ibi dictis ſufficienter probatur, magíſque declarabitur ex dubitatione ſequenti.

5. 4. Aſſertio. Iuramentum contra leges ciuiles interdum erit validum ſi ſine peccato fiat obiectio.

Dico quartò; iuramentum cōtra leges ciuiles, interdum eſt validum, quatenus ſine peccato ſeruari poteſt. Hæc aſſertio etiam eſt certa, & communis, vt videbimus capite ſequenti, vbi iura etiam afferemus. Probatúrque ſufficienter ex ratione dubitandi in principio poſita, in qua conſequenter ſupponitur, talia iuramenta ſeruari poſſe ſine peccato, & ideo obligare, vt in aſſertione dicitur, & iura Canonica ſupponunt. Contra hoc verò inſtat ſtatim ratio in contrarium facta, quia talis actus videtur peccaminoſus, vtpotè legi contrarius.

6. 1. Solutio ad obiectionem reiicitur.

Ad hanc ergo obiectionem reſponderi poteſt primò, quòd licèt actus ipſe contrahendi, vel promittendi, cui iuramentum adiungitur, ſit malus, eo quòd ſit prohibitus per legem ciuilem, nihilominus ſeruare iuramentum poteſt non eſſe malum, & ideo poteſt ſub iuramenti obligationem cadere, quia non obſtante priori malitia ſemper habet locum in tali iuramento regula, quod cùm ſeruari poſſit ſine diſpendio ſalutis æternæ, ſeruandum eſt. Duobus ergo modis poteſt iuramentum eſſe contra leges ciuiles obligantes in conſcientia. Primò, quia iuramentum verificandū eſt per actum ipſum prohibitum per leges ciuiles; & tunc iuramentum non poteſt obligare iuxta præcedentem concluſionem. Secundò, ſolùm quia ipſe actus, cui coniungitur iuramentum, quando fit, eſt prohibitus per legem, actus verò poſtea neceſſarius ad verificandum iuramentum, non eſt contrarius legibus. Vt ſi lex prohibeat promiſſionem non reuocandi teſtamentum, vel inſtituendi talem hæredem, non tamen prohibeat actum inſtituendi, vel non reuocandi iuramentum promiſſorium de tali actu contra leges eſt in fieri, non verò erit in obſeruari, & ideo obligare poterit, etiamſi leges illæ in conſcientia obligent. Et ita ſenſit Abbas in d. cap. *Cùm contingat*, n. 6. & Iaſon in d. Authentica *Sacramenta puberum*, num. 52.

Iuramentum quod ſeruari poteſt ſine diſpendio ſalutis æternæ ſeruandū eſt.

7. Hæc reſponſio in re continet veram doctrinam, vt cap. 24. ex profeſſo explicabimus, applicata verò ad leges ciuiles, non eſt neceſſaria, nec generaliter ſatisfacit, nam iuramenta, quæ obligant repugnante aliquo modo iure ciuili, non ſolùm impleri poſſunt ſine peccato, verùm etiam plerumque, ac frequentius poſſunt ſine peccato fieri. Hoc patet inductione in caſu cap. *Quamuis pactum*, non enim

Ca. *Quamuis pactum.*

A cenſetur peccare filia cedens cum iuramento bonis paternis ſua dote contenta, & idem eſt de caſu vxoris alienantis cum iuramento fundum dotalem, iuxta cap. *Cùm contingat*, & ſic de aliis, de quibus ita communiter cenſent Doctores. Et à poſteriori patet, quia non peccat pater, nec turpiter agit acceptans, imò nec petens ſine vi, vel dolo talem renunciationem, vt infra videbimus, ergo nec filia turpiter agit iurando, vel promittendo, ſeu renunciando. Ratio autem non poteſt eſſe alia, niſi quia talis renunciatio, nec eſt de ſe mala, nec etiam cenſetur prohibita per legem ciuilem in conſcientia. Vnde autem hoc conſtet, aut quomodo hæ leges diſcernendæ ſint ab aliis, de quibus tertia concluſio loquitur, explicandum ſupereſt. C. *Cùm contingat.*

B Ad hoc ergo declarandum auctores diſtinctionibus vtuntur. Vna eſt de legibus iuris publici, & priuati, id eſt, quæ immediatè ad commune bonum ordinantur, vel ad bonum priuatorum, ſeu ſingulorum. Et in prioribus legibus dicunt procedere tertiam aſſertionem, in poſterioribus autem quartam. Sed de hac partitione dicemus melius infra cap. 26. Nunc ſolùm dicimus, licèt prius membrum admittatur, non tamen poſſe generaliter admitti ſecundum, quia etiam leges iuris priuati poſſunt obligare in conſcientia, vt per ſe ſatis clarum eſt, & in ſequentibus ſæpe oſtendetur. 8.

Aliter ergo Bartolus, in Leg. *Si quis pro eo*, cùm C primum membrum ſimpliciter ponat, circa poſterius diſtinguit duplices leges. Quædam enim (inquit) ſunt, quæ verba ſua dirigunt tantùm ad contractum, illum irritando, vel infirmando, vel formam illi præbendo, non verò ad perſonas, illis præcipiendo, vel prohibendo: aliæ verò ſunt, quæ directè loquuntur cum perſonis, prohibendo, vel mandando. Ait ergo has poſteriores leges obligare in conſcientia, etiamſi ſint iuris priuati, & ideo iuramentum contra illas non obligare in conſcientia, iuxta noſtram tertiam aſſertionem, quia impleri non poteſt ſine peccato. De prioribus verò dicit, non obligare in conſcientia, ſed ſolùm qualificare contractum, vt non valeat, vel irritetur, ſi aliter fiat, D quàm lex præſcribit, etiamſi non peccent, qui illum faciunt. Et iuramentum contra has leges dicit eſſe obligatorium, & de illo intelligi iura, quæ talia iuramenta defendunt. 9. Alia Bartol. ſolutio.

Verumtamen hanc Bartoli diſtinctionem, & doctrinam latè impugnat Panormitanus in cap. *Cùm contingat*, n. 6. illámque vocat ſingularem opinionem, & aſſerit cōmuniter impugnari à Canoniſtis, plures verò referuntur à Couarruuia, d. 2. p. §. 2. n. 7. & in ipſo Scholio ad Bartolū. Sed non deſunt multi, qui doctrinam Bartoli approbent, & ipſe Panormitanus refert pro illa Angelū de Peruſio, in Conſ. *Domina Catherina*, plures refert Alciat. in eod. cap. *Cùm contingat*, num. 9. & Couarruuias, eod. §. 2. n. 1. refert Calderinum, & Ancharanum, in d. c. *Cùm contingat*, & dicit eſſe communem Legiſtarum. Et quod E ad rem attinet, negari non poteſt, quin inter leges ciuiles inueniatur illud duplex genus legum: nam lex, quæ requirit ſeptem teſtes in teſtamento, non obligat in conſcientia teſtatorem, qui non peccat, licèt teſtamentum minus ſolemne voluntariè faciat. Lex autem, quæ prohibet iudici aliquid à parte accipere, non ſolùm irritat, vel infirmat actum, ſed etiam illum in conſcientia prohibet, & idem fortaſſe eſt de lege prohibente tutori, ne cum pupillo contrahat, & ſimilibus. Vnde rationes Panormitani contra Bartolum, quatenus contra diſtinctionem in re ipſa tendunt, firmæ eſſe non poſſunt. 10. *Panormit.* *Couar.* *Alciat.* Duplex genus legum.

Omnes

Omnes autem in hoc conſiſtunt, quòd in idem redit: prohibere actum factum à perſona, vel perſonæ ne faciat actum. Sed committit æquiuocationem in verbo *prohibendi*, quia cùm dicitur ferri in ſolum actum, non intelligitur ferri quoad obligationem exercendi, vel non exercendi actum, ſed ſignificat efficaciam legis tollentis robur actui, ſi fiat tali modo, ſiue cum peccato, ſiue abſque illo fiat: & quod hoc dicitur non ferri in perſonam, prohibendo illi actum, licèt auferat illi firmitatem, etiam prout ab illa procedit. Denique illa diuiſio in re ipſa neceſſaria eſt, vt poſſit dari iuramentum de actu legi ciuili contrario ſine peccato vllo, tam in fieri iuramenti, quàm in obſeruari: quod tamen dari poſſe, etiam Panormitanus, & omnes admittunt.

11. Diſſenſio ergo ſolum eſſe poteſt de ſigno poſito à Bartolo ad diſcernendam illam diuerſitatem legum, ex illis duobus modis loquendi legum quos in ipſis legibus reperiri certiſſimum eſt. Sed non videntur ſemper eam diſtinctionem indicare. Nam interdum lex obligat in conſcientia, etiamſi ex parte materiæ loquatur, vt ſi taxet pretium, vel aliquid ſimile. Et ideo Panormitanus, Antonius, & alij dicunt, potius ex parte materiæ ſumendam eſſe diſtinctionem. Et in propoſito aiunt, illas leges, quæ priuatæ vtilitati debitoris cõſulunt, ideo non obligare illum in conſcientia, quia ſolùm ei fauent, & non cogunt eum, vt non renuntiet iuri ſuo, cùm ſine alicuius præiudicio id facere poſſit. Quæ conſideratio non diſplicet, eãdem tamen patitur inſtantiam; nam etiam in materia pertinente ad priuatam vtilitatem alicuius, poteſt lex prohibere illi actum in conſcientia. Vt poſſet ludentibus prohibere in conſcientia, ne pecunia credita ludant, & minori impuberi, ne circa immobilia bona contrahat. Dico ergo, ſignum à Bartolo datum ex modo loquendi legum, non eſſe contemnendum, quia ſenſus legum maximè ex verbis ſumendus eſt. Item, quia cùm præceptum imponatur perſonæ, quando lex vult obligare perſonam, ad illam directè loquitur. Vnde cùm ſolùm circa actum eius diſponit, per ſe non videtur intendere obligare perſonam ad exercendum, vel non exercendum talem actum. Vnde Vaſquez 1.2.diſp.171. cap.3. illo ſolo ſigno vtitur ad declarandum, cur non peccet hæreticus, ante ſententiam alienando bona confiſcata, & illud ſignum putat ſufficiens ſine vlla diſputatione, vel allegatione. Non credo tamen eſſe ita per ſe ſufficiens, vt ſolùm ſufficiat ſemper, vel ſit infallibile, ſed credo eſſe regulare, vt ſic dicam, & ſufficiens, niſi ex materia, vel aliis circunſtantiis contrarium colligatur. Si autem iuuetur etiam ex conditione materiæ, erit multo magis certum, & ita omnia quodammodo concilientur, & in ſequentibus capitibus magis explicabuntur.

Quæ leges obligent in conſcientia.

Senſus legũ ex verbis maximè ſumendus eſt.

Vaſquez.

CAPVT XXI.

Vtrùm iuramentum promiſſorium contra ſolos bonos mores ciuiles, obligare poſſit?

1. Hæc quæſtio ferè definita eſt ex dictis capite præcedenti, tamen vt ſub propriis terminis definiatur, & intelligantur dicta auctorum, & aliquid in generali, & in particulari addamus, breuiter tractanda eſt. Diſtinguunt ergo Iuriſtæ duplices mores, naturales, & ciuiles, quos nos vocare poſſumus honeſtos, & politicos. Naturales enim dicuntur, qui ſunt conſentanei naturæ rationali

Diuiſio Iuriſtarũ de moribus, in ciuiles, & naturales.

A quos nos honeſtos appellamus: Ciuiles autem dicuntur, qui ad conuenientem ſtatum, & politiam reipublicæ pertinent, & licèt ad honeſtatem morum neceſſarij non ſint; mali tamẽ non ſunt, & ideo per iura ciuilia præſcribuntur, eſto, contrarij non prohibeãtur, nec mali moraliter reddantur. Huiuſmodi eſt, verbi gratia, quòd teſtamentum vſque ad mortem reuocari poſſit, neque obligatio ciuilis in contrarium valeat: expedit enim reipublicæ, vt ſit legibus ſtatutum, non eſt tamen id ita prohibitum, quin poſſit aliquis licitè id proponere, & promittere, ſeu affirmare, ſe nũquam reuocaturum, &c. Hac diſtinctione vtuntur plures antiqui auctores, atque etiam Moderni, vt videre licèt in Couarr. ſupra p. 2. in princ. n. 1. Gutier. de iuramento confirmato- B rio 1. p. c. 40. §. 4. & illa vtuntur etiam nonnulli ex modernis Theologis. Couarruuias autem ſupra §. *Verùm hæc*, illam impugnare conatur. Sed tota eius argumentatio nititur in verborum ſignificatione, de qua non multum contendendum eſt, quando de re conſtat, & verba aliqua ſunt neceſſaria ad illam exprimendam, vt reuera in propoſito ſunt. Quia negari non poteſt, quin in materia legum humanarum illud duplex genus actionum, ſeu morum, inueniri poſſit, vt exempla adducta demonſtrant, & plura alia, quæ afferemus. Et ratio eſt, quia vterque modus dirigendi, ſeu inſtituendi mores, poteſt eſſe conueniens ad reipublicæ gubernationem. Suppoſita autem diſtinctiõne in re ipſa, verba ſunt accommodata, ſi rectè intelligantur.

Couarr. Gutierr.

C Nam boni mores naturales, non dicuntur illi ſoli, quos ratio naturalis per ſe dictat eſſe neceſſarios ad bonitatem, id eſt, honeſtatem morum, ſed etiam illi, qui mediante lege poſitiua habent huiuſmodi neceſſitatem, quia ſtante lege, ratio ipſa naturalis dictat, illos eſſe neceſſarios ad honeſtatẽ morum, quia lex ipſa facit tales mores eſſe ita conueniẽtes rationali naturæ, vt contrarij, illi repugnent, & ideo merito illi dicuntur boni mores naturales. Quòd ſi hi mores, quãdo præcepti ſunt lege Eccleſiaſtica, appellentur boni mores Canonici (vt aliqui loquuntur, referente Couarruuia) rectè quidem fit: tamen negari non poteſt, quin lex ciuilis poſſit etiã aliquid ita præcipere, vt contrarium ſit contra bonos mores animæ, & conſcientiæ, & conſequenter D contra bonos mores naturales in dicto ſenſu. Qui etiam poterunt dici ciuiles, quatenus per legem ciuilem introducti ſunt, quomodo loquitur Couarr. ſupra §. *Vnde illud*, cum Fortunio, de vltimo fine, illatione 12. Sed quamuis ad vſum vocis hoc pertineat, nõ tam aptè ſignificatur qualitas talium morum, cùm dicuntur eſſe ciuiles, quàm cùm dicuntur eſſe Canonici, quia lex Canonica per ſe ordinatur ad bonum animæ, & ideo quando mores aliqui dicuntur boni Canonici, intelliguntur pertinere ad bonitatem animæ, ita vt contrarij ſint inhoneſti, & moraliter mali. Ideóque in iure Canonico non reputatur neceſſaria illa diſtinctio, ſed eo ipſo, quod aliquid eſt contrarium bonis moribus Canonicis, cenſetur eſſe contrarium bonis moribus naturali- E bus, quia leges Canonicę, vt tales ſunt, ſemper obligant in conſciẽtia, ſi ſint propriè leges. Nam ſi ſint tantùm conſilia, ſiue regulæ non imponẽtes neceſſitatem, iſti contrarij mores non erunt ſimpliciter contrarij bonis moribus naturalibus, vel Canonicis, ſed poterũt dici contrarij melioribus moribus, & in ordine ad iuramentum id ſufficit, vt iuramentum contra tales mores Canonicos non valeat iuxta ſupradicta. At verò leges ciuiles per ſe non intẽdunt bonum animæ, ſed externam pacem, & iuſti-

2. Qui dicãtur boni mores naturales.

Couarr. Fortun.

Lex Canonica ordinatur per ſe ad bonum animæ.

Leges ciuiles per ſe nõ intendunt bonum animæ, ſed externã pacem.

LL 5 tiam,

tiam,& ideo quamuis ad hunc finem poſſint interdum in conſcientia obligare in virtute rationis naturalis, & poteſtatis emanantis ab auctore naturæ: nihilominus per hoc ſolùm, quòd boni mores dicuntur ciuiles, non ſatis explicatur, quòd pertinet ad moralem honeſtatem, neceſſariam ad vitandum peccatum. Vnde potius è conuerſo, quando aliqui dicuntur boni mores ciuiles, illud additum ponitur tanquam conditio diminuens, vel tanquam nomen genericum attributum imperfectiori membro, vt fieri ſolet, & ita ſignificat quoſdam mores, qui licèt ad externam commoditatem, & conſeruationem reipublicæ boni ſint, non tamen ſunt tales vt eorum violatio culpam contineat, vel detrimentum ſpirituale animæ afferat, vel impediat maius bonum eius. Quòd ſi aliquando iura Canonica approbant, ſeu canonizant aliquas huiuſmodi leges ciuiles, vel eas imitantur circa Eccleſiaſticas perſonas in ordine, ad ſtatum politicum earum, etiam illi mores dici poterunt formaliter ciuiles, etiamſi materialiter ſint à iure Canonico, quod vt exiſtimo rarò, aut numquam inuenietur. Sic ergo bona, & neceſſaria eſt illa diſtinctio, & per illa verba non malè explicatur, & ad maiorem explicationem nos addimus, naturales poſſe vocari honeſtos, id eſt, ad honeſtatem conueniens, ciuiles autem politicos.

5. Iuramentum cõtra bonos mores naturales, nõ eſſe validum.

Hac ſuppoſita diſtinctione, ſequitur primò ex dictis, iuramentum contra bonos mores naturales non eſſe validum, nec obligationem inducere. Ita docet Panormitanus, in c. *Cùm contingat*, & in cap. *Si verò*, de iureiuran. & alij, quos ſupra Couarr. & Gutier. referunt. Et ratio eſt, quia quod ſic eſt contra bonos mores eſt peccatum, ergo iuramentum de tali re eſt illicitum, & abſque vi obligandi. Addit verò Couarr. ſuprà §. *Secundò hinc conſtat*, tunc iuramentũ contra bonos mores non eſſe obligatorium quando boni mores ſunt fundati in ratione naturali tanquam in cauſa proxima: *Secus* (inquit) *ſi boni mores ſint fundati in ratione naturali tanquam in cauſa remota, quia tunc iuramentum his moribus contrarium obligatorium erit.* Et citat Alciatum in d.c. *Cùm contingat*, n.74. & ita ipſe addit, bonos mores, contra quos non valet iuramentum, non diſtingui ab immediata ratione naturali, & idem repetit §. *Tertiò conſtat*, citans Fortunium. Sed hoc admitti non poteſt, niſi fortaſſe ſit æquiuocatio in verbo illo, *Cauſa proximæ, vel immediationis rationis naturalis.* Nã ea quæ ſunt mala, quia prohibita, non ſunt immediatè cõtra rationem naturalem, & è conuerſo boni mores, qui ſolùm ſunt neceſſarij ad honeſtatem, quia præcepti, non poſſunt propriè dici fundati in ratione naturali, tãquam in cauſa proxima, quia ex vi ſolius rationis naturalis, non habẽt illam honeſtatem, ſaltem neceſſariam ad bonitatem morum, ſed neceſſe eſt, vt intercedat lex poſitiua. Vnde boni mores fundati immediatè in lege poſitiua, rectè dicuntur fundati remotè in ratione naturali, vt cõſtat ex D.Tho.1.2.q.95.art.2.& nihilominus iuramentum contra huiuſmodi bonos mores obligatorium non eſt, vt ex dictis conſtat. Et fortè idem ſentit Couarr. ſed videtur loqui de ipſo iuramento, & de ratione naturali, vt iam informata per legem poſitiuam rigoroſè prohibentem, vel præcipientem. Sic autem agere, vel niti contra talem legem medio iuramento, contra rationem naturalem eſt, & ita iuramentum ipſum poteſt dici proximè, & immediatè contra rationem naturalem, actus autem ille, qui iuratur, non dicitur propriè, immediatè eſſe contra rationem naturalem.

Panor. *Couar.* *Alciat.* *D.Thom.*

4. Alia declaratio huius corollarij, magiſq; neceſſaria eſſe poteſt, vt intelligatur, quando ipſe actus promiſſus eſt contra bonos mores naturales, ſiue immediatè, ſiue mediante lege poſitiua Canonica, vel ciuili, nam tunc procedit ratio facta. At verò licèt promiſſio ipſa, vel actus, qui proximè ad iuramentum ſupponitur, ſit contra bonos mores naturales, poterit iuramentum eſſe validum, ſi actus promiſſus, in quo veritas iuramenti ſeruanda eſt, non ſit contra bonos mores naturales, vt in cap. præcedenti cum Panormitano diximus.

5. Iuramentum cõtra bonos mores ciuiles poteſt eſſe validum.

Secundo ſequitur ex dictis, iuramentum contra bonos mores ciuiles poſſe eſſe validum, & obligatorium. Hoc etiam quoad rem ipſam tactum eſt in fine capitis præcedentis, & eſt communis ſententia Doctorum, in c.2.de Pact.in 6.& c. *Cùm contingat*, de iureiurand. & in authent. *Sacramenta puberum*, C. *Si aduerſus venditionem*. Et probari poteſt inductione ex eiſdem iuribus; nam in d.c. *Cùm contingat*, iuramenta facta per vxores durante matrimonio ſuper alienationes fundorum dotalium, &c. obligatoria eſſe dicuntur. Et idem magis confirmatur, ac declaratur in c. *Licet mulieres*, eodem tit. in 6. & in d. authentica *Sacramenta puberum*, ſimiliter dicuntur ſeruanda iuramenta facta à puberibus ſuper contractibus rerum ſuarum, & alia ſimilia exẽpla videri poſſunt in Couar. ſupra 2.p. in principio, per totum, & 3.p. etiam in principio, & Iulio Claro, lib.3.§. *Teſtamentum*, num.3.& 4.& noſtro Molina, tom.1.de Iuſt.tract.2. diſp.49. & ſequentibus. Ratio verò eſt, quia huiuſmodi iuramentum ſeruari poteſt ſine diſpendio ſalutis æternæ, ergo quantum eſt ex parte materiæ poteſt eſſe obligatorium. Antecedens notum eſt ex declaratione terminorum iam facta, quia licèt actus ſit contra bonos mores ciuiles, poteſt non eſſe contra rationem naturalem, nec contra legem poſitiuam obligantem in conſcientia, ergo poteſt optimè ſeruari tale iuramentum ſine diſpendio animæ. Conſequentia probatur, tum auctoritate dictorum iurium, quæ ita argumentantur, tum quia materia illa capax eſt obligationis, neque apparet ratio, ob quam poſſit tale iuramentum violari.

C. *Cùm contingat.* C. *Licet mulieres.* *Couarr.* *Iul. Clar.* *Molin.*

6. Hìc verò deſiderari poteſt, vt explicemus, quomodo talia iuramenta ſuper contractus, quibus leges ciuiles reſiſtunt, ſint contra illas, cùm actus, qui de præſenti fit, ſit contra legem ciuilem, & ille non iuretur, ſed aliquid aliud in futurum faciendum, quod non eſt contrarium legi ciuili. Sed de hoc commodius dicemus capit.24. nunc ſolùm dicimus, iuramentum hoc dici contrarium legibus ciuilibus quaſi obiectiuè, & mediatè, quia fit ad confirmandum pactum per leges improbatum, vt dicitur in d.c. *Quamuis pactum*. Et hoc ſufficit præſenti diſputationi, licèt interdum poſſit contingere, vt ipſa etiam promiſſio, quæ iuratur, improbata ſit per ius ciuile, vt videbimus.

Ca. *Quamuis pactum.*

CAPVT XXII.

An iuramentum contra ſolos bonos mores ciuiles ſemper obliget?

1. OStendimus poſſe hoc iuramentum obligare, inquirimus nunc, an poſſit hoc pro vniuerſali regula conſtitui, ſcilicet, omne iuramentum contra ſolos bonos mores ciuiles obligatorium eſſe, ita vt è contrario excluſiua propoſitio vera ſit, ſolùm illud iuramentum promiſſorium, quod ita eſt contra bonos mores ciuiles, vt ſimul ſit cõtra naturales & ſine

& ſine peccato mortali, aut veniali ſeruari non poſ-A ſit, inualidum eſſe. Pars enim affirmatiua quoad vtramque regulã videtur ſequi ex ratione proximè facta, quia iuramentum, quod ſine peccato ſeruari poteſt, obligatorium eſt. Sed iuramẽtum, quod tantùm eſt contra bonos mores ciuiles poteſt ſine peccato ſeruari; ergo omne tale iuramentum eſt obligatorium, & ſolùm illud, quod etiam eſt contra bonos mores naturales obligatorium non eſt. Confirmatur ex cap. *Quantò*, de Iureiur. vbi ſolùm diſtinguitur inter iuramentum licitum, vel illicitum, & licitum obligatorium eſſe dicitur, & conſequenter ſolùm illicitum non eſſe obligatorium. Sed iuramentum contra ſolos bonos mores ciuiles de ſe licitum eſt, quia neque eſt contra legem naturalem, B neque etiam contra legem poſitiuam obligantem in conſcientia, vt ſupponitur, non habet ergo vnde ſit illicitum, eſt ergo licitum: ergo ſemper eſt obligatorium iuxta prædictum textum, & conſequẽter ſolùm illud iuramentum, quod eſt contra bonos mores naturales erit inualidum, quia ſolùm illud eſt illicitum. Atque ita hanc regulam videntur ſequi multi Doctores in d.c. *Quantò*, & in c. *Cùm contingat*, eod. vbi Panormitanus n.7. & Gloſſa in c. *Si aliquid*. 1.2.2.q.4. & Turrecremata in princ.d.q.n.3. & idem ſentit Couar.d.p.2.in prin.p.etiã 3. in prin. & Molina, locis citatis, & to.2.diſp.271. dub.vlt.§. *Hoc autem loco*, & Sãcius, lib.1.de Matri.diſp.31.n.1.

Iuramentum quod ſine peccato ſeruari poteſt, eſt obligatorium.
Cap. *Quãtò*.

Panorm.
Gloſſa.
Turrecrem.
Couarr.
Molina.
Sancius.

2\. In contrarium verò eſt, quia illa regula affirmatiua, ſcilicet iuramentum, quod obſeruari poteſt ſine peccato eſt obligatorium, non eſt in vniuerſum C vera, ergo neque in præſenti vera erit regula, quod omne iuramentum ſolis bonis moribus ciuilibus contrarium, ſit obligatorium. Antecedens patet, quia iuramentum non ingrediendi Religionem poteſt ſine peccato impleri, & nihilominùs non obligat, quo argumento conuictus, illam affirmatiuam regulam non eſſe conſtantem, neque in vniuerſum veram, affirmat Couarruuias, ſuprà 1.p.§.6.n.7.cum Panormitano, in c. *Si verò*, de Iureiur. notab.1. n.3. vbi etiam Gloſſa idem ſentit, & Gratian.22.q.4. in fine, & ſumi poteſt ex D.Thom.2.2.q.99.art.7.ad 2. Conſequentia autem probatur, quia ſi omne iuramentum contra ſolos bonos mores ciuiles obligaret, maximè quia poteſt licitè ſeruari, ſed hæc ratio D inſufficiens eſt, quia fundatur in regula affirmatiua, quæ vniuerſalis non eſt, & ita vel ratio fundatur in falſo principio, vel ex puris particularibus procedit.

Couarr.
Panorm.
Gloſſa.
Gratian.
D.Thom.

3\. Reſponderi poteſt, quod licèt in iuramento promiſſorio abſolutè ſumpto, illa regula non ſit vniuerſalis, nihilominùs in iuramento promiſſorio, quod fit homini in fauorem eius regula eſt vniuerſaliter vera. Et ratio ſumi poteſt ex ſuperiùs dictis, nam iuramentum, quod non fit in fauorem proximi, cẽſetur fieri Deo, vel in ordine ad ipſum, & ideò non obligare, non ſolùm quando eſt de peccato, ſed etiam quando eſt de re impediente melius bonum, vel de re impertinente. At verò quando iuramẽtum promiſſorium fit in fauorem proximi, ſemper obligat etiamſi impediat maius bonum, & aliàs videa-E tur indifferens; nam ſatis eſt, quòd ſit vtile proximo, ſi abſque peccato ſeruari poteſt, & ideò in hoc genere iuramenti non datur tale iuramentum, quod ſine peccato ſeruari poſſit, & non ſit obligatorium. In præſenti autem omne iuramentum, quod eſt tantùm contra bonos mores ciuiles, eſt ex his, quæ fiunt in fauorem proximi, confirmando pacta, vel promiſſiones inter homines: nam de his tantùm iuramentis diſponunt iura ciuilia: ergo in his non procedit obiectio facta.

Argumẽtum pro hac ſententia.
Iuramentum quod non fit in fauorem proximi cẽſetur fieri Deo.

Sed contra hoc inſtatur, quia etiam inter iuramenta contra hos bonos mores, ſunt aliqua, quæ licèt ſine peccato ſeruari poſſent, impediunt nihilominùs maius bonum commune, ergo hoc ſatis eſt, vt interdum tale iuramentũ non ſit obligatorium. Probatur conſequentia, quia tunc etiam dici poteſt tale iuramentum impeditiuum maioris boni: nam bonum publicum, & commune præferendum eſt priuato, & ideò ſi iuramentum illi præiudicet, non obligabit, etiamſi factum ſit in fauorem proximi. Exemplum eſt in cap. *Si diligenti*, de foro competenti, de iuramento facto à Clerico parendi iudici ſeculari, & in cap. *Nimis*, de Iureiur. de iuramento fidelitatis præſtito à Clerico principi ſæculari, ſunt enim talia iuramenta contra immunitatem Clericorum, quæ in fauorem publicum ſtatus clericalis conceſſa eſt, & ideò licet in priuatum fauorem contra illam iuretur, non valet iuramentum, idem ergo erit in quocumque alio iuramento derogante communi bono propter priuatum.

4\. Inſtantia.

Bonũ publicum, & cõmune, præferẽdum eſt priuato.
Cap. *Si diligenti.*
Cap. *Nimis.*

Maximè verò cõfirmari poteſt hæc ratio, & fundamentum eius variis exemplis. Primum ſit de iuramento non reuocandi teſtamentum; nam hoc contra inſtitutionem eſt iurium ciuiliũ, vnde contra bonos mores ciuiles exiſtit, non verò contra naturales, quia ſine peccato ſeruari poſſet, & nihilominùs tale iuramentum non eſt obligatorium, vt eſt ſententia Bartoli, in lege *Si quis pro eo*, ff. de fideiuſſoribus à multis approbata, vt referunt latè Couarruuias in Rubr. de teſtamentis. p.2. n.15. & Ant. Gomez, in lege 3.Tauri n.95. Et ratio reddi poteſt, quia licèt non reuocare teſtamentum nõ ſit malum, nihilominùs obligatio ad non reuocandum eſt valdè contraria libertati naturali, iuxta legem 1. Codice, de Sacroſanctis Eccleſiis, & ita illud iuramentum multum aduerſatur communi bono reipublicæ, & de ſe poteſt maiora bona impedire, & aliunde videtur includere turpitudinem ex parte acceptantis, quia vult impedire libertatem proximi, quoad vltimam voluntatem, & ideò quamuis ſit factum in fauorem eius, poteſt non obligare. Et confirmatur maximè hoc exemplum, quando in illo iuramento promiſſioni additur pœna ſoluenda, ſi teſtamentum reuocetur: nam etiam illo modo poſſet ſine peccato impleri iuramentum, & tamen tunc maximè non obligare docent iidem Iuriſtæ, quibus conſentit Couarruuias, in dicto cap. *Quamuis pactum* 2.p.in princip.num.3. & lege *Stipulatio hoc modo*.ff.de Verbor.obligat. Et ſimile exemplum erit de iuramento ſoluendi pœnã, ſi non impleantur ſponſalia, quod etiam poſſet ſine peccato impleri, & nihilominùs non obligare tenent iidem Iuriſtæ, quibus conſentit etiam Couarruuias, in Rub.de Teſtamentis 2.p.num.17. & Antonius Gomez, 2.Variar. cap.11.num.14.

5\. Firmatur eadem ſententia exẽplis.

Bart.
Couarr.
Ant.Gom.
Iuramentum de non reuocando teſtamento non valet.

Couarr.

Aliud exemplum eſſe poteſt de iuramento confirmante pactum futuræ ſucceſſionis; nam tale iuramentum etiam eſt contra bonos mores ciuiles, vt conſtat ex lege vlt. Codice, de Pactis, & ſine peccato ſeruari poſſet, vnde conſtat non eſſe contra bonos mores naturales: & nihilominus tale iuramentum non eſt obligatorium, vt communiter etiã ſentiunt Iuriſtæ, apud Couarruuiam in d.cap. *Quamuis pactum*.3.p.in princ. Et ratio eſſe poteſt, quia tale iuramentum de ſe inducit ad optandam mortem alterius, quod valdè contrarium eſt bonis moribus, & ob hanc cauſam valdè odioſa ſunt in iure omnia pacta, quæ aliquo modo excitare poſſunt ad expectandam mortem alterius, quia aliquid videntur charitati proximi derogare. Denique poteſt

6\.

In iure omnia pacta odioſa ſunt, quæ excitare poſſunt ad mortem alterius expectandam.

eſſe aliud exemplum, ſi quis donationem omnium bonorum tam præſentium, quàm futurorum faciat, & iuramento illam non reuocare confirmet: nam illud ſine peccato impleri poteſt, & tamen non eſſe obligatorium docuit Bartolus, in lege, *Stipulatio hoc modo*, ff. de Verb. obligat. & in lege vlt. Codice, de Pactis, quia priuat hominem poteſtate teſtandi, quod videtur eſſe contra libertatem vltimæ voluntatis, & afferre poteſt magna incommoda; qualia ſunt, non poſſe in fine vitæ vel proprio corpori prouidere, vel ſubuenire animæ, ſoluendo debita, petendo ſuffragia, &c.

Bartol.

7. Reſoluitur quæſtio, & aſſeritur iuramẽtum nõ fieri inualidum, ex eo quod eſt cõtra bonos mores ciuiles.

Nihilominùs veram eſſe cenſeo priorem ſententiam, atque ita ſimpliciter aſſerendum eſſe, iuramentum non fieri inualidum, ſeu non obligatorium, ex eo præciſè, quòd eſt contra bonos mores ciuiles, ac ſubinde quotieſcunque iuramentum contra bonos mores ciuiles inualidum eſt, non eſſe tantùm contra illos: ſed etiam contra bonos mores naturales. Iam enim ſuprà diximus, iura ciuilia ſæpè præcipere illa, quæ ita ſunt neceſſaria ad honeſtatem, vt illis contraria, turpia ſint, & peccata, ſiue natura ſua talia ſint, ſiue per efficaciam legis talia fiant. Et tunc illi praui mores, quatenus ſunt contra leges ciuiles, & contra bonum etiam politicum Reipublicæ, dici poſſunt eſſe cõtra bonos mores ciuiles, non tamen contra illos ſolos, ſed etiam contra bonos naturales, vt explicatum eſt, & ideò mirum non eſt, quòd iuramentum contra bonos mores ciuiles in tali materia ſit inualidum. Loquendum eſt ergo præciſè de repugnantia iuramenti ad bonos mores ciuiles, & ſic dicimus illam non ſufficere ad inualiditatem iuramenti. Et hoc videntur ſatis probare iura, & rationes adductæ pro illa ſententia. Item non eſt contemnenda ratio, quia ſi illa cauſa ſufficeret ad inualiditatem iuramenti, vbicumque inueniretur, impediret obligationem eius, quia cauſa adæquata, & ſufficiens ſemper habet eundem effectum. Conſequens autem falſum eſt, vt patet ex caſu capituli *Quamuis pactum*, de Pactis in 6. & cap. *Significante*, de Pignorib. & cap. *Cùm contingat*, de Iureiuran. & ex ſuprà dictis de iuramento metu extorto, & de ſoluendis vſuris, iuxta cap. *Debitores*, de Iureiurand. quia negari non poteſt, quòd hæc ſint contra bonos mores ciuiles. Imò etiam videntur poſſe redundare in graue damnum commune, vt eſt, verbi gratia, quòd latrones, & vſurarij prouocentur ad extorquenda per metum, & vim talia iuramenta, & nihilominùs, quia hæc ſunt per accidens, & pertinent magis ad ſcandalum paſſiuum, quàm actiuum, & alioquin iurans poteſt ſine peccato implere, quod iurauit, & ideò definiunt iura maiorem habendam eſſe rationem reuerentiæ debitæ iuramento, ideóque obligatorium eſſe, ac ſeruandum: ergo idem dicendum eſt, vbicumque ſola repugnantia ad bonos mores ciuiles reperitur, ſine interuentu proprij peccati.

Cap. *Quamuis pactum.* C. *Cùm contingat.* C. *Debitores.*

8. Aduertentia de omiſſione quæ poterat fieri ſine peccato, quæ nõ poteſt voueri, vel iurari ſine illo.

Vt autem hoc magis explicetur, & ſoluantur obiecta in contrarium, aduerto, interdum poſſe aliquid nos facere, vel omittere propria ſponte ſine peccato, ad quod faciendum, vel omittendum non poſſumus nos obligare, præſertim iuramento; aut voto, ſine peccato, vt verbi gratia, ingredi Religionem, poteſt omitti, ſeu non fieri ſine peccato, velle autem ſe ad id iuramento obligare, peccatum eſt, vt apertè ſentit D. Thomas d. q. 89. artic. 7. & eadem ratione deambulare per vias ciuitatis ſine peccato fieri poteſt, ad id autem ſe obligare iuramento peccatum eſt, quia eſt abuſus iuramenti, quia nomen Dei in vanum aſſumitur. Vnde fit, vt aliquid

D. Thom.

A huiuſmodi mera voluntate factum, non ſit peccatum, factum autem quaſi ex obligatione iuramenti, eo ipſo ſit peccatum quaſi ſuperſtitionis, quod ſignificauit Auguſtinus in cap. *Inter cætera*, 22. q. 4. dicens, *Foueat itaque Hibaldus matrem, & fratres, & lugeat ſi coactione, & timore iuramenti aliquid defuit matri.* Et ratio eſt, quia eadem irreuerentia nominis diuini eſt in vſu talis iuramenti obligatorij, quæ fuit in illo exhibendo. Ex quo etiam fit, vt iuramentum non ſolùm ſit contra bonos mores naturales, quando eſt de actibus, qui ſecundùm ſe ſunt peccata, ſed etiam quando eſt de actibus, ad quos obligari per iuramentum, vel eos quaſi ex obligatione iuramenti facere, peccatum eſt. Probatur, quia tale B iuramentum contra rationem naturalem eſt, ideò enim illicitum eſt: ergo eſt contra bonos mores, non tantùm ciuiles, ſed etiam Canonicos, & naturales, idémque eſt de obſeruantia quaſi formali talis iuramenti veluti coactione, & timore eius. Vnde in d. cap. *Quantò*, de Iureiur. abſolutè fit diſtinctio inter iuramentum illicitum, & licitum, & de omni illicito dicitur eſſe vinculum iniquitatis: ergo quoties iuramentum eſt illicitum, eo quod obligatio eius eſt illicita, eſt vinculum iniquitatis, ac ſubinde eſt contra bonos mores naturales.

Auguſt.

C. *Quantò.* Iuramentum illicitum eſt vinculũ iniquitatis.

Ex his ergo colligimus, licet interdum contingere poſſit, vt iuramentum contra bonos mores ciuiles, non ſit validum, quamuis non ſit de actu, qui ſecundùm ſe ſit peccatum, nihilominùs tale C iuramentum non eſſe inualidum propter ſolam contrarietatem ad bonos mores ciuiles, ſed quia ſimul inuoluit aliquam repugnantiam contra bonos mores naturales, & declaratur ex replica ſuperiùs facta, quia iuramentum promiſſorium in gratiam hominis factum, ſi non ſit de materia ſecundùm ſe peccaminoſa, validum eſt, niſi fortè ſit, vel inutile ipſi proximo, vel ita repugnans commodis aliorum proximorum, vel Reipublicæ, vt tale iuramentum meritò contra rationem cenſeatur. Nam ſi aliquid huiuſmodi non interueniat, nulla ratio probabilis inualiditatis iuramenti excogitati poteſt. Quando verò aliquid huiuſmodi interuenit, iuramentum non tantùm eſt contra mores ciuiles, ſed etiam contra naturales, quia tale iuramentum irrationabile eſt, & illud ſeruate formaliter, & ex D obligatione eius etiam eſt rectæ rationi contrarium, vt generaliter declaratum eſt. 9.

Idem contingere poteſt, quando lex humana prohibet aliquid, vt contrarium bonis moribus naturalibus, non quia in illo actu prohibito ſit ex natura rei talis malitia, ſed quia poteſt præbere publicam occaſionem eius, & hoc intuitu prohibetur, vt notauit Angelus ver. 6. num. 4. in fine. Tunc enim eſt in illo actu eadem malitia, ſaltem ratione legis prohibentis illam, ſub tali ratione, & tunc iuramentum de tali actu, licèt immediatè ſit contra legem ciuilem, tamen ratione illius etiam eſt contra bonos mores naturales. Exempla ſatis probabilia ſunt in legibus prohibentibus conuentiones, E vel promiſſiones remittendi fraudes futuras, vel non denunciandi futura delicta, & ſimilia, quibus videntur homines induci ad delinquendum, vt notant Gloſſa, & Doctores, per textus ibi in l. *Si vnus*, §. *Illud*. cum ſequent. ff. de pactis, & l. *Conuenire*, & l. *Pomponius*. ff. de Pactis dotalibus, & cap. *Quemadmodum*, de Iureiurand. quod ſuprà notatum eſt, & iuxta ibi dicta doctrina hæc intelligenda eſt, & limitanda. 10.

Angel.

Leg. *Conuenire.* Leg. *Pomponius.*

CAPVT XXIII.

Satisfit obiectionibus ſuperiori capite propoſitis.

1. PRoponebantur varia exempla contra ſuperiorem doctrinā,quibus ſatisfacere neceſſe eſt. Et quamuis non poſſimus ſingula hîc ex profeſſo perſequi, quia grauiſſimas quæſtiones continent ad alias materias pertinentes, ſaltem attingemus ea, quæ præſenti inſtituto ſufficere videbuntur. Primum ergo exemplum de iuramento pręſtito à Clerico contra immunitatem Eccleſiaſticam non eſt ad rem, quia tale iuramentum non eſt contra bonos mores ciuiles, ſed potius contra mores Canonicos vnde tale iuramentum in detrimentum animæ vergit:nam & in eo exigendo,ac præſtando, & implendo grauiter peccatur,ſuppoſita immunitate, diuino, & Canonico iure introducta, vt in d.cap. *Nimis*,ſignificatur. Quocirca Clericus propria auctoritate renuncians iuri ſuo,quoad immunitatem, vel forum,non ſolùm non facit actum validum,ſed etiam grauiter peccat in eo, quod intentat, & per Canones grauiter punitur, vt conſtat ex d.cap. *Si diligenti*, & ideò ibi concluditur, tale iuramentum licitè ſeruari non poſſe, quia contra Canonica ſtatuta *Illicitis pactionibus informatur.* Vnde colligere poſſumus generalem regulam,quotieſcunque iuramentum priuatæ perſonæ directè, & formaliter eſt contra bonum publicum, ſeu contra priuilegium communitati conceſſum, cui priuata perſona derogare non poteſt,tale iuramentum inualidum eſſe, non quia ſit tantùm contra bonos mores ciuiles,ſed quia nec licitè ſeruari poteſt,ideóque etiam eſt contra bonos mores naturales, eſt enim contra iuſtitiam, vel commutatiuam, vel ſaltem legalem, & in materia Eccleſiaſtica videtur eſſe contra religionem. Et de hoc genere iuramenti dicemus plura in capite ſequenti.

Iuramentum præſtitum à Clerico cōtra immunitatem Eccleſiaſticam, eſt cōtra bonos mores Canonicos.

Cap. *Nimis.*

Cap. *Si diligenti.*

Quotieſcūque iuramētum priuatæ perſonæ eſt contra bonū publicum,eſt inualidum.

2. Aliud exemplum erat de iutamento non reuocandi teſtamentum, in quo fortaſſe probabilior ſententia eſt, tale iuramentum validum eſſe, & obligare,vt tenet Ioannes Andreas, Couar. ſuprà, & Iulius Clarus, 3.lib.§. *Teſtamentum*,quæſt.94. & oſtendunt eſſe communem, & Antonius Gabriel lib. 2. Receptarum opinionum ſub titulo de Iureiur.concl.1.n.8.tenet etiam Molina tom.1.de Iuſti. tract.2.diſp.151. Quod ſi hæc opinio vera eſt, ruit exemplum, & in contrarium verti poteſt;nam ideò tale iuramentum validum eſt, quia neque teſtamentum non reuocare,peccatum eſt, neque etiam ad illud non reuocandum ſe obligare. Illa enim obligatio ex natura rei mala non eſt, quia neque eſt de re mala, nec de re per ſe directè impediente maius bonum animæ, ſed eſt de re,quæ facta in fauorem proximi, poteſt cedere in commodum eius. Neque etiam talis obligatio per ſe eſt contra commune bonum, ſed contra priuatum ipſius teſtatoris, cui ipſe poteſt ſpontaneè cedere. Neque etiam eſt mala moraliter ex prohibitione iuris ciuilis, quia licèt ius ciuile irritet talem promiſſionem, non tamen prohibet ſub reatu culpæ illam facere, eo modo, quo de facto fieri poteſt, neque etiam prohibet eam ſeruare, ergo ſi tali promiſſioni, vel ſimplici aſſertioni non reuocandi teſtamentum addatur iuramentum, obligatio illius contra nullam legem eſt;cur ergo valida non erit? Denique(quod ad noſtrum inſtitutum ſpectat) etiam illi auctores, qui exiſtimant,tale iuramentum non eſſe validum, quærunt aliquam turpitudinem,& malitiam in hac

Probabilius eſt iuramentum de non reuocādo teſtamēto validum eſſe & obligare.
Io. And.
Iul. Clar.
Ant. Gabr.
Molin.

A obligatione non reuocandi teſtamentum. Quia priuatio propriæ libertatis in re tam neceſſaria videtur ipſis irrationabilem quandam prodigalitatem continere, & ita etiam nobiſcum in hoc conueniunt, quod ad inualidatem illius iuramenti neceſſarium eſſe putant, vt non ſolùm ſit contra mores ciuiles, ſed etiam contra veram honeſtatem moralem, atque adeò contra bonos mores naturales. Re tamen vera difficile oſtendere poſſunt hanc malitiam in illa obligatione.

Erat aliud exemplum de iuramento pœnali, ſeu de non recedendo à promiſſione ſub tali pœna, quando ſecundùm iura humana prohibitus eſt talis modus obligationis, vbi enim non datur talis B prohibitio, clarum eſt, iuramentum illud poſſe obligare ad ſoluendam pœnam ſi promiſſio non impleatur, quia tunc ſolutio talis pœnæ contraria non eſt bonis moribus, nec naturalibus, vt per ſe conſtat,nec ciuilibus,quia ſupponitur non eſſe prohibita.Sermo ergo eſſe debet de iuramento ſoluendi pœnam,quam iura humana irritant.Et duo caſus in particulari deſignantur. Prior eſt de pœna adiecta ſub iuramento, ſi non fuerit ſeruata promiſſio non reuocandi teſtamentum, aut inſtituendi talem hæredem, de quo iuramento Couarruuias ſuprà, fatetur non obligare,quia eſt contra bonos mores, non tamen diſtinguit, an ſit contra bonos mores ciuiles, vel naturales: neque mirum, quia ipſe diſtinctionem illam non approbauit. Apertè tamen C dicit illicitum, & inhoneſtum eſſe,pœnæ adiectione alterum aſtringere ad certi hæredis inſtitutionem,vel ad non reuocandum teſtamentum,eandem enim eſſe rationem in vtroque cenſet, & conſequenter ſentit, legem irritantem talem ſtipulationem non ſolùm obligationem eius impedire, ſed etiam obligare in conſcientia, ne fiat. Vnde licèt hoc totum concedamus,nihil inde probatur contra aſſertionem poſitam, quia ſic adiectio talis pœnæ, non ſolùm eſt contra bonos mores ciuiles, ſed etiam contra naturales,quia eſt de re peccaminoſa, ſaltem ratione legis prohibentis. 3.

Iuramentum de non recedendo à promiſſione ſub aliqua pœna validum eſt, licèt talem pœnam iura humana irritent.

Contrariam tamen ſententiam tenet Molina ſuprà,qui varias rationes adducit,ſed punctum difficultatis in hoc ſolo conſiſtit, quod adiectio talis D pœnæ in illo actu, reuera non eſt mala ex natura rei,vt ſtatim etiam in ſimili dicam, nulla autem lege ſufficienter probatur, ita eſſe prohibitum, vt ſit malum moraliter, & peccatum, illam promittere. Nam quod dicitur in d.lege *Stipulatio hoc modo* talem ſtipulationem eſſe contra bonos mores, ſufficienter intelligitur de moribus politicis, & ciuilibus, ſicut ſtipulatio non reuocandi teſtamentum, etiam non adiecta pœna, dici poteſt contra bonos mores. Atque ita hæc opinio probabilis eſt,& iuxta illam non procedit exemplum, ſed confirmat ſecundam concluſionem in principio poſitam. 4.

Adiectio talis pœnæ in illo actu mala non eſt.

Lege *Stipulatio.*

Alterum exemplum erat de iuramento confirmante ſponſalia,ſub certa pœna ſoluenda ab eo,qui E retroceſſerit. Circa quod diſputari ſolet, an iuramentum obliget in eo caſu ad ſoluendam pœnam? Quod diſputat latè Sancius lib.1. de Sponſal. diſp. 32. à n.20. & refert duas opiniones contrarias, & pro vtraque, quamplures Auctores, & vtramque valdè probabilem cenſet, licèt ipſe adhæreat opinioni,quæ negat tale iuramentū obligare.Vt autem hoc ſuadeat,conatur oſtendere promiſſionem ſoluendi talem pœnam non fieri ſine peccato, ſaltem veniali, quod docuit etiam Caietanus, in Summ. verb.*Sponſalitia*, ex cap.*Gemma*, de Sponſal.vbi talis ſtipulatio *improbanda*, dicitur. Sed ille textus fortaſſe 5.

An iuramentum confirmans ſponſalia ſub certa pœna obliget ad ſolutionem talis pœnæ.

Caietan.

fortaſſe non conuincit, tum quia ibi ſponſalia non fuerant valida, & ideò immeritò addita fuerat pœna ad libertatem tollendam, tum etiam quia verbum illud, *improbanda*, idem ſignificare poteſt, quod irritanda, ſeu irrita declaranda, quod interdum habet locum etiam in contractibus, qui ſine peccato facti ſunt, vt in contractibus minorum ſine debita ſolemnitate, vel in vẽditione fundi dotalis. Et præterea, etiamſi id concedatur, adhuc poteſt eſſe dubium, an id ſufficiat ad irritationem iuramenti? De quo dubio dicam paulò inferiùs in fine capitis, quia in multis ex dictis exemplis locum habet. In præſenti ergo exemplo neutra ex illis ſententiis nobis præiudicat (quidquid de illis ſentiendum ſit) quia ſecundùm vtramque procedit regula à nobis poſita; nam ſi iuramentum pœnæ ſoluendæ in ſponſalibus nullum eſt, ideò eſt, quia non eſt tantùm contra bonos mores ciuiles, ſed etiam contra Canonicos: & quia materia illius iuramenti aliquo modo peccaminoſa eſt, neque aliter poteſt ſubſiſtere, etiam ex ſententia auctorum, qui illam defendunt. Vnde alij, qui negant in materia illius iuramenti inſeri peccatum (inter quos eſt Molina ſuprà) conſequenter aſſerunt, tale iuramẽtum eſſe validum, quia non eſt contra bonos mores naturales, ſed tantùm ciuiles, nec ius Canonicum in hoc aliquid addidit iuri ciuili, ſed illud tantùm acceptauit. Et fortaſſe vera reſolutio eſt, in ſponſalibus adiectionem pœnæ, aduerſus eum, qui contra fidelitatem, ſeu iuſtitiam pactum violat, non reprobari: quando verò additur etiam pro caſu, in quo iuſtè non ſeruantur ſponſalia, & ex legitima cauſa, tunc improbari. Nam hic videtur eſſe ſenſus cap. *Gemmæ*, ſi caſus, & ratio deciſionis eius attentè ſpectetur. Vnde in priori caſu iuramentum de pœna ſoluenda cenſeo eſſe validum: in poſteriori autem caſu probabile eſt eſſe contra bonos mores naturales.

Vera ſententia.

Cap. *Gemmæ*.

6. Exponitur, an iuramẽtũ de ſeruando pactum circa futuram ſucceſſionem ſit validum.

Præterea ponebatur exemplum de iuramento ſeruandi pactum circa futuram ſucceſſionem, de quo eadem ratio eſſe videtur, quæ de iuramento non reuocandi teſtamentum, vel inſtituendi talem hæredem, & ſimilibus, in quibus hîc ampliùs immorari non poſſumus, ſed videri poſſunt Doctores, in dicta lege vltima, Codice de Pactis, & Tiraquellus, in lege *Si vnquam*, in Præfat. à num. 135. Et Couarruuias, in d. Rubr. de teſtamentis 2. part. n. 15. & d. cap. *Quamuis pactum*, 3. part. in princ. num. 2. qui diſtinctione vtitur: nam ſi huiuſmodi pacta fiant de conſenſu eius, cui ſuccedendum eſt, putat firmari iuramento, quod eſt ſatis conſentaneum deciſioni capit. *Quamuis pactum*, de Pactis. Et ita quoad hanc partem non procedit exemplum, ſed confirmat primam aſſertionem, nam illud iuramentum ideò eſt validum, quia non eſt contra bonos mores naturales, etiamſi ſit contra ciuiles. At verò ſi talia pacta fiant ſine conſenſu eius, cui ſuccedendum eſt, communis ſententia Iuriſtarum eſt, illa non firmari iuramento, de qua nunc diſputare nolumus. Solùm (quod ad rem præſentem ſpectat) dicimus, ſententiam illam, vt vera ſit, fundandam eſſe in hoc, quod pactum circa futuram hæreditatem ſine conſenſu eius, cui ſuccedendum eſt, non ſit ſine culpa, ſiue illa ſit contra rationem naturalem puram, ſiue ſit contra legem humanam rigoroſè prohibentem talia pacta, quaſi odioſa ei, de cuius hæreditate tractatur ipſo viuente, & inuito, quod ſignificatur in dicta lege vltima, C. de Pactis: & ita iuramentum illud non erit tantùm contra bonos mores ciuiles, ſed etiam contra moralem honeſtatem. An verò fundamentum illud ſolidum

Tiraquel. *Couarr.* Cap. *Quamuis pactum.*

Pactũ circa futurã hæreditatem ſine cõſenſu eius cui ſuccedẽdũ eſt nõ eſt ſine culpa.

A ſit, non ſpectat ad præſentem tractatum.

7. An valeat iuramentum confirmans omnium bonorũ donationes.

Vltimum exemplum erat de iuramento confirmante omnium bonorum donationem: in quo, ſententia communis Iuriſtarum eſt, non valere huiuſmodi iuramentum, ſolùm ex eo fundamento, quod talis donatio aufert teſtandi libertatem, vt videre licet in Couarruuia, in Rubrica de Teſtamentis 2. part. num. 4. Mihi tamen non videtur illud ſolidum fundamentum, tum quia priuari teſtandi libertate etiam directè, ſi fiat ſponte, & in fauorem tertij, non eſt intrinſecè malum contra rationem naturalem, neque inuenitur prohibitum lege poſitiua obligante ſub reatu culpæ, tum etiam, quia multò minùs id eſt, contra bonos mores, B quando non indirectè, ſed per conſecutionem quandam amittitur facultas teſtandi. Sic enim Religioſus profitendo fit incapax ad teſtandum, & qui in opera pia expendit omnia bona ſua, ſibi conſequenter adimit facultatem teſtandi; igitur etiam ſi quis donando omnia præſentia, & futura, ſe priuat poteſtate teſtandi, ex hoc ſolo capite non ſtatim actus efficitur malus, ſi aliàs donatio honeſtam cauſam, & debitas circumſtantias habeat.

8. Igitur ad iudicandum de tali iuramento, qualitas donationis attendenda eſt, quod ad forum conſcientiæ attinet, nam ſi donatio illa ſit irrationabilis, & actus quidam prodigalitatis, & contra debitam prouidentiam, vel ſui, vel ſuorum; tunc non C confirmabitur iuramento, ſaltem quantum ad exceſſum, ſed poterit iuſtè ad prudentem mediocritatem reduci ex rationabili interpretatione iuramenti, quia non eſt vinculum iniquitatis. At verò, ſi conſiderata cauſa, & modo donationis non habet intrinſecam malitiam contra prudentiam, vel rationem naturalem, iuramentum obligabit: quia leges ciuiles, etiamſi illi donationi non faueant, illi non reſiſtunt prohibendo illam. Quæ etiam eſt ſententia ſatis communis apud Iuriſtas, & fortaſſe contraria poſſet cum dicta limitatione intelligi. De quo videri poteſt Gutierrez, de iuramento confirmatorio 1. p. cap. 11. & Antonius Gomez, in lege 69. Tauri, qui plures alios referunt.

Probatur ſententia aſfirmãs teſtamentum cũ hac conditione valere.

Gutierr. *Ant. Gom.*

D

CAPVT XXIV.

Vtrùm iuramentum illicitè emiſſum, vel de promiſſione prohibita obliget, ſi abſque peccato impleri poteſt.

1. Dubitandi ratio. C. *Quantò*.

HOc dubium non parum conferet ad explicanda omnia dicta, & ideò breuiter expediendum eſt. Ratio autem dubitandi eſſe poteſt, quia in d. c. *Quantò*, generaliter dici videtur, iuramentum illicitum non eſſe obligatorium. Deinde ſi promiſſio peccaminoſa ſit, eo ipſo eſt contra bonos mores naturales; ergo non poteſt firmari iuramento, quia non poteſt iuramentum eſſe vinculum iniquitatis. E In contrarium verò eſt, quia poteſt iuramentum eſſe illicitum, & promiſſionem cum peccato fieri, & nihilominùs actum promiſſum, malum non eſſe ſecundùm ſe ſpectatum; ergo iuramentum de tali actu, quamuis aliàs fiat cum peccato aliunde orto, poterit obligare ad actum de ſe licitum. Antecedens declaratur in caſu ſuprà poſito, de promittente, & iurante ſoluere vſuras: nam ſi id faciat ſine vlla neceſſitate, vel rationabili cauſa, & maximè ſi id faciat inuitando, & inducendo non paratum, peccat quidem iurando, & promittendo,

poſtea

poſteà tamen ſoluendo non peccat, & ideò tali iuramento obligatur. Et ea ratione probatur prior conſequentia, nam iuramentum non obligat ad promittẽdum, ſed ad dandum, (ſic enim loquimur:) ergo ſi actus dandi eſt licitus, iuramentum poterit impleri ſine peccato, etiamſi promittere, vel iurare fuerit peccatum; ergo hoc non obſtante erit tale iuramentum obligatorium.

2. Tribus modis poſſe iuramentũ eſſe illicitum.

Diſtinguendum videtur de iuramento illicito, & de promiſſione illicita; nam iuramentum tribus modis poteſt eſſe illicitum. Primò, ex materia, in quam cadit per ſe, & per quam implendum eſt, & tale eſt quotieſcumque illa materia eſt incapax obligationis iuramenti. Secundò, ex prohibitione, vel ratione extrinſeca tantùm; etiamſi aliàs ſit de materia licita. Tertiò, quia immediatè cadit in promiſſionem illicitam. Quando ergo iuramentum eſt illicitum primo modo, obligatorium non eſt, & de illo loquuntur iura, quando generalem regulam conſtituunt, illicitum iuramentum non obligare. Et de eodem intelligendi ſunt Auctores, quando frequenter inferunt, *Iuramentum eſt illicitum, ergo eſt nullum.* Hæc enim prauitas iuramenti ſumitur ex materia, & quaſi obiecto; & ideò eſt intrinſeca, & quaſi per ſe conſtituens iuramentum illicitum; & propterea ſermones doctrinales de iuramento illicito, de hoc intelliguntur: & ita procedunt omnia dicta in ſuperioribus capitibus.

Iuramentum illicitũ primo modo obligatoriũ non eſt.

3. Illicitum ſecundo modo impleri poteſt, ſi materia ſit capax. *Panorm.*

At verò iuramentum illicitum tantùm ſecundo modo, bene poteſt eſſe obligatorium, ſi materia ſit capax. Ita Panorm. in cap. *Cum contingat,* de Iureiuran. num. 6. in fine, & num. 7. vbi id probat ex cap. *Et ſi Chriſtus*, de Iureiurand. & aliis. Et probatur exemplis; nam ſi ego voui nunquam iurare, niſi præcepto obligatus, vel ſi ſuperior iuſtè mihi præcepit non offerre aliquid ſponte ſub iuramento, peccatum quidem committo iurando me aliquid facturum, & nihilominùs factum ſit honeſtum, vt dicere Miſſam pro aliquo, iuramentum obligat. Idem eſt, ſi iuramentum fiat cum ſcandalo actiuo, vt in exemplo de vſurario non parato. Item votum obligat in materia capaci, licèt ex cauſa extrinſeca contingat peccare vouendo; ergo ſimiliter, &c. Ratio denique eſt, quia licèt quis peccet iurando, tamen de facto adducit Deum in teſtem rei licitæ; ergo licèt in iurando peccauerit, tenetur, ſi poteſt, facere verum, quod diuino teſtimonio de facto cõfirmauit. Tandem declaratur & confirmatur ex iuramento aſſertorio; nam licèt quis peccet iurando, vel quia iurat rem, quando non debet, vel quia iurat contra præceptum ſui Superioris, vel ex odio, & ſcandalo, aut alia ſimili cauſa; nihilominùs ſuppoſito, quod iurat, ſemper tenetur iurare verum, & maximè quando in ipſamet veritate affirmanda ſpecialis ratio peccati non inuenitur. Et ita in iuramento promiſſorio, de quo tractamus, quamuis aliàs ſit illicitum, tenetur quis ſeruare veritatem de præſenti ſuæ aſſertionis, habendo propoſitum implendi illud; ergo etiam tenetur poſtea ſeruare veritatem de futuro, quando ſine nouo peccato id facere poteſt. Vnde in hoc ſenſu concludit ibi Panormitanus, licèt iuramentum promiſſorium non habeat tres comites, ideò illicitè fiat, nihilominùs, ſi abſque peccato ſeruari poteſt ex obligatione ſeruandum eſſe. Et idem ſequitur Selua 1. part. de iuram. quæſt. 3. addens, quod licèt iuramentum promiſſorium careat veritate, obligat, ſi ſit de re licita: vt patet manifeſtè in iuramento facto ſine intentione implendi illud, iuxta ſuprà dicta. Quid verò dicendum ſit, quando iuramentum eſt illicitum ratione promiſſionis tantùm, (quod in tertio membro proponebatur) ex dicendis de ipſa promiſſione patebit.

Ratio cur obliget iuramentum 2. modo illicitè emiſſum.

Panorm. Iuramentum promiſſoriũ licet non habeat tres comites, ſeruandum eſt, ſi poteſt. *Selua.*

4. Quibus modis promiſſio illicitè fiat.

Simili ergo modo diſtinguendum eſt de illicita promiſſione, nam duplici ex capite poteſt eſſe mala. Primò ex parte materiæ, quia praua eſt, & incapax honeſtæ obligationis, & ideò talis promiſſio, & praua, & nulla eſt. Ergo, & tunc clarum eſt, iuramentum additum tali promiſſioni, nec confirmare illam, nec inducere nouã obligationem poſſe: quia tale iuramentum eſt illicitum ex parte materiæ, ſiue per materiam intelligamus promiſſionem, tãquam proximam materiam, ſiue actum promiſſum, tanquam remotam, quia promiſſio ipſa turpis eſt, ratione turpitudinis actus promiſſi, vt ſupponitur.

5. Secundo ergo modo poteſt promiſſio eſſe illicita, quia ipſa propter ſeipſam (vt ita dicam) prohibetur, non verò propter materiam, quæ poteſt eſſe honeſta: interdum enim prohibemur promittere etiam res honeſtas, propter vitanda incommoda, & pericula, quæ in obligatione promiſsionis inueniri poſſunt, etiãſi ſit de actu honeſto. Qui modus prohibitionis ex ſola lege naturæ raro inuenitur, niſi fortè ex circunſtantiis extrinſecis, vt in promiſſione de ſoluendis vſuris cum ſcandalo facta, & ſimilibus: tamen ex lege poſitiua, vel ex præcepto poteſt facilè imponi, vt Prælatus poteſt præcipere Religioſo, & pater filio, vt nihil promittat, vel ſimpliciter, vel in tali modo, ſi expediens iudicauerit, & inter leges ciuiles de Pactis, vel Stipulationibus non deſunt aliquæ huiuſmodi. Et hæc prohibitio interdum fieri poteſt ſimpliciter, & ſine irritatione promiſſionis, interdum verò irritãdo illam, iuxta communem diſtinctionem de legibus, quæ in hac materia locum habet, vt per ſe conſtat.

6. Iuramentum tale poteſt eſſe obligatorium. *Molina.*

Dico ergo, rectè contingere poſſe, iuramentum additum tali promiſſioni, eſſe obligatorium reſpectu actus honeſti promiſſi, etiamſi promiſſio ipſa ex aliis capitibus illicita ſit. Ita ſumitur ex Panormitano, & Selua, ſuprà, idem etiam ſentit Molina d. tract. 2. diſp. 151. §. *Quarto quoniam.* Et probatur; quia illud iuramentum nõ habet pro obiecto promiſſionem ipſam, ſed rem promiſſam, quæ duo accuratè ſunt diſtinguenda, ad iudicandum de valore iuramenti. Propriè enim tunc iuramentum habet pro obiecto promiſſionem, quando quis iurat promittere; quod iuramentum obligat ad promittendum, non ad faciendum, quod promiſſum fuerit, vt ſi iuro vouere caſtitatem intra annum, nõdum voui, nec teneor ſeruare caſtitatem ex vi iuramenti, ſed vouere illam intra præſcriptum tempus; poſtquam autem vouero caſtitatem, tenebor illam ſeruare ex vi voti, nõ ex vi prioris iuramenti. Si autem vouendo caſtitatem, iurem ſeruare votum, tunc tenebor ad caſtitatem ſeruandam non tantùm ex vi voti, ſed etiam ex vi iuramenti: & ideò dico, hoc iuramentum nõ habere pro obiecto ipſum votum, ſed actum promiſſum per votum, quia ſeruare votum non eſt promittere, ſed exequi promiſſum. Igitur quoties promiſſio mala eſt, iuramentũ faciendi talem promiſſionem irritum erit, quia eſt de actu mala tanquam de obiecto. Non loquimur autem de hoc iuramento, ſed de iuramento ſeruandi promiſſionem, quod iuramentũ habet pro obiecto actum promiſſum, ſeu executionẽ eius; ergo ſi actus eſt honeſtus, & ſeruari poteſt ſine animæ præiudicio, iuramentũ obligabit. Probatur cõſequentia ex generali principio Canonũ, quod iuramentũ obligat, quando ſeruari poteſt ſine turpitudine ex parte iurantis.

Iuramentum habet pro obiecto aliquando promiſſionẽ, & aliquando rẽ promiſſam.

Iuramentum confirmans promiſſionẽ malam, irritum eſt.

Iuramentum obligat quãdo ſeruari poteſt ex parte iurantis ſine turpitudine.

7. Declaratur præterea, quia malitia talis promiſſionis,

ſionis, per accidens, & quaſi extrinſecè ſe habet ad iuramentum; ergo non poteſt impedire obligationem eius. Antecedens patet, nam in primis iuramentum non eſt cauſa talis promiſſionis, & conſequenter nec malitiæ illius, ſed potius ſupponit illam, & quaſi adiungitur, vel adhæret illi. Deinde non adhæret illi, vt mala eſt, ſed tantùm vt promiſſio eſt talis actus; atque adeò, vt ex ſuo genere bona eſt; ergo poteſt confirmare illam ſecundùm hanc bonitatem, non obſtante malitia, quæ ad hunc effectum quaſi impertinenter ſe habet. Item, quando promiſſio tantùm eſt mala, quia prohibita, vel quia aliqua praua circunſtantia affecta ex parte operantis, & non ex parte materiæ promiſſæ, non tamen eſt irrita; tunc ipſamet promiſſio, licèt malè fiat facta tenet, & conſequenter ſuam obligationem inducit, vt ex ipſis terminis manifeſtum eſt. Ergo maiori ratione iuramentum cõfirmans talem promiſſionem validum erit, quia non adiungitur illi quatenus malè fit, ſed quatenus validè fit.

6. Iuramentum quando obligabit, dum promiſſio nõ ſolũ eſt prohibita, ſed etiam irrita.

At verò quando promiſſio non ſolùm eſt prohibita, ſed etiam irrita, tunc magis dubia eſſe poteſt obligatio iuramenti de tali promiſſione ſeruanda: nihilominùs tamen, ſi irritatio eſt de ſola promiſſione, & non cadit in actum promiſſum prohibendo illum in conſcientia, adhuc iuramentum poterit obligare, non ex vi promiſſionis, ſed ex vi aſſertionis de futuro actu iuramento confirmatæ. Quia illa aſſertio poteſt fieri vera ſine peccato, non obſtante irritatione promiſſionis; ergo reuerentia diuini teſtimonij obligat, vt illa aſſertio vera fiat, & conſequenter vt promiſſio impleatur. Et hoc probat apertè iuramentum additum promiſſioni de ſoluendis vſuris; nam illa promiſſio eſt irrita, & poteſt eſſe mala, vel ob circunſtantias, vel ob extrinſecam prohibitionem, & nihilominùs iuramentum obligat, vt ſuprà diximus: idem ergo eſt in omni caſu ſimili; nam vrget eadem ratio.

7. Obiectio.

Sed obiici poteſt, quia licèt actus ſecundùm ſe, & ſpontaneè factus, non ſit malus, nihilominùs facere illum ex vi malæ promiſſionis priùs factæ erit malum, quia eſt virtute approbare promiſſionem priùs factam. Sicut ſuprà dicebamus, quamuis per ſe non ſit malum non ingredi Religionem, eſſe tamen malum, non ingredi in virtute prioris iuramenti; ergo quotieſcumque promiſſio mala eſt, actum promiſſum ex vi illius facere malum eſt; ergo iuramentum cadens in talem promiſſionem, nõ poteſt ad actum promiſſum obligare, quia obligaret ad illum, vt promiſſum, & vt ſic malus eſt.

Solutio.

Facere actũ ex vi promiſſionis validæ licet malè facta ſit non eſt malum.

Reſpondetur in primis in promiſſione, quæ valida eſt, licèt malè fiat, falſum eſſe aſſumptum; nam ſi promiſſio eſt valida, obligat: ergo facere actum ex vi illius non erit malum, ſed potius erit actus virtutis iuſtitiæ, aut fidelitatis. Sicut ſeruare votum validũ Religio eſt, licèt fortaſſe in ipſo voto emittendo, peccatum aliquod fuerit commiſſum: neque tunc approbatur prior promiſſio, vt mala, ſed vt habuit virtutem obligandi, ſecundùm quam rationem bona eſt. At verò, quando promiſſio non tantùm eſt mala, ſed etiam irrita, aliter reſpondendum eſt, fatemur enim tunc non poſſe fieri actum in virtute promiſſionis, vt promiſſio eſt; dico tamen poſſe fieri ratione aſſertionis, quam includit promiſſio. Nam cùm actus ſit honeſtus (vt ſupponitur) eo ipſo, quod dixi me facturum illum, licèt errauerim promittendo, poſſum poſteà illum efficere, non quia promiſi, ſed quia dixi: nam per ſe honeſtum eſt, facere verum quod dixi, ſi aliàs licitè poſſum, licèt non tenear. Et hac ratione ſi tali promiſſioni addatur iuramentum, obligat ſaltem, vt confirmans aſſertionem, quæ vera fieri honeſtè poteſt. Vnde falſum eſt, quod aſſumebatur, iuramentum tunc obligare ad illum actum, vt promiſſum; nam formaliter loquendo, non obligat ad illum, niſi vt aſſertum, & ita nunquam fit ille actus, vt debitus ex vi promiſſionis, ſed tantùm ex vi iuramenti.

Iuramentum non obligat vt promiſſũ ſed vt aſſertum.

8. Cur iuramẽtum additũ, promiſſioni illicitæ non ſemper obliget.

Vnde tandem intelligitur, cur in aſſertione non dixerim vniuerſaliter, iuramentum additum tali promiſſioni ſemper obligare, ſed ſolùm indefinitè poſſe obligare, quia talis poteſt eſſe materia, vt omnis obligatio ſiue promiſsionis, ſiue iuramenti illi repugnet, etiamſi talis actus aliàs ſponte factus non ſit malus, vt, verbi gratia, in caſu, in quo ſit verum eſſe aliquod peccatum confirmare ſponſalia per adiectionem pœnæ, non minus erit peccatum, ſi id fiat per iuramentum, quaſi per ſe ſtans, & confirmans aſſertionem de futuro, quàm ſi fiat per promiſſionem, vel ſimplicem, vel iuratam, quia quocunque modo illa pecunia, vel res deſignata in pœnam ex obligatione ſoluenda ſit, induit veram rationem pœnæ, & minuit libertatem matrimonij; in quo poſita erat ratio talis culpæ, & ideò in tali materia nõ magis poterit obligare iuramentum, quàm promiſſio, quia non minus erit malum ſoluere illud, vt debitum ex iuramento, quàm vt debitum ex promiſſione.

9. Promittere nõ accuſare, vel non denunciare delictũ quando obliget.

Simili modo dicebamus ſuprà, quando eſt turpe, & contra bonos mores naturales, promittere non accuſare, vel nõ denunciare delictum committendum, etiam iuramẽtum de eadem materia eſſe omninò inualidum, quia licèt facto ipſo non denunciare, vel non accuſare, poſſit eſſe honeſtum, obligatio ad illud non eſt honeſta, propter licentiam peccandi, quæ per occaſionem alteri datur (quod tantùm exempli gratia dicitur) ſi tamen illud verum eſt in obligatione promiſſionis, etiam eſt verum in obligatione iuramenti, vt ſuprà etiam declaratum eſt. Quotieſcumque ergo materia fuerit talis, vt nulla obligatio circa illam expediat, vel ſit conſentanea bonis moribus, tunc ſicut promiſſio de illa eſt mala, & non obligat, ita etiam iuramentum, etiamſi aliàs talis materia ſit actio, vel omiſſio, quæ ſponte, & ſine obligatione facta, honeſta ſit. Si quis tamen rectè conſideret, ſemper tale iuramentum reuocatur ad illud, quod eſt illicitum ex parte materiæ, quia habet pro materia illũ actum, vt faciendum poſteà ex obligatione, quo modo non benè fit, & quoad hoc habet locum exemplum de iuramento non ingrediendi Religionem. Quando verò materia honeſta eſt, & illi non repugnat obligatio ſimpliciter, ſed tantùm obligatio promiſſionis humanæ, tunc obligabit iuramentum, non obſtante defectu promiſſionis.

Quę materia promiſſionis poſſit confirmari iuramento, quæ verò non.

CAPVT XXV.

Quomodo differant iuramentum confirmatorium, & per ſe ſtans, quando feruntur ſuper contractus prohibitos?

1. DIximus obligare iuramentum cadens in contractum lege prohibitum, quando ſine peccato ſeruari poteſt, vnde oritur grauis, & difficilis quæſtio, an tale iuramentum cõfirmet contractum, quæ licèt ad Iuriſperitos pertinere videatur, & ideò ab ipſis copioſè diſputetur, vt in capite ſequenti attingam, tamen etiam in foro conſcientiæ multa ex illa pendent, & ideò illam etiam tractant

Theo

Molina. *Azor.* *Leſſius.* *Sancius.*

Theologi præſertim Moderni, Molina, tom.1. de Iuſtitia, tractat. 2. diſputat.150. & 151. & tom.2. diſput.271. Azor. tom.1. lib.11. cap.7. Leſſius de Iuſtit.lib.2.cap.17.dub.7. Sancius lib.1.de Matrim. diſp.32. & ob eandem cauſam non potuit à nobis omninò prætermitti. Oportet tamen priùs exponere terminos ipſos, quod infrà faciemus declarando differentias inter hæc duo, iuramentum confirmare pactum, vel tantùm obligare.

2. *D.Thom.* Ad hoc autem explicandum ſuppono ex doctrina D.Thomæ d.quæſt.89.art.7. ad 3. in iuramento promiſſorio duplicem poſſe inueniri obligationem, vnam homini, cui fit promiſſio, & ex vi illius aliam reſpectu Dei, ratione iuramenti. Quando ergo promiſſio eſt per ſe inefficax, & ex iuramento illi addito naſcitur obligatio, dupliciter id intelligi poteſt. Primò, vt iuramentum relinquendo promiſſionem inefficacem ad obligandum, ſuam introducat obligationem. Secundò quòd iuramentum ſic additum promiſſioni de ſe inefficaci, & illam reddat efficacem ad obligandum, & ſuam etiam obligationem adiungat. Primum ergo modum vocamus ſimpliciter obligatorium, ſeu per ſe inductum obligationis, ſecundum verò etiam confirmatorium.

Duplex obligatio reperitur in iuramento promiſſorio.

3. Vnde conſtat, primam, & quaſi ſubſtantialem differentiam inter hos duos modos eſſe, quòd iuramentum per ſe ſtans, vnica tantùm obligatione ad religionem pertinente obligat iurantem, vt D.Thomas dixit de iuramento extorto per iniuriam: ſi autem iuramentum eſt confirmatorium, duplex obligatio inuenietur in illo actu, ſcilicet religionis, ſeu iuramenti & iuſtitiæ, vel fidelitatis humanæ, non minùs, quàm eſſe ſoleat in iuramentis promiſſoriis, quorum promiſſio ex ſe valida eſt. Quia iuramentum confirmatorium faciet, vt promiſſio ipſa quaſi reuiuiſcat viréſque reſumat obligandi, & ideo per illum actum non ſolùm obligatur iurans Deo, ſed etiam homini. Et hanc differentiam conſtituunt omnes Doctores in hac materia, vt patet ex Abbate, & aliis, in cap.1. & cap. *Cùm contingat*, de Iureiur. & bene declarat Antonius Gomez 2. tom. Variar. cap.14. num.21. Couarruuias in dict.cap. *Quamuis pactum*, 2. part. §.1. per totum, præſertim num.7. concluſ.4.

1. Differentia, inter iuramentũ cõfirmatoriũ, & per ſe ſtans.

Abbas. *Anton.Gom.* *Couarr.*

4. Et ex hac differentia ſequuntur aliæ, ſecunda eſt, quia quando iuramentum eſt tantùm per ſe inductiuum obligationis, & promiſſio cui adiungitur, ſecundum ſe erat inualida, ſi iuramentum non ſit confirmatorium, ſed tantùm per ſe ſtans, illo relaxato extinguitur omninò obligatio, & contractus. Si autem iuramentum ſit confirmatorium, quamuis poſteà relaxetur ab alio, quàm à creditore: nihilominùs manet obligatio iuſtitiæ, vel fidelitatis, quæ ex contractu naſcebatur, ita docent citati Auctores. Et prima pars manifeſta eſt, quia ibi tantùm erat vna obligatio, & illa fuit ablata per relaxationem iuramenti, ergo nulla relinquitur. Item promiſſio per ſe erat inualida, & non eſt facta valida per adiectionem iuramenti, ergo ablato iuramento, vt per relaxationem aufertur, manet inualida, ſicut antea de ſe erat, & conſequenter nullam obligationem inducit, ſed ſtatim poteſt contra illam fieri ſine vlla culpa.

2. Differentia. Iuramentum inductiuum obligationis quando promiſſio eſt, inualida extinguitur.

5. *Felin.* *Abbas.* Altera verò pars non eſt extra controuerſiam inter Doctores, vt latè diſputat Felin.cap.2.de Iureiurand. vbi ipſe tenet contrarium cum Abbate in cap. *Cùm contingat*, de Iureiur. num.9. quorum fundamentum eſſe poteſt, quia contractus ille, qui de ſe erat inualidus, quaſi ſuſtentatur, & fulcitur iuramento, & ideo ablato iuramento ſtatim corruit: ſed contrarium communiter cenſetur probabilius, quod cum Angelo de Peruſio tenuit idem Panormitanus cap.1.de Iureiur.num.12. & ſequitur Gomezius ſuprà, & Antonius Gomez in lege 6.tit.19. part.6.Gloſſ.9. Ratio eſt (illam modo noſtro explicando) quia firmitas illa quam accepit contractus per adiectionem iuramenti, non pendet in conſeruari à iuramento, & ideò licèt ab eo fuerit dependens in fieri, nihilominùs ablato iuramento, contractus firmus permanet, ſicut effectus durat, ablata cauſa, à qua non pendet in conſeruari. Antecedens probatur ex Regula Iuris 73. in 6. *Factum legitimè, retractari non debet, licèt caſus poſteà eueniat, à quo non potuit inchoari.*

Angel. *Panormit.* *Gomez.* *Anton. Gom.* *Gloſſa.*

Sed hoc non conuincit, quia reſponderi poteſt ex fundamento contrariæ ſententiæ, quòd contractus ille non fuit legitimè factus, niſi vt coniunctus, & quaſi informatus iuramento, & ideò retractationem, ſeu relaxationem iuramenti eſſe virtualem diſſolutionem ipſius contractus. Et ita non eſt ſimile, quod adduci ſolet de legitimatione, quæ non rumpitur propter natiuitatem legitimorum, ibi enim optimè accommodatur regula: nam ille eſt caſus extrinſecus, & accidentarius, & non pertinet ad propriam, & per ſe cauſam legitimationis. 6.

Alij ergo rationem reddunt, quia quamuis contingat contractum firmari iuramento, non id fit virtute iuramenti, ſed virtute legis ita diſponentis, vt infrà videbimus, atque ita iuramentum non eſt cauſa propria illius validitatis contractus, ſed illa eſt lex, quæ irritationem abſtulit, & reliquit contrahentium voluntates efficaces, vt poſſent validum contractum efficere. Fuit autem iuramentum veluti conditio neceſſaria ad quam lex reſpexit, ad auferendam in eo caſu irritationem, & ideo quamuis poſtea iuramentum auferatur, firmus manet contractus, quia ſicut iuramentum non firmauit illum; ita nec relaxatio irritat, & lex, quæ ſemel abſtulit irritationem, non irritat iterum contractum, eo quòd auferatur iuramentum, nec per ſolam retroceſſionem vnius partis irritari poteſt, cum tam efficaciter ſe obligauerit non impediente lege. Quæ ratio probabilis eſt, ſed ſupponit fundamentum incertum, de quo in ſequentibus. Si autem illud non admittatur, neceſſariò dicendum eſt, iuramentum confirmatorium ſupponere aliquam obligationem naturalem, quæ cùm ſit prior de ſe, manere poterit ablata poſteriori, qualis eſt obligatio iuramenti. Quod ſi fortaſſe occurrat alia cauſa, vnde illa etiam ceſſet, iam erit aliunde, non autem ex vi relaxationis iuramenti. Quæ omnia ex ſequentibus magis conſtabunt. 7.

Aliorum reſponſio.

At verò illa differentia ſuppoſita, quæri poteſt, quid operetur in eo caſu relaxatio iuramenti? Videtur enim inutilis, ſi contractus remanet firmus. Quæ ratio, præcipuè mouit Felinum ſuprà. Reſpondetur in primis, hoc per ſe, & immediatè operari, quod per illam aufertur propria obligatio iuramenti ad religionem pertinens, & conſequenter, vt non ſit periurus, ſi quis contractum non ſeruauerit. Secundò tollitur impedimentum iuridicè petendi, vt diſſoluatur contractus, ſi cauſæ ſubſunt, ſtante enim iuramento, non poterat quis ſine periurio hoc intentare, relaxato autem iuramento poteſt, vt benè notauit Couarruuias d. §.1. num.7. Et ideò dixi ſuprà, hoc intelligendum eſſe de relaxatione facta ab alio, quàm à creditore: nam ſi creditor ipſe relaxet iuramentum, etiam contractus 8.

Quid operetur differentia ſuprà poſita in eo caſu.

Couarr.

Si creditor relaxet iuramentũ etiam contractus diſſoluitur.

diſſoluitur,& ceſſat omnis obligatio. Quia non poteſt creditor relaxare iuramentum quaſi per ſe, & immediatè, ſed cedendo iuri ſuo, & quaſi tollendo fundamentum iuramenti, vt infrà dicemus. Prælatus autem poteſt per ſe, & immediatè relaxare iuramentum, intactum (vt ſic dicam) relinquendo fundamentum eius, & ideò eſt longè diuerſa ratio. Poſſet autem interdum Superior auferre ſimul, & iuramentum, & omnem obligationem reſcindendo contractum, ſed hoc accidentarium eſt, & hîc ſolùm dicimus, ex relaxatione iuramenti, vt ſic, per ſe non ſequi ablationem alterius obligationis. Quod pro omni iuramento promiſſorio etiam per ſe firmo,& valido obſeruari poteſt. Quomodo autem talis relaxatio magis in vno iuramento, quàm in alio dari poſſit, poſteà videbimus.

9.

3. Differentia. Iuramentum confirmatorium contractus confert, & obligationé,& actioné in iudicio.

Tertia differentia aſſignari poteſt, quia quando iuramentum eſt confirmatorium promiſſionis, ſeu contractus, non ſolùm confert obligationem, ſed etiam dat actionem in iudicio, quando verò non eſt confirmatorium, licèt ſuam inducat obligationem, non tamen dat actionem homini ad petendum tale debitum in iudicio. Hæc differentia ad forum magis externum quàm cõſcientiæ pertinet, & ideo breuiſſimè illam explicabo. In primo igitur membro ſupponitur, quando promiſſio humana de ſe valida eſt, etiamſi ſit ſimplex (quæ fortaſſe nudè ſumpta non daret actionem in iudicio) ita firmari iuramento voluntario plenè, id eſt, non metu, vel dolo extorto, vt det etiam actionem in iudicio, vt eſt communis ſententia Iuriſtarum, cùm Bartolo in l. *Si quis pro eo*, ff. de Fideiuſſoribus num.3. & ſequentibus,& videri poteſt Iaſon in l. *Iuris gentium*, §. *Sed cùm nulla*, ff. de Pactis, num.21. & Couarruuias ſuprà 2. part. §.4. præſertim, num.15. verbo *Quia*, Sarmiento, lib.1. Selectar. cap.3. & Mendoza lib.1. ſuarum diſputationum de Pactis, cap.4. quæſt.1. à num.16. qui plures etiam Bartolum ipſum in contrarium allegat, & contra eos, pro hac ſententia latiſſimè diſputat.

Bartol. *Iaſon.* *Couarr.* *Sarmient.* *Mendoza.*

10.

Iuramentum confirmatoriũ promiſſionis inualidæ, dat actionem.

Ex hoc ergo principio manifeſtum eſt, iuramentum confirmatorium pacti, vel promiſſionis aliàs inualidæ, etiam conferre eandem actionem, quia non ſolùm inducit ſuam obligationem religionis, ſed etiam firmat obligationem naturalem, vel ciuilem reſpectu ipſius hominis, ſed ex hac obligatione ad hominem per obligationem iuramento firmatam naſcitur actio; ergo ex iuramento confirmatorio eadem actio oritur. Denique per tale iuramentum non minùs firmatur promiſſio, quàm ſi per ſe, & nudè ſumpta valida eſſet; ergo ita confert actionem, ac ſi accederet promiſſioni de ſe validæ. Et inde probatur aliud membrum, quia iuramentum per ſe ſtans licèt obliget iurantem reſpectu Dei, non tamen habet adiunctam obligationem reſpectu hominis,& conſequenter non dat aliquod ius ei, cui fit iuramentum; ergo neque actionem præſtare poteſt, quia omnis actio fundatur in iure creditoris, vt patet ex §.1. Inſtit. de Actionibus, vbi definitur actio, *quòd ſit ius perſequendi iudicio, quod ſibi debetur:* & videri poteſt Couarruuias ſuprà 1.p. §.2. num.3. Habet autem hæc differentia, præſertim quoad hoc poſterius membrum, aliquas difficultates, quæ non ſunt noſtri inſtituti, & ideò illas omitto.

Quid ſit actio.

11.

4. Differẽtia. Obligatio orta ex iuramento confirmatorio tranſit ad hæredes.

Quarta differentia ſolet etiam aſſignari, quia ſi iuramentum ſit confirmatorium, obligatio eius tranſit ad hæredes, non verò quando eſt tantùm per ſe obligans. Prior pars manifeſtè ſequitur ex dictis, quia iura, & actiones defuncti tranſeunt ad A hæredes,& ita in illa parte nulla eſt difficultas. Secunda verò pars contraria ratione probanda eſt, pendet verò ex illa quæſtione, an iuramentum ita ſit actio perſonalis, vt ſolam perſonam iurantem obligare poſſit, & ideo cum ipſa etiam perſona extinguatur, de qua in cap. ſequenti dicturi ſumus. Supponendo autem pro nunc partem affirmantem, ſcilicet, iuramentum eſſe merè actionem perſonalem, apertè ex illa ſequitur dicta differentia: nam ſi iuramentum per ſe ſtet, & ſolam ſuam obligationem inducat, ſolum iurantem obligare poteſt, non eius ſucceſſores, quia eſt vnica obligatio, & purè perſonalis.

Iuramentum eſt merè actio perſonalis.

12.

5. Differentia. Quando iuramétum nõ eſt cõfirmatoriũ poteſt repeti quod datum eſt.

Quintò conſtitui ſolet alia differentia, quia ſi iuramentum non ſit confirmatorium, licèt obliget, B ſatis eſt ad iuramentum implendum tradere alteri, quod ei promiſſum eſt, ſtatim verò poteſt repeti, & quacumque via legitima recuperari, abſque violatione iuramenti,& abſque relaxatione præmiſſa, quia per ſolam traditionem fuit impletum iuramentum, & conſequenter extincta eius obligatio, quæ ſola ibi inueniebatur, vt oſtenſum eſt. Et hæc pars ſumitur ex cap. *Ad audientiam*, de his, quæ vi, vbi Gloſſa, & Doctores, & Couarruuias ſuprà, part.2.§.3. Gutierrez 1.part.cap.53. At verò quando iuramentum eſt confirmatorium, ita implendum eſt, vt non liceat poſteà contrauenire, nec detur repetitio eius, quod ſolutum eſt. Ratio eſt, quia ex vi talis iuramenti promiſſorij conſurgit obligatio non ſolùm ad Deum, ſed etiam ad eum, cui fit C promiſſio; ergo illi acquiſitum eſt ius; ergo impletio iuramenti eſt iuſta ſolutio ex parte dantis, & iuſta acceptio ex parte recipientis; ergo non eſt locus repetitioni, nec retractationi. Et ita docent Iuriſperiti in Authentica, *Sacramenta puberum*, præſertim Iaſon, num.41. & Canoniſtæ, in cap. *Quamuis pactum*, vbi Dominicus Francus, atque etiam Couarr. 2.p.§.3.

Cap. *Ad audientiam.* *Couarr.* *Gutierr.* *Iaſon.* *Dom. Franc.*

13.

Atque in hac poſteriori parte non inuenio rationem dubitandi, ſolùm poteſt aduerti, quòd licèt in tali caſu non detur locus repetendi, quod ſolutum eſt, id non ex vi iuramenti: nam per ſolutionem ſufficienter impletum fuit,& extincta eius obligatio, ſed ex ratione iuſtitiæ, quia nullus ſupereſt titulus iuſtus ad repetendum. Vnde ſi de facto fieret D repetitio iniqua conficto titulo, peccaretur contra iuſtitiam, non contra iuramentum, quia non fuit de non repetendo, & ita procedit ratio textus in dict. cap. *Ad audientiam.* Et hinc mihi ſuboritur dubium circa prius membrum, an ſine limitatione in vniuerſum verum ſit, quotieſcunque iuramentum non eſt confirmatorium, ſatisfieri ſoluendo, & ſtatim dari locum repetitioni? Nam licèt interdum poſſit tale eſſe iuramentum, vt dicto modo, illi ſatisfiat, & tunc ſit optimum ſignum, tale iuramentum non eſſe confirmatorium, propter rationem in ſecundo membro tactam: tamen quod è contrario fiat conuerſio, ſcilicet, in omni iuramento non confirmatorio illum modum ſoluendi, & poſtea repetendi habere locum, mihi non eſt certum, quia videtur E fieri poſſe vt aliquod iuramentum confirmatorium non ſit,& nihilominùs non relinquatur iuſtus titulus ad repetendum. Sed hoc pendet ex dicendis,& ideò poſteà expedietur.

An ſatisfiat iuraméto nõ cõfirmatorio ſoluendo debitum,& ſtatim dãdo locum repetitioni.

14.

6. Differẽtia. In iuraméto cõfirmatorio non licet petere abſolutionem, ſeu relaxationẽ.

Sexta differentia ſolet conſtitui, quia in iuramento cõfirmatorio non licèt petere abſolutionem ſeu relaxationem, quando verò eſt tantùm per ſe inducens obligationem, poteſt peti relaxatio,& cõcedi,& poſteà ſine peccato non impleri iuramentum. Ratio prioris partis eſt, quia per iuramentũ confirmatorium

matorium ius eſt parti acquiſitum, & ideo iniuria fieret parti, ſi abſolutio iuramenti pateretur, vel cōcederetur, quæ ratio ceſſat in iuramento non confirmatorio, quia per illud non acquiritur ius parti, & ita illi non fit iniuria per relaxationem iuramenti. Neque etiam fit irreuerentia Deo, quia eius nomine, & per vicarium eius, & ex iuſta cauſa fit relaxatio. Huius verò differētiæ exacta declaratio pendet ex dicendis infra de ablatione obligationis huius iuramenti, nunc verò occurrunt duo notanda. Vnum eſt circa primum membrum, nam vt ſit vniuerſaliter verum, debet intelligi præciſè, & ex vi conditionum, ſeu circumſtantiarum intrinſecarum tali iuramento: nam in eis præciſè ſpectatis non inuenitur iuſta cauſa relaxandi iuramentum cum detrimento tertij. Hoc tamen non impedit, quominus aliunde poſſit intercedere iuſta cauſa ad relaxandum tale iuramentum: nam infra oſtendemus iuramenta etiam omnino firma à principio poſſe poſtea relaxari ex iuſta cauſa, neque tunc fieri iniuriam tertio, quia ſemper intelligitur acquirere illud ius ſubordinatum legitimæ poteſtati ſuperioris. Aliud notandum ſequitur ex hoc primo, ſcilicet ſecundum membrum eſſe cum proportione intelligendum, nimirum, iuramentum non confirmatorium eſſe relaxabile ex vi cauſæ intrinſecæ, quam in ſe claudit, quia ſi intelligeretur per cauſas extrinſecas, nulla eſſet differentia. In hoc autem ſenſu non immeritò dubitari poteſt, an illud ſecundum membrum ſit vniuerſaliter verum, eſto frequenter ita contingat, ſed hoc etiam expedietur in ſequentibus.

Aduertēdum circa relaxationem iuramenti confirmatorij.

Aliud aduertēdum circa relaxationē iuramenti non confirmatorij.

CAPVT XXVI.

An iuramentum contra leges reſpicientes bonum publicum, vel priuatum, confirmet contractum?

1. SVppono in primis, promiſſiones, vel pacta iure ciuili prohibita, interdum eſſe ipſo iure, & facto, nulla: aliquando verò eſſe valida, per iudicem autem irritabilia. Quæſtio ergo præſens præcipuè verſatur de prioribus legibus, & pactis: ſuo tamen modo etiam locum habet in poſterioribus. Quia licèt talia pacta ſupponantur valida, & vt talia inducant ſuam obligationem, cui accedere poſſit obligatio iuramenti, & ſic habeat rationem confirmatorij, nihilominus quia illa pacta infirma ſunt, & irritabilia, dubitari poteſt, an per iuramentum ita confirmentur, vt eorum irritatio nec poſtulari poſſit, nec à iudice fieri? De hoc itaque puncto in fine dicemus, nunc prius tractandum eſt. In quo ſtatim apparet ratio dubitandi, quia ſi promiſſio vel contractus ſupponitur eſſe nullus, nulla ſupponitur obligatio, quæ per iuramentum confirmetur, quomodo ergo tale iuramentum eſſe poterit confirmatorium? In contrarium verò eſt, quia multa iura hoc ſignificant.

Senſus quæſtionis.

2. In hoc puncto explicando iuriſtæ variis vtuntur diſtinctionibus, quas ſigillatim tractare neceſſe eſt. Prima ergo opinio diſtinguit inter leges, quæ in ſua diſpoſitione reſpiciunt immediatè bonum publicum, vel priuatum, & ſuppoſita diſtinctione dicit duo. Vnum eſt iuramentum repugnans legibus boni publici, non eſſe confirmatorium. Aliud eſt, iuramentum contra leges tantùm priuata commoda reſpicientes, confirmatorium eſſe, ad quam opinionem intelligendam, primo declarāda eſt diſtinctio. Nam licet de ratione legis ſit, vt ad bonum

1. Opinio.

Iuramentum repugnās legibus boni publici, non eſt cōfirmatorium.

A commune referatur, nihilominus quædam leges ſunt, quæ habent pro materia proxima commune bonū, vt ſunt illæ, quæ immediatè reſpiciunt ipſum ſtatum reipublicæ, & vtilitatem communitatis, vt communitas eſt, vt ſunt illæ, quibus inſtituitur, vel conſeruatur immunitas ſacerdotum, publicorum iudiciorum integritas, ſufficientia, vel abundantia rerum ad bonum commune neceſſariarum, propter quam prohiberi ſolet, ne pecuniæ, frumenta & aliæ res ſimiles extra regnum ferantur, & aliæ leges huiuſmodi. Aliæ verò leges ſunt, quæ reſpiciunt bonū commune mediante priuato, ita vt materia proxima legis ſit bonum vniuſcuiuſque ciuis, quatenus ex ſingulorū commodis conueniēs ſtatus communitatis conſurgit, vt ſunt leges, quibus cōſeruantur
B patrimonia ſingulorum, vel quibus conſulitur imperfectioni minorum, vel mulierum, & ſimiles. Et hoc modo diſtinctio hæc optima eſt, & habet fundamētum in lege 1. §. 1. ff. de iuſtitia, & iure, & eam indicat Bartol. in d. lege, *Si quis pro eo,* & in lege, *Ius publicum,* ff. de Pactis, Panorm. in cap. *Cùm contingat,* de iureiur. n. 5. & 6. & explicat bene Nauarrus in cap. *Cum miniſter* 23. q. 5. n. 28. & ſequentibus, & Couarr. ſupra 2. p. §. 1. n. 6. Verum eſt tamen, quod licet diſtinctio inter illa duo membra in generali facilis ſit, in particulari ſæpe eſt ſatis dubia, quia nō ſatis apparet, an trāſgreſſio legis immediatè offendat communitatem, vt communitas eſt, vel priuatam perſonam, vt ſic, & ſolum mediatè redundet in bonum commune, ſed nihilominus ex his capi-
C tibus coniectura ſemper facienda eſt, & in dubio in fauorem communis boni videbitur inclinandum.

Leges quædam habent pro materia proxima cōmune bonū.

Leges quæ priuatū bonum attingunt.

Bartol. Panormit. Nauarr.

Couarr.

Hoc ſuppoſito probatur vtraque pars illius ſententiæ. Prior, ſcilicet iuramētum contra leges proſpicientes immediatè communi bono, non firmare promiſſionem à priuata perſona factā, quia nullus priuatus poteſt renūciare fauori legis proſpicientis immediatè communi bono, lege *Ius publicum,* ff. de Pactis, & cap. *Si diligenti,* de foro competenti. Ex quo textu ſolet probari hæc pars. Altera verò probatur contraria ratione, quia vnuſquiſque poteſt renunciare iuri conceſſo per legem proximè in fauorem priuatorum, vt habetur in eodem cap. *Si diligenti,* & ſumitur ex regula iuris 61. in 6. *Quod ob gratiam,* &c. & leg. *Quod fauore,* Cod. de legibus, &
D l. *Iuris gentium,* §. *Si paciſcor* ff. de Pactis, ergo iuramentum factum contra huiuſmodi leges obligat, quia per illud renunciat quis iuri ſuo, quod licitè facere poteſt. Et hoc modo videtur intelligendum cap. *Cùm contingat,* de iureiur. & cap. *Licèt mulieres.* eod. in 6. & cap. *Quamuis,* de Pactis, in 6. & authentica, *Sacramenta puberum,* Cod. *Si aduerſus venditionem.* Atque ita ſententia hæc videtur communiter probari ab auctoribus ſuper hæc iura, & Bartolo locis ſupra citatis. Couarruuias ſupra 2. p. §. 1. per totum, Gutier. de iuramento 1. p. cap. 58. num. 13. & ſequentibus.

3. Probatur 1. opinio, iuramētum contra leges cōmune bonū reſpicientes non firmare promiſſionē à priuata perſona factam.

Leg. *Ius publicum.*

Leg. *Quid fauore.*

Leg. *Iuris gentium.*

C. *Cùm contingat.*

C. *Licet mulieres.*

C. *Quamuis.*

Bartol.

Couarr.

Sed hæc diſtinctio in ſenſu, quo traditur ab auctoribus, non rectè accōmodatur ad ſenſum, quem tractamus. Illa enim diuiſio, (vt ſupra notaui) dari
E ſolet ad explicandum, quando iuramentum contra leges ciuiles ſit inualidum, vel poſſit eſſe validum, in quo ſenſu habet illa diuiſio fundamentum in l. *Iuris gentium,* §. *Si paciſcar.* ff. de Pact. vbi ſimilis diuiſio de Pactis ponitur. Et in illo ſenſu probabile eſt, omne iuramentum contra leges publici iuris eſſe inualidum. Sed hoc ad præſentem cauſam non refert. Tum quia nunc non quærimus, quando iuramentum contra bonos mores ciuiles ſit validum, vel inualidum, hoc enim in ſuperioribus actum eſt,

4. Hæc diſtinctio nō facit ad rem.

 ſed

A ſed tractando de iuramento valido, & obligante, inquirimus quando confirmet, vel non confirmet contractum: ad hunc autem ſenſum illa diſtinctio nihil deſeruit. Tum etiam, quia ſi iuramenta contra leges iuris publici, ſunt inualida, non habent id præciſè ex eo, quod ſunt contra ius ciuile, ſed quia ſunt contra bonos mores, ita vt ſeruari non poſſint ſine peccato, hæc enim eſt vnica, & generalis regula diſcernendi iuramentum validum ab inualido in materia poſſibili, vt ex iure Canonico conſtat. Sunt ergo talia iuramenta contra bonos mores naturales, & ita non pertinent ad præſentem quæſtionem.

5. In clerico renũciare priuilegio fori, peccatũ eſt.

Quod verò talia iuramenta ſint inualida probatum eſt ſupra, in particulari caſu cap. *Si diligenti,* quia in Clerico, renunciare priuilegio fori, peccatum eſt, B & ſeruare pactum circa hoc factum, peccatum etiam eſt, & inde ſumitur ratio vniuerſalis, quia paciſci in præiudiciũ boni communis, eſt contra iuſtitiam ſaltem legalem, & renũciare iuri alieno, id eſt, communitatis, ac ſi eſſet proprium, iniurioſum eſt; ergo iuramentum, quod in tali materia verſatur, iniquum eſt. Non ſunt ergo talia iuramenta ex his, quæ obligando non firmant contractum, ſed ſunt ex iis, quæ non obligant, quia iniuſta ſunt. poteſt denique confirmari inductione: nam iuramentum deferendi pecuniam, frumentum, vel alias res prohibitas extra regnum, non obligat, quia eſt de re iniqua, nam leges illæ, cum abſolutè prohibent, C actu in cõſcientia obligant, vt ſuppono: idem eſt de iuramento dandi aliquid iudici, cõtra legem prohibẽtem, & in ſimilibus. Vnde leges prohibentes aliquid pertinens immediatè ad commune bonum, ordinariè directè, cùm perſonis loquuntur, & obligant in conſcientia, vel ſub mortali, vel ſub veniali, iuxta materiæ quantitatem. Vt eſt recepta ſententia, cum D. Thoma 1.2.q.96. artic.4. & Doctoribus communiter, in cap. *Nam concupiſcentiam,* de Conſtit. & in cap.2. de Maioritate, & obedientia. Atque ita fit, rem prohibitam per talem legem eſſe malam moraliter, & in conſcientia, & ideo iuramentum circa illam eſſe inualidum, & ita explicant hanc partem Couarruuias ſupra part.2.§.2.n. D 7.& Matienço, in librum 5. Nouæ recompilat. tit.2. l.2. Gloſſa 3.num.11.& 17.

D.Thom. C.Nam concupiſcẽtiam. Couarr. Matienço. Gloſſa.

Iuramentum contra leges boni communis, non ſolùm non eſt confirmatorium, verùm etiam non obligat.

6. Obiectio.

DIces, etiam in hoc ſenſu non eſſe hanc regulam vniuerſalem, quia contingere poteſt, vt lex immediatè prohibeat propter bonum commune pactum aliquod vel promiſſionem, & nihilominus non prohibeat actum promiſſum; tunc ergo iuramentum promiſſorium contra talem legem poſtea obligabit ad actum, qui non eſt contra talem legem, & ideo ſine peccato fieri poteſt, iuxta dicta in ſuperiori capit. Antecedens ſufficienter probari E videtur ex eo, quod ex obiecto non repugnat talem fieri legem, poteſt enim promiſſio eſſe nociua bono communi, & non actus. Deinde poteſt declarari exemplis. Vnum eſt, de Pacto legis commiſſoriæ, quod in pignoribus reprobatur iure ciuili propter commune bonum, ſcilicet ad vitãdas fraudes, & occaſiones vſurarum, leg.3. ſeu vlt. Cod. de Pactis pignorum, & nihilominus ſi iuramentum addatur, validum eſt, & obligat iuramentum in cap. *Significante,* de pignoribus, & ad idem facit cap. *Ad noſtram* 1. de iureiur. Quando ſcilicet, in re conſtat nihil iniuſtitiæ continere pactum. Vt cum Archidiacono tenet Syluester, verbo *Pactum*, q.14. §.2. & in Roſa aurea, tract.3. caſu 28. Aliud exemplum eſſe poteſt de lege irritante promiſſionem ſoluendi pecuniam lucratam in ludo de pecunia credita, ſeu ſub fide ludentis, hæc enim lex immediatè lata eſt propter commune bonum ad vitandos exceſſus, & prodigalitates ludentium, & ideo talis promiſſio inualida eſt. Et nihilominus poſtea illam adimplere non eſt peccatum, vt videntur ſupponere omnes qui de illo puncto diſputant, vt videre licet in Gutierrez de iuramento 1.p.cap.53. & Couarruuia in Regul. *Peccatum* 2.p. §.4. num.8. Molina tom.2. de iuſtitia, tract.2.diſp.515. & aliis, quos refert Sancius lib.1. de Sponſ. diſp.31. Et ideo, ſi à principio promiſſio fiat cum iuramento illud obligabit, non ex vi promiſſionis, ſed ſua, quia poteſt ſine peccato impleri. Atque ita in his & ſimilibus exemplis poteſt verificari illa regula quod iuramentum contra has leges boni publici, licèt contingat obligare ad actum, nihilominus non confirmat pactum, vel promiſſionem, quia illa eſt, quæ præiudicat bono communi.

Pactũ legis commiſſoriæ iure ciuili reprobatur. Cap. *Significante.* Cap. *Ad noſtram.* *Syluest. Gutierr. Couar. Molin. Sancius.*

7. Solutio obiectionis.

Nihilominus reſpondeo in primis non in hoc ſenſu tradi quoad hanc partẽ regulam illam à communi ſententia, ſed in hoc, quod talia iuramenta ſunt illicita, & nullam inducunt obligationem, vt in auctoribus citatis videri poteſt. Et ſanè ſi pactũ, & obligatio prohibetur immediatè, propter commune bonum, moraliter fieri non poteſt, vt iuramentum contrarium intentioni talis legis obligationem inducat. Tum quia talis actus etiam ſecundum ſe ſpectatus regulariter præiudicat communi bono. Tum etiam, quia licet ſecundùm ſe non eſſet contra bonum commune, nihilominus vt factus ex obligatione repugnaret bono communi, ſicut ſupra dicebamus de pœna adiecta ſpõſalibus, vel de obligatione non accuſandi, vel non denunciandi peccatum committendum. Nam ſi lex prohibet pactum, vel promiſſionem, vt nociuam bono communi, ideo eſt, quia ſupponit eſſe contra bonum commune, quod ciues obligentur ad talem actum, ergo etiam iuramentum, ſi obligaret ad talẽ actum, eſſet pernicioſum communitati; ergo impoſſibile eſt, quod tale iuramentum obliget, vel quod actus ex tali obligatione factus ſit bonus. Tum denique, quia licèt daremus actum illum non eſſe malum, nihilominus negari non poteſt, quin futurum ſit parum conueniens communi bono, quod ſatis eſt, vt tale iuramentum non obliget. Vt licet eſſet vera ſententia, quæ dicit, legem prohibentem ferre extra regnum equos, vel ſimiles res, non obligare in conſcientia, ſed tantum ad pœnam; nihilominus iuramentũ de ferendis talibus rebus extra regnum non obligaret, & eſſet iniquum, quia eſſet pernicioſum reipublicæ, & ideo licèt talis actus ſecũdum ſe non eſſet peccatum, facere illum, quaſi ex vinculo iuramenti eſſet malum, vt ſupra in ſimilibus explicatum eſt. Itaque cenſeo iuramentum contrarium legibus immediatè conſulentibus communi bono, ſemper eſſe contrarium bonis moribus naturalibus, & oppoſitum repugnare in tali materia, & ita reſponſum eſt ad obiectionem in contrarium.

Quare lex prohibeat pactum nociuum bono communi.

De iuramento ſeruandi pactum legis commiſſoriæ.

NEque obſtant exempla adducta, nam in primis de pacto legis commiſſoriæ nego, legem ciuilem prohibentem illud verſari immediatè in ma- 8.

teria

teria boni communis, ſed in materia priuatorum A propter bonum commune. Quòd patet tum ex re ipſa, quia per pactum legis commiſſoriæ, non læditur immediatè commune bonum, ſed læditur dominus pignoris, qui fecit tale pactum, tum etiam ex verbis legis, quæ facta prohibitione, ſubdit: *Si quis igitur tali contractu laborat, hac ſanctione reſpiret, quæ cum præteritis præſentia quoque repellit, & futura prohibet. Creditores enim re amiſſa iubemus recuperare, quod dederunt.* Ex quibus verbis conſtat, legem illam immediatè conditam eſſe in leuamen, & ſubſidium debitorum, & in odium creditorum. Et ita videtur communiter exponi illa lex, vt videre licet per Abbatem, & alios in d. cap. *Significante*, qui Bartolum, & alios allegant. Vnde eſt maximè obſeruandum, vt lex aliqua dicatur eſſe de communi bono non B ſatis eſſe, quod intendat cauere nocumētum priuatorum, quòd frequenter eueniret, ſi non prohiberetur, & conſequenter grauiter læderetur commune bonum, talis eſt enim lex de non furando, vel de non petendis vſuris, & nihilominus non inter leges iuris publici, ſed priuati computantur, vt conſtat ex d. §. *Huius ſtudij*. Ad hunc ergo modum ſe habet lex illa prohibens pactum legis commiſſoriæ: nam licet neceſſaria ſit, ne multiplicentur nocumenta priuatorum & inde commune bonum periclitetur, nihilominus non habet pro materia proxima, & immediata ipſum commune bonum. Et ita exemplum non facit ad cauſam.

Reſpondetur exemplis in cōtrarium, & primum de pacto legis cōmiſſoriæ.

Abbas.

Lex de communi bono intendit cauere nocumentum priuatorum.

9. Deinde verò dicitur, probabile eſſe, legem illam in præſumptione fundari, & ideo licèt in foro ex- C teriori contractus ſit irritus, nihilominus in conſcientia non peccari contra illam, ſi re vera pactum fiat ſine conditione iniuſta ex natura rei, & hoc intendit Syluester citans Hoſtienſem, & Innocentium. Conſtat autem iuramentum additum pacto legis commiſſoriæ, ſolùm poſſe obligare ad id, quod ſine iniuſtitia fieri poſſit, quia iuramentum non eſt vinculum iniquitatis, ſi iuramentum ſit de aliqua iuſta conditione ſeruanda, circa mutuum, vel pignus, tunc non poteſt dici contrarium d. legi ſecundum veritatem, quidquid ſit ſecundùm præſumptionem, & ita mirum non eſt, quòd obliget. Et ita intellexit textum illum Panormitanus, ibi dicens. *Ex illo textu rectè colligi, iuramentum fuiſſe obligatorium, non verò quod firmet cōtractum*, idem ve- D rò Panormitanus in c. *Cùm contingat*, n. 5. de iureiur. quem imitatur Angelus, verbo, *Iuramentum* 5. n. 23. ſimpliciter dicit, allegando illum textum, iuramentum de pacto legis commiſſoriæ obligare, quia tantùm eſt contra bonos mores ciuiles, quod in ſenſu declarato probabile eſt, quamuis ex d. c. *Significante*, non ſatis colligatur.

Panormit.

Angel.

De iuramento ſoluendi lucrata in ludo pecuniæ creditæ.

10. AD ſecundum exemplum negari etiam debet, legem irritantem promiſſionem factam in ludo de pecunia credita eſſe iuris publici, ſed priuati, quia licèt illa lex ſit vtilis communi bono, non ta- E men habet pro materia proxima ipſum commune bonum, ſed immediatè ordinatur ad conſeruanda patrimonia ſingulorum, & vitandos exceſſus in amiſſione bonorum, mediante ludo. Et ita verum eſt, iuramentum obligare, quia eſt de re licita. Quāuis enim leges ciuiles, vel iuris communis, vel aliquorum regnorum, præſertim Çaſtellæ auferant obligationem ſoluendi, quod perditum eſt pecunia credita, & ſi ſoluatur, repetitionem concedant, non

Lex irritans promiſſioné factam in ludo de pecunia credita, non eſſe iuris publici, ſed priuati.

tamen prohibent ſolutionē, vel non repetitionem, & ideo ſi quis iuramento hæc promittat, ſeruare tenebitur, quia ſine peccato poteſt, vt docuit Medina, C. de reſtit. quæſt. 22. qui non ſolùm id affirmat de promiſſione iurata, ſed etiam de ſimplici. Melius tamen Nauarrus id negando de promiſſione non iurata, affirmat, ſi iuramentum accedat, in Manual. cap. 19. aliàs 20. num. 17. in fine, & Gutierrez 1. part. de iuramento, cap. 53. num. 6. & alij Moderni ſcribentes de ludo.

Medina.

Nauarr.

Gutierr.

Igitur prima pars illius ſententiæ Bartoli, & Abbatis intellecta de iuramento omnino non obligante, quando eſt contra leges boni publici vera eſt, & fundari debet in hoc, quod tale iuramentum eſt contra bonos mores naturales. Sed in particulari deſcendendo ad exempla, ſæpe poteſt errari, ſicut de facto multa ponit Bartolus quæ communiter non probantur, & alia, quæ ſunt dubia, & controuerſa, quia de legibus ipſis dubium eſt an ſint iuris publici, necne, ſed hîc non poſſumus ſingula exempla examinare. 11.

Atque ex dictis de hoc primo membro conſtat, quid dicendum ſit de altero, quod erat de legibus, quæ immediatè verſantur circa bona priuatorum, in nullo enim ſenſu poteſt ita eſſe vniuerſaliter verum, vt deciſionem efficiat adæquatam. Nam ſi ſit ſermo de iuramento obligante, (vt in proprio ſenſu proportionato priori membro eſſe deberet) ſic non poteſt membrum illud vniuerſaliter affirmari, nam aliqua ſunt iuramenta contra huiuſmodi leges ciuiles, quæ in conſcientia non obligant. Ita enim contingit, quando leges ciuiles obligant in conſcientia ad contrarium actum, quod ſæpè fieri poteſt etiam in legibus, quæ immediatè verſantur circa bonum priuatorum, vt nunc ſuppono ex tractatu de legibus, & in hoc propoſito notauit Matienço, dicta Gloſſa 3. num. 18. & 12. & in ſequentibus notius fiet. Si autem illud ſecundum membrum intelligatur in ſenſu à nobis intento de iuramento valido, & propriè confirmatorio contractus reprobati per leges ciuiles iuris priuati, ſic etiam certum eſt, non omnia iuramenta inducentia ſuam obligationem in talibus contractibus confirmare illos. Vt patet de iuramento firmāte promiſſionem vſurarum, quæ per ſe reprobata, id eſt, inualida eſt omni iure, & ſtatim alia ſimilia afferemus. Vnde ad ſummum poteſt hoc membrum à priori diſtingui indefinitè, ſeu permiſſiuè, quia in latitudine harum legum poſſunt aliqua iuramenta eſſe valida, & obligantia, an verò ſint etiam aliqua confirmantia contractum, controuerſum eſt, & id nobis videndum ſupereſt. 12.

An iuramentum contra leges priuatum bonum reſpicientes, ſit confirmatorium.

Matienço.

CAPVT XXVII.

Pactum, quod legibus reprobatur in odium creditoris, non confirmari iuramento.

MVltorum ſententia eſt, quando leges ciuiles ſunt iuris priuati, poſſe pacta illis contraria confirmari iuramento. Quia verò id non poteſt in vniuerſum dici, ideo additur ſecūda diſtinctio ſatis cōmunis. Nam aliquæ ex his legibus reprobant pacta, non ſolùm in fauorem debitoris, ſed etiam in odium creditoris, vt reprobatur promiſſio vſurarū, vel promiſſio per metū facta latroni: aliæ verò ſolùm fauent debitori, vt lex, quæ reſiſtit venditioni fundi dotalis, vel donationi ſine inſinuatione factę. Non poteſt autem fieri, vt in vtriuſque partis fa- 1.

uorem talis lex cedat; ſi autem fieri fingeretur,ſub ſecũdo membro contineretur. Poteſt autem interdum lex irritare actum in odium vtriuſque partis, ſed id non contingit,niſi in actu reprobato,vt in ſimonia, & ſimilibus, in quibus iuramentum iniquum eſt,& inualidum,vt docet Couarr.dicto cap. *Quamuis* 2.part.§.3.n.2. Et ideo dicta diuiſio tantùm bimembris traditur,& iuxta illam duæ regulæ conſtituuntur.

Couar.

2. Prima regula eſt; Quoties lex reprobat contractum in odium creditoris propter turpitudinem eius,non cõfirmatur iuramento,etiamſi poſſit licitè impleri: & quoad hoc, iuramentum inducat ſuam obligationem. Hæc regula veriſſima eſt,& recepta ab omnibus, vt conſtat ex Bartolo,cum aliis in d.l. *Si quis pro eo*,Paulo de Caſtro,& aliis in d.Authentica,*Sacramenta puberum*,Abbate,cum aliis, in dict. cap. *Cùm contingat*,Felino,in cap.2.de iureiur. Couarruuia,cum aliis in dict.cap.*Quamuis pactum* 2.p. §.*In princip.* Et colligitur ex iuribus, in quibus fit mentio huius generis iuramẽtorum, adiunctis differentiis, quas ſupra notauimus inter iuramentum per ſe ſtans, & confirmatorium. Nam qui iurauit ſoluere vſuras, verbi gratia, non ex iuſtitia, nec ex fidelitate humana,ſed ex ſola religione,manet obligatus; ergo ſignum eſt tale iuramentum non confirmare contractum. Item ille,qui promiſit, poteſt priuſquam ſoluat,petere,& obtinere relaxationem iuramenti, iuxta caput *Si verò*, & caput *Verùm*, de Iureiuran.& tunc relaxato iuramento ad nihil amplius tenetur,magis quàm ſi non iuraſſet. Item poteſt per iudicem petere,vt creditor cogatur relaxare iuramentum,iuxta cap.1.de iureiur.ergo ſignum eſt ſolo iuramento, & non iuſtitia, obligari. Item poſtquam ſemel ſoluit, & iuramentum impleuit, poteſt iterum repetere,quando creditor contra iuſtitiam peccauit accipiendo, iuxta caput *Debitores*, de iureiur. omnia autem hæc ſunt manifeſta ſigna non confirmati contractus.

Lex reprobans contractũ in odiũ creditoris nõ confirmatur iuramento.

Cap. *Si verò.* Cap. *Verùm.*

3. Ratio autem eſt, quia iuramentum hoc tantùm obligat propter reuerentiam Dei; ergo tantùm obligat ad id, quod neceſſarium eſt ad faciendum verum id quod iuratum eſt,ſed vt iuramentum impleatur, & verum fiat, non eſt neceſſarium confirmari contractum;ergo iuramẽtum illud vi ſua non confirmat contractum.Sed neque etiam confirmat adminiculo alicuius legis humanæ,quia lex non intendit fauere iniuriæ, vel turpitudini creditoris,in cuius commodum cederet talis confirmatio contractus; id enim repugnat iuſtitiæ,& honeſtati legis, maximè cùm talis lex non ſit niſi Canonica, nam leges ciuiles nihil loquuntur in fauorem iuramenti, circa actum reprobatum in odium exactoris. Lex ergo Canonica præciſè vult, id fieri ex vi iuramenti,quod neceſſarium eſt ad veritatem eius. Vnde obiter colligo,talem legem quoad hanc partem eſſe declaratiuam diuini, & naturalis iuris potius, quàm conſtitutiuam humani, & ita caput *Debitores*, fundari in naturali obligatione ex iuramento orta, quam declarat: idémque ſumitur ex cap.*Si verò*, cum ſimilibus.

Iuramentum hoc tantùm obligat propter reuerẽtiam Dei.

4. Aliqui verò limitant hanc regulam, vt locum habeat quando odium legis contra creditorem fundatur in turpitudine contraria iuri naturali,vel Canonico,non verò ſi ſit contraria tantùm iuri ciuili.Tribuitur Couarruuiæ,ſed immeritò,vt oſtendam. Ita verò ſenſit Gutierrez de iuramen. confir. 1.part.cap.40.num.5. non tamen id probat. Mihi ergo non videtur neceſſaria hæc limitatio,ſi turpitudo iure ciuili introducta verſetur circa ipſummet

A actum, circa quem iuramentum poſtulatur, & ſit contra honeſtatem morum, quamuis introductam per ius ciuile. Et probatur, quia tunc etiam tale iuramentum, & actus, quo implendum eſt, illicita ſunt ex parte eius, cui præſtantur;ergo per tale iuramentum non confirmatur contractus, quia iura canonica non intendunt fauere creditori turpiter ſe gerenti circa talem actum. Imò in eiſdem iuribus conſideratur, ſolam rationem iuramenti eſſe habendam, & nullum fauorem eſſe præſtandum creditori turpiter exigenti illud, vt in ſequentibus videbimus. Sæpe enim contingit tale iuramentum non ſolùm non eſſe confirmatorium,ſed etiam non eſſe validum,vel obligatorium,quia etiam ex parte iurantis eſt de materia illicita, & inuoluente peccatum,licèt ſit de materia prohibita in conſcientia B per ius ciuile,quando prohibitio ad vtrumque contrahentem æquè dirigi ſolet: ſi autem caderet in ſolum acceptantem,ſeu creditorem, tunc ſolùm in odium eius,iuramentum non eſſet cõfirmatorium. Et hoc magis indicauit Couarruuias,in d.cap.2.p. 2.§.3.numer.2. Verſ. *Supereſt*, ponderando caput *Cùm contingat*,de iureiuran.& in dict. Verſ. *Secundò infertur*, quatenus conſtituit generalem regulam,illicitum iuramentum ex parte eius, cui præſtatur, nunquam confirmare contractum, cui adiungitur, poteſt enim iuramentum ita eſſe illicitum ex vi iuris ciuilis. Quod ipſemet Couarruuias ſentire videtur de pacto legis commiſſoriæ, ibi num.3. nam ſignificat, ex ſententia multorum, quos refert,tale C iuramentum eſſe obligatorium,iuxta caput *Significante*, de pignoribus, non tamen eſſe confirmatorium propter turpitudinem creditoris, conſtat autem illam turpitudinem eſſe de iure ciuili prohibente illum contractum, non enim eſt intrinſecè malus.

Iura canonica nõ intendunt facere creditori turpiter ſe gerenti.

Couarr.

Dixi autem hoc eſſe intelligendum de turpitudine contraria honeſtati morum,id eſt,vt creditor ſic contrahens contra leges ciuiles turpiter agat, verè peccando in conſcientia,tunc enim efficaciter procedit dicta ratio, quod ius Canonicum non fauet contrahentibus illicitè,etiam contra ius ciuile,ſine adminiculo autem iuris, iuramentum per ſe non confirmat contractum,vt ratio ſupra facta probat, & ex dicẽdis magis conſtabit.Secus verò eſt,quan- D do ex parte eius, cui iuramentum præſtatur, nulla committitur culpa,etiamſi quoad firmitatem contractus,ius ciuile illi reſiſtat, vt in caſu c. *Quamuis pactum*, & ſimilibus;tunc enim nõ poteſt dici committi turpitudo moralis propria ex parte recipientis iuramentum. Quòd ſi quis illam vocare velit turpitudinem politicam,ſeu purè ciuilem, nõ contendimus de vocabulo,ſed fatemur illam non comprehendi ſub hac regula, quia propter illam ſolam non dicuntur tales leges eſſe in odium creditorum, ſed propter veram,& moralem turpitudinem, quæ non eſt ſine peccato. Cuius aliud exemplum eſſe poſſet de contractu emptionis,& venditionis, prohibito tutori,cum pupillo,per leges Hiſpaniæ:nam profecto, ſi tutor peccat in conſcientia ſic contra- E hendo,vt eſt valde probabile,iuramentum minoris non confirmabit talem contractum, etiamſi per ſe obliget minorem ad ſeruandum illum in his, quæ ſine nouo peccato poteſt, niſi petat relaxationem. Quod credo facere poſſe, quidquid Gutier. ſupra dicat, ſed vt ſæpè dixi, non poſſumus hîc exempla ſingula examinare. Denique ampliatur hæc regula, ſatis eſſe, vt iuramentum, & contractus cedant in præiudicium tertij, vt iuramentum non confirmet contractum, etiamſi irritus factus ſit in fauorem debitoris.

5.

Ius Canonicum non fauet contrahentibus illicitè etiam cõtra ius ciuile.

Tutor prohibetur contractum emptionis, & venditionis celebrare cũ pupillo.

Iuramentum firmans contractum in præiudicium tertij inualidum eſt.

C. Cùm contingat. *Cap. Quamuis pactum.* debitoris. Ita ſumitur ex cap. *Cùm contingat*, ibi, *Cùm in alterius præiudicium non redundet.* Et ſimilia verba habentur in cap. *Quamuis pactum*, & ex illis ſumitur argumentum à contrario ſenſu, vt Gloſſæ notarũt, quod in præſenti materia eſt efficax, quia illud conſequens non eſt contrarium aliis iuribus, ſed maximè conſentaneum. Ratio verò eſt, quia in omni iuramento ſubintelligitur conditio. *Dummodò non redundet in præiudicium tertij*, vt videbimus infrà: vnde ex ibi dicendis intelligetur, quale oportet eſſe hoc præiudicium, vt hæc regula procedat, oportet enim, vt ſit præiudicium inuoluens iniuriam, aut ſaltem culpam contra aliquam naturalem obligationem. Iuxta quam declarationem conſtat, tale iuramentum, non ſolùm non eſſe confirmatorium, verùm etiam neque obligatorium, quia ſeruari non poteſt ſine culpa. Et ideò fortaſsè extenſio hæc communiter omittitur in præſenti, quia communis eſt omni iuramento promiſſorio, præterquàm quòd neceſſe eſt, vt ibi etiam interueniat turpitudo ex parte creditoris, quia eſt particeps iniuriæ, quæ alteri fit.

Præiudicium tertij oportet vt ſit inuoluens iniuriam.

6. Obiectio. *C. Debitores.* Vna verò ſupereſt obiectio contra hanc regulam, ex d. cap. *Debitores*, vbi de his, qui iurauerunt ſoluere vſuras, dicitur, *Cogendi ſunt Domino reddere iuramenta*, ex quibus verbis colligi videtur, creditores habere actionem contra illos, & conſequenter ſequitur, debitores, qui iurarunt, eſſe obligatos creditoribus, non obligantur autem, niſi ratione promiſſionis validæ; ergo ſignum eſt, iuramentum illud confirmaſſe promiſſionem. Propter quam difficultatem Gloſſæ ibi & Doctores, & Adrianus Quodlib. 6. art. 3. laborant in explicando, An in eo caſu detur actio iniquo creditori propter ſolum iuramentum? Sed quia hoc ad nos directè non pertinet, breuiter dicimus, talem creditorem re vera nullam habere actionem, neque illi concedi, ſi de iniquitate contractus & creditoris conſtet, vt ſuprà probatum eſt de omni iuramento, non confirmante contractum, & ſatis colligi poteſt ex leg. *Non dubium* C. de legibus, & ex leg. *Si quis pro eo*, ff. de fideiuſſoribus. Neque eſt vlla ratio excipiendi promiſſionem vſurarum, cùm ille contractus ſit deteſtabilior aliis. Cùm ergo in d. cap. dicitur, *Cogendi ſunt, &c.* vel intelligendum eſt de coactione in conſcientia, non ad petitionem partis, ſed ex officio paſtoris, propter vitandum peccatum ipſius iurantis: & ſic intelligitur cogendum eſſe, qui iurauit, niſi velit, & valeat, aut relaxationem obtinere, aut vſurarium per competentem iudicem compellere, vt remittat. Vel ſi verba illa intelligãtur etiam ad petitionem partis, intelligenda ſunt, quando de iuramento conſtat, & de qualitate contractus expreſsè non conſtat, ſed litigandum eſt: tunc enim ſaltem apud Eccleſiaſticum iudicem cogetur ſoluere, qui iurauit, etiam ad petitionem alterius, de cuius iniuſtitia non conſtat, & poſtea licebit repetere coram competente iudice.

Gloſſa. *Adrian.* An detur actio iniquo creditori propter ſolũ iuramẽtum.

Leg. Non dubium. *Leg. Si quis pro eo.*

Explicatio in cap. *Debitores.*

CAPVT XXVIII.

An pacta irrita per leges, confirmentur iuramento, & referuntur tres opiniones.

1. Prima opinio. Iuramẽtum contra leges ciuiles irritãtes cõfirmat contractum.

Accedendo ad aliud membrum diſtinctionis ſuprà poſitum de legibus, quæ reſiſtunt contractibus in fauorem debitoris, eſt prima opinio, quæ ſecundam regulam generaliter affirmantem conſtituit, nimirum iuramentum contra leges ciuiles irritantes cõtractum in fauorem debitoris abſque odio, vel turpitudine creditoris confirmare contractum quoties ſine peccato iuramentum ſeruari poteſt. Hæc eſt communis opinio vtriuſque iuris Interpretum, in locis ſuprà citatis, & apud Couarruuiam ſuprà 2. p. §. 1. n. 7. & 1. p. §. 3. à princ. Fundari autem ſolet hæc ſententia primò, ac præcipuè in illis iuribus, quæ præcipiunt talia iuramenta ſeruari, nam ſignificant propter vim, & reuerentiam iuramenti etiam confirmari. Hoc patet maximè ex Authentica, *Sacramenta puberum*, vbi de talibus iuramentis dicitur, *Inuiolabiliter cuſtodiantur:* per quæ verba ſignificatur non minus ſeruari debere talia pacta, quàm ſi non eſſent per ius ciuile reprobata. Idem ſignificatur in cap. 2. de Pactis in 6. vbi dicitur, *omninò ſeruentur*, nam particula *omninò*, ſignificat perpetuitatem, vt ait Gloſſa in Clement. 1. de vita, & honeſtate Clericorum, verb. *Omninò*; vel integrum, & perfectum effectum, vt magis ex illa Clementina colligitur. Significare etiam ſolet præciſam executionem ſine remedio diſpenſationis, vel alio ſimili, vt latè per Tiraquellum in leg. *Si vnquam*, verb. *Reuertatur*, num. 78. & 79. & Matienço lib. 5. Nouæ recompilationis tit. 1. in Rubrica, num. 39. Atque ita in d. cap. 2. indicat confirmationem contractus, quia ſi iuramentum non confirmaret illum contractum, liceret petere relaxationem illius, & ita non *omninò*, eſſet ſeruandum. Magis verò conuincet ille textus, ſi verba illa, *Seruari omninò*, non ad iuramentum, ſed ad pactum referantur, vt contextus poſtulare videtur, & ſenſit ibi Gloſſa, & clarius Couar. ibi 1. part. §. vlt. n. 8. verſ. *Vigeſima quarta.*

Couarr. *Gloſſa.* *Tiraquel.* *Matien.* *Couarr.*

Præterea in cap. *Cùm contingat*, de Iureiuran. ſimpliciter dicitur, talia iuramenta ſeruari debere, non tamen additur verbum, quod confirmatio contractus indicetur: tamen non eſt veriſimile ius Canonicum voluiſſe minorem vim tribuere illi iuramento, quàm ius ciuile; ergo intellexit Pontifex iuramenta illa eſſe ſeruanda in eodem ſenſu, in quo intellexit Imperator, in d. authentica, *Sacramenta puberum*, quæ multò antiquior eſt. Poteſt etiam ponderari, quòd Alexãder III. in cap. *Debitores* poſtquam dixit, iuramentum de ſoluendis vſuris eſſe implendum, ſtatim ſubdit, facta ſolutione accipientem eſſe compellendum ad reſtituendum, ac ſubinde eum, qui ſoluit poſſe repetere. At verò Innoc. in c. *Cùm contingat*, nihil tale addidit, ſed ſimpliciter dicit ſeruanda eſſe talia iuramenta; ergo intellexit, *omninò*, & irreuocabiliter eſſe ſeruanda; ergo intellexit confirmare contractũ. Quod non parum confirmat capite ſecundo eod. in 6. vbi præcipitur ſæcularibus iudicibus, vt hoc ius ſeruent, non audiendo agentes contra huiuſmodi alienationes iuratas. Denique ponderari poteſt in illis textibus, quod addunt exceptionem ſine vi & metu, vel dolo, quæ exceptio videtur firmare regulam in contrarium. Nam licèt iuramẽtum ſit metu, aut dolo extortum, ſuam inducit obligationem, vt ſuprà viſum eſt; ergo ſolùm excipitur, quia non confirmat contractum; ergo ſecluſo metu & dolo, iuramentum eſt confirmatorium, iuxta prædicta iura. 2.

C. Cùm contingat.

Opinio altera.

3. 2. Opinio. *Ant. de But.* *Faber.* *Port.* *Iaſ.* *Cuman.* *Igneus.* *Fortun.* *Marian.*

Nihilominùs graues auctores, quos ſuprà Couarruuias refert, contrarium docuerunt, ſcilicet, Antonius de Butrio, Faber, Portius, Iaſon, Cumanus, & Ioannes Igneus, & optimè Fortunius de Vlt. fin. illat. 19. n. 287. Marian. Soc. libr. 1. Conſil. in 48.

Gloſſa. Bartol. Alciat.

num.17. & expreſsè docuit Gloſſa in leg. *Pactum dotale*.C.de Collatio.& Bartolus,in Leg.*Qui ſuperſtitis*, ff. de Acquirenda hæreditate. Vnde Alciatus in d.cap.*Cùm contingat*,dicit,non conſtare quæ iſtarum opinionum communior ſit, & poſſe hanc poſteriorem iure defendi. Ratio pro hac ſententia, & præcipua difficultas circa præcedentem eſſe poteſt, quia vel iuramentum habet hanc vim confirmandi contractum ex natura ſua, ſeu ex iure diuino,ac naturali, vel hoc habet ex adminiculo, ſeu peculiari conceſſione iuris poſitiui:neutrum videtur dici poſſe; ergo non habet talem efficaciam, quia nó poteſt intelligi,vel cogitari,quo alio modo illam vim habeat. Probatur minor quoad priorem partem, quia iuramentum non eſt per ſe primò, & directè inſtitutum niſi ad confirmandam veritatem, vt ſuprà oſtenſum eſt, conſequenter verò inducit obligationem,& ideò ex vi ſua, & ex iure diuino ſolam illam obligationem inducit,quæ ad veritatem ſeruandam neceſſaria eſt: ſed ad ſeruandam veritatem non eſt neceſſarium, quòd iuramentum confirmet contractum, ſed ſolùm quod ſuam obligationem inducat, faciendi verum, quod dictum eſt, vt per ſe notum videtur, & ex iuramento ſoluendi vſuras ſufficienter colligitur: nam illa duo ſunt ſeparabilia, ſcilicet ſeruari veritatem,& firmari contractum; ergo non eſt, vnde iuramentum vi ſua vtrumque efficiat, cùm nec per ſe, & directè ſit ad vtrumque inſtitutum, nec per conſecutionem, cùm illa duo non ſint neceſſariò connexa inter ſe.

Ratio præcipua pro hac ſententia.

4\. Confirmatur ex iure canonico.

Atque hæc ratio videtur ſatis confirmari ex Iuribus Canonicis,quia cùm docent talia iuramenta eſſe ſeruanda,rationem reddunt,vt vitentur periuria,& quia ſine peccato ſeruari poſſunt;ergo tantũ obligant,quantum neceſſe eſt vt vitentur periuria, & ſatisfiat reuerentiæ debitæ, diuino nomini, & non ampliùs.Confirmatur ſecundò,quia iuramentum ex ſe ſolùm poteſt obligare ex virtute religionis, quæ eſt ad Deum, ergo non poteſt inducere obligationem iuſtitiæ, vel fidelitatis ad hominem, ergo non poteſt ex ſe confirmare contractum. Patet hæc vltima conſequentia,quia non confirmatur contractus,niſi per huiuſmodi obligationem.Tandem explicatur in hunc modum, quia contractus non fit validus,niſi ſuppoſita habilitate, & efficaci voluntate cõtrahentium, ſed perſona facta erat inhabilis ad ſic contrahendum Iure ciuili,& eius volũtas ſimiliter erat facta inefficax,vt ex caſu ſupponitur,ergo quantumuis iuret contractum,non poteſt illum reddere validum ex ſola virtute iuramẽti.Probatur conſequentia, quia iuramentum ex ſe non poteſt irritare ius humanum, nec poteſt habilitare perſonam, quæ erat inhabilis, non eſt enim vnde fingi poſſit talis virtus in iuramẽto,cùm hoc non pertineat ad inſtitutionem eius, aliàs poſſet etiam præualere contra leges obligantes in conſcientia,quod manifeſtum eſt dici non poſſe.

Iuramentum ſolùm poteſt obligare ex virtute religionis, quæ eſt ad Deũ.

5\. Oſtenditur pacta irrita confirmari iuramento ex adminiculo iuris poſitiui.

Venio ad alteram partem de adminiculo Iuris poſitiui, & oſtendo, neque ex hoc capite habere iuramentum talem vim,quia vel illud eſſet intelligendum de adminiculo Iuris ciuilis, vel canonici, neutrum autem dici poteſt, ergo. Probatur prima pars minoris,primò,quia potiùs Ius ciuile expreſsè repugnat tali cõfirmationi,quod patet ex leg. *Non dubium*.C.de Legibus,vbi priùs irritãtur pacta contra leges facta.& poſteà ſubditur,ſacramentum his contractibus additum non admitti;ſi ergo lex ciuilis tale iuramentum non admittit, profectò quantum in ipſa eſt, non permitti: tale pactũ iuramento

Leg. Non dubium. Oſtenditur primò in iure ciuili.

A confirmari. Eadem videtur eſſe ſententia Vlpiani, in leg. *Iuris gentium*, §. *Si paciſcar*. ff. de Pactis.ibi, *Quoties pactum à iure communi remotum eſt,ſeruari hoc non oportet,nec legatum, nec iuſiurandũ de hoc exactum, ne quis agat,ſeruandum.* Ad idem afferri ſolet lex *Si quis inquilinos*, §. vlt. in fin. ff. de lega.1. ſed illa lex agit de teſtamentis,& varios poteſt habere ſenſus, vt patet per Gloſſas ibi.Priora ergo iura ſufficiunt, ex quibus videtur falſum eſſe,quod quidam dicunt hæc pacta nó irritari iure ciuili, niſi dum ſolitariè, & ſine iuramento fiunt, addito verò iuramento in ſua natura relinqui,ac ſubinde ſuam obligationem inducere, & ita confirmari iuramento adminiculo iuris ciuilis.Contrarium verò expreſsè probatur in
B dicta lege *Non dubium*, nam dicendo, non admitti tale iuramentum, vult vt habeatur tanquam non adiectum,& conſequenter, vt pactum tam ſit irritum,quàm ſi iuratum non fuiſſet.Neque hoc excedit poteſtatem iuris ciuilis, quia poteſt impedire, ne ex pacto obligatio naſcatur,ſiue à priuatis paciſcentibus iuretur,ſiue non, quia non pendet poteſtas eius ex voluntatibus priuatorum.

Vlpian.

L. Si quis inquilinos.

Secundò probatur idem ex leg.*Si quis pro eo*,ff.de Fideiuſſoribus,vbi dicitur, *Si homo ingenuus,ſeu non libertus operas ſe præſtaturum iurauit, & fideiuſſorem dedit, fideiuſſorem non obligari.* Cuius conſtitutionis ratio eſt,quia illa obligatio hominis non liberti, Iure ciuili reprobata eſt in leg.*Vt iuriſiurandi*,ff. de Operis libertorum. Ergo ſignum eſt,illam pro-
C miſſionem non firmari iuramento; nam ſi addito iuramento promiſſio induceret ſuam obligationem, ad illam poſſet fideiuſſor accedere, iuxta l.1. ff.de Fideiuſſoribus, ergo ſi fideiuſſor non manet obligatus, ideo eſt, quia principalis non fuit obligatus ex vi promiſſionis,& pacti,etiamſi iurauerit, nam ſola, & præciſa obligatio iuramenti ad fideiuſſionem non ſufficit.

6\. *Leg. Si quis pro eo.*

Leg. Vt iuriſiurandi.

Præciſa obligatio iuramenti ad fideiuſſionem non ſufficit.

Tertiò probatur eadem pars, quia nulla lex ciuilis inuenitur, ex qua talis effectus iuramenti, vel talis limitatio legum ciuilium irritantium hos cõtractus, colligi poſſit. Nam ſi aliqua eſſet talis lex, maximè d.Authentica, *Sacramenta puberum*,ſed inde nihil tale colligitur, nam in ea ſolùm dicitur: *Sacramenta puberum ſponte facta ſuper contractibus re-*
D *rum ſuarum non retractandis, inuiolabiliter obſeruentur.* In quibus verbis ſpectandum eſt ad obiectum talis iuramenti, quod eſt de non retractando contractum, ſolùm ergo reſpectu illius dicitur ſeruandum tale iuramentum, hoc autem longè diuerſum eſt,& multò minùs,quàm confirmare contractum, vt ſtatim oſtendam. Vnde nihil auget illa particula,*inuiolabiliter*,quoad confirmationem contractus, ſed ſolùm quoad non violandum vlla ex parte, illam obligationem non retractandi contractum. Quod declaratur ex verbis legis antecedentis: *Si minor annis viginti quinque emptori prædij cauiſti, nullam de cætero te eſſe controuerſiam facturum,idque etiam iureiurando corporaliter præſtito ſeruare confirmaſti,neque perfidiæ, neque periurij me auctorem tibi futurum*
E *ſperare debuiſti.* Illud ergo, *inuiolabiliter*, poſitum in alia lege,nihil aliud ſignificat,niſi quod nulla perfidia, vel irreligioſitas committatur circa promiſſionem factam de non retractando contractum: cum hoc autem optimè poſſe ſtare videtur, quòd pactum non ſit iuramento confirmatum. Imò ex vi illorum verborum non colligitur, non poſſe peti relaxationem talis iuramenti,nam qui relaxationem petit, nec periurus eſt, nec iuramentum vllo modo violat.

7\.

Qui relaxationem petit non eſt periurus.

Probatur iam altera pars de Iure Canonico, de quo 8.

8. Probatur idem ex iure Canonico.

quo certum eſt in eo non inueniri expreſſè declaratam huiuſmodi confirmationem pacti per iuramentum: ſi autem ius Canonicum hoc intendiſſet, ſatis clarè id docere debuiſſet, cùm repugnet expreſſè iuri ciuili, præſertim in d.leg. *Non dubium.* Deinde ex ratione Canonum,conſtat ſolùm intendere, vt ſeruetur iuramentum, quod fieri poteſt ſine violatione contractus, vt ſuprà argumentabar. Item ex eodem principio conſtat, vt ſuprà etiam dicebam, illa iura tantùm eſſe declaratoria naturalis iuris.Nam illud principium, *Iuramentum ſeruandum eſſe, quoties ſine peccato fieri poteſt*, non fundatur in ſolo iure poſitiuo, ſed in iure diuino declarato per Canonicum; ergo illa iura Canonica non magis iuuant iuramentum ad confirmandum contractum, quàm ipſum diuinum ius, de quo oſtenſum eſt non iuuare.

Iuramentum ſeruandum eſt, quoties ſine peccato fieri poteſt.

9. Præterea particulam, *ſeruari omninò*, poſitam in cap. *Quamuis pactum*, non eſſe referendam ad pactum,ſed ad iuramentum, docent Alciatus,& Fortunius ſuprà,& videtur conſonum textui,tum quia vox *Iuramentum*, proximè præceſſit: tum maximè, propter rationem, quam Pontifex ſubiungit, dicens:*Omninò ſeruari debebit, cùm non vergat in æternæ ſalutis diſpendium.* Hæc enim ratio iuramento congruit,& de illo ſolet dari in iure, non autem de pacto.Sic autem intellecta illa verba non probant pacti confirmationem. Nam particula, *omninò*, per ſe ſpectata valdè generalis, & ambigua eſt ad introducendum effectum tam grauem, & ſpecialem, & iuri ciuili expreſſè repugnantem.Deinde in toto rigore ex vi illius ſolùm præcipitur, vt tale iuramentum omninò ſeruetur, non verò vt aliquid fiat vltra id, quod ad obſeruationem iuramenti neceſſarium eſt. Denique ad ſummum ex illa particula colligi poteſt, non eſſe petendam abſolutionem de tali iuramento, ſed opere ſeruandum eſſe,quod iuratum eſt, hoc autem ſtare poteſt ſine confirmatione iuramenti, vt notant in d. cap. *Cùm contingat*, Antonius,n.8. Panorm.n.8. in fine, & Alciat.n.76. Et hîc etiam non obſtat exceptio de dolo, & metu, quia illa fit non tantùm, quia talia iuramenta non ſunt confirmatoria, ſed etiam quia non ita præcisè obligant, quin de illis peti poſſit abſolutio ſine alia cauſa,quod in ſpontaneis non licet.

Anton. Panormit. Alciat.

10. Vnde à fortiori conſtat non colligi hanc confirmationem ex d.cap. *Cùm contingat*, cùm in eo nulla particula huiuſmodi addatur. Neque etiam obſtat, quòd in illo capite non concedatur repetitio poſt ſolutionem, quia ibi non fiebat alia ſolutio præter alienationem, & iuramentum ſolùm erat de non contraueniendo, & ita non poterat permitti repetitio,cùm eſſet directè contraria iuramento,ex quo non ſumitur efficax argumentum, quia quamuis non ſit licita repetitio, poteſt hoc oriri ex vi iuramenti,ſine confirmatione contractus, vt etiam Panormitanus,cum Antonio,admittit, & infrà explicabitur. Vnde textus ille poteſt in contrarium induci, primò in illis verbis: *Ne tali tamen prætextu viam cõtingat periuriis aperiri,mulieres ipſæ ſeruare debent huiuſmodi iuramenta*,ex quibus conſtat nõ obligari illas mulieres ad ſeruanda pacta quoad omnia, quæ pertinent ad firmitatem eorum; ſed ſolùm ad ſeruanda iuramenta,& cauenda periuria, & præterea indicant, illam obligationem tãtùm eſſe perſonalem,qualis eſt illa,quæ connaturalis eſt iuramento.Vnde tandem inſurgit noua ratio, quia Pontifices non ſolent,vel certè non poſſunt directè irritare ius ciuile,niſi in ordine ad ſpirituale bonum animarum, vt ſumitur ex cap. *Nouit*, de iudiciis, cum

Pontifices non poſſunt ius ciuile irritare. Cap. *Nouit.*

A ſimilibus, ſed in huiuſmodi iuramentis non eſt neceſſarium ad ſalutem animarum confirmare pacta contra irritationem iuris ciuilis, quia manente integra diſpoſitione iuris ciuilis in ſuo ordine, poſſunt iuramenta integra etiam ſeruari,ergo non eſt, vnde talis repugnantia Iuris Canonici,ad ciuile, in hac parte colligatur. Vnde in cap. *Licet mulieres*, de Iureiuran. in 6.vbi ſæculares iudices coguntur ſeruare hoc ius Canonicum, non audiendo mulieres, agere volentes contra alienationes iuratas, pro ratione redditur:*Nos animarum periculis obuiare volentes*,ſcilicet,quia illa petitio erat iuramento contraria, vt ibidem dicitur, neque alia ratio iuſtitiæ, vel aliquod ius creditoris conſideratur.

Cap. *Licet mulieres.*

11. Exploditur diſtinctio qua aliqui vſi ſunt in hac materia in iure Canonico, & ciuili.

B Atque ex his obiter colligitur,ſine fundamento quoſdam diſtinguere in his iuramentis, inter ius Canonicum, & ciuile,dicentes,hæc iuramenta eſſe inualida iure ciuili, valida autem iure Canonico, quod præualet in vtroque foro,iuxta cap.vlt.de foro competenti,in 6.Quam diſtinctionem ſignificat Gloſſa,in d.cap. *Cùm contingat*, quam aliqui approbant. Sed videtur ex dictis efficaciter improbari, quia cùm dicunt, talia iuramenta eſſe inualida iure ciuili,vel intelligunt eſſe inualida, id eſt, non obligantia, & ſic eſt manifeſtè falſum. Tum quia ius ciuile nunquam habuit poteſtatem impediendi obligationem naturalem iuramenti, quoad ea in quibus licitè ſeruari poteſt. Tum etiam, quia non conſtat,id vnquam tentaſſe.Nam potiùs Imperator C in toto titulo C. de Reſcinden. venditione, illam vim iuramenti agnoſcit, ac reueretur, in l. autem *Non dubium*, ad ſummum dicit, iuramentum non confirmare contractus irritos, nec dare actionem, quod etiam intendunt antiquiora iura Digeſtorum.Si verò ſenſus tantùm ſit, talia iuramenta iure ciuili eſſe inualida ad confirmanda talia pacta, illo tanquam vero admiſſo, non probatur ex iure Canonico, eadem iuramenta facta eſſe valida ad confirmandum eiuſmodi pacta;ergo in nullo ſenſu habet locum diſtinctio, vel ſaltem non ſufficienter probatur.

Expenditur lex *non dubium.*

Tertia opinio.

12. Tertia opinio aſſerit, duobus modis poſſe leges ciuiles inualidare contractus.

D PRopter hæc poteſt eſſe tertia opinio quaſi media, quæ ſupponit,leges ciuiles duobus modis inualidare contractus. Primò ſolùm quoad obligationem & actionem ciuilem. Secundò tam quoad obligationem naturalem, quàm ciuilem. Quando ergo pactum tantùm improbatur iure ciuili priori modo, tunc iuramentum poteſt eſſe confirmatorium illius,quia ſupponit obligationem naturalem, cui iuramentum ſuam adiungat, & hoc eſt confirmare illud. Nam tunc naturale pactum quaſi veſtitum iuramento,ratione illius habet firmitatem, & confert actionem, quam ius ciuile illi denegauerat. At verò, quando ius ciuile ita irritat conſenſum,vt nec naturalem obligationem producat,neque verum contractum in re ipſa facere ſinat, tunc E fatetur hæc opinio talem contractum non firmari iuramento,etiamſi poſſit tale iuramentum, ſuam inducere obligationem, tanquam per ſe ſtans. Atque hæc ſententia ſpeculatiuè, & in vniuerſali videtur mihi ſatis probabilis. Si quis tamen rectè conſideret, ſuccumbit difficultatibus à nobis propoſitis, & in re non differt à ſecunda ſententia. Nam illa diſtinctio legum improbantium contractus, in re non differt à diſtinctione de lege, vel irritante ipſo facto,vel faciente, vt contractus ſit irritabilis per iudicem, quia quando lex irritat ipſo

facto,

facto, tunc impedit obligationem ciuilem, & naturalem, & de pacto contrario his legibus docet ſecunda ſententia non confirmari iuramento, quod etiam admittit hæc tertia. Quando verò contractus tantùm eſt irritabilis ex vi legis ciuilis, tunc ante irritationem verus, & validus eſt, & tunc dicitur inducere obligationem naturalem, quia ex vi tantùm iuris naturalis valorem habet, & vim obligandi. Tunc autem non negant auctores ſecundæ ſententiæ, tale pactum poſſe confirmari iuramento, quia iam ſupponit pactum obligatorium, cui adhæreat confirmando illud, ita vt irritari non poſſit.

13. Dices, diſcurſum factum poſſe contra hoc membrum cum proportione applicari, quia etiam hoc pactum habet illam debilitatem, (vt ſic dicam) ex iuris ciuilis efficacia, quam iuramentum vi ſua non tollit, neque enim hoc eſt neceſſarium ad veritatem eius, neque etiam tollitur per ſpeciale ius ciuile, aut Canonicum, quia nullum extat, quod hoc declaret, ſed tantùm, quòd iuramentum illud obliget.

Differentia intra cõtractũ irritum & irritabile.

Reſpondetur, ex differentia data facilè intelligi, eſſe valdè diſparem rationem. Nam quando contractus in ſe eſt irritus, perſona eſt inhabilis, & conſenſus inefficax, quando verò contractus in ſe validus eſt, & ſolùm per ius ciuile improbatur, tunc perſona eſt habilis, & conſenſus efficax, & ideo poteſt iuramentum partim vi ſua, partim adminiculo alterius iuris ciuilis, vel potiùs iuris gentium, confirmare talem contractum conferendo illi perpetuitatem & actionem. Quia hanc vim habet iuramentum circa quemcumque contractum naturaliter validum, imò & circa promiſſionem ſimplicem ſaltem acceptatam, vt ſuprà viſum eſt.

Per hoc iuramentum non abrogãtur leges.

Neque propterea neceſſarium eſt dicere, per tale iuramẽtum, quaſi abrogari, vel impediri leges ciuiles improbantes talem contractum, ſed dicendum eſt, tunc per vnam viam iuramentum conferre contractui firmitatem, quam leges ciuiles per aliam viam illi negant. Tales enim leges non auferunt quaſi ſubſtantiam illius contractus, nec faciunt illam incapacem firmitatis iuramenti, ſed tantùm negant illi ſuam firmitatem, & ſuum ius ciuile, & ita non impediunt quin à iuramento aliam accipiant, vt ſic. Quapropter in hac parte nullum mihi ſupereſt dubium, nec difficultas.

14. Propter priorem autem partem de pactis omninò nullis, & irritis, dixi, hunc dicendi modum ſpeculatiuè, & in vniuerſali eſſe probabilem: nam in applicatione eius ad praxim, & ad caſus particulares magna eſt neceſſaria prudentia, & moderatio.

Prudentia magna neceſſaria eſt in conſulendo & reſpõdendo his caſibus.

Maximè verò in caſibus cap. *Quamuis pactum*, & c. *Cùm contingat*, & authentica *Sacramenta puberum*, in quibus adeò receptum eſt, in eis confirmari contractus ratione iuramenti, vt in conſulendo, & iudicando non videatur tutum contrariam opinionem ſequi, vt etiam Couarruuias ſuprà cenſet. Et ideo nonnulli etiam dicere tentarunt contractus minorum, filiarum, & vxorum, de quibus illi textus loquuntur, non eſſe omninò irritos, & nullos per ius ciuile, ſed ſolùm improbari tanquam reſcindendos ad petitionem eius, cuius fauori conſulitur, non tamen eſſe ita nullos, quin à principio ſuam naturalem obligationem inducant; ideóque iuramentum illis additum confirmatorium eſſe. Sed hoc communiter non recipitur à Iuriſperitis, nec poteſt à nobis nunc examinari de ſingulis contractibus in particulari, quia eſſet res valdè prolixa, & extra noſtrum inſtitutum, cùm ad materiam de iuſtitia, & de Contractibus pertineat. Potiùs ergo in hac parte ſupponendæ ſunt communiores ſenten-

A tiæ de nullitate illorum contractuum, & videndum, an in illis, vel in quocumque alio irrito per ius ciuile, poſſit defendi, & ſufficienter fundari, ac explicari, quomodo tales contractus confirmentur iuramento?

CAPVT XXIX.

Reſolutio ſuperioris quæſtionis, & quomodo iuramentum confirmare poſſit contractum irritum?

PRo deciſione huius controuerſiæ, aduerto, duobus modis poſſe intelligi pactum aliquod, aliàs 1.

Pactum irritum duobus modis firmari poteſt iuramento.

B per legem irritum, firmari iuramento, vno modo directè, ac formaliter, alio modo indirectè, & per quandam conſecutionem; ſeu aliter, vno modo poſſe firmari contractum quoad vinculum, ſeu valorem ſuum; alio modo ſolùm quoad effectum: ita vt ratione iuramenti alia via fiat totum id, quod per contractum ipſum, ſi eſſet validum, fieri poſſet: quamuis re vera contractus ipſe nunquam in ſe validus fiat. Dici ergo poteſt, cõtractum huiuſmodi non ita confirmari iuramento, vt in ſe validus fiat, ſaltem directè, & formaliter: nihilominùs tamen confirmari indirectè ſaltem quoad effectum, maximè in ordine ad forum conſcientiæ. Priorem enim partem videntur efficaciter probare fundamenta adducta pro ſecunda ſententia, quæ (vt dixi)

C valdè probabilis eſt: nihilominùs tamen ſi ſecunda pars conuenienter explicetur, & probetur, videtur ſufficiens ad expedienda dubia, quæ in foro conſcientiæ ex hac controuerſia oriri poſſunt, ſiue auctores primæ opinionis in hoc ſenſu ſuam ſententiam intellexerint, ſiue non.

Duobus autem modis poſſumus explicare hanc 2.

Confirmatio indirecta cõtractus duobus modis explicari poteſt.

indirectam confirmationem contractus. Vnus eſt, vt iuramentum illud non intelligatur immediatè cadere in contractum, ſed in aliam promiſſionem illi coniunctam, & illam confirmare, & ex illa confirmatione ſequi omnem moralem effectum, qui ex cõtractu valido ſecutus fuiſſet, & ideò dici contractum confirmari indirectè, & in effectu. Alius modus eſt, ſi contingat iuramentum immediatè ca-

D dere in promiſſionem ipſam per legem irritam in fauorem tantùm promittentis, & abſque turpitudine rei promiſſæ, vel promiſſarij: tunc iuramentum non facere, vt promiſſio obliget, & ita ſemper eſſe per ſe ſtans, nihilominùs tamen tam firmiter obligare, ac ſi caderet in promiſſionem validam, & eoſdem habere effectus, & ideò dici confirmare indirectè contractum. Prior modus videtur ſolidior, & generalior, & ideò prius de illo dicemus. Et poſtea videbimus, an ſecundus interdum ſit neceſſarius, & verus.

Ad priorem igitur modum explicandum, diſtin- 3.

Duo diſtinguẽda in his cõtractibus, quæ iuramẽto ſupponũtur.

guenda ſunt duo in his contractibus, quæ iuramento ſupponuntur. Vnum eſt, contractus, vt venditio, alienatio, &c. Aliud eſt promiſſio non contra-

E ueniendi. Hæc diſtinctio patet ex Authentica *Sacramenta puberum.* ibi, *Super contractibus non retractandis*, & ex cap. *Cùm contingat.* ibi, *Nec vlteriùs contraueniant*, ſcilicet, alienationibus, quæ priùs commemoratæ fuerant.

Cap. *Cùm contingat.*

Ex his enim verbis, & iuribus colligitur, tale iuramentum immediatè cadere ſuper promiſſionem non contraueniendi, & non propriè ſuper contractum ipſum. Nam expreſsè dicitur in d. cap. *Cùm contingat, Ne vlterius contraueniant proprio iuramento firmando.* Et eodem ſenſu dicitur in Authentica, *Sponte facta ſuper contractibus rerum*

ſuarum

Iuramēta in his cōtractibus fiunt de ipſis non reuocandis.

ſuarum non retractandis. ſunt ergo iuramenta immediatè de non reuocandis contractibus. Ratione item oſtenditur hoc eſſe neceſſarium; quia contractus fit de præſenti: ergo de illo vt ſic, non fit iuramentum promiſſorium, quod in futurum inducat obligationem, ſed ad ſummum fieri poterit aſſertorium, quod ſolùm obligabit, ad verè, & ex animo contrahendum, quantum eſt ex ſe. Illud autem iuramentum, nec illa intentione ordinariè fieri videtur à contrahentibus, nec per ſe induceret obligationem in futurum, & conſequenter propter illius veritatem, non oporteret aliquid addere contractui, vt in futurum ſeruando. Supponitur ergo illud iuramentum eſſe verè promiſſorium: meritò ergo dicitur cadere immediatè in promiſſionem de futuro, quæ ibi non poteſt eſſe alia, niſi non contraueniendi contractui.

4\. Cap. *Quamuis pactum.*

Dices, diſtinctionem hanc non rectè accommodari ad cap. *Quamuis pactum:* nam ibi nulla fit mentio talis promiſſionis, ſed pactum ipſum dicitur firmari iuramento, vt patet ibi, *Si tamen iuramento, non vi aut dolo præſtito firmatum fuerit, omninò ſeruari debet, &c.* per quæ verba ſignificatur pactum ipſum iuramento firmari. Reſpondeo, etiam ad caſum illius textus optimè accommodari diſtinctionem datam, imò eſſe neceſſariam, quia renuncians alicui rei non poteſt aliter renũciationem firmare iuramento, niſi iurando non contrauenire renunciationi factæ, quia nihil ampliùs facere poteſt ex parte ſua is, qui renunciat: iuramentum autem illud promiſſorium (vt oſtenſum eſt) debet cadere in aliquid futurum diſtinctum à renũciatione præſenti, quod nihil aliud eſſe poteſt, niſi non contrauenire. Quod optimè declaratur ex ca. *Ad audientiam,* de his quæ vi, vbi qui ſub iuramento promiſit reſignare beneficium, & iuramentum illud impleuit, illud repetere permittitur, *Non obſtante præſtito iuramento, quia non ad repetendum, ſed ad reſignandum tantummodò tenebatur.* Aliud eſt ergo iurare reſignare in futurum: aliud verò eſt iurare non repetere, quod reſignatum eſt, vel actu reſignatur, & hoc eſt reſignationem iuramento firmare. Quod etiam in iure vocatur abiurare talem rem, ſcilicet beneficium, vel Eccleſiam, vt habetur in cap. *Abbas,* de iis, quæ vi, & ſimiliter in cap. *Ad aures,* eod. dicitur renunciatio confirmari iuramento, quando renunciationi additur iuramentum de non repetendo, vt Gloſſa exponit. Igitur in eodem ſenſu loquitur cap. *Quamuis pactum,* & potius inde ſumitur argumentum, quòd firmitas hæc pacti ſit quaſi indirecta, mediante iuramento non reuocandi; quanta verò ſit hæc firmitas explicandum ſupereſt.

Iuramentum promiſſoriũ debet cadere in aliquid futurum.

Cap. *Ad audientiam.*

Aliud eſt iurare reſignare, & aliud iurare non repetere.

Cap. *Abbas.* Cap. *Ad aures.*

Cap. *Quamuis pactum.*

5\. Secundò ergo ſupponendum eſt, quod licèt huiuſmodi pacta, de quibus agimus, ſint irrita, & Iure ciuili reprobata, promiſſio illa non contrauenien di, aut non repetendi, non eſt per eaſdem leges reprobata, nec irritata. Ita ſumitur ex Abbate, in cap. *Cùm contingat,* de Iureiur. nu. 6. Iaſone in Authentica, *Sacramenta puberum,* n. 52. & ex aliis ſuprà allegatis. Et poteſt etiam ſumi ex l. 1. C. Si aduer. vendi. vbi agens Imperator de ſimili promiſſione iuramento firmata inquit: *Neque perfidiæ, neque periurij me auctorem tibi futurum ſperare debuiſti.* Vbi pondero particulam: *Neque perfidiæ,* quæ planè ſupponit non ſolùm iuramentum, ſed etiam promiſſionem obligare. Secundò probatur ratione, quia in his legibus, de quibus tractamus, nõ explicatur talis prohibitio, ſed præciſè inualidantur tales contractus; ergo non ſunt extendendæ ad nouam prohibitionem, vel irritationem rei omninò diſtinctæ, cùm

Abbas. *Iaſon.*

A lex illa quoad hanc partem ſit odioſa, & reſtringenda. Secundò, lex huiuſmodi, quatenus fertur in fauorem debitoris, eſt priuilegium illi conceſſum; ſed per conceſſionem priuilegij conceſſi intuitu priuati commodi, non prohibetur quis illi renunciare, niſi exprimatur in ipſa lege: ergo talis lex non prohibet, quin poſſit renunciare, ſed promiſſio non repetendi nihil aliud eſt, quàm renunciatio priuilegij: ergo non eſt reprobata per talem legem. Tertiò argumentor à ſimili ex d. cap. *Ad noſtram:* nam qui iurat renunciare, non iurat non repetere, ſi renunciat: ergo qui prohibet, vel impedit renunciare, ſeu præcipit non renunciare, non ideò præcipit repetere, ſi renunciet, & conſequenter, nec prohibet promittere non repetere, neque reuocare, quantùm eſt ex ſe. **B** Et eadem ratione, lex irritans contractum, non irritat promiſſionem non contrauenienḋi, maximè quando in contractu ipſo nõ interuenit peccatum: ſed tantùm renunciatio quædam priuilegij cõceſſi. Conſtat igitur promiſſionem illam obligationem ſaltem naturalem producere, quia eſt iuſta & de re licita, & nulla lex illi reſiſtit.

Cap. *Ad noſtram.*

Lex irritans contractum, non irritat promiſſionẽ non contraueniendi.

6\. Cap. *Cùm contingat.*

Contra hoc verò obiici poteſt d. cap. *Cùm contingat,* ibi, *Et ſi mulierum conſenſus in tabulis non videatur obligatorius ſecundùm legitimas ſanctiones.* Ergo promiſſio, quæ ex illo conſenſu procedit, non inducit obligationem. Confirmatur maximè in caſu minorum, quia omnes obligationes, & pacta minorũ ſunt nulla, ipſo facto, ſi ſine auctoritate tutoris fiant; ergo, & illa promiſſio. Confirmatur ſecundò, **C** quia ſi talis promiſſio obligaret, etiamſi non adhiberetur iuramentũ, non poſſet talis perſona in conſcientia recedere à contractu, neque rem in iudicio poſtulare, quia ageret contra fidem datam. Conſequens eſt falſum, quia dicta iura vidẽtur ſupponere, neceſſarium eſſe iuramentum, vt inde obligatio oriatur. Item aliàs ſola illa obligatio promiſſionis, & renunciatio proprij iuris, & priuilegij, ſufficeret ad confirmandum contractum, quod eſt alienum à mente Iurium, & Doctorum omnium.

7\. Cap. *Cùm contingat* explicatur.

Ad cap. *Cùm contingat,* reſpondeo, loqui de conſenſu in contrahendo, verbi gratia, in renunciando, alienando: non in promittendo non contrauenire: nam loquitur, *Iuxta legitimas ſanctiones,* vt dicitur in textu; leges autem dicunt in contractu mulieris, **D** verbi gratia, alienãtis fundum dotalem, ipſius conſenſum nihil proficere, *Quominùs ei detur in rem actio,* vt habetur in Authent. *Siue à me* C. Ad Velleian. Ad confirmationem nego, omnes promiſſiones minorum eſſe nullas, quoad obligationem naturalem, donec irritentur. Imò nec de obligationibus, & promiſſionibus factus ab impuberibus, id eſt verum, donec irritentur, iuxta dicenda infrà de Voto; & videri poteſt Couarr. in 4. p. 1. §. 1. num. 4. Sancius, lib. 6. de Matrim. diſp. 38. q. 2. Ad confirmationem ſecundam, concedo ſolam promiſſionem non cõtraueniendi acceptatam ſufficere, vt in conſcientia teneatur quis illam ſeruare. Non eſt tamen illa obligatio per ſe tam firma, & immutabilis, ſicut iuramento firmata, nec fortaſſe inducit obliga **E** tionem ciuilẽ, nec in externo foro admitteretur actio, vel exceptio, ratione illius tantùm, quia licèt non ſit irritata per leges, illarum fini, & effectui derogare videtur: & ideò non eſt eadem ratio de illa nudè ſumpta, vel iuramento veſtita.

Quomodo ſint nullæ promiſſiones minorum.

Couarr. *Sancius.*

8\. Tertiò, ex his concluditur, iuramentum, quod addi ſolet his pactis per leges irritatis in fauorem iurantium, quatenus immediatè cadit ſuper hanc promiſſionem, non retractandi, confirmatorium eſſe per ſe, ac directè, illius naturalis obligationis, quam

Iuramentum his pactis additũ eſt cõfirmatoriũ.

quam producit dicta promiſſio. Nam illi obligationi morali, & quaſi humanæ fidelitatis, vel iuſtitiæ, addit ſuam quæ diuina quodammodo eſt, quatenus Deum reſpicit, & ita promiſſio illa redditur omninò firma, quia iuramentum illud excludit omnia media, quibus iure, vel facto, poſſet reſcindi. Quia verò hæc promiſſio diſtincta eſt à contractu irritato per legem, (vt nos oſtendemus) ideo formalis confirmatio promiſſionis non eſt directa, & formalis confirmatio pacti, vt conſtat, quia à diuerſis non fit illatio, & quia contractus habet ſpecialem nullitatem, cui videtur repugnare confirmatio. Igitur explicandum ſupereſt quomodo hæc confirmatio redundet in ipſum contractum.

9. *Cōtractus in ſe nunquam formaliter confirmatur iuramento.*

Quartò ergo addi poteſt, contractum quidem in ſe nunquam formaliter confirmari tali iuramento, quoad effectus autem, præcipuè ad forum conſcientiæ pertinentes confirmari iuramento. Prior pars probatur ratione proximè facta, & omnibus fundamentis ſecundæ ſententiæ, & explicabitur ampliùs in ſequentibus. Poſterior ergo pars declaratur, quia per illud iuramentum firmatur dicta promiſſio, vt non liceat contrauenire contractui extra, nec intra iudicium, ergo ratione illius manet firmus, ac perpetuus effectus illius contractus, ita vt in conſcientia diſſolui non poſſit; ergo manet confirmatus quoad effectum per illum intentum. Confirmatur, nam hoc modo facilè inuenitur, & exponitur radix talis confirmationis: nam immediatam confirmationem promiſſionis facit iuramentum vi ſua, vt explicatum eſt. Vnde quoad illam gaudet iuramentum illud omnibus prærogatiuis, & effectibus iuramenti confirmatorij, quos vel natura ſua, vel adminiculo iuris poſitiui, ſiue Canonici, ſiue ciuilis habere poteſt, vt patet ex Decretis allegatis, & ex l. 1. & 2. C. Si aduerſ. vend. Ex his autem effectibus naturali etiam neceſſitate ſequitur, vt prior contractus ſolidus quoad effectum maneat, quaſi introducendo alia via illum effectum, quem contractus propter reſiſtentiam legum efficere non poterat. Patet hoc, quia illa promiſſio iurata excludit omnia remedia contra illum effectum, & ad immutandum illum: ergo iuramentum confirmat contractum in effectu, licèt non confirmet in vinculo.

10. *Effectus iuramenti cōfirmatorij qui ſint.*

Præterea poteſt hoc magis declarari diſcurrendo per proprios effectus iuramenti confirmatorij; per quos illud, à per ſe ſtante ſuprà diſtinximus, & applicando illos huic iuramento: nam ſi in illo inueniuntur directè, aut indirectè, cōfirmatorium iudicandum erit. Primò ergo iam declaratum eſt, quomodo in hoc contractu iurato, duplex inueniatur obligatio, promiſſionis, & iuraméti, quæ erat prima differentia iuramenti confirmatorij à per ſe ſtante. Et inde facilè intelligitur, ex vi relaxationis iuramenti, nō auferri obligationem promiſſionis, quod pertinebat ad ſecundam differentiam. Et meliùs intelligitur addita ſexta, quæ erat, quòd quando iuramentum eſt confirmatorium, non licet petere relaxationé, ſed oportet implere iuramentum. Quam conditionem in hoc iuraméto inueniri concedunt non ſolùm omnes Auctores primæ ſententiæ, ſed etiam multi ex defenſoribus ſecundæ, quia verba Canonum, & legum multùm hoc ſuadent. Et ratio redditur optimè ex dictis, quia per illud iuramentum propter promiſſionem validam, cui adiungitur, acquiritur ius alteri parti, & in illa, nulla culpa, vel turpitudo interceſſit, propter quam poſſit illo iure priuari, & ideò in tali iuramento, vt ſic, nulla interuenit cauſa, ob quam relaxari poſſit, in quo

A ſenſu dicitur non poſſe relaxari, vt ſuprà explicatum eſt. Non caret tamen aliqua difficultate hæc conditio, quam paulò inferiùs proponam.

Tertius effectus iuramenti confirmatorij erat dare actionem in iudicio, & hic etiam in his iuramentis inuenitur, vt ex d. Authentica *Sacramenta puberum*, colligunt frequentiùs Iuriſtæ. Et ratione oſtendi poteſt ex dictis, quia ibi interuenit promiſſio de ſe valida, & iuramento firmata; ſed ſuprà oſtenſum eſt, talem promiſſionem producere actionem: ergo idem dicendum eſt de illa promiſſione, cùm nullo Iure illa regula reſtringatur. Et ſaltem de actione per modum exceptionis eſt res manifeſta ex c. *licèt mulieres* de Iureiur. in 6. nam ſi mulier, quæ vendidit fundum dotalem, cum iuramento B non reuocandi actionem, intentet litem contra emptorem, poteſt repelli per exceptionem præſtiti iuramenti, quæ exceptio neceſſariò admittenda eſt à iudice ſæculari, iuxta illum textum, habet ergo vim excipiendi contra venditorem, vt ſeruet promiſſionem non reuocandi: ergo quando ad ius proprium tuendum neceſſarium fuerit directè agere ad obſeruationem talis iuramenti, non deeſt in illo contractu virtus, ſeu efficacitas ad talem actionem.

11. *Confirmatorium iuramentum dat actionem in iudicio.*

Cap. Licet mulieres.

Quartus effectus erat, quia quando iuramentum eſt confirmatorium, ius per illud acquiſitum trāſit ad hæredes, & quoad hunc effectum eſt nonnulla maior difficultas, quia iuramentum ſecundùm ſe non tranſit ad hæredes, vt capite 31. videbimus. Promiſſio autem non contraueniendi contractui C ſolùm obligauit perſonam paciſcentis, quia ſolùm de ſe promiſit non contrauenire, ergo illa obligatio non contraueniendi non tranſit ad ſucceſſores: ergo illud iuramentum non confirmauit pactum ſimpliciter, ſed ſolùm reſpectu perſonæ iurantis: hæredes autem poterunt ſine violatione iuramenti, aut fidei contrauenire, & rem euincere reſcindendo contractum. Atque ita videtur ſentire Bartolus, in leg. *Qui ſuperſtitis*, ff. de Acquir. hæred. dicit enim, quòd licèt mater renunciauerit ſucceſſioni ſuæ cum iuramento, non poteſt impedire, quominùs filius ſuus ſuccedat loco ipſius, quia hoc ius ſuccedendi in locum matris, non habet filius ab ipſa, ſed à lege. Imò addit, quòd licèt in pacto expreſsè dictum ſit, vt filij ex tali muliere non ſuccedant, de iure non valebit contra filias, non obſtante iuramento.

12. *Quando iuramētum eſt confirmatorium, ius per illud acquiſitum tranſit ad hæredes.*

Bartol.

13. *Bartol.*

D Verumtamen Bartolus ibi apertè fundatur in hoc, quòd iuramentum illud non eſt confirmatorium, quod videtur intelligere, etiam reſpectu promiſſionis non retractandæ. Iuxta ſententiam autem, quam hîc defendimus, dicendum eſt, illam promiſſionem dediſſe alteri, cui facta eſt, ius iuſtitiæ, quod non ſolùm valet contra promittentem, ſed etiam contra ſucceſſores eius. Quia qui renunciauit iuri ſuo cum promiſſione iurata non reuocandi, abdicauit à ſe ius illud, & in alium tranſtulit: ergo non poteſt poſtea transferre in hæredem ius reuocandi pactum, quia nemo transfert in alium, quod non habet. Quin potiùs transferet ad hæredem obligationem iuſtitiæ non reuocandi pactum, E quam ipſe contraxit. Et in hoc ſenſu aliqui ponunt inter priuilegia iuramenti, quod eſt tranſmiſſibile ad hæredem, vt videre licet in Antonio Corſeto tract. de Iuram. quæſt. 8. num. 45. qui benè explicat, (& latiùs infrà tractandum eſt) non ideo id dici, quia propter iuramentum defuncti hæres ſit periurus, ſed quia, circumſcripto periurio, effectus iuramenti tranſit ad hæredes. Quia licèt iuramentum, quoad vinculū ſpirituale, ſit perſonale quoad robur

Nemo transfert in aliū, quod non habet.

Iuramētum, eſt tranſmiſſibile ad hæredem.

Anton. Corſ.

Iuramentum quoad vinculum ſpirituale, eſt perſonale.

robur contractus, ſeu promiſſionis habet effectum A
realem. Et ita intelligit dictam Authenticam *Sacramenta puberum*, citans Baldum in leg.vlt.Cod.de Pactis, & Paulum de Caſtro dicentem, quod hæres defuncti ſatis dicitur venire contra iuramentum, cùm factum defuncti reputetur factum hæredis, iuxta Gloſſam in leg. *Si ſeruus*, ff. de condictione furtiua, verbo *Intereſt*. Et nos poſſumus hoc confirmare ex iuramento Iſraëlitarum Gabaonitis præſtito, quod cenſetur quoad effectum tranſiiſſe ad Saül: nam ideò punitus fuit 2.Reg.21. ſic ergo in præſenti obligatio orta ex tali promiſſione iurata tranſit ad hæredes, & ita iuramentum illud, etiam quoad hunc effectum confirmatorium eſt.

Bald. Paul. de Caſtro.

2.Reg.21.

14. Vltimum ſignum, ſeu effectus iuramenti confirmatorij erat, quia ita impletur per rei traditionem, B vt non liceat reuocare. Hoc autem maximè conuenit huic iuramento, quia directè fit de non reuocando contractum; ergo ad hoc maximè obligat. Sed in hoc eſt difficultas, an per tale pactum tranſlatum ſit dominium rei venditæ, verbi gratia, fundi dotalis in emptorem. Nam ſi non fuit tranſlatum, etiamſi alter non repetat, non poteſt emptor tuta conſcientia fundum retinere, cùm ſit alienum, ſed tenetur propria ſponte offerre, & reſcindere contractum: & alter acceptando non violabit iuramentum, quia non iurauit non acceptare diſſolutionem contractus, ſed ſolùm non reuocare, aut non poſtulare. Quòd ſi hoc verum eſt, hic effectus ſufficit, vt contractus non confirmetur iuramento, etiam quoad effectum, eſtò confirmetur promiſſio de non re- C uocando tali contractu.

Iuramentum confirmatorium per rei traditionem ita impletur vt non liceat reuocare.

15. Circa hoc Bartolus in d.l.*Qui ſuperſtitis*, num.5. expreſsè docet, in eo caſu non transferri dominium. *Quia Decretalis* (inquit) *non dicit, quod transferatur dominium, ſed quòd non poſſit vendicari ab ipſa muliere, quæ iurauit, quia non poteſt contra iuramentum venire; per quod non tollitur, quin poſſit vendicari ab alio, qui non iurauit.* Et ſubiungit hunc eſſe magnum effectum, & valdè notandum. Verumtamen apertè loquitur ibi Bartolus iuxta ſententiam, quæ negat hos contractus confirmari iuramento; in aliis verò locis, vbi contrariam ſententiam defendit, aliter in hoc etiam videtur ſentire, ſicut & alij Auctores, qui eandem ſententiam defendunt & mihi videtur eſſe magis conſentaneum iuribus. Quia quando dicunt, D iurantem non poſſe reuocare contractum, profectò ſupponunt eum, qui acceptauit iuramentum, tuta conſcientia poſſe permanere in illo contractu, & poſſidere, ac retinere rem per illum acquiſitam; ergo & acquirere dominium eius. Item ſupponunt, emptorem non peccare petendo, & acceptando iuramentum illud; ergo ſignum eſt, illum non petere à venditore iuramentum de non recuperanda re ſua, quæ ſcilicet, etiam poſt contractum permanſura eſt ſub proprio dominio, nam ſaltem ex parte exigentis irrationabile eſſet tale iuramentum; ergo ideò licitè poſtulat tale iuramentum, quia per contractum ſic iuratum res fit accipientis. Denique oſtenſum eſt, obligationem illam non reuocandi alienationem tranſire ad hæredes mulieris, ſeu perſonæ, quæ iurauit; ergo etiam illi non poſſunt rem E alienam vendicare. Non eſt autem credibile, alium poſſidere rem non ſuam, & quod nullus poſſit eam iuſtè vendicare. Dominium ergo talis rei tranſit in recipientem illam, & acceptantem iuramentum, ex quo effectu maximè cognoſcitur confirmatio talis contractus quoad effectum.

Bartol.

Bartoli explicatio.

16. Sed quid ad fundamentum indicatum à Bartolo? Qui ſummatim videtur inſinuare diſcurſum à nobis ſupra factum, ſcilicet, quia illud dominium non transfertur virtute Canonum, quia hoc non dicunt, & conſequenter nec virtute legum ciuilium, neque etiam ex conſenſu contrahentium, quia per Ius ciuile factus eſt ad hoc inefficax; ergo nulla ibi apparet cauſa ſufficiens tranſlationis dominij. Reſpondeo ibi, transferri dominium conſecutione quadam ex voluntate contrahentium, accedente virtute iuramenti, & aliquid fortaſſe cooperante, poſitiuo iure diſponente, vt talia iuramenta ita inuiolabiliter ſeruentur, vt res tradita repeti amplius non poſſit: nam hic effectus ſine tranſlatione dominij conſiſtere non poterat. Quamuis autem Iura ciuilia irritent conſenſus quoad contractum per ſe, & directè perficiendum, non tamen irritant conſenſus, quoad promiſſionem non reuocandi tale factum, neque etiam voluntatem iurandi illud, vel acceptandi tale iuramentum: & ideò talis conſenſus validus eſt, & efficax, & per illum conſequenter fit tranſlatio dominij. Neque eſt inconueniens, vt quod vna via interdicitur, alia fieri poſſit, & maximè quando aliis iuribus approbatur.

Reſponſio ad fundamentum Bartoli.

Non eſt inconueniés, vt quod vna via fieri interdicitur, alia via fieri poſſit.

Atque ex his conſtat primò; quid dicendum ſit ad difficultatem ſuprà huc remiſſam de relaxatione talis iuramenti; nam licèt verum ſit, non poſſe tale iuramentum relaxari per ſe, & quaſi ex intrinſeco defectu, vel turpitudine creditoris: nihilominùs ex aliqua contingente cauſa poteſt interdum relaxari ſicut alia iuramenta. Tunc ergo inquiri poteſt, an ſublato iuramento debeat reſcindi contractus venditionis, vel alienationis? Nam videtur ex dictis ſequi poſſe reſcindi ad petitionem creditoris, quia contractus in ſe non fuit confirmatus directè, ac formaliter, & indirecta confirmatio per relaxationem iuramenti ſublata eſt; ergo relinquitur contractus in illo ſtatu, in quo per leges ciuiles conſtituitur; ergo eſt nullus. At ſi hoc dicatur, deſtruitur vera ratio iuramenti confirmatorij, vt ex dictis conſtat.

Hoc iuramé-tum quomodo relaxari poſſit.

Reſpondeo, data illa hypotheſi per poſſibile, vel impoſſibile, priorem contractum non poſſe iure reſcindi, quoad effectum, quem ſemel habuit, quia per illum eſt acquiſitum creditori ius, non tantùm ad rem, ſed in re, quia dominium fundi venditi tranſlatum eſt in emptorem, & non poteſt illo priuari, quantumuis iuramentum relaxatum ſit. Nam relaxatio iuramenti ad ſummum valet, vt ſine ſacrilegio poſſit quis agere contra id quod iurauerat, non tamen poteſt operari, vt liceat agere contra ius alterius, nec contra aliquam obligationem iuſtitiæ, ſi fortaſſe ex promiſſione relicta fuit. Et ideò addidi *per poſſibile, vel impoſſibile*, quia moraliter loquendo iuramentum illud non eſt capax relaxationis: tum quia non habuit vitium aliquod ex parte creditoris, nec fuit per iniuſtitiam, aut vim extortum, nec alio ſimili modo (vt ſupponitur) in ſolis autem his caſibus eſt licita per ſe, & quaſi ex cauſa intrinſeca petitio relaxationis iuramenti de non contraueniendo, vt ſupra dictum eſt, & notat Nauarrus in cap.*Accepta*, de Reſtit.ſpol. oppoſit.6. num. 8. & 9. Tum etiam, quia illud iuramentum ſtatim (vt ita dicam) habuit effectum ſuum, ita confirmando promiſſionem, vt parti acquireretur ius in re ipſa, quo priuari non debet propter relaxationem: & ita inutilis eſſet relaxatio, & conſequenter etiam illicita, & inualida. Solùm in aliquo caſu raro, & extraordinario poſſet relaxari iuramentum illud per Pontificem, quando ex grauiſſima cauſa propter commune bonum expediat priuare alterum etiam re ſua, ſeu iure acquiſito, iuxta infrà dicenda

17.

Relaxatio iuramenti ad quid valeat.

Nauarr.

dicenda de relaxatione iuramenti. Sed hoc etiam poteſt contingere in contractu non irritato per leges; ſed per ſe valido, & iurato: & ideò ſimilis relaxatio non obſtat, quominùs iuramentum verè confirmatorium fuerit.

18. *An iuſta ſit relaxandi iſtius iuramenti cauſa.* Dices; Licet illud iuramentum non habuerit turpitudinem ex parte creditoris, habet iuſtam cauſam relaxationis ex ipſa materia, & repugnantia legis: nam eadem ratio, quæ fecit, vt eſſet iuſta irritatio pacti, facta per legem, ſufficit honeſtare etiam relaxationem iuramenti. *Quanti faciendũ ſit iuramentum.* Item eſt ſufficiens cauſa, quia videtur inconueniens, vt fruſtretur effectus legis, alia via conſequendo, quod ipſa prohibet. Reſpondeo primò, magis eſſe attendendam reuerentiam iuramenti, magiſque expedire, vt tollantur occaſiones peierandi, & abutendi iuramento, quàm vt vitentur incommoda temporalia, propter quæ leges talia pacta irritarunt, vt ſatis indicauit Pontifex in d. cap. *Cùm contingat*: *Cap. Cùm contingat.* & ideò ſola reſiſtentia legis ciuilis non dat ſufficientem cauſam relaxationi iuramenti. Neque eſt inconueniens, vt auctoritate iuramenti, & Iuris canonici tuentis illud perueniatur ad aliquem effectum, quem nitebatur impedire lex ciuilis. *In quo fundetur iuramentum.* Adde huiuſmodi legem ciuilem videri fuiſſe fundatam in præſumptione, quia tales contractus regulariter præſumuntur fieri ex timore aliquo reuerentiali, vel cum aliqua deceptione minorum, vel alio ſimili defectu: iuramentum autem, & obſeruatio eius fundatur in veritate, & ideò ſi re vera iuramentum factum eſt, ſine aliquo ſimili vitio, non eſt cur relaxetur, & priuetur ſuo effectu. Ideóque meritò Ius Canonicum tuetur illud iuramentum, donec conſtet extortum fuiſſe cum aliqua turpitudine ex parte creditoris: ſi autem conſtiterit, relaxari poterit, quia tunc non habuit omnes conditiones requiſitas ad confirmandum contractum, vt ex dictis patet.

19. *Leges ciuiles quomodo ſint intelligendæ, quæ dicunt non eſſe habendã rationem iuramenti contra illas.* Secundò ex dictis colligi poteſt, quomodo intelligendæ ſint leges ciuiles, quæ dicere videntur non eſſe habendam rationem iuramenti, quando adducitur ad confirmanda pacta contra leges ciuiles. Niſi enim dicere velimus, illa Iura exceſſiſſe vltra iuriſdictionem, & materiam ſuam (quod neceſſarium videtur, nec expediens, vt latè proſequitur Fortunius de Vltim. fine d. illat. 19. *Fortun.* intelligenda neceſſario ſunt, quando pacta, quæ iurantur ſunt ita prohibita per leges, vt ſit delictum contra illas leges agere, & conſequenter ſunt leges prohibentes in conſcientia: nam tunc iuramenta ſunt contra bonos mores naturales, & ideò meritò improbantur. Hanc autem eſſe mentem illarum legum colligi poteſt ex dicta Leg. *Non dubium*, *Leg. Non dubium.* in principio, dum ait: *Non dubium eſt in legem committere, qui verba legis amplexus, contra legis nititur voluntatem: nec pœnas legis euitabit, qui ſe contra iuris ſententiam ſæua prærogatiua verborum fraudulenter excuſat.* Loquitur ergo de legibus ita prohibentibus, vt obligent, & cogant ad non contrahendum, etiam pœnis adiunctis: item loquitur contra eos, qui fraudem volunt contra leges committere. Hîc autem agimus de legibus concedentibus potius fauorem, cui contrahens renunciat, & ideò ſine fraude, vel inobedientia contrahit. Sic etiam poteſt exponi dictus §. *Si paciſcar*: *§. Si paciſcar.* nam verba ſunt, *Quoties pactum à iure communi remotum eſt, ſeruari hoc non oportet, nec legatum, nec iuramentum*, quæ Gloſſa ibi ita exponit, *Gloſſa.* *Remotum à iure dicitur, quod eſt cõtrarium illi.* remotum à Iure dici, quod eſt contrarium illi, vtique tanquam prohibenti, & non tantùm, vt irritanti. Imò addit (& maximè ad rem noſtram) intelligendum id eſſe de pacto inito contra ius commune, vel publicum, & conſequenter non ſolùm irritum, ſed etiam illicitum iuxta dicta in cap. 26. De intellectu legis, *Si quis pro eo*, *Leg. Si quis pro eo.* non eſt noſtrum ex profeſſo tractare, ſatis ſit dicere ad ſummum probare, vel contractum ipſum non confirmari in ſe, ac formaliter iuramento, maximè quoad ciuilem obligationem, quæ ex illo poſſet oriri: vel certè non confirmari, quoad omnes effectus Iuris ciuilis, licet confirmetur quoad omnes effectus, qui ad plenam firmitatem iuramenti ſunt neceſſarij. Quomodo autem neceſſarij ſint, iam dictum eſt. Et ita explicantur facilè alia Iura, & expediuntur omnes difficultates, vt ſatis declaratum eſt.

Vltimo dubitari poteſt, quando iuramentum non ordinatur ad confirmandum aliquem contractum, 20. *Quãdo iuramẽtum cadit ſuper promiſſioné, per leges ciuiles irritam quid dicendum.* qui de præſenti fiat, media promiſſione non retractandi, ſed cadit immediatè ſuper aliquam promiſſionem de futuro, quæ per leges ciuiles irrita facta eſt, vt eſt promiſſio non reuocandi teſtamentum, vel inſtituendi talem hæredem, vel ſoluendi pœnam ſi teſtamentum reuocauerit, & ſimiles. Eſt enim de his ſpecialis ratio dubitandi, quia in eis non poteſt diſtingui promiſſio non retractandi à principali promiſſione, quia ipſa promiſſio faciendi aliquid in futurum, intrinſecè includit obligationem non veniendi contra illam, vnde neque addi ſolet alia promiſſio, neque ſi adderetur, cenſeretur diſtincta à prima, ſicut promiſſio non vouendi contra votum, non eſt diſtincta à voto. Quæ difficultas habet locum, quando promiſſio eſt omninò irrita ipſo facto: nam ſi ſit tantùm irritabilis per iudicem, tunc addi optimè poſſet alia promiſſio iurata non petendi irritationem, & tunc procederent omnia, quæ diximus. At verò quando promiſſio non eſt omnino irrita, videtur non poſſe confirmari iuramento, etiamſi tale iuramentum obliget, quando ſine peccato impleri poteſt, quia tunc illud iuramentum non ſupponit obligationem, cui adhæreat, & ita ſolùm eſt per ſe ſtans, & conſequenter nullum ius dat alteri, cui facta eſt promiſſio, & ideò peti poteſt eius relaxatio, ac ſubinde non eſt confirmatorium. Et ita tenet Leſſius *Leſſius.* vbi ſuprà num. 56. in fine: & idem dicit, quoties promiſſio irrita eſt ex vi legum.

21. *Molina.* Contrarium nihilominus tenet Molina d. diſp. 151. in fine, §. *Saluo tamen*, quia putat ex tali iuramento acquiri ius promiſſario, quando ipſe nullam violentiam, aut deceptionem, aut aliam iniuſtitiam facit, & iuramentum licitè impleri poteſt, quia opus promiſſum non eſt prohibitum, etiamſi promiſſio iure humano irrita ſit. *Opus promiſſum non eſt prohibitum, etiamſi promiſſio irrita ſit.* Quod ſi obiicias, quia promiſſio non poteſt parere obligationem illam reſpectu promiſſarij, cùm ſit irrita per leges, & non reuiuiſcit propter iuramentum, cùm leges ſemper ſuam vim retineant. Reſpondendum eſt ex doctrina eius in diſput. 150. verum eſſe non reuiuiſcere obligationem promiſſionis, & nihilominus ipſum iuramentum natura ſua, & ex virtute religionis habere vim dandi ius promiſſario, quando ex parte eius non eſt iniuſtitiæ impedimentum: & ita ipſum iuramentum inducere ſpecialem obligationem reſpectu illius diſtinctam ab illa, quam promiſſio induceret, ſi eſſet valida, & hoc modo iuramento confirmari contractum in tali promiſſione.

22. *Molinæ opinio reprobatur.* At verò hic auctor non probauit iuramentum inducere ſpecialem obligationem reſpectu promiſſarij, quando promiſſio irrita eſt, & illam non inducit, nec declarat qualis illa ſit: & ideò non cenſeo eſſe admittendam, imò nec poſſe ſatis intelligi. Aliàs ſequeretur in iuramento promiſſorio

vndique

vndique rato, tres oriri obligationes, vnam ad Deum, & duas ad promiſſarium, alteram ex promiſſione quam ſupponimus eſſe validam, alteram ex iuramento habente hanc vim, iuxta illam opinionem, conſequens non habet veriſimilitudinem; ergo. Sequela patet, quia iuramentum non amittit ſuam vim, eo quod promiſſio ſit valida, imo tunc melius exercet omnes vires ſuas; ergo ſi iuramentum per ſe ſuam inducit obligationem reſpectu promiſſarij, quando promiſſio nullam inducit eamdem imponet, licèt promiſſio ſuam efficiat. Falſitas autem conſequentis patet, tum quia eſt contra D.Thomam, & omnes Doctores, qui duas tantum obligationes in promiſſione valida iurata agnoſcunt: tum etiam quia non ſunt multiplicandæ obligationes ſine fundamento, aut neceſſitate. Præterea non poteſt intelligi, qualis ſit illa obligatio, quia vel eſt iuſtitiæ, & hoc non videtur poſſe dici conſequenter in illa ſententia, quia dicitur hæc obligatio oriri ex primaria obligatione iuramenti, quæ eſt ad Deum, & ex virtute religionis, at nec Deus, quando adducitur, vt teſtis, cogit hominem vt ſe obliget ex iuſtitia, nec virtus religionis poteſt talem obligationem inducere. Et ſimpliciter probatur, quia noua obligatio iuſtitiæ non inducitur ſine volũtate hominis ſe obligantis; at promittens cum iuramento non intendit aliam obligationem ſibi imponere, niſi quam promiſſio, & veritas iumenti requirunt: ergo non eſt vnde alia obligatio iuſtitiæ oriri poſſit. Vel ergo illa obligatio eſt religionis, & hoc etiam dici non poteſt, tum quia dicitur eſſe talis, vt ad hæredes tranſeat, quod non eſt verum de ſola obligatione religionis: tum etiam quia dicitur, hæredem non implendo illam non eſſe periurum, & eadem ratione dicendum eſt, non eſſe ſacrilegum, quia nullam irreuerentiam facit Deo, vel rebus ſacris. Tum denique quia virtus religionis non reſpicit hominem per ſe, ſed ſolùm interdum quaſi materialiter, quatenus circa hominem exercendus eſt actus, quo Deus honoratur, & tunc non inducit ſpecialem obligationem homini. Quæ omnia in ſuperioribus ſatis explicata, & probata ſunt.

Validitas promiſſionis nõ tollit vim à iuramento.

In promiſſione valida iurata duæ tantũ ſunt obligationes.

23. Iuramentum cadens ſupra promiſſionẽ omnino nullam non eſt confirmatorium.

Quapropter in hoc puncto in primis cenſeo, ſi ſupponatur promiſſionem eſſe omnino nullam ex vi iuris ciuilis, iuramentum non poſſe eſſe confirmatorium, ſed tantùm per ſeſe ſtans, & inducens ſuam obligationem, quia verum cenſeo, promiſſionem non fieri ratam, & validam contra diſpoſitionem legum ciuilium ratione ſolius iuramenti, quia nec iuramentum eas reuocare poteſt, nec impedire earum effectum, illis in ſuo valore manentibus, vt ſupra probaui. Poſita autem nullitate promiſſionis, ſola ſupereſt obligatio iuramenti, nec ipſum poteſt duas inducere, vt probaui. Et ita non poteſt illud iuramentum dici confirmatorium directè, quia non validat promiſſionem, nec indirectè, quia non adhæret alteri obligationi ad hominem, vt ſupponitur. Vnde fit vt ex tali promiſſione iurata, nec acquiratur ius promiſſario, nec detur actio, nec tranſmiſſio ad hæredes, nullo ergo modo poteſt tale iuramentum dici confirmatorium ſimpliciter.

24. Iuramentum non eſt confirmatoriũ, cui non additur pomiſſio contra leges ciuiles.

Atque hinc ſumo generalem regulam, quoties in contractu non ſupponitur aliqua promiſſio, quæ non obſtantibus legibus ciuilibus, aliquam naturalem obligationem inducat, iuramentum illi additum non eſſe ſimpliciter confirmatorium, quia non habet obligationem, cui adhæreat, nec quomodo conferat ius ipſi creditori, vel inducat aliam obligationem niſi religionis. Quòd ſecus eſt,

A quando non obſtante nullitate alicuius contractus intercedit aliqua promiſſio valida, cui iuramentum proximè adhæreat; tunc enim illa confirmatur, & mediante illa confirmatur indirectè contractus, ſaltem quoad effectum, modo ſuperius explicato.

25. Hæ promiſſiones quomodo iure ciuili prohibeantur.

Addo verò vlterius raro fortaſſe contingere has promiſſiones, quarum adimpletio non eſt prohibita, nec in eis intercedit turpitudo ex parte creditoris, ita eſſe irritas per leges ciuiles, vt nullam obligationem naturalem producant, ſed ordinariè tantùm impediri obligationem, & actionem ex illis negari. Quia iura ciuilia ordinariè hoc poſterius magis, quàm illud prius procurant, & intendunt. Sed hoc in ſingulis caſibus examinare proli-B xum, & alienum ab hoc loco eſt; tamen vbi contigerit id verum eſſe, vt naturalis obligatio promiſſionis non impediatur, iuramentum erit confirmatorium modo iam dicto, non verò vbi illa obligatio omnino defuerit.

26. Iuramentum per ſe ſtans, vbi maiorem inducit obligationem, quã promiſſorium.

In quo tandem animaduerto, quando ex parte creditoris non interuenit turpitudo, etiamſi promiſſio per ſe ſit omnino irrita, & iuramentum ſit tantum per ſe ſtans, firmiorem obligationem inducere, quam inducat iuramentum promiſſoriũ cum turpitudine creditoris, atque in hoc ſenſu illud iuramentum eſſe aliquo modo confirmatorium, ſeu participare aliquid illius. Ratio eſt, quia tale iuramentum non habet intrinſecam cauſam relaxationis ex parte creditoris, ſicut aliud, nec poteſt eius C obligatio tolli ſine magna, & extraordinaria cauſa: aliud verò ex ſolo intrinſeco defectu relaxari poteſt, vt ſupra dictum eſt. Neque dici poteſt ſufficere, vt iuramentum cadat in promiſſionem lege irritam, vt relaxari iuſtè poſſit: nam cum illa lex inducta ſit in fauorem debitoris, vt ſupponitur, & ipſe ſponte, & ſine iniuria voluerit, quantum in ſe eſt, non gaudere beneficio legis quoad executionem operis promiſſi, & hanc ſuam ſpontaneam voluntatem iuramento firmauerit, nulla ratio patitur, vt ſine alia cauſa liberetur obligatione talis iuramenti. Ex hac ergo parte firmius eſt, & confirmatorium ſecundum quid appellari poteſt.

CAPVT XXX.

D

Vtrùm præcedente iuramento non faciendi pactum lege prohibitum, nihilominus tale pactum firmetur ſuperueniente iuramento.

1. Qui iurauit nõ facere pactũ lege prohibitum, ſi poſtea iuret, an tale pactũ teneat.

DIximus pactum, quod ſine peccato firmari poteſt, non obſtante lege prohibente illud, confirmari iuramento, contingit autem interdum, vt is, qui tale pactum facit, & iurat, prius iurauerit ſeruare talem legem, ſeu (quod perinde eſt) non facere tale pactum, vt ſi vxor iuret nõ alienare ſuum fundum dotale, quærimus ergo, an etiam tunc pactum valeat, & iuramento firmetur, in qua re variæ ſunt opiniones. Prima negat tale pactum con-E firmari iuramento, quia illi reſiſtit non tantùm lex, ſed etiam prius iuramentum. Ita tenet Gloſſa in cap. *Inter mulieres,* de iureiur. in 6. quæ conſequenter ait, poſterius iuramentum non ſolùm non confirmare pactum, verùm etiam nec obligare. Et illam Gloſſam approbant communiter ibi interpretes Archidiaconus, Dominicus Francus, Ancharanus, & Panormitanus in cap. *Intellecto,* de iureiur. n. 8. vbi etiam Alexander de Neuo, num. 17. Imola in cap. *Cùm contingat,* eodem. Bartolus in l. *Si quis pro eo,* ff. de

1. Opinio. *Gloſſa.* *Archid. Dom. Franc. Anchar. Panorm. Alexand. de Neuo. Imol. Bartol.*

Syluest. Angel. Couarr. Gutier. Matienço. Azor. Sanc.

ff. de fideiuſſor. n.9. Syluester *Iuramentum* 4.q.12. A
Angelus *Iuramentum* 5.num.16. Cauarr. dict. capit. *Quamuis* 2.p.§.2.n.4. Gutierrez de iuram. 1.p.cap.1. num.79. Matienço in lib.3.tit.10.libr.5. Nouæ recomp. Gloſſ.13.num.1. & ex Modernis Theologis Azor tom.1.lib.11. c.6.quæſt.3.in fine, & Sancius lib.6.de matrim.diſp.13.num.2.

2\. Probatur hęc ſententia.

Rationes huius ſententiæ ſunt. Prima quia poſterius iuramentum eſt contra legem, & contra prius iuramentum, & ideo licet poſſit contra vtrũque illorum impedimentorum, diuiſim præualere, non tamen contra vtrumque ſimul. Secunda, & communior ratio, quia talis contractus erat ex vi iuris inualidus, ſoláque volũtate iurantis erat confirmandus: hoc autem fieri non poteſt, quando contrarium iuramentum præceſſit; ergo. Probatur B minor, quia in eo caſu poſterior actus venditionis, vel contractus eſt peccatum contrarium priori iuramento, ergo ſubſequens iuramentum non poteſt illi robur dare, quia non poteſt eſſe vinculum iniquitatis. Tertia, & potiſſima ratio eſſe debet, quia poſterius iuramentum non poteſt ſeruari ſine animæ diſcrimine; ergo non obligat, ergo multo minus poteſt confirmare contractum. Conſequentiæ ſunt euidentes. Et antecedens patet, quia ſeruare poſterius iuramentum eſt contra prius iuramentũ, cùm illud fuerit de non faciendo, ac ſubinde de non confirmando contractu. Quartò inducitur in fauorem huius ſententiæ cap. *Intellecto*, de iureiur. C vbi in ſimili caſu decernitur, non eſſe ſeruandum iuramentum de non reuocanda alienatione contra prius iuramentum facta, quia tunc poſterius iuramentum illicitum fuit.

Ca. *Intellecto.*

3\. 2. Opinio. *Anton. Gom.*

Nihilominus eſt ſecunda ſententia, quæ affirmat in eo caſu contractum illum firmari iuramento poſteriori non obſtante priori. Ita tenet Ant.Gom. in l.53. Tauri n.58. nullum tamen Doctorem allegat, qui ſimpliciter eam docuerit, ſed cum quibuſdam limitationibus, de quibus infra: neque etiam aliud adducit fundamentum, præter illud generale, quod actus contra prius iuramentum factus, validus eſt. Quod alij auctores dicunt eſſe verum, quando actus habere poteſt firmitatem, & valorem à voluntate cõtrahentis: ſecus verò eſſe, quando ratione legis impedientis contractum, non poteſt habere firmitatem à voluntate contrahentis, ſed à iuramento illam eſſet habiturus; tunc enim illam non confert poſterius iuramentum, quia eſt contrarium priori. D

Actus contra prius iuramentum factus, validus eſt.

4\. Hæc poſterior ſentẽtia probatur.

Vt ergo hæc poſterior ſententia aliquam habeat probabilitatem, probandum in primis eſt, poſterius iuramentum non eſſe iniquum ex parte materiæ, ſeu non eſſe de re illicita, ſed impleri poſſe ſine peccato, quia non eſt cõtrarium priori iuramento, ex quo facile inferetur, tale iuramentum confirmare contractum, non obſtante priori iuramento. Primum ergo ſic probo; quia (vt nuper dixi) duo ſunt diſtinguenda in huiuſmodi contractibus per legem annullatis, vnum eſt ipſe contractus venditionis, E donationis, aut renunciationis, aliud eſt promiſſio non reuocandi talem contractum. Prius ergo iuramentum ſolùm fuit de non vendendo fundo dotali, vel non faciendo alio ſimili actu. Secundum autem iuramentum ſupponit iam talem contractum factum, & addit promiſſionem non retractandi illum. Hinc ergo infero primò, illa iuramenta non eſſe contraria, quia vnum cadit in promiſſionem non alienandi, verbi gratia, aliud in promiſſionem non reuocandi alienationem iam factam, iuxta c. *Cùm contingat*, de iureiur. ergo non ſunt contraria, quia contraria debent verſari circa idem. Et confirmatur, ac declaratur, quia vxor, quæ contra prius iuramentum alienauit fundum dotale, licèt in eo peccauerit contra idem iuramentum, nihilominus licet poſtea non reuocet alienationem, non peccat contra iuramentum, quia non iurauit reuocare illam, ſi eam fecerit, ſed ſimpliciter non facere. Sicut qui vouit caſtitatem, & illam violauit, licet poſtea pœnitentiam non agat, in hoc præcisè non agit contra votum, quia hoc non vouit: ſic ergo eſt in præſenti.

Hęc iuramẽta non ſunt contraria.

Cap. *Cùm contingat.*

Vnde infero ſecundò, poſterius iuramentum nõ eſſe de re illicita. Probatur, quia ſolum eſt de non reuocãda alienatione facta, ſeu de promiſſione non reuocanda, hæc autem non ſunt illicita, quia non ſunt contraria priori iuramento, & quia ſecluſo poſteriori iuramento poſſent fieri ſine peccato, vt declaratum eſt, ſi autẽ prius iuramentum non reſiſtit, non eſt, vnde talis promiſſio, vel eius obſeruatio ſit illicita. Tertiò conſequenter infero, ſecundum iuramentum obligare, non obſtante priori, quia poteſt ſeruari ſine peccato. Aſſumptum patet, quia propria materia illius, non eſt contraria priori iuramento, imo de ſe fieri poſſet abſque nouo peccato, vt oſtenſum eſt: ergo ſi fuerit confirmata iuramento, poterit obſeruari ſine animæ diſcrimine. Conſequentia autem prima probatur ex regula iuris, iuramentum illud obligare, quod ſine animæ diſpendio ſeruari poteſt. Quartò tandem hinc concludo, tale iuramentum confirmare priorem contractum non obſtante lege annullante, vel iuramento, quia tota ratio, cur iuramentum ſoleat confirmare contractum aliàs irritum per legem eſt, quia poteſt, & debet obſeruari, & ſi obſeruetur contractus manet firmus, vt explicatum eſt; ſed hæc ratio hîc etiam procedit, vt eſt oſtenſum; ergo.

5\. Poſterius iuramentũ nõ eſt de re illicita.

Poſterius iuramentũ cõfirmat priorem contractum.

6\.

Poteſt præterea hic diſcurſus confirmari diſcurrendo per rationes contrariæ ſententiæ, quæ ex illo valde infirmari videntur. Nam prima ratio falſum videtur aſſumere, quia poſteriori iuramento non reſiſtit iuramentum prius, formaliter loquendo, vt declaratum eſt. Quod ſi dicatur reſiſtere iuramento, quia reſiſtit facto, id eſt alienationi, quæ per iuramentum firmatur, ſic malè infert, quia parum refert, quod pactum ſit contra legem, & contra iuramentum ſimul, ſi nec iuramentum per ſe, nec lex per ſe poteſt obligationem poſterioris iuramenti impedire. Quia illa duo vincula ſimul ſumpta, non efficiunt vnam cauſam ſufficientem ad irritandum ſubſequens iuramentum, quia non reddunt illud illicitum ex parte materiæ. Vt qui iurauit ſponſalia cum vna, & poſtea ducit aliam, & iurauit ab illa non recedere, & verum matrimonium facit, & obligatur poſteriori iuramento, etiamſi actus matrimonij fuerit contra duas obligationes ſponſalium, ſcilicet, & iuramenti.

7\. Alienatio fundi dotalis ex vi legis eſt nulla.

In ſecunda item ratione vltima illatio videtur inualida. Concedo enim alienationem ipſam fundi dotalis, fuiſſe de ſe nullam ex vi legis, & illicitam ratione periurij; nego tamen inde ſequi, non poſſe confirmari iuramento, quia nec lex annullans obſtat huic confirmationi, vt ex dictis in ſuperioribus ſupponimus, nec prius iuramentum obſtat, quominus poſterius iuramentum ſeruari poſſit, & debeat, quia poteſt ſine peccato, & ſine contrarietate ſeruari, vt oſtenſum eſt. Vnde nõ ſequitur, quod poſterius iuramentum ſit vinculũ iniquitatis: nam licet confirmet indirectè, & conſequenter alienationem cum periurio factam, non tamen confirmat illam, vt ſacrilegium fuit, ſed confirmat effectum, qui ex

Poſterius iuramentũ non eſt vinculum iniquitatis.

prauo

prauo actu ſequi poteſt, & ſecundùm ſe bonus eſt. Sicut in ſuperioribus diximus de actu facto contra iuramentum,quòd non obſtante malitia poteſt habere bonum effectum, vt quidam actus eſt, & vt ſic, poteſt confirmari iuramento. Confirmatur in præſenti: nam illud poſterius iuramentum immediatè,& per ſe cõfirmat tantùm promiſſionem non contraueniendi,in quo non eſt vinculum iniquitatis,ergo nec pacti cõfirmatio,quę inde ſubſequitur, eſt vinculum iniquitatis,ſed ſupponit iniquitatem, & confirmat quemdam eius effectum non malum.

8\. Præterea tertia ratio falſum ſumere videtur, vt oſtenſum eſt, quia poſterius iuramentum videtur eſſe de re licita,& non contraria priori iuramento. Deinde licèt daremus prius iuramentum fuiſſe de non afferendo Deum in teſtem ad confirmandam talem actionem,& ideo ſecundum iuramentum eſſe contrarium priori, non videtur ſufficere, vt non confirmet contractum,tum quia licèt poſterius iuramentum ſit iniquè factum,non obligat ad aliquid iniquum,& ita nunquam eſt vinculum iniquitatis: tum etiam quia licèt quis malè faciat ſic iurando, nihilominus cum effectu adducit Deum in teſtem, ergo prius iuramentum impedire non poteſt, quin pactum maneat diuino teſtimonio confirmatum. Vt ſi quis iurauit non facere teſtamentum clauſum coram tot teſtibus, ne validum ſit: nihilominus ſi poſtea fecit teſtamentum coram ſeptem teſtibus, validum eſt, licèt ille fuerit periurus admittendo, vel vocando tot teſtes, ergo ſimiliter, &c. Item ſi quis iurauit nihil promittere cum iuramento,licèt periurus ſit poſtea promittendo cum iuramento, nihilominus obligatur promiſſione,& ſecundo iuramento: nam licèt illud fuerit periurium ex parte obligationis iurantis,nihilominus poſtea non obligat ad aliquod periurium,ſed ad rem licitam. Ergo ſimiliter in præſenti, eſto, ſecundum iuramentum fiat cum periurio, propter obligationem non confirmandi contractum;non tamen fit de periurio, id eſt, de re, quam ſeruando comitatur periurium, & ideo factum eius tenebit.

9\. Ca. *Intellecto* explicatio.

Denique cap. *Intellecto*, ſine cauſa adducitur ad illam ſententiam confirmandam,quia in caſu illius textus alienatio, quam fecerat rex Vngariæ,*erat in præiudicium regni ſui*, vt in textu dicitur, & ideo iuramentum de non reuocanda tali alienatione erat illicitum,vtpote de re illicita: nam tenebatur Rex ille,ex iuſtitia alienationem reuocare,ſicut etiam in textu dicitur,vnde quamuis illa obligatio non alienandi, non fuiſſet prius firmata iuramento, iuramentum poſtea factum de non reuocanda alienatione eſſet nullius roboris,vtpote de re iniuſta: ibi tamen fit mentio prioris iuramenti ad exaggerandam tranſgreſſionem, non quia illud fuiſſet neceſſarium ad nullitatem poſterioris iuramenti.In pręſenti autem alienatio non erat iniuſta,vt conſtat,& ita non reuocare illam, non eſt iniquum, & conſequenter poſterius iuramentum non eſt ex hac parte inualidum, nec fieri poteſt inualidum ex vi ſolius iuramenti prioris, cùm non ſit contrarium ex parte materiæ, vt oſtenſum eſt. Ita ergo probabilior fit ſecunda ſententia.

10\. Prima limitatio ſecũdæ ſententiæ. *Anton. Gom. Bald. Rub. Georg. Matienço.*

Auctores verò eius, limitant illam in duobus caſibus, in quibus ſolis volunt procedere primam ſententiam communem.Prior eſt,quando prius iuramentum factum eſt in fauorem alicuius, cui per illud eſt ius acquiſitum.Ita Antonius Gomez ſupra cum Baldo,Alexandro,Palacio,Rubrio,& Georgio Natha.quos allegat.Idem ſequitur Matienço lib.5. Nou.recompil.tit.10.l.3. Gloſſ.13. num.8. addens

A Decium,Imolam,Iaſonem & Alciatum. Tenet etiã Gutierrez, & probatur optimè ex cap. *Quamuis, de Pact.*in 6.& c. *Cùm contingat*, de iureiur. ex quibus habetur,iuramentum factum in præiudicium tertij non firmare contractum.Item ſecundum iuramentum eſt manifeſtè de re iniqua, etiam cõtra iuſtitiã, quia eſt de non reuocando contractu, qui non ſolùm legi,& iuramento,ſed etiam iuſtitiæ repugnat, quia iuſtitia obligat ad reuocationem iniuriæ factæ.Ergo iuramentum de non reuocando tali contractu,de re iniuſta eſt. Vnde rectè intulit Couarr. ſuprà,hoc non ſolùm eſſe verum,quando iuramentum præceſſit,ſed etiam quando præceſſit ſola promiſſio facta tertię perſonę,& ab illa acceptata,quia etiam illa obligat ad reuocandũ talem contractum B vtpote factum cum præiudicio promiſſarij: ergo multo magis procedit, quando talis promiſſio iuramento firmata præceſſerat. Et hoc etiam confirmatur argumento textus in dicto c.*Intellecto*.

Dec. Imol. Iaſon. Alciat. Gutier. C.*Quamuis.* Cap. *Cùm contingat.* Iuramentum factũ in præiudiciũ tertij nõ firmat contractum.

C. Intellecto. 11.

Poteſt autem dubitari, quando non præceſſit promiſſio, ſed iuramentum abſolutum conceptum quidem intuitu vtilitatis proximi, non tamen confirmans promiſſionem illi factam.Et tunc conſiderandum cenſeo, an tale iuramentum ſit factum intuitu pietatis, necne? Nam ſi ſit priori modo factum,habet vim quamdam voti, ſeu eius conditionem imitatur, & ideo cenſeo poſterius iuramentum eſſe de re iniqua, & non obligare. Quia iuramentum hoc modo factum contra prius votũ,non eſſet validum, vt ſi mulier carens filiis, voueat Deo C nõ alienare fundum dotalẽ,vt poſſit ex illo pauperes relinquere hæredes,licèt poſtea alienet, & iuret, non firmabitur contractus,nec obligabit tale iuramentum,quia ex vi voti nõ ſolùm peccauit mulier alienando, ſed etiam tenetur ſemper reuocare alienationem, & ideo iuramentum non reuocandi illam eſt de re iniqua,& non obligat: ergo idem eſt, quoties iuramentum fit intuitu piæ cauſæ, etiamſi homini nõ fiat promiſſio.At verò ſi nec fit promiſſio homini,nec ratio piæ cauſæ interuenit,ſed tantùm ratio humana cedens in vtilitatem tertij,idem iudicium eſſe videtur de tali iuramento, quod de abſolutè facto ſolùm intuitu propriæ humanæ cõmoditatis,quia tunc nullum ius acquiſitum eſt tertio, nec alia ratio religionis ſpecialiter obligat ad D reuocandam alienationem ſemel factam, licèt cum peccato facta ſit. Imò dicunt dicti auctores, tunc prius iuramentum non ita obligare,quin poſſit iurans cedere iuri ſuo, & quaſi relaxare illud ſibi: quod ego verum non cenſeo, ſi iuramentum ſine peccato ſeruari poterat, & ideo non excuſo à periurio contractum poſtea, ſed eo non obſtante videntur argumenta facta, & ſolutiones datæ probare, poſſe firmari poſteriori iuramento.

Iuramentum factũ contra prius votum non eſt validum.

Altera limitatio huius poſterioris ſententiæ,ſeu alter caſus, in quo prior communis ſententia procedere poſſit, eſt, quando alter contrahentium, vt emens fundum, vel donatarius, &c. in cuius fauorem factus eſt contractus,fuit cõſcius prioris iuramenti,& nihilominus contraxit,& exegit,vel acce- E ptauit poſterius iuramentum à contrahẽte. Ita Antonius Gomez ſupra cum Baldo,Imola,Alexandro, Fabro, Iaſone, & eſt communis Iuriſtarum ſententia, vt Couarruuias & Sancius ſupra referunt. Et Gutierrez ſupra n.88. dicit eſſe ſequendam in iudicando,& conſulendo, licèt contrariam cenſeat veriorem quoad illam partem, quod etiam interueniente ignorantia alicuius contrahentis, poſterius iuramentum non confirmet contractum.Quoad alteram verò partem, quod interueniente ſcientia ex parte

12\. Secunda limitatio. *Anton. Gomez. Bald. Imol. Alex. Fab. Iaſon. Couarr. Sanc. Gutier.*

parte eius, cui fit ſecundũ iuramentum, non confirmetur contractus, omnes videntur in ea conuenire.

13\. Inde verò ſumunt argumentum Couarruuias & alij, vt concludát ineptam eſſe diſtinctionem: nam vel iuramentum ſecundum eſt de re licita, vel de illicita, ſi primum, confirmabit contractum, ſiue interueniat ſcientia prioris iuramenti, ex parte alterius contrahentis, ſiue non: ſi autem iuramentum ſecundum eſt de re illicita, non confirmabit contractum, etiamſi alius bona fide contraxerit, videtur ergo impertinens diſtinctio. Sed hæc ratio non conuincit, ſi hæc ſententia communis rectè declaretur: non enim debet ita intelligi, vt iuramentum ſecundum non obliget, quando ſcientia ex parte alterius interuenit, oppoſitum enim probat ratio facta, ſed debet ita intelligi, vt tunc iuramentum non confirmet contractum, etiamſi non ſit illicitum ex parte rei proximè iuratæ, quæ eſt, non contrauenire contractui, & ideo obliget. Non enim omne iuramentum obligans confirmat contractum, ſed oportet, vt non intercedat turpitudo ex parte illius, cui iuratur, vt ſupra dictum eſt, quia ergo ille, qui ſciens prius iuramentum contrahit, turpiter agit in cooperando, ideo poſterius iuramentum non confirmat contractum in fauorem eius. Et ideo licèt ſeruandum ſit, quamdiu ſuam retinet vim, nihilominus poteſt de illo peti relaxatio, & poſtea contractus irritari. Atque ita explicata illa ſententia non inducit repugnantiam.

Iuramentum omne non cõfirmat cõtractum, ſed oportet vt non intercedat turpitudo.

14\. Ex his omnibus videtur conſurgere veluti quædam concordia inter duas ſententias dictas, nimirum, vt prior procedat in his duobus caſibus vltimis, poſterior verò generaliter extra illos. Quæ concordia probabilis eſt, eámque admittunt Antonius Gomez, Matienço, & alij ab ipſis allegati, & conſentit ex parte Gutierrez licèt non omninò. At verò Couarruuias, Sancius, & multi alij illam concordiam non admittunt, nec intelligunt priorem ſententiam in illis tantùm duobus caſibus, ſed generaliter, quia non fundatur in particularibus rationibus, & circunſtantiis illorum caſuum, ſed in generali ratione, quòd ſecundum iuramentum iniquum eſt, & ſine interitu ſalutis æternę ſeruari non poteſt. Quod fundamentum ab eis non ſatis oſtenditur, & ideo cõtrariam ſententiam exiſtimo valdè probabilem, tum ſpeculatiuè, tum etiam practicè.

Conciliatur vtraque ſententia.

Anton. Gom. Matienço. Gutierr. Couar. Sancius.

15\. Si quis autem voluerit, priorem ſententiam communem defendere, duobus modis poteſt procedere. Vnus eſt, dicendo iuramentum poſterius in eo caſu, ſemper eſſe in præiudicium tertij, quia eſt in præiudicium Dei, qui adducitur in teſtem contra prius teſtimonium ſuum, & ita inducitur, vt ſuo teſtimonio falſum efficiat id quod antea ſua auctoritate confirmauerat, quæ eſt magna iniuria Dei, quæ non ſine cauſa comprehendi poteſt ſub præiudicio tertij, de qua fit mentio in dict. cap. *Quamuis*, & d. cap. *Cùm contingat*. Accedit, quòd illa ſecunda iuratio eo ipſo, quòd inducit Deum ad teſtificandum contra ſuum prius teſtimonium, videtur inefficax ad confirmandã veritatem, & conſequenter etiam ad confirmandum contractum. Sicut teſtis, qui deponit contra ſuum prius teſtimonium iuratum, nullam efficaciam habere poteſt ad veritatem comprobandam. Et iuxta hanc rationem ſoluentur nouo modo omnia adducta pro ſecunda ſentẽtia, quia hæc ratio procedit etiamſi ſecundum iuramentum non obliget in futurum ad aliquid iniquum, ſed fundatur in hoc ſolùm, quod cadit ſuper pactum, quod ſine periurio non fit, quia ipſummet ſecundum iuramentum cum periurio fit, ſicut qui iurauit

Duobus modis poteſt defendi prima ſentẽtia.

C. Quamuis. C. Cùm contingat.

Teſtis qui deponit contra ſuum teſtimoniũ iuratum, nullã vim habere ad veritatem comprobandam.

A non iurare, & iurat, iurando eſt periurus. Conſequenter autem loquendo, non oportet dicere, ſecundum iuramentum non obligare, ſed ſatis eſt, dicere non confirmare contractum, quia fuit malè præſtitum contra certitudinem iuramenti, & in præiudicium Dei, quæ eſt ſufficiens ratio, vt relaxari poſſit, & conſequẽter, vt non ſit omnino firmum, nec confirmatiuum contractus. Vt ſi is, qui iurauit non iurare, poſtea iurauit, obligatur ſecundo iuramento, videtur tamen illa ſufficiens ratio obtinendi relaxationem iuramenti. Atque hæc via probabilis eſt, tamen incerta, & minus ſpeculatiua: nam practicè potius videtur rationabilius, vt illi periuro non faueat iniquitas eius, ſed ligetur contractu, propter quem iniquè iurauit, quia tunc contractum B non cõfirmari iuramento, eſſet fauor ipſius iurãtis.

Qui iurauit non iurare, iurando eſt periurus.

Altera via eſt defendendo, primum iuramentum non faciendi contractum, aliàs lege prohibitum, virtute includere obligationem non ita faciendi illum, quin retractari poſſit, & debeat, & totum hoc firmari illo priori iuramento. Quia illud non eſt ſolùm de non faciẽdo illo contractu quoad externam actionem annullatam per legem, ſed multo magis de non faciendo illo validè, & in re; ergo conſequenter etiam eſt de reuocando illo, ſi exterius tentatum fuerit. Ex hoc autem principio optimè ſequitur, ſecundum iuramentum eſſe de re iniqua, & quæ ſine peccato periurij fieri nõ poteſt, ac ſubinde non confirmare contractũ, & ſic etiam facilè ruunt omnia adducta pro ſecunda ſententia. Qui modus C eſt etiam probabilis, ſed fundamentum illud eſt valdè incertum, quia nullo ſufficienti fundamento probatur, in priori iuramento illa omnia contineri, & præſertim probari non poteſt, per tale iuramentum induci obligationem ſpecialem retractãdi talem contractum, quotieſcumque fieri contingat, quia in tali iuramento formaliter hoc non includitur, nec ex vi illius videtur hæc eſſe intentio ſic iurantis, & ideo niſi de hac ſpecialiter conſtet, oppoſitum credo verius, ideóque penſatis omnibus, poſterior opinio cum ſuis limitationibus magis probabilis practicè videtur. 16.

2\. Modus defendẽdi primam ſententiam.

Denique non omittam aduertere Couarruuiam & alios fateri, ſi interuenit dolus ex parte alienãtis ſub iuramento contra prius iuramentum, quod occultauit ad circumueniendum, & decipiendum D alium contrahentem, tunc contractum firmari iuramento. Hanc exceptionem addentes ſuæ ſententiæ, quia deceptis, & non decipientibus iura ſubueniunt. Quod non videtur in eorum ſententia conſequenter dictum: nam dicunt ſecundum iuramentum nõ poſſe ſeruari ſine interitu ſalutis æternæ, ſed idem eſt iuramentum, etiamſi præceſſerit dolus; ergo non poteſt obligare, nec confirmare cõtractum. Ergo è conuerſo, ſi tunc confirmat contractum, ſignum eſt, non eſſe tale, vt ſeruari non poſſit ſine diſpendio æternæ ſalutis, & ita in eo caſu confirmat contractum, quia ſeruari poteſt, & debet; ergo idem erit quoties licitè ſeruari potuerit. 17.

Poſterior opinio cũ ſuis limitationibus magis approbatur.

Couarr.

Deceptis & non decipiẽtibus iura ſubueniunt.

E

CAPVT XXXI.

An obligatio iuramenti ſit merè perſonalis, tam ex parte iurantis, quàm eius, cui iuratur?

HActenus diximus de conditionibus requiſitis ad obligationem, & effectum iuramenti promiſſorij, eiúſq; vim, & efficaciam explicuimus. Nũc declarandum ſupereſt, quantum extendatur, tum ex 1.

ex parte perſonarum,tum ex parte materiæ,vel durationis, & inde commodè tranſitum faciemus ad explicandos modos, quibus poteſt hæc obligatio auferri. Duæ autem perſonæ per ſe concurrunt in iuramento,iurans,& is,cui iuramentum præſtatur, quarum prior exhibet obligationem, & illa ligatur, poſterior quaſi acquirit illam,ſeu ius aliquale ratione illius. Circa priorem perſonam,quæri poteſt, an ſola illa obligetur, vel an vnus poſſit obligari iuramento facto per alium. Nam quod iurans ipſe obligetur, ſatis oſtenſum eſt. Deinde conſtat, nullam eſſe poſſe quæſtionem de perſonis, quæ inter ſe nullam relationem, vel moralem vnionem, aut ſucceſſionem habent, quia iuramentum vnius non poteſt alium obligare.

Quot perſonæ cōcurrāt per ſe in iuramento?

Iuramentum vnius nō poteſt alium obligare.

2. Imò licèt vnus alteri dederit poteſtatem ad promittendum pro ſe, vel componendam litem, aut ſimilem contractum perficiendum ſuo nomine: ſi non dedit etiam ſpecialem commiſſionem iuramenti, & ita firmandi pactum ſuo nomine, licèt procurator iuret, non tenetur alter virtute iuramenti, ſed tantùm virtute contractus, quia procurator exceſſit poteſtatem, & quia actus agentium non excedunt intentionem eorum,tunc autem iuramentum non proceſſit ex intentione principalis agentis;non ergo potuit illum obligare. In hoc ergo ſenſu certum eſt,iuramentum eſſe actionem perſonalem,& ſimiliter obligationem eius: ita docet D.Thomas quæſt. 98. art.2. ad 4. & eſt communis ac certa ſententia. Et patet, tum etiam, quia eſt obligatio religionis, quæ non contrahitur niſi ab eo qui cultum Deo præbet, ſicut dicemus infrà de Voto:oportet ergo, vt ſit actus eius, qui per iuramentum obligatur.Ex hoc verò principio oriuntur nonnulla dubia.

Quomodo iuramentum ſit actio perſonalis.

Iuramentum eſt actio perſonalis, & obligatio ipſius.

D.Thom.

3. Primum eſt, an poſſit iuramentum præſtari per procuratorem?in quo loqui poſſumus,vel ex natura rei,vel ex iure poſitiuo.Priori modo certum eſt iuramentum promiſſorium fieri poſſe per procuratorem: & ita factum obligare, non procuratorem, ſed eum,cuius nomine factum eſt. Probatur, quia iura Canonica ſæpè recipiunt, & approbant hæc iuramenta; ergo ſignum eſt ex natura rei eſſe valida, & obligantia: ſi enim ex ſe non ſufficeret ille modus iurandi ad obligandum,non poſſet fieri validus per ius humanū,quia oportet,vt tale ius ſupponat omnia neceſſaria ex natura rei ad valorem iuramenti. Antecedens autem conſtat in cap. *Tibi Domino* d. 36. vbi Gloſſa latè id explicat, item ex c.*Optatum* d.100. Vbi æquiparantur iuramentum per ſcripturam miſſum, & propria ſubſcriptione munitum, & præſtitum per procuratorem, & in c.*Metuentes* 14.q.4.vbi ſermo eſt de iuramento,inter priuatos præſtito per miniſtrum. Idem habetur ex cap. *Vnde* §. *Verum*, de ſtatu regul.in 6. & ex cap.vlt.de Iur.calum.in 6.vbi de iuramento calumniæ ſermo eſt, & declaratur eſſe neceſſarium ſpeciale mandatum, vt ibi etiam notat Gloſſa. Et ita in hac concluſione omnes Doctores his locis conueniunt, & in cap. *In pertractandis*,de Iur.calum. & in lege.*Qui boni* §.*Si alieno*.ff.de damno infecto, & plura adducit Couarruuias infrà citandus, & facit regula iuris 68.in 6. *Poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſe ipſum*,vbi videri poteſt Gloſſa.

An præſtari poſſit iuramentum per procuratorē.

Iuramentum per procuratorē factum, eū pro quo factum eſt obligat.

C. *Tibi Domino.*

C.*Operatum.*

Gloſſa.

C. *Metuētes.*

Cap.*Vnde.*

Gloſſa.

C. *In pertractandis.*

Couarr.

Gloſſa.

4. Ratio verò eſt, quia contractus quilibet poteſt per procuratorem habentem ſpeciale mandatum fieri,ex natura rei, vt patet etiam in ipſo matrimonio; ergo & iuramentum poterit, quia non magis requiritur conſenſus ad iuramentum quàm ad matrimonium.Item ibi interuenit intentio iurandi ex

Quilibet cōtractus poteſt fieri per procuratorem.

A parte principalis, & quamuis poſtea per alium loquatur, ipſe eſt qui loquitur,quia alius non loquitur niſi nomine eius, & parum ad vinculum iuramenti refert, quod inſtrumentum explicandi iurationem ſit propria lingua, vel aliena. Et inde eſt vt tale iuramentum obliget principalem: non procuratorem,quia principalis eſt,qui iurat,& ideò tunc dicitur procurator iurare in animam Domini, non in propriam: vt notant dictæ Gloſſæ.Secus verò eſt, quando œconomus vniuerſitatis iurat de calūnia. quia hic iurat in animam propriam, vt dicitur in dicto cap. *In pertractandis*, & ideò ipſe obligatur, quia iurat nomine proprio, & tunc non obligatur principalis ratione talis iuramenti, propria obliga-
B tione illius.Denique iuramentum per epiſtolam ſine dubio obligat ſubſcribentem, apud Deum, & homines, & ſimiliter iuramentum per nuntium, qui tantùm ſe habet,vt narrans factum alterius:ergo ſimiliter per procuratorem, quia licèt videatur loqui formaliter,*Iuro,&c.*loquitur nomine alterius, & tanquam alterum repræſentans.Et ideò hic modus iurandi non excludit, quin iuramentum ſit actio perſonalis,quia perſona principaliter, ac formaliter iurans, eadem eſt,quæ obligatur. Ita ferè Caietanus 2.2.quæſt.98.art.2.ad 4.

Tale iuramentum nō obligat procuratorē, ſed principalem.

Cap. *In pertractandis.*

Iuramentum per epiſtolā aut nuntium obligat.

Caietan.

5. Sed quid, ſi mittens procuratorem conſenſum ſuum reuocet,priuſquam procurator iuret? Gloſſa in dicto cap.*Tibi Domino*, reſpondet, quod ſi reuocatio peruenit ad notitiam procuratoris,priuſquam
C iuret,non poterit iurare,neque ſi iuret, nomine alterius poterit illum obligare:quod ſatis per ſe clarum eſt, quia reuocatio habet effectum, & ita iam non poteſt procurator nomine alterius aliquid facere. At verò ſi procurator iurauit, priuſquam reuocatio ad eius notitiam peruenerit, ait, principalem obligari iuramento:quia quod facit iudex poſt reuocationem commiſſionis, ſeu mandati, antequam illius notitiam habeat, validum eſt, iuxta cap. *Mandato*, de Procur. Sed hoc non eſt intelligendum de obligatione propria iuramenti, ſed de alia foren ſi,ſeu iudiciali, quæ per modum conuentionis,vel præcepti poteſt imponi per iura perſcribentia formam iudicij.

Gloſſa.

Qui mandatum iurandi reuocauit, ſciente procuratore reuocationem non obligatur iuramēto.

C. *Mandato.*

6. At verò propria obligatione iuramenti, & apud
D Deum fieri non poteſt,vt in eo caſu obligetur principalis per iuramentum procuratoris. Probatur, quia tale iuramentum re vera non manat ab ipſo principali, & licèt in exteriori forma illi attribuatur,& nomine illius fieri dicatur,tamen in re fit ſine conſenſu eius, & conſequenter ſine intentione iurandi,ergo non poteſt ipſum obligare ex vi iuramenti. Confirmatur primò, nam verba iuramenti proprio ore prolata, ſi fiant ſine intentione iurandi,non obligant ex vi iuramenti,ergo multò minùs verba per alium prolata poterunt obligare, deficiente conſenſu,& intentione illius, qui iurare dicitur. Confirmatur ſecundo, exemplo matrimonij per procuratorem facto, quod conſtat eſſe nullum, ſi tempore contractus procuratio fuit reuocata,
E etiamſi procurator id ignoret,iuxta c.vlt.de Procurat.in 6.vbi pro ratione redditur, quia deficit conſenſus: ergo idem eſt in præſenti, quia non minùs requiritur conſenſus ad iurandum. Vnde tota illa declaratio, quæ in illo cap. vlt. fit de matrimonio per procuratorem contracto, videtur mihi poſſe cum proportione applicari ad iuramentum per procuratorem præſtitum, ſiue aſſertorium ſit, ſiue promiſſorium, vt ſenſit etiam Caietanus loco cito, & clariùs Couarruuias dicto cap. *Quamuis pactum* 1.part.§.5.n.7. in fine. Si autem dominus, qui reuo

Quomodo ſe habeat reuocatio principalis circa iuramentum procuratoris.

Verba iuramenti proprio ore prolata, ſine intentione iurandi non obligant.

Cap.*Vlt.de Procur.*

Caietan.

Couarr.

reuocauerat mandatum, poſtea ratum habeat iuramentum per procuratorem poſt reuocationem factum, ex tunc cenſebitur iuraſſe, quia iam præbuit conſenſum, & ex tunc fecit ſuum, quod apparenter tantùm, & externo ſuo nomine factum fuerat, iuxta regulas iuris 9. & 10. in 6. de Ratihabitione, & mandato.

7. Aliquando non admittitur iuramentum per tertiam perſonā de iure humano. *Couarr.*

Denique dicendum eſt de iure humano in aliquibus caſibus non admitti iuramentum per tertiam perſonam. Ita notat Couarruuias ſuprà n.8. Et ratio eſſe videtur, quia in aliquibus cauſis ad pleniorem earum examinationem, & partis ſatisfactionem ita expedire viſum eſt. Et ita hoc frequentius poſtulatur in iuramento aſſertorio, & iudiciali, vt colligitur ex cap. 2. de teſtibus. Et ex cap. *Licèt,* 2. eod. vbi id notant Abbas, Felin. & alij, & ex cap. *Si verò* 2. de ſentent. excommun. & cap. 2. de Hæreticis vbi Gloſſa verb. *Propriis.* Quibus autem verbis ſoleat, vel debeat in lege explicari hæc neceſſitas teſtificandi, & iurandi in propria perſona, & non per alium, tractant Iuriſperiti his locis, & Couarruuias ſuprà. At verò in iuramento promiſſorio ſolet hæc præſentia exigi propter ſpecialem ſignificationem reuerentiæ, & obedientiæ exhibendam illi, cui iuratur, & hac ratione iuramentum fidelitatis præſtandum eſſe in propria perſona vaſſalli, dixit Baldus vt Couarruuias ſuprà refert, ſed intelligendum eſt cum duplici limitatione, vna, ſi poſſit, & non ſit legitimè impeditus, alias ſi dominus ita exigat, nam ſi ille velit per procuratorem iuramentum recipere, ſine dubio poteſt, vt conſtat ex dicto §. *Verum,* de Stat. regul. in 6. Et ita docuit idem Baldus in tit. 3. lib. 2. feudor. Per quos fiat inueſti. §. *Nulla* in princip. & idem ſenſit Gloſſa in lib. 1. tit. 22. de Feud. Quo tempore miles, &c. cap. 1. verb. *Abſentia.*

Cap. 2. *De teſtibus.* Cap. *Licet.* *Abbas.* *Felin.* Cap. *Si verò.* C. 2. *De haret.* *Gloſſa.*

Iuramentum fidelitatis in propria perſona eſt exhibendum. *Bald.* *Couar.*

§. *Verum.* *Bald.* §. *Nulla.* *Gloſſ.*

8. An communitas aliqua poſſit iuramentum obligatorium præſtare?

Atque ex his definiri poteſt aliud dubium, ſcilicet, An communitas aliqua poſſit iuramentum præſtare, ita vt iuramentum ſit obligatorium. Et ratio dubitandi eſt, quia communitas non eſt perſona vera, ſed ficta, iuramentum autem eſt actus perſonę veræ, non fictæ, quia eſt actus, qui requirit propriam intentionem, & conſenſum. Contrarium verò, ſcilicet communitatem etiam poſſe iuramento obligari, conſtat ex vſu, & conſenſu omnium Doctorum, vt videbimus, & eſt ſatis expreſſum in cap. *Dilectio.* de Præbend. cum ſimilibus. Dupliciter ergo poteſt iuramentum fieri ab vniuerſitate, ſeu communitate, primò ad obligandum ſingulos ſingulariter, & diuiſim operantes, vt ſi iurent ſeruare talem diem feſtum, vel aliquid huiuſmodi: ſecundò ad ſe obligandum collegialiter, vt ſi iurent non reuocare tale ſtatutum, vel ſeruare illud, cùm tamen non diſponant de actionibus ſingulorum, ſed de actione totius capituli, vt non recipiendi aliquem in Canonicum, vel fratrem, vltra talem numerum, vt eſt exemplum in d. cap. *Dilecto,* de Præben.

Cap. *Dilecto.* A communitate dupliciter poteſt fieri iuramētum.

9. Quid requiratur, vt collegiū iuret.

Dico ergo, vt collegiū iuret, quatenus collegium eſt, & iuramento obligetur ad actum collegij vt ſic, neceſſarium eſt, vt iuramentum à ſingulis pręſtetur, ſatis verò erit, quod maior ſuffragiorum numerus collegij conueniant in iurando, licèt alij contradicant, niſi in aliquo ſpeciali caſu ad actū ipſum promiſſum, vel iuratum maior concordia requiratur. Primam partem probat ratio dubitandi ſuprà poſita, quia iuramentum eſt actus perſonalis, qui non poteſt verè, & in cōſcientia alicui attribui ſine conſenſu eius, & propria intentione iurandi: ſed hic conſenſus, & intentio non poteſt in re ipſa haberi à perſona ficta, vt eſt Collegium, niſi per veras per-

A ſonas, atque ideò per conſenſus, & intentiones ſingulorum; ergo non poteſt Collegium iurare, niſi quatenus ſingulæ perſonæ iurant, vt ſunt partes Collegij. Altera verò pars probatur, quia quod fit à maiori numero, cēſetur fieri à toto Collegio, regulariter loquendo, & ſecluſis ſpecialibus caſibus, in quibus maior concordia requiritur, quod ad iuramentum per ſe neceſſarium non eſt: eſſe tamne poterit neceſſariū ratione materiæ illius, vt in vltima parte dixi. Vt ſi ad eligendum requiritur concordia duarum partium Capituli, vel ſuffragia, quæ medietatem, eligentium non attingant, licèt illi iurent ratam habere electionem, nullum eſt iuramentum, quia cadit ſuper materiam indebitam, & iniquam.

Quod fit à maiori numero cenſetur fieri à toto Collegio.

B Item ſi ad aliquid gratioſè donandum, neceſſarius eſt communis conſenſus, nemine diſſentiente, licèt Capitulum velit ſub iuramēto promittere aliquam donationem facere, ſi in illo iuramento non conſentiunt omnes, non obligabit Capitulum, vt ſic, ad donandum, quia ad hunc actum maior conſenſus Capituli neceſſarius eſt ad talem actum. Poterit tamen tale iuramentum obligare ſingulos, qui iurarunt, ad non contradicendum poſtea, quia ſaltem hac intentione iuraſſe videntur. At verò ſecluſis his caſibus, ac regulariter loquendo, vbi actus fieri poteſt ad plura ſuffragia, vt iuramento firmetur à Capitulo, idem numerus ſuffragiorum ſufficiet, nam eſt eadem ratio.

Sed petes, an tunc obligentur iuramento Capitu- 10.
C li, ſinguli, qui ſunt de Capitulo, vel quem effectum habeat tale iuramentum? Reſpondeo in primis clarum eſſe, eos, qui iurarunt, obligari tali iuramento, quia iuramentum fuit validum, vt ſupponitur, ergo maximè valuit ad obligandos eos, qui iurarunt, non poteſt enim obligare communitatem, niſi aliquo modo obliget ſingulos. Item licèt ſinguli non iurauerint, niſi vt partes Capituli, atque adeò ſub conditione tacita, ſi Capitulum conſentiret, nihilominus eo ipſo, quòd illa ſententia præualuit, iam Capitulum conſenſit, & iurauit; ergo ſufficienter impleta fuit conditio; ergo obligat iuramentum totum Capitulum; ergo maximè ratione illorum, qui iurarunt.

Iuramentum non poteſt obligare totam cōmunitatem, niſi aliquo modo obliget ſingulos.

At verò de aliis, qui noluerunt tali iuramento 11.
D conſentire, ſatis dubium eſt, an obligentur tali iuramento? In quo videtur mihi dicendum, poſtquam ſententia illa præualuit, vt Capitulum iuret, & ſe obliget ſub iuramento, poſtquàm maior numerus iurauit, alios cogendos eſſe ad iurandū: quia tenentur cū toto conformari, & quia aliàs non poſſet eſſe firmum fœdus cum capitulo, vel vniuerſitate iuratum. Nam quotidie mutantur perſonæ de Capitulo, & ita facilè poſſet ceſſare obligatio iuramenti; nulláque eſſet ſtabilitas in illo, quod in rebus moralibus eſt magnum abſurdum; eo igitur ipſo, quòd Capitulum obligatur iuramento, debent omnes, & ſinguli de Capitulo iurare perſonaliter. Si verò cōtingat aliquos non iurare, illi re vera non obliga-
E buntur in virtute iuramenti, licet aliunde ratione pacti, vel promiſſionis, aut legis obligari poſſint, vt ex ſequenti puncto patebit. Et idem à fortiori dicendum eſt, quando actus ab vniuerſitate iuratus, à ſingulis obſeruandus eſt; nam vt ſinguli obligentur iuramento, neceſſe eſt, vt ſinguli iurent, vel per ſe ipſos, vel per alium, cui facultatem præbeant iurandi nomine ſuo, & eius iuramento omnium nomine facto, conſentiant. Si autem hoc modo non iurent, non obligabuntur in vi iuramenti, quia iurare eſt actio perſonalis: ſed poterunt obligari alio titulo iuſtitiæ, vel obedientiæ, vt dicemus.

In capitulo poſtquā maior numerus iurauit, alij cogendi ſunt ad iurādum.

Si aliqui de capitulo nō iurauerint, non obligabūtur in virtute iuramēti, licet aliū de obligari poſſint.

Tertiò,

An iuramẽtũ tranſeat ad ſucceſſores.

12. Tertiò, hinc expeditur aliud dubium, an iuramentum tranſeat ad ſucceſſores? Quod poteſt intelligi, vel de ſucceſſoribus iurantis, ita vt ex iuramento partis, vel teſtatoris, filius, aut hæres obligetur, vel de ſucceſſoribus eius, cui iuratur: ita vt qui iurauit Regi obedientiam, ſucceſſori eius illam debeat. Quantùm ad primum igitur punctum, communis ſententia eſt, iuramẽtum non obligare ſucceſſores iurantis, quia iuramentum eſt vinculum perſonale: quia ſicut nemo iurat, niſi ſua voluntate, ita neque obligatur iuramento alicuius, niſi in illud conſentiat, & cõſentiendo ſuum faciat. Ita D.Thomas quæſt.98.art.2.ad 4.& ibi Caietanus, Soto, & omnes, Gloſſa per textum ibi, & alios, quos refert in cap.2.§.*Procuratores*.verb. *Iuramentum*, de Iuram. calumniæ in 6. Panormitanus & alij in cap. *Veritatis*, de Iureiur. Felinus in c. *Cùm ſit*. de For.compet. n.9. Ioannes Andreas in cap.vlt. de Sepult. Bartolus in leg. *Qui ſuperſtitis*.ff.de Acquir.hæredit. Baldus in l.*Liberti, libertáque* ff.de Operis libert. Antoninus 2.p.tit.20.cap.6.caſu 10. Gregorius Lopez in l.5. tit.15. part.2. gloſſ.10. Vbi in hoc ponit differentiam inter iuramentum, & homagium, quatenus actus humanus eſt: idem in l.4.tit.25.p.4. gloſſ. 5. Idem tenet Sylueſter verb.*Iuramentum* 4.quæſt.2. & 3.& alij Summiſtæ, Couarruuias ſuprà p.1.§.5. num.4.vbi alios refert, & infrà in d.tract. de Voto hoc iterum dicemus. Eſt enim eadem ratio de vtroque, quia vtriuſque obligatio ſpiritualis eſt, & religioſa, & ex proprio conſenſu pendet, ſicut etiam coniugium, ſponſalia, & ſimilia vincula perſonalia.

Iuramentum non obligat ſucceſſores iurantis. — *D.Thom. Caietan. Soto. Gloſſa. Panorm. Felin. Ioan.Andr. Bartol. Bald. Anton. Greg. Lopez. Sylueſt. Couarr.*

Iuramentum non imponit obligationẽ ſucceſſoribus iurãtis, quia iuramẽtũ eſt.

13. Vnde omnes colligunt, ſi aliquis iuramento aliquid promiſit, hæredem poſſe obligari, vt hæredem, ratione pacti, vel promiſſionis, non verò ratione iuramenti. Quod ſi promiſſio inualida fuit, vel non contulit ius alteri, cui facta eſt, ita vt per ſe ſpectata non tranſiret ad hæredes, licèt iuramento firmata fuerit, non tranſibit, quia iuramenti obligatio cum ſuo auctore finitur. Et eadem ratione inferunt omnes, quod paulò anteà dicebamus: ſi ciuitas, vel collegium, vel capitulum aliquid iurauit, ſucceſſores non obligari illo iuramento, niſi denuò ipſi iurent, licèt poſſit obligari alio modo, vel in vi conſuetudinis iuſtæ legis, vel alio ſimili modo. Hinc denique oritur, vt hæres ſuccedens in feudo cogatur inter annum inueſtituram petere cum noua fidelitatis profeſſione, vt patet ex l.1. de prohibita feudi alienatione per Fridericum.§.*Præterea*.& in vſibus feudorum notant.

Leg.1.§. Præterea.

Iuramentum trãſit ad ſucceſſores eius, cui iuratum eſt. — *C.Veritatis. Leg.Si pactũ.*

14. Quod verò ſpectat ad alteram partem, de ſucceſſoribus eius, cui iuratum eſt, communis reſolutio eſt, iuramentum tranſire ad ſucceſſores, & videtur expreſsè traditum in c. *Veritatis*, de Iureiur. & facit optimè l.*Si pactum* 9.ff.de Probat.quatenus dicit, pactum cum aliquo factum, intelligi factum etiam pro hærede, licet eius expreſſa mentio non fiat, ſi aliunde non conſtat aliam fuiſſe contrahentium intentionem. Sic etiam iuramentum fidelitatis præſtitum domino feudi, intelligitur etiam factum ſucceſſoribus eius.

15. Dices, vel in iuramento diſtinctè exprimitur, *Tibi, & ſucceſſoribus tuis*, & ſic nulla eſt extenſio, & res erit ſatis extra controuerſiam, quia tale iuramentum non poteſt dici tranſire ab actuali poſſeſſore ad ſucceſſores, ſed vtriſque directè fieri: vel in iuramento ſolùm fit mentio præſentis perſonæ, cui iuratur, & ſic videtur eſſe contra naturam iuramenti, quia ſolùm obligat ad id, quod exprimitur. Circa hoc Gloſſa cap.*Veritatis*, à multis probata, dixit, neceſſarium eſſe, vt expreſſio ſucceſſorum clarè fiat.

Gloſſa.

A Sed id veriſimile non eſt, propter rationem factam, quæ enim poterat eſſe ibi dubitatio? Satis ergo eſt, quod iuramentum præſtetur tali perſonæ, non ratione ſui tantùm, ſed ratione dignitatis, quod ſignificatur, quando ſub nomine dignitatis, aut dominij præſtatur iuramentum, vt iuro tibi Epiſcopo meo, vel Papæ, vt in cap. *Tibi domino* 63.d. & in vſibus feud.tit. *De noua forma fidelitatis*. Et ita ſentiunt Abbas, & communiter Doctores in d.cap. *Veritatis*, Antoninus 2.p.tit.10.cap.6.§.3. Sylueſter ſuprà, & Couarruuias n.5.

Non eſt neceſſe, quòd expreſſio ſucceſſorum clarè fiat. — *Cap.Tibi domino. Abbas. Anton. Sylueſt.*

Aſſignatur differẽtia inter ſucceſſores iurantis, & perſonæ, cui iuratur.

16. Itaque differentia per ſe intenta inter ſucceſſores iurantis, & eius, cui iuratur, eſt, quod iuramentum nullo modo poteſt obligare ſucceſſores iuran- B tis, quia ſunt diſtinctæ perſonæ, & iuramentum natura ſua non poteſt obligare niſi perſonam iurantem. At verò optimè poteſt iuramentum obligare iurantem alteri, & ſucceſſoribus eius, quia tunc plures illæ perſonæ ſunt obiectum iuramenti, & poteſt iurans intendere totum illud obiectum: & ſine dubio ad talem obligationem in conſcientia neceſſaria eſt talis intentio. Exteriùs autem conſtare poteſt de illa intentione, non tantùm ex verbis expreſſis, ſed etiam ex forma iurandi vſitata, & ex modo, ac circunſtantiis. Sicut è contrario, quamuis aliquis iuret fidelitatem Petro, Domino, vel Prælato ſuo, ſi dominium, vel prælationem amittat Petrus, non debet alter illi fidelitatem, iuxta cap. *Venerabilem*, in fine de electione, vbi Gloſſa, Panor- C mitanus & alij id notant. Et ratio eſt, quia vnuſquiſque intelligitur iuraſſe illi, vt Prælato, non vt tali perſonæ: ſic ergo reſpectu ſucceſſorum intelligitur pro illis, etiam iuraſſe ratione dignitatis. Aliquando verò, non obſtante iuramento obligante pro ſucceſſoribus, præcipitur in iure, vt quoties Dominus, vel Prælatus mutatur, fiat noua recognitio fidelitatis, & obedientiæ illi, qui in dignitate, vel dominatu ſuccedit: id tamen non propter neceſſitatem iuramenti, ſed propter maiorem quandam debiti iuramenti recordationem, maiorémque domini honorem iniungitur. Et ita ſolùm poteſt tanquam debitum exigi in caſibus iure expreſſis, vt cap. *Longinquitate* 12. quæſt.2. ibi *Profeſſionem ſuam in conſpectu Eccleſiæ reuocare*, profeſſionis nouum iu- D ramentum indicat, vt bene notat Couar.d.§.5.n.5. verſ.*Sexto*.

Gloſſa. Panormit. — *Aliquando noua recognitio fieri debet.* — *Cap.Longinquitate. Couarr.*

CAPVT XXXII.

Quomodo interpretandum ſit iuramentum quoad extenſionem, vel limitationem obligationis eius.

Quantum pendeat iuramẽtum ab intentione iurantis.

1. Conſtat ex ſuperiùs dictis obligationem iuramenti ex intentione iurantis maximè pendere, vnde quod ad forum conſcientiæ ſpectat, ſi iurans certus ſit de ſua intentione, & explicare poſſit, quid iurare voluerit, & pro quo tempore, vel ſub quibus conditionibus, aut circunſtantiis; non E eſt neceſſaria præſens quæſtio, ſed intentioni iurantis ſtandum eſt, quantum attinet ad obligationem iuramenti, vt ſuprà etiam circa iuramentum ſimulatum declaratum eſt, nam omnia ibi dicta debent hîc ſupponi. Et ideò hic non tractabimus, an iuramentum recipiat interpretationem iuxta intentionem iurantis, vel eius, cui iuratur, de hoc enim ſatis ibi dictum eſt: ſed ſolùm agemus de modo interpretandi intẽtionem iurantis, & ſenſum verborum eius ex materia, vel aliis circunſtantiis. Sæpe enim contingit, vt iurans non valeat aliam intentionem

expli

explicare præter eam, quæ verbis ipſis accommodata eſt, nam ſimpliciter voluit iurare prout verba ſonant, quod in foro conſcientiæ regulare eſt in hominibus, qui bona fide, & ſimpliciter iurant, iuxta cap. *Humanæ aures*, 22. quæſt. 5. Vnde etiam in exteriori foro Eccleſiæ in hunc modum iuramenta accipiuntur, quia Eccleſia non iudicat de interiori intentione, niſi quatenus ex verbis, & ſignis exterius manifeſtatur. Hinc ergo fit, vt iudiciũ de obligatione iuramenti ex intelligentia verborum, quibus exprimitur, pendeat, & ideò maximè neceſſarium eſt noſſe quomodo talia verba interpretanda ſint. Quæ ſanè materia ampliſſima eſt, nam ad illam reuocari poſſunt ferè omnes caſus, qui de obligatione iuramenti occurrunt: tamen ad duo principia illa reuocabo, & ex illis nonnulla peculiaria dubia, quæ frequentiùs occurrunt, & à Doctoribus Scholaſticis tractantur, indicabo, vt ex illis poſſit facilè doctrina ad alia applicari.

Cap. *Humanæ aures.*

Iuramenti obligatio ex intelligentia verborum, quibus exprimitur, pẽdet.

2\. Primum igitur huius materiæ fundamentum ſit, iuramentum potiſſimè iudicandum eſſe, iuxta naturam actus, cui adiungitur. Hoc ſumunt auctores ex leg. vlt. C. de non num. pecun. vbi Bartolus, Baldus & alij, & cap. *Quemadmodum*, de Iureiur. vbi etiam Interpretes, quos cum aliis latè allegat Tiraquellus de iuram. conſt. poſſeſſ. 3. part. limit. 7. num. 35. Couarruuias ſuprà 1. part. §. 4. num. primo, & in Epito. quarti Decret. ſecunda part. §. 5. num. 3. Gutierrez part. 1. cap. 37. num. 2. & 3. & alij ſtatim referendi. Ratio verò eſt, quia iuramentum fit iuxta intentionem iurantis, vnde ad id obligat, quod quiſpiam iurare intendit; ſed qui iurat, id intendit iurare, quod promittit, ſeu contrahit, & eo modo, ſeu ſub ea limitatione, vel conditione, ſub qua promittit, ſeu contrahit; ergo iuramentum accommodatur contractui, cui adiungitur, & eius conditionem ſapit, ac ſortitur. Et confirmari hoc poteſt inductione ex dictis iuribus: nam qui iurat ſponſalia, intelligitur iurare ſecundum conditionem ſponſalium, ita vt ſi ſponſa fornicetur, iuramentum non obliget, & qui iurat ſoluere mutuum, iuxta mutui conditionem, iuſta vtique ſi pecunia ſibi numeretur, & ſic de aliis. Et alia plurima exempla in hoc accumulat Marcus Antonius Bauerius tract. de iuramento in 72. effectu à num. 124. per plures ſequentes.

Iuramentum potiſſimum iudicandum eſt iuxta naturam actus, cui adiungitur.

Leg. *vlt.* *Bartol.* *Bald.* Cap. *Quemadmodum.* *Tiraquel.* *Couarr.* *Gutierr.*

Marc. Anton. Bauer.

3\. Atque hinc colligũt Doctores aliud principium, quod in principio huius libri notauimus, ſcilicet, iuramentum de ſe non mutare, vel augere naturalem, ſeu humanam obligationem actus, cui adiungitur, ſed ſolùm addere illi religionis obligationem: quia ſupponit actum, cui adiungitur, & illum afficit, addendo vinculum altioris rationis, & ideò de ſe non mutat naturam talis actus; ſed illum met induit ſua obligatione. Ita Tiraquellus referens multos in Leg. *Si vnquam* in Præfa. num. 165.

Iuramentum de ſe habet humanam obligationẽ, actus, cui adiungitur.

Tiraquel.

4\. Dices repugnare hoc principium cum his, quæ in ſuperioribus dicta ſunt, nam ex illis conſtat, iuramentum in multis mutare naturam actus, cui adiungit: nam facit irreuocabilem actum, qui de ſe reuocari poterat, dat actionem, vbi actus de ſe illam non producebat, firmat actum de ſe debilem, vel etiam confirmat irritatum, & ſic de aliis multis. Propter hæc, & ſimilia Marcus Antonius ſuprà dicit, regulariter intelligendum eſſe dictum principium, recipere tamen plures limitationes, & exceptiones, quas ibi latè proſequitur. Alij verò ſub quadam generali limitatione omnes comprehendunt, nimirum exceptis his cõditionibus, quæ cum iuramento ipſo repugnant. Citatur Seraphin. de

Marc. Anton.

Seraphin.

A Priuileg. iuramenti in 71. n. 52. Couarruuias verò cum Baldo, & aliis dicit, iuramentum ſequi naturam primordialem contractus, cui adiungitur, non verò naturam accidentariam. Vocat autem naturam primordialem eam, quæ conuenit actui ex propria, & primaria ſpecie, & quaſi naturali contractus: accidentalem autem illam, quæ in conditionibus per leges, vel aliunde additas, conſiſtit. Hinc Antonius Corſetus, tract. de Iuram. num. 54. dixit, *licèt illud principium ſit ita receptum, poſſe nihilominus regulam in contrarium ſtatui, quod iuramentum non debet reſtringi ſecundum naturam actus, ſuper quo interponitur: tum quia facit actum valere eo modo, quo poteſt, quamuis ſine iuramento non valuiſſet. Tum quia hoc*
B *etiam principium ſub his terminis communiter receptum eſt*, vt ibi allegat: & ſumi poſſe videtur ex cap. *Debitores*, & cap. *Si verò*, de Iureiurando.

Couarr. *Bald.*

Iuramentum ſequitur naturam primordialem contractus, non accidentalem.

Anton. Corſe.

C. *Debitores.* Cap. *Si verò.*

5\. Sed dico, hæc duo principia rectè intellecta non eſſe contraria, nec inſtantias adductas repugnare priori principio poſito. Quod ſic declaro, nam in iuramento duo conſiderari poſſunt, vnum eſt ſenſus eius, aliud eſt obligatio eius. Prius ergo principium intelligitur quoad ſenſum, quoad obligationem verò nõ ita generaliter, ſed ſolùm quoad conditionem liciti, vel illiciti actus. Secundum autem principiũ intelligitur quoad obligationem, ſuppoſito vero ſenſu iuramenti. Declaro breuiter omnia, nam aliud eſt quærere, quid iuretur, aliud verò quomodo iuramentum ad id obliget, nam primum ſpe-
C ctat ad materiam, ſecundum ad effectum iuramenti. Senſus ergo iuramenti eſt, quòd talis res ſub tali, vel tali conditione, limitatione, aut extenſione iurata intelligatur, & ideò clarum eſt hunc ſenſum maximè ſumendũ eſſe ex natura actus iurati, prout per talia verba, vel ſigna expreſſum eſt: & hoc probant iura, & exempla in principio adducta, & ratio etiam facta, quia iuramentum eſt quaſi acceſſorium ad aſſertorium iuratam, & ideò ſequitur ſenſum eius. Et iuxta hanc intelligentiã illius principij, non ſolùm procedit quoad primordialem naturã actus, quaſi ſolo iure naturæ ſpectati, ſed etiam ſecundùm naturam, quam de facto à iure, vel conſuetudine ſortitur, quia etiam cenſetur quis contrahere modo iuridico, vel conſueto, & ita etiam cenſetur iurare.
D Præterea obligatio iuramenti pendet ſuo modo ex materia, quia debet eſſe poſſibilis, & licita, & quoad hoc ſequitur iuramentum, naturam actus, quia non obligat ad impoſſibile, vel illicitum.

In iuramẽto duo conſiderantur, & ſẽſus eius & obligatio.

6\. Suppoſita verò capacitate actus per ſe, inducit ſuam obligationem quaſi independenter ab aliis conditionibus actus, ſcilicet, quod de ſe ſit validus, vel obligatorius, &c. & ita procedunt inſtantiæ adductæ. Quæ partim in naturali vi iuramenti, partim in priuilegiis cõceſſis iuramento, humano iure, fundari poſſunt; pertinéntque ad roborandam iuramenti obligationem, quæ (vt dictum eſt) ex natura actus, quoad alias conditiones non pendet. Alia verò regula, quod iuramentum facit valere actũ aliàs inualidum eo modo, quo valere poteſt, procedit in
E primis, quando id, quod fieri poteſt, ratione iuramenti includitur in actu inualido iurato, vt in promiſſione ſoluendi vſuras, includitur aſſertio dandi, & deinde oportet, vt licitè fieri poſſit, vt in eodem exemplo conſtat. Et tunc iuramentum ex ſe inducit ſuam obligationem, & in ea non pendet à natura actus inualidi, vt talis eſt, ſed ab illo, qui in eo includitur, cuius ſenſus, & natura ſpectanda eſt, & in hoc ſenſu eſt intelligendum hoc vulgare axioma, de quo videri poteſt Gutierrez 2. part. de iurament. cap. 2. num. 4. in fine, & in num. 5. & 6.

Iuramentum non obligat ad impoſſibile, vel illicitum.

Iuramentum facit valere actum aliàs inualidum.

Gutierr.

Secun

7. Quàm ſtrictè interpretandum ſit iuramentum quoad obligationem ſuam. *Panormit.* Cap. *Cùm clerici.* Cap. *Cùm clericus.* *Anton.* *Archid.* *Selua.* *Sylueſt.* *Angel.* Vbi de obligatione agitur, ſtricta facienda eſt interpretatio. Leg. *Quidquid.* Cap. *Ad audientiam.*

Secundum principium, ſeu fundamentum in hac materia eſſe debet, iuramentum quoad obligationem ſuam, ſtrictè eſſe interpretandum, quantum materia eius, & verba pacti, ſeu promiſſionis permiſerint. Hoc tradit Panormitanus in cap. *Cùm clerici*, de Verborum ſignificatione in fine, & in cap. *Clericus*, de Iureiur. per illa Iura, in quibus fit ſtricta interpretatio iuramenti. Idem ſentit ibi Antonius & Archidiaconus in cap. *Nequis* 2.2. quæſt.2. Selua 2.p. quæſt.2. num.7. Syluester *Iuramentum*, 3. quæſt. 3. & *Iuramentum*, 4. quæſt.23. Angelus *Iuramentum*, 4. quæſt.1. Et probatur ex generali regula, quod vbi de obligatione agitur, ſtricta eſt facienda interpretatio. Vt de obligatione promiſſionis, & ſtipulationis, dicitur in L. *Quiquid* cum §. vn. ff. de verb. oblig. De iuramento verò id ſignificatur in cap. *Ad audientiam* 3. de Iureiur. & ca.1. eod. in 6. Fauet etiam cap. penult. de Iureiur. vbi in iuramento de ſeruandis ſtatutis editis fit interpretatio, vt non extendatur ad poſteà condita, quæ ſtricta eſt. Denique iuuare etiam poteſt regula iuris, quod odia, ſeu onera reſtringenda ſunt, nam obligatio iuramenti valdè oneroſa eſt, & ideò quo lenior fieri potuerit per benignam interpretationem, quando illa locum habet, lenienda eſt.

8. Aliqui ſentiunt amplè interpretãda iuramenta.

At verò aliqui contrarium ſentiunt, nempe in iuramentis amplam interpretationem faciendam eſſe, quia fauor religionis ſemper eſt præferendus, iuramentum autem ad religionem pertinet, ergo interpretatio eſt in fauorem iuraméti facienda, erit autem fauorabilior iuramento, quo fuerit magis rigoroſa, ita vt obligatio ad omnia extendatur, quæ ſub verbis in ſenſu magis amplo, & non in proprio cadere poſſit. Exemplum ſumi poteſt ex cap. *Veritatis*, de Iureiur. vbi iuramentum fidelitatis factum Prælato extenditur ad ſucceſſores, quæ eſt ampla interpretatio. Item in cap.2. *Ex parte*, de Cleri. non reſiden. iuramentum reſidendi extenditur ad abſentiam pro tuendo iure præbendæ.

Cap. *Veritatis.*

9. Contrarium ſtabilitur.

Nihilominùs fundamentum poſitum eſt ſolidum, intelligendum autem eſt cum concordia, & proportione ad priorem regulam, ita vt materia ſubiecta non repugnet verborum reſtrictioni, vt benè notauit Panormitanus in cap. *Intellecto*, de Iureiur. num.10. Et hoc modo eſt hoc principium rationi conſentaneum, quia cum hæc obligatio ex intentione iurantis pendeat, veriſimilius eſt voluiſſe ſe obligare quàm minimùm potuit. Neque hoc eſt contra fauorem iuramenti, quia fauor iuramenti ſolùm eſt, vt veritas ſeruetur, quæ veritas nó in ampliatione, vel reſtrictione verborum conſiſtit, ſed in conformitate quaſi indiuiſibili facti ad dictum, quæ cóformitas tanta erit in ſenſu reſtricto, quanta in amplo, ſi verbum impleatur in ſenſu, quo prolatum eſt. Nec pertinet ad reuerentiam iuramenti, quòd ad plura obliget, imò quò fuerit benignior interpretatio, eò frequentiùs obſeruabitur, quod ad illius reuerentiam magis ſpectat. Vnde ſicut non ſpectat ad fauorem iuramenti, quòd de pluribus rebus, vel ſæpius fiat: ita neque quòd in ampliori ſenſu factum eſſe intelligatur.

Panorm. In quo cóſiſtat iuraméti veritas.

10. Cap. *Veritatis* explicatur. Cæteris paribus ſtrictus ſéſus eſt præferendus.

Ad cap. autem *Veritatis*, reſpondetur ibi ex materia ſubiecta, & ex proprietate ac perpetuitate dignitatis ſignificatæ, nomine Prælati illum ſenſum fuiſſe inductum, non per modum extenſionis: ſed per modum adæquati ſignificati. Nec enim dicimus, ſemper reſtrictum ſenſum eſſe præferendum, ſed cæteris paribus, & ſuppoſitis omnibus circunſtantiis. Addo etiam, in illo textu illam veluti ampliationem pertinuiſſe ad quandam iuramenti reſtrictionem. Nam cùm fidelitas iuranda eſſet cuicumque Prælato pro tempore exiſtenti, ne oporteret tot iuramenta multiplicare, ſeu iurare, rectè declaratum eſt, iuramentum ſemel Prælato factum, vt Prælatus eſt, ipſi, & ſucceſſoribus fieri. Ibique alia reſtrictio continetur reſpectu perſonæ Prælati, vt non intelligatur illi fieri iuramentum, niſi pro tempore, quo dignitatem retinuerit, vt ſuprà dictum eſt. Cap. autem *Ex parte*, potiùs probat contrarium, nam ibi fit ampliatio in verbis, vt fiat reſtrictio in obligatione iuramenti, nam qui iurauit reſidere, non ita cenſetur obligatus ad corporalem præſentiam, vt non liceat illi abeſſe ad iura ſuæ dignitatis tuenda, & ita reſtringitur obligatio iuramenti. Vnde cùm dicimus, iuramentum eſſe ſtrictè interpretandum, non intelligimus quoad materialia verba, ſed quoad ſenſum, in quo iuramenti obligatio magis coarctetur, ſi nihil in contrarium cogat.

Ex his principiis colligi poteſt deciſio plurimorum caſuum in particulari, qui à Doctoribus paſſim traduntur, vt videre licet in Syluestro toto verb. *Iuramentum* 3. & ferè in 4. & Angelo in 4. & 5. Antonino 2. part. titul.10. cap.6. §.5. & ſequentibus. Selua 2. part. de Iuramento quæſt.2. Huiuſmodi ſunt, verbi gratia, de iuramento ſeruandi ſtatuta communitatis, nam intelligitur de factis, non de futuris, niſi aliud conſtet aliunde: quia eſt reſtrictio prudens, & rationabilis, nam futura ſunt valdè incerta. Et fauet D. Thom. q.98. art.2. ad 4. loquitur tamen de eo, qui iurat ſeruare ſtatuta edita iuxta cap. *Clericus*, de Iureiur. Idem tamen ſentiendum eſt, etiamſi non addatur particula *edita*, vt benè Syluester *Iuramentum* 4. q.23. cum Angelo, Panormitano, & Antonio in dicto cap. *Clericus*. Item reſtringitur illud iuramentum ad ſtatuta non derogata conſuetudine, quia alia iam non ſunt, vt benè Syluester ſuprà. Item ad licita, & honeſta. cap.1. de Iureiur. in 6. Item ſi quis iurauit ſtare iudicio, ſeu arbitrio alicuius, intelligitur, niſi iniuſta præcipiat, vel tam difficilia, vt in voluntate iurantis veriſimiliter cadere non potuerint, ex cap. *Verum*, cum ibi notatis, de iureiurando. 11.

Syluest. *Angel.* *Anton.* *Selua.* Iuramentum ſeruandi ſtatuta communitatis intelligitur de factis. *D. Thom.* C. *Clericus.* *Syluest.* *Angel.* *Panormit.* *Anton.* Cap. *Verum.*

Idem cum proportione eſt de illo, qui iurauit abſolutè facere quidquid alius præceperit, nam cum eadem reſtrictione intelligitur, vt notat D. Thomas quæſt.98. art.2. ad 3. vbi Soto lib.8. quæſt. 2. artic.2. latè id declarat, Syluester *Iuramentum* 2. q.6. Aliud exemplum ſumitur ex cap. *Ad noſtras* 3. de Iureiurando, de prælato, qui iurauit ſeruare in iudiciis ordinem Iuris, nam intelligi debet, vt ibi dicitur de illo ordine ſeruando in illis cauſis, in quibus ſeruandus eſt ſecundum Ius, quia hic eſt rationabilis ſenſus talium verborum. Vnde colligitur etiam regula, quod iuramentum circa ea, quæ Ius concernunt, intelligendum eſt ſecundùm Iurium diſpoſitionem, & ad illam eſt reſtringendum, vt videri poteſt latè in Angelo, *Iuramentum* 4. nu.1. & 2. Syluestro, *Iuramentum* 3. quæſt.3. & ſeq. Et per hæc iudicari poteſt de aliis particularibus, quæ nunc perſequi non poſſumus: in ſequentibus verò capitulis aliqua attingemus. 12.

D. Thom. *Soto.* *Syluest.* Cap. *Ad noſtras* explicatur. Iuramentum circa ea quæ ius cócernũt ſecũdum iuris diſpoſitioné, intelligendum. *Angel.* *Syluest.*

CAPVT XXXIII.

De obligatione iuramenti in caſu dubio.

Videtur ex dictis principiis ſequi, in caſu dubio non obligare iuramentum, quia 1.
in

Statuitur ſenſus controuerſiæ.

In dubio fauendum eſt religioni.

in dubio reſtringendum eſt iuramentum, ergo ſimiliter, vbi dubitatur de ipſo iuramento, interpretandum eſt non obligare, nam hæc eſt tunc obligationis reſtrictio. In contrarium verò eſt, quia potiùs in dubio videtur fauendum Religioni. Verumtamen non poteſt vna regula generalis tradi, quia multiplex poteſt eſſe dubium, & non eſt eadem ratio de omnibus.

2.

Qui habet negatiuũ dubium vtrum iurauerit, nõ tenetur.

Primò ergo dubitare poteſt quis, An iuramentum emiſerit, nec ne? Et in hoc caſu cenſent aliqui, teneri dubitantem ad ſeruandum iuramentum, quia in dubiis tutior pars eligenda eſt, ſicut dubitans, an irregularitatem, vel cenſuram incurrerit, tenetur abſtinere, & qui dubitat, an peccauerit moraliter, tenetur dubium confiteri. Alij ſub diſtinctione reſpondent, ſi poteſt ſeruari iuramentum ſine magno grauamine teneri, non verò cum illo. Ego verò cenſeo ſimpliciter non teneri, quando eſt verum dubium negatiuum, ita vt non poſſit probabile iudicium ferre, quod iuramentum emiſerit: quia tunc non proponitur illi ſufficienter ratio obligationis, vt ſe poſſit agnoſcere obligatum, ſicut ſi illo modo dubitat de lege, vel præcepto Superioris, & facta diligentia non poteſt ferre iudicium, quod tale præceptum ſit latum, non obligatur. Idémque dicam infrà de Voto cum Soto, Medina, & aliis, eſt enim eadem ratio. Idémque, quando dubium eſt totale, etiam de fundamento cenſuræ. De irregularitate verò eſt ſpecialis ratio in caſibus à Iure conceſſis, vt alibi dixi: & non eſt ſimile de confeſſione peccati dubij, quia ibi non obligatur homo ad aliquid, quod dubium excedat, vt dixi in 4. tom. 3. partis diſputation. 22. ſect. 9.

Soto.
Medina.

3.

Quid faciẽdũ, cum aliquis dubitat de intentione, vel ſignificatione iuramenti.

In dubiis animæ tenemur ſequi tutiorẽ partem.

Cap. *Ad audientiam.*
Caietan.
Couarr.
Alciat.

Secundò poteſt quis eſſe certus, quod promiſerit, vel aſſeruerit ſe aliquid facturum per verba, quæ poſſunt habere ſenſum ambiguum, ſintne iuratoria nec ne, & dubius eſſe de intentione, & ſignificatione, in qua illa dixit, ſeu dicere voluit: vt ſi dixit per fidem ſuam, & dubitat, de qua fide intellexerit, vel quid ſimile. Et in illo caſu dicunt aliqui, teneri dubitantem ad obſeruandum iuramentum, quia in dubiis animæ tenemur ſequi tutiorem partem ex cap. *Ad audientiam,* de Homicid. Sed contrarium, verum cenſeo cum Caietano 2.2. quæſt. 89. art. 7. cuius ſententiam valdè commendat Couarruuias ſuprà 1.p.§.2.n.2. in fin. & tenuit etiam Alciatus in Rub. de iuramento, nu. 5. Et probatur ex principio poſito, quòd in dubiis mitior interpretatio eſt facienda, quando inducenda eſt tam grauis obligatio, quanta eſt iuramenti. Et confirmatur optimè ex c. penult. de Iureiur. vbi Pontifex in dubio de his verbis, *Promitto per idem iuramẽtum*, interpretatur non oriri ex illis obligationem iuramenti de nouo præſtiti, neque antiquam extendi ad præſentem materiam, cùm tamen res videretur dubia, nam verba illa poſſent cum proportione vtrumque ſenſum recipere; & tamen Papa in benigniori ſenſu illa interpretatur. Quoties ergo res ita fuerit dubia, & ex circunſtantiis perſonæ, temporis, loci, & ſimilibus, contrarium non præſumatur, in dubio ſequenda eſt benignior interpretatio. Neque tunc omittitur pars tutior, quia hæc eſt tutiſſima, & practicè certa, & ſecundum rectam rationem, & interpretationem poteſt dici tutior, quia maius periculum animarũ incurreretur, ſi tot vincula in caſibus dubiis eis iniicerentur. De illo autem principio, in dubiis tutius eſſe eligendum, & de ſenſu dict. cap. *Ad audientiam,* dixi latè in tom. 4. de Cenſuris diſp. 4. ſect. 6.

4.

Agitur de dubio intentionis.

Tertiò, poteſt quis eſſe certus, quòd verba iurandi protulerit, dubius tamen de intentione, An, ſcilicet, iurare intenderit, vel ſimulare? Et in hoc caſu cenſeo iuramentum obligare, tunc enim eſt fauendum iuranti in caſu dubio, quando ipſe bona fide procedit: nam ſi non poſſumus dubium in fauorem eius interpretari, niſi dolum, & fraudem illi attribuendo, nullo modo admittenda eſt talis interpretatio. Et ita ſentit Sylueſter *Iuramentum* 4. quæſt. 7. citans Abbatem, Archid. & Roſel. Ratio reddi poteſt, quia tunc conſtat, iuramentum ſaltem externum eſſe factum: ergo ſi non conſtat fictè fuiſſe factum, præſumendum eſt fuiſſe verè, & ex animo factum, tum quia hoc ſpectat ad reuerentiam Deo debitam: tum quia non eſt præſumendum peccatum, vbi de illo non conſtat. Et in hoc eſt magna differentia inter hunc caſum, & duos præcedentes. Quia quod iuramentum ſit factnm, vel nõ factum, nihil ſpectat ad reuerentiam Dei, nec in alterutra parte præſumitur peccatum: idémque eſt quando verba ſunt ambigua, quia ſine peccato, vel irreuerentia Dei potuerunt dici in ſenſu, quo iuramentum non continent. At verò in hoc tertio caſu fictio non fit ſine graui culpa, & irreuerentia Dei; & ideò non poteſt præſumi in caſu dubio, in quo non probatur: maximè quia iuramentum ipſum eſt ſignum de ſe talis intentionis, & veri iuramenti, & ideò ſi oppoſitum nõ probetur, maius eſt ius ipſius iuramenti, vt pro illo præſumatur.

Syluеſt.
Abbas.
Archid.
Roſell.

Præſumendũ non eſt peccatum vbi de illo non conſtat.

5.

Panormit.
Cap. *Si verò.*
Angel.

Panormitanus autem in cap. *Si verò,* de Iureiur. in fine, & Angelus verb. *Iuramentum,* 5. num. 10. hoc limitat in iuramento metu facto. Nam tunc (aiunt) in dubio præſumitur quis non habuiſſe animum ſe obligandi (vt ipſi loquuntur) intelligendum autem puto de animo iurandi, nam ſi quis certus ſit de animo iurandi, parùm refert, quòd dubitet de animo ſe obligandi, quandoquidem ſuprà dictum eſt, quod licèt nolit ſe obligare, obligatur, ſi vult iurare. Igitur oportet, vt loquantur de dubio circa intentionem iurandi. Allegant cap. *Super hoc,* de Elect. quia ibi dicitur *iuramentum vix creditur fieri de voluntate propria.* Sed non eſt ſenſus, vix credi, fieri cum vera intentione iurandi, ſed vix credi fieri ſpontanea voluntate, id eſt, ſine magna neceſſitate, vel coactione, quod longè diuerſum eſt, vt per ſe conſtat. Eſt autem euidens ex re ipſa, & ex materia textus, hunc eſſe ſenſum illius cap. Citant etiam l. *Cùm de indebito,* ff. de Probat. quæ iudicio meo nihil ad cauſam facit, quia non de iuramento, ſed de aliis generibus præſumptionum inter actorem, & eum, qui ſe defendit in exteriori foro tractat. Denique citant cap. *Verum,* de Iureiurando, vbi potiùs videtur oppoſitum ſupponi, quatenus abſolutè dicitur ibi, in talibus iuramentis neceſſariam eſſe abſolutionem.

Qui vult iurare vult ſe obligare.

Cap. *Super hoc.*

Iuramentum vix creditur fieri ſine magna neceſſitate.

L. *Cùm de indebito.*

Cap. *Verum.*

6.

Couarr.
Panormit.
Imol.
Alexand.
Felin.
Gutierr.

Iuramentum metu factum obligat.

Atque ita Couarruuias in 4.2.p.c.3.§.5.n.3. in fi. reprobat ſententiam Panormitani, dicens illum in ea manifeſtiſſimè erraſſe. Vnde contrariam etiam docuerunt Imola in c. *Ad audientiam,* de Iis, quæ vi num. 5. Alexander in d. ca. *Si verò,* num. 42. Felin. ibi n. 8. Gutierr. de Iuram. 1. p. c. 57. num. 20. éſtque vera ſententia. Et ratio eſt, quia licet negari non poſſit, ex metu aliquã coniecturam ſumi, quòd iuramentum nõ fuerit ex animo factũ, nihilominùs illa per ſe ſola inſufficiens eſt, & ideò, ſi nõ obſtante metu, iuranti non cõſtiterit, ſe fictè iuraſſe, licet non conſtet etiam poſitiuè de intentione iurandi, ſed ſolùm quod ſimpliciter iurauit, iudicandus eſt verè iuraſſe, & obligari. Quia licèt aliquis metu coactus fuerit iurare, non potuit ſine peccato fictè iurare, & ideò

& ideò non debet ab obligatione iuramenti excuſari,ſupponendo in ſe graue peccatum,de quo non conſtat;ergo præſumi potius debet ex animo iuraſſe, quæ ratio in vtroque foro procedit. Præſertim, quia dum ille non recordatur ſe habuiſſe ſimulatam intentionem,ſeu voluiſſe alium decipere,magnum indicium eſt, intendiſſe iurare, ſicut alius poſtulabat.Poſſet autem ſententia Panormitani locum habere, quando quis haberet dubium, non de peccaminoſa fictione , ſed de prudenti ſimulatione, vel per ambiguitatem verborum, vel per additionem mente conceptam , iuxta probabilem opinionem, tunc enim dubium reducitur ad illud, de quo in puncto præcedenti diximus. Non poterit autem quis cum fundamento tale dubium habere, niſi prius nouerit illos iurandi , ſimulandi, ſeu occultandi modos, vt conſtat.

Panormit. Quomodo poſſit non obligare.

7. Quartò poteſt quis eſſe certus de promiſſorio iuramento obligante,& dubius, an illud impleuerit. Et tunc extra controuerſiam eſt,illum teneri ad faciendum,quod in ſe eſt,vt tollat dubium, & ſaltem probabilem conſcientiam formet, quod iuramentum impleuerit; ſi autem non poteſt expellere dubium, obligari ad implendum quod iurauit. Quia tunc non habet locum interpretatio fauorabilis, cùm ſenſus , & obligatio iuramenti certa eſſe ſupponatur ; ſed aliis principiis vtendum eſt, ſcilicet quod vbi debitum eſt certum, & ſolutio non probatur, debitor cogitur ſoluere, & quod in dubiis melior eſt conditio poſſidentis, tunc autem iuramentum, eſt quaſi poſſidens ius ſuum.

Qui eſt dubius an impleuerit iuramētum,tenetur dubiū tollere.

Vbi debitum eſt certum,& ſolutio non probatur,debitor cogitur ſoluere.

8. Quintò fieri poteſt,vt iuramentum fuerit factum dubitando an eſſet de re licita , néne , vel etiam, vt poſt emiſſum iuramentum bona fide,oriatur dubium, an poſſit ſine peccato impleri, & tunc non eſt dubium,quin ſit locus interpretationi? In eo tamen caſu ita eſt interpretatio facienda, vt ſi in aliquo ſenſu poſſit iuramentum eſſe de re licita,in illo factum eſſe credatur,etiamſi de intentione iurantis non poſſit certò conſtare. Ratio eſt,quia hoc poſtulat reuerentia debita iuramento,ne in vanum & de re illicita factum ſit, & ita procedit tunc generalis regula ſuprà tradita,& communiter recepta; quod iuramentum valet eo modo, quo valere poteſt. Quam ſub his verbis tradunt Iuriſtæ , *Si non valet quod ago vt ago,valeat vt valere poteſt*,dicúntque huic clauſulæ æquiualere iuramentum , vt patet ex Panormitano cap.*Veniens*,de Iureiur.num.7.Sic etiam iuramentum , quod in vno ſenſu videri poteſt eſſe de re impoſſibili,factum cenſeri debet prout poſſibile eſt , quando commodè recipit talem interpretationem. Atque eadem ratione iuramentum de facto alieno,quod non eſt in abſoluta poteſtate iurantis , obligat ſaltem ad procurandum cum illo tertio,vt velit,& conſentiat,vt docet Abbas in cap. *Ex reſcripto*,de Iureiur.cum Gloſſa ibi,vbi Additio ad Abbatem varia congerit, & Marcus Antonius Bauerius tract.de Iuram.num.6. & plura Antonius Corſetus tract.de Iuram.num.38. At verò ſi materia iuramenti adeò dubia eſt, vt in nullo ſenſu certum,vel ſatis probabile ſit,iuramentum poſſe licitè impleri,ac proinde obligare,tunc iuramentum non obligat , quia non debet impleri cum periculo faciendi aliquid illicitum.

Quid faciēdum quando dubitatur vtrū iuramentū fuerit de re licita.

Panormit. Cap.*Veniens.*

Iuramētū de facto alieno ad quid obliget. *Abbas.* *C. Reſcripto.* *Gloſſa.*

9. Dubitari autem poteſt, an tunc poſſit quis propria auctoritate non ſeruare iuramentum , vel ſit neceſſaria auctoritas Superioris,& quæ ſufficiat? Ad hoc D.Thomas 2.2.quæſt.89.art.9.ad 3. ſolùm dicit,quando eſt dubium, an iuramentum ſit licitum vel illicitum,propitium,vel nociuum,vel ſimpliciter,vel in caſu,Epiſcopum poſſe in illo diſpenſare. In quo videtur ſupponere,& iuramentum illud obligare , & neceſſariam eſſe diſpenſationem. Quam ſententiam Soto ibi,& alij,vt indubitatam ſequuntur.Idem ſentit Angelus Iuramentum 6.n.1.Tabiena n.20. Sylueſter Iuramentum 5.q.1. dicens in eo caſu neminem poſſe ſine auctoritate Superioris Eccleſiaſtici contrauenire. Eſtque ſententia Innocentij,in cap.*Debitores*,de Iureiur. & Hoſtienſis in cap. *Verùm*,de Iureiur. Panormit. in cap.*Cùm contingat*, eod.n.15.Et latè Felinus cap.1.de Iureiur.n.19.vbi plures alios refert.Videtúrque hæc ſententia ſufficienter probari ex cap.*Venerabilem*,34.de Elect.ibi: *Cùm ſuper illo iuramento prius Romana Eccleſia conſuli debuiſſet.* & infrà : *Nec valet ad plenam excuſationem ipſius,ſi iuramentum illud dicatur illicitum, cum nihilominùs ſuper eo nos prius conſulere debuiſſet,quàm contra ipſum propria auctoritate venire.*Quia ſcilicet dubium erat , vt ibi notant Gloſſa, & omnes Doctores. Videtur tamen ex illo textu poſſe colligi ad ſolum Papam hoc pertinere,ſed ibi erat ſermo de negotio vniuerſali , & valdè arduo , vt imperij , quæ cauſæ ſunt Pontifici reſeruatæ, iuxta cap.*Maiores*,de Baptiſmo:ordinariè verò non inuenitur talis reſeruatio facta Pontifici,& ideò iure ordinario Epiſcopis conuenit,arg. cap.*Nuper*,de Sentent.excomm.quia hæc poteſtas ad ordinarium regimen animarum neceſſaria eſt. Sed de hoc puncto & generaliter de neceſſitate diſpenſationis plura inferius.

D.Thom. Ad abſoluēdum ab hoc iuramento, neceſſaria eſt Superioris auctoritas. *Soto.*

Angel. *Tabien.* *Sylueſt.* *Innocent.* *Panormit.* *Felin.*

Gloſſa. Maiores cauſæ ſunt Pontifici reſeruatæ. Cap. *Maiores.*

Cap.*Nuper.*

CAPVT XXXIV.

Vtrum omne iuramentum promiſſorium conditionem aliquam includat , vel quid differat abſolutum iuramentum à conditionato?

I. EX principiis ſuprà poſitis colligunt Doctores, in omni iuramento,quantumuis abſolutè factū videatur includi aliquas conditiones , ſecundùm quas attendenda eſt obligatio iuramenti,quia cum illis ſubſiſtit,& non aliàs. Ita ſumitur in cap.*Quemadmodum*,de Iureiur.ibi, *Quoniam in eo talis erat ſubintelligenda conditio:* vbi Gloſſa varias conditiones ponit, quæ in iuramento includi ſolent , licèt non exprimantur. Quas ibi proſequuntur Ioann.Andr. & Panormitanus n.8. Hoſtienſis in Summ. tit. de Iureiur.§.*Quot ſunt ſpecies*. Sylueſter *Iuramentum*,3. quæſt.1. Inter has verò conditiones, quædam ſunt generales in omni iuramento promiſſorio incluſæ: aliæ verò ſpeciales pro varietate materiæ, conſiderari poſſunt in diuerſis iuramentis. Generales ad tres,vel quatuor reduci ſolent.Prima ſolet hæc aſſignari,*Si Deo placuerit*,ex cap.*Beatus*,22.quæſt.1. Ita Gloſſa dicta,& Sylueſter:ſed hęc includitur in aliis, præſertim in hac , ſi res fuerit licita , & poſſibilis moraliter:nam ſi talis ſit,eo ipſo cēſenda eſt placere Deo,vt conſtat ex Iuribus ſæpè citatis,in quibus ad obligationem iuramenti ſufficere cenſetur, vt ſine diſpendio animæ ſeruari poſſit. Quod ideò aduerto,ne aliquis ſumat occaſionem dicendi,non placere Deo,quod promiſit cum iuramento ex aliis coniecturis voluntariis, vt quia non ſentit impulſum, aut vocationem ad id faciendum, vel propter impedimenta,& difficultates inſurgentes.Ponunt deinde prædicti auctores hanc conditionem, *Si Papæ placuerit*, ſed vt indicat Panormitanus non eſt vniuerſalis abſolutè ſumpta,quia non omnia iuramenta pendent ex abſoluto beneplacito Papæ , ſed ſolùm vbi materia iuramenti ad illum pertinet, pendéque

In omni iuramento includuntur aliquæ conditiones. Cap. *Quemadmodum.* *Gloſſa.* *Ioann. Andr.* *Panorm.* *Hoſtienſ.* *Sylueſt.*

Generales conditiones iuramenti ad 3. vel 4. reducuntur.

Cap. *Beatus.* *Gloſſa.* *Sylueſt.*

Conditiones quæ requiruntur in iuramento. *Panormit.*

détque ex arbitrio eius: quod commune eſt vnicuique ſuperiori, proportione ſeruata, imò etiam cuicumque tertiæ perſonæ habenti ius in talem materiam, vt dicemus.

2\. Prima conditio. Cap. *Quemadmodum.* Cap. *Querelam.* Cap. *Quintauallis.* Secunda cõditio. *D. Auguſt.* Cap. *Faciat homo.*

Tres ergo conditiones generales videntur præcipuæ. Prima, *Si potuero*, quia nemo obligatur ad impoſſibile, ſumitur ex cap. *Quemadmodum*, & cap. *Querelam*, de Iureiur. ibi, *Si non neceſſitate, ſed voluntate*, &c. Secunda, *Si licitè potuero*. cap. *Quintauallis*, de Iureiurando, cap. 1. eod. in 6. quia iuramentum non eſt vinculum iniquitatis, & quia quod licitè fieri non poteſt, non cenſetur homini poſſibile ſimpliciter: iuxta ſententiam Auguſtini in lib. contra Mendac. c. 17. & habetur in cap. *Faciat homo*, 22. q. 2. Poſſet autem hic quæri, An ſi id, quod iuratur, ſit impoſſibile, vel illicitum, quoad totum, ex parte verò poſſit licitè impleri, iuramentum obliget ad partem? De hoc verò dubio dicam latius infrà tract. de Voto, nunc breuiter dico, id regulariter affirmandum eſſe, vt ſignificatur in cap. *Quemadmodum*. & colligitur ex regula ſecunda tradita in capit. 25. Excipitur autem, quando materia promiſſa, per modum vnius totius indiuidui, ſeu indiuiſibilis promittitur, quia tunc non intendit iurans obligari ad partem, vt de Voto latiùs dicemus.

Cap. *Quemadmodum.*

3\. Tertia conditio. Cap. *Venientes.*

Tertia conditio eſt, *Niſi Prælatus habens auctoritatem, aliud diſpoſuerit*, vtique ex rationabili cauſa, & iuſtè vtendo facultate ſua. Et hoc modo dici ſolet, Superioris auctoritas ſubintelligitur ſemper excepta in iuramentis, c. *Venientes*, de Iureiur. Sed ibi de iure Superioris ſermo eſt de quo eſt ſpecialis ratio; nam illa conditio ſic intellecta ſub ſecunda cõprehenditur, vt ſtatim dicam. Hæc ergo intelligitur de auctoritate, quam Superior habet ad diſpenſandum ex iuſta cauſa in actibus inferioribus: Et ſic colligitur meliùs hæc conditio à ſimili, de Voto, ex capit. *Non eſt*, de Voto, vbi id notant Ioannes Andreas, & Antonius, ſed de hac conditione infrà latiùs. Quarta conditio addi poteſt, quòd cùm iuramentum ſemper fiat alteri, inuoluit ſemper conditionem, *Si ei placuerit, vel niſi ipſe remiſerit*, quia omnis obligatio pendet ex voluntate creditoris. Quamuis enim ad obligationem iuramenti non ſit neceſſaria expreſſa acceptatio alterius, vt ſuprà dictũ eſt, nihilominus requiritur virtualis, ſeu tacita, quæ tunc intelligitur quando nõ cõtradicit, ſeu remittit: & ideò illa cõditio in omni iuramento promiſſorio ſubintelligitur.

Cap. *Non eſt.* *Ioann. Andr.* *Anton.* Quarta conditio. Ad obligationem iuramenti requiritur tacita acceptatio alterius.

4\. Quinta conditio reuocatur ad primam. Cap. *Ne quis.* *L. Cùm quis.* *D. Thom.*

Quinta additur conditio, *Si res non fuerint notabiliter mutatæ*, ſeu quod idem eſt, *ſi in eodem ſtatu permanſerint*: ſumitur ex cap. *Ne quis*, 22. q. 2. & l. *Cùm quis*, ff. de Solut. quibus locis à Doctoribus traditur. Sed in prima virtute continetur, vt ſumitur ex D. Thoma d. q. 98. art. 7. in corp. dicit enim, poſſe eſſe iuramentum à principio cum diſcretione factum; & obligare, poſteà verò per nouam mutationem fieri impoſſibilem impletionem eius, & ideò non obligare. Sed hoc non tantum intelligendum eſt de impoſſibili ſimpliciter, ſed etiam de impoſſibili humano modo, id eſt, de indecente, vel difficili, vt non ſit veriſimile fuiſſe intentum à iurante, & ſic hæc conditio ampliat primam: & habetur ſatis clarè in cap. *Quemadmodum*, de Iureiurando, vbi habetur communis caſus de eo, qui iurauit ſponſalia cum virgine, quæ poſtea fornicata eſt, & ideò non obligatur. Idem colligitur ex cap. *Petitio*, & cap. *Breui*, eodem, ibi, *Niſi difficultas exiſtat, propter quam requiſitus, non poſſit Eccleſiæ ſubuenire*. Idem ſumitur ex cap. *Veniens*, eodem: vbi Innocentius, & Panormitanus, & alij, conſtituunt generalem regulam, ſi tanta mutatio rerum facta eſt, vt veriſimile non ſit, iurantem habuiſſe intentionem ſe obligandi ad rem adeò difficilem, aut indecentem, tunc iuramentum eſſe ita interpretandum, vt caſum illum non comprehendat. Quæ regula nititur in primo fundamento poſito in cap. 25. quod iuramentum ſortitur conditiones actus, cui adiungitur, promiſſio autem cui adhæret iuramentum, hanc habet ſubintellectam conditionem; vt ſi res notabiliter mutentur, non obliget, ergo & iuramentum. Minor ſupponitur ex materia de Iuſtitia, & quatenùs in hoc conuenit cum promiſſione Deo facta, ex profeſſo tractabitur in materia de voto. Et ex hoc principio definiuntur facilè innumeri caſus particulares, quos Auctores in hac materia tractant, vt videri poteſt in Syluestro dicto verb. *Iuramentum*, 3. quæſt. 1. & 2. & ferè per totum, & Angelo *Iuramentum*, 4. & aliis Summiſtis, & Marc. Anton. Bauer. d. tract. num. 126. & ſequentibus.

Cap. *Quemadmodum.* Cap. *Petitio.* Cap. *Breui.* Cap. *Veniens.* *Innocent.* *Panormit.* *Syluest.* *Angel.*

5\. Sexta conditio ſaluo iure Superioris.

Sexta, ſubintelligitur in omni iuramento conditio, *Saluo iure Superioris*. Quam conditionem in hoc diſtinguimus à quarta, de auctoritate, ſeu poteſtate Superioris; nam in quarta excipitur auctoritas, quam Superior habet ad diſpenſandum in iuramento, ſtante eadem materia: hæc verò ſexta intelligitur de iure, & quaſi dominio, quod Superior habet in ſubditum, & in actiones eius, ratione cuius non poteſt ſubditus aliquid promittere, quod *deroget iuri Superioris*, & ideò dicitur ſubintelligi in iuramento, conditio, *Saluo iure Superioris*. Et ita habetur in cap. *Venientes*, de Iureiurando. Continetur autem virtute hæc conditio in ſecunda, & inde ſumitur ratio eius; nam iurare aliquid contra ius, vel obedientiam debitam Superiori, eſſet iurare aliquid illicitum: ſed in omni iuramento ſubintelligitur conditio, *Dummodo ad illicita non extendatur*: ergo. Et hæc ratio ſupponitur in cap. *Ea te*, de iureiurando, vbi quidam iudex recuſabat fidelitatis iuramentum præſtare, quia illud Epiſcopo Piſano exhibuerat, ait autem Pontifex, *Si præſtitum iuramentum ei, quod à te nobis tanquam debitum eſt præſtandum, contrarium reputes, illud illicitum iudicabis*: quia nimirum eſſet contrarium iuri Superioris, ergo vt ſit licitum, debet neceſſariò ita intelligi, vt iuri Superioris non præiudicet.

Subditus nõ poteſt aliquid promittere, quòd deroget iuri Superioris. Cap. *Venientes.* Sexta conditio reuocatur ad ſecundam. Cap. *Ea te.*

6\. Explicatur prædicta limitatio in omnibus ſuperioribus.

Vnde colliges hanc conditionem non ſolum intelligi de Iure Summi Pontificis, quòd ſemper excipitur in iuramentis omnium fidelium infra ipſum, ſed etiam reſpectiuè intelligi de iure cuiuſcumque Epiſcopi, vel Prælati, aut Superioris reſpectu inferiorum: nam eſt eadem proportionalis ratio. Imò non ſolùm procedit reſpectu Prælatorum Eccleſiaſticorum, ſed etiam reſpectu Principum, & poteſtatum ſæcularium in his quæ licitè præcipere, vel prohibere poſſunt, vel per legem, vel per præceptum perſonale. Nam licèt quis iuret hoc, vel illud facere neceſſariò ſubintelligitur, niſi princeps, vel Iudex, qui poteſt id prohibere, de facto prohibeat. Denique non ſolum de iure Superioris, ſed de quocumque iure boni communis, aut tertij, ſubintelligenda eſt conditio, quando ius illud, vel iuſtitiæ eſt, vel cadit ſub obligationem alicuius virtutis charitatis, vel miſericordiæ, quia hoc modo non obligat iuramentum cum præiudicio tertij. Ita habetur in cap. *Sicut tuis*, de Iureiurand. & ſumitur ex cap. *Cùm contingat*, eodem, & cap. 2. eod. in 6. quatenùs ad valorem iuramenti poſtulatur, vt in alterius præiudicium non redundet. Et notant omnes ibi, & in d. cap. *Venientes*, & latè Syluest. adhibens exempla plura *Iuramentum*, 4. q. 14. & 15. & Anton. Corſetus in d. tract. de Iuramento Priuileg. 27. num. 47.

Principis vel iudicis auctoritas in iuramento excepta intelligitur. *C. Sicut tuis.* *C. Cùm contingat.* *C. Venientes.* *Syluest.* *Anton. Corſ.*

Sed

7. *Quid faciẽdum, quando occurrũt iura contraria.*

Sed quid ſi occurrant iura contraria, vt ſi debitor iurauit creditori non recedere à loco, niſi prius ſoluat, & poſtea vocatur à ſuperiore, quando ſoluere non poteſt? Reſpondeo ex circunſtantiis expendendum eſſe, quod ius præualeat. Nam ſi iuramentum cenſeatur factum de licentia tacita, vel expreſſa Prælati, tunc non cenſetur obligare præceptum eius, & conſequenter obligare iuramentum: ſecus verò ſi ſubditus propria anctoritate iurauit, quia non poteſt præiudicare iuriſdictioni ſuperioris. Vide Syluestrum *Iuramentum* 4. q.7. Angelum *Iuramentum* 5.n.27. *Syluest. Angel.*

8. *Addũtur particulares cõditiones.*

Septimò, præter has generales conditiones adduntur aliæ particulares, quæ in ſingulis iuramentis conſiderandæ ſunt, iuxta conditiones variarum materiarum, ſuper quibus iuratur; vt ſi iuramentum ſit ſuper contractu reciproco, & mutuo, ſemper vnaquæque pars intelligitur iurare ſub conditione, *Dummodo alter ſtet contractui, & ſuam obligationem adimpleat.* Vt ſi ſit contractus mutui, qui iurat ſoluere, ſubintelligit, ſi alter pecuniam numerauerit, l.vlt. C. de non numer.pecun. Si ſit contractus emptionis, & venditionis, à venditore intelligitur iurari, dummodo alter pretium deſignatum ſoluat, & è conuerſo cum proportione. Imò etiam ſubintelligitur conditio, dummodo enormis læſio non interueniat, vt colligitur ex his, quæ latè diſputat Couarruuias ſupra p.3.§.4.n.3. Fundatúrque in quinta conditione quod enormis læſio non præuiſa, nec cogitata, cenſetur moraliter impedire conſenſum. Idem eſt in quocumque contractu commutandi vnam rem pro alia; nam licet iuretur, vna parte non implente, non obligatur alia, quia ceſſat conditio ſubintellecta. Et in hoc ſenſu intelliguntur verba cap. *Peruenit* 2. de iureiur. *Nec tu ei, etiamſi promiſſum tuum iuramento, vel obligatione interpoſita conditione firmaſſes, aliquatenus teneris, ſi conſtat eum conditioni minimè paruiſſe.* Hoc enim ita procedit in tacita, ſeu ſubintellecta conditione, ſicut in expreſſa, vt ibi notat Panormitanus quem omnes ſequuntur, & Syluester *Iuramentum* 4.q.13. Qui in hoc ſenſu intelligunt iura dicentia, licere frangere fidem non ſeruanti illam leg. *Cùm proponas* 2.C. de Pactis, cum ſimilibus, quæ ibi Gloſſa refert. Dices, ergo ſi duo ſibi mutuo iurarunt ſeruare ſecretum, altero non ſeruante alter non tenebitur iuramento. Reſpondebitur oportere modum promiſſionis conſiderare, nam ſi ſit per modum contractus reciproci, & cum connexione, *Seruabo, ſi ſeruaueris,* ſic altero non ſeruante, alter non tenebitur ex vi iuramenti, aliunde verò poterit obligari: ſi autem promiſſiones per ſe, ac ſeparatim fiunt, tunc peccatum vnius non dat alteri licentiam transgrediendi iuramentum, quia non ſub tali conditione, ſed abſolutè promiſit, & ſimiliter iurauit. Ratio denique omnium ſumitur ex principio primo ſupra poſito, quod iuramentum ſequitur contractum, cui adiungitur, & ideo recipit omnes conditiones, & limitationes, quas claudit ille contractus, vt dixit Panormitanus d.c. *Quemadmodum,* quem reliqui ſequuntur.

Couarr. *Enormis læſio non præuiſa, nec cogitata cenſetur impedire conſenſum.* *C. Peruenit.* *Panormit. Syluest.* *L. Cùm proponas. Gloſſa.* *Panorm.*

A B C D

9. *Iurans non poteſt excludere omnes conditiones à iuramento.*

Sed quid, ſi iurans expreſſa intentione velit, nullam in ſuo iuramento ſubintelligi conditionem, ſed eſſe vndique abſolutum, vt ſic dicam? Reſpondeo, ſi intendat excludere omnes cõditiones, etiam priores, ac generales, eſſe temerariam intentionem & nullius momenti, quia non poteſt ipſe excludere à iuramento ea quæ ſunt de intrinſeca ratione eius vt obligare poſſit, qualia ſunt, eſſe de re licita, & Deo placita, & poſſibili: nec etiam poteſt facere, quin ab alio habente ſuperius ius pendeat, quia

E

non poteſt alium priuare iure ſuo. Et ita non obſtante illa temeraria voluntate iuramentum obligabit, cum conditionibus neceſſariis ad honeſtatem eius. Si verò ſolùm quis intenderet excludere omnes conditiones particulares, maximè concernentes ſuam vtilitatem propriam, tunc abſolutè obligaretur iuxta talem intentionem, quia quoad hoc validum, & licitum eſt iuramentum.

Iam verò ſuboritur difficultas in ſecunda parte tituli quæſtionis propoſitæ: nam hinc ſequitur nullum eſſe abſolutum iuramentum, ſed omne eſſe conditionatum, conſequens falſum eſt, ergo. Probatur ſequela, quia nihil aliud videtur eſſe conditionatum iuramentum, niſi quod ſub conditione ſit; ſed omne iuramentum eſt huiuſmodi, vt diximus, ergo ſemper eſt conditionatum. Conſequens autem eſſe falſum probatur, quia votum diſtinguitur in conditionatum, & abſolutum, & promiſſio humana etiam eſt abſoluta, & conditionata; ergo & iuramentum. Maximè quia dictum eſt, iuramentum imitari materiam contractus cui adiungitur, ergo ſicut datur abſoluta promiſſio, ita & iuramentum. 10. *An detur abſolutum iuramentum.*

Hanc difficultatem attigit Gloſſa in d. c. *Quemadmodum,* verb. *Conditio,* in fine, & ſolùm reſpondet negãdo ſequelam, nullámque aliam rationem reddit præter allegationem, leg. *Conditiones,* ff. de condit. & demonſt. quæ ſic habet: *Conditiones extrinſecus non ex teſtamento venientes, id eſt, quæ tacitè ineſſe videntur, non faciunt legata conditionata.* Quæ verba videtur d. Gloſſa ad præſens inſtitutum accommodare, & conſequenter ſentire, illud eſſe abſolutum iuramentum, quod non habet ſpecialem conditionem quaſi additam ex peculiari intentione operantis. Conditionatum autem eſſe, quando talis conditio additur. Idem ferè dicunt Panormitanus, & Syluester ſupra. Qui addunt, iuramentum non fieri conditionatum, etiamſi conditiones ſubintellectæ exprimantur, ſicut nec aliæ diſpoſitiones fiunt conditionales propter expreſſionem conditionum, quæ neceſſariò inſunt: iuxta cap. *Significaſti,* de elect. cum ibi adnotatis, & ſumitur ex l.3.ff. de Legatis 1. vbi etiam Doctores id notant. 11. *Gloſſ.* *L. Cõditiones.* *Abſolutum iuramentum quod ſit.* *Panorm. Syluest.* *C. Significaſti.*

Ne tamen quæſtio de nomine videatur, conſideranda eſt differentia propria inter abſolutum, & conditionatum iuramentum; nam abſolutum cadit in propoſitionem categoricam, vt ſic dicam, & ſimpliciter abſolutam, vt *Hoc faciam, Illud dabo,* & ſimiles: vnde ſi aliquam includit conditionem, illud eſt quaſi præſupponendo illam potius, quàm exigendo. At verò iuramentum conditionale cadit in propoſitionem hypotheticam conditionalem, quaſi expectando conditionem, vt res promiſſa fiat, vt *Iuro daturum eleemoſynam, ſi nauis ex India venerit.* Vnde eſt moralis differentia, quod in iuramento abſoluto, cõditio ſubintellecta non ſuſpendit obligationem, ſtatim enim obligat, ſi conditiones ſubintellectæ, quæ ſunt de præſenti, ſubſiſtunt, nec propter futuras ſuſpenditur obligatio, licèt poſtea ceſſare poſſit, ſi antequam impleatur ſuperueniat contraria conditio; iuramentũ autem conditionale habet quaſi ſuſpenſam obligationem, donec conditio impleatur. Et ratio etiam oritur ex illo principio, quod iuramentum ſequitur naturam actus, cui adiungitur, hæc autem eſt natura contractus, vel promiſſionis; vt abſolutè factus ſtatim perficiatur, & obliget indepẽdenter à futuris conditionibus. Quia ex tunc datur abſolutus conſenſus, licèt poſſit contractus eſſe nullus, ſi in præſenti aliquæ deſint, quæ cenſentur de ſubſtantia, vel neceſſitate conſenſus: at verò cõtractus conditionatus non inducit ſtatim 12. *Aſſignantur differentiæ inter abſolutum, & conditionatũ iuramentum.* *Contractus abſolutus, & cõditionatus qui ſint.*

 obligatio

obligationm ſimpliciter, vſque ad euentum conditionis. Vt videre licet in ſponſalibus, nam ſi tantùm ſint conditionalia, ex illis non oritur impedimentum publicæ honeſtatis, iuxta c. *Vnde.* §. *Vnde,* de ſponſal. in 6. quia non induxerunt ex tunc propriam obligationem ad matrimonium, quod tamē ſecus eſt in ſponſalibus abſolutis, licèt poſtea propter fornicationem ſuperuenientem diſſoluantur, iuxta d. c. *Quemadmodum.* Sicut ergo in contractibus ipſis eſt differentia inter abſolutum, & conditionatum, non obſtantibus ſubintellectis conditionibus, ita etiam in iuramentis, quibus confirmantur.

Cap. Vnde.

Cap. Quemadmodum.

CAPVT XXXV.

Quando incipiat, & quamdiu duret obligatio iuramenti promiſſorij.

1\. *Promiſſio iuramenti duplex eſſe poteſt.*

DVplex poteſt eſſe promiſſio talis iuramenti, negatiua, & affirmatiua, quæ in hoc differunt quantum eſt ex forma ſua, quod negatiua pro ſemper; affirmatiua verò ſemper, non tamen pro ſemper obliget: ſicut de præceptis dici ſolet, eſt enim eadē proportionalis ratio, & vtraque iurari poteſt vel abſolutè, vel ſub conditione, iuxta dicta capite præcedenti. In vtriſque ergo iuramentis conſiderari poteſt, vel initium obligationis, vel continuatio, vel ceſſatio. Et quoad initium ſpectari poteſt tempus, in quo iuramentum incipit obligare, vel pro quo incipit obligare.

2\. *Quādo obliget iuramētum abſolutum.*

Primò ergo dicendum eſt, iuramentum abſolutum ſtatim ac fit, incipere obligare. Patet, quia ex iuramento neceſſariò ſequitur obligatio, & in abſoluto iuramento nihil eſt, quod illam ſuſpendat; ergo ſtatim oritur. Secus verò eſt de iuramento conditionato, quia non incipit obligare ad actum promiſſum, donec impleatur conditio c. *Peruenit,* 2. de iureiur. & ratio conſtat ex dictis, quia conditio ſuſpendit actum, & conſequenter iuramentum. Dico autem non obligare ex tunc *ad actum promiſſum*, quia obligat ad quandam animi præparationem implendi promiſſum, ſi impleatur conditio, & conſequenter ſi contractus ſit iuratus ſub conditione obligat iuramentum ad non reſiliendum inuito altero, quia hæc eſt natura contractus, vt ex materia de iuſtitia ſuppono: & ita procedit regula poſita, quod iuramentum obligat iuxta naturam actus cui adiungitur. Vnde qui iurat aliquid dare, ſub conditione, ſi proponit non dare, etiamſi promiſſio impleatur, iuramentum frangit: & qui iurat ducere Mariam, ſi pater abſens conſenſerit, & poſtea ducit aliam inuita priori, & non expectato euentu conditionis iuramentum violat, vt per illationem neceſſariam ſumitur ex Gloſſa in capit. *Super eo,* de condit. appoſit. verb. *Alieno arbitrio.* Et hoc declaratur ex his, quæ tradit Molina diſp. 285. de Iuſtit. q. 4. quia ex tali contractu, vel promiſſione oritur obligatio ſimilis in ſpecie, ergo addito iuramento illamet obligatio iuramento confirmatur; ergo violata iniuſtè illa obligatione violatur iuramentum. Denique illud iuramentum quoad hoc eſt abſolutum, quia iurans ſub conditione, ex tunc abſolutè iurat ſtare conditioni, quoad hoc ergo ſtatim incipit obligatio iuramenti. Quoad ipſum verò actum promiſſum, non incipit, donec impleatur conditio, quæ illius obligationem ſuſpendit; illa verò impleta ſtatim incipit obligare propter contrariam rationem, & quia impleta conditione, conditionalis aſſertio tranſit in abſolutam.

C. Peruenit.

Gloſſa. C. Super eo. Molina.

Impleta cōditione, conditionalis aſſertio trāſit in abſolutam.

3\. Secundò dicendum eſt, iuramentum obligare

A pro eo tempore, ad quod promiſſio, vel aſſertio ex intentione iurantis dirigitur, vbi autem nihil ſpeciale per intentionem determinatur, ex vi verborum colligendum eſt, niſi ex materia, vel circumſtantiis limitetur. Prior pars nota eſt, quia tota hæc obligatio pendet ex intentione iurantis. Quamuis enim poſita intentione iurandi neceſſariò ſequatur obligatio independēter à noua voluntate iurantis, nihilominus applicatio iuramenti ad aſſertionem pro tali vel tali tempore, pendet ex iurantis voluntate, quia poteſt aſſerere hoc facturum pro tali tempore, vel poſt tale tempus, & non antea & ſimilia: ergo conſequenter iuramenti obligatio, vt ſit pro tali tempore, pendet ex intentione iurantis.

Pro quo tēpore obliget?

Altera verò pars generatim conſtat ex principiis 4.
B ſuperius poſitis, & quia non poteſt aliunde talis determinatio fieri. In particulari verò declaratur; nam ſi promiſſio ſit negatiua, ſtatim ac iuratur, incipit pro ſtatim obligare, quia negatio omnia deſtruit, & ideo ſi iuro, me non tibi nociturum, ex tunc pro toto tempore immediatè ſequenti obligor; idémque erit de iuramento non ludendi, non ingrediendi talem domum, & ſimilibus: quoties materia negationis talis eſt, vt ſtatim exerceri poſſit, eo quòd ſtatim actus contrarius fieri poſſet. Si autem actio negata talis ſit vt requirat determinata tempora, pro primo tempore idoneo incipiet obligatio, vt ſi iuro non adeſſe taurorum ludo, obli-
C gor à prima occaſione, & ſic de ſimilibus. At verò in affirmatiuis iuramentis, ſi certum tempus in indiuiduo deſignetur, res erit clara, quia pro initio deſignato obligabit: ſi verò indefinitè fiat, tunc prudenti arbitrio opus eſt, conſiderata materia, occaſione, & circumſtantiis. Et quoad hanc regulam non oportet diſtinguere inter conditionatum iuramentum, & abſolutum; quia conditionatum non incipit obligare, niſi vt aliquo modo eſt abſolutum, vel tranſit in abſolutum impleta conditione, & tunc eamdem rationem participat quoad tempus, in quo incipit obligare.

Promiſſio negatiua ſtatim obligat.

Quid dicendum de promiſſione affirmatiua?

Vnde facilè expeditur dubitatio, an teneatur 5.
quis iuramentum promiſſorium implere, priuſ-
D quam petat is, cui factum eſt? Reſpondetur enim affirmatiuè, niſi ex forma iuramenti aliud conſtet. Hoc poſterius conſtat, nam ſi quis iuret ſe pariturum quoties requiſitus fuerit, clarum eſt non teneri, donec requiratur. Idémque eſt, quoties actus ipſe promiſſus talem rationem inuoluit, vt ſi iuraui mutuare, intelligatur, ſi petieris; vel ſi promiſi reſpondere, intelligitur, interrogans. At verò ſi iuraui tali die hoc facere, vel donare, non eſt neceſſaria exactio, vel petitio, niſi in ipſo iuramento exprimatur. Patet, quia inde naſcitur abſoluta obligatio, ſicut ex voto.

Iuramentum promiſſoriū implendum eſt prius quā petat is, cui factum eſt, niſi aliud cōſtet.

Quæri verò vlterius poteſt; quando ex parte 6.
eius cui iuratur, requiritur petitio, an ſufficiat ſimplex, & pura, vel neceſſarium ſit in illa exprimere, ſub obligatione præſtiti iuramenti? Reſpondeo,
E non poſſe in hoc generalem regulam aſſignari, nam pendet ex qualitate materiæ, & vſu: ordinariè tamen videtur in iuramentis de ſpeciali actu præſtando, certo, ac definito tempore, eo ipſo, quod actus exigitur, virtute iuramenti poſtulari. At verò in generalibus iuramentis obediendi Prælato, aut Rectori, non cenſetur exigi iuramentum, niſi quādo id exprimitur ſub pœna præſtiti iuramenti, vel alia forma ſimili, vt conſtat ex vſu, & infra, in ſimili dicemus de voto obediētiæ. Imo aliqui cenſent, cōmuni vſu non interponi illa verba ad obligandum ſub mortali, ſed ad commendandam po-

Quomodo requiritur petitio ex parte eius, cui iuratum eſt.

ceſtatem

Dried. *Couarr.* teſtatem, & ad quemdam terrorem, vt nemo contemnat iuſſa rectoris. Ita Driedo lib. 2. de libert. Chriſtian.cap.1.ſequitur Couarruuias ſupra 1.par. §.7.num.vlt.in fine.Sed (vt dixi) in hoc conſulenda eſt conſuetudo,& communis intelligentia: & maximè eſt qualitas materiæ conſideranda, vt docuit *Maior.* Maior in 3.diſt.39.quæſt.4. ad argumentum contra quartam concluſionem.

7. Quo tempore,& pro quo duret obligatio iuramenti ſecundum ſe.

Tertiò dicendum eſt,eandem regulam cum proportione habere locum in deſignando tempore, in quo, & pro quo durat iuramenti obligatio ſecundùm ſe ſpectata. Nam eſt eadem ratio, vt facilè patebit applicando ad temporis continuationem ea, quæ de initio diximus. Etenim iuramenta negatiua,ſicut pro ſtatim obligant de ſe,& ita pro ſemper ac perpetuò,iuxta materiæ capacitatem, niſi ex intentione iurãtis ad certum tempus limitentur. Affirmatiua verò etiam de ſe obligant ſemper,ac perpetuò,niſi ex intẽtione limitentur ad certum tempus,de qua intentione in foro conſcientiæ conſtabit, per dictum iurantis. Quòd ſi ſpecialem intentionem non habuit, ſtandum eſt verbis iuxta materiæ capacitatem, penſatis etiam circunſtantiis. Hæc autem iuramenta non obligant pro ſemper, quia hoc repugnat hominis naturæ, vt per ſe conſtat, quia non poteſt homo ſemper, & pro ſemper, in vna actione perſiſtere. Obligant ergo pro temporibus deſignatis, vel pro temporibus opportunis iuxta materiæ conditionem, vel certè ſæpè erit facienda veriſimilis coniectura ex occaſione, & circunſtantiis, ad arbitrium boni viri, vt de voto etiam dicemus.

8. Quomodo iuramentum affirmatiuũ obligat pro ſemper.

Aliquando verò videri poteſt, iuramentum habere formam affirmatiui,& obligare pro ſemper,vt cũ iuratur amicitia,& pax perpetua,& ſimilia. Sed reuera illa iuramenta in tantum obligant per ſemper, in quantum negationem includunt; nam affirmatio illa non conſiſtit in aliquo continuo actu, id enim homini repugnat, ſed in perſeueranti ſtatu quaſi habituali, qui conſeruatur per negationem actus contrarij, qui amicitiam violare ſufficiat,& quoad hanc negationem obligat pro ſemper. Eſt præterea in hoc puncto conſiderandum, hanc perpetuitatem, vel continuationem, conuenire iuramento, vt abſolutum eſt, quia vt ſic, inducit ſuam obligationẽ modo ſupra explicato:at verò ſi conſideretur, vt conditionem includit, ſiue expreſſam, ſiue ſubintellectam, ſub ea ratione deſinere poteſt eius obligatio,vel ſimpliciter,vel pro tali occaſione ex defectu incluſæ conditionis.Quia ſicut cõditionatum iuramentum, vt tale eſt, non obligat,donec impleatur conditio; ita iuramentum abſolutum ſubintellectam conditionem includens,non perſeuerat (vt ſic dicam) in ſua obligatione, ſi conditio quæ ſupponebatur,deficiat,eſt enim eadem ratio.

9. Iuramenti obligatio ceſſare poteſt ex mutatione rerum.

Dico ergo quartò: Quamuis iuramenti obligatio de ſe perpetua ſit, vel durabilis pro tali, vel tali tempore, ceſſare poteſt ex mutatione rerum, auferente ſubintellectam, ac neceſſariam conditionem. Hæc aſſertio concluditur planè ex dictis,& ex principio poſito,capite præcedenti, conditione quinta. Solùm poteſt interrogari, an in huiuſmodi euentu ceſſet obligatio iuramenti ipſo facto, vel ſit neceſſaria illius relaxatio? Quidam abſolutè docent neceſſariam eſſe relaxationem,quæ opinio tribui poteſt *Sot.* Sot.in 4.d.27.q.1.ar.3.ad 1.quatenus dicit,ſi iuramentum ſponſalium inter legitimas perſonas interceſſit, quamuis poſtea occurrat cauſa diſſoluendi ſponſalia, non eſſe ſine iuramenti diſpenſatione *Lud.Lop.* diſſoluenda.Et idem ſentit Ludo. Lopes 2.p.c.36. §. *Propterea circa*, loquens in durioribus terminis, quando poſt ſponſalia iurata ſponſa fornicata eſt, vel inuenitur non virgo.

Nihilominus dicendum eſt per ſolam rerũ mutationem fieri poſſe, vt ipſo facto ceſſet iuramenti obligatio, nec ſit neceſſaria vlla relaxatio. Hæc eſt cõmunis ſententia Iuriſtarum in c. *Quemadmodum,* de iureiur.& ex ipſo textu manifeſtè colligitur; nã ibi dicitur talia iuramenta poſt mutationẽ factam non obligare,neque vlla poſtulatur relaxatio.Et ratio textus id conuincit, quia iuramentum includit tacitam conditionem, quam promiſſio, cui adiungitur,inuoluit,ſcilicet niſi res notabiliter mutẽtur, ſed vbi voluntas eſt conditionata, deficiente, vel ceſſante conditione,non ſubſiſtit obligatio,ergo in eodem euentu iuramenti obligatio, ipſo facto ceſſat, nec eſt per ſe neceſſaria relaxatio. Hoc autem intelligendum eſt,quando mutatio eſt tanta,vt certo conſtare poſſit conſenſum promittentis non fuiſſe extenſum ad promittendum pro illo euentu, quando verò dubia res fuerit,tunc iam diximus neceſſariam eſſe ſuperioris auctoritatem.Addit Innocentius in cap. *Cum quidam,* de iureiur.quando non obſtante ceſſatione obligationis ſeruari poteſt iuramentum ſine peccato,abſolutionem præmittendam eſſe, priuſquam contra illud agatur. Sed hoc, conſilium eſt ad præueniẽdum ſcandalum, & ſatisfaciendũ Eccleſiæ,in rigore tamen non eſt neceſſarium, vt ibi notauit Panor.& ſequitur Angel. *Iuramentum* 6.n.1. Sylueſt.in 5.q.1. Contingere etiam poteſt, vt mutatio ſuperueniens ſit ſufficiens cauſa concedendi relaxationem, licèt per ſe ſola non ſufficiat auferre obligationem, & in hoc caſu poſſet dictum Soti ſuſtineri. Applicata verò illa ſententia ad caſum de ſponſalibus iuratis, in quibus poſtea vel committitur, vel detegitur virginitatis violatio,non eſt vera, & iuri apertè repugnat: idémque in multis aliis caſibus contingit.

10. Per ſolã rerũ mutationẽ, ipſo facto ceſſare poteſt iuramẽti obligatio. Cap. *Quemadmodum.*

Innocent.

Panormit. Angel. Sylueſt.

Sponſalia iurata quomodo ceſſent.

CAPVT XXXVI.

An iuramentum promiſſorium homini factum ſit implendum in propria ſpecie, vel poſſit per aliquid æquiualens impleri?

1. Iuramentum promiſſoriũ vel fit per modũ voti, vel per modum humanæ promiſſionis.

DVpliciter iuramentum promiſſorium fit,vt in ſuperioribus viſum eſt, ſcilicet,vel per modũ voti, vel per modum humanæ promiſſionis. Dico autem fieri per modum voti,quoties, vel cum proprio voto ad Deum fit, iuramento confirmando promiſſionem Deo factam,vel cùm fit abſolutè,iurando aliquod bonum faciendum ſine vlla promiſſione, vel ad Deum, vel ad hominem, ſed tantùm cum ſimplici aſſertione de futuro opere faciendo, illam iuramento confirmando. Per modum autem promiſſionis humanæ fit, quoties iuramentum eſt confirmatorium pacti inter homines, vel promiſſionis alteri homini factæ. Quòd ergo ſpectat ad iuramenta quæ confirmant vota,vel per modũ votorum fiunt,ſupra dictum eſt c.10. ſequi conditionem voti: & ideo de modo implendi, vel commutandi hæc iuramenra nihil amplius hîc dicam, ſed ſufficiunt dicta,in dicto c.10.reliqua verò in tractatum de voto reſeruamus. Propter hoc ergo quæſtionem propoſuimus ſolùm de iuramento promiſſorio homini facto. De quo ſupponimus ex dictis,in c.10. eſſe neceſſariò implendum illi, cui factum eſt,nec poſſe in aliud opus pietatis commutari, priuando illum iure ſuo, vel commodo, niſi vbi intelligitur facta exceptio,vt de ſtatu religionis ibi

Iuramenta quæ per modũ votorum fiunt ſequũtur naturam voti.

dictum eſt. Hîc ergo ſolùm ſupereſt quæſtio de modo implendi tale iuramentum reſpectu illius, cui factum eſt. A

2. An iuramentū poſſit per æquiualens, impleri. L. *Si quis ab alio.* L. *Stipulationes.* L. *Si peculiū.*

Videri enim poteſt, poſſe per æquiualens impleri. Primò, quia iuramentum ſequitur naturam contractus, cui adiungitur: ſed promiſſio humana ſufficienter implêtur per æquiualēs; ex l. *Si quis ab alio,* ff. de re iudicat l. *Stipulationes* 1. ff. de verb. obligat. l. *Si peculium,* §. 1. ff. de ſtat. liber. & tradit Bartolus præſertim, in d. l. *Stipulationes*, n. 39. Ergo idem erit etiamſi talis promiſſio iuramento cōfirmata ſit. Vel ſaltem videtur ſufficienter impleri iuramentum, ſi detur aliquid melius; nam hoc modo etiam Deo ſatisfit, & homo non acceptans eſt irrationabiliter inuitus. Secundò, compenſatio eſt quædam ſolutio per æquiualens, vel intereſſe; ergo & commutatio. B

C. *Ex parte.* Minor probari poteſt, tum ex c. *Ex parte* 2. de Cleri. non reſiden. tum quia ſi promiſi decem, & tu mihi totidem debes, & illa remitto, promiſſionem impleo, quia illa eſt moralis donatio, & quòd non intercedat actualis traditio præſens, materiale quid eſt, maximè quia iam ſupponitur præceſſiſſe.

3. Non ſatisfit iuramento per æquiualens. *Panorm.* Cap. *Ad audientiam.* C. *Peruenit.* C. *Quanto.* Ca. *Cùm inter.* *Sylueſt.* *Angel.* *Ioan. Andr.* *Anton. Corſ.* *Marc. Anton.*

Dico primò, non ſatisfit iuramento promiſſorio homini facto in aliqua certa ſpecie reddēdo æquiualens, vel intereſſe: vnde non poteſt aliquis ſua volūtate commutare rem, quam dare iurauit in aliam æqualem, imò nec in meliorem, ſine conſenſu eius, cui date iurauit. Eſt communis ſententia Panormitani, & Canoniſtarum, in cap. *Ad audientiam* 1. & in cap. *Peruenit*, & in cap. *Quanto*, de iureiur. & in capit. *Cùm inter*, de renunt. ſequitur Sylueſter *Iuramentum* 4. quæſt. 20. & 21. & in 5. quæſt. 6. Angelus in 5. num. 33. & 34. Referúntque Ioannes Andreas in Mercurial. in regula, *In malis*, de regul. iur. in 6. Tenet etiam Antonius Corſetus tract. de iuramen. num. 39. & 40. & Marcus Antonius Bauerius in ſimili tract. n. 13. 57. & alij infra referendi circa compenſationem. Probatur autem primò ex dicto cap. *Ad audientiam*, quod infra expendemus. C

4. Probatur cōcluſio.

Secundò probatur ex illo principio, quòd iuramentum ſequitur naturam actus, cui adiungitur, ſed promiſſio, vel contractus implenda ſunt in ſpecie promiſſa, nec ſufficit dare æquiualēs. Ergo multo magis quando firmantur iuramento. Minor probatur in §. 1. Inſt. Quibus modis tollatur obligatio, vbi generaliter dicitur, obligationem tolli, *ſoluto eo, quod debetur, vel dando aliud pro alio, conſentiente creditore*, vbi ſatis ſignificatur, illo non conſentiente, non poſſe fieri commutationem. D Quod expreſſius dicitur in l. 2. §. 1. ff. ſi cert. petatur, & ſupra oſtēſum eſt, iuramentum contra humanam promiſſionem non obligare, quia promiſſio obligat ad factum promiſſum in ſpecie, nec illi ſatisfit in conſcientia dando intereſſe.

Nemo poteſt cogi ad cōmutandam rem ſuam.

Ratio denique eſt, quia nemo poteſt cogi ad commutandam rem ſuam, & conſequenter nec rem ſibi debitam, nec ius, quod ad illam habet. Tertiò eſt ſpecialis ratio in iuramento, quia ex vi iuramenti obligamur facere verum, quod iuratum eſt: ſed qui iurauit laborare in vinea alicuius; non facit verum, quod dixit, etiamſi intereſſe ſoluat, vel alium vice ſui mittat. E Eo vel maximè, quod in iuramento illo includitur conditio, niſi alter, cui iuratur, remiſerit: ergo ſi commutatio, illo inuito, vel non conſentiente, fiat, fit directè contra conditionem in iuramento poſitam: ergo non eſt licita talis commutatio creditore inuito. Ad rationem autem primam dubitandi initio poſitam, quæ contra hanc concluſionem procedebat, patet reſponſio ex dictis; nam falſum aſſumit in foro conſcientiæ, & Canonico, quidquid ſit de ciuili.

5. Ex conſenſu creditoris poteſt fieri commutatio etiam in minus. In æquiualēs etiam auctoritate ſuperioris.

Dico ſecundò; Ex conſenſu creditoris fieri poteſt commutatio non ſolùm in melius, vel æquiualens, ſed etiam in minus. Hæc aſſertio clara eſt, & à fortiori patebit ex dicendis de relaxatione, & patet ex proximè dictis, quòd tale iuramentum includit conditionem, ſi creditor voluerit: ergo ſi ſit contentus alia ſolutione, ſatisfit intentioni, & veritati iuramenti. Dico tertiò: Etiam poteſt hæc cōmutatio in æquiualens fieri auctoritate ſuperioris, quando legitima ſubeſt cauſa. Probatur, quia etiam relaxatio, vel diſpenſatio interdum fieri poteſt hoc modo: ergo à fortiori commutatio. Conſequentia clara eſt. De antecedenti verò dicemus inferius, & ibi explicabimus, quis ſit ſuperior hanc habens poteſtatem.

6. Vtrū teneatur quis ex vi iuramenti ad commutationem factam.

Circa has concluſiones ſupereſt dubium, an facta commutatione iuramenti, maneat promittens obligatus in virtute iuramenti? Vt, verbi gratia, iurauit quis ſponſalia, conuenit cum fœmina, vt ſit contenta dote, ad quam dandam vir vult manere obligatus, & liber ab obligatione ſponſalium; dubium eſt, an ſicut vir antea tenebatur ex iuramento ad ſponſalia, ita teneatur poſtea ad dotem ſoluendam, vel ſolùm ex obligatione iuſtitiæ orta ex pacto? Nam quod tunc obligatio iuramenti non trāſferatur ad nouam materiam, videtur apertè probari ex cap. *Clericus*, de iureiur. vbi dicitur Clericum, qui iurauerat ſeruare edita ſtatuta, & poſtea promiſit per idem iuramentum ſeruare ſtatutum de nouo cōditum, non obligari iuramento ad ſeruandum nouum ſtatutum, ſed tantùm ex vi promiſſionis: ergo ſimiliter in præſenti.

C. *Clericus.* Iuramentum factum circa vnam materiā nō tranſfertur ad aliam.

Eſt enim eadem ratio, nimirum, quia iuramentum factum circa vnam materiam non transfertur ad aliam, quia antiquum iuramentum limitatum fuit ad talem materiam, & ab illa habuit quaſi indiuiduationem. Vnde ſi obligatio iuramenti nouæ materiæ applicanda eſt, oportet nouum iuramentum facere, vt vidimus lib. 1. c. 7. ergo idem eſt in præſenti: nam quod ibi diximus de extenſione iuramenti, eandem rationem habet in tranſlatione ab vna materia in aliam, quam oporteret fieri in commutatione, vt obligatio ad actum, in quem fit commutatio, maneret iuramento firmata, quia non fit nouum iuramentum, vt ſupponitur.

7. Confirmatur pars negatiua. C. *Clericus.* *Cardin.* *Couarr.* *Abbas.* *Anton.*

Confirmatur variis exemplis, quia ſi iuraſti ſoluere intra certum terminū, & poſtea creditor prorogat terminum per menſem, vel annum, iam non obligaris iuramēto, ſed alio titulo promiſſionis, vel pacti, quia prius iuramentum in remiſſione prioris termini extinctum eſt, vt in d. c. *Clericus*, ſenſit Cardinalis, quem multi ſecuti ſunt, quos Couar. refert. Item ſi iuraſti ſtare ſententiæ proferendæ intra certum terminum, de quo conuentum fuerat, & poſtea ex conſenſu partium terminus prorogetur, & deinde ſententia proferatur, non teneris ex priori iuramento ſtare ſententiæ, vt Abb. Anton. & alij in d. c. *Clericus*, adnotarunt, quia prius iuramentū in priori termino finitum fuit, & ad futura non transfertur. Atque hanc ſententiam docet Couarruuias ſupra 1. p. in princ. num. 5. in fine, citans Antonium in c. *Ab excommunicato*, de reſcrip. n. 23.

8. Statuitur pars affirmatiua. Id, in quod commutatur iuramentum cadit ſub obligationem iuramenti.

Nihilominus dicendū cenſeo, quoties commutatur iuramentum ſiue ex conſenſu partium, ſiue auctoritate ſuperioris, id, in quod fit commutatio, cadere ſub obligationē iuramenti. Probatur primò, quia alias non eſſet commutatio, ſed extinctio prioris iuramenti, & noua promiſſio, ſeu pactio ſimplex, & nuda, conſequens eſt falſum: ergo. Sequela patet, quia iuxta illam ſententiam omnino tollitur

litur obligatio religionis, ac iuramenti: illa ergo non commutatur, ſed ad ſummum altera obligatio ciuilis, & humana, quæ ſuberat iuramento, commutatur in aliam eiuſdem ordinis. Falſitas autem conſequentis patet, ex vi ipſius verbi commutandi. Video reſponderi poſſe, fieri interdum commutationem inter res ſpecie diuerſas, & ita poſſe iuratam promiſſionem commutari pro ſimplici. Sed certè, vt hoc non ſit impoſſibile, regulariter non eſt hæc mens, & intentio ſic contrahentium; nam fœmina, quæ iurata ſponſalia commutari conſentit in dotem, non intendit condonare priorem obligationem, niſi circa aliam materiam, ſimilem obligationem æquè firmam ſuſcipiat: & ſi de ſua mente interrogaretur, hoc reſponderet; ergo non aliter tenet commutatio. Et idem eſt de Prælato commutante. Idémque eſt de ipſomet debitore, ſi ſuo arbitrio in materia ſibi poſſibili commutationem in melius faciat: duobus enim modis poteſt illam facere. Prior eſt, actu exercendo melius opus, quo ſatisfacere vult priori iuramento: & tunc neceſſe eſt, vt per tale opus intendat ſatisfacere priori obligationi Religionis; nam ſi abſque hac intẽtione opus melius faciat, non liberabitur priori vinculo. Et ita neceſſe eſt, vt obligationem iuramenti applicet ad illam materiam eo modo, quo poteſt, ibi enim non manet obligatio in futurum: & ideò ſolùm in præſenti neceſſe eſt, vt opus fiat ſub tali relatione. Alio verò modo fit commutatio quoad ipſam promiſſionem, & de hac tractamus, ſic autem neceſſe eſt, vt intendat ſimilem obligationem iuramenti ſuſcipere in meliori materia, aliàs non eſſet valida commutatio, quia defraudaret Deum, vnde non eſt veriſimile à Deo acceptari. Et idem cum proportione eſt, reſpectu humani creditoris.

Iuramenti commutatio duobus modis fit.

9. Vnde argumentor ratione, rem aliter declarádo, nam in illo exemplo de commutatione ſponſalium fœmina non intendit cedere iuri, quod habet ad ſponſalia iurata, niſi cum effectu dos ſibi tribuatur: ergo ſi alter poſtea nec dotem ſoluat, nec ſponſalia impleat, periurus eſt, quia non impleta conditione ſubintellecta, non tenuit remiſſio ſponſæ, & conſequenter obligatio iuramenti violata eſt. Et ſimiliter ſi tempore ipſius cõmutationis non habuiſſet ſponſus animum implendi promiſſionem dotis, periurus fuit, quia remiſſio alterius eſſet cum iniuria, & fraude, & conſequenter nulla, & ita violaretur etiam iuramentum in iniquo propoſito. Ergo quando bona fide, & debito modo fit commutatio, noua materia iuramenti obligationi ſubiicitur, aliàs non fit iuxta intentionem commutantis. Tertiò probatur à ſimili de voto; nam cùm commutatur votum, noua materia cadit ſub voti obligationem, vt eſt conſtans apud omnes opinio, quia non fit commutatio, quin maneat obligatio, & illa non poteſt eſſe niſi religionis, & voti, per nouam virtualem promiſſionem, quæ acceptatione illius cõmutationis interuenit, quæ promiſſio Deo fit, & vim voti habet. Ergo eſt idem in iuramento, eſt enim eadem ratio, vt patebit, & eſt eadem intentio creditoris: quia non intendit cedere iuri ſuo niſi ſub ſimili vinculo, quod alter acceptat.

Probatur ratione.

Cùm cõmutatur votum noua materia cadit ſub voti obligationem.

10. Vnde ad cap. *Clericus*, & rationem in illo fundatam, negamus eſſe ſimilem rationem de extenſione iuramenti, & de commutatione, quia extenſio vt ſic, non dicit repetitionem iuramenti, ſed applicationem eiuſdem iuramenti ad nouam materiam, quæ applicatio impoſſibilis eſt, vt probat ratio facta, cum textu citato. Si autem extenſio latè ſumatur pro virtuali, vel formali repetitione ſimilis

Reſpõdetur. Cap. *Clericus* explicatur.

A iuramenti, ſic conſtat extenſionem in iuramento habere locum: commutatio autem dicit virtualem repetitionem iuramenti, ſicut commutatio voti dicit virtualem repetitionem, ſeu emiſſionem voti circa nouam materiam.

Cõmutatio dicit virtualem repetitionem iuramenti.

11. Addi etiam poteſt, duobus modis fieri poſſe commutationem tam voti, quàm iuramenti. Primò, non auferendo omninò prioris Voti, aut iuramẽti obligationem, ſed ſolùm concedendo, vt per aliam rem poſſit debitor illam implere, ſi voluerit, ita tamen, vt ſi aliàs nõ fecerit, maneat ſemper obnoxius priori obligationi. Et ſi hoc modo fiat, non omninò dirimitur prior promiſſio, vel contractus, ſed ſolùm permittitur non impleri, ſi aliud fiat, manétque in B optione debitoris, vel nouum onus ſuſcipere, vel ſtare priori iuramento, aut voto. Et tunc propriè materia commutationis non manet ſub obligatione voti, aut iuramenti abſolutè, quia non tenetur debitor abſolutè illam implere: manet tamen conditionatè, quia ſi non fiat, nec prior materia exhibeatur, periuriũ committitur, vel frangitur votum: Et ita in tali commutatione ſemper manet obligatio iuramenti immediatè, & directè obligãs ad primam materiam, quia per commutationem non fuit ablata obligatio prior ſimpliciter, ſed ex abſoluta facta eſt conditionalis, vel ex præciſa, facta alternatiua: quod ſine repugnantia fieri poteſt, per conceſſionem creditoris, vel habentis poteſtatem loco illius. Alio modo fieri poteſt commutatio iuramenti C per abſolutam reſciſſionem prioris contractus, & impoſitionem nouæ obligationis, vt fieri videtur, quando ſponſalia iurata, in dotem commutantur: & tunc dico, nouam obligationem imponi, & acceptari ſub eadem firmitate, qua erat prior, & fieri virtualiter nouum iuramentum, & ſic vnum iuramentum commutari in aliud, & idem eſt prorſus in voto. Et ita cenſeo eſſe interpretandam intentionem commutantium, niſi aliud expreſsè declarent: nihil enim repugnat, quin aliquis propter ſimplicem promiſſionem rei melioris, remittat promiſſionem iuratam alterius rei.

Voti, vel iuramenti cõmutatio fieri poteſt duobus modis.

Vnũ votum commutatur in aliud, & iuramentum ſimiliter.

12. Ad alia exempla reſpondeo, in primo falſum aſſumi, nec illam ſententiam Cardinalis probandam eſſe, nam quando creditor prorogat terminum de- D biti iurati, non remittit iuramentum quoad ſubſtantiam debiti: ergo ſi debitum ipſum erat antea debitum ſub iuramento, etiam poſtea manet ſub eadem obligatione. Vnde enim auferri potuit? maximè, quia tunc iuramentum non extenditur quoad materiam, nec mutatur: ſed ſemper adhæret eidem materiæ: nec etiam tunc tollitur, ſed differtur debitum iuramenti, quoad ſoluendum intra alium terminum, pro quo facta eſt prorogatio. Et in hoc vel eſt ibi quædam virtualis repetitio iuramenti ex virtuali intentione contrahentium, quæ moraliter videtur nota: vel certè (& ferè in idem recidit) prior remiſſio non fuit abſoluta, ſed quaſi conditionata, *In hoc ſenſu, permitto dilationem ſolutionis, dummodò* E *hanc ipſam obligationem, intra talem terminum impleas,* & ideò illud iuramentum in fine ſecundi termini ita obligat, ſicut obligaret in priori non facta condonatione.

Satisfit aliis exemplis pro parte negatiua adductis.

13. Aliter etiam declaratur; nam qui iurauit ſoluere intra certum terminum, & non ſoluit, ac violauit iuramentum, nõ manet in poſterum liber, ſed ſemper iuramẽti vinculo vrgetur, vt quàm primum ſoluat, ſicut infrà de Voto dicemus; ergo licèt beneficio creditoris ſuſpenſa ſit illa obligatio vſque ad alium terminum, in fine illius, ac deinceps redit eiuſdem iuramenti obligatio. Vnde ad hunc caſum

Declaratur reſponſio. Iurans ſoluere intra terminum, & non ſoluens, ſemper iuramẽti vinculo tenetur.

nullo modo applicatur deciſio cap. *Clericus*, nam ibi fiebat extenſio iuramenti, hîc autem potiùs fit coarctatio; nam iuramentum ſoluendi intra decem dies ſtrictius obligabat, & per prorogationem aliqualis ſit remiſſio, non tamen integra, & ideò manet quoad reliqua. Et ita ſentiunt communiter ibi expoſitores, Decius, Felinus, & alij, quos ſequitur Couar. p.1.§.81.num.6.

Dec. Felin. Couarr.

14. *Couarr.* Satisfit ſecũdo exemplo.

In ſecundo exemplo ſentit idem Couarruuias, facta prorogatione termini compromiſſi, ceſſare obligationem, refértque alios idem ſentientes. Et rationem differentiæ indicat, quia obligatio iurata ſoluendi debitum intra certum terminum, non extinguitur elapſo termino, etiamſi non impleatur, vt nunc dicebamus: & ideò prorogato termino, eadem, & ſub eodem vinculo perſeuerat. At verò obligatio compromiſſi extinguitur elapſo termino; nam ſi tunc non proferatur ſententia, non poteſt ampliùs ferri, nec partes tenentur ex iuramento illi parere: & ideò, quando fit prorogatio, cenſetur nouum fieri pactum, & conſequenter ad illud non extendi priùs iuramentum. Nihilominùs tamen etiam in hoc caſu exiſtimo verius eſſe contrarium; imò tunc etiam teneri partes iuramento ad parendum ſententiæ latæ intra terminum prorogatum. Quæ eſt communior ſententia, vt ibidem refert Couar. & latiùs Anton. Gabriel lib.2. Commun.opin.tit. de Dilation.concl.2.num.11.& ſequentibus, qui & ipſum hoc ſequitur: & Couar. ipſe non conſtanter in contraria ſententia perſiſtit, ſed vel in vtramque partem ancipitem, vel in hanc magis propenſum tandem ſe oſtendit. Ratio eſt, quia cùm fit prorogatio compromiſſi, non fit nouum pactum in ſubſtantia, ſed illud idem differtur pro maiori tempore, & ideò totum ipſum, prout antea erat, iuramento veſtitum prorogatur, quia nulla eſt ratio ſeparandi pactum à iuramento, nec eſt impoſſibilitas in vtriuſque continuatione, cùm ibi non fiat extenſio iuramenti ad nouam materiam, ſed continuatio eiuſdem, circa eandem materiam continuatam. Nec videtur eſſe alia intentio prorogantium, nec præſumi poteſt, niſi euidenter illam declarent: maximè, quia cùm iuramentum adhæreret promiſſioni tanquam acceſſorium principali, prorogato principali cenſetur acceſſorium illud comitari, niſi ſpeciali intentione ſeparetur.

Couarr. Anton. Gabriel.

Propagato principali cenſetur & aliud acceſſorium prorogari.

CAPVT XXXVII.

An in iuramento implendo liceat compenſatione vti?

1. HÆc difficultas petitur in ſecundo argumento, ſuperiori capite propoſito: habétque locum, quando compenſatio fit, ſine conſenſu partis, vel diſpenſatione iuſta Superioris; nã ſi aliquid iſtorum intercedat, nulla eſt difficultas, quin liceat, vt patet ex dictis in ſuperiori puncto. Compenſatio autem in hoc differre videtur à ſolutione per æquiualens, quòd in hoc modo ſolutionis quando fit ſine conſenſu creditoris, non ſupponitur aliqua iuſta, vel apparens cauſa ex parte creditoris, ſed debitor ſola ſua voluntate facit commutationem: at verò in compenſatione ſupponitur aliqua ratio ex parte eius, cui factum eſt iuramentum, quia licèt ſub ea ratione ſit creditor, ſub alia ſupponitur eſſe debitor, & vt ſic dare cauſam iuſtam compenſationi.

Compẽſatio & æquiualẽs ſolutio, in quo differãt.

2. Opinio Bartoli.

Propter hoc ergo dicunt aliqui, poſſe iuramentum impleri per æquiualentem compenſationem. Ita tenet Bartolus in lege *Amplius*, ff. Rem ratam haberi. Probat primò, quia compenſatio eſt quędam ſolutio. Leg. *Si peculium*, §.1.ff. de ſtatu liber. & ideò cui mandatur aliquid ſub tali conditione, cenſetur illam implere cõpenſando, quamuis aliàs teneatur illam implere in forma ſpecifica. Leg. *Qui hæredi*, Leg. *Mæuius*, ff. de Condit. & demonſtr. ergo idem erit in iuramento. Secundò, quia cùm mihi debes, & non ſoluis, me impedis, vt licèt ſim tibi debitor, non ſoluam, ſed qui iuſtè impeditus non ſoluit, etiamſi ſub iuramento teneatur, non eſt periurus, quia iuſtè excuſatur à ſolutione, vt in ſimili dicitur in Leg.3.verſ. *Idem quæritur*, ff. de ſtatu liber. ergo. Tertiò poſſumus argumentari, nam is, qui ſub iuramento interrogatur, an mutuò receperit decem, quæ iam ſoluit, ſed probare non poteſt, ſine periurio reſpondet non recepiſſe, quia per quamdam compenſationem perinde eſt recepiſſe, & ſoluiſſe, ac non recepiſſe; ergo in iuramento aſſertorio iuxta capacitatem eius, datur locus compenſationi; ergo etiam admittenda eſt in promiſſorio.

Compẽſatio eſt quædam ſolutio. Leg. *Si peculium.* Leg *Qui hæredi.* Leg. *Mæuius.*

Qui iuſtè impeditus non ſoluit etiamſi iuramẽto teneatur, non eſt periurus.

Et hanc Bartoli opinionem ſequuntur frequentius Legiſtæ, vt Couar. refert, & interdum indicat Panor. c. *Cùm dilectus*, de Ord. cognit. n.23.& in cap. *Cùm inter*. de Excep. num.25. qui his locis ſolùm per occaſionem commemorat doctrinam Bartoli, & rem non expendit, & in priori loco ſentit contrariam eſſe tutiorem. Hanc verò eſſe in conſcientia ſecuram dicit Syluest. *Iuramentum*, 4.q.27.& Angel. *Iuramentum*, 4. n.4. dicit eſſe opinionem de iure veriorem. Idem Tabien. verb. *Iurare*, num.24. ſequitur Azor. tom.1. lib.11. cap.8. q.10. & reddit rationem, quia qui promittit alteri decem, videtur ſubintelligere conditionem, *Si tu mihi alia decem ſolueris, quæ debes.* Latius hanc opinionem comprobat Couar. ſuprà 1.p.§.4.n.9.& 10. 3.

Couarr. Panor. Syluest. Angel. Tabiena. Azor. Couarr.

Contraria ſententia eſt communis Canoniſtarum in cap. *Ad audientiam*, 1. de Iureiur. vbi Innoc. Hoſtienſis, Ioannes, Andreas, Antonius, Felinus, & alij, quibus plures alios addit Couarruuias ſuprà, & eos ſequitur Tiraquellus referens alios lib.1. de Retract.§.3. gloſ.3. num.6. Antonius Corſetus tract. de iuramento, n.39. & Marc. Anton. Bauerius eod. n.49. licèt in fine videatur contrarium ſuſtinere. Conſtantiùs hanc opinionem defendit, plures Doctores allegando Gutier. p.3. de iuramento confirmatorio, c.6. Probatur primò ex cap. *Ad noſtram*, 1. de Iureiur. vbi, qui pecuniam mutuò accepit dato pignore, cum iuramento non recipiendi pignus, donec pecuniam ſoluerit, obligatur ex vi iuramenti ad ſoluendam pecuniam, priuſquàm pignus exigat, nulla facta compenſatione, nec in totum, nec in parte fructuum, ex pignore perceptorum à mutuatario. Cuius reſponſi non poteſt eſſe alia ratio, niſi quia iuramentum eſt implendum in forma, qua factum eſt abſque compenſatione: quem textum cenſuerunt expreſſum Canoniſtæ. 4.

4. Canoniſtarũ opinio contraria. *Innoc. Hoſtienſ. Ioan. Andr. Ant. Fel. Tiraquel. D. Anton. Corſet. Marc. Anton. Bauer. Gutierr.* Cap. *Ad noſtram.*

Dicunt verò aliqui, quando iuramentum ita eſt factũ, vt in eo ſit ſatis expreſſum, quod fiet integra formalis ſolutio, priuſquàm de vlla compenſatione tractetur, tunc non eſſe locum compenſationi, nec de hoc eſſe quæſtionem; ſed priorem opinionem loqui, quãdo ſimpliciter fit iuramentum de ſoluendo tanto debito: in d. autem cap. iuramentum eſſe factum priori modo, vt colligitur ex illis verbis: *Ipſos iuramenti Religione aſtringens, quod ſuper illis* (vtique pignoribus) *donec ſoluerent ſibi pecuniam, nullum ei grauamen inferrent.* Sed ex his verbis non poteſt inferri, in illo iuramento, propter ſpecialem formam eius, non licuiſſe priùs compenſare fructus, quàm traderetur alia pecunia; nam hoc non erat 5.

grata

grauamen ſuper ipſa pignora, & ſolùm iuratum fuerat, *non inferre grauamen ſuper illis.* Nec refert, quod ibi dicitur, poſſeſſiones, & reditus data eſſe in pignora; nam vt benè Couarruuias probat, & eſt euidens ex contextu, per reditus ibi non intelliguntur fructus, ſed iura, ſeu cenſus, quæ inter immobilia bona computantur, & fructificant, vt ibidem ſupponitur; ergo iuramentum ſolùm fuerat de non inferendo grauamine ſuper hæc immobilia bona, donec ſoluta eſſet pecunia mutuò accepta; ergo cenſetur hoc iuramentum ſufficere ad excludendam compenſationem.

6. *Couarr.* Liquidi ad non liquidũ non rectè fit cõpenſatio.

Alij præſertim Couarruuias reſpondent, præcipi fieri priùs ſolutionem ſine vlla cõpenſatione, quia non erat liquidum, aliquid ex fructibus fuiſſe perceptum, & liquidi ad non liquidum non rectè fit compenſatio. l. vlt. C. de Compenſat. Sed contra hoc eſt, quia etiamſi non eſſet liquidum, potuiſſet ante ſolutam pecuniam ratio exigi perceptorum fructuum, per quam clarè conſtaret de perceptis, deductis expenſis, & in illis fieret compenſatio, & de reſiduo tantùm fieret ſolutio. Neque in hoc fieret contra peculiarem formã illius iuramenti, quia nullum grauamen inferretur ſuper pignoribus, ſed tantùm ſuper fructibus: vel certè non poſſet dici grauamen, ratio iuſtè poſtulata; nam, vt rectè probat Couarruuias verba illa in rigore, de iniuſto grauamine intelliguntur. Et nihilominùs Pontifex hoc non admittit, ſed mandat priùs ſolui debitum integrum realiter, ac formaliter, & poſtea reſtitui, quod vltra ſortem acceptum eſſe conſtitiſſet, ergo.

7. *C. Debitores.* *Cap. Si verò.*

Secundò argumentari poſſumus ex cap. *Debitores,* & cap. *Si verò,* de Iureiur. Nam ſi in iuramento perſoluendo haberet locum compenſatio, ſequeretur, eum, qui vſurario, vel latroni promiſiſſet ſoluere vſuras, vel pecuniam, non teneri poſtea realiter, & cum effectu ſoluere, ſed poſſe compenſationem facere, conſequens eſt contra illa iura; ergo. Sequela patet, quia, vt dicitur in l. 3. ff. de Compenſat. ideò compenſatio neceſſaria eſt, quia intereſt noſtra potiùs nõ ſoluere, quàm ſolutum repetere. At qui promiſit vſurario aliquid extra ſortem, ſi illud ſoluat, poteſt poſtea repetere, etiamſi id iuramento firmaſſet; ergo poteſt etiam antea compenſare non ſoluendo, ſed quaſi anticipatè retinendo, quod poſtea recuperaturus eſt. Dicetur fortè, vſurariũ nondum eſſe debitorem, donec ei ſoluantur vſuræ, & ideò non eſſe locum compenſationi, ſed priùs eſſe ſoluendas iuratas vſuras. Sed contra; nam in primis iam eſt facta iniuria exigendo illarum promiſſionem; ergo licet illam iniuriam compenſare, non ſoluendo promiſſum realiter. Deinde ſi promiſſio illa ſimpliciter facta fuiſſet ſine iuramento, liceret ex vi iuſtitiæ compenſationem facere, non ſoluendo, ergo poteſt dari anticipata compenſatio iuſta; ergo iuramentum ex ſe non excludit compenſationem, etiam in illo caſu licebit ea vti.

Compenſatio cur ſit neceſſaria.

8. Tertiò poſſumus argumentari ex dictis in præced. cap. quia iuramentum non impletur reddendo æquiualens, ſed oportet ſoluere idem, quod promiſſum eſt, ſed ſi fiat compenſatio, non ſoluitur idem, ſed æquiualens, ergo. Minor videtur nota, quia remiſſio debiti, vel collatio nouæ pecuniæ nõ ſunt idem, imò vix æſtimãtur æqualia, moraliter loquendo, & ſecundùm communem æſtimationem. Vnde in debitis priuilegiatis (vt ſic dicam) non admittitur compenſatio, vt in depoſito, & ſimilibus, & in debitoribus Regis non ſolet admitti, ſed priùs coguntur ſoluere, quod debent, & poſtea datur locus petendi; ergo ſignum eſt ſolutionem,

In debitis priuilegiatis non admittitur cõpenſatio.

A & compenſationem non eſſe idem, nec omninò æquiualens; ergo ſi iuramentum non impletur ſoluendo æquiualens, multò minùs implebitur compenſando.

9. *Medina.* 1. Concluſ. Qui iurauit realiter ſoluere, nõ poteſt poſtea compenſare. *Panorm.*

In hoc puncto, quod ad forum conſcientiæ ſpectat, totum pendet ex intentione iurantis, vt egregiè notauit Medina C. de Reſtit. quæſt. 3. cauſ. 12. Vnde dicendum eſt primò, ſi quis ita iurauerit, vt intenderit verè, & realiter ſoluere, nulla facta compenſatione, non poteſt poſtea compenſare. Probatur, quia hoc exigit veritas iuramenti, & licitè impleri poteſt; ergo ſeruandum eſt. Dicit tamen Panormitanus in d. cap. *Ad noſtram,* in fine, tale iuramentum ex ea parte, quæ eſt de non facienda recompenſatione, poſſe relaxari, quia non habet iuſtam cauſam ex parte exigentis. Sed hoc ad ſummũ habet locũ, quando is, cui tale præſtatur iuramentum, illud exigit in mutuo præſtando, vel in alia ſimili occaſione, quæ violentam quandam exactionem contineat. At verò ſi fiat ſponte, & merè liberaliter, nullam habet turpitudinem ex parte acceptantis, neque occaſionem relaxationis. Et in hoc caſu maximè procedit opinio Canoniſtarum.

10. 2. Concluſ. Qui iurauit cum intentione cõpenſandi, non tenetur realiter exhibere, quod promiſit.

Dico ſecundò, Qui iurauit dare aliquid cum intentione reſeruandi ſibi poteſtatem compenſandi, vel remittendi ſimile debitum, non tenetur realiter exhibere, quod promiſit, ſed poteſt recompenſare, etiamſi in verbis nihil expreſſerit præter formalem promiſſionem: imò neque etiam peccauit cum tali C intentione promittendo. Probatur prior pars, quia iuramentum non obligat, niſi iuxta intentionem, ſub qua fit; ſed in eo caſu promittens non intendit iurare præciſam ſolutionem, ſed extendendo illam ad compenſationem, vel remiſſionem æqualis debiti; ergo non ampliùs obligatur. Vnde probatur facilè ſecunda pars; nam licèt in verbis non fiat hæc declaratio, verbum ipſum dandi, vel ſoluendi eſt capax huius amplæ ſignificationis, vt probant argumenta prioris ſententiæ; ergo ſi intentio iurantis conformatur illi ſignificationi, iuramentum non plus obligat. Et inde facilè patet vltima pars, quod hac intentione iurare nullum ſit peccatum, quia nec continet iniuſtitiam, vt per ſe notum eſt, quia compenſatio ſupponitur iuſta, nec D continet mendacium, quia verba ſunt capacia illius ſignificationis. Et maximè, quia illa ſignificatio eſt iuri conformis: quia licet compenſatio dicatur ficta ſolutio, nihilominùs ſecundum ius pro ſolutione habetur, vt conſtat ex Leg. 4. §. *Soluiſſe,* ff. de re iudic. leg. 1. cum multis aliis. ff. de Compenſat. & Cod. eodem, ſed qui iurat promittendo, poteſt ſine peccato vti verbis iuxta ſenſum iurium; ergo.

Compẽſatio dicitur ficta ſolutio.

11. 3. Concluſ. Iurans promittẽdo pecuniam poteſt iuramẽtum ſoluere, compenſationem faciendo.

Dico tertiò. Qui iurat ſimpliciter promittendo tantùm pecuniam, nihil de reali traditione, vel compenſatione cogitans, poteſt tuta conſcientia iuramentum ſoluere, recompenſationem faciendo, quãdo in eadem ſpecie rei debitæ, ac promiſſæ fieri poteſt, & rationabilis cauſa intercedit, & debitum E liquidum eſt. Hanc aſſertionem præcipuè videntur intendere Bartolus & qui eum ſequuntur, & in eodem ſenſu videtur dixiſſe Syluester eſſe tutam in conſcientia illam ſententiam, & in eodem illã approbat Molina, diſput. 560. de iuſtitia, & idem ſenſit Medina ſuprà. Probatur, quia verba iuramenti interpretanda ſunt in ſenſu proprio, & commodo iuramenti, ita vt reſtringant potiùs, quàm extendant obligationem iuramenti, iuxta principium ſuprà probatum. (Quod maximè locum habet, quando ſignificatio verborum eſt conſentanea iuri, &

Molin. *Medina.*

non

non continet aliquam turpitudinem, nec iniuſtitiam, & ex materia, vel circunſtantiis alia intentio, vel ſignificatio, non colligitur) ſed in præſenti caſu hæc verba, *Dabo tibi decem,* habent hunc legitimum ſenſum iuri, & moribus hominum conſentaneum, *Gratiosè conferam decem, vel illorum gratiam faciam,* ſiue per nouam traditionem, ſiue in virtute antiquæ; ergo quocumque modo talis gratia fiat, impletur iuramentum. Et ſimiliter ſi cùm recipio mutuatam pecuniam, iuro ſoluere, rectè nomine ſolutionis intelligitur quælibet ſatisfactio ſufficiens, vt tollatur debitum: vel certè, & in idem ferè redit, ibi ſubintelligitur conditio, *Si tempore ſolutionis faciendæ debitor illius extitero, vel niſi alio modo pro illo non ſatisfecero.* Et patet, quia ibi ſubintelligitur hæc conditio, *Niſi tu remiſeris,* quia per illam remiſſionem tollitur debitum; ergo etiam ſubintelligitur omnis conditio tollens debitum, talis autem eſt iuſta recompenſatio, impleta hac conditione ceſſat obligatio iuramenti, & conſequenter impletur. Confirmatur ex cap. *Ex parte,* ſecundò, de Cleri. non reſid. vbi qui iurauit reſidere, cenſetur implere iuramentum, etiamſi ſit abſens propter ius præbendæ tuendum. Quod videtur niti in quadam iuridica verborum interpretatione, quæ quandam includit compenſationem.

Cap. *Ex parte.*

12. Tres verò limitationes in concluſione inſinuaui. Vna eſt, vt hæc compenſatio locum habeat, quando res ab vno promiſſa, & ab altero debita, ſunt eiuſdem rationis, vel ſimpliciter, vel ſecundùm moralem æſtimationem. *Simpliciter* voco, vt ſi promiſi pecuniam, & alter debet pecuniam. *Moraliter* verò, ſi promiſi tibi decem aureos, & tu mihi debes triticum, aut oleum eiuſdem valoris: & in vniuerſum poſſunt huiuſmodi cenſeri res illæ, quæ inter ſe recipiunt functionem, id eſt, quia vna poteſt fungi vice alterius, quales eſſe cenſentur, quæ in numero, pondere, & menſura conſiſtunt, vt dixit Panormitanus in cap. vlt. de depoſito, num. 12. In his ergo rebus procedit aſſertio poſita: non verò quando res ſunt diuerſarum rationum, & inter ſe non recipiunt functionem, vt ſi promiſi ſub iuramento equum, & tu pecuniam debes: tunc enim non implebitur iuramentum per compenſationem, per ſe loquendo, & ex vi verborum. Ratio eſt tacta in tertio argumento pro ſecunda ſententia, quia iuramentum debet impleri in propria ſpecie: quando autem res inter ſe non recipiunt functionem, compenſando non impletur iuramentum in propria ſpecie, vt per ſe conſtat; ergo. Item ſi creditor reſpectu promiſſionis equi, non eſſet aliàs debitor pecuniæ, nõ poſſet cogi ad accipiendam denuò pecuniam loco equi; ergo nec poteſt cogi ad recipiendum per compenſationem pecuniam prius acceptam, quam debebat, nam eſt eadem, vel maior ratio. Secùs verò eſt quando res functionem recipiunt, quia tunc impletur iuramentum in propria ſpecie, quod ad rem ſolutã, quia eſt eiuſdem rationis, vt declaratum eſt. Et licet modus ſoluendi videatur diuerſus à reali ſolutione de præſenti, cenſetur ſufficiens; non propter aliquam commutationem rei promiſſæ in aliam æqualem, ſed quia illa diuerſitas eſt materialis, & moraliter cenſetur eadem ſolutio, & æquè comprehenſa ſub verbis iuramenti. Neque limitatio hæc cenſenda eſt extra mentem auctorum prioris opinionis; nam cùm compenſationem admittunt, eo ipſo intelligunt, debere fieri inter ea, quæ iure compenſabilia ſunt: iure autem non ſunt compenſabiles res diuerſarum rationum, inuito altero creditore, vt Panor- A mitanus ſuprà tradit. Et cenſeo in conſcientia eſſe verum, per ſe loquendo, propter rationem ſuprà factam, quia nemo poteſt cogi alienare, vel carere re, quam in propria ſpecie poſſidet, vel poſſidere poteſt, ac debet. Maximè verò hoc habet locum in iuramento; nam ſiquis iurauit facere aliquid alteri, qui ſibi eſt debitor pecuniæ, non poteſt recompenſare, quia debet implere iuramentum in propria ſpecie: ergo idem eſt in ſimilibus.

Quę res ſimpliciter, & quæ moraliter eiuſdem rationis cenſeantur.

Quænam res inter ſe recipiãt functionem, & quæ non recipiãt.

Panorm.

Quando res nõ recipiunt functionem, cõpenſando nõ impletur iuramẽtum.

13. Altera limitatio à nobis poſita fuit, ſi rationabilis cauſa intercedat, vtique ad faciendam compenſationem inuito creditore: nam intra latitudinem iuſtitiæ hæc conditio neceſſaria eſt ad compenſa- B tionem faciendam iuſtè, ac ſine culpa, præſertim propria auctoritate, vt ex materia de iuſtitia conſtat. Eſt autem huiuſmodi cauſa, quando ſoluendo debitum proprium, timeo iacturam rei mihi debitæ, quia non ſpero alium ſoluturum, vel alia ſimilia; ergo quando promiſſio dandi, vel ſoluendi facta eſt ſub iuramento, etiam ipſum iuramentum obligat ad ſoluendum realiter, quando nulla cauſa rationabilis interuenit ad faciendam compenſationem. Probatur conſequentia ex alio principio, quod iuramentum cenſetur fieri iuxta exigentiam, & naturam actus, cui adiungitur: ſed natura debiti, & promiſſionis hæc eſt, vt ſimpliciter, ac purè ſoluatur, vt debetur proprio titulo, & modo, niſi rationabilis cauſa cogat ad faciendam C compenſationem; ergo ita intelligendum etiam eſt iuramentum. Atque hæc limitatio maximè neceſſaria videtur, quando compenſatio fit inter res diuerſæ ſpeciei, etiamſi moraliter compenſabiles ſint, & functionem recipiant: vt ſi iuraui dare tibi triticum, & mihi debes pecuniam, non licet compenſare ſine cauſa te inuito, quia fortaſſe indiges tritico, & paratus es ſoluere pecuniam. Denique hoc pertinet ad reuerentiam iuramenti, vt ad literam (vt ſic dicam) impleatur, cùm commodè poſſit.

Quæ ſit rationabilis cauſa cõpenſationis.

Iuramentum cẽſetur fieri iuxta naturã actus, cui adiungitur.

14. Tertia limitatio eſt, vt debitum, cum quo fit recompenſatio, ſit liquidum, quam omnes Doctores ſupponunt, quia & in iure eſt expreſſa L. vlt. C. de Compenſat. cum ſimilibus, & quia ratione naturali D conſtat eſſe neceſſariam ad iuſtitiæ æquitatem, & conſequenter etiam ad iuramenti veritatem. Vnde etiam conſtat, quando iuramentum eſt de ſoluẽdo intra certum terminum, & debitum alterius non vrget intra illud tempus, tunc non eſſe locum compenſationi: quia iuramenti ſolutio non poteſt differri vltra præfixũ terminum, nec alter cogi poteſt ad anticipãdam ſui debiti ſolutionem. Et facit lex Quod in. ff. de Compenſ. vbi ſic dicitur: *Quod in diem debetur, non compenſabitur, antequam dies veniat, quanquam dari oporteat.*

Liquidũ cũ liquido cõpẽſari debet.

15. Alij addunt limitationem, niſi promiſſio ſub iuramento facta ſit homini debenti, & cùm de debito conſtaret iuranti: nam tunc tacitè videtur re- E nunciare recõpenſationi, & iurare animo faciendi ſolutionem, & non vtendi compenſatione. Ita Gutierrus n. 6. §. *Retenta*, cum aliis, quos refert. Vnde ſentiunt, quãdo debitum ex parte eius, cui facta eſt promiſſio iurata, ortum eſt poſt factum iuramẽtum fieri poſſe compenſationem iuxta Bartoli opinionem; quando verò debitum præceſſit, & eo non obſtante, creditor iurat dare cẽtum ſuo debitori, non licere compenſare: & ita eſſe limitandã aſſertionem noſtrã, propter cõiecturã factã, quòd ille, cùm iuret non obſtãte debito, cẽſetur intendere re ipſa ſoluere, & nõ cõpenſare, & hoc totũ iurare. Sed ſi attẽtè conſi

Iurãs homini debenti, cui cõſtat de debito tenũciat cõpenſationi.

Gutierr.

conſideretur, hæc non eſt limitatio, ſed præſumptio quædam, probabilis quidem in foro externo, tamen parum referens ad forum conſcientiæ, de quo tractamus, quia in illo veritas intentionis ſpectãda eſt. Vnde ſi re vera intentio ſolùm fuit ſimpliciter faciendi alteri hanc gratiam, & non fuit cogitatum de renuncianda compenſatione, eadem doctrina procedit, neq; habet locũ præſumptio. Et ideò Medina ſuprà dixit aſſertionem procedere, ſiue alter eſſet debitor iuranti tempore iuramenti, ſiue poſteà factus ſit debitor. Et ſequitur Molina ſuprà.

Medina. *Molina.*

16. Tandem addunt limitationem, vt ſolùm hoc liceat, quando debitor non habet aliàs vnde ſoluat, niſi recompenſando; nam tunc maximè procedit ſecunda ratio Bartoli, quòd tunc debitor virtute iuramenti à ſuo creditore, quatenùs aliàs eſt debitor, B conſtituitur in eo ſtatu, in quo nõ poteſt in propria ſpecie ſoluere, vel ſimpliciter, vel ſine magno onere, & difficultate, quod ſatis eſt, vt iuramento non obligetur. Si autem iurans non obſtante debito alterius, poteſt facilè realiter ſoluere, debet ſoluere. Ita Gutierrus ſuprà nu.8. citans Matthæum de Afflictis, & plures alios, & hoc eſſe tutius dicit Greg. Lopez in l.20. tit.14.p.5.glo.1. Verumtamen limitatio nimia eſt, & extra propoſitũ quæſtionis; nam in eo caſu non tam id licet propter compenſationem, quàm propter impotentiam. Vnde quamuis ſic iurans non eſſet conſtitutus in illa neceſſitate propter debitum eiuſdem creditoris, ſed propter debitum alterius creditoris, qui non ſoluit excuſaretur à ſolutione debiti iurati, quamdiù alius tertius non C ſolueret, vel aliunde ad pinguiorem fortunam non veniret. Ergo ſi tantùm titulo neceſſitatis poſſet hoc fieri, non eſſet ſolutio, ſed excuſatio, & ita ſemper debitum maneret, & veniens ad ſtatum, in quo poſſet facilè implere iuramentũ, teneretur, etiamſi alter ſuum debitum non redderet. Aſſertio igitur intelligenda eſt per ſe, & ex vi ſenſus iuramenti, vt probatum eſt, non ratione neceſſitatis tantum: & ſecunda ratio Bartoli parum probat.

Gutierr. *Greg.Lopez.*

17. *In foro etiã externo admitti poteſt compenſatio pro ſolutione debiti iurati.*

Vltimò, pro foro externo addendum eſt, etiam in illo admitti poſſe compenſationem pro ſolutione debiti, ſeu promiſſi iuramenti, vbi manifeſtè conſtiterit non fuiſſe per iuramentum excluſam compenſationem, neque hanc fuiſſe intentionem iurantis: vbi autem hoc non conſtiterit, ſed potiùs D contraria fuerit præſumptio, aut ſaltem res fuerit dubia, non admitti compenſationem per ſe loquendo. Iuxta hanc aſſertionem interpretor opinionem Canoniſtarum. Et prior pars comprobari poteſt ex d. cap. *Ex parte* 2. de Cleric. non reſid. Colligi etiam poteſt ex d.cap. *Ad noſtram*, 1. in illis verbis: *Licet autem de poſſeſſionibus illis, & redditibus, nondũ ſortem, deductis expenſis, receperit.* Nam per hæc ſignificatur, ideò illum mutuantem fuiſſe iniuſtè excommunicatum, & pignoribus priuatum, quia nondum ſortem, deductis expenſis, receperat, ergo à cõtrario ſenſu ſi conſtitiſſet ſortem recepiſſe, meritò excommunicari potuiſſet, niſi pignora redderet, ſorte contentus; ergo ſupponitur in eo caſu admittendam fuiſſe compenſationem. Ratione item E probatur, quia hoc eſt conſonum naturali iuſtitiæ, & nullibi prohibetur, nec in re ipſa eſt contra iuramentum, vt oſtenſum eſt; cur ergo non admittetur in externo foro Eccleſiaſtico, ſi veritas ſufficienter probari poſſit?

Cap. Ex parte. Cap. Ad noſtram.

18. *Explicatio capitis ad noſtram, de iureiur.*

Altera verò pars probari etiam poteſt ex d. cap. *Ad noſtram*, in deciſione eius, in caſu enim illius textus cenſuit Pontifex, non fuiſſe admittendam compenſationem, nõ quia illa ſemper ſit iuramento

A contraria, id enim non poteſt ex illo textu colligi, ſed quia licet non eſſet certum, iuramentum fuiſſe factum de non facienda compenſatione, poterat tamen eſſe dubium. Et illa verba: *Ipſos iuramenti Religione aſtringens, quod ſuper illis, donec ſoluerent ſibi pecuniam, nullum eis grauamen inferrent*, ambigua ſaltem erant, de quo grauamine, & an de pignoribus tantùm ſecundùm ſe, vel etiam ratione fructuum eſſent intelligenda: & ideò in dubio tanquam ſecuriùs iudicatum eſt, vt fieret priùs realis ſolutio. Et in hoc ſenſu rectè inde probatur aſſertio in Eccleſiaſtico foro. Et ratio eius eſt clara, quia iudicium Eccleſiæ in his, quæ pertinent ad bonum animæ, & ad Religionem iuramenti, ſemper ſequitur in dubiis tutiorem partem. Et in hoc ſenſu eſt valdè probabilis prima expoſito ſuprà data, quam ſequitur Medina ſuprà: ipſe verò putat non fuiſſe rem dubiam, ſed certam, quod per iuramentum illud fuerit renunciatũ compenſationi. Mihi tamen non videtur certum, ſatíſque eſſe, vt fuerit dubium, & quòd grauis eſſe poſſet præſumptio, quòd in eo ſenſu fuerit iuratum, vt in foro Eccleſiæ non admitteretur compenſatio.

Iudiciũ Eccleſiæ in his, quæ pertinẽt ad bonũ animæ, ſemper ſequitur tutiorem partem. *Medina.*

Addo etiam iurare ſecundam opinionem ſuprà datam ſi rectè explicetur, ſcilicet, ibi non fuiſſe locum compenſationi integræ, quia non liquidò conſtabat de quantitate fructuum percepta ex pignoribus, deductis expenſis: conſtabat autem (vt in textu apertè ſupponitur) non fuiſſe integram ſolutionem ex fructibus factam. Et ideò non conſtabat, quid eſſet addendum ad integram debiti ſolutionem, & ideò meritò iuſſum eſt, integrum debitum ſolui, & poſteà compenſationem exactam fieri, & exceſſum reſtitui. Nec oportuit priùs fructuum perceptorum rationem exigere à mutuante, quàm illi fieret ſolutio, quia hoc grauamen videbatur iuramento contrarium. Et ita ex vtroque ſenſu vnus perfectus conſummatur. Si autem conſtaret de certa aliqua quantitate vltra ſortem recepta, deductis expenſis, & à mutuante conſumpta, vt facilè conſtare poſſet ſaltem per confeſſionem mutuantis, non credo fuiſſe contra iuramentum, nec contra ſententiam Papæ in illo textu, illam quantitatem computare in partem ſolutionis, & pecuniam ſuperaddendo, conſummare ſolutionem; nam tunc ſufficienter videretur completa conditio à Pontifice poſita, *Donec ei pecunia perſoluatur*, & ideò poſſent ab illo pignora recuperari. Et nihilominùs poſteà poſſet de fructibus perceptis exacta ratio poſtulari, vt ſi quid vltra ſortẽ ſupereſſet, reſtitueretur. 19.

Ad rationes duarum opinionum, quas retulimus non eſt neceſſe reſponſionem addere. Nam prima ratio Bartoli probat noſtram ſecundam, & tertiam aſſertionem, & non obſtat primæ, quia licèt compenſatio ſit quædã ſolutio, nihil obſtat, quominùs poſſit quis ſe obligare ad non vtendum illo modo ſolutionis. Secunda verò ratio licet in ſe non ſit admodum efficax, nihil tamen obſtat, ſed iuuat ad honeſtandum talem ſolutionis modum, quoties rationabilis cauſa interuenit. Tertia item ratio confirmat noſtram tertiam aſſertionem, & aliis non obeſt. Ex motiuis autem alterius ſententiæ cap. *Ad noſtram*, ſatis explicatum eſt. 20.

Satisfit rationibus primæ & ſecundæ opinionis.

Ad ſecundum autem ex cap. *Debitores*, reſpondetur, in promiſſione ſoluendi vſuras non eſſe locum compenſationi ex vi iniuſtitiæ, quæ in tali exactione ab vſurario committitur, quia cùm ante promiſſionem nullum ſupponatur debitum, nec ex vi promiſſionis contrahatur, donec realis fiat ſolutio, non habet locum compenſatio ante ſolutionem, 21.

Cur in promiſſione ſoluẽdi vſuras, non ſit locus compenſationi.

quia

Si non eſt debitum, nõ eſt compenſatio.

quia ſi non eſt debitum, non eſt compenſatio. Facere autem compenſationem quaſi antecedenter, apertè eſt contra formam, & intentionem talis iuramenti, quia non obſtante iniuſtitia exigitur, & iuratur ſolutio; ergo excluditur compenſatio cum eadem iniuſtitia. At ſi vſurarius alia via eſſet, vel fieret debitor mutuatarij, fortaſſe poſſet tunc fieri compenſatio cum alio debito, & illo modo impleri promiſſio vſurarum. Quod facilè concedit Molina ſuprà. Ego verò multùm dubito, quia tunc non habet locum compenſatio quoad veram debiti remiſſionem, quia reuera mutuatarius non remittit debitum, quia non valet remiſſio facta vltra ſortem, & ſolùm propter mutuum; nam ſemper mutuans tenetur ſoluere, & reſtituere. Nec etiam exterius recompenſat, quia nihil de nouo tradit, ſupponitur enim aliàs acceptum; ergo ad implendum tale iuramentum neceſſarium videtur ſaltem materialiter donare; nam de hoc præciſè fieri videtur. Ad tertium iam declaratum eſt, quomodo in compenſatione non fiat commutatio in æquiualens, ſed res promiſſa ſoluatur modo comprehenſo ſub iuramento, & intentione iurantis.

Molina.

CAPVT XXXVIII.

Vtrùm iuramentum promiſſorium irritari poſſit?

1. Hactenus explicuimus obligationem iuramenti promiſſorij, nunc de modis auferendi talem obligationem dicendum eſt. Priùs tamen neceſſe eſt nonnullos terminos diſtinguere, & breuiter explicare; nam aliud eſt iuramentum certò non obligare, aliud obligationem eius quaſi ſponte ſua, ſeu ipſo facto ceſſare, aliud obligationem impleri, & ideò iam non durare, aliud verò obligationem eius eſſe dubiam, vel à principio, vel per diſcurſum temporis propter aliquam accidentalem mutationem, aliud item eſſe, eadem obligationem certam ab vna re in aliam transferri, ſeu commutari, aliud verò obligationem ſemel contractam, & ex ſe durantem tolli, ſine vlla ſolutione eiuſdem, vel æquiualentis rei. Dicitur enim iuramentum non obligare, quando à principio nullum eſt. Quod quando, & quibus modis, & cauſis contingat in ſuperioribus latiſſimè explicatum eſt, & pauca inferiùs addemus. Iuramenti autem obligatio ceſſare dicitur ſponte ſua, quando à principio obligauit, & poſteà per rerum mutationem euacuatur obligatio, & hoc etiam explicatum eſt. Quòd autem per ſolutionem rei promiſſæ impleatur veritas iuramenti, & conſequenter extinguatur obligatio, per ſe notum eſt, modus autem ſolutionis in præcedenti capite ſatis explicatus eſt. Vbi etiam declaratum eſt, quando, & quomodo licita ſit commutatio: & ſimul explicatum eſt quomodo prior obligatio quaſi indiuidua ceſſet, & alia loco illius inducatur, de cuius obſeruantia, duratione, & ſolutione idem iudicandum eſt, ac ſi de illa materia in principio eſſet iuratum. Pro caſu verò, in quo iuramentum eſt dubium, non tam diſpenſatio, quàm interpretatio neceſſaria eſt, de qua ſuprà dictum eſt, ad quem pertineat.

2. Quot modis iuramenti obligatio tollatur.

Igitur de ſolo vltimo puncto dicendum ſupereſt, an, ſcilicet, & quomodo poſſit tolli obligatio iuramenti, quando nec per ſe ceſſat, nec impletur formaliter, nec virtute, nec per æquiualens? Diſtingui autem ſolent varij modi tollendi hanc obligationem, quod nos ad quatuor reducimus, ſcilicet irritatione, condonatione, diſpenſatione, & relaxatione,

A ex quibus irritatio, & diſpenſatio communes ſunt voto, & ideò ibi de illis dicendum eſt ex profeſſo. Nunc ſolùm ſupponimus, in iuramento irritationem fieri ex parte materiæ propter poteſtatem dominatiuam, vel quaſi dominatiuam: diſpenſationem verò fieri ex parte ipſius obligationis, tollendo illam per poteſtatem iuriſdictionis in ipſam perſonam. Condonatio autem, & relaxatio ſpecialiter tribuuntur iuramento, & videtur condonatio eſſe quædam irritatio, propriè verò dicitur, quãdo obligatio à creditore remittitur, & ita propria irritatio erit, quando ſine conſenſu creditoris fit ab alio habente poteſtatem. Præterea relaxatio interdum videtur ſumi in ſignificatione generali pro quacunque ablatione vinculi iuramenti, interdum verò B cum diſpenſatione cõfunditur, poteſt verò ſpeciali modo ſumi pro determinato modo relaxationis, ſeu diſpenſationis. Diſpenſatio enim, & relaxatio ſtrictè ſumpta poſſunt ita diſtingui, vt diſpenſatio dicatur, quando ad auferendũ vinculum iuramenti ſolùm ſpectatur poteſtas in perſonam iurantis cum cauſa ex parte eius; relaxatio verò quando cauſa potiſſimè attenditur ex parte eius, cui iuramentum factum eſt. Vnde diſpenſatio propriè locum habet in iuramentis, quæ per modum voti ſoli Deo, ſeu abſolutè fiunt, relaxatio autem in iuramentis promiſſoriis homini factis. Quæ diſtinctio iuramentorum eſt in hac materia præ oculis habenda; nam iuramentum, quod fit per modum voti, ſoli Deo fit, vt ſolùm illum reſpicit in obligatione ſua: iu- C ramentum autem, quod fit homini, pendet ab illo, nam ad illum dicit ſpecialem habitudinem. Ex qua differentia oriuntur multæ, in modo tollendi obligationem vtriuſque iuramenti, vt notauit Caietanus dicto art. 9. & ex diſcurſu ſequentium capitum patebit. In hoc ergo de irritatione, in ſequentibus de aliis dicemus.

Condonatio in iuramento quid propriè ſit.

Iuramentum diſpenſatio quomodo differat ab eiuſdem relaxatione.

Caietan.

Reſpondeo itaque vinculum iuramenti per irritationem auferri poſſe ab habente poteſtatem. Aſſertio eſt communis, & clara, quia ſæpe materia iuramenti pertinet ad dominium, vel ius alterius: ergo ſi ipſe ratum non habeat iuramentum, & illi contradicat, eo ipſo ceſſat obligatio iuramenti, imò iuſtè impleri non poteſt, & hoc eſt irritari. Conſequentia patet, quia iuramentum obligare non po- D teſt in præiudicium tertij, vt ſuprà oſtenſum eſt; ergo ſi eius materia eſt ſub iure alterius, non poteſt obligare, illo contradicente. Antecedens verò intelligetur facilè diſtinguendo duplicia iuramenta, ſicut & vota, vel promiſſiones diſtingui ſolent: quędam iuramenta dici poſſunt realia, alia perſonalia. Realia dicuntur, quando verſantur circa diſpoſitionem, vel alienationem, aut donationem rerum externarum: vt cùm iuro dare decem aureos, vel triticum, vinum, & ſimilia fortunæ bona. Perſonalia dicuntur, quando ſunt de ſolis actionibus perſonæ, vt ſi iuro ſeruire, adeſſe, vel abeſſe tali loco ſtudere, vel ſimilia. Contingere ergo poteſt, vt qui facit iuramentum reale, non habeat poteſtatem diſponendi de re promiſſa, quia eſt ſub dominio, vel E principali adminiſtratione alterius, & ea ratione poterit irritari iuramẽtum ab habente poteſtatem in talem rem. Simile cum proportione accidit in actionibus, nam poteſt quis actiones ſuas habere ita ſubiectas, & dependentes à voluntate alterius, vt non poſſit eas licitè exercere, vel de illis diſponere contra voluntatem eius: & inde fiet, vt licèt ſub iuramento ſuas operas promittat, irritari poſſit iuramentum à Domino Superiore, à quo in ſuis actionibus pendet. 3.

A quo relaxari poſſit vinculũ iuramenti.

Iuramentum obligare non poteſt in præiudiciũ tertij.

Quid ſit reale, quid perſonale iuramentum.

Sequi

3.
Iuramentum irritari poteſt à domino, & à patre ſine ſpeciali cauſa, non ita tamen à ſuperiore.

Sequitur primò, ad hanc irritationem non eſſe neceſſariam ſpecialem cauſam, ſed ſufficere ius, vel dominium circa talem materiam, vt aliquis vtens iure ſuo, illam ſubtrahat, & prohibeat, & conſequenter iuramentum irritet. Eſt autem hoc intelligendum cum proportione ad poteſtatem; nam ſi illa ſit merè dominatiua, vt eſt domini in ſeruum, vel ſuo modo patris in filium, nulla cauſa requiritur, ſed ſufficit poteſtas vtendi iure ſuo: ſi verò ſit poteſtas iuriſdictionis, ſeu adminiſtrationis, requiretur cauſa ſufficiens ad prohibendam actionem, vel diſpenſationem rei iuramento promiſſæ, quia hoc neceſſarium eſt, vt prohibitio ſit valida, præter hanc verò non requiritur aliqua cauſa ex parte iuramenti, prout concernit perſonam iurantem, vel cui iuramentum præſtatur, quia reſpectu illarum ſit irritatio, quaſi per abſolutam, & dominatiuam poteſtatem, nulla habita ratione conuentionis illarũ, Quæ omnia in materia de Voto latiùs explicanda ſunt, & ſtatim exemplis declarabuntur.

4.
Summus Pōtifex, & Prælati ratione materiæ multa irritare poſſunt iuramenta.

Secundò ſequitur, poſſe Pontificem hoc modo irritare multa iuramenta Eccleſiaſticarum perſonarum, quatenus verſantur circa materias, vel actiones, quæ per ſe ſubſunt iuri Pontificis, eiúſque liberæ diſpoſitioni. Sic poteſt Pontifex irritare iuramentum Clerici de danda conſanguineo certa quantitate fructuum beneficij, quia diſpenſatio illorum fructuum ſemper eſt ſubordinata Pontifici. Ita etiam poteſt irritare iuramentum Canonicorum de ſeruando ſtatuto, quia poteſt ſtatutum abrogare. Denique hoc modo irritat Papa omnia iuramenta, quæ impedire poſſunt liberam diſpenſationem, vel diſtributionem, quam ipſe habet circa beneficia, aut officia, aut gradus Eccleſiaſticos, vt rectè declarat Caietanus dict. quæſt. 89. artic. 9. Et hoc modo intelligit regulam capit. *Venientes*, de Iureiuran. quod in huiuſmodi iuramento intelligitur ſemper exceptum ius Superioris. Et idem ſentiunt Canoniſtæ ibi, Hoſtienſis etiam, & Panormitanus in capit. *Quanto*, de Iureiuran. & in capit. *Conſtitutus*, de Reſcript. Angelus *Iuramentum*, 6. in princip. Syluester *Iuramentum*, 5. quæſt. 2. Couarruuias ſuprà, 1. part. §. 3. num. 5. & omnes. Et hæc regula cum proportione applicanda eſt ad alios Prælatos Eccleſiaſticos, reſpectu ſuorum ſubditorum reſpectiuè, quoad illas materias, in quibus poſſunt ipſi liberè diſponere, aut præcipere, vel prohibere, poterunt enim iure ſuo vti, non obſtante iuramento ſubditi. Vt ſi inferior Clericus iurauit dare mutuò veſtes, vel alias res Eccleſiæ, poteſt Epiſcopus ſuo nutu tale iuramentum irritare. Maximè verò reperitur hæc poteſtas in Prælatis religionum, reſpectu ſubditorum, de qua re dicturi ſumus latè in tractatu de voto, & ideò hic illam prætermittimus.

Caietan. Cap. *Venientes.* In iuramento intelligitur ſemper exceptũ ius ſuperioris. *Hoſtienſ. Panorm. Angel. Syluest. Couarr.*

5.
Principes & laicæ poteſtates quomodo irritare poſſint iuramenta.

Sequitur tertiò, non eſſe propriam Eccleſiæ poteſtatem hanc, ſed eſſe poſſe etiam in Principibus, & poteſtatibus laicis. Nam licet illi non habeant directam poteſtatem in iuramentum, vel obligationem eius, quæ ad forum Eccleſiaſticum pertinet, capit. vltim. de Foro competenti in 6. Nihilominùs ratione materiæ poſſunt irrita facere illa iuramenta, quæ eorum iuri, vel domino, aut poteſtati præiudicant. Sic Rex poſſet irritare iuramentum factum à ſuo ſubdito, vel de donanda quantitate pecuniæ, vel de eundo in alium locum, vel aliqua re ſimili. Quia poteſt prohibere illum, ne diſcedat à tali loco, vel ne in talem locum eat, vel ne donet, & tunc iuramentum eo ipſo deſinit obligare, quia incipit eſſe de re illicita. Et iſto modo A etiam poteſtas Eccleſiaſtica poterit interdum irritare iuramenta laicorum prohibendo actus, circa quos verſantur, & prauam reddendo executionem rei iuratæ quando materia talis eſt, vt ad Eccleſiaſticam poteſtatem pertineat. Quia verò hæc non poſſunt ab his poteſtatibus pro libito prohiberi, aut præcipi, ſed ex rationabili cauſa, ideò in tali modo irritationis requiritur cauſa iuſta præcipiendi, vel prohibendi, non tamen requiritur maior, vel ſpecialis cauſa, propter interpoſitum iuramentum ſubditi, illud enim non poteſt impedire Principi, aut Prælato, liberum vſum ſuæ poteſtatis, & ideò hæc propriè irritatio vocatur.

Eccleſiaſtica poteſtas laicorum iuramenta irritare poteſt.

Quartò ſequitur etiam parentes poſſe irritare iuramenta realia, & perſonalia filiorum, & viros, B vxorum, & dominos, ſeruorum in his rebus, quæ præiudicant domino, ſeu poteſtati eorum. Ita D. Thomas dict. quæſt. 89. art. 9. ad 3. & ibi omnes, & Syluester *Iuramentum*, 6. quæſt. 7. & eſt res clara ex principio poſito, & habetur numer. 30. Sed de his dicemus ex propoſito tractando de voto, quia eſt eadem ratio. 6.

Parentes, domini, & mariti irritare poſſunt iuramenta, quæ illorum dominio præiudicant. *D.Thom. Syluest.*

Solùm hic poteſt interrogari an iuramenta minoris poſſint irritari à tutoribus? Et ratio dubitandi eſt, quia vota poſſunt irritari, & quia etiam minores ſunt ſubiecti adminiſtrationi tutorum. In contrarium autem videtur facere Authentica, *Sacramenta puberum*; & lex 1. C. Si aduerſus vendit. vbi iuramenta minorum dicuntur eſſe rata & firma. Reſpondeo in primis, iuramenta pupillorum, C quæ votum includunt, vel ſapiunt naturam voti, irritari poſſe à tutoribus eo modo, quo vota, quia eſt eadem ratio, vt ſæpe dictum eſt, & ita hæc remittimus ad materiam de Voto. Deinde aſſero, etiam minorum iuramenta, quæ verſantur circa contractus humanos vel promiſſiones hominibus factas, poſſe à tutoribus irritari, quando contractus ipſi inualidi ſunt, non obſtante iuramento. Probatur quia tunc ratione contractus, nullum ius eſt acquiſitum tertio, manet ergo iuramentum in ſola obligatione religionis, ergo poteſt irritari ſicut alia vota, vel iuramenta, quæ per ſe obligant ſoli Deo.

7. Quo pacto tutores irritare poſſint iuramenta minoris.

Iuramenta minorũ, quæ verſãtur circa cõtractus humanos, poſſunt à tutoribus irritari.

Vnde vlteriùs addo, iuramenta puberum, quibus confirmantur contractus, non poſſe irritari à tutoribus. Probatur, quia per citatas leges talia iura D menta ſunt omninò firma, & rata. Item per illos contractus acquiritur ius tertio, quod tutor auferre non poteſt, & conſequenter nec fundamentum eius, quod eſt iuramentum; ita lege ſtatuente. Et ratio à priori eſt, quia poteſtas irritandi iuramentũ poteſt à lege ciuili pendere quatenus ſubiectio minoris, & dependentia voluntatis eius, à tutore poteſt per legem minui vel augeri. Et ita notauit Leſſius lib. 2. cap. 42. num. 61. & Sancius lib. 6. de Matrimon. diſputat. 38. numer. 17. vbi refert Ludouicum Lopez dicentem contrarium, ſed non video fundamentum, nec quomodo reſpondere poſſit diſpoſitioni legum. 8.

Iuramenta puberũ, quibus contractus confirmantur non poſſunt à tutoribus irritari.

Leſſius. Sancius. Lud. Lopez.

De iuramentis autem impuberum, quibus ſuos contractus confirmant, diſſentiunt inter ſe dicti E Auctores. Quidã enim putant poſſe talia iuramenta irritari à tutoribus; ex capit. *Pueri*, 22. quæſt. 5. Et quia de illis nihil in contrarium diſpoſitum eſt in Iure, & ideò ſequuntur generalem regulam, quod non ſunt ſui iuris, ſed ſubſunt tutoribus quoad omnes obligationes ſuas: & ita ſicut vota illorum poſſunt tutores irritare, ita & iuramenta, & hoc etiam abſolutè affirmat Ludouicus Lopez libro 2. de Contract. capit. 39. At verò Sancius oppoſitum ſentit, ſupponendo vnum principium, ſcilicet 9.

Cap. *Pueri.* Iuramenta impuberum, quibus ſuos contractus confirmant, poſſunt à tutoribus irritari.

contractus iſtorum pupillorum factus ſine auctoritate tutorum, non eſſe omninò irritos, quoad obligationem naturalem, ex quo infert, ſi confirmentur iuramento, non poſſe tutores talia iuramenta irritare, quia cum acquiratur ius tertio, non habet locum irritatio tutoris.

Sententia Auctoris.

Mihi vero prior ſententia placet, tum quia illud ſuppoſitum de validitate contractus incertum eſt, & contrarium eſt valdè probabile, & poſſet tutor vti iure ſuo, adhærendo illi opinioni, vt probabili. Tum etiam, quia licèt ille contractus non ſit irritus ipſo Iure, irritari poteſt ab ipſo tutore, à cuius voluntate voluntas pupilli pendet, & ita conſequenter poterit etiam irritari iuramentum.

Soto.

Et ita dixit Soto dicta quæſt. 2. art. 9. quando pater, aut maritus (& idem eſt de tutore) poteſt irritare ſuorum contractum, conſequenter tollere poſſe obligationem iuramenti, quia tollitur eius materia: quando autem non poteſt irritare contractum, nec iuramentum poſſe.

10. Sed dubitari poteſt circa aſſertionem poſitam, an per legem, vel poteſtatem humanam fieri poſſit vt iuramentum irritetur non ſolùm ex parte materiæ, ſed etiam ex parte ipſius iurantis.

Irritatio iuramẽti duobus modis fieri poteſt.

Vt enim latius de Voto dicemus, duobus modis intelligi poteſt irritatio eius. Primò ex parte materiæ ſubtrahendo illam per prohibitionem, vel per inhabilitatem perſonæ, & irritationem actus promiſſi. Secundò immediatè irritando ipſum actum voti in ſe ex parte voluntatis ipſius promittentis, reddendo illam inefficacem ad promittendum. Hi ergo duo modi applicari poſſunt ad iuramentum, & de priori nulla eſt difficultas, quin habeat locum in iuramento, & hoc probant omnia hactenus dicta: & hanc vocare poſſumus irritationem, quaſi indirectam, quia ſolùm eſt per ſubtractionem materiæ. Potéſtque aliis duobus modis fieri, vt infrà de Voto dicam, ſcilicet conſequenter, vel antecedenter, id eſt, vel poſt factum iuramentum, & contractam obligationem, tollendo illam per ſubtractionem materiæ, prohibendo nimirum, vel irritando actum promiſſum, de quo modo procedit concluſio poſita, vel antequam iuramentum fiat, præueniendo, vt non poſſit à principio obligare, quod eadem proportione fieri poteſt per prohibitionem materiæ, vt ex dictis de Iuramentis contra leges humanas ſatis conſtat.

11. An iuramentum per humanam poteſtatem directè poſſit irritari.

Difficultas ergo eſt, An directè, & in ſe poſſit iuramentum irritari per humanam poteſtatem, vel poſtquam factum eſt, reddendo inefficax ipſum iuramentum ad obligandum, etiamſi materia non fiat incapax, vel etiam antecedenter faciendo, vt à principio iuramentum non obliget, etiamſi materia non prohibeatur, nec fiat incapax?

12. Iuramentum nõ poteſt directè irritari.

Reſpondeo valde probabile eſſe, irritationem iuramenti nunquam poſſe fieri ſine mutatione ex parte materiæ, propter dependentiam, quam illa habet ab irritante. Probatur, quia valdè probabile eſt, non poſſe fieri, vt iuramentum non ſit iuramentum quoad eſſe iuramenti, per ſolam irritationem conſenſus, ſeu voluntatis ipſius iurantis: quia ſi ille habet intentionem iurandi, & de facto profert verba inuocationis diuini teſtimonij ſuper materiam capacem, non poteſt illa intentio ita irritari, quin ſufficiat ad iuramentum, quia nulla alia efficacia requiritur in illa intentione ad rationem iuramenti, niſi quod ab illa procedat efficaciter inuocatio diuini nominis ad teſtificandum.

Iuramentum nõ poteſt irritari quoad obligationẽ, niſi mutando materiã, vel per condonationem.

Et hinc conſequenter ſequitur, non poſſe iuramentum illud irritari quoad obligationem, niſi mutando materiam, vel per modum condonationis. Probatur,

A quia ſtante materia capaci, obligatio iuramenti eſt merè naturalis, & independens ab hominis voluntate, quia ex iure naturæ ſequitur, vt ſuprà oſtenſum eſt.

Diſcrimẽ inter iuramentum, & votum.

Vnde in hoc videtur eſſe differentia inter iuramentum, & votum: nam votum conſiſtit in ipſa promiſſione efficaci ad obligandum: & ita ſubſtantia voti pendet ex voluntate ſe obligandi, quæ voluntas poteſt irritari tam antecedenter, quàm conſequenter, vt infrà videbimus. Iuramentum autem eſt aliquid prius, à quo naturaliter ſequitur obligatio, requirit autem materiam capacem, & acceptionem eius, in cuius gratiam fit, & ideò ſolùm ex his capitibus poteſt irritari, vel relaxari, vt in ſequentibus videbimus.

Valent.

Et hanc differentiam inter votum, & iuramentum notauit Va-

B lentia diſputat. 6. quæſtione ſeptima, punct. 4. §. 3. verbo, *Quartum*, licèt rationem eius paulò aliter explicare videatur, quæ eſt probabilis, & illam latiùs examinabimus in tractatu de Voto. Hîc verò interrogari poteſt, qualis mutatio materiæ neceſſaria ſit? Sed hoc pendet ex dicendis: & ideò breuiter dico, non eſſe ſemper neceſſarium, vt prohibeatur actio, vel alia eius obligatio, ſed ſufficere, vt aliqua condonatio intercedat, vt in ſequentibus videbimus.

13. Obiectio. *Concil. Trid.*

Sed obiici poteſt, quia Concilium Tridentinum ſeſſ. 25. cap. 16. de Regul. irritat iuramentum Nouitij renunciantis bonis ſuis ſine licentia Epiſcopi, ante duos menſes proximos profeſſioni, quæ irritatio videtur cadere directè in iuramentum ipſum.

Lex Luſitaniæ, & Caſtellæ.

C Item in hoc regno Luſitaniæ eſt lex ciuilis irritans iuramenta addita quibuſcumque contractibus ciuilibus ad confirmandos illos libro 4. Ordinar. tit. 73. & ſimilis habetur in regno Caſtellæ, licèt cum aliqua maiori moderatione, in noua Recompilat. lib. 4. tit. 1. lib. 11. & 12. & in d. Authent. *Sacramenta puberum*, irritantur iuramenta ſaltem extorta per vim, & metum.

14. Reſpondetur ad obiectionem primam ex Concilio petitam.

Reſpondetur ad priorem partem, Concilium irritaſſe illud iuramentum, irritando contractum, & conſenſum eius, in cuius fauorem fit renunciatio. Sed hoc non ſatisfacit, quia ſtante nullitate cõtractus, & acceptationis ſufficientis ad acquirendum ius & dominium, poteſt iuramentum eſſe validum, & obligare, vt patet in iuramento ſoluendi vſuras.

D Propter hoc addi poteſt, Concilium, irritando, remiſiſſe, & condonaſſe obligationem iuramenti per poteſtatem ſuperiorem, vt in ſequenti puncto dicemus. Facilius tamen dicitur, ſuppoſita prohibitione Concilij, illud iuramentum eſſe contra bonos mores, & ideò irritationem illam etiam eſſe ex parte materiæ. Quia illa renunciatio prohibita eſt in fauorem religioſi ſtatus, vt eius profeſſio liberior ſit, cui libertati impedimentum afferebant ſimiles renunciationes: & ideò illas nunc facere, & illis velle obligari malum eſt, ac proptereà meritò tale iuramentum irritum fit, vel declaratur.

15. Irritatio iuramenti per legem ciuilem fieri non poteſt.

Ad leges horum regnorum reſpondetur, in illis nullum eſſe verbum de irritatione iuramenti; nam talis irritatio etiamſi directè fieri poſſet, non poſ-

E ſet fieri per legem ciuilem, cùm ſit extra forũ eius. Solùm ergo irritantur ibi contractus ciuiles, quando iuramentum eis additur: & tunc licet ex contractibus non naſcatur obligatio ratione illarum legum, iuramentum per ſe obligabit ad id, de quo factum eſt, quódque ſine peccato fieri poteſt. Hoc enim non poteſt impedire lex ciuilis, ſtante tali conditione, vt illis iuramentis re vera ſtat, non obſtantibus illis legibus: nam ſi iuramentum eſt de non contraueniendo illis cõtractibus quantumuis nullis.

nullis,licitè ſeruari poteſt;ſeruandum ergo eſt.Non carent tamen difficultate illæ leges irritantes contractum ſolùm propter adiectioné iuramenti, nam videntur ſaltem indirectè eſſe contra libertatem Eccleſiaſticam, licet lex Caſtellæ expreſsè id neget, & in ea dicatur, ita poſt diligentem inquiſitionem iudicatum eſſe. Sed hoc examinare ad rem præſentem non ſpectat,videri poteſt Couarr. ſupra & Didacus Perez lib.Ordin.Caſtellæ tit.1.l.6.& Valaſc. tom.1.Conſil.in 99.

Couarr. Didac. Perez. Valaſc.

16. *Bartol.* Explicatur auct. Sacramenta puberum.

Ad authenticam quidquid ad illam Bartolus, & alij dicant, reſpondendum eſt, iuramentum illud obligare, & validum eſſe, poſſe tamen poſtea relaxari per Eccleſiaſticam poteſtatem, de quo ſupra dictum eſt. Quod ergo ibi dicitur de tali iuramento, *Nullius momenti eſſe iubemus*, intelligendum eſt, quoad confirmationem contractus, de quo lex illa tractauerat, non quoad obligationem ſuam inducendam, quæ ex illa lege non pendet : vel quod in idem redit, intelligitur nullius eſſe momenti quoad dandam actionem in foro ciuili, ſecus in conſcientia.

CAPVT XXXIX.

Vtrùm obligatio iuramenti promiſſorij condonatione à creditore facta tollatur?

1. Concluſio. Iuramentum promiſſoriũ per condonationé deſinit obligare.

Reſpondeo, iuramentum promiſſorium homini factum deſinit obligare per condonationem à creditore factam : vnde ſic etiam irritari, ſeu relaxari dicitur generali modo.Concluſio eſt certa,& communis,ſupponitúrque in iuribus ſtatim citandis.Ratio verò eſt clara,quia iuramentum promiſſorium intrinſecè includit conditionem,ſi alter,cui fit promiſſio, fuerit contentus, quia nemini inuito fit beneficium,aut ſeruitium ; ergo ſi is,cui fit promiſſio, illam remiſerit, eo ipſo non obligat iuramentum.Neque propterea efficitur,vt ſit de re falſa,quia cedéte creditore,non fit falſa propoſitio de futuro,etiamſi nó impleatur,quia erat quoad hanc partem conditionalis,& códitionalis, non impleta conditione,vera manet,etiamſi nihil ponat in eſſe. Addunt aliqui Canoniſtæ,ſufficere ad hanc relaxationem non ſolùm expreſſam, ſed etiam tacitam condonationem,vt videre licet per Felinum cap.1. de iureiuran. num.6. Quod mihi placet, quia tacitum æquiparatur expreſſo, non ſolùm in foro externo, ſed etiam in interno,quando ex ſigno tacito ſufficienter oſtenditur conſenſus. Exemplum eſt,ſi filia recepta dote, cum iuramento renunciauit bonis paternis, & poſtea in teſtamento inſtituatur hæres, aut legataria : nam tunc licitè acceptat,ſine alia relaxatione iuramenti, quia pater tacitè condonauit.Alia exempla in Felino videri poſſunt.

Nemini inuito fit beneficium,aut ſeruitus.

Felin.

2. Hæc aſſertio in quo iuramento vim habeat.

Ex hac aſſertione ſequitur primò,non ſolùm eſſe veram hanc aſſertionem in iuramento promiſſorio,in quo valida promiſſio ſupponitur,inducens propriam obligationem fidelitatis, vel iuſtitiæ reſpectu hominis (quæ poteſt ab ipſo remitti ;) ſed etiam habere locum in iuramento promiſſorio, in quo, vel non fuit facta homini propria promiſſio, ſed ſola aſſertio de futuro (vt poſſe fieri ſupra oſtenſum eſt ;) vel licet fuerit facta, non fuit valida, nec induxit propriam obligationem promiſſionis, vt de promiſſione ſoluendi vſuras ſuprà diximus.Quia etiam vbi iuramentum confirmat tantùm aſſertionem,illa aſſertio includit habitudinem ad eum cui iuramentum exhibetur, & inuoluit conditionem dandi,vel faciendi hoc illi, ſi ipſe voluerit, vel ſi non remiſerit : & ideo licèt ille tunc non tollat directè obligationem, nec remittat illam directè, tollit tamen fundamentum eius, & ſic ipſa ceſſat.

Secundò ſequitur, poſſe hanc remiſſionem fieri ab homine ; & mediante illa tolli obligationem iuramenti, etiamſi promiſſio facta ſit Deo per modum voti,vel iuramentum ſolùm ſit factum intuitu Dei. Vt verbi gratia, iuraui dare eleemoſynam tali pauperi, nihil illi promittendo, ſed vel Deo, vel nulli,ſed ſolum intuitu miſericordiæ id proponendo, aſſerendo, & curando, & nihilominus pauper non vult donum meum,ſed remittit, liber ab obligatione maneo:quia ſemper votum illud,vel aſſertio includit conditionem,ſi ille acceptauerit,nemo enim intendit ita intrudere alteri beneficium, vel eleemoſynam,vt illum cogat ad recipiendum;ergo illo condonante, ceſſat omnis obligatio ſiue voti ſit,ſiue iuramenti. 3.

Remiſſio poteſt fieri ab homine, etiã ſi intuitu Dei promiſſio ſit facta.

Contra hoc tamen ſentire videntur Syluester, Driedo, & alij, quos infra referam, & explicabo. Et cum eis ſentit Soto dicto articulo nono, ad 2. & in eo ſenſu interpretatur doctrinam Diui Thomæ,in eadem ſolutione; ait enim Diuus Thomas, quando aliquid alicui promittitur pertinens ad vtilitatem ipſius, tunc poſſe illum condonare, & relaxare iuramentum. Quando verò promittitur aliquid alteri pertinens ad honorem Dei, vel vtilitatem aliorum, vt ſi quis promittat Petro ſe ingreſſurum religionem,vel facturum opus pietatis,tunc Petrum non poſſe remittere iuramentum, quia non eſt illi principaliter facta promiſſio, ſed Deo, niſi intelligatur facta promiſſio ſub conditione, ſi Petro videbitur, vel placuerit, aut aliquid huiuſmodi. Hinc ergo infert Soto, idem eſſe quoties promiſſio fit intuitu ſolius Dei,vel pietatis etiamſi vtilitas tota ſit hominis, cui beneficium præſtandum eſt. Sed re vera hoc membrum potius continetur in vltimis verbis D.Thomæ,quam in prioribus membris. 4.

Syluest. Dried. Soto. D.Thom.

Aduertendum eſt ergo, variis modis intelligi poſſe, iuramentum promiſſorium fieri homini. Vno modo tanquam ei, cuius vtilitas intenditur, & cui directè, & principaliter fit obligatio : & tunc res eſt extra controuerſiam, quod poteſt ab illo remitti. Secundo, poteſt fieri iuramentum ipſum in gratiam hominis, non tamen ita, vt illi fiat promiſſio, vel obligatio, ſed Deo, & in honorem eius,licèt fiat ad complacendum homini:ſæpe enim promiſſio facta alicui, fit propter alterum tanquam propter motiuum, vel quia ſcio illi placere, vel quia ipſe petit. Et in hoc caſu, rectè dicit D. Thomas, iuramentum factum principaliter in honorem Dei, licet fiat homini ſecundariò, id eſt, ob beneuolentiam eius, vel quaſi adhibendo etiam illum, vt teſtem promiſſionis factæ Deo, non poſſe condonari à tali homine, & ratio eſt clara, quia non eſt homo, cui fit promiſſio, ſed Deus, homo verò eſt quaſi teſtis, ſeu incentiuum promiſſionis.Quod etiam inter homines accidere poteſt,ſeruata proportione,vt ſi quis promittat Petro propter Paulum, vel etiam ſi Paulum interponat vt teſtem,& fideiuſſorem fidelitatis ſeruandæ Petro, non poteſt Paulus remiſſionem facere,ſed Petrus. 5.

Iuramentum factum Deo propter hominem non poteſt cõdonari ab ipſo homine.

Tertio modo poteſt promiſſio iurata fieri Deo, vt ei, cui fit promiſſio, & propter eius honorem principaliter, & nihilominus actus promiſſus omnino eſſe in beneficiũ,vel vtilitatem hominis.Et in hoc 6.

Promiſſio poteſt fieri Deo,& actus promiſſus in vtilitatem proximi.

hoc caſu dicimus iuramentum, & promiſſionem condonari ab homine, in cuius vtilitaté cedit, quia eius cõſenſus & voluntas includitur in materia illius iuramenti, tanquam conditio, ſine qua impleri non debet, nec moraliter poteſt. Et ideo dixi, comprehendi hunc caſum ſub vltima exceptione Diui Thomæ, in qua dicit iuramentum principaliter factum Deo, non poſſe remitti ab homine, niſi intelligatur facta promiſſio ſub conditione exhibenda ab homine. Vt ſi quis promittat, & iuret Petro dare filiæ eius centum in dotem, & illa nolit ea recipere, liber ab obligatione manet, nec tenebitur dare Petro, quia licet ei promiſerit, non tamen promiſit dare ei, ſed filiæ, & ibi inuoluitur vt conditio voluntas filiæ: ita eſt ergo in huiuſmodi iuramentis. Qualis autem debeat eſſe remiſſio, vel reſiſtentia ex parte eius, in cuius vtilitatem factum eſt iuramentum, aliàs factum ex pietate, vt ceſſare cenſeatur, ſtatim in ſimili dubio explicabitur, & fortaſſe Soto ad verum ſenſum trahetur.

Iuramentum factum Deo in vtilitatem hominis poteſt condonari ab ipſo homine.

5. Nam circa hoc quæri poteſt, an liceat ei, qui ſic iurauit, petere ab altero, in cuius vtilitatem iurauit, vt remittat? & an ſit neceſſarium, quod ille ita remittat, vt poſitiuè reſiſtat donationi, vtique nolendo recipere, quod promiſſum eſt; vel ſufficiat, quod remittat quaſi negatiuè, ſolam obligationẽ tollendo, & relinquendo alium liberum, vt non det, quamuis ipſe, qui ſic remittit, non inuitus reciperet donum, ſi daretur? Ad priorem partem interrogationis reſpondeo breuiter, licitum eſſe id petere, niſi promittens etiam iurauerit, non petere remiſſioné ab eo, cui promiſit, tunc enim naſcetur obligatio ex alio iuramento, illo autem ſecluſo, non eſt, cur id non liceat, quia nec contra iuramentum nec contra iuſtitiam, vel fidelitatem eſt. Vnde poteſt fieri argumentum, quia in promiſſione pura id licet, imò in debitis iuſtitiæ licet petere remiſſionem: ergo & in iuramento promiſſorio, quia ſequitur conditionem actus promiſſi in his, quæ ſibi non repugnant. Oportebit tamen, vt petitio non tranſeat in violentiam iniuſtam, quia tunc fieret contra iuſtitiam, & contra intentionem iuramenti. An verò interdum liceat facere coactionem iuſtam ſtatim dicemus.

Licitum eſt petere iuramenti cõdonationem.

Oportet vt petitio non tranſeat in violentiam.

6. In altera verò parte interrogationis, nonnulla maior eſt difficultas, quia licet per puram remiſſionem debiti, abſque repugnantia ad receptionem, tollatur obligatio iuſtitiæ, vel fidelitatis orta ex promiſſione; tamen obligatio iuramenti, quatenus reſpicit Deum, ſcilicet faciendi verum, quod ſub teſtimonio Dei dictum eſt, non videtur auferri. Quia licet creditor remittat obligationem, nihilominus libenter acciperet rem promiſſam: ergo non obſtante tali remiſſione, poteſt iurans verum facere quod iurauit: ergo tenetur. Item tunc ſufficienter impletur conditio incluſa in tali iuramento, nam hæc conditio ſolùm eſt, ſi alter ſit contentus, & acceptare velit beneficium, quia ſolam hanc conditioné intrinſecè claudit ratio doni, aut gratiæ promiſſæ in vtilitatem alicuius: non enim oportet, vt illam exigat tanquam debitam, ſed ſatis eſt, quod ſit paratus eam acceptare, in eo autem caſu paratus eſt recipere, licèt rem non exigat. Vnde hoc eſt probabiliſſimum, & verum in iuramentis de operibus pietatis erga proximos, quæ per modum votorum & intuitu Dei, vel ſolius miſericordiæ, ac pietatis fiunt: nam tunc non ſatis eſt, vt illi quorum intereſt vtilitas talium operum, dicant ſe remittere obligationem, ſed oportet, vt nolint recipere, quod promiſſum, vel iuratum eſt. Tunc enim maximè vrget

A ratio facta, præſertim quia cum reſpectu illorũ non ſit orta obligatio non habent obligationem quam remittant, ipſum autem donum non poſſunt remittere, niſi nolendo illud accipere: & in hoc ſenſu eſt probabilis opinio Soti, & aliorum, vt in puncto ſequenti attingam. Secus verò eſt, quando iuramentum eſt propriè promiſſorium, & ſponte factum, iuſtéque acceptatum ab homine, cui principaliter factum eſt, tunc enim ſufficit remiſſio obligationis, promiſſionis: quia ſi in principio non fuiſſet acceptata, id ſufficeret: ergo per retractationem acceptationis, ſeu quod idem eſt per remiſſionem obligationis idem ſequetur. Item iuramentum illud propriè, & per ſe confirmat promiſſionem, & in virtute eſt de fidelitate illius ſeruanda: eo ergo B ipſo quòd ceſſat obligatio fidelitatis, ceſſat etiam obligatio iuramenti.

Quæ creditoris condonatio neceſſaria ſit vt aliquis deobligetur à iuramento promiſſorio.

7. Secundò expeditur ex dictis aliud dubium quod ſolet in præſenti interrogari, an duo, qui mutuo ſibi aliquid iurarunt, poſſint ad inuicem ſibi remittere? Variis enim modis poteſt hoc iuramentum præſtari, primò per modũ promiſſionis mutuæ in mutuam vtilitatem factæ, & iuramento confirmatæ, & tunc clarum ex dictis eſt, per mutuum conſenſum poſſe inuicé remitti iuramenti obligationem, quia eadem eſt ratio de obligatione duorũ ſeu reciproca, quæ de vnius ſeu ex altera parte. Exemplum clarum eſt in ſponſalibus iuratis in mutuum fauorem factis, quæ mutuo conſenſu diſſolui poſſunt, vt eſt communis doctrina Theologorum, in 4. d. 27. & C Canoniſtar. in c. 2. de Sponſal. & aliorum quos latè refert Sancius lib. 1. de Sponſal. diſp. 52. n. 6. At verò Sylueſter *Iuramentum* 6. q. 9. ait, ſi duo iurarunt dicere duo pſalteria pro inuicem, nõ poſſe ſibi mutuo remittere, quia opus promiſſum concernit cultum Dei, vnde videtur limitare dictam aſſertionem ad vtilitatem temporalem, ſeu corporis, nõ animæ. Sed non exiſtimo verum, quia ſi promiſſio eſſet ex altera parte tantum, vt ſi iuraui tibi, dicere pro te pſalterium, habet locum remiſſio; nam ſi condones nõ tenebor, quia etiam ibi intelligitur incluſa conditio, ſi conſenſeris, vel ſi volueris. Nec refert, quod illa vtilitas ſit ſpiritualis, quia huic etiã poteſt homo cedere, nec etiam obſtat quod opus promiſſum ſit cultus Dei, quia nõ eſt Deo promiſsũ, ſed homi- D ni, qui cedit; ergo licet mutuo fiant ſimiles promiſſiones inter duos, poterunt inuicem ſibi remittere.

Qui in ſui fauorem iuramento ſe inuicé obligant, inuicé ſe poſsũt deobligare.

Sanc. Sylueſt.

8. Secundò poſſunt duo ſibi inuicem iurare de bono opere faciendo, vel cauendo malo, non intuitu conferendi ſibi inuicem aliquam vtilitatem, vel fauoré, ſed ſolùm intuitu diuini ſeruitij, vel pietatis, aut iuſtitiæ ſeruandæ, & tunc cenſeo non poſſe ſibi inuicem remittere, quia ſi vnus tantum ſic promittat alteri, non habet locum remiſſio, iuxta doctrinam D. Thomæ ſupra explicatam; ergo nec ſi duo ita iurent, poſſunt inuicem remittere. Et ita docent Sylueſter d. q. 9. & Angelus *Iuramentum* 6. numer. 2. cum Ioanne Andrea, Panormitano, & aliis in cap. 2. de Sponſal. Exempla ſunt, ſi duo mercatores iurent dare tantam lucri partem in eleemoſynam, vel E negoriari ſine fraude, vel ſi duo ſcholaſtici inter ſe conueniant, & iurent talibus horis ſtudere, & ſimilia. In his tamen cauendum eſt, ne iuramenta ſint conditionata, faciam, ſi feceris, &c. Tunc enim, eſto condonari non poſſint iuramenta, ſi non concernant vtilitatem propriam, tamen neutrum obligabit, donec alter incipiat. Vt ſi duo iurent ſibi inuicem ingredi religionem, ſi alter ingrediatur: nemo tenetur abſolutè ingredi, & quaſi inchoare, donec alter ingrediatur: & idem eſt, ſi duo mercatores

Qui diuini ſeruitij intuitu iuramento ſe inuicem obligant, inuicé ſe deobligare nequeunt.

Sylueſt. Angel. Ioann. Andr. Panorm.

catores promittant inuicem, dabo eleemoſynam ex lucro,ſi tu dederis.

9. *Iuramēta negatiua ſtatim obligāt.*

Secus autem videtur eſſe in negatiuis, vt ſi promittant inuicem non ſe decipere, ſtatim videntur obligari, ita vt violet iuramentum, qui inceperit, quia conditio ibi incluſa à principio impletur, quādiu alter non decipit: ſtatim verò, ac alter deceperit, alter non obligabitur ex vi iuramenti, ſi ſub ea tantum conditione promiſit, ſi alter non deciperet, quia iam ceſſauit conditio, iuxta cap. *Peruenit* 2. & cap. *Sicut* 3. §. *Iuramentum,* de iureiur. in quibus dicitur, iuramentum alteri factum non obligare, ſi alter non implet conditionem promiſſam. Neque ad hoc refert, quod res iurata, & promiſſa ſit aliàs per ſe iuſta, & neceſſaria, quia nihilominus poteſt ceſſare obligatio, quæ per iuramentum additur. Et ita ſentiunt Angel. & Syluest. ſupra, Canoniſtæ communiter in dictis capitibus. (B)

C. Peruenit. C. Sicut. Angel. Sylueſt.

10. *An ad inuicem remitti poſſit iuramentum ex vna parte factum ex pietate?*

Tertio poſſunt duo ſibi inuicem ita iurare, vt vnus præcipuè intēdat ex pietate, & propter Deum alteri ſubuenire, alius verò ſolùm intendat humanum contractū facere, & iurare, vt contingit, quando duo ſponſalia contrahunt, & alter, qui eſt diues ſolùm promittit ducere pauperem ex pietate, & amore Dei. Et in hoc caſu dicunt multi, non poſſe mutuo remitti iuramentum, nam licet diues poſſit facilè remittere pauperi, nihilominus ipſe non liberabitur ab obligatione iuramenti, etiamſi pauper remittat, quia diues non iurauit ſolùm contractum humanum vt ſic, ſed opus pietatis, quod vt ſic reſpicit Deum, & non poteſt ab homine remitti. (C) Alij contrarium docent, vt Nauarrus c.22. num.25. & nonnulli alij Moderni, quos refert, & ſequitur Sancius, ſupra n.8.

Nauarr. Sanc.

11. *Vera concluſio.*

Sed mihi videtur diſtinctione ſupra data, vtendum eſſe. Nam ſi pauper ita remittat, vt nolit matrimonium perficere, clarum eſt alium non obligari iuramento tum propter rationem generalem, quia idem eſt in omni opere pietatis, vt dixi: tum propter ſpecialem neceſſitatem conſenſus ad matrimonium. At verò ſi ille ita remittat obligationem vt vellet nihilominus matrimonium, tunc alter non liberabitur ab obligatione iuramenti, quia per illud non ſolùm humanam promiſſionem, & obligationem, ſed abſolutam promiſſionem, ſeu deliberationem faciendi opus pietatis, quantum eſt (D) ex parte ſua confirmauit. Et ita ſemper manet integra obligatio iuramenti, etiamſi obligatio iuſtitiæ, vel fidelitatis tollatur. Item conditio incluſa in illo iuramento impletur, ſcilicet, ſi ille volueri, vult enim, (vt ſupponitur) licèt condonet, & remittat ius ſuum peculiare, & ita non poteſt ius proprium iuramenti remittere. Vt ſi vir abſque ſponſalibus, ſponte iuraret ducere Mariam pauperem, etiam illa nihil ſciente, ſolùm in obſequium Dei ex pietate, non poſſet illa volendo, & deſiderando matrimonium illius, remittere obligationē, quia ſuppoſita illa voluntate, iam non pendet iuramenti obligatio ab alio actu, vel ex actione eiuſdē ſponſæ.

12. *Soluitur quædam obiectio.*

Rationes autem, quæ in contrarium afferuntur, ſolùm ſunt, quòd iuramentum factum in vtilitatem alicuius, etiamſi fiat Deo principaliter, poteſt tolli per ſubtractionem materiæ, ſubtrahitur autem materia, quando illa remittit ſponſionem ſibi factam. Dico tamen, non tolli materiam per ſolam remiſſionem ſponſionis, ſed nolendo acceptare beneficium iuratum, quia iuramentum non ſub alia conditione obligabat. Et hæc eſt communis opinio in dict. cap.2. de Sponſal. vbi Panormitanus in fine, citans Innocentium, Antonium, num.9. Alexan- (A) drum num.28. Eandem tenet Driedo libr.2. de Libert. Chriſtian. capit.1. propoſit.3. & Summiſtæ verbo, *Sponſalia;* vbi Angel. numer. 20. Sylueſter quæſt.10. Roſella num. 8. & idem neceſſariò ſentit Soto ſupra. Solum poſſet hic quæri; An non obſtante illo iuramento poſſit talis vir ingredi religionem? Sed de hoc dicemus commodius in tractatu de voto.

Panormit. Innoc. D. Anton. Dried. Angel. Sylueſt. Roſella.

13. *Cogens per iniuſtitiam alium ad iurandum poteſt cogi ad condonandū iuramētum.*

Quartò poteſt hoc loco inquiri, quando aliquis per iniuſtitiam, aut vim, aut dolum, alium coēgit ad iurandum aliquid in vtilitatem ſuam, An cogi ipſe poſſit ad condonandum, ſeu relaxandum iuramentum? Reſpondetur poſſe ſine dubio cogi, ſicut de vſurario ſtatuitur in cap.1. de iureiur. Et ratio eſt, quia ille iniuſtè facit recipiendo, quod ſic promiſſum eſt, & ex vi iuramenti datur: ergo poteſt compelli, vt ab iniuſtitia ceſſet. Et hinc fit, coactionem hanc maximè fieri poſſe per Eccleſiaſticum iudicem, tum quia iuramenti cauſa per ſe pertinet ad forum Eccleſiæ. cap. vltim. de foro comp. in 6. tum etiam, quia illa coactio eo tendit, vt ille à peccato exeat, & nouum non committat, ad quod poteſt per Eccleſiaſticam cenſuram compelli, vt in illo textu dicitur. Addo verò non ſolùm poſſe hoc facere iudicem Eccleſiaſticum ex officio, & in ordine ad bonum animæ ipſius vſurarij, vel raptoris, ſed etiam ad petitionem, & inſtantiam debitoris, quia in hoc non agit contra iuramentum, & petit rem iuſtam, vt notant in dicto cap. de iureiurand. Panormitanus, & alij, & Couarruuias 1. Variar. c.4. num.5. Quid autem dicendum ſit, ſi iuramentum eſſet factum de non repetendo, vel non denunciando, ſupra dictum eſt.

Iuramenti cauſa per ſe pertinet ad forū Eccleſiaſticum. Panorm. Couarr.

14. *Quomodo iudex laicus poſſit cogere aliquē ad relaxandum iuramētum.*

Sed iudex laicus, potéſtne etiam compellere laicum exactorem talis iuramenti, vt condonet, & remittat? Videtur enim non poſſe, tum quia relaxatio iuramenti pertinet ad Eccleſiaſticum forum, tum etiam quia ſi poſſet alium cogere ad remittendum, ipſe auctoritate ſua poſſet remittere, & relaxare. Circa hoc Felinus in cap. *Cùm ſit generale,* de foro comp. dubius eſt. Vera tamen & communis ſententia eſt, iudicem laicum habere ad hoc poteſtatem, & licitè poſſe ab eo poſtulari, vt cogat talem creditorem ad remittendum, quando ille aliàs laicus eſt, & materia etiam promiſſionis merè laica, & temporalis. Ita tandem docuit idem Felinus capit.1. de iureiur. cum Ludouico Romano, & Federico Senenſi, quos allegat Abbas, in cap.2. eod. numer.3. Couarruuias in dicto capit. *Quamuis* 2. part. §.3. num.2. Molina diſputat.149. de iuſt. Sancius referens alios lib.1. diſt.32. num.18. Ratio eſt, quia iudex laicus poteſt cogere ad iuramenti obſeruantiam, cap.2. de iureiur. in 6. ergo & ad remiſſionem iniuſti iuramenti. Reſpondet Felinus priori loco, non eſſe parem rationem, quia in priori caſu non requiritur cauſæ cognitio, in poſteriori verò requiritur.

Felin. C. Cùm ſit generale. Iudex laicus poteſt cogere ad iuramēti obſeruantiam.

15. *Obiectio cōtra priorem aſſertionem.*

Sed contra: nam ſicut ad cogendum ſeruare iuramentum, ſupponendum eſt tanquam certum illud fuiſſe validum, ita hîc ſupponitur vt certum, iuramentum fuiſſe turpiter exactum; (E) ergo in eo caſu non magis requiritur cauſæ cognitio in vno caſu, quam in alio. Si verò res ſit dubia etiam in primo caſu non poteſt iudex laicus cognoſcere de valore iuramenti, & conſequenter, nec cogere ad obſeruationem eius, donec per Eccleſiaſticum iudicem declaretur, an iuramentum fuerit validum, necne, vt tradit Abbas ſupra, & in cap. *Cùm contingat,* eod. numer. 15. & alij, quos refert Sancius ſuprà, & capite ſuperiori aliquid attigimus. Idem autem

cum proportione eſt, de coactione ad remittẽdum, quod ſub iuramento promiſſum erat; nam ſi ſit res dubia, poterit priùs ab Eccleſiaſtico iudice cognoſci, & iudicari an iuramentum ſit relaxabile, necne? Imò in hoc videri poteſt eſſe maior poteſtas apud iudicem laicum, quia dubium non eſt de valore iuramenti, imò ſupponitur validũ, & obligatorium, & ſolùm dubitatur de turpitudine exigentis illud, quæ cauſa nõ videtur Eccleſiaſtica, ſed merè laica, nimirũ, an ille vſurarium contractum fecerit, necne, vel an fecerit vim iniuſtã, vel quidpiam ſimile? Quidquid ergo ſit de caſu dubio, vbi de turpitudine conſtat, non eſt dubium quin iudex ſæcularis poſſit cogere exactorem ad condonationẽ. Eſtque etiam optima ratio, quia tunc ſolùm cogit ad deſiſtendum ab iniuria, de qua poſſet per ſe ipſum cognoſcere. Et ita reſponſum eſt ad rationem in contrarium. An verò poſſit iudex ſecularis aliquo modo relaxare per ſe tale iuramentum, quod ibi attingitur, dicemus cap. 34. Vbi etiam videbimus an hęc coactio fieri debeat, antequam violatum ſit iuramentum, vel etiam poſtea fieri poſſit?

Cùm de turpitudine cõſtat iudex ſecularis poteſt cogere exactorẽ ad condonationem.

16\. An is qui iurat poſſit ſibi remittere iuramẽtum?

Vltimò poteſt hîc interrogari, an poſſit aliquando is, qui iurauit, ſibi ipſi condonare, & remittere iuramentum? Multi enim auctores ita ſentiunt: quando iuramentum non fit alteri homini, nec intuitu Dei, ſed abſolutè in proprium commodum: nam tunc ipſe iurans poteſt cedere ſuo iuri, ſeu commoditati, & ita ſibi remittere obligationem iuramenti: ſicut poteſt per tertium remitti; quando in illius fauorem factum eſt. Ita ſumitur ex multis, quos ſuprà retuli, & refert plures Sancius lib. 6. de matrimon. diſputat. 13. num. 6. mihi autem probari hoc non poteſt, nam iuramentum promiſſorium abſolutè factum in proprium commodum, vel eſt vanum, & de re inutili, vel eſt honeſtum, & obligat. In priori caſu ſtatim eſt nullum, & ita non habet locum relaxatio: in poſteriori autem caſu impoſſibile eſt, vt ſola propria voluntate iurantis relaxari poſſit: tum quia futilis eſſet, & nullius momenti talis obligatio: tum etiam, quia tunc obligat iuramentum ad tenendum, ſeu adhibendum comitem veritatis, cùm ſupponatur non defuiſſe iudicium, neque iuſtitiam. Neque eſt ſimile de iuramento facto in fauorem tertij; nam includit conditionem, ſi promiſſarius voluerit. At verò iuramentum abſolutè factum in proprium commodum, non includit conditionem; ſi ego voluero: quæ plane repugnat iudicio talis iuramenti, & omninò tollit vtilitatem eius: ſed eſt omninò abſolutum in ordine ad proprium conſenſum, qui iam tunc adhibetur, cum promiſſione iurata, quæ virtute includit promiſſionem non mutandi illum. Et ita ſentit Couarruuias in dicto capit. *Quamuis*, part. 2. §. 2. num. 4.

CAPVT XL.

An in iuramentum promiſſorium ſoli Deo, ſeu per modum voti factum cadat diſpenſatio?

1\. Prima concluſio. Iuramentum Deo factum diſpẽſari poteſt ex iuſta cauſa.

RESpondeo: iuramentum promiſſorium, quod non fit homini, ſed Deo, vel abſolutè propter pietatem, diſpenſari poteſt ex iuſta cauſa ab habente poteſtatem. Hanc concluſionem breuiter hîc perſtringam, quia de hac diſpenſatione eadem eſt ratio, quæ de diſpenſatione voti, quam materiam, in eum locum ex profeſſo tractandam reſeruamus. Concluſio ergo eſt D. Thomæ in d. art. 9. & ibi omnium, & in ea conueniunt Summiſtæ omnes, & Canoniſtæ. Ratio verò eſt, quia hæc iuramenta, vel ſunt vota, vel ſunt ad modum votorum, ordinantur enim ad honorem Dei, vel ad bonum animæ; ergo propter eiuſdem Dei honorem, vel maius bonum animæ, diſpenſari poſſunt. Addimus verò requiri cauſam iuſtã, quia in omni iuſta diſpenſatione hæc neceſſaria eſt, tamen quia hæc diſpenſatio attingit ius diuinum, cauſa ſufficiens requirit, non ſolùm vt licita ſit diſpenſatio, ſed etiam vt valeat, ſicut de Voto dicemus, eſt enim eadem ratio, vt cõtra nonnullos bene docet Sylueſter *Iuramentum*, 5. q. 2. latè Couarruuias referens plures, ſuprà 1. p. §. 3. num. 4. in fine, & num. 5. Sot. d. art. 9. ad 3. vbi inquirit, quæ ſit legitima cauſa huius diſpenſationis, ſed de hoc dicemus in tractatu de Voto. Quia vt ipſe etiã ait, quæ fuerit cauſa iuſta in diſpenſatione voti, neceſſaria, vel ſufficiens, erit etiam in iuramento, quia ferè æqualis ſunt obligationis, ita vt controuerſum ſit, quæ ſit maior. Maximè, quia ſufficientia cauſæ ex prudenti arbitrio pendet, nec poteſt fortaſſe certior regula aſſignari.

Sylueſt. *Couarr.*

2\. Quomodo poſſit homo diſpẽſare iuramentum Deo factum.

Denique ibi etiam explicabimus latiùs, quomodo poſſit homo diſpenſare in obligatione iuramenti quæ iuris eſt naturalis diuini, eadem enim difficultas in voto reperitur. Breuiter ergo dicimus, hãc diſpenſationem fieri per ſubtractionem materiæ, quia diſpenſans loco Dei condonat, & remittit debitum, vel mutat illud in aliud, prout ad Dei honorem, & bonum animæ iurantis expedire cenſet. Et ita non diſpenſatur in præcepto naturali ſeruandi iuramentum, ſed fit, vt quod ſub tale iuramentum cadebat, iam non cadat. Et in hoc eſt differentia inter iuramentum aſſertorium, & promiſſorium, nam aſſertorium non pendet in futurum, & ideo circa illud non habet locum modus aliquis diſpenſationis: promiſſorium verò quia pendet in futurum, & materia eius mutabilis eſt, vel meliùs conſiderabilis, vel remiſſibilis, ideò ex parte eius recipit mutationem, & diſpenſationem, vt rectè docet D. Th. d. artic. 9. ad 1. Vnde addi poteſt, in iuramento promiſſorio ex natura rei incluſam eſſe conditionem: *Excepta poteſtate Superioris*, vt ſuprà dictum eſt. Et præterea addi debet, legem ipſam naturalem, *Reddes Domino iuramenta tua*, intelligi, re ſtante integra.

Differentia inter iuramentũ promiſſoriũ & aſſertorium. *D. Thom.*

3\. Quiſnã diſpẽſare poſſit in iuramẽto per modum voti facto. Omnes qui habent poteſtatem ordinariã diſpẽſandi in votis, habent etiam in iuramentis.

Quis autem habeat poteſtatem diſpenſandi in his iuramentis habentibus modum voti aliqua ex parte, dubitationem habet huius loci propriam. Itaque ſupponimus, duobus modis poſſe haberi hanc poteſtatem, ſcilicet, vt ordinariam, vel vt delegatam. Priori modo habent illam Epiſcopi, & poteſt conſtitui generalis regula omnes illos, qui habent poteſtatem ordinariam diſpenſandi in votis, habere etiã diſpenſandi in iuramentis, quia habent eandem rationem, & idem fundamentum, vt ibi videbimus. Poſteriori autem modo habent hanc poteſtatẽ illi ſoli, quibus de facto conceditur, delegatio enim magis ad factum, gratiam, & quaſi priuilegium pertinet, quàm ad ius ordinarium. Circa hos ergo duos modos habendi hanc poteſtatem occurrunt duo dubia. Circa habentes ordinariam poteſtatem, quæri poteſt, an iuramenta aliqua ſint reſeruata ſoli Papæ, ita vt Epiſcopi non poſſint in eis diſpenſare? Nam de Pontifice certum eſt, poſſe omnia talia iuramenta diſpenſare, ſicut & omnia vota, neque hîc eſt quæſtio, de ſolemni iuramento, ſicut eſt de voto, quia nullum eſt iuramentum ſolemne, niſi quoad conditiones valdè accidentarias, vt ſuprà viſum eſt. Item eſt certum, Epiſcopos poſſe diſpenſare in omnibus iuramentis non ſibi prohibitis ſeu

An iuramẽta aliqua ſoli Papæ ſint reſeruata. Nullũ eſt iuramentũ ſolemne.

ſeu non reſeruatis,ſicut de Votis dicitur,quia in his A rebus poſſunt omnia , quæ ſibi non prohibentur. Difficultas verò eſt , an eis ſpecialiter interdicatur diſpenſatio aliquorum iuramentorum?

4. *Prima ſententia.*

Prima ſentētia ſtatuit regulam,omnia iuramenta,quæ verſantur circa materiam votorum reſeruatorum,vt ſunt caſtitatis,Religionis,& quarumdam peregrinationum,eſſe etiam Papæ reſeruata. Quia hæc iuramenta in re ſunt quædam vota,nam vel illa includunt,vel illis æquiparantur, & diſpoſitū in vno æquiparatorum cenſetur diſpoſitum in alio, vt tradit Abbas in c. 2. de mutuis petitionibus n. 10. vbi Gloſſam,& iura allegat. Et ita ſentit Caietanus art.9.& ibidem Soto , & Aragon. quæſt.88.art.12. Valentia 3.tom.diſput.6.quæſt.7.puncto 4.Azor.1. B tom.lib.11.cap.10.q.3.Toletus lib.4.cap.23.num.1.

Abbas. Caietan. Soto. Aragon. Valent.

2. Sententia.

Secunda verò ſententia negat hanc regulam , quia iuramentum,& votum ſunt vincula diuerſarum rationum , & ita ab vno ad aliud non colligitur efficaciter , per ſe loquendo. Maximè cùm obligatio voti maior ſit, quàm iuramenti promiſſorij, vt ſuprà viſum eſt.Hanc opinionem , vt probabilem tenet Nauarrus Conſ.1.de iureiurando n.4.& 5.citátque Tabienam verb. *Iurare*, n. 21. ſed in antiquis non habetur,dicitur autem eſſe in nouis.

Nauarr. Tabiena.

5. Reſolutio quæſtionis.

Vt procedat diſputatio oportet ſeparare vinculum iuramenti,à vinculo voti.Ordinariè enim non fit iuramentum de caſtitate ſeruanda , vel intrandi Religionem , niſi faciendo iuramentum promiſſorium Deo,quod includit promiſſionē Deo factam, C ac ſubinde votum,& illud iuramento confirmat,vt ſuprà notatum eſt,& docent omnes. Quando ergo iuramentum circa huiuſmodi materias,formale, ac proprium votum includit, clarū eſt neminem poſſe in illo diſpenſare, qui non poſſit diſpenſare in voto,ac ſubinde tale iuramentum eſſe reſeruatum, ſaltem ratione voti,nam votum illud non minùs eſt reſeruatum,quando fit cum iuramento, quàm cùm fit ſine illo, vt eſt per ſe notum;ergo conſequenter eſt reſeruatum iuramentum. Probatur conſequentia , quia durante obligatione voti, non poteſt auferri obligatio iuramenti confirmantis illud , tum quia , vt dixi, in iuramentum non cadit diſpenſatio, niſi per ſubtractionem materiæ , & quamdiu perſeuerat votum , non ſubtrahitur materia , tum D etiam quia ſtante voto ſemper requiritur ad veritatem iuramenti,quod votum ſeruetur, ergo repugnat , iuramenti obligationem tolli, durante obligatione talis voti.

Iuramentum de caſtitate ſeruanda includit votū.

6. An iuramētum purè aſſertorium in materia reſeruata ſit reſeruatum.

Difficultas ergo eſt de iuramento præcisè ſpectato, quando contingit ſeparari à promiſſione , & confirmare ſolam aſſertionem de futuro;hoc enim modo fieri poſſe ad hominis arbitrium , in principio huius libri oſtendimus. Vnde ſicut fieri poteſt tale iuramentum in aliis materiis,ita etiam in materia caſtitatis,religionis,& ſimilibus:tunc ergo habet locum quæſtio,an talia iuramenta ſint reſeruata?Nam profectò Caietanus in eo etiam caſu loqui videtur, cùm enim dixiſſet, conceſſa poteſtate diſpenſandi in votis , cenſeri conceſſam poteſtatem E diſpenſandi in iuramentis, ſubdit:*Et ſimiliter videntur reſeruata omnia iuramenta Papæ , quæ ſi eſſent vota, eſſent Papæ reſeruata* ; loquitur ergo etiam de iuramentis , quæ non ſunt vota. Et in eodem ſenſu videntur eum ſequuti alij auctores , præſertim Toletus & Valentia. Nullus autem rationem reddit, ex eo , quòd reſeruatio iuramentorum in talibus materiis ſit facta in ſe, ac formaliter , & ita ſolùm videntur fundari in ęquiparatione iuramenti,& voti, quam indicauit Caiet.in illo verbo,*Et ſimiliter.*

Caietan.

Sed obſtat primò, quod illa æquiparatio , etiam argumentando à poteſtate diſpenſandi in votis, ad iuramenta , non eſt efficax , vt in materia de voto latiùs dicetur : quia licèt obligatio voti ſit maior, tamen ſunt vincula diuerſarum rationum , in quibus à maiori poteſtate ad minorem non valet illatio. Deinde , multò eſt inefficacior æquiparatio, quoad denegationem poteſtatis diſpenſandi, quæ in reſeruatione includitur , quia fundatur in hoc principio , cui negatur poteſtas diſpenſandi in maiori vinculo, negatur etiam in minori , quod nulla ratione fundatum eſt. Atque ita illatio illa Caietani,vel ęquiparatio ſignificata per illam particulam, *Et ſimiliter*, nulla ratione videtur fundata. Et ideò multi viri docti ſequuntur ſecundam ſententiam intellectam de iuramento præcisè facto circa talem materiam ſine promiſſione,& voto. 7.

Æquiparatio non habet vim in poteſtate diſpenſandi.

Ego verò non audeo illi adhærere ſententiæ,nec cōſulerem vſum eius in praxi. Moueor primò, quia eſt alienū à conſuetudine Eccleſiæ,nunquam enim viſum eſt(quod ego ſciuerim, vel audiuerim) Epiſcopum aliquem, auſum eſſe diſpēſare in iuramento de perpetua caſtitate ſeruanda , vel de ingreſſu Religionis, & ſimilibus:reſeruatio autem votorum in his materiis,non tam lege ſcripta habetur,quàm traditione, & conſuetudine, vt infrà dicetur : ergo ex eadem conſuetudine poſſumus inferre reſeruationem iuramentorum in eiſdem materiis. Dicetur fortaſſe,illam conſuetudinem fundari in hoc,quod ordinariè, & moraliter tale iuramentum nō fit ſine voto. Sed contra,quia licèt hæc fortaſſe fuerit occaſio conſuetudinis:tamen ipſa cōſuetudo(ſiue per ſe,ſiue illa occaſione introducta) abſoluta eſt , pro omnibus talibus iuramentis.Et non immeritò,quia leges,& conſuetudines attendunt id,quod moraliter , & vtplurimum accidit , vt ſimpliciter , & ſine diſtinctione ferantur,quia difficillimum eſt excipere illa,quæ rarò eueniunt:& præſertim in præſenti materia non poteſt in exteriori foro diſcerni purū iuramentum à voto iurato. Et ideò reſeruatio ſimpliciter facta , videtur de perpetua obligatione ad caſtitatem,vel Religionem Deo factam,ſiue exprimatur per modum iuramenti , ſiue per modum voti;ſemper enim ab Eccleſia votum iudicatur , & vt tale nominatur,ac reſeruatur.Et certè qui in profitenda Religione non verbo vouendi , aut promittendi,ſed iurandi perpetuā caſtitatem , & obedientiam vteretur , non minùs ab Eccleſia iudicaretur Religioſus,quàm ſi vouendi verbo vſus eſſet. Veriſimile ergo eſt , quæ circa obligationem ſacram, ac perpetuam in talibus materiis ſub nomine votorum diſpoſita ſunt,comprehendere iuramenta in eiſdem materiis,quocumque modo fiant. 8.

Iuramenta etiam purè aſſertoria in caſtitate , & Religione ſoli Papæ reſeruantur.

Leges & cōſuetudines attendunt quod moraliter , & vt plurimū accidit.

Confirmatur primò , quia finis,& ratio talis reſeruationis in talibus materiis eadem eſt , ſcilicet grauitas talium materiarum,cum perpetua obligatione Deo facta,maximè in caſtitate, & Religione: quòd autem illa obligatio ſit paulò maior per votum,quàm per iuramentum,ad negotij grauitatem parum referre videtur , maximè cùm adhuc ſit ſub iudice,quæ illarum obligationum ſit maior. Confirmatur ſecundò , quia hæc iuramenta , præſertim caſtitatis,& Religionis grauiſſima ſunt : ergo meritò cenſentur Papæ reſeruata , & non immeritò poſſunt reduci ad illud iuris principium,quod grauiores cauſæ Pontifici reſeruantur , cap. *Maiores*, de Baptiſmo. 9.

Cur votum perpetuæ caſtitatis & religionis vt & iuramētū ſit reſeruatum.

C. Maiores.

Vnde infero , quòd licèt in aliqua Bulla,vel priuilegio concedatur expreſsè facultas relaxandi iuramenta ſine præiudicio tertij , &c. intelliguntur excepta 10.

In priuilegiis relaxādi iuramenta

nõ comprehenduntur iuramenta de materia reſeruata.

excepta hæc,quæ ſunt de materia reſeruata & quæcumque alia , quæ iuxta communem vſum fuerint Papæ reſeruata , quæ commemorat Soto d. art.9. ad 3. Ratio eſt, quia in clauſula generali non comprehenduntur ſpecialia , vt de caſibus reſeruatis aliàs dixi. Neque oberit , quòd in eodem indulto detur ſimul facultas generalis ad vota , & ad iuramenta, & in votis ponatur exceptio reſeruatorum, & non in iuramentis : quia licet non exprimeretur in votis , eſſet ſubintelligenda , & quòd in vno exprimatur,& non in alio,eſt accidentarium, vel certè non reperitur , quia alia iuramenta reputantur vota, ſicut dixi.

II. Supereſt aliud dubium circa poteſtatem delegatam ad diſpenſandum in iuramentis.An comitetur ſemper poteſtatem delegatam ad diſpenſandum in votis , ita vt cuicumque delegatur poteſtas circa vota,intelligatur conceſſa circa iuramenta, etiamſi non aliter exprimatur ? Sed hoc punctum tractabitur melius infrà lib.6.de Voto, & quæ ibi dicemus, accommodari poſſunt ad hanc poteſtatem delegatam,circa iuramenta,nam ferè æquiparantur.

CAPVT XLI.

An, & quomodo iuramentum promiſſorium homini factum à Superiore relaxari poſſit?

1. Quod eſt à principio illicitum , & nullum,relaxatione non indiget. *D Thom. Cap. Cùm quidam. Abbas. Innocent. C.Quantum. Cap.Si verò.*

SVppono quæſtionem ſolùm eſſe de iuramento licito,& obligatorio , nam quod eſt à principio illicitum, & nullum , relaxatione non indiget , ſed propria auctoritate contra illud iri poteſt,vt D.Th. d.q.89.art.7.& 9.docet,& Doctores in hac materia ſupponunt.Præſertim in c.*Cùm quidam* §.vlt.de Iureiur.vbi id Gloſſa ſupponit , & ſequuntur Abbas, Innoc.& alij.Item in c.*Cùm cõtingat* eod.& ſumitur ex c.*Quantò*,c.*Si verò* cum ſimilibus eod.c.*Si aliquid* 22.q.4. Et ratio eſt,quia quod nullum inducit vinculum , ſolutione non indiget. Sed dicunt aliqui, quod licèt in re non ſit neceſſaria abſolutè diſpenſatio , nihilominùs propter ſpeciem externam eſt neceſſaria : maximè vbi in obſeruantia iuramenti non cernitur peccatum mortale , ſed veniale vel omiſſio maioris boni.Sed hoc(vt ſuprà dixi) verum non eſt , per ſe loquendo , propter dubium autem eſſe poterit,iuxta ſuprà dicta,vel propter vitandum ſcandalum,quod eſt per accidens.Igitur omiſſo iuramento illicito, & nullo, quæſtio eſt de obligante & licito. Quod duplex diſtingui poteſt, vnum licitum ex vtraque parte,iurantis ſcilicet , & eius , cui iuratur,aliud licitum ex parte iurantis, cum turpitudine ex parte alterius.

Duplex iuramentũ licitum.

2. 1.Concluſio. Iuramentum licitũ factũ homini quãdo relaxatur.

Dico ergo : iuramentum vndique licitũ,factum in confirmatione promiſſionis factæ homini , non relaxatur regulariter ſine conſenſu eius : propter commune autem bonum relaxari poteſt. Hæc aſſertio communis eſt,vt videbimus. Probatur,quia per iuramẽtum promiſſorium acquiritur ius ei, cui fit promiſſio,ſed ille non poteſt priuari iure ſuo ſine cauſa iuſta , quæ ipſum concernere debet , quia vtilitas alterius , vel commoditas,non ſufficit alterum iure ſuo priuare : ergo ex hac parte non poteſt diſpenſari in his iuramentis ſine cauſa , quæ ſufficiat ad imponendum alteri iuſtum grauamen, quia ipſamet priuatio talis iuris, grauamen eſt. Et confirmatur ex differentia inter iuramentum factum homini, & illud , quod fit per modũ voti,nam cùm hoc ad Deum ſolum pertineat , poteſt vicarius Dei condonare promiſſionem ex iuſta cauſa pertinente

Differentia quæ eſt inter iuramentum factum homini,&quod eſt Deo factum.

A ad bonum animæ ipſius iurantis, vel ad quodlibet aliud,quod credatur magis placere Deo, & ita poteſt per ſubtractionem materiæ relaxari iuramentum.At verò in iuramento homini facto,attendendum eſt commodum eius,cui fit,& conditio incluſa in iuramento ; quæ reſpicit acceptationem eius, & ideò non poteſt à Prælato condonari inuito creditore, niſi in eo caſu , in quo poteſt ipſum cogere; ergo requiritur ex parte eius cauſa,quæ ſufficiat ad pœnam,vel iuſtum grauamen.

3. Obiectio.

Dices , hoc ad ſummum procedere in iuramento quod fit cum promiſſione rigoroſa,& per ſe inducente obligationem,& dante ius alteri,non verò in iuramento purè aſſertorio : quia etiamſi fiat in B fauorem proximi,non fit illi promiſſio , nec naſcitur obligatio reſpectu illius, ſed ſoli Deo , iuxta c. *Debitores*, de Iureiurando. Ergo tale iuramentum poterit liberè diſpenſari ex aliis cauſis reſpicientibus ipſum iurantem,ad eum modum , quo diſpenſatur iuramẽtum abſolutè factum per modum voti : nec oportebit in relaxatione habere rationem iuris acquiſiti ei, in cuius gratiam factum eſt iuramentum. Reſpondeo, ſi conſtat promiſſionem non eſſe factam homini, vel ab illo nõ eſſe acceptatam, vt ſi facta eſt in abſentia eius,vel illam ignorat,tũc in rigore fieri poſſe relaxationem iuramenti ſine conſenſu creditoris , quia re vera non eſt creditor, ſed materialiter tantùm conſideratur eius vtilitas, quæ impedire non poteſt in rigore relaxationem, C vt in ſimili dicemus de Voto, de quo eſt eadem ratio.Nihilominùs tamen ad prudentiam,& charitatem relaxantis ſpectat,vt ſi iuramentum ſit factum ſine turpitudine eius,in cuius vtilitatem cedit,non facilè relaxetur , quia, & vtilitas alterius proximi, etiam eſt conſideranda, & ordinariè talis relaxatio odioſa eſt,& poteſt ſcandalum , vel animi amaritudinem generare.Quapropter probabiliſſimum cenſeo, quando hæc poteſtas relaxandi eſt tantùm delegata , & conceſſa eſt ſub illa limitatione , *Sine præiudicio tertij*,illam non extendi ad talia iuramenta. Quia ex hac parte eſt odioſa, & ideò reſtringenda quoad poteſtatem , ſeu extendenda quoad limitationem illam,ita vt nõ ſolùm intelligatur de præiudicio rigoroſo contra iuſtitiam,ſed etiam de graD ui incommodo , quod reputatur præiudicium ſecundùm communem æſtimationem. Item quia licèt creditor tunc nõ acquirat proprium ius,nihilominùs obligatio religionis illum ſpecialiter reſpicit,& fortaſsè illi confert aliquam actionem Canonicam,vt tractat Couarruuias in d.cap. *Quamuis* 2. part.§.4.n.15. quod ſatis eſſe videtur , vt Canonicè etiam illa relaxatio comprehendatur ſub illa clauſula,ſeu limitatione.Licèt autem hoc probabile ſit, nec eſt tamen certum , quia in rigore præiudicium non cenſetur eſſe,niſi quando alteri eſt ius acquiſitum , & ideò plenam huius tractationem puncti vſque ad materiam de Voto remitto.

C.*Debitores.* Quomodo relaxari poſſit promiſſorium iuramentum ſine cõſenſu creditoris. Graue incõmodum reputatur præiudicium. *Couarr.* C.*Quamuis.*

Addidi verò in illa priori parte aſſertionis , *Regulariter loquendo* , quia interdum nulla exiſtente 4. E culpa, vel cauſa ex parte creditoris , poterit ab aliquo Superiore relaxari iuramentum , nimirum in eo caſu, in quo poteſt Superior priuare ſubditum iure ſuo etiam ſine culpa eius.Tunc enim ceſſat ratio facta , qua ceſſante poteſt Superior efficaciter ſubtrahere materiam talis iuramenti, & cõſequenter irritare illud, vel præcipiendo ipſi creditori, vt cedat,vel efficaciter , & immediatè, ac per ſeipſum donando debitori ius creditoris , vel etiam imperando illi , vt non donet, vel vt non faciat , quod promiſerat. Hoc autem fieri non poteſt , niſi ob

commu

commune bonum, propter quod poteſt priuata perſona priuari iure proprio, & priuato, quæ cauſa communis boni rariſſima eſt, & ideò exceptio eſt rara, & regula in contrarium moralis eſt. Rectè ergo dictum eſt, regulariter non poſſe hoc fieri.

5. *D.Thom.* Talis diſpẽſatio maximè à Pontifice fieri poteſt.

Et de hoc genere diſpenſationis, ſiue relaxationis intelligo doctrinam D. Thomæ d. art. 9. ad 3. cùm ait, *talem diſpenſationem maximè à Pontifice fieri poſſe*, circa quæ verba dubius eſt Soto, quia videtur D.Thomas magis reſtringere poteſtatem, diſpenſandi in iuramentis, quàm in votis. Sed in his iuramentis hoc non eſt, inconueniens, vt notauit Richardus in 4.d.38.art.9.q.2.ad 1. ex cap. *Venerabilem*, de electión. Et ratio eſt, quia diſponere de iuribus priuatorum propter commune bonum, maximè ſpectat ad ſupremum Prælatum. Indicat autem particula *maximè*, non repugnare, poſſe interdum fieri ab Epiſcopo, ſeruata proportione, vt notauit Syluester *Iuramentum* 5. quæſt.3. & Gregorius Lop. in l.5.tit.5.part.1.n.14. vt verbi gratia ſi promiſiſti cum iuramento non accuſare, licèt interdũ iuramentum tale valeat, ſi expediat bono communi, poterit relaxari, maximè per Pontificem, & interdum etiam per Epiſcopum, iuxta rei, & perſonarum qualitatem, argumento c. *Quemadmodum*, §. *Illud*, de Iureiur. Aliqui etiã putant, ſufficere cauſam ex parte iurantis, quando allegat ſe ignoranter iuraſſe, vel ſine ſufficienti conſilio. Ita indicant Soto, & Caietanus, ſed non credo hanc cauſam ſufficere, niſi vel redundet in turpitudinem acceptantis iuramentum, vel reddat ſaltem dubium valorem iuramenti, quia aliàs non poteſt alter priuari ſine culpa, iure licitè acquiſito.

Richard. Cap. *Venerabilem.* Cap. *Quemadmodum.* *Soto.* *Caietan.*

6. 2. Concluſ. Iuramentum licitum ex parte iurantis cum turpitudine exigentis relaxari poteſt. *Abbas.* Cap. *Si verò.*

Dico ſecundò. Quando iuramentum licitum eſt ex parte iurantis cum turpitudine exigentis, licèt obliget iurantem, relaxari poteſt in pœnam, ſeu odium creditoris. Eſt aſſertio certa, & communis: ſumitúrque ex cap. *Abbas*, de iis, quæ vi, & cap. *Si verò*, cap. *Verum*, de Iureiurando: in quibus relaxationes huiuſmodi fieri poſſe dicuntur. Ratio autem generalis eſt, quia in iuramentis extorquendis, vel acceptandis, ſæpe committitur iniuſtitia, vel turpitudo contra legem, vel commune bonum ex parte eius, cui fit iuramentum; ergo tunc ille poteſt licitè priuari iure ſuo ab habente poteſtatem, & conſequenter poterit relaxari iuramentum. Exempla ſunt. Primò quando exactio eſt iniuſta, vt in vſurario, tunc enim ſine dubio licet petere relaxationem, & validè, ac iuſtè conceditur. Secundò in extorquente per vim, metum, aut dolum, vt patet ex dictis iuribus, & ex cap. *Cùm contingat*, eod. cap.2. de Pact. Authentica *Sacramenta puberum*, cum ſimilibus.

C. *Cùm contingat*

7. Quando in cõtractu iurato interceſſit grauis læſio iurantis, iuramẽtum relaxari po eſt.

Tertiò, quando in contractu iurato interceſſit grauis læſio iurantis, quia in re paſſus eſt iniuſtitiã, quæ per poteſtatem publicam poteſt reſarciri, & dat ſufficientem cauſam relaxationi. Quartò, ſi ob præiudicium tertij, & communis boni periculum, turpe ſit, tale petere iuramentum, vt in filio familias renunciante Macedoniano ſub iuramento; nam abſolui poterit, quia tale iuramentum non petitur ſine turpitudine. Imò non eſt improbabile eſſe nullum, ſuppoſita lege ciuili iuſta, quia licèt ſoluere mutuum abſolutè non ſit malum, ſoluere ex obligatione, turpe eſt, & contra bonum commune intentum à lege. Quidquid verò ſit de nullitate, non videtur dubium, quin poſſit relaxari in odium creditoris, & ad cauenda pericula parentum, & ne poſſit per fraudem illa lex inutilis fieri, & iuxta hæc de aliis cauſis iudicandum eſt.

A Aliquando verò fit talis relaxatio in pœnam alterius delicti, vt iuramentum præſtitum Regi à vaſſallis, relaxatur propter hęreſim, vel ſchiſma Regis. Hanc verò relaxationem vocat Caietanus indirectam, quia iuramentum ſolùm erat factum perſonæ, vt habenti dignitatem, & poteſtatem regiam, & dum illa aufertur, tollitur iuramentum. Qui modus ceſſationis re vera non eſt propriè relaxatio, quando non fit per ſe ad tollendam obligationem iuraméti, ſicut ſi Prælatus deponatur, vel moriatur, ceſſat etiam obligatio iuramenti. Sæpe autem illo modo fit, vel ſimul cum priuatione regni, vt cap.2. de re iud. in 6. Poſſet verò etiam fieri ſine illa, vt ſi iuramentum factum fuiſſet obediendi tali perſonæ ſine intuitu alicuius dignitatis, & ita propter B vigorem Eccleſiaſticæ diſciplinæ poteſt iuramentum factum excommunicato in odium eius relaxari, & per hæc iudicandum eſt de aliis. 8.

Caietan.

Atque ex hac declaratione, & ratione colligere licet primò, relaxationem in his iuramentis requirere poteſtatem relaxantis circa materiam, & perſonam iurantem, vel ſaltem circa perſonam, cui iuramentum factum eſt. Probatur incipiendo ab vltima parte, quæ locum habet, quando irritatio fit ex parte creditoris. Tũc enim per talem relaxationem priuatur creditor iure aliquo, ipſo inuito, ergo eſt quædam coactio: ergo oportet, vt iuriſdictio relaxantis ad illam extendatur, vt ſit iuſta. Item talis relaxatio reſpectu talis creditoris interdum eſt C propriiſſima pœna quæ neceſſariò requirit iuriſdictionem in illum, vt patet in exemplo de hæretico, & de excommunicato: aliquãdo verò, & frequentiùs, licèt potiſſimè fiat in ſubſidium iurantis, qui paſſus eſt iniuriam, aut vim, nihilominùs indirectè fit etiam in odium alterius: ergo oportet, vt poteſtas relaxantis in illum aliquo modo extendatur. 9.

In relaxante iuramentum poteſtas aliqua requiritur.

Dices, ergo ſi ille cui iuramentum factum eſt, & qui iurauit, non ſint ſubditi eiuſdem Prælati, non poterit vnus Prælatus iuramentum ſui ſubditi relaxare, etiamſi per iniuriam extortum ſit, vt ſi Chriſtianus iurauit ſoluere vſuras infideli, non ſubdito Eccleſiæ etiam in temporalibus, non poterit Eccleſia tale iuramentum relaxare. Reſpondeo ita concedere aliquos. Sed probabilius cenſeo contrarium, D cum Felino & aliis, quos refert in cap.1. de Iureiur. num.31. quamuis requiratur iuriſdictio in creditorem, ſi ille directè cogendus ſit, non verò ſi relaxatio, vel irritatio facienda ſit ex parte iurantis: nam ſufficit tunc poteſtas in ipſum. Primò, ſi ſolùm tollatur vinculum iuramenti, remittendo obligationem vice Dei: nam iuramentum hanc conditionem includit, & præſenti ſolùm obligat intuitu Dei, quando ex parte creditoris interceſſit turpitudo. Secundò fieri poteſt per modum irritationis, prohibendo ſubdito, ne actionem illam faciat, qua iuramentum implendum erat. Quod facere poteſt, etiamſi directè cedat in grauamen non ſubditi, quod iuſtum eſt, quia ille etiam indirectè ſubdi- E tur poteſtati alterius propter iniuriam, quam illius ſubdito infert. Vnde etiam poteſt illum efficaciter impedire, ne iniuriam in ſuum ſubditum exequatur, quaſi iure defenſionis eius, ad quam habet ius, quod etiam intelligitur in iuramento exceptum. 10.

Infideli factum iuramẽtum à fideli an poſſit Eccleſia relaxare.

Superior poteſt relaxare iuramentum ſubditi factũ nõ ſubdito.

Hinc verò etiam fit, poſſe Superiorem eius, cui factum eſt iuramentum, relaxare illud, etiamſi iurans non ſit ſubditus eius, quia poteſt ille Superior cogere ſuum ſubditum ad remittendum tale iuramentum; ergo ſi ille renuat, vel propter abſentiam cogi non poſſit, poteſt ipſe Superior auctoritate ſua 11.

Superior remittere poteſt iuramẽtum factum ſubdito à nõ ſubdito.

ſua illam remiſſionem efficaciter facere, & tunc eo ipſo alter, licèt non ſit ſubditus, liber manebit à iuramento propter mutationem materiæ, & propter non impletam conditionem. Item Superior poteſt cogere ſubditum, ad reſtituendum non ſubdito, vel ſi non poſſit perſonam cogere, poteſt ipſe condonare debita, vel ex aliis bonis ſubditi, vt potuerit, ſatisfacere non ſubdito; ergo etiam in præſenti poteſt remittere hoc debitum ex iuramento reſultans, & ita ceſſabit iuramenti obligatio. Neque hoc eſt inconueniens, quia hæc relaxatio non ſemper fit per actum iuriſdictionis circa perſonam, quæ iurauit, ſed per ſubtractionem materiæ, quæ tolli poteſt per actum iuriſdictionis circa perſonam, cui iuramentum præſtitum eſt.

12.
Quibus perſonis conueniat poteſtas relaxandi iuramenta.

Atque hinc facilè deciditur quæſtio, de poteſtate huius modi, quibus perſonis conueniat, nam in primis clarũ eſt præcipuè conuenire Summo Pontifici, vt per ſe conſtat: Epiſcopis etiã conceſſa cenſetur, ex communi ſententia omnium. Nam licèt in Iuribus citatis ſolùm fiat mentio Romanorũ Pontificum relaxantium talia iuramenta, non denegant aliis poteſtatem, ſed narrant, quod ipſi facere conſueuerunt, vt inde diſcant alij Prælati, quid facere poſſint iuxta menſuram ſuæ iuriſdictionis, & circa ſubditos ſuos. Denique eadem eſt ratio de poteſtate relaxandi hæc iuramenta, quæ de diſpenſandi alia, quæ fiunt inſtar votorum, de quibus in c. præced. & ita vtraque cenſetur ad ordinariam poteſtatem Epiſcoporum, vel habentium iuriſdictionem Epiſcopalem pertinere. Et hæc eſt communis ſententia Iuriſtarum in cap. 1. de Iureiur. & in c. *Debitores*, eod. & cap. 1. de iis, quæ vi, Sylueſtri, Angeli, & Antonini citatis locis, Couar. 1. Variar. cap. 4. n. 5. Nauarri in Summ. cap. 20. num. 17.

C. *Debitores.*
Syluest.
Angel.
Anton.
Couarr.
Nauarr.

13.
Confeſſores poſſunt habere hãc poteſtatem delegatam per Bullas.

Qui omnes conueniunt, in inferioribus paſtoribus, qui non habent iuriſdictionem Epiſcopalem, non eſſe hanc poteſtatem, vt in tract. de Voto dicemus. Poſſunt autem interdum Confeſſores habere illam poteſtatem delegatam per bullam, aut priuilegia. Oportebit tamen, vt talia reſcripta expreſsè, ac formaliter extendãtur ad iuramenta: nam ſi ſolùm vota concedant, ſine dubio non ſufficiet, quidquid aliqui Moderni ſine fundamento dixerint. Imò licèt priuilegium extendatur ad vota iurata, vt in noſtra Societate conceſſum eſt, non ſufficiet, quia talia iuramenta nullo modo ſunt vota, quia non fiunt Deo, ſed homini, nec intuitu pietatis, ſed humani contractus, vel promiſſionis, & ita ſunt pura iuramenta, licèt minùs firma. Sufficiet autem, quòd priuilegium concedat relaxationem iuramentorum ſine præiudicio tertij, quia hæc non poſſunt cenſeri cum præiudicio tertij relaxari, cum ei ius non fuerit acquiſitum, & iniuſtitiam faciat exigendo, & non relaxando.

14.
An ciuilis poteſtas relaxare poſſit iuramenta? Prima ſententia.
Couarr.
Hoſtienſ.
Abbas.
Cap. *Quãtò.*
Cap. *Si verò.*
Cap. *Cùm quidam.*
C. *Venerabilem.*

Dubium verò eſt, An poteſtas ciuilis, ſeu temporalis, poſſit etiam iuramenta relaxare? Aliqui ſimpliciter negant, vt Couarruuias 1. p. §. 3. num. 18. & refert Gloſſam in cap. *Quantò*, verb. *Abſolui*, & ibi Hoſtienſem & Abbatem. Item inducit cap. *Si verò*, cap. *Cùm quidam*, §. vlt. & cap. 1. de iureiurando, & c. *Venerabilem*, de elect. Ex quibus iuribus cap. 1. & §. vlt. nihil probant; cap. autem. *Si verò*, docet eſſe hanc poteſtatem in Summo Pontifice, non verò excludit alios, & ita etiam loquitur Gloſſa in d. cap. *Quantò*, Ex cap. autem *Venerabilem*, planè colligitur, non potuiſſe Regem ſine auctoritate Papę, de iuramento dubio diſpenſationem facere: & in d. cap. *Quantò*, apertè ſupponitur, pro abſolutione iuramenti recurrendum eſſe, ad ſpiritualem poteſta-A tem, & hoc docet ibi latè Panormitanus referens alios, & illius verba ferè omnes Summiſtæ trãſcribunt: ſequitur etiam Felinus cap. 1. de Iureiur. n. 21. Ratio verò eſt, quia iuramentum eſt vinculum ſpirituale, vnde relaxare illud, videtur eſſe proprius actus ſpiritualis poteſtatis.

Panorm.
Felin.
Iuramentum eſt vinculum ſpirituale, & relaxare illud eſt actus proprius poteſtatis ſpiritualis.

15.
Secunda ſententia.
Principẽ ſecularem id quandoque poſſe.
Couarr.
Molina.

Nihilominùs alij cenſent, poſſe temporalẽ Principem, aut gubernatorem, iuramenti vinculum relaxare, quando eſt promiſſio ad alterum hominem facta. Ita ſentiunt plures Iuriſtæ, quos Couarruuias ſuprà refert n. 7. & hanc partem ſequitur Molina d. diſput. 149. Ratio verò eſt, quia priuata perſona, cui factum eſt iuramentum, poteſt relaxare illud, & interdum tenetur, & ad id faciendum cogi poteſt, B etiam per Principem ſecularem, vt oſtenſum eſt; ergo etiam poterit ipſemet Princeps ſecularis immediatè id facere, etiam repugnante priuata perſona, ad quam pertinet ius illud. Probatur hæc vltima conſequentia, tum quia eiuſdem poteſtatis eſt cogere alium, vt faciat, & immediatè facere, ſi ille reſiſtat, tum etiã, quia illa remiſſio quid temporale eſt, cùm poſſit ab ipſo priuato fieri; ergo ex hac parte non repugnat poteſtati ſæculari: & alioqui habet poteſtatem ſuperiorem ſuprà volũtatem ſubditi, & bona eius temporalia, prout ratio iuſtitiæ exegerit; ergo. Tum denique, quia hæc poteſtas naturalis eſt, & reperitur in Principe infideli reſpectu ſubditorum; ergo ex natura rei eſt in principibus Chriſtianis, quantum ad temporalem pacem, & iuſtitiã neC ceſſaria eſt. Et illius vſus non eſt illis ablatus per Eccleſiam, quia nullibi hoc legitur, neque vſus id habet, quinimò cauſæ ortæ circa obligationem iuramentorum quoad multa, ſunt mixti fori: & quoad hanc partem relaxatio non videtur attingere ſpiritualitatem iuramenti (vt ſic dicam) ſed ſolùm id, quod eſt materiale in illo; ergo.

Cauſæ multæ quoad obligationem iuramentorũ ſunt mixti fori.

16.
Vera ſententia.

Ego exiſtimo non eſſe diſſenſionem inter has ſententias rectè explicatas: poſſumus enim loqui de relaxatione iuramenti per modum diſpenſationis, & abſolutionis, quæ directè tendit ad tollendum vinculum propter dubium in illo ortum an liceat, vel non liceat illud obſeruare: vel propter alias rationes pertinentes ad remiſſionem, quæ fit ex parte Dei, potiùs quàm ex parte hominis creditoris: vel D poſſumus loqui de relaxatione iuramenti, quæ eſt per modum condonationis factæ ex parte hominis, cui promiſſorium iuramentum factum eſt. Priori modo cenſeo, proprium eſſe ſpiritualis poteſtatis à iuramenti vinculo abſoluere, vel in illo diſpenſare, vel etiam relaxare, ſi ad eandem ſignificationem verbum applicetur. Et hic eſt ſenſus auctorum primæ opinionis, quæ & iuribus, & ratione illorum ſufficienter conuincitur. Nec eſt vlla ratio probabilis in contrarium, quia omnes procedunt in alio ſenſu. Poſteriori autem modo verum eſt, poſſe poteſtatem ſecularem intra ſuos limites, & in materia merè temporali, & quoad perſonas laicas, relaxare iuramentum, faciendo condonationem debiti, eminentiori modo, quàm fieri poſſit per priuatam E perſonam, ad quam illud pertinet. Et hoc probant ſufficienter fundamenta ſecundæ ſententię, cui non contradicit Couarruuias (vt aliqui illi tribuunt) ſed expreſsè id affirmat d. §. 3. n. 11. §. *Principaliter quartò.* Neque habet vllam difficultatem, & confirmatur, nam poteſt ciuilis poteſtas, non obſtante iuramento, verbi gratia, non acceptandi ciuitatis gubernationem, præcipere, & cogere ſubditum, vt illam accipiat, iuxta leg. vlt. ff. ad Municipal. ergo conſequenter poterit tollere obligationẽ iuramenti, nam debet intelligi factum ſine præiudicio Superioris,

Conciliãtur duæ ſẽtẽtiæ.

etiam

etiam temporalis,vt ex ſuprà dictis patet.Et eadem ratione poteſt lex ciuilis ita prohibere, & irritare aliquem humanum contractum, vt etiamſi iuramento firmetur,nullum pariat effectum,aut ius vllum conferat: dummodò in hoc non faciat contra diſpoſitionem Iuris Canonici,tunc enim iam excederet limites ſuæ poteſtatis, & ita ſunt facilia reliqua, quæ de hoc puncto Couarruuias tractat.

17. Quæ cauſa ſufficiat, ad relaxationẽ iuramenti.

Circa cauſam verò neceſſariam ad hanc relaxationem, interrogari poteſt, an ſufficiat turpitudo ex parte exigentis iuramentum, in modo exigendi illud, etiamſi non ſit in re iurata, vt ſi creditor per metum iniuſtum cogat debitorem ad iurandum, ſe ſoluturum debitum? Videtur enim, poſtquam factum eſt tale iuramentum non poſſe relaxari, quia non poteſt materia ſubiecta ſubtrahi, nam B obligatio, quæ per tale iuramentum confirmatur, & actio futura, quæ iuratur, honeſtæ ſunt, & iuſtæ, tollíque non poſſunt; ergo nec tolli poteſt obligatio iuramenti, quia hoc tolli non poteſt, niſi per ſubtractionem materiæ. Vnde in cap. *Petitio,* de Iureiurando ſignificatur, iuramentum extortum in rebus aliàs iuſtis obligare,& declarat Gloſſa de Iuramento extorto per metum, nulla facta mentione relaxationis. Nihilominùs contrarium docet ibi Panormitanus num. 3. & in cap. *Ad audientiam,* 3. eod. num. 3. cum Innocentio, & Ioanne Andrea ibidem, & ſequitur Couarruuias in Regula *Peccatum,* 2. p. §. 3. num. 7. Ratio eorum eſt, quia iuramentum per metum extorquens, fecit iniuriam, etiamſi res eſſet aliàs debita, quia debitor C non tenebatur addere illud vinculum, quo maioribus periculis exponitur;ergo alter tenetur remittere illud vinculum, licèt non teneatur remittere debitum alio iuſto titulo. Ergo poteſt Superior, curam habens animæ ſui ſubditi,tale vinculum relaxare etiam creditore inuito, quia iuſta cauſa ſubeſt. Et hæc opinio videtur rationabilior. Nec obſtabit obiectio facta, quia tunc non aufertur iuramentum tam per modum propriæ relaxationis ex parte materiæ, quàm per modum diſpenſationis in bonum ſubditi,non obſtante iure alterius,quia nullum habet,ad vinculum iuramenti,& liberatio ſubditi ab onere ſpirituali iniuſtè impoſito, & quodammodo coacto, eſt ſufficiens cauſa. Vnde etiam in tali iuramento poteſt intelligi incluſa conditio, D *niſi aliud Superiori viſum fuerit rationabiliter.*

Cap. *Petitio.* Iuramentum extortum in rebus aliàs iuſtis obligat. *Panormit.* Cap. *Ad audientiam.* *Innocent.* *Ioann. Andr.* *Couarr.* Reiicitur.

18. Qualis metus ſufficiat ad relaxandum iuramentum.

Vltra hoc verò inquiri poteſt, an ad hanc relaxationem requiratur metus cadens in conſtantem virum, vel leuior ſufficiat? Ratio dubitandi ſumi poteſt ex cap. *Ad audientiam,* de Iis, quæ vi, vbi ad relaxandum ſimile iuramentum additur conditio: *Si vobis conſtiterit per talem metum fuiſſe coactum, qui potuerit,& debuerit cadere in conſtantem virum,non obſtante iuramento prædicto,* &c. Magíſque vrgere videntur cap. *Si verò,* ibi:*grauiſſimo metu,*& cap. *Verum,* de Iureiur.ibi,*Inuiti,pro vita,& rebus ſeruandis:* quæ verba ſemper ſonant metum cadentem in conſtantem virum. Quod notauit Panormitanus in cap. *Cùm dilectus,*de Iis quæ vi,num.10.vbi hanc partem defendere videtur, & ſequitur Felinus in cap.2. de E Iureiurand. licèt id limitet ad iuramenta virorum, nam in fœminis minorem metum ſufficere cenſet. Confirmatur ratione, quia ad reſcindendum contractum metu factum non ſufficit quilibet metus, ſed requiritur cadens in conſtantem virum; ergo & ad relaxandum iuramentum.

Cap. *Ad audientiam.* Cap. *Si verò.* Cap. *Verum.* *Panormit.* *Felin.*

19. Leuis metus cũm iniuria

Nihilominùs dicendum eſt, ſufficere quemlibet metum cum iniuria graui, etiamſi in ratione coactionis non ſit tam violenta, vt ad metum cadentem in conſtantem virum perueniat. Ita ſentit Panormitanus in cap. *Verum,* de Iureiur. num.3. cum Hoſtienſi ibi, & Ioanne Andrea,quos etiam ſequitur Couarruuias.Ipſi hoc probant,quia licet ſecundùm Ius ciuile actio,quòd metus cauſa, non detur, niſi vbi metus eſt cadens in conſtantem virum, nihilominùs per officium iudicis ſubuenitur iniuriam paſſo per leuiorem metum,vt tradit bene Gloſſa in cap.penult.de Iis quæ vi,verb. *Metum mortis*; ergo maiori ratione hic poteſt ſubuenire Superior iniuriam paſſo, relaxando iuramentum. Item eſt optima ratio,quia turpitudo exigentis iuramentum,dat ſufficientem cauſam relaxationis,etiam ſi grauiſſimum metum non inducat. Imò ſola iniuria ſine metu ſufficit ad relaxationem, vt patet in caſu cap. *Debitores,*eod.Quamuis Soto d.quæſt.1.art.7.ad 3. circa finem,dubitare videatur.Quia in illo cap. *Debitores,* hoc non declaratur, ſicut de iuramento coacto explicatur in aliis Iuribus. Sed hoc parùm refert, tum quia non oportet omnia dici in ſingulis Iuribus,ſed poteſt ex vno intelligi,quod in alio non exprimitur, præſertim quando Ius magis eſt declarans rei honeſtatem, quàm de nouo conſtituens. Tum etiam quia in cap.1.eod. erat id ſatis declaratum,cùm ibi dicatur,vſurarios cogendos eſſe ad relaxanda iuramenta ſibi facta,ſi autem ipſi cogi poſſunt, etiam Superior ſua auctoritate id facere poterit, etiamſi ipſi reſiſtant, vt ex ſuperioribus conſtat. Sufficit ergo grauis iniuria, vel turpitudo ex parte exigentis iuramentum.

graui ſufficiens cauſa eſt ad relaxandum iuramentum. Cap. *Verum.* *Panormit.* *Hoſtienſ.* *Ioann. Andr.* *Couarr.* *Gloſſa.*

Sola iniuria ſufficit ſine metu ad relaxationem. Cap. *Debitores.* *Soto.*

Vltimò quæri poteſt circa hanc relaxationem, vtrùm locum habeat, poſtquàm iurans fidem violauit, & periurium commiſit, vt ſi ad certum diem iurauit,& non impleuit,& poſteà relaxationem petit,an poſſit illi concedi? Eſt enim inter Canoniſtas valdè recepta ſententia, in eo caſu non poſſe concedi relaxationem. Adeò, vt ſi petatur abſolutio, nulla facta mentione periurij commiſſi,nulla ſit relaxatio,ſi verò narretur periurium, & nihilominùs concedatur,ſit iniuſta. Ita Felinus cap.1.de Iureiur. n.28. cum Abbate ibi, num.13. Ioannes Andreas, Cardinalis Imol.in cap. *Debitores,*Federicus Senen. Ancharanus, & ſequitur Couarruuias ſuprà 2.part. §.3.num.2.verſ. *Hæc autem.* Imò addit Felinus ſuprà, num.3. quod nec pars ipſa poterit remittere, poſtquàm altera pars periurium commiſit. Idem in c.2. de Sponſalibus num.34.in fine, vbi à num.17. materiam hanc de diſpenſationibus iuramentorum latè proſequitur. Couarruuias verò dicit in eo caſu poſſe partem remittere obligationem iuramenti, quæ remanet, non tamen commiſſum periurium, niſi fortè quoad pœnam,ſibi fortaſſe ratione periurij debitam.

20. An iuramẽti relaxatio locum habeat in periurio?

Felin. *Abbas.* *Ioann. Andr.* *Cardinal.* *Feder.* *Anchar.* *Couarr.*

Pro fundamento ſolùm afferunt cap. *Quia fruſtrà,* de vſuris.ex quo poteſt ſumi argumentum, vel ex illa regula generali, quòd *fruſtra legis auxilium inuocat, qui committit in legem,* vel à ſimili, quia ibi dicitur vſurarium, qui habuit litteras ad recuperandas vſuras,quas ſoluit,non poſſe illis vti, donec ipſe reſtituat vſuras,quas accepit: ergo ſimiliter in præſenti, qui peierat, non poteſt obtinere relaxationem iuramenti, niſi priùs à peierando deſiſtat, quod non poteſt facere, niſi implendo, quod iurauit.Nam poſtquam ſemel terminus elapſus eſt,continuè quaſi perſeuerat in periurio,& petendo relaxationem,denuò peccat,quia eſt in noua mora.

21. Cap. *Quia fruſtrà.*

Hi auctores videntur præcipuè loqui in foro exteriori,verumtamen in interiori nullum video fundamentum huius ſententiæ. Quia nullo iure prohibetur concedi relaxatio in illo caſu,nec ex natura rei

22. Relaxatio iuramenti etiam periuro poteſt concedi.

rei malum eſt: ergo eſt licita talis relaxatio, & à fortiori valida, quia ſupponitur poteſtas, quæ ſi non ſit prohibita, validè operatur. Antecedens quoad priorem partem probatur, quia nullum Ius affertur, & ex illo cap. *Quia fruſtrà*, nihil probatur, quia iſte non committit in legem petendo abſolutionem, licèt antea commiſerit, & regula non dicit fruſtra legis auxilium implorare, qui commiſit in legem, nam ſæpe lex ipſa ſubuenit transgreſſoribus pœnitentiam agentibus, & deſiſtentibus. Probatur ergo altera pars, quia licet ille fuerit periurus, ad hoc petit relaxationem, vt poſteà poſſit bene operari ſine periurio, & commiſſi periurij pœnitentiam agere, & ita non abutitur fauore legis dantis poteſtatem ad relaxandum iuramentum.

Qui cōmiſit in legem poteſt auxiliũ legis implorare.

23\. *Abbas.* *Felin.* Si periurium tãtùm ſemel commiſſum eſt poteſt legis auxilium implorari.

Vnde Abbas, & Felinus ſuprà fatentur, quod ſi periurium commiſſum non habet tractum ſucceſſiuum, ſed ſemel tantùm fuit commiſſum, & ab eo deſiſtitur, & poſteà petitur relaxatio, dari poterit, vt ſi iurauit non repetere, & repetiit, poſteà verò deſiſtit à petendo, donec relaxationem obtineat, tunc (inquiunt) poteſt concedi. Non verò quando periurium eſt veluti in continuo tractu ſucceſſiuo, vt ſi poſt lapſum terminum non ſoluit. Sed contrà, quia etiam ſi elapſus ſit terminus, non ita vrget pro ſingulis momentis obligatio ſoluendi, quin poſſit quis, & dolere de peccato commiſſo, & proponere illud non ampliùs committere, vel ſoluendo, vel ſtatim ſine mora quærendo medium, quo poſſit ſine peccato non ſoluere. Nam ratione prioris transgreſſionis, non tenetur aliquid reſtituere, quia non peccauit contra iuſtitiam, ſed contra religionem, vnde licèt ſoluat, poteſt poſteà repetere, iuxta cap. *Debitores*, in futurum, ergo poteſt ſibi prouidere de relaxatione, ne peccet. Neque in hoc actu peccat, quia per iuramentum non ita ſe obligauit, quin intelligatur ſemper excepta conditio, & libertas petendi relaxationem, quandocumque potuerit.

Cap. *Debitores.*

24\. Votũ diſpẽſari poteſt trãſacto termino ad non differendam ſolutionem.

Confirmatur: nam votum diſpenſari poteſt in conſcientia, etiam tranſacto termino præfixo ad non differendam ampliùs ſolutionem, vt ſi quis vouit ingredi religionem intra annum, licèt peccauerit non ſeruando, licitè petit diſpenſationem (ſuppoſita cauſa ſufficienti) in ſecundo, vel tertio anno, neque iam actu, vel continuè peccat, cùm facit, quod in ſe eſt, ad obtinendam diſpenſationem. Imò exiſtimo, validam eſſe diſpenſationem, etiamſi circunſtantia transgreſſionis non narretur, quia eſt impertinens ad cauſam diſpenſationis, vt infrà ſuo loco latiùs dicetur; idem ergo cum proportione eſt in præſenti. Neque eſt ſimile de caſu cap. *Quia fruſtrà*, nam ibi eſt ſermo de vſurario, qui ita vult ſibi recuperare debita, vt non ſoluat, quæ debet, vnde non vtitur beneficio literarum ad exeundum à peccato, ſed volendo perſeuerare in illo: in præſenti autem per beneficium relaxationis deſiſtitur à peccato, & pœnitentia de præterito agi poteſt ſine vlla ſolutione, vel reſtitutione, & ideò non bene applicatur regula.

25\. Commiſſum periuriũ non impedit relaxationem iuramenti etiam in foro externo. *Anton.* *Alexand.*

Vnde videtur mihi valdè probabile, etiam in foro externo poſſe concedi relaxationem iuramenti, non obſtante periurio commiſſo, ſiue habeat quaſi tractum ſucceſſiuum, ſiue non habeat. Quamuis enim communis opinio peritorum in illa arte, magnam in hoc fidem mereatur, tamen neque inter eos deſunt, qui diſſentiant ab illis, & nobiſcum ſentiant, ſcilicet Antonius, & Alexander de Neuo in d. cap. *Debitores*, nec ſine fundamento cogimur aſſentire contra vrgentes rationes. Præcipua eſt proportionalis diſcurſui facto: quia talis relaxatio etiam in externo foro non eſt prohibita, nec ad illam rectè applicatur cap. *Qui fruſtrà*, nec etiam eſt per ſe mala, quia ratione periurij nullum ius acquiſitum eſt alteri, & ita integra manet poteſtas in relaxante, & eadem cauſa ſubeſt, quia diminuta non eſt propter periurium, cùm turpitudo alterius ſemper ſit eadem. Dices: Iurans factus eſt indignus relaxatione. Sed contrà, quia illa indignitas non eſt præciſè definita (vt ſic dicam) ad carentiam relaxationis. Nam licet hæc poſſit eſſe pœna periurij commiſſi, per nullam legem inuenitur præſcripta. Item licèt eſſet impoſita, non tamen eſt ipſo Iure lata, ita vt ante ſententiam incurratur; ergo ante condemnationem non eſt ita indignus, vt ſit incapax relaxationis, vel vt malum ſit illi concedi, cùm nulla lege ſit prohibitum. Nec per hoc peccatum illius fouetur: nam potiùs in futurum cauetur, & in præſenti iam non committitur, & præteritum poterit aliter puniri: ſi hoc ad relaxantem pertinuerit.

26\. Relaxatio iuraméti valida eſt, etiã ſi non aperiatur commiſſum periurium.

Vnde infero primò, non eſſe talem relaxationem nullam, etiamſi petatur ſine apertione commiſſi criminis, quia hoc per ſe non confert ad iuſtitiam, vel cauſam relaxationis, & qui illam petit, poteſt aliter pœnitentiam agere de commiſſo peccato. Secundò infero, non eſſe iniuſtum (per ſe loquendo) etiamſi à Superiore concedatur, cognito periurio, quia habet iuſtam cauſam concedendi, & poteſt illo modo ſubditum liberare à peccato, & à grauamine in futurum, & de commiſſo peccato aliter eum caſtigare, nam hic nullus fauor creditoris attenditur, ſiue alter peccauerit, ſiue non. Tertiò infero, etiam ipſum creditorem poſſe condonare iuramentum, & totum ſuum debitum, non obſtante peccato debitoris, quia propterea non priuatur ille iure ſuo liberè diſponendi de rebus ſuis, & remittendi gratis ſua debita. Et hinc etiam ſumitur argumentum, quod id facere poſſit Superior, qui voluntatem ſubditi quaſi eminenter in ſua poteſtate continet. Imò exiſtimo poſſe etiam cogere creditorem, vt relaxet, iuxta cap. 1. de Iureiurando, non obſtante mora vitioſa debitoris, tum quia textus nihil diſtinguit, vnde nec nos diſtinguere debemus ſine cauſa; tum etiam, quia peccatum debitoris nullum ius dedit iniquo creditori, nec liberauit illum à debito relaxandi; poteſt igitur eodem modo cogi, nam interuentio periurij non diminuit poteſtatem relaxandi iuramentum iniquè extortum. Occurrebat autem hîc quæſtio, quantum, vel quale ſit tale periurium, quæ in ſuperioribus etiam tractari poterat; ſed totam materiam de Periurio in ſequentem librum remittimus.

Interuentio periurij non diminuit poteſtatem relaxandi iuramentum.

Finis libri ſecundi.

INDEX

INDEX CAPITVM LIBRI TERTII DE PERIVRIO.

Cap.1. An detur præceptum iurandi affirmatiuum?
Cap.2. De præcepto non peierandi.
Cap.3. An periurium ſit graue peccatum, & an alia excedat?
Cap.4. An periurium ſemper ſit peccatum mortale?
Cap.5. An iuramentum incautum, habeat malitiam periurÿ?
Cap.6. An conſuetudo iurandi incautè, ſit peccatum mortale?
Cap.7. An periurium inconſideratum, fiat mortale peccatum ob conſuetudinem?
Cap.8. Inferuntur aliquot corollaria.
Cap.9. An iuramentum amphibologicè factum, ſit periurium.
Cap.10. An liceat iurare cum amphibologia?
Cap.11. Quale peccatum ſit vti amphibologia ſine cauſa, in iuramento.
Cap.12. An iuramentum ſine iudicio, & iuſtitia, ſit mortale peccatum?
Cap.13. An inducere aliquem ad iurandum per idola, ſit peccatum?
Cap.14. An ſit peccatum à peieraturo petere iuramentum?
Cap.15. An violare iuramentum ex genere ſuo, ſit peccatum mortale?
Cap.16. An violatio iuramenti promiſſorÿ, poßit eſſe venialis?
Cap.17. An iuramentum promiſſorium factum, ſit ſemper mortale crimen?
Cap.18. An iuramentum circa materiam ineptam ſit mortale peccatum?
Cap.19. Quale peccatum ſit iuramentum de peccato committendo?
Cap.20. De pœnis periurio impoſitis.

LIBER TERTIVS,

DE PRÆCEPTIS AD IVRAMENTVM PERTINENTIBVS, ET PERIVRIO, aliíſque peccatis eis contrariis.

Explicata generali ratione iuramenti, cum eius ſpeciebus, cauſis, & effectibus, ſupereſt, vt de præceptis ad hoc pertinentibus, & conſequenter de vitijs illi contrarijs diſſeramus. Prius ergo dicemus de præcepto affirmatiuo, quomodo in hoc actu inueniri poſſit, vnde facilè conſtabit, quomodo per omiſſionem in hoc peccari poſſit: deinde dicemus de præceptis negatiuis, & peccatis commiſſionis eis contrarijs: inter quæ maximum eſt periurium propriè, & ſtrictè dictum. Et ideo de illo potiſſimum diſſeruit D.Thomas 2.2.quæſt.98. quam in hunc locum explicandam reliquimus.

CAPVT PRIMVM.

Vtrum detur aliquod præceptum affirmatiuum obligans interdum ad iurandum.

1\. *Deuter.6.* Dari præcepta affirmatiua de Iuraméto oſtenditur.

RATIO dubitandi eſſe poteſt, quia Deut.6.dicitur, *Dominum Deum timebis, & illi ſoli ſeruies, ac per nomen illius iurabis.* In quibus verbis,ſicut duæ priores partes præceptum continent, ita etiam tertia, quia ſub eadem forma traduntur:non eſt autem ibi ſermo de præceptis cæremonialibus,ſed de naturali præcepto cultus diuini.Vnde c.10.additur, *Deum tuum timebis,& illi ſoli ſeruies,ipſi adhærebis,iuraliſque in nomine illius*:timere autem Deum, ſeruire,& adhærere illi,pertinent ad præcepta affirmatiua legis naturalis,ergo,& iurare. Ratione oſtendi poteſt, quia licet non ſemper iurandum ſit,tamen in neceſſitate iurãdum eſt,vt patet ex ſupra dictis de comitibus iuramẽti:ergo hoc ſatis eſt,vt detur naturale præceptum iurandi.Probatur conſequentia, quia de ratione præcepti affirmatiui non eſt,vt obliget ſemper,ſed vt obliget tẽporibus neceſſariis,ſed hoc modo obligatur homo ad iurandum ex vi legis naturalis,nam ſæpè poteſt talis neceſſitas occurrere,vt homo iurare teneatur, ergo.In contrarium verò eſt,quia nunquam iurare,(eſtò non ſit in præcepto,vt ſuprà diximus) ſaltem videtur eſſe in conſilio,hoc enim poſtulare videntur verba Chriſti, *Nolite iurare omnino,* Matth.5.& Iacobi 5.*Nolite iurare quodcumque iuramentum.*Quãdo autem omiſſio actus ſimpliciter, & abſolutè conſulitur,affirmatio non præcipitur,quia non poteſt eſſe conſilium præcepto contrarium,ergo.

Deuter.10. *Matth.6.* *Iacob.5.*

2\. Affirmatiuũ præceptum iurandi duplex.

Aduertendum eſt, duplex præceptum affirmatiuum diſtingui poſſe:vnum conditionatum, aliud abſolutum. Primum explicatur illis verbis,*Si iuraueris,iura per Deum,*vel iura hoc, aut illo modo:vnde tale præceptum non tam eſt de exercitio actus, quàm de forma, ſpecie, aut modo eius. Secundum præceptum explicatur adiuncto verbo imperandi, iura, ſeu iurandm eſt, & tale præceptum eſt propriè de exercitio talis actus. Deinde,hæc ipſa obligatio abſoluta iurandi, poteſt duobus modis intelligi: vnus eſt interueniente præcepto hominis, vt quando Superior, vel iudex præcipit iurare: alius eſt per ſe,& ex vi ſolius rationis,nullo interueniente humano præcepto: vt ſi fortaſſe poſſit ex aliqua neceſſitate occurrente per ſe oriri talis obligatio. Denique hæc ipſa obligatio poteſt intelligi, vel ex virtute religionis,vel ex alia virtute tunc occurrente,vt iuſtitiæ, obedientiæ, aut charitatis.

3\. 1.Concluſio. Datur iurandi præceptũ conditionatum.

Dico ergo primò: De actu iurandi datur præceptum affirmatiuum conditionatum,illud autem in rigore,in negatiuum reſoluitur,niſi aliunde ſupponatur obligatio exercendi talem actum. Iuxta primam huius aſſertionis partem intelligenda ſunt loca Deuteronomij citata,vt ibi Gloſſa,& Abulenſis exponunt. Non enim intendebat Deus imponere ſuo populo obligationem, aut neceſſitatem iurãdi, ſed ſolùm admonebat illum,vt ſi iuraret, per ſuum ac verum Deum iuraret. Supponebat quidem Deus in illo præcepto aliquando poſſe occurrere occaſionem honeſtè iurandi, ideóque ad reuocandum illum populum ab idololatria, præcepit illi, vt per Deum ſuum iuraret, vtique quando iurare expediret. Et ita intelligitur optimè illud Pſalm.62. *Laudabuntur omnes qui iurant in eo:* non enim laudantur, tam quia iurant, quàm quia quando iurant, in eo iurant,id eſt, in cultum eius, & cum reuerentia illi debita. Similiter exponi poteſt illud Matth.5.*Reddes Domino iuramenta tua,* id eſt, cùm iuraueris,per Deum tuum iurabis. Item illud Hierem.4. *Et iurabis,viuit Dominus.* Et quod de hac conditione dicimus, intelligendum eſt de aliis ad honeſtandum iuramentum requiſitis: dicere enim poſſumus,dari præceptum affirmatiuum iurandi veritatem, ſed illud in conditionale reſoluitur,vt ſi iurandum ſit, veritas iuretur,& ſic exponitur à Chryſoſtomo, & Theophylacto,Matth.5. illud: *Reddes Domino iuramenta tua,*id eſt,quando iuraueris,vera loqueris,ſeu adimplebis illud. Et idem eſt de ſimilibus, iuxta dicta lib.1. cap.3.& 4.

Gloſſa. *Abulenſ.* *Pſalm.62.* *Matth.5.* *Hierem.4.* *Chryſoſt.* *Theophyl.* *Matth.5.*

Et

4. Et hinc facilè patet altera pars, nimirum præceptum hoc per ſe ſpectatum, in negatiuum reſolui, quale eſſet, non iurabis per falſos Deos, vel per creaturas ſecundùm propriam virtutem earum, aut aliud ſimile. Et ita ad hoc præceptum reuocatur, quod habetur Exod. 23. *Per nomen externorum Deorum non iurabis, nec audietur de ore veſtro.* Sic etiã Pſalm. 14. *Laudatur ille, qui iurat proximo ſuo, & non decipit:* laudatur enim non tam quia iurat, quàm quia fideliter iurat, & ſine fraude: vnde reducitur ad præceptum negatiuum, non decipies proximum, cum illi iuraueris. Et ratio eſt, quia conditionalis nihil ponit in eſſe, & ideo præceptum affirmatiuum tantum ſub conditione, non inducit abſolutam obligationem ad aliquid agendum: inducit autem obligationem ad non agendum ſine tali conditione, ſicut in ſuperioribus explicuimus præceptum orandi attentè, & idem eſt in ſimilibus. Addidi autem limitationem, *Niſi aliunde ſupponatur obligatio iurandi,* quia tunc ſicut conditionalis poſita conditione tranſit in abſolutam, ita præceptum illud conditionatum, obligabit ad iurandum per Deum, vt per ſe clarum eſt.

Præceptum affirmatiuũ iurãdi in negatiuum reſoluitur. Exod. 23. Pſalm. 14.

5. Dico ſecundò: Obligatio abſoluta ad iurandum, interdum poteſt imponi per humanum præceptum. Hoc certum eſt, primò ex vſu Eccleſiæ, duobus enim modis ſolet hoc præceptum imponi. Primò per mandatum hominis perſonale, quod ab eo pendet, & non habet vim ſtatuti, aut legis, & ſic præcipiunt iudices reis, vel teſtibus iuridicè interrogatis, vt iurent verum, & in caſu graui ſuperior ſubdito præcipit, vt iuret aliquid, vel ad tollendum ſcandalum, vel ad aliquem alium finem bonum, & conuenientem. Secundò ſolet hoc præceptum imponi per legem, vel Eccleſiaſticam, vel ciuilem, vt ſunt in vtroque iure multæ, quæ iurare præcipiunt in multis occaſionibus, quas latè congerit Selua, loco proximè citato de iuram. par. 1. Ratio eſt, quia ſuperior, ſiue Prælatus Eccleſiaſticus, ſiue ciuilis Reſpublica, vel Magiſtratus eius habet ius imperandi actus honeſtos, vel de ſe non malos, quando communi bono Reipublicæ, aut membrorum eius neceſſarij, vel valdè vtiles ſunt, ſed iuramentum eſt actus non malus de ſe, imò honeſtus, & ſæpe poteſt eſſe neceſſarius ad coercendos peccatores & caſtiganda delicta, vel ad cognoſcendam veritatem in aliqua cauſa iuſta, vt an talis res ſit debita, vel ſit aliena, & ſimilia: ergo poteſt per humanam iuriſdictionem, ſiue Eccleſiaſticam, ſiue ciuilem, hic actus imperari. Item illa neceſſitas interdum eſſe poteſt regularis, & ordinaria in talibus opportunitatibus, cauſis, & officiis, aliquando verò poteſt eſſe merè contingens pro occaſione nacta: ergo in prioribus caſibus poterit obligatio imponi per ſtatutum, ſeu per legem, in poſterioribus verò per homines.

Secũda concluſio. Humanum præceptum obligat interdũ ad iurandum. Selua. Magiſtratus habet ius imperãdi actus non malos, quando reip. expedit.

6. Dico tertiò, aliquando poteſt hæc obligatio oriri ex ipſa naturali lege, abſque humano præcepto interueniente. Ita docuit Soto lib. 8. de iuſtitia, q. 1. artic. 2. & 4. & idem ſentit Aragon. d. art. 2. dicunt enim affirmatiuum præceptum iurandi in neceſſitate eſſe præceptum naturale. Et probatur, quia occurrere poteſt neceſſitas iurandi ad ſaluandam rixam inter proximos, vel ad ſubueniendum proximo in vitæ periculo exiſtenti: ergo tunc etiamſi nullus homo, vel lex humana præcipiat, ratio ipſa obligabit hominem ad iurandum.

Tertia concluſio. Naturalis lex obligat interdum ad iurandum. Soto. Aragon.

7. Difficultas verò ſupereſt, an in his caſibus præceptum iurandi ſit proprium præceptum Religionis, vel poſitiuum, & humanum, ſicut eſt præce- A ptũm audiendi Miſſam, vel tantùm ſit præceptum obedientiæ, vel iuſtitiæ, vel alterius ſimilis virtutis? Ratio dubitandi eſt, quia per talem legem, vel imperium reuera præcipitur actus Religionis, ergo illud præceptum ad religionem ſpectat. Tale enim eſt præceptum, quale obiectum: materia autem, ſeu obiectum præcepti eſt actus præceptus, ergo ſi ille eſt actus religionis, præceptum eiuſdem virtutis erit. Cur enim præceptum orandi, vel audiendi Miſſam religionis eſt, niſi quia eſt de actu religionis? Et confirmatur, nam ſæpe in ſuperioribus dictum eſt, legem humanam habere vim conſtituendi actus in materia alicuius virtutis, & conſequenter imponendi obligationem ad eandem virtutem pertinentem, ergo præceptum, de quo B tractamus, conſtituit actum in materia virtutis religionis, ac ſubinde ipſum etiam pertinebit ad virtutem religionis. Nec refert, quod iuramentum ſemper imperetur propter aliquam aliam vtilitatem, præter Dei cultum, quia nihilominus imperatur, vt iuramentum eſt, & hoc ſatis eſt, vt tale præceptum ad religionem pertineat, ſicut oratio etiam præcipitur, vt eſt neceſſaria propter ſuum effectum, ſeu in remedium alicuius occurrentis neceſſitatis, & nihilominus præceptum, quod de illa datur, ad religionem ſpectat, ergo ſimiliter in præſenti. Atque ita ſentire videntur Soto, & Aragon.

Ad quã virtutem pertineat iurandi præceptum.

8. In contrarium verò afferri poſſunt omnia, quæ ſupra tractatu 4. lib. 1. cap. 29. adduximus in ſimili quæſtione de præcepto orationis, vbi difficilè iudi- C cauimus ad explicandum proprium præceptum religionis, ad orandum obligans, cum neceſſitas orandi nunquam oriatur ex præciſa obligatione colendi Deum, ſed ex obligatione ſubueniendi neceſſitatibus propriis, vel proximorum, quæ obligatio ad charitatem pertinet. Quæ difficultas multo magis vrget in præſenti, quia oratio eſt actus ita honeſtus, vt per ſe, & propter cultum Dei appetendus ſit, & frequentandus, etiamſi neceſſitas præciſa non occurrat, actus autem iurandi licet ſit honeſtus, non eſt tamen per ſe appetendus, ſed tantùm vt medium ad cõfirmandam veritatem, quando fuerit neceſſarium. Vnde licet ob hanc cauſam ibi concluſerimus orationis præceptum eſſe ſpeciale religionis, de iuramento non videtur id poſſe D affirmari, quia tota ratio obligationis eius eſt neceſſitas ad finem longè diuerſum à cultu Dei: ergo etiam tunc cùm imperatur, non præcipitur propter cultũ Dei, ſed propter cognoſcendam, vel confirmandã veritatem. Ergo ad exercitium talis actus nunquam obligat religio, ſed alia virtus, licèt ſuppoſita tali obligatione ex alia virtute, religio dirigat actum, & obliget ad modũ, ſeu ſpecificationẽ eius.

Probabilius eſt præceptũ iurãdi ad religionẽ pertinere.

9. Et confirmatur, quia omiſſio iuramenti non cenſetur ſpeciale peccatum contra religionem, nec iſte modus peccandi contra ſecundum præceptum numeratur ab auctoribus, vt videri poteſt in Summiſtis, & Nauarr. capit. 12. à principio, vſque ad numer. 22. Item iuxta communem ſenſum, qui non vult iurare, cum præcipitur à iudice, non E cenſetur ſacrilegus, ſed inobediens, vel iniuſtus: & qui ad defendendum innocentem, vel vitandam grauem inimicitiam noluerit iurare veritatem ſibi cognitam, non cenſebitur ſacrilegus omiſſiuè, ſed immiſericors, vel in charitate defectuoſus, quia reuera ille per ſe loquendo non deficit in cultu Dei. In quo eſt magnum diſcrimen inter orationem, & iuramentum, quia oratio per ſe præcipitur propter cultum, non ſic autem iuramentum quoad ſpecificationem, quomodo ſupra diximus

Nauarr.

eſſe actum Religionis,& non aliter. Hæc ergo pars videtur mihi probabilior, & in contrarium nihil video, quod difficultatem ingerat, nam quæ propoſuimus,ex dictis clarè ſoluta ſunt.

CAPVT II.

De præcepto non peierandi, & varijs peierandi modis.

1. Datur diuinum, & naturale præceptum negatiuũ prohibẽs vitioſum iuramẽtum.

SVpponimus ex dictis in præcedenti capite, & lib.1.c.3.dari præceptum negatiuum prohibens iurare cum defectu alicuius conditionis, ex requiſitis ad honeſtatem iuramenti, nam eo ipſo, quod conditiones illæ neceſſariæ ſunt, defectus cuiuſcumque illarum parit malitiam.Quia malum eſt ex quocumque defectu, omne autem malum morale prohibitum eſt: ergo datur præceptum negatiuum prohibens iuramentum cum aliquo ex his defectibus;ſcilicet veritatis,iuſtitiæ,& iudicij.Vnde etiam conſtat tale præceptum diuinum, ac naturale eſſe. Diximus enim præceptum affirmatiuum conditionatum, de ſeruandis talibus conditionibus, ſi iuretur naturale eſſe,& illud reſolui in negatiuum: ergo etiam negatiuum naturale eſt. Ex quo tandem concluditur iuramentum factum cum quocumque ex his defectibus peccatum eſſe contra legem naturalem, atque adeo eſſe prohibitum, quia malum, & non è conuerſo.

2. Probatur prior pars, quia oſtenſum eſt hanc prohibitionem pertinere ad legem naturæ: ergo peccatum contra illam legem naturalem eſt. Atque ita intelligitur optimè ſecundum Decalogi præceptum,*Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum,* quantum ad iuramentum ſpectat, per illud enim prohibentur omnia iuramenta, contra Dei honorem facta. *Dico autem, quantum ad iuramenta ſpectat,* vt omittam blaſphemias, tranſgreſſiones, vel abuſus votorum, & omnem indebitum modum inuocandi nomen Dei, id eſt, Deum ipſum, quæ omnia ſub illo præcepto continentur, & aliis locis in hoc opere à nobis explicantur.Hinc denique concluditur altera pars, quia lex naturalis ſolùm prohibet malum, quod ex ſe habet repugnantiam contra rectam rationem, prohibet autem hoc malum: ergo prohibet,quia malum, & non è conuerſo. Hæc ergo clara ſunt, ſolúmque ſupereſt quæſtio de varietate talis peccati.

3. Periurium duobus modis accipitur.

Oportet autem ſecundò aduertere, & explicare voces,ne propter earum ambiguitatem errare contingat.Periurij igitur vox duobus modis accipi ſolet ab auctoribus, videlicet in lata, & ſtricta ſignificatione. Primo modo periurium ſignificat omnem incautam iurationem, & ita vſus eſt illa Hieronym. Hierem.4. vbi cum poſuiſſet tres comites iuramenti,ſubiungit.*Si iſta defuerint,nequaquam erit iuramentum, ſed periurium,* & refertur in c.2.22.q.2. Sic ergo periurium idem eſt, quod peruerſum iuramentum, ſeu mala iuratio. Alio verò modo ſumitur ſtrictè periurium pro falſo iuramento,vt definit Gratian. 22.q.2.in prin.Seu pro mẽdacio iuramento firmato, vt definiunt Theologi, & Summiſtæ, cum Magiſtro,in 3.diſt.39.in quo ſenſu videtur accipi Sapient. 14. vbi periurium inter grauia peccata ex idololatria orta numeratur. Et ſimiliter ſumitur verbum peierandi Prouerb.30. ibi, *Aut egeſtate compulſus furer,& periurem nomen Dei mei,* negãdo ſcilicet furtum, cum abiuratus fuero, vt addit ibi Ianſen. Benè declarans,quomodo illi petitioni, quam præmiſerat,*Verba mendacij longè fac à me*, benè reſpondeat altera,*Paupertatem ne dederis mihi,*ne ſcilicet mihi ſit occaſio dicendi, & iurandi falſum: hoc ergo eſt periurare. Et in eadem ſtricta ſignificatione videtur ſumi in Scriptura, quoties vt grauiſſimum peccatum prohibetur Leuitic. 19. vnde Zach.5. videtur definiri, periurare idem eſſe, quod in nomine Dei mendaciter iurare.

Hieron. Hierem.4. Gratian. Sap.14. Prou.30. Ianſen. Leuit.19. Zachar.5.

4. An falſitas ſit de ratione periurij. *D.Thom.*

De periurio in priori ſignificatione ſumpto quæri ſolet,an de ratione illius ſit falſitas,ita vt definiri poſſit,eſſe iuramentum aliquo modo falſum? Nam partem affirmantem indicat D.Thom.2.2.q.98.art. 1.in corp. & ad 1.ſentit enim periurium illo modo ſumptum eſſe quaſi quoddam analogũ, cuius principale ſignificatum eſt falſum iuramentum,alia verò dicuntur periuria, per quamdam habitudinem ad falſitatem. *Nam actus,* (inquit) *humani ſpecificantur à fine,finis autem iuramenti eſt veritatis confirmatio, cui veritati, & confirmationi eius opponitur falſitas, & ita falſitas directè euacuat finem iuramenti, ideóque falſitas eſt de ratione periurij.* Quæ vltima conſequentia videtur in hoc fundari, quòd ſicut actus humani boni, & ſtudioſi, ſpecificantur à fine, ita vitioſi, vt tales ſunt, ſumunt rationem ſuam ex deſtructione, & elongatione à fine ſtudioſi actus. Quia ergo omne peruerſum iuramentum eſt vitioſum,& ſuo modo deſtruens iuramentum religioſum, ideo ſicut finis iuramenti eſt veritas,ita falſitas dicitur eſſe de ratione periurij in tota illa latitudine ſumpti,tamẽ quia non omne prauum iuramentum æquè deſtruit veritatem, ideo non eſt hîc vniuocatio, ſed analogia. Nam falſum iuramentum actu, & omnino deſtruit veritatem,& ideo illud eſt ſimpliciter periurium, iuramentum autem incautum, ſeu non neceſſarium,ſi ſit verum, non deſtruit actu veritatem, ſed in potentia, vel periculo, quia qui ſic iurat, interdum poterit falſum iurare. Iuramentum verò de re turpi, quando eſt verum, & cum intentione faciendi, non deſtruit actu veritatem, tamen quoad obligationem, dicit quandam habitudinem ad falſitatem, quia non debet tale iuramentum impleri, & ita omne periurium,vt complectitur omne iuramentum iniquum,dicit ordinem ad facultatem.

Non omne prauũ iuramentum eſt periurium.

5. Reſolutio difficultatis.

Sed licèt hæc conſideratio, & analogia quoad denominationem periurij ſuſtineri poſſit, nihilominus quoad rem ipſam exiſtimo, non omne peccatum irreligioſitatis,quod malè iurando committi poteſt,dicere habitudinem ad falſitatem,ſed aliunde poſſe ſuam malitiam deſumere. Hoc patet in primis in vano iuramento,id eſt,abſque neceſſitate facto,quia licèt fiat cum ſumma animaduerſione & cautela dicendi verum, & cauendi omne periculum falſitatis, nihilominus peccaminoſum eſt iuramentum. Et tamen de illo dici non poteſt, quòd reddatur malum propter habitudinem potẽtialem (vt ſic dicam) ad falſitatem, nec propter periculum eius, quia nulla maior potentia, vel maius periculum dicẽdi falſum eſt in tali iuramento, quàm ſi eſſet neceſſarium.Ratio autem à priori eſt,quia Deus non eſt tantùm prima veritas, ſed etiam eſt ſuprema dignitas,& auctoritas,& non tantum eius veritati debetur,vt non inuocetur ad falſum firmandũ, nec cum periculo falſitatis, ſed etiam debetur eius maieſtati, vt ad vana, & leuia confirmanda non afferatur:ergo ſine vlla habitudine ad falſitatem poteſt intelligi irreligioſitas in vano iuramento.Idem conſiderare licet in iuramento turpi,ſeu iniuſto,nõ ſolum enim contingit talis defectus in iuramento promiſſorio,ſed etiam in aſſertorio,vt patet cũ aliquis contra iuſtitiam vel charitatem reuelat occultum crimen, vel alium grauem defectum proximi, & dictum ſuum iuramento confirmat, certus omninò

Deus nõ tantum,eſt prima veritas, ſed etiam ſuprema dignitas,& auctoritas.

nino exiſtens de veritate rei, quam confirmat. Ille A enim peccat contra religionem iuramenti, & non propter habitudinem ad falſitatem, quia illa veritas non pendet aliquo modo in futurum, ſicut in iuramento promiſſorio,& ita ille non manet obligatus ad faciendum falſum, quod dixit, nec etiam eſt periculum in falſitate, rei dictæ, vt ſupponitur, ergo abſolutè naſcitur irreligioſitas, ex iniuſtitia rei dictæ,& iuratæ.Et ratio eſt,quia ad reuerentiam Deo debitam per ſe ſpectat, vt non afferatur in teſtem etiam veritatis,quando cum iniuſtitia,& turpitudine profertur, vt lib.1. cap.3. viſum eſt: ergo ſine vllo ordine ad falſitatem inuenitur irreligioſitas in tali iuramento.

Non debet Deus teſtis aſſumi, quādo cum iniuria & turpitudine quid profertur.

6 Obiectio. Poteſt aliquis dicere, etiam in eo caſu reperiri aliquam habitudinem ad falſitatem, vel quia ille, B qui ſic infamat proximum, practicè errat, & ſuum errorem iuramento confirmat, error enim practicus,quædam falſitas eſt, vel quia ille, qui ſic proximum infamat,quamuis iuramento ſuum dictū confirmauerit,tenetur famā reſtituere, prout potuerit & conſequenter retractare dictum ſuum, quantum ſine mendacio valuerit. Vnde aliqui exiſtimant,illum teneri ad dicendum ſe per errorem locutum fuiſſe, ſubintelligendo per errorem practicum, & ita manet obligatus ad falſificandum aliquo modo prius iuramentum, ſaltem quoad externā ſpeciem, ſeu apparentiam, ergo illa turpis iuratio non caret aliqua habitudine ad falſitatem. Sed hæc in primis non probant irreligioſitatem illius iuramenti poſitam eſſe in hac habitudine,quidquid enim de illa C ſit,tale iuramentum eſt irreligioſum eo ipſo, quòd fit ad confirmandam veritatem turpem, ſeu perniciosam proximo.Deinde dico,non eſſe neceſſariam illam habitudinem, quia licèt iniuſtitia ſupponat errorem practicum, Dei teſtimonium non affertur ad confirmandum illum actum, vt error practicus eſt,ſed ſolum vt narratio quędam veritatis:& ita ex hac parte nō dicit iuramentum illud habitudinem ad errorem,etiamſi cum illo coniunctus ſit.Item licet ex illo facto oriatur obligatio reſtituendi modo poſſibili, non tamen mentiendo, nec ſignificando, prius dictum fuiſſe falſum,& iuramentum cecidiſſe ſupra falſam narrationem, nam hoc eſſet mendacium perniciosum,& ſcandaloſum. Et præterea interdum poteſt eſſe tale peccatum ſine obligatione D reſtituendi, vel retractandi vllo modo priorem aſſertionem, vt ſi detractio fuit contra iuſtitiam, ſed tantùm contra charitatem,vel certè ſi quis ſua propria turpia facta narret, & de illis glorietur, cum iuramento illa confirmans,& ſimilia.

Error practicus quædam falſitas eſt.

Occurritur obiectioni.

7. Concludo igitur ad irreligioſum iuramentum generatim,ſeu in tota ſua latitudine ſumptum non eſſe neceſſariū,vt dicat habitudinem ad falſitatem. Quapropter ſi vox *periurium*,tam amplè ſumatur,vt ſignificet irreligioſum iuramentum, non eſt neceſſarium,vt per falſitatem definiatur, quia vt ſic non dicit habitudinem ad illam,nec ab illa ſpeciem ſumit,ſed à peruerſitate iuramenti abſtractè ſumpta, vt dicit defectum cuiuſcumq; circunſtantiæ debitæ iuramēto,ſiue illa ſit veritas,cui opponitur falſitas, E ſiue ſit iuſtitia,cui opponitur iniuſtitia,ſiue iudiciū, ſeu neceſſitas,cui opponitur vanitas, ſeu otioſitas. Atque ita periurium in hac exceptione nihil aliud eſt,quàm illicitum,ſeu irreligioſum iuramentum.

Periurium in tota latitudine non dicit reſpectū ad falſitatē.

Periurium in genere quod ſit.

8. Quotuplex ſit periuriū. Vnde vlterius conſtat, quotuplex ſit periurium ſic ſumptum,poteſt enim in tria membra diſtingui. Primum eſt iuramentum vanum, ſeu ſuperfluum præciſè ſumptum. Quòd addo, quia omne malum iuramentum eſt ſatis vanum,& ſuperfluum, tamen alia, præter hanc habent aliam malitiam: ſpecialiter autem attribuitur illud nomen, iuramento prauo, ex ſolo illo capite, ſicut dicitur verbum otioſum illud, quod caret omni vtilitate,& ſine bono, quando aliam malitiam non habet. Hoc ergo modo dicitur iuramentum vanum, quod licèt ſit verum,& non iniuſtum, ſine neceſſitate tamen profertur. Secundum,eſt iuramentum iniuſtum, licèt ſit verum,vocatur autem iniuſtum, quomodocumque ſit turpe, & inhoneſtum ex parte materiæ, etiamſi in rigore contra iuſtitiam commutatiuam non ſit,iuxta explicationem datam lib.1.c.3.de comitibus iuramenti. Tertium eſt iuramentum, quo mendacium confirmatur,& hoc dicitur propriè,& ſtrictè periurium.

Verbū otioſū quod ſit.

Sed quæret aliquis.An hæc tria differant ſpecie, in ratione periurij, id eſt, in ratione vitij moralis, ſeu peccati religioni oppoſiti? Reſpondeo primò probabile eſſe, non differre ſpecie, ſed tanquam perfectum, & imperfectum in eadem ſpecie, quia omnia illa iuramenta praua, priuant eadem honeſtate iuramenti,quæ vnica eſt,licèt ex pluribus circunſtantiis conſurgat, & ideo licet deſtruatur ex defectu variarum circunſtantiarum,eadem priuatio ſemper eſt, idémque peccatum: ſicut eſt probabile de intemperantia ratione quantitatis,& qualitatis, vel modi. Addo verò etiam poſſe probabiliter defendi; differre ſpecie ſecundùm illas malitias,quia opponitur cultui Dei,ſecundùm varia eius attributa:nam proprium periurium opponitur directè veritati Dei,iniuſtum autem iuramentum videtur opponi bonitati,vanum autem reuerentiæ debitæ auctoritati,& maieſtati Dei.Quidquid verò ſit de ſpeculatione,in ordine ad mores certum eſt ita diſtingui,vt regulariter neceſſarium ſit,particularem iuramenti defectum in confeſſione aperire: quia, vt videbimus, infinitè (vt ſic dicam) in grauitate diſtinguuntur, regulariter loquendo. 9.

Quomodo aſſignata periurij mēbra inter ſe differant.

Eſt autem circa hos tres defectus conſiderandū, duplicitcr poſſe inter iurandum committi, ſcilicet materialiter,& formaliter,id eſt liberè,& voluntariè, ſiue directè,ſiue indirectè, vel ſine libertate,ex ignorantia, vel naturali inaduertentia. Quam partitionem de periurio tradidit Gloſſ.22.q.1.in prin. Et licèt maximè habeat locum in periurio ſtricto, tamen cum proportione applicanda eſt ad generale periurium,id eſt,ad omne iuramentum defectuoſum, quia in quolibet poteſt defectus eſſe voluntarius,vel inuoluntarius.Quando ergo defectus merè materialiter interuenit,non meretur nomen periurij, quia vitium morale non eſt. Sicut è contrario, qui ex intentione iurat falſum, licèt contingat materialiter dicere verum,periurus eſt, vt ait D.Tho. q.98. art.1. ad 3. quia formaliter falſum iurat: ita ergo è conuerſo, qui ex intentione verum iurat, non eſt periurus licèt materialiter falſum ſit, quod iurat, & idem eſt de aliis defectibus. Oportet autem,vt defectus ſit merè materialis, ita vt deſit intentio,tam formalis,& directa,quàm indirecta,ſeu imputata propter negligentiam, vt commune eſt aliis peccatis, & hoc explicabitur inferius. Hìc ergo à præſenti conſideratione excludimus defectus omnino materiales, quia morales non ſunt: alios verò omnes explicabimus. 10.

Materiale,& formale periurium.

Gloſſa.

D.Thom. Qui ex intētione verum iurat,non eſt periurus, etiamſi falsū iuret.

Aduertit denique d. Gloſſa in princip. 22. q.1. periurium contingere tam in iuramento aſſertorio, quàm in promiſſorio, quia in vtroque poteſt eſſe, vel deeſſe veritas, in altero in dicendo, in altero autem in faciendo, quod dictum eſt: vnde vnum poſſumus vocare periurium falſitatis, aliud 11.

Gloſſa. Periuriū dari poteſt tam in aſſertorio, quàm in promiſſorio iuramento.

infidelitatis.Nos verò addimus,hanc diſtinctionem cum proportione habere locum in periurio generaliter ſumpto, ſeu in omni iuramento irreligioſo, quia tam promiſſorium, quàm aſſertorium iuramentum vanum, & iniquum,ſine falſitate inueniri poſſunt.Et ideo,vt diſtinctius procedamus,prius de periurio aſſertorio,poſtea de promiſſorio dicemus. Ne tamen ſit in nominibus confuſio,ſolùm periurium falſum, ſeu infidele periurium vocabimus, hæc enim ſtricta ſignificatio iam vſu recepta eſt, tanquam famoſior, & tanquam continens grauiorem, & magis propriam iuramenti irreuerentiam, alia verò appellabimus vana, & iniqua iuramenta, quibus addemus iuramentum fictum,ſeu doloſum, quod in ſolo promiſſorio diſtingui poteſt à periurio,& prædictæ diuiſioni non additur, quia vel iuramentum non eſt, vel quando eſt iuramentum, propriam malitiam à prædictis diſtinctam non habet,vt videbimus.

12. Obiectio. Iuramentum per falſos Deos quale ſit.

Vna ſupereſt obiectio contra priorem generalem, ac trimembrem diuiſionem, quia videtur diminuta. Nam iuramentum verum per falſos deos, eſt iniquum iuramentum, vnde etiam dici poterit periurium in priori ampla ſignificatione, & tamen ſub nullo illorum membrorum continetur.Ad hãc obiectionem variis modis ſatisfieri poteſt. Primò enim,quia hæc trimembris diuiſio, per proportionem ad illos tres comites datur: dici ergo poteſt, hoc membrum ſub iuramento vano comprehendi, quia ſine iudicio, & diſcretione fit. Secundò D.Thomas d.quæſt.98.art.1.ad 2. reſpondet, iuramentum per falſum Deum non poni in illa partitione, quia non eſt periurium, quia ex ſe non deſtruit veritatem, nec dicit vllam habitudinem ad falſitatem. Addi tertiò poteſt, peccatum hoc non contineri ſub peruerſo iuramento hîc diuiſo, non ſolùm, quia non dicit habitudinem ad falſitatem, ſed etiam quia non eſt verum iuramentum, verum (inquam) in eſſendo, ſed eſt tantùm iuramentum putatum, & fictum, hîc autem diuiditur iuramentum verum,in dicto ſenſu. Quatenus verò ex conſcientia erronea illud eſt iuramentum, ſic non ponitur in numero cum dictis tribus prauis iuramentis, ſed ad ſingula reducitur cum proportione, nam etiam tale iuramentum poteſt eſſe de mendacio, & de re praua, & de re vana: non oportet ergo augere diuiſionem. Accedit tandem, quòd illud non eſt tantùm prauum iuramentum, ſed eſt plaſphemia, & idololatria, iuxta ſupra dicta tract. 3.lib.1.cap.6. & ideo à præſenti conſideratione excluditur.

Occurritur obiectioni.

D.Thom.

Iuramentum per falſos Deos, nõ eſt verum iuramentum.

CAPVT III.

Vtrùm periurium aſſertorium ſit peccatum mortale,adeo graue,vt alia excedat?

1. *Prateol. Bernard.*

NOn defuerunt hæretici,qui periurium licitum eſſe dixerint, vt de Apoſtolicis refert Prateol. verb.*Apoſtolici*,eiuſdémque hæreſis meminit,Bern. ſerm.65.in Cant.non indicat tamen illorum hæreticorum auctorem, imò nullum habuiſſe ſignificat. ſerm.66. Dicitque non ſimpliciter illos approbaſſe periurium, ſed tantùm ad occultandum ſecretum ſuæ doctrinæ; atque ita, in ore habuiſſe hanc ſentẽtiam;*Iura,periura,ſecretum prodere noli.* Quæ verba habuiſſe in ſuis dogmatibus Priſcilianiſtas, refert Auguſtinus hæreſ.70.& lib.2. Retract. c.60.& lib. contra mendacium c.1.& 2.vbi etiam cap.18.& 19. inſinuat,eos,qui dixerunt aliquando licere mentiri,

Auguſt.

A conſequenter etiam dixiſſe, aliquando licere peierare, quos ibi benè impugnat. Et in eodem errore fuiſſe hæreticos dictos Flagellantes, refert Prateolus ſub eorum nomine, quamuis Gerſon in tract. quem de illis fecit 1.p. Alphab.22. à princ. id non referat. Huius erroris nullum fundamentum relatum inuenio. Fortaſſe iſti pro nihilo habebant iuramentum, & ad Dei reuerentiam,vel iniuriam nihil pertinere putabant.Sed illud mirabile eſt,vt rectè Bernardus notat, quòd illimet, qui ſcrupuloſiſſimè dicebant iuramenti vſum eſſe omnino prohibitum,periurium approbabant, ad ſua falſa dogmata occultanda.

Prateol. Gerſon.

2. Periuriũ nũquam licet. *Exod.20. Matth.5.*

Duo ergo ſunt certa de fide. Primum eſt, periurium eſſe ita malum,& prohibitum,vt in nullo caſu B liceat. Hoc conſtat ex clariſſimis prohibitionibus Scripturæ Exod.20.Matth.5.& aliis,c.1.adductis. Item ex communi conſenſu totius Eccleſiæ,& omnium Canonum, & Catholicorum Doctorum, quos in re clara referre,ſuperfluum eſt. Ratio verò eſt,quia eſt contra præceptum naturale negatiuum, quod ſemper, & pro ſemper obligat. Item mendacium eſt ita intrinſecè malum, vt nunquam poſſit honeſtari, etiamſi ad quemcumque finem videatur neceſſarium, ergo multo minus periurium aſſertorium, quod & mendacium ſupponit, & in illius confirmationem Deum teſtem adducit. Et in ſequenti dubio hoc magis confirmabitur.

3. Periurium ſemper eſt mortale.

C Secundum aſſertum:de fide certum eſt, hoc peccatum eſſe ex genere ſuo mortale, & valde graue. In hoc etiam ſine controuerſia conueniunt omnes Theologi. Et probatur, quia eſt contra præceptum ſecundum primæ tabulæ, quod eſt grauiſſimum, & conſequenter contra Religionis virtutem in materia maximè pertinente ad diuinum honorem. Eſt etiam hoc periurium maximè contra finem iuramenti:nam finis iuramenti eſt cõfirmatio veritatis, periurium verò directè nititur facere irritam confirmationem falſitatis. Denique ex ratione ſua eſt maximè charitati Dei contrarium, & conſequenter etiam proximi,eſt ergo ex ſuo genere peccatũ mortale.Vnde in c.22.q.1.*Grande ſcelus*,appellatur.

4. Periuriũ religioni aduerſatur.

D Tertio certum eſt hoc peccatum contineri inter vitia contraria religioni. Nam ſicut iuramentum eſt actus religionis, ita periurium eſt contra illam, nam eſſentialem ſuam malitiam ſumit ex iniuria, quam Deo infert. Dubitari autem hîc poteſt ad quod genus vitij contrarij religioni, hoc peccatum ſpectet.Quidam enim dicunt eſſe ſacrilegium, hoc neque eſt conſentaneum doctrinæ D.Thomæ, neque diuiſioni vitiorum contra religionem,quam ſupra tradidimus tract.3.lib.1.c.1. nam D.Thomas quæſt.98. art.2. docet periurium eſſe peccatum religioni contrarium, quia Deo ipſi irreuerentiam exhibet, ſtatim verò q. 99. docet ſacrilegium eſſe peccatum, per quod irreuerentia infertur rebus ſacris, diſtinguit ergo ſpecie hæc vitia. Et ideo nos ſupra diximus contineri ſub irreligioſitate ſpecialiter E ſumpta, prout dicit vitium oppoſitum diuino cultui per defectum, & ita dicendum eſt, ſub illo genere eſſe ſpecificum vitium à blaſphemia,& aliis ibi enumeratis diſtinctum.

D.Thom. Periuriũ non eſt ſacrilegium.

5. Quanta ſit grauitas huius peccati.

Iam verò ſupereſt explicandum quanta ſit grauitas huius peccati, quod per comparationem ad alia peccata inquirendum eſt. Et primò comparari poteſt cum aliis peccatis contra Deum, in qua comparatione primò certum eſt, peccata contra virtutes Theologicas, eſſe ex ſuo genere grauiora. Quia hoc per ſe ſolùm eſt contra religionem, quæ inferior virtus eſt,peccata autem contra nobiliores virtu

virtu

virtutes ex ſuo genere grauiora ſunt, quia malum conſiſtit in priuatione boni, inde ex ſe tantò maius eſt, quanto excellentius bonum deſtruit. Confirmatur, quia ſimili argumento ſuprà tract. 3. lib. 1. c.6. oſtendimus, blaſphemiam ex ſuo genere minùs graue peccatum eſſe, quàm illa, quæ ſunt contra virtutes Theologicas, quamuis illud inter peccata contra religionem in verbis exiſtentem, maximum eſſe videatur.

6. Periculum non eſt omnium peccatorum grauiſſimũ, quæ contra religionẽ ſunt.

Secundò dicendum eſt, periurium non eſſe grauiſſimum omnium peccatorum, quæ ſunt contra Religionem. Probatur, quia ex ſuo genere grauior eſt blaſphemia, vt in d.loco oſtendi. Item abſolutè, & per ſe loquendo maius peccatum eſt iuramentum per falſos Deos, licet de veritate ſit, quàm periurium per verum Deum. Hoc etiam dixi loco citato, quia malitiam blaſphemiæ, & idololatriæ continet quæ grauiores ſunt. Locum autem Auguſt. epiſt. 54. vbi videtur dicere oppoſitum, expoſui, vt intelligatur de exceſſu periurij extenſiuo, non intenſiuo. Aliæ verò comparationes periurij fieri poſſunt ad fractionem voti, & ad Simoniam, & ad alia peccata contra Religionem. In quibus breuiter dico, per ſe, & ex vi obiecti, poſt idololatriam, & blaſphemiam, periurium aſſertorium videri grauius cæteris peccatis contra Religionem, excedit enim fractionem voti, quia obligatio iuramẽti aſſertorij grauior eſt, vt ſuprà oſtendi. Excedit item Simoniam, quia immediatius eſt contra Deum, & maiorem illi irrogat iniuriam, vt videbimus. Periurium autem promiſſorium, ſeu infidelitatis, infrà voti fractionem conſtituendum videtur, iuxta ſuperiùs dicta in libro ſecundo de comparatione illius iuramenti cum voto. Denique ex circunſtantiis poſſunt ita aggrauari alia peccata vt excedant periurium. Quando verò augmentum grauitatis ad illum gradum perueniat, ſolus Deus certò dicere poteſt, vt in puncto ſequenti dicam.

Periurium aſſertorium poſt idololatriã & blaſphemiam eſt grauius aliis peccatis quæ ſunt contra religionem.

7. An periuriũ ſit grauius homicidio.

Secundò dubitari ſolet, an periurium ſit grauius omnibus peccatis, quæ contra proximum committuntur, & præſertim conferri ſolet cum homicidio, quod videtur inter illa eſſe grauiſſimum. In qua comparatione multi Theologi docuerunt, homicidium eſſe grauius peccatum periurio. Durandus 3. d. 29. quæſt. 5. numer. 8. & 9. Richardus artic. 4. quæſt. 1. Gabriel. quæſt. 2. artic. 3. dub. 4. Maior quæſt. 5. & Angelus verb. *Periurium*, num. 8. Qui omnes ſic argumentantur. Periurium opponitur latriæ, homicidium charitati, ſaltem ex ea parte, qua proximus eſt ex charitate diligendus, ergo homicidium opponitur nobiliori virtuti, ergo eſt grauius peccatum ex genere ſuo. Hæc verò ratio nullius momenti eſſe videtur, quia falſa eſt ſecunda pars antecedentis cum proportione intellecta. Homicidium enim proximè, ac formaliter non eſt contra charitatem, ſed contra iuſtitiam humanam, quæ inferior virtus eſt, quàm Religio, & ita poſſet argumentum retorqueri. Dixi autem *cum proportione intellecta*, quia ſi homicidium intelligatur eſſe contra charitatem proximi, mediante iuſtitia, ſic non ſeruatur proportio in partitione, vel illatione. Quia etiam periurium eſt contra charitatem Dei mediante Religione, vnde ex hac parte grauiori modo repugnat charitati periurium, quàm homicidium. Accedit, quòd ſimili diſcurſu probari poſſet, adulterium eſſe grauius peccatum periurio, quia opponitur charitati proximi, & idem eſt de aliis peccatis grauiſſimis contra proximum, vt ſunt violatio virginis per vim, & rapina, infamatio proximi cum falſo teſtimonio, & ſimilia, quia etiam ſunt eodem modo contra charitatem proximi: & tamen de cæteris peccatis fatentur dicti auctores, præſertim, Richard. eſſe minus grauia periurio: & ita idem Richard. fatetur, rationem hanc non cogere. Vnde hæc opinio magis videtur fundari ſolutione rationis in contrarium, vt videbimus.

Durand. Richard. Gabriel. Maior. Angel.

Eſt ergo ſecunda ſententia dicens, periurium eſt grauius peccatum homicidio. Ita tenet D.Th. Quodlib. 1. artic. 18. ſequitur Gerſon 1. p. Alphabet. 13. lit. V. in Serm. contra aſſertiones Ioannis parui. Item Syluest. verb. *Periurium*, 1. q. 2. Sot. lib. 8. de Iuſtit. q. 2. art. 3. Turrecremata, in cap. *Prædicandum*, 22. q. 1. Couarruuias, ſuprà p. 1. §. 7. num. 1. vbi refert Guillielmum Peraldum in Summa virtut. & vit. 2. tom. tract. 9. p. 2. cap. 4. vbi duodecim rationibus conatur hanc ſententiam oſtendere, & ſunt aptæ ad exaggerandam periurij grauitatem, præſertim pro concione: tamen ad punctum quæſtionis parum faciunt. 8.

Secunda ſententia.

Periurium eſt grauius homicidio. *D.Thom. Gerſon. Syluest. Soto. Couarr.*

Duobus igitur modis probat D.Thomas ſententiam ſuam, vnus eſt à poſteriori, ſeu à ſigno, nam vt ait Paul. ad Hebr. 6. *Finis omnium controuerſiarum eſt iuramentum*, & ita etiam adhibetur in cauſa homicidij ad terminandam illam, & veritatem inquirendam. Ergo ſignum eſt periurium reputari grauius homicidio: nam ſi eſſet leuius fruſtrà peteretur à ſuſpecto, ſeu accuſato de homicidio, præſumeretur enim, quòd qui maiorem homicidij culpam commiſiſſet, non vereretur minorem committere. Hanc verò rationem impugnat Gabriel, & obiicit, quia ſequeretur, periurium eſſe grauius peccatum, quàm hæreſis, quia etiam in cauſa hæreſis adhibetur iuramentum. Quam inſtantiam conatur eludere Soto, quia Hæreticus, per errorem labitur, & ideò in ſua apprehenſione putat, grauius peccatum eſſe periurium, quàm ſuam opinionem. Sed non oportet vim facere in materiali exemplo: nam blaſphemia, & idololatria peccata ſunt, quæ ſine errore proprio committuntur, & ſunt grauiora periurio, vt ibi, & aliis locis fatetur D.Thomas, & tamen etiam in eorum cauſis adhibetur iuramentum. Non ergo adhibetur iuramentum ad extorquendam confeſſionem alicuius criminis, quia periurium grauius peccatum ſit, quàm crimen, de quo tractatur, interdum enim ita erit, interdum non erit, vt oſtenſum eſt. Tunc ergo adhibetur, quia ſi forte homo interrogatus non commiſit delictum, confirmabit veritatem, quantum poteſt, ſi verò commiſit, ſeparari poteſt, non additurum grauiſſimum peccatum poſt aliud, quantumuis graue, quia multiplicatio peccatorum grauius malum eſt, quàm vnum peccatum tantùm, cæteris paribus. 9.

Periurium eſt grauius quàm hæreſis.

Alius modus probandi hanc ſententiam eſt à priori, quia iuramentum eſt contra præceptum primæ tabulæ, & contra Deum proximè, ac directè, & contra virtutem Religionis, homicidium autem eſt contra præcepta ſecundæ tabulæ, & contra proximum immediatè, & contra humanam iuſtitiã, quæ inferior virtus eſt. Verumtamen ex his principiis generalibus non ſatis probari videtur; nam ex illis ſolùm infertur peccatum contra præcepta primæ tabulæ eſſe grauius ex genere, quàm peccatum contra præcepta ſecundæ tabulæ, comparando nimirum maximum præceptum ad maximum, ad quod ſatis eſt, quod idololatria, verbi gratia vel blaſphemia ex ſuo genere ſit grauius peccatum, quam homicidiũ, non tamen neceſſe eſt, vt omne peccatum in ſpecie ſumptum, contra Deum, Religionem, aut 10.

Alius modus probandi dictam ſententiam.

præcepta primę tabulæ ſit grauius alia ſpecie peccati, contenta ſub peccatis contra præcepta ſecundæ tabulæ. Probat hoc Gabriel, nam violare feſtum eſt cõtra præcepta primæ tabulæ, & tamen non eſt tam graue, ſicut adulterium, vel homicidium. Ad quod etiã reſpondet Soto, hęrendo in materiali exemplo, in quo inuenit differentiam, quia illud peccatũ eſt tantum contra ius Eccleſiæ, & ex ea parte minùs graue eſt. Verumtamen cùm malitia ſit eiuſdẽ ſpeciei, non videtur hoc multum referre. Aliud verò exemplũ afferri poteſt de violatione voti, quæ non videtur eſſe tam graue peccatũ ſicut homicidium, ſed fortaſſe eadẽ de illo mouebitur quæſtio. Aliud ſit, quia irreuerenter orare, & inuocare Deum petendo ab illo aliquid indecens, eſt cõtra pręceptum diuinum, in præcepto primæ tabulæ contentum, & tamen nemo dicet, eſſe tam graue peccatum ex genere ſuo, ſicut homicidium. Item ſi ratio illa eſt efficax, probabit, parricidium eſſe minus graue peccatum, quàm periurium, quod licèt conſequenter admittant aliqui, videtur per ſe incredibile, & contra communem ſenſum. Ratio denique afferri poteſt, quia ſub vno genere ſunt inæquales ſpecies, & nihil obſtat, quominùs aliqua ſpecies inferioris generis ſuperet aliã generis ſuperioris. Quod in ſpeciebus naturalibus, & phyſicis contingit, vt nunc ſupponimus, & in virtutibus, & actibus earũ, nam licèt charitas ſit excellentior ſpe, & fide, nihilominùs credere, vel ſperare in Deum, poteſt eſſe melior actus, quam dilectio proximi etiam ex charitate, ergo etiam in peccatis poterit hoc reperiri.

11. Difficultatis reſolutio.

Quapropter cenſeo in hac comparatione aliquid inueniri, de quo ferri poteſt certum, vel magis veriſimile iudicium, & aliquid, in quo vix poteſt humano modo ferri, quod in aliis ſimilibus comparationibus obſeruandum cenſeo. Declaro priorem partem, nam clarum videtur hęc duo peccata ſe habere ſicut excedens, & exceſſum. Nam periurium ſine dubio excedit ex parte perſonæ, cui facit iniuriã, vt conſtat, homicidium autem ex parte irreparabilis nocumenti, quod infert, nam tollit vitam humanã, quæ in bonis huius vitæ, & externis, maximum eſt, & reſtitui non poteſt: periurium autem non infert reale nocumentum perſonæ, ſed ſolùm in affectu, & irreuerentia ex parte iurãtis. Item periurium excedit ex parte virtutis, cui immediatè opponitur, vt bene ſuprà probatum eſt: at homicidium excedere videtur, quia ſeruata proportione magis offendit iuſtitiam, cui opponitur, quàm periurium Religionem; nam inter peccata contra iuſtitiam commutatiuam homicidiũ videtur eſſe maximum, periurium autem non eſt maximum inter peccata contra religionem. Quamuis autem iuſtitia ſit minus perfecta, quam religio, tamen abſolutè eſt valdè perfecta, & illi propinquiſſima: & ideo videtur poſſe vnus exceſſus in peccatis cum alio compenſari. Denique periurium planè videtur excedere in eſſentiali ſpecie malitiæ, & hoc maximè videtur intendere D. Thomas. Et patet, quia peccatum ſumit ſpeciem eſſentialem vel ex obiecto, vel ex honeſtate, qua priuat: vtrumque autem eſt excellentius in peccato periurij, vt ex dictis conſtat. Declaratur præterea ratione inſinuata à Couarruuia, quia periurium quantum eſt ex ſe, tollit certitudinem diuini teſtimonij, & conſequenter deſtruit quaſi primum principium confirmandi, & ſtabiliendi humana fœdera, & pacta, quod indicat magnam deordinationem eſſentialem talis vitij. Et nihilominùs negari non poteſt, quin ordinariè, ac moraliter loquendo, homicidium excedat in grauitate

Periurium excedit homicidium & exceditur.

circunſtantiarum: tum quia difficilius committitur, & ipſi etiam ſenſibili naturæ magis repugnat, vnde eſt ſignum maioris deordinationis, eſt etiam magis ſcandaloſum, & ideò grauius inter homines punitur.

12. An homicidium æquiualeat periurio ſecũdum moralem æſtimationẽ.

Iam verò ſolum poteſt ſupereſſe quæſtio, an ſecundum moralem æſtimationem, homicidium æquiualeat periurio, vel etiam illud ſuperet? Quæ comparatio ſolum in hoc conſiſtere poteſt, an apud Deum ſit dignum maiori pœna, omnibus penſatis? Et hoc dico eſſe nobis incertum, nec poſſe alteram partem ratione ſufficienter oſtendi: ſuſpicor tamen, comparando vnum periurium ad vnum homicidium, vel maximum ad maximum, grauius puniri homicidium. Quod in aliquo etiam peccato contra inferiores virtutes habente maximã quamdam deordinationem contingere credibile eſt: vt peccatum maximum contra naturam videtur eſſe deteſtabilius apud Deum, & grauius puniri, quam periurium. De adulterio autem communiter cenſetur, eſſe minùs graue, quàm periurium, de quo videri poteſt Richardus ſuprà art. 2. nam quoad malitiam ſpecificam, & eſſentialem ſine dubio ita eſt: quoad grauitatem verò pœnalem, (vt ſic dicam) apud Deum non eſt res tam clara. Quia malitia adulterij maiori conatu, affectu, & duratione committi ſolet, & multiplex eſt, & ordinariè habet coniunctas plures malas circunſtantias, quàm periurium: & ideò fortaſſe apud Deum, ſingula ſingulis compenſando, grauius punitur quodlibet adulterium, quàm vnumquodque periurium.

Sit ne periuriũ grauius adulterio. Richard.

CAPVT IV.

An periurium aſſertorium ſemper ſit peccatum mortale ex parte materiæ?

1. Dicimus, *Ex parte materiæ*, quia ex inaduertentia, & indeliberatione interdum eſſe poteſt veniale, vt c. ſeq. dicemus. Agimus etiam de materia quoad mendacium, ſeu, (quod idem eſt) quoad defectum veritatis in aſſertione iurata, nam de aliis defectibus in iudicio, vel iuſtitia, poſtea dicemus. Mendacium igitur triplex eſt, pernicioſum, iocoſum, & officioſum: de pernicioſo omnes fatentur ſemper eſſe peccatum mortale confirmare illud iuramento, quia ſemper materia illa grauis eſt. De iocoſo verò, & à fortiori de officioſo poteſt dubitari, quia videtur materia leuis: & peccatum licèt ſit mortale ex genere, poteſt fieri veniale ex parte materiæ. In quo Goffredus in c. *Quod autem*, & cap. vlt. 22. q. 2. aſſeruit, periurium iocoſum eſſe peccatum veniale. Ita refert Angelus verb. *Periurium*, qui licèt dicat contrarium eſſe tutius, nihilominùs ait poſſe teneri opinionem Goffredi: quia mendacium iocoſum non eſt propriè mendacium, vt ſentit Auguſt. lib. Quæſtionum in Geneſ. q. 145. & habetur in d. c. *Quod autem.* Citat etiam pro hac ſententia Nauar. Gloſſ. ſolemnem in c. *Veniens*, de Iureiuran. vbi non inuenitur. Id verò ſentire videtur Gloſſ. in cap. *Vnum*, §. *Nunc*, in fin. verb. *Iuramus*, 25. d. Scotus etiam in 3. diſtin. 39. art. primo dicit, communiter concedi, quod vnicum periurium leue, non eſt peccatum mortale: ſed non intelligit de leuitate materiæ, ſed de leuitate loquendi ex indeliberatione, de quo poſtea.

Triplex eſt mendacium. Goffred. C. Quòd autem. Angel. Mendacium iocoſum non eſt propriè mendacium. Auguſt. Nauarr. Molina. Cap. Veniens. Cap. Vnum. Scot.

2. Concluſio. Omne aſſertorium de quocumque mendacio ſit eſt mortale peccatum. Periuriũ ex parte mate-

Nihilominùs communis, & certa ſententia eſt, omne aſſertorium periuriũ de quocumque mendacio ſit, etiã leuiſſimo eſſe peccatum mortale, & ita nunquam fieri poſſe veniale ex leuitate materiæ. Ita

riæ ſemper eſt mortale. *D.Thom. Caietan. Soto. Scot. Richard. Syluest. Nauarr. Couarr.* C. *Quamuis.* Reſpectu iuraméti omne mendacium eſt materia grauis.

Ita ſentiunt D.Thom. dicta q.98. art.3. ad 1. & ibi Caiet. Soto. & alij Theolog. in 3.d.39. dicunt enim periurium deliberatum ſemper eſſe mortale peccatum, ſolúmque poſſe fieri veniale per ſurreptionem. Scotus, q.vnic. art. 2. Richardus art.3. q.2. & alij. Item Summiſtæ verb. *Periurium*, præſertim Syluest. Nauarrus cap.12. num.6. Couar. libr.1. Var. cap.1. num.2. & in dict. cap. *Quamuis pactum* part.1. §.1. n.4. Ratio verò eſt, quia leuitas materiæ mendacij, eſt accidentaria ad grauitatem malitiæ iuramenti: nam reſpectu iuramenti omne mendacium eſt materia grauis.

3. Probatur concluſio.

Quod declaratur multis modis. Primò, quia illa grauitas, vel leuitas mendacij, vt mendacium eſt, conſiſtit in hoc, quòd fiat ſine detrimento alterius, vel cũ illo, vel cum vtilitate, vel ſine illa: periurium autem vt ſic, non inde accipit ſuam malitiam, vel grauitatem, ſed ex hoc præcisè, quòd Deus adducitur in teſtem falſitatatis: ad hoc autem parum refert, quòd falſitas ſit pernicioſa, necne; ergo. Secũdò licèt in homine affirmare mendacium iocoſum ſit leuis culpa: tamen in Deo dicere leuiſſimum mendacium eſſet ſumma imperfectio, quia eo ipſo amitteret eminentiam primæ veritatis, ergo qui Deum affert in teſtem mendacij, etiam minimi, maximam iniuriam illi irrogat, & quantum eſt ex ſe priuat illum ſua infallibili veritate, & conſequenter tacitè proteſtatur, vel Deum non omnia ſcire, vel non eſſe ſummè bonum, cùm mentiri poſſit. Tertiò hinc fit, vt quodlibet periurium euacuet, quantùm in ſe eſt, iuramentum fine ſuo finiendi controuerſias, & firmandi veritatem.

4. Reſpõdetur obiectionibus. Leuitas materiæ quãdo diminuat peccatum.

Ad argumentum ergo in contrarium, patet ſolutio ex dictis, nam leuitas materiæ facit peccatum eſſe veniale, quando diminuit formalem deordinationem inuentam in tali materia reſpectu talis peccati, vt leuitas materiæ diminuit furtum, quia diminuit nocumentum, & acceptionem rei alienæ inuito domino: in præſenti autem non minuitur id, quod eſt per ſe in obiecto periurij. Dices, etiam mendacium poteſt eſſe maius, & minus in ratione mendacij, plus enim mentitur, qui dicit ibi eſſe decem homines, cùm tantùm ſint duo, quàm qui dicit eſſe tres, & ſic de aliis. Reſpondeo, cùm veritas conſiſtat in indiuiſibili, eo ipſo, quòd ab illa perfecta adæquatione receditur, tota veritas deſtruitur. Et in hoc conſiſtit grauitas periurij, quòd Deus adducitur in teſtem aſſertionis, quæ veritatem non habet, quia hoc eſt directè contra primam veritatem, & eius infallibilem auctoritatem, vnde totum aliud augmentum falſitatis per maiorem receſſum à veritate, quaſi per accidens, & quaſi nihil reputatur.

Veritas cõſiſtit in indiuiſibili.

5. Mendacium iocoſum eſt ſimpliciter mendacium.

Ad id verò, quod Angelus dicebat, mendacium iocoſum non eſſe ſimpliciter mendacium, reſpondetur, falſum hoc eſſe, nam ſi falſitas re vera affirmetur, etiam per iocum, mendacium eſt, quia eſt falſa aſſertio contra mentem, & in hoc conſiſtit ratio mendacij; finis autem extrinſecus eſt. Auguſt. autem, in d. loco intelligendus videtur, quando locutio ita fit per iocum, vt ex ipſo modo iocãdi ſatis intelligi poſſit, non affirmari id, quod dici videtur, ſed tantùm ad luſum proferri. Et licèt hoc admittatur in ſimplici ſermone, quando adhibetur iuramentum vix habet locum hæc interpretatio niſi conſtaret verba non aſſerendo, ſed materialiter, vel ſine intentione iurandi proferri. Quia ſi verè, ac formaliter iuramentum adhibetur, eo ipſo ſatis ſignificatur, rem conſtanter affirmari, & ideò excuſari non poteſt à mendacio; & conſequenter nec à periurio, nec à mortali peccato, etiamſi propter iocum proferatur. Imò addit D.Thomas ſuprà periurium iocoſum quodammodo grauius eſſe, quia videtur continere maiorem contemptum Dei. Quod etiam notauit Syluest. *Iuramentum* 2. q. 6. Couar. d.1.p.§.6.num.5. *D.Thom. Syluest. Couarr.*

6. Periculum ex quocumque fine, ſæpes eſt mortale.

Atque hinc colligitur primò, quotieſcunque id quod aſſeritur, vel negatur, mendacium eſt, iuramentum illi additum eſſe peccatum mortale. Quocumque fine bono, vel malo, neceſſario, vel voluntario id proferatur, id eſt, ſiue falſum iuretur ad defendendum innocentem, ſiue ad damnandum, ſiue pro bono priuato, ſiue pro communi, ſiue grauiſſima neceſſitate vrgente, ſiue ex malitia: ſemper enim eſt peccatum mortale tum ob rationem factam, licèt ex circunſtantiis poſſit eſſe magis, vel minus graue: magis in ratione iniuſtitiæ, vel alia ſimili, quàm in ratione periurij, niſi interdum propter maius, vel minus voluntarium. Similiter ſi deeſt veritas in minima parte aſſertionis, id ſatis eſt, ad peccatum mortale cum eadem proportione. Dixi autem. Quotieſcumque id, quod aſſeritur, vel negatur mendacium eſt, quia ſi ex circunſtantiis mutetur ſenſus verborum, & totius aſſertionis, ita vt aſſertio ſic dicta ſine iuramento, non reputaretur mendacium, nec iuramentum additum, erit periurium, & ita ex eo capite poterit excuſari à mortali peccato. An verò aliunde non excuſetur, dicemus capite 6. vbi de his amphibologicis locutionibus tractabimus.

7. Iurare vt certum id quod eſt incertũ, eſt mortale peccatum.

Secundò infertur, ſi iuramento aſſertorio deſit veritas ex parte certitudinis, & modi confirmandi, quod aſſeritur, peccatum mortale committi. Patet, quia quacumque ratione deſit veritas, iuratur id, quod falſum eſt, & hoc ſemper eſt mortale. Hac ratione, qui iurat vt certum, quod non certò ſcit, mortaliter peccat, quia & exponit ſe periculo falſitatis dicendæ, & in actu exercito dicit falſum, ſcilicet ſe certò ſcire, quod certò non ſcit. Hoc autem intelligendum eſt, quando iuramentum fertur in rem ipſam, prout eſt in ſe: ſi autem quis iuret, ſe ita ſentire, vel illud eſſe veriſimile, aut credibile, vel credibilius, ſi de hoc videatur ſibi eſſe certus, non peccabit. Sic etiam qui in re ſpeculatiua, & ſub opinione poſita, iurat alteram partem eſſe veram, præter peccatum leuitatis, (nam ridiculum eſt tale iuramentum, vt libro primo diximus cum Diuo Thoma quæſt.89. art.1.) erit etiam graue peccatum ex defectu veritatis, quia manifeſto periculo iurandi falſum ſe exponit, cùm res in ſe dubia ſit. Si verò iuramentum cadat in ſolam probabilitatem rei, vel in affirmationem, quòd iurans ita ſentiat, non erit periurium directè, nec indirectè: tamen ordinariè tale iuramentum habet defectum iudicij, & prudentiæ. *D.Thom.*

CAPVT V.

Vtrùm iuramentum aſſertorium incautum quoad veritatem, ſemper habeat malitiam periurij, ac ſubinde mortalem.

1. Iuramentum dupliciter poteſt eſſe incautum.

DVobus modis poteſt dici iuramentum incautum: primò, quia ſine neceſſitate fit, & conſequenter ſine debito iudicio, & prudentia, quoad occaſionem, vel cauſam iurandi, licèt non deſit aduertentia ſufficiens ad cauendam falſitatem, & dicendam veritatem, & de hoc defectu nunc non tractamus, quia ad veritatẽ non ſpectat. Alio modo dici poteſt iuramentum incautum, quod fit ſine ſufficienti

ficienti cautela, & aduertentia cauendi morale periculum falſitatis, & de hoc nunc tractamus. In quo ſunt aliquæ regulæ morales certæ.

2. 1. Regula de incauto iuramento. Prima eſt. Qui iurat aliquid putans eſſe falſum, ſemper peccat mortaliter ratione periurij, etiamſi cótingat, rem in ſe veram eſſe, & licèt ille per craſſam ignorantiam putauerit illam eſſe falſam. Sumitur ex Auguſt. Serm. 28. de ver. Apoſt. D. Thoma q. 98. art. 1. ad 3. Soto ibi, & aliis, Syluestro, *Iuramentum*, 2. q. 6. *Periurium*, q. 1. & ibi aliis Summiſt. Nau. c. 12. n. 9. Ratio eſt clara, quia ille formaliter iurat falſum, & mentitur, quia contra mentem formaliter loquitur, & inde ſumit actus malitiam, vt ait D. Thom. 2. 2. q. 110. art. 1. ad 1. vnde ille etiam iurat mendacium: eſt ergo periurus, nam quod res fuerit vera, contingens, & per accidens fuit. Vnde nihil refert, quod falſa illa exiſtimatio fuerit per craſſum errorem, & ſupinam ignorantiam, quia hoc vel culpam periurij potiùs auget, quia videtur augere affectum, & contemptum iurandi falſum: vel ſaltem impertinenter ſe habet, quia non minuit temeritatem, nec malitiam affectus ad iurandum mendacium.

Auguſt. D. Thom. Sot. Sylueſt. Nauarr.

D. Thom.

3. 2. Regula. Secunda regula eſt. Quando iuratur falſum, exiſtimando eſſe verum, ſi exiſtimatio fuit cum ſufficienti aduertentia, & probabili exiſtimatione veritatis, excuſabitur à culpa periurij & conſequenter, vel non erit peccatum, vel ſaltem non mortale. Doctrina, eſt communis, & clara, eiúſque fundamentum eſt, quia veritas, vel falſitas iuramenti non tam ex re iurata, quam ex conſcientia, & mente iurantis attenditur, vt notat D. Th. citatis locis, & benè explicat Soto d. libr. 8. q. 2. art. 3. concluſ. 6. ſed in illo caſu iuramentum illud eſt verum in ordine ad mentem iurantis, non eſt ergo periurium, nec per ſe peccatum. Et in idem redit, quòd actus voluntatis non ſpecificantur ab obiecto prout eſt in re, ſed prout apprehenſo, & propoſito per intellectum, ſed obiectum illius voluntatis iurandi eſt confirmatio veritatis ſub ratione, & apprehenſione veritatis; ergo per ſe ille actus non eſt in ſpecie periurij, ſed veri iuramenti. Requiritur autem probabilis exiſtimatio veritatis, quia ſi hæc probabilitas deſit, temerè iuratur, & imprudenter, ac ſubinde ignorantia falſitatis, quæ in re ipſa ineſt, non excuſat à culpa, quia ipſa ignorantia voluntaria eſt. Et conſequenter licèt ille directè velit iurare verum, indirectè, & interpretatiuè vult iutare falſum, idcóque malitia periurij illi imputatur, quia ad peccandum ſufficit voluntarium indirectum, per quod (vt aiunt) reducitur actus in naturam formæ, id eſt, moraliter conſtituitur in illa ſpecie malitiæ, in qua conſtitueretur, ſi cognitio, & directa intentio intercederent. Quin potiùs licèt contingat poſtea in re verum eſſe, quod iuratum eſt: eadem erit culpa periurij, quia hæc commiſſa fuit, quando homo ſe expoſuit periculo peierandi: & quod poſtea non fuerit falſitas ſubſecuta, materiale fuit, & per accidens, ſeu caſu, & ideò non excuſat. In hoc autem peccandi modo eſt latitudo, ſicut etiam in negligentia conſiderationis debitæ, vel in culpa ignorantiæ eſſe poteſt, vnde ſi negligentia grauis fuerit, erit etiam culpa grauis: ſi autem fuerit leuis, peccatum erit veniale, non ex leuitate materiæ, ſed ex ſurreptione, ſeu defectu libertatis. Quod generale eſt in hoc modo peccandi in quacumque materia, & in hac cum proportione applicandum eſt, iuxta exigentiam rerum, & negotiorum, de quibus tractatur, vt rectè declarant Caietanus verb. *Periurium*; Soto, & alij.

Soto.

In hoc peccandi modo eſt latitudo.

Caietan.

Hinc ſequitur regula tertia, iuramentum incautum quoad veritatem dicendam, ſemper eſſe peccatum periurij, non tamen ſemper eſſe mortale. Loquor de incauto propriè, ſeu priuatiuè, & moraliter: nam poteſt iurari per inaduertentiam naturalem, vel ad dictum ipſum, vel ſaltem ad iuramentum, & tunc non eſt peccatum, quia non eſt actus humanus: illud verò non eſt propriè iuramentum incautum, quia hæc vox indicat moralem defectum per priuationem debitæ conſiderationis. Dico etiam quoad veritatem dicendam, quia poteſt eſſe iuramentum incautum, quoad alias circunſtantias prudentis iudicij, vt ſuprà dixi: de quo poſtea dicetur. Sic ergo clara eſt aſſertio ex dictis: nam quòd illud iuramentum peccaminoſum ſit, patet, quia non ſit prudenter, ſed cum periculo falſitatis, & *qui amat periculum peribit in illo.* Vt ait Sapiens Eccle. 3. Quòd verò malitia illa periurij ſit, manifeſtum eſt, quia malitia illius actus in hoc conſiſtit, quòd homo ſe exponit periculo iurandi mendacium, ſed hæc malitia eiuſdem ſpeciei eſt cum malitia mendacij iurati. Nam in vniuerſum malitia moralis periculi eiuſdem rationis eſt cum malitia euentus, vt fornicari, & ſe exponere periculo fornicandi eiuſdẽ malitiæ ſunt, quia eſt tranſgreſſio eiuſdem præcepti, & idem obiectum, ſolúmque differunt, ſicut perfectum, & imperfectum, directè voluntarium, in ſe, vel in cauſa. Denique malitiam illam non ſemper eſſe mortalem circa ſecundam regulam ſatis declaratum eſt. Nam interdum poteſt eſſe tam parua negligentia circa aduertentiam periculi, vt non ſufficiat ad plenam libertatem neceſſariam ad peccandum mortaliter. Aliquando etiam poteſt eſſe ſurreptio in proferendo ipſo iuramento, & ex ea parte excuſari poteſt. Quando verò tanta ſit inaduertentia, vt excuſet, hoc modo non poteſt certa regula præſcribi, ſed prudens arbitrium neceſſarium eſt. 4.

3. Regula. Iuramentum incautũ ſemper eſt peccatũ periurij. Inaduertẽtia facit, vt iuramentum non ſit peccatũ.

CAPVT VI.

An conſuetudo iurandi incautè conſtituat hominem in ſtatu peccati.

IVramenta incauta maximè cenſentur aggrauari, ex conſuetudine, & ideò ad declarandum, quo ſenſu hoc verum ſit, hanc quæſtionem præmittimus, de conſuetudine iurandi, an ſit peccatum, vel conſtituat hominem in ſtatu peccati, ita enim faciliùs conſtabit, an poſſit efficere, vt aliquod iuramentum ſit peccatum mortale, quod ſine conſuetudine non eſſet. De conſuetudine igitur iurandi quidam indiſtinctè dicunt eſſe peccatum graue, alij eſſe ſtatum peccati, ſeu conſtituere hominem in ſtatu peccati mortalis: alij vtrũque indiſtinctè negant, vt latiùs tractat Sotus locis citandis, licèt non admodum diſtinctè. Sed quod ad peccatum attinet, manifeſtum eſt, conſuetudinem vt ſic, qualiſcumque illa ſit, non eſſe vnum aliquod peccatum. Duo enim in conſuetudine ſpectari poſſunt, ſcilicet frequentia, & numerus actuum, vel habitus inde generatus. De habitu conſtat non eſſe peccatum, ſed poſſe eſſe effectum peccati; nam *peccatum eſt dictum, vel factum, &c. contra legem Dei.* Item præcepta non dantur de habitibus, ſed de actibus, quia in his eſt totus vſus libertatis. Item peccatum eſt pœna dignum, habitus non niſi ratione actus. Frequentia autem actuum non eſt vnum aliquod opus, diſtinctum à ſingulis, ſed eſt collectio, & numerus omnium actuũ, per quos talis cõſuetudo facta eſt. Vnde ſic ſumpta conſuetudo iurãdi non eſt vnũ aliquod 1.

Iuramenta incauta ex conſuetudine maximè aggrauãtur.

De cõſuetudine iurandi variæ ſentẽtiæ.

Habitus peccati non eſt peccatum.

iuramentum, ſed collectio multorum, & conſequenter etiamſi illa iuramenta peccaminoſa ſint, conſuetudo illa non eſt peccatum, ſed collectio, & numerus peccatorum. Quapropter talis conſuetudo, ſi per centum iuramenta facta eſt, nec habet maiorem malitiam, quàm ſit in aggregato tot peccatorum, nec meretur maiorem pœnam. Igitur de hoc puncto, an illa conſuetudo ſit peccatum, nulla poteſt eſſe dubitabilis quæſtio? Nam ſingulare peccatum nec eſt, nec eſſe poteſt: plura verò peccata eſſe poterũt iuxta qualitatem & modum iuramentorum, quibus talis conſuetudo effecta eſt.

Conſuetudo non poteſt eſſe peccatũ.

2\. Et ideò ad expediendum aliud punctum de ſtatu peccati, duo diſtinguere neceſſe eſt; ſcilicet qualitatem actuum, qui conſuetudinem conſtituunt, & quid ſignificetur nomine ſtatus peccati. Circa primum, diſtinguere poſſumus duos modos conſuetudinis iurandi. Primus eſt, quando quis, licèt frequenter iuret, & fortaſſe etiam ſine neceſſitate, vel vtilitate, non tamen ſine veritate, neque ſine ſufficienti aduertẽtia, vt quod iurat verum ſit. Qui modus conſuetudinis inueniri poteſt, vel in homine, qui cõſueuit nunquã mentiri, etiã ſine iuramento, vel etiam cum illo, vel in eo, qui mentiri ſolet ſine iuramento, non tamen cum illo, quæ aduerſitas ad præſens parum refert, vt dicemus. Secundus modus conſuetudinis eſt, quãdo aliquis tam verum, quam falſum iurare cõſueuit. Quod etiam duobus modis accidere poteſt, vnus eſt quando etiam directè aduertendo, ſolet quis falſum iurare. Alius eſt, quãdo conſuetudo iurandi tanta eſt, vt homo ſine ſufficienti diligentia ad dicendum verum, frequenter iuret, etiamſi nunquam iuret falſum ex formali intentione, aut aduertendo falſum eſſe, quod iurat.

Conſuetudo iurãdi in duplici differẽtia eſſe poteſt.

3\. Circa ſtatum verò peccati diſtinguendum etiam eſt: nam tribus modis accipi poteſt ſtatus peccati: Primò pro ſtatu actualis peccati, & hic ſenſus & eſt improprius, & inuſitatus, & impertinẽs ad rẽ præſentem: quia talis ſtatus nõ conſtituitur per cõſuetudinẽ, ſed per quemcumq; actũ peccati mortalis. Secũdo modo accipitur pro ſtatu purè habituali, & ſic dici ſolet eſſe in ſtatu peccati mortalis, qui peccatũ mortale commiſit, & illud nõ retractauit, nec veniam illius cõſecutus eſt. Et hic etiã ſenſus, licèt ſit magis proprius & vſitatus, nõ deſeruit præſenti inſtituto, quia reſpectu periurij ad hũc ſtatum non eſt neceſſaria conſuetudo, ſed vnico periurio commiſſo, & non retracto relinquitur homo in illo ſtatu. Tertio modo eſſe poteſt ſtatus peccati mortalis, quaſi medius inter actum, & habitum, quia ad illum, nec neceſſarium eſt actu peccare, nec ſufficit peccaſſe, ſed vltra permanentiam in peccato commiſſo, addit tantam deordinationem illius ſtatus, vt de ſe ſit obiectũ noui peccati mortalis, ita vt quoties homo aduertit, ſe eſſe in tali ſtatu, & vult permanere in illo formaliter, vel indirectè, nouũ peccatum mortale committat. Sic dicitur eſſe in ſtatu peccati qui tenetur reſtituere, & non reſtituit, cum poſſit, quia ex vi illius ſtatus ſemper actu peccat, ſolũmque interdum nõ peccat, quia de illo actu non conſiderat, quoties verò conſiderat, & ita permanere vult, actu peccat, & ita ille ſtatus, & eſt obiectum peccati mortalis, & de ſe, & quaſi continuum peccatum externum, quamuis ex defectu attentionis, & actualis voluntatis interrumpatur. Hoc ergo tertio modo in præſenti accipitur.

Status peccati tripliciter accipi poteſt.

4\. Iuxta hæc ergo dicendum eſt primò, primum modum conſuetudinis, nec eſſe peccatum graue de ſe, nec collectionem peccatorum mortalium, nec cõſtituere hominem in ſtatu peccati mortalis. Probatur, quia licet illa iuramenta ſint frequentia, nullum illorum de ſe eſt periurium, quia nec ex formali intentione, (nam ſupponitur, cum illa frequentia iurandi eſſe intentionem ſemper iurandi verum:) neque ex indirecta, aut interpretatiua voluntate, quia ſupponitur, ſemper iurare cum ſufficienti aduertentia dicendi verum. Neque etiam per talem frequentiam dici poteſt homo conſtitui in morali periculo aliquando iurandi falſum, quia in ſingulis actibus, ſemper facit moralem diligentiam ſufficientem ad vitandũ voluntarium mendacium, vt etiam ſupponitur: ergo nõ ſe conijcit in morale periculum periurij formalis. Nam licèt contingat interdum decipi, illud ſemper erit materiale mendacium, vnde illud periculum neque eſt de peccato committendo, nec poteſt dici morale, ſed naturale: quia quod homini euenit præter voluntatẽ, & moralem diligentiam cauendi illud, caſuale eſt, ſeu naturale, non morale. Et licèt conſultius eſſet, non ſe exponere huic materiali periculo, frequenter iurando verum, & cum illa aduertentia, non poſſumus dicere cum fundamento, hoc cadere ſub obligationem peccati mortalis: cùm periculum non ſit de peccato mortali, nec grauem iniuriam diuini nominis includat.

Primũ modũ cõſuetudinis in iuramento, non eſſe ex ſe peccatum graue.

Quod homini euenit præter voluntatem, & moralem diligẽtiam, caſuale eſt.

5\. Atque hinc apertè ſequitur cõſuetudinem hanc nihil conferre ad accuſandum, vel excuſandum iuramentum, quod præter intentionem iurantis contingit eſſe de re falſa: nam in indiuiduo conſiderandus eſt actus iurandi, & inaduertentia, cum qua fit. Quòd ſi illa actualiter fuit ex notabili negligentia, non excuſabit conſuetudo aduertendi ordinariè, & frequenter in aliis iuramentis, nam illud oportuit facere, & hoc non omittere: ſicut licèt homo frequenter ſoleat vni tẽtationi reſiſtere, ſi ſemel conſentiat, non excuſatur à graui culpa, propter aliarum victorias. Si verò in illo etiam iuramento ſufficiens diligentia, & aduertentia poſita eſt, vel ſi fuit negligentia aliqua, fuit venialis, non accuſabitur, nec reddetur grauior propter talem conſuetudinem iurandi, quia illa non conſtat ex grauibus peccatis, nec conſtituit hominem in ſtatu peccati: & conſequenter non facit, vt præſens actus iurandi, quatenùs cõtingit eſſe de re falſa, magis voluntarius ſit, quàm ſi non eſſet talis conſuetudo, vt ex dictis conſtat, ergo non eſt vnde aggrauare poſſit talem culpam.

Conſuetudo hęc nihil cõfert ad excuſandum, vel accuſandum iuramentũ.

6\. Secundò dicendum eſt, alteram conſuetudinem iurandi indiſcriminatim verum, vel falſum, etiam cum aduertentia, & directa voluntate, eſſe aggregationem quandam grauiſſimorum peccatorum: & quandiu voluntaria eſt talis conſuetudo, conſtituere hominẽ in ſtatu peccati mortalis. Prior pars manifeſta eſt, quia in tali homine ferè omnes actus iurandi ſunt periuria, & peccata mortalia, ex quibus conſurgit, & coaleſcit talis conſuetudo. Dico autem *ferè*, & non ſimpliciter omnia illa eſſe peccata mortalia, quia non obſtante tam praua conſuetudine, ſi interdum ille homo aduertat verum eſſe, quod iurat, in eo actu non erit periurus, nec peccabit mortaliter, quia ex obiecto non habet talem malitiam: nec conſuetudo eſt circunſtantia, quæ illam inducat, quia ſolùm ſe habet quaſi materialiter, & concomitanter ad talem actum, & non afficit illum.

Conſuetudinem iurandi indiſcriminatim verum vel falſum cũ aduertentia eſſe aggregationẽ peccatorum grauiſſimorum.

7\. Dices: Quamuis actu ille iuret verum, tamen eſt ita affectus, quòd æquè iuraret falſum, ſi ſibi eſſet commodum. Reſpondeo, hunc affectum fortaſſe exiſtere quaſi in habitu, quod non ſufficit ad actualiter peccandum: imò licèt in præſcientia Dei verùm

verum eſſet, illum non minus fuiſſe iuraturum in tali occaſione, ſi falſum ſibi proponeretur, nihilominùs de facto non imputaretur ad culpam, quòd actu commiſſum non eſt. Solum ergo imputaretur, ſi homo haberet actu illum affectũ conditionatum & propoſitum quod non minùs iuraret, ſi eſſet falſum, & tunc eſſet illud aliud concomitans peccatum internum, & mentale: actus autem iurandi hic & nunc, non eſſet periurium, nec peccatum, quia non ex illo affectu procedit, ſed ex voluntate iurandi veritatem ſufficienter cognitam. Quia verò is, qui talem conſuetudinem habet, regulariter parùm curat de adhibenda diligentia debita ad veritatem dicendam: ideò omnia iuramenta eius, regulariter etiam loquendo, grauia peccata ſunt, & malitiam periurij habent, vel ratione falſitatis, vel ratione periculi eius.

Iuramenta omnia hominis ita affecti, vt dictum eſt ſunt grauia peccata.

8. Quis ſæpe iurans ſit in ſtatu peccati mortalis.

Atque hinc facilè probatur altera pars de ſtatu peccati, in qua ſupponitur, conſuetudinem eſſe voluntatem. Et ſic probatur, Quia ex vi talis conſuetudinis, ille homo eſt in morali occaſione proxima, & periculo peierandi; ergo ex vi illius, eſt in ſtatu peccati mortalis, iuxta ſenſum ſuperius declaratũ. Item ſtatus conſurgens ex illa conſuetudine eſt ità inordinatus & contrarius bonis moribus, vt voluntariè illum admittere, aut retinere per actualem voluntatem, ſit peccatum mortale: ergo ſignum eſt illum eſſe ſtatum peccati mortalis. Dixit autem, *quandiu voluntaria eſt talis conſuetudo*, quia ſi illa diſpliceat efficaciter, ita vt homo proponat facere quod in ſe eſt, ad tollendam talem conſuetudinem; ex vi illius propoſiti interrumpitur conſuetudo, & retractatur quantùm ad affectum hominis. Et ideò ratione ſolius habitus, qui tunc durat, non poterit dici eſſe in ſtatu peccati mortalis, quia licèt adhuc homo verſetur in periculo, non tamen in voluntario periculo, neq; etiam in mortali, quia propoſitum efficax multũ iuuare poteſt contra conſuetudinem. Et difficultas illa, vel periculum, quod talis conſuetudo ſecũ affert, effectus peccati eſt, non ſtatus peccati, quando voluntas contra illam nititur. Quia verò ille ſtatus tam prauæ conſuetudinis per proprios actus voluntarios comparatus eſt, tamdiu cenſetur voluntarius, quãdiu per propoſitum efficax non retractatur: ſi verò iam eſt ſimpliciter inuoluntarius ratione contrarij propoſiti, non poteſt dici ſtatus peccati. Atque hinc conſtat, quòd ſi talis conſuetudo iam eſt inuoluntaria, non poterit ratione illius, imputari ad peccatum incautum iuramẽtum, quod de facto ſine morali aduertentia factum eſt, quia iam illa conſuetudo non eſt moralis, ſed quaſi naturalis. Quid verò in hoc puncto dicendum ſit, quando talis conſuetudo voluntariè durat, & ſtatum peccati conſtituit, in ſequenti capite dicetur.

Propoſitum efficax multùm iuuare poteſt contra conſuetudinem.

9. Conſuetudo iurandi cum ſufficiẽti aduertẽtia, ſine debita tamẽ cautione, cõſuetudo eſt peierandi.

Dico tertiò: Conſuetudo iurandi cum ſufficienti aduertentia ad ipſum iuramentũ, quamuis eſſe non ſoleat cum directa voluntate iurandi falſum, ſi tamen ſit abſque debita cautione, ac diligentia ad ſolam veritatem cognitam iuramento confirmandam: conſuetudo eſt peierandi, & hominem conſtituit in ſtatu peccati mortalis, donec retractetur per pœnitentiam, ſeu propoſitum de ſe efficax. Hæc aſſertio conſtat ex præcedenti, & cum proportione accipienda eſt, quia iuramentum hoc modo incautum, peccatum mortale eſt, & malitia eius, malitia periurij eſt, vt declaraui: ergo eadem & proportionalis ratio de tali conſuetudine. Conſurgit enim ex collectione multorum peccatorum, grauium in materia periurij, & conſtituit hominem in mortali periculo committendi ſimilia peccata: ergo quam-
A diu voluntaria eſt, & homo non adhibet conatum ad tollendam illam, conſtituit illum in ſtatu peccati mortalis in ſenſu ſuprà explicato.

10. Aliquorum effugium.

Fomes peccati conſtituit hominẽ in periculo peccandi, ſed non in ſtatu peccati.

Reſpondent aliqui, illam conſuetudinem non conſtituere hominem in occaſione proxima morali peccandi, ſed ſolùm in remota, quæ non ſufficit ad conſtituendum hominem in ſtatu peccati: ſicut fomes peccati conſtituit hominem in periculo peccandi, non tamen in ſtatu peccati, quia periculum illud remotum eſt. Sed hoc diceretur apparenter de conſuetudine iurandi cum veritate, & aduertentia, licèt cum exceſſu, & ſuperfluitate: illa enim dici poteſt occaſio peierandi valdè remota, & ideò non conſtituit hominem in ſtatu peccati, vt dictum eſt. At verò conſuetudo temerè iurandi, quidquid
B in buccam venerit, & ſine aduertentia ad veritatem, ſine dubio conſtituit hominem in periculo proximo iurandi falſum: & ideò ſi voluntaria ſit, & permaneat, meritò dicitur conſtituere hominem in ſtatu peccati. Nec eſt ſimile de fomite peccati, quia ille non eſt ita voluntarius: vnde periculum illud licet magnum ſit, eſt magis contractum, & naturale, quàm voluntarium. Et nihilominùs tenetur homo armare ſe contra illud periculum, oratione, & propoſito reſiſtendi illi: alioqui ſi ſit notabiliter negligens, conſtituet ſe in ſtatu peccati vel mortalis, vel venialis, pro ratione negligentiæ, & periculi.

CAPVT VII.

C

An periurium cum naturali inaduertentia prolatum, ſit peccatum mortale ratione conſuetudinis?

QVæſtio habet locum in conſuetudine grauiter peccaminoſa, quamdiu voluntaria durat: 1.
De illa enim dicunt aliqui, efficere vt periurium, quod aliàs non eſſet peccatum mortale, ratione inaduertentiæ naturalis, imputetur ad mortale ratione conſuetudinis: ita ſentit Caiet. q. 98. art. 3. circa, ad 3. Ratio eius eſt, quia in illo ſic aſſueto ad temerè iurandum inaduertentia non eſt cauſa iurandi, nam æque iuraret, ſi aduerteret, vt eius conſue-
D tudo oſtendit; ergo illa inaduertentia non excuſat culpam, quia non excuſat, niſi ſit cauſa, eſt enim tunc inaduertentia non antecedens, ſed concomitans, quæ non excuſat. Idem docuerat Caiet. 2. 2. q. 88. art. 1. in dubio, circa primam voti conditionem: & in eodem ſenſu dixerat, quæſt. 89. art. 2. conſuetudinem iurandi non excuſare. Sequitur Nauarrus cap. 12. num. 6. & Didacus Victoria (vt refertur) in Regulis confraternitatis nominis Ieſu, contra iuramenta. Fauet Auguſtinus, libro contra Mendacium, cap. 15. quatenùs dicit ex conſuetudine iurandi in periurium decidi. Grauiùs, Chryſoſtomus Homil. 14. ad Popul. dicens, *Ab omnibus eſſe conceſſum, & manifeſtum, multũ iurantem periurium eſſe, neceſſe eſſe*. Et ideò infrà ſubdit, *non eſſe idoneam excuſationem ſi conſuetudinem prætendamus*. Si-
E milia ſumuntur ex Iſidoro libro ſecundo Synonym. cap. 10. *Aſſiduitas iurandi periurium facit*, & lib. 2. Sentent. ſeu de Summ. bon. cap. 31. *Dum vſum iurandi facimus, periurij crimen incurrimus*. Et ex Bernardo lib. de Modo bene viuen. ſerm. 32. dicente, *Periculoſum eſt iurare: vſus iurandi ducit hominem ad periurium*.

Caietan. *Nauarr.* *Didac. Vict.* *Auguſt.* *Chryſoſt.* Multum iurãs periurus eſſe cenſetur. *Iſidor.* *Bernard.*

Nihilominùs alij diſtinguendum eſſe putant, 2.
quia talis actus indeliberatus, non ſemper peccatum mortale eſt, eſſe tamen poteſt. Dicunt ergo ſolam

ſolam conſuetudinem non efficere, vt iuramentum ex ſurreptione actuali prolatum ad culpam mortalem imputetur: quia fieri poteſt, vt illa ſurreptio non ex conſuetudine, ſed aliunde ex actuali paſſione iræ, vel alterius affectus oriatur. Si autem inaduertentia, & præcipitatio actualis oriatur ex conſuetudine, licèt formaliter ſumpta, non ſufficeret ad peccatum mortale, dicunt imputari ad peccatum mortale ratione conſuetudiuis. Ratio eſt, quia licet illud iuramentum cum profertur actu, non ſit voluntarium formaliter, & in ſe, nihilominùs eſt voluntarium in cauſa, ſcilicet in conſuetudine, quam ſupponimus eſſe voluntariam ſeu non retractatam. Atque hæc ſententia tribui ſolet Soto, in lib.8. de Iuſtit. quæſt.2. art.3. concluſ. 7. & in lib. de Cauen. iurament. cap.12. ſed oppoſitum ſentit.

Iuramentum ex ſurreptione prolatum culpā mortalem non efficit.

3. Auctoris ſententia.

Ego verò cenſeo iuramentum prolatum ſine aduertentia formali, & per ſe ſufficienti ad peccatum mortale, non eſſe in ſe nouum, ac proprium, & ſpeciale peccatum mortale, propter ſolam peierandi conſuetudinem, etiam non retractatam. Hæc ſententia tribui poteſt D.Thomæ dicta quæſt. 98. artic.3. ad ſecundum, quatenus ſine reſtrictione dicit, qui iurat falſum ſine aduertentia, à crimine periurij excuſari: & eodem modo loquitur Bonauentura, 3. diſtinct.39. artic.1. quæſt. 3. qui addit etiam, *Quando eſt ex quadam conſuetudine.* Durandus etiam ibi quæſtione 5. indefinitè loquitur. Clarius Maior. ibi quæſt. 4. generalem ponit concluſionem, *Nullum iuramentum indeliberatum eſſe peccatum mortale*, & in probatione infert tanquam conueniens: *Quia aliàs aſſuetus iurare, toties mortaliter peccaret, quoties in actum periurij ex habitu prorumperet.* Denique idem ſumitur ex doctrina Scoti, ibi quæſt. vnic. artic.1. quatenùs dicit, conſuetudinem, vel habitum non facere, vt actus ſit peccatum mortale, niſi reddat illum ſufficienter deliberatum. Syluester etiam abſolutè loquitur verb. *Iuramentum*, 2. quæſt.6. concluſ. 2. & in verb. *Blaſphemia*, quæſt. 4. ſentit Blaſphemiam inaduertenter prolatam ex conſuetudine non eſſe peccatum mortale, cùm tamen maior ratio peccati in blaſphemia ſit, quàm in periurio. Et ad hoc refert Syluestrum, Nauarrus, cap.12. num.84. Ipſe tamen requirit cum Caietano, vt ille, qui non aduertit, ſit ita diſpoſitus, vt ſi aduerteret, non iuraret, quæ conditionalis, vt dixi, & ſtatim oſtendam, impertinens eſt. Denique in eadem ſententia eſt Soto dicto artic.3. Nam prius dicit poſſe contingere, vt inaduertentia licèt ſit in homine habente conſuetudinem iurandi, non ex conſuetudine, ſed ex alia occaſione, vel paſſione naturæ, aut alia ſimili proueniat, & tunc euidens eſſe, non magis eſſe peccatum mortale, quàm ſi non eſſet conſuetudo, quia ibi nihil influit, vnde eſtò non excuſet, accuſare non poteſt. Deinde verò addit, poſſe defectum iudicij prouenire ex conſuetudine, & nihilominus iurare, non eſſe peccatum, ponítque varios caſus. Vnus eſt, quando velocitas iurandi prouenit ex conſuetudine, ſed non tollit aduertentiam neceſſariam ad dicendum verum ratione materiæ, quia per ſe ſtatim patet: & hic caſus eſt clarus, ſed non pertinet ad id de quo agimus. Secundum ergo caſum ponit, dicens: *Deinde quia poteſt contingere in illo motus ſurreptitius, qui ſic naturaliter linguam rapiat, vt culpam vel omninò tollat, vel venialem reddat.* Ecce non cenſet fieri talem motum, mortale peccatum, etiamſi à conſuetudine originem trahat, & hic eſt caſus, de quo tractamus. Idem ſentit in d. lib. de Iu-

D.Thom.

Qui iurat falſum ſine aduertētia à crimine periurij excuſatur.

Bonauent. Durand. Maior.

Scot.

Conſuetudo vel habitus non facit, vt actus ſit peccatum mortale.

Syluest. Nauarr.

Soto.

Inaduertentia in iurādo, vnde prouenire poſſit.

A ram. cap.7. & 12. ait enim (vt refertur) conſuetudinem non facere, vt ſit mortale peccatum, quod ſine illa non eſſet.

Conſuetudo non facit, vt ſit mortale peccatum, quod ſine illa non eſſet.

Ratione probatur primò contra generalem regulam Caietani, quia non obſtante conſuetudine præcedente, non retractata, & habitu ex illa relicto, præſens inconſideratio, & inaduertentia cum qua iuratur inuincibilis eſt, ergo excuſat à nouo peccato mortali non obſtante conſuetudine. Antecedens ſupponitur, nam ex tali hypotheſi tractatur quæſtio, alias clarum eſt voluntariam inaduertentiam non excuſare, ſed accuſare pro ratione voluntatis, ſiue homo habeat conſuetudinem, ſiue non. Oportet ergo, vt talis ſit inaduertentia actualis, quæ reuerà excuſaret ab omni peccato, vel ſaltem à mortali, ſi homo non haberet conſuetudinem iurandi, & in illa eadem inueniatur in homine habente conſuetudinem, quod non repugnat, vt omnes ſupponunt, & eſt per ſe notum. Tunc ergo illa inaduertentia per ſe ſpectata naturalis eſt, & non voluntaria. Iam ergo probatur conſequentia, ſcilicet, illam excuſare non obſtante conſuetudine, quia conſuetudo non facit illam inaduertentiam magis voluntariam, quàm ſi non eſſet. Ergo nec facit actum in ſe magis culpabilem. Antecedens probatur, quia non facit illam magis voluntariam directè, & formaliter, quia de facto non magis aduertit, aut vult non aduertere, neque etiam indirectè, ſeu interpretatiuè, quia propter conſuetudinem non eſt homo magis potens ad aduertendum, ſed æquè naturaliter rapitur, & æque deeſt illi medium, aut excitatiuum, quo ſe applicet ad aduertendum.

4. Probatur aſſertio.

B

Inaduertentia quomodo excuſet non obſtante conſuetudine.

C

Vnde argumentor ſecundò, quia ignorantia inuoluntaria, & ex hac parte antecedens, licet in ordine ad habitualem affectum operantis, ſit concomitans, nihilominùs excuſat à nouo peccato actuali, quia ſecundum ſe facit actum non voluntarium, ex D.Thoma 1.2. quæſt. 6. artic. 8. & quæſt. 76. artic. 3. & hoc ſatis eſt, vt quantum eſt ex ſe impediat actuale peccatum, quia ſine actuali voluntate non peccatur, & ex hac parte habet, vt non accuſet, vnde ſi aliunde ipſa etiam ſit inuoluntaria, omninò planè excuſabit, ſed in præſenti

5. Ignorantia inuoluntaria etiā ex operante ex malo habitu excuſat à peccato.

D.Thom. Sine actuali volūtate non peccatur.

D illa inaduertentia eſt inuoluntaria, vt oſtenſum eſt, ergo excuſat. Tertiò illa conditionalis, in qua maximè fundantur Caietanus, & Nauarrus, quod ille ſic aſſuetus ad iurandum, non minus iuraret, ſi aduerteret, in primis nihil facit ad actualiter peccandum per actum, qui de facto ſit ſine aduertentia. Vt verbi gratia conſueuit quis non ieiunare in diebus præceptis, hodie verò inuincibiliter ignorauit, eſſe diem ieiunij: numquid propterea nouum peccatum commiſit, quia ſi ſciret non ieiunaret? Abſit, quia vt aliàs rectè docuit Auguſtinus contra ſemipelagianos, non imputat Deus nobis, quæ faceremus, ſi hoc, vel illud nobis occurreret, ſed quæ facimus, circa illud, quod occurrit, quod ſi non occurrat, nec ſe offerat memoriæ, aut ſcientiæ, cum qua peccaremus, gratiæ Dei imputandum eſt. Item qui in venatione facta diligentia ſufficiente ad cauendum periculum occidendi hominem, caſu occidit inimicum, ſine dubio non eſt reus actualis homicidij, etiamſi ita ſit diſpoſitus in habituali affectu, quòd libenter occideret, ſi ſciret eſſe inimicum, illa enim conditionalis non refert ad actuale peccatum. Eò vel maximè, quod talis conditionalis eſt incerta, & ſoli Deo cognita, & non obſtante conſuetudi-

Auguſt. Nō imputat nobis Deus quæ faceremus, ſed quæ facimus.

E

Qui in venatione inimicum occidit incautè non eſt reus homicidij.

ne poſſet homo non iurare, ſi aduerteret: ergo ex illo capite non poteſt reputari ad culpam, tale iuramentum.

6.
Quando inaduertentia prouenit ex paſſione, excuſat à mortali.

Probatur deinde noſtra aſſertio, contra exceptionem, vel limitationem alterius ſententiæ. Quæ pro certo ſupponit, & meritò, quando actualis inaduertentia prouenit ex alia paſſione, vel impetu naturali, excuſare à mortali, quia ſi nòn eſſet conſuetudo excuſaret, & ibi conſuetudo impertinenter ſe habet. Ponamus ergo cauſam illius inaduertentiæ, & præcipitationis eſſe conſuetudinem, & argumentor in hunc modum, illa conſuetudo de facto tollit actualem vſum rationis, per ſe neceſſarium ad peccandum mortaliter, ergo iuramentum factum tali modo non eſt nouum peccatum mortale. Antecedens ſupponitur ex caſu, & conſequentia probatur, quia ſine actuali vſu rationis non committitur actuale peccatum mortale.

Aliquorum euaſio.

Reſpondent, ad peccatum ſufficit voluntarium in cauſa, illa autem inaduertentia eſt voluntaria in cauſa, & ideò non excuſat. Aſſertúrque exemplum de peccatis ebrij, quæ imputantur ratione ebrietatis, licet tunc non ſit vſus rationis: item de omiſſione Miſſæ, vel pollutione, quæ in ſomno conſummata peccatum eſt, quando cauſa præcedens in vigilia fuit voluntaria.

7.
Periuriũ, aut alius ſimilis actus in ebrio non addit nouum peccatum.

Sed hoc ipſo exemplo confirmatur aſſertio, & ratio facta, quia periurium prolatum ab ebrio, aut blaſphemia, vel quicumque alius ſimilis actus de ſe malus, non eſt nouum peccatum in ebrio, diſtinctum à præcedentibus, nec addit illis nouam malitiam, nec auget pœnam Inferni, ſed ad ſummum ſe habet ſicut metus actus externus ad internum, vt conſtat ex 1. 2. quæſt. 71. ergo ſimiliter in præſenti actus iurandi ex indeliberatione factus, ratione conſuetudinis præcedentis non eſt nouum peccatum diſtinctum à præcedentibus, & coram Deo non addit nouam malitiam moralem periurij, nec meretur nouam pœnam, & hoc eſt ſolùm, quod intendimus, & in hoc ſenſu dicimus non eſſe peccatum mortale, vtique nouum, & diſtinctum à præcedentibus.

Cur actus in ebrietate facti non ſint noua peccata.

Et ſic probatur conſequentia à paritate rationis, quia ideò actus in ebrietate facti non ſunt noua peccata diſtincta in ſenſu dicto, quia non fiunt cum proprio vſu rationis, nec cum propria libertate, ſed ad ſummum imputantur ratione actus præcedentis, ſcilicet ebrietatis, in quâ tanquam in cauſa, fuerunt tales actus voluntarij, ſine vſu autem rationis, & ſine noua, ac propria libertate non poteſt eſſe nouum demeritum: ſic autem eſt in præſenti, quia ſupponimus nouum iuramentum fieri ſine actuali aduertentia, & ſine propria, & diſtincta libertate. Parúmque refert, quod hæc carentia actualis deliberationis oriatur ex ligatione ſenſuum, vt in ebrio, vel dormiente, vel quod naſcatur ex actuali motu paſſionis, vt alij etiam concedunt, vel quod naſcatur ex habitu iam exiſtente per modum naturæ, & præueniente moralem deliberationem, quia differentia materialis eſt.

8.
An actus qui in ſomno, ebrietate, vel cum alio impedimento vſus rationis fiunt, dicendi ſint liberi.

Iam verò ſolùm poteſt ſupereſſe quæſtio, quæ videri poteſt de nomine, an actus illi exteriores, vel omiſſiones, quæ in ſomno, ebrietate, aut cum alio impedimento vſus rationis, & libertatis fiunt, denominandi ſint peccata à cauſa libera, quæ præceſſit? Nam licèt hoc modo hæc iuramenta inde libera vocentur peccata mortalia, parùm refert dummodo conſtet, ipſa in ſe non afferre nouam malitiam, nec nouum demeritum coram Deo, ſi ſunt tantùm motus primò primi, vel ſi ſint ſecundò A primi, habere tantum malitiam venialem ex modo quo actu fiunt: hoc enim ſolùm eſt, quod nos intendimus, quidquid ſit de denominatione ab actu præterito. Adde non deeſſe doctos Theologos, qui negant actus, vel omiſſiones contra præcepta, contingentes tempore ſomni, vel ebrietatis, etiam ſi fuerint voluntarij in cauſa, non denominari tunc peccata, ſed tantum effectus peccati præcedentis, vt latè defendit Vaſquez, referens pro ea ſententia Paludanum, Maiorem, Gabrielem, & Adrianum in 1. 2. diſt. 94. cap. 3. quia actus non denominatur peccatum, niſi quandiu actus liber eſt, & licet ex libera cauſa proceſſerit, ſi iam non ſubeſt libertati, non ſufficit, vt propriè denominetur peccatum, ſed tantum effectus peccati, aliàs qui B propinauit venenum, ſemper actu peccaret, quamdiu veneni actio durat, etiamſi per annum duret, & ſic de aliis, quæ videntur abſurda. Vnde certum eſt, qui dedit venenum, tunc commiſiſſe totam culpam ſuam coram Deo, ſiue poſtea ſequatur effectus, ſiue impediatur: & qui in alium emiſit ſagittam, æquè peccauit, ſiue attigerit ſcopum, ſiue errauerit, tota ergo culpa in ipſa emiſſione, ſeu impreſſione impetus commiſſa eſt, & ideò illa rectè denominatur peccatum, quia libera fuit, reliqua autem, quæ vel naturaliter ſequuntur, vel caſu impediri poſſunt, & ſub vſum liberum iam non cadunt, videntur potius effectus peccati commiſſi.

Vaſquez.

Actus nõ nominatur peccatum, niſi quamdiu liber eſt.

9.
Dubium in quo actu ſit peccatũ periurij, quod indeliberate fit ex conſuetudine.

Addo, in præſenti materia peculiarem difficultatem C eſſe in explicando, in quo actu præcedente ſit voluntarium iuramentum illud, quod indeliberatè fit vi conſuetudinis. Nam conſuetudo non eſt vnum peccatum, vt ſuprà declaratum eſt, ſed quando eſt peccaminoſa eſt collectio peccatorum, in qua collectione non eſt facilè aſſignare, vbi fuerit voluntarium in cauſa, periurium indeliberatum poſtea ſubſequutum, quia nullum peccatum illius conſuetudinis per ſe ſpectatum, eſt cauſa talis effectus, neque in ſingulis præuideri poteſt, tota autem collectio ſimul ſumpta, quæ eſt conſuetudo, non habebit malitiam diſtinctam à ſingulis actibus, & à numero eorum, ergo actus indeliberatus poſtea ſubſequutus, non magis eſt voluntarius in ipſa conſuetudine, quàm in ſingulis actibus D eius.

Dubij ſolutio.

Ad hoc tamen dici poteſt, & bene, ac verè, in ipſa conſuetudine diſtinguendos eſſe actus præcedentes conſuetudinem, antequam ſit conſummata in ſtatu peccati (id eſt, in tali gradu, in quo conſtituat hominem in morali periculo peierandi cum aduertentia, & ſine illa) ab actibus, quibus vel talis conſuetudo conſummatur, vel continuatur, aut augetur. Nam de prioribus rectè probat ratio facta, nondum continere in virtute actus illos indeliberatos, qui poſtea ex conſuetudine ſequuntur, & ideò veriſimilius eſt, non augeri in ſua malitia ex tali effectu, qui nondum continetur in illa cauſa, nec moraliter poteſt, aut debet in ea E præuideri.

10.
Quando homo ex conſuetudine peccet.

At verò quando homo iam videt conſummari conſuetudinem, & aduertit grauitatem, & periculum eius, tunc meritò dici poteſt, tales actus incipere habere ſpecialem grauitatem ex effectibus virtute tunc volitis, ſiue poſtea ſequantur, ſiue non, maximè verò quando poſt firmatam conſuetudinem, effectus ipſi peierandi temerè fiunt: & (vt ait Chryſoſtomus) *talis homo volens, & inuitus, ſciens, & neſciens, ſeriò & ioco loquens peierat*, idque experimento cognoſcit, & nihilominùs ſciens, & videns actu, vel virtute, vult permanere in illa conſue

conſuetudine. Tunc enim ſpecialiter peccat ratione periculi ſequentium actuum indeliberatorum, & voluntas perſiſtendi in illa conſuetudine ſpecialem grauitatem habet ex illis effectibus præuiſis, vel qui præuideri potuerunt, ac debuerunt. Tunc ergo commiſſa eſt mortalis malitia talium iuramentorum, quæ poſtea indeliberatè committuntur, poſtea verò non augetur malitia, nec denuo peccatur. Quidquid ſit, an actus ſubſecuti denominentur peccata, vel affectus peccati, videtur enim eſſe diſſenſio de nomine, vt dixi, licet in ordine ad aliquos effectus morales poſſit aliquid referre, vt ex dicendis intelligetur. Neque oportet ad fundamenta contraria reſpondere, quia ex dictis ſatis expedita ſunt.

11\. Moralis aduertentia. Homo ex habitu, & cōſuetudine citius deliberat, quàm ſi habitum non haberet.

Aduertit autem Scotus ſuprà, ſæpè ex conſuetudine, & habitu prouenire, vt homo citius deliberet, quam ſi habitum non haberet, *ſic enim in bonis actibus* (inquit) *qui eſt aſſuetus ad prudenter operandum oblata occaſione ſtudioſè operandi, verbi gratia, dandi eleemoſynam ſubito deliberat de danda eleemoſyna, nec propterea actus deſinit eſſe perfectæ virtutis, quia conſuetudo facit, vt ſubito, ac impereceptibiliter deliberet: ſic etiam qui eſt aſſuetus ad amandum Deum, audito eius nomine ſtatim prorumpit in amorem, non quia indeliberatè operetur, ſed quia cito deliberat.* Ita ergo accidere poteſt è contrario, vt ex conſuetudine peierandi oblata occaſione ſubito homo iuret, non quia non ſatis aduertit, ſe iurare incertum, & ſine notitia veritatis, ſed quia licet aduertat, ſubitò deliberat. Quod etiam in furto, & aliis peccatis accidere poteſt. Tunc ergo nouum peccatum committitur, cum malitia mortali, quia non breue, vel longum tempus, ſed deliberatio, vel indeliberatio diſtinguit crimina, ſicut & virtutis actus. Et ideò non eſt regula certa, quæ aſſignari ſolet, quod iurantes ex conſuetudine cæteris paribus, frequentiùs iurant ſine aduertentia, quàm alij, qui non habent conſuetudinem: nam licet ex parte inclinationis habitus ita videatur, tamen quia ipſa etiam conſuetudo dat facultatem ex parte intellectus ad apprehendendum, & deliberandum, ideò illud non ſemper eſt certum, ſed diſtinguendæ videntur conditiones perſonarum, nam in hominibus tardis, vel ruſticis fortaſſe verum eſt conſuetudine ferri abſque mente, in hominibus autem diſcretis, & præſtantibus ingenio, ac iudicio, videtur facilius præire intellectum, & ideò ad diſcernendam culpam, perſonas etiam diſcernere neceſſe eſt.

Deliberatio, & indeliberatio diſtinguit crimina ſicut & virtutis actus.

CAPVT VIII.

Inferuntur Corollaria ex præcedenti doctrina.

1\. Qui peccat per incautū iuramentum ęquè peccari ſiue contingat rē iuratam, veram eſſe, ſiue falſam.

EX dictis infero primò, quoties peccatur per incautam rationem circa veritatem, vel falſitatem dicti, vel circa iuramentum ipſum, æquè peccari, ſiue contingat verum eſſe, quod iuratur, ſiue falſum. Probatur ex dictis, quia tota ratio huius peccati conſiſtit in periculo, cui iurans ſe exponit iurandi falſum, (ſupponimus enim directè non intendere iurare falſum, nam illud non eſſet iuramentum incautum, ſed per ſe falſum) ergo vel non attendit, an iuret, necne, vel ſi hoc attendit, non attendit, an ſit verum, vel falſum, quod iurat, vel negligenter ſe gerit circa examinationem veritatis, quam iurare intendit? In his autem omnibus caſibus fortuito tantùm & contingenter accidit, vt id quod iuratur, ſit verum, vel

A falſum, ergo inde non aggrauatur, vel minuitur culpa coram Deo, quidquid illorum contingat. Probatur conſequentia, quia culpa non pendet ex effectu contingente, ſed tota committitur in periculo, & in cauſa. Confirmatur exemplis ſupra adductis de ebrio, de propinante venenum, de proiiciente ſagittam cum ſimilibus, nam æquè peccant, ſiue ſequatur effectus, ſiue poſtea impediatur. Intelligitur autem hæc regula de proprio peccato quoad nouam culpam, nam ſi ſolum ſit ſermo de denominatione ab actu præterito, vel materiali obiecto, ſeu effectu, clarum eſt peierari materialiter, quando eſt falſum, quod dicitur, non autem quando eſt verum, & ſicut ebrius denominatur homicida, quando cum effectu occidit, non verò B quando non ſe obtulit occaſio occidēdi, ita dicendum erit de periurio. Eſt autem hoc verum quoad has denominationes, quatenus ſumuntur ab actibus, ſeu effectibus externis, nam quoad culpam coram Deo, eadem eſt in vtroque caſu, & eandem denominationem poteſt tribuere. Idémque eſt cum proportione, de denominatione actus, vel effectus externi in ratione peccati, à præcedenti voluntate in cauſa, vt dictum eſt.

Culpa non pēdet ex effectu cōtingēte, ſed tota committitur in periculo, & in cauſa.

Contra hanc doctrinam allegantur Soto, d.q.2. artic.3.& in d.lib.cap.12. quia ſentit, regulam non eſſe vniuerſaliter veram, & ſaltem inueniri falſam in eo, qui licet habeat conſuetudinem iurandi, habet tamen conſuetudinem dicendi verum. Nam ille, etiamſi iuret ſine aduertentia ſufficiente, ad C veritatem dicti ſui, nihilominus non ſe exponit morali periculo iurandi falſum, quia conſuetudo dicendi verum reddit illum moraliter ſecurum. Sicut ebrius, qui non ſolet alios percutere, licet contingat aliquando id facere, illi non imputatur, quia moraliter non præuidit periculum. Item patitur exceptionem illatio facta in eo, qui ratione conſuetudinis, vel acuminis ingenij, vel quia materia eſt facilis, & ſubitò perſpici poteſt, cito aduertit, tunc enim excuſari poteſt aliquis iurando verum, non tamen ſi falſum iuret.

2\. Limitatio aliquorū, ad dictam regulam.

Sed hæ exceptiones, ſeu limitationes non ſunt ad rem, quia loquimur de iuramento incauto, in quo deeſt ſufficiens aduertentia, vel ex dicto, & iuramento ſimul, vel ſaltem ex altero illorum. Et in D omnibus his modis generaliter, & ſine exceptione vera eſt regula poſita, quia ratio ſemper eſt eadem, & ideò vel in omnibus probat, vel in nullo. Neque ad hoc refert conſuetudo, quæcumque illa ſit, nam ſi in aliquo caſu ipſa ſit occaſio facilius, & velocius aduertendi, iuxta doctrinam Scoti proximè notatam, tunc iam non erit iuramentum ex inaduertentia; ſed erit cum velociori aduertentia, & ita non erit incautum, ideóque multum referre poterit, an iuretur aduertendo eſſe verum, vel falſum, quod iuratur, quia ſi iudicetur verum, non erit peccatum, ſi verò falſum, erit peccatum. Sed hæc non eſt exceptio à regula poſita, quæ procedit de iuramento incauto, & ſine aduertentia prolato. Tunc autem ſi ſupponatur inaduertentia eſſe eaE dem, nihil refert conſuetudo, ad cauſandum peccatum, quoad veram culpam, ita vt ſit noua, & diſtincta, quando contingit dictum eſſe verum, non verò ſi contingat eſſe falſum, quia eſt eadem ratio voluntarij, vel inuoluntarij, ergo eadem excuſatio, vel accuſatio, nam propter fortuitum effectum non augetur, vel minuitur culpa.

3\. Exceptiones hæ, ſeu limitationes non ſunt ad rem.

Ad inſtantiam verò de illo, qui habet conſuetudinem non mentiendi, reſpondeo, illam conſuetudinem non excuſare, nec tollere periculū falſitatis, quod

4\. Conſuetudo non mentiēdi non tollit periculū falſitatis.

quod in re ipſa eſt: nam qui iurat negligenter ſe gerens in conſiderando quid iuret, non ideo peccat, quia ſe exponit periculo mentiendi formaliter & ex animo, ſed quia irreuerenter tractat iuramentum, & ſe exponit periculo iurandi id, quod in re falſum eſt. Si verò inaduertentia ſit inculpabilis omnino, quia merè naturalis, vel tantum culpa venialis, quia negligentia fuit leuis, tunc excuſabitur à culpa mortali, vel omnino à culpa, non propter conſuetudinem, ſed propter defectum præſentis deliberationis. Vnde in vtroque caſu æquè peccabit, vel non peccabit, ſiue contingat verum eſſe, quod iurat, ſiue falſum. Et conſequenter idem erit in habente conſuetudinem mentiendi ſi reuera eandem habeat actualem inaduertentiam ex nulla, vel ex parua negligentia. Imò idem erit ſi habeat conſuetudinem iurandi falſum, quantum attinet ad nouam actualem culpam, quidquid ſit de denominatione à præcedenti culpa, iuxta ſuperius dicta. Parum ergo refert, quod ſic iurans habeat conſuetudinem non mentiendi, quia illa conſuetudo non tollit periculum falſitatis in ipſo dicto, & iuramento, in quo culpa illa conſiſtit, non in periculo formalis mendacij, quod videtur ex illa conſuetudine minui. Ad ſecundam verò inſtantiam iam dictum eſt, in eo caſu iuramentum non eſſe incautum, ſed cum aduertentia ſufficienti, vt ſupponitur, & ideo non eſſe exceptionem à regula poſita.

5. De modo, quo ſe habere debeat pœnitens in exercitio cõfeſſionis, qui habet conſuetudinem iurando.

Secundò ex dictis colligi poteſt, quid dicendum ſit de conſuetudine iurandi, in ordine ad confeſſionem. Duo enim circa hoc deſiderari poſſunt, vnum quomodo fiet confeſſio integra, aliud quomodo diſponetur pœnitens, vt ex hoc capite, fiat capax abſolutionis. In quo diſtinguendæ ſunt conſuetudines modo ſupra dicto. Nam ſi conſuetudo tantum ſit in frequentia ſine neceſſitate, non tamen ſine veritate, neque ſine aduertentia ad illam, tunc facilis eſt reſolutio, quia conſuetudo non eſt peccati mortalis, nec conſtituit hominem in tali periculo morali. Et ideo admonendus eſt pœnitens, & rogandus, vt tollat talem conſuetudinem, & ipſe optimè faciet confitendo illam, & moraliter loquendo debet eam explicare, & occaſionem aliquam, ac periculum, quod in ea eſt, ne fortè excedat ſtatum venialis culpæ. Quòd ſi contigerit interdum peieraſſe, illud explicare tenetur cum propoſito, & pœnitentia, non tamen id eſt tribuendum tali conſuetudini, ſed humanæ fragilitati. E contrariò, quando quis ex conſuetudine peierat aduertendo, tenetur in toto rigore integrè confiteri, & conteri: & in illo à fortiori obſeruanda ſunt ea, quæ dicemus de illo, qui conſuetudinem habet incautè iurandi, non adhibendo diligentiam vt verum dicat, vel falſum. Hic enim quoad integritatem in primis tenetur explicare iuramenta, quæ protulit, vel aduertendo falſum eſſe, quod dicebat, vel aduertendo, ſe non eſſe certum de tali re, nec habere illam ſufficienter exploratam, vel etiam quæ magna negligentia, ſine conſideratione protulit: nam his modis peccatur mortaliter committendo ſemper nouam culpam, & ideò neceſſe eſt, ſaltem numerum, & multitudinem explicare eo modo, quo potuerit iuxta generalem regulam de confeſſione. Si autem alia iuramenta temere, & ſine morali aduertentia præcipitauerit, bonum eſt confiteri modum frequentiæ, quia ad curationem conſcientiæ eſt moraliter conueniens, non tamen neceſſe eſt de inquirendo numero talium actuum eſſe Confeſſorem ſolicitum, quia (vt dixi) illa non

Quãdo quis ex conſuetudine peierat, aduertendo quid facere debeat.

In cõfeſſione oportet numerum, & multitudiné iuramentorũ falſorum explicare.

A ſunt noua peccata, ſed tantum in cauſa. Et ideo ſufficiet tunc explicare modum, & tempus conſuetudinis, & quoties noua aduertentia, & quaſi repetita voluntate in ea permanere decreuerit, tunc enim committitur culpa, in qua illi actus indeliberati imputantur.

Addo etiam, quod ad mores referre poteſt, ſi periurium alicubi ſit reſeruatum, & ſolum ſit commiſſum per hos actus indeliberatos formaliter, qui ſolum ex antecedenti cauſa, & voluntate imputantur, non eſſe cenſenda hæc peccata reſeruata, quia reuera in ſe non ſunt peccata, & culpa ſola, quæ fuit in cauſa, non fuit reſeruata. Et eadem ratione exiſtimo, ſi ſit impoſita cenſura propter periurium, non incurri per indeliberata periuria, quæ in ſe non B continent culpam mortalem propter formalem indeliberationem: etiamſi cauſa culpabilis, & voluntaria præexiſtat, quia illa reuera non ſunt periuria quæ propriè ſint peccata mortalia. Nec ordinariè feruntur cenſuræ propter talia periuria, ſed propter illa, quæ cum actuali aduertentia falſitatis, & mendacij proferuntur. 6.

6. Licet periurium ſit alicubi reſeruatum, ſi fuit indeliberatũ, & ſolum in cauſa peccaminoſum reſeruationem nõ incurrit.

Denique, quod ad diſpoſitionem ſpectat, tota difficultas eſt in vero propoſito, & remedio contra talem conſuetudinem: nam ſine dubio neceſſarium eſt propoſitum tollendi illam, & vitandi tale periculum, quia pertinet ad ſtatum peccati mortalis, vt oſtenſum eſt. Quia verò propoſitum hoc ſolet eſſe valde inſtabile, & conſuetudo quodam modo tranſiit in naturam, & ita periculum eſt quaſi intrinſe- C cum, & naturale, ideò difficile eſt iudicare, quando ſit ſufficiens. Verumtamen difficultas generalis eſt ad alias conſuetudines peccandi, quæ difficillimam reddunt peccati correctionem, maximè quando non pendet lapſus ex occaſione extrinſeca, ſed quaſi ex innata fragilitate, & infirmitate. Primum ergo ſupponendum eſt propoſitum abſolutum, & de ſe efficax emendandi conſuetudinem, & non iurandi, niſi cum magna conſideratione, & veritate. De quo propoſito credendum eſt pœnitenti, non obſtante quacumque præcedenti frequentia, & inconſtantia eius, quia ſicut potuit mutari in malum, ita etiam in bonum, & ipſe eſt ſui accuſator, defenſor, & teſtis. Suppoſito autem tali propoſito obſeruandum eſt, vt ſi homo habet aliquas externas D occaſiones moraliter inducentes illum ad temere iurandum, illas auferat, alioqui non ſufficienter diſponetur, ſi proximæ ſint, & ſine magno incommodo auferri poſſint. Deinde ſi ſæpius propoſuit emendari, & non facit, adhibenda ſunt remedia conuenientia, quæ ipſe tenebitur acceptare iudicio confeſſoris, qualia ſunt frequentius confiteri, aliquam eleemoſynam, vel orationem breuem facere pro ſingulis iuramentis temerè prolatis, vel ſimilia. Denique ſi hæc non ſufficerent, interdum erit vtile differre abſolutionem per aliquot dies, in quibus cogatur attentius vigilare, & contrariam conſuetudinem aliquo modo inchoare. Et in his non eſt ſcrupuloſè procedendum, ſed facta morali diligentia, illa cum propoſito cenſeri debet ſuffi- E ciens. Quia non oportet, vt Confeſſor iudicet alium non amplius peieraturum, ſed ſatis eſt, quod iudicet illum in præſenti habere tale propoſitum, & facere, quod moraliter poteſt, vt efficax ſit, nec huiuſmodi humanæ infirmitates efficacius curari ab homine poſſunt.

7. Propoſitum tollẽdi conſuetudinẽ illã, & vitandi tale periculũ omnino eſt neceſſarium.

De propoſito credendũ eſt pœnitẽti.

Remedia ad euitandam conſuetudinem iurandi.

CAPVT

CAPVT IX.

An iuramentum aſſertorium cum amphibologia factum ſit periurium, vel aliter peccaminoſum?

1. Quibus modis committatur amphibologia in iurando.

AMphibologia committi dicitur, quando iurans in alio ſenſu verba intelligit, quàm alius accipiat, hoc autem variis modis fieri poteſt. Primò, quando verba vtrumque ſenſum habere poſſunt in ſignificatione propria & vſitata, vt contingit in vocibus æquiuocis, vt ſiquis iuret, non comedisse rem talem, intelligens indiuiduam, cùm alij de tota ſpecie intelligant. Secundò poteſt quis vti ambiguo ſenſu præter propriam ſignificationem verborum, ſubintelligendo, vel addendo aliquid, quod mente ipſe concipit, licèt non exprimat voce, vt variis exemplis ſtatim declarabitur. Præterea poteſt hæc verborum illuſio fieri, vel ſine neceſſitate, & iuſta cauſa, vel ad decipiendum alium cum nocumento illius, vel contra obligationem iuſtitiæ, vel ſolum ad ludendum, & iocandum: vel fieri poteſt ex iuſta cauſa, aut neceſſitate, quia vel iniuſtè compellitur aliquis ad iurandum, quod non tenetur, vel quia non poteſt aliter celare ſecretum, & fugere importunas interrogationes.

Amphibologia quibus modis fieri poſſit.

2. 1. Aſſertio. Non eſt intrinſecè malum vti amphibologia in iurando.

Dico ergo primò. Non eſt intrinſecè malum vti amphibologia etiam iurando, vnde nec ſemper eſt periurium. Eſt certa, & communis ſententia, quæ ſtatim exemplis, & auctoritate ſimul cum ſequenti aſſertione confirmabitur. Nunc declaratur ratione, quia loqui cum tali amphibologia, non ſemper eſt mendacium, ergo nec eſt intrinſecè malum: ergo nec iuramento id confirmare eſt periurium, vel intrinſecè malum. Antecedens probatur latè ab Auguſtino, lib. contra Mendac. præſertim à cap. 10. vbi variis exemplis Sanctorum hoc confirmat, illa defendens à mendaciis propter multiplicem verborum, aut rerum ſignificationem. Et ratio eſt, quia mendacium eſt dictum contra mentem, vtique loquentis, quia ille eſt, qui tenetur verba ſuæ menti conformare, nec tenetur ſemper illa conformare menti audientis, ſed qui vtitur verbis ambiguis in ſenſu conſentaneo menti ſuæ, non poteſt dici loqui contra mentem. Ergo non mentitur, nec profert mendacium, ergo ſic loqui non eſt intrinſecè malum, ſolùm enim ratione mendacij poſſet habere ſimilem malitiam. Vnde etiam concluditur, quòd talem locutionem iuramento firmare non ſit periuriū, quia per illud iuramentum non inuocatur Deus in teſtem mendacij, quia illud non eſt mendaciū, periurium autem non eſt ſine accuſatione mēdacij, loquimur enim propriè, & rigoroſè de periurio. Vnde tandem concluditur, tale iuramentum non eſſe intrinſecè malum, quia habet veritatem, & facilè habere poteſt alios comites, vt conſtat.

Auguſt.

Mendacium quid ſit.

3. Obiectio ex Iſidoro & Anaſtaſio. *Iſidor. Anaſt.*

Contra hoc verò obiici poteſt ſententia Iſidori ſupra tractata: *Quacumque arte quis iuret, Deus tamen, qui conſcientiæ teſtis eſt, ita hoc accipit, ſicut ille, cui iuratur, intelligit.* Anaſtaſius etiam Nicenus q. 73. in Scripturam, grauem habet ſententiam huc ſpectantem. Cùm enim diſtinxiſſet duplices dolos iniquos, & artificioſos, quos Theologus appellabit formales, & materiales, ſubdit de iuſtis, & ſapientibus ſimulationibus: *Cauendum eſt, ſi quando opus fuerit eiuſmodi mendacio* (vtique materiali) *aduerſus hominum malitiam, ne ſermoni addamus etiam iuſiurandum, non enim aſſumes nomen Dei tui in vanum, & falſum iuramentum ne diligas, & ne ad mundi negotia attrahas nomen Dei,* &c. & hanc ſententiam, ex Baſilio, in Aſceticis, refert. Potéſtque ratione confirmari,

A quia licèt in amphibologica locutione nomen Dei non inuocetur ex directa intentione ad confirmandum falſum, tamen in re ipſa affertur ad confirmandum id, quod aliorum opinione eſt falſum, vnde intellecta poſtea calliditate falſum cenſebitur iuraſſe, qui ſic iurauit. Ergo tale iuramentum contra reuerentiam Dei eſt, & non caret culpa, quæ licèt formaliter non ſit periurij, ad illam reducitur. Probatur conſequentia, quia reuerentia diuina poſtulat, vt non ſolùm ex intentione verum iuretur, ſed etiam vt aliis, & in opinione illorum verum iuretur, ne quantum in nobis eſt, honor diuini nominis minuatur.

Ad Iſidorum iam ſupra reſpondimus, Deum ita accipere, quantùm ad obligationem dicendi verum, & non decipiendi proximum: vnde illa ſententia locum habet, quando aliquis irrationabiliter ſic loquitur, & iurat. Vnde cum ait, *Sicut ille, cui iuratur, intelligit,* nos addere poſſumus, vel intelligere debet, nam ſi ipſe ineptè decipiatur ex ſua inſcitia, vel iniquitate, alteri non imputabitur. Quando verò iniquus eſt dolus, tunc peccat quidem, qui ſic iurat: an verò periurus ſit, ſtatim dicemus. Ad Anaſtaſium, ſeu Baſilium dico in primis, inſinuare illum, licitum eſſe aliquando propter bonum finem, vel officium, dicere falſum, & proprium mendacium, non tamen licere tale mendacium iuramento firmare, & ſic ſupponit quidem falſum, illa ſententia tamen ex illa hypotheſi aliud verum dicit, ſcilicet etiamſi ſimplex mendacium in

4. Iſidor. explicatur, & alij Patres.

B

C aliquo caſu licitum eſſet, nullo modo id dicit poſſe de periurio. Quod etiam Auguſtinus in dicto lib. contra Mendacium optimè confirmat, & ratio eſt, quia licèt mendacium poſſit habere aliquam proportionem cum homine, qui falli, & fallere poteſt, non tamen cum Deo, qui eſt infallibilis veritas, & ideo ſemper fieret illi iniuria, adducendo illum in teſtem mendacij, etiamſi per impoſſibile in aliquo caſu non eſſet malum reſpectu hominis. Hæc autem doctrina quoad hypotheſim illam, nec vera eſt, nec in præſenti neceſſaria, quia per amphibologiam non dicitur mendacium, vt probauimus. Secundò, ille auctor non apertè profitetur errorem illum de mendacio, & ideo ne illum ei aſcribamus, dici poteſt, eum non dicere ſemper eſſe periurium,

Mendacium poteſt habere aliquam proportionē cū homine, ſed non cum Deo.

D aut malum iurare in ſenſu occulto, & amphibologico, ſed ſolùm dicere, nō quoties licèt vti amphibologia, licere etiam illam iuramento confirmare, quia maior eſt reuerentia adhibenda iuramento quàm ſimplici ſermoni, & ideò hæc iuramenta regulariter cauenda eſſe, quia non fiunt vt plurimum, ſine aliqua irreuerentia, & culpa, eſto periurium propriè non ſint, vt dicemus. Et hoc ferè modo reſpondendum eſt ad rationem, probat enim cauendum eſſe tale iuramentum, vbi imminet, non verò probat eſſe per ſe malum.

5. 2. Aſſertio. Quoties verba proferuntur in aliquo ſēſu proprio vel ſecūdum aliquam legitimam interpretationem intento, non committitur periurium.

Dico ſecundò: Quoties verba ſecundùm aliquem ſenſum, vel proprium, vel ſecundùm aliquam legitimam interpretationem intentum, proferuntur ex cauſa honeſta, nec periurium committitur, neque vllum peccatum, ſic iurando. Declara-

E tur primò variis exemplis ab auctoribus traditis, & vſu receptis. Primum, ſiquis promiſit, aut contraxit exterius ſine intentione promittendi, & interrogatur à iudice ſub iuramento, an promiſerit, vel contraxerit, ſimpliciter negare poteſt, quia habere poteſt legitimum ſenſum, ſcilicet, non promiſi promiſſione me obligante, & habet legitimam cauſam ſic reſpondendi, quia alias cùm non poſſit probare defectum intentionis, condemnabitur ad

ſoluendum, quod reuera non debet: vel ad cohabitandum cum illa, cum qua verè non contraxit. Ita docet latè Nauarrus in cap. *Humanæ aures*, 22. quæſt.5.quæſt.1.& 2.vbi ait, non ſolùm poſſe iurare non promiſiſſe, ſed etiam non protuliſſe talia verba, ſi ita interrogaretur, ſubintelligendo, non protuliſſe illa, verè promittendo, vel non protuliſſe, ita vt teneatur confiteri. Et pro hac doctrina adducit Hieronymum, Gregorium, D.Thomam, Scotum, Paludanum, Richardum, Maiorem, Adrianum, & alios; & varias rationes, quæ confirmant generalem concluſionem poſitam. *Nauarr.*

6. Secundò, ſi quis mutuo accepit nummos, quos poſtea ſoluit, & ab eo iterum poſtulētur in iudicio, in quo probare non poteſt ſe illos ſoluiſſe, interrogatus à iudice poteſt abſolutè negare, ſe illa mutuo accepiſſe, ſubintelligens, vel non iterum accepiſſe, poſtquam illos ſoluit, vel non ita accepiſſe, vt illa debeat, vel non ita, vt aperire teneatur. De quo exemplo cum aliis non paucis videri poteſt Couar. 1.Variar.cap.2. *Couarr.*

7. Tertiò, ſi exemptus à gabella ſoluenda, interrogetur, an talem, vel talem rem portet, poteſt abſolutè iurare, non portare, intelligendo non ita portare vt gabellam debeat, ne ſi fatentur portare, iniuſtè cogatur gabellam ſoluere, vt de clerico dicit Syluester, verb. *Mendacium*, q.6. vbi alia exempla adducit, vnum eſt vulgare de illo qui interrogatur an reus hac tranſierit, nam poteſt iurare non tranſiiſſe hac, deſignando locum, quem pede tangit, vel manu, quod de Beato Franciſco refert Nauarrus ſupra, & in Manual.c.12.n.8.ex aliis auctoribus. Aliud eſt de illo, qui interrogatur, an veniat de tali loco, qui falsò putatur peſte infectus, retamen vera non eſt, nam poteſt abſolutè negare cum iuramēto, ſubintelligendo ſe non venire à tali loco peſte infecto, vt Sylueſter etiam dixit, verb. *Iuramentum* 3.q.2. in fine, & Nauarrus, in Manual.c.12. n.19. & Toletus lib.4.Summ.cap.21. Qui addit, habere hoc verum etiamſi locus, de quo quis interrogatur, peſte infectus ſit, perſona verò iſta certa ſit moraliter, ſe non eſſe infectam. Addit Nauar. exemplum de Scholaſticis, qui iurant, ſe non fuiſſe locutos cum oppoſitoribus, cùm reuera fuerint loquuti, non tamen de illis rebus, quæ ad ſubornandum faciunt, vel non de illis rebus, quæ contra ſtatuta eſſe crederent. Præterea huc ſpectant omnes reſponſiones amphibologicæ, quibus licet ſubterfugere interrogationem iudicis non iuridicè interrogantis ſub iuramento, de quibus in 2.2.quæſt.69. Denique ad hoc etiam faciunt, quæ ſupra de obligatione promiſſorij iuramenti ſimulati diximus, & aliqua addemus de eodem iuramento tractantes paulo inferiùs. *Exemptus à gabella quomodo amphibologia vti poterit.* *Nauarr.* *Sylueſt.* *Toletus.*

8. Eſt autem hæc ſententia facilis, & clara, quando exterior oratio ſine vlla additione, vel conditione verbis non expreſſa, duplicem ſenſum reddere poteſt, vt eſt illa, non tranſiui iſthac, quia hoc aduerbium demonſtratiuum, indeterminatam ſignificationem habet, quæ poteſt loquentis intentione determinari. Similis eſt illa æquiuocatio, quam ponit Gloſſa in cap. *Neque* 22.q.2. ſcilicet, cum quis interrogatus, an Petrus ſit domi, reſpondit, non eſt hic, accipiendo verbum *eſt* pro verbo *comedit*, quando bono fine, & iniuſta cauſa vult occultare illum, qui fortaſſe ad vindictā quæritur. Similis eſt æquiuocatio in nomine *Sororis*, quam notauit Gloſſa in cap.vlt.22.q.2. verb. *Sororem*. Et ratio eſt clara, quia tunc oratio etiam exterior in rigore eſt vera in vno ſenſu per illam ſignificato: ergo qui in illo ſenſu illam profert, & iurat, nec mentitur, nec eſt periurus, etiamſi ſciat alium accepturum verba in alio ſenſu, & fore decipiendum, quia aliud eſt, quod audiens intelligit, aliud quod loquens dicit. Imò ſi iuſtam cauſam habeat ſic loquendi, & iurandi, per ſe loquendo non peccabit, permittendo alium decipi, quia non tenetur homo ſemper vitare deceptionem alterius, quam reuera ipſe non facit, ſed alius ſeipſum decipit. Sicut interdum licet facere aliquid permittendo occaſionem peccandi, quam alius accipit, & ego non do, quantum in me eſt. An verò idem ſit, quando amphibologia in verbis ſolis externis non apparet, dicemus c.ſequenti. *Aliquæ orationes amphibologicæ quibus licitè vti poſſunt, qui non tenetur iurare.* *Gloſſa.* *Non tenetur homo ſemper vitare deceptionē alterius.*

CAPVT X.

An liceat iurare cum amphibologia ſola mente concepta?

Amphibologia, de qua in cap. præced. loquuti ſumus, ſenſibilis vocari poteſt, mentalis autem erit quando exteriora verba præcisè ſumpta, non habent ſignificationem propriam, & completam, in qua verum ſenſum efficiant, diſtrahuntur autem à propria ſignificatione per aliquam reſtrictionem interius conceptam. Et tunc maior eſt difficultas, quia ex propoſitione exteriori, & interiori reſtrictione non fit vnum, nec eſt in poteſtate mea coniungere illa ad vnum ſignificandum, ergo ſemper propoſitio verbis expreſſa manet falſa, vt verbi gratia dicit aliquis, non comedi talem rem, & interius ſubintelligit hodie, certè ſi illam comedit heri, falſum dicit, & mentitur, quia negatio illa abſoluta eſt, & totum negat, neque cadit in reſtrictionem tantùm interius apprehenſam. Vnde illam locutionem iuramento firmare periurium videtur. Atque ita tenet apertè Caiet.d.q.89.art.7.dub.2. circa ad 4.vbi de iuramento promiſſorio tractat, ſed loquitur de illo, vt aſſertorium eſt, quia hoc dubium non poteſt ad illud iuramentum ſub alia ratione applicari. Et rationem reddit Caiet. generalem omnibus iuramentis aſſertoriis, ſcilicet quia reſtrictio mente concepta non obſtat, quominus oratio exterius prolata falſa ſit. Et ita ſequitur, & declarat ibi Aragon. circa eandem ſolutionem, ad 4.concl.2.& Sot. d.lib.8.q.1.art.7.ad 4.qui multa in eandem ſententiam habet de iuramento aſſertorio in iudicio lib. 5.q.6.art.2.circa finem. 1. *Mētalis amphibologia quæ ſit.* *Caietan.* *Aragon.* *Sot.*

Contrariam nihilominus ſententiam conſtantiſſimè defendit Nauarrus in d. cap. *Humanæ aures*, & in cap. *Inter verba*, concl.6.corol.65.à n.398.& in Manua.cap.12.num.9.& 19.& cap.18.num.61.& cap.25.num.43. & ad illam confirmandam multa eruditè allegat, & accumulat. Tenet etiam Sylueſter ſupra, & *Iuramentum* 4.quæſt.5. Angelus, *Iuramentum* 5. num.9. quatenus dicunt non eſſe periurium, qui coactus iurare ſe aliquid facturum, mente cōcipit, ſi licitè potuero, vel ſi debuero, aut aliquid ſimile, dicunt enim non ſolùm non teneri poſtea, ſed etiam nec mentiri de præſenti. Quod etiam affirmat Ludouicus Lopez, in Inſt. p.1. n.42. & Nauarrus d.cap.12.n.14. Et idem ſupponunt, qui affirmant, mulierem, quæ per excommunicationem cogitur accedere ad virum, quem certo nouit non eſſe ſuum propter occultum impedimentum irritans, ſi ſit in periculo mortis, poſſe iurare ſe acceſſuram ad illum, ſubintelligendo mente, ſi licitè potuero, & in eo, non mentiri, nec peierare: Angelus, *Iuramentum* 4.in princ. Sylueſter, ſupra Tabienna, eod.n.14. Armilla, n.16.& alij. Imò Sotus, etiam fatetur, licitum eſſe alicui iurare, ſe neſcire, quod reue 2. *Nauarr.* *Sylueſt.* *Angel.* *Lud.Lop.* *Angel.* *Tabien.* *Armil.*

reuelare non poteſt,aut non tenetur,ſubintelligendo,*neſcio vt tibi dicam.* Neſcio autem, quid peculiare inuenit in verbo *neſciendi* magis,quàm in verbo *videndi, audiendi,* aut *faciendi,* vt in illo admittat reſtrictionem ſubintellectam : & neget in aliis , cùm poſſit adhiberi cum non minori proportione.

Neſcio 'quis reſpondere poteſt etiam ſi ſciat.

3. Sed,inquit,verba eſſe ſigna conceptuum, & ideò citra mendacium adiungi commodè verbo *neſcio,* limitationem illam, *vt dicam,* nō tamen ita accommodari verbo *non feci* , aut *non vidi.* At hoc gratis dicitur,tum quia etiam verba ſunt ſigna rerum , & actionum,& viſionum:tum etiam quia eſtò illa reſtrictio non eſſet accommodata, non deeſſent aliæ. Ipſe enim adiungit , quando iudex non poteſt legitimè interrogare de occultis, in ipſa ſua interrogatione quaſi in ipſo iure excipi occulta:& ideò rectè illi reſponderi *non feci* , ſubintelligendo *publicè*,ſeu *non feci,ita vt factum ſub tua interrogatione comprehendatur.* Et ita etiam conceſſit apertè Caiet. tom.1. Opuſc. tract. decem & ſeptem reſponſionum in 5. ad 1.& Adrianus, in 4. mater. de Confeſſione q. de Sigillo,&Tolet.lib.5.Sum.c.58.num.3.

Caietan. *Adrian.* *Tolet.*

4. Hæc ergo ſententia practicè ſecuriſſima,& in rigore vera eſt. Dummodò non ad libitum quis loquatur , & reſtrictionem cōcipiat proportionatam verbis,& materiæ,de qua tractatur,vel ſaltem,quæ ſi voce exprimeretur , & cum alia parte orationis coniungeretur,congruum, & verum ſenſum efficeret,ex quo apta,& conueniens reſponſio reſultaret. Quòd ſiquis fortè rudis ſit, & neſciat in particulari amphibologiam concipere, conſilium erit, vt intendat negare, vel affirmare in ſenſu,qui veritatem in re ipſa contineat. Ad hoc autem neceſſe eſt , vt ſaltem in genere ſciat, & ſibi perſuadeat, in aliquo vero ſenſu poſſe ſe negare,quod reuelare non tenetur,quamuis in particulari neſciat modum : nam ſi hoc etiam generaliter ignoret, nullo modo poterit in vero ſenſu loqui , ideo niſi planè , & ſimpliciter loquatur, peierabit.

Reſoluitur quæſtio , & aſſeritur licitam eſſe amphibologiam mentalē cum certa limitatione.

5. Sic ergo explicata ſententia , hac fundabitur ratione , reſpondendo ad fundamentum contrariæ ſententiæ.Nauar.ergo in dicto c.*Humanæ aures*,q.1. ſic argumentatur. Sicuti datur oratio purè vocalis, purè ſcripta,& purè mentalis, ita poteſt dari oratio mixta , id eſt , compoſita ex verbalibus terminis,& mentalibus:ergo veritas talis orationis mixtæ non eſt penſanda ſecundum vnam,vel aliam partem,ſed ſecundùm integrum ſenſum, qui ex tota oratione ſic compoſira reſultat. Ergo cùm loquens intendit conficere vnam orationem ex verbis expreſſis in voce , & reſtrictione in mente concepta , nulla eſt falſitas in voce (vt contraria opinio ſumebat) quia non eſt illa tota oratio,quæ affirmatur, & negatur. Et licèt voce dicat,*non comedit*,mente ſubintelligendo,*hodie*,quamuis negatio appareat abſoluta,re vera non eſt niſi reſtricta, & ita obſtare optimè poteſt ne tota oratio falſa ſit. Conſequentiæ manifeſtæ ſunt. Antecedens probatur à Nauarro ſolùm à paritate rationis , quia à toto (inquit) ad partem cum identitate rationis eſt bonum argumentum. Sed inſtari poteſt, quia oratio vocalis, ſcripta , & mentalis , non diſtinguuntur vt totum , & pars, ſed vt quædam tota, quarum ſingula , habent ſuas partes proportionatas : vnde illo argumento non ſatis oſtenditur,quod ſicut dantur illa membra pura, ita poſſint dari mixta. Quia termini vocales ſunt apti, & proportionati ad componendam orationem vocalem , terminus autem mentalis , non videtur habere proportionem ad componendam vnam orationem cum termino vocali, quia ſunt diuerſorum ordinum,& nō rectè vniuntur,& colligantur,quod neceſſarium eſt ad componendum vnum totum. Et difficile concipitur , quod ſi ego nunc ſcribo,*Deus eſt*,& mente concipio, *Angelus eſt* , ex illa oratione ſcripta, & hoc termino mentali tanquam prædicato,fiat vna falſa propoſitio.

Nauarr. Argumentū Nauarri.

Et in ordine ad mores augetur difficultas , quia omnis oratio conſtituitur in genere ſigni: ergo vt termini componant vnam orationem , quæ vnam ſignificationem habeat,oportet, vt omnes termini ſint eiuſdem ordinis , & cum proportione ſignificent. Hoc autem non inuenitur in illis terminis, nam mentalis eſt ſignum ſpirituale , & de ſe ſolum ſignificat,concipienti, vnde non eſt aptum ſignum aliis;vocalis autem oratio eſt ſignum ſenſibile,& de ſe ordinatur ad ſignificandum aliis, & ex hac parte non videtur aptè componi cum interno,& mentali termino:neq; inde poteſt reſultare vna oratio vera, quatenus eſt ſenſibilis,& humana locutio. Et idem eſt de vocali,& ſcripto, terminis.nam oratio vocalis eſt ſignum tranſiens,vnde de ſe ſolùm ſignificat præſentibus, & quamdiu profertur ; ſcriptura verò eſt ſignum permanens,& de ſe ordinatur ad abſentes tam loco,quam tempore. Non ergo poteſt oratio ſcripta determinari quoad veritatem, vel falſitatem per vocalem reſtrictionem , quia tranſit , & permanet ſcripta oratio,ſemper ſignificans verum, vel falſum,prout ſcripta eſt. Confirmatur,quia,qui ſcriberet Chriſtum non eſſe mortuum,mente concipiens vt Deum , planè ſcriberet propoſitionem hæreticam , etiāſi ipſe non eſſet interiùs hæreticus: & in ſcribendo falſus eſſet , licèt in ſentiendo non eſſet : ergo ſignum eſt ex illa ſcriptura,& conceptu mentis non fieri vnum,& propoſitionem ſcriptam falſam eſſe , non obſtante mentis determinatione. Denique aliàs nullus eſſet ſermo certus inter homines,ſed quilibet poſſet loqui,& ſcribere,quę vellet,concipiendo mente ſenſum,quem verba ſecundum aliquam ſignificationem non faciunt : quod eſt contra omnem fidem humanam,nec minùs nocet ſocietati hominum,quam apertum mendacium. 6.

Omnis oratio cōſtituitur in genere ſigni.

Sed nihilominùs probabilis eſt dicta ratio Nauar.quia compoſitio, & prolatio orationum ſignificantium mentem,liberè fit pro hominis voluntate,ergo poteſt illas componere ex terminis diuerſorum ordinum,atque adeo facere propoſitiones mixtas : quæ non habeant plenum ſenſum in ore niſi vt cōiunguntur menti.Sicut Greg.in Ezechiel.initio dixit,*Prophetas interdum coniungere verbum , quod ore ſonat,verbo mentis.*Nec refert,quòd conceptus,& vox ſint ſigna,& res diuerſi ordinis, quia vnum,integrum ſignum poteſt componi ex ſenſibili , & inſenſibili:ſicut Sacramentum ex confeſſione,& contritione,vel ſicut Euchariſtia ex ſpeciebus ſenſibilibus,& Chriſto inuiſibili.Poteſt etiam ita explicari, nam poteſt quis inchoare altè propoſitionem , & conſummare illam voce adeo ſummiſſa,vt alter non percipiat vltimam determinationem ſeu reſtrictionem : tunc autem nemo negabit illam eſſe vnam propoſitionem,quia eſt purè vocalis. Item conſtat illam eſſe in ſe veram prout integra eſt , quamuis non ſit vera, vt ab altero percipitur. Et ita quoad effectus morales iidem ſequi videntur eo tali modo loquendi,vel iurandi:vt ſiquis dicat clarè,*Non feci*, & ſubmiſsè obmurmuret , *hodie*, perinde ſe habet quoad ſignificandum aliis,ac ſi mente tantùm concepiſſet reſtrictionem. 7.

Defenditur argumētum Nauar.

Gregor.

Præterea eſt alius modus in re æquiualens,videlicer,ſi quis intendat materialiter illa verba proferre,& ad maiorem ſecuritatem , cùm incipit dicere, 8.

Iuro, interponat ſubmiſsè & ſecum hæc verba, *me* A *dicere*, & altè concludat, *quod non feci*. Sic enim veriſſima eſt aſſertio tota, & illud non feci, non profertur vt oratio integra, ſed vt vnum extremum propoſitionis: ita ergo fieri poſſet mente tantùm concipiendo illud, *me aſſerere*, quia quoad effectum moralem perinde eſt. Denique poteſt aliter explicari ratio, quia liberum eſt homini mentem ſuam exprimere, vel non exprimere, ergo eſt etiam liberum inchoare expreſſionem, & non finire. Ergò cùm in mente totum hoc concipio, non feci hoc hodie, poſſum inchoare expreſſionem huius conceptus, & non finire illam, ergo licèt dicam, *non feci hoc*, & ibi ſiſtam, animo non finiendi propoſitionem, in rigore non mentior. Quia nondum finiui ſermonem B meum, & non intendo per illa ſola verba aliquid integrè ſignificare: ergo licèt iurem, non iurabo falſum, quia non intendo iurare quod exteriùs ſonat abſque alio, quod mente concipio.

Quomodo aſſertio ſit vera, quæ aliquid voce profert, & aliud mente concipit.

9. Faciúntque ad hoc confirmandum duo modi loquendi Chriſti ab Euangeliſtis relati. Prior eſt Mat. 13. *De die illa nemo ſcit, &c. neque Filius*: nā licèt hic locus varias habeat interpretationes, quas in 6. tom. de Incarnat. tractaui, tamen in quacumque neceſſe eſt, aliquid ſubintelligere, quod in verbis non eſt expreſſum, vt *neque filius ſcit, vt reuelet*, vel *non ſcit, à ſe*, vel *Non ſcit ex humanitate*, aut aliquid ſimile. Alter locus eſt Ioan. 7. vbi Chriſtus dixit fratribus ſuis, *Ego non aſcendam ad diem feſtum iſtum*, & tamen paulò poſt refertur aſcendiſſe, vbi neceſſe eſt aliquid C ſubintelligi, quia Chriſtus nō ignorabat, quid eſſet facturus. Subintelligitur ergò, vel *non aſcendam vobiſcum*, vel *non publice, ſicut ſoleo*, & vtrumque videtur declaraſſe Euangeliſta paulò poſt ſubdens, *Vt autem aſcenderunt fratres eius, tunc & ipſe aſcēdit ad diem feſtum, non manifeſtè, ſed quaſi in occulto.* Cùm enim refert, poſtquam fratres aſcenderunt, tunc ipſum aſcendiſſe, indicat priorem intellectum, ſcilicet non aſcendam vobiſcum, nam hoc impletum eſt: ſeparatim verò aſcendendo non egit contra verba in ſenſu à ſe intento. Cùm verò Euangeliſta accuratè animaduertit, *non publicè*, ſed occultè aſcendiſſe, indicat alteram interpretationem, quæ non eſt omninò diuerſa, ſed ex vtraque vna conficitur. Vel etiam potuit eſſe æquiuocatio in verbo D *Aſcendam*, fratres enim loquebantur de aſcenſione ad feſtum agendum, ipſe autem de aſcenſione ad patiendum: quod ſignificat ratio ab ipſomet Chriſto ſubiuncta, *Ego autem non aſcendam ad diem feſtum hunc, quia meum tempus nondum impletum eſt.* Vt præteream varios alios modos, quibus locus ille exponitur.

Chriſti verba in quibus aliquid dictū, & aliud ſubintellectum. *Ioan.* 7.

10. Nihilominùs cauendum eſt, ne hinc homines ſumant nimiam licentiam ita loquendi, vel iurandi, nam id ſine dubio eſſet contra bonos mores, & contra ſermonis ſimplicitatem, vt ſic dicam, neceſſariam ad humanam ſocietatem. Addendum igitur eſt, hunc loquendi modum per amphibologiam, & præſertim per ſermonem mutilatum in verbis, & quaſi integratum ex conceptibus, non eſſe licitum, E niſi ex iuſta cauſa, & neceſſitate & ſi aliter fiat, culpam committi, & ſi addatur iuramentum regulariter eſſe graue peccatum. Ita ſentiunt communiter Doctores allegati, præſertim Caiet. & Sot. Nauar. c. 12. n. 8. & in d. c. *Humanæ aures*, q. 3. & ſumitur ex ſententia Iſid. ſæpe citata in c. *Quacumque arte* 22. q. 5. vbi pro regula ponit. *Quacumque arte quis iuret, Deum ita accipere, ſicut ille, cui iuratur, intelligit*, quæ ſaltem vera eſt, quādo nulla eſt honeſta ratio in alio ſenſu loquendi, quoad obligationem ſimpliciter, & purè loquendi. Vnde eſt illud Amb. lib. 3. Officiorum c. 12. *Vnuſquiſque ſimplicem ſermonem proferat, vas ſuū in ſanctificatione poſſideat, nec fratrem ſuum circunſcriptione verborum inducat* Hier. etiam ad Galat. 2. c. *Vtilem*, in q. 2. docet quidem ſimulationem aliquando eſſe licitam, dummodò in tempore, & cum vtilitate (vtique honeſta, & rationabili) fiat: ergo omninò voluntariè, & ſine cauſa vti hoc genere iuramenti contra rationem eſt, atque adeo peccatum. Solum ergo licet, quando aliquis iniuſtè, vel importunè cogitur ad aperiendum aliquid, & iurandum, quod ſibi non expedit reuelare: quando autem quis vel iuſtæ interrogationi reſpondet, vel ipſe voluntariè ſe offert ad loquendum, ſimpliciter loqui debet, prout ſcit alium accipere.

Quam cautè vtendum ſit amphibologia in iuramentis. Hic modus loquendi ſolum ex iuſta cauſa, & neceſſitate licet.

Caietan. Soto. Nauar. C. Humanæ aures. Iſidor. C. Quacumque arte. Ambr. Hieron. C. Vtilem.

CAPVT XI.

Quale peccatum ſit ſine rationabili cauſa vti amphibologia, præſertim mentali in iurando.

VT ratio, & grauitas huius culpæ magis intelligatur, quærimus, an ſic loqui ſine cauſa, ſit in rigore mendacium, & conſequenter ſi iuramento firmetur, ſit propriū periurium? Vtrumque enim videtur affirmandū, quia locutio illa eſt cōtra virtutē veritatis, ergo eſt mēdacium, ergo iuramentum illi additum eſt periuriū. Conſequentiæ videntur claræ. Et antecedens patet ex doctrina Ariſt. 4. Ethic. c. 7. quē imitatur D. Th. 2. 2. q. 109. a. 1. ad 2. docet enim ad veritatē pertinere; vt homo *vnūquodque quale eſt ipſum, dicat, atque oſtendat tā vita, quàm verbis*: & eum, qui ſic ſe gerit, dicit eſſe veracem, ſentiens alium eſſe mendacem, quem ſimulatorem, vel diſſimulatorem vocat. Sed negari non poteſt, quin amphibologia ſit quædam ſimulatio, ergo ſi abſque iuſta cauſa fiat, eſt veritati contraria, atque adeo mendacium. 1.

Quæritur, ad detur mēdacium, & periurium, in tali modo

Ariſt. D. Thom.

Dices. Si tunc eſt mendacium, ſemper erit, etiamſi ex quacūque cauſa fiat, quia mendacium non deſinit eſſe mendacium propter iuſtum finem, aliàs interdum eſſet licitum. Reſpondetur negando ſequelam, quia malitia non eſt carentia omnis bonitatis, ſed debitæ ineſſe. Quoties autē neceſſitas non requirit amphibologiam, debita eſt noſtro ſermoni ſimplicitas in ſenſu vſitato, & concepto ab audiente: & ideo tunc carentia veritatis in illo ſenſu eſt vitioſa, & contraria veritati, ac ſubinde in rigore videtur eſſe mendacium. Quando autem interuenit neceſſitas, tunc illa carentia eſt pura negatio, quia contraria ſignificatio non eſt debita, & ita illa carentia non eſt vitioſa, nec conſtituit mendacium, quia ſupereſt alius ſenſus verus accommodatus locutioni. Neque propterea fit, vt mendacium interdum liceat propter extrinſecum finem, ſed fit, vt deſinat eſſe mendacium, quod tale fuiſſet, cauſa non interueniente. Neque etiam ſequitur, vt ſemper deſinat eſſe mendacium, quod propter bonum finem profertur, ſed oportet, vt verba in aliquo vero ſenſu proferantur. Nam ſi hoc non habuerint, non poterunt honeſtè proferri propter vllum finem: ſi autem hoc habuerint, & alius ſimplicior ſenſus non ſit debitus, & qui loquitur ſciat in debito ſenſu loqui, ſemper poterit excuſari mendacium. 2.

Neceſſitas excuſat amphibologiam à mendacio. Malitia non eſt carentia omnis bonitatis, ſed debitæ ineſſe.

Atque hæc ſententia ſatis probabilis videtur, eique fauet illud nomine Auguſtini de Confli. virt. & vitio. cap. 19. *Fallacia, atque mendacium vnum dicuntur, fallacia autem fit ingenio, mendacium autem ſimplici verbo.* Quod exemplo declarans, fallaciam ponit in amphibologia, vt ſi quis petenti reſpondeat, *Non habeo, quod tibi poſſim dare*, 3.

Confirmatur præſens opinio. Fallacia, & mendacium quomodo differant.

occultans,

occultans, quod ſibi reſeruat, dicit eſſe fallaciam: ſi verò ſimpliciter reſpondeat, *Non habeo*, dicit vocari mendacium. Vtrumque autem concludit eſſe cauendum, quia vtroque modo mentitur quis, & proximum decipit. Ergo ſaltem debet hoc intelligi, quando fallacia eſt ſine cauſa, & deceptio eſt actiua, vt ſic dicam, & non tantum paſſiua, ſeu permiſſiua. Et in eandem ſententiam ſe oſtendit valdè propenſum Auguſtinus, lib. contra Mendacium, & aliis locis quæ latè referuntur 22. q. 2. cap. *Cùm humilitatis*, & ſequent. Denique facit c. 1. eod. vbi generaliter definitur, *Periurium eſſe nequiter decipere credentem*; ergo quoties amphibologia, qua alius decipitur, eſt iniqua, & iuramento firmatur, eſt periurium, quia eſt iuramentum, quo nequiter decipitur proximus.

Auguſt. — Cap. *Cùm humilitatis.* — Periurium quid ſit.

4. Nihilominùs contraria pars in rigore videtur vera. Primò, quia qui ſic loquitur, & iurat, non intendit falſum dicere, vel iurare, vt ſupponitur, & id, quod dicit in rigore, non eſt omninò falſum, ſed aliquem ſenſum verum habet, quem ipſe intendit, & profert, ergo in rigore nec mentitur, nec periurat. Probatur conſequentia, quia vt dixit Gregorius, *Humanæ aures talia verba iudicant, qualia exteriùs ſonant, diuina vero iudicia talia audiunt, qualia ex intimis proferuntur*. 22. quæſt. 5. intentio enim diſcernit actionem. Minor autem declaratur, quia cùm quis profert verba ambigua, licèt ipſe teneatur in vno ſenſu loqui, non ideo priuantur verba altera ſignificatione, quam ſecundùm ſe habent, vel habere poſſunt, ergo licet quis peccet non vtendo verbis in ſenſu, quem debet, poteſt nihilominùs loqui in ſenſu vero, & conſequenter non mentiri, licèt aliter peccet. Confirmatur ex doctrina D.Thomæ 2. 2. q. 55. art. 3. vbi aſtutiam ponit inter vitia prudentiæ contraria, & inter aſtutias vitioſas numerat in articulis ſequentibus dolum, & fraudem, & præſertim art. 5. ad 2. declarat aſtutiam vti aliis vitiis, ad exequendum intentum ſuum, vt auaritia, vel iniuſtitia. In præſenti autem illa amphibologia videtur eſſe aſtutia quædam iniqua, non eſt ergo in rigore mendacium, ſed imprudentia, à qua procedit vel iniuſta deceptio, vel ſimulata locutio indebita, vel irreligioſitas, ſi addatur iuramentum. His ergo modis eſt vitioſa illa locutio, licèt non ſit mendacium.

Aſſeritur in hoc caſu nec dari mendacium, nec periurium. — *Gregor.* — Intentio diſcernit actionem. — *D.Thom.* — Aſtutia eſt vitium prudentiæ contrarium.

5. Nec refert, quòd ſimulata locutio indebita, & per exceſſum repugnare videatur veritati, & fidelitati humanæ, quia non repugnat per defectum veritatis, vel per contrarietatem falſitatis, ſed per nimiam occultationem veritatis reuelandæ, & per quamdam circumuentionem doloſam, quæ licèt ſine rigoroſo mendacio fiat, ſimplici veritati contraria eſt. Eſt ergo illud aliud genus peccati quod frequenter habet iniuſtitiam adiunctam, & in hac parte poteſt eſſe mortale. Adiungere verò ibi iuramentum eſt clara irreligioſitas, quia eſt ſumere nomen Dei in vanum, & ſaltem deeſt comes iudicij & iuſtitiæ, non tamen eſt in rigore periurium, vt dictum eſt, quia non deeſt veritas. Poterit verò facile participare rationem ſcandali, propter ſpeciem externam periurij, quæ ſecūdum reductionem quamdam ad malitiam periurij pertinet. Poterit etiam eſſe pernicioſa doloſitas, ſi cum iniuſto nocumento proximi fiat, & inde poterit eſſe peccatum mortale iniuſtitiæ, & inde etiam augebitur irreligioſitatis malitia.

Explicatur quomodo prędicta amphibologia nō repugnet veritati. — Poteſt tamē eſſe peccatū mortale, & habere iniuſtitiam adiunctam.

6. Et hæc maximè procedunt, quando verba ipſa in aliquo ſenſu habent, vel recipiunt ſignificationem ambiguam: ſiue id ſit propter multiplicem ſignificationem, quam ex ſe habent, ſiue propter occurrentes circunſtantias, cum quibus coniuncta, & interrogationi in debito ſenſu accommodata, verum aliquem ſenſum recipiunt, vt ferè contingit in caſibus ſuprà poſitis. Quando autem ſolùm ſuppletur ſenſus per internam additionem merè voluntariam, probabile eſt, non excuſari proprium mendacium, & periurium, licet ſit res dubia, nihilominùs tamen in rigore non eſt periurium, licèt ſit graue peccatum. Supererat hoc loco dicendum de malitia ficti iuramenti ex defectu intentionis iurandi, ſed quia illud frequentiùs contingit in iuramento promiſſorio, & in illo habet ſpecialem difficultatem infrà commodiùs tractabitur.

CAPVT XII.

Vtrùm iuramentum aſſertorium, cui iudicium, vel iuſtitia deeſt, ſit mortale peccatum?

Diximus de rigoroſo periurio ex defectu veritatis, quæ eſt præcipua conditio in iuramento, nunc de defectibus aliorum comitum breuiter dicendum eſt. Debet autem intelligi quæſtio præciſè, nā vt dixi, hi defectus ſe habent ſicut includens, & incluſum: nam iuramēto, cui deeſt veritas, etiam deeſt iudicium, & è conuerſo tantus poteſt eſſe defectus iudicij, vt redundet in defectum veritatis, & ex ea parte ſit peccatum mortale, iuxta ſuprà dicta de iuramento incauto. Hîc verò præciſè conſiderandus eſt vnuſquiſque horum defectuum ſine aliorum admixtione. Multóque maiori ratione abſtrahendi ſunt alij defectus accidentarij iuramento, vt erit blaſphemiæ prauitas, ſi tanta ſit turpitudo in modo iurandi vt in illam declinet: illa enim accidentaria eſt iuramento, vt tale eſt, ideóque ad præſentem diſputationem non pertinet, ſed de illa ſuo loco dictum eſt. 1.

Aperitur ſēſus quæſtionis. — Blaſphemia accidentaria eſt iuramento.

Supponimus deinde, in quocumque defectu trium comitum iuramenti, committi peccatum aliquod: difficultas ergo eſt, quando ſolùm eſt in iudicio, vel iuſtitia, an ſufficiat ad peccatum mortale? Et ratio dubitandi poteſt ſumi ex D. Thoma quæſt. 98. nam in art. 1. & 2. dicit hæc eſſe periuria, & in art. 3. concludit, periurium eſſe peccatum mortale, loquens de periurio in eadem generalitate. Ratione item declaratur, quia iuramentum vanum quocumque modo, eſt peccatum contra religionem, & contra illud præceptum Decalogi: *Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum*: ergo ex ſuo genere eſt peccatum mortale, ergo ex vi illius deordinationis præciſè poterit eſſe mortale in aliqua materia. Prima conſequentia patet, quia illud peccatum dicitur ex ſuo genere mortale, quod opponitur grauiſſimæ veritati, & præcepto, tale autem eſt præceptum illud, & virtus religionis. Et ſimiliter probatur conſequentia ſecunda, nam in hoc diſtinguitur peccatum mortale ex ſuo genere à veniali ex ſuo, quod hoc nunquam poteſt fieri mortale, niſi ex accidentali circunſtantia transferatur in aliam ſpeciem: illud verò permanens in propria ſpecie, & materia poteſt eſſe mortale. Confirmatur primò, quia iuramentum vanum dicitur, quod fruſtra, & ſine neceſſitate fit, dicitur autem Exod. 20. *Non habebit inſontem eum Dominus, qui aſſumpſerit nomen eius fruſtra.* quæ verba indicant punitionem grauem, & conſequenter etiam grauem culpam. Confirmatur ſecundò, quia ſub hoc iuramento comprehenditur iuramentum præceps, ſeu temerarium, quod ſine iudicio, & diſcretione 2.

D.Thom. — Quod peccatum dicatur mortale ex genere. — In quo diſtinguatur peccatum mortale à veniali ex genere. — *Exod. 20.*

tione fit: tale autem iuramentum grauem habet deformitatem ſaltem ratione periculi, quia ſic iurans facile periurat, maximè ſi frequenter id faciat; & ideo Sancti Patres titulo, & nomine periurij hoc reprehendunt.

3. Tale iuramentum ſi adſit veritas & abſit contemptus non eſt mortale.

Dico primò: iuramentum aſſertorium, cui ineſt veritas ſufficienter cogitata, & cognita, ſolúmque illi deeſt neceſſitas, vel vtilitas, nunquam eſt in indiuiduo peccatum mortale, dummodò abſit contemptus. Aſſertio eſt communis omnium Theologorum, & Summiſtarum in hac materia, quos in re clara referre neceſſarium non eſt. Ratio omnium eſt, quia tunc Deus non adducitur in teſtem falſitatis, nec in re, nec in conſcientia iurantis, vt ſupponitur, ergo ex hac parte non fit Deo iniuria: quod verò diuina auctoritas interponatur ad confirmandam rem veram leuem, aut vanam, id eſt, patui, ſeu nullius momenti, non eſt grauis irreuerentia, ergo ex paruitate materiæ ſemper eſt veniale peccatum, in illo præcisè ſiſtendo. Minor declaratur, quia per talem inuocationem Dei non agitur contra aliquod Dei attributum, ita vt macula in eo ponatur, quantum eſt ex parte iurantis, ſicut fit, quando adducitur in teſtem falſitatis.

4. Obiectio.

Dices. Fit contra diuinam auctoritatem, & maieſtatem, quando ad res vanas confirmandas ſuprema veritas trahitur, quantum eſt ex parte hominis. Nam etiam graui homini fit non leuis iniuria, ſi ad teſtificandum in huiuſmodi rebus vocetur: & ſi vocaretur Rex, vel Pontifex, grauior eſſet iniuria, ergo ſi inuocetur Deus, erit grauiſſima iniuria. Reſpondeo, fieri quidem tunc aliquomodo contra Dei auctoritatem, & ideò illud eſſe aliquod peccatum.

Licet fit cōtra Dei authoritatem, non eſt tamē mortale.

Dico tamen non fieri quaſi deſtruendo ipſam Dei maieſtatem in ſe, ſicut deſtrueretur eius veritas, mētiendo: ſed ſolum fit non illam tractando cum debita reuerentia, quod non ſufficit ſemper ad peccatum mortale. Sicut enim orando ſine attentione contra Dei auctoritatem peccatum committitur, tamen in illo ordine leuis eſt culpa, quia non eſt illa grauis materia irreuerentiæ, ita ergo eſt in præſenti. Nec argumentum illud ab humanis ſumptum probat hanc iniuriam eſſe grauem in ſuo ordine, ſed ſolùm eſſe in altiori ordine, & ſpecie offenſionis, quàm ſit inter homines. Accedit, quòd per inuocationem Dei, quæ per iuramentum fit, non adducitur re vera perſona Dei ad teſtificandum, ſicut inter homines fieri ſolet, ſed ſolùm inuocatur, & offertur, quantum eſt ex parte hominis, & ex hac parte leuiorem habet offenſionis modum. Denique ſolus defectus iudicij, ſeu neceſſitatis non euacuat finem iuramenti, ſicut defectus falſitatis: & ideò præcisè ſumptus ille defectus non inducit grauem malitiam.

5. Poterit eſſe mortale ſi modus iurādi ſit temerarius, & incautus.

Locutus ſum autem in aſſertione de iuramento, *Cui ineſt veritas ſufficienter conſiderata, & cognita*, quia ſi defectus iudicij extendatur ad temerarium, & incautum modum iurandi, poterit ex ea parte committi peccatum mortale, ſed ibi iam admiſcetur defectus veritatis, ſaltem in morali periculo, & ideo id non eſt contra ſenſum aſſertionis poſitæ. Poſui etiam in concluſione limitationem, *Niſi adſit contemptus*, quia ratione contemptus ſolent peccata fieri mortalia, vt in materia de Legibus latiùs explicatur. Et in præſenti habet maiorem rationem, quia talis contemptus cadit in ipſum Deum, per quem iuratur: contemptus autem Dei, grauiſſima illius iniuria eſt, vt per ſe conſtat.

Peccata venialia ratione contemptus fiunt mortalia.

Contemptus Dei eſt grauiſſima illius iniuria.

6. D.Thom.

A Dices, hinc fieri, omne iuramentum vanum, eſſe peccatum mortale, quia ex propria ratione ſua continet contemptum Dei: nam Diuus Thomas, dictæ quæſt.98. artic.3. dicit, periurium in ſua ratione continere contemptum Dei, quod probat, quia inde habet rationem culpæ, quod ad irreuerentiam Dei pertinet. Hæc autem ratio æquè procedit in omni iuramento prauo, in omni enim illo, ratio culpæ prouenit ex irreuerentia Dei, nam etiam iuramentum vanum ob hanc cauſam peccatum eſt, ergo ex propria ratione continebit contemptum, & conſequenter erit etiam peccatum mortale. Reſpondeo, illa ratione in rigore non probari, omne periurium in indiuiduo eſſe

Quomodo periurium ex ſuo genere ſit peccatū mortale.

B peccatum mortale, ſed ſolùm ex ſuo genere tale eſſe: quod fortaſſe ſignificare voluit Diuus Thomas, cùm non abſolutè dixit periurium eſſe peccatum mortale, ſed reſtrictionem addidit, *Periurium ex ſui ratione*, id eſt, ex ſuo genere, loquitur enim ibi de periurio in genere. Inde verò optimè inferri poteſt, periurium ſimpliciter eſſe ſemper peccatum mortale, non tamen idem ſequitur de periurio ſecundùm quid, prout eſt vanum iuramentum verum. Contemptus ergo ille, qui continetur in irreuerentia Dei, per ſe, & vt talis eſt, non ſemper eſt formalis, ſed materialis, qui non ſemper ſufficit ad malitiam mortalem. Nos autem in limitatione dicta loquimur de contemptu formali, quo ipſa Dei irreuerentia intenditur, vel nomen

Periurium, ſēper eſt peccatum mortale, ſed non periuriū ſecundū quid.

C eius pro nihilo æſtimatur: hoc enim eſt propriè contemni, quod ſine grauiſſima deordinatione non fit, vt conſtat.

7. Iuramentum aſſertorium defectu iuſtitię regulariter eſt veniale præciſè à circunſtantiis.

Dico ſecundò: iuramentum aſſertorium, cui deeſt tantùm iuſtitia, quatenus contra Religionē eſt, regulariter eſt veniale, ex circunſtantiis verò interdum poteſt eſſe mortale. Loquimur de ſolo aſſertorio iuramento: nam de promiſſorio, vt tale eſt, paulò poſt dicemus. Et ita eſt aſſertio communis, & facilis, eodémque modo probanda, quo præcedens. Quia hic defectus non euacuat directè finem iuramenti, nec facit Deum teſtem mendacij, ſed ad ſummum facit teſtem rei prauæ, & indecentis, quod per ſe non eſt grauis iniuria. Declaratur præterea, quia licet narratio ſit de peccato mortali, ſæ-

Narratio de peccato mortali poteſt nullum eſſe peccatum.

D pe ipſa non eſt peccatum ſaltem mortale, quia non fit cum complacentia in illo, nec cum iniuria tertij, nec cum ſcandalo: imò ſi illa narratio habeat honeſtam cauſam, vel neceſſitatem, poterit nullum eſſe peccatum, ſi verò leuiter fiat, tantùm erit de ſe peccatum veniale. Ergo iuramento firmare illam, vel nullum eſt peccatum, ſi ad bonum finem cum vtilitate, vel neceſſitate fiat, vel ſolùm erit venialis culpa per ſe pertinens ad defectum iudicij: & licet augeatur ex materiæ fœditate, non tamen ita grauiter, ſeu infinitè, vt fiat mortalis, cum materia proxima iuramenti peccatum mortale non ſit, vt ſupponitur.

8. An iuramentum aſſertoriū de re turpi ſit mortale peccatum.

Sed quid ſi narratio ipſa ſit peccatum mortale, vt ſi quis narret peccatum mortale infamādo pro-

E ximum, vel complacendo in illo? Videtur enim tunc committi grauis irreuerentia Dei, adducendo illum in teſtem turpis aſſertionis, à qua ſententia non abhorret Soto, d.quæſt.1.ad 3.§. *De ſecundo*, in fin. Sed nihilominùs conſiderata præcisè ratione iuramenti, quæ eſt teſtificatio veritatis, videtur accidentarium illi, quòd illa veritas narretur peccando, vel non peccando: & ideò licèt totus ille actus ſit peccatū mortale aliunde, nihilominus malitia, quæ illi additur ratione iuramenti irreligiosè ſuperadditi, ſolùm videtur venialis, quia iuramentum

tum per ſe non cadit in illã aſſectionem, vt malam, A ſed vt veram. Excipiendum tamen videtur, niſi iuramentum ipſum aſſumatur, vt inſtrumentum peccandi, id eſt, niſi malitia ipſa prauæ narrationis per iuramentum augeatur, vt ſi quis verbi gratia infamet proximum contra iuſtitiam narrando veritatem occultam, & vt probabilior fiat infamia, iuramentum adiungat. Videtur enim tunc augeri grauiter malitia contra religionem, & irreuerentiam in Deum, ita vt hoc titulo neceſſarium ſit circunſtantiã illam in confeſſione explicare; quia nomen Dei aſſumitur quaſi inſtrumentum ad faciendam iniuriam grauem proximo, quod grauem iniuriam Dei continet. Et propter hanc exceptionem addidi in aſſertione limitationem illam *regulariter*, quæ ex dictis ſatis declarata, & probata relinquitur. B Et fortaſſe hoc ſolùm intendit Soto.

Quando hoc iuramentum erit mortale.

9. Soluitur dubitatio. In iuramento vano duo inſunt.

Ad rationem ergo dubitandi reſpondeo æquiuocationem committi, nam in iuramento vano duo conſiderantur, vnum eſt, ſpecies iuramenti praui vt ſic, aliud eſt determinatio ad talem defectum ſolius vanitatis, ſeu ſuperfluitatis. Si ergo ſit ſermo de ſpecie iuramenti praui, ſeu periurij latè ſumpti, ſic verum eſt eſſe mortale ex genere, & hoc ſolùm intendit D. Thomas, & probat ratio ibi facta. Nos autem loquimur de iuramento vano, vt præciſè determinato ad malitiam, quam ex ſolo defectu cauſæ, vel neceſſitatis habere poteſt, & ſic dici poteſt non eſſe mortale etiam ex genere talis circunſtantiæ, quia in illa præciſè ſiſtendo nunquam fit mortale, niſi tranſitus ad aliam fiat. C Hoc autem ſatis eſt, vt ille actus, in ſua ſpecie abſoluta conſideratus, dicatur peccatum mortale ex genere, quia intra latitudinem eius virtutis, & per defectum aliarum circunſtantiarum eiuſdem etiam virtutis creſcere poteſt ad malitiam mortalem, quæ tota vna eſſe cenſetur, & eiuſdem ſpeciei, vt ſuprà dixi. Ad primam confirmationem dicitur, in illo loco Exodi maximè prohiberi iuramentum falſum, imò multi exponunt. *Non aſſumes in vanum*, id eſt, *mendaciter*, nam mendacium, & quidquid eſt fictum, nomine vani ſignificatur. Et ſaltem certum eſt, falſum ſub vano ibi comprehendi, & contra illud fieri maximè illam comminationem, quæ ſuo modo locum etiam habet reſpectu iniqui, vel ſuperuacanei iuramenti, quia illud etiam punitur: D & ideò non habet Deus inſontem illum etiam, qui ſic iurat. Ad ſecundam confirmationem ſuprà declaratum eſt, quomodo iuramentum temerarium, vel incautum ſit peccatum mortale, & qualis ſit illa malitia, oſtendimus enim illam propriè pertinere ad defectum veritatis potiùs, quàm ſolius iudicij.

Expoſitio ſecundi mandati.

CAPVT XIII.

Vtrum inducere alium ad iurandum, quando per falſos Deos iuraturus eſt, ſit peccatum?

1. Cur tractetur hęc quæſtio.

Ratio dubitandi.

QVamuis in præſenti de periurio cótra verum Deum præcipuè tractemus, nihilominùs hanc quæſtionem præmittimus, tum quia per ſe eſt neceſſaria, tum etiam, quia iuxta illam ſunt aliæ definiendæ. Ratio autem dubitandi eſt, quia cum iuramentum per falſos Deos ſit intrinſecè malum, non videtur poſſe eſſe licitum inducere alium ad ſic iurandum, quia non licet alium inducere ad aliquod malum faciendum. Et confirmatur, quia non licet idololatram inducere ad ſacrificandum Diis ſuis, vel ad orandum illos, ergo nec ad iurandum per illos, quia perinde hic actus eſt idololatriæ, & ſuperſtitionis, ſicut reliqui.

2. Auguſt. D.Thom.

Breuiter tamen ex doctrina Auguſt. Epiſt. 154. & D.Thom. d. q. 98. art. 4. ad 4. quam Theologi omnes, & Summiſtæ ſequuntur, & Doctores in cap. *Mouet* 22. q. 1. dicendum eſt aliud eſſe loqui de iuramento abſolutè, & generatim, ſeu abſtractè ſumpto, aliud de iuramento in ſpecie contracto ad iuramentum per falſos Deos: & ſimiliter aliud eſſe petere ab aliquo, vt iuret per falſos Deos, aliud verò eſſe petere, vt iuret ab illo, qui iuraturus eſt per falſos Deos. Primò ergo dicẽdum eſt, non licere aliquem inducere determinatè, vt iuret per falſos Deos. Ita D. Thom. dicens, licere vti iuramento eius, qui per falſos Deos iurat, nõ tamen licere illum inducere, *vt per falſos Deos iuret*. Idem ibi Caietanus, Soto, & alij, & Couarru. d. p. 1. §. 1. num. 10. Et hoc videtur probare ratio dubitandi propoſita, quia non licet aliquem inducere determinatè ad id, quod malum eſt, quia hoc eſt directè tentare illũ. Item qui conſulit, aut petit actum malum, eſt cauſa eius, ſed qui eſt cauſa peccati, malè agit: ergo. Item non licet ab aliquo petere, quod ipſe non poteſt licitè præſtare, vt ſupra tract. 3. lib. 2. cap. 18. diximus: ſed nullus poteſt licitè per falſos Deos iurare, ergo nemo poteſt licitè hoc, ab altero petere. Nihilominùs tamen non deſunt, qui ab hac veritate diſſentiant, magis fortaſſe in modo loquendi, quàm in re, de qua diſſenſione ſtatim dicam.

1. Aſſertio. Non licere aliquem inducere determinatè ad iurãdum per idola. Couarr.

3. 2. Aſſertio. Non eſſe per ſe malũ petere iuramẽtum ab eo quem cõſtat iuraturũ eſſe per idola.

Secundò dicendum eſt non eſſe per ſe malum, petere, vt iuret, ab eo, quem conſtat iuraturum eſſe per falſos Deos: vt tamen id ſine vllo peccato fiat, vel neceſſitas, vel moralis vtilitas intercedat neceſſe eſt. Prior pars communis eſt ex Aug. D.Tho. & aliis Auctoribus citatis. Et ratio eſt, quia qui ab alio petit, vt iuret, rem de ſe licitam, & quæ ſine peccato fieri poteſt, poſtulat: ergo per ſe non inducit ad malum, ſed ad bonum. Quod autem alius ex ſua malitia id præſtiturus ſit per falſos Deos iurando, ipſi imputatur, non alteri, qui bonam rem petiit: ergo per ſe, & natura ſua illa petitio non eſt mala. Confirmari hoc ſolet nonnullis exemplis ex Scriptura ſumptis, vt de iuramẽto inter Abraham, & Abimelech, & inter Iſaac, & Abimelech, Geneſ. 21. & 26. & inter Iacob, & Laban, Gen. 31. Sed hæc non multum cogunt, tum quia non conſtat Abimelech, aut Laban iuraſſe per falſos Deos, tum etiam, quia illi non tam inducti ſunt, quam ſponte ſeſe obtulerunt ad iurãdum, & acceptare iuramentum infidelis, minùs eſſe videtur, quam poſtulare. Denique à ſimili confirmatur, quia licitum eſt ab iniquo mercatore mutuum petere, etiamſi ſit exacturus vſuras, & petere à malefico, vt maleficium deſtruat, cùm poteſt licito modo id facere, licèt ipſe malitia ſua non ſine arte praua illud ſit deſtructurus. Quia in his, & ſimilibus caſibus, non cooperamur peccato alterius, ſed vtimur in bonum malitia eius, vel potiùs materiali illa actione, quæ de ſe bona eſt, & benè fieri poteſt, licet ille male eam faciat: quæ malitia non fit petente actum, ſed permittitur, vt ab alio fiat.

Licitum eſſe petere mutuum ab eo qui petit vſuras, & accipit, & maleficium ſoluere an liceat.

4. Qui petit iuramentum per falſos Deos, fuit cauſa peccati quod alter commiſit.

E Dices: Quãuis phyſicè hoc verum ſit, tamen moraliter ille, qui petit, eſt cauſa peccati alterius, quia ſi ipſe non peteret actum, alter non peccaret: ergo fuit moralis cauſa talis peccati. Item ille petiit prævidendo effectum peccati (vt ſupponitur) ergo voluit peccatum in ipſa cauſa. Item petendo præbuit alteri occaſionem peccandi, ergo dedit illi ſcandalum, quod intrinſecè malum eſt.

5. Conditiones requiſi-

Propter hæc, poſita eſt vltima pars aſſertionis: circa quam notandæ ſunt conditiones neceſſariæ, vt

tæ vt ſita ſit inductio ad iurandum. 1. Conditio. vt hæc inductio, & petitio debito modo fiat. Prima ſit, quaſi ex parte diſpoſitionis intellectus neceſſariæ in illo, à quo poſtulatur iuramentum: neceſſarium enim videtur, vt habeat aliquam notitiam ſaltem confuſam veri Dei, vt poſſit per illum iurare, ſi velit. Hanc conditionem prætermiſſam video ab Auctoribus in hoc ſpeciali puncto: ſimul autem poteſt ex iis quæ diximus de malefico in dicto cap. 18. nam vt ab illo liceat petere deſtructionem maleficij, neceſſarium eſt, vt ipſe norit modum licitum deſtruendi illud. Quia parùm refert, vt modus licitus ſit in ſe poſſibilis, ſi huic homini eſt ignotus, nam eo ipſo eſt illi impoſſibilis: & conſequenter ſi ab illo petatur deſtructio maleficij, non petitur, niſi quatenus per maleficium fieri poteſt, quia non petitur ab ipſo, niſi vt ille nouit, & poteſt illam facere. Hæc autẽ ratio eodem modo in præſenti locum habet, quia ſi infidelis ignorat verum Deum, & modum iurandi per ipſum, non poteſt debito modo iurare: ergo non licet ab illo iuramentum petere. Patet conſequentia, quia parùm refert, quòd iuramentum de ſe poſſit rectè fieri, ſi is, à quo petitur, modum ignorat, nam illi talis modus eſt impoſſibilis. Deinde ab illo tale petitur iuramentum, quale ipſe nouit, & poteſt facere, quod eſt iuramentum per falſos Deos.

Maleficus vt poſſit induci ad deſtruendum maleficiũ quid habere debeat.

B

6. Verumtamen hæc conditio moraliter impletur, ſeu ſupponitur, quoties fidelis, ſeu Chriſtianus, iuramentum ab idololatra poſtulat: quia non poteſt tunc Gentilis ille, non habere ſaltem famam aliquam alterius Dei, per quem Chriſtianus, cum quo facit contractum, iurat, ſeu per quem Chriſtiani iurare conſueuerunt. Et hoc ſufficit, vt iuramentum per verum Deum non ſit ſimpliciter impoſſibile tali infideli, quia iam eſt in poteſtate eius pleniùs informari: & ita voluntariè determinatur ad illum modum illicitum, & negligit alium licitum.

C

Idololatræ quando à ſe ipſis iuraméta poſtulant inuicem peccant.

Quando verò ipſi idololatræ inter ſe iuramenta poſtulant, planè tam videntur peccare petendo, quàm exhibendo, niſi per ignorantiam excuſentur. Quia ex ſua intentione nõ ſolùm petunt iuramentum, ſed etiam talem modũ iuramenti, & vel aliud non agnoſcunt, vel certè de illo non cogitanr. Quod ſi fortaſſe contingat Chriſtianum petere iuramentum à Gentili, qui nullam veri Dei notitiam habet, videtur certè debere ab illo petere in communi iuramentum per verum Deum. Quod ſi alter offerat iuramentum per ſuum idolum, dicens ſe non cognoſcere alium verum Deum, poterit acceptare iuramentum: tum quia non inuenitur prohibitum acceptare, ſed peierare, vt Auguſt. dixit in d. Epiſt. tùm etiam quia quantùm eſt in ſe, iam oſtendit viam benè iurandi, & acceptando non cooperatur, ſed vtitur iure ſuo.

D

Auguſt.

7. Secunda conditio eſt ex parte voluntatis, vt infidelis ſit paratus ad iurandum, quia tunc ceſſat inductio. Hæc verò conditio nõ eſt ſimpliciter neceſſaria, licèt cõducat, vt faciliùs, & cum minori cauſa poſſit licitè peti tale iuramentum. Nam licèt fingamus, Gentilem hominem profiteri in ſuo ſtatu conſuetudinem, vel ſtatum non iurandi, nihilominùs ſi fideli interſit, poteſt illum inducere ad iurandum: vel etiam compellere in iudicio, ſi occaſio iuſta occurrat, vel in contractu ſi faciendus ſit, negando illi commercium, vel conuentionem, aut, pactum, niſi iuramento aſtringatur. Ratio eſt, quia tunc etiam non inducit ad malum, ſed ad id, quod per ſe benè præſtari poteſt, & alioqui vtitur iure ſuo, quia ſupponitur cauſa iuſta id poſtulandi.

2. Conditio. Infidelis debet eſſe paratus ad iurandum.

E

8. Vnde tertia conditio eſt, vt qui inducit ad iurandum eum, quem ſcit, per falſos Deos iuraturum, habeat iuſtam cauſam petendi, tunc enim verè vtitur iure ſuo: vt ſi ſit componenda lis, aut controuerſia finienda, vel fœdus firmandum, aut ſecuritas in quolibet humano negotio accipienda. Et ſic dixit Auguſt. ſuprà: *Qui vtitur fide illius, quem conſtat iurare per falſos Deos, & vtitur non ad malam rem, ſed ad licitam, & bonam, non peccato eius ſe ſociat, qui per dæmonia iurauit, ſed bono pacto eius, quo fidem ſeruauit.* Vbi expendo poſtulare Auguſtinum, vt vſus hic non ſit ad malam rem, ſed ad licitam, & bonam, id eſt, conuenientem ad humanam ſocietatem. Nam ſiquis vanè, aut ſine iuſta cauſa det occaſionem multiplicandi talia iuramenta præter culpam vanè iurandi, (& ſine iudicio, quæ hoc etiam modo committitur, vt capite ſequenri dicam) contra charitatem proximi eſt offerre illi occaſionem multiplicandi peccata ſine cauſa, & contra charitatem, & reuerentiam Dei eſt, ſimilem occaſionem offerre ad proferenda verba blaſphemiæ. Nec ſatis eſt dicere, alium eſſe paratum, nam licèt paratus ſit, nihilominùs ſine hac occaſione non multiplicaret hæc peccata, & hoc ſatis eſt, vt charitas obliget. Sed de hoc latiùs in materia de Scandalo.

3. Conditio.

Fidelis debet habere iuſtã cauſã petendi iuramentum ab infideli.

Vſus iuramenti talis debet eſſe ad rem licitam.

Superest verò difficultas ſuprà inſinuata circa priorem aſſertionem, & concordiam eius cum ſecunda, quia ſi hæ conditiones concurrant, etiam licebit in particulari petere iuramentum per falſos Deos: ſi autem non concurranr, neutro modo licet petere, vt nos dicimus, ergo nulla eſt differentia. Maior probatur, quia ſi infidelis eſt paratus ad iurandum per falſos Deos, vel mihi conſtat non ſolere aliter iurare, perinde eſt petere ab illo iuramentũ, & petere tale iuramentum: ergo æquè licet. Item in moralibus implicitum, ſeu tacitum, & expreſſum æquiparantur, ſed qui à tali homine petit iuramentum, tacitè petit iuramentum per falſos Deos: ergo vel neutrum licet, vel vtrumque. Denique in vſura licitum eſt, non ſolùm petere mutuum ab vſurario, ſed etiam expreſsè offerre vſuras, ſi ego ſciam alterum illas deſiderare, iuxta probabilem multorum ſententiam, ergo. 9.

Dubia contra ſuperiores concluſiones.

In moralibus explicitũ & implicitum, & tacitum, & expreſſum æquiparantur.

Propter hæc, quidam dicunt, quotieſcumque licet petere iuramentum ab idololatra, qui iuraturus eſt per falſos Deos, licitum etiam eſſe ab illo petere determinatè, vt iuret per falſos Deos. Sed licèt fortaſſe diſputatio ſit de modo loquendi, nihilominùs cauendum eſt, ne nimia licentia, & occaſio ſcandali præbeatur, hæc enim ex ſolis verbis inordinatè prolatis naſci ſolet. Primò ergo, quidquid ſit de hoc modo loquendi, aſſertio prior ſemper eſt veriſſima, quia nunquam licet inducere ad iurandum per falſos Deos: id enim apertam inuoluit repugnantiam contra rectam rationem, & charitatem: vnde licet interdũ illa verba dici poſſint, non tamen per modum inductionis, ſed tantùm permiſſionis, vt dicemus. Et in hoc eſt clara differentia inter ſecundam, & primam aſſertionem, quia ad iurandum abſolutè licet inducere, etiam non paratum, ſi cauſa vrgeat; vt dictum eſt. Vnde ſecundò dicitur, quod ſi ad obtinendum iuramentum neceſſarium ſit, non ſolùm petere iuramentum, ſed etiam expreſsè declarare, quòd licèt alter nolit iurare niſi per ſuos Deos, recipietur iuramentum, id non eſt per ſe malum. Patet, quia illa non eſt inductio ad tale iuramentum, ſed acceptatio, & permiſſio. Et hoc etiam probat exemplum de vſurario, & alia argumenta facta. 10.

Aliquorum opinio.

Numquã licet inducere ad iurandum per falſos.

Addo verò tertiò, in præſenti materia non poſſe 11.

Differentia aſſignata inter primam, & ſecundam aſſertionem.

poſſe eſſe moraliter neceſſarium, vel conueniens petere determinatè iuramentum per falſos Deos. Ratio eſt, quia licet quoad intentionem petentis faciat ſenſum permiſſiuum, & paſſiuum (vt ſic dicam) tamen ipſa forma petendi præ ſe fert inductionem actiuam, & approbationem talis facti, vnde poteſt generare ſcandalum. Et alioqui non poteſt moraliter loquendo eſſe neceſſarius ille modus petendi: nam vt alter ſine difficultate acceptet conditionem iurandi, ſatis eſt quod non petatur ab ipſo iuramentum per Deum cœli, & terræ, aut quid ſimile, ſed tantum iuramentum.

Non eſt licitum petere à malefico, vt ſoluat maleficium.

Confirmatur exemplo illo de malefico, nam certè dici non poteſt eſſe licitum petere ab illo, vt maleficio vtatur ad deſtruendum maleficium, etiamſi quis ſibi perſuadeat, non aliter effecturum: quia ille modus petendi includit quandam approbationem, & ſignificationem conſenſionis in tali modo operandi. Ita ergo eſt in præſenti. In caſu verò de vſurario, quia ſatis per ſe notum eſt, eum qui mutuum petit, cupere non ſoluere vſuras, licèt ad id ſe oſtendat promptum, non eſt periculum approbandi vſuras, etiam externa ſpecie, nec conſentiendi, quia ſemper conſtat ſolùm permittere ſolutionem eorum. Non oportet ergo æquiparare hos caſus, nec nimiam licentiam præbere in materia pertinente ad debitum modum colendi Deum, & quæ attingit externam fidei confeſſionem, vel aliquid illi derogans.

Regula generalis in prædicta materia.

Sit ergo regula generalis, non licere determinatè petere iuramentum per falſos Deos, licèt fortaſſe in aliquo caſu, licere id poſſit propter neceſſitatem, in dicto ſenſu permiſſiuo, vel oſtenſiuo prompti animi ad acceptandum tale iuramentum, non quia placeat, ſed quia aliud obtineri non poteſt.

CAPVT XIV.

An ſemper ſit peccatum iuramentum ab eo petere, qui peieraturus eſt?

1.

1. Aſſertio. Nô licere inducere ad iurandû, quem quam modo indebito.

DIco primò: Non licet inducere ad iurandum per verum Deum modo indebito. Per inductionem intelligimus illam, quæ directè fit ad exigendum iuramentum cum tali modo. Et ſic eſt clara concluſio, quia non licet inducere ad peccatum, ſed omne tale iuramentum peccatum eſt, ergo. Vnde iuxta modum iuramenti, erit modus peccati inductionis. Nam ſi iuramentum ſit cum proprio periurio ex defectu veritatis, tunc inductio ad illud erit peccatum mortale, & participabit malitiam periurij, per modum cauſæ, vt per ſe conſtat. Si autem defectus iuramenti in eo, qui inducitur, ſit veniale peccatum, etiam in inducente non erit mortale, quia illa inductio non habet pro obiecto graue peccatum: item quia reſpectu Dei non excedit irreuerentiam leuem, reſpectu verò proximi, qui ad malum inducitur, non eſt graue nocumentum, vt cenſeatur mortale peccatum contra charitatem. Hoc autem intelligitur per ſe, nam ex circumſtantia accidentaria, poſſet eſſe peccatum mortale in inducente, vt ſi ex contemptu id faceret, vel ſi moueretur ex aliqua praua intentione graui, vel ſi præuideret graue nocumentum fieri proximo, inducendo illum ad talem conſuetudinem, & maximè ſi eſſet talis perſona, quæ ex officio teneretur bene inſtruere alium, vt Pater, rector, &c. Sed hæc non oriuntur ex ſpeciali obligatione iuramenti, & ideò ſatis fuerit illa attigiſſe.

2. Hinc ſequitur primò, ſemper eſſe peccatum fal- A tem veniale petere, ſeu exigere ab alio iuramentum, etiam verum ſine neceſſitate, quod vocamus cum defectu iudicij. Probatur, quia ſi ego ſine neceſſitate peto iuramentum, alter etiam ſine neceſſitate iurabit, ergo eo ipſo, quod ſine neceſſitate peto, aliquid peto, quod ſine peccato veniali præſtari non poteſt, ergo induco ad illud peccatum, & conſequenter illud committo. Dices, imò fieri poſſe, vt ipſa petitio iuramenti inducat reſpectu alterius neceſſitatem iurandi, & conſequenter excuſet illum à peccato veniali, quia ſi non exigeretur ab eo iuramentum, ſine cauſa iuraret, & ideò venialiter peccaret, poſtquam autem exigitur, iam non peccat, quia ex quadam neceſſitate iurat, ergo tunc qui petit, licèt ſine cauſa rationabili, vel B neceſſitate petat, de facto non inducit ad malè iurandum, ergo non peccabit. Reſpondetur in primis, non ſatis eſſe ad excuſandum iurantem. quod poſtulatus, & rogatus iuret verum, ſi in re non ſubeſt alia cauſa iurandi, quia ſola petitio non inducit neceſſitatem, niſi honeſtam cauſam ſupponat, cum poſſit, & debeat negari tale iuramentum. Tunc ergo maximè procedit ratio facta, quia tunc, qui condeſcendit petenti, ſine cauſa iurando, venialiter ſaltem peccat, ergo, & alter petendo. Vnde qui ſic petit, eo ipſo peccat, licet alter non conſentiat, quia quantum in ſe eſt, iam induxit ad malum.

Peccatû eſſe petere ab alio iuramentum etiã verum ſine neceſſitate.

Sola petitio non inducit neceſſitatem niſi cauſam honeſtã ſupponat.

Concedo autem contingere poſſe, vt iuramentum ſecundum ſe non ſit neceſſarium, & quod pro- C pter exactionem liceat. Vt ſi verbi gratia, mihi ſimpliciter affirmanti, ſine cauſa iuſta, imò cum iniuria non credatur, & ideò cogar iurare quia expedit mihi, vt in re, de qua tracto, fides mihi adhibeatur, tunc ego non pecco, iurans quaſi coactus ab alio: & nihilominus alter peccat, ſaltem venialiter. Non quidem formaliter, quia ſit cauſa peccati alterius, iam enim alter excuſatur, ſed quia per ſe incurrit malitiam iuramenti ſine neceſſitate præſtiti, quia non minus malum eſt ſine cauſa inducere alterum in neceſſitatem iurandi, quam ſine cauſa iurare. Vel aliter, quia licet illud iuramentum ſit à iurante, vt à cauſa proxima, eſt à petente, vt à cauſa priori, & vt eſt ab illo, eſt iuramentum ſuperfluum, & vanum, licet vt eſt à D proferente, ſit illi neceſſarium. Atque ſic dixit Iſidorus libro 2. Sententiar. cap. 31. *Sunt multi ad credendum pigri, qui non mouentur ad fidem verbis, grauiter autem delinquunt, qui ſibi loquentes iurare cogunt.* Quod autem ait *grauiter*, vel intra latitudinem peccati venialis, intelligendum eſt, vel indefinitè, ſeu aliquando mortaliter iuxta occurrentes circumſtantias. 3.

Non minus malû eſt ſine cauſa inducere alterum ad iurãdum, quam ſine cauſa iurare.

Secundò ſequitur ex dictis ſemper eſſe peccatum petere ab alio iuramentum, quod ſine iniuſtitia, vel turpitudine præſtari non poteſt. Hoc etiam eſt euidens ex illo principio, quod tale iuramentum ſine peccato fieri non poteſt, ergo illud petere eſt intrinſecè malum, in eodem genere malitiæ. Vnde etiam fit, vt in grauitate malitiæ etiam æqui- E parentur hæc duo, nam quantum fuerit peccatum in eo qui ſic iurat, tantum erit in petente, id eſt, ſi in vno veniale, etiam in alio, ſi mortale, ſimiliter erit mortale. Quamuis intra ſuam latitudinem ſemper videatur grauius peccare, inducens, quia eſt prima origo peccati, & quia agit contra religionem, & contra proximi charitatem, & quia regulariter magis voluntariè peccat. Dixi autem quod ſine turpitudine præſtari non poteſt. Nam ſi tale ſit iuramentum, vt ſine iniuſtitia fieri poſſit, licèt 4.

Semper eſſe illicitû petere ab eo iuramentû qui illud ſine iniuſtitia, vel turpitudine præſtare nequit.

etiam poſſit fieri cum aliqua iniquitate, vel iniuſtitia, tunc non eſt intrinſecè malum petere tale iuramentum ab aliquo, etiamſi probabiliter credatur cum iniuſtitia iuraturus, quia illa iniuſtitia non imputabitur petenti, ſi aliàs habet ius exigendi iuramentum, & cum debita cautione, & modo, illud petit. In quo generalis regula præcedenti capite explicata ſeruanda eſt.

5. *Differentia inter defectũ iudicij, & iuſtitiæ in iuramento.*

Et in hoc poteſt notari differentia inter defectum iudicij, & iuſtitiæ, quia in defectu iudicij non poteſt ſeparari permiſſio ab inductione, ſeu cooperatione, quia defectus iudicij eſt, quando nulla ſubeſt rationabilis cauſa iurandi, tunc autem ita eſt malus actus iurandi, vt numquam poſſit eſſe bonus: & ideò poſtulare tale iuramentum non eſt indifferens ad bonum, vel malum vſum; ſed eſt determinatum ad malum, ac ſubinde ſemper habet rationem inductionis, & non permiſſionis. At verò ſi iuramentum alioqui ſit neceſſarium, & verum, non poteſt ex ſe eſſe determinatum ad turpem, vel iniuſtam materiam, quia non poteſt iuramentum in tali materia eſſe neceſſarium, & ideò ſi neceſſarium eſt iuramentum, aptum eſt, vt iuſtè fiat, licet ex iniquitate operantis poſſit malè fieri. Hinc ergo fit, vt non ſemper ſit malum petere iuramentum, quod iniquè præſtandum eſt, ſed tunc ſolùm, quando iuſtè præſtari non poteſt, vel quando ſine iuſta cauſa petitur, præuidendo non tantùm otioſè, & vanè, ſed etiam iniuſtè præſtandum, tunc enim ex illo duplici capite multiplicatur malitia leuis, aut grauis, quoad iniuſtitiam pro materiæ qualitate, iuxta dicta capite præcedenti, & inferius, latius dicenda, de iuramento promiſſorio.

Non ſemper eſt malũ petere iuramẽtũ quod iniquè præſtandum eſt.

6. *Semper eſſe peccatũ mortale petere iuramentum quod ſine mẽdacio, vel morali, periculo eius præſtari nequit. Cap. Siquis conuictus. Cap. Si peierauerit.*

Tertiò ſequitur ex dictis ſemper eſſe peccatum mortale, petere ab aliquo iuramentum, quod ſine falſitate, & mendacio, vel morali periculo eius, præſtari non poteſt. Hoc per ſe patet ex dictis, & habetur in cap. *Siquis conuictus*, cap. *Si peierauerit*, 22. quæſt. 5. Et ratio eſt, quia inducere ad peccatum mortale, ſemper eſt ſimile peccatum, ſed periurium proprium ſemper eſt peccatum mortale in aſſertorio, ergo, & inducere ad illud: ſed qui petit ab alio iuramentum, quod ſine defectu veritatis præſtare non poteſt, inducit illum ad periurium rigoroſum, ergo.

7. *Quibus modis dari poſſit inductio ad faciẽdum alios peierare.*

Contingit autem hoc tribus modis. Primò, quando vnus inducit alium ad aſſerendum cum iuramento, quod ſcit non ita eſſe, vel negandum, quod ſcit ita eſſe, & tunc eſt inductio ad formale periurium, vt conſtat. Suppono enim non eſſe inductionem ad vtendum amphibologiis, quia tunc ſi iurãs illo modo excuſetur à mendacio, occultando verum, & non dicendo falſum, iam non inducetur ad periurium, & non erit caſus de quo loquimur. Ex principiis autem poſitis in capite ſexto iudicandum erit, an ſit amphibologia ſufficiens, & an excuſet ab iniuſtitia, vel alio genere peccati. Secundò poteſt hæc inductio fieri, petendo ab alio vt iuret, affirmando eſſe factum, quod ignorat factum eſſe, vel negando factum eſſe, quod neſcit, an factum ſit. Tertiò fieri poteſt inductio ad iurandum definitè, & tanquam certum id de quo iurans dubitat, & in his etiam eſt virtualis falſitas, propter periculum falſitatis, & quia, qui ſic iurat definitè aliquid affirmando, vel negando, quaſi in actu exercito, iurat ſe id certo ſcire, ac definitè iudicare, & ideò iurat mendacium: ergo qui illum inducit ad ſic iurandum, eodem genere peccati peccat.

8. *An liceat inducere ad iurandum falſum eũ, qui putat talem rem eſſe veram.*

Sed licétne petere ab alio, vt iuret aliquid, quod petens iuramentum ſcit in re eſſe falſum, A ab eo autem, à quo petit iuramentum, ſcit reputari verum? Tunc enim non videtur inducere ad peccatum, cùm iurans excuſetur ratione conſcientiæ, vt ſupponitur, ergò non peccabit inducendo. Nihilominùs dico non licere determinatè inducere ad iurandum id, quod ſcitur falſum eſſe in ipſa re, quia reſpectu petentis illa eſt inductio ad falſitatem teſtificandam, & iurandam, quod intrinſecè malum eſt, & ignorantia alterius ipſum non excuſat. An verò liceat tunc petere, vt iuret, quod ſcit, vel verum putat, ex ſequenti puncto patebit.

9. *An ſaltem liceat exigere ab homine vt iuret quod ſentit, quem certa præſumptione credo peieraturum. D.Thom.*

Difficultas ergo ſupereſt, quando ab illo, à quo exigitur iuramentum, non petitur determinatè vt hoc, vel illud iuret, ſed abſolutè, vt iuret, quod verum eſt, vel prout ipſe ſentit: B An liceat hoc ab illo petere, cum certa opinione, vel magna præſumptione, quod ille iurabit falſum, licèt poſſit iurare verum? In quo puncto D.Thomas d. quæſt. 98. art. 4. vtitur diſtinctione, & in primis ait, ſi petens iuramentum neſciat, alium iuraturum falſum, non peccare petendo, licèt non ſciat illum iuraturum verum: quod aliqui non admittunt dicentes, etiamſi aliquis neſciat, an alius ſit iuraturus verum, vel falſum, ſed dubius ſit, & ſuſpenſus, ignorans quid faciet, non poſſe iuramentum exigere, quia exponit ſe periculo præcipitandi alium in falſum iuramentum. Sed hoc planè falſum eſt, & improbabile, tum quia eſt contra Auguſtinum, D.Thomam, & alios Doctores, ſtatim citandos, tum etiam, quia C nulla ratione fundatur, quia eo ipſo, quod neſcio aliquem peccaturum, præſumere poſſum, & debeo, rectè facturum id, quod ſine peccato fieri poteſt, tum denique, quia aliàs vix poſſent homines (ordinarie loquendo) ab aliis petere iuramentum. Vnde illa ſententia eſt contra communem vſum, & ſenſum omnium. De hac ergo parte nulla eſt nec eſſe debet controuerſia.

10. *Pũctum difficultatis.*

Sed tota eſt, quando petens iuramentum moraliter ſcit, aut præſumit alium iuraturum falſum, quod eſt aliud membrum diſtinctionis D.Thomæ. Et de illo ſubdiſtinguit D.Thom. quia vel eſt perſona priuata, vel publica, de priuata dicit, non ei licere, petere tale iuramentum, ſed eſſe homicidam fratris, ſi illud petat: de publica autem perſo- D na dicit ei eſſe licitum. Et rationem reddit, quia non tam ipſe exigit, quàm alius, ad cuius inſtantiam exigit. Vnde videtur colligi, illum alium, qui apud iudicem inſtat, ſub priori membro comprehendi, quia ſemper eſſe ſolet priuata perſona ius ſuum procurans mediante iudice: ille ergo etiam peccabit, ſic petendo, ſi primum membrum vniuerſaliter verum eſt. Atque ita in vniuerſum ille, qui proprie exigit tale iuramentum, ſemper peccat. Et hanc doctrinam ſequuntur alij Doctores, Turrecrem. cap. *Quamuis*, 22. quæſt. 1. Bonauentura in 3. diſt. 39. dub. 5. circa literam, & art. 2. quæſt. 3. in corp. & ad 2. Richardus art. 3. quæſt. 3. Gabriel. quæſt. 2. art. 3. dub. 1. Alenſis 3. part. q. 31. membr. 2. art. 6. Nauarr. cap. 12. n. 20. Soto lib. 8. q. 2. art. 8. Couarr. d. p. 1. §. 6. E n. 2. in fin. Syluester, *Iuramentum*, 2. q. 9. qui refert Cardinalem in Clementina vnica, de Iureiur. & Panormitanum in cap. *Clericus*, de Cohab. cler. & mulier. Ipſe tamen Syluest. addit limitationem, de qua ſtatim dicam. Eandem doctrinam ſequitur Antonin. 2. p. tit. 10. cap. 7. §. 3. & omnes fundantur in ſententia Auguſt. ſerm. 11. de Sanctis, & ſerm. 30. aliàs 28. de Verb. Apoſt. & habetur in cap. *Ille, qui, &c.* & cap. *Qui exigit*, 22. q. 1. vbi dicit, eum qui alium prouocat ad iurandum, quem ſcit falſum iuraturum

Turrecrem. Bonauent. Richard. Gabriel. Alenſis. Nauarr. Soto. Couarr. Syluest. Anton. Auguſt.

Qui prouocat ad iurandum alium, quẽ ſcit falſum iuraturum vincit homicidam.

iuraturum vincere homicidam. Ratio autem eſſe videtur, quia ille præbet proximè occaſionem ruinæ, & illum prouocat ad grauiſſimum peccatum.

11. Difficultas, quæ oritur ex præcedẽti doctrina.

Ex hac verò ratione oritur non parua dubitatio circa hanc communem doctrinam, nam qui petit ab aliquo, vt iuret, non petit, vt iuret falſum, ſed petit id, quod poteſt alter bene præſtare: ergo licet ille ex malitia ſua malè id ſit præſtiturus, non imputatur malitia ei, qui petit id, quod de ſe bonum eſt. Vnde nec dici poteſt dediſſe occaſionem peierandi, licet alius ſumpſerit illam ſua malitia, quod pertinet ad ſcandalum paſſiuum, non ad actiuum. Et eadem ratione non poterit dici induxiſſe ad malum, quia petiit id, quod alter bene facere potuiſſet, neque obſtat, quod petens iuramentum præſciuerit alium peieraturum, nam hinc ſequitur permiſiſſe illud malum non voluiſſe. Et hoc probat exemplum de petitione mutui ab vſurario, & deſtructione maleficij à Mago. Denique hoc maximè videntur conuincere nuper dicta de petente iuramentum ab idololatra. Non eſt enim minus malum, imò maius iurare per Deos falſos, quam peierare per Deum verum, vt in ſuperioribus dictum eſt, ſed hoc non obſtante abſolutè ponitur regula, licere petere iuramentum ab eo, quem ſcimus iuraturum per falſos Deos, cur ergo non eadem, ſed contraria regula in periurio conſtituitur.

Non eſt minus malum iurare per Deos falſos, quàm peierare per Deũ verum.

12. D.Thom. reſponſio ad obiecta.

Ad hæc reſpondet Diuus Thomas dicto articulo 4. ad 4. ſupponendo, non aliter licere petere iuramentum ab idololatra, niſi quando creditur verum iuraturus: nam ſi peieraturus ſit, eadem erit de illo ratio proportione ſeruata. Hoc autem ſuppoſito reddit Diuus Thomas rationem differentiæ, quia: *In iuramento falſo, etiamſi ſit per verum Deum, deeſt bonum fidei, qua vtitur aliquis in iuramento illius, qui verum, per falſos Deos iurat. Vnde in iuramento eius, qui falſum per verum Deum iurat, non videtur eſſe aliquod bonum, quo vti liceat.* In quibus verbis hanc indicat rationem, quia tunc licet ab aliquo petere aliquid, licet cum peccato id ſit facturus, quando in actione eius aliquid boni eſt, quo vti licet, quia poteſt bene fieri, & iuſtè peti: ita verò contingit in iuramento per falſos Deos, nam per illud confirmatur veritas, & firmatur fides humana, qua vti licet. In periurio autem omne bonum deficit, quia omnino euertitur finis iuramenti, quia non confirmatur veritas, ſed falſitas: & conſequenter non firmatur fides, nec eſt ibi aliquid boni, quo vti poſſimus.

13. Oppugnatur ſuperior doctrina.

Sed contra hoc eſt, quia etiam exigendo iuramentum ab eo, qui falſum iuraturus eſt, poteſt quis vti iure ſuo, & intendere aliquod bonum ſibi debitum, vel neceſſarium, ad quod poteſt vti illo iuramento, non vt falſum eſt, ſed vt iuramentum eſt. Quod manifeſtè probatur in perſona iudicis exigentis iuramentum à reo, vel teſte, licet præſumat falſum eſſe iuraturum, nam ſi exigat ſecundum ordinem iuris, non peccat, quia vtitur iure ſuo, & vtitur malo alterius, ad hoc bonum ſatisfaciendi ſuo muneri, & parti petenti, & reipub. quia debet procedere ſecundum publicam ſcientiam, & inquiſitionem, & non deſiſtere propter priuatam ſcientiam, vel præſumptionem, alioqui multo maiora mala in republica ſequerentur. Vnde etiam patet, non peccare auctorem, etiamſi priuata perſona ſit, petendo ius ſuum per iudicem, & per eum exigendo iuramentum à debitore

Iudex petere poteſt iuramentũ ab eo quẽ ſcit falſum iuraturum.

A vel reo, etiamſi peieraturum illum ſciat, quia non ſine bono vſu, & vtilitate hoc fit. Primò quia hoc expedit ad commune bonum, quia rei & debitores proniores redderentur ad malefaciendum, & ad occultanda delicta, & debita, etiam peierando, ſi ſcirent inde obligandos eſſe creditores, ſeu accuſatores ad non inſtandum contra illos, quod eſt maximum abſurdum: ergo vtiliter iure ſuo vtitur, qui per iudicem petit iuramentum non curando, quid alius malitia ſua reſponſurus ſit. Accedit, quod non debet ille ex malitia ſua cõmodum reportare: magnum autem commodum illius eſſet, ſi non poſſet actor inſtare apud iudicẽ, vt ab eo iuramentum exigeret. Præterea nunquam poteſt eſſe tanta certitudo de futuro periurio, quin ſperari poſſit, vel B ſaltem dubitari, an ille ſit permouendus ad dicendum verum, vel timore Dei, vel pœnarum, & infamiæ periurij. Denique etiam in petitione iuramẽti inter priuatos, poteſt talis petitio habere bonum vſum, maximè in cõtractibus, nam licet ſciam alium contrahentem non impleturum, quod iurat, imò nec iuraturum cum animo implendi, poſſum ab illo petere iuramentum, vt contractus in exteriori foro firmius maneat: & vt habeam actionem contra illum. Item in iuramento purè aſſertorio poteſt eſſe vtilitas, vel obtinendi veritatem, vel ſi ille falſum dicat, habendi occaſionem poſtea conuincendi illum, & dignè puniendi, quando non C habeo viam aliam ius meum obtinendi.

Actor in iudicio poteſt petere iuramẽtũ à debitore quem ſcit falſum iuraturum.

14. Non eſſe intrinſecè malũ petere iuramẽtum ab eo, quẽ ſcio peieraturum ſi fiat certis conditionib.

Hæc argumenta apud me probant non eſſe intrinſecè malum, petere iuramentum ab eo, quem ſcimus, vel præſumimus falſum iuraturum, ſed poſſe rectè fieri, ſi duo, vel tria illa concurrant, quæ in iuramento per falſos Deos poſuimus, ad caſum præſentem illa cum proportione applicando. Primum eſt, vt non determinatè petatur ab aliquo, vt iuret id, quod falſum eſſe ſcitur, nam hoc eſſet determinatè inducere ad periurium. Et hoc maximè videtur intendere Auguſtinus in d.cap. *Qui exigit*, cùm ait: *Qui autem nouit feciſſe, & cogit iurare, homicida eſt.* Vtique ſi cogit iurare, non feciſſe. Qui ergo ſcit aliquem accepiſſe talem pecuniam, & D determinatè petit ab illo, vt iuret non accepiſſe, grauiſſimè peccat, & periurus eſt, quia directa cauſa periurij eſt. Et ſic etiam dicitur in cap. 1. 22. q. 5. *Qui compulſus à Domino ſciens periurat, vtrique ſunt periuri & dominus, & miles.* Vnde neque in iudicio hoc modo petitur iuramentum, ſed indifferenter, *Iura, an hoc feceris*, vel, *An hoc ſcias.* Secunda conditio eſt, vt ſubſit iuſta cauſa petendi, ita vt neceſſitas aliqua cogat, vel ſaltem vtilitas, ad quam aliquis habeat ius, quo merito vti poſſit, nec teneatur illi cedere, ne alter ſua malitia peccet. Ratio eſt ſuperius poſita, nam eſt hic eadem obligatio charitatis erga proximum, & charitatis, ac religionis erga Deum. Et hoc etiam probat ratio Diui Thomæ: nam ſi iuramentum alterius, qui falſum eſt iuraturus, nullius vtilitatis eſt reſpectu E petentis, contra rationem, & charitatem eſt, illum conſtituere in illo diſcrimine. Vnde poteſt regula generalis conſtitui. Quoties iuramentum petitur ſine vtilitate, & aliàs ſcitur, aut vehementer præſumitur, quod ille, à quo petitur, peierabit, peccatum eſt mortale. Probatur, quia licet talis petitio iuramenti ex inutilitate, & vana petitione eſſet tantum peccatum veniale, ex ruina proximi, & ex defectu veritatis futuræ in iuramento præuiſo à petente efficitur mortale, quia licet petens directè non inducat ad falſum iuramentum, indirectè cenſetur inducere, quia tenebatur non

Auguſt.

Quoties iuramentum exigitur ſine vtilitate, & vehementer præſumitur periurium, peccatum graue eſt illud exigere.

dare proximo talem occaſionem ſine cauſa. Quod maximè habet verum, quãdo alter non erat paratus ad iurandum, credo tamen idem eſſe etiamſi eſſet paratus in habitu, ſeu virtute, quia nihilominus hîc, & nunc, non eſſet commiſſurus tale peccatum.

15. Quãdo licet ab eo iuramẽtũ petere, quẽ ſcimus falſum iuraturum.

At verò cum his duabus conditionibus licitum eſſe poterit, iuramentum petere ab eo qui præſumitur peieraturus: Nam tunc eadem eſt ratio de petitione talis iuramenti, quæ de iuramento futuro per falſos Deos, vel petitione mutui, ab exacturo vſuras, & ſimilibus, vt ſatis probatum eſt. Quod autem illæ duæ conditiones poſſint concurrere, de prima eſt per ſe notum, quia ſolum conſiſtit in facto, & modo petendi, qui pendet ex libertate petentis. De ſecunda verò, ſatis id videtur declaratum, & poſſunt facilè alij caſus morales, & vtilitates excogitari. Et hoc docuit Sylueſter ſupra addẽs exceptionem, *Niſi ſit aliqua rationabilis cauſa recipiendi tale iuramentum,* ſupponit tamen neceſſarium etiam eſſe, vt ille, à quo recipitur iuramentum, ita ſit paratus, vt ſe obtulerit ſponte ſua ad iurandum. Et hoc etiam ſentit D.Thomas d.art.4.ad 2.dicens, illum qui iurationem recipit non peccare, niſi fortè quando propria ſponte cogit eum ad iurandum, quem ſcit falſum iuraturum, & adducit Auguſt. d. Epiſt.154.dicentem: *Quamuis ſcriptum ſit, ne iuremus, nunquam tamen me in Scripturis ſacris legiſſe memini, ne ab aliquo iurationem accipiamus.* Et eodem modo loquitur Soto, ibi, ſentiens tantùm paſſiuè licere recipere iuramentum, non verò exigere, quia recipere iuramentum non eſt cooperari, nec conſentire iuramento, ſicut exigere. Quapropter veriſimile non eſt, quod Gabr. ſupra ait, non licere ſuſcipere tale iuramentum, etiam ab eo, qui ſponte ſe offert ad iurandum, niſi id intelligatur, quando nulla ſubeſt legitima cauſa, vt paulo antea dixi.

D.Thom. *Auguſt.*

Recipere iuramẽtũ non eſt cooperari ſicut iuramẽtum exigere.

16. Poteſt quis cũ legitima cauſa petere, & exigere iuramẽtum, etiamſi timetur peieraturus. Exigere iuramẽtum ab eo, qui ſe nõ offert ad iurandũ, etiãſi timeatur illum peieraturum eſſe.

Addo verò contingere poſſe, vt ſubſit legitima cauſa petendi iuramentum, etiam ab eo, qui non ſe obtulit ad iurandum, etiamſi valde probabiliter timeatur illum eſſe peieraturum, quando petens habet ius ad petendum ab eo confirmationem contractus, vel alterius veritatis per iuramentum, & multum ei intereſt, vt iuret, etiamſi malitia ſua falſum iuret. Vt quoties ratione tui muneris teneris exigere iuramentum, etiamſi non ſis publicus iudex, ſed miniſter, vel procurator alterius, quia eius cauſam agis, & niſi iuramentum exigas præuaricationis, aut negligentis adminiſtrationis argueris, & damnum incurres. Item, ſi tuum negotium agis, & multum interſit, vt res ſit exterius iuramento confirmata, vt ſupra declaratum eſt. In his enim, & ſimilibus caſibus non eſt inductio ad periurium, quia ſolum petitur iuratio veritatis, vt ſupponitur, & alter ſua malitia iurat falſitatem: nec eſt conſenſus in periurium, ſed permiſſio, quæ aliquando licita eſt propter bonum finem, & vtendo iure proprio in graui neceſſitate. Nec agitur contra ordinem charitatis, quia non tenetur quis ex charitate vitare peccatum alterius, cum magna iactura propria, quando ille ſua culpa, & voluntate peccat. Et ita declaranda videtur communis ſententia, in qua nobiſcum videtur ſentire Leſſius lib.2.c.42. dub.10. clarius Dried. lib.1. de Libertat. Chriſt. c.9. in fine.

Non tenetur quis vitare peccatũ alterius cum magna iactura ſua. *Leſſ.* *Dried.*

17. Fit ſatis obiectioni ſuperius factæ.

Iuxta hæc ergo dicendum eſt ad obiectionem ſuperius factam, differentiam conſtitutam à Diuo Thoma, & Bonauentura, & inſinuatam ab Auguſtino, inter iuramentum verum per falſos Deos, & falſum per verum Deum, quoad præſentem caſum, intelligẽdam eſſe materialiter, ac regulariter. Nam iuramentum verum, etiamſi ſit per falſos Deos, per ſe habet illam humanam vtilitatem, quæ per iuramentum intenditur, & ideò in hoc iuramento moralis regula eſt, licitum eſſe vti illo, & per modum exceptionis additur, niſi gratis, & ſine cauſa petatur: E contrario verò iuramentum falſum per verum Deum, per ſe caret vtilitate intenta per iuramentum, & ideo pro regula ponitur, non licere illud exigere priuata auctoritate, & nihilominus per modum exceptionis addendum eſt, niſi iuſta cauſa, & moralis neceſſitas intercedat. In qua etiam poteſt eſſe latitudo, & leuior cauſa ſufficiet ad recipiendum tale iuramentum à ſponte offerente, quam ad petendum: ad vtrumque autem requiritur cauſa proportionata, quia aliàs non eſſet ſola permiſſio, ſed moralis conſenſio. Et ferè idem dicendum cenſeo de alia diſtinctione inter perſonam publicam, & priuatam. Nam publicæ perſonæ quaſi per ſe, & iure ſuo licet petere iuramentum non obſtãte ſcientia priuata de malo animo iurantis, tum quia iudex vtitur iure ſuo, & per ſe, ac ratione officij habet legitimam cauſam; tum etiam quia tale iuramentum publicè datum, habet ſuum finem, & efficaciam, in ordine ad ſcientiam publicam, quam iudex ſequi tenetur. In priuata autem perſona ceſſat hæc ratio: & ideò generalis regula moralis contraria de illa ponitur, quamuis vt dixi, ſuam habeat exceptionem. Et ſuo etiam modo regula data de iudice, limitationem habet, nãm vt ait Alenſis ſupra, ſi iudex poteſt aliqua via non deficiendo ſuo muneri, vitare petitionem iuramenti, debet illam cauere: quod maximè à iudice Eccleſiaſtico obſeruandum eſt, iuxta c. *Clericos,* de cohabit. Cler. & mulier.

Publica perſona poteſt petere iuramentum non obſtãte ſciẽtia priuata de malo animo iurantis.

18. De iuramẽto promiſſorio quid ſentiẽdum.

Tandem ex dictis facilè intelligi poteſt, quid ſit dicendum de iuramento promiſſorio, nam eadem doctrina cum proportione ad illud applicanda eſt. Nam ſi conſideretur promiſſorium iuramentum, vt præſtandum cum debita intentione ſeruandi illud, vt ſic, habet rationem aſſertorij, & conſequenter idem eſt de illo dicendum. Si verò conſideretur, vt obligationem in futurum relinquit, & morale periculum imminet, vt à fragilibus hominibus non ſeruetur: ſic moralis, & prudẽs regula eſt, vt non niſi raro, & cum magna neceſſitate exigatur. Quam indicat Nauar. c.12.num.20. eámque colligit, ex d.cap. *Clericos,* vbi Pontifex prohibet ne clerici cogantur ad abiurandas concubinas, propter cauendum periculum periurij. Vnde etiam inferunt Doctores, imprudenter agere confeſſores, qui à pœnitentibus facilè iuramenta exigunt de emendatione, vel de tollenda occaſione, vel de re ſimili. Ita Nauar. ſupra cum Sylueſt. *Iuramentum* 2.q.9. Angel. *Iuramentum* 4.n.11. Ex quo à fortiori ſequitur, multo magis vitandam eſſe petitionem talis iuramenti, quando moraliter præſumitur non eſſe ſeruandum ab exhibente. Sed hoc habet moderationem poſitam de iuramento aſſertorio, quia eſt eadem ratio: vbi enim confirmatio pacti, vel promiſſionis per iuramentum, ad commune bonum ſpectat, vel ad defenſionem, vel firmitatem proprij iuris peti poteſt, ſine violatione charitatis, aut religionis, quia bonum petitur, & malum, quod timetur, permittitur. Et eadem ratione licitum eſt petere debitum ex iuramento, etiamſi ſciamus alium prius peieraturum quàm ſoluat, quando alter non poteſt debitum recuperare, vel aliquando ad commune bonum id expedit. Denique in his omnibus regula charitatis, & iuſtitiæ prudenter ſeruanda eſt, nec poteſt

Regula moralis à quibus ſit exigendum iuramentum promiſſoriũ. *Nauarr.* *Sylueſt.*

Quãdo licitũ eſt exigere iuramentum promiſſoriũ etiam ab illo, qui perhibetur peieraturus.

poteſt alia certior tradi.

19\. Exigere duobus modis intelligi poteſt.

Vltimò quæri poteſt in hoc puncto, an è conuerſo quoties alter licitè iurare poteſt, & creditur verum dicturus, licitum ſit ab illo exigere iuramentum? Reſpondeo, duobus modis poſſe accipi verbum exigendi. Primò rigoroſè, vt importat moralem neceſſitatem, & quaſi coactionem vel per præceptum, vel per metum, aut pœnam, &c. Secundò poteſt verbum illud latius ſumi, vt ſignificat ſolam inductionem, vel petitionem. Si ergo ſumatur hoc poſteriori modo, regula generalis conſtitui poteſt, licitè ab aliquo exigi iuramentum, quod ipſe licitè præſtare poteſt, & ita facturus eſſe creditur. Probatur, quia ex obiecto illa petitio eſt honeſta, cum ſit de re licita, & per ſe loquendo non habeat circunſtantiam malam; cur enim, aut vnde, illam neceſſariò habebit? Item ſi alter poteſt licitè iurare, concurrunt ibi omnes tres comites iuramenti, at cum illis comitibus licitum eſt etiam petere iuramentum, ergo.

20\. Regula generalis traditur de his à quibus poteſt licitè iuramentum exigi.

At verò ſi verbum exigendi ſumatur priori modo, non ſatis eſt ad exigendum ab aliquo iuramentum, quod ab ipſo poſſit licitè præſtari, ſed vltra hoc neceſſarium eſt, vt vel is, à quo petitur, teneatur ex aliquo debito iuſtitiæ, vel obedientiæ iuramentum præſtare, vel is, qui illud exigit, habeat iuriſdictionem ad exigendum illud, imponendo præceptum, vel alio iuſto modo cogendo ad debitum iuramentum præſtandum. Patet, quia nemo iuſtè cogitur, niſi ex parte ipſius, vel ſupponatur debitum, vel poſſit ei imponi per nouum præceptum; & ex parte cogentis, ſeu exigentis ſeruetur modus proportionatus ſuæ poteſtati. Ergo ſi vnus non tenetur iurare, & alter non poteſt ei imponere præceptum, non poterit hic iuramentum ab illo exigere, quia vim iniuſtam inferret. Item ſi ille tenetur iurare, hic verò non habet iuriſdictionem ad cogendum illum, poterit quidem hic iuramentum ab illo exigere, petendo, & repræſentando debitum, non tamen cogendo per vim, quia hæc non infertur iuſtè, niſi ab habente iuriſdictionem, vel ſimilem poteſtatem, vt eſt domini in ſeruum, aut patris in filium. Qui autem habet talem poteſtatem, poteſt in rigore iuramentum exigere per coactionem ſuæ poteſtati commenſuratam, & interdum poteſt imponere præceptum iurandi, & ſic facere debitum, quod ante non erat, vt in principio huius libri diximus. In his autem caſibus, in quibus vnus cogit alium ad iurandum ſine debita poteſtate, ſi iuramentum aliàs eſt licitum, peccabit quidem contra iuſtitiam, non verò contra iuramentum, vel religionem, quia non inducit ad aliquid contrarium, vt conſtat.

Quis cogi poteſt ad præſtandum iuramẽtum.

CAPVT XV.

Vtrùm violare iuramentum promiſſorium quoad eius veritatem, peccatum mortale ſit, ex genere ſuo?

1\. Diximus de grauitate peccati contra veritatem vel honeſtatem iuramenti aſſertorij, nunc de promiſſorio dicendum ſupereſt, habet enim in hoc peculiarem rationem & difficultatem. Poteſt autem defectus committi in hoc iuramento circa ſingulos comites honeſti iuramenti, ſcilicet veritatem, iuſtitiam, & neceſſitatem: & quidem de hoc tertio comite nihil eſt, quod addamus, nam ex ſolo defectu illius, ſi alij duo comites ſeruentur, nunquam incurritur culpa mortalis, ſed ad ſummum venialis.

A Imò ſi attentè res conſideretur, ille defectus non committitur in hoc iuramento, niſi quando fit, ac ſubinde vt aſſertorium eſt, nam poſtquam factum eſt, neceſſitatis eſt illud implere, ſi validũ fuit, quod ſi fuit inualidum, etiam tunc non erit peccatum illud implere, niſi aliunde iuſtitia, ſeu honeſtas in ipſo actu deſit. De aliis ergo duobus defectibus dicemus, prius de veritatis defectu, qui nomine periurij ſignificatur, de altero verò poſtea.

Quando in iuramento promiſſorio ſit peccatum ex defectu iudicij.

2\. Semper eſſe peccatum mortale iurare falſum, etiã in promiſſorio.

Supponimus autem primò, ſemper eſſe peccatum mortale cum falſitate iurare, in ipſo actu emittendi iuramentum promiſſorium, ſiue materia ſit grauis, ſiue leuis, ſiue bona, ſiue mala: quia tunc non violatur hoc iuramentum vt promiſſorium, ſed vt aſſertorium. Tunc autem cum falſitate ſic iura- B tur, quando iuratur ſine intentione faciendi, quod promittitur, qui enim ſic promittit, eo ipſo mentitur, ergo ſi iuramentum addat, eſt ſtatim periurus, aſſerendo falſum: peccat ergo mortaliter, iuxta principium ſupra poſitum. Et ita in hac veritate, omnes Doctores ſtatim citandi conueniunt, & patebit magis, ex capite ſequenti.

3\. Non ſemper eſſe nouum peccatũ non implere iuramentum promiſſoriũ etiãſi id fiat cũ intentione implendi.

Suppono ſecundò, non ſemper eſſe nouum peccatum, non implere iuramentum promiſſorium, etiamſi cum intentione iurandi, & ſe obligandi, & illud implẽdi, ſit factum. Hoc conſtat in iuramentis illicitis ex parte rei promiſſæ, iuxta ea, quæ traduntur in multis decretis 22. q. 4. & ſupra latè dictum eſt. Dices: Non implere promiſſum iuramento confirmatum, eſt contra pręceptum diuinum negatiuũ, C ergo eſt intrinſecè malum, ergo nunquam poteſt non eſſe peccatum. Primum antecedens probatur, quia eo ipſo, quod promiſſio iurata non impletur, fit falſum, quod in promittendo aſſertum fuerat: ergo fit, vt Deus fuerit adductus ad confirmandam falſitatem, hoc autem eſt contra præceptum negatiuũ non peierandi, ſeu non aſſumendi Dei nomen in vanum. Reſpondetur duobus modis contingere poſſe vt iuramentum promiſſoriũ, ad executionem non perueniat, ſine culpa. Vno modo, quia licet fuerit à principio validum, & obligauerit, incluſit tamen conditionem aliquam, ſiue expreſſam, ſiue tacitam, quæ poſtea impleta non eſt. Et tunc nulla eſt in obiectione difficultas, negatur enim primum argumenti antecedens, & alterum in probatione D aſſumptum, quia tunc ex carentia talis executionis nulla falſitas redundat in præteritam aſſertionem, quæ in vi conditionalis ſemper manet vera, & nunquam tranſiuit in abſolutum, & ideo licèt executio impleta non fuerit, iuramentum poteſt dici obſeruatum, id eſt, non violatum. Et hæc reſpõſio locum habet in omni variatione circa iuramentum, ſiue per mutationem materiæ, ſiue per relaxationem, diſpenſationem, &c. quia omnes hi modi, reducuntur ad conditionem non impletam.

Obiectio.

Solutio.

Duobus modis fieri poteſt, vt promiſſoriũ iuramentum abſque culpa non impleatur.

4\. Alia ratio cur iuramẽta illicita vel impoſſibilia nõ obligent vt impleantur.

Alio verò modo poteſt iuramentum non impleri ſine peccato, quia à principio non obligauit, vt contingit in iuramentis de rebus, vel illicitis, vel contrariis directè ſpiritualibus bonis, vel impoſſibilibus. Et in his euidens etiam eſt ratio aſſertionis, E quia ſi ex iuramento non naſcitur obligatio, non poteſt eſſe nouum peccatum illud non implere; ſed tota culpa fuit in principio commiſſa, quando ſic iuratum eſt, vt iuramentum obligare non poſſet: de qua culpa, in capite ſequenti dicetur.

5\. Reſpondetur obiectioni.

Ad obiectionem verò, quæ magis conſiſtit in forma arguendi, quàm in re, duobus modis etiam in forma reſponderi poteſt. Primò negando maiorem, ſcilicet, non exequi promiſſionem iuratam ſemper eſſe intrinſecè malum, ſed tunc ſolùm quando iuramentum

mentum obligauit. Ad probationem autem dici- A tur, quod falſitas rei, quæ poſtea ſubſequitur, non eſt voluntatis, ſed neceſſitatis, ex neceſſaria conſecutione ad priorem defectum; & ideò nec eſt noua culpa, nec contra præceptum, prout in ſe ſpectatur, ſed ſolùm in radice, prout fuit culpa ſic iurare. Vt autem dicatur executio poſtea impoſſibilis, ſufficit, quod facto, vel iure ſit impoſſibilis, id eſt, talis, vt fieri non debeat, vel ſimpliciter, vel intuitu iuramenti, vt ſupra explicatum eſt: vnde illa falſitas non poteſt attribui, quatenus poſtea non exequitur iuramentum, quia nec illam intendit, nec illam cauere tenetur, cum moraliter non poſſit.

6. Secundò reſponderi poteſt, aliam eſſe rationem de iuramento aſſertorio, aliam de promiſſorio vt B promiſſoriũ eſt: nam in aſſertorio aſſumere nomen Dei in vanum, immediatè eſt contra præceptũ negatiuum, & ideo eſt intrinſecè malum, vt nũquam poſſit honeſtari, nec à culpa excuſari, ſi actus ſit humanus, & hoc commune eſt promiſſorio, vt aſſertorium eſt, id eſt ſecundum illam conditionem quã debet habere, cum ſit. At verò neceſſitas implendi promiſſorium iuramentum, vt tale eſt, non oritur immediatè ex tali præcepto negatiuo, quia poſtquã emiſſum eſt iuramentũ, iam non aſſumitur nomen Dei, ſed cauetur, ne prior aſſumptio diuini nominis irreuerenter tractetur, & conſequenter ne re ipſa fiat, vt in falſam aſſertionem ceciderit. Hoc au- C tem immediatè pertinet ad præceptum affirmatiuum, *Reddes Domino iuramenta tua:* & ideo non implere promiſſum iuratum, magis eſt peccatũ omiſſionis, quàm commiſſionis, quatenus contra religionem eſt, vt ſupra dixi. Præceptum autem affirmatiuum non obligat ſemper, & pro ſemper, & ideo fieri poteſt, vt non ſemper ſit malum non exequi illud. Et ita in præſenti non eſt malum, non exequi talia iuramenta, quia non pertinet ad diuini nominis honorem, & reuerentiam, vt talia promiſſa operè compleantur, quia non ſunt conformia diuinæ bonitati, aut voluntati. Vnde etiam dici poteſt, in omni iuramento promiſſorio includi conditionem, *Si Deo placuerit,* & ideo illa non ſubſiſten- D te, ſine falſitate non impleri.

Non implere promiſsũ iuratũ, magis eſt peccatũ omiſſionis, quàm cõmiſſionis.

7. Tertiò ſupponendum eſt, voluntariè non implere iuramentum promiſſorium, licitum, & obligans pro eo tempore, pro quo non impletur, peccatum eſſe ex ſuo genere mortale contra diuinam legem naturalem. Hæc etiam aſſertio eſt certiſſima de fide, vt conſtat ex dictis de obligatione iuramenti promiſſorij, nam obligatio, quam inducit, ſub præceptum cadit, vt oſtendimus; ergo frangere illam voluntariè, peccatum eſt. Item illa obligatio eſt virtutis religionis, & ex præcepto colẽdi Deum; ergo peccatum contra illam ex ſuo genere mortale eſt, & contra diuinam legem naturalem. Vnde etiam conſtat, in materia graui tale periurium ſemper eſſe peccatum mortale, vt ex generalibus principiis de peccatis, manifeſtum eſt. Quàm verò gra- E ue ſit in ſua ſpecie hoc delictum, ex dictis cap. 3. ſumendum eſt.

Voluntariè non implere iuramentum licitum, & obligans pro tẽpore mortale peccatũ eſt.

CAPVT XVI.

An violatio iuramenti promiſſorij, vt tale eſt, poſſit eſſe veniale peccatum ex leuitate materiæ?

1. 1. Sententia negans. *Gabriel. Armil.*

PRima ſententia ſimpliciter negat. Tenet Gabr. in 3. d. 39. q. 2. concl. 4. & 7. Armilla, verb. *Iurare,* num. 12. Leſſius, lib. 2. capit. 46. dub. 5. Valentia diſput. 6. quæſt. 7. punct. 3. concluſ. 3. Inclinat Caietanus in Summ. verb. *Periurium,* vbi ſine diſtinctione affirmat hoc periurium, eſſe peccatum mortale. Fauet non parum Diuus Thomas, quæſt. 89. artic. 7. ad 1. quatenus dicit, *Ad reuerentiam diuini teſtimonij pertinere, vt homo faciat eſſe verum, id quod iurauit, ſecundùm ſuam poſſibilitatem:* ex quibus verbis ſumitur fundamentum huius ſententiæ, quia videtur quoad hoc, eſſe eadem ratio de iuramenti promiſſorij violatione, quæ de aſſertorij. Probatur quia etiam non implendo iuramentum promiſſorium obligans, efficitur Deus vt teſtis falſitatis, quantum eſt ex parte violantis illud: ergo hæc etiam ſemper eſt grauis iniuria Dei, etiamſi in re parua falſitas ſit. Conſequentia conſtat ex dictis. Et antecedens probatur, quia homo adduxit Deum in teſtem ſuæ promiſſionis, & aſſertionis de futuro, & poſtea vult illam facere falſam, cùm teneatur facere veram: ergo quantum eſt in ſe, voluntariè facit, vt Deus teſtatus fuerit falſum. Confirmatur, quia hæc eſt præciſa ratio, ob quam in materia graui hoc eſt peccatum contra Religionem, quia per illud fit, vt Deus afferatur ad teſtificandum falſum, hæc autem ratio ad quamcumque materiam applicata, continet grauem deformitatem, ergo.

Leſſ. Valent. Caietan. D. Thom.

Probatur 1. opinio.

2. Vnde argumentor ſecundò, quia quantitas materiæ non confert ad augmentum, vel leuitatem peccati, niſi quando ipſa materia eſt obiectum per ſe, & immediatum peccati, vt patet in voto, in furto, & ſimilibus: at in hoc periurio materia eius non eſt res promiſſa, ſed promiſſio ipſa, vel aſſertio quatenus vera, ſed falſa eſſe poteſt: ergo parum refert quantitas materiæ ad quantitatem peccati, quia veritas, vel falſitas tanta eſt in graui, ſicut in leui re promiſſa. Tandem argumentor tertiò, quia finis iuramenti promiſſorij grauiſſimè læditur, ex violatione eius, in quacumque materia, etiam minima: ergo eſt ſemper graue peccatum. Conſequentia eſt clara, quia non poteſt melior regula aſſignari ad diſcernendum, quando defectus aliquis in iuramento graue peccatum ſit, vt benè expoſuit Caietanus, in quæſt. 98. art. 2. & 3. Antecedens verò probatur, quia ſi Dei teſtimonium, vel in minimis poſſet deficere, parum confirmaret quamcumque promiſſionem: hæc autem confirmatio eſt iuramenti finis, ergo.

Caietan.

3. 2. Sententia diſtinctione vtitur, & quæ ſit.

Secunda ſententia diſtinctione vtitur, nam vel parua res, eſt tota materia iuramenti promiſſorij, vel eſt ſolum quædam pars minima integræ materiæ grauioris. In priori caſu aſſerit hæc ſententia eſſe peccatum mortale, iuramentum non implere, quia ſit omninò vanum, & falſum, & ita tunc procedent rationes ſuperioris ſententiæ. In poſteriori autem caſu aſſerit eadem ſententia, dari poſſe peccatum veniale, ex leuitate materiæ partialis in tranſgreſſione iuramenti promiſſorij. Et fundamentum quoad hanc partem eſſe videtur. Quia leuis defectus in partiali materia, non videtur facere aſſertionem, vel promiſſionem falſam ſimpliciter loquendo, & humano, ac morali modo: vt ſi quis iurauit dicere Roſarium, & vnum Aue prætermittit, non poteſt iure cenſeri infidelis in promiſſis, nec falſum dixiſſe. Idem eſt, ſi quis promiſit ſoluere debitum hora tertia, & parum poſt auditam horam ſoluit, vel qui promiſit non ludere, & parum temporis in parua quantitate ludit: nam ibi materia integra eſt nunquam ludere, & reſpectu illius hoc parum pro nihilo reputatur. Præcipuus auctor

Caiet. *Couarr.* *Cord.* *Philiar.*

auctor huius ſententiæ fuit Caietanus 2.2. quæſt. 89. art.7. ad 1.eum ſequitur Couarruuias, 1. Variar. cap.1. numer.2.& tacitè idem confirmat, in c. *Quamuis*, part.1.§.1.num.4.Cord.in Summ.Hiſpan. quæſt.188.Philiarchus,tom.1. lib.3.cap.3.de Offic. Sacer.

3. Sententia. *Anton.* *Syluest.* *Graf.* *Ant.But.* *Sot.* *Nauarr.*

4. Tertia ſententia abſolutè docet, poſſe dari in hac materia peccatum veniale ex paruitate materiæ promiſſæ, etiam quando res parua eſt tota materia promiſſionis. Ita docet Antonius, 2. part. titul.10.c.4.§.1.Syluester, *Iuramentum*, 4. q.1. Angelus, *Iuramentum*, 5. num.41. iunctis his, quæ addit verb. *Periurium*, num.1. Graffis,lib.2.cap.8. num.3. citans Antonium de Butr.in cap.*Si verò*,de Iureiur. idem ſentit num.17. Sotus, lib.2.de Iuſt.q.4. art.3. circa finem,& lib.8.de Iuſt.q.1.art.7. & q.2.artic.3. Nauarrus,in Manua.cap.12.n.10.& 18.n.7.& reuocat priorem ſententiam, quam prius tenuerat. Dicítque hanc ſententiam eſſe magis receptam,à qua non eſt recedendum ſine efficaci textu, aut ratione, quæ hîc non inueniuntur. Eandem opinionem ſequitur Azor.tom.1.lib.11. cap.5. quæſt.3. Corduba etiam dicit, hanc ſententiam eſſe valdè probabilem, licèt priorem dicat eſſe ſecuriorem. Denique pro hac ſententia referri poſſunt Doctores, qui aſſerunt non eſſe mortale, ſed veniale peccatum, non implere iuramentum metu extortum, vt ſunt Ioannes Andreas, Hoſtienſis, Panormitanus.& alij, in cap. *Verum*, de Iureiur. per illum textum,& ſequitur Angelus,verb. *Periurium*,numer.1. citans Petrum Aureolum.Iſti enim ſupponunt,poſſe dari culpam venialem, in non obſeruando iuramento promiſſorio, etiam in materia totali,ex quo principio rectè ſequitur etiam poſſe dari ob materiæ leuitatem.

Ioann. Andr. *Panorm.* *Angel.* *Pet. Aur.* Veniale peccatum eſſe poteſt non obſeruando promiſſoriũ de re leui.

1.Concluſio. Sententia Auctoris.

5. Dico primò, non eſſe in hac controuerſia conſtituendam differentiam inter materiam totalem, & partialem, ſed eandem eſſe vtriuſque rationem. Hanc aſſertionem probabimus, in tractatu 3. de voto latiùs, quoad materiam voti;nunc explicatur ex propriis huius materiæ. Quia in iuraméto aſſertorio non eſt admittenda talis differentia, ergo nec in promiſſorio. Antecedens conſtat,tum quia nullus in illo iuramento ita diſtinxit, ſed abſolutè definiunt qualecumque ſit mendacium leue ex parte materiæ, illud confirmare iuramento eſſe peccatum mortale: tum ex rationibus ſuprà factis, quia quomodocumque mendacium ſit,ſi teſtimonio Dei confirmetur, diuina auctoritas deſtruitur. Vnde non minùs repugnat primæ veritati dicere leue mendacium in materia partiali, quàm in totali, vt per ſe conſtat.Conſequentia verò probatur,quia vel non implendo iuramentum promiſſorium, Deus efficitur teſtis falſitatis,vel nõ efficitur:ſi non efficitur,ceſſat ratio peccati mortalis in materia leui, ſi verò efficitur, parum refert, quod ſit mendacium in tota materia, vel in parte. Et procedit æquiparatio cum periurio aſſertorio.Quia iuxta illam ſententiam perinde eſt,cæteris paribus, facere falſam propoſitionem de futuro,iuramento confirmatam, ſicut afferre Deum in teſtem mendacij, de præterito,aut præſenti. Vel ſi inter hæc conſtituatur differentia quoad materiam partialem, eadem in totali poterit aſſignari.

Non minus repugnat primæ veritati, dicere leue mendacium, in materia partiali quã in totali.

6. Et ita probatur aliud membrum dilemmatis aſſumpti, quia ſi Deus non efficitur teſtis mendacij, etiamſi iuramentum promiſſorium non impleatur, non oportebit magis æquiparare illud cùm periurio aſſertorio in mendacio, circa totam materiam, quàm circa partem, ſed differentia in vno inuenta, facilè ad aliud applicabitur.

Ratio autem à priori, ob quam in præſenti non admittitur illa diſtinctio eſt, quia veritas conſiſtit in adæquatione dicti, ad rem, quæ adæquatio, in indiuiſibili conſiſtit: & ideo ſicut eſt falſa propoſitio affirmans hîc eſſe viginti homines, cùm nullus ſit, & ita affirmans eſſe viginti, vbi ſunt decem & nouem. Parúmque refert de æqualitate diſputare,an vna propoſitio ſit magis falſa, quàm alia, ſatis enim eſt, vtramque eſſe falſam, & aſſertionem eius ſcienter prolatam eſſe mendacium: ergo ſi falſitas propoſitionis de futuro, quæ reſultat ex iuramento promiſſorio non impleto ſufficit ad grauitatem mortalis peccati; in materia partiali, ſicut in totali ſufficiet, quia quomodocumque Deus afferatur in teſtem falſitatis, grauis illi ſit iniuria. Denique declaratur in hunc modum, nam ſi quis,cùm iurat ſe dicturum Roſarium hodie, haberet animum omittendi vnum *Aue*,vel *Pater*, non minùs peccaret, quàm ſi iuraret dicere vnum *Aue* tantùm, ſine animo implendi, quia vterque iurat mendacium: ergo idem cum proportione erit, ſi poſtea in vtroque caſu non impleat. Si enim iuxta illam ſententiam in priori materia totali æquiparantur dicere,vel facere falſum, debent æquiparari in poſteriori, eſt enim eadem ratio grauitatis, vel leuitatis. 7.

Probatur cõcluſio à priori.

Quomodocũque Deus afferatur in teſtem falſitatis grauis illi ſit iniuria.

Quapropter falſa ſunt, quæ in probatione ſecundæ ſententiæ aſſumebantur,nam re vera,eadem falſitas in exemplis ibi adductis interuenit: conſiderata integra ratione veritatis, quæ ſemper ſpectanda eſt, quando Deus ad illam confirmandam adducitur.Eſt autem cauendum ne per aliam rationem extrinſecum excuſetur culpa grauis in defectu partis materiæ leuis,vt verbi gratia,ſi dicatur, non peccare mortaliter, qui iurat centum aureos dare, & ſoluit illos, excepto vno argenteo, vel aſſe, quia alter,cui ſoluitur,tacitè conſentit,& pro nihilo ducit: hoc enim modo etiam peccatum veniale poterit excuſari, & non ſolum in materia partiali, ſed etiam in totali,imò etiam in graui,ſi eſſent ſufficientia ſigna remiſſionis alterius, vt ſuprà dictum eſt.Hoc ergo eſt per accidens,& ſi quid poteſt conferre ad præſumptionem, eadem eſt ratio materiæ partialis,& totalis. Idémque eſt,ſi dicatur, promiſſionem alicuius totius moraliter intelligi, & ideo ſufficienter, & verè impleri, etiamſi aliquid minimum deſit. Nam ſi illud minimum tale eſt, vt non cenſeatur cadere ſub intentionem iurantis in eo rigore, iam nec ſub culpa veniali erit obligatio, ſi autem cadit ſub iuramento ex intentione iurantis non ſatiſfit iuramento,nec veritati,ſi illud non impletur, etiamſi quoad obligationem iuſtitiæ illud pro nihilo reputetur. Semper ergo ſupponendum eſt, iuramentum obligare tam ad materiam partialem, quàm ad totalem, & vtramque omitti cum violatione iuramenti: & ſic diximus non poſſe rationabilem conſtitui differentiam. 8.

Refellitur ſecunda ſententia.

Quomodo excuſabitur tale iuramẽtũ à mortali.

Dico ſecundò: Probabilius eſt, ſecluſo formali contemptu, non eſſe peccatum mortale, non implere promiſſionem iuratam in materia leui. Hanc partem multis rationibus confirmat Nauarrus, ſuprà, ſed omnes ſunt ex generalibus materiis petitæ, poſſéntque facilè ad iuramentum aſſertorium applicari, & ſicut in illa ſoluuntur, ita poterunt in præſenti ſolui, niſi differentia quoad hoc inter iuramentum aſſertorium, & promiſſorium aſſignetur.Hæc ergo differentia quærenda eſt, & pro principali fundamento huius materiæ, & aſſertionis aſſumenda. Hanc ergo differentiam declaro, quia 9.

2. Cõcluſio. Nõ implere promiſſionẽ iuratã in materia leui nõ eſſe peccatũ mortale.

Diſcrimen inter iuramẽtum promiſſorium & aſſertorium.

non implete promiſſionem factam cum intentione recta, non eſt mendacium, ſed infidelitas; ergo qui non implet, quod recta intentione iurauit, non facit Deum teſtem mendacij, ſed peccat, quia infideliter agit in re promiſſa ſub diuina auctoritate. Ergo non eſt eadem ratio grauitatis, & malitiæ in vtroque iuramento violando, & ita poterit facilè dari ratio leuis culpæ in iuramento promiſſorio, quæ in aſſertorio locum non habeat. Primum antecedens ſumitur ex Diuo Thoma, 2.2. quæſt. 110. artic. 3. ad 5. dicente: *Qui aliquid promittit, ſi habeat animum faciendi quod promittit, non mentitur: ſi verò non faciat, quod promiſit, tunc videtur infideliter agere, per hoc quod animum mutat.* Vbi etiam rationem inſinuat, quia mentiri eſt contra mentem loqui, quod non facit is, qui promiſſum non implet, infideliter autem agere eſt, mutare animum contra obligationem factam. Ex quo ſequitur, vt licet prior propoſitio de futuro falſa fuerit, non tamen ex intentione loquentis, ſed quaſi materialiter. Vnde ſi attentè ſpectetur, quando non impletur promiſſio, non fit falſa prior propoſitio de futuro, tunc enim quando prolata fuit, vera, vel falſa fuit, ſed latebat nos qualis eſſet, & poſtea manifeſtatur. Dici autem poteſt homo cauſa illius falſitatis, quia poſuit terminum relationis eius, vt ſic dicam, quod poterat, & debebat non ponere, in quo infideliter agit, & à veritatis perfectione aliquo modo deuiat, non tamen formaliter mentitur, ſunt ergo duæ deformitates, & malitiæ diuerſarum rationum. Et à poſteriori eſſe poteſt ſignum huius diuerſitatis, quia mendacium dicere nunquam poteſt honeſtari, & mutare animum poteſt honeſtari, ita vt non ſit infidelitas, vt idem D.Thomas ſubdit, ergo hæc infidelitas in promiſſis, eſt genus peccati formaliter diuerſum à mendacio.

D.Thom.

Qui nõ facit quod promiſit, non tam eſt periurus quàm infidelis.

10. Hincque probatur prima conſequentia, quia ſi illud non eſt mendacium, non affertur Deus in teſtem mendacij. Vnde ſuprà dicebamus, (& Caietanus etiam, in d. artic. 7. ita loquitur) quod in iuramento promiſſorio, licèt Deus afferatur, vt teſtis præſentis promiſſionis, & aſſertionis, quantum ad veritatem quam de præſenti habere debet, quæ ad aſſertorium iuramentũ ſpectat: nihilominùs quantum ad aſſertionem de futuro potiùs adducitur tanquam fideiuſſor, quod ſic promittens non mutabit indebitè voluntatem ſuam, & propoſitum. Quia teſtimonium propriè non fertur, niſi de veritate determinata, prout eſt veritas de præterito, aut de præſenti, ad confirmandas autem propoſitiones de futuris contingentibus, vel promiſſiones, non ſolent induci teſtimonia, niſi vel vt conſtet de pacto præſenti, & de obligatione inde orta, vel vt dent quamdam auctoritatem obligationi per modum fideiuſſionis, ita ergo inuocatur Deus in iuramento promiſſorio: nam inuocatur modo hominibus accommodato, ergo quamuis poſtea non impleatur promiſſio iurata, non ideo Deus affertur ad teſtificandum mendacium. Nec in hoc conſiſtit irreuerentia, quæ illi fit, ſed in hoc potiùs, quod videtur contemni eius auctoritas, quæ interpoſita fuit per modum fideiuſſionis, ad corroborandum promiſſionem.

Caiet.

In iuramẽto promiſſorio non adducitur Deus tãquam teſtis, ſed tanquam fideiuſſor.

Futura contingentia nõ ſunt determinata veritatis.

11. Obiectio.

Deus nõn poteſt dici propriè fideiuſſor.

Dices; totum hoc metaphoricum eſſe, & euertere vim iuramenti promiſſorij vt ſic, niſi ad teſtimonium diuinum reuocetur: quia Deus non poteſt dici propriè fideiuſſor, non enim aſſumit in ſe onus ſoluendi promiſſum, ſi homo non ſoluat. Ergo ſolùm metaphoricè poteſt dici fideiuſſor, quatenus ſuo teſtimonio præbet firmitatem promiſſioni, ſicut ſolet præbere inter homines fideiuſſor, ergo propriè non inuocatur Deus, niſi vt teſtis veritatis, etiam aſſertionis de futuro. Neque magis hoc repugnat, quàm afferre Deum in teſtem veritatis de præſenti, aut de præterito occultiſſimę, & quæ humano teſtimonio probari non poſſet: ideo enim Deus teſtis inuocatur, quia omnia nouit, ergo ita etiam adducitur vt teſtis promiſſionis, & aſſertionis de futuro contingenti, quia omnia futura prænouit.

12. Reſpondetur obiectioni.

Reſpondeo, inuolui quidem ibi aliquam metaphoram, ſed non illam, quæ explicatur per teſtificationem veritatis determinatæ propoſitionis de futuro effectu libero, ſed quæ explicatur per teſtimonium præſentis actionis, & promiſſionis dans auctoritatem, & vim futuræ executioni, qualificando obligationem de illa, vt ſic dicam. Quod declaro exemplo humano, ſæpe enim ſolent homines promittere, vel compromittere, aut ſponſalia facere coram Rege, vel alio homine magnæ auctoritatis, non vt propriè ſit fideiuſſor ſubiens obligationem, nec etiam vt ſit teſtis futuræ executionis, ſed vt præbeat auctoritatem contractui, & vt contrahentes intelligant iniuriam illi facturos, ſi promiſſa non impleant, quia in ſe, & veluti pro honore, & reuerentia ſibi debita, talem promiſſionem, vel conuentionem aſſumit: quia pertinet ad reuerentiam alicuius perſonæ, vt promiſſio coram illo facta, eo fine, vt propter perſonæ ipſius dignitatem cum maiori fiducia, & rectitudine recipiatur, obſeruetur, alioqui dignitas talis perſonæ contemni videtur. Ad hunc ergo modum intelligo inuocari Deum in iuramento promiſſorio, vt teſtem præſentis promiſſionis, & dantem authoritatem futuræ executioni, non verò, vt verificantem de veritate propoſitionis de futuro contingenti.

Deus quomodo inuocetur in iuramẽto promiſſorio.

13. Declaratur præcedens doctrina futurorũ contingentiũ in præſcientia Dei, veritas eſt determinata.

Quod ita declaro, nam præſcindendo à Deo (per impoſſibile, vel per mentis abſtractionem præciſiuam) futurorũ contingentium, in præſcientia Dei, determinatam veritatem, poſſet inuocari eo modo, quo nunc inuocatur in iuramento promiſſorio, ratione ſuæ Maieſtatis, ac dignitatis, ad cuius honorem ſpectat, vt quod in eius præſentia promittitur, quodque ab ipſo veluti ſub ſua protectione, & auctoritate ſuſcipitur, impleatur. Quod patet tum exemplo adducto ab humanis, ſic enim inducitur præſentia Regis, non propter præſcientiam, ſed propter auctoritatem: tum quia homines, quando interponunt Deum in ſuis pactis, & fœderibus, non inducunt illum vt præſcientem, quid ipſi iurantes poſtea facturi ſint, ſed vt præſentem his, quæ faciunt, & potentem punire, & vindictam ſumere de tranſgreſſoribus. Idque optimè declarant verba illa Geneſ. 31. vbi poſtquã Iacob, & Laban, inierunt fœdus, & erexerunt tumulum in teſtimonium, dixit Laban: *Intueatur, & iudicet Dominus inter nos, quando receſſerimus à nobis, ſi afflixeris filias meas, &c. Nullus ſermonis noſtri teſtis eſt abſque Deo, qui præſens reſpicit*; & infrà: *Deus Abraham, & Deus Nachor, iudicet inter nos.* Non ergo inuocatur Deus per tale iuramentum ſub ratione præſcientis futura, vel affirmantis illa, ſed ſub ratione aſſiſtentis, & teſtificantis præſentia ſua, & potentis iudicare de futuris.

Geneſ. 31.

14. Cõfirmatur eadem doctrina.

Et confirmatur, & ac declaratur ampliùs, quia ſæpè quod ſub iuramento promittitur, futurum non eſt, & ita aſſertio de futuro in ſe, ac materialiter ſumpta (vt ſic dicam) non eſt vera: nihilominùs per tale iuramentum non inuocatur Deus, vt

vt

vt teſtis mendacij, vel falſæ aſſertionis, cum ſine vllo peccato, vel certè ſine graui peccato interdum ita inuocetur, ergo ſignum eſt non inuocari, vt ſimpliciter teſtificans propoſitionem de futuro. Antecedens quoad vtramque partem conſtat in iuramentis promiſſoriis, quæ ſine peccato fiunt, & poſtea ſine peccato non implentur, nam ibi aſſertio de futuro abſolutè ſpectata non fuit vera. Dices; non fuit iurata, vt abſolutè futura, ſed vt futura ſub conditione, vt ſuprà dictum eſt, & ita non fuit falſa, quia conditio non fuit impleta. Sed contra, nam ſaltem non conſtat fuiſſe veram, etiam ſub conditione, imò iuxta opinionem negantem Deum certò præſcire contingentia conditionata, nunquam de facto futura, non poterit illa inuocatio, vel teſtificatio fundari in præſcientia futuri euentus, qui abſolutè futurus non eſt, & ſub conditione non præſcitur. Verumtamen licèt præſciatur, quòd futurum eſſet poſita conditione, non inde pendet veritas illius iuramenti. Nam licèt fortaſſe Deus præſciuerit, quòd licèt conditio impleta fuiſſet, iurans non impleret poſtea promiſſum iuratum: nihilominùs de facto ille non inuocauit Deum in teſtem falſitatis, ergo ſignum eſt non inuocaſſe illum vt teſtem propoſitionis de futuro, vt habentis quaſi materialem veritatem, vt ſic dicam, ſed ſolum, vt habentis formalem in præſenti propoſito, & intentione, ex qua inuocatione naſcitur obligatio procurandi, vt factum poſtea ſit dictis conforme. Quod clariùs patet in iuramento promiſſorio, quod non rectè fit, poſtea verò rectè non impletur, non propter defectū conditionis non impletæ, ſed quia à principio non habuit conditiones omnes neceſſarias ad obligandum. Ibi enim à principio eſt falſa propoſitio de futuro, vel ſaltem eſſe debet, quantùm eſt ex parte hominis, & nihilominùs dici non poteſt, illum inuocaſſe Deum in teſtem mendacij, vel falſitatis, ſi cum intentione faciendi iurauit, aliàs ſemper tale iuramentū eſſet peccatum mortale, quod eſſe falſum, in cap. ſequenti conſtabit. Ergo, per iuramentū promiſſorium non inuocatur Deus, vt teſtis propoſitionis de futuro contingenti in ſe futuræ, vel non futuræ, ſed vt eſt in intentione, & obligatione iurantis.

Futura contingentia conditionata, quomodo Deus præſciat.

15\. Ex hoc ergo principio, & diſcurſu concludimus intentum. Primò ex generali differentia inter periurium veritati contrarium, & tantùm contrarium promiſſioni, quia priùs eſt formaliſſimū periurium iuxta D.Th.q.98.art.1.ad 3. & art.2. ſecundum autem non ita, quia non deficit à veritate mentis, ſed tantùm à veritate rei, vt ſic dicam, quæ reſpectu alterius, eſt quaſi materialis, & ſecundaria, ergo licèt in priori periurio, non detur leuis tranſgreſſio præcepti diuini, quia illa ratio in quolibet periurio perfectè, & integrè inuenitur: ſecus erit in periurio promiſſionis, ſi materia non ſit grauis. Secundò, quia licet iuramentū promiſſoriū in materia parui momēti non impleatur, non fit Deus teſtis mendacij, aut falſæ aſſertionis, ergo ex hac parte nō habet ſemper grauitatem mortalem illud periurium, ſicut habet periurium aſſertionis: & ita ruit fundamentum primæ ſententiæ, & ſecundæ, quoad priorem partem eius, quo deſtructo, nullum ſupereſt ad aſſerendū in tali materia leui eſſe tam grauē malitiam.

Cōcluditur aſſertio ſuprà poſita. D.Thom. Differentia inter periurium veritati contrariū, & contrariū promiſſioni.

16\. Tertiò, contrarium poteſt oſtendi à ſimili de voto, cuius tranſgreſſio in materia leui, etiam totali non eſt peccatum mortale, vt infrà videbimus, ergo multò minùs erit tranſgreſſio iuramenti promiſſorij, in proportionali materia. Probatur conſequentia, quia dictum eſt ſuprà, maiorem eſſe obli- A gationem voti, quàm iuramenti promiſſorij, etiam in ordine ad Deum; ergo cæteris paribus ex parte materiæ minor irreuerentia fit Deo, non implendo iuramentum promiſſorium, quàm non implendo votum. Vnde ſine dubio grauius peccat contra religionem, qui non implet votum dandi centum, virgini pauperi, quàm qui non implet promiſſionem merè humanam iuramento confirmatam, circa eandem materiam, ergo idem eſt cum proportione in æquali materia leui. Et hoc argumentum mihi etiam probat, per tranſgreſſionem iuramenti promiſſorij, non adduci Deum ad teſtificandum mendacium, quia aliàs grauiùs peccatum eſſet, cæteris paribus, & intra latitudinem Religionis, non B implere iuramentum promiſſorium, quàm non implere votum.

Trāſgreſſio voti in materia leui non eſt peccatum mortale.

17\. Quartò probatur, quia ſecluſa teſtificatione falſitatis, irreuerentia, quæ fit Deo, non implendo promiſſionem iuratam, non deſtruit aliquod attributum Dei in ſe, etiam in affectu hominis, ergo non eſt, vnde illa irreuerentia ex ſuo genere tanta ſit, vt minui non poſſit vſque ad venialem culpam, ex leuitate materiæ. Antecedens patet, quia non deſtruitur infallibilis veritas Dei, ſicut in periurio aſſertorio, vt patet ex dictis, nec etiam deſtruitur fidelitas, quia licèt Deus inuocetur ad cōfirmandam promiſſionem hominis, non inuocatur tanquam promittens, ſed ſolùm vt dans auctoritatem promiſſioni hominis, & ideo cùm homo non implet, C non facit Deum infidelem, ſed quaſi contemnit auctoritatem eius: hic autem contemptus cum non ſit formalis, ex leuitate materiæ poteſt eſſe venialis. Tandem poteſt ad hoc iuuare, quod in principio huius capitis dicebamus, periurium aſſertorium eſſe directè peccatum commiſſionis contra præceptum negatiuum, non faciendi Deum teſtem falſi, quod ſemper habet maximam grauitatem: periurium autem promiſſionis potiùs eſt peccatū omiſſionis contrarium proximè præcepto affirmatiuo dandi Deo debitam reuerentiam in eo præſtando, quod ſub eius auctoritate promiſſum eſt, vt apertè teſtatur D.Th. d.art. 7. ad 1. dicens. *Si iuramentum adhibeatur, obligatur homo, vt faciat eſſe verum id, quod iurauit ſecundum ſuam poſſibilitatem, propter reuerentiam* D *diuini teſtimonij:* ergo per talem omiſſionem nō inducitur Deus ad teſtificandum falſum, ſed ſolùm vt ſit verum quaſi materialiter id quod ſuo diuino teſtimonio verè, & ex animo promiſſum, & aſſertum fuit. In hac verò omiſſione, non apparet tam grauis malitia, vt non poſſit eſſe venialis, ex leuitate materiæ, quia per illam omiſſionem vt ſic, non attribuitur Deo etiam in affectu hominis, & per imputationem moralem, quòd falſitatem aliquam formaliter teſtificetur, vel vnquam fuerit teſtificatus, vt ſatis explicatum eſt: & aliud fundamentum illius grauitatis non apparet.

Irreuerentia quæ fit Deo, non implendo promiſſionem iuratam non deſtruit aliquod attributum Dei.

D.Thom.

18\. Ex his ergo, ſatis probata manet aſſertio, & reſponſum ad fundamentum contrarium. Solùm E ſupereſt admonere, vt in aſſignanda leui materia talis periurij, falſa exempla caueantur. Quod in primis aduerto, quia ſententia dicens, non implere iuramentum metu extortum, non eſſe peccatum mortale, ſed veniale tantùm, ſimpliciter vera non eſt, nam in materia graui ſine dubio erit graue peccatum, vt docet expreſsè Diuus Thomas, quæſt.98.art.3.ad 1.& ibi Soto, & Caietanus q.89. art.7. circa ad 3. & Nauar. cap. 12. numer.14. Sylueſter, *Iuramentum* 4.q.7.& idem ſentit Richardus in 3. d. 39. artic. 2. quæſt. 2. Ex Canoniſtis tenet expreſsè Panormitanus, in cap. *Si verò*, de Iureiur. num.

Exempla falſa in hac materia cauēda ſunt.

D.Thom. Scot. Caietan. Nauarr. Sylueſt. Richard. Panorm.

Cap. Si verò. *Cald.* *Archid.* *Felin.* num. 10. referens Calderinum, Archidiaconum, & alios; idem ibi Felinus, num. 7. circa finem. Fortunius de Vltim. fin. illatione 22. num. 347. Et ratio eſt, quia metus licèt reſpectu hominis diminuat obligationem, non verò reſpectu Dei, ſicut votum metu factum non minus obligat circa eandem materiam, quàm obligaret ſponte factum, quoad grauitatem obligationis, licèt quoad firmitatem (vt ſic dicam) non ſit æquale, quia habet maiorem cauſam diſpenſationis, idem ergo eſt de iuramento. Neque oppoſitum dicitur in dict. cap. *Verum,* imò prius ibi ſignificatur, tale iuramentum grauiter obligare, & ideò indigere relaxatione, & ante illam non eſſe dicendum, vt non ſeruetur, ne detur occaſio peierandi. Solùm ergo additur, eum, qui non ſeruat, non eſſe puniendum tanquam propter mortale peccatum, non quia tale non ſit, ſed quia habet humanam excuſationem, vt ab Eccleſia non puniatur, vt D. Th. expoſuit, & Gloſſa in c. *Verum. §. Nunc.* in fine. verb. *Iuramus* 25. diſtin.

Metus reſpectu Dei non diminuit obligationem iuramenti, nec voti.

D. Thom. *Gloſſa.* *Cap. Verum.* 19.

Vnde infero, idem eſſe dicendum in caſu c. *Debitores,* de vſurario, vbi minùs coactum eſt iuramentum, licèt ſit iniuſtum, & ſine dubio parit obligationem grauem in graui materia, ſeu ex ſuo genere, vt in illo textu apertè ſupponitur. Nec dici poteſt, illud iuramentum eſſe de materia leui, (vt argumentatur Caietanus ex eo ſolum, quod vſurario parum vtilis ſit talis pecunia, quia & poteſt repeti, & ille tenetur eam reſtituere: nam hæc accidentaria ſunt, & actus ipſe per ſe ſpectandus eſt, ſic autem, ſi quantitas ſit conſideratione digna, grauis materia iuramenti eſt reſpectu reuerentiæ Deo debitæ. Igitur materia leuis, vel grauis ex re ipſa promiſſa, eiúſque quantitate, vel qualitate, arbitrio viri prudentis penſanda eſt, vt in aliis materiis conſideratur.

C. Debitores. Exponitur, & obligat ad ſoluendas vſuras. *Caietan.*

CAPVT XVII.

Vtrùm iuramentum promiſſorium ſine veritate factum, ſemper ſit peccatum mortale?

1. Diximus de defectu veritatis in obſeruando iuramento promiſſorio, nunc dicendum eſt de peccato, quod committitur, quando in præſtando ipſo iuramento promiſſorio, veritas deeſt. Deeſt autem hoc modo veritas ex defectu debitæ intentionis; ſub quo genere iuramenti, duos modos ſuprà diſtinximus, vnum vocauimus fictum, alium ſimulatum, ſeu doloſum, quorum prior in intentione interiori conſiſtit, ſecundus in vſu ſignificationis verborum, & de hoc poſteriori multa dicta ſunt, in cap. 5. de aſſertorio iuramento, quæ cum proportione locum habent in promiſſorio; quia vt ibi etiam notauimus, ſimulatio, vel dolus in verbis, non habet locum in iuramento promiſſorio, niſi vt aſſertorium eſt, quia ſolùm committitur hic defectus, quando actu verba proferuntur, vt conſtat: nihilominus ad complementum materiæ, verbum vnum in fine addemus. Præcipuè igitur deeſt veritas huic iuramento, quando ficta intentione fit, quod variis modis contingit, vt libr. 2. capit. 6. diximus, ſcilicet, quia vel ſine intentione iurandi, vel promittendi, vel ſe obligandi, vel implendi promiſſum, fit. Eſt autem per ſe manifeſtum in toto hoc genere fictionis committi aliquam culpam, quia non fit ſine aliquo mendacio, ſeu fallacia, quia aliud verbis profertur, & aliud mente retinetur. Poteſt autem talis culpa eſſe, vel contra religionem, vel cõtra iuſtitiam, aut fidelitatem humanam,

Quid ſit fictum, quid doloſum iuramentum.

A & ad illius qualitatem, & grauitatem explicandam, per ſingulos fictionis modos, breuiter diſcurremus.

Dico primo: Iurare exteriùs ſine intentione iurandi, ex ſuo genere, peccatum mortale eſt contra religionem, & contra ſecundum præceptum Decalogi, & aliquando eſſe poteſt contra iuſtitiam, licèt non ſemper. Concluſio eſt communis Theologorum in 3. d. 39. Bonau. art. 3. q. 1. Richard. artic. 2. quæſt. 2. item Caietan, Soti, & aliorum, d. quæſt. 89. art. 7. Couar. 1. part. §. 5. num. 2. Probatur primò, quia illo modo aſſumitur nomen Dei in vanum, & modo graui, ac pernicioſo, ergo eſt peccatum mortale ex ſuo genere. Antecedens patet, quia nomen Dei fictè, & exteriùs ad iurandum aſſumitur, ergo vanè: quia non ſumitur ad confirmandam veritatem, ſed ad decipiendum, ergo in vanum, quid enim magis vanum, quàm fallacia, & deceptio. Illatio autem primi argumenti probatur, tum quia magna irreuerentia Dei eſt, quod illius nomine abutatur homo ad decipiendum aliós: tum etiam quia talis modus iurandi eſt valdè contrarius principali fini iuramenti, qui eſt firmare humana fœdera, & verba. Nam, vt in principio huius materiæ dixi, ex neceſſitate huius internæ intentionis iurandi multum videtur eneruari efficacia iuramenti: vnde niſi teneantur homines graui obligatione ad habendam talem intentionem, cùm iurant, prorſus euertitur iuramenti fructus, & ſecuritas. C Eſt ergo hæc grauis obligatio nata ex intrinſeca ratione iuramenti, & reuerentia Deo debita: & ideò eius tranſgreſſio eſt ex ſuo genere graue peccatum.

2.

2. Cõcluſio. Iurare exteriùs ſine intentione iurandi, peccatum mortale eſt.

Bonauent. *Richard.* *Caietan.* *Soto.*

B

Iuraméti finis principalis eſt firmare humana fœdera, & verba.

3. Atque hæc aſſertio locum habet tam in iuramento promiſſorio, quàm in aſſertorio, vt conſtat. Item poteſt tam circa veram aſſertionem, vel promiſſionẽm, quàm circa falſam ſic iurari; habet tamen aſſertio maiorem certitudinem, quando falſum eſt, quod hoc modo iuratur, vt auctores citati, & omnes alij docent. Quia præter inordinationẽ declaratam, ibi adducitur nomen Dei in inuocatione externa, ad falſum confirmandum: hic autem eſt maior abuſus diuini nominis, & in maiorem irreuerentiam Dei cedit. Quia cùm homines non videant D cor, ſed ea, quæ exteriùs aguntur, apud illos perinde eſt, ſic fictè iurare, ac Deum in falſum adducere: vnde ſi intelligant eſſe falſum, quod ſic iuratum eſt, credent Deum fuiſſe adductum ad teſtificandum falſum. Quòd autem falſitas promiſſionis, vel aſſertionis ſic iuratæ, ſit occulta aliis hominibus, eſt per accidens, ſed illa de ſe eſt valde pernicioſa fictio. Confirmatur, nam exteriùs dicere verba blaſphemiæ in Deum, etiamſi dicantur ſine intentione blaſphemandi, ſed ex metu, vel vana oſtentatione, peccatum mortale eſt: quia de ſe tendit in grauem iniuriam, & inhonorationem Dei; ergo adducere Deum exteriùs ad teſtificandum falſum, de ſe eſt grauis irreuerentia Dei.

Apud homines perinde eſt fictè iurare, & Deũ in falſum adducere.

4. Dices; Maledicere ſine intentione imprecandi malum, non eſt peccatum mortale; ergo nec E iurare ſine intentione, etiam falſum. Item qui iurat, ſine intentione, non iurat, ergo licèt iuret falſum, non periurat: ergo non peccat mortaliter. Reſpondeo ad primum, negando conſequentiam, quia qui maledicit, non aſſumit nomen Dei, ſed fortaſſè Dæmonis: & ideò fictio non auget malitiam, ſed minuit. Deinde, licèt fortaſſe cõtingat inuocare nomen Dei, non inuocare ad teſtificandum, ſed ad operandum: & ideò, cùm inuocetur ad malum proximi, minus malum eſt, non ex animo

Obiectio.

Fictio in maledicẽdo non auget malitiam, ſed minuit.

animo inuocare, neque in eo interuenit grauis iniuria Dei, vel proximi. Ad ſecundum, concedo illum non verè, ſed apparenter iurare, & ideò illud non eſſe verum periurium, (vt ſic dicam) ſed apparens. Verumtamen hæc ipſa fictio periurij eſt grauis iniuria Dei, & valdè pernicioſa ſocietati humanæ, & ideò ſine dubio eſt graue peccatum ex genere ſuo. An verò in indiuiduo ſemper tale ſit, vel ex leuitate materiæ poſſit eſſe veniale, non inuenio diſputatum; in ſequentibus verò illud attingam.

5. Iuramentum externũ ſine intẽtione iurandi, aliqui putant non eſſe mortale, quãdo eſt de re vera.

At verò quando iuramentum externum eſt de re vera, aliqui putant ex vi religionis, non eſſe mortale, iurare veritatem ſine intentione. Dico, *ex vi Religionis*, nam ex vi iuſtitiæ, non eſt dubium, quin poſſit eſſe peccatum mortale, vt ſi iudice, vel Superiore iuſtè præcipiente iurare, ſubditus ſine intentione iurandi verba proferat, peccat mortaliter, quia facit contra iuſtum mandatum in re ipſa, licèt non in externa ſpecie: quod non excuſat, quia eſt grauis deceptio, & inobedientia in re graui. Idem credo, ſi in iurando graui, & iuſto contractu, vel promiſſione fictè quis iuret ſine intentione: nam ſuppoſita conuentione, vel pacto, teneris verè, & ex animo te obligare ac iurare. Hinc verò rectè concluditur, in his caſibus, atque adeò ex genere ſuo etiam eſſe hoc peccatum mortale contra religionem, quia eſt grauis irreuerentia, & abuſus nominis Dei valde contrarius fini iuramenti, qui eſt veritatis confirmatio: pro nihilo enim æſtimabitur iuramenti adiectio, ſi intelligant homines ſine peccato graui poſſe fictè fieri, etiam in negotiis grauibus.

6. Quando iuramẽtum iniuſte exigitur, an liceat eo modo iurare.

Caietan. *Couarr.* *Soto.*

Res verò dubia eſt, quando iuramentum iniuſtè exigitur, vel quoties voluntariè, & ſine obligatione, & ſine alio nocumento, vel iniuria tertij fit. Nam Caietanus, d. art. 7. dub. penult. cenſet nihilominùs illud eſſe in indiuiduo peccatum mortale, quia eſt quædam illuſio diuini nominis, & contraria primario fini iuramenti: & hoc ſequitur Couarruuias, ſupra num. 3. & eſt probabile. Sed nimis rigoroſum, & ideo Soto contrarium tenet, & multi ſequuntur, & mihi etiam videtur probabiliùs. Quia ibi non interuenit iniuſtitia proximi (vt in caſu ſupponitur) præter illud genus mendacij, quod homini pernicioſum non eſt: nec etiam reſpectu Dei interuenit grauis irreuerentia, quia eo modo, quo nomen eius aſſumitur, ad veritatem affirmandam adducitur. Et licèt ratione fictionis, in vanum aſſumatur nomen Dei, quod negari non poteſt, non tamen cum graui irreuerentia ratione materiæ, & modi, & ideò licèt ſit culpa, non tamen grauis. Sicut qui orat ſine attentione, & qui laudes Deo canit, nihil de illo cogitans, in vanum nomen Dei aſſumit, & non propterea mortaliter peccat. Nec denique finis iuramenti grauiter in hoc offenditur, quia ſufficit ad finem iuramenti, quod ſine fictione exhiberi debeat, & quod hæc obligatio ſit proportionata materiæ, & negotio, de quo tractatur.

7. 2 Concluſio. Iurare cũ intentione iurandi, & non faciẽdi, quod iuratum eſt, ſemper eſt peccatum mortale.

Dico ſecundò; Iurare cum intentione iurandi, & non ſeruandi, ſeu faciendi; quod iuratum eſt, ſemper eſt peccatum mortale. Hoc iam dictum eſt capite præcedenti, quia tale iuramentum eſt periurium aſſertorium, quod ſemper eſt peccatum mortale, neque in eo diſtinguitur grauis, & leuis materia quoad hanc partem, vt viſum eſt. Dices; Non eſt peccatum mortale proponere facere, quod ſine peccato mortali fieri poteſt: ſed non implere iuramentum promiſſorium in materia le-

Obiicitur contra concluſionem.

A ui, non eſt peccatum mortale, ergo proponere illud non ſeruare, non erit peccatum mortale; ergo habere hoc propoſitum in eodem tempore, & momento, in quo iuramentum fit, non erit peccatum mortale, eſt enim eadem ratio. Secundò paſſim videmus fieri iuramenta leuia, quæ non cenſentur eſſe peccata mortalia, licèt fiant ſine intentione exequendi illa: talia videntur eſſe iuramenta parentum, vel dominorum, qui filiis, vel ſeruis ſupplicium ſub iuramento minantur, vel è conuerſo ſolent ſub iuramento munuſcula eis promittere, ſi aliquid faciant, ſolùm ad eos excitandos, ſine animo implendi. Huc etiam ſpectant iuramenta vrbanitatis, vt cum honoris cauſa iurat aliquis non ingredi, niſi alter præcedat, & ſimilia, B quæ neque poſteà implentur, neque antea cum illa intentione fiunt. His denique adiungi ſolet iuramentum promiſſorium per iocum factum, nam fieri ſolet ſine intentione implendi, & tamen ſolùm cenſetur eſſe peccatum veniale, vt ſentit Gloſſa in cap. *Vnum* §. *Nunc* in fin. ver. *Iuramentum* 25. d.

Gloſſa. Cap. *Vnum.*

8. Diſſoluitur prima obiectio.

Ad priorem obiectionem reſpondeo, negando vltimam conſequentiam, quia quando fit iuramentum cum propoſito non faciendi, quod iuratur, tale propoſitum deſtruit primariam veritatem talis iuramenti, & facit, vt ſit de formali, & proprio mendacio. Quando autem in principio fit iuramentum cum debito propoſito, licèt poſteà mutetur, non tollitur formalis, & primaria veritas C prioris iuramenti, illa enim ſemel prolata mutari non poteſt: ſolùm fit, vt aſſertio de futuro in re ipſa non fuerit, quod pertinet quaſi ad materialem falſitatem, vt ſuprà declaratum eſt. Propoſitum ergo faciendi, vel non faciendi id, quod iuramento affirmatur, erit tunc quaſi materia peccati mortalis, reſpectu falſi iuramenti.

9. 2. Obiectio diſſoluitur.

Iuramentum promiſſoriũ de re leui ſine intentione, & propoſito iurandi, eſt peccatum mortale.

Ad ſecundam partem obiectionis, omnes ferè Auctores conantur hæc ordinaria iuramenta excuſare à peccato mortali, oportet tamen, vt excuſatio benè fundata ſit. Itaque quantumcumque iuramentum promiſſorium ſit de re leui, ſi abſoluta intentione, & propoſito iurandi, & non implendi fit, peccatur mortaliter, quia eſt periurium aſſertorium, vt ſuprà declaratum eſt. Primò ergo excu- D ſari poſſunt à graui culpa, quia ſicut non fiunt cum intentione faciendi, quod dicitur, ita nec cum intentione iurandi: & ita licèt ſit mendacium, non eſt periurium, quia illud non eſt iuramentum. Hæc verò excuſatio non caret ſcrupulo, quia licet illud non ſit verum iuramentum, eſt ſaltem externum, & apparens, & cadit ſuper mendacium quod diximus ſuprà eſſe peccatum mortale: niſi quis velit excuſare illud propter leuitatem materiæ. Secundò verò, & meliùs excuſantur, quia licèt fiant, cum intentione iurandi, non tamen abſolutè, ſed cum aliqua ſubintellecta conditione, ſcilicet, *Si hoc, vel illud feceris, ſi conſenſeris,* aut, *Si non nimium repugnaueris*, vel, *Niſi aliud magis expedire iudicauerim*, vel, *Quantum in me eſt*, vel, *Si alteri non fuerit* E *ingratum.* Tertia excuſatio eſt, quòd illa iuramenta, licèt cum intentione, & propoſito fiant, poſteà non obligant, quia non ſunt de re honeſta, ſed impertinente, vel ſine debita ratione: quomodo autem hæc eſſe poſſit excuſatio à mortali, dicemus capite ſequenti. Quarta excuſatio eſt, quòd talia iuramenta interdum obligant, poſteà verò facilè non obſeruantur propter mutationem animi, non tamen cum graui culpa, propter dicta in capite præcedenti, quia materia leuis eſt. Et hæc tertia,

tia, & quarta excuſatio, maximè videntur habere locum in leuibus comminationibus, vel promiſſionibus, quæ à matribus, vel dominis fiunt: ſecunda verò magis in iuramentis vrbanitatis locum haber. Et vtraq; videntur eſſe incauta iuramenta, quæ Auguſt. ponit inter venialia peccata, ſer. 41. de Sanctis: quia nimia facilitate in leui materia fiunt, & poſtea ex quacumq; neceſſitate, vel occaſione non implentur. De quibus loquitur etiam Gratianus, referens Auguſt. in dicto §. *Nunc*: vbi Gloſſa de iocoſo iuramento id intelligit, ſed non rectè, quia multa ex dictis non ſunt iocoſa iuramenta, vt conſtat. Vnde (quod ſuprà etiam dictum eſt) iocus non obſtat, quominus veritas in iurando tenenda ſit: & ideo licèt promiſſio fiat ioco, ſi tamen iuratur, debet fieri animo adimplendi. Poſteà verò frequentiùs non obligabit, niſi ſub veniali, vt dixit Marcus Anton. Bauerius, tract. de Iura. nu. 120. Quod ideò dictum eſſe intelligo, quia talia iuramenta non niſi circa materiam leuem fiunt.

Auguſt. *Gratian.*

Iocus nõ obſtat quominus veritas in iurãdo tenenda ſit.

10. Iuramentum fictũ ſolum eſt mortale, quãdo includit falſitatẽ aſſertionis, aut iniuſtitiam.

Dico tertiò: Iuramentum fictum, ex defectu intentionis promittendi, aut ſe obligandi, tunc ſolùm eſt peccatum mortale, quando includit falſitatem aſſertionis, aut iniuſtitiam, aliàs erit veniale, vel interdum nullum. De promiſſione declaratur, nam poteſt iuramentum fieri ſub verbo promittendi, vel tantùm ſub verbo faciendi, *vt promitto, & iuro me facturum*, aut ſolùm, *iuro me facturum, daturum*, &c. Quando iuramentum cadit in promiſſionem, & ſufficienter hoc exprimitur, tunc iurare ſine intentione promittendi eſt periuriũ contra veritatem aſſertionis, & ideò eſt peccatũ mortale, vt conſtat. Quando verò iuramentum cadit in factum, ſi quis habeat intentionem faciendi, licèt non habeat intentionem promittendi, non peccabit mortaliter ex vi iuramenti, quia nullum mendaciũ iurat. Imo nec veniale peccatum hoc eſſe videtur ex vi religionis, quia poteſt rectiſſimè fieri iuramentũ de ſola aſſertione futuri operis ſine promiſſione, vt ſuprà declaratum eſt. Dico autem *ex vi religionis, aut iuramenti*, quia ex alio capite poteſt interuenire culpa: vt ſi aliàs conuenerit de promittendo, vel de faciendo pacto, & ſine ratione decipiat alterum, & verbis eludat. Quod pertinebit magis ad iuramentum doloſum, quàm ad fictum, quia vtitur quis verbis aſſertoriis, tanquam promiſſoriis: quia ita illa accipit, cui iuratur, cùm tamen iurans hoc non intendat, quod pertinet ad cautelã, non ad falſitatem.

Iurare ſine intentione promittendi eſt periuriũ.

11. Duplex intentio ſe non obligandi.

Quòd verò ſpectat ad intentionem non ſe obligandi, de duplici obligatione poteſt eſſe ſermo, ſcilicet, de obligatione iuſtitiæ, vel fidelitatis, quæ directè eſt ad hominem, vel de obligatione propria iuramenti. Intentio ergo non ſe obligandi priori modo eadem in re eſt, cum intentione non promittendi, & ideo eandem rationem habet vel culpæ, vel excuſationis. Intentio autem non ſe obligandi ex iuramento, impoſſibilis eſt, niſi ex erronea conſcientia, vt ſuprà declaraui, & ideo nõ poteſt in illa fictione culpa interuenire, niſi ex eadem erronea conſcientia, & iuxta modum, & qualitatem illius: & ideo non poteſt de tali actione, & culpa aliqua regula dari, quia conſcientia erronea, eſt per accidens, & ad factum pertinet, potéſtque infinitis modis variari. Re autem ſecundùm ſe ſpectata, licèt quis erret putans poſſe ſe obligationem iuramenti à iuramento proprio, & cum intentione iurandi facto, ſeparare, vix poteſt ignorantia ad hoc extendi, vt credatur licitum, hanc ſeparationem intendere: & ideo moraliter non credo poſſe haberi talem intentionem, ſine graui culpa, quæ in effectu nihil confert, quia nihilominùs ille manet obligatus, vt ſuprà dixi.

12. Iuramentum ſimulatũ ex honeſta cauſa non eſt peccatum mortale.

Dico quartò: Iuramentum ſimulatum, etiamſi promiſſorium ſit, intrinſecè non continet periurium, nec graue peccatum, ſi abſque iniuſtitia, & ex honeſta cauſa fiat: ratione autem iniuſtitiæ, poterit eſſe peccatum grauius, aut leuius pro ratione materiæ. Concluſio eſt communis, & clara ex dictis ſuprà cap. 6. nam illa communia ſunt iuramento promiſſorio: imò de illo principaliter dicuntur à Doctoribus, vt dixit Syluest. verb. *Iuramentum*, 3. quæſt. 2. Prior ergo pars conſtat, quia in hoc iuramento non interuenit falſitas, nam ſecundùm intentionem iurantis verum eſt, quod iuratur, quòd autem alius aliter accipiat, non reddit iuramentum falſum, quia inuocatio teſtimonij diuini non applicatur ad ſignificatum ab intentione illius, qui accipit iuramentum, ſed iurantis. Secunda pars maximè habet locum in iuramentis metu extortis, vt benè declarant, Angelus, *Iuramentum*, 5. num. 6. Nauarr. cap. 12. num. 14. Ludouicus Lopez 1. part. cap. 42. & idem eſt de quacumque promiſſione iniuſtè petita, & de vſuris ſoluendis, vel ſimilibus. Tertia verò pars habet locum extra hos caſus, ſcilicet, quando quis vel ex obligatione, vel ſaltem ſponte iurat, & promittit, quia tunc ſincera mente, & ſine amphibologiis promittere debet, & conſequenter etiam iurare, & contrarium eſt contra iuſtitiam ex genere ſuo, & ideo tale iuramentũ etiam promiſſorium mortale peccatum cenſetur. Et ita loquuntur de illo Theologi, in 3. d. 39. vbi Bonauentura art. 3. q. 1. Richardus, Sotus, & alij: intelligunt ènim de dolo propriè dicto, quod iniuſtam deceptionem includit. Habétque locum in matrimonio, ſponſalibus, & aliis contractibus, de quibus varia exempla dari poſſunt: ſed ad præſentem locum non ſpectant, & generalis doctrina de Iuramento doloſo, ſatis ex dictis conſtat.

Syluest. *Angel.* *Nauarr.* *Lud. Lopez.*

CAPVT XVIII.

Vtrum iuramentum promiſſorium de materia incapaci obligationis, ſemper ſit peccatum mortale?

DVobus modis poteſt iuramentum eſſe incapax obligationis ex parte materiæ. Primò, quia eſt de re non bona, ſed indifferente, vel conſiliis contraria, vel vltra vires iurantis: ſecundò, quia eſt de re mala, quod magis propriè dicitur iniquum, quia eſt de aliquo peccato, quod poteſt eſſe aut veniale, aut mortale. De priori modo praui iuramenti, dicemus in hoc capite, de alio in ſequenti. 1.

2. Eſt peccatũ promittere aliquid, ad quod quis ſe non poteſt obligare.

Dico ergo primò, promittere ſub iuramento aliquid, ad quod iuramentum obligare non poteſt, peccatum ſemper eſt, & ex genere ſuo mortale. Prior pars probatur, quia inordinatum eſt formam applicare ad indebitam materiam, & rem ſacram rei profanæ, & ſibi repugnanti coniungere, ſeu miſcere: nam hoc eſt, veluti ſanctum dare canibus. Item iuramentum nunquam non obligat ratione qualitatis materiæ, niſi quia tale eſt, quod iuratur, vt aduerſetur aliquo modo diuinæ bonitati, quia illo modo fieret iuramentum vinculum iniquitatis, vel vanitatis. Et ideò diximus ſuprà, quoties iuramentum non obligat ratione materiæ, iniquum eſſe facere, quod iuratum eſt, quaſi ex obligatione iuramenti, ergo ſemper eſt contra reuerentiam Deo, & ſacris rebus debitam, tale facere iuramentum: ſemper ergo eſt aliquod peccatum.

Dices

2.
Obiectio.

Dices: interdum poteſt eſſe moraliter neceſſa- A
rium tale iuramentum, & fieri cum tali cautione, vt à culpa excuſetur. Vt ſiquis vel metu coactus, vel ad euitandas importunas preces, iuret ſe non ingreſſurum religionem, ſubintelligens, ſi id melius ſit, vel ſicut ſuprà dicebamus cum multis, non peccare fœminam, quæ in articulo mortis conſtituta, vt abſoluatur, iurat, ſe acceſſuram ad eum, qui reuera non eſt maritus, & in foro Eccleſiæ talis iudicatur, ſubintelligens, ſe acceſſuram ad illum, ſi licitè poterit: hæc enim iuramenta ſunt de materia incapaci, & tamen ſine peccato fiunt.

Iuramenta quę fieri poſſunt ſine peccato.

Solutio.

Reſpondeo negando eſſe de materia incapaci, quia tunc iuramentum illud non eſt abſolutum, ſed conditionatum, & ſtante conditione, poteſt obligare: quod verò materia non obliget, ideò eſt, quia con- B
ditio non impletur. Nec verò illæ conditiones ſunt omninò impoſſibiles, quia & poſſet talis eſſe verus maritus, & ita actus licitus eſſet, & ingreſſus religionis in aliquo caſu, poſſet non expedire. Altera verò pars, videlicet hoc peccatum eſſe mortale ex genere ſuo patet, tum ex genere virtutis, cui opponitur: tum maximè quod intra propriam rationem, & modum, poteſt eſſe mortale, vt ex ſequentibus patebit.

3.
Peccatū hoc in indiuiduo non ſemper eſt mortale.

Dico ergo ſecundò: Hoc peccatum in indiuiduo, non ſemper eſt mortale, ſed poteſt eſſe veniale, ex leuitate materiæ. Probatur inductione, nam iurare non ieiunare hodie, cum id non præcipitur, aut non facere aliquid indifferens, non eſt peccatum mortale. Ratio eſt, quia tale iuramentum, cùm C
fit, non continet mendacium, ſupponimus enim fieri cum debita intentione, ergo non eſt periurium, ergo ex leuitate materiæ poteſt eſſe peccatum veniale, quia ſecluſo capite falſitatis, non eſt vnde repugnet, & in materiis inſinuatis per ſe videtur clarum non inueniri grauem irreuerentiam, ſed potiùs animi leuitatem.

4.
Iuramentum quod ita fit, vt obligare non poſſit inuoluere mēdacium.

Dices: Iuramentum quod ita fit, vt obligare non poſſit, inuoluit quoddam mendacium iuramento ipſo confirmatum: nam qui iurat aliquid, iurat ſe obligare ad illud, at hoc eſt falſum, quando talis materia iuratur, quia tunc iurans reuerà non ſe obligat, ergo implicitè iurat falſum, & conſequenter eſt peccatum mortale. Et confirmatur, quia tale D
iuramentum directè eſt contrarium fini iuramenti, ergo etiam ex hoc capite habet grauem malitiam. Antecedens patet, quia filius iuramenti eſt confirmare veritatem, non autem confirmat illam, niſi obligando ad faciendum verum, quod iuratum eſt: ergo quoties iuratur ſine capacitate obligationis, euacuatur finis iuramenti.

5.
Reſpondetur ad argumentum.

Ad argumentum reſpondeo negando aſſumptum. Ad probationem, nego eum, qui iurat hoc vel illud facere, etiam iurare, ſe ad hoc, vel illud obligare, præſertim validè, & cum effectu, ſed ſimpliciter, & directè, (vt ſic dicam) iurat promiſſionem, nullam verò reflexionem facit, vnde nec iurat ſe iurare, nec iurat ſe obligare, & ideò licet cum effectu non obligetur ex incapacitate materiæ, nullum mendacium profert, aut iurat. Ad confirma- E
tionem reſpondetur in tali iuramento impediri effectum iuramenti: & inde rectè probari illum eſſe indebitum modum iurandi, non tamen oſtendit ſemper eſſe peccatum mortale. Quia non impeditur, aut euacuatur finis iuramenti vniuerſaliter, vel ſecundum ſe, quia licet tale iuramentum non obliget, alia poterunt ſuam obligationem inducere in materia capaci, ille ergo defectus præciſè ſpectatus, grauis non eſt.

6.
Per ſe non eſt peccatum mortale iurare aliquid contra conſilia.
Nauarr.
Tabien.
Anton.
Caietan.

Hinc infero primò non eſſe peccatum mortale, per ſe loquendo, iurare aliquid contrarium conſiliis. Ita Nauarrus c.12.n.16.& citat Gloſſ.in cap.1. 85.d. idem tenet Tabiena verb.*Iurare*, num.8.10.& 12.Anton. Caietanus, Sotus, & alij infrà citandi. Et ratio patet ex dictis, quia in re iurata ſecundùm ſe ſpectata non eſt malitia, ſed ſola incapacitas obligationis iuramenti, hæc autem non ſufficit ad peccatum mortale, neque aliunde apparet grauis iniuria Dei in illo actu, & ex ſequenti aſſertione hæc illatio à fortiori confirmabitur. Contrarium tamen tenet Angel. verb.*Periurium*, n.1. & verb.*Iuramentum*, 5.n.2. Probat ex cap.*Florentinus*, d.85. vbi inſinuatur grauiter peccaſſe, qui iurauit non acceptare Epiſcopatum. Sed alius eſt ſenſus illius loci, vt ſuprà tractatum eſt. Potuítque illud eſſe peccatum mortale, ſi factum fuiſſet iuramentum cum obſtinato animo non acceptandi, etiam contra præceptum Superioris. Syluester autem iuramentum, 2. q.2. dicit, in modicis bonis, ſeu conſiliis non eſſe peccatum mortale, aliquid eis contrarium iurare, ſecùs verò in magnis, vt de non ingrediendo Religionem, & ſimilibus. Sed hanc etiam diſtinctionem, ſeu exceptionem non admittimus cum aliis Doctoribus allegatis, quia non habet fundamentum, & quia in rigore etiam omiſſio religionis, vel alterius boni ſimilis, non eſt peccatum.

7.
Non eſt peccatū mortale iurare rem non malam impoſſibilē iuranti.

Secundò, inferunt aliqui non eſſe peccatum mortale iurare rem non malam impoſſibilem iuranti. Ita ſentit Tabiena, ſupr.num.10. nam abſolutè, negat iuramentum de re impoſſibili eſſe peccatum mortale, quia defectus iudicij in iuramento, non eſt mortale peccatum, ibi autem tantum iudicium deeſſe videtur. Sed diſtinctione opus eſt, nam aut is qui iurat ſcit eſſe impoſſibile, quod iurat, aut fallitur putans eſſe poſſibile. Quando priori modo iurat, ſemper mortaliter peccat, quia impoſſibile eſt, quod cum tali ſcientia habeat propoſitum implendi, quod iurat: nam voluntatis propoſitum non eſt de re impoſſibili cognita vt tali, quia propoſitum dicit actum abſolutum, & efficacem voluntatis, & requiritur ad iuramenti veritatem. Et hoc eſt maximè in praxi obſeruandum pro debitoribus, qui facilè iurant ſoluere intra talem terminum, cùm ſciant, ſibi eſſe impoſſibile, & pro officialibus, qui iurant opus, tali die reddere perfectum, & ſic de aliis. Et ita conſtat in hoc modo iurandi dari aliquando peccatum mortale: propter quod diximus eſſe hoc peccatum mortale ex genere ſuo. At verò cùm aliquis putat, rem ſibi fore poſſibilem, facile poterit, vel non peccare, ſi probabilem habuit exiſtimationem, vel venialiter peccare, ſi ex negligentia leui ſic iurauit rem in ſe impoſſibilem. Si autem temerè ſic iurauit, profectò erit peccatum mortale, quia reducitur actus in naturam ſuæ formæ, & ſic iurando, virtute vult iurare falſum, quia impoſſibilitas repugnat veritati. Atque ita docet Syluester, cum Hoſtienſi *Iuramentum*, 4.q.18.in fine, & q.29. verb.*Periurium*, quæſt.1. Nauarr.cap.12.num.22.

CAPVT XIX.

Quale peccatum ſit iuramentum iniquum de peccato committendo?

1.
Iuramentum peccandi venialiter, ſi ad ſit animus implendi, eſt veniale.

DIco primò: Iuramentum de peccato veniali peccatum eſt, ſi tamen fiat cum animo implendi illud, non eſt mortale, ex vi talis materiæ, & per ſe loquendo, prior pars eſt certa, quia tali iuramento deeſt comes iuſtitia. Difficultas verò non-

TT nulla

nulla eſt in poſteriori parte,nam contrarium videntur ſentire Angelus & Hugo,dicunt enim,quòd iurare contra primam partem iuſtitiæ, quæ eſt declinare à malo,eſt peccatum mortale. Et ſuaderi hoc poteſt primò, quia qui adhibet Deum in teſtem peccati,ipſo facto profitetur Deo placere tale peccatum:ſed hæc eſt magna blaſphemia,etiam in peccato veniali,ergo. Maior patet,quia ideò iurans inducit Deum ad confirmandam talem aſſertionem, vt credatur ad reuerentiam Dei pertinere,illam facere veram ſuppoſito iuramento:quod eſſe non poteſt,niſi quia ſupponitur Deo grata talis actio. Secũdò,qui ſic iurat, tenetur habere propoſitum peccandi venialiter,cùm iurat,alioqui iurabit mendacium,& peccabit,ergo virtute iuramenti obligatur ad habendum tale propoſitum: ſed grauis irreuerentia Dei eſt facere, vt aſſumptio nominis eius cogat, & obliget hominem ad habendum propoſitum peccandi venialiter, ergo.

2. Tertiò,qui iurauit peccare venialiter, ſi id poſteà faciat, ratione iuramenti peccabit mortaliter, quia licet illud ſecundum ſe ſit tantum veniale, tamen intuitu iuramenti id facere erit mortale, quia eſt quodammodo attribuere Deo talem malitiam, ergo etiam à principio id iurare eſt peccatum mortale. Conſequentia patet, quia etiam hoc modo attribuitur Deo neceſſitas habendi propoſitum peccandi. Antecedens verò aſſeritur ab Hugone antiquo Canoniſta,vt refert, & ſequitur Angelus, *Iuramentum*, 5. num. 2. Quartò, qui iurat aliquid impoſſibile, peccat mortaliter, vt ſuprà dictum eſt, ergo qui iurat quoduis peccatum, peccat mortaliter. Conſequentia probatur, quia quod licitè fieri non poteſt, apud Deum iudicatur impoſſibile.

3. *Angel. Caietan. Sot. Anton. Syluest. Tabiena. Couarr.*

Nihilominùs aſſertio poſita communis eſt. Tenet Caietanus,d.q.89.art.7.& ibi Soto,& q.2.art.3. Antoninus 2.p.tit.10.c.4. §.1. Syluester,verb.*Iuramentum*,2.q.7.Tabiena,& Nauarr.proximè allegati. Couarruuias dict.cap.*Quamuis*,1.p.§.6. in fine, vbi alios refert. Fundamentum eſt, quia hoc non eſt periurium rigoroſum, & proprium,quia ſupponimus iurari cum intentione implendi, ac ſubinde verum eſſe, quod de præſenti iuratur, & formaliter ac ex intentione iurari, vt verum faciendum in futurum: ergo per tale iuramentum non fit grauis iniuria diuinæ veritati. Sed non fit etiam diuinæ bonitati,quia licet materia illius veritatis, quæ iuratur,ſit peccatũ,non affertur Deus,vt approbator illius malitiæ,ſed tantùm vt confirmator veritatis. & licèt ſit aliqua irreuerentia Dei, eius nomine, & auctoritate velle confirmare ſtabilitatem propoſiti de peccato veniali faciendo, tamen cum illud peccatum leue ſit, non videtur ſufficere ad mortalem grauitatem illius irreuerentiæ ſecluſo formali contemptu. Vis autem huius rationis patebit magis ex ſolutione argumentorum.

4. Qui iurat non profitetur materiã iuramenti placere Deo.

Ad primum ergo negatur maior,nam qui iurat, non profitetur materiam iuramenti placere Deo, vt patet in aſſertorio iuramento de re præterita iniquiſſima, quod licitum eſſe poteſt, vt ſuprà dictum eſt: ſolùm ergo profitetur Deum eſſe teſtem veritatis, quem nullo modo licet in teſtem falſitatis adducere, etiamſi materia turpis ſit. Ad probationem autem dicitur eum, qui iurat ſe facturum aliquid ſiue bonum,ſiue malum,non profiteri opus ipſum ſecundùm ſe ad reuerentiam Dei pertinere, ſed veritatem, vt ſic eſſe Deo conformem. Et qui iurat peccatum veniale ſe facturum pro tunc, non attendit, an ratione materiæ illa veritas ſit confor- A mis,vel contraria diuinæ voluntati,ac bonitati,ſed ſolum attendit formaliter ad rationem veritatis,& ad propoſiti ſui immutabilitatem,ex generali quadam conceptione, quod id quod iuratur immutabile quodammodo ſit. Et ideò nunquam ſupponit talem actionem eſſe Deo gratam, ſed tantùm veritatem, & licèt malè faciat applicando veritatem diuinam ad talem materiam: non tamen in hoc grauem irreuerentiam facit,quia illam non intendit,& aliàs materia leuis eſt. Ad ſecundum concedo, ex hypotheſi, quod homo iurat talem actum, neceſſarium eſſe, vt habeat propoſitum exequendi illud, ſi vult vitare mortale peccatum periurij: hæc autem neceſſitas non ſequitur ex iuramento ſecundùm ſe, neque hoc illi attribuitur ex vi B talis actionis,ſed ſequitur ex inordinata hominis voluntate, quæ ſe immiſcet illi difficultati, & perplexitati. Tamen quia illa neceſſitas talis propoſiti, non excedit culpam venialem, ideò neque illa inordinatio iurandi ſuperat in ſua ſpecie malitiam venialem, licet intra illum gradum ſatis grauis ſit.

Ad tertium Sylueſter,*Iuramentum* 4.quæſt.1.circa finem, & Nauarrus, cap. 12. num 15. reprobant 5.
illam opinionem Hugonis, & Angeli, dicúntque non eſſe peccatum mortale, facere peccatum de ſe veniale, etiamſi fiat ratione iuramenti, facti de tali peccato. Imò addunt, hanc circunſtantiam committendi illud veniale,eò quod iuratum fuerat,extenuare potius, quàm augere culpam, quia in eo C aliqua reuerentia in Deum habetur. Sed hoc vltimum mihi non probatur, exiſtimo enim circunſtantiam illam de ſe aggrauare culpam, ſicut ſuperiùs dixi. Licet non ingredi religionem per ſe malum non ſit, & ideò quaſi materialiter implere iuramentum de non ingrediendo,non ſit malum,nihilominus tamen non ingredi,quaſi ex obligatione iuramenti malum eſſe,quia eſt attribuere iuramento quod ſit perfectionis impedimentum quod ſentire nefas eſt.Vnde illa obſeruantia ad ſuperſtitionem quadam pertinet,quia per illam colitur Deus, re maximè inepta ad cultum,& Deo valdè ingrata: ergo multo magis augebit culpam venialem, ſi ratione iuramenti fiat, quia eſt facere iuramentum vinculum iniquitatis,& conſequenter eſt attribuere D Deo, quod requirat à nobis obſeruationem iuramenti, etiam peccando.

Syluest. Nauarr. Efficere peccatum, eo quod de illo detur iuramentum, eſt circunſtantia aggrauans.

Iuramentum de non ingrediẽda religione quale ſit.

Quod ergo in tali actu aliqua reuerentia Deo haberi videatur, non extenuat culpam, ſed auget, 6.
quia illa reuerentia ſuperſtitioſa, & zelus non ſecundum ſcientiam. Imò Soto,dicta q.1.art.7.ad 2. dicit eſſe blaſphemiam, vbi noſtram ſententiam apertè docet. Et confirmatur,quia,qui iurat dicere mendacium, venialiter peccat, non ſolum contra veritatem in propoſito mentiendi,quod habet, ſed etiam contra religionem propter iuramentum malè factum, ergo quando mentitur quaſi iuramento aſtrictus, iterum vtramque malitiam committit. Quia ob relationem mendacij ad iuramentum iterum conſentit,& quaſi repetit confirmationem voluntatis in peccando E per iuramentum: ergo eandem malitiam irreligioſitatis contrahit, ac ſubinde circumſtantia illa malitiam auget. Et ſic poteſt rectè intelligi, quod D.Thomas ait quæſt. 89. art.7. ad 7. qui iurat facere peccatum veniale, & peccare iurando, & peccare implendo. Item hac ratione videtur dixiſſe Auguſt.in cap.*Inter cætera*,22.quæſt. 4. *Lugeat ſi coactione, ac timore iuramenti aliquid defuit matri.*

Sententia Soti.

Qui iurat facere peccatũ veniale, & peccat iurando,& implendo.

Nihilominùs vero addo, quòd ſicut iurare veniale 7.

niale peccatum, non fuit mortale peccatum contra religionem, ita neque illud poſtea facere nimia Religione iuramenti, niſi talis operandi modus ex aliquo graui errore cõtra fidei doctrinam oriatur. Nam ſine dubio talis error eſſet, putare huiuſmodi iuramentum eſſe implendum, vel illum hominem teneri tunc ad peccandum: vnde ex hac conſcientia, id facere graue peccatum ſuperſtitionis eſſet. Si tamen quis ex quadam ſimplicitate, & ignorantia vulgari id faciat ob timorem iuramenti, non credo eſſe peccatum mortale, quia non eſt grauior culpa in illa quaſi continuatione, & repetitione prioris culpæ, quam fuerit in iurando.

8. Ad quartum de re impoſſibili, negatur prima conſequentia, quia licèt actus venialis peccati iure dici poſſit impoſſibilis, & ab eo, qui honeſtè operari vult talis reputari debeat, nihilominus ſimpliciter eſt poſſibilis factu. Et ad veritatem iuramenti hæc poſſibilitas ſufficit, licèt non ſufficiat ad iuſtitiam, quia cum illa impoſſibilitate morali, ſeu iuris, ſtat abſolutum, & efficax propoſitum faciendi, quod iuratur, & hoc ſatis eſt ad veritatem iuramenti: ſtante autem iuramenti veritate, in ſolo defectu iuſtitiæ poteſt eſſe veniale peccatum.

9. *Iuramentum de peccato mortali ſẽper eſt mortale. Sot. Caietan. Sylueſt. Nauar. Couarr.*

Dico ſecundò, iuramentum promiſſoriũ de opere, vel omiſſione, quæ eſt peccatum mortale, ſemper eſt peccatum mortale. Ita docent omnes Doctores allegati in duobus punctis præcedentibus. Item Caiet. q. 98. art. 2. & 3. Sylueſt. *Iuramentum* 1. q. 1. d. 6. & *Iuramentum* 2. q. 7. Nauar. c. 12. n. 3. & 15. Couarr. d. c. *Quamuis* 1. part. §. 6. n. 6. vbi plura refert, ſolet hæc aſſertio probari, quia vel ille, qui ſic iurat, habet propoſitum peccandi, vt iurat, vel non habet, ſi habet, iam peccat mortaliter ratione talis propoſiti, ſi non habet, etiam peccat mortaliter ratione periurij, & falſitatis. Sed hæc ratio non probat intentum. Vnde ſupponendum eſt ſermonem eſſe de iuramento vero, id eſt, cum propoſito illud implendi: nam ſi hoc deſit, clarum eſt, eſſe periurium aſſertorium, & impertinens eſſe, quod materia ſit peccatum mortale, necne. Quando autem iuramentum eſt verum, clarum item eſt, eſſe peccatum mortale illius ſpeciei, cuius eſt propoſitum, vt homicidij, ſi iuraui occidere, & ſic de alijs: vnde nulla eſt quæſtio de illo dilemmate in argumento facto. Sed ſenſus aſſertionis eſt, quando iuratur cum tali propoſito, non ſolùm committi culpam homicidij, ſed etiam contrahi mortalem malitiam ſacrilegij, ſeu irreligioſitatis, propter grauem abuſum iuramenti. Sic autem non eſt facilè reddere rationem, cur hic defectus iuſtitiæ in iurando graue peccatum ſit.

10. *Qui iurat cũ intentione peccãdi mortaliter, quantum peccet.*

Quidam dicunt rationem eſſe, quia qui iurat cũ intentione peccandi mortaliter, videtur minari tale malum Deo, ſicut qui iurat aliquod bonum, videtur vouere bonum illud Deo. Hac ratione vtitur Sot. lib. 8. q. 2. artic. 3. & ſequuntur alij. Sed ſi eſſet ſolida, probaret etiam de iuramento venialis peccati. nam vt infra oſtendam tract. 6. vouere Deo veniale peccatum, mortale peccatum eſt. Non eſt autem ſolida, quia falſum ſumit, nam qui iurat ſe peccaturum, non Deo, ſed homini forraſſe promittit: vnde nihil comminatur, ſed ſolùm intendit alium certum reddere ſui propoſiti, & promiſſionis. Vel ſi alteri homini nõ promittit, nulli promittit, vt ſupra oſtenſum generaliter eſt, ſed aſſertionem tantum confirmat: vel denique, ſi Deo promittat, vel comminetur, illud eſt per accidens, éſtque nouum genus peccati, magis voro contrarium, quàm iuramento de quo modo non tractamus.

A Alij rationem reddunt, quia ſic iurans, quantum in ſe eſt, facit Deum cooperatorem grauis peccati, quæ eſt granis iniuria Dei. Sic Valentia 3. tom. d. 6. quæſt. 7. punct. 3. qui ſtatim ſenſit obiectionem de peccato veniali, nam ſequitur etiam iurando veniale peccatum, fieri Deum cooperatorem eius, quantum eſt ex parte iurantis, quæ etiam eſt grauis iniuria bonitatis Dei, cui repugnat omnis culpa etiam venialis, non minus, quàm repugnet diuinæ veritati omne mendacium etiam veniale. Et ſatis ſe oſtendit propenſum ad concedendam ſequelam, licèt propter communem ſententiam contrariam dicat: *Per me ſit illa ſententia probabilis.* Rationem verò inſinuat, quia ſic iurans veniale peccatum, non intendit directè, facere Deum adiu- B torem peccati, ſaltem vt peccatum eſt. At idem dicitur de iurante peccatum mortale. Sed reſponderi poteſt, in tam graui materia, vt eſt peccatum mortale, ſufficere indirectam, & interpretatiuam voluntatem, faciendi Deum cooperatorem, vt grauiter peccetur, in materia autem leui non ſufficere. Sed hoc non ſatisfacit, quia in moralibus voluntas tacita æquiualet expreſſæ. Item in eo, qui iurat peccatum veniale, non deeſt ſufficiens voluntas peccandi contra Deum, ergo ſi modus inuocandi Deum, vt cooperatorem peccati eſt de ſe grauis, ex parte modi voluntatis non poterit excuſari culpa mortalis, quia illud peccatum ſatis deliberatum eſt. Veritas ergo eſt, in nullo illorum iuramentorum fieri Deum cooperatorem C mali, quantum eſt ex parte iurantis, ſed tantùm teſtificatorem aſſertionis veræ de malo facto ab homine perpetrando quoad defectum, & à Deo vt vniuerſali cauſa quoad materiale, & ad hoc ipſum non inuocatur per iuramentum, ſed potius illud ſupponitur. 11.

Valent. Impugnatur 2. modus.

In moralibus voluntas tacita æquiualet expreſſæ.

Proponitur vera ratio.

Tertia ergo ratio ſit, quia iurans aliquid, quod eſt peccatum mortale, non obſtante iuramento, tenetur nõ facere id, quod iurat, & ita perinde eſt, ac ſi falſum iuraſſet. Quia ratione vtitur etiam Sotus, & ſequitur Couarruuias. Et ad replicam de peccato veniali reſpondet Sot. paulo inferius, iuramentum de peccato veniali poſſe impleri ſine peccato mortali, & ideo non cum tanto rigore includi falſitatem in illo iuramento, ſicut in alio de D peccato mortali. Quæ ratio probabilis mihi videtur, poteſtque explicari ex doctrina D. Thomæ q. 98. art. 1. quia hic defectus iuſtitiæ includit aliquo modo indirecto defectum veritatis, quatenus ſecundum rectam rationem neceſſe eſt non facere verum, quod ſic iuratum eſt. Ergo quanto eſt maior neceſſitas huius falſitatis, tanto maior eſt deordinatio iuramenti, ergo ſi illa neceſſitas eſt ſub peccato mortali, ſic iurare à principio eſt, peccatum mortale ad periurium ſpectans. Quarta ratio eſſe poteſt, quia eſt irreuerentia Dei velle firmare Dei auctoritate propoſitum in malo, ergo quo grauius eſt illud malum, eo grauior eſt illa irreuerentia: ergo ſi malum illud ſit peccatum mortale, etiam irreuerentia eſt adeo grauis, vt ad peccatum E mortale ſufficiat. Atque hæ rationes videntur ſufficere pro materia morali, cui communis ſenſus Doctorum, imo etiam Patrum fauet, vt videre licet 2. 2. quæſt. 4. per totam. Vnde non eſt de hac vltima aſſertione dubitandum, etiamſi oporteret præcedentem quoad poſteriorem partem in dubium reuocare, ſed neceſſarium non eſt, quia differentia data eſt ſufficiens. 12.

Iurãs aliquid quod eſt peccatum mortale tenetur non facere, quod iuratũ.

13. *Diſcrimẽ inter eum qui iurat facere mortale, cũ intentione implendi & ſine illa.*

Ex his ſequitur diſcrimẽ inter eum, qui iurat facere peccatum mortale cum intentione implendi, vel

vel ſine illa: nam ille prior, duo peccata committit, A vnum eſt, quod facere proponit, aliud iniquum iuramentum, poſterior autem vnum tantùm periurij per ſe committit. Hoc ſecundum per ſe patet. Circa primum autem videtur aliter loqui Caiet. quæſt. 98. art. 3. dicit enim, per tale iuramentum non tam conſtitui nouam ſpeciem peccati, quàm aggrauari præexiſtentem in propoſito peccandi mortaliter, *quia illud iuramentum* (inquit) *non eſt periurium.* Sed neque aſſertio, nec ratio placet. Nam certum exiſtimo, iurando homicidium, addi peccato homicidij circunſtantiam mutantem ſpeciem, & ita eſſe diſtinctum peccatum, ſaltem quoad malitiam. Imo ſimpliciter ita eſſe vocandum, cum iuramentum ſit actus diſtinctus à propoſito occidēdi hominem, etiamſi illud ſupponat. Vocare autem peccatum il- B lud ſic iurandi periurium, vel irreligioſitatem parum refert, ſatis enim eſſe irreligioſitatem. Interdum verò in iure periurium vocatur, vt in c. *Vnuſquiſque*, & c. *Inter cætera*, 2. 2. q. 4. & c. *Sicut noſtris*, de iureiurando. ſæpius autem vocantur incauta, & temeraria iuramenta, vt in eiſdem locis conſtat.

14. An iurans cũ propoſito exequendi peccatũ, grauius peccet, quã ſine illo. Explicatur dubium.

Quæri autem poteſt, an grauius peccet ſic iurans cum propoſito exequendi peccatum, quod iurat, vel ſine illo? In quo triplex comparatio poteſt fieri, vna eſt inter peccata illa, vt contra religionem ſunt præciſè, & quoad intenſiuam grauitatem (vt ſic dicam) in ratione periurij, & temerarij iuramenti. Et hoc modo dicunt aliqui grauius C peccare eum, qui iurat cum propoſito, mortaliter peccandi, propter rationem ſupra factam, quod eſt quædam comminatio contra Deum, vel inuocatio eius ad cooperandum peccato mortali, quod pertinere videtur ad ſpeciem blaſphemiæ. Sed hoc exiſtimo falſum, quia fundamentum vanum eſt, quia nec iura, nec Doctores dicunt, malitiam illius iuramenti iniqui pertinere ad blaſphemiam, ſed ad defectuoſum, & iniuſtum iuramentum. Vnde ſub hac comparatione grauius peccatum eſſe cenſeo ſine intentione iurare, quia eſt formaliſſimum periurium, & magis directè repugnans Deo in ſe, quia opponitur diuinæ veritati, & conſequenter etiam bonitati, aliud verò peccatum D ſolùm opponitur reuerentiæ debitæ Deo, & ita ſentit Caiet. d. quæſt. 98. art. 3. & ſi attentè legatur Gloſſa in cap. *Florentinum*, d. 85. verb. *Confirmauit*, Altera comparatio fieri poteſt inter malitiam periurij vnius peccati, & ſpecificam malitiam alterius, vt homicidij, vel ſimilis. Et pro hac comparatione conſulenda ſunt dicta ſupra cap. 3. nihil enim addere neceſſe eſt.

Caietan.
Gloſſa.

15. Iurare cum propoſito peccandi mortaliter eſt maius peccatum, quã ſine illo.

Tertia comparatio eſt inter vtrumque peccatum abſolutè ſecundum totam malitiam, quam ſingula includunt, in qua comparatione certum eſt primò extenſiuè maius peccatum eſſe, iurare cum propoſito peccandi mortaliter, de occidendo homine, verbi gratia, quia in hoc peccato ſunt duæ malitiæ, vna homicidij, & altera iniqui iuramenti, in altero verò peccato eſt vna malitia periurij, vt E ex dictis patet. Secundò eſt mihi certum, vnicam illam malitiam periurij regulariter eſſe grauiorem aliis ſigillatim ſumptis: nam eſt grauior, quàm malitia iniuſti iuramenti, vt oſtenſum eſt, & ordinariè excedit alias. Dico autem ordinariè, quia interdum poſſet hæc eſſe grauior, vt ſi eſſet de neganda fide, aut ſimilis, vt dixi in cap. 3. Tertiò incertum eſt, an vna malitia periurij ſit ſemper minus malum, quàm aliæ duæ collectiuè ſumptæ, ſæpè enim fortaſſe ita eſt, interdum tamen poterit excedere, quod ſoli Deo notum eſſe poteſt, vt exiſtimo.

16. Minus malũ eſt iuramentum malum non ſeruare, quã ſeruare. C. *Iurauit.* C. *Si aliquid.* C. *Non ſolũ.*

Alia denique comparatio fieri poſſet inter obſeruationem, vel tranſgreſſionem talis iniqui iuramenti, quæ illarum deteſtabilior ſit? In quo iura interdum dicunt, minus malum eſſe iuramentum frangere, quàm ſeruare, & ideo ſeruandum non eſſe, quia ex duobus malis minus eſt eligendum. Vt patet ex capit. *Iurauit*, cap. *Si aliquid*, cap. *Non ſolum* 2. 2. quæſt. 4. cap. *Duo mala*, capit. *Nerui*, quibus locis illa tranſgreſſio talis iuramenti periurium interdum vocatur. Verumtamen certum eſt, in non obſeruando tali iuramento nullum malum culpæ committi, imò neceſſario obſeruandum non eſſe ad vitandam culpam, vt ex tota illa quæſt. 4. 22. cauſæ conſtat, & ex dictis, quia ex tali iuramento nulla naſcitur obligatio. Vnde non ſolùm eſt minus malum (propriè loquendo) illud non ſeruare, quàm ſeruare, ſed etiam ab illo diſtat tanquam bonum à malo. Patres autem attendentes ad reuerentiam iuramenti materialem illam tranſgreſſionem iuramenti iniquè præſtiti, quoddam malum reputant, quia ex malo iuramento ortum, & quia per ſe indecens eſt. Et ſimiliter vocant periurium quaſi materiale, quia in effectu non fit, quod iuratum eſt. Et conſequenter fit falſum, quod iuratum eſt, & hoc eſt quoddam malum ſecundum ſuam rationem formalem ſpectatum, licet in tali actu iam excuſetur à culpa, & in hoc ſenſu aiunt eligi minus malum. Denique poſſet è contrario conferri actus peccati mortalis factus ex tali iuramento, vt in iuramento Herodis, cum eodem actu facto abſque iuramento. De quo benè dicit Sot. ſi fiat ſine reſpectu ad iuramentum, nec minui, nec augeri, quia circunſtantia iuramenti per accidens ſe habet. Si verò fiat virtute iuramenti, multum aggrauari, quod iuxta dicta de peccato veniali cum proportione accipiendum eſt.

Non eſt minus malum ſimpliciter non ſeruari, ſed bonum.

CAPVT XX.

De pœnis Eccleſiaſticis periurio impoſitis.

1. Periurium grauiſſimam meretur pœnam, tã apud Deum, quàm apud homines.

CVm periurium grauiſſimum crimen ſit, Deo iniurioſum, & hominibus valde pernicioſum, conſtat grauiſſimam mereri pœnam, tam apud Deum, quàm apud homines. Deus enim ita vindicat hoc delictum, vt dicat Zachar. 5. *Hæc eſt maledictio, quæ egreditur ſuper faciem omnis terræ.* & infra: *Et omnis iurans ex hoc ſimiliter iudicabitur.* & infra: *Et veniet ad domum iurantis in nomine meo mendaciter, & cõmorabitur in medio domus eius, & conſumet eam lingua eius, & lapides eius.* Vtique in memoriam perpetuam punitionis grauiſſimi delicti, & quaſi criminis læſæ maieſtatis, vt expendit Chryſoſtomus homil. 15. 19. & 27. ad popul. Ab hominibus autem ſemper, & in omnibus regnis iudicatum eſt hoc delictum grauiſſima pœna dignum. Periuri enim ab Ægyptiis capite mulctabantur, vt qui & pietatem in Deum violarent, & fidem inter homines tollerent, vt refert Diodorus Siculus libro ſecundo cap. 2. & Alexander ab Alexandro, cum Alciato ibi, libr. 6. Geniali. capit. 10. & alia refert Azor libr. 11. capit. 12. quæſtion. 7. Couarruuias etiam ſupra 1. part. §. 7. numero ſecundo dicit, hoc delictum vtroque iure ciuili, & Canonico puniri. Sed de ciuili res eſt controuerſa, quia in l. 2. Cod. de reb. credit dicitur, *Iuriſiurandi contempta Religio ſatis Deum habet vltorem.* Aliæ verò leges Ciuiles periuros puniunt, vt ibi Gloſſa refert, quæ ita illa iura conciliat, vt leges non puniant periuria, quæ ad ſolum Deum pertinent,

Zach. 5.
Chryſoſt.
Iurans fictè ab Ægyptiis capite damnabatur.
Diodor. Siculus.
Alexand. ab Alex.
Alciat.
Azor.
Couarr.
Iuriſiurandi contempta religio ſatis Deum habet vltorem.

tinent, id eſt, quibus pacta, & fœdera humana non violantur, nec contra proximum fiunt: quæ verò talia ſunt maximè puniat. Vel poſſet etiam prior lex indefinitè intelligi, ſcilicet leges non omnia periuria punire, non tamen quod nulla puniat: indicat Gregorius Lopez, Gloſſ. 2. leg. 29. titulo vndecimo, part. 2. vbi lex illa dicit, periurium commiſſum à parte, in iuramento ſibi à iudice, vel alia parte delato, ſolum Deum habere vltorem, periurium verò teſtis per leges puniri. Sed hæc nobis de iure ciuili ſufficiant.

D.Gregor. Lopez.

2\. Quod ad ius Canonicum attinet, ea breuiter tractemus, quæ ad forum conſcientiæ ſpectant, vel illud attingere poſſunt, reliqua inſinuabimus, & propriis Doctoribus omittemus. Diſtinguamus ergo more ſolito duplices pœnas, ſcilicet, vel ipſo iure impoſitas, vel imponendas. Et quoad priores ſtatuo in primis, nullam cenſuram eſſe ipſo iure latam propter hoc crimen, ſiue à laicis, ſiue à clericis committatur. Hoc conſtat, quia nullum inuenitur tale ius, vt facilè conſtabit diſcurrenti per omnes cenſuras iure impoſitas, quas in tom.5. proſequuti ſumus. Secundò eſt certum per hoc crimen non incurri ipſo facto, & immediatè irregularitatem: dico *ipſo facto*, quia mediante infamia habet dubitationem, de qua ſtatim. Sic ergo poſitam aſſertionem tradidi in 5.tom.diſp.63.ſect.4.n.9.quia irregularitas non incurritur niſi in caſibus in iure expreſſis, hic autem in iure expreſſus non inuenitur.

Duplex pœna periurij vel ipſo iure impoſita, vel imponenda.

Irregularitas non incurritur, niſi in caſibus in iure expreſſis.

3\. Tertiò dicendum eſt de pœna inhabilitatis ad beneficia obtinenda, an ipſo facto ita incurratur, vt collatio beneficij facta periuro, eo ipſo nulla ſit? Duæ enim ſunt opiniones, vna affirmans collationem illam eſſe nullam: quam ex Innocentio, Panormitano, Dec. & aliis referunt & ſequuntur Rebuf. de Pacific.poſſeſſor. à num.218. & Selua de Benef. part.3.quæſtion.2.à numer.15. Couarruuias, dicta part.1. §.7. à num.3. licet ipſe non omninò aſſentiatur. Solet autem hæc ſententia probari ex cap. *Querelam*, de iureiurand. ibi, *Quoniam non merentur Eccleſias regere, qui ſunt criminis periurij irretiti.* Sed ex hoc textu nihil meo iudicio probatur, nam ex illis verbis ad ſummum habetur periurium eſſe dignum ſimili priuatione, non verò quod illa ſit ipſo facto impoſita: vnde in fine concluditur, *Ipſum à præſcripta Eccleſia remouentes*, &c. quæ verba factum hominis indicant. Alia etiam afferuntur iura, quæ omitto, quia non plus probant. Secunda ergo ſententia eſt, hanc pœnam non incurri ipſo iure, ſed imponendam eſſe, probato delicto: & hanc videtur defendere Felinus, in cap. *Ex parte* 1. de reſcrip. & in d.cap. *Querelam*, de iureiur. vbi eandem tenet Cardinalis, & in re non diſſentit Couarruuias, licèt omnes confuſè ſatis hoc tractent. Et fortaſsè contraria non doceant.

Rebuf. Selua. Couarr.

Non merentur Eccleſias regere, qui ſunt crimine periurij irretiti.

Felin. Cardinal.

4\. Dico ergo primò, ſecluſa infamia, talem inhabilitatem non incurri ante ſententiam. Hoc fatentur Couarruuias, Rebuffus, & Selua. Et probatur, quia nullus eſt Canon, in quo talis pœna pro tali crimine ipſo iure imponatur, nunquam autem pœna aliqua incurritur ipſo facto, niſi ſit in iure expreſſa, vt eſt regula receptiſſima, & in materia de cenſuris, & de Legibus probata, & traditur, ac probatur ab eiſdem auctoribus, in citatis locis. Atque hinc infertur, per ſolam ſententiam declaratoriam criminis, non incurri hanc inhabilitatem per modum pœnæ ſpecialiter impoſitæ, illo modo per legem Canonicam, huic crimini. Probatur, quia

Periurus nō eſt inhabilis ipſo facto ad beneficium.

Nunquam pœna aliqua incurritur ipſo facto, niſi ſit iure expreſſa.

A nulla eſt lex, quæ hanc peculiarem pœnam, imponat pro periurio, & præſertim cum illo addito, *ipſo facto*, vel *ipſo iure*, vel alio æquiualente, nullum enim Canonem huiuſmodi afferunt dicti auctores, neque ego hactenus inueni.

Nihilominus addo, quatenus per talem ſententiam inducitur infamia iuridica eatenus conſequi ex illa inhabilitatem prædictam, quatenus illa infamia facit hominem irregularem, & collatio facta irregulari eſt nulla. Ita interpretatur communem ſententiam Couarruuias, & tandem dicunt idem Rebuffus, & Selua, & eandem limitationem adhibet Iulius Clarus, libr.5.§.*Periurium*, num.4.& Bernardus Diaz, in pract. cap.92. in fine. Et idem apertè ſentit Panormitanus, in dicto cap. *Querelam*, B quem ſequuntur Angelus verſic. *Periurium*, n.12.& Syluester, quæſt.6. Vnde ſolùm probant ſuam ſententiam ex regula iuris 87.in 6. *Infamibus portæ non pateant dignitatum.* Tota ergo hæc pœna, & eius declaratio pendet ex infamia, de qua ſtatim, & ibi exponemus alias limitationes, quæ à dictis auctoribus adduntur. 5.

Quomodo periurus fiat irregularis.

Iul.Clar. Bern.Diaz. Panorm. Angel. Sylueſt.

Ex quo infero, propter periurium non incurri ipſo facto priuationem beneficiorum iam acquiſitorum ante ſententiam condemnatoriam. Contrarium huius aſſertionis defendit latè Rebuffus à numero 223. Sed nihil adducit, quo illud oſtendat, quia talis pœna admittenda non eſt, niſi in iure ſit expreſſa, quòd hîc dici non poteſt: neque ab ipſo tale ius, etiam apparens, allegatur, ſed ſolùm affert C coniecturas, & ſimilitudines parui momenti. Et ita concluſio poſita communis eſt, vt patet ex Couarruuia, Iulio Claro, & Selua, locis citatis, & aliis antiquioribus, quos ipſi citant. Sequitúrque à fortiori ex præcedenti aſſertione, nam difficilius priuatur quis acquiſitis beneficiis, quàm impediatur de nouo acquirere, ſed periurium non facit acquiſitionem nullam, ergo multo minus priuat beneficio acquiſito. An verò hæc pœna priuationis beneficiorum imponi debeat propter hoc delictum, dicemus ſtatim. 6.

Propter periurium non incurri ipſo facto priuationem beneficiorū acquiſitorum.

Difficilius priuatur quis acquiſitis beneficiis quàm impediatur de nouo acquirédo.

Quartò ergo ſupereſt vidēdum, an, & quomodo infamia per hoc delictum incurratur. Omnes enim ferè auctores docent incurri, vt videre licet in allegatis in puncto præcedenti, & in Sancto Thoma, D dicta q.98.art.3.ad 3. & ibi Soto, & aliis, & Summiſtis, verb. *Periurium*, Sylueſtro, q.6. Angelo, n.6. Panormitano, in cap. *Teſtimonium*, de teſtibus, & in cap. *Querelam*, de iureiur. & ibi etiam Felino, & aliis. Probatur, quia in iure Canonico periuri inter infames numerantur cap. *Si quis coniunctus* 22.q.5. dicitur de periuris, *ſecundum legem infamia notabuntur*, cap. *Conſtituimus* 3.q.5.in cap. *Infames* 6.quæſt. 1. vbi etiam dicitur, *omnes illos eſſe infames*, vtique Canonicè, *quos ſeculi leges infames pronunciant*, at periurium per ciuiles leges notatur infamia l. *Si quis maior*, Cod. de tranſactio. ergo. Hæc verò aſſertio ab omnibus intelligitur de periurio proprio, cui deeſt veritas cum tranſgreſſione iuramenti. Nam quantumuis ſit aliàs peccaminoſum ex de- E fectu iuſtitiæ, ſeu honeſtatis, vt ſi ſit promiſſorium de re mala, licèt poſtea non ſeruetur, non incurritur hæc infamia, quia non deeſt veritas, de quo videri poteſt latè Panormitanus ſupra citatus. Item ſupponitur, debere eſſe periurium cum peccato mortali, nam quacumque ratione excuſetur, vel per inaduertentiam, vel per difficultatem in implendo promiſſo excuſabitur, de quo vide Iulium Clarum, libro 5. §. *Periurium*, numero 9. & 10. & benè Felinus, capite primo, de iureiurando, 7.

Quomodo infamia periurium incurratur.

D.Thom. Sylueſt. Angel. Panorm. Felin.

C.Si quis coniunctus. C.Conſtituimus. C.Infames. L.Si quis maior.

Periuriū per ciuiles leges notatur infamia.

Iul.Clar. Felin.

rando, numero 29. in fine. Duo verò circa hanc pœnam declaranda ſunt, vnum eſt, an pro omni periurio, vel pro quo incurratur infamia? ſecundum eſt, quando, vel quomodo incurratur? Et ex his conſtabit qualis ſit ipſa infamia, & quos effectus habeat.

7. *Hoſtienſ.* Infamia incurritur propter quodcũque periurium ſciẽter commiſſum.

Circa primum, Hoſtienſis in Summ. tit. de Teſtibus, §. *Quis poſſit eſſe teſtis*, verb. *Excipitur*, tenet infamiam incurri propter quodcumque periurium ſcienter, & prudenter commiſſum, ſiue ſit aſſertorium, ſiue ſponte contra promiſſionem iuratam. Nec etiam videtur diſtinguere inter iuramentum in iudicio, vel extra, publicum, vel priuatum, perniciosum, vel non perniciosum homini, & citat Goffredum in Summa, quem etiam cum Ioanne Andrea, pro eadem ſententia refert Turrecremata. Probat primò, quia omne periurium eſt peccatum mortale: ergo inducit infamiam Canonicam, iuxta cap. *Illi qui* 6. quæſt. 1. Secundò periurium omne, inter crimina computatur capit. vltim. de Temp. ord. cap. *Querelam*, de iureiur. ſed omnia talia crimina inducunt infamiam, vt ex eodem capite colligitur: ergo. Tertiò, addi poteſt, quod in dicto cap. *Infames*, & cap. *Conſtituimus*, abſolutè periuri dicuntur infames: & vbi ius non diſtinguit, neque nos diſtinguere debemus.

8. Diſtinguitur iuramentum & quodnam inducat infamiam.

Alij nihilominus diſtinctione vtuntur de iuramento aſſertorio, & promiſſorio. De promiſſorio autem ſubdiſtinguunt, quia vel eſt abſolutè factum Deo, & ſic per violationem eius non incurritur infamia etiam ſecundùm leges ciuiles, iuxta l. 2. ſupra citatam, C. de Reb. credi. vel eſt factum homini, & violatio eius eſt homini iniurioſa, & damnoſa, & propter tale periurium imponitur infamia, iuxta l. *Si quis maior*, C. de Tranſactio. De aſſertorio autem aliquid abſolutè negant per illud infamiam incurri, quia hoc videntur ſimpliciter negare leges ciuiles, in leg. *Lucius Titius*, ff. de his, qui not. infam. vbi ſermo eſt etiam de teſtimonio lato in iudicio.

Leg. *Lucius Titius.*

Alij verò, etiam in iuramento aſſertorio diſtinguendum putant, quia ſi iuramentum ſit iudiciale, teſtificando per illud incurritur infamia, iuxta cap. vltim. de Temp. ordin. Et non videtur refragari dicta l. *Lucius*, imò idem probare, tum quia ibi non dicitur, teſtem falſum non eſſe infamem, ſed teſtimonium in iudicio reprobatum, non reddere teſtem infamem tanquam falſum, quod intelligi poſſet, quia poſſunt eſſe multæ aliæ rationes reprobandi teſtimonium præter falſitatem, quia poſſet eſſe falſitas materialis tantùm, ſeu ſine dolo: tum maximè, quia ibi (cùm dicitur, illos teſtes, quorum teſtimonium reprobatur, non manere infames) redditur ratio, quia illud delictum non eſt dignum infamia, ſed quia ſententia pro alio lata, alium non grauat: In qua ratione potius ſupponitur delictum illud infamiam fuiſſe allaturum teſti, ſi ipſe directè fuiſſet de falſo teſtimonio damnatus. At verò de iuramentis priuatis, & extraiudicialibus negant iſti auctores generare infamiam, quia nullibi eſt ſatis expreſſum: & ita ſentit Soto, dicto libro 8. quæſt. 1. artic. 10. & quæſt. 2. artic. 3.

Sentẽtia pro alio lata aliũ non grauat.

9. Diſtinctio infamiæ in Canonicam, & ciuilem.

Pro reſolutione ſupponenda eſt diſtinctio infamiæ in canonicam, & ciuilem, quam latè expoſuimus, in 5. tom. Quia verò illa verba ſunt æquiuoca, per Canonicam nunc intelligimus illam, quæ per ſe non inducit impedimentum Canonicum indelebile, ſeu quod tolli non poſſit abſque diſpenſatione, ſed quæ talis eſt, vt per vitæ mutationem cum mutatione opinionis apud homi-

A nes auferri poſſit. Ciuilis autem infamia dicitur illa, quæ poſtquam ſemel incurritur auferri non poteſt ſine diſpenſatione, ſeu habilitatione ſuperioris habentis poteſtatem.

Hoc ergo ſuppoſito duo dicenda ſunt. Primum eſt, ciuilem infamiam non induci per omne iuramentum. Aliud eſt, Canonicam per omne induci. Ita Panormitanus, in dicto cap. *Teſtimonium*, & intendunt alij. Et prior pars conſtat, quia nullibi legitur talis pœna lata vniuerſaliter in ciuilibus legibus, nec Canonizata in Canonicis. Item in Canonica citata de infamia tantùm Canonica loquuntur, quia non de ſolo periurio, ſed etiã de aliis grauibus peccatis loquuntur, & abſurdum eſſet de rigoroſa infamia illa intelligere. Et inde probatur B altera pars ex eiſdem iuribus Canonicis, quibus obſtare non poſſunt in hoc ſenſu leges ciuiles, quia licèt infamia legalis non reprobata à canonibus, eo ipſo Canonizata ſit, iuxta d. cap. *Infames*, non tamen hoc ita conuertitur, vt ſola infamia legalis, per aliquod delictum in Eccleſiaſtico foro incurratur, nam Canones per ſe poſſunt, & ſolent infamiam Canonicam imponere, quòd in hoc delicto feciſſe videntur. 10.

Ciuilis infamia non inducitur per omne iuramentum. *Panormit.*

Infamia legalis non reprobata à canonibus eo ipſo canonizata eſt.

Declaratur etiam ratione, tum quia grauius crimen eſt iurare falſum aſſertoriè, quàm frangere iuramentum promiſſorium, vt ex ſupra dictis patet: ergo Canones, qui attẽdunt grauitatem criminum apud Deum, & in ordine ad mores animarum corrigendos, debuerunt infamiam illius criminis cauere. C Et idem eſt de violatione iuramenti Deo facti, & præſertim cum voto, quia grauiſſimum eſt, & magnam morum corruptionem inducit, & indicat. Denique etiam iuramentum extraiudiciale eſt grauiſſimum crimen, & Canones ſimpliciter de illo loquuntur, annumerando illud homicidio, & aliis ſimilibus criminibus. Et ſpecialiter notari poteſt in d. c. vlt. de Temp. ord. priùs poni periurium abſolutè, poſtea falſum teſtimonium: ergo in primo non comprehenditur tantùm iuramentum iudiciale, quod ad falſum teſtimonium pertinet, ſed ſimpliciter omne periurium. Et hæc reſolutio in ſequenti puncto magis declarabitur. 11.

Grauius eſt iurare falsũ aſſertoriè, quàm frangere iuramẽtum promiſſorium.

Iam ergo ſupereſt explicandum aliud, ſcilicet, quando, & quomodo hæc infamia incurratur. In D hoc Hoſtienſis ſupra ſimpliciter, & ſine diſtinctione ſentit, incurri ipſo iure, ſeu facto propter quodcumque periurium ante ſententiam. Sed hæc ſententia, & eſt valdè confuſa, & multis periculis expoſita, & in rigore falſa, vt patebit. Vnde D. Thomas, d. q. 98. art. 3. ad 3. quoad hoc ſequitur diſtinctionem de iuramento promiſſorio, & aſſertorio, & dicit propter periurium contra promiſſorium, incurri infamiam ipſo iure, propter aliud verò non incurri vſque ad ſententiam condemnatoriam via accuſationis: ſignificans non eſſe ſatis, quòd feratur per viam exceptionis. Et hoc ſequitur Turrecr. in c. *Quicumque* 6. quæſt. 1. & in cap. *Prædicandum* 22. q. 1. citans etiam Raymundum, & Panormitanum in cap. *Teſtimonium*, de Teſt. num. 7. vbi Bartolum, & E alios refert: ſequuntur etiam Angelus, & Syluester, ſupra. Alij verò ſimpliciter docent, propter nullum periurium incurri infamiam, donec quis per ſententiam ſit condemnatus, vt ſit à teſtimonio ferendo repellendus, ita ſentit Soto dicta q. 1. art. 1. & q. 2. art. 3. 12.

Quando hęc infamia incurratur.

D. Thom.

Turrecrem.

Soto.

Mihi dicendum videtur, propter nullum periurium omnino occultum incurri infamiam. Hæc apertè probatur ex dicto capit. vlt. de Tempor. ord. iuxta quod intelligenda ſunt alia iura. Eo vel maximè 13.

Nulla incurritur infamia propter periuriũ occultum.

ximè quòd, vel per nullum crimen occultum incurritur infamia iuris, vt etiam de hæretico, Soto ſuprà affirmat,vel (quod probabilius eſt) licèt aliquando incurratur, non niſi vbi iura ſatis expreſsè illam tali modo imponunt, vt latè tractaui in 5. tom.diſputat. 48. ſectio. 1. Hîc autem nullum eſt ius, in quo, hoc modo, hæc pœna feratur. Denique hoc videtur ſatis conuinci ex dicto capit. *Teſtimonium*,de Teſtib.nam prius dicitur, *Si de crimine emendatus,& eum non comitetur infamia*, & poſtea ſubditur. *Præterquàm pro reatu periurij*. Vbi clarè ſupponitur dari periurium, pro quo non incurratur infamia;ergo id maximè poteſt, & debet intelligi de periurio occulto, id eſt, nec per ſententiam declarato, nec aliàs notorio, iuxta ea,quæ ſtatim dicemus.

Cap.*Teſtimonium*.

14. Vt ex periurio cõtrahatur infamia Canonica ſufficit delictũ eſſe notorium.

Dico ſecundò; vt ex periurio contrahatur infamia Canonica, non ſemper eſt neceſſaria ſententia, ſed ſufficit delictum eſſe notorium, ita vt nulla tergiuerſatione poſſit celari. Ita docet Syluester, & Angelus ſuprà, & ſupponunt Panormit. & alij.Et probatur ex d.c.vltim.ibi, *Si propoſita crimina ordine iudiciario comprobata,vel alias notoria non fuerunt*, inter quæ crimina periurium poſitum fuerat. Sed hic textus non conuincit ipſo iure incurri talem infamiam per periurium notorium, quia vt diximus in 5. tom. ſuprà, in illo textu nulla pœna ipſo iure fertur, ſed tantùm declaratur in quibus caſibus debeant Prælati excludere Clericos criminoſos ab vſu ordinum, vel aſcenſu ad illos.Verumtamen licèt ex illo textu non colligatur aliqua cenſura, vel irregularitas propria: nihilominùs benè colligitur notorietatem ſufficere ad infamiam: vnde ſuppoſitis aliis iuribus, quæ declarant periuros eſſe infames, rectè colligitur, notorium periurium infamiam creare. Et facit dictum cap. *Infames*,ibi,*Qui pro aliqua culpa*(ſcilicet criminali) *notatur infamia*, & ibi, *Qui in omni mundo notantur infamia*. Ratio denique eſt, quia hæc infamia eſt ex illis, quæ incurruntur ob grauitatem, & genus peccati, iuxta intentionem dictorum iurium: huiuſmodi autem infamia non requirit niſi factum,& publicam notitiam eius, vt ſumitur ex capit. *Infames*,3.quæſtion.7.in fine. Hæc autem infamia talis eſt,vt per pœnitentiam auferri poſſit:neque alicubi inuenitur cum maiori rigore lata, vt oſtendimus ex d. cap. *Infames*, cum d.c.vlt.& facit etiam d. cap. *Teſtimonium*, vbi latiùs Panorm.hoc proſequitur.

Periuriũ notorium infamiam creat.

15. Quando, & ob quæ periuria ciuilis infamia incurratur.

Dico tertiò: Infamia ciuilis, ſeu indelebilis per pœnitentiam,ſolùm incurritur per ſententiam, & in his tantùm iuramentis, quæ humana pacta concernunt, quando illa violantur. Hæc eſt communis ſententia,vt vidimus. Probatur autem in hunc modum, quia iura Canonica, nihil in ſpeciali ſtatuunt de hac infamia; ergo ſumenda eſt ex legibus Ciuilibus quatenus per Canones non reprobantur; leges autem Ciuiles non aliter ſtatuunt hanc pœnam;ergo. Primum antecedens conſtat ex Canonibus adductis, & ex his quæ circa illos diximus. Prima item conſequentia nota eſt, quia talis infamia non incurritur niſi per legem aliquam ſit expreſſa, vt patet ex regula recepta, & ſuo loco probata: quòd autem ad hoc ſufficiant leges Ciuiles, vbi Canones deſunt, & non reſiſtunt, in ipſis Canonibus eſt expreſſum, vt viſum eſt. Minor autem probatur ex dict. leg. *Si quis maior*, Cod. de Tranſact. vbi hæc infamia tantùm imponitur pro violatione pacti iuramento confirmati: & nullibi fertur pro iuramentis falſis, in aſſertionibus de

Infamia ciuilis non incurritur, niſi per legẽ aliquam ſit expreſſa.

L.*Si quis maior*.

A præteritò, vel de præſenti, nec pro violatione iuramentorum de futuro, quæ ſoli Deo, vel ſibi aliquis facit.Imò in aliis legibus ſignificatur, talia iuramenta non notari infamia,vt in dict.leg.2. C. de Reb. Credi. & leg.2.iuncta vltima, ff. de Crimin. ſtellion.Quòd autem hæc infamia non incurratur, niſi per ſententiam,patet ex eadem lege.*Si quis maior*,ibi, *Non ſolùm notetur infamia, verùm etiam actione priuatus, &c.* ergo donec quis notetur per ſententiam, non incurrit talem infamiam. Item quia nullibi fertur hæc pœna cum maiori rigore:& verba pœnalia non ſunt extendenda,ſed limitanda. Et hoc modo probatur rectè eadem aſſertio ex capit. *Querelam*, de Iureiurando. Eſt denique hæc com- B munis ſententia, vt latè refert Couarruuias, ſuprà num.4.

C.*Querelã*.

Dices, etiam in iuramento falſo aſſertorio incurritur hæc infamia per ſententiam, vt docet D.Thomas dict. art.3. ad 2.ergo nulla eſt differentia. Reſpondetur; ſi iuramentum ſit priuatum, & extraiudiciale, non incurritur talis infamia per ſententiam declaratoriam criminis, quia nullibi eſt lata, ſed ad ſummum incurretur tunc infamia Canonica,de qua iam dictum eſt. Poterit verò fortaſſe imponi hæc ciuilis infamia per iudicem propter alia periuria, per ſententiam condonatoriam in tali pœna, iuxta illud verbum capit. *Si quis conuictus*, 22. quæſt. 5. *ſecundùm legem infamia notabuntur:* & tunc habebit locum, quòd D.Tho- C mas ait, ſæpe enim punitur hoc periurium pœna arbitraria, & ita poteſt per talem infamiam puniri. Si verò periurium ſit falſi teſtimonij in iudicio, dicit Panormitanus ſuprà, per ſententiam declaratoriam eius incurri infamiam, non tam propter periurium, quàm propter falſitatem in iudicio. 16.

Couarr. *D.Thom.* Quomodo per ſententiã hæc infamia incurratur.

Atque ex his conſtant, quæ in ſecunda, & tertia dubitatione propoſita ſunt de beneficiis, illa enim dubia per regulam de irregularitate definienda ſunt: infamia enim facit hominem irregularem, quamdiu durat. Vnde in tantum priuat hominem beneficiis, in quantum irregularitas facit hunc effectum:irregularis autem non priuatur ipſo facto beneficiis antea obtentis, ergo nec periu- D rus.Fit autem irregularis, inhabilis ad beneficia de nouo obtinenda, ita vt collatio nulla ſit, iuxta probabiliorem opinionem, vt dicto 5.tom.diſput. 40. ſectio. 2. viſum eſt: ergo idem dicendum de periuro,non vt periurus eſt, ſed in eo caſu, in quo infamis factus eſt, & in infamia durat. Quamuis in hoc vltimo videatur contrarium ſentire Couarruuias,d.n.3. vbi etiam addit limitationem, quam non video eſſe in iure fundatam, & ideo illam omitto. 17.

Infamia facit hominẽ irregularem, quamdiu durat.

Quintò, principaliter inter pœnas periurij poni ſolet,quòd periurus non eſt in teſtem admittendus. Habetur in cap. *Quicunque*, 6. quæſt.1. & in capit. *Paruuli*,22.quæſt.5. vbi generaliùs dicitur, vt nec teſtis ſit, nec ad iuramentum accedat, nec in ſua E cauſa, vel alterius iurator exiſtat. Quod Gloſſa explicat de iuramento ſibi vtili,ſecus de oneroſo, vt eſt iuramentum calumniæ, & fidelitatis. Similem diſtinctionem habet additio ad Gloſſam vlt. in c. *Litteras*, de Præſumpt. dicens periurum excludi à iuramento honoris,non oneris. Dicit tamen Soto, ſuprà,hanc pœnam non incurri, donec aliquis per ſententiam periurij damnetur,& repellatur.At Syluest. *Iuramentum*, 2.q.3. dicit, ſufficere euidentiam facti,cum notorietate. 18.

Periurus nõ eſt in teſtem admittẽdus. C.*Quicũque*. C.*Paruuli*.

Periurus excluditur à iuramento honoris,non oneris. *Syluest.*

Sed ego exiſtimo, in foro conſcientiæ neminem 19.

Periurus non tenetur abſtinere à iurando, etiam in iudicio, donec repellatur.
C. Si quis cõuictus. C. Quicũque. Cap. Teſtimonium.

teneri ad ſe abſtinendum à iurando iterum, etiam in iudicio, propter periurium antea commiſſum, donec per exceptionem, vel accuſationem repellatur. Tum quia in Canonibus ferè ſemper dicitur, vt iſti remoueantur, vt in d.c. *Si quis conuictus*, vel *vt in teſtimonium non recipiantur*, vt in dict.c. *Quicumque*, vel *vt eorum teſtimonium infirmetur*, ſicut in ſimili dicitur in c. *Non poteſt*, 2.q.7. vel dicitur *eſſe repellendus*, etiamſi emendatus ſit, vt in cap. *Teſtimonium*, de Teſtib. ergo ex vi Canonum non tenentur ipſi ſeſe abſtrahere, donec repellantur. Tum etiam quia illa eſt quædam pœna, quæ non incurritur, niſi ipſo iure imponatur: nullibi autem inuenitur ita impoſita. Et maximè, quia fundata eſt in præſumptione, ſeu timore, quòd iterum peierabit, qui ſemel fuit periurus, quæ præſumptio in conſcientia ceſſat, dum quis habet animum verè iurandi. Vnde licet in cap. *Paruuli*, 22.q.5. dicatur, *Qui ſemel peieratus fuerit, nec teſtis ſit poſt hoc, nec ad Sacramentum accedat, nec in ſua cauſa, vel alterius iurator exiſtat*. Per hoc non imponitur obligatio in conſcientia ipſi periuro, vt ad iurandum poſtea non accedat, ſed ſolùm vt poſſit, & debeat repelli. Vnde colligo, etiam in foro externo ſi talis periurus de facto admittatur, eius teſtimonium non eſſe nullum ipſo iure, quia nullibi inuenio factum irritum talem actum, in pœnam præcedentis criminis. Oportet ergo vt periurus per ſententiam iudicis repellatur, vel inhabilis ad teſtificandum declaretur, & ita quoad hanc partem cenſeo eſſe veriorem opinionem Soti, quam videtur etiam Archidiaconus docuiſſe, licèt ſub dubio.

C. Paruuli.

Periuri teſtimonium, ſi admittatur, non eſt ipſo iure nullum.

20. *Quale debeat eſſet periurium, vt quis inhabilis reddatur ad teſtificãdum.*

Quale verò habeat eſſe periurium, propter quod aliquis repelli poteſt, in dictis canonibus non declaratur, ſed indiſtinctè loquuntur: videtur autem maximè intelligi de periurio in iudicio, vel in ſolemni pacto, & promiſſione, vel certè etiam ſufficiet publica infamia, quod talis homo ſoleat periurare quocumque modo, & fortaſſe hoc voluit Sylueſter ſignificare. Semper tamen intelliguntur excepta periuria, vel per iniuriam, vel per metum extorta, vel quæ ſolet reus committere interrogatus in iudicio, quia hæc periuria excuſationem habent, & ſolum Deum habent vltorem, ſaltem quoad pœnam ordinariam. Vide Couarruuiam ſuprà, & Iulium Clarum, ſuprà num.12.& lib.5.§.vlt. q.45.num.19.

Iul. Clar.

21. *Aliquæ pœnæ, quæ iniungi poſſũt periuris.*

Sextò tandem poſſunt hîc annumerari aliæ pœnæ, quæ per hominẽ iuxta Canones iniungi poſſunt propter periurium. Prima, & præcipua: pro Clericis poni ſolet depoſitio, quæ expreſsè habetur in cap. *Presbyter*, 81.d.& in cap. *Cùm non ab homine*, de Iud. Quid autem ibi ſignificet verbum, *Deponendus eſt*, id eſt, an rigoroſam depoſitionem, quæ perpetuam remotionem ab altari ſignificat, vt indicatur in c. *At ſi Clerici*, de Iud. vel latiùs, vt comprehendit aliquando ſuſpenſionem, non pertinet ad nos nunc diſputare, credo tamen iuxta grauitatem, & circunſtantiam periurij, poſſe in hoc iudicem arbitrari, maximum grauiſſimúmque debere eſſe periurium, propter quod depoſitio ſimpliciter imponenda ſit. Quòd autem hæc depoſitio poſſit eſſe perpetua, apertè declaratur in c. *Si Epiſcopus*, d.50. De ſuſpenſione autem ab officio, & beneficio, loquitur cap. *Peruenit*, de Fideiuſſ.

C. Presbyter. C. Cum non ab homine. Cap. At ſi Clerici.

Quæ depoſitio hic intelligatur.

C. Si Epiſcopus. C. Peruenit.

22. *Periurus poteſt beneficio priuari.*

Hinc ſecundò, & quaſi à fortiori poteſt periurus beneficio priuari, quia hæc priuatio quædam partialis depoſitio eſt, ſcilicet à beneficio. Et colligitur ex cap. *Querelam*, de Iureiuran. vbi legi poſſunt expoſitores, præcipuè Panormitanus, & Couarruuias, ſuprà 1.part.§.2.num.2. & ſequentibus, & Bernardus Diaz, in Pract.c.92.& Angelus, verb. *Periurium* num.11. vbi dicit, hanc pœnam non eſſe extendendam ad fractionem fidei, vel promiſſionis, quando iuramento confirmata non eſt, cum Archidiacono, Antonio, & Cardinali quos refert. Quorum opinio mihi placet, quia extenſio non admittitur in pœnis, ſine iure expreſſo, quod hîc non inuenitur, niſi tam acerba ſit fidei violatio, vt inter capitalia crimina computari poſſit. De illis enim criminibus in generali loquuntur interdum dicta iura. In quo caſu habere poſſet locum opinio Ioannis Andreæ, Hoſtienſis, & Abbatis, in d.cap. *Querelam*, ſentientium contrarium. Sed rariſſimè (vt exiſtimo) inuenietur fractio fidei tam grauis, ſine interuentu periurij.

Couarr. Ber. Diaz. Angel.

Ioann. Andr. Hoſtienſ. Abbas.

23. *Pro periurio grauiſſima pœna imponitur, non minor, quàm pro adulterio.*

Tertiò ſtatuunt Canones, vt pro periurio grauiſſima pœna imponatur, non minor, quàm pro adulterio, vel homicidio, aut aliis capitalibus criminibus, vt dicitur in cap. vlt. 22.q.1. & olim imponebatur pœnitentia ieiunij in pane, & aqua per quadraginta dies, & præterea alia ſeptennis pœnitentia cap. *Quicumque*, 6.q.1. Imò ibidem additur, vt nunquam ſit periurus ſine pœnitentia, communio tamen illi non denegetur. De his pœnis, legi poſſunt alia Decreta, 22.quæſt.5. per totam, & Selua, tractat. de Iureiur.3.p.quæſt.7.

C. Quicũque.

Selua.

Finis libri tertij.

INDEX CAPITVM LIBRI IV.

DE ADIVRATIONE.

Cap.1. An adiuratio ſit proprius actus Religionis.

Cap.2. De rebus, quæ poſſunt ſanctè, & religiosè adiurari.

Cap.3. Poſſítne adiuratio fieri etiam per creaturas.

Cap.4. De peccatis, quæ in adiuratione inueniri poſſunt.

LIBER

LIBER QVARTVS, DE ADIVRATIONE.

Hunc actum poſuit D.Thomas inter externos actus religionis 2.2. quæſt.90.& habere poteſt rationem formalem diſtinctam à reliquis: habétque quandam affinitatem cum iuramento, ſicut in voce, ita etiam in inuocatione nominis Dei, ideóque conuenienter in hunc locum cadit de illo diſputatio. Quæ licet breuis, & facilis ſit, præmitti omninò non debuit: tum propter materiæ complementum, tum quia & ad nonnullos caſus morales, & ad occurrendum aliquibus hæreticis vtilis eſſe poteſt. Primò ergo explicabimus, quid ſit hæc adiuratio, & cur inter actus religionis ponatur. Deinde videbimus quæ res, & quomodo adiurari poſſint: ac demũ cõſtabit, quid vitij, vel ſuperſtitionis in hoc genere actionis miſceri poſſit. D.Thom.

CAPVT PRIMVM.

Vtrùm adiuratio ſit proprius actus Religionis, vel quid ſit?

1. Significationes verbi adiuratio.

IN primis circa verbum *adiurandi* cauenda eſt æquiuocatio, interdum enim accipitur in eadem ſignificatione, quia verbum *Iurandi*, ſolúmque per illam præpoſitionem *ad* denotatur quædam vehementia, & firmitas in iuramento pręſtando, vt ex Latinis conſtat. Apud eos verò non eſt in vſu *adiurationis* nomen, licet inueniatur nomen *abiurationis*, quod iuramentum quoddam negatiuum ſignificat, cum ſcilicet aliquis iurat ſe non feciſſe, vel non eſſe facturum aliquid. Adiuratio verò in præſenti non ſignificat ipſum actum iurandi. Vnde in alia ſignificatione adiurare idem eſt, quod obteſtari, aut imprecari, per ſacram inuocationem. Et in hoc vſu inuenitur hæc vox in Scriptura, & apud Patres Latinos antiquiſſimos, Lactantius lib.4. c.27. tractans de Virtute Crucis, inquit: *Quanto furori ſit Dæmonibus hoc ſignum ſciet, qui viderit quatenus adiurati per Chriſtum Dæmones de corporibus, quæ obſederint, fugiant*, & Tertul. in Apolog.c.32. *Dæmones adiurare conſueuimus, vt illos de hominibus exigamus.* Et Cyprian. in lib. de idol. vanis. circa med. & ad Demetriad. ait: *O ſi audire velles eos*, (id eſt Dæmones) *quando à nobis adiurantur, & torquentur ſpiritualibus flagris:* & inferius ex Scriptura hanc eandem rem comprobabimus. Tertiò addi poteſt *adiurare*, interdum ſignificare idem, quod ad iurandum inducere, ſeu aliquid ſub iuramento poſtulare, vt ſignificauit Gregorius Nyſſenus orat.4.& 13.in Cant. circa illa verba cap.2. & 5. *Adiuro vos filiæ Ieruſalem, &c.* & alia grauiora loca Scripturæ infrà referemus. In præſenti autem non ita ſumitur, ſed in ſecunda tantùm ſignificatione.

Abiuratio & adiuratio quo modo differant.

Lactant. Per Crucem de corporibus Dæmones fugiunt. *Tertull.* *Cyprian.*

Greg.Nyſ.

2. Atque ex hac vocis ſignificatione intelligitur primò, in adiuratione, præter perſonam adiurantem duas alias interuenire, vnam, quæ adiuratur, aliam per quam adiuratur. Hoc patet ex verbis Principis Sacerdotum ad Chriſtum, Mat.26. *Adiuro te per Deum vnum*, loquebatur enim ad Chriſtum, & illum adiurabat: interponebat autem Dei viui auctoritatem, qua Chriſtus promotus, veritatem confitendo, ſuæ interrogationi reſponderet.

Matth.26. Chriſti adiuratio per Caipham imperata qualis.

A Includit ergo adiuratio reſpectum ad duplicem perſonam: ad vnam quidem tanquam ad eam, quæ inducitur, vel impellitur ad aliquid agendum; vel non agendum, & ideo illa denominatur paſſiuè adiurata; ad aliam verò, vt ad eam quæ interponitur, vt ſimul rogans vel imperans maiori auctoritate, vt efficacius perſona adiurata inclinetur ad id faciendum, quod ab ea poſtulatur, & ideo illa perſona nunc dicitur adiurari, ſed per illam, vel propter illã altera adiurari. Vnde perſona adiurata eſt, quaſi materiale obiectum illius actus, vt adiuratio eſt, nam circa illam directè verſatur, & illam paſſiuè denominat, vt dixi, tanquam ſubiectum, ſeu materiam circa quam verſatur. Altera verò perſona, B per quam fit adiuratio, videtur ſe habere per modum obiecti formalis, reſpectu adiurationis, quia per illam, ſeu propter illam fit.

Ad quas perſonas dicat reſpectum adiuratio.

Secundò ſequitur ex hac declaratione, actum hunc in ſuo genere honeſtum eſſe, ſi circa debitam materiam, & cum reliquis circunſtantiis fiat. Probatur primò ex Scriptura, quia interdum fiebat adiuratio auctoritate Dei. Numer. 5. vbi de muliere ſuſpecta de adulterio dicitur. *Et adiurabis eam.* Quamuis enim aliqui cenſeant adiurandi verbum ibi in tertia ſignificatione ſumi, vt idem eſſet adiurare adulteram, quod maledictionibus eam ſubiicere, & per execrationem illam ad iurandum inducere; nihilominus exiſtimo, illam fuiſſe quandam adiurationem propriam, ſicut nunc de C illa loquimur, vt infrà declarabo. Sancti etiam viri ſolent adiurationibus vti, vt de Abraham legitur Geneſ. vigeſimo quarto, & de Iacob. Gen. 50. quas etiam fuiſſe proprias adiurationes infrà oſtendam. Vſus etiam Eccleſiæ manifeſtus eſt. Ratione verò declaratur corollarium, quia duas habitudines (vt dixi) includit adiuratio, vtraque autem poteſt eſſe honeſta; ergo & tota actio. Minor declaratur, nam adiuratio reſpectu perſonæ adiuratæ eſt inductio quædam, hæc autem erit honeſta, ſi tria obſeruentur. Primum eſt, vt ad actionem, vel omiſſionem de ſe bonam, ſeu quæ bene fieri poſſit, inducatur, aliàs eſſet praua, & inordinata inductio. Secundum eſt, vt modo debito fiat: poteſt enim inductio fieri, vel rogando tantùm, & amicè petendo, vel imperando, & quaſi cogendo, vel

3. Adiurationẽ eſſe actum honeſtum in ſuo genere. *Num.5.* Tolet. Luc. 8. Anno 62. Lorin. Act. 19.verb.14.

Quæ conditiones requirantur vt adiuratio ſit honeſta.

vel obiurgando, hos enim duos modos diſtinxit D. Thomas dictò artic. 1. Licet alij ſolam inductionem, aut imperium in virtute alicuius ſuperioris velint eſſe adiurationem, nam alia, quæ fit rogando magis pertinet ad obſecrationem, vt videre licet in Abulenſ. Matth. 8. quæſtione 112. Sed non oportet de nomine contendere, quia nihil impedit, eandem actionem diuerſis reſpectibus iurationem, & adiurationem appellari, vt infrà declarabo. Ex illis ergo duobus adiurandi modis vnus eſſe poteſt accommodatus vni perſonæ, alius verò alteri. Debet ergo, qui adiurat obſeruare, & conditionem perſonæ, quam adiurat, & habitudinem, ſeu proportionem, vel poteſtatem, quam reſpectu illius habet, & iuxta illius exigentiam modum adiurandi, ſeu inducendi tenere, & ita honeſto modo fiet adiuratio, vt in cap. ſequent. deſcendendo ad ſingulas perſonas adiurabiles (vt ſic dicam) diſtinctius explicabimus. Tertia conditio eſſe poteſt, vt inductio habeat iuſtam, & rationabilem cauſam, quæ in omni ferè negotio, vel humana actione neceſſaria eſt. Simili modo obſeruandus eſt debitus modus reſpectu eius, per quem adiuratio fit, ille enim interponitur vt det auctoritatem, fauorem, vel virtutem inductioni alterius: ergo etiam reſpectu illius neceſſarium eſt, vt inductio ſit honeſta, & proportionata conditioni eius. Si ergo hæc obſeruentur, vt facilè fieri poteſt, adiuratio erit honeſta. Qualis autem ſit hæc honeſtas, & quomodo obſeruanda ſit, in ſequentibus fiet manifeſtum.

D. Thom. — *Abulenſ.* — Qui adiurat, quid obſeruare debeat.

4. Tertiò ſequitur ex dictis adiurationem non habere ſpecialem rationem actus religionis ex habitudine ad perſonam adiuratam. Probatur, quia religio habet Deum pro obiecto, ergo omnis actus religionis vt ſic, debet circa Deum verſari: ſed adiuratio vt reſpicit perſonam adiuratam, non verſatur per ſe loquendo circa Deum, ſed circa creaturas, nimirum homines, vel Dæmones, vt exemplis adductis conſtat, & in ſequenti cap. latius dicetur: ergo adiuratio non habet, quod ſit religionis actus ex parte perſonæ adiuratæ. Dices: interdum poteſt Deus ipſe adiurari, ergo tunc ſaltem pertinebit adiuratio etiam ſecundum illum reſpectum ad virtutem religionis. Reſponderi poteſt negando conſequentiam, quia etiam tunc non attingitur Deus, vt Deus, ſed ſecundum quandam generalem rationem, quæ poteſt eſſe communis Deo, & creaturis. Veriùs tamen dicitur, tunc quidem actum illum, ſecundum illam habitudinem pertinere ad religionem, ſed non eſſe actum ab oratione, ſeu petitione diſtinctum. Adiuramus enim Deum, petendo aliquid ab ipſo propter ipſum: quia non poſſumus rectè inducere Deum ad aliquid agendum, niſi humiliter ab ipſo deprecando, ergo licet illa met actio ſub alio reſpectu adiuratio dicatur, vt attingit Deum adiuratum, non eſt niſi quædam oratio. Vnde ſi quis interroget, quando perſona adiurata eſt creata, quam honeſtatem poſſit habere adiuratio reſpectu illius, cùm honeſtatem religionis non habeat, reſpondeo breuiter, cum proportione eſſe declarandam. Nam poteſt eſſe honeſta petitio humanæ amicitiæ, ſi ſit ad hominem æqualem, vel miſericordiæ, ſeu cuiuſdam obſeruantiæ, ſi ſit ad Superiorem: vel iuſtitiæ, ſi ſit ad ſubditum, vel poteſt eſſe Duliæ, & ſuo modo Religionis, ſi ſit ad Sanctos cum Chriſto regnantes, eo ſcilicet modo, quo illos ex religione oramus, vel denique poteſt eſſe quidam actus fidei,

Adiuratio non habet ſpecialẽ rationem Religionis reſpectu perſonæ adiurato. — Quomodo Deus à nobis adiuretur. — Adiuratio ad hominẽ qualis eſſe poſſit.

A & confeſſionis eius, ſi ſit ad Dæmones, vt in cap. ſequen. declarabimus.

Quartò infero ex dictis, adiurationem eſſe actum religionis reſpectu perſonæ, per quam, ſeu propter quam altera adiuratur, quando adiuratio per Deum ipſum fit. Supponimus quidem ex proprietate vocis ſuprà explicata, & vſu ipſius rei, adiurationem per Deum fieri, nihil enim eſt frequentius, quàm aliquid ab alio petere per Deum; vel propter amorem Dei: illa ergo eſt adiuratio hominis per Deum. Ille ergo actus non eſt religionis ex habitudine ad hominem adiuratum: ergo oportet, vt illam rationem participet ex habitudine, quam habet ad Deum, per quam alter adiuratur. B Dices: etiam ſub illo reſpectu non videtur eſſe actus religionis, quia religio attingit Deum, vt perſonam, circa quam verſatur: ſed adiuratio non ita reſpicit eum, per quem fit, ſed eum, cui fit, vt dictum eſt: ergo nullo modo eſt actus Religionis. Reſpondeo, adiurationem dupliciter conſiderari poſſe: primò quaſi materialiter in ratione petitionis, vel iuſſionis, aut alia ſimili: ſecundò in formali ratione cultus. Priori modo verſatur circa perſonam adiuratam, & vt ſic, fatemur non eſſe actum religionis, vel ſi aliquando eſt, non eſſe diſtinctum ab oratione, vt diximus. Poſteriori autem modo dicimus verſari circa Deum, vt circa perſonam adiuratam, ſeu cultam: quando enim aliquid per Deum petimus, C in hoc ipſo honorem, & cultum tribuimus Deo, quia eius auctoritatem, aut virtutem ſufficere profitemur ad obtinendum id, quod intendimus, ergo vt ſic, actus ille religionis eſt.

5. Adiurationẽ eſſe actum religionis reſpectu perſonę per quã altera adiuratur. — Adiurationẽ nõ eſſe actũ religionis auctor probat. — Reſponſio.

Confirmatur, ac declaratur primò, quia in illo actu nomen Dei aſſumimus, ergò in illo ſeruandum eſt præceptum illud, *Non aſſumes nomen Dei tui in vanum:* at præceptum illud religionis eſt, vt eſt apud omnes receptum. Et patet, quia ad nullam aliam virtutem pertinet obſeruare, vt actus ille cum debita reuerentia Dei fiat, ergo vt ſic factus eſt religionis. Tandem hac ratione, exorciſmi Eccleſiaſtici inter actus religionis computantur, quia ſunt adiurationes quædam, non ſunt D autem religionis, vt verſantur circa res adiuratas, quæ maximè ſolent eſſe Dæmones, vt optimè declarauit Tertullianus cap. 32. Apolog. dicens, *Dæmones adiurare conſueuimus, non peierare, vt illis Diuinitatis honorem conferamus.* Eſt ergo exorciſmus actus religionis, quatenus in cultum Dei cedit, eo quòd virtuti eius nitatur.

6. Declaratur adiurationẽ eſſe actum religionis. — *Tertullian.*

Quintò infero, adiurationẽ eſſe ſpecialem actum religionis diſtinctum à reliquis. Probatur, quia modus diuini cultus, qui in eo inuenitur, diſtinctus eſt à reliquis, vt ex proximè dictis facile intelligi poteſt. Magis verò declarabitur conferendo illum cum oratione, & iuramento, cum quibus videri poteſt habere aliquam affinitatem: nam à cæteris tam clarè diſtinguitur, vt nulla collatio- E ne cum illis, vel explicatione opus eſſe videatur. Adiuratio ergo ab oratione manifeſtè diſtinguitur, quia per orationem aliquid à Deo petimus, per adiurationem, vt talis eſt non petimus à Deo, ſed petimus propter Deum, quod longè diuerſum eſt. Imò interdum non petimus, ſed imperamus, in virtute Dei, vel nominis eius, multum ergo differunt hi actus etiam in ſuo eſſe reali. Vnde etiam differunt in peculiari ratione cultus. Nam per orationem profitemur Deũ eſſe auctorem honorum omnium, cuius ope, & auxilio indigemus: per

7. Adiurationẽ eſſe ſpecialẽ actum Religionis diſtinctum à reliquis.

per adiurationem autem profitemur tantam eſſe Dei auctoritatem, vel virtutem, vel bonitatem, vt quilibet eius nomine audito moueri debeat ad præſtandum, quicquid propter Deum ab illo poſtulatur. A

8. Cum iuramento verò habet adiuratio quadam conuenientiam in hoc, quod ſicut iuramentum adhibetur ad dandam auctoritatem aſſertioni, vel firmitatem promiſſioni, ita adiuratio fit ad dandam efficacitatem poſtulationi, aut iuſſioni. Vnde ſicut iuramentum non pertinet ad religionem propter reſpectum ad perſonam, cum qua loquimur, ſed propter reſpectum ad perſonam, quam interponimus ad dandam auctoritatem locutioni noſtræ, cuius reuerentiam, & honorem obſeruat religio: ita cum proportione ſe habet adiuratio, vt explicatum eſt. Nihilominùs tamen differunt, quia per iuramentum, aut diuina veritas ad aſſertionem confirmandam, aut Maieſtas, & auctoritas Dei ad firmandam promiſſionem adducitur: per adiurationem verò ſolùm interponitur Deus, vt obiectum amoris, vel timoris alterius, quem adiuramus, vt inde vel timore, vel amore, moueatur ad faciendum aliquid. Conſtat autem has eſſe rationes valdè diuerſas, tam in eſſe rei, & intellectualis operationis, quàm in ratione cultus: ergo. Vnde ſuprà explicatum eſt, aliter obſeruandam eſſe reuerentiam Deo debitam in iuramẽto aſſertorio, per quod Deus inducitur, vt teſtis enunciationis; aliter in promiſſorio, in quo ſe habet, vt dans auctoritatem promiſſioni. Sic ergo differt ab vtroque iuramento adiuratio, per quam ſolùm inducitur Deus vt mouens alterum, ſeu dans efficaciam iuſſioni aut petitioni, nam per hunc modum multò minùs diuinam auctoritatem interponimus, & quaſi pignoramus, vt ſic dicam, quàm per ſuperiores, vt conſtat.

In quo conueniant iuramentum, & adiuratio. B In quo differant.

9. Obiici verò poteſt, nam Geneſis 24. dixit Abraham ſeruo ſuo, *Pone manum tuam ſubter femur meum, vt adiurem te.* Et tamen ibi ab eo exigit iuramentum, vt ipſemet Abraham paulo inferiùs declarauit, dicens: *Sin autem mulier noluerit ſequi te, non teneberis iuramento.* Et ſubdit, *Poſuit ergo ſeruus manum ſub femore Abraham, & iurauit illi ſuper ſermone hoc:* & infrà dixit idem ſeruus, *Adiurauit me Dominus meus.* Ergo iurare, & adiurare idem ſunt, & conſequenter adiuratio, non eſt actus à iuramento diſtinctus. Similiter Geneſ. 47. Iacob dixit ad Ioſeph. *Pone manum tuam ſub femore meo, & facies mihi miſericordiam, & veritatem, vt non ſepelias me in Ægypto,* & infrà, *Reſpondit Ioſeph, ego faciam, quod iuſſiſti, & ille, iura ergo, inquit, mihi.* Et tamen cap. 50. dicit idem Ioſeph, *Eo quòd pater meus adiurauerit me,* ſunt ergo idem. Idem ſumitur ex 2. Eſdr. vltim. ibi, *Et adiurauit Principes Sacerdotum, & Leuitarum, vt facerent ſecundum verbum hoc, & iurauerunt.* Denique Ioſue 2. & 5. adiuràre nihil aliud eſſe videtur, niſi ad iurandum inducere.

C Geneſ. 24. Adiurare & iurare idem eſſe videtur. D Geneſ. 47. Geneſ. 50. Eſdr. vlt.

10. Propter hæc dicunt aliqui, quoties iuramentum promiſſorium ab aliquo exigitur, interuenire adiurationem, & talem adiurationem factam eſſe in omnibus citatis locis, nihilominùs tamen addunt, non confundi adiurationem cum iuramento, quia poteſt fieri adiuratio, non exigendo iuramentum, vt quotidie fit à pauperibus poſtulantibus propter Deum, & ex dicendis euidenter conſtabit. Sed ſicut hoc poſterius certum eſt, ita etiam prius non eſt neceſſarium, nam ſine dubio adiuratio, & petitio iuramenti etiam promiſſorij formaliter diuerſa ſunt. Vnde D. Thomas d. q. 90. artic. 1. ad 3. dixit, adiurare non eſſe ad iurandum inducere. Quocirca ſicut adiuratio ſeparabilis eſt à iuramento promiſſorio, ita & hoc iuramentum peti poteſt ſine adiuratione, vt quotidie in contractibus, & iudiciis fieri videtur, & ratio eſt, quia poteſt quis ab alio petere, vt cum iuramento ſe obliget, non interponendo alio modo ex parte ſua diuinum nomen. Igitur ſi aliquando ſola petitio iuramenti promiſſorij adiuratio vocatur, vt videtur eſſe in illo loco Ioſue 2. Verbum adiurandi æquiuocè transfertur ad ſignificandum idem, quod ad iurandum inducere. Aliquando verò, & ſæpe poſſunt illa duo coniungi, vt videtur fuiſſe in aliis locis citatis: nam, vt dixi, adiuratio poteſt variis modis fieri, ſcilicet rogando, iubendo, cogendo. Inter alios ergo modos vnus eſt, exigere fœdus, & obligationem ab illo qui inducitur ad aliquid faciendum: & aliquando ad maiorem firmitatem poteſt exigi iuramentum, vt in prædictis locis factum eſt. Coniunguntur ergo ibi adiuratio, & iuramentum, ſemper tamen manent diſtinctæ quoad proprias rationes ſuas: & videtur adiuratio præcedere, & progredi vſque ad iuramenti petitionem. Sicut priùs dicitur Iacob adiuraſſe Ioſeph, & Ioſeph obtuliſſe ſe facturum id, de quo adiuratus fuerat, nihilominùs addidit Iacob, *Iura ergo mihi:* priùs enim ille ritus ponendi manum ſub femore licèt adhiberetur in iuramẽto, vt ſuprà lib. 1. viſum eſt, potuit tamen idem ritus in adiuratione adhiberi. Petebatur enim ſimul iuramentum, quia ex promiſſione facta cum adiuratione petentis, non tanta obligatio naſcitur, quanta ſi iuramento firmetur. Sic etiam intelligo adiurationem illam, quæ circa adulteram fiebat, Num. 5. nam ab illa in nomine Dei petebatur, vt veritatem aperiret, tum ex reuerentia præſentiæ Domini, iuxta illud, *Cùm ſteterit mulier in conſpectu Domini*, &c. tum etiam ex timore diuinæ iuſtitiæ, & comminatione eius, quæ per maledictiones ſignificatur: vt legimus 1. 1. Reg. 14. vbi Saul populum adiuraſſe dicitur, ſub maledictione illi imperando. Sic ergo iurabatur ſuſpecta de adulterio, & veriſimile eſt ibi etiam fuiſſe exactum à fœmina iuramentum execratorium, quia non ſolùm ſacerdos maledicta proferebat, dicens: *Sin autem declinaſti à viro tuo, his maledictionibus ſubiacebit, Det tibi Dominus in maledictionem,* ſed etiam mulier cogebatur reſpondere: *Amen, Amen,* virtute iurans, vt ſibi talia euenirent, ſi tale quid commiſerat. Interueniebat ergo ibi propria adiuratio, qualis à nobis deſcripta eſt, licet modus conteſtandi Diuinam virtutem ſingularis fuerit, & tandem per adiurationem conſummaretur.

Opinio aliquorum. Adiurationẽ & iuramentum idẽ eſſe quidam putant. D. Thom. Adiuratio & iuramentum aliquando coniunguntur. Adiuratio mulieris fiebat cum iuramento.

CAPVT II.

Quæ res poſſint ſanctè, ac religioſè adiurari.

Tres perſonæ, ſeu ſuppoſita in adiuratione interueniunt, quæ adiurat, quæ adiuratur, & per quam fit adiuratio, quæ non ſunt quidem ſemper diſtinctæ in re, vt vidimus, diſtinguuntur tamen habitudine, & frequentiùs re ipſa, ideóque neceſſe eſt exponere in quas res, vel perſonas poſſit talis habitudo, vel ratio conuenienter cadere. Non eſt verò, quòd circa perſonam adiurantem immoremur, nam conſtat in primis fieri non poſſe, niſi per intellectualem, vel rationalem naturam, quia petitio, & imperium ſunt actus rationis: & cum additur adiuratio, ſeu obteſtatio, aut comminatio, multò magis neceſſaria eſt vis rationis. Deinde clarum 1.

E Quæ perſonæ interueniant in adiuratione. Perſona adiurans intellectualis, vel rationalis eſſe debet.

clarum eſt, homines poſſe adiurationibus vti, vt cõſtat ex dictis in præced. cap. & ex vſu, & quia ad hoc habent ſufficientem cognitionẽ, & diſcurſum. Hic verò præcipuè agimus de adiuratione, quæ ab homine fit, & potiſſimũ de illa, quæ ex ſupernaturali cognitione, & gratia procedit. Denique etiam conſtat, ſuperiores creaturas intellectuales poſſe adiurare, vt de ipſo etiam Dæmone dicitur Marci 5. adiuraſſe Chriſtum: *Adiuro te per Deum, ne me torqueas:* vnde à fortiori Angeli ſancti poſſunt homines adiurare, imò & Deus ipſe, vt ex dicendis conſtabit. Itaque de adiurante nulla eſt peculiaris difficultas. An verò in aliquibus hominibus ſit in hoc peculiaris aliqua virtus, præſertim reſpectu Dæmonum, infrà dicemus.

Marc 5.

2. Perſona adiurata debet eſſe diſtincta ab adiurante.

Circa perſonam autem, ſeu rem, quæ adiurari poteſt, ſupponendum eſt, debere eſſe perſonam diſtinctam ab adiurante, quia ſicut nemo ſe ipſum rogare, aut deprecari poteſt, ita etiam nec adiurare. Dices, poſſe aliquem ſibi ipſi imperare, & adiurationem etiam fieri poſſe imperando: poterit ergo ſaltem hoc modo aliquis ſe ipſum adiurare. Reſpondeo, tunc imperio adiungi adiurationem, quando voluntas imperati non eſt omninò in poteſtate imperantis, & ideò iſte indiget, quaſi fauore numinis ſuperioris ad extorquendam ab alio obedientiam: at verò cum homo ſibi imperat, habet in manu ſua voluntatem ſuam, imò imperij ſui efficacia ex ſua voluntate dependet, illud enim imperium ſui efficax eſt, quod ex voluntate abſoluta procedit, & ideo in tali imperio non habet locum adiuratio. Poteſt quidem homo interdum ſibi proponere diuinum adiutorium, aut præceptum, aut beneplacitum, vt ſe excitet ad volendum, vel imperandum ſibi, ſed illa non eſt propria adiuratio, ſed quædam veluti perſuaſio, & maior obiecti illuſtratio, quia homo ſe ipſum inducit ad obiectum volendum.

3. Poſſe licitè Deũ, ab homine adiurari. *D.Thom.*

Hoc ergo poſito, dicendum primò eſt, Deum poſſe aliquo modo ab homine adiurari, illius tamen adiurationem, inter partes orationis collocari, & obſecrationem appellari. Hæc aſſertio aſſumitur ex D.Thom. 2.2.q.83. art.17. ad 1. & quæſt.90. artic. 1. ad 3. Et declaratur breuiter vtraque pars: nam in primis non habet locum erga Deum adiuratio per modum imperij, quia eius eſt imperare, non imperari. At verò ſicut poſſumus orare Deum, ita etiam poſſumus aliquid diuinum illi repræſentare, ob cuius amorem, aut merita, noſtras orationes exaudiat, vt conſtat ex vſu Scripturæ, in qua legimus Moyſen, & alios Prophetas oraſſe Deum propter ſemetipſum, & propter Abraham, & alios iuſtos ſibi dilectos. Et Eccleſia ſemper orat per Chriſtum, vt in tractatu de Oratione diximus. Hic ergo orandi modus quandam Dei adiurationem continet, quia exoratur Deus, & ad impetrandum ab illo interponitur, vel ipſemet Deus, vel aliquis nomine eius, qui potentior ſit, quàm nos ad impetrandum apud illum, vt per eum oratio noſtra iuuetur: ratio autem adiurationis in hoc perficitur, vt ſuprà declarauimus. Conſtat autem ex dictis ſuprà de partibus orationis, totum hoc pertinere ad obſecrationem, in qua proponitur Deo ratio aliqua obtinendi aliquid ab ipſo, vt cùm per Chriſtum, vel per ipſiuſmet Dei bonitatem poſtulamus. Hæc ergo adiuratio, obſecratio quædam eſt, ſolùmque videntur ratione, & denominatione differre, nam obſecratio dicitur, quatenus dat vires orationi: adiuratio, quatenus eſt peculiaris actus reuerentiæ illius perſonæ, per quam Deus adiuratur, vt ex dictis ſatis conſtat.

Adiuratio ad Deum nõ fit per modum imperij.

Adiuratio ad Deum tota ad obſecrationem pertinet.

4. Tam viatores, quàm Beatos, & Angelos poſſe à nobis adiurari. *D.Thom.*

Dico ſecundò, homines tam viatores, quàm Beatos, & Sanctos Angelos poſſe à nobis adiurari, idque licitè, & ſancte fieri, ſi debito modo fiat. Hoc etiam tradit D.Thom. d.q.90. art.1. & eſt receptum apud omnes: & de Angelis quidem, & hominibus cum Chriſto regnantibus conſtat ex dictis ſuprà de Oratione. Oſtendimus enim Sanctos rectè orari à nobis, & conſequenter etiam obſecrari, & ita habet communis vſus fidelium, & Eccleſię, nam petimus à Virgine per filium, & per natiuitatem, vel aſſumptionem ſuam, & proportionali modo poſſumus ab aliis Sanctis petere. Vnde hæc pars huius aſſertionis eodem modo cum proportione accipienda eſt, quo præcedens concluſio. Eſt enim hæc adiuratio Sanctorum, obſecratio quædam, & pars orationis ad ipſos: & ideo vt licitè fiat, ea obſeruanda ſunt, quæ ad debitum modum orandi Sanctos neceſſaria ſunt. Nec enim poſſumus Sanctos adiurare cum imperio, ſed cum reuerentia, & honore humiliter eos precari, non vt auctores bonorum, ſed interceſſores: eodem ergo modo poſſumus illos adiurare.

Adiuratio Sanctorũ obſecratio quędam eſt.

5. Reſpectu viatorũ adiuratio fieri poteſt deprecando tantùm.

At verò reſpectu viatorum interdum poteſt adiuratio fieri deprecando tantùm, vt cùm ſubditus adiurat Superiorem, vel amicus, amicum, aut pauper, diuitem, vt per Deum, vel per Chriſtum, aut aliquem Sanctum, ſibi ſubueniat: ibi enim perfectè inuenitur tota ratio adiurationis, quam explicuimus, & hoc genere adiurationis videtur vſus Paul. 2. Corinth. 5. dicens: *Obſecramus pro Chriſto reconciliamini Deo*, & cap. 10. *Ipſe ego Paulus adiuro vos per manſuetudinem, & modeſtiam Chriſti.* Eſtque hic modus adiurandi per ſeſe rationi conſentaneus, quia Dei commemoratio, & honor optimum medium eſt, ad aliquid honeſtum ab alio homine efflagitandum. Aliquando verò fit adiuratio ad alios homines imperando, & quaſi cogendo, & tunc oportet, vt adiurans habeat auctoritatem aliquam ſuper adiuratum, vt D. Thomas dixit, aliàs iniuſtè ageret vſurpando iuriſdictionem, vel poteſtatem, quam non habet. Et ſic videtur Abraham, adiuraſſe ſeruum, & Iacob, filium, & de hoc genere adiurationis poteſt intelligi illud Pauli 1. Theſſ. 5. *Adiuro vos per Dominum, vt legatur epiſtola hæc omnibus ſanctis fratribus.* Quamuis etiam poſſit illud intelligi de adiuratione deprecatiua. Clarius videtur fuiſſe præceptiua adiuratio illa Pauli 2. ad Timoth. 4. *Teſtificor coram Deo, & Chriſto Ieſu, per aduentum ipſius, & regnum eius prædica verbum, &c.* Et hac etiam adiuratione improbè, & temerè vti voluit Caiphas, cum ad Chriſtum dixit: *Adiuro te per Deum viuum, &c.* In quo multipliciter peccauit, tum quia putauit ſe poſſe imponere Chriſto neceſſitatem, & obligationem reſpondendi, tanquam reo in legitimo iudicio interrogato: tum etiam quia non ad cognoſcendam veritatem, ſed ad captandam occaſionem condemnandi Chriſtum, ipſum adiurauit, vt eſt per ſe clarum, & effectus probauit. Quando verò fit legitima poteſtate, & debita intentione, de ſe honeſta eſt, vt ex ratione ſuprà facta conſtat.

2.Cor.5.

Adiuratio ad homines fit aliquando imperando.

1.Theſſ.5.

2.Timoth.4.

Adiuratio Caiphę facta Chriſto fuit graue peccatum.

6. Dæmones licitè poſſunt adiurari ab hominibus.

Dico tertiò: Dæmones etiam ſanctè, & licitè adiurari poſſunt ad hominibus, ſi debito modo adiuratio fiat. Concluſio eſt certa ſecundùm fidem, nam Eccleſia ab initio conſueuit adiurare Dæmones, vt Patres ſuprà commemorati teſtantur, & multi alij, quos retuli in 3. tom. de Sacrament. diſput. 15. ſection. 4. & in Comment.

arti

articuli 2. quæſt. 70. Diui Thomæ. Fundatur autem hic vſus in Chriſti verbis, ac virtute, dixit enim Marci vltimo, de ſuis fidelibus: *In nomine meo dæmonia eijcient.* & Luc. 10. *Dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes,* &c. Vnde eſt etiam in Eccleſia peculiaris ordo Clericorum, ad exorcizandos dæmones inſtitutus, idem autem eſt Latinè adiurare, quod Græcè exorcizare, vt ex dictis patribus, & vſu Theologorum conſtat. Tantùm ergo neceſſe eſt, vt in adiuratione facienda debitus modus teneatur, in quo hæc obſeruanda videntur.

Marc. vlt. *Luc. 10.*

Exorcizare & adiurare idem ſunt.

7. Primò ergo requiritur, vt finis adiurationis ſit expellere, abiicere, ac fugare dæmonem, non verò aliquid ab illo obtinere, vel ſocietatem aliquam cum illo inire. Hoc docet D. Thomas d. quæſt. 90. artic. 2. & conſtat primò, quia Chriſtus non dedit Eccleſiæ ſuæ virtutem, niſi ad fugandos, & coërcendos dæmones, iuxta illud: *In nomine meo dæmonia eijcient.* Et Luc. 10. Cùm Apoſtoli gloriarentur, quod etiam dæmones ſubiicerentur ipſis, Chriſtus declarauit eis poteſtatem ipſis eſſe datam ad calcandos illos, eorúmque virtutem, vt nihil nocere nobis poſſint: ergo non aliter licet nobis adiurare dæmones. Probatur conſequentia, tum quia non valemus id facere, niſi per poteſtatem à Deo conceſſam, naturaliter enim longè inferiores ſumus, tum etiam quia aliàs periculo exponimur, vt multum nobis noceant, cùm tamen finis adiurationis eſſe debeat, dæmonis inſidias, & artes nocendi fugere, vel fugare.

Finis adiurationis quę ſit dæmonibus. *D. Thom.*

8. Secundo neceſſarium eſt, vt non rogando, vel amicè petendo, ſed imperando, obiurgando, vel cogendo dæmon adiuretur. Hoc etiam docuit Diuus Thomas, d. articul. 2. & tam hanc quàm præcedentem aſſertionem complexus eſt Auguſtinus 10. de Ciuit. cap. 22. dicens: *Vera pietate homines Dei, aëream poteſtatem inimicam, contrariamq́; pietati exorcizando eijciunt, non placando: omnes tentationes, aduerſitatéſque eius vincunt orando, non ipſam, ſed ſuum Deum aduerſus ipſam,* & Tertullianus lib. de Anima c. 57. *Spiritualia* (inquit) *nequitiæ non quidem ſocia conſcientia, ſed inimica ſcientia nouimus, nec inuitatoria operatione, ſed expugnatoria dominatione tractamus.* Ratio verò eſt, tum quia dæmon nihil propter Deum operatur ob ſuam obſtinationem, ergo vanum eſſet illum propter Deum rogare, tum etiam quia omnis ſocietas cum dæmone nobis prohibita eſt, rogare autem illum, aut beneuolè petere, quædam ſocietas eſt, tum denique quia dæmon nihil ſponte operatur, niſi in odium Dei, & hominum perniciem, ergo aliquid ſpontaneum ab illo petere eſt participare, & communicare operibus illius malignis. De qua re videri poſſunt quæ latè diximus tractatu 3. lib. 2. de Superſtitione, cap. 7. & 8.

Auguſt.

Tertull.

Dæmon nihil propter Deum operatur.

9. Neque obſtant huic aſſertioni, quæ Caietanus obiicit, ſcilicet, quod interdum licet aliquid interrogare à dæmone, ſicut interrogauit Chriſtus, Marc. 5. & Sancti aliquando leguntur petiiſſe à dæmonibus aliquas actiones, quaſi officia, vel ſeruitia. Reſpondetur enim in primis numquam hæc, & ſimilia, facta eſſe à Chriſto, vel Sanctis, petendo, & quaſi rogando, ſed imperando, vel propria virtute, vt à Chriſto, vel in nomine Chriſti, vt ab aliis Sanctis. Deinde quidquid in hoc genere à Sanctis factum eſt ad dæmonis expulſionem, cum eius confuſione, fructu fideliũ, & maiori Dei gloria factum eſſe, atque ita fieri poſſe: vt docet Antoninus 2. p. tit. 12. cap. 1. §. 5. cum D. Thom. 2. 2. q. 95. art. 4. ad 1. vbi ex Beda reddit rationem, cur

Anton. *D. Thom.* *Beda.*

A Chriſtus interrogauerit à dæmone quomodo vocaretur, *Vt intellecta magnitudine verbi, virtus curantis magis emicaret.* At verò interrogare aliqua curioſè ab energumenis, & obſeſſis à dæmone, etiam cum actu adiurantur, quæ nihil conferunt ad expulſionem dæmonis, vel ad ædificationem fidelium, non caret ſuperſtitione, licet ex leuitate materiæ poſſet à culpa mortali excuſari, vt Caietanus notat, & ſequitur Nauarrus cap. 11. num. 28.

Interrogare aliqua à dæmone curioſè non caret ſuperſtitione. *Nauarr.*

Tertiò requiritur, vt hæc adiuratio legitima poteſtate fiat, non enim omnibus datum eſt poſſe dæmones exorcizare, ſed miniſtris ad hoc munus ſpecialiter deputatis, & ideò regulariter non licet aliis hoc munus vſurpare. Probatur, quia vel id facere tentant virtute naturali, vel diuina, vel in vi pacti B cum ipſo dæmone. Primum ſtultum eſt, cum virtus naturalis dæmonis ſit longè ſuperior. Tertium ſuperſtitioſum eſt, vt dicto loco oſtendimus, ſecundum autem temerarium eſt. Vnde timere debent, qui hanc poteſtatem temerè vſurpauerint, ne illis prauus ſpiritus reſpondeat: *Ieſum noui, & Paulum ſcio, vos autem qui eſtis? & inſiliat in eos,* &c. vt in ſimili refertur Act. 19. Hoc autem intelligendum eſt de adiuratione ſolemni & publica, quæ ſecundùm quandam præſcriptam formam ab Eccleſia inſtitutam in ea fieri conſueuit: nam illa pertinet ad actus ordinis Eccleſiaſtici, qui non poſſunt niſi à conſecratis miniſtris exerceri. 10.

10. Dæmones exorcizare ſine legitima poteſtate nemo debet.

Nihilominùs tamen priuatim interdum licere poteſt, dæmonem adiurare in virtute Dei, & C per fidem in ipſum, & confidendo de virtute nominis Ieſu, & virtutis eius. Sed hoc etiam duobus modis fieri poteſt, vnus eſt viſibilis, quando dæmon corporaliter hominem obſidet, & vexat. Et tunc illius expulſio ſi ſit efficax, & extraordinario modo fiat, pertinet ad virtutem miraculorum, & ſine ſpeciali inſtinctu Spiritus ſancti & fide ab eo inſpirata, tentari non debet. Hoc autem modo legimus Sanctos ſæpe expuliſſe dæmonia, & non ſolos viros, ſed etiam ſanctas fœminas, vt ex legendis Sanctorum conſtat. Et in primitiua Eccleſia videtur frequenter fuiſſe fidelibus communicata hæc poteſtas ſupra dæmones, vt ſumi poteſt ex Tertulliano lib. de Coron. D milit. capit. 11. & libr. de Idololatr. capit. 11. & in Apolog. cap. 23. dicente: *Addatur hic aliquis ſub tribunalibus veſtris, quem dæmone agi conſtet. Iuſſus à quolibet Chriſtiano loqui ſpiritus ille, tam ſe dæmonem confitebitur de vero, quàm alibi Deum de falſo.* Vbi expendendæ ſunt particulæ illæ, *à quolibet Chriſtiano, & iuſſus, & confitebitur,* vtique vi imperij, & virtutis diuinæ, & ad eum finem, vt Chriſtiana veritas, & dæmonis falſitas innoteſcat. Idem ſemel atque iterum repetit Iuſtinus, Dialogo cum Tryphone, & Oratione pro Chriſtian. & Athanaſius de Incarnatione Verbi. Alius verò modus adiurationis intelligi poteſt, priuatus verò modus adiurationis intelligi poteſt, priuatus, & occultus, vel etiam inuiſibilis, ac ſpiritualis, quo poſſunt licitè, & vtiliter vti fideles, quando tentati dæmo- E ni reſiſtunt fortes in fide, ſolent enim Sancti viri exprobrare dæmoni, & interiùs adiurare in nomine Domini, vt diſcedat. Nam licet non ſint omninò certi, quod dæmon pariturus ſit, & diſceſſurus, vel à tentando ceſſaturus: nihilominus probabiliter id ſperare poſſunt, fundati quidem præcipuè in fide, & in virtute nominis, & Crucis Chriſti, ſimúlque contemnentes dæmonem, qui propter ſuperbiam ſuam ferre non poteſt huiuſmodi piorum exprobrationes, ideóque confuſus diſcedit.

11. Quibus modis dæmon adiurari poſſit.

Dæmones expellendi poteſtas fidelibus omnibus olim communicata.

Iuſtin. *Athanaſ.*

Adiuratio dęmonis priuata, & occulta quomodo fiat.

De qua re legi poſſunt multa apud Athanaſium, in vita S. Antonij.

12. *Quomodo adiurari poſſint irrationales creaturæ. D.Thom. Soto.*

Dico quartò: irrationales creaturas ſecundum ſe non poſſe propriè adiurari, in alio verò, ſeu per modum cuiuſdam efficaciæ miraculoſæ adiurari poſſe. Ita docet Diuus Thomas d. quæſt. 90. artic.3. & Sotus lib.8.de Iuſtit.quæſtione 3.artic.3. & in ſimili id explicuimus in 5. tom. de Cenſuris, diſputatione 5. ſectione 1. declarando quomodo ſoleant animalia nocentia arboribus, vel fructibus terræ exorcizari, vel quaſi anathematizari, ad eundem enim modum de adiuratione loquendum eſt. Probantur ergo, & explicantur breuiter ſingulæ partes. Nam in primis adiuratio reſpectu illius,qui adiuratur, eſt quædam obſecratio, petitio, aut imperium: ſed creaturæ irrationales non ſunt capaces talium actionum, quia tam petitio quàm præceptum propriè ſumptum non præcipitur, niſi intellectu, & ratione, ergo ex hac parte non poſſunt creaturæ irrationales propriè adiurari. Hinc tamen facilè probatur ſecunda pars,quia creaturæ irrationales nobis non nocent ſine ordinatione, vel permiſſione Dei, ſæpe verò à dæmonibus agitantur, & mouentur in noſtram perniciem Deo permittente: poſſunt ergo abiici, & fugari per adiurationem Dei, vel dæmonis, & hoc modo dicuntur adiurari in alio, alium adiurando, à quo ipſæ mouentur.

Animalia irrationalia propriè adiurari non poſſunt.

13. Vnde fit, vt quando hæc adiuratio fit directè ad Deum, per obſecrationem fiat, quia (vt dixi) reſpectu Dei non habet locum alius modus adiurationis, & huiuſmodi ſunt plures orationes Eccleſiæ, in quibus à Deo poſtulatur, vt auertat inclementiam aëris,aut nubium,aut nocentia animalia: & omnes concludunt, *Per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.* Sic etiam ſolemus exorcizare aquam, ſaltem,& ſimilia,deprecando Deum cum ſimili obſecratione, vt illis peculiarem virtutem præbeat ad aliquos effectus. At verò ſi adiuratio fiat directè ad Dæmonem, tunc fit per imperium, vt ſuprà dictum eſt. Et huc pertinent illæ adiurationes, quæ ſolent fieri contra has res irrationales per modum anathematiſmi,& quaſi cenſuræ: nam per illas directè abiguntur, & arcentur Dæmones cum quadam auctoritate, & imperio, ne per huiuſmodi creaturas fidelibus noceant. Denique interdum oratur Deus, vt Dæmoni imperet, vel noceat, vel vt illius opera diſſoluat,& impediat,& tunc etiam Dæmon adiuratur per alium, ſcilicet Deum, & ideò oratione, non imperio adiuratur: & talis adiuratio ſæpe etiam ad creaturas irrationales terminatur, obſecramus enim Deum, vt præcipiat Dæmoni, ne vtatur irrationabilibus creaturis in hominum nocumentum. His ergo modis poſſunt hæ creaturæ in alio adiurari.

Adiuratio ſalis & aquæ quomodo fiat.

14. *Creaturæ irrationales poſſunt adiurari imperio.*

Addimus verò in tertia parte aſſertionis, etiam poſſe adiurari per immediatam efficaciam ſupernaturalem, quæ directè, & immediatè verſetur circa ipſas irrationales creaturas, & in ipſis habeat ſuum effectum, & quia huiuſmodi efficacia ſolet per imperium explicari, ideò dicimus hoc modò poſſe has creaturas in ſe etiam adiurari imperio. Non quia illæ percipere valeant morale imperium, aut ſeſe mouere ad intelligentiam illius, ſed quia (vt ait Hieronymus Matth. 8.) *Omnes creaturæ ſentiunt creatorem, non errore hæreticorum, qui omnia putant animantia, ſed maieſtate conditoris, quæ apud nos inſenſibilia, illi ſenſibilia ſunt.* Sic enim exponit, quod de Chriſto ibi dicitur, quod ſurgens imperauit ventis,& mari,& ſecuta eſt obedientia, ita vt videntes mirati fuerint, dicentes: *Quis eſt hic, qui ventis & mari imperat, & obediunt ei.* Quod ergo tunc fecit Chriſtus virtute propria, poſſunt facere ſerui eius in fide, & virtute illius, poſſunt enim imperare huic monti,vt hinc transferatur,& faciet,& locuſtis,vt recedant,& obedient, non morali, ſed (vt ita dicam) phyſica obedientia. Illud ergo imperium quatenus includit deprecationem per Chriſtum, dici poteſt adiuratio, non tantùm reſpectu Dei,ſeu Chriſti,ſed etiam reſpectu irrationalium rerum, quibus Chriſti imperium, & voluntas inſinuatur, non vt ſenſum, ſed vt efficaciam illius ſentiant. His ergo modis poſſunt irrationalia adiurari.

Hieron. Matth.8.

CAPVT III.

Poſsitne adiuratio fieri per creaturas, vel fieri debeat per ſolum Deum?

DEclarauimus quas res adiurare poſſimus,nunc breuiter exponendum eſt per quid eas adiurare debeamus.Videri enim poteſt,ſicut non poſſumus honeſtè,& licitè iurare,niſi per Deum, vel expreſsè, vel clarè, vt ſuprà dictum eſt: ita non poſſe nos licitè adiurare aliquem niſi propter Deum. Quia licet adiuratio non ſit propriè iuramentum, eſt quædam imitatio iuramenti,nam per vtrumque actum interponitur diuina auctoritas, licet ſub diuerſa ratione, & ad diuerſum finem. Et confirmatur,quia ſicut iuramentum,ita & adiuratio eſt actus religionis, ergo æquiparari in hoc debet, vt non poſſit fieri niſi propter Deum, quia cultus religionis ſoli Deo tribui poteſt. In contrarium verò obiici poteſt, quia quando adiuratur Deus, non videtur poſſe adiurari propter Deum, quia non minùs debet diſtingui perſona adiurata ab ea, per quam adiuratur, quàm ab ea, à qua adiuratur. Quia ideò fit adiuratio, vt inter adiurantem, & adiuratum tertia perſona interponatur, quæ ſuppleat imperfectionem, vel inefficaciam adiurantis, ergo non poteſt Deus propter ſeipſum adiurari. Confirmatur ex vſu Scripturæ,& Eccleſiæ in adiurando Deo ipſo, nam in veteri Teſtamento frequenter adiurabant Deum per Abraham, Iſaac,& Iacob, nunc per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, vt homo & Redemptor noſter eſt, ſæpe etiam per Virginem & alios Sanctos. 1.

Adiuratio eſt quædam imitatio iuramenti.

In hac re dicendum eſt primò, Deum adiurari poſſe,& per Deum ipſum, & per Sanctos eius, non ſolùm iam cum Chriſto regnantes, ſed etiam per viatores, qui iuſti reputantur, non verò per inferiores creaturas. Probo breuiter ſingula: nam in primis ſæpe fit obſecratio ad Deum per ipſum, vt Daniel.9. *Ne moreris, propter temetipſum, Deus meus.* & Pſalm.24. *Dirige me in veritate tua,& doce me,quia tu es Deus Saluator meus*, &c. *Reminiſcere miſerationum tuarum Deus*, &c. & infrà: *Propter nomen tuum Domine propitiaberis peccato meo*, & alij Prophetæ ſæpe hoc modo orabant:*Per temetipſum fac hoc Deus*, illa autem habent vim, & formam adiurationis. Item rectè à Deo petimus propter bonitatem, & miſericordiam eius, ſæpe per fidelitatem, & veritatem eius, vim faciendo in promiſſis eius, quæ in eius fidelitate nituntur. Præterea Deus iurat per ſemetipſum, quia non habet maiorem per quem iuret, ad Hebr. 6. & ſuprà viſum eſt, ergo poteſt adiurari propter ſeipſum, quia eſt eadem proportio. Nam ſicut Deus iurat per ſeipſum, licèt tale iuramentum non addat certitudinem verbo 2.

Deum adiurari poſſe, & per ſeipſum, & per Sanctos eius,ſiue beatos, ſiue viatores,non verò per inferiores creaturas. Daniel.9. Pſalm.24.

Deus propter ſeipſum adiurari poteſt.

verbo, aut promiſſioni eius, ita poſſumus nos adiurare ipſum per ipſum, licèt illa reflexio ſecundùm ſe, non addat certitudinem deprecationi, ſeu impetrationi. Et ratio eſt, quia ſicut Deus non iurat propter ſe, ſed propter nos, vt ratio credendi dictis, & promiſſionibus eius diſtinctius nobis proponatur, & innoteſcat, magíſque nos moueat, quando per modum iuramenti proponitur, ita etiam non adiuratur per ſemetipſum propter ipſum, ſed propter nos, vt feruentius petamus conſiderata Dei bonitate, & magnitudine, quam illi per adiurationem repræſentamus. Ergo licet diſtinctio inter perſonam adiuratam, & propter quam adiuratur, ſæpius intercedat, quando ratio petendi, ex diſtincta perſona ſumitur, poteſt nihilominus interdum ſumi ex eadem aliqua eius proprietate diſtinctius conſiderata, & repræſentata, & hoc modo adiurari poteſt Deus propter ſeipſum.

3. *Exod.32.*

Hinc facilè probatur altera pars, ex vſu Scripturæ, Exod.32. vbi Moyſes orabat Deum: *Recordare Abraham, Iſaac, & Iſraël ſeruorum tuorum,* ſic etiam in illis Eccleſiæ precationibus. *Per admirabilem annunciationem tuam*, &c. cenſetur adiuratio contineri, quæ poteſt dupliciter intelligi. Vno modo, vt deprecatio ſit ad Deum, vt Deus: ratio autem obſecrandi ſumatur à myſteriis factis circa Chriſtum, vt hominem, & ſic adiuratur Deus, vt Deus, per opera humanitatis, ſeu opera in humanitate, vel per humanitatem facta, & ſic adiuratur Deus per aliquid creatum. Alio modo poteſt intelligi, vt tota petitio, & obſecratio immediatè referatur ad Chriſtum hominem, vt homo eſt, & ſic adiuratur propriè loquendo Chriſtus ipſe propter ſe ipſum, repræſentando illi aliquam rationem largiendi, quod poſtulatur, ex ipſomet ſumpta, eo modo, quo dicebamus, Deum per ſemetipſum adiurari. Præterea poſſumus Deum adiurare per ſanctos Angelos, vel homines, & per eorum merita, vel interceſſiones, quia Deus ſæpè vult per huiuſmodi rationes, beneficium concedere, & non aliàs. Non quia, cùm in tempore adiuratur, incipiat ab illis moueri, ſed quia ab æterno ſæpè ſtatuit dare intuitu illorum, & non aliàs, ideóque etiam voluit à nobis ſic obſecrari. Præterea, quia inter viuentes iuſtos voluit Deus eſſe communicationem aliquam in bonis operibus, ac meritis, & vni ſolet benefacere propter alios: ideo etiam poteſt per viatores iuſtos adiurari, vel in communi, ſi oratio ſit publica, quomodo Eccleſia obſecrat ſæpe propter omnes Sanctos, vel propter iuſtos in communi, & in confuſo: vel in oratione priuata propter talem, vel talem perſonam, quam orans exiſtimat eſſe ſanctam. Sicut enim vnus viator poteſt ſe alterius orationibus commendare, vt ſupra vidimus, ita poteſt per ipſum petere, & adiurare Deum.

Chriſtus adiuratur propter ſeipſū.

Deus per Sāctos homines, & Angelos adiurari poteſt.

4. Deus nō poteſt adiurari per alias creaturas inferiores.

Vnde tandem conſtat, non poſſe adiurari Deum per alias creaturas inferiores, vel in natura, vel in ſtatu gratiæ: quia nec dignitas talis creaturæ, nec opera aliquid valere poſſunt apud Deum ad impetrandum aliquid ab ipſo. Imò ſi quis rectè conſideret, quando adiuratur Deus per rationem creatam, ſeu per creaturam aliquam, ſemper eſt in quantum includit aliquam ſingularem participationem diuinæ bonitatis, quæ interdum habet adiunctā promiſſionem, vel ſaltem reſpicit maiorem gloriam, & honorem Dei, qui ex tali opere reſultare poteſt. Atque ita ſicut iuramentum per creaturas reſoluitur in Deum earum auctorem, ita dici poteſt de adiuratione Dei, quoties fit per commemorationem alicuius effectus creati, ibi inuolui Deum ipſum vt auctorem eius, qui ratione ſui honoris, ac maieſtatis, vel verbi ſui, aut miſericordiæ ex vno opere ſuo quaſi inducitur ad illud faciendum.

Dico ſecundò ſancti homines, & beati, & viatores adiurari poſſunt non ſolùm propter Deum, ſed etiam propter rationem, vel perſonas creatas, ſingulari autem, & excellenti modo adiurantur propter ſolum Deum. Declaratur ex ſimilitudine iuramenti. Nam ſi per iuramentum afferatur teſtimonium aliquod infallibile, non poteſt eſſe niſi Deus ipſe, vel directè, & expreſsè, vel indirectè, & relatiuè, vt ſupra dictum eſt: quia prima, & infallibilis veritas de ſe, ac per ſe ſolum in Deo eſſe poteſt, ſi autem iuramentum fiat per teſtimonium probabile, aut credibilius, ſic fieri poteſt per creaturam, licèt vix mereatur nomen iuramenti, vt ſupra diximus. Ad hunc ergo modum de adiuratione dicimus, fieri poſſe per aliquid, quod ſummam dignitatem, auctoritatem, vel poteſtatem habeat ad præbendam vim, & efficaciam petitioni, cui adiungitur: & ſic clarum eſt, adiurationem non poſſe fieri niſi per Deum, vel expreſsè, vt ordinariè fit, cum petimus per Deum, vel Dei miſericordiam, vel implicitè, & reductiuè, vt quando petimus per Chriſti vulnera, & propter beneficia, quæ à Deo recepimus. Et ratio eſt, quia in nulla re infra Deum inuenitur illa excellentia, quam talis modus adiurationis requirit. Et ideo adiuratio ita perfecta, eſt propria virtutis religionis, vt diximus.

5. Sācti homines adiurari poſſunt, non ſolum propter Deum, ſed etiā propter rationē, & perſonas creatas.

Prima, & infallibilis veritas per ſe ſolū in Deo eſſe poteſt.

Poſſet tamen adiuratio, vel obſecratio ad Sanctos fieri per rationes creatas, & ad vnum Sanctum per alium non includendo ſpecialem habitudinem ad Deum, ſed præciſè ſpectando virtutem, vel dignitatem creatam eius, & tunc non eſt actio illicita, quia non tribuitur creaturæ aliquid proprium Dei, ſed quaſi poſtulatur ab illa adiutorium, ſeu interceſſio ſuæ virtuti, ſeu dignitati proportionata. Et ita huiuſmodi adiuratio non pertinet ad virtutem religionis, ſed ad duliam, vel hyperduliam, ſi fiat per virginem. Vt inter homines etiam viatores fieri poteſt, vt quando vnus, ab alio petit per Sanctiſſimam Virginem, vel ſanctum Antonium, & ſimilia, tunc enim per illam adiurationem honoratur talis Sanctus ſecundùm ſua merita, & propriam ſanctitatem, & ſic pertinet ad cultum duliæ, non latriæ. Denique hic modus adiurationis habet locum inter homines moraliter inter ſe operantes, ſeruata proportione. Nam vnus poſtulat ab alio per vitam patris, vel propter amicum, &c. qui modus quidam adiurationis eſt moralis, & humanus, & per ſe non illicitus, ſi circa materiam honeſtam, & cum debita intentione, ac moderatione fiat.

6. Adiuratio ad Sanctos fieri poteſt per rationes creatas.

Dico tertiò: dæmones per Deum ipſum, vel expreſsè, vel tacitè, & non aliter adiurandi ſunt. Concluſio habetur ex vſu Eccleſiæ, conſueuit enim adiurare dæmonem, *per Deum viuum, per Deum verum, per Deum ſanctum.* Item per Chriſtum, qui etiam eſt verus Deus, item per crucem eius, in quo modo non tam explicitè inuocatur Deus ipſe, tamen implicitè ibi continetur, quia crux eſt inſtrumentum diuinitatis, & per habitudinem ad illam habet virtutem contra dæmones. Et eodem modo interdum adiurantur dæmones per Sanctos, quos ipſi timent, non propter eorum naturalem virtutem, imò nec infuſam præciſè ſpectatam, vt habentem ſanctificat, & bonum red-

7. Dæmones ſolū per Deū licitè adiurari poſſe.

Crux eſt inſtrumentum diuinitatis, & habet virtutem cōtra dæmones.

dit, quia per illam ſolam virtutem non poſſunt homines cogere, aut arcere dæmones, niſi Deus Sanctis ſuis, vel Eccleſiæ ſuæ peculiarem virtutem ad hoc conferat. Hac ergo ratione adiuratio dæmonis ſemper fit per Deum, vel in ſe, vel in Sanctis ſuis, aut in ſuis inſtrumentis inuocatum: quia (vt diximus) dæmon non adiuratur prece, ſed coactione, & imperio, quæ non eſt in re creata, niſi virtute Dei, quia vt dicitur Iob. 41. *Non eſt poteſtas ſuper terrã, quæ comparetur ei.* Imò probabile eſt, neque Angelos ſanctos poſſe virtute naturali dæmones cogere ſaltem comparando maximum ad maximum, & multitudinem, ad multitudinẽ, cum proportione, quia dæmones (vt creditur) perfectiores ſunt in natura, cum dicta proportione loquendo. Ob hanc ergo cauſam adiuratio dæmonum fieri debet in virtute ipſiuſmet Dei, vt recta fide, & efficaciter fiat. Neque contra hæc noua occurrit difficultas.

Adiuratio dæmonis ſẽper fit per Deum. *Iob* 41.

CAPVT IV.

Quibus modis circa adiurationem peccari poſſit, & conſequenter, quam obligationem ſecum trahat, vel inducat adiuratio?

1. HIc exponemus breuiter materiam moralem huius actionis, quamuis enim ex dictis in ſuperioribus capitibus facilè colligi poſſit, oportet nihilominus obligationes, quæ hîc interuenire poſſunt, & modos peccandi contra illas diſtinctius explicare. Loquimur autem de adiuratione propria, & religioſa, quæ cultum latriæ continet, quia hæc ſola eſt proprius actus religionis, ſoláque meretur nomen adiurationis ſimpliciter. Item loquimur de hac adiuratione prout ab hominibus viatoribus exerceri poteſt, horum enim obligationes explicabimus. Denique intelligi hîc poteſt obligatio, vel antecedenter ſe habens ad adiurationem, vel conſequenter; prior pertinet ad adiurantem, quatenus vel ad adiurandum, vel tali modo adiurandum obligari poteſt, ſi adiurare velit, quæ obligatio antecedit actum ipſum iurandi, poſterior verò pertinebit ad perſonam adiuratam, ſi talis ſit, vt ratione adiurationis poſſit in conſcientia obligari; quod dubitari non immeritò poteſt.

Obligatio quæ in adiuratione intercedit, quæ ſit, & quotuplex.

2. Primò ergo inquiri poteſt, an detur aliquod præceptum affirmatiuum, quoad exercitium actus, id eſt ſimpliciter obligans ad adiurandum. In quo breuiter dicendum videtur, ex vi iuris diuini aut naturalis, nunquam hunc actum cadere ſub obligationem præcepti affirmatiui, ex præcepto autem Eccleſiæ interdum huiuſmodi obligationem imponi. Prior pars probatur, quia vel hîc actus conſideratur ratione cultus diuini, vel ratione vtilitatis eius ad conſequendum aliquem effectum nobis neceſſarium, neutro autem modo eſt de neceſſitate præcepti diuini, aut naturalis, ergo. Conſequentia fundatur rectè in partitione facta, quæ ſufficiens probatur, quia nullus alius titulus vtilitatis, vel honeſtatis in tali actione excogitari poteſt, ergo neque neceſſitatis, ſeu obligationis. Minor, quoad priorem partem nota eſt, quia non deſunt alij actus, quibus ſufficienter impleatur obligatio naturalis colendi Deum, abſque adiuratione. Item iuramentum non eſt per ſe neceſſarium propter cultum, niſi alia neceſſitas illud poſtulet, ergo multo minus adiuratio.

An detur præceptum affirmatiuũ obligans ad adiurandum.

3. Altera verò pars minoris probatur, quia quidquid vtilitatis poteſt eſſe in adiuratione ex parte Dei, poteſt per orationem ſufficienter impleri. Aut enim eſt ſermo de adiuratione ipſiuſmet Dei, quam diximus eſſe obſecrationem, & illa, vt addit aliquid vltra ſimplicem orationem, ſeu petitionem, aut poſtulationem, non eſt ſimpliciter neceſſaria ad ſalutem, nam ſufficere poteſt ſimplex ad Deum ſupplicatio, & eadem ratio eſt de adiuratione Sanctorum, vel quorumcumque hominum. Si verò ſit adiuratio dæmonum, & occurrat neceſſitas fugandi illos, vel defenſionis contra illos, ſic etiam poteſt talis effectus per orationem ad Deum, vel Sanctos obtineri, licèt propria adiuratio ipſorum dæmonum non fiat. Et ideo ad ſuperandas tentationes, vel infeſtationes dæmonum, ſæpè dicunt Theologi, eſſe neceſſarium ad orationem recurrere, & poſſe hoc interdum cadere ſub obligationem præcepti charitatis propriæ, vel communis. De adiuratione verò, nulla eſt talis obligatio, quia nunquam in Scriptura proponitur, vt medium neceſſarium ad obtinendum diuinum auxilium, ſicut proponitur oratio. Imò ipſa adiuratio ideo interdum ſufficere poteſt, quia includit orationem, & ad perfectionem eius iuuat: non eſt tamen hæc perfectio ita neceſſaria, vt ſub obligationem naturalis præcepti cadat, nulla enim ſufficiens ratio talis obligationis inuenitur.

Quidquid vtilitatis poteſt eſſe in adiuratione ex parte Dei per orationẽ ſufficienter impleri poteſt.

4. Altera pars de præcepto poſitiuo ex vſu Eccleſiæ, eiúſque miniſteriis, & obligationibus eorum colligi poteſt. Nam publicæ orationes Eccleſiæ quandam Dei adiurationem continent, ſed miniſtri Eccleſiæ ſæpè tenentur ex præcepto illas orationes, & obſecrationes ad Deum facere: ergo tenentur ex præcepto Deum adiurare. Hoc ergo præceptum coincidit cum præcepto recitandi horas Canonicas, vel dicendi Miſſam, vel miniſtrandi ſolemniter Sacramenta, vel ſacramentalia cum illis orationibus, & obſecrationibus ad Deum, quas Eccleſia dicere præcipit. De quo præcepto ſupra de Horis Canonicis, & alibi de Sacramentis, ſacrificio, & cæremoniis eorum dictum eſt. Sic ergo adiuratio deprecatiua (vt ſic dicam) poteſt ſub præceptum Eccleſiaſticum cadere, de quo etiam poteſt intelligi illud Pauli 1. ad Timoth. 2. *Obſecro igitur primum omnium fieri obſecrationes,* &c. Nam licèt verbum obſecrandi in rigore non indicet præceptum, ex materia applicata ad publica Eccleſiæ ſuffragia, & orationes, poteſt illud continere.

Publicæ orationes Eccleſiæ quandam Dei adiurationem continent. 1. *Tim* 2.

5. Præterea adiuratio coactiua, quæ eſt ad dæmones, rarius quidem cadere ſolet ſub obligationem abſolutam præcepti conſtitutiui, nihilominus tamen ex ſuppoſitione ſolemnis adminiſtrationis, v. g. baptiſmi ſtatim vrget talis obligatio, quia oportet, vt exorciſmi præcedant, & inſufflationes dæmonum, vt ſuo loco diximus. Et idem inuenitur in nonnullis benedictionibus ſolemnibus, vel ſacramentalibus, quæ ſimilem cæremoniam requirunt. Suppoſita etiam neceſſitate hominis à dæmone obſeſſi, vel alia ſimili, poſſunt miniſtri Eccleſiæ ex officio obligari ad dæmonem adiurandum, ſeu exorcizandum iuxta formam, & ritum Eccleſiæ, quia tenentur ſubuenire neceſſitatibus ſuorum fidelium per remedia conuenientia, & ab Eccleſia inſtituta, vnum autem ex remediis pro illa graui neceſſitate deſtinatum ab Eccleſia, eſt exorciſmus, ergo.

Miniſtri Eccleſiæ ex officio poſſunt obligari ad dæmonẽ adiurandum.

6. Secundò inquiri poteſt, an detur præceptum affirmatiuum, quoad ſpecificationem, ſeu modum actus, id eſt, quod licet non obliget ad exercendum

dum actum adiurandi, ſi tamen illum exercere velimus, obliget ad exercendum illum tali, vel tali modo. In quo etiam inuoluitur quæſtio de præceptis negatiuis prohibentibus actum adiurandi, non ſimpliciter (ſic enim non eſt prohibitus, cum ſit actus virtutis, vt oſtenſum eſt) ſed tali, vel tali modo factum. In hac ergo dubitatione dico primò. In adiuratione deprecatiua, quæ eſt ad Deum vt licitè fiat, ſeruanda eſt debita ad Deum reuerentia, ad hanc autem ſpectat, vt cum veritate, iuſtitia, & iudicio fiat. Prior pars communis eſt apud Doctores ſupra citatos, conſtátque ex terminis, quia adiuratio eſt actus religionis; ergo continet cultum eius, ſed de ratione omnis veri cultus diuini eſt, vt cum debita reuerentia ad Deum fiat, ergo hoc ipſum eſt de ratione adiurationis. Quærit autem Syluester, verb. *Adiuratio*, quæſt.7. an defectus in huiuſmodi reuerentia ſit peccatum mortale, aut veniale? Refértque Angelum, aſſerentem eſſe ex ſe peccatum mortale, & in hanc ſententiam allegantem Richardum. Ipſe verò in primis negat Richardum id docuiſſe, & in vltimis verbis ſentit, tantùm eſſe veniale peccatum. Sed media via tenenda videtur, vt declarabo.

An ſit præceptum ſpecificatiuum actus.

Quæ requirantur vt adiuratio deprecatiua ad Deum licitè fiat.

Syluest.
An defectus earum adiurationis circunſtantiarũ ſit mortale peccatum.

6\. Ad explicandam ergo hanc debitam reuerentiam, applicemus ad hunc actum tres iuramenti comites, quia ſicut adiuratio continet quoddam veſtigium iuramenti, ita ſuo modo, & cum proportione illas circunſtantias requirit. Eſt autem circa veritatem aduertendum, in adiuratione nihil propriè affirmari, vel negari, quia non fit per modum iudicandi, ſed deprecandi, & ideò non ita hîc requiritur veritas, ſicut in iuramento. Poſtulari tamen poteſt quoad duo, vnum eſt, vt fiat propter verum Deum, vel in ſe, vel in Sanctis eius, aliàs eſſet actus idololatriæ, ac ſuperſtitionis, vt eſt in Pagano petere aliquid ab alio propter Iouem, vel Saturnum, vel propter aliquod idolum, aut propter Mahometum, vel quid ſimile. Et quoad hanc partem adiuratio ſine veritate facta erit peccatum mortale, nam ad idololatriam pertinet, vt dictum eſt.

Quomodo requiritur veritas ad adiurandum.

7\. Aliud, in quo poteſt veritas poſtulari eſt, vt adiuratio fiat ſine fictione, & ex iuſto, ac vero deſiderio obtinendi id, quod cum adiuratione poſtulatur, alioqui non fiet adiuratio ſine peccato diuinæ irreuerentiæ, ſeu irreligioſitatis. Probatur quia quacumque ratione nomen Dei in vanum aſſumatur, peccatum eſt contra illud præceptum, *Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum*, ſed per adiurationem nomen Dei aſſumitur: ergo ſi in vanum ſumatur, peccatum eſt: at verò ſi adiuratio propter Deum fiat animo ficto, in vanum aſſumitur Dei nomen, quia fictè, & conſequenter fruſtra aſſumitur, ergo. Videtur autem hoc peccatum ordinariè eſſe veniale ex leuitate materiæ, quia non inducitur Deus ad teſtificandum falſum, neque alia grauis iniuria per ſe loquendo ibi interuenire videtur. Aliquando verò ſi cum graui proximi iniuria, & deceptione fiat, poterit eſſe mortale. Et ex hac parte videri poteſt graue peccatum, petere eleemoſynam propter Deum, fingendo neceſſitatem, vbi reuera non eſt. Quia tunc non ſolùm iniuſtitia committitur, (de quo res eſt clara) ſed etiam irreligioſitas, quia nomen Dei in vanum aſſumitur, quæ in tali materia videtur grauis, quia ſumitur Deus, vt velamentum malitiæ, & iniuſtitiæ, vnde videtur quis tunc velle vti diuino oraculo (vt ſic dicam) & auctoritate ad furandum rem alienam, quod iniuriã non leuem Dei contine-

Adiuratio ſine fictione fieri debet.

Petere eleemoſynã propter Deum fingendo neceſſitatẽ vbi non eſt peccatum graue eſt.

A re videtur. Si autem fictio non ſit tam grauis, ſed fiat, vel ad explorandum animum alterius, vel ad decipiendum illum in re leui, & iocoſa, erit veniale peccatum ex leuitate materiæ, vt per ſe conſtat. Imò etiam in priori caſu, licèt rectè probetur malitia contra religionem, & grauis infra latitudinem venialium culparum, nihilominus probabile ſatis eſt, circunſtantiam illam non addere malitiam mortalem ſpecie diſtinctam, quia non videtur per ſe loquendo eſſe tam grauis irreuerentia Dei, inducere alium ad faciendum actum propter amorem ſuum, qui actus, vt eſt ab operante, eſt bonus, licèt à recipiente malè poſtuletur: licèt ergo ibi negari non poſſit, aliqua malitia contra religionem, non tamen facilè damnanda eſt, vt mor-
B talis in illa ſpecie.

Ad iuſtitiam autem adiurationis maximè pertinet, vt ſuper materiam licitam, & honeſtam cadat. Nam ſi res, quæ poſtulatur, vel imperatur ſub inuocatione diuini nominis, turpis ſit, iniuria ſit Deo, quia interponitur, vt dans fauorem, & auctoritatem actioni turpi, vel quaſi poſtulans, aut imperans illam. Vnde quoad hanc partem videtur culpa grauis contra religionem, ſicut eſt grauis iniuria vouere Deo aliquid turpe, etiamſi tantum ſit veniale peccatum. Exempla ſunt ſiquis ab alio amore Dei petat mendacium, aut iniuſtum ſuffragium, vel actum inhoneſtum: idémque erit, ſi petat actum de ſe non malum ab eo, qui non poteſt licitè illum exercere ſub eadem diuina ad-
C iuratione. De quibus exemplis iudicandum eſt iuxta ſuperius dicta de iuramento promiſſorio cadente in materiam illicitam, licèt enim ex ſuo genere peccatum mortale ſit, tamen in indiuiduo poteſt eſſe veniale ex leuitate materiæ; idem ergo dicendum eſt de adiuratione, & præſertim quoad poſteriorem partem, quia non tam grauiter interponitur Dei auctoritas in adiuratione, ſicut in iuramento promiſſorio, vt tale eſt. Quocirca multo minor erit culpa, ſi adiuratio non fiat expreſsè propter Deum, ſed propter vitam alicuius hominis, vel aliam rationem creatam, quæ (vt dixi) vix meretur nomen adiurationis, & ita vix auget culpam prauæ petitionis.

8\.
Quomodo requiratur iuſtitia.
Eſt grauis iniuria vouere Deo aliquid turpe.

Adiuratio quæ poteſt eſſe venialis.

D Denique ad iudicium, ſeu diſcretionem adiurationis maximè pertinet modus. In quo primùm obſeruandum eſt, vt non leuiter, nec temere fiat in quacumque occaſione, abſque vlla neceſſitate, vel vtilitate, nam tunc etiam aſſumitur nomen Dei in vanum, & ita non fit ſine aliqua culpa, licèt in tali materia ſemper videatur venialis, vt à fortiori conſtat ex his, quæ de iuramento dicta ſunt. Denique obſeruare oportet conuenientem habitudinem adiurantis ad adiuratum, quæ in hoc conſiſtit, vt adiuretur ſolo imperio, qui capax eſt illius, & non alterius communicationis, vel è contrario, vt adiuretur prece ſola, qui non eſt capax imperij, ſi autem perſona vtriuſque capax ſit, poterit licitè vtroque modo adiurari ad arbitrium adiurantis.

9\.
Quomodo requiratur iudicium.

E Atque hinc ſequuntur aliqua ab omnibus recepta. Primum, eſſe peccatum adiurare dæmonem obſecrando, & rogando propter rationes ſupra tactas, quia dæmon ſecundùm rectam rationem non eſt capax talis communicationis, & ſocietatis cum homine. Secundum, non poſſe licitè adiurari dæmonem, imperando illi aliquod obſequium, vel miniſterium redundans in hominis vtilitatem, tum propter eandem rationem iniquæ ſocietatis, tum etiã quia homo non habet hoc ius, vel

10\.
Aliquot corollaria quæ ex ſuperiori doctrina inferuntur.
Primum.
Secundum.
Non poteſt adiurari dæmon imperando ei aliquod obſequium.

poteſtatem in Dæmonem, nec Deus illam permittit ſecundùm ordinariam legem. Nam ſi intercedat miraculoſa operatio ex ſpeciali inſtinctu Spiritus ſancti, iam purgabitur vitium: nunquam tamen id contingit propter ſolam aliquam humanam vtilitatem, maximè priuatam, ſed propter publicam, & ſpiritualem, & ita ſemper redundabit in aliquam dæmonis confuſionem, & abiectionem, ad quem finem rectè poteſt dæmon imperioſè adiurari, & tunc iam ſeruatur iudicium, & iuſtitia in tali adiuratione.

Tertium. Homines nō ſubditi cum imperio non poſſunt adiurari.

Tertium, non poſſe licitè adiurari cum imperio homines non ſubditos, quia tunc vſurpatur poteſtas contra ius, quia imperaſſe, Superioris eſt. Vnde à fortiori conſtat eſſe peccatum, adiurare ſuperiorem, imperando illi.

11. Quartum. Irrationales creaturæ quomodo adiurari non poſſunt. *D.Thom. Richard. Anton. Syluest.*

Quartum eſt, non ſine peccato adiurari irrationales creaturas, ſiue obſecrando illas, ſiue imperando eis cum proprietate, cùm vtrumque ſit omninò vanum. In quibus omnibus conueniunt auctores allegati. D.Th. in d.q.90. per totam, Richar.3.d.37. art.2.q.2. Anton.2.p.tit.10. c.8. Syluest.q.7. Angelus, & Tabienna, qui apertè ſentiunt, in his omnibus eſſe aliquam malitiam ſpecialiter cōtra Deum, & contra Religionem, etiamſi actus poſſit aliunde habere aliam malitiam contra aliam virtutem, vt iuſtitiæ, vel temperantiæ, vel in alia ſpecie irreligioſitatis, vt ſuperſtitionis cum dæmone, vel alterius ſimilis. Et ratio eſt, quia in illis omnibus modis aſſumitur in vanum Dei nomen, proprio quodam modo, & ſpeciali: inde autem inſurgit ſpecialis malitia contra ſecundum præceptum. An verò hæc ſit mortalis, vel venialis, Diuus Thom. & Richardus, nihil dicunt, Syluester autem dicit, non ſemper eſſe peccatum mortale, quod verum eſt, vt ex dictis patet. Neque Angelus docet contrarium, ſolùm enim ait, *ex ſe eſſe peccatum mortale:* quod magis explicuit Tabienna in vltimis verbis, dicens eſſe mortale ex genere ſuo. Quod eſt verum, quia ad hoc ſatis eſt, vt ex vi talis ſpeciei poſſit eſſe mortale, quod ita contingit in præſenti, nam in duobus primis caſibus malitia mortalis eſt ex ſuo genere, quia videtur quidam contemptus Dei, vel rerum ſacrarum, rogare dæmonem propter amorem Dei, vel ob reuerentiam debitam rebus ſacris. Idémque ferè eſt de modo adiurandi dœmonem, quaſi vſurpando diuinam auctoritatem, & ita fatentur Summiſtæ allegati.

12. Dubium. An actus ille habeat duas malitias.

Dubitari autem non immeritò poteſt, an ille actus habeat tunc duas malitias mortales ſpecie diſtinctas, vnam ſuperſtitionis, vel tentationis Dei, & aliam irreligioſæ aſſumptionis nominis Dei. Nā ſpeculatiuè non eſt id improbabile, ſed moraliter parum id refert, quia ſunt ita coniunctæ illæ circunſtantiæ, vt non poſſint ſeparari, vel ſufficienter explicari vna ſine alia, & quidquid ſit de poſſibili, cenſeo non eſſe in confeſſione omittendam illam circunſtantiam irreligioſæ adiurationis, quia reuera grauis eſt.

Quæ malitia in his actibus ſit mortalis.

In tertio etiam puncto omnes fatentur malitiam eſſe mortalem ex ſuo genere, quatenus eſt contra iuſtitiam, & eſt res clara. An verò malitia, quæ additur contra Religionem, ſit mortalis, non declarant dicti auctores: mihi autem eſſe videtur, ſi materia ſit etiam grauis momenti, quia vſurpatur Dei nomen, ad violentiam iniuſtam proximo inferendam. At in caſu vltimo res videtur vana & otioſa, & ideo non excedere grauitatem culpæ venialis, niſi ex aliquo graui errore & ſuperſtitione procedat.

13. An adiuratio imponat aliquā obligationē implendi id, quod ab ea poſtulatur.

Vltimò inquiri poteſt, an adiuratio imponat aliquam obligationem perſonæ adiuratæ ad faciendum id quod ab ea poſtulatur, ita vt illud non facere aliqua culpa ſit, ex vi adiurationis. Quod dubium ſolùm habet locum, quando perſona adiurata eſt homo viator, vt per ſe conſtat. Et communis reſolutio eſſe videtur ſub diſtinctione.

Reſolutio dubij.

Nam ſi adiuratio ſolùm ſit deprecatiua, non inducit obligationem. Ratio eſt, quia deprecatio non imponit obligationem, ergo nec adiuratio deprecatiua. Patet conſequentia, quia nec addit præceptum, nec promiſſionem, aut iuramentum: non apparet autem ex quo alio capite poſſit oriri grauis obligatio. Nam ſola reuerentia ad Dei nomen, poteſt quidem facere, vt magis deceat, vel expediat, non verò ſatis eſt, vt inducat obligationem, & hoc magis ſtatim patebit.

14. Si adiuratio ſit cū imperio & iuſta, inducit obligationem.

Si autem adiuratio ſit cum imperio, & ſit iuſta, dicunt Antoninus, Syluester, & alij inducere obligationem ſub mortali culpa; ſi verò ſit iniuſta, nullam inducere, & hoc quidem poſterius per ſe clarum eſt. Primum autem ab eis fundatur in ſola iuſtitia, vnde ſolùm habet locum, quando imperium eſt de re graui, & per verba, quæ ſatis ſignificent voluntatem obligandi. Tunc enim, ſi poteſtas ſupponatur, non eſt dubium, quin oriatur obligatio, vel ex iuſtitia, vel ex obedientia, iuxta intentionem imperantis.

15. *D. Anton.* *Ianſen.*

Dubium autem eſt, an imperium illud, propter adiunctam adiurationem, inducat ſpecialem obligationem religionis, ita vt non parens tali adiurationi, ſit non tantùm inobediens, vel iniuſtus, ſed etiam ſacrilegus? Doctores enim allegati indiſtinctè loquuntur, Antoninus verò hoc poſterius magis indicat, dicens, quod in eo caſu *tenetur ſubditus ſicut ex præcepto, & iuramento exacto facere, vel dicere, ad quod adiuratur.* Et in hanc ſententiam inclinare videtur Ianſen. in c.31. Concor. vbi ait, orationem hanc, *Adiuro te per Deum,* ita eſſe explicandam, *Per gloriam, & obedientiam Deo debitam te obſtringo, quaſi te iureiurando ad hoc aſtrinxiſſem, ita vt intemeratæ religionis, & obedientiæ in Deum crimen incidas niſi parueris.* Vnde c.78. ita exponit verba illa Phariſæorum, ad cœcum: *Da gloriam Deo, nos ſcimus, quia hic homo peccator eſt,* &c. quod fuerit forma adiurandi apud Hebræos. Quod etiam ibi tradunt Tolet. & latiùs Maldon. ex illo Ioſue 7. *Fili mi da gloriam Domino Deo, & confitere. Admonebantur enim illis verbis,* vt Maldonatus ait, *ſtare ſe coram Deo, reuerendam ſibi eius eſſe maieſtatem. Ne ergo coram illo mentirentur, qui omnia probè ſciret, quaſi iudicantes illum ignarum eſſe humanarum rerum, quæ magna in Deum erat iniuria, hunc potius illi honorē deferrent, vt confitenda illius reuerentia, veritate oſtēderent ſe credere, nihil illum ignorare.*

Tolet. Maldon. Ioſue 7.

16. Ex ſola adiuratione non oriri propriā obligationē Religionis.

Nihilominus tamen exiſtimo ex ſola adiuratione non oriri propriam obligationem intra virtutem Religionis, niſi eò procedat adiuratio, vt per eam iuramentum exigatur, & in eo ſenſu ſatis clarè fiat. Ratio eſt, quia licet iudex habeat poteſtatem ad interrogandam veritatem, & ad præcipiendum, vt ſubditus illam declaret, & iuramento confirmet: nihilominus ſecluſo iuramento, non poteſt actionem illam conſtituere in materia religionis, nec obligationem imponere vtendi confeſſione illa veritatis, vt ſigno diuini cultus, & honoris. Aliàs etiam poſſet Prælatus interrogans, illam confeſſionem in materia fidei conſtituere, & exigere illam, vt fidei confeſſionem de diuina præſentia, & ſcientia rerum omnium humanarum, quod dicere ridiculum eſſet. Quia poteſtas ſuperioris aut iudicis, ad extorquendam confeſſionem veritatis non ordinatur ad confeſſionem fidei diuinæ, neque ad cultum Religioſum Dei, ſed ad humana

Poteſtas Superioris aut Iudicis non ordinatur ad extorquendã confeſſionẽ fidei diuinæ. *Hebr.6.*

humana iudicia, vel negotia terminanda. Et ideò ex vi illius poteſtatis non poteſt ipſam confeſſionem veritatis in facto humano præcipere, ſub ratione confeſſionis fidei Diuinæ, vel cultus Religioſi. Iuramentum autem poteſt exigere, quia, vt ait Paulus ad Hebræos 6. *Omnis controuerſiæ finis ad confirmationem, eſt iuramentum.* Adiuratio autem per ſe ſumpta non habet hanc vim, nec ad hunc finem eſt introducta: ſed ſolum vt ex Diuini nominis commemoratione, alter timore, vel reuerentia ipſius, aut amore moueatur, etiamſi inde ſpecialis obligatio non oriatur. Et ideò Iacob licèt priùs adiuraſſet filium ſuum Ioſeph, & ille obtuliſſet facere, quod rogabatur, nihilominùs iuramentum poſtea ab illo poſtulauit, vt Religioſam obligationem vel præcepto ſuo, vel ſimplici promiſſioni adderet, ſuprà notatum eſt, ex Geneſ.47. Ita ergo iudices, & Superiores, vt grauem Religionis obligationem

A inducant, ſic adiurant ſubditos, vt ab eis tandem iuramentum exigant, præmittunt autem adiurationem, vt maiorem reuerentiam erga Deum, & timorem peierandi eis immittant. At verò ſi ſola adiuratione vtantur, abſque iuramenti exactione, poterant ex iuſtitia, vel obedientia obligare: & fortaſſe grauiori quodam modo intra illam ſpeciem, propter maiorem excitationem ſubditi ad conſiderandam negotij grauitatem, & poteſtatem miniſterialem Dei, à qua imperatur. Niſi tamen procedant ad iuramentum exigendum, non credo adiungere ſpecialem obligationem religionis propter rationem explicatam. Semper tamen

B cauendus eſt contemptus, nam ſi quis adiurationem contemneret, poſſet grauiter peccare, ſi in Deum ipſum contemptus redundaret.

Superiores quare ſubditos adiurent.

Finis libri quarti.

TRACTATVS SEXTVS
DE VOTO.

PROOEMIVM.

1. Votum vnũ eſt ex præcipuis religionis actibus.

DISSERVIMVS de oratione, & iuramento, ſupereſt ad huius partis complementum, vt de voto diſputemus, hunc enim eſſe vnum ex præcipuis Religionis actibus, apud veros Theologos, & Catholicos compertum eſt, illúmque in hunc poſtremum tractatum de Virtute Religionis reſeruauimus, vt ab illo ad ſtatum Religioſum explicandum tranſitum faciamus. Eſt enim ſtatus ille vnus ex potiſſimis effectibus votorum, imò vix eſſe poteſt in Eccleſia ſtatus aliquis ſuperans communis

Duplex vocis, votum, ſignificatio.

vitæ genus, & arctiorem viam conſiliorum participans, qui voto aliquo ad Deum facto non conſecretur. Priùs autem quàm rem aggrediamur, oportet vocem exponere, eſt enim ambigua etiam in vſu Scripturæ, vt alios Scriptores Latinos omittamus, apud quos eaſdem ferè ſignificationes habet. Duæ autem ſunt præcipuæ, vna eſt, qua votum ſignificat bonum animi propoſitum, ac deſiderium circa rem ad diuinum cultum pertinentem, etiamſi nulla
Exod. 36. intercedat obligatio, vel promiſſio. Ita videtur ſumi Exod. 36. ibi, *Quotidie mane vota populus offerebat;* nam quod illa obligatio eſſet ſpontanea, & non ex obligatione, declarant ſequentia verba, quibus Moyſes iuſſit, vt nihil vltra offerrent, eo quòd oblata ſufficerent, & ſupera-
Prou. 31. bundarent. Sic etiam videtur ſumi Prou. 31. ibi, *Quid dilecte mi, quid dilecte vteri mei, quid dilecte votorum meorum?* id eſt, deſideriorum. Sic etiam exponi poteſt illud, quod in Canone Miſſæ dicitur, *Tibíque reddunt vota ſua,* id eſt, pia deſideria, & fidei, ac deuotionis ſacrificia, vt
Durant. cum Alcuino, & Floro, expoſuit Durantus lib. 2. de Ritibus cap. 34. Non enim ſemper promiſſiones aliquas in Miſſa perſoluimus, vt etiam notaui, tomo 3. tertiæ partis diſput. 83. ſect. 2.

2. Aliter votum ſignificat promiſſionem Deo factam, & inducentem obligationem, circa
Vvald. quam vocis ſignificationem grauiter errauit Armacanus, vt refert Vvald. lib. 3. Doctr. c. 20. negans habere *votum,* hanc ſignificationem in vſu Scripturæ, & doctrinæ Chriſtianæ. Ipſe autem Vvald. per contrarium extremum ita defendit votum promiſſorium, vt priorem ſignificationem negare videatur. Sed licèt prior admitti debeat, negari non poteſt, quin hæc
Num. 30. poſterior ſit frequentior in Scriptura, Num. 30. *Cùm ſe voto obſtrinxerit,* & Pſal. 49. *Redde Altiſ-*
Pſalm. 49. *ſimo vota tua,* Pſal. 65. *Reddam tibi vota mea, quæ diſtinxerunt labia mea.* Et hac ratione diſtingui
Pſalm. 65. ſolet redditio voti à liberali, & ſpontanea donatione: nam licèt votum ipſum liberaliter fiat, poſtea non ita liberaliter, ſeu abſque obligatione impletur. Et ideò dixit Innoc. 3. in c. *Ma-*
Innoc. 3. *gnæ,* de voto, primum ad conſilium, ſecundum ad imperium referri, iuxta illud Eccl. 5. *Siquid*
Eccl. 5. *voueris Deo, memor eris reddere, diſplicet enim ei infidelis, & ſtulta promiſſio.* Et hoc ſenſu conſtin-
Significatio voti magis propria. guuntur hæc duo, ex voto, vel ſponte offerre, Leu. 7. & 22. Num. 15. Atque hoc poſteriori modo votum accipimus in præſenti materia, & eſt ſignificatio magis propria, quæ deriuatur à verbo *voueo,* quod promittere ſignificat. Solet autem interdum res ipſa, quæ per votum
Deut. 12. promiſſa eſt, votum appellari, vt conſtat Deut. 12. *Offeretis holocauſta, &c. vota, atque donaria.* &
1. Paralip. 29. 1. Paral. 29. *Lætatúſque eſt populus, cum vota ſponte promitteret.* Hæc autem ſignificatio ſolum eſt
Voti definitio. per tranſlationem extendendo nomen, quo actus ſignificatur, ad materiam circa quam actus verſatur. Propriè igitur votum dicitur actus ille, quo talis materia in diuinum cultum ita offertur, ex hominis ſpontanea voluntate, vt inde oriatur obligatio reddendi illam, qui actus promiſſionis nomine ſignificatur.

3. Atque ex hac vocis interpretatione conſtat in primis, & votum eſſe, & generatim, ac confusè quid ſit, ſaltem quoad *Quid nominis:* ſcilicet rationem voti ſtrictè & propriè ſumpti

conſiſtere

conſiſtere in ſpontanea promiſſione Deo facta.Id enim apertè colligitur ex locis Scripturæ citatis.Quanquam ex illis maximè habetur, *promiſſionem Deo factam eſſe* votum;an verò ſola illa votum ſit, non ita clarè conſtat, diſputabitur autem in ſequentibus.Nunc ex communi ſenſu Doctorum dictam definitionem quid nominis voti ſupponimus:ad hanc enim reducuntur aliæ,quas Palud.refert in 4.d.38.q.2.Eſt etiam optima,quam tradit Nyſſ.in principio expoſit.Dominicæ Orat.*Votum eſt promiſſio alicuius rei,quæ pietatis nomine dedicetur,& ſacris deſtinetur.*Magiſter autem in 4.d.38.nõ promiſſionem, ſed teſtificationem promiſſionis votum appellat : videtur tamen loqui de exteriori,& ſenſibili voto.D.Thom.autem 2.2.q.88.art.1. dicit,poſſe intelligi de teſtificatione interiori.Sed hoc etiam modo intellecta deſcriptio,per aliquid poſterius circunſcribitur,nam votum non eſt ſignum promiſſionis,quod nomine teſtificationis ſignificari videtur, ſed eſt ipſa promiſſio. Aliam definitionem refert D.Thom. d.art.1.arg.1.quam in ſequentibus melius exponemus. His ergo circa nominis ſignificationem ſuppoſitis ad rem explicandam accedamus. *Palud.* *Greg.Nyſ.* *Magiſt.* *D.Thom.*

INDEX CAPITVM
LIBRI PRIMI DE ESSENTIA
ET HONESTATE VOTI.

Cap.1. An rectè , & conuenienter votum Deo fiat?
Cap.2. An propoſitum efficax aliquod bonum faciendi,ſufficiat ad votum?
Cap.3. An propoſitum ſe obligandi, ſit de eſſentia voti?
Cap.4. An propoſitum implendi votum,ſit de ſubſtantia voti?
Cap.5. An intentio vouendi debeat eſſe recta , vt votum ſit validum?
Cap.6. Vtrùm ſit de ratione voti, vt voluntas obligantis in ſe ſit libera?
Cap.7. Quæ libertas ſit neceſſaria ad valorem voti?
Cap.8. An vota facta ob grauem metum,ſint irrita iure Eccleſiaſtico?
Cap.9. An voluntas vouendi debeat eſſe plenè deliberata?
Cap.10. Quæ deliberatio ſit neceſſaria ad votum?
Cap.11. Vtrum ad ſubſtantiam voti pertineat conſenſus,ſine dodo,errore,& ignorantia?
Cap.12. De ignorantia impediente valorem voti aliquot dubia?
Cap.13. Vtrum præter voluntatem ſe obligandi, requiratur promiſſio ex parte intellectus?
Cap.14. Vtrum votum ſit promiſſio Deo facta?
Cap.15. Vtrum votũ ſit actus à religione elicitus?
Cap.16. Vtrum omne votum ſit actus Religionis, & an ſoli Deo fiat?
Cap.17. Vtrum opus ex voto factum ſit melius, & magis meritorium?
Cap.18. Sitne votum per ſe expetendum , & expediens?
Cap.19. Quæ ſint diuiſiones votorum ex parte actus,& an aliqua ſit eſſentialis?

LIBER.

LIBER PRIMVS, DE ESSENTIA, ET HONESTATE VOTI.

Methodus ſeruanda in hoc tractatu.

Seruabimus in hoc tractatu methodum, quam ſolemus. Et in hoc libro de illius natura, ſeu eſſentia dicemus, in ſequentibus de cauſis, & effectibus eius: ac tandem de illius diſpẽſatione, & aliis modis, quibus auferri poteſt, tractabimus. Et quamuis ſatis per ſe notum ſit votum eſſe poßibile, imò eſſe in vſu, & conſuetudine hominum: nihilominùs propter huius temporis hæreticos aliquid de hac quæſtione præmittere neceſſarium erit, poſtea verò inquiremus quid votum ſit. Significatur autẽ nomine voti, vt dixi, promißio hominis ad Deum, promißio autem actum dicit humanum, voluntarium, & obligationem moralem inducentem. Votum ergo ſimilem actum dicit, iuxta illud Auguſtini Epiſt. 45. Iam vouiſti, iam te aſtrinxiſti: *eſt ergo votum quidam actus, per quem homo voluntariè ſe obligat Deo. Per hunc enim effectum rectè in generalitate, & confuſione explicatur: præſertim cum effectus ille quaſi formalis videatur, & ideò in illius cognitione tota ferè cognitio voti conſiſtit. Ex hoc ergo effectu conſtat tam voluntatis, quàm intellectus actus, eſſe ad votum neceſſarios. quia moralis obligatio ſine intellectu dirigente, & voluntate conſentiente non fit. Imò etiam ſequitur, his actibus, votũ per ſe loquendo conſummari: quia illius obligatio Deum reſpicit, qui cor intuetur, & ſignis externis ad cognoſcendam hominis voluntatem non indiget. Quod ſi interdum adhibentur, id eſt, vel vt de obligatione voti aliis hominibus conſtet; vel vt cum maiori aliqua ſolemnitate Eccleſiaſtica fiat, vel vt homo ipſe ad maiorem deuotionem in vouendo, & maiorem ſollicitudinem in obſeruando votum excitetur: vt notauit D. Thomas in art. 1. huius materiæ, & infrà ſuis locis dicetur. Ad explicandam ergo eſſentiam voti oportet in primis exponere actus intellectus, & voluntatis quibus perficitur. Deinde verò de ipſius honeſtate dicemus. Et quoniam ſine formali obiecto intelligi non poteſt ſpecifica honeſtas, ideo de perſonis, quibus votum fieri poteſt, & ſub qua ratione fieri debeat, in hoc libro dicere oportebit.*

Auguſt. Votum quid ſit.

Ad votũ tam intellectus, quã voluntatis actus ſunt neceſſarij. *D.Thom.*

CAPVT PRIMVM.

An votum rectè, & conuenienter fieri poßit.

1. Promiſſio ad donationem ordinatur.

RATIO dubitandi eſſe poteſt primò. Nam promiſſio ad donationem ordinatur, vt per ſe conſtat, ſi ſub donatione comprehẽdamus tam liberalem, quàm oneroſam, ſeu per mutuũ contractum: ſic enim clarum eſt omnes promiſſiones humanas ad huiuſmodi contractus ordinari, ſicut ſponſalia ad matrimoniũ. Sed hominis ad Deum nulla poteſt eſſe donatio, cùm omnia ſint eius, nec poſſit nouuũ rerum dominium acquirere, ergo nec promiſſio eſſe poteſt. Vbi enim matrimonium locum non habet, nec ſponſalia habere poſſunt, vt habetur in L. *Oratio.* ff. de Sponſ. Vnde argumentor ſecundò: nam ad hanc cauſam nulla videtur eſſe poſſè vera, & propria promiſſio ſerui ad Dominum: quia cum ſeruus nihil habeat, quod domini non ſit, iuxta L. *Placet.* ff. de Acq. vel amit. hęr. nihil poteſt domino conferre, & conſequenter, nec aliquid ei promittere. Vnde ſi interdum videtur ſeruus aliquid verbis promittere, illud perinde eſt, ac proponere tantùm aliquid agere in obſequium domini, ſed homo magis eſt ſeruus Dei, & omnia, quæ habet, magis ſunt etiã ipſius Dei; ergo.

Lex, *Oratio.* Promiſſio ſerui ad dominũ qualis. Lex, *Placet.*

2. Argumenta hæreticorũ contra votũ.

Tertiò argumentantur hæretici, quia votum eſt ad inducendam obligationem: ſed homo nõ poteſt ſua voluntate obligari Deo, ergo nec votum emittere. Minor probatur prius generatim de omnibus hominibus, quia quidquid facere poſſunt, debent Deo, tũ virtute illius eximij præcepti, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde,* &c. tum propter eximia beneficia, & alios innumeros titulos, ergo nihil habẽt homines, in quo poſſint volũtariè obligari Deo. Deinde idẽ probatur ſpecialiter de Chriſtianis: quia votum repugnat legi gratiæ, & ſtatui eius, nam *vbi Spiritus Domini, ibi libertas;* vt ait Apoſt. 2. Cor. 3. votum autem tollit libertatem, & neceſſitatẽ inducit.

3. Senſus quæſtionis expenditur.

In hac quæſtione aliud eſt inquirere, an ſit homini abſolutè poſſibile facere actum illũ promiſſionis, quem votum appellamus, ſiue illud ex errore, ſiue ex recto iudicio faciat, & ſiue cum effectu obligationis, ſiue tantùm cũ affectu; aliud verò eſt quærere, an homo rectè, & conuenienter de rebus iudicãs poſſit votum Deo facere, quod proinde vera, & valida promiſſio ſit? Prior ergo ſenſus non poteſt in quæſtionem venire, nec credo fuiſſe aliquem hæreticum ita ſtolidum, vt in eo ſenſu negauerit, poſſe homines vota facere Deo, cùm id conſtet ex Scriptura, & euidentiſſima experientia, & à fortiori etiã conſtabit ex dicẽdis. Imò nec in priori ſenſu videntur hæretici negare, votũ eſſe poſſibile ſimpliciter, ſed cum aliqua limitatione. Nam Lutherus (vt Bellarminus refert lib. 2. de Monachis c. 15.) ſolùm negauit ea vota, quæ nos dicimus fieri de operibus conſilij, & ſupererogationis, non negauit autem, de rebus aliàs præceptis poſſe eſſe votum, imò credidit ab omnibus Chriſtianis fieri in baptiſ-

Bellarm. Lutheri opinio de votis.

mo:

mo. Quod etiam ſenſit Caluinus: hæc verò quæſtio pertinet ad materiam voti, de qua infrà dicetur. Rurſus Caluinus, & Lutherus admittunt votum fieri poſſe ob humanos fines, nòn verò intentione diuini cultus, quod tractandum eſt infrà ad finem huius libri. Deinde Petrus Martyr dixit, in lege veteri potuiſſe fieri vota, pertinuiſſe tamen ad cæremonias illius temporis, quæ per legem gratiæ reuocatæ ſunt, & ideò nunc minimè poſſe vota fieri. Alij etiam hæretici vota negarunt, vt Pſeudoapoſtoli, Lamperiani, Vvicleph. Quo autem ſenſu locuti fuerint, parum noſtra refert: ſed videri poteſt Prateolus ſub eorum nominibus, & Caſtro verb. *Votum*, & Vvaldenſis tomo tertio, de Sacramentalibus capit. 20. vbi refert, etiam Armachanum ad hunc errorem acceſſiſſe, de cuius ſententia in capite 16. dicemus.

Prateol. Caſtro. Vvaldenſ.

4. Vera ſententia.

Vera ergo, & Catholica ſententia eſt, Deum eſſe, ad quem vera, & propria vota funduntur, ideóque rectè, & conuenienter facta eſſe in lege veteri, fieríque in noua. Probatur primò ex Scriptura Pſalm. 75. *Vouete, & reddite Domino Deo veſtro*, per quæ in primis conſulitur votum, vt conueniens: deinde poſtquam factum eſt reddendum dicitur tanquam iam obligans, ac denique vtrumque dicitur fieri Deo, ideo enim votum reddendum eſt Deo, quia ipſi eſt factum. Similia habentur Eccleſ. 5. Deuter. 23. Hæc autem verba non fuerunt à Spiritu ſancto dicta ſolùm propter tempus, aut homines legis veteris, ſed ſimpliciter propter quodcumque tempus, & quoſcumque homines, vt Sancti communiter intelligunt, & ex re ipſa intelligi poteſt, non enim continent materiam cæremonialem, ſed moralem, vt ſtatim declarabimus. Vnde etiam ante legem ſcriptam votum fecit Iacob. Geneſ. 28. Quapropter vanum eſt dicere, conſuetudinem vouendi reuocatam eſſe per legem nouam, lex enim gratiæ non irritauit moralia, ſed ſolùm, quæ cæremonialia ſunt. Vnde potiùs de hominibus legis gratiæ prophetauerat Iſaias capit. 19. *Colent eum in hoſtijs, & muneribus, & vota vouebunt, & ſoluent:* nam ibi ſermo eſt de vocatione Gentium, & ſtatu Eccleſiæ poſt Chriſti aduentum, quo tempore quaſi per antonomaſiam prædicuntur futura munera, & hoſtiæ, propter ſingulare Miſſæ Sacrificium, vt ex Patribus declaraui tomo tertio in 3. part. diſputat. 74. ſection. prima. Eodem ergo modo prædicuntur vota futura, quia non ſolùm vera, & propria futura erant in lege noua, ſed etiam perfectiſſima, quale eſt præcipuè votum caſtitatis, quod in lege veteri vſitatum non erat.

Pſalm. 75. Vota de conſilio fuerũt, ſed poſtquã edita ſunt, obligauerũt. *Iſai. 19.*

5. Rurſus hoc votum, & ſimilia valida eſſe in lege noua ſignificauit Paul. 1. ad Timoth. 5. dicens: *Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt*, id eſt, quia votum caſtitatis violarunt, vt Auguſtinus & alij exponunt, quos latè refert Bellarminus ſuprà, cap. 24. Infrà etiam tractando de ſtatu Religionis oſtendemus, hunc morem emittendi vota, præſertim Religionis antiquiſſimum fuiſſe in Eccleſia. Denique nulla, vel probabili coniectura, oſtendi poteſt morem promittendi aliquid Deo per votum, prohibitum eſſe, aut irritum factum à Chriſto Domino, ergo ſi ex natura ſua non eſt impoſſibilis, aut irrita talis promiſſio, neque in lege noua erit inualida. Antecedens patet; quia neque talis prohibitio ſcripta legitur in toto nouo Teſtamento, neque etiam ex aliquo Concilio, aut Eccleſiaſtica traditione habetur, ſed

1. Timoth. 5. Bellarm.

A potiùs Concilia, & traditio Eccleſiaſtica, docent vota conuenienter Deo offerri, & in lege noua vim ſuam retinere.

Et hinc etiam conuincitur, hanc prohibitionem non contineri in generali ceſſatione legalium: nam vſus eorum legalium, quæ ad mortuas, & mortiferas cæremonias pertinent, nō approbatur à Conciliis, Pontificibus, & Sanctis Patribus, approbatur autem vſus vouendi. Deinde ineptè votum numeratur inter huiuſmodi legalia: tum quia vota antiquiora ſunt lege Moyſis, vt patet in voto Iacob. Geneſ. 28. Tum etiam, quia non ſolùm fideles, qui verum Deum colunt, ſed etiam Gentiles quaſi naturali lumine ducti eis, quos pro Diis colebant, vota offerebant: maximè quando ab eis aliquid impetrare volebant. Ex quo factum eſt vt nomen *Votum* apud Latinos, & orationem, & promiſſionem Deo factam ſignificet; necnon etiam apud Græcos nomina habeant valde ſimilia εὐχὴ, quod votum ſignificat, & προσευχὴ, quod ſignificat orationem: quia Gentiles vota orationibus præmittere ſolebant, vt notauit Gregorius Nyſſenus Orat. 2. in orationem Dominicam, & infra notabitur ex Ambroſio & Philone. Conſuetudo ergo vouendi naturalis, & moralis eſt, non cæremonialis legis veteris. Non eſt ergo per legem nouam ob eam cauſam renouata. 6.

Hæc prohibitio nō cōtinetur in generali ceſſatione legalium. B *Gregor. Nyſſ.* Conſuetudo vouendi naturalis, & moralis eſt.

Quod autem conſuetudo hæc per ſe, & natura ſua mala non ſit, ſufficienter oſtendit legis veteris conſuetudo: quam Deus non probaſſet, vt feciſſe C legimus, ſi eſſet de re mala, aut minùs decente reſpectu Dei. Ratio etiam id conuincit, quia in tali actu nihil eſt homini impoſſibile, vel cōtra rectam rationem; aut contra honorem debitum Deo, imò ſunt multa, quæ præ ſe ferunt honeſtatem, & virtutem, ergo. Priorem partem antecedentis oſtendemus reſpondendo rationibus in principio poſitis. Altera verò pars cōſtat, quia per huiuſmodi actum oſtenditur promptitudo voluntatis ad obſequium Dei, per illum etiam redditur firmior, & immobilior in bono, vt latiùs infrà tractando de vtilitate voti dicemus. 7.

Non eſt per ſe mala.

Sed aiunt aliqui ex hæreticis, quamuis hæc conſuetudo expreſsè reprobata non ſit in lege noua, tamen eo ipſo, quod præcepta non eſt, eſſe prohibi- D tam: quia in lege noua omnis religio voluntaria, quæ ſub præcepto conſtituta non eſt, reprobata eſt à Paul. ad Coloſſenſ. 2. vbi *voluntariam Religionem*, nomine ſuperſtitionis damnat, vbi enim legitur, *in ſuperſtitione*, Græcè habetur, *In Religione voluntaria.* Sícque interpretantur non ſolùm hæretici, ſed etiam aliqui Catholici. Reſpondeo falſum eſſe aſſumptum, & contra illud Paul. 1. ad Corinth. 7. *Præceptum Domini non habeo, conſilium autem do:* & illud Chriſti Matth. 19. *Qui poteſt capere capiat:* quod dixit, quia non de præceptis, ſed de conſiliis tractabat, & in particulari de voto caſtitatis, vt Chryſoſtomus, & alij notarunt. Eſt etiam contra omnem rationem: cur enim non licebit Chriſtianis facere, quæ aliàs bona, & honeſta ſunt, etiamſi illis præ- E cepta non ſint? De quo argumento legi poteſt Bellarminus lib. 2. de Monachis in 1. tom. & Turrianus lib. 5. pro Epiſt. Pontif. cap. 7. & ex profeſſo tractabitur infra circa ſtatum perfectionis: & aliqua tetigimus ſuprà tract. 2. lib. 2. cap. 1. vbi etiam locum Pauli expoſuimus. 8.

An in lege noua omnis religio volũtaria ſit prohibita. *Coloſſ. 2.* *ἐθελοθρησκεία.* *1. Cor. 7.* *Matth. 19.* *Bellarm. Turrian.*

Hîc verò addimus, nihil obſtare verbum illud, *in ſuperſtitione*, etiamſi legatur *in cultu voluntario*, quia dupliciter poteſt aliquis cultus dici voluntarius. Primò, quoad executionem tantùm ſpōtaneam ſine obliga 9.

Cultus volũtarius dupliciter dici poteſt.

obligatione præcepti. Secundò non ſolùm quoad executionem, ſed etiam quoad inſtitutionem, ſeu inuentionem (vt ſic dicam) quia nimirum proprio iudicio,& voluntate inuentus eſt,præter rationem, & receptos,& approbatos Eccleſiæ vſus.Prior cultus tametſi voluntariè ſumatur legitimus eſt, quia conſentaneus diuinæ legi, & voluntati, vel conſulenti. Et de hoc non loquitur Paulus in illo loco, ſed de ſuperſtitioſo cultu, vt rectè vertit vulgatus Interpres, qui quaſi per antonomaſiam dici poteſt voluntarius cultus, quia à propria voluntate habet primam originem:quæ expoſitio ſumitur ex Chryſoſtomo,& aliis,eo loco,& Hieronymo, Epiſt.151. ad Algaſiam, numero 10. Votum ergo quamuis ſit voluntarium priori modo, non tamen poſteriori,cùm à Deo approbatum ſit in omni lege,tam naturali,quàm ſcripta, & gratiæ, & per ſe ſit conſentaneum rationi naturali, & iuxta receptum Eccleſiæ morem,vt dictum eſt.

Chryſoſt. Hieron.

10. Soluuntur aliquæ hæreticorum rationes. Ad 1.

Ad primam ergo dubitandi rationem reſpondetur, negando in primis omne votum ordinari ad propriam donationem, prout ſignificat traditionem noui dominij,aut iuris in re aliqua:nam etiam ordinari poteſt promiſſio ad exhibitionem cuiuſcumque obſequij,vel denique ad exercendã quamcumque actionem, quæ in alterius vtilitatem, vel honorem cedat. Hoc autem modo facilè intelligitur,poſſe fieri promiſſionem Deo. Deinde dici poteſt, promiſſionem hanc poſſe ordinari ad donationem,quæ fiat Deo,non in ſe,ſed in ſuis templis, aut miniſtris,aut ſeruis, vel pauperibus, vt conſtat.

Ad 2. Seruus poteſt promiſſionem propriam domino facere.

Ad ſecundum negamus id,quod aſſumitur,nam inter homines poteſt etiã ſeruus veram, & propriam promiſſionem Domino facere, inducentem obligationem ſaltem fidelitatis: quod ad præſens inſtitutum ſatis eſt,quidquid ſit de obligatione iuſtitiæ,ſeu promiſſione, quæ illam inducat, quod alibi diſputandum eſt.

11. Ad 3. Votum fieri poteſt de rebus aliàs præceptis.

Ad tertium,etiamſi verum eſſet,quod aſſumitur, conſequentia nullius momenti eſt,quia nihil repugnat vni, & multis obligationibus, addi aliam diuerſæ rationis,vt infrà dicemus oſtendentes, poſſe votum fieri de rebus aliàs præceptis. Deinde,quod aſſumitur erroneum eſt:nã conſtat plures eſſe actiones humanas honeſtas, & bonas, quæ non cadunt ſub præceptum,nihil enim præceptũ eſt à Deo,niſi vel illud, quod ratio naturalis dictat eſſe neceſſarium ad honeſtatem morum, vel illud, quod Deus ſpecialiter pręcepit,vel in Scriptura,vel alio modo, de quo per traditionem,aut per Eccleſiam conſtat. Manifeſtum eſt autem,& experientia cõſtat,ſæpius occurrere homini actiones moraliter bonas, quas nec ratio naturalis oſtendit eſſe neceſſarias, nec Scriptura, aut Eccleſia præcipit. Vanum ergo eſt fingere neceſſitatem præcepti omnium bonarum actionum. Præceptum autem amoris erga Deum, non obligat ad agendum omnia bona, ſed ad nihil agendum, quod eidem amori repugnet, atque ad præferendum Deum omnibus rebus creatis, quòd verè eſt illum ſuper omnia diligere. Et ad eundem modum obligat nos gratitudo ad Deum, propter beneficia ab ipſo accepta,ad cauendam omnem offenſionem eius,ſempérque benè operandum. Non tamen ſemper cogunt,aut neceſſitatem præcepti imponunt ad ſingula opera.

Præceptum amoris Dei ad quid obliget.

CAPVT II.

Vtrum propoſitum abſolutum, & de ſe efficax faciendi aliquid in honorem Dei,ad votum ſufficiat,vel obligationem inducat?

A HVnc actum ponit D. Thomas d. artic. 1. tanquam primum inter eos, qui ad votum emittendum concurrere ſolent, quia iuxta conuenientem modum promittendi, antecedit deſiderium faciendi aliquid, & ex illo procedit homo ad obligationem faciendam, ideóque ab hoc primo actu initium ſumimus. Fuit námque quorundam opinio, propoſitum hoc, ſi abſolutum, & de ſe efficax ſit faciendi aliquid in cultum Dei, inducere obligationem voti. Sumi poteſt ex Maiore, in 4. diſtinct. 38. quæſtione prima, vbi definit, votum eſſe *volitionem deliberatam*, &c. Sed videtur loqui de volitione ſe obligandi, iuxta dicenda infrà capite 12. & eodem modo loquitur Antoninus, 2. p. tit. 11.cap.2. Et ad idem tendit antiqua definitio voti, quam refert Diuus Thomas, d.artic.1.& ferè traditur ab Altiſſiod.lib.3. Summ. tract. 28. cap.1. Votum eſt, *conceptio boni propoſiti deliberatione firmata, qua quis ad aliquid faciendum, vel non faciendum, ſe Deo obligat.* In hac enim definitione ſolum propoſitum poſtulatur ad vinculum voti. Adduci etiam ſolet pro hac ſententia Gloſſa in capit. *Litterarum*, de Voto, verb. *Proponens*, quatenus ait, in caſu illius textus non induci obligationem, quia ille, de quo dubitabatur, non propoſuerat, animo ſe obligandi, nec firmiter proponendo, ſeu eligendo. *Quia tunc*, inquit, *mortaliter peccaſſet, ſi propoſitum non impleuiſſet.* Sentit ergo firmum propoſitum, ex electione factum ad inducendam obligationem ſufficere. Idem ſentiunt Gloſſæ, & Doctores, in cap. *Super eo*, & cap. *Conſulti*, & in cap. *Statuimus*, de Regularib. & in cap.vlti.de Voto,vbi Gloſ.ver. *Tenemini*,& in cap. *Non ſolùm*, de Regularib. in 6. & in capit. *Qui bona* 17.quæſt 1. Ratio verò reddi poteſt,quia propoſitum abſolutum faciendi aliquod bonum opus inducit obligationem: ergo tale propoſitum in materia religionis inducet obligationem religioſam, & conſequenter obligationem Voti. Conſequentia patet ex ſimilitudine rationis, & proportionis. Antecedens verò probatur: quia tale propoſitum non poteſt mutari ſine inconſtantia,neque ſine aliqua culpa.

1. D.Thom.

Opinio quorundam. Propoſitum abſolutũ faciẽdi aliquid an ſit votum. Maior.

Anton. D.Thom. Altiſſiod.

Gloſſa.

Maximè verò videtur confirmari hæc ſententia ex Iuribus proximè allegatis: nam in eis dicitur, eum, qui in religione ſuſcepit habitum nouitiorum cum abſoluto propoſito mutandi vitam, & permanendi in religione, non poſſe abſque culpa relinquere habitum religionis, & ad ſeculum redire, etiam ante profeſſionem emiſſam. Sentiunt ergo illud propoſitum abſolutum ſufficere ad Votum, quod per habitus ſuſceptionem ſolemne efficitur, vt ex Innocentio, Hoſtieuſ. & aliis, refert Abbas,in dicto cap. *Litterarum*, Sylueſter, verb. *Religio*, 5. q.8. Alij verò exiſtimant, inde ſaltem oriri ſimplicis Voti obligationem de ingrediendo religionem,vt Paludanus,Supplement. Gabrielis in 4. diſtinct.38.& Antoninus,ſuprà,& ſignificat Glo.1. in c.*Conſuluit.* qui Clerici,vel vouentes.Confirmatur ex dict.c.vlt.de Voto, vbi priùs de duobus religioſis dicitur, vnum fuiſſe Cruce ſignatum, alterum deſideraſſe ſignari, & de vtroque ſubditur teneri.Tandem confirmatur ex verbis Chriſti Luc.9. *Nemo mittens manum ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei*:nam per hæc verba ſolum propoſitum fit,& indicatur nihilominùs, non perſeuerare in illo,eſſe aliquam culpam, cùm inde reddatur homo ineptus ad Dei regnum.

2. Propoſitum abſolutũ ſufficere ad votum quomodo probari poſſit.

Sylueſt.

Palud. Supplem. D.Anton.

Luc.9.

Nihilominùs certum eſt ſolum propoſitum ingrediendi religionem, vel quippiam ſimile faciendi 3.

Reſolutio quæſtionis ſolum propoſitum faciẽdi aliquid in honorem Dei, non eſt votũ, licèt ſit abſolutum.
D.Thom. *Caietan.* *Altiſiodor.* *Bonauent.* *Richard.* *Soto.* *Caietan.* *Gratian.* *Nauarr.* *Panorm.*

di in cultum Dei, quamtumuis abſolutum ſit non eſſe votum, neque Voti obligationem inducere. Ita docet D.Thomas d.att.1.& 16. Caietanus, Altiſiodorenſis lib.3.Summæ, tract.28. quæſt.1. Bonauentura, in 4.diſt.38.quæſt.1. Richard.art.3.q.2.& ibi alij Scholaſtici, & Soto lib.7.de Iuſtit.q.1.art.2. Syluester, verb.*Votum*, 1.quæſt.2. Angel.quæſt.7.& ibi alij Summiſtæ. Caietanus, lib.11.Reſponſ. in 7. & idem tenet Gratianus, 17.quæſt.1.in vltimis ferè verbis. Nauarrus, in Summ. cap.12.num.26. qui refert Archidiaconum in dicto cap. *Qui bona.* Panormitanum in cap. *Literarum.* Idem Couarruuias in cap. *Quamuis pactum,* part.1.§.3.num.12. in fine.

Nemo obligatur ſine voluntate ſe obligandi.

Probatur, quia nemo obligatur ſine voluntate ſe obligandi, vt oſtendemus, ſed qui habet propoſitum aliquid faciendi, non ſtatim habet voluntatem ſe obligandi: ergo non eſt, vnde talis obligatio oriatur, quia neque à Superiore imponitur, nec propria voluntate ſuſcipitur. Minor patet, primò ipſo vſu, & experientia, aliàs nemo proponeret aliquid, ſi ſtatim ex propoſito obligatus maneret. Et inter homines conſtat longè diuerſum eſſe, proponere aliquid dare alteri, vel promittere, aut ſe obligare.

Ratio à priori.

Ratio verò à priori eſt, quia facere aliquid, & obligare ſe ad illud faciendum, ſunt obiecta diuerſa, vt per ſe conſtat, ergo poteſt voluntas verſari circa vnum, & non circa aliud: ergo quamuis proponat aliquid facere, non ideò vult ſe obligare ad illud faciendum.

4. Atque huc etiam ſpectat alia ratio communis, quia obligatio voti ſolùm oritur ex voto, qui autem proponit tantùm ſe facturum aliquid, nondum vouet: ergo non ſe obligat. Minor patet, quia nec verbis promiſſionem profitetur, neque animo concipit, cùm nondum habeat voluntatem ſe obligandi. Votum autem in promiſſione Deo facta conſiſtit, vt ſuprà præmiſi, & ex ſequentibus latè patebit, optiméque declaratur ex verbis

*Deuter.*23.

Deut. 23. vbi priùs dicitur: *Cùm votum voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere.* & ſubiungitur: *Si nolueris polliceri, abſque peccato eris, quod autem ſemel egreſſum eſt de labijs tuis, obſeruabis, & facies, ſicut promiſiſti Domino Deo tuo.* Ergo ad obligationem

Ad votum promiſſio vltra propoſitum neceſſaria eſt.

voti non ſatis eſt proponere, quia promiſſio vltra propoſitum neceſſaria eſt: ſeu quia vltra propoſitum faciendi rem, addi debet ex parte voluntatis propoſitum ſe obligandi. Quod ſatis etiam confirmat Pontifex in dicto cap. *Litterarum,* dicens eum, qui propoſuit mutare ſtatum, *Si vlterius non proceſſit,* non peccare, nec frangere votum, etiamſi propoſitum mutet.

Aliquorum reſponſio.

5. Dicunt aliqui propter aliqua ex Iuribus citatis, licèt propoſitum abſolutum non ſit votum, neque inducat voti obligationem, nihilominus aliquam aliam obligationem inducere ſub culpa veniali, vel etiam mortali, vt videre licet in Gloſſ.17.quæſt.1. in principio. Et ratio eſſe poteſt ſuprà tacta, quia mutatio boni propoſiti ex perfecta deliberatione concepti, non fit ſine aliqua leuitate animi, & aliquo ſpirituali damno: ergo non fit ſine aliqua culpa: ergo tale propoſitum aliquam obligationem inducit perſeuerandi in illo, ſeu exequendi illud.

Gloſſ.

C.Qui bona.

Et ad hoc adducitur Gregorius in d. cap. *Qui bona,* dicens: *Qui bona agunt, ſi meliora agere deliberant, & poſt deliberata non faciunt, licet in prioribus bonis perſeuerent, in conſpectu tamen Dei, ceciderunt ex obligatione.* Nihilominùs tamen hæc interpretatio, & ſententia falſa etiam eſt, rationes enim factæ non ſolùm probant, ex ſolo propoſito faciendi aliquid non oriri obligationem voti, ſed etiam omninò

A nullam, quia ſi ſic proponit nullam obligationem, vult ſibi imponere: ergo non obligatur de nouo, magis quàm antea erat, talis enim obligatio, cùm non fuerit à Superiore impoſita, deberet ex propria voluntate naſci.

6. Propoſitum ipſum ex ſe affert ſpecialem obligationem. Reiicitur.

Dices; propoſitum ipſum ex ſe afferre hanc aliqualem obligationem, & ideò non requiri ſpecialem voluntatem ſe obligandi, præter voluntatem proponendi, quæ in ipſomet propoſito intrinſecè voluntario includitur. Sed hoc gratis dictum eſt, & præter communem omnium ſenſum: vix enim (vt ſuprà dicebam) adducerentur homines bonum aliquod proponere, ſi crederent, inde oriri obligationem, cuiuſcumque generis illa ſit. Prætetea nulla lege, aut ſufficienti ratione oſtendi poteſt, ſimplex B propoſitum habere hanc connaturalem vim inducendi obligationem ad perſeuerandum in illo, ſeu exequendum illud. Denique explicari non poteſt, ad quam virtutem ſpectet illa obligatio, aut contra quam virtutem ſit culpa oppoſita: nam vel eſt generalis obligatio omnium virtutum, quæ iuxta diſtinctionem earum ſpecie etiam diſtinguatur, vel eſt alicuius virtutis ſpecialis, neutrum autem dici poteſt probabiliter. Declaratur prior pars, quia aliàs qui propoſuit audire Miſſam in feriali die, ſi illam omittat, peccabit contra religionem, & qui propoſuit ieiunare, ſi poſtea omittat, etiamſi temperatiſſimè comedat, peccabit contra temperantiam: & conſequenter cùm tales materiæ graues ſint, erit tale peccatum mortale. Hæc autem per C ſe ſunt abſurda, & improbabilia, quia licet quis mutet tale propoſitum, non ideò tranſgreditur medium temperantiæ, aut religionis, neque agit contra debitum talium virtutum, & idem eſt de omnibus ſimilibus. Altera verò pars declaratur: nam quæ eſt illa vna virtus, quæ ad illam obligationem inducit in omni propoſito, in quacumque materia virtutis verſetur?

7. Conſtãtia, & perſeuerãtia nõ eſt virtus ſpecialis.

Dicet fortaſſe aliquis, huiuſmodi virtutem eſſe conſtantiam animi, ſeu perſeuerantiam, & fortitudinem in operatione virtutis. Sed hoc nullius mo menti eſt. Primò, quia conſtantia, vel perſeuerantia non eſt vna virtus ſpecialis, ſed eſt generalis conditio, & continuatio in actibus ſingulàrum virtutum. D Vnde D.Thomas 2.2.q.53.art.5. ponit illam inter effectus prudentiæ, quæ eſt virtus intellectus, & eius defectus non habet ſpecialem rationem culpæ, ſed iuxta obligationem, ſeu debitum voluntatis, culpabilis eſt, vt rectè notauit Caietanus in Summ. verb. *Inconſtantia.* Fortitudo autem, vt eſt ſingularis virtus, verſatur circa pericula, ordinatúrque ad vincendum nimium timorem mortis vel alterius ſimilis mali: quod longè diuerſum eſt à generali conſtantia in bonis propoſitis exequendis. Deinde licet non mutare bonum propoſitum, vel ab eo deſiſtere, niſi ratione melioris boni melius ſit, & ad perfectionem virtutis pertineat, non tamen cadit ſemper ſub obligationem facere id, quod melius eſt: ideò ſicut non eſt malum, nolle operari id, quod melius eſt, ita non eſt ſemper malum per ſe E loquendo, non exequi propoſitum etiam melioris boni. Poterit autem eſſe actus otioſus, ſiquis abſque vllo bono fine contrariam voluntatem exerceat.

D.Thom.

Non ſemper cadit ſub obligationẽ id facere quod melius.

8. Violare propoſitũ an ſit contra virtutem fidelitatis.

Aliter poſſet quiſpiam dicere, hoc eſſe contra virtutem veritatis ſeu fidelitatis, quia is, qui proponit aliquid, affirmat ſe facturum illud: ergo ſi poſteà mutando propoſitum, id non facit, mendax eſt: virtus ergo veritatis obligat ad exequendum id, quod ſemel propoſitum eſt. Sed hoc etiam non rectè dicitur, primò quidem, quia propoſitum, vt

ſic, & in eo præciſè ſiſtendo, nullam aſſertionem includit, quia non pertinet ad intellectum, ſed ad voluntatem, ergo quamuis aliquis mutet propoſitum, non profert aſſertionem falſam, aut mendacium: ergo nihil agit contra virtutem veritatis. Deinde, etiamſi is, qui proponit (quod frequentius contingit) ſimul aſſerat ſe facturum id, quod proponit, nihil agit contra veritatem, aut fidelitatem, licet poſteà non faciat id, quod propoſuit, quia per illam ſimplicem aſſertionem, vel ſolùm aſſerit ſe habere propoſitum id faciendi in futurum, quod verum manet, etiamſi poſtea mutet propoſitum, vel licet concedamus, illum affirmare futuritionem talis rei, ſolùm affirmat illam vt contingentem, & quatenus in præſenti cauſa habet veritatem, vt rectè notauit D.Thomas 2. 2. q.89. artic.1. Neque per ſimplicem aſſertionem futuri actus homo obligatur ad efficiendum, vt cauſa ex qua pendet illa veritas futura, non mutetur, niſi accedat promiſſio, vel iuramentum, vt D.Thomas citato loco notauit, & nos in prima Relect. diſput.7. ſect.2. num.18. & ſupra tract.2. Vnde poteſt ratio in contrarium retorqueri, quia propter ſolam ſimplicem aſſertionem de futuro, non obligat virtus veritatis ad executionem, ergo multò minus obligabit ſolum propoſitum.

9. Soluuntur argumenta oppoſita. *D.Thom.*

Ad argumenta in principio poſita reſpondendum ſupereſt. Et in primis definitio illa voti, quod ſit *Propoſitum deliberatione firmatum*, &c. exponitur à D.Thoma d.art.1. ad 1. id eſt, *firmatum promiſſione.* Altiſiodorenſis autem ſuprà exponit, firmatum obligatione, ſeu intentione ſe obligandi, & ferè in idem redit, vt poſteà videbimus. Ratio autem ibi facta de animi conſtantia, iam eſt expedita, nam licet perſeuerantia in bono propoſito pertineat ad virtutis perfectionem, non tamen ſub præciſa obligatione, niſi quatenus includit propoſitum vitandi peccatum, quod ex tali obiecto inuoluit obligationem, non ex ſolo propoſito.

Exponuntur iura in contrarium adducta.

10. Cap. *Qui bona* exponitur.

IVra etiam adducta non habent difficilem expoſitionem. Et in primis dicimus, Gregorium in dicto cap. *Qui bona* (cum ait) *eum, qui operando bona propoſuerat meliora, & ea non exequitur, cadere, etiamſi in priori bono opere perſeueret*, latè, & per exaggerationem, vſum eſſe verbo *cadendi*, prout ſignificat non aſcendere, aut non proficere, ſeu amittere id, quod lucrari poſſet aliquis, & non lucratus eſt. Non verò oportet intelligi de caſu, vt ſignificat culpam, quia tota illa amiſſio maioris boni poteſt contingere ſine culpa: niſi quis velit exponere huiuſmodi animi remiſſionem eſſe occaſionem cadendi, & hoc per illa verba ſignificari. Prior tamen, reuerà eſt ſenſus Gregorij, & ideò non dicit eum, qui ſic ſe gerit cecidiſſe ſimpliciter, ſed cecidiſſe in deliberatione, nec dicit eius opera diſplicere Deo, ſed minùs placere, vt conſtat ex Homil.3. in Ezech. circa finem. Aliud Gregorij, & Bernardi teſtimonium exponemus ſtatim.

11. Suſceptio habitus religioſi quomodo obliget ad perſeuerantiam.

Ad alia verò Iura reſponderi poteſt primò, ſolùm propoſitum non inducere obligationem: ſi autem propoſito adiungatur operis inchoatio, præſertim tam grauis, quàm eſt ſuſceptio habitus Religioſi, tunc inducere obligationem perſeuerandi in propoſito, præſertim cùm talis mutatio iam fieri non poſſit ſine graui nota, & ſcandalo. Et hanc limitationem indicant Paludan. & Antoninus ſuprà, & Supplementum Gabrielis: quia dicunt, tale A propoſitum cum ſuſceptione habitus inducere obligationem voti ſimplicis, magis ex ſtatuto Eccleſiæ, quàm ex natura rei. Sed neutro modo poteſt hæc expoſitio, vel ſententia ſuſtineri: nam potius talis obligatio eſt contra intentionem Eccleſiæ, quæ intendit, vt probationis tempus ſit liberum, vt patet ex Trident. ſeſſ.25. cap.15. & 16. vt infrà latiùs dicetur. Addo materiam illam non eſſe aptam ad Eccleſiaſticum præceptum, nec in illis Iuribus eſſe verba indicantia tale præceptum, vel nouam obligationem. At verò etiam ex natura rei nulla eſt talis obligatio, quia illa inchoatio operis, ſeu ſuſceptio habitus non auget voluntatem, nec cauſam, quæ poſſit inducere obligationem, neque per ſe poteſt illam imponere: ergo ex eo capite non magis B obligatur homo, quam antea. Conſequentia eſt clara, & antecedens patet, quoad ſingulas partes, quia illa ſuſceptio habitus ſolùm eſt quidam effectus talis propoſiti: qui non requirit voluntatem ſe obligandi ad perſeuerandum in opere inchoato, ſed ſolam voluntatem faciendi, & conſequenter etiam inchoandi tale opus. Neque ipſum opus externum habet per ſe efficaciam moralem ad imponendam obligationem abſque interiori voluntate: quia radix totius obligationis, & moralitatis eſt ipſa voluntas. Quod autem dicebatur de nota, aut ſcandalo extrinſecum eſt, & accidentarium, potéſtque vel non eſſe alicuius momenti, vel facilè vitari, ſi res prudenter fiat.

Suſceptio habitus eſt effectus talis propoſiti, qui non inducit obligationé.

Ex quo à fortiori ſequitur, multò magis falſum 12.
C eſſe hoc ſufficere ad votum ſolemne caſtitatis, iuxta illa Iura, vt aliqui iuriſperiti dixerunt, quos Antoninus ſuprà refert. Probatur autem primò, quia tale votum ſolemne ſolùm eſt in profeſſione religionis; illa autem Iura loquuntur de tempore præcedente profeſſionem expreſsè, aut tacitè factam. Deinde quia illa Iura loquuntur de ſuſceptione habitus nouitiorum: impoſſibile autem eſt, vt per talis habitus ſuſceptionem fiat votum ſolemne, etiamſi quis accedat non ſolùm cum abſoluto, & firmo propoſito, ſed etiam cum expreſſo voto ſimplici perſeuerandi in religione. Tum quia habitus nouitiorum non eſt ſignum religioſi profeſſi, ergo neque eſt ſignum voti ſolemnis: ergo nec per ſe poteſt ſolemnizare votum, nec per ali- D quam nouam voluntatem inducere. Tum etiam, quia votum ſolemne requirit acceptationem ex parte religionis, iuxta cap. *Ad Apoſtolicam*, de regular. quia includit pactum inter religioſum & religionem. Religio autem præbendo habitum nouitiorum, non acceptat perſonam ad proprium ſtatum religioſum, neque ad aliquod votum eorum, ſed ad ſolam probationem in ordine ad talem ſtatum, vt per ſe notum eſt: & colligitur ex cap. *Super eo*, de Regularibus, & ex capitulo primo, eod. tit. in 6.

C. *Ad Apoſtolicam.* Religionem præbẽdo habitũ religioſum non acceptat perſonam ad proprium ſtatum.

C. *Super eo.*

13. Vera reſponſio ad iura in oppoſitum.

Vera ergo reſponſio eſt, in illis Iuribus non eſſe ſermonem de mero, ac nudo propoſito, ſed firmato ſaltem per ſimplicem promiſſionem explicitam, vel implicitam. Ita Panormitanus ſuprà, quem E alij Interpretes, Sotus, & alij Theologi ſequuntur, & Syluester verb. *Religio*, 3. quæſt.19. & religio 5. quæſt.8. *Syluest.* Solent autem Canoniſtæ, & Iura vocare hoc votum propoſitum abſolutum mutandi vitam, quia eſt propoſitum ſe obligandi ex vi illius: & ideò non obſtat, quod Paludanus obiicit, illa ſcilicet Iura indiſtinctè loqui de propoſito, quia tam ex materia ipſa, quàm ex nonnullis verbis intelligi facilè poteſt, hunc eſſe ſenſum illorum. Nam in cap. *Super eo.* licet in principio ſimpliciter proponatur

quæſtio

quæſtio de Clericis, qui habitum religionis ſuſceperunt, ſtatim in ratione deciſionis textus dicitur, *Ne contra votum, quod Deo fecerunt, venire probentur:* ergo ſupponitur ſuſceptionem habitus fuiſſe cum
C.Conſulti. aliquo voto. Ita etiam intelligendum eſt cap. *Conſulti*, vbi vocatur *propoſitum abſolutum*, id eſt firmum, ſeu promiſſione confirmatum. Denique tale debet eſſe propoſitum, vt non ſolùm voluntatem ingrediendi religionem, ſed etiam ſe ad illam obligandi includat.

14. C.Veniens. Potéſtque hæc expoſitio egregiè confirmari ex c.*Veniens*, de voto, vbi prius refertur quidam, qui in puerili ætate Hieroſolymam diſpoſuit proficiſci. Et infrà, ille abſoluitur à voto, quod in ætate tenera fecerat. Vbi clatè verbũ *diſpoſuit*, de voti emiſſione declararur. Declarari etiam poteſt ex quodam
Bernard. loco Bernardi, adiuncto alio Gregorij, quem ipſe citat. Ille enim epiſtola 9. ex Gregor. in Paſt. hanc ſententiam refert, *Quiſquis maius bonum ſubire propoſuit, bonum minus, quod potuit, ſibi illicitum fecit.* Et infrà, *qui fortiori ſtudio intenderat, retro reſpicere conuincitur, ſi relictis bonis amplioribus ad minima retorquetur.* Quæ ſententia nudè ſpectata videtur contraria his, quæ ſupra diximus, ſi tamen adiungamus ea, quæ Gregorius habet in originali, facilè exponitur iuxta ea, quæ de his iuribus dicebamus. Nam tertia parte Paſtoralis, c.28. circa finem, præmittit Greg. *Sine culpa quidem ad coniugium veniunt, ſi tamen necdum meliora vouerunt*, & ſtatim ſubdit ſententiam
Qui necdum meliora vouerunt ſine culpa ad cõiugium veniunt. citatam à Bernardo. *Nam quiſquis maius bonum ſubire propoſuit*, (vel vt habet littera) *intendit*, &c. Ex quo contextu conſtat verbum *propoſuit*, poſitum eſſe vt æquiualens verbo *vouit*. Atque ita propoſitum aliquando ſumitur pro illo, quod per promiſſionem firmatum eſt, ſeu quod includit voluntatem abſolutam ſe obligandi. Ita ergo rectè intelligi poſſunt prædicta iura.

15. Obiectio. Sed obiici poteſt: nam iuxta hæc, qui tale habet propoſitum, id eſt, votum ſimplex religionis, etiamſi habitum non ſuſceperit, debet religionem ingredi, vt ſuæ conſcientiæ ſatisfaciat: ergo ad hoc nihil operatur habitus ſuſceptio, quod non conſonat dictis iuribus. Nam in dicto cap. *Super eo*, dicitur, ſi ante ſuſceptum religionis habitum, aliquis in probatione poſitus recedere voluerit, licitè id facere poſſe, & tamen loquitur Pontifex de
Solutio. In foro conſcientiæ nullum eſt diſcrimē inter eum, qui ſuſcepit habitum vel non ſuſcepit. eadem perſona habente propoſitum. Reſpondeo, quod ad internum forum conſcientiæ ſpectat, nullum eſſe diſcrimen inter eum, qui ſuſcepit habitum religionis, vel non, quia ſi habet votum ſimplex religionis, illud tenetur implere, ſiue aſſumpſerit habitum, ſiue non; ſi autem non habet votum, ſed tantùm propoſitum, in neutro caſu tenetur Religionem profiteri. In ordine autem ad forum Eccleſiæ maximè iuxta illa antiqua iura, ille, qui tantùm priuatim votum religionis emittit, & nondum habitum alicuius religionis ſuſcepit, non obligatur ſeu cogitur in religione permanere, ſed ſuæ conſcientiæ relinquitur. Qui autem poſt votum religionis habitum ſuſcepit, ſuum propoſitum, ſeu votum proteſtans (iuxta dictum caput *Conſulti*,) non permittitur liberè dimittere habitum, & violare votum, & quia res eſt iam publica, & nota Eccleſiæ: & ideò non permittitur talis perſona liberè recedere ſine legitima cauſa, vel ſine tranſitu ad aliam religionem ſaltem laxiorem, quando votum fuit de religione in genere.

16. Cap. Statuimus. C.Non ſolum. Et eodem modo intelligendum eſt cap. *Statuimus*, eod. titul. de Regularibus, & cap. *Non ſolùm*, & cap. *Beneficium*, eodem titulo in 6. in quorum vltimo ſtatuit Bonifacius VIII. nouitium intra annum probationis, & ante profeſſionem emiſſam non poſſe ſpoliari beneficio, quod in ſeculo habebat, niſi conſtet, quòd abſolutè voluerit vitam mutare. In quo textu fundantur, qui dicunt id ſufficere ad votum ſolemne. Sed immeritò, quia tam in illo textu, quàm in dicto capit. *Non ſolùm*, diſtinguitur ille caſus ab aliis, in quibus ſit profeſſio expreſſa, vel tacita; igitur in eo caſu voluit Pontifex, vt etiam ante profeſſionem, & ſolemne votum poſſet quis priuari beneficio, ne fortaſſe illa occaſione omitteret implere obligationem ſuam, de qua iam ſufficienter Eccleſiæ conſtabit per ipſiuſmet perſonæ proteſtationem, & habitus Religioſi ſuſceptionem. Atque hæc ſint dicta obiter de his iuribus occaſione præſentis quæſtionis, nam de hac re infra latius agendum eſt, tractando de ſtatu Religionis, vbi explicabimus, quid iuxta nouum ius, præſentémque conſuetudinem Eccleſiæ, in his caſibus obſeruandum ſit. C. Beneficiũ.

Ad cap. autem vltim. de voto, dicendum eſt illud non fuiſſe ſolum propoſitum in eo, qui deſideraſſe dicitur, ſed fuiſſe propoſitum cum animo ſe obligandi, licet exterius nondum ſignum promiſſionis accepiſſet, & hoc ſentit Hoſtienſis ibi, vel etiam verba illa, *Poteſtis, & tenemini votum peregrinationis implere*, intelligi poſſunt cum partitione, ſeu conditione proportionata. Nam expendi poteſt Pontificem tantùm loqui de impletione voti, non deſiderij: intelligit ergo teneri ad illud implendum, qui illud emiſit, vel ſi iam emiſiſſet ſaltem in animo. 17.

Exponitur locus Lucæ 9.

AD verba Chriſti Lucæ 9. *Nemo mittens*, &c. reſpondet D.Thomas art.1. ad 1. mittere manum ad aratrum plus eſſe, quàm proponere, quia qui mittit manum ad aratrum, iam facit aliquid; qui verò ſolum proponit, nondum facit aliquid, ſed tunc facit aliquid, quando promittit, vel ſaltem ſe habet ad faciendum, ſicut qui manum ad aratrum adhibet, nondum arat, ſed iam ſe aliquo modo adhibet ad arandum. Sed difficilè eſt videre, quomodo hæc reſponſio teſtimonio ſatisfaciat, & accommodetur. Primò, quia qui proponit aliquid facere, licèt exterius nõdum faciat, quod proponit, reuera coram Deo aliquid iam fecit, & moraliter rem intelligendo, vt intelligi debet, manum adhibet, id eſt, facultatem mouendi, & operandi, quæ eſt voluntas. Et ita de propoſito voluntatis citat hunc locum Gregor. hom.3. in Ezech. & eſt frequens apud Patres. Secundò, ex reſponſione ſequitur, eum, qui cum ſolo propoſito indicat opus, vt verbi gratia, habitum religionis ſuſcipit, vel manum adhibet crumenæ, vt eleemoſynam det, ſi retrocedat, & opus non perficiat, hoc ipſo fieri ineptum regno Dei per culpam aliquam, quam retrocedendo committat, quod eſt contra dicta. Sequela probatur, quia tam in argumento, quàm in ſolutione ſupponere videtur D.Thomas: *Non eſſe aptum regno Dei*, idem eſſe, quod deficere in eo, ad quod iam erat aliquis obligatus, cenſeri autem obligatum hoc ipſo, quòd manum mittit ad aratrum, quod licèt non fiat ſolo propoſito, fit tamen per aliquam operis exhibitionem vltra propoſitum, vt in eadem ſolutione dicitur. 18. D.Thom. Mittere manum ad aratrũ plus eſt, quam proponere. D.Greg. Quid ſit non eſſe aptũ regno Dei.

Tria ergo exponenda ſunt, vt legitimus iſtorum verborũ ſenſus habeatur. Primùm, quid ſit, *manum mittere ad aratrum*. Secundùm, quid ſit, *retro reſpicere:* 19. Quid ſit manum mittere ad aratrum.

cere: tertium quid ſit, *non eſſe aptum regno Dei.* Vt autem hæc intelligantur, aduertendum eſt, qua occaſione Chriſtus illa verba protulerit, nimirum, cùm quidam ad illum dixiſſet, *Sequar te Domine, ſed permitte mihi primum, renũciare his, quæ domi ſunt.* Cui Chriſtus reſpondit prædictam ſententiam: *Nemo mittens manum ad aratrum,* &c. Vnde intelligitur *mittere manum ad aratrum,* (iuxta metaphoricam ſignificationem, & moralem ſimilitudinem à Chriſto intentam) nihil aliud eſſe, quàm incipere Chriſtum ſequi, vel promptum ſe exhibere ad Chriſtum ſequendum, præcipuè in ſtatu perfectionis, & in munere prædicandi Euangelium, de quo paulo antea dixerat Chriſtus alteri, *Sequere me, & vade, annuncia verbum Dei.* Seruata autem proportione, etiam poteſt intelligi de omnibus, qui Chriſtum ſequi inſtituũt per fidei, & obedientiæ obſequium, vel promptos ſe exhibent ad Crucem eius ſumendam, quæ *aratri* nomine ſignificatur, quia dura pectora ſubiicit, vt ait Ambroſius, libro de Filij Diui. cap. 6.

Ambroſ.

20. Iuxta quam interpretationem (quæ videtur litteralis) probabilius mihi videtur, illum, qui propoſito, & voluntate deliberata, & ipſi Chriſto, quem nihil latere poteſt, neceſſariò manifeſtata, ſtatuit Chriſtum ſequi, iam mittere manum ad aratrum, & ſub hac ſententia comprehendi, tum propter rationem in obiectione factam, tum etiam quia non plus fecerat ille, qui Chriſto dicebat, *Sequar te,* &c. Nullam enim promiſſionem, vel votum emiſerat, nec aliquod aliud opus inchoauerat, ſed ſolùm propoſitum, ac deliberationem ſuam oſtenderat: per hoc ergo iam manum ad aratrum miſerat. Quin potius D. Auguſtinus ſermon. 7. de verbis Domin. indicat, ſatis eſſe habere Dei vocationem, vt dicatur quis manum ad aratrum mittere, cum tamen vocatio propoſitum hominis antecedat. Sic ergo inquit exponens prædicta: *Nemo mittens manum ad aratrum,* &c. *Vocat te oriens, & tu attendis ad occidentem.* Qui ergo vocatur, & non reſpondet, ſed alteri rei intendit, cenſetur ab Auguſtino reſpicere retro, poſt manum ad aratrum miſſam: multo ergo magis qui vocationem acceptat, vſque ad propoſitum concipiendum, manum ad aratrum miſiſſe dicendus eſt.

Quis ad aratrum manũ miſit.

Auguſt.

21. *Reſpicere autem retro,* duobus modis exponi poteſt, priuatiuè, ſcilicet, vel contrariè. Priori modo intelligi videtur à Gregorio, dicta hom. 3. in Ezech. dicit enim, eum retro reſpicere, qui cum prius ageret bona, & propoſuerit agere meliora, poſtea meliora facere omittit, & in prioribus bonis agendis perſeuerat. Ille autem non poteſt dici retro reſpicere, quia aliquid agat contrarium priori propoſito, ſed ſolùm quia ab illo ceſſat, licet in alio bono perſeueret. Hunc ergo dicimus reſpicere retro negatiuè, ſeu priuatiuè, quia non operatur aliquid mali, nec aliquam actionem exercet contrariam priori, ſed ſolùm ab illa ceſſat. Verum eſt tamen, hanc ipſam ceſſationem prioris propoſiti, ordinariè non fieri ſine poſitiua voluntate, qua prius propoſitum retractatur, quæ mutatio propoſiti moraliter loquendo, ſemper prouenit ex eo, quod homo reſpicit, vel ad difficultatem aliquam, qua deterretur à priori propoſito, vel ad temporale commodum, aut motiuum, ratione cuius dicitur propriè, ac poſitiuè reſpicere retro. Vnde Gregorius exemplum adhibens in eo, qui caſtitatem ſeruare deliberauerat, ſubdit, *Sed cùm cecidiſſe alios etiam per caſtitatem conſpicit, hoc ipſum, quod facere deliberauerat, pertimeſcit: ſitq; vt per cogitationem retro redeat, qui ad inferiora reſpiciens mentis greſſibus ad alta ibat.* Verumtamen licet illo modo non reſpiciatur retro ſine aliquo actu poſitiuo, quod neceſſarium eſt, vt metaphora rectè accommodetur: nihilominus in ordine ad bonitatem, malitiam vocamus, hanc retroceſſionem priuatiuam, quia non ita quis retro reſpicit, vt conuertatur ad malum operandum, ſed ſolùm vt à bono inchoato deſiſtat.

Quid ſit reſpicere retro.

Gregor.

22. Alio ergo modo dicitur quis reſpicere retro, quando poſt propoſitum ſequendi Chriſtum, ad mundum ſequendum reuertitur, ſeu quando à bona operatione inchoata deſiſtens, ad prauam deflectit. Atque hoc modo videtur Gregorius hunc locum exponere in Paſtorali 3. p. capit. 28. in fine: nam cùm dixiſſet: *Quiſquis bonum maius ſubire propoſuit,* (id eſt, vouit, vt ex antecedentibus conſtat) *bonum minus, quod licuit, illicitum fecit:* ſubdit, *Scriptum quippe eſt. Nemo mittẽs manum ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno cœlorum.* Vbi retro aſpicere, idem ſentit eſſe, quod bonum iam ex voto neceſſarium relinquere, & ad aliud illicitè conuerti, quod nos appellauimus retro reſpicere contrariè. Qui ſenſus neceſſariò admittendus eſt, ſuppoſito priori, nam ſi ille eſt ineptus regno cœlorum, qui ceſſat à bono opere inchoato, multo magis, qui contrarium malum committit, quod moraliter loquendo magis propriè eſt retro reſpicere.

23. Verumtamen, vt opinor, licet ad hos ſenſus poſſint verba Chriſti rectè accommodari, neuter illorum eſt adæquatus illis verbis, imò, nec directè propriè à Chriſto intentus: conſideranda ergo eſt verborum proprietas, quæ continet veluti exemplum quoddam ex artificialibus deſumptum, ad rem moralem explicandam. Exemplum eſt ſumptum ex munere arandi, quod maximè viſus directionem, & oculorum vigilantiam requirit: nam ſi arator, dum manum ad aratrum adhibet, retro reſpiciat, aut omnino arare non poterit, aut certè facilè, & frequenter in arando aberrabit. Sic (inquit Chriſtus) qui ad me ſequendum animum applicat, & oculos ſuæ intentionis, aut ſolicitudinis ad negotia temporalia, vel humana conuertit, ſuſcepto muneri ineptus eſt. Igitur retro reſpicere non eſt, vt opinor, à ſuſcepto, aut inchoato bono, vel ſpirituali munere prorſus deſiſtere, ſed eſt velle ſuſceptum opus perfectionis agere, & animi curam in ſecularibus negotiis ponere. Quæ expoſitio per ſe ſtatim probabilis apparet, conſiderata exempli, ſeu metaphoræ proprietate, vel accommodatione: conſiderata verò occaſione, qua Chriſtus illa verba protulit, fit probabilior. Nam ille, qui ſe obtulit ad Chriſtum ſequendum, & ſolicitum ſe ſimul oſtendebat domeſticarum rerum, non deſiſtebat à bono propoſito, ſed cum illo volebat ad temporalia reſpicere, atque illorum curam gerere. Atque ita hæc verba intellexiſſe videtur Baſilius, in Conſtit. Monaſt. capit. 21. vbi cùm latè docuiſſet eos, qui perfectionem profitentur, debere omnino animum à temporalibus curis, parentibus, cognatis & negotiis amouere, hoc Chriſti teſtimonio illam doctrinam confirmat.

Vetus ſenſus verborum Chriſti.

Vera loci expoſitio.

Baſilius.

24. Atque ex his facilè poteſt colligi, quomodo illa verba vltima, *Non eſt aptus regno cœlorum,* intelligenda ſint, poſſunt enim omnibus dictis ſenſibus accommodari diuerſis modis, & cum proportione intellecta. Suppono autem *regnum cœlorum,* in Euangelio variè ſumi, præſertim verò pro Eccleſia triumphante, & pro regno Eccleſiæ militantis. Quia verò, ſequendo Chriſtum, & hoc munus probè

probè exercendo, & regnum beatitudinis compa- A ratur, & Eccleſiæ ager excolitur, & augetur: ideo regnum cœlorum, etiam ſignificat ipſum officium Chriſtiani hominis Chriſtum ſequentis, & præſertim illius, qui munus ſuſcipit miniſtrandi Chriſto in Euangelij prædicatione, & perfecta obſeruatione. Neceſſe eſt autem in illa ſententia ſubintelligere verbum aliquod, ſcilicet *non eſt aptus regno Dei,* vel *conſequendo,* vel *expugnando,* aut *propagando,* ſeu *excolendo,* quia niſi aliquid huiuſmodi ſubintelligatur, ſententia non eſt perfecta, nec reddit integrum ſenſum. Denique *non eſſe aptum regno cœlorum,* intelligi poteſt vel negatiuè tantùm, vel poſitiuè, ſeu contrariè.

Regno cœlorum quid deſignetur.

25. Priori modo tantùm ſignificatur, eum, qui retro reſpicit, poſt aſſumptum munus cõparandi regnum B cœlorum, pro eo tempore, vel per illam actionem, aut diſpoſitionem, non reddi aptum ad comparandum illud. Quæ expoſitio optimè accommodatur priori modo declarandi, quid ſit retro reſpicere: nam is, qui bonum, quod proponit, vel inchoat, dimittit, licèt ex vi illius dimiſſionis nõ fiat indignus regno cœlorum, quia non peccat, tamen non fit dignus, nec aptus ad illud: quod veriſſimum eſt, quacumque ratione regnum cœlorum, & munus circa illud exercendum intelligatur. Addo etiam, totam Chriſti ſententiã poſſe intelligi cauſaliter, vel tantùm per modum iudicij, & ſigni, & vtroque modo veram eſſe, & aptè exponi. Nam qui facilè deſiſtit ab opere inchoato, vel ab executione boni propoſiti, ratione talis remiſſionis animi, non creſcit in C virtute, & ſanctitate, & ita non fit aptus regno cœlorum cauſaliter, nam vna negatio eſt cauſa alterius. Rurſúſque illa animi facilitas in omittendis propoſitis bonis, ſignum eſt huiuſmodi hominem non eſſe aptũ ad regnum cœlorum expugnandum, vel propugnandum, aut cum perfectione aſſequendum. Síque ex illo loco non colligitur, propoſitum bonum aliquam obligationem in conſcientia inducere, aut illius executionem omittere, eſſe aliquam culpam, ſed ſolùm ſequitur eſſe cauſam non creſcendi in virtute, & eſſe indicium animi remiſſi, & tepidi, quod veriſſimum eſt.

Quid ſit retro reſpicere.

Facilitas in relinquendis bonis propoſitis quã noceat.

26. At verò ſi verbum illud, *Non eſt aptus,* contrariè intelligamus, & cauſaliter, ſenſus erit, eum qui retro reſpicit, per hoc ipſum fieri ineptum, & indi- D gnum regno cœlorum. Qui ſenſus licèt neceſſarius non ſit, non eſt tamen alienus à proprietate verborum, nam ſæpe huiuſmodi negatio in eo rigore ſumitur in Scriptura, vt cum Chriſtus ait, *Qui amat patrem, aut matrem, pluſquam me, non eſt me dignus,* ſenſus eſt, eſt me indignus, & per talem amorem fit indignus amicitia mea. Sic autem intellecta prædicta verba debent ad ſecundum ſenſum præcedentium verborum accommodari. Tunc enim retro reſpiciendo fit aliquis indignus regno cœlorum, quando contrariè auertitur à bono illo, cui manus appoſuerat, & ad oppoſitum malum conuertitur, vel cum id, quod incepit, ſub obligationẽ voti ſuſcepit, & illo prætermiſſo, ad aliud etiam ſecundùm ſe bonum peragendum conuertitur. Hæc E enim retroceſſio ſine culpa non fit, & ideo per illam fit aliquis ineptus regno cœlorum, erit autem hæc ineptitudo tanta, ac talis, qualis, & quanta fuerit culpa, vt per ſe conſtat. Vnde à fortiori talis animi remiſſio eſt etiam ſignum talis ineptitudinis ad regnum cœlorum obtinendum, quia cauſa indicat effectum ſuum. Et addi etiam poteſt, talem mutationem eſſe indicium, perſonam ipſam non ſolùm propter hanc culpam, ſed etiam propter aliquam

Quis ſit non aptus ad regnum cœlorum.

Animi remiſſio ſignũ ineptitudinis ad regnũ cœlorũ obtinendum.

aliam prauam diſpoſitionem, quam talis culpa ſupponit, eſſe ineptam ad regnum cœlorum obtinendum, vel ſimpliciter, vel cum perfectione. Hoc autem ſolùm aliquo iudicio morali, aut probabili coniectura verum eſſe videtur, neque conſtat fuiſſe à Chriſto intentum. Et hanc interpretationem inſinuaſſe videtur D. Hieronymus in id Iſai 1. *Væ genti peccatrici,* & in id Pſalm. 26. *Legem pone mihi Domine,* cùm ait, *in hoc loco non tantùm conſilium, ſed etiam legem, ſeu præceptum eſſe à Chriſto Domino,* latum, non reſpiciendi retro poſt adhibitam manum ad aratrum, id enim eſt verum, quando reſpicitur retro eo modo, quo aliquis fit indignus ad regnum cœlorum.

D. Hieron.

Vterque autem ex dictis ſenſibus optimè quadrat, etiamſi *reſpicere retro,* vltimo modo ſupra poſito intelligatur: nam qui vult arare, retro reſpiciendo, planè ineptus eſt ad munus arandi exercendum. Vel negatiuè, quia illo modo arare omnino non poteſt. Vel contrariè, quia ſi aret, obliquè, & ineptè id faciet, vt ſi quis aſſumpta penna in manu ad ſcribendum aliò reſpiciat, aut non ſcribet, aut non rectè, ſed tortuosè ſcribet. Sic ergo Chriſti diſcipulus, qui perfectionem Euangelicam profitetur, aut miniſterium verbi aſſumit, ſi aliò reſpiciat, dum his officiis incumbit, non erit aptus regno Dei: quia vel ea opera faciet ſine fructu ſuo, & aliorum, vel etiam per ea indignus reddetur regno Cœlorum, ſeu illa faciet cum detrimento ſuo & aliorum. In quo eſt attentè conſiderandum, an miniſterium, officium vel genus illud vitæ, ſemper fiat voluntariè, abſque obligatione, an verò ex illa. Rurſus conſiderare oportebit, an illa intentio, vel ſolicitudo extranea, ita repugnet tali miniſterio, vel vitæ generi, vt non poſſit opus ita exerceri ſine violatione alicuius præcepti, aut ſine diſcrimine ſalutis propriæ, vel alienæ: an verò poſſit quidem fieri ſine tanto malo, non tamen cum fructu, & vtilitate ſpirituali, ad quam tale munus ordinatur. Quando ergo peregrina intentio, vel ſolicitudo repugnat priori modo, ſuſcepto muneri, tunc reddit hominem indignum, & contrariè ineptum ad regnum Cœlorum. Idémque eſt, licèt ſolùm impediat fructum, ſi opus ex obligatione ſuſcipiatur: quia regulariter non fit tali modo ſine noua culpa: imò licèt opus abſolutè non eſſet ſub obligatione, poſtquam ſuſcipitur, debet rectè fieri, & ideo noua indignitas, ſeu culpa contrahitur, ſi opus retro reſpiciendo fiat. Ita ergo quocumque probabili modo exponatur ille locus, nihil de obligatione per ſolùm propoſitum probat.

27. Quomodo qui vult arare retro reſpicere debeat.

Quid ſit in miniſterio Chriſti ſuſcepto conſiderandum.

CAPVT III.

Vtrùm propoſitum, ſeu intentio ſe obligandi ſit de voti neceſſitate, ac eſſentia?

QVamuis ſolum propoſitum voluntatis ad votum non ſufficiat, certum nihilominus eſt, eſſe neceſſarium, quia obligatio voti voluntaria eſt, non eſt autem voluntaria, niſi per actum voluntatis, quem propoſitum, ſeu intentionem appellamus. Hic autem actus circa duo, vel tria verſari poteſt, ſcilicet circa promiſſionem, obligationem, & executionem, ſed actionem, neque præter hæc aliquid aliud excogitari poteſt. De voluntate igitur exequẽdi dicemus in capite ſequenti, hîc de priori, fortaſſe enim tantùm eſt vna, tamen ad maiorem declarationem de illis, vt de diſtinctis loquemur, nã ſaltem ratione, & appellatione diſtingui debent. 1.

Voti obligatio voluntaria eſſe debet.

XX 3 Dico

2. Voluntatem promittendi Deo eſſe neceſſariam ad votum.

Dico ergo primò, voluntatem promittendi Deo eſſe neceſſariam ad votum, quia ſubſtantia ipſius voti in promiſſione conſiſtit, vt omnes fatentur, & infra explicabitur, & ſufficienter ſumitur ex verbis Sapientis, ſupra citatis: Eccleſ. 5. *Si quid vouiſti Domino, ne moreris reddere, diſplicet enim illi infidelis, & ſtulta promiſſio.* Vbi quod prius votum appellauerat, poſtea vocat promiſſionem, ſubſtantia ergo voti in promiſſione conſiſtit. De ratione autem voti eſt vt ſit ſpontaneum, quod habet à voluntate: ergo de ratione, & eſſentia voti eſt, vt includat voluntatem promittendi.

3. Voluntatem ſe obligandi eſſe etiã neceſſariam. Lex & votũ æquiparãtur.

Atque hinc ſecundò certum eſt, voluntatem ſe obligandi eſſe ad votum neceſſariam, ſicut voluntas obligandi ſubditum in ſuperiore, neceſſaria eſt ad legem, ſeu præceptum, nam quoad hoc æquiparantur lex, & votum ſecundum omnes, quia ſicut per legem obligatur ſubditus à ſuperiore, ita per votum homo ſe obligat Deo. Item quia obligatio per promiſſionem inducitur, ergo ſicut voluntas promittendi neceſſaria eſt, ita etiam voluntas ſe obligandi.

4. An vtraque voluntas ſit de eſſentia voti.

Tertiò, ex his duabus voluntatibus promittendi, & ſe obligandi omnes fatentur priorem eſſe eſſentialem, ſeu ita neceſſariam, vt ſine illa votum conſiſtere, aut intelligi non poſſit. De altera verò, ſcilicet de voluntate ſe obligandi eſt difficultas, quæ bene declaratur in vulgari caſu, in quo fingitur aliquis vouens cum voluntate promittendi, & abſque voluntate ſe obligandi, potius cum expreſſa voluntate non ſe obligandi: nam hic caſus non inuoluit repugnantiam: ergo ſignum eſt has voluntates diſtinctas eſſe. In eo autem caſu votum eſſet validum, quia in eo conſiſteret voti ſubſtantia, quæ eſt promiſſio voluntaria Deo facta, ponimus enim voluntatem illam promittendi eſſe efficacem, ergo producit veram promiſſionem, eámque voluntariam conſtituit, ergo ſubſiſtit ibi tota ſubſtantia voti. Ex quo vlterius concluditur voluntatem ſe obligandi non eſſe ſimpliciter neceſſariam ad votũ.

5. Verum votũ eſt etiãſi fiat ſine intẽtione ſe obligandi.

Circa hunc ergo articulum diuiſi ſunt auctores. Quidam concedunt illud eſſe verum votum, & obligationem inducere, quia licèt obligatio non ſit volita in ſe, eſt tamen volita in cauſa, ſcilicet, in promiſſione, & hoc ſatis eſt, vt obligatio naſcatur, licèt homo per aliam voluntatem in contrarium conetur. Quia obligatio eſt effectus omnino naturalis promiſſionis, ergo poſita promiſſione non poteſt homo talem effectum impedire ſua voluntate, ſed ex vi prioris voluntatis ponitur promiſſio, ergo ex illa oritur obligatio, velit, nolit, promittẽs. Et confirmatur primò, nam qui vult Deo promittere rem grauem, verbi gratia ieiunium, obligatur ad illud ſub mortali, etiamſi ipſe noluerit obligari niſi ſub veniali, quia modus, & quantitas obligationis intrinſecè oritur ex natura, & materia talis voti independenter ab alia intentione vouentis, præter voluntatem vouendi. Alioqui poſitum eſſet in hominis voluntate magis, & minus obligari per

Quorundam ſententia affirmans.

æqualia vota, & minus per id, quod grauius eſt, magíſque per leuius, quæ ſunt abſurda: ergo ſimiliter ex voluntate promittendi naſcitur abſoluta obligatio independenter ab illa voluntate. Confirmatur ſecundò, quia iuramentum promiſſoriũ cum voluntate iurandi validum eſt, etiamſi ſit abſque voluntate promittendi, & ſe obligandi, vt ſupra viſum eſt, ergo idem dicendum eſt de voto. Atque hanc ſententiam tenuit Sotus, lib. 7. de iuſt. q. 1. art. 2. Lud. Lopez 1. part. inſtruct. cap. 42. Aragon. 2. 2. q. 88. art. 1. Gutierrus, lib. 2. Quæſt. Canon. cap. 22. num. 31. Tribui etiam ſolet Caietan. 2. 2. quæſt. 88. art. 1. & quæſt. 89. art. 7. circa ad 4. Sed Caietanus id non ſenſit.

Sot. Lud. Lopez. Aragon. Gutierr. Caietan.

6. Sentẽtia negans aliquorum.

Alij verò ſentiunt in eo caſu non fieri votum, nec oriri obligationem, quia deeſt voluntas omnino neceſſaria ad ſubſtantiam, & eſſentiam voti. Qui conſequenter aſſerunt, illam non eſſe veram promiſſionem, quia votum, & promiſſio in tali materia, & circa talem perſonam, idem ſunt. Nec refert quòd proceſſerit ex voluntate promittendi, quia inuenit voluntatem omnino contrariam, & habentem (vt ita dicam) æqualem vim reſiſtendi. Vnde ſicut in naturalibus dicimus, propoſita proportione æqualitatis, non ſequi actionem, ita hîc dicere poſſumus, poſitis voluntatibus contrariis, nec promiſſionem, nec obligationem ſequi. Atque hanc ſententiam indicat Syluester, verbo, *Iuramentum* 4. q. 7. & verb. *Metus*, q. 8. d. 8. verb. *Pactum*, q. 4. vbi idẽ tenet Angelus, n. 4. & *Votum* 1. n. 7. Tabienna, verb. *Pactum*, n. 2. Antoninus 2. p. tit. 11. c. 2. & Nauar. in Sum. c. 12. n. 27. & 28.

Syluest. Angel. Tabien. Anton. Nauarr.

7. Duobus modis caſus fingi poteſt.

Inter has ſententias poteſt eſſe diſſenſio in verbis, & ideo oportet aduertere, duobus modis poſſe fingi caſum illum. Primò ex ignorantia vouentis, nimirum, quia exiſtimat, veram, ac validam promiſſionem poſſe conſiſtere ſine obligatione. Secundò ex malitia, quia etiamſi ſciat veram promiſſionem eſſe non poſſe, quin obligatoria ſit, nihilominus vult promittere, & non ſe obligare. Priori modo caſus eſt ſine dubio poſſibilis, quia nihil repugnat, quominus illa ignorantia haberi poſſit: in eo autẽ euentu omnino verùm cenſeo, neque oriri obligationem, neque votum tenere. Probatur primò, quia ignorantia tollit voluntarium. Neq; oportet (vt opinor) hîc diſtinguere, de ignorantia vincibili, quia non agimus de ignorantia, quæ excuſet culpam, ſed quæ impediat voluntatem alicuius facti: ad hoc autem ſufficit ignorantia, vel falſa exiſtimatio interueniens circa ipſum, ſiue vinci potuerit, ſiue non. Quod patet in prædicto caſu, quia ſtante illa exiſtimatione, ille non vult talem promiſſionem, quæ potens ſit ad obligandum, ſed talem, quæ huiuſmodi efficaciam non habeat: ergo de facto non vult promiſſionem ad votum ſufficientem, quia hæc ſolùm eſt illa, quæ vim habet obligandi: ergo de facto illa voluntas non inducit votum, quia effectus non excedit intentionem operãtis. Quòd ſi dicas promiſſionem non obligatoriam eſſe impoſſibilem, hoc non obſtat, imò iuuat, quia illa voluntas eſt de re impoſſibili exiſtimata poſſibili, quæ nihil operatur. Item argumentum factum de lege, ſic cum proportione applicari poteſt. Neq; contra hanc partem procedunt fundamenta prioris ſententiæ, quia omnia ſupponunt promiſſionem eſſe validam, & voluntatem verſari circa illã, quatenus eſt cauſa obligationis. Vtrumq; autem falſum eſt in eo caſu, quia voluntas potius vult talem promiſſionem, quæ obligationem producere non valeat, & ideo nullam veram promiſſionem efficit.

Votum ex ignorantia obligationis emiſſum nõ tenet.

8. Ignorantia prauæ diſpoſitionis maximè hunc affectũ producit.

Atque aſſertio manifeſta eſt, quando ignorantia eſt prauæ diſpoſitionis, ſeu erroris, quo aliquis credit, vouendo, aut promittẽdo non obligari, & ideò vouet, vel promittit, quia tunc etiamſi non habeat poſitiuam intentionem ſe obligandi, ſed tantùm ſic promittendi, non manet obligatus, quia nec explicitè, nec implicitè vult obligari, quia non putat ſe facere actum, quo obligetur. Dubium autem eſſe poſſet, ſi ignorantia eſſet tantùm negatiua, quia promittens non ſcit promiſſionem, aut votum habere vim obligandi, quamuis etiam non putet

Ignorantia pure negatiua an obliget.

putet non eſſe actum obligatorium: tunc enim videtur velle actum prout in ſe eſt,& ita virtute velle obligari:Sed nihilominùs ſi cum illa ignorantia negatiua, habeat poſitiuam intentionem non ſe obligandi,vt in caſu, quem tractamus, non obligabitur,quia procedunt rationes factæ.Et quia licèt ille non habeat expreſsè iudiciũ poſitiuum erroneum, quòd promittere non ſit obligari,vt in caſu ſupponitur: nihilominùs tamen in actu exercito, & practicè ſupponit poſſe fieri promiſſionem non obligantem, aliàs non poſſet habere intentionem non ſe obligandi,vt ſtatim dicemus.Vel ſaltem habendo illam intentionem apponit conditionem, ſeu determinationem promiſſioni, ſcilicet, vt velit promittere,ſi promiſſio non obligat.

9. *Non habens poſitiuã intentionem non ſe obligandi an ſit obligatus.*

At verò,ſi non habeat poſitiuã intentionem non ſe obligandi, ſed ſimpliciter promittat, neſciens diſcernere, quam vim habeat promiſſio, aliqui putant etiam tunc non obligari: quia ignorantia negationis non ſufficit, vt non velit quis ſe obligare, & conſequenter,vt non obligetur.Sed contrarium videtur dicendum, quia licèt ille ignoret promiſſionis naturam, vult promiſſionem, ſicut ipſa eſt, quia,vt Philoſophi dicunt, voluntas fertur in rem prout eſt in ſe,& hoc ſatis eſt, vt implicitè quis velit, quod ignorat:ſic enim dicitur etiã à Theologis, quòd voluntas intrat,vbi intellectus foris ſtat.Item in huiuſmodi rebus multum operantur generales intentiones, qui enim ſic promittit,vult promittere,vt tenetur,& vt alij ſolẽt promittere:quæ intentio ſatis eſt ad mortalem effectum, vt patet in Sacramentis,& in matrimonij contractu, ſiquis velit matrimonium facere, neſciat autem vinculum, & perpetuam obligationem eius. Sed de hoc puncto paulò inferiùs circa ignorantiam plura dicemus.

Voluntas intrat, vbi intellectus foris ſtat.

10. *Non interueniente ignorantia impoſſibile eſſe habere propoſitum vouendi,& non ſe obligandi. D.Thom. Richard. Maior.*

Secundò dicendum eſt,non interueniente ignorantia caſum eſſe impoſſibilem,ſcilicet ſimul, & ex certa ſcientia, habere propoſitum vouendi, & non ſe obligandi. Ita ſentiunt poſteriores Doctores ſuprà citati, ſumitúrque ex D.Thom. in 4. d.38. q.2. a.1.Richard ibi art.3.q.3.& Maiore, ibidem q.2. & Modernis communiter.Et probatur,quia impoſſibile eſt voluntatem ſimul velle ea, quæ repugnantiam inuoluunt, niſi interueniente ignorantia (velle,inquam,voluntate abſoluta,& efficaci:) ſed vouere, & non obligari inuoluunt repugnantiam, vt rectè probant argumenta prioris ſententiæ:ergo impoſſibile eſt vtrumque ſimul velle efficaci voluntate,ex certa ſcientia, ſeu abſque ignorantia. Maior conſtat,quia voluntas non poteſt ferri actu efficaci, in obiectum impoſſibile cognitu: perinde autem eſt, duobus actibus abſolutis ſimul ferri in duo obiecta incompoſſibilia, ac ferri vno actu in obiectum impoſſibile.Sicut in intellectu, æquè repugnat duobus iudiciis aſſentiri ſimul duobus contradictoriis, ac iudicare vno actu duo contradictoria eſſe ſimul vera. In præſenti autem caſu oporteret vtrumque actum voluntatis eſſe efficacem:nam ſiquis tantùm ſimplici affectu ſeu conditionato actu, velit vouere, abſolutè autem nolit obligari, certum eſt nullum votum emittere, quia nondum illud ſimpliciter vult.E conuerſo autem, ſiquis haberet hos actus:*Nollem obligari,volo tamen vouere,ſeu promittere*,ſciens voti naturam,& conditionem, ille & votum emitteret, & obligatus maneret, quia voluntas abſoluta operatur, non obſtante velleitate rei oppoſitæ. Vt ergo caſus procedat, neceſſe eſt loqui de illo, qui actibus abſolutis vtrumque vult. Ergo ſecluſa ignorantia, caſus inuoluit repugnantiam.

Volũtas ferri non poteſt actu efficaci in obiectum impoſſibile cognitu.

Simplex affectus cõditionatus vouendi, non ſufficit ad votum.

11.

A Nec ſatis eſt dicere,illam repugnantiam inter illa obiecta eſſe tantùm implicitam,& virtualem, & non formalem,& ideò illa non obſtante, poſſe voluntatem abſolutè ſimul ferri in vtrumque obiectum.Hoc enim non rectè dicitur,tum quia virtualis repugnantia, ſi non ignoratur, idem operatur, quod formalis,quia efficit,vt mens iudicet eſſe impoſſibile, illa duo obiecta ſimul poni,quod ſufficit ad repugnantiam inter tales actus voluntatis.Sicut non poteſt quis ſimul velle efficaciter applicare ignẽ alicui rei,& velle vt illa non calefiat,aut comburatur, niſi intercedat ignorantia circa virtutem, & efficaciam ignis, vel circa conditionem alterius rei combuſtibilis. B Tum etiam quia illa repugnantia re vera eſt formalis, licèt in verbis non ita appareat: oſtendemus enim inferiùs velle promittere reſpectu Dei,nihil aliud eſſe, quàm velle ſe obligare, & è conuerſo abſolutam voluntatem ſe obligandi,ex nunc habere vim promiſſionis, & ſufficere ad votum.Ac denique(quidquid de hoc ſit) licèt obligatio ſit effectus voti,ſeu promiſſionis, non eſt tamen effectus extrinſecus,ſed intrinſecus, & quaſi formalis, & ideò velle promittere, ſatis formaliter eſt velle obligari, ſicut velle ponere calorem in ſubiecto,eſt velle, vt illud ſit calidum;ergo formalem repugnantiam inuoluit abſolutè velle promittere, & abſolutè nolle obligari, non eſt ergo poſſibile ſimul habere vtrumque actum, nulla interueniente ignorantia.Sicut impoſſibile eſt in Superiore, C velle imponere præceptum, & nolle obligare,niſi propriam vocem ignoret,& nomine præcepti quidpiam aliud intelligat.Idemque eſt de voluntate contrahendi matrimonium,& non ſe obligandi,& ſic de aliis contractibus, qui vitiantur appoſita conditione contraria ſubſtantiæ actus, iuxta cap.vltim.de Condit. appoſit. At per intentionem non ſe obligandi ponitur conditio contraria ſubſtantiæ actus,ergo.

Virtualis repugnantia, ſi non ignoratur idem operatur quod formalis.

Obligatio eſt effectus voti non extrinſecus,ſed intrinſecus.

12. *Approbatur poſterior ſẽtentia.*

Ex quibus colligo primò, abſolutè loquendo, poſteriorem ſententiam eſſe veriorem: nam cum diſputatio proponitur de tali caſu,intelligi debet in eo euentu,& cum illis conditionibus, cum quibus caſus poſſibilis eſt, alioqui fruſtra de illo diſputamus;quoties autem ille caſus eſt poſſibilis,deeſt D voluntas emittendi verum votum,quia ſemper interuenit ignorantia, & ignorantia impedit talem voluntatem, vt declaratum eſt. Vnde qui ſic vult vouere, ſiſtit in nomine voti,& non attingit rem ipſam, & per votum ſolum videtur intelligere animi propoſitum faciendi talem rem abſque obligatione ſicut inter homines quando vnus offert alteri aliquid ſe illi daturum,declarans nolle ſe obligare, licèt dicat verba promittendi: nihilominùs non inducunt obligationem,quia deeſt animus,nec declarant promiſſionem,ſed ad ſummum internum animi propoſitum faciendi id,quod offertur.Atque ita in vniuerſum verum eſt, voluntatem ſe obligandi eſſe neceſſariam ad votum emittendum, quæ eſt communis ſententia Theologorum, in 4. d. 38. E Gloſſ.& Doctorum,in c.*Litterarum*, de Voto.ſumitúrque ex illo textu,conſonátque ſententia Gregorij 26. Moral. cap. 7. quæ refertur in cap. *Humanæ aures*,22.q.5.*in huiuſmodi actibus humanis,non tantùm eſſe verba conſideranda,ſed voluntatem, & intentionem, quia non debet intentio verbis deſeruire,ſed verba intentioni.* Idem ſumitur ex Leg. *Obligationem*, 1. ff. de actioni. & oblig. in qua generaliter traditur ſine animo ſe obligandi nullam oriri in contractibus obligationem.

Voluntas ſe obligãdi eſt neceſſaria ad votum emittendum. Gloſſa.

C. Humanæ aures.

L.Obligationem.

13. Secundò hinc infertur, quoties aliquis exterius

Qui exterius tantum promittit, cum animo non vouendi non manere obligatũ ad promiſſum.

terius promittit, aut vouet, animo non vouendi, vel ſe obligandi, non manere in conſcientia obligatum ad efficiendum, quod promiſit per ſe loquendo, ſeu quantum eſt ex vi promiſſionis. Ita docent dicti Doctores. Et ratio eſt, quia hæc obligatio inducitur per verum votum, & promiſſionem, ibi autem non fit verum Votum, ſed fictum, quia deeſt interior intentio, quę eſt veluti forma, & anima ipſius voti: vnde exterior illa promiſſio falſitatem, & fictionem continet, quia ſignificat interiorem voluntatem, quæ non exiſtit. Eſt ergo illa fictio peccaminoſa, præſertim in materia Voti, propter irreuerentiam, quæ Deo fit, argumento c. *Quacumque arte*, 22.q.5. vbi quid ſimile de iuramento cum dolo facto dicitur: nihilominùs, vt conſtat ex d. cap. *Humanæ aures*, illud Votum fictum non inducit Voti obligationem. Sicut etiam matrimonium externum ſine interiori conſenſu nullum eſt, nullámque matrimonij obligationem per ſe inducit ex c. *Tua nos*, de Sponſal. & in vniuerſum moralis efficacia cuiuſcumque actus humani ex intentione pendet, vt patet etiam in Sacramentis, & in omnibus ſimilibus.

Fictio illa voti eſt peccaminoſa.

14. Non eſſe obligandum ex vi voti eũ qui vouit ſine animo promittendi, aut ſe obligandi.

Vnde infertur tertio: Stando in foro conſcientiæ, non eſſe obligandum ad ſeruandum votum qui dixerit vouiſſe ſine animo promittendi, aut ſe obligandi, per ſe loquendo, & ex vi promiſſionis, vt dixi, quia in foro conſcientiæ credendum eſt homini tam pro ſe, quàm contra ſe, quia in illo foro non agitur niſi de bono eiuſdem conſcientiæ. Secùs verò eſt in foro externo Eccleſiæ. Nam cùm Eccleſia non iudicet de occultis, ſi in exteriori foro conſtat votum eſſe factum, meritò Eccleſia vouentẽ cogit ad illud obſeruandum, neque illi fidem adhibere debet, etiamſi affirmet, vel iuramento confirmet ſe fictè vouiſſe, ſine intentione ſe obligandi, ſeu promittendi. Tum quia qui hoc affirmat, eo ipſo dicit ſe fuiſſe mentitum, & ideò indignus eſt fide, veriſimiliúſque eſt nunc mentiri ad fugiendam obligationem, quàm in principio, cùm liberè vouit, tum etiam quia aliàs nulla pacta, vel promiſſiones apud homines firmæ eſſent, ſi vnicuique dicenti, vel iuranti non habuiſſe animum promittendi, credendum eſſet. Tum denique quia vt dicitur in cap. *Per tuas*, de probat. *Indignum eſt (iuxta legitimas ſanctiones) vt quod quiſque ſua voce lucidè proteſtatus eſt, valeat proprio teſtimonio infirmare.* Quod ibi ampliatur, etiamſi quis cum iuramento id affirmet, quod generaliter verum eſt, per ſe loquendo, & ſecluſis aliis cõiecturis, vt etiam in materia de matrimonio docent communiter Doctores, & hîc eſt optima ratio, nam qui iurat, ſe fuiſſe ſacrilegum, fictè vouendo facilè credi poteſt eſſe ſacrilegum, falſum iurando, & ideò non eſt fide dignus. Propter quod etiam iuranti, priùs ſe fictè iuraſſe, ſine intentione iurandi, non creditur, vt eſt communis doctrina, in c. *Si verò*, de Iureiuran. vbi Panor. n. 10. Antoninus, & alij, & Sylueſter. *Iuramentum*, 4.q.7. & de voto idem affirmat Hoſtienſ. Ioannes Andreas, & alij, in cap. *Veniens*, Qui cleric. vel vouent.

Eccleſia credere nõ debet affirmãti ſe fictè vouiſſe.

Panormit. Anton. Sylueſt. Hoſtienſ. Ioan. And.

15. Poteſt Eccleſia obligare eos qui fictè vouent, ad votum ſeruandum.

Poteſt igitur Eccleſia, quando huiuſmodi votum ad eius forum deducitur, obligare ad votum ſeruandum, & vouens tenebitur parere, non quidem ratione voti, ſed ob iuſtũ Eccleſiæ præceptum. Quod ſi aliter non poteſt benè, & licitè implere, quod præcipitur, niſi mutando animum, & de nouo verè promittendo, ad id etiam poterit conſequenter obligari, quod non eſt inconueniens, quia licèt voti emiſſio, per ſe loquendo, tantùm ſit ſub conſilio, nihilominùs per accidens poteſt quis

Voti ad emiſſionẽ poteſt quis obligari.

A ad illud obligari, propter vitandam nouam culpam, præſertim ſuppoſita priori culpa, & fictione. Addo etiam, ſecluſo ſpecili præcepto Superioris, ſeu Eccleſiæ, aliquando poſſe oriri obligationem ad implẽdum aliquid fictè promiſſum, ob iniuriam ea occaſione illatam, aut propter detrimentum inde alteri reſultans: quod maximè contingere ſolet in promiſſionibus humanis, vt in fictis ſponſalibus, & ſimilibus, de quibus alibi dicendum eſt: in votis autem vix poteſt hoc euenire, niſi in ficta promiſſione religionis, de qua infrà ſuo loco dicemus. Poteſt etiam id excogitari in Clerico voluntariè ſuſcipiente ſacrum ordinem, ſine animo ſe obligandi, aut vouendi continentiam, nam ille nihilo- B minùs ex præcepto Eccleſiæ obligatur, & ratione iniuriæ illatæ Clero, & ſacro ordini, ſuppoſito ſtatu, & conſuetudine Eccleſiæ, tenetur mutare voluntatem, & votum caſtitatis emittere, vt etiam infrà ſuo loco dicam.

Clericus ordinẽ ſacrum ſuſcipiens ſine animo ſe obligandi ad continentiã poteſt ad illam cogi.

16. Fit ſatis oppoſitæ ſententiæ.

Vltimò ex dictis patet reſponſio ad fundamentum contrariæ ſententiæ, ſupponit enim falſum, ſcilicet votum ex tali voluntate factum eſſe verum votum, cuius oppoſitum oſtenſum eſt. Secus verò eſt in iuramento facto cum intentione iurandi, & ſine intentione ſe obligandi, etiam per ignorantiam, quia illud eſt verum iuramentum, vt ſuprà oſtenſum eſt in tract. præced. lib. 2. c. 7. & ita reſponſum eſt ad ſecundam confirmationem. In prima verò petitur, qualis debeat eſſe hæc obligatio voti, an C in conſcientia? & an ſub mortali, aut veniali? & an hoc pendeat ex intentione vouentis? quas quæſtiones diſputabimus in lib. 4. c. 2.

CAPVT IV.

Vtrùm propoſitum implendi votum, ſeu faciendi rem promiſſam, ſit de ſubſtantia voti, ſeu ad valorem eius neceſſarium?

1. Quid ſit propoſitum virtuale.

DIximus propoſitum faciendi aliquid non ſufficere ad obligationem voti: videndum ſupereſt, an ſaltem ſit neceſſarium huiuſmodi propoſitum, vt votum validum ſit? Poſſumus autem loqui de propoſito formali, aut virtuali tantùm, ſeu D de propoſito in ſe, vel in cauſa. Propoſitum in cauſa, ſeu virtuale in propoſito, eſt ipſummet propoſitum vouendi, vel promittendi, nam qui vult promittere, ſaltem virtute vult dare, vel facere, dummodò contrarium propoſitum formale nõ habeat, vtique non faciendi id, quod promittitur. Nam voluntas formalis poteſt excludere virtualem contrariam: & ideo hic propriè agimus de propoſito formali faciendi id, quod promittitur. De quo nemo dixit eſſe ſimpliciter neceſſarium ad votum: aliqui tamen dixerunt ſaltem eſſe neceſſarium non habere contrarium formale propoſitum, ſcilicet non ſeruandi votum, ſeu non faciendi, quod promittitur. Sed diſtinctione opus eſt, nam aliud eſt quærere, an ſit neceſſarium ad ſubſtantiam, & va- E lorem voti, aliud verò an ſit neceſſarium, vt rectè, & honeſtè fiat.

2. Votum eſſe validũ, etiãſi fiat cũ propoſito illud nõ ſeruandi.

Priori ergo modo negandum eſt propoſitum hoc eſſe neceſſarium ad valorem voti. Itaque ſiquis promittit intentione verè promittendi, & ſe obligandi, etiamſi non habeat animum faciendi, quod promittit, verbi gratia, ſeruandi caſtitatem, vel etiamſi habeat poſitiuum propoſitum violandi illud votum, eſt validum, & obligans. Ita docent omnes auctores in præcedentibus capitibus allegati, quos etiam refert, & ſequitur Gutierrez lib. 2.

Quæſt.

Quæſt. Canon. cap. 22. num. 30. Præſertim verò id explicuit Caietanus, d. art. 1. ad finem, & q. 89. art. 7. circa ſolutionem ad 4. vbi idem dicit de iuramento, & nos ſuprà de illo tractantes idem confirmauimus: & rationes ibi factæ hìc locum habent, quia quoad hoc eadem eſt ratio de promiſſione facta Deo, vel homini. Nam in vtraque, aliud eſt dare ius ad rem, quod per promiſſionem, & voluntatem promittendi ſufficienter fit, aliud eſt dare rem ipſam, quod eſt quid poſterius, & ſeparabile à priori. Vnde ſumitur ratio à priori, quia voluntas ſe obligandi, & voluntas non implendi, non ſunt contrariæ, vt per ſe notum eſt, quia non ſunt de obiectis ſimpliciter repugnantibus, ſed quæ poſſunt eſſe ſimul: ergo cum illo propoſito non ſeruandi caſtitatem, ſtat efficax voluntas vouendi caſtitatem, & obligandi ſe ad illam ſeruandam, quia iſti actus non ſunt oppoſiti, nec per ſe repugnantes: ſed voluntas vouendi, & ſe obligandi eſt ſufficiens cauſa in ſuo genere ad valorem, & obligationem voti, vt ſæpe dictum eſt: ergo votum emanans à tali voluntate eſt validum, & obligatorium, non obſtante tali propoſito. Minor probatur, quia voluntas abſoluta, & efficax habet effectum ſuum, quando ille eſt in poteſtate volentis, & nulla voluntas contraria illi reſiſtit: promittere autem, & ſe obligare eſt in poteſtate vouentis: ergo voluntas efficax ſe obligandi ſufficit, cùm voluntas non implendi obligationem non ſit contraria. Sicut in legiſlatore, voluntas imponendi præceptum, & obligandi, ſtat cum voluntate vt actus præceptus non fiat, vt conſtat in Deo præcipiente Abrahæ occiſionem filij: vel ſicut in vendente, ſtat voluntas vendendi ſine propoſito tradendi rem, & prior ſufficit ad valorem contractus. Denique confirmatur quotidianis exemplis, nam qui ſuſcipit ordinem ſacrum, etiamſi non habeat voluntatem ſeruandi caſtitatem: imò etiamſi domi concubinam habeat, votum caſtitatis nihilominùs emittit. Idem eſt de promiſſione facta cum ſimili propoſito, nihil enim minus valida eſt: idem ergo eſt de quocumque voto etiam ſimplici.

Aliud eſt dare ius ad rē, & dare rem ipſam.

Ratio à priori.

Volūtas imponēdi præceptum ſtat cum voluntate vt actus non fiat.

Confirmatio ab exemplis.

3. *Oppoſita ſententia. Valentia. D.Thom.*

Contra hanc partem opinatur Greg. de Valentia, in 3. tom. diſp. 6. q. 6. puncto 1. nam non intelligibile putat, poſſe eſſe promiſſionem, aut votum verum, ſine voluntate faciendi, putátque eſſe ſententiam D.Thomæ. Nam in d. art. 1. videtur ad votum poſtulare propoſitum faciendi, *Nam promiſſio* (ait) *procedit ex propoſito faciendi*. Imò addit Valentia hanc eſſe communem ſententiam. Ego verò nullum alium auctorem inueni, qui hoc in terminis aſſeruerit. Nam D.Thomas id expreſsè non dicit, & facile intelligi poteſt, vel de propoſito faciendi, non opus, ſed votum ipſum, ſeu de propoſito promittendi: non enim dicit votum procedere à propoſito faciendi rem promiſſam, ſed abſolutè à propoſito faciendi. Vel certè licèt loquatur de propoſito faciendi rem ipſam, non requirit illud vt eſſentiale, ſed vt rectè, & ſine fictione votum fiat, vt mox dicemus, ſícque illum intellexerunt Caietanus, Soto, & omnes. Et eodem modo loquitur Maior in 4. d. 38. quæſt. 2. licèt enim indicet, eum qui non intendit ſeruare promiſſum, ſed fallere promittendo, non teneri, planè intelligit de intendente non ſe obligare, vt poſtea exponit.

Maior.

4. *Nulla eſt in hoc ſēſu repugnantia.*

Nec etiam video cur hoc non ſit intelligibile cùm planè oſtenſum ſit, nullam eſſe in hoc repugnantiam. Neque pro illa ſententia affertur ratio, quæ difficultatem ingerat. Solùm enim obiici video, quia, qui dicit, *Promitto*, & non habet intentionem faciendi, quod promittit, mendax eſt: ergo non facit, quod dicit: ergo re vera non promittit, ergo ſignum eſt, promiſſionem eſſentialiter includere propoſitum implendi, & ſine illo nullam eſſe. Reſpondetur negando ſecundam conſequentiam, quia verbum promittendi duas voluntates indicat, ſcilicet promittendi, & faciendi promiſſum: priorem immediatè, & quaſi directè, ſecundam quaſi conſequenter, quia qui promittit ſignificat ſe, & ex animo, & fideliter promittere. Qui ergo promittit ex voluntate promittendi, & ſine intentione implendi, in vno verum dicit: in alio verò fallit. Prior autem veritas ſufficit, vt verum votum faciat: poſterior autem falſitas facit, vt illicitè, & indebito modo voueat, non autem, vt votum nullum exiſtat.

Vnde dico ſecundò, propoſitum faciendi, quod voto promittitur, neceſſarium eſſe, vt votum rectè, & honeſtè fiat. Itaque qui vouet cum propoſito non ſeruandi, quod promittit, grauiter peccat. Patet, quia graue, & pernicioſum profert mendacium. Nam qui promittit exhibet ſignum ſufficiens futuri effectus, quantum eſt ex vi præſentis cauſæ, ſeu diſpoſitionis ſui animi, ergo indicat propoſitum faciendi, quod promittit, ergo ſi illud non habeat, grauiter, & pernicioſè mentitur. Secundò quia, qui habet propoſitum non implendi votum, peccat, cùm obiectum illud ſit malum, & contra rationem, ſed qui promittit cum animo ſe obligandi, hoc ipſo ligatur vero, & valido voto: ergo ſi habet ſimul propoſitum non faciendi, quod promittit, habet propoſitum frangendi votum: ergo grauiſſimè peccat, nec poterit à peccato liberari, donec propoſitum illud mutet. Obſeruare autem oportet, cùm dicimus hoc propoſitum eſſe neceſſarium ad voti honeſtatem, explicandum id eſſe potiùs negatiuè, quàm priuatiuè: quia neceſſarium ſaltem eſt, non habere propoſitum omittendi id, quod voto promittitur: eſto non ſit neceſſarium habere poſitiuum propoſitum contrarium. Vel (& in idem redit) intelligendum eſt de propoſito formali, vel ſaltem virtuali: nam qui ſimpliciter vult promittere, ſi non habeat animum omittendi: hoc ipſo habet virtuale propoſitum faciendi, quod promittit, tum quia vult illud in quadam morali cauſa ſufficiente: tum etiam quia dum non habet voluntatem contrariam, cenſetur verè promittere eo modo, quo honeſtè poteſt, & debet. Sicut etiam qui vult promittere, quamuis non habeat actum formalem diſtinctum, quo expreſsè velit ſe obligare, dummodò non habeat contrarium propoſitum non ſe obligandi, eo ipſo vult ſufficienter ſe obligare ſaltem virtualiter. Verum eſt tamen, quod in hoc exemplo illa voluntas non tantùm virtualis, ſed etiam formalis eſſe videtur, quantum ad rem ipſam, quamuis non ita diſtinctè, & expreſsè conceptam, vt in ſuperioribus declaraui, & ideo maior eſt repugnantia inter voluntatem promittendi, & non ſe obligandi, quàm inter voluntatem ſe obligandi, & non implendi. Et idcirco formalis voluntas non ſe obligandi, non ſtat cum valore voti, voluntas autem non implendi, poteſt cum voto ſubſiſtere.

5. *Propoſitum faciēdi, quod vouetur, neceſſariū eſſe, vt votum rectè fiat.*

Quomodo intelligatur ad propoſitū eſſe neceſſarium ad voti honeſtatem.

CAPVT V.

Vtrùm voluntas, ſeu intentio vouendi debeat eſſe recta, ſeu ex honeſto motiuo, vt votum validum ſit?

Expli

1\. Motiuum vouendi primum locum inter conditiones requiſitas ad votũ tenet.

EXplicata voluntate neceſſaria, ac ſufficiente ad vouendum, oportet exponere conditiones, ſeu modos requiſitos in tali actu, vt ad effectum vouendi ſufficiat, inter quos primum locum habere videtur motiuum vouendi. Poteſt autem hoc motiuum conſiderari, vel ex parte materiæ promiſſæ per votum, vel ex parte ipſius actus vouendi, vel volendi vouere. Prior conſideratio non ſpectat ad hunc locum, ſed ad librum ſequentem, vbi de materia voti dicemus: nam motiuum tenens ſe ex parte materiæ, pars eſt materiæ promiſſæ per votum, vt ſiquis promittat dare centum virgini pauperi, vt nubat, vel religionem ingrediatur, totus ille reſpectus, & ordo, ad talem cauſam finalem, obiectum eſt, & materia promiſſionis. Hîc ergo poſteriori modo loquimur, nam ipſamet voluntas vouendi, cùm ſit quidam actus humanus, ex aliquo motiuo concipi debet: de hoc ergo, quale neceſſarium ſit, inueſtigamus.

2\. Aliquorum ſententia. *Richard. Gabr.* De ratione voti eſt, vt propter bonum finem fiat. *Caietan.* Contraria ſententia aliorum.

Aliqui enim Theologi abſolutè docent de ratione voti eſſe, vt propter bonum finem fiat, imò hoc ponunt in definitione voti, vt Richard. in 4. d. 38. art. 3. q. 2. in fine, & Supplemen. Gabrielis q. 1. not. 2. Non tamen ſatis explicant, de quo fine loquantur, an materiæ, vel actionis vouendi, quamuis interdum videantur vtrumque ſenſum amplecti. Caietanus autem, d. q. 88. art. 2. diſtinguit inter applicationem ad vouendum, & votum ipſum. Et dicit primò, applicationem ad vouendum ex malo fine, non obſtare, quominùs votum validum ſit: ſic enim aliquis applicatur ad profitendam religionem militarem, vt abundet diuitiis, & voluptatibus, nihilominùs valida eſt profeſſio. Idémque eſt de ſuſcipiente ordines ex prauo fine, qui ex eodem applicatur ad vouendum caſtitatem, quod validum eſt. Ratio eſt, quia ille finis applicationis non cadit in votum, & ita, licèt applicatio ſit mala, votum eſt ſimpliciter bonum, ac proinde obligatorium, & validum.

3\. Finis voti debet eſſe bonus. *Nauarr.*

Secundò, dicit Caietanus votum factum ex prauo fine eſſe nullum, ac ſubinde de neceſſitate voti eſſe, vt voluntas vouendi ſit ex honeſto motiuo. Idem ſequi videtur Nauar. c. 12. n. 30. vbi diſtinguit finem voti, & finem rei bonæ promiſſæ per votum: & malum finem voti dicit ſufficere, vt votum non obliget: *Quia licet quod vouetur* (inquit) *bonum ſit, votum tamen de illo propter malum finem, malum eſt, & ita non eſt conueniens materia voti.* Potéſtque ſuaderi. Primò, quia tale votum non eſt acceptum Deo, *Dona enim impiorum non probat Altiſſimus*, Eccleſ 34. *Eccleſ. 34.* Secundò, ille non eſt actus religionis, quia non fit ex motiuo cultus diuini, ſed ex aliquo prauo: ergo non eſt votum, quia votum eſt actus religionis, vt infrà videbimus. Tertiò, quia ſi quis voueat Deo eleemoſynam dare, vel ieiunare, vt obtineat vindictam de inimico, vel turpem libidinem implere poſſit, tale votum eſſet deteſtabile, & nullius valoris, ſed id ſolùm eſt propter turpe motiuum: ergo idem eſt quoties votum propter prauum finem emittitur.

4\. Excluditur Caietani diſtinctio.

Verumtamen Caietani diſtinctio, aut eadem eſt cum illa, quam in principio poſuimus de fine materiæ voti, & de fine ſolius actus promittendi, aut certè intelligi non poteſt. Quia in actu vouendi, quatenus conſideratur voluntas ſe obligandi, non diſtinguuntur hæc duo, applicare ſe ad vouendum, & velle vouere. Probatur, quia homo non ſe applicat ad vouendum, niſi volendo: non enim agimus de externorum membrorum, aut linguæ applicatione, ſed de interna, & humana applicatio- A ne, quæ fit per vſum actiuum voluntatis. Nam licèt intellectus præcedat conſulendo, & iudicando, non applicat hominem ad vouendum, niſi per conſenſum voluntatis: in ipſa autem voluntate applicatio ad volendum non eſt aliquis actus diſtinctus ab ipſo velle, vt ex Philoſophia, & Theologia ſpeculatiua conſtat. Quia voluntas non ſe applicat niſi volendo: ergo velle vouere, & applicare ſe ad vouendum idem ſunt, ergo idem eſt finis applicationis, & voluntatis vouendi: ergo idem etiam eſt finis applicationis, & ipſius voti, prout eſt actus hominis. Probatur conſequentia, tum quia, vt infrà dicam, votum in ſubſtantia ſua, & in actu interno non eſt res diſtincta à voluntate ſe obligandi, quæ B eſt voluntas efficax vouendi in actu exercito (vt ſic dicam.) Tum etiam quia licèt promiſſio eſſet actus imperatus à voluntate vouendi, non haberet alium finem: nam in humana actione idem eſt finis actus eliciti à voluntate, & actus imperati per illam, quia ſunt vnus actus moraliter, & quia voluntas eſt, quæ præfigit finem in actionibus aliarum potentiarum.

Applicatio voluntatis ad volendũ, non eſt diſtinctus actus ab ipſo velle.

5\. Ad valorem voti neceſſarius non eſt finis honeſtus. *Soto. Angles.*

Dico ergo ad valorem, & obligationem voti neceſſarium non eſſe, vt promiſſio ipſa ex fine honeſto fiat, atque adeò validum eſſe votum quantumcumque fiat propter malum finem: dummodo materia voti non promittatur, vt ordinata, vel ordinanda ad talem finem. Hanc concluſionem docet Soto, dicto art. 3. & alij ibi, Angles, q. de voto, art. 1. diff. 11. Can. 2. Et in re credo Caietanum, C & alios non aliud ſentire, quia illa applicatio ad vouendum, de qua Caietanus loquitur, re vera non eſt niſi voluntas vouendi, aut ſe obligandi: ſi ergo illa applicatio eſt propter malum finem, votum, ſeu promiſſio eſt propter malum finem. Et Nauarrus apertè loquitur de fine, qui afficit materiam, & reddit illam non conuenientem ad votum: ergo niſi finis redundet in ipſam materiam, licèt reddat actum voti peccaminoſum, non reddit nullum. Præterea hoc probat exemplum Caietani, de profeſſione religionis facta ob turpem finem, qui finis non obſtat quominùs talis profeſſio valida ſit. At fieri poteſt, vt voluntas, per quam hîc, & nunc homo ſe applicat, & mouet ad profeſſionem emittenD dam, non oriatur ex alio fine: profeſſio autem non dicitur fieri propter aliquem finem, niſi in quantum fit à voluntate mota ab hoc, vel illo fine. Quod patet exemplo Baptiſmi: nam (vt ait Auguſtinus libr. de Fide, & Symbolo) interdum aliquis baptizatur ob motiua humana, & temporalia, quia propter talia motiua vult baptizari, & hoc ſatis eſt, vt non ſolùm applicatio ad baptiſmum, ſed etiam ipſa baptiſmi ſuſceptio dicatur eſſe propter motiuum humanum. Præterea conſtituamus aliquem hîc, & nunc moueri ad promittendam publicè eleemoſynam propter vanam gloriam, & populi æſtimationem, certè de illo veriſſimè dicitur propter vanam gloriam id promiſiſſe: nemo tamen propterea dicet, illum non obligari tali promiſſioE ne, quandoquidem eleemoſyna, quam promiſit, bona eſt, & non promiſit facere illam ex mala circunſtantia, cum qua illam promiſit. Aliud exemplum ſumi poteſt ex Henric. Quodlib. 8. quæſt. 23. vbi hanc clarè tenet ſententiam: nam ſiquis (ait) diceret mulieri, permitte me fornicari tecum, & ſi id feceris, voueo me ingreſſurum religionem, ſtante conditione, tenebitur ad votum implendum, quia licèt malè vouerit, benè implere poteſt.

Auguſt. Qui baptizatur propter motiuũ humanum, verè baptizatur. Confirmatur reſolutio ab exemplis.

Henric.

6\. Ratio ergo à priori eſt, quia votum non haber

Ratio à priori.

Votum non habet vim obligandi ex honeſtate indiuiduali, quam debet habere voluntas.

habet vim obligandi ex honeſtate indiuiduali (vt ſic dicam) quam de facto habere debet voluntas promittens ſeu ſe obligans, ſed ſimpliciter ex deliberata voluntate ſe obligandi, dummodò materia ſit capax talis obligationis. In hoc enim æquiparantur promiſſio ad Deum, & ad hominem, vtraque enim in primis requirit materiam accommodatam obligationi, reſpectu talis perſonæ: nam ſiquis promittat alteri id, quod illi malum eſt, & nociuum, nihil facit, quia illa materia non eſt proportionata ad obligationem. Suppoſita verò capacitate materiæ, ſi accedat promiſſio, cum voluntate ſe obligandi, per ſe loquendo, naſcitur obligatio. Neque obſtabit, quòd talis voluntas concepta ſit ex hoc, vel illo fine, dummodò ratione illius finis, qualitas, ſeu conditio materiæ non mutetur. Sic igitur etiam reſpectu Dei, naſcitur obligatio ex ſimili voluntate, ſi materia ſit capax obligationis, & ob finem voluntatis non mutet conditionem, vel capacitatem ſuam. Et declaratur ampliùs, nam illa voluntas ſe obligandi, licèt ex fine operantis mala ſit, ex intrinſeco obiecto, & materia, bona eſt. Obligatio etiam, quæ ex illa naſci poteſt, bona eſt, quia non eſt ad operandum ex illo prauo fine, ſed ſimpliciter ad operandum id, quod honeſtum eſt: & acceptat Deus illam voluntatem, quantùm ad id, quod in ea bonum eſt, & ex illa ſic acceptata oritur voti obligatio. Poteſt etiam hoc confirmari ex eo, quòd in ſuperiori tract. lib. 2. de Iuramento promiſſorio diximus, licèt illicitè fiat, vel ex fine vel ex alia circunſtantia, ſi non ſit de re illicita, ſed licitè impleri poſſit, validum eſſe, & obligationem inducere: idem ergo eſt de voto, eſt enim eadem ratio ſeruata proportione. Vnde omnia ibi dicta poſſunt hîc applicari.

7. Diſtinctio inter promiſſioné bonam ex malo fine, & illius executioné.

Tandem confirmatur, & declaratur in hunc modum; quia aliud eſt promittere, aliud exequi promiſſionem, poteſt autem quis malo fine moueri ad promittendum, & non ad exequendum: poteſt ergo promiſſio eſſe mala ex fine operantis, & tamen executio eſſe bona, quia non oportet, vt fiat ex illo fine.

Inſtantia.

Dices: Qui promittit aliquid facere ob malum finem, eo ipſo promittit propter illum finem: ergo etiam è conuerſo, qui ex malo fine promittit aliquid facere, eo ipſo promittit id facere propter eundem finem: ergo promittit malè facere, & conſequenter Votum eſt nullum.

Solutio.

Reſpondetur negando conſequentiam, nam qui promittit aliquid facere ob malum finem, vt verbi gratia dare Petro enſem, vt occidat Paulum, prius intendit finem illum, & ex illo mouetur ad promittendum, & ordinādum in illum finem, non ſolùm materiam promiſſam, ſed etiam promiſſionem ipſam. Nam illa promiſſio cadit non ſolùm in talem materiam, ſed etiam in ordinationé eius ad talem finem: vnde neceſſe eſt, vt ipſa promiſſio in eundem finem tendat, quia eſt veluti pars obiecti ſui. Non verò ita eſt è contrario, nam licèt homo ex aliquo fine moueatur ad promittendum, non eſt neceſſe, vt eundem finem apponat materiæ Voti, ſeu executioni promiſſionis: quia illa actio eſt poſterior, & non neceſſario imperatur ab illo fine. Imò fieri poteſt, vt talis finis nihil ad illam conducat, vt poteſt quis ex affectu diuitiarum nunc promittere fieri clericus, & poſteà mutata voluntate ordinari recta intentione: nec enim per illam promiſſionem ſtatuit, aut promiſit intentionem illam. Et ita in diſtinctione ſuprà data de duplici prauo fine, vel ex parte promiſſionis, vel ex parte materiæ, membra

A ita comparantur, & ita accipienda ſunt, vt primum præſcindat omninò à ſecundo, ſecundum autem non ſeparetur à primo, ſed illud neceſſario includat, vel ſupponat. Vnde loquédo de fine prauo, qui ſiſtit mouendo ad promiſſionem, & non extenditur ad materiā ipſam, procedit aſſertio poſita, quia licèt tale votum malè fiat, obligare poteſt ad rem de ſe honeſtam, & quæ poteſt rectè fieri: & ideò non eſt cur talis praua intentio reddat nullam talem promiſſionem, ſeu votum. Et ideò talis finis dici ſolet tenere ex parte vouentis, & non refundi in Deum, quod in idem redit.

8. Soluūtur rationes cōtra veram ſententiam.

Supereſt, vt reſpondeamus ad rationes alterius ſententiæ, quatenùs huic reſolutioni obſtare poſſunt. Igitur quæ afferebantur in priori membro B diſtinctionis datæ à Caietano noſtram confirmant ſententiam, ſolúmque verbis differunt. Quod verò ibi in ratione dicitur, finem applicationis ad vouendum non cadere in votum, & non obſtante malo fine applicationis, votum eſſe ſimpliciter bonum, ſi intelligantur de voto, vt hîc, & nunc, eſt actus vouentis, non ſunt vera, quia re vera ille actus, vt fit à tali perſona, malè fit, & non habet meritum, nec valorem apud Deum, quia propter malum finem fit. Si verò intelligatur de Voto ſecundum ſe, & de bonitate illius ex genere, ſeu ex obiecto, ſic ſunt vera; & hoc ſatis eſt, vt tale votum ſit validum. Poſſet etiam dici, aliud eſſe loqui de Voto, vt eſt quoddam vinculum obligans ad talem materiam, quæ poteſt honeſtè fieri: aliud verò vt eſt C quoddam opus talis hominis. Priori modo non attingitur ab illo fine, quia non obligat ad illum finem, & ideò obligatio eius bona eſt, & votum ipſum in ratione vinculi moralis bonū eſt: nihilominus tamen Votum illud, vt eſt actio humana à tali homine propter talem finem facta, malum eſt moraliter, & à prauo fine inficitur, licèt virtute non priuetur.

Votū ipſum in ratione vinculi moralis bonum eſt, licet finis eius malus fuerit.

9. Ad primam.

Vnde ad rationes pro altero membro, quæ magis videntur nobis repugnare, facilè reſpondetur. Ad primam reſpondent aliqui, finem voti per ſe non eſſe honorare Deum ipſa promiſſione, ſed re promiſſa quæ placet Deo, licèt promiſſio non placeat. Verumtamen ex natura voti non ita eſt, ſed ipſum votum debet etiam fieri in honorem Dei, D cùm ſit actus Religionis. Tamen in indiuiduo non ſemper ita fit, non ſolùm ex defectu finis, ſed etiam ex defectu aliarum circunſtantiarum, vt conſtat. Et tunc concedo, Deo non placere votum illud, quatenus actus moralis eſt; placet autem quatenus eſt vinculum obligans de ſe ad bonum. Non placet etiam quoad modum, placet verò quoad ſubſtantiam, & obſeruantiam eius. Nouit enim Deus ſeparare pretioſum à vili, & licèt impiorum dona, vt ab impietate ſunt, non probet, vtitur nihilominùs eis ad bonum: ſicut non probat Deus conſecrationem factam ex prauo fine, quatenùs inde mala eſt, probat autem illam quatenus conſecratio eſt, ita enim ſe habet votum ad modum cuiuſdam conſecrationis.

Nouit Deus ſeparare pretioſum à vili.

10. Ad ſecūdam.

E Similiter reſpondetur ad ſecundam, votum rei, de ſe aptæ ad cultum Dei, eſſe actum religionis ex vi obiecti, & quoad ſubſtantiam ſuam, & nihilominùs ex malitia operantis, & praua eius intentione fieri poſſe, vt non ſit actus à religione elicitus. Interior enim actus voluntatis, etiamſi verſetur circa materiam alicuius virtutis, ſi non ſit proximè ob motiuum, & honeſtatem illius virtutis, ſed propter alium finem prauum, non eſt actus elicitus à virtute, neque eiuſdem ſubſtantiæ,

ſtantiæ, & entitatis ſpecificæ cum vero actu virtutis, vt ex Prima ſecundæ ſuppono. Votum autem, vt habet valorem voti quoad veritatem promiſſionis,& obligationis inducendæ, non oportet, vt in indiuiduo ſit à voluntate elicita à virtute religionis,ſed ſatis eſt,quod ipſa promiſſio, & obligatio ſecundùm ſe conſiderata rectè, & honeſtè poſſit per religionem appeti.Vt ergo in forma reſpondeatur, negatur prima conſequentia : cùm verò in probatione dicitur, votum eſſe actum religionis, diſtinguendum eſt : per ſe,& natura ſua,ac ſecluſo impedimento ex parte operantis,verum eſt: in indiuiduo autem non eſt ſemper id neceſſarium, ſed ſufficit voluntas promittendi, etiamſi ex alio fine à religione alieno moueatur. Vnde cùm etiam dicitur, obligationem voti non oriri, niſi ex voto, per votum non intelligitur ſolùm illud, quod à Religione elicitur, ſed omnis promiſſio Deo facta,quæ quantùm eſt ex capacitate materiæ poſſet, & deberet à Religione elici, & talis eſt promiſſio de qua agimus, etiamſi in indiuiduo fiat ex prauo fine operantis.

Votum non ſemper eſt actus religionis.

11. *Ad tertiam.* Ad tertiam,conceditur antecedens per ſe,ac formaliter intellectum de re turpi obtinenda à Deo, quatenùs talis eſt, vel de poſtulando à Deo aliquo concurſu ad rem talem obtinendam eius bonitati minimè conuenientem : nam votum propter hunc finem factum ſine dubio nullum eſt, vt infrà videbimus. Tunc autem ille finis non eſt tantùm finis promiſſionis, ſed etiam materiæ promiſſæ : nam illa etiam ad illum finem ordinatur, & propter illum finem facienda promittitur, vt etiam Caietanus aduertit. Inde autem non ſequitur idem dicendum eſſe, quoties finis prauus ita apponitur ſoli promiſſioni, vt in materiam non redundet, propter rationem iam dictam.

Votum de re turpi à Deo quatenus talis eſt nullum eſt.

CAPVT VI.

Vtrùm ſit de ratione voti, vt voluntas promittendi, ſeu obligandi perfectè voluntaria, ac libera ſit.

1. EXplicato modo huius voluntatis ex parte obiecti,incipimus exponere modum neceſſarium ex parte potentiæ, ſeu voluntatis : hic autem modus,in ratione voluntarij,ſeu liberi conſiſtit. Nam licèt hæc duo diſtinguantur inter ſe aliquo modo, vt ex 1.2.q.6.ſuppono,tamen in præſenti adeò ſunt coniuncta, vt non poſſit vnum ſine alio explicari. Dicemus ergo de libertate neceſſaria in huiuſmodi actu voluntatis, & quantam deliberationem requirat, vt rationem,& effectum voti habeat, & inde conſtabit quàm voluntarius eſſe debeat. Solet autem diſtingui triplex libertas ab obligatione, à neceſſitate, à metu, & à coactione. Prima, parum refert ad præſentem diſputationem, ſolùm enim conſiſtit in carentia,vel negatione præcepti ad votum emittendum, quæ licèt in voto regulariter, ac per ſe loquendo inueniatur,non eſt conditio eſſentialis, nec per ſe pertinens ad rationem actus humani,vt per ſe conſtat.

Triplex libertas diſtingui ſolet à neceſſitate, à metu, & coactione.

2. De hac ergo libertate duo breuiter dicemus. Vnum eſt, votũ ordinariè, ac ex natura rei loquendo,eſſe actum ab obligatione liberum, quoad promiſſionem ipſam. Duo enim in voto diſtinguere neceſſe eſt,ſcilicet promittere,& reddere,quæ Pſal. 75. diſtinxit Dauid dicens, *Vouete & reddite.* Nam primum eſt liberæ voluntatis, ſecundum, neceſſitatis.Vnde Auguſt.ibi. *Quiſque quod vouere voluerit, voueat : illud attendat, vt quod vouerit, reddat.* Et hoc magis explicatur Deut.23.*Si nolueris polliceri, abſque peccato eris, quod autem ſemel egreſſum eſt de labijs tuis, obſeruabis, & facies ſicut promiſiſti Domino Deo tuo, & propria voluntate, & ore tuo locutus es.* Igitur votum quoad ipſam promiſſionem actus eſt ab obligatione liber,nam ſi non fiat,non peccatur,& hac ratione dicitur fieri propria,id eſt,liberali voluntate. Et ideò dicitur Eccleſ.5. *Melius eſt non vouere,quàm poſt votum promiſſa non reddere.* Olympiod.tom.1.Biblio. intelligit,dici *meliùs* non vouere, id eſt, minus malum, intelligens eſſe aliquod malum non vouere, *Quia malum eſt* (inquit) *ac deteſtabile, ſi nihil vnquam velis Deo tribuere.* Sed per exaggerationem hoc dictum videtur,contra illos,qui nihil ſupererogationis propter Deum agere ſtudent, in rigore tamen non vouere non eſt malum,quia contra præceptum non eſt. Nihilominùs tamen expoſitio in ſe non diſplicet,vt non vouere dicatur meliùs,non poſitiuè,ſed negatiuè, tum quia nō comparatur ad aliud bonum, ſed ad malum non ſeruandi promiſſum: tum etiam quia non vouere ex ſe nō eſt bonum,ſed indifferens,ergo nec dici poteſt poſitiuè meliùs,ſed negatiuè, quia eſt carentia mali,licèt etiam ſit carentia boni, & in hoc ſenſu dici poteſt minus malum, licèt non ſit propriè malum, neque bonum. Ergo è conuerſo. Votum ita eſt bonum, vt ſupererogationis,ac libertatis ſit,non neceſſitatis. Atque de hac libertate locutus eſt Innoc.III. in cap. *Licèt,* de Voto, cùm dicit : *Licèt vniuerſis liberum ſit arbitrium in vouendo,tamen ſolutio neceſſaria eſt poſt votum, &c.* Ratio autem huius proprietatis eſt, quia votum ordinariè, ac per ſe fit de rebus, quæ non ſunt in præcepto : vnde ſi illam facere non eſt obligationis,neque etiam illam promittere.Et licèt interdum voueri poſſint, quæ aliàs ſunt præcepta, vt poſteà videbimus,non tamen vouētur, vt præcepta ſunt,ſed vt illis poteſt addi ſpontanea obligatio,& ideo etiam talia vota ſine obligatione fiunt. Denique hac ratione votum dicitur lex quædam priuata, quam homo ſibi imponit ſua voluntate, cùm aliàs non obligaretur.

Votũ eſt ordinariè actus ab obligatione liber quoad ipſam promiſſioné.

Auguſt.

Deuter.23.

Eccleſ.5.
Olympiod.

In rigore nō vouere non eſt malum.

Votũ ita eſt bonũ, vt ſupererogationis ſit,nō neceſſitatis.
Innoc.III.

Votũ eſt lex quædam priuata.

3. Nihilominùs verò addo, hanc libertatem, ſeu immunitatem ab obligatione, non eſſe de intrinſeca ratione voti. Primò, quia licèt lex naturalis ad vouendum non obliget, neque de facto id Deus iuſſerit,nihil repugnat Deum lege poſitiua id præcipere, ſi velit, quæ enim contradictio, aut repugnantia afferri poteſt ? Secundò, quia homo ipſe poteſt ſe vno voto obligare ad faciendum aliud, vt vouendo ſuſcipere ordinem ſacrum, vouet quis in virtute ſeruare caſtitatem, & per votum religionis promittit quis profiteri, ac emittere tria vota Religionis, & ſic poſterius votum iam ſit ex obligatione. Tertiò, licèt ex ſola religione, talis obligatio non oriatur, interdum poteſt votum eſſe neceſſarium ex charitate, vel alia virtute, vt ſi quis in neceſſitate Eccleſiæ, vel ex obedientia Papæ obligetur ordines ſacros ſuſcipere, conſequenter obligatur ad vouendum caſtitatem. Item ſuprà dicebamus, ex priori fictione voti cum externa profeſſione poſſe interdum oriri obligationem ad verum votum faciendum, quando non poteſt aliter ſcandalum tolli, aut iniuria reparari : non eſt ergo contra rationem voti, vt ex obligatione fiat. Quartò, eſt ratio à priori, quia licèt attenta materia, & nuda natura voti, non includat obligationem, non repugnat aliunde ei adiungi, quia non obſtante priori obligatione, actus ipſe vouendi erit ſimpliciter humanus, & voluntarius

Immunitas, ſeu libertas, ab obligatione non eſt de eſſentia voti.

Ratio à priori.

Poteſt fieri votum de re aliàs debita.

rius, ac ſubinde ſufficiens ad nouam obligationem inducendam, ſæpe enim vna obligatio poteſt oriri ex alia. Item promiſſio, quæ alteri homini fit, licet ordinariè fiat liberaliter, ſæpe fieri poteſt ex alia obligatione priori. Ac denique licet lex imponatur ad obligandum, ſuperior ipſe poteſt obligari ad legem imponendam: ſic ergo licet votum ſit quaſi lex propria voluntate poſita, poterit talis lex ex alia obligatione proficiſci. Atque hæc ſufficiunt de hac libertate, in qua nulla alia occurrit difficultas.

4. De intrinſeca ratione voti eſſe, vt ſit actus liber libertate morali. *D.Thom. Palud. Maior. Richard. Gabriel. Nauarr. D.Anton. Ioann. Andr. Gloſſa. Felin.* Præcipua ratio.

De libertate autem à neceſſitate, quæ dicitur libertas indifferentiæ, dicendum in primis eſt, de intrinſeca ratione, & eſſentia voti eſſe, vt ſit actus ſimpliciter liber, ea ſaltem libertate, quæ ad peccandum mortaliter ſufficit. Hæc eſt communis doctrina, quam ad minimum intendit D.Thomas d. art.1. cùm dicit, ad votum requiri deliberationem, & idem ſequuntur Caietanus & alij Theologi in 4.d.38. præſertim Paludanus, Maior, Richardus, & Supplem.Gabrielis. Item Summiſtæ, & Nauarrus cap.12.num.24.& 26.& cap.18.num.7. Antoninus 2.part.tit.11.cap.2. Ioannes Andreas, & alij Canoniſtæ in cap.*Dudum*, de conuerſion.coniugat. cum Gloſſa ibi verbo *Calore iracundiæ*, Felino & aliis in cap.*Sicut ex literis*, de Iureiurando. Ratio autem eſt, quia votum debet eſſe actus ſimpliciter humanus, non eſt autem huiuſmodi niſi habeat ſaltem prædictam libertatem, vt per ſe conſtat. Maior probatur, tum quia votum eſt veluti quidam contractus, ſeu pactum inter hominem, & Deum: tum etiam quia per votum imponit ſibi homo grauiſſimam obligationem, quàm ſi poſtea tranſgrediatur, peccabit mortaliter: ergo neceſſe eſt, vt in aſſumenda illa obligatione, vtatur tanta libertate, quanta ad mortaliter peccandum ſufficeret. Et confirmatur, quia hæc obligatio moralis eſt, ergo ex actu morali naſci debet: naſcitur autem ex proprio actu, & non ex ſola lege extrinſeca ſuperioris: ergo naſci debet ex proprio actu morali, & conſequenter ſufficienter libero.

Votum eſt quoddã pactum inter hominem, & Deum.

5. Voluntas indeliberata nõ ſufficit ad votum. Diſtinctio Theologorũ de triplici motu voluntatis.

Secundo hinc infetunt omnes, ſi voluntas obligandi ſe Deo indeliberata ſit, & ex ſurreptione, non ſufficere ad valorem voti. Ita docent allegati Auctores. Et declaratur breuiter ſuppoſita vulgari diſtinctione Theologorum de triplici motu voluntatis, vnum vocant primò primum, quia in illo ita rapitur voluntas ex ſubita propoſitione alicuius obiecti, vt ſine vlla libertate cum abſoluta neceſſitate feratur, in quo proinde nulla eſt culpa, etiam venialis, & ita de hoc certiſſimum eſt, nullam voti obligationem inducere. Alium vocant ſecundò primum, quia minus eſt neceſſarius, quàm præcedens, nam abſolutè poteſt voluntas illum cohibere, eſt tamen cum imperfectiſſima aduertentia intellectus & ſine pleno domino voluntatis, & ideò ad peccandum mortaliter non ſufficit, licet ad veniale ſufficiat.

6. Voluntas ex motu ſecundo primo an ſufficiat ad votum. *Gutierr.*

De ſimili ergo voluntate vouendi, aut ſe obligandi, certum etiam eſt non ſufficere ad votum (vt ita dicam) conſummatum, quod grauiter obliget, vt ex dictis patet. Dubitari autem poteſt, An ſufficiat ad aliquale votum, quod ſub veniali obliget? In hoc enim obſcurè loquitur Gutierres lib. 2.Canon.quæſtionum, c.22.num.5. ait enim, motum primo primum non ſufficere ad votum, ſed neceſſarium eſſe motum ſecundò primum, in quo ſola eſſe poteſt venialis culpa. Et in numero 8. & 9. ſolùm excludit motum primò primum, & in fine num.9. ait cum Angles, quem refert, non deſiderari

A maiorem libertatem ad promittendum, quàm ad obſeruandum promiſſum. Vnde ſumi poteſt argumentum. Nam ad violandum votum per peccatum veniale ſufficit motus ſecundò primus, ergo ad faciendum votum obligans ſaltem ſub veniali ſimilis libertas ſufficiet.

Nihilominus dicendum eſt ſolam libertatem imperfectam, quæ eſt in motu ſecundò primo, non ſufficere ad aliquem valorem voti, nec ad aliquam obligationem etiam ſub veniali. Ita ſentiunt Auctores citati, cum quibus etiam ſentit Gutierr. numero ſeptimo. Ratio reddi poteſt, quia obligatio ſub culpa veniali eſt res grauis, ergo non poteſt illam homo ſibi imponere ſine deliberatione ſufficiente ad actum ſimpliciter humanum, & liberum. Item quia lex obligans ad culpam venialem, non poteſt imponi ſine maturo, & deliberato conſilio, ergo nec votum, quod eſt veluti priuata lex, poteſt aliter obligare. Vel maximè, quod quantitas obligationis pendet ex materia, in quam votum, vel lex cadit, & ideò ſi ex illo actu oriretur obligatio, eſſet iuxta totam capacitatem materiæ: præſertim ſi per directam intentionem non limitaretur ad leuem obligationem. Denique non eſt eadem ratio de tranſgreſſione veniali voti, & inductione obligationis, quia licet culpa venialis propter ſuam imperfectionem committi poſſit per illam imperfectam libertatem, obligari ad opus aliàs liberum, ſub quacumque culpa etiam veniali requirit perfectam libertatem, quia illud ipſum eſt res ſatis grauis, & maximè moralis, pertinénſque ad perfectum vſum liberum actionum humanarum. Facit etiam, quod votum ex genere ſuo, & quantum ex ſe eſt actus virtutis, & diuini cultus, & ideò ex hoc cap. requirit etiam libertatem maiorem, quàm ad venialem lapſum ex ſurreptione ſufficiat. Relinquitur ergo, vt omne votum quomodocumque obligans eſſe debeat ſimpliciter liberum, morale & humanum.

7. Libertas imperfecta, quę eſt in motu ſecundo primò non ſufficit ad votũ.

B

Obligari ſub quacumque culpa, etiam veniali pertinet ad perfectam libertatem.

C

8. An ſaltem de potentia abſoluta poſſit eſſe validum votũ abſque libertate indifferentiæ.

Dubitabit verò aliquis, an ſaltem de potentia abſoluta poſſit eſſe verum, & validum votum abſque hac libertate indifferentiæ? Verbi gratia, ſi Deus neceſſitaret voluntatem, vt cum perfecta aduertentia intellectus & iudicij, ex neceſſitate quo-
D ad ſpecificationem, & exercitium vellet promittere, & ſe obligare ad caſtitatem ſeruandam, an in eo caſu verum ſit votum, ita vt ex illo oriatur obligatio? Videtur enim ita eſſe aſſerendum, quia ille actus, licet non ſit liber ob extrinſecam motionem, nihilominus intrinſecè eſt perfectè rationalis, & perfectè voluntarius, quia fit cum perfecta aduertentia rationis, vt ſupponitur, ergo hoc ſatis eſt, vt ex tali voluntate oriatur obligatio. Aliàs Deus fruſtrà moueret hominem illo modo ad talem actum, quia licet homo maximè velit, non poteſt ſe obligare volendo illo modo, ſcilicet abſque libertate.

9. Reſolutio dubij pro parte negante.

Nihilominus cenſeo, adeò eſſe conditionem hanc eſſentialem voto, vt non poſſit abſque illa votum eſſe validum in ratione promiſſionis ſufficien-
E tis ad obligationem inducendam. Ratio eſt, quia licèt ille actus voluntatis, ex parte rationis habeat obiectum ſufficienti modo propoſitum, & quoad entitatem, & bonitatem ſit in eadem ſpecie actus cum actu libero: nihilominus ſimpliciter non eſt actus moralis, ex actu autem non morali non poteſt moralis obligatio oriri. Item in eo caſu, homo non ſe mouet per illum actum, ſed mouetur, & neceſſitatur à Deo, ergo neque ſe ipſum obligat: nam ſe obligare, eſt moraliter ſe mouere, & ad alium

Ex actu non morali non poteſt moralis obligatio induci.

ordinare. Item impoſſibile eſt hominem illo modo peccare, aut mereri, ergo & ſe obligare. In illo igitur caſu poterit Deus, ſi velit, obligationem imponere, ſicut imponit neceſſitatem: non tamen poterit facere, vt homo ipſe ſe obliget per talem actum, quia hoc inuoluit repugnantiam. Et ideò nunquam Deus inferet, talem neceſſitatem ad huiuſmodi actum volendi ſe obligare, propter moralem ſuperfluitatem, & quaſi otioſitatem, quamuis alioqui phyſicam contradictionem non inuoluat. Conſequenter autem interrogandum ſtatim occurrit, an minor neceſſitas, quæ libertatem non omninò tollat, voto repugnet, ſcilicet neceſſitas metus, vel violentiæ humanæ, cui opponitur tertia libertas initio poſita, quam à coactione, & metu appellauimus, de qua in capite ſequenti dicemus.

CAPVT VII.

Vtrum libertas à coactione, & metu, ex natura rei ſit neceſſaria ad valorem voti, vel è conuerſo, an metus irritet votum iure naturæ.

1. *D.Thom.* Propoſitum voluntatis nũquam poteſt eſſe omninò coactũ.

SVpponimus ex D.Thoma 1.2. q.6. propoſitum voluntatis numquam eſſe poſſe omninò coactum, quia voluntati quoad actum elicitum, nõ poteſt violentia inferri, quia talis actus per ſe ipſum, & intrinſecè voluntarius eſt; quod autem eſt voluntarium, non eſt ſimpliciter, & abſolutè coactum. In hoc ergo ſenſu manifeſtum eſt, propoſitum neceſſarium ad votum non poſſe eſſe ſimpliciter coactum, quia eſt actus elicitus à voluntate, & abſolutus, qualis explicatur hac voce *volo*, qui per ſe, & intrinſecè voluntarius eſt. Imò licèt non cum tanto rigore de coactione loquamur, ſed prout dicit neceſſitatem ineuitabilem, certum eſt, per humanam coactionem non induci talem neceſſitatem in actu elicito voluntatis, de quo loquimur, etiamſi ad exteriores nolens interdum cogatur, vt ſentit Innocentius III. in c. *Sacris*, de Iis quæ vi, & in c. *Maiores.§. Item quæritur*, de Baptiſmo. Difficultas ergo ſolùm eſt de coactione quadam morali, quæ homini fieri ſolet per inflictionem alicuius mali, vel comminationem eius vt illius vitandi cauſa ad vouendum inducatur: hæc enim vis, vel potius metus, licet non tollat omninò voluntarium, minuit tamen, quia homo ratione illius vult, quod aliàs nollet, ſi liber eſſet à tali metu. Ideóque dubitatur, an hæc diminutio voluntarij impediat votum, ita vt de ratione eius ſit libertas etiam ab huiuſmodi coactione, quod hic tractamus ex natura rei tantùm, ſeu ſtando in ſolo naturali iure, aut diuino, in ſequenti verò capite dicemus de Iure Eccleſiaſtico.

Innoc. III.

In quo conſiſtat ſenſus quęſtionis, & de qua actione hic agendum.

2. Ex quibus cauſis oriatur metus.

Vt ergo certa, ab incertis ſeparemus: ſuppono metum interdum oriri ex imminentia mali prouenientis ex naturalibus cauſis, vt ex graui morbo, ex naufragij periculo, & ſimilibus: interdum verò ex hominis actione violenta, quæ interdum poteſt eſſe iuſta, interdum iniurioſa. Ac denique aliquando poteſt metus immitti directè ad extorquendum votum, vt ſi mater minetur filiæ grauem vexationem, niſi voueat caſtitatem, aut religionem: aliquando verò metus eſt occaſio voti, licet directè non fiat ad illum finem, vt ſi inimicus minetur alicui mortem in vindictam, & inde alter moueatur ad votum faciendum, vt ab illo periculo diuina ope liberetur.

3. Votũ factum ex quocũque metu proueniente à cauſis naturalibus, validitatem voti non impedit.

Primò ergo certum eſt, votum factum ex quocumque metu proueniente à cauſis naturalibus, etiamſi grauiſſimus ſit, non obſtare, quominùs votum illa occaſione factum validum ſit, & obliget: eſt res certa, & communis. Ratio eſt, quia metus non tollit libertatem ſimpliciter, nec voluntatem ſeu voluntarium: ergo non obſtante metu, homo per talem voluntatem obligatur Deo. Antecedens conſtat ex D.Thoma 1.2.q.6.artic.6. & ex Ariſtot. lib.3.Ethic.cap.1. Et ratio eſt, quia ille dicitur ſimpliciter, & abſolutè velle, qui actu abſoluto, & efficaci aliquid eligit hîc, & nunc, vt illud ſua voluntate faciat, etiamſi ſimul habeat ſimplicem diſplicentiam, qua nollet id facere, ſi abſque illo incommodo poſſet: ita verò ſe habet, qui ex timore alicuius mali vult vouere, eligit enim hîc, & nunc hoc medium, tanquam ſibi conueniens, vel neceſſarium ad finem vitandi malum. Hoc autem nihil impedit ad valorem voti, quia neque intentio illius finis, reddit materiam illius voti malam, vt per ſe notum eſt, neque etiam excludit, quin illa electio ſit per actum prouenientem ab intrinſeco appetitu cum perfecta cognitione, & iudicio omnium circunſtantiarum occurrentium: in quo conſiſtit actum illum eſſe ſimpliciter voluntarium: vnde conſtituit hominem ſimpliciter, & abſolutè volentem, nam voluntas coacta voluntas eſt, leg. *Si mulier*, §.penult. ff. Quod metus cauſa, cum aliis ſuprà de iuramento adductis. Eſt denique actus ille liber, quia non obſtante metu, poſſet non fieri. Vnde confirmatur: nam ſi actus eſſet de ſe malus, libertas illa ad peccandum mortaliter ſufficeret: ergo & voluntas metu extorta ſufficit ad obligandum Deo per votum: nam eadem eſt vtrobique ratio, quam de peccatis attingit Auguſtinus in cap. *Merito*, 15.quæſt.1.& quæſt.24. in Numer. dicens, peccata per metum commiſſa non eſſe peccata nolentium, ſed volentium, quia licet ſic peccans aliàs nollet peccare, quia peccatum ſecundum ſe, ac ſimpliciter ſpectatum illi diſplicet, tamen hîc & nunc libere vult peccatum, vt medium vtile ad vitandum malum, quod metu imminet. Hæc autem ratio æquè de voto procedit, nam voluntas, quæ ſufficit ad obligandum hominem diabolo, ſufficiet ad obligandum Deum.

D.Thom. Ariſtot.

Voluntas coacta voluntas eſt. *L. Si mulier.*

Auguſt.

Peccata per metum commiſſa nõ ſunt peccata nolentium, ſed volentium.

4. Inſtantia. Deus nullo modo vult offendi ab homine, nec volũtate coacta, nec libera.

Dices, non eſſe ſimilem rationem, quia Deus nullo modo offendi vult ab homine, nec voluntate omninò ſpontanea, neque illo modo coacta, quia meritò vult offenſionem ſuam maiori odio haberi, quàm quodlibet aliud malum, & ita abominatur quodcumque peccatum, etiam illo modo coactum. Secùs autem videtur eſſe in obſequiis, inter quæ votum computatur: vult enim Deus obſequia ſpontanea, non autem coacta, & ideò licet homo velit ſe obligare coactus tantùm ex metu, Deus non acceptat illud obſequium, & ex hac parte, obligatio irrita manet.

5. Solutio. Deus vult acceptare obſequia metu facta. *Concil. Trid.*

Reſpondetur in primis falſum eſſe, Deum generatim, & in vniuerſum non velle acceptare obſequia metu facta: quin potiùs communis modus trahendi homines ad obſequium ſuum eſt, terrendo illos, & incutiendo timorem, vt docuit Concilium Tridentinum ſeſſion.6.cap.6.& ſeſſ.14.cap.4. & in materia de Pœnitentia latiùs declarauimus. Deus enim gubernat homines modo accommodato naturæ illorum: eſt autem hæc hominis conditio, vt nunc metu, nunc verò amore ad bonũ agendum inducatur: & ideò vtraque obſequia Deus acceptat, quia vtraque bona ſunt, licet vnum ſit melius alio. Quod in præſenti materia conſtat euidentibus exemplis, & quotidiana experientia: nihil enim frequentius eſt, quàm in naufragiis, & infirmitatibus, aliiſque mortis periculis vota emittere

tere ex deſiderio euadendi mortem, eiuſque timore. Sicque Iſraëlitæ victi à Chananæis voto ſe obligarunt. Numer. 21. & Dauid ait Pſalm. 65. *Reddam tibi vota mea, quæ diſtinxerunt labia mea*, & ſubiungit: *Et locutum eſt os meum in tribulatione mea.* Ergo licèt talia vota ſint quodammodo coacta, valida ſunt, & Deo accepta. Et ratio eſt optima, quia licet reſpectu cauſarum ſecundarum huiuſmodi pericula, & metus illorum naturali quodam curſu eueniant: nihilominus reſpectu diuinæ prouidentiæ fiunt ſæpe ſpeciali ordinatione, & intentione mutandi voluntatem hominis, & obtinendi ab illo: aut votum, aut aliquam aliam operationem bonam, & voluntatis conſenſum in illam. Quia finis ille bonus eſt, & medium etiam eſt vtile: & accommodatum conditioni hominis, & Deus vt ſupremus gubernator, & Dominus, habet ius vtendi illo. Sic ergo per tribulationes, & pericula inducit homines ad vota emittenda, ſunt ergo talia vota valida, non obſtante metu. Et hic eſt communis ſenſus Eccleſiæ; & ſumitur ex cap. *Sicut* 1. & 2. de Regul. & cap. *Litteraturam*, de Voto: quibus locis id notant Doctores.

Pſal. 65.
Vota quæ fiunt alicuius neceſſitatis tempore valida ſunt.
Aduerſitates eueniũt ſpeciali prouidentia Dei ad mutandã hominis voluntatem.
Cap. *Sicut.* Cap. *Litteraturam.*

6. Obiici verò poteſt cap. Gonſald. 17. quæſt. 2. de quo ibi refertur, in infirmitate feruore paſſionis preſſum, monachum ſe fieri promiſiſſe, non tamen ſe tradidiſſe Abbati, aut monaſterio, nec promiſſionem ſcripſiſſe, ſed beneficium, quod habebat renunciaſſe: & tamen reſpondet Pontifex, illi eſſe beneficium reſtituendum, vt quietè illud retineat, eóque fruatur. Sentit ergo promiſſionem metu mortis factam nullam fuiſſe, alioquin non eſſet ille Gonſaldus liberè permittendus in ſæculo permanere cum beneficio ſeculari.

Cap. *Gonſaldus.*

7. Reſpondetur, Pontificem in eo textu tantum docere, illum per talem actum, non fuiſſe factum Religioſum, quod non fundat in metu, ſed quia non egerat probationis annum, neque aliquem actum, quo oſtenderet ſe profeſſionem emittere, renunciando anno probationis, quod tunc fieri oportebat. Vnde per argumentum a contrario, potius textus ille probat aſſertionem poſitam: ſupponitur enim ibi, futuram fuiſſe profeſſionem validã, non obſtante metu mortis, ſi cætera neceſſaria concurriſſent. De promiſſione autem, ſeu Voto ſimplici nihil dixit Pontifex, non quia per ſe non obligat, ſed quia non reddit perſonam incapacem beneficij, de quo ibi agebatur. Vt autem ſupra dicebam (quod etiam hîc confirmatur) quando ſimplex promiſſio Religionis non prodit in aliquem exteriorem actum, quo fiat proteſtatio talis Voti, & aſſumatur, vel inchoetur aliquo modo ille ſtatus, non cogitur quis in foro exteriori votum illud ſeruare, ſed conſcientiæ ſuæ reliquitur. Eò vel maximè, quòd ibi non conſtiterat Pontifici, votum illud fuiſſe validum, qui non ſolùm dicitur fuiſſe factum in infirmitate, ſed etiam in feruore paſſionis, quæ poterat eſſe tanta, vt iudicium rationis alienaret: & ideò Pontifex de illo voto nihil dixit, ſed reliquit conſcientiæ vouentis. Præſertim cum de illo non fuiſſet interrogatus, ſed de beneficio, quod non amittitur propter tale votum: nec fortaſſe renunciatio, quæ ibi narratur, valida fuerat, quia non in manu Epiſcopi, ſed aduocati, & ordine perturbato fuiſſe refertur.

Expenditur difficultas præcedentis capitis, & explicatur c. ſupradictũ.
Simplex promiſſio religionis, ſi non prodeat in actũ exteriorẽ relinquitur conſcientię eius qui eam fecit.

8. Dico ſecundò, etiamſi metus proueniat ex actione hominis iniurioſa, ſi non directè ſit ad extorquendum votum, non obſtat valori voti ea occaſione facti. Hæc etiam aſſertio eſt certa, & communis. Sumitur ex loco Numer. 21. citato, & ex

Licet metus proueniat ex actione hominis iniurioſa, ſi tamen non fiat directè ad extorquendum votum non obſtat eius valori.

A vſu Chriſtianorum omnium, qui in bello cum Turcis, verbi gratia, vel in diuturna captiuitate votum emittunt, ex metu, vel tædio tanti mali, quod iniuſte patiuntur: & nihilominus ſine dubio talia vota valida ſunt. Ratio eſt eadem, quæ in ſuperioribus data eſt, nam hîc nihil occurrit ſpeciale quod poſſit annullare votum: nam quod cauſa proxima talis metus libera ſit, & per iniuriam malum illud inferat, nihil refert ad validitatem voti tollendam. Maximè quia Deus, nec eſt auctor talis iniuriæ, quatenus talis eſt, neque acceptando votum occaſione illius factum, facit iniuriam, ſed potius vtitur iure ſuo, vt ex ſequenti puncto magis patebit.

9. Difficultas ergo ſupereſt, quando metus directè B immittitur ad extorquendum votum. In qua prima ſententia eſt, votum ſic factum eſſe nullum iure naturæ. Ita videtur ſentire Bonauentura in 3. d. 36. art. 3. q. 2. ad 1. tum quia in hoc ponit differentiam inter iuramentum, & votum, quod iuramentum metu factum obligat in conſcientia, non autem votum, tum etiam quia id fundat in ratione naturali, quod Deus non acceptat ſacrificia coacta. Clariùs & latius hoc docet Soto libr. 7. de Iuſt. q. 2. articulo 1. ad 2. Idem ſentit Gloſſa in cap. 1. & in cap. *Abbas*, de His, quæ vi, vbi Panormitanus numero 11. videtur loqui etiam de iure naturali, nam vtitur ferè ratione Bonauenturæ. Idem ferè habet in capitul. *Sicut nobis*, de Regular. numero 4. ſequitur Angelus, verb. *Metus*, numero 7. & 8. & C ibi Roſella. Idem ſentit Nauarr. cap. 12. n. 54. & 52. licèt ſolùm dicat, votum metu factum eſſe nullum de Iure, citat Fortuitum de Vltimo fine illat. 21. num 418. Nec clariùs loquitur idem Nauar. lib. 1. Conſil. conſi. 2. 3. & 4. vbi eandem ſententiam indicat, & dicit eſſe communem. Pro hac ſententia adducuntur varia iura, quæ magis videntur poſſe facere ad ſecundum ſenſum propoſitum, & ideò infrà examinabuntur.

1. Sententia Quãdo metus directè incutitur ad extorquẽdũ votum quid iuris.
Bonauent.
Soto. *Gloſſa.* *Panormit.*
Angel. *Roſell.* *Nauarr.*

10. Ratione igitur tantùm agendum eſt. Prima, & præcipua eſt ſuprà inſinuata, quia Deus non acceptat tale votum, quia non vult ſacrificia coacta, & quia non acceptat, niſi quod eſt bonum, nihil autem eſt bonum, & acceptum Deo, niſi voluntarium, iuxta ſententiam Ambroſij in cap. *Non eſt* D *quod* 15. q. 1. Secundò argumentatur Soto, quia voti obligatio ab arbitrio vouentis ortum habet, ergo naturale eſt, vt ſi voluntas neceſſitate compellatur, votum non ſit legitimum. Confirmatur, quia votum eſt opus conſilij, cui metus, viſque repugnant. Tertiò argumentari poſſumus à ſimili de matrimonio, quod metu graui contractum, cenſetur à multis iure ipſo naturæ inualidum, vt videre licet in D. Thoma, Scot. & aliis in 4. diſt. 29. & latiſſimè in Sancio libro quarto de Matrimon. per totum: videtur autem eſſe eadem ratio de voto, ergo. Quartò argumentari poſſumus, quia votum non obligat ad ſui obſeruationem imminente metu mortis, ergo neque obligat factum ex tali metu. Conſequentia tenet à paritate rationis. E Antecedens autem probatur, quia votum non obligat ad ſui obſeruationem cum tanto rigore. Quintò argumentor, quia ſemper infertur iniuria ad extorquendum votum, nemo autem obligari debet ex iniuria, quam paſſus eſt, nam ſicut inferenti iniuriam, vel fraudem, non debet iniuria, aut fraus patrocinari, ita ei, qui iniuriam patitur, non debet iniuria nocere, aut eſſe cauſa, vel fundamentum obligationis. Nec Deus talem promiſſionem, per iniuriam extortam ac-

Ratio præcipua.
Deus non vult ſacrificia coacta.
D. Ambroſ.
D. Thom. *Scot.* *Sanc.*
Nemo debet obligari ex iniuria, quã paſſus eſt.

ceptat, ne illam approbare videatur, vnde nec inter homines poteſt talis promiſſio rationabiliter acceptari.

11. Sextò, quia in eo caſu multò magis eſt votum inuoluntarium, quàm in ſuperioribus: nam in illis licet votum videatur emiſſum ex timore mali quod homo vitare cupit, tamen ſuppoſito illo timore, votum non ſolum eſt ſimpliciter, ſed etiam omninò voluntarium, ſine admixtione alicuius inuoluntarij, per aliquam nolitionem, vel ſimplicem diſplicentiam. Nam, qui in naufragio, vel alio ſimili mortis periculo, etiam proueniente ex actione hominis, alia de cauſa mortem inferre volentis, promittit aliquid Deo, vt ſe à tali periculo eripiat, non habet hunc actum, *Nollem vouere,* neque hunc, *Si non eſſem in hoc periculo, non vouerem:* cùm enim intendat placare Deum, potiùs conatur hic, & nunc facere votum eo modo, quo Deo placeat. Et ideò fieri non poteſt, vt illum actum audeat habere, ſpontaneæ promiſſioni multum repugnantem, & oſtendentem votum illud procedere ex timore purè ſeruili, eſt ergo illud votum in ſe omninò voluntarium, quamuis occaſio emittendi illud ſit inuoluntaria. At verò in hoc vltimo caſu votum illud eſt mixtum formali inuoluntario, nam reuera ille homo nollet votum emittere, & per formalem affectum ſolet id explicare, quia per votum illud non intendit placare Deum, ſed ſolum ſatisfacere voluntati hominis comminantis mortem, niſi votum emittat: & ideò ſolùm id facit, quia ad hunc finem neceſſarium eſt, miſcétque de inuoluntario, quantum poteſt. Ergo non videtur tale votum fieri cum voluntate ad obligandum ſufficiente.

12. Secũda ſententia tenẽda, validum eſſe votum per metum graue emiſſum, ſtando præcisè in Iure naturali, aut diuino. *Sylueſt. Soto. Sanc. Aragon. Henric. Medina. Cardin. Calder. Nauarr.*

Nihilominùs verius eſt, etiam in eo caſu validum eſſe votum ſtando præcisè in iure naturali, aut diuino. Ita tenet Syluester verb. *Metus*, qu. 8. Soto in 4.d.29.q.1.art.3. vbi idem ſentit de matrimonio, & conſequenter etiam de Voto, vnde pro eadem concluſione referri poſſunt omnes, qui de matrimonio idem ſentiunt, qui videri poſſunt in Sancio d. lib.4.diſp.14.num. 2. in fine, & præterea de voto, id explicat Aragon. p. 88. art.3. Henr. de Matrimonio lib. 1. cap. 9. num.1.& 3. Med.1.2. q.6.art.6. & ex Iuriſperitis tenet hanc ſententiam Cardinalis in cap. *Abbas*, de Iis, quæ vi, & Calder. Conſil.1.& idem ſentit Nauarrus d. c. 22. numer. 51. Fundamentum, quod me maximè mouet, eſt, quia nullam inuenio naturalam rationem, quæ ſufficienter oſtendat votum ſic factum eſſe inualidum, non poſſumus autem affirmare eſſe actum inualidum iure naturæ, ſine ratione ſufficienter id oſtendente.

13. Fundamentum huius ſententiæ.

Hoc autem fundamentum in hunc modum declaro, quia in illo modo extorquendi conſenſum circa votum, vel conſideratur ratio iniuriæ, aut ratio inuoluntarij, quod ex illa reſultat: ex neutro autem capite ſumitur ratio annullandi tale votum. De iniuria patet primo, quia etiam in alio caſu ſecundæ aſſertionis intercedit iniuria, quamuis non ſit directè ordinata ad extorqquendum votum. Secundò & maximè, quia Deus, cui fit votum, non eſt auctor iniuriæ, & quamuis illam permittat, iure tamen, ac meritò poteſt illam permittere, etiam propter illum finem eliciendi ab homine voti conſenſum: ergo iniuria, quæ ab homine infertur, impertinens eſt, vt votum Deo factum irritum fiat. Neque enim illa eſt ſufficiens ratio, ob quã Deus non acceptet votum illud. Neque etiam propterea reportatur incommodum ex paſſione iniurioſa, quia

Deus non eſt auctor iniuriæ.

A habere votum non eſt aliquod incommodum, vel nocumentum, per ſe loquendo, ſed potius eſt maius animi bonum. Et in his omnibus eſt magna differentia inter promiſſionem Deo factam, vel homini, & ideò non licet ab vna ad aliam argumentari. Quicquid ergo ſit de promiſſione, & contractibus humanis, de quibus nunc nihil definimus, in voto nihil profectò facit ratio iniuriæ.

Habere votum non eſt nocumentũ.

Et confirmatur primò, quia ſi ratio iniuriæ ad hoc ſufficeret, etiamſi metus eſſet leuis, dummodo oriretur ex iniuria ſufficiente ad peccatum mortale contra iuſtitiam, ſufficeret ad annullandum tale votum. Conſequens eſt falſum, ergo. Sequela eſt clara, eámque planè concedit, & rectè probat Nauarrus cap. 17. num.30.& c.22.num.51.verb. *Septi-* B *mum*, & conſi.3.de Iis, quæ vi, numer.9. Falſitas autem conſequentis videtur ſufficienter probari ex iure, quia non reprobat vota etiam ſolemnia metu leui facta: ergo ſignum eſt ex naturali iure non eſſe inualida: aliàs iniuſtè cogeretur homo ad talia vota ſeruanda. Nec dici poteſt, Eccleſiam in hoc procedere ex præſumptione, quia de qualitate metus ſatis poteſt conſtare, & de iniuria, ergo ſi hæc ſufficit ad irritandum ex natura rei, cur non in foro Eccleſiæ? Tandem confirmatur, nam iuramentum per iniuriam extortum, ad confirmandam promiſſionem homini factam, validum eſt, & obligat propter reuerentiam Dei, iuxta cap. *Debitores*, cap. *Si verò*, de Iureiur. ergo etiam votum directè extortum per iniurioſam vim validum eſt propter di- C uinam reuerentiam, non obſtante hominis iniuria. Patet conſequentia, quia non minus ſpectat ad reuerentiam Dei obſeruantia voti, quàm iuramenti: tum etiam quia ſicut iniuria ab homine facta in extorſione iuramenti, non tollit, quominùs Deus honoretur ſui nominis obſeruantia, ita etiam in voto non obſtat, quominus Deus illud acceptet, & velit fidem ſibi datam ſeruari. Aliqui aſſignant differentiam, quia votum eſt per ſe ad obligandum, non ita iuramentum, ſed nihil refert, tum quia iuramentam etiam eſt ad confirmandam obligationem, tum etiam, quia potius illa ratione debet eſſe maior obligatio in voto, cæteris paribus, quia magis per ſe eſt ad obligandum. 14.

Nauarr.

Vota ſolẽnia metu leui facta ius non reprobat.

Cap. *Debitores.* Cap. *Si verò.*

Non minus ſpectat ad reuerentiam Dei obſeruãtia voti quã iuramenti.

Altera verò pars de inuoluntario, probari ſolet: D quia hæc vis ab homine illata, nullo modo cogit ad præbendum conſenſum voluntatis in voto, ſed ſolùm ad proferendum exterius verba promiſſionis, nam hoc ſufficit ad euadendum periculum ab homine illatum: ſi ergo tunc adhibetur voluntatis propoſitum, illud eſt merè voluntarium. Sed hæc ratio mihi non probatur, nam licet conatus hominis iuferentis vim eludi poſſint per nuda verba promiſſionis, tamen is, qui illa profert, non poteſt abſque peccato, & mendacio illa proferre, non habens propoſitum vouendi, aut implendi promiſſum: ergo ex vi illius metus cogitur habere illud propoſitum, vt poſſit exteriorem promiſſionem verè, & abſque peccato proferre. Hoc autem ſatis eſt, vt non minus coactè, & inuoluntariè habeat E propoſitum, quàm proferat verba promiſſoria: nam is, qui per metum cogitur ad habendum actum interiorem, vt poſſit ſine peccato facere exteriorem, ad quem faciendum etiam cogitur, grauem violentiam mortalem patitur, quæ ex hoc capite ſufficit ad metum cadentem in conſtantem virum. 15.

Non habens propoſitum vouendi ſine peccato non poteſt proferre verba, quibus facit votum.

Cõcedo igitur intercedere voluntariũ, admixtum alicui inuoluntario: tamen quia voluntas vouendi eſt abſoluta, & efficax; diſplicẽtia verò voti eſt tantùm per voluntatem cõditionatam, ſeu ſimplicem affectum, 16.

Aliquod inuoluntarium in metu intercedere.

affectum, quem nolleitatem vocant, ideò tale votum ſimpliciter voluntarium eſt. Nam cùm homo eſt affectus duobus actibus, vel qualitatibus aliquo modo repugnantibus, illa ſimpliciter vincit, quæ efficacior eſt: ad valorem autem voti ſufficit volũtarium ſimpliciter, etiamſi alioquin miſceatur inuoluntarium ſecundùm quid, ergo ex hoc etiam capite validum eſt tale votum. Et confirmatur, nam aliquando poteſt votum extorqueri per metum mortis directè ad hoc immiſſum abſque iniuria, vt verbi gratia, ſi maritus minetur vxori adulteræ mortem eo modo quo iuſtè poteſt, niſi religionem voueat. In quo caſu quantùm attinet ad rationem voluntarij, non minùs miſcetur inuoluntarium ſecundum quid, voluntario ſimpliciter, quàm ſi cõminatio illa eſſet iniurioſa, vt apertè conſtat: & tamen in eo caſu votum illud validum eſt. Nam & matrimonium iuſto metu contractum validum eſſe communior ſententia fert, vt latè refert & ſequitur Sancius d. lib. 4. diſp. 13. ergo à fortiori idem eſt dicendum in voto: ergo ob defectum voluntarij non eſt inualidum tale votum, etiamſi actio iniurioſa ſit.

Sanc.

17. Duæ conditiones hæ ſimul iunctæ non reddunt votum inualidum.

Dices, nec ſolam iniuriam, nec ſolum inuoluntarium ſecundùm quid ſufficere, vt tale votum reddatur inualidum: illas verò duas conditiones ſimul iunctas ſatis eſſe. Verumtamen hæc fuga voluntaria eſt, ſolúmque ad eludendam vim rationum conficta: nam cum illæ conditiones ſint diuerſarum rationum, & neutra in ſuo ordine habeat vim ad illum effectum, quamuis ſimul concurrant, nõ componunt vnam cauſam fortiorem, aut validam ad impediẽdum votum, ſed quaſi per accidens aggregantur plures conditiones per ſe ſufficientes. Denique voluntarium illud in ſuo ordine ſufficit non exiſtente iniuria, & iniuria talis eſt impertinens ad valorem, & inualiditatem voti: ergò quod illa duo ſimul concurrant eſt impertinens. Relinquitur ergo, libertatem ab hac coactione non eſſe de neceſſitate, vel ſubſtantia voti: atque adeò ex natura rei nullum votũ eſſe inualidum ratione ſolius metus.

18. Soluũtur oppoſitæ rationes. Ad primam.

Neque huic reſolutioni obſtant rationes alterius ſententiæ, quin potiùs earum reſponſa noſtrum fundamentum confirmabunt, nimirum, quòd talis nullitas iure naturæ non probetur. Ad primam ergo negatur aſſumptum, ſcilicet Deum non acceptare talia vota. Cùm autem dicitur, Deum non acceptare ſacrificia coacta, intelligitur de coactis propriè, & rigoroſè, quæ ſine conſenſu fiunt, ſicut non condemnat extrinſecam thurificationem idoli, per coactam motionem manus, factam ſine conſenſu voluntatis. At verò ſicut damnat ſacrificium idolo factum per metum, etiamſi ſit coactum ſecundùm quid, ita etiam acceptat ſacrificia de ſe bona, & religioſa, etiamſi metu fiant. Et ita expoſuit propoſitionem illam Gratianus 23. q. 6. §. vltimo ad finem, eámque latè comprobat, & ſumitur ex Aug. Epiſt. 48. & 50. Vnde quod in illa ratione ſubiungitur, nihil eſſe acceptum Deo, niſi voluntarium, ſi intelligatur de volũtario ſimpliciter per verum conſenſum, verum eſt, & ita dicimus eſſe voluntarium tale votum: ſi verò intelligatur de voluntario ſine vlla mixtione inuoluntarij, falſum eſt. Quia vt ait Aug. dicta Epi. 48. *Non eſt conſiderandum, quòd quiſq; cogitur, ſed quale illud eſt, quo cogitur, vtrum bonum aut malum, non quod quiſque bonus poſſit eſſe inuitus, ſed timẽdo, quod non vult pati, volens iam tenet, quod nolebat.*

Sacrificia coacta qualia ſint, quæ Deus non acceptat.

Gratian.

D. Auguſt. Nihil eſt acceptum Deo niſi voluntarium, hoc quomodo intelligatur.

19. Ad ſecundã.

Ad ſecundam diſtinguo conſequens, quoad particulam illam *legitimum*, ſi enim tantùm ſignificet non rectè fieri, ſeu non legitimè, & iuſte ex parte cogentis, ſic conceditur totum: ſi verò inde inferatur non eſſe legitimum votum, id eſt, validum, negatur conſequentia, quia licet votum natura ſua poſtulet ſine neceſſitate, & coactione fieri, nihilominus factum tenet, quia multa malè fiunt, quæ facta tenent. Maximè cùm hic malitia non ſit ex parte vouentis, nec ex parte Dei acceptantis, ſed ex parte inferentis metum, cuius malitia poteſt Deus iuſtè vti ad bonum effectum. Neque plus probat confirmatio, nam operi conſilij repugnat coactio, ſecundum iuſtitiæ ordinem, non tamen repugnat valori eius, vt patet, quando coactio etiam iniuſta eſt occaſio voti.

Multa malè fiunt, quæ facta tenent.

20. Ad tertiam. Matrimoniũ metu factũ non iure naturæ, ſed Eccleſiaſtico eſſe irritum probabiliùs aſſeritur.

Ad tertiam. Primò probabilius fortaſsè eſt, matrimonium metu factum non iure naturæ, ſed Eccleſiaſtico eſſe irritum. Deinde non eſt omninò eadem ratio, quia matrimonium eſt contractus humanus, vnde ſi fiat per iniurioſum metum, ſaltem ratione iniuriæ poteſt videri irritum, quia iniuria inter homines videtur eſſe ſufficiens ad inualidandos contractus inter eoſdem. Item matrimonium eſt vinculum perpetuũ, & habet alia onera, ratione quorum fortaſſe ex natura rei poſtulat integram libertatem: ſed hoc in locum proprium remittimus.

Ad quartam.

Ad quartam reſpondetur negando conſequentiam, quia conſtat non eſſe ſimile antecedens: nam illud eſt verum in metu non directè immiſſo ad fractionem voti. Et ratio illius eſt, quia vouens à principio non intendit ſe obligare cum tanto diſcrimine, ſeu ſic mutatis rebus, vt infrà dicetur, & de iuramento dictũ eſt. Secùs verò eſt in noſtro caſu, in quo vult quis vouere, non obſtante metu.

Ad quintam.

Ad quintam iam reſponſum eſt, iniuriam hominis non impedire, quominùs ius acquiratur Deo per promiſſionem ex vero conſenſu factam, ſicut non impedit, quominus grauiter offendatur Deus propter peccatum ex metu factum. Item ſi Deus ipſe per ſe ipſum vellet immediate talem metum incutere, & ſic votum extorquere, ſine dubio non faceret iniuriam: & votum eſſet validum: ergo ratio iniuriæ ex parte hominis non poteſt obſtare obligationi factæ Deo, quia fortè Deus illam intendit permittendo tale peccatum hominis, quod iuſtiſſimè facere poteſt.

21. Ad ſextam.

Ad ſextam dicitur in primis, differentiam illam non videri ſemper neceſſariam. Nam & qui vouet ex metu naturali, poteſt, dum vouet, habere ſimplicem diſplicentiam vouendi, & fateri Deo infirmitatem ſuam: & è conuerſo illi, qui per metum directè inducitur ad vouendum, poteſt vexatio dare tantum intellectum, vt iam plena voluntate, & ſine actuali velleitate contraria, velit promittere: ergo illa differentia parùm refert. Addo verò vlteriùs, quòd licèt differentia eſſet conſtans, & perpetua, nihil obſtaret, quia voluntas abſolutè præualet non obſtante repugnantia actualis diſplicentiæ per nolleitatem. Item illud inuoluntarium ſecundum quid, non obſtat, quominùs abſoluta voluntas bona ſit, & meritoria apud Deum, quia ſimpliciter eſt de bono obiecto, & non habet malam circunſtantiam: quia diſplicentia illa nec eſt circunſtantia alterius actus, ſed concomitanter ſe habet, neque eſt mala, quia non eſt contra præceptum. Sicut qui neceſſitate cogitur bona ſua expendere in pauperes, licèt habeat diſplicentiam de tali neceſſitate, & conſequenter de obligatione ad erogandum bona ſua, quia ſimpliciter nollet dare, nihilominùs quia ex ſuppoſitione abſolutè vult, benè operatur, & meretur coram Deo. Si ergo talis voluntas ſufficit ad meritum, cur ex natura rei non ſufficiet ad votum.

Inuoluntarium ſecundum quid, non obſtat quo minus abſoluta voluntas bona ſit.

CAPVT VIII.

An vota facta ex graui metu ſint irrita ex Eccleſiaſtico iure?

1. Sententia illorũ qui ſentiunt, vota metu graui inita eſſe irrita iure Eccleſiaſtico.

IN hoc puncto diſtinguendum eſt inter votum ſolemne & ſimplex. Nam diſputationem de voto ſolemni reſeruamus in ſequens volumen, vbi de profeſſione religioſa, & de voto continentiæ ordinis ſacri dicendum eſt: nunc ſupponimus illa vota eſſe irrita, quomodo autem irrita ſint ibi explicabimus. Hic ergo ſolum de ſimplicibus dicendum eſt, de quibus multi ſentiunt eſſe irrita Iure Eccleſiaſtico, quod magis ſentire videntur Gloſſa, Panormitanus, & alij Iuriſtæ ſuprà relati, & Nauarrus, d. Conſi. 12. & 22. & in multis Conſiliis, de his quæ vi, dicens eſſe opinionem communem, quam etiam videtur tenere Hoſtienſis in ſumm. titul. de Regularibus. §. *Et qualiter*, verb. *Alij dicunt.* Idem ſenſit Richardus in 4. d. 29. art. 1. q. 2. & ibi etiam Paludanus q. 1. & Soto ibi, & alij, præſertim Summiſtæ, verb. *Metus*, ſeu *coactio*, & verb. *Votum*, qui indifferenter loquuntur de votis metu factis, & dicunt eſſe nulla, non tamen explicant quo iure, tamen ſecluſo iure naturali, ſolùm ſupereſt Eccleſiaſticum. Item hoc ſatis inſinuant, dum aiunt, non quemlibet metum leuem, ſed grauem, & cadentem in conſtantem virum irritare hæc vota, quia Iura de hoc tantùm metu loquuntur. Quis autem metus dicatur cadens in conſtantem virum explicat latiſſimè Sancius d. lib. 4. à princip. per plures diſputationes, & nos aliqua dicemus infrà, tractatu de Profeſſione Religioſa. Nunc quia parum eſt neceſſaria diſputatio, ſatis ſit dicere metum, vt dicatur cadere in conſtantem virum, duo præcipuè requirere, ſcilicet, & quòd malum, quod timetur, graue ſit iudicio prudentum, & quod graui, ſeu probabili ratione timeatur tanquam imminens.

Gloſſa. Panormit. Nauarr. Hoſtienſ. Richard. Palud. Soto. Sanc.

Quæ requiruntur, vt metus ſit cadens in conſtantem virũ.

2. Quod ergo hic metus irritet vota omnia, etiam ſimplicia, probari ſolet ex cap. *Prælatus*, aliàs 1. de Iis, quæ vi. Secundò, ex cap. *Cùm dilectus*, de Iis, quæ vi, ſaltem per argumentum à contrario ſenſu, ibi enim votum per metum factum cenſetur obligare, quia metus non fuit talis, vt caderet in virum conſtantem, ergo ſi talis fuiſſet metus, votum non fuiſſet validum. Tertiò, inducitur ca. *Abbas*, eodem, quatenus in eo dicitur, *quæ metu fiunt debere in irritum reuocari*, & quod dicitur in cap. *Ad audientiam. Debere carere robore firmitatis, quæ metu fiunt.* Quartò induci poſſunt generalia verba textus in c. *Cum locum*, de Sponſalibus. *Cum locum non habeas conſenſus, vbi metus, vel coactio intercedit, neceſſe eſt, vt vbi aſſenſus cuiuſquam requiritur, coactionis materia repellatur.* Nam hæc ratio etiam in Votis locum habet.

Ca. *Prælatus.* C. *Cùm dilectus.* Cap. *Abbas.* Cap. *Ad audientiam.* Cap. *Cum locum.* Conſenſus nõ habet locum, vbi metus vel coactio intercedit.

3. Alia ſententia extremè contraria eſſe poteſt, vota ſimplicia metu facta non ſolùm per Eccleſiam irrita non eſſe, verùm etiam nec irritari poſſe. Hanc commemorat Sot. d. diſ. 29. nullum tamen eius auctorem refert, neque illam approbat, dicit tamen, non carere apparenti fundamento, ſcilicet quia Eccleſia non eſt iudex voti ſimplicis, quod ampliùs non declarat. Videtur autem in hoc fundari, quia Eccleſia non habet poteſtatem in actus interiores, ſimplex autem votum in actu interiori conſiſtit, nam conſenſu interno perficitur, & interiùs poteſt explicari Deo, exterior autem indicatio eſt merè accidentaria.

Alia ſententia alteri oppoſita. *Sot.*

4. Eccleſia poteſtatem habet ad irritanda vota ſimplicia metu facta.

Sed quod ad poteſtatem attinet, dicendum eſt potuiſſe Eccleſiam irritare vota ſimplicia metu facta. Ita docet Soto ibi, & omnes alij ſupponunt. A Et probatur primò: quia irritat votum ſolemne: ergo à fortiori poteſt irritare ſimplex. Secundò, poteſt præſcribere certam ætatem, antè quam vota ſimplicia validè non fiant: ergo etiam poteſt præſcribere modum libertatis à coactione, ſine qua vota non tenerent. Tertiò, quia Eccleſia habet poteſtatem diſpenſandi in Voto, etiam merè interno, & irritare iam factum, vt infrà dicetur: ergo & inhabilitare perſonam, vel conſenſum irritare metu extortum. Vnde excluditur contrarium fundamentum, nam materia illa non eſt extra Eccleſiaſticam poteſtatem, quia votum ſiue internum, ſiue externum, materia eſt circa quam poteſt iuriſdictio Eccleſiaſtica verſari, vel quia mediante actu externo, cui coniungitur, ſubiicitur illi, ſicut B conſenſus matrimonij aliquando irritatur ab Eccleſia, quatenus exteriori contractui coniungitur: vel quia actus iuriſdictionis, vt verſantur circa vota, non ordinantur ſolùm ad forum externum, & politicum, ſed maximè ad internum pertinens ad animæ ſalutem, in quo foro extenditur Eccleſiaſtica poteſtas aliquo modo ad actus interiores, vt de indulgentiis ſuo loco diximus.

Nihilominùs dico ſecundò, Eccleſiam de facto nõ irritaſſe vota ſimplicia metu facta, & ideò probabilius eſt obligare, donec diſpenſentur, ſeu tollantur per Eccleſiam, ad quod ſufficit metus præſertim iuſtus, ſeu grauis. In hoc ſequor ſententiam Cardinalis qui in d. capit. Abbas, de Iis, quæ vi, dixit, nullo iure probari vota omnia metu facta C eſſe irrita, & ſequitur Syluester ſuprà citatus, dicens nullibi authenticè legi. Idem *Votum* 2. quæſt. 12. & *Iuramentum* 7. quæſt. 7. Refert etiam Calder. in Conſilio primo. Qui clerici vel vouent. 5.

5. Eccleſia huc vſque non irritauit vota ſimplicia metu facta. *Cardinal. Syluest. Calder.*

6. Probatur autem prior pars diſcurrendo per Iura, quæ allegantur. Nam cap. 1. ſeu *Prælatus*, de Iis, quæ vi, apertè loquitur de Voto ſolemni, & profeſſione religioſa, vt patet ex illis verbis, *Si probatum fuiſſet, non timore mortis religionem intraſſe.* Et ex toto contextu, & communi intelligentia Innocentij, Panormitani, & aliorum ibi: idem Panormitanus, in cap. *Sicut nobis*, de Regular. num. 5. Addit autem ibi, quod illa deciſio poteſt generaliter adduci ad validitatem, vel inualiditatem cuiuſlibet voti. Sed gratis, & ſine probatione hoc dicit, & D contra generales regulas, quod argumentum à ſimili in huiuſmodi re adeò graui non eſt validum. Maximè quia eſt extenſio in materia odioſa, & potius reſtringenda. Item quia non eſt æqualis ratio, nam votum ſolemne includit quendam contractum inter religionẽ, & religioſum, & ex hac parte potuit maiori ratione irritari. Item eſt indiſſolubiliùs, quàm votum ſimplex, & ideò oportuit maiori libertate fieri. Confirmari etiam poteſt, nam irritatio matrimonij non extenditur ad ſponſalia, per ſe loquendo, & iuxta communiorem ſententiam.

C. *Prælatus. Panormit.* Votum ſolemne includit quẽdam contractum inter religionem & religioſum.

7. Ad c. *Cùm dilectus*, primò dicitur argumentum à contrario non eſſe firmum, præſertim ad inducendam legem irritantem. Et patet, nam ibi ſimul eſt ſermo de Iuramento, & de Voto: at in iuramento E non valet illud argumentum, ergo nec in Voto. Vnde poteſt retorqueri idem argumentum, quatenus in eo textu iuramentum, & votum metu factum æquiparantur. Denique pro ratione redditur, quod metus non fuerat grauis, vt non ſolùm conſtaret, iuramentum & votum obligaſſe, ſed etiam ſignificaretur, propter talem metum non fuiſſe diſpenſandum in illis, ſed ſimpliciter obligandum ad illa obſeruanda.

Expeditur. Cap. *Cùm dilectus.*

8. Ad c. *Abbas*, & *Ad audientiam*, primò dicitur, ibi non

Explicatur. Cap. *Abbas.* Cap. *Ad audientiam.*

non eſſe ſermonem de Votis,ſed de aliis generibus actionum inter homines,de quibus non eſt eadem ratio,vt iam inſinuaui.Addo ſubinde,ex vi illorum verborum non ſequi actum factum per metum eſſe ipſo Iure irritum,ſed habere in ſe ſufficientem cauſam,cur irritetur,nã eo ipſo caret valore firmitatis,& poteſt in irritum reuocari.Hoc autem facilè concedemus de Voto ſimplici metu facto, nam haber in ſe ſufficientem cauſam, vt ab habente poteſtatem tollatur, & hoc modo ſecuriori, & ſufficienti modo ſubuenitur iniuriam paſſo: nec oportuit tam generalem condere licentiam veniendi contra ſimilia vota.Neque video,cur magis debuerint hæc vota irritari,quàm iuramenta metu extorta, nec quæ maior difficultas ſit in adhibendo remedio mediante Prælato in voto,quàm in iuramẽto. Reſpondet autem Panor.in c.*Si verò* de iureiurando, in iuramento fuiſſe cõueniens ſeruari etiam metu factum propter eius reuerentiam, quia frequenter fit,ceſſare autem hanc rationem in voto, quia rarò fit. Sed certè differentia hæc valdè materialis eſt,& incerta,nam licèt iuramenta aſſertoria frequentiùs fiant, tamen promiſſoria inter homines non fiunt frequentius,quàm vota ad Deum.Et præſertim ex metu, fortè ſæpiùs fiunt vota, quàm promiſſiones humanæ iuratæ.

Iuramenta metu extorta cur potius non debeant irritari quã vota, nulla ſubeſt ratio. *Panorm.*

9. Cap.*Cùm locum*.

Ad cap.*Cùm locum*,dico verba illa:*Cùm locum non habeat conſenſus, vbi metus vel coactio intercedit*, neceſſariò eſſe cum debita proportione, & moderatione intelligenda, quia manifeſtum eſt, verum conſenſum habere locum, etiamſi per metum extortus ſit, vt patet de conſenſu in peccato, etiamſi ex metu detur, & quia voluntas coacta voluntas eſt. Igitur ſi de conſenſu vero abſolutè intelligantur, oportet exponi quoad morale periculum, vel regulariter loquendo, atque adeò ſecundum præſumptionem Iuris non habere locum conſenſum, vbi adeſt metus: quia qui operatur ex metu, facilè fingit exteriùs,cùm interiùs non conſentiat.Et ideo qui dicit ſe non conſenſiſſe matrimonio, quod contraxit,quia metu coactus fuit, ſi probat metum ſufficienter tempore conuenienti, conſequenter probare cenſetur defectum conſenſus, iuxta cap. *Conſultationi*.§. *Sanè* de Sponſalib. Et fortaſſe inter alias cauſas propterea irritata ſunt matrimonia metu facta, quia morale periculum erat facta eſſe ſine vllo conſenſu, & ideò Eccleſia non poterat conuenienter cogere quemquam ad tale matrimonium obſeruandum: vel ſecundò (& videtur eſſe communis intellectus) exponi poſſunt dicta Iura, vbi ineſt metus,non habere locum conſenſum omninò voluntarium, ac planè liberum, qualem Eccleſia in matrimonio poſtulat. Inde autem non fit, ſimilem conſenſum eſſe neceſſarium ex natura rei ad valorem voti.

Matrimonia metu facta cur ab Eccleſia irritata.

10. An votum ſimplex Religionis metu factum validum ſit.

Supereſt autem hic peculiare dubium de voto ſimplici religionis, an per metum factum validum ſit? Et ratio dubitandi eſt,quia aſſertio poſita generalis eſt,& rationes æquè de hoc voto probant, ac de aliis.Nihilominùs tamen probabiliſſimum cenſeo,quòd licèt tale votum, nec ex iure naturæ irritum ſit,nec directè,& per ſe ſit ab Eccleſia irritatũ, vt probat ratio facta: per quamdam conſequutionem eo ipſo, quod profeſſio metu facta irrita facta eſt per Eccleſiam, conſequenter fieri, vt promiſſio ſimplex faciendi talem profeſſionem metu extorta, obligationem inducere non poſſit.Quia ſi promiſſio valida eſſet: ergo donatio ſeu profeſſio ratione illius facta,futura eſſet valida,quia nemo poteſt obligari ad faciendum actum inualidum, & vitioſum: profeſſio autem non poteſt eſſe valida, quia per legem irrita facta eſt:ergo neque promiſſio eius poteſt obligationem inducere.

Reſolutio dubij, negatiua.

Dices profeſſionem illam non irritari per legẽ, quia illa non fit per metum, quamquam enim promiſſio per metum facta ſit,poteſt poſteà ſponte fieri profeſſio: lex autem ſolùm irritat profeſſionem metu factam. Reſpondetur negando antecedens. Ponimus enim huiuſmodi perſonam profiteri vi & neceſſitate obligationis promiſſionis factæ.Nam ſi poſtea velit ſua voluntate profiteri, etiáſi obligationem in ſe non agnoſcat, non erit caſus, de quo agimus,nam promiſſio tunc nihil operatur.Profeſſionem igitur factam ob prioris voti obligationem dicimus neceſſariò debere cenſeri factam ex metu, quoniam in illum tandem reſoluitur. Nã ad talem profeſſionem cogit promiſſio, & ad promiſſionem coegit metus: ergo de primo ad vltimum, metus eſt,qui cogit ad profeſſionem, eſt ergo nulla: ergo non poteſt prior promiſſio obligare, aliàs veluti falſificaret (vt ſic dicam) ſeu deſtrueret ſe ipſam, quia obligando redderet impoſſibile ſuum complementum. Quapropter ſimplex votum caſtitatis, verbi gratia metu extortum, validum eſt, non ſolum iure naturæ,ſed etiam poſitiuo, quia neque in ſe,neque in alio inuenitur irritatum:votum autem ſimplex religionis metu extortum,licet in ſe,& directè non inueniatur irritatum: tamen quia profeſſio Religionis metu extorta irrita facta eſt per Canonicam legem,ideò eadem lex abſtuliſſe videtur obiectum talis voti, nam ſatis probabiliter oſtenſum eſt nullum habere, circa quod validè verſari poſſit. Atque hoc etiam ſuadere poteſt dictum cap. *Prælatum*,ſed de illo voto latiùs in proprio loco dicetur, in quem, vltimum iudicium de hoc puncto differimus.

11. Religionis ingreſſus per metum irritatur,& profeſſio, ſi ſpõte fiat, non eſt irrita.

Votum caſtitatis ſimplex metu extortum validum eſt.

CAPVT IX.

Vtrùm voluntas vouendi non ſolùm libera, ſed etiam plenè, & exactè deliberata eſſe debeat.

1. HÆc eſt alia proprietas, quæ ad votũ poſtulatur,nimirũ,vt ex deliberatione fiat, ac ſubinde,vt propoſitum eius deliberatum ſit. De ipſa verò deliberatione, quis actus ſit,nõnulla eſt contentio, quæ mihi parui momenti, & de nomine eſſe videtur. Caiet. enim d.q.88.ar.1.putat deliberationem eſſe actum voluntatis eligentis vnum ex multis, quæ prius per rationem conſiderata, & inter ſe collata fuerunt: quia quamdiu aliquis cogitat, & diſcurrit,donec eligat, non dicitur deliberaſſe,quia nondum ſe determinauit. D.Tho.autem in eodem art.1.apertè diſtinguit deliberationem à propoſito voluntatis,dicens, propoſitum præexigere deliberationem,cùm ſit actus volũtatis deliberatæ.Quaſi dicat,ſicut voluntatis actus ſupponit rationis iudicium, ita propoſitum deliberatum ſupponit rationis deliberationem.Et hic modus dicendi mihi placet,& illo vtar,quia eſt aptior ad rem explicandam,dummodò ſub deliberatione cõprehendamus non ſolum conſultationem,& quaſi inquiſitionem intellectus,ſed etiam iudicium quo intellectus definitè proponit,quid ſit eligibile,vel eligibilius,vel quo,in præſenti materia,indicat, expedire votum emittere. Atque hoc modo propoſitum voluntatis licèt ab ipſa ſit elicitum, denominabitur deliberatũ extrinſecè ab actu intellectus, quia ſcilicet cum

Caiet. Deliberatio quid ſit.

D.Thom.

ſufficienti animaduerſione, & iudicio intellectus fit. Et ita explicando hanc proprietatem incipimus exponere actus, qui ex parte intellectus præcedere debent, vt votum validum, & obligatorium fieri poſſit.

2.
Ad votum neceſſariam eſſe aliquam deliberationem, & conſenſum liberum voluntatis.

Ex hac ergo terminorum declaratione, & ex hactenus dictis conſtat, ad votum neceſſariam eſſe aliquam deliberationem, quia non fit ſine conſenſu libero voluntatis, voluntas autem operari non poteſt ſine præuia ratione conſiderante, & diſcurrente, ergo eſt neceſſaria aliqua deliberatio, ſaltem illa, quæ ad actum perfectè humanum, & ſimpliciter liberum ſatis ſit. Difficultas autem eſt, an hæc ſufficiat, vel maior requiratur, atque adeò, quanta debeat eſſe hæc conſideratio. Quidam enim dicunt neceſſariam eſſe maturam conſiderationem, & conſultationem, ita vt non ſufficiat vſus, & iudicium rationis, quo ad libertatem, & dominium actus, & ad peccandum mortaliter ſatis ſit, ſed oporteat non fieri ex aliqua repentina, & ſubita motione, aut paſſione, ſed ex plena aduertentia, ac conſilio.

Quæ ſit ſufficiens deliberatio ad vouendum.

Prima opinio.
Richard.
Vota ex ſurreptione facta non obligant.
Gloſſa.

Hæc opinio tribui ſolet Richardo in 4. diſtin. 38. art. 2. quæſt. 2. Sed re vera eam non docet: ſolùm enim ait, vota ex ſurreptione facta non obligare: nam votum requirit deliberationem. Quanta verò debeat eſſe deliberatio, vel quæ ſurreptio ſufficiat impedire votum, non declarat. Eam verò opinionem tenuiſſe videtur Gloſſa in c. *Dudum*, de Conuerſ. coniugat. verb. *Calore iracundiæ*, à qua non diſſentiũt ibi Panormitanus, Hoſtienſis & Antoninus, & fauent Doctores, imò & iura dicentia; *facta calore iracundiæ non valere, donec tranſacta paſſione confirmentur*, l. *Quidquid* 48. ff. de Regul. iur. vbi Gloſſa, & Bartolus: pluréſque alios refert Tiraquel. de Pœnis tempor. cauſa 1. num. 26. de Iuramento, & num. 27. de voto. Et à num. 24. vſque ad 30. idem refert de multis aliis actionibus factis calore iracundiæ. Inter quas etiam ponit profeſſionem Religionis cum Antonino in cap. *Sicut ex literis*, de Iureiurando, & Felinus ibi latè, & in cap. *Si verò* eod. num. 7. & ca. *Matthæum* de Simonia. n. 2. Idem latè Romanus ſingul. 313. aliàs 314. vbi excipit donationem piæ cauſæ, quæ valet etiam facta calore iracundiæ. Quod cum aliis approbat Tiraquellus ſuprà n. 14. & de Priuileg. piæ cauſæ n. 108. Poſſũntque pro hac ſententia afferri c. *Diuortium* de Pœnit. d. 1. & cap. *Si quis iratus*, 2. quæſt. 3.

Panormit.
Hoſt.
Anton.
L. Quidquid.
Gloſſa.
Bartol.
Tiraquel.
Felin.
C. Diuortiũ.

3.
Ratio pro hac ſententia.

Ratio addi poteſt, quia votum eſt res valdè grauis, inducit enim grauiſſimam obligationem, ac de ſe perpetuam, ergo natura ſua poſtulat plenam rei conſiderationem, & aduertentiam, quia ſi aliter fiat, & homo maneat ligatus, ſequuntur moraliter loquendo innumera pericula peccandi mortaliter, quia vota ſic facta ſtatim diſplicẽt, & difficilè implentur, facillimèque violantur: ergo non eſt veriſimile placere Deo talia vota, neque acceptare illa, non ergo ſunt valida. Eò vel maximè, quòd votum natura ſua eſt actus religionis, ergo etiam ex natura ſua poſtulat, vt ex iudicio prudenti fiat, nam hoc poſtulat religionis virtus, votum autem, quod non fit cum prædicta deliberatione perfecta imprudenter fit, & peccaminoſè, non eſt ergo votum.

Votum eſt actus religionis.

4.
2. Sententia amplectẽda. Deliberatio rationis ſufficiens ad votum eſt, quæ requiritur vt actus ſit ſimpliciter liber.

Secunda ſententia vera, & communis eſt, ad votum ſufficere, illam deliberationem rationis, quæ neceſſaria eſt, vt actus voluntatis ſit ſimpliciter liber, ita vt fiat cum dominio ſimpliciter morali, id eſt, ſufficiente ad actum abſolutè humanum, ſeu ad peccandum mortaliter; per hunc enim effectum ſolet communiter explicari hæc ſententia. Quam

A indicat D. Thomas hîc: dum enim ait deliberationem requiri ad votum, & non declarat ſpecialem gradum, aut modum huius deliberationis, ſatis indicat eam deliberationem ſufficere, quæ ſimpliciter deliberatio eſt, huiuſmodi autem eſt illa, quæ ſufficit ad actum abſolutè humanum, & ad peccandum mortaliter. Et ita exponit, & ſentit Caietanus hîc, ſequutus Paludanum in 4. diſt. 38. quæſt. 1. quem cæteri ſequuntur; Soto lib. 7. de Iuſt. quæ. 1. artic. 2. Syluester, verb. *Iuramentum* 4. num. 4. *votum* 2. quæſt. 13. Idem Angelus & alij Summiſtæ, Nauarrus ſuprà cap. 12. num. 24. & 25. Antoninus 2. part. tit. 11. cap. 2. Sumitúrque ex Gloſſa 1. in cap. *Mulier*. 32. quæſt. 2. quatenus dicit, *qui poteſt ſe obligare diabolo, poſſe etiam obligare ſe Deo.* B Et idem habet Gloſſ. 20. q. 1. in princip. Panorm. in cap. *Sicut ex literis*, de Iur. iur. n. 2. vbi Felinus nu. 3. Et in eandem ſententiam inclinant Ioannes Andreas, & alij Expoſitores in c. *Dudum* de Conuerſ. coniug.

Caietan.
Palud.
Soto.
Syluest.
Angel.
Nauarr.
D. Anton.
Qui poteſt ſe obligare Deo, poteſt etiam & diabolo.
Gloſſa.
Panormit.
Felin.
Ioan. And.

5.
C. Sicut ex literis.
Iuramẽtum factum calore iracundiæ vt graue peccatum punitur.
C. Dudum.

Probari autem poteſt primò ex cap. *Sicut ex literis*, de Iureiur. vbi iuramentum calore iracundiæ temerariè factum punitur, vt graue peccatum, quia factum fuerat de re illicita, & propter hunc poſteriorem defectum cenſetur non obligare, non ex defectu deliberationis. Simile argumentum ſumitur ex c. *Dudum*, de Conuerſ. coniug. vbi ſignificatur, votum factum calore iracundiæ, quæ non abſtulit rationis vſum, validum fuiſſe, cùm tamen non potuerit ſimilis iracundia non impedire pleniſſimam, & exactam deliberationem. C Idem ſumitur ex capit. 2. de Voto, vbi validum cenſetur eſſe votum Ieroſolymitanæ peregrinationis, factum à quodam in puerili, & tenera ætate, facilitate potiùs, quàm arbitrio diſcretionis: ergo ex ſententia Pontificis non requiritur tam exacta diſcretio, & prudentiale iudicium ad valorem voti. Eſtque attentè conſiderandum ad ea quæ infrà dicemus, votum illud Ieroſolymitanæ peregrinationis fuiſſe ſemper in Eccleſia inter grauiſſima vota computatum, ergo ſi ad illud non requiritur tanta deliberatio, multò minùs requiretur ad alia.

Votum Ieroſolymitanũ ſemper fuit inter grauiſſima computatum.

6.
Ambroſ.
C. Sunt qui opes.

Fauet etiam huic ſententiæ Ambroſius relatus in c. *Sunt qui opes* 17. q. 4. ex lib. 2. de Pœnitent. c. 9. vbi habet, donationem factam Eccleſiæ *tumultuario mentis impulſu non perpetuo iudicio*, D reuocari non poſſe ſine ſacrilegio, ergo donatio facta Eccleſiæ ſine prudenti, & matura deliberatione valida eſt, alioqui non eſſet ſacrilegium talia bona repetere: ergo à fortiori promiſſio facta Eccleſiæ, verbi gratia, dandi talia bona, quæ votum eſt, non requirit ad valorem ſuum tam exactam deliberationem. Denique hoc etiam ſuadent illa Iura, quibus ſuprà oſtendimus, vota facta in periculis mortis, & ex metu, præſertim proueniente ab intrinſeco, valida eſſe, cap. 2. c. *Sicut nobis*, de Regular. cum ſimilibus. Nam huiuſmodi vota fieri non ſolent cum tam exacta deliberatione.

Donatio facta Eccleſiæ deliberatione valida eſt.

C. Sicut nobis.

7.
Ad votum qualis deliberatio ſufficiat.

Tandem probatur ratione, quia de eſſentia voti ſolùm eſt, quod ſit actus humanus, & ſufficienter E voluntarius ad talem obligationem, ſed ad hoc ſufficit communis deliberatio, quæ ad peccandum mortaliter, vel ad alios contractus humanos ſatis eſt, ergo illa etiam ſufficit ad valorem voti. Et confirmatur, nam ſimilis deliberatio ſufficit ad valorem iuramenti, & ad culpam periurij, & ad peccandum etiam mortaliter contra votum, ergo & ad obligationem voti, eſt enim de his omnibus conſimilis ratio. Et illa generalis eſt optima, quod illa deliberatio, quæ ſufficit ad ſe ligandum reatu

æternæ

æternæ damnationis, ſufficit etiam ad ſe obligandum Deo vinculo promiſſionis. Item quod deliberatio quæ ſufficit ad proponendum ſibi vltimum finem quem cenſetur facere, qui peccat mortaliter, ſufficit ad imponendam ſibi voti obligationem. Confirmatur ſecundò, nam ſi vltra hanc deliberationem alia maior poſtulatur, nulla certa ratio excogitari poteſt ad deſignandum gradum huius deliberationis ſufficientis, ac neceſſariç ad votum: poteſt enim hæc deliberatio eſſe magis, vel minus diuturna, & cum conſideratione plurium, vel paucarum rationum, aut difficultatum, quæ in aliquo voto eſſe ſolent. Item cùm non omnia vota ſint paria, ad votum grauius, vt validum eſſet, poſtulanda eſſet maior deliberatio, quod neque in Iure fit, vt ex capitulis citatis conſtat, neque moraliter fieri poteſt, ita vt de valore vniuſcuiuſque voti habeatur humana certitudo. Siſtendum ergo eſt in generali ratione deliberationis ſufficiens ad actum ſimpliciter liberum.

Non omnia vota ſunt paria.

8. Neque eſt veriſimile, Gloſſas, & Auctores in contrarium allegatos, contra hanc veritatem ſenſiſſe, plures enim illorum, diſtinctione declaranr, & temperant ſententiam ſuam. Poteſt autem duplex adhiberi diſtinctio. Prior eſt, calorem iracundiæ interdum tantum eſſe, vt rationis vſum pro tunc ita perturbet, vt liberum iudicium non relinquat: aliquando vero non eſt tam vehemens, quin relinquat poteſtatem deliberandi ſufficienter ad peccandum mortaliter, quia non obſtante paſſione homo ſatis aduertit, quid faciat, & quid commodi, vel incommodi ſit in tali actione, vt eligi debeat, vel repudiari, quamuis hoc fiat nimia celeritate, quaſi præcipitatione quadam. In priori caſu procedere poſſunt iura, quæ, facta calore iracundiæ non recipiunt, niſi tranſacta paſſione rata habeantur, & idem eſt de voto, iuramento, &c. & non ſolùm in paſſione iræ, ſed etiam in amore, & quacunque alia, ita perturbante rationem, id locum habet. Et in hoc ſenſu non habet locum exceptio de donatione piæ cauſæ: nam etiam illa, ſi cum tanta perturbatione fiat, valida non erit, vt conſtat. At verò quando calor iracundiæ tantùm poſteriori modo impedit perfectionem deliberationis, per ſe non inualidat votum, neque alium actum.

Diſtinctio inter caloré iracundiæ.

9. Vnde poteſt adhiberi ſecunda diſtinctio quoad hoc membrum, ſcilicet de actu irrito, vel irritabili, nam actus ſic factus, non eſt quidem irritus, vt dictum eſt, habet tamen iuſtam cauſam, cur irritari, vel diſpenſari poſſit, vt infrà dicemus. Et quoad hoc poſſet habere locum exceptio de donatione piæ cauſæ, in cuius fauorem, etiamſi mente perturbata fiat, non irritatur. De quo aliàs. Atque hæc doctrina ſumitur maximè ex Antonio de Butrio in dict. cap. *Sicu ex literis*, & ibi Felinus, Decius in d. Leg. *Quidquid*, Ioannes Andreas in d. cap. *Dudum*, Antoninus, 2. part. titul. 10. cap. 6. verb. *Quartus caſus*, Panormitanus in dict. cap. *Si verò*.

Actus duplex eſt irritus & irritabilis.

Ant. Butr. Felin. Deci. Ioan. And. Anton. Panorm.

10. Per hæc ergo ſufficienter reſponſum eſt ad priora Iura. Ad rationem autem reſpondetur negando conſequentiam: alioqui probaret non ſolùm in votis, ſed etiam in omnibus actionibus, & negotiis humanis, quæ grauia ſunt, maiorem deliberationem eſſe ſimpliciter neceſſariam. Probaret etiam pro negotij qualitate, & differentia diuerſos gradus deliberationis eſſe poſtulandos ad valorem negotij, ſeu obligationis. Imò etiam probaret, quò peccatum mortale grauius eſt ex ſua ſpecie, ſeu

Fit ſatis rationi contrariæ.

A genere, eò neceſſariam eſſe maiorem deliberationem, vt ad talem culpam imputetur. Solum igitur probatur illo argumento, iuxta prudẽtem modum operandi requiri ad votum maiorem deliberationem, quàm ad alias communes actiones, & quò votum grauius eſt, eò maiorem eſſe adhibendam conſiderationem. Inde autem non fit, vt ſi in hoc defectus aliquis committatur, ſtatim votum ſit inualidum, niſi tanta ſit indeliberatio, vt vſum libertatis ſimpliciter impediat. Addunt verò prædicti Auctores, & rectè votum, quod fit abſque matura deliberatione ptoportionata eſſe imperfectum, & ex eo capite habere cauſam aliquam, ob quam diſpenſari poſſit, vt hoc modo occurratur illis incommodis, quæ ex huiuſmodi temerariis, ſeu repentinis
B votis oriri ſolent, quod etiam mouebat Auctores alterius ſententiæ. Sed ex illis incommodis malè colligitur, vnumquemque pro arbitrio ſuo poſſe ſtatim talia vota contemnere, illud enim maius eſſet incommodum, multíſque periculis expoſitum: ſed colligi debet Prælatum iuriſdictionem habenten poſſe, & interdum debere talia vota auferre, vel commutare, conſideranda qualitate voti, & modo imperfectæ deliberationis, & hoc etiam in prædictis Iuribns docetur.

11. Sed quæret aliquis, quo ſigno diſcerni poterit, quando votum ſubitò factum validum, aut inualidum fuerit ex perturbatione, vel inconſideratione rationis? Ad hoc reſpondet Angelus *Votum* 1. n. 6. ſi facto voto, homo ceſſante paſſione ſtatim pœniteat, ſignum eſſe votum fuiſſe indeliberatum, & in-
C ualidum. Sequitur ibi Tabien. & Supplementum Gabrielis d. 38. q. 1. art. 1. circa finem. Et videntur fundari in d. c. *Diuortium*, & d. l. *Quidquid*. Hoc vero ſignum reprobant Paludanus, Antoninus, Syluester, Soto, & alij. Quia ſæpe retractatur actus plenè deliberatus propter libertatem voluntatis, vel propter nouam conſiderationem ſtatim occurrentem, quæ non impedit quominus præcedens actus fuerit ſufficienter liber. Item licet pœnitentia ſtatim poſt peccatum ſequatur, non eſt ſignum, peccatum non fuiſſe mortale, ſed ad ſummum iudicatur, non fuiſſe ex habitu, ſed ex paſſione, vel repentina occaſione, vt notauit Guttier. d. c. 22. n. 14. Non tamen ita reiiciendum eſt hoc ſignum, quin
D ſit aliqua coniectura, ſi aliæ accedant: ſed ſolùm, nec ſufficiens, nec vehemens exiſtimanda eſt.

Quo ſigno colligi poterit an votum ſubito factũ validum, aut inualidũ ſit ex mentis inconſiderantia.

Angel. Tabien. Gabriel. Cap. *Diuortium.* Leg. *Quidquid.*

12. Alij docenr, tunc paſſionem impedire valorem voti, quando tanta eſt, quòd ſine illa votum non fuiſſet factum. Ita Panormitanus d. c. *Si verò*, n. 7. cum Antonino, in cap. *Sicut ex litteris*, num. 9. Idem clarius Abbas in d. cap. *Dudum*, num. 8. & idem videtur dicere Syluester d. quæſt. 13. Sed eſt magis fallax, & incertum ſignum, tum quia multa per occaſionem fiunt, quæ ſine illa non fierent, & tamen validè fiunt: quia non obſtante occaſione, voluntas fuit ſufficienter libera, & dedit conſummatum conſenſum. Tum etiam, quia quid homo faceret, vel non faceret, non ſtante tali paſſione &
E incertiſſimum eſt, & de facto nihil confert ad meritum, vel demeritum: ergo nec ad validitatem, vel inualiditatem voti. Neque etiam eſt ſignum non præſtiti conſenſus poſita paſſione, neque etiam indicat, fuiſſe omninò perturbatam rationem, ſed ad ſummum indicat indiſcretum, vel imprudens iudicium.

Panormit. Anton. Abbas. Syluest.

13. Dico ergo nullum ſignum certum, infallibile poſſe circa hoc dari, ſed prudentis arbitrio opus eſſe, & præſertim ſpectandam rationis aduertentiam. Nam ſi tanta fuit paſſio, vt

Nullum certum indiciũ poſſe dari de validitate voti facti

Vel inualiditate per inconſiderantiã niſi prudentis arbitrium.

vt homo non attenderit, quid ageret, tunc indeliberata fuit actio, & inſufficiens ad votum, quia etiam ad peccandum mortaliter non ſufficeret. Si verò nec ſubita paſſio, nec breuitas temporis abſtulit ſufficientem aduertentiam, cum aliqua collatione eius (quod agebatur) cum actu poſito, ſine vllo ſigno perturbati diſcurſus, tunc paſſio non abſtulit ſufficientem deliberationem, vt bene Caietanus declarat. Quid autem agendum ſit in caſu dubio, dicemus infra in peculiari capite.

14. *Nauarr.* Quantum temporis ad deliberandũ de voto requiratur.

Sed quid de temporis breuitate, ſeu ſucceſſione? Nauarrus cap. 12. n. 26. deliberationem hanc in momento dicit haberi poſſe, & non oportere, vt tempore antecedat ad propoſitum voluntatis, ſed tantùm naturæ ordine; nam in eodem inſtanti poteſt votum emitti. Sed hoc poteſt intelligi vel de tota deliberatione, vel tantùm de concluſione, ſeu iudicio eius. Priori modo eſſet vera illa ſententia, ſi de Angelis eſſet ſermo, vel de hominibus diuinitus eleuatis, vt fuerunt Chriſtus Dominus, & B. Virgo, de quibus veriſimile eſt in primo inſtanti conceptionis ſuæ votum aliquod emiſiſſe. At in hominibus connaturali modo operantibus id non contingit, ob rationem ſuprà factam, quòd ſufficiens aduertentia, & deliberatio non habetur ſine diſcurſu: diſcurſus autem in tempore fit. Et ideo rectè dixit Caietanus, hanc deliberationem interdum fieri imperceptibiliter, quia licet in tempore fiat, temporis tamen ſucceſſio non percipitur, vt etiam notauit Gabriel in 3. d. 39. q. 2. not. 2. At loquendo de ſolo iudicio, verum eſt, quòd licèt diſcurſus quoad inquiſitionem, apprehenſionem, & aliquod iudicium præmiſſarum in tempore fiat, nihilominus quoad iudicium de voto faciẽdo in momento fit. Et ſic etiam verum eſt, non oportere, vt deliberatio quoad hoc iudicium tempore præcedat votum: nam in eodem momento, quo intellectus iudicat, poteſt voluntas valle ita efficaciter, vt in eodem momento fiat promiſſio, ſicut poteſt etiam cum ſimili celeritate peccare.

Sufficiens aduertentia non habetur ſine diſcurſu.

Gabriel.

Non oportere, vt deliberatio ad votum ſufficiens quoad iudicium tẽpore præcedat.

15. Obiectio. Solutio.

Sed obiiciebatur, tale votum imprudens eſſe, & peccaminoſum, ideóque non eſſe acceptum Deo. Reſpondetur ex dictis negando cõſequentiam: ſuprà enim oſtenſum eſt, votum quod peccaminosè fit, licet nõ ſit placitum Deo quoad malitiam, acceptari nihilominus quoad obligationẽ. Ita ergo nũc dicimus, votum, quod imprudenter fit, non placere Deo quoad imprudentiam, nec quoad malitiam ſi quam inde contrahit, & nihilominus ſi ſufficiẽti deliberatione fit, acceptari quoad obligationem. Secundò dicimus, non eſſe neceſſarium, vt votũ ſic factum peccaminoſum ſit, ſæpius enim fit bona intentione, & ex motiuo honeſto, & abſque circunſtantia, quæ imputari poſſit ad culpam, quia licèt fortaſſe in re ipſa, modus ſit ex ſe reprehenſibilis, & culpabilis: facilè tamen accidere poteſt, vt hoc ipſum vel non aduertatur, vel ignoretur inculpabiliter. Et tunc actus vouendi non ſolùm non erit peccatum, ſed etiam eſſe poteſt meritorius, ſi vouens in gratia ſit.

Votũ ſi ſufficienti deliberatione fiat à Deo acceptatur, quoad obligationem.

CAPVT X.

Vtrum ad votum ſit neceſſaria formalis deliberatio voti in ſe, vel virtualis, & in cauſa ſufficiat.

1. IN præcedenti capite præcipuè explicatum eſt, quæ intellectus cogitatio, ac conſideratio antecedat ordinariè ad deliberandum de voto priuſquã fiat, & quæ ſit ſimpliciter neceſſaria, quæ verò ad A prudentem vouendi modum: in hoc autem capite præcipuè declarandum eſt, quæ aduertentia actualis intellectus neceſſaria ſit in eo inſtanti, in quo votum fit. Et ad hoc explicandum vtimur diſtinctione formalis, & virtualis deliberationis, qua vtitur Caietanus in d. ar. 1. & eſt ſimilis illi, quæ in materia de Sacramentis dari ſolet de intentione formali, & virtuali, de qua videri poſſunt dicta in 3. tom. diſp. 13. ſect. 3. Supponimus ergo ex dictis in capite præcedenti, ad votum neceſſarium eſſe, vt præcedat in intellectu deliberatio formalis de voto faciendo, ſiue ordine temporis, ſiue ſaltem naturæ. Difficultas ergo nunc eſt, an neceſſarium ſit, vt eadem formalis deliberatio duret vſque ad illud inſtans intrinſecum (vt ſic dicam) in quo voluntas vult obligationem voti ſuſcipere, vel ſatis B ſit, quòd præceſſerit, & virtus eius maneat eo tempore, in quo fit votum, quæ virtus appellatur virtualis deliberatio?

Aduertentia actualis quæ neceſſaria ſit ad vouendũ.

Caietan.

An ad validitatem voti neceſſaria ſit formalis deliberatio in inſtanti in quo emittitur.

Prima igitur ſententia eſſe poteſt, neceſſariam eſſe formalem deliberationem, neque virtualem ſufficere. Ita ſentit Ang. 2. part. quæſt. de Voto ar. 1. diff. 3. c. 2. illatio. 2. & concl. 4. qui ita interpretatur opinionem Richardi. Probatur primò; quia voluntas, ſeu deliberatio in cauſa non ſufficit ad votum, aliàs votum ebrij eſſet validum, ſi eſſet præuiſum, quia eſt voluntarium in cauſa quod conſtat eſſe falſum, at illa eſt deliberatio virtualis, ergo. Secundò, quia qui iurat ex conſuetudine, licèt ſubitò promittat cum iuramento, ſe iturum Ieruſalem, ſi luſerit, &c. non obligatur voto, vel iura- C mento, & tamen factum eſt cum intentione virtuali, ergo. Maior patet, quia ſic promittens non habet animum promittendi, qui eſt de eſſentia voti, imò fieri poteſt, vt licet habeat talem conſuetudinem, nunquam habuerit propoſitum, vel deliberationem vouendi. Minor etiam patet, quia ille peccat mortaliter ſic iurando, nam illud iuramentum eſt voluntarium ſaltem in ipſa conſuetudine. Tertiò argumentor in hunc modum, Quia voti ſubſtantia conſiſtit in actu interno voluntatis, quo homo vult ſe obligare, ergo hic formaliter neceſſarius eſt, ergò etiam in eodem inſtanti eſt neceſſarium iudicium ſufficiens ad illum actum, quia voluntas non fertur niſi in obiectum actu cogitatum, & iudicatum. Vel ergo illud iudiciũ prout tũc D formaliter habetur, eſt ſufficiens, vt actus voluntatis ſit, vel non eſt ſufficiens. Si primum dicatur, ille eſt formalis deliberatio: ſi verò dicatur ſecundũ, actus voluntatis non erit ſufficiens ad obligationem voti, etiamſi deliberatio in intellectu præceſſerit. Probatur hoc vltimum (cætera enim per ſe clara videntur) quia ad votum neceſſarium eſt liberum propoſitum ſe obligandi, vt probatum eſt, ſed illud propoſitum non eſt tunc liberum, vt in caſu ſupponitur, ergo non eſt ſufficiens ad obligandum. Dices, actum illum eſſe liberum per relationem ad præcedentem deliberationem. Sed contra; nam hæc eſt libertas, ſolùm per denominationem extrinſecam, quæ ad mortalem effectum non ſuf- E ficit, vt patet in voluntate ebrij, aut dormientis, de quo ſtatim dicemus.

2. 1. Sententia. *Angel.* Neceſſariam eſſe formalem deliberationem.

Voluntas non fertur niſi in obiectũ ante cogitatum, & cogitum.

Secunda opinio eſt, ſufficere virtualem deliberationem. Hanc videtur ſupponere Caietanus d. art. 1. Clarius, Nauarrus cap. 12. nu. 26. verb. *Quintò*, Aragon. d. art. 1. dub. 2. concluſ. 2. in vltimis verbis eius, quatenus ait ad votum neceſſarium eſſe, quòd fuerit volitum in ſe formaliter, aut virtualiter. Idem Ludouicus Lopez 1. par. Inſtruct. cap. 43. verſic. 2. Et probari poteſt ex illo principio, quòd illa

3. 2. Sententia. Virtualem deliberationem ſufficere. *Caietan. Nauarr. Aragon. Lud. Lop.*

illa deliberatio ſufficit ad votum, quæ ſufficit ad peccandum mortaliter: ſed deliberatio virtualis ſufficit ad peccandum mortaliter, vt conſtat, ergo. Secundò, actus virtualiter deliberatus eſt perfectè humanus, nam ſacerdos conſecrans ex virtuali intentione, vel citharœdus pulſans ex vi præcedentis applicationis, actum perfectè humanum facit, ergo qui vouet ſimili intentione, actum perfectè humanum facit, ergo verum votum emittit. Tertiò, intentio virtualis ſufficit ad Sacramentum conficiendum, & recipiendum: item ad orandum, imò ad imperandum, ergo & ad vouendum ſufficiet.

4. Conciliãtur dictæ opiniones.

Hæc verò videntur poſſe conciliari adhibita diſtinctione de virtuali deliberatione. Quædam enim eſt, quæ fundatur in præcedenti deliberatione formali eiuſdem actus, qui dicitur eſſe virtualiter voluntarius, ſeu deliberatus: & dicitur virtualis, quia non exiſtit eo tempore, vel momento, quo fit actus per illam deliberatus, licet actualiter, & formaliter præceſſerit, ſed moraliter cenſetur durare, & influere eo tempore, in quo fit actio. Qui modus virtualis deliberationis rectè explicatur exemplo intentionis miniſtrantis Sacramentum, quæ formaliter aliquando præceſſit, & licèt in ſe non duret, tamen eſſe virtualiter cenſetur, quando nec retractata eſt, nec influxus eius omninò ceſſauit, ſed ab illa adhuc mouetur homo ad operandum. Simile ergo poteſt accidere in præſenti materia, ſi quis deliberauit votum emittere, aut profiteri Religionem, poſteà verò eo tempore, ac momento, quo emittit votum, diſtrahitur ab illo actuali propoſito, & deliberatione, nam ea diſtractione non obſtante, cenſetur operari cum virtuali deliberatione, ac propoſito vouendi. Alio verò modo poteſt eſſe deliberatio virtualis, non quia fundetur in deliberatione, quæ præceſſit, ſed quia ita imputatur moraliter actus, ac ſi præceſſiſſet. Ita contingit in caſu de ebrio occidente hominem, ille enim nunquam propoſuit, vel deliberauit de hoc formali obiecto, vel actu homicidij in ſe, ſed quia deliberauit de cauſa, non adhibita ſufficienti diligentia, ne ſequeretur effectus, quem cauere debebat, ideò talis actus moraliter imputatur tanquam deliberatus. Et hoc modo dicitur virtualiter deliberatus in alio.

Quæ virtualis deliberatio ſit ſufficiens ad votum.

Alius modus deliberationis virtualis.

5.

Poſterior ergo ſententia intelligenda videtur de virtuali deliberatione fundata in fomali præcedente. Et in eo ſenſu illam ſuadent rationes ibi factæ. Et addere poſſumus exempla. Conſtat enim multos, ac ferè omnes, qui ſuſcipiunt ordinem ſacrum eo tempore quo recipiunt ordines, non cogitare actu de voto caſtitatis emittendo, imò nec de ordine, quem ſuſcipiunt: & tamen nemo dubitat, quin votum validum emittant ex virtute præcedentis deliberationis, cuius virtus tunc operatur. Idem contingere poteſt in profeſſione Religionis, & in emiſſione cuiuſcumque voti ſimplicis, maximè ſi exteriori voce fiat: nam in voto purè mentali vix poteſt accidere, vel cogitari talis diſtractio, quia cùm de illo formaliter deliberatur, tunc ſubitò, & ſtatim fit. Deinde hic modus deliberationis ſufficit ad peccandum mortaliter per propriam, & internam culpam, vel culpæ augmentum, dummodò libertas in operando duret: quamuis non duret actualis aduertentia ad malitiam, & conſequenter neque actualis deliberatio de peccato, vt peccatum eſt, vt latiùs oſtenditur in 1.2. q.6. art.8. Ergo eadem ratione ſufficit ad votum, iuxta principium ſuperius poſitum.

Qui ſuſcipiunt ordinẽ ſacrum, non cogitant de voto caſtitatis emittendo.

6. Ratio principalis.

Ratio denique eſt, quia in eo caſu interuenit formalis voluntas vouendi, ex propria actuali deliberatione illius, & illa voluntas moraliter durat, quia retractata non eſt, vt ſupponimus, & illa eſt, quæ virtualiter influit in totam illam actionem: ergo ſufficit ad valorem, & moralem effectum talis actionis. Et confirmatur, quia vix fieri poteſt, vt homo aliter operetur, humano, & ordinario modo loquendo: ad valorem autem voti ab homine facti, non eſt exigendus modus exquiſitus, & præter humanam conditionem. Item hac ratione homo poteſt obligari homini etiamſi eo tempore, quo obligatur, actu non cogitet de tali obligatione, vt patet clarè quando quis obligatur per procuratorem: nam poſteà obligatur in virtute prioris voluntatis, quando de re illa nihil cogitat.

Ad valorem voti ab homine facti non eſt exigendus modus exquiſitus.

7. Obiectio.

Dices, in eo caſu votum non virtualiter tantùm, ſed formaliter etiam eſſe deliberatum. Patet, quia voluntas non dicitur deliberata, niſi per denominationem à præcedenti deliberatione intellectus: ſed illa deliberatio, quæ præceſſit, formalis fuit, & voluntas illa non denominatur deliberata à iudicio ſolo, quod cum illa ſimul eſt, ſed à collatione, & reſolutione, quæ præceſſit, & fuit formalis deliberatio, ex qua illa voluntas originem ducit. Reſpondeo primò, hoc pertinere ad quæſtionem de nomine: nam quod in re intendimus, ſolum eſt, non oportere, vt actualis deliberatio formaliter ſit, quando fit votum, & licèt fiat ab illa, tamen quia non eſt ab illa formaliter exiſtente, ſed virtute, ideò virtualis denominatur. Secundò cōcedi poteſt, voluntatem illam, à qua principaliter naſcitur obligatio talis voti, eſſe formaliter deliberatam, licet voluntas illa, quæ adeſt, quando votum perficitur, ſolùm ſit virtualiter deliberata. Quod magis in ſequentibus declarabitur.

Solutio.

8.

Secundò ergo dicendum eſt iuxta priorem ſententiam, ſi non præceſſit formalis deliberatio, & formale propoſitum deliberatum ipſius voti in ſe, non ſufficere ad valorem voti vtrtualem deliberationem in cauſa, ſeu per moralem imputationem. Probatur vnica ratione iam inſinuata, quia ad vouendum neceſſaria eſt formalis voluntas ſe obligandi voto, quæ in ſe, ac formaliter libera ſit, & ad illud obiectum in ſe terminetur, cum ſufficienti notitia illius, ſiue hæc voluntas actu duret, quando fit votum, ſiue tantùm eius virtus: ergo niſi præceſſerit deliberatio circa talem voluntatem, non poteſt votum eſſe validum, cùm voluntas illa debeat eſſe deliberata. Conſequentia nota eſt, & antecedens patet, quia obligatio voti non eſt ex his, quæ inuoluntariè oriri ſolent ex actionibus hominis (vt eſt obligatio ſatisfaciendi ex iniuria orta, vel ad pœnam ex culpa) ſed eſt obligatio omnino voluntaria: ergo non contrahitur per moralem imputationem, ſed per directam voluntatem. Quod etiam videre licet in omni morali obligatione vnius hominis ad alium. Et ratio à priori eſt, quia ad contrahendam obligationem non ſatis eſt voluntas proferendi verba promiſſionis, ſed neceſſaria eſt voluntas promittendi, & ſe obligandi, vt ex ſuprà dictis conſtat. At verò licet prolatio talium verborum poſſit eſſe voluntaria indirectè, ſeu virtualiter in cauſa, nihilominùs vt eſt formalis promiſſio, & vim habet obligandi, non poteſt eſſe voluntaria virtualiter, niſi virtute alicuius formalis voluntatis, ac deliberationis, quæ præceſſerit, quia vt obligatoria ſunt illa verba, non continentur in

Si non præceſſit formalis deliberatio ipſius voti in ſe, non ſufficit ad valorẽ illius virtualis deliberatio in cauſa.

Ad contrahẽdam obligationẽ inter homines quid ſit neceſſarium.

in aliis cauſis, niſi formaliter, vt talia ſunt, intendantur. A Quod magis declarabitur deſcendendo ad particulares caſus in fundamentis prioris ſententiæ inſinuatos.

9.
Dubiũ an votũ in ebrietate ſit validũ ante illã præuiſum.

In priori ergo, proponebatur caſus de illo, qui emittit votum in ebrietate, quod ante ebrietatem præuiderat. In quo aliqui concedunt tale votum eſſe validum, quia eſt ſufficienter voluntarium in cauſa, licèt in ſe non fuerit volitum. Fundaturque in illo principio, quod voluntarium ſufficiens ad peccatum mortale ſufficit etiam ad votum: illud autem voluntarium ſufficit ad mortaliter peccandum. Sed procul dubio errant, illoque principio abutuntur, neque Auctores ſecundæ ſententiæ hoc concedunt, ſed expreſsè negant. Et patet, quia in primis in controuerſia eſt, B an homicidium in ebrietate commiſſum, etiamſi præuiſum fuerit, dicendum ſit peccatum, vel tantùm effectus peccati præteriti? Nam hoc poſterius multi probabiliter defendunt, de quo latiùs in 1. 2. Deinde indubitatum eſt, in illo actu non eſſe nouam culpam, nec nouum demeritum apud Deum, ſed ad ſummum eſſe nouum actum externum, qui denominatur peccatum ab interiori voluntate, & culpa, quæ præceſſit, & cum illa conſtituit vnum peccatum, quod non habet aliam, vel nouam malitiam, præter eam, quæ fuit in voluntate præcedente: ergo ibi non eſt ſufficien voluntas ad peccandum de nouo, ergo neque ad vouendum. Vnde axioma illud, deliberationem ſufficientem ad peccandum mortaliter ſufficere C ad vouendum, intelligendum eſt in ordine ad ipſam voluntatem internam, non in ordine ad denominationem actus externi. Intelligenda etiam eſt cum proportione, comparando ſcilicet voluntatem peccandi ad voluntatem vouendi, quæ aliàs ex obiectis ſufficiunt ad peccandum, vel ad vouendum, ſic enim deliberatio intellectus, quæ ad vnam fuerit ſufficiens, erit etiam ad aliam. Tamen in obiectis eſt differentia, nam ad peccandum non eſt neceſſe velle formaliter malitiam, neque actum vt malum, ſed ſatis eſt velle actum, cui coniuncta eſt malitia: ad votum autem non ſatis eſt velle proferre verba promiſſionis, ſed neceſſarium eſt velle aliquo modo ſub ratione promiſſionis, ſeu obligationis. Et ſic etiam D locum habet, quod alij dicunt, malum imputari ex quocunque defectu: votum autem, vtpote bonum, requirere perfectiorem voluntatem, & ideò non induci ex ſola indirecta voluntate in cauſa circa prolationem verborum promiſſionis, ſed poſtulare aliquam propriam voluntatem promittendi, & ſe obligandi.

An homicidiũ in ebrietate cõmiſſum ſit dicendum peccatum.

Deliberationé ſufficientem ad peccãdum mortaliter, ſufficere ad vouẽdum, quomodo ſit intelligẽdum.

Ad votũ non ſufficere proferre verba promiſſionis, ſed neceſſe eſt velle ſe obligare ſub ratione promiſſionis.

10.
Expenditur dubiũ de voto ab ebrio emiſſo.

Quocirca duobus modis potuit ſe habere circa votum, qui ante ebrietatem præuidit, ſe ſolere in ebrietate vota emittere. Primò, vt illud præuidens non habuerit voluntatem ſe obligandi, neque vllam aliam, circa votum, ſed ſolùm promiſſionem aliquam tacitam, vel expreſſam proferendi verba promiſſoria tempore ebrietatis. Secundo modo potuit ita ſe habere, vt velit validè vouere, & E ſe obligare, ſi verba promiſſoria ebrius proferat. In hoc poſteriori caſu admitto illum manere obligatum, neque hoc eſt contra poſitam aſſertionem, quia iam ſupponitur habere, vel habuiſſe voluntatem formalem ſe obligandi. Vnde in eo caſu votum, quoad ſubſtantiam factum eſt ante ebrietatem, fuit tamen veluti conditionatum, ſeu pœnale, nimirum, ſi promiſſionis verba in ebrietate proferret, & ideò obligatio non fuit orta, donec impleretur conditio. Neque enim repugnat votum fieri ſub tali conditione quæ poſtea non pendeat ex noua libertate vouentis, vt ſi Deus me à tali periculo liberarit, vel ſi Pater conſenſerit. Eſtque optimum exemplum, ſi quis ita voueat: Si quempiam in ebrietate occidam, numquam ampliùs vinum bibam; non eſt enim dubium, quin ex tali voto impleta conditione oriatur obligatio.

11.
Sola prolatio verbi promiſſorij, ſine volũtate vouendi nõ eſt votum.

At verò ſi ebrius ſe geſſit primo modo, impoſſibile eſt talem promiſſionem eſſe validam, aut ex illa oriri obligationem. Ratio eſt, quia ſola prolatio verbi promiſſorij, ſine voluntate vouendi, vel ſe obligandi, non inducit obligationem, neque eſt votum: in eo autem caſu ſolùm inuenitur prolatio exterior, & ex parte voluntatis tantùm eſt promiſſio quædam proferendi illa verba, vel ad ſummum (vt id gratis demus) eſt voluntas virtualis illa verba proferendi. Neutrum autem horum (ſi ampliùs non addatur) ſufficit ad votum, quia etiam voluntas formalis proferendi verba, ſi non adſit voluntas vouendi, aut ſe obligandi, non ſufficit ad votum, vt ſuprà oſtenſum eſt. Dicunt aliqui, voluntatem proferendi verba promiſſoria, dummodo non habeat coniunctam volitionem non vouendi, aut ſe obligandi, ſufficere ad votum, etiamſi non adſit poſitiua voluntas vouendi, aut ſe obligandi, & hoc modo ſe habere ebrium in illo caſu. Sed illud falſum eſt, nam voluntas proferendi verba valdè materialis eſt, niſi adſit animus vouendi, aut ſe obligandi. Qui licèt exteriùs præſumi poſſit, quando contrarium non exprimitur, re tamen vera eſt quid diuerſum, & aliquid ampliùs in voluntate requirit, quàm voluntariam prolationem verborum, vt ſuprà oſtenſum eſt: & euidentiùs conſtat, quando hoc voluntarium tam remotum eſt, & indirectum, quantùm eſt in ebrio, in quo in ordine ad votum magis poteſt cenſeri permiſſio, quam voluntas, vt dicebàm. Declaratur, quia vt huiuſmodi indirectum voluntarium tale cenſeatur, neceſſe eſt, vt præter præuiſionem effectus, teneatur quis vitare cauſam, ne talis effectus ſequatur. Ille autem, qui præuidit ſe ſolere tempore ebrietatis dicere verba promiſſionis, non videtur teneri ad vitãdam ebrietatem intuitu voti: quia verba illa parui momenti ſunt ad votum, ſi non adſit alia voluntas, (& ideò dicam, illam potiùs eſſe permiſſionem quàm voluntatem in ordine ad votum.) Quamuis propter reuerentiam diuini nominis, videatur quis teneri ad vitandam occaſionem proferendi talia verba: & ſub ea ratione cenſeri poſſent indirectè volita, ſeu voluntaria, ſcilicet, vt verborum prolatio aliquam irreuerentiam in Deum continet. Vnde ſi quis præuideat, ſe in ſomno ſolere proferre talia verba, & nihil de illis curet, neque habeat poſitiuam volitionem ſe obligandi, nec vouebit quidquam: nec peccabit, quia non tenetur vitare cauſam illam, ne talis effectus ſequatur. Ex quibus, à fortiori ſequitur, quotieſcumque ante ebrietatem non prouidetur directè talis effectus, multò minùs poſſe oriri voti obligationem, ſiue talis effectus potuerit præuideri, ſiue non: quia vbi non intercedit directa cognitio, nec directa voluntas eſſe poteſt: oſtenſum eſt autem ſine tali voluntate, non poſſe in eo caſu oriri voti obligationem, ergo.

Aliquorum reſponſio.

Conditio requiſita ad voluntarium indirectum.

Vbi non intercedit directa cognitio, nec directa voluntas eſſe poteſt.

12.
Dubium, an validum ſit votum promittentis cũ iuramento, aut vouentis ex conſue

In ſecundo fundamento prioris ſententiæ tangitur difficultas de promittente cum iuramento, ſeu vouente ex quadam conſuetudine, ſine actuali aduertentia eius, quod agit, quando ſic iurat. Circa quam Caietanus ſuprà, videtur ſentire, deliberationem illam virtualem, quæ ratione

conſue

ſuetudine ſine actuali aduertentia.

conſuetudinis imputatur, ſufficere ad valorem voti. Nam de illo qui operatur ex conſuetudine ait, quod licet non deliberet actualiter,neque fortè vnquam deliberauerit, vti tali conſuetudine, nihilominus ex collatione, ſeu deliberatione virtualiter operatur, quia non curat de collatione, ſed ita acceptat opus illud,ac ſi contuliſſet. Et quamuis Caietanus non applicet illam doctrinam ad votum, nec dicat expreſsè illum modum deliberationis ad votum ſufficere, videtur tamen id ſentire, nam ad hunc finem illam doctrinam adducit.

Caietan.

13. Reſolutio dubij negatiua.

Ego verò exiſtimo, verba promiſſionis cum iuramento prolata, vel per modum voti, ſine actuali aduertentia, & ſine præcedenti deliberatione formali ſic vouendi, non eſſe vera vota, neque valida propter ſolam conſuetudinem proferendi ſimilia iuramenta, vel vota, ſi eis non præbeat alium conſenſum,præter illum indirectum,qui colligi poteſt ex negligentia tollendi talem conſuetudinem.Quia de hoc fere eadem ratio eſt, quæ de voto emiſſo ab ebrio: nam ſicut ebrius profert exteriora verba,ita in eo caſu conſuetudo illa ſolum eſt cauſa proferendi talia verba ſine aduertentia,& voluntate per ſe ſufficiente ad inducendam voti obligationem. Negligentia ergo in tollenda conſuetudine ad ſummum poteſt efficere, vt externa illa prolatio verborum ſit aliquo modo permiſſa, vel voluntaria, quatenus poteſt eſſe peccaminoſa propter irreuerentiam aliquam: non tamen poteſt efficere, vt illud votum validum ſit,quia nunquam facit, vt ſit ex deliberata, & formali voluntate ſe obligandi, quæ vel tunc exiſtat,vel præceſſerit,& virtute tunc maneat, quod tamen neceſſarium eſt, vt explicui. Et confirmari hoc poteſt ex his, quæ de conſuetudine peierandi in præcedenti tractatu lib.3. cap.5. dicta ſunt, nimirum ſi periurium fiat ſine actuali aduertentia ſufficiente ad actum humanum, licèt fiat ex conſuetudine, non eſſe nouum peccatum, ſed ad ſummum ita denominari per modum actus exterioris à præcedenti voluntate in cauſa, & ideò eandem eſſe rationem de tali peccato,quæ de peccato ebrij: ergo etiam in ordine ad votum eadem eſt ratio. Oportet autem aduertere, quod ibidem notaui interdum conſuetudinem non tollere actualem aduertentiam,ſed potiùs excitare illam,& tunc ſi id contingat, neque iuramentum, neque votum dici poſſe indeliberatum formaliter: quia illa aduertentia licèt breuiſſimo tempore fiat, eſſe poteſt ad deliberandum ſufficiens, & ideò poteſt etiam ſufficere ad valorem voti. Nos autem loquimur, quando conſuetudo capit linguam priùs, quàm ratio aduertere poſſit, tunc enim non credimus fieri votum, niſi formalis voluntas præceſſerit, modo circa ebrium declarato.

Periurium ſi fiat ſine actuali aduertentia,nō eſt nouum peccatum.

Conſuetudo interdum nō tollit actualem aduertētiam,ſed potius illam excitat.

14. Dubium vltimum.

In tertio fundamento poſito pro priori ſententia plus videtur eſſe difficultatis,quia videtur etiam vrgere contra noſtram priorem aſſertionem, & in vniuerſum probare, nunquam fieri poſſe votum validum, niſi in eo inſtanti, ſeu tempore: quo votum emittitur, ſit actualis aduertentia intellectus ſufficiens ad humanum actum ſatis deliberatum, & ad peccandum mortaliter,non exterius tantum, vel per denominationem à præcedenti actu, ſed etiam interius in nouo actu ipſius voluntatis. Probatur hoc, quia votum conſiſtit in voluntate deliberata ſe obligandi Deo, hæc autem non fuit antea, ſed tunc primò habetur cum fit votum: ergo tunc debet eſſe ſufficienter libera, & humana: ergo requirit actualem aduertentiam, alioqui non erit in ſe libera, ſed ad ſummum per denominationem ab aliquo actu præterito, quod non ſatis eſt, vt proximè dictum eſt, ergo ſemper requiritur ad votum,actualis,aut formalis deliberatio. Declaratúrque difficultas ex differentia, verbi gratia inter votum, & Sacramentum: nam Sacramentum conſiſtit in ipſo actu exteriori, & ideò virtualis intentio ex formali præcedente, ſufficere poteſt ad Sacramentum efficiendum, at votum conſiſtit in ipſo actu interno voluntatis, ſaltem quoad rationē obligationis, vt partim dictū eſt, partim in ſequentibus dicetur. Et ideò neceſſarium videtur, vt in eodem momento, in quo concipitur voluntas inducens obligationem voti, ſit in intellectu actualis conſideratio, & aduertentia ſufficiens ad propriam, & intrinſecam libertatem, & moralitatem talis voluntatis: hoc autem eſt talem voluntatem eſſe formaliter deliberatam, ergo ſemper talis neceſſaria eſt ad vouendum.

Differentia inter votum & Sacramentum.

15. Nō poſſe votū fieri abſq; aliqua volūtate formaliter deliberata vouendi, ſeu obligandi ſe Deo.

Hæc ratio apud me conuincit,non poſſe votum fieri ſine aliqua voluntate formaliter deliberata vouendi, ſeu ſe obligandi Deo, ita vt ratio ſufficienter aduertat ad hoc obiectum, quando voluntas habet illum actum, in cuius virtute obligatur. Hæc autem determinatio voluntatis dupliciter haberi poteſt primò, ita vt per tale propoſitum ſtatim fiat votum, & tunc concedo ſemper eſſe neceſſariam actualem, ac formalem aduertentiam, cum iudicio ſufficienter continente deliberationem. Poterit autem ante illud tempus præcedere collatio, & recogitatio quæ per diſcurſum fit, & quoad illam poterit dici deliberatio illa virtualis,quia virtute continetur in iudicio,quod voluntatem nunc mouet ad vouendum. Tamen quoad ipſum iudicium deliberatio eſt formalis, & actualis, vt probat ratio facta. Secundo verò modo poteſt haberi determinatio vouendi in voluntate, cum ordine, & dependentia ad futurum actum, quod maximè contingit in votis, quæ exterius fiunt, & donec verba proferantur, non cenſentur facta nec obligare, ſtatim verò, ac verba proferuntur facta ſunt, & obligant. Et tunc dico præcedere in voluntate determinationem vouendi per talia verba prolata,communi & ordinario modo,& ideò etiamſi fortaſſe proferantur ſine actuali attentione, nihilominùs per illa fieri votum in vi prioris deliberationis,ac determinationis. Et in hoc ſenſu accipiendum eſt, cum dicitur, tunc fieri votum cum ſola determinatione virtuali,vtique comparatione facta ad votum externum,& ad obligationem,quæ tunc de nouo inſurgit:reuera tamen,tota hæc obligatio naſcitur ex priori voluntate quæ formaliter fuit deliberata. Videtur autem fuiſſe quaſi conditionata, ſeu ſuſpendens obligationem, donec votum exterius fieret, & ideò facto poſtea exteriori voto, ſine interiori aduertentia actuali, incipit valere votum,& obligatio eius. Et ita res eſt clara, & difficultas expedita.

CAPVT XI.

Vtrum ad ſubſtantiam voti pertineat, vt conſenſus in illud, ſine dolo, ignorantia, vel errore præſtetur.

DIximus ſufficientem aduertentiam, vel conſiderationem ad valorem voti neceſſariam eſſe, vnde cùm hæc poſſit maximè per ignorantiam, vel errorem impediri: conſequenter explicandum eſt, quando, & quomodo id contingat. Diſputamus autem hoc loco de voto præcisè, quatenus votum eſt, atque adeò de voto ſimplici, non de 1.

Solemne votum adhæret, aut ordini ſacro, aut profeſſioni religionis.

de ſolemni, nam ſolemne adhæret, aut ordini ſacro, aut profeſſioni religionis; & ex ea parte valor eius dependet ex valore profeſſionis, de cuius impedimentis infrà ſuo loco ex profeſſo dicturi ſumus. Et ibi conſequenter videbimus, quando, & quomodo ignorantia impediat valorem ſolemnis voti: hìc ergo ſolùm de ſimplici, ſeu de voto ſecundum ſe diſſerimus.

Prima ſententia. Ignorantia, vel deceptio, quæ dat cauſam voto, illud reddit nullum. Molina. Solutio vſurarum quomodo nõ ſit libera. Leſſius.

2. In hac ergo quæſtione duæ poſſunt eſſe opiniones. Prima generaliter docens, omnem ignorãtiam, vel deceptionem, quæ dat cauſam voto, illud reddere nullum, ita enim de omni promiſſione gratuita multi cenſent, vt videre licet in Molina 2.tom.diſp. 267.& tom.1.209.& ratio, quam adducit, idem probat de voto, ſcilicet quia promiſſio, vel donatio gratuita eſſe debet plenè, & ex omni parte voluntaria, & ſine admixtione inuolũtarij. Hac enim ratione ſolutio vſuratum valida non eſt, quia licet ſit voluntaria, habet admixtum inuoluntarium. Et ratio eſt, quia illa promiſſio eſt ex ſola liberalitate, & ita pendet ex animo, & intentione donãtis: eius autem animus eſt, quaſi conditionalis ſaltem habitualiter ſcilicet promittendi, ſi talis cauſa ſubſiſtat: ergo illa non exiſtente non oritur obligatio. Confirmatur: quia talis deceptio cauſat inuoluntarium, qui enim ex falſa cauſa donat, vel promittit, inuoluntariè id facit, ergo. Hæc autem omnia æque procedunt in voto quod eſt promiſſio liberalis, & gratuita, facta Deo, ergo. Et ita in particulari de voto id ſine limitatione aſſeruit Leſſius lib.2.c.4.dub.1.num.5.

2. Sententia. Stunica. Non obſtante deceptione, ſeruãdum eſt votum. Cap. Dudum. Gloſſa. Imola. Panormit.

3 Secunda opinio eſſe poteſt, ſimpliciter negans, dolum vel ignorantiam inualidare votum. Ita docuit Stunica q.1.de Voto n.17.ex quibuſdam Iuribus, quæ non obſtante dolo, & deceptione ſeruandum cenſent eſſe votum, vt patet ex cap. *Dudum*, de Conuerſ.coniug. vbi Gloſſa, Imola, & Panormitanus. Idem Gloſſa vlt. per textum ibi in cap. *Cùm dilectus*, de Iis, quæ vi, quæ diſertè explicat id procedere, etiamſi dolus det cauſam voto. Et rationem reddit, quia in ſpiritualibus licet quis decipiatur, decipitur in ſuum commodum, & non in præiudicium, & ideò talis dolus non inualidat actum.

Quid inferat dolus propriè ſumptus. Soto. Iniuriam nihil efficere ad inualidãdum votum quod Deo fit. Gloſſa.

4. Sed in hac quæſtione oportet præ oculis habere, quæ ſuperiori tract.lib.2.in ſimili quæſtione de iuramento adnotauimus, nam multa hìc poſſunt cum proportione accommodari. Præſertim circa dolum propriè ſumptum aduertimus duo includere iniuriam in decipiendo, & effectum, ſeu damnum illatum per talem iniuriam, nimirum errorem, ſeu ignorantiam: vtrumque autem horum poteſt inter homines conferre ad inualidandas promiſſiones, & contractus, vt ibi dictum eſt, & latius tractatur in materia de Iuſtitia. Vnde Soto lib. 7. de Iuſtit. q.1.art.2. *Sciſcitaris*, &c. ait per deceptionem inualidari votum, quando continet grauem iniuriam: non verò ſi leuem contineat. Nihilominus tamen exiſtimo, reſpectu Dei rationem iniuriæ nihil facere ad inualidandum votum illi factum, quantumuis iniuria grauis fuerit. Probatur primò ex dictis ſuprà de metu: nam licet cum iniuria graui inferatur ab homine ad extorquendum votum, non inualidat votum ex natura rei: ergo idem erit in dolo, præciſè ſpectando iniuriam. Nam eſt ratio eadem, nimirum, quod iniuria non fit à Deo, cui fit votum, neque etiam acceptare votum, ſic factum, eſt iniuria, ſi aliàs plena voluntate factum eſt, quia potiùs hoc ſpectat ad honorem Dei, & ad bonum ipſius vouentis. Secundò hoc maximè probant Iura allegata, quia in primis non irritant votum factum per dolum, quod notauit Gloſſa in cap. *Conſtituit*, 20.

A q. 3. ponderans in hoc differentiam inter metum, & dolum. Deinde nullam habent rationem iniuriæ illatæ per deceptionem, quando voluntas vouendi non defuit, & ſupponunt votum eſſe tunc validum ex natura rei, aliàs illud ſeruare non præciperent. Igitur in dolo ſola ratio ignorantiæ, ſeu erroris conſideranda eſt, & ita in præſenti eodem modo de dolo, ſeu deceptione iniurioſa, ac de errore vndecumque concepto loquendum eſt, & ita in genere de ignorantia loquemur.

Aliquã ignorãtiam poſſe impedire valorem voti, & aliquã ad hoc non ſufficere.

Deinde tanquam certum ſupponimus, aliquam ignorantiam poſſe impedire valorem voti, & aliquam ad hoc non ſufficere. 5. Primum patet, quia ignorantia tollit cognitionem, ergo tanta eſſe poteſt, vt auferat neceſſariam deliberationem: ergo B impediet votum. Item ignorantia tollit voluntarium: ergo tanta eſſe poteſt, vt voluntarium non relinquat: at votum, niſi ſit voluntarium, votum eſſe non poteſt, ergo. Altera pars probatur, quia metus non impedit votum: ergo neque ignorantia ſemper impediet. Probatur conſequentia, quia ſicut metus minuit voluntarium, non tamen omninò tollit illud: ita aliqua ignorantia non prorſus tollit voluntarium, ſed tantùm minuit. Item ignorantia non tollit omnem rationis vſum, aliàs potius eſſet impotentia cognoſcendi, aut omnimoda inaduertentia, quàm ignorantia: ergo non tollit omnem deliberationem, ſed minuit perfectionem eius. Dictum eſt autem, ad votum non eſſe neceſſariam deliberationem vndique perfectam: ergo C non eſt cur omnis ignorantia votum impediat. Oportet ergo ignorantias diſtinguere, & quæ ſufficiat, vel non ſufficiat ad impediendum votum, declarare.

Quibus modis diuidatur ignorantia.

Solet autem ignorantia variis modis diſtingui, 6. vt conſtat ex 1.2.q.6. art.8. & q.76. art.1. præcipuè tamen diuidi ſolet, vel ex parte materiæ, ſeu rerum, quæ ignorantur, vt diuiditur in ignorantiam iuris, & facti, vel ex parte modi, qui ſpectat ad ipſam perſonam, quæ ignorantia laborat, quomodo diuiditur ignorantia in eam, quæ conſiſtit in priuatione, vel in praua diſpoſitione, ſeu errore: item in ignorantiam antecedentem, concomitantem, & conſequentem, voluntariam, & inuoluntariam, vincibilem, & inuincibilem, ſeu culpabilem, & inculpabilem, & omnia hæc membra poſſunt præſenti D inſtituto deſeruire: ſed de his poſterioribus dicemus capite ſequenti. Nunc vlterius poteſt diſtingui ignorantia: quædam enim verſari poteſt circa ipſum votum, vel circa intrinſecum effectum eius, qui eſt obligare hominem ad rem voto promiſſam, vt ſi fingamus hominem votum emittere prorſus ignorando quid ſit vouere, aut per errorem cogitando nihil aliud eſſe, quàm proponere, aut affirmare, ſe aliquid facturum, abſque vlla obligatione, quam ſibi imponat. Alia verò ignorantia verſari poteſt circa materiam voti, & conditiones, ſeu proprietates eius, vt ſi quis putet rem, quam vouet eſſe facilem, aut paucis ſumptibus poſſe fieri, vel quid ſimile: poſtea verò intelligat, ſe deceptum eſſe. E Hæ autem conditiones interdum poſſunt eſſe graues, interdum leues, aliquando etiam poſſunt dare cauſam voto, aliquando dare tantum occaſionem, aliquando verò eſſe impertinentes, ſeu concomitantes tantùm.

7. Quoties votum fit ex ignorantia, cõditionum eſſentialium ignorantia voti valorem impedit.

Primùm ergo aſſero: Quoties votum fit ex ignorantia proprietatum, & conditionum ſubſtantialium voti, talem ignorantiam impedire valorem voti, niſi vouens non obſtante tali ignorantia velit promittere eo modo, quo alij promittunt. Hæc aſſertio

ſertio ex parte declarata eſt ſupra tractando de illo qui vult vouere, & non ſe obligare, exiſtimans vouere non eſſe obligationem ſibi imponere, neque votum habere hanc vim. De quo voto diximus nullum eſſe, quia re ipſa ille non vult votum, ſed nomine tantùm, quia cùm res ipſa, & ſubſtantia voti ignoretur, non poteſt eſſe voluntaria, quia volũtas non terminatur in incognitum, & ita in hoc conueniunt omnes auctores allegati citato loco, & infra referendi. Addita verò eſt limitatio, quam dicto loco etiam explicui. Nam ſi ignorans naturam voti confuſè velit illud facere, prout in ſe eſt, prout alij faciunt, iam per talem intentioně depellit ignorantiam, ſicut in materia de Sacramentis diximus, intentionem generalem ſufficere ad conficiendum Sacramentum, non obſtante priuato errore.

Volũtas non terminatur in incognitum.

7. Atque hinc ſequitur, ſi quis ignoret votum fieri Deo, licèt abſolutè dicat, *Voueo me hoc facturum,* nihil agere, quia vel non promittit alicui, vel certè non Deo. Quia impoſſibile eſt habere voluntatem promittendi alicui perſonæ, ſi omnino ignoretur, promiſſionem ordinari, aut dirigi ad talem perſonam, ergo, qui hoc ignorat, non poteſt velle ſe illi obligare. Vnde in eo caſu cenſendus eſſet talis homo propriam vocem ignorare, & apud illum nihil aliud eſſe vouere, quàm conſtanter aliquid proponere, vel affirmare, vel etiam iurare. His enim modis ſæpe videtur vſurpari verbum vouendi apud vulgares homines. Vt cùm voueant Deo, ſe vindictam ſumpturos de inimico, non enim intendunt aliquid Deo promittere, ſed vel iurare, vel magnam animi pertinaciam declarare. Vnde aliqui vouendo Deo, verum eſſe affirmant, quod narrant, etiamſi res præterita ſit, in quam obligatio, aut promiſſio non cadit, non ergo vouent, ſed iurant, licet vocibus vouendi abutantur.

Qui ignorat votum fieri Deo licet dicat, voueo, nihil vouet.

Vouẽdi verbũ quomodo malè vſurpẽt homines.

8. Dico ſecundò, ignorantia circa materiam voti, ſi ſit circa conditiones ſubſtantiales eius, vel circa res adeò graues, vt moraliter exiſtimentur pertinere ad rei ſubſtantiam, impedit valorem voti. Concluſio eſt communis, quæ magis videtur ſupponi, ab auctoribus, quàm diſputari, vt patet ex Soto lib. 1. de iuſt. q. 1. art. 2. Arag. d. art. 1. in quadã ſolutione ad 3. Ludouico Lopes 1. p. c. 50. §. vlt. & Modernis communiter. Declaratur autem in hunc modum: nam conditio ignorata in materia voti, aliquando eſſe poteſt talis, vt reddat illam incapacem obligationis voti, vt ſi innoteſcat eſſe impoſſibilem; vel illicitã, &c. & tunc clarum eſt, tale votum eſſe nullũ, non ſolùm propter inuoluntarium, quod ignorãtia cauſat, ſed etiam quia tale votũ cadit in materiam incapacem. Aliquando etiam ablata ignorantia res promiſſa, ſeu voti materia eſt capax obligationis voti, & quoad ſubſtantiam eſt illa, quæ per votũ intenditur, error autẽ, vel ignorãtia eſt de circunſtantiis eius grauiſſimis, iuxta rei qualitatẽ. Exemplum eſt ſiquis voueret ire Hieroſolymã, exiſtimans ſine nauigatione poſſe illuc proficiſci, aut ire Romam exiſtimãs parũ diſtare, & ſimilia. Et tũc videtur eſſe nonnulla maior difficultas, nihilominus tamen in hoc etiam ſenſu aſſeritur, & eſt vera concluſio.

Ignorantia circa materiam voti ſi ſit circa cõditiones eſſẽtiales eius, vel circa res adeo graues, vt exiſtimẽtur pertinere ad eſſentiam votum inualidat.
Soto.
Sanc. Arag.
Lud. Lop.

9. Ratio autem eſt, quia talis ignorantia tollit propriam voluntatẽ vouendi, quia nihil eſt magis contrarium conſenſui, quàm error, vt dicitur in l. *Si per errorẽ*, ff. de iuriſdict. omn. iudic. Vnde quoties fuerit tanta ignorantia, quæ impedit hãc voluntatem, impediet etiam votum, ſiue iniuria interueniat, ſiue non. Eſt tamen in hoc differentia notanda inter metum, & ignorantiam, quod metus non tollit voluntarium ſimpliciter, ſed potius ad illud inducit, quamuis ſecum admittat, vel etiam moraliter afferat inuoluntarium ſecundum quid: ignorantia autem tollit voluntatem directam, & abſolutam obiecti ignorati. Cuius differentiæ ratio eſt, quia metus non tollit voluntati obiectum, ſed potius applicat illud, & facit iudicari bonum (ſaltem ſub ratione vtilis) id quod aliàs ſimpliciter exiſtimaretur malum. Ignorantia autem occultat obiectum, quo occultato non poteſt voluntas ferri in illud, quia nihil volitum, quin præcognitum, & hac ratione metus per ſe non ſufficit ad votum annullandum, ſufficit autem ignorantia per ſe ſola, ſi ſufficienter occultet, vel mutet obiectum, vt in caſibus propoſitis planè videtur efficere. Nam qui vouit Ieroſolymitanam peregrinationem, exiſtimans abſque nauigio poſſe fieri, non habuit voluntatem ſe obligandi ad nauigandum, vnde non habuit pro obiecto ſibi propoſito ad volendum & vouendum peregrinationem illam, quæ verè eſt Ieroſolymitana, ſed aliam per ignorantiam confictam: meritò ergo talis ignorantia votum impedire cenſetur.

Ratio aſſerti.
Nihil magis eſt aduerſum cõſenſui quã error.
L. Si per errorem.
Differentia inter metum & ignorantiam.

A B

10. Sed obiiciet aliquis, quia ignorantia circunſtantiarum, non reddit inuoluntariam actionem, quoad ſubſtantiã eius, ſed in prædictis caſibus nõ ignoratur ſubſtantialis materia voti, ſed quædam eius circũſtantia: ergo talis ignorantia non poteſt reddere votum illud inuoluntarium quoad ſubſtantiã eius: ergo erit validum tale votũ, quoad ſubſtãtiam ſuã, & cõſequenter etiam quoad reliqua, quaſi per cõſecutionẽ quandã, quia accidẽtia conſequuntur ſubſtantiã. Maior patet ex dictis: nã ignorantia eatenus cauſat inuoluntarium, quatenus occultat obiectum volendũ, non autem occultat niſi illud de quo ipſa eſt, ergo ſi tantum eſt de circunſtantiis, & non de ſubſtãtia actionis, non occultat actionẽ quoad ſubſtantiam: ergo nec facit illam inuolũtariam. Minor etiam patet, quia ſubſtantia religionis non eſt ieiunium, aut abſtinentia à carnibus, &c. ergo ignorantia horum effectuum nõ poteſt reddere inualidum votum religionis. Simile eſt de voto peregrinationis, cuius ſubſtantialis materia eſt viſitare hunc, vel illum locum pium, diſtantia autem, aut modus itineris eſt accidentalis circunſtantia.

Obiectio.
Ignorantia circũſtantiarum nõ reddit inuoluntariã actionem.

C

11. Reſpondeo, ideo dictum eſſe in aſſertione has conditiones ignoratas tunc impedire valorem voti, quando ſunt adeò graues, vt moraliter cenſeantur ad ſubſtantiam pertinere. Eſt autem cõſiderandum, aliud eſſe loqui de ſubſtantia alicuius actus, in ordine ad conſtituendum, verbi gratia, ſtatum religionis, ſeu ad participandum talem honeſtatem, ſeu modum cultus religioſi: aliud verò eſſe loqui de ſubſtantia talis actus, vt eſt obiectum, ſeu materia talis voti, vt verbi gratia ad ſubſtantiam actus eleemoſynæ quoad honeſtatem eius, non refert, quod fiat Petro potius, quàm Paulo: ſi autem quis vouit eã facere Petro, illa circunſtantia eſt de ſubſtantia eleemoſynæ, vt & materia talis voti. Sic ergo in præſenti dicimus, quòd licet abſtinentia à carnibus, vel alia grauis aſperitas religionis, non ſit de ſubſtantia ſtatus religioſi, vt ſic, moraliter tamen cenſetur de ſubſtantia talis ſtatus religioſi in indiuiduo, quatenus hic ſtatus in particulari eſt materia alicuius voti, quia vouens non intendit promittere ſtatum nudum, ſed veſtitũ his, vel illis conditionibus, quæ interdum tales ſunt, támque graues, vt non cenſeantur moraliter volitæ, quando circa illas erratur, & ideo talis ignorantia cenſetur cauſare inuoluntarium in his, quæ pertinent ad ſubſtantiam talis voti ex parte materiæ. Quæ doctrina facilè poteſt ad alia exempla applicari.

Solutio.
Diſcrimen inter actum in ordine ad religionem & inter eum qui eſt obiectum.

D E

12. Inſtantia.

Inſtabis, maximè in illo exemplo de voto religionis: nam eſto, tale votum non obliget in particulari ad talẽ religionem ita aſperam, ſaltem obligabit ad ſtatum religionis aſſumendum alibi; ergo talis ignorantia non facit votum ſimpliciter inualidum, ſed ſolùm quoad talem conditionem ignoratam. Antecedens patet, quia ſi vouens nihil ignorauit eorum quæ pertinent ad ſtatum religionis & illum primariò intendit, cùm votũ emittit, ergo ad illum ſaltem in communi obligatur. Reſpondeo fortè non defuturos, quibus hoc probabile appareat. Nihilominus negandam exiſtimo ſequelam, quia licèt ille non ignorauerit ſtatum religionis, vt ſic tamen, non intendit ad illum abſolutè, & nudè ſe obligare, ſed tantùm ad hunc in particulari, & cũ talibus conditionibus partim veris, partim exiſtimatis, & ideò ſi obligatus non manet ad hunc ſtatum in particulari ſumendum, neque ad alium eligendum obligatur. Sicut qui vouet dare tantam eleemoſynam Petro, quẽ exiſtimauit eſſe pauperẽ, ſi poſtea intelligat ſe deceptum, & Petrum eſſe diuitem, non obligatur tali voto ad dandam illi eleemoſynam, nec tenetur dare aliis pauperib. quia ipſe hoc nõ vouit, neque ſimpliciter voluit honeſtatem miſericordiæ exercere, ſed tantùm circa talem perſonam. Tota autem hæc obligatio ex intentione, & voluntate vouentis pendet, neque illam excedit.

Fit ſatis inſtantiæ.

13. Cum circa materiã voti interuenit deceptio circa aliquas conditiones vel leues, vel impertinentes ad votum non impeditur valor voti.

Dico tertiò: Quando circa materiam voti interuenit ignorantia, vel deceptio, circa aliquas conditiones, vel impertinentes, vel leuioris momenti, talis ignorantia qualiſcũq; illa ſit non impedit valorẽ voti. Ita docet Sotus & omnes ſupra allegati. Et ratio eſt, quia parum pro nihilo reputatur, ideóque moraliter non exiſtimatur ſufficiens ad mutandam voluntatem, neque ad cauſandum inuoluntarium ſimpliciter, vel multum illud minuendum, quod autem vel perfectionem eius aliquantulũ minuat, vel aliquale inuoluntarium ſecundùm quid cauſet, non ſatis eſt ad impediendum votum. Et hoc etiam confirmant rationes dubitandi in principio poſitæ. Quando verò conditio ignorata ſit huiuſmodi, prudens Theologus in particulari iudicabit, conſiderata qualitate materiæ, & circunſtantiarum: nam certior generalis regula dari non poteſt.

14. Cõditio pertinẽs ad propriã cauſam finalem, vel formalẽ voti impedit valorem voti.

Dico quartò. Quando cõditio ignorata non ſpectat ad materiam voti, ſed ad cauſam eius, tunc impediet valorem eius quando fuerit propria, & finalis cauſa voti, & quaſi ratio formalis mouẽs in tali materia, ad illam Deo promittendam: ſi verò fuerit tantùm occaſio ſeu ratio ſecundariò mouens, ignorantia illius non impediet valorem voti. Hęc aſſertio eſt communis, præſertim Canoniſtarum, qui vtuntur nominibus cauſæ finalis, vel impulſiuæ, vt latè refert Tiraq. in tract. *Ceſſante cauſa*, p. 1. n. 256. & limit. 1. num. 1. & ſequentibus. Et infra tractando de obligatione voti, & excuſationibus eius, latius eſt à nobis declaranda. Nunc breuiter ratio vtriuſque membri ſumitur ex duabus præcedentibus aſſertionibus, nam proprius finis, & per ſe mouens voluntatem pertinet ad ſubſtantiam voluntatis (vt ſic dicam) quia pertinet ad ſubſtantiale obiectum eius, ergo error circa talem finem, ſubſtantialis eſt. Item ſi error ſit circa finem vniuerſalem, qui eſt diuinus honor, deſtruitur materia voti, quia ſi non eſt apta ad illum finem, non eſt capax obligationis voti. Si verò eſt error circa finem proximum, & intrinſecum actus, tollitur obiectum formale, & conſequenter intentio, vt ſi voueo dare huic, quia puto eſſe pauperẽ, & poſtea ſcio eſſe diuitem, ergo. Altera verò pars de cauſa ſecundaria, ſeu impulſiua probatur contraria ratione, quia illa non pertinet ad ſubſtantiam voti, & ſine illa manet integer conſenſus. Solet autem hæc pars limitari, niſi talis finis det cauſam voto, ita vt ſi ſciretur nõ eſſe, votum non fieret. Sed hoc intelligendum eſt iuxta ſupra dicta, ſi hæc conditio formaliter, vel virtute actu cadat ſub intentione operantis, aliàs illa conditionalis eſt impertinens, vt ſæpè dixi.

Tiraquel.

Ratio aſſerti.

Proprius finis, & per ſe mouens voluntatẽ, pertinet ad ſubſtantiam voluntatis.

Et iuxta hanc poſteriorẽ partem intelligi poteſt cap. *Ex parte* 2. de Conuerſ. coniug. vouerat enim in caſu illius textus caſtitatem quædam mulier, quæ ſponſum habebat, cum quo matrimonium ratum contraxerat, mota verò fuerat ad vouendũ, eo quod credebat maritum eſſe leproſum; in quo tamen fuerat decepta. Et nihilominus reſpondet Pontifex, votum eſſe validum, & ſeruandum, *Cùm ſine qualibet tali cauſa, id ipſum Religionis obtentu facere potuiſſet.* Vbi Gloſſa, & Doctores laborant in explicando, quomodo votum ex errore factum validum fuiſſe declaretur, & licèt dubium ſit, an de voto ſimplici, vel ſolemni ibi ſit ſermo (quod infra ſuo loco tractabitur) tamen de quocumque intelligatur, exponitur facilè iuxta doctrinam datam. Quia ignorantia illa non fuerat de re pertinente ad ſubſtantiam voti, ſed de motiuo quodam, vel occaſione valde extrinſeca, quæ potuit quidem excitare, & applicare voluntatem mulieris ad vouẽdum, non tamen pertinet ad obiectum, ſeu materiam, neque ad intrinſecum finem, ſeu motiuum talis voti, quod eſt Religio, & cultus Dei. Et eodem modo intelligi poteſt caput *Magnæ*, de voto, vbi Panormitanus, & alij dicunt, ignorãtiam illam fuiſſe de cauſa impulſiua, & remota, non de intrinſeca, propria, & finali cauſa. Supererat dubiũ, an in voto ſolemni habeat locum hæc doctrina, nam diſcurſus factus videtur vniuerſalis, & fortaſſe formaliter intellectus, ita eſt: tamẽ quia de voto ſolemni eſt ſpecialis difficultas, in proprium tractatum illam reſeruamus.

15. Cap. *Ex parte* 2.

Gloſſa.

Expoſitio c. ex parte 2. de conuerſ. coniugat.

CAPVT XII.

Expediuntur tria dubia circa ignorantiam impedientem valorem voti.

Svperſunt autem nonnulla dubia circa ſuperiorẽ doctrinam explicanda. Primum eſt, an locum habeat in ſola ignorantia inuincibili? Videtur enim non procedere, quando ignorantia vinci potuit, & voluntaria fuit, hæc enim ignorantia non facit actũ omnibus modis inuoluntarium, ſed potius relinquit tale voluntarium, quod ad peccandum mortaliter ſufficit: ergo relinquet etiam voluntarium ad obligationem voti ſufficiens iuxta commune axioma ſupra tractatum. Et confirmatur maximè, ſi talis ignorantia non ſolùm ſit ſupina, ſeu negligens, ſed etiam ſit affectata, tunc enim voluntas ignorãdi eſt quædam virtualis voluntas ſe obligandi, etiamſi fortaſſe decipi contingat. Vt, verbi gratia, qui promittit aliquid Petro, exiſtimans eſſe Paulum, non tamen ſine hæſitatione, aut formidine, negligítque diligentiam facere, ſed abſolutè vult promittere, videtur conuinci velle promittere, etiamſi talis conditio in re ipſa non ſubſiſtat: tenetúrque implere promiſſum, licet poſtea intelligat ſe fuiſſe deceptum circa exiſtimationem Petri. Idem ergo eſt in omni caſu ſimili, ergo talis ignorantia non eſt contra ſubſtantiam voti.

1. 1. Dubium.

Ignorantia vincibilis nõ reddit actũ omnib. modis inuoluntarium.

Secundum dubium eſt, eſto ſupra dicta procedant in ignorantia antecedẽte, quæ eſt cauſa actus, an etiam locum habeant in cõcomitante. Quæ tũc eſſe

2. 2. Dubium.

eſſe dicitur, quando aliquis ita operatur ignorans, vt non ſit minus operaturus, etiamſi non ignoret, talis enim ignorantia in præſenti materia non excludit voluntatem vouendi, quia fieret votum etiamſi huiuſmodi ignorantia non adeſſet: ergo non repugnat valori voti.

3. 3. Dubium. Ignorantia priuationis an votũ impediat.

Tertia difficultas eſt de ignorantia priuationis, quamuis enim prædicta locum habeant, quando intercedit error contrarius intentioni, & voluntati vouentis, quando verò ſolùm interuenit mera priuatio ſcientiæ alicuius rei promiſſæ, tunc illa non videtur cauſare poſitiuè inuoluntarium, ſed ſolùm excludere voluntatem directam, & explicitam talis conditionis: cum quo ſtat, vt talis conditio ſit implicitè volita in alio obiecto, in quo inuoluitur, nam ab illo non excluditur propter ſolam ignorantiam. Vt verbi gratia, qui vult vouere ingredi religionem Carthuſianorum, ignorans, an in illa ſit vſus carnium abſque vllo errore, ſi abſolutè voueat religionem illam, videtur votum validum eſſe, quia qui abſolutè vult aliquid ſine examine, vel ſcientia, an habeat hanc, vel illam conditionem, cenſetur ſimpliciter velle illud, cuiuſcumque conditionis ſit.

4. 1. Soluitur.

Ad primum reſpondeo in primis, quando ignorantia talis eſt, vt ſit cauſa, & ratio emittendi votum, & alioqui eſt de re ſubſtantiali, parum referre ad rationem voti, quòd talis ignorantia ſit voluntaria indirectè, per negligentiam repellendi illam, quamuis id fieri potuerit. Ratio ſumi poteſt ex dictis cap. 8. quia ad votum non ſufficit voluntarium in cauſa, vel interpretatiuum: voluntarium autem ex hac ignorantia eſt ſolùm interpretatiuum in cauſa, ergo. Probatur minor, quia conditio ignorata non eſt in ſe volita, ergo ad ſummum poteſt cenſeri intenta interpretatiuo modo, & in cauſa, ſcilicet in ipſa ignorantia, at illa conditio ſubſtantialis eſt, vt ſupponimus, ergo ſubſtantia voti hoc tantùm modo erit voluntaria, quòd non eſt ſufficiens. Alia ratio inſinuata eſt ſupra in cap. 4. quia quod ignorantia ſit illo modo voluntaria, & quòd homo poſſit, vel nõ poſſit illam vincere, poteſt quidem referre, vt actus cenſeatur prudenter, vel imprudenter factus, & conſequenter vt ſit, vel non ſit peccaminoſus: nihil tamen refert, vt ſit, vel non ſit validus ad obligationem inducendam. Quia hoc ſolùm pendet, (vt ita dicam) ex facto, id eſt, ex eo quòd aliquis habeat, vel non habeat voluntatem ſe obligandi: quam non magis habet, qui in eo caſu prudenter operatur poſt diligentiam adhibitam, quàm qui temerè, & imprudenter, imò ex alio capite videtur in hoc eſſe minor voluntas, quia minor eſt deliberatio. Accedit tertiò, quòd in ordine ad peccatum vitandum, tenetur quis diligentiam adhibere, vt ignorantiam prius expellat, & ideo ſi ſit negligens, cenſetur illa ignorantia propriè voluntaria, licet indirectè. In ordine autem ad votum emittendum, & vt quis obligatus maneat ad ea, quæ non nouit, non tenetur quis adeò diligenter examinare omnes conditiones, quas ſimplici modo exiſtimat ineſſe rei promiſſæ, nulla enim lege de tali obligatione conſtat, ideò talis ignorantia non tam eſt voluntaria, ſeu volita, quàm permiſſa, & ideo non ſufficit, vt votum cenſeatur volũtarium, etiam quoad conditionem ignoratam. Contra hoc autem videntur opinari Innoc. & alij in c. *Dudum*, de conuerſ. coniug. & c. *Cùm dilectus*, de iis, quæ vi. Sed illi videntur loqui de voto ſolemni, de quo fortaſſe eſt alia ratio, vt ſuo loco videbimus. Et in lib. 4. iterum occurret doctrina illa Canoniſtarum.

Volũtarium in cauſa, ad votum non ſufficit.

Innocent.

Atque hæc quidem clara videntur, quando ignorantia tantùm eſt indirectè voluntaria, quando verò eſt directè volita (quod in confirmatione attingebatur) examinanda diligentius eſt voluntas operantis, quia hæc ignorantia non ita neceſſariò excludit voluntatem directam conditionis ignoratæ, ſicut prior, quia non ita excludit directam cognitionem illius. Nam qui directè vult ignorare aliquid, iam directè cogitat de illo, quod ignorare vult, ſeu quod non vult examinare, an ita ſit: ideóque etiam poteſt directè velle ſe ad id obligare, ſaltem ex hypotheſi, ſi fortaſsè ipſe decipiatur, & ideo cum tali ignorantiæ modo poteſt ſine dubio eſſe voti obligatio. Tamen in eo caſu, ſi directè attendamus, talis ignorantia non eſt cauſa vouendi: nam potius è contrario, ideo homo ſic affectus non curat rem examinare ad tollendam ignorantiam, quia habet voluntatem ſe obligandi cum quacumque conditione, nec etiam omnino occultat obiectum, vt declaratum eſt. Aduertere autem oportet, quòd licèt cum illa ignorantia ſic explicata poſſit eſſe prædicta voluntas vouendi, non propterea neceſſarium eſt, vt quoties ignorantia eſt affectata voluntas, vouentis ſit abſolutè, & omnibus modis, ſe obligandi, quia etiam poteſt illa voluntas ignorandi, ſeu non examinandi rem, oriri ex aliquo timore humano, vel alio ſimili reſpectu, & ita poteſt nihilominus, qui vouet, non habere intentionem ſe obligandi, niſi iuxta exigentiam materiæ ſub tali, vel tali conditione propoſitæ, & ideo in huiuſmodi caſu diligenter examinanda eſt voluntas vouentis, nam inde res tota pendet. 5.

Qui directè vult ignorare aliquid, iã directè cogitat de eo quod ignorare vult.

Eadem ferè reſponſio eſt ad ſecundam dubitationem, nam ignorantia concomitans, vt ſic, non eſt cauſa actus, & ideo non comprehenditur ſub ea ignorantia, de qua in præſenti ſermo eſt. Aduertere igitur oportet, ignorantiam tunc dici concomitantem, quando homo eſt ita diſpoſitus, quòd licet talem ignorantiam non haberet, idem eſſet operaturus. Hæc autem diſpoſitio intelligi poteſt, vel habitualis tantùm, vel actualis: & habitualem voco illam, quæ non eſt per actuale propoſitum, vel deſiderium voluntatis, etiamſi habitualis diſpoſitio ex actibus proximè præcedentibus relicta fuerit, quam alij fortaſſe virtualem vocabunt; in præſenti verò melius dicitur habitualis, quia (vt ſupponimus) neque actu exiſtit in ſe, neque in aliquo alio actu, qui in virtute eius operetur, vt ſupponimus. Hæc igitur diſpoſitio habitualis parum refert ad effectus morales, quamdiu in actum non prodit: imò vix poteſt de illa ferri humanum iudicium. Quis enim præter Deum ſcit, quid eſſet voliturus homo, ſi hoc, vel illud conſideraſſet, aut quod propoſitum circa hoc obiectum conditionatum eſſet habiturus, ſi menti occurriſſet? Vtrumque enim pendet ex libera voluntate, quæ indifferens eſt, atque adeo incerta, quamdiu non prodit in actum. Neque ſatis eſt, quod tempore proximè præcedenti, tale propoſitum habuerit aliquis, nam poteſt, & ſolet facilè mutari. Vnde hoc modo ſolùm poteſt dici ignorantia concomitans ſecundum humanam coniecturam: in præſenti autem materia talis coniectura non obſtat, quominus talis ignorantia æquè impediat valorem voti, ac quælibet alia, quia homo non obligatur per hoc, quod facturus eſſet, ſi hoc, vel illud ei accidiſſet, ſed per hoc, quod actu facit, vel non facit. 6.

Ad ſecundũ. Ignorantia concomitans nõ eſt cauſa actus. Quid ſit ignorantia cõcomitans.

Nemo præter Deũ ſcit, quid eſſet homo voliturus, ſi hoc vel illud cõſideraſſet.

Alio ergo modo dicitur ignorantia concomitans, 7.

Alius modus

Ignorantiæ concomitantis in ordine ad voluntaté actualem. *Tiraquel.* tans; comparata ad præſentem voluntatem actualem, qua aliquis declarat mentem ſuam: vt bene in ſimili ſignificauit Tiraquel. tract. *Ceſſante cauſa*, limit. 1. num. 18. dum in fine ſimilis limitationis ait: *Quomodo autem id cognoſcatur, an aliàs, ſcilicet fuiſſet facturus néc ne, non video, niſi ex verbis legis, ſtatuti, aut conceſſionis id deprehendi poſſit.* Ita ergo in præſenti dicimus, hoc voluntarium concomitans deprehendi non poſſe, niſi ex intentione, & verbis vouentis, ex illis tamen poſſe, & hoc declaratur exemplo. Nam ſi aliquis occidat Petrum inimicum, ignorans quidem eſſe illum, & exiſtimans eſſe ſeruum, actu verò deſiderans ibi adeſſe inimicum, cum propoſito occidendi illum, ſi ipſe eſſet: tunc ignorantia dici poteſt actualiter concomitans: talis ergo poteſt etiam in voto emittendo interuenire, & tunc nihil obſtare poteſt, quominus votum validum ſit, quia ignorantia tunc, neque eſt cauſa talis voti, neque excludit ſufficientem voluntatem ſe obligandi ad talem materiam, vt affectam tali proprietate, quia licèt ignoretur abſolutè, ſub conditione tamen apprehenditur. Vt ſi quis voueat peregrinationem Ieroſolymitanam, exiſtimans non fieri per mare, habens tamen actu voluntatem, non minus vouendi illam, etiamſi per mare fieret, ſufficientem habet intentionem ſe obligandi ad talem peregrinationem abſolutè, & ſimpliciter, ſiue per mare fiat, ſiue non, quamuis priuato errore exiſtimet abſque nauigatione fieri.

8. Ad tertium. Ad vltimam difficultatem concedo, aſſertionem poſitam maximè procedere, quando ignorantia eſt poſitiua per iudicium, & exiſtimationem de materia voti, quòd ſcilicet ſit affecta proprietatibus, quas reuera non habet. Tunc enim talis materia, vt affecta talibus conditionibus, eſt, quæ mouet, & ad quam poſitiuè fertur voluntas, ideóque magis cauſat inuoluntarium, *Cùm errantis nulla voluntas ſit*, vt dicitur in l. *Cùm teſtamentum*, ff. de iuris, & facti ignorantia. At verò quando ignorantia eſt purè priuatiua, iudicium, ſeu exiſtimatio poſitiua mentis proponit aliquid in materia voti, quod in re verum eſt, & ibi ſiſtit: & præſcindit ab aliis, quæ non negat, quamuis ea non proponat, nam propterea non eſt ignorantia poſitiua, quia abſtrahentium non eſt mendacium. Vnde fit, vt obiectum ſic propoſitum non moueat voluntatem ſecundum id, quod per ignorantiam occultatur, & ideò talis ignorantia non ita cauſat inuolũtarium. Poteſt autem illud cauſare, tanquam remouens prohibens, nam illud quod per talem ignorantiam occultatur in obiecto, ſicut non attrahit voluntatem, ita nec retardat illam: & ex hac parte contingere poteſt, vt talis ignorantia cauſet inuoluntarium, quia ſi talis conditio fuiſſet propoſita, & non occulta, retardaret hominem à vouendo. Et hunc etiam inuoluntarij modum aliqui putant ſufficere, vt valor voti impediatur, maximè quando talis conditio callidè occultatur, ne vouentem retardet.

Aſtrahentiũ non eſt mendacium.

9. Nemo obligatur propter ea quæ facturus eſſet, ſed per ea quæ facit. Verumtamen hoc oportet ſano modo intelligere: nam vt dicebam de ignorantia concomitante, nemo obligatur, vel deſinit obligari propter ea, quæ facturus eſſet, ſi hoc, vel illud accideret, ſed per ea, quæ facit: in eo autem caſu talis homo abſolutè vouet, quòd autem non eſſet emiſſurus votum, ſi hoc, vel illud ſciuiſſet, actu nihil ponit, vel cauſat in ipſo, ergo non poteſt hîc, & nunc impedire obligationem, quæ ex voto ſecundùm ſe naſcitur. Eo vel maximè quod (vt etiam dicebam) illa conditionalis hominibus incerta eſt, vnde non poteſt niſi diuinando, & coniectando affirmari: valor autem voti non debet pendere ex coniecturis adeò incertis. Quare potius videtur pro regula ſtatuendum, in eo caſu validum eſſe votum, & illam conditionem, occultatam per ignorantiam, implicitè volitam eſſe in obiecto propoſito, à quo non fuit excluſa. Atque ita ſentit Caietanus in Summa verb. *Votorum emiſſio*, &c. in fine, Soto ſupra quæſt. 2. artic. 1. ad 3. verb. *ex his*, Ludouicus Lop. 1. p. cap. 43. in fine, Valentia diſp. 6. q. 6. punct. 4. in fine.

Regula generalis in hac materia. *Caietan. Sot. Lud. Lopez. Valentia.*

10. Duplex limitatio ad præcedétem regulam. Hæc tamen regula dupliciter limitanda eſt. Primò niſi talis homo dum vouet, per expreſſam voluntatem limitet ſuam intentionem ad obiectum ſibi propoſitum, vt ſic, vel expreſsè addat conditionem, niſi tale votum habuerit plures difficultates, quàm ſibi proponantur, nam per talem intentionem manifeſtè fit huiuſmodi votum inuoluntarium. Quia tunc voluntas eſt conditionalis, & conditio ſubſiſtit. Secus verò eſt, quando licèt difficultas, vel conditio lateat, in intentione non concipitur, ſed abſolutè fertur intentio ad obiectum, vt de facto proponitur, nec ſatis eſt dicere, quod ſi difficultas illa tunc cognoſceretur, homo non voueret, neque illud obiectum vellet. Hæc enim conditionalis eſt de futuro, non de præſenti, & ideo non mutat præſentem voluntatem, ſed abſolutam illam relinquit, vt ſæpe dictum eſt. Secundò, niſi ex materia propoſita, & modo proponendi moraliter conſtet taciturnitatem huiuſmodi conditionis, ſeu proprietatis materiæ æquiualere negationi, & conceptum, qui inde formatur, non ſolùm eſſe præciſiuum, ſed etiam excluſiuum: tunc enim ignorantia iam non eſt merè negatiua, ſed vim habet moralis deceptionis. Quando autem de tali ignorantia hoc modo iudicandum ſit, prudentis arbitrio relinquendum eſt, multúmque pendet ex deliberatione, & intentione ipſius vouentis.

CAPVT XIII.

Vtrùm præter deliberatam voluntatem ſe obligandi Deo, neceſſaria ſit promiſſio, quæ ſit actus intellectus, in quo voti ſubſtantia conſiſtat?

Diximus de actibus intellectus neceſſariis ad voluntatem vouendi, & ordine naturæ antecedentibus illam, nunc ſupereſt explicandum, an ſit in intellectu aliquis actus ſubſequens prædictam voluntatem, in quo ſubſtantia, vel (vt ita dicam) entitas ipſius voti conſiſtat? Vt autem ſenſus, & quæſtionis ratio intelligatur, ſuppono in primis, votum formaliter conſiſtere in promiſſione facta Deo, ita vt interius in anima actus vouendi, & actus promittendi idem omnino ſint. In hoc conueniunt omnes Doctores, & ſupra cap. 1. & 2. probatum eſt. Patétque ex illo Deuteron. 23. *Cùm votum voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere*, & infrà: *Facies ſicut promiſiſti*: vbi verbum vouendi per verbum promittendi explicatur. Sicut etiam, cùm Eccleſiaſt. 5. dicitur: *Si quid vouiſti Deo, ne moreris reddere, diſplicet enim illi infidelis, & ſtulta promiſſio*, & infrà: *Melius eſt non vouere, quàm poſt votum promiſſa non reddere.* Vbi ea, quæ ſub votum cadunt, promiſſa dicuntur, ipſum ergo votum promiſſio eſt. Et eodem modo loquuntur Patres, Iſidorus libro 2. Synonymor. & habetur capit. *In malis* 22. quæſt. 4. & Auguſtin. Epiſt. 45. *Iam vouiſti, iam te adſtrinxiſti, tenetur apud Deum ſponſio tua.* Deinde 1.

Actus vouẽdi & actus promittendi idem omnino ſunt. *Deut. 23. Eccleſ. 5. D. Iſidor. Auguſt.*

Ore vouere eſt ore promittere.

Deinde in votis, quæ ore fiunt, nihil eſt ore vouere,niſi ore promittere,ergo ſimiliter in mente,nam per votum explicamus, quod in mente geritur. Præterea fractio voti infidelitas quædam eſt apud Deum:infidelitas autem moralis, promiſſioni contraria eſt, ergo votum eſt promiſſio. Tota ratio conſtat ex allegatis verbis Sapientis: *Diſplicet enim illi infidelis, & ſtulta promiſſio*, & ex illis Pauli 1.Timoth.5. *Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt*, id eſt, prius votum, vt Clemens expoſuit lib.3. Conſt. cap.1. dicens: *Rationem Deo reddet, non quia iterum nupſit, ſed quia promiſſionem non ſeruauit.* Illa ergo fides, eſt promiſſio, eademque eſt votum: & illam expoſitionem ſequuti ſunt Pontifices, Concilia, & Patres, vt infrà tractando de Tranſgreſſione voti videbimus. Denique inter homines ex promiſſione, ſeu pollicitatione naſcitur proximè obligatio: ergo & in ordine ad Deum: ſed ille actus ſpontaneus, per quem homo ſe obligat Deo, eſt votum: ergo votum idem eſt, quod promiſſio. De hoc ergo puncto non eſt controuerſia, ſed de ipſa promiſſione, à qua potentia fiat, & quis actus in ea ſit.

1.Tim.5. *Clemens.*

2\. Ratio dubitãdi in actibus voluntatis.

Hinc ergo intelligitur ratio dubitandi. Nam quòd non ſit voluntatis actus, patet, quia non eſt propoſitum faciendi,quod promiſſum, vel promittendum eſt, quia ille actus non inducit obligationem,imò neque eſt ſimpliciter neceſſarius ad illam, vt oſtenſum eſt. Neque eſt voluntas vouendi, aut promittendi, tum quia talis actus habet pro obiecto ipſam promiſſionem, & votum non habet pro obiecto ſe ipſum, quia repugnat primum obiectum alicuius actus voluntatis eſſe ipſummet actum, vt oſtendit D.Thom.1.2.quæſt.1. ad 2. tum quia promiſſio,& votum eſt effectus illius voluntatis,atque ideo poſterius illa; eſt ergo aliquis actus diſtinctus ab illa. At verò poſt actum illum, quo homo vult promittere Deo, non poteſt intelligi alius actus ipſiuſmet voluntatis,qui ad votum pertineat, quia poſt illum actum nihil ſupereſt volendum, ſed faciendum, ergo in voluntate non poteſt intelligi actus, qui ſit votum. Et declaratur ex modo communi loquendi, nam *volo promittere, promitto*, non ſignificant idem, nec qui dicit, volo promittere, cenſetur promittere donec dicat promitto:ergo ſignum eſt actum promittendi eſſe diſtinctum ab omni voluntatis actu, qui ad vouendum, vel promittendum interuenit.

D.Thom.

3\. Idem probatur in actibus intellectus.

Quod autem votum non poſſit eſſe actus intellectus probatur,quia nec eſt actus tempore,vel natura antecedens voluntatem ſe obligandi Deo, nec etiam eſt actus poſterior, ergo nullus eſſe poteſt. Maior euidens eſt ex dictis, quia ante voluntatem vouendi,ſeu obligandi ſe Deo, non eſt votum: ergo nullus actus intellectus antecedens dictam voluntatem, poteſt eſſe votum. Minor etiam probatur; quia omnis actus intellectus, vel eſt cognitio, vel locutio, neuter autem ex his actibus poteſt eſſe votum, non quidem cognitio. nam poſt voluntatem vouendi, aut ſe obligandi, nulla cognitio neceſſario ſequitur in intellectu, niſi cognitio quaſi reflexiua, qua cognoſcit homo quod velit, ſeu voluerit ſe obligare. Quæ cognitio non poteſt eſſe votum,tum quia non eſt cognitio ad alterum, ſed ad ſe; tum etiam quia non eſt actus practicus, ſed ſpeculatiuus, quo homo alium actum ſuum cognoſcit,vel effectum eius:votum autem eſt actus practicus, vt rectè D. Thom. dixit, tum quia talis cognitio videtur ſupponere votum:nam eo ipſo,quo vult ſe obligare Deo,obligatus manet:nam illa voluntas efficax eſt:ergo cùm homo cognoſcit illam voluntatem in ſe, iam cognoſcit ſe obligatum, ergo iam ſupponitur votum. Quoad alteram verò partem de locutione probatur minor, quia locutio interna ad Deum ſola voluntate ſufficienter fit,vt ſuprà tract.5.libr.1.cap.4. dixi, & licet poſſit etiam ab homine fieri per conceptus verborum, vt ibidem cap.3. declaraui, hæc locutio non eſt neceſſaria, ſed valdè accidentaria ad votum Deo faciendum, & ad obligationem eius, ergo.

Votum eſt actus practicus.

4\. 1. Sententia, votum eſſe quemdam actum intellectus poſteriorem voluntate promittendi. *D.Thom. Caiet. Soto. Aragon.*

Duæ itaque in hac re ſunt opiniones. Prima dicit promiſſionem ad Deum, quæ eſt votum, eſſe quemdam actum intellectus poſteriorem voluntate promittendi, ac ſe obligandi, & ab illa procedentem per modum cuiuſdam impulſus, & imperij, quo ſe homo ordinat ad Deum. Hæc eſt opinio D. Thomæ d.art.1.quam ibi Caietan. Sotus, Aragon. & alij Moderni ſequuntur, & omnes illi, qui orationem, legem, & imperium, in intellectu conſtituunt,quos ſuprà d.c.3. commemoraui, D.Th.vtitur illa ratione, quia ordinare, ad intellectum pertinet, per votum autem ordinat homo ſeipſum, vt rem quam vouet, ad Deum. Verumtamen ad hanc rationem iam diximus citato loco cum Scoto,& cum ipſo D.Thoma aliis locis nõ eſſe ſolius rationis ordinare, ſed etiam voluntatis. Nam profectò referre, ordinare eſt; voluntas autem refert actiones ad finem,vel ad alterum,vt qui vult obedire alteri, voluntatem ſuam voluntati alterius ſubordinat, & qui vult ſuum corpus tradere alteri, vt per matrimonium ſponſa ſuum corpus ſubiicit poteſtati alterius, quæ eſt quædam ordinatio. Sic ergo ex parte ordinationis, non repugnat votum eſſe actum voluntatis. Aliter ſolet probari hæc opinio: quia votum eſt quaſi lex priuata, quam homo ſibi imponit,vt ait D.Thomas d.q.88.art.10. quia ſicut ex lege naſcitur publica obligatio, ita ex voto priuata: ſed lex eſt actus intellectus: ergo & votum. Verumtamen, & de fundamento huius rationis eſt eadem controuerſia,præſertim de lege poſitiua, cui magis comparatur votum. Et præterea propoſitio illa,quòd votum ſit lex priuata, metaphorica quodammodo eſt, vt infrà declarabo: ex metaphorica autem locutione, ſubſumendo propriam, non poteſt eſſe efficax argumentatio, quia virtute fit in quatuor terminis.

Non eſt ſolius rationis ordinare ſed etiam voluntatis. *D.Thom.*

5\. 2. Sententia, votum mentale eſt actus voluntatis. *Maior. Gabriel. Scot.*

Eſt ergo ſecunda ſententia aſſerens votum mentale eſſe actum voluntatis, quo voluntas efficaciter vult ſe obligare Deo ad hoc,vel illud in honorem ipſius faciendum. Hanc ſententiam tenent in 4. diſtin.38. Maior q.1. definiens votum eſſe volitionem, Supplemen. Gabrielis q. 1. artic. 1. qui bene rem diſputat. Inſinuat Scotus ibi q. vni. ver. *Alia ratio*, quatenus dicit per actum voluntatis obligari aliquem vouendo,quia per ſolam voluntatem eſt dominus,& transfert dominium, &c. Idem ſentit Richard.art.2.q.2.Palacius diſput.1. Alij verò antiqui non ſatis rem proponunt,nec explicant, ſemper tamen magis tribuunt votum voluntati, quàm intellectui, & iura interdum explicant per propoſitum firmum, id eſt obligatorium, vt ſuprà viſum eſt. Ipſum etiam nomen *Votum* à voluntate deductum eſt,vt dictum ſit *Votum*,quaſi volitum,vt aſſeritur Bart. in l. *Qui in aliena* in princ. ff. de Acquir.hæred. Et hoc fortaſsè ſentiunt Canoniſtæ, quando dicunt ad votum ſufficere propoſitum, vt diximus cap. 1. Et plura ex illis adducit Stunica quæſt. 1. num. 37. & ſequentibus, qui nunc in hanc,nunc in aliam ſententiam inclinat. Denique

Richard. Palud.

Votum dicitur quaſi volitum.

Bartol. *Stunica.*

in hac opinione ſunt omnes Doctores, qui legem, imperium, vel orationem in voluntate conſtituunt; eſt enim eadem ratio.

6. Vt autem fundamentum huius ſententiæ intelligatur, priùs eſt ſenſus percipiendus. Non enim in propoſito, ſeu voluntate faciendi, vel non faciendi rem promiſſam, votum ponit, ſed in voluntate ſe obligandi Deo, vt ex dictis conſtat. Hic autem actus, *volo obligari Deo ad caſtitatem ſeruandam*, dupliciter accipi poteſt. Primo tanquam ſolum propoſitum de futuro, ita vt licet actus voluntatis ſit de præſenti, obiectum eius tantùm ſit aliquid faciendum futuro tempore; vt cùm dico, volo ſeruare præcepta, & ſimilia, & in hoc ſenſu conſtat talem actum voluntatis non eſſe votum, nec promiſſionem, ſed tantùm propoſitum vouendi, vel promittendi. Vnde ſiquis dicat, volo promittere in eodem ſenſu de futuro, non promittit, nec illa verba æquiualent huic verbo, promitto. Alio verò modo poteſt intelligi actus voluntatis ſe obligandi efficaciter, & ex tunc, ſeu ex vi talis actus, ita vt idem ſit, *volo obligari*, quod volo manere obligatus, ſeu volo, vt ex nunc in me oriatur vinculum, & obligatio. De hoc ergo actu intelligit hæc opinio eſſe votum, nec dependere in eſſe voti ab aliquo ſubſequenti actu intellectus.

Senſus huius opinionis expenditur.

Volo obligari Deo ad caſtitatē ſeruandam dupliciter intelligitur.

7. Sic ergo explicata hæc opinio, mihi videtur vera. Et fundatur primò, quia illa voluntas per ſe ipſam ſtatim inducit ſpontaneam obligationem in ordine ad Deum, & voluntariè aſſumptam: ergo eſt votum. Conſequentia patet ex proprio effectu voti ſuprà declarato. Antecedens autem probatur, quia ille effectus obligandi ſe eſt in hominis poteſtate, & illa voluntas eſt abſoluta, & efficax, & pro ſtatim, (vt ſic me explicem.) ergo quantum eſt ex parte illius, & ex parte hominis ſtatim etiam per ſe ipſam inducit obligationem. Neque verò ex parte eius, cui fit talis obligatio, aliquid ampliùs neceſſarium eſt, quia in his obligationibus maximè requiri ſolet ex parte eius, cui fiunt, acceptatio, at verò cùm obligatio hæc fit ad Deum, qui intuetur cor, & videt talem voluntatis determinationem, ſi ſit de materia capaci, ſtatim poteſt acceptari, ergo etiam ex parte creditoris nihil aliud requiritur ad talem obligationem. Dices: licèt ex parte illius voluntatis ſtatim, & efficaciter ſequatur obligatio, non tamen immediatè, ſed mediante facultate ad illam faciendam apta, quæ eſt intellectus, ſicut ex hoc actu efficaci volo moueri, ſtatim ſequitur motus, non tamen immediatè, ſed per motiuam potentiam.

In quo actu voluntatis conſiſtat votum.

8. Contra hoc verò inſto, declarando aliud fundamentum huius ſententiæ, quia poſt illum voluntatis actum, nullus poteſt intelligi in intellectu, qui neceſſarius ſit, nec per ſe conferat ad efficiendam obligationem apud Deum, ergo ſola voluntas eſt, quæ & efficaciter, & immediatè illam inducit. Conſequentia eſt clara. Et antecedens probatur, quia poſt illam voluntatem proximè ſequi poteſt in intellectu cognitio quaſi experimentalis, quia homo quaſi intuetur, & experitur in ſe talem actum voluntatis, quæ cognitio vt ſic, non eſt ad Deum, nec aliquid ordinat ad ipſum, & ideò non poteſt eſſe votum, vt ſuprà argumentabar. Deinde intelligi iudicium poteſt quo homo iudicat, ſe ex vi illius voluntatis eſſe obligatum Deo. Et hoc iudicium multò minùs poteſt eſſe votum, ob eandem rationem, tum quia ſupponit effectum voti, & conſequenter votum: tum quia quotidie ferre poſſumus illud iudicium iterum, atque iterum, & non

Poſt voluntatis actum nullus poteſt intelligi in intellectu, qui ad votū ſit neceſſarius.

A propterea iteratur votum. Hi ergo actus cognoſcendi, licèt neceſſarij ſint ad implendum poſtea votum, non tamen ad faciendum illud; præter illos autem nullus alius actus cognoſcendi per ſe coniungitur illi voluntati, nec intelligi poteſt, ad quid ſit; vel quis, aut qualis ſit.

Præter cognitionem autem poteſt eſſe in mente locutio: hæc autem in præſenti materia non poteſt eſſe neceſſaria ad voti exiſtētiam, & obligationem, & maximè loquendo de locutione, quæ ſit actus intellectus: nam obligatio voti eſt ad Deum, qui nulla indiget locutione hominis, vt videat voluntatem ſe obligandi ipſi Deo, ad quid ergo eſt talis locutio neceſſaria? Deinde hæc locutio ad Deum, B ſi ſit purè ſpiritualis per voluntatem fit, vt in tract. de Oration. oſtenſum eſt, ergo etiam ex hac parte non eſt neceſſarius actus intellectus. Et præterea cùm talis locutio ad Deum non ſit, niſi ordinatio quædam proprij actus, quaſi per voluntariam præſentationem talis actus in conſpectu Dei, hæc ordinatio quaſi in actu exercito includitur in voluntate ſe obligandi Deo. Nam illa voluntas ad Deum voluntariè ordinatur intimè, & per ſe ipſam, & qui illam habet, optimè nouit, non ordinare obligationem ſuam ad ignorantem illam, ſed ad eum, qui optimè nouit illam, & acceptat, & exigit: ergo ex hac parte in illo actu includitur ſufficiens ordinatio. Quòd ſi addatur expreſſus actus voluntatis, quo velit illam ſuam voluntatem, & C obligationem Deo offerre, & præſentare, erit ad maiorem feruorem (vt ita dicam) ipſius vouentis, non de neceſſitate voti: quamuis etiam illa maior expreſſio ad voluntatem pertineat, vt dixi.

9. Locutio mētalis nō poteſt eſſe materia neceſſaria ad voti exiſtentiam.

Denique ſi addatur locutio mentalis per conceptus verborum ſenſibilium, illa magis extrinſeca eſt ad rationem voti reſpectu Dei, tum quia non eſt neceſſaria, vt obligatio acceptetur à Deo, vt oſtenſum eſt: tum etiam quia illa iam ſupponit totum id, quod ex parte hominis eſt neceſſarium ad obligationem. Quod per comparationem ad promiſſionem, quæ fit homini, magis innoteſcet: nam inter homines ad effectum promiſſionis, præter efficacem voluntatem obligandi ſe alteri, requiri poſſunt verba, aut ſigna, quibus alteri conſtet illa voluntas, D vt poſſit alius obligationem acceptare: at in ordine ad Deum non ſunt neceſſaria talia ſigna etiam intellectualia, ſed voluntas ipſa ſe, ſuóſque actus ordinans, ſufficit, ergo. 10.

Locutio mētalis per cōceptus verborum ſenſibilium eſt extrinſeca ad rationem voti reſpectu Dei.

Vnde etiam ſumi poteſt argumentum, quia in promiſſione, quæ fit homini quidquid poſt conſenſum voluntatis requiritur ad firmitatem promiſſionis, vel cuiuſcumque alterius contractus, eſt tantùm in ratione ſigni, vt alteri innoteſcat conſenſus promittentis, vel donantis. Vnde inter homines hæc verba, *Promitto tibi hanc rem*, nihil aliud ſignificant, niſi voluntate mea me tibi obligo ad rem hanc tibi donandam. Vnde verbis illis nihil reſpondet in mente promittentis, niſi vo- E luntas ſe obligandi, & in intellectu conceptus eorumdem verborum, quibus dirigitur lingua ad illa verba proferenda, nec intelligi poteſt in intellectu alius actus illis verbis reſpondens. Idémque eſt in qualibet donatione. Et in matrimonio, verba illa, quibus perficitur Sacramentum, *accipio te in meam, meque tibi trado*, aut ſimilia, licet per intellectum dicentur, immediatè indicant conſenſum voluntatis in traditionem ſui corporis, vel in acceptionem alterius. Et ideo ſolent dicere iura, *ſolum mutuum conſenſum dandi, & acceptandi inuicem corpora, perficere matrimonium*, 11.

Solum conſenſum voluntatis perficere matrimonium.

Alexand. Nicol.

vt

vt loquitur Alexand. III. in cap. *Cum locum*, de Sponſalibus, & Nicolaus Papa in cap. *Sufficiat* 27. quæſt. 2. quia nimirum, licet verba neceſſaria ſint, ſolùm requiruntur, vt ſigna conſenſus, ipſe autem conſenſus voluntatis eſt propria, & per ſe cauſa vinculi, & obligationis. At in promiſſione ad Deum, non ſunt neceſſaria ſigna per ſe loquendo, ſed voluntas ipſa per ſe innoteſcit Deo, & eo ipſo quod eſt de obligatione illi efficaciter facienda, ordinatur ad ipſum, & ſi eſt recta, & conformis voluntati eius, acceptatur ab ipſo; ergo illa per ſe ſufficit ad votum. Dico autem per ſe, quia interdum ex ſtatuto Eccleſiæ, vel ex intentione vouentis, poteſt requiri exterior promiſſio etiam publica, vt votum coram Deo valeat, ſed illud, & accidentarium eſt, & tunc etiam illa exterior ſignificatio eſt quaſi conditio neceſſaria ad valorem conſenſus, ſubſtantia autem voti quatenus in anima eſt, in conſenſu conſiſtit.

In promiſſione nõ ſũt neceſſaria ſigna per ſe loquendo.

12. Dicere verò poteſt aliquis, præter voluntatem ſe obligandi, & locutionem mentalem, interuenire actum imperij, quo ſibi homo imperat talem obligationem, & illum eſſe actum intellectus, & priuatam legem, quam ſibi homo imponit, & in illo conſiſtere votum, licèt non vocetur imperium, ſed promiſſio, quia non eſt ordinatio à Superiore proueniens in ſubditum, ſed eſt ordinatio, qua ipſe ſubditus ſe ordinat ad ſuperiorem. Sed contra hoc dici poſſent multa de imperio, quia re vera præter iudicium, non poteſt eſſe, niſi locutio, vt in 1. 2. latiùs dicitur. Hic tamen eſt peculiaris ratio non amittendi talem actum ſpecialem, quia imperium proprium cadit in actum humanum, qui imperatur: hîc autem nullum tale eſſe poteſt. Nam practicum iudicium, quod antecedit voluntatem ſe obligandi Deo, eſto vocetur imperium, non eſt votum, vt iam oſtenſum eſt, quia ex illo non naſcitur propria obligatio, imò poteſt non ſequi, quia poteſt voluntas non obedire. Poſt illam autem voluntatem, non ſupereſt actus humanus imperandus, niſi fortè executio actus promiſſi per votum, quod imperium eſt, & effectus voti, non votum, & eſt effectus voluntarius, qui poteſt non imperari frangendo votum. Nec poteſt fingi imperium ſe obligandi, nam ſe obligare præcisè ſumptum, vt eſt aliquid diſtinctum ab actu voluntario, per quem cauſatur, non eſt actus imperatus, ſed eſt vinculum, ſeu effectus moralis relictus ex voluntate ſe obligandi: ergo circa illud vinculum vt ſic, non poteſt immediatè verſari aliud imperium, præter voluntatem ſe obligandi. Dicunt aliqui, imperium illud eſſe de acceptanda obligatione voti, quæ acceptatio actus humanus eſt. Sed non rectè, quia qui vouet, vel non acceptat obligationem, ſed facit, Deus autem eſt, qui acceptat: vel non aliter homo acceptat illam, quàm faciendo, & volendo illam: acceptatio ergo obligationis non eſt aliquid præter voluntatem ſe obligandi: at imperium huius voluntatis non eſt votum, vt oſtenſum eſt, quia antecedit illam: ergo nullum imperium ab illa voluntate diſtinctum, poteſt eſſe votum.

Actus imperij in mente an ſit de eſſentia.

Deus eſt qui acceptat obligationem in voto.

13. Neque obſtat, quòd votum dicatur lex particularis, tum quia lex ſufficienter ferri poſſet per voluntatem, ſi per ſe innoteſceret illi, cui imponitur, ſicut vnicuique innoteſcit voluntas propria. Tum maximè quia (vt dicebam) locutio illa metaphoram inuoluit. Quod ita declaro, nam dupliciter poteſt oriri obligatio ex actione aliqua, aut tanquam ex facto, vt ex furto naſcitur obligatio A reſtituendi, vel ex teſtamento naſcitur obligatio implendi voluntatem teſtatoris, aut tanquam ex iure, vt ex naturali dictamine vnicuique dandum eſſe quod ſuum eſt, naſcitur obligatio reſtituendi rem alienam. Ex voto igitur, vel quacumque promiſſione naſcitur obligatio tanquam ex facto, & ideò licet dicatur lex priuata propter quandam ſimilitudinem cum lege, in producenda obligatione per voluntatem, tamen re vera non eſt propriè lex, quia non conſtituit ius: nec eſt actus iuriſdictionis, ſicut voluntas teſtatoris poteſt dici quaſi lex reſpectu hæredis, non tamen propriè, ſed per quandam analogiam. Propria autem obligatio tanquam ex iure, ſeruandi votum, oritur ex illa lege naturali: B *Redde Domino vota tua*, & hæc lex dici poteſt eſſe in dictamine intellectus, non eſt tamen votum, ſed circa votum, vt circa propriam materiam verſatur. Obligatio ergo, quæ oritur ex facto, non eſt neceſſe oriri ex intellectu, ſed ordinariè naſcitur ex voluntate, vt patet in matrimonio, & in teſtamento, in quibus præter voluntatem ſola ſigna externa requiruntur propter cognitionem humanam, in præſenti ergo voluntas ſufficit, & ſigna non ſunt neceſſaria, vt votum ſit, ſed vt hominibus innoteſcat, vt oſtenſum eſt.

Quomodo votum dicatur lex particularis.

Dupliciter oriri poteſt obligatio ex actione aliqua.

Obligationem ex facto non ex intellectu, ſed ex volũtate oriri.

Denique ad rationem dubitandi in principio poſitam reſpondeo, promiſſionem, aut votum dupliciter accipi. Vno modo pro obligatione, & vinculo, quod manet in homine habente votum: alio C modo pro actu illo, à quo immediatè naſcitur obligatio, hæc poſterior ſignificatio eſt magis propria, magíſque vſitata, tamen prior etiam eſt frequens; ſic enim ait D.Thomas in d. art. 1. *Votum quandam obligationem importat ad aliquid faciendum, vel non faciendum*, & Supplemen. Gabr. d. q. 1. dixit, promiſſionem eſſe obligationem adimplendi propoſitum, quo homo vult eſſe obligatus: & votum nihil aliud eſſe, quam obligationem, qua quis ſe ſpontaneè obligat Deo. Hæc enim, & ſimilia intelligenda ſunt de voto, quatenus eſt vinculum permanens, & quaſi in habitu. Dico ergo votum propriè dictum, prout ſignificat actum illum, quo homo ſe obligat Deo, non habere pro obiecto alium actum humanum, ſed obligationem ipſam, ſeu vinculum efficiendum per actum vouendi. Atque ita voluntas D illa, qua homo ſe obligat Deo, habet pro obiecto obligationem ipſam ad Deum, & ita habet pro obiecto votum, vel promiſſionem, quatenus hæc ſignificat vinculum ipſum efficiendum per votum, non quatenus ſignificat actum vouendi, aut promittendi. Et ſimiliter votum prout ſumitur pro ipſo vinculo, ſeu obligatione, rectè dicitur eſſe effectus volitionis ſe obligandi. Si verò ſit ſermo de ipſo actu inducente obligationem, potiùs dicendus eſt effectus potentiæ voluntatis, & formaliter eſſe actus eius. 14.

Reſpondetur dubitationi initio propoſitæ votum dupliciter accipi poteſt.

D.Thom.

Gabriel.

Votum eſt obligatio, qua quis ſponte ſe obligat Deo.

Illæ autem locutiones, *volo promittere, aut volo, vouere*, iam explicatæ ſunt, nam ſi ſint de futuro ex parte promiſſionis, & voti, ſignificant præſens E propoſitum voluntatis, de alio futuro actu voluntatis: ſicut volo amare, aut volo pœnitere: ſi autem ſint de præſenti quoad effectum volitum, ſic velle promittere, vel vouere idem eſt, quòd velle obligari ſtatim cum effectu, & ibi promiſſio pro obligatione ſumitur, vel certè licèt promiſſio nihil aliud ſit, quàm ipſamet volitio obligationem inducens, quia illa ſpontanea eſt, & per ſeſe intrinſecè voluntaria: rectè dicitur velle promittere, quia ita vult ſe obligare, non quia habeat promiſſionem ipſam actualem pro obiecto eiuſdem 15.

Quid ſit, volo promittere, aut volo vouere.

actus

actus,ſed quia promittendo vult etiam promittere, ſicut qui amat vult amare, non alio actu, ſed ipſo amore. Verum quidem eſt homines vix poſſe exercere hos actus interiores etiam voluntatis, quin illos exprimant,loquendo ſaltem mentaliter,vt cùm amo Deum interiùs, quaſi loquendo profero in mente hæc verba: *Diligam te Domine fortitudo mea,* vel ſimilia,& ſimiliter,cùm volo me obligare Deo, mente profero verbum: voueo,aut promitto Deo, tamen ſicut amor non conſiſtit in verbis etiam mentalibus, ſed in ſignificato per verba, ita & votum; per verbum autem *Promitto*,nihil aliud ſignificatur,niſi volo me obligare,ſeu voluntariè me obligo,vt ſatis declaratum eſt.

CAPVT XIV.

Vtrùm votum ſit tantùm promiſſio Deo facta, vel ſit etiam traditio?

1. NOn diſputarunt quæſtionem hanc antiqui Theologi de voto in genere, nec de voto ſimplici, attigerunt verò illam circa votum ſolemne, tractando in 4. d. 38. quomodo ſolemne votum caſtitatis impediat, ac dirimat matrimonium: nos autem in præſenti nihil de voto ſolemni, vt tale eſt, dicere intendimus, ſed de voto ſecundùm ſe, atque adeò de ratione voti ſimplicis. Credimus enim, votum ſimplex quaſi priuatiuè tantùm differre à ſolemni eiuſdem materiæ, quia votum ſimplex includit quidquid eſt neceſſarium ad perfectam, & ſpecificam rationem voti in tali materia, & nihil aliud: votum autem ſolemne includit etiam totam ſpecificam rationem voti, & addit quippiam aliud, quod votum in ratione ſolemnis conſtituit; quid autem illud ſit, & quomodo ad rationem voti comparetur, infrà ſuo loco dicetur,& ideò nunc non tractabimus,an traditio requiratur ad votum ſolemne, vel quomodo cum illa coniungatur. Nihilominùs tamen ad explicandam completè ſpecificam rationem voti, vel ſimplicis, vel abſolutè ſpectati, neceſſarium viſum eſt propoſitam quæſtionem examinare. Quia cùm vix poſſimus nos differentias vltimas rerum, niſi per negationes explicare, ad eſſentiam voti comprehendendam non ſatis eſt, dixiſſe illam conſiſtere in promiſſione valida Deo facta: ſed neceſſe eſt oſtendere in hoc ſolo, & nullo alio addito ex parte actionis, conſummari rationem voti. Nihil autem excogitatum hactenus eſt, vel videtur poſſe cogitari, addi poſſe vltra promiſſionem rei, præter traditionem eius, & ideo de illa ſpecialiter mouetur quæſtio.

Votum ſimplex priuatiuè tantùm differt à ſolemni.

2. Eſt ergo quædam opinio, quæ duabus aſſertionibus continetur. Prima eſt, votum ſecundùm ſe, ac ſimplex ſufficienter perfici poſſe per ſolam promiſſionem ſine traditione. Secunda eſt, aliquando votum etiam ſimplex non ſola promiſſione perfici, ſed traditionem etiam includere. Et de prima quidem aſſertione nulla eſt difficultas,nam communis eſt, & clara, vt patebit. In ſecunda autem eſt maxima, tum in explicanda illa differentia votorum etiam ſimplicium,tum in coniungendo per ſe duas illas rationes promiſſionis,& traditionis in eodem actu vouendi. Duobus ergo modis poteſt illa diuerſitas votorum declarari, primò ex parte materiarum,ſecundò ex intentione vouentis.

1.Opinio. Votum ſecundum ſe ſufficienter perfici poteſt per ſolā promiſſionē ſine traditione.

Duplex modus colligēdi diuerſitatē votorum.

3. Prior ergo modus declaratur, & probatur primò exemplis:nam votum ingrediendi religionem, verum, ac perfectum votum eſt, & tamen in ſola

1. Modus.

A promiſſione conſiſtit:nam ſic vouens nihil ſtatim, & ex vi voti tradit Deo, ſed ſolùm obligat ſe ad tradendum in futurum. At verò votum caſtitatis etiam ſimplex, non ſolam promiſſionem, ſed etiam traditionem includit,quia ſtatim,& ex vi illius vouens corpus ſuum tradit, & conſecrat Deo in perpetuam caſtitatem. Idem cernere licet in voto obedientiæ omninò ſimplici, & extra omnem ſtatum religionis facto, nam per illud ſtatim tradit vouens ſuam voluntatem illi, cui obedire promittit. Secundò probatur ratione vtraque aſſertio: Prior quidem,quia votum interdum eſt tantùm de actione futura, quæ nondum eſt, vt & de ingreſſu Religionis, de peregrinatione, & ſimilibus, in his B ergo votis, & materiis tantum habet locum promiſſio, & non traditio, quia traditio tantum eſſe poteſt de re tam exiſtente, quia non traditur niſi quod eſt,promiſſio autē eſt de re futura,nōdúmque exiſtente. Poſterior autem aſſertio contraria probatur, quia votum aliquando fit de re exiſtente, quæ per ipſum votum etiam ſimplex exhibetur, & traditur in ordine ad actionem futuram, vel moralem omiſſionem, ſeu priuationem, (quæ in moralibus nomine actionum comprehenditur, iuxta doctrinam D. Thom. 1.2. quæſt.71. artic. 6.) vt fit per votum caſtitatis, & obedientiæ,& ſimilia:ergo tale votum, licèt in ordine ad actus futuros, includat promiſſionem, & ideò per verbum promittendi communiter fiat, aliquam traditionem includit, C eius nimirum rei præſentis, qua in futurum vtendum eſt. Quia de re, quæ in præſenti exhibetur, vt ſit,non fit promiſſio, ſed traditio, ſic ergo ex parte materiarum diſtinguuntur talia vota. Tertiò declaratur differentia à ſigno, nam ſi poſt votum caſtitatis, quis fornicetur, ſtatim violat votum, non verò ſi fornicetur poſt votum religionis, antequam actu ſe tradat religioni: hæc autem differentia non aliunde prouenit, niſi ex eo, quòd per prius votum ſtatim traditur corpus Deo, non autem per ſecundum.

Traditio tātum eſſe poteſt de re iā exiſtente, & promiſſio de re futura.

D.Thom.

Secundus modus explicandi, & probandi illam aſſertionem eſſe poteſt ex intentione vouentis, & declaratur in hunc modum: nam inter homines duo ſunt modi liberalium actionum, vnus D eſt promittendo tantùm, alius donando, quarum diſtinctio tam clara eſt, vt non indigeat explicatione, ergo iidem duo modi eſſe poſſunt erga Deum. Nam cur non? cùm ex parte hominis ſit eadem poteſtas, & libertas, & ex parte Dei non minor, imò maior ſit capacitas. Vnde Scotus in 4. diſt. 38. ſignificat, per votum ſimplex poſſe fieri traditionem rei, vel corporis Deo ipſi immediatè in ordine ad actum, vel vſum talis rei: *Quia non minùs* (inquit) *transfert aliquis à ſe, quod immediatè dat Deo, quàm quod dat eidem mediante homine vicario.* Et quamuis argumentando hoc dicat, illi rationi non reſpondet, vnde videtur in ea ſententia perſiſtere. Sunt ergo poſſibiles illi duo modi offerendi aliquid in cultum Dei, E etiam in actibus merè internis,qui immediatè verſantur inter hominem, & ſolum Deum, ſcilicet, per modum promiſſionis, & donationis, ſeu traditionis. Vterque autem ex his modis pertinet ad cultum religioſum, & continetur ſub nomine voti, & de modo offerendi per promiſſionem id conſtat ex dictis, & ad illum pertinet prima aſſertio huius ſententiæ in principio poſita. De altero verò patet, quia promittere aliquid Deo religioſum eſt: ergo multò magis tradere. Item ſi ex promiſſione naſcitur obligatio,

4. 2.Modus.

Duo inter homines modi liberaliū actionū.

Scot.

Promittere aliquid Deo religioſum eſt.

mal

multò magis ex traditione, quæ obligatio cùm ſit ad Deum, non poteſt niſi ad religionem pertinere. Quod autem hic etiam modus religioſi cultus ſeu actus ſub voto comprehendatur, patet, quia aliàs oporteret nouum actum religionis multiplicare, quia ſub nullo alio comprehendi poteſt talis traditio. Item Scriptura ſacra hæc omnia, quæ Deo donantur ex deuotione, & cultu eius, vota ſolet appellare. Item ex tali donatione Deo facta, oritur obligatio non conuertendi rem illam ad vſum profanum, ſeu nõ priuandi Deum vſu talis rei in ſuum cultum: hæc autem obligatio ſimilis eſt obligationi voti, & eiuſdem rationis, ergo hac ratione talis donatio, quatenus parit obligationem, rectè ſub generali nomine voti comprehenditur, iuxta hunc ergo modum meritò illa duo genera votorum diſtinguuntur.

5. Deinde, hi duo modi vouendi Deo, non poſſunt ſatis diſtingui ex verbis, ſeu ſignis externis, tum quia hæc non ſunt per ſe neceſſaria ad votum, vt ſæpè dictum eſt, hîc autem loquimur per ſe, ac ex natura rei, & ſecluſa inſtitutione Eccleſiæ, tum etiam, quia in ipſis ſignis externis poteſt eſſe ambiguitas, & æquiuocatio, nam etiam erga homines ſolemus vti verbo promittendi, cùm nos tradimus, vt in voto ſolemni, & profeſſione Religioſa ſæpè fit, & qui ſe donat, aut vendit in ſeruum, promittit parere domino, &c. Debent ergo illi duo modi diſtingui intentione, quæ diſcernit actiones internas: erit ergo votum per modum ſolius promiſſionis, quando quis intendit tantùm ſe Deo obligare ad aliquid faciendum, nullam rem à ſe abdicando, per modum autem traditionis erit, quando intendit rem in totum à ſe abdicare, & in peculiare Dei dominium, & poteſtatem transferre.

Quomodo diſtinguatur votũ per modũ puræ promiſſionis, à voto cũ traditione.

6. Nihilominùs hanc ſententiam falſam eſſe exiſtimo, & ſine auctore, nullum enim inuenio, qui illam typis mandauerit in puris votis, ſeu ſimplicibus, niſi fortaſſe illi, qui dixerunt, votum ſimplex caſtitatis irritare matrimonium ſubſequens, quorum opinio reprobata eſt, vt infra ſuo loco videbimus. Operæ pretium nihilominùs exiſtimo veram reſolutionem præſentis quæſtionis exactè tradere, & expendere, quia ex illa pendent multa, quæ ad varietatem votorum, eorúmque effectus intelligendos neceſſaria ſunt.

7. Dico ergo primò, Votum, vt votum eſt, ſola promiſſione valida ad Deum facta perficitur, neque vllum eſt votum ſimplex, quod in ſua ratione eſſentiali traditionem includat. Ita ſentiunt Doctores in 4. etiam loquendo in ſpeciali de voto ſimplici caſtitatis, D.Thomas quæſt.1.artic.3.quæſtiunc.2.& 3. Bonauentura art. 2. quæſt.1. Richar. artic.7.quæſt.2. Durandus quæſtion. 2. Argentina artic.3.ad 1. Turrecremata 27.quæſt.1.in princ.artic.1. Ac denique omnes, qui conſtituunt differentiam inter votum ſimplex, & ſolemne caſtitatis in hoc, quod ſimplex eſt pura promiſſio, alterum verò inuoluit traditionem, hãc aſſertionem ſupponunt; ſunt autem illi quamplures, vt infrà ſuo loco videbimus, illóſque copioſè refert Sancius lib.7.de Matrim. diſp. 25. nu. 7. Deinde hoc probari poteſt ex communi conſenſu Doctorum in definiendo voto in communi, nam per ſolum genus promiſſionis illud definiunt, & pro differentia conſtituunt ordinem ad Deum mediante materia capaci talis promiſſionis, neque ad votum ſimplex ſpecificum, & proprium aliud requirũt: ergo quidquid vltrà additur eſt extra eſſentiam, & ſpecificam rationem voti.

Vera quæſtionis reſolutio proponitur. 1.Concluſio. *D.Thom.* Votũ vt votum eſt ſola promiſſione valida ad Deum facta perficitur. *Bonauent. Richard. Durand. Argent. Turrecrem. Sanc.* Differentia inter votum ſolemne caſtitatis, & ſimplex.

8. Et confirmatur, ac declaratur, quia in re ipſa datur aliquod votum, quod illam ſolam rationem, & definitionem voti includat, vt omnes fatentur, & patet in voto ingrediendi religionem, ergo ſignum eſt differentiam conſtitutam illius voti eſſe ſpecificam, & vltimam, quia differentia generica non poteſt in rerum natura inueniri ſine omni differentia contrahente, cum ſola negatione omnium differentiarum contrahentium, & eſſentialium, eſt ergo votum illud in ſpecie vltima voti conſtitutum, ergo non poteſt tota illa ratio voti inueniri in aliquo voto magis determinata, & contracta eſſentialiter in ratione voti, ex parte actus, qui in illo interuenit, ſed ſolùm eſſe poterit differentia in hoc, quòd in tali, vel tali materia verſetur promiſſionis actus. Probatur conſequentia, quia vltima differentia, & ſpecies non eſt vlteriùs determinabilis: oſtenſum eſt autem illam differentiam actionis in ratione promiſſionis eſſe vltimam: ergo. Denique hoc poteſt ſpecialiter confirmari ex propriis rationibus promiſſionis, & traditionis, ſunt enim adeò oppoſitæ, vt non poſſint ſimul verſari circa idem ſecundùm idem. Sed hæc aſſertio cum probationibus eius euidentiùs conſtabit, deſcendendo ad ſingulos modos explicandi priorem ſententiam, & impugnando illos.

Confirmatur concluſio propoſita.

Vltima differentia, & ſpecies non eſt vlterius determinabilis.

9. Dico ſecundò: Impoſſibile eſt ex ſolis màteriis, diſtinguere vota ſimplicia, in ratione puræ promiſſionis, & admixtæ, ſeu coniunctæ cum traditione. Probatur primò, ſupponendo promiſſionem, & traditionem non diſtingui per ſe ex materiis, ſeu rebus, circa quas verſantur, ſed ex propriis rationibus, ſeu formalibus effectibus, ad quos fiunt. Nam per promiſſionem puram nihil donatur promiſſario: per traditionem autem donatur res tradita, in quam acquiritur ius per traditionem, quod non acquiritur per ſolam promiſſionem. Hæc ergo duo ſecundum ſe diſtincta ſunt, & circa omnes, & ſingulas materias verſari poſſunt: ergo etiam in materiis votorum poſſunt illa duo habere locum in qualibet materia: ergo non poſſunt diſtingui ex materiis. Vnde argumentor ſecundò, quia nulla eſt materia voti, quæ non poſſit ſimpliciter promitti ſine vlla traditione. Probatur, quia in omni materia voti, promiſſio ipſa eſt merè voluntaria, vt ſuprà oſtenſum eſt: ergo pro voluntate promittentis poteſt in qualibet materia fieri ſola promiſſio, quæ ibi ſiſtat, & ad traditionem non tranſeat. Probatur conſequentia, quia promiſſio de ſe eſt prior, & ſeparabilis à traditione, quæ eſt poſterior, ergo pro voluntate promittentis poteſt cum effectu ſeparari, cum vtraque pendeat ex eius voluntate: ergo nulla eſt materia voti, quæ non ſit capax puri voti, ſimplicíſque promiſſionis ſine interuentu alicuius traditionis, ergo illa duo genera votorum non poſſunt ex materiis diſtingui.

Secũda concluſio. Impoſſibile eſt ex ſolis materiis diſtinguere vota ſimplicia.

10. Tertiò probatur eiſdem exemplis, quæ contraria ſententia proferebat. Nam in materia caſtitatis re vera datur pura promiſſio abſque vlla traditione, quia vouens ſimpliciter caſtitatem, nihil aliud intendit, quàm promittere, & actus, ac effectus non excedit intentionem agentis. Idémque eſt de ſimplici voto obedientiæ, per quod nullum ius acquiritur homini, cui obediendum eſt, ſupponimus enim illi non fieri promiſſionem aliquam, nec traditionem, nam hoc eſt in poteſtate vouentis. Addere etiam poſſumus votum ſimplex paupertatis, quod obligat æquè, ac illa duo, &

Confirmatur aſſertio retorquendo exempla pro oppoſita parte allata.

nullam

nullam per ſe includit traditionem, quia ex vi talis voti non tradit homo diuitias, quas habebat, nec ſe illis ſpoliat, donec cum effectu impleat votum, nec etiam fit incapax acquirendi illas, licèt obligetur ad non acquirendas, ſicut per votum caſtitatis fit in propria materia, eſt ergo eadem omnium ratio. Quartò, licèt votum fiat de re iam exiſtente in ordine ad futurum vſum, non ſequitur in tali voto includi aliquam traditionem, quia per talem promiſſionem non alienatur res, nec transfertur in alium. Qui enim vouet dare eleemoſynam ex pecunia, quam habet, nondum illam tradit, neque à ſe abdicat, & ratio à priori eſt, quia promiſſio vt ſic, non eſt actio ſufficiens ad hunc effectum. Ita ergo qui vouet caſtitatem, licet promittat talem vſum ſui corporis, nemini tradit corpus ſuum, ſed ſolùm ſe obligat ad vtendum illo tali modo, & hinc prouenit, vt ſi tradat poſteà ſuum corpus vxori, matrimonium teneat, quia licèt tradiderit ei rem alteri promiſſam, non tamen rem alienam, neque alteri traditam.

Qui vouit caſtitatem quomodo poſſit validũ matrimoniũ contrahere.

11.

Vnde proueniat, quod votum caſtitatis, & ſimilia, obligent ſtatim, ac ſemper.

Quintò quòd caſtitatis votum, & ſimilia, obligent ſtatim, ac ſemper, non prouenit ex traditione, ſed ex qualitate materiæ, quæ eſt negatiua, & ex intentione promittentis obligandi ſe ſtatim, & ſimpliciter, ac perpetuò. Si enim qui vouet non mentiri, aut non furari, vel non inferre malum inimico, ex tunc obligatur, & pro ſemper, & tamen in his votis fingi non poteſt aliqua traditio. Et ſimiliter votum non nubendi ſtatim obligat, & pro ſemper, nihilominùs non habet vmbram traditionis. Solùm ergo differt à voto caſtitatis, quod hoc vniuerſalius eſt ex parte materiæ, non tamen in modo obligationis, aut traditionis. Sextò, differentia illa inter votum caſtitatis, & religionis falſa eſt, & ſine fundamento: nam quòd per fornicationem violetur vnum votum, & non aliud, non eſt, quia vnum eſt promiſſio, & aliud traditio, ſed quia materia voti caſtitatis eſt abſtinentia ab actibus venereis, materia autem voti religionis tantùm eſt ingreſſus Religionis. Et inde etiam eſt, quod prius votum obliget ſemper, & pro ſemper in ſua materia, ſecundum verò licet obliget ſemper, non tamen pro ſemper: quia cùm vnum ſit de priuatione, aliud de affirmatione, obligant ad inſtar præcepti affirmatiui, & negatiui. Tamen quatenus in illa affirmatione voti religionis inuoluitur aliqua negatio, ſecundùm illam obligat pro ſemper, ſcilicet ad non contrahendum matrimonium, & multò magis ad non conſummandum. Vnde fruſtrà etiam dicitur vnum votum, ſcilicet caſtitatis, eſſe de præſenti, aliud verò Religionis eſſe de futuro. Nam in vtroque, perſona circa quam, ſeu de qua vouetur, præſens eſt, & ſub dominio vouentis manet poſt vtrumque votum, ſicut ante erat: vſus autem, ſeu actiones talis perſonæ, quæ promittuntur in vtroque voto, ſunt de futuro, licèt in vno ſint plures, vel pauciores quàm in alio: quod impertinens eſt ad rationem præſentis, vel futuri. Atque ita etiam concluditur, non magis in vno illorum votorum eſſe traditionem, quàm in alio: quia in vtroque eſt tantùm obligatio ad vſum futurum proprij corporis, vel ſuppoſiti, ſine abdicatione domini, vel poſſeſſionis illius, & ſine tranſlatione in alium. Neque etiam magis conſecratur perſona illa Deo per vnum votum, quàm per aliud, quod attinet ad modum conſecrationis (ſi ita cum arguente loquendum eſt) quia illa conſecratio non eſt aliud, quàm vinculum, quod eiuſdem rationis eſt in vtroque

Vera aſſignatur differẽtia inter votum caſtitatis, & religionis.

A voto: ſed in vno eſt in vna materia, & in alio in diuerſa, & ex illa parte poteſt vnum votum dici ſacratius, vel excellentius alio, non verò magis dici poteſt traditio. Et non facilè indicari poteſt, per quod illorum perſona magis dedicetur Deo, nam licèt votum caſtitatis ſtatim ad plura obliget, tamen votum religionis obligat pro debito tempore ad rem excellentiorem. Nulla ergo eſt differentia talium votorum ex eorum materiis.

Non ſatis indicari poteſt, per quod horũ vototum religionis, aut caſtitatis, perſona magis conſecretur Deo.

Dico tertiò: Ex intentione, & actione vouentis fieri poteſt, vt cum voto ſimplici coniungatur aliqua traditio, nó tamen fieri poteſt, vt traditio ſit de eſſentia talis voti, vel differentia per ſe contrahens illud, vel denique, vt traditio ipſa ſit promiſſio, vel è conuerſo. Hæc aſſertio directè eſt contra ſecundũ B membrum ſuprà propoſitum: & in ea ſupponitur, hæc duo eſſe valdè diuerſa, ſcilicet traditionem, & promiſſionem coniunctim, ſeu concomitantẽ fieri, & vnã eſſe aliam, vel de ratione alterius: quod iam eſt per ſe notum, vt nulla indigeat probatione, vel declaratione, præter quam quòd ex probatione vtriuſque partis ſatis explicabitur. Prior ergo pars de concomitantia declaratur priùs humanis exemplis, nam qui donat alteri arborẽ, conſequenter tradit illi fructus in radice, ſeu ius ad illos, & nihilominùs poteſt addere promiſſionem nunquã percipiendi fructus ex tali arbore. Item qui alteri donat rem aliquam, tradit illã, & nihilominùs ſæpe addit promiſſionem nunquam iterum petendi illam. Sic ergo in rebus diuinis poteſt quis tradere Deo res C ſuas, donando illas Eccleſiæ, & votum Deo facere nũquam iterum petendi illas, vel aliquem fructum temporalem ex illis, quod votum ſimplex eſt coniunctum cum traditione, vt conſtat. Idémque contingere poteſt etiam in votis ſimplicibus, caſtitatis, obedientiæ, vel paupertatis, vt ſiquis ex pacto, perpetuò ſe tradat hoſpitali ad ſeruiendum in illo, ſimúlq; promittat Deo, ibi ſeruaturũ obedientiam, aut caſtitatẽ, &c. Et in aliquibus religionibus ſunt conuerſi, qui ſe tradunt religioni, non per profeſſionem, ſed per alium modum pactionis, ſimúlque votum aliquod ſimplex emittunt, vt caſtitatis, vel obedientiæ. Et in quibuſdam Congregationibus non approbatis ad ſtatum religioſum, poſſunt ſimilia vota ſimplicia cum traditione aliqua coniuncta D reperiri, vt notat Nauarrus Comment. 1. de Regul. notab. 23. num. 19. ex Gloſ. in Clement. *Cùm ex eo*, de ſent. excommunic. Verb. *Tertiò*, & in Clement. 1. de Relig. dom. verb. *Obedientiam*, & infrà oſtendemus, etiam in aliquo ſtatu verè Religioſo poſſe vota ſimplicia coniungi cum traditione.

12.

Ex intẽtione vouẽtis fieri poteſt vt cũ voto ſimplici coniungatur aliqua traditio, non tamẽ poterit eſſe de eſſentia voti.

Confirmatio ab exemplis.

Nauarr.
Gloſſa.

Vota ſimplicia in aliquo ſtatu religioſo coniungi poſſunt cum traditione.

Ratio denique clara eſt, quia licèt illa duo ſint diuerſa, non tamem ſunt repugnantia, & poſſunt ſe iuuare ad maiorem confirmationem pacti: ergo ex libera voluntate hominis poſſunt interdum coniungi, ſicut iuramentum additur interdum promiſſioni, ſeu voto. Conſiderandum tamen eſt, ſemper illa duo cadere ſuper res diuerſas, vel ſub diuerſa ratione, nam res, quæ traditur realiter, & in ſe, vt ſic non poteſt promitti, quia inuoluitur E repugnantia, quia promiſſio ordinatur ad traditionem: vnde ſi res ſupponitur tradita, tollitur obiectum promiſſionis de eadem re ſub eadem ratione, quia promiſſio eſſe non poteſt de re iam facta. Nihilominùs tamen circa rem traditam poteſt fieri promiſſio conſeruandi illam, vel non auferendi illam, & circa rem traditam non in ſe, ſed in radice, poteſt fieri promiſſio dandi cum effectu talem rem, vel non impediendi vſumfructum illius, vt fructus futuri traduntur donando arborem

13.

Ratio aperta aſſertionis.

Promiſſio eſſe non poteſt de re iam facta.

arborem,& homo tradit futura opera ſua, vendendo ſe , & tamen ibi poteſt addi promiſſio ſeruiendi,&c. Hoc ergo modo poteſt coniungi promiſſio cum traditione , & ita ſemper verſatur circa actionem , vel omiſſionem diuerſam , vt trado rem , & promitto non retractare , trado perſonam, & promitto ſeruire,& ſic de aliis, neque alius modus huius coniunctionis excogitari poteſt.

14. Oſtenditur promiſſionē & traditionē licet coniungantur nunquā ita confundi, vt vna ſit alia.

Atque ex his oſtenditur facile altera pars , quòd nimirùm illa duo,promiſſio, & traditio, licet coniungantur , nunquam ita confundantur , vt vna ſit alia,vel vna ſit differentia contrahens alterius. Patet primò , quia illa duo non verſantur circa idem, ſecundum idem,nec immediatè conferunt idem,vt proximè oſtenſum eſt , ergo nunquam poſſunt inter ſe confundi,nam hæc vincula ſeu iura moralia ex materiis,& primis actibus diſtinguuntur ad modum potentiarum,vel habituum,aut actionum.Secundò,quia illa duo habent oppoſitas rationes , vt conſtat ex proximè dictis, quia traditio eſt de præſenti : promiſſio autem de futuro , ideóque de eo quod immediatè,ac formaliter promittitur,non ſit ſimul traditio,quia eſt repugnantia,vt oſtendi;ergo fieri non poteſt, vt traditio, fiat promiſſio , vel vt formaliter, ac per ſe contrahat illam. Tertiò, votum ſimplex quantumuis ſit coniunctum traditioni, ſemper eſt in ſpecie promiſſionis , & in illa habet vltimum complementum , vſque ad ſpeciem vltimam , vt in prima aſſertione probatum eſt : ergo nunquam poteſt ita cum traditione coniungi, vt in ratione voti amplius determinetur per ſe, ſed ſolùm accidentaliter, & denominatiuè. Quia non poteſt ſpecies vltima amplius determinari per eſſentialem differentiam, quod non ſolùm in ſpeciebus phyſicis quarumcumque rerum actuum, & habituum inuenitur, ſed etiam in ſpeciebus boni , ac mali moralis neceſſarium eſt , vt ex Prima ſecundæ ſuppono , & vtroque modo in præſenti applicari , & verificari debet. Quartò , numquam ita coniunguntur illæ duæ rationes ex voluntate vouentis , ſeu operantis , quin poſſint ex eadem ſeparari,ergo ſignum eſt, coniunctionem illam eſſe accidentalem, & non in vnica ratione eſſentiali eiuſdem actus. Conſequentia clara eſt , & antecedens patet, tum in exemplis adductis , nam qui ſe tradit hoſpitali vouendo caſtitatem,vel obedientiam,poſſet ſe tradere ſine vllo voto , & è conuerſo poſſet vouere & nullam traditionem facere,& ſic de aliis. Tum etiam quia illa duo circa diuerſa verſantur, & ad diſtinctos effectus ordinantur , vt oſtenſum eſt, & non habent per ſe connexionem : ſed ex voluntate operantis.

Votum ſimplex quantũuis coniunctum traditioni ſemper eſt in ſpecie promiſſionis.

15. Expenditur ſecunda ſententia.

Atque hinc conſtat,quid dicendum ſit ad ſecundam ſententiam , & eius fundamentum. Aliquid enim verum continet,& aliquid falſum, & aliquid etiam dubium.Verum quidem eſt abſolutè loquendo,eſſe in poteſtate hominis colere Deum,non tantùm votis,& promiſſionibus, ſed etiam donationibus, ſeu traditionibus earum rerum , quas ab ipſo accepit, iuxta illud 1.Paralip.29. *Quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.* Et ita poteſt hæc poſterior pars probari ex dictis de obligationibus tract. 2. lib.1. & ex dicendis infrà de ſtatu religioſo. Prior verò pars vt clara ſumitur ex his , quæ de voto dicere cœpimus,& in ſequentibus perficiemus. Hinc verum etiam eſt , eſſe in poteſtate hominis vouentis coniungere cum voto traditionem aliquam factam in honorem, & cultum Dei : quia ſicut vtraque actio voluntaria eſt,ita eſt etiam voluntarium, vtramque coniungere , cum in hac coniunctione

A repugnantia non ſit,vt ex dictis conſtat. Ac ſubinde verum etiam eſt , ex intentione operantis pendere duplicem modum faciendi ſimplex votum, ſcilicet cum aliqua traditione adiuncta,vel ſine illa,quia,vt oſtendimus, hæc non ſunt per ſe connexa,nec ratione materiæ, nec alio titulo : & ideò ex ſola intentione, id eſt, voluntate operantis pendet vno,vel alio modo operari. Cùm autem dico, *ſola*, non excludo inſtitutionem Eccleſiæ , quæ in hoc interuenire poteſt imponendo formam,& modum ſeruandum in huiuſmodi actibus , ſed ſenſus eſt, in vſu ipſo, & exercitio totum pendere ex conſenſu , & intentione operantis : quamuis hæc debeat eſſe recta , & iuxta præſcriptam formam , vel per Eccleſiam, vel ſecundum rationem naturalem, vbi B Eccleſia formam non adhibuit.

Ex intentione operantis pēdet votum ſimplex,cum aliqua traditione, vel ſine illa fieri.

16. Non poſſe ex intentione operãtis fieri votum ſimplex , quod ſimul ſit votum , & traditio.

Nihilominùs tamen falſum eſt , poſſe ex intentione operantis fieri votum ſimplex,quod ſimul ſit votum , & traditio , nam licet ſit in poteſtate hominis hæc coniungere, non tamen illa ita confundere , quin in ſuis rationibus diſtincta, & ſeparabilia maneant : vt oſtenſum eſt. Vnde ſecundò falſum eſt , traditionem alicuius rei , quæ ſit Deo in cultum eius , propter intentionem operantis fieri propriè , & eſſentialiter votum , vt nunc de illo loquimur. Vt enim diximus in principio huius materiæ, votum in vno ſignificato idem eſt, quod deſiderium,& hoc modo omnis donatio voluntaria poteſt dici votum. Item adnotauimus , quod ſicut ſacrificium interdum ſignificat rem oblatam , ita C etiam vota ſæpè dicuntur res illæ,quæ Deo ex toto offeruntur,vt eſt frequens in Scriptura. Nihilominus votum propriè , & vt nunc de illo loquimur, promiſſionem ſignificat,& ſi ſit votum ſimplex puram etiam promiſſionem dicit,traditio autem formaliter non eſt promiſſio,vnde nec eſt votum:ergo non poteſt intentio operantis facere, vt votum faciat tradendo aliquid, licet poſſit facere, vt traditioni adiungat votum.Atque hinc tertiò falſum eſt, ex traditione,vt ſic oriri cultum,vel obligationem eiuſdem rationis cum cultu , & obligatione voti. Neque per hoc multiplicantur plures actus religionis,quàm in ſuperioribus cum D.Thoma, & communi doctrina poſiti ſunt.Nam oblatio,actus eſt religionis D à voto diſtinctus : omnis autem traditio Deo facta, eſt quædam oblatio, vt ex ipſis vocibus conſtat. Obligationes etiam, quæ ex traditione, & promiſſione oriuntur , etiamſi demus ad eandem virtutem pertinere , diſtinctarum rationum ſunt; tum quia obligatio orta ex traditione magis rigoroſa eſt , magiſque participat de ratione iuſtitiæ, tum etiam , quia res tradita Deo magis efficitur ſacra per actualem donationem , quàm per ſolam promiſſionem,vt conſtat.Et ita ſufficienter reſponſum eſt ad omnia , quæ in illo ſecundo modo dicendi afferebantur.

Propria voti ſignificatio eſt in promiſſione.

Omnis traditio Deo facta eſt quædã oblatio.

17. An traditio ad Deũ immediatè fieri poſſit ſine interuentu hominis acceptantis loco Dei.

Dubium autem ex diſcurſu ibi facto relinquitur. An traditio ad Deum fieri poſſit immediatè ad ipſum , ſine interuentu alicuius hominis , qui loco Dei acceptet donationem ipſi factam , per E ſolam voluntatem hominis ſe , vel ſua donantis, & tradentis Deo , acceptante etiam Deo per ſe ipſam donationem. An verò de ratione traditionis Deo factæ ſit , vt ſemper fiat interuentu hominis, acceptantis nomine Dei traditionem, vt valida , & conſummata eſſe poſſit ? Quæ ſanè quæſtio grauis eſt, & dubia , tamen ad punctum præſentis diſputationis non eſt neceſſaria eius reſolutio : nam quomodocumque traditio fiat , eſt extra rationem promiſſionis, & voti , vt declaratum eſt : poterit

autem eſſe neceſſaria illius quæſtionis reſolutio,ad declarandam eſſentiam ſtatus religioſi, & ideò ibi commodius diſputabitur. Alia item quæſtio ex dictis pullulabat, ſcilicet, an omnis promiſſio ad Deum, etiam intra latitudinem promiſſionis, ſit eiuſdem rationis, & eodem modo fiat ex parte ſua (quicquid ſit de diuerſitate materiæ, de qua poſtea dicetur.) Sed hæc quæſtio habebit commodiorem locum in lib.4. vbi de obligatione voti dicetur.

CAPVT XV.

Vtrum votum ſit actus à Religione elicitus?

1. Explicuimus hactenus naturam voti,quoad entitatem quaſi phyſicam, & quoad conditiones communes actibus moralibus: nam ſi quis rectè attendat,ferè omnia, quæ ad votum ex parte actus neceſſaria eſſe oſtendimus, in omni promiſſione,& obligatione neceſſaria ſunt ſeruata proportione. Nunc ergo ſupereſt explicanda ratio honeſtatis, & virtutis, quæ in voto reperitur. Poſſumus autem ſupponere ex dictis in capit. 1. actum voti quantum eſt ex ſe, & ex vi ſui obiecti, honeſtum eſſe: hoc enim contra hæreticos ſufficienter oſtenſum eſt,neque circa id noua difficultas occurrit, loquimur enim de Bonitate ex genere, & ex vi obiecti: nam ex praua intentione operantis, vel aliis circunſtantiis clarum eſt, poſſe votum peccaminosè fieri: ſed hæc ſunt per accidens, & ſub ſcientiam non cadunt. Inquirimus ergo ſpecificam rationem, & honeſtatem voti. Ad quam explicandam duo in voto diſtinguenda ſunt. Vnum eſt emittere votum, ſeu actus promittendi Deo: aliud eſt implere promiſſum, ſeu actus ſeruandi votum: prior eſt actus non debitus; poſterior verò iam eſt debitus.

Actus voti ex vi ſui obiecti honeſtus eſt.

Senſus quæſtionis.

2. Hinc ergo ſumi poteſt prima ratio dubitandi circa priorem actum, quod non poſſit eſſe actus religionis, quia religio eſt virtus reddens debitum cultum,ſed promiſſio non eſt debitus, ſed voluntarius cultus, ergo non eſt actus virtutis religionis.Secunda,inter homines promittere, & implere promiſſum non ſunt actus eiuſdem virtutis, ergo nec reſpectu Dei: ſed implere votum eſt actus religionis, ergo facere votum non eſt munus eiuſdem virtutis. Primum antecedens patet, quia promittere eſt liberalitatis, miſericordiæ, aut amicitiæ: implere autem eſt iuſtitiæ, aut fidelitatis. Prima conſequentia tenet à paritate rationis. Minor autem certa eſt, quia ſeruare Deo fidelitatem, maximè pertinet ad honorem, & cultum eius:ſeruare autem votum fidelitatis eſt. Et inde eſt clara ſecunda conſequentia, quia promittere non ſpectat ad fidelitatem. Tertia, Promiſſio ex ſe non determinat certam ſpeciem honeſtatis, ſed iuxta intentionem vouentis multiplex eſſe poteſt. Quod patet ex humanis: nam ſiquis promittat alicui pecuniam, ſolùm, quia prudenter credit illud pertinere ad liberalem vſum pecuniæ, actus ille liberalitatis eſt: ſi verò promittat ex compaſſione, vt miſeriam eius ſubleuet, actus miſericordiæ eſt: ſi ob ſolum amorem eius, cui promittit, actus amicitiæ eſt: ſi propter beneficium acceptum, erit actus gratitudinis: ſi vt alter aliquid rependat, erit vel actus iuſtitiæ commutatiuæ, vel alterius amoris proprij commodi; nunquam autem videtur eſſe actus obſeruantiæ (aut honoris humani.) Sic ergo promiſſio ad Deum præcisè ſumpta, non videtur habere ſpeciem honeſtatis, ſed poſſe eſſe charitatis, & amicitiæ ad Deum, ſi ex puro illius amore fiat, vel gratitudinis, ſi fiat propter beneficium acceptum. Vnde ad ſummum ad religionem poterit ſub ea ratione pertinere, quatenùs gratitudo ad Deum ſub Religione continetur. Alia verò genera virtutum, numerata inter homines, circa Deum locum non habent, præter illud de ſpecie proprij commodi: nam etiam poteſt homo aliquid promittere Deo, vt ab eo aliquod beneficium obtineat, & tunc pertinebit ad virtutem ſpei, ſi id, quod intenditur, & ſperatur ſupernaturale ſit aliquo modo, ſeu ſupernaturaliter obtinendum: alioqui procedet illa promiſſio ex naturali amore alicuius proprij commodi.

Prima ratio dubitandi. — Secunda. — Tertia.

3. Occurrit hoc loco tractandus error hæreticorum huius temporis, qui damnant vota facta ſub ratione cultus, licèt permittant illa ſub aliis inferioribus rationibus. Quorum fundamentum eſt, quia omnis voluntarius cultus in lege gratiæ prohibitus eſt. Sed hoc fundamentum vanum eſt, vt oſtendi ſuprà c.1.& tract.2. c.1. Vnde error ipſe irrationabilis prorſus eſt, quia non ſolùm fidei, ſed etiam rationi contrarius eſt. Primum conſtat ex Scripturis, quæ paſſim docent colere Deum votis, & muneribus Pſal.75.Deut.23. & ſpecialiter de tẽpore legis gratiæ Iſai.19. Quod etiam ſatis confirmat vſus,& traditio Eccleſiæ.Secundum facilè etiã oſtenditur,tum quia ſi votum de ſe non eſt malum, cur erit malum illud facere in gloriam,& honorem Dei, ſi res promiſſa illi grata eſſe credatur? Certè illa circunſtantia potius conferet operi bonitatem & excellentiam.Tum etiam quia votum ipſum intrinſecè continet cultum,vt oſtendemus,ergo maximè ſub ea ratione fieri debet.

Expenditur hæreticorum error damnantium vota ſub ratione cultus.

4. Hoc ergo prætermiſſo errore, vt ſpeciem huius actus explicemus aduertendum eſt, de intrinſeca ratione promiſſionis eſſe, vt id, quod promittitur ſit aliquo modo bonum eius, cui fit promiſsio. Ita docet D.Thomas dicta quæſt. 88. quia aliàs non eſſet promiſsio, ſed comminatio, vel actus impertinens alteri non acceptabilis. Hoc autem bonum in ſe ſpectatum reſpectu eius, cui promittitur non poteſt eſſe niſi vel honoris, vel alicuius commodi: nam ad hæc reducitur vtile, quatenus ad ea ordinatur. In ordine verò ad rectam rationem, & ad ipſum promittentem erit tale bonum honeſtum quando honeſtum fuerit alterius commodum, vel honorem procurare. In hoc autem inuenitur differentia in ſuperioribus tacta inter Deum, & homines quod homini poteſt aliquid promitti, & propter honorem,& propter commoditatem eius: Deo autem nulla commoditas, vel vtilitas ex noſtris operibus redundare poteſt, ſed tantum honor, & gloria,quia non eſt capax alterius commodi, iuxta illud Pſal.15. *Deus meus es tu,quoniam bonorum meorum non eges.*Et ideò promiſsio ad Deum ſolo titulo honoris,& cultus fieri poteſt.

De ratione promiſſionis eſſe, vt promiſſum ſit bonum eius cui fit promiſſio. *D. Thom.*

Differentia inter ea quæ promittuntur Deo & hominibus. *Pſal.* 15.

5. Ex his ergo concluditur primò votum verum, ac validum ex ſe, eſſe actum elicitum à religione. Ita docet D. Thomas dicta quæſt. artic. 5. & eſt communiter receptum à Theologis.Probatur,quia eſt promiſſio facta Deo, ergo proximè intendit diuinum honorem, quia per talem promiſſionem nullum aliud bonum Dei intendi poteſt, vt declaratum eſt, ergo eſt actus religionis,nam hæc virtus eſt, quæ Dei honorem procurat. Dices: Etiam poſſumus Deo promittere amare illum, credere in illum, obedire illi, non ex affectu honoris,vel cultus,ſed tantum ex affectu amoris,fidei,& obedientiæ, talis ergo promiſſio non eſt actus

Votum verũ ac validum ex ſe eſt actus virtutis religionis. *D.Thom.*

Obiectio.

Religio

Solutio.

Religionis. Reſpondeo negando antecedens: nam A ſicut non poſſumus vouere Deo caſtitatem ex puro affectu caſtitatis, ſed affectu diuini honoris per caſtitatem, ita neque illarum virtutum actus poſſumus Deo promittere, niſi ex affectu diuini honoris. Nam in illa promiſſione non eſt tantùm conſiderandum, quòd materia eius circa Deum verſatur, ſed etiam, quod ipſa promiſſio Deo fit, & ideò ſeruat illam communem rationem promiſſionis, quæ eſt reſpicere aliquo modo bonum eius, cui fit: amor autem, fides, & obedientia Dei, non ſunt bona Dei, niſi quantum in eius honorem redundant, & ideo ſolùm ſub ea ratione poſſunt Deo promitti. Et huc tendit ratio Diui Thomæ in dicto artic.5. quòd per promiſſionem ordinatur ad Deum id, quod promittitur, & ideò B promiſſio ipſa eſt actus elicitus illius virtutis, quia omnia ordinat in cultum Dei, hæc autem eſt religio, quia nimirum per illam ordinationem non poteſt alia Dei commoditas intendi, præter cultum, vt explicuimus.

Alia obiectio.

5. Dicet rurſus aliquis; vt votum ſit actus religionis, non ſatis eſt, quod materia promiſſa ſit honorifica Deo, ſed etiam neceſſe eſt, vt ipſamet promiſſio ſit cultus Dei, hoc autem non ſequitur neceſſariò ex illo: nam poteſt quis promittere Deo cultum aliquem, non vt ipſamet promiſſione illum colat, ſed vt aliquid à Deo impetret, vt frequenter fit, vel ob alium ſimilem finem. Sicut poteſt homo promittere homini aliquid, quod ſit in commodum eius, non tamen ob commodum, C ſed ob aliam rationem. Vt autem aliquis actus ſit alicuius virtutis, non ſatis eſt, vt verſetur circa materiam habentem honeſtatem illius virtutis, ſed oportet vt etiam propter talem honeſtatem verſetur, vt ex 1.2. ſuppono. Et declaratur etiam retorquendo argumentum factum: nam promittere amare, non eſt amare, neque elicitur à charitate; ergo promittere colere, non eſt colere, neque elicitur à Religione.

Poteſt aliquis promittere Deo cultum aliquẽ, vt aliquid à Deo impetret.

Solutio. Velle obligari Deo ad tale opus, & tale opus diuerſa ſunt.

6. Reſpondetur hîc rectè ſequi vnum ex alio. Vt autem hoc declaremus diſtinguamus duo, ſcilicet velle obligari Deo ad tale opus; & ipſum opus: nam opus ſecundum ſe licet tantùm ſit aptum ad cultum, tamen obligatio ad illud includit rationem cultus, & inde fit, vt velle ſe obligare ſit actus D elicitus à virtute colente Deum, quæ eſt religio. Idémque eſt, ſi ſub nomine promiſſionis loquamur, nam voluntas efficax ſe obligandi Deo eſt promiſſio, vt dixi. Idémque eſt cum proportione, ſi iuxta probabilem opinionem de promiſſione loquamur, vt de actu diſtincto ab illa voluntate: nam licet illa promiſſio, vt eſt actus diſtinctus ab ipſo velle, ſit quaſi imperata ab illo, tamen vt componit cum illa vnum moralem actum, ſic conſtituit votum, tanquam vnum actum à Religione elicitum. Sic ergo ipſamet promiſſio Deo facta eſt de ſe quidam cultus Dei, hoc ipſo, quòd cadere non poteſt in rem promiſſam, niſi quatenus pertinet ad honorem Dei: nam ſicut promiſſio alicuius boni vtilis, eſt etiam quoddam bonum vtile, E reſpectu eius, cui fit, ita promiſſio honoris, eſt de ſe quidam honor eius, cui fit, ergo ſi voluntas promittendi ſit recta, & conformis tali obiecto, erit actus religionis. Vnde rectè aduertit Caietanus dicto articulo 5. ad 2. quòd licèt res Deo promiſſa non exhibeatur per ſolam promiſſionem, ipſamet promiſſio iam exhibetur, & quaſi donatur, quia per illam actu ſubiicitur mens Deo, & ita voluntas promittendo donat Deo, non rem promiſſam, ſed ſeipſam in cultum Dei, quem ipſa promiſſione honorat. Hoc ergo modo ipſa promiſſio ſeu votum, eſt actus à religione elicitus.

Promiſſio Deo facta eſt de ſe cultus Dei.

Caietan.

Volũtas pro ſua libertate poteſt nõ intendere cultum Dei, ſed propterea votum non deſinit eſſe Dei cultus.

7. Neque obſtat, quod voluntas pro ſua libertate poſſit in promiſſione ipſa non intendere cultum Dei, etiamſi velit promittere rem pertinentem ad cultum Dei, (quomodo ſupra diximus, votum praua intentione factum poſſe eſſe verum, & validum) quia inde ſolùm ſequitur, poſſe ab aliquo fieri votum, non honeſtè, nec religiosè, non tamen hoc tollit, quin ipſum votum de ſe ſit actus religionis. Et hoc explicui in aſſertione, quando dixi, votum *ex ſe*, eſſe actum religionis. Votum enim (vt ita dicam) ſupponit pro ipſa obligatione actuali, ſeu promiſſione, quæ ex ſe intrinſecè continet cultum Dei vt declaraui, & ideò ex ſe poſtulat voluntatem, quæ hunc cultum intendat: vnde ſi ita fiat, erit actus religionis: quod autem fiat ex alia peregrina voluntate, eſt per accidens, & non mutat naturam ipſius actus.

An votum ſit actus elicitus virtute ſupernaturali.

Conc. Arauſ.

D. Auguſt.

Votum rectè factum eſt actus ſupernaturalis.

8. Quæret verò aliquis. An intelligendum hoc ſit de religione infuſa, vel acquiſita? Quod eſt quærere, an ſit actus ſupernaturalis, an naturalis. Ad quod breuiter dicendum eſt, ad vouendum Deo rectè, & conuenienter ſaluti æternæ, neceſſariam eſſe gratiam, vt definit Concil. Arau. c.11. & habetur in lib. Sent. Auguſtini à Proſpero collectarum in 54. & ſumitur ex eodem Auguſtino lib.17. de ciuit. cap.4. poſt medium. Vnde conſtat votum rectè factum actum ſupernaturalem eſſe aliquo modo, quia gratia per ſe, propter ſupernaturalem actũ neceſſaria eſt. Vnde etiam eſt probabilius eſſe actũ per ſe infuſum, & ab infuſa religione elicitum, vt perfecto, & connaturali modo fiat: iuxta ea, quæ in primo tractatu diximus de ipſa virtute Religionis, eſt enim eadem ratio de hoc actu, cùm ſit vnus ex præcipuis huius virtutis. Adde quòd licet Gentiles, vel Philoſophi lumine naturæ ducti cognouerint aliquo modo vouendi vſum, & rationem, nihilominus veram rationem rectè vouendi ignoraſſe, quia non poteſt cenſeri votum rectum, niſi quod ex fine fit. Vnde eſt illud Auguſtin. apud Proſper. ſent. 15. *Quiſquis bene cogitat, quæ Deo voueat, & quæ vouendo perſoluat, ſe ipſum voueat, & reddat*, & infrà, *Sed videndum eſt quid, & cui offeras, quia veri ſacrificij extra Catholicam Eccleſiam locus non eſt*, quia nimirum ſine fide non rectè vouetur. Ergo votum rectè, & conuenienter factum actus eſt religionis infuſæ.

Gẽtiles licet vouẽdi vſum cognouerint, non tamen rectam rationẽ vouẽdi cognouerunt.

Auguſt.

Votum implere eſt actus Religionis non elicitus, ſed imperatus.

D. Thom.

Iſai. 19.

9. Dico ſecundò, votum implere reddendo Deo, quod illi promiſſum eſt, eſt actus religionis, non tamen per ſe elicitus, ſed imperatus. Sumitur ex Diuo Thoma dicto articul.3. Priórque pars rectè probatur illo teſtimonio, quod adducit D.Thom. ex Iſai.19. *In illo die cognoſcent Ægyptij Dominum, & colent eum in hoſtijs, & muneribus, & vota vouebunt, & ſoluent*, vbi tam vouere, quàm ſoluere ponuntur inter actus diuini cultus. Ratio etiam conſtat ex dictis, quia in tantum talis actus poteſt eſſe materia voti, in quantum aliquo modo ad honorem ſeu cultum Dei ordinari poteſt, ſed per votum ad hunc cultum ordinatur, ergo vt ſic eſt actus pertinens ad Religionem. Item per votum adiungitur illi quædam neceſſitas ad Religionem ſpectans, nimirum, quòd Deo fidelitas ſeruetur, ergo ſi talis actus fiat ex vi voti, ad Religionẽ pertinet, quia ſeruare fidelitatem Deo, ad eius cultum ſpectat. Si enim promittere Deo aliquid, cultus eſt Dei; ergo & donare (vt ita dicam) quod promiſſum eſt, cultus erit Dei, nam vtroque actu in Dei reue

Seruare fidelitatem Deo ad religionẽ pertinet.

reuerentiam,& honorem operamur. Vnde è contrario non ſeruare Deo promiſſum, irreligioſitas eſt; ergo ſeruare eſt religio. Item vouere idolo, & ſoluere votum, idololatria eſt, ergo reſpectu Dei, vtrumque eſt vera latria.

10. Atque ex his conſtat poſterior pars aſſertionis, hũc nimirum actum eſſe imperatum, non elicitum à religione, ex vi voti. Quod ideo addo, quia aliquando poteſt ſub votum cadere alius actus religionis, vt orare, ſacrificare: & tunc actus ex voto factus eſt quidem elicitus à religione, quia ipſe alias id habet ex vi ſolius obiecti,non quia per votum promiſſus eſt,ſed vt ſic eſt imperatus ab eadem religione per alium actum. Et idem eſt, quando quis vouet caſtitatem, ſeu profiteri religionem, tunc enim ipſum profiteri, ſeu vouere caſtitatem ex ſe ſunt actus eliciti à religione modo iam declarato: verùm quatenus fiunt, ex priori voto, & ad illud implendum fiunt ſunt actus imperati ab eadem religione, non enim repugnat eundem actum elici immediatè ab aliqua virtute, & imperari ab eadem medio alio actu. Quando verò actus per votum promiſſus de ſe non eſt actus religionis, ſed aliarum virtutum, tunc conſtat etiamſi fiat ex voto, non eſſe elicitum, ſed imperatum tantùm à religione quia votum non extrahit illum à propria natura & ſpecie, ſecundum quam eſt actus elicitus à propria virtute,ſed addit illi ordinationem diuini cultus, & inde habet, quod ſit actus à religione imperatus. Imò quia hæc ordinatio per votum, ſupponit in tali actu honeſtatem, ratione cuius poteſt ordinari ad diuinum cultum, ideò ſemper ſupponit illum actum, vt eliciendum ab alia virtute,& addit imperium religionis.

Non repugnat eũdem actum elici ab vna virtute, & imperari ab alia.

11. Quæret verò aliquis,vtrũ ad votum implendum neceſſarium ſit, vt talis actus imperetur à religione. Videtur enim, graue eſſe imponere hoc opus omnibus habẽtibus votum, quia illi non vouerunt facere ex Religione, ſed tantum facere. Qui ergo vouit ieiunare, ſatis implet votum; etiamſi nullo modo referat illud ieiunium in cultum Dei. Quòd ſi hoc ita eſt, non eſt vniuerſaliter verum,quod dictum eſt,ſeruare votum eſſe actum religionis, quia tunc neque elicitus,neque imperatus eſt.

Vtrũ ad votum implendum requiratur,vt talis actus imperetur à Religione.

12. Reſponſio. Reſpondeo primò,verba in his aſſertionibus, & quaſi definitionibus, non tam dicere actum, quàm aptitudinem,atque ita dici hunc actum imperatum religionis,quia quantùm ex vi voti natus eſt ita fieri, quamuis non ſemper ita fiat, neque ad implendam obligationem voti neceſſarium ſit ita fieri. Secundò quoad hoc vltimum,poſſumus diſtinguere:nam cõtingit ſeruare votum formaliter,vel tantùm materialiter. Tunc dico ſeruari votum formaliter,quando ad hoc fit actus, vt votum impleatur, & ad hunc modum implendi conſtat neceſſarium eſſe imperium religionis,quia in illo includitur intentio cultus:nam velle ſeruare promiſſum,eſt velle fidelem eſſe Deo, & hoc eſt quidam cultus Dei. Materialiter autẽ ſeruare votum eſt facere id quod eſt promiſſum ſine vlla memoria voti, vel relatione ad illud ſeruandum, & tunc non eſt neceſſarium imperium religionis, vt argumentum probat. Hîc autem ſeruandi modus ſufficiet quidem ad non peccandum contra votum, ex intentione ſaltem habituali ſoluendi debita, vt etiam argumentum probat,non tamen ſufficiet ad fructum, & vtilitatem,quam talis actus poſſet habere ex voto.

Votum poteſt ſeruari formaliter& materialiter.

13. Ad primam rationem dubitãdi in principio poſitam reſpondetur ex dictis in primo tractatu;& libro huius operis religionẽ non ſolùm reddere Deo cultũ debitum ex præcepto,ſed etiam ſpontaneum, quia licet talis actus in particulari non ſit debitus, per illum exhibetur Deo cultus ex genere ſuo, ſeu in communi debitus.Deinde dico votũ eſſe actum religionis,quatenus in ſe cultum Dei continet, & quatenus ad religionem ſpectat obſeruare,vt verè, ac fideliter,& digne Deo fiat, ſicut in ſuperioribus de iuramento dicebamus. Vnde in ſecundo argumento aliqui exiſtimant, etiam reſpectu hominis eiuſdem virtutis eſſe promittere, & ſoluere, fortè quia fidelitas ipſa humana dirigit promiſſionem,vt verè,& fideliter fiat. Et ita poteſt ad ſecundum negari aſſumptum. Verumtamen illo etiam dato reſpectu hominis,negatur cõſequentia reſpectu Dei, quia reſpectu hominis habent locum liberalitas, miſericordia, & aliæ ſimiles virtutes: Deo votum nihil offerri poteſt,ſiue promittendo,ſiue exhibendo,niſi per modum cultus,vt ſupra oſtenſum eſt.

Satisfit rationibus dubitandi ſuperius factis.

Ad primam. Religio reddit Deo, non ſolum debitum cultum, ſed etiã ſpõtaneum.

Ad ſecundã.

14. Ad tertium reſpondetur, ſolùm probare, votum quoad promiſſionem ipſam poſſe imperari ab aliis affectibus: quod verum eſſe fatemur,nec repugnat his,quæ dicta ſunt, quia etiam alij actus religionis poſſunt hoc modo imperari ab affectibus aliarum virtutum. Et hoc ipſum probat exemplum ibi adductum de promiſſione humana.Quin in ſuperioribus diximus, ac declarauimus, ſi promiſſio conſideretur ſolùm, vt eſt actus quaſi exterior religionis poſſe imperari etiam ex prauo affectu: ita vt propria virtus religionis,tunc nihil operetur in efficienda tali promiſſione,quod non impedit, quominus promiſſio ſecundum ſe ſit actus religioni debitus. Ex quo propterea habet, vt tunc etiam obliget, ſi materia capax ſit obligationis, vt ſupra etiam tractatum eſt.

Ad tertiam. Votũ quoad promiſſionẽ ipſam poteſt imperari ab aliis virtutibus.

CAPVT XVI.

Vtrùm omne votum ſit actus Religionis, & conſequenter an ſoli Deo fiat?

1. HÆc quæſtio neceſſaria eſt, vt adæquata ratio voti compleatur. Hactenus enim ſolum viſum eſt, votum eſſe actum religionis, quatenus Deo fit, & ideò oportet inquirere, an poſſit aliter aut alteri fieri, vt concludamus votum eſſe actum proprium ſolius religionis. Ratio autem dubitandi eſt,quia vota ſolent etiam Sanctis fieri,quæ ſancta,& religioſa cenſentur, ideóque valida, & obligationem inducentia, ſed Sancti ſunt creaturæ à Deo diſtinctæ,ergo. Maior conſtat, tum ex vſu Eccleſiæ,& omnium piorum,tum etiam ratione,quia homo non ſolùm Deo, ſed etiam homini poteſt aliquid promittere, ergo etiam hominibus ſanctis, & Beatis poſſumus promittere,nam licet nobiſcum non viuant, tamen noſtrarum rerum cognitionem & curam agunt:vnde ſicut illos oramus, & ad illos loquimur, ita etiam illis aliquid promittere poſſumus, promiſſio autem illa non eſt omnino humana, ſeu ciuilis, ſed ſacra, & aliquo modo religioſa: ergo eſt votum. Non pertinet autem ad virtutẽ religionis,quia non fit Deo,nec cõtinet cultum eius, ergo nõ omne votũ eſt actus religionis,aut Deo fit.

Ratio dubitandi. Vota ſolent Sanctis fieri.

2. Hæc quæſtio,& cum hæreticis, & inter Catholicos verſatur. Hæretici enim ſicut negant omnium Sanctorũ cultum,& preces ad illos;ita etiam omnino negant poſſe ad illos fundi vota abſque idololatria, cum quibus in hac parte ſenſit Eraſmus in colloquio inſcripto *Naufragium*, vt refert Bellarminus lib.3.de cultu Sanctorum cap.9.vtuntúrque Scripturæ teſtimoniis, in quibus ſolum legimus

Eraſmi conſenſus cũ hæreticis in negando poſſe Sanctis fundi vota. *Bellarm.*

legimus vota Deo fieri ſolere. Verumtamen de fundamento huius hæreſis non eſt hoc loco dicendum: nam quod Sancti à nobis colendi ſunt, & honorandi, oſtenſum à nobis eſt in 1. tom. 3. part. diſp. 52. Quod verò cum eis loqui, & conuerſari poſſimus, & ad eos preces fundere, ſuprà tractando de actu orationis demonſtratum eſt: eadem autem ratio eſt de promiſſione, vt ratio ſuperiùs facta demonſtrat. Quare nos pro certo ſupponimus, poſſe Sanctis fieri promiſſiones, & vota aliquo modo. Quam eſſe antiquam Eccleſiæ conſuetudinem probat Bellarminus ſuprà adductis variis Patrum teſtimoniis, in quibus his verbis vtuntur, loquentes de fidelibus, *Vota Sanctis offerunt*, & ſimilia. Maximè verò ad rem præſentem faciunt verba illa Gregor. Turonenſis lib. 2. de Hiſtor. Francorum cap. 37. *Domino gratias agentes, & vota beato Confeſſori promittentes.* (*Greg. Tur.*)

3. Cùm ergo conſtet, promiſſiones, & vota Sanctis aliquo modo fieri, in modo explicandi, quomodo illis non obſtantibus, ſoli Deo propriè votum fiat, variè ſentiunt Theologi. Quidam enim exiſtimant, quando vota fiunt Sanctis, duas intercedere promiſſiones, vnam proximè, & directè factam Sancto de hoc, vel illo opere faciendo in eius obſequium: aliam factam Deo, de priori promiſſione Sancto facta adimplenda. Hanc poſteriorem dicunt eſſe votum, non autem priorem, niſi fortaſſe per extrinſecam denominationem, modo infrà explicando, & ita ſaluant proprium votum ſoli Deo fieri. Ita ſentit D. Thomas d. quæſt. 88. artic. 5. ad 3. qui eandem rationem eſſe putat de promiſſione facta Sanctis, & de illa, quæ fit Prælato, vel hoſpitali, & voto ad Deum facto ſtabilitur. (Varia opinio Theologorũ in explicãdo quomodo votum ſoli Deo fiat. — *D. Thom.*)

4. Alij verò dicunt, Sanctos duobus modis poſſe conſiderari, ſcilicet, vel vt ſunt creaturæ rationales, & vt ſic, nõn eſſe capaces, vt eis fiant vota, quia votum continet adorationem latriæ, quæ non poteſt creaturæ, vt ſic tribui. Secundò poſſunt conſiderari Sancti, vt in eis Deus habitat per gloriam, & hoc modo aiunt poſſe vota propriè dicta fieri Sanctis. Ita ſentit Caietan. circa dictam ſolutionem ad 3. Diui Thomæ, vnde non videtur omnino amplecti doctrinam Diui Thomæ. Diſſimilem enim putat eſſe rationem de votis, quæ fiunt Sanctis, & quæ fiunt mortalibus hominibus, vt Prælatis, vel hoſpitalibus, &c. Nam hæc poſteriora vota non fiunt in honorem, & cultum hominum, ſed ſolius Dei, licet aliqua fiant in vtilitatem hominum: vota autem quæ fiunt Sanctis, fiunt in eorum honorem, & cultum propter gloriam Dei, quam participant, ergo eſt longè diuerſa ratio vtriuſque promiſſionis. Ideóque illa, quæ fit Sanctis per ſe poteſt eſſe verum votum. Et confirmat hoc Caietanus ex diuerſitate verborum, quibus hæc vota fieri ſolent: nemo enim dicit, *voueo Prælato*, aut *Xenodochio*, ſed *voueo Deo obedire Prælato*, aut *dare hoc, vel illud Xenodochio*. At verò de Sanctis dicitur, *Voueo beatæ Virgini, &c.* & ſpecialiter affert Caietanus formam ſuæ religioni, in qua dicitur, *Voueo Deo, Beatæ Mariæ, Beato Dominico, & omnibus Sanctis.* (Aliorũ opinio de eadẽ re. — *Caiet.* — Differentia inter vota quæ fiũt Sãctis & mortalibus hominibus.)

5. Ego verò cenſeo, ſimpliciter dicendum eſſe votum propriè ſoli Deo fieri, quod intendit D. Thomas, cuius ſententia vera, & ſatis perſpicua mihi eſſe videtur, quamuis illi aliquid addi poſſit ad maiorem explicationem, ad quam tradendam aduerto, tribus modis intelligi poſſe vota fieri Sanctis. Primus eſt, quem D. Thomas declarauit, qui mea ſententia negari non poteſt: nam ſicut poſſumus honorare Sanctum, laudando ipſum, &c. ita etiam promittendo illi aliquid faciendum in eius honorem, eadem enim eſt vtriuſque ratio. Rurſus poſt promiſſionem factam Sancto, laudabile, imò neceſſarium ad honeſtatem eſt, promiſſionem implere: ergo per aliam promiſſionem, & proprium votum ad Deum factum, poſſumus nos obligare ad illud prius promiſſum ſeruandum. Nam ſicut alij actus laudabiles, ſunt materia voti, ita etiam hic: ergo optimè intelligitur, fieri votum Sanctis coniungendo has duas promiſſiones. (Aſſeritur & oſtenditur votum ſoli Deo fieri. — Tribus modis vota fiũt Sanctis.)

6. Hinc verò colligitur, poſſibilem etiam eſſe alium modum promittendi Sancto aliquid vnica tantùm promiſſione ad eum immediatè ordinata: nulla alia promiſſione Deo immediatè facta. Probatur, quia illæ ſunt duæ promiſſiones diſtinctæ, & prior non pendet à poſteriori: ergo poteſt homo pro arbitrio ſuo priorem facere, non adiuncta poſteriori. Confirmatur à ſimili ex promiſſione facta pauperi, verbi gratia, quam poteſt homo facere, vel priùs promittendo homini, & poſteà Deo, de ſeruanda homini fidelitate, vel etiam poteſt ſolam humanam promiſſionem facere, non adiuncta diuina. Denique confirmatur ratione generali, quia licèt prior actio Sancto promiſſa, quatenùs laudabilis eſt, & honeſta, poſſit eſſe materia voti, tamen non neceſſariò fit votum, vbicumque inuenitur materia eius, nec cogitur homo illam obligationem addere, maximè cùm vtraque voluntariè ſuſpicienda ſit. Poteſt ergo promiſſio fieri ſoli Sancto, nulla adiuncta promiſſione Deo facta. (Poſſumus promittere Sancto aliquid vnica tantum promiſſione ad eũ ordinata.)

7. Addo verò, tam in hoc, quàm in præcedenti puncto, huiuſmodi promiſſionem, quæ Sancto fit, non tantùm illi fieri, vt creatura rationalis eſt, ſed formaliter, vt Sanctus eſt, & per gloriam conſummatus, in quo diſſentio à Caietani opinione. Probatur autem primò, quia hæc promiſſio fit in cultum, & honorem Sancti, hic autem cultus non eſt tantùm humanus, & ciuilis, qualis eſt ille, qui datur homini ſolùm, quia creatura rationalis eſt: ergo illa promiſſio fit Sancto non ſolùm quatenùs homo rationalis, ſed etiam quatenùs ſanctus eſt. Maiorem ſumo ex eiuſdem Caietani doctrina, & ex communi vſu, & ſenſu fidelium, & quia Patres quotieſcumque de votis Sanctorum mentionem faciunt, in eorum honorem illa fieri dicunt, vt patet ex Euſebio lib. 13. de Præparat. Euang. cap. 7. & aliis à Bellarmino citatis. Denique ſi promiſſio fit Sancto ratione ipſius, certè non poteſt fieri niſi in honorem eius, cùm nihil vtilitatis poſſimus illi afferre, & omnis promiſſio, vel propter obſequium, vel propter vtilitatem fieri videatur. Quod enim aliud motiuum excogitari poteſt? Minorem etiam ſuppono ex dictis, de cultu Sanctorum in citato loco, ibi enim oſtenſum eſt, cultum Sanctorum eſſe altioris rationis, quàm ſit cultus merè humanus, & ciuilis. Quædam autem pars huius cultus eſt hoc genus promiſſionis, vt ex eiuſdem Patribus, & Eccleſiæ vſu conſtat. Denique hoc ſuadent aliquo modo rationes Caietani. Conſequentia verò probatur, quia cultus, vel honor fundatur in excellentia eius, qui honoratur, & ab illa ſumit rationem ſuam: nam altiori excellentiæ altior cultus debetur, ergo è contrario quando cultus eſt altioris rationis, non datur niſi propter altiorem excellentiam: ergo ſi huiuſmodi promiſſio fit Sanctis, vt per eam illis offeratur cultus nobilior, & altior, quàm ſit purè humanus, aut ciuilis, fundatur non in ſola perfectione naturali rationalis creaturæ, ſed in ſupernaturali, & diuina (Vota Sãctis fieri nõ tantùm quaſi creaturis rationalibus, ſed formaliter vt Sãctis. — *Euſebius.* — Cultus Sanctorũ eſt altioris ordinis quã cultus ciuilis. — Altiori excellentiæ altior cultus debetur.)

participatione gratiæ, & gloriæ. Quin potiùs adiungo: ſi homines defuncti ſolùm vt homines ſunt, conſiderentur, non eſſe capaces promiſſionis, quæ illis fiat ab hominibus in hac vita degentibus, quia non habent cum illis conuictum, neque eorum facta cognoſcere, aut dicta poſſunt audire, ſine mutua autem cognitione non habet locum promiſſio, vt ſuprà oſtenſum eſt: ergò vt illis fiant promiſſiones, neceſſe eſt illos conſiderare, vt Sanctos, & Beatos, quibus hæc noſtra opera, quatenùs ad illos pertinent, nota ſunt: ergo tales promiſſiones non fiunt Sanctis, quatenùs creaturæ rationales ſunt: ſed quatenùs glorioſi, & Sancti ſunt.

Homines defuncti vt homines, non ſunt capaces promiſſionis quæ illis à viuis fiat.

8. Obiectio.

Dices: Ergo promiſſio facta Sancto, etiam ſecundo modo ſuprà poſito, eſt verum votum Deo factum, nec poteſt ab illo ſeparari, quod videtur dictis repugnare. Sequela patet ratione Caietani, quia Deus non tantùm honoratur in ſe, ſed etiam in Sanctis ſuis, & oratio ad Sanctum facta, cenſetur fieri ad Deum, & elici à virtute Religionis ergo etiam promiſſio facta Sancto quatenùs in illo Deus habitat per gratiam, & gloriam, eſt votum factum Deo ex religione: ergo nunquam eſt ſeparabilis promiſſio Sancto facta, vt Sanctus eſt, à voto Deo facto. Vnde etiam ſequitur contra prius membrum, non interuenire duas promiſſiones in hoc negotio, quia quando agitur cum Sancto, quatenùs Sanctus, & Beatus eſt, vna promiſſio ſufficit, nam per eam ſimul attinguntur, & Sanctus, & Deus, ſuperfluè ergo multiplicantur. Neque eſt ſimile de promiſſione purè humana facta homini: in illa enim non interuenit Deus, & ideò poteſt roborari per aliam promiſſionem Deo factam.

9. Solutio.

Reſpondetur negando ſequelam. Vt autem tota obiectio explicetur, aduertendum eſt ex materia de Adoratione, duobus modis poſſe Sanctum coli. Primò propter Diuinam, & increatam excellentiam, ita vt in illa ſola ſit proxima ratio talis cultus: Sanctus verò ſit res materialiter adorata tanquam quoddam templum Diuinitatis, qui cultus immediatè elicitur à virtute Religionis, & tranſit in Deum ipſum, non ſolùm tanquam in vltimum finem, ſed etiam tanquam in proximam rationem colendi, ſed hic modus colendi Sanctos licèt poſſibilis ſit, non eſt in vſu, quia non eſt conſentaneus perſonæ creatæ. Alio ergo modo coluntur Sancti proximè, & immediatè, propter excellentiam creatam gratiæ, & gloriæ, quam in ſe habent, & hic cultus non elicitur à virtute religionis, ſed à virtute Duliæ, neque terminatur ad Deum tanquam ad obiectum aliquo modo, ſed ſolùm ordinatur ad illum tanquam ad vltimum finem: in cuius gloriam cedit omnis Sanctorum gloria. Cultus ergo hic, qui alicui Sancto datur per promiſſionem illi factam, ſecundo modo ſuprà declarato, non pertinet ad priorem cultum, ſed ad poſteriorem. Nam Sanctus ratione ſuæ ſanctitatis creatæ eſt dignus cultu proportionato illi excellentiæ, per quæcumque opera, vel ſigna detur: inter alia autem opera, vel ſigna proportionata, vnum eſt hæc promiſſio, poteſt enim fieri ex affectu ad eorum ſanctitatem accommodato, & cum debita æſtimatione illius: vel poteſt etiam fieri in ſignum alicuius Beneficij à Sancto ſuſcepti, non vt à principali Auctore, ſed vt à mediatore. Vnde etiam fieri poteſt ex ſpe obtinendi à Sancto, vt officium interceſſoris exerceat. Hæc ergo promiſſio non à religione, ſed à Dulia elicitur, & ita eſt ſo-

Quibus modis poſſit Sãctus à nobis coli.

Sanctus ratione ſuę Sãctitatis eſt dignus cultu proportionato ſuæ excellentiæ.

A lutum argumentum. Falſum enim eſt, per huiuſmodi adorationem, & cultum, coli Deum propriè, & tanquam obiectum, quod adoratur: falſum item eſt huiuſmodi cultum à religione elici. Et idem dixi ſuprà de oratione, quæ fit ſanctis: idem ergo eſt de hac promiſſione. Atque inde etiam ſoluitur vltima pars obiectionis: nam hæc promiſſio ſic facta Sancto, optimè poteſt per proprium votum Deo factum confirmari: ſicut homo poteſt Deo vouere, quòd Sanctis reddet cultum illis proportionatum.

10. An promiſſio huiuſmodi facta ſanctis dicenda ſit votum.

Atque ex his intelligitur primò, quæſtionem eſſe de nomine, an talis promiſſio facta Sanctis prædicto modo, dicenda ſit votum necne? Nam ſi nomine voti intelligamus promiſſionem factam alteri B in recognitionem ſupremæ excellentiæ, vel in ſignum gratitudinis debitæ primo, ac ſupremo benefactori ſic conſtat, promiſſiones, quæ fiunt Sanctis ſecundo modo ſupra poſito, non eſſe vota. Quia ſi ex vera fide, & religione fiant, non poſſunt ea mẽte, & intentione fieri. Vnde ſatis probabile eſt eo modo, quo nunc de voto loquimur, & diſputamus, ac iuxta communem modum loquendi Scripturæ, & frequentiorem vſum Eccleſiæ, votum ſimpliciter dictum ſignificare promiſſionem hoc animo factã, & continentem cultum latriæ, ac propriæ religionis, & ideò ſimpliciter negari poteſt, huiuſmodi promiſſiones Sanctis factas eſſe vota, atque ita concludemus, votum ſoli Deo offerri. Quod maximè verum eſt de promiſſione facta ſecundo modo, C id eſt, ſolitariè, & nullo adiuncto voto Deo facto, nam illa neque intrinſecè, neque extrinſecè poteſt denominari votum in dicta ſignificatione propria. Quando vero fit priori modo, poteſt denominari votum, tanquam res Deo oblata per votum, nam illa etiam ſolet votum nominari, extenſo nomine actus ad materiam, circa quam verſatur. Sic enim illa promiſſio, quæ fit Sancto rurſus aſſumitur vt materia promiſſionis Deo factæ, atque ſub hac ratione votum nominatur: & ſic etiam ſaluatur votum fieri ſoli Deo; nam illa promiſſio, quæ fit Sancto, non dicitur votum, quia Sancto facta eſt, ſed quia Deo per aliam promiſſionem oblata eſt, & hæc videtur fuiſſe mens D. Thomæ.

Sanctis propriè loquendo vota non fieri.

Votum nominatur res Deo oblata per votum.

11. In qua ſignificatione, & acceptione promiſſio facta Sancto dicatur votum. *Bellar.*

At verò ſi nomen *votum*, latiùs accipiatur, prout D ſignificare poteſt promiſſionem alicui factam per modum cultus religioſi, ſic promiſſio facta Sancto poterit votum nominari, & conſequenter negandum erit, votum in tota ſua generalitatè ſumptum Deo fieri, ſed ſolùm in ſuo primo, ac principali ſignificato. Neque ab hoc loquendi modo abhorrent Catholici, nam Cardinalis Bellarminus loco proximè citato, probabiliùs exiſtimat, iuxta vſum Eccleſiæ nomen voti eſſe generale ad promiſſionem Deo, vel Sancto factam, & ad cultum latriæ, & Duliæ. Vnde ſicut nomen adorationis, vel etiam nomen cultus religioſi commune eſt Deo, & Sanctis, & ſicũt verbum orandi, Deo, & Sanctis communicatur, ita etiam cenſeri poteſt de verbo vouendi. Et hic vſus declaratur conferendo verbum E vouendi cum prædictis, & cum verbo ſacrificandi. Hoc enim vltimum ita eſt proprium Dei, vt nemo audeat illud Sanctis accommodare: nemo enim dicet: *Sacrifico B. Mariæ*, ſicut dicit, *Oro B. Mariam:* vnde rectè colligimus ſacrificium ſignificare cultum proprium Dei, orationem autem abſtrahere, & communiorem eſſe: ſic autem vtimur verbo vouendi, vt abſolutè dicamus, *Voueo B. Mariæ*, ergo ſignum eſt votum generaliùs ſumi, & vtramque promiſſionem ſub ſe complecti.

Sacrificium non conuenit B. Mariæ votum autem ſic.

Quod

12\. Oſtenditur in quo conueniat promiſſio facta Deo & ſanctis, & in quo differat.

Quod tādem ex re ipſa ita explicatur, nam promiſſio, quæ fit Deo, & quæ fit Sanctis habent inter ſe plures conuenientias, in quibus differunt ab aliis promiſſionibus merè humanis : nam vtraque promiſſio fit non in vtilitatem, ſed in honorem,& cultum eius, cui fit, & potiùs cedit in vtilitatem promittentis, vtraque etiam fit intuitu ſanctitatis, & gloriæ,ac beatitudinis,aliquo modo eiuſdem ordinis ; ergo ratione huius conuenientiæ poteſt abſtrahi conceptus communis vtrique promiſſioni, non ſolùm analogus (vt aliqui putant) ſed etiam vniuocus, vt in ſimili oſtendi de communi ratione cultus,& adorationis. Cur ergo illa communis ratio promiſſionis non poterit vno communi nomine votum appellari? Ita ergo fit probabilis hęc ſententia.Et quod attinet ad res,ſeu rerum conceptus, vera ſunt,quæ dicit,& ſufficienter probata. Quòd verò attinet ad vſum vocis cautè loquendum eſt,& cauendum,ne quiſpiam ambiguitate verbi offendatur,nam certè in Scriptura *votum* aliquid Deo proprium ſignificare videtur: & iuxta vſum etiam Eccleſiæ exiſtimo non tribui Sanctis, niſi materialiter quatenus promiſſio ad Sanctum coniuncta eſt cum promiſſione Dei, vt explicuimus. Quia licèt ſeparari poſſint, communiter non ſeparantur, vel certè quia frequenter promiſſio aliter fit,tertio ſcilicet modo,qui ſupereſt explicandus.

Votum in Scriptura aliquid Deo proprium ſignificare videtur.

13\. Vota quæ Sanctis ſolent fieri ſæpe ita fiunt vt propriè ſoli Deo fiat promiſſio.

Secundò ergo, ac principaliter intelligitur ex dictis, vota quæ Sanctis fieri dicuntur, aliquando, ac ſæpe ita fieri, vt verè, ac propriè ſoli Deo fiat promiſsio, quamuis id, quod promittitur, cedat in cultum, ſeu honorem alicuius Sancti. Sæpè enim actio, quæ exercetur circa vnam perſonam, poteſt promitti alteri perſonæ, & non illi, circa quam verſatur : vt verbi gratia, ſi quis promittat Petro dare filiæ eius centum in dotem, donatio quidem reſpicit filiam, & circa illam exercenda eſt : promiſſio autem non fit filiæ, ſed ſoli patri, nam illi ſoli fides datur, & obligatio illum tantùm reſpicit, præſertim ſi ſit ſolius fidelitatis. Et ratio eſt,quia hoc pendet ex voluntate, poſſum enim me obligare huic perſonæ,& non alteri, quamuis actio promiſſa circa alterum exercenda ſit : ſicut fieri etiam poteſt, vt actio exercenda ſit circa rem irrationalem, vel inanimatam : vt ſi promitto Petro alere equum eius,aut fodere vineam eius, vbi clare conſtat promiſsionem ſoli Petro fieri. Idem ergo eſſe poteſt, etiamſi actio ſit exercenda circa perſonam rationalem, ſi intentio promittentis ad illam non dirigitur tanquam ad terminum promiſsionis (vt ſic dicam) ſed tanquam ad materiam. Atque hic eſt communis modus vouendi dare eleemoſynam pauperibus, nulla enim promiſsio fit pauperi, ſed ſoli Deo fit promiſsio, etiamſi actio promiſſa exercenda ſit circa pauperes. Et aliud exemplum iuxta quandam diſpoſitionem antiquam Iuris ciuilis ſumi poteſt ex l. *Quoties* C. de Donationibus, quæ ſub modo.

Communis vſus vouendi dare eleemoſynam pauperibus.

L. *Quoties.*

14\. Tertius modus vouendi aliquid in cultum & honorem Sanctorum.

Hic ergo eſt tertius modus vouendi aliquid in cultum, & honorem Sanctorum. Quia enim in gloriam Dei cedit, quidquid fit in honorem Sancti, ideò poſſumus Deo promittere, talem orationem fundere ad Sanctum, vel ædificare ſepulchrum eius, imaginem ei dicare, aut quid ſimile. Oportet autem ibi diſtinguere duos affectus, vnus eſt colendi ſeu honorandi, alius eſt promittendi. Quamuis enim ipſa promiſsio in pręſenti materia ſit quidam cultus, non tamen è conuerſo omnis cultus eſt promiſsio, ſed aliis etiam actionibus fit. Affectus ergo colendi in prædicto caſu, Deo, & Sanctis commune eſt, ſeruata proportione:affectus autem promittendi ſolùm circa Deum eſt,quia iuxta hunc modum, quem explicamus,illi ſoli fit promiſsio. Cuius ſignum à poſteriori eſt, quia ſi quis poſteà tale votum non impleat omittendo actionem Sancto honorificam,quæ ſecluſo voto in præcepto non eſſet, non peccat ſpecialiter contra Sanctum, neque illi infidelis appellari poteſt, ſed ſoli Deo,cuius votum fregit : ergo ſignum eſt, tale votum continere tantùm promiſsionem Deo factam.

Duo cultus obſeruandi in votis quæ fiunt Sāctis.

15\. Quomodo explicanda ſit opinio Caietani de votis quæ fiunt Sāctis.

Et hoc tantùm modo exiſtimo intelligi poſſe, quod Caietanus dixit,promiſsiones factas Sanctis, vt in eis honoratur Deus, Deo ipſi fieri : quamquam ipſe hunc ſenſum non explicet, neque inſinuet, ſolum enim dicit, quia Sanctus participatione quadam Deus eſt, ideò votum Sancto factum cenſeri fieri ſoli Deo. Quem ſenſum nos non probamus propter ea, quæ hactenus diximus: nam ſi promiſsio dirigatur ad Sanctum, ita vt illi fiat propter ſanctitatem eius, talis promiſsio præciſè ſumpta non fit Deo, ſed ipſi Sancto. Vnde non credimus fieri poſſe, vt vna, & eadem promiſsio, Deum, & hominem reſpiciat tanquam terminum proprium, ad quem fit obligatio. Sed vel fit ſoli homini, & tunc non eſt proprium votum, etiamſi talis homo Sanctus, & beatus ſit : vel ſi eſt proprium votum, promiſsio fit ſoli Deo. Sanctus verò ſolum eſſe poteſt materia promiſsionis, ſeu voti, altero ex duobus modis hactenùs explicatis. Atque ita conſtat quomodo omne votum proprium, & actus ſit à Religione elicitus, & ſoli Deo fiat.

16\. Fit ſatis dubitationi, & oſtenditur in quo differat promiſſio facta Sanctis ab aliis

Ad rationem igitur dubitandi poſitam concedimus, promiſsionem poſſe fieri Sanctis excellentiori quidem modo, quam ſoleat fieri mortalibus hominibus,non tamen eo ſingulari, ac perfectiſsimo modo,quo fit Deo : ideóque negamus illā promiſsionem eſſe votum propriè dictum. Poteſt autem dici illa promiſsio religioſa, non quidem, vt à virtute Religionis elicita, ſed vt res quædam ſacra, & quia in actibus Religioſis, & ſanctis verſatur. Simili enim modo cultus Sanctorum religioſus dicitur, vt alibi oſtendimus. Propriiſsimè verò & abſque ambiguitate dicetur illa eſſe virtutis Duliæ. Et hoc ſolùm probat etiam prima ratio Caietani : fatemur enim, hanc promiſsionem, quæ fit Sancto,in hoc differre ab illa,quæ fieri ſolet homini mortali, quod prior nunquam fit in vtilitatem Sancti,ſed in ſolum ſacrum cultum: poſterior verò regulariter fit in alterius vtilitatem. Vnde etiam fit vt promiſsiones, quæ fiunt inter homines mortales,pertineant ad beneficentiam,amicitiam,miſericordiam, aut aliam ſimilem virtutem, quæ hominem inclinet ad ſubueniendum proximo,ſeu ad faciendum aliquid in eius vtilitatem : promiſsio autem ſacra,quæ fit Sanctis,ad altiorem virtutem Duliæ ſpectet. Ex hac verò differentia non ſequitur, promiſsionem Sancto factam,vt ſic, eſſe proprium votum,quia non continet cultum latriæ, ſed inferiorem. Neque etiam ſequitur contra D. Thomam, promiſsionem hanc,quæ fit Sanctis, non conuenire cum illa, quæ fit homini mortali in hoc, quod vtraque poteſt eſſe materia alterius promiſsionis factæ Deo. Tum quia cum hæc promiſsio ad Sanctos ſit inferioris ordinis, poteſt per altiorem voti promiſsionem confirmari, non minus quàm promiſsio ad Prælatum : tum etiam quia illa poteſt ad cultum Dei referri ſicut & honeſta promiſsio facta prælato : & ipſa per ſe non eſt immediatus cultus Dei,vt iam explicatum eſt.

Promiſſio facta Sanctis quomodo ſit religioſa.

Ad quam virtutem pertineat promiſſio facta Sanctis.

Promiſſio facta Sancto quomodo non ſit proprium votum.

17. Explicatur in quo ſenſu verbũ voueo ſumatur in promiſſionibus quæ fiũt Sanctis.

Ad alium autem vulgarem vouendi modum, in quo maximè Caietanus & alij fundantur: reſpondeo fortaſſe ab aliquibus vſurpatum fuiſſe verbum vouendi pro verbo promittendi, maximè in his rebus ſacris, & quando promiſſio fit ſimul Deo, & Sanctis. Vnde etiam in profeſſionibus, ſeu in votis religioſorum diſtingui hæc accuratè ſolent, *Voueo Deo, & promitto tibi, ſeu religioni.* Deinde addo, cùm ſimul dicitur, *Voueo Deo, Beatæ Mariæ, ac Sanctis*, (prout Caietanus ait fieri in poſſeſſione ſuæ Religionis) fortaſſe non fieri ſpecialem promiſſionem Beatæ Mariæ, aut Sanctis, neque illa verba ea intentione dici, vt ex eis plures obligationes oriantur, vna ad Deum, & alia ad Sanctos, vix enim exiſtimo eſſe vouentem qui habeat huiuſmodi intentionem. Dicuntur ergo illa verba ad Sanctos, vt teſtes aduocandos. Nam vulgari etiam loquendi modo, quando promiſſio humana propter maiorem ſolemnitatem fit coram multis teſtibus dicere ſolet, qui promittit: *Promitto Petro, & omnibus hic ſtantibus*, vtique, vt teſtibus obligationis, quæ vni principaliter nominato fit, non vt omnibus illis perſonis fiat obligatio. Et ideò noſtri Religioſi dum vouent, clariùs dicunt, *Coram Beata Virgine, & curia cæleſti, voueo omnipotenti Deo.*

Sancti vt teſtes in profeſſionibus nominantur.

18. Denique dicimus, fieri etiam poſſe, vt verbum vouendi tribuatur Sanctis, ſolùm quia ſunt quaſi materia voti facti Deo, ſicut etiam poteſt dici, vouere pauperibus, aut templo, qui vouet Deo aliquid eis tribuere. Quando autem votum huiuſmodi eſt, melius, ac verius dicetur fieri Deo in honorem Sanctorum, ſicut votum eleemoſynæ dici poteſt factum Deo in leuamen pauperum. Nec illud eſt mirum, nam etiam ſacrificium dicitur fieri Deo in honorem Sanctorum, ſacrificari autem Sanctis nullo modo dicitur, quia verbum ſacrificandi extenſum non eſt ad talem ſignificationem impropriam, neque in eo inuenitur eadem occaſio quia in ſacrificio vnica actio inuenitur, quæ ad ſolum Deum dirigi poteſt. Tamen in voto duplex eſt actio, vna eſt promiſſio, quæ ſoli Deo fit, alia eſt actio promiſſa, quæ immediatè verſatur circa Sanctum, & ratione huius potuit dici votum fieri Sancto, minùs tamen propriè, & materialiter. Cùm autem dicimus votum fieri ſoli Deo propriè, ac formaliter de ipſa promiſſione ſermo eſt, & hæc eſt, quæ per verbum vouendi ſignificatur.

Sacrificium fit Deo in honorẽ Sanctorum, ſed ſacrificari Sanctis non dicitur.

De duplici actione quæ eſt in voto.

CAPVT XVII.

Vtrum opus ex voto factum melius ſit magiſque meritorium?

1. HÆc quæſtio videtur ex parte pertinere ad effectus voti, tamen quia neceſſaria eſt ad excellentiam, & vtilitatem voti explicandam, ideò ad complementum huius libri neceſſaria viſa eſt. Videri ergo poteſt non eſſe melius operari ex voto, quia non eſt melius operari ex præcepto, ergò neque ex voto, videtur enim eadem ratio, conueniunt enim in virtute imponendi neceſſitatem, ſeu obligationem. Antecedens autem patet, quia melius eſt opus conſilij, quàm opus præcepti: hac enim ratione conſilia dicuntur eſſe de meliori bono, & ob eundem cauſam eorum obſeruantia ſpectat ad ſtatum perfectionis, præcepta verò ad communem ordinem vitæ Chriſtianæ. Secundò, quia ſi eſſet melius, maximè quia ratione voti adiungitur bonitas Religionis: ſed hoc non ſufficit: ergo. Probatur minor, quia etiam iuramentum addit actui, bonita-

Quod non ſit melius operari ex voto quã ſine illo quomodo probetur.

A tem religionis, & tamen non propterea eſt opus excellentius implere promiſſionem iuratam, quàm ſimplicem: imò inter homines hoc poſterius pluris exiſtimatur, & ideò quo homo eſt inſignioris virtutis, eò minùs neceſſarium exiſtimatur in eo iuramentum, quia ſimplex verbum ſufficit. Tertiò argumentor, quia licèt ex honeſtate voti videatur creſcere bonitas, vel honeſtas actus, multùm tamen minuitur ex neceſſitate impoſita per votum, & hoc videtur eſſe maioris ponderis in moralibus actibus, quatenùs tales ſunt, quia per libertatem conſtituuntur in eſſe morali, & quo maior eſt libertas, eò bonitas, & meritum augentur intenſiuè: aliud autem augmentum eſt extenſiuum, quod minoris meriti eſt: ergo penſatis omnibus non eſt melius
B opus ex voto factum. Vnde ait Proſper lib. 2. de Vit. Contempl. cap. vltim. *Sic abſtinere, vel ieiunare debemus, vt non nos vel abſtinendi, vel ieiunandi neceſſitati ſubdamus.* *Proſper.*

Propter hæc Armacanus vt refert Vval. lib. 3. Doct. fi. c. 21. dicit, actum non creſcere in perfectione, vel in ratione meriti ex additione Voti. Vnde æquiparabat votum iuramento, vt concluderet, quòd ſicut non eſt melius facere opus ex iuramento, ita neque ex voto. Hanc verò ſententiam damnat ibi Vvaldenſis vt contrariam religioni & diuinæ iuſtitiæ, & ex Auguſtino aliqua in illius impugnationem adducit, quæ partim ad præſentem quæſtionem, partim ad tractandam cap. ſequenti pertinent. Vt ergo veram ſententiam declaremus aduerto, hîc poſſe fieri comparationem, vel
C in bonitate, vel in merito, quia non ſemper hæc vniformiter ſe habent: nam poteſt actus in bonitate excedere, & non in merito ex defectu libertatis, vel alterius conditionis ad meritum requiſitæ. Bonitas etiam duplex ſpectari poteſt in actu ex voto facto, vna intrinſeca, quam vocant ex genere, ſeu ex obiecto proprio, qualis eſt bonitas temperantiæ in ieiunio promiſſo, vel miſericordiæ in eleemoſyna ex voto facta: alia eſſe poteſt bonitas extrinſeca, addita ex fine diuini cultus, & ordinatione voti. Poteſt ergo prior bonitas præciſè ſumpta comparari ad ſe ipſam exiſtentem ſub voto, & ſic non eſt propriè loquendo maior, neque minor, quia licèt circunſtantia voti honeſta ſit, &
D ideò per ſe non poſſit minuere alteram bonitatem, tamen eſt omnino accidentaria, & extrinſeca, & ideò non auget quaſi intenſiuè illam bonitatem. Vnde non in hoc ſenſu mouetur quæſtio, ſed de augmento extenſiuo per aditionem nouæ bonitatis.

2. *Vval.* Opinio Armachani expenditur & impugnatur.

Expenditur duplex bonitas, quæ in voto reperitur.

Dico ergo primò: Opus factum ex voto melius eſt ſaltem extenſiuè, quàm ſine voto factum, interdum vero etiam intenſiuè. Aſſertio eſt Diui Thomæ art. 6. & ibi Caietanus & Soto. Idem D. Thomas optime Opuſc. 17. cap. 11. & Opuſc. 18. cap. 12. & omnes Scholaſtici in 5. d. 38. præſertim Maior quæſt. 4. Supplemen. quæſt. 1. artic. 3. dub. poſt ſextam concluſionem. Probatur primò ex Scriptura conſulente votum, Pſalm. 75. *Vouete, &*
E *reddite.* Vnde ſic colligit D. Thom. conſilium eſt de meliori bono, ſed Deus conſulit facere votum, ergo etiam conſulit facere rem ex voto, ergo opus factum eſt melius, quam ſine voto. Et confirmatur primò, quia per illud opus ſic factum impletur duplex conſilium, ſcilicet faciendi tale opus, & faciendi ex voto, vel etiam poteſt impleri præceptum, & conſilium, quod de ſe melius eſt, quam ſolum præceptum implere. Item confirmatur eadem ratio, quia alias fruſtrà fierent vota, ſi opera

3. 1. Aſſertio. Opus factũ ex voto, melius eſt ſalté extẽſiuè, aliquando verò etiam intenſiuè.

Pſal. 75.

opera non fierent inde meliora. Quam rationem latè proſequitur, & exaggerat Vualdenſis ſuprà, ſed reſponderi poſſet, habere votum alios fructus, & ideò non eſſe fruſtra, ſed vis huius illationis patebit ex dicendis.

Vuald.

4. *Auguſt.* Secundò probatur ex Auguſtino Epiſt. 45. vbi multa de hoc argumento attingit, & inter alia dicit: *Reddite, quod vouiſtis*, & infrà: *Neque enim quod redditis, reddendo minuetur, ſed potiùs ſeruabitur, & augebitur*, & infrà: *Priuſquam eſſes voti reus, liberum erat, vt eſſes inferior, quamuis non ſit gratulabunda libertas, qua fit, vt non debeatur, quod cum lucro redditur.* Igitur teſte Auguſtino opus, quod ex voto redditur, augetur, & reddere illud opus, vt debitum, eſt lucrari, comparatione facta ad idem opus liberè, & ſine debito voti factum, vnde infrà ſubiungit: *Minor tunc eſſes, non peior*, vtique ſine voto. Poſſunt tamen ex eodem loco in contrarium induci verba illa: *Nunc verò quia tenetur apud Deum ſponſio tua, non te ad magnam iuſtitiam inuito, ſed à magna iniquitate deterreo.* Illis enim verbis indicare videtur Auguſtinus, non eſſe magnam iuſtitiam ſeruare votum, id eſt, non eſſe opus magnæ perfectionis, quia iam eſt magnæ neceſſitatis. Sed ibi comparat obſeruationem voti cum emiſſione illius, in qua comparatione verè dici poteſt, maius opus eſſe vouere, quàm votum ſeruare, non ſolùm quia illud prius eſt minoris neceſſitatis, & maioris voluntatis, ſeu libertatis, ſed etiam quia per votum quodammodo offertur ipſa voluntas, & poteſtas, per obſeruationem autem fructus eius, vt ſtatim circa rationes Diui Thomæ dicemus. At comparando obſeruationem voti, ad opus, per quod obſeruatur nudè ſumptum ſic non negat, imò confirmat Auguſtinus augeri iuſtitiam operis per voti adiectionem. Et hoc confirmat idem Auguſtinus libro de Sanct. Virg. cap. 8. vbi de ipſa virginitate ait, *non ideò honorari, quia virginitas eſt, ſed quia Deo dicata eſt*, vt latiùs ibi proſequitur.

Reddere opus vt ex voto debitum eſt lucrari.

Auguſt. Virginitas nō ideò honoratur, quia virginitas, ſed quia Deo dicata.

5. Probatur aſſertio ratione. Vnde probatur tertiò ratione, quia opus, quo votum impletur habet totam honeſtatem, quam per ſe haberet ſine voto, & præterea habet honeſtatem voti, per quam conſecratur Deo, & fit opus religioſum: ergo ſimpliciter augetur in bonitate. Et ideò dixi, hoc augmentum ſemper eſſe extenſiuum, quia eſt per multiplicationem bonitatum. Aliquando verò poſſe eſſe intenſiuum, quia ſæpè bonitas, quæ per votum additur, maior eſt, quàm intrinſeca bonitas actus, vt in ieiunio ex voto, melior eſt honeſtas religionis, quam temperantiæ. Non tamen ſemper ita eſt, quia ſi actus amoris Dei, vel fidei, ex voto fiat melior eſt bonitas charitatis, vel fidei, quàm religionis, & ita ſolùm ibi relinquitur augmentum extenſiuum. Et ideò Diuus Thomas in ſua prima ratione, quæ cum hac ferè coincidit, limitare videtur comparationem ad actus inferiorum virtutum moralium ſecundùm ſe, vel ex voto factos, quia ex latria habent maiorem nobilitatem: tamen cum proportione explicata comparatio, & ratio, poſſunt generaliter procedere.

6. Sed obiicit Maior, ſuprà, quia ſine voto poſſunt actus aliarum virtutum æquè referri ad diuinum cultum, ſicut cum voto: ergo illa ratione non ſatis probatur, melius eſſe opus ex voto, ſed melius eſſe opus relatum ad meliorem finem, vel ad plures fines honeſtos, quod longè diuerſum eſt. Conſequentia videtur clara, & antecedens probatur, quia ieiunium ſpontaneum, & ſine voto poteſt referri A ad diuinum honorem, & virginitas poteſt conſecrari Deo per firmum propoſitum ſine voto. Quo argumento conuictus negat rationem eſſe efficacem, cum tamen in principio eadem ferè ipſe vtatur ad confirmandam concluſionem. Reſpondeo igitur, comparationem (vt dixi) eſſe intelligendam cæteris paribus, & ſic ſolidam eſſe rationem: nam tota illa relatio ad cultum Dei, quæ poteſt ſpontè fieri in ieiunio, virginitate, & ſimilibus ſine voto, poteſt etiam fieri, & fit ex vi voti, ſi cum perfectione obſeruetur, & vltra illam addit votum propriam quandam ordinationem, & honeſtatem religioſam, quam non habet actus abſque illo factus, etiam relatus ad cultum Dei: eſt autem hæc peculiaris ordinatio voti, quæ ex obligatione naſcitur, B quia per illam manet talis actus ad diuinum cultum ſpecialiter deputatus, & inde habet ſpecialem honeſtatem. Quæ ita declaratur, nam ſeruare Deo fidelitatem eſt peculiaris honeſtas religionis, quæ in nulla alia relatione ad cultum Dei reperitur, niſi in obſeruatione voti: ergo cæteris paribus actus ex voto ex hac parte melior eſt.

Reſponſio.

7. Per votum Deo non ſolùm datur fructus, ſed etiam arbor. Et ad hoc confirmandum iuuare poſſunt ſecunda, & tertia ratio D. Thomæ, quæ in eandem ferè coincidunt, ſcilicet, quod per votum datur Deo non ſolùm fructus, ſed etiam arbor, qua ſimilitudine vtitur Anſelmus lib. de ſimilitud. c. 88. ad explicandum, per votum non tantùm offerri Deo actum, ſed etiam poteſtatem, & inde infert melius C eſſe opus Monachi (vtique, vt Monachus eſt) quàm laici. Similíſque alia ratio eſſe videtur, quod per votum firmatur voluntas in bono propoſito, & ita perficit ipſum propoſitum, & conſequenter opus eius. Quas rationes impugnat etiam Maior, quia ſine voto poteſt fieri firmum propoſitum, & quia ſecularis ſine voto poteſt ſe, & ſua dare ſeu offerre Deo. Et hinc digreditur ad probandum, opus ſecularis hominis poſſe eſſe æquè bonũ, ac religioſi: ſed hæc diſputatio extra rem eſt, quia hic ſolùm agimus de honeſtate, quam habet opus ex vi voti comparatione illius, quod non fit ex voto, ſiue fiat à ſæcularibus, ſiue à religioſis, nã & illi poſſunt operari ex voto, & iſti non ex voto. Alia verò quæſtio de ſola D circumſtantia perſonæ ratione ſtatus infrà ſuo loco tractabitur. Deinde aduerto, illis duabus rationibus immediatè probari votũ ipſum eſſe perfectiſſimum actum, & ſæpe maioris meriti apud Deum, quàm ſit facere opus illud, quod per votum promittitur: nihilominùs tamen conſequenter confirmant optimè concluſionem poſitam, nam illa perfectio redundat in opus, quo obſeruatur votũ, quia eo ipſo quod homo obtulit, & obligauit Deo ſuam poteſtatem, exactiori ratione virtutis operatur, quando Deo reddit fructum illius poteſtatis, & cum maiori ſtabilitate animi operatur. Et ita hæ rationes ad priorem quodammodo reuocantur, & illam magis confirmant. Et ita facilè applicatur eadem reſponſio ad obiectiones Maioris, tum quia E licèt ſine voto poſſit haberi propo um omninò determinatum, non tamen poteſt habe aliam ſpecialem firmitatem, quam præbet votum: cum voto autem vtraque habetur, tum etiam quia licèt homo ſe offerat totum Deo ſine voto per actualem relationem, non tamen per ſpecialem obligationem, ſicut facit per votum.

Anſel.

8. Omiſſio operis voto promiſſi eſt maius peccatũ, quàm ſi non eſſet promiſſum. Denique ſolet aſſertio confirmari, quia omiſſio operis voto promiſſi eſt maius peccatum, quam ſi non eſſet promiſſum, ergo etiam facere illud eſt maius bonum, quia oppoſitorum debet eſſe proportionalis ratio, & quia maior malitia priuat maiori

ſori bonitate. Sed neque hæc ratio placet Maiori, quia aliàs (inquit,) probaret meliùs eſſe quodlibet opus præcepti,quàm conſilij. Sed nihilominùs mihi placet ratio pro ſubiecta materia, quidquid ſit de formali illatione. Loquimur enim de eodem opere,& cæteris paribus. Itẽ loquimur de augmento peccati ſecundum nouam ſpeciem malitiæ.Nam omiſſio ieiunij voto promiſſi ſacrilegium,ſeu irreligioſitas eſt, quam malitiam non haberet ſecluſo voto:ergo etiam in actu ieiunij contrario, eſt maior bonitas ratione voti. Et ita rationem hanc nõ ſolùm approbat, ſed etiam exaggerat Vval. ſuprà, quia repugnat diuinæ iuſtitiæ,& benignitati,quòd tranſgreſſionẽ voti plus puniat, & obſeruationem non ampliùs remuneret. Vnde non obſtat obiectio Maioris,tum quia præceptum per ſe non addit ſpecialem bonitatem,ſed eandem ſub neceſſitate conſtituit;tum etiam quia ſi comparatio fiat in eodem opere,ac cæteris paribus, conſequens illud verum eſt,vt dicam in ſolutione ad primum:ſi autem comparetur opus conſilij maioris perfectionis cum inferiori opere præcepto comparatio non eſt ad rem.

Repugnat diuinæ iuſtitiæ plus punire trãſgreſſionem voti, & obſeruationem non plus remunerare.

9. Obiectio.

Sed dicet tandem aliquis: Opus, quo impletur votum, ſæpe fit ſine vlla memoria voti,& ſine vlla relatione ad eius obſeruationem: ergo tunc ſaltem non eſt melius,quàm ſi non eſſet promiſſum. Patet conſequentia, quia maior bonitas non eſt in actu exteriori, ſeu imperato, niſi per denominationem ab imperante, ergo ſecluſa bonitate propria imperij de obſeruatione voti,non poteſt melius fieri opus,quo votum ſoluitur. Reſpondetur concedendo totum, quia non de materiali obſeruatione voti:ſed de formali loquimur, quæ requirit actualem voluntatem, vel ſaltem virtualem ſeruandi votum. Et ideò non diximus, opus cum voto factum eſſe melius, ſed opus ex voto factum, non fit autem ex voto, niſi fiat ex voluntate ſeruandi votum. Itaque quando obſeruatio voti eſt tantùm materialis, dici poterit opus aptum, vt melius fiat ratione voti, quàm nudè, licèt actu non habeat illam bonitatem ex defectu operantis: quando verò opus fit ex intentione ſeruandi votum, tunc eſt actu melius. Quomodo autem fiat hæc maior bonitas per intentionem illam actualem,& quomodo per virtualem,& an ſit per bonitatem intrinſecam,an per denominationem extrinſecam, non pertinet ad hunc locum explicare, ſed ad 1.2.quæſt.18.& 19.

Solutio.

10. 1. Aſſertio. Actũ ex voto factũ cæteris paribus magis eſſe meritorium quã abſque illo.

Dico ſecundò,actum ex voto factum cæteris paribus,magis eſſe meritorium, quàm factum abſque voto.Ita docent D.Thomas, & Doctores allegati, & aliqui putant eſſe rem certam contra hæreticos, qui putant vota eſſe inutilia, ad omnem ſpiritualem fructum.Sed vt gradum huius certitudinis declaremus, diſtinguere oportet de merito eſſentialis,& accidentalis præmij. Si ergo loquamur indiſtinctè de alterutro horum, ſine dubio eſt concluſio certiſſima, & oppoſitum tanquam erroneum damnat D.Thomas Opuſc.17. cap.11. 12. & 13. & Opuſc.18.c.12. Et probatur ex dictis, quia bonum opus ſi aliæ conditiones concurrant, eſt meritorium; ergo quo melius fuerit, ſi cætera ſint paria, erit magis meritorium. Quæ ratio ad minimum concludit de præmio accidentali.

D.Thom.

11. Cætera opera moralia non mereri præmiũ eſſentiale, ſed ſolam charitatem, aſſerunt aliqui.

De præmio verò eſſentiali, qui exiſtimant bona opera moralia non mereri hoc præmium, ſed ſolam charitatem,vel ſi hoc tribuatur aliis operibus, ſolùm eſſe per extrinſecam denominationem ratione charitatis imperantis, & iuxta gradum & valorem eius: qui hoc (inquam) modo opinantur, conſequenter dicent, non eſſe magis meritorium quoad eſſentiale præmium, opus ex voto factum, niſi quatenus regulariter fit ex maiori charitate actuali, quia tale meritum formaliter tantùm eſt in actu à charitate elicito,iuxta illam ſententiam. Verumtamen illud fundamentum à nobis non probatur, vt latiùs diximus in Opuſculis relect.2. & in tract. de Gratia iterum oſtendemus. Ideóque omninò verum cenſemus,opus ex voto factum eſſe magis meritorium etiam præmij eſſentialis, etiamſi ſtatus gratiæ, & affectus charitatis æquales ſint. Et re vera D.Thomas, & Caietanus art. 6. de hoc merito loquuntur, & iuxta cõmunem vſum Theologorum in hoc ſenſu eſt ſermo, quoties de merito abſolutè loquuntur. Item neceſſe eſt, D.Thomam loqui, ſuppoſita æquali charitate: nam ſi exceſſus meriti ſolùm eſſet ex exceſſu charitatis, ſine dubio ſæpe accidit, vt qui non habet votum ex maiori affectu charitatis operetur: ergo ex vi voti nulla poſſet regula maioris meriti conſtitui, quòd enim cum obligatione maior affectus charitatis adiungatur, & accidentarium eſt, & incertum etiam regulariter. Nam licèt ipſa voti emiſſio frequenter ſit ſignum maioris affectus charitatis, tamen in ipſo actu, qui ex voto fit,non eſt cur dicamus regulariter coniungi illum maiorem affectum charitatis. Et præterea de ipſo voto incredibile eſt, non eſſe meritorium præmij eſſentialis, neque plus mereri,qui promittit caſtitatem, quàm qui dat vnam eleemoſynam, ſi alioqui affectus charitatis ad Deum idem eſt.

Excluditur talis opinatio.

D.Thom. Caietan.

De ipſo voto incredibile eſt nõ eſſe meritorium præmij eſſẽtialis.

12. Opus ex voto eſſe magis meritoriũ, quã ſine illo,ſi fiat ex voto formaliter.

Eſt autem aſſertio intelligenda ſicut prior de formali obſeruatione voti, quia materialis obſeruatio, non videtur augeri, quoad meritum propter ſolum habitum voti (vt ſic dicam) nam ſi votum non influit in actum, non tribuit illi bonitatem, ergo nec meritum. Dices, ſtatum perſonæ Religioſæ, vel dicatæ Deo per votum, ſufficere ad augmentum meriti. Reſpondeo falſum eſſe aſſumptum: quia ſolùm de ſtatu gratiæ, & ſanctitatis id conceditur à Theologis(aliquibus etiam in hoc repugnantibus) ſtatus autem voti, aut perfectionis per ſe non ſanctificat formaliter animam, nec facit dignam vitæ æternæ: ergo ſi religioſus non operetur vt religioſus, non erit actus eius magis meritorius propter ſolum ſtatum. Requiritur ergo aliqua relatio ex voto, & fortaſsè ſufficiet virtualis, quod generale eſt, & ſpectat ad materiam de merito.

Obiectio. Solutio.

13. *D.Thom.* Poſt factum votum licet opus diſpliceat,nihilominus eſt magis meritorium.

Et iuxta hæc accipiendum eſt, quod D.Thomas d. art.7. ad 2.ait licèt poſt votum factum diſpliceat feciſſe, & opus ipſum ſine triſtitia,& aliqua diſplicentia nõ fiat,nihilominùs eſſe magis meritorium, quam ſi abſque voto omninò ſponte fieret. Hoc enim intelligendum puto cum limitatione,ſcilicet quantum eſt ex circunſtantia voti: nam cùm iam non ſint cætera paria,ſæpius contingere poterit,vt ſit magis meritorium integra voluntate operari ſine voto,quàm cum imperfecta ex voto.Nam quod fit cum tædio,& diſplicentia,frequentiùs fit remiſsè, & indebitè. Et ideò, vt ſecurius ſit meriti augmentum,oportet operari iuxta conſilium Pauli 2. Cor.9.*Non eſt triſtitia,aut ex neceſſitate, hilarem enim datorem diligit Deus.* Contingere autem poteſt, vt voluntas tanta fortitudine reſiſtat difficultati, & triſtitiæ occurrenti in obſeruatione voti, vt inde non minuatur,ſed augeatur meritum. Quod maximè accidit, quando diſplicentia illa non ex animi tepiditate,aut mala conſuetudine, ſed ex cauſa extrinſeca,vel inuoluntaria prouenit.

2.Cor.9.

Ad

14. Fit ſatis argumentis. Ad primum. Quomodo conſilia de meliori bono eſſe intelligantur.

Ad primum ergo argumentum in principio poſitum reſpondetur negando aſſumptum. Non enim verum eſt, opera quæ ſunt præcepta, eſſe minus perfecta, quàm ea, quæ ſunt ſub conſilio, quin potiùs illa ex ſuo genere, ac cæteris paribus, meliora ſunt, quia habent fructum obedientiæ, & maiorem connexionem cum charitate, & maiorem etiam neceſſitatem, & honeſtatem virtutis. Cum ergo conſilia dicuntur eſſe de meliori bono, non comparantur ad præcepta, ſed comparantur ad alia bona illis repugnantia, vt notauit Gerſon 3.p. tract. de Statu perfect. Alphab. 67. Litter. S. Quod ſi comparatio fiat ad præcepta, intelligenda eſt cum incluſione, non cum præciſione, id eſt, melius eſſe conſilia ſimul cum præceptis ſeruare, quàm ſola præcepta. Vnde ipſa conſilia ad hoc ordinãtur, vt præcepta faciliùs B obſeruentur, de qua re videri poteſt D.Thom. Opuſ. 17. c. 6. Vt intelligendum eſt reſpectu diuerſorum, & inæqualium operum: ſic enim opus conſilij ſæpe eſt melius, quam opus præceptum, licèt non ſit tam neceſſarium. Tamen reſpectu eiuſdem operis boni, præceptum auget bonitatem, quantùm eſt de ſe.

Gerſon. *D.Thom.*

15. Ad ſecũdum. Opus ex iuramento factum, nõ ita ordinatur ad cultum Dei, ſicut quod fit ex voto.

Ad ſecundum negatur minor: nam cæteris paribus honeſtas religionis addita actui, ſine dubio auget moralem valorem eius. Ad exemplum autem de iuramento in primis non eſt omninò eadem ratio, quia opus, quod ſub iuramento promittitur, non ita ordinatur ad cultum Dei, ſicut opus, quod per votum promittitur, vt tractatu præcedenti actum eſt. Dico verò vlteriùs, ſi opus fiat ex ſpeciali reuerentia iuramenti, & ad illud implendum, ex hac parte C etiam augeri meritum, ſi in aliis ſit æqualitas.

16. Ad tertium. Votum non minuit libertatem.

Ad tertium de diminutione libertatis negamus votum propriè loquendo, minuere libertatem, quatenus conſiſtit in indifferentia operandi, quia ſolùm inducit obligationem, obligatio autem non inducit neceſſitatem repugnantem prædictæ indifferentiæ, quia ipſa obligatio cum perfecta indifferentia impletur. Et licèt obligatio magis moueat, tamen quia tota illa motio eſt ex parte obiecti, & non determinat potentiam, non minuit propriè libertatem. Ac denique aliunde ex parte obiecti auget voluntariũ, quòd multùm confert ad meritum. Addo etiam, ex voto naſci occaſionem noui vſus libertatis, quia homo liberè vult non ſolùm actum ieiunij exercere verbi gratia, ſed etiam fidelitatem D & religionem ad Deum. Et præterea ſemper poteſt homo, ſi velit habere hanc voluntatem quaſi reflexam, ita faciendi, quod promiſit, vt etiam faceret, quamuis non promiſiſſet, atque ita ſemper poteſt habere omnem vſum libertatis.

17. Expoſitio D.Thom. ad locum Proſperi.

Ad Proſperum reſpondet D.Thomas d.att.6. ad 1. illum fuiſſe loquutum de neceſſitate coactionis, quia ſtatim ſubiungit: *Ne iam non deuoti, ſed inuiti rem voluntariam faciamus.* Huic verò expoſitioni obſtat, quia Proſper apertè loqui videtur de neceſſitate voluntariè aſſumpta, vt patet ex illis verbis: *Vt non nos neceſſitati ſubdamus:* at in neceſſitate coactionis ſubdimur potiùs ab alio, quia prouenit ab extrinſeco: neceſſitati autem voti nos ipſi nos ſubmittimus. Item quia in toto diſcurſu capitis E probare conatur, eam neceſſitatem poſſe minuere charitatem, & ideò non eſſe à nobis amplectendam, quæ ratio, & totus diſcurſus in coactionis neceſſitate locum non habet. Conſiderandum ergo eſt, Proſperum non loqui de quolibet opere virtutis, eiúſque neceſſitate, ſed ſpecialiter de abſtinentia, & ieiunio, quæ ſunt ex bonis, & officiis mediocribus, quæ aliquando propter maiora bona intermitti debent. Rurſus aduerto, Proſperi mentem

Germanior explicatio ad locum Proſperi.

A non fuiſſe conſulere, vt ieiunium nũquam ſub neceſſitate, vel obligatione conſtituatur, ſiue per votum, ſiue per Superioris præceptum, nam conſtat hoc aliquando vtile eſſe, nec in hoc potuit Proſper dubitare. Conſuluit ergo, vt hæc neceſſitas ieiunij non temerè, neque indiſcretè aſſumatur, ne fortè occurrente rationabili cauſa frangendi ieiunium, *iam non deuoti, ſed inuiti* illud ſeruemus. Et fortaſſe vult non ita eſſe pro lege ſumendum, vt nec propter fraternam charitatem, vel aliam ſimilem cauſam intermittendum putetur. *Quia iam tunc* (inquit) *abſtinentia non eſt virtus ducenda, ſed vitium*; & cætera, quæ proſequitur in hoc ſenſu facilia ſunt.

CAPVT XVIII.

Vtrum votum ſit per ſe expetendum, & expediens?

HÆc quæſtio partim ad perfectionem voti magis declarandam pertinet, & ad conſummandam quæſtionem, an ſit votum, in primo capite inchoatam, eſt neceſſaria: & vſque in hunc locum dilata eſt, quia eius reſolutio ex omnibus hactenus tractatis pendet. Armacanus ergo, vt Vvaldenſis ſuprà refert, ſicut malè ſenſit de perfectione voti, ita grauiter circa eius vtilitaté errauit, dixit enim, votum æquiparari iuramento, cuius vſus per ſe non expedit: & ideò frequentia eius non conſulitur, ſed potiùs abſtinentia, & raritas ſuadetur, ſolúmque in caſu neceſſitatis, vel magnæ vtilitatis permittitur. Ita ergo ille de voto ſentiebat. Quia ſicut docemur Matth. 5. *vt ſermo noſter ſit, Eſt, eſt, non non, quod amplius eſt, à malo eſt:* ita quoad voluntatem, & affectum docemur, vt ſit voluntas, & affectus noſter, eſt, eſt, non, non, id eſt, ſimplex, & purum propoſitum ſine obligatione ad Deum. Et poteſt hæc proportio ſuaderi, quia etiam iuramentum eſt actus religionis, & nihilominùs propter periculum, non expedit propter ſe fieri, aut expeti, & conſulitur ſimpliciter, vt non fiat, vtique propter ſe, ſeu non ſine magna cauſa, vel neceſſitate. Sed non minùs periculi eſt in vſu vouendi, quia facilè promittitur, & difficilè impletur, & ita occaſione votorum frequenter multiplicantur, & augentur peccata, ergo eadem ratione non eſt votum per ſe expetendum, nec conſulendum. Et confirmatur, quia magis expedit vitare graue periculum peccandi mortaliter, quàm augmentum meriti, quod ex voto poteſt prouenire, ſed illud periculum frequens eſt, & graue: ergo.

1. Grauis error Armacani circa voti vtilitatem.

Votum malè ab Armacano æquiparatur iuramento.

Dices, hoc periculum non naſci ex voto, ſed ex hominis malitia, aut fragilitate. At profectò parùm hoc refert, ſi in re ipſa ineſt periculum in voto, quod ſine illo non eſſet, vndecumque enim naſcatur tale periculum, ſi commodè vitari poteſt, & ſine detrimento, vitandum eſt, ſicut de ſcandalo paſſiuo dici ſolet, illud vitandum eſſe, ſi commodè poteſt, ſiue hoc ſit ex præcepto, ſiue ex conſilio charitatis, quodcumque enim horum ſufficit, vt dicamus hoc eſſe magis expediens. Rurſus non ſatisfaciet, qui dixerit, hoc periculum non eſſe morale, eo quòd multi ſeruant vota emiſſa abſque peccato mortali: nam de rebus moralibus iudicandum eſt, iuxta ea, quæ frequentiùs accidunt, & inde accipere debent abſolutam denominationem, ſed frequentiùs in hominibus contingit, vt facilè frangant promiſſionem Deo factam: ergo ſimpliciter iudicandum eſt hoc non expedire. Confirmatur primò, quia non expedit homini minuere libertatem ſuam circa boni operationem, ſed votum inducẽdo neceſſi

2. Periculum quod eſt in voto, nõ impedit quominus illud expediat.

De rebus moralibus iudicandum eſt iuxta ea quę frequentius accidũt.

neceſſitatem, & obligationem, minuit libertatem; ergo. Confirmatur ſecundò ex illo Pauli 1.ad Cor. 7. *Non vt laqueum vobis iniÿciam,* quaſi dicat, conſulo continentiam, non votum; ne laqueum vobis iniiciam.

1.Cor.7.

3. Quibus titulis votum ſit expediens.

Pro ſolutione aduerto, duplici titulo, vel ratione poſſe intelligi, votum eſſe expediens, ſcilicet vel propter ſe, & ſuam perfectionem, vel propter vtilitatem ad alia bona conſequenda, & à fortiori propter vtramque rationem, ſi ſimul coniungantur. In ſecundo ſenſu, ſcilicet, de vtilitate videtur tractare hanc quæſtionem D. Thomas d. qu. art.4. & ita exponit Caietanus ibi. Oportétque aduertere, dupliciter dici aliquid vtile, ſcilicet vel vt purum medium ad finem, vel vt formam per ſe conuenientem ſubiecto, tanquam aptum operandi principium, ſicut viſus, vel habitus poteſt dici vtilis homini, quæ ratio vtilis non excludit rationem honeſti, & boni per ſe amabilis, ac conuenientis naturæ rationali, vt conſtat in exemplis adductis, & de ſanitate, lumine, & aliis formis, quæ ſunt propter ſuam operationem, & nihilominùs ſunt per ſe conuenientia, & expetibilia. Omnibus ergo his modis de voto tractari poteſt, an expediat. Poſſumúſque loqui de voto in generali, & ſecundùm ſe, quod ad doctrinam pertinet, vel in particulari applicando votum ad talem perſonam, vel ad talem materiam, quod magis pertinet ad prudentiam.

D.Thom. Caietan. Dupliciter aliquid dicitur eſſe vtile.

4. 1.Aſſertio. Votum eſſe per ſe honeſtum, & expetibile, & ad vitæ perfectioné expediens. *D.Thom. Pſalm.75.*

Dico ergo primò: Votum ita eſt ſecundùm ſe honeſtum, & per ſe appetibile, & ad perfectionem vitæ expediens, vt ſimpliciter cadat ſub conſilium. Hanc aſſertionem intendit D. Thomas in d. art. 4. & exiſtimo eſſe certam de fide. Primò quia Scriptura hortatur ad vouendum, vt Pſalm.75. *Vouete, & reddite.* Vbi Auguſtinus, & alij notant primum eſſe conſilij, ſecundum neceſſitatis, & ſimilia loca ſunt Leuit. 17. Numer. 6. & 10. Deut. 12. & 23. Et inter opera perfecti cultus diuini futuri in lege gratiæ vota ponuntur Iſai. 19. ſupponitur etiam 1. Timoth.5. Sumi etiam poteſt ex conſilio caſtitatis, prout à Chriſto proponitur Matth.19. *Sunt eunuchi, qui ſe caſtrauerunt propter regnum cœlorum,* vtique per votum caſtitatis, quo poteſtas licitè nubendi aufertur, & de illis ſubdit: *Qui poteſt capere capiat.* Excitans ad id præſtandum, & laudans facientem, vt ibi notant Chryſoſtomus, & expoſitores. Hieronymus lib.1. cont. Iouin. Auguſtinus de Sancta virgin.cap.24. Fulgent. lib.de Fid. ad Pet. cap.3. in fine.

Chryſoſt. Hieron. Auguſt. Fulgent.

5. *Auguſt.*

Secundò probatur ex Patribus, Auguſtino d. Pſalm.75. *Non ſitis pigri ad vouendum, non enim viribus veſtris implebitis,* & Pſal.131. *Qui te hortatur, vt voueas, ipſe adiuuat, vt reddas,* Hilario in Pſalm.64. in principio, *Deo vouenda ſunt contemptus corporis, caſtitatis cuſtodia, ieiunij temperantia, atque ideò ait, & tibi reddetur votum in Ieruſalem.* Optimè Fulgent. lib. de Fid. ad Pet. cap.3. in fin. ait: *Tunc vnuſquiſque regnum cœlorum poſſidebit, ſi obliuiſcens quæ retrò ſunt, & in anteriora extendens ſeipſum, ſecundùm quod in Pſalmis dicitur: Vouete, & reddite, quod ſcit eſſe licitum, & ad profectum melioris vitæ pertinere cognoſcit, & libenter voueat, & celeriter reddat.* Chryſoſtomus Homil. in Pſalm. 49. circa id, *Redde Altiſſimo vota tua: Tu* (inquit) *ſiue promittas eleemoſynam, ſiue vitam pudicam, ſiue aliquid aliud tale, ad id exoluendum feſtina.* Vbi ſupponit optimum eſſe hæc promittere, & neceſſarium eſſe exoluere. Simili modo, in id Pſalm.115. *Vota mea Domino reddam, Vota* (inquit) *hîc dicit promiſſa, & pollicitationem: in his enim ærumnis*

Hilar. *Fulgent.* Vota iuuant ad cœlorum regnum conſequendum. *Chryſoſt.*

A *ad Deum confugiebat, & ſe debitorem Deo conſtituebat, &c.* Hoc ergo commendat tanquam optimum conſilium. Atque ad eundem modum loquitur de voto ieiunandi Tertullianus lib. Aduerſus Pſychicos, cap. 9. in fine, & cap.11. addit, talia vota Deo placere, vtique non alia ratione niſi quia per ſe conuenientia ſunt, & vtilia. Poſſumus hîc addere exempla vouentium in tempore legis naturæ, ſcriptæ, & gratiæ, etiam Chriſti, & Apoſtolorum, ſed hæc in lib. 3. reſeruamus: omitto etiam, quæ de votis caſtitatis, paupertatis, & obedientiæ tradunt Patres, quia de illis infrà ſuis locis ex profeſſo tractandum eſt.

Dauid in ſuis ærumnis ad Deum cófugiebat, & ſe per vota debitorem Deo conſtituebat. *Tertull.*

6. Probatur aſſertio rationibus. Voluntas per bonũ firmatur in bono.

Tertiò: eſt euidens illa ratio, qua vtitur D. Thomas in d.art.4. Quia per votum firmatur voB luntas in bono, in quo, & magna honeſtas, & ſumma vtilitas cernitur: ergo votum ſaltem propter hunc effectum eſt maximè appetibile, ac pertinens ad opera conſilij. Confirmatur primò: quia ſtatus Religionis ſub conſilium cadit, vt eſt de fide certum, & infrà oſtendetur, éſtque per ſe honeſtus, & vtilis ad perfectionem, ſed ille ſtatus votis conſtituitur, ſeu firmatur: ergo. Confirmatur ſecundò: quia votum eſt de meliori bono, ſed votum vouendi, quale eſt votum religionis, eſt optimum votum; ergo & ipſum vouere eſt de melioribus bonis, atque adeò ex operibus conſilij, & per ſe expedientibus. Confirmatur tertiò: quia ex voto honeſtiſſimæ vtilitates comparantur. Prima, quod per illud homo liberalem ſe oſtendit C erga creaturam ſuum, illi offerendo ſe, vel ſua, modo quodam ſtabili, & firmo: ſecunda, per hunc actum maximè colit Deum, honorando illum, vel gratias agendo, vel ſe illi ſubmittendo: tertia, votum ipſum ſuo modo eſt principium meliorum operum, vt capite præced. oſtenſum eſt: quarta, votum eſt etiam ratio ſæpius, frequentiùs, ac certiùs bene operandi: ergo per ſe loquendo talis actus per ſe appetendus, & expediens eſt.

Vtilitates voti honeſtiſſimæ.

Quartò poteſt hoc ſpecialiter oſtendi contra Armachanum ex comparatione voti ad iuramentum. In qua primùm argumentari poſſumus ab auctoritate negatiua: nam cùm in veteri lege ferè eiſdem locis, & verbis præcipiamur Deo reddere iuD ramenta, & vota, Chriſtus Dominus de ſolis iuramentis declarationem adhibuit, prohibens iurare, vtique per ſe, & ſine aliqua cauſa vrgente, & conſulens nunquam iurare, quoad fieri poſſit, at de votis nullam limitationem poſuit, ſed potiùs conſulendo perfectionis viam, vel expreſsè, vel virtute, vota conſuluit: ergo ſignum eſt, non eſſe idem iudicium de votis, quod de iuramentis ferendum. Deinde id conſtat ex proprio fine vtriuſque actus, nam iuramentum per ſe primò eſt ad confirmandam humanam veritatem, vnde non ordinatur ad cultum, niſi ſuppoſita eius neceſſitate ad alium finem: votum autem per ſe primò eſt propter cultum diuinum, & nullam aliam priorem rationem, aut neceſſitatem exigit, præter eam, quæ E eſt firmandi voluntatem in propoſito de meliori bono, vel in offerendo liberaliter Deo ipſam liberam voluntatem. Vnde eſt etiam alia differentia, quod per iuramentum veritas iurata per ſe non ordinatur in cultum Dei: per votum autem opus promiſſum cultui Dei dicatur, & religioſum efficitur. Et ideò iuramentum per ſe non appetitur, vel expedit ex vi ſolius religionis: votum autem maximè. Ex quibus differentiis conſtat, iuramentum non ſolùm propter periculum, ſed etiam ratione

7\. Chriſtus iuraméta prohibuit & vota conſuluit. Differentia inter iuramentum & votum.

ratione ſuæ inſtitutionis,& naturæ,non eſſe talem actum, qui per ſe expediat: votum autem ex vi intrinſeci finis valde expedire. Addo etiam multò maius periculum inueniri in iuramento propter maiorem eius frequentiam, pluréſque occaſiones, quia non ſolùm in diuinis, ſed etiam in humanis negotiis adhibetur: votum autem rarius fit.

7\. Satis fit difficultati in oppoſitum.

Vnde ad difficultatem de periculo rectè ibi reſponſum eſt, ex voto nullum naſci morale periculum,quia ſola operatio rectè operandi,non conſtituit hominem in periculo.Alioqui,vt rectè intulit Ambroſ.lib. de viduis propè finem: *Ergo nemo militet,ne aliquãdo vincatur, nec pedis vtatur obſequio,qui gradiendi periculum reformidat,ne oculi intendat officio, qui concupiſcentiæ timet lapſum.*Hoc ergo periculum, ſi prudentia in vouendo ſeruetur,moraliter loquẽdo nullum eſt,cùm autem abſolutè dicimus,expediẽs eſſe vouere, loquimur(vt par eſt)ſeruatis prudentiæ legibus. Hæc autem prudentia non debet eſſe tantùm ſecundum hominem, ſed ſecundum Deum, vt non plus de humana fragilitate timeat, quàm de diuina virtute confidat: vnde Auguſt. d. Pſal.75. cùm dixiſſet: *Non ſitis pigri ad vouendum, non enim viribus veſtris implebitis,*ſubiungit: *Deficietis, ſi vobis præſumitis; ſi autem de illo, cui vouetis, vouete, ſecuri reddite,* & Pſal.131.propè initium: *Nemo præſumat viribus ſuis reddere, quod vouerit, qui te hortatur, vt voueas, ipſe adiuuat, vt reddas.* Denique periculum voti per ſe nullum eſt, niſi periculum obligationis,hoc autem per ſe loquendo moraliter nullum eſt;aliàs nullum præceptum poſitiuum deberet hominibus imponi. Imò,vt bene Vualdenſis argumentatur, nulla pacta eſſent inter homines ineunda,nulla fides danda, nec coniuges deberent ſe inuicem obligare. Nam in omnibus obligationibus eſt periculum peccandi, ſi non impleantur, tamen periculum per ſe non oritur ex obligatione: idem ergo eſt de obligatione voti.

Ambroſ. Sola obligatio rectè operandi nõ cõſtituit hominẽ in periculo. *Auguſt.* Qui te hortatur, vt voueas,adiuuat vt reddas. Audin' religiosè vacillãs in tuo propoſito facto.

8\. Diluitur cõfirmatio.

Ad confirmationem de diminutione libertatis, iam dictum eſt capite præcedenti, votum non minuere libertatem indifferentiæ, licet minuat, vel tollat libertatem ab obligatione. Priuari autem hac libertate propter Deum,valde meritorium eſt, & per ſe decens. Nam per promiſſionem, vel contractum humanum interdum homo ſe priuat hac libertate;ergo,& ipſe poteſt honeſtiſſimè,& vtiliſſimè id facere propter Deum. Vnde optimè Auguſtinus d.Epiſt.45. *Non eſt,*inquit,*gratulabunda libertas, qua fit, vt non debeatur, quod cum lucro redditur.* Addit etiam D.Thomas d.art.4.ad 1.quod ſicut in Deo, & Beatis neceſſitas non peccandi non eſt diminutio libertatis; ita participatio quædam eius, quæ per votum habetur,non minuit perfectionem libertatis:vnde de illa dixit Auguſt.vt ſuprà retuli. *Fœlix neceſſitas quæ ad meliora compellit.*Et Vualdenſ. ſuprà dixit, quod *ligamento confirmationis in Hierarchia cœleſti, correſpondet ſacramentum voti in Hierarchia terreſtri.* Vbi hoc eruditè, & piè proſequitur, oſtendens ex ſcripturis vinculum voluntatis,quod illam frænat,& in officio continet,non eſſe contra libertatis perfectionem, imò ad magnum eius auxilium pertinere. Vnde non poteſt votum laqueus appellari,nec Paul.1.Cor.7. cum dixit. *Non, vt laqueum vobis inyciam,* indicauit votum eſt laqueum, quia potius inducit ad id,quod honeſtum eſt,& facultatem præbet ſine impedimẽto Dominum obſecrandi, vt ſignificauit ibi D.Thom. ſed laqueum vocauit inuoluntariam neceſſitatem, quaſi dixerit hæc conſulendo dico,non cogendo, non enim laqueum vobis iniicio, qualis eſſet inuoluntarium

Votum non minuit libertatem indifferentiæ. *D.Auguſt.* *D.Thom.* Fœlix neceſſitas, quæ ad meliora cõpellit. *Vualdenſ.* 1.*Cor.*7. Votum non poteſt appellari.

A præceptum in tali materia,& idem dici poterit de voto, ſi ex metu,vel ſimili coactione fiat:non verò quando fit plena voluntate, & pendenti deliberatione.

Vnde dico ſecundò: licet votum de ſe expediat in praxi, & vſu, ſeruanda eſt prudentia, nec in laqueum conuertatur.Ideóque in primis conſideranda eſt conditio perſonæ vouentis, poteſt enim eſſe varia. Aliquando eſt apta ad vſum voti, ita vt ex diſpoſitione,& inclinatione non poſſit timeri morale periculum, præter generalem mutabilitatem humanam: & tunc ex illa parte nulla eſt difficultas,quin votum expediat,ſi aliunde impedimẽtum non occurrat, quod accidentarium eſt. Secundò fieri poteſt, vt homo habeat ſpem moraliter probabilem ſe frequentius obſeruaturum votum, tamen cum eadem probabilitate timeat aliquando lapſurum,& tunc in primis licitum eſt vouere,quia illud periculum non eſt morale, neque in particulari,nec prouenit ex voto. Addo etiam poſſe expedire, ſi omnibus penſatis, maior fructus ſperetur, quàm damnum timeatur, præſertim cum ſemper ſperandum ſit de diuino auxilio,& in eo confidendum:quod ſi poſtea ſequatur aliquis lapſus,eſt per accidens, & pœnitentiam poteſt remedium adhiberi. Tertiò fieri poteſt, vt aliquis probabiliter timeat ſæpius violaturus votum,eíque futurum potius in laqueum,quàm in ſubſididium: & tunc tali perſonæ non expedit vouere, vt per ſe conſtat, & inſinuauit Paulus 1. ad Corinth.7. dicens: *Melius eſt nubere, quàm vri.* Addit verò Richard.in 4.d.38. art.6. q.1. neminem debere hoc præſumere, aut iudicare,niſi per certam experientiam id de ſe ipſo cognouerit, quod videtur ſignificaſſe Paulus, cùm dixit: *Quod ſi non ſe continent, nubant.*

9\. De prudentia ſeruanda in vouendo. 1.*Cor.*7. *Richard.*

Vltimo conſideranda eſt maximè materia voti, nam quò votum eſt de meliori, & perfectiori, magis perpetuo, magíſque vniuerſali bono, cò ex ſe melius eſt,magíſque expediens, tamen eo ipſo poteſt eſſe difficilius,& ideò contingere etiam ſæpius poteſt, vt non expediat propter indiſpoſitionem, vel fragilitatem vouentis. Nam ea vota, quæ ad vnum actum ordinantur,quo peracto finitur obligatio voti, raro habent aliquid periculi, niſi actus ipſe talis ſit, vt ſit improportionatus vouenti, & moralem impotentiam includat, tunc enim eſſet votum indiſcretum,& ex hac parte non expediens. Quando verò votum ad plures actus refertur, qui in diſcurſu tẽporis implendi ſunt,aut vitandi,tunc plures circunſtantiæ conſiderandæ ſunt, & quò tempus voti fuerit diuturniùs, & maior actuum frequentia, aut in ſingulis vitandis, aut faciendis maior difficultas, eò maior prudentia adhibenda eſt. Oportet autem aduertere, licet contingat,votum eſſe imprudenter factum, non ſatis eſſe, vt ex ſe non obliget, licet inde iuſta cauſa diſpenſationis ſumi poſſit, vt infrà lib.6.latiùs dicemus,

10\. Quò votum eſt de meliori,& perfectiori bono, cò ex ſe eſt magis expediens. Votum imprudẽter factum, ex ſe obligat.

CAPVT XIX.

Quæ ſint diuiſiones votorum ex parte ipſius actus,ſeu modi vouendi,& an aliqua illarum eſſentialis ſit?

EX dictis de ſubſtantia,& eſſentia voti colligere poſſumus nonnullas votorũ diuiſiones,quas hîc præmittere neceſſe eſt, ſaltem vt intelligantur termini, quibus in diſcurſu huius materiæ vtẽdum eſt. Poſſunt autem in voto duo diſtingui, vnum eſt actus ipſe vouendi cum obiecto ſuo formali, & aliis circunſtantiis, quæ ex parte ipſius, ſeu 1.

In voto duo diſtingui poſſunt.

in modo vouendi concurrere poſſunt: aliud eſt materia, circa quam votum verſatur, & ex vtroque capite variæ diuiſiones ſumuntur. Tamen quia illæ, quæ ſumuntur ex parte materiæ, cognitionem ipſius materiæ ſupponunt, ideò illas commodius in fine libri ſequentis trademus, hic alias, quæ ex priori capite ſumuntur breuiter recenſebimus.

2.

Prima diuiſio voti, in commune & ſingulare, ſeu in neceſſariũ, & voluntarium.

Magiſt.
Palud.
Auguſt.

Votum neceſſarium quid ſit.

Primò ergo celebris eſt apud Scholaſticos cum Magiſtro in 4.d.38. diſtinctio voti in commune, & ſingulare, ſeu neceſſarium, & voluntarium, vt cum Hoſtienſi loquitur Palud. ibi, quæſt.2.n.6. & 8. & vtrumque habet fundamẽtum in Auguſt. in d.Pſal. 75. *Vouete, & reddite*. Eſt autem hæc diuiſio ſumpta partim ex materia, partim ex actu vouendi: nam votum neceſſarium dicitur, quod eſt de præceptis, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, & quia hæc communia ſunt omnibus, ideò votum hoc commune dicitur. Votum autem, quod eſt de conſiliis dicitur voluntarium, & ſingulare, quia paucorum eſt.

3.

Sed hinc non ſatis diſtinguuntur illa duo membra, quia etiam votum omninò voluntariũ, & ſingulare poteſt fieri de præceptis, vt oſtendam lib.2. & clarè ſumitur ex eodem Auguſt.d.Pſalm.75.nam inter propria vota, quæ à communibus diſtinguuntur, ponit votum caſtitatis coniugalis, cùm tamen illud ſit de materia neceſſaria, & præcepta: igitur propria ratio illius diuiſionis ſumitur ex parte actus. Nam votum ſingulare, ac voluntarium conſiſtit in proprio actu promittendi, qui ſemper ſupererogationis eſt, in quacumque materia verſetur, prout hactenus explicuimus, votum autem commune, ſeu neceſſariũ non conſiſtit in actu promittendi, ſed in ſola acceptatione præcepti cum propoſito implendi illud, vt in lib.3.c.2.declarabimus. Et ideò talis actus non propriè, ſed per analogiam quandam votum dicitur, neque eſt actus proprius Religionis, nec eius ſpecialem obligationem inducit, licèt poſſit aggrauare intra propriam ſpeciem, ſicut peccatum hominis Chriſtiani cenſetur grauius, quam hominis infidelis, vt rectè docuit D.Thom.in 4.diſt.38.q.1.art.2. quæſtiunc.1. & ibi Durand. Palud. Supplementum Gabrielis, & omnes, Syluest. *Votum*, 1.q.5. vbi refert Archidiaconum, Raymundum, & Hoſtienſem, & plura infra in locis citatis dicemus. Quapropter hæc diuiſio non eſt de voto ſecundum rem, ſed ſecundum vocem, & ideo prætermittenda eſt, quia hic ſolùm agimus de voto propriè dicto, quod eſt promiſſio.

Peccatũ hominis Chriſtiani cenſetur grauius, quàm infidelis.

D.Thom.
Durand.
Palud.
Gabriel.
Syluest.

4.

Secunda diuiſio quæ poteſt fieri ex parte perſonæ, cui fit votum.

Secundò diuidi poteſt votum ex parte perſonæ, cui fit; nam aliud fit Deo, aliud fieri poteſt perſonis creatis, ſeu Sanctis, iuxta dicta ſuprà cap.15. Si quis autem attentè conſideret, quæ ibi diximus, facilè intelliget, vel hanc non eſſe diuiſionem voti, ſed alterius rationis magis vniuerſalis, vel non rectè tradi, niſi ſecundum quandam denominationem accidentalem, votum enim proprium ſoli Deo fit. Tamen (quia interdum fit Deo, ſine vllo reſpectu ad alium, etiam accidentario: aliquando verò fit Deo in honorem alicuius ſancti, vel fit Deo de cultu, & veneratione aliqua in honorem Sancti facienda, ſeu ad confirmandam promiſſionem Sancto factam, vel cum inuocatione, & morali pręſentia Sanctorum, vel offertur Sancto, vt ipſe offerat illud Deo) ideò diuiſio illa traditur, cùm tamẽ omnes hi modi ſint accidentales ad rationem, & ſubſtantiam voti, vt conſtat. Et præterea hæc differentia non bene illis verbis explicatur: nam ſemper votum fit Deo, vt proprio creditori, ſeu promiſſario, ſed vno modo fit illi ſine vlla interuentione Sanctorum: in alio vero cum aliquo reſpectu ad

Votum propriè fit Deo, vt proprio creditori.

A Sanctos. Quæ differentia in ordine ad effectus morales voti ferè nihil confert, & ideo illã omittimus.

Alio verò modo poteſt fieri promiſſio alicui Sancto ſecundùm ſe, & per modum cultus duliæ, vel hyperduliæ, & talis diuiſio non eſt propria voti, vt ſuprà dixi: vnde ſi in hoc ſenſu fiat illa diuiſio, diuiſum non erit votum, ſed promiſſio religioſa, quæ diuidi poterit in votum, & promiſſionem duliæ (non enim habet ſimplex nomen ſpecificum, quo ſignificetur) & ſic erit diuiſio eſſentialis, vt ex ſuprà dictis conſtat: licet illa membra in ordine ad moralem doctrinam proportionem ſeruent: nam quæ de voto dicuntur, cũ proportione intelligenda ſunt de quacumque ſacra promiſſione Sanctis cum Chriſto regnantibus facta, quia vt ſuo gradu B inducit obligationem ſacram, quæ per eaſdem cauſas induci, ſeruari, aut auferri poteſt. Igitur proprium votum ex parte perſonæ, cui fit, diuiſionem non recipit, neque reſpectu diuinarum perſonarum diuidi poteſt, quia votum fit Deo, vt intelligenti, & volenti, & ita fit illi, vt vnus eſt, ideóque ſicut opera ſanctiſſimę Trinitatis ad extra ſunt indiuiſa, ita votum indiuiſè fit tribus diuinis perſonis. Quapropter licet ex deuotione vouentis poſſit ſpecialiter dirigi ad vnam, vel aliam perſonam: nihilominus ſimpliciter omnibus perſonis neceſſariò fieri debet, quatenus vnus verus Deus ſunt.

5.

Promiſſio religioſa diuiditur in votũ & promiſſionem duliæ.

Votum indiuiſè fit tribus diuinis perſonis.

Tertiò diuidi poteſt votum in bonum & malum, dici autem poteſt votum malum, quod eſt de actu malo, & turpi quocunque modo. Et ſic diuiſio C ſumitur ex parte materiæ, tamen nõ eſt diuiſio veri voti, quia vt oſtendemus libro ſequenti votũ ſic patuum non eſt votum: quia non tenet nec inducit obligationem. Et in hoc ſenſu poteſt dici malum votum omne id quod eſt de materia incapaci obligationis; vel quia praua eſt, vel quia ad prauum finem ipſe actus promiſſus ordinatur, vel quia eſt res vana, & inutilis, ſeu merè indifferẽs, aut etiam impoſſibilis, vt talis eſt. Et ſic conſtat malum votum diſtingui eſſentialiter à bono, quia diſtinguuntur vt verum votum, vel tantùm apparens, & ideò de voto malo ſic ſumpto nihil dicendum eſt, ſed tantùm erit explicandum, quando contingat votũ eſſe ſic paruũ, quod in ſequenti libro præſtabimus. Alio ergo modo dicitur votum malũ, quia ex parte vo- D uentis malè fit, licet quod vouetur bonum ſit, vt ſi vouens non recta intentione inducatur ad vouendum, ita vt prauum motiuum ſit finis actus vouendi, non materiæ promiſſæ, iuxta dicta ſuprà c.5. vel quià in modo, & circunſtantiis vouendi, prudentia ſeruata non eſt. Et in hoc ſenſu diuiſio quidem cadit in verum votum, quia votum etiam non bene factum validum eſt, vt ſuprà oſtendi. Eſt autem accidentalis diuiſio, tum quia omne votum ex genere, & obiecto ſuo bonum eſt, vnde ſi aliquod eſt malum, eſt ex accidentali malitia, tum etiam quia ad rationem promiſſionis, & obligationem eius parum refert, quod promittens ex parte ſua malitiam aliquam in vouendo adiungat. Sicut etiam in bene vouendo poteſt plures bonitates adiungere, E vt diuinæ gloriæ, & vtilitatis proximorum & ſimilium, quæ rationem voti non mutant; ita ergo eſt, quando ex partis operantis malitia adiungitur, & ideò hæc accidentalis differentia parum refert ad doctrinam de voto, ſed pro materia Confeſſionis, aut Pœnitentiæ agendæ obſeruari poterit.

6.

Tertia diuiſio quæ poteſt fieri in votum bonũ & malum.

Vnde cum eadem proportione accipi poteſt quarta diuiſio voti, quę eſſe poteſt in votum perfectum, & imperfectum, quam tradit Supplemẽtum Gabrielis diſtinct.38. q.1. §. *Eſt autem hic inuenire.*

7.

Quarta diuiſio in votũ perfectũ, & imperfectum.

Gabr.

Eſt

Eſt autem votum perfectum, in quo ſeruātur perfectè, & integrè omnia, quæ ad votum neceſſaria ſunt,ſeu cui nihil deeſt de integritate voti. Votum autem imperfectum multis modis eſſe poteſt,quia malum ex quocunque defectu.Duplex autem ſubdiuidi poteſt, ſcilicet imperfectum eſſentiali imperfectione, vel accidentali tantùm. Priori modo dici poteſt imperfectum votum fictum,quod fit ſine intentione vouendi,aut ſe obligandi : item votum factum ex ſurreptione tollēte libertatem ſufficientem ad peccandum mortaliter, item factum ſine conſenſu ſufficiente ad ſe obligandum. Poteſt autē conſenſus eſſe inſufficiens,vel ex naturali impedimento,ſeu defectu libertatis naturalis,& vſus rationis, vel ex defectu poteſtatis circa materiam obligationis:nam ſi illa nō ſubiaceat poteſtati promittentis,nō poterit circa illam efficaciter obligari,vt lib.3.dicemus,vel ex efficacia legis,aut præcepti irritantis conſenſum, vt de voto ſolemni ſuo loco videbimus.

Votum imperfectū eſſentialiter nō eſt votū.

Quocunque autem modo ſit,votū eſſentialiter imperfectum nō eſt votum, ſed fingitur,vel apparet votum,ideóque vbi conſtiterit votum habere talem imperfectionem, nulla ratio illius habenda eſt,niſi ad pœnitentiā agendam,quia in eo emittendo culpa grauis committi poteſt, & interdum poterit fieri iniuria, quæ ad reſtitutionem obligabit,quod maximè contingit in religioſa profeſſione, vt infrà videbimus, vbi etiam declarabimus, an interdum relinquatur obligatio iterum faciendi validè tale votum.

Quidnam ſit votū imperfectum accidentaliter.

Poſteriori autē modo dicitur votum imperfectum accidentaliter, quod factum eſt cū imperfecta deliberatione, quia licet fuerit ſufficiens ad humanam libertatē abſolutè,& ſimpliciter, non tamen ſatis conſideratè,& prudēter factum eſt. Item,quod factum eſt per aliquam ignorantiam grauis circunſtantiæ, licet non impedientem ſubſtantialem conſenſum, vel etiam quod factum eſt per reſpectum humanum, ob reuerentiam alicuius, vel priuatam beneuolentiam, aut etiam ex timore, ſiue interuentu legis irritantis. Et hæ imperfectiones non tollunt veritatem voti, aut eius obligationem:poſſunt tamen vel dare ſufficientem cauſam diſpenſationi, vel multum ad illam iuuare, vt infrà ſuo loco dicemus.

Quinta diuiſio in votū conditionatum,& abſolutum.

8. Quintò diuiditur votum in conditionatum, & abſolutum. Quæ diuiſio videtur ſumi ex parte materiæ, quatenus cadit ſub intentionem vouentis, propriè tamen pertinet ad modum vouendi, qui maximè ex intentione pendet. Itaque conditionatum votum eſt, quod fit cum conditione ſuſpenſiua obligationis, donec ipſa impleatur: abſolutum verò dicitur, quod ſimpliciter, & ſine conditione fit.

Conditio in voto conditionato apponenda eſt ſolū ex parte obiecti.

Vbi eſt primò conſiderandum in voto conditionato conditionem non apponi promiſſioni ex parte illius, ſed ex parte obiecti. Nam ſi conditio poneretur ex parte actus promittendi, ſuſpenderet illum,& ita non fieret tunc promiſſio,ſed aſſereretur facienda,quando conditio impleatur,vt ſi quis dicat, *Si Petro viſum fuerit promitto caſtitatem*, modum promittit nec abſolutè, nec conditionatè, ſed ſolùm affirmat ſe promiſſum non abſolutè, ſed ſub conditione.Et ideo etiam conditione impleta; ſi tunc de nouo non promittat non obligabitur. Illud ergo non eſt votum conditionatum, ſed aſſertio, vel propoſitum conditionatum;votum ergo conditionatum, vt ſit verum votum, debet eſſe promiſſio de præſenti,quæ ex parte materiæ includat conditionem ſuſpenſiuam obligationis, donec impleatur, vt voueo dare eleemoſynam, ſi nauis venerit; vel fieri religioſus,ſi ſanatus fuerō.

A 9. Dico autem conditionem ſuſpendere obligationem,non quia tale votum nullo modo obliget ſtatim;id enim repugnat voto,ſed quia quoad executionem ſuſpenditur obligatio, vel quia ipſamet eſt conditionata in obiecto,nihilominus tamē ſtatim ita naſcitur,vt non ſit in poteſtate vouentis nō manere ſubiectus illi obligationi, ſi conditio impleatur. Et ideo ex tunc tenetur habere animum implendi votum, impleta conditione,& conſequenti ratione poſtea nō erit neceſſarius nouus cōſenſus, vel promiſſio,ſed poſita conditione, votum, quod erat conditionatum, tranſit in abſolutum. Et hæc eſt vel vnica,vel potiſſima differētia inter hæc duo membra, quæ accidentalis quidem eſt,tamē in ordine ad morales effectus plurimum refert, & præ- B ſertim in ordine ad diſpenſationem,vt videbimus.

Differentia inter aſſignata membra diuiſionis.

10. Hinc verò colligo,non poſſe vniuerſè conſiſtere doctrinam, quam de voto conditionato tradit Sot. lib.7.q.2.art.1. ad 4.dicens, votum conditionatum eſſe, quotieſcumque homo ad rem aliquam affectus eſt,ſed quia impedimentum ſibi obſtat,aut facultas non ſuppetit, vouet ſub conditione. Ponítque exemplum, ſi quis voueat ingredi religionem poſt mortem matris, vel peregrinari ſuppetentibus nummis. Hæc (inquam) doctrina mihi non probatur: nam in primis illa deſcriptio non conuenit omni voto conditionali; nam vt omittam vota pœnalia, quæ latè loquendo etiam conditionalia ſunt præter illa multa fiunt etiam non pœnalia, quæ non procedunt ex affectu ad rem C promiſſam, ſed ad rem aliam pro qua obtinenda votum fit, vt in alio exemplo, quod ipſe ponit: *Si Deus mihi tale beneficium contulerit, orphanam dotabo:* idémque eſt de votis conditionatis,quæ in naufragiis, & aliis periculis fiunt.

Soti doctrina de voto conditionato aliqua ex parte excluditur.

11. Deinde non conuenit illa deſcriptio ſolis votis cōditionatis:nam multa ſunt abſoluta vota,quibus illa omnia conueniunt, vt ſi iuuenis voueat, *quàm primum ſtudium meum conſummauero,religionem ingrediar:* votum illud ex affectu ad religionē fit,& quia facultas literarum illi non ſuppetit,ponit illam limitationem, & quaſi conditionem;& nihilominus votum illud abſolutum eſt,quia nō ſuſpendit conſenſum,& obligationem, ſed ſolùm expectat commoditatem exequendi illud quod longè diuerſum D eſt.Vnde exempla etiam à Soto poſita non placent. Nam primum votum in ea forma,qua illud proponit, planè videtur abſolutum, *Voueo ingredi religionem poſt mortem matris*,quia obligatio, & conſenſus cōſummata ſunt, ſolùm differtur executio propter expectandam cōmoditatem,vt qui vouet poſt vindemias peregrinari,abſolutè, & non ſub conditione vouet,aliàs omne votum affirmatiuū,quod non fit pro ſtatim, ſed exequendum poſt aliquod tempus, eſſet conditionale, quod eſt abſurdum. Aliud etiam exemplum,ſcilicet,*ſi facultas ſuppetat*,videtur eundem habere defectum, quia illa non eſt conditio,ſed determinatio,& limitatio materiæ voti, & licet ſumatur vt conditio, perinde eſt, ac ſi diceretur, ſi commodè potuero,quæ eſt ex his,quæ de ſe E inſunt, & ideò non facit votum conditionatum, etiamſi exprimatur,& declaretur ad tollendam dubitationem,vt ſtatim dicetur. Sed de his,& ſimilibus exemplis dicemus plura infrà, lib.6.c.20.

12. Rectè igitur dictum eſt, votum conditionatum eſſe illud,quod in ſuo proprio obiecto cōditionem inuoluit, quæ conſenſum reddit imperfectum, & aliquo modo ſuſpenſum.Probatur primò ex c.vnic. §. *Ille*, de Sponſal. in 6. Secundò explicari poteſt à ſimili de intellectu: nam aſſenſus conditionatus

Explicatur amplius natura voti cōditionati.

eſt ille,qui fertur in propoſitionem hypotheticam A conditionalem;ita ergo votum conditionale eſt illud,quod fertur in obiectum,quaſi hypotheticum, & ſub conditione apprehenſum;nam votum abſolutum peregrinandi, ad actum peregrinandi ſimpliciter terminatur:conditionatum autem non ſic, ſed ad hoc totum,ſi ſanitas mihi reſtituatur.Secũdò ab effectu,quia votum cõditionatum ſuſpendit conſenſum, & obligationem ſimpliciter, quaſi reſeruando illam ad cõditionis euentum;nam ſi vouens, ex tunc ad ſummum vult obligari ad expectandam conditionem, & hæc videtur propriiſſima differentia voti conditionati ab abſoluto.

Differentia inter votum factum animo differendi executionẽ, vel factũ ſub cõditione futura, & contingenti.

Vnde attentè cõſiderandum eſt multum differre inter votũ factum animo differendi exequutionem pro tali tempore,quod iudicatur opportunum,vel B factũ ſub futura, & cõtingenti conditione:habent enim ſimilitudinem quandam in effectu differendi executionem, & ideò interdum ab auctoribus confunduntur,tamen re vera ſunt diuerſæ naturæ: nam vnum eſt abſolutum,quia ex quo fit,ſimpliciter,& ſtatim obligat ad principalem materiam, limitatam verò ad talem circunſtantiam temporis, quod non magis facit votũ conditionatum,quàm determinatio loci, vel alterius circunſtantiæ reddunt votum conditionatum.Sicut etiam inter homines obligatio ſoluẽdi debitũ poſt aliquod tempus non eſt conditionata,ſed abſoluta,quia nõ ſuſpendit obligationem, ſed differt tantùm exequutionẽ:idem ergo eſt cum proportione in voto: hoc ergo non ſufficit,vt ſit conditionatum, ſed neceſſe C eſt, vt conditio ita apponatur in obiecto eius,vt ſit quaſi pars obiecti,& conſequenter nõ ſolum differat executionem,ſed etiam ſuſpendat principalem obligationem. Sæpe autem non poſſunt hæc ſatis diſcerni, niſi ex intentione vouentis, quia verba ambigua ſunt, & in vtroque ſenſu accipi poſſunt. Et ideò attendendum eſt,an mens vouentis fuerit ſimpliciter obligari ex tunc verbi gratia ad religionem, licèt differre voluerit executionem propter expectandam meliorem opportunitatem, & tunc votum eſt abſolutum: ſi verò intentio vouentis fuit, non obligari ſimpliciter, niſi ſtante tali conditione, tunc votum eſt conditionatum.

12. Obiectio.

Dices. Nullum eſt votum, quod non includat aliquam conditionem, *vt ſi vixero, ſi res mutatæ non* D *fuerint, ſi ſuperior non contradixerit, vel diſpenſauerit,* &c.ergo nullum eſt votum abſolutum.Reſpondeo hic eſſe applicandam doctrinam datam de iuramẽto, quod non ſit conditionale propter generales conditiones intrinſecè incluſas, ſed propter ſpecialem conditionem ex voluntaria intentione iurantis, ſeu promittentis conceptam, quod etiam notauit Supplementum Gabrielis d.q.1.artic.2. in fine,& in hoc eſt eadem ratio, de voto,& ideo non oportet ibi dicta repetere,ſed applicare.Solùm infero,votum non fieri conditionale propter conditionem de præſenti,vel præterito,ſed propter conditionem de futuro. Quia ſi conditio eſt de præſenti, vel præterito, non ſuſpendit obligationem, cùm ipſa non ſit ſuſpenſa,ſed iam ſit,vel non ſit in E re poſita. Poterit tamen ſuſpendere quoad notitiã vouentis, vt ſi de conditione poſita quoad locum, vel quoad tempus præteritum,non ſtatim conſtet, ſuſpendetur executio, donec de illa conſtiterit, tamen in re iam ſubeſt.Imò etiam conditio de futuro oportet, vt ſit contingens, nam ſi fuerit neceſſaria,iam cenſetur poſita, & ſolùm intelligitur addita ad deſignandum tempus obligationis, vt ſi quis voueat, *Si ſol oriatur cras, hoc faciam.* perinde

Solutio.

Gabriel.

Votum ſolũ ſit conditionale propter conditionẽ de futuro.

eſt, ac ſi promitteret, craſtino die hoc faciam.

Præterea ſolet votum conditionatum ſubdiuidi. 13.
(poteſtque eſſe ſexta diuiſio voti)in pœnale,& non pœnale,ſeu purum, vt attigit Soto d.lib.7.de iuſt. q.2.art.1.ad 4. Gutier.lib.2.qq.Canon. c.21.n.47. & ſeqq. Hoc poſterius eſt tantùm conditionale,& ſolet ſimpliciter voce ſignificari, & in illud conueniunt, quæ diximus: in illo enim ponitur conditio, non vt pœna, ſed vt mera conditio, *vt ſi pater voluerit, ſi conualuero ex infirmitate,*&c.Et hoc votum impleta conditione,omninò æquiparatur abſoluto,vt dictũ eſt.Votum autem pœnale eſt illud, in quo res ſub cõditione promiſſa, ſolùm intenditur in pœnã illius actus,per quem conditio impletur, vt ſi quis voueat dare eleemoſynam, ſi luſerit, quod votũ hoc habet peculiare, quod nõ fit ex affectu ad materiã ſub cõditione promiſſam,imò ex quadam auerſione ad illam, quia omnis pœna eſt aliquo modo inuoluntaria;& ita eò ipſo, quòd illa promittitur vt pœna,reſpicitur,vt inuoluntaria,& contra vouentis affectũ.Et nihilominùs ſine dubio obligat impleta conditione, quia eſt verum votũ, per quod homo cõſentit ſimpliciter in obligationẽ talis pœnæ.Poteſt autem hoc votum dupliciter fieri, primò vouendo vtrumque, ſcilicet conditionem,vel potiùs vitare illam,& pœnam,ſi conditio impleatur,vt in voto dandi eleemoſynam,ſi luſero, poteſt comprehendi,& votum nõ illud ludendi, & votũ dandi eleemoſynã,ſi luſero,& tale votum nõ eſt tantùm conditionale,ſed quoad non ludendum eſt abſolutum:vnde ſtatim obligat, & contra illud peccatur ludendo; quoad eleemoſynam eſt conditionale;eſt ergo duplex votum,vel potius ſunt duo vota ſimul, & per modum vnius facta. Alio modo fieri poteſt hoc votum purè pœnale,ita vt non obliget ad non ludendum, ſed tantùm ad eleemoſynam ſi luſero,& tunc nõ peccatur ludẽdo,ſed peccabitur omittendo eleemoſynam, impleta conditione,& hoc eſt proprium vnum votum. Quando autem fiat vno,vel alio modo ex intentione vouẽtis pendet,regulariter autem,& ex vi prædictorum verborum videtur eſſe purè conditionale,& ita iudicandum eſt, niſi aliter explicet vouens intentionem ſuam, quòd ſi ipſe non valuerit illam diſcernere, proprietati verborum ſtandum erit.

Sexta diuiſio in votũ pœnale, ſeu purum. *Soto. Gutier.*

Votũ pœnale quid ſit.

Omnis pœna eſt aliquo modo inuoluntaria.

Duobus modis fieri poſſe votũ quod dicitur pœnale.

Dubitant verò aliqui,an hoc votum,quando eſt 14.
vnum tantũ,dicendum ſit pœnale. Nauarrus enim videtur dicere eſſe purè cõditionale,c.12.n.43.alij diſtinctione vtuntur dicentes,votum fore pœnale, ſi fiat intentione abſtinendi à peccato; ex timore talis rei promiſſæ, tanquam cuiuſdam mali pœnæ, nõ tamen ſi fiat ex affectu ad rem promiſſam etiãſi non ſit ſimpliciter promiſſa, ſed pro caſu, in quo fuerit impleta cõditio,ſcilicet ad fugiendam occaſionem ſimilium peccatorum,vt ex variis Auctoribus refert, & approbat Sancius, lib.1. de Matrim. diſp.10.n.5. Verumtamen ſi diſtinctio admittenda eſt,nõ ſolùm habet locum,quando votum pœnale eſt vnum tantum, ſed etiam quando eſt duplex. Nam ibi ſunt duo vota, vnum de vitando peccato quod pœnale propriè nõ eſt,ſed directiuum, vt ſic dicam;aliud de pœna, quæ non minus tunc intendi poteſt illis duobus modis, quàm ſi eſſet ſolùm tale votum. Et ideò alij abſolutè cenſent tale votum eſſe pœnale, vtrouis modo fiat. Quia iuxta formam verborum, & ordinariam intentionem vouentium,talis promiſſio ſit ſub ratione pœnæ,& ita ſentiunt Soto, & Gutierrez ſuprà, & alij. Nec aliud ſentit Nauarrus, ſed quando tale votum eſt vnum tantùm,vocat illud purè conditionale, non ad

An hoc votũ quando eſt vnum tãtum dicẽdum ſit pœnale.

ad excludendum pœnale,ſed ad excludendum omne votum abſolutum ibi incluſum. Et hæc ſententia vera eſt, non eſt tamen dubium, quin ſæpe illa pœna intendatur, vt coërcitiua tantùm,ſeu vindicatiua:aliquando verò poſſit intendi,vt pœna medicinalis,ſeu remedium ad vitandum recidiuum,in quo ſenſu intellecta diſtinctio ſuprà relata eſt optima,& vtilis ad materiam diſpenſationum,& commutationum votorum,de qua in lib.6.vbi has duas diuiſiones amplius explicabimus.

15. *Septima diuiſio in internum votum, & externum. Sot. Quibus modis dicatur votũ internum.*

Septimò diuido votum in internum, & externum, ſeu mentale, & ſenſibile. Quam diuiſionem indicauit Soto in 4. diſtinct.38. quæſt.2.artic.1. in principio. Poteſt autem internum votum dici, vel quoad actum vouendi tantùm, vel quoad actum promiſſum tantùm, vel quoad vtrumque. Primo modo dicitur internum votum, quod ſola mente fit,etiamſi contingat eſſe de actu ſenſibili,& interno. Conſtat enim ex ſuprà dictis, hoc ſufficere ad ſubſtantiam, & obligationem voti coram Deo, licèt Eccleſia de illo non iudicet. Alio verò modo poteſt dici mentale votum illud, quod habet pro materia aliquem actum ſpiritualem, & internum: nam de illo etiam poteſt votum ſine dubio fieri,vt de amando Deum aliquoties in die,de aliqua mentali oratione, de dolore peccatorum, & ſimilibus actibus.De quo voto ſolùm in foro conſcientiæ iudicari poteſt; nam ratione materiæ non cadit ſub externum iudicium,etiamſi contingat ſenſibili voce fieri,quia Eccleſiæ conſtare non poteſt, an illud obſeruetur, néc ne? Vnde etiam conſtat poſſe dari votum purè mentale ex vtroque capite,quia poteſt dictũ votum de re interna pura mente apud Deum fieri. An verò poteſtas diſpenſandi ad hæc vota extendatur, infrà videbimus. Atque hinc conſtat totidem modis poſſe fieri votum externum: propriè autem,& ſimpliciter tale vocari, & iudicari,quando & eſt de aliquo actu externo,& ſenſibili faciendo,aut vitando,& promiſſio ipſa exterius fit,ita vt hominibus innoteſcere poſſit. Hoc autem votum, vt verum votum ſit nunquam poteſt eſſe ita externum, quin internum includat, aliàs erit fictum, & conſequenter nullum: externum ergo includit internum, & addit ſenſibile ſignum, quod licet per ſe, & ex parte Dei, non ſit neceſſarium, tamen vt de illo conſtat Eccleſiæ neceſſarium eſt, & interdum ex eiuſdem Eccleſiæ ordinatione, erit etiam ad valorem voti neceſſarium,præſertim in ſolemni voto, vt infrà ſuo loco dicemus.

Quibus itẽ modis votũ dicatur externum. Votũ externũ quod ſit.

16. *Octaua diuiſio in votũ expreſſum & tacitum. Graff.*

Huic affinis eſt diuiſio voti(quæ poteſt eſſe octaua) in expreſſum, & tacitum, quam tradit Graffis lib.2. cap. 21. numer.8. & dicit eſſe diuiſionem voti priuati, quod à ſolemni diſtinguit. Vnde per priuatum videtur intelligere ſimplex, & poſtea expreſſum,& tacitum declarat eſſe idem,quod internum, & externum, ſed vtitur terminis extra communem vſum.Nam priuatum votum à publico diſtinguitur,non à ſolemni, vt ſtatim dicetur, & votum internum non eſt tacitum: nam reſpectu Dei maximè expreſſum eſt, & vix poteſt concipi, quomodo fiat tacitè:reſpectu verò hominum nec tacitum, nec expreſſum eſt. Votum autem externum non ſolùm expreſſum, ſed etiam tacitum eſſe poteſt. Vnde de ſolo voto externo propriè datur iſta diuiſio, vt ſit ſubſidiuiſio præcedentis quoad alterum membrum.Imò non de toto illo membro,nec de priuato, aut ſimplici voto, ſed de ſolo voto ſolemni datur communiter hæc diuiſio, vt videre licet in Palud.dicta q.2.num.13.& ſequentibus, vbi latè id proſequitur,eúmque imitatur, Supplemen- *Palud.*

A tum Gabrielis dicta quæſt.1.artic.2. verbo *Secunda diuiſio.* Et communiter ita diuiditur profeſſio religionis in expreſſam,& tacitam:expreſſa eſt,quæ fit verbis deſignatis, tacita, quæ per geſtationem habitus profeſſorum, vel alias circunſtantias,de quibus latiùs infrà.

Gabriel. Diuiſio profeſſionis religioſæ, in tacitam, & expreſſam.

Hinc autem intelligitur,vix poſſe diuiſionem accommodari ad votum ſimplex, quia cùm votum ſimplex non habeat communiter adiunctum peculiarem habitum,aut aliud ſimile ſignum,non videtur poſſe exteriùs emitti, niſi verbis proferatur,& conſequenter ſemper eſt expreſſum:nam quia verba expreſſam habent ſignificationem, ideo votum verbis factum expreſſum dicitur: tacitum autem, cùm inducatur per aliquam actionem, aut ſignum B in facto conſiſtens,cui votum coniunctum eſſe ſolet,quæ coniunctio inuenitur in voto ſolemni:non autem in ſimplici. Sed nihilominùs non repugnat in hoc etiam inueniri, vt ſi eſſet alicubi conſuetudo, vt virgines habentes votum ſimplex caſtitatis, certum habitum deferrent,& non aliæ ibi, quæ illum habitum deferret, cenſeretur tacitè vouiſſe caſtitatem, ſic aſſumens peculiari modo Crucis ſignum, cenſebatur eo ipſo tacitè promittere profectionem ad bellum terræ ſanctæ, vt colligitur ex modo loquendi Iurium cap. *Licet*, & cap. *Magnæ*, & cap. *Quod ſuper his*, de voto. Sic ergo non repugnat in votis ſimplicibus dari tacitum modum exteriùs vouendi, quamuis nunc vix ſit in vſu, niſi fortaſſe vbi vota ſimplicia ſunt adiuncta ſtatui re- C ligioſo, vt infrà videbimus. 17.

Cap. Licet. Cap. Magnæ. Cap. Quod ſuper his.

Nonò, diuidi poteſt votum in occultum, & publicum cum Supplemento Gabrielis ſuprà,qui notat,non coincidere diuiſionem hanc cum diuiſione voti in ſimplex,& ſolemne, quia votũ ſimplex poteſt vtroque modo fieri.Eſt ergo hæc diuiſio ſolius voti externi:nam votum internum per ſe eſt occultum,& ita non poteſt eſſe publicum,dum in eo ſtatu manet,niſi Deo,Angelis,ac Beatis:nunc verò reſpectu Eccleſiæ militantis loquimur.Votum autem externum, licèt per ſe publicum ſit,quantùm ex ſe eſt,nihilominus poteſt eſſe per accidens occultum, vt ſi fiat verbis,non tamen coram teſtibus, in quo poteſt habere latitudinem, prout eſt commune in actibus occultis, & cum proportione idem eſt de D publico. Nam ſi fiat coram duobus teſtibus, poteſt dici publicum reſpectiuè ad omninò occultum, quamuis abſolutè iuxta ordinariam ſignificationem non dicatur opus publicum, niſi coram pluribus,& in loco publico fiat.Et ideo votum ſolemne ordinariè ſemper eſt publicum,licèt poſſet in rigore fieri validè coram paucis teſtibus.An verò poſſit fieri ſine teſtibus, & quaſi clandeſtinè inter Prælatum,& ſubditum,dicemus in proprio loco. Neque hæc diuiſio maiori indiget explicatione,quia accidentaria eſt,& non habet ſpeciales effectus, præter eos,qui vel ad ſolemne votum,vel ad probationem voti in iudicio pertinere poſſunt. 18.

Nona diuiſio in votum occultum,& publicum. Gabr. Votũ internũ non poteſt eſſe publicum. Votũ ſolemne ſemper eſt publicũ.

Decimò diuiditur votum in ſimplex,& ſolemne: quam diuiſionem tradit D.Thomas, d. quæſt.88. E artic.7. & 11. & Magiſter in 3. d.38. & ibi omnes, præſertim Paludanus latè d. quæſt.2. & habet fundamentum in iure in cap. vnico de voto in 6. vbi vota ſolemnia ſub hac voce declarantur, & diſtinguuntur à reliquis votis, quæ licèt nõ vocentur expreſsè ſimplicia, planè dicuntur non ſolemnia, & hoc eſt eſſe ſimplicia.Nam ſimplicitas negatio eſt, & hic non poteſt hæc ſimplicitas in alia negatione conſiſtere.Vnde conſtat intelligentiam huius diuiſionis pendere ex hoc,vt explicetur,& intelligatur, 19.

Decima diuiſio in votũ ſimplex & ſolemne. D.Thom. Magiſt. Palud.

quid ſit ſolemnitas illius voti, quod ſolemne vocatur. Nam membra illius diuiſionis, quaſi priuatiuè opponuntur: priuatio autem per habitum cognoſcitur, & ideò explicata ſolemnitate vnius membri, notum erit votum ſimplex, vt ſimplex eſt: omne enim votum, quod illa ſolemnitate caret, ſimplex appellatur. Non poſſumus autem hoc loco rationem voti ſolemnis ex profeſſo tractare, integram enim de illo voto diſputationem in tractatum de ſtatu religioſo relinquimus, quia cum illo habet magnam coniunctionem, ſine qua ſatis explicari non poteſt. Nunc ergo breuitatis cauſa duas conditiones ad votum ſolemne requirimus. Vna eſt, vt ſit omninò abſolutum, & conſequenter de ſe perpetuum: alia eſt, vt perſonam reddat inhabilem, vel ad matrimonium, vel ad diuitias, vel ad alios contractus ſuæ materiæ repugnantes. Omne autem votum, quod huiuſmodi eſt, annexum eſt, vel ordini ſacro, vel profeſſioni religioſæ, & ideò ſolet etiam hoc votum per partitionem explicari, videlicet eſſe illud, quod ſacro ordini, vel profeſſioni in aliqua religione approbata annexum eſt: è contrario omne illud, quod illas duas conditiones non habuerit, etiamſi alteram habeat, ſimplex eſt, quia caret propria, & ſubſtantiali ſolemnitate. Et hoc pro nunc ſufficiat ad explicationem terminorum: nam res, vt dixi, inferiùs eſt exactius declaranda.

Duæ conditiones ad votũ ſolemne requiſitæ.

Omne votũ ſolemne annexũ eſt vel ordini ſacro vel profeſſioni religioſæ.

20. Nõ ſatis eſſe ad ſolẽnitatem voti, quod vouens verbis dicat ſe ſolemniter vouere.

Hinc verò colligimus primò, non ſatis eſſe, quòd aliquis verbis dicat, ſe votum ſolemne facere, vt votum re vera ſolemne ſit. Sæpe enim homines, vel ex ignorantia, vel ex nimio affectu verbis dicunt, ſe votum ſolemne facere, vel non luendi, vel peregrinandi, quod non obſtat, quominùs votum ſimplex ſit, quidquid ipſi intendant, quia non poſſunt ipſi naturam voti immutare: vnde non magis obligat votum illud, nec plures effectus habet, quàm ſi ſimpliciter emitteretur. Eſt igitur illa tantùm hyperbolica locutio ad effectum exaggerandum, in re tamen nullam ſolemnitatem voto tribuit. Secundò colligitur dari poſſe votum ſimplex, quod non ſolùm publicè, ſed etiam cum quodam externo ritu, & ſolemnitate fiat, vt votum peregrinationis Ieroſolymitanæ interdum fit cum benedictione peræ, & baculi, vt ſuprà notat Supplementum Gabrielis, & ſimiliter votum limitandi pro recuperatione terræ ſanctæ olim fiebat cum ſolemni traditione Crucis, & votum ingrediendi religionem, quod ſine dubio ſimplex eſt, interdum ſolemniter fit, vt dicitur in cap. *Pertuas*, de voto, vbi Panormitanus notat, vocari fortè ſolemne propter publicum inſtrumentum, vel quia in præſentia Prælati, & aliorum factum eſt. Poteſt ergo votum ſimplex denominari ſolemne ex ſolo ritu externo cum celeritate aliqua, quæ ſolet ſolemnitas appellari: eſt tamen ſolemnitas accidentaria, & ſecundum quid, quam non neceſſariò excludit votum ſimplex, ſed illam tantùm, quam per dictas conditiones explicuimus, quæ ſolemnitas ſubſtantialis dici poteſt. Vnde infertur tertiò, non ſatis eſſe, votum eſſe annexum ſtatui religioſo, vt ſit ſolemne, ſi abſolutum, & perpetuum ex ſe non ſit, neque etiam ſufficere, vt dirimat matrimonium poſt illud ſubſecutum, ſi aliam conditionem non habeat, vt videre licet in votis religioſorum ſcholarium Societatis IESV, quæ nouo iure ſunt inſtituta, & peculiarem explicationem continent, quam in ſequentibus Deo dante trademus. Et ideò hæc nunc ſufficiant de diuiſionibus votorum, quæ in forma vouendi ſumuntur: de diuiſionibus autem, quæ ſumuntur ex parte materiæ, dicemus commodius, explicata materia voti in fine libri ſequentis.

Oſtenditur poſſe dari votum ſimplex, quod cum externo ritu, & ſolẽnitate fiat.

Gabriel.

C. Pertuas. Panorm.

Votum ſimplex ex ritu externo poteſt denominari ſolẽne.

Oſtenditur nõ ſatis eſſe ad ſolemnitatem voti eſſe annexũ ſtatui religioſo.

Vota religioſorum ſcholarium Societatis Ieſu nõ ſunt ſolemnia.

Finis libri primi.

INDEX CAPITVM LIBRI II.
DE MATERIA VOTI.

Cap. 1. *An materia voti debeat eſſe poſſibilis.*

Cap. 2. *Vtrùm votum de materia impoſſibili ad aliquid obliget.*

Cap. 3. *An votum non peccandi obliget.*

Cap. 4. *Vtrùm actus malus poſſit eſſe materia voti.*

Cap. 5. *Vtrùm actus ſub conditione turpi poſſit eſſe materia voti.*

Cap. 6. *Vtrùm actus præceptus poſſit eſſe materia voti.*

Cap. 7. *Vtrùm actus minùs bonus poſſit eſſe materia voti.*

Cap. 8. *Vtrùm omnis actus virtutis non repugnans perfectioni poſſit eſſe materia voti.*

Cap. 9. *Vtrùm actus inhabilitans ad ſtatum perfectionis poſſit eſſe materia voti.*

Cap. 10. *Vtrùm actus includens aliquid boni, & mali poſſit eſſe materia voti.*

Cap. 11. *Quæ omiſſiones poſſint eſſe materia voti.*

Cap. 12. *De diuiſionibus voti ex parte materiæ.*

LIBER

LIBER SECVNDVS, DE MATERIA VOTI, ET DIVISIONIBVS, quæ ex materia ſumuntur.

Explicuimus naturam, & eſſentiam voti, ſimúlque nonnullas eius cauſas declarauimus, præſertim formalem, & finalem. Nam quia votum actus quidam humanus eſt, ab intrinſeco fine ſpeciem ſumit, & ideò finem hunc declarauimus, oſtendendo, quomodo votum ad diuinum cultum ordinetur. Ibíque conſequenter egimus de perſonis, quibus voti promiſſio fieri poteſt. Vnde etiam explicatum reliquimus id, quod reſpectu voti poteſt habere aliquem modum formæ, nimirum obiectum formale eius: nam cùm actus ipſe ſit quædam forma, non habet aliam formam intrinſecam, præter obiectum ſuum, quamquam omnia, quæ diximus de deliberatione ſeruãda in vouendo, poſſint dici ad formam eius pertinere. Igitur dicendum ſupereſt de cauſa materiali, & efficiente voti: efficientem voco perſonam vouentem, quam conſiderabimus in libro ſequenti, in hoc de materia voti dicendum eſt. Votum autem cùm ſit forma quædam, non habet materiam, ex qua componatur, habet tamen materiam, ſeu ſubiectum, ex cuius potentia educatur, & in quo recipiatur: hæc autem materia non eſt alia, præter potentiam illam, cuius actus eſt votum, de qua etiam in ſuperiori libro ſufficienter dictum eſt. Solùm ergo ſupereſt dicendum de materia, circa quam votum verſari debet, vt licitum, & validum ſit, id eſt de rebus illis, quæ poſſunt Deo conuenienter promitti, & quam conditionem habere debeant, vt ſub voti obligationem cadere poſſint. Et hinc conſequenter varietatem, & diſtinctionem votorum ex parte materiæ declarabimus.

CAPVT PRIMVM.

An materia voti debeat eſſe poſſibilis, & non neceſſaria, & quotuplex illa ſit?

1. Materia voti diuiditur in proximam, & remotam.

DVPLEX materia voti diſtingui poteſt, proxima, ſcilicet, & remota, quia quidquid in Dei cultum promittere poſſumus, dici poteſt materia voti. Promittimus autem Deo, & res permanentes, vt pecunias, prędia, imagines, & noſtra etiam corpora, itémque actiones, quibus in his rebus vtimur, & quæ proximè ſunt in noſtra poteſtate. Igitur materia proxima rectè appellatur actio aliqua humana, in quam promiſſio proximè cadit, ſicut proxima materia Sacramenti dicitur confeſſio vel ablutio, quia forma Sacramenti immediatè cadit in illam, vel quia proximè conſtituit Sacramentum. Remotam autem materiam appello omne id, quod mediante materia proxima attingitur, & ordinatur ad cultum Dei, ſiue ſit obiectum, ſiue materia circa quam alia propinquior verſatur: ſic enim ſeruata proportione, aqua, vel peccatum, &c. dicuntur materia remota Sacramenti.

Proxima materia voti quæ ſit.

2. 1. Aſſertio. Materia proxima eſt actus humanus. D. Thom.

Dico ergo primò: Materia proxima voti neceſſariò eſſe debet aliquis actus humanus. Ita docet D. Thomas dicta quæſt. artic. 2. & omnes id tan- A quam clarum ſupponunt. Et probatur; quia materia voti eſſe debet in hominis poteſtate, ſed ſolus actus humanus immediatè eſt in hominis poteſtate: ergo illa eſt proxima materia voti. Deinde patet ex ipſa forma vouendi, vel promittendi, quiſquis enim promittit dare, vel agere aliquid promittit, quibus verbis actiones humanas ſignificantur. Nec refert, quòd etiam ſolemus promittere aliquid non agere, tum quia, vt ſuprà notaui, & eſt vulgatum in materia morali, ſub actione humana comprehenditur omiſſio, ſeu priuatio ſimilis actionis: tum etiam quia talis omiſſio includit voluntatem non agendi, quæ voluntas eſt actus humanus.

B Atque hinc ſequitur primò, votum de actu neceſſario abſoluta neceſſitate, ſeu omnino naturali, ſtultum omnino eſſe, ac prorſus inualidum, quia talis actus non eſt capax voti. Ita D. Thomas ſuprà, & eſt res clara, quia de ratione actus humani eſt, vt ſit in poteſtate hominis illum omittere: actus autem neceſſarius non eſt ita in poteſtate hominis. Item quia obligatio moralis ad aliquid faciendum, non poteſt cadere, niſi in id, quod poſſumus non agere, ad hoc enim additur obligatio, vt homo caueat, nõ facere id, ad quod obligatur; ſupponit ergo talis obligatio poſſibilitatem non faciendi, obligatio autem 3. Votum non eſt de re abſolutè neceſſaria. D. Thom.

autem voti moralis eſt,& habet adiunctam obligationem præcepti, ergo ſupponit poteſtatem omittendi actum promiſſum, & ad hoc fit, vt voluntas immobilior ſit in tali actu.Hoc autem intelligitur, vt dixi,de neceſſitate abſoluta,& naturali: nam de neceſſitate præcepti,& de quacumque alia,quę veram libertatem non excludit,poſtea dicendum eſt. A

4. Votum non eſt de re impoſſibili.

Secundò infertur, votum de re,ſeu actu impoſſibili nullum eſſe,quia de ratione actionis humanę eſt, vt ſit homini poſſibilis. Item quia manifeſtum eſt hominem non poſſe obligari ad impoſſibile, etiamſi velit, cap. *Nemo poteſt*, de regul.iur.in 6. & lege *Impoſſibilium*.ff.eodem. Quia voluntas imponens obligationem, etiamſi propria ſit, debet eſſe ſecundùm ſe conſentanea prudentiæ:obligatio autem ad impoſſibile imprudentiſſima eſt, & contra omnem rationem. B Eò vel maximè, quòd,vt ſuprà tetigi, licèt obligatio voti oriatur ex promiſſione tanquam ex facto,formaliter tamen naſcitur ex diuina, & naturali lege, quæ cùm maximè rationabilis ſit, nunquam obligat ad impoſſibile, etiamſi homo conetur illam obligationem ſua voluntate aſſumere. Adde, ſi res, ſeu actio talis eſſe cognoſcatur, non poſſe voluntatem humanam illam abſolutè, & efficaciter velle, quia electio non eſt impoſſibilium, & ita nec poteſt abſolutè velle ad illam ſe obligare cognita impoſſibilitate,vnde nec promittere illam poteſt verè, & ex animo, quia promiſſio, quantum eſt ex ſe, eſt principium actus promiſſi, & poſtulat efficacem voluntatem eius; ergo eſſe non poteſt de actione impoſſibili, eius C cognita impoſſibilitate: ſi autem hæc ignoratur,& ideò promittitur, quod in ſe eſt impoſſibile, quia exiſtimatur poſſibile:tunc ex alio capite votum inualidum eſt, ſcilicet, quia eſt inuoluntarium propter interuenientem ignorantiam. Denique impoſſibilitas natura ſua excuſat ab obligatione etiã iam exiſtente; ergo multò magis impediet, ne denuò naſcatur. An verò votum de materia,quæ non tota eſt impoſſibilis obliget ad partem poſſibilem, dicemus in ſequentibus.

Cap. *Nemo.*

Cur votum ad impoſſibile non obliget.

5. 2. Aſſertio. Materia remota, eſt res qua poſſumus vti ad cultum Dei.

Dico ſecundò: Materia remota voti complectitur res omnes, quibus per actus humanos ad diuinum cultum vti poſſumus, vt ſunt materia talis vſus:ſic enim proprium corpus,pecunia, & ſimilia poſſunt dici materia voti, imò hac ratione ſolent D vota appellari,ſi ex voto fiant:ſicut in ſacrificio res oblata eſt materia ſacrificij, & eatenus ſolet ſacrificium appellari. Ratio autem eſt clara ex ſuprà dictis, quia actus humanus eſt proxima materia voti,ergo omnis illa res, quæ poteſt cadere ſub talem actum vel eſt neceſſaria ad illum, erit materia remota voti. Item obligatio voti cadit aliquo modo in talem rem, & non proximè, ſed mediante aliqua actione: nam votum obligat, verbi gratia, ad expendendas pecunias, &c. ergo ob priorem cauſam rectè dicetur talis res materia voti, & ob poſteriorem dicetur remota. Neque circa hoc difficultas alicuius momenti occurrit. Solùm obſeruo, aliquam dici poſſe materiam remotam voti,vt efficiendam,ſeu poſitiuè(vt ſic dicam) donandam,vel E conſecrandam Deo, aliam vt vitandam,ſeu cauendam, quomodo dicitur 2. Reg. 23. Dauid libaſſe aquam Deo,quam noluit bibere. Priori modo eſt materia voti omnis res ſacra,ſeu cõſecrabilis Deo, vt templum,imago, & Chriſtus ipſe,quatenus poteſt ex voto offerri in ſacrificiũ Deo, imò & omnis res, quæ honeſtum habet vſum, & ſub ea ratione offerri poteſt Deo, vt pecunia. Poſteriori autem modo delectatio corporis, vel in omnibus qualibet materia peccati poteſt dici materia voti, quia voluntaria eius carentia poteſt in Dei honorem ordinari.

Materia remota, alia eſt vitanda, alia proſequenda.

6. Votũ quoad materiã eſt de re poſſibili, & non de neceſſaria.

Atque hinc intelligitur,quomodo etiam quoad hanc materiam verum ſit, votum eſſe de materia poſſibili,& non de neceſſaria.Primùm enim intelligi debet,& ſimpliciter, ſeu ſecundùm ſe,& in ordine ad vſum hominis:nam ſi res ipſa in ſe, non ſit poſsibilis, nec vſus eius poſsibilis erit:parum verò refert, ipſam in ſe poſsibilem eſſe, ſi vſus eius ſit homini impoſsibilis, vt conſtat. Vnde è contrario non obſtabit, quòd materia remota voti in ſe neceſſaria ſit, ſi vſus eius poteſt eſſe non neceſſarius, ſed liber. Sicut poteſt quis vouere Deo patiènter ferre ægritudinem, famem,ſitim,quamuis hæc naturalia ſint, vel poteſt vouere non vindicare iniuriam, quam per abſolutam vim patitur. Atque ita intelligendus eſt D.Thomas dict.artic.2. cùm, inquit,quod eſt abſolutè neceſſarium eſſe,vel non eſſe, nullo modo ſub votum cadere:eſt enim hoc verum de re neceſſaria,quatenus talis eſt:at verò quatenus poteſt eſſe materia vſus liberi, bene poteſt eſſe materia voti,vt conſtat,quia vt ſic ſub poteſtate hominis cadit.

Materia ad votum ſufficit quòd ſit poſſibilis & non neceſſaria quoad vſum.

7. Materia,quę eſt in alterius poteſtate, non poteſt ab alio promitti.

Hinc denique licet vniuerſaliter inferre, materiam,quæ eſt in alterius poteſtate,non poſſe ab alio promitti, ſeu non eſſe materiam voti alieni (vt ſic dicam) ſed vnumquemque tantùm poſſe illa vouere, quæ ſunt ſub ſua poteſtate, ſeu quæ ab ipſo aliquo modo pendent.Ratio eſt,quia quod non eſt in mea poteſtate,vt ſic,non eſt mihi poſſibile: votum autem eſſe debet de re poſsibili reſpectiuè, id eſt, ipſi vouenti, vt probant rationes ſuprà factæ. Et ideò etiam votum propriè non eſt de patiendo,ſed de agendo, de paſsione autem eſſe poterit quatenus à vouente pendet,id eſt,vel de nõ impedienda paſsione,vel de patienter ferenda: ſicut etiam eſſe poterit de actione aliena procuranda, vel quid ſimile. Et ideò hæc ſufficiunt de materia remota: nam per ordinem ad actus humanos ipſius vouentis ſumenda eſt, & ideò explicatis actibus,qui poſſunt eſſe materia proxima voti,cognoſcetur etiam materia remota.

CAPVT II.

Vtrùm in materia impoſſibili pars poſſibilis ſit materia voti, ita vt votum de materia impoſſibili obliget ad materiam poſſibilem?

Dictum eſt, rem, ſeu actionem impoſsibilem non poſſe eſſe materiam voti,ex quo duo certa ſunt.Vnum eſt,votum de vna re impoſsibili,non obligare ad aliam poſsibilem in illa materia non incluſam, quia votum non obligat vltra intentionem agentis, & vouens talem rem, non intendit promittere aliam omnino diſtinctam,& in illa non incluſam: ergo ad illam non obligatur. Nec tenetur quaſi commutare rem impoſsibilem in poſsibilem omnino diſtinctam,quia hoc non intendit, nec promiſsio per ſe habet hanc vim, ſicut lex de re impoſsibili,ad aliam diſtinctam poſsibilem non obligat.Vnde eſt ſecundò certum,quando res promiſſa ita eſt vna,vt ſit indiuiſibilis,ſi aliàs ſit etiam impoſsibilis,nullam relinqui materiam,quæ ſit capax obligationis voti. Probatur,quia nec res tota impoſsibilis eſt materia,nec pars eius, quia ſupponitur eſſe indiuiſibilis, nec res alia omnino diſtincta,

Votum non obligat vltra intentionem agẽtis.

ĉta,quia in illam non cecidit promiſſio:ergo nulla eſt ibi obligatio,nec materia eius. Difficultas ergo eſt,quãdo integra materia impoſſibilis coaleſcit ex multis,quorum ſingula,vel omnia, vel aliqua ſunt poſſibilia,an tunc votum de toto impoſſibili obliget ad partem poſſibilem.

Dubiũ vtrũ res ex parte impoſſibilis ſit materia voti.

2\.

Sententia negans probatur.

Pars negans tale votum ad aliquid obligare ſuaderi poteſt primò: quia tale votum eſt ſimpliciter nullum, ergo ad nihil obligat. Antecedens patet, quia ſimpliciter eſt de materia inepta, & incapaci, quia malum ex quocunque defectu,& conſequenter votum eſt nullum; quia directè cadit in totam illam materiam, vt vnum quid eſt, & inde accipit rationem, & proprietates ſuas. Conſequentia autem probatur,tum quia quód eſt nihil,nullum poteſt inducere effectum: tum etiam quia intentio vouentis non fertur in ſingulas partes,ſed in illud totum,quod impoſſibile eſt. Secundò argumentor exemplis:vnum eſt,ſi quis vouit nunquam peccare, votum illud ad nihil obligat,quia eſt de re impoſſibili,& ideò nullum, & ſtultum eſt, vt dixit Soto lib.7. de Iuſt. quæſt.1.artic.3. Nam quia ad totum obligare non poteſt propter rationem factam, neque ad partem obligat,quia non eſt maior ratio de vna,quàm de alia. Aliud exemplum eſt,ſi quis poſt matrimonium conſummatum,voueat abſolutè caſtitatem,inuito altero coniuge,illud votum cenſetur nullum,quia eſt de obiecto iniuſto ex parte, & ita impoſſibili moraliter,quia non poteſt non reddere debitum, & ideò ex ſententia multorũ ad nihil cenſetur obligare.Item qui vouit dare eleemoſynam propter malum finem, non obligatur dare illam,prætermiſſo fine, quia circunſtantia illa totam materiam vitiauit, & ineptam, ac incapacem reddidit,ergo ſimiliter in præſenti.Deniq; qui vouit facere rem poſſibilem modo impoſſibili,ad nihil obligatur,vt qui vouit ire Romam ex Hiſpania intra tres dies,vel Ieroſolymam ſine naui,quia non ſe obligauit ad rem ſine tali modo,ſicut etiam qui promittit rem indifferentem propter ſe ipſam,non tenetur facere illam propter bonum finem, quia non ſe obligauit ad talem modum: ergo ſimiliter in præſenti.

Si quis vouit nunquã peccare, votum eſt ſtultum. *Soto.*

Qui vouit facere rem poſſibilem modo impoſſibili ad nihil obligatur.

3\.

Sententia affirmans proponitur.

Contraria nihilominus ſententia multis modis ſuaderi poteſt. Primò ratione, quia qui promittit quantum in ſe eſt,intendit ſe obligare ad id, quod promittit. ergo cùm promittat totum, & partem, ſi non poteſt totum,obligatur ad partem. Secundò argumentor ex Regula, *Si non valet quod ago,vt ago, valet,vt valere poteſt,* cap.*vnico*,§.1. de Deſponſ.impub.in 6. quam regulam obſeruandam eſſe in iuramentis ſuprà diximus, & idem eſſe de votis tradit Syluester verb.*Votum* 4. quæſt.2. dicto 4. cum Panormitano in cap. *Quidam*, de Conuerſ.coniugat. vbi idem habet Antonius,& in cap.*Placet*, eod. Et colligitur ex illis Iuribus quatenus aſſerunt,fœminam quæ viuente marito,Religionem eſt profeſſa, licèt Religioſa fieri nõ potuerit,nihilominus fuiſſe voto obligatam in eo,quod potuit,ſcilicet in nõ petendo,non verò in eo, quod non potuit, ſcilicet in non reddendo debitum.Tertiò facit Regula Iuris 37. in 6. *Vtile per inutile non vitiatur*, quæ regula intelligitur,quando vtile ſine inutili conſiſtere poteſt,vt ibi notant expoſitores.& Nauarrus in Sum. cap.12. n.4. ver. *Ex quibus infertur,* vbi regulam illam ad hæc vota applicat. Atque eandem regulam ſeruandam eſſe in iuramentis inſinuatur in cap.*Ad noſtras* 3.& in cap.*Quemadmodum,* de Iureiurando, & ſuprà dictum eſt:ergo idem erit in votis. Quartò probatur exemplis:vnum eſt de vouente ire ge-

Cap.*vnic.*

Syluest. *Panorm.* *Anton.*

Nauar.

Cap. *ad noſtras.* Cap. *Quemadmodum.*

A nibus flexis Ieroſolymam, nam tenetur ire modo poſſibili reiecto impoſſibili. Aliud ſimile eſt,ſi quis voueat triduo ire Romam, tenebitur enim quàm primùm poſſit, ſicut in leg. *Si quis ita.* ff. de Condit.inſtit.dicitur,legatum, vel inſtitutionem relictam ſub conditione,ſi intra triduum poſt mortem teſtatoris monumentum feceris, non obligare ad modum impoſſibilem, licèt obliget quoad opus ipſum,vt rectè ibi Gloſſa declarat. Aliud exemplũ eſt, ſi quis vouit ieiunare totam Quadrageſimam, & non poſſit integram,poſſit autem partem: nam tenetur ad partem ſecundùm omnes:ergo,&c.

4\.

Votum de re impoſſibili, quãdo obliget ad partẽ poſſibilem, quando verò non.

Hæc argumenta pro vtraq; parte facta conuincunt, votum de re impoſsibili aliquando obligare ad partem poſsibilem:aliquando verò non obligare. B Solùm relinquitur explicandum,qua diſtinctione in hoc vtendum ſit, & quomodo poſsint caſus diſcerni. Ad hoc autem declarandum aduertendum eſt, ex duobus principiis hoc pendere,ſcilicet ex materia voti,& intentione vouẽtis,quia ex materia pendet capacitas obligationis, ex intentione verò actualis obligatio.

5\.

1\. Conditio ex parte materiæ.

Primò ergo ex parte materiæ nonnullæ conditiones aſſignari poſſunt. Prima, & præcipua eſt,vt conditio impoſſibilitatem inducens, ſeparabilis ſit ab actu poſſibili,eo manente vtili,& honeſto: hæc per ſe nota eſt ex dictis.Secũda eſſe poteſt,vt actus maneat eiuſdem rationis, ſub qua promiſſus eſt: quæ conditio inuoluit etiam intentionem vouentis. Ratio eſt, quia votum non obligat ad omnem C actum poſſibilem,ſed ad illum,de quo fit:fit autem de illo actu in ſpecie, & ſecundùm eam rationem, quæ per verba promiſſionis ſignificatur:ergo ſi ita non eſt poſsibilis,licèt aliqua pars eius ſit poſsibilis, non obligabit votum. Vnde licet hoc proueniat ex intentione vouentis, tamen quia intentio colligitur ex materia, ideò hæc conditio ex parte materiæ poſtulatur. Et hanc partem bene probat prima ratio dubitandi priori loco poſita: exempla autem parum valent,vt mox dicã. Meliora ſunt,ſi quis vouit confiteri,& poſtea non poſsit,ex vi voti non tenetur de peccatis dolere, licet dolor,vt pars Sacramẽti in voto fuerit incluſus. Item ſi quis vouit ieiunare in tali die,in quo non poteſt abſtinere à carnibus, nõ obligabitur ad aliam abſtinentiam, D vel formam ieiunij,licèt eam obſeruare poſsit,quia illud non eſt ieiunium. Item vouit quis ædificare templum,quod illi eſt impoſsibile,licèt poſsit ędificare capellam in alio templo, non tenetur: & ſic de aliis. Quæ extendenda non ſunt,ſed prudenter moderanda,iuxta ea,quæ dicemus.

Votum non obligat ad omnẽ actum poſſibilem.

6\.

Tertia conditio quæ ab aliquibus inculcatur. *Soto.*

Tertia conditio addi ſolet, vt totum ita ſit impoſsibile ratione collectionis partium, vt aliqua maior ratio obligationis appareat in vna parte poſsibili, quàm in alia:nam ſi votũ non obligat ad collectionem partium propter impoſsibilitatem, & in vna parte nulla eſt maior ratio, quàm in alia, votum etiam non obligabit ad partem aliquã determinatè,cùm non ſit maior ratio vnius,quàm alterius:ergo ad nihil obligabit.Et hoc videntur ſentire Soto,& alij. E Sed hanc conditionem non exiſtimo neceſſariam, vt patet in exemplo de vouente ieiunare omnibus diebus hebdomadæ: nam ſi hoc totum eſt illi impoſsibile, poſsit autem ter, vel quater in hebdomada ieiunare, tenebitur ſecundùm omnes: & tamen nulla eſt maior ratio de hoc die, quàm de illo.Satis ergo eſt,quòd numerus dierum poſsit determinari prudenti arbitrio:determinatio autem ad tales dies, quaſi materialis eſt,& propria voluntate fieri poteſt. Quod patet in aliis votis, quæ

quæ non habent definitam obligationem, quoad A indiuiduam materiam, vel temporis circumſtantiam, ſed quaſi ſub diſiunctione relicta ſunt. Igitur duæ priores conditiones ſufficiunt.

7\. Aliquot corollaria. Primum.

Ex quibus colligitur primò, quoties materia totalis voti, non eſt totum aliquod moraliter, & ſecundum ordinarium vſum indiuiſibile, ſed eſt tantùm vel ſpecies quædam actuum, vel multitudo, aut collectio eorum, tunc licèt non ſit poſſibile totam materiam, & ſingulas partes implere, nihilominus votum obligare ad partes, vel ad collectionem partium poſſibilem, vbi de contraria intentione vouentis non conſtiterit. Hæc eſt communis ſententia, vt ſumitur ex D. Thoma dicta quæſt. 88. art. 3. ad 2. vbi loquitur de impoſſibilitate ſuperueniente poſt votum, ſed eſt eadem ratio de illa, quæ B exiſtit, cùm votum fit. Et eodem modo loquuntur Theologi communiter in 4. d. 38. Antoninus 2. p. tit. 11. §. 2. verſ. *Secundò eſt*, & cap. 2. §. 4. Turrecremata 17. quæſt. 1. in princ. art. 3. Nauar. cap. 12. n. 39. & Summiſtæ verbo, *Votum*. Probatúrque rationibus, & Iuribus ſecundo loco adductis, quæ planè hoc conuincunt. Item quia contra hoc nihil probant priores rationes, nam prima ſolùm procedit, quando materia voti eſt vnum totum indiuiſibile, quia tunc vel nullæ ſunt partes, vel non vouentur ſecundùm ſe, ſed tantùm, vt componunt totum. Non procedit autem, quando materia tantùm dicitur vna per modum vnius confuſi, ſeu potentialis, vel aggregati, quia tunc vitium vnius partis nõ vitiat aliam, & ſingulę per ſe promittuntur, & omnes C quaſi diſtributiuè. Tunc ergo negamus tale votum eſſe omnino nullum, nam ex parte validum eſt, quia habet materiam multiplicem, & partes illæ nõ ſunt inter ſe connexæ, nec in aliquo toto, quod quaſi per ſe componant, ergo votum cadens in totam illam materiam habet ſuum effectum in parte capace, & non in alia.

Votum obligat ſecundũ eas partes, in quibus eſt poſſibile. *D. Thom.* *Anton.* Soluũtur rationes oppoſitæ.

8\. Declaratur optimè ex Gloſſa in dicta leg. *Si quis ita*. quia illud votum, licèt vnum appareat, virtute eſt multa, vt patet in voto ieiunandi Quadrageſimam: nam virtute continet vota ſingula pro ſingulis diebus, quid ergo obſtat, quominus ex parte poſſit eſſe validum, & ex parte inualidum? Idem cenſent aliqui de voto recitandi in die integrum officium Canonicum, ſi poſſit ex parte quoad ali- D quas horas impleri, & nõ quoad omnes: nam obligabit quoad partem poſſibilem: quod eſt accipiendũ iuxta ſuprà dicta de illo præcepto. Nam in præſenti optima regula eſſe videtur, vt ex vi talis materiæ tunc votum cenſeatur obligare ad partem, & eo modo, quo obligaret præceptum Eccleſiaſticum in ſimili materia, & caſu ad partem implendam, cùm totum non poſſit. Quia eſt eadem in vtriſque ratio, & æquiualentia plurium præceptorum, vel votorum, & diuiſibilitas (vt ſic dicam) obligationis, ac denique quia vota cenſentur fieri de his actibus, iuxta communem morem Eccleſiæ, atque adeò prout præcipit, vel conſuli ſolent.

Vouẽs recitare integrũ officium Canonicum, ſi non poteſt totũ, recitat illius partẽ.

9\. Satisfit exẽplis in oppoſitum.

Nec etiam exempla in contrarium inducta vrgẽt, ſed poſſunt ex parte retorqueri. Primum enim E exemplum de voto nunquam peccandi incertum eſt, & fortè probabilius eſt inducere aliquam obligationem, vt dicam ſequenti capite. Secundum verò exemplum falſum aſſumit: nam certum eſt, votum illud obligare ad id, quod eſt in poteſtate coniugis, quod eſt nõ petere, non fornicari, &c. vt probant allata Iura. Et ita retorqueri poteſt illud exẽplum, quia caſtitas non eſt vnum totum indiuiſibile, ſed eſt collectio plurium actuum, quorum ſinguli per ſe ſub votum cadunt, quia in ſingulis honeſtas caſtitatis ſimpliciter reperitur, & per ſingulos offenditur caſtitas. Vnde materia illa poteſt negatiuè explicari, ſcilicet non vti venereis, quantum poſſibile fuerit, & ideò licet quoad aliquid non ſit poſſibile, quoad cætera obligat, ſed de illo voto plura ſuo loco. Tertium autem exemplum non eſt de re ſimili, quia finis, & actus propter finem promiſſus non comparantur, vt duæ partes materiæ promiſſæ per ſe ſeparabiles, ſed finis eſt tota ratio, & motiuum operandi, & ideò ſi ſit prauus, & ponatur ex parte materiæ excludit voluntatem circa illam materiam ſecundùm ſe, vt infrà videbimus. Et eadem ratio eſt de promiſſione rei indifferentis propter ſe ipſam: nam illa etiam intentio tota eſt de materia praua, & ideò non eſt ad rem. Alia verò exempla falſa ſunt, vt ex dictis patet.

Caſtitas non eſt vnũ votũ indiuiſibile, ſed collectio pluriũ actuũ.

Vnde infertur ſecundò, quoties impoſſibilitas materiæ voti prouenit ex modo acceſſorio actui principaliter promiſſo, votum obligare ad actum ipſum ſecundùm ſe, ſecluſo modo, niſi talis modus, propter minuendam materiæ difficultatem adhibitus ſit, vel niſi aliàs conſtet, intentionem vouentis fuiſſe, non obligari ad actum ſine tali modo. Regula hæc recepta eſt, vt ſuprà ex Nauarro retuli, in caſu de voto eundi Ieruſalem genibus flexis, & ſimilibus: nam cenſetur votum obligare ad ſubſtantiam ſecluſo modo, quam reſolutionem omnes ſequuntur, & ſumitur ex doctrina D. Thomæ proximè relata, & conuincitur rationibus factis ſecundo loco. Et ſpecialiter declaratur, quia accidẽtalis defectus non deſtruit ſubſtantiam. Item impedimentum in acceſſorio non redundat in principale, ſicut non polluitur Eccleſia polluto cœmeterio. c. vnic. de Conſecratione Eccleſiæ in 6. *Ne minus dignum maius, aut acceſſorium principale ad ſe trahere videatur*, vt ibi dicitur. Item ibi concurrunt ſimul duæ voluntates formales, aut virtuales, vna volendi ſe obligare ad principalem actũ, verbi gratia peregrinationem Ieroſolymitanam, alia obligandi ſe ad modum, & prior fuit abſoluta, & non ſub conditione talis modi, ergo licèt voluntas modi non obliget, voluntas ipſius actus obligabit. Secus verò erit è cõtrario ob contrariã rationem, nam ſi actus principaliter promiſſus inuenitur impoſſibilis, ceſſant acceſſoria, etiamſi poſſibilia ſint, quia non ſunt per ſe ſub promiſſione, ſed vt adiacẽtia alteri, vt ſi quis voueat communicare, & conſequenter teneatur confiteri, ſupponendo habere conſcientiam peccati mortalis, ſi poſtea non poſſit communicare, nec confiteri tenebitur. Item ſi quis vouit peregrinari ſacco indutus, ceſsãte poſſibilitate peregrinationis ceſſat obligatio induẽdi ſaccum, & ſic de aliis. Sed hinc oriebatur difficultas circa Iura ſuprà allegata de Conuerſ. coniug. Sed illa poſtea tractanda eſt.

10\. Secundò, quando impoſſibilitas materię voti prouenit ex modo acceſſorio, votum obligare ad actũ ipſum abſolutè.

Accidentalis defectus non deſtruit ſubſtantiam.

Si actus principaliter promiſſus inuenitur impoſſibilis, ceſſant acceſſoria.

Addidi verò limitationem, *niſi modus ad minuendam materiam additus ſit*: nã ſi notabiliter fiat actus difficilior ex defectu modi, qui putabatur poſſibilis, tunc poterit votum non obligare, non quia ſit de re impoſſibili, ſed ex defectu volũtarij, vt, verbi gratia, vouit quis viſitare limina ſancti Petri equirando, vel nauigãdo, quia credidit nec facultatem, nec poſſibilitatem ſibi defuturam ad eundum tali modo, poſtea verò deeſt facultas, non tenebitur pedibus ire. Quia hic modus notabiliter mutat difficultatem materiæ, & non cenſetur volitus actus ſine modo, quia licèt modus ſit acceſſorius in ordine ad actum, & in ordine ad conſenſum: ita eſt moraliter neceſſarius, vt error circa illum ſubſtãtialis cenſeri debeat, & conſequenter impoſſibilitas eius in

11\. Modus voto additus ad minuendam obligationẽ, ſi ſit impoſſibilis, tollit votum.

in totam materiam redundet.Et quoad hoc eſt magna differentia inter modum impoſſibilem augentem difficultatem operis, vel minuentem. Nam quando auget,& nihilominus vouetur ex falſa exiſtimatione, quia putatur poſſibilis, & magis religioſus,licèt detegatur error,& talis modus auferatur,votum obligat, quia non interuenit ratio minuens voluntatem circa ipſum actum poſſibilem, & honeſtum ſecundùm ſe,quia voluntas ferebatur in illum etiam cum maiori arduitate: ſecus verò eſt, quando modus faciliorem reddebat actum promiſſum,vt declaratum eſt.

12. Denique addita eſt limitatio, *niſi aliunde conſtet de intentione vouentis*, quia ab illa pendet tota obligatio,& pro libertate ſua poteſt connectere quoad obligationem ea, quæ ſecundùm ſe connexa non ſunt,& poteſt nolle principale,niſi dependenter ab acceſſorio,& quaſi ſub conditione illius, quia hoc totum liberum eſt. Tunc ergo quocunq; modo ſit impoſſibilis materia ratione vnius partis,vel modi etiam acceſſorij,votum ad nihil obligat, tum quia tunc intenditur totum illud obiectum per modum vnius indiuiſibilis:tum etiam quia conſenſus circa vnam partem poſſibilem, tunc non eſt abſolutus, ſed virtute eſt conditionatus,ſi altera pars,ſeu modus adiungatur.

Quocunque modo ſit impoſſibilis materia voti, ad nihil obligat votum.

13. Obiectio. Solutio. Vnde cognoſci poſſit intentio vouẽtis.

Dices:Si materia voti non poſtulat talem intentionem ſaltem ſecundùm vſitatum, & conuenientem modum vouendi, vnde poterit cognoſci? Reſpondeo in primis ex relatione, & conſcientia vouentis,cui credendum eſt in eius foro.Ille ergo pôtuit ita expreſsè concipere ſuam intentionem,*volo peregrinari pedibus, & mendicando, & ita obligari,& non aliter*,tunc ergo ſatis conſtabit de intentione,& ita ſi modus ſit impoſſibilis,nõ tenebitur equitando propriis expenſis votum implere. Deinde,quãdo intentio non eſt ita expreſſa,ſpectanda eſt ratio volendi,nam ſi penſatis omnibus,credatur principale motiuum vouendi fuiſſe omnino pendens à tali modo,vel circunſtantia, tunc ſignum eſt,materiam illam fuiſſe intentam cum tali modo, & nõ aliter,quia ex motiuo & fine, pendet tota volũtas. Et tunc modus ille reſpectu talis motiui eſt materia principalis,licèt reſpectu ipſius actus,vel materiæ acceſſorius videatur. Optimum exemplum eſt apud D.Thomam dicta quæſt. 88. artic. 3. ad 2. & quæſt.189.art.3.ad 2. de illo qui vouit ingredi hoc monaſterium ex peculiari affectu ad illud: nam ſi fiat illi impoſſibilis ingreſſus in illud,quia non admittitur,non obligatur ad alia,quia nõ intendit ſe obligare ad ſtatum religioſum abſolutè, ſe veſtitũ talibus circunſtantiis. Idem eſt,ſi quis vouit confiteri intuitu lucrandi Iobileum, & præciſè ratione illius, nam ſi fiat impoſſibile Iobileum,quia ceſſauit antea,vel quia non poteſt vouens alias neceſſarias diligentias facere,non tenebitur confiteri. Et idem eſt,quoties principalis finis operantis redditur impoſſibilis,quia tunc obligatio voti circa alia ceſſat,quia reſpectu voluntatis vouentis ſunt quaſi acceſſoria,quæ ceſſant,ceſſante principali.

D.Thom.

14. Quid agendum quando vouens manet dubius de intentione vouendi.

Sed quid,ſi poſt diligentem examinationẽ conſcientiæ vouentis, & circunſtantiarum omnium, non poſſit certo conſtare de intentione vouentis, ſed res maneat dubia? Quidam cenſent interpretandam eſſe intentionem in fauorem vouentis, ex illo generali principio, quod in dubio melior eſt conditio poſſidentis. De quo principio quomodo ad obligationem voti accommodandum ſit infrà lib.4. ex profeſſo eſt dicendum.Nunc ergo aſſero, primum omnium ſpectandam eſſe conditionem materiæ,iuxta priorem regulam ſuprà poſitã: nam eo ipſo quòd de cõtraria intentione vouentis non conſtet,iudicandum eſt votum obligare iuxta exigentiam materiæ, & intentionem fuiſſe materiæ proportionatam.Vnde licèt aliunde moueatur dubiũ,ſi materia talis eſt,vt partes eius non ſint connexæ, nec componere ſoleant vnum totum quaſi indiuiduum, vel materia poſſibilis eſt principalis, & modus impoſſibilis eſt acceſſorius,votum obligat ad partem poſſibilem. Quia tunc ſatis conſtat de voto emiſſo, conſtat etiam, quod ordinaria, & quaſi connaturali intentione factum obligat ad partem poſſibilem, & non conſtat fuiſſe aliter intentionem conceptam:ergo pro voto, cui materia fauet, præſumendum eſt, & ex quo aliquis ſic vouit,non poteſt dici poſſidere ſuam libertatem,quia de hoc ipſo dubium eſt,an illam poſſideat, & probabilius eſt poſſidere votum. Secus verò erit,quãdo alia intentio eſt magis connaturalis materiæ, propter contrariam rationem. Quòd ſi ex parte etiam materiæ dubium ſit, quænam intentio illi melius aptetur,tunc in dubio fauendum cenſeo libertati vouentis,vt dicto loco latiùs oſtendam.

Quando de contraria intentione vouentis non conſtat,iudicandum eſt votũ obligare iuxta exigentiã materiæ.

CAPVT III.

An fieri poſſit votum non peccandi,& ad quid obliget?

1. Senſus quæſtionis.

HÆc quæſtio annexa eſt præcedenti, & in hoc tantùm ſenſu hoc loco proponitur. Nam poteſt quæri de voto non peccandi in aliquo indiuiduo,vel in aliqua ſpecie,aut genere peccati,vt cõtra iuſtitiam,aut caſtitatem, & de hoc non mouemus quæſtionem; quia talis materia poſſibilis eſt. Hîc ergo ſpecialiter conſideratur votum non peccandi,vt eſt de tota collectione peccatorum,quam totam ſine lapſu vitare cenſetur impoſſibile fragilitate naturæ lapſæ,& ideò tale votum videtur nullum,iuxta principium poſitum in primo capite.In contrarium autem eſt, quia cùm omne peccatum debeat eſſe voluntarium, tota illa materia videtur ſimpliciter ſubiecta humanæ voluntati,ac ſubinde non eſſe ita impoſſibilis,quin poſſit cadere ſub voti obligationem,ſicut cadit ſub obligationem præcepti,ſeu præceptorũ Dei. Tria igitur vota in præſenti diſtingui poſſunt,ſcilicet nunquam peccandi mortaliter,vel venialiter ex deliberatione,vel ſimpliciter nihil vnquam peccandi, etiam venialiter, & quouis modo.

2. Prima aſſertio, votum nunquã peccandi mortaliter validum eſt. *Soto. Nauarr.*

Dico primò: Votum nunquam peccandi mortaliter validum eſt. Ita tenet Soto lib.7. de Iuſtit. quæſt.1. artic. 3. eúmque omnes moderni ſecuti ſunt, Nauarrus in cap.12.num.65.ſub diſtinctione dicit, eſſe de re adeò difficili, vt vel non obliget, vel facilè diſpenſandum ſit. Nihilominus veritas eſt,eſſe ſimpliciter validum. Probatur, quia eſt de re honeſta,& non impoſſibili,quia licèt ſit impoſſibilis per naturam,non tamen per gratiam: quod autem per amicos poſſumus, ſimpliciter poſſumus, gratia enim Dei ex ſe parata eſt. Non deſunt tamen, qui diſtinguendum putent inter hominem fragilem, & conſtantem: & in priori dicunt tale votum eſſe nullum,quia eſt de re moraliter impoſſibili ipſi vouenti: in alio verò eſſe validum, quia in illo non habet illam impoſſibilitatem. Non eſt tamen probanda diſtinctio quoad voti valorem, quamuis habere poſſit locum quoad vtilitatem & conuenientiam. Itaque in quocumque homine votum illud validum eſt, quia quantumuis homo ſit

Quod per amicos poſſumus, ſimpliciter poſſumus.

ſit fragilis, habet moralem poſſibilitatem non pec- A
candi mortaliter, ſi velit auxilium diuinum implorare. Et quanquam negotium ſit difficile, maximè in tali ſubiecto non eſt tanta difficultas, vt reddat votum nullum, aut materiã incapacem obligationis voti. Nam etiam in ciuili Iure difficultas reddendi, non facit contractum nullum. Leg. vlt. ff. de Actionibus empti, & in Leg. *Continuus, §. Illud*, cum ſequenti, ff. de Verborum obligatione, vbi Gloſſa verb. *Poſſibile*, rectè, & ad rem noſtram aduertit, *non eſſe impoſſibile, quod per alium fieri poteſt.*

Lex, *Continuus.* *Gloſſ.* Non eſt impoſſibile, quod per alium fieri poteſt.

Nihilominus tamen verum eſt, quod Nauarrus dixit eſſe ſufficientem rationem in tali voto, vt diſpenſetur in illo. Et ſimili ratione verum eſt, tale votum non expedire, neque eſſe conſulendum regulariter, quia eſt parum vtile, & poteſt eſſe occaſio B grauius peccandi, quia rari ſunt homines, qui diuinæ gratiæ ita cooperentur, vt nunquam mortaliter peccent. Dixi autem *regulariter*, quia in homine cõſtante, & qui auxilium diuinæ gratiæ in ſe expertus eſt, poterit tale votum eſſe vtile, & temeritate carere: rarò tamen hoc admittendum eſt, quia ordinariè eſt plus periculi, quàm vtilitatis in tali voto. Imò aliquando poteſt tam graue eſſe periculum, ſpectata fragili conditione vouentis, vt nõnullum peccatum ſit tale votum emittere, propter imprudentiam, & temeritatem. Hoc verò periculum non ſatis eſt, vt votum ſit nullum, quia non naſcitur ex ipſo voto, ſed aliunde ex hominis negligentia, aut malitia, quia verò prudentia reſpicit omnes circũſtantias, ſufficit illud periculum, vt non expediat C facere tale votum.

3. Facilè diſpẽſandũ in voto non peccandi mortaliter.

4. 2. Aſſertio. Votum nunquã peccãdi venialiter ex deliberatione non eſt inualidum.

Dico ſecundò: Votum nunquam peccandi venialiter ex deliberatione, ac plena aduertentia, non eſt inualidum, licet minus expediat, minúſque conſulendum ſit, quàm præcedens. De hoc puncto nihil in ſpecie dicunt Soto, Nauarrus, vel alij moderni: habet tamen peculiarem difficultatem. Quia votum hoc plura complectitur, quàm votũ non peccandi mortaliter, & ideò difficilius eſt, imò videri poteſt moraliter impoſſibile. Sed mihi non videtur eſſe tale. Probatur ergo prima pars aſſertionis, quia tale votum eſt de re honeſta, & poſſibili cum diuina gratia; ergo abſolutè validum eſt. Probatur minor, quia omne id, quod humanam, & moralem requirit deliberationem, includit etiã poteſtatem D moralem faciendi, & nõ faciendi; ergo ex hac parte tota materia illius voti moraliter poſſibilis eſt. Aliunde verò ex parte diuinæ gratiæ etiam eſt poſſibile vitare omnia eiuſmodi peccata venialia longo tempore, etiam vſque ad finem vitæ, multis enim hæc gratia conceſſa eſt, non ex ſpeciali priuilegio, quod ſit præter aliquam ordinariam legem, nulla enim talis lex inuenitur, ſed ex maiori beneuolentia Spiritus ſancti, qui diuidit ſingulis, prout vult. Imò non exiſtimo donum hoc adeò rarum eſſe, quin multis viris, vel perfectis, vel qui ad perfectionem tendunt pro aliquo ſaltem vitæ tempore concedatur. Hoc ergo votum ex vi obiecti non eſt inualidum; imò neque omnibus nociuum, inutile, aut imprudens. Ordinariè verò non expedit, vt à E fortiori probant dicta in præcedenti aſſertione. Quia ordinariè poteſt plus obeſſe, quàm prodeſſe. Quale autem peccatum ſit, non ſeruare votum in materia leui, lib. 4. dicemus.

Eſt poſſibile vitare omnia peccata venialia.

5. 3. Aſſertio. Votũ de non peccando omnino, & ſimpliciter, non obligat quoad totã materiam.

Dico tertiò: Votum de non peccando ſimpliciter, & quocumque modo, non obligat ad ſui obſeruationem quoad totam illam materiam. Ita docent Nauarrus, Soto, & omnes: imò (vt videbimus) cenſent votum illud eſſe omnino nullum, quia eſt de re impoſſibili, quia vitare omnia peccata venialia etiam ex ſurreptione, & collectiuè non eſt poſſibile, non ſolùm per liberum arbitriũ, verùm etiam nec per gratiam ordinariam abſque ſpecialiſſimo priuilegio, vt ex materia de Gratia ſuppono. Confirmatur primò, quia tale votum eſt ex ſe inutile, & eſſet ſemper nociuum, ſi obligaret; non eſt ergo veriſimile tale votum acceptari à Deo; ergo neque eſſe validum. Deinde probari hoc ſolet, quia ſicut votũ requirit deliberationem moralem ſubreptioni oppoſitam, vt validè fiat, ita ex parte materiæ requirit per ſe loquendo, vt poſſit cum ſimili deliberatione impleri, aut violari: peccata autem venialia, quæ fiunt ex ſurreptione, excludunt huiuſmodi deliberationem, quia non eſt in poteſtate hominis deliberare perfectè de illis vitandis, vel admittendis: nam eo ipſo, quòd homo hoc poſſet, iam talia peccata non eſſent ex ſubreptione; ergo talis materia eſt incapax obligationis voti. Maior probatur; quia votum requirit materiam ſibi proportionatam, ergo cùm ſit opus perfectæ deliberationis, requirit materiam eodem modo deliberabilem, & cùm ſit opus conſilij, requirit etiam opus, quod ſub conſultationem cadere poſſit. Nec ſatis eſt, quòd materia voti abſolutè ſumpta deliberabilis ſit, quia non tantùm hoc modo ſumitur in tali voto, ſed etiam vt ex ſubreptione mouet hominem, & vt ſic deliberabilis non eſt.

Peccata venialia ex ſurreptione excludunt deliberationẽ.

Sed hæc ratio non videtur cogere, quia homo 6.
tenetur ex lege diuina ad vitanda omnia peccata venialia abſolutè, & ſimpliciter; ergo ſignum eſt illud obiectum non eſſe impoſſibile, quia lex non eſt de re impoſſibili; ergo poteſt eſſe materia voti. Confirmatur, quia quæ poteſt eſſe materia boni, & perfecti propoſiti, poteſt eſſe materia voti, ſed propoſitum abſolutum nunquam peccandi venialiter vllo modo, eſt poſſibile, & optimum, & aliquando in confeſſione adhibitum, ergo.

Obiectio.

Ad hoc argumentum reſponderi poteſt primò, 7.
non dari vnam aliquam legem obligantem ad vitanda omnia peccata venialia, atque ita non poſſe dari vnum votum, quod ad hoc obliget. Sed hæc reſponſio non ſatisfacit, tum quia intelligi poteſt aliqua lex, cui repugnet hic actus, *Volo aliquando peccare venialiter*, quod eſt ſignum illud obiectum eſſe lege prohibitum: tum etiam quia negari non poteſt, quin ſaltem ex collectione plurium præceptorum illa obligatio naſcatur, ergo eadem ratione poſſet ex voto oriri, quia homo ſaltem poſſet ad hoc ſe obligare per collectionem plurium votorum, quod æquale inconueniens eſt. Maximè quia ad omne id, ad quod poteſt homo ſe obligare per plura vota, poteſt enim ſe obligare vnica promiſſione, ſi tota illa materia per modum vnius proponatur.

Solutio. Non datur lex obligans ad vitanda omnia peccata venialia.

Aliter reſponderi poteſt, peccatum veniale præ- 8.
ſertim hoc imperfectum, de quo agimus, non eſſe contra legem, ſed præter legem, & ideò argumentum ſupponere falſum, quia nulla datur propria lex, quæ talia peccata prohibeat. Hæc tamen reſponſio magis in verbis conſiſtere videtur, quàm in re, quia negari non poteſt, quin omnis culpa, eo ipſo quòd culpa eſt, repugnet legi, quod ſatis eſſe videtur ad vim argumenti. Reſponderi autem poteſt, legem per ſe, & directè fieri de actu humano; ex imperfectione autem hominis accidere, vt imperfecto modo legem violet ſine perfecta deliberatione, ratione cuius imperfectionis dicitur talis actus eſſe præter legem, & non contra legem, quæ non directè, ſed quaſi concomitanter

Lex per ſe, & directè fit de actu humano.

cadit

cadit in talem actum. Votum autem ſi fiat de huiuſmodi peccatis vitandis, directè illa reſpiciet, vt propriam materiam, & ideò non eſt ſimilis ratio de vtroque. Sed neque hoc ſatisfacit, quia etiam reſpectu talis voti dicetur peccatum veniale ex ſurreptione, eſſe præter legem voti, non contra illam, ſicut in voto caſtitatis dicendum eſt, quoad peccata venialia per ſurreptionem in illa materia.

9. Solutio vera.

Vnde clariùs reſpondetur, concedendo, illud obiectum non eſſe phyſicè impoſſibile, quia cum peccatum liberum eſſe debeat aliquo modo; neceſſe eſt, vt ſit aliquo modo poſſibile vitare illud. Quòd ſi ob hanc cauſam poſſibile eſt vitare ſingula peccata, vitare etiam omnia non poteſt eſſe phyſicè impoſſibile. Dicitur autem abſolutè impoſſibile, quia humano modo fieri non poteſt, nec fieri vmquam contingit ſine ſpeciali priuilegio. Deinde fatendum eſt, naturalem legem ſiue vnam, ſiue collectionem plurium ad aliquid ampliùs poſſe humanam voluntatem obligare, quàm ipſa ſeipſam poſſit per votum obligare; nam lex naturalis obligat ad illam collectionem moraliter impoſſibilem, ad quam non poteſt homo voluntariè ſe obligare. Huius autem ratio eſſe poteſt, vel quia illa obligatio eſt ſumma poſſibilis, & ideò licèt à ſuprema voluntate imponi poſſit, non tamen per propriam aſſumi. Sicut etiam lex humana non poſſet homini præcipere rem adeò difficilem; votum enim in hoc conuenit cum lege humana, quòd per hominis voluntatem fit. Vel etiam eſſe poteſt ratio, quia illa obligatio eſt veluti proprietas naturalis, neceſſariò conſequens ad lumen rationis, cui accidentaria eſt moralis impoſſibilitas, quæ oritur ex coniunctione ad corpus, & appetitum ſentientem. Vnde illa obligatio eſt etiam per ſe neceſſaria, ac ſufficiens ad rectitudinem legis naturalis, & modum humanum: obligatio autem voti naturalis, neque in tali materia eſt vtilis, nec conueniens, ad morum honeſtatem.

Lex naturalis ad aliquid amplius poteſt hominem obligare, quàm ipſe ſeipſum.

10. Confirmatio autem ſuprà addita de propoſito, potiùs probat contrarium: nam homo non poteſt habere propoſitum efficax, & abſolutum vitandi omnia hæc peccata, vt dixi in materia de Pœnitentia: quod autem non poteſt homo proponere facere, non poteſt promittere; nam licèt poſſit promittere ſine voluntate faciendi, non tamen ſine poteſtate habendi hanc voluntatem. Dices; Poteſt ſaltem homo proponere facere, quod in ſe eſt ad vitanda omnia peccata venialia. Reſpondeo primò hoc propoſitum non ſatis eſſe ad vouendum ſimpliciter vitare omnia. Deinde exiſtimo, illud etiam obiectum talis propoſiti non poſſe eſſe materiam voti, quia propoſitum eſſe poteſt de re valdè confuſa, & quæ in ipſa executione vix poſſit humano modo diſcerni, an homo tali propoſito ſatisfecerit: votum autem eſſe debet non ſolùm de re poſſibili, ſed etiam de re determinata, quæ moraliter loquẽdo poſſit cognoſci, ſaltẽ probabiliter, cùm impletur: obiectum autem illius propoſiti eſt valdè confuſum, & incertum; quis enim hominũ cognoſcere poteſt, an faciat id, quod in ipſo eſt, ad vitanda omnia venialia peccata, etiam illa, quæ per ſurreptionem committuntur? Non eſt ergo illa materia voti.

Obiectio.

Solutio.

Propoſitum eſſe poteſt de re valdè cõfuſa.

11. Obiectio. An fieri poſſit votum vitandi omnes motus ſecundò primos contra caſtitatem.

Sed obiici poteſt, quia ſequitur, non ſolùm generale votum vitandi omnia peccata nullum eſſe, verùm etiamſi fiat in vna, vel altera materia, vt, v.g. vitandi omnes motus ſecundò primos cõtra caſtitatem, aut omnes ſubitas dubitationes circa ſidem, vel temerarias cogitationes circa proximum, quæ per ſurreptionem poſſunt attingere venia-

A lem culpam. Sequela probatur, tum ex ratione impoſſibilitatis, quia non minus impoſſibile eſt homini in vna materia hos motus cauere, quàm in omnibus, tum ex ratione indeliberationis, in qua hæc impoſſibilitas fundatur. Ratio enim, qua oſtẽdimus, motum indeliberatum, vt proponitur cauendum, non eſſe aptam materiam voti, æquè probat de ſingulis, ac de omnibus his motibus: nam omnis materia voti debet eſſe talis, vt per actum humano modo deliberatum poſſit executioni mandari. Deliberare autem tunc, quando voluntas per ſurreptionem mouetur, eſt humano modo impoſſibile, non ſolùm ratione multitudinis, ſed etiam ratione talis motionis, quæ in ſingulis, ex his peccatis inuenitur; ergo non ſolùm omnia, ſed etiam B ſingula erunt inepta materia voti. Conſequens autem videtur abſurdum, aliàs abſolutum votum caſtitatis non comprehenderet hos motus ſub materia ſua, & conſequenter etiamſi per ſurreptionem peccet quis venialiter in materia caſtitatis, non grauiùs peccabit intra quantitatem venialis culpę, quàm ſi votum caſtitatis non haberet, quod videtur abſurdum.

At non deerit fortaſſe qui totum hoc concedat, tum propter rationem factam, tum etiam quia per ſe veriſimile eſt, ita eſſe caſtitatis votum interpretandum, quia obligatio voti eſt iuxta intentionem vouentis: nemo autem vouens caſtitatem videtur intendere ſpecialiter ſe obligare ad cauendos motus indeliberatos in tali materia, & quando ipſe C vouens neſciret, hoc modo interpretari intentionem ſuam, ſecundùm rectam rationem eſſet ita interpretanda: quia veriſimile non eſt aliquem velle ſe obligare ad ea, quæ moraliter ſibi impoſſibilia ſunt, & in ſua plena deliberatione non ſunt poſita. Sed de probabilitate huius ſentẽtiæ aliis iudicium relinquo. Ego enim illi aſſentiri non audeo, tum quia ex illa ſequitur, motus ſecundò primos contrà caſtitatem non habere maiorem malitiam venialem in religioſo, quàm in non habente votum, quia nullo modo cadunt ſub votum, & conſequẽter non habent malitiam contra religionem, etiam venialem: Tum etiam, quia vlteriùs ſequitur, non poſſe peccari venialiter per ſurreptionem contra D votum vllum, quod videtur alienum à communi ſenſu. Tum præterea quia ſequitur idem eſſe dicendum de omni lege poſitiua præſertim humana, iuxta comparationem ſuprà factam. Dico ergo, aliud eſſe, motum indeliberatum aſſumi per ſe, vt materiam voti, & hoc dicimus fieri non poſſe ſecundùm rectam rationem: aliud verò motum indeliberatum eſſe poſſe imperfectam tranſgreſſionem voti: & hoc concedimus fieri poſſe, quando votum per ſe verſatur circa materiam poſſibilem, & honeſtam, & de ſe plenè deliberabilem; nam tunc per naturalem conſecutionem, in actu indeliberato poteſt inueniri venialis culpa contra tale votum. Ita enim fit de illa materia votum, ſicut ſolet de illa præceptum, vel conſilium fieri, & ideò ſicut præceptum, ſuo modo omnes actus etiam imperfectos E prohibet, ita etiam votum. Quod in particulari materia non eſt inconueniens, eſſet autem maximum, in vniuerſali materia omnium peccatorum. 12.

Reſponſio ad ſuperiorem rationem, ſed dubia.

Solutio.

Inquirunt autem vlterius Soto, & alij, an tale votum ad aliquid obliget, ſaltem ad faciendam diligentiam pro vitandis peccatis, quantùm poſſibile fuerit? Et reſpondent neque ad hoc obligare. Ita Soto, & Nauarrus, item Aragon. quæſt. 88. art. 2. Valentia, diſput. 6. quæſt. 6. punct. 2. Sanci. lib. 9. de 13.

An votum de numquã peccando, ſaltem ad aliquid obliget.

Aragon. *Valent.* *Sanci.*

Eman. Rodriq.

Matrimon. diſp.35.n.25. Eman. Rodriquez 2.part. A Summ.c.94.n.4.Mouentur primò,quia tale votum eſt nullum,nam eſt adeò imprudens, vt meritò debeat omninò irritum iudicari. Secundò, quia hoc votum eſt de toto illo obiecto impoſſibili per modum vnius integræ materiæ, cuius partes non intenduntur,niſi vt totum componunt, ſcilicet integram innocentiam,& carẽtiam culpæ. Tertiò,quia non eſt maior ratio de vno peccato vitando, quàm de alio; nec inter illa poteſt fieri moralis electio. Hæc opinio eſt probabilis propter auctoritatem tot,& talium Auctorum.Tamen in rigore rationes eius non videntur efficaces : nam prima petit principium,& ſumit id quod eſt probandum, nimirum hoc votum eſſe omninò nullum. Poteſt enim eſſe nullum reſpectu integri obiecti, quatenus impoſſibile B eſt,& nihilominus eſſe validum quoad partem poſſibilem, iuxta dicta in capite præcedenti:neque imprudentia ſufficit, vt votum ad nihil obliget, vt in multis aliis conſtat.

14. In ſecunda etiam ratione falſum videtur, collectionem omnium peccatorum venialium euitandorum intendi per modum vnius totius,cuius partes non per ſe intendantur, ſed ſolum, vt componunt totum: hoc enim nulla ratione fundatum eſt, nec per ſe videtur veriſimile. Nam qui vouet, potiùs intendit omnia,& ſingula peccata vitare:vnde non intendit collectionem, niſi vt quamdam multitudinem, vel numerum, cuius ſingulæ vnitates per ſe intenduntur. Item qui vouet non peccare contra caſtitatem, nõ collectionem tantùm, vt ſic, C ſed ſingula peccata in illa materia vitare promittit: & qui vouet nunquam peccare mortaliter,non ſolùm carentiam totius culpæ collectiuè, ſed etiam ſingularum intendit, ac promittit : nam proprium eius motiuum eſt vitare offenſionem Dei, quæ in ſingulis culpis inuenitur. Aliàs qui haberet votum non peccandi mortaliter, poſtquam ſemel peccaſſet frangendo votum, ad nihil ampliùs teneretur, quia iam illi impoſſibile eſt innocentiam ſeruare: quod aperrè falſum eſt.Et ſimile eſt quod D. Thomas attigit dicto art.3.ad 2.de illa, quæ vouit virginitatem : nam licèt ſemel lapſa fuerit, & corrupta,tenetur poſtea caſtitatem ex voto ſeruare : quia in virginitate non intenditur principaliter integritas carnis, neque ſola collectio plurium actuum, D aut priuationum moralium per modum vnius totius, ſed etiam intenduntur ſingulæ carentiæ illiciti coitus,ſeu venereæ delectationis. Ita ergo de voto non peccandi ſentiendum eſt.Quæ omnia intelliguntur per ſe,& ex vi materiæ, niſi aliud conſtet de intentione vouentis.

D.Thom.

Quid contineat votum caſtitatis.

15. Tertia ratio refellitur.

Nec magis vrget tertia ratio, nimirum, quòd nulla maior cauſa ſit implendi hanc partem voti, quàm illam. Primò, quia hoc non eſt neceſſarium, nam prudenti arbitrio poteſt fieri determinatio,vt ſuprà oſtendi exemplo allato de eo, qui vouit ieiunare totam Quadrageſimam, & non poteſt : nam tenetur ad partem poſſibilem, quæ prudenti arbitrio determinanda eſt, vt iidem Auctores admittunt,Soto, Aragon, & Valentia ſuprà, & Sancius, E num.5. referens alios. Maximè verò fauet Cordubenſis in Summa quæſt.151. vbi de voto ieiunandi omnibus diebus vitæ ait, licèt videatur difficile,& indiſcretum, & ideò non integrè obligare, nihilominùs obligare ad ieiunandum,quantum ſine magno incommodo potuerit.Quam determinationẽ, vel electionem neceſſe eſt prudentis arbitrio fieri, quia ex parte dierum non eſt maior ratio de vno, quàm de alio.Simile eſt,ſi quis vouit alere tales decem pauperes,& poſteà poſſit tantùm vnum alere, ad hoc obligabitur:erítque illi voluntarium,vnum potiùs,quàm alium eligere, etiamſi ex vi voti non ſit maior ratio in vno, quàm in alio.Addi etiã poteſt, inter peccata eſſe diſparitatem : nam aſſignari poteſt ratio, ob quam tale votum magis obliget ad vitanda quædam peccata, quàm alia; quia in mortalibus eſt multò maior ratio, & deinde etiam in venialibus deliberatis.

Sanci. Cordub.

Inter peccata eſt diſparitas.

16. Probabile eſſe votum nunquam peccandi obligare,quãdiu non diſpenſatur ſaltem ad euitanda peccata deliberata.

Videtur ergo ſatis probabile,tale votum,quamdiu non cõmutatur, vel diſpenſatur,obligare ad vitanda omnia peccata deliberata, vel ſaltem mortalia, quia hæc pars illius obiecti poſſibilis eſt, & non eſt per ſe connexa cum alia parte impoſſibili. Item quia intentio vouentis videtur illo modo interpretanda ſecundùm intellectum in caſu non multum diſſimili approbatum, in cap. *Ad noſtram,* 3. de Iureiurand. Item qui vouit confiteri omnia peccata venialia, licet non obligetur ad confitenda omnia, quæ per ſurreptionem committuntur, aut memoriam fugiunt, ſaltem tenetur ad omnia, quæ poſt moralem diligentiam memoriæ occurrunt; ergo,& votum non peccandi, licèt ad totum non obliget, obligare poterit ad poſſibile moraliter cum diuina gratia, quale eſt vitare omnia peccata,quæ cum deliberatione integra, & ſufficiente ad peccandum mortaliter, in materia graui committuntur. Accedit tandem, quod ſecurius,& tutius eſt petere diſpenſationem, vel commutationem, & interim cauere voti tranſgreſſionem. Nihilominùs qui voluerit ſequi priorem partem,practicè poteſt.

C.Ad noſtrã.

CAPVT IV.

Vtrùm actus moraliter malus poſſit eſſe materia voti?

1. Actum moraliter malum nõ poſſe eſſe materiã voti.

RESOLUTIO huius quæſtionis eſt facilis, & ideò breuiter dicendum eſt, actum moraliter malum non poſſe eſſe materiam capacem obligationis voti.Eſt communis ſenſus omnium Doctorum. Ratio eſt, quia nemo poteſt obligari ad faciendum actum malum, ſed quod in idem redit ad peccandum, aliàs obligaretur homo ſimul ad duo cõtradictoria, atque adeò ad impoſſibile. Sequela patet, quia recta ratio dictat non eſſe faciendum opus malum:ergo obligat ad illud vitandum,ſi ergo votum obligaret ad illud faciendum, eſſet (vt ſic dicam)contradictoria obligatio. Præterea eſt optima ratio D.Thomæ d. art. 2. quia promiſſio eſſe debet de re apta,& conueniente ei,cui promittitur, aliàs potiùs eſſet comminatio; ſed votum eſt promiſſio facta Deo; ergo debet eſſe de re, quæ Deo placet; opus autem malum potiùs eſt iniurioſum Deo, ergo.Et hinc oritur tertia ratio; quia vt promiſſio ſit valida,debet eſſe acceptata; Deus autem nõ poteſt acceptare tale votum, quia nõ poteſt velle malum; ergo. Præterea iuuare poſſunt, quæ ſuprà in ſimili quæſtione de iuramento diximus. Maximè illud Iſidor.22.quæſt.4. *In malis promiſſis reſcinde fidem, in turpi voto, muta decretum, quod incautè vouiſti, ne facias, impia enim eſt promiſſio, quæ ſcelere adimpletur.* Tandem etiam inter homines ſtipulatio turpis non inducit obligationem, Leg. *Generaliter*, cum ſequentib. de Verbor. obligat. Leg. *Iuris Gentium,* §. *Si vt maleficium,*ff. de pactis;ergo à fortiori reſpectu Dei.

D.Thom.

Iſidor.

Lex, *Generaliter.*

Lex, *Iuris Gentium.*

2. Sequitur primò, aſſertionem veram eſſe tam in veniali

Reſolutio ſuperior ad omnẽ actum peccaminoſum ſe extẽdit.

Obiectio.

Solutio.

venialibus, quàm in mortalibus peccatis, & tam in actibus intrinſecè malis, quàm etiam in malis quia prohibitis, ſiue diuino iure poſitiuo, ſiue humano. Nam rationes factæ in vtroque locum habent, & obligationes contrariæ qualeſcumque ſint, non poſſunt ſimul cadere in eundem actum. Dices; Voti obligatio eo quòd ſit diuina, & naturalis poterit eſſe maioris efficaciæ, quàm prohibitio poſitiua talis actus, & ideò, non obſtante illa prohibitione, poterit votum obligare ad talem actum. Reſpondeo, vel obiectio ſupponit, poſito tali voto ceſſare obligationem alterius præcepti prohibentis actum vel non, ſi dicatur hoc poſterius, procedit repugnantia ſuprà poſita, quòd ſimul ſint prohibitio, & præceptum eiuſdem actus, & parum refert, quod obligatio vnius ſit maior, quàm alterius, ſi ſtante vna, non ceſſat alia: & præterea procedunt aliæ rationes ſuprà factæ. Si autem dicatur priùs, ſic falſa eſt ſuppoſitio, quia votum, quod propria voluntate fit non poteſt obligationem legis poſitiuæ, quæ à ſuperiori voluntate deſcendit, impedire. Sic enim intelligi poteſt illud, *Melior eſt obedientia, quàm victimæ*. 1. Reg. 15. quia ſacrificium de re prohibita non placet Deo, vt ſignificauit etiam D.Thom. 2.2. quæſt. 104. art. 3. ad 1. Simili enim modo, votum de re prohibita à quocumque Superiori habente legitimam poteſtatem, non poteſt eſſe placitum Deo, neque habere efficaciam contra prohibitionem ſuperioris. Et ratio eſt clara, quia licèt lex de implendo voto ſit naturalis, & diuina; ſupponit tamen voluntatem propriam efficacem ad vouendum, & promittendum: non poteſt autem voluntas priuata habere efficaciam contra voluntatem legitimam ſui Superioris, & ideò non poteſt obligatio voti cadere in talem materiam. Et hîc etiam addi poſſunt ſuprà dicta de iuramento.

1.Reg.15. D.Thom.

3. Non poteſt eſſe materia voti, nec actus malus ex parte obiecti nec ex parte finis.

Secundò ſequitur, concluſionem non ſolùm procedere in actu malo ex obiecto, ſed etiam in actu malo ex fine, vel aliis circunſtantiis, ſi illæ, ſeu habitudo ad illas, vel illarum coniunctio ſub votum cadant. Eſt communis ſententia Doctorum, quos ſtatim referam. Et ratio eſt eadem; quia actus ex circunſtantia malus, ſimpliciter eſt malus, quia malum eſt ex quocumque defectu; ergo Deo non placet; ergo non acceptat votum de illo. Item homo ſemper tenetur talem actum ſic factum vitare; ergo non poteſt per votum ad illud obligari. Atque ita reſoluta manet quæſtio, an votum de bono actu propter finem malum obliget: nam adhibenda eſt diſtinctio ſuprà tradita, lib. 1. cap. 5. de habitudine ad finem, quæ eſt materia voti, vel quæ ſolùm inficit ipſam voluntatem vouendi. Nam de hac poſteriori, iam diximus, non eſſe contra ſubſtantiam voti. De priori, nunc dicimus eſſe contrariam ſubſtantiæ, quia reddit materiam malam, ac ſubinde incapacem obligationis voti. Quod docent communiter Theologi, in 4. diſt. 38. vbi benè Richardus, art. 1. Durand. in 3. diſt. 39. q. 4. & ibi etiam alij; latè Caietan. d. art. 2. dub. 3. Soto, d. art. 3. Summiſtæ verbo, *Votum*. Neque in hoc eſt difficultas.

Richard. Durand. Caietan. Sot.

4. An ſaltẽ votum obliget ad actũ reiecto malo fine, & circunſtantia.

Reſolutio dubij vnde ſumenda.

Quæri tamen poteſt, an tunc votum obliget, vt impleatur quoad actum reiecto fine, vel circunſtantia mala. Hoc enim in poteſtate eſt voluntatis, vt per ſe notum eſt; ergo cùm homo vouerit actum bonum cum circunſtantia mala, tenebitur homo implere vtile, reiecto inutili, iuxta dicta in c. 2. Hoc verò dubium expediendum eſt iuxta doctrinam datam in eodem cap. 1. eadem enim eſt ratio quoad hoc de materia illicita, quæ de impoſſibili: nam illicita eſt moraliter impoſſibilis. Igitur ad voti obli-

A gationem non ſolùm conſiderandum eſt, quid poſſit homo facere, ſed maximè quid voluerit vouere, & ad quid intenderit ſe obligare, quia (vt ſæpe dixi) hæc obligatio eſt iuxta menſuram voluntatis, ſuppoſita poteſtate. In eo autem caſu, qui voluit vouere rem efficiendam propter malum finem, ſi illum finem habuit pro motiuo principali, noluit ſe obligare ad efficiendum illum actum per ſe, ſed ſolùm propter talem finem, vel vt affectum tali circunſtantia: & ideò ſicut tali voto non obligatur ad efficiendum actum propter talem finem, vel vt affectum tali circunſtantia, nec ad ipſum actum nudum obligatur. Idémque eſt de qualibet alia circunſtantia mala, iuxta diſtinctionem datam de modo, quo talis circunſtantia praua intenta eſt. Nam ſi inclu- Circunſtãtia mala quãdo reddat votũ nullum.

B ditur in primaria intentione vouentis, per quam vult obligationem ad illum actum ſic affectum, per modum vnius indiuiſibilis obiecti, ſic votum eſt omninò nullum, nullámque parit obligationem, quia cadit in materiam incapacem. At verò ſi primaria intentio vouentis feratur in actum ipſum ſecundum ſe, circunſtantia verò adiungatur ex ſecundaria intentione, quaſi ſuperaddita priori: tunc orietur obligatio ad ipſum actum ſine praua circunſtantia, quia ibi interueniunt duo vota in virtute, vnum de actu, aliud de modo, ſeu de circunſtantia actus, & ideò obligat prius, etiamſi poſterius nullum ſit. Sicut enim ſubſtantia eſſe poteſt ſine extrinſeco accidente, ita intentio primaria, & ſubſtantialis poteſt habere ſuum effectum, etiamſi

C intentio ſecundaria, & accidentaria indebita, & nullius efficaciæ ſit.

Tertiò inferre poſſumus ex dictis, vel illis addere, actum indifferentem, vt ſic, non eſſe materiam voti, vt affectum autem bonitate alicuius finis eſſe poſſe materiam. Declaratur, nam actus indifferens dupliciter conſiderari poteſt: vno modo, ſecundùm ſe, & ſine additione alicuius finis honeſti: ſecundò, vt affectus tali fine. Priori modo, licèt in communi conſideratus malus non ſit, tamen in indiuiduo ſic factus, ſemper eſt malus, accidentali ſaltem malitia, ex defectu boni finis, iuxta opinionem D. Thomæ, quam nunc veriorem eſſe ſuppono. Poſteriori autem modo, actus alioqui ſubſtantialiter indifferens, eſt ſimpliciter bonus bonitate accidentali ſumpta ex bono fine; ergo actus indifferens vt ſic

D non eſt materia voti, quia ſic factus eſt malus. Nam licèt votum fieri videatur de ſpecie actus, re tamen vera fit de actu, vt de exercendo in indiuiduo, & ſic abſque bono fine malus eſt, & præterea, quamuis talis actus in indiuiduo malus non eſſet, iuxta opinionem Bonauenturæ, adhuc eſſet inepta materia voti, & incapax obligationis eius, quia eſt prorſus inutilis ad diuinum obſequium, & honorem, vt rectè etiam D. Thomas ſenſit. Vtrumque autem incommodum ceſſat, quando additur finis honeſtus, vt per ſe conſtat, & in materia de Iuramento explicatum eſt.

5. Actus indifferens vt ſic, non eſt materia voti.

Sed obiicitur contra vtramque partem: nam ex priori ſequitur, votum de agitandis tauris in hono-

E rem Dei, vel alicuius Sancti, eſſe validum, quia vouetur res indifferens facienda propter bonum finem. Conſequens autem eſt planè abſurdum. Contra alteram verò partem obiicitur; quia qui vouet actum indifferentem præciſè, non vouet quaſi poſitiuè facere illum actum ſine bono fine, ſed vouet actum, & negatiuè ſe habet circa finem; ergo abſolutè non vouet actum malum, neque inutilem, ſed vouet actum, qui ab eo poteſt bene, & vtiliter fieri; ergo ad hoc tenebitur ex vi talis voti.

6. Obiectio. Votũ de agitandis tauris, an materia voti eſſe poſſit.

7.
Solutio.

Ad priorem partem reſpondeo, negando ſequelam. Et in primis negari poſſet, agitationem taurorum eſſe actum indifferentem, niſi multæ circunſtantiæ in eo ſeruentur, quæ iuxta communem vſum omittuntur: ſed nolumus in præſenti hoc in quæſtionem vocare, quia ad hunc locum non ſpectat, ſatíſque eſt ad vim argumenti, quòd ille actus factus debito bono poſſit eſſe non malus, quod negari non poteſt. Dico igitur (eſtque generaliter obſeruandum) vt actus indifferens fiat honeſtus ex fine honeſto, non ſatis eſſe quòd ex libertate aut falſa apprehenſione operantis in eum finem referatur: ſed oportere, vt talis relatio pendenter fiat, & cum proportione, ac fundamento alicuius conuenientiæ inter tale medium, & talem finem, id eſt, quòd ſit vtile ad illum, vel proximè, vel interuentu aliorum mediorum, quia aliàs imprudens eſt relatio talis medij ad talem finem, & potiùs videtur in verbis, aut falſa apprehenſione, quàm in re ipſa exiſtere.

Regula obſeruanda ad cognoſcendum quando actus indifferens fiat honeſtus ex fine.

Exemplo res declaratur: nam ſi quis dicat ſe ire in agrum propter Dei honorem, vel amorem, profectò, ſi nihil aliud adiungatur, & immediatè fiat huiuſmodi relatio, vana eſt, & nullius momenti: quia ire in agrum per ſe nihil confert ad Dei honorem, vel amorem; ſed interponere oportet alia media, quibus mediantibus poſſit ille actus conferre ad talem finem, vt ſi ſtudium conferat ad Dei honorem, & vires corporis ſint ad ſtudium neceſſariæ, & ad has vires comparandas, vel conſeruandas, conueniens iudicetur ire in agrum: tunc optimè refertur actus ille ad bonum honeſtum, & ideò eius bonitatem participat.

Ire in agrum quomodo propter Dei honorē fieri poſſit.

Agitatio igitur taurorum, etiamſi tali modo fiat, vt malo non ſit, nihil in ſe habet vtilitatis, aut conuenientiæ, vt ad Dei, vel Sanctorum honorem conferre quidquam poſſit, vel mediatè, vel immediatè, & ideò nullam honeſtatem accipit actus ille ex tali relatione, neque ad religionem vllo modo pertinet. Ideóque votum de tali actu, etiamſi fingatur illo fine coloratum, validum non eſt, ſed potiùs ſuperſtitioſum.

Agitatio taurorum nihil habet cōuenientiæ cum Dei honore.

8. Ad alteram partem reſpondetur negando conſequentiam vltimam, & in priori eſt quædam ambiguitas. Simpliciter enim verum eſt, eum, qui talem actum vouet, non vouere actum malum, ſed indifferentem: ita tamen illum vouet, vt ſi fiat præcisè, vt promiſſus eſt, malus, vel inutilis ſit futurus. Atque hoc ſatis eſt, vt tale votum ſit nullum, quia materia voti non ſolùm eſſe debet non contraria Deo ex ſe, ſed etiam in indiuiduo debet eſſe illi conſentanea. Maximè quia non obligatur quis ex tali voto ad agendum actum illum ex aliquo honeſto fine. Quia, qui ſic vouit, non intendit hoc promittere; ergo ad id non ſe obligauit, ſed ſolùm ad nudum actum: vnde cum ad hoc obligari non poſſit ſimpliciter, obligatio non tenuit. Eò vel maximè quòd qui ſic vouet, non intendit principaliter niſi delectationem aliquam, vel commoditatem temporalem in tali actu inuentam; ergo non eſt cogendus ad faciendum illum actum ex aliquo fine honeſto, cùm hoc fuerit extra intentionem principalem eius.

Materia in indiuiduo debet eſſe Deo conſentanea.

9. Addo denique ſæpe actum indifferentem eſſe talem, vt vix poſſit habere finem honeſtum voto proportionatum, niſi valdè remotè, & interpoſitis multis aliis mediis, vel actibus, ad quos vouens nulla ratione voluit ſe obligare, & tunc res eſt per ſe clara. At verò quando actus, ſeu obiectum indifferens, poteſt immediatè conferre, ad honeſtum finem voto proportionatum, tunc conſulenda eſt intentio vouentis, quòd in his caſibus moralibus

Actus indifferēs qui vix poteſt habere finem honeſtum voto proportionatum, materia voti eſſe nō poteſt.

A ſæpe neceſſarium eſt, vt v.g. votum de non ludendo cum Petro, in eo, qui habet animum ludendi cum Paulo: & cum aliis, communiter cenſetur inualidum, quia illa circunſtantia perſonæ cenſetur indifferens, atque adeò impertinens: at verò ſi vouens id feciſſet, quia Petrus frequentiùs ad ludendum illum prouocat, vel quia eſt illi occaſio rixandi, aut iurandi, tunc votum eſſet validum, quia iam illud obiectum non eſt indifferens, ſed honeſtum. Similiter ſi quis voueret non ingredi talem domum in qua habet peccandi occaſionem, quamuis haberet animum ingrediendi alias, in quibus habet ſimiles occaſiones, votum eſſet validum, ſi re vera fieret intuitu tollendi talem occaſionem: quia non ſolùm omninò tollere occaſiones peccandi, ſed etiam

Tollere occaſiones peccandi, vel illas minuere honeſtū eſt.

B illas minuere, tollendo vnam, honeſtum eſt. Et ad hunc modum iudicandum eſt de ſimilibus obiectis, quæ videntur indifferentia. Denique in huiuſmodi votis de indifferentibus actibus propter honeſtos fines conſiderandum eſt, quamuis à principio obligent exiſtente fine, illo tamen ceſſante ceſſare etiam obligationem voti ex defectu materiæ, vt in exemplo poſito de voto non ingrediendi domum, vbi erat occaſio peccandi, ſi à tali domo auferatur talis occaſio, ceſſat obligatio non ingrediendi talem domum, quia res iam eſt prorſus inutilis, vt Nauarr. rectè notauit, & eſt commune.

Quartò ex dictis infero, votum factum contra prius votum, iuramentum, vel contra priorem promiſſionem eſſe nullum, quia verſatur circa mate- 10.
C riam prauam, & indebitam, niſi in priori iuramento intelligatur excepta. De hac aſſertione latè diximus tractando de iuramento, & ideò hic breuiter illam perſtringimus. Prima ergo pars de voto poſteriori repugnante priori clara eſt, quia ſi prius votum fuit validum; neceſſe eſt, vt poſterius ſit nullum, tum ratione prioris, tum etiam ratione indebitæ materiæ. Quia ſi prius votum eſt validum, eſt de meliori bono: ergo ſi poſterius votum priori opponitur, erit de materia oppoſita meliori bono: ergo ex illo capite eſſet nullum, etiamſi illud melius bonum non fuiſſet antea promiſſum, iuxta eà, quæ inferiùs dicemus. Si autem prius votum validum non fuit, poſterius non erit contrarium vero voto.

Votum factum contra prius votum iuramentum & promiſſionem eſſe nullum.

Quādo prius votū eſt validum, poſterius contrarium priori, eſt nullum.

Dices, aliquando poſſe contingere, vt prius votum ſit vali-
D dum, & nihilominùs poſterius votum contrarium valeat, vt ſi promiſi dare totam eleemoſynam Petro, & poſteà voueam dare Paulo, poſterius votum eſt priori contrarium, quia per illud voueo virtute non dare Petro, & tamen ſæpe obligabit votum poſterius.

Inſtantia.

Reſpondeo, aut dare illam Paulo, eſt melius, & ſic votum ſecundum non eſt contrarium primo, tum quia bonum melius ſemper intelligitur exceptum: tum quia votum per ſe reſpicit cultum, & beneplacitum Dei, & reſpectu illius non eſt contrarium: vel dare illam eleemoſynam Paulo, eſt minus bonum, & ſic poſterius votum non obligat, vel eſt æquale, & ſic etiam non obligat, vel ad ſummum, tanquam idem putatur reſpectu Dei, iuxta varias opiniones, de quibus infrà, lib. 6.

Solutio.

E Atque hinc facilè probatur altera pars, quæ in- 11.
telligitur de iuramento promiſſorio homini facto: nam ſi cadat ſuper promiſſionem factam Deo, eadem ratio de illo eſt, quæ de voto iurato; ſupponitur etiam eſſe iuramētum validum, aliàs pro nihilo reputabitur, neque erit vera contrarietas. Denique ſermo eſt quando votum eſt contrarium iuramento, quia ſi fiat in fauorem eius, vt vouendo Deo implere tale iuramentum, vel dare tali perſonæ eleemoſynam, clarum eſt vtrumque eſſe validum, quia ſe

Probatur aſſertio in iuramento.

Votum non poteſt obligare ad trãſgreſſionem iuraméti validi.
Obiectio.
Solutio.

ſe iuuant. Sic ergo euidens eſt ratio huius partis: A quia iuramentum obligat ad ſui obſeruationem:ergo votum non poteſt obligare ad tranſgreſſionem eius,aliàs obligaret ad malum : ergo tale votum eſt de materia praua,& incapaci. Dices,obligatio voti eſt maior,& ita poterit expellere aliam,qua ablata, ita votum non obligabit ad malum. Reſpondetur votũ ſuperueniens non poſſe auferre præcedentem obligationem ex iuramento ortam , ſicut ſupra dicebamus de obligatione præcepti poſitiui:nam fortior eſt obligatio præcepti diuini , ac naturalis , ex quo naſcitur obligatio faciendi verum, quod iuratum eſt,& ideo votum ſuperueniẽs iuramento promiſſorio,& illi contrarium,eſt de re intrinſecè mala,ex ſuppoſitione iuramenti, ſcilicet de violatione iuramenti,ac proinde obligare non poteſt. B

12\. Probatur aſſertio in voto contrario priori promiſſioni.

Idémque probat hæc ratio de voto contrario priori promiſſioni humanæ, etiam ſimplici ſuppoſita eius validitate, & virtute ad obligandum, ſiue ex iuſtitia,ſiue ex fidelitate,& ſiue ſub culpa veniali, ſiue ſub mortali. Quia talis promiſſio ſufficit, vt votum de materia illi contraria ſit de re praua;tale votum non tenet, nec Deo placet. Quia vt dicitur Eccleſiaſt.34.*Immolantis ex iniquo,oblatio eſt maculata.* Et infrà : *Qui offert ſacrificium ex ſubſtantia pauperum, quaſi qui victimat filium in conſpectu Patris ſui.* Sicut enim non placet Deo votum de aliena ſubſtantia , ita nec de re alteri promiſſa , quia per promiſſionem quodammodo alterius facta eſt : vnde non poteſt illo inuito Deo ſanctè offerri, ac prninde nec voueri. C

*Eccleſ.*34.
Deo nõ placet ſacrificiũ de aliena ſubſtãtia,nec de re alteri promiſſa.

13\. An qui promittit ſpõſalia, caſtitatẽ vel religionem vouere poſſit:

Hinc verò ſtatim occurrit difficultas , an qui ſponſalia contraxit , ſeu promiſit, poſſit caſtitatem vouere, vel religionem,vel an is, qui promiſit pauperi eleemoſynam , poſſit vouere illam dare Eccleſiæ, vel in aliud pium opus ? Sed non poſſumus hîc ad hæc particularia deſcendere,infrà enim tractando de voti obligatione,& commutatione,commodius tractabuntur. Propter caſus verò illos de voto caſtitatis , aut religionis addimus limitationem, *niſi in priori iuramento intelligatur aliqua materia excepta,* tunc enim non fiet contra iuramentum, cùm materia illa non fuerit ſub illo comprehenſa. Talis autem fortaſsè intelligenda eſt eſſe caſtitas,vel religio in promiſſionibus humanis , quæ illis repugnare videntur , vt ſuis locis videbimus. Si autem D materia excepta non eſt formaliter , aut virtute, procedit regula vniuerſalis,vt præualeat prior promiſſio facta homini, vt dictum eſt. Vnde qui promiſit pauperi eleemoſynam , ſi illi directè , & propriè promiſit , non poteſt de tali pecunia poſtea contrarium votum facere : ſi tamen non homini, ſed Deo promiſiſſet, etiam ſi redundaret promiſſio in vtilitatem pauperis, caſus non comprehenditur ſub hac parte, quia illa non eſt promiſſio humana, ſed votum, & ita pertinebit ad primam partem corollarij, & iuxta dicta circa illam regulandus eſt, de quo iterum ſermo redibit , cùm de commutatione votorum agemus.

CAPVT V. E

Vtrùm actus honeſtus ſub conditione turpi poßit eſſe materia voti?

1\. Senſus quæſtionis expéditur.

Videri poteſt hæc quæſtio coincidere cũ quæſtione tractata in capite præcedenti : nam ibi dictum eſt , actum bonum ex obiecto, promiſſum cum circunſtantia praua non eſſe materiam voti, conditio autem turpis videtur eſſe praua circumſtantia. Sed nihilominus quæſtio eſt valdè diuerſa: nam ibi actum eſt, quando circunſtantia praua eſt quaſi pars materiæ promiſſæ, quia promittitur , vt circunſtantia ponẽda in actu promiſſo per votum, quando executioni mandatur ad votum implendũ, hîc autem non de hoc agimus , ſed de conditione turpi poſtulata à vouente ad ipſam voti obligationem. Hæc enim conditio non eſt futura circũſtantia operis promiſſi per votum,vnde per ſe non reddit illud moraliter malum. Et hinc poteſt ſumi ratio dubitandi , quia non obſtante illa conditione, actus promiſſus eſt bonus,& poteſt bene fieri , implendo promiſſionẽ ; ergo non eſt,cur non ſit conueniens materia voti : nam quod vouens nolit ſe obligare,niſi exiſtente tali conditione,erit defectus in modo vouendi,non in materia voti. Explicatur primò in promiſſione humana : nam ſi quis ingrediens iniquum duellum cum inimico , promittat alicui centum,ſi vincat,vel ſi promittat fœminæ,ſi ſecum fornicetur, ſe illam ducturum , nihilominùs promiſſio eſt valida , quia licèt conditio ſit turpis, non eſt circumſtantia actus promiſſi, ſed poterit ſine peccato impleri ; ergo conditio turpis non reddit turpem materiam:ergo ex hac parte non annullat votum erga Deum,nec apparet alia ratio inualiditatis talis voti.Confirmatur ſecundò , quia ſi votum fiat ſub conditione indifferente,aut merè contingente,ac temporali, validum eſt,vt ſi quis dicat, *Ego voueo ingredi religionem,ſi illa nupſerit,aut mortua fuerit*,vel,*Promitto centum dare hoſpitali,ſi nauis venerit,&c.* Ergo etiam ſi ſit conditio , cùm apponatur tantùm ad ſuſpendendum conſenſum, illa poſita, conſenſus tranſibit in abſolutum, & obligabit circa materiam aliàs bonam, quæ poteſt benè fieri.

Ratio dubitandi.

2\. Varij modi apponendi conditiones in votis.

Vt decidatur quæſtio , quia multa inuoluit, diſtinguere oportet varios modos, quibus conditio ſimilis poteſt apponi. Primò enim poteſt adhiberi in odium eius(vt ſic dicam)& tunc votum eſt pœnale, fitque ad coercendum hominem ab actu turpi,vt cùm quis promittit dare eleemoſynam,ſi malè luſerit,vel ſi iurauerit,aut ſi fornicatus fuerit.Secundò poteſt votum fieri ſub conditione boni effectus præſupponentis actũ turpem,qui per ſe non intenditur in conditione,ſed ſupponitur, vt ſi quis promittat Deo aliquid , ſi filius ſibi ex meretrice naſcatur.Tertiò fieri poteſt Deo promiſſio per modum impetrationis, vt , *ſi me de inimico vindicauero, faciam eleemoſynam.* Quartò fieri poteſt per modum gratiarum actionis, vt qui vouet miſſam , quia potitus eſt vxore aliena. Quamuis enim hoc modo non ſit conditio propriè,ſed cauſa,quia iam ſupponitur euentus , nihilominus poteſt ſub eadem ratione ſpectari, vel pendere in futurum, & ideò hîc etiam conſideranda eſt. Quintò fieri poteſt ſub ratione puræ conditionis , ſolùm quia nolo obligari nunc abſolutè , ſed poſt talem euentum , vel quia tunc ero magis diſpoſitus,& expeditus,vel propter aliam commoditatem,vel rationem humanam , ad quam eſt impertinens,quòd conditio turpis ſit,vel honeſta.Vt ſi meretrix promittat eleemoſynam facere, ſi ſuperflua habeat,non intentione obtinendi à Deo multas occaſiones turpis lucri , ſed tantùm quia ſine abundantibus diuitiis non vult obligari, & cum illis vult.

3\. 1.Aſſertio. Votum ſub conditione turpis actus ad ſe puniendum & vitãdum illũ validum & cõueniens eſt.

Dico ergo primò:Votum ſub conditione turpis actus ad puniendum , & vitandum illum , non ſolùm eſt validum , & de conuenienti materia , ſed etiam rectè & honeſtè fit. Eſt res communis , & clara ; quia quod directè promittitur , eſt bonum, vt ſupponitur , & finis vouendi etiam eſt bonus, ſcilicet

ſcilicet vitare actum turpem, vnde ex hac parte benè fit votum. Item enim actus promiſſus ordinatur ad finem bonum, ſcilicet ad vindictam actus turpis, ſi committatur, & ideò rectè etiam promittitur ſub conditione, quia materia vindictæ non poterat promitti abſolutè, nec vindicta per ſe intendi, ſed tantùm ex ſuppoſitione actus mali. Et quamuis actus bonus ſic promiſſus, poſſet etiam promitti ſine reſpectu vindictæ, tamen vouens ad hoc non tenebatur: poteſt ergo honeſtè promittere, vt voluerit, dummodo finem bonum intendat, & malam circunſtantiam non apponat, hîc autem nulla interuenit. Denique votum illud eſt de materia quaſi diſiuncta ſub quodam ordine, ſcilicet, *vel vitabo tale peccatum, vel ſi in hoc deficiam, faciam talem actum bonum:* vtraque autem pars huius diſiunctiuæ bona eſt, vt conſtat, & ordo etiam eſt voluntarius, & non malus. Et ita in hac parte nulla eſt difficultas. Quomodo autem tale votum obliget, & quomodo diſpenſari poſſit, infra ſuis locis dicemus.

4\. 2 Aſſertio. Votum factũ pro effectu bono, qui ex actu turpi ſequi poteſt validum eſt. *Caiet. Aragon. Soto. Nauarr. Angles.* Ratio aſſertionis.

Dico ſecundò: Votum factum pro effectu bono, qui ex actu turpi ſequi poteſt, ſupponendo tantùm actum turpem, & non ordinando vllo modo promiſſionem voti ad ipſum actum turpem, validum eſt, & materia illa non eſt inepta ad votum. Eſt communis ſententia, tenet Caietanus verbo, *Votum*, & dicto artic.2. vbi Aragon. & reliqui, & Soto, dicto art.3. Nauarrus, cap.12.num.31. & 32. Angles quæſt. de voto, artic.1. difficult.11. Ratio eſt, quia in tali voto non eſt per ſe ordo ad actum turpem, ſed illo ſuppoſito, eſt ordo ad effectum eius, qui bonus eſt; ergo tale votum neque in ſe, neque in materia, habet circũſtantiam malam. Antecedens quoad vtramque partem ſupponitur ex caſu, quia qui ſic vouet, non intendit, Deum facere auctorem ſuæ iniquæ operationis, neque vult per votum obtinere auxilium ad illam, ſed cùm aliàs ſupponat ſe facturum talem actionem, cupit obtinere à Deo, vt ex illo turpi facto tale bonum eliciat.

5\. Iam ergo probatur conſequentia, quia in illo effectu duo conſiderari poſſunt, vnum, quod temporale eſt, aliud, quod ex turpi actione procedit, neutrum autem horum eſt contra honeſtatem voti, ergo. Probatur prima pars minoris: nam votum factum pro temporali bono obtinendo validum eſt, ſi aliàs votum ſit de congrua materia, vt tradunt omnes. Cuius ratio eſt, quia ille finis non reddit malum actum promiſſum, quia non eſt finis eius. Sentit autem Richardus in 4.diſtinct.38.art.1.q.2. votum ſic factum cum peccato fieri, quia malum eſt, ſpiritualem actum vouendi ordine ad temporalem finem, & nihilominus ait obligare, quia materia eius bona eſt, & ex illo fine non accipit malitiam aliquam. Dico tamen etiam votum ipſum non neceſſariò malè fieri propter talem finem, quia finis ille non eſt malus, ſed indifferens, & poteſt honeſtè intendi, vel ordinari ad honeſtum finem, & tunc ordinate votum ad illum finem temporalem, non eſt malum, neque ordinare ſpirituale, ad temporale malum eſt, quando in temporali non ſiſtitur tanquam in vltimo fine, vt in tractatu de Oratione explicatum eſt. Ex hoc ergo capite, votum illud non eſt malum, quod pro omnibus aliis caſibus tractandis notandum eſt.

Votũ factum pro bono tẽporali obtinendo validum eſt, ſi voti materia ſit capax. *Richard.*

Ordinare ſpirituale ad tẽporale malum non eſt, quando in tẽporali non ſiſtitur.

6\. Altera pars minoris, videlicet, non obſtare, quod illud temporale malum ex actione turpi prouenturum ſit, probatur: quia non propterea procuratur actio turpis, ſed ſupponitur; & effectus

A non ſequitur ex illa, vt turpis eſt, ſed vt actio naturalis, & materialis eſt, & hoc modo ex malis, bonum elicere non eſt malum, imò eſt maximè conſentaneum diuinæ bonitati, ac ſapientiæ, ergo. Et confirmatur, nam ſi quis poſt paratam fornicationem, oret Deum pro fœlici partu, & pro filio aliquid voueat, vt, *ſi vir fuerit*, &c. tunc ſine dubio votum eſt validum; quia eſt ad obtinendum quoddam beneficium temporale, quod iam non pendet ex aliqua turpitudine, ergo idem erit etiamſi ante patratum ſcelus fiat, quia fit ſcilicet illa ſuppoſitione, ac ſi iam præceſſiſſet, redditque hunc ſenſum, *ſi poſtquam ego hoc fecero, Deus ex illo tale bonum elicuerit*, &c. Et ita ſoluitur facilè obiectio, quæ fieri poſſet, quia tale votum emiſſum ante turpe factum, videtur
B includere factum ipſum, quia neceſſarium eſt ad talem effectum, & nondum extitit. Reſpondetur enim, non includere, ſed ſupponere illud in forma, & intentione vouendi: eſt enim quaſi conditionatum, *ſi hoc fecerim, pete, vt bonum exitum habeat:* ſicut poſſum poſtulare, *ſi peccauero, peto, vt det mihi Deus pœnitentiæ locum, vel peto, vt Deus benè vtatur meo lapſu ad maius aliquod bonum.* Sed hoc magis vrgebitur, & declarabitur in ſequenti puncto.

Dico tertiò: Votum emiſſum ad obtinendum auxilium pro malo, ſeu turpi facto, nullum eſt, propter materiam turpem, & iniquam. Eſt com- 7.
C munis ſententia. Tenet Caiet. in Sum. verb. *Votum*, & dicto artic.2. vbi Sotus, & alij Moderni, Sylueſter, verbo, *Votum* 2.quæſt.2.vbi refert alios Nauarrus, cap.12.num.30. & 43. Richardus autem in 4. diſt.38.art.1.quæſt.1.citari ſolet pro hac ſententia, & pro contraria parte, ille tamen ſolùm generatim dicit, quando aliquid promittitur propter malum finem, votum eſſe nullum, in quo huic ſententiæ fauet. Et apertius in ſolutione ad primum, dum ait; *hominem non poſſe conſequi per Deum malum finem.* Solet probari hæc ſententia, quia non ſolùm eſt votum iniquum, quando finis malus apponitur, vt finis illius boni, quod vouetur, ſed etiam quando eſt finis voti, quia tale votum eſt iniquum; ergo nul-
D lum. Sed niſi antecedens amplius explicetur, poſterior conſequentia non eſt bona, quia poteſt votum malè fieri, & eſſe validum, quando eius malitia ſolùm conſiſtit in hoc, quòd ipſemet actus promittendi propter malum finem fit, ſi alioqui res promiſſa bona permaneat, & nullam malitiam participet ex tali fine.

3\. Aſſertio. Votũ factum ad obtinendum auxiliũ pro malo, ſeu turpi facto nullum eſt. *Caiet. Soto. Syluest. Nauarr. Richard.*

Vt ergo ratio ſit firma, oportet, vt eſtendamus, in caſu aſſertionis turpem actum non ſolum eſſe finem voti ex parte promiſſionis, ſed etiam ex parte materiæ, quæ Deo ſub tali conditione promittitur. Hoc autem patet, quia ſic vouens, mouetur non ſolùm ad vouendum, ſed etiam ad faciendam rem, quam promittit ex affectu ad rem illam, quam à Deo obtinere intendit, vt ex re ipſa per ſe notum eſt: ergo ille finis non ſolùm eſt cauſa promiſ-
E ſionis, ſed etiam rei promiſſæ. Cuius ſignũ eſt, quia quando aliquid eſt finis ſolius promiſſionis, & non etiam rei promiſſæ, ex ſe non mouet ad propoſitum faciendi rem, quæ promittitur; ſed ſolùm ad promittendum: vt patet in eo, qui ex effectu ad honores, vel diuitias, vult vouere caſtitatem. At verò in præſenti turpis actus, propter quem obtinendum ſit votum, non vtcumque ad vouendum, ſed maximè ad vouendum cum propoſito faciendi mouet: nam quomodo exiſtimaret quis, ſe obtenturum à Deo aliquid per promiſſionem, ſine propoſito faciendi rem promiſſam? Prius ergo mouet ille 8.

Confirmatur aſſertio ratione, & explicatur.

ille finis ad tale opus faciendum,& deinde ad illud promittendum : ergo ille non tantùm eſt finis promiſſionis,ſed etiam rei promiſſæ.

9. 1.Obiectio. Sed obiicitur primò , quia ex vi talis voti homo non promittit facere poſtea talem actum propter talem finem : nam ſi actus promiſſus erat, verbi gratia, eleemoſynæ, licèt quis poſtea illam non referat in turpem finem , ſufficiet ad implendum votum:ergo relatio illius operis in talem finem , non eſt materia illius voti. Et confirmatur , quia illa conditio non eſt circunſtantia operis promiſſi , ſed pura conditio:ergo licèt turpis ſit,non facit actum promiſſum,eſſe turpem.

10. 1.Solutio. Ad obiectionem reſpondeo primò negando aſſumptum ; nam qui vouit aliquid facere in gratiarum actionem, tenetur id facere cum illo reſpectu: ergo qui vouit aliquid facere ad impetrandũ aliud, tenetur etiam illud facere ſub illo reſpectu , ſi ſupponamus votum eſſe validum. Secunda. Secundò, & faciliùs quãuis demus talia vota obligare ad talem actum, & non ad relationem in illum finem , neganda eſt illatio , quia ſatis eſt, quòd illud votum vt ſic , factum ex intentione operantis , ordinet opus promiſſum ad talem finem, & illum maximè requirat, nam hoc etiam repugnat promiſſioni Deo factæ,ſiue obliget ad illam relationem,ſiue non. Quod patet, quia per tale votum eleemoſyna non promittitur ſub ſola ratione eleemoſynæ , ſed ſub ratione quaſi mercedis , & ſtipendij (vt ſic rem explicem) auxilij dati ad prauum opus,ſub hac autem ratione illa materia praua eſt : ergo ſiue poſtea fiat ſub illa ratione , ſiue ſub alia , votum in illam cadens prauum eſt ex parte materiæ,atque adeò nullum.

11. Fit ſatis cõfirmationi. Vnde ad confirmationem negatur aſſumptum: nam (vt rectè notauit Caietanus) illa non eſt pura conditio in caſu, quem tractamus,non enim negamus poſſe eſſe puram conditionem , vt paulò poſt videbimus.Sed dicimus in caſu morali,de quo agimus,illam re vera non eſſe puram conditionem,ſed includere habitudinem cauſæ, quia ad hoc fit promiſſio , vt à Deo obtineatur turpis actus intentus. Quod planè conſtat,tum ex intentione vouentis, tum quia aliàs nulla eſſet ratio , vel occaſio opponendi voto talem conditionem : nam dicere apponi illo modo ex mero arbitrio voluntatis ſine alio titulo,vel ratione,non eſt verum,nec morale. Hæc ergo eſt tota deformitas illius voti , propter quam cenſemus illud non acceptari à Deo,& conſequenter non eſſe validum. Vnde ſi vel ab actione,vel re intenta,ſeparetur turpitudo, vel ſeparetur intentio conſequendi illam, mediante re promiſſa,tunc non repugnabit votum eſſe validum. Quomodo autem aut quando id poſſit contingere, conſtabit reſpondendo ad alias obiectiones,quæ in præſenti occurrunt.

12. 2. Obiectio. Secundò ergo obiici poteſt,quia per tale votum non poſtulatur à Deo aliquid,quod facere nõ poſſit,& quod interdum non faciat,vt,verbi gratia , ſi votum fiat Deo , vt det victoriam in bello iniuſto, non propterea poſtulatur ab ipſo,vt ſit auctor iniuſtitiæ,ſed ſolum, vt actionem illam materialem ita dirigat, vt quamuis ego iniuſtè agam, nihilominùs victor euadam. In hoc autem nihil petitur à Deo, quod ipſe facere non ſolcat. Nam conſtat ex Scriptura,Deum ſæpè ita ordinare curſum rerum,vt iniuſtè bellantes conſequantur victoriam : imò ſæpè illis vti,vt inſtrumẽtis ad vindictam de aliis ſumendam:quia licèt reſpectu aliorum hominum iuſtè ſe ab illis defendant, reſpectu Dei ſunt peccatores, & vult illos punire per alios,etiamſi ipſi iniuſtè agant.

A Vnde Daniel.1.dicitur,*Tradidit in manu eius* (ſcilicet Nabuchodonoſor) *Ioakim regem Iuda*.& c.2.*Ipſe transfert regna,&c.* Et Iudith 16. *Dominus conterens bella*,ergo ſi quis ex hac fide generali voueat Deo,vt ſibi cõcedat victoriã eo modo,quo poteſt ſanctè,& iuſtè cõcedere,licèt ipſe vouens iniuſtè agat,nõ vouet aliquid cõtra Dei honorem;ergo erit validũ tale votũ. *Daniel.1.* *Iudith 16.* Vnde in hoc videtur eſſe magna differẽtia inter hominem,& Deum. Promittere aliquid homini , vt me iuuet ad malum ſemper eſt malum. Nam promittere homini aliquid,vt me iuuet in opere malo,eſt ſemper malũ, quia homo non poteſt iuuare ad malum , niſi malè agendo:Deus autẽ vel promittendo,vel cooperãdo vt cauſa vniuerſalis , vel ſuo iure,& vniuerſali prouidẽtia vtẽdo, poteſt ſine prauitate vlla dare victo-
B riã in bello iniuſto;ergo ita vouere illi nõ eſt malũ.

13. Aliquorum reſponſio. Circa hanc obiectionem Caietanus, & alij ſentiunt,eum,qui ſic vouet,quantũ eſt ex ſe,facere Deũ auctorem peccati , & hoc neceſſariò intendere per tale votũ, ſicut qui promittit homini aliquid, vt ſe iuuet ad homicidium, intendit illum facere auctorẽ homicidij. Vnde potiùs conſtituunt differẽtiam inter votum,& promiſſionem humanam , quòd reſpectu hominis tenet talis promiſſio, & ſi alius exhibeat cooperationem,debetur illi ſtipendium promiſſum,quia ille eſt capax inductionis,& cooperationis ad malum , & ideò etiam eſt capax illius ſtipendij ratione laboris , qui ex ſe pretio æſtimabilis eſt.At verò Deus eſt incapax illius cooperationis,& cõſequenter etiam turpis promiſſionis. Sed quam-
C uis hæc vera ſint,quãdo vouens talem intentionem habuit,nõ tamen videtur neceſſarium, vt illam habeat,neque etiam videtur eſſe ſufficiens fundamentum ad attribuendum ſic vouenti talem intentionem.Quia neque illa ſolet haberi directè,& expreſsè, vt per ſe notum videtur , moraliter loquendo: neque etiam interpretatiuè, vt obiectio facta videtur concludere, quia ſic vouens,ſolùm vult habere victoriam, verbi gratia,à Deo, eo modo, quo Deus ipſe ſanctè , & iuſtè poteſt illam dare , etiamſi ipſe homo illam procurando , & intendendo , grauiter peccet. Et explicatur in hunc modum ; nam ſi quis explicitè ita Deum oraret,*licèt ego iniuſtus ſim,& iniuſtè faciam,ſcio te poſſe ſine iniquitate facere,vt ego conſequar,quod per actionem hanc mihi,& non tibi,iniquam*
D *intendo:quæſo ergo vt hoc mihi concedas* : per hanc orationem,vt videtur,neque actionem prauam peteret à Deo,neque illum faceret auctorem mali. Et ſimiliter qui oraret Deum , vt permitteret inimicum ſuum labi in peccatum , non poſtularet ab eo aliquid malum , neque ex hac parte peccaret ; ergo idem dicendum eſt in caſu de voto.

14. Solutio germana. Votum tale per ſe iniquum eſt. Dico igitur.Etiamſi per tale votum non petatur à Deo,vt cooperetur,vel inducat ad malum,nihilominùs votum eſſe iniquum,quia vouens deſiderat, & ordinat , quantum in ſe eſt , totam illam Dei actionem,vel promiſſionem,ad prauum finem. Eſt autem per ſe iniquum,& malum,procurare bonum actum alterius, propter malum finem,quia iam bonum non procuratur , niſi vt medium ad finem in-
E iuſtum. Deinde dico , quòd licèt Deus benè faciat permittendo peccatum , aut concurrendo ad materialem actũ eius:nihilominùs ſi id faceret ea intentione,vt homo peccaret,aut expleret ſuam iniquam voluntatem,non rectè faceret, ideóque repugnaret eius bonitati. Iam vero qui Deo aliquid promittit, vt iniuſtam actionem ſibi perficere concedat , hoc ipſo vult , & procurat , vt Deus ſuam cooperationem , quæcumque illa ſit, ordinet ad fauorem , vel auxilium præſtandum iniquæ voluntati eius : & ideò talis promiſſio , & actio , quæ ex vi illius fit,

Talis actio eſt Deo iniurioſa.

non ſolùm in ſe iniqua eſt, ſed etiam ſpeciali modo Deo iniurioſa. Vnde qui ex affectu peccati deſiderat, vt Deus permittat ſibi talem occaſionem, vel conſenſum alterius, peccat quidem iniquè optando iuſtam promiſſionem Dei: non tamen peccat ſpeciali malitia contra religionem, ſed ſolùm illa, quæ ex tali fine turpi deſumitur. Qui autem poſtulat à Deo, vt hoc ſibi concedat, vel permittat, iam in hoc eſt ſacrilegus, quia vult, vt Deus id permittat ex iniqua eius oratione, & conſequenter ordinando promiſſionem ſuã, ad finem explendi iniquam volũtatem, & voluptatem eius. Ita ergo qui ex ſimili intentione aliquid Deo vouet, ſacrilegam facit promiſſionem, & iniuriam in Deum committit, illam implendo, cùm virtute includat illam petitionem. Ob hanc ergo cauſam votum illud inualidum eſt.

15\. Caietani limitatio excluditur.

Quare non mihi placet limitatio, quam Caietanus adhibet, videlicet, ſi quis diſcernat in opere malo, & voueat offerre mille aureos, ſolum ac præciſè, vt conſequatur illud, quod ſecundũ ſe bonum eſt in victoria iniuſta, votum validum eſſe, quia iam non habet malitiam. Hoc, inquam, mihi non probatur, quia reſpectu intentionis hominis ſic promittentis, non exiſtimo illa duo eſſe ſeparabilia: quia tale bonum reſpectu hominis ſemper eſt finis malus, quia vel ſecundùm ſe eſt rationi contrarium, vel vt obtinendum per tale medium belli iniuſti. Exemplum primi eſt in eo, qui vouet aliquid, ſi talem fœminam turpiter cognoſcere potuerit, quantumcunque enim præſcindat bonum voluntatis, à malitia intemperantiæ, tale votum eſt iniquum, & inualidum. Exemplum ſecundi eſt, ſi quis intendat conſequi honorem aliàs licitum, per iniuſtam vindictam; nam etiam tunc votum ordinatur ad tale bonum, vt conſequendum tali modo: & in tali voto, quod eſt ad impetrandum, non exiſtimo illa duo poſſe ſeparari. Dices; ergo non erit votum licitum pro obtinendo filio ex prauo concubitu, ante turpem actum commiſſum. Patet conſequentia, quia tunc etiam bonum intenditur per turpe medium. Conſequens autem eſt contra dicta. Reſpondeo non eſſe ſimilia, quia in bello iniuſto victoria eſt quaſi intrinſecus terminus actionis, & ideò vouere pro victoria, neceſſariò eſt vouere pro auxilio ad actionem: in actu verò generandi hominem, productio filij eſt effectus valdè poſterior, & quaſi extrinſecus reſpectu turpis actionis hominis. Et ideò ſeparari poteſt effectus, qui eſt filius, ab actu turpis copulæ; & ſine petitione alicuius auxilij ad talem actum, poteſt filius poſtulari, & pro illo voueri modo ſuprà dicto.

Obiectio. Votum pro obtinendo filio ex turpi actu, quomodo ſit licitũ. Solutio.

16\. An liceat in bello, vel duello iniuſto aliquid pro ſalute ſua vouere? Reſolutio dubij affirmatia. *Nauarr.*

Sed quæres, An in bello, vel duello iniuſto, liceat pro incolumitate propria aliquid vouere? Videtur enim ex dictis ſequi, hoc non licere, quia hoc neceſſariò ordinatur ad victoriam iniuſtam, imò eſt magna pars eius, vnde non poſſunt intentione ſeparari. Nihilominùs probabilius cenſeo, tale votum eſſe validum, cum Caietano, Soto, & Nauarro, cap. 12. n. 32. quia id, quod poſtulatur bonum eſt, vt conſtat, & nõ intenditur per turpe medium: quia duellum, aut bellum iniuſtum, non eſt medium ad incolumitatem propriam obtinendam, ſed potiùs de ſe eſt illi contrarium, & ſolùm petitur à Deo, vt non permittat talem effectum, quod etiam eſt per ſe bonum, & Deum non dedecet. Vnde etiam talis effectus de ſe non ordinatur ad malum finem, neque in eo caſu ordinatur à vouente in malum finem: ergo tale votum non eſt iniquum ex obiecto, vel ex fine; nõ eſt ergo ratio, cur inualidum ſit. Nam quòd non occidi, verbi gratia, ſit valdè vtile ad comparandam

A victoriam, & veluti quædam pars eius, non obſtat: quia qui hoc poſtulat à Deo, & propterea aliquid promittit, non ordinat, aut petit à Deo propriam incolumitatem, tanquam medium ad inferendum malum alteri, ſed per ſe tantùm, reſpiciendo ad bonum, & commodum propriæ naturæ. In victoria autem duo diſtingui poſſunt, immunitas à propria cæſione, ſeu paſſione, & offenſio alterius, & in hoc poſteriori conſiſtit prauitas iniuſtæ victoriæ: primum autem per ſe non eſt malum, & ad illud ſpectat non occidi, aut non vulnerari, & ideò propter hoc præciſè aliquid vouere, non videtur inordinatum.

In victoria duo diſtingui poſſunt, quorum vnũ licet petere, alterum non.

17\. Obiectio.

Sed inſtabit aliquis, quia quamuis hæc vera ſint, conſiderando in communi puram defenſionem, B vel liberationem à morte, vulnere, &c. tamen in indiuiduo, quatenus talis defenſio coniuncta eſt cum offenſione alterius, vix eſt ſeparabilis à malitia illius, quia eſt morale auxilium ad ipſam offenſionem. Quod patet, ſi caſus ſimilis inter homines conſideretur: nam ſi quis ita aſſiſtat alicui in duello, vt ſolùm defenſioni eius incumbat, cenſetur cooperari ad homicidium, etiamſi malum alteri non inferat, neque talem habeat directam voluntatem. Similiter ſi aliquis fieret ſocius alteri, eunti ad adulterium committendum, ſolùm vt eum à malo tueretur abſque vlla alia cooperatione, cenſeretur illum iuuare ad malum, & qui aliquem ad id inuitaret, cenſeretur illum inducere ad malum; C ergo idem cenſendum eſt reſpectu Dei. Nam qui voluntariè ſe ingerit periculoſæ actioni, alioqui iniuſtæ, ſeu iniquæ, & in illa vult ſpecialiter protegi à Deo quoad ſuam defenſionem, virtualiter videtur velle iuuari à Deo ad illam actionem. Item ſi certò ſciret, Deum incolumen illum ſeruaturum in illo periculo, ſine dubio maiori voluntate, & animo aggrederetur talem actionem; ergo ſignum eſt illud reputari magnum præſidium ad illam actionem.

Si quis aſſiſtat alicui in duello cẽſetur cooperari ad homicidiũ, etiamſi malum alteri non inferat.

18\. Solutio.

Reſpondeo, argumentum ſolùm concludere, quòd ſi vouens hæc non ſepararet, & ſub illo titulo per tale votum intendat victoriam, aut vindictam iniuſtam, grauiter peccabit, & votum erit nullum. D Nihilominùs tamen abſolutè illa ſunt ſeparabilia, & ſi homo recta intentione procedat, votum erit validum, vt dixi, nec exempla humana, ſunt ſimilia, quia non eſt in hoc comparandus Deus cum homine; quia homo tenetur non concurrere etiam illo modo in ſimili caſu: Deus autem non tenetur, & homo non ita poteſt ſeparare defenſionem vnius, ab offenſione alterius, ſicut poteſt Deus.

19\. 4. Aſſertio. Votũ factum in gratiarum actionẽ pro termino actionis turpis iã factæ validum eſt.

Dico quartò, votum factum in gratiarum actionem pro victoria iniuſta iam parta, vel pro alio ſimili termino actionis turpis iam factæ, ſi alioqui ſit de materia capaci, validum erit, nec ratione illius circumſtantiæ ſit illicitum. Aliquibus non placet hæc aſſertio, putant enim eandem eſſe rationem ſiue victoria præceſſerit, ſiue expectetur. Quæ videE tur eſſe opinio Caietani: nam eiuſdem malitiæ eſſe exiſtimat vouere in gratiarum actionem, & ad impetrandum. Dico tamen, non eſſe ſimilem rationem de voto, ante, vel poſt effectum obtentum, emiſſo. Nam quando votum præcedit, ordinatur ad iniquam impetrationem à Deo; quando verò ſubſequitur, iam non ordinatur actio Dei in malum finem, cùm ſupponatur facta, ſed ſolùm pro effectu iam facto, qui in ſe bonus eſt, gratiæ aguntur Deo: quod ex ſe bonum eſt, & nõ habet circunſtantiam malam. Vnde Caietanus, Nauarrus, & alij fatentur, quando quis gratias agit pro victoria abſolutè,

Non eſt eadẽ ratio voti in gratiarũ actioné, & pro impetratione iniqua emiſſi.

&

& ſine iniquitate conſiderata, non malè agere, & conſequenter votum de tali gratiarum actione validum eſſe. At verò quotieſcumque gratiarum actio eſt purè de effectu iam conſecuto, ſeparatur bonitas effectus ab omni malitia: conſtat enim hominem non agere gratias pro ſuo peccato, ſed pro tali effectu, vt fuit à Deo, à quo non potuit iniquè fieri, neque homo tales gratias agendo, hoc Deo attribuit, neque explicitè, neque implicitè, quia ſolùm agit gratias pro illo bono, ſicut eſt, & ſicut factum eſt à Deo, ergo ſine illa limitatione, vel diſtinctione abſolutè, & ſimpliciter, pura gratiarum actio pro bono iam collato, bona eſt. In hoc ergo magna videtur eſſe differentia inter votum impetratiuum, & gratificatiuum, quòd in illo ſi fiat propter turpem finem diſcerni non poteſt bonitas à malitia: in hoc verò non ſolùm diſcerni poteſt, ſed etiam ſemper diſcernitur, moraliter loquendo, niſi homo ex pura malitia, & abſque vlla neceſſitate, velit Deo turpitudinem ſui actus imputare.

Gratiarum actio pura pro bono iā collato, bona eſt.

20\. Duplex limitatio cōcluſioni apponitur. Prima.

Oportet tamen huic aſſertioni duplicem limitationem adhibere. Primam inſinuaui, cùm dixi, debere eſſe puram gratiarum actionem. Nam duobus modis poteſt intelligi, hoc votum eſſe poſt victoriam partam: primò, quantùm ad executionem rei promiſſæ; non verò quantùm ad ipſam promiſſionem, vt, verbi gratia, ſi ante cōgreſſum belli, votum talis peregrinationis fiat in gratiarum actionem victoriæ, ſi concedatur. Secundò, vt votum quoad vtrumque fiat poſt victoriam, quia ſcilicet hac comparata, & vouetur peregrinatio, & fit in gratiarum actionem. In hoc ergo locū habet doctrina data. Quando verò fit priori modo, votum etiam eſt impetratiuum, & ideò cenſeo eſſe iniquum, quantùm ad ipſam promiſſionem. Quantùm ad valorem autem eius poſſet quis dubitare, quia in executione, votum illud iam non eſt imperatiuum etiam ſi in intentione, vel promiſſione fuerit. Nihilominùs tamen cenſeo tale votum eſſe inualidum, quia obſeruare illud votum, eſſet profiteri per illud votum, impetratam eſſe à Deo iniuſtam victoriam, quod falſum eſt, & iniurioſum Deo. Item, quia illud ſolueretur, tanquam pretium iniquo pacto comparatum, quod licet homini non repugnet, contrarium eſt bonitati diuinæ, vt diximus. Ac propterea in illo caſu ſi quis vult actionem, quam promiſit in gratiarum actionem ſine peccato facere, debet præſcindere à voto: vt poſſit omninò gratiarum actionem ab impetratione ſeparare. Poterit ergo ſponte illam facere, non ex obligatione voti, atque ita etiam diſcernere bonitatem effectus à malitia ſua.

21\. Secunda.

Altera limitatio eſt, vt bonum per actionem iniquam comparatum tale ſit, vt honeſtè, & iuſtè retineatur: nam ſi malitia actionis quodammodò perſeueret in effectu, non poteſt gratiarum actio licitè fieri, etiam illo iam conſequuto; & ideò nec votum de tali gratiarum actione validum erit. Explicatur exemplis vtraque pars. Sumit aliquis in duello vindictam de inimico, occidendo eum, qui alapam ſibi dederat, & ita honorem recuperat, vel aliud ſimile commodum conſequitur, quod malum non eſt, etiamſi malo medio fuerit comparatum. Tunc dico gratiarum actionem pro tali bono licitam eſſe, & votum de illa eſſe validum, quia illud bonum, vt iam obtentum rectè poteſt Deo attribui, ſeparando bonitatem effectus à malitia medij, ſeu actionis. Si autem Rex inferat iniuſtum bellum alteri, & comparata victoria, eius regnum vſurpet, quod iuſtè retinere non poteſt: tunc dico, votum in gratiarum actionem pro tali regno obtento iniquum eſſe, & inualidum. Quia licèt actio iniqua phyſicè videatur iam finita, & præterita, moraliter tamen durat, & habet (vt aiunt) tractum ſucceſſiuum: atque ita agere Deo gratias pro tali bono conſecuto, eſt illi attribuere iniuſtam retentionem eius, illam æſtimando tanquam Dei beneficium. Item, quia gratiarum actio pro tali bono eſt quædam virtualis petitio conſeruationis eius, & eſt quædam confirmatio propoſiti retinendi illud. Eſt denique gaudere de iniuſta illius boni poſſeſſione: hoc autem totum iniquum eſt: ergo hæc gratiarum actio eſt impia: ergo & votum de illa præſtanda inualidum eſt. Oportet ergo, vt & gratiarum actio ſit pura, & bonum (vt ita dicam) ſit purum, id eſt, non habens admixtam perſeuerantem iniuſtitiam, vel aliam ſimilem iniquitatem.

Explicatur res ampliùs exemplis.

Votum pro gratiarum actione obtenti regni, quod quis iniuſtè retinet, inualidū eſt.

Dico quintò: Si votum fiat ſub conditione turpi, habente rationem puræ conditionis, & non cauſæ, vel rationis voti, nihil obſtabit turpitudo eius, quominùs votum validum ſit. Hæc concluſio non placuit Soto, non tam quia falſa ſit, quàm quia putat hypotheſim eſſe impoſſibilem: *Quia nullus* (inquit) *ſub mera conditione vouet, ſed Deum ſui ſceleris patronum compellat.* Aſſertionem verò poſuit Caietanus, & ſequitur Nauarrus, & data hypotheſi conuincitur argumentis in principio capitis poſitis pro ratione dubitandi, quia tunc materia voti non fit mala ex turpi conditione, imò neque ipſum votum, quia non eſt circunſtantia eius. Poteſt autem eſſe conditio ſuſpenſiua conſenſus, & obligationis, quia licèt ſit turpis, non habetur pro adiecta, ſicut in matrimonio: nam illud eſt peculiare in matrimonio, & ex præſumptione Iuris in fauorem eius, iuxta cap. vltim. de Condit. appoſit. Hîc autem nullum eſt tale ius poſitiuum, ſed ex ſola rei natura iudicandum eſt: ſic autem conditio appoſita cuiuſcunque qualitatis ſuſpendit conſenſum. Poſt impletam verò talem conditionem obligabit votum, quia honeſtè, & ſanctè impleri poteſt. Hypotheſis autem illa licèt rara ſit, non eſt impoſſibilis, & in ordine ad humanam commoditatem poteſt habere rationem non turpem, neque inhoneſtam, vt in notab. 2. declaraui.

22\. 5. Aſſertio. Votū factū ſub cōditione turpi, vt pura conditio eſt, validum eſt.

Peculiare eſt matrimonio, vt conditiones turpes illud annullent.

CAPVT VI.

Vtrùm actus boni, qui ſunt ſub præcepto, poßint eſſe materia voti.

HActenus magis explicuimus quid non ſit materia voti, quàm quid ſit, nunc explicanda directè eſt propria materia voti, & quoniam ex dictis conſtat, hanc materiam conſiſtere in aliquo actu bono, & honeſto, paulatim inquirendum eſt, an requirat certum aliquem honeſtatis gradum, vel aliquas conditiones. Poſſumus autem diſtinguere tres ordines actuum bonorum. In primo conſtituimus actus præceptorum, ſiue naturalium, ſiue poſitiuorum, omnes enim honeſtos eſſe neceſſe eſt, & quantùm ad præſens ſpectat, omnium eſt eadem ratio. In ſecundo ſunt actus non ſolùm non præcepti, verum etiam nec ſub conſilio poſiti, qui ſolent vocari minora bona, vt ſunt matrimonium, ludus honeſtus, iuſta negotiatio, & ſimiles. In tertio, ſunt actus conſiliorum, quæ ſolent dici meliora bona: de ſingulis ergo per ordinem dicendum eſt. 1.

Triplex ordo actuum bonorū numeratur.

2\. Multorum ſententia aſſerentium actus præceptos non eſſe materiā voti. *Gerſon.*

De actibus præceptis fuit multorum opinio, non eſſe materiam voti, ac ſubinde votū factum de opere aliàs præcepto, non inducere nouam obligationem. Tenet Gerſon. 3. part. Alphabet. 67. litera S. latiùs

A latiùs 2.p. Alph.25.lit.T.vbi conſequenter dicit hominem vxoratum habentem votum caſtitatis, non peccare petendo debitum:item religioſum, vel ſacerdotem fornicantem non agere contra votum, quia non fornicari, cùm aliàs ſit præceptum, non comprehenditur ſub materia voti. Idem tenet Tabiena, *Votum*, 1. num. 2. idem Supplementum Gabrielis, in 4.diſt.38.quæſt.1. art.3. dub.3. concl.5.& diſt.24. art.3. dub.3. in fine. Referuntur etiam alij Scholaſtici, qui interdum dicunt, de rebus neceſſariis ex præcepto, non fieri proprium votum, ſed commune, & improprium, quale eſt illud, quod fit in baptiſmo. Ita ſumitur ex D.Thoma, in 4. d.38. quæſt.1.art.2.quæſtiunc.1.vbi ſentit, votum analogicè dici de voto rei aliàs præceptæ;& de voto rei, quæ tantùm eſt in conſilio, & in ſolutione ad 2. B indicat, peccatum contra tale votum non addere ſpecialem deformitatem: vnde ſentit, tale votum eſſe acceptationem illius obligationis, quam præceptum imponit cum propoſito implendi illam. Idem Albertus, ibidem art.7.8.9.& 10. Richardus, art.3. quæſt.2.Bonauent.art.1.quæſt.2.

Tabien. *Gabriel.* *D.Thom.* *Albert.* *Richard.* *Bonauent.*

3.

Cap. *Quia circa.* Cap. *Presbyter.* Votum non poteſt cadere, niſi in opera ſupererogationis.

Poteſt hæc ſententia fundari in cap. *Quia circa*, de Bigamis, vbi acceſſus clerici ad concubinam, ſimplex fornicatio appellatur, tanquam non comprehenſa ſub voto, & cap. *Preſbyter*, diſt. 28. ibi, *Preſbyter ſi fornicatus fuerit, &c.* Præterea argumentantur ratione, quia votum eſt opus ſupererogationis, & ideò non cadit niſi in opera ſupererogationis. Item quia votum inducit obligationem:ergo C non ſupponit illam: nemo enim promittit alteri, quod iam illi debet, vt ex iure etiam ciuili ſumi poteſt. §. *Sed ſi rem*, & §. *Ex contrario*. Inſtit. de Legatis. Tertiò; res voto promiſſa non poteſt iterum voueri; aliàs poſſent vincula in infinitum multiplicari, quod eſt abſurdum: ergo eadem ratione res præcepta voueri non poteſt. Denique votum eſſe debet de meliori bono, vt eſt commune axioma, at meliora bona dicuntur opera conſiliorum, non præceptorum, ergo.

4.

Actus præceptos poſſe materiã voti, ſententia Catholica eſt. *D.Thom.* *Caiet.* *Soto.* *Durand.* *Palud.* *Maior.* *Anton.* *Syluest.* *Nauarr.* *Caſtro.*

Vera tamen, & Catholica ſententia eſt, actus præceptos poſſe eſſe materiam voti propriiſſimè dicti. Hæc eſt ſententia D. Thomæ hîc, quam optimè interpretatur Caietanus, & idem tenent Sotus, & alij Thomiſtæ, Durandus, in 4.diſt. 38. quæſt. 1. D num.6.vbi ait, firmiter tenendum eſſe, eum qui habet votum caſtitatis, ſi fornicetur, non ſolùm peccare peccato fornicationis, ſed etiam ſacrilegij, ſeu fractionis voti. Item Paludanus ibi, quæſt.2.num.8. Maior quæſt.1. Antoninus, 2.part. tit.11.cap.2.§.1. Sylueſter, *Votum*, 1.quæſt.5. Nauarrus, c.12.num.25. & communiter Summiſtæ, Caſtr. lib. 1. de Leg. pœnal. cap. 10. non longè à principio, vbi contrariam ſententententiam nimiùm erroneam appellat.

5.

Geneſ.28. Probatur ex Scriptura hæc ſententia. *Lippom.* *VVald.* *D.Thom.* *Caietan.* *Abulenſ.*

Confirmari ſolet hæc veritas ex facto Iacob, qui Geneſ.28. ita vouit: *Erit mihi Dominus in Deum*, id eſt, ſolùm illum tanquam Deum colam, quod ad naturale præceptum ſpectat. Nam licèt aliqui exponant locum illum de voto latè ſumpto, pro deuota, & ſpontanea obligatione, vt ait Lippomanus, E in Catena. Vitanda tamen eſt expoſitio, quia hæretici illa abutuntur, vt attigit VValdenſis in doctrin. cap. 20. & quia proprietas verborum tenenda eſt, cùm poſſit. Nihilominùs tamen non cogit locus, quia exponi debet, non ſimpliciter vouiſſe cultum veri Dei, ſed per decimarum oblationem, & alias determinationes voluntarias cultus, vt D.Thomas dict. artic.2. ad 1. tetigit, & Caietanus, Geneſ.28.& ibidem Abulenſis. Neque enim veriſimile eſt, tantùm vouiſſe Iacob, habiturum ſe Dominum ſolum pro vero Deo: nam per hoc nihil noui Deo offerret, vouit ergo ſpeciali affectu, ac modo Deum colere. Secundò ergo, & certius probatur ex vſu Eccleſiæ, & communi ſenſu, vouens enim caſtitatem, quo voto etiam ad ea, quæ de neceſſitate præcepti ſunt, obligamur. Et in forma profeſſionis fidei à Pio IV. edita, vbi multa de præcepto neceſſaria continentur, in fine dicitur: *Ego idem ſpondeo, voueo, iuro, &c.*

Item ex vſu Eccleſiæ.

6.

Probatur aſſertio ratione. *Iaſon.*

Ratione probatur ex D.Thoma: quia licèt actus præceptus, ſit aliquo modo neceſſarius, ſimpliciter eſt voluntarius, & liber: ergo ſecundùm eam rationem poteſt eſſe materia voti. Conſequentia, vt clara relinquitur à D.Thoma: oſtendi autem poteſt ex alio principio, (quo vtitur Durandus ad hoc ipſum probandum) quia non repugnat obligationem addi obligationi, & rem debitam vno titulo, ſimul deberi ex alio, vt etiam iure ciuili conſtat ex l. *Scire*. §. *Si à fure*, ff. de Verb.obligat. & quæ refert Iaſon, in leg. *Quiuis*, eodem titulo. Et ratio eſt, quia cùm prior obligatio non omnino determinet voluntatem, aut reddat illam immobilem in propoſito faciendi id quod promiſſum eſt, adhuc manet capax obligationis voti, qua ampliùs determinetur, & immobilior reddatur in tali propoſito. Vnde argumentor vltimò; quia hæc materia eſt honeſta, & placens Deo, & promiſſio eius ex ſe promouet ſtudium virtutis, & nullo modo effectum illius impedit, per ſe loquendo: ergo neque ex parte materiæ, neque ex parte promiſſionis, eſt ibi aliquid; quod impedire poſſit valorem, & veritatem voti.

7.

Obiectio. Solutio. Poſſumus ea vouere, ad quæ diuina lege tenemur. Cap. *Ego.* Cap. *Cùm in Eccleſiis.* Cap. *Significaſti.* Cap. *Quamquam.* Ca. *Quoties.* *Pſalm.118.* Quomodo poſſit dici lex inſufficiens ad ligandum.

Dicunt aliqui, per talem promiſſionem fieri iniuriam diuinæ, aut humanæ legi, addendo illi obligationem, ac ſi legis obligatio non eſſet ſufficiens. Sed hoc conſtat eſſe falſum in iuramentis, quibus ſæpe promittimus ſeruare ea, ad quæ alioqui ex lege tenemur, vt patet, in cap. *Ego N.* de iureiuran. cap. *Cùm in Eccleſiis*, de Maior. & obedientia cap. *Significaſti*, de Elect. cap. *Quamquam*. d.23. cap. *Quoties*, 11. q.7.& in d.Bulla Pij IV. de Profeſſione fidei. & 1.Eſdræ 10. legimus, populum iuraſſe, ſeruare legem Domini, & Dauid, Pſalm.118. dicit: *Iuraui, & ſtatui cuſtodire iudicia iuſtitiæ tuæ*. Sicut ergo legi additur religio iuramenti ſine illius iniuria; ita etiam addi poteſt religio voti, eſt enim eadem ratio. Neque enim illa ratio, quæ obiiciebatur, vllius momẽti eſt, quia dupliciter cogitari poteſt obligatio legis inſufficiens: primò ex parte ſua, ita vt non cenſeatur potens ad imponendam obligationem ſub culpa mortali, & hic ſenſus eſt falſus, & hæreticus, nec talis exiſtimatio neceſſaria eſt ad votum, de quo agimus. Alio modo dici poteſt lex inſufficiens facto, (vt ſic dicam) ad extorquendum actum ab homine, ex parte ipſius hominis, qui ſæpe reſiſtit legi, & rumpit eius vinculum: ſolet autem fortius induci, magiſque timere, quando pluribus ligatur vinculis, & ex tali exiſtimatione poteſt optimè fieri hoc votum, ſine iniuria legis. Addo præterea modum aliũ, quo poteſt lex dici inſufficiens, ſcilicet, ad tribuendum actui plures honeſtates diuerſarum rationum. Vnde hac etiam intentione poteſt fieri tale votũ, vt actus ſcilicet, alioqui præceptus ſpeciali titulo Deo cõſecretur, & inde accipiat ſpecialem honeſtatẽ, quam nõ haberet, ſi ex ſolo præcepto fieret.

8.

Votũ in materia præcepta eſt vniuocè votum cum aliis votis.

Sequitur primò, votum de huiuſmodi materia præcepta eſſe vniuocè votũ, cum aliis votis, quæ de operibus conſiliorum fiunt. Probatur, quia tale votum eſt verus actus religionis vniuocè cum aliis, & non ſub alia ſpecie, niſi ſub ſpecie voti; ergo. Item eſt vera promiſſio, & vniuoca, quia ad rationem promiſſio

promiſſionis impertinens eſt, quòd ſit de re debita alio titulo, vt etiam in humanis conſtat, & eſt promiſſio Deo facta, ergo abſolutè, & vniuocè conuenit illi definitio voti. Item iuramentum de ſeruando præcepto, vniuocè iuramentum eſt, cum iuramento de actione ſpontanea, ergo, & votum. Denique, diuerſitas materiæ non ſolùm analogiam non facit, verùm nec diuerſitatem ſpecificam, quod ad religionem ſpectat, vt eſt probabile.

Obiectio.

Dices: Quid ergo ſibi volunt Scholaſtici, quando dicunt propriam materiam voti eſſe ſupererogationis; & an hæc materia ſit metaphorica?

Solutio.

Reſpondeo, vocari propriam, non vt diſtinguitur ab impropria, ſed vt diſtinguitur contra communem. Nam materia præceptorum ad omnes pertinet, conſiliorum autem ad eos, qui ita acceptant præcepta, vt non recuſent conſilia, vt dixit Auguſtinus Sermon. 18. de Verb. Apoſtoli. *Auguſt.* Item materia ſupererogationis dicitur propria votorum, non quia ſit adæquata, ſed quia eſt præcipua, & de ſe magis accommodata ad nouam, & ſpontaneam obligationem.

9\. Violatio præcepti voto firmati, nouã addit malitiam cõtra religioné & fidelitatem. Cap. *Impudicas.* Ca. *Virgines.*

Secundò ſequitur, violationem præcepti voto confirmati, addere nouam malitiam contra religionem, & fidelitatem Deo debitam, vt eſt certum de fornicatione contra votum caſtitatis, ex cap. *Impudicas*, 27. quæſt. 1. vbi fornicatio monachi, ſacrilega contagio dicitur: & in cap. *Virgines*, ibidem, dicitur, *Has virgines, quæ ſe Deo dedicauerunt, pactum perdere Virginitatis, ſi libidini vacent*, vbi non loquitur Concilium de virginibus, quæ tantùm per nuptias votum violant, ſed in vniuerſum de omnibus, quæ mœchantur, vt explicuit Concilium Colonienſe I. cap. vlt. & in cap. *Sciendum*, eadem cauſa, & quæſtione, ſacrilegi vocantur, violatores ſacratum virginum: ergo à fortiori etiam ipſæ ſacrilegæ ſunt. Idem ſumi poteſt ex multis aliis, quæ referuntur diſtinct. 81. Vbi propter hanc cauſam ſimile delictum in ſacerdote, vel monacho, grauiſſimum exiſtimatur, magnáque pœna punitur. Item violatio præcepti iuramento confirmati addit nouam malitiam periurij, ergo. Denique ob hanc cauſam omnes Doctores, quos copioſè refert Sancius, lib. 7. de Matrimonio diſp. 27. nu. 19. cenſent, hanc circunſtantiam eſſe in confeſſione declarandam, ſiue circunſtantiæ aggrauantes in eadem ſpecie confitendæ ſint, ſiue non, quia de hac omnes conſentiunt addere nouam malitiam, & hic etiam eſt communis ſenſus fidelium. Vnde opinio Gerſonis practicè improbabilis, & erronea eſt, vt meritò Caſtro dixit.

Conc. Colo. C. *Sciendum.* Sacrilegi vocãtur violatores ſacrarũ virginum. *Sancius.* Quam cenſurã mereatur opinio. Gerſon. *Caſtro.*

10\. Votum caſtitatis abſolutè factũ cõprehédit materiã ex naturali præcepto neceſſariam.

Tertiò ſequitur, votum caſtitatis abſolutè factum, comprehendere materiam ex præcepto naturali neceſſariam. Hoc etiam eſt certum, tum ex communi ſenſu Eccleſiæ, tum ex vi verborum, quia plus eſt ſeruare caſtitatem, quàm non nubere, imò infrà oſtendemus, votum non nubendi, non eſſe votum caſtitatis. Item ſæpè fit votum caſtitatis tãtùm coniugalis, vt conſtat ex vſu Eccleſiæ, etiam in votis religionum militarium, & tamen illud votum non obligat ad abſtinendum à matrimonio, vel vſu eius: vnde neceſſe eſt, vt obliget ad ſeruandam caſtitatem ex lege naturæ neceſſariam. Item, quia iuuenis poteſt facere votum ſeruandi caſtitatem non perpetuò, ſed donec matrimonium contrahat, quòd ſolùm obligat ad vitandam violationem caſtitatis per ſe malam: ergo votum caſtitatis abſolutè factum obligat etiam ad honeſtatem naturali lege præceptam. Denique, ſimiliter ſequitur coniugem vouentem caſtitatem, vel eum, qui poſt votum caſtitatis vxorem duxit, teneri ad non petendum debitum, quod communiter receptum eſt à

Iuuenis poteſt facere votum caſtitatis, donec nubat. Coniux qui vouit caſtitatem tenetur nõ petere debitum.

A Theologis, in 4. diſtinct. 32. & Iuriſperitis, in cap. *Rurſus.* Qui clerici, vel vouentes, & in cap. 3. de Conuerſ. coniugatorum, & colligitur ex illo textu, & ex ratione eius, ſcilicet, quia tenetur ſeruare, id quod eſt in eius poteſtate. Vnde in hoc etiam multùm errauit Gerſon oppoſitum ſentiens. Atque ex his corollariis omnibus, aſſertio propoſita manifeſtè confirmatur.

Cap. *Rurſus.*

Nec Scholaſtici antiqui, cõtra hanc manifeſtam doctrinam aliquid docuerunt, licèt interdum ſit aliqua æquiuocatio in eorum verbis. D. Tho. ergo, dicta quæſt. 88. artic. 2. ſatis clarè hanc ſententiam docuit, dicens ea, quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem, poſſe cadere ſub votum. Et vt declaret illud eſſe proprium votum, addit, *illa non vt neceſſaria ſunt, ſed* B *vt ſunt voluntaria cadere ſub votum*, per quæ verba non ſignificat, ipſammet obſeruationem præcepti, etiamſi ex ipſo præcepto neceſſaria ſit, non cadere ſub votum. Nam re vera, de hac ipſa neceſſitate præcepti obſeruanda, fit votum. Sed intelligit, hoc proprium votum non conſiſtere in ſola acceptatione obligationis, ac neceſſitatis præcepti, nec in propoſito, ſeu profeſſione implendi illam, ſed in promiſſione voluntaria addita illi neceſſitati præcepti. Vnde in 4. longè in diuerſo ſenſu locutus videtur, ibi enim votum commune appellat, ſolam ſuſceptionem legis imponentis obligationem, & profeſſionem ſeruandi illam, & ideò dicit eſſe analogicè votum, & non addere nouam ſpeciem honeſtatis; quæ de proprio voto cadente in materiam C præceptam vera non ſunt: loquitur ergo ibi de voto improprio, quale dicitur fieri in baptiſmo, vt libro ſequenti declarabo. Et in eodem ſenſu locutus eſt Albertus, Richardus autem obſcuriùs, ſed fortè non aliud intendit. 11.

Quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem, poſſunt cadere ſub votum.

Ad primum ergo fundamentum contrariæ ſententiæ, quod ex Iuribus ſumebatur reſpondetur, in d. c. *Quia circa*, vſum concubinæ in Clerico vocari ſimplicem fornicationem in ordine ad bigamiam inducendam, & ita vocari ſimplicem ex parte affectus, & modi talis culpæ, & vt diſtinguitur à copula maritali, vel quæ fit cum affectu maritali, iuxta c. *Nuper*, eodem tit. de Bigamis: non tamen dicitur ſimplex, ad excludendam malitiam contra religionem. In quo ſenſu dixit ibi Hoſtienſis, quem Pa- D normitanus imitatur, turpitudinem clerici in ſacris, etiam cum ſoluta, non eſſe ſimplicem, ſed duplicem, propter voti fractionem: in ſacerdote verò poſſe dici triplicem propter ſingularem grauitatem: Abbas autem antiquus ibi aduertit, in illo peccato Clerici in ſacris eſſe duplicem malitiam, & ideò in d. cap. *Quia circa*, nõ vocari abſolutè clericum illum ſimplicem fornicarium, *ſed tanquam ſimplici fornicatione notatum.* Vtique in ordine ad bigamiam. Simili modo in d. cap. *Preſbyter*, clarius dicitur *fornicari*, ad diſtinguendũ turpem acceſſum clerici ad ſolutam ab adulterio eiuſdem, in vtroque enim peccato eſt malitia ſacrilegij, & ita hæc ſupponitur in vtraque voce: ſolùm ergo vſurpantur ad explicandam differentiam in malitia iniuſtitiæ, E & videntur retineri voces illæ ex conditione perſonæ, cum qua peccatur. Vnde obiter intelligitur, inutilem eſſe quæſtionem Iuriſtarum, an fornicatio ſacerdotis ſit adulterium, vel ſimplex fornicatio, quam tractant Felinus, in cap. *At ſi Clerici*, de Iudic. num. 14. Iulius Clarus, lib. 5. §. *Fornicatio*, nu. 18. & §. *Inceſtus*, num. 1. & alij, quos latè refert Sancius, lib. 7. de Matrimonio, quæſt. 27. num. 21. Et multi eorum dicunt, lapſum clerici cum ſoluta, eſſe ſimplicem fornicationem. Sed ſi intelligant, id 12.

Fit ſatis fundamẽtis oppoſitæ ſententiæ. Explicatur cap. *Quia circa* Cur vſus cõcubinæ ſimplex fornicatio dicatur in clerico. Cap. *Nuper.* *Hoſtienſ.* *Panorm.* *Abbas.* C. *Presbyter.* Fornicatio ſacerdotis eſt adulteriũ, vel quid maius. *Felin.* *Iul. Clar.* *Sancius.*

id non eſſe adulterium, (vt alij peccatum illud vocant) rectè loquuntur: ſi autem intendant excludere malitiam ſacrilegij, falſum dicunt, & videntur fundari in hoc, quod obligatio ad caſtitatem in clericis ſacris, non eſt ex voto, ſed ex ſolo præcepto Eccleſiæ, quæ ſententia falſa eſt, vt infrà ſuis locis dicemus, vbi aliqua eorum dicta latiùs expendemus.

13. *Ad primam rationem. Opus ſupererogationis poteſt verſari circa opus præceptum.*

Ad primam rationem negatur conſequentia: nam opus ſupererogationis, id eſt, non præceptum, poteſt verſari circa opus præceptum, addendo aliquid non debitum, ſicut dictum eſt de additione iuramenti: vel ſicut poteſt confeſſor in ſatisfactionem iniungere auditionem Miſſæ, vel ieiunium præceptum, imponendo nouam obligationem pertinentem ad religionem, vel pœnitentiam. Et ratio eſt, quia licèt actus ſit præceptus, non omnis modus eius eſt præceptus, neque ſub omni titulo, & ideò non repugnat actui præcepto, qui ſimpliciter non eſt ſupererogationis, addi nouum modum ſupererogationis, & hoc fit per votum.

Ad ſecūdam. Obligatio poteſt addi obligationi.

Ad ſecundam confirmationem, negatur conſequentia, quia poteſt obligatio addi obligationi, maximè quando ſunt diuerſarum rationum, vt patet in exemplis adductis de iuramento, per quod etiam additur forum foro, vt Iuriſtæ dicunt, vnde etiam in ciuilibus obligationibus idem inuenitur: nam ſolutio debita ex contractu mutui, vel alio ſimili, poteſt de nouo promitti, & iurari.

Ad tertiam.

Ad tertiam confirmationem aliqui negant antecedens, quia poteſt quis pro arbitrio ſuo plura vincula ſibi imponere, etiam eiuſdem rationis; vnde ſi id intendat, non eſt inconueniens, quòd id efficiat, & quod arbitrio ſuo poſſit vincula multiplicare, id ſpecialiter intendendo. Quòd additur, ſi ſolùm intēdat repetere prius votum, vt in illo animum confirmet, ſic clarum eſt, non induci nouam obligationem. Et hoc indicat Angles quæſt. de Voto art. 1. difficult. 9. Coroll. vltim. Meliùs tamen, & veriùs reſpondetur negando conſequentiam: nam obligationes omninò eiuſdem rationis non multiplicantur circa idem, vt inter homines, ſi rem vendidi, aut promiſi Petro, licèt iterum vendam, vel iterum promittam, non additur alteri nouum ius, vel alteri noua obligatio: ſicut etiam, ſi ſemel rem donaui, non poſſum iterum donare, ſed confirmare donationem. Et ratio eſt, quia primus actus efficit totam obligationem poſſibilem in illa ſpecie, & ideò nouus actus ſimilis, non inducit nouam obligationem. Sic etiam iuxta veriorem ſententiam lex poſitiua, addita legi naturali in eadem materia, & ſub eadem ratione, vt non furandi, non occidendi, &c. non addit nouam obligationem, quaſi numero diſtinctam, neque qui contra vtramque legem peccat, in eodem actu duas malitias committit in ſpecie furti, vel homicidij. Sic ergo de duobus votis, vel potiùs de voto bis emiſſo circa eandem materiam, iudicandum eſt, vt eſt communis ſententia, præſertim Modernorum, quos refert Sancius, li. 7. de Matrim. diſp. 27. n. 25. Secùs verò eſt de vinculis diuerſarum rationum, vt ſunt votum, & præceptum. Et hac ratione promiſſio facta homini, & Deo, circa eandem materiam eleemoſynæ, aut obedientiæ, duas obligationes inducūt, quia ſunt diuerſarum rationum, & virtutum, vt docet Caietanus, d. q. 88. a. 1. & in ſequentibus dicemus. Item votum, & iuramentum circa eādem materiam, obligationem, & tranſgreſſionem multiplicant, quia ſunt diuerſarum rationum, vt ſuprà tracta. 5. lib. 2. dictum eſt: multiplicatio autem votorum eiuſdem rationis eſt, & ideò non multiplicat obligationem.

Quando intenditur repetere prius votū, non inducitur noua obligatio. *Angles.* *Super eādem materiā voti non poſſe multiplicari obligationes eiuſdem rationis.* *Lex poſitiua addita legi naturali in eadem materia non inducit nouam obligationē.* *Sancius.* *Caietan.* *Votum & iuramentū circa eandē materiā obligationem multiplicant.*

14. *Obiectio.*

Sed obiici poteſt repugnantia in dictis: nam lex humana addita legi naturali, in eodem actu, non addit obligationem, ſeu honeſtatem, vel malitiam ſpecie diſtinctam, ergo nec votum addit, atque ita non erit proprium votum. Probatur conſequentia, quia non eſt potentior voluntas priuata perſonæ particularis vouentis, quàm volūtas ſuperior Prælati, vel Principis præcipientis; ergo ſi hæc præcipiendo in materia aliàs præcepta lege naturali, non addit nouam obligationem ſpecie diſtinctam, nec voluntas vouentis addet illam. Reſpondetur primò, antecedens non eſſe vniuerſaliter verum: nam ſi lex humana præcipiat, vel prohibeat eandem materiam in ordine ad honeſtatem ſpecie diuerſam, etiam multiplicabit obligationem, vt lex naturalis prohibet furtum in loco ſacro, fortaſſe ſola lege iuſtitiæ; poteſt ergo Eccleſia illud prohibere lege religionis, & intuitu diuini cultus, & tunc multiplicantur obligationes, vt ſæpe in ſuperioribus dictum eſt. Et quoad hoc tenet ſimilitudo, & retorqueri poteſt argumentum. 1. Solutio.

Si lex humana præcipiat eandem materiam cum lege naturali, quando multiplicat obligationem.

15. *Secunda.*

Secundò dicimus, quando lex humana prohibet rem prohibitam lege naturæ ſecundùm eandem rationem, & honeſtatem, ſeu motiuum, tunc verum eſſe antecedens, quia lex conſtituit actum in ſpecie virtutis, iuxta exigentiam materiæ, & motiui, & ideò ſi materia eſt eadem, licèt nouum titulum neceſſitatis addat, non extrahit actum à propria ſpecie virtutis; ſic autem negatur conſequentia, quia per votum, materia promiſſa conſecratur Deo, & inſurgit noua ratio virtutis. Vnde differentia non prouenit ex eo, quòd voluntas propria ſit potentior ad obligandum, quàm voluntas ſuperioris, ſed quia de facto per votum conſtituitur actus in diuerſa materia virtutis, & tunc noua obligatio magis oritur ex lege naturali præcipiente ſeruari Deo fidelitatem, quæ eſt diuerſæ rationis, ab alia lege præcipiente actum ſecundùm ſe, vt ieiunij, eleemoſynæ, aut alterius ſimilis. Addo denique, quoad aliqua opera, & aliquod genus obligationis, faciliùs poſſe obligari hominem ſua voluntate interueniente, quàm per ſolam voluntatem Superioris, vt ad opera conſilij, ad matrimonium, & ſimilia.

Ad aliquod genus operationis faciliùs quis obligatur ſua, quam Superioris voluntate.

16. *Obiectio. Votum habens audiendi Miſſam in die feſto, bis peccat non audiendo.*

Dices; Saltem ſi votum fiat de actu religionis præcepto, vt de audienda Miſſa in die feſto, non inducit votum, nouam obligationem, quia ſunt eiuſdem rationis, ſcilicet religionis. Quidam concedunt, votum in eo caſu non addere ſpeciem obligationis, vel honeſtatis, ſed augere illam. Sed hoc falſum eſt, & à poſteriori patet, quia tranſgreſsio illius voti explicanda eſt in confeſſione, ergo ſignum eſt addidiſſe honeſtatem, ſeu circumſtantiam ſpecie diſtinctam. Reſpondere poſſunt, ſatis eſſe quod addat notabiliter aggrauantem. Sed hoc non rectè dicitur, tum quia, multò certiùs eſt illam circumſtantiam eſſe confitendam, quàm quòd circunſtantiæ non mutantes ſpeciem ſint confitendæ propter grauitatem; tum etiam, quia ſi illa circunſtantia non mutat ſpeciem, gratis dicitur ita notabiliter aggrauare, vt ſit neceſſariò confitenda: quandoquidem præceptum poſitiuum additum naturali intra eandem ſpeciem, non ita aggrauat. Dico ergo, in eo caſu votum inducere ſuam obligationem ſpecie diſtinctam ab obligatione orandi, vel audiendi Miſſam ex præcepto ortam, quia intra eandem virtutem, poſſunt eſſe actus habentes honeſtates ſpecie diuerſas, & tales ſunt oratio, ſacrificium, & votum, vt in tractatu primo diximus, & benè explicat Vazquez, 1. 2. diſput. 98. cap. 2. *Solutio.* *Vazquez.*

Ad

17. Ad vltimum argumétum ſit ſatis.

Ad vltimum argumentum, quod votum eſſe debet de meliori bono reſpondetur primò, etiam actus præceptorum computari inter meliora bona: nam,& ſunt optimi actus, & præferendi ſunt actibus non præceptis quantumcumque bonis, qui ſimul fieri non poſſunt, meritò enim bonum melius dicitur, quod tale eſt, vt cuicumque ſibi oppoſito præferendum eſt, ſiue illud præcipiatur, ſiue non. Quod ſi in eo ſenſu ſumatur illud axioma, votum eſſe de meliori bono, id eſt, de bono, quod ad melius eſſe conſulitur,& non præcipitur,ſic facilè poteſt negari tale principium, quia nullo iure, ratione,vel auctoritate fundatum eſt. Addi verò poteſt, etiam illo modo poſſe in aliquo ſenſu verificari hoc votum de re præcepta eſſe de meliori bono, quia licet illa materia ſecundum ſe ſit præcepta, tamen quòd fiat intuitu religionis,& quòd per votum conſecretur Deo,præceptum non eſt, & vt ſic votum illud dici poteſt de meliori bono, quia melius eſt illud ipſum factum ex voto,quàm eſſet ſine voto. Verum eſt, illud augmentum bonitatis prouenire ex voto potius, quàm ſupponatur ex parte materiæ,& ideò expoſitionem non videri tam propriam,nec fortaſſe ab auctoribus intentam,nihilominus per ſe ſpectata veram doctrinam continet, quia ſatis eſt quod talis materia ex ſe ſit capax illius augmenti, & quaſi conſecrationis ad diuinum cultum, vt etiam ſecundum ſe, & antecedenter ad votum, dici poſſit ex melioribus bonis. Sed de vero, & proprio ſenſu illius axiomatis dicemus in capite ſequenti.

Bonum melius dicitur quod cuicũque ſibi oppoſito præfertur.

Opera præcepta quomodo ſint de meliori bono.

CAPVT VII.

Vtrùm actus virtutis, impediens meliorem, poſsit eſſe materia voti, vel neceſſariò eſſe debeat votum de meliori bono?

1. Ratio dubitandi. Cur etiã de minori bono votum fieri poſſit.

Ratio dubitandi eſſe poteſt, primò quia ad faciendum aliquod opus propter Deum, & bene merendum coram ipſo, & ſimpliciter ad operãdum in gloriam eius,nõ eſt neceſſe facere id, quod melius eſt, ſed ſatis eſt facere bonum, & placens Deo, vt per ſe conſtat; ergo & ad vouendum Deo ſatis eſt,quod opus ſit bonum, & ſimpliciter Deo placens;etiamſi non ſit melius aliis. Probatur conſequentia, quia non eſt maior ratio de promiſſione, quàm de donatione, ſeu actuali obligatione; imò videtur eſſe minor, *cùm promiſſio* ad donationem ordinetur; ergo ſi ad actualem donationem id ſufficit,ad promiſſionem ſufficiet. Confirmatur, quia in humana promiſſione non ſolùm id quod eſt vtilius, vel melius promiſſario, eſt materia validæ promiſſionis, ſed ſatis eſt, vt ſit aliquid vtile; ergo idem erit cum proportione erga Deum. Secundò explicatur in hunc modum,quia aliàs ſequitur quotieſcumque actus bonus impedit meliorem, votum de illo factum non obligare, conſequens non videtur admittendum,ergo.Sequela clara eſt.Minor autem patet,quia aliàs nullum eſſet votum firmum,& ſtabile, quia nullus eſt ferè actus bonus, qui non impediat meliorem, vt ſi quis vouit bonam actionem,impeditur à contemplatione, & ſi vouit orationem vocalem, impeditur à mentali, & ſi vouit dare eleemoſynam tali pauperi, fortaſſe eſſet melius dare magis indigenti, vel ſacerdoti, & ſic de aliis. Tertiò argumentor, quia nullus actus magis impedit melius bonum, quàm matrimonium, ſed de illo poteſt fieri votum,ſi ad cultum Dei ordinetur, vt ſi fiat ducendi virginem pauperem animo

A ſubueniendi neceſſitati illius,& conſeruandi honeſtatem eius,ergo.

2. Reſoluitur quæſtio, & aſſeritur votum neceſſariò eſſe debere de meliori bono, vt validè, & rectè fiat.

Nihilominùs dicendum eſt, votum neceſſariò eſſe debere de meliori bono, non ſolùm vt rectè fiat, ſed etiam vt validè fiat. Hæc eſt ſententia D. Thomæ d.art.2.&in 4.d.38.q.1.art.1.q.2.& ibi Bonauenturæ art.1.q.2.Alberti art.7.Maioris q.1. Paludan. qu.5. præſertim à n. 25.Richard.art.3. q.2. Durandi q. 1. n. 6. Supplementi Gabrielis q. 1. in princ.Caiet.d.art.2.Sot.art.3.& ibi reliquorum, & Summiſtarum verbo *Votum*,Nauarr.c.12.n.25. Anton.2. p. tit.11.c.12. & in principio huius materiæ vidimus,quòd antiqui ita definiebant votum, *Propoſitum melioris boni promiſſione firmatum.* Itaque hæc videtur fuiſſe communis animi conceptio. Et in B generali poteſt fundamentum eius ita declarari: Quia votum inducit obligationem; ſed non poteſt votum obligare ad non faciendum id, quod melius eſt; ergo non poteſt obligare ad bonum cum detrimento melioris boni. Conſequentia patet, quia iam obligaret ad omittendum melius bonum propter minus. Probatur ergo minor, quia materia voti eſſe debet cõſona diuinæ voluntati,aliàs Deus non acceptat illam,& conſequenter promiſſio non valet, ſed obligari ad omittendum melius propter minus bonum non eſt conſonum diuinæ voluntati,quia *volũtas Dei eſt ſanctificatio noſtra*,vt ait Apoſt. 1. ad Theſſal. cap. 4. vnde quantùm eſt ex ſe cupit Deus, vt homo ſemper faciat,quod melius eſt, ergo non placet illi, vt homo ligetur ad faciendum C id, quod eſt minus bonum, quia per hoc priuatur poteſtate morali faciendi,quod eſt melius.

D.Thom. Bonauent. Albert. Maior. Palud. Richard. Durant. Suppl.Gabr. Caiet. Sot. Nauarr. Anton.

Materia voti debet eſſe conſona diuinæ voluntati.

3. Quid per melius bonũ intelligatur.

Hæc autem ratio & veritas euidentior fiet, explicando ampliùs, quid per melius bonum intelligatur, & reſpondendo obiectionibus in principio factis. Ex dictis ergo facilè intelligitur per melius bonum non eſſe intelligenda ſola opera conſiliorum, vt Auctores citati in capit. præcedenti exiſtimarunt: nam diſcurſus factus non probat, ſolam religioſam obligationem de operibus conſiliorum placere Deo. Quia etiamſi talis obligatio addatur operibus præceptis, non inde impeditur homo quo minùs ſemper faciat, quod Deo gratius eſt, nam ex tempore, quo præceptum obligat, nihil gratius poteſt homo Deo facere,quàm ſeruare præ- D ceptum:meritò ergo illud inter meliora bona computatur. Dicitur ergo melius bonum quodcumque bonum opus, quod ſine impedimento maioris boni fieri poteſt, ita vt illa comparatio non fiat ad præceptum, nec ad quoduis aliud melius bonum, ſed ad oppoſitum, ſeu repugnans tali bono, vt benè expoſuit Tolet. lib.4. Summ.c.27.n.6.& ſignificat Bonau.ſuprà. Et in ſimili Gerſon. in tractat. de Conſil.Euang.Alphab.67.litt.S.vbi ait, *cùm conſilia dicuntur eſſe de meliori bono,non fieri comparationem ad præcepta,ſed ad ſua contraria.* Sic ergo in præſenti melius bonum.

Tolet. Bonauent. Gerſon.

4. Opus melius quod eſt materia voti, in triplici ordine diſtingui poteſt.

Poteſt autem hoc opus in tres ordines diſtingui. Vnus eſt operum præceptorum, de quibus iam dictum eſt. Alius eſt quorumdam operum, quæ licet E non ſint præcepta, non ſolùm fieri benè poſſunt ſine impedimento maioris boni, verùm etiam ſunt de ſe aptiſſima inſtrumenta, ad conſequendam perfectam bonitatem,& honeſtatem, vt ſunt abrenunciatio temporalium,cuſtodia caſtitatis,& obedientiæ profeſſio,quæ per antonomaſiam dicuntur conſilia Euangelica, & ſunt præcipua materia votorum,de quibus in particulari agendum eſt in tertio volumine huius operis. Tertius gradus eſt multorum bonorum operum, quæ bona ſunt non præ-

cepta, nec de ſe impedientia maiora bona, & ſub hac ratione operibus ſupererogationis, & conſilij annumerari poſſunt, etiamſi non ſpectent peculiariter ad ſtatum perfectionis tanquam propria inſtrumenta eius, ſed ad communem etiam ſtatum virtutis pertineant, vt ſunt ieiunare, eleemoſynam facere, precari, & ſimilia. De quibus etiam certum eſt, ex ſuo genere eſſe conuenientem materiam voti. Quia placent Deo, & non eſt, vnde diſpliceant, cùm de ſe meliora opera non impediant. Sic ergo ſufficienter declarata, & probata relinquitur communis aſſertio. Solùm circa hoc tertium membrum poteſt dubitari, an omnis actus bonus non impediens meliorem, poſſit eſſe materia voti, quod in capite ſequenti tractabimus.

5. Fit ſatis rationibus oppoſitis. Ad primam.

B Ad primam ergo rationem in principio poſitam negatur cōſequentia, quia licèt facere aliquod opus poſſit ordinari in Dei gloriā, obligari ad illud poteſt non pertinere ad gloriam Dei. Et ratio differentiæ eſt, quia ſimplex operatio ſine obligatione, non tollit poteſtatem faciendi melius bonum in futurum, ſed ſolùm includit actualem voluntatem vnius boni ſine voluntate alterius, quæ voluntas nullam habet malam circunſtantiam. At verò promiſſio, ſeu obligatio tollit poteſtatem moralem in futurum ad opus melius, & hæc ablatio talis poteſtatis Deo nō placet, & ex hac parte talis obligatio non cedit in gloriam Dei. Ita Bonau. dict. q. 2. Ad confirmationem negatur ſimilitudo, quia promiſſio humana fit homini, qui nec ſemper cupit, quod melius eſt, nec curam habet perfectionis promittentis, ſed ſui commodi, & licet optet quod ſibi eſt vtilius, tamen quando id non offertur, acceptat id, quod vtile eſt. At Deus ſemper cupit ab homine, quod melius eſt, & perfectius etiam ad honeſtatem ipſius vouentis, & maximè vult, illam ratione promiſſionis ſibi factæ non impedire, quominus poſſit operari, ſi velit, id, quod eſt melius, & optimum.

Bonauent.

6. Aduertēdum ad ſecundam rationē ſoluendam.

Circa ſecundam rationem aduerto, duobus modis poſſe aliquod bonum opus repugnare bonis melioris ordinis, ſcilicet actu tantùm, vel etiam aptitudine. *Actu*, voco, quando actus inferior ſolùm quādiu exiſtit, impedit, ne ſimul poſſit melior fieri, vt ſtudium impedit orationem; *aptitudine* autem appello, quando actus inferior ſemel factus, relinquit perſonam ligatam, vel impeditam moraliter, ne poſſit perfectioribus indumbere, ſicut matrimonium impedit religioſum ſtatū. Regula ergo aſſertionis poſitæ potiſſimum datur de actibus bonis, repugnantibus melioribus hoc poſteriori modo, & contra illam ſic intellectam parum vrget illa ſecunda ratio, quia inde non ſequitur, omnia vota de actibus minus perfectis eſſe inualida, quia non omnes illi reddunt perſonam impeditam ad meliora, licèt actu non poſſint ſimul eſſe cum illis. Addo verò, etiam poſſe regulam extendi ad omnes actus bonos, comparatos ad meliores incompoſſibiles ſimul cum illis, dummodo conuenienter intelligatur. Dico ergo, votum de huiuſmodi actu inferiori, eſſe quidem validum abſolutè, non tamen comparatione facta ad meliorem actum. Id eſt, obligare hominem ſimpliciter ad faciendum talem actum, non tamen obligare ad omittendum meliorem. Probatur prior pars; tum quia votum illud eſt de quodam bono, quod per ſe non excludit melius; quod enim ex parte ſubiecti homo nō poſſit ſimul vtrumque facere, accidentarium eſt, tum etiam quia licèt aliud opus ſit melius, poteſt homo nolle illud facere; ergo tunc votum obligabit, quia nulla eſt ratio cur non teneat; ergo abſolutè obligat. Al-

Regula de quibus bonis intelligatur.

Votum de actu inferiori eſſe validum, niſi fiat comparatio ad meliorē.

A tera verò pars declaratur, quia non obſtante tali voto poteſt homo, ſi velit, facere melius opus incompoſſibile operi promiſſo; quia nec voluntas Dei, nec intentio rectè vouentis eſt, obligari ad relinquendum melius propter minus bonum, in hoc ergo ſenſu ſemper eſt verum omne votum eſſe de bono ſub ratione melioris, ſeu ſub conditione, ſi melius opus non fiat.

Aduertendum autem eſt, duobus modis poſſe contingere, vt opus bonum voto promiſſum propter melius relinquatur, vno modo per ſolam dilationem executionis voti; alio modo per abſolutam omiſſionem, ſeu ceſſationem ab vno opere ratione alterius. Prior modus eſt facilis, quando votum non habet certum tempus præfixum, pro quo implendum ſit, & licèt nunc differatur, poteſt poſtea impleri, & eo animo differri, & tunc nulla eſt difficultas, quia nihil contra votum fit. Vnde poteſt in vniuerſum regula ſtatui, nunquam violari votum etiam materialiter, vt ſic dicam, ex eo, quod eius executio differatur propter aliquod maius Dei obſequium. Quia, vt ſupponitur, tempus exequendi votum, non erat in ipſo voto determinatum, nec prudenter iudicari poteſt tempus opportunum, nedum neceſſarium, illud, in quo omittendum eſſet opus melius ad votum implendum. Poſterior autem modus non habet locum, niſi interueniente commutatione voti in melius, quam credimus fieri poſſe propria voluntate vouentis, quando de exceſſu conſtat, quia illa conditio, vel diſtinctio eſt C intrinſecè incluſa in omni voto, *faciam hoc, niſi aliud melius occurrerit faciendum*, vel *faciam hoc, aut aliquid melius*. Nam hoc intelligitur eſſe magis conſentaneum diuino beneplacito, & acceptationi, vt infrà lib. 6. latius dicam. 7.

Duo modi, quibus bonū opus promiſſum propter melius relinqui poſſit.

Nunquā violatur votum, ex eo quod eius executio differtur propter honorem Dei.

Ad ſecundum ergo argumentum, vel negatur ſequela ſimpliciter loquendo, vel (maioris claritatis gratia) diſtinguitur ſenſus conſequentis: nam ſi ſenſus eſt, ſequi votum de actu bono repugnante meliori quocumque modo, non obligare abſolutè, negatur ſequela, oſtenſum eſt enim abſolutè obligare, quia per ſe neceſſarium eſt illud fieri, ſi commutatio in melius non interueniat. Quæ conditio cum generalis ſit & incluſa in ipſa natura voti, nō facit votum eſſe conditionatum, ſeu non abſolutum, vt D conſtat ex dictis ſupra de iuramento: ſi autem ſit ſenſus, ſequi talia vota non obligare ita definitè ad tales actus, quin liceat ſubſtituere meliores, ſic conceditur ſequela, neque inde fit, talia vota non eſſe firma, ſeu ſtabilia, quia ſatis firma obligatio eſt, quæ omitti non poteſt, niſi iuxta arbitrium creditoris, & dando illi aliquid, quod ab ipſo libentius acceptetur. Tertium autem argumentum petit difficultatem, quæ maiori indiget examinatione, & ideo in capite ſequenti tractabitur. 7.

Ad ſecundā.

Satis firma obligatio eſt quæ omitti non poteſt, niſi iuxta arbitrium creditoris.

CAPVT VIII.

Vtrùm omnis actus virtutis, qui non reddit perſonam inhabilem ad opera perfectionis, E poſſit eſſe materia voti?

Ratio dubitandi ſumitur ex quibuſdam actibus pertinentibus (vt ſic dicam) ad corporis, ſeu præſentis vitæ commoditatem, qui ſimpliciter ſtudioſi ſunt, & nihilominus non videntur eſſe materia voti. Antecedens inductione, & ratione declaratur. Primò in actu comedendi, & bibendi, quando oportet ad naturæ conſeruationem; nam hi actus honeſti ſunt etiam ex obiecto, quia ſunt rectæ 1.

Ratio dubitandi.

rectæ rationi conſentanei, ſuo tempore, & loco, & tamen non videntur eſſe materia voti. Maximè, ſi addamus, etiam eſſe bonum moraliter, vti cibis ad ſalutem vtilioribus, quia ſolent eſſe delicatiores, & pretioſiores, quibus vti de ſe non eſt malum, & recta in ratione regulatum erit moraliter bonum, & tamen de illo vſu votum facere ridiculum, & illuſorium eſſet. Item accedere ad ignem tempore frigoris, vel deambulare, aut fricare manus, actus ſunt boni moraliter ob eandem rationem & tamen de illis vota fieri non poſſunt, vt videtur per ſe notum, quia nihil ad Dei cultum pertinens, in illis actibus inuenitur. Idem eſt de ludo honeſto & de quacumque moderata recreatione, & aliis ad Eutrapeliam pertinentibus, quæ vera virtus moralis eſt, vt oſtendit D. Thomas 2.2. quæſt. 168. & tamen omnes illi actus non ſunt materia voti. Cuius ſignum eſt, quia potius vota de negationibus talium actuum, vt de non ludendo, &c. valida ſunt. Et ratio à priori eſſe videtur, quia materia horum actuum valdè humana eſt, & ſenſibilis, quæ licèt honeſtè fieri poſſit tamē ſimpliciter diſtrahit mentem à ſpiritualibus, & perfectioribus rebus, & ideò licèt illi actus honeſti admittantur, non tamen obligatio ad illos. Tandem operari bonum ex metu pœnæ moraliter bonum eſt, cùm non ſit malum vt oſtendimus in materia de Pœnitentia, & oſtendit etiam Vega lib. 6. in Trid. cap. 25. & tamen talis operatio non eſt materia voti, quia non eſt perfecta. Imò ait Vega ſuprà neque eſſe laude dignam; ergo non omnis bona operatio materia eſt voti.

D. Thom. *Vega.*

2. In contrarium verò eſt, quia nullum eſt opus bonum, quod quatenus tale eſt, non poſſit in Dei gloriam referri, iuxta illud, *Omnia in gloriam Dei facite.* 1. Corinth. 10. Propter quod in tractatu 1. lib. 1. cap. 7. diximus, nullum eſſe actum virtutis moralis, qui non poſſit ordinari ad cultum Dei, & vt ſic fieri materia religionis; ergo eadem ratione poteſt eſſe materia voti, ſi accipiatur, & conſideretur talis actus, quatenus non impedit meliorem. Nam eo ipſo eſt ex melioribus bonis, quia eſt de bono morali non impediente aliud melius: nam quod poſſit in melius commutari, non obſtat, quominùs abſolutum votum de tali bono valeat, vt generaliter declaratum eſt. Confirmatur, quia tales actus mediante voto obedientiæ, poſſunt cadere ſub votum, ergo etiam immediatè. Antecedens patet: nam ſi quis vouit obedire alteri in omnibus licitis, & honeſtis, & alter præcipiat iuſtam recreationem, tenebitur obedire, qui vouit, quando quidem res eſt licita, & honeſta. Conſequentia verò probatur ex paritate rationis.

Nullus eſt actus virtutis moralis, qui nō poſſit ad cultū Dei ordinari.

3. Non inuenio punctum hoc ab Auctoribus in terminis tractatum, in eo tamen contrarias ſententias ab eis indicari inuenio. Prima ergo ſententia eſſe poteſt; omnem actum bonum moraliter eſſe poſſe materiam voti; ita ſumit, vt certum, Vazquez 1.2. diſput. 52. num. 30. ex quo principio concludit illa opera, quæ in dubitationem adduximus in indiuiduo etiam facta illo modo, & propter commodum naturæ non eſſe moraliter bona, ſed eſſe indifferentia, vt ipſe putat, vel certè iuxta opinionem negantem dari opus indifferens in indiuiduo, potius eſſe dicenda mala, quam bona, & putat hanc eſſe ſententiam Auguſt. lib. 4. contra Iul. cap. 3. & alios Patres, ad id confirmandum ibi adducit. Eandem ſententiam generalem, quod omne bonum opus ſit materia voti, indicat Toletus lib. 4. ſuæ inſtruct. cap. 17. num. 7. & 8. vbi ad materiam voti ſolùm requirit, vt ſit bona, & meliori non contraria: declarat autem tunc eſſe meliori contrariam, quando ex illa non poteſt fieri tranſitus ad meliorem: nam ſi tranſitus fieri poteſt, votum (inquit) tenet. In his autem actibus, de quibus tractamus inuenitur vtraque conditio, nam & boni ſunt, & ab illis, poteſt fieri tranſitus ad meliores: ergo. Atque ita etiam Doctores ſuprà citati, qui hoc modo explicant, quomodo votum eſſe debeat de meliori bono, huic ſententiæ fauere videntur. Item fauent omnes, qui dum negant actum indifferentem vt ſic, poſſe eſſe materiam voti, addunt ſi referatur ad bonum finem, poſſe eſſe materiam voti, nec requirunt, vt referatur ad optimum finem, ſed ad honeſtum: hoc autem ad minimum videtur reperiri in omnibus actibus ſuprà numeratis. Ita verò docent de actibus indifferentibus Caietanus dict. art. 2. Soto, art. 3 alij

Omnis bonus actus moraliter poteſt eſſe materia voti.

Omne bonū opus poteſt eſſe materia voti.

Caietan. *Soto.*

4. Secunda ſententia eſt, non omnem actum moraliter bonum, non impedientem meliorem, eſſe materiam capacem obligationis voti, quia ſunt aliqui actus, qui ex intrinſeca conditione ſua ſunt improportionati ad votum. Ita ſentit Azor 1. tom. lib. 11. cap. 13. quæſt. 7. vbi priùs dicit, valida eſſe vota de aliquibus bonis, quibus alia ſunt meliora; poſtea verò ſubiungit: *Votum in materia ſibi ſubiecta nihil aliud requirit, niſi rei bonitatem, & quæ ſit ex numero earum rerum, quæ conducunt, & iuuant ad ſalutem, & vitam æternam conſequendam, de qua nobis conſilium eſt à Chriſto Domino datum.* Sentit ergo, non omnia bona minora aliis, eſſe aptam materiam voti, ſed oportere, vt conferant ad ſalutem æternam, qualia non videntur eſſe, quæ in principio numerata ſunt. Huius ſententiæ videtur etiam eſſe Sancius lib. 1. de Sponſal. diſput. 4. num. 4. & 5. vbi ait, eſſe quoſdam actus virtutis, qui includunt acceſſum ad res terrenas, & mentis euagationem, vt ludere etiam honeſtè, de quibus actibus aſſerit non eſſe materiam voti, ſed votum de aliquo illorum factum eſſe irritum, quia gratius eſt Deo abſtinere ab his actibus, etiamſi ſtudioſi ſint, quàm illos exercere. Eandem expreſsè docet Leſſius, lib. 2. cap. 40. dub. 5. num. 43. qui exempla ponit in actu militandi extra cauſam religionis, & in adminiſtratione officij iudicis, aut alterius ſimilis, &c. quos actus abſolutè ſumptos multi fortè indifferentes cenſebunt.

2. Sententia. Actus aliqui ſunt ex intrinſeca ſua conditione improportionati ad votum. *Azor.*

Sancius. *Leſſ.*

5. Mihi in primis diſtinguendi videntur duo modi, quibus votum fieri poteſt de aliquo huiuſmodi actu honeſto, vt honeſtus eſt, vnus eſt, ſi tantum fiat promiſſio quaſi de ſpecificatione actus, vt ſi quis verbi gratia non abſolutè voueat ludere, vel deambulare, aut recreari, ſed quaſi ſub conditione ſi luſerit, honeſtè ludere, & ſecundum rectam rationem. Alius modus eſt, quando exercitium actus vouetur propter aliquem finem, vel ſub motiuo aliquo rationi conſentaneo. De priori modo dubitari non poteſt, quin votum ſit validum, & conſequenter illa ſit conueniens materia voti. Quia tale votum eſt de re valdè conſentanea rationi, & Deo grata, ſatiſque difficili, & per ſe non auertit mentem ab aliqua re meliori, nec diſtrahit illam circa res terrenas aut corporales, quia non obligat ſimpliciter ad tales actus, ſed ſolùm ſi fiant ponit debitum modum in illis, ergo. Vnde confirmatur, quia tale votum in negatiuum reſoluitur, & negatio, eſt de non committenda aliqua culpa, quod votum validum eſt, vt ſuprà vidimus; ergo. Maior declaratur, quia illa conditionalis propoſitio reſoluitur in hanc negatiuam, *non faciam hoc ſine debito fine, aut motiuo, ſine quo non bene fieret.* Ergo perinde eſt, ac ſi

Duplex modus quo votum fieri poteſt de tali bono honeſto.

diceretur, *Non faciam hoc peccando.* Sicut vouere non loqui ſine vtilitate iuſta, & rationabili, perinde eſt, ac ſi voueret, non dicere verba otioſa, quod votum in verbis ſanctum eſt, quatenus eſt ex bonitate materiæ; niſi videatur nimium, vel impoſſibile, ob rei difficultatem, de qua parte iuxta ſuperiùs dicta iudicandum eſt, nunc enim de honeſtate materiæ agimus, & ex hac parte validum eſt votum. Idem ergo eſt de omni ſimili voto, circa quoſcumque actus qui bene, & malè fieri poſſunt.

Non dicere verba otioſa quale ſit votum.

6. Circa poſteriorem autem modum vouendi hos actus quoad exercitium, tria dicenda videntur. Primum eſt, regulariter talia vota non obligare. Vt hoc oſtendam conſidero, duo eſſe in huiuſmodi actibus ad commodum naturæ pertinentibus, vnum eſt finis intentus ſeu motiuum operandi: aliud eſt ipſa actio materialis, per quam tale commodum obtinetur. Inter quæ duo, hoc differt, quod primum eſt propter ſe appetibile, quia videtur rationem honeſti participare, dummodo recta ratione reguletur, & ſecundùm rectam rationem appetatur, quod ſemper neceſſarium eſt ad actum honeſtum, & ſub ea ratione non repugnat illam eſſe materiam voti vt ſtatim dicam. Secundum autem habet magis rationem boni vtilis, vnde per ſe non eſt materia voti, niſi duo concurrant. Vnum eſt, vt finis, ſeu commoditas ad quam ordinatur, ſub votum cadere poſſit. Aliud eſt, vt talis actio materialis, etiam vt ordinata ad tale commodum naturæ, ſit etiam ad diuinum obſequium, & ad ſpirituale bonum animæ magis commoda, quam eius omiſſio, etiamſi ſit cum nonnulla incommoditate naturæ. Nam ſi negatio actionis ſit animæ vtilior, ſine dubio votum de tali actione, etiam propter illum finem non erit de meliori bono, quandoquidem immediatè, & per ſe excludit maius bonum, quod eſt negatio eius. In quo eſt aduertendum longè aliud eſſe, quod ipſa carentia actus ſit melior, quam actus, vel quod alius actus diuerſus, vel repugnans eſſe ſimul, ſit melior. Nam quando eſt comparatio inter actus, eſt inter bona poſitiua, quorum licèt vnum ſit melius alio, tamen ſimpliciter eſt melius alterutrum illorum facere, quàm neutrum, & ideò votum poteſt obligare ad minus bonum abſolutè, quamuis cum libertate tranſeundi ad melius. At verò quando ipſa carentia actus eſt melior, quam actus, non poteſt votum obligare ad actum, etiam abſolutè, quia ſemper liberum erit přeferre carentiam actus ipſi actui: ergo nunquam relinquitur obligatio ad actum.

Duo cõſiderãda in actibus ad commodum naturæ pertinentibus.

7. Dices: Quomodo poteſt actus eſſe bonus moraliter, & nihil minùs eſſe melior carentia eius, quam ipſe, cum ipſe aliquam bonitatem afferat, carentia nullam. Reſpondeo in primis, etiam in ipſa carentia eſſe aliquam bonitatem obiectiuam, & in voluntate carendi commoditate morali, vel alia ſimili, quam actus ſecum afferebat, eſſe formalem bonitatem morale, & virtutis. Deinde, licèt in illa priuatione actus non ſit poſitiua bonitas, eſt tamen quædam remotio impedimentorum ad melius operandum, & ex hac parte, illa carentia inter bona melioris ordinis computatur. Sicut paupertas per ſe non eſt bona, vt inſtrumentum autem perfectionis eſt ex melioribus bonis, quæ ſub conſilium cadunt: ita ergo abſtinere à recreatione licita, vel à ludo honeſto, & ſimilia, quatenus diſponunt ad meliores actus præferri poſſunt illis actibus, quibus opponuntur, etiamſi actus ipſi boni etiam ſint.

Obiectio.

Solutio. In carentia actus poteſt eſſe aliqua bonitas obiectiua, & in volũtate carendi cõmoditate morali formalis bonitas.

8. Ex his ergo facilè probatur primum dictum, nam hi actus boni inferioris ordinis, ſeu qui verſantur circa corporis commoditates, vt plurimum, tales ſunt, vt melius ſit homini priuare ſe illis, ſeu abſtinere ab illis quam illos exercere; ergo regulariter loquendo votum de huiuſmodi actu non obligat. Conſequentia eſt euidens, quia ſi illud eſt melius; ergo eſt licitum, non obſtante voto: ergo votum non obligat: nam vt votum abſolutè obliget ad exercendum actum, oportet, vt ſaltem reſpectu ſolius carentiæ actus, exercitium actus præferatur. Quia non præfertur reſpectu cuiuſcumque alterius actus melioris, vt eſt oſtenſum; ergo ſi neque reſpectu negationis ſui præfertur, non poteſt intelligi obligatio. Primum verò antecedens facilè oſtendi poteſt inductione facta per actus ſuprà numeratos, de quibus maximè loquuntur Auctores ſecundæ ſententiæ, quorum dicta quatenus conſonant his, quæ diximus, probanda videntur, & noſtram ſententiam confirmant.

Actus qui verſãtur circa corporis commoda licita, non ſunt abſolutè apta materia voti.

9. Secundò nihilominus addo, in aliquo caſu tales poſſe circunſtantias concurrere, vt talis actus bonus ſit, in materia voti obligantis ad exercitium talis actus, ſaltem abſolutè, & quaſi formaliter ſpectati, ſeu comparati ad totalem omiſſionem eius, ſeu abſtinentiam ab illo. Probatur, quia talis actus verbi gratia, honeſtæ recreationis (idémque eſt cum proportione in aliis) licèt proximè ſit propter leuamen naturæ, nihilominùs eſſe poteſt ſimpliciter actus virtutis, quia illudmet commodum naturæ iudicatur rationi conſentaneum reſpectu talis perſonæ, &c. & talis eſſe ſupponitur, vt poſſit eſſe materia voti. Deinde poteſt eſſe tanta ſubiecti neceſſitas, vt melius ſit, magiſque rationi conſentaneum talem commoditatem naturæ procurare, quàm ab illa abſtinere, tum quia interdum poteſt eſſe tanta neceſſitas, vt ſit etiam in præcepto; ergo, & vt poſſit eſſe materia voti, iuxta ſuprà dicta, tum etiam quia licet non perueniat ad illum gradum neceſſitatis, poteſt interdum eſſe magis conſentaneum rationi; ergo ſi tunc fiat, votum obligabit, quia tunc non habet locum ratio facta in priori aſſertione, cùm non ſit melius abſtinere, quàm facere, quia quod non rationabilius, non eſt melius. Item licèt tunc actus ille diſtrahat mentem, & occupet circa terrena, totum hoc diſpẽdium cenſetur eſſe magis gratũ Deo, quia eſt magis conſentaneum virtuti; ergo illo non obſtante, votum obligabit.

Suprà dictos actus poſſe eſſe materiã voti additis aliquibus circunſtantiis.

10. Dixi autem, *votum obligare tunc ad illum actum abſolutè, & quaſi formaliter ſpectatum,* quia raró obligabit ad illum actum materialiter ſumptum, niſi in eo caſu, in quo leuamen illud naturæ, non poſſit alio remedio, vel actu obtineri: nam ſi alio actu, vel melius, vel æquè bene obtineri poſſit, tunc ſatisfaciendo intentioni, & motiuo promiſſionis quocumque medio, (quod vocamus materialem actum) voto ſatisfiet. Vnde poteſt confirmari aſſertio, nam ſi quis in tali neceſſitate, vel imbecillitate conſtitutus, voueret in generali, interdum exerceret actum honeſtæ recreationis, quando iudicaret eſſe magis conſentaneum rationi rectæ, & ſecundùm illam: certè votum obligaret, quia quaſi formaliter eſſet de meliori bono; ergo ſi in particulari promittat aliquem actum ex ſimili præiudicio, obligabitur abſolutè ad illum, quamuis hæc obligatio non excludat poteſtatem tranſeundi ad meliorem in ordine ad eundem finem, iuxta ſuprà dicta. Denique confirmatur à contrario, quia in eo caſu votum non ludendi, vel non efficiendi alium ſimilem actum in naturæ leuamen, non obligaret, quia eſſet impertinens ad diuinum ſeruitium, imò poſſet obſtare, ſi talis actus eſſet neceſſarius

Quãdo obligabit tale votum.

ſarius ad talem finem, ergo votum contrarij actus poteſt obligare.

11. *Aſſertio generalis nullũ eſſe actũ virtutis qui ſecundum ſuã ſpeciem non poſſit aliquãdo eſſe materia voti.*

Vnde concludo, & dico tertiò nullum eſſe actũ virtutis moralis, qui ſecundùm ſpeciem ſuam, non poſſit aliquando eſſe materia voti, quamuis in aliquibus id rariſſimè contingat. Hæc aſſertio ex ſuperioribus conſtat, & ideò non eſt neceſſe circa illam amplius immorari. Intelligitur enim de actibus, qui non tollunt poteſtatem moralem ad opera perfectiora in futurum, ſed ad ſummum impediunt, quamdiu durant, vel licèt aliquam imperfectam diſpoſitionem (vt diſtractionem mentis, vel quid ſimile) afferant per contrariam mentis applicationem, poteſt facilè expelli, & ita res eſt clara ex dictis, quia in quolibet actu virtutis moralis, etiam ex his inferioribus, poteſt excogitari caſus, in quo hoc magis expediat, licèt raro id contingat cum tanta neceſſitate, & certitudine, vt poſſit immediatè ad materiam voti ſufficere.

12. *Fit ſatis rationibus oppoſitis.*

Atque ita reſponderi facilè poteſt ad rationes dubitandi vtrimque propoſitas. Nam in caſibus omnibus, pro parte negante propoſitis, excepto vltimo de metu, concedimus regulariter illam non eſſe materiam voti, non quia actus illi cum ſufficienti deliberatione facti in indiuiduo indifferentes ſint, vel praui. Hoc enim ſecundum ſine dubio falſum eſt, vt ibi obiter probatum eſt, & eſt communis conſenſus. Neque Auguſtinus vnquam negauit huiuſmodi actus poſſe eſſe moraliter bonos. ſed negat poſſe iuſtè, & ſanctè fieri, ſine gratia, quod alterius conſiderationis eſt. Primum autem vel etiã falſum eſt, vel ad præſentem quæſtionem non eſt neceſſarium, quia oſtenſum eſt ex alio capite prouenire, quòd illæ materiæ non ſint regulariter ad votum accommodatæ. Quod autem in nullo caſu eſſe poſſint, neque in illa inductione probatur, neque eſt rationi conſentaneum, vt oſtenſum eſt.

Votum non poteſt obligare ad operandum ex metu.

Ad vltimum autem exemplum de operatione bona, & metu, reſpondeo, votum non poſſe obligare ad operandum ex metu, excludendo melius motiuum, non quia operari bonum ad vitandum malum, quod timetur, non poſſit eſſe bonum, & laudabile, ſed quia excludere melius motiuum laudabile non eſt. Abſolutè verò fieri poteſt votum de bono opere faciendo, ſaltem per metum, quia per hoc nullum melius bonum excluditur.

13. *Vt actus ſit materia voti, neceſſariũ eſt vt ſit ita bonus vt poſt votũ ab illo nõ liceat abſtinere.*

Denique iuxta hæc, intelligenda ſunt alia dicta Doctorum, quæ in prima opinione offerebantur: nam vt actus ſit materia voti, neceſſarium eſt quod ſit ita bonus, vt poſt votum non liceat ab illo abſtinere, niſi per tranſitum ad meliorem, vel ſaltem æque bonum, & quoties actus hoc habuerit in quacumque materia virtutis, fatemur eſſe poſſe materiam voti. Hoc tamen non obſtante, poſſunt eſſe aliqui actus boni, quorum omiſſio ordinariè melior eſt, & vtilior ad ſpirituale bonum, & de his dicimus, quamdiu tales ſunt, non eſſe materiam voti. Et eodem modo accipiendum eſt, quod de actibus indifferentibus ordinatis ad bonum dicitur: nam generalis doctrina eſt vera, & ita traditur ab auctoribus, tamen in particulari conſideranda eſt bonitas finis, vt illa etiam ſit ad votum accommodata. Et ita etiam citati auctores adhibent exempla, in fine per ſe ſpectante ad ſalutem animæ, vt quando vouet quis non ingredi talem domum propter vitandam occaſionem peccati, vel non ludere cum tali perſona propter ſimilem cauſam.

14. *Reſpõſio ad argumenta.*

Ad rationem verò, quæ pro affirmatiua parte afferebatur, reſpondetur negando conſequentiam, quia, vt ſupra declaratum eſt, aliqua fieri poſſunt

A propter Deum, quæ non ſunt illi offerenda ex voto, & huiuſmodi ſunt nonnulli actus imperfectiores, licèt boni, regulariter loquendo, vt diximus. Neque id prouenit ſolùm ex eo, quòd tales actus ſunt minus perfecti, quàm alij, propter quos omitti poſſunt, ſed quia ipſi in ſe, ratione externorum actuum includunt aliquod impedimẽtum, vel quaſi nocumentum ſpiritus, propter quod vitandum, regulariter perfectius eſt ab illis abſtinere, vt declaratum eſt. Ad confirmationem autem dico, ſolùm probare, non repugnare tales actus eſſe poſſe aliquando materiam voti, facilius autem hoc fit mediante voto obedientiæ, quàm immediatè, tum quia ſuperioris arbitrio certius, & ſecurius proponitur illa materia, vt melior, & conuenientior ad B virtutem: tum etiam, quia media voluntate ſuperioris adiungitur noua honeſtas, vel neceſſitas, in tali actu, quæ facit illum eſſe longè meliorem. Et iuxta hæc etiam admittimus ſecundam ſententiam, in qua nihil additur noſtræ ſecundæ, aut tertiæ aſſertioni repugnans, cui reſpondere neceſſe ſit.

Aliqua fieri poſſunt propter Deum, quæ nõ ſunt illi offerẽda.

CAPVT IX.

Vtrùm actus moraliter bonus, inducens inhabilitatem in futurum, ad ſtatum perfectionis, poſſit interdum eſſe materia voti?

C HÆc quæſtio peculiarem difficultatem habet in voto, de matrimonio contrahendo, propter perpetuitatem illius ſtatus, & repugnantiam, quam habet cum conſiliis perfectionis, maximè cum conſilio de caſtitate ſeruanda, & cum ſtatu religionis, in nullo enim alio actu inferioris ordinis hoc inuenitur. Nam licet multi repugnent ſtatui perfectionis, ita vt non poſſint ſimul eſſe cum illo, non tamen inducunt ſtatum immutabilem impedientem tranſitum ad ſtatum meliorem, & ideo de matrimonio in ſpeciali quæſtionem tractabimus, & deinde quid de aliis actibus dicendum ſit, breuiter indicabimus. Circa matrimonium autem prius ſtatuenda eſt regula generalis per ſe obſeruanda, poſtea inquiremus, an patiatur aliquam exceptionem. 1.

D Regula igitur generalis eſt, actum contrahendi matrimonium per ſe loquendo non eſſe materiam voti. In hac regula conueniunt omnes doctores infra citandi, & ſentiunt, illam eſſe materiam incapacem obligationis voti, tam comparatiuè, quàm abſolutè, & ideò tale votum eſſe nullum. Ratio eſt, quia illud vinculum inducit effectum repugnantem meliori bono, quale eſt ſtatus religioſus, & perpetua obſeruantia caſtitatis: ergo votum de tali vinculo aſſumendo, nec poteſt obligare ad non ingrediendum religionem propter matrimonium, neque etiam ad ſtatum continentiæ, ſeu cælibatus dimittendum: ergo ad nihil obligare poteſt, ideóque eſt irritum. Hæc vltima conſequentia, conſtat ex doctrina data capite præcedenti, quòd quando E actus bonus tam eſt imperfectus, vt carẽtia eius ſit moraliter melior, tunc non poteſt eſſe materia voti, nec votum de illo poteſt obligare: talis autem eſt actus nubendi, comparatus ad negationem nubendi, quia hæc per ſe melior eſt, quia magis abſtrahit hominem à ſæcularibus curis, & voluptatibus carnis 1. Corinth. 7. Vnde Concilium Tridentinum, ſeſſ. 24. canon. 10. dicit, *meliorem eſſe ſtatum virginitatis, ac cælibatus, ſtatu matrimonij*: conſtat autem matrimonium immediatè, & contradictoriè repu

2. *Generalis regula inculcatur, & aſſeritur actũ contrahendi matrimoniũ per ſe loquẽdo non eſſe materiã voti.*

Quãdo actus bonus tam eſt imperfectus, vt carẽtia eius ſit melior non eſt materia voti.

Conc. Trid.

repugnare huic meliori bono: ergo per ſe loquendo non poteſt eſſe materia validi voti.

3. Soti limitatio ad regulã ſupra datam allata parum probatur.

Addit verò Soto, d.q.1. art.3. quandam limitationem huic regulæ, dicens vouere matrimonium illicitum eſſe, niſi expreſsè promeres exceptionem, dicens: *Voueo Deo matrimonium, niſi de me ipſe ſalubrius quidpiam diſpoſuerit.* Sed hæc conditio parum refert ad honeſtandum votum, aliàs enim votum ſine illa valeret, quia illa conditio in omni voto,& in omni actu noſtro tacitè ineſt; ergo non minus eſſet validum votum cum illa conditione tacita,quàm cum expreſſa: regulariter enim loquendo, & ex natura rei, non minus operari ſolet conditio tacita præſertim intrinſeca, quàm expreſſa. Deinde illa conditio,vel Dei tentationem includit vel non apparet, quàm legitimum ſenſum, vel quam vtilitatem habere poſſit. Nam qui ſic vouet, quomodo vult cognoſcere, Deum de ſe aliter diſponere, vt niſi Deus id faciat,voto obligetur? Aut enim intendit ſolum, vt Deus id faciat per ordinarium modum, & legem, & hoc iam diſpoſuit conſulendo cælibatum,ac religionem, & quantum in ſe eſt vocando ad illam,& ita bona eſt conditio: tamen in hoc ſenſu deſtruit votum,quia in illo ſenſu iam eſt poſita, vt intendit, vt Deus ſpecialiter reuelet ſuam voluntatem eſſe,vt non contrahat vel vt hoc præcipiat, & hoc eſt tentare Deum, & rem extraordinariam ſine cauſa poſtulare. Vel denique intendit, vt Deus extraordinaria vocatione illum vocet ad non contrahendum, & hoc etiam eſt tentare Deum,quia eſt coactare prouidentiam eius,& quaſi exigere gratiam non debitam, & extraordinarium ſignum. Maximè,quia neceſſe eſt,vt votum illud vel ſtatim, vel pro certo tempore obliget,intra quod Deus debeat ſignum illud præſtare, quod etiam ſpectat ad tentationem Dei, vt ſumitur ex Iudith 8. & ſuprà tractatum eſt: ergo ſimpliciter, & independenter ab illa conditione, regula intelligenda eſt.

Illa conditio Dei tẽtationẽ includit.

4. 1. Obiectio.

Sed obiicitur primò contra regulam, quia iuramentum poteſt obligare ad matrimonium, ſaltem abſoluta obligatione;ergo & votum,cuius obligatio maior eſt, quam iuramenti promiſſorij. Antecedens conſtat in ſponſalibus iuratis.Reſpondetur primò,negando conſequentiam, quia iuramentum ſequitur naturam promiſſionis, cui adiungitur:natura autem promiſſionis humanæ eſt, quod obliget ad id, quod homini promittitur, ſi eſt bonum, & commodum illi, etiamſi non ſit ex bonis melioribus,reſpectu promittentis, quia hoc non attenditur in tali promiſſione. Secus verò eſt in promiſſione voti, in qua diuinus cultus, & quod Deo eſt gratius per ſe intenditur,vnde ſi promiſſio de contrahendo matrimonio ſoli Deo fiat, etiamſi iuretur, nec votum, nec iuramentum obligat, quia votum eſt nullum & iuramentum confirmat promiſſionem nullam, quæ promiſſario non placet. Quia verò promiſſio homini facta de matrimonio cum illo contrahendo, valida eſt, ideò iuramentum illam confirmat, quia per iuramentum materia iurata non dicatur in cultum Dei, ſicut per votum, ſed ſolum adducitur Deus in teſtimonium veritatis. Secundò verò additur, etiam illud iuramentum non obligare ad matrimonium, comparatione cuiuſcumque ſtatus melioris, quia non obſtante illo iuramento, poteſt quis ingredi religionem, quia hic ſtatus in ipſa promiſſione intelligitur exceptus vt ſuperiori tractatu dictum eſt. An verò etiam intelligatur exceptus ſtatus perpetuæ continẽtiæ per votum ſimplex caſtitatis, vel per ordinem ſacrum

Solutio.

Si promiſſio de contrahẽdo matrimonio ſoli Deo fiat nec votũ nec iuramẽtum obligat.

A dicemus in ſequentibus. Solùm ergo obligat ad matrimonium cum tali perſona, cui iuratum eſt, vel reſpectu aliarum, vel etiam comparatione ad ſimplicem negationem non nubendi, quia illi immediatè opponitur obligatio contrahendi, quàm promiſſio humana induxit, per quam potuit homo ſe priuare illa libertate. Et ad bonum reipublicæ expedit tales promiſſiones eſſe firmas, & ſtabiles, ſaltem in illo ſenſu, & maximè quando iuramento firmantur.

Secundò verò obiici poteſt contra dictam regulam, quia fundamentum eius ad ſummum procedit in matrimonio conſummato: nam ſolum ratum non impedit tranſitum ad meliorem ſtatum religionis, vt nunc ſupponimus: & conſequenter B non impedit perpetuam obſeruantiam caſtitatis; ergo non opponitur per ſe maiori bono,& alioqui actus ipſe contrahendi per ſe bonus eſt, & in lege gratiæ confert gratiam ex opere operato;ergo votum de matrimonio rato, cum intentione non conſummandi illud eſſe poterit validum, quia eſt de quodam magno bono, etiam religioſo, cùm ſit de ſuſceptione cuiuſdam Sacramenti, & non impedit tranſitum ad maius bonum intrinſecè, ac per ſe, vt declaratum eſt. Et confirmatur, quia poſſent contrahentes conuenire de perpetua caſtitate ſeruanda in matrimonio, imò & de illa Deo vouenda vt de Sanctiſſima Virgine, & Sancto Ioſeph credimus, & tunc actus ille matrimonij nullo modo excludit bonum melius, ergo. 5. 2. Obiectio.

C Nihilominus reſpondemus, regulam poſitam, etiam in matrimonio rato procedere. Primò quidem, quia contrahere matrimonium animo non conſummandi illud,licet in caſu poſſit expedire, vt infra dicam,nihilominus per ſe loquendo, non videtur honeſtum,neque conſentaneum rationi.Maximè ſi fiat ab vno contrahentium, ignorante altero, & bona fide contrahente, quia videtur illi fieri aliqua iniuria, vel ſaltem aliquis modus deceptionis, & ideò non eſt illa conueniens materia voti. Secundò, & magis ex propriis, quia etiam votum illud non eſt de meliori bono,tum quia licèt ſolum matrimonij vinculum per ſe non excludat caſtitatem,vel religionem: nihilominus conſtituit hominem in graui periculo mutandi intentionem, & D permanendi in illo ſtatu,tum etiam,quia ex vi talis voti ſaltem excluderetur ſtatus cælibatus ſimplicis, qui etiam eſt melior,quàm ſtatus matrimonij;ergo excluderetur aliquod melius bonum. Antecedens patet, quia ſi votum illud eſſet validum abſolutè, teneretur homo matrimonium contrahere, illo autem contracto, non poteſt contrahens ſeruare perpetuam caſtitatem, niſi ingrediendo religionem, ſaltem inuito altero coniuge; ergo cogeretur ille non manere in cælibatu. Quod autem hoc ſit contra perfectionem voti,patet,quia nullum aliud melius bonum debet per votum excludi, hoc enim ad Dei obſequium non confert, item quia non ſolùm omninò excludere, ſed etiam coarctare (vt ſic dicam) viam perfectionis, vel etiam difficiliorem E illam reddere, contrarium eſt meliori bono. Hac ergo ratione contrahere matrimonium etiam quoad vinculum, de ſe cenſetur minus bonum.Nec refert quod gratiam conferat, quia maior gratia poterit per alia Sacramenta, & per alia opera perfectionis comparari. 6.

Reſolutio quæſtionis. Contrahere matrimoniũ animo non conſummãdi illud, nõ videtur cõſentaneum rationi.

Cælibatus ſtatus melior eſt quã ſtatus matrimonij.

Et ita reſponſum eſt ad principalem obiectionem. Ad confirmationem reſpondetur contrahere illo modo,ſcilicet,cum pacto mutuo non conſummandi, niſi interueniat ſpecialis reuelatio diuina, vel 7.

Satisfit vltimę obiectioni.

Contrahere patrimoniū cum pacto mutuo non cõſummandi, eſt contra ſubſtantiam matrimonij.

vel eſſe contra ſubſtantiam matrimonij, vt D.Thomas, & quàm plures Doctores opinantur; vel certè non eſt modus contrahendi conſentaneus fini matrimonij, & conſequenter nec rationi: & ideo ſine dubio non eſt illa materia voti. Addo, ex natura rei etiam derogate illud matrimonium perfectioni caſtitatis, quia ſaltem minuitur obligatio naturalis abſtinendi à coitu: nam poſſent poſtea illi contrahentes à contractu recedere, & matrimonium conſummare ſine peccato contra caſtitatem. Denique tale matrimonium inutile eſt ad finem diuini obſequij, & eſtò, non impediat perfectionem (quod vix poteſt moraliter contingere) ſaltem non confert; ergo non eſt, cur intelligatur acceptari à Deo

Hoc intelligitur niſi diuina reuelatio interueniat.

B tale votum, niſi aliqua alia ſpecialis ratio diuini obſequij illud honeſtet, vt contingit inter Dominam, & Ioſeph, vbi etiam diuina reuelatio interuenit, vt alibi diximus.

8\. Quas exceptiones patiatur regula tradita.

Supereſt dicendum de ſecundo puncto, an regula hæc patiatur exceptionem. In quo vnum eſt certum, ſcilicet, excipiendos eſſe caſus, in quibus homo tenetur ex præcepto matrimonium cõtrahere, vel abſolutè, vel cum tali perſona. Poteſt enim aliquando matrimonium cadere ſub præceptum, vel ob neceſſitatem generis humani, in caſu, qui magis poteſt cogitari, quã euenire, vel certè propter commune bonum, & pacem alicuius regni, vel prouinciæ, qui etiam caſus rariſſimus eſt: vel denique ad legitimandos filios ex concubina genitos, & illius honori conſulendum, quæ obligatio aliquãdo maximè vrget in articulo mortis: potéſtque in ordinario vitæ curſu contingere. Et ſæpè prouenire ſolet ex nocumento facto alicui perſonæ, maximè ſub promiſſione ducendi illam in vxorem. Quãdo ergo matrimonium cadit ſub præceptum, poteſt etiam cadere ſub votum. Patet, quia tunc votum non eſt impeditiuum melioris boni, quia ſupponitur homo ſufficienter impeditus, vt non poſſit altiorem ſtatum aſſumere: vnde hypotheſi facta, tale votum redundat in maius bonum vouentis, quia cõfirmat illum in bono, quod facere tenetur, & confert, vt actus ipſe meliori modo fiat. Item qua ratione poteſt fieri votum de obſeruatione præcepti in alia materia, poteſt etiam fieri in hac. Item ſi quis teneretur non ingredi religionem, vt ſubueniret, verbi gratia, parentibus indigentibus, & propterea faceret votum non ingrediendi religionem, durante tali neceſſitate parentum, validum eſſet votum: quia non impediret maius bonum, & confirmaret in bono. Nam obedire præcepto per voluntariam carentiam tanti boni, bonum eſt, & poteſt in eo caſu Deo offerri in magnum obſequium.

Quãdo matrimonium cadit ſub pręceptum, poteſt eſſe materia voti.

Non ingredi religionem quomodo materia voti eſſe poſſit.

9\. Quomodo explicanda regula data per ordinem ad matrimonium. Duplex regula.

Regula ergo generalis ſuprà poſita intelligitur de matrimonio voluntario: nam hoc eſt regulare in ipſo, & quia propria materia voti eſt voluntaria, & de illa nunc agimus, in eodem ergo ſenſu inquirimus nunc, an hæc generalis regula exceptionem patiatur propter circũſtantias occurrentes. Duplex autem occaſio excogitari poteſt. Vna pertinens ad ſpiritualem neceſſitatem ipſius vouentis: alia ſpectans ad pietatem erga alium. Prima ergo exceptio adhibetur ad vitandum periculum intemperantiæ. Ita tenent Caiet.d.art.2.dub.vlt. Nauarrus, cap.12. n.43. Palacius in 4.diſt.38.diſp.1.colum.14. Bellarminus lib.2.de Monachis c.14. verſus finem. Ludouicus Lopez 1.p.Inſtr. cap.44. Vbi ait, ita tenuiſſe Canum, contra Sotum. Idem ſequuntur plures alij Moderni, quos refert, & ſequitur Sancius, lib.1. de Sponſal.diſp.4.n.7. Dicunt ergo hi auctores in eo caſu, in quo perſona adeò eſt fragilis, vt ad vitan-

Caiet. Nauarr. Pallac. Bellarm. Ludou. Lop. Sanci.

A dum carnis lapſum, iudicio prudentum meliùs illi ſit nubere, quàm vri: tunc votum ducendi vxorem eſſe validum, ſi propter hoc emittatur.

Ratio eſt primò, quia tale votum in tali perſona ſimpliciter eſt de meliori bono, cùm Paulus dicat, 1.Corinth.7. *melius eſſe nubere quàm vri.* Secundò declaratur, quia conſilia Dei licèt generatim dentur, tamẽ in particulari applicanda ſunt, expẽſis circunſtantiis perſonæ, loci, &c. Vnde fit, vt licèt ingredi religionem abſolutè ſit in cõſilio: nihilominùs huic perſonæ fragili habenti tales cõditiones conſulendum non ſit. Idémque eſt de non contrahendo matrimonio, ſæpe enim prudenter iudicatur tali perſonæ, non eſſe conueniens conſilium, à matrimonio abſtinere, ergo talis perſona non aget contra cõſilium, etiamſi contrahat, ergo licèt id ipſum voueat, nõ vouet aliquid contra id, quod ſibi eſt in cõſilio, ergo tale votum, in tali perſona, nõ eſt impedimentum maioris boni, ergo eſt validum, cùm aliàs ſit de re bona, & maximè vtili tali perſonæ ad ſalutem animæ. Tertiò; quia propter has circunſtantias poteſt interdum aliquis obligari ad matrimonium contrahendum, ſi arbitrio prudentũ iudicetur illud medium moraliter neceſſarium ad vitandum periculum lapſus in peccatum: ergo eadem ratione poterit votũ ex eodem fine factum eſſe validũ. Quartò, votum illud videtur prudens, atque licitum; quia ſumitur vt medium cõmodum ad bonum, & neceſſariũ finem, eſt ergo validum: iam enim ſuprà oſten- 10.

C ſum eſt, omne votum inualidũ eſſe etiam illicitum. Tandem confirmatur aliis exẽplis: nam licèt votum non mutuandi abſolutè non ſit validum, tamen ſi fiat ex intentione vitandi litem, aut rixam, vel graue detrimentum filiorum, aut propter alium ſimilem finem, qui reſpectu particularis perſonæ occurrat, licitum, & validum eſt. Idem dici poteſt de voto non ieiunandi: nam præcisè ſpectatum non valet, tamen ſi in particulari fiat ad vitandum ſcandalum, quod verè, ac probabiliter timetur, validum erit. Ita ergo in præſenti dicendum videtur.

Votum non ieiunandi quãdo valet.

Nihilominùs aliqui Auctores nõ admittunt hanc exceptioem: negant enim ob vitandum periculum fornicationis eſſe validum votum contrahendi matrimonium. Ita tenet Sotus lib.7. de Iuſt.q.1.a.3. 11.

Auctores negantes primam exceptionem. *Sot. Aragon.*

D quem ſequuntur Aragon.d.a.2. & aliqui Moderni. Quorum fundamentum eſt, quia ſemper votum illud eſt de re impediente aſcenſum ad perfectiorem ſtatum. Sed hoc fundamentum videtur petere principium, & ſumere id, de quo eſt quæſtio: nam licèt matrimonium ſemper impediat ſtatum de ſe perfectiorem, quando hic ſtatus tali perſonæ conſuli non poteſt, tunc eſt melior reſpectu eiuſdem perſonæ, ergo obſtare non poteſt, quominùs eius votum validum ſit. Sed hoc non obſtante vrgere videtur poſitum fundamentum, quia licèt in præſenti tempore matrimonium in tali homine ſit remedium contra concupiſcentiam, reddit tamen illum inhabilem ad ſtatum perfectionis, etiam pro tempore futuro, pro quo fortaſsè illud medium non eſſet ita neceſſa-

E rium, quia cum diuina gratia poſſet illa difficultas paulatim vinci, adhibendo alia remedia orationis, pœnitentiæ, &c. Ergo non eſt validum votum, quo remedium illius mali, ad tale medium determinatur, & ponitur obſtaculum Spiritui ſancto, ne perfectioribus mediis poſſit malum illud impedire. Confirmatur primò, quia intendere actum matrimonij propter fornicationem in ſe ipſo vitandam, eſt peccatum ſaltem veniale, teſte D.Thoma, in 4. diſt.31 q.2.a.2.ad 2. ergo ex hoc fine nõ poteſt fieri matrimonium materia voti. Confirmatur ſecundo

Intendere actum matrimonij ad fornicationẽ in ſeipſo vitãdã ſaltẽ eſt p.c-catum veniale. *D.Thom.*

 quia

quia non obſtante tali voto, poteſt homo fragilis ingredi religionem, ergo ſignum eſt huiuſmodi votum fuiſſe inualidum.

12. Reſolutio dubij.

Nihilominùs admittenda videtur exceptio, dummodò & occurrens neceſſitas, & modus obligationis voti conuenienter explicetur. Aſſero ergo in primis non obſtante tali voto, & neceſſitate, ferè ſemper eſſe licitum illi, qui tale votum emiſit, ingredi religionem, & tentare alia media, quibus iuuetur ad obſeruandam continentiam, atque ita omittere, vel ſuſpendere talis voti executionem. *Licitum eſt illi, qui tale votum emiſit ingredi religionem.* Hoc probat fundamentum ſecundæ ſententiæ, quia Deus non permittit aliquem tentari ſupra id quod poteſt, neque negat auxilium facienti, quod in ſe eſt, & oranti, ſicut oportet, ergo ſi talis homo velit confidere de diuina gratia, & proponere cooperari illi, vel aſſumendo ſtatum, quo paulatim ad perfectionem aſcendat, vel ſaltem quantum neceſſarium ſit ad vincendam fragilitatem ſuam, & continentiam ſeruandam, non eſt obligandus ad matrimonium contrahendum: nam hoc iam eſſet ponere obicem diuinæ gratiæ, quòd per votum fieri non poteſt.

13. Satisfit rationibus prioris ſententiæ.

Neque contra hanc partem procedunt rationes prioris ſententiæ: quia tunc non ſolùm in generali, ſed etiam huic perſonæ in particulari meliùs eſt, non contrahere matrimonium, ſed perfectiori modo vincere fragilitatem ſuam. Nec ſententia Pauli in eo caſu rectè applicatur: nam Paulus non dixit, *Melius eſt nubere, quàm ſe ipſum vincere, & contra ſe pugnare per alia media diuinæ gratiæ*, ſed *quàm vri*, id eſt, quàm ex propria fragilitate cadere in peccatum, ſeu tentationi ſuccumbere. Vnde ſenſus illius ſententiæ eſt, quaſi compoſitus (vt ita dicam) ſcilicet, mulieri, quæ propter fragilitatem ſuam non decernit facere, quod in ſe eſt, vt continentiam ſeruet, meliùs eſt nubere, quàm vri: ſic enim proximè præmiſerat. *Quod ſi non continent, nubant.* Dixi autem ferè ſemper, quia ſi talis eſſet conditio perſonæ, vt moraliter loquendo iudicaretur prudenter, eſſe illi meliùs, & ſecuriùs nubere, quàm religionem ingredi, vel aliter conari ad ſeruandam caſtitatem, tunc votum determinatè obligaret ad matrimonium contrahendum, vt iam dicam.

14. 2. Aſſertio. Votum de matrimonio contrahendo in ſecundo caſu validũ.

Aſſero ergo ſecundò, in caſu illo neceſſitatis votum de matrimonio contrahendo validum eſſe, non tamen ſemper eodem modo obligare. Priorem partem probant rectè argumenta primæ ſententiæ. Secunda explicatur, quia tunc matrimonium non propter ſe promittitur, ſed vt medicina, & remedium, in tali articulo neceſſitatis. Poteſt autem hæc neceſſitas eſſe varia, ergo & modus obligationis poteſt eſſe multiplex. Probatur minor, quia fieri poteſt, vt omnibus penſatis, tale remedium cenſeatur ſimpliciter neceſſarium huic perſonæ, vel ſaltem vtilius, quàm ſtatus religionis, vel quàm alia remedia. Et tunc votum abſolutè, & definitè obligabit ad matrimonium, quia de illo factum eſt ſub ratione Deo grata, & commutatio illius remedij in alia, non eſt in melius reſpectu talis perſonæ, ergo obligat determinatè ad illud, de quo factum eſt. Secundò, poteſt illud medium matrimonij eſſe aptum ad vitandum periculum, non tamen ſimpliciter neceſſarium, neque optimum, quia meliùs per religionis ſtatum, vel aliam vitæ mutationem fiet, & tunc votum non obligabit præcisè ad matrimonium contrahendum. Non tamen propterea erit nullum, ſed obligabit ad matrimonium ſaltem ſub ea conditione, niſi velit vouens per religionis ingreſſum, vel aliud ſimile, vitare periculum, in quo verſatur.

15. Explicatur ſenſus illius.

Iam enim ſuprà dictum eſt, non eſſe hanc conditionem contra obligationem voti, imò eſſe incluſam ferè in omni voto. Atque in hoc ſenſu procedit prior opinio, & exceptio poſita. Nam ſi quis ſolutus matrimonio, longo tempore expertus ſit fragilitatem ſuam, vel longam conſuetudinem cum concubina, à qua difficillimè dimoueri poſſit, & ideò voueat vxorem ducere: ex vi illius voti obligatus manet ad adhibendum remedium illi infirmitati, ſaltem per matrimonium carnale, quia tunc illi hoc meliùs eſt, quàm ſolutus manere, ſicut antea erat, & quoad hoc obligatur ad matrimonium, comparatione facta ad carentiam eius, ſeu ad ſtatum anteriorem. Quia verò matrimonium tunc ſolùm vouetur vt remedium, ſi aliud excellentius adhiberi poſſit, vt eſt religio, nunquam illud ita excluditur, quin poſſit vouens illud adhibere, ſi velit. *Ad frænandam libidinẽ remediũ ſalubrius eſt ingredi religionẽ, quàm matrimoniũ contrahere.* Imò ſi prudenter rem conſiderando, cenſeatur ſufficere ſtatus ordinis ſacri, vel votum ſimplex caſtitatis, cum aliis ſpiritualibus remediis, non exiſtimo eſſe neceſſarium commutare votum matrimonij, in religionem, ſed in alia etiam remedia ſpiritualia mutari poſſe.

16. Satisfit argumentis poſterioris ſententiæ.

Ad argumenta autem poſterioris ſententię, quatenus priori ſic declaratæ repugnant, facilè eſt reſpondere. Ad primum dicitur, licèt matrimonium impediat perfectiorem ſtatum, tamen in eo caſu reſpectu talis perſonæ, non impedit id, quod eſt illi melius. Nam ſi matrimonium cenſetur ſimpliciter neceſſarium, vel vtilius, ad impedienda maiora mala, illud tunc eſt melius: ſi verò cenſetur vtile, & non optimum, tunc licèt votum obliget ad matrimonium, non tamen excluditur optio eligendi melius remedium. Sicut ſi quis in eo caſu explicite voueret cum hac diſiunctione intra certum tempus, *vel ducere concubinam, vel ingredi religionem*, ſine dubio obligaretur; in eumdem autem ſenſum redit votum illud matrimonij, vt declaratum eſt. Ad primam confirmationem dico, nullum peccatum eſſe vti matrimonio, propter vitandam fornicationem, maxime quando tentatio vrget, & eſt moralis neceſſitas, vel ſaltem vtilitas, quia finis ille non eſt malus, ſed bonus, & medium ſecundùm ſe non eſt malum, cùm ſit vſus legitimi coniugij. Sententia autem illa D. Thomæ, in 4. vel non eſt admittenda, vel ad ſummum habebit locum, quando ſine neceſſitate vult quis delectatione illius actus gaudere illo titulo, qui tunc eſt fictus, & non verus, de quo in ſuo loco, Deo dante, dicemus. *D. Thom. Explicatur ſententia B. Thomæ ſuprà poſita.* Ad ſecundam confirmationem iam reſponſum eſt, & antecedens non eſſe ſemper verum, & conſequentiam non eſſe bonam; nam licet votum obliget, relinquit optionem melioris boni, quam eſſe ſententiam omnium, dixit Nauarrus, cap. 12. num. 53. cum Tabiena *Votum*, 1. num. vlt. qui id ſumpſit ex Antonino 2. part. tit. 11. capit. 2. Notab. 4. & ita eſt etiam intelligendus Paludanus in 4. diſtinct. 38. q. 1. num. 29. vt indicauit etiam Syluester, *Votum*, 1. quæſt. 4. *Nauarr. Tabien. Anton. Palud. Syluest.*

17. 2. Exceptio.

Secunda exceptio adhiberi ſolet, ſi votum ducendi aliquam in matrimonium, fiat intuitu miſericordiæ, & pietatis, ac ſubinde in obſequium Dei. Vt cùm quis vouet ducere meretricem, vt eam liberet ab illo malo ſtatu, vel virginem pauperem, cuius integritas periclitatur, vt ei ſubueniat, &c. Ita tenet Henriquez lib. 11. de matrimonio, cap. 6. n. 5. dicens, ſi votum ſit publicum, poſſe Epiſcopum compellere promittentem ad votum implendum. *Quãdo quis vouet ducere meretricẽ vel pauperem virginẽ votum valet.*

Item

Philiar. Item Philiar. de Officiis Sacerdot. tom. 1. part. 2. lib. 3. cap. 17. num. 3. Hanc verò ſententiam, vt veriſimilis ſit, in hoc ſenſu intelligendam eſſe cenſeo, ſcilicet, vt tale votum non obliget ſimpliciter ad exercitium talis actus, ſed ad ſpecificationem, (vt ſic dicam) ſeu ad terminationem eius quoad talem perſonam, vel quoad talem perſonæ conditionem: ita vt votum non includat ſimul, & abſolutè hæc duo, voueo ducere vxorem, & voueo ducere iſtam pauperem, vel indigentem hoc remedio, &c. ſed ſolùm vt per modum vnius conditionalis voti obliget ad ducendam pauperem, ſi vxorem accepturus ſit.

18. *Armil.* Et in hoc ſenſu videtur intellexiſſe hanc ſententiam Armilla verb. *Votum*, num 22. vbi ſentit poſſe eum, qui habet votum ducendi pauperem, vouere religionem, & quando iam habet hæc duo vota incompoſſibilia, (vt ipſe loquitur) teneri ad ſeruandum votum religionis, tanquam perfectius. Vbi clarè ſupponit, primum votum eſſe validum, & nihilominùs non impedire valorem ſecundi, nec ingreſſum religionis: ergo ſignum eſt primum votum non obligare abſolutè ad exercitiū actus, aliàs obligaret tunc ad non ingrediendam religionē. Atque hæc eſt ratio à priori huius partis, quia votum illud etiam factum ſub titulo pietatis, ſi obligaret abſolutè ad exercitium eſſet impeditiuum maioris boni, ſcilicet altioris ſtatus perfectionis: ergo non poteſt ſic obligare, quia matrimonium etiam ſpectatum vt pium opus, eſt minus bonum, quàm religio.

Matrimoniū ſpectatū vt pium opus, eſt minus bonū quam religio.

19. Cōfirmatur amplius. Imò addo, rationem hanc non ſolùm conuincere, tale votum matrimonij non ſolùm non obligare abſolutè ad exercitium, compatione ſtatus religioſi, ſed etiam reſpectu cælibatus, in quocumque continentiæ gradu, quia cælibatus ſimpliciter eſt melior, quàm matrimonium etiam vt pium opus. Quia matrimonium vt ſic, facit deſcendere hominem à perfectione continentiæ, & hoc damnum non compenſatur ſolo illo motiuo pietatis, & ideò ſemper tale votum eſt de bono minori, impediente tranſitum ad melius, vel priuans meliori ſtatu, & ideò ſub ea ratione obligare non poteſt. Vnde licèt votum ſit publicum, non poterit quis cogi ad illud implendum poſitiuè (vt ſi dicam) id eſt, cogendo illum ad ducendam vxorem, ſed negatiuè poterit cogi ad non ducendam aliam, vel ad non ducendam diuitem, iuxta exigentiam voti, ſeu quod idem eſt, poterit cogi ſub conditione, vt ſi velit ducere aliquam, talem aſſumat, & non aliam.

Cælibatus ſimpliciter eſt melior quàm matrimoniū etiā vt piū opus.

20. Vt improbetur hæc ſententia. Hæc autem ſententia etiam in hoc ſenſu, & quoad obligationem illam conditionatam improbatur ab aliquibus, quia ille, qui ſic vouit, non vouit conditionaliter, nec intendit ſe obligare ſub conditione, *ſi ducturus ſim, hanc accipiam*, ſed abſolutè, & per modum vnius vouit, hanc pauperem ducere, vel quid ſimile, ſed hoc votum abſolutum eſt de materia indebita, & incapaci obligationis: ergo ad nihil obligat. Item non obligat abſolutè: ergo nec ſub conditione, quia actus agentium non operantur, vltra intentionem eorum: ille autem non habuit intentionem ſe obligandi ſub conditione; ergo. Vnde in præſenti habet locum illa ratio, quòd ille non ſe obligauit, vt voluit, quia non potuit, nec ſe obligauit, vt potuit; quia noluit.

21. Sed ſtatuitur tanquā vera. Sed nihilominùs ſententia illa, quoad hanc partem, mihi probanda videtur. Primò, quia ſic vouens intendit ſe obligare ad opus illud pietatis, quantùm poteſt; ergo ſi non poteſt obligari abſolutè ad exercitium actus, obligabitur ſaltem ad determinationem, ſeu ſpecificationem eius. Nam in

A votis, ſicut in iuramentis, locum habet illa regula, *ſi non valet, quod ago, vt ago; valeat, vt valere poteſt.* Secundò, quia qui vouet impoſſibile, complectens aliquid poſſibile, obligatur ad id, quod poteſt, licèt non obligetur ad id, quod non poteſt, & (vt ſtatim dicam capite ſequēti) qui vouet licitum cum modo illicito, obligatur ad licitum, excluſo modo illicito, ſaltem quando modus non eſt præcipua ratio vouendi: ergo in præſenti, qui vouet tale opus pietatis, obligatur ad illud modo licito, & poſſibili, licèt non obligetur ad id, quod ſub voti obligationem cadere non poteſt. Tertiò, quando aliquis vouet aliquod minus bonum, per ſe, & ſimpliciter, obligatur ad illud, ſub tali conditione ſubintellecta, vt liceat tranſire ad melius, ſed hoc votum eſt de opere pieta-
B tis: ergo obligat ſub ſimili conditione. Quantum ad maiorem argumenti, cōmunis ſententia eſt, vt paulò ante dixi, & ex dictis in cap. 6. & 7. eſt manifeſta.

Regula cōmunis votis, & iuramētis.

Vouens licitum cū modo illicito, obligatur ad licitum.

22. Obiectio. Dices; illud principium intelligi, quando minus bonum non præcludit viam ad bonum perfectius: matrimonium autem præcludere hanc viam. Sed contrà: nam propterea dicimus, non obligare tale votum ad exercendum actum matrimonij, ſed obligare ad pietatem matrimonij, ſi fiat, & tunc non præcluditur via, perfectiori operi ratione voti, ſed ex propria voluntate ducendi vxorem, & illa ſuppoſita, obligat votum ad exequendam illam voluntatem, titulo pietatis. Vnde argumentor quartò: quòd ſi quis explicitè voueret, *voueo, quòd ſi decreuero ducere vxorem, pauperem ducam, vt illius miſeriam*
C *ſublenem*, votum obligaret, ſed hæc conditio tacitè ineſt in voto illo facto in forma abſoluta. Nec refert, quòd fortaſſe ille dum vouit, non cogitauit de conditione, vel quòd fortè voluit obligari abſolutè ad totum actum. Quia hic error non obſtat, quominùs conditio ipſa ibi claudatur, nec etiam excludit generalem intentionem ſe obligandi ad illud opus pietatis, eo modo quo poteſt. Denique *vtile, per inutile non vitiatur*, & ideò licèt non tenuerit illa intentio quoad inutile, tenere debuit quoad id, in quo vtilis eſſe potuit. Et per hæc, ſatis reſponſum eſt ad rationem in oppoſitum. Nam licèt votum ſit vnum, interpretandum eſt in ſenſu poſſibili, & intento ex vi motiui, ſecluſo priuato errore, quia non minuebat, ſed augebat voluntatem ſe
D obligandi ad id, quod eſt poſſibile, ſeu magis conueniens, vt ſuprà explicatum eſt.

Præcluditur.

Cōditio etiā ſupra dicta in hoc voto intelligitur.

23. Concluditur reſolutio. Tandem ex his, quæ de matrimonio diximus, conſtat quid dicendum ſit de voto aſſumēdi quemcumque ſtatum pium, vel aliquem ſtatum inferiorem, impedientem perfectiorem, ſolùm quaſi actualiter: non tamen inhabilitando ad illum. Dicendum eſt, quando in illo ſtatu inferiori eſt aliquid pietatis, eleuans hominem aliquo modo vltra ſtatum communem, votum obligare ad illum ſtatum abſolutè, & per ſe ſpectatum, non ablata libertate tranſeundi ad meliorem. Hoc conſtat euidenter ex regula poſita ſuprà, & quia, tunc illud votum ſimpliciter, eſt de meliori bono, ſi ita accipiatur, & non aliter. Exempla ſunt: Si quis voueat in-
E gredi laxiorem religionem, ſimpliciter obligatur, quia licèt ingrediendo illam, omittere videatur perfectiorem, licitum erit illi implere votum in religione perfectiori, & poſteà etiam licitus eſt tranſitus, per ſe loquendo: & ſecluſa Eccleſiæ prohibitione, & quoad hoc, non eſt illa immobilitas in ſtatu religioſo, quæ eſt in matrimonio. Item, ſi quis vouit perpetuò ſeruire hoſpitali, obligatur, poteſt tamen fieri religioſus, ſi velit, & ſic de aliis, quæ ex dictis ſatis patent.

Quando aliquis ſtatum inferiorem vouit, non impeditur aſcendere ad ſuperiorem.

CAPVT

CAPVT X.

Vtrùm obiectum includens bonum, & malum, poſſit eſſe materia capax voti, ita vt votum de illo factum, ad aliquid obliget?

1. Explicatur ſenſus quæſtionis.

DVobus modis intelligi poteſt obiectum voti malum, & bonum includere: vno modo, in actu, alio modo in potentia. Actu dico includere, quando materia ipſa, quæ per votum determinatur, actu conſtat ex bono, & malo, vt ſi quis voueat dare pauperibus in eleemoſynam mille aureos, quos partim iuſtè, partim iniuſtè lucratus eſt, vel ſi quis voueat nudus peregrinari. Potentia verò dico includere, quando materia voti eſt aliquod generale obiectum, ſub quo bonæ, & malæ operationes contineri poſſunt; quas includit per modum totius potentialis continentis partes ſubiectiuas, vt ſi quis voueat eleemoſynam facere ex lucro ſimpliciter, & abſolutè, cùm lucrum ſub ſe iuſtum, & iniuſtum ſimul comprehendat, vel ſi quis promittat obedire alicui, nihil ampliùs determinando. Iuxta hos ergo duos modos, duæ regulæ conſtitui poſſunt.

2. Regula prima de obligatione voti in materia, partim praua, partim honeſta.

Prima regula eſt. Quando materia voti aliquid bonum, & aliquid malum actu includit, votum obligat ad id, quod eſt bonum, ſecluſa malitia, niſi principalis ratio vouendi fuerit prauitas materiæ, ſeu turpe motiuum, vel niſi de intentione vouentis conſtet fuiſſe non obligari ad vnam partem ſine connexione alterius, vel quaſi ſub conditione illius. Tota hæc aſſertio explicanda eſt iuxta dicta cap. 2. & 4. quibus nihil ferè addendum occurrit, quia eadem eſt ratio de bono, & malo, quæ de poſſibili, & impoſſibili. Nam (vt ibi etiam notaui) malum reputari poteſt impoſſibile in ordine ad votum, quia eſt incapax obligationis: ſub malo autem nunc comprehendimus quidquid indecens eſt, vel inutile, ac improportionatum ad cultum Dei, quia hoc totum eſt impertinens ad votum, ſi re vera tale ſit, & tale permaneat, vt adiungitur, ſeu miſcetur in materia voti. Interdum enim conditio materiæ non eſt per ſe mala moraliter, nec prohibita, ſed videtur impertinens ſi per ſe ſpectetur: & nihilominus in particulari conſiderata, ſæpe non inuenitur impertinens, nec reiicienda.

Malum reputari poteſt impoſſibile in ordine ad votum.

3. *Nauarr.* Peregrinãdi votum nudo corpore nullum eſt.

Exemplum ſit in voto peregrinandi nudus. De quo voto dixit Nauarrus cap. 12. n. 137. non obligare, quia eſt inhoneſtum, & poſſet valetudini maximè officere, præſertim in hyeme. Quod ad ſummum poteſt intelligi de illo voto, quantùm ad circunſtantiam nuditatis: nam quoad ſubſtantiam peregrinationis ſine dubio eſt validum, vt idem Nauarrus in aliis exemplis ſtatim docet, n. 43. de quibus eſt eadem ratio, & ita expoſuit Emanuel Rodriguez 2. part. Summ. cap. 92. num. 1. vbi etiam ait votum eundi Romam tranſeundo per Alpes tempore hyemis nudum, non obligare quoad talem circunſtantiam. At verò Antoninus, d. tit. 11. cap. 1. §. 3. non audet dicere eſſe nullum tale votum, ſed non eſſe multùm condemnabile, & eſſe in aliud commutandum, *Auctoritate*, inquit, *Superioris*. Quod erit verum, niſi vel impotentiam claram, vel turpitudinem, aut inhoneſtatem contineat. Cenſebitur autem continere impotentiam, ſi credatur futura conditio valdè nociua ſaluti: turpis verò, quando maniſeſtè eſt contra honeſtatem, vt ſi eſſet de totius corporis nuditate, ſine diſcrimine partium. Et tunc intelligere non tenere conditionem quoad inho-

Eman. Rodr.

Anton.

A neſta; ſeruari autem debere quoad nuditatem poſſibilem, & honeſtam, quæ ad humiliationem, vel macerationem corporis deſeruiret, vt in hac ciuitate, homines cuiuſdam populi quotannis in proceſſione veniunt nudi quoad totam ſuperiorem partem corporis, quod nec indecens, nec à religione alienum reputatur: nam ad oſtenſionem humilitatis, & corporum macerationem, & ad populi deuotionem deſeruire poteſt.

Ruſtici quidã nudi quo ad paitẽ ſuperioré Conimbricã veniunt peregrinationis cauſa.

Secunda regula eſt, quando materia voti eſt commune aliquod obiectum ſub ſe continens actiones licitas, & illicitas, votum obligat ad licitas, & non ad alias, & ex natura ſua, talem determinationem includit. Eſt communis regula, de qua videri poſſunt Richardus in 4. d. 38. art. 9. quæſt. 3. & Ioan. de
B Cap. tract. in quodam tract. de Matrimon. num. 54. in tom. 9. Ratio eſt, quia illa materia diuiſibilis eſt, nulla enim inter partes eſt connexio, niſi fingatur eſſe in intentione vouentis, quod accidẽtarium eſt, & vix poteſt contingere in hoc genere materiæ, ergo generalis indifferentia materiæ non obſtat, quin determinanda ſit ad partem licitam, & capacem obligationis. Nam licèt votum in generali fiat, obligare debet ad particularia, ergo ad illa, quæ ſunt capacia obligationis. Vnde licet addatur diſtributio, vt in illo exemplo de voto faciendi eleemoſynam ex omni lucro intelligeretur fieri de iuſto, & non de iniuſto, vt per ſe notum eſt ex conditione materiæ. Et licèt per errorem vouens intenderet ſe obligare ad omnia, id non obſtaret, quominùs in re ipſa
C maneret obligatus ad ea, quæ capacia ſunt obligationis, & non ad alia, quia ſeparabilia ſunt. Nec in hoc relinquitur ratio difficultatis ex ſuprà dictis.

4. 2. Regula. Votũ commune obligat ad actiones licitas, nõ illicitas.

De voto Iephte breuis digreſſio, Iudic. 11.

5. *Iudic. 11.*

SOlùm occurrit hîc tractanda difficultas de voto Iephte, quam omnes Doctores in hac materia attingunt, & ſumitur ex Iudic. 11. Vbi legimus de Iephte, *Votum vouit domino dicens, ſi tradideris filios Ammon in manu mea, quicumque primus fuerit egreſſus de foribus domus meæ, mihíque occurrerit reuertenti cum pace à filiis Ammon, eum holocauſtum offeram Domino.* Et poſteà refertur illi primũ occurriſſe vnigenitam
D filiam, cui ille dixit poſt alia, *Aperui os meum Domino, & aliud facere non potero.* Et tandem ſubditur, *Fecit ei ſicut vouerat.* Illud ergo votum de ſe indifferens erat, quaſi potentialiter, & poſtea caſu determinatum eſt ad actionem iniuſtam, & nihilominùs tanquam obligans impletum eſt, quod apertè eſt contra regulam poſitam. Circa hoc ergo votum primò factum ipſum, & poſtea ius expendendum eſt.

Votũ Iephte quale fuerit.

6. Expenditur votũ Iephte quoad executioné eius.

Circa factum poteſt primò dubitari, an Iephte verè ſacrificauerit filiam ſuam, illam corporaliter occidendo. Multi enim negant Iephte interfeciſſe filiam, quia Scriptura hoc non exprimit, ſed priùs dicit vouiſſe Iephte offerre id in holocauſtum Domino, quod primò ſibi occurreret, &c. Deinde verò ſubiungit cùm filia vnigenita ei occurriſſet, *feciſſe ei*
E *ſicut vouerat, quæ ignorabat virum.* Solùm ergo ex his colligitur obtuliſſe illam in holocauſtum, hinc autem non ſequitur eam occidiſſe. Nam rationalis creatura poteſt aliter in holocauſtum offerri, quàm per interfectionem, & materialem combuſtionem, nimirum per abſtractionem ab omnibus terrenis curis, & oblationem, ac traditionem eius in ſolius Dei cultum perpetuum. Sic enim hodie virgines quę Deo conſecrantur per votum, vel profeſſionem religionis, dicuntur ſe offerre Deo in holocauſtum. Ita

Lyra. *Vatabl.* Ita expoſuit Lyra ibi,& ſequitur Vatablus. Adducítque Lyra illud Leuit.vlt.vbi non ſolùm res aliæ, ſed homines conſecrari dicuntur Deo,quando eius cultui dicantur,quamuis non interficiantur.Et ibidem ſubditur : *Omne, quod Domino conſecratur, ſiue homo fuerit, ſiue animal, ſiue ager,non vendetur, neque redimi poterit. Quidquid ſemel fuerit conſecratum, Sanctum Sanctorum erit Domino, & omnis conſecratio, quæ offertur ab homine, non redimetur, ſed morte morietur.* Homo ergo conſecratus Domino dicitur etiam *morte mori*,non quidem naturali, vt conſtat, ſed ciuili,quia redimi non poteſt, nec ab eo munere ſeparari, ergo & filia Iephte poteſt hac ratione dici in holocauſtum oblata.

7. *Iephte non immolauit filiam ſicut vouerat.* Poſſumúſque expoſitionem cõfirmare, quia hoc modo euitantur multa incommoda, quæ in illa hiſtoria aliter intellecta occurrunt : & aliunde nulla vis infertur literæ, quia illa ſignificatio holocauſti vſitata eſt,& videtur poſſe ſumi ex eadem hiſtoria. Refertur enim ibi,filiam Iephte deploraſſe virginitatem ſuam;non autem vitam,aut mortem ; ergo ſignum eſt,patrem non decreuiſſe illam occidere,ſed ſolùm ita Deo dicare, vt perpetuam virginitatem conſeruaret,quam ipſa deplorabat, quia eo tempore id non erat in vſu, & pro ignominia quadam habebatur. Vnde poſt illa verba : *Et fecit ei ſicut vouerat*, ſtatim ſubditur : *Quæ ignorabat virum*, quaſi hoc fuerit conſecutum ex illa oblatione.

8. *Iephte filiã ſacrificatur, corporaliter interficiẽdo.* *Athanaſ.* *Auguſt.* *Hieron.* Nihilominùs aſſerendum eſt, Iephte ſacrificaſſe filiam ſuam,interficiendo illam corporaliter. Hæc eſt communis ſententia Patrum, Athanaſij in Synopſi Scripturæ lib.8.Auguſtini quæſt.49.in Iudic. vbi ex profeſſo reprobat illam Lyrani interpretationem, & Hieronymi lib.1. contra Iouin. parum ante medium ſignificat,hanc fuiſſe communem intelligentiam Hebręorum,à quibus propterea dicit, reprehendi ſolitum Iephte voti temerarij. Nam ſi canis, inquiunt,occurriſſet, ſi aſinus, quid faceret? Et ſubiungit : *Ex quo volunt diſpenſatione Dei eſſe factum,vt qui imperfectè vouerat,errorem voti in filiæ morte ſentiret.* *Ioſeph.* Aſtipulatur huic ſententiæ Ioſeph. lib.5. cap 9. *Pater mactatum holocauſtoma obtulit, neque legitimum,neque Deo gratum ſacrum faciens.* Eandem ſententiam vt claram ſupponit Theodoretus q. vlt. in lib.Iudic.Idem Anſelmus ad Heb.11. & plures Patres ſtatim referemus. Conſentiúntque Scholaſtici *Anſel.* *D.Thom.* *Victor.* cum D.Thoma quæſt.88. art.2. ad 2. Victoria Relect.de Temperantia num.7.Arboreus lib.9. Theoſophiæ cap.7. Probatúrque ex proprietate illorum verborum,*Eum in holocauſtum offeram Domino :* nam hoc non dicitur propriè niſi de ſacrificio per corporalem occiſionem. Maximè quando illa verba ad cætera animalia generalia ſunt : quia alia animalia non ſolebant in holocauſtum offerri, niſi per realem mortem.

9. *Obiectio.* Dicet verò aliquis verba illa : *Quod mihi occurrerit,&c.offeram tibi in holocauſtum*, dicta eſſe à Iephte in generali,& cum diſtributione accommoda,concipiendo in intentione, ſi fuerit animal aptum ad ſacrificium cruentum, offeram in corporale holocauſtum : ſi homo in ſpirituale, ſi inferius animal ineptum ad ſacrificium,rediman illud, & pretium offeram Domino. Sícque reſponderi etiam poſſet, ad reprehenſionem,& interrogationem Iudęorum, ex Hieronymo relatam. Nam difficile creditu eſt, virum in lege Dei inſtructum tanta ignorantia laboraſſe,vt alia mente indiſcretè voueret, & incredibilius eſt virum ſanctum temerè id feciſſe. Maximè cum ibi ſcriptum ſit, *factum eſſe ſuper Iephte ſpiritum Domini.*

A Sed in hac interpretatione non euitatur improprietas verborum, quæ admittenda nõ eſt ſine magna ratione, vel auctoritate. Et præterea augetur difficultas dicendo, idem verbum *offeram in holocauſtum* accipi in communi, & indifferenter ad proprium, & improprium holocauſtum. Et ideo Vatablus ſic legit,& transfert verba illius voti:*Quodcumque occurrerit,&c. Domini erit, ſacrificabóque illud holocauſtum.*Et ait votum fuiſſe diſiunctiuum, ſcilicet,quod occurrerit, vel erit Dei, id eſt, perpetuò dicabitur, & ſeruiet Domino, aut ſacrificabo illud, vtique iuxta rei occurrentis conditionem.Sed verbum illud, *Domini erit*, non eſt in vulgata, & licèt in Septuaginta habeatur,legitur copulatiuè, *& erit Domino,& offeram eum holocauſtum.* Quæ verba non B poſſunt ſub diſiunctione exponi, nec diuerſis rebus attribui,nam planè referuntur ad quancumque rem primo occurrentem. 10. *Reſpondetur obiectioni.* *Vatabl.*

11. Quapropter Lyra ibi fatetur, Iephte feciſſe votum intentione realiter occidendi,quod primo occurreret, & ita etiam circa filiam facere decreuiſſe in principio, poſtea verò admonitum à Sapientibus Hebræorum mutaſſe ſententiam, contentúmque fuiſſe ſpirituali holocauſto. At hoc diuinare eſt ſine fundamento, & contra vim verborum ſequentium.*Et fecit ei ſicut vouit.* Si ergo vouit holocauſtum verum, & cruentum, hoc in ea perfecit. Accedit, quod in fine capitis dicitur, conſuetudine introductum fuiſſe, vt ſingulis annis filiæ Iſraël C plangerent filiam Iephte, tanquam re vera mortuam, & occiſam. At Vatablus ſic legit verba illa: *Facta eſt conſuetudo in Iſraël, vt annua vice venerint filiæ Iſraël, vt differerent cũ filia Iephte.*Ex qua lectione probatur contrarium:nã exponit, vt differerent, id eſt, vt loquerentur cum illa, vel conſolarentur illam.Sed illa lectio repugnat vulgatæ,& Septuaginta : & ideò illam non recepimus. Denique in eo tempore, virginitas non erat in vſu, nec in eo pretio habebatur,vt propter illius obſeruationem,aut conſecrationem ad illam obſeruandam filia Iephte dici potuerit in holocauſtum oblata. Quin potiùs ideo dicetur deploraſſe virginitatem ſuam, quia ſine filiis decedebat, quaſi de hoc grauiùs, quàm de D ipſa morte doleret. *Iephte re vera filiam occidit.* *Virginitas eo tempore in pretio nõ habebatur,*

12. *Votũ Iephte, ſecundum ſe impium fuit.* Hoc ergo facto ſuppoſito, de iure inquirendum eſt,quod inquiri poteſt, vel ſecundum ſe,vel in ordine ad talem perſonam. Conſiderando ergo rem ſecundum ſe,certum eſt, votum in eo ſenſu factum fuiſſe temerarium,& talem eius executionem fuiſſe impiam. Primum patet, quia tale votum non erat de re neceſſariò bona, ſed multis periculis expoſita : ergo factum cum illa voluntate temerarium fuit. Secundum autem per ſe notum eſt, quia factum illud contra legem naturalem erat, & contra legem ſcriptam Exod.20. de non interficiendo innocente.Quæ procedit,& obligat, etiam titulo religionis, & voti, quia pater non eſt dominus vitæ filiæ, vt illam vouere, aut ſacrificare poſſit. Vnde E talia ſacrificia ſemper impia habita ſunt, vt latè Clemens Alexandrinus Orat. adhort. ad Gent. vbi Gentianus Heruetus §. *Age vero* litera E. aduertit, mirum non eſſe, Gentiles in eo fuiſſe errore, cum Iephte legatur ſuam filiam ſacrificaſſe. Atque hoc modo tam de voto illo, quàm de eius executione Patres ſentiunt. *Exod.20.* *Pater nõ eſt Dominus vitæ filiæ.* *Clemens Alexand.* *Gentian. Heruet.*

13. *An Iephte in vouendo & implẽdo voto excuſari poſſit à culpa.* Quæri verò tandem poteſt, an Iephte excuſari poſſit à culpa,tam in vouendo, quàm in adimplendo tale votum.Videtur enim hoc neceſſarium,quia Paulus ad Heb.11. inter inſignes Sanctos illum refert.Reſpõderi poteſt,etiam ibi numerare Dauid,& alios,

alios, qui aliquando grauiter peccarunt, & nihilominùs ſancti ſunt, quia condignam egerunt pœnitentiam, quod etiam D.Thomas hic de Iephte reſpondet. Contra hoc verò obſtant duo. Primum, quod in viris ſanctis, quando Scriptura narrat culpam, narrat etiam pœnitentiam: nullibi autem meminit pœnitentiæ Iephte, ergo nec factum illud vt culpam narrauit. Secundum, quia Scriptura nõ narrat illud vt peccatum, ſed potiùs vt opus egregium Spiritu Dei factum, quod ſignificant illa verba. *Factus eſt ergo ſuper Iephte Spiritus Domini, & votum vouit, &c.* Propter quod Auguſtinus lib. 1. de Ciuit. cap. 21. *Merito*, inquit, *quæritur, vtrum pro iuſſu Dei ſit habendum, quod Iephte filiam, quæ patri occurrit, occidit?* Vnde infrà optima intentio eius illis verbis declaratur: *Aperui os meum ad Dominum, & aliud facere non potero.* Quocirca D.Hieronymus Epiſt. 34. quæ eſt conſolatio ad Iulianum, tantùm abeſt, vt ſentiat, Iephte in eo facto peccaſſe, vt potiùs dicat, eam ob rem ab Apoſtolo inter Sanctos numerari. *Iephte*, inquit, *obtulit virginem filiam, & idcircò enumeratione Sanctorum ab Apoſtolo ponitur.* Quod etiam habetur in Iuſtin. quæſt. 99. ad Gent. & confirmatur: nam ſi peccauit, vel per malitiam, vel ignorantiam peccauit. Primum apertè repugnat textui Scripturæ, vt patet ex verbis adductis. Secundum autem non eſt veriſimile, quia res videbatur per ſe ſatis clara.

(Margin: *D.Thom.* — *Auguſt.* — *Hieron.*)

14. *D.Thom.* Iephte in hoc facto peccauit.

Nihilominùs D. Thomas ſuprà ſentit Iephte peccaſſe, nec eſſe, cur excuſetur; quia licèt fuerit Sanctus, potuit aliquando delinquere, maximè per ignorantiam culpabilem, & poſtea ſui delicti pœnitentiam agere. Tribuit D. Thomas ſententiam hanc Hieronymo, ex quo hæc verba refert: *In vouendo fiat ſtultus, quia diſcretionem non habuit, & in reddendo impius.* Quæ verba formaliter non inuenio in Hieronymo: ſed ſumi poſſunt ex d. libr. 1. contra Iouinia. Vbi refert ſimilem Hebræorum ſententiam, quam non reiicit. In caput autem 7. Hieremiæ circa finem ſic loquitur; *Quod ſi Iephte obtulit filiam ſuam Virginem Deo, non ſacrificium placet, ſed animus offerentis*, vbi nec illum expreſsè accuſat, neque excuſat.

(Margin: Iephte in vouendo fuit ſtultus, in reddẽdo impius.)

15. Auguſtini ſententia de voto Iephte.

Auguſtinus hoc diſputans d. quæſt. 49. in Iudic. nullam huius rei difficultatem intactam reliquit. Et primum probabile cenſet, Iephte directa, & ſpeciali intentione vouiſſe in ſacrificium primum hominem domus ſuæ, qui ſibi occurreret, &c. Acutéque ponderat, non ſolere homini reuertenti domum ſuam cum victoria, obuiam de domo exire pecora, aut alia animalia apta ad holocauſtum, ſed canes, qui blando famulatu ſolent obuiam dominis occurrere, de quibus non potuit Iephte cogitare, quia & vile votum fuiſſet, & de re immunda. Videtur ergo cogitaſſe de hominibus, & ideo non dixit, *Quodcumque*, ſed *Quicumque*, poſtea verò rem in vtramque partem verſans, non ſatis definit alterutram, ſed vt rem vtrimque probabilem, & dubiam relinquere videtur. In lib. autem quæſtionũ vtriuſque teſtamenti, qui Auguſtino tribuitur part. prima quæſt. 34. *Iephte*, inquit, *homo facinoroſus, & improuidus ſtulta deuotione munus Deo promiſit, dicens, Quicumque, &c.* Et infrà *vſque adeo inſenſatus fuit Iephte, vt nec poſtea ſe ſtultè deuouiſſe cognoſceret.* Et poſtea dicit, Deum non iuuiſſe illum in victoria propter ipſius meritum, aut votum, ſed vel propter meritum Abrahæ, vel propter honorem ſuum defendendum contra Allophylos. Sed valdè exceſſit auctor huius libri, & ſine dubio verba illa non ſunt Auguſtini: vbique enim ſe valdè dubium oſtendit

(Margin: Iephte cogitare non potuit ei accurſurũ animal immolandũ.)

A in præſenti quæſtione, & honorabilius loquitur de Iephte, vt viſum eſt.

16. *Chryſoſt.* De voto Iephte Chryſoſtomi ſententia.

Chryſoſtomus etiam tom. 1. Sermone ſpeciali de hac hiſtoria, nullam de hac re mouens quæſtionem, nobis in exemplum proponit Iephte, non quidem in vouendo illo modo, ſed in ſacrificando filiam iuxta moralem ſenſum, id eſt, animã noſtram: vnde laudat intentionem Iephte, de ipſius verò facto nihil ibi dicit. In Hom. autem 10. ad Roma. de inſidiis Dæmonis verba faciens, ait. *Sic & Iephte pietatis, ac Religionis ſpecie perſuaſit, filiam vt immolaret, illegitimúmque ſacrificium offerret.* Et Homil. 14. ad Popul. ante medium damnat factum illud, vt malum, & à Deo dicit fuiſſe permiſſum, non ordinaB tum: in quo ſignificat fuiſſe peccatum. Ambr. item lib. 1. de Offic. cap. vlt. cùm dixiſſet, aliquando eſſe contra officium, promiſſum ſoluere, & Sacramentum cuſtodire, poſuiſſétque exemplum in Herode, ſubdit. *Nam de Iephte quid dicam, qui immolauit filiam, quæ ſibi victoris prima occurrit, quo votum impleret, quod ſpoponderat? Melius fuiſſet nihil tale promittere, quàm promiſſum parricidio ſoluere.* Et lib. 3. cap. 12. *Neque vnquam adducar vt credam, non incautè principem promiſiſſe Iephte, &c.* Et infrà. *Dura promiſſio, acerbior ſolutio.* Subdit verò ſtatim. *Non poſſum accuſare virum, qui neceſſe habuit implere, quæ vouerat, ſed tamen miſerabilis neceſſitas, quæ ſoluitur parricidio: melius eſt non vouere, quàm vouere id, quod ſibi, cui promittitur, nolit exolui.* Cùm ergo ait, *non poſſum accuC ſare, &c.* intelligit, vel quoad intentionem, vel ſuppoſita eius conſcientia erronea. Vnde libro tertio de Virgini. ante medium idem tractans factum, *Quid igitur* (inquit) *hoc probamus? minimè. Sed tamen & ſi parricidium non probo, aduerto præuaricandæ metum, & formidinem ſponſionis.* Et alia, quæ eleganter proſequitur, eiúſque verba vſurpauit Concilium Toletanũ 8. capit. ſecundo, & Anaſtaſius Nicænus libro quæſtionum in Scripturam quæſt. 36. *Quid hoc voto potuerit eſſe magis impium?* Et infrà, *Vicit autem Iephte non propter votum, ſed propter iuſtum Dei iudicium: non enim propter votum malè factum, & oportebat dolere Iſraëlem.* Eandem habet ſententiam Tertullianus lib. 3. Poëmatum contra Marcion. ad finem. Item Abulenſis in cap. 11. Iudic. & D Matth. 14. quæſt. 32. dicit, vouiſſe incautè, credidiſſe autem obligari, & ideo occidiſſe. Idem Carthuſ. Iudic. 11.

(Margin: *Ambroſ.* — *Conc. Tolet.* *Anaſt. Nic.* — *Tertull.* *Abulenſ.*)

17. Proponitur ſententia aſſerens impiũ fuiſſe votum Iephte.

Ratio autem pro hac ſententia eſſe poteſt, quia vel Iephte eſt excuſandus propter ignorantiam, vel propter inſtinctum Spiritus ſancti æquiualentem præcepto. Præter has enim nulla alia ratio excuſationis excogitari poteſt, neque in voto, vt ex dictis conſtat, neque in parricidio, vt per ſe notum eſt ex principiis fidei: neutro autem ex dictis modis excuſari poſſe videtur cum fundamento. De ignorantia patet, quia licèt negare non poſſimus, quin ignorantia laborauerit, credendo ſe obligari tali voto: tamen quod illa fuerit inuincibilis, nec ex Scriptura colligitur, quia nullum ibi eſt de hac re E verbum, aut ſignum, nec ex materia, cùm fuerit de re contraria rationi naturali, & multis præceptis legis veteris, nec ex circumſtantiis perſonæ, aut temporis, quia erat princeps populi, & tenebatur eſſe inſtructus in re tam graui, & licet antea non fuiſſet, potuit interrogari à ſapientibus veritatem, ſaltem ante voti executionem. Reſpondet Ribera in cap. 11. ad Hebr. Iephte laboraſſe inuincibili ignorantia: quia eo tempore non erant res adeò explicatæ, nec erat Propheta, quem conſuleret. Imò Abulenſis q. 47. & 48. credit totum populum illa

(Margin: *Ribera.* — *Abulenſ.*)

igno

ignorantia laboraſſe, ita vt neque ſummus Sacerdos ſciret quæſtionem diſſoluere, an votum illud obligaret. Nihilominùs verò ipſe non excuſat Iephte, *quia debuit* (inquit) *per ſacerdotem magnum Deum conſulere.* Mihi verò difficile creditu eſt, talem ignorantiam fuiſſe inculpabilem, cùm res ſit nota lumine naturali, & in Scriptura videatur ſatis declarata, præſertim Leuit. vltim. Excuſatio ergo ignorantiæ non videtur admittenda.

Iephte non laborauit ignorantia inculpabili.

18. De inſtinctu autem Spiritus ſancti nonnulla poſſet coniectura ſumi ex verbis illis: *Factus eſt ergo Spiritus Domini ſuper Iephte.* Sed tamen Auguſtinus ſuprà dicit, ex his non colligi, fuiſſe Iephte à Spiritu ſancto motum ad tale votum emittendum, & meritò, quia Scriptura ſolùm dicit abſolutè, factum eſſe ſuper eum Spiritum Domini, quod poteſt intelligi, vel ad pugnandum contra Ammonitas, vel ad ſperandum à Deo victoriam, & poſtulãdam. Quod autem ſubiungitur, votum vouiſſe, &c. non eſt neceſſe factum eſſe eadem Spiritus ſancti motione, ſed ex proprio ſpiritu, vel certè licet motio ad vouendum fuiſſet à Spiritu ſancto, determinatio ad tale votum potuit eſſe à proprio ſpiritu. Sæpe enim Spiritus ſanctus in generali mouet ad orãdum, vel offerendum Deo aliquem cultum ob aliquam rem impetrandam, & homo ſuo arbitrio, & diſcurſu determinat modum, vel materiam, in qua determinatione culpam miſceri contingit; ita ergo in Iephte accidiſſe veriſimilius eſt.

An Iephte id fecerit inſtinctu Spiritus ſancti. *Auguſt.*

19. Et confirmatur: quia ſi materiam, & modum illius voti conſideremus, nulla probabilis ratio occurrit, ob quam Spiritus ſanctus tale votum inſpirauerit, ac explicitè, vel implicitè præceperit. Non enim fuit votum de ſacrificanda filia, ſicut fuit præceptum datum Abrahæ de filio ſacrificando, ſed in communi de ſacrificando quolibet homine, vel quolibet animali primum occurrente in quo genere voti nihil excellens, nihil prudens, nihil Spiritu ſancto dignum apparet. Quamuis ergo ſpiritus, quando, & quomodo vult ſpiret, tamen quantùm nos ex tali facto coniectare poſſumus, credibile nõ eſt, fuiſſe ex ſpeciali Spiritus ſancti impulſu. Nec etiam in adimpletione voti talis inſtinctus apparet, tum quia ſolùm ex vi prioris vinculi exiſtimati, & ex conſcientia erronea id fecit Iephte, vt ex littera conſtat: tum etiam quia valdè humano modo, & cum magno animi dolore id fecit. Vnde multi ex Sãctis citatis interrogant, cur Deus impediuerit Abraham, ne ſacrificaret filium; non autem Iephte. Et reſpondent, quia Abraham Spiritu Dei, Iephte proprio ſpiritu, & errore mouebatur. Imò addunt, in pœnam prioris temeritatis in vouendo permiſiſſe Deum, vt non illuminaretur, donec filiam cum magno ſuo dolore occideret.

Iephte non fuit motus ad vouendũ Spiritus ſancti impulſu.

Cur Deus Abraham, ne filium ſacrificaret, impedierit, non Iephte.

20. Non eſt ergo quòd in eo facto excuſationem, vel operis, vel perſonæ quæramus. Negare autem non poſſumus, quin Iephte magna virtutis ſigna in eodem opere oſtenderit: maximè verò fidelitatem, & religionem in Deum. Quamquam enim erraret cogitans ſe obligatum: tamen ſuppoſita ea diſpoſitione, egregium oſtendit affectum in Deum, cùm amore vnigenitæ filiæ non potuerit ab obſeruatione voti retardari, ſed ſtatim gaudium victoriæ dolore animi interruperit, filiamque ſacrificare decreuerit. In ipſo etiam voto emittendo licèt præceps, & temerarius fuerit; oſtendit tamen fortem, & liberalem animum erga Deum, & fidem magnam de neceſſitate auxilij, & protectionis eius. Qui actus licèt tunc nõ fuerint meritorij de condigno propter interueniens peccatum, eſſe potuerunt diſ-

Iephte in eo facto laudatur.

A poſitiones congruæ, vt faciliùs Deus illius miſereretur, quia ignorans, & bono zelo fecit: vnde etiam facilè potuit poſtea pœnitentiam agere, & ad magnam ſanctitatem peruenire.

CAPVT XI.

Vtrùm omiſſiones bonorum actuum poſſint eſſe materia voti?

QVamuis voluntariæ omiſſiones cum moralibus actibus computentur, vt in ſuperioribus diximus: nihilominùs, quia immediatiùs opponuntur bonis actibus, quàm alij actus illis repugnantes, inde aliquid peculiare interdum habent in ordine ad votum, & ideò de illis in particulari pauca dicemus. Non agimus autem de omiſſionibus malorum actuum: nam vitare malum per ſe bonum eſt; & ideò pars iuſtitiæ ponitur, atque ad obſeruationem præceptorum pertinet; ideóque quod de præceptis diximus, in malis vitandis locum habet. Præterea de negationibus actuum indifferentium nihil addere neceſſe eſt: eſt enim eadem ratio de illis, quæ de actibus ipſis: nam omiſſio indifferentis actus æquè indifferens eſt, ac ipſe actus, & ideò per ſe, & ex vi ſuæ ſpeciei, ſeu obiecti non eſt apta materia voti: ſi autem ſumatur, vt vtilis ad aliquid honeſtum, iam non ſumitur vt indifferens, & ita poterit votum de illa valere. Exempla communia ſunt, non filare in Sabbato, vel non tranſire per hanc viam, & ſimilia: nam ſi propter ſe tantùm promittantur Deo, ſtulta eſt promiſſio: ſi verò primum promittatur ad vacandum Deo, & ſecundum ad viiandam occaſionem peccati, iam erunt materia voti: videantur dicta in ſimili de iuramento tractat. 5. lib. 2. capit. 17. & applicentur hîc: nam quoad hoc eſt eadem ratio. Denique actus boni in tres ordines diſtingui poſſunt: quidam ſunt in præcepto, alij tantum in conſilio, alij neque in conſilio, neque in præcepto. De primis nihil etiam dicere neceſſe eſt, quia conſtat, omiſſionem actus præcepti eſſe peccatum, & ideò non eſſe materiam voti. Quòd ſi ſumatur actus præceptus pro eo tempore, pro quo præceptum non obligat, vt eſt audire Miſſam in die profeſto, iam opus illud vt ſic, dicitur conſilij, non præcepti. De aliis igitur duobus breuiter dicendum eſt. 1.

B (dine ad votum)

Vitare malum per ſe bonum eſt.

C (hanc viam)

Actus boni in tres ordines diſtinguuntur.

D (Miſſam in die profeſto)

2. Dico ergo primò, negatio, ſeu omiſſio boni operis ſupererogationis, ſeu conſilij ex ſuo genere, non eſt materia voti, nec tale votum, ſi fiat, ad aliquid obligat. Sumitur ex D. Thoma dict. quæſt. 88. art. 2. & quæſt. 89. art. 7. Et eſt communis Theologorum in 4. diſt. 38. vbi bene Paludanus quæſt. 1. art... num. 25. Syluester *Votum*, 1. quæſtio. 4. diſt. 4. & reliqui Summiſtæ. Caietanus bene in d. artic. 2. & ibi Soto, & alij. Ratio eſt, quia omittere hæc bona non eſt melius, cum ipſa conſilia ſint de melioribus bonis. Quin potiùs talis omiſſio, nec bona eſt ex ſe, ſed ad ſummum indifferens: nõ enim nunc agimus de poſitiuo actu oppoſito, ſed de ſola carentia, qualis eſt non ingredi religionem: in hoc enim, vel ſimili obiecto, nulla eſt intrinſeca honeſtas, ſed ad ſummum indifferentia: oſtenſum autẽ eſt ſuprà, votum de re indifferente per ſe nõ eſſe validũ, ergo. Adde quòd licèt hæc omiſſio, quatenus per ſe nec bona, nec mala eſt, moraliter indifferens dicatur, eo quòd de ſe inclinat ad ea, quæ Deo per ſe non placent, quia contraria bona ei maximè placent, & ab eo conſuluntur. Et ideò votum de tali re, multò magis Deo diſplicet, quia per illud offertur Deo tamquam illi placi

Omiſſio boni operis ſupererogationis ex ſuo genere non eſt materia voti. *D. Thom. Palud. Syluest. Caietan. Sot.*

E (non ingredi religionem)

placitum id, quod impedit conſilium eius. Et quia per tale votum ponitur obex Spiritui ſancto, vt D. Thomas dixit.

3. Obiectio. *Gratian. Hoſtienſ.*

Contra hoc referri ſolet Gratian. 22. q. 4. cap. vlt. vbi ait, talia vota non prohiberi ſeruari. Et Hoſtiẽſis in ſumma lib. 3. tit. de voto, §. *Quod ſint*, verbo *Nunquid ergo*, dicit, votum non ingrediendi religionem obligare, niſi Deus poſtea contrarium inſpiret: ſignificat autem oportere, vt inſpiratio per reuelationem fiat. Sed dictum Gratiani formaliter falſum eſt, prohibitum enim eſt tale votum ſeruare formaliter, id eſt, ex obligatione eius non facere melius opus: nulla enim eſt talis obligatio, & illa intentio eſſet religioni, ac diuinæ voluntati, & bonitati contraria. Materialiter autem poteſt ſeruari votum, quia poteſt quis non ingredi religionem: nam hoc voluntarium ſemper fuit. Dictum etiam Hoſtienſis ſimpliciter falſum eſt, quia tale votum non obligat: & reuelationem exigere eſt improbabile, ac temerarium: ponere autem conditionem diuinæ inſpirationi eſt impertinens, tum quia per ſe ineſt, tum quia non pertinet ad ius, ſed ad factum, id eſt, non ad neceſſitatem obligationis, ſed ad neceſſitatem gratiæ diuinæ ad tale opus. Solùm ergo poſſet hæc ſententia habere locum, quando in particulari vrgeret neceſſitas, ob quam eſſet tale opus conſilij dimittendum: quia pro tunc illud non eſſet opus conſilij, & ideò votum de omiſſione, vel ſuſpenſione eius propter talẽ finem, poſſet eſſe validum: ideóque in concluſione poſui, omiſſionem illam per ſe, & ex genere ſuo non eſſe materiam voti, vt accidentales caſus, & rationes excluderem. Plura de hoc videri poſſunt in loco citato de Iuramento, nam eſt eadem ratio: vbi nonnulla dubia in particulari expediuimus.

Votum non ingrediendi religionem eſt prohibitum ſeruare.

4. An votum non vouendi licitum ſit?

Hîc verò ſolet vlteriùs quæri in particulari, an votum non vouendi licitum ſit, nec ne? Reſpondeo abſolute non eſſe licitum, quia eſt de re conſiliis directè contraria. Vouere enim eſt ſub conſilio, vt ſuprà oſtenſum eſt: ergo non vouere abſolutè repugnat conſilio. Si autem non ſimpliciter, ſed ſub prudenti limitatione fiat tale votum, poterit eſſe licitum, & obligare. Vt ſi quis diffidens de ſua prudentia, & conſilio, voueat non facere votum, quo abſolutè obligetur, donec cum viro prudente rem conferat, & ille id conſulat, validum erit tale votũ. Item ſi quis expertus temeritatem, vel facilitatem ſuam in vouendo, promittat nunquam vouere actu merè interno, nec ſe obligare, donec verbo, vel ſcripto votum exprimat, valebit votum, vt docuit Richardus 4. diſt. 38. artic. 2. quæſt. 3. quem ſequuntur Angelus *Votum*, 3. quæſtio. 4. Sylueſter *Votum*, 2. quæſt. 7. Ratio eſt, quia per tale votum non retrahitur quis ab opere conſilij, ſed ſibi prudenter cauet, ne illud temerè faciat, quod optimum eſt.

Vouens non facere votũ quando ad id obligetur.

Richard. Angel. Sylueſt.

5. Hoc votum non obligat.

Addit tamen Richardus loco citato, tale votum non obligare ad non vouendum, ſed obligare ad exprimendum verbo, vel ſcripto, ſi quid interiùs vouerit. Et primum quidem clarum eſt ex dictis. Secundum autem ſano modo intelligendum eſt: nam ſi quis cùm prius votum emiſit, habuit animũ non ſe obligandi per ſolam promiſſionẽ internam, donec exteriùs idem exprimeret, licèt poſtea interiùs voueat, nondum obligatus manet, donec verbis, vel ſcripto exprimat, quia nõ eſt conditio completa, niſi expreſsè decreuerit abſolutè obligari mutando priorem intentionem. Aliàs prior intentio virtute manet, & operatur, & iuxta illam intelligendum eſt ſubſequens votum, quia non præſumitur malè vouere frangendo prius votum. Et in eo caſu non exiſtimo obligari per nouum votum internum ad illud exteriùs exprimendum, quia illud votum nondum induxit aliquam obligationem, & prius ad hoc non obligat, ſed ſolùm ad ſeruandum illum modum, quando voluerit ſe efficaciter obligare. Quòd ſi non obſtante priori voto nõ vouendi niſi tali modo, aliquis expreſsè mutet in tentationem, volens obligari voto merè interno, malè quidem faciet frangens prius votum: nihilominùs tamen votum validum erit, quia eſt de re bona, & capaci obligationis, vt ſupponitur. Et licet homo malè faciat mutando intentionem, factum nihilominùs tenet, quia per prius votum non ſe reddidit inhabilem, nec priuauit ſe poteſtate ſe obligandi aliter, licèt ſe obligauerit ad id non faciendum. Multa enim contra debitum, & obligationem fiunt quæ facta tenent.

6. An votũ nõ petendi diſpenſationem voti validum ſit?

Aliud dubium huic ſimile eſt, an votum nõ petendi diſpenſationem voti, validum ſit. Quod dubium tractat Richardus in 4. diſt. 38. art. 9. quæſtio. 3. & illum referunt, ac ferè ſequuntur, Angelus *Votum*, 3. numer. 20. Sylueſter *Votum*, 2. quæſtio. 14. Antoninus 2. par. tit. 11. cap. 2. §. 9. Angles quæſt. de Voto, art. 8. difficult. 8. Henricus lib. 7. de Indul. cap. 30. §. 6. Felinus in c. *Cæterum*, de Reſcript. n. 26. Ioan. Stafil. in tract. de Gratiis, in vlt. p. eius, §. *Et primo*: & Ioan. à Capiſ. loco cit. c. præced. Breuiter tamen dicendum eſt, hanc negationem, ſcilicet *non petere diſpenſationem*, non eſſe intrinſecè bonam aut malam, ſed ex cauſa, & circumſtantiis variari poſſe. Nam petere diſpenſationem ſine cauſa iuſta, malum eſt; interueniente autem cauſa iuſta non eſt malum: poteſt autem eſſe interdum minus bonum, & aliquando maius, & nonnunquam moraliter neceſſarium. Illa ergo negatio non eſt materia omninò incapax obligationis voti, ac proinde obligabit votum illud ad non petendam diſpenſationem voti, niſi vbi diſpenſatio iudicata fuerit melior, ſeu magis conueniens ad bonum animæ. Addo præterea, vt ſuprà etiam de Iuramento dixi, ſemper poſſe inchoari, petẽdo diſpenſationẽ ab hoc vltimo voto. Et in vniuersũ exiſtimo, non obſtãte hoc voto, poſſe rem totã cum hoc ipſo voto nõ petendi diſpẽſationem, proponi Superiori, vt ipſe faciat, quod melius eſſe iudicauerit, quia votũ in cõtrario ſenſu factum, non eſſet rationabile, quia nõ eſſet de re vtili ad ſalutem, & aliquo modo eſſet in præiudicium muneris, & poteſtatis Superioris. Atque cum eadẽ proportione ſentiendũ eſt de voto nõ petendi voti commutationem. Dicit tamẽ Angles ſuprà, hoc votum obligare ad non petendã commutationẽ in æquale, nõ tamẽ in melius. Sed licèt ſecunda pars ſit clara, quia votũ non impedit maius bonũ, prior intelligẽda eſt iuxta dicta: nam interdum expedit, vel meliùs eſt petere commutationẽ, etiam in æquale.

Richard. Angel. Sylueſt. Anton. Angl. Henric. Felin.

Petere diſpenſationem ſine cauſa iuſta malum eſt, & cum ea, non.

De voto nõ petendi voti commutationem.

7. An votum nõ ſuſcipiẽdi ordines, validum ſit?

Præterea ſolet hic interrogari, an votum nõ ſuſcipiendi ordines validum ſit? Hoſtienſis enim loco citato affirmat ſine vlla probatione. Suaderi autem poteſt, quia ſuſcipere ordines ad quendam gradum honoris pertinet in Eccleſia, & ideò ſuſpenſio ab ordine ſolet vocari in Iure ſuſpenſio ab honore. Fugere autem honores opus conſilij eſt; ergo tale votum validum erit. Et confirmatur; quia non eſt impeditiuum ſalutis: nam vt in ſimili caſu dicitur in cap. *Ad aures*, de Temporum ordinatione, *Non in ſublimitate graduum, ſed in amplitudine charitatis acquiritur regnum Dei.*

Cap. *Ad aures.*

8. In contrarium autem eſt, quia votum ſuſcipiẽdi ſtatum clericalem eſt validum; ergo eſt de meliori bono; ergo votũ de negatione oppoſita, non poteſt eſſe

eſſe de meliori bono in ſenſu ſuprà declarato. Quia fieri non poteſt, vt duo obiecta contradictoriè, vel priuatiuè oppoſita, ita ſe habeant, vt vnum ſit melius altero, & è conuerſo, per ſe loquendo, & ſecluſis extrinſecis accidentibus, imò neque bona æqualia eſſe poſſunt, quia ſemper vnum oppoſitorum eſt inferius altero. Præterea ſuſceptio ordinum de facto includit votum caſtitatis, ſi ordo ſit ſacer, vel eſt via ad illud, ſi ſit inferior; ergo tale votum ex ſe impedit maius bonum, ſcilicet votum caſtitatis, ergo eſt nullum. Quapropter ſententia hæc verior videtur ſimpliciter, maximè conſiderando ſtatum clericalem, quatenus habet annexum votum caſtitatis; hoc enim vt minimum probat ratio facta. Addo verò etiam præciſè loquendo de ſtatu clericali, non videri validum votum non ſuſcipiendi illum, quia illa eſt res ſacra, & ſuſceptio illius eſt actio diuini cultus, & de ſe non impedit maius bonum: cur ergo tale votum validum erit? Intelligendum autem hoc eſt ex vi obiecti: nam de fine extrinſeco, & accidentali ſtatim dicemus.

Reſoluitur dubiũ & aſſeritur votũ nõ ſuſcipiẽdi ordines non eſſe validum.

9.
Obiectio. An votũ non ſuſcipiendi Epiſcopatũ ſit validum.

Sed dicet aliquis: Ergo etiam votum non ſuſcipiendi Epiſcopatum, eſt per ſe inualidum ex vi talis obiecti: conſequens eſt falſum, & contra communem vſum. Sequela patet, quia ſtatus Epiſcopi eſt ſtatus perfectionis; ergo votum non ſuſcipiendi illum ſtatum eſt impeditiuum maioris boni. Item de hoc voto maior videtur eſſe ratio, quàm de voto non ſuſcipiendi clericatum. Hoc dubium attingit Gerſon in regulis moralibus, in cap. de ſuperbia, & vana gloria, Alphab. 24. littera K. & abſolutè docet votum non accipiendi prælaturam indiſcretum eſſe, & non obligare. Idem Sylueſter, *Iuramentum*, 4. num. 1. & tenuit Archidiaconus cum Raymundo in cap. *Si aliquid*, & in capit. *Innocens*, 22. quæſt. 4. Et inducit caput vnicum, 85. d. vbi Gregorius damnare videtur tale iuramentum. In contrario verò ſenſu ſolet ille textus intelligi, ſcilicet, vt Gregorius ibi præcipiat inquiri, an quidam Archidiaconus tale feciſſet iuramentum, non quia prauum fuerit, ſed vt non violetur. Et hoc magis ſentit Gloſſa ibi, & in cap. *Innocens*, 22. quæſt. 4. verbo *Confirmauit*, quamuis neque conſequenter, neque cum fundamento dicat, tale votum, vel tale iuramentum eſſe peccatum, quia ſi obligat, non eſt malum ex vi obiecti: omnis autem alia malitia eſt per accidens, ideóque non poteſt cum fundamento ei attribui. Et hanc partem ſequitur Hoſtienſis ſuprà, & bene rem explicat in iuramento. Addit tamen, tale iuramentum eſſe peccatum veniale, quia fit ſine neceſſitate, vnde idem diceret de voto. Verumtamen ſi eſt de bono obiecto, non fit ſine neceſſitate, quia fit ad firmandum animum in bono. In hanc etiam partem videtur inclinare Panormitanus in cap. *Si verò*, de Iureiurando, num 4. & adducit, cap. *Qui Epiſcopatum*, 8. quæſt. 1. vbi inter alia Auguſtinus ait, *Locum ſuperiorem non decenter appeti*, ex quo poteſt colligi, decenter fugi, quod fit per votum non recipiendi illum.

Gerſon. *Sylueſt.* *Archid.* *Raymond.* *Gloſſ.* *Panorm.* *Auguſt.*

10.
D.Thom. Soluitur obiectio, & expéditur quomodo poſſit eſſe validum votũ de non admittendo Epiſcopatu.

Melius autem, quàm cæteri hoc punctum paucis verbis reſoluit D.Thomas, 2.2. quæſt. 185. artic. 2. ad 3. ex cuius doctrina breuiter dico, ſi tale votum fieret de non ſuſcipiendo Epiſcopatum, vel Prælaturam, etiamſi Pontifex, vel alius, qui poſſit præceptum imponere, id præcipiat, hoc ſenſu votum eſſe inualidum, quia eſt contra bonos mores. Si autem tale votum ſolùm fiat de non procuranda Prælatura, aut Epiſcopatu, vel etiam de non acceptando, donec is, qui poteſt, præcipiat, ſic votum eſſe diſcretum, ſanctum, & validum, quia de ſe eſt valde vtile A ad ſpiritualem profectum, occludit enim viam ambitioni, & refrænat affectum honoris, & dignitatis, & aliunde non impedit maius aliquod bonum, vel priuatum, ſeu perſonale, vel commune. Primum patet, quia licèt ſtatus Epiſcopi dicatur perfectionis, quia ſupponit, vel requirit perfectionem in eo, qui tale munus aſſumit, non eſt tamen de ſe adeò aptus ad comparandam propriam perfectionem, quin potiùs de ſe eſt multis periculis expoſitus. De quo poſſunt legi multa apud Gratianum d. 40. Quod ergo ſpectat ad priuatum commodum ſpirituale vniuſcuiuſque perſonæ, ſine dubio commodius eſt his dignitatibus carere. Neque in hoc eſt ſimile de ſuſceptione ordinum præciſè, quantùm ad ſtatum clericalem, quia in eo non eſt B illud periculum, & eſt ſpeciale bonum ſpirituale, vel ratione miniſterij ſacri, vel ratione voti annexi. Similitudo autem eſſe poteſt quoad ſuſceptionem beneficij, aut cuiuſcumque regiminis animarum, de quo concedimus eſſe idem iudicium.

Cur Epiſcopatus dicatur ſtatus perfectionis.

Gratian.

11.
Quando votum de non admittendo Epiſcopatu poſſit eſſe inualidum.

Altera pars de bono communi patet, quia illi ſufficienter ſubueniri poteſt per Superioris prouidentiam: nam poteſt præcipere ſuſceptionem Epiſcopatus, ſi communi bono expediat. Addo inſuper, ſi re vera caſus occurreret, in quo alicuius perſonæ induſtria, vel diligentia eſſet neceſſaria communi bono, tunc tale votum ex ſe non obligare ad non acceptandum Epiſcopatum etiamſi non præciperetur à Pontifice. Nam in eo caſu præcipitur à Deo per legem charitatis; id ergo C ſatis eſt, vt votum obligare tunc non poſſit, etiam ſi Pontifex, vel ex ignorantia, vel ex negligentia, id non præcipiat. Erit autem neceſſarium, vt communis boni neceſſitas euidens ſit, & manifeſta. Nec ſatis eſt, vt conſtet huic populo, hoc tempore, & cum his circumſtantiis neceſſarium eſſe optimum paſtorem, has, vel illas qualitates habentem: ſed etiam oportet, vt eodem modo certum ſit, hanc perſonam in particulari, & non aliam tali muneri aptam moraliter occurrere: nam ſi alia facilè inueniri poſſit, neceſſitas ceſſat, ideóque obligatio voti integra manet. De quo voto iterum redibit dicendi occaſio tractando de Statu religioſo.

Quando neceſſariũ eſt, tale votum inualidum redditur.

12.
Negatio operis boni, quod nõ eſt in conſilio, neque in præcepto poteſt eſſe materia voti.

Dico ſecundò: negatio operis boni, quod neque eſt in conſilio, neque in præcepto, etiam poteſt eſſe D materia voti. Hæc aſſertio pati poteſt difficultatem aliquam, quia ſi opus eſt bonum, omiſſio eius per ſe ſpectata non eſt bona; quomodo ergo poteſt eſſe materia voti, cùm votum eſſe debeat non ſolùm de bono, ſed etiam de meliori bono. Nihilominùs concluſio eſt certa, & probatur primò: nam votum non nubendi, ſeu non ducendi vxorẽ, etiam prout diſtinguitur à voto caſtitatis, validum eſt, & ſanctum, vt omnes Doctores in hac materia ſupponunt conſtituentes differentiam inter illa duo vota, vt in ſequentibus videbimus. Secundò: poteſt ſimile argumentum ſumi ex illis actibus boni inferioris ordinis, quos diximus non eſſe materiam voti: inde conſequenter fit, negationes eorum poſ- E ſe eſſe materiam voti. Probatur, quia ſi actus ille non eſt materia voti, ideò eſt, quia negatio eius præferri poteſt, & præeligi actioni; ergo eadem ratione poterit voueri, quia quod ſecundum rectam rationem præeligitur, melius eſt; ergo eſt materia voti. Tertiò, eſt ratio à priori, quia licèt actus ſit bonus, poteſt impedire maius bonum, vt de actu matrimonij, & aliis ſuprà declaratum eſt; ergo negatio talis actus, non vt eſt negatio alicuius bonitatis, ſed vt eſt negatio impedimenti maioris bonitatis eſſe

Votum non nubendi validum eſt.

Quod ſecũdum rectam rationẽ præeligitur melius eſt.

poteſt materia voti. Quia ad materiam voti non eſt neceſſe, vt intrinſecè, & ex obiecto habeat bonitatem moralem, ſed ſatis eſt, quòd ex relatione ad aliud illam participet, quatenus ad illam diſponit. Sic enim paupertas per ſe, & intrinſecè bona non eſt, & tamen quia multùm ad perfectionem diſponit, materia eſt voti, vt docuit D.Thom. 2.2. quæſt.186. artic.3. & de aliis conſiliorum materiis benè expoſuit Gerſon. Alphab.67.litt.S. eodem ergo modo de his negationibus dicendum eſt, & ita ſoluitur obiectio facta.

D.Thom. *Gerſon.*

13. Ex quibus obiter infero, votum non ludendi, & ſimilia, valida eſſe, & obligare etiam in his ludis, quæ ſine peccato exerceri poſſent. Probatur, quia tale votum ſimpliciter eſt de meliori bono, ratione explicata. Contrarium verò tradit Emmanuel Rodrigues in Sum.part.1. cap.188.num.10. affirmans, ſuam aſſertionem eſſe ſancti Thomæ, 2.2.q.168. & Nauarri, cap.20.num.2. ſolùm quia dicunt, ludum honeſtum eſſe actum virtutis, ſed hinc non ſequitur, aut votum illius eſſe validum, aut votum de abſtinentia ab illo eſſe inualidum, vt ex dictis conſtat. Vnde cùm talis actus licèt bonus eſſe poſſit, ex ſe ſit impeditiuus maioris boni, non eſt cur votum abſtinendi ab illo regulariter non obliget, niſi declinetur in aliud extremum, in quo ſit, vel contra propriam ſalutem, vel contra neceſſariam vrbanitatem à tali actu abſtinere, tunc enim poterit eſſe, vel in præcepto, vel in conſilio, & ſic iam non erit in illo gradu, in quo nos nunc loquimur. Quia verò ordinariè, & regulariter talis actus, verbi gratia ludendi, etiamſi abſque culpa exerceri poſſit, fructuoſiùs omittitur, & de rebus moralibus ſimpliciter iudicandum eſt; iuxta ea, quæ ordinariè eueniunt, ideo ſimpliciter, ac per ſe loquendo, tale votum validum cenſetur, & ita docuit expreſsè Soto lib.7.de Iuſt.q.2.art. 1.in fine corporis.

Votum non ludendi eſt validũ etiam de ludis qui ſine peccato exerceri poſſunt.

Emman. Rodr. S.Thom. Nauarr.

Soto.

CAPVT XII.

De aliquibus diuiſionibus votorum, quæ ex parte materiæ deſumuntur.

1. Reliquum eſt, vt in huius libri fine diuiſiones voti, quæ ex parte materiæ ſumuntur, tradamus, impleamuſque quod in fine præcedentis libri promiſimus. Prima ergo, & celebris diuiſio eſſe ſolet, quia votũ in reale, & perſonale diuiditur. Hanc tradit latè Paludanus d.q.2.num.4. vbi dicit datam eſſe à Iuriſperitis, quia pro diſpenſationibus, & commutationibus votorum confert, vt infrà videbimus. Igitur votum reale dicitur, quo promittitur pecunia, vel aliquid pecunia æſtimabile, quod actio hominis vouentis non ſit. Perſonale verò, quod ſolum eſt de aliqua actione perſonali ipſius vouentis, ſub actione etiam comprehendendo omiſſionem, ſeu priuationem, vt ſunt vota orandi, ieiunandi, &c. Circa quæ membra obſeruare licet, aliquando votum perſonale eſſe de re pretio æſtimabili, vt ſi quis voueat laborare ſuis manibus in vna Eccleſia, vel in ædificatione templi, votum illud perſonale cenſetur: & tamen actio illa, quæ promittitur, æſtimabilis eſt iuſto pretio, vel ſtipendio, quo etiam redimi poſſet ex conſenſu Eccleſiæ, vel Prælati, magis tamen denominatur ab eo, quod formaliter eſt, quàm ab eo, cui virtute æquiualet, & ideò in priori membro dixi, *votum reale eſſe de re pretio æſtimabili, quæ non ſit eiuſdem vouentis perſonalis actio.* Vnde ſi in aliquo priuilegio daretur facultas commutandi vota perſonalia, & non realia, illud votũ (vt exiſtimo) ſub tali priuilegio comprehenderetur, quia ſimpliciter perſonale eſt.

Prima diuiſio in votum reale, & perſonale.

Palud.

Quid ſit votum reale.

Quid perſonale.

Votũ perſonale eſt etiã de re pretio æſtimabili.

2. Solet autem huic diuiſioni addi tertium membrum, ſcilicet votum mixtum, dicitúrque illud eſſe, quod præter actionem hominis etiam reales ſumptus includit. Quod membrum maioris claritatis gratia, & maximè ad commutationem votorum vtile eſt: in rigore tamen non eſt neceſſarium. Nam mixtio illa dupliciter contingit, primò ex voluntate tantùm vouentis coniungentis in ſua promiſſione actionem, & donationem, quæ aliàs per ſe coniunctæ non ſunt, vt cùm quis vouet viſitare Eccleſiam, vel pauperem, & talem eleemoſynam illi præbere. Et tunc votum illud, licèt vnum videatur: tamen in re eſt duplex, vnum perſonale, & aliud reale, quæ per ſe ſeparari poſſent, cum facta fuere, & poſſent etiam per diſpenſationem, vel commutationem, vel per impotentiam faciendi vnum tolli, manente obligatione ad aliud. Alio verò modo eſt votum mixtum intrinſecè ex natura actionis, quæ ſine realibus ſumptibus ex natura rei, vel moraliter fieri non poteſt, vt eſt peregrinatio, & hoc votum eſt per ſe vnum, & mihi videtur formaliter perſonale, licèt virtute ſit reale. Quia quod formaliter promittitur, ſolùm eſt actio perſonalis, quæ ſi fieri poſſet ſine ſumptibus, quantùm eſt ex vi voti, licitè etiam ita fieri poſſet, quia ſumptus non cadunt directè ſub promiſſionem, ſed actio promiſſa illos ſecum affert. Et hinc eſt, vt in voto hoc non poſſit per ſe auferri onus reale, relicto perſonali, quia eſt illi annexum, & ſolùm ſub ea ratione cadit ſub votum, illa verò annexio, ſeu connexio eſt ita intrinſeca, vt tolli non poſſit naturaliter, vel moraliter. Et ob eandem rationem è conuerſo ablato perſonali onere, cadit, ſeu tollitur reale, quia ſequitur principale tanquam acceſſorium, & conſequenter occurrente excuſatione ab obligatione peregrinandi, ceſſat omnis obligatio realis, quia nulla res per ſe promiſſa erat, vt dixi.

Quid ſit votũ mixtum.

Votum mixtum duplex eſſe poteſt.

Peregrinatio quale ſit votum.

3. Ex qua etiam ſentio, ſub generali conceſſione circa vota perſonalia comprehendi mixta hoc ſecundo modo, etiamſi in indulto nulla fiat mentio realium votorum, quia hæc re vera ſunt formaliter perſonalia: illa verò quæ ſunt mixta priori modo ſolùm quoad eam partem, qua perſonalia ſunt, comprehenduntur, quia alia obligatio realis non habet per ſe connexionem cum iſta. Quòd verò Paludanus ſuprà, inter hæc vota mixta votum religionis ponit, mihi non placet, quia per ſe non includit obligationem dandi res ſuas religioni: ſed abdicandi illas, quod poteſt quis facere per actum alterius donationis humanæ, abſque voti, aut religionis. Quod ſi quis ex intentione ſua ſpeciali vtrumque ſub voto ſuo includat, iam erit duplex votum, vel ad ſummum mixtum priori modo explicato. Multò verò magis mihi diſplicet modus loquendi aliquorum, qui inter vota mixta enumerant votum non ludendi, quia ſi ſeruetur, ſolet etiam temporalem vtilitatem afferre. Qua ratione etiam votum non fornicandi, vel non comedendi ſuperfluè, & ſimilia dici poſſent mixta, quod ridiculum eſt. Eò vel maximè quòd votum dicitur mixtum propter expenſas faciendas in opus diuini obſequij, non propter emolumentum temporale, quod ex voto reſultat: nam hoc nec facit votum oneroſum, nec cedit in obſequium Dei, ſed in temporalem vouentis vtilitatem, & ideò eſt impertinens ad votum.

Vota mixta ad perſonalia reducuntur.

Votum religionis non eſt mixtum, ſed perſonale.

Opus mixtũ propter expenſas faciẽdas in diuino obſequio.

4. Addi etiam ſolet differentia inter vota perſonalia, & realia, quòd perſonalia ſolũ reſpiciunt Deum, & non proximum, & ideò per ſe, nec ius proximo confe

Differentia notanda inter perſonale, & reale votum.

conferunt, nec vtilitatem illi afferunt, conſequenter ſine illius detrimento auferri poſſunt quæ omnia contrario modo videntur conuenire votis realibus. Hæc verò differentia non eſt vniuerſaliter vera: primò, quia ſi ſit ſermo de perſona, cui ſit promiſſio, omnia vota etiam realia ſoli Deo fiunt; nam ſi cum illis coniungitur promiſſio facta proximo, illa & ad votum non pertinet, & per accidens cum illo coniungitur; ſi verò ſit ſermo de perſona, quæ poteſt eſſe circunſtantia materiæ voti, licet hæc frequentius reperiatur in votis realibus, tamen etiam poteſt in perſonalibus reperiri, vt in voto orandi pro Petro, inſeruiendi tali hoſpitali, aut tali pauperi infirmo, &c. Quo fit vt vota etiam perſonalia ſoli Deo facta poſſint afferre vtilitatem proximo, interdum ſpiritualem tantùm, interdum verò etiam temporalem, & pretio æſtimabilem. Non conferunt autem illi ius proprium, quia non fit illi promiſſio. In hoc verò eadem ratio eſt de votis realibus, ſi in pura ratione voti ſiſtamus, & aliam promiſſionem directè factam homini non miſceamus, nulla eſt ergo illa differentia. Hæc igitur diuiſio ſolum præ oculis habenda eſt in ordine ad votorum commutationem, vel redemptionem, de qua in lib. 6. dicemus.

5. *Secunda diuiſio voti per varias virtutes.*

Secundò diuidi poteſt vtrumque ex his votis per diuerſas virtutes, ſeu materias eorū. Per vota enim realia varia virtutum officia promitti poſſunt, maximè verò miſericordiæ, religionis, gratitudinis, & aliquando etiam iuſtitiæ. Ratio generalis eſt, quia in his omnibus modis eſt honeſtus pecuniæ vſus, & frequentius eſt ſupererogationis, potius quàm neceſſitatis, & Deo eſt valde gratus, & ideo magnam proportionem habet, vt ei per votum offeratur. Atque hoc totum eſt per ſe notū in miſericordia, ſeu eleemoſyna, in materia autem religionis eſt votum ornandi, vel ditandi Eccleſiam, fundandi monaſterium, expendendi aliquid in Miſſis, vel aliis diuinis officiis celebrādis. Opus etiam gratitudinis erit conferendo pecuniam, vel donum æquiualens benefactori, illa enim apta eſt materia voti, quia materia conſilij vtplurimum eſt, licet aliquando poſſit eſſe debita. Et ideo dixi actū iuſtitiæ aliquando eſſe poſſe materiam voti, quia illa non eſt materia tam propria, quia de ſe neceſſaria eſt: nihilominus tamē votum reſtituēdi vſuras, vel aliquid ſimile eſt optimum, & votum mutuandi ſine vſuris, partim miſericordiam, partim iuſtitiam complectitur. Sicut poteſt etiam fieri votum ſoluendi decimas, in quo & religionis, & iuſtitiæ ratio ſupponitur: additur verò nouum vinculum voti, quod licet religioſum ſit, tamen quia eſt diuerſo rationis, cadere poteſt in aliū actum eiuſdem religionis, vt in ſuperioribus tactū eſt. Alij verò vſus pecuniæ, vt liberalitatis, & magnificentiæ, etiamſi honeſti ſint, non videntur adeò accommodati ad vota facienda, quia ordinariè non ſunt ex melioribus bonis, neque etiam ad diuinum cultum videntur conferre. Nihilominus tamen hoc non repugnat, cur enim non poterit auarus vouere eſſe liberalis, cùm hoc ſit opus virtutis, atque adeò gratum Deo, & homini ſic affecto poſſit eſſe valdè vtile? Iuuare enim poterit ad vincendum malum, & faciendum bonum. Nec impedit maius bonum, quia vſus liberalitatis honeſtus, tunc ſolùm erit neceſſarius ex vi talis voti, quando melior vſus non occurrerit, ita vt ſolùm intelligatur promiſſus ad coërcendam auaritiæ ſitim, non ad impediendum altiorem vſum.

Actus iuſtitiæ poteſt eſſe aliquando materia voti.

Vſus pecunię ad liberalitatē & magnificentiam quo modo ſit materia voti.

6. *Vota perſonalia omniū virtutū materias cōplectuntur.*

Vota item perſonalia omnium virtutum materias complectūtur, etiam ipſiuſmet religionis, vt in principio huius materiæ notauimus, & per ſe etiam ſatis patet. Interrogari verò ſolet, an hæc materiarum diuerſitas faciat ſpecificam diuerſitatē in ipſis votis? Ad quod negatiuè reſpondendum eſt, quia in omnibus materiis motiuum voti, & ratio obligationis eius eadem eſt, tota ergo illa diuerſitas eſt materialis, non formalis. Vnde etiam peccata, quæ contra hæc vota committuntur, licèt materialiter poſſint eſſe ſpecie diuerſa in ratione fornicationis, adulterij, vel iniuſtitiæ, &c. Nihilominus in ratione infidelitatis contra votum ſpecie non differunt, quia eadem honeſtate priuant, & obligationi eiuſdem rationis opponuntur, vt etiam obſeruauit Vazquez 1.2. diſp. 90. c. 6. n. 19. & 20. *Vaſquez.*

7. *Tertia diuiſio voti in affirmatiuū, & negatiuū.*

Tertiò diuiditur votum in affirmatiuū, vel negatiuum. Quam diuiſionem attigit Syluest. *Votum* 1. q. 5. & ſumitur ex parte materię: nam ex parte actus promittendi ſemper votū eſt poſitiua promiſſio, tamen hæc aliquando cadit in aliquid agendū, vt votum peregrinandi, orandi, &c. & tunc dicitur votū affirmatiuum, aliquando verò in omiſſionem actus, vt non fornicandi, non nubendi, & tunc dicitur votum negatiuum, inſtar præceptorum. Atque hæc diuiſio facilis eſt in votis perſonalibus, vt patet in exemplis adductis. In realibus verò dubitari poteſt, an detur votū negatiuū (nam de affirmatiua nullum eſt dubiū, vt patet in voto dādi eleemoſynam, & ſimilibus) de voto autem non dādi, vel non mutuandi dubitari poteſt, an reale, vel perſonale dicendum ſit? Quia videtur habere pro materia remota bona externa temporalia, & ex hac parte videtur reale: & ita votum paupertatis inter realia videtur computandum, quia offert Deo res externas, ſeu bona fortunæ in cultum. Vnde Angelus ſupra, exiſtimat votum religionis eſſe mixtum, & eſſe reale, quatenus includit abdicationem bonorū. In contrarium verò eſt, quia per tale votum nō obligatur homo ad aliquem vſum talium rerum, ſed tātùm ad non vſum, vel ad non habendam proprietatem illorum, quod videtur conſiſtere in ſola abſtinentia à talibus rebus, quæ ſpectat ad votum perſonale, vt votum abſtinendi à cibis, &c. Sed parum refert hoc, vel illo modo loqui, quia de ſolo modo loquendi videtur eſſe controuerſia. Nihilominus in ordine ad commutationes videntur hæc vota ſequi conditionem votorum perſonalium, ſi præciſè vt negatiua ſunt, ſpectentur, quia vt ſic tantùm reſpiciunt bonā affectionem, & diſpoſitionem ipſius vouentis, & non aliquod grauamē eius, neque alterius commodum, quæ maximè ſolent in votis realibus conſiderari; ſi verò formaliter, vel virtute includatur in tali voto religioſa diſpenſatio bonorum, ſub ea ratione vota realia cenſebuntur, & ita ſolent iudicari: at verò in voto paupertatis per ſe hoc non includitur, vt iam tetigi, & latius in proprio loco dicam.

Votum paupertatis inter realia videtur computandum.

8. *Quarta diuiſio voti in perpetuū, & temporale.*

Quatrò diuidi ſolet votum, in perpetuum, & temporale, quæ diuiſio licet videatur dari ex parte durationis obligationis voti, maximè tamen fundatur in ipſa materia, præſertim quādo non ſolùm per accidens, ex intētione vouētis, ſed quaſi per ſe conuenit talis proprietas voto ratione materiæ. Poteſt item hæc diuiſio, & realibus, & perſonalibus accōmodari. Nā inter vota realia poteſt ex parte materię dici votum perpetuū, votum ædificandi hoſpitale, vel monaſterium, vel inſtituendi pium opus, ex quo perpetuo alantur pauperes, aut virgines matrimonio tradantur. Quo ſenſu maior perpetuitas in reali voto, quàm in perſonali inueniri poteſt: nam in voto perſonali non excedit vitam vouentis, in reali autem dicto modo intellecta ſæpe excedit,

ſaltem quoad rem ex tali voto permanentem. Ex A intentione autem vouentis dicetur, votum reale perpetuum, quod eſt de actionibus tranſeuntibus, quæ tamen per totam vitam faciendæ promittuntur, vt eleemoſyna ſingulis Sabbatis totius vitæ facienda, vel quid ſimile. Hoc autem poſterius votum reſpectu prioris eſt temporale; reſpectu autem huius temporale erit, quod eſt de vno, vel alio actu eleemoſynæ, &c. Atque eadem ferè proportione explicari poſſunt illa membra in votis perſonalibus, quamuis enim illorum perpetuitas nihil aliud ſit, quàm duratio per totam vitam vouentis; tamen quædam habent durationem quaſi continuam ex vi materiæ, vel ſtatus, vt votum caſtitatis, & religionis, & ſi quæ ſunt ſimilia, reſpectu quorum alia temporalia cenſentur. Ex his verò temporalibus quædam per totam vitam obligant ex intentione vouentis, quæ ſuo modo perpetua ſunt: alia vno actu, vel certo actuum numero finiuntur, quæ maximè ſunt temporalia.

Votum reale perpetuum ex intentione vouentis quale ſit.

9. Inter hæc autem vota, quod ad doctrinam moralem attinet, potiſſima differentia poſita eſt in ipſa diuturniori obligatione. Alia eſſe poteſt, quod vota perpetua grauiora ſunt, & difficiliorem habent diſpenſationem, vel commutationem. Quod in realibus maximè ſeruandum eſt, quando ſunt priori modo perpetua, quia ſunt de rebus vtiliſſimis Eccleſiæ, & quæ vix poſſunt, niſi per alia æquè perpetua compenſari, niſi debeant propter grauiſſimam C neceſſitatem prætermitti. In perſonalibus item id obſeruatur, quando etiam ſunt priori modo perpetua, quæ Caietan. 2.2. quæſt. 184. art. 6. §. *Circa illud,* vocauit *perpetua per ſe,* illa enim difficile tolluntur. Adeò vt D. Thomas ibi, exponente Caietano, illa omnia reſeruata cenſuerit, (de quo infra) alia verò, quę temporalia ſunt, facilius tolli poſſunt, aut commutari. Aduertendum eſt præterea circa hanc diuiſionem, non ſolùm vota abſoluta, ſed etiam conditionata poſſe eſſe ſuo modo perpetua, quando res ſub conditione promiſſa perpetua eſt, vel obligatio futura eſt perpetua, ex quo fuerit conditio impleta. Nam hæc perpetuitas non tam attenditur à parte ante, quàm à parte poſt, id eſt, non requirit, quòd obligatio ſtatim inchoëtur, ſed quòd poſtquam inchoata fuerit, perpetuò duret. Vnde votum caſtitatis etiamſi ex intentione vouentis eius obligatio per annum verbi gratia differatur, ſi ex tunc abſolutè duraturum eſt, perpetuum ſimpliciter cenſe- B tur. Eo vel maximè; quia votum illud ſtatim inducit obligationem ſuam, licèt non pro ſtatim, tamen illa ita inducitur, vt perpetuò duret.

Potiſſima differentia horum votorũ in quo ſit poſita.

Caiet.

Aduertendũ. Vota conditionata perpetua eſſe poſſunt.

Quintò diuiditur votum in reſeruatum, & non reſeruatum, quæ partitio datur in ordine ad diſpenſationem, & commutationem, & inde conſtat valdè accidentarium eſſe, quia reſeruatio accidit voto ex voluntate ſuperioris non concedentis poteſtatem diſpenſandi in illo. De qua reſeruatione infrà ex profeſſo tractandum eſt lib. 6. Et inde etiam conſtabit aliud membrum, quod ſolum in negatione reſeruationis conſiſtit. Idémque eſt de aliis ſimilibus diuiſionibus voti diſpenſabilis, vel non diſpenſabilis, irritabilis, & infirmi, vel non irritabilis, ſed omnino firmi, omnes enim ſumuntur ab extrinſeca poteſtate irritandi, aut diſpenſandi, licèt ſupponat interdum aliquam conditionem materiæ, vel perſonæ vouentis, quæ omnia in lib. 3. & 6. explicanda ſunt, & ideo nihil amplius de his diuiſionibus in præſenti dicendum eſt. 10.

Quinta diuiſio voti in reſeruatũ & non reſeruatum.

Finis libri ſecundi.

INDEX CAPITVM LIBRI III.

DE CAVSA EFFICIENTE VOTI.

Cap. 1. Vtrùm ſolus homo poſſit vouere, & obligari Deo.

Cap. 2. An omnes homines viatores ſint voti capaces.

Cap. 3. An vota ſimplicia ſint nulla ob inhabilitatem perſonæ.

Cap. 4. An Eccleſia poſſit aliquos inhabiles reddere ad vouendum.

Cap. 5. An prohibeantur à voti emiſſione perſonæ ſubiectæ.

Cap. 6. Quomodo vota perſonalia ex parte materiæ, ſint valida in ſubditis.

Cap. 7. An vota realia valida eſſe poſſint in perſonis ſubditis.

LIBER

LIBER TERTIVS, DE PERSONIS QVÆ VOVERE POSSVNT.

Ex cauſis voti ſola efficiens explicanda ſupereſt, vt ex initio libri præcedentis conſtat. In cauſa autem efficienti conſiderari poteſt vel facultas proxima, per quam votum efficitur, vel perſona. De facultate in lib. 1. dictum eſt, explicando ipſummet actum voti, quia ſine habitudine ad facultatem ſuam explicari non poterat. Ibi ergo declaratum eſt, quomodo votum, vt in anima exiſtit, voluntate & intellectu perficiatur, exteriùs autem conſtat fieri ore, per ſe loquendo, vel ſcripto, aut æquiualenti ſigno. De hoc ergo principio proximo nihil eſt, quod dicamus; neque hîc etiam agendum de extrinſeco principio, ſeu cauſa voti, qualis eſt Deus, vel concurrendo, vt cauſa prima, vel ſpecialiter mouendo, & adiuuando per auxilia gratiæ. Iam enim in ſuperioribus diximus, votum prout à fidelibus fit, opus eſſe gratiæ, iuxta definitionem Concilij Arauſicani cap. 11. & iuxta ea, quæ tract. de virtute religionis generatim diximus. vnde quæ de illo ſub ea conſideratione dici poſſent generalia ſunt; neque hîc habent ſpecialem conſiderationem, & ideò ſufficiunt, quæ de virtute religionis, & actibus eius tract. 1. diximus. Solùm ergo ſupereſt dicendum de perſonis, quæ poſſunt votum emittere, & per illud obligari.

Actus fiat, ex quibus animi facultatibus pendeat.

CAPVT PRIMVM.

Vtrùm ſolus homo poſſit votum emittere, & illo obligari?

1. POTEST dictio, *ſolus*, excludere vel res homine inferiores in natura, vel ſuperiores. De inferioribus nulla eſt quæſtio, quia intellectu carent, ſine quo votum eſſe non poteſt; igitur de ſuperioribus dicendum. Inter ſuperiores autem primum locum tenet Deus, vt Deus eſt, de quo certum eſt, non eſſe voti capacem; quia nec religionis eſt capax, vt tract. 1. vidimus. Cui enim cultum exhibebit ſuprema natura? Quocirca licet promittere poſſit, vt conſtat, non tamen in cultum, vel obſequium, ſed in beneficium, & gratiam eius, cui promittit.

Deus non eſt capax voti, nec religionis.

2. De perſona verò diuina in aſſumpta natura dubitari poteſt: nam de Chriſto Domino ſolet inquiri, tum de poſſibili, tum etiam de facto. In quo puncto primò dicendum eſt, per aſſumptam naturam potuiſſe votum emittere. Probatur, quia non repugnabat naturæ aſſumptæ ſecundum ſe, vt per ſe notum eſt, nec etiam ratione vnionis, ſeu perſonæ, ergo. Probatur minor primò: quia talis repugnantia non oriebatur ex generali ratione cultus religioſi, quia certum eſt, Chriſtum vt hominẽ potuiſſe Deum, vt Deum colere, ſicut & illi obedire, & ſatisfacere. Item illi obtulit ſacrificium, quod proprium cultum religionis continet. Nec repugnãtia inueniri poteſt in ſpeciali ratione voti, quia non magis repugnat talis cultus dignitati perſonæ Chriſti, quàm alij actus religionis. Item Chriſtus potuit orare, vt ſuprà viſum eſt; ergo & vouere: ſunt enim hi actus valdè affines. Item fuit Chriſtus capax obligationis præcepti: ergo & obligationis promiſſionis. Item Deus vt Deus poteſt ſe obligare homini promittẽdo: ergo etiam Deus, vt homo, poteſt ſe obligare Deo promittendo. Neque obſtat, quòd per vnionem habeat voluntatem firmatam in bono, tum quia poſſet pluribus modis, & titulis eſſe firmata; tum etiam quia votum non ſolùm fit propter firmandam voluntatem, ſed etiam propter ipſam honeſtatem religioſi cultus.

An Chriſtus Dominus votum emiſerit.
Chriſtus Dominus in natura aſſumpta potuit votum emittere.

3. Secundò dicendum eſt incertum eſſe, an Chriſtus votum proprium de facto emiſerit. Ita intelligo, quod D. Thomas dicit d. q. 88. art. 2. ad 3. *Chriſto non competebat vouere, tum quia Deus erat, tum etiam quia vt homo habebat voluntatẽ firmatam in bono, quaſi comprehenſor exiſtens.* Soto verò q. 2. art. 2. ad 3. addit, *quod Chriſto nulla ratione vouere congruit*, ſignificans non fuiſſe hunc actum congruum, vel cõſentaneum Chriſto. Sed D. Thomas hoc non dixit: nam aliud eſt non competere, quod indicat non fuiſſe illi neceſſarium: aliud non congruere, quod ſignificat eſſe incongruum, aut minùs decens: ego autem neque incongruitatem, neque indecentiam in hoc video: quia votum per ſe eſt opus conſilij, aptum ad cultum, & ad oſtendendam ſubiectionem ad Deum, & reddens actum ex parte materiæ, & motiui meliorem; nec per ſe includit indecentiam, quia non ſolùm eſt propter firmandam voluntatem non firmam, ſed etiam propter alios titulos honeſtos, iam explicatos.

Incertum eſſe, an Chriſtus Dominus de facto votum emiſerit.

4. Probabilius eſſe Chriſtũ potuiſſe vouere.

Itaque probabilius cenſeo, non ſolùm de potentia abſoluta, ſed etiam de ordinaria potuiſſe Chriſtum, ſaltem vt viator erat, votum proprium emittere, ſiue virginitatis, ſiue paupertatis, ſiue obedientiæ, non quidem homini præſtanda, id enim non decebat (vt alibi dixi) ſed Deo, & maximè in procuranda hominum ſalute, & offerendo ſeipſum in ſacrificium pro Eccleſia ſua. Sic enim intelligit Hilarius illud Pſal. 131. *Sicut iurauit Domino, votum vouit Deo Iacob.* Vnde ait, ſic Chriſtum geſſiſſe omnia, *vt ſacramento religionis ſatisfacere videretur.* Et infrà dicit, reſtitiſſe Petro tentanti impedire paſſionem ſuam. *Impium, & profanum docens eſſe, ſi non omnia, quæ erga humanam ſalutem Patri vouiſſet, expleret.* & infrà concludit: *Secundum hanc geſtorum deuotionem, ita omnia geſta ſunt, vt videantur ſtudioſè pro religione, quæ iurata ſunt, hæc eſſe perfecta.*

Hilarius. Pſal. 131.

5. *Pſalm. 21.*

Conſonántque huic ſententiæ Hilarij verba in illa Pſal. 21. *Vota mea reddam in conſpectu timentium eum.* In illo enim Pſalmo Chriſtum eſſe, qui loquitur, teſtimonia Euangeliſtarum, & Pauli, & verba totius Pſalmi teſtantur, vt Ianſenius ait: éſtque totius Eccleſiæ ſenſus, & fuit etiam ſapientum Hebræorum, vt Genebrardus refert. D. Thomas autem in d. ſolutione ad 3. dicit, Chriſtum in illis verbis loqui in perſona Eccleſiæ ſuæ, ita ibi vocans vota ſua, ſicut in principio dixerat, *Longe à ſalute mea verba delictorum meorum.* Sed non eſt eadem neceſſitas, cùm non ita Chriſto repugnent vota in propria perſona, ſicut delicta: ſine neceſſitate autem non videtur ad metaphoram recurrendum. Neque Gloſſæ, aut Auguſtinus illam expoſitionem poſuerunt in his poſterioribus verbis, ſed tantùm in primis. Vnde Auguſtinus per vota intelligit ſacrificium Chriſti, ſiue cruentum, ſiue incruentũ. Quod etiam Gloſſæ ſequuntur, & indicatur in Commentariis Hieronymi. Verum eſt, hos Patres non explicare, qualia fuerint illa vota, ſed tantùm materiam illorum exponere. Vnde intelligi facilè poſſent de voluntaria oblatione, quam de ſe ipſo Chriſtus fecit Patri in primo inſtanti ſuæ conceptionis, acceptando præceptum eius de redimendo genere humano. Ita enim ſæpe accipi nomen voti à Patribus in cap. 3. oſtendemus. Et licèt illa acceptatio per vnum actum voluntatis Chriſti facta fuerit, vota in plurali appellantur, propter multitudinem actionum, & Sacramentorum, quæ ſimul obtulit Patri pro ſalute hominum.

Ianſen. Genebr. D. Thom.

Vota nõ ita repugnant Chriſto ſicut delicta.

6. De proprio voto hęc vox intelligitur.

Sed profectò non eſt alienum à rigore litteræ, vt de proprio voto intelligatur, id eſt, de vera promiſſione cum voluntate obligandi ſe, etiamſi per Patris præceptum non obligaretur. Quin potiùs fauet proprietas vocis Hebrææ נדר *Nedor*, & vocis Græcæ εὐχάς, vtraque enim propriam promiſſionem ſignificat, & habetur in aliis locis Scripturæ, vbi eſt ſermo de propriis votis, vt Pſal. 65. *Reddam tibi vota mea:* vnde etiam conſonat verbũ *Reddam*, quod in vtroque loco habetur, & voti obligationem indicat, vt omnes notant, maximè in id Pſal. 75. *Vouete, & reddite,* &c. Præterea fauet Baſilius in d. Pſalm. 21. dicens, εὐχάς, *hic non intelligit preces, ſed promiſſiones.* Et idem ferè habet Theodoret. Vnde Ianſen. cum Auguſtino intelligens ibi per vota myſteria corporis, & ſanguinis Domini, ait, appellari vota, non ſolùm quia in vltima cœna inſtituta, & offerri iuſſa ſunt, ſed etiam quia idem corpus olim ex voto Deo Chriſtus obtulit in Crucem. Itaque corpus, & ſanguis Chriſti appellantur vota, tamquam per votum oblata *olim*, id eſt, ab initio conceptionis ſuæ. Denique hinc ſumi poteſt congruentia, quia per hoc votum explicatur optimè ſumma voluntas, & libertas, qua Chriſtus ſe ſe pro nobis à principio obtulit Patri: nam ſi illi non fuit impoſitum præceptum obligans, ipſe ſe voluit ad moriendum pro nobis, & ad offerendum corpus, & ſanguinem ſuum obligare: ſi verò illi fuit rigoroſum præceptum impoſitum, illud non tantùm propoſito, ſed etiam promiſſione acceptare voluit, quod ſignum eſt maximæ voluntatis, & libertatis. Itaque in hoc dicendi modo non deeſt probabilitas, licèt incerta res ſit, vt etiam notaui in 2. tom. 3. partis diſput. 28. ſect. 2.

Pſal. 65. Pſal. 75. Baſil. Theod. Ianſen. Auguſt.

Corpus & ſãguis Chriſti appellantur vota.

Secundò inquiri poteſt de Angelica natura, an ſecundum ſe ſpectata, ſit capax voti? In quo breuiter dicendum eſt, Angelicam naturam non eſſe ſimpliciter incapacem voti. Probatur, quia in Angelo reperiuntur omnia, quæ ad vouendum ſunt neceſſaria, ſcilicet intelligentia, & libertas ſufficiens, ſubiectio ad Deum, per religioſum cultum, & poteſtas ſe obligandi: nam ſi hanc habet homo, cur non habebit Angelus? Neque etiam illi deerit materia promiſſionis, tum quia etiam habet actus ſupererogationis, id eſt, bonos, & non præceptos, quos promittere poſſit: tum etiam quia ipſos actus ſibi præceptos poſſet promittere, vt ſi concipiamus Angelum promittere Deo, diligenter cuſtodire hominem, vel Verbum Incarnatum adorare, aut quid ſimile. 7.

An Angeli ſint capaces voti.

Reſolutio affirmatiua.

Nihilominùs tamen, ſi loquamur de potentia ordinaria (vt ſic dicam) ſeu iuxta exigentiam Angelicæ naturæ, veriſimilius eſt, actum vouendi in illa non reperiri. Nam ſi Angelos, vt viatores ſpectemus, eorum via breuiſſima fuit: vnde pro ſtatu viæ non indigebant votis, ſeu promiſſionibus, ſed vnica deliberatione perfecta, qua in bono confirmarentur. Poſt ſtatum autem viæ, qui damnati ſunt, non ſunt apti ad vouendum propter obſtinatam voluntatem, neque etiam beati ratione ſtatus, vt ſtatim dicam. Quod ſi ſecluſo omni ſtatu gratiæ, aut culpæ, naturalem conditionem Angelicæ naturæ præciſè ſpectemus, etiam non videtur accommodata ad vſum vouendi, propter inflexibilem electionem, quam facit iuxta communem ſententiam, quæ Damaſceni, & D. Thomæ eſſe creditur. Et licèt fortaſſe illa inflexibilitas non ſit omnimoda, ſed moralis, & per adhæſionem difficilè mobilem, illa ſatis eſt, vt dicamus, iuxta naturæ ſuæ conditionem ſufficere Angelo deliberatum propoſitum abſque vſu vouendi. 8.

Angeli ſecũdũ exigentiã naturalẽ votum non admittunt.

Angeli poſt ſtatum viæ nõ ſunt apti ad vouendũ.

Dices; Longè immutabilior eſt voluntas Dei, & nihilominùs illi adiungit promiſſionem. Reſpondeo primò, fortè promiſſionem Dei nihil aliud eſſe, quàm aſſertionem ſui deliberati propoſiti de beneficio præſtando, vel abſolutè, vel ſub conditione aliqua, quæ aſſertio etiam poſſet eſſe in Angelo, ſed non oſtenderet voluntatem omninò immutabilem, ſicut in Deo. Vnde vlterius dicitur eo modo quo Deus promittit non id facere propter ſe, ſed propter nos, vt ſpem noſtram confirmet: quæ ratio ceſſat in voto reſpectu Dei. Vnde ſi ex conditione naturæ vouentis non eſt votum propter ipſum vouentem neceſſarium, ceſſabit vſus eius. Denique reſpondeo, propterea dictum eſſe, Angelum non eſſe ſimpliciter incapacem voti, vnde ex illa conditione ſolùm declaratur minor quædam neceſſitas eius. 9.

Obiectio. Solutio. Dei promiſſio quid ſit.

Tertiò quæri poteſt de ſpiritibus beatis, an ſint voti capaces? Cui quæſtioni eadem breuitate, & proportione reſpondendum eſt, non eſſe ita incapaces, vt eis repugnet, non tamen eſſe hunc cultum, 10.

An beati ſpiritus ſint voti capaces.

ſeu

Affirmatiua reſponſio.

ſeu vouendi vſum illi ſtatui accommodatum.Prior pars probatur, quia etiam beati colunt Deum religioſo cultu,vt eſt conſtans,& in hoc ſpeciali cultu non eſt repugnantia. Quia licèt beatus habeat voluntatem firmatam in bono,adhuc eſt capax boni ſpontanei, quod per votum poteſt melius reddi: & aliunde eſt etiam capax obligationis, & præcepti:vnde non videtur repugnare,quod inter beatos ipſos habeat locum promiſſio,& fidelitas;ergo nec reſpectu Dei repugnabit.

11. Nihilominùs altera pars probatur,primò ex immutabilitate voluntatis beati, quæ neceſſariò adhæret Deo, & illius amore regitur in omnibus ſuis actibus:non ergo indiget confirmatione aliqua per votum,ſeu promiſſionem. Neque etiam eſt illi neceſſaria propter ordinandum actum ad finem religionis:nam quando expedierit, hoc perfectiſſimè facere poteſt abſque voto, & infallibiliter faciet, quoties ex charitate iudicauerit eſſe faciendum. Accedit, quod beati iam ſunt in termino: votum autem propriè videtur ſpectare ad ſtatum viæ,propter futuras actiones, vt ad maiorem perfectionem, vel meritum tendant. Et quoad hoc non eſt eadem ratio de Chriſto in ſtatu huius vitæ, in quo licet fuerit comprehenſor,fuit tamen verus viator, & ex ea parte fuit magis capax voti,ſaltem propter noſtrum exemplum. Non autem certum eſſe cenſeo, Chriſtum non emittere vota, quod de cæteris beatis tam hominibus, quàm Angelis ſentiendum puto:nam ratio generalis eſt.

Votum propriè ſpectare videtur ad ſtatum viæ.

Chriſtus viator, & comprehéſor potuit emittere vota.

12. Quartò ex dictis concluditur reſponſio ad quæſtionem, nimirum ſolùm hominem viatorem eſſe voti capacem, ita vt de facto,ac moraliter loquendo in illo reperiatur. In qua aſſertione duæ partes continentur,vna affirmatiua,ſcilicet hominem viatorem eſſe voti capacem, altera negatiua de quolibet alio præter viatorem hominem.Et hæc quidem poſterior pars ſatis probata eſt ex dictis : excluſimus enim omnes res alias tam inferiores,quàm ſuperiores,& omnem ſtatum extra viam.Prior autem pars ſatis probata eſt in lib.1. & in c. ſequenti amplius declarabitur.

Solus homo viator eſt voti capax.

CAPVT II.

An omnes homines viatores ſint voti capaces?

1. Dicendum primò eſt : homines ante vſum rationis non eſſe voti capaces.Aſſertio eſt communis, & clara, quia ſine voluntario conſenſu votum non emittitur : ſed ante vſum rationis homo non poteſt habere deliberatum conſenſum,vt conſtat,ergo nec votum.Maior habetur in cap.*Sicut tenor*, de Regular. & ſuprà lib.1. latè tractata, & declarata eſt, ibi enim oſtenſum eſt ad minus requiri ad votum conſenſum ſufficientem ad peccandum mortaliter. Excluduntur ergo omnes infantes, & paruuli pro ea ætate,in qua nondum habeant vſum rationis ad peccandum mortaliter ſufficientem. Et eadem ratione ſub his comprehenduntur perpetuò amentes. Denique excluduntur omnes homines pro eo ſtatu, & diſpoſitione, in qua vti ratione non poſſunt,vt dum dormiunt,phrenetici ſunt,aut ebrij,vt in citato loco latiùs dictum eſt.

Ante vſum rationis homines vouere non poſſunt.

Cap. *Sicut tenor.*

2. Dices, hoc rectè procedere in voto, quod vnuſquiſque pro ſe ipſo emittit : poſſe tamen vnum pro alio vouere, & ſic infantem,verbi gratia,poſſe vouere per alium,ſcilicet, per parentem,vel tutorem, ſic enim videmus parentes vouere filios infantes religioni.Et populus interdum vouet diem feſtum, vel ieiunij & tunc filij paruuli,imò & nondum nati cenſentur in parentibus vouere. Et ratio reddi poteſt, quia voluntas vnius interdum moraliter continetur in voluntate alterius,vt voluntas filij in voluntate patris,ergo poterit per illam vouere,etiamſi nondum propria vti per ſe ipſum poſſit.

Obiectio.

Voluntas vnius interdum moraliter continetur in voluntate alterius.

3. Reſpondetur negando aſſumptum. Eſt ergo ad hanc rem explicandam proponenda hic regula ſimilis illi, quam de iuramento tradidimus, votum eſſe actionem perſonalem, id eſt, quæ propria voluntate vouentis fieri, & in illa proximè, & immediatè niti debet. Ita ſumitur ex D. Thoma dicta quæſt.88.art.9. Et eſt communis in 4. diſtinct. 38. vbi Paludanus quæſt.3.art.3.Supplement.Gabrielis quæſt.13.conc.4.Palacius diſput.1. concluſ.8. Soto lib.7.quæſt.2.art.1.ad 5.Syluester *Votum* 2.quæſt.9. & 11.Nauarrus cap.12.num.56.&79. Hoſtienſis in Sum.lib.3.tit. de Voto,§. *Et vtrùm*, & alij Canoniſtæ in cap. *Licèt*,de Voto. Ex quo textu id ſumitur per argumentum à contrario,ibi:*Onus tibi à patre iniunctum, & à te ſponte ſuſceptum.* Si ergo non eſſet ſponte ſuſceptum, non obligaret. Ratio præter ſuprà traditam de iuramento, hic reddi poteſt, quia votum eſt promiſſio, ſed promiſſio ita eſt propria actio promittentis, vt non poſſit alium comprehendere ſine conſenſu illius,ergo & votum.Probatur minor, quia promiſſio vt ſic inducit proximè, ac per ſe obligationem fidelitatis, ſeu veritatis faciendi verum, quod promiſiſti:ſed obligatio fidelitatis, & veritatis non poteſt oriri niſi ex proprio actu.Intelligi enim non poteſt,vt vnus ſit mendax, aut verus propter dicta alterius, niſi ipſe aliquo modo illa etiam proferat,vel confirmet, quia veritas conſiſtit in adæquatione dicti ad mentem loquentis, & non dicti vnius ad mentem alterius. Idémque eſt de fidelitate, quæ conſiſtit in adæquatione facti ad verbum proprium, non ad alienum. Vnde Prouerb.6.dicitur,*Illaqueatus es verbis oris tui, captus propriis ſermonibus*:& eſt ſermo de promittente. Et ſimilis loquendi modus eſt frequens in Scriptura: Iudic.11. *Aperui os meum*,& infrà,*Si aperuiſti os tuum ad Dominum, fac mihi quodcunque pollicitus es.* Deut. 23. *Obſeruabis, & facies ſicut locutus es Domino tuo, & propria voluntate & ore tuo locutus es.* Hoc ergo neceſſarium eſt ad valorem,& obligationem voti. Et poteſt amplius explicari ratio : quia obligatio voti non eſt ex poteſtate iuriſdictionis, aut dominatiuæ. Nam hæc ſpectat ad legem, vel præceptum,ergo eſt obligatio ex priuata,ac propria voluntate, ratione poteſtatis, & dominij, quod vnuſquiſque habet in ſuas proprias actiones : & ideò votum dicitur quaſi lex priuata, quam vnuſquiſque poteſt ſibi imponere,niſi aliàs impediatur: ergo propria obligatio voti, ſeu verum votum,non poteſt eſſe ex ſola voluntate aliena,ſed eſt quaſi immanens,quæ in eo manet,à quo inducitur.

Solutio. Votum eſt actio perſonalis.

Inculcatur regula ad votum.

D.Thom. Palud. Sup.Gab. Palac. Soto. Syluest. Nauarr. Hoſtienſ.

Vnus nō poteſt eſſe mēdax, aut verus propter dicta alterius.

Prouerb.6. *Iudic.11.* *Deut.23.*

Obligatio voti eſt ex propria voluntate.

4. Ex hoc ergo principio manifeſtum eſt, eum, qui non poteſt vti voluntate propria,tamquam habens dominium eius,nō eſſe voti capacem per ſe ipſum, & conſequenter,neque per aliū,quia hoc repugnat naturæ voti, vnde verum non eſt votum parentum tranſire ad filios,aut defuncti ad hæredes,aut populi ad ſucceſſores. Quomodo autem ex voto vnius redundare poſſit obligatio ad alios, dicemus lib.5. nunc ſatis ſit dicere, votum vnius non tranſire ad alios, poſſe tamen eſſe cauſam quaſi efficientem obligationis in aliis,& nunc obligationem,quæ ad alium redundat, non eſſe propriè obligationem fidelitatis, aut religionis, ſed iuſtitiæ, vel præcepti, vt

Qui vti non poteſt propria voluntate, non eſt capax voti. Votum parentum non poteſt tráſire ad filios.

vt ibi latiùs exponemus. Neque ampliùs probat illa ratio, quàm quòd voluntas vnius poteſt conſtitui in alterius voluntate. Dupliciter enim poteſt hoc intelligi. Vno modo ratione ſubiectionis naturalis aut politicæ, & hic modus ſubordinationis non ſufficit ad votum, propter rationem factam, ſed poterit ſufficere ad obligationem legis, vel præcepti. Alio verò modo poteſt quis proprio conſenſu voluntatis ſuæ dare alteri poteſtatem vouendi pro ſe, & hic modus eſt poſſibilis, quia poteſt votum per procurationem fieri, ſicut matrimonium, vel ſicut iuramentum: nam ibi dicta hîc poſſunt applicari. Tunc autem neceſſariò ſupponitur vſus rationis ad conſtituendum procuratorem, qui pro te promittat, aut contrahat, & tota obligatio voti oritur ex proprio conſenſu, quia à principio datus fuit propria perſona mandante procuratorem, quaſi ſub conditione, vel promiſſio intelligeretur facta, ſtatim ac procurator nomine ſuo illam faceret. Et ita hoc non tollit veritatem aſſertionis, quod ad votum ſit neceſſarius vſus rationis.

Dupliciter vnius volũtas conſtitui poteſt in alterius voluntate.

5. Duæ verò difficultates occurrebant circa hanc reſolutionem. Vna eſt de filiis infantibus oblatis à parentibus religioni, quia eo ipſo videntur ita firmiter religioſi fieri, & votis obligari, vt retrocedere non poſſint, vt multa Iura ſignificant. Sed hanc relinquimus in tractatum de Statu Religionis, quia non poteſt antea conuenienter intelligi. Nunc ergo negamus aſſumptum, donec enim in ætate adulta conſentiant, non obligantur. Quomodo autem illa Iura intelligenda ſint ibi videbimus. Altera difficultas eſt de voto baptiſmi, quam nunc expediemus, quia in hac materia ab omnibus tractatur, & eſt huius loci propria. Eſt ergo difficultas, quia omnes baptizati obligantur voto ad legem Chriſti ſeruandam, & tamen multi baptizantur ante vſum rationis; ergo non eſt vſus rationis ad votum neceſſarius. Maior probatur, quia illa obligatio eſt voluntariè ſuſcepta, & ideo baptizandi interrogantur, *an renuncient Satanæ, & pompis eius*, &c. vt per ſe vel per patrinos conſentiant, & ſpondeant. Atque ita loquuntur Magiſter, & Scholaſtici in 4. d. 38. præſertim D. Thomas quæſt. 1. art. 2. quæſtiunc. 1. Bonauentura art. 1. quæſt. 2. Quam ſententiam non ſolùm ſequitur, ſed etiam de proprio voto videtur exponere Vvaldenſis in Doctrina. lib. 3. cap. 20. præſertim num. 4. & cap. 22. in principio, & num. 5. Soléntque pro hac ſententia referri varij Patres, Auguſtinus in Pſalm. 75. vbi dicit generatim, quædam eſſe, quæ omnes communiter vouere debemus, vt credere in Deum, non furari, &c. de baptiſmo autem nihil dicit, videtur tamen eſſe eadem ratio. Et Epiſt. 23. dicit, *Patrinos in baptiſmo paruulorum pro illis ſpondere.* Et hoc indicauit Tertullianus lib. de Coron. milit. cap. 3. dicens, *Aquam adituri in Eccleſia, ſub Antiſtitis manu conteſtamur nos renunciare diabolo, & pompæ, & angelis eius.* Quo verbo *renunciandi diabolo*, vtuntur frequenter Patres, vt Cyprianus lib. 1. Epiſt. 5. & alij, quos fusè retuli tom. 3. quæſt. 71. art. 1. in Comment. vbi circa finem adnotaui, quoſdam etiam Patres interdum vti nomine promiſſionis, ſeu ſponſionis. Quibus addi poteſt Gregorius homil. 29. in Euang. dicens, *Omnes nos in die baptiſmatis omnibus antiqui hoſtis operibus, & pompis renunciare promiſimus.* Et Hieronymus Amos 6. in fine: *In myſteriis primùm renunciamus ei, qui in occidente eſt, nobiſque moritur cum peccatis, & ſic verſati ad orientem pactum inimus cum ſola iuſtitia, & ei ſeruituros nos eſſe promittimus.* Idem latè Ambroſ. 1. de Sacrament. cap. 2.

Duo dubia circa eãdem materiam. An infantes à parentibus religioni oblati, ſint religioſi.

De voto baptiſmi.

Magiſt. D. Thom. Bonauent.

Vvald.

Auguſt.

Tertullian.

Cyprian.

Gregor.

Nihilominùs ſimpliciter reſpondendum eſt nullum proprium votum fieri in ſuſceptione baptiſmi, etiam ab adultis. Ita Altiſſ. lib. 3. Summ. tract. 2. cap. 2. quæſt. 1. Richardus in 4. d. 38. art. 3. quæſt. 2. Durandus quæſt. 1. Palud. ibi q. 2. & dub. 6. fin. q. 4. art. 2. concl. 1. Caietanus, Soto, & omnes d. art. 2. Vict. in Sum. 4. mat. de Baptiſmo n. 38. Nauarrus cap. 12. n. 31. optimè Bellarminus lib. 2. de Monach. c. 19. Rationes ſunt, prima, quia nullũ eſt ibi verbum indicans votum. Secunda, quia nulla auctoritate, & traditione conſtat, Eccleſiam præcepiſſe tale votum. Tertia, quia eſſet potiùs in laqueum, quàm in vtilitatem. Has rationes optimè tractat, & proſequitur Caietanus art. 2. Adde, in Sacramento Pœnitentiæ nullum exigi à pœnitentibus votũ de vitæ emendatione, cur ergo exigeretur à baptizatis adultis de vitæ profeſſione? Denique aliàs omnia peccata Chriſtianorum eſſent ſacrilegia, præter malitias, quas habent in propriis ſpeciebus, quod probabile non eſt. Vnde à fortiori conſtat, multò minus infantes, cùm baptizantur, vel votum per alios emittere, vel cùm ad adultam ætatẽ perueniunt obligari voto, ſed ſolis præceptis legis Euangelicæ, & Eccleſiæ. 6.

Reſolutio quæſtionis. Nullum propriũ votum fit in ſuſceptione baptiſmi.

Altiſſ. Richard. Durand. Palud. Caietan. Soto. Victor. Nauarr. Bellarm. Caiet.

Infantes cũ ad adultam ætatẽ peruenerint, nõ obligantur voto.

Ad explicandas ergo priores locutiones Patrum diſtinguunt Magiſter & Scholaſtici in d. d. 38. præſertim D. Thomas duplex votum, quod vocãt commune, & ſingulare, & neceſſarium voluntarium. Dicunt ergo in baptiſmo fieri votum commune, & neceſſarium, non tamen voluntarium, ac ſingulare. Quam diuiſionem ſuprà in fine lib. 1. explicaui D. Thomas autem in 2. 2. illam omiſit, quia poteſt cauſare æquiuocationem, nam votum illud commune, ſeu neceſſarium non eſt propriè votum, quia non eſt promiſſio, ſed profeſſio quædam legis Euangelicæ, in qua non interuenit promiſſio ex parte ſuſcipientis illum ſtatum, ſed tantùm libera ſuſceptio baptiſmi, & conſequenter libera acceptatio legis Euangelicæ, non eſt ergo verum votum. Sed ita appellatur, tum quia votum interdum ſignificat propoſitum, vt in principio notauimus, quomodo dicere etiam ſolemus contritionem catechumeni, continere baptiſmum in voto, tum etiam quia per illam acceptationem manet homo obligatus. Aliter tamen quàm per votum, quia in voto obligatio eſt fidelitatis, & promiſſionis, in hac verò acceptatione obligatio eſt legis, ſeu præcepti: vnde in priori obligatio eſt à vouente, quaſi actiuè: in poſteriori eſt à voluntate Chriſti, licèt ex parte recipientis conſenſus accedat. Antiqui ergo Scholaſtici, & Patres locuti ſunt largè, & impropriè de voto. Quod patet, quia dicunt illud votum baptiſmi analogicè ſic appellari, & non addere ſpecialem obligationem virtutis religionis, nec ſpecialem malitiam in contraria tranſgreſſione: nam fornicatio baptizati non eſt alterius ſpeciei, quàm non baptizati, licèt accidentaliter ſit grauior in eadem ſpecie, propter maiorem cognitionem, & voluntatem, vt loquitur D. Thom. in 4. vbi ſuprà. Eſtque aperta ſententia Auguſtini in dicto Pſalm. 75.

7. *Magiſt. D. Thom.* Duplex votum, cõmune, & propriũ, neceſſariũ & voluntarium.

Cur profeſſio legis Euangelicæ vocetur votum.

Quomodo antiqui Patres locuti ſint de voto baptiſmi

D. Thom.

Dices: Cur poteſt infans profiteri religionem Chriſtianam per offerentem ipſum, & non poteſt ſic vouere, vel profiteri religioſum ſtatum per parentes, vel alios, cùm etiam poſſeſſio baptiſmi debeat eſſe voluntaria? Reſpondeo rationem eſſe, quia profeſſio fidei Chriſtianæ eſt ex obligatione immediata diuinæ legis, quam Chriſtus potuit imponere ſua ſola voluntate, obligationem autẽ voti, aut particularis religionis reliquit in hominis arbitrio. Et ita Chriſtus Dominus inſtituit, vt & infantes ritè baptizari poſſent ſine proprio cõſenſu, & vt omnes 8.

Cur poſſit infans profiteri fidem Chriſti per offerentem ipſum, non verò religioſum ſtatum. Solutio.

bapti

baptizati ad ſuam legem ſeruandam tenerentur,& Eccleſiæ manerent ſubiecti,ita vt per eam compelli poſſent. Quod facere potuit, quia illa eſt obligatio manans à poteſtate iuriſdictionis, quæ illi non deeſt:ſecus verò eſt de obligatione voti,quæ à propria debet emanare voluntate.

9. Omnis homo viator perfecta ratione pollẽs, voti capax eſt, niſi aliũde impediatur.

D.Thom. *Richard.*

Dico ſecundò: Omnis homo viator, ſufficienti ratione vtens,quantùm eſt ex parte ſua,capax eſt ad emittendum votum, ſi aliunde non ſit impeditus. Hæc aſſertio ſumitur ex D.Thoma dicta quæſt.88. art. 8. & 9. & aliis Theologis in 4. diſt. 38.vbi præſertim Richardus artic.4. q.2. & quantùm ad generalem regulam eſt per ſe manifeſta, quia ſi homo ſufficienti ratione vtitur, etiam vtitur ſufficienti libertate, ſed ad votum hæc duo ſufficiunt ex parte vouentis,vt conſtat ex dictis in toto lib.1.ergo.Dixi autem *ſufficienti ratione vtens*, vt ſignificarem non quemcumque rationis vſum ſufficere ad votum,ſed oportere, vt ſe extendat ad Dei cognitionem, quia ſine illa impoſſibile eſt votum emittere,cùm votum ſit promiſſio Deo facta.Vnde etiam addo,poſſe ſub illa ſufficientia includi, quòd ſit vſus rationis fide illuminatæ,quia ſine fide non videtur poſſe verum, & proprium votum emitti.Sed licèt hoc verum ſit de voto perfecto,& Chriſtiano(vt ſic dicam)tamen abſolutè non repugnat votum validum,& obligans inueniri in homine carente fide, vt ſi hæreticus errans in aliis,& non in his,quæ ſpectant ad voti Religionem, voueat caſtitatem, ſine dubio obligabitur. Et idem eſſet,ſi homo habens ſolam naturalem Dei cognitionem,& illum colens naturali cultu,aſſequeretur modum colendi per votum: ſicut Gentiles vouebant aliis ſuis, & ex conſcientia erronea obligabantur: nam alioqui ex defectu obiecti vota illa inualida erant.Requiritur ergo ex parte vſus rationis,cognitio proportionata voto,& ſi hæc deſit, non erit vſus rationis ſufficiens. Vel certè ſi ignorantia interueniat,illa erit vnum ex impedimentis incluſis in exceptione,de qua ſtatim.

Nõ repugnat votum validum inueniri in homine carente fide.

10. In voto ſupponendũ eſt, auxilium neceſſarium ex parte Dei.

Dixi etiam in aſſertione *hominem ex parte ſua, &c.*Primò,quia ſemper ſupponendum eſt,auxilium neceſſarium ex parte Dei:nam vt in principio dixi, hic ſolùm agimus de virtute cauſæ proximæ. Secundò,quia præter virtutem agendi,oportet,vt homo habeat materiam proportionatam ad votum, id eſt, quam ipſe poſſit efficaciter obligationi voti ſubiicere. Quod facilè oſtendi poteſt, tum ratione phyſica, quia agens creatum non poteſt operari ſine materia capaci, tum ratione morali, quia ſi homo promitteret rem alienam, non eſſet honeſta promiſſio, nec de re licita. Exempla ſunt, ſi religioſus voueat facere eleemoſynam de rebus monaſterij, vel filius de rebus paternis, vel ſi ſeruus promittat ſuas operas hoſpitali, cùm illæ ſint domini,& ſic de aliis exemplis,quæ videri poſſunt in Richardo ſuprà,Syluestro verb.*Votum* 3.per totum, & in ſequentibus ea proſequemur.

Richard. *Syluest.*

11. Conditio in omni voto neceſſaria eſt,ſi aliunde non ſit impeditus.

Denique addidi in aſſertione,*Si aliunde non ſit impeditus*,quia hæc conditio in omni cauſa agente neceſſaria eſt, ſempérque ſubintelligitur.Eandémque limitationem poſuit Richardus ſub aliis verbis,ſcilicet,*Cui vouere non prohibetur.*Quæ verba intelligere videtur de prohibitione ex parte materiæ, quia illa eſt prohibita, omnia enim exempla, quæ adducit (ex cap.*Magnæ*,de voto, & c.*Niſi cum pridem*, de Renunciat.& cap.*Non oportet*,de Conſecration.diſtinct.5.)aut non ſunt ad rem,quia in eis votum non eſt ſimpliciter inualidum,vt infrà ſuis locis dicetur, vel vt ſit inualidum reduci debet ad votum de materia prohibita, vt eſſet in Epiſcopo votum de re-

A nunciando Epiſcopatu, ſine licentia Papæ, & ſimilibus.Item quia ratio,qua vtitur,ſcilicet,quia Deus non acceptat votum contra prohibitionem factam, ſolùm procedit in eodem ſenſu: nam aſſumptum eſt verum ex parte materiæ, non autem ſemper ex parte vouentis.Hoc autem modo illa conditio iam declarata eſt,nunc autem aliam intendimus,quæ illis verbis non ſatis explicatur.

Quòd ſi verba illa intelligantur de prohibitione ex parte vouentis,non erit vniuerſaliter vera exceptio illis verbis explicata,quia multa fieri prohibentur,quæ facta tenent, c.*Ad Apoſtolicam*,de Regular. Vt ſæpè quis malè facit vouendo, aut profitendo Religionem, & tamen votum tenet, ſi lex prohibens non addat verba irritantia:vt conſtat ex B generali principio de Legibus,& ex Concilio Tridentino ſeſſ.25.c.15. de Regular. per argumentum à contrario,maximè adiuncto d.c.*Ad noſtras*.Nam profeſſio facta ante expletum annum probationis vel ante ætatem legitimam nunc eſt nulla, quia ita Concilium expreſſit: antea verò non erat nulla,licet prohiberetur,quia non irritabitur. Similiáque exempla ſumi poſſunt ex aliis Decretis, & Bullis Pontificiis,vt Sixti V. Clement.VIII. de Illegitimis,& ſimilibus.Ratio autem eſt,quia poteſt actus promittendi eſſe prohibitus, & non actus, qui eſt materia promiſſionis:vt poteſt Superior me prohibere,ne votum orandi faciam,licèt non me prohibeant orare.Tunc ergo licèt malè faciam vouendo, nõ tamen eſt votũ de re mala,aut Deo non accepta. C Et ita tunc nõ procedit ratio Richardi, quòd Deus nõ acceptat votum prohibitum,licèt enim non acceptet illud,quãdo eſt de re illicita,tamen acceptat illud,quod eſt de re licita,etiamſi illicitè factũ ſit,vt ſupr.lib.1.c.5.latiùs explicuimus.Vnde licet votum prohibeatur,ſi materia nõ prohibetur,poterit votũ eſſe validum, ſi aliud non ſubeſt impedimentum. 12.

Cap. Ad Apoſtol.

Concil. Trid.

Profeſſio ante annũ probationis expletum nunc eſt nulla.

Dices,qui prohibet vouere orationem,prohibet orare ex voto,ergo id ſemper malum eſt,ergo repugnat tale votum obligare. Reſpondeo, diſtinguendo antecedens,prohibet remotè,& quaſi in radice, tranſeat,prohibet formaliter,& in ſe,nego,quia licet prohibeat votum, quod eſt radix obligationis, tamen illo facto,non prohibet obſeruationem eius. D Sicut votum ſimplex caſtitatis prohibet matrimonium, & conſequenter coniugalem copulam, quia tamen non irritat matrimonium:ſi ſemel fiat etiamſi peccaminosè fiat, obligat ad reddendum debitum,& ita id iam non prohibet votum caſtitatis. 13.

Obiectio. Solutio. Superior prohibẽs votum orãdi an orare prohibeat.

Meliùs ergo explicatur illa limitatio per illa generalia verba, *Si aliunde non ſit impeditus:* nam exiſtente capacitate intrinſeca vouentis (vt ſic dicam) & capacitate etiam materiæ,adhuc poteſt impedimentum interuenire. Hoc autem impedimentum eſſe non poteſt, niſi prohibitio Superioris, quia ſecluſa prohibitione poſitiua, omnis homo vtens ratione habet liberam,& efficacem voluntatem ad vouendum,& ſe obligandum in materia apta,quia nullo iure diuino, vel naturali impeditur. Nec ex alio capite poteſt ratio impedimenti cogitari. Ius E autem humanum,vel præceptum Superioris dupliciter poteſt impedire votum.Vno modo ſimpliciter prohibendo, ne fiat, & tunc impedit, ne tacitè fiat, non tamen, ne validè fiat, vt declaratum eſt. Alio modo poteſt non ſolùm prohibere,ſed etiam irritare inhabitando perſonam, vel voluntatem eius inefficacem reddendo ad ſe obligandum, vt capite ſequenti conſtabit,& tunc perſona illa eſt impotens ad votum ſimpliciter, ſeu validum emittendum, quia veluti priuata eſt naturali poteſtate. 14.

Ius humanũ, aut præceptũ ſuperioris dupliciter poteſt impedire votum.

Ex

15. Nullus eſt in Eccleſia, qui per ſe loquẽdo non poſſit valida vota emittere. *D.Thom.*

Ex quibus tandem ſequitur, nullum eſſe in Eccleſia hominem adultum, qui per ſeloquendo non poſſit valida vota emittere. Patet, quia nemini ſunt omnia prohibita, & multò minùs irritata, omnes ergo adulti fideles dici poſſunt ſimpliciter capaces voti. Habet autem hoc nonnullam difficultatem in perſonis aliis ſubiectis, de quibus tractat D.Thom. dicto art. 8. & 9. Sed hoc tractabitur diſtinctiùs in ſequentibus. Nunc ſolùm dicimus, etiam illarum perſonarum vota eſſe valida, niſi vel ſint de illicita materia, vel inueniantur in Iure irritata. Quando autem alterum ex his contingat, dicemus in ſequentibus.

CAPVT III.

An Eccleſia poßit aliquas perſonas inhabiles reddere ad validè vouendum.

1. QVæſtio hæc videtur attingere materiam de irritatione votorum in 6. libr. tractandam. Sed aliud eſt votum validum iam factum irritare, aliud impedire, ne validè fieri poſſit, nam hæc eſt veluti irritatio antecedens, ſicut impedimentum irritans contractum faciendum, altera verò eſt irritatio ſubſequens ad opus validè factum. Hæc ergo irritatio ſubſequens tractanda eſt in libro ſexto, & eam nomine irritationis ſemper intelligemus: alteram verò (ad tollendam æquiuocationem terminorum) vocabimus inhabilitatem perſonæ ad vouendum, quæ ad hunc locum propriè ſpectat, vt explicare poſſumus, quæ perſonæ ſecundùm omnia Iura ſint aptæ ad vouendum validè. Loquimur autem de perſonis adultis, & ſufficienti ratione vtentibus, quæ (vt oſtendimus) iure naturali ſunt aptæ ad vouendum in materia ſibi proportionata, illa enim ſemper ſupponenda eſt, vt conſtat: nam ſi ex parte materiæ ſit inhabilitas, non requiretur ſpecialis ex parte perſonæ. Igitur ſolùm de Iure Eccleſiaſtico habet locum quæſtio, & conſequenter tantùm reſpectu fidelium, in quos Eccleſia iuriſdictionem habet.

Perſonę aptæ ad vouẽdum quæ ſint.

2. Ratio dubitandi.

Duo verò poſſunt hîc inquiri, vnum de poteſtate, aliud de facto, hîc de ſola poteſtate, in ſequent. capit. de actu dicemus. Ratio ergo dubitandi eſſe poteſt primò, quia tota vis, & efficacia voti conſiſtit in actu interiori intellectus, & voluntatis: nam exterior actus ſolùm eſt ſignum voti apud Deum emiſſi; ſed Eccleſia non habet poteſtatem in actus internos, ergo. Secundò, vel hæc poteſtas eſt iuriſdictionis, vt dominatiua. Prior non ſufficit, quia, vt infrà oſtendemus, poteſtas iuriſdictionis non ſufficit ad irritanda vota iam facta: vnde multò minùs ſufficiet ad irritanda illa, ſi fiant, vel antequam fiant, ſeu quando fiunt. Poſterior autem poteſtas non eſt in Pontifice, & conſequenter, nec in vniuerſa Eccleſia: aliàs poſſet Pontifex pro ſuo arbitrio, & ſine vlla cauſa talem irritationem facere, quod conſtat eſſe falſum. Sequela autem patet, quia poteſtas dominatiua non indiget cauſa ad irritanda vota, vt infrà videbimus. Tertiò: ſi Eccleſia poteſt hoc modo vota irritare antecedenter, vel id eſt ex parte materiæ, prohibendo illam, & faciendo illam ineptam ad votum, vel ex parte perſonæ illam reddendo inhabilem ad vouendũ, etiam in materia capaci. Primum fieri poteſt à quocunque ſuperiori reſpectu ſubditi, ſed illud non eſt per ſe votum impedire, ſed id per accidens ſequitur ex quacumque alienatione, ſeu priuatione materiæ: nam hoc modo etiam poteſt homo ſe impotentem reddere ad aliquod votum emittendum, ſi materiam eius à ſe alienauerit. Secundum videtur impoſſibile, tum quia videtur contra naturale ius, quo potens eſt homo ad ſe obligandum Deo per ſuam voluntatem: tum etiam quia ſolus Deus videtur habere poteſtatem ſuper voluntatem humanam, quatenus cum Deo ipſo contrahere, & quaſi negotiari poteſt.

Poteſtas dominatiua nõ indiget cauſa ad irritanda vota.

3. 1. Aſſertio. Eccleſia poteſt aliquos inhabiles reddere ad vota ſolemnia.

Nihilominùs dico primò: De votis ſolemnibus vt ſolemnia ſunt, non eſt dubium, quin ſit in Eccleſia poteſtas ad inhabilitandas aliquas perſonas, ne validè poſſint talia vota emittere, ſeu quod idem eſt, ad inſtituenda impedimenta irritanda talia vota, ne valida ſint, ſi cum illis fiant. Hæc aſſertio acceptari debet, vt certa de fide, quia communi vſu, & ſenſu Eccleſiæ recepta eſt: Pontifices enim, & Concilia vſa ſunt hac poteſtate; non tamquam dubia, vel probabili, ſed tamquam certa & indubitata. Hoc conſtat primò, quia ſuprà lib. 1. oſtenſum eſt, Eccleſiam irritaſſe votum ſolemne factum ex metu cadente in conſtantem virum. Secundò, quia Eccleſia irritauit profeſſionem factam à pueris ante annos pubertatis, id eſt, (ſecundum antiquum ius) ante decimum quartum annum ætatis in viris, & ante duodecimum in fœminis, vt de viris eſt expreſſum in cap. *Ad noſtras*, de Regular. & cap. 1. & 2. eod. tit. in 6. De fœminis autem non ita inuenitur expreſſum in illis Iuribus, tamen ex illis textibus cum proportione colligitur, fœminas impuberes eſſe inhabiles ad votum ſolemne emittẽdum, vnde quia in ordine ad matrimoniũ fœminæ cenſentur impuberes vſque ad duodecimum tantùm annum, capit. *Ex litteris*, de Deſponſat. impuberum: & in ordine ad ſtatum religioſum, idem clarè ſumitur ex c. *Puella*. 20. quæſt. 2. ideò etiam in fœminis ante duodecimum annum profeſſio ſemper fuit nulla. Vnde in cap. 1. 20. q. 1. dicitur, *in virginibus eſſe firmam profeſſionem, ex quo adulta ætas eſſe cœperit*: declaratur autem eſſe illa, *quæ ſolet apta nuptijs deputari*, & ita ibi notat Gloſſa. Et eodem modo ſumitur hæc ſententia ex cap. *Cùm virum*, de Regul. & tradit etiam Gloſſa in Clement. *Eos*, de Regul. Hodie verò tam in viris, quàm in fœminis, requiritur decimus ſextus annus expletus, & vota ſolemnia antea facta irrita ſunt ex Decreto Concilij Tridentini ſeſſ. 25. cap. 15. de Regular. vbi etiam irritantur vota ſolemnia ante annum probationis emiſſa. Item Sixtus V. irritauit profeſſionem factam ab illegitimis, & à quibuſdam criminoſis, & aliis, & ita factum eſt, & in Eccleſia durauit, quamdiu conſtitutio illa non fuit reuocata à Clemente VIII. Non poteſt ergo de hac poteſtate dubitari, cùm de actu non dubitatur, & ita docent D. Thomas d. quæſt. 88. art. 9. & omnes.

Ante decimũ quartum annum profeſſio eſt nulla in viris, in fœminis ante duodecimum. Cap. *Ad noſtras.* Cap. *Ex litteris.* Cap. *Puella.* Cap. *Cùm virum.* Hodie tam in viris, quã in fœminis requiritur annus decimus ſextus expletus. *Conc. Trid.* *D. Thom.*

4. Ratio aſſertionis. Contractus humanus intercedit inter religioſum, & religionem.

Ratio verò reddi poteſt ſpecialis in voto ſolemni, quia in illo ſemper interuenit acceptatio ex parte Eccleſiæ, & contractus aliquis humanus inter religioſum tradentem ſe religioni, & religionem acceptantem illam traditionem, & ſe obligantem ſuo modo religioſo: ergò poteſt Eccleſia hunc contractum irritare, ſeu ſtatuere conditiones, ſine quibus validum non ſit: ergo conſequenter facere poteſt, vt vota ſolemnia valida non ſint. Antecedens ſupponitur: nam infrà ſuo loco tractabitur. Prima verò conſequentia probatur; tum quia omnis reſpublica, vel princeps eius habet ſimilem poteſtatem circa contractus ſubditorum, & ita leges ciuiles irritant antecedenter plures cõtractus, niſi modo per ipſas conſtituto fiant. Et idem facit Eccleſia, quod maximè confirmat exemplũ de matrimonio: nam

Matrimoniũ licet ſit ſacramentum poteſt irritari ab Eccleſia.

nam licèt ſit ſacramentum, quia fundatur in contractu humano, adeò potuit Eccleſia multis modis irritare illud, niſi legitimè fiat. Tum etiam quia contractus, qui in votis ſolemnibus interuenit, eſt cum religione, cuius poteſtas tota eſt à Pontifice, & ideò facilè potuit dare, vel auferre poteſtatem acceptandi talem contractum, ſeu traditionem, & ita annullare illam. Secunda verò conſequentia probatur, quia vota non habent ſolemnitatem, niſi vt adiuncta traditioni, & conſecrationi: ergo, irritata traditione, irritantur vota.

5. Obiectio. Solutio.

Dices, hinc ſolùm concludi, non valere illa vota, vt ſolemnia, non tamen inde ſequi non valere, vt vota. Reſpondeo in primis inde ſatis probari aſſertionem, quia in ea ſolùm poſuimus non valere illa vota, vt ſolemnia ſunt, quia certius eſt. Deinde verò dico, etiam non valere, vt vota ſunt, vel quia iura interdum id declarant, præſertim Tridentinum, d. cap. 15. dicens: *Profeſſio antea facta ſit nulla, nullámque obligationem inducat*, &c. *Aut ad alios quoſcumque effectus*. Quæ vniuerſalia verba ſine dubio comprehendunt etiam obligationem voti ſimplicis, & effectus eius. Vel etiam non valent ex defectu intentionis vouentis, qui non intendit emittere illa vota, niſi vt ſolemnia, vt annexa tali ſtatui religioſo, & vt ſeruanda in illo, & ideò ſi religioſus ſtatus non fuit validus, nec vota ipſa etiam, vt vota ſunt, obligabunt. Primò, quia illa intentio virtute includit conditionem, ſi profeſſio valuerit, vel ſi religioſus fuero: ſecundò, quia includit determinationem obligandi ſe ad illa in tali ſtatu, & non aliter: tertiò, quia ſolùm intenduntur vt acceſſoria, & acceſſorium ſequitur principale. Denique, quia obedientia, & paupertas non promittuntur ibi, niſi ſecundum talem regulam, & ideò ſi non tenet obligatio ad regulam, neque illa vota poſſunt valere. De voto autem caſtitatis nonnullum oritur dubium ex cap. *Quidam*, & cap. *Placet*, de Conuerſ. coniugat. vbi in caſu, in quo eſt profeſſio nulla, dicitur tenere votum caſtitatis, ſed de illis textibus dicemus infrà tractando de religioſo ſtatu. Nunc breuiter dicimus, illa iura procedere ex præſumptione. Quia in illo particulari caſu præſumunt, coniugem velle obligari ad caſtitatem independenter à poſſeſſione: in foro autem conſcientiæ ſtandum erit in intentione vouentis. Vide Sanc. lib. 7. de Matrim. diſput. 34.

Trident.

Talis profeſſio nõ valet etiam ad obligationẽ voti ſimplicis.

Cap. *Quidã.* Cap. *Placet.*

Sancius.

6. Corollaria aliqua ex tradita doctrina. Primum. Vota ſimplicia Scholarium, & coadiutorium Societatis Ieſu irritari potuerunt.

Atque ex his obiter infero, quando ſimplicia vota fiunt, vt annexa ſtatui religioſo, vt fiunt in Scholaribus, & coadiutoribus Societatis Ieſu, tunc ſicut poteſt perſona aliqua per Eccleſiam fieri inhabilis ad talem ſtatum, vel ſtatuere conditiones irritantes receptionem, ſeu ingreſſum ad illũ ſtatum, ita conſequenter poſſe irritare talia vota ſimplicia. Patet, quia etiam illa fiunt, vt annexa tali ſtatui, in quo etiam aliquis cõtractus neceſſariò intercedit inter religionem, & religioſum, qui contractus etiam habet conditiones ſubſtantialiter requiſitas ad valorem ſuum, vel ex iure communi Eccleſiæ, vel ex iure proprio talis religionis per Eccleſiam approbato, quibus deficientibus, non valet aſſumptio talis ſtatus, nec à religione acceptatur validè. Ergo etiam illa vota, vt ſunt vota talis religionis inualida ſunt: & conſequenter ſimpliciter, & in ſe ſunt inualida: in voto quidem obedientiæ, & paupertatis ex defectu materiæ propriè: in voto autem caſtitatis ex intentione vouentis, qui ſolùm voluit vouere caſtitatem, vt annexam tali ſtatui. Quod ſi ipſe peculiari intentione voluit obligari ſimpliciter, & independenter à tali ſtatu, iam illud erit ſim-

A plex votum caſtitatis abſolutè factum, de quo alia eſt ratio.

7. Secundum. Vota ſimplicia quæ à profeſſis in Societate fiũt, nõ ſunt valida, ſi profeſſio ſit inualida.

Secundò infero, vota quædam ſimplicia, quæ in Societate fiunt à profeſſis poſt profeſſionem, non fore valida, niſi profeſſio valida eſſe ſupponatur, & conſequenter ita poſſe irritari, ſicut poteſt irritari profeſſio. Quia in illa nituntur tanquam acceſſorium in principali, quod ruit non ſubſiſtente principali: iuxta regulam *Acceſſorium*, 42. de Regul. iur. in 6. & leg. *Cùm principalis*, ff. eod. Item, quia ſub hac intentione fiunt à vouente, & ideò fortè in forma emittendi illa dicitur: *Ego N. profeſſus Societatis* IESV. Vnde fit etiam probabile, quòd licèt profeſſio in Societate fuerit valida, ſi poſtea mutetur in aliam vt Carthuſiæ, vel alterius religionis B ex conſenſu eiuſdem Societatis, vel Pontificis, tunc eo ipſo dicta ſimplicia vota euaneſcere, quia non ſubſiſtebant vt annexa profeſſioni religionis, vt ſic, ſed profeſſioni talis religionis: ſi ergo mutetur, illa etiam non obligant: ſed de hoc iterum occurret ſermo tractando de religionibus.

8. 2. Aſſertio. Poteſt Eccleſia inhabilem perſonam aliquã redderre ad vota ſimplicia emittenda.

Dico ſecundò: Poteſt etiam Eccleſia directè, & per ſe inhabilitare perſonam aliquam, ſeu voluntatem eius, & conſenſum inefficacem reddere ad vota ſimplicia, validè emittenda, ſeu conditiones aliquas deſignare, ſine quibus votum ſimplex non valeat, etiamſi promittens velit. Hæc aſſertio non inuenitur in iure in propriis terminis, nec in aliquo vſu huius poteſtatis, & ideo non eſt tam certa ſicut præcedens. Quia licèt vinculum voti ſolemnis C ſit maius, quàm vinculum voti ſimplicis, vel ſaltem non minus: nihilominus non fit euidens illatio in hoc puncto à voto ſolemni ad ſimplex: quia in voto ſolemni eſt illa peculiaris ratio de traditione, & contractu humano, & ita ibi vota non directè, ſed quaſi indirectè irritantur, vel ex defectu materiæ, & fundamenti, vel ex defectu conditionis, ſub qua fiunt. Nihilominus aſſertio eſt ſatis certa, quæ à Theologis videtur potiùs ſupponi, quàm diſputari. Vnde multorum opinio eſt, votum ſimplex ex metu graui factum eſſe irritum iure Eccleſiaſtico: & alij, qui hoc negant, non negant poteſtatem, ſed factum.

9. Vota ante annos pubertatis à pueris facta poſſunt à parentibus irritari. *D. Thom.*

Item conſtat Eccleſiam deſignaſſe annos pubertatis, intra quos vota à pueris facta poſſunt à parẽ-D tibus irritari, vt docet D. Thomas d. art. 9. & infrà dicemus: ergo poſſet etiam ipſa Eccleſia immediatè irrita facere talia vota, ſi expediret, ſicut etiam poſſet terminum illius ætatis ad irritanda vota, vel augere, vel minuere. Item poteſtas ciuilis poteſt irritare promiſſiones humanas antecedẽter, & Eccleſia ſimiliter ſponſalia variis modis annullat: ergo & vota ſimplicia poterit ſic irritare. Probatur conſequentia; quia omnia hæc pendent ex conſenſu promittentis: ergo ſicut in aliis materiis irritat conſenſus, ita poterit in hac. Adde, faciliùs poſſe in præſenti; quia valor voti ſimplicis pendet ex acceptatione diuina: Deus autem non acceptat votum, quando Eccleſia irritat illud. Sicut enim, quando Eccleſia diſpenſat in voto, cenſetur Deus E ipſe cedere iuri ſuo, & hoc veluti per ipſam diſpenſationem declaratur virtute illius poteſtatis, quam Deus dedit Petro: vt quod ipſe ſoluerit in terris, ſit ſolutum in cœlo, Matth. 16. ita etiamſi Eccleſia ita prohibeat votum aliquod, vt nolit eſſe validum, cenſetur Deus non conſentire tali voto, nec acceptare illud ex vi conceſſionis eiuſdem poteſtatis: eſt enim eadem ratio, & proportio.

Deus nõ acceptat votũ, quando Eccleſia illud irritat.

10. Dubium, an Eccleſia vo-

Occurrit autem hic ſpecialis difficultas de votis merè internis, ſiue quoad actum promittendi, ſiue quoad

ta interna poſſit irritare.

quoad materiam promiſſam, an illa etiam poſſit Eccleſia irritare dicto modo. Et ratio dubij eſt; quia non habet poteſtatem in actus interiores: vnde non poteſt prohibere ſub præcepto talia vota; ergo nec irritare poterit. Solutio. Sed dico, etiam ad hæc vota extendi dictam poteſtatem, & quidem ſi materia ſit externa, vt, verbi gratia, peregrinatio, ieiunium, &c. poſſit Eccleſia irritare omne votum ſimplex factum ab impubere, verbi gratia, circa ſimilem materiam, ſiue votum ſit verbis factum, ſiue ſola mente. (Eccleſia vota etiam interna irritare poteſt.) Probatur, tum quia eadem eſt ratio, & neceſſitas in vtroque modo vouendi. Tum etiam, quia eſto poteſtas Eccleſiæ non extendatur directè ad actus purè internos, extenditur ad illos, vt coniunctos externis, vt prohibet ferre ſententiam ex odio; ergo etiam poteſt prohibere illum actum externum, vt faciendum ex voto, & hoc eſt irritare votum. Tum præterea, quia Eccleſia poteſt diſpenſare ſimile votum, & in perſonis ſubiectis poteſt irritare etiam poſt factum, vt infrà videbimus: ergo talis materia non eſt omninò extra poteſtatem Eccleſiæ. Maximè, quia hæc poteſtas non ordinatur ad externam vindictam, ſed ad ſpirituale bonum, & commodum animarum.

11. Vota etiam interna ab Eccleſia irritari poſſunt.

Vnde concluditur idem eſſe dicendum, etiamſi materia voti interna ſit, ſiue votum ore fiat, ſiue etiam ſolo corde, quia Eccleſia poteſt ineſſicacem reddere ipſum conſenſum internum in promittendo etiam Deo, quando ita expedit ad bonum animæ, ad hunc autem finem, & ad hanc efficaciam parum refert, quòd votum ſit de materia externa, vel interna, quia non minùs, imò ſæpè plus periculi eſt in voto de internis actibus, quàm de externis. Neque etiam quidquam refert quoad obligationem coram Deo, quod votum voce exprimatur, necne. Item etiam votum ſic factum interiùs poteſt diſpenſari: ergo & inualidari à principio, quia vtrumque fit ex vi eiuſdem poteſtatis: *Quodcunque ſolueris, &c.* &, *Paſce oues meas.* (*Matth. 16. Ioann. 21.*) Et vtrumque poteſt eſſe neceſſarium ad ſpirituale, & internum regimen animarum.

12. In quibus Prælatis ſit poteſtas vota annullandi.

Tandem circa concluſionem hanc poteſt interrogari, in quibus Prælatis ſit hæc poteſtas ſic annullandi. Ad quod breuiter dico, eſſe in Summo Pontifice, in quo eſt ſuprema poteſtas Eccleſiaſtica. Et probabiliùs cenſeo non eſſe conceſſum Epiſcopis: nam in votis ſolemnibus certum eſt illam non habere, & in ſimplicibus eſt etiam res grauiſſima, quæ non pertinet ad particulare regimen, ſed ad vniuerſale. Et cùm non poſſit talis poteſtas ex vſu colligi, & alioqui non pertineat ad priuatos Epiſcopos omnis poteſtas Eccleſtaſtica, neque hæc in particulari legatur conceſſa, non eſt cur illis attribuatur. Maximè, quia grauiores cauſæ Pontifici ſunt reſeruatæ, cap. *Maiores,* de Baptiſmo. (*C. Maiores.*) Item, quia fortè generaliter verius eſt, non poſſe Epiſcopos condere leges irritantes, de quo in materia de legibus dicendum eſt.

13. Fit ſatis argumentis. Ad primum. Duplex in Eccleſia eſt poteſtas gubernatiua.

Supereſt, vt ad argumenta in principio poſita reſpondeamus. Ad primum iam reſponſum eſt, quomodo Eccleſia habeat poteſtatem in actus internos, vel in ordine ad externos, vel in ordine ad animæ ſalutem. Eſt enim in Eccleſia quaſi duplex poteſtas, altera gubernatiua in ordine ad externum forum, alia, quæ immediatè ordinatur ad forum animæ, & hæc poſterior cadit in actus internos, vt conſtat de poteſtate remittendi peccata, concedendi indulgentias, diſpenſandi in votis, & ad hunc ordinem ſpectat hæc poteſtas, de qua tractamus.

14. Ad ſecundũ.

Ad ſecundum reſpondetur, hanc poteſtatem pertinere ad poteſtatem iuriſdictionis ſupernaturaliter à Chriſto datam ad animarum gubernationem, ſicut infrà dicemus de poteſtate diſpenſandi in votis. Nam ferè eiuſdem rationis ſunt, ſicut eiuſdem rationis ſunt nõ acceptare promiſſionem, vel acceptatam remittere: hoc enim ſecundum fit per diſpenſationem voti, primum autem per hanc anticipatam annullationem, vt explicatum eſt. (Poteſtas diſpenſandi, & poteſtas annullandi vota eſt in Eccleſia.) Vnde etiam concedimus, talem modum prohibitionis, ſeu annullationis voti non poſſe licitè fieri ſine cauſa iuſta. Tum quia in omni iuſta lege eſt hæc neceſſaria, tum etiam, quia aliàs & homini, & Deo fieret grauis iniuria per talem legem. Quæ ratio concludit, non ſolùm neceſſariam eſſe iuſtam cauſam, vt irritatio hæc ſit iuſta, ſed etiam vt ſit valida, quia attingit ius, ac debitum diuinum, ſicut etiam dicetur infrà de diſpenſatione, eſt enim eadem proportionalis ratio, vt ex dictis conſtat.

15.

Ad id autem, quod obiiciebatur, quia ad irritandum non ſufficit poteſtas iuriſdictionis, reſpondeo, eſto id ſit verum in votis iam factis, & validis, non eſſe verum in irritatione antecedente, ſeu in annullatione voti futuri: quia faciliùs impeditur contrahi vinculum, quàm diſſoluatur contractum, quia *Turpiùs eiicitur, quàm non admittitur hoſpes,* vt ait ille, (Ouid. 5. lib. de triſt.) & quia poſt contractum eſt ius acquiſitum, quod difficilè tollitur, vt matrimonium faciliùs impeditur, ne valeat, quàm ratum dirimatur. Vnde primũ multis modis facit Eccleſia: ſecundum autem raro, & adhuc ſub iudice lis eſt, an id facere poſſit. Similiter poſt donationem validam, difficiliùs priuatur quis re acquiſita, quàm impediatur donatio, ne validè fiat; ita ergo in præſenti. Deinde dico, ſeruata proportione, etiam illum, qui poteſt irritare vota facta per poteſtatem dominatiuam poſſe antecedenter id facere per eandem poteſtatem, vt infrà videbimus. (Qui poteſt irritare vota facta, poteſt antecedẽter id facere.) Et ſimiliter, qui per poteſtatem iuriſdictionis poteſt diſpenſare in votis, poteſt illa antecedenter annullare ex iuſta cauſa, ſi habeat poteſtatem illam in ſupremo gradu.

16. Ad tertium.

Ad tertium iam dictum eſt, imitationem hanc fieri poſſe inhabilitando perſonam, & voluntatem eius ad validè vouendum, etiam ſine mutatione materiæ. Neque hoc eſt contra ius naturale, quia nullum eſt, quod hoc prohibeat: nam licèt per talem irritationem priuetur homo quodã vſu libertatis ſuæ, quod videtur eſſe contra ius naturale lato modo, id eſt, concedens bonum aliquod, non tamen eſt contra ius naturale diſponens, vel prohibens ablationem, vel diminutionem talis boni. (Ius naturale concedens bonum aliquod, & diſponens, ſeu prohibẽs ablationem.) Sicut ſeruitus dici ſolet contra ius naturale dans libertatem; non tamen contra ius naturale prohibẽs, ne homo illa priuetur: nullum enim eſt tale abſolutum ius, & ita in matrimonio, & aliis contractibus, ad quos homo eſt habilis natura ſua, poteſt fieri inhabilis per poſitiuã legem: ita ergo eſt in præſenti. Neque obſtat, quod votũ ſit quaſi contractus quidam cum Deo, quia etiam hæc poteſtas à Deo ipſo manauit, & ſoli vicario eius cõceſſa eſt, vt dixi.

CAPVT IV.

Vtrùm vota ſimplicia aliquarum perſonarum ſint nulla, ob inhabilitatem perſonæ iure Eccleſiaſtico inductam.

DIximus eſſe in Eccleſia hanc poteſtatem annullandi votum ſimplex: ſupereſt videndum, an de facto illa vſa ea fuerit? Quod in primis quæri poteſt propter aliquas conditiones, ſeu modos 1.

vouendi,

vouendi, qui poſſunt eſſe generales quibuſcunque perſonis, vt ſunt vouere ex metu, vel ex ignorantia, aut dolo. Sed de his conditionibus ſufficienter dictum eſt in primo libro, vbi oſtendimus, vota ſimplicia non habere de facto nullitatem aliquam ex iure Eccleſiaſtico, ſed de illis eſſe iudicandum iuxta exigentiam naturalis iuris, quia nullum inuenitur poſitiuum ius, quod circa talia vota ſimplicia aliud diſponat. Solùm ergo proponitur quæſtio propter nonnulla particularia iura, quæ propter ſpeciales conditiones aliquarum perſonarum videntur earum vota irritare, ſeu (quod idem eſt) eas inhabiles reddere ad validè vouendum, vt multi Auctores ſentire videntur, quos ſtatim referemus, & iura etiam expendemus.

2. Regula generalis, nulla perſona eſt inhabilis iure Eccleſiaſtico ad vota ſimplicia.

Illis enim non obſtantibus, ſtatuo generalem regulam, ex iure Eccleſiaſtico nullam perſonam eſſe ſimpliciter inhabilem ad emittendum validè vota ſimplicia. Hæc aſſertio poteſt duobus modis intelligi. Primò, quòd nemo ſit inhabilis ad omnia & ſingula vota validè emittenda: ſecundò, quòd nullum votum ſimplex ſit irritum ex vi ſolius iuris Eccleſiaſtici. Priori modo ſenſus eſt, nullam perſonam ita eſſe inhabilem ad vouendum, vt nullum votum validè facere poſſit. Et ſic eſt euidens aſſertio, quia nullum tale ius Eccleſiaſticum inuenitur pro aliquo ſtatu, vel conditione perſonarum: neque fortaſſe eſſet vtile, aut conueniens. Solùm poteſt hic inſtari de quibuſdam perſonis, quæ ſpeciali modo ſunt aliis ſubiectæ, vt religioſi, impuberes, ſerui, vxores, vel ſi qui ſunt alij ſimiles. Sed de his nunc ſolùm dicendum eſt, eorum vota non eſſe irrita, ſed irritabilia, ſeu infirma, vt docet D.Thom. dicta q.88. art.8. & ita etiam illæ perſonæ non ſunt inhabiles ad vouendum validè, vt cap.5. latiùs explicabitur. Imò neque omnia vota omnium illarum perſonarum ſunt æquè infirma, quod infrà lib.6. tractandum eſt.

D.Thom.

3. Nullum eſt votum ſimplex, quod ex vi ſolius iuris poſitiui ſit inualidum.

Poſteriori modo ſenſus aſſertionis eſt, nullam perſonam ipſo iure poſitiuo inhabilem ad aliquod particulare votum ſimplex efficiendum: ſeu è conuerſo, nullum eſſe votum ſimplex, quòd ex vi ſolius iuris poſitiui ſit inualidum, quando fit, ſi aliàs ad illud concurrant omnia, quæ de iure naturæ requiruntur, & ſufficiunt. Et in hoc ſenſu etiam cenſeo eſſe veram aſſertionem, licèt non æquè certam. Illam verò colligo ex D.Thom. d. art.8. & 9. quatenus tractando de perſonis, quæ poſſunt vouere, nullam excipit, præter perſonas aliis ſubiectas, & de illis non dicit, non poſſe validè vouere, ſed *non poſſe firmiter.* Fundamentum autem eſt idem, ſcilicet, non inueniri tale ius, quo irritentur ſpecialiter aliqua vota ſimplicia, per ſe ac directè, ſeu (quod idem eſt) ex parte perſonæ, inhabilitando illam, ſeu conſenſum eius inefficacem reddendo ad votum aliquod ſimplex emittendum. Iterum enim aduerto, duobus modis poſſe votum eſſe nullum ratione iuris poſitiui. Primò ex parte materiæ, quia eſt iure Eccleſiaſtico prohibita alicui, & ideò ſi de illa facienda votum faciat, tale votum erit de re mala, & conſequenter nullum, & hunc modum nullitatis clarum eſt in multis materiis inueniri, vt ſi quis voueret ieiunare die Dominico, vel quid ſimile. Sed illa non poteſt dici irritatio voti de iure poſitiuo, ſed mutatio materiæ facta à iure, qua ſuppoſita, ex natura rei ſequitur nullitas voti. Non ergo agimus de hoc modo nullitatis. Alio modo poſſet votum annullari directè, & in ſe, vt ſi Eccleſia irritaret votum ſimplex religionis, aut caſtitatis factum ab impubere, aut votum longæ peregrinationis factum à fœmina iuuene, vel quid ſimile: nam materia non prohibetur, ſed licita, & melior ſemper manet, & hunc modũ irritationis dico non inueniri in iure quoad vota ſimplicia. Quæ propoſitio negatiua difficilis probationis eſt, quia directè, & poſitiuè non poteſt oſtendi, ſed tantùm negationi; quia tale ius non inuenitur. Vt autem hoc probemus, oportet expendere aliquas exceptiones, quæ ab hac regula fiunt.

D.Thom.

Duobus modis votũ poteſt eſſe nullum ratione iuris poſitiui.

4. Prima exceptio. Votũ peregrinationis lõgæ ab Epiſcopo factũ nullum eſſe cenſetur. Cap. *Magna.* *Richard.* *Palud.* *Maior.* *Anton.* *Angel.* *Syluest.*

Prima eſt, de Epiſcopis, in quibus votum peregrinationis longæ, ſeu diuturnæ nullum eſſe cenſetur, per caput *Magnæ*, de voto. Ita ſentit Richardus 4. diſt.38. art.4. quæſt.2. Paludanus q.3. artic.1. Maior quæſt. 3. dubio 1. qui caſum extendit ad omnes habentes beneficium, ratione cuius reſidere tenentur. Antoninus 2. part. tit.11. capit.2. §.6. Angelus *Votum* 2. numer.1. & 2. Syluester *Votum*, 3. quæſt.1. Licèt aliqui horum limitationem, vel declarationem addant repugnantem, vt ſtatim dicam. Veruntamen hæc exceptio nulla eſt, & ex dicto capit. *Magnæ*, non ſumitur. Primò, quia priùs in eo textu procedit Pontifex in vtramque partem argumentando, & in prioribus argumentis potius ſupponit votum fuiſſe licitum, & obligaſſe, in poſterioribus autem argumentatur; non debuiſſe fieri in præiudicium Eccleſiæ, & ſine licentia Papæ, quia id erat contra Canonicas ſanctiones prohibentes peregrinari Clericum ſine licentia Prælati ſui, vt Papa eſt Prælatus Epiſcopi. Nunquam tamen dicit, votum fuiſſe inualidum, immò in reſolutione ſupponit eſſe validum, & ideò illud commutat quia iuſta cauſa ſuberat. Ergo ex illo textu nulla irritatio talis voti, ac ſubinde nulla exceptio à regula poſita colligitur.

5. Votum illud quomodo fuerit validum. *Panorm.*

Laborant autem ibi interpretes in explicando, quomodo votum illud fuerit validum, cùm fuerit de re illicita, & per ſacros Canones prohibita. Et Panormitanus numer. 15. fatetur, nec obligaſſe, ſed ad cautelam propter ſcandalum commutatum fuiſſe. Sed non placet, tum quia in textu nulla mentio fit rationis ſcandali vitandi, quin potiùs expreſsè dicit Pontifex, *Non curantes, quòd os loquentium iniqua loquatur*, quaſi deſpiciens ſcandalum, quod tantùm eſſe poterat paſſiuum. Tum etiam quia expreſsè ſupponit Papa obligationem, & reddit pro ratione commutationis, quod motiuum peregrinationis ceſſauerat. Alij etiam dicunt, votum fuiſſe nullum, ſed in præiudicium vouentis admiſſum fuiſſe, vt validum. Ita refert Hoſtienſis ibi. Et hoc videntur ſentire Theologi allegati, ſed hoc etiam eſt apertè contra textum ſupponentem voti obligationem: eſt etiam contra rationem, ſi enim ſic vouere peccatum fuit, puniri potuit à Pontifice illud peccatum, non tamen votum tam grauiter commutari. Dicit tertiò Hoſtienſis fuiſſe ſpeciale in illo voto, quod fuerit validum, quia erat de accipienda cruce in ſubſidium, & peregrinationem terræ Sanctæ: nam ad hoc votum emittendum omnibus Prælatis facultas data cenſetur in cap. vlt. de voto. Sed hoc neque eſt abſolutè verum, vt ſtatim dicam, nec conſonat dicto textui. Nam Papa in d. cap. *Magnæ*, ſupponit, votum illud non fuiſſe factum de licentia Papæ.

Hoſtienſ.

Cap. *Magnæ.*

6. Reſolutio dubij.

Dico ergo, votum illud potuiſſe validum eſſe, quia non conſtat fuiſſe de re illicita, licet fortaſſe in illo emittendo non fuerit debitus modus ſeruatus. Quod enim ibi dicitur *forſitan non debuiſſe* Epiſcopum votum illud emittere ſine conſenſu Capituli, non obſtat, tum quia non conſtanter aſſeritur, quia nec ibi prohibeatur, nec inuenitur in ſpecie prohibitum,

bitum, & ex generalibus textibus,quos ibi Gloſſa, Innocentius, & alij allegant, non ſatis colligitur. Tum maximè, quia eſto id fieri non debuerit, fuit defectus in modo,non in ſubſtantia, nec inuenitur ius irritans votum propter illum defectum. Item defectus alius, ſcilicet, quòd erat factum votum ſine licētia Papæ ex duplici capite intelligi poteſt. Primò ex generali regula, non debere Clericum peregrinari ſine licentia Prælati, & hæc non cogit,vt ſtatim latiùs dicam, quia votum non prohibetur, ſed modus exequendi illud poſtulatur. Secunda ratio illius defectus eſt obligatio reſidendi, quæ ſignificatur in illis verbis, *quia te tandiu abſentares*. Et hic defectus,vel potuit excuſari in illo Epiſcopo, quia ad ſubueniendum ſuæ Eccleſiæ in graui neceſſitate conſtitutæ votum emiſerat, vt in principio capitis dicitur,qui autem pro defenſione ſuæ Eccleſiæ ſe abſentat, reſidere cenſetur. cap. Ex *parte* 2.de Cler. non reſid. Vel etiam licèt Epiſcopus non poſſit ſine licentia tandiu abſentari, nihilominùs votum non eſt nullum,ſed obligat de ſe,ſi Papa facultatem concedat. Ita ergo facilè intelligi poteſt, votum illud fuiſſe validum, & conſequenter potiùs ex illo exceptionem improbari.

Clericus nō debet peregrinari ſine licentia ſui Prælati.

Epiſcopus qui pro defenſione ſuæ Eccleſiæ abeſt, reſidere cenſetur.

7. Addo verò vltimò, in aliquo ſenſu potuiſſe votum illud eſſe licitum, & inualidum, & in illo etiam non probare exceptionem. Primum patet: ſi Epiſcopus vouet peregrinationem, moroſam abſentiam requirentem, & animo faciendi illam contra obligationem reſidendi, & ſine licentia Papæ, & ſine conſenſu capituli, & ſine ſuæ Eccleſiæ neceſſitate: tunc enim votum eſſet de re illicita,vt conſtat. Neque aliud fundamentum malitiæ, aut nullitatis in illo voto inueniri poteſt, vt omnes fatentur. Hinc autem conuincitur altera pars, tum quia votum illud non eſt de materia honeſta, nos autem requirimus materiam honeſtam, tum etiam quia votum illud non fuiſſet inualidum ex iure poſitiuo, ſed ex natura rei, ſuppoſita talis perſonæ obligatione, ſicut votum dandi eleemoſynam ex pecunia alteri ex iuſtitia debita. Et ideò D.Thomas hanc exceptionem non fecit, ſed votum hoc comprehendit ſub generalibus regulis, quas tradidit dicto art.8. ad 1. & 4. quæ in ipſa rei natura, non in iure poſitiuo fundantur.

In quo ſenſu poſſet votū illud eſſe inualidum.

8. Similis eſt alia exceptio, quæ de Epiſcopis fit: nam prohibentur vouere renunciare Epiſcopatui, etiam intuitu religionis. Ita docent Auctores allegati in præcedenti puncto, qui ſolùm id probant ex cap. *Niſi cùm pridem*, de renunc.& cap. *Licet.* §. *Si verò*, de regular. ſed ibi nulla mentio voti fit: ſed actum ipſum renunciandi dicitur, non eſſe faciendum ſine licentia Pontificis, quia eſt contra ſpirituale vinculum inter Epiſcopum, & Eccleſiam, c. *Inter corporalia*, de Tranſlat. Epiſc.& cap. *Sicut*, cum aliis 7. quæſt. Vnde additur in dicto cap. *Niſi*, licentiam ſine aliqua ex legitimis cauſis,quæ ibi numerantur, non eſſe petendam. Quocirca etiam in hoc caſu nulla eſt irritatio voti ab Eccleſiaſtico iure,vel ex parte inhabilitatis perſonæ,vel inefficaciẹ conſenſus illius. Sed ſolùm conſideranda eſt materia: nam ſi promittatur,vt illicita,id eſt,ſi ſumatur renūciatio,vt facienda proprio arbitrio,& ſpiritu, ſine dependentia à Pontifice,ſic votum eſt nullum, non propter impedimentum iuris poſitiui; ſed ex natura rei,quia eſt de materia praua. Si verò materia illa ſumatur ordinato modo, quatenus ſancta eſſe poteſt,& debito modo fieri,propter maius ſpirituale bonum, & de licentia Papæ, ſic votum erit validum, ſicut dicemus in ſuperioribus de voto

8. Exceptio. Epiſcopi prohibētur vouere renunciare Epiſcopatui etiā intuitu religionis.
Cap. *Niſi cū pridem.*
Cap. *Licet.*
Cap. *Inter corporalia.*
Cap. *Sicut.*

A non acceptandi Epiſcopatum.

Tertiò excipiunt dicti Auctores votum Clerici de peregrinatione facienda,non habita licētia Pręlati. Sed in hoc habet locum doctrina data,etiamſi ſupponamus,verū eſſe, quod ſumitur,ſcilicet Clericū non poſſe licitè peregrinari ſine licentia Epiſcopi. Nam tum etiam nulla eſſet irritatio voti ex iure poſitiuo, ſed vel eſſet votum validum, obligans tamen ad petendam facultatem,vel ſi eſſet de materia praua,ſeu prohibita,eſſet nullum ex natura rei, non ex ſpeciali iure irritante. Vt autem de materia talis voti clarius conſtet,breuiter aduerto exceptionem hanc fundatam eſſe in c. *Non oportet*, de Conſecr.diſt.5. quod ſumptum eſt ex Concilio Laodiceno,cap.41.& 42.quod (vt Gratianus legit) B loquitur non tantùm de Clericis, ſed etiam de laicis, *Non oportet* (inquit Concilium) *miniſterium altaris vel etiam laicum ſine Canonicis literis,id eſt,formata,aliquo proficiſcis*. Fuit enim in primitiua Eccleſia vſus harum litterarum,vt ſumitur ex Auguſt.Epiſtola 163.vbi *Epiſtolas communicatorias* appellat, *quas* (inquit) *formatas dicimus*, eo quòd certa, ac præſcripta forma ſcriberentur. Quæ enim dicebantur *commendatitiæ*, ac *pacificæ* literæ ex Concil. Chalcedonenſ.cap.13.& ex Cancil.Antiocheno, capit.7. & in cap. *Extraneum*, & cap. *Nullum*, diſt.71. & earum forma latè deſcribitur diſtinct.37. per totam. Harum verò literarum vſus iam ceſſauit, præſertim quoad laicos,quoad Clericos verò neceſſariæ ſunt, vt ad ordines, vel ad ſacra miniſteria admitti poſC ſint,iuxta antiqua Concilia,quę innouauit Concilium Trident.ſeſſ.23.cap.16. de Reformatione. At verò in originali Concilij Laodicenſ. de ſolis, & de omnibus Clericis dicitur, *Non oportere præter iuſſionem Epiſcopi ad peregrinandum proficiſci*. In quo etiam cenſeo, nunc conſulendam eſſe præſentem Eccleſiæ conſuetudinem. Olim enim & pauciores erant Clerici,& ferè ſemper ad ſpecialia miniſteria deputati,& ideò fortaſſe tunc magis neceſſaria erat Epiſcopi facultas ad peregrinandum, præſertim in longinquum: de huiuſmodi enim peregrinatione in illo Canone ſermo eſſe videtur. Nunc autem propter ſolam abſentiam non videtur hæc facultas omnibus Clericis necaſſaria, niſi vel propter vſum ordinum,vt dictum eſt,& inſinuauit Turrecremata D in d.cap. *Non oportet*, vel propter obligationem reſidendi ratione beneficij,vt Richardus, & Paludanus docuerunt,quia non video ſpecialem Eccleſiaſticam legem, quæ maiorem obligationem imponat, imò etiam in illo capite, verba non ſunt in rigore præceptiua.

9.
3. Exceptio. Votū clerici de peregrinatione faciēda ſine licentia Epiſcopi nullū eſt.
Cap. *Non oportet.*
Gratian.
Auguſt.
Sine Epiſtolis formatis non licebat clericis peregrinari.
Cap. *Extraneum.*
Cap. *Nullū.*
Turrecr.

Ex his ergo infertur,votum peregrinandi à Clerico factum, abſolutè loquendo, licitum eſſe & validum, imò & omnino firmum, ſi aliunde non obſtet alicuius officij, vel beneficij ſpecialis obligatio:& tunc etiam erit votum licitum,& ratum ſub conditione,ſeu in ordine ad cōſenſum Prælati,qui licentiam,ſeu facultatem dare poſſit, ſicut in ſuperiori puncto dictum eſt. Vtrique autem addo, ſi Clericus habens huiuſmodi beneficium, habeat E aliquod tempus anni à iure conceſſum, pro quo à reſidendo excuſetur, & peregrinatio maiorem abſentiam non requirat; tunc votum huius peregrinationis abſolutum eſſe poſſe,quia eo tempore impleri poteſt,in quo nulla eſt prohibitio,neque alienus conſenſus neceſſarius eſt. Similis exceptio fieri ſolet de Clerico beneficium parochiale habente quoad votum religionis, quia non debet relinquere Eccleſiam inconſulto Epiſcopo, cap. *Admonet*, de Renunc. Sed non eſt neceſſaria exceptio,

10.
Votū peregrinandi à Clerico factū validum eſſe, & licitum.
Epiſcopo neſciēte clericus nō debet relinquere ſuā Eccleſiā parochialē.

ceptio, quia poteſt fieri votum inconſulto Epiſcopo, licèt non debeat plenè mandari executioni illo inconſulto: quia, ſcilicet ad hoc ſufficit licentia petita, & non obtenta, cap. *Duæ*, 19.quæſt.2.cap. *Licet*, de regular. D.Thomas 2.2.quæſt.189.art.7. & infrà in proprio libro de voto religionis latiùs dicetur.

Expeditur dubiũ ſuperius. Epiſcopus, vel parochus habens votũ ante ſuſceptũ beneficium, an teneatur illud implere.

11. Hinc etiam facilè expeditur dubium propoſitum à Turrecremata dicto cap.*Non oportet*, ſi Sacerdos, vel Epiſcopus habeat votum, ante receptum Epiſcopatum, vel beneficium, an teneatur poſtea illud implere, etiam renuente Superiore? Diſtinctione enim inſinuata vtendum eſt. Aut enim tale eſt votum, vt poſſit impleri tempore libero, & ſibi à iure conceſſo, vt in eo abſens eſſe poſſit, & tunc tenebitur ille implere votum, cùm poſſit. Si autem votum non poteſt eo tempore impleri, malè quidem fecit Clericus non priùs implens votum, quàm ſuſciperet munus impediens executionem eius, ſi commodè potuit, vel aliunde non fuit excuſatus. Poſt ſuſceptum verò munus non poteſt abſque conſenſu Prælati illud implere, quia iam in illo ſtatu peregrinatio aliter facta non eſſet licita, & ita per mutationem materiæ ceſſat obligatio voti, etiã ſi talis mutatio non ſine culpa acciderit. Si enim qui habens votum caſtitatis matrimonium contraxit, iam non poteſt licitè negare debitum. In illo ergo caſu tenebitur petere facultatem à Superiore, & ſi ille negauerit, obligatio voti ceſſat, vel certè Superior illud tollere cenſetur.

Aliquorum exceptio de voto peregrinationis Hieroſolymam.

12. Aliqui verò excipiendum putant, votum peregrinationis Hieroſolymitanæ, quia neque Epiſcopus poteſt in illo diſpenſare, neque poteſt illud irritare, etiam ratione ſubiectionis ortæ ex ſpeciali obligatione beneficij poſtulantis reſidentiam: quia ea non obſtante, Pontifex vult impleri tale votum, & conſequenter concedit facultatem, quam non poteſt Epiſcopus reuocare. Ita ſentit Richardus ſuprà & Hoſtienſis in cap.*Magnæ*, de voto, num.17. Oppoſitum tamen tenet Panormitanus ibi, quod cenſeo verum, & magis conſentaneum iuri in d.c. *Magnæ*, & quia talis facultas in nullo alio iure inuenitur. Nam c.*Ex multa*, de voto, quod citat Richardus, non loquitur de hac re: c.autem vlt.eiuſdem tituli, quod fauere poſſet, loquitur ſpecialiter de quibuſdam Prælatis regularibus, & non eſt extendendum, ſed potiùs limitandum ad occaſionem, in qua Papa concedit generalem facultatem eundi. Vt ibi notat Panormitanus, quem Angelus ſuprà, & Syluester *Votum*, 3.q.2.& 4. Abulenſis n.30.q.70.ſequuntur.

Richard. Hoſtienſ. Panorm. C.Ex multa. Angel. Sylueſt. Abulenſ.

13. Aliæ præterea exceptiones adduntur de religioſis, & aliis perſonis ſubditis. Sed dicendum eſt eorum vota non eſſe inualida ex incapacitate voluntatis vouentis, vt cap.ſequent.oſtendetur: licèt interdum poſſint eſſe inualida ex conditione materiæ, quæ illicita eſt, quod in omnibus ferè hominibus contingere poteſt. Et in his perſonis ſubditis explicabitur ampliùs in capitulis ſequentibus.

CAPVT V.

Vtrùm perſonæ aliјs ſpecialiter ſubiectæ, prohibitæ ſint, ne vouere poſſint.

D.Thom. Caiet. Soto. Palud. Richard. Syluest. Angel.

1. DE his perſonis ſpecialiter mouent quæſtionem D.Thom.ſuprà art.8. & 9. & ibi Caietanus, Sotus, & alij; Paludanus etiam, Richardus, & alij in 3.diſt.38. Sylueſter, Angelus, & alij Summiſtæ, quia in illis eſt ſpecialis difficultas. Nam per-

A ſona, quæ non eſt ſubdita, quatenus talis eſt, liberam habet ſuæ voluntatis diſpoſitionem, & ideò libera etiam eſt ad ſe obligandum, & vouendum: perſona autem ſubdita, vt talis eſt, pendet à voluntate Superioris, & ex ea parte poteſt eſſe impedita ad vouendum; ideóque meritò quæritur, an ita ſit, & quomodo ſit intelligendum? Vnde ſit, vt infra Pontificem quæſtio hæc locum habeat in omnibus hominibus, quia ſolus Pontifex in hac vita non eſt homini ſubiectus: & ideò ex eo capite liber eſt ad vouendum, quidquid diuinæ legi, aut rectæ rationi reſpectu ſuæ perſonæ non repugnauerit. Alij verò omnes ſunt aliquo modo ſubiecti, etiã Epiſcopi, & Principes, & ideò in omnibus vt ſubditi ſunt, habet locum quæſtio. Specialiter tamen B dicuntur ſubiecti, quaſi per antonomaſiam, illi qui habent ſtatum, ſeu conditionem viuendi ſub poteſtate alterius proximè conſtitutam, vt ſunt religioſi, filiifamilias, coniuges, præſertim fœminæ, ſerui, vt tales ſunt. Et ideo de his in particulari diſputant Auctores, an ſubiectio illos impediat à vouendo? Quod eſt conſequenter intelligendum de voto, proprio arbitrio emiſſo, ſine facultate ſui Superioris: nam ſi detur facultas legitima, per illam quodammodo liberatur quis à ſubiectione quoad illum actum.

Perſona ſubdita pendet à voluntate ſuperioris.

Subiecti qui ſpecialiter dicantur.

Vnde vlteriùs aduertendum eſt, tria poſſe de his perſonis quæri. Primum, an poſſint licitè vouere, id eſt, ſine vlla culpa: ſecundum, an validè, ita vt voto obligentur: tertium, an firmiter, id eſt, vt C eorum vota nõ poſſint à Superioribus irritari: Hoc tertium membrum relinquimus in lib.6. vbi de poteſtate irritandi vota, tractandum eſt, ibi enim exponendi ſunt caſus, in quibus locum habet irritatio, & conſequenter dicendum erit, quando vota ſubditorum firma ſint, vel infirma, ſeu irritabilia: alia verò duo capita hîc expedienda ſunt. Circa quæ vltimò aduerto, duplicem ſubiectionem poſſe in his perſonis conſiderari: vna ex parte voluntatis ipſiuſmet vouentis, quatenus eſt ſub voluntate Superioris, qui habet dominium quoddam in voluntatem ſubditi, vt illam dirigat, quod maximè in religioſis, & in filiis impuberibus inueniri videtur. Alia ſubiectio eſt ex parte materiæ, quia non eſt ſub voluntate ſubditi, ſed domini. Vnde fit, vt D etiam ex duplici capite poſſit votum eſſe illicitum, vel inualidum, etiam libera, & plena aduertentia factum: vno modo ex parte materiæ, quæ eſt illicita, vel impoſſibilis vouenti: ſecundò ex parte ipſius vouentis, quia nimirum per ſubiectionem prohibitus, vel impeditus eſt, ne voueat, aut vouere valeat. Prior modus communis eſt ſubditis, & non ſubditis, vt conſtat, & ideò per ſe non pertinet ad ſubditos, vt ſubditi ſunt, poteſt autem ſpecialiter ad eos pertinere, quatenus ratione ſtatus, vel ſubiectionis aliqua materia illis eſt illicita, quæ aliis non ſic ſubditis licita eſt; & ideò de illo ſenſu dicemus in duobus capitibus ſequentibus. Hîc verò tractamus de alio modo impedimenti, quod eſt proprium ſubditorum, vt tales ſunt, quia prohibi- E tio illa, vel impedimentum non poteſt aliunde, quàm ex ſubiectione prouenire. 2.

Subditi an poſſint licitè vouere.

Duplex ſubiectio, quæ in perſonis conſiderari poteſt.

Dico iam primò: Non eſt illicitum ſubditis vouere in materia, quæ ſibi licita eſt, nõ obſtante ſubiectione. Hæc eſt ſententia D.Thomæ dicto art.8. ad 4. dicit enim generaliter, hos ſubditos non peccare vouendo: vtique in materia apta, qualem votum requirit. Potéſtque inductione probari: nam filius impubes vouens caſtitatem, vel religionem ſine licentia parentis non peccat, quidquid ſit de 3.

1. Aſſertio. Non eſſe illicitum ſubditis vouere in materia licita. D.Thom.

illius voti irritabilitate. Item vxor poteſt vouere A moderatam orationem: idémque eſt de ſeruo, & aliis. Ratio verò eſt, quia ſic vouere, non eſt talibus perſonis prohibitum, quia malum, nec etiam eſt malum, quia prohibitum: ergo nullo modo. Primum patet, quia ex ſolo iure naturæ non eſt illis malum vouere rem ſibi licitam: nullum enim intrinſecum principium talis malitiæ oſtendi poteſt. Secundum patet: quia nullum inuenitur poſitiuum præceptum, quo hæ perſonæ ſpecialiter prohibeantur vouere in materia ipſis non illicita, nec prohibita.

4. Opinio aliquorũ aſſerẽtium religioſos nihil omninò poſſe vouere. *Richard. Paludan. Maior. Angel. Roſella.*

Ab hac tamen regula excipiunt aliqui religioſos, quos aiunt, nihil omninò poſſe vouere licitè ſine licentia Prælati. Ita Richardus in 4.diſt.38.artic.4. quæſt.1. Paludanus, quæſt.2.artic.1.concl.7.vbi ait, B religioſum non poſſe vouere niſi tranſitum ad religionem actiorem, & ad hoc ipſum (ait) debere licentiam petere. Maior, quæſt.2.dub.1.eodem modo de vxoribus loquitur. De religioſis idem ſentit Angelus, *Votum* 2. n.5. & Roſella. Fundantur primò, quia putant eſſe iure prohibitum religioſo vouere ſine conſenſu Prælati tacito, vel expreſſo, cap. *Monacho*, 20.quæſt.4. vbi ſic dicitur; *Monacho non licet vouere ſine conſenſu Abbatis, ſi autem vouerit, frãgendum erit.* Item adducitur, quod de vxore dicitur in capit. *Manifeſtum*, 33.q.5. *Voluiſſe legem, fœminam eſſe ſub viro, ita vt nulla vota eius, quæ abſtinentiæ cauſa vouerit, reddantur ab ea, niſi auctor vir fuerit permittendo.* Et ſimilia habentur in capit. *Noluit*, eodem. Secundò, quia votum non fit ſine voluntate, C religioſus autem non habet velle, aut nolle: quia totum eſt ſub voluntate Prælati. Tertiò, quia religionis onus tam graue eſt, vt non poſſit ei noua obligatio voti ſuperandi ſine periculo non implendi debita onera religionis, & moleſtiam Prælato ſuo, & fratribus ſuis exhibendi. Quartò, quia Eccleſia ſtatuit, vt omnia vota ante profeſſionem emiſſa per profeſſionem religioſam extinguerentur propter vitandum periculum tranſgreſſionis: ergo non licet religioſo poſt ſuſceptum illum ſtatum noua votorum grauamina propria auctoritate ſibi imponere.

Cap. *Monacho.* Cap. *Manifeſtum.* Cap. *Noluit.* Religioſus non habet velle, aut nolle.

5. Excluditur exceptio ſuprà tradita. *D.Thom. Caietan. Soto. Nauarr. Sylueſt.* Votũ illicitum, & infirmum diſtinguuntur. *D.Thom.*

Sed nihilominus regula poſita etiam in religioſis vera eſt, neque talis exceptio eſt admittenda. Hæc eſt ſententia D.Thomæ in loco citato, quam D Caietanus, Soto, & alij ſequuntur, & Nauarrus cap.12. num.67. Sylueſter, *Votum*, 3. quæſt.3. qui meritò reprehendit Angelum, quòd ſuam ſententiam D. Thomæ tribuat. Ille verò, & interdum alij in hoc labuntur, quòd non diſtinguunt inter illicitum, & infirmum votum, cùm tamen valdè inter ſe diſtent, vt diximus, & ſequentibus magis conſtabit. Illámque differentiam apertè intendit D. Thomas dicto artic. 8. ad 3. & 4. nam in priori ait, votum religioſi non eſſe firmum, & in poſteriori ait, eſſe validum: & vtrumque verum eſt etiam de voto, antequam innoteſcat Prælato. Ratio verò eſt, quia ſuppoſita capacitate materiæ actus vouendi non eſt ſpecialiter prohibitus religioſo, nec eſt per ſe malus ratione ſtatus religioſi; ergo eſt licitus. E Conſequentia clara eſt. Antecedens verò quoad vtramque partem, reſpondendo ad rationes contrarias ſufficienter oſtendetur: nam cùm votum ſit de ſe actus bonus, & religioſus, eo ipſo quod non probatur prohibitus, vel aliàs malus, ſatis oſtenditur bonus.

6. Fit ſatis oppoſitis argumentis.

Ad caput ergo *Monacho*, dicitur primò, illud non eſſe Canonem, vel legem Eccleſiaſticam: nam licet Nauarrus illud alleget ex Concilio Agathenſi, per erorem accidiſſe videtur: non enim capite *Monacho*, ſed capite *Monachum*, eſt Concilij Agathenſis, in quo nihil de hoc habetur, ſed in priori, quod refertur ex Baſilio. Sed (vt notatur in Decretali in Gregoriano) in illo non inuenitur, ſenſus autem Baſilij ſumi poteſt ex Sermone ſecundo de Inſtitut. Monachor. & Conſtit. Monaſt. cap.28. In quibus locis nihil de voto in particulari à Baſilio dictum inuenio. Sed in priori de perfectione obedientiæ religioſæ diſſerit, & talem dicit eſſe debere, vt religioſus non ſolùm in abſtinendo à malo conſilium Superioris ſequatur, verùm etiã opera laudibilia ſine ſententia illius non faciat. Non tamen dicit, peccare religioſum, ſi opus honeſtum faciat ſine voluntate Superioris, dummodo non ſit contra illam; ſicut infrà dicit: *Si quis ea faciat, ſpretis conſilijs Antiſtitis ſui, plus faciet mali, quàm boni.* In altero verò loco generaliter ait, *Religioſum nec ad punctum quidem temporis habere debere poteſtatem ſui ipſius.* Et infrà dicit, *Non licere ei aliquid agere, aut exequi ſine Antiſtitis ſui ſententia.* Sed in primis ibi non de neceſſitate præcepti, ſed perfectionis loquitur. Deinde illud verbum, *Sine Antiſtitis ſententia*, contrariè intelligi poteſt, id eſt, contra Antiſtitis ſententiam, vt Sylueſter indicauit. Præterea Gloſſa in dicto cap. *Monacho*, verba illa limitat ad vota abſtinentiæ, & ſimilia, per quæ alij ſcandalizari poſſunt. Ad alia verò capita, quæ de vxoribus loquuntur, reſpondeo, ibi non dici, eſſe vxori prohibitum vouere, aut vota eius eſſe illicita, vel inualida, ſed ſolum ratione materiæ eſſe dependentia à voluntate mariti. Quod intelligendum eſt, quando materia pertinet ad ius mariti, vel cedit in præiudicium eius, vt latiùs in libro ſexto explicaturi ſumus, & capite ſequenti attingemus.

Cap. *Monacho.* *Baſil.* Religioſus nec ad punctum quidẽ tẽporis habet poteſtatẽ ſui ipſius. *Gloſſa.*

7. Ad ſecundũ. Quomodo intelligatur religioſum non habere velle, aut nolle.

Ad ſecundum reſpondetur, axioma illud, quòd religioſus non habet velle, aut nolle, non eſſe ita intelligendum, vt nihil poſſit licitè, & validè velle, niſi quod illi poſitiuè ordinatur, aut conceditur, quia neque religioſus hoc vouit, nec eſſet conueniens: imò nec humano modo poſſibile. Debet ergo ita intelligi, vt nihil poſſit licitè velle contra voluntatem Prælati, neque ita ſibi proponere aliquid agendum, vt non ſit paratus ad omittendum illud, ſi Superior velit. Quo ſenſu dixit Baſilius; *Nunc ad punctum temporis habere poteſtatem ſui ipſius*, quia nunquam poteſtatem habet ita propriam, ſeu liberam, quin cohiberi poſſit. Et ſimiliter dixit diuus Thomas hanc conditionem: *Si Superior non prohibeat, vel quandiu non prohibuerit*, virtute includi in omni voto religioſi, & ideò eſſe licitum, vtique ex parte materiæ, nam eo ipſo ſupponitur non prohibitum ex parte actus vouendi. Quod ſimili ratione patet, quia aliæ actiones de ſe bonæ, non contrariæ ſtatui, aut muneri, aut regulæ religionis ſuæ, quandiu ſpecialiter non prohibentur, poſſunt à religioſo licitè fieri ſola voluntate, & ſine ſpeciali facultate Superioris; ergo & actus vouendi ſimili modo licet, quia eſt ex actibus bonis, & in conſilio, & ex parte ſua non repugnat regulæ religionis, ſi ex parte materiæ non repugnat. Nec etiam ex vi voti obedientiæ priuatur religioſus poteſtate vouendi id, quod non repugnat obedientiæ Prælato debitæ, quia nec votum obedientiæ religioſæ in aliquo iure ita explicatur, neque in regula religioſa ordinariè continetur, & ſi alicubi fuerit talis regula, tantùm obligabit per modum regulæ. Et hoc confirmat, quod D. Thomas quodlib.10. artic.10. ad 3. dicit, religioſum

gioſum ſubdi Prælato quoad generalem diſpoſitionem vitæ ſuæ, non verò quoad omnes particulares actus: ergo maximè quoad actus, de quibus nec regula diſponit, nec Prælatus de facto diſpoſuit præcipiendo, vel prohibendo, inter quos actus maximè eſt voti emiſſio de re licita, vt oſtenſum eſt. Vnde in eodem ſenſu accipiendum eſt, cùm dicitur, religioſum non habere dominium ſuæ voluntatis, vtique quoad ſtatum, & diſpoſitionem vitæ ſuæ, vel ſuarum actionum contra ſui Prælati voluntatem; non verò ita vt præter illam, aut ſine illa nihil poſſit licitè, aut validè velle.

Religioſus quomodo non habeat dominiũ ſuæ voluntatis.

8. Ad tertium. Religionis onus non eſt ita graue, vt dicitur.

Ad tertium negatur aſſumptum, quia onus religionis non eſt ſemper ita graue, ſicut in argumento exaggeratur, aliàs nec de licẽtia Superioris poſſent conuenienter vota emitti in religione, præter ea, quæ ad eius profeſſionem pertinent, quod conſtat eſſe falſum. Præterea eſto non expediat hæc vota multiplicari in religioſis, tamen non inde ſequitur, eſſe illicitum, ea facere, ſolùm ratione grauaminis, vel periculi, quia nec grauamen eſt intolerabile, nec periculum morale: & ſæpe eſt nullum iuxta perſonæ conditionem. Adde, poſſe vota fieri de ipſiſmet actibus, quos regula exigit, & ita non imponet nouum onus, ſed idem nouo titulo, & maiori obligatione. Denique ſi quid in hoc incommodi eſſe poteſt, ſatis eſt, vt Prælatus poſſit, ſi velit, prohibere votum, vel tollere; non ergo id ſufficit, vt cum fundamento dicatur, actum vouendi in religioſo eſſe malum, aut prohibitum.

9. Ad quartũ. Quomodo vota omnia per profeſſionem religioſam extinguantur.

Ad quartum, dato antecedenti (de quo latè dicendum eſt tractando de profeſſione religioſa) negatur conſequẽtia, quia quod priora vota per profeſſionem extinguantur, non ideò eſt, quia nullum aliud votum addi poſſit ſtatui religioſo, ſed quia vota iam facta poſſunt optimè commutari in perfectius votum religionis, & ideò Eccleſia iudicauit expediens ita fieri, ne profitentes denuò religionem cogerentur tot onera ſuſtinere, & ipſi etiam profitentes virtute hoc intendunt, & Prælati religionum hoc etiam volunt. At verò circa vota ſubſequentia non habet locum commutatio, & non neceſſitate, ſed noua voluntate fiunt, poſt ſuſceptum prius onus religionis, & neque Eccleſia impediuit, aut prohibuit fieri, neque religio ipſa hoc prohibet, ſed tantùm committit Prælato, vt prohibere poſſit, ſi velit, & ideò quamdiu non prohibet actum, non eſt illicitus.

10. 2. Aſſertio. Vota ſubditorũ valida eſſe quandiu per Superiorem non irritantur. D. Thom.

Dico ſecundò: Vota ſubditorum valida ſunt, quamdiu per Superiorem non tolluntur, ſi ſint de materia ipſis non prohibita. Ita D. Thomas, quem ſuprà citati ſequuntur, & ſequitur ex præcedenti. Vel à poſteriori, quia ſi votum non eſſet validum, non fieret licitè, quia vouere cum eſſentiali defectu, & impedimento contra rationem eſt; ergo è conuerſo, ſi eſt votum licitum, validum eſt, quamuis non conuertatur: poſſet enim eſſe validum, & non licitum, vt ſuprà dictum eſt. Vel etiam poteſt fieri ratio oſtenſiuè; quia ſi votum eſt licitum, ergo eſt de materia licita, & à perſona non prohibita, ſed habili ad vouendum; cur ergo non erit validum? Poteſt etiam hoc confirmari ex dicto capite *Monacho*, 20. quæſt. 3. quatenus dicit, *Si autem Monachus vouerit, frangendum erit:* nam illa verba oſtendunt votum non eſſe per ſe nullum, ſed tolli poſſe.

Cap. *Monacho.*

11. Atque hinc ſequitur, tale votum, quamdiu non irritatur, obligare iuxta materię exigentiam & cõditionem. Probatur, quia ſi votum eſt validum, neceſſe eſt, vt obliget, quia in hoc conſiſtit valor, & efficacia eius. Atque hoc ſpecialiter in votis religioſorum notauit Syluester ſuprà conſtituens in hoc differentiam inter duas opiniones in ſuperiori puncto tractatas. Nam Richardus, & alij ſentiunt, illud votum in religioſo non ſolùm eſſe illicitum, ſed etiam per ſe inualidum, & ideò à principio nihil obligare, quia eſt factum ab eo, qui non poterat ſe obligare; ideóque conſequenter dicere debent, non indigere religioſum irritatione, vel diſpenſatione, vt tale votum ſine peccato non ſeruet. At verò ſecundùm D. Thomam, & noſtram ſententiam votum tenuit, & conſequenter obligauit, quamdiu non irritatur, quia licèt religioſus non poſſit ita ſe obligare Deo, quin per ſuperiorem poſſit obligatio tolli, poteſt nihilominus ſimpliciter obligari, ita vt ſi non tollatur obligatio, vel quamdiu non tollitur, omnino ſeruanda ſit. Dicunt verò aliqui, neceſſarium eſſe manifeſtare votum Prælato, vt conſentiat, & antea non obligare, ſed hoc falſum eſt, vt ex dictis conſtat, & in cap. ſequenti iterum dicam. Vbi etiam explicabimus, quando, & quomodo vota ſubditorum poſſint eſſe de materia non prohibita, ſeu capaci obligationis voti, & quando poſſint illis prohiberi.

12. Filij impuberes voto ſe obligare poſſunt.

Eodem modo iudicandum eſt de filiis impuberibus, de quibus quidam dixerunt, eorum vota non eſſe valida, vt refert Gloſſa in cap. *Mulier*, 22. q. 2. Sed eſt falſa ſententia, & ſine fundamento, vt eadem Gloſſa docet, & ibi Turrecremata, & alij, Panormitanus cap. 2. de voto, n. 3. & ibi reliqui Doctores, D. Thomas dicta quæſt. 88. art. 9. vbi Caietanus, Soto, & reliqui, Durand. Palud, & alij in 4. diſt. 38. Summiſtæ verbo, *Votum*, Tabien. *Votum*, 5. num. 5. Syluester *Votum*, 3. quæſt. 5. & verbo, *Religio*, 2. quæſt. 15. & Nauarrus cap. 12. num. 68. Et colligitur apertè ex Num. 30. vbi dicitur, mulierem vouentem in domo patris, & in puellari ætate aſtringi voto, niſi pater irritet. Et ratio eſt, quia neque iure naturæ talia vota ſunt inualida, cùm ſint ex libertate ſufficiente ad peccandum mortaliter, vt ſupponitur, & poſſint eſſe de materia honeſta, vt eſt per ſe clarum: neque etiam dari poteſt ius diuinum, & humanum, quod illa irritet.

13. *Angel.* Exceptio aliquorum in voto religionis. *D. Thom.*

Aliqui excipiunt votum religionis, vt Angelus, *Votum*, 2. num. 6. & loquitur de ſimplici: nam reprobat D. Thomas. Idem ſentit Palacius 4. diſt. 38. diſp. 3. circa medium, qui interdum de voto religionis, & caſtitatis loquitur, interdum de omnibus, & nunc cum D. Thoma, & communi, nunc contra illos ſentire videtur. Citatur etiam pro exceptione illa de voto religionis Panormitanus in cap. *Significatum*, de Regul. quia num. 3. dicit, *Votum religionis ante pubertatem emiſſum non obligat vouentem.* Sed Abbas non loquitur de voto ſimplici, ſed de ſolemni, quod interdum dicitur religionis non promiſſiuum, ſed conſtitutiuum (vt ſic dicam) nam de illo ſermo eſt in illo textu, & profeſſionis votum appellatur. Et de eodem loquitur cap. *Ad noſtras*, eodem, & cap. 1. eodem, in 6. in quo Angelus fundat exceptionem ſuam. Vnde ſine fundamento loquitur, quia illa exceptio, nec iure poſitiuo probatur, nec naturali, vt probat generalis ratio ſuprà facta. Neque eſt maior ratio de voto religionis, quàm caſtitatis, & ſimilibus. Vnde etiam lex Num. & Iura ſine exceptione loquuntur: ergo non licet nobis exceptionem facere.

Panorm.

Cap. *ad noſtras.*

Cap. 30.

CAPVT VI.

Vota perſonalia quomodo poſſint in perſonis ſubditis valida eſſe ex parte materiæ.

1. QVæſtionem hanc præcipuè explicabimus in religioſis,qui maximè ſubditi videntur,& inde facilè accommodabitur reſolutio ad alios ſubditos. Ratio autem dubitandi eſt,quia nemo poteſt vouere rem alterius, vel quæ ex voluntate alterius pendet,ſed ſubditus habet omnes actiones ſuas dependentes à voluntate eius, cuius eſt ſubditus:quæ ſubiectio maxima eſt in religioſis,quia in omnibus actionibus perſonalibus, quæ ſunt materia horum votorum,à ſuis Prælatis pendent:ergo nihil habet, de quo poſſint vota perſonalia facere. In contrarium verò eſt; quia(vt ſuperiori cap.oſtenſum eſt) ſubditus etiam religioſus habet multas actiones bonas,honeſtas, & de conſilio, quas liberè poteſt facere,& omittere, quia nec per regulam, nec per Superiorem ſunt prohibitæ, nec impediunt alias per regulam,vel Prælatum iniunctas,ſed iſtæ actiones ſunt de ſe apta materia votorum perſonalium, ergo. Confirmatur ex doctrina D.Thomæ ſuprà citata, quòd per obedientiæ votum ſubiicitur ſubditus Prælato quoad generalem diſpoſitionem vitæ ſuæ,non quoad omnes,& ſingulos actus.

Ratio dubitandi.

Religioſorũ ſubiectio erga ſuos Superiores eſt maxima.

2. Omiſſis actibus per ſe malis, aut per Eccleſiam prohibitis, quæ in nullo Chriſtiano ſunt materia voti nedum in religioſis. Sex genera actionum in religioſis diſtinguere poſſumus, ſub actionibus omiſſionem comprehendendo. Vnum eſt actionum, quæ ſunt ſub præceptum, vt recitare horas Canonicas in religioſo profeſſo, vel non mentiri, &c. Aliud eſt actionum propriarum religioſi, quæ per regulas, vel mandatum,vel ordinationem Superioris præſcribuntur,vt ieiunium, & aliæ pœnitentiæ regulares vniuſcuiuſque. Tertium eſt actionum,quæ non prohibentur, nec præcipiuntur per vllam legem,vel regulam,etiamſi ſint optimæ, & ſub conſilio. Quartum eſt actionum,quæ licèt ſimpliciter non ſint prohibitæ per regulam, vel per Superiorem, nihilominus prohibentur fieri ſine licentia,vel facultate Superioris, vt, verbi gratia, caſtigatio corporis proprio arbitrio facta, &c. Quintum eſſe poteſt actionum, quæ licèt ſint honeſtæ,ſimpliciter per regulam prohibentur,vt orare tali, vel tali tempore. Addere ſextò poſſumus actum perfectionis, qui eſt ſupra regulam, vt eſt tranſitus ad arctiorem religionem.

Sex genera actionum in religioſis conſiderari poſſunt.

De votis Religioſorum.

3. DIco ergo primò:Religioſus poteſt validè vota perſonalia emittere in materia neceſſaria præceptorum,quę vota nullam conditionem inuoluũt ex parte materiæ, & ideò ſtatim obligant, & ſemper,quandiu legitimè non tolluntur. Hæc aſſertio ſumitur ex D.Thoma dicta quæſt.88. art.8. quamquam Syluester d.quæſt.3.in fin.dicat,D.Thomam ibi tantùm loqui de votis factis de operibus conſiliorum propter quandam Richardi obiectionem, de qua infrà dicetur. Sed ſine dubio doctrina D.Thomæ generalis eſt, & clariùs ſumitur ex eodem, ead.quæſt. art. 12. ad 2. Imò Richardus fatetur hanc materiam eſſe ſufficientem ad votum, etiam in religioſo, ſi aliàs voluntas eius non eſſet impedita. Et idem ſentit Summ. Roſella & alij, & omnes allegati cap. præced. pro noſtra ſententia.

1. Aſſertio. Religioſus poteſt validè vota perſonalia emittere in materia neceſſaria. *D.Thom.* *Syluest.*

Roſella.

A Supponendo ergo, vt probatum eſt, ex parte voluntatis religioſi non eſſe tale impedimentum,euidens eſt etiam ex parte materiæ hæc vota eſſe valida. Quia materia ſecundùm ſe eſt capax, cur ergo non erit in religioſo? Vnde etiam facilè probatur ſecunda pars aſſertionis,ſcilicet illa vota eſſe abſoluta,& non includere conditionem ex parte materiæ,quia nec includunt cõditionem affirmatiuam, *Si Superior fecit facultatem*, quia non eſt neceſſaria ad ſeruanda præcepta, vel vitanda peccata, nec etiam eſt neceſſaria conditio negatiua, *Si Superior non prohibuerit:* quia non poteſt prohibere præceptorum obſeruantiam.

Dices: Interdum poteſt prohibere actum ſolo iure poſitiuo præceptum. Reſpondeo, ſtante obli- 4.
B gatione præcepti non poteſt, quia inuoluit repugnantiam,cùm Prælatus non poſſit ſimpliciter auferre obligationem legis. Quòd ſi diſpenſare poſſit, & velit: nihilominus non poterit præcipere contra legem, quia non poteſt obligare ſubditum ad acceptandum diſpenſationem. Si autem in tali caſu præceptum non obliget, & Prælatus ita interpretetur, & ſuppoſita interpretatione, præcipiat actum contrarium. Tunc quidem iam non obligabit votum, quia ſolùm erat de actu illo vt neceſſariò ex præcepto,& ita concluſio vniuerſaliter procedit.

Obiectio. Solutio. Prælatus non poteſt auferre obligationẽ legis ſimpliciter.

Sed obiici poteſt,quia votum illud includit ſaltem hanc conditionem, *Si Superiori placuerit tale votum*,non ex parte materiæ, ſed ex parte vinculi. 5.
C Poteſt enim placere actus,& non nouum vinculum eius, ſeu è conuerſo poteſt diſplicere Superiori, quod ſubditus habeat votum ieiunandi in Quadrageſima,licèt non diſpliceat,vt ieiunet:ergo donec Superior conſentiat voto,tale votum non obligabit. Propter hoc aliqui Moderni, generaliter de votis religioſorum dicunt, non obligare,donec innoteſcat Superiori, & ille,vel conſentiat,vel ſaltem non contradicat, quod erit tacitè conſentire, & ita exponunt D.Thomam dicto art.8.ad tertium & quartum. Ratio eſt, quia religioſus non habet dominium ſuæ voluntatis, ſed eſt apud Prælatum, & ideò quamdiu votum non confirmatur à Prælato, non cenſetur factum ab habente dominium illius voluntatis,& ideò non obligat. Sed hoc repu-
D gnat dictis in præcedenti capite, vbi hæc ratio ſoluta eſt, quia religioſus non ita caret dominio ſuæ voluntatis,vt ad vſum licitũ, & validum eius ſemper indigeat poſitiuo conſenſu, ſeu approbatione ſui Superioris: ſatis enim eſt,quòd non ſit contrarius. Dico ergo duplicem ſenſum poſſe habere antecedens,vnus eſt de conditione affirmatiua,id eſt, niſi Superior poſitiuè cõſentiat, vel votum approbet, & ſic falſum eſt antecedens, quia nullo iure oſtendi poteſt neceſſitas, ſeu incluſio talis conditionis, & hoc probant omnia adducta in præced. cap. Quocirca in rigore non eſt neceſſarius conſenſus poſitiuus Prælati, nec expreſſus, nec tacitus, nec præſumptus: nam quamdiu de facto non
E tollitur votum à Superiori, quia fortè illud ignorat etiam ſi credatur illi diſplicere, & repugnaturus, ſi illud ſciat ipſum votum ex ſe eſt efficax ad obligandum,& ideò actu obligat. Alio ergo modo poteſt illa conditio intelligi negatiuè, ſcilicet, *Si Superior non contradixerit*,& declaret, ſe nolle, vt ſubditus talem habeat obligationem, & ſic conditio attingit materiam de irritatione voti,quę nonnullam difficultatem habet,an in hac materia locum habeat propter diſcurſum D.Thomæ in illo artic. 8. & obiectionem Richardi contra illum?

Obiectio. Poteſt placere actus, & non nouum vinculũ eius. Aliquorum reſponſio.

D.Thom.

Fit ſatis obiectionibus.

In rigore nõ eſt neceſſarius conſenſus Prælati, in votis religioſorum.

Sed

Sed de hoc puncto dicemus infrà in lib. 6. in proprio loco.

6\.

2. Aſſertio. Vota religioſi de actibus regulæ valida ſunt.

Dico ſecundò: Vota religioſi de actibus regulæ ad firmandam voluntatem, & augendam obligationem in eorum obſeruantia, valida ſunt, & abſoluta, ex parte materiæ. Hoc eſt D. Thomæ, in eod. artic. 22. ad 2. Et ratio eſt eadem, quæ præcedentis aſſertionis; quia tales actus non ſolùm ſunt honeſti, ſed etiam ſunt conſilij; imò reſpectu talis perſonæ poſſunt dici ad perfectionem neceſſarij, quia talis perſona profitetur ſtatum illum, vt viam ſuæ perfectionis acquirendæ. Addo etiam ex D. Thoma ſuprà, Prælatum non poſſe hos actus prohibere, ſtante obligatione regulæ, quia non eſt illi data poteſtas in deſtructionem, ſed in ædificationem, & ideò talia vota non includunt conditionem, *niſi Prælatus reſtiterit:* nam licet poſſit diſpenſare, ſubditus non cogitur acceptare diſpenſationem, vt dixi, & ideò, ſtante voto, tenebitur illud ſeruare. Quòd ſi talis ſit caſus, in quo Superior poſſit præcipere actum regulæ contrarium, tunc procedet, quod diximus de actibus præceptis, ſcilicet in eo euentu ceſſare obligationem regulæ, & ideò non eſſe illam materiam, de qua tractamus, quia iam talis actus hic, & nunc, non eſt ordinatus per regulam, quandoquidem poteſt per Prælatum abſolutè prohiberi. Vel etiam dici poſſet, in illo voto inuolui conditionem, niſi res ita mutentur, vt regula non obliget ad talem actum, quod non contingit, niſi quando meliùs eſt non ſeruare materialiter (vt ſic dicam) regulam, quàm illam exequi, quæ conditio cum proportione ſumpta generalis eſt, & ideò non facit votum conditionatum.

Prælatus non poteſt prohibere actus, qui ad obſeruantiam regulæ pertinent.

7\.

3. Aſſertio. Vota de bonis melioris ordinis non prohibitis per regulam valida ſunt. D. Thom.

Dico tertiò: Vota de bonis melioris ordinis, quæ per regulam nullo modo prohibentur, nec præcipiuntur, valida ſunt in religioſo, & ſtatim obligant, licèt includant conditionem negatiuam, *Si Prælatus non prohibuerit.* Sumitur ex D. Thoma in d. art. 8. in corp. & ad 3. & ſolùm oportet vltimam eius partem oſtendere: nam explicata illa conditione, cætera ſunt clara. Ad illam autem partem probandam eſt efficax diſcurſus, quo ibi vtitur D. Thomas. Nam licèt per votum obedientiæ non ſubiiciantur actu omnes, & ſinguli actus religioſi voluntati Prælati quaſi poſitiuæ regulæ illorum: ſubiiciuntur nihilominus poteſtati, quia nullum eſt tempus, in quo Prælatus non poſſit præcipere ſubdito, & poſitiuè diſponere, quid agere debeat, vbi per alia præcepta, vel regulam diſpoſitum non ſit; quia in tali voto ſubditi, vt licitum eſt, neceſſariò inuoluitur illa conditio, *Si ſuperior non prohibuerit*, vel aliquid repugnans non præceperit. Probatur conſequentia, quia votum vt ſit licitum, non debet eſſe in præiudicium alterius: eſſet autem in præiudicium Prælati, & poteſtati eius, niſi in tali materia talem conditionem inuolueret; includit ergo illam. Et ita non procedunt contra hunc diſcurſum inſtantiæ Richardi, quæ ſolùm ſunt de materia neceſſaria, & pertinente ad obſeruationem præceptorum, vt non mentiri, & ſimilia, de quibus in prima aſſertione dictum eſt: nunc autem loquimur de actibus ſupererogationis, in quibus inſtantiæ locum non habent. Ex hac ergo conditione conſtat, materiam illius voti licitam eſſe, quia per ſe bona eſt, & ex melioribus bonis, & non prohibita, & promiſſa intelligitur ſub exceptione prohibitionis: ergo votum religioſi de tali materia illum obligat. Conſtat deinde conditionem illam, quamdiu non impletur, non ſuſpendere obligationem voti, quia non ad hoc ponitur, ſed ad excipiendam, ſeu tollendam obligationem pro tempore, in quo fuerit impleta conditio, ergo quamdiu non impletur, votum manet abſolutum, & actu obligans. Ideóque ſi ante prohibitionem Superioris votum violetur, grauiter peccabitur ex genere ſuo, vt rectè Caiet. d. art. 8. notauit.

Prelato quomodo omnes actus ſui religioſi ſubiiciantur.

8\.

Dubium.

Interrogabis, Si ſecundùm perfectionis ordinem, ſeu regulam talis religionis debeat religioſus votum ſuum declarare Prælato, & id facere omittat, & ideo fortaſſe conditio non impleatur, quia ſi Prælatus haberet talis voti notitiam illud prohiberet, nunquid hoc ſufficiet, vt non obliget votum? Videtur enim, tunc religioſum illum imperfectè acturum, ſi abſque ſcientia Prælati votum exequatur, & conſequenter votum non obligare, quia non obligat ad imperfectè operandum. Reſpondeo ſi ad faciendum opus promiſſum non erat neceſſaria Prælati ſcientia, ideò in eo caſu votum obligabit. Nam licèt fortaſſe religioſus ex alio capite imperfectè agat, non aperiendo votum ſuum Prælato, votum non eſt cauſa huius imperfectionis, nec ad illam obligat, & ideò nihil obſtare poteſt, quominus votum implendum ſit, cùm de ſe poſſit rectè, & ſine imperfectione fieri. Neque etiam ſufficiat, quod fortaſſe Superior reſiſteret, ſi votum ſciret: quia id incertum eſt, & obligatio non eſt ablata, nec materia eſt prohibita.

Solutio.

9\.

4. Aſſertio. Cùm iuxta regulā prohibitum eſt ne opus fiat, inſcio Superiore, votum de tali actu non eſt inualidum. D. Thom. Caietan. Soto. Nauarr.

Dico quartò: Quando iuxta regulam prohibitum eſt, ne opus fiat ſine licentia Superioris, votum de tali actu non eſt inualidum, licèt non obliget ad actum, niſi impleta conditione affirmatiua, quam illud votum includit, *Si ſuperior fuerit contentus*, quæ ſuſpendit obligationem, donec impleatur, & ideò tale votum propriè conditionatum eſt. Ita ſumitur ex D. Thoma d. art. 8. ad 3. & 4. vbi bene id exponit Caietan. in 1. dub. art. & ibidem Soto, & alij, & Nauarrus d. num. 67. Et in primis, quòd illa conditio ſit neceſſaria, probatur, quia aliàs votum eſſet de re vel mala, vel ſaltem regulæ, & perfectioni contraria, ad quam votum non obligat, cùm eſſe debeat de meliori bono. Item ſi quis voueret hoc facere ſine licentia Superioris, votum non obligaret, quia eſſet directè de agendo contra regulam, ſed tale eſt votum illud, niſi conditio ſubintelligatur, ergo eſt neceſſariò ſubintelligenda. At verò ſubintellecta conditione, materia eſt honeſtiſſima, & ſimpliciter de conſilio, ſeu melior, quàm oppoſita, ergo ita eſt votum intelligendum, & ita obligat. Dicunt aliqui, etiam obtenta facultate, non eſſe meliùs facere tale opus, quia meliùs eſt conformari regulæ prohibenti illud, & ita votum illud ſimpliciter non obligare. Sed reſpondemus; hoc non rectè accommodari huic aſſertioni, quia ſupponitur falſum, tales enim actus non prohibentur per regulam, imò ſæpe conſuluntur: ſed præſcribitur definitus modus, ſcilicet, vt fiant iuxta ſuperioris arbitrium, ſiue quomodo prohibentur. Et ideò, ſeruato illo modo, actus ſimpliciter eſt melior, & nullo modo diſcordans à regula. Vnde licentia illa non eſt diſpenſatio, vel relaxatio regulæ, ſed potiùs eſt obſeruatio, & executio eius, & ideò neceſſitas eius non obſtat valori voti.

10\.

An obliget votum illud ad petendam facultatem à Superiore ad efficiendum opus promiſſum.

Sed quærendum ſupereſt, an votum illud obliget abſolutè ſaltem ad petendam facultatem à Superiore ad efficiendum opus voto promiſſum? Nam videri poteſt, minimè ad hoc obligare votum, quia homo hoc non vouit, ſed tantùm opus ſub conditione, ſi Prælatus facultatem dederit, quod longè diuerſum eſt. Item in aliis votis conditionatis, non obligatur quis ad procurandum, vt conditio implea

impleatur, ſed ſolùm, vt ſit paratus implere promiſſum, ſtante condirione, vt ſi infirmus voueat religionem, ſi ſalutem recuperet, non tenetur ex vi voti ſpeciali modo ſalutem procurare: ergo ſimiliter in præſenti. Item, ſi quis voueat, ſe daturum eleemoſynam, ſi Rex donum aliquod dederit, non obligatur ex voto ad procurandum donum illud, & ſi quis voueat religionem ſi conſenſerit, non tenetur procurare conſenſum, &c. ergo idem eſt in præſenti.

11. Reſolutio ſuperioris dubij. *Caiet.* Subditus eſt obligatus ad petẽda à ſuo Superiore licentiam.

Nihilominus dicendum eſt, votum illud obligare per ſe loquendo ad petendam facultatem à Prę-lato ad faciendum tale opus. Ita docet Caietanus ſuprà, quem alij ſequuntur. Ratio autem eſt, quia hoc eſt intrinſecè incluſum in obiecto, & ratione talis voti. Primò, quia votum illud fruſtrà fieret, & ridiculum eſſet, niſi ad hoc ſaltem obligaret: nam cùm non obliget ad opus, niſi ſuppoſita facultate, & facultas non ſoleat dari, niſi petatur, inutilis eſſet obligatio, niſi ad facultatem petendam abſolutè, & ſine alia conditione cogeret. Secundò, quia in conditione illa, *Si facultas detur,* ſubintelligitur neceſſariò, & quaſi per correlationem, *Si facultas petita detur,* quia hæc eſt moralis conditio talis facultatis, vt non aliter detur: ergo includitur in tali voto, quod talis facultas petenda ſit. Tertiò, hæc eſt moralis intentio vouentis: nam cum actum promittit, intendit illum facere eo modo, quo moraliter, & ordinatè poteſt: modus autem ordinarius, & religioſus, quo talis actus fieri ſolet, eſt petendo facultatem à Superiore: ergo hęc eſt etiam intentio in voto illo incluſa, ſecundùm ordinarium, & moralem ſenſum eius. Sic enim quãdo religioſus proponit ieiunare, quando ſine facultate Prælati id facere non poteſt, virtute proponit facultatem petere à Prælato: ergo ſimiliter in præſenti. Denique qui promittit finem, virtute promittit media moraliter neceſſaria: in præſenti autem petitio facultatis eſt mediũ moraliter neceſſarium, vt opus promiſſum fiat, vel fieri poſſit, vt promiſſum eſt, ergo.

12. Fit ſatis obiectionibus. Ad primam. Ad ſecundã.

Ad obiecta verò in contrarium reſpondetur. Ad primum negando aſſumptum: nam in illa conditione rectè intellecta includitur votum petendi facultatem. Ad ſecundum verò de votis conditionatis dico, non poſſe generalem regulam aſſignari, quòd conditionaliter vouens non teneatur procurare conditionem, ſed diſtinctione opus eſſe. Nam ſi conditio non includat actionem præuiam ipſius vouentis honeſtam, & capacem obligationis voti, & neceſſariam ad actum promiſſum: tunc non obligabit votum ad procurandam conditionem, vt ſi conditio pendeat tantùm ex intrinſecis cauſis, vt ſi nauis venerit, tunc non tenetur vouens aliquid agere, ſed expectare euentum. Et tale eſt illud exemplum, *Si ſalutem recuperauero,* iuxta communem ſenſum, & intelligentiam, quia tunc ſolùm vouetur religio in gratiarum actionem pro beneficio ſalutis, ſi concedatur, homo verò non intendit ſe obligare ad illam procurandam ſpecialiter propter executionem voti, ſed id ſupponit, prout ordinariè fieri ſolet. Item ſi conditio pendeat à vouente, non tamen pertineat ad meliora bona, non intelligitur incluſa in voto, ſed ſuppoſita ſub eadem conditione, vt ſi quis voueat dare eleemoſynam ex lucro, ſi ludendo, vel negotiando illud comparauerit, non obligatur ad ludendum, vel negotiandum, ſed totum illud intelligitur ſub conditione poſitum, *Si luſero, vel negotiatus fuero, & lucrum conſequar,* &c. Idémque eſt de illa conditione, ſi Rex aliquid donauerit; nam ordinariè non obli-

A gatur homo ad petendum, ſed ad ſummum ſupponit Regem ſe id facturum, aut ſub conditione inuoluitur eodem modo. Sextus verò eſt, ſi conditio intrinſecè includat actionem præuiam ipſius vouentis, quam poſtulabant verba promiſſionis: tunc enim votum ad illam obligat, vt in exemplo de illa conditione, *Si pater conſenſerit,* ibi includitur proponendum eſſe patri, vt poſſit conſentire, vel diſſentire, & in ſignificatione, & communi ſenſu talium verborum hoc includitur, ideóque votum ad hoc obligabit. Idémque eſt in noſtro caſu, quia petitio facultatis talis eſt opus ſupererogationis, & quaſi inchoatio operis promiſſi, quæ abſolutè eſt in poteſtate vouentis.

13. Quãdo non obligatur vouens ad petendam licentiam à Prælato.

Hæc verò intelligenda ſunt, per ſe loquendo, vt B dixi: nam ſi expreſsè intentio vouentis fuiſſet, non ſe obligare ad petendam licentiam, ſed ſolùm ad faciendum opus, quoties contigerit licentiam dari, vel quia ſolet interdum generaliter dari, etiam non petita, vel quia expreſsè vult vouens petitionem ſibi eſſe liberam, tunc clarum eſt, non obligari. Item ſi interueniat ignorantia, vt quia vouens credidit, non eſſe ſibi neceſſariam facultatem, & ideò vouit, tunc non videtur ſe obligaſſe ad petendum facultatem, quia ignorantia abſtulit voluntatem. Idémque eſt ſi tempore, quo factum eſt votum, nulla erat prohibitio non faciendi tale opus ſine licentia, ſed erat omnino liberum, poſt votum autem factum, neceſſitas licentię impoſita eſt: tunc enim non videtur obligare votum ad illud grauamen, C nec cum tali rerum mutatione, quod notauit Aragon. d. q. 88. art. 8. Extra hos verò caſus votum obligat, vt dixi, ſemper verò eſt intentio vouentis a tendenda. *Aragon.*

14. An ſubditus teneatur votũ explicare Superiori, vel ſufficiat facultatem petere ad opus. *Sot. Valent. Angles. Aragon.*

Vlteriùs verò interrogãdum ſupereſt circa hanc partem; an ſubditus teneatur tunc votum ſuum explicare Superiori, vel ſufficiat facultatem ad opus poſtulare? in hoc enim variant Auctores: Quidam cenſent, neceſſarium eſſe in facultatis petitione aperire, ſe eſſe obligatum voto ad opus faciendum. Ita tenet Soto lib. 7. de Iuſt. quæſt. 7. artic. 1. ſequitur Angles quæſt. de Voto, artic. 7. difficult. 3. inclinant Aragon dicens eſſe ſecurius, & Valentia dicens eſſe tutius. Fundamentum eſt, quia explicando votum, Superior magis mouetur ad conce- D dendam facultatem, & attentiùs rem conſiderabit priùs, quàm negare audeat. Confirmatur, nam qui vouet tenetur procurare, & quod in ſe eſt facere, vt votum impleat, ſed ille non videtur facere ſufficientem diligentiam ad implendum votum, niſi petat facultatem ad illud implendum formaliter, & non tantùm quaſi materialiter ad faciendum actum promiſſum; ergo tenetur priori modo illam petere, quod facere non poteſt, niſi notificando votum ſuum. Confirmatur ſecundò, quia negatio facultatis ad faciendum illum actum eſt quædam irritatio voti, ſed hæc fieri non debet ſine cognitione voti, cùm ſit actus humanus, & poteſtatis gubernatiuæ, & magni momenti: ergo quamuis Superior neget facultatem inſcius voti, ſubdi- E tus habens votum, non manet in conſcientia ſecurus, quia illa negatio, & irritatio ſubreptitia videtur.

15. Alij exiſtimant, ſatis eſſe facultatem petere à Prælato ad faciendum actum per votum promiſſum, vt ad ieiunandum, peregrinandum, &c. etiam ſi nulla mentio fiat. Ita Nauarr. c. 12. n. 69. Palacius 4. d. 38. diſp. 3. circa medium. Et idem ſentit Caiet. d. q. 88. art. 8. in dub. 2. licèt poſtea lubricè loquatur, & in Summ. verbo, *Votum,* cap. 3. de Conditio. *Nauar. Palac. Caiet.*

voti

Senſus huius quæſtionis.

voti ex parte vouentis. Senſus autem huius ſententiæ eſt, ſi vouens ſpeciali intentione non intendat ſe obligare ad votum declarandum Superiori, ſatisfacere obligationi voti, petẽdo ſimpliciter facultatem ad actum promiſſum; nam ſi expreſsè etiam aliud intendat, clarũ eſt obligari, quia illud eſt apta materia ad voti obligationem, & tunc ex intentione vouentis votum ad illam extenditur. At verò ſecluſa hac intentione, non eſt vnde oriatur illa obligatio, quia ex vi voti ſimpliciter facti de ieiunio, verbi gratia, non obligor ad dicendum Superiori, me id vouiſſe, ergo. Probatur antecedens primò, quia petendo facultatem ad opus faciendum, adhibeo medium neceſſarium, & ſufficiẽs, vt opus mihi liceat, & conſequenter, vt expleam votũ: ergo non eſt, vnde maior obligatio oriatur. Probatur conſequentia, quia illa obligatio petendi facultatem, nõ eſt ex intentione expreſſa, ſed ex implicita, in illo autẽ obiecto in rigore non inuoluitur, niſi id, quod ſufficit, & neceſſarium eſt ad votũ honeſtè implendum. Et hæc ratio euidentior fiet reſpondendo ad fundamẽta contraria. Secundò, ſi religioſus aduertat, poteſt vouere tale opus cum intentione petendi facultatem ad opus, & non ſe obligandi ad aperiendum votum, neque in hoc malè faciet, ſed tunc obligabitur voto iuxta intentionem ſuam, ſicut diximus è contrario obligari ad explicãdum votum, ſi id expreſsè intendat; nam æqua debet eſſe vtriuſque partis conditio: ergo vbi neutram partem directè, & expreſsè intendit, interpretandum eſt votum cum minimo onere, quod ad eius honeſtatem, valorem, & obſeruationem ſecundùm verborum proprietatem ſufficiat, iuxta regulam textus in lege *Si ita ſtipulatus*, 109. ff. de Verbor. oblig. Tertiò, ſæpe declaratio voti, vel promiſſionis poteſt vouenti eſſe moleſtiſſima; non eſt ergo talis obligatio imponenda ſine maiori fundamento.

Interpretandũ eſt votũ, cũ minimo onere, quod ad eius valorem valeat.

16. Auctoris iudiciũ in prædictis ſententiis.

Quapropter licèt in ordine ad perfectionem, vel melius eſſe prior ſententia conſulenda videatur, & in hoc ſenſu dici poſſit tutior, & ſecurior in rigore obligationis, & præcepti, hæc poſterior verior, & ſequenda videtur, ne laqueos, & vincula multiplicemus, ſine cogente cauſa. Nam quod tractamus in votis perſonalibus habet locum in realibus, vt infrà videbimus; eſſet autem moleſtũ vxori, quę vouit facere eleemoſynã, declarare marito votum ſuum; ſatis ergo erit, ſi facultatem petat ad eleemoſynam faciendam, vt ſi negetur, voto pro tunc non obligetur. Item quod de voto dicimus, habet locum in humana promiſſione: ſi ergo religioſus promiſit alicui facere opus, quod ſine facultate Superioris facere non poteſt, ſatisfaciet promiſſioni, petendo facultatem ad opus: quòd ſi eam non obtineat, non eſt cogendus promiſſionem declarare, vt licentiam extorqueat: nam ſæpè erit valde oneroſum, & non eſt veriſimile voluiſſe ad hoc obligari.

17. Fit ſatis fundamẽto oppoſitæ ſententiæ.

Ad fundamentum ergo contrariæ ſententiæ reſpondeo, primò concedendo, explicationem voti, eſſe efficacius medium ad obtinendam licentiam, & negando conſequentiam: quia non tenetur vouens ex vi voti ad faciendam ſummam diligẽtiam, quia neque hoc expreſſit, neq; in voto includitur. Et patet, quia religioſus vouendo ſub tali cõditione, *Si Prælatus conceſſerit*, non ſe obligat ad adhibendam ſummam, & extraordinariam diligentiam, vt licentiam obtineat, ſed ſolũ illam, quæ ex vi illius conditionis poſtulatur, & à religioſis exhiberi ſolet. Dico verò vlterius, quòd ſicut declaratio voti poteſt inducere Prælatum; ita etiam poteſt auertere voluntatem eius, à facultate concedenda, quia A fortè moleſtè foret, quod ſubditus vouerit ante petitam facultatem, & quaſi in odium, vel pœnam negabit facultatem: ergo in re dubia, non eſt imponendum illud onus. Eſsétque maximum, ſi ſubditus cogeretur cõiecturam facere, an ſit vtilius ad licentiam obtinendam aperire votum, vt id neceſſariò eligere debeat, quod cõiectauerit eſſe aptius, quia hoc eſſet valde arduum, & ſcrupulis, ac dubiis expoſitum: & non eſt credibile, religioſum vouentem intendiſſe ſe ad hoc obligare. Et per hæc etiam reſponſum eſt ad primam confirmationem.

18. In ſecunda verò petitur aliud dubium, ſcilicet an hoc ſufficiat ad voti irritationem? Nam Caietanus negat ſufficere, Palacius verò dicit ſufficere B ad irritationem indirectam, quæ eſt ex parte materiæ, quia non eſt actus iuriſdictionis, ſed dominij. Sed hoc dubium habet proprium locum infrà lib. 6. & ideò illud remittimus in eum locum. Nunc verò dicimus, ſi facultas ſimpliciter petita negetur à Prælato, ſatis id eſſe, vt votum non obliget pro eo tempore, pro quo cenſetur durare illa prohibitio Prælati, quia ſufficit, vt materia non ſit licita, ſeu apta ad votum. An verò illa ſit appellanda irritatio, vel ſuſpenſio obligationis voti, & an ſubditus obligatus maneat ad petendam iterum facultatem iuxta varietatem votorum iudicandum eſt, vt citato loco dicemus. Vbi etiam examinabimus quęſtionem aliam hîc valdè controuerſam, an poſtquam Prælatus facultatem conceſſit ad votum C exequendum, poſſit illam reuocare? Et è contrario, an poſtquam illam negauit, ſi iterum illam concedat, teneatur ſubditus votum implere? Hæc enim omnia connexa ſunt cum irritatione, & ideò non poſſunt commodè hîc præueniri.

19. 4. Aſſertio. Votum religioſi prohibitum per regulã nullum eſt.

Dico quintò: Votum religioſi de actu ſimpliciter prohibito per regulam, nullum eſt, nullámque obligationem inducit. Hæc aſſertio vel eſt prætermiſſa à Caietano, Soto, Nauarro, & aliis allegatis, vel videntur ſentire contrarium, quia de his votis, quæ ſunt de rebus contra regulam, videntur generaliter affirmare includere conditionem, *Si Superior conſenſerit*, & ſub illa cenſent obligare, & conſequenter etiam obligare ad conſenſum Superioris poſtulandum. Aſſertionem verò oppoſitam do- D cuerunt multi Theologi docti noſtri temporis, & inter eos refertur Victoria, & mihi videtur probabilior, & vera, & conſentanea his, quæ D. Thomas docet d. art. 12. ad 2. Et declaratur in hunc modum: nam quæ regula ſimpliciter præcipit religioſo per ſe ſpectant ad maiorem eius perfectionem, & ſimiliter conſultus eſt vitare ea, quæ ſimpliciter prohibet: ergo licèt votum de his fiat, non obligat, quia non eſt de meliori bono. Secundò, tale votum non obligat abſolutè ad actum promiſſum, nec ſub conditione, *Si Superior reuocet prohibitionem*: ergo nullo modo. Maior probatur, quia abſolutè ille actus eſt prohibitus, vt ſupponitur, ergo abſolutè non poteſt cadere ſub votum. Dices, prohibitio regulæ non obligat ſub peccato, ergo non obſtante prohi- E bitione, actus eſſe poteſt ſtudioſus; ergo non obſtante prohibitione, votum poterit abſolutè obligare. Reſpondetur, conceſſa maiori ordinariè loquendo, ſeu in religionibus, vbi ita declarata eſt regulæ obligatio, & conceſſa etiam minori ex vi regulæ: nam practicè, & ex circumſtantiis vix talis actus ſit ſine aliqua culpa, vt infrà ſuo loco dicam. Toto (inquam) antecedenti conceſſo negatur conſequentia, quia non ſemper materia honeſta eſt materia voti, ſi impediat honeſtiorẽ, ſeu materiam conſilij,

Victor. *D. Thom.*

Non ſemper materia honeſta, eſt materia voti, ſi impediat honeſtiorem.

conſilij, reſpectu autem religioſi melius eſt, & ad conſilium pertinet regulę obſeruatio, & ideò actio, vel omiſſio abſolutè prohibita per regulam, ſaltem eſt quid imperfectum reſpectu talis religioſi, quia impedit maius bonum. Et ideò votum de tali materia non poteſt abſolutè obligare.

20. *Tale votum nec ſub conditione obligat.*

Hinc verò probatur altera pars, quòd nec ſub cõditione obliget, quia licèt Prælatus reuocet prohibitionem, ad ſummum ſe habebit tanquam diſpenſans in regula, ſed votum non obligat ad operandum ex diſpenſatione, ergo. Maior patet, quia prohibitio regulæ eſt generalis (vt ſupponitur) & abſoluta: nam licèt includat conditionem, *Niſi Superior diſpenſet*, illa generalis eſt, quæ nõ facit votum conditionatum, & ita de facto obligabat, vt etiam ſuppono: ergo ablatio illius obligationis eſt quædam diſpenſatio. Minor autem probatur, quia per ſe melius eſt ſeruare regulam, quàm vti diſpenſatione ad operandum contra illam: ergo vſus talis diſpenſationis non eſt materia voti, quia non eſt de meliori bono, ergo multò minus poteſt eſſe materia voti, talem diſpenſationem poſtulare. Ergo nec poteſt votum obligare ad talem conditionem, vel ſub tali conditione. Confirmatur, quia ordinariè ea, quæ ſic prohibentur per regulam, ſunt opera minus idonea ad perfectionem, vel aliquo modo illam impedientia, & è contrario, quæ præcipiuntur, magis ad perfectionem diſponunt: ergo quoties talia fuerint, non poteſt votum obligare ad procurandam diſpenſationem in illis. Quòd ſi interdum videntur aliqua pręcipi, aut prohiberi, propter corporis commoditatem, in illiſmet principalis reſpectus habetur ad ſpiritualem profectum, & maximè per hæc conſulitur communi bono religionis, vt debitus ordo ſeruetur, & omnia conuenienter fiant, quod commune bonum præferendum eſt priuato. Ergo ſemper ſeruare regulam, iuxta regulæ intentionem per ſe loquendo, melius eſt; ergo votum non obligat ad agendum contra illam, etiam ex conceſſione Prælati.

Melius eſt ſeruare regulam, quàm vti diſpenſatione ad operandum cõtra illam.

21. *Obiectio.*

Dices: Interdum poteſt eſſe talis diſpoſitio ſubditi, vel corporalis, vel ſpiritualis, vt ſecundùm prudentiam melius illi ſit vti diſpenſatione, & agere contra regulam, quàm rigorem vel literam eius ſeruare; ergo tunc ſaltem obligabit votum, nec doctrina generalis erit. Reſpondeo, ideò ſemper additum eſſe *per ſe loquendo*, quia in rebus moralibus ſermones generales ſunt ſecundùm ea, quæ ordinariè accidunt: caſus verò extraordinarij accidentales ſunt. Dico præterea, in illis caſibus particularibus, conſideratis circumſtantiis, regulam non prohibere ſimpliciter talem materiam, & conceſſionem Superioris, non tam eſſe diſpenſationem, quàm interpretationem, quod tunc melius ſit non ſeruare materialiter (vt ſic dicam) regulam. Et ideò illi caſus potiùs reducuntur ad præcedentem concluſionem, quia pro illis caſibus regula non abſolutè obligat, ſed ad ſummum obligat, vt non prætermittatur ſine licentia Superioris, ne exceptiones fiant priuato arbitrio, ſed Superioris. At verò loquendo de prohibitione abſoluta regula in ſua vi, & robore perſeuerante, aſſertio hæc generaliter procedit, & videtur quidem ſufficienter probari diſcurſu facto. Et poteſt confirmari exemplis aliorum fidelium: nam ſi quis voueret ieiunare in die Dominico, certè non obligaretur voto ad petendum à Pontifice facultatem ſeruandi tale votum: quia eſt de re ſimpliciter prohibita intuitu religionis, & melius eſt conformari communi conſuetudini, quàm diſpenſatione vti. Item ſi quis ex

Solutio.

In rebus moralibus ſermones ſunt, ſecũdùm ea, quæ ordinariè accidunt.

Melius eſt confirmari cõmuni cõſuetudine, quàm diſpẽſatione vti.

A quacumque deuotione, voueret communicare, aut facere ſacrum bis in die, ſubintelligens conditionem, *Si Papa conceſſerit*, non obligaretur voto ad petendam talem diſpenſationem, quia ſimpliciter melius eſt in tali materia communem regulam ſequi.

Denique ad hanc aſſertionem confirmandam adduci poſſunt Iura Ciuilia, quæ dicunt, ſtipulationem de re lege prohibita eſſe nullam, L. *Si ſtipuler*, 35. ff. de Verborum obligationibus. Quod aliæ leges declarant, procedere etiam ſi ſtipulatio fiat ſub conditione, *Si Princeps diſpenſauerit*, vt ſumitur ex L. *Inter ſtipulantem*, 83. §. *Sacram*, & ex L. *Continuus*, 129. §. *Cùm quis*, ff. de Verbor. obligationibus. Vnde multi graues Doctores docuerunt, etiam inter homines promiſſionem de re lege prohibita, in ordine ad diſpenſationem eſſe nullam, & ſpecialiter videri poteſt Henricus lib. 12. de Matrim. c. 10. n. 4. vbi illam ſententiam ſequens rationem reddit noſtræ ſimilem: quia melius eſt ſequi legem communem, quàm vti diſpenſatione. Sed contrà, quia ex dicto exemplo poteſt retorqueri argumentum, quia ſimpliciter probabilius eſt promiſſionem inter homines ſic factum eſſe validum, & obligare ſaltem ad expectandum reſponſum Principis, quando materia eſt ordinariè diſpenſabilis, & creditur iuſtè poſſe obtineri diſpenſationem, vt latè diſputat Sancius lib. 5. de Matrimon. diſputat. 5. quæſt. 1. ergo idem erit in noſtro propoſito. Reſpondemus negando conſequentiam: eſt enim magna differentia inter votum, & promiſſionem humanam: nam vt promiſſio humana valeat, non oportet vt ſit de meliori bono in ordine ad Deum, ſed ſatis eſt, vt ſit de re honeſta, & poſſibili ſecundùm rectam rationem, ſalua iuſtitia, quæ omnia inueniuntur in illa promiſſione de re prohibita per legem poſitiuam, vt ſunt, verbi gratia, ſponſalia inter conſanguineos cum ordine ad diſpenſationem Papæ. Et ideò parum refert, quòd talis promiſſio non ſit de meliori bono: nam poſt promiſſionem iam eſt neceſſarium bonum: at verò votum eſſe debet de meliori bono, & ideò à principio non tenet de re prohibita, etiam ſub illa conditione. Et ideò ratio illa in voto efficacior eſt, quàm in humana promiſſione. Sic votum religioſi tranſeundi ad religionem laxiorem, vel æqualem, etiam ſub conditione, *Si Pontifex conſentiat*, ad nihil obligat, quia eſt de minori bono; ſecus de voto Epiſcopi aſſumendi ſtatum religioſum, ſi Papa diſpenſet: nam tale votum fortè obligat (vt infrà ſuo loco videbimus) quia omnibus penſatis cenſetur eſſe de meliori bono. Nec Epiſcopo eſt ſimpliciter prohibitum religioſum fieri, ſed ſolùm ne id faciat ſine auctoritate Pontificis, & ita hoc votum magis pertinet ad præcedentem concluſionem, quàm ad præſentem.

22. *L. Si ſtipuler.* *L. Inter ſtipulantem.* *L. Continuus.* *Henric.* *Melius eſt ſequi legem communem, quàm vti diſpenſatione.* *Sancius.* *Differentia magna inter votũ, & promiſſionẽ humanam.* *Votum religioſi tranſeundi ad laxiorem religionem non obligat.*

23. *6. Aſſertio. Votum religioſi de materia excedente obligationẽ regulæ validũ eſt.*

Dico ſextò: Votum religioſi de materia excedente, ſeu ſuperante obligationem regulæ, quale cenſeri poteſt votum tranſeundi ad ſtrictiorem religionem, ſimpliciter, & abſolutè validum eſt, & obligat independenter à conſenſu Prælati. Hæc eſt communis: nam, vt infrà videbimus, omnes docẽt, tale votum non ſolùm validum, ſed etiam firmum eſſe, & irritari non poſſe. Et ratio eſt, quia illud votum eſt de meliori bono, quod per regulam prohiberi non poteſt, vnde non eſt contrarium regulæ, ſed ſupra illam. Et ideò quoad hoc votum non ſubditur religioſus voluntati Prælati, nec quoad emiſſionem eius, nec quoad executionem, quia in ipſamet profeſſione laxioris religionis quoad perpe

perpetuitatem, intelligitur incluſa conditio non impediendi tranſitum ad meliorem frugem, quia de ratione ſtatus perfectionis eſt vt non impediat augmentum perfectionis. Dices; Religioſus non poteſt tranſire ad ſtrictiorem abſque licentia, ergo votum includit hanc conditionem. Reſpondetur in primis, poſſe emittere votum ſine licẽtia. Deinde, poſſe etiam exequi ſine licentia obtenta, & ita ex hac parte non includit conditionem affirmatiuam, vel negatiuam. Non poteſt tamen de facto tranſire ſine licentia, ſaltem petita ex ordinatione Iuris. Tamen quia petere licentiam, eſt in poteſtate vouentis, ideò non includit conditionem pendentem ab alio, ſed abſolutè votum obligat, qua obligatione ſuppoſita Canones obligant ad ſeruandum modum debitum in executione talis voti.

De ratione ſtatus perfectionis eſt, vt non impediat augmentũ perfectionis. Obiectio. Solutio.

24. Sed quid, ſi Pontifex prohibuit tranſitum ad aliam religionem, licèt ſtrictiorem? Numquid votum tranſeundi ad illam obligabit, ſaltem ſub cõditione, *Si Papa diſpenſauerit*, & conſequenter obligabit ad diſpenſationem petendam? Reſpondeo in primis, vix iudicari poſſe religionem illam eſſe perfectiorem, ad quam tranſitus prohibitus eſt, quia non videretur tranſitus prohibendus, ſi clarus eſſet exceſſus. Videtur ergo in illa prohibitione ſupponi ſaltem quædã æqualitas, qua ſuppoſita, meliùs eſt permanere, vel licèt non ſupponatur æqualitas omnimoda, ſaltem non cenſetur eſſe tanta diſtãtia, quin omnibus penſatis meliùs ſit in incepto ſtatu permanere, & ex hac parte rarò videtur, votum illud in ea hypotheſi obligare. Tamen, quia hęc prohibitio Pontificis poteſt interdum fundari in maiori vtilitate, & conuenientia in ordine ad bonum commune, & ad quietem, & pacem religioſorum, & ideò eſſe iuſta, etiamſi in particulari cõſtet tranſitum prohibitum eſſe ad perfectiorẽ, ſeu ſtrictiorem religionem, ideò addendum videtur, quando id conſtiterit, votum in particulari obligare ſub ea conditione. Quia tunc ipſa prohibitio non eſt accipienda tamquam omninò abſoluta, ſed ſolùm ſub ſimili conditione, ſcilicet, vt tranſire nemo audeat, non conſulto Pontifice, eiúſque licentia obtenta. Et ratio eſt, quia ſemper votum illud ſub conditione factum, eſt de meliori bono, & ideò prohibitio iuxta ſubiectam materiam eſt intelligenda.

Alia obiectio. Solutio. Religio vix eſt perfectior, ad quã tranſitus prohibitus eſt.

Quando ad religionem ſtrictiorem prohibitus licet.

25. Sed quæret tandem aliquis, eſtò ex vi ſtatus non ſit abſolutè prohibitum religioſo noua vota facere, poſſítne Prælatus nihilominùs hoc prohibere? Reſpondeo breuiter poſſe ſaltem prohibere, ne id faciat, niſi priùs petita licentia, imò etiam poſſe hoc per regulam alicuius religionis ſtatui: quia per hoc non prohibetur opus perfectionis, ſed prouidetur modus, quo meliùs fiat. Sic enim prohibentur interdum, ne fiant opera pœnitentiæ, orationis, non petita priùs licentia, eadem autem ratio, vel certè maior eſt de voto. Sed quæres vlteriùs, an ſi votum fiat, non obſtante tali prohibitione, validum ſit? Reſpondeo, ſi tantùm ſit ſimplex prohibitio validum eſſe votum, quia multa fieri prohibentur, quæ facta tenent. Et licèt votum tunc malè, vel imperfectè fiat: nihilominùs poteſt eſſe de materia capaci obligationis. Dubium autem eſſe poteſt, an poſſit eſſe talis prohibitio cum irritatione, quæ antecedenter faciat votum eſſe nullum? In qua nõ dubito, quin per legem, ſeu ſtatutum legitima poteſtate factũ in tali religione poſſit hoc fieri propter ſpecialem modum ſubiectionis, & obedientiæ, quem religioſi profitentur, vt infrà videbimus: non videtur tamen eſſe in vſu talis modus cõſtitutionis, ſeu

Noua vota facere religioſo Prælatus prohibere poteſt.

Votum tamẽ ita factum tenet.

A prohibitionis, neque regulariter eſſet expediens. At verò ſecluſa lege irritante, non videntur poſſe Prælati priuata auctoritate inhabilitare (vt ſic dicam) ſubditos ad vouendum: quia nullibi eſt illis conceſſa hæc poteſtas, neque ex vi profeſſionis, aut obedientiæ religioſæ ſequitur: nam ſufficit, vt ſi expedire iudicauerint, poſſint talia vota irritare, poſtquam facta fuerint, vt lib. 6. videbimus.

De aliis ſubditis.

EX his facilè eſt doctrinam applicare ad alios ſubditos. Et primò ad vxorem reſpectu mariti. Circa quam conſiderandum eſt vxorem non ſubdi viro per ſe in omnibus actibus ſuis, præſertim in B his, quæ ad ſalutem animæ ſpectant, ſed ſolùm in his, quæ ſpectant ad vſum matrimonij, & externam familiæ gubernationẽ, vt benè declarat Panormitanus in cap. *Litteras*, de Reſt. ſpol. num. 27. & 28. & infrà lib. 6. capit. 4. latius dicemus. Hinc ergo eſt, vt non obſtante ſubiectione, vxori liberæ ſint multæ actiones, & materiæ virtutum, quas maritus illi prohibere non poteſt: quia debitum obſequium in his, quæ ad ſuum ſtatum pertinent, non impediunt, de quibus actionibus in particulari hic dicere non poſſumus, ſed in materia de Matrimonio explicandę ſunt. Regula ergo generalis eſt, vota omnia vxoris de actionibus honeſtis, & ſibi liberis, ita vt in eis ſit quaſi ſui iuris, & licita, & valida ſunt, omninóque abſoluta, quia cùm illi actus non poſſint C prohiberi à marito, nulla relinquitur conditio, quam talia vota includere poſſint. At verò quoad actiones pertinentes ad ius mariti, non poteſt vxor votum omninò abſolutum, & inde pendens à marito emittere: poterit tamen emittere validum, ſubintellecta conditione, vel negatiua, *Si maritus non prohibuerit*, vel affirmatiua, *ſi conſenſerit*, vbi præceſſit prohibitio, ſub tali conditione. Ratio eſt clara, quia ſine tali conditione materia non eſſet licita. Et ita hæc reſolutio cum proportione intelligenda eſt iuxta dicta de religioſis. 26.

Vxor non in omnibus viro ſubiecta eſt.

Panormit.

Regula generalis de votis, quæ emittere poteſt vxor ſine mariti licentia.

Vnde etiam intelligi poteſt idem eſſe cum proportione de marito reſpectu vxoris, quantùm ſpectat ad vſum, ſeu actum coniugalem, in quibus ſũt æqualis iuris, iuxta capit. *Gaudemus*, de Diuort. & D neuter poteſt vouere aliquid in præiudicium alterius ſine licentia illius. Et eadem ratio eſt de voto abſtinentiæ, & ſimilibus, quatenus in præiudicium coniugis redundare poſſunt. Dicunt autem aliqui, ſi votum mariti ſit oneroſum vxori, & in præiudicium eius, non ſolùm infirmum eſſe, ſed etiam illicitum, & inualidum, quia eſt veluti de re aliena. Sed hoc non eſt verum, niſi votum fiat cum intentione ſe obligandi ad id faciendum, etiam repugnante vxore. Nam ſi fiat ſimpliciter, & bona fide, potiùs intelligitur habere conditionem ſubintellectam, *ſi vxor conſenſerit*, ſicut de religioſis dictum eſt: vnde materia illius voti non eſt omninò aliena, ſed eſt actio propria, pendens ex conſenſu alterius. Dices: Ergo etiam erit validum votum non red- E dendi debitum, quia etiam includit conditionem, *ſi alter conſenſerit*. Reſpondetur non eſſe ſimile: tum quia hoc eſt directè contra finem matrimonij, & non aliud; tum maximè quia in tali voto inuoluit repugnantiam talis conditio: nam debitum non negatur niſi petenti, & repugnanti. Et hæc eſt communis ſententia Doctorum, quos refert, & ſequitur Sancius lib. 9. de Matrim. diſput. 3. num. 8. & ex dicendis lib. 6. magis conſtabit. 27.

Maritus quædam vouere poteſt ſine conſenſu vxoris.

Debitum nõ negatur niſi petenti, & repugnanti.

Secundò, cum eadem propoſitione dicendum eſt 28.

De votis quæ filij familias impuberes emittere poſſunt.

de filiisfamilias, qui puberes, & impuberes eſſe poſſunt: & vtriſque commune eſt, vt in aliquibus actionibus ſint ſui iuris, quia eis prohiberi nō poſſunt à parentibus, vt ſunt obſeruationes præceptorum, & actiones honeſtæ, quæ obedientiam parentibus debitam non impediunt, de quibus actionibus non impediuntur vouere. In actionibus autem quæ aliquo modo derogare poſſunt iuri parentum, neceſſaria eſt conditio cum proportione, vt ex dictis facilè conſtat. Eſt autem differentia inter puberes, & impuberes, quod vota impuberum ſubiiciuntur voluntati parentum, non ſolùm ex parte materiæ, ſed etiam ex parte ipſius voluntatis, quæ in impubere magis eſt dependens à voluntate parentis, & ideò omnia vota eius infirma ſunt, licèt ſint valida. Sed hæc differentia ex profeſſo tractanda eſt in lib. 6. reliqua ex dictis ſatis ſunt clara.

Differentia inter vota puberum, & impuberum.

29. Quæ vota ſerui emittere poſſunt.

Tertiò idem cum proportione dicendum eſt de ſeruis, qui in operibus ſuis, ordinariè pendent à voluntate domini, & ideo materia talium votorum ordinariè accipienda eſt cum conditione proportionata, vt non præiudicet iuri domini. Habent autem iſti etiam aliquas actiones honeſtas, in quibus omninò ſunt ſui iuris, de quibus votum ſimplex valet. Et idem eſt de aliis famulis, & miniſtris, qui in paucioribus actionibus ſubiiciuntur: quia in cęteris ſunt ſui iuris, & ita doctrina cum proportione, ad omnes infra Pontificem quatenus aliquo modo ſubditi ſunt, applicari poteſt, vt de Epiſcopis, & aliis clericis in quarto capite attigimus, & eadem ratio eſt de omnibus.

CAPVT VII.

An vota realia valida eſſe poſſint in perſonis ſubditis?

1. Quid addat votum reale vltra perſonale.

HÆc quæſtio re vera eſt generalis ad omnes homines, & ex eiſdem principiis eſt in omnibus definienda, tamen ſpecialiter tractatur de ſubditis propter ſpecialem incapacitatem, quam ad hæc vota habere videntur. Votum ergo reale hoc addit vltra perſonale, quod requirit materiam externam, ſeu pecuniam, cuius pius vſus per votum promittatur, (ſub pecunia autem omnem aliam rem pecuniæ æquiualentem intelligimus) & ideò requirit in vouente liberam facultatem vtendi, ac diſponendi de illa in talem pium vſum (quem nomine eleemoſynæ ſemper intelligimus.) Hæc autem facultas eſſe poteſt, vel dominium cum adminiſtratione, vel ſaltem adminiſtratio bonorum, quę ad huiuſmodi eleemoſynam proprio, ac prudenti arbitrio faciendam, extendatur. Nam ſi quis velit eleemoſynam facere de pecunia, in quam non habet huiuſmodi facultatem, iniuſtè faciet, & votum reale de tali eleemoſyna factum nullum erit ex incapacitate materiæ.

2. Qui nō ſint capaces votorum realium.

Ex hoc ergo principio rectè ſequitur, omnem illum, qui nec pecuniam habet, nec liberam eius adminiſtrationem, non eſſe capacem votorum realium ex defectu materiæ, etiam ſi non ſit ſubditus, ſed maximè liber ad vouendum, quantum eſt ex parte ſuæ voluntatis. Dico autem non poſſe facere talia vota, quæ obligent illum ſecundum præſentem ſtatum, quia ſic eſſet obligatio de re illicita: ſecus verò erit, ſi voueat ſub conditione, vel pro tempore pinguioris fortunæ, nam tunc votum refertur ad licitam materiam, & obligat pro tempore impletæ conditionis.

Paterfamilias & oneratus debitis non poteſt vouere in præiudicium familiæ, & creditorum.

Et ita paterfamilias, vel qui eſt oneratus debitis, licet ſubditus aliàs non ſit, ſi A faciat vota realia in præiudicium familiæ, vel creditorum, non valebunt, quia tunc obligatio eſſet vel contra iuſtitiam, vel contra obligationem pietatis, aut charitatis. Quòd ſi egeſtas, & obligatio non ſit tam grauis, vt reddat actum illicitum, licèt poſſit eſſe votum indiſcretè factum, quia eſt nimis oneroſum, & ideo poſſit facilè diſpenſari, non erit per ſe nullum, donec diſpenſetur. Nec de his perſonis non ſubditis aliquid amplius dicere neceſſe eſt. Quia verò hæc indigentia, vel impotentia in non ſubditis eſt per accidens, & vix eſt aliquis adeo pauper, qui non poſſit aliquam eleemoſynam licitè facere, ſi ſit iuris ſui: ideo ſpecialiter hæc quæſtio tractatur de ſubditis, in quibus hæc impotentia videtur eſſe per ſe: non eſt autem æqualis in omni- B bus ſubditis, & ideo de ſingulis membris breuiter dicemus, ſcilicet, religioſis, vxoribus, filiisfamilias, & ſeruis. Alij enim ſubditi non ſunt incapaces per ſe talium votorum, & ſolùm debent obſeruare regulam, vt ſi aliena bona adminiſtrent, vel expendant, non voueant de alieno, ſed de proprio, vel ſi de alieno, iuxta domini voluntatem.

3. An religioſi vota realia poſſint emittere, & quomodo.

Primò ergo religioſi nihil habent proprium, & ex hac parte commune omnibus eſt, vt non poſſint facere vota realia, niſi eis ſit adminiſtratio conceſſa, vel votum fiat ſub conditione, *ſi concedatur*. Vnde hæc regula cum proportione applicata omnibus religioſis, ſubditis, & Prælatis communis eſt. Tamen quia Prælati iam habent adminiſtrationem ex vi muneris, ideò conſequenter habere cenſentur C poteſtatem faciendi aliquam eleemoſynam, iuxta quam menſuram poſſint etiam vota facere valida, & ſtatim obligantia. Quæ ad ſummum includeret conditionem negatiuam, *niſi à Superiore impediantur*. Nam illi etiam ſunt ſubditi, & ſub ea ratione ſunt capaces illius conditionis, maximè ratione paupertatis.

Religioſus habens adminiſtrationē quomodo vouere poſſit, vel non.

Et eadem ratione, ſi Prælatus vellet excedere facultatem ordinariam in eleemoſynis faciendis, non poſſet niſi ſub conditione affirmatiua: *Si ſuperior conceſſerit.* Nam tunc ſe gerit, vt ſubditus, & in omnibus ſubditis religioſis eſt illa conditio neceſſaria, quia nec dominium, nec adminiſtrationem, nec liberum vſum rerum habent, ſed dependentem à voluntate Superioris. Quapropter etiam de illis rebus, quæ ad proprium vſum eis conce- D duntur, & quas in eo conſumere poſſunt, vota realia facere non poſſunt, niſi ſuppoſita dicta licentia, vel ſub eius conditione, quia non quilibet vſus, ſed talis, & determinatus eis conceditur. Illa autem facultas concedi poteſt, vel in particulari, vel in generali, iuxta varios vſus religionum: vnde reliqua de his votis per proportionem ad perſonalia intelligenda ſunt.

4. An religioſus qui abſque Prælati licētia emittit votū perſonale teneatur petere facultatē ad votum implendum.

Solùm poteſt in his dubitari, an religioſus, qui abſque vlla licentia Prælati, vel ad vouendum, vel ad dandum eleemoſynam, facit votum illam tribuendi, teneatur petere facultatem à Prælato ad tale votum implendum? Nam ratio facta de votis perſonalibus videtur hic etiam ſuadere, quod teneatur, quia qui vouit finem, tenetur ad medium, E alioqui vanum eſſet tale votum. In contrarium verò facit, quia tale votum non videtur eſſe cōſentaneum ſtatui religioſo, & ideò videtur eſſe vanum, & ad nihil obligare. Vt ſi quis voueret eleemoſynam facere de bonis alterius, non obligaretur ad petendam ab eo facultatem, ſed potius diceremus, tale votum eſſe indiſcretum, & ineptum. Ita verò accidere videtur, in huiuſmodi voto religioſi, cùm voueat diſponere de rebus non ſuis, nec ſuæ diſpēſationi commiſſis. Sed exemplum non eſt omninò ſimile,

ſimile, quia religioſus eſt pars illius communitatis ad quam illa bona ſpectant, & ideo participat vſum illarum.

5. Reſolutio dubij. Quare hic cenſeo diſtinctione vtendum. Nam ſi religioſus voueat eleemoſynam facere de his rebus, quas ipſe in proprios vſus conſumere poteſt, cupit autem ſe aliqua ex parte illis priuare, vt aliis bene faciat, credo teneri ad facultatem petendam à ſuperiore, quia materia illius voti optima eſt, & tale votum non eſt indecens, nec improportionatum ſtatui religioſo, vt per ſe notũ videtur, & ideo meritò intelligitur factum ſub prædicta conditione, & ad illam obligare. At verò ſi votum ſit de aliis bonis religionis, quorum vſus, vel adminiſtratio ad priuatum religioſum non pertinet, regulariter credo eſſe votum impertinens, & ad nihil obligare propter rationem factam, & quia regulariter nec talem facultatem petere expedit. Dico autem *regulariter*, quia in ſpeciali caſu, vbi grauis occurreret neceſſitas, quam ratio dictaret eſſe aperiendam ſuperiori, &c. tunc meritò poſſet quis ad hoc ipſum voto ſe obligare. Quod tamen potius eſſet vouere procurare eleemoſynam, vel medium illius neceſſitatis à ſuperiore, quàm propriam eleemoſynam facere; & ideò extra ſimilem caſum dico tale votum eſſe imprudens, & non obligare, quia non tam eſt de eleemoſyna facienda, quàm de ſuperiore monẽdo, vt eleemoſynam faciat, quod per ſe ſumptum ſine aliis circunſtantiis non videtur expediens.

Secundò, eadem ferè doctrina ad vxores, filios, & ſeruos applicanda eſt. Nam quoad vxores regula generalis eſt, vxorem non poſſe facere realia vota abſoluta de bonis cõmunibus, nec de ſuis dotalibus, de quibus non poteſt liberè donare, aut eleemoſynas facere, niſi iuxta conceſſionem, & licentiam mariti, vel ſpecialem, vel generalem, vel per conſuetudinem. Quia in his non habet liberam adminiſtrationem, ſed omninò pendet à marito: de bonis autem paraphernalibus, vel de aliquibus propriis lucris, ſi ad ipſam ſpecialiter pertineant, poterit vouere: nam illorum bonorum habet magis liberum vſum. Idémque cum proportione dicendum de filiofamilias quoad bona paterna, ſecus quoad propria, ſi habeat caſtrenſia, vel quaſi caſtrenſia. Et idem eſt cum proportione de ſeruo, quia non habet propria bona, niſi fortaſſe aliquid de ſeruitio ſuo permittatur acquirere. Neque hæc poſſunt hoc loco exactius tractari, quia ſpectant ad materias, de donatione, eleemoſyna, dominio, & ſimilibus. 6. Vxor filij, & ſerui vota realia emittere nõ poſſunt, niſi certa exceptione adhibita.

Finis libri tertij.

INDEX CAPITVM LIBRI IV.

DE OBLIGATIONE VOTI.

Cap.1. Vtrùm ex voto Deo facto obligatio in conſcientia oriatur.
Cap.2. Vtrùm in voti obligatione Dei acceptatio intercedat.
Cap.3. Quàm grauis ſit obligatio voti.
Cap.4. Vtrùm obligatio voti ex ſola intentione vouentis, poſſit non eſſe proportionata materiæ.
Cap.5. De obligatione voti, de quo dubitatur, an factum ſit.
Cap.6. De obligatione voti quoad valorem eius.
Cap.7. Quomodo votum ſit interpretandum, quando non eſt de materia certa.
Cap.8. Quomodo ſingulæ voti circunſtantiæ in eo non expreſſæ determinandæ ſint.
Cap.9. An votum obliget tantùm vouentem.
Cap.10. Vtrùm poſſit, vel teneatur aliquis votum ſuum per alium implere.
Cap.11. Vtrùm obligatio voti ipſo facto, vel iure tranſeat ad hæredes.
Cap.12. Pro quo tempore votum obliget.
Cap.13. An votum tempore aſſignato non impletum, deſinat obligare.
Cap.14. An qui non poteſt votum implere tempore definito, teneatur anticipare tempus, vt impleat.
Cap.15. An qui non implet votum tempore præfixo, ad compenſationem poſtea teneatur.
Cap.16. Vtrùm quæ fiunt contra voti obligationem, valida ſint.
Cap.17. Vota conditionata, quando, & quomodo obligent.
Cap.18. An ceſſante cauſa voti ceſſet eius obligatio.
Cap.19. An ex mutatione materiæ ceſſet obligatio voti.
Cap.20. Expediuntur duæ dubitationes.

LIBER QVARTVS, DE OBLIGATIONE VOTI.

Voti duplex effectus eſt, & quis ſit.

Diximus de natura, & eſſentia voti, & de cauſis, ac conditionibus ad illud requiſitis, conſequens eſt, vt de effectibus eius dicamus. Poſſumus autem duplicem effectum voti diſtinguere; vnus eſt obligare vouentem ad implendum, quod promiſit; alius eſt conſtituere vouentem in ſtatu vel via perfectionis. Prior effectus eſt vniuerſalis, & quaſi intrinſecus, & proximus voti: & dici poteſt intrinſecus finis, & veluti effectus formalis, quia votum eſt veluti quoddam vinculum, quod formaliter ligat, licèt etiam dici poſſit quædam moralis efficientia intrinſeca voto, & ideò de hoc effectu in præſenti tractamus. Alius verò vel non eſt vniuerſalis omnibus votis, vel eſt extrinſecus, & remotus, & ideo poſt integram tractationem de voto in communi, in ſequenti volumine ſpecialem diſputationem de illo inſtituemus. Ibiq; dicemus de alijs effectibus impediendi matrimonium, vel rerum dominium, & alijs huiuſmodi, qui cum illo effectu coniuncti ſunt. Circa voti autem obligationem oportet recolere, quod de iuramento promiſſorio diximus, in eo conſiderari poſſe antecedentem, & ſequentem obligationem, vtraque enim in voto locum habet. Antecedens dicitur, quæ ante votum eſt de ſeruando debito modo in vouendo, & hæc ſatis explicata eſt in ſuperioribus libris, & de peccatis, quæ in eius violatione committuntur, dicemus libro ſequenti. Obligatio autem conſequens dicitur, quæ per ipſum votum inducitur tanquam effectus eius; & de hac eſt ſermo in præſenti. Et quamuis explicatio huius obligationis vix poſſit ſeparari à culpis, & peccatis, quæ in illis committuntur; nihilominus maioris claritatis, & vtilitatis gratia, curabimus ea diſtinguere, & hîc ſolam vim obligandi, & modum ac circumſtantias eius declarare; de peccatis autem, quæ contra illam committuntur in ſequenti libro dicemus.

Votum eſt quoddã vinculum, quod formaliter ligat.

Obligatio voti antecedens & conſequens.

CAPVT PRIMVM.

Vtrùm ex voto Deo facto obligatio in conſcientia oriatur.

2. Error antiquus de voto. *D.Thom.*

FVIT antiquus error, ex voto nullam oriri obligationem, quem retulit, & impugnauit. Diuus Thomas opuſc.18. cap.12. nam licet ſpecialiter referat hunc errorem circa votum ingrediendi religionem, tamen motiua, quæ refert, generalia ſunt de omni voto, quæ ad hoc reducuntur, quod melius eſt opus ſponte, quàm ex obligatione factum. Atque in hoc errore ſunt etiam hæretici huius temporis, qui hac ratione vota contemnunt, ne obligationem eorum admittant, quod de Lampetianis refert etiam Damaſcen. lib. de Hæreſ. & Prateolus verb. *Lampetiani*. Sed contra hunc errorem ſatis in principio, & fine libri primi diſputatum eſt, vbi oſtendimus, & actum vouendi optimum eſſe, & à Deo conſuli, & opus ex illo factum, cæteris paribus, melius eſſe quàm ſine illo.

Melius eſt opus ſponte, quã ex obligatione factum. Sentẽtia hæc eſt hæreticorum. *Damaſc. Prateol.*

2. 1. Aſſertio. Votũ inducere obligationẽ in conſcientia de fide eſt. *D.Thom.*

Primò ergo de fide certum eſt, votum inducere obligationem in conſcientia, vt fiat, quod Deo promiſſum eſt. Ita docuit D.Thomas ſuprà & quodlib. 3. art.12. vbi dicit oppoſitum eſſe hæreticum. Idem docuit ſine cenſura 2.2.q.88.art.3.q.189.artic.3.& cõueniũt omnes Catholici, & antiqui Patres, quos

A eruditè refert Bellarminus lib.2. de Monach. c.16. & ſequent. Medina lib.4. de Contin. ſacer. controuerſ.7. Et multa habentur in Decret.20.q.3. & 27. q.1.& 33. q.5. Eſt denique ſatis expreſſa hæc veritas in Scriptura in locis ſæpè citatis Pſal.75. *Vouete, & reddite*, &c. Vbi primum verbum conſilij eſt, ſecundum obligationis, vt expendit Innocent. III. in cap. *Magnæ*, de voto. Et ita eodem verbo explicatur hæc obligatio Deut.23. Eccleſ.5. Et ſimile eſt illud Iob 22. *Rogabis Deum, exaudiet te, & vota tua reddes*. Idémque optimè confirmat illud Iſai 19. *Vota vouebunt Domino, & ſoluent*: nam ſolutio reſpõdet debito, & obligationi. Denique Leuit.7. expreſsè diſtinguitur, *hoſtia ex voto vel ſponte oblata*, vt ſignificetur id, quod ex voto offertur, non iam ex B mera voluntate, ſed ex obligatione offerri.

Bellarm. Medina. Pſalm.75. Probatur obligatio voti ex Scriptura. *Innoc.III. Iob 22. Iſai.19. Leuit.7.*

Ratione declarat D.Thomas ſuprà, hanc veritatem primò, quia inter homines promiſſiones bona fide factæ obligant: ergo & promiſſio Deo facta obligationem inducit. Quæ argumentatio eſt Auguſtini apud D.Thomam d.q.189.art.3. *Si inter homines* (inquit) *ſolent bonæ fidei contractus nulla ratione diſſolui, quanto magis pollicitatio quam cum Deo pepigit, ſolui ſine vindicta non poterit*. Quæ verba apud Auguſtinum reperire non potui, ſimilia verò habentur apud Leonem Papam Epiſt.90. aliàs 92. ad Ruſtic. c.14.

3. Et ratione. *D.Thom. S.Leo.*

cap. 14. *Si humana pacta non poſſunt impunè calcari, quid eis manebit, qui corruperint fœdera diuini Sacramenti?* Atque eodem tecidit ratio,quam attingit D. Thomas,d.q.88. art.3. *Quia homo maximè debet Deo fidelitatem,tum ratione dominij,tum ratione beneficij ſuſcepti, ideò maximè obligatur homo ad hoc, quod impleat vota Deo facta.* In qua ratione ſupponit implere votum ad fidelitatem pertinere,ſupponit etiam ſeruare fidelitatem eſſe per ſe bonum, & honeſtum, & debitum hominibus,ſicut loqui veritatem,quia eſt neceſſarium ad ſocietatem humanam,& ideò dicitur fides, qua fiunt dicta, eſſe iuſtitiæ fundamentum à Cicerone lib.1. de officiis, & Ambroſ. lib.1. Offic.cap.29. & ideò lib.2. cap.48. ait, *omnibus eſſe ſeruandam*; ergo maximè Deo.

D.Thom. *Cicero.* *Ambroſ.*

4. Circa quam rationem occurrebat diſputatio, quæ à Theologis hoc loco frequentiùs tractatur, an humana promiſſio,id eſt,quę ab homine homini fit,obligationem in conſcientia inducat? Sed illam prætermittendam duxi, tum quia nec per ſe ſpectat ad locum præſentem, ſed in materia de iuſtitia, & de veritate tractanda eſt, aliquídque de illa attigimus in Opuſc.Relect.1. tum etiam, quia vt eſſe poteſt dubia, ad fundamentum huius rationis neceſſaria non eſt. Nam quod humana promiſſio honeſta, & acceptata in conſcientia obligationem inducat, ita certum eſt,vt non poſſit in dubitationem adduci. Nam ad minimum id pertinet ad veritatem humanam, quæ ſemper in dictis, & factis ſeruanda eſt, vt ſentit D. Thomas d. art.3. ad 1.& clariùs quæſt.110. artic.3.ad 5. & ſumitur ex Ambroſio ſuprà, & ex Auguſtino Epiſt.19. circa medium, & libro de Mendac. cap. 20. vbi fidem moralem ſub veritate concludit, & ideò etiam leges ciuiles agnoſcunt in humana pollicitatione naturalem obligationem, quam omninò ſeruandam eſſe iura Canonica decernunt. capit.1.& 3.de pactis. Hoc autem ſufficit ad fundamentum prædictæ rationis, ſiue promiſſio humana obliget ex fidelitate, ſiue ex iuſtitia, & ſiue obliget graui, aut leui obligatione, & ſiue ex illa naſcatur actio, ſiue non:nam hæ quæſtiones ad præſens nõ referuntur. Satis enim eſt, quod obliget in conſcientia,vt inde à fortiori inferatur,votum in conſcientia obligare: in cæteris verò non ſunt comparandæ promiſſiones humanæ, cum ea, quæ eſt ad Deum, altioris ſit rationis. Vnde obiter etiam conſtat, hanc veritatem de obligatione voti ratione naturali cognoſci potuiſſe, ſicut etiam à gentibus reſpectu ſuorum Deorum fuit agnita. Nam propterea *Voti reum* vocabant eum, qui promiſerat diis, & non ſoluerat, vt eſt apud Macrob.lib.3.Satumal.cap.2.& in leg.2. ff. de Pollicit. dicitur, *ſi quis rem aliquam vouerit, voto obligatur.*

Humana promiſſio honeſta, & acceptata obligationẽ inducit in conſcientia. *D.Thom.* *Auguſt.* *Macrob.*

5. Quæri verò poteſt circa voti obligationem, an dicenda ſit aliquo modo iuſtitiæ,eo modo quo poteſt eſſe iuſtitia ad Deum: vel ſit ſolius veritatis,vel poſſit eſſe vtriuſque rationis? Et ratio dubitandi eſt, quia votum ſolum eſt quædam promiſſio ſimplex, ſeu pollicitatio Deo facta: at verò tota ratio promiſſionis quoad obligationem eius eſt, vt fiat verum quod dictum eſt: ergo in hoc ſolo conſiſtit obligatio voti. Maior ſupponitur ex dictis in lib. primo. Minor probatur primò ex D.Thom.d.art.3. quæſt. 88. vbi ait ſoluere promiſſa ad fidelitatem pertinere: fidelitas autem non eſt niſi veritas, vt ſupponit in quæſt.80. & ſentit in eodem art.3. adducens Auguſtinum dicentem fidem (id eſt, fidelitatem) dictam eſſe ex hoc, quod dicta fiunt. Et in his tantùm principiis fundat obligationem; & eodem ferè diſcurſu vtitur dict. quæſt.189. attic.3. & quæſt. 89. artic. 7. dicit, obligationem iuramenti promiſſorij ad hoc tendere,vt veritas dictorum adimpleatur: eadem autem ratio eſt de voto. Eandem doctrinam confirmat Caietanus 2. 2. q.113. artic. 1. vbi docet, debitum faciendi, quod promiſſum eſt, per ſe, ac formaliter ad veritatem pertinere, & ita ſentit de promiſſione homini facta; idem ergo erit de promiſſione facta Deo: nam quòd locutio, & opus ordinetur ad hanc,vel illam perſonam,non variat rationem formalem promiſſionis,aut veritatis, ſed ad ſummum inducit maiorem,vel minorem obligationem in illo ordine. Ratio addi poteſt, quia de ratione iuſtitiæ eſt, vt fundetur in iure alterius, ad quem eſt obligatio eiuſdem iuſtitiæ, ſed votum, & in vniuerſum promiſſio non fundat obligationem ſuam in iure promiſſorij,ſed in ſola veritate,ac fidelitate promittentis: ergo. Probatur minor, quia promiſſio nec ſupponit illud ius in alio,cùm ſit merè liberalis, nec dat illud, quia non eſt donatio de præſenti, ſed ſola p[illegible]ſſio de futuro.

An voti obligatio ſit ex iuſtitia. *D.Thom.* Fidei etymon. *Caiet.*

6. In contrarium verò eſt primò: quia obligatio voti eſt obligatio religionis, at religio eſt pars iuſtitiæ quatenus ad Deum eſſe poteſt, ergo. Secundò, quia aliàs obligatio voti non eſſet grauis, ſeu legalis, ſed eſſet leuis, ſeu moralis: conſequens eſt falſum, aliàs tranſgredi votum non eſſet ex ſuo genere peccatum mortale, quod eſſe omnino falſum oſtendemus in principio libri ſequentis:ergo. Sequela patet, quia obligatio veritatis etiam reſpectu Dei, non eſt grauis. Vnde qui fictè, & ore tantùm vouet, Deo mentitur, & nihilominus non peccat mortaliter:ergo idem eſſet in voto implendo, ſi eius obligatio tantùm eſſet cuiuſdam veritatis faciendæ. Tertiò, per votum acquiritur ſpeciale ius Deo, & ideò ex parte Dei requiritur acceptatio,nam ob hanc cauſam votum de re mala,vel impertinente non obligat,quia Deus illam promiſſionem non acceptat; ergo ſignum eſt, acquiri per votum Deo aliquod ſpeciale ius. Nam veritas,quæ conſiſtit in ſola conformitate factorum cum dictis, non pendet ex acceptatione alterius.

Obligatio voti eſt obligatio religionis.

7. Pro huius dubij reſolutione dico ſecundò. Votũ inducit obligationem fidelitatis ad Deum, quæ in ſe & veritatem, & cultum Deo debitum complectitur, & ideò iuſtitiæ ad Deum, & veritatis dici poteſt. Primam principalem partem docet clarè D. Thomas locis citatis, quem in hoc omnes Theologi ſequuntur.Et ſumitur ſufficienter ex verbis illis Pauli 1.Tim.5. *Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Vbi nomine fidei moralis fides,quæ aliàs fidelitas dicitur,intelligitur,vt ex cõmuni Patrum expoſitione data in ſuperioribus conſtat. Et eandem partem probant omnia adducta in ratione dubitandi priori loco poſita.Nam implere promiſſionem cuicumque fiat, ad fidelitatem erga illum ſpectat: ergo obligatio ad promiſſionem implendam, ex eadem fidelitate naſcitur, cuius eſt talis actus implendi promiſſum:nam vnaquæque virtus obligat ad actum ſuum, & vnumquodque præceptum tale eſt, qualis eſt materia in qua verſatur,& qualis eſt ratio virtutis, in qua fundatur. Secunda verò pars aſſertionis,quæ eſt de veritate, ſufficienter oſtenditur ex adductis in eadem ratione dubitandi. Nam fidelitatis actus, qui eſt implere promiſſionem, eſt conſtitutiuus veritatis, quaſi ex parte termini,& menſuræ ipſius veritatis. Sed obligatio voti ad hoc tendit, vt promiſſio Deo facta impleatur: ergo ad hoc tendit, vt veritas obſer

2. Aſſertio. Votũ inducit obligationem fidelitatis ad Deum, ac iuſtitiæ.

Vnaquæque virtus obligat ad actũ ſuum.

obſeruetur eo modo,quo implendo promiſſionem ſeruatur, ſcilicet ex parte termini,& menſuræ.Maior(cætera enim clara ſunt)declaratur:quia veritas formaliter eſt in dicto,ſeu promiſſione ipſa,quatenus cõformitatem habet ad rem promiſſam, quam reſpicit vt terminum, à quo menſuratur.

8\. Confirmatur aſſertio Ananiæ exẽplo. *Actor.5.*

Potéſtque hæc pars optimè confirmari ex illis verbis Actor.5. vbi de Anania dicitur: *Defraudauit de pretio agri*, fraudem enim vocauit illam partis pretij occultationem, quæ in violatione voti paupertatis,ſeu perfectionis Euangelicæ ſequendæ fiebat,& ideo paulò inferiùs dixit Petrus:*Non es mentitus hominibus, ſed Deo*, nam promittere aliquid Deo,& non ſeruare, mentiri Deo eſt. Et ita exponit Gregor.lib.1.epiſt.33.cap. *Ananias*, decimoſeptimo, quæſt. 1. Et ſignificat Clemens epiſtol. quinta in capite *Dilectiſſimus*, 12.quæſt.1. Tradunt Hieronymus epiſtol.8.ad Demetrium, Auguſtinus ſermone vigeſimoquinto de verbis Apoſtoli, & ſerm.12.de Diuer.& lib.3.de Mir. ſacræ Scripturæ. Et ibi expoſitores communiter, & alij Patres quos ibi Lorinus indicat cum Bellarmino lib.2. de Monach.cap.20.qui bene ex contextu, & ex grauitate pœnæ id confirmant. Ex quo loco optimè etiam comprobatur tertia pars aſſertionis,quia ideò Ananias dictus eſt mentiri Spiritui ſancto,& Deo,quia mendacium fecit,vel protulit Spiritui ſancto iniurioſum, & quaſi pernitioſum,quantum eſt ex parte frangentis votum: ergo contraria obligatio voti reſpicit impletionem veritatis promiſſæ,quatenus illa ſpectat ad reuerentiam, & cultum Deo debitum. Declarari etiam hoc poteſt ex leg.1. de Pollicit. vbi dicitur, quando aliquis ob honorem promittit, teneri ex pollicitatione, & in leg.3.dicitur: *Illud eſt conſtitutum, vt ſi ob honorem pollicitatio fuerit facta, quaſi debitum exigatur.* Votum autem eſt pollicitatio facta Deo ob honorem, & cultum eius; ergo id, quod voto promittitur, debitum Deo eſt per modum cultus, ſeu honoris.

Promittere aliquid Deo, & non ſeruare mentiri eſt Deo.
Gregor.
Clem.
Hieron.
Auguſt.
Lorin.
Bellarm.
Ananias cur mẽtitus Deo dicatur.

9\. Vnde tandem explicari, & confirmari poteſt vltima pars concluſionis. Nam obſcurum videri poteſt, quomodo voti obligatio ſimul pertineat ad veritatem ſuſtinendam,& ad cultum Deo reddendum, tanquam ex iuſtitia debitum eo modo, quo iuſtitia ad Deum eſſe poteſt: cùm primum videatur ad virtutem veritatis, ſeu fidelitatis pertinere: ſecundum autem ad virtutem religionis, quæ ſunt diſtinctæ virtutes. Dicendum eſt ergo, quòd ſicut promiſſio de ſe abſtrahit ab ea, quæ fit Deo, & homini,ita etiam veritas,quę in promiſſione ſeruanda cernitur, commune quid eſt. Rurſus in promiſſione illa conuenientia eſt quaſi generica;nam in illis membris honeſtates ſpecie diſtinctæ inueniuntur: quia prior ad religionem, poſterior ad inferiorem virtutẽ ſpectat. Imò hæc poſterior poteſt ad plures virtutes pertinere; nam promiſſio,ſi fiat homni in honorem, pertinet ad obſeruantiam:ſi propter beneficium, pertinet ad gratitudinem; ſi ex mera liberalitate,pertinet ad liberalitatem,vel miſericordiam,& interdum poterit etiam ad iuſtitiam pertinere,ſi ipſamet promiſſio aliquo titulo iuſtitiæ debita ſit. Vnde ſeruare veritatem in promiſſione implenda, quæ fidelitas dicitur, officium eſt virtutis, non vnius ſpeciei, ſed generis continentis ſub ſe plures ſpecies honeſtatis, iuxta varios titulos,ex quibus officium illud debitum eſſe poteſt. Atque ita fidelitas diſtingui poteſt in fidelitatẽ ad Deum, & ad homines;prior ſpectat ad cultum Dei:ſecunda ad alias rationes ſocietatis humanæ: quæ vlterius diſtingui poteſt in fidelitatem obſeruantiæ,

Seruare veritatem in promiſſione implẽda cuius ſit virtutis.

A gratitudinis, vel Iuſtitiæ. Interdum verò debita eſſe poteſt ex ſolo titulo veritatis neceſſariæ ad ſocietatem humanam, & tunc pertinere cenſetur ad virtutem veritatis,iuxta doctrinam D.Thomæ locis citatis, & 2. 2. quæſt.109. artic. tertio ad primum, & retinet fidelitatis nomen, quaſi applicato generico nomine ad ſpecificum membrum minus perfectum. Ita ergo obligatio voti includit obligationem ſeruandi veritatem, quaſi genericam rationem, quæ per rationem cultus, & reuerentiæ debitæ Deo contrahitur ad veritatem religioſam (vt ſic dicam) & ſic hæc obligatio ſimul eſt fidelitatis, & religionis, quia fidelitas ad Deum,religio eſt, ſicut gratiarum actio ad Deum, religio ſimul eſt. Et quia religio eſt quodammodo iuſtitia ad B Deum, & ideò hæc obligatio, iuſtitiæ etiam dici poteſt in ſenſu explicato.

D.Thom.
Fidelitas ad Deum, religio eſt.

Neque huic reſolutioni obſtant rationes in vtramque partem inductæ. Prima enim principalis ratio primo loco poſita, procedit ex æquiuocatione fidelitatis, ac ſi eſſet vna in ordine ad Deum,& hominem, ſecundum rationem ſpecificam, quod falſum eſt. Cùm autem dicitur, non variari rationem promiſſionis propter hoc, quòd fiat Deo, vel homini. Reſpondetur negando aſſumptum, quia quidquid ſit de phyſica actione, ſeu locutione intellectus, aut oris in ratione honeſti actus diſtinctam ſpecie rationem habent: & in voluntate ipſa volitio ſe obligandi Deo, vel homini actus ſunt ſpecie diſtincti propter diuerſas honeſtates,quæ in C obiectis inueniuntur. Vnde obligatio ad Deum & hominem non ſolùm differunt tanquam maior, & minor intra eandem ſpeciem, ſed vt differentes in ſpecie. Nam obligatio ad Deum ſumit ſpecificam rationem ſuam ex diuina excellentia,ratione cuius debitum eius alterius rationis eſt, vt ſuprà tractatu primo, libro primo declarauimus. Et eodem modo licet veritas ipſa phyſicè ſpectata, quatenus eſt ad modum cuiuſdam relationis, & conformitatis,poſſit eſſe eiuſdem ſpeciei, nihilominus debitum veritatis ſeruandæ reſpectu vnius, & alterius, poteſt eſſe ſpecie diuerſum, ex diuerſo titulo in quo fundatur, & hoc debitum attendunt virtutes, quæ ſunt ad alterum, vt dicto etiam loco declaratum eſt. Vnde ad vltimam rationem in illo D priori membro poſitam reſpondeo, illam habere locum in promiſſione alteri homini facta ex ſola libertate, & voluntate, in præſenti verò non rectè applicari. Quia Deo debitus eſt honor, & reuerentia ex intrinſeco, & naturali iure. Et licet hoc debitum ex ſola rei natura non determinetur ad hunc actum, verbi gratia caſtitatem,quæ voto promitti poteſt, tamen poſtquam promiſſa eſt Deo, eo ipſo illud ius diuinum requirit illum determinatum actum, tanquam neceſſarium ad ſeruandam diuinam reuerentiam. Itaque non homo confert Deo ius, propriè loquendo, ſed quaſi determinat materiam illius cultus, eam promittendo, & illam determinationem Deus acceptat,& ſic reſultat tale debitum.

10\. Fit ſatis oppoſitæ ſententiæ. Ad primam.
Quantum differant obligatio ad Deũ, & hominem.

E Ad primum alterius partis concedimus totum. Ad ſecundum negatur ſequela, de qua dicemus libro ſequenti. Ad probationem autem ſequelæ dicitur,falſum omninò eſſe,non eſſe grauem obligationem ſeruandi veritatem in factis, & dictorum Deo ipſo, quia mentiri Deo ex genere ſuo eſt peccatum grauiſſimum, eſto mentiri homini non ita graue cenſeatur. Quam differentiam ſatis profectò inſinuauit Petrus,dicens, *Non es mentitus hominibus,ſed Deo.* Et ratio eſt clara, quia mentiri Deo

11\. Ad primum pro alia ſententia.
Mẽtiri Deo ex genere ſuo eſt peccatum grauiſſimum.

contra

contra reuerentiam illi debitam eſt,imò quemdam eius contemptum includit,vnde in re graui peccatum mortale eſt,atque adeò ex genere ſuo eſt tale. Neque inſtantia de illo,qui fictè vouet,eſt accommodata, quia ille, qui ſic mentitur, non Deo,ſed hominibus mentitur,imò ideò ſic fingit coram hominibus,ne Deo ipſi mentiri cogatur,vt infr.lib.5. latiùs explicabo.In tertio argumento petitur difficultas de acceptatione voti, quæ in ſequenti cap. commodiùs tractabitur.

CAPVT II.

Vtrùm in voti obligatione Dei acceptatio intercedat?

1. Aliquorum opinatio in hac materia.

ALiqui exiſtimant huiuſmodi acceptationem, neque neceſſariam eſſe, neque poſſibilem. Non quidem neceſſariam, quia votum non eſt pactum cum Deo,ſed pura pollicitatio: nec verò eſſe poſſibilem, quia acceptatio dicit motum animi, qui in Deum cadere non poteſt, quia Deus non eſt capax accidentis,ſeu mutationis. Ita docuit ex Ripa,& Iacobo Nigro, Barboſa in Rubr.ff.Solut.matrim.in 2.p.n.93. & in L.1.p.3. n.18. Quòd ſi obiiciatur,quia ſequitur, votum non inducere obligationem, quia ſola pollicitatio non acceptata non obligat. L.1. & 3. ff.de Pollicitat. reſpondent,hoc eſſe ſingulare in voto, vt obliget efficaciter, iuxta L.2.eod.Licèt ſit tantùm pollicitatio,vt appellatur in cap.*Scimus* 12.q.1.vbi Gloſſa notat,ex nuda pollicitatione,quæ fit Deò,oriri obligationem, & ſequitur Præpoſitus ibi.

Ripa. Nigro. Barboſ. Cap.Scimus.

2. Excluditur prędicta ſententia. Acceptatio non eſt motus animi.

Sed hæc ſententia falſa eſt: nam acceptatio Dei in voto,poſſibilis eſt, & neceſſaria. Primum conſtat refutando contrarium fundamentum,quod ſine dubio Theologicum non eſt. Nam acceptatio non eſt aliter motus animi,quàm intellectio,viſio, complacentia, & amor: certum eſt autem Deum intelligere, & videre noſtros actus, cùm fiunt, & complacere in illis, ſi boni ſint ſine accidente, aut mutatione ſui,eodem ergo modo poteſt acceptare.

Acceptare nihil aliud eſt,quàm cõplacere ſibi in tali actu.

Imò acceptare nihil aliud eſt, quàm complacere in tali actu,& velle illum, vel de illo gaudere. Vnde nihil eſt frequentiùs in ore Theologorum, quàm Deum acceptare hominum merita, & hæc manere ſemper in acceptatione diuina. Imò in Scriptura etiam frequentiſſimum eſt, aliquid eſſe acceptum, vel non acceptum, acceptabile,vel non acceptabile Deo.Vnde Pſal.50. dicitur, *Tunc acceptabis ſacrificium iuſtitiæ.* Cur ergo non acceptabit ſacrificium voti? Tandem argumentor ad hominem, quia ſi votum non poſſet acceptari à Deo, etiam traditio, vel donatio non poſſet à Deo acceptari,quia etiam requirit motum animi, conſequens autem eſt falſum, & contra eoſdem Auctores. Dicunt tamen, Deum acceptare poſſe per hominem, non tamen per ſe ipſum, & ita priori modo acceptare interdum donationem,ſeu traditionem illi factum. Sed contrà: nam vnus homo non acceptat nomine alterius,niſi interueniente conſenſu principalis partis;ergo vt homo acceptet nomine Dei,neceſſarius eſt conſenſus Dei: at verò ille conſenſus eſt quidam animi motus: ergo iuxta illorum argumentationem non poteſt cadere in Deum. Vel ſi ille poteſt cadere in Deum ſine nouo accidente, vel mutatione vlla,etiam poterit cadere immediatus conſenſus in promiſſionem ſibi factam ſine mutatione.Itaque non poteſt dubitari de poſſibilitate. Cur autem Deus non acceptet immediatè per ſe ipſum donationes,ſeu traditiones,quæ illi fiunt,infrà tractando de voto ſolemni à nobis explicabitur.

Pſalm.50.

Euaſio.

Occluditur effugium.

3. Oſtenditur acceptationẽ eſſe in voto neceſſariam.

Secundum autem,ſcilicet acceptationem eſſe in voto neceſſariam, probatur; quia de ratione promiſſionis,cuicumque fiat,eſt,vt includat conditionem, ſi res promiſſa promittenti placuerit: nam ſi diſpliceat,non tenet promiſſio,& hac ratione omnis promiſſio, etiam iurata deſinit obligare ad arbitrium promiſſarij, quia ratione conditionis incluſæ pendet à voluntate eius, vt ſuprà in materia de Iuramento ſæpe dictum eſt.Ergo etiam votum, quatenus promiſſio eſt, hanc includit conditionem, ergo vt votum obliget, neceſſaria eſt acceptatio ex parte Dei. Probatur conſequentia, quia promiſſio conditionata non obligat,quandiu conditio non eſt impleta,& ideo pollicitatio facta homini abſenti non obligat, ſaltem quoad rem promiſſam,donec alter ſciat,& acceptet: ita ergo non obligabit pollicitatio ad Deum, ſi Deus illam non acceptet. Et quamuis vera eſſet opinio dicentium, pollicitationem homini abſenti factam, obligare ſaltem ad non retrocedendum;donec altero notificetur, & ille poſſit conſentire, vel diſſentire: hoc non habebit locum in Deo, quia ille non eſt abſens,ſed ſtatim agnoſcit noſtra vota: vnde ſi ſtatim non acceptat, nec ſpectanda eſt reuelatio acceptationis. Neceſſe eſt ergo dicere, Deum acceptare votum,quoties tale eſt, vt obligare poſſit. De qua acceptatione ſatis nobis conſtat per Scripturas, tum quia ipſe reuelauit ſe velle, vt talia vota impleantur, illa enim voluntas eſt acceptatio voti; tum etiam quia vota obligantia ſemper ſunt de meliori bono, & de conſiliis, & ipſa etiam vota ſunt in conſilio: ſcimus autem ex fide, opera conſilij accepta eſſe Deo, & ita votum acceptari à Deo. Et hanc doctrinam ſupponunt omnes Theologi. Imò D.Thom.quæſt.88.art.2.ait, *Vana eſſet promiſſio,ſi aliquis alicui promitteret id,quod ei non eſſet acceptum,*& loquitur de promiſſione,vt votum includit: nam inde infert, neceſſarium eſſe, vt voti materia ſi Deo accepta.

Deus acceptat votum, quoties tale eſt, vt obligare nos poſſit.

D.Thom.

4. Nõ eſſe pollicitationem purã votum Deo factum.

Ex quibus infero, votum, vt fit Deo, non eſſe pollicitationem puram,qualis definitur in l.3.ff. de Pollicitat.quòd ſit *offerentis ſolius promiſſum,* ſed eſſe per modum pacti cum Deo: nam includit conſenſum eius,& acceptationem,& ita conſummatur ratio pacti, ſuppoſita voluntate vouentis. *Nam pactum eſt duorum conſenſus, & conuentio,* vt dicitur in eadem l.3.& in l.1.ff.de Pact. Vbi Fortunius id explicat in votis num.12.& attigit breuiter Panormitanus in cap.*Ex parte,*de Cenſ.Not. 1. dicens, votum fieri Deo,quia vbique præſens eſt,& intelligitur illud recipere, & ideò efficaciter obligare. Sentit ergo in voto intercedere pactum cum Deo. Imo addere poſſumus eſſe pactum non omnino nudum, ſed veſtitum auctoritate diuina,& ideò meritò non ſolùm petere obligationem, ſed etiam dare actionem, vt poſſit per Eccleſiam quis cogi ad votum implendum. Si enim promiſſio humana iurata veſtita dicitur, & non nuda, & ideo actionem dare, magis id dici poterit de voto, quod fortius vinculũ eſt,& eminenter continet promiſſionẽ hominis, & diuinam auctoritatem,& acceptationem. Propter quod loquens de voto dixit Amb.li.9. in Luc. circa c.20. *Maior eſt contractus fidei,quàm pecuniæ.*

Votũ & pactio & conuentio.

Panorm.

Ambroſ. Maior eſt contractus fidei, quàm pecuniæ.

5. Explicatur Cap.*Scimus.*

Neque cõtra hoc obſtat d.cap.*Scimus* 12.quę. 1. vbi votũ pollicitatio vocatur: reſponderi enim poteſt, ibi eſſe ſermonem de voto reali, quo fideles volentes vitã communem agere, vouebant ſua bona Eccleſiis:hoc autẽ votum, licet reſpectu Dei ſit pactum,

pactum,reſpectu Eccleſiæ eſt pollicitatio, & idem eſt de voto dandi pauperi eleemoſynam. Et hanc interpretationem indicauit Panorm. ſuprà; infert enim inde,ex ſimplici pollicitatione facta Eccleſię poſſe aliquem compelli ad executionem, quia illa eſt votum: & ad hoc allegat dictum cap. *Scimus*, cum Gloſſa. At verò in illo textu ſatis explicatur, pollicitationem illam Deo fieri,nam ſtatim ſubdit: *Quod Domino eſt pollicitus, fideliter cuſtodiat.* Quare dico, non eſſe vim faciendam in verbo pollicitandi,vel pollicitationis:nam ſæpe confunduntur cum verbo promittendi, & promiſſionis, & in rigore Latino idem ſignificant. Et in communi vſu ſæpe dicitur nuda promiſſio, vel pollicitatio, etiam ſi acceptata ſit, & ita exiſtimo ſumi in illo textu pro promiſſione, nec eſſe aliquod myſterium in vocabulo.Nec denique contra neceſſitatem acceptationis obſtat tertia obiectio ſuprà facta, quia veritas promiſſionis eſt conditionata, ſi promiſſario placuerit promiſſum,& ideò,vt impleri debeat, conditionis implementum,atque adeò acceptatio neceſſaria eſt. Quomodo autem, illa poſita,ſpeciale ius Deo acquiratur iam explicatum eſt.

CAPVT III.

Quàm grauis ſit obligatio voti.

1. *Voti obligationem grauẽ eſſe contenditur.*

PRimò certum eſt, hanc voti obligationem ex ſuo genere grauem eſſe. Probatur, quia hæc obligatio naſcitur ex illo præcepto diuino, ac naturali, *Redde Domino vota tua*, Matth.5. hoc autem præceptum grauiſſimum eſt, ex ſuo genere. Tum quia pertinet ad primum, vel ſecũdum præceptum primæ tabulæ,vt infrà dicemus,tum etiã,quia pertinet ad grauem virtutem,vt eſt religio,& de ſe habet grauem materiam,vt eſt diuinus honor,& fidelitas illi debita. Denique illa obligatio grauis dicitur,in cuius trãſgreſſione diuina charitas violatur, & peccatum mortale committitur, ſed ita fit in tranſgreſſione voti, ergo. Minor probabitur latè lib.ſeq.cap.2.nam grauitas obligationis, & grauitas tranſgreſſionis, quaſi correlatiuè ſe habent, & ibi vtramque ex profeſſo confirmabimus.

2. *Vnde colligatur grauitas obligationis in voto.*

Secundò certum eſt,ex natura rei loquẽdo,tunc maximè hanc obligationem eſſe grauem, quando eſt de actu,ſeu materia graui. Hoc conſtat ex generali regula legum, tunc enim grauiter obligant in re ipſa,& in particulari, quando ſimpliciter feruntur circa materiam grauem: & ſimiliter peccatum, quod eſt mortale ex genere,tunc in re ſeu in indiuiduo tale eſt,quando verſatur circa materiam grauem. Idem ergo eſt cum proportione in hac voti obligatione,& idem dicemus poſtea de voti tranſgreſſione. Hic verò ſtatim occurrebat interrogandum, an hæc obligatio ſit grauis in omni materia, ſiue totali,ſiue partiali, cuiuſcumque qualitatis ſit, vel quomodo diſcernenda ſit eius grauitas ex parte materiæ:ſed hæc tractabuntur commodiùs in ſequenti libro,vbi videbimus,an tranſgreſſio voti in leui materia peccatum mortale ſit?Hic ergo ſolùm per aliquas comparationes inquiri poteſt, quàm grauis ſit hæc voti obligatio; vna eſt an ſit maior, quàm obligatio iuramenti,ſed tractata eſt in tract. 5.lib.2.cap.3.

3. *An obligatio votorum ſit maior obligatione legis diuinæ.*

Alia ergo comparatio eſt voti ad legem, An ſcilicet obligatio voti maior ſit,quàm obligatio pręcepti diuini, vel humani? Et vt poſſit comparatio procedere, debet fieri circa eandem materiam, & per ſe loquendo ex vi talium vinculorum. Nam ſi A comparatio fiat abſolutè, vel in diuerſis materiis, nihil certum reſponderi poteſt:quia obligatio credendi res fidei,vel amandi Deũ ſuper omnia,maior eſt,quàm obligatio ſeruandi votum caſtitatis: & è conuerſo votũ caſtitatis magis obligat,quàm præceptum ieiunandi,verbi gratia,vel quid ſimile.Debet ergo comparatio fieri in eadem materia,vt verbi gratia,inter votum ieiunandi,& præceptum Eccleſiaſticum de eodem actu, quod illorum magis obliget, idem de præcepto naturali, & voto dandi eleemoſynam. Quam comparationem attigit Gerſon.3.par.tract.de Statu perfect.Alph.67.littera S. Et præfert obligationem præcepti præſertim diuini.Idem tenet Auguſt.in Moralib.cap.9.in fine,vbi dicit obligationem diuini præcepti,atque etiã Ec- B cleſiaſtici ſuperare obligationẽ voti, cuius nullam rationem adducit, ſed ſupponit deteriorem eſſe tranſgreſſionem præcepti,quàm voti,in quo eſt eadem difficultas, & eadem ratio deſideratur. Ratio ergo eſſe poteſt, quia circa eandem materiam magis videtur obligare maior poteſtas,& ſuperior voluntas,ſed præceptum eſt à voluntate Superiorum, votum à propria,ergo magis obligat præceptum.

An voti obligatio ſit maior præcepti diuini, aut humani.

Aliquorum hac de re ſẽtentia pro negatiua parte.

4. *Sot.*

Idem ſentit Soto lib.7. de Iuſt. quæſt.2. art.1.in corp.vbi à legis obligatione ad obligationem voti argumentatur, quod ſicut prior non eſt grauis in materia leui, ita nec poſterior. Et vt hanc conſequentiam probet, adiungit, *Cùm votum ſit quædam priuata lex, non aliter obligare poſſe, quam ſi lex eſſet ab Eccleſia,vel à Deo ipſo poſita. Imò vrgentior videtur le-* C *gis neceſſitas,quàm voti.* Idem ſentit Cordub.in Sum. quæſt.188. qui ſolùm negatiuè loquitur, dicens, votum non plus obligare,quàm obliget lex à Deo, vel Eccleſia in eadem materia poſita.Eandem verò quæſtionem obiter attingens Albericus tractat. de Statutis lib.2.quæſt.198.num.9. abſolutè dicit,votum magis eſſe obligatorium,quàm Superioris ſtatutum. Argumento(inquit)cap.*Qui bona* 17.q.1. & quia quæcumque poſſunt præcipi ſecundùm naturam, poſſunt voueri, & non è contrà, ſicut dixit Ambroſius in exhortatione ad Virgin. integritatem Virginum rem eſſe magis conſilij, quàm præcepti,cap.*Integritas* 32.quæſt.1.

Cordub. Vrgẽtior videtur legis neceſſitas quàm voti. *Alber.*

Ambroſ.

5. Excluditur prędicta ſententia vniuerſaliter ſumpta.

Prior verò ſententia non videtur poſſe vniuerſaliter defendi, nec habere firmum fundamentum. D Primum patet,quia ſæpè lex naturalis obligat circa materiam aliquam tantùm ſub veniali, & votum circa eandem obligabit ſub morali,vt Soto eodem loco fatetur. Vt, verbi gratia,ludere decem aureos in tali perſona ex vi legis naturalis poteſt eſſe tantùm veniale peccatum, & tamen ſi votum fiat non ludendi in tanta quantitate,obligabit ſub mortali, extra omnem controuerſiam. Et ſimilia exempla erunt facilia,igitur poteſt votum inducere obligationem ſub mortali; vbi lex naturalis ſolùm ſub veniali illam imponebat. Ergo eadem ratione, licet lex naturalis in aliqua materia imponat obligationem ſub mortali,poterit votum maiorem inducere,eſt enim eadem ratio.Quòd ſi hoc inuenimus in lege naturali, eadem ratione inueniri poterit in E lege poſitiua tam diuina,quàm humana. Ratio autem à priori reddi poteſt, quia obligatio legis tam naturalis, quàm poſitiuæ eſt accommodata materiæ, & ideò ſæpè pertinet ad inferiorem virtutem, vt temperantiæ, verbi gratia, votum autem addit obligationẽ altioris rationis, nimirum religionis, quæ ex ſuo genere maior eſt, quàm obligatio inferioris virtutis.Et hac ratione ſi quis habeat votum ieiunandi in vigilia Aſſumptionis, verbi gratia, ſi non ieiunet, cùm duo peccata committat,grauiùs vide

videtur peccare contra votum, quàm contra præceptum, quia prius peccatum eſt contra religionem, & contra fidelitatem debitam Deo formaliter, ac ſpecificè: poſterius autem peccatum eſt contra temperantiam formaliter, contra obedientiam autem eſt tantùm materialiter, & genericè, quod etiam habet peccatum contra votum.

6. *Votum lex dicitur per quandam imitationē.*

Vnde etiam deficere videtur fundamentum prioris ſententiæ, nam licèt votum dicatur lex, eſt per quandam imitationem, non per proprietatem, & veritatem, quia obligatio voti, licet ab ipſo originem habeat tamquam à conſtituente (vt ſic dicam) proximam materiam naturalis præcepti, proximè tamen obligatio in conſcientia eſt à lege diuina, & naturali præcipiente ſoluere Deo promiſſa, quod etiam præcipit Eccleſia: ergo ſimpliciter poteſt eſſe maior. Nam quòd illud præceptum ſeruandi vota tale ſit, vt non applicetur, nec obliget, niſi interueniente priùs voluntate hominis volentis vouere: hoc non obſtat, quia poſita illa promiſſione hominis, obligatio illius præcepti fit maior, quàm alia, quæ homini imponitur ſine præuia aliqua voluntate eius, quia poſita illa voluntate hominis, & facta tali mutatione in materia, poteſt illa eſſe capax melioris obligationis. Vt ego non teneor alteri ex iuſtitia dare eleemoſynam, & poſſum teneri ex præcepto miſericordiæ, & tamē ſi promiſi ex vero pacto, teneor ex iuſtitia, quæ maior eſt, quàm miſericordia, etiamſi ad illam voluntas libera promittendi ſupponatur. Et ſi addatur iuramentum, erit maior obligatio, licèt iuramentum etiam voluntarium ſit; ergo idem eſſe poterit in voto.

7. *Neque etiā probatur regula generalis oppoſita primæ ſententiæ.*

Propter hæc ergo non cenſeo poſſe illam regulam generalem aſſignari, vt circa eādem materiam plus obliget præceptum Eccleſiæ, vel etiam Dei, quàm votum. Et ob eandem cauſam non ſoleo vti illa argumentandi ratione à lege ad votum, quaſi ſupponendo non eſſe maiorem obligationem voti, quàm legis, quia reuera non ſemper ita eſt, & ita argumentatio non poteſt eſſe ſolida, & formalis. Addo verò, nec etiam contrariam regulam poſſe eſſe generalem, vt magis obliget votum circa eandem materiam, quàm præceptum: nam licet quis voueat non apoſtatare à fide, vel nō ſacrificare idolo, magis obligat ipſum præceptum fidei, vel latrię ſoli Deo debitæ ad non recedēdum à fide, vel non colenda idola, quàm votum, quia eſt obligatio altioris virtutis, vel rationis. Neque etiam comparatio fiat cum lege humana, vel cum ſtatuto apparet ſufficiens ratio, vt generalem ſententiam proferamus; magis obligare votum, quàm ſtatutum, cùm maior ſit obedientia, quàm victima, & per ſtatutum poteſt aliquando præcipi actus ſub ratione virtutis æqualis, & cum maiori poteſtate. Nec motiua Alberici ſunt alicuius momenti. Nam cap. *Qui bona*, nihil de præſenti comparatione continet, ſed ſolùm de conſtantia in bonis propoſitis habenda, & de voti obligatione. Quod verò omnis materia præcepti, ſit etiam materia voti, & non è contrario, ſolùm probat, obligationem voti extenſiuè eſſe maiorem, id eſt, ad plura extendi, quod ex eo prouenit, quod magis voluntariè ſuſcipitur, non ex eo, quod intenſiuè maior ſit.

Maior eſt obligatio non apoſtatę à fide, quàm voti cuiuſcumque.

8. *Quando eſt maior obligatio præcepti, quàm voti.*

Igitur diſtinctione opus eſt, quæ ex honeſtate actus præcepti ſumenda videtur: nam ſi actus ſecundum ſe, & præceptum, quod de illo datur, ſit altioris virtutis, & honeſtatis, quàm votum, tunc maior erit obligatio præcepti ex ſuo genere quàm voti, & ita præcepta fidei, ſpei, & charitatis, ex ſuo genere magis obligant, quàm vota de eiſdem acti-A bus, quando videlicet ſimul cadunt in eundem actum: nam votum fieri poteſt etiam de actibus non præceptis talium virtutum, & tunc nulla eſt comparatio reſpectu eiuſdem actus, poteſt tamen eſſe inter diuerſos actus, vt, verbi gratia, inter actū amoris Dei, qui hic & nunc cadit ſub præceptum charitatis, & ſimilem actum amoris non præceptum, neque debitum niſi ratione voti. Nam tunc priorem omiſſionem cenſeo eſſe grauiorem, & conſequenter etiam obligationem, quia eſt de eadem materia, & ſub altiori ratione: altior enim eſt ratio, & neceſſitas, quæ ex ipſamet charitate naſcitur, quàm quæ oritur ex voto. Et idem dico de fide, & ſpe.

9. *Quando eſt maior obligatio voti, quàm præcepti.*

B At verò ſi materia voti ſit inferioris rationis, & conſequenter præceptum pertineat ad virtutem aliquam inferiorem religione, vt ad temperantiam, miſericordiam, &c. exiſtimo per ſe, & ex ſuo genere eſſe maiorem obligationem voti, quàm ſit obligatio præcepti poſitiui, vel naturalis. Nam illa accommodatur tali materiæ, & manet ſub inferiori virtute. Vt in actu temperantiæ maior eſt obligatio, quæ naſcitur ex reſpectu ad honorem Deo debitum, quàm quæ naſcitur ex reſpectu ad mediocritatem temperantiæ, & ſic de aliis. Et hoc mihi probant rationes factæ. Solùm in hoc aduerto, interdum præferri obligationem iuſtitiæ obligationi voti, non quia maior ſit, ſed quia materia obnoxia obligationi iuſtitiæ ſit incapax obligationis C voti ſibi repugnantis, quia Deus non vult ſibi offerri de alienis bonis, nec vult coli cū iniuria proximi. Suppoſita autem debita materia voti, eiúſque obligatione maior ſine dubio eſt ex ſuo genere, quàm obligatio iuſtitiæ propter rationem factā, & quia præcepta iuſtitiæ ſæpe non obligant, niſi præcedente aliquo conſenſu voluntatis humanæ. In quo quamdam habent conuenientiam cum obligatione voti, & in reliquis ſunt inferiora, vt ſi quis promiſit dotem viginti pauperi cum obligatione iuſtitię, & vouit Deo promiſſū illud implere, magis ex voto, quàm ex promiſſione humana obligatur.

Obligatio iuſtitiæ interdum præfertur obligationi voti.

10. *Quænam ſit maior obligatio voti, an præcepti, quando ſunt in eadem virtute religionis.*

Denique ſæpe contingit, vt materia voti ſecundum ſe ſpectet ad virtutem religionis, & cadat ſub præceptum eius, vt patet in voto audiendi Miſſam D in die feſto, vel cōmunicandi in Paſchate. Et tunc regulariter fortaſſe maior eſt obligatio præcepti. Tamen etiā tunc cenſeo eſſe expendendam materię grauitatem: nam in illo ordine quædam ſunt præcepta grauiſſima, vel ſuſcipiendi baptiſmum, & Euchariſtiam, & ſimilia: & de his cenſeo, grauiùs obligare, quàm vota de iiſdem actibus: alia verò ſunt præcepta religionis, quæ non continent tam grauem Dei cultum, & honorem, ſicut in ſeruāda Deo fidelitate inuenitur, & in his eſſe poterit maior obligatio voti, quàm præcepti. Et in præcepto attentè orandi magis obligabit votum ſi de recitando ſit factum, quàm naturale præceptum religionis: nam ſi quis orans ex voto, non attendat, peccabit mortaliter in aliqua materia, in qua ex vi naturalis E præcepti recitare ſine attentione eſſet tantùm veniale peccatum. Interdum verò cenſeo eſſe incertum exceſſum, vt in onere recitandi officium Canonicum ex voto, vel ex præcepto religionis, aut iuſtitiæ, vt in beneficiato, non eſt facilè diſcernere, quæ obligatio ſit maior: licèt extenſiuè conſtet augeri obligationem, quando plures ex his titulis coniunguntur, & in obligatione reſtituendi obligationem iuſtitiæ ſuperare. Sed de hac comparatione hæc videntur ſufficere.

Peccatum contra votum, an ſit maius peccato contra præceptum ex materiæ grauitate cognoſcitur.

CAPVT

CAPVT IV.

Vtrùm obligatio voti ex intentione vouentis poſſit non eſſe proportionata materiæ eiuſdem voti?

IN hoc puncto duæ poſſunt fieri comparationes: prima, ac præcipua eſt, vtrum votum in materia graui poſſit leuiter, ſeu ſub veniali obligare, quia vouens non vult ampliùs obligari? Secunda eſt, an è conuerſo poſſit vouens efficaciter ſe obligare grauiter, ſeu ſub mortali in materia leui, quæ de ſe ad talem obligationem non ſufficeret? Hic de priori puncto præcipuè tractamus: in fine verò aliquid de ſecundo attingemus.

1\. *An votum in materia graui poſſit tantùm ſub veniali obligare. 1. Sententia.*

In prima ergo parte duæ ſunt opiniones. Prima dicit eſſe hoc in vouentis poteſtate: nam licèt quis votum faciat de ſeruanda caſtitate, ſi faciat cum hac limitatione, quod non intendit ſe obligare, niſi ſub veniali culpa, votum non grauiùs obligabit. Pro hac ſententia referri poſſunt omnes, qui de lege ita ſentiunt: nam de lege ad votum optimum ſumitur argumentum: ita verò de lege ſentiunt Caſtro lib. 1. de Leg. pœn. cap. 5. documen. 4. & Nauarrus in manu. cap. 13. num. 49. & alij. In terminis verò de voto id tradit Sancius lib. 1. de Sponſ. diſp. 9. dub. 1. nu. 9. & ſatis indicat non inueniſſe ſe alios auctores, quia ſolùm inducit Henricum eo, quòd lib. de Pœnit. cap. 21. num. 5. dixerit, poſſe fieri votum non obligans ad culpam, ſed ad ſolam pœnam ex intentione vouentis. Ex quo poteſt prima ratio confici: nam ſi vouens intendat non ſe obligare ad culpam, ſed ad ſolam pœnam, id efficaciter facit; ergo ſi intendat ſe obligare ad venialem culpam, & non ad mortalem, id faciet efficaciùs, quia faciliùs videtur minuere culpam, quàm omnino auferre, & commutare in pœnam. Secundò, legiſlator poteſt impetrare in materia graui, obligando tantùm ſub veniali pro ſuo arbitrio, & intentione: ſed votum eſt quędam lex priuata: ergo idem poterit facere vouens, dum ſibi talem legem imponit. Tertiò, licet obligatio ſit de eſſentia voti, vel inſeparabilis ab illo, tamen obligatio ſub mortali non eſt de eſſentia, neque eſt cur ſit omninò inſeparabilis: ergo per intentionem vouentis poterit minui illa obligatio.

Caſtro. Nauar. Sanc. Henric.

2\. *2. Sententia. Non poteſt homo verũ votum emittere, & illud non veniale limitare.*

Secunda opinio eſt, ſi materia voti eſt capax obligationis ſub mortali, non eſſe in poteſtate vouentis verum votum emittere, & ſua intentione illud limitare, vt ad veniale obliget, & non ad mortale. Ita ſentit Soto lib. 7. de Iuſt. quæſt. 2. art. 1. in corporis fine, ſic enim ait: *Non eſt in vouentis arbitrio ſitum, ſub reatu ſe mortali, aut veniali obligare, ſed culpæ qualitas ex quantitate, & neceſſitate obiecti perpendenda eſt.* Idem ſentit Corduba in Sum. Hiſpana quæſt. 188. in puncto 1. Clariùs loquitur Vazquez 1. 2. diſput. 158. cap. 4. num. 34. vbi hoc latè docet de lege, & inde infert idem de iuramento, & voto. Ratio huius ſententiæ videtur eſſe, quia licèt in voluntate vouentis ſit promittere, vel non promittere talem rem, tamen facta promiſſione, non eſt in poteſtate illius obligatio, nec naſcitur propriè ex ipſius voluntate, ſed ex illa lege diuina, ac naturali, *Redde Domino vota tua:* ſed illa lex obligat grauiter ex genere ſuo: ergo in materia graui neceſſariò obligat grauiter, & ſub mortali, vnde ſicut non eſt in poteſtate vouentis, ſtante voto, limitare legem illam; ita non eſt in eius facultate facere, vt illa obligatio non ſit ſub mortali. Vnde argumentor ſecundò: quia vel votum factum cum illa

Soto. Cordub. Vaſquez.

A intentione eſt verum votum, vel non. Si eſt verum votum, regulandum eſt quoad obligationem per illam legem diuinam, & non per aliam intentionem vouentis: ſi autem non eſt verum votum, nullam inducet obligationem, ſed erit alius actus imperfectus, & extra quæſtionem, quam tractamus.

3\. *Non eſt in poteſtate iurantis promiſſionem grauem velle iurare & non ſe obligare.*

Tertiò: non eſt in poteſtate iurantis promiſſionem grauem velle iurare, & non grauiter obligari, etiamſi velit; ergo nec eſt in poteſtate vouẽtis quidpiam ſimile, ſeruata proportione. Quartò, non eſt in poteſtate vouentis nolle obligari, vt in ſuperioribus oſtenſum eſt: ergo neque eſt in eius poteſtate minùs obligari, quàm votum natura ſua poſtulet. Patet conſequentia, quia ſicut obligatio eſt intrin- B ſeca voto, ita talis ac tanta obligatio, tali ac tanto voto. Confirmatur, quia ſi vouens ſimpliciter velit promittere Deo talem rem grauẽ, nullam faciẽdo reflexionem, nec formalem intentionẽ de obligatione ad veniale, vel ad mortale, manet obligatus ad mortale, ſecundum omnes: ergo ſignum eſt talem obligationem in tali gradu, ſequi ex tali promiſſione ex ipſa diuina lege, & naturali: ergo non poteſt per hominem diminui. Quintò: quia aliàs eſſet in poteſtate hominis facere votum caſtitatis, & ſolùm obligari ad veniale: imò & facere votum ſolemne cum intentione ſe obligandi tantùm ad veniale, & contrahere ſponſalia cum ſimili intentione, & ſic de aliis contractibus etiam de ipſo ma- C trimonio, & in omnibus ſolùm obligari ad veniale: hęc autem omnia ſunt planè abſurda, & contra Eccleſiæ intentionem; ergo.

4\. *1. Aſſertio. Qui vouet, & non habet intentionem ſe obligandi ad peccatum mortale, nõ manet ita obligatus. Euaſio.*

Vt declarem, quid in hac re ſentiam. Dico primò: Si quis cùm vouet, habet intentionem non ſe obligandi ſub peccato mortali, non manet ita obligatus. In hoc ſentio cum priori ſententia. Et idem ſentio de præcepto dato à Superiore cum eadem intentione in quacunque materia, vt in materia de Legibus dicam, & argumentum inde factum videtur eſſe efficax. Poſſet tamen reſponderi, non poſſe omninò eandem rationem, quia magis diuina, ac naturalis eſt obligatio voti, quàm legis humanæ: quia in lege humana obligatio in conſcientia im- D mediatè eſt ab illa, & à voluntate Superioris, quæ eſt immediata ratio obligationis, quia obligatio legis humanæ poſitiua eſt, & non naturalis, niſi remotè, & in radice: at verò obligatio voti, licèt ſupponat voluntatem hominis, nihilominùs quatenus eſt obligatio in conſcientia immediatè eſt ab ipſo iure diuino, quia homo non habet iuriſdictionem in ſe ipſum, ſicut Prælatus habet in ſubditum: ſed habet homo poteſtatẽ quaſi donandi ſe, vel res, aut actiones ſuas: promiſſio enim eſt quædam veluti inchoata donatio. Nam vt dixit D. Thomas d. q. 88. art. 5. ad 2. *Qui permittit, in quantum ſe obligat ad dandum, iam quodammodo dat.* Suppoſita verò promiſſione, quæ eſt quid facti, vt ſic dicam, ius ipſum naturale obligat in cõſcientia ad votum implendum, & E ideò minùs videtur, poſſe hanc obligationem per voluntatẽ vouentis limitari. Sed nihilominùs quoad negationem illam non ſe obligandi ad mortale, videtur eſſe eadẽ ratio. Primò, quia obligatio voti ſaltem in hoc conuenit cum obligatione legis humanæ, quod vtraq; introducitur per voluntatẽ hominis: ergo tam impoſſibile eſt in voto, quàm in lege, vt obliget contra intentionẽ vouentis: ergo ſi vouens intẽdit nõ ſe obligare ad mortale, obligari poteſt per votũ. Vnde, licèt in voto diſtingui poſſit, quaſi obligatio facti ex parte volũtatis proprię, & obligatio iuris ex naturali lege, nihilominùs hæc poſſe

Promiſſio eſt veluti quædam inchoata donatio. D.Thom.

Occluditur euaſio.

poſterior ſupponit primam: ergo ſi homo de facto non vult ita grauiter obligari, non poteſt ius naturale per ſe ipſum immediatè illum obligare. Denique hic etiam habet locum illud axioma, *actus agentium non operantur vltra intentionem eorum*, ſed hæc obligatio voti eſt ex morali actu hominis: ergo non poteſt excedere intentionem eius.

Actus agentiũ non operantur vltra intentionem eorum.

5. Secundò, ac præcipuè argumentor in hunc modum: quia vel eſt poſſibile vouere in tali materia, non ſe obligando ſub mortali, vel id eſt impoſſibile homini. Si primum eſt poſſibile: ergo tunc maximè fiet, quando vouens intendit vtrumque, & expreſsè ponit illam limitationen in voto ſuo, quia ſicut votum eſt homini voluntarium, ita conditiones poſſibiles, in quibus poteſt recipere variationem, ex eius intentione pendent, vt in ſimili dixit D.Thomas dicta quæſt.88.art.3.ad3. Neque ille modus voti, *Si poſſibilis eſt*, aliter poteſt reduci ad actũ, quàm per hominis voluntatem, & intentionem, & ita habemus, quod intendimus. Si verò dicatur ſecundum, ſcilicet talem modum voti eſſe impoſſibilem, (quò magis tendunt rationes ſecundæ ſententiæ) ſic etiam ſequitur, ex tali modo vouendi nõ ſequi obligationem ad mortale, quia cum illa intentione non fit verum votum. Probatur hoc, quia qui ſic vouet, ſolùm intendit circa talem materiam facere votum obligans ad veniale, & non ad mortale, ſed tale votum eſt impoſſibile, vt dicitur: ergo intendit votum impoſſibile: ergo nihil facit, & cõſequenter neque obligationem inducit. Confirmatur, quia ſi quis voueat animo, & intentione non ſe obligandi, non obligatur, quia re vera non vouet, ſed voce tantùm, quia intendit votum non obligans, quod repugnat, & non eſt votum, vt in primo lib. dictum eſt: ergo qui ſimiliter tale votum facere intendit, dummodò non obliget ad mortale, vult votum impoſſibile: vel ſub conditione impoſſibili, & conſequenter non vouet. Et tandem explicatur, quia vel vouens ſcit conditionem talis voti in tali materia, quæ eſt vt ſi verè fiat, neceſſariò obligaturum ſit ad mortale, vel talem conditionem ignorat, & putat manẽte voto eſſe ab illo ſeparabilem obligationem, cùm tamen id ſit impoſſibile, vt ſupponitur. In priori caſu inpoſſibile eſt, ſimul coniungi voluntatem ſic vouendi cum abſoluta intentione non ſe obligandi iuxta conditionem talis voti, quia illæ voluntates ſunt contrariæ, & de obiectis inuoluentibus contradictionem: ergo ſecluſa ignorantia, non poſſunt ſimul coniungi. Si autem ignorantia interuenit, illamet impedit, ne quis obligetur contra voluntatem ſuam: tum quia ignorantia cauſat inuoluntarium, præſertim quando eſt de conditione adeò ſubſtantiali, tum etiam quia illa voluntas non ſe obligandi ad mortale, eſt æquè abſoluta, ac altera voluntas promittendi, ergo æquè reſiſtit, ne votum validum, & ſic obligãs fiat. Qui diſcurſus ex dictis in lib.1.c.3. locupletari & vrgeri poteſt.

D.Thom.

Votum non obligans non eſt votum.

6. Dico ſecundò: Non eſt improbabile, votum factum de re graui, cum intentione non ſe obligandi ſub mortali culpa, prorſus inualidum eſſe, ac ſubinde nihil obligare in conſcientia: probabiliùs tamen eſt, eſſe aliquale votum inducens obligationem ſub veniali iuxta intentionem vouentis. Non inuenio priorem partem expreſsè aſſertam ab aliquo Auctore, nam qui admittunt, tale votum non obligare ad mortale, fatentur obligari ſub veniali, ſi vouens id etiam non includat expreſsè. Alij verò, qui putant non poſſe obligare tantùm ad veniale, fatentur eſſe validum, & obligare ad mortale. Nihilominùs ſi ponderetur præcipuum fundamentum poſterioris ſententiæ, ſolùm tendit ad perſuadendam illam partem negatiuam, ſcilicet illud votum non poſſe obligare ad veniale tantùm, non tamen probat alteram affirmatiuam, quam ſupponit, ſcilicet illud votum eſſe validum, & conſequenter habere perfectam, & integram vim obligandi. Probatur ergo hæc pars primò ab inconuenienti, quia ſi illud eſt verum votum obligabit, quantùm votum in tali materia obligare poteſt, propter fundamentum ſecundæ opinionis, quia votum eſt quaſi naturale agens, quod agit quantum poteſt: nam obligat in virtute diuinæ, ac naturalis legis. Conſequens autem eſt falſum, vt oſtenſum eſt: quia non poteſt obligare vltra intentionem vouentis, ergo oportet fateri non eſſe verum votum; eſt ergo inualidum; ergo nullam inducit obligationem. Secundò argumentor applicando diſcurſum nuper factum; quia intentio vouendi, & non ſe obligandi eſt de re impoſſibili, & ideò nihil facit iuxta dicta libro primo, cap. tertio: ergo intentio vouendi rem grauem, & non ſe obligandi grauiter eſt de re impoſſibili, quia eandem proportionem ſeruat: ergo eadem ratione, nihil operatur, ergo tale votum non eſt votum; & conſequenter nullam obligationem etiam venialem inducit. Et declaratur, ac confirmatur tertiò: nam ſi votum ſic factum validum eſt, confero illud cum voto facto ab alio in ſimili materia cum intentione abſoluta ſe obligandi iuxta exigentiam materiæ, & quæro, an illa duo vota ſint eiuſdem rationis, & perfectionis in eſſe voti? Nam ſi hoc affirmetur, impoſſibile videtur intelligere, quod non inducant æquè graues obligationes, quia ſuppoſito eſſe voti, obligatio naturaliter ſequitur, quæ diuina eſt, & procedunt rationes ſecundæ opinionis. Dicere autem vota illa eſſe vera vota, & eiuſdem materiæ, & habere, aut diuerſitatem, aut inæqualitatem in eſſe voti, non videtur intelligibile; ergo magis conſequenter dicitur votum vnum eſſe validum, & non aliud, & conſequenter alterum in debita intentione factum ad nihil obligare.

2. Aſſertio. Votũ factum de re graui cũ intentione non ſe obligandi ſub mortali inualidũ eſſe, probabile eſt.

Votum quaſi naturale agens tantùm obligat, quãtum obligare poteſt.

Nihilominùs contrarium cenſeo probabilius, vt poſteriori parte aſſertionis dixi. Quam probant in primis rationes prioris ſententiæ. Nam in legiſlatore probabilius mihi eſt, poſſe ferre legem in materia graui, quæ ex intentione eius non obliget ad mortale, & nihilominùs ſit valida lex, & obliget ad veniale, vt ſuo loco Deo dante oſtendã; æquiparatio autem voti ad legem in hoc valida eſt, vt dixi, & ſtatim amplius explicabo. Secundò idem ſuadet ratio de voto purè pœnali, de quo in fine huius puncti aliqua dicam. Tertiò probatur explicando rem ipſam, nam eſſentia voti perficitur voluntate ſe obligandi Deo, ita vt vel in illa conſiſtat, vel in inſinuatione, & locutione illius (nam hæc differentia parum ad præſens refert) ſed obligatio, quantum ex ſe eſt, recipit magis, & minus: ergo & voluntas ſe obligandi recipiet etiam magis, & minùs: ergo & votum ipſum poteſt recipere magis, & minùs, & eſſe validum, vtrumque in ſuo gradu. 7.

Probabilius eſt eſſe aliquale votum obligans ſub veniali ex intentione vouentis.

Dicetur fortaſſe, quòd licet obligatio abſolutè ſpectata poſſit eſſe maior, & minor, id eſt, ad veniale, vel mortale, tamen obligatio voti in tali materia, id eſt, graui, non recipit magis, & minus, ſed neceſſariò eſt tanta, & tam grauis pro materiæ qualitate: ſed contrà; nam hoc gratis aſſumitur: rationes enim ſecundæ ſententiæ hoc nõ probant, vt videbimus, ſed id tacitè ſupponunt ſine probatione. Deinde, ſi in obligatione legis, etiam circa eandem materiam grauem, dari poteſt maior, & minor obliga- 8.

Obligatio ex ſe ſpectata poteſt eſſe maior, & minor.

obligatio, quàm ſine repugnantia poſſet intendere Legiſlator, cur in obligatione promiſſionis hoc repugnabit? Tandem hæc obligatio ſimpliciter libera eſt: nihil autem eſt, quod voluntatem neceſſitet, vt ſi obligare ſe velit circa talem materiam, neceſſariò cogatur ſe obligare, quantum poteſt, vel quantum materia eſt capax, quid enim illam neceſſitat? Nihil ſanè, vt reſpondendo ad argumenta magis conſtabit

9. *Obligari Deo in materia graui ſub veniali non includitur repugnãtia.*

Dico ergo, in hoc obiecto, quod eſt obligari Deo in tali materia de ſe graui, ſolùm ſecundum quid, ſeu ſub veniali, non includi repugnantiam, & ideò voluntatem de tali obligatione non eſſe de re impoſſibili, nec de re mala, aut perfectioni contraria, & ideò validam eſſe, & effectum inducere. Ac ſubinde vel illa, vel actus rationis, quo illa inſinuatur & profertur, eſt aliquale votum, non quidem plenum, & perfectum, quale eſſet ſimpliciter factum circa talem materiam, ſed tantùm ſecundum quid, validum tamen, & obligans in ſuo gradu. Neque per hoc diſtinguimus vota ſecundum ſpeciem, ſed tantùm ſecundum gradum: nam ex parte materiæ datur ſimilis diſtinctio votorum, vt infra videbimus: nihil ergo repugnat, dari ex intentione vouentis diuerſum modum circa eandem materiam, ſicut etiam dicturi ſumus cum proportione de imperio legis.

10.

Per hæc ergo ſatis reſponſum eſt ad argumenta, quæ ſuadebant priorem partem huius ſecundæ aſſertionis. *Ad primum.* Ad primam enim concedo, vnumquodque votum obligare, quantum poteſt. Dico tamen in ipſis votis poſſe eſſe inæqualitatem, & vnum eſſe ſimpliciter, aliud ſecundum quid (vt ita rem explicem.) Vt volitio mouendi brachium naturaliter agit motum, licet liberè fiat, quia tamen in ipſa volitione poteſt dari inæqualitas ex parte obiecti: nam poteſt quis velle tardiùs, aut velociùs mouere, ideò voluntas mouendi, licet naturaliter agat, non ſemper æqualem facit motum. Ita ergo dico de voto: nam in ſuo eſſe poteſt eſſe inæquale ex parte voluntatis, etiam circa eandem materiam, & ideò poteſt inæqualiter obligare. *Ad ſecũdum.* Vnde ad ſecundum nego paritatem: nam ablata omnino obligatione tollitur votum ſimpliciter, & ſecundum quid: ablata autem obligatione tantùm ad mortale, & relicta ſub veniali, non omnino tollitur ratio voti, ſed minuitur. *Ad tertium.* Ad tertium, iam explicatum eſt, quomodo circa eandem materiam poſſint eſſe varij gradus votorum, iuxta diuerſas intentiones vouentium, & conſequenter etiam diuerſitas obligationum.

11. *Fit etiã ſatis argumentis alterius ſententiæ.*

Ad argumenta item ſecundæ ſententiæ facilè ſatisfit ex dictis. *Ad primum.* Ad primum dicitur non ſolùm eſſe in voluntate vouentis promittere, vel non promittere, ſed etiam promittere ſimpliciter, vel ſecundum quid: nam ſicut obligatio voti, naſcitur ex voluntate vouentis, ita etiam modus obligationis. Cùm autem dicitur, obligationem non oriri ex voluntate vouentis proximè, ſed ex naturali iure; *Duplex eſt in his votis obligatio facti, & iuris.* reſpondeo ex dictis duplicem ibi poſſe diſtingui obligationem, ſcilicet, facti, & iuris. Prima eſt à voluntate vouentis, qua poſita, neceſſariò ſequitur ſecunda, quæ eſt iuris naturalis, ita vt, priori poſita, poſterior non pendeat ex arbitrio vouentis, ſed neceſſariò conſequatur. Tamen ſicut prior poteſt eſſe ſimpliciter, & ſecundum quid, ita & poſterior cum proportione ſequitur. Vnde ſicut lex illa naturalis, *redde Domino vota*, non obligat ſub mortali in materia leui, vt infrà videbimus; ita etiam non obligat ſub mortali, quando promiſſio non abſolutè, ſed

A diminutè & limitatè facta eſt; quia licet materia ſit grauis, promiſſio non eſt illi adæquata, nec offert illam ſimpliciter diuinam obſequio, ſed tantùm vt diſpoſitionem quadam ad illud. *Ad ſecundũ.* Ad ſecundum reſpondetur, tale votum eſſe quidem votum, ſed diminutum, vt explicui, & ideò legem ipſam diuinam non obligare ad illius obſeruantiam, niſi iuxta gradum, & qualitatem eius, atque adeò ſub veniali culpa.

12. *Ad tertium. Iuramentum non eſt directè ad obligandum: ſed ad cõfirmandam veritatem.*

Ad tertium de iuramento negatur ſimilitudo, quia iuramentum non eſt directè ad obligandum, ſed ad confirmandam veritatem diuino teſtimonio, ex qua confirmatione naturaliter ſequitur obligatio, & ideò in ſuperiori tractatu diximus, poſita voluntate iurandi neceſſariò ſequi obligatio-B nem, etiamſi homo nolit. Et ob eandem rationem ſequitur obligatio in tali gradu iuxta naturam iuramenti: quia non datur in iuramento magis, vel minùs iurare, neque eſſe poteſt varietas in voluntate iurantis. *Votum directè fertur ad obligãdum.* At votum directè eſt ad obligandum, quia promittere non eſt aliud, quàm velle ſe obligare, ſeu iudicare Deo voluntatem ſe obligandi ipſi, & ideò illa obligatio, quæ eſt veluti facti, proximè eſt à voluntate hominis, & recepit magis, & minus iuxta hominis intentionem. Neque ſignum ibi adiunctum aliud probat, niſi quòd ex promiſſione abſoluta, & ſimpliciter in graui materia neceſſariò ſequitur obligatio grauis iuris diuini: ex quo ſolum ſequitur, ſuppoſito illo modo abſolutè vouendi, non poſſe hominem minuere il-C lam obligationem iuris diuini. Poteſt tamen voluntas hominis mutare factum, à quo pendet illa obligatio iuris diuini, & non abſolutè promittere, ſed tantùm ſecundum quid, vt declaraui, & tunc etiam ex natura rei ius ipſum diuinum non obligat cum tanto rigore.

13. *Ad quartum. Votum caſtitatis quid exigat.*

Ad quartum reſpondeo, votum caſtitatis abſolutè dictum dicere votum ſimpliciter, & ideo tale votum obligare iuxta exigentiam talis materiæ, & ideo quoties quis ſimpliciter vouet caſtitatem, grauiter obligatur: ſecus verò eſſet, ſi quis non abſolutè vellet promittere caſtitatem, illam conſtituendo, vt ſibi ſimpliciter neceſſariam ad cultum Deo debitum: ſed tantùm vellet illam promittere in eo gradu, in quo ſolent eſſe debitæ diſpoſitiones D remouentes impedimenta peccatorum venialium. Hæc autem diſtinctio non habet locum in voto ſolemni, & qui vellet profiteri religionem cum intentione non ſe obligandi, niſi ad veniale peccatum, grauiter peccaret, & nihil faceret, teneretúrque votum cum abſoluto, & debito conſenſu iterare. Idémque dico de ſponſalibus, qui enim ſimpliciter profitetur facere ſponſalia, tenetur habere abſolutam voluntatem ſe obligãdi, quantùm ſponſalia natura ſua obligant, quia aliàs grauiter deciperet alium contrahentem. Vnde ſi haberet aliam intentionem non ſe obligandi grauiter, perinde ferè eſſet, ac ſi fictè reſponderet. De matrimonio autem non eſt idem, quia matrimonium requirit cõſenſum in tradendo corpus ſuum alteri, quod ob-E iectum nõ recepit magis, nec minùs, & ex illa traditione ſequitur obligatio grauiſſima, & ſub mortali.

14. *An poſſit dari votum ad nullã culpã obligans.*

Vnum verò ſupereſt in hoc puncto dubium, quod tangitur in argumentis primæ ſententiæ. An poſſit dari votum non ſolùm obligans ad leuiorem culpam, quàm materia de ſe poſtulet, ſed etiam ad nullam culpam obligans? Nam quidam negant eo, quòd impoſſibile ſit dare votũ in quo non obliget illa lex, *redde Domino vota tua*, ſed illa ſemper obligat in conſcientia, ergo: & ita tenet Sanc. ſuprà. *Sancius.*

Contra

Henric.
Poteſt dari lex purè pœnalis non obligans in conſcientia.

Contrarium verò tenet Henricus vbi ſuprà,& poteſt ſuaderi à ſimili de lege pœnali, quia poteſt dari lex purè pœnalis non obligans in conſcientia,vt ex materia de Legibus ſuppono:ergo & votum.Itē obligatio ad ſolam pœnam vera obligatio eſt, & inter homines locum habet ſine reatu culpæ, ergo etiam in promiſſione ad Deum. Sed ſolutio eſt facilis,& vix poteſt in ea eſſe controuerſia de re:nam extra votum pœnale certum eſt, non dari votum ſine obligatione ſub aliqua culpa. In pœnali autem neceſſariò ſupponi debet aliqua transgreſſio, cui pœna reſpondeat, nam pœna neceſſariò ſupponit vel culpam,vel actionem aliquam, aut omiſſionem moralem,quæ ſit cauſa pœnæ, eſto non ſit vera culpa,ſed habeat quamdam imaginem eius. Votum ergo pœnale duo complectitur, ſcilicet & priorem actionem, vel omiſſionem vitandam, & pœnam exequendam, ſi non impleatur.

Reſolutio dubij.

14\.
Quibus modis emitti poſſit tale votum.

Hoc autem votum dupliciter fieri poteſt,primò in ſenſu abſoluto quoad actum, & in conditionali quoad pœnam,& tunc non vnam tantùm, ſed duplicem in conſcientia obligationem inducit.Vnam abſolutam ad hoc faciendum, vel non faciendum, aliam conditionatam ad pœnam, ſi prior obligatio violetur,& vtraque grauis eſt ex ſuo genere,niſi ob veniale minuatur ex alio capite iuxta ſupradicta: eadē enim ratio eſt de tali voto,& de omnibus aliis. Quia ſi votum de ipſa materia abſolutè fiat, non minuitur obligatio propter adiectionem pœnæ, vt de lege pœnali etiam conſtat.Et impleta conditione, non minùs obligat ad pœnam conditionatum votum,quàm ſi abſolutè factum eſſet.Et ita de hoc nulla eſt controuerſia.Alio modo poteſt fieri tale votum in ſenſu diſiunctiuo,vel(quod perinde eſt)in conditionato,& ſic tale votū non obligat in conſcientia determinatè ad actū, pro conditione poſitum,ſeu immediatè ac directè intentum. Et hoc intendit poſterior opinio, idque conuincūt argumenta eius. Ratio verò propria eſt, quia illa tunc non eſt definita materia promiſſionis,ſed ſolùm ſub diſiunctione,vel conditione. Nihilominùs tamen neceſſe eſt, vt tale votum in materia adæquata imponat obligationem in conſcientia. Et hoc vult prior opinio, & rectè probatur ratione ibi facta. Et prætereà patet, quia ſi votum eſt diſiunctiuum, non poteſt vtraque pars prætermitti ſine culpa, licet poſſit alterutra, vt ſi voui Sabbato ieiunare, vel tantam eleemoſynam facere, non poſſum vtrumque omittere ſine peccato. Et idem redit, ſi votum illud vt conditionatum conſideretur: nam impleta conditione,& non ſeruato voto, quoad actionem primò intentam, debet ſeruari quoad pœnam, nec poterit omitti ſine peccato, imò & prior tranſgreſſio, ſi non fieret cum formali, vel virtuali intentione ſubeundi pœnam, iam eſſet peccaminoſa, quia eſſet promiſſioni contraria. Et ita verum eſt, omne votum quantumuis pœnale reſolui tandem in aliquam obligationem in conſcientia. Quod etiam in lege pœnali locum habet, vt ſuo loco dicam. Eſt tamen differentia notanda, quod in lege ordinariè non eſt obligatio in conſcientia ad pœnam, donec per iudicem imponatur, & regulariter non eſt obligatio ad exequendam actiuè pœnam, ſed ad ſuſtinendam: votum autem obligat in conſcientia ad exequendam pœnam, ſi pœnalis conditio impleta eſt. Et ratio eſt, quia votum non fundatur in vi coactiua, ſicut lex pœnalis, ſed in vi directiua, & eius obligatio oritur ex ipſa lege naturali iuxta exigentiam materiæ,& abſque vlla coactione.

Omne votū quantumuis pœnale reſoluitur in aliquam obligationem in conſcientiam.

15\.
Votū in materia leui de ſe ad mortale non obligat.

A Vltimò ſupereſt dicendum de alia comparatione, quando vouens vult obligari ſub mortali in materia leui. In qua ſupponendum eſt, votum in materia leui de ſe non obligare ad mortale: aliàs non eſſet locus præſenti quæſtioni, quia ſi votum de ſe obligaret ſub mortali in materia leui, à fortiori ita obligaret, quando vouens id intenderet, quia illa intentio eſſet conſentanea naturæ voti.Et ex illo fundamento procedit Corduba d.q.188. punct. 2. cùm dicit poſſe vouentem obligari ſub mortali in materia leui totali,ex intentione ſua,vel Superioris præcipientis in vi voti obedientiæ, aut paupertatis. Suppoſito autem contrario principio (quod lib. ſeq. latè oſtendemus) ſcilicet promiſſionem rei leuis etiam Deo factam ex ſe,& (vt ſic di-B cam)ſibi relictam non obligare ad mortale, habet locum quæſtio poſita, an adiuncta ſaltem ſpeciali intentione vouentis ſe grauiter obligandi, inducat cum effectu talem obligationem.

Cordub.

Promiſſio rei leuis Deo factæ non obligat ad mortale.

16\.

Videtur itaque ex dictis ſequi,veram eſſe partem affirmantem, quia videtur eſſe eadem ratio in additione obligationi, quæ in diminutione: ſi ergo intentio vouentis poteſt obligationem minuere, repugnante quodammodo materiæ grauitate, cur nō poterit augere obligationem vltra materiæ dignitatem? Quin potiùs videtur ſecundum facilius, quàm primum. Quia in primo videtur eſſe repugnantia quædam poſitiua cum grauitate materiæ, & cum iure diuino, & cum honore debito fidelitati erga Deum: in ſecundo verò tantùm eſt negatio C quædam ex parte materiæ, quia de ſe non poſtulat tantam obligationem, & conſequenter nec ius naturale,aut diuinus honor illam poſtulant,attēta ſola cognitione materiæ.At hoc nō obſtat quominus homo voluntate ſua poſſit ſpecialem obligationem addere,& tunc addita hac ſpeciali intentione videtur habere locum diuinum ius,dicens: *Illaqueatus es verbis oris tui,Prouerb.6.*Et confirmatur:nam homo volens ſic ſe obligare in materia leui nemini facit iniuriā, & de ſe vult magis honorare Deum, eſtque Dominus ſuæ libertati:ergo illa volūtas erit efficax,& habebit effectum. Vnde in hoc cernitur magna differentia inter votum, & legem: nam Superior, ſi velit obligare ad mortale in materia leui D facit iniuriam ſubditis, & conſequenter excedit ſuam poteſtatem, & ideò probabilius eſt,cum effectu non inducere talem obligationem.At verò vouens non facit ſibi iniuriam, nec excedit poteſtatem,quam habet in ſe ipſum,ergo.

Superior nō poteſt obligare ad mortale in materia leui.

17\.
Votū in materia leui nō poſſe ſub mortali obligare ex intētione vouentis qui aſſerunt.
Soto.
Vazquez.

Nihilominùs Auctores vtriuſque opinionis, allegati in primo puncto,in hoc ſecundo puncto cōcordant,tale votum non eſſe validum, ſaltem quoad gradum obligationis, ſed neceſſariò reſtringi ex paruitate materiæ. Nā Soto apertè loquitur ęqualiter de vtroque membro, & in lib. 8. de Iuſt. q. 1. art.7. dub. 1. in particulari id docet de hac forma vouēdi,*Voueo ſub reatu mortali hoc facere*, quod leue eſt, Vazquez etiam de vtroque membro loquitur, nec non & Corduba ſaltem quoad materiam leuem partialem, de qua, ſicut fatetur votum ex ſe E non obligare ad mortale,ita etiam nec ex intentione vouentis. Idem tanquam clarum ſupponit Sancius & de lege poſitiua omnes ita ſentiunt. Fundamentum autem horum Auctorum neceſſariò eſt diuerſum. Nam priores in hoc abſolutè fundātur, quòd quantitas obligationis non pendet ex intentione vouentis,ſed ſola voti emiſſio, quod in vniuerſū nos non admittimus,& ideò niſi aliquid ſpeciale in præſenti addatur,nihil inde inferri poteſt.

Sanc.

Alij ergo addunt, tale votum eſſe ſtultum,& ir-

rationabile,& ideò non acceptari à Deo,qua ratione vtitur etiam Soto,& Sancius addit argumẽtum ſumptum ex lege. Quod profectò non conuincit, propter diſſimilitudinem ſuprà indicatam. Ratio etiam ſumpta ex ſtultitia voti, validè eneruatur ex opinione eorum,qui dicũt,votum ſimpliciter factum in materia leui obligare ad mortale: ſi enim hoc ſentiunt Auctores prudentes,& graues,ſignum eſt, non eſſe rem adeò ſtultam, & irrationabilem: ergo ex hoc capite non erit votum illud adeò ſtultum, vt ſit inualidum. Item licet ille appareat exceſſus feruoris,non eſt contra pietatem: neque includit malitiam aliquam, aut repugnantiam cum perfectione,cur ergo non acceptabitur à Deo? Item facere votum, quod difficillimè impleri poteſt eſſe ſtultum,& ex indiſcreto ſeruari,& tamen non propterea votum eſt omninò nullum:& ſimiliter multiplicare vota indiſcretum ſæpè eſt, tamen obligant,ergo idem eſſe poterit in præſenti voto.

Tale votum non eſt ſtultum.

20\. Hæc ergo poſterior ſententia non eſt mihi certa conſequenter loquendo ad ea, quæ in primo puncto dicta ſunt, & ideò iudico talia vota cauenda eſſe,nec eſſe temerè violanda,ſi fiant. Præcipuè verò conſiderandum eſt, an materia illa, quæ ſecundum ſe leuis videtur,reſpectu talis perſonæ aliquam habeat vtilitatem ſpiritualem,ſeu in ordine ad perfectionem:nam ex illo capite facilè poſſet votum nõ eſſe omnino irrationabile, quamuis iam dici non poſſet omnino de re leui.Quapropter rem attentè, & in rigore conſiderando, ſi materia penſatis omnibus reſpectibus eius leuis permaneat, probabile videtur,tale votum non obligare grauiter,non obſtante intentione vouentis. Tum quia ſatis veriſimile eſt,Deum non acceptare talem obligationem, quia non eſt durus exactor, nec placet illi ſtulta promiſſio: illa verò ita videtur ſtulta, vt ad profectum animæ, & ad Dei cultum ſit impertinens, & alioqui poſſit eſſe in laqueum. Tum etiam, quia omnis obligatio requirit materiã capacem,illa autem materia non eſt capax.In quo eſt magna differentia inter hunc ſecundum caſum, & primum, quia materia capax grauioris obligationis,à fortiori eſt capax minoris: non verò è conuerſo materia capax de ſe tantùm obligationis leuis conſequenter eſt capax obligationis grauis. Vnde talis obligatio videtur excedere poteſtatem vouentis, quia non poteſt ſe obligare Deo, pluſquàm Deus ipſe velit, vel quàm materia patiatur: ſicut non poteſt homo homini obligare ſe ſub obligatione graui in materia leuiſſima, quia excedit materiæ capacitatem, & quoad hoc teneri poteſt ſimilitudo ad legem, etiamſi quoad omnia non teneat, & ita reſponſum eſt ad rationes dubitandi.

Auctoris iudicium de relatis ſententiis.

Deus nõ eſt durus exactor, nec placet illi ſtulta promiſſio.

CAPVT IV.
De obligatione voti,de quo dubitatur, an factum ſit.

1\. DVplex poteſt circa votum oriri dubium, vnũ eſt,an factum fuerit, nec ne, aliud eſt, an votum, quod conſtat certò factum eſſe obliget, vel an obliget tali,vel tali modo?Et quoniã non eſt eadem regula in vtroque dubio ſeruanda, ideo de illis ſigillatim dicendum eſt. Circa primum igitur contrarias inuenio opiniones.Prima ſimpliciter affirmat tale votum,de quo dubitatur, an factum ſit, obligare ad ſui obſeruationem. Tenet expreſsè Corduba in Summ.quæſt. 147. Refertque Caietanum, Syluestrum, & Sotum, qui id non dicunt. Magis fauet Angelus, *Votum* 3.numero 13. licet in propriis terminis non loquatur, vt infra dicam.

Duplex dubium circa votum.

1.Opinio. Votum non obligare quando dubitatur an factum ſit. *Cordub. Angel.*

A fauet Syluester, *Votum* 2. quæſtione 2. verſ.4.nam in quodam caſu dubio dicit, tutius eſſe ſeruare votum, cum Archidiacono, qui refertur in capit. *Non ſolum* 32. quæſtion. 8. ſed ibi aliud agit. Tenet Azor, tomo primo libro 2. capit. 19. quæſtione 10. latiùs Vazquez 1. 2. diſputat. 65. capit. 3.inclinat Nauarrus, conſilio 20. de voto, numero ſecundo.

Syluest. Archid. Azor. Vaſq. Nauar.

Probatur primò, quia in dubio facti tutior pars eſt eligenda,ſed dubium voti eſt dubium facti: ergo. Minor facilè probatur, quia eſt dubium, an fecerim votum, nec ne, quod ſpectat ad purum factum. Nam licèt votum dici ſoleat priuata lex, iam ſuprà diximus, hoc non per proprietatem, ſed per quamdam analogiam dici: cùm votum B non ſit actus iuriſdictionis, vel imperij, in quo propria lex, ſeu ius conſiſtit, ſed actus promiſſionis, quæ ad factum pertinet, vt conſtat inter homines. Maior autem probatur primò inductione: nam dubitans de veritate matrimonij, & an hæc ſit vxor ſua, non poteſt petere dubium, quia ibi interuenit dubium facti, puta contractus matrimonij, & valoris eius, ex quo oritur periculum agendi contra naturale ius prohibens fornicationem, accedendo ad vxorem dubiam. Idem autem eſt in præſenti, nam dubitans de voto, & agens contra illud, exponit ſe periculo agendi contra naturale ius reddendi Domino vota,ſeu non violandi illa. Secundum exemplum eſt de irregularitate: nam in dubio facti tenetur quis ſe gerere,vt irregularis iuxta caput *Ad audientiam*, de Homicid.& ta- C men eſt eadem ratio.

2\. In dubium facti tutior pars eſt eligenda.

Dubitans de veritate matrimonij non poteſt petere debitum.

Tertiò facit axioma illud, *In dubiis tutior pars eſt eligenda*, approbatum in Iure, cap.*Iuuenis*,de Sponſal. & dict. capit. *Ad audientiam*, & capit. *ſignificaſti*, 2. de Homicid. ſed in præſenti tutius eſt, ſeruare dubium votum, quia in hoc nihil eſt periculi, in tranſgreſſione eſt periculum non implendi promiſſum, ergo. Et confirmatur, quia aliàs numquam haberet locum illud principium, quod dici non poteſt: nam eſt contra Iura, & contra communem conceptionem. Sequela verò patet, quia qua ratione in hoc caſu non admittitur, nec applicatur, eadem non habebit locum in quolibet alio. Probatur hoc, quia ſi aliqua hic ſubeſſet D ratio, maximè quia in dubio melior eſt conditio hominis poſſidentis ſuam libertatem: at hæc ratio currit in matrimonio, in irregularitate,& in omnibus, &c. Vnde referunt dicti Auctores illud aliud axioma: *In dubiis melior eſt conditio poſſidentis*, ſolùm habere locum in materia iuſtitiæ, & ideo non rectè hic applicari, quia non de obligatione iuſtitiæ, ſed de periculo violandi Religionem tractatur: in dubio autem fauendum eſt Religioni,& diuino cultui.L. *Sunt perſonæ*,ff.de Relig. & ſumpti.funer.Sic enim non habet locum in irregularitate propter idem periculum contra religionem, nec in matrimonio propter periculum in materia caſtitatis,& ſic de aliis. Et ratio reddi poteſt, quia poſſeſſio non dat ius ſpirituale, nec propriè habet E locum niſi in materia iuſtitiæ.

3\. Cap.*Iuuenis.* Cap. *Ad audientiam.* Cap. *Significaſti.*

In dubiis melior eſt cõditio poſſidẽtis,quando huic axiomati ſit locus. Leg. *Sunt perſonæ.*

Secunda opinio abſolutè dicit, quando dubium eſt, an votum fuerit emiſſum, non teneri aliquem ad obſeruandum illud.Tenet Soto lib.7. de Iuſt. q. 3.art.2.Medina in Summ.lib.1.cap.14.§.7.Angelus 9.de Ieiun. artic. 1. difficult. 7. dub. 2. Præpoſitus 3. & idem ferè habet, licet minùs conſtanter in quæſtio.4.artic.1.difficul.3.dub,3.prop.2.Denique hanc partem ſecuti ſunt Ludouicus Lopes,Emmanuel.Rodrigues,Henricus & alij,quos refert,& ſequitur

4\. 2.Opinio. *Sot. Medina. Angel. Lud. Lop. Eman. Rodr. Henriq.*

Sanc. Gloſſa.

quitur Sancius lib.1. de ſponſal.diſput.9. num.11. & fauet Gloſſa in cap. *Ex parte*, de Cenſibus in propoſitione caſus in fine, vbi pro regula ſtatuit, *In dubiis liberum eſſe ſequi, quod magis placuerit:* quæ nimis ampla videri poteſt. Sed limitanda videtur iuxta materiam textus, quæ eſt de voto reali, in quo dubium eſt de quantitate promiſſa: nam tunc ſentit Gloſſa, liberum eſſe vouenti, illam determinare: ergo idem ſentit, quando eſt dubium de toto voto emiſſo. Et hanc ſententiam obiter in aliis locis probaui,& nunc etiam veram eſſe iudico: oportet tamen illam conuenienter exponere, & fundare.

5. *Senſus quæſtionis expenditur, & de quo dubio ſit.*

Principio ergo ſupponendum eſt, ſenſum quæſtionis eſſe de dubio, quod vocant negatiuum, quando intellectus ita eſt in vtramque partem ſuſpenſus, vt neutri det aſſenſum, quia pro neutra habet rationes, quæ ad iudicium ſaltem probabile ferendum ſufficiant. Nam ſi dubium ſit poſitiuum, id eſt, per iudicium probabile vtriuſque partis, tunc omnes ferè Auctores conſentiunt, ſi homo iudicet probabiliter, ſe non emiſiſſe votum, non obligari tali voto, etiamſi fortaſſe habeat rationes probabiles, quæ contrarium ſuadeant: nam inter probabilia poteſt homo tuta conſcientia ſequi,quam partem maluerit:quod eſt certum,quando probabilitas vtrimque eſt æqualis,quod præſenti inſtituto ſufficit. At verò ſi iudicium poſitiuum ſit,votum fuiſſe factum, & dubium ſit tantùm formidinis, non ſufficit ad conſtituendum hominem in vero dubio morali, vt ſi quis probabiliter credat,ſe emiſiſſe votum,& ad contrarium credendum non habeat probabilia motiua, ſed ſolam formidinem, quia non habet euidentiam, ſed probabiles coniecturas, tunc non eſt dubium, quin teneatur ſeruare votum. Quia illa probabilitas facit certitudinem moralem, quando non eſt alia ſimilis in contrarium, quia in rebus humanis non eſt maior certitudo exigenda, cùm vix aliquid per infallibilem euidentiam cognoſcamus. Neque oportet diſtinguere de iudicio magis, vel minus firmo, ſeu cum maiori, vel minori formidine: nam ſi iudicium eſt reuera probabile in fauorem voti, illud ſufficit,vt votum integrè ſeruandum ſit, etiamſi ſit minimum, ſeu cum quacumque formidine, ſi iudicium in contrarium non eſt probabile. Hic ergo agimus de dubio negatiuo, quod durat, quamdiu pro neutra parte ferri poteſt probabile iudicium. Nec refert, quòd pro altera ſint plures, vel pauciores coniecturæ, ſi neutræ ſufficiant ad iudicium probabile pro altera parte, quia tunc ſimpliciter manet intellectus ſuſpenſus, & rationes æquè procedunt,vt videbimus.

Dubiũ poſitiuum obligat ad ſeruãdum votum.

6. *Duplex ſtatus in quo dubitans eſſe poteſt de emiſſione voti.*

Secundò diſtinguendi ſunt duo ſtatus dubitantis dicto modo. Vnus eſt,quando homo dubitat, & diligentiam non fecit ad expellendum dubium, & veritatem inueniendam. Alter eſt, quando poſtquam in dubium incidit, moralem diligentiam fecit,& non potuit dubium expellere, nec probabilitatem inuenire, ſed ſuſpenſus, ſicut in principio, manet.Dubium ergo accipi debet in hoc poſteriori ſtatu:nam in priori certum exiſtimo,non poſſe hominem agere contra votum priuſquàm diligentiam adhibeat ad veritatem cognoſcendam: hoc enim ad minimum probant motiua primæ opinionis.Nam ſine dubio eſſet magna temeritas,ſic agere contra votum dubium ſine alio examine: nam ſic operans euidenti periculo errandi ſe exponeret. Intelligendum autem hoc eſt, ſuppoſita poteſtate faciendi diligentiam, & differendi voti executio-

Temeritas agere contra votũ dubiũ ſine examine.

A nem, & tranſgreſſionem. Nam ſi votum neceſſariò ſit ſtatim exequendum, vel omittendum, vt contingit maximè in votis negatiuis,& in affirmatiuis pro certo tempore propinquo: tunc ſatisfacit dubitans, ſi iuxta temporis anguſtias, & capacitatem diligentiam adhibeat,prout potuerit:nam ſi, quod in ſe eſt, faciat pro tali opportunitate, tum erit conſtitutus in poſteriori ſtatu dubij,de quo eſt controuerſia.

7. *Dubius de voto poſt moralem diligentiã factam non tenetur ſeruare illud.*

His poſitis dico,eum,qui poſt moralem diligentiam dubius manet de voto emiſſo, & non poteſt ferre probabile iudicium, quòd illud emiſerit, non teneri ad talis voti obſeruationem. Probatur primò ex communi fundamento, quòd *in dubiis melior eſt conditio poſſidentis:* nam ille ſic dubitans poſ- B ſidet ſuam libertatem, ergo eſt melioris conditionis, vt non ſubiiciatur obligationi voti propter ſolam dubitationem. Reſpondent principium illud, *in dubiis melior eſt conditio poſſidentis*, habere locum in materia iuſtitiæ, non aliarum virtutum. Sed hoc gratis dicitur. Primò quia Iura, ex quibus regula illa ſumitur, generatim, & ſine reſtrictione loquuntur,vt in capit.*In pari*,65.de Regul.iur.in 6. abſolutè dicitur, *in quacumque cauſa præferri ius poſſidentis.*

Cap. In pari.

8. Secundò: quia nulla ratio differentiæ aſſignatur,nec aſſignari poſſe videtur, quod in hunc modum declaro. Quia in materia iuſtitiæ principium illud,vel fundatur in hoc,quòd quando eſt dubium circa fundamentum obligationis, vt verbi gratia, C an hæc res ſit mea, vel aliena, eſt quædam æqualitas inter obligationem reſtituendi, & poteſtatem retinendi, & alioqui poſſeſſio rei confert aliquod ius, & ideò præualet ius poſſidentis. Vel fundatur in hoc quod propter ſolum dubium non ſunt immutandæ res ab antiquo ſtatu, in quo bona fide exiſtebant, quia cùm in dubio ſit æqualitas vtrorumque, non eſt cur potiùs in vnam partem obliget, quàm in aliam. Vel fundatur in hoc, quod interueniente ignorantia inuincibili inſurgit excuſatio obligationis, intercedente autem dubio, interuenit ignorantia rei,de qua dubitatur,& facta diligentia ad expellendum dubium, & perſeuerante nihilominùs dubio,fit illa ignorantia inculpabilis, quia non fuit in poteſtate hominis illam depellere,& ideò impedit obligationem. Vel fundatur in D hoc,quod obligatio eſt oneroſa,& ſuo modo odioſa,& ideò reſtringenda,vt non oriatur,niſi vbi fundamentum eius moraliter certum eſt, præſertim vbi cætera non ſunt paria. At hæ omnes rationes habent locum extra materiam iuſtitiæ, & ſpecialiter in voto,de quo tractamus,ergo.Conſequentiam ſuppono vt claram, quia nec alia ratio vltra inſinuatas,in Maiori affertur,neque eſt facilè aliam inuenire, quæ ſit propria iuſtitiæ, vt ex dicendis clarius conſtabit.

Obligatio eſt oneroſa, & odioſa.

9. Probatur ergo Minor quoad ſingulas partes:nam in primis etiam in voto dubio eſt quædam æqualitas inter obligationem dandi, ſeu faciendi,& poteſtatem non ſoluendi,quia dubium æquè verſatur in E fundamento obligationis, quod eſt promiſſio, & aliunde homo poſſidet ſuam libertatẽ,& rem illam, quæ eſt materia voti,eo modo quo poſſideri poteſt: ergo.Minor patet:nam ſi votũ eſt reale, verè poſſideo rem illam,quam alienare à me debeo,ſi votum implendum eſt: ſi autem eſt votum perſonale,poſſideo meas actiones,vel morale ius vtendi me ipſo, vel potentiis meis, cum indifferentia, & libertate etiam ab obligatione. Vnde falſum eſt,quod in cõtrarium dicebatur,poſſeſſionis titulũ eſſe proprium

iuſtitiæ. Nam ſicut libertas eſt generalis conditio omnis materiæ virtutis, ita & poſſeſſio. Et declaratur in vtraque materia voti, & iuſtitiæ: & quia in vtraque poteſt eſſe dubium circa rem diſtinctam propriè poſſeſſam ab eo, qui dubitat, & circa actiones perſonales, & omiſſiones, quæ non in ſe, ſed in poteſtate, & libertate faciendi, & non faciendi, poſſidentur, & illa poſſeſſio eſt ſufficiens, quia eſt eo modo, quo eſſe poteſt circa Iura incorporalia. Sed dicunt non deeſſe poſſeſſionem, ſed illam iuuare contra proximum, qui nobiſcum circa eandem rem de iuſtitia contendit: non verò iuuare contra Deum: qui dubitans de voto non contendit cum Deo de iuſtitia circa rem illam, ſed ex religione.

10. Sed hæc eſt petitio principij: iam enim habemus titulum poſſeſſionis in materia voti, cur ergo non præualet, & iuuat in caſu dubio? Si enim dicatur, maiorem eſſe voti, ſeu religionis obligationem, quàm iuſtitiæ. In primis incertum hoc eſt, aliqui enim exiſtimant magis rigoroſam eſſe obligationem iuſtitiæ. Deinde eſto obligatio religionis ſit maior ex parte Dei: nihilominùs ex genere fidelitatis eſt minor, & non poteſt dici infidelis qui non facit aliquid, quia non ſibi conſtat de promiſſione. Denique parum refert, quòd obligatio maior ſit, ſi res eſt dubia: quia tunc contendimus non oriri obligationem contra eum, qui certò poſſidet ius ſuum, & in hoc eſt quædam proportionalis æqualitas inter iuſtitiæ obligationem, & voti.

11. Præterea ad hoc iuuat ſecunda ratio, quia ante votum, eiúſque dubium exortum homo erat in ſtatu indifferētiæ, & libertatis (vt ſic dicam) ad faciendum, vel non faciendum aliquid in Dei cultum: ergo non debet cogi propter ſolum dubium ad vnam partem potiùs, quàm ad aliam, cùm dubium vtrimque ſit æquale: ergo ex tali dubio non ſequitur obligatio, nec actio, ac ſubinde relinquitur res in ſtatu, in quo de ſe erat. Et confirmatur, quia in exteriori foro, qui non probatur voto obligatus, non cogitur illud ſeruare, etiamſi res maneat dubia, vt ſi alicui obiiciatur impedimentum voti, vt à matrimonio arceatur, ſi actor deficiat in probatione voti, & dubia ſit res non obligatur, quia *Vbi partium iura ſunt obſcura fauendum eſt potiùs reo, quàm actori*, vt habet vndecima regula in 6. ergo idē eſt in foro conſcientiæ: quia vbi non proceditur ex præſumptione, idem eſt ius conſcientiæ, & Eccleſiaſtici iudicij.

In exteriori foro nō cogitur ſeruare votū, niſi qui probatur illi obligatus.

Reo potiùs quàm actori fauendum.

12. Accedit tertia ratio, quia hic interuenit ignorantia inuincibilis voti: ergo impediet obligationem, & conſeruabitur homo in libertate faciendi, vel non faciendi, quam antea habebat. Antecedens patet, quia qui habet dubium negatiuum voti, reuera non ſcit ſe habere votum: ergo habet ignorantiam negationis de tali voto. Ad hanc enim ignoraniiam non eſt neceſſarium ſcire, votum non eſſe, ſatis eſt non ſcire votum eſſe, quia ignorantia hæc in ſola negatione ſcientiæ conſiſtit, aliàs nemo ignoraret votum, niſi qui errans exiſtimat ſe non habere votum, cùm reuera habeat, quod apertè falſum eſt. Eſt ergo illa vera ignorantia. Deinde illa ignorantia ſit inuincibilis, quando poſt diligentiam ſufficientem non expellitur, quia eſt argumentum non eſſe in poteſtate hominis illam vincere. Nam ſi verum eſt, quod habet regula Iuris in 6. *Præſumitur ignorantia vbi ſcientia non probatur*, multò magis excuſabitur ignorantia, vbi probatur neſcientia: ergo talis ignorantia ſufficiet ad impediendam obligationem: ergo ſtante dubio, quod talem ignorantiam includit, non poteſt votum obligare.

Præſumitur ignorantia vbi ſcientia non probatur.

A Vltima etiam ratio in hac materia locum habet, quia obligatio voti valdè oneroſa eſt: ergo reſtringenda eſt, & non amplianda, ergo non eſt extendenda ad votum dubium. Vnde hic etiam habet locum regula communiter recepta neminem eſſe cogendum ad ſolutionem certam pro debito incerto: quia ſine cauſa etiam hoc limitabitur ad debitum iuſtitiæ, cùm eandem, vel maiorem habeat rationem in debito fidelitatis, etiam ſi ſit ad Deum. Sic ergo non ſolùm manet firmum fundamentum illud, quòd in dubio melior eſt conditio poſſidentis, etiam in materia voti, ſed etiam obiter eſt confirmata aſſertio variis rationibus, vt quòd nemo obligatur ſoluere, niſi probetur eſſe debitor: non probatur autem debitor, niſi probetur B fundamentum debiti, quod eſt promiſſio in præſenti materia. Debet autem probari in eo foro, in quo ſoluere cogitur, ſcilicet in foro conſcientiæ, vt in illo obligetur, ſicut in foro externo, vt in eo compellatur. Aliæ rationes ex dictis conſtant: ampliùs verò confirmabitur aſſertio reſpondendo ad fundamenta contraria.

13. Obligatio voti quomodo reſtringenda.

Nemo obligatur ſoluere niſi probetur eſſe debitor.

Totum ergo fundamentum prioris ſententiæ nititur in illo principio: *In dubiis tutior pars eſt eligenda*. Et priùs quàm reſpondeam, interrogo, an illud habeat locum in materia iuſtitiæ: nam ſi habeat locum, ſicut illo non obſtante, ſine peccato non reſtituitur, quod dubitatur, an ſit debitum: ita illo non obſtante poterit dubium votum ſine peccato non impleri. Si verò illud principium non ad- C mittitur in materia iuſtitiæ, eadem ratione dicetur, non eſſe neceſſarium in materia voti in rigore præcepti, ſed tantùm conſilij, vt multi ex Auctoribus allegatis docuerunt, dicentes, ſatis eſſe ſequi partem tutam. Dico ergo axioma illud quatenus præceptum continet, etiam habere locum in materia iuſtitiæ, quia fundatur in illo principio, ex Eccleſ. 3. *qui amat periculum, peribit in illo*, ratione cuius tenetur quis non operari etiam in materia iuſtitiæ cum periculo peccandi, & conſequenter nec cum conſcientia practicè dubia de bonitate, vel malitia actionis. At hoc modo etiam in materia voti nemo poteſt operari contra votum cum dubio practico, an benè, vel malè faciat, agendo contra votum: hinc verò non efficitur, vt dubius D de voto, malè agat non ſeruando illud: quia illud dubium ſpeculatiuum eſt, & cum illo ſtat dictamen certum practicè, non eſſe peccatum, non ſeruare tale votum, ſicut cum dubio, an hæc res ſit aliena, ſtat practica certitudo, nullum eſſe peccatum, illam non reſtituere. Nam licet poſſit contingere illam rem eſſe alienam, & detineri inuito vero domino, tamen illud eſt tantùm materialiter: nam formaliter detinetur, vt non debita hic, & nunc, & cum his conditionibus, ac interueniente bona fide. Et eadem ratione licèt poſſit contingere, vt non ſeruans votum dubium, non reddat Deo quod illi promiſſum fuerat: hoc tantùm eſt materialiter: nam formaliter bona fide, & iuſta ratione apprehenditur, vt non promiſſum ſufficienter E ad patiendam obligationem. Et ita nullum eſt periculum, & pars illa eſt omninò tuta, quod attinet ad excludendum periculum culpæ. Neque in hoc eſt propriè magis, vel minus, quia certitudo practica excludit omninò periculum, & ita locum habet regula iuris 31. in 6. *Eum, qui certus eſt, certiorari vlterius non oportet*. Eſt enim illa quaſi priuatio totalis, quæ non recipit magis, & minùs in ſe, ac formaliter, licet reſpectu materialis periculi poſſit eſſe aliquid tutius. In quo ſenſu non ſemper ſpectat

14. Explicatur fundamentū prioris ſententiæ.

Nemo poteſt operari contra votū, cum dubio practico.

Non ſemper ſpectat ad præceptum eligere partē tutiorem. Non ſemper licet operari cum dubio ſpeculatiuo.

ſpectat ad præceptum eligere partem tutiorem, ſiue in materia iuſtitiæ, ſiue in voto, & in aliis. Nec tamen ſemper licet operari cum dubio quaſi ſpeculatiuo de materiali nocumento, vel tranſgreſſione, ſed tunc ſolùm, quando penſatis omnibus, ſecundum rectam rationem, non obſtante illo dubio ſpeculatiuo poteſt prudenter retineri iudicium practicum, vt in præſenti retinetur ex illo principio, *quod in dubijs melior eſt conditio poſſidentis.*

15. Explicatur lex de implēdis votis.

Quod poteſt etiam explicari hoc modo, qui non ſeruat votum dubium, certus eſt non agere contra illam legem: *Reddes Domino vota tua.* Nam illa lex merito intelligitur de votis moraliter, & humano modo certis, ſeu probabilibus, non de incertis, quæ probari non poſſunt, etiam à propria cōſcientia. Sicut de peccatis reſeruatis dicimus, non obſtante reſeruatione alicuius peccati abſolutè facta, poſſe abſolui illum, qui dubitat, an tale peccatum commiſerit, quia reſeruatio, quæ oneroſa eſt, reſtringitur ad caſum certum, & qui tunc abſoluit, licèt dubitet, an peccatum tale fuerit commiſſum, certus eſt, non eſſe reſeruatum, & ita tutam, & tutiſſimam partem ſequitur. Ita ergo in præſenti lex imperans implere vota, merito reſtringitur ad vota certa moraliter, & ideò licet quis dubitet de voto, certus eſſe poteſt, non obligari illa lege, quia nondum materia eius conſtituta eſt. Talis autem interpretatio legis (præter omnia dicta) fundari poteſt in cap. *Ex parte*, de cenſibus, vbi benignior fit interpretatio: tum quia non eſt Deus tam rigoroſus exactor, vt etiam debita incerta, & non probata exigat, tum ex omnibus, quibus ſupra probauimus, in votis benigniorem interpretationem eſſe faciendam, vbi etiam oſtendimus, hoc tandem cedere in maiorem fauorem religionis, propter vitandum periculum, quod in his vinculis multiplicandis inuenitur. Et quia vix eſſet, qui de vouendo auderet cogitare, aut deliberare, ſi tam rigoroſè exigeretur dubia obligatio.

Reſtringitur ad vota certa moraliter.

C. Ex parte.

16. Quid tenendum in dubio matrimonij.

Ad exemplum autem de matrimonio poſſet nōnulla differentia aſſignari, quia matrimonium facit licitum, quod antea erat illicitum, ſcilicet acceſſum ad talem perſonam, & ideo vbi de veritate matrimonij non conſtat, ſed res dubia eſt, videtur res permanere in ſtatu, in quo ex ſe antea erat, & ideò non eſſe licitum acceſſum ad talē perſonam. At votum è contrario facit illicitum, quod antea, ac per ſe licitum erat, vtique omiſſionem, vel actionem voto contrariam: & ideò vbi de veritate voti non conſtat, manet res in ſtatu priori, & per ſe illi conuenieute, & ideò eſt licita talis actio, vel omiſſio, non obſtante dubio. Sed quidquid ſit de hoc diſcrimine, verius & conſtantius reſpondetur, ſi dubium anteceſſit matrimonium, tunc non excluſo dubio, numquam licere vſum talis matrimonij, & tunc rectè procedere rationem factam, & maximè quia ille numquam eſt poſſeſſor bonæ fidei, à qua regula ſolet excipi caſus impotentiæ impedientis matrimonium, quia ipſe vſus eſt medium neceſſarium ad expellendum dubium, de quo alias. At verò ſi dubium ortum eſt poſt matrimonium contractum, & facta diligentia non poteſt expelli, licitum eſt vti tam reddendo, quàm petendo, vt verior habet ſententia, & ita hoc exemplo potius confirmatur noſtra ſententia, de quo puncto videri poteſt Sancius lib. 2. de matrimon. capit. 41. quæſt. 4. Ad ſecundum exemplum de irregularitate alibi latè reſponſum eſt, illud eſſe ſpeciale in irregularitate homicidij, & in caſibus à iure expreſſis, quia ſicut ius Canonicum potuit ſtatuere irregularitatem pro homicidio, ita potuit ſtatuere vt homicidium dubium ſufficeret ad talem irregularitatem contrahendam, vel ad obligationem ſeruandi illam. Nec refert, quòd iura id ſtatuentia fundentur in principio in dubiis tutius eſſe eligendum: quia fundantur in illo, vt in ratione mouente Pontificem ad talem legem ferendam, non vt titulo per ſe ſufficiente ad obligandum hominem in eo caſu, ſecluſa tali lege. De qua re latè in 5. tom. 3. p. diſp. 40. ſect. 6.

Votum facit illicitū, quod antea licitū erat.

Sancius.

17. *C. Ad audiētiam. C. Significaſti. C. Iuuenis.*

Vnde etiam patet reſponſio ad iura approbantia principium illud, *In dubijs tutius eſſe eligendum.* Nam capit. *Ad audientiam*, & cap. *Significaſti*, loquuntur de irregularitate homicidij, de quo iam dictum eſt: in cap. autem *Iuuenis*, videtur eſſe ſermo de dubio practico, vt ex caſu textus conſtat. Dico etiam ibi nullum fuiſſe poſſeſſorem bonæ fidei: nam dubium de priori impedimento publicæ honeſtatis præceſſit ſecundum matrimonium, & ideo meritò iudicatum eſt pro parte certiori, & pertinente ad Eccleſiæ honeſtatem, vt ibi dicitur. Ex quo poteſt colligi modus alius interpretandi illud principium, ſcilicet in dubiis eligendum eſſe tutius, quando cætera paria ſunt, id eſt, quando ex neutra parte intercedit ius poſſeſſionis, vel alia æquiualens ratio, quæ parti minus tutæ materialiter (vt ſic me explicem) magis faueat, ita enim contingebat in caſu dicti cap. *Iuuenis.*

In dubiis eligendum eſt tutius, quādo cætera ſunt paria.

C. Iuuenis.

18. Quo pacto in dubiis tutior pars eligenda ſit?

Et ita patet reſponſio ad vltimam confirmationem, in qua inferebatur, vt abſurdum, quia numquam haberet locum principium illud, *In dubijs tutior pars eſt eligenda.* Reſpondetur autem in primis, intellectum illud principium de dubio practico ſemper eſſe ſeruandum, vt declaratum eſt. Sic autem intellectum illud principium, impropriè in illo ponitur comparatiuum *tutius*, quia non à tuto, ſed à periculoſo practicè diſcernitur. Si verò intelligatur de dubio ſpeculatiuo, & tutius dicatur id, in quo nullum periculum tranſgreſſionis etiam materialis interuenit, ſic dicimus regulam illam non eſſe ſemper neceſſariam, nec ſub præcepto, negamus tamen inde ſequi, numquam habere locum cum obligatione præcepti. Nā ſeruanda eſt, quando cætera ſunt paria, vt dixi, ſeu quādo ex neutra parte intercedit poſſeſſio, aut peculiare ius, vel ratio, quæ practicè conferat ſecuritatem, ac certitudinem: & hanc dicimus in præſenti interuenire, vt oſtenſum eſt, non tamen ſemper inueniri, vt quando dubium anteceſſit poſſeſſionem, & in caſibus ſimilibus.

CAPVT VI.

De obligatione voti, quoad valorem eius.

1. Proponitur ſtatus quæſtionis.

SVpereſt, vt dicamus de alia parte propoſita, quando conſtat de voto facto: dubitatur autem de valore, vel duratione eius, an ſeruandum ſit. Hæc autem dubitatio ex multis capitibus oriri poteſt, iuxta varia impedimenta, quæ poſſunt auferre valorem voti. Vnum eſt pendens ex lege poſitiua, & hoc non habet locum niſi in voto ſolemni religioſæ profeſſionis, & ideò illud nunc omittimus in proprium tractatum. Nam circa vota ſimplicia, ſeu per ſe ſumpta, non ſunt per legem Eccleſiaſticam introducta impedimenta omninò irritantia valorem voti, præter ea, quæ ius naturale dictat, ſunt autem aliquæ conditiones, cum quibus factum votum eſt irritabile, & pendent ex iure humano, vt quod votum ſit factum ante decimum quartum ætatis annum. Et in his probabili-

1. Conditio faciens votū irritabile.

ter cenſeo in caſu dubio iudicandum eſſe votum A infirmum, ſeu irritabile. Ratio eſt, quia fauores ſunt ampliandi, pertinet autem ad fauorem, vt talia vota irritabilia ſint. Qui fauor non ſolùm perſonarum, ſed ipſius etiam religionis, & diuini cultus cenſendus eſt, quia talia vota facilè franguntur, & ideò cõſultius eſt, vt irritari valeant. Et hoc confirmat exemplum ſupra adductum de caſibus reſeruatis, qui abſolutè dicti includunt tantùm caſus moraliter certos, ita enim vota non irritabilia illa tantùm cenſentur, quæ cõſtat habuiſſe tales, vel tales conditiones: nam ſicut reſeruatio, ita exemptio à poteſtate irritantis videtur odioſa, & reſtringenda. Denique ibi etiam poteſt applicari principium, quòd melior ſit cõditio poſſidentis, quia dum non probatur, verbi gratia, impuberem perueniſſe ad B pubertatem, ſemper eſt quaſi in poſſeſſione parentis, & ex dicendis hoc magis conſtabit, videríque poteſt Sancius dicta diſp. 41. lib. 2. n. 39.

Sancius.

2. Secũda conditio, vel impedimẽtum, eſt defectus voluntatis.

Aliud impedimentum valoris voti ex natura rei eſſe poteſt: ex parte voluntatis vouentis, vt quando conſtat, aliquem verba vouendi emiſiſſe, dubium autem eſt, an habuerit intentionem vouendi, aut ſe obligandi, vel licèt de intentione conſtet, dubium eſt, an fuerit cum ſufficienti vſu rationis, vel propter defectum ætatis, vel propter vehementem iram, vel timorem, aut aliam ſimilem paſſionem. Et pro his caſibus non poteſt vna generalis regula conſtitui, præter hanc, vtendum eſſe prudentibus coniecturis ad iudicium ferendum de valore voti. Primò igitur, quando ambiguitas voti C tota eſt de intentione, & conſenſu vouentis, conſiderandum in primis videtur, an dubium ſit de ſenſu, in quo verba voti dicta fuere, an ſcilicet, dicta fuerint ad ſignificandam promiſſionem, vel ſolum propoſitum? Et tunc dicimus, quando facto examine ſuæ intentionis, vouens non potuerit certus de illa reddi, nec probabile iudicium proferre, tunc ſpectandam eſſe proprietatem, & vim verborum: nam ſi in rigore, & proprietate non ſignificãt promiſſionem, manifeſtum eſt, non obligare: itèm ſi ſunt ambigua, & in rigore poſſunt vtrumque ſenſum propriè reddere, benignior interpretatio facienda eſt, vt non inducant obligationem: hoc enim probant omnia adducta in præced. cap.

Vtendum eſt prudentibus coniecturis ad iudicium ferendum de valore voti.

3. Quomodo per vim verborum iudicandum ſit certum votum?

At verò ſi verba in rigore ſignificant promiſſio- D nem ſolam, & non conſtat de intentione extrahendi illa à propria ſignificatione, licèt non cõſtet poſitiuè de intentione ſe obligandi, aut verè promittendi, tale votum obligat, & non votum dubium, ſed moraliter certum iudicandum eſt. Ratio eſt, quia ibi eſt maxima præſumptio, quæ humano modo eſſe poteſt de veritate voti, & ſufficiens motiuum ad probabiliter iudicandum, tale votum factum eſſe cum intentione vouendi, quia verba de ſe ſunt ſufficientia ſigna animi vbi contrarium non conſtat, vt enim ait Iuriſconſultus in L. *Labeo*, ff. de ſupellectili leg. *Nemo dicere præſumitur, quod non ſentit.* Item quia *facta non ſunt in deteriorem partem interpretanda.* c. 2. extr. de regul. iur. At verò in dicto caſu talis intentio, ita erat neceſſaria verbis, vt ſine E illa non poſſent verba ſine peccato proferri: ergo non poſſunt ita intelligi, nec illo titulo poteſt quiſpiam excuſari ab obligatione, nemo enim excuſari poteſt ab obligatione, præſumendo in facto ſuo præterito culpam, vt ſupra etiam de iuramento dixi. Item quia aliàs innumera vota iam facta redderentur incerta, & eluderetur eorum obligatio ſi ſufficeret ſola non concordatio poſitiua (vt ſic dicam) intentionis ſe obligandi.

Verba sũt & ſufficientia ſigna animi, vbi contrariũ non conſtat.

Quapropter multo maiori ratione quoties aliquis non dubitat, quia verba voti dixerit in ſenſu promiſſorio, ſeu ad promittendum exterius, licèt dubitet an fictè, vel ex animo illa dixerit, obligandus eſt ad ſeruandum votum, niſi tot, támque probabiles coniecturæ ſint in contrarium, vt determinent intellectum ad iudicandum fictè vouiſſe. Ratio eſt eadem, quia eo ipſo, quòd tales coniecturæ non adſunt, eſt moralis ac vehemens præſumptio pro voto. Et quia etiam tunc non eſt culpa præſumenda, fictio autem illa non fuiſſet ſine culpa. Denique in his caſibus profeſſio magis fauet voto, & Deo, quam vouenti, nam tunc iam ſatis conſtat ligatum fuiſſe vouentem verbis oris ſui, quantum eſt ex parte illorum, & non conſtat de contrario impedimento voluntario: ergo ius, & præſumptio eſt pro voto. Atque hoc à fortiori ſentiunt auctores primæ ſententiæ allegati cap. præced. & alij, quos in ſimili de iuramento citauimus lib. 2. capit. 26. & ita eſt intelligendus Antoninus in 2. part. tit. 11. c. 2. Notab. 6. cum dicit, hoc eſſe tutius, nimirum, ita vt aliud tutum non ſit.

4. Declaratur amplius hæc certitudo & obligatio.

Anton.

Secundò. Quando de verbis, & intentione conſtat, dubitatur autem de vſu rationis, diſtinguendum videtur, an dubium ſit de defectu radicali (vt ita dicam) ſeu naturali facultate ad vtendũ ratione qualis in pueris inuenitur, vel de accidentali impedimento, quod ſolet ad tempus tollere aptitudinem ad vtendum ratione, vt eſt ebrietas, ſomnus, phreneſis ex febri, vel alia ſimili cauſa, vel ſolùm eſt ſubita commotio, & præcipitatio in vouendo, ratione cuius ſolùm dubitatur de actuali vſu rationis ſufficiente. In primo caſu Soto dicto lib. 7. quæſt. 3. artic. 2. non ſolùm dicit votum in eo caſu non obligare, ſed notabilem regulam ſtatuit: *Quoties votum eſt factum ante legitimum tempus pubertatis, non obligare in conſcientia, niſi vouens ſit ita certus, quòd tunc habuerit vſum rationis, vt nulla, aut tenuiſſima apud viros prudentes reliqua fiat dubitatio contrariæ opinionis.* Et hanc ſententiam ſequuntur aliqui Moderni, vt refert Sancius lib. 1. diſput. 9. num. 12. Ipſe verò in num. 14. diſtinguit de tempore ante ſeptennium, vel poſt: nam in priori tempore probandam cenſet Soti opinionem, non autem in poſteriori.

5. An votum obliget, quando de ſufficiẽti vſu rationis radicalis dubitatur.

Sot.

Sancius.

6.

Et certè rationes Soti nullo modo procedunt de tota ætate ante pubertatem, nec de toto ſecundo ſeptennio. Prima enim ratio eſt, quia ius non præſumit in impubere vſum rationis, ergo non eſt in contrarium adigendus, niſi luculenter id ratio conuicerit. Huius autem rationis antecedens verum eſt de primo ſeptennio ætatis, non de toto tempore impubertatis: nam ius cenſet ſponſalia poſt ſeptennium ætatis facta, eſſe valida: ergo præſumit vſum rationis in illa ætate, quia ſine vſu rationis nullus contractus poteſt eſſe validus. Et ita ſumitur ex dicto cap. *Iuuenis*, & cap. *Litteras*, & cap. *Acceſſit*, de deſponſ. impuber. quibus locis interpretes id notant. Altera ratio Soti eſt, quia nemo ante legitimum illud tempus tenetur Eccleſiaſticis legibus Sacramentorum, & ieiuniorum: ergo nec votis, niſi clarè conſtet, eſſe doli capacem. Sed illud, quod de præceptis ieiuniorum aſſumitur, impertinens eſt ad rem præſentem: quia in eis non tantùm conſideratur vſus rationis, ſed etiam vires corporis, vnde nec poſt pubertatem obligant vſque ad certum annorum numerum. Quòd verò aſſumitur de præceptis Sacramentorum planè falſum eſt: nam ante decimum quartum annum tenentur pueri, per ſe loquendo, audire Miſſam, & confiteri,

Sine vſu rationis nullus contractus poteſt eſſe validus.

C. *Iuuenis.*
C. *Acceſſit.*

confiteri,quia ordinariè ſunt capaces peccati mortalis, & communicare iuxta arbitrium confeſſoris. Quare duæ iſtæ rationes optimè poſſunt in contrarium retorqueri pro votis emiſſis à ſeptennio ætatis vſque ad annos pubertatis: videntur autem rectè procedere pro altera parte de votis emiſſis ante ſeptennium.

Præſumptio iuris nō extenditur ad conſcientiæ forum.

Nullum eſſe ius, quod irritet votum factum ante ſeptennium.

7. Addo verò etiam de his votis nō eſſe ferendum iudicium ex ſola præſumptione ætatis, quia præſūptio Iuris non extenditur ad conſcientiæ forum, quando in illo aliud conſtat de veritate, ſi Ius non irritauit actum. In præſenti autem nullum ius eſt, quod irritet votum factum ante ſeptennium (de ſimplici enim agimus) ergo ſi conſtet ante ſeptennium non defuiſſe ſufficientem vſum rationis, qui ad peccandum mortaliter ſufficeret, votum erit validum, & obligans. Nec videtur neceſſarium, vt id conſtet tanta certitudine, vt nulla formido, vel coniectura in contrarium relinquatur, quia in rebus humanis non poſtulatur tam exacta certitudo,neque in hoc caſu aſſignatur ſpecialis ratio, ob quam requiratur, ergo ſufficient tanta ſigna vſus rationis, vt moraliter cogant, non obſtante præiudicio ætatis. Illa enim poſſunt reddere iudicium ita probabile, vt contrarium non poſſit probabile cenſeri propter ſolam coniecturam ætatis:quotieſcumque autem iudicium eſt ita probabile, ſufficit ad humanam obligationem. Quando autem probabilitas non eſt tam vehemens, verum eſt, ſolam coniecturam, & præſumptionem ætatis minoris ſeptennio ſufficere, vt votum cenſeatur non obligare. Contrarium verò dicendum eſt de votis factis poſt ſeptem annos ætatis, reliquo tempore ante pubertatem: ex vi circumſtantiæ ætatis potius præſumitur votum validum, quàm nullum, quia in ea ætate ius præſumit vſum rationis: nihilominùs tamen tot poſſunt eſſe in contrarium coniecturæ,vt præualeant contra præſumptionem ætatis, iuxta caput *Puberes*, de Deſponſ. impuber. Aliquando etiam poſſunt non ſufficere ad formandum iudicium probabile de defectu vſus rationis, & nihilominùs poſſunt efficere rem dubiam, ita vt ſaltem æquiualeant præſumptioni ætatis: & tunc etiam cenſeo, votum non obligare, iuxta principia poſita. Atque ita ſemper ſeruatur hic regula, quod in dubio votum non obligat formaliter loquendo (vt ſic dicam) nam ſi aliquando ex præſumptione ætatis cenſetur obligare, ideo eſt, quia illud iudicium, quando aliud æquiualens non obſtat, per ſe ſufficit ad iudicandum probabiliter non defuiſſe vſum rationis,& ſic iam tollitur dubium.

C.Puberes.

In dubio de vſu rationis votum non obligat.

An deobliget à voto impedimentum vſus rationis accidentalis.

8. Supereſt dicendum de ſecundo caſu, in quo dubitatur de vſu rationis propter impedimentum accidentarium, quod ſit aliquando permanens,& ſolet aptitudinem proximam ad ratiocinandum auferre, vt eſt ſomnus, ebrietas, vel quid ſimile. In quo caſu videri poteſt, non obſtante dubio votum obligare. Quia tunc ſupponitur in perſona ſufficiens ætas, ſtatus, ac interna diſpoſitio per ſe ſufficiens ad vſum rationis, ergo niſi contrarium ſufficienter probetur, ſemper iudicandum eſt, non defuiſſe vſum rationis, ac ſubinde votum eſſe validum:ergo licèt dubitetur de vſu rationis, votum iudicandum eſt validum. Confirmatur, quia dubium non ſufficit ad probandum impedimentum: ergo cum homo ſit quaſi in profeſſione vſus rationis, pro illo præſumitur in caſu dubio,ergo & pro voto,& valore eius.

9. Nihilominùs cenſeo in illo caſu, ſi verum ſit dubium de tali impedimento, conſequenter etiam eſſe dubium de voto, ac ſubinde non obligare. Probatur, quia tunc verè dubitatur de valore voti, & nulla eſt ſufficiens ratio præſumendi vſum rationis, exiſtente tali dubio. Quia hæc impedimenta, licèt non ſint perpetua, tamen ſunt naturalia ſuppoſitis talibus cauſis, ergo quoties iure dubitatur de tali impedimento, dubitatur conſequenter de toto valore actus, & conſequenter etiam de obligatione. Et declaratur exemplo: nam qui paſſus eſt pollutionem in ſomnis, licèt dubitet, an in eo puncto temporis habuerit ſufficientem vſum rationis, necne, nihilominùs non poteſt iudicari peccaſſe mortaliter, ſed potiùs contrarium præſumendum eſt, ergo idem erit ſi dormitando, vel in dubio, an ſufficienter fuerit expergefactus, votum emiſerit: nam ſæpe dictum eſt in hac materia, æquiparari votum, & mortale peccatum. Neque contraria præſumptio ex ſola ætate,& naturali diſpoſitione quicquam iuuat, tum quia etiam eſt naturale hoc impedimentum reſpectu ſuæ cauſæ, & illa ſuppoſita, & reſpectu perſonæ, ſolet illa cauſa eſſe ſufficienter durabilis, vel ſuis temporibus ordinaria, ac proinde ſufficiens ad dubitationem inducendam, non obſtante interna diſpoſitione per ſe conueniente. Cum etiam, quia licèt daremus in tali dubio præſumendum eſſe pro vſu rationis in his, quæ ſpectant ad fauorem perſonæ, non tamen in his, quæ ſpectant ad onus, & obligationem: nam vt habet regula iuris in 6. *Quod in gratiam alicuius conceditur, non debet in odium retorqueri*, & in ſimili docet Nauarrus in Comment.quarto de Regular. numero 72. cum Gloſſa, Bartolo & aliis in Leg.*Qui iuraſſe* §.*Si pater*.ff. de Iureiurando, & Felinus in capit. vltim. de Præſumptionibus, numero 13.

Quòd in gratiam alicuius cōceditur,nō debet in odium retorqueri.
Nauar.
Gloſſa.
Bart.
Felin.

An obliget votū emiſſum in ſubita paſſione.

Subita paſſio non ſolet abſorbere vſum rationis.

10. At verò in tertio caſu de ſubita paſſione, vel præcipitatione orta ex tranſeunte occaſione, non videtur eſſe eadem ratio: quia ſimilis commotio non ſolet omninò abſorbere vſum rationis, ita vt tollat libertatem ſufficientem ad peccandum mortaliter, ſed ſolùm perfectam deliberationem, & ideo non videtur inde oriri ſufficiens dubium, quod obligationem voti impediat. Confirmatur, quia licet interdum huiuſmodi paſſio tollat vſum rationis omninò, raró tamen id contingit, quæ autem raró contingunt, non præſumuntur, niſi ſufficienter probentur, ergo. Atque ita ſentit Panormitanus, in capit. *Dudum*, de Conuerſ. coniug.numero octauo,& Felinus cum aliis in cap. *Sicut ex literis*, de Iureiuran. numero tertio. Qui maximè videntur loqui in foro exteriori, tamen quia hoc non fundatur in falſa præſumptione, ſed in vera, & probabili coniectura, idem dicendum erit in foro interiori. Solùm aduerto in hoc caſu (& idem ferè eſt de cæteris) aliud eſſe quærere, an ſtante vero dubio de vſu rationis actuali, & ſufficiente ad liberum conſenſum, naſcatur obligatio: aliud verò eſſe quærere, quando ſit, vel non ſit tale dubium? In priori quæſito ſemper verum eſt, ſtante hypotheſi, quòd tale dubium negatiuum verum ſit, votum non obligare, quia eſt dubium, an ſit votum, & ita procedunt omnia ſuprà dicta. Dicti ergo Auctores propriè tractant ſecundam quæſtionem, & in eo ſenſu dicunt, votum factum ex calore iracundiæ, ſi non conſtet poſitiuè, & per iudicium ferè certum abſtuliſſe vſum rationis, obligare, quia ſolus calor iracundiæ per ſe non ſufficit ad conſtituendum morale dubium de ſufficienti vſu rationis, niſi

Panorm.
Felin.

Votum factum in calore iracundiæ, ſi non conſtet abſtuliſſe vſum liberi arbitrij, eſt validum.

aliæ circumſtantiæ accedant. Et in hoc ſenſu rectè procedit dicta reſolutio,& coniecturæ, quæ oſtendunt in hoc eſſe diuerſitatem aliquam inter hunc caſum,& duos præcedentes.

11\. *An votũ de cuius materia dubitatur, an ſit licita, obliget.*

Tertiò poteſt dubitari de valore voti ex parte materiæ, quia dubitatur, an ſit licita, vel illicita, & in hoc caſu contendunt aliqui moderni,tale votum non obligare: tum quia etiam tunc res eſt dubia, & ita procedit regula, vt in dubio melior ſit conditio poſſidentis: parum enim videtur referre, quod dubium ex hoc, vel illo capite naſcatur, ſi de facto totum votum, valor, ac obligatio eius dubia reddantur. Tum etiam, quia ſeruando tale votum,exponitur quis periculo peccandi, quia ad implendum votum facturus eſt rem, de qua dubitat, an ſit peccatum. Tum denique, quia dubitans, an vouerit talem, vel talem materiam, non obligatur ad eam, de qua dubitat: ergo ſimiliter,&c.

12\. *Reſolutio dubij.*

Nihilominus contrarium cenſeo verius abſolutè loquendo, nimirum, tale votum obligare ad ſui obſeruationem,vel non tranſgreſſionem, dummodò in illius obſernantia prudens, ac debitus modus ſeruetur. Priorem partem probo primò ex his, quæ in ſimili caſu de iuramento d. cap. [illegible]. dixi. Nam ſine dubio eſt eadem vtriuſque ratio: dixi autem ibi iuramentum promiſſorium, in quo dubitatur de honeſtate materiæ, non eſſe de ſe nullum, ſed obligare. Cuius argumentum eſt, quia indiget diſpenſatione,vel declaratione Prælati, vt ex D. Thoma, & multis auctoribus allegaui, qui omnes poſſunt pro hac parte allegari,propter ęquiparationem voti cum iuramento.Et ita illa expreſsè æquiparat in hoc puncto Gloſſa in cap. *Magna*, de Voto, verb. *Noluiſti* & ſequitur ibi Antoninus numero 14. & in ſimili idem Roſella referens Archidiaconum *Votum* 5. numer. 6. in fine. Nauarrus c. 12. numer. 54. verſ. *Vigeſimo ſexto.* Et expreſsè Antoninus 2. part. titul. 11. capit. 1. §. 2. in vltimis verbis. Et probatur primò, quia ille, qui ſic dubitat, certus eſt ſe vouiſſe, & quantùm eſt ex parte ſua ſe obligaſſe: ergo non poteſt propter dubium ſolum ex parte materiæ excuſari, & pro nihilo votum habere, quia dubium illud iam non fauet illi tamquam poſſidenti libertatem ſuam,quandoquidem certus eſt, ſe voluiſſe obligare. Secundò declaratur in hunc modum, quia ad valorem voti duo neceſſaria ſunt: vnum eſt,vt homo velit ſe obligare,ſeu vouere, aliud eſt, vt Deus acceptet: quando ergo eſt dubium ex parte materiæ, non eſt dubium de valore voti ex parte voluntatis vouentis, ſed eſt dubium ex parte Dei acceptantis, ergo cum homo de voluntate ſua ſit certus, ſaltem procurare debet, vt de diuina acceptatione certior fiat: ergo debet conſulere Chriſti vicarium in eo dubio, vt vel diſpenſet, vel interpretetur. Vnde argumentor tertiò; nam votum includit illam conditionem,*ſi hoc fuerit poſſibile*, aut licitum: ergo tale votum ſub ratione ſaltem conditionati, non eſt dubium,ſed certum, atque adeo ſub ea ratione poſſeſſio eſt ex parte voti, ſeu Dei: ergo cùm dubium tantùm ſit, an conditio fuerit expleta,nec ne,non eſt, cur vouens ſua auctoritate, & arbitrio, rem in ſuum fauorem interpretetur, & votum deſpiciat, ſed tenetur ſaltem Prælati arbitrium, aut interpretationem, vel diſpenſationem procurare. Et hæc eſt ſine dubio communis mens Theologorum, quæ ſola tuta, & ſecura apparet.

Gloſſa. Anton. Roſella. Nauar.

13\. *Limitatio apponenda reſolutioni. Neceſſaria eſt prudentia in talis voti executione.*

Addidi autem in poſteriori parte, neceſſariam A eſſe prudentiam in talis voti executione: quia ſtante dubio practico, an res promiſſa liceat, non poteſt quis progredi ad voti executionem, quia eſſet temeraria, & periculo peccandi expoſita. Nec ſufficit ad expediendum dubium practicum neceſſitas implendi votum, quia votum eſt valdè extrinſecum, & in eo faciendo non interuenit voluntas Superioris, quæ præferenda ſit dubio, ſed interuenit propria voluntas, quæ non habet illam prærogatiuam, vt per ſe conſtat. Quando ergo tale oritur dubium, tenetur vouens ita ſe gerere,vt nec exequatur, nec tranſgrediatur votum, priuſquam rem examinet, & dubium repellat. Quod ſi nec per ſe, nec prudentum arbitrio potuerit ſuffi- B cienter reddi certus ſaltem practicè,de incapacitate materiæ ad voti obligationem, debet diſpenſationem, aut interpretationem Prælati procurare. Quod ſi antequam hanc diligentiam facere valeat, ſit neceſſarium votum exequi, vel omittere, tunc excuſabitur ab impletione voti, quia poteſt iudicium certum formare, quod pro tunc obligat: quia ſicut Deo non placent praua obſequia; ita nec illa, in quibus imminet prauitatis periculum,quod euitari non poteſt.

Deo nõ placẽt praua obſequia, nec illa, in quibus imminet prauitatis periculum.

14\. Vnde conſtat idem cum proportione eſſe dicendum, quoties poſt votum certum,& obligatorium oritur dubium ex mutatione materiæ: nam ſi non poteſt depelli dubium per priuatam diligentiam circa cognitionem facti, aut Iuris, vtendum eſt C diſpenſatione, aut interpretatione Superioris, quoad fieri poſſit. Si autem non poteſt, cauendum eſt periculum peccandi: ſi autem hoc periculum non imminet,ſeruandum eſt votum:niſi tam graue incommodum timeatur,vt moraliter conſtet, non fuiſſe intentionem vouentis ſe obligare cum tanto diſcrimine, iuxta principia poſita capite tertio. Ex quo tandem conſtat, quid dicendum ſit, quando votum eſt certum omni ex parte, ſolúmque inciditur in dubium, an fuerit impletum, nec ne? Tunc enim ſi non poteſt quis ſaltem probabiliter iudicare ſe impleuiſſe votum,tenetur illud ſeruare,quia debitum eſt certum, & ideò quamdiu ſolutio eſt incerta, eius poſſeſſionis fauet creditori,vt ex materia de Iuſtitia conſtat. D

CAPVT VII.

Quomodo votum interpretandum ſit, quando materia eius certa,& determinata non eſt?

1\. *Quãdo ſum certus de omiſſione voti, ſed dubito de impletione, teneor ad illud.*

HÆc difficultas maximè locum habet in circumſtantia materiæ promiſſæ,quamuis interdum etiam verſetur circa aliquid, quod ad ſubſtantiam materiæ pertinet, vt videbimus. Ratio autem difficultatis eſt,quia votum non obligat, niſi ad ea, quæ vouens intendit, & vult, ſæpe autem vouens in promiſſione non determinat omnes circumſtantias actus promiſſi, & interdum E non ſatis declarat, quid in eo comprehendatur: meritò ergo dubitatur, quomodo poſſit tunc votum obligare? Vel ſi ad circumſtantias non obligat, quomodo obligare poſſit ad nudam ſubſtantiam actus, quæ ſine circumſtantiis exerceri non poteſt? Vel denique quomodo in obſeruatione voti illæ determinandæ ſint, ſi ſub votum non cadunt? Quæ difficultas petit ferè omnia, quæ de hac voti obligatione dicenda ſuperſunt, quæ declarabuntur commodè aſſignando prius aliquas generales regulas in hoc capite, & in ſequentibus

tibus ad particulares circumſtantias illas applicando.

2. Pro generalibus autem regulis conſtituendis tria capita diſtinguenda ſunt, (ex quibus diſcerni poteſt, ac debet, quando, aut quomodo obliget votum ad determinatas circumſtantias) videlicet intentio vouentis, natura voti, ſeu materiæ eius, & verba, quibus votum exprimitur, aut interius concipitur. Probatur, quia hæc ſunt per ſe requiſita in voto, præſertim humano: nam intentio eſt prima radix eius obligationis, vt ſæpe dictum eſt, quia eius obligatio voluntariè aſſumitur, & ideò per intentionem determinari poteſt ad tales circumſtantias. Hæc autem intentio ordinariè accommodatur materiæ voti, explicatur autem per verba, ita vt etiam dum interiùs concipitur per mentalia verba inſinuetur, vt ſuprà declaratum eſt. Ergo per ſe loquendo optimè ex his principiis declarabuntur circumſtantiæ voti. Verum eſt tamen, etiam aliunde fieri poſſe coniecturam, vt ex occaſione vouendi, ex modo, & ſimilibus, quæ magis accidentalia ſunt, & ad verba reduci poſſunt, quia ordinariè in tantum conſiderantur, in quantum ad ſenſum verborum explicandum conferunt.

Quæ ſunt requiſita in humano voto.

3. Dico ergo primò, Si vouens determinatè, & ſatis expreſsè intendit omnes circumſtantias, cum quibus vult obligari ad votum ſeruandum, ad illas obligat votum per ſe loquendo, & cum illis ſufficienter implebitur: & tunc ſi illæ voluntariè omittantur, ex ea parte violabitur votum. Hoc totum certum eſt ex illo principio, quod tota obligatio voti pendet ex intentione vouentis, iuxta illud Deut. 23. *Facies ſicut promiſiſti Domino Deo tuo, & propria voluntate, & ore tuo loquutus es.* Propria ergo voluntas, ſeu intentio eſt regula obligationis, iuxta cap. *Cum dilecti*, cum ſimilibus, de Donat. vbi id notatur ab Auctoribus. Et ratio eſt, quia hæ voluntariæ obligationes à voluntate trahunt originem, & ipſa ſola eſt efficax ad inducendam, vel definiendam obligationem, quando ex parte obiecti, & circumſtantiarum non eſt repugnantia, quod in præſenti ſupponimus: nam loquimur de circumſtantiis honeſtis, & aptis ad votum implendum. Et ita in hac regula nulla eſt controuerſia, vel difficultas quoad obligationem, ſtante poſſibilitate.

1. Aſſertio. Si voués determinatè, & expreſsè intédit omnes circumſtantias voti, quibus vult obligari, ad illas etiam tenetur. *Deut. 23.* Cap. *Cum dilecti.*

4. Solùm poteſt interrogari quando circunſtantiæ à vouente intentæ, non poſſunt ſeruari, ceſſétne obligatio voti, etiamſi actus quoad ſubſtantiam cum aliis circumſtantiis ſeruari poſſit. Sed hoc per eandem intentionem determinandum eſt. Conſiderandum eſt enim an illa circumſtantia, quæ impleri non poteſt, ita fuerit principaliter intenta, vt vouens non habuerit animum ſe obligandi ſine illa: ita vt fuerit intenta tamquam conditio neceſſaria ad ſubſtantialem obligationem voti: tunc enim illa deficiente ceſſat tota obligatio voti, non verò aliàs. Ratio vtriuſque facilis eſt, quia in priori caſu circumſtantia reducitur in ſubſtantiale obiectum reſpectu talis intentionis vouentis: vel certè intentio ſubſtantiæ non eſt abſoluta, ſed cum tali conditione, quæ non impletur, & ideo ceſſat obligatio. In poſteriori autem caſu intentio de ſubſtantia actus, & obligatione eius eſt principalis, & abſoluta, circumſtantia autem ſolùm eſt, vt modus acceſſorius, & ideò principale non ceſſat, deficiente acceſſorio. Quando autem intentio ſit talis, ſi fuerit expreſſa, per illam ſatis conſtabit, ſin minùs, aliis coniecturis, & regulis vtendum eſt ad iudicium de illa ferendum, iuxta infrà dicenda.

An ceſſet obligatio voti quando circumſtantiæ non poſſunt ſeruari. Reſolutio dubij.

5. Duobus exemplis poteſt hoc declarari ſumptis A ex D. Thoma, & Caietano. Vnum eſt de illo, qui vouit ſumere ſtatum religioſum in tali monaſterio, quæ determinatio pertinet ad circumſtantiam voti, & de illa dicit D. Thomas art. 3. ad 2. quod ſi vouens principalem intentionem ſuam direxit ad tale monaſterium propter complacentiam in illo, ſolùm tenetur facere, quod in ſe eſt, vt illud ingrediatur, quòd ſi non poſſit, quia non recipitur, liber à voto manet: ſecus verò eſſe ſi principaliter intendit illam religionem, & ſecundariò talem locum. De quo exemplo plura in ſequenti volumine tractando in particulari de voto Religionis. Aliud exemplum eſt de voto fœminæ, quæ vouit ſeruare perpetuam virginitatem, quod etiam attigit D. Thomas in eadem ſolutione: inquirens, an ſi ſemel perdiderit B virginitatem, ampliùs voto obligetur ad ſeruandam caſtitatem, quod pertinet ad circumſtantiam, *Quid.* Et reſpondet D. Thomas debere ſeruare, quod poteſt, ſcilicet perpetuam cōtinentiam. Quod ſpectat ad aſſertionem ſequentem. Ad hanc verò pertinet, quod Caietanus addit, ſi ex intentione ſic vouentis eſſet determinata promiſſio ad ſolam negationem violationis clauſtri virginalis, & non eſſet extenſa ad omnem priuationem actus libidinoſi, tunc amiſſa ſemel virginitate, ad nihil obligare votum: quia materia eius facta eſt impoſſibilis, & caſtitas poſſibilis ex intentione vouentis, non fuit ſub voto comprehenſa. Talis enim intentio, nec repugnantiam inuoluit, ſed pro libertate vouentis haberi poteſt, vt conſtat, nec in ſe turpis eſt, aut meliori C bono repugnat, licèt non ſit de integra, & perfecta caſtitate, quod neceſſarium non eſt ad valorem voti. Sic ergo materia limitanda eſt iuxta intentionem vouentis. Quod adeò verum cenſeo, vt licèt poſt tale votum virgo illa frangeret votum ex directa intentione, vt libera maneret ad matrimonium contrahendum: nihilominùs poſt corruptionem non obligaretur voto, quia de facto nihil aliud vouit, vel intendit. Neque propterea illa reportat commodum ex ſua malitia, quia grauiſſimè peccare non eſt commodum, neque reddi ineptam ad obligationem virginitatis propter carentiam illius, & iuxta hæc de aliis materiis iudicandum eſt.

Cōfirmatur ab exemplis. *D. Thom.*

Mulier quæ vouit ſeruare virginitatem, ſi eam perdiderit, debet ſeruare continentiam.

Hæc mulier quando nubere poterit.

Grauiſſimè peccare non eſt commodum.

6. Dico ſecundò: Quando intentio vouentis expreſsè, ac formaliter non præſcribit particulares D circumſtantias, ſed ſimpliciter fertur in talem actum, ad materiam voti recurrendum eſt, & iuxta exigentiam eius, conſiderata eius intrinſeca natura, vel inſtitutione, determinandæ ſunt aliæ circumſtantiæ, quoad fieri poſſit. Hæc etiam aſſertio colligitur ex communi doctrina Theologorum, & Summiſtarum, quos ſtatim referemus. Ratio verò eius eſt, quia acceſſorium ſequitur principale, materia autem voti eſt id, in quod primò fertur intentio vouentis, ergo conſequenter etiam fertur in circumſtantiis, prout ex natura rei conſequuntur, aut comitantur talem materiam, ergo eo ipſo, quod vouens illa non excludit, aut mutat ſpeciali intentione, implicitè cenſetur illas promittere prout materia poſtulat. De paucis exemplis res illu- E ſtratur.

2. Aſſertio. Cum intentio vouentis formaliter non præſcribit particulares circūſtantias iuxta materiam determinandæ ſunt.

7. Primum ſit proximè adductū de voto virginitatis: nā ſi non ſatis certò conſtet de intentione limitante illā materiā modo proximè declarato votum illud de ſe obligat ad abſtinendum ab omni actu venereo ſufficiente ad tollendam virginitatem, & conſequenter ab omni venerea turpitudine, quæ de ſe ad talem actum tēdit, vt ſenſit D. Thomas ſupra, & ſequuntur Maior in 4. diſt. 38. q. 3. ad 5. Turrecremata in c. *Quod autem* 17. q. 1. n. 11. Abulenſis in c. 30.

Fit clarior res exēplis.

D. Thom. Maior. Turrecr. Abulenſ.

Num.

Sot.
Nauarr.
Votum virginitatis quid includat.

Num.q.55.Soto lib.7.q.2.art.1.ad 3.Nauar. cap.12. n.43.verſ. *Decimo quarto,* & alij, præſertim Caietanus, qui benè hoc declarat ex materia talis voti, quæ eſt virginitas: nam illa includit negationem venereæ voluntatis ſimpliciter,& abſolutè. Et ideo votum virginitatis abſolutè prolatum includit votum caſtitatis in communi omnium hominum vſu & conceptu. Quare ſicut habens votum caſtitatis, licet ſemel, aut iterum illud violet, ſemper manet obligatus ad ſeruandam illam in poſterum, ita etiam qui vouit virginitatem,licèt illam perdat,tenetur abſtinere ex voto ab actibus venereis: quia illi de ſe ſufficiunt ad tollendum virginitatem, vel eò tendunt,& per accidens eſt,quòd illam materialiter non tollant,quia in ſubiecto non præſupponitur. Votum enim abſolutè factum hoc non reſpicit, ſed honeſtatem integræ caſtitatis, & abſtinentiæ ab omni tali turpitudine, & ideò de ſe includit abſolutam carentiam talium actuum. Et illa intentio explicata à Caietano, adeò eſt extraordinaria, & aliena à conditione talis materiæ, & ab vſu vouendi illam,vt præſumi non poſſit, niſi de illa certò conſtiterit.

8.
Obiectio Caietani. Reiicitur.

Quod verò Caietanus contra hoc obiicit, quia ſi illa virgo eſſet præſcia ſui lapſus,non vouiſſet caſtitatem ſeruandam poſt illum:ergo ſignum eſt,neque à principio hoc intendiſſe. Hoc (inquam) nullius momenti eſt, tum quia aſſumptum vel eſt falſum, vel ita incertum, vt ſciri ab homine non poſſit, & contrarium facilè credi poſſet, quia fortè in vindictam, & emendationem ſui lapſus, continentiam ſeruare decreuiſſet: tum etiam, quia illatio nulla eſt,nam præſens intentio,& ſenſus,ac obligatio voti non pendet ex eo, quòd homo voluiſſet, ſi hoc,vel illud præſciret,ſed ex eo,quod actu vult, vouet iuxta præſentem cognitionem, vt in materia de Iuramento attigit, & in ſequentibus declarabo. Imò addit D.Thomas virginem poſt tale votum lapſam non ſolùm teneri ad ſeruandam continentiam,ſed etiam ad agendam pœnitentiam prioris lapſus. Sed hoc non eodem modo accipiendum eſt:nam ad continentiam tenetur ex voto;ad pœnitentiam verò de incontinentia priori, non tenetur ex voto,ſed ex præcepto pœnitentiæ, quia in voto virginitatis hoc non includitur. Niſi fortaſſe intelligatur negatiuè,id eſt, de non complacendo in lapſu præterito,nam ad hoc votum extenditur: nam ſicut ex vi voti prohibetur, non ſolùm actus exterior contrarius, ſed etiam deſiderium eius, & conſenſus in illum,ita etiam prohibetur complacentia in actu iam commiſſo,& voto contrario,quia eiuſdem eſt malitiæ quod generale eſt in omni voto.

Virgo lapſa tenetur ad continétiam & pœnitentiam.

9.
Vouens ieiunare,debet votum implere ſecùndum exigentiam ieiunij Eccleſiaſtici.

Secundum exemplum eſſe poteſt, de voto ieiunandi tali die:nam ſi nihil ſpeciale per intentionem vouentis determinetur, obligat iuxta exigentiam ieiunij Eccleſiaſtici, quia illa eſt natura talis materiæ,& ſolet in Eccleſia intelligi nomine ieiunij. Vnde ſi quæratur quomodo computandus ſit dies pro quo obligat votum illud, dicendum eſt computari ſecundum naturalem curſum à media nocte antecedente, vſque ad ſequentem, quia ita intelligitur Eccleſiaſticum ieiunium. Et eadem ratione obligat votum ad abſtinendum à carnibus per abſolutam negationem,ita vt ſi ſæpius eo die comedantur,ſæpius peccetur,quia ita obligat præceptum Eccleſiaſtici ieiunij, & eſt communis, & certa ſententia. Si verò quæratur, an vouens ieiunare, teneatur abſtinere à lacticiniis, cùm de hoc nihil cogitauit? Reſpondendum eſt,extra Quadrageſimam non teneri, quia ſimpliciter nō eſt illa abſtinentia de ratione ieiunij niſi Quadrageſimali,vnde dicit Syluecter ver. *Ieiunium,*q.5.n.15. citans Paludanum, illum cui iniunctum eſt ieiunium ſimpliciter non teneri abſtinere à lacticiniis, ſed à carnibus. Idem ergo eſt de vouente ieiunium ſimpliciter. Poſſet autem hoc limitari,niſi votum fieret,vbi conſuetudine obligante receptum eſſet, vt in omnibus diebus ieiuniorum abſtineretur à lacticiniis, tunc enim veriſimilius eſſet, votum eſſe factum de ſimili ieiunio.

An vouens ieiunare teneatur abſtinere etiam à lacticiniis.

Solutio.

Syluest.
Non tenetur extra Quadrageſimam.

10.
An votum illud obliget ad abſtinendum etiam à cibis permiſſis niſi ſemel, & poſt tertiā horā.
Reſolutio.
Ioan. Neap.

Denique ſi quæratur, an votum illud obliget ad non comedendum,etiam ex cibis permiſſis, niſi ſemel, & poſt certam horam,& an ſæpius comedendo ex eiſdem cibis, ſæpius violetur, toties, ſcilicet, quoties fuerit comeſtum. Dicendum eſt, idem eſſe de voto dicendum, quod de præcepto, quia vouendo ieiunium,id intelligitur promitti,quod ſolet per Eccleſiam præcipi. In illo autem puncto variæ ſunt opiniones: nam Ioannes de Neapoli in quodam Quodlib. dixit ieiunium toties violari, quoties intra illum diem comeditur hora prohibita, etiamſi non carnes, ſed cibi permiſſi comedantur. Quia præceptum ieiunij eſt negatiuum, quoad omnes ſuas partes, & ideò in omnibus ſequitur naturam præcepti negatiui, quæ eſt ſemper, & pro ſemper obligare,ex quo ſequitur,vt toties contra illud peccetur,quoties contra negationem agitur. Et confirmatur,quia hac ratione comedendo pluries carnem contra tale votum, pluries peccatur: ergo eodem modo pluries peccabitur, ſæpius comedēdo piſces, quia ſicut præceptum ieiunij, quoad carnis eſum ſimpliciter negatiuum eſt,ita etiam illa pars comedendi aliquid plus quam ſemel,vel ante talem horam negatiua eſt, & ita hanc partem eſſe probabilem dixit Durandus in 4. d. 15. quæſt. 1. Imò ſecuriorem eſſe dixit Gerſon. Alphab. 24. litera X. in Regul. moral. cap.de Gula. Maior verò in 4. d. 15. quæſt.6.dixit eſſe problematicam quæſtionem.

Durand.
Gerſon.
Maior.

11.
Præceptum ieiunij ſolū ſemel violari,licèt ſæpius comedat quis in die.

Nihilominùs communis opinio habet,ieiunium ſolùm violari ſemel comedendo cōtra præceptum, quoad cibos non vetitos, & poſtquàm ſemel violatum eſt, non ampliùs peccari ſæpius comedendo, quia iam non poteſt ſeruari forma ieiunij, & ita iam non obligat quoad illam. Ita cenſent probabile Gerſon, & Maior ſuprà. Durandus verò dicit eſſe probabilius, & abſolutè id docet Paludanus, dicta d.15.q.4.art.5. qui de voto idem habet dicta d.38. quæſt.3.art.4. num.23. ſequitur Antoninus 2.part. tit.6.cap.2.§.9.tit.11.c.3. §.2. vbi de voto loquitur. Summiſtæ verb. *Ieiunium.* Sylueſter q. 8. Angelus num.22. Tabienna n.9. Armilla n.14. vbi addit, in voto de ieiunio ſtandum eſſe intentioni vouentis, tamen verb. *Votum*, num. 27. idem in voto cenſet, quod in præcepto, quando de alia intentione non conſtat. Nauarrus c.21.n.14.& bene Caietanus 2.2. q.147.art.8.in fine. Fundamentum huius ſententiæ eſt,quia negatio pluries comedendi non eſt per ſe, ac ſimpliciter lata, ſed tantùm ad conſtituendam formam, & modum ieiunandi, ponendo talem limitem, quem tranſgredi non liceat, illo autem tranſacto, non eſt ſpecialiter veritum vlterius progredi, nec violata ſemel forma poteſt amplius obſeruari, & quamuis hæc ſententia difficultate non careat, & ſatis efficaciter non probetur, vt latè diſputant Maior, & Paludanus, tamen quia non eſt impoſſibile,quòd ieiunium fuerit ſub hac intentione inſtitutum,& præceptum,& communiter ita intellectum eſt, ideò in praxi ita poteſt ſecurè teneri. Idem ergo cum proportione obſeruabitur in voto, vbi de alia intentione vouentis non conſtiterit.

Palud.
Anton.
Sylueſt.
Angel.
Tabien.
Armilla.
Nauarr.
Caietan.

Hæc ſententia difficultate non caret.

Hic verò extenditur ab aliquibus hoc exemplum

Ad alia vota idẽ accommodatur.

plum ad ſimilia, vt verbi gratia ad votum non comedendi carnes feria quarta, vel non bibendi vinum in ſextis feriis:nam ſi ſemel frangatur,dicunt non obligare ampliùs:quia ſolum eſt de illa priuatione, ſeu abſtinentia à vino ſimpliciter pro illo die: deſtructa autem illa priuatione per vnum actum contrarium, ampliùs cuſtodire non poteſt. Ita ſentit Paludanus ſuprà num. 49. quem ſequitur Antoninus ſuprà, & Tabiena *Votum* 3. num. 8. Quòd ſi obiicias, quia eadem ratione votum non bibendi vinum in perpetuum poſtquã ſemel violatum fuerit, non obligabit amplius, quod eſt incredibile.Reſpõdet Paludanus negãdo conſequẽtiam, quia per votum perenne omnes dies æqualiter cõprehendit, & omnes horas, & totum tempus. Sed, vt verum fatear, non intelligo diſcrimen, quia eadem eſt proportio illius negationis ad integrũ diẽ, & omnes horas, vel partes eius, quæ eiuſdem negationis ad totum tempus vitæ, & ad ſingulas partes eius. Reſpõdet Paludanus votum perenne obligare ſimpliciter pro quolibet die, & hora: votum autem vnius diei non obligare pro ſingulis horis abſolutè, ſed ex ſuppoſitione, quod in nulla præcedenti hora per contrariã actionẽ fuerit abſtinentia illius diei violata. Hoc autem ſine vlla ratione, aut fundamẽto dictum eſt. Item, quòd ſi votum ſit de abſtinendo à vino pro vna hebdomada, menſe, vel anno:certè negari non poteſt,quin obliget ſimpliciter pro toto tempore deſignato, vt etiam Paludanus ſentire videtur, licèt non ſatis clarè. Idem ergo eſt in vno die, nec differentia reddi poteſt ex intentione vouentis:quia hæc eodem modo poſſet haberi in voto perpetuo,& diuturno,non ergo tractatur de intentione, ſed ex vi materiæ. Denique aliàs qui vouiſſet ieiunare tali die, & ſemel carnes comediſſet, non amplius peccaſſet, iterum atque iterum illo die comedendo carnes, quod eſt abſurdiſſimum & cõtra omnes; aliàs idem dici poſſet de præcepto.Sequela patet, quia obligatio nõ comedendi carnes ſolum naſcitur ex voto talis abſtinentiæ pro tali die, quæ abſtinentia incluſa eſt in voto ieiunij talis diei per modum abſolutæ negationis. ergo idẽ à fortiori eſt, quoties ſimilis priuatio abſolutè promiſſa fuerit pro toto die. Et ita meritò in his caſibus aſſeruit Nauarrus c.12.n.53.cum Maior in 4. d. 38. q.46.vbi etiam ſupplementum Gabrielis quæſt.1.art.3. Palacius diſput.1.concluſ.5.Angelus verb.*Votum* 3.num.27.Syluester *Votum*.2.q.20.

Palud. Anton. Tabien.

Paludani ſẽtentia de voto perenni reiicitur.

Nauarr. Maior. Gabr.Suppl. Palac. Angel. Syluest.

11\.

Votũ negatiuum naturam ſequitur præcepti negatiui.

Quapropter quoties votum negatiuum eſt, naturam ſequitur præcepti negatiui pro eo tempore, quo fit,& nihil refert breuitas,vel diuturnitas temporis,nec limitatio obligationis ad certum,vel certos dies, quia pro illis cum eadem proportione obligat ſemper, & pro ſemper, niſi ex intentione vouentis fiat limitatio aliqua, vt dictum eſt de voto virginitatis,& concipi poteſt in voto abſtinendi à vino pro quocunque tempore fiat:vel etiam niſi negatio aliunde limitetur ex modo actus, cui adiungitur, vel ex forma præcepti, quod votum imitatur, vt dictum eſt de voto ieiunij. Extra hos verò caſus natura negationis eſt, vt neget omnia, & ſingula,& conſequenter,vt toties violetur,quoties intra præſcriptum tempus contrarius actus fuit. Quod ſecus eſt in affirmatiuis, nam cum proportione etiam illa imitantur naturam præceptorum affirmatiuorum, ideoque in modo obligandi illa etiam imitantur.Sic ergo poteſt ad hæc vota applicari regula facta, vt ex natura illorum colligenda ſit obligatio, quando ex intentione vouentis ſpecialiter non declaratur.

Vota affirmatiua ſequuntur naturam præceptorũ affirmatiuorũ.

A Vltimò ergo pro amplianda,vel explicanda hac regula adhiberi poſſunt exempla in votis affirmatiuis, per quæ aliquid agendum promittitur: nam cõſiderandum eſt, quid ſit ſimpliciter neceſſarium ad eſſe talis actus:totum enim illud cadit ſub voto, & nõ aliud ex vi, & natura talis voti.Vt verbi gratia, ſi quis vouit audire Miſſam, eo ipſo obligatur illam attentè audire, quod ſi non ita audiat, nõ implet votũ,etiãſi de attentione nihil vouendo cogitauerit,aut intẽderit,quia in ipſo actu audiẽdi Miſſam intimè includitur, vt nunc ſuppono. Et quoad hoc eadẽ eſt ratio de voto orandi: itẽ eadem ratione votum audiendi Miſſam ſimpliciter factum obligat ad audiẽdã illã ante meridiẽ, eo modo quo inſtitutio illius actus determinat illud tẽpus: nam B votũ factũ cenſetur iuxta inſtitutionẽ,ſicut de ieiunio dictũ eſt. Siquis autẽ vouet audire Miſſam in die feſto, non intelligitur vouere aliam Miſſam, præter eam, quam ex præcepto audire tenetur, niſi expreſſa intentione id determinet: quia ex vi talis materiæ id non ſequitur, quia de ratione Miſſæ non eſt,quod ſit,vel non ſit præcepta.

Votum audiendi Miſſam quid includat.

5\. *Caietan.*

Aliud exemplũ ſumi poteſt ex his, quæ Caietanus dicto art.3.tractat de voto ingrediendi religionem, an obliget ad caſtitatem ſaltem ex eo tempore, in quo incipit vouens eſſe in mora non implendi votum religionis, ſiue mora ſit culpabilis, ſiue non.Dicendum eſt enim, ſine dubio non obligare, niſi id ſpecialiter intendatur, etiamſi votum religionis ſit non tantùm ingrediendi,ſed etiam pro- C fitendi, ac perſeuerandi perpetuò in illo ſtatu, vt latiſſimè deducit Caietanus, pluribus tamen verbis quàm videatur neceſſarium,quia res eſt clara,& ferè ſine controuerſia. Ratio ergo eſt, quia votum ingrediendi vel profitendi religionem, non habet pro materia caſtitatem; ſed ſtatum, in quo vouenda eſt caſtitas, & idem eſt de paupertate, & obedientia,&.ita ex natura talis voti non extenditur ad talem materiam. Sicut votum aſſumendi ordinem ſacrum eſt votum aſſumendi ſtatum, in quo vouetur caſtitas,& obligatur quis ad recitandum,hæc tamen non ſunt materia prioris voti, ideóque niſi ſpeciali intentione extendatur obligatio ad caſtitatem pro eo caſu, in quo votum religionis impletum non fuerit, non obligat ad illam tale votum D natura ſua. Imò quando fuerit talis intentio vouentis, virtute facit duo vota, vnum Religionis abſolutè, vel intra tale tempus, aliud caſtitatis, vel etiam abſolutè, vel ſub conditione, *ſi fuerit in mora in implendo priori voto, iuxta modum intentionis.* Et hoc ipſum in re ſentit Caietanus. Admittit tamen aliquo modo caſtitatem eſſe materiam voti profitendi Religionem, ſcilicet mediatam, & ideò non cadere ſub obligationem, donec immediata materia impleatur.Et licèt fortè quæſtio ſit de modo loquendi,mihi videtur nullo modo eſſe materiam talis voti, quia nullo modo cadit in illud.Et ſignũ eſt directè contrarium ſigno; quo vtitur Caietanus, quia votum Religionis, vel ordinis ſacri numquam obligat ad caſtitatem,etiam poſt profeſſio- E nem factam, vel ordinem ſuſceptum:nam licèt ſic vouens factus ſacerdos, vel religioſus fornicetur, non peccat contra prius votum ſimplex,ſed contra ſolùm ſolemne,quod in ordinatione,vel profeſſione emiſit. Ad ſummum ergo dici poſſet, caſtitatem eſſe finem prioris voti Religionis, aut ordinis ſacri. Et ita optimè fundatur hæc veritas in alio principio, quod finis legis non cadit ſub lege: ergo nec finis voti cadit ſub voto, ſed tantùm materia, quod principium capite ſequente magis

Votũ ingrediendi Religionem non obligat ad caſtitatẽ dũmodo non impletur.

Votum religionis, vel ordinis ſacri non obligat ad caſtitatẽ.

Finis voti nõ eſt materia voti.

magis declarabitur. Vnde infero, quod licet quis promittat, ſe vouere caſtitatem infra annum, ex vi illius voti, non tenetur ſeruare caſtitatem, donec illud impleat vouendo caſtitatem, non ſolùm durante anno (quod eſt clarum) ſed etiam poſt illum impletum, ſi de facto nõ voueat caſtitatem, etiam frangendo prius votum. Quia licet in hoc peccet, de facto nondum vouit caſtitatem, quæ fuit finis prioris voti, non materia. Sed de votis caſtitatis, & religionis in particulari ex profeſſo, tractandum eſt in ſequenti volumine, nunc gratia exempli hæc ſufficiant, vt ex vi illius alia intelligantur.

3.

3. Aſſertio. Quando intentio, &c. non ſufficiũt ad declarationem voti verba ſunt expendenda. *Prouerb. 6.*

Dico tertiò: Quando intentio vouentis, & materia non ſufficiunt ad circumſtantias omnes declarandas quoad obligationem, verba voti expendenda ſunt, & in omni proprietate ſeruanda, poſſunt tamen licitè in fauorem vouentis exponi, ſalua ipſorum proprietate, & non repugnante materia voti qualitati, vel aliis circumſtantiis. Prior ergo pars colligitur ex illis verbis Sapientis Prouerb. 6. *Illaqueatus ex verbis oris tui.* ergo per votum obligatur homo verbis ſuis: nõ obligatur autem illis quaſi materialiter ſumptis, ſed vt indicant animum, & mentem: ergo iuxta propriam ſignificationem verborum interpretari debemus voti obligationem. Et confirmatur: quia vbi non conſtiterit de contraria intentione vouentis, ſemper intelligitur habere intentionem faciendi id, quod verbis declarat: ergo rectè ex verbis colligitur obligatio. Et hac regula vtuntur Iura Canonica, vt ſumitur ex capite *Litterarum*, de Voto, & cap. *Ex parte*, de Cenſib. Imò Canones in exteriori foro, non aliter de intentione vouentis iudicant, quàm in verbis ipſis fuerit expreſſa: quia Eccleſia non iudicat de interioribus actibus, prout in ſe ſunt, ſed prout per exteriores manifeſtantur. In foro autem conſcientiæ ſtandum eſt in intentione vouentis: vbi autem ipſe neſcit aliquid ſpeciale de ſua intentione declarare, proprietati verborum ſtandum eſt. Et ad hoc declarandum, & confirmandum valent, quæ in ſimili de iuramento diximus. Hæc ergo pars difficultatem non habet, quando de verborum ſenſu ſatis conſtat. Hic autem verborum ſenſus ex propria, & recepta verborum ſignificatione ſumendus eſt. Quòd ſi verba fuerint ambigua etiam in propria ſignificatione, & tunc conſuetudo perſonæ vouentis, regionis, & aliæ circumſtantiæ obſeruandæ ſunt ad iudicium ferendum de conſenſu à vouente intento, argumento Leg. *Si ſeruus plurium*, §. vltim. ff. de Legat. 1. & dicto c. *Ex parte*, de Cenſib. Et ex his, quæ in particulari de circumſtantiis ſubiiciemus, magis hoc declarabitur.

Cap. *Litterarum.* C. *Ex parte.*

Eccleſia non iudicat de interioribus actibus prout in ſe ſunt.

Verba ambigua interpretãda ſunt iuxta morem perſonæ, regionis, &c. L. *Si ſeruus plurium.*

7.

Contingere autem poteſt, vt omnibus perſpectis adhuc verba ſint ambigua, & ideò addidimus vltimam partem regulæ, circa quam dubitari poteſt: quia inter Deum, & hominem potiùs interpretanda ſunt verba, in fauorem Dei (vt ſic dicam) ſeu Religionis, quàm hominis, ſed votum fit Deo: ergo vbi vota fuerint ambigua, potiùs interpretatio eſt facienda in fauorem Dei, quàm hominis. Patet, quia ſupponimus votum eſſe factum, & quoad hoc eſſe certum, & non dubium, & conſequenter per illud eſſe ius acquiſitum Deo: ergo tum propter hunc titulum, tum propter ipſam pietatem votum interpretandum eſt in fauorem religionis. Confirmatur primò ex Leg. *Titia*, §. *Seia*, ff. de Argent. Legat. vbi verbum dubium interpretandum dicitur in fauorem religionis, vt ſi quis voueat dare calicem Eccleſiæ, intelligendum eſſe de calice argenteo, non de æreo: ergo intelligendum eſt votum ita, vt plus obliget vouentem, ſi id redundet in fauorem voti. Confirmatur ſecundò ex capit. *Cùm dilecti*, de Donatione, vbi dicitur, *in contractibus plenam, in teſtamentis pleniorem, in beneficiis pleniſſimam interpretationem eſſe faciendam*, vbi per *beneficia* intelligit præcipuè pias donationes, & legata, de his enim in textu ſermo erat: ergo in votis etiam pleniſſima interpretatio eſt facienda: ergo interpretanda ſunt ita, vt in maiorem Dei cultum cedant. Confirmari etiam poteſt per argumentum à contrario, vel ab ſpeciali ex dicto capite *Ex parte*, de Cenſib. ibi: *Ne tamquam exactores videantur lucris temporalibus inhiare.* Vbi ſpecialiter in voto reali facto in temporale ſubſidium Eccleſiæ, fit quædam interpretatio reſtricta in fauorem vouentium ratione vitandi ſcandali: ergo inſinuatur, per ſe loquendo interpretationem voti eſſe faciendam in fauorem voti, vbi illa ſpecialis ratio non interuenerit, vt contingit in omnibus votis, quæ immediatè Deum ipſum, vel cultum eius reſpiciunt. Denique in his quæ ad animam pertinent, tenenda eſt via ſecurior, cap. *Iuuenis* de Sponſalibus, cap. *Ad audientiam*, de Homicidio. Sed ſecurior via eſt, ſi in re ambigua votum interpretemur in fauorem voti, & in maiorem obligationem vouentis: ergo.

In fauorem Dei ſeu religionis verba ſunt interpretanda.

Verbum dubium in fauorem religionis interpretandum dicitur.

Cap. *Cùm dilecti.*

C. *Ex parte.*

Interpretatio voti facienda eſt in fauorẽ voti.

Cap. *Iuuenis.* Cap. *Ad audientiam.*

8.

Nihilominùs aſſertio poſita etiam quoad illam vltimam partem vera eſt, & probari poteſt ex omnibus adductis ſuperiori tractatu lib. 2. capit. 25. vbi de Iuramento ſimile principium oſtendimus. Vbi plures Iuris Canonici Interpretes, & Summiſtas adducimus, qui perinde ſentiunt de voto, ac de iuramento: nam hæc ab eis, quaſi paria, cenſentur. Facit etiam principium, quod ibi ſumpſimus & probauimus, quia vbi de obligatione agitur, ſtricta interpretatio facienda eſt. Hoc enim principium etiam in præſenti locũ habet: quia cum agitur de voto, de grauiſſima obligatione agitur. Præterea ſpecialiter probatur ex dicto c. *Ex parte*, de Cenſibus, vbi in voto reali, quod de minori, vel maiori menſura poſſet intelligi, benignior fit interpretatio, opinioni vouentium relinquendo, vt quam voluerint eligant. Er pro ratione redditur: *Quoniam cùm huiuſmodi vota grauia fuerint ab initio, benigniùs ſunt à viris Eccleſiaſticis exigenda.* Vbi Gloſſa vltim. addit, *Bona ſit interpretatio, ne ipſorum magnificentias erga Eccleſias retardaretur*, vt in ſimili dicit in leg. 2. Cod. de Bonis, quæ liberis, &c. Hæc autem ratio in omni voto locum habet, quia ſi vota, quæ à principio ſunt gratuita, benignè exiguntur, & intelliguntur ab Eccleſia, multò magis à Deo. Item hoc etiam ad cultum Dei pertinet, ne homines ab affectu, & feruore colendi Deum per vota retardentur. Denique quia in dubiis vnuſquiſque præſumitur, minùs ſe ipſum voluiſſe grauare, quàm potuerit: ergo niſi aliunde magna ſit præſumptio, interpretatio facienda eſt, in fauorem vouentis, ita vt minùs grauetur. Et hoc etiam ad ſalutem animarum magis expedit, ne facilè illaqueentur, & grauibus periculis exponantur. Atque ita ſenſit Abbas in dicto capit. *Ex parte*, numer. 3. & 4. & ſumitur ex Sylueſtro, verb. *Ieiunium*, quæſtio. 10. numer. 27. quem in ſimili ſequitur Angles 1. part. tractat. de Ieiunio, quæſtion. 9. articul. primo, difficult. 7. dubitat. 2. concluſ. tertia.

Verba dubia interpretãda ſunt in fauorem vouentis.

C. *Ex parte.*

Vota quæ à principio benignè exigũtur ab Eccleſia, multò magis à Deo.

Abbas. Sylueſt. Angel.

9.

Limitatio aſſertionis.

Huic verò parti addidimus declarationem, ſeu limitationem, quam etiam tractando de iuramento poſuimus

Iuramẽtum intelligitur ſecundũ materiã in qua præſtatur. Abbas.

poſuimus, ſcilicet, dummodò materia ſubiecta non repugnet verborum reſtrictioni, ſeu interpretationi; nam ratio huius declarationis eſt, quia iuramentum intelligitur ſecundùm naturam materiæ in qua præſtatur, vt notat Abbas in capit. *intellecto*, de Iureiurando, numer. 10. Sed votum etiam intelligitur ſecundùm naturam materiæ, in qua præſtatur, vt in ſecunda concluſione diximus: ergo reſtrictio verborum numquam poteſt tanta fieri, vt repugnet proprietati materiæ, & ita hæc declaratio ex ſuperioribus regulis habetur. Et ad illam maximè ſpectat, vt decentia diuini cultus obſeruetur, ideóque per interpretationem voti non eſt ita minuenda eius obligatio, & materia, vt vel ridiculum, vel parùm conſentaneum diuino cultui reddatur, ſeruata autem ſufficienter, ac prudenter dignitate voti, in reliquis ratio vouentis habenda eſt, vt non nimium oneretur.

10 *Satisfit arg.*

Et iuxta hæc non erit difficile ad obiecta in contrarium reſpondere. Ad primum reſpondeo optimè confirmare hanc declarationem vltimo loco adhibitam, quia per illam habetur ratio diuini honoris, ac religionis, non verò probare ita eſſe exaggerandam (vt ſic dicam) cauſam religionis, vt votum in ſummo rigore contra vouentem ſit interpretandum. Nam hoc potiùs redundaret in odium ipſius religionis, vt in dict. cap. *Ex parte*, ſignificatur, & inter probandam noſtram ſententiam explicatum eſt. Ad primam confirmationem reſpondetur primò cum Panormitano ſuprà, aliud eſſe loqui de interpretatione legati, ſeu etiam voti reſpectu hæredis, aliud reſpectu vouentis: nam reſpectu hæredis fit ſtricta interpretatio, licet redundet in maius grauamen hæredis, quia non derogatur libertati vouentis, aut teſtantis, ſed potiùs illud ipſum grauamen hæredis eſt fauor teſtatoris, redundátque in maius bonum illius in piis legatis, ſeu promiſſionibus. Et ita loquitur dicto §. *Seia*. At verò reſpectu ipſius vouentis fit benigna interpretatio, quia fauetur liberati eius: nam cùm ſponte promiſerit, non videtur cogendus ad ſubeundum grauis onus in re ambigua: tum etiam ne nimia videatur exactio, & ne vouentes à munificentia retardentur: & ita loquitur dict. cap. *Ex Parte*. Et ita ex illa lege colligi ſolet, legatum ad pias cauſas, quando verba ſunt indifferentia, vel ambigua intelligendum eſſe de re meliori, & nihilominùs in voto reſpectu vouentis, id non eſſe neceſſarium.

Panorm. Interpretatio legati in fauorem legatarij ſtrictè facienda eſt.

Interpretatio. Ca. Ex parte Legatum ad pias cauſas quando verba ſunt indifferentia intelligendum eſt de re meliori.

11

Sed quidquid ſit de veritate illius doctrinæ, propter illam legem nõ videtur neceſſaria. Primò, quia vt Bartolus notat, ibi non erat dubium de quantitate legata: nam expreſsè dicitur imaginem futuram fuiſſe ex libris centum: dubitabatur ergo de qualitate, in qua nihil grauabatur hæres, aut teſtator, & idem eſſet de vouente: non eſt ergo doctrina neceſſaria. Deinde in eligenda qualitate non videtur electum id, quod fuiſſet ſummum, neque etiam infimum, ſed medium, quod videtur pertinuiſſe ad prudens arbitrium: cùm enim quæſitum eſſet, an aureum, argenteum, vel æreum faciendum eſſet ſignum, argenteum declaratum eſt. Denique in hoc non ſola cauſa religionis, ſed etiam conſuetudo loci, ſeu templi ſpectata fuit: propoſitum enim fuerat, in eo templo tantũ aurea, vel argentea fuiſſe dona: & poſteà ſubditur, *Reſpondi ſecundum ea, quæ proponerentur, argenteum ponendum.* Quæ reſponſio ſeruatis eiſdem circumſtantiis, & coniecturis etiam in obligatione voti danda fuiſſet, non ſolùm contra hæredem, ſed etiam contra vouentem. Vnde in caſu à citatis Auctoribus propoſito, de voto faciendi Calicem, an intelligendum ſit de argenteo, licet Panormitanus ſuprà relinquat ſub dubio cogitandum, videtur ſanè ſi circumſtantiæ illius legis obſeruentur, de argenteo Calice votum eſſe interpretandum: ſicut de legato ibi dicitur. Quin in primis ſi de quantitate pecuniæ expendendæ in Calice ex verbis voti conſtaret, Calix argenteus eſſet aptior ad cultum Dei, & non eſſet magis onerosus vouenti. Item ſi in tali loco, aut tẽplo non eſſent in vſu Calices niſi aurei, vel argentei, vel etiam ſi his eſſet frequentior vſus, ita eſſet votum interpretandum, non ſolùm in fauorem religionis, ſed etiam quia verba ſecundùm conſuetudinem exponenda ſunt, vt diximus. Addo etiam, quòd per ſe loquendo hæc interpretatio eſt magis conſentanea materiæ talis voti, & pertinere ad decentiam actionis diuini cultus, ad quam tale votum ordinatur: & ideò etiam ex hoc capite præferendam eſſe talem interpretationem, quod etiam ad §. *Seia* poſſet accommodari. Et ita deciſio illius legis nõ repugnat, imò multis modis conſentanea eſt regulæ à nobis poſitæ.

Votũ faciendi calicem quomodo ſit exponendũ.

12 *Reſpõdetur Cap. Cũ dilecti.*

Ad cap. *Cùm dilecti*, applicari etiam ſolet diſtinctio data, & quòd regula ibi tradita intelligatur reſpectu hæredis, & non reſpectu ipſiuſmet promiſſoris, ſeu donatoris. Sed non rectè fit applicatio. Primò, quia licèt in caſu illius textus contentio eſſet cum hæredibus donantis: tamen idem iudicium ferendum eſſet, ſi cum ipſomet donatore tractaretur, vt patet ex illis verbis: *Cum ex tenore inſtrumenti euidenter appareat, quòd hæc fuit mens, & intentio donatoris.* Stante enim hoc principio, etiamſi ipſemet donator, vel vouens voluiſſet retrocedere, cogendus eſſet implere donationem iuxta verum ſenſum inſtrumenti, vt in ſuperioribus aſſertionibus dictum, & oſtenſum eſt. Secundò non placet expoſitio, quia cum ibi dicitur: *In contractibus plena, &c.* non eſt ſermo tantùm reſpectu hæredum, ſed etiam reſpectu ipſorum contrahentiũ inter ſe, quia debet inter eos ſeruari æqualitas. Ergo cum dicitur in beneficiis pleniſſimam interpretationem eſſe faciendam, intelligitur etiam reſpectu ipſius benefactoris: imò maximè reſpectu illius, & abſque præiudicio tertij id ab omnibus intelligitur.

13 *Quomodo applicanda ſint verba illius textus ad vota.*

Dico ergo regulam illius textus ad votum rectè applicari, quando ex verbis, & materia nota eſt intentio vouẽtis, vt in illo textu ſupponitur. In caſu autem, in quo verba ſunt ambigua, ſolùm eſſe extendẽdam interpretationem, quantum neceſſarium fuerit ad decentiam religionis, & diuini cultus, & de conſilio ampliandam eſſe ad id, quod melius eſt, non verò ad rigorem obligationis imponendum. Addi etiam poteſt, votum potiùs eſſe per modum pacti inter Deum, & hominem, & ex hac parte primã partem regulæ in illo eſſe ſeruandam, ſcilicet, vt in eo plena interpretatio fiat, aduerſus vouentem, vtique ſeruata verborum, & materiæ proprietate, vt dixi. Non tamen dicitur votũ propriè beneficium, ſed obſequium ad Deum, quia benefactor ſemper eſt Superior, & ſub ea ratione ſpectatur. Ideóque regula illa de ampliſſima interpretatione beneficij, quæ ſolet in Iure maximè tradi de beneficiis Principum, & nobilium cap. 1. de Donat. &c. *Olim*, de Verborum ſignificatione, non ita commodè applicatur ad votum, quod potiùs eſt obſequium inferioris ad Superiorem. Quod licet, vt eſt liberalis promiſſio, conuenientiã habeat cum donatione & beneficio, & ex hac parte

Votum non eſt beneficiũ ſed obſequiũ ad Deum.

Cap. Olim

debeat extendi, quantùm neceſſe eſt, vt plenè diuino cultui ſatisfiat, tamen quatenus obligatorium eſt, non eſt extendendum vltra id, quod præciſè fuerit neceſſarium. Et in hoc ſenſu dicimus eſſe interpretandum in fauorem vouentis ne nimiùm ligetur.

14 Ad cap. *Ex parte*, iam oſtenſum eſt, directè probari noſtram ſententiam ex illius deciſione: illa verò ratio, quæ in vltimis verbis additur, non ponitur tamquam adæquata, ſed tamquam iuuans poſt alias ſpecialiter in his votis, quæ poſſunt in locum perſonarum Eccleſiaſticarum cedere: ad vltimum verò reſpondent Syluester & Angelus ſatis eſſe eligere partem tutam, nam reſpectu illius non dicitur alia tutior, niſi quia fortaſsè eſt melior de ſe, id autem quod eſt melius, non ſemper cadit in obligationem. Vnde addi poteſt, quòd licet extenſio voti quoad executionem ſit tutior, extenſio verò quoad obligationem non ſemper eſt tutior, ſed poſſet frequenter in maius periculum vergere.

Quod eſt melius de ſe non ſemper cadit in obligationem.

15 Dico quartò: Quoties nec de intentione vouentis expreſsè conſtat, nec ex materia, & verbis ſatis colligitur determinatio obligationis ad certam circumſtantiam, tenetur vouens aliquo determinato modo votum implere, licèt modus determinationis arbitrarius illi ſit. Vt verbi gratia, ſi vouit religionem, tenetur aliquam eligere, poteſt verò, quam voluerit, & ſic de aliis. Colligitur etiam hæc regula ex communi doctrina, & ex hactenus dictis. Prior ergo pars probatur: quia tale votum obligat, cùm ſit de re honeſta, & ſancta: ergo obligat ad aliquem modum poſſibilem executioni: ſed non poteſt executioni mandari in abſtracto, quia actiones ſunt de ſingularibus: ergo obligat ad determinationem faciendam, aliàs fruſtra eſſet, ergo tenetur vouens aliquo determinato modo tale votum implere. Quòd ſi inquiras, vnde oriatur hæc obligatio, cùm in voto non fuerit expreſſa? Reſpondeo in ipſo voto virtute contineri, quia obligando ad ſui obſeruantiam, obligat ad id, ſine quo obſeruari non poteſt.

4. Aſſertio quoties determinatio voti nõ colligitur omninò, tenetur vouens implere.

Obiectio.

Solutio.

16 Poſterior verò pars probatur: quia votum non obligat ad determinatum modum, ſeu circumſtantiam: ergo relinquitur in arbitrio vouentis, quia non eſt, vnde poſſit ampliùs obligari. Vtrunque explicatur optimè ex obligatione naturalis præcepti colendi Deum: nam per ſe, ac præciſè ſumptum non obligat ad determinatum modum cultus, & ideò tenetur homo determinationem aliquam adhibere, quæ arbitraria illi eſt, quando per legem poſitiuam non definitur. In præſenti autem determinatio non poteſt per vniuerſalem legem præſcribi, quia votum eſt lex priuata, & voluntaria in omnibus, quæ per illud non præſcribuntur formaliter, aut virtute: ergo neceſſariò relinquenda eſt arbitrio vouentis, qui tenebitur illam facere quando oportuit. Denique vtrumque ſufficienter probatur ex dicto ibi c. *Ex parte*, de Cenſibus, *Volentes ſoluere ad minorem, nõ ſunt cogendi, vt ad maiorem perſoluant*: nam ſupponunt illa verba, potuiſſe cogi ad alterutram menſuram ſoluere, & ita determinationem facere: hanc verò illorum voluntati eſſe relinquendam.

Obligatio naturalis colendi Deum, quomodo determinanda.

Cap. *Ex parte.*

17 Contra hoc verò obiicit Panormitanus in dicto capit. *Ex parte*, quia incertitudo rei promiſſæ, aut legatæ vitiat actum, ita vt non inducat obligationem: ergo idem dicendum eſt in voto: nam eſt eadẽ ratio, & conſequenter tale votum non obligabit ad talem arbitrariam determinationem, ſed potiùs ratione indeterminationis excuſabitur vouens.

Obiectio. Incertitudo rei promiſſæ aut legatæ vitiat actum hoc reiicitur.

A Antecedens probatur ex L. *Qui inſulam*, ff. de Verb. obligation. & L. *Legato generaliter*, ff. de Legatis 1. vbi dicit notari ab Interpretibus. Et in ſumma reſpondet negando conſequentiam, quia incertitudo non vitiat obligationem in ſpiritualibus, ſicut in profanis, & ideò ex æquitate Canonica non vitiatur obligatio, ſed debet reduci ad arbitrium boni viri. Quam ſentẽtiam refert Archidiaconus in cap. *Sunt nonnulli* 1. q. 1. & Antonius in dicto c. *Ex parte*, & plurimùm illam commendat.

Archid. Anton.

Sed profectò, nec Ius Ciuile improbat omnes promiſſiones, vel legata propter incertitudinem rei promiſſæ ortam ex indifferentia, vel generaliter promiſſionis. Nam in dicta L. *Legato generaliter*, *&c.* ff. de legat. 1. ſupponitur legatum generaliter factum valere, & declaratur, quomodo declaranda ſit, & facienda electio. B Idem haberi poteſt ex L. *Si cui*, ff. de Annuis leg. Et hæc videtur generalior regula, licèt nonnullas habeat exceptiones, in quibus ſæpè non negatur obligatio naturalis, ſed ſola actio Ciuilis, aliquando verò pro nihilo habetur promiſſio, aut Legatum, non propter quamcumque incertitudinem, ſed quando eo reducitur, vt offerendo rem ferè nullius æſtimationis, poſſit impleri, vt notat Gloſſa & Bartolus in L. *Legato*. de Legatis 1. & in Leg. *Cũ poſt*. §. *Generaliter*, ff. de Iure dotis. In præſenti autem iſtæ exceptiones locum non habent, quia prior de actione ciuili derogata, eſt impertinens ad materiam voti, vt per ſe conſtat. C Poſterior autem non admittitur, quia votum ita ſemper interpretandum eſt, vt non ſit vanum, nec contra reuerentiam Deo debitam, quia non eſt præſumendum peccatum, & ideò ſemper prudenti modo intelligitur factum, ideóque prudenti arbitrio fit determinatio, vt in particularibus circumſtantiis mox dicemus, & hoc vltimum videntur intendiſſe Canoniſtæ citatis locis. 18

Iure ciuili legatum generaliter factum valet.

Gloſſ. Bart.

Votum ita interpretãdum eſt vt non ſit vanum.

CAPVT VIII.

Quomodo ſingulæ circumſtantiæ voti in eo non expreſſæ determinandæ ſint.

Septem circumſtantiæ humanorum actuum aſſignari ſolent: hîc verò nonnullas ſubdiuidendo, vſque ad decem numerabimus, quia non ſolùm materiam proximam, quæ eſt actus humanus, ſed etiam materiam remotam, & accidentia eius conſiderare neceſſe eſt, vt omnis difficultas attingatur. Prima ergo ſolet aſſignari circumſtantia, *quis*, ſeu perſonæ: quia tamen in voto duæ perſonæ neceſſariò interueniunt, ſcilicet promittens, & cui promittuntur, ideò poſſumus numerare hanc circumſtantiam, *cui*, ſeu *circa quam*, & *quis*, quibus addi poteſt *per quem*, quæ aliàs dicitur *quibus auxiliis*. Quarta eſt *quid*, adiunguntur *quale*, & *quãtùm*. Septima erit *propter quid*, octaua, *quomodo*, ac denique *vbi*, & *quando*, ex quibus plures ſunt faciles, & breuiter in hoc capite expediri poſſunt: E aliquarum autem materia eſt fuſior, quam in ſequentibus proſequemur. 1

D

Circumſtãtiæ materiæ proximæ & remotæ voti.

Dico ergo primò, votum per ſe obligat Deo vero, & illi ſoli. Prior pars conſtat, quia votum per ſe fit Deo: ergo illi obligat. Vnde ſi quis ſimpliciter voueat opus capax voti, licèt expreſsè non cogitet de Deo, nec illum nominet, obligatur Deo ex naturali habitudine ipſius voti, ratione cuius implicitè vult obligari Deo, niſi aliunde conſtet non fuiſſe intentionem hominis verè, ac propriè vouere, ſed per ignorantiam, vel inaduertentiam verbum illud protuliſſe. Altera pars probatur, quia votum ſoli Deo fit; ergo ſoli Deo per ſe obligat 2

1. Aſſertio. Votum per ſe obligat ſoli Deo.

obligat : nulla enim promiſſio obligat alteri , niſi cui fit. Addidi autem hanc obligationem ſolùm eſſe ad verum Deum,quia verum votum ſolùm eſt ad verum Deum,obligatio autem voti ſolùm naſcitur ex vero voto. Sicut ſuprà de iuramento diximus, obligationem eius ſolùm oriri ex iuramento facto per verum Deum.

3 Vota falſis Diis facta non obligāt ex ſe.

Vnde ſicut ibi de iuramento per falſos Deos tractauimus , an obliget : ita in præſenti inquiri poteſt , an vota , quæ infideles faciunt Diis ſuis obligationem inducant? Eodem tamen modo breuiter expediendum eſt : nam hìc longè certius eſt, tale votum per ſe nullam obligationem inducere : quia non eſt verum votum ex parte perſonæ, cui fit , & conſequenter eſt de actione iniqua , & ſacrilega , nimirum de aliquo actu idololatriæ. Item talia vota dæmonibus fiebant , homo autem non poteſt promiſſione dæmoni obligari , ſiue illi voueat , vt putato Deo , ſiue dæmoni , vt creaturæ rationali excellenti, vt conſtat ex dictis ſuprà de ſuperſtitione : quia omnis talis promiſſio , & obſeruatio eius continet iniquam , & ſacrilegam communicationem cum dæmone. Accedit , quòd huiuſmodi vota , & promiſſiones ordinariè ſunt de rebus vanis , & inutilibus , & interdum impudicis, & iniuſtis. Et de votis Gentilium videri poteſt apud Alexandrum ab Alexandro,& Tiraquellum lib. 3. Dierum Genial. capit. 22.Vnde maior iniquitas,& nullitas in talibus votis reperiebatur per ſe loquendo,quàm in iuramentis:nam in iuramentis ſaltem humana pacta,& promiſſiones , quæ per talia iuramenta confirmabantur , per ſe poterant obligare , & eſſe iuſta, ac licita:in votis autem actio ipſa promiſſa ordinariè ſupponitur iniqua , aut vana, & per ipſummet votum eſt in omni voto facto falſo deo:vnde conſtat nullam per ſe inducere obligationem. Nihilominùs ex conſcientia erronea obligare poterat,ſicut de iuramento per falſos deos diximus, quod eodem modo exponendum eſt.

Homo non poteſt promiſſione Dæmoni obligari.

Alexan. ab Alexand. Tiraquel.

Vota Dæmonibus facta ſunt prorſus nulla.

4 Ratione materiæ poteſt votū inducere obligationem alicui præter Deum. *D.Thom.*

Addendum verò huic aſſertioni eſt , quòd licèt votum de ſe ſolùm inducat obligationem ad Deum , nihilominùs ratione materiæ poteſt aliquando inducere obligationem ad aliam. Hoc poteſt explicari ex doctrina Diui Thomæ d. quæſtione. 88. articulo 3. ad 2. vbi dicit,votum poſſe coniungi cum promiſſione homini facta , reſpiciendo illam , vt materiam ſibi ſuppoſitam. Et ita explicat vota, quæ Sanctis fiunt : nam ibi fit promiſſio Sancto, quæ non eſt votum , & adiungitur votum ad Deum de illa promiſſione implenda. Qui modus eſt poſſibilis , licèt non ſit neceſſarius , vt ſuprà dixi. Et eodem modo explicat votum, quod ſolet fieri Prælato , de quo idem dicendum eſt. Et generaliter addi poteſt , quoties promiſſio ad homines eſt pietatis opus, poſſe eſſe materiam voti, & ita cum illo coniungi, vt ſi quis promittat dotem pauperi virgini, & voueat Deo illud implere. Idem eſt de promiſſione cuiuſcumque eleemoſynæ. Et in his inſurgunt duæ obligationes, illa tamen ſola, quæ ad Deum eſt , obligatio eſt voti : alia erit iuſtitiæ , aut fidelitatis , vel ſi ſit ad Sanctos cum Chriſto regnantes, erit duliæ , vt ſuprà dictum eſt. Non eſt autem abſolutè neceſſaria coniunctio talium promiſſionum , & obligationum: quia poſſet ſoli Deo fieri votum de tali actu erga hominem , vel Sanctum exercendo , ſiue actus ſit eleemoſynæ, ſiue obedientiæ, ſiue reuerentiæ : hoc enim non repugnat, & pendet ex promittentis libertate. Et tunc vna tantùm oriretur obligatio ad Deum, quia ſolùm ibi eſt promiſſio voti,quæ non habet pro materia promiſſionem ad homines , ſed ſolam actionem. Et ideò attentè diſcernendum eſt, quando votum vno , vel alio modo fiat:nam in ſolemnibus votis Religioſorum,ſeu quæ in ſtatu religionis fiunt,videntur quaſi per ſe coniunctæ illæ duæ obligationes , iuxta vſum,& inſtitutionem Eccleſiæ, vt infrà ſuo loco videbimus:in aliis verò accidentaliter coniunguntur. Et ideò ex verbis,& circumſtantiis eſt obligationis modus colligendus.

Promiſſio ad homines facta quando eſt opus pietatis eſt materia voti.

5 2. Aſſertio. Quādo datur dubium de materia voti optio datur vouenti.

Dico ſecundò, Circumſtantia *quid*, ſeu ad quid votum obliget , ſi ex verbis , aut intentione vouentis determinari non poteſt , optio datur vouenti, vt eligat inter ea, de quibus dubitatio vel incertitudo æqualis eſt. Ratio eſt , quia in eo caſu non conſtat de obligatione ad partem magis rigoroſam , & reſtrictam , & ideò non cogitur vouens illam eligere : datur ergo optio, vt partem minùs oneroſam , ac ſubinde , quam voluerit , eligat, quæ verſimiliter potuerit ſub votum cadere , iuxta principia poſita in capite præcedenti. Hoc autem meliùs declarabitur exemplis , aduertendo , quòd hæc circumſtantia *quid*, magis videtur ad obiectum ipſum , vel materiam voti pertinere , quàm ad aliquod accidens eius : & ideò vix poteſt eſſe incerta ex ambigua, aut abſtracta ſignificatione verborum, quia res promiſſa ſaltem quoad ſubſtantiam ſuam ſolet ſufficienter concipi , & ſignificari. Ordinariè igitur contingit incertitudo ex obliuione, quia non recordatur homo definitè , ac determinatè quid vouerit : vt ſi quis vouit quotidie dicere Roſarium dubitat autem poſteà, an per Roſarium intellexerit integrum Roſarium,vel tertiam partem eius. In quo caſu credimus poſſe eligere tertiam partem , quando non poteſt pro altera parte ferre determinatum iudicium probabile : quia tunc poteſt interpretationem facere ſibi fauorabilem , & quia in obligatione dubia eſt melioris conditionis,vt viſum eſt.

Roſarium qui vouit recitante tertiā eius partem poteſt recitare , & voto ſatisfaciet.

6 *Nauar.*

Aliqua verò ſunt exempla magis dubia. Vnum eſt apud Nauarrum Concilio 13. de voto , de illo , qui vouit caſtitatem , & religionem ſimul, dubitat verò poſteà , an vouerit caſtitatem quaſi ſub conditione, ſi in religionem reciperetur , quia in illa volebat illam ſeruare , & non aliàs, vel an ſimpliciter , & abſolutè vouerit caſtitatem, & religionem adiunxerit , vt faciliùs, & meliùs caſtitatem ſeruaret. Nam in hoc poſteriori ſenſu obligabitur ad caſtitatem , etiamſi in religionem non recipiatur , in priori autem minimè. Reſpondet autem Nauarrus , ſi non poſſit ferri iudicium determinatum de conditione , in tali materia eligendam eſſe partem tutiorem:iuxta caput *Iuuenis* de Sponſal. & capit. *Ad audientiam* , de Homicid. Sed iam diximus cum aliis auctoribus , ſatis eſſe eligere partem tutam. Et regulam illam ſi tanquam præceptum continens aſſumatur , intelligendam eſſe de parte tutiore reſpectu non tutæ : ſi autem inter tutas fiat comparatio , conſilium continere non præceptum , niſi in caſibus in Iure expreſſis , vt dixi exponendo dictum capit. *Ad audientiam*, in 5. tomo diſputat. 40. ſection. 6. numer. 8. In d. autem capit. *Iuuenis* , non dicitur in dubio tutiorem partem eſſe eligendam , ſed dicitur , *In his , quæ dubia ſunt , quod certius exiſtimamus , tenere debemus.* Vnde textus ille non loquitur , quando dubium eſt tale , vt pro neutra parte poſſit ferri definitum iudicium, ſed quando eſt tale dubium, vt pro altera parte coniecturæ faciant probabile

Exēplo explicatur concluſio.

Pars tutior quomodo ſit eligenda.

In his quæ dubia ſunt, quod certius exiſtimamus tenere debemus.

iudicium, pro alia verò minimè, tunc autem illud iudicium, licèt in ſe ſit incertum, vocatur certius reſpectu alterius partis omnino dubiæ. In ſimili autem dubio applicato ad cauſam præſentem cenſeo veram eſſe ſententiam Nauarri. Nam ſi vouens habuerit vehementes coniecturas, quod caſtitatem abſolutè vouere voluerit, & in contrarium probabiles coniecturas non haberet, ſed ſolam incertitudinem, tunc ad caſtitatem eſſet ſimpliciter obligatus, independenter à ſtatu religioſo: quia illud eſſet practicè, ac moraliter certum. Secus verò eſt, quando incertitudo eſt indifferentiæ, & indeterminationis pro vtraque parte, quia tunc procedit ratio facta, quòd inter æquè incerta poteſt vouens eligere partem ſibi minus oneroſam. Eodem modo definiendi ſunt ſimiles caſus de eodem voto caſtitatis, vt ſi poſt illud neſciat quis diſcernere, an caſtitatem ſimpliciter, & in omni materia, an verò tantùm caſtitatem in materia illicita, ſeu coniugalem ſeruare promiſerit, vel an caſtitatem, aut ſolam abſtinentiam à matrimonio vouerit, in quibus eadem regula ſeruanda eſt. Solùm oportet in his, & ſimilibus aduertere, ſi conſtiterit verba voti fuiſſe abſoluta de caſtitate ſeruanda, licèt quis dubitet de intentione, ſtandum eſſe verbis, quæ ſignificant integram caſtitatem: niſi coniecturas habeat, quæ ſufficiant ad probabile iudicium: quòd intentio non fuerit adæquata verbis. Alioqui in dubio negatiuo, vis verborum facit vehementem præſumptionem in fauorem voti.

Inter æquè incerta poteſt vouens eligere partem minùs oneroſam.

7 Similia exempla ſolent afferri in voto religionis: ſolet enim oriri dubium, an per religionem quis intellexerit ſolum ingreſſum ad probandum, vel perſeuerentiam, & profeſſionem: nam hæc duo communiter cenſentur diuerſam obligationem inducere, vt ſuo loco videbimus. Cenſent ergo aliqui, in caſu incerto votum obligare ad perſeuerandum, & profitendum. Ita docet Nauarrus Conſ. 26. de Voto, numer. ſecundo, dict. 3. Sequitur Emanuel Rodriguez, ſecunda part. cap. 95. numer. 6. ſed in hoc exemplo contrarium cenſeo. Quia hîc non ſolùm habet locum ratio repetita, quod obligatio eſt benigniùs interpretanda in caſu ancipiti, ſed etiam hîc intercedit peculiaris obligatio, propter quam, vt votum religionis obliget ad perſeuerandum, oportet, vt certò conſtet vouenti, voluiſſe ſe abſolutè obligare ad perſeuerandum independenter à probatione quantùm eſt ex parte ſua, vt probabo infrà tractando in particulari de illo voto. Summa verò rationis eſt, quia non cenſetur quis renunciare iuri ſuo, nec diſcedere à iure communi, niſi certò conſtiterit, id intendiſſe. imò vota ſecundùm ius commune ſunt interpretanda in caſu incerto.

Alio exẽplo cõfirmatur concluſio.

Nauar. Emanu. Rodr.

Vouẽs ingredi religionẽ ſatisfacit, vt ingrediatur, & non profiteatur.

8 Aliud verò exemplum adhiberi ſolet de eodem voto religionis, ſi quis poſtea definire non poſſit, an religionem in communi, vel ſaltem in particulari promiſerit, ad quid obligetur? Quem caſum proponens Diuus Thomas in quarta diſtinctione trigeſima octaua, quæſtione prima, articulo tertio, quæſtione prima ad ſextum, ſolùm reſpondet debere *tutiorem viam eligere, ne ſe diſcrimini committat.* Quæ verba tranſcripſit ibi Carthuſianus quæſtione 2. & Turrecremata 17. quæſtione 1. in princip. artic. 4. ad 4. At verò Angelus verb. *Votum* 3. n. 3. explicuit tutiorem viam eſſe, vt ita ſe gerat, ſicut qui indeterminatè promiſit: obiici verò poteſt, accidere poſſe, vt in hoc redundet in leuamen vouentis, vt ſi dubium ſit de

Dubius an Religionem in cõmuni an in particulari vouerit, ad quid teneatur.

D. Thom.

Carthuſ. Turrec. Angel.

Obiectio.

A particulari religione, ſtricta, & rigoroſa, & ipſe eligat aliam laxiorem, quia illo modo ſatisfacit voto intellecto generaliter: ergo tunc non ſequitur partem tutiorem, ſi pars tutior illa putanda eſt; quæ magis reſtringit obligationem vouentis. Sed nihilominùs cenſeo illam ſententiam veram ex alio capite, ſcilicet, quia ille certus eſt, ſe vouiſſe religionem, & de reſtrictione voti ad talem religionem non eſt certus: imò nec poteſt ferre probabile iudicium, vt ſupponitur, ergo tunc debet ſequi certum, & relinquere incertum. Et licèt hoc interdum poſſit eſſe fauorabilius quoad aliquid, vt declaratum eſt, ſemper tamen in hoc eſt oneroſiùs, quòd ſi votum eſt generale, non ſatisfacit B petendo in vna religione, licèt ibi repudietur, ſed tenetur aliam tentare, quòd ſecus eſſet in voto definito ad certam religionem. Sed hoc grauamen ſuſtinendum eſſe cenſeo, non ſolùm quia eſt tutius, vt opponitur tuto, ſed etiam vt opponitur non tuto, propter rationem factam, & quia non poteſt ſimul vti voto vt indifferente ad ſatisfaciendum per laxiorem, & vt determinato ad vnam religionem ad ſatisfaciendum per ſolam petitionem in illa. Poſſet autem dubitari an in illo caſu eſſet licitum ſic dubitandi determinare intentionem ſuam, & obligationem ad vnam Religionem ex ſtrictioribus, vel magis reformatis per modum commutationis in melius ad eam definitè ſe obligando, & poſtea ſatisfaciat petendo in illa? De quo puncto dicam tractando de voto reli- C gionis.

Solutio.

Votum de ingrediẽda religione in quo ſit fauorabilius vel grauius.

9 Dico tertiò, quando in voto non determinatur qualitas rei promiſſæ, nec ex verbis, aut materia fieri poteſt, arbitrio vouentis relinquitur, vt qualitatem rei eligat, dummodò bona fide, & ſine fraude, aut dolo ſubſtantiæ, & verbis voti plenè ſatisfaciat. Hanc aſſertionem attigi ſufficienter in ſuperiori volumine, tract. 2. libr. 1. capit. 7. numer. 11. & ideò hîc ferè nihil amplius dicam. Nam clarum eſt, in eo caſu certam qualitatem non cadere ſub votum, quia nec verba illam comprehendunt, nec intentio ad illam extenditur, vt ſupponitur: ergo non eſt, vnde cadat ſub obligationem, eſt ergo ſpontanea, ac ſubinde arbitraria. Vnde D fit, hoc intelligendum eſſe non ſolùm de qualitate accidentali intra eandem ſpeciem, ſed etiam de ſpecifica, & eſſentiali, ſi verba generaliora ſunt: ac denique de quacumque perfectione qualitati proportionata. Vt ſi voui dare oleum Eccleſiæ, non teneor dare optimum, ſed illud, quod ſufficiat cultui diuino in illo genere: ſi autem voui dare vinum pro ſacrificio, licet neceſſe non ſit dare optimum, & exquiſitum, tamen ex fine talis voti intelligitur, dandum eſſe ſanum, & purum, & decens pro tali vſu. Si autem voui dare panem pauperibus, ſufficiet dare panem pauperibus vſitatum: vnde non tenebor dare ex puro tritico, vbi alius fuerit E in vſu, niſi quando de alia intentione vouentis conſtiterit. Item cum eadem proportione ſi voui religionem indifferenter: in quacumque ſatisfaciam, quo ſimpliciter religio cenſetur: An verò ſatisfaciam in militari, vel vbi non ſeruetur diſciplina dicam infrà ſuo loco?

3. Aſſertio. Quando in voto nõ determinetur qualitas rei promiſſæ, arbitrio vouẽtis relinquitur.

10 Dico quartò; Quando in voto non determinatur rei quantitas, nec ex verbis, aut materia ſecundùm ſe ſpectata, vel attenta conſuetudine determinari poteſt arbitrio vouentis relinquitur determinatio, dummodò iudicio prudentum ſit ſufficiens. Hæc concluſio ferè habetur in dicto capite, *Ex parte*, de Cenſibus, & notatur ibi ab Auctoribus

4. Aſſertio. Quando in voto nõ determinatur quantitas, nec ex verbis, materia aut conſuetudine, arbitrio vouẽtis relinquitur determinatio.

bus præſertim Hoſtienſi, & Patrimonio. Et illam probant multa ex dictis capit. præcedenti, & ratio facta in proxima aſſertione præcedenti, quia tunc non eſt, vnde oriatur obligatio ad certam quantitatem, vel menſuram. At verò Syluester, meliùs dici putat, in eo caſu teneri vouentem ad eam quantitatem, de qua cogitauit, cùm vouit, vel quam determinaſſet, ſi cogitaſſet. Sed prior pars in tantum habet aliquam probabilitatem, in quantum veriſimile eſt, & vouentem intendiſſe illam menſuram, vel quantitatem promittere, de qua cogitabat, cùm vouebat: nihilominùs tamen non ſufficit, cogitaſſe de tali quantitate, niſi re vera illam vouerit, & intentionem habuerit ſe ad illam obligandi, ſæpè enim habetur cogitatio ſine intentione, vt conſtat, & frequenter etiam ex cogitatione vnius rei ſumitur occaſio volendi aliam, vel ex cogitatione alicuius particularis operis, excitatur homo ad ſimilia in ſpecie, vel in genere, & non ad omninò æqualia. Non ſatis ergo eſt cogitaſſe de quantitate, ſed neceſſe eſt totam illam intendiſſe, vt naſcatur obligatio. Vnde ſi in ipſo voto quantitas illa non eſt expreſſa, licèt ex memoria cogitationis ſumatur aliqua coniectura intentionis, non tamen ſufficiens ad obligandum, niſi aliunde perficiatur coniectura, & ideò prudentis arbitrio opus eſt. Altera verò pars impertinens omnino eſt, tum quia (vt ſæpè dixi) multo magis incertum eſt, quid homo determinaſſet ſi cogitaſſet: tum etiam quia licèt homini eſſet certum, parum refert ad obligationem, ſi homo de facto illam quantitatem non determinauit, quia homo non obligatur, ſicut nec meretur, nec demeretur ex his, quæ determinaſſet, ſi cogitaſſet, ſed ex his, quæ poſtquam cogitauit determinat. Ergo ſi quantitas non fuit determinata, poteſt poſtea illam determinare prout voluerit vouens, & eligere minorem, etiam ſi credatur veriſimiliter, quod ſi tempore voti determinationem feciſſet, maiorem quantitatem elegiſſet, quia erat fortaſſe feruentior, & deuotior. Quia ex illa diſpoſitione (vt dixi) de facto non fuit nota obligatio, quia de facto non fuit ad votum in tali quantitate faciendum determinata.

Non ſufficit cogitaſſe de tali quantitate, niſi re uera illam vouerit.

Homo non meretur, nec demeretur, ex his quæ determinaſſet, ſed ex his quæ determinat.

11 Dico quintò: Idem ſentiendum eſt de circumſtantia loci, ſeu ibi: nam ſi in voto non exprimitur, arbitrio vouentis relinquitur, vt ſi voui orare, non obligor orare in Eccleſia, quia in tali voto includitur hæc circumſtantia, & conſequenter manet ſpontanea, & libera, ſicut antea erat. Solùm oportet aduertere, locum debere eſſe accommodatum, vt ſubſtantia voti, & probabilis intentio vouentis impleatur. Qua ratione dicũt Doctores, qui vouit religionem aliquam, non ſatisfacere, ſi eligat locum, in quo religioſè non viuitur, nec profeſſio ſeruatur, vt videri poteſt in Caietano, dict. articulo 3. Nauarro capit. 12. numer. 45. quia ibi nõ impletur votum quoad ſubſtantiam ſecundùm debitam intelligentiam eius, quæ eſt de aſſumendo ſtatu, in quo religioſè ſeruatur, vt latiùs ſuo loco dicetur. Et ſimiliter qui vouit orare, non ſatisfaciet eligendo locum, vbi moraliter non poteſt attentè orare, & ſic de aliis. Addo prætereà, non ſatis eſſe, vt eligatur locus ſufficiens, niſi in illo efficaciter poſſit votum impleri: nam ſi contingat in loco vno eſſe impedimentum, tenebitur vouens alium adire, quia votum indifferens quoad circumſtantiam loci, ſicut libertatem relinquit eligẽdi locum, ita obligat ad implendum votum, vbi commodè potuerit. Vt ſi quis vouit orare, & poſteà eligit Eccleſiam ad orandum, ſi inueniat eam clauſam, vel impeditam, non excuſatur, ſed tenetur alium locum quærere, & ſic de aliis.

8. Aſſertio. Circumſtantię loci ſi nõ exprimãtur arbitrio vouentis relinquuntur. Aduertendũ circa præcedentem cõcluſionem. *Caiet. Nauar.* Qui vouit religionem, non ſeruat votum ſi in eam ingrediatur, quæ votum non ſeruat.

Dico ſextò: Finis voti non cadit ſub obligatione voti, niſi ſit finis intrinſecus, id eſt, obiectum ipſius materiæ, ſeu actus promiſſi. Hanc aſſertionem attigit Nauarrus conſ. 26. de Voto, quam explicat ad ſimilitudinem præcepti, de quo dici ſolet, finem præcepti non cadere ſub præceptum: votum autem eſt veluti quædam particularis lex; ergo etiam votum non obligat ad finem, ſed tantùm ad materiam. Et declaratur exemplis: nam qui vouit ingredi Societatem intentione eundi ad Indiam, vel Iapponem pro conuerſione infidelium, poſtquam votum impleuit, ingrediendo hanc Religionem, non obligatur ex vi voti ire ad Indos, etiamſi poſſit, quantùm eſt ex parte religionis, ſic etiam qui vouit ieiunare ad pœnitentiam agendam, & macerandam carnem, non obligatur ad hunc finem: vnde ſi debitam ciborum qualitatem, & formam ieiunij ſeruet, licèt excedat in quãtitate, vel aliis circumſtantiis requiſitis, ad temperantiam, vel pœnitentiam, ſeruat votum, ſicut ſeruat præceptum ieiunij, quia ex vi talis voti ſolùm ad ieiunandum ſe obligauit. 12

9. Aſſertio. Finis voti nõ cadit ſub obligatione, niſi ſit intrinſecus. *Nauar.*

Fit clarior exemplis aſſertio.

Declaratur ratio ex dictis ſuprà, quia alius eſt finis ipſius voti, id eſt, mouens ad vouendum, alius eſt finis actus promiſſi per votum, ſeu quo ſeruatur votum. De priori fine manifeſtum eſt, non cadere ſub votum ex vi illius habitudinis, quia nullo modo eſt materia voti. Qui enim ex aliquo fine motus eſt ad vouendum, non ideò vouit operari ex illo fine, ergo nec ad id obligatur, & in hoc maximè tenet ſimilitudo ex lege ſumpta, & hoc probant exempla adducta. Imò interdum tenebitur homo ſaltem ex alio præcepto non ſeruare votum ex illo fine, ex quo illud emiſit: ſæpè enim continget finem illum eſſe malum, & nihilominus votum obligare, vt ſuprà dixi, ergo non obligat ad talem finem: imò cum obligatione voti ſtat aliunde neceſſitas vitandi talem finem. De altero verò fine ſubdiſtinguendum eſt, quia poteſt eſſe extrinſecus, ſeu operantis, & intrinſecus, ſeu operis. Hic poſterior coincidit cum obiecto operis, & ideò ſi vouetur opus, neceſſariò vouetur cum habitudine ad talem finem, quia pertinet ad ſubſtantiam talis actus, & conſequenter comprehenditur ſub materia voti, & ideò in aſſertione excepimus finem hunc, qui (ad tollendam æquiuocationem) meliùs dicitur obiectum, ſeu terminus intrinſecus actus. Sicut ergo lex obligat ad finem intrinſecum actus præcepti, quia eſt de ſubſtantia eius tamquam intrinſecus terminus, ita ſi voui caſtitatem, obligor ad carendum venereis delectationibus, qui eſt finis intrinſecus obſeruantiæ caſtitatis, & ſic de aliis. At verò finis extrinſecus operantis, vt talis eſt, non cadit ſub obligationem voti, niſi formaliter, & directè cadat ſub intentionem vouentis ſe obligare ad ſeruandum votũ ex tali fine. Vt verbi gratia, ſi quis vouit dare eleemoſynam, ex vi voti non obligatur dare illam propter Deũ, vel ad ſatisfaciẽdum pro peccatis, vel propter alium ſimilem finem: quia votum illud de ſe indifferẽs eſt ad hos fines, & ideò ſuccedit regula, quòd non cadunt ſub obligationem voti, ſed determinatio relinquitur arbitrio operantis. Si autem determinatè quis vouit non ſolùm dare eleemoſynam, ſed etiam dare ex hoc, aut illo bono fine, tunc clarum eſt obligari ad illum finem, quia iam ille non eſt tantùm finis extrinſecus actus promiſſi, 13

13 Expenditur differentia inter finem voti, & finẽ actus promiſſi per votum.

Duplex eſt finis operãtis, & finis operis, hic cadit ſub votum, non ille.

ſed

ſed eſt materia voti,quo ipſe promittitur,vnde virtute ibi ſunt duo vota , vnum de tali actu,ſcilicet eleemoſynæ , aliud de relatione talis actus ad talem finem , & reſpectu huius relationis finis ille eſt intrinſecus,& eſt materia voti.

14 Quãdo circumſtantia *propter quid* cadat ſub obligationẽ voti.

Atque ex iſta aſſertione conſtat , circumſtantiam *Propter quid*, ſumptam vt circumſtantia eſt, non cadere ſub obligationem voti , niſi vbi intentio vouentis fuerit,illam etiam promittere , in quo iam illa non conſideratur vt circumſtantia, ſed vt obiectum,ſeu materia promiſſa. Et ita in hac circumſtantia locum habet,quod de quantitate,qualitate,& aliis diximus , determinationem eius relinqui arbitrio vouẽtis,niſi aliàs conſtiterit fuiſſe ſpecialiter intentam à vouente,vt materiam voti,ſicut explicatum eſt.

Dubium.

Dubitari autem poteſt ſpecialiter de fine diuini cultus,quia votum intrinſeca natura ordinatur ad cultum diuinum,& ſimul ordinat rem promiſſam ad diuinum cultum,ergo ad votum implendum neceſſarium eſt operari propter Dei cultum , & ad hoc obligat omne votum. Item votum obligat ad ſeruandam Deo fidelitatem , ergo obligat etiam ad intendendum hunc finem, qui eſt extrinſecus reſpectu actus promiſſi.

Ad Dei cultum votum omne ordinatur. Solutio.

Reſpondeo obligare votum ad faciendum id,quod de ſe eſt aptum ad cultum Dei,non tamen obligare in rigore ad ordinandum actum promiſſum in cultum Dei , quia non hoc promittitur,& ille magis eſt finis,qui ſolet mouere ad vouendum , quàm qui cadat ſub ipſum votum & obligationem eius.

Votum obligat ad ſeruãdam Deo fidelitatem in actu exercito non in actu ſignato.

Similiter dicitur ad alteram partem obligare votum ad ſeruandam Deo fidelitatem in actu exercito(vt ſic dicam)non verò in actu ſignato ad intendendam fidelitatem , vel honeſtatem eius, ſicut præceptum obligat ad obediendum , non formaliter ſub ratione obediendi, ſed materialiter , & in actu ipſo exercendo , quod præceptum eſt.Vnde fit,vt ſi quis ſine memoria,vel conſideratione voti faciat , quod promiſit, votum impleat , etiamſi rationem fidelitatis non intendat: *impleat*(inquam)materialiter : nam formaliter , ac morali modo non implet, quia non voluntariè,nec ſciens implet.Dicitur tamen materialiter implere, quia id ſatis eſt,vt votum non violet,& poſteà non teneatur iterum facere actum promiſſum. Vide Maiorem 4.d.38.q.3.ad 6.

Maior.

15 Vltima aſſert. Modus implẽdi votum non cadit ſub obligationẽ niſi ad ſubſtantiam actus promiſſi ſpectet.

Dico vltimò:Modus implendi votum non cadit ſub obligationem eius,niſi vel ad ſubſtãtiam actus promiſſi pertineat , vel directè , ac formaliter promiſſus ſit,ideóque talis modus relinquitur arbitrio vouentis, quantùm eſt ex vi voti.Hæc aſſertio pertinet ad circumſtãtiam *quomodo*, habétque eandem rationem, & intelligentiam, quam præcedens , eodémque modo ad legis ſimilitudinem explicanda eſt.Nam de lege dicitur,modum actus præcepti nõ cadere ſub præceptum , niſi cum prædictis limitationibus,vt ſumi poteſt ex doctrina D.Thomæ 1.2. quæſtion. 100.articulo 9. & 10.

D Thom.

Votum non obligat , niſi ad id quod formaliter vel virtute promittitur.

Ratio autem generalis eadem eſt,quia votum non obligat , niſi ad id , quod formaliter , vel virtute promittitur, ſed modus actus non promittitur, niſi vel in ipſo actu includatur , vel directè intendatur : ergo extra hos caſus modus non cadit ſub votum , ac ſubinde talis modus relinquitur arbitrio vouentis,quantum eſt ex parte voti.

Oſtenditur aſſertio inductione.

Deinde poteſt oſtendi inductione, & exemplis diſcurrendo per varios modos operis,quos Diuus Thomas loco citato indicat:vnus eſt modus operandi ex charitate , ſeu amore Dei, de quo manifeſtum eſt, non cadere ſub votum, niſi votum ſit de ipſo amore Dei exercendo,vel de exercendo aliquo actu ex imperio,aut relatione talis amoris,iuxta dicta in præcedenti aſſertione.

16 Operari ex habitu non cadit ſub votum.

Alius modus eſt operari ex habitu , & de hoc eſt clarum,nec cadere ſub votum, quo ſimpliciter promittitur actus , quia eſt modus valdè extrinſecus:nec etiam ſolere intendi à vouenti,ſicut neque à legiſlatore : quia & eſt valdè incognitus homini, & non eſt in poteſtate eius,niſi ratione actuum.Et ita non poteſt voueri , niſi fortè ratione actuum. Nam poſſet quis vouere talem,vel talem frequentiam actuum animo conſequendi habitum, ſed tũc actus ipſi,non finis,caderent ſub votum,vt dictum eſt. Et ſimiliter poſſet quis vouere recitare quotidie Roſarium in ſtatu gratiæ,quod videtur eſſe operari ex habitu : tamen neque hoc ibi immediatè vouetur , ſed vel diſpoſitio , & præparatio ad illum ſtatum vel fit ad excludẽdam conſcientiam contrarij ſtatus. Et prætereà hic etiam modus non cadit ſub votum,niſi directè intendatur.Vnde qui obligatur ex voto audire confeſſiones,ſi illas audiat extra ſtatum gratiæ,licèt peccet contra ius diuinum,non tamen contra votum.

17 Actus ſtudioſus,& bonus moraliter, non cadit ſub votum.

Tertius modus eſt, quòd actus ſit ſtudioſus , & bonus moraliter, & de hoc etiam aſſero non cadere ſub obligationem voti , niſi ſpecialiter intentus ſit , quia etiam eſt extra ſubſtantiam actus præcepti:vt ſiquis vouit ieiunium, & ſeruet modum neceſſarium ad ieiunium , qui reſpectu illius eſt ſubſtantialis,licèt alias intemperatè comedat,non violabit votum:& qui vouit eleemoſynam , licèt illam det propter vanam gloriam,non aget cõtra votum. Idem eſt de voto orandi, obligat enim ad modum attentè orandi, qui eſt de ſubſtantia orationis , non tamẽ ad benè,& ſine vllo defectu orandum.

Obiectio.

Quòd ſi obiiciatur , quia votum eſt de meliori bono , & ideò non videtur impleri per malum actum.

Solutio.

Reſpondetur,eſſe de meliori bono ex genere ſuo non tamen ſemper obligare ad excludendam omnem malitiam ab actu,niſi id fuerit in ipſo voto expreſſum. Et iuxta hæc iudicandum eſt de aliis modis magis extrinſecis , vt ſunt intrinſecè vel remiſsè operari, & ſimilibus. De modis autem operandi: *Sciens & volens*,clarum eſt, eatenus cadere ſub votum,quatenus ſunt per ſe neceſſarij ad actum moralem,vt talis eſt,de quo fieri ſolet votũ.Et in præcedenti puncto attigimus, quomodo ſit neceſſariũ ad implendum votum voluntariè exercere actum eius:quando autem inuoluntarium repugnet obligationi eius dicemus in fine libri ſequentis.

CAPVT IX.

An votum obliget ſolùm vouentem, ita vt voti obligatio perſonalis tantùm ſit.

HÆc quæſtio pertinet ad circumſtantiam *quis*, ſeu perſonæ, in quam cadit hæc voti obligatio,& quoniam per ſe notum eſt,votum per ſe primò obligare vouentem, & in ſuperioribus ſatis eſt hoc tractatum, & probatum : ideò ſolùm ſupereſt dicendum, an ſolùm illum obliget, vel poſſit voto vnius alius obligari? Quam quæſtionem de Iuramento promiſſorio tractauimus, habétque eandem ferè rationem in voto, ideóque breuiter illam expediemus. 1

Supponimúſque in primis (quod cum proportione ibidẽ notauimus)aliud eſſe formalem obligationem voti comprehendere alium præter vouentem,aliud verò ex voto vnius manere obligationem aliquam ad alium , non voti, nec Religionis, ſed iuſtitiæ,vel alterius præcepti , hîc prio-

rem ſenſum tractamus: de poſteriori dicemus in cap. ſequenti.

Votum ſolum vouentẽ obligat, neque poteſt alium obligare Religionis obligatione. Abb. Cardin. Thom. Votum eſt actio purè perſonalis. Pſal. 65. Deut. 23.

2 Dicendum ergo eſt, votum ſolùm obligare vouentem, neque poſſe alium obligare propria religionis & fidelitatis ad Deum obligatione. Eſt communis conſenſus Doctorum, & ſpecialiter notat Abbas in cap. *Olim*, de Reſtit. Spoliat. num. 4. Gloſſa, Archidiaconus & alij in cap. *Quicumque* 20. q. 1. Cardinalis in Clement. 1. §. *Ad hæc*, de Summ. Trinit. ſumitur clarè ex D. Thoma d. q. 88. a. 1. art. 3. ad 3. & artic. 8. ad 9. & aliis ibi. Pluréſque retuli libr. præced. capit. 2. ibi enim poſitum eſt fundamentum huius veritatis: nam oſtendimus, votum eſſe actionem purè perſonalem, quia dicit reſpectum ad propriam voluntatem, & conſenſum: & ideò impoſſibile eſt, vnum obligari propria obligatione voti ſine propria voluntate. Et ideò dicebat Dauid Pſal. 65. *Reddam tibi vota mea, quæ diſtinxerunt labia mea.* Et Deut. 23. *Quod ſemel egreſſum eſt de labiis tuis obſeruabis.* Ille ergo tantùm obligatur, qui votũ emittit. Poteſt autem optimè fieri, vt vnus faciat ſuum votũ alterius, per proprium conſenſum, iuxta caput *Licet*, de Voto, ibi, *Onus tibi à Patre iniunctum, & à te ſponte ſuſceptum.* Sed tunc ille, qui conſentit, & ſuſcipit obligationem alterius, virtute promittit denuò ſua propria volũtate, quod alter promiſerat. Et ideò licèt dicatur obligari voto alterius, quaſi materialiter, id eſt, ad exequendum illud idem, quod alter ex voto debebat, tamẽ formaliter illa obligatio non naſcitur in hoc ſecundo ex voluntate prioris, ſed ex ſua voluntate, atque adeò ex promiſſione, quam ipſe facit. Atque ita numquam vnus obligatur ex vi voti alterius, ſed ſua promiſſione.

Cap. Licet. Vnus quomodo poſſit obligari voto alterius.

Dubiũ circa Caput licet.

3 Imò in caſu dicti capit. *Licèt*, & ſimilibus dubitari poteſt, an filius ille teneretur ex voto proprio ſumere crucem, quod pater vouerat, an ſolùm ex promiſſione, & fidelitate humana? Videtur enim, tantùm fuiſſe obligationem humanæ fidelitatis, quia ibi filius non promiſit Deo, ſed patri, ergo licèt materia ſuæ promiſſionis eſſet votum alterius, ſeu executio eius, tamen promiſſio ipſa humana fuit: nam ſumit hanc rationem ex perſona, cui fit, non ex re de qua fit. Et idem eſt in omni ſimili pacto, aut conuentione: nam ſi Petrus habeat votum faciendi eleemoſynam, & roget Paulum, vt pro ſe faciat, & hic promittat Petro id facere, non vouet, ſed ſimpliciter facit promiſſionem, & ſic de aliis. Reſpondeo, in caſu cap. *Licèt*, non videtur dubium, quin filius rogatus, vel iuſſus à patre proprium votum fecerit de eadem peregrinatione, & expugnatione terræ ſanctæ, quam pater promiſerat. Nam expreſsè in illo textu dicitur, *Et tu aſſumpto crucis ſignaculo, te impleturũ ſine dilatione qualibet promiſiſti.* Illud enim ſignaculum erat voti Deo facti, vt in ſuperioribus adnotaui. Interuenit ergo ibi votum ad Deum ſimul cum promiſſione ad Patrem. Idem verò cenſeo dicendum, quoties vnus rogatus ab alio habente votum, onus illius ſponte ſuſcipit, & promittit illud impleturum: quia in ſe ſuſcipit non tantùm obligationem humanam ex promiſſione ad hominem efficiendi tale opus, ſed etiam ſuſcipit religioſam obligationem ad Deum: ergo virtute facit etiam promiſſionem ad Deum: nam ſe illi voluntariè obligat. Antecedens patet, quia longè aliter obligatur qui promittit Petro facere pro illo eleemoſynam, quando Petrus illam non debebat ex voto, vel quando debebat: nam in priori caſu promittens tantùm obligatur homini, in poſteriori verò etiam Deo: nam hoc eſt ſuſcipere in ſe obligationem alterius, & hæc eſt intentio petentis, & eſſe debet promittentis. Sicut enim is, qui *in ius ſuccedit alterius, eodem, quo ille iure vtitur*, iuxta regulam 46. iuris in 6. ita qui alterius obligationem in ſe ſuſcipit voluntariè, eadem, qua alter obligatione tenetur. Facit etiã illud axioma, *quod ſubrogatum ſapit naturam eius, cui ſubrogatur*, vt ſumitur ex textu cum Gloſſa in cap. *Eccleſia*, Vt lite pendent. & cæt. & latè Euerardus, in loco *A vi ſubrogationis*. An verò in eo caſu liber maneat ab obligatione proprij voti, qui in alterum deriuauit obligationem, illo conſentiente, dicam in cap. ſequenti.

Solutio dubij. Quomodo vnus ſuſcipiat votum pro alio. Qui alterius obligatione ſuſcipit voluntariè, eadem obligatione tenetur. Ca. Eccleſia.

4 Alia difficultas occurrebat circa hanc concluſionem de votis parentum offerentium filios infantes religioni, aut ſtatui Eccleſiaſtico, an talia vota obligent filios in ætate adulta? Sed hoc tetigi in d. cap. 2. ſuperioris libri, & breuiter dixi non obligare, ampliorem de hac re diſputationem, & iurium de hoc loquentium expoſitionem remiſi in tractatum de Statu Religionis.

Propria quæſtionis difficultas. Vota populi quomodo ſuos ſucceſſores obligent.

5 Propria ergo huius loci difficultas eſt, de quibuſdam votis, quæ à populis fiunt, vt perpetuò obligent ſucceſſores, qui cenſentur obligati ex vſu, & omnium ſententia, quamuis ipſi votum non emiſerint: ergo obligantur voto maiorum, ſeu anteceſſorum: ergo votum vnius obligat alium. Eadémque difficultas eſt de eiſdem votis, quando primò fiunt, quoad perſonas eiuſdem populi, vel communitatis, quæ talia vota non emiſerunt, imò ſæpè contradixerunt: & nihilominùs ſi maior pars præualuit, obligantur voto, ergo poſſunt obligari voto ſine proprio conſenſu, ac ſubinde per votum alterius.

Varij modi explicandi dictam difficultatem. Nauarr. L. Proponebatur. Ad rempublicam pertinet poteſtas vouendi nomine omnium.

6 Varij ſunt modi explicandi hanc obligationem, Nauarr. c. 12. n. 73. duos modos ponit ſub disiunctione: vnde videtur, & æquè approbare illos, & alterutrum illorum exiſtimare neceſſarium. Vnus eſt, in eo caſu omnes de illo populo, ſiue iam exiſtentes, cum fit votum, ſiue ſucceſſores eorum, teneri propria obligatione religionis ex vi eiuſdem voti. Neque propterea vnum obligari voto alterius, quia totus populus eſt vna perſona ficta, ſeu myſtica, & ita vnus numero ſemper perſeuerat, tam omnium exiſtimatione, quàm Iuris fictione, iuxta Leg. *Proponebatur*, ff. de Iudic. & ideò vnum eſt votum totius populi, & illud ipſum eſt votum ſingulorum. Et ſuaderi hoc poteſt, quia in Republica, ſeu communitate humana videtur eſſe hæc poteſtas vouendi nomine omnium: pertinet enim ad perfectam eius gubernationem in ordine ad diuinum cultum. Sicut communitas tota poteſt ſe obligare per promiſſionem alteri homini, vel communitati: & tunc ſinguli de communitate obligantur ad ſeruandum tale pactum. Sed hic modus non ſatisfacit, quia votum eſt perſonalis actus qui à perſona ficta dici non poteſt, niſi in quantum fit à ſingulis perſonis propriis talis communitatis. Sicut de iuramento ſuprà diximus, non poſſe fieri à communitate, niſi per ſingulos, & oportere, vt ſinguli iurent, & propria obligatione iuramenti teneantur. Et in pacto, vel promiſſione humana factis à communitate, obligari poſſunt ſinguli in vi pacti præcedentis, & iuſtitiæ, vel præcepti, non tamen in vi propriæ fidelitatis, & veritatis.

Alius modus.

7 Alius modus reſpondendi Nauarri eſt, quòd tunc ſinguli de populo, vel ſucceſſores obligantur ex vi pacti, & promiſſionis, quæ in vniuerſalẽ ſucceſſorem pertranſit. Sed contrà: Quia vel hoc intelligitur de pacto cum Deo, & hoc non, quia ibi

non eſt aliud pactum, niſi votum, quod non omnes faciunt, vel eſt pactum inter homines, & hoc non ſemper intercedit in talibus votis emittendis: nec videtur in illo fundari talis obligatio, aliàs eſſet obligatio iuſtitiæ, quod dici non poteſt. Nec etiam dici poteſt, pactum illud eſſe, quod tacitè intendit inter ſucceſſores, & eum, cui ſuccedunt, ſcilicet, ſuccedendi cum oneribus ab eo impoſitis, vt verba Nauarri indicant. Hoc (inquam) locum non habet; tam quia non de ſolis ſucceſſoribus eſt difficultas, ſed etiam de aliis membris communitatis, qui in principio non conſenſerunt, nec ſucceſſoribus ſuis tale onus imponere voluerunt: tum quia talis modus ſucceſſionis non habet locum in votis perſonalibus vllo modo, & in realibus non quoad voti obligationem, vt cap. ſequenti explicabo.

8 3. Modus. Quomodo ſinguli de populo tali voto obligentur.

Tertiò igitur dici poteſt, ſingulos de populo obligari tali voto, quia omnes conſentiunt, & acceptant votum illud, & ſic faciunt illud ſuum, iuxta proximè dicta circa cap. *Licèt*, de Voto. Et hoc tam de exiſtentibus in principio, quando fit votum, quàm de ſucceſſoribus intelligi poteſt, quia omnes qui de tali populo naſcuntur, ſtatim, ac intelligunt ſui populi obligationem, illam acceptant, & licèt fortaſſe non intelligant indiſtinctè illá eſſe obligationem voti, ſatis eſt, quando confusè illam acceptét prout in ſe eſt. Sed hoc in primis ſupponit pactum incertum: vnde enim conſtat hæc perſonalis, ac propria omnium, & ſingulorum acceptatio. Nam in principio multi fortè diſſentiunt, & conſentiente maiori parte fit votum, & obligat omnes. Deinde ſucceſſores non tam acceptant, quàm recognoſcunt obligationé, & ſeruant illam, quia putant cum illa ſe natos fuiſſe (vt ſic dicam) antecedit ergo obligatio acceptationem: non eſt ergo ex acceptatione. Vnde argumentor in hunc modum, quia vel illi ſucceſſores tenentur acceptare, vel non: ſi non tenentur, ergo illa acceptatio eſt ex ignorantia, & ita nullam inducit obligationem: acceptant enim, quia putant ſe teneri. Si verò tenentur acceptare; ergo iam obligantur abſolutè ex voto parentum. Dices, non obligari ex voto, ſed tantùm ex illo principio naturali, *Turpis eſt pars, quæ diſcordat a toto.* Sed hæc obligatio ordinaria ac per ſe non ſolet eſſe grauis, nec ſub reatu mortalis culpæ ſecluſo ſcandalo: nec etiam eſſet ad acceptandum votum, ſed ad ſummam concordiam in actu promiſſo.

Turpis eſt pars quæ à toto diſcordat Aug. lib. 3. Confeſſ. c. 8.

9 4. Modus.

Quartò dicunt aliqui, hæc vota tantùm obligare in vi conſuetudinis. Sed hoc non placet, tum quia cenſetur votum obligare à principio omnes, & ſingulos de populo ante introductam conſuetudinem, & ad hoc videtur eſſe poteſtas in Republica, vt in principio argumentabar: tum etiam quia illa conſuetudo non incipit per actus voluntarios, & paulatim introducit legem, ſed ſemper ſeruatur, vt neceſſaria.

10 Reſoluitur difficultas & aſſeritur vota cõmunitatum non obligare ſingulos propria obligatione niſi à ſingulis acceptétur.

Dico ergo, talia vota communitatum non obligare ſingulos propria obligatione voti, niſi à ſingulis perſonaliter fiant, vel acceptentur: eſſe tamen in communitate poteſtatem ad obligandum ſingulos præſentes, & futuros ſucceſſores in vi præcepti humani, vel ad acceptandum tale votum quoad voti obligationem, vel ſaltem ad obſeruantiam actus promiſſi. Vnde eo ipſo, quòd populi Rectores in tale votum ſufficienter conſentiant, conſequenter imponunt aliis præceptũ obſeruandi illud quoad actum promiſſum, & ideò grauiter peccabunt, non obſeruando illud. Vnde illi, qui non vouerunt, licet non violent votum, & conſequenter

Qui violant tale votũ communitatis quomodo peccent.

non committant proprium peccatum infidelitatis contra Deum, nihilominùs grauiter peccant contra obedientiam, vel contra propriam virtutem, in qua eſt materia voti.

11

Sed obiici poteſt, quia laici non poſſunt præcipere ſpiritualia, & quæ ordinantur ad ſalutem animæ, & cultum religionis, ſed hæc vota ordinariè fiunt à populo laico, ergo non poſſunt obligare in vi præcepti, & minùs poterunt obligare ad acceptandam propriam voti obligationem, quæ magis ſpiritualis eſt, & ſpontanea. Reſpondeo, conſiderando rem hanc in terminis ſolius iuris naturalis: eſſe in communitate Reipublicæ poteſtatem ad ſtatuendum ea, quæ pertinent ad religionem & cultum Dei, & bonos mores Reipublicæ: & ideò de illo ſtatu non procedit argumentum. Nunc verò in Eccleſia diuinus cultus eleuatus eſt ad ſuperiorem ordinem, & eius cura commiſſa eſt Prælatis Eccleſiæ, & præcipuè Chriſti vicario. Et ideò exiſtimo, talia vota non habere vim obligandi, niſi interueniente Epiſcopi auctoritate, & approbatione. Et conſequenter neceſſe eſt, vt ipſe præcepto ſuo cogat omnes ad voti acceptationem, vel ſaltem ad obſeruantiam actus promiſſi, & tunc obligabuntur illi, qui non vouerunt, non in vi voti, ſed vi Eccleſiaſtici præcepti. Hoc enim ſatis eſt ad explicandam hanc obligationem, & ad conuenientem populi gubernationem in tali materia: imò etiam eſt valdè accommodatum, vt ſimilia vota prudenter, ac religiosè fiant. Vnde obiter intelligitur, talia vota (licèt vt perſonalia ſunt reſpectu ſingulorum, qui ea emiſerunt, reuocari non poſſint ab Epiſcopis, niſi per medium iuſtæ diſpenſationis) vt obligant totam communitatem poſſe ab eis reuocari, ſicut alia præcepta particularia ſuarum diœceſium, quia reſpectu communitatis non habent vim niſi in ratione præcepti, quod per Epiſcopum poteſt abrogari. Quapropter talis abrogatio valida erit, etiamſi fiat ſine cauſa ſufficiente ad diſpenſationem voti, quia per illam non tollitur propria obligatio voti, ſed alia quæ per eandem iuriſdictionem, & poteſtatem Eccleſiaſticam introducta fuerat.

Solutio.

Vota hæc non habent vim obligãdi niſi auctoritate Epiſcopi.

12 An votum per procuratorem factum obliget? Gloſ.

Tandem poterat hîc moueri difficultas, quia poteſt votum per alium, ſcilicet, per procuratorem fieri, & tunc obligat eum, pro quo fit: ergo poteſt vnus alterius voto obligari. Circa hoc, Gloſſa in capit. *Sciendum* 27. quæſtione prima negat, votum fieri poſſe per alium, licèt poſſit iuramentum, vel matrimonium. Fundatur enim in illo textu, quatenus dicit homines obligari, *per votum propriæ ſponſionis*, ſequitur ibi Turrecremata. Contrarium verò ſentit ibi Archidiaconus referens Gloſſam in capit. *Presbyter*, 82. diſtinct. & hanc partem cenſeo veriorem, quæ tractata eſt ſufficienter de Iuramento, & hîc poſſunt applicari, quæ ibi dicta ſunt. Fatemur enim votum fieri poſſe per alium, quoad exteriorem prolationem: nam conſenſum interiorem nemo dare poteſt, niſi per ſeipſum. Poteſt tamen ita concipi, vt non obliget, donec votum exterius per procuratorem proferatur, & ex tunc obligare incipiat. Quia quoad hoc eadem eſt ratio de voto, quæ de iuraméto, vel matrimonio, aut aliis contractibus. Nam ex natura rei nihil repugnat hic modus paciſcendi cum Deo, & per ius Eccleſiaſticum non inuenitur abſolutè prohibitum, an verò, & quomodo locum habeat in profeſſione religioſa infrà ſuo loco dicetur. Poſito autem hoc modo vouendi, non obligatur quis voto alieno, ſed proprio: tum quia moraliter loquendo

Archid.

Conſenſum interiorem nemo dare poteſt, niſi per ſeipſum.

quendo, quod alius facit nomine meo, vt miniſter à me deputatus, ego facio: tum etiam quia obligatio proximè naſcitur ex proprio conſenſu, quem ego præſto: actio autem procuratoris eſt veluti conditio requiſita, vt ex meo conſenſu oriatur obligatio, ſicut de iuramento etiam dictum eſt. Et ita reſponſum eſt ad dictum caput *Sciendum*.

Quod alius facit nomine meo, & ego facio.

CAPVT X.

Vtrùm poſſit aliquis, vel teneatur votum ſuum implere per alium?

1 HIc explicanda à nobis eſt circumſtantia *Quibus auxiliis*, quatenus cadere poteſt ſub obligationem voti, vel illi repugnare, id eſt, an votum obliget ad ſui obſeruationem, etiam per alium, quando vouens non poteſt per ſe ipſum illud implere, vel etiamſi poſſit per ſe implere, an liceat illi implere per alium, & non per ſe? Et vt breuiùs, ac diſtinctiùs agamus, dicemus priùs de votis perſonalibus, poſteà de realibus, & vltimò de mixtis.

2 Dico ergo primò, nemo tenetur votum perſonale implere per alium, ſi non poteſt per ſeipſum. Eſt communis ſententia Theologorum in 4. d. 38. vbi præſertim Paludanus quæſt. 3. a. 3. Ant. 2. p. tit. 11. c. 2. §. 5. Abul. in c. 30. Num. q. 97. Soto lib. 7. q. 2. art. 1. circa finem, Syluester *Votum* 2. q. 10. Angelus *Votum* 3. n. 7. & reliqui Summiſtæ, & Canoniſtæ in c. *Licet*, de Voto, & aliqui in c. 1. Solétque probari à ſimili ex L. *Idẽ* 25. ff. de Pactis, vbi dicitur *Perſonale pactum ad alium non pertinere*. Tamen aliter ibi dicitur pactum perſonale, quàm id dicatur votum. Nam ibi dicitur pactum perſonale, quod fit cum perſona, ſiue fiat de rebus, ſiue de operibus eius: hoc autem votum perſonale dicitur, quod eſt de actu perſonæ vouentis: nihilominùs poteſt à ſimili aliquod argumentum inde ſumi. Propria verò ratio eſt quæ ſumitur ex definitione voti perſonalis. Nam eſt de actu, & opere vouentis, ſed opus alterius non eſt opus vouentis; ergo tale votum non obligat ad actum alterius, ergo non obligat, vt per alterum impleatur.

1. Aſſertio. Nemo tenetur votum perſonale implere per alium, ſi per ſe non poteſt. Palud. Anton. Abul. Soto. Syluest. Angel. L. Idem. Perſonale pactum ad alium non pertinet.

3 Dices: Interdum fit votum peregrinandi per alium, mittendo v.g. religioſum, qui pro me viſitet ſancta loca, & eodem modo poteſt voueri oratio, vel ieiunium. Reſpondeo, neminem poſſe propriè promittere actum alterius, & ita votum, vt cadit in actũ alienũ, nec perſonale eſſe, nec reale, quia actus alienus non eſt proxima materia voti. Solum ergo eſſe poteſt quaſi obiectum, ſeu materia, circa quàm verſatur actus proximè promiſſus: nam qui vouet ieiunare, aut peregrinari per alium, non vouet ieiunare, ſed procurare, vt alter pro ſe ieiunet, aut mittere alium, qui peregrinetur loco illius. Et tũc conſideranda eſt actio, quam proximè vouens exercet, nam ſi reſoluitur in collationẽ pecuniæ, aut æquiualẽtis, eſt votum reale, vt votum dicendi Miſſam per ſacerdotẽ reale eſt: ſi verò ſit tãtùm perſonalis actio, vt rogare, præcipere, &c. tunc votum eſt perſonale, & proximè impletur per propriam actionem vouentis, qua procurrat actionem alterius: alter verò ſolùm materialiter implet rem promiſſam, iuxta obligationem, quam vouens potuit illi imponere, vel ipſe voluit ſponte ſuſcipere.

Obiectio. Solutio. Nemo poteſt propriè promittere actum alterius.

4 Hinc ſequitur primò eum, qui ſimpliciter vouit aliquid facere, non ſolùm non teneri, verùm etiam nec poſſe ſuum votum implere per alium, nec iure, nec facto. Probatur prior pars, quia ſi poteſt per ſeipſum implere, non poteſt licitè implere per aliũ; quia plus vouit, ſcilicet, facere per ſeipſum, hanc enim quaſi reciprocam relationem includit materia talis voti, quia eſt veluti vitalis actus, qui inuoluit intrinſecam habitudinem ad ipſum operantẽ. Et hinc probatur poſterior pars, nam licèt quis non poſſit per ſe implere tale votum, & velit implere per alium, non poterit. Probatur, quia ſi vouit ieiunare, licèt iubeat alteri, vt pro ſe ieiunet, quia ipſe non poteſt, non implet votum, quia non vouit iubere, ſed facere, quod longè diuerſum eſt, & licèt alter pro ipſo ieiunet, ipſe non ieiunat, & ita non facit, quod promiſit. Vnde licèt in eo caſu honeſtè faciat iubendo, vel procurando ieiunium alterius, non facit tamen aliquid, quod pertineat ad talis voti obſeruationem. Quòd ſi votum à principio fuit extenſum ex intentione vouentis ad ieiunandum, vel ſi non poſſet, procurandum ab alio, tunc quidem implet votum, per ſeipſum: quia per ſe procurat, aut exercet actionem, quia immediatè votum impletur.

1. Corollar. Qui ſimpliciter vouit nec teneri, imò non poſſe per alium votũ implere.

Secundò ſequitur, non ſolùm quando abſque culpa propria fit quis impotens ad implendum ſuum votum, verùm etiamſi ſua culpa impotentiam contraxerit, non teneri per alium implere perſonale votum: ſed abſolutè excuſari, quando aliud expreſsè non vouit. Ita ſentit Syluester, *Votum* 2. quæſt. 6. & 10. in fine: Nauarrus capit. 12. numer. 55. & 56. Soto, & alij ex ſuprà relatis. Probatúrque ex dictis; quia culpa commiſſa in tranſgreſſione voti, non obligat ad aliquid, quod promiſſum non fuit, neque in re promiſſa continetur, ſed implere per alium rem promiſſam, non fuit in voto perſonali promiſſum; ergo. Præterea, licèt poſt culpam commiſſam in tranſgreſſione voti, opus promiſſum per alium fiat, non perſoluitur votum priùs factum: ergo nulla eſt talis obligatio. 5

2. Corollar. Quãdo quis etiã culpabiliter fit impotens ad implendum votum, non tenetur per alium implere, ſi ſit perſonale. Syluest. Nauar.

Dices: Licèt non ſoluatur formaliter, ſoluitur per quandam compenſationem eo modo quo in tali caſu ſolui poteſt. Propter hoc Angelus ſuprà oppoſitum docet, nimirum, ſi fuit in mora, teneri ad implendum per alium, quia tenetur compenſare. Probatur, tum quia Deut. 23. dicitur, *Si moratus fueris, imputabitur tibi in peccatum*: tum etiam quia in Leg. 2. ff. Si quis cautionibus, & cæt. in principio, dicitur, *reum, qui promiſit ſiſtere in iudicio, liberari ab obligatione, ſi negotium tranſegit, priùs quàm ſiſti oportet, ſecus ſi poſt*, ſic ergo in præſenti. Tum denique quia in capit. final. de Iniur. dicitur *teneri qui damnum dedit ſua culpa, ad ſatisfaciendum*. Et hanc ſententiam ſequitur Antoninus 2. part. titul. 11. cap. 2. §. 5. Poteſt pro eadem ſententia referri Syluester, *Votum* 2. quæſtion. 10. qui pro illa refert Archidiaconum & illi aſſentire videtur in verſi. *Diſtinguit tamen*. Poſteà verò in fine totius quæſtionis oppoſitum clarè docet. Denique ſumitur illa ſententia ex Panormitano in capit. 1. de Voto, numer. 4. & in cap. *licèt*, numer. 14. Sed hæc ſententia ſupponit vnum falſum, ſcilicet eum, qui tranſgreſſus eſt votum perſonale, teneri ad faciendam compenſationem, & quaſi reſtitutionem, ſi factus ſit impotens, quod eſſe falſum, patebit à fortiori ex dicendis infrà de tempore obligationis voti. Hoc autem fundamento deſtructo, ruit illa ſententia. Et præterea illo dato, non inferetur ex illo teneri vouentem ad implendum votum per alium, niſi omnis alius modus eſſet impoſſibilis. Ad obiectionem ergo reſpondeo, nõ teneri tranſgreſſorẽ voti ad aliquam compenſationem. Ad primum Angeli reſpondetur, ſolũ probare peccaſſe illũ, qui fuit 6

Obiectio. Votum quis per alium implere nõ poteſt etiãſi fuit in mora. Deut. 23. Anton. Syluest. Panorm. Fit ſatis obiectionibus. Ad primum.

Ad ſecundum.

fuit in mora, non verò teneri ad aliud, quàm ad pœnitentiam. Ad ſecundum negatur cõſequentia, quia diſpoſitio illius legis eſt in ordine ad iudicium externum, & in ordine ad punitionem delicti, vt ibidem dicitur. Ad tertium etiam negatur conſequentia, quia tranſgreſſio voti non eſt contra iuſtitiam, ſicut damnum cum iniuria factum.

Ad tertium. Tranſgreſſio voti non eſt contra iuſtitiam.

7 3. Coroll. Non tenetur quis votum implere per alium licèt impotentia à principio extiterit quando factum fuit. *Hoſtien. Nauar. Panor.*

Tertiò ſequitur hanc aſſertionem procedere etiãſi impotentia implendi tale votum à principio extiterit, quando votum fuit factum, & ſiue vouẽs præſciuerit impedimentum, ſiue non, dummodò eadem fuerit intentio vouentis. Hanc ampliationem addo propter varia dicta Canoniſtarũ. Hoſt. enim in c. *licet*, de Voto, n. 4. & 5. abſolutè dicit, in eo caſu quando impotẽtia fuit à principio, obligare votũ vt per alium impleatur, ſi fieri poteſt ne votũ fuerit irriſorium. Quod ſequitur Nauarrus d. num. 55. dicens abſolutè teneri aliquem implere votum per alium, quoties tale eſt, vt per alium impleri poſſit. Sed meritò hoc limitat Panor. n. 13. vt ſolùm locum habeat, quando vouens non ignorabat impotentiam ſuam: nam tunc ſolùm procedit ratio Hoſtienſis. Si enim ignorabat, potuit bona fide vouere facere per ſe, quod putabat ſibi eſſe poſſibile. At verò ſi ſciebat per ſe non poſſe, eo ipſo videtur vouiſſe facere per alium: quia non vouit promittere aliquid impoſſibile cognitum, nec præſumitur feciſſe votum irriſorium. Et hoc ſequuntur Angelus & Sylueſter. Veruntamen hoc ipſum ſolùm procedit ex præſumptione: vnde non limitatur aſſertio poſita, ſed præſumitur aliud eſſe votũ, & ideò dixi in hoc Corollario, *Dummodò eadem fuerit intentio*, in quo (quod ſpectat ad forum conſcientiæ) non præſumptione, ſed declaratione vouentis ſtandum eſt: quia fieri poteſt, vt non intenderit rogare, vel imperare, aut aliter procurare per alium facere, ſed per ſe, vel ex temeritate, & arroganti inconſideratione, vel quia ſperabat fore, vt aliquando poſſet. Vnde ſi verba voti tantùm ſonent actionem propriam, vt ieiunare, orare, viſitare, & vouens declaret ſe non intendiſſe promittere facere per alium, non obligatur facere: quia obligatio non excedit intentionem, & quia non poteſt plus operari ſuperueniens impedimentum, quàm exiſtens tempore voti cæteris paribus. Quin potiùs licèt non poſſit vouens certò ſcire, ſe habuiſſe intentionem non vouendi agere per alium, ſatis eſt, quòd non iudicet ſe habuiſſe intentionem ita vouendi, vt non ſit obligandus ad implendum tale votum per alium, ſed potiùs iudicandum ſit tale votum indiſcretum, & vanum: quia hoc potiùs colligitur ex tali modo vouendi, & in verbis voti (vt ſupponitur) nullum eſt fundamentum ad illam intentionem præſumendam.

8 4. Corollarium, qui vouit agere aliquid per alium, ſatis implet votũ exhibendo actionẽ accommodatam per ſeipſum.

Quartò infertur, quando quis expreſsè vouit agere aliquid per alium, ſatis implere votum exhibendo actionem accommodatam voto, quam per ſe poteſt facere. Hæc autem actio varia eſſe poteſt, interdum enim ſolùm eſſe poteſt rogare, aut intercedere cum alio, & tunc id ſatis eſt, ſiue alius faciat, ſiue non: dummodò vouens ſufficientem diligentiam fecerit ex parte ſua, quod prudẽtis arbitrio relinquendum eſt iuxta negotij qualitatem. Aliquando eſſe poteſt actus præcipiendi, ſeu ordinandi pro ratione ſui muneris, vt ſi Prælatus religionis voueat orationes ſuorum ſubditorum pro aliqua neceſſitate, ſatisfaciet eas imperando, vel ordinando, modo conſueto. Non credo tamen teneri ad explicãdum ſubditis ſuum votum: quia votum ſuum non obligat alios, nec ratione illius tenetur illos magis cogere, vel obligare, quàm iuxta regulam, vel conſuetudinem ſoleat ſimiles actus iniungere, & ſic ordinando ſatisfacit voto ſuo, etiamſi fortaſsè alij non omninò illud exequantur. Denique poteſt actio hæc includere contentionẽ cum alio, & obligationem, vt actum promiſſum faciat quaſi ex pacto, vel iuſtitia, vt cùm quis mittit alium ad peregrinandũ, dãdo illi neceſſarios ſumptus, vel quid ſimile, & tunc cum proportione dicendum eſt, ſatis eſſe, vt vouens faciat id, quod eſt ex parte ſua, etiamſi alius poſteà non impleat, & præſertim ſi tale votum reſoluitur in reale, vel de illo habet aliquid admixtum ratione expenſarum: nam ſi vouens illas ſemel ſoluit, licèt alter iniquè, & iniuſtè agat, non exequendo promiſſum, credo non teneri vouentem ad iterum faciendos ſimiles ſumptus. Sicut, qui promiſit dicere Miſſas per aliũ, & dedit ſtipendium, & bona fide alium obligauit ad eas dicendas, licèt ille iniuſtè deficiat, non tenetus vouens iterum eleemoſynam dare, quia iam impleuit votum quoad actionem, & rem quæ ad ipſum poterat pertinere. Si autem actio non habet ſumptus annexos, & vouens illos non amiſit, ſed recuperauit ſtipẽdium, tunc tenebitur iterum procurare: vt votum impleatur, ſi tempus pro quo obligabit adhuc durat, iuxta dicenda inferiùs cap. 10. Et hæc de votis perſonalibus.

Secundo loco dicendum eſt de realibus votis, de quibus Doctores, ſuprà allegati cõmuniter docent obligare, vt per alium impleantur, quando vouens nõ poteſt per ſe illa implere. Ratio eſt quia hæc vota non tam ſunt de actibus dicentibus intrinſecum reſpectum ad vouẽtem, quàm de rebus, vel actionibus, quæ per alios poſſunt executioni mandari. Vt votum eleemoſynæ obligat ad exhibendam pecuniam: eleemoſyna autem ipſa per famulum fieri poteſt, & votum de ædificando templo data pecunia per alios impletur. Atque hæc quidem ſententia quoad doctrinam intentam vera eſt: ſi quis tamen rectè conſideret formalem (vt ſic dicam) impletionem voti realis, differentiam vix inueniet inter ipſum, & perſonale, quatenus à vouente ipſo vtrumque impleri poteſt, debet. Vt autem qualis eſſe poſſit differentia clarè percipiatur, aduerto in voto reali duo conſiderari poſſe: vnum eſt exhibere pecuniam promiſſam, aliud eſt facere, & exequi opus, ad quod pecunia promiſſa eſt.

Vota realia obligant ad impletionẽ per alios, quãdo quis per ſe non poteſt.

Quod ad primum attinet, dico tale votum obligare vouentem, vt per ſe votum exequatur, & non per alium: quia tenetur de ſuo implere, non de alieno, non ſolùm, quia nõ poteſt de alieno arbitrio ſuo diſponere, ſed etiam quia non tenetur petere ab alio, vt tales ſumptus faciat: quia ex vi talis voti realis, id non promiſit. Et in hoc ſeruatur quædam proportio inter votum perſonale, & reale, quòd ſicut in perſonali, qui nõ poteſt per ſe implere, non tenetur per alium, ita in reali, ſi quis in pauperiem incidat, & non poſſit de ſuo expendere, quod promiſit, non tenetur procurare: vt alius faciat, nec eleemoſynam ab aliis petere, vt votũ impleat: quia ex vi voti hoc in eo non continetur, niſi ex conditione perſonæ, & circumſtantiis colligi poſſit, hanc fuiſſe intentionem eius. Et tunc votum erit potiùs perſonale, quàm reale, vel erit duplex, & ante omnia obligabit perſonale, quia petere eleemoſynam ad faciendum opus pium materia eſt voti perſonalis, & quoad illam partem certum eſt non obligare ad faciendum per alium. Expleta autem

10 Duo conſideranda ad differentiã voti realis, & perſonalis dignoſcendam.

autem illa parte, & acquiſita eleemoſyna, iam votum erit reale, eiúſque leges ſequetur: votum ergo reale quoad ſuam partem obligat vnumquemque vt per ſe faciat, non per alium. Dices: ſi quis non impleuit viuens reale votum, tenetur implere per hæredem. Reſpondeo, in primis ſi abſolutè vouit eleemoſynam, vel aliud pium opus facere, teneri dum viuit facere, atque adeò per ſe. Si tamen vel fuit in mora culpabili, vel à principio non intendit aliter ſe obligare, verum eſt debere per hæredem facere: nimirum præcipiendo, vt de ſuis bonis opus fiat, & tunc iam per ſe implet votum quoad illam partem: quia de ſuo impleri vult, & ipſe præcipiendo facit quoad illum ſpectat, ſicut quando præcipit famulo, vt det eleemoſynam.

Obiectio. Votum reale obligat vnũquemque vt per ſe faciat, nõ per alium. Solutio. Votum reale quando vouens tenetur per hæredem facere.

11 Vnde quod ſpectat ad ſecundum, ſcilicet conſumptionem pecuniæ in tali vſu, aliquid eſt perſonale pertinens ad vouentem, quod non poteſt per alium fieri, ſcilicet, præcipere, vt fiat ex illa opus promiſſum: imò & diligẽtiam adhibere, vt impleatur quoad fieri poſſit. Nam hæc obligatio penes ipſum vouentẽ eſt, & nõ poteſt alteri delegari, niſi aliud fuerit in voto expreſſum. Quia quoad hoc votum includit eandem habitudinem ad vouentem, quàm votum perſonale. Aliquid verò eſt in illo vſu, quod non tenetur ex vi talis voti per ſeipſum vouens explere, ſed poteſt famulo aut miniſtro committere, vt diſtribuere actu eleemoſynam in pauperes, vel ædificare templum. Hoc verò non eſt propter ſpecialem proprietatem voti realis, ſed quia illa non eſt materia talis voti: generale autem eſt omni voto, vt non obliget extra ſuã materiam. Cuius ſignum eſt, quia ſi quis vouiſſet ſuis propriis manibus dare eleemoſynam, vel perſonaliter laborare in templo, quod ſuis ſumptibus ex voto ædificat, teneretur id facere per ſe, nec ſatisfaceret faciendo per alium: quia iam quoad id votum eſſet perſonale. Votum ergo reale quoad id, quod intrinſecè, ac per ſe obligat, per vouentem ipſum debet mandari executioni, & non per alium, aliàs non ſatiſfit propriæ obligationi voti. Vnde differentia ſolùm eſt, quod in voto reali, ſi vouens poteſt exhibere pecuniam, & præcipere, vt fiat pium opus per alium tenetur id facere, etiamſi aliter opus facere non poſſit: quod in voto perſonali non inuenitur. Et ſic res eſt adeò clara, vt non indigeat alia probatione, ex ſequenti autem puncto magis comprobabitur.

Generale eſt omni voto vt non obliget extra ſuam materiam.

12 Tertiò dicendum eſt de voto mixto ex perſonali, & reali, de quo certum eſt, quoad partem perſonalẽ non expleri per alium, iuxta primam aſſertionem: nam eſt eadem ratio. Vnde ſolùm poteſt quæri, an in eo caſu, in quo vouens non poteſt per ſe implere perſonalem actionem, quam votum includit, teneatur ad realem contributionem? In quo reſolutio communis eſt, diſtinctione vtendum eſſe. Nam illa mixtio duobus modis inueniri poteſt, vno modo per ſe, & quaſi intrinſecè, ex conditione ipſius operis perſonalis, vt ſunt in peregrinatione ſumptus itineris, in militia alimenta perſonæ, vt ſi quis vouit perſonaliter militare contra infideles ſine ſtipendio & propriis ſumptibus. Alio modo contingit mixtio, quaſi per accidens ex intentione vouẽtis, vt ſi quis vouit viſitare ſanctum Iacobum, & ibi tot Miſſas, eleemoſynam, vel lampadem argenteam offerre, vel militare in pio bello, & ſecum deferre tot milites ſuis ſumptibus. In priori caſu ceſſante obligatione perſonali, ceſſat realis: tum quia acceſſorium ſequitur principale, & illud reale eſt ita acceſſorium, vt in tali actu omninò nitatur: tum etiam quia illi ſumptus non tam ex voto debentur, quàm ex naturali conditione perſonæ ac neceſſitate.

Votũ mixtum quomodo obliget ad impletionem.

Mixtio quibus modis inueniatur in voto.

In poſteriori verò caſu licèt quis non poſſit implere votum quoad partem perſonalem, tenetur quoad partem realem, vt ſi non poſſit ire ad ſanctum Iacobum, tenetur mittere eleemoſynã quam illuc perueniendo facere promiſerat, & ſi non poteſt perſonaliter ire ad bellũ, tenetur mittere, quos ſecum deferre promiſerat nõ in proprium famulatum, ſed in auxilium, & ſubſidium belli. Ratio eſt, quia illa duo, licèt fuerint coniuncta, non ſunt connexa, nec vnum propriè eſt acceſſoriũ alterius, & ita in virtute illa ſunt duo vota diſtincta: & ideò ſi vnum impleri poteſt, licèt aliud non poſſit, ſeruandum eſt, quod poteſt. Sic etiam in caſu ſuprà propoſito: ſi quis promittit ſuis ſumptibus, ex proprio, ac perſonali labore templum ædificare, licet laborare non poſſit, tenetur ſuis ſumptibus ædificare: quia illa etiam non ſunt per ſe connexa, ſed tamquam duo vota diſtincta. Item qui promiſit dare eleemoſynã ſuis manibus, licet infirmitate vel aliter impediatur, & non poſſit per ſe dare, tenebitur per alium dare, aut mittere: quia etiam ibi non eſt per ſe cõnexio, & præterea ibi eleemoſyna eſt principale, alia eſt circumſtantia eius, & quaſi acceſſorium, ceſſante autem acceſſorio, non ceſſat principale. Ita ſumitur ex Innoc. in c. *Licet*, de Voto, & ibi Panormitanus n. 12. & ſequentibus, & alij. Conſentiunt Syluester, Angelus, Antonius, & alij locis citatis. Solúmque occurrit aduertendum, hæc intelligenda eſſe per ſe, & conſiderata natura, & materia talium votorum: nam ex intentione vouentis poſſunt hæc ita colligari, vt vnũ ponatur tamquam conditio neceſſaria ad obligationem alterius, & tunc non aliter obligatet votum, vt ſi voueret ire ad ſanctum Iacobum, & ſi illuc perueniret, dare eleemoſynã, & non aliter, & ſic de aliis. Tunc enim votum eſſet conditionatum quoad illam partem, vnde conditione non impleta, non obligaret, ſicut etiam in priori caſu poſſet intentio ferri ad expenſas, per ſe vouendo de illis eleemoſynam facere, ſi peregrinari non poſſet, & tunc clarum eſt votum obligare, ſed hoc eſt accidentarium, & oportet, vt certò conſtet. Hîc verò occurrebant difficultates ex cap. *Licet*, cap. *ſuper his*, de Voto, quæ in cap. ſequenti meliùs tractabuntur.

13 Qui non poteſt votũ implere quo ad partem perſonalem, tenetur ſaltem quoad partem realem.

Innocent. Panor.

Aduertendum.

CAPVT XI.

Vtrùm obligatio voti ipſo facto, vel iure tranſeat ad hæredes.

HÆc quæſtio annexa eſt duobus præcedentibus: nam pertinet ad explicandas perſonas, ad quas extendi poteſt obligatio voti, vel potiùs per quas poteſt, & debet votum impleri. Supponitur autem vt clarum, propriam, & formalem (vt ſic dicam) voti obligationem non extendi ad hæredes, quia licèt repræſentet perſonam defuncti, verè tamen ſunt perſonæ ab illo diſtinctæ, quæ promiſſione eius formaliter obligari non poſſunt, vt oſtenſum eſt capit. 8. Et in ſimili lib. 2. de Iurament. capit. 24. eſt ergo quæſtio de alia obligatione iuſtitiæ, quæ ad hæredes tranſeat ex voto defuncti.

1 Formalis voti obligatio non extenditur ad hæredes vouentis.

Addidi autem in titulo *ipſo facto, vel iure*, vt excludam peculiare mandatum ipſius teſtatoris: nam ſi hoc intercedat, clarum eſt teneri hæredem ad voluntatem teſtatoris implendã, & ex hac parte poſſe obligari ad implẽdum votum defuncti, quod ipſe præcepit impleri: tunc autem dicetur obligatio

2 Hæres tenetur ad implendum votũ teſtatoris quod ab ipſo mãdatum accepit.

tio voti tranſire ad hæredem, non ipſo facto, vel iure, ſed media voluntate teſtatoris, in hoc autem puncto obſeruanda eſt differentia inter vota perſonalia, & realia: nam perſonalia non tranſeunt ad hæredem etiam volente, & præcipiente teſtatore, niſi hæres ſponte ſua acceptet, & faciat ſuam promiſſionem defuncti, iuxta cap. *Licet*, de Voto, & dicta ſuprà cap.8. quia hoc onus perſonale non eſt coniunctum cum hæreditate, ſed cum perſona, & ideò non poteſt teſtator ſuo ſolo arbitrio illud imponere hæredi nolenti illud acceptare. Et ita docent Paludanus & alij ſtatim referendi.

3 In inſtitutione hæredis voluntaria, poteſt teſtator hæredi relinquere hæreditatem ſub conditione cuiuſdam voti implẽdi. *Abul.*

Verum eſt tamen, quòd vbi inſtitutio hæredis eſſet omninò voluntaria poſſet teſtator ſub hac cõditione hæreditatem Petro extraneo relinquere, vt tale votum ſuum peregrinationis, aut pij belli perſonaliter impleat, aliàs illam amittat: & tunc hæres teneretur votum teſtatoris implere, non abſolutè, ſed vt poſſet hæreditatem obtinere, vel retinere iuxta modum inſtitutionis. Imò addit Abul. 3.Reg.15.q.19. quòd ſi teſtator inſtituat hæredem voluntarium, eique in teſtamento præcipiat, vt pro ſe votum peregrinationis, aut aliud ſimile impleat: tenetur hæres, ſi adeat hæreditatem, implere votum etiamſi viuente teſtatore nihil promiſerit, vel acceptauerit: & ſi nolit, poſſe per cenſuras cõpelli ad implendum votum, vel hæreditatem relinquendam, licet teſtator hanc conditionem non expreſſerit: quia præſumitur ex coniecturata mente illius. Sed hic rigor nimius eſt, & contra verba Iuris, quæ requirunt voluntariam acceptationem hæreditatis: neque eſt cur præſumatur illa voluntas teſtatoris, cum nec illam expreſſerit vt ſupponitur, nec ad illum rigorem teneretur ex vi voti, vt ex ſuprà dictis conſtat. Potiùs ergo videtur ille eſſe modus, quàm conditio, vel certè petitio ex gratitudine potiùs, quàm ex obligatione: ſecus verò eſſet, ſi inſtitutio eſſet conditionata. Et idem dicendum cenſeo de legatario: poſſe ſcilicet hoc modo obligari, ſi ſub tali conditione legatum relinqueretur. Hæredi autem neceſſariò non videtur poſſe tale onus imponi per modum conditionis: quia per ſe habet ius abſolutum ad hæreditatem, quod non poteſt pater verbi gratia, minuere, & conditionatum reddere, addita conditione voluntaria ad quam alter ſimpliciter non tenetur.

4 At verò in votis realibus, certum eſt, poſſe iuſtè teſtatorem imponere hæredi onus implendi illa: imò etiam teneri, ſi re vera talia vota non erant extincta, ſed durabat eorum obligatio, ſiue culpabilis fuerit mora, ſiue non: quia ſemper tenetur quis implere eo modo, quo poteſt. Item quia ſemper eſt debitor Deo illius pecuniæ, ſeu rei: ergo tenetur præcipere vt ſoluatur: ergo eſt præceptum iuſtum obligans hæredem. Denique hoc à fortiori conſtabit ex dicendis. Idémque eſt cum proportione de votis mixtis, quoad illam partem in qua realia ſunt, vt etiam mox explicabimus. Semper autem hoc intelligitur, quando teſtator diſponit de bonis, quæ vocantur libera, ſempérque poteſt tale onus imponere. Vnde à fortiori conſtat, non teneri hæredem ipſo facto ad implenda vota defuncti perſonalia, vel mixta quoad partem perſonalem: quia ſi non obligatur, etiam præcipiente defuncto, niſi in caſu, & modo explicata, multò minùs obligabitur ſi teſtator nihil præcipiat, ſed ſimpliciter hæredem inſtituat, vel ſi hæres ab inteſtato ſuccedat: Et ratio clara eſt, quia perſonalis obligatio voti extinguitur cum perſona, & quia nullo modo adhæret rebus

Perſonalis obligatio voti extinguitur cum perſona.

A ſeu hæreditati: & ideò ex vi illius non tranſit ipſo facto, vel iure ad hæredem.

5 Punctum difficultatis.

Tota ergo difficultas eſt de votis realibus, & mixtis quoad partem realem. Et ratio dubitandi eſſe poteſt: quia ad hæredem non tranſeunt ex vi hæreditatis, niſi debita ex iuſtitia: ſed obligatio voti non eſt ex iuſtitia: ergo. Confirmatur primò, quia illa obligatio vt perſonalis, nõ tranſit ad hæredem, ſed cum perſona extinguitur: nec etiam tranſit vt realis, quia non adhæret rebus ipſis, nec moraliter afficit illas, vt dicantur tranſire ad hæredem cum tali onere: ergo nullo modo tranſit. Minor patet ex leg.2.ff.de Pollicit. dicente, *Si quis rem aliquam vouerit, voto obligatur, quæ res perſonam vouentis,* B *non rem, quæ vouetur obligat*, & infrà, *res ipſa ſacra non efficitur*. Confirmatur ſecundò, quia aliàs etiam ſi teſtator declararet ſuam voluntatem eſſe, vt tale votum non impleretur, hæres ex vi hæreditatis teneretur illud implere. Conſequens autem videtur falſum, quia tunc hæres non tenetur ex vi religionis, vt conſtat, quia formaliter non obligatur voto: neque etiam ex vi iuſtitiæ, quia non poteſt obligari ex iuſtitia, niſi ex quaſi contractu cum teſtatore: ibi autem nullus quaſi contractus conſiderari poteſt, cùm teſtator remiſerit, & ſuam voluntatem ſatis declarauerit: ergo.

6 Reſoluitur quæſtio, & aſſeritur, obligationẽ voti realis tranſire ipſo iure ad hæredem ex vi hæreditatis receptæ. *Abulenſ. Palud. Sup. Gab. Soto. Ant. Syluest. Angel. Nauarr. Innoc. Panorm. Hoſtienſ. Ca. Si hæredes.*

Nihilominùs dicendum eſt, obligationem voti realis tranſire ad hæredem ipſo iure, ſeu facto ex C vi hæreditatis receptæ. Hæc eſt ſententia communis, tradit Abulẽſis in c.40.Nu.q.98. Palud.4.d.38. q.3.ar.3. Supplem.Gab.q.2.ar.3. poſt 3. concluſionem, Sot.d.q.2.ar.1.in fine. Ant. 2.p.tit.11.c.2.§.5. Syluestrum *Votum* 2.q.11. Angelus *Votum* 3.n.8.& 9.& Summ.communiter. Nauar.d.cap.12.num.56. Innoc. Hoſtien. Panormit. Anton.& alij in cap. *Licet*, de Voto. Probari poteſt primò hæc ſententia ex cap. *Si hæredes*, de Teſtam. vbi puniuntur hæredes, non adimplentes iuſſa teſtatorũ, & ſubditur *vt vota defuncti adimpleantur*. Sed ibi (vt adæquata ſit ratio) per vota non videntur ſignificari propriè promiſſiones, ſed voluntates, ſeu deſideria defuncti. Et licèt comprehendantur propria vota, ille textus in D rigore ſolùm loquitur, quando teſtator illa impleri iubet. Probari etiam ſolet ex cap. *Licet*, de Voto. Sed ibi etiam præceptum patris præceſſit, & acceptatio, ac promiſſio filij: vnde ex textu non colligitur, patrem id feciſſe ex obligatione, nec filium obligandum fuiſſe, niſi promiſiſſet, vt infrà dicam.

7 Ca. Ex parte.

Magis videtur hoc probare c. *Ex parte*, de cenſibus, vbi clarè ſupponitur, filios teneri, & poſſe cogi ad ſoluenda vota parentum. Item facit cap. 1. de ſolut. quatenus in eo dicitur, teneri filium ad ſoluenda debita parentum. Expreſſiùs habetur in l.2. ff.de Pollicit. vbi dicitur, *Qui decimam partem bonorum vouit, ſi deceſſerit ante ſolutionem, hæredem illius hæreditario nomine, decimis obſtrictum* E *eſſe*. Vbi expendo particulam *hæreditario nomine*: nam æquiualet illi, *Ipſo iure, ſeu facto*. Et pro ratione ſubditur, *Voti enim obligationem ad hæredem tranſire conſtat*. Ratio verò eſt, quia per votum reale fit homo debitor Deo illius rei, in quam votum cadit, ſed bona defuncti, ſunt obnoxia ſolutioni debitorum eius: ita vt debita non computentur in bonis: ergo hæres tenetur ad ſoluenda vota realia defuncti ex vi bonorum, quæ ad ipſum perueniunt, & hoc eſt obligari ipſo facto. Vnde colligitur clara differentia inter votum perſonale, & reale: nam perſonale votum conſtituit hominem debitorem ſolius actionis cohærentis propriæ perſonæ, ad quod debitum perſoluendum

Per votum reale fit homo debitor Deo illius rei in quam votũ cadit.

Differentia inter votum perſonale, & reale.

non ſunt obnoxia bona externa, ſed ſola perſona. Neque etiam apud Deum habet locum obligatio ad aliquod intereſſe, quæ relinquatur ex voto perſonali non impleto, quia illa tantùm eſt obligatio ad pœnitentiam agendam (vt infrà oſtendam) quæ etiam perſonalis eſt. At votum reale conſtituit hominem debitorem rerum externarum, quæ ſemper poſſunt reddi Deo, etiamſi homo dum viuit fuerit negligens in illis reddendis, ideóque illæ ſemper manent obnoxiæ tali debito ſoluendo, & cum illo onere tranſeunt ad hæredes, & ideò ille manet obligatus eo ipſo, quod hæreditatem adit. Vnde etiam intelligitur, hanc obligationem non tranſire ad hæredes, niſi pro viribus hæreditatis, & habita ratione aliorum onerũ, & debitorum iuxta generalem doctrinam de obligationibus hæredum, & modo ſoluendi debita defunctorum. Hæc verò ratio maiori indiget expoſitione, quæ pendet ex dicendis.

8 Fit ſatis rationi dubitandi. Debitum religionis in vouente eſt maiùs quã iuſtitia.

Ad rationem ergo dubitandi reſponderi poteſt primò, debitum religionis in ipſo vouente reſpectu Dei eſſe maius, quàm iuſtitiæ, quia eſt ius aliquo modo Deo ipſi acquiſitum, quod eſt altioris rationis, quàm ſit ius humanæ promiſſionis, etiam ſi ſupponatur eſſe iuſtitiæ, & ideò multò maiori ratione trãſit ad hæredes promiſſio realis facta Deo, quàm facta homini, at promiſſio facta homini, ſaltem quando ex iuſtitia obligat, tranſit ad hæredes, vt apud omnes conſtat: ergo & votum Deo factum. Hæc verò reſponſio, & æquiparatio non conuincit, neque omnino videtur ſatisfacere: quia licet religio excellat ratione dignitatis perſonæ, tamen in ratione debiti fidelitatis ſemper habet hanc diuerſitatem, quòd non obligat quaſi ad reſtitutionem: vel recompenſationem, vt infrà dicemus. Vnde augetur difficultas, quia aliàs tenebitur hæres ad ſoluenda vota defuncti ex religione: conſequens eſt contra dicta, & contra rationem, quia ibi non eſt alia obligatio religionis, niſi fidelitatis ad Deum: hæres autem non poteſt teneri ex fidelitate ad Deum, cùm ipſe non promiſerit, hac enim ratione formalis obligatio voti defuncti non tranſit ad hæredes: ergo. Sequela patet, quia hæres non tenetur ex iuſtitia reſpectu hominis, quia ſuccedit tantùm in locum defuncti, & defunctus nulli homini erat ex iuſtitia obligatus: ergo.

9 Vera reſponſio. Hæres tenetur ex iuſtitia ad ſoluenda debita defuncti.

Reſpondeo igitur, negando minorem, quia hæres tenetur ex iuſtitia reſpectu defuncti, ex tacito quaſi contractu, quo obligatur illi ad ſoluenda eius debita, eo ipſo quòd adit eius hæreditatem, vt dixit Panormitanus cum Antonio in dicto cap. *Licet*. Et conſequenter etiam tenetur reſpectu eius, cui res promiſſa danda eſt propter voluntatem defuncti. Vnde licèt obligatio voti perſonalis ſit, & in vouẽte ad religionem pertineat, in hærede tranſit in obligationem iuſtitiæ, ratione rei acceptæ cum illo onere. Et ita ſoluta relinquitur prima confirmatio: concedo enim ex vi ſolius voti realis rem non manere affectam quaſi ſpirituali onere, & obligatione, ſed obligationem eſſe perſonalem. Nihilominùs tamen bona ipſius vouentis debitoris manent obligata generali obligatione ad hoc debitum, ſicut ad alia: hac enim ratione alia debita perſonalia ad hæredes tranſeunt, vt conſtat.

10 An obligatio voti realis tranſeat ad hæredẽ etiam cõtra voluntatem teſtatoris.

In ſecunda confirmatione petitur, an hæc obligatio voti tranſeat ad hæredem, etiam contra voluntatem teſtatoris, ſi expreſsè declaret, ſe nolle tale onus imponere hæredi? Videtur enim ex dicta ratione ſequi non tranſire, quia tunc ceſſat quaſi contractus inter hæredem, & teſtatorem, quia non A poteſt eſſe contractus contra proprium conſenſum, & voluntatem, ibi autem nec hæres vult obligari plus, quàm defunctus illum obliget, nec defunctus vult hæredem obligare: ergo nullus contractus, vel quaſi contractus inter eos intercedit: ergo non eſt vnde oriatur obligatio iuſtitiæ in hærede, & alia eſſe non poteſt, vt oſtenſum eſt. Atque ita ſentiunt aliqui, non teneri hæredem in eo caſu ad implendum votum defuncti. Et conſequenter iuxta hanc ſententiam dicendum eſt, hanc obligationem fundari in præſumpta voluntate defuncti, quia nemo præſumitur agere contra æternam ſuam ſalutem, & ideò licèt expreſsè non præcipiat teſtator hæredi, vt ſuum votum impleat, hoc cenſetur velle eo ipſo, quod expreſsè illum non liberat B ab illo onere: ac ſubinde communis ſententia intelligenda erit, quando hæres ſimpliciter inſtituitur, aut ſuccedit: limitanda verò erit, quando teſtator expreſsè liberat hæredem illo onere: quia tunc, vel præſumitur teſtator à principio ita vouiſſe, vel licèt fortè grauiter in eo facto peccet, factum tenet, quia ſine voluntate eius non poteſt eius obligatio ad alium tranſire, neque ille poſteà acceptando hæreditatem, cooperatur peccato eius, ſed vtitur effectu ex illo relicto, qui per ſe malus non eſt,

Nemo præſumitur agere contra æternam ſuam ſalutem.

11 Dupliciter fit votum reale.

In hoc puncto aduertendum eſt, dupliciter poſſe fieri votum reale, vno modo abſolutè, & ſine reſtrictione ad vitam: alio modo cum tali re- C ſtrictione: *Voueo in vita mea Eccleſiam ædificare, ſi autem non perfecero, vel ædificauero, nolo obligationem vllam tranſire ad meos filios, vel hæredes*, ex hac ergo forma promittendi vel æquiualenti, obligatio ſine dubio extinguitur per mortem vouentis, ſiue cum culpa, ſiue abſque illa votum non impleuerit viuens. Probatur, quia ille modus promittendi non eſt impoſſibilis. Quam enim inuoluit repugnantiam? Nec eſt illicitus, cui enim virtuti repugnat? certè nulli: nam ſicut votum ſpontaneum eſt, ita & ampliatio, vel reſtrictio obligationis eius. Tale ergo votum vi ſua non tranſit ad hæredes, quia non obligat vltra intentionem vouentis. Et confirmatur, quia promiſſio ad hominem D illo modo, & cum illa limitatione facta, non obligat hæredem, etiam ſi ipſum promittentem obligauerit de iuſtitia: quia illo modo acceptata eſt à promiſſorio, & ita non potuit poſteà acquirere ius contra hæredem, vt videre licet apud Antonium Gomez, tom. 2. de Contract. c. 11 num. 12. & 13. vbi Iura, & Doctores allegat; ergo idem erit in promiſſione ad Deum: nam licèt vinculum iſtius ſit maius in ratione voluntarij in dependentia ab intentione vouentis æquiparatur.

Quale votũ reale non tranſeat ad hæredem.

Ant. Gom.

12 Fit ſatis ſuperiori dubio, & expẽditur quibus modis ſe poſſit gerere teſtator nolens vota ſua ad hæredes tranſferre.

In prædicto ergo caſu, quando teſtator declarat, ſe nolle, vt hæres ſuus votum ſuum implere E teneatur, duobus modis ſe gerere poteſt, primò declarando intentionem, quam in vouendo habuit, quòd fuerit limitata, & reſtricta ad ſuam perſonam, & quòd expreſſa noluerint obligare bona ſua illi voto ſoluendo, ſi ipſe vouens illud non impleret. Et tunc ſi manifeſtè non conſtet declarationem illam eſſe contrariam verbis Scripturæ, verbi gratia, aut promiſſionis publicæ, vel coram teſtibus factę, credendum eſt declarationi teſtatoris, ac ſubinde non tenebitur hæres implere votum. Quia nec ex vi talis voti tranſit ad illum obligatio, vt dictum eſt, nec teſtator illam imponit, vt in facto ſupponitur: nam potiùs declarat ſe nolle eum obligare. Neque hoc eſt contra dicta: quia quæſtio, quam tractamus, & aſſertio poſita nõ in hoc ſenſu procedit,

ſed de voto reali abſolutè facto, & ſine tali reſtrictione: nam illa poſita nullum poterat eſſe dubium, ſicut etiam eſſe non poterat, ſi expreſsè quis vouiſſet facere templum, vel per ſe, vel per hæredes: tunc enim clarum eſt obligationem ad illos tranſire.

13 Votum tranſit ad hæredes, quando teſtator contrarium nō declarauit.

Igitur ſolùm dubitari poteſt de voto ſimpliciter facto, ſine expreſſa reſtrictione, vel ampliatione, & tunc dicemus tranſire ad hæredes, quando teſtator contrarium non declarauit ſaltem propter præſumptam, & debitam voluntatem eius. In caſu autem poſito, quando teſtator expreſsè declarat, ſe nolle hæredem onerari tali debito, mihi videtur res conſideratione digna. Quia licèt ratio facta non paruam vim habere videatur, nihilominùs eſt difficile creditu, quòd poſſit teſtator liberare creditores ab illo onere: quia non poteſt liberare ſeipſum: ergo nec bona ſua, quominùs ſecum deferant illam obligationem. Item ſi expreſsè vouiſſet facere per ſe, vel per hæredem, & mortuus eſſet re infecta, licèt tentaret reuocare votum, & liberare hæredem, non poſſet, vt videtur per ſe notum: ergo idem eſt, quando abſolutè vouit, quia illa declaratio in re, non auget voti obligationem, ſicut de promiſſione humana rectè declarat Antonius Gomez ſuprà. Item vouens ipſe, ſi viueret, poſſet cogi ad votum implēdum, etiamſi nollet, vt conſtat ex citatis Iuribus, quæ eandem actionem concedunt contra hæredem: ergo non magis poteſt teſtator liberare ſucceſſores ab hac obligatione, quàm ſeipſum. Item licèt teſtator abſoluere tentet hæredem ab obligatione ſoluendi alia debita ſua, tenetur hæres illa ſoluere, & poterit à creditoribus cogi: ergo etiam tenetur ad hoc debitum voti, & poterit cogi à creditore, Deo, vel ab his, quibus in terris credita ſunt diuina iura (vt ſic dicam.) Non ergo pendet hæc obligatio hæredis in illo caſu ex voluntate defuncti, niſi quatenus ab illa pendet inſtitutio hæredis. Hac ergo poſita, ex ipſa acceptatione, & aditione hæreditatis oritur in hærede obligatio ad ſoluendum hoc debitum defuncti: quia non poteſt aliter iuſtè recipere, nec retinere hæreditatem, vt indicatur in dicto cap. *Licet*. Hæc difficultas pendet multùm ex dicendis, & ideò illius deciſionem in caput quindecimum remitto.

14 2. Aſſertio. Quæ vota mixta tranſeant ad hæredes, quæ verò non.

Dico ſecundò, vota mixta per ſe, & quaſi per intrinſecam connexionem partis realis cum perſonali, non tranſire ad hæredem: ſi verò tantùm ſint mixta per accidens ex intentione ſpeciali vouentis, illa quoad partem realem non impletam, tranſeunt ad hæredes. Hæc eſt communis cōcluſio eorundem Auctorum, Paludani, Antonini, Nauarri, &c. Et ratio vtriuſque partis conſtat ex dictis, quia vbi reale eſt omninò acceſſorium perſonali, ſequitur illud, & cēſetur vnum ſimpliciſſimum votum, & ideò ſicut perſonale non tranſit ad hæredes, ita nec pars realis, quam habet adiunctam. Item ipſemet vouens excuſatur ab actione perſonali promiſſa, & conſequenter excuſatur à reali onere, vt ſuprà dictum eſt, ſed hæres excuſatur à perſonali voto defuncti: ergo à fortiori excuſabitur à tali onere reali. Idémque eſt, quando reale per ſe ſupponit perſonale. Exemplum vulgare eſt, ſi quis vouit ſe, & ſua tradere religioni: nam ſi excuſetur ab obligatione tradendi ſe, conſequenter excuſabitur ab obligatione tradendi ſua: quia non promittit ſua niſi mediante ſe. Vnde ſimiliter ſi contingat hunc habentem tale votum religionis mori ante ingreſſum, hæres ſicut non tenetur ingredi religionem

Vbi votum reale eſt omninò acceſſorium perſonali, ſequitur illud.

A pro alio, ita nec bona illius tradere religioni: quia ſolùm erat promiſſa, vt annexa ſtatui religioſo vouentis, Altera verò pars contraria ratione probanda eſt: nam tunc votum illud eſt quaſi duplex, & pars realis per ſe eſt diſtincta, & poteſt per ſe impleri: quia ſolùm per accidens coniunguntur, & concomitanter. Et ideò ab ipſo vouente debetur pars realis, etiam quando perſonalis impleri non poteſt: ergo idem eſt cum proportione de hærede. Et ita in hac parte nulla eſt noua difficultas.

15 Obiectio ex Cap. *Licet*.

Circa priorem verò obiici ſolet cap. *Licet*, de Voto, vbi Rex Vngariæ, qui votum mixtum fecerat terræ ſanctæ, filio illud impoſuit etiam quoad perſonalem obligationem, & realem per ſe coniunctam, & filius ad totum implendum obligatur. B Sed dico, Regem illum non fuiſſe obligatum ad id poſtulandum à filio, quia neque hoc dicitur in textu, nec ex vi voti ſequitur talis obligatio, vt conuincit argumentum. Vnde conſequenter aio, non potuiſſe patrem imponere filio onus illud perſonale, ipſo inuito, quia erat res grauiſſima, & materia conſilij potiùs, quàm præcepti. Imò addo vlteriùs fortè non potuiſſe Regē imponere filio inuito totum onus reale, quod per ſe erat in illo voto diſtinctum à perſonali, licèt à vouente fuerit quaſi intrinſecè coniunctum, quale erat adire Ieroſolymitanam prouinciam *in forti manu*, quia quando filius ſuccedit iure neceſſario primogenituræ, non poteſt pater ſuo arbitrio illū grauare tot one- C ribus, & expenſis, nec per ſe tenetur filius talia promiſſa paterna implere, vt latiùs tradit Couarr. in c. *Si hæredes*, de Teſtam. in fin. Vnde meritò concluditur, ideò filium illius Regis fuiſſe obligatum ad implendum votum partis quoad omnia, quia onus ſibi iniunctum ſponte ſuſcepit, & promiſit votum, vt ipſo textu expreſsè notatur, *Onus tibi à patre impoſitum, & à te ſponte ſuſceptum.* Et ita textus ille nullam habet difficultatem, vt ſuprà dictum eſt, & Couarruuias cum aliis notat.

Pater non poteſt grauare filium in teſtamēto pro ſuo arbitrio.

16 Obiectio ex Cap. *Quod ſuper his.*

Maior difficultas oritur ex cap. *Quod ſuper his*, eodem, vbi de his, qui pro diſcurſu terræ ſanctæ, ſignum Crucis aſſumpſerunt, id eſt, quæ vouerunt ire ad ſuccurrendum terræ ſanctæ, dicitur, *Quod ſi* D *propter impedimentum ire non poſſunt, nihilominus tenentur expenſas, quas eundo facturi erant, mittere in ſubſidium eiuſdem terræ.* Et tamen illæ expenſæ pertinent ad votum mixtum, tanquam reali per ſe coniunctum, & acceſſorium perſonali: ergo & vouens ipſe tenetur explere tale votum quoad partem realem, contra dicta in præcedenti capite, & hæres tenebitur ad hanc partem contra hîc dicta. Reſponderi poteſt primò, hoc eſſe quaſi ſpeciale in illo voto: quia erat votum opitulandi his, qui in terra ſancta pugnabant, quod comprehendebat auxilia per alios ferenda, & ita tacitè extendeba- E tur votum ad expenſas. Ita Nauarrus capite duodecimo numero 55. Sed non ſatisfacit textui, qui expreſsè loquitur tam de his, qui pro defenſione terræ ſanctæ, quàm de his, qui deuotionis, vel ſatisfactionis gratia illuc peregrinari vouent. Vnde etiam non ſatisfacit, quod alij dicunt, Pontificem non loqui de expenſis faciendis in itinere, ſed de aliis ſubſidiis, quæ in ordine ad defenſionem, vel adiutorium belli promittebantur. Hoc (inquam) non ſatisfacit, quia de vtriſque fit in textu mentio, & in vtriſque indiget textus maiori declaratione.

Voluntariæ ſanctæ quare adeò cōmendatum.

Nauarr.

17 Expoſitio communis ad dictum.

Communior ergo ſententia eſt, textum illum non loqui de impotentia per ſe excuſante ab obligatione voti, ſed de impedimento reddente difficilem,

Cap. *Quod ſuper his.*

lem,aut minùs vtilem voti obſeruationem , quod ad commutationem , ſeu redemptionem ſufficiat. Ita Innocentius , Hoſtienſis , Panormitanus, quos alij ſequuntur. Vnde ſentiunt, quòd ſi impedimẽtum eſſet per ſe ſufficiens ad excuſandũ,non oporteret expenſas mittere in commutatione verò rationem earum habendam eſſe: iuxta caput *Magnæ*, eodem,cum ſimilibus. Quæ expoſiti quoad priorem partem poteſt pati difficultatem , quia in propoſitione caſus videtur eſſe ſermo de impotentia mortali,vt indicant illa verba,*Votum non poſſunt vtiliter adimplere*:quia non poſſe vtiliter,eſt non poſſe ſimpliciter,ſeu mortaliter. Nihilominùs verba illa habent latitudinem , vel quia propter magnam etiam difficultatem dici poteſt aliquid non poſſe vtiliter fieri , vel certè quia fieri poteſt , vt impletio voti non ſit vtilis terræ ſanctæ , & nihilominùs poſſit religiosè ac ſanctè fieri , & ideò non ſatisfit talis cauſa, vt per ſe excuſet. Eſt ergo expoſitio illa conſona textui : nam loquitur de his, qui indigent diſpenſatione , vel commutatione permiſſa in capite ſequenti *Ex multa*. Nihilominùs res ipſa , & doctrina maiori indiget declaratione, quia poſſunt his multi caſus comprehendi, iuxta varios modos, quibus hoc votum fieri poteſt.

7. Quibus modis votum de peregrinatione terræ ſanctæ emitti poſſit.

Primò enim fieri poteſt de ſola peregrinatione terræ ſanctæ,ſine vllo ordine ad auxilium belli,ſed ſolùm religionis cauſa. Secundò poteſt fieri in ordine ab belli auxilium,vel ſubſidium,idémque variis modis, vt ſtatim dicam. Quando ergo ſit primo modo , procedit in hoc voto generalis doctrina de votis per ſe mixtis:nam ſi quis non poſſit ire ita vt excuſetur omninò ab obligatione peregrinandi , non tenetur expenſas mittere, vel ſoluere. Et conſequenter ſi teſtator moriatur, non impleto tali voto,ſiue in eo peccauerit,ſiue non,hæres non tenetur ad tales expenſas propter rationem factã, quæ in hoc etiam voto locum habet. Nam qui ſic vouit,non intendit vtilitatem afferre terræ ſanctæ, ſed ſolùm cultum Dei in illa viſitanda , expenſæ autem ſolùm includitur , ſuppoſita peregrinatione perſonæ, ad illius ſuſtentationem: & ideò obligatio de illis ceſſant ,circa ipſam peregrinatione. Et ita docent Paludanus, Antoninus, & alij ſuprà , & ſumitur ex generali doctrina D. Thom. de mutatione votorum infrà tractanda , quam tandem in hoc puncto admittit Panor.in cap.1.de Voto, licèt dubitare videatur. In hoc autem eſt differentia inter impotentiam ſimpliciter per ſe excuſantem , & difficultatem dantem cauſam commutationi : nam doctrina hæc procedit in priori, non tamen in poſteriori. Et ratio eſt , quia quando impedimentum per ſe non excuſat, adhuc eſt integra obligatio voti , ideoq; in commutatione habetur ratio expenſarum:quia obligatio ad illas adhuc durat, & ex illis creſcit grauitas voti,& obligationis , & confert ad meliorem commutationem , vt infrà dicetur. Quando verò impedimentum per ſe excuſat omninò tollit obligationem. Et ideò quoad hanc partem rectè exponitur dict.cap. *Quod ſuper his*,de difficultate,& non de impotentia.

Panor.

8. Subſidium belli terræ ſanctæ dupliciter fieri poteſt.

Prætereà , quando hoc votum fit in ſubſidium belli , duplex poteſt eſſe hoc ſubſidium , pecuniarum,& operarum,ſiue in pugnando,ſiue in ſeruiendo quolibet modo. De pecuniario ſubſidio manifeſtum eſt.eſſe per accidens coniunctum cũ actu peregrinandi , quia illud ſubſidium pertinere non poteſt ad expreſtas itineris,vel neceſſitatem perſonæ , quia ex illis nullum ſubſidium ad bellum redundabit:ergo neceſſe eſt, vt tale ſubſidium ſit diſtinctum , ac ſubinde, vt maneat ſub obligatione, licèt peregrinatio reddatur impoſſibilis perſonæ, & conſequenter,vt tranſeat ad hæredem,iuxta poſteriorem partem ſecundæ aſſertionis. De ſubſidio autem operarum ſubdiſtinguendum vlteriùs eſt: nam poteſt voueri ſubſidium aliorum bellantium vel aliter inſeruientium,vt in caſu c.*Licet*,vbi Rex vouit ire cum manu armata,& idem eſt, ſi nobilis, vel diues voucat ire,& ſecum deferre aliquot perſonas ad bellandum,vel iuuandum. Et in hoc caſu etiam hoc ſubſidium reputatur reale ex omnium ſententia,quia licèt non ſit pecuniæ,illi æquiualet. Item quia non eſt propria actio perſonalis , imò tale eſt onus,vt per accidens cõiungatur cum perſonali aditu ipſius vouentis , & ideò licet vouens excuſetur ab eundo,tenebitur mittere illud ſubſidium , & eadem ratione hæres tenebitur in eodem caſu , iuxta vires hæreditatis , iuxta doctrinam datam.Poterit tamen in eo caſu redimi tale ſubſidium aliarum perſonarum,dando expenſas,legitima cauſa interueniente, & per habentem poteſtatem , in quo caſu etiam loquuntur dictum c.*Quod ſuper his*, & c.*Ex multa*. Neque de hac parte procedit difficultas poſita,vt conſtat.

9. Subſidium operarum quomodo intelligi etiã poſſit.

Tandem poteſt ſubſidium operarum intelligi de ſolis operibus ipſius vouentis , quod etiam eſt diſtinctũ onus ab ipſa peregrinatione, & ab expenſis eius,vt cùm quis vouet ire Ieroſolymam, & ibi per ſe militare,vel ſeruire,vel aliter iuuare terram ſanctam. Et hoc voto dubitari poteſt , an illæ operæ pertineant ad votum reale, vel perſonale , ita vt licèt quis excuſetur à peregrinatione,& expẽſis eius intrinſecis , nihilominùs obligetur ad mittendum alium,qui pro ſe militet, vel ſaltem ad ſoluendum ſtipendium pro vno milite. In quo Innocentius, Panormitanus, Antoninus,ac plerique alij generatim loquuntur dicentes, ſi vouit propter ſubſidiũ, votum eſſe reale Hinc autẽ videtur ſequi hoc votum quoad hanc partem eſſe reale, nam qui vouet ſuas perſonales operas , reuera vouet propter ſubſidium,ſicut qui vouet laborare ſuis manibus Romæ in ædificationem templi S. Petri , non ſolùm vouet peregrinari ad ſanctum Petrum , ſed etiam vouet adiuuare ad illud opus,quod adiutorium eſt prætio æſtimabile,& conſequenter reale,& per accidens adiunctũ peregrinationis voto. Ergo quoad illam partem obligabit ſaltem quoad æſtimationem operarum,licèt perſonalis labor, vel aditus reddatur impoſſibilis , & conſequenter etiam obligabit hæredes. Nihilominùs Paludanus ſuprà expreſsè dicit,perſonale dici à propria perſona,non ab aliena. Vnde ſentit , quod licèt quis promittat operas ſuas in ſubſidium,& ſeruitium, vel adiutoriũ belli, non tenetur per alium facere , ſi per ſe non poteſt, & conſequenter nec aliquid ſoluere , ac ſubinde, nec inde aliquid ad hæredes tranſire. Et hanc partem exiſtimo veram. Nam licèt res pendeat ex intentione vouentis,vt per ſe clarum eſt,nihilominùs hæc videtur eſſe intentio quaſi intrinſeca tali voto, & ita eſt intelligendum , niſi aliud conſtet. Quia ſimpliciter illa actio perſonalis eſt, & quod ſi promiſſa in ſubſidium , vel ſolùm ratione cultus non refert,nec mutat naturam voti perſonalis.

Qui promittit ſeruitium per ſe, non tenetur per alium illud exhibere ſi ab eo excuſetur.

CAPVT XII.

Pro quo tempore votum obliget.

SOlùm ſupereſt nobis dicendum de circũſtantia temporis,in qua tria declaranda ſunt:primò, 1

quando votum obligare incipiat, ſecundò, quanto tempore duret eius obligatio non impleta, tertiò quibus modis finiatur per ſe, id eſt, quamuis ab alio non tollatur: hic enim modus auferendi obligationem alterius conſiderationis eſt, quam in librum ſextum reſeruamus. Deinde in hac obligatione voti duo illa diſtinguenda ſunt, quæ in lege diſtingui ſolent, ſcilicet quando obliget, & pro quando, quia præceptum negatiuum dicitur obligare ſemper, & pro ſemper: affirmatiuum autem obligare ſemper, non verò pro ſemper, quæ habent proportionalem rationem in voto negatiuo, & affirmatiuo, vt conſtat ex his, quæ de illis ſuprà diximus. Vnde hæc duo genera votorum conueniunt cum proportione in initio obligationis, ſeu in aſſignatione temporis, vel momenti, in quo obligare incipiunt: differũt autem in modo poſteà obligandi, quamdiu durat eorum obligatio, quia votum negatiuum de ſe obligat ſemper, & pro ſempet quamdiu durat, affirmatiuum autem licèt ſemper obliget, non pro ſemper. Vis autem horum verborum (vt ſemel explicetur) eſt, quòd votum negatiuum ita obligat pro ſuo tempore, vt in nullo momento illius temporis, liceat agere id, quod ex voto prohibitum manet, votum autem affirmatiuum dicitur intra tale tempus ſemper obligare, quia vel in qualibet parte illius temporis ſufficienter impleri poteſt, ſi ex parte actus promiſſi non repugnet, vel ſaltem tenetur homo eſſe in præparatione animi ad talem actum præſtandum in aliqua parte illius temporis. Dicitur autem non obligare pro ſemper, quia non in qualibet parte ſignata illius temporis neceſſariò implendum eſt. Vt ergo diſtinctè tempus huius obligationis explicemus, de his duobus generibus votorum ſigillatim dicendum eſt.

Obligatio voti quando obliget, & pro quando.

In quo conueniant, & differant votũ affirmatiuum, & negatiuum.

Quæ vota obligare dicantur ſemper, & non pro ſemper

2.

1. Aſſertio. Votum negatiuum abſolutè factũ ſtatim ac fit ſẽper & pro ſemper obligat, niſi à vouente limitetur.

Dico primò: Votum negatiuum abſolutè factũ ſtatim ac fit, ex vi formæ ſuæ obligare incipit, ſempérque, ac pro ſemper, & perpetuò obligat, quantùm materia patitur, niſi ex intentione vouentis limitetur. Hæc vltima pars ſemper ſupponitur in hac materia, quia vt ſæpè dictum eſt, obligatio eſt voluntaria: & ita non extenditur vltra intentionem vouentis. Hæc autem intentio, quando in verbis nõ exprimitur, eſt quaſi per accidens, & extra ſcientiam, & ideò ſolùm oportet aduertere, vt de illa, & de modo illius ſatis conſtet, & tunc illa erit regula obligationis, tam quoad initium, quàm quoad durationem, ac terminũ obligationis. Si ergo in ipſo voto explicetur intentio, ſuſpendens obligationem vſque ad talem terminum, aut diem, vel addens illi certum terminum, & finem, tunc votum non erit abſolutum, ſed quaſi conditionatum quoad initiũ, vel limitatum quoad finem, & ita de initio obligationis eius iudicandum erit, iuxta dicenda in aſſertione ſequenti, & infrà de voto conditionato, de fide verò ex verbis ipſis, & intentione vouentis. Aſſertio autem poſita loquitur de voto abſoluto negatiuo. Et ratio eius eſt clara, quia negatio abſoluta natura ſua omnia, quæ poſt ſe inuenit, deſtruit, & ideò abſoluta prohibitio, ex qua fit, ſine limitatione, ſemper, & pro ſemper obligat, quia illa negatio diſtributionem totius temporis ſequentis continet, reſpectu actus, ſeu materiæ, in quam cadit. Et ita explicantur præcepta negatiua abſolutè lata, & cenſuræ non limitantes tempus quia priuationem continent, vt ſuo loco explicatum eſt: eadem ergo ratio eſt in præſenti.

Negatio abſoluta omnia quæ poſt ſe inuenit, deſtruit.

3. Addidi verò, hoc eſſe intelligendum iuxta materiæ capacitatem, quia ex parte materiæ limitari, A aut determinari poteſt obligatio, quia non poteſt excedere capacitatem materiæ vt per ſe conſtat ex dictis in ſuperioribus. Vnde conſiderare oportet, actũ per votum prohibitum interdum talem eſſe, vt quolibet tempore indifferenter fieri poſſit, vt ludere, &c. Et tunc votum non ludendi ſimpliciter obligat ſtatim, & pro quolibet tẽpore quaſi continuè, vel perpetuò, vel vſque ad terminũ, ſi præfixus ſit. Aliquando verò talis eſt actus, vt non ſemper, ſed certis temporibus capax ſit obligationis voti, vt verbi gratia, non ſtudere abſolutè non eſt materia voti negatiui, tamen ſi ſtudium conſideretur, vt impedimentum orandi, audiendi Miſſam, vel quid ſimile, ſic cadere poteſt ſub votum negatiuum, tũc autem votum non ſtudendi eo titulo, non obligat B ſemper, ſeu pro ſemper abſolutè, ſed pro temporibus, in quibus poteſt eſſe impedimentum. Idémque poteſt eſſe de ludo, vel aliis actibus, ſi tantùm voueatur eorũ ceſſatio, quatenus impedimenta ſunt aliorum actuum virtutum ſuis temporibus efficiendorum. Similiter votum non ingrediendi talem domum vitandæ occaſionis gratia, tantùm durat, quamdiu durat occaſio, quia illa ceſſante, deſinit illa materia eſſe apta ad votum, & ſic de aliis.

4.

2. Aſſertio Votum affirmatiuũ ſtatim ac fit obligat, non tamen pro ſtatim.

Dico ſecundò, Votum affirmatiuum ſtatim ac fit, obligat, non tamen pro ſtatim, ſed hoc determinandum eſt, vel ex intentione, & verbis voti, vel prudentis arbitrio. Prior pars declaratur, quia votũ etiam affirmatiuũ eſt cauſa obligationis: ergo ſtatim ac eſt, inducit illam: ergo ſtatim obligat. Prima conſequentia, in qua eſt vis, probatur: quia votum inducit obligationem quaſi naturaliter, ac neceſſariò: nam (vt ſuprà dictum eſt) licèt facere votũ ſit liberum, quod autem votum factum obliget, non eſt liberum vouenti: ergo neceſſariò ſequitur. Atque hæc ratio cum proportione habet etiam locum in votis negatiuis: nam licet obligent ad negationem, ipſa tamen obligatio ad negationem quaſi vinculum poſitiuum eſt, quod ſtatim, ac neceſſariò inducitur per votum.

Facere votũ eſt liberũ, vt votum autẽ factum non obliget, non eſt liberum

5.

Obiectio. Vota conditionata quomodo obligent. Solutio.

Dices, Si ratio eſſet efficax, omnia vota ſine exceptione comprehenderet, quod tamen non ita eſt, quia vota conditionata ſunt vera vota, & tamen non obligãt ſtatim. Reſpondeo, imò eo modo, quo ſunt vota, ſtatim obligant, vt infrà declarabitur. Et D ita concedo rationem eſſe vniuerſalem, & omnia vota comprehendere. Nam omne votum ſtatim, ac fit, obligat hominem ad actum ſuo tempore faciendum, & conſequenter ad habendum tale propoſitum, ſeu animi præparationem ſaltem virtualem, & conſequenter etiamſi ſit votum affirmatiuum, obligat ſtatim ad non habendum propoſitum contrarium obſeruantiæ voti, vel ad cauendum impedimentum: ergo ſignum eſt ſtatim inducere aliquam obligationem. Altera verò pars aſſertionis, quòd tale votum non obliget pro ſemper, conſtat ex natura obligationis affirmatiuæ, quæ non continet illam diſtributionem, quam negatio inuoluit, vt in principio dictum eſt, & per ſe conſtat: quia nulla operatio neceſſariò eſt cõtinua, E ſicut poteſt eſſe negatio operationis. Item operatio poſitiua temporis opportunitatem requirit, pro qua fiat, quæ non ſemper adeſt: ergo natura talis obligationis eſt, vt non pro ſemper obliget.

6.

An votũ affirmatiuum obliget pro ſtatim, vel pro prima opportunitate.

Difficultas verò eſt primò, an votum affirmatiuum abſolutũ obliget pro ſtatim, vel pro prima opportunitate exercendi talem actum promiſſum: loquor autem de abſoluto voto, non ſolùm vt diſtinguitur à conditionato, de quo infrà dicendum eſt, ſed etiam vt diſtinguitur à voto deſignante certum

tum tempus, pro quo res promittitur, & non anteà ex declarata intentione vouentis: nam de hoc conſtat, pro tempore deſignato obligare, & non anteà. Dubium ergo eſt de voto abſoluto, verbi gratia, intrandi Religionem, dandi eleemoſynam, & aliis indefinitè factis, ſine alia temporis deſignatione, de quibus videtur eſſe recepta ſententia tale votum obligare, ſtatim, id eſt, pro prima opportunitate congrua. Sumitur ex D. Thom. dicta q. 88. a. 3. ad 3. Nam licèt ſolùm dicat, ſi de intentione vouentis ſit obligare ſe ad ſtatim, teneri ſtatim ſoluere, ſecus ſi ad certum tempus, vel ſub conditione aliqua: nihilominùs cùm nullam mētionem faciat de alio modo vouendi, ſatis indicat, eo ipſo, quòd vouens non differt obligationem pro tali tempore, votum obligare ad ſtatim. Sic enim qui vult aliquid vouere, & non apponit conditionem, hoc ipſo vult abſolutè obligari, etiamſi non expreſsè velit abſolutam obligationem, quaſi ſub hac denominatione. Sicut ergo obligatio non ſuſpenſa per conditionem tranſit in abſolutam, ita etiam obligatio non dilata per intentionem in tempus futurum, incipit ſtatim pro præſenti tempore.

D. Thom.

7 Poteſtque ad hoc induci L. *Promiſſor.* §. 1. ff. de Conſt. pecun. ibi, *Si ſine die conſtituas, &c. confeſtim agi tecum poterit, ſi ſtatim vt conſtituiſti, non ſoluas.* Præterea induci poteſt ratio facta, quia votum ex ſe eſt cauſa efficax obligationis: ergo ſi non impeditur, ſtatim, ac pro ſtatim inducit illam, ſi enim per intentionē non ſuſpenditur, aut differtur obligatio, nullum relinquitur impedimentum: ergo. Alia ratio moralis eſt, quia ſi tale votum non obligat ad ſtatim, nulla certa ratione poterit deſignari poſteà initium tēporis, pro quo obliget. In præceptis enim affirmatiuis, quæ dicuntur ſemper obligare, & non pro ſemper aſſignantur tempora, pro quibus obligant, iuxta aliquam neceſſitatem, vel occaſionem, pro qua tale præceptum obligat, quādo nō eſt aliter determinatio facta à legiſlatore: in præſenti verò obligatio voti non oritur ex rei neceſſitate, ſed ex voluntate vouentis, & ideò tempus, pro quo obligat, non poteſt deſignari ex articulo neceſſitatis prouenientis ex re ipſa ſecundùm ſe. Recurrendum ergo eſt ad voluntatem vouentis. Supponimus autem per hanc voluntatem nullum futurum tempus fuiſſe determinatum: ergo nulla eſt maior ratio explicandi hanc voluntatem de vno, quàm de alio tempore futuro: ergo ne talis voluntas, taléque votum inania ſint, dicendum eſt ſtatim obligare. Atque hæc videtur eſſe communis ſententia Theologorum in 4. diſtinct. 38. vbi Palud. q. 3. art. 2. latè Supplement. q. 1. artic. 3. concluſ. 3. Angel. *Votum* 3. num. 2. Syluest. *Votum* 2. quæſt. 3. Sentit Panormitanus in cap. *Non eſt*, de Voto, vbi ex textu per ſenſum à contrario colligit, non eſſe licitam voti dilationem ſine diſpenſatione.

Leg. *Promiſſor.*

Votum ſtatim ac pro ſtatim obligationē inducit.

Communis reſolutio.
Palud.
Sup. Gab.
Angel.
Syluest.
Panor.

8 Caietanus autem dicto artic. 3. dubio vltim. videtur hanc doctrinam limitare, dicens primò, ſpectandam eſſe conſcientiam vouentis: nam ſi illa dictat, non eſſe contra vinculum ſui voti, expectare vnum, vel duos annos, non erit in mora culpabili, qui hoc tempore diſtulerit ſolutionem. Quia verò obiici poterat, tale dictamen conſcientiæ poſſe eſſe temerarium, & irrationabile, ſubiungit indicia, quibus cognoſci poſſit eſſe prudens illud indicium, ideóque ſufficiens ad excuſandum. Primùm, ſi quoties illi occurrit memoria illius vinculi, non occurrit cum remorſu conſcientiæ, eo quòd impletum non ſit, ſed ſimpliciter, vt ſuo tempore

Caietani limitatio ad traditā reſolutionem.

A implendum. Secundùm, ſi non conſueuit promittere, vel proponere cum illa reſtrictione, ſed cum magna temporis dilatione: nam cenſendus eſt vnuſquiſque habere intentionem ſe obligandi iuxta ſuam conſuetudinem. Tertiò vnuſquiſque præſumitur ſe obligare pro tempore ſibi commodo: vnde licèt opportunitas implendi ſtatim votum, reſpectu aliorum videatur commoda, ſi non ſit talis reſpectu ipſius vouentis, non cenſetur intendiſſe, ſtatim ſe obligare, ſed pro tempore ſibi commodo. Tandem ſubiungit Caietanus ſi nihil horum occurrat, ex quo poſſit intentio vouentis colligi, arbitrio prudentis viri determinandum eſſe tempus, pro quo obligat votum, penſatis circum-

Vnuſquiſq; præſumitur ſe obligare pro tempore ſibi commodo.

B ſtantiis perſonæ, materiæ, &c, *ſi non poteſt* (inquit) *tutior pars eligi, implendi ſtatim vota.*

Ex qua ſententia tria videntur colligi. Primum eſt, non eſſe idem iudicium de voto, quo formaliter aliquis vult ſe obligare ad ſtatim, & quod ſimpliciter fit ſine temporis determinatione, ſed eſſe quaſi medium, quod nec determinat certam dilationem, nec etiam ſtatim vrget, ſed admittit dilationem quaſi abſtractè, & in communi, ſeu indeterminatè. Secundum eſt determinationem ſumēdam eſſe ex dictis coniecturis. Tertium, illis deficientibus, prudenti arbitrio eſſe vtendum: ſemper tamen admittendo (hoc enim videtur intendere Caietanus) aliquam maiorem dilationem in hoc voto, quàm in alio determinante expreſsè obligationem ad ſtatim. 9

C Sed fortaſſe Caietanus nihil contrarium intendit cæteris Auctoribus: omnes enim requirunt aliquod prudens arbitrium, quod ipſe per illas omnes coniecturas voluit explicare. Vnde abſolutè verum cenſeo, tale votum obligare ad ſtatim, & moraliter non eſſe diuerſum ab alio, niſi ſecundùm implicitam, vel explicitam intentionem, ac declarationem eiuſdem obligationis. Quod videtur ſenſiſſe D. Thomas, alioquin diminutam doctrinam tradidiſſet. Et rationes ſupra factæ hoc ſatis probare videntur. Vt tamen magis explicetur, aduerto, contingere poſſe, vt aliquis expreſsè nolit ſe obligare ad ſtatim, nec certum diem ad votum implendum conſtituere, ſed ſolùm intendat ſe obligare ad hoc 10

Auctoris ſententia.

D faciendum poſt aliquod tempus, quando prudenti arbitrio commodum videbitur. Tunc autem illud votum diuerſum eſſet à voto abſoluto, & indefinito, quia vouens per intentionem ſuſpendit voti obligationem, & vult dilationem executionis, & modum determinationis eius etiam ſtatuit, quamuis tempus non præſcribat. Vnde ſi de tali intentione conſtaret, iuxta illam iudicandum eſſet de tempore obligationis. Si verò non conſtaret, & vouens eſſet dubius, neque ſciret ſatis explicare intentionem ſuam, præſumeret tamen aliquo modo ſe non habuiſſe intentionem obligandi ſe ad ſtatim, ſed potiùs differendi obliga-

E tionem, tunc haberent locum coniecturæ Caietani ad iudicandum de tali intentione, ſaltem implicita.

Oportet autem attentè illas coniecturas expendere: nam prima de conſcientia ſine remorſu in homine timorato, & non ignaro facit probabilem præſumptionem: in homine autem ignorante, qui neſcit iudicare, quando votum obliget, vel nimiùm negligente circa res ad conſcientiam pertinentes, ex tali coniectura nullum iudicium ſumi poteſt. Secunda etiam poteſt eſſe fallax, quia ſæpè homo tardus, & moroſus in exequendis operibus virtutis, ſolet ſe voto obligare, vt conſtrin- 11

Coniecturæ Caietani expenduntur.

gatur ſtatim facere: ergo ex cõſuetudine differendi opera virtutis, non poteſt ſufficienter colligi votum eſſe factum ſub tali intentione. Tunc autem poſſet aliquid valere illa coniectura, quando prior conſuetudo circa dilationem temporis non excederet limites prudentiæ, quæ non permittit hominem eſſe præcipitem in rebus agendis. Ex his verò, & ſimilibus coniecturis ideò poteſt differri obligatio voti, quia in tali caſu fertur prudens iudicium, vouentem habuiſſe ſaltem implicitè, & virtualiter talem intentionem.

Quomodo intelligendũ quod votum affirmatiuũ, ſtatim, & pro ſemper obliget.

L. *Ratum*.

12 Præterea cum dicimus, votum affirmatiuum abſolutè factum obligare ad ſtatim, & pro ſemper, intelligendum eſt non metaphyſicè, ſed moraliter. Ita enim exponunt omnes Auctores, & ſignificauit I.C. in d. §. 1. ſubiungens poſt verba allegata: *Sed modicum tempus ſtatuendum eſt, non minus decem dierum, vt exactio celebretur*, & in l. *Ratum*, ff. de Solut. vbi quod dicitur *ſtatim*, ſeu *cùm primùm*, *declaratur, eſſe cum quodam* ſpatio temporis accipiendum, & in l. *Quod dicimus*, eod. *ſtatim ſoluere, cum aliquo temperamento temporis intelligendum eſt*: quia moraliter loquendo hæc eſt intentio omnium hominum, imò eſt ad prudentem modum operandi neceſſaria. Quoad hoc ergo locum habet in hac determinatione prudens arbitrium ad iudicandum, quæ dilatio temporis phyſica (vt ſic dicam) non debeat moralis cenſeri, ita vt ratione illius non debeat quis iudicari violaſſe illud præceptum Eccleſ. 5 3. *Si quid vouiſti Domino, ne moreris reddere*. Et quoad hoc habet locum conſideratio commodę opportunitatis ad implendum votum, ſic enim intelligendum eſt, cùm dicitur, hoc votum obligare quàm primùm impleri poteſt, ſcilicet commodè, quia humano modo loquendo nemo intendit aliter ſe obligare. Quamuis in hac commoditate ſpectanda cauendum ſit, ne nimia ſit mora, ſed illa ſolùm requiratur, quæ iudicio prudentum in ſimilibus negotiis expectari ſolet. Quod optimè explicuit Iulian. in d. l. *Ratum* dicens, dandum eſſe *ſpatium temporis, nec minimum, nec maximum, & quod magis intellectu percipi, quàm eloquutione poſſit exprimi.* Per quæ verba prudens arbitrium ſignificaſſe mihi videtur, & latiùs exprimitur in l. *Continuus* ſtatim citanda. Atque hinc euenire poteſt, vt dilatio temporis, quæ reſpectu vnius moralis eſt, non ſit reſpectu alterius: quia quod eſt commodum tempus reſpectu vnius, non eſt reſpectu alterius, propter diuerſas circumſtantias perſonarum, ac negotiorum.

L. *Quod dicimus*. Statim ſoluere cũ aliquo temperamento tẽporis, intelligendum eſt.

Dilatio tẽporis reſpectu vnius moralis, reſpectu alterius non eſt talis.

13 Denique (quod conſiderandum eſt) hæc moralis prudentia non ſolùm locum habet in voto, in quo nulla ſit mentio temporis, ſed etiam in voto, quod expreſsè determinatur ad ſtatim, certum diem non declarando. Nam qui ſic vouet, & aliud expreſsè non declarat, virtute, ſeu implicitè intelligit illud *ſtatim*, moraliter, & iuxta humanam congruentiam, ſeu commoditatem. Item, quia Deus non eſt adeò rigoroſus exactor, vt nullam commoditatem præbeat ad ſoluendum ſibi debitum, nemo autem tenetur debitum ſoluere, niſi iuxta voluntatem creditoris. Quocirca parua eſt moralis differentia inter votum poſitiuè, vt ſic dicam, determinans obligationem ad ſtatim, aut ſolùm negatiuè non definiens dilationem: in vtroque enim caſu eſt obligatio ad ſtatim, ſubintellecta morali opportunitate, & commoditate. Dixi autem hoc habere locum, quando certa dies non conſtituitur: nam ſi vouens dicat *hodie*, non licebit maior dilatio, quia iam non eſt locus prudenti arbitrio, quia in eo, *quod tempore, atque facto finitum eſt, nullus eſt coniecturæ locus*, vt dicitur in l. *Continuus*. §. 1. ff. de Verbor. obligat. Solùm poſſent admitti coniecturæ ad iudicandum, an tanta reſtrictio fuerit imprudens, ac temeraria, quod poterit contingere iuxta materiæ grauitatem. Quantùm verò aut quomodo peccare contingat, non implendo ſtatim huiuſmodi votum, in libro ſequenti capite 6. dicemus.

Deus nõ eſt rigoroſus debiti ſui exactor, vt moram nullam ad ſoluendũ ſibi debitum patiatur.

Leg. *Continuus*.

Idem iudicium ferendũ de obligatione voti verſus finẽ, quod de eius initio.

Vota quædã ſunt quę habent connaturalem perpetuitatẽ, vt caſtitatis.

14 Vltimò dicendum eſt, eiſdem modis iudicium eſſe ferendum de duratione, & fine obligationis voti, quo de eius initio: nam ſi conſtet de intentione vouentis, illa erit regula, vt ſæpè dictum eſt: Si verò vouens nihil expreſſit, conſideranda eſt natura, & materia voti: nam quædam ſunt vota, quæ habent perpetuitatem quaſi connaturalem, vt votum caſtitatis, paupertatis, &c. & in his eo ipſo, quòd non additur temporis determinatio, ſed ſimpliciter fiunt, perpetuam inducunt obligationem. Imò ſi tália vota ſolemnia ſint, tã intrinſecam habent perpetuitatem, vt etiam per intentionem vouentis impediri non poſſit, ita vt ſi vouens ſolemniter intenderet tantùm ad tempus ſe obligare, vel nihil faceret, vel ſaltem non faceret votum ſolemne, ſed ad ſummum ſimplex, & temporale, vt infrà ſuo loco latiùs dicetur. Alia autem ſunt vota, quæ ex parte materiæ non habent perpetuitatem, & in his eſt aliqua diuerſitas inter negatiua vota, & affirmatiua. Negatiua enim ex vi ſuæ formæ ſunt perpetua: quia negãt omne tempus futurum, ſi abſolutè proferantur, vt ſuprà ponderatum eſt: poſſunt tamen recipere terminum ſuæ obligationis, ex parte materiæ, quæ vel mutari poteſt, vel finiri, iuxta ea, quæ in ſequentibus capitibus, & in libr. ſequenti cap. 6. dicemus. Votum autem affirmatiuum non habet maiorem durationem temporis in obligatione ſua, quàm poſtulat opus promiſſum: quia de ſe non eſt votum vniuerſale, vel particulare ex parte temporis, vel repetitionis actuum, niſi iuxta intentionem vouentis: & ideò ſi illa non explicatur, materiæ promiſſæ in hoc accommodatur, & illa expleta ceſſat obligatio. Quandiu verò non impletur, durat, niſi fuerit limitata ad certum tempus ex intentione vouentis, vt mox explicabimus.

Negatiua vota ex vi ſuæ formæ ſunt perpetua nõ affirmatiua.

CAPVT XIII.

An votum tempore præſcripto non impletum deſinat obligare?

HÆc quæſtio locum habet, quando in ipſomet voto certus terminus temporis præfixus eſt, intra quem implendum eſt votum: nam in votis, quæ abſolutè fiunt ſine certa temporis determinatione, iam dictum eſt obligationem eorum durare, quandiu non implentur, quia eorum obligatio de ſe perpetua, vel indefinita eſt. Ratio autem dubitãdi in aliis votis eſſe poteſt, quia debitor, qui ad certum diem ſoluere tenetur, licèt intra illum non ſoluat, ſemper manet obnoxius debito, donec ſoluat: ſed homo per votum conſtituitur Dei debitor, ergo tenetur ſemper eadem obligatione, quandiu debitum non ſoluit, etiamſi dies ad ſoluendum deſignatus tranſactus fuerit. Confirmatur, quia maior eſt obligatio voti ad certũ diem, quàm obligatio voti ſimpliciter: nam hæc eſt vna tantùm, ſcilicet ad faciendum, quod promiſſum eſt, illa eſt duplex, vna ad faciendum promiſſum, aliá ad faciendum tali die, ergo licèt hæc ſecunda non impleatur, ſemper relinquitur prima, ac ſi illa ſola eſſet in principio promiſſa. Simili enim modo argu

Ratio dubitandi.

Homo eſt Dei debitor quandiu votũ ſuum differt ſoluere.

Cap. Cum dilecti. L. Celſus.

argumentatur,& concludit Pontifex in capit. *Cum dilecti*, de Dol. & contum. & Iuris conſultus in L. *Celſus*,ff.de Recept.arbitr.

2 *Opinio quorundam aſſerentium votum pro certo die factũ, obligare tranſacto die. Panor. Angel. Sylueſt. Tabien. Caiet.*

Propter hæc Panormitanus in cap. *Per tuas*, de Voto,numer.1.ſimpliciter affirmat,votum ad certum diem factum obligare tranſacto illo die,quem ſequuntur Angel.*Votum* 3.num.3.Sylu. *Votum* 2. quæſt.4.Tabien. *Votum* 3.num.7.qui addunt limitationem, niſi vouens intenderit determinatè ſe obligare ad illum diem, & addit Tabiena hanc eſſe frequentius intentionem vouentium. Diſtinctiùs verò hoc explicuit Caietanus d.quæſt.88.artic. 12.dub.vlt.& in Sum. verb. *Votum*, cap. vltim. vbi diſtinguit duos modos, quibus dies,aut terminus deſignatur ad aliquam actionem.Vnus modus eſt,quando actio interdicitur, aut imponitur tãquã proprium onus illius diei,per quem deſignatur, vt eſt Miſſa pro die Dominica, ieiunium pro vigilia, horæ Canonicæ pro ſingulis diebus, & ſic de aliis. Alius modus eſt,quando dies præfigitur, vt vſque ad illum poſſit differri voti ſolutio, non autem vltra illum. Quando ergo votum fit priori modo, tunc ait Caietanus ceſſare obligationem voti, quia iam pertranſiuit tempus, pro quo præciſè factum erat, & quia tunc intentio vouentis eſt in illo die ieiunare,verbi gratia, & non in alio. Quando autem tempus deſignatur poſteriori modo:tunc lapſo termino magis ſemper vrget obligatio voti,& hoc probant rationes dubitandi in principio poſitæ, & ſine dubio in hoc ſenſu locuti ſunt Panormitanus, & dicti Summiſtæ, & docent Nauarrus capit.12. num.54. Soto libro 7.quæſt.2.art.1. ad 4. & eſt communis,& vulgaris doctrina.

Duplex modus, quo certus dies aſſignatur ad aliquam actionem ex mente Caietani.

Nauar. Soto.

3 *Quando opus promiſſum eſt onus talis diei homo peccat non faciens opus promiſſum, ſed non tenetur illud repetere.*

Procedit autem vtraque pars, ſiue dilatio voti cum culpa,ſiue ſine culpa contigerit. Quia ſi manet obligatio (vt quando opus promiſſum non eſt onus talis diei) non ideò eſt, quia homo peccauit non implendo:nã ex hac tranſgreſſione non oritur obligatio recompenſandi,vt mox dicam,ſed oritur ex eo,quòd nec voti materia,nec obligatio fuit extincta, quia terminus non fuit ad hunc finem præfixus:& ideò licet caſu,& ſine culpa contigerit dilatio,poſtea durat obligatio in eo, quod poteſt impleri, è contrariò verò ſi opus erat vnius diei, poſtea non manet obligatio, ſiue omiſſum fuerit votum cum culpa,ſiue abſque illa,quia materia principalis extincta eſt,& facta impoſſibilis, vt in ſimili circa præceptum horarum notauit Nauarrus in Enchir. de Orat.cap.20. n.53. cum Ancharano in cap.1.de Celebrat. Miſſar.num.20. Eadem autem ratio eſt de obligatione voti:nã ſi quis præciſè vouit ieiunare in ſabbato,illo tranſacto,nõ poteſt tale ieiunium fieri:ergo nec poteſt tale votum impleri. An verò quando illa omiſſio fuit culpabilis, oriatur aliqua obligatio recompenſandi,dicemus c.14.

Nauar. Anchar.

4 Neque contra hanc partem obſtant rationes in principio factæ, quia prima locum habet cum eadem diſtinctione, & frequentiùs verum eſt, quod ibi aſſumitur,quia terminus temporis ponitur non ad finiendam,ſed ad differendam obligationem, vt loquitur Nauarrus in Manual. cap.22. num.45. & de eodem modo termini loquuntur Iura ſuprà citata. Aliquando verò terminus ponitur ad finiendam obligationem, & tunc illo tranſacto non tenetur debitor, argumento cap. *Sicut*,de Sponſal. & talis eſt terminus priori modo conſtitutus in voto. Vnde ad confirmationem dicitur, tunc non eſſe propriè duo præcepta, vel promiſſa, vt ſeparabilia, ſed vnum quaſi compoſitum, ita vt diuidi non poſſit.

Nauar.

C. Sicut.

Quæret verò aliquis primò, circa hanc communem doctrinam, quomodo diſcerni valeat, quando tempus, aut dies definiatur in voto,priori, vel poſteriori modo? Ad hoc Auctores nihil aliud reſpondent, niſi ſpectandum eſſe intentionem vouentis, quia ab illa pendet, vt ſæpè in aliis dictum eſt. Vnde ſi ipſe certus ſit de intentione ſua, eius declarationi ſtandum eſt in foro conſcientiæ:ſi autem ipſe intentionem ſuam explicare non valeat,quia ſimpliciter vouit, tunc coniecturis agendum eſt, conſideratis verbis, & materia. Primò ergo quando intentio fertur principaliter in deuotionem talis diei propter venerationem alicuius myſterij, quod in eo contingit,*Vt ſolet ſeruari* in ieiunio feriæ ſextæ,vel in honorem Sancti, vt ſolet eſſe in ieiunio Sabbati propter B. Virginem, vel in vigilia alicuius Sãcti in eius honorem, tunc ſignum eſt,diem deſignari ad finiendam obligationem. Oportet autem vt illa ſit cauſa totalis, vel ſaltem ſine qua non, quia (licèt habeatur ratio deuotionis illius diei)ſi ſit tantùm ſecundariò, non ſufficiet, vt extinguatur obligatio. Vt ſi quis vouit ingredi religionem in die Aſſumptionis Virginis, ob deuotionem eius, licèt illo die fuerit impeditus, vel etiam culpabiliter diſtulerit, non extinguitur obligatio, quia in tali voto ille reſpectus ad temporis ſolemnitatem eſt tantùm ſecundarius,& principaliter reſpicitur ipſe ſtatus. Sicut quando confeſſor imponit in pœnitentiam ieiunium ſextæ feriæ,ſi in ea omittatur,non ceſſat obligatio, quia licèt fortaſſe ſimul reſpexerit confeſſor ad ſpecialem deuotionem illius diei, tamen principalis intentio fuit ſatisfactio, aut medicina, quæ per ſe ſufficit, & ſemper manet, & ita illud non eſt tunc opus talis diei. Oportet ergo vt principalis, & quaſi vnica ratio ſit per reſpectum ad talem diem. 5

Vnde diſcernant Auctores citati, quomodo tempus, aut dies definiatur in voto.

Quomodo diſcernatur an votum ſit pro tali die, vel in communi.

Confeſſor imponens ieiunium diei Veneris, ſi pœnitens ea die non ieiunet,non deobligatur, & quare.

Addo verò non ſemper eſſe neceſſarium, vt in tali die ſit ſpecialis ratio deuotionis, aut cultus Dei, vel Sanctorum, propter quam in illo aliquid promittatur, vt proprium onus illius diei. Aliquãdo enim poteſt ex voluntate vouentis præfigi terminus ad finiendam obligationem, propter alias rationes ſuæ commoditatis, vt verbi gratia,ſi quis voueat, ter in hebdomada ieiunare, ita tamen, vt in qualibet hebdomada ſua obligatio finiatur, ne(ſi in illa impleta non fuerit) oporteat pluries in alia hebdomada ieiunare: nam ad hoc non vult obligari, non ob deuotionem, ſed ne nimium grauetur. Sic etiam poſſet quis vouere ingredi religionem ante trigeſimum ætatis annum, hac intentione, vt ſi quacumque occaſione infrà illud tempus non fuerit ingreſſus, poſteà non teneatur:tunc enim etiam in illo termino extinguitur obligatio. Quando ergo votum fit priori modo, nunc opus tali tempore promiſſum propriè dicitur eſſe onus talis temporis: nam ſi fiat tantùm poſteriori modo, potiùs fit ad finiendam ibi obligationem talis temporis, & ideò non dicitur iam propriè onus illius, quamuis lato vocabulo poſſit etiam ita vocari. Notarique poteſt differentia inter hos modos, quòd cùm opus voti eſt diei proprium, ſemper habet fundamentũ aliquod in circũſtantia, & religione tẽporis,& ideò & ex materia,& ex verbis voti facilè eſt talem voti conditionem colligere.Quando verò ſolùm ponitur terminus poſteriori modo ad finiendam obligationem, vix diſtingui poteſt à termino poſito tantùm ad differendam obligationem, niſi ex intentione vouentis, vel niſi contingat in ipſis verbis ex- 6

Quãdo votum non fit ob aliquam ſpecialem diei deuotionẽ, quid de eo voto ſentiendũ.

Quomodo poſſint diſcerni vota quæ fiunt ratione talis diei ab aliis.

preſsè declarari,quod rarò contingit. Et ideò vbi non conſtiterit de tali limitatione, præſumendum eſt terminum eſſe poſitum ad differendam,non ad finiendam obligationem.

An eadem partitio cadat in vota realia.

7 Secundò inquiri poteſt,circa eãdem partitioné an locum habeat in votis realibus: nã de perſonalibus nullũ eſt dubium,quia de illis maximè datur:vt cõſtat de voto ieiunandi, orandi, &c. Et de his tantùm loquitur Caietanus, & in eiſdẽ ponunt exempla Nauarrus,& alij,vnde tacendo,videntur excludere vota realia.

Soto.

In votis realibus dies præſcribitur ad differendam non ad extinguendam obligationem.

Clariùs verò Soto lib.7.q.2.art.1. ſentit in votis realibus terminum temporis, vel diem præſcriptum ſemper eſſe ad differendam,non ad extinguendam obligationem. Nam dicit vota realia, non impleta tempore præfixo, ſemper relinquere obligationem, vt poſtea quamprimùm impleantur, & ita onus transferri in ſubſequens tempus, vnde clarè ſequitur non fuiſſe proprium onus prioris temporis.

Aragon.

Idem ſentit Aragon.d.q.88. art.3.dub.1. poſt concluſionem tertiã. Moueri potuerunt, tum quia in votis perſonalibus materia promiſſa eſt actio tranſiens,& non relinquit aliqué permanentem effectũ externum,ex voto auté reali ſi impleatur, vltra actioné dandi relinquitur realis fructus,& effectus,quia proximus locupletatur,vel à miſeria eripitur, & ideò in perſonali voto tranſacto tẽpore debito, non relinquitur fundamentum obligationis, in reali auté ſemper relinquitur fundamentum obligationis:quia res promiſſa eſt permanens, & poteſt cum eodem fructu, & effectu expendi,etiamſi tempus tranſactum ſit.

In voto reali res promiſſa ſẽper eſt permanens.

Tum etiam quia votum reale ſemper fit in vtilitatem alterius proximi, vel in ornatum templi, aut aliquid ſimile, ergo hic finis eſt principaliter intentus, & circumſtantia diei, etiamſi illius ratio aliqua habeatur, ſemper eſt ſecundaria, & ideò non ſufficit ad extinguendam obligationem. Sicut ſuprà dicebamus de voto ingrediendi religionem tali die etiam in honorem diei. Et poteſt hæc coniectura confirmari ex promiſſionibus humanis: nam licèt fiant de danda pecunia tali die, vel tali loco, licèt tranſierit dies, danda eſt, & licèt non poſſit dari in tali loco, danda eſt vbi potuerit, quia ſemper ipſa datio eſt principaliter intenta, vt ſumitur ex d.L.*Continuus* §.*Cum ita* ff.de Verb.obligat.

Leg.*Continuus.*

At vota realia ſeruant in hoc quamdam proportionem ad promiſſionem realem humanam: nam licèt vota non fiant hominibus, fiunt tamen in vtilitatem hominum, & ad hoc principaliter videntur fieri, licèt tota illa vtilitas promittatur in honorem Dei.

8 Nihilominùs alij exiſtimant, etiam in votis realibus habere locũ partitioné illam,quia poſſunt etiam fieri,vt onera certæ diei,vel ita definita ad certum tempus,vt in eo finiatur obligatio.

Vazquez.

Etiam vota realia ad certum tẽpus definiri poſſunt, vt in eo finiatur obligatio.

Ita notauit Vazquez 1.2.diſp.146.c.2.in fine. Ratio eſt,quia hoc pendet ex intẽtione vouẽtis,& ex parte rei,nec eſt impoſſibilitas, nec turpitudo in tali intentione. Quid enim vetat,vt aliquis voueat quotidie facere aliquã eleemoſynã ſub hac intentione,vt eleemoſyna vnius diei nõ trãſmittatur ſub obligatione ad aliã diem,etiãſi omittatur quacũque occaſione,ſiue excuſabili,ſiue culpabili? Si auté ita fiat,iã vnaquæque diurna eleemoſyna eſt onus diei, & obligatio eius cũ die extinguitur. Item ſi quis voueat tali die feſto expendere tantã pecuniã in honoré talis Sancti,vt ſolemniùs Miſſa cantetur,ornetur templum, &c.illud eſt votum reale,vt cõſtat,& tamé ſi omittatur non relinquit obligationem,quia non obligat votũ illud ad expendendã pecuniã illã in alios vſus pios, quia hoc non fuit promiſsũ, nec etiam poteſt

A expẽdi in id, quod fuit promiſſum:quia non poteſt fieri, cũ occaſio præterierit:illud ergo votũ eſt reale,& onus illius diei. Niſi quis fortaſſe dicit durare obligationé vſque ad ſubſequenté annum in ſimili die. Sed hoc nõ habet locũ,ſiue ponamus ſolũ promiſiſſe hoc die, & hoc anno facere, ſiue ponamus promiſiſſe omnibus annis facere:nã anno ſequenti tenebitur ex vi proprij voti, nec tenebitur augere ſumptus,quia præterito anno votum non ſeruauit.

Conciliãtur opiniones ſupra traditæ.

9 Poſſumus tamé has opiniones cõciliare dicẽdo, de abſoluta poteſtate vouentis vtrũque modũ aſſignandi terminũ obligationis habere locũ in vtroque genere voti perſonalis, & realis,hoc enim cõuincunt ratio & exẽpla poſteriori loco allata.

B Nihilominùs tamen ex parte materiæ diſtinctionem illam eſſe quaſi connaturalem votis perſonalibus,& in ſua materia habere fundamentũ,maximé ſecundũ communé Eccleſiæ cõſuetudiné:in votis autem realibus rarò ſolere circumſtantiã temporis principaliter intendi, quod probabiliter ſuadent motiua prioris ſententiæ.

Vtilitas,quę ex hac diſtinctione capitur.

Neque differẽtia hæc ſine morali vtilitate conſideratur:nã hinc fit,vt in votis perſonalibus ex materia ipſa, & modo vouendi ſæpè cõſtare poſſit,opus eſſe promiſſum,vt onus talis diei, vt in ieiunio Sabbati in honoré Virginis: & in votis quæ fiunt ad imitationem præceptorum de his oneribus diariis,vt erit votũ audiendi Miſsã in diebus Doctorum, vel recitandi horas Canonicas, &
C ſimilia. At in votis realibus vix poteſt hoc iudicari ex materia,vel norma vouendi,niſi expreſsè declaretur talis intentio vouentis: quia regulariter illa circumſtantia tẽporis quoad eleemoſynã,& ſimilia opera eſt valdè accidentaria, & licèt intendatur ob deuotioné diei,ſolũ eſt ſecũdariò,& ſecundũ quid, niſi aliud expreſsè declaretur. Solũ in exẽplo de voto reali ordinato ad ſolẽnitaté ſolã talis celebritatis videtur ex ipſa materia colligi onus eſſe diei:tamen id eſſe videtur,quia illud non eſt tantũ votum reale,ſed mixtũ, & in eo reales ſumptus ordinãtur ad actiones perſonales, quibus ſolemnis dies celebrandus eſt. Idem cerni poteſt,ſi votum fiat dandi eleemoſynam tali die,quia in eo præciſè requiritur
D ad iubilæum lucrandum,quod principaliter vouetur: nam tunc etiam eleemoſyna promittitur, vt pars cuiuſdam perſonalis actionis, quæ eſt implere diligentiam neceſſariam ad talem indulgentiam: & ideò tunc erit illud onus talis diei: magis per modum voti perſonalis,quàm realis.

An vota habẽtia terminũ ad differendã ſolutioné, an illo tranſacto teneatur vouẽs quàmprimùm poteſt votum implere.

10 Tertiò dubitari poteſt circa vota,habẽtia terminũ ad differendam ſolutionem,non ad finiendã,an tranſacto termino teneatur vouens ſtatim,& quàm primùm poteſt votum implere. Reſpondeo breuiter,obligari ſtatim, non tantùm ad arbitrium boni viri, ſed præcisè ſine vlla mora, eo ſcilicet modo, quo obligat votum intra terminum expreſsè præfixum. Patet, quia votum illud ſic obligabit in termino temporis definiti, & illa obligatio non fuit
E extincta, ergo ſemper durat cum eadem præciſione. Imò intenſiuè (vt ſic dicam) ſemper augetur, quia ex mora aggrauatur obligatio. Vnde etiam fit, vt continuè, ac pro ſemper obliget morali modo ad modum præcepti negatiui: quia pro toto continuo tempore eadem ratio vrget, ſicut etiam dici ſolet in præcepto reſtituendi,vel ſoluendi humana debita. Quomodo auté contra hanc obligationem peccetur continuè, vel multiplicando peccata, libro ſequenti dicetur. Dixi autem hîc non requiri arbitriũ boni viri, vtique ad deſignandum tempus obligationis ſecundũ ſe,aut per ſe, non tamen excludimus,quin ex parte operantis, & circumſtantiarum

Arbitrium boni viri cur hîc non requiratur.

tiarũ occurrentium poſſit interuenire arbitrium ad aliquã excuſationem, vel coniecturã faciẽdã, quod non fuerit mens vouentis ſe obligare ad tãtũ onus ſimul exequendũ. Vt verbi gratia contingit in hac dilatione creſcere quantitatẽ eleemoſynæ, vel orationis, aut ieiuniorum, quæ diſtributa per partes, & varios dies, ac diſtãtes facilis erat, poſtea verò cõiuncta in vnum diẽ, vel in plures cõtinuos, eſt pœna intolerabilis tali perſonæ. Dico ergo in eo caſu fieri poſſe prudens arbitriũ, vt votũ cum diſtributione, & partitione perſoluatur. Vt ſi quis vouit per annũ ſingulis hebdomadibus ieiunare vno die in pane, & aqua & per integrũ annum omiſit, non eſt poſtea cogendus, vt per quinquaginta ſex dies continuos ieiunet in pane, & in aqua, vt votũ citiſſimè expleatur, quia eſſet grauiſſimũ onus, & credi poteſt fuiſſe extra intẽtionem vouentis. Satis ergo erit ſi cogatur, primo anno ſequenti id explere, vel ſi in illo eandem habeat obligationem, vt bis in hebdomada ſic ieiunet, &c. Idem exemplum poteſt adhiberi in eleemoſyna, & aliis actibus. In his ergo prudens arbitrium locum habet, vt omittam aliquando eſſe vtile commutationibus, aut diſpenſationibus iuſtis vti.

CAPVT XIV.

An qui non poteſt implere votum, in præfinito tempore, teneatur tempus præuenire, & votum prius implere?

1\. *Qui non poteſt implere votum quoad totum, debet implere quoad partem.* RAtio dubitandi eſt, nam qui non poteſt implere votum quoad totum, debet implere quoad partem, præſertim quando illa principalis eſt, & ſeparabilis à circumſtantia impoſſibili, ſic autem contingit in propoſito caſu, nã qui non poteſt implere votum eodem die, in quo promiſit, ſi poteſt ſubſtantiã operis implere, variata ſolùm temporis circũſtantia, tenebitur id facere, præueniendo tempus. Confirmatur ex leg. *Continuum* §.2.ff. de Verb. obligat. vbi ſic dicitur, *Quod in die debetur antè ſolui poteſt, licèt peti non poſſit.* In debito autem voti nõ eſt neceſſe petitionem expectare; & ex poteſtate ſoluendi ſequitur obligatio: nam votum obligat, vt impleatur prout poteſt. Confirmatur ſecundò ex D. Thoma in 4.d.38.q.1.art.3.quæſtiunc.1.ad 7. dicente, eum, qui vouit, ſi timeat perpetuum impedimentum, teneri ad præueniendum tempus, quod ſequitur Sylueſter. *Votum* 2.q.3. Tabien. *Votum* 3. n.3. Ergo ſeruata proportione, quandocumq; præuidetur impedimentum, tenetur quis præuenire.

Leg. Continuum. — *D. Thom.* — *Syluest.* *Tabien.*

2\. In contrarium verò eſt, quia nemo obligatur ad id, quod vouendo non intendit, ſed qui ſibi præfixit certum diem, vt terminum, non intendit ſe antea obligare, ergo non tenetur. Confirmatur: nam qui facit votum conditionatum, non tenetur præuenire ante impletam conditionem: etiamſi præuideat futurum impedimentum, ſi expectat, vt impleatur conditio, ſed temporis deſignatio æquiualet huic conditioni, *ſi ad talem diem peruenero, hoc faciam*, ergo ante illam conditionem expletam non tenetur præuenire, etiamſi poſtea futurum eſſe impedimentum præuideat. Confirmatur ſecundò ex illo Deut. 23. *Facies ſicut promiſiſti Domino Deo tuo*, vbi ponderanda eſt particula, *Sicut*: ergo qui non poteſt in diem ſicut promiſit, non tenetur aliter, ideſt, ante diem.

3\. *In obligatione de præſenti nõ habet locum præuentio.* Quæſtio hæc non habet locũ in votis, in quibus expreſsè declaratur obligatio ad ſtatim: imò neque in votis abſolutis, & indefinitis quæ nullum deſignant tempus, nam de illis dictum eſt obligare ad ſtatim: obligatio autem ad ſtatim eſt quaſi de præſenti, reſpectu cuius non habet locum præuen-

A rio, vt per ſe conſtat. Et quamuis dictum ſit in hoc *ſtatim* habere locum iudicium prudentiale, tamen ex hoc ipſo conſtat, eo modo (quo in tali obligatione poteſt habere locum dilatio, ſi impedimentum præuideatur futurum poſt moram quantumcumque breuem) præueniendam eſſe: quia illa re vera non eſt præuentio reſpectu voti, cùm obliget ad ſtatim, ſed eſt prudentiale iudicium quia attento periculo impedimenti illa opportunitas præſentanea, eſt ipſum *ſtatim*, pró quo obligat tale votum. Et in hoc ſenſu videtur loquutus D. Thomas loco citato: nam loquitur de voto religionis obligante de ſe ad ſtatim, addit verò aliquid, quod expoſitione indiget, vt paulò poſt dicam.

B Procedit ergo quæſtio, quando ad votũ implendum certus terminus, vel dies præſcribitur. Quod dupliciter fieri poteſt, vt dictum eſt, ſcilicet præueniendo terminũ, vel vt in eo finiatur obligatio, vel vt ſolùm vſque ad illum, & non vltra differre liceat ſolutionem. Et vterq; modus ſubdiſtinguẽdus eſt. Nã in priori interdũ deſignatur dies, vt opus promiſſum ſit propriũ onus illius: vel quaſi debitũ illi in ſpecialẽ obſeruantiã illius: aliquando verò ſolũ præfigitur terminus, quia vouens nõ vult vltra illũ terminũ eſſe oneratus obligatione, ſiue prius illã expleuit, ſiue non, intra illũ verò terminũ non promittit opus, vt onus peculiare alicuius diei, vel tẽporis, ſed pro toto illo ſpatio libera ſibi manet electio. Quam ſubdiſtinctionem ſuprà inſinuauimus. 4. *Germanus ſenſus quæſtionis.*

C Nunc autẽ addimus aliam non multùm diſſimilem pro altero membro. Nam terminus ad differendam obligationem duobus modis poteſt conſtitui: primò per modũ conditionis ſuſpendentis obligationẽ, vt ſi quis voueat, *promitto ex primo die anni ſequẽtis ieiunare ſemel in menſe*, vel ſi moueat peregrinari tempore feriarum, &c. Alio modo poteſt deſignari terminus ſine ſuſpenſione obligationis, ſolùm vt liceat differre ſolutionem vſque ad illum terminũ, ſeu eligere diem, vel horas intra totum illud ſpacium temporis: vt cùm voueo *intra hunc annum decies recitare Roſarium vel ingredi Religionem.* *Terminus ad differendam obligationem duobus modis poteſt conſtitui.*

5\. 1. *Aſſertio. Cum opus vouetur, vt onus proprium certi temporis, nõ tenetur quis præuenire opus, licet detur impedimentum.* Dico ergo primò: Quando opus vouetur, vt proprium onus certi diei ſeu temporis, non tenetur quis præuenire, etiamſi præuideat impedimentum D pro illo die. Eſt communis; & probatur primò ex dictis: quia eadem eſt ratio de poſtpoſitione, & præuentione, ſicut ergo non tenetur poſteà facere, ſi in die proprio non potuit, ita neq; tenetur anteponere. Secundò patet à ſimili de præceptis eiuſdẽ formæ, ſeu materiæ, vt non tenetur quis præuenire Miſſam in die Sabbati, etiamſi præuideat ægritudinem, ſeu febrem in die Dominica impedituram, ne Miſſam poſſit audire, & ſic de aliis. Tertia ratio eſt, quia ille non poteſt implere, quod promiſit, & ſub habitudine. & relatione, ſub qua promiſit, quæ intrinſecè pertinet ad conſtitutionem talis materiæ, vt cadit ſub tale votum. Vnde licèt præueniat, non facit quod promiſit: nam licèt ieiunet, verbi gratia feria quinta, non ieiunat feria ſexta, quod ſpe- E cialiter promiſit in cultum illius diei, quem præbere non poteſt: votum autem nec ad impoſſibile obligat, neque ad id, quod promiſſum nõ fuit. Neque etiam poteſt eſſe illa obligatio per modum recompenſationis, tum quia hæc non habet locũ in votis, vt declarabo ſeq. c. tũ etiã, quia maximè non eſt neceſſaria, quando ſine culpa debitum nõ ſoluitur, ſeu ſoluendũ non eſt. Quare non obſtant cõtra hanc aſſertionẽ priores rationes: quia materia promiſſa in his votis eſt indiuiſibilis moraliter: quia ſicut inſeparabilis eſt relatio à termino, ita onus proprium

Votum neq; ad impoſſibile obligat, neque ad id, quod promiſſum non fuit.

proprium diei ab ipſo die, pro quo promittitur, & ideò ſimpliciter fit impoſſibilis impletio talis voti. Neque lex ibi citata, vel D. Thomas de die ſic præfixo, loquuntur, vt videbimus.

Atque hinc infertur in illo caſu non ſolũ nõ teneri vouẽti præuenire, verùm etiam nec poſſe, ita vt voto ſatisfaciat, quia non faciet, quod promiſit. Ampliarique hoc poteſt, vt locum habeat, etiamſi circumſtantia talis diei non primariò ſit intenta per votum, ſed ſecundariò: ſatis enim eſt, quòd ſit promiſſa, vt impleri debeat. Sicut in præcepto cõmunionis in Paſchate circumſtantia diei non eſt principaliter intenta, ſed actus, cuius ſignum eſt: quia ſi quis non communicet illo die, vel diebus præfixis, tenetur nihilominùs quamprimùm poſſit communicare. Et nihilominùs, quia tempus Paſchale præceptum eſt, ſaltem ſecundariò, peccabit quis, niſi tunc communicet, etiamſi præueniat, & ita non cogitur præuenire, vt dixi in 3. tom. d. 70. ſect. 2. ergo idem dicendum eſt in obligatione voti etiamſi cum proportione circumſtantia diei promittatur. Nam quòd poſſit ſic promitti, ſuprà oſtenſum eſt, & per ſe eſt ſatis clarum: quamuis talis modus promiſſionis ex ſola intentione vouentis cognoſci poſſit. Hæc autem intelligenda ſunt, niſi intercedat commutatio: poteſt enim interdum opus vnius diei in ſimile opus alterius diei commutari: oportet tamen vt legitima cauſa, & poteſtas intercedat, iuxta infrà dicenda de commutatione votorum.

6\. 2. Aſſertio. Quãdo dies impletionis voti aſſignatur, & ad differendam ſolutionem, & ad ſuſpendendã obligationem nulla eſt obligatio præueniendi ſolutionem.

Dico ſecundò, quando terminus, ſeu dies, in quo implendum eſt votum: additur non ſolùm ad differendam ſolutionem, ſed etiam ad ſuſpendendam obligationem vſq; ad talem terminum, tunc nulla poteſt eſſe obligatio præueniendi ſolutionẽ, faciendo opus promiſſum ante prꝑſcriptum diem; etiamſi futurum impedimentum præuideatur. Hanc aſſertionem conuincunt rationes poſteriori loco factæ, & præſertim illa de voto conditionato. Nam re vera tale votum inuoluit conditionem, *ſi vixero & potuero tali die*, vel habet hunc ſenſum, ex tali die hoc faciam: ergo ante illam non obligat, & conſequenter non poteſt obligare ad præueniendũ. Vnde terminus ille non tam eſt ad differendam ſolutionẽ, quàm ad inchoandam obligationem abſolutam, & ideò ante illum nulla eſt obligatio, quæ pro tunc implenda ſit, ergo non eſt obligatio ad præueniendam ſolutionem, ſed ad ſummum, vt paratus ſit homo ſuo tempore implere; ita vt per eum non ſtet, ſicut de voto conditionato infrà dicemus. Nec refert, quod impedimentũ præuiſum ſit perpetuũ, vel temporale, quia intentſo vouentis ſimpliciter fuit, non obligari, niſi impleta illa conditione, ſeu pro tali tẽpore, & ideò ſi impedimentũ fuerit perpetuum, deſtruetur obligatio, quia votum factum eſt impoſſibile. Si verò fuerit tẽporale, differtur obligatio abſoluta vſque ad ablatum impedimẽtum.

7\. Aſſertio. Quando terminus ſolùm ponitur in voto ad dilationem, & non ad ſuſpenſionẽ obligationis præuenire oportet ſolutionem ſi detur impedimentum.

Dico tertio. Quando terminus ſolùm ponitur ad differendã ſolutionẽ & non ad ſuſpendendã obligationem, tunc obligat ad ſolutionem præueniendo terminum, ſi impedimentũ poſtea futurũ præuideatur. Hoc etiam clarum eſt, & communiter receptum. Et ratio eſt, quia tunc votũ ſtatim, ac fit obligat abſolutè, vt intra terminũ deſignatũ opus fiat. Vnde quando ad totũ tempus eſt determinata obligatio, quantum verò ad ſingulas partes, eius eſt quaſi diſiunctiua, & ideò tenetur abſolutè vouens implere votum in aliqua parte illius temporis, ergo ſi præuidet, futurum eſſe impedimentum in poſteriori parte temporis, tenetur in priori facere, & hoc eſt præuenire. Confirmatur exemplo præceptorum: nam qui tenetur intra annum confiteri, ſi præuideat futurum impedimentum in duodecimo menſe, tenetur confiteri antea, & qui tenetur audire Miſſam in die feſto, ſi præuidet non inuenturũ illam poſt horam nonam tenetur antea audire, & idem eſt de obligatis ad officium Canonicum intra diem, vt ſuprà ſuis locis dictum eſt: vnde idem eſſet ſi de iſtiſmet actibus vota fierent, quia fiunt inſtar præceptorum, vt ſuprà declaratum eſt; ergo idem eſt in omnibus votis, quæ ſub ſimili forma, ſeu limitatione temporis fiunt. Vnde aſſertio hæc cum proportione verum habet, ſiue impedimentum ſit perpetuum ſiue temporale. De perpetuo enim maximè procedunt rationes factæ, quia illud omninò impedit voti obſeruantiam, & ideò præueniendum omninò eſt. Tẽporale autẽ ſolũ impedit executionẽ tempore debito, & cogit ad dilationem vltra terminum præſcriptum, & ideò videri poteſt minus neceſſaria anticipatio, quia dilatio interdum permitti poteſt. Nihilominùs tamen, quia etiam cadit ſub obligationem voti, vt ſolutio præſcripto tempore fiat, & non differatur, ſi commodè poteſt, ideò etiam tunc eſt obligatio ad præueniendũ, niſi aliqua ſpecialis difficultas excuſaret, quod eſt per accidens. Et ad hanc aſſertionem accommodatur benè ratio primo loco facta, & lex ibi citata, & rationes in contrarium non procedunt contra aſſertionem, vt facilè conſtabit intuenti.

Cõfirmatio ab exemplis.

Miſſam poſt horam nonã præuidens ſe non inuenturam tenetur illam horam præuenire.

8\. 4. Aſſertio.

An teneatur quis aliquãdo anticipare terminum præfixum in voto quando præuidet impedimentum.

Dico quartò; Licèt terminus temporis ſit præfixus ad finiendam ſolutionem, ſi opus promiſſum non eſt peculiare, onus alicuius determinatæ partis totius temporis vſque ad illum terminum, tenetur viuens præuenire in ſolutione terminum illũ, ſi ante illũ impedimentum præuideat. Vt verbi gratia vouit quis ieiunare quatuor dies menſis, non deſignando illos, limitando tamen obligationem ad menſem, ita vt cum illo extinguatur in omni euentu: ſi ergo ille præuideat futurũ, vt poſt decimũ quintũ diem menſis ieiunare non poſſit tenetur in prioribus diebus totũ votũ implere, & ita præuenire terminũ. Probatur ratione facta, quia tũc totum tẽpus menſis eſt tempus abſolutæ obligationis, quæ debet impleri in parte eius poſſibili. Item hoc confirmant exempla præceptorũ adducta: nam in horis Canonicis obligatio vniuſcuiuſque diei in illo finitur, & nihilominùs intra illum implenda eſt, præueniẽdo horas, ſi neceſſe ſit. Imò quodãmodo idem eſt reſpectu termini totius vitæ: nã ſi quis voueat aliquid facere in tota vita, id eſt; ante mortem, ſi præuideat impotentiam futuram in ſenectute, tenetur præuenire, & antea facere, quia aliàs non faciet ante mortem, cùm tamen poſſit.

9\. Tenetur vouens ſemper vitare impedimentum, vt votum ſuo tempore adimpleat.

Oportet tamen his addere, teneri vouentem in omnibus caſibus, vitare impedimentum, vt votum ſuum tempore promiſſo implere poſſit. Vnde ſi ex induſtria affectet impedimentũ, ne cogatur implere votum, manifeſtè eſt voti violator, & infideliter agit, & cõtra pactũ incluſum in voto. Quapropter licèt votum non obliget ad exequendum opus ante tale tempus præfixum, obligat tamen ad non ponendum impedimentum: quia hoc neceſſarium eſt ad effectum prioris obligationis, alioquin eſſet inefficax, & ficta. Quapropter non ſolùm non licet directè velle, aut procurare impedimentum, verùm etiam nec illud voluntariè admittere, ſi poteſt quis illud vitare ſine magno diſpendio. Quia cum obligatio voti, ex nunc, naſcatur pro tunc, ex nunc etiã obligat ad habendam moralem prouidentiã, & curam vt votum poſſit impleri: nã ratio fidelitas, hoc

Vouens debet habere moralem prouidentiã vt votum ſuum implere poſſit.

poſtu

poſtulat,& hæc eſſe debet legitima intentio vouẽtis. Dico autem moralem prouidentiam: quia non oportet extraordinariam diligentiam adhibere, ſed bona fide procedere, & non ſe exponere his periculis ſine rationali cauſa:quod prudenti arbitrio in particulari iudicandum eſt,vt c.15.circa vota conditionata ampliùs explicabitur.

11 Explicatur mens.D.Th Obligatus ad debita an poſſit religionem ingredi.

Poſt hæc ergo ſatisfactum eſt rationibus vtrimque propoſitis.Solùm circa illud dictum D. Thomæ oportet adnotare,illum non loqui de voto facto cum termino temporis, ſed de voto ingredẽdi ſtatim religionẽ. De quo addit, *ſi quis habeat debita,nõ propterea poſſe differre,ſed ſtatim ingredi debere: & qui eum receperit* (ait) *ſoluet debita.* Addit verò, *quòd ſi cùm vouit,cogitauit de debitis poteſt præſumere non ſe voluiſſe obligare ad ingreſſum,donec ſolueret debita.* Et adhuc in eo caſu ſubiungit, *ſi præuideat impedimentum perpetuũ,non debere expectare,ſed teneri ad ingrediendum ſtatim.* Verumtamen hæc doctrina requirit in primis longam diſputationem de eo,quod D. Thomas ſupponit,habentem debita poſſe licitè ingredi religionem,antequam illa ſoluat de qua infrà in materia de Statu dicendum eſt.Deinde ſuppoſita præſumpta intentione vouentis ſoluendi priùs debita, quàm ingrediatur, habet difficultatem illa reſolutio D.Thomæ quia votũ illud videtur cõditionatũ, *Si ſoluero debita*, & ita hac conditione non impleta, non obligabit votum.Nam ſicut impedimentum tẽporale excuſat ab ſtatim, ita perpetuum excuſat ſimpliciter. Reſpondetur tamen non loqui D.Thomam, quando votum eſt conditionale, ſed quando eſt modale:nam in priori obligatio eſt ſuſpenſa:in poſteriori autem eſt abſoluta.Itaque ſermo eſt, quando quis abſolutè vouit Religionem, tamen propter debitum modum id exequendi, tacitè ſibi conceſſit indulgentiam dilationis, vt priùs ſoluat debita.Nam tunc ait D. Thomas,ſi impedimentum perpetuum futurum ſit,ob talem dilationem non oportet expectare, vt impleatur ille modus:tum quia hoc eſſet contra ſubſtantiam obligationis:tum quia non poteſt præſumi, talem fuiſſe intentionem vouentis in prædicto caſu, quia ſimpliciter voluit obligari, & ſolùm voluit diſponi ad ingreſſum illo modo. Vnde non eſt veriſimile, voluiſſe illo modo impediri.Sed de hoc puncto latiùs in prædicto loco; nam ſine propriis fundamentis non poteſt hîc exactè declarari.Et hîc ſolùm hoc proponitur propter generalem doctrinam, quidquid de exemplo ſit.

Impedimẽtum temporale excuſat ab ſtatim, perpetuum, ſimpliciter

CAPVT XV.

An qui non implet votum tempore præfixo, ad aliquam recompenſationem poſtea teneatur.

1 SVpponendum eſt, ſermonem eſſe de tempore præfixo,& omninò neceſſario,ita vt in illo præſcribatur terminus ad finiendam obligationem voti.Nam ſi violatio tantùm fuit in transgreſſione,& violatione termini poſiti ad differendam ſolutionem, clarum eſt obligare poſteà per votum:illa tamen non eſt recompenſatio,ſed formalis obligatio voti. Habebit tamen quæſtio locum etiam in illo voto quando homo in illo tempore factus eſt impotens ad implendum formaliter, quod promiſit Nam licet conſtet in his caſibus votum formaliter poſteà non obligare,adhuc inquiri poteſt,vtrum aliquam obligationem quaſi ad reſtitutionem relinqueat, non enim deeſt in hoc aliqua dubitandi ratio,& aliqua opinionum varietas.

2 Inter nos & Deum non eſt propria iuſtitia, ſed ex parte noſtra eſt pluſquam rigoroſa.

Ratio autem dubitandi eſſe poteſt, quia licèt inter nos,& Deũ non ſit propria iuſtitia ex defectu qualitatis, nihilominùs ex parte noſtra, eſt pluſquam rigoroſa iuſtitia quoad debitum, & obligationem,& ex parte Dei eſt ſummum ius quod habet ad rem ſibi debitam ex promiſſione ſibi facta, & ab eo acceptata. Hinc ergo ſumitur argumentum:nam inter homines, qui non implet promiſſionem ex iuſtitia obligantem, tenetur poſteà recompenſare,vel reſtituere prout potuerit,quòd nõ ſoluit:ergo eadem obligatio manet apud Deum ex promiſſione non impleta. Probatur conſequentia: quia hæc obligatio ad Deum, eſt ſuo modo ex iuſtitia: quia licèt dicatur impropria, quia deficit in poteſtate reddendi æquale, hoc videtur parum referre ad debitum recompenſandi:ſolùm enim inde fit,vt non oporteat recompenſationem eſſe æqualem,conſiderata dignitate diuinæ perſonæ,& iniuriæ illi factæ, non verò quòd illud debitum implendum, non ſit cum poſſibili æqualitate, qualis inter actum promiſſum,& alium loco illius factum conſiderari poteſt.Quia in reipſa facta eſt inæqualitas ad Deum, per non ſolutionem voti,quæ inæqualitas ad æqualitatem reducenda eſt: hoc enim poſtulat generalis ratio iuſtitiæ,prout abſtrahit à Deo & hominibus.

Debitum diuinum cum omni poſſibili æqualitate.

3 Quando quis culpa ſua votum non impleuit, tenetur ad recompenſationẽ.

Deinde non deſunt Auctores,qui ita ſentire videantur:nam licèt omnes ſentiant,quando votum ſine culpa non impletur,nec impleri poteſt debito tempore,poſteà non obligare:nihilominùs quando quis culpa ſua non impleuit, vel factus eſt impotens,aliqui ſentiunt obligari poſteà ad recompenſationem. Pro qua ſententia meritò allegari poſſunt Panormitanus,Antoninus & Angelus,quatenus aſſerunt, qui culpa ſua factus eſt impotens ad implendum votum,teneri adimplere per alium, vt ſuprà cap.9.retuli,illud enim neceſſariò debet fundari in obligatione recompenſandi. Item pro eadẽ ſententia allegari poſſunt Panormitanus,Syluester & Angelus,allegati capit.10.quatenus dicunt,qui culpabiliter non impleuit votum die præſtito,teneri poſteà implere: nam hoc etiam eſſe non poteſt, niſi per modum recompenſationis. Ita poſſunt hîc allegari,qui dicunt,eum qui ſub conditione vouit, & poſteà ſua culpa facit, vt conditio non impleatur,teneri ad voti ſolutionem,quos cap.ſeq.referemus:illud enim eſſe non poteſt,niſi per modum recompenſationis, nam formalis obligatio voti non extat,non impleta conditione.

4 *Palud.* Qui eſt in cauſa, vt alius frangat votum,tenetur re æquiualentem reddere. *Richard.*

Item Palud.in 4.d.38.q.4.n.13.qui eſt in cauſa, vt alius frangat votũ,teneri rẽ æquiualantẽ reddere,& omninò cõparat hanc obligationẽ cum obligatione reſtituendi,ſi quis alium induxit ad furtum faciendũ.Prætereà Richardus 4.d.38.a.5.q.1.ad 1. generaliter ait,quando aliquis ſua culpa factus eſt impotens ad ſeruandum. Prætereà Richardus 4.d. 38.a.5.q.1.ad 1.generaliter ait,quando aliquis ſua culpa factus eſt,impotẽs ad ſeruãdũ votũ,teneri ad aliquã recompenſationem.etiamſi in eadem ſpecie non poſſit ſoluere.Ponitq; exẽplum de virgine,quę vouit abſolutè virginitatẽ,& poſteà corrupta eſt:nã tenetur (inquit) ſeruare,quod poteſt,ſcilicet caſtitatẽ,& recõpenſare,quod non poteſt,aliquid ſcilicet faciendo in recõpenſationẽ,virginitatis amiſſæ. Simile exemplũ erit,ſi quis vouit ieiunare die Sabbati, & frangat ieiuniũ comedendo manè,nã poſteà tenetur ſeruare formaliter,quod poteſt,abſtinendo à carnibus reliqua parte diei,& recõpenſare,quod nõ poteſt,ſcilicet dãdo aliquã eleemoſynã loco ieiunij. Intelligẽda autẽ eſt hæc opinio,quando culpa fuit directè contra votũ, nã ſi fuerit alterius ordinis,licèt ex ea reſultet impotentia implendi votum,non refert ad obligationẽ voti,vt cõſtat, quia

in

in ordine ad votum impotentia inculpabilis eſt. Vt ſi quis culpa ſua ægrotauit, aut vulneratus eſt, & poſteà non poteſt votum de ieiunio adimplere, nihil contra votum peccauit: & ideò ex parte materiæ non habet locum recompenſatio.

5 1. Aſſertio. Vôtum inculpabiliter non impletũ tẽpore præfixo ad finiẽdam obligationem, non obligat ad recompenſationem.

Vt verò à certioribus ſumamus initium, dicimus primò: Quoties ſine tranſgreſſione culpabili votũ non impletur, tempore præfixo ad finiendam obligationem, vel homo fit imponens ad talem voti obſeruantiam, vel in perpetuum, homo non tenetur ad aliquam recompẽſationem faciendã. In hoc conueniunt omnes Doctores, & à fortiori cõſtabit ex dicendis in ſequentibus aſſertionibus. Nunc autem ſpecialiter probatur exemplis propriis, & alienis. Nam qui vouit ingredi vnam religionem in particulari, & in illam non poteſt ingredi, quia non admittitur, non tenetur aliam æqualem ingredi ſecundùm omnes: quia id non vouit, obligandus autem eſſet, ſi tenetur recompenſare. Item probari poteſt ex dictis: quia qui non poteſt implere per ſe, non obligatur implere per alium, nec ibi admittitur talis recompenſatio, & ſic de aliis ſuprà dictis. Denique inter homines, qui promiſit dare aliquid alteri, & poſteà non poteſt, non obligatur aliquam recompenſationem facere. Ratio ergo à priori eſt, quia nemo intelligitur habere intentionem ſe obligandi cum tanto rigore, & obligatio non excedit intentionem. Item poſſumus hoc ita explicare per proportionem ad reſtitutionem ex iuſtitia. Quia in illo caſu non eſt obligatio recompenſandi ratione acceptionis, ſeu non ſolutionis: quia illa fuit inculpabilis, nec ratione rei acceptæ, quia debitor nihil inde acquiſiuit, nec factus eſt ditior, neque alium fructum reportauit per ſe loquendo præter excuſationem à culpa: ergo.

Ratio à priori. Obligatio voti non excedit intentionem.

6 Obiectio ex Cap. *Quod ſuper his.*

Contra hanc verò aſſertionem obiici poteſt ca. *Quod ſuper his*, de Voto, ſed illud caput ſufficienter tractatum eſt in cap. 10. Poteſt item moueri dubium ſpecialiter in voto reali, & quando excuſatio culpæ ſolùm fuit per obliuionem, vel inaduertentiam naturalem, ſi quis vouit dare eleemoſynam in tali die verbi gratia, ſancti Laurentij in ſpecialem reuerentiam eiuſdem diei, & poſteà non det ex naturali obliuione, ſi ſequenti die recordetur, videtur obligandus ad dandum, ratione rei retentæ, per quam quodam modo factus eſt ditior. Reſpondetur nihilominus, ſi ſupponatur illud fuiſſe promiſſum, vt onus proprium diei, extinctam fuiſſe obligationem, & illud commodum temporale inde reſultans eſſe per accidens: quia intentio ſic vouentis eſt, vt cum illo die tranſeat obligatio quidquid in eo die actum ſit, quæ intentio in materia ſic promiſſa inuoluitur, licet non exprimatur.

Soluitur obiectio.

7 2. Aſſertio. In votis perſonalibus etiam culpabiliter non impletis tẽpore præfixo non tenetur vouens ad recompenſationem. D. Thom. Aliquis non tenetur implere per alium, quod per ſe non poteſt.

Dico ſecundò; In votis perſonalibus, licèt culpabiliter non impleantur intra terminum præfixum ad terminandam, ſeu finiendam obligationem, non teneri vouentem ad aliquam recompenſationem faciendam. Eſt communis ſententia, quam ſatis indicat D. Thomas d. art. 3. ad 2. vbi fractorẽ voti virginitatis ex ea parte, qua ſe reddidit impotentem ad votum implendum ſolùm dicit teneri ad pœnitentiam agendam, non ad aliam recompenſationẽ: in 4. verò d. 38. q. 1. a. 3. quæſtion. 1. ad 1. hoc declarans dicit teneri ad aliquam recompenſationem per pœnitentiã. Et fortaſſe Ricardus, per recompenſationem nihil aliud intellexit, quàm pœnitentiam. Idem etiã ſupponunt Sylueſter, Nauarrus, Soto, & alij c. 9. relati, dum negant, teneri aliquẽ implere per aliũ, quod per ſe non poteſt, etiamſi culpam ſua impotentia contraxerit. Item Caietanus & alij relati c. 12. dum ſimpliciter negauit, votum obligare ad opus, quod eſt onus diei tranſacto die, ſimpliciter enim negant obligare ad aliquid æquiualens, aliàs nihil efficerent. Item hoc probant exempla, quæ adducunt: nam qui omiſit ieiunium, vel Miſſam in die præcepto, non obligatur poſteà ad aliquam recompenſationem, & idem iudicium eſt de ſacerdote, qui omittit horas Canonicas, vel ſe reddit impotentem ad penſum illud ſoluendum, proiiciendo verbi gratia, Breuiarium in mare: nam poſteà ad ſolam pœnitentiam agendam tenetur, niſi intercedat obligatio iuſtitiæ ratione beneficij, quæ ad reſtitutionem obliget. Idem ergo eſt de obligatione voti.

Et ratio eſt eadem in vtroque caſu cum proportione, ſcilicet, quia ſicut Eccleſia præcipit actum religionis, & non recompenſationem: ita etiam, qui vouit ieiunare in vigilia Corporis Chriſti, non vouit facere aliquam recompenſationem, ſi frãgeret votum, nec pro eo caſu aliquid ſe obligauit, nec fortè de illo infelici euentu cogitauit: & ſi cogitaſſet fortè, nihil aliud deliberaſſet, quàm de pœnitentia agenda, vel ſi aliud deliberaſſet, ad illud teneretur, non ad aliam recompenſationem. Vt ſi quis vouit ieiunare abſolutè, addendo ſibi pœnam eleemoſynæ faciendæ, ſi non impleat, frangendo ieiunium, obligatur ex ſpeciali voto conditionato ad eleemoſynam faciendam, non verò ad aliquid aliud, ergo ſi non addidiſſet votum conditionale, ex vi ſolius trangreſſionis voti abſoluti ad nihil obligaretur. Prætereà idem eſt etiam ſi opus promiſſum non ſit ſpeciale onus alicuius diei, vel temporis, quaſi in cultum eius: quia ſi terminus temporis additus eſt ad extinguendam obligationem, eſt impoſſibile, vt ex trangreſſione naſcatur obligatio ad recompenſationem. Nam vel hæc obligatio naſcitur ex voto, & hoc repugnat intentioni vouentis, præfigentis talem terminum ſuæ obligationi: vel naſcitur ex alio præcepto, & hoc nullum eſt, quia poſitiuum non datur, & naturale ſolùm obligat ad reddendum, quod promiſit. Denique idem eſt in voto ſimpliciter facto vel cum termino ad differendam tantùm ſolutionem, quando aliquis culpa ſua factus eſt impotens in perpetuum ad illud implendum. Nam etiam illud votum includit hanc conditionem, *Si potuero*, & intentio ſe obligandi non ſe extendit ad aliam materiam pro caſu impotentiæ, ſiue cum culpa, ſiue abſque illa euenerit. Nec ex ratione iuſtitiæ colligi poteſt talis obligatio: tum quia etiam iuſtitia non obligat vltra intentionem promittentis: tum propter aliam rationem, quam in ſequenti aſſertione declarabo.

8 Eccleſia præcipit actum religionis, & non recompenſationẽ.

9 3. Aſſertio. In votis realibus nulla eſt recompẽſandi obligatio, quãdo propria obligatio extinguitur. Declaratur aſſertio exẽplis. Votum religionis reale eſt.

Dico tertiò: Etiam in votis realibus nulla eſt recompenſandi obligatio, quando obligatio propria voti extincta eſt, vel per impotentiam, vel quia terminus præfixus tamquam peremptorius obligationis elapſus eſt. Hæc aſſertio habet nonnullam maiorem difficultatem ad conciliandas varias doctrinas Auctorum: ſed nihilominùs videtur communis, & neceſſariò connexa cum præcedentibus: nam eſt ferè eadẽ ratio, vt videbimus. Itaque declaratur exemplis: nam votum religionis, ſi attentè ponderetur, reale eſt, nam eſt promiſſio dandi ſe ipſum religioni: & tamen ſi quis poſt tale votum ducat vxorem, nullam recompenſationem religioni, aut Deo facere tenetur præter pœnitentiarum. Sicut etiam, ſi quis ſoli Deo vouit dare hoſpitali ſeruum ſuum Petrum, & poſtea illũ occidat, non

non tenetur ad aliquam recompenſationem: deberet enim eſſe aliqua reſtitutio æquiualentis valoris, vel alterius ſerui ſimilis: nemo autem dixit, vinculum voti præciſè ſpectarum obligare ad reſtitutionem aliquam Deo faciendam. Item ſi quis vouit expendere tantum pecuniæ in celebratione alicuius diei, vt ſpeciale onus illius diei, ſuprà oſtendimus non teneri poſteà ad aliquam recompenſationem, ſi votum violet, & tamen reale eſt. Ratio autem in primis eſt eadem, quæ præcedentis, quia intentio vouentis etiam in his votis, ſolùm eſt de expendenda, vel præbenda tali re, non verò de recompenſatione facienda, quacunque ratione id fiat impoſſibile, vel extra terminum deſignatum ad talem pecuniæ vſum: quia eo ipſo, quod ſolùm voluit obligare ſe intra illum terminum, poſteà non eſt, vnde naſcatur obligatio. Tandem qui fecit votum reale, & poſteà factus eſt impotens ſine culpa, non tenetur ad aliquam recompenſationem, vt oſtenſum eſt, ergo nec tenetur etiamſi culpa interceſſerit. Probatur conſequentia, quia culpa ſua ſolùm eſt contra Deum, & culpa contra ſolum Deum obligat ad pœnitentiam, & ſatisfactionem: non verò ad aliam recompenſationem. Imò ad illam ſatisfactionem pœnitentiæ non obligat in præſenti votum præcedens, vt ſuprà notaui, ſed obligat præceptum virtutis pecuniæ.

Culpa contra ſolum Deum obligat ad pœnitentiam, non ad recompenſationem.

10 Fit ſatis obiectioni in principio factæ.

Vnde facilè ſoluitur ratio ex obligatione iuſtitiæ ſuprà poſita. Nam in primis dici poteſt, hanc culpam tranſgreſſionis voti propriè eſſe contra fidelitatem Deo debitam, & non contra propriam iuſtitiam: & ideò licèt ſit grauis culpa in ratione irreuerentiæ, & contra cultum Deo debitum, non tamen eſſe propriam iniuriam damnificantem Deum (vt ſic dicam) in bonis ſuis, vt inde obliget ad recompenſationem per modum alicuius reſtitutionis. Declaratur prætereà in hunc modum. Quia non magis damnificatur Deus in bonis ſuis, per vota realia impleta, quàm non implendo vota perſonalia, quia vtraque ordinatur ad ſolùm cultum Dei: neque enim ex votis realibus aliquid Deo accreſcit præter cultum, quia propter aliam vtilitatem ſuam rebus noſtris non indiget: ergo ſicut ex tranſgreſſione votorum perſonalium non relinquitur obligatio reſtituendi Deo aliquid, licèt ei fuerit denegatus debitus cultus, ita nec ex fractione voti realis.

11 Cur obligatio Religionis nõ obliget ad reſtitutionem. Deus nõ poteſt damnificari ab homine in bonis ſuis ſibi vtilibus.

Et hinc poteſt intelligi ratio à priori, ob quam, licèt Religionis obligatio ſit excellentior, quàm obligatio iuſtitiæ humanæ, violatio illius non obliget ad aliquam reſtitutionem, ſicut iſtius. Nam Deus non poteſt propriè damnificari ab homine in bonis ſuis, ſibi vtilibus, ſed ſolum poteſt offendi per denegationem debiti cultus, vel amoris debiti, aut præferendo illi creaturam in honore, vel amore: & ideò reſpectu Dei ſolùm eſt obligatio ad ſatisfactionem pro iniuriis illatis, per conuerſionem ad ipſum, per amorem, & pœnitentiam, & vindictam pro culpa commiſſa. Homo verò damnum patitur in ſuis bonis, & illis priuatur per actiones iniurioſas, & inde naſcitur reſtituẽdi obligatio, quę propterea propria eſſe dicitur iuſtitiæ commutatiuæ: de qua re alibi dicendum eſt. Ad ſententias autem aliorum Doctorum, ex parte iam reſponſum eſt, & in cap. 16. eodem modo explicabimus obligationem voti conditionati. Dictum autem Paludani non admittimus: quia verò ſpecialiter loquitur de illo, qui alium impedit, ne votum religionis impleat, de illo puncto ſpecialiter dicemus infrà tractando de illo voto in particulari.

A

CAPVT XVI

Vtrùm quæ fiunt contra voti obligationem, & obſeruationem, valida ſint, & firma.

HÆc quæſtio valdè neceſſaria eſt ad intelligentiam præcedentium, & ad varios caſus morales definiendos, & ideò hoc loco illam interponimus. 1 Vt autem quæſtio intelligatur, oportet aduertere ſermonem eſſe de moralibus effectibus, quos interdum habent actiones humanæ, vt ſunt contrahere, donare, transferre dominium, obligare, & ſi qui ſunt ſimiles. Nam de effectibus phyſicis nulla B eſt quæſtio, vt per ſe conſtat: nam qui ludit contra votum, verè ludit quoad phyſicam actionem, moraliter verò inquiri poteſt, an veram rationem contractus efficiat, & qui donat contra votum, phyſicè quidem rem tradit, ſed an donatio valeat inquiri poteſt, & ſic de aliis. Vt ergo breuiter reſpondeamus, eſt aduertendum ſecundò, duas actiones poſſe intelligi, voto contrarias. Vna dici poteſt contraria voto ex parte ipſius, ſeu quoad obligationem, vt ſi promiſi Deo non ludere, & poſtea promiſi homini ludere, &c. Alia actio eſſe poteſt voto contraria ex parte materiæ, ſeu quoad exequutionem, vt eſt trãſgreſſio ipſius voti, vt ſi promiſi non donare, & dono, vel ſi promiſi dare talem rem in eleemoſynam, & poſtea vendo illam.

Quomodo quæſtio intelligatur.

An efficiat verum contractum qui contra votũ contrahit. Duplex actio voto contraria.

C Dico ergo primò: Omnis promiſſio facta contra prius votum validum, & obligans, non ſolùm illicita eſt, ſed etiam inualida, & irrita. Probatur primò, quia eſt de re illicita, eſt enim promiſſio de fractione voti quæ intrinſecè mala eſt. Secundò, iuramentum promiſſorium factum contra prius votum non obligat, vt ſuprà oſtenſum eſt, ergo multò minus obligabit promiſſio ipſa per ſe ſpectata. Tertiò: Votum etiam factum contra prius votum, inualidum eſt, & factum contra abſolutam, & validam promiſſionem homini factam, inualidum eſt: ergo à fortiori promiſſio humana facta contra prius votum inualida eſt. Antecedens quoad vtramque partem ſuprà libro 2. probatum eſt. Conſequentia verò tenet à fortiori, quia minùs poD teſt præualere promiſſio facta homini contra promiſſionem factam Deo, quàm è contrario. Tandem hac ratione ſponſalia facta contra votum ſimplex religionis, caſtitatis, aut non nubendi, vel aſſumendi Ordinem ſacrum, non valent: quia impleri non poſſunt de ſe ſine tranſgreſſione voti, & ita continent promiſſionem de re illicita. Et eadem ratione promiſſio donandi homini quamcunque aliam rem Deo promiſſam, non valet, quia eſt voto contraria. Quòd ſi contingat, promiſſionem factam eſſe homini intuitu pietatis, tunc habebit rationem voti, & tunc ſi opus illud cenſeatur maioris pietatis, quàm aliud priori voto promiſſum, valere poterit E poſterior promiſſio, non vt contraria voto, ſed per modum commutationis vnius voti in aliud melius, vt ſuprà dictum eſt.

2 1. Aſſertio. Promiſſio facta cõtra votum validũ inualida, & illicita eſt.

Dico ſecundò, acta contra voti obligationem, & debitam obſeruationem valida ſunt, licèt malè fiant. Loquimur de voto præciſè vt votum eſt, & ex vi obligationis eius, abſtrahendo nunc à ſolemnitate voti, & à ſtatutis Eccleſiæ, de quo poſtea, tractando de ſtatu, & de voto ſolemni. Sic ergo intellecta concluſio declaratur exemplis: nam matrimonium contra votum caſtitatis ſimplex validum eſt, licèt malè fiat, vt habetur in capit. vnico de Voto in 6. & tractandum eſt latè in ſequenti volu

3 2. Aſſertio. Acta contra voti obligationẽ, & obſeruantiam valida ſunt licèt illicita.

volumine. Item eadem proportione, ſi quis vouit non acceptare donationem ſibi factam, vel Epiſcopatum, aut dignitatem, & ſimilia: & poſtea acceptat, factum tenet, vt eſt per ſe notum. Item probari hoc poteſt ex dictis de iuramento, oſtendimus enim, facta contra illud valida eſſe: obligatio autem voti, & iuramenti quoad hoc æquiparantur. Ratio autem propria eſt, quam eodem loco tetigimus, quia huiuſmodi actus habens valorem, & effectum ex hominis voluntate, quæ potens eſt ad ſe obligandum, ad donandum, vel contrahendum, & ſimilia: ſed votum licèt obliget ad non vtendum tali poteſtate, non tamen aufert poteſtatem ipſam, nec poteſt ita illam ligare, quin poſſit contrarium velle, & efficaciter facere: ergo. Minor declaratur, quia in primis votum non aufert libertatem naturalem, ad volendum abſolutè contrarium, vt per ſe conſtat. Deinde non priuat hominem materia apta, vt circa illam faciat efficaciter, quod vult, etiamſi non benè faciat. Probatur, quia, non obſtante voto, manet homo dominus materiæ promiſſæ: nam qui vouet Deo rem aliquam, non ſtatim illam à ſe abdicat, nec quoad poſſeſſionem, nec quoad dominium: ergo ex hac parte tenebit donatio illius, non obſtante voto. Et hanc rationem reddũt communiter Doctores, ob quam matrimonium tenet, non obſtante voto ſimplici caſtitatis: quia votum eſt tantùm promiſſio, per quam non abdicat à ſe homo dominium ſui corporis: & ideò traditio illius, quam per matrimonium facit, valida eſt, vtpote facta à vero domino, nulla lege irritante, reſiſtente. Hæc autem ratio cum proportione locum habet in omni ſimili actu, ſeu largitione voto repugnante facta. Sicut etiam inter homines traditio alicuius rei Petro facta, valet, licèt priùs per contractum fuiſſet Paulo promiſſa, iuxta l. *Quoties*. C. de rei vendicatione.

Votum licèt obliget ad non vtendũ poteſtate aliqua, non tamen eam aufert.

Cur non obſtante voto caſtitatis, matrimonium teneat.

L. Quoties.

4 Præterea actus contra obſeruantiam voti factus, licèt male fiat, non inclinat, nec obligat ad aliquid malum, ſed poteſt conſeruari, & ad vſum applicari ſine vllo peccato, per ſe loquendo, ergo etiam ex hac parte poteſt ille actus eſſe validus, id eſt, habere ſuum effectum, quatenus actus humanus eſt, non obſtante malitia, quam contra votum habet. Sicut ex humana generatione contra votum facta reſultat bonus effectus, filius, ſcilicet, pocreatur. Vnde in hoc cernitur differentia inter promiſſionem, & largitioné voto cõtrariam, quod promiſſio obligat ipſum promittentem ad agendum contra votum, quod fieri non poteſt: largitio verò ſemel facta non obligat poſtea ad agendum aliquid contra votum, & ideò ex hac etiam parte valida eſſe poteſt. Denique neque ex parte perſonæ vouentis cogitari poteſt aliqua inhabilitas, quæ ex voto reſultet, vt ob eam actus poſteà factus, validus eſſe non poſſit. Quod ita declaro: nam votum non operatur vltra intentionem vouentis, vt ſæpè dictum, & probatum eſt, ſed vouens verbi gratia, non nubere, non intendit ſe inhabilem reddere ad nubendum, ſed ſolùm intendit promittere, & ſe obligare ad id non faciendum, licèt poſſit, & habilis ſit. Et in idem redit, quòd vouens per ſe, & ex vi voti non intendit irritare ſuas actiones, ſed ſolùm ſe obligare ad illas faciendas, vel non faciendas, ergo non plus facit vouẽdo.

Actus contra votum factus licèt malè fiat, nõ obligat ad malum.

Differentia inter largitionem, & donationem voto cõtrariam.

5 Addo verò, quòd licèt intenderet, & vellet irritare ſuas actiones, non poſſet, niſi perſeuerando in eadem voluntate, non faciendi talem actionem. Nam ſi mutat voluntatem per aliam contrariam. eo ipſo deſtruit priorem, & iam vult eſſe ratum, quod nolebat, & poſterior voluntas reuocat priorem, & ita hæc habet effectum. Vt ſi quis nolit contrahere, dum in illa voluntate perſeuerauerit, inhabilis erit ad contrahendum in ſenſu (vt ita dicam) compoſito: nam ſtante illa voluntate impoſſibile eſt facere contractum validum. Tamen ſi voluntatem mutet, iam erit habilis, quantùm eſt ex hoc capite. Et ſimiliter licèt homo priùs abſolutè velit, omnem contractum à ſe poſtea factum irritum eſſe, ſi poſtea velit abſolutè contractum validum facere, reuera facit: quia ſemper poſterior voluntas efficax eſt ad reuocandam priorem, nec poteſt homo ſe priuare hac poteſtate, niſi aliunde priuetur, vel niſi per priorem voluntatem rem ita à ſe alienet, vt iam non habeat dominium, vel poteſtatem in illam. Et hac ratione numquam poteſt Pontifex gratiam aliquam ita irreuocabilem concedere, quin ab ipſo reuocari poſſit: quia ſemper poteſtas eſt eadem, & poſterior voluntas præualet, ita ergo ſe habet voluntas propria hominis circa ſuos actus, ſi à ſuperiore non impeditur. Nullũ ergo excogitari poteſt principium, quare acta contra votum inualida ſint, licèt malè fiant. Et hanc aſſertionem attigit ex parte Molina tract. 2. de Iuſt. diſp. 369. §. *Quintum*.

Qui mutat voluntatem per aliã contrariam eo ipſo deſtruit priorem.

Pontifex nunquam poteſt gratiam aliquã concedere, quin ab eo reuocari poſſit.

Molina.

6 Ampliatur hæc aſſertio primò, vt huiuſmodi acta non tantùm ſint valida, ſed etiam firma, id eſt, ſine vlla obligatione irritandi, vel reuocandi illa ex parte vouentis. Poteſt enim interdum actus non eſſe irritus ipſo facto, eſſe tamen irritabilis, vel irritandus, vt eſt vulgare in legibus, & contractibus humanis. Oſtendimus ergo acta contra votum non eſſe irrita ipſo iure, nunc autem addimus, nec eſſe irritanda, vel retractanda. Loquimúrque in conſcientia, & quantum eſt ex intrinſeca obligatione voti: nam alia quæſtio eſt, an talia facta irritabilia ſint, vel irritanda per Eccleſiam, quæ ad præſens non ſpectat, nec ſemper locum habet: ſtatim verò de illa aliquid attingemus. Primò ergo id patet in exemplo de matrimonio contra votum ingrediendi religionem, eſt enim irreuocabile. Idem eſt in profeſſione facta in religione laxiori contra votum ingrediendi ſtrictiorem, quia non eſt reuocanda, nec manet obligatio tranſeundi ad ſtrictiorem: iuxta capit. *Qui poteſt*, de Reg. in 6. Ad hæc verò exempla dici poteſt, hoc ideò eſſe, quia illi actus matrimonij, & profeſſionis natura ſua ſunt perpetui. Verumtamen idem eſt in quocumque alio genere donationis, vel traditionis, vt ſi quis donauit amico rem promiſſam alteri, donator non tenetur donationem caſſare, imò nec iure poteſt titulo ſolius voti. Ratio, cur non teneatur, eſt, quia id non vouit, neque ad id intendit ſe obligare ex vi talis voti. Et præterea addi poteſt non licere, & ideò non poſſe votum ad id obligare. Antecedens probatur, quia illa actio facta eſt cum poteſtate dominij, & cum plena voluntate, vt ſupponitur, & ex parte recipientis eſt acceptata ſine vlla iniuria: ergo non poteſt donator illam reuocare.

Acta contra votum non ſolùm ſunt valida, ſed & rata & firma.

Cap. Qui poteſt.

7 Ampliatur ſecundò, vt non ſolùm talis largitio ſit valida, & firma, ſed etiam vt ex illa nullum relinquatur onus vouenti ad aliquam recompenſationem faciendam pro voto violato. Hoc patet ex dictis cap. 14. vbi oſtenſum eſt, violationem voti non obligare ad aliquam recompenſationem: nam illa regula generalis eſt, vt ibi eſt probatum: ergo etiam in præſenti locum habet. Oportet autem aduertere, aliud eſſe recompenſare votum in eo, quod violatum eſt: aliud implere votum ex parte

Acta contra votum ad nullam obligant recõpenſationẽ.

parte violatum, in ea parte, quæ reſidua eſt, & ſeruari poteſt. Priùs enim dicimus non cadere ſub obligationem, poſteriùs autem nihilominùs cadere poteſt. Contingit enim votum ad plura obligare, & licèt in vno violetur, & quoad id non obliget ad recompenſationem, nihilominùs ad alia obligat, quæ obſeruari poſſunt, non obſtante priori actione voto contraria, & effectu eius. Sicut ſuprà dicebamus de virgine habente abſolutum votum virginitatis, ſi virginitatem perdiderit, quoad eam partem ſolùm teneri ad pœnitentiam agendam pro fractione voti, nihilominùs ex vi eiuſdem voti teneri ad caſtitatem in poſterum ſeruandam, quia in eo integrum permanſit votum. Sic etiam dicunt Theologi, eum qui contra votum caſtitatis matrimonium contraxit, & conſummauit, teneri nihilominùs ad non petendum debitum, non per modum recompenſationis, ſed per formalem voti obſeruationem, quia eius obligatio durat in eo, in quo impleri poteſt: pro priori autem tranſgreſſione nulla recompenſatio neceſſaria eſt præter pœnitentiam. Item qui contra votum religionis vxorem duxit, adhuc tenetur non conſummare matrimonium: quia poteſt implere votum, quod de ſe ſemper obligat: ſi autem matrimonium conſummauit, iam non tenetur ad aliquam recompenſationem, ſed ſolùm tenetur eſſe in præparatione animi ad implendum votum, quacumque ratione à vinculo, vel ab obligatione matrimonij liberetur.

Qui contra votum vxorē duxit tenetur non cōſummare matrimonium.

8 Maximè autem oportet hoc notare pro votis realibus: nam poſt tranſgreſſionem illorum etiam non relinquitur onus recompenſandi, licèt interdum, & fortaſſè ſæpiùs perſeueret obligatio voti, vt in ſimili materia impleatur. Et ideò eſt attentè conſiderandum, an votum fiat de tali re ſingulari, & indiuidua, ita vt ad illam ſolam feratur intentio vouentis, vel fiat de aliqua re in genere, ſeu ſecundùm valorem, & æſtimationem eius? Quando enim fit hoc poſteriori modo, non obſtante violatione voti, manebit obligatio ad votum in alia re ſimili implendum, non per recompenſationem, ſed quia obligatio voti non fuit extincta, & poteſt impleri. Vt ſiquis vouit ex præſenti pecunia dare dimidiam partem pauperibus, & poſtea totam illam vanè, & prodigè conſumit, tenetur nihilominùs poſtea, quàm primùm poſſit votum implere ex quacumque alia pecunia, vel re æquiualente, quia votum non fuit extinctum, licèt fuerit violatum quoad dilationem. Quia intentio principalis vouentis non fuit limitare promiſſionem ad præſentem pecuniam, ſed fuit ad faciendam eleemoſynam ſecundùm ſe, & ſimpliciter: ad accelerandam autem ſolutionem deſignauit præſentem pecuniam. At verò ſi intentio vouentis limitata fuit ad hanc rem indiuiduam, verbi gratia, hunc ſeruum, hunc equum, hunc calicem, hanc imaginem, &c. licèt poſtea violet votum, donando alteri talem rem, non manet obnoxius alicui recompenſationi. Nam obligatio voti extincta eſt, quia non poteſt impleri in illa materia, cùm iam res ſit aliena, quia donatio tenuit, iuxta dicta, nec extenditur ad alium, quia intentio vouentis in illa fuit terminata à principio: & ideò non tenetur ad valorem rei tribuendum, quia illud ſolùm eſſe poſſet per modum recompenſationis, ad quam votum non obligat.

Acta etiam contra vota realia non obligant ad recompenſationem, licèt ſæpè maneat obligatio voti.

9 Duo autem videntur addenda: vnum eſt, regulariter hæc vota fieri priori modo, & ideò ita debere præſumi, & obligari vouentes, niſi vbi, vel

Aduertendū ad ſuprà dicta.

A per expreſſam declarationem, vel ex conditione materiæ, & modo vouendi, ac circumſtantiis conſtiterit votum eſſe factum poſteriori modo. Quod maximè contingit, quando res, quæ vouetur, non eſt pecunia, nec ex aliis, quæ ſuo vſu ſtatim conſumuntur: vt triticum, & oleum, ſed eſt res permanentior, vt pretioſa mobilia, res ſe mouentes, & interdum etiam immobiles, nam hæc ſolent magis ſecundùm propriam rationem, & conditionem, quàm ſecundùm communem voueri: & ſæpè magna facilitate aliquis vouet aliquam huiuſmodi rem, qui pecuniam, ſeu pretium non promitteret. Aliud addendum occurrit per modum limitationis, quæ mihi videtur valdè veriſimilis:

Aliud aduertendum. Qui rē voto promiſſam vendit vel commutat, tenetur implere votum ex pecunia qua rem vēdidit.

B nam ſi quis huiuſmodi rem voto promiſſam poſtea vendat, vel commutet, videtur mihi teneri ad implendum votum ex pecunia, vel alia re, in quam illam commutauit. Non propter recompenſationem: nam hæc numquam habet locum: ſed quia veriſimilis eſt, hoc fuiſſe incluſum in voto: nam qui rem talem Deo promiſit, profectò habuit intentionem vouendi Deo omnem eius vtilitatem. Item quia tunc pretium, vel res alia quaſi ſubrogatur loco alterius, & ita in eam cadit eadem obligatio, quod ſecus eſt, quando omninò alienatur vel conſumitur. Hoc autem non eſt certum, quod aliis magis conſiderandum relinquo, nam in Auctoribus non inuenio declaratum: videtur tamen ſatis pium, & probabile, & vtile, ne homines nimiam licentiam aſſumant violandi ſimilia

C vota.

Ampliatur tertiò ſecunda aſſertio, vt non ſolùm procedat reſpectu vouentis, ſed in votis realibus locum habeat etiam reſpectu aliorum, quibus tales res donantur, aut venduntur. Nam etiam reſpectu illorum contractus, largitio, & ſimilis actio valida eſt, & firma, & ideò poſtea tuta conſcientia rem poſſident, ac retinet, nec tenentur contractum reſcindere, aut rem ipſam, vel aliquid loco illius reſtituere, ſed poſſunt illa liberè vti tanquam ſua. Probatur, quia ſi actio fuit valida, recipiens acquiſiuit dominium, & quia fuit firma, non tenetur rem acceptam reddere, vel contractum reſcindere, & conſequenter illa liberè vti poteſt.

10 Qui accipit aliquid ab eo, qui contra votū donat, nō tenetur ad recōpēſationem.

D Quia ratione iuſtitiæ non impeditur, vel ad aliquid horum obligabitur: nec etiam ratione voti, quia ipſe votum non fecit. Et hoc à fortiori concludit ratio, nam ſi illemet, qui votum fecerat poſt talem tranſgreſſionem ad aliquid horum non obligatur, multò minùs obligatur alter, qui votum non fecit.

Ampliatúrque vltimò hoc poſterius dictum, vt locum habeat, etiamſi talis perſona peccauerit, rem talem accipiendo, vel emendo, &c. Poteſt enim ille excuſari à peccato, ſi bona fide rem accipiat, quæ Deo erat voto promiſſa, quia illud ignorabat, vt teſtatur Auguſtinus Epiſt. 7. & habetur

11 Qui accipit à donāte cōtra votū, etiamſi peccet non tenetur ad recōpenſationem. *Aug.*

E in capit. *Nos nouimus*, 17. quæſtione 1. Et tunc clarum eſt ad nihil teneri, quia nec ratione acceptionis, cùm nihil peccauerit, nec ratione rei acceptæ, quia verè, & ſolidè illam comparauit, vt oſtenſum eſt. Et à ſimili poteſt optimè confirmari ex capit. 1. de eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit, &c. Poſſet etiam fortaſsè excuſari à culpa, etiamſi ſciret votum alterius, quando ipſe non induxit ad donandum vel contrahendum, ſed illi res eſt oblata, vel alter ſe oſtendit paratum: quia tunc videtur peccare acceptando rem oblatam, quia non inducit alium ad malum, ſed in ſuum commodum bene vtitur malitia alterius

A

terius. Quamquam hoc mihi ſatis incertum eſt, nam licèt ille excuſetur à peccato ſcandali, non tamen videtur excuſari à cooperatione cum alio in fractione voti. Sed hoc parum in præſenti refert, & tractabitur infrà diſputando in ſpeciali de voto caſtitatis. Demus ergo illum peccare acceptando, vel etiam inducendo, aut inuitando alium, cùm ſciat eum habere votum, & non poſſe id facere, ſine fractione voti, in quo caſu certiſſimum eſt, graue peccatum committere contra religionem, quia non ſolùm eſt cooperator, ſed etiam cauſa fractionis voti, vt ſi quis inducet virginem habentem votum caſtitatis ad matrimonium, vel ſecum, vel cum alio contrahendum, grauiſſimè peccat, vt eſt per ſe notum.

12 Poteſt poſt peccatũ quis retinere rem acceptã contra votũ alterius, & illa liberè vti. 1

B

Dico ergo etiam tunc procedere concluſionem poſitam, & poſt illud peccatum poſſe illum licitè retinere rem acceptam, & liberè illa vti tamquam ſua. Hoc patet exemplo matrimonij: nam qui ſic deſponſauit ſibi virginem habentem votum, non ſolùm dominium corporis eius acquirit, & perpetuò retinet, propter validitatem matrimonij, ſed etiam liberè illa vtitur, non ſolùm reddendo, ſed etiam exigendo, vt bene notauit Syluest. *Matrimonium* 7. quæſtion. 5. dict. 6. in fine, & Sancius libro 9. de Matrimon. diſputat. 33. numero 2. Et ratio eſt, quia ille non obligatur ad non petendum proprio voto caſtitatis, quia illud non habet, vt ſupponitur, nec obligatur voto vxoris, quia votum non obligat niſi vouentem, nec obligatur ratione peccati commiſſi inducendo, vel cooperando ad fractionem voti, quia fractio voti non obligat poſtea ad recompenſationem, ſed ad pœnitentiam etiam ipſum vouentem: ergo multò minùs obligabit cooperantem, vel inducentem. Idem ergo dicendum eſt in voto reali, quando quis rem voto promiſſam alteri donauit, qui fortè peccauit, vel petendo, vel accipiendo illam: nam poſt illam acceptã ad nullum onus obligatur, niſi ad pœnitentiam. Probatur, quia ſi votum ibi fuit extinctum, principalis vouens, & proprius fractor voti ad nihil obligatur, ergo nec alter, qui ſolùm fuit cooperator, vel inductor: ſi verò votum adhuc obligat, quia non erat limitatum ad rem illam numero, obligabit ſolùm vouentem, non alium.

Sylueſt.
Sanc.

C

D

12 Duplex difficultas contra doctrinã L. *Quoties*. Quoties res duobus diſtrahitur, is eam retinet cui primùm tradita eſt, Cap. *Si tibi abſenti*. Regula iuris Canonici contraria iuri ciuili.

Duæ verò circa hoc occurrunt difficultates: vna eſt, quia (licèt regula Iuris ciuilis ſit, *vt quando eadem res duobus diſtrahitur, ille eam retineat, cui primùm tradita eſt*, ſeu qui primus illam poſſidere incepit) L. *Quoties* C. de Rei vendicat. Nihilominùs hæc regula non habet locum in ſpiritualibus, iuxta capit. *Si tibi abſenti*, de Præben. in 6. ſed votum ſpirituale quid eſt, ergo in illo non habet locum regula Iuris ciuilis, ſed Canonici, quæ habet collationem beneficij abſenti factam ab Epiſcopo non poſſe fieri alteri, ante elapſum terminum priori conſtitutum ad acceptandum, & ſi fiat, nullius eſſe momenti, homini etiam in præſenti collatio facta poſt promiſſionem Deo factam non valet. Maximè cùm Deus non ſit abſens, ſed ſtatim acceptet. Accedit, quòd licèt per contractum non ſoleat transferri dominium ante traditionem rei, iuxta Leg. *Traditionibus*, C. de Pactis, nihilominùs Eccleſiæ, ſeu potiùs Deo acquiritur, iuxta Leg. *Vt inter*. C. de Sacroſ. Eccleſiis; ergo per votum etiam transfertur dominium, & conſequenter omnis contraria traditio inualida eſt. Et hoc maximè vrget, quando votum reale de re certa factum eſt. Nam vt dicitur in Leg. 2. ff. de Pollicit. decima voto promiſſa non deſinit eſſe in bonis vouentis, donec ſeparetur, vtique propter confuſionem, & incertitudinem: ergo è contrario ſi res promiſſa fuit incerta, ac ſeparata, eo ipſo, quòd vota eſt, deſinit eſſe in bonis, ergo ſi poſtea aliter de illa vouens diſponat, diſpoſitio non tenet.

E

Leg. *Traditionibus*.
Leg. *Vt inter*

14

Et confirmatur, quia ob hanc cauſam per votum reale cenſetur ius acquiri Eccleſiæ, propter quod cogi poteſt vouens ad illud implendum, ergo quidquid fit contrarium tali voto, eſt irritum, & inane. Antecedens videtur poſſe ſumi ex cap. *Ex parte*, de Cenſibus: vt ibi ſentit Abb. in princip. citans capit. *Scimus*, 12. quæſtione 1. ex quo nihil colligitur: aliquid verò indicat ibi Gloſſa 1. Item Abbas in capit. *Quod ſuper*, de voto numer. 2. & in capit. *Rurſus*. Qui Clerici, vel vouen. numer. 4. Clariùs id tradit Sarmientus de Redit. Eccleſ. part. 4. capit. 3. numer. 3. & 4. vbi ait, ex voto ſpeciali acquiri ius, & actionem ipſo iure, loco, cui fit, iuxta Leg. 2. cum Gloſſa ff. de Pollicit. Tandem augetur difficultas, quia licèt daremus regulam legis, *Quoties*, habere locum in ſpiritualibus, nihilominùs ſolum haberet locum quando quis bona fide accipit rem Deo promiſſam à conferente illam contra obligationem voti. Ita enim limitant legem illam etiam in contractibus humanis multi Iuriſtæ, quos refert, & ſequitur Couarruuias lib. 2. Variar. capit. 19. numer. 5. Et videtur rationi conſentaneum, quia ſi mala fide quis accipiat, facit iniuriam priori emptori, ſeu creditori, ergo eadem limitatio erit in præſenti adhibenda, quod eſt contra dicta.

Cap. *Ex parte*.
Abbas.
Sarmient.
Ex voto ſpeciali acquiritur ius & actio ipſo iure loco, cui fit.
Couar.

15 1. Reſponſio ad primam partem primæ difficultatis.

Ad primam partem huius difficultatis reſponderi poteſt primò, negando ſecundam conſequentiam, quidquid ſit de toto antecedente. Et ratio eſt, quia votum non habet vim actualis collationis, ſeu donationis, ſed tantùm promiſſionis de futuro, & ideò etiamſi ſit à Deo acceptata, non priuat vouentem dominio, & abſoluta poteſtate vtendi re ſua: ſolùm obligat illum, ne illa vtatur, niſi tali modo, vel in talem vſum. Quòd ſi ille rumpat hanc obligationem, & liberiùs de illa re diſponat, factum tenet, licèt ipſe peccet: nam vſus rei propriæ non eſt inualidus, licèt ſit iniuſtus, niſi vel vbi dominium eſt diminutum, vel lex irritat actũ. Deinde dicitur, regulam illam capituli, *Si tibi abſenti*, non eſſe extendendam ad omnia ſpiritualia, ſed eſſe peculiarem in beneficiorum collatione, in qua lata eſt: vt benè notauit Barboſa in Rubr. ff. Solut. Matrimon. p. 2. numer. 82. & ſenſit etiam Couarruuias libr. 3. Variar. capit. 16. numer. primo. Et ratio reddi poteſt, quia nullibi in Iure ſit illa extenſio ad omnia ſpiritualia, & ideò ſpecialis diſpoſitio odioſa non eſt extendenda contra generalem regulam. Ratio autem ſpecialis in beneficiis redditur à Barboſa, quia in beneficij collatione non transfertur dominium, ſed manet ſemper apud Chriſtum, & homini conceditur adminiſtrandi ius. Sed non placet, tum quia veriùs fortaſſe eſt, beneficiatum eſſe dominium ſui beneficij, tum etiam quia (vt tollatur quæſtio de modo loquendi) de illo iure adminiſtrandi, eadem redit quæſtio, cur in illo acquirendo non præferatur, qui acceptauit illud, & in poſſeſſionem miſſus eſt. Alia ergo ratio eſt, quia Epiſcopus conferens beneficium abſenti, non donat rem ſuam, ſed eſt publicus diſpenſator, qui iam functus eſt officio ſuo, & ideò non permittitur illi, vt collationem mutet, donec alius reſpondeat. Ita Couarruuias ſuprà cum aliis, & eſt optima congruentia, & maximè decens. Et ita ibi locum etiam habet regula iuris, *Quod ſemel placuit*, &c.

Vſus rei propriæ non eſt inualidus licèt ſit iniuſtus.
Barboſa.
Couar.
Specialis diſpoſitio odioſa non eſt extendenda contra generalem.

&c. Illud ergo lege Canonica firmatum eſt, quia ad publicam beneficiorum diſpenſationem; & adminiſtrationem decebat: ſecus verò eſt in donationibus, quas vnuſquiſque facit de bonis ſuis, vt notant Bartolus, Paulus Caſtren. & alij in L. *Abſenti*, ff. de Donat. Et quoad hoc idem eſt in ſpiritualibus, vt patet in profeſſione religionis: quia licet quis ſe offerat alicui Religioni, non ſolùm per modum promiſſionis, ſed etiam donationis ex parte ſua, donec realiter ſe tradat, & acceptetur, non acquiritur ius religioni, & ſi alteri ſe tradat, tenebit factum, argumento capit. vnic. de Voto in 6. Multò ergo magis hoc procedit in voto ſimplici, ſeu puro, quod eſt tantùm promiſſio.

Bart. *Paul. Caſtr.*

16. Reſpōdetur ad confirmationem, Leg. *Vt inter.*

B Vnde ad primam confirmationem negatur conſequentia, dato antecedente, quia illud procedit in donationibus, legatis, & contractibus factis cum Eccleſiis, & locis piis, de quibus loquitur dict. L *Vt inter*: nam in illa materia diſponit lex ciuilis, & priuilegium Eccleſiæ concedit, non in voto puro, quod non continet contractum per modum donationis, ſed ſolius promiſſionis Deo factæ. Vt autem ſatisfaciamus aliis partibus illius confirmationis oportet ex ſuprà dictis aduertere, votum reale factum Deo, interdum eſſe ſolum, & purum: interdum habere promiſſionem humanam adiunctam, vt quando promitto Eccleſiæ calicem, & voueo Deo illud implere. Quando ergo votum fit priori modo, non ſolùm vouens non amittit dominium rei ſuæ, ſiue votum fuerit de re incerta, ſiue de re determinata, & ſeparata ab aliis, verùm etiam nec ex vi illius voti aliquod ius acquiritur alicui homini, vel loco pio, vt rectè notauit Caietanus tom. 2. Opuſc. tract. 11. q. 3. Et patet, quia non eſt promiſſio facta homini, vel Eccleſiæ: ergo non eſt, vnde oriatur obligatio reſpectu illius. Item quia ſiquis vouit dare eleemoſynam pauperibus, nullum ius inde acquirunt pauperes, nec obligatio vouentis terminatur ad illos. Et de huiuſmodi votis hîc loquimur: nam alia promiſſio, quæ interdum fit homini, quaſi per accidens ſe habet, vel ad ſummum, vt materia voti. Sic autem euidens eſt, rem voto promiſſam Deo, non transferri in aliquem alium quoad dominium, nec ſeparari à bonis vouētis: quo ſenſu dictum eſt in dict. l. 2. de Pollicit. illam non fieri ſacram. Et ita quod ibi dicitur de decima promiſſa, non ſolùm procedit propter incertitudinem, ſed etiam propter naturam promiſſionis puræ, quæ ad hoc ſatis eſt, vt notauit Petrus Andreas Gammar. tract. de extenſionibus nu. 105. tomo. 18. De alia verò promiſſione, quæ interdum fit Eccleſiæ, ex aliis principiis iudicandum eſt. Tamen de illa etiam incertum eſt, quòd licet per eam acquiratur aliquod ius Eccleſiæ, non tamen poteſt acquiri dominium, quia non eſt facta donatio, ſed promiſſio tantùm, vt ſupponimus. Vnde etiam illa promiſſio non obſtat, quominùs donatio alteri facta à verò domino, valida ſit, ſicut eſt matrimonium validum, etiamſi fiat vel poſt votum religionis Deo factum, vel etiam poſt promiſſionem de futuro factam ipſi Religioni. Idem ergo eſt in quacumque promiſſione alterius rei, ſiue certæ, ſiue incertæ, vt etiam notauit Molina ſuprà.

Votum reale Deo factum interdū eſt ſolum & purum, interdum habet promiſſionem humanam adiunctam.

C

Caiet.

D

Petr. Andr.

E

17. Fit ſatis alteri confirmationi.

Ad alteram verò confirmationem, quòd Eccleſia poteſt cogere homines ad hæc vota implenda, reſpondetur, ſi ſupponatur cum voto promiſſio facta Eccleſiæ, ratione illius datur fortaſſe actio ipſi Eccleſiæ, vt poſſit exigere obligationem ſibi factam. Idem eſt, ſi cum voto adiungatur conſuetudo ſoluendi, quæ iam tranſierit in præſcriptionem, & hoc titulo exigunt ſæpè Eccleſiæ vota, & obligationes, vt ſuprà tetigi tract. 2. Hoc verò ad præſens nihil refert, vt dixi, & notauit Caietanus ſuprà. Loquendo verò de Voto puro, cum eodem Caietano reſpondetur, Prælatum Eccleſiæ non poſſe cogere ſubditum ad votum implendum quaſi exigendo proprium ius, ſed vel exigendo ius Dei, cuius ipſe vices gerit, & cui commiſſa eſt adminiſtratio bonorum, ſeu iurium ad Deum pertinentium, vel cogendo ſubditum, vt ſeruet præceptum diuinum de reddendis Deo votis. Vnde in ſimili caſu, particularis perſona, vel Eccleſia, in cuius vtilitatem redundat executio talis voti realis, non poteſt agere contra vouentem, tamquam habens aliquod ius contra illum, ſed poteſt apud Prælatum agere, implorando officium illius. Et in hoc ſenſu intelligenda ſunt dicta Iuriſtarum, alioqui illa non admittimus cum Caietano ſuprà. Sicut etiam de iuramento per ſe ſtante in ſuperioribus dictum eſt. Ex hoc autem ſenſu nihil ſequitur contra aſſertionem poſitam, ſi aduertamus, hanc coactionem, vel exigentiam voti propriè habere locum, quando res eſt integra, & vouens poteſt implere votum, cuius obligatio durat. At verò ſi de re promiſſa iam diſpoſuit, & voti obligatio extincta eſt, in rigore non poterit obligari ad votum implendum, ſed per modum pœnæ cogi ad recompenſationem aliquam faciendam, licet ipſe per ſe, & in conſcientia illam facere non teneretur: quia propter transgreſſionem commiſſam poteſt ab Eccleſiæ Prælatis illo modo puniri.

Prælatus quomodo cogere ad vota in[illegible]da pe[illegible]

Ad vltimam confirmationem, primò incerta eſt illa ſententia in foro conſcientiæ ſtando nimirum (ſecundum emptorem emendo rem prius emptam ab alio, & mala fide illam actu recipiendo, vt alium præueniat) teneri in conſcientia, ad reſcindendam ſuam emptionem, & tradendam rem priori emptori, recuperato pretio, fortaſſe enim neutrum eſt verum, per ſe loquendo, & ſecluſo alio nocumento inde reſultante, quidquid ſit, an per iudicem cogi poſſit ad reſcindendum contractum, ſi de mala fide, & ſcientia prioris venditionis conuincatur. Et multò magis incerta erit talis obligatio, quando non donatio, aut venditio, ſed pura promiſſio præceſſit. Sed omiſſa diſputatione illa pro materia de Iuſtitia, in præſenti negatur conſequentia: nam ibi ratione malæ fidei committitur aliqua iniuſtitia reſpectu hominis, ex tali autem iniuſtitia ſequi ſolet obligatio reſtituendi, quæ fortaſsè etiam in illo caſu locum habet. At in præſenti ex mala fide ſolùm ſequitur cooperatio ad fractionem voti, ex qua non ſequitur obligatio ad recompenſationem, vt oſtenſum eſt. 18.

In foro conſcientiæ, ſecundus emptor emens rem ab alio emptam non tenetur emptionem ſuā reſcindere.

Secunda difficultas eſt, quam ſuprà huc remiſi: nam ex dictis ſequi videtur, in eo caſu, in quo teſtator habens votum reale expreſsè declarat, ſe nolle obligare hæredem ad illud implendum, hæredem non obligari, & ideò meritò dubitamus, an hoc ſit admittendum, vel quæ ratio diuerſitatis aſſignanda ſit? Sequela paret, quia eſto illa voluntas teſtatoris ſit contra votum, nihilominùs valida erit, & factum per illam tenebit, iuxta reſoluta in hoc capite, ergo non eſt vnde hæres maneat obligatus. Probatur hæc vltima conſequentia, tum quia teſtator eſt potens ad non onerandum illum, & hoc vult efficaciter, ergo facit, quia votum, licet prohibeat illi tale factum, nō irritat illud: tum etiam quia formalis obligatio voti, mortuo teſtatore, extinguitur, quia erat purè perſonalis, vnde ex vi illius non obli- 19.

19. Secunda.

An quando teſtator expreſsè declarat ſe nolle hęredē obligare, hæres ad votū ſoluendū obligetur.

gatur hæres: ſimiliter voti tranſgreſſio fuit à teſtatore conſummata per illam iniquam voluntatem, & perſeuerantiam eius vſque ad mortem, & ex illa tranſgreſſione non naſcitur obligatio ad aliquam recompenſationem, vt definitum etiam eſt, ergo nõ eſt vnde ad hæredes tranſeat talis obligatio. Quia hæreditas, ſeu bona ipſa per ſe non ſufficiunt, quia non erãt affecta illo onere quaſi reali, vt patet, quia ſi transferantur per donationem, aut venditionem, aut quocumque alio modo, non deferunt ſecum illud onus Præterea eſt valdè apparens ratio, quia ſi teſtator mortuus eſt in illa voluntate, etiamſi poſtea hæres faciat, quod alter vouerat, non implet votum eius, ergo non tenetur id facere. Conſequentia eſt clara, quia ſolùm poteſt hæres obligari ad votum implendum. Antecedens autem probatur, quia non poteſt aliquis implere votum per alium contra voluntatem ſuam: nam vt votum per alium impleatur, oportet, vt alius agat nomine vouentis, & quaſi deputatus ab illo tamquam miniſter, quod repugnat, quando alter non vult.

20. Auctoris iudiciũ in hac difficultate. In hac difficultate mihi eſt res dubia, & ideò aliis cogitandam, & definiendam illam relinquo. Nam rationes factæ apud me valdè ſuadent hanc partem. Quæ non videtur eſſe aliena à mente Auctorum. Nam cùm dicunt teneri hæredem ad perſoluenda vota defuncti, fundãt hanc obligationem in quaſi contractu inter ipſum, & teſtatorem, vt patet ex Abbate in cap. *Licet*, de Voto in fine, Angelo *Votum* 3.nu.8. Syluestro *Votum* 3.q.11.d.4. Alij verò expreſsiùs fundant hanc obligationem hæredis in voluntate expreſſa, vel tacita teſtatoris, quia vel præcipit ſua vota impleri in teſtamento, vt in cap. *Si hæredes*, de Teſtamen. aut verbo, vt in capit. *Licet* de Voto, vbi nulla fit mentio teſtamenti, vt ibi notat Panormitanus num.5. aut quia nihil in hoc diſponit, & eo ipſo quod non reuocauit, cenſetur perſeuerare in priori voluntate: argumento L. *cùm hic ſtatus*, §.1.ff. de Donat. inter virum. & vxor. quod maximè debet præſumi in voluntate implendi tale votum, vtpote ad ſalutem neceſſaria. Ergo à contrario, ſi conſtet, non fuiſſe hanc voluntatem defuncti, ceſſat ratio obligationis in hærede ex mente ipſorũ Auctorum. Caſus autem hic vix videtur eſſe moralis, & ideò prætermiſſus videtur ab his Auctoribus.

Abb. Angel. Syluest. — Cap. *Si hæredes.* Cap. *Licet.* *Panor.* — *L. Cum hic ſtatus.*

22. Aliorum opinatio. Nihilominùs contrarium videntur ſentire alij auctores, qui hanc obligationem fundant in generali obligatione, quam hęres habet ad ſoluenda debita defuncti, æquiparando vota aliis debitis humanis, vt Paludanus 4.d.38.q.3. art. 3. & Abulenſis in c.39. Num. q.98. & ſuper 3. Reg. c.15. q.20. vbi expreſsè proponit hanc quæſtionem, & ita illam definit. Habent tamen falſum fundamentum, ſcilicet, quòd per votum amittitur dominium rei promiſſæ, ſola poſſeſſione retenta, quod eſſe falſum ſuprà dictũ eſt, & in voto religionis, & caſtitatis eſt manifeſtum. Alij ergo hanc obligationem fundant in c.1. de Solution. & ſimilibus. Videntur ergo ſentire, ſicut hæres tenetur ad alia debita, etiamſi teſtator nolit hoc imponere onus, ita etiam teneri ſoluere vota realia. Accedit L. 2. de Pollicit. quæ abſolutè, & ſine reſtrictione dicit, *Voti obligationem ad hæredem tranſire*: quæ verba non ſignificant, poſſe talem obligationem imponi à defuncto, ſed ipſo iure trãſire, & cùm lex illa diſtinctè loquatur, non videtur à nobis limitanda. Præſertim cùm cauſa religionis, & pietatis extendenda ſit potiùs, quàm coarctanda, & nullus fauor dandus ſit prauæ voluntati teſtatoris.

Palud. Abul. — Per votum non amittitur dominiũ rei promiſſæ.

23. Propter quæ, & propter alia, quæ ſuprà capit. 10, inſinuaui, ergo in hanc partem propenſus ſum: eſt enim ſecurior, & videtur valdè conſentanea rationi, licet difficile ſit obiectioni factæ ſatisfacere. Poſſet verò dici, eſſe ſpecialem rationem in hærede, quia ſimpliciter ſuccedit loco defuncti, & occupat vniuerſaliter bona eius. Quia verò hoc non ſatisfacit ſtando in puro iure naturali, addi poteſt, hunc caſum excipi, vt in eo voluntas teſtatoris non ſit efficax: quia obligatio illius voti non tranſit in hæredem ex ſola voluntate illius, vt imponentis tale onus, ſed etiam ex virtute, & adminiculo legis id ſtatuentis in fauorem religionis, & (vt ita dicam) ipſius Dei. Magis autem hoc ſtatuit lex in hærede, quàm in aliis donatariis, vel quia voluit cogere teſtatorem, vt ſaltem in morte votum impleat, nec poſſit liberè de bonis ſuis teſtari, niſi cum illo onere, vel quia hæres magis repræſentat defunctum, & quaſi vnus cum illo reputatur, vel quia hæreditas per ſe complectitur omnia bona defuncti, ex quibus debita illius ſoluenda ſunt.

Reſolutio difficultatis ſuprà poſitę.

Vnde non dubito, quin etiam in particulari caſu, quem tractamus, non obſtante illa praua diſpoſitione teſtatoris, poſſit hæres per legitimũ iudicem cogi ad ſoluenda vota defuncti, ſi certò conſtet, & emiſiſſe illa, & non impleuiſſe. Tum propter diſpoſitionem Iurium, tum etiam, quia viuentem cogere poſſet Prælatus ad votum implendum, ergo etiam poteſt cogere illum in rebus ſuis, quia moraliter perinde eſt. An verò in conſcientia teneatur hæres in rigore in eo caſu, res dubia eſt. Maximè verò poſſet hæres conformari priori ſententiæ, quando probabiliter præſumere poſſet, teſtatorem per illam diſpoſitionem voluiſſe declarare, vel non fuiſſe votum, vel iam impleuiſſe illud, vel à principio feciſſe illud ſub conditione, vt non tranſiret ad hæredes, iuxta dicta in c.10. Vbi autẽ talis præſumptio non haberet locum, & conſtaret de iniquitate diſpoſitionis, ſecuriùs eſt poſteriori ſententiæ adhærere; imò practicè neceſſarium, quia nullus Auctor contrarium aſſeruit, & quia in his rebus, quod in foro exteriori præciperetur, eſt per ſe, & in conſcientia neceſſarium. 24.

24. Hæres per legitimum iudicem ad ſoluẽda vota defuncti cogi poteſt.

CAPVT XVIII.

Vota conditionata quando, & quomodo obligent.

QVoniam conditionata vota aliquid peculiare habent in modo obligandi, ideò de illis in particulari dicere neceſſe eſt. Supponimus autem primò, omne votum aliquas inuoluere conditiones generales, non tamen propterea omne votum conditionatum eſſe. Vtrumque explicandum eſt cum proportionẽ, ad ea, quæ de iuramento diximus ſuperiori tract. lib. 2. c. 27. Primò enim in omni voto includuntur conditiones generales, quæ ad tres reuocantur. Vna eſt, *Si potuero*, in qua includitur, quòd res non mutentur notabiliter, quæ conditio in ſequentibus eſt latè explicanda. Altera conditio eſt, *Si mihi licuerit*, vbi inuoluitur quamdiu fuerit, vel quamdiu Deo placuerit, quæ conditio ex dictis in libro 1. ſatis explicata eſt. Tertia eſt, *Si ſuperior non abſtulerit obligationem*, quæ in libr. 6. tractanda eſt. Prima conditio ſumitur à ſimili, capit. *Querelam*, & capit. *Quemadmodum*, de Iureiur. & notatur ab Auctoribus in cap. *Quod ſuper his*, de Voto, & conſtat ex illo principio, quòd nemo obligatur ad impoſſibile. Secunda ſumitur ex capit. *Scripturæ*, de Voto, & fundatur: tum quia votum non poteſt eſſe vinculum iniquitatis, tum etiam quia Deo non placet ſtulta promiſſio: tum denique, quia votum non obligat, niſi prout à Deo accepta

1. Aliquæ conditiones generales incluſæ in omni voto.

Conditiones generales quæ in omni voto includuntur.

Cap. *Querelam.* Cap. *Quemadmodum.* Cap. *Quod ſuper his.* Cap. *Scripturæ.*

acceptatur,non acceptatur autem, niſi pro his,quæ ſunt ſecundùm beneplacitum eius. Vltima conditio habetur ex c.1.c.*Non eſt*, cum aliis de Voto. Et ita in his conditionibus omnes conueniũt, vt videri poteſt in Panormitano,& aliis circa eadem Iura. Quòd autem hæ conditiones non faciant votum eſſe conditionatum, etiamſi exprimatur, patet ex dictis ſuprà de Iuramento, vbi Iura, & Doctores allegauimus. Ratio verò eſt, quia hæ conditiones non ſunt ad ſuſpendendam voti obligationem, ſeu exequutionem,ſed præſupponuntur potiùs, vt votum debitas conditiones,& cauſas habere poſſit, & ideò licet votum omnes illas conditiones includat, poterit eſſe abſolutum, niſi aliqua ſpecialis addatur, quæ obligationem eius aliquo modo ſuſpendat: & hæc eſt propria differentia inter conditionatum votum,& abſolutum.

Ca. Non eſt. — *Panor.* — Cõditiones hæ non faciũt votum conditionatum.

Ex hac ergo differentia videntur duo concludi: vnum eſt, votum conditionatum non obligare ante impletam conditionem: aliud eſt, impleta conditione, ſtatim incipere obligare. Quæ duo communi conſenſu omnium videntur recepta. Ratio autem prioris aſſertionis eſt, quia conditionalis nihil ponit in eſſe, quamdiu conditio non ponitur. Item quia conditio additur ad ſuſpendendam obligationem: ergo quamdiu non impletur conditio, obligatio non cogit, quia hoc eſt, eſſe ſuſpenſam. Ratio autem alterius partis eſt, quia conditionalis, impleta conditione, tranſit in abſolutam. Item quia obligatio deſinit eſſe ſuſpenſa. Et ita votum conditionatum, poſt impletam conditionem, perinde ac abſolutum reputatur. Vnde omnia dicta de obligatione voti abſoluti in eo locum habent.

Votum conditionatum non obligat ante impletam conditionem,poſt illam verò ſtatim.

Conditionalis impleta conditione tranſit in abſolutam.

3. Solùm poteſt quis interrogare, an hæc pars intelligenda etiam ſit de votis pœnalibus? Nam Catharinus contra Caietanum,dixit,votum hoc,*Si tale peccatum commiſero:promitto ingredi Religionem*,nõ obligare etiam poſt impletam conditionem. Sed eſt falſa, & abſurda ſententia, doctrina ergo generalis eſt quoad abſolutam obligationem, quia illud votum pœnale,à principio validum fuit,quia eſt de re honeſta, & non impediente maius bonum,& cum ſufficiente libertate fit, vt ſupponitur, ergo à principio fuit votum validum,vt ſuprà etiam oſtenſum eſt,ergo inducit obligationem. Et hic eſt communis conſenſus Doctorum.Caietanus d.q.88.ar.2.& Sum.ver.*Votum* c.2.& alij Theolog.communiter in 4.d.38.Durandus in 3.d.39.q.4. Hẽricus Quodlib. 8.q.23.Syluest.ver.*Votum* 2.q.2.& alij Sũmiſtæ,ibi, Sot.l.7.de Iuſt.q.2.ar.1.& q.4.ar.1.Cordu.in Sum. q.152.& Couarruuias ſpecialiter impugnat Catharinum in c.*Quamuis pactum* 1.p.§.3.n.vlt.& Viual. 3.p.Candelab.c.14 n.45. & 47. & in lib. 6. videbimus, omnes Doctores ſupponere hæc vota obligare,niſi diſpenſentur.Solùmque aſſignant in illis aliquam differentiam in ordine ad diſpenſationem, vel commutationem,de qua ibi dicemus.

4. Obiectio. Votum conditionatum eſt verum votum.

Circa priorem autem partem occurrit difficultas: nam votum cõditionatum ſtatim ac fit, & ante impletam conditionẽ, eſt verũ votũ, ergo neceſſe eſt, vt ſtatim obliget. Antecedens ab omnibus ſupponitur,& patet, quia eſt vera promiſſio, & quia ſine nouo conſenſu inducit obligationẽ,impleta conditione. Cõſequẽtia verò probatur:quia obligatio eſt quaſi formalis effectus voti: vnde non poteſt ab eo ſeparari illo exiſtente, vel ſi dicatur eſſe effectus in genere cauſę efficiẽtis etiã hoc modo nõ liberè, ſed naturaliter fit. Vnde nõ poteſt à vouente impediri.

Solutio.

Hæc ratio conuincit commune illud dictum, *conditionem non impletam ſuſpendere obligationem voti* A *conditionati*,non eſſe intelligendam de omni obligatione, ſed de illa, quæ poſtulat actualem executionem actus promiſſi. Vnde hîc applicari poteſt diſtinctio ſuprà dicta de obligatione,quæ ſtatim imponitur,& pro ſtatim. Votum enim conditionatum ſtatim obligationem imponit, vt ratio facta probat, quia tunc verè fit, ſed non obligat pro ſtatim, ſed pro eo tempore,in quo fuerit impleta conditio: quia quoad hoc ſuſpendit conditio obligationem vſque ad illud tempus. Declaratur tandem, quia votum non dicitur conditionatum ſubiectiuè (vt ſic dicam)ſed obiectiuè,ſeu non ex parte actus promittendi: nam ſi hoc modo eſſet conditionatum, non fieret tunc votum, ſed diceretur, vel ſtatuere- B tur faciendum, impleta conditione. Vt cùm quis intrà ſe ſtatuit,ſi Petro videbitur, ego voueam virginitatem,nondum vouet, ſed proponit vouere, ſi alteri videatur, & nondum obligatur ad aliquid:& licet poſtea,impleta conditione, non voueat, non erit voti violator, quia nondum vouerat, ſed erit inconſtans in propoſito. Ad votum ergo conditionatum neceſſe eſt vt votum ſtatim fiat: vnde quoad poſitionem actus promittendi(vt ſic dicam) abſolutum eſt votum, quia abſolutè fit: conditio ergo ex parte obiecti,ſeu actus promiſſi intelligenda eſt,ergo tale votum, eo modo quo abſolutè fit, ſtatim obligat:eo autem modo, quo actus promittitur ſub conditione, habet ſuſpenſam obligatio- C nem, donec impleatur conditio. Imò hîc etiam eſt conſiderandum, duobus modis poſſe conditionem apponi etiam ex parte actus promiſſi. Vno modo ſimpliciter quoad exequutionem eius, vt *promitto ingredi Religionem,ſi pater conſenſerit*, & hoc eſt propriſſimè conditionatum votum. Alio modo poteſt conditio apponi, veluti quoad durationem, vel firmitatem,vt cum quis vouet non nubere, niſi pater præceperit: nam tunc ſtatim obligat votum, & pro ſtatim: vnde quoad hoc in rigore eſt abſolutum. Eſt tamen non omninò firmum: & conditionatum quoad durationem, & quoad hoc ſequitur naturam voti conditionati, & ad illud applicari cum proportione poterunt, quæ dicemus de priori voto ſimpliciter conditionato.

Votum conditionatum ſtatim obligationem imponit, ſed non obligat pro ſtatim.

Quibus modis apponi poſſit cõditio in voto.

5. Ad quid obliget votum conditionatum,dũ non impletur conditio.

De illo ergo ſupereſt explicandum ad quid obli- D get tale votum, dum non impletur conditio: duo enim ſunt,in quæ poteſt cadere illa obligatio, ſcilicet conditio, & actus ſub conditione promiſſus. Et quantùm ad actum, dicendum eſt obligare ad propoſitum, ſeu animi præparationem de actu illo faciendo, ſi conditio impleatur. Quia reſpectu illius non poteſt intelligi alia obligatio, cùm de actuali exequutione non ſit: & illa eſt neceſſaria, quia diſpoſitio voluntatis contraria repugnaret tali voto. Ad implendam autem hanc obligationem ſufficit feciſſe votum cum illo propoſito, & intentione,& poſtea numquam habere propoſitum contrarium, quia hoc ſatis eſt, vt virtualis voluntas maneat, & repetitio formalium actuum non cadit ſub obligationem, niſi ſpecialiter promiſſa ſit. Ad E hoc etiam propoſitum ſpectat, vt quamdiu conditio pendet,homo non ſe reddat inhabilem, ſeu impotentem ad implendum votum: quia hoc manifeſtè eſt contra debitum propoſitum implendi votum pro caſu promiſſo. Quod peccatum grauius, & clarius eſt, quando ex directa intentione excuſandi obligationem voti, hoc fit. Idem autem erit, quomodocũque id fiat voluntariè,& præuidendo impedimentum, & ſine rationabili excuſatione, iuxta ſuperiùs dicta. Vnde rectè dixit Abulenſis quæſt.110.in capit. 30. Numer. cum, qui votum

Qui emiſit votum conditionale debet ſe talem cuſtodire, vt veniente cõditione votũ implere poſſit.

conditionale emiſit, debere ſe talem cuſtodire, vt veniente conditione, votum implere poſſit.

Quantùm autem ad conditionem, qua fit votum, difficultas eſt, An homo ex voto teneatur non impedire conditionis euentum, & conſequenter an violet votum, illam impediendo, ac denique cum ob culpam vouentis conditio non impleatur, ad votum nihilominùs obliget? De quo puncto variæ

6\.

An vouens teneatur nõ impedire conditionis euentum vt votum impleat, & ſi impediat an illud violet.

1\. Sententia. *Richard. Suppl. Angel. Tabien.*

Quare votũ conditionatum obliget ad procurãdum impleri conditiõnem.

ſunt ſententiæ. Prima affirmat contra votum peccare, qui impedit, vel procurat, ne conditio impleatur. Secundò addit, ſi ob eam cauſam conditio non eueniat, teneri nihilominùs vouentem ad votum implendum. Ita Richardus in quarto d.38. artic.5. quæſt.3. Supplementa ibi quæſt.1. artic.3. cõcluſ.2. Angelus *Votum* 1.num.10. Tabien. *Votum* 2.numer. 2. Prior pars non probatur à dictis Auctoribus, ſed ſupponitur vt clara, tũ quia cõtra obligationẽ voti eſt, procurare, ne impleatur, ſed hoc facit, qui procurat, vt conditio non impleatur: ergo tum etiam quia ille fraudulenter videtur agere, ac ſubinde contra fidelitatem ex voto debitam: tum denique quia votum cõditionatum ſtatim inducit aliquam obligationem, ergo maximè hanc, ſcilicet, fideliter expectare conditionem, & illam non impedire, aliàs friuolum eſſet votum, & nullius momenti. Poſterius autem dictum probat Richardus: nam vouens ſub conditione, remittendo poſtea conditionem, non minùs obligatur, quàm ſi conditio eſſet impleta, ſed qui voluntariè impedit conditionem, illam remittit, ſaltem æquiualenter, ergo obligatur.

Ca. *Sicut ex terminis.*

Confirmat ex cap. *Sicut ex terminis*, de Sponſal. ibi, *Si per eum non ſtetit*. Ex quo verbo à contrario ſenſu colligit, quòd ſi per eum ſteriſſet obligaretur, ſed quando quis impedit conditionem, per eum ſtat, ergo obligatur.

7\.

Vouens ingredi religionem ſi tale peccatum non faciat, ad quid teneatur. *Nauar. Angel. Palac. Syluest.*

Ex quo inferunt hi Auctores, ſi quis fecit votum ingrediendi religionem, ſi à tali peccato præſeruetur, & poſtea non faciat, quod in ſe eſt ad vitandum illud, & ideò illud committat, nihilominùs teneri ad ingreſſum. Quod Richardus limitare videtur, quando hac intentione illud committit, ne voto obligetur, quia non debet illi fraus, & dolus patrocinari. Et ita intelligit, & ſequitur Nauarrus cap. 12.num.42. Angelus quæſt.2. de Voto artic.2. difficult.17. dub.8. Palacius etiam in 3.d.38. diſput. 1. licèt prius abſolutè reiiciat ſententiam Richardi, tandem in dubio 3. poſt concluſ.5. cum hac limitatione illam amplectitur. Supplementum verò generaliter videtur ſentire, ſi ſua culpa cadit, obligari: quia ſua culpa non impletur conditio. Et idem ſentiunt Tabiena, & Angelus dicentes, *Vel etiamſi voluntariè ſe præcipitaret*. Quæ verba habet etiam Syluester, *Votum* 2. quæſt.2. dict. 2. nec diſcrepat à ſententia Richardi, ſed limitat illam, niſi conſtet aliam fuiſſe intentionem vouentis.

8\.

In hoc verò puncto duo ſunt diſtinctè tractãda, quæ iam inſinuata ſunt. Primum, quando in hoc peccetur contra votum: ſecundum, quæ obligatio maneat poſt tale peccatum. In neutro autem puncto poteſt, vt exiſtimo generalis regula tradi, præter illam de intentione vouentis, quam poſuit Syluester, quando verò illa non eſt ſpecialis, nec diſtinctè cognoſcitur, conſiderandæ ſunt con-

Tria genera conditionũ in votis diſtinguenda.

ditiones, & ideò tria genera conditionum diſtinguẽda eſſe cenſeo. Aliquando enim conditio poſita eſt in libertate vouentis: aliquando eſt poſita in alterius voluntate, aut iudicio: interdum verò pendet ex cauſis naturalibus. Item ſub conditione primi generis tripliciter ſolet fieri votum, vnum eſt pœnale, *Vt ſi hoc commiſero, illud faciam*. Aliud vo-

A

care poſſumus gratitudinis, ſeu gratiarum actionis, *vt ſi hoc peccatum vitauero, religionem ingrediar*, vel quid ſimile. Tertium genus vocare poſſumus purè conditionale, *vt ſi venero, vel abiero, hoc faciam*, ibi enim nullus alius reſpectus, niſi puræ conditionis inuoluitur. Similiter quando conditio pendet ab alio, interdum poteſt pendere ex mera illius voluntate, *vt ſi Petrus voluerit, vel conſenſerit*: interdum verò magis ex iudicio, & conſilio, *vt ſi Petrus expedire iudicauerit*. In conditionibus etiam naturalibus poteſt eſſe varietas, ſed ad præſens non refert.

9\.

1\. Aſſertio. In voto pœnali licet nõ ponere conditionem quamuis fiat ad vitãdam obligationẽ.

Dico ergo primò, quando votum eſt pœnale, licitum eſt, voluntariè non ponere conditionem. Imò licet id fiat purè ad vitandum voti obligationem, nullum erit peccatum reſpectu obligatio-

B

nis voti. Prior pars per ſe nota eſt, quia qui ſic vouet, præcipuè intendit vitare conditionem. Item conditio illa non impletur ſine peccato, ergo vitare illam, bonum eſt, nec votum poteſt obligare ad non vitandam illam: optimum ergo eſt procurare ne talis conditio impleatur. Altera verò pars declaratur exemplis: nam ſi quis vouit, ſi iurauero, dabo eleemoſynam, etiamſi hac ſola ratione vitet iuramentum, né cogatur eleemoſynam dare, non agit contra votum. Probatur, quia ipſe non vouit dare eleemoſynam, quaſi id per ſe intendens, ſed potiùs vouit cohiberi à iurando timore eleemoſynæ: ergo vti illo fræno, non eſt contra intentionem vouentis, & conſe-

C

quenter, nec contra votum. Quin potiùs ſi ille habeat hunc actum internum, ſi non haberem hoc votum iurarem, licèt peccare poſſit contra præceptum de non vanè iurando, nihilominùs contra votum nihil aget: quia potiùs ſe abſtinet, implendo intentionem, quam in vouendo habuit, quamuis in modo illam implendi aliàs peccet.

10\.

2\. Aſſertio. Votum factum ſub conditione gratificanda per votum non eſt contra votum vitare conditionem.

Dico ſecundò, Etiamſi votum factum ſit ſub conditione gratificanda per votum, non eſt contra votum, voluntariè, ac liberè vitare conditionem illam, ſeu contrariam ponere. Probatur primò: quia aliàs votum illud eſſet abſolutum, & non conditionatum: conſequens autem eſt abſurdum: nam eſt euidenter contra formam eius, & contra intentio-

D

nem vouentis: ergo. Sequela patet: quia ſi ille non poteſt liberè vitare conditionem, quin frangat votum: ergo ſiue impleatur conditio, ſiue non impleatur, franget votum: ergo eſt votum abſolutum. Patet hæc poſterior conſequentia, quia obligat independenter à conditione, ſiue illa impleatur, ſiue non, & hæc eſt natura voti abſoluti. Prior verò conſequentia patet, quia ſi illa impleat cõditionem vitando peccatum, iam obligatur voto: ſi verò vitat conditionem voluntariè committendo peccatum, dicitur etiam tranſgredi votum, & de illo obligari: ergo nihil operatur conditio. Quæ ratio maximè conuincit contra eos, qui dicunt, illum ſic peccantem teneri poſteà ad votum implendum. Si quis

E

autem diceret, illum quidem tranſgredi votum, quia non facit, quantùm poteſt ad cõditionem ponendam, poſteà verò non teneri ad votum, nõ conuinceretur illa ratione: ſatis enim ſaluaret proprietatem voti conditionalis in illo voto quoad actum directè promiſſum. Contra hoc verò inſto: quia qui ſic vouet, non ſe obligat ex voto ad faciendum, quantum in ſe eſt, vt peccatum illud vitet: tum quia nec talis intentio eſt expreſſa, nec eſt vlla ſufficiens ratio ad præſumendam illam: tum etiam quia aliàs ille abſolutè voueret vitare tale peccatũ

quod

quod planè falſum eſt. Et ſequela patet, quia ſi ille faciat, quod in ſe eſt, vitabit peccatum: ergo ſi vouit facere, quod in ſe eſt, virtute vouit abſolutè vitare. Sicut ergo non vouit peccatum illud vitare, vt ſupponimus, ſed ſolam gratitudinem, ſi vitaret: ita licèt illud non vitet, non peccabit contra votum: quando autem illud non vitat, voluntariè impedit conditionem: ergo per hoc non peccat contra votum.

11 3. Aſſertio. Non eſt improbabile eum, qui vouit Religionem, ſi vitet peccatum non violare votum, & ſi ea intentione peccatum committat.

Vnde dico tertiò: Non eſt improbabile eum, qui vouit Religioſus fieri, ſi tanto tempore tale peccatum euitet, non propriè tranſgredi votum, etiamſi ex directa intentione peccatum illud committat, ne voto ligetur: nihilominùs tamen probabilius eſt, illud eſſe contra fidelitatem, & contra pactum in tali voto incluſum, certiúſque eſt in eo peccari grauius, irreligiosè abutendo tali voto. Declaro, & oſtendo priorem partem. Nam ſi rectè penſetur illa conditio, magis ponitur ex parte Dei, quàm ex parte hominis, ita vt ſit ſenſus, *ſi mihi Deus efficacem gratiam dederit, vt tale peccatum cum effectu euitem, hoc faciam*: hæc autem conditio pendet ex beneplacito Dei: vnde ſi de facto pecco, quacumque ratione, aut intentione id faciam, non recipio à Deo gratiam efficacem ad illud peccatum vitandum, ergo non impletur conditio ex parte Dei, ac ſubinde ego in hoc non pecco ſpecialiter contra votum. Dices: per te ſtat, non per Deum, quòd illa gratia non ſit efficax. Reſpondeo de facto ita eſſe, potuiſſe tamen Deum facere, vt per me non ſtaret, & hac intentione factum eſſe votum, ſcilicet, ad obtinendum à Deo gratiam talem, cui ego de facto non reſiſterem, & per quam Deus faceret, vt per me non ſtaret, quod ex ſola ipſius voluntate pendet, & ideò mihi non poteſt imputari, quòd conditio illa, prout in voto fuit intenta non impleatur.

12 Votum hāc intentionē, & non aliā includit.

Quòd autem illud votum ex ſe hanc intentionē, & non aliam includat, declaratur, quia intentio ſic vouentis non eſt, obtinere à Deo gratiam ſufficientem ad euitandum peccatum, ſi fecerit, quantùm in ipſo eſt, quia iam habet omnem gratiam ſufficientem ad euitandum peccatum, & ſi homo fecerit, quantùm poteſt cum illa, vitabit peccatum. Imò hanc gratiam ſemper ille homo habuit, quoties ſic peccauit, & nihilominùs per obligationem voti intendit obtinere maiorem gratiam: ergo ſenſus illius conditionis eſt, *ſi Deus dederit mihi gratiam congruam, qua faciam, quod in me eſt, & qua cum effectu euitem peccatum*: hoc enim eſt peculiare beneficium, cui gratum ſe fore promittit per tale votum: nam habere gratiam ſufficientem commune eſt. At verò quoties ille non vitat tale peccatum, quacumque intentione id faciat, non recipit tale beneficium, nec eſt in manu eius facere, vt à Deo præueniatur maiori gratia, quàm ſufficiente: ergo non poteſt in eo peccare contra tale votum. Confirmatur: quia ex vi ſolius voti non tenetur quis facere, quantùm in ſe eſt, & debet ad obtinendā à Deo gratiam ſpecialem: tum quia aliàs obligaretur ex vi illius voti ad orandum, & petendum talem gratiam ſpecialem, & ad alia media, quod eſt præter intentionem ſic vouentis. Tum etiam quia non poſſet humano modo cognoſci, quando homo peccet contra tale votum: quia non poteſt conſtare homini, an Deus deneget ſpecialem illam gratiam propter indiſpoſitionem eius, vel quia ſimpliciter non vult dare illam. Solúmque poteſt conſtare, hominem de facto non reſiſtere tentationi, quia non vult cooperari gratiæ, quam recipit, quæ ſolùm eſt ſufficiens, & pro illa ſola non fit votum, vt oſtenſum eſt.

Non eſt in manu hominis facere, vt præueniatur à Deo maiore gratia, quā ſufficiente.

13 Denique qui ſic vouet, non ſe obligat per votū illud abſolutè, & ſimpliciter ad vitandum tale peccatum, quia non hoc promittit; ſed ſolam talem grati animi oſtenſionē, ſi tale beneficium recipiat, ergo nec obligatur per illud votum ad non peccandum tali intentione, & conſequenter, licèt id faciat, non agit formaliter contra intentionem voti. Probatur prior conſequentia, quia non magis conſtat, voluiſſe vouentem obligare ſe ad hoc ſecundum per tale votum, quàm ad primum.

14 Approbatur communis reſolutio.

Sed licèt hæc probabilia videantur, ſecurior eſt ſententia communis. Quia ſincerè, & purè intelligendo tale votum, & pactum in illo incluſum, intentio vouentis videtur fuiſſe, bona fide procedere, & conari morali, & ordinario modo ad vitandum illud peccatum, ſaltem non vtendo fraude, aut dolo. Vnde licèt verum ſit, tale votum ſolere fieri ad obtinendam à Deo gratiam extraordinariam, & peculiarem, & non tantùm communem, & ſufficientem, & hominem ſic vouentem non obligari ex voto ad faciendum totum, quod in ſe eſt, ſaltem videtur obligari ad non vtendum dolo, & fraude, nec reſiſtendum tam directè gratiæ Dei. Declarat hoc Palacius ſuprà non incommodo exēplo. Nam ſi Titius promittit Sempronio decem, ſi eum in domo ſua viſitauerit, & poſteà iubeat fores occludi Sempronio venienti, contra promiſſionem agit Titius, quia in pacto erat tacitè incluſum, ne illa vis, vel fraus Sempronio fieret: ſic ergo cum proportione in præſenti intelligendum eſt. Vnde etiam conſtat, certius eſſe, intentionem peccandi, ne obligetur voto, eſſe valdè inordinatam, & iniurioſam voto: nam qui ſic peccat, abutitur voto, vt ex illo ſumat delinquendi occaſionem, & directè intendit peccare, vt reſiſtat Spiritui ſancto, & ita præter obligationem ſuprà dictam augetur ex hac parte peccatum ex naturali obligatione non abutendi rebus diuinis ad ipſius Dei offenſionem. Et ita ſatis probatæ ſunt omnes partes aſſertionis.

15 4. Aſſertio. Votum purè conditionatum, pēdens ex cōditione libera & quaſi indifferēte, nō violatur etſi cōditio nō impleatur.

Dico quartò: Quando votum eſt purè conditionatum, pendens ex conditione libera vouentis, & quaſi indifferente, quia de ſe ſine peccato fieri poteſt, vel vitari, tunc cenſeo nec violari votum, nec peccatum aliud committi, non implendo conditionem merè voluntariè, & propter vitandam obligationem voti. Probatur primò, quia per tale votum non obligatur quis ad faciendum, vel vitādum actum illum, quem ſub conditione poſuit: ergo quidquid in hoc faciat non frangit votum. Antecedens patet, tum quia in forma ſic vouendi hoc non continetur: non enim promittitur conditio, ſed aliud, ſi conditio extiterit: tum etiam quia illa conditio non ponitur in hoc tertio modo, vt ſit occaſio vitandi, vel faciendi actum, ſed ſolùm vt ſuſpendat obligationem exequendi votum: ergo ſignum eſt, ideò aliquem ſub tali conditione vouere, & non abſolutè, vt liberum illi poſteà ſit implere, vel non implere conditionem. Vt ſi ego alicui promitto, *ſi ſacrum dixero, pro te offeram*, non faciam contra promiſſum, ſi non dixero ſacrum, vt conſtat, idem eſt, ſi ſic promittam, *ſi domo extero, in tuam ibo*, quamuis enim liberè me domi contineam, non ero infidelis. Imò licèt hac ſpeciali ratione non egrediar, ne obliger ire in domum alterius, nihil agam contra promiſſum. Item ſi alteri ſic promittam, *ſi veneris in domum meam, & ibi me inueneris, dabo tibi rem talem*, & poſteà, ſciens

ſciens illum venire, domo egrediar, ne ibi me inueniat, non ſum infidelis, nec ago contra promiſſum: quia nón promiſi illum expectare. Idem ergo eſt in prædicto voto conditionato: nam ſimilis eſt conditio in illa poſita, & eadem ratio in ea procedit. Eſtque optimũ exemplum ſi quis voueat hoc modo, *ſi in hac ciuitate per annum permanſero, quotidie tantam eleemoſynam faciam*: nã ille nõ obligatur voto ad ibi permanendum, vt conſtat: poteſt ergo liberè vitare conditionem abeundo, & licèt id faciat conſultò, vt fugiat onus eleemoſynæ, non aget contra votum. *Exceptio.* Semper tamen habet locum exceptio, niſi de intentione promittentis aliud cõſtiterit: nam hoc generale eſt: dicimus tamen ex vi talis modi vouendi, non poſſe colligi talem intentionem, niſi aliquod ſpeciale verbum addatur, vel ipſe vouens ſpecialem reflexionem faciat.

16 *5. Aſſertio. Votũ factũ ſub cõditione dependẽti ab alterius arbitrio contra votũ erit impedire vi, aut fraude alterius conſenſum.* Dico quintò: Quando votum fit ſub conditione dependente à libero conſenſu, & arbitrio alterius ſine alio reſpectu, tunc contra votum erit, per vim, aut fraudem impedire liberum conſenſum, vel diſſenſum eius, non tamen erit contra votum, inducere illum, ne conſentiat, morali modo, & non iniuſto procurando, ne conditio impleatur. Ratio vtriúſque partis eſt, quia talis intelligitur eſſe intentio vouentis, quantùm eſt ex tali modo vouendi. Prior ergo pars probatur, quia qui vouet hoc facere, *ſi Petrus voluerit*, virtute conſtituit Petrum, vt electorem ſuæ obligationis: ergo virtute etiam ſe obligat ad relinquendam illi liberam optionem: ergo ſi per vim, vel metum illum cogat, ne conditioni conſentiat, contra pactum & votum facit: nam in illo voto includitur pactum cum Deo expectandi liberam determinationem alterius, à quo pacto receditur per illam vim, vel fraudem. Declaratur à contrario: nam ſi quis in eo caſu cogeret Petrum per vim vel metum, vt præberet conſenſum, & poneret conditionem, non cenſeretur vouens obligatus: quia non cenſeretur impleta conditio, eo quòd meritò intelligitur fuiſſe pendens à Petro ſuæ libertati relicto: ergo vt ſeruetur æqualitas, & proportio, eodem modo intelligitur conditio ex parte vouentis, nimirum quòd relinquet liberam electionem Petro.

17 Ratio verò alterius partis eſt, quia precibus, aut rationibus inducere alium ad hanc partem potiùs, quàm illam eligendam, non eſt abſolutè contra liberam electionem eius: ergo ex hac parte, hoc non repugnat tali voto. Aliunde verò materia illius voti non eſt de procurando, vt talis conditio impleatur, nec etiam de non procurando vllo modo ne impleatur: nam ex vi conditionis non oſtenditur talis intentio vouentis: ergo niſi aliunde de illa conſtet, non eſt ad hoc obligandus ex vi voti. Vt ſi filius voueat ingredi religionem, ſi pater licentiam dederit, dummodò ſe oſtendat paratum ad ingreſſum, ſi pater conceſſerit, non peccabit contra votum, etiamſi oſtendat deſiderium, vt pater non conſentiat, nec de facto obligabitur ad ingreſſum, ſi de facto pater non conſentiat. Itaque in hoc caſu vouens non recedit à pacto incluſo in voto, ſicut in priori: nam licèt expectanda ſit libera electio alterius, per illud genus inductionis non immutatur, nec impeditur. Nam qui conſtituit rem in arbitrio alterius, non eo ipſo obligatur ad non petendum aliquid ab illo, vel ad non oſtendendum ſuum deſiderium, vel quidpiam ſimile.

18 *6. Aſſertio. Quid dicẽdum quãdo conditio conſtituitur dependens à cõſilio prudentis.* Sextò hinc conſtat, idem cum proportione dicendum eſſe, vbi conditio conſtituitur per modum prudentis conſilij, *ſi Petrus*, verbi gratia, *hoc iudicauerit*, &c. A Nam tunc per fraudem, vel dolum inducere Petrum ad iudicandum non expedire votum executioni mandare, planè eſt contra voti obligationem, & contra pactum in tali conditione incluſum. Nam qui vouet ſub hac conditione, virtute vouet proponere Petro animum, & votum ſuum, & plenè illum inſtruere de circumſtantiis perſonæ, materiæ, & totius facti, & tunc ſtare libero, & prudenti iudicio eius: ergo quacumque ratione vouens peruertat hoc iudicium, contra votum agit. Si autem ſine deceptione, vel occultatione veritatis, dum Petrum inſtruit, ſimul oſtendat affectum excuſandi obligationem, & re vera id deſideret, non ideò frangit votum: quia illud deſiderium B non eſt voto contrarium, quando nec excludit abſolutam voluntatem implendi votum, ſi conditio impleatur, nec ratione illius fit aliquid ad impediendum iniuſtè conditionem, ſicut libro ſequenti in fine dicemus, non peccari per pœnitentiam voti, quando non eſt obſeruationi eius contraria.

19 *7. Aſſertio. Conditio pendens ex cauſis naturalibus non obligat vouentẽ ſimpliciter ad illam non impediendam.* Septimò dicendum eſt, quando conditio eſt tantùm pendens ex naturalibus cauſis, non obligari vouentem ſimpliciter ad non impediendam illam: obligari tamen ad bona fide procedendum, & non vtendum extraordinariis, & præſertim illicitis mediis ad impediendum euentum eius. Hæc aſſertio cum proportione ad præcedentes poſita eſt, ha- C bet enim ferè eandem rationem: nam, ſi quis rectè conſideret, effectus venturus per naturales cauſas, non ponitur vt conditio voti, quatenus ab eis neceſſariò euenit, ſed vt aliquo modo contingens, alioqui inepta eſſet conditio. Eſt autem effectus contingens, id eſt, non neceſſariò eueniens, vel quatenus prouenit à voluntate diuina, quæ facilè poteſt illum impedire, vel promouere, vel quatenus interuenire in eo poteſt voluntas hominis, & præſertim ipſiuſmet vouentis applicando actiua paſſiuis, vel ea remouendo, vel eorum impedimenta. Quatenus ergo hi effectus pendere poſſunt à voluntate, & induſtria vouentis procedit concluſio, quia reliqua non ſunt in eius D poteſtate: & ideò hæc aſſertio ferè eandem habet rationem cum aliis. Et declaratur in hunc modum: nam qui vouet aliquid ſub tali conditione, non obligatur ad procurandum euentum conditionis, nec ad mutandum ſuum liberum, & ordinarium operandi modum, ne conditio impediatur: nulla enim probabili coniectura poteſt hæc obligatio, vel intentio eius vouenti attribui, ex vi talis voti, niſi ipſe aliter explicet ſuam voluntatem. Vt ſi quis vouit ingredi religionem, ſi Deus ſalutem conceſſerit, non ideò cogitur ex vi voti ad cauenda ſpeciali cura impedimenta ſalutis: vnde ſi excedat comedendo, aut bibendo ſine dolo, aut fraude, non aget contra votum, etiam ſi aliàs peccet contra ſa- E lutem. Si verò id faciat ex induſtria, & timore, ac pœnitentia voti, procurando ægritudinem, aut debilitatem, ne voto obligetur, videbitur profectò infideliter, ac dolosè agere contra pactum in voto incluſum. Nam poſtquam fit ſub tali conditione dependente ex cauſis naturalibus, vt ſubſtant prouidentiæ Dei, ab illa expectatur euentus: vt verò ſubſtant prouidentiæ ipſius vouentis, ita ſaltem expectatur, vt bona fide procedatur, & non ex induſtria impediendo effectum. Et ita declarata, & probata eſt tota concluſio, quæ variis exemplis moralibus illuſtrari poſſet, ſed dicta ſufficiunt.

20 Vltimò dicendum eſt, in his caſibus numquam

quam obligari vouentem ſub conditione ad implendum votum, non impleta conditione, etiamſi in implenda conditione peccauerit. In hac aſſertione maximè diſſentio à Richardo, & aliis, qui eum ſequuntur, & diſſenſio eſt in vltima parte: nam ſi conditio non eueniat abſque culpa vouentis, omnes fatentur non oriri obligationẽ, & eſt res per ſe nota ex dictis, & à fortiori patebit ex dicendis. Probatur ergo illa pars primò generali ratione, quia vouens non intendit ſe obligare niſi impleta conditione ad executionem rei promiſſæ: ergo quomodocumque impediatur euentus conditionis, non naſcitur obligatio ex vi voti: & aliunde ratione peccati commiſſi oriri non poteſt, quia votum non obligat ad recompenſationem: ergo ex nullo capite dari poteſt talis obligatio.

Vltima aſſertio. Non obligatur vouens ad implendum votum non impleta cõditione, etſi peccet non implendo illam.

21 Secundò explicatur diſtinguendo varios caſus. Quia poſt non impletam conditionem ex culpa vouentis, vel conditio ampliùs impleri non poteſt, quia pro definito tempore, vel actu poſita erat, & iam occaſio præteriit, vel conditio habet tractum ſucceſſiuum, & poteſt poſteà impleri, licèt pro aliquo tempore fuerit cum peccato impedita. In priori caſu, conditione non impleta, votum iam obligare non poteſt ex vi formæ ſuæ, nec ex intentione vouentis, nec ratione culpæ præteritæ: ergo nullo modo. Vt verbi gratia, voui ingredi religionem, ſi pater intra annum conſenſerit, poſteà doleo votum emiſſum, & ideò indebitè procuro, vt prætereat annus priuſquàm pater conſentiat, & ita deinceps non poteſt impleri conditio: tunc ergo non poteſt obligare votum ex vi ſuæ formalis obligationis, quia illa fuit ſuſpenſa per conditionem, & conditio cum effectu non fuit impleta. Imò ſemper eſt incertum, an fuiſſet implenda, etiamſi pater ſuæ libertati fuiſſet relictus. Nec etiam obligat ex intentione vouentis, quia ipſe nihil de hoc cogitauit, quin potiùs ſolùm ſub conditione conſenſit. Quod autem Richarchus ait, illum tunc cedere conditioni, falſum eſt: nam potiùs procurat non impleri, ne obligetur: ergo non vult cedere, ſed potiùs vult obligationem ſemper eſſe conditionatam. Nec etiam tenetur ratione peccati commiſſi, quia ſolùm fuit tranſgreſſio voti, tranſgreſſio autem voti non obligat ad executionem voti vltra priorem obligationem eius, vt ſuprà oſtenſum eſt, quia non obligat ad recompenſationem.

Quando conditio impleri non poteſt, quomodo peccet vouens.

22 In poſteriori autem caſu, quando conditio habet tractum ſucceſſiuum, & impleri adhuc poteſt, conſiderandum vlteriùs eſt, an poſſit impleri intra tempus, pro quo factum eſt, iuxta exigentiam ſuam, vel iuxta primam intentionem vouentis: vel non poſſit vltra illud impleri. Quando intra illud tempus impleri non poteſt, eadem ratio eſt, quæ in præcedenti caſu: nam extincta eſt obligatio voti, quia præteriit tempus, cuius erat onus. Vnde fit etiam vt conditio non impleatur formaliter, & pro eo tempore, pro quo poſita eſt, vt verbi gratia, voui ego ieiunare hodie, ſi Superiori placuerit, intendendo ieiunium vt onus tantùm huius diei: ſi ergo hodie omittam conſulere Superiorem, & ideò non ieiunem, licèt craſtino die conſulam, & ipſe declaret ſe futurum fuiſſe contentum, & nunc eſſe, vt alio die ieiunem, non teneor: quia hoc non voui, nec prior tranſgreſſio ad hoc me obligat, & eadem ratio eſt de omnibus ſimilibus. At verò quando conditio poteſt intra tempus habile impleri, tunc licèt quis peccauerit impediẽdo, ne debito tempore conditio poſſet impleri, poſteà tenebitur tollere impedimentum, vt ſi voui fieri religioſus, ſi pater

Quando cõditio habet tractum ſucceſſiuum quid faciendum.

A conſentiat, & procuro, vt pater neſciat votum, peccare poſſum per nimiam dilationem: nihilominùs tamen non extinguitur obligatio, quia ſemper poteſt impleri conditio tempore habili. Nihilominùs tamen etiam in eo caſu non obligat votum ad religionem ante impletam conditionem, ſed obligat, vel ad tollendum impedimentum, vel ad faciendùm, quod ad ipſum vouentem ſpectat in ordine ad euentum conditionis. Nam ad hoc obligat votum, non vt conditionatum eſt, ſed vt eſt aliquo modo abſolutum, vt declaratum eſt: ſemper ergo verum eſt, votum conditionatum non obligare ad executionem materiæ promiſſæ ante impletam conditionem.

Votum cõditionatum non obligat ad executionem materiæ promiſſæ ante impletam conditionem.

B Ad argumenta autem Richardi, quatenus dictis obſtare poſſunt, facilè poteſt reſponderi. Et in primis admittimus argumenta prioris partis, quatenus probant poſſe interuenire peccatum in impedienda voti conditione, ſi interueniat dolus, & fraus, non tamen ſemper, & omni modo, vt dixi: quia votum conditionatum ad hoc non obligat. Vnde non ſemper eſt peccatum impedire executionem eius, cùm hoc non ſemper ſit contra abſolutam obligationem eius. Ad rationem pro altera parte factam, iam reſponſum eſt negando minorẽ: nam qui fraudulenter impedit conditionem, non remittit illam, imò vult firmam permanere quoad ſuſpendendam obligationem. Neque cap. *Sicut ex terminis* aliquid facit ad cauſam: tum quia ibi eſt ſermo de iuramẽto promiſſorio abſoluto ducendi quamdã in vxorem, in quo non includitur vt conditio, quòd per iurantem non ſtet, ſed eſt ipſa materia voti: tum etiam, quia illa conditio ſemper poterat impleri tẽpore habili, quia vel promiſſio facta fuerat ſine certo tempore, vel ſi additũ erat certum tempus, erat ad differendam, non ad terminandam ſolutionem. Tum denique quia ibi eſt ſermo de promiſſione humana, quæ ſemel violata poteſt obligare ex iuſtitia ad aliquam recompenſationem, quod non ita eſt in voto, ex illo ergo textu nihil probatur.

23 Fit ſatis ad argumentũ Richardi.

24 Vnde cõcludo, ſi quis vouit ingredi religionem, ſi per annum integrum à fornicatione abſtineat, quacumque ratione, malitia, vel praua intentione non abſtineat, licèt fortè peccet contra votum, poſteà non teneri ingredi, quia conditio non fuit impleta, nec impleri poteſt, nec ex peccato orta eſt obligatio abſoluta, quam votum ipſum per ſe non induxit, vt ſatis declaratum eſt. Nec ſequitur tale votum eſſe fruſtra: nam ſatis eſt quòd obliget, tum ad gratitudinem talem, ſi beneficium illud vouenti conferatur, tum ad procedendum ſine fraude, & dolo, & conſequenter ad peccandum, ſi aliter vouens ſe gerat, etiamſi ad recompenſationem non obliget. In quo etiam non oportet æquiparari votum cum humana promiſſione, vt in exemplo ſuprà poſito ex Palacio, in illo enim, & ſimilibus intercedit iniuria, eludendo promiſſionem, & occludendo fores, & ideò naſcitur obligatio reſtituendi, quæ reſpectu Dei locum non habet.

Ex peccato non eſt orta obligatio abſoluta.

CAPVT XVIII.

An ceſſante cauſa voti, eius obligatio ceſſet?

1 EXplicuimus voti obligationem, & quomodo incipiat, & quamdiù duret per ſe loquendo, & quantum eſt ex parte voti, nunc videndum ſupereſt, quibus modis ceſſare poſſit per ſe, ſeu ipſo facto, abſque actione intrinſeci agentis, directè auferentis illam, de qua in libr. 6. agendum eſt. Certum eſt autem voti obligationem non impletam non ceſſare pro tempore habili, niſi interueniente

Voti obligatio non ceſſat pro tẽpore habili niſi interueniente aliqua mutatione.

teruueniente aliqua mutatione, nec poſſe auferri per ſolam mutationem voluntatis: oportet ergo vt vel ex parte finis, vel ex parte materiæ mutatio intercedat. Finem autem hîc cauſam appellamus, quia illa eſt præcipua, & quia ita loquuntur Iura, & Doctores, cùm de donationibus, & promiſſionibus agunt, & vt illam à materia voti diſtinguamus, de cuius mutatione poſteà dicemus. Ratio ergo dubitandi circa propoſitam quæſtionem eſt, quia id quod in principio impediret voti obligationem, ſufficit, vt poſteà votum non obliget (vt eſt axioma multorum Doctorum, quos infrà referemus) ſed in principio quando votum fuit emiſſum, ſi non extitiſſet cauſa, quæ mouit ad illud emittendum, votũ non obligaſſet, quia vel factum non fuiſſet, ſi vouens ſciret defectum cauſæ, vel ſi ex ignorantia, & falſa exiſtimatione cauſæ vouiſſet, eo ipſo votum non obligaſſet: ergo nec poſteà obligat. In contrarium verò eſt, quia ſi quis vouit religionem, vt paupertatem effugeret, quia tunc premebatur, licèt poſteà ditior fiat ſuccedendo in hæreditatem, vel alio ſimili modo, nihilominùs obligatur voto, iuxta caput *Magnæ*, de Voto, & cap. *Ex parte* 2. de Conuerſ. coniugat. ergo.

Ratio dubitandi.

Ca, *Magnæ.* C. *Ex parte.*

2 Tres ſententiæ poſſunt in hoc puncto referri. Prima ſimpliciter affirmans, ceſſante cauſa, ſeu ratione voti ceſſare obligationem eius. Pro hac referri poſſunt Nauarrus in Sum. cap. 18. n. 6. Syluester verb. *Pactum* quæſt. 4. Med. Cod. de Reſtit. quæſt. 24. Molin. tom. 2. de Iuſtit. diſp. 209. quatenus aſſerunt, donationem, legatum aut promiſſionem non tenere, non ſubſiſtente principali cauſa: ergo conſequenter dicere debent, non durare obligationem non durante cauſa. Videtur enim eſſe proportionalis ratio, licèt oppoſitum doceat Ancharanus in c. *Magnæ*, de Voto num. 13. inter illa duo diſtinctionem faciens. Probatur autem illatio: quia defectus cauſæ principalis ideò impedit obligationem, quia reſoluitur in conditionem, ſub qua datur conſenſus, & non ſine illa, ſed eodem modo datur pro duratione obligationis: ergo eodem modo ceſſat obligatio, ceſſante tali cauſa. Nam, vt dixi cap. præcedenti, eadem eſt ratio de voto conditionato quoad primam obligationem, & quoad durationem eius, vt deficiente conditione, non ſubſiſtat, proportione ſeruata.

1. Sententia. Ceſſante cauſa voti ceſſat eius obligatio. *Nauar. Syluest. Medin. Molin.*

Anchara.

3 Secunda opinio abſolutè negat, ceſſante cauſa voti, ceſſare obligationem eius. Ita ſentit Gloſſa in cap. *Magnæ*, de Voto, verb. *Vt venires*, Hoſtienſis in cap. *Magnæ*, de Voto n. 10. & 11. & in c. *Ex parte* 2. de Conuerſ. coniugat. n. 10. & ibidem Ancharanus n. 4. & vbi ſuprà. Mouentur ex iiſdem Iuribus: & quia votum non indiget alia cauſa præter cauſam religionis: ergo quacumque alia ceſſante, valet. Tertia opinio diſtinguit inter cauſam finalem, & impulſiuam, & de priori ait, ceſſante illa, ceſſare obligationem voti, propter rationes primæ ſententiæ, & propter rationem dubitandi in principio poſitam. De poſteriori verò ait, quamuis illa ceſſet, non ceſſare obligationem voti, propter dicta Iura, quæ de hac cauſa apertè loquuntur: & quia hæc cauſa non eſt de ſubſtantia, nec carentia eius impedit conſenſum, vt probat etiam ratio dubitandi in ſecundo loco poſita. Et confirmari hoc ſolet, quia ceſſante fine adæquato, & principali legis, ceſſat obligatio legis, non autem ceſſante fine tantùm impulſiuo, vt ſuppono ex materia de legibus. Ita Panormit. in d. capit. *Magnæ*, numer. 14. & in dicto cap. *Ex parte*, 2. numer. 8. & ibi Cardin. numer. 5. Ant. numer. 14. Syluest. *Votum* 2. q. 8. Angelus

2. Sententia negans. *Gloſſ. Hoſtienſ. Anchara.*

Tertia ſententia quæ ſit.

Panorm. Cardin. Ant. Syluest.

A *Votum* 3, numer. 5. & generaliter de hac diſtinctione videri poteſt Tiraquellus in tract. Ceſſante cauſa, limit. 1. à principio.

Angel. Tiraq.

Atque hæc ſententia eſt vera, ſi membra illius diſtinctionis cõuenienter explicentur, in quo paululùm immorandum eſt. Et primò videndum eſt, quid intelligatur nomine cauſæ finalis in præſenti puncto. Quidam enim ex dictis Auctoribus per cauſam finalem explicare videntur generalem finem voti, qui eſt, vt votum ſit de re, quæ Deo placet, & cedat in cultum eius. Ita videntur explicare Panormitanus, Syluester, & alij. In quo ſenſu manifeſtum eſt, quotieſcumque ceſſat cauſa finalis voti, ceſſare obligationem eius: nam perinde eſt, ac ſi B dicatur, ſi res promiſſa ita mutetur, incipiat non placere Deo, votum iam non obligare, vt ſi ex licita fiat illicita, & ex bona, & honeſta, fiat vana, & indifferens. Et ratio eſt, quia ibi iam non ceſſat tantùm cauſa, ſed etiam materia capax obligationis voti. Item quia votum numquam eſſe poteſt vinculum iniquitatis, aut vanitatis, neque in ſuo fieri, neque in ſuo conſeruari, vt ſic dicam: & ſimiliter neutro modo poteſt obligare ad aliquid, quod Deo non placet. Et hac ratione qui vouit ieiunare hodie, ſi per Superiorem prohibeatur, ceſſat voti obligatio. Item qui vouit non ingredi domum, vbi habebat occaſionem peccandi, ablata occaſione ceſſat votum: quia iam illa res eſt indifferens, & C impertinens ad Dei cultum, ergo quoties ceſſat hic finis vniuerſalis voti, ceſſat eius obligatio. Dicitur autem ceſſare hoc modo, quando obſeruantia voti vel fit illicita, vel vana, & omninò impertinens ad cultum, & honorem Dei. An verò idem ſit dicendum, quoties ex parte vouentis eſt occaſio impediendi maius bonum, vel alicuius mali, dicemus in capite ſequenti. 4

Quid per cauſam finalem intelligatur.

Votũ numquã poteſt fieri vinculum iniquitatis.

Supereſt verò difficultas iuxta hanc interpretationem: nam vel non eſt vniuerſalis, nec adæquata, & ſic non declarat ſufficienter, quando ceſſante cauſa voti, ceſſet obligatio eius, vel ſi doctrina eſt adæquata, eſt creditu difficilis: in hoc autem poſteriori ſenſu illam ſententiam declarat Angelus n. 5. D dicens, in omni voto finalem cauſam eſſe, vt placeat Deo, & reliquas omnes eſſe impulſiuas, vnde infert, aliis ceſſantibus, non ceſſare obligationem voti. Quod etiam ſenſit Anchar. d. c. *Magnæ*, num. 13. At hoc modo falſa planè videtur ſentẽtia, tum quia finis proximus, ac per ſe primò intentus non poteſt dici cauſa tantùm impulſiua, vt diſtinguitur à finali: nam eſt propriiſſimus finis, & dans ſpeciem actui: tum etiam quia falſum eſt dicere, ceſſante hoc fine, non ceſſare obligationem voti, nam ſæpè ſufficit, vt ceſſet finis particularis, ad hoc vt ceſſet obligatio voti, vt ſi quis vouit dare Petro pauperi quotidie tantam eleemoſynam propter indigentiam eius, ſi ille fiat diues, ceſſat obligatio voti: E quia ceſſat finis particularis ſubueniendi indigentiæ illius, licèt fortaſſe non ceſſet finis vniuerſalis, quia fortè poſſet illa elargitio fieri ſtudioſè, ita vt placeret Deo. Clarius exemplum eſt, ſi quis vouit peregrinari pro ſalute amici, & amicus moriatur ante inchoatam peregrinationem, non obligatur voto, etiamſi peregrinatio per ſe poſſet Deo placere. Item ſi promiſi redimere Petrum captiuum, & antequam poſſim implere votum, ipſe fugiat, non teneor ampliùs voto, nec obligor dare illi in eleemoſynam pretium redemptionis, licèt fortaſſe placeret Deo, quia illud non voui. 5

Angel. Finalis cauſa voti eſt, vt placeat Deo. reliquæ impulſiuæ. Hæc ſentẽtia planè falſa oſtenditur.

Dico ergo, nomine cauſæ finalis in præſenti intelligendum eſſe, non tãtùm remotus finis, ſed etiã ille, 6

Quonã fine ceſſãte cauſ-

ſet voti obligatio.

ille, qui eſt proximus, & eſt proprium motiuum actus promiſſi, & quaſi dans ſpeciem illi. Eſt enim aduertendum, quod licèt finis generalis voti ſit colere Deum, non tamen eſt ille finis proximus cuiuſcumque voti: quia non per omne votum intendimus colere Deum eiſdem rebus, ſed in vno per obſeruationem caſtitatis, in alio per ieiunium, in alio per tale opus miſericordiæ, & ſic de aliis. Dico ergo, cauſam propriam, & finalem cuiuſcumque voti, non eſſe cultum Dei in communi, ſed vt exercendum per talem actum virtutis, qui à vouente promittitur, & intenditur, & ita ad cauſam propriam, & per ſe voti pertinere motiuum illud, quod conſtituit talem actum in tali ſpecie virtutis: ideóque ceſſante hoc fine, ſine quo non poteſt eſſe actus eius virtutis, cuius promiſſus eſt, ceſſare etiam obligationem voti, quod intelligendum ſemper eſt de fine operis, non de fine operantis. Hoc probant exempla adducta, quibus addi poſſunt alia: hac enim ratione qui vouit ieiunium, ſi non poteſt, non tenetur eleemoſynam dare, etiamſi foret placita Deo, imò ſi non poteſt à carnibus abſtinere, non tenetur ad aliud genus abſtinentiæ, quod non ſit ieiunium, licèt poſſet illud ſeruare, & Deo placeret. Item qui vouit religionem in tali monaſterio principaliter, ſi claudatur illi ianua, quia non recipitur, & ideò ceſſet propria cauſa ſui voti, non tenetur alibi ingredi, licèt id fortaſsè eſſet placitum Deo.

Colere Deũ eſt finis remotus omnis voti, non proximus.

7 D. Thom. Medin. Qui ſimulauit ſanctitatẽ, & obtinuit legatum tenetur ad reſtitutionem illius.

Et ita ſumitur hęc ſententia ex D. Thoma q. 88. artic. 3. ad 2. Et in ſimili declarauit eam Medina C. de Reſtit. quæſt. 24. §. *Corollariè*, cum ſequentibus, vbi dicit contra Angelum verb. *Reſtitutio*. 1. num. 8. eum, qui ſimulando ſanctitatem legatum obtinuit, teneri ad reſtituendum, quando principalis, & finalis cauſa donationis eſt ſanctitas. Deinde obiicit ex Angelo, quia relinquens tale legatum habet pro principali fine Deum, non ſanctitatem talis perſonæ, & reſpondet Deum eſſe cauſam remotam principalem, proximam verò eſſe conditionem ſanctitatis, quæ ponitur eſſe in perſona, vt in ea, & per eam honoretur Deus, & ideò ceſſante cauſa illa proxima, non tenere legatũ. Quod conuincit exemplo ab omnibus recepto de fingẽte paupertatem, quam non habet, quidquid enim illo titulo accepit, tenetur reſtituere: quia illa fuit proxima per ſe cauſa donationis, qua ceſſante non tenebit donatio. Ita ergo in votis, & promiſſionibus iudicandum eſt. Et quoad hoc idem eſt de valore voti à principio (de quo ſuprà dictum eſt) & de duratione obligationis eius. Eſt autem ratio, quia ceſſante illa cauſa finali deficit intentio vouentis: quia deficit proprium, ac principale motiuum eius. Item, quia ſi attentè conſideretur, etiam defuit materia propria talis voti, quę erat eleemoſyna, ieiunium, vel quid ſimile, deficiente autem materia obligatio ceſſat, nec tenetur quis aliam ſubſtituere alterius rationis, vt ſuprà dictum eſt, quia illam non vouit. Denique ille finis eſt quaſi obiectum intrinſecum talis actus, & ideò ceſſante illo, ceſſat obligatio.

8 Quid intelligendũ nomine cauſæ impulſiuæ. Tract. 3. de Relig. lib. 4. de Simon. cap.

Ex quo infertur, nomine cauſæ impulſiuæ intelligendum eſſe omne aliud ſecundarium motiuum, quod non eſt intrinſecum actui promiſſo, nec pertinet ad proximum, ac per ſe obiectum eius, ſed adiungitur ex parte vouentis ad impellendam voluntatem eius. De qua cauſa impulſiua diximus alibi eſſe finalem, quod in rigore philoſophico verum eſt, quia non impellit niſi metaphoricè, & per modum finis: eſt tamen finis ſecunda-

A rius, & quaſi accidentarius reſpectu talis operis, & ideò alter finis intrinſecus vocatur cauſa finalis, quaſi per antonomaſiam, & hic vocatur cauſa impulſiua, vt ab illa diſtinguatur. Poteſt etiam ſic declarari, quia prior cauſa, quæ ſimpliciter finalis dicitur, eſt finis non ſolùm actus vouendi, ſed etiam actus promiſſi, & quaſi ſpecificans illum: & ideò ſimpliciter dicitur finis voti non tantùm actiuè, ſed etiam paſſiuè (vt ſic dicam) id eſt, actus, quo voueo, & quem voueo. At verò cauſa, quæ impulſiua dicitur, eſt finis actus vouendi, non verò actus promiſſi, & ideò non ſimpliciter finis appellatur. De hac ergo cauſa clarè loquuntur Iura in d. cap. *Magnæ*, & d. cap. *Ex parte*, & d. cap. *Dudum*, de

B Conuer. coniungat. cum negant, ceſſare voti obligationem, tali cauſa ceſſante. Hoc etiam conuincunt exempla ſuprà adducta. Adde ſæpè contingere, cauſam impulſiuam eſſe iniquam, & nihilominùs ſuprà oſtenſum eſt, votum eſſe validum, ergo tunc non ſolùm obligabit, ceſſante fine impulſiuo, ſed etiam neceſſe eſt illum ceſſare, vt votum poſſit honeſtè impleri.

Ita ergo explicata cauſa impulſiua, clara etiam eſt altera pars tertiæ ſententiæ. Quia ceſſante tali cauſa, permanet principale motiuum, & tota materia voti, & honeſtas, ac vtilitas eius in ordine ad diuinum cultum, ergo non eſt cur tunc ceſſet obligatio voti. Dices, poſſe ceſſare, quia de intentione vouentis fuit nolle obligari, ceſſante illo fine, etiamſi eſſet ſecundarius, & tantùm impulſiuus.

9 Ceſsãte cauſa impulſiua non ceſſat obligatio voti.

C Reſpondeo, nos hîc per ſe loqui, & ex vi talium finium, & cauſalitatum, ſi tamen ponatur operans ita limitaſſe intentionem ſuam, tunc votum erit quaſi conditionatum reſpectu talis conditionis, ſeu cauſæ, & ex illa parte ceſſabit, ceſſante conditione. Oportet, tamen vt hæc intentio vouentis ſit expreſſa, & formalis, vel ſaltem ita virtualis, vt ſit aliquo modo actualis, iuxta ea, quæ capite ſequenti dicemus, & in ſuperioribus etiam dictum eſt. Neceſſe eſt etiam, vt de illa ſufficienter conſtet, nam in dubio præſumi non poteſt, cùm ſit valdè extrinſeca, & accidentaria.

10 Obiectio.

Dices: Interdum in actu promiſſo coniunguntur plures honeſtates, quæ per ſe primò videntur

D ſumi ex obiecto, quid ergo dicendum erit, ſi alter tantùm earum ceſſet? Vt verbi gratia, promiſi Deo dare eleemoſynã Clerico pauperi, & intuitu miſericordiæ, & intuitu Religionis, interim fit diues, & ceſſat ratio eleemoſynæ, ceſſabit ne votum, cùm non ceſſet ratio religionis? Reſpondeo tunc ferè neceſſarium eſſe recurrere ad intentionem vouentis, quæ vel ab ipſo explicanda eſt, vel ex verbis, quibus votum fuerit conceptum, poterit coniecturari. Nã ſi quis dicat, voueo ſubuenire tali Clerico neceſſitatem patienti, certè videtur omninò reſpexiſſe ad miſericordiam, quæ licèt plus moueret coniuncta religioni, tamen videtur principaliter

Qui vouit dare eleemoſynam clerico pauperi, ſi fiat diues quomodo faciet. Solutio.

E mouiſſe, & circumſtantiam perſonæ tantùm fuiſſe impulſiuam. Si autem voueat dare tali Eccleſiæ pauperi calicem, quia reſpectu loci ſacri non ſolet principaliter mouere paupertas, ſed religio, ideò veriſimilius eſt religionem ibi eſſe cauſam principalem, & circumſtantiam paupertatis fuiſſe impulſiuam: & ideò hac ſola ceſſante, non ceſſare tale votum. At ſi dicat, voueo reſtituere tali loco pio rem talem, quæ ſua eſt, vel illi debetur, ſi poſtea conſtet, non eſſe ſuam, nec deberi, non obligabitur: quia verbum reſtituendi limitauit honeſtatem iuſtitiæ, vt primariò intentam, licèt religio potuerit etiam impellere, & per hæc de aliis iudicandum eſt.

11 Manēte cauſa motiua voti manet obligatio, licèt omnis impulſiua ceſſet.

Vltimò colligo ex dictis, quòd licet votum habeat plures cauſas impulſiuas, & illæ omnes ceſſent, ſi finalis, & intrinſeca permaneat, obligationē voti nō ceſſare, quia illa ſoli eſt, ex qua per ſe pendet conſenſus, & conſequenter ſubſtantia voti. Et eadem ratione è contrario, ſi finis præcipuus deficiat, licèt plures impulſiuæ cauſæ durent, non obligabit votum, quia deeſt propria materia talis voti, vt declaratum eſt. Nam ceſſante fine principali, cauſæ impulſiuæ non potuerunt inducere ad actum eiuſdem rationis, & conſequenter neque ad idem genus voti, ſeu obligationis, vt autem inducāt nouam obligationem, oportet vt nouum votum fiat: neque verò poteſt contingere, vt votum habeat plures cauſas impulſiuas, & nullam finalem propriam, ac principalem: quia non poteſt dari intentio vouentis, quæ non habeat aliquod proprium motiuum, & quaſi ſpecificatiuum ſui actus; illa autem eſt cauſa finalis propria, & proxima: ergo non poteſt dari votum cum ſola impulſiua ſine finali.

Si cauſæ motiuæ ſint plures, vt ceſſāte vna tantùm, ceſſet voti obligatio.

Et ideò ceſſat alia comparatio, & quæſtio, quæ moueri ſolet, ſi cauſæ motiuæ ſint plures, an ceſſante vna tantùm, ceſſet obligatio voti: ſi enim hæc quæſtio ſupponat illas cauſas eſſe ſolas, ſupponet falſum, quia non poſſunt omnes cauſæ eſſe impulſiuæ: ſi verò præter eas datur cauſa finalis, & propria, ſiue vna impulſiua ceſſet, ſiue vtraque, parùm referet, ſi finalis duret, vt dictum eſt. Contingere autem poteſt, vt omnes fines ſint intrinſeci operi verbi gratia de ſe indifferenti, & tunc reſpiciendum eſt quis illorum reſpectu vouentis fuerit præcipuus, & quaſi proprium motiuum, & ad illum applicanda ſunt omnia, quæ diximus, & ad cognoſcendum illum coniecturæ adductæ applicandæ etiam ſunt. Quando verò res manet dubia, & durat aliquis finis honeſtus, propter quem ſeruari poteſt votum, ſeruandum eſt, iuxta ea, quæ in vltimo capite huius libri dicemus.

CAPVT XIX.

An ex mutatione materiæ ceſſet interdum obligatio voti?

1 Duplex voti impedimentum.

Dvplicia ſolent eſſe impedimenta voti, quædam antecedentia, alia ſubſequentia dici poſſunt. Priora ſunt, quæ antecedūt votum & impediunt, ne rectè, vel validè fiat, de quibus in primo libro dictū eſt. Poſteriora verò ſunt, quæ contingit oriri poſt votum emiſſum, de quibus nunc dicendum eſt. Conſtat autem apud omnes, aliquando poſſe ex hoc capite ceſſare voti obligationem, per ſe, & ſine neceſſitate diſpenſationis. Loquimur autem in his omnibus de voto ſimplici, ſeu purè, & ſecundùm ſe, ſecluſa ſolemnitate: nam quæ ad votum ſolemne, vt tale eſt, pertinent, in proprium locum reſeruamus. Difficultas ergo eſt in aſſignanda regula ad cognoſcendum, quando tale ſit impedimentum, ſeu quod idem eſt, quando tanta ſit mutatio materiæ, vt ad hoc ſufficiat: nam huiuſmodi impedimēta ex mutatione materiæ maximè oriuntur. In qua tres gradus mutationum diſtinguere poſſumus. Primus eſt, quando tanta eſt materiæ mutatio, vt actus promiſſus non poſſit honeſtè fieri. Et tunc manifeſtum eſt, ceſſare obligationem voti, imò reſultare obligationem non ſeruandi votum, quia votum non obligat ad rem illicitam, & quia non poteſt Deus coli per actum turpem. Exempla ſunt, ſi res anteà conceſſa, poſtea prohibeatur: ſi votum, quod antea poterat ex propriis bonis impleri, iam non poſſit niſi ex alienis, & ſimilia.

Triplex gradus mutationis in materia voti. Primus.

Deus non poteſt coli per actum turpem.

2

Secundus gradus eſt, quando materia ita mutatur, vt licèt non fiat turpis, deſinat tamen eſſe honeſta illo genere honeſtatis, quod fuit principaliter intentum & promiſſum, & tunc etiam ceſſat obligatio voti: reducitur autem ad ceſſationem cauſæ, vt patet ex dictis in cap. præcedenti, vbi ſufficientia exempla poſita ſunt. In hoc autem caſu licèt votum non obliget, non tamen datur obligatio non ſeruandi illud per ſe loquendo. Quamquam poteſt in præſenti accommodari diſtinctio ſuprà de iuramento tradita: nam poteſt intelligi obſeruatio vòti, vel formalis, vel materialis. Formalis eſt, quando actus fit ad obligationem voti obſeruandam: & hæc fit impoſſibilis eo ipſo, quòd ceſſet obligatio voti; quia repugnat impleri obligationem, quæ non eſt. Materialiter autem impleri dicitur, quando fit actus materialis, qui erat promiſſus, non ad ſatisfaciendum obligationi, ſed ex quadam abundantia voluntatis, quia vult homo id facere, quod promiſit, licèt non teneatur: & tunc ſi actus ipſe honeſtè fieri poſſit, & ita fiat, clarum eſt, licitum hoc eſſe, & laudabile.

Secundus.

Formalis voti obligatio quæ ſit, & quæ materialis.

3 Tertius.

Tertius gradus mutationis eſt, quando in actu promiſſo non deeſt honeſtas, nec motiuum proprium, & principale per votum intentum: aliunde verò magna mutatio facta eſt in circumſtantiis materiæ, quibus longè difficilius ab obſeruandum votum redditum eſt. Circa hanc ergo mutationem ſolet aſſignari regula, Mutationem illam auferre obligationem voti iam facti, & validi, quæ ſi in principio fuiſſet, impediret, ne fieret, vel ne validè fieret. Ita D. Thom. 4. d. 38. q. 1. art. 3. quæſtiunc. 1. ad 1. & ibi Supplem. Gabrielis quæſt. 1. art. 3. Palacius diſp. 1. circa concl. 3. Caiet. 2. 2. q. 88. art. 3. dub. 2. circa ad 2. & ibi alij, & Sot. lib. 7. quæſt. 1. art. 1. Anton. 2. p. tit. 10. c. 6. §. 5. Sylu. *Votum*, 2. q. 17. & *Iuramentum*, q. 13. verb. *Pactum*, q. 4. & ibi Ang. n. 4. & ibi alij Summiſtæ, & verb. *Votum*. Nauar. c. 12. n. 39. & c. 18. n. 7. Cord. in Summa Hiſpana q. 141. punct. 2. Et ex Canoniſtis Archid. in cap. *Qui bona*, 17. q. 1. n. 4. & ſumi poteſt ex eodem in cap. *Non ſolùm*, 32. quæſt. 8. licèt ibi ſcrupuloſè loquatur. Habet etiam Panormit, in cap. 1. de Voto, num. 4. Anton. in cap. *Quemadmodum*, de Iureiur. num. 3. & alij. Vt autem hæc regula exponatur, duo diſtinguenda ſunt neceſſaria ex parte vouentis ad valorem voti, ſcilicèt poteſtas, & voluntas: poteſt ergo intelligi illa regula vel de mutatione facta in obiecto voti in ordine ad poteſtatem vouentis, vel in ordine ad voluntatem, & in vtróque ſenſu habere poteſt veritatem, licèt in priori maiori explicatione indigeat.

Quę mutatio voti obligationē impediat.

D. Thom. Sup. Gab. Palat. Caiet. Soto. Anton Syluest Angel. Nauar. Cor. dub. Archid. Panor. Anton.

Quæ requirātur ad valorem voti ex parte vouentis.

4 1. Aſſertio. Mutatio in materia voti in ordine ad poteſtatē vouētis ſufficiens in principio ad illud irritādum, ſufficit poſtea ad obligationē tollendam. *Leg. Plurib.*

Dico ergo primò: Quandocumque tanta ſit mutatio in voto ex parte materiæ eius in ordine ad poteſtatem vouentis, vt in principio eſſet ſufficiens ad impediendum valorem eius, ſufficit etiam poſtea ad tollendam eius obligationem. Hęc regula ſatis nota eſt ex dictis, ſumitúrque ex L. *Pluribus*, 104. §. *Et ſi placeat*. ff. de verb. obligat. vbi dicitur, *Extingui obligationem, ſi in eum caſum inciderit, à quo incipere non poteſt*. Licèt ibi aliquæ limitationes aſſignentur, quæ ad nos nunc non ſpectant. Quia cadunt in illam regulam, quatenus intelligi poteſt de caſu, in quo obligatio incipere non poteſt iure, ſic enim in aliquo caſu fortaſſe cōſeruatur, & defenditur obligatio iam impoſita, in quo non permitteretur imponi. In præſenti autem intelligitur regula de impoſſibili, & iure, & facto. Et ſic, ſicut probatum eſt ſuprà, votum de re impoſſibili non obligare, nec valere, ita clarum eſt, quoties decurſu temporis fit impoſſibilis obſeruatio voti,

Votum de re impoſſibili non obligat ad ſui obſeruationem.

Deus ad impoſſibile nõ obligat.

ti,ceſſare obligationem eius. Tum quia Deus nullo in tempore obligat ad impoſſibile. Tum quia etiam lex deſinit obligare, quoties ſit obſeruatu impoſſibilis:tum prætereà quia in omni voto ſubintelligitur conditio, *Si potuero*, vel *Quamdiu potuero*, vt ſuprà oſtenſum eſt. Tum denique, quia votum licèt vno momento fiat: extenditur ſimul ad totam materiam futuram, & ad omnes actus qui in virtute illius poſtea exercendi ſunt, ergo totam illam materiam reſpicit vt poſſibilem, & hæc eſt prudens intentio omnium vouentium, ergo eo ipſo, quòd materia ſit impoſſibilis, vt votum non obligat.

5 1. Corollar. Impedimentum in materia voti perpetuum votum aufert.

Atque hinc ſequitur primò, ſi hæc impotentia, ſiue impedimentum, vnde illa prouenit, ſit perpetuum extinguere, & omninò auferre votum: ſi verò ſit temporale ſolùm ſuſpendere, ſeu differre obligationem. Ratio vtriuſque partis clara eſt, quia impedimentum talem inducit excuſationem, qualem impotentiam affert: impedimentum autem perpetuum affert impotentiam ſimpliciter, & ideò ſimpliciter aufert votum.

Impedimẽtum perpetuum quodnam ſit.

Voco autem impedimentum perpetuum cũ proportione omne illud, quod durat pro toto illo tempore, pro quo votum poterat obligare, vt ſi votum ſit de vno tantùm actu pro certo die faciendo, ita vt ſit vnus propriũ illius diei & pro illo die occurrat impedimentum, extinguet votum. Si verò ſit votum pro certo tempore cum termino poſito ad finiendam obligationem, ſi impedimentum duret toto illo tèmpore vſque ad eius terminum, omninò autem auferet obligationem. Si autem votum ſit indefinitum, vel vſque ad terminum poſitum tantùm ad differendam ſolutionem, & terminandam dilationem, tunc oportet, vt impedimentum ſit abſolutè perpetuum, vt votum extinguere omninò poſſit. Itaque oportet (vt ita dicam) quòd impedimentum ſit adæquatum voto, quoad durationem, vt illud prorſus extinguat.

Impedimentum temporale non poteſt extinguere votũ.

At impedimentum temporale non poteſt extinguere votum: nam ſi eſſet impedimentum, ſtatim reſurget obligatio, cum tamen votũ de nouo non fiat; præexiſtebat ergo, & durabat, ſed pro tunc excuſabatur vouens ratione impedimenti. Et hoc modo dicitur obligatio illa ſuſpendi, vel differri per talem mutationem, iuxta c. *Quod ſuper his*, de Voto, & quæ ibi notantur. Vnde licet voto, v. g. de templo aliquo ædificando intra certum tempus ſuperueniat impedimentum impotentiæ, & paupertatis durans pro toto illo tempore, ſuſpendit obligationem pro eodem, ſi tamen poſtea perueniatur ad pinguem fortunam, vrgebit obligatio.

Impedimentum temporale differt obligationẽ non aufert.

Sicut etiam in debitis ciuilibus contingit, §. vlt. Inſtit. de Action. & ſumitur ex L. vlt. ff. de Action. emp. &c. vbi etiam ſignificatur, impedimentum temporale differre obligationem, non auferre, quia non reddit ſolutionem ſimpliciter impoſſibilem ſed pro tunc.

6 2. Corollar. Idem dicendum eſt de impedimento adæquato, vel inadæquato in materia voti quod dictum eſt de tempore.

Secundò infertur, quod dictum eſt de impedimento adæquato, vel inadæquato quoad tẽpus, intelligendum etiam eſſe quoad materiam voti: nam ſi impedimentum ſit adæquatum, ſiue totale, aut integrum, ita vt totam materiam reddat impoſſibilem, integrè etiam excuſabit, aut extinguet votum: ſi autem ſolùm ex parte impediat, quoad aliquid excuſabit. Quoad partem verò poſſibilem ſemper obligat votum: quando videlicet, materia diuiſibilis eſt, & ſingulæ partes ſeparatæ eandem retinent rationem, & capacitatem obligationis, quia tale impedimentum non excuſat, niſi propter impotentiam, & ideò non plus excuſat, quàm afferat impotentiæ.

D. Thom. Caietan.

Quæ eſt doctrina communis D. Thomæ d. art. 3. ad 2. & Caietani ibi, & in Summa verb. *votorum omiſſio*. De qua videri poſſunt dicta lib. 2. cap. 2. nam quæ ibi diximus de valore voti, quando à principio eſt de re impoſſibili, habent eandem rationem cum proportione de duratione obligationis eius. Et idem dicendum eſt de dilatione: nam quod integrè impleri non poteſt intra præſcriptum terminum, ſi poteſt ex parte, non eſt differendum quoad illam partem, quando commodè diuidi poteſt, & contrarium non conſtat de intentione vouentis: hęc enim conditio ſemper ſubintelligenda eſt. Supererat autem explicandum an hæc regula intelligenda ſit tantùm de impoſſibili ſimpliciter, vel etiam de difficili, quod in ſequẽti regula ſimul explicabitur.

7 3. Corollar. Mutatio materiæ in voto ſiue ſit voluntaria ſiue inuoluntaria, ſi eſt ſupra dicta tollit obligationem voti.

Tertiò infero, concluſionem procedere, ſiue mutatio illa fuerit voluntaria, ſiue inuoluntaria, & ſiue fuerit præuiſa, ſiue non, ac ſubinde ſiue fuerit cum culpa, ſiue abſque illa: etiamſi oppoſitum ſentiat Abbas in capit. Licet, de Voto.

Culpa præcedens non relinquit recompenſationem ſed tantùm pœnitentiam.

Ratio eſt, quia in hac materia culpa præcedens non relinquit obligationem faciendi recompenſationem, ſed tantùm pœnitentiam, & poſteà non excuſat culpa præcedens, ſed impotentia præſens. Exempla ſunt, ſiquis habens votum caſtitatis, duxit vxorem, non enim peccat reddendo, licèt peccauerit mutando ſtatum. Item ſiquis habens, verbi gratia, votum peregrinationis, quod in Epiſcopatu, vel alio ſimili officio implere non poteſt: nam licèt peccauerit acceptando munus incompoſſibile ante votum impletum, ſi commodè poterat: poſtea nihilominus à noua culpa excuſabitur: niſi tale ſit votum, vt pro illo implendo, relinquendum ſit munus etiam Epiſcopale, iuxta caput *Per tuas*, de Voto, de quo infrà ſuo loco dicetur. Dixi autem, *Si commodè poteſt*, quia tanta poteſt eſſe neceſſitas, vel occaſio acceptandi ſtatim Epiſcopatum, vel quidpiam ſimile, vt non detur locus implendi votum, & tunc excuſari poteſt quis à culpa, tam faciendo mutationem (quia non creditur habuiſſe intentionem ſe obligandi cum tanto rigore, & pro tali opportunitate iuxta ſtatim dicenda) quam poſtea non implendo propter impoſſibilitatem, ſi abſoluta ſit. Nam ſi tantùm ſit cõditionata, vt verbi gratia, quia factus Epiſcopus non poteſt longam peregrinationem facere ſine licentia Papæ, tunc tenebitur illam petere, & ſi denegetur, tunc excuſabitur, quia votum manet irritum.

8 Mutatio materiæ quæ non reddit impoſſibilẽ obſeruantiã voti, non tollit illius obligationem.

Dico ſecundò: ſi mutatio facta non reddit abſolutè impoſſibilem obſeruationem voti, non ſufficit ad tollendam obligationem, etiamſi talis ſit, quòd ſi à principio extitiſſet, homo non vouiſſet, niſi etiam moraliter credatur non fuiſſe ad illum ſtatum extenſam intentionem vouentis. Prior pars communis eſt, vt conſtat ex Caietano, Soto, Nauarro & aliis locis citatis, Armilla verb. *Votum*, numer. 11. quos omnes Moderni ſequuntur.

Duplex mutatio quæ accidere poteſt in voto.

Et declaratur, ac probatur: nam illa muatio dupliciter accidere poteſt, primò ex parte ipſius vouentis, ſecundò ex parte ipſius voti, vel circumſtantiarum eius. Ex parte item vouentis poteſt accidere variis modis: vnus eſt ex parte intellectus, quia nimirum, & poſtea multa cogitat, quæ anteà non cogitauit, & ſi cogitaſſet, fortè auerteret eius voluntatem, vel etiam, quia licèt de difficultate cogitauerat, non erat expertus: poſtea verò per experientiam longè aliter illam apprehendit. Et hæc mutatio ſine dubio non ſufficit ad obligationem tollendam, quando non includit ignorantiam, vel errorẽ circa ſubſtantialia voti, quia non includit verum & abſolu-

tum conſenſum in tale obiectum, aliàs nulla eſſet firmitas in humana obligatione, ſiue in voto, ſiue in quocumque alio contractu humano. Vnde hîc locum habent, quæ de voto per errorem vel ignorantiam facto diximus ſuprà lib. 1. c. 10. Nam eadẽ eſt ratio de inceptione, & conſeruatione obligationis, vt proximè dixi.

9 Alio modo poteſt accidere hæc mutatio ex parte voluntatis vouentis, quia cum vouit, erat benè affectus ad talem perſonam, cui ex voto promiſit eleemoſynam: poſtea verò interceſſit diſſenſio aliqua, vel occaſio auerſionis, aut odij, quæ ſi præextitiſſet in principio non vouiſſet. Et hæc etiam mutatio non ſufficit, dummodò illa perſona pauper ſemper ſit, quia illa diſpoſitio eſt extrinſeca voto, & non abſtulit verum conſenſum, nec poſtea extrahit actum promiſſum ab obiecto illius conſenſus. Denique hinc etiam fit, vt licèt aliquis poſt votum caſtitatis ſe fragilem experiatur, & ſæpiùs cadat, ac ſentiat vinculum illud ſibi non prodeſſe, nihilominùs voto obligatur, nec per ſe ceſſat, donec per diſpenſationem auferatur, vt eſt communis doctrina. Ratio autem eſt, quia tota difficultas prouenit ex ſola diſpoſitione ſubiecti, cooperante libera voluntate eius. Accedit quòd ſi in his caſibus daretur licentia non ſeruandi votum tanquam non obligans, infinita mala, & ſcandala prouenirent.

Alia mutatio ex parte voluntatis vouentis.

Ligatus voto caſtitatis etſi ſæpè cadat, voto ligatus tenetur.

10 Dices: Si homo ille interrogaretur in principio cùm vouit, an vellet obligari pro tempore talis occaſionis, vel ſi talis mutatio eueniret, reſponderet, ſe nolle, ergo de facto non ſe obligauit pro illo tempore, ſed quaſi ſub conditione vouit hoc facere, ſi talis mutatio non eueniret. Hac enim coniectura ſæpè vtuntur Auctores, præſertim Canoniſtæ, & Summiſtæ, & in promiſſione humana illam habet Armilla, verb. *Pactum*, numer. 2. & verb. *Iuramentum*, numer. 35. Angles quæſtio. de Voto, artic. 2. difficul. 3. concl. 5. Vnde infert, quòd ſi tempore promiſſionis erant amici, & tempore adimpletionis inimici, non obligat promiſſio, neque ſi tempore promiſſionis erat ditior, quàm tempore adimpletionis.

Obiectio.

Armill. Angles.

11 Reſpondeo, in primis conditionalem illam, *Si homo interrogaretur in principio non vouiſſet*, valdè incertam eſſe, & inſufficientem ad effectus morales: quia homo non obligatur, ſicut nec meretur, nec demeretur ex his, quæ vellet, ſi hoc vel illud ei occurriſſet, ſed ex his, quæ vult ſecundùm ea, quæ illi repræſentantur, quando deliberatè vult. Vnde parùm refert, quòd fortaſſe nollet, ſi iam voluit, ſicut de caſu maioris experientiæ, & aduertentiæ diximus. Falſum autem eſt, voluntatem illam eſſe conditionalem, eo quòd fortè mutaretur voluntas, ſi aliud eueniret: nam qui reſiſtit tentationi præſenti, abſolutè reſiſtit, licèt fortaſſe non reſiſteret, ſi eſſet maior tentatio: & qui proponit nemini malum inferre, abſolutè proponit, & non tantùm ſub conditione, niſi ei fiat iniuria, licèt fortaſſe ſi de facto fieret, mutaret propoſitum. Itaque coniectura illa non eſt ſufficiens, niſi in caſibus explicandis in ſequenti puncto, & ita ſunt limitandi dicti Doctores, vel non eſt admittenda eorum regula. Exempla autem illa, quæ adducit Angles, ſunt valdè incerta, & maximè tam generaliter propoſita. Nam primùm de mutatione amicitiæ in inimicitiam, in promiſſione humana fortaſſe aliquid facit, in voto autem nihil: quia votum fit Deo, & non nititur in humana amicitia, vel gratitudine. Imò nec inter homines eſt tam indefinitè accipienda. Quid enim ſi promiſſor fuit cauſa inimicitiæ, numquid propterea non obligabitur promiſſione, & fructum ex ſua malitia reportabit? Itaque in tantùm id poterit habere locum, in quantùm promiſſarius per iniuriam, vel ingratitudinem fit indignus promiſſo. Quòd item promittens fuerit ditior in tempore promiſſionis, non ſatis eſt, niſi tanta fuerit mutatio, vt moralem impotentiam inducat.

Incerta valdè hęc côditio, nô vouiſſem ſi fuiſſem in principio interrogatus.

Exépla Angles sůt admodum incerta.

Declaratur ſecunda pars aſſertionis: quia obligatio voti pendet ex intentione vouentis: ergo ſi intentio non fuiſſet extenſa ad talem rerum ſtatum, ad quem per mutationem peruentum eſt, tunc votum non obligabit. Quòd mutatio talis eſſe poſſit, patet tum quia in promiſſione humana ita contingit, vt docuit Diuus Thomas 2. 2. q. 110. art. 3. ad 5. ex Seneca libr. 4. de Benef. cap. 34. & 35. tum etiam quia vnuſquiſque cenſetur promittere prudenti modo, & cum debitis conditionibus: ergo tanta poteſt eſſe rerum mutatio, vt licèt non ſit res facta impoſſibilis ſimpliciter, nihilominùs non credatur homo vouiſſe, aut promiſiſſe, niſi ſub illa tacita conditione, niſi res ad talem, vel talem ſtatum peruenerint. Itaque in hoc eſt notanda differentia inter hanc partem, & præcedentem, quod iuxta præcedentem conditio non fuit poſita, nec intellecta in obiecto voti, quando votum fuit factum, ſed ponitur quoad actum vouendi, ſi fieret poſitâ hac, vel illa conditione, & talis conditio non mutat votum prout factum fuit, nec facit quominùs extendatur ad materiam promiſſam, etiamſi de facto occurrat illa conditio. At verò in hoc poſteriori puncto conditio ſubintelligitur actu, vel virtute poſita in materia voti, & quia poſita eſt ad terminandam, vel excipiendam obligationem voti, ideò ſi per mutationem impletur talis conditio, eo ipſo ceſſat voti obligatio, & ita videntur interpretandi Doctores allegati.

12 *Votum non tenet quando ad tantam mutationẽ peruentũ eſt quantam ſi præſciuiſſet vouens non vouiſſet.* *D. Thom.*

Differentia.

Iam verò explicandum ſupereſt quomodo cognoſcetur mutationem eſſe ſufficientem ad indicãdum, non fuiſſe intentionem vouentis ſe obligare pro tali caſu, vel tacitè appoſuiſſe talem conditionem, niſi hoc acciderit. Aliqui enim ſolum caſum impotentiæ admittunt, quia extra illũ nulla coniectura poteſt eſſe certa: & in re incerta videtur ſecurior pars eligenda: in præſenti autem votũ eſt certum, intentio autem eſt dubia, & incerta, & ideò tutius eſt adhærere voto, vt abſolutè factum eſt. Vel ſaltem etiam, aiunt, quòd licèt inde ſufficiens cauſa diſpenſationis, vel interpretationis quòd votum nõ obliget, non licebit illam facere propria auctoritate, ſed Superioris. Sicut in lege humana licèt interdũ occurrat caſus: qui per ἐπιείκειαν præſumitur non comprehenſus in lege ex intentione legiſlatoris, nihilominus non licebit propria auctoritate talem interpretationem facere, ſaltem dum patet aditus ad Superiorem. Alij præter caſum impotentiæ ſolùm putant ſufficere mutationem illam, in qua ita ceſſat cauſa intrinſeca, & principalis voti, vt ceſſet etiam materia, & actus non cenſeatur ſub obiecto voti cõprehenſus: quia hæc etiam exceptio eſt clara, reliqua ſunt incerta.

13 *Quæ mutatio ſit ſufficiẽs in materia voti ad iudicandum quod vouẽs intẽtionem ſe obligandi nõ habeset.*

Sed nihilominùs maior aliqua moralis excuſatio & latitudo admittenda eſt: nam in promiſſione humana ſecundùm Senecam, Diuum Thomam, & omnes, admittitur, & Deus non eſt magis rigidus exactor, præſertim, quia licèt homines promittant Deo, promittunt vt homines, & iuxta conditionem humanã. Accedit, quòd etiam in promiſſione iurata admittitur talis interpretatio, vt expreſsè ha-

14 *Deus nõ eſt magis rigidus exactor promiſſionis ſibi factæ, quàm homines.*

ſè habetur in cap. *Quemadmodum*, de Iureiur. & ſuprà ſuo loco traditum eſt: ergo idem erit in voto. Preterea iuuat illa regula Iuris, quod *in generali conceſſione non veniunt, quæ in ſpecie propoſita verſimiliter non eſſet quis conceſſurus*, cap. *In general.* 81. de Regul. Iur. in 6. cap. *Si Epiſcopus*, de Pœnit. & remiſſ. Vbi non ſolùm propter impotentiam, ſed etiam propter coniecturatam intentionem, ſeu limitationem intentionis, generalia verba conceſſionis limitanda dicuntur, idémque cenſent omnes de verbis obligationis, idem ergo erit in voto. Quærit autem Gloſſa in dict. cap. *In generali*, quomodo ſcietur, quæ ſint illa ſpecialia, quæ ſub generali conceſſione non comprehenduntur. Ex hoc reſpondet, hoc cognoſci poſſe, *Ex impoſſibili, vel inhumana, aut dura ſeparatione.* Ita ergo in præſenti dicere poſſumus non ſolam illam mutationem, quæ reddit obſeruationem voti abſolutè impoſſibilem, ſed etiam illam, quæ reddit inhumanam, vel nimis duram, tollere, vel ſuſpendere obligationem: quia non ſolent homines, regulariter loquendo, ſe tam grauiter obligare. Prudenti ergo iudicio opus eſt. Vnde Caiet. 2.2.q.113. dubio 4. *Oportet* (dicit) *conſiderare ſuperuenientia impedimenta, & conferre, cum re promiſſa, & collatione facta, quod recta tunc ratio ſuadet, penſatis conditionibus locorum, perſonarum, temporum, & negotiorum, honeſtum exequi.* Loquitur autem de promiſſione generatim, eſt autem eadem ratio de voto, & ideò eadem regula poteſt hîc cum proportione applicari.

Ca. *Quemadmodum.* Ca. *In generali.* Ca. *Si Epiſcopus.* *Gloſ.* Quæ ſint ſpecialia, quæ ſub generali conceſſione non comprehenduntur. *Caiet.*

15 Denique nonnulla indicia in particulari aſſignare poſſumus, quæ ſint quaſi regulæ ad colligendam huiuſmodi intentionem vouentis, & limitandam illam. Vnum eſt, quando per mutationem res ad eum ſtatum perueniunt, in quo leges humanæ non ſolent obligare: quia non cenſentur obligare cum tanto rigore, & ideò communiter ſic intelliguntur. Vt ſi quis vouit ieiuniũ, & ægrotet, excuſabitur quoties ægritudo ſufficeret ad excuſandũ ab obligatione præcepti Eccleſiaſtici, & ſic de aliis: quia hæc duo vel æquiparantur in obligatione, vel certè ſemper præſumitur quis in huiuſmodi voto voluiſſe ſe obligare iuxta Eccleſiaſticam conſuetudinem. Aliud iudicium eſt, quoties exceptio, vel limitatio poteſt prudenter fundari in aliqua Iuris regula, vel ad illam reduci, vt verbi gratia, quando poteſt reduci ad illud principium, *Quod ſub generali clauſula, non continentur ſpecialia*: nam ſi in particulari facta mutatione, inſurgit ſpecialitas ſufficiens iudicio prudentum, & de illa non fuit cogitatum: habet locum benigna interpretatio, quod paulò inferiùs exemplis exponemus. Tertia regula, ſeu indicium ſumi poteſt ex communi hominum conſenſu, & conſuetudine: nam ſi per mutationem homo conſtituatur in eo ſtatu, in quo non ſolent homines talia onera ſibi imponere, veriſimile eſt, non habuiſſe vouentem intentionem ſe obligandi pro illo euentu. Vt cùm quis habens ſuperflua, vouet facere eleemoſynam quotidie, & peruenit ad ſtatum, in quo vix habet neceſſaria ad ſtatum, non eſt cenſendus voluiſſe ſe obligare pro illo ſtatu: quia non ſolent homines talem obligationem ſibi imponere in ſimili ſtatu, nec tunc votum prudens fuiſſet: præſumitur autem quis prudenter vouiſſe. Sic etiam (vt referũt) aiebat Victoria, qui in iuuentute promiſit ingreſſum religionis, & diſtulit vſque ad ſenectutem, licèt antea peccauerit, ex tunc poſſe excuſari à peccato, non ſolùm quando iam eſt omninò ineptus, vel quando conſtat nullibi eſſe recipiendum, ſed etiam quã-

Indicia ad colligẽdam & limitandã intẽtionem vouentis.

A do religio facta eſſet notabiliter grauior, & præter communem vſum hominum eſt ad illam obligari pro illa ætate.

Sed obiici poteſt contra hanc partem aſſertionis. 16
Quia votum à principio factum cum talibus circumſtantiis validum eſſet: ergo multò magis ſi à principio validum fuit, poſtea obligabit cum eiſdem circumſtantiis. Conſequentia patet, tum ex regula Diui Thomæ, quòd illa mutatio tollit obligationem voti, quæ à principio valorem eius impediret: tum etiam quia eadem eſt ratio initij, & conſeruationis. Antecedens autem patet ex eiſdem exemplis: nam ſi quis in ſenectute voueat religionem, obligabitur, &c. Reſpondetur diſtinguendo primùm antecedens. B Poteſt enim ſumi ſeruata proportione, & æqualitate in omnibus, vel variata diſpoſitione vouentis. Et priori modo falſum eſt, quod aſſumitur: poſteriori autem modo, nulla eſt illatio. Declaro ſingula: nam ſi ſupponamus in principio vouentem nihil conſideraſſe de tali circumſtantia, vel ſtatu rerum: quia vel nondum erat, vel ſi erat, ipſe non aduertit, ſe ignorare, ſic falſum eſt aſſumptum. Nam ſi ille ſtatus rerum non erat, non cenſetur comprehenſus ſub generali intentione, vt declaratum eſt: ſi autem erat & ignorabatur, perinde eſt quia intentio vniuerſalis ita non extenditur ad caſum ſpecialem ignoratum ac ſi non exiſteret, vt ſæpè dictum eſt. At verò ſi ſtatus ille iam erat, & fuit conſideratus, & nihilominùs homo emittit votum, iam non tantùm in ge- C nerali, ſed etiam in ſpeciali intenditur, & promittitur talis materia etiam pro tali ſtatu. Et hoc modo qui in ſenectute vouet religionem, obligatur quantùm ex ſe eſt, quia in particulari intendit, & idem eſt, ſi pauper voueat eleemoſynam, nam iuxta ſuam paupertatem in particulari cenſetur vouere. Inde verò nihil poteſt inferri, quia longè alia eſt intentio, vt conſtat. Et hæc doctrina ſumitur ex Panormitano in cap. *Licet*, de Voto n.13.

Obiectio. Illa mutatio tollit obligationẽ voti quæ à principio impediret. Solutio. *Panor.*

CAPVT XI.

Duæ dubitationes ex præcedenti doctrina corrollariè expediuntur.

1
VT doctrina præcedentis capitis veluti duobus exemplis magis declaretur, libet duo D breuia, & ordinaria dubia ex principiis poſitis definire. Primò igitur ex dictis reſoluitur dubium, an votum obliget in caſu neceſſitatis, vel extremæ, vt in periculo mortis, & ſimili, vel grauis, vt cum diſcrimine magnæ iacturæ, vel in temporalibus bonis, vel in fama, vel in ſtatu, & honore, vel in ſalute, aut corporis incommodis; Videtur enim ex dictis ſequi, in huiuſmodi euentu, & neceſſitate votum nõ obligare, quia tunc obſeruatio voti eſt moraliter impoſſibilis, vel adeò difficilis, vt nemo intentionem habeat obligandi ſe ad voti obſeruationem cum tanto diſcrimine. Confir- E matur, quia in iis materiis à lege poſitiua ad votum licitum eſt argumentari: ſed lex poſitiua non obligat in caſu neceſſitatis, vnde habetur regula iuris, *Quod non eſt licitum in lege, neceſſitas facit iuſtum*, quia *neceſſitas non ſubiacebit legi*, vt dicitur in capite 2. de Obſeruat. ieiun. ergo idem eſt in voto, vt infert Gloſſa vltim. in dicta regula iuris 4. & ibi Panormit. num. 2. ſimpliciter, & ſine reſtrictione dicens, non frangere votum, qui illud propter neceſſitatem non ſeruat. Confirmatur etiam à ſimili de iuramento promiſſorio, quod etiã voto æquiparatur: at qui ob neceſſitatẽ non implet tale iuramentum, non eſt trangreſſor illius, vt ſumi-

An votũ obliget in articulo mortis, vel grauis iacturæ. Lex poſitiua non obligat in caſu neceſſitatis. *Gloſſ.* *Panor.*

Selua. Gloſ. Panor. Anton. Turrec. Gerſon.

tur ex capit. *Querelam*, de Iureiurand. ibi. *Non neceſſitate, ſed voluntate*, vbi Gloſſa, & Doctores id notant, & multa allegant. Quæ etiam congerit Selua de Iureiuran. 3. p. quæſt. 1. n. 13. & 14. vbi in hoc votum iuramento æquiparat. Sumitur etiam ex Gloſſa 2. in cap. *Si vero*, de iureiur. vbi Panormitanus numero. 2. eandem æquiparationem facit. Sequitur Antoninus 2. p. tit. 10. cap. 6. verb. *Secundus caſus*. Idem ferè Turrec. in cap. *Non ſolùm* 32. q. 8. n. 3. Gerſon. In regul. moralib. c. de Gula, Alphab. 24. Litera X. Poteſtque probari ex eodem: tum quia in vtróque includitur illa conditio, *Si potuero*, vel *Si commodè potuero*, intelligendo illud *commodè* ſecundùm prudens arbitrium: tum etiam quia aliàs votum eſſet temerarium, neque Deo cenſendum eſſet acceptum pro tali euentu.

2 Vota in multis caſibus obligãt etiam cum periculo mortis.

In contrarium verò apparet, doctrinam hanc non poſſe vniuerſaliter defendi. Primò, quia in multis caſibus vota obligant etiam cum periculo mortis. Vulgaris caſus eſt de lege Carthuſianorum abſtinendi à carnibus: nam multi cenſent voto obedientiæ confirmari, & ideò obligare etiam in extrema neceſſitate. Alius caſus eſt, ſi quis voueat, curare infirmos perpetuò in hoſpitali: nam obligatúr etiam cum periculo vitæ, & ſic de aliis. Secundò eſt à priori ratio, quia tale votum poteſt eſſe gratum Deo: quia non tenetur homo ſemper conſeruare vitam ſpeciali diligentia, nec fugere omnia mortis pericula: ergo poteſt ſæpè votum hoc eſſe gratum Deo, & non temerarium, vt aiebat Panormitanus. Vnde in tali voto non neceſſariò includitur illa conditio, *Si potuero*, ſubintelligendo *commodè*, ſeu ſine tali periculo, quia votum ipſum obligare poteſt ad ſubeundum illud periculum.

3 Reſolutio prioris dubij.

Breuiter tamen dicendum eſt, aliud eſſe vouere generaliter, nulla facta ſpeciali reflexione, nec habita ſpeciali intentione circa tale periculum: aliud verò eſſe vouere ex intentione formali, vel virtuali comprehendendi talem caſum. In præſenti loquimur priori modo, & ſic procedent omnia priori loco adducta, & generali regula, quòd facta tali mutatione, ſeu occurrente tali neceſſitate, votum non obligat, niſi ex certis coniecturis conſtet aliam fuiſſe intentionem vouentis. Obiectiones autem in contrarium procedunt in caſu, in quo ſatis conſtat, aliam eſſe intentionem vouentis. In quo in primis requiritur, vt intentio ſit rationabilis, & prudens, quia non eſt licitum homini ſine cauſa prodigere vitam ſuam, vel ſalutem, nec tale votum eſſet Deo placitum. Non eſt tamen dubium, quin interdum poſſit eſſe honeſtiſſimum votum, & magnæ perfectionis, vt probat vltima ratio facta. Item, quia lex humana poteſt interdum obligare cum diſcrimine vitæ, vt nunc ſuppono. Item lex naturalis ad hoc ſæpè obligat: poteſt autem fieri votum de obſeruatione cuiuſcumque legis. Item ſæpè eſt opus ſupererogationis, & conſilij, vt non recedere ab infirmo, quantum expedit ad curationem, vel conſolationem eius, etiamſi contagium timeatur, & aliquando eſt opus magnæ charitatis ſe morti exponere, ne alius pereat: omne autem tale opus poteſt ſub votum cadere.

Nõ eſt licitum homini ſine cauſſa prodigere vitam ſuam.

4 De carthuſianorũ ſtatuto caſus valde eſt cõtrouerſus.

Non eſt ergo dubium, quin poſſit votũ obligare cum periculo mortis, quando aliud eſt rationale, & intentum, & tale videtur eſſe votum ſeruiendi hoſpitali ſine limitatione, ſed iuxta morem eius in omni occaſione. Alius verò caſus de Carthuſianorum ſtatuto valdè controuerſus eſt ab Auctoribus, vt videre licet in Panormitano, Antonino, Selua, & Gerſone locis citatis, & aliis, cum quibus de hoc puncto latè diſputat Vazquez 1. 2. diſput. 162. ego verò id nunc omitto, quia re vera Carthuſiani non habent de hoc ſpeciale votum, ſe ſtatutum, in quo non dicitur, vt etiam in extrema neceſſitate carnes non comedant, ſed conſuetudine ita ſeruant & interpretantur ſtatutum, & ideò non ſpectat ad hunc locum, ſed de illo dicemus tractando de Statu Religioſo, & in particulari de ſacra illa Religione.

Vazquez.

5 An qui vouit ieiunare omnibus ſextis feriis obligetur ad ieiunandum etiam in die Natalis Domini ſi incidat in tali feria?

Secundò principaliter poteſt expediri dubium in hac materia ſequens, an qui vouit ieiunare ſimpliciter omnibus feriis ſextis, obligetur ex voto ad ieiunandum etiam in die Natalis Domini, quando in feria ſexta incidit? Supponimus enim, ſi quis ex voto ſpecialiter id vouit, vel ſi vouendo generaliter habuit intentionem, ſe obligandi etiam pro illo die, obligari ex voto, iuxta c. vlt. de Obſeruat. ieiun. quia licèt Eccleſia non prohibeat comedere carnes illo die, non tamen prohibet ab illis abſtinere, & ideò tale votum validum eſt. Dubium ergo ſolùm eſt, quando fit generaliter votum ſine aduertentia ad caſum illum, an votum nihilominùs obliget etiam pro illo die? Quidam ſimpliciter affirmant, quia illa circumſtantia merè eſt accidentaria reſpectu talis voti: ergo non obſtante illa obligat votum pro tali die. Probatur conſequentia, quia occultatio, ſeu ignoratio extrinſecarum circumſtantiarum, non tollunt voluntarium, & aliàs votum fuit generale, & ſine limitatione: ergo. Ita tenet Paludanus in 4. diſt. 38. q. 4. n. 36. & in hanc partem inclinat Panormitanus in cap. vlt. de Obſeruat. ieiun. loquens de voto abſtinendi à carnibus in ſexta feria. Et planè idem ſentit Gloſſ. 1. ibi, fundatúrque in generali principio, *quæ generaliter & ſine conditione promittuntur, generaliter etiam abſolutè eſſe implenda*. Sentit Syluеſter verb. *Ieiunium* in fine, tenet Vazquez 1 2. diſp. 20. cap. 4.

Panorm. Gloſſ. Syluеſt. Vazq.

6 Sub generali promiſſione non veniunt illa quæ ſi ſpecialiter eſſent propoſita, non eſſent intẽta.

Alij contrarium ſimpliciter defendunt, quia ſub generali promiſſione non veniunt illa, quæ ſi ſimpliciter eſſent propoſita, vt veriſimiliter non eſſent intenta, tale autem eſt ieiunium illius diei, quia eſt præter generalem conſuetudinem Eccleſiæ, & ita circumſtantia illius diei, licèt non faciat votum inuoluntarium, propriè loquendo facit non voluntarium, ſeu non volitum quoad illum diem. Et ita tenet Molina to. 2. de Iuſt. diſp. 272. quia non intelligitur ordinariè vouens comprehendiſſe illum diem, nec voluiſſe ſingularis eſſe, nec onerosus familiæ ſuæ. Et hoc ipſum ſentit Ioan. Andr. d. cap. vlt. de Obſeruat. ieiun. & eandem rationem ſignificat dicens, qui ſic vouet ſolùm intendere illas ſextas ferias, in quibus Eccleſia præcipit abſtinere à carnibus. Nec eſt contemnenda ratio (quidquid ibi dicat Panormitanus) tum quia licèt abſtinentia à carnibus ſit in præcepto, poteſt etiam voueri, quia vouens ieiunare, non tantùm vouet abſtinentiam à carnibus, ſed etiam formam ieiunij. Videtur autem, qui ſic vouet non addere hanc formam ſua voluntate, niſi ſuppoſita neceſſitate abſtinendi à carnibus, vel quia ideò videtur illum diem potiùs vouere, quàm alium, vel quia non vult eſſe in hoc ſingularis, vel certè quia licèt in peculiarem obſeruantiam paſſionis Domini id faciat, non vult excludere lætitiam Natalis. Et in hanc partem inclinat Azor 1, tom. lib. 11. cap. 20. & Iacobus Zocchus in tract. de Ieiuniis. num. 76.

Molin. Io. And.

7 Auctoris ſententia ieiunandũ eſſe.

Mihi videtur res ſatis dubia, & ideò cùm votum ſit certum, & ius commune magis illi faueat, tutiorem partem eſſe ſequendam. Claritatis verò gratia aliqua in particulari aduerto. Primùm diſtinguendum

guendum eſſe de voto abſtinendi à carnibus,vel de voto ieiunandi:item de voto quaſi continuo totius temporis,vel de ſexta feria in ſpeciali,& de perpetuo voto,vel temporali. Qui ergo vouet nunquam comedere carnes,ſine dubio illum etiam diem cōprehendit, vt bene dicit Panormitanus, quia planè mouetur ex aliqua ſuperiori,& generali ratione,& quia in hoc ſenſu ſolent talia vota, vel ſtatuta fieri. Si autem vouit abſtinere à carnibus ſextis feriis, conſideranda eſt occaſio:nam ſi id vouit,quia ſolebat frangere abſtinentiam illam,ad ſe corrigēdum, vel quia verſabatur inter hæreticos, vt ſe ſe in obſeruatione Eccleſiaſtica confirmaret, ſic rectè interpretabimur, ſolùm vouiſſe abſtinentiam illam prout obſeruatur communiter ab Eccleſia,quia ad hoc tantùm ducit intentio. Quamuis oppoſitum doceat Abbas in illo caſu,*quia aliàs* (inquit) *votum eſſet inutile*,ſed hoc non ſequitur,vt ex dictis cōſtat. Si tamen ſine aliqua ſpeciali occaſione hoc vouit ſolùm ex deuotione,vel alia ſimili,videtur voluiſſe obligare ſe ſimpliciter,& ſine exceptione,& ad hoc maximè emiſiſſe votum.

8 Authoris iudicium in hoc dubio.

Quando autem votum eſt de ieiunio, ſi eſſet de perpetuo, & quaſi continuo ieiunio, idem dicendum eſſet propter eandem rationem. Item ſi ſit de ſolis ſextis feriis, tamen ſit abſolutè pro tota vita, A perpetuum etiam videtur comprehendere omnes ſine exceptione. Nam illa circumſtantia non adeò immutat ieiuniū,vt faciat caſum ſpecialem. Quod videtur ſupponi in d.cap. vlt. nam excipit vota, & ſtatuta regularia: intelligit autem de ſtatutis, non ſolùm quæ prohibent in vniuerſum eſum carnium, nec ſolùm de his, quæ ſpecialiter diſponunt; vt in illo caſu ieiunetur, ſed quæ ſimpliciter diſponunt, vt omnibus ſextis feriis ieiunetur, vt omnes exponunt.Ergo eodem modo intelligit alteram partem de voto, & non iudicat de illo caſu,vt de ſpeciali, ſed vt comprehenſo ſub generali clauſula. Item quando votum eſt generale de tota vita, iam ibi comprehenditur caſus ille,quia neceſſe eſt, vt durante vita interueniat,neque oportet,vt hoc ipſum in ſpeciali cogitetur, quia in nullo voto neceſſarium hoc eſt. B Denique ſi votum eſt pro vno, vel pro altero anno, & in eo accidit caſus ille omninò impræmeditatus,tunc res eſt magis dubia,& probabile ſatis eſt, poſſe tunc vouentem excuſari, maximè quando circumſtantiæ perſonæ aliquo modo fauent, vel ſaltem dicendum eſt, & ſine ſcrupulo poſſe vouentem conformari ſecundæ ſententiæ. Ego tamen ſemper conſulerem ſequi priorem, vtpote communiorem,& magis Iuri conformem, ac ſecuriorem.

Finis libri quarti.

INDEX CAPITVM LIBRI QVINTI, DE PECCATIS VOTO, EIVSQVE OBLIGATIONI CONTRARIIS.

Cap. 1. *Quando, & quàm grauiter peccetur vouendo modo indebito?*

Cap. 2. *Quale peccatum ſit vouere materiam Deo indignam?*

Cap. 3. *An agere contra voti obligationem ſit peccatum,& quam habeat malitiam?*

Cap.4. *De grauitate peccati violandi votum, & an poßit eſſe veniale?*

Cap. 5. *An violatio voti ſit grauis, quæ fit per plures actus leues ex parte materiæ.*

Cap.6. *Quibus modis violetur votum, & quando hæc peccata multiplicentur?*

Cap.7. *An pœnitere de voto facto ſit peccatum contra votum.*

LIBER QVINTVS DE VITIIS, SEV PECCATIS VOTO, EIVSQVE OBLIGATIONI CONTRARIIS.

Explicuimus omnia, quæ ad intelligendam voti naturam, & obligationem neceſſaria viſa ſunt, nunc oportet, vt de peccatis voto contrariis diſſeramus: hoc enim neceſſarium eſt ad perfectionem doctrinæ moralis: nam licèt ferè omnia ſuperioribus libris tractata, moralia ſint, tamen non ſatis applicantur ad mores, niſi modi peccandi in tali materia in particulari tradantur. Et ideò hæc conſultò ſeparatim tractanda reſeruauimus, vt diſtinctiùs & faciliùs comprehendantur, & vſui eſſe poßint. Optimóque ordine in hunc locum cadit hæc diſputatio, priùs quàm de modis, quibus vota auferuntur, tractemus: quia voti ablatio ad hoc ordinatur, vt culpa, & peccatum in illo non obſeruando excuſetur. Quibus modis peccetur cõtra votum. *Duobus autem modis in genere loquendo, peccari poteſt circa votum, ſcilicet vel malè vouendo, vel violando votum, quia duplex intelligitur in voto obligatio: vna quaſi antecedens ipſum votum, & obligans, vt debito modo fiat: alia ex voto ipſo reſultans, vt impleatur. Contra priorem peccari poteſt in voto faciendo: contra poſteriorem contra votum iam factum. Et de vtróque modo peccandi dicendum eſt.* Quæ requirantur ad honeſtatem voti. *Ad honeſtatem autem voti duo requiruntur, ſcilicet modus fidelis, & prudens vouendi, & materia debita, & ita poſſumus duos modos peccandi in vouendo conſiderare, qui faciles ſunt ex dictis, & ideò illos priùs breuiter expediemus: poſtea circa proprias votorum tranſgreßiones immorabimur.*

CAPVT I.

Quando, & quàm grauiter peccetur in vouendo modo indebito.

1 IN modo emittendi votum, A aliquid requiritur ex parte intellectus, & aliquid ex parte voluntatis, & ob vtriuſque defectum poteſt peccari in vouendo, & ita variis modis poteſt in hoc peccari, licèt non æquè grauiter, quod per ſequentes aſſertiones breuiter explicabitur.

2 1. Aſſertio. Vouere temerè, & ſine debita conſideratione aliquod peccatum eſt. Dico primò: Vouere temerè, & ſine debita cõſideratione, ac deliberatione intellectus aliquod peccatum eſt, raró autẽ erit mortale, niſi ratione alicuius grauis, & mortalis periculi, cui homo ſe exponit. Prior pars ſupponitur ab auctoribus, quorum aliqui requirunt exactam, & accuratam conſiderationem, vt votum obliget: alij requirunt illam ſaltem, vt debito modo fiat. Votum eſt grauiſſimus actus religionis. Ratio autẽ eſt, quia votum eſt grauiſſimus actus religionis, & grauem inducit obligationem, ergo poſtulat prudentiam, & magnam conſiderationem, vt rectè fiat: ergo temerè vouere B non fit ſine culpa. Confirmatur primò: quia vota temeraria qua facilitate fiunt, eadem violantur, ergo non ita fiunt ſine aliqua culpa. Confirmatur ſecundò: quia temerè iurare peccatũ eſt, vt ſuprà vidimus: ergo & temerè vouere. Vt autem altera pars, & tota aſſertio comprehendatur, aduerto, ſi tanta ſit indeliberatio in vouendo, vt excludat vſum libertatis completum, & humanum, tunc non fieri votum validum, iuxta ſuprà dicta: Quæ indeliberatio reddit votũ inualidum. & ita non peccari tunc in emiſſione veri voti: nihilominus tamen illam voti inualidi prolationem non eſſe ſine aliqua culpa ex parte actus: quia nomen Dei fruſtra, & in vanum, ac ſubindè irreuerenter aſſumi- A tur: culpa autem illa non poterit eſſe mortalis, quia vt ſupponitur, deeſt libertas ad mortale peccatum ſufficiens: erit ergo venialis, & tanta poteſt eſſe inaduertentia, vt omnem culpam excuſet.

Concluſio verò maximè intelligitur, quando nõ deeſt aduertentia ſufficiens ad valorem voti, tamen intra gradum illum parum eſt conſiderata: & tunc culpa conſiſtit in nimia præcipitatione voluntatis (vt ſic dicam) quamuis ſit libera. 3 De qua deliberatione hic ſit ſermo. Non eſt autem facile gradum, & menſuram huius culpæ præfigere, quia pendet ex circũſtantia perſonæ, grauitate negotij, & ſimilibus conditionibus. Dico tamen ordinariè hunc lapſum eſſe venialem: Vouere ſine debita cõſideratione ordinariè venialis culpa eſt. tum quia ipſemet defectus maioris aduertentiæ ordinariè non cogitatur, nec aduertitur: tum etiam quia cùm votum, & intentio eius de ſe ſint bona, ille defectus prudentiæ videtur eſſe per exceſſum in affectu ad tale bonum, qui valdè excuſabilis eſt. Vnde per hoc non fit grauis iniuria Deo, per ſe loquendo, nec religioni erit: ergo venialis culpa. Quando ſit peccatum mortale vouere ſine debita conſideratione. Aliquando verò propter talem præcipitationem homo ſe exponit B periculo vouendi, aut illicita, aut impoſſibilia, vel mutandi poſtea facilè voluntatem, & non implẽdi votum: & tunc dico ratione periculi poſſe votum eſſe peccatum mortale, ſi periculum aduertatur, vel facilè aduerti poſſit, vt contingit, quando homo expertus eſt ex tali facilitate vouendi ſimilia incommoda ſolere incurrere: tunc enim voluntariè ſe exponendo illi periculo, peribit in illo.

4 2. Aſſertio. Vouere fictè vel quoad ſubſtãtiam. Dico ſecundò: Vouere fictè in ſubſtantia voti, id eſt, in ordine ad ipſam voti obligationem, & ſubſiſtentiam, atque adeò ſine animo vouendi, aut ſe obligandi peccatum eſt, non tamen eſt mortale, per ſe loquendo, id eſt, ſecluſo contemptu, ſcandalo,

vel quoad obligationẽ voti peccatum eſt, non tamen mortale per ſe loquendo.

dalo, iniuſtitia, & aliis accidentalibus incommodis. Prior pars per ſe clara eſt: tum quia talis fictio non fit ſine aliquo mendacio: tum etiam quia ibi nomen Dei in vanum aſſumitur: ſic enim iuramentum cum ſimili fictione prolatum, peccatum eſſe, ſuprà oſtenſum eſt. De poſteriori autem parte dubitari quis poteſt: quia illa fictio non videtur eſſe ſine graui irreuerentia Dei, iuxta illud Sapientis Eccleſ. 5. ver. 3. *Diſplicet ei infidelis, & ſtulta promiſſio.* Nam votum ſic factum contra fidelitatem eſſe videtur, & ſatis ſtultum. Nihilominus vera eſt etiam illa pars, quam ſupponunt Soto, & Victoria, & Angelus capite ſequenti referendi.

5 Votum fictũ reſpectu Dei eſſe non poteſt, ſed tantùm reſpectu hominum.

Et ratio eſt, quia votum non poteſt eſſe ſic fictum reſpectu Dei, ſed tantùm reſpectu hominum: ergo per illud nec Deo fit grauis irreuerentia, nec hominibus grauis iniuria per ſe loquendo, ergo non eſt per ſe loquendo peccatum mortale. Antecedens declaratur, quia cum ſubſtantia voti conſiſtat in actu interno, quem Deus intuetur, ſi fit, vel videt carentiam eius, ſi re vera non fit: nemo poteſt eſſe tam ſtultus, vt intendat fingere votum reſpectu Dei: nam hoc eſſet intendere Deum decipere, quod ſine manifeſto errore, & hæreſi cogitari non poteſt. Si quis autẽ illo errore laboraret, grauiſſimè peccaret illum profitendo, illa verò eſt circumſtantia alterius rationis à fictione, de qua nunc tractamus. Igitur votum non fingitur reſpectu Dei, ſed reſpectu hominum. Iam igitur probatur conſequentia quoad priorem partem, quia nolle vouere per ſe, non eſt peccatum, ergo velle proferre verba vouendi cum nolitione vouendi non eſt grauis iniuria Dei, quia per talem abuſum talium verborum non violatur fidelitas erga Deum: quia vbi non eſt promiſſio, nec infidelitas reperitur, nec decipitur Deus etiam ex intentione, & affectu vouentis, vt oſtenſum eſt: neque fit aliquid directè contra aliquod diuinum attributum, ſolùm ergo eſt vanus quidam, & fictus vſus nominis Dei, qui per ſe non continet grauem iniuriam. Et confirmari poteſt hæc pars ex his, quæ de iuramento promiſſorio, & ficto diximus ſuperiori tractatu libro 3. capit. 17. Vbi oſtendimus, ſi Deus non afferatur exteriùs, vt teſtis mendacij: (nam in hoc ſpecialis cernitur deformitas propter prauum vſum iuramenti cum fictione iurandi) non peccari mortaliter: idem ergo erit in voto: nam eſt eadem ratio, quia per hanc fictionem nulla falſitas Deo tribuitur, nec alia grauis iniuria irrogatur.

Votum fictũ non eſt grauis iniuria Dei.

6 Altera verò pars illius conſequentis facilè probatur, quia mendacium illud incluſum in tali fictione per ſe non eſt pernicioſum, reſpectu hominum, ſed poteſt eſſe vanum mendacium, aut officioſum. Vt ſiquis fictè voueat ad euadendam violentiam cogentium ad vouendum, aut ſiquis inuentus in adulterio fictè voueat religionem, vt dimittatur. Si autem contingat talem fictionem fieri cum detrimento proximi, erit graue peccatum contra iuſtitiam: ſed illam vocamus malitiam per accidens, vt re vera eſt reſpectu virtutis religionis, quam reſpicit votum. Idémque eſt de malitia ſcandali, aut contemptus, vt per ſe conſtat. Aliquando etiam poteſt adiungi malitia mortalis ex parte materiæ voti, vt capite ſequenti dicam: tamen illa eſt per accidens ad malitiam fictionis, de qua nunc tractamus, etiamſi vtraque ſit contra religionem. Denique aduerto, potiſſimùm accidere mortalem malitiam in hoc genere fictionis in votis ſolemnibus, vel quæ fiunt in aſſumptione ſtatus re-

Vouere fictè quando ſit peccatum mortale.

A ligioſi, quia in ea fictione magna fit iniuria religioni, & conſequenter etiam Deo, & Eccleſiæ, & vix ſeparari poteſt grauiſſimum ſcandalum. Ad quid verò poſtea teneatur, qui ſic finxit, dicemus in materia de Statu Religionis: nam in cæteris votis ſimplicibus talis fictio nullam obligationem poſtea relinquit, niſi cauendi ſcandalum, & proximi iniuriam.

Dico tertiò: vouere fictè quoad executionem voti, id eſt, ſine propoſito ſeruandi votum verè, & ex animo factum, quoad ſubſtantiam eius, peccatum eſt mortale ex ſuo genere. Hæc aſſertio communis eſt. Et probatur, quia non implere votum eſt peccatum mortale ex ſuo genere: ergo B propoſitum non implendi eſt mortale peccatum ex obiecto ſuo: ergo vouere cum tali propoſito eſt peccatum eiuſdem generis. Non intelligo tamen ibi eſſe duo peccata, ſed vnum, quia in voto illo ſic facto vna eſt malitia, quæ tota deriuatur ab illo propoſito. An verò tale peccatum poſſit eſſe veniale ex leuitate materiæ, pendet ex alia quæſtione de tranſgreſſione voti, quam infrà tractabimus. Qualis enim fuerit tranſgreſſio voti in materia leui, tale erit propoſitum illius. Videtur autem peculiaris deformitas addi, quando ſimul coniungitur vera promiſſio cum propoſito non implendi, quia videtur magis directè, ac formaliter contemni Deus, ad quem directè votum dirigitur, & quem C latere non poteſt animus vouentis. Sed nihilominùs ſecluſo contemptu formali, non erit tale votum peccatum mortale, ſi ex parte materiæ traſgreſſio non ſit futura peccatum mortale. Quia quòd propoſitum illud ſimul concipiatur cum ipſo voto, vel poſtea, non multùm auget grauitatem, & ille modus vouendi poteſt oriri non ex contemptu, ſed ex inconſideratione aliqua cum alio affectu, vel paſſione. Denique aliqui limitant hanc aſſertionem, quando materia voti eſt peccaminoſa, etiamſi peccatum mortale ſit, de quo dicam in capite ſequenti.

7 3. Aſſertio. Vouere ſine propoſito ſeruandi votum verè & ex animo factũ, mortale peccatũ eſt ex ſuo genere.

Dico quartò: Vouere propter prauum finem peccatum eſt contra religionem. Concluſio intel- D ligitur de fine voti, non de fine materiæ, iuxta diſtinctionem ſuprà datam: nam quando votum fit de actione propter prauum finem intenta, ſeu exercenda, tunc relatio voti ad finem eſt materia voti, & ita pertinet ad modum peccandi declarandum capite ſequenti. Hîc ergo ſermo eſt, quando votum ipſum fit ex prauo motiuo, & ita euidens eſt aſſertio: quia praua intentio corrumpit actum de ſe bonum, & illum malum reddit, vt ex 1. 2. ſuppono: idem ergo eſt in actu vouendi. Inſurgit verò quæſtio, an tunc in illo voto duplex ſit malitia, vna illius ſpeciei, cuius eſt prauus finis: alia contra voti religionem. Quæ dubitatio licèt in omni actu ex genere ſuo bono, & malo ex prauo fine E locum habeat: ſpecialem rationem dubitandi in præſenti habere videtur, propter reuerentiam debitam Deo, cui votum fit. Videtur enim eſſe irreuerentia Dei illi aliquid promittere, intendendo prauum finem, & abutendo vota, quod ad eius cultum referendum eſt, tamquam medio ad prauum finem conſequendum. Et ita profectò cenſeo eſſe in tali modo vouendi malitiam irreligioſitatis, præter malitiam propriam prauæ intentionis, vt vanæ gloriæ, vel ambitionis, aut alterius vitij ſimilis.

8 4. Aſſertio. Vouere propter prauum finẽ, eſt peccatũ contra Religionẽ.

Addo verò illam malitiam, quæ ſpecialiter eſt contra religionem, venialem videri, etiamſi contingat intẽtionem talis finis in ſua ſpecie eſſe peccatum

9 Malitia cõtra Religionem venialis eſt.

catũ mortale. Vt ſiquis profiteatur religionem militarem, intentione indignè obtinendi dignitates, vel captandi maiorem libertatem: peccabit quidem mortaliter in ea intentione contra iuſtitiam, tamen contra religionem in malè vouendo, non videtur ſpecialem malitiam mortalem committere ſpecie diſtinctam: quia ſupponimus fideliter promittere animo ſeruandi, quæ promittit, quæ per ſe honeſta ſunt, & honeſtè poſtea fieri poſſunt. Vnde praua illa intentio in ordine ad cultum Dei, non videtur grauem iniuriam continere, niſi contingat: prauam intentionem in vouendo eſſe contrariam obligationi voti, vt ſiquis vouendo ſolemniter caſtitatem intenderet habere maiorem libertatem, & commoditatem ad luxuriandum. Illa enim intentio redundaret in voti infidelitatem, animo, & propoſito cõceptam, & ex hac parte eſſet peccatum mortale, vt iam dictum eſt. Præcisè verò ſpectando habitudinem ad finem prauum, & malitiam irreligioſitatis inde reſultantem, illa venialis eſt: actus verò ipſe abſolutè conſideratus erit peccatum mortale, aut veniale pro qualitate intentionis. Nam ſi in fine fuerit grauis turpitudo, erit peccatum mortale, ſi leuis, erit veniale, vt per ſe notum eſt. Poterat autem hîc quæri an finis temporalis, & inferioris ordinis, quamuis non malus, ſit prauus in ordine ad votum, propter illum emittendum? Sed hoc in lib. 2. ſatis explicatum eſt.

Praua intẽtio in vouẽdo quale peccatum ſit.

CAPVT II.

Quale peccatum ſit vouere materiam Deo indignam.

1 Poſſumus in hac quæſtione generalem regulam conſtituere, ſemper eſſe peccatum vouere Deo materiam incapacem obligationis voti, niſi inaduertentia, vel ignorantia excuſet. Probatur primò, quia actus ille eſt imprudens, & irrationabilis, quia vt minimùm eſt otioſus, & inutilis. Secundò eſt contra reuerentiam Deo debitam, quia offertur ei aliquid, quod ei placere non poteſt, quod eſt illi quodammodò illudere. Tertiò cenſeri poteſt tale votum ſuperſtitioſus cultus: nam per illud res inepta ad diuinum cultum, ad Deum honorandum vſurpatur.

Semper eſſe peccatum vouere Deo materiam incapacem obligationis voti.

2 Ex qua regula ſequitur primò, eſſe peccatum vouere aliquid, quod impleri non poteſt. Sumitur ex D. Thoma d. q. 88. art. 2. quatenus dicit, ſtultum eſſe vouere id, quod eſt neceſſarium eſſe, vel non eſſe. Quod enim impleri non poteſt neceſſarium eſt non eſſe, ac ſubinde impoſſibile eſt eſſe, ergo ſtultè vouetur, ergo non ſine peccato vouetur. Idem ſumitur ex eod. q. 89. a. 7. vbi docet: eſſe peccatum iurare facere aliquid, quod præuidetur fieri non poſſe: eadem autem ratio eſt de voto. Tradunt etiam Nauarrus c. 12. n. 38. & Angel. *Votum*, 2. n. 9. Ratio clara eſt ex propoſita regula: & rationes pro illa factæ poſſunt hîc applicari.

1. Corollarium. Peccatũ eſt vouere aliquid quod nequit impleri. D. Thom. Nauarr. Angel.

3 Sed hoc peccatum mortale eſt, aut veniale, Nauarrus enim ſuprà abſtractè loquitur, & rem ampliùs non declarat: Angel. autem dicit eſſe peccatum mortale, niſi ignorantia, ſeu exiſtimatio de poteſtate implendi excuſet, vel niſi aliqua cõditio poſſibilis ſubintelligatur, qua ſubſiſtẽte, votum ſeruari poſſet: nam licèt poſtea nõ ſubſiſtat, & ideò votum impleri non poſſit: votum ipſum potuit fieri ſine peccato, vel nullo, ſi probabilis fuit exiſtimatio: vel ſaltem ſine mortali, ſi imprudenter factum eſt votum. Dico tamẽ, ſi bona fide quis voueat, & ſub ratione, ac intentione honeſta, rarò in hoc committi peccatum mortale. Quia fieri non poteſt, vt quis ex animo voueat facere, quod ſcit ſe non poſſe facere. In quo eſt notanda differentia inter votum, & iuramentum: nam facilè poteſt quis iurare ex animo, & ex abſoluta intentione iurandi, quamuis ſciat, ſibi non fore poſſibile id facere, quia poteſt quis ſcienter iurare falſum: nam velle ſic iurare, non eſt velle aliquid impoſſibile. Non ſic autem eſt de voto, quia non poteſt quis efficaciter velle facere impoſſibile, aut ſe obligare ad impoſſibile? & ideò non poteſt verè, & ex animo vouere id, quod nouit eſſe impoſſibile. Vnde ſi ſic voueat, erit fictum votum, & ſine animo ſe obligandi, quæ eſt culpa alterius rationis, de qua ſuprà dictum eſt. Solùm ergo accidere poteſt: vt aliquis ſic voueat cogitans ſibi eſſe poſſibile, quod re vera non eſt, & tunc eſt. Quamuis hæc cogitatio ſit ex leuitate animi concepta, vel ex ignorantia voluntaria, non videtur grauis malitia, quando alioqui bona eſt intentio: quia ille error non videtur redundare in grauem Dei iniuriam, nec in detrimentum proximi. Et ideò niſi interueniat contemptus vel ſcandalum, aut periculum alterius nocumenti, non videtur hæc eſſe materia peccati mortalis.

Veniale eſſe vouere quod nequit impleri, ſi votum fiat bona fide.

Differentia inter votum & iuramentum notanda.

Secundò ſequitur, eſſe peccatum vouere aliquem actum moraliter malum. Probatur ex regula poſita, & rationibus eius. Et ita in hoc conueniunt omnes. Intelligitur autem, quando id vouetur cognita malitia actus: nam ſi actus putetur honeſtus, iam votum ex intentione vouentis non eſt de re turpi, ſed de honeſta. Et quamuis materialiter ſit de re praua, excuſari poterit ratione ignorantiæ, vel omninò ſi ignorantia ſit probabilis, aut naturalis inaduertentia; vel ſaltem quoad grauitatem mortalem propter rationem proximè factam, niſi temerè procedant ad executionem actus mali promiſſi ſine maiori examine, & diligentia: nam tunc creſcet peccatum iuxta grauitatem actus, vt mox explicabimus. Dices; Quomodo poteſt quis ex animo velle vouere id, quod ſcit eſſe malum: nam in ordine ad voti obligationem tam impoſſibile eſt obiectum prauum, quàm quod abſolutè eſt impoſſibile? Reſpõdetur, vbi eſt impoſſibilitas facti, & illa cognoſcitur, ſimpliciter eſt impoſſibile velle efficaciter illud promittere, intentione ſe obligandi: at verò vbi tantùm eſt malitia facti, etiamſi cognoſcatur, poteſt factum promitti abſoluta intentione: quia opus malum poteſt abſoluta voluntate intendi: & ſimiliter obligatio eius, vt patet de promiſſione ad hominem facta. Multi autem ſunt adeò ſtolidi, vt non diſtinguant inter Deum, & homines, & ideò ita promittunt Deo malum opus, ac ſi homini promitterent: qui etiam cogitare poſſunt poſſe de facto ſe obligare tali promiſſione, & maximè ſi apparenti bona intentione tale opus malum promittant.

4 Secundum corollariũ vouere actũ moraliter malum, peccatum eſt.

Obiectio. Quomodo quis poteſt ex animo vouere id, quod ſcit eſſe malum. Solutio.

Supereſt verò explicandum quanta ſit huius peccati grauitas. In quo diſtinguẽdum eſt an votũ fiat de peccato mortali committendo, vel de veniali. De primo fatentur omnes eſſe peccatum mortale ſpeciale contra religionem, illud vouere. Probatur, quia illa non eſt promiſſio, ſed grauis comminatio, quæ Deo fit, vt ait D. Thomas d. a. 2. Nam promiſſio eſt de aliquo bono eius, cui fit, comminatio autem eſt de malo: peccatum autem mortale non eſt bonum Dei, ſed magna iniuria, ergo vouere Deo tale peccatum eſt comminari illi grauem iniuriam, quæ comminatio non minor iniuria eſt. Secundò, quia ſi tale votũ vt promiſſio ſpectetur, continet aliunde maiorem iniuriam: nam promittens eo ipſo profitetur gratum eſſe promiſſario id,

5 Quam grauc ſit actum moraliter malum vouere.

Vouere Deo peccatum mortale, eſt comminari Deo graue iniuriam.

id, quod illi promittit, ergo qui ſic vouet profitetur placere Deo peccatum mortale: hæc autem grãdis blaſphemia eſt. Tertiò, qui ſic promittit, vel habet animum implendi, & ſic iam peccat mortaliter non ſolùm quia habet propoſitum peccandi mortaliter, ſed etiam quia illud habet tamquam neceſſarium ad bene vouendũ Deo. Et ſic qui promittit Deo vindicari de inimico, occidendo illum, & cum tali intentione, malitiam grauem homicidij, & irreligioſitatis committit. At ſi id voueat ſine intentione faciendi, excuſatur quidem ab homicidio: nihilominùs tamen non excuſatur à culpa ex ſuo genere graui. Quamquam oppoſitum doceat

Angl.

Angles q. de Voto art. 1. d. 11. c. 1. vbi ex ſententia Victoriæ (vt ipſe refert) ait, non peccare mortaliter eum, qui ſic vouet ſine propoſito implẽdi, quia voluntatem peccandi non habet, ſed venialiter tantũ: quia tale votum eſt otioſum. Sed illa ratio ſolùm probat illud peccatum non eſſe mortale in propria materia actus promiſſi. At contra religionem videtur eſſe mortale ex duplici capite: nam & eſt infidelis, & ſtulta promiſſio Deo facta in materia graui.

6 Aliquorum limitatio. *Soto.*

Magis apparens limitatio eſſet, ſi diceretur, tale votum factũ fictè, & ſine intentione ſe obligandi eſſe tantũ veniale. Et fortaſſe in hoc ſenſu loquutus eſt Vict. & indicat Sot. d. art. 3. 3. ſic enim ait, *Peccatũ eſt mortale, etiamſi non fiat cum propoſito implendi votum, dummodò adſit intentio vouentis*, hanc ergo requirit vt conditionem neceſſariam, ergo ſi hæc etiam deſit, non erit peccatũ mortale. Et patet ſimili ratione, quia tunc nec facto, neque intentione promittit, ergo nec malitiã mortalem committit. Vnde conſequẽter ſequitur, ſi quis voueat animo faciendi, non tamen ſe obligandi, peccare quidem mortaliter in illa ſpecie malitiæ, in qua eſt factum promiſſum, non tamen malitia talis voti, quia non habet propoſitum faciendi.

7 Qui vouet actũ malum etiam ſine animo implendi ſacrilegium cõmittit.

Mihi tamen videtur etiam in eo caſu peccari malitia iniquæ promiſſionis, & ſacrilegij contra Deum. Patet, quia ſic vouere etiam ſine animo faciendi, & promittendi, peccatum ſacrilegij eſt: eſt enim actus inordinatus, non tantùm propter mendacium, ſed etiam propter irreuerentiam in Deum. Quia licèt ille non velit verè promittere, vult tamen exteriùs promittere, vel potiùs cõminari Deo tale malum, quod ſine dubio eſt cõtra reuerentiam Deo debitam. Vnde etiam vlterius mihi veriſimilius eſt, illud ex grauitate materiæ eſſe peccatum mortale, non ſolùm ratione ſcandali, quod regulariter interuenit, ſed etiam ratione iniuriæ diuinæ, quæ ibi eſſe videtur per modũ cuiuſdam blaſphemiæ. Qui enim in Deum blaſphemus eſt, vt mortaliter peccet, non oportet, vt proferat verba blaſphemiæ ex deſiderio: aut voluntate inferendi, aut optandi Deo aliquod malum, ſed ſatis eſt velle proferre verba, quæ hoc indicent: ſic ergo in præſenti.

Comminari graue malũ regi ſine animo faciendi grauis cenſetur iniuria.

Item comminari graue malum Regi, etiam ſine animo faciendi, aut ſe obligandi, cenſetur moraliter grauis iniuria, ſaltem propter verborum temeritatem, & contumeliam, ergo à fortiori idem iudicandum eſt reſpectu Dei: nam hæc promiſſio de peccato mortali potiùs eſt comminatio grauis mali contra Deum, & ideò ſecluſa etiam voluptate faciendi, & ſe obligandi, ſola voluntas proferendi, talia verba grauis blaſphemia mihi eſſe videtur.

8 An qui vouet peccatũ veniale mortaliter peccet? *Sot. Nauarr. Syluest.*

An verò idem dicendum ſit, quando materia voti eſt tantùm veniale peccatum diſſenſio eſt inter Auctores. Nam Sotus ſuprà dicit, tale voũ non eſſe peccatum mortale, ſed veniale. Idem tenet Nauarrus cap. 12. n. 28. & 34. Indicat Sylueſter verb.

A *Votum* 1. q. 4. nam præcisè ait, vouere malum tunc eſſe peccatum mortale, quando malum illud, quod vouetur eſt mortale peccatum, & æquiparat illud iuramento, de quo dixerat verb. *Iuramentum* 2. q. 7. iuramentum de peccato veniali, ſolùm eſſe peccatum veniale. Idem tenet Antoninus 2. p. tit. 10. c. 4. §. 1. Ratio eſt, quia talis materia etiam reſpectu religionis, eſt leuis. Item quia implere tale votum non eſt niſi veniale peccatum, ergo neque facere. Tertiò, quia iurare facere aliquod peccatum veniale, non eſt niſi venialis culpa. *Ant.*

9 Caiet. opinio aſſerẽtis mortale eſſe vouere Deo veniale.

Nihilominùs Caiet. verb. *Votum* oppoſitum ſentit, ait enim, ſi aliquis ſic vouens cognoſcat, & aduertat, quid faciat, (nimirum quòd attribuit Deo B acceptare ſimile votum) peccare mortaliter, quia ſciens, & videns attribuit Deo, quod ei non conuenit, quod ſpectat ad ſpeciem blaſphemiæ. Vnde iuxta ſententiam hanc licèt peccatum veniale in propria ſpecie, & vt faciendum, ſit quid leue, tamen vt offerendum Deo in cultum per votum cenſetur materia grauis in ſpecie irreligioſitatis, & ideò tale votum, per ſe loquendo, eſt peccatũ mortale, niſi per ignorantiam, vel inaduertentiam, excuſetur. Quæ ſententia inde maximè confirmatur, quòd rationes contrariæ ſententiæ leues ſunt. Nam in prima ſumitur quod probandum eſt, ſcilicet, hanc materiam eſſe leuem. Quod ſi ex leuitate actus in vna ſpecie, colligatur leuitas materiæ in C ordine ad aliam ſpeciem peccati, nulla eſt conſecutio, quia affirmare mendacium officioſum placere Deo, grauius peccatum eſt, quàm ipſum mendacium dicere. Vnde mendacium, quod ſecundùm ſe quid leue eſt, reſpectu talis aſſertionis eſt grauis materia, ergo ſimiliter idem mendacium eſſe poterit grauis materia reſpectu promiſſionis: nam in actu exercito eſt veluti quædam aſſertio per ipſum factum, quòd talis culpa placeat Deo.

10

Vnde etiam ſecunda ratio non vrget, dupliciter enim fieri poteſt tale peccatum promiſſum, vno modo quaſi materialiter, ſolùm quatenus talis actus eſt: & ſic verum eſt, eſſe tantùm peccatum veniale: alio modo poteſt fieri formaliter, id eſt, de inten-D tione cultus, & propter implendam promiſſionem Deo factam, & ſic falſum eſt, quod aſſumitur: nam ſic implere illud votum peccatum mortale eſt, quia eſt opere ipſo profiteri Deum coli peccatis, & obligare hominem ad peccatum faciendum. Vnde retorquetur argumentum: nam implere promiſſionem illam ex voto peccatum mortale eſt: ergo multò magis vouere.

11 In iuramento promiſſorio materia iurata nõ offertur in cultum Dei.

Et ſimili modo putant aliqui, tertium argumentum eſſe retorquendũ: nam iuramentum mentiendi iocosè, vel aliud ſimile peccatum veniale committendi peccatum mortale eſt. Sed de iuramento contrariũ cenſuimus ſuprà de illo diſputando. Poteſtque facilè diuerſa ratio aſſignari: nam in iura-E mento promiſſorio materia iurata non offertur in cultum Dei, ſed Deus adducitur in teſtimonium veritatis, in quo non inuoluitur grauis irreuerentia in Deum, quia veritas, etiamſi ſit in materia mala, per ſe teſtificabilis eſt (vt ſic dicam) neque eſt contra bonitatem Diuinam illam teſtificari: quia non propterea cenſetur illam approbare. At verò per votum materia ipſa offertur Deo in cultum eius, & tamquam illi gratum, & ideò ſemper videtur eſſe grauis blaſphemia offerre Deo aliquod malum morale, etiam minimum: quia ex vi, & genere talis actionis tribuitur Deo, vt illi gratum.

12 Aliquorum reſponſio.

Dicunt aliqui, etiamſi ſit blaſphemia, poſſe eſſe venialem ex leuitate materiæ. Sed in primis verius eſt,

Peccatum blaſphemiæ numquam poteſt eſſe veniale. *D. Thom.*

eſt, numquam peccatum blaſphemiæ eſſe veniale ex leuitate materiæ, vt tract. 3. diximus, & ſignificat Diuus Thomas 2. 2. quæſt. 13. artic. 2. ad 3. Et deinde in præſenti talis materia non poteſt leuis cenſeri: nam directè opponitur ſummæ bonitati Dei; quia ſi vel minima malitia illi eſſet placita, non eſſet ſummè bonus. Simili enim ratione probatur, iurare mendacium minimum eſſe peccatum mortale, quia ſi Deus minimũ mendacium ſua auctoritate teſtaretur, non eſſet ſumma veritas, & ideò ſic iurans, quantum eſt de ſe, infallibilem Dei veritatem deſtruit: non minùs autem repugnat diuinæ bonitati acceptare promiſſionem de peccato etiam minimo. Eſt ergo hoc (vt opinor) peccatum mortale ex vi materiæ.

13 Quando ſit ſolũ veniale vouere Deo actum venialem.

Poterit autem hoc peccatum eſſe veniale ex ſurreptione, & naturali inconſideratione, qua vel aliquis non aduertit id, quod facit, an Deo promittat, necne: vel ſaltem non aduertit, per promiſſionem illam ſignificari tale opus eſſe gratũ Deo, ſicut etiam de blaſphemia in genere docet Diuus Thomas in loco proximè citato. Multi etiam excuſarentur, quia indiſcretè proferunt ſimilia verba, *Promitto Deo me facturum hoc, vel illud*: nullam enim intentionem habent diuini cultus, nec promittendi Deo, ſed vel comminandi, vel promittendi alteri, vel explicandi ſuam voluntatem. Nominant autem Deum, vt fidem concilient dictis ſuis, vnde magis adducunt illum vt teſtem, quàm vt perſonam, cui fit promiſſio. Sicut quando ſponſus ſolet his verbis vti, *Promitto Deo, te in vxorem ducere*, non vouet Deo, ſed promittit homini coram Deo. Hæc autem promiſſio, & obligatio ad hominem, etiamſi ſit de peccato veniali, poteſt eſſe culpa venialis, ſecus verò eſt, quando re vera promiſſio fit Deo, propter rationem factam.

14 Tertiũ corollarium, promittere Deo rẽ indifferentem peccatũ eſt licèt ſit tantùm veniale.

Tertiò principaliter ſequitur ex dictis, promittere Deo rem indifferentem, peccatum eſſe, licèt per ſe non videatur pluſquam veniale. Prior pars conſtat ex regula poſita, quia illa eſt materia indebita. Poſterior autem communis eſſe videtur, & probatur: quia licèt hæc materia non ſit apta voto, non eſt tamen directè iniurioſa, & contumelioſa Deo. Nam vt ſuprà dicebã, qui vouet actum indifferentem, non vouet poſitiuè actum illum facere ſine bono fine: iam enim illud non eſſet votum de actu indifferente, ſed de actu malo, & otioſo, & de illo iudicandum eſſet iuxta duas præcedentes illationes. Qui ergo vouet actum indifferentem, tantùm negatiuè ſe habet circa finem, & ita non eſt adeò iniurioſus, & contumelioſus in Deum, quia non profitetur aliquid per ſe contrarium bonitati diuinæ: nã Deus poteſt eſſe Auctor actus indifferentis, & velle illum. Solùm ergo deficit, quia promittit rem inutilem, vel quia in promittendo omittit bonum finem, quem debuiſſet adhibere, vt promiſſio eſſet valida: hic autem defectus leuis eſt ex leuitate materiæ: neque contra hoc occurrit obiectio alicuius momenti.

Deus poteſt eſſe auctor actus indifferentis.

15 Quartũ corollariũ, vouere directè non ingredi religionem, aut nõ ſequi ſimilia conſilia, peccatum eſt.

Quartò principaliter infertur ex eodem fundamento, eſſe peccatum, vouere directè non ingredi religionem, aut non ſequi ſimilia Dei conſilia. Patet, quia illa etiam materia eſt inepta, & non parùm iniurioſa Deo, quia offertur illud, quod ei diſplicet: imò de hoc ſolet eſſe grauior quæſtio an tale peccatum mortale ſit? Multi enim ſentiunt eſſe tantùm veniale peccatum, quia illa materia eſt quaſi indifferens, vnde licèt vanum ſit tale votum, non tamen attribuit Deo aliquid directè repugnãs bonitati, aut veritati eius: ſupponimus enim non

A voueri omiſſionem illam ſub aliqua ratione mali, ſed potiùs boni, licèt non melioris. Excipiuntur autem duo caſus. Prior eſt, ſi quis voueat nunquam facere opus conſilij, etiamſi occurrat occaſio, in qua poſſit eſſe ſub præcepto: vt ſi quis voueret non mutuare, aut non dare eleemoſynam etiam articulo neceſſitatis. Sed hoc licèt verum ſit, non eſt exceptio, quia tale votum iam non tantùm de omiſſione conſilij, ſed etiam de omiſſione præcepti. Altera exceptio eſt, ſi tale votum fiat gratia diſplicendi auctori talium conſiliorum, vt loquitur Nauarrus d.c. 12. n. 28. & idem ferè habet Caiet. d. ar. 2. Quod cenſeo eſſe verum, id tamen vniuerſale eſt in omni materia peccati venialis: nam ſi quis B diceret mendacium leuiſſimum ex directa intentione diſplicendi Deo, peccaret mortaliter, quia talis intentio continet directè odiũ, vel formalem contemptum Dei, ac ſubinde magnam inordinationem voluntatis erga ipſum. Hæc ergo exceptio generalis eſt, & adeò rara, vt vix in homine viatore poſſit habere locum maximè cùm votum fieri ſoleat ad placendum ei, cui fit promiſſio.

Nauar.

16 Aliquorum exceptio.

Et ideò alij potiùs excipiunt caſum, in quo talis materia offeratur Deo per votum tamquam illi placita: nam ſi hoc animo fieret, tale votum ex induſtria, eſſet peccatum mortale, quia blaſphemiam contineret: quod ſentit Caiet. dicto art. 2. Hæc verò exceptio deſtruit poſitionem: nam ſi materia non C offertur Deo, vt placens illi, non eſt votum. Nam de ratione voti eſt, vt ſit promiſſio, de ratione autem promiſſionis eſt, vt promittatur res placens ei, cui fit promiſſio: aliàs non eſt promiſſio, ſed comminatio, vt Diuus Thomas dixit. Item ſi non promittitur Deo, vt placens Deo: ergo promittitur ei, licèt ei diſpliceat: hæc autem eſt maior blaſphemia. Dices: Poteſt promitti ſine aduertentia, an placeat vel diſplaceat. Sed contrà: nam tunc, vel non eſt votum, niſi voce tantùm, vel ſi ſit, per ſe habet grauem malitiã, ſolúmque propter inaduertentiam excuſatur. Dico ergo, etiamſi voueatur, vt placens Deo, non eſſe mortale, quia non eſt neceſſe offerri, vt magis placens, quod inuolueret D hæreſim, ſed ſatis eſt, vt offeratur tamquam aliquo modo placens. Fateor tamen hoc non poſſe contingere, ſine aliqua falſa opinione, vel circa materiam, vel circa ipſum votum, exiſtimando eſſe poſſe Deo acceptum. Tamen hic error humanus eſt, & licèt ſit ex ignorantia culpabili, non continet blaſphemiam, aut contemptum, & ideò per ſe non ſufficit ad mortalem culpam.

Caiet.

De ratione voti eſt, vt ſit promiſſio & promiſſionis, vt ei placeat, cui fit.

Euaſio.

Occluditur.

CAPVT III.

Vtrùm agere contra voti obligationem ſit peccatum, & quam habeat malitiam?

1 1. Aſſertio. Violare votum intrinſecè malum eſt, & peccatum. *Deut. 23.* *Eccl. 5.*

DIco primò: Violare votum rumpendo obligationem eius, intrinſecè malum eſt, & E peccatum. Concluſio eſt certa, & de fide: nam habetur expreſsè in Scriptura. Deut 23. *Cum votum voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia requiret illud Dominus Deus tuus, & ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.* Et ſatis idem probant verba illa Eccleſiaſt. 5. *Diſplicet enim illi infidelis, & ſtulta promiſſio*: quod enim Deo diſplicet, malum eſt, & in actu morali peccatum eſt. Item verbum illud, *Reddite*, Pſal. 75. verbum præcepti eſt, vt ſæpè dictum eſt, ergo non implere illud, peccatum eſt. Denique ex dictis libro præcedenti capit. 1. conſtat ratio huius veritatis: quia votum inducit obligationem in conſcientia: ergo contra conſcientiam eſt non implere illam

obli

Obiectio.

obligationem: ergo eſt peccatum. Dices, Peccatum eſt dictum, vel factum contra legem Dei, ſed votum non eſt lex Dei, ſed hominis vouentis: ergo agere contra votum non eſt peccatum. Reſpondetur negando conſequentiam, quia agendo contra votum agitur contra legem Dei. Votum enim non eſt propria lex, vt ſuprà explicui, ſed promiſſio: facta autem promiſſione, lex diuina, & naturalis obligat ad illam obſeruandam, quia iam hoc pertinet ad reuerentiam Dei, quod totum in illo Deut. loco ſatis explicatur.

Solutio. Agendo cōtra votum, agitur contra legēDei.

2

2. Aſſertio. In quo cōſiſtat malitia peccati contra votum.

Dico ſecundò: Malitia huius peccati vnica eſt, per ſe loquendo, & formaliter conſiſtit in perfidia, ſeu infidelitate ad Deum, quæ mendacium, & ſacrilegium quodammodò virtute continet. Hæc aſſertio ponitur ad explicandam qualitatem, & quaſi ſpeciem huius malitiæ. Nam primò videri poteſt, hoc peccatum eſſe mendacium, quia dum non impletur Deo promiſſum, falſa fit aſſertio incluſa in promiſſione Deo facta. Secundò videtur eſſe hoc peccatum ſacrilegij: quia res Deo dicata per votum irreuerenter tractatur. Tertiò eſt ibi peccatū perfidiæ, quia promiſſio non impletur. Nihilominùs tamen verum eſt, malitiam huius peccati eſſe tantùm vnam, & illam eſſe propriè, ac formaliter malitiam infidelitatis contra Deum: licèt ſecundùm quamdam eminentiam deformitatem ſacrilegij, & mendacij inuoluat. De qua aſſertione dixi multa ſuperiori volum. tract. 3. lib. 3. cap. 3. à principio, & ideò hîc breuiter explicatur ex dictis lib. præcedenti capit. 1. ibi enim oſtenſum eſt, obligationem voti eſſe fidelitatis ad Deum, ergo in tranſgreſſione eſt priuatio illius honeſtatis debitæ, quæ eſt infidelitas, ſeu perfidia. Quod ſatis declarauit Paulus 1. Tim. 5. dicens: *Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Quæ verba ita omnes exponunt, & ita in hac parte conſentiunt in hac materia D. Thomas & omnes. Poteſtque confirmari, tum ex dictis in d. c. 3. tum quia inter homines non implere promiſſum quædam infidelitas eſt: ergo & in ordine ad Deum. Quòd verò in tali peccato non ſit alia malitia, patet, quia in voto non eſt niſi vna honeſtas, & vna obligatio: priuatio autem ſeruat proportionem ad habitum. Et hoc ampliùs patebit, reſpondendo ad duo prima argumenta.

Peccatū cōtra votū ad materiā infidelitatis propriè pertinet.

3

Fit ſatis oppoſitis argumentis.

Ad primum ergo negatur, tranſgreſſionem promiſſionis eſſe mendacium, vt in præcedenti tract. lib. 3. c. 16. oſtendi. Tū auctoritate D. Thomæ, tum ratione. Et breuiter tunc declaratur: nam qui non implet votum, nihil affirmat, vel negat, ergo non poteſt propriè mentiri. Solùm ergo dici poteſt, eſſe in cauſa, vt non ſit verum, quod priùs promittendo dixit: hoc autem non eſt propriè, aut formaliter mentiri, vt conſtat, non eſt ergo in illa emiſſione malitia mendacij. Dices, eo ipſo quod ille tenetur vitare, ne prior aſſertio falſa fuerit, ei imputatur malitia mendacij. Reſpondetur in primis, negando abſolutè aſſumptum, quia ibi numquam inuenitur propria malitia mendacij, quæ imputetur, ſed ſolùm inuenitur defectus veritatis quaſi materialis, & à principio non intentus, qui proptereà non imputatur, niſi iuxta obligationem, quę eſt ad vitandum talem defectum. In præſenti autem obligatio vitandi hunc defectum tota eſt ex virtute religionis, & ideò defectus ille veritatis ſolùm imputatur ratione diuinæ irreuerentiæ, quæ in tali perfidia inuenitur. Denique ſuprà oſtenſum eſt, obligationem ſeruandi veritatem in tali actu, ſolùm eſſe genericam, & contrahi ex obligatione reddendi Deo debitum cultum in promiſſis ſeruandis: ergo de-

Inſtantia.

Soluitur.

A fectus ille veritatis non eſt ſpecialis malitia mendacij, ſed ſolùm per modum circumſtantiæ genericæ incluſæ in tali peccato. Et ſic poteſt intelligi illud Actor. 5. *Non es mentitus hominibus, ſed Deo.* Quamuis probabile ſit, in eo facto præter tranſgreſſionem voti, commiſſum eſſe proprium, & formale mendacium, affirmando tanti fuiſſe venditum agrum, intentione negandi pluris fuiſſe venditum. Quod mendacium non negatur fuiſſe hominibus dictum vllo modo: nam conſtat, Petro fuiſſe dictum, ſed ſenſus eſt, fuiſſe mendacium non verè politicum, ſed irreligioſum, quia fuit ad tranſgreſſionem voti committendam ordinatum.

Actor. 5.

Peccatum Ananiæ præter voti trāſgreſſionem, fuit mendacium.

B Ad ſecundum nego fractionem voti per ſe ſpectatam eſſe propriam malitiam ſacrilegij, prout eſt ſpecies diſtincta ab aliis malitiis contra religionem. Quod latè probaui in d. cap. 3. nunc ſolùm addo duo. Et in primis expendo, quod dicitur in l. 2. ff. de Pollicitationibus: *Votum perſonam vouentem, non rem, quæ vouetur obligat:* & quaſi pro ratione additur, *Res enim quæ vouetur, ſoluta quidem liberat vota, ipſa tamen ſacra non efficitur.* Si ergo res promiſſa Deo per votum ſacra non efficitur, non erit ſacrilegij materia in fractione voti, quia ſacrilegium propriè, & ſpecificè ſumptum, circa rem ſacram verſatur, non immediatè circa Deum ipſum. Non omittam tamen aduertere, Alexandrum in Additione 2. ad Bartol. ſuper dictam leg. 2. dicere, legem illam non habere locum de Iure Canonico, C & citat Gloſſam, quam dicit notabilem in capit. *Mulier* 23. quæſt. 2. Sed in ea quæſtione nullum eſt cap. *Mulier*, nec in tota illa quæſtione, Gloſſæ tractant de hac materia, neque etiam in capit. *Mulier*, 22. q. 2. Nec in capit. *Mulier* 1. vel 2. 33. quæſt. 5. neque in vllo alio. Neque etiam inuenio Canonem, cui lex illa quoad prædicta verba repugnet. Nam, licèt vbi non ſolùm votum ſimplex, ſed etiam ſpecialis conſecratio interponitur, res, vel perſona ſacra fiat ſecundùm Canones, non tamen inuenitur in Canonibus, quòd per ſolum votum ſimplex, res efficiatur ſacra.

4

Fractio voti ſecundùm ſe non habet propriā malitiam ſacrilegij.

Alexan.

Imò hinc ſumo alteram confirmationem, quia inter res ſacras in infimo ordine conſtituuntur bona 5 D Eccleſiaſtica, quæ actu ſunt ſub Eccleſiæ dominio, & conſecratæ ſpecialiter non ſunt, iuxta doctrinam D. Tho. 2. 2. q. 99. art. 3. Sed res tantùm promiſſa Deo per votum, nullo illorum modorum eſt ſacra, quia nec in ſe conſecrata manet, nec inter Eccleſiaſtica bona propter ſolam promiſſionem computatur, ergo illam contrectare, vel ad vſum profanum conuertere, non eſt ſacrilegium propriè, ſed ſola perfidia in Deum. Vnde tandem ita concludo: nam omne ſacrilegium eſt, aut contra ius naturale, aut ratione legis Eccleſiaſticæ prohibentis illo intuitu profanum vſum alicuius rei ſacræ, vt ſuprà in materia de Sacrilegio viſum eſt: E Sed violatio voti nec eſt ſacrilegium, ex vi ſolius rationis naturalis, vt optimè probat ratio facta, & lex ciuilis, quæ naturalem rationem oſtendit: nec etiam inuenitur lex Eccleſiaſtica, quæ naturali obligationi voti aliquam poſitiuam, & diuerſæ ſpeciei addat: ergo. Vnde ſi interdum in Decretis, vel Patribus vocatur hoc peccatum ſacrilegium, vt apud Baſilium in Regulis fuſiùs diſp. in 14. vel ſumitur illa vox latè prout frequenter dicitur de omni irreligioſitate, vel ſermo eſt de rebus aliàs ſacris, quæ nō tantùm ratione voti, ſed etiam ratione conſecrationis ſpecialiter violantur, vt dicemus latiùs tractando de caſtitate perſonarum ſacrarum.

D.Thom.

Res per votum non fit Deo ſacra.

Baſil.

Quomodo tranſgreſſio voti dicatur ſacrilegium.

6

3. Aſſertio. Tranſgreſſio voti interdum poteſt eſſe cōmiſſionis interdum omiſſionis.

Dico tertiò, Tranſgreſſio voti interdum poteſt eſſe peccatum commiſſionis, interdum omiſſionis. Hæc aſſertio eſt contra aliquos, qui dixerunt, ſemper tranſgreſſionem voti eſſe commiſſionem, quia conſiſtit in falſitate quadam, & mendacio. Sed hæc ratio ex dictis ſoluta eſt, quia non implens promiſſum non mentitur de nouo, aut dicit falſum, neque etiam præbet aliquod ſignum falſitatis, ratione cuius poſſit dici falſitatem committere: ſed ſolùm non ponit terminum, ſeu menſuram neceſſariam ad veritatem aſſertionis, ſeu promiſſionis priùs prolatæ, & ita non eſt neceſſe, vt delinquat committendo: nam omittendo poteſt impedire, ne fiat verum, quod dictū eſt. Alij è contrario dicunt hoc peccatum eſſe omiſſionis, quia eſt contra affirmatiuū præceptum: *Redde Domino vota tua*, ſed hoc optimè intelligitur, quando votum eſt de opere poſitiuè agendo ex vi voti: nam tunc in rigore per ſolam omiſſionem violatur tam votum ipſum, quàm præceptum obligans ad illius obſeruationem. At verò quando votum eſt negatiuum, non violatur niſi per actum poſitiuum, & ideò non videtur tunc eſſe peccatum omiſſionis, ſed commiſſionis.

7

Ita reddit votum qui cauet quod cauere promiſit, ſicut qui facit, quod facere promiſit.

Vnde neceſſaria videtur aſſertio poſita, quæ ſupponit tranſgreſſionem voti de ſe abſtrahere ab omiſſione, & commiſſione: ſicut tranſgreſſio præcepti eodem modo abſtrahit: videtur enim eſſe eadem proportio, quia ſicut præceptum abſtrahit ab affirmatiuo, & negatiuo, ita etiam votum. Vnde licèt præceptum de reddendo voto affirmatiui formam habeat, vtrumque complectitur: ita enim reddit votum, qui cauet, quod cauere promiſit, ſicut qui facit, quod facere promiſit. Illud ergo *Reddere* moraliter potiùs, quàm phyſicè accipiendum eſt, ſicut omiſſio moralis nomine actionis comprehendi ſolet. Senſus ergo præcepti eſt, *ita te gere*, *ſicut promiſiſti*, ſiue agendo, ſiue non agendo. Sicut obedientia obligat ad parendum Superiori: parere autem interdum eſt agere, interdum non agere. Vera eſt ergo aſſertio poſita, quòd votum violetur omittendo, quando affirmatiuum eſt, commitendo verò, quando eſt negatiuum.

8

Peccata licèt phyſicè ſpecie differant, poſſunt tamen moraliter eſſe eiuſdem ſpeciei. D. Thom.

Dices: Ergo illa peccata different ſpecie. Reſpondeo conſequentiam non eſſe formalem, quia omiſſio, & commiſſio poſſunt eſſe eiuſdem ſpeciei in formali ratione mali, licet phyſicè differant in ratione actus, vt docuit D. Thomas 1. 2. quæſt. 72. artic. 6. & patet in materia iuſtitiæ, in peccato furandi, & non reſtituendi, & in peccato decipiendi, & non docendi verum, quando ex iuſtitia teneris. Et in materia de Obedientia, non obedire, vel agendo, vel non agendo, ſi materia ſit aliàs æquè indifferens, & in illa ſola honeſtas obedientiæ videtur, peccatum eſt eiuſdem rationis. Ita ergo eſſe poteſt in præſenti, & ratio à priori eſt, quia malitia moralis, ſiue adhæreat actioni, ſiue ceſſationi promiſſæ, eiuſdem turpitudinis eſt in ordine ad promiſſionem Deo factam: vnde actus voluntatis, in quo eſt formaliter tranſgreſſionis malitia, eandem accipit ſecundùm ſpeciem malitiam ab illo obiecto, ſiue in ſe ſit poſitiuum, vt eſt agere, ſiue negatiuum, vt non agere.

9

4. Aſſertio. Tranſgreſſio voti eiuſdem ſpeciei eſt reſpectu cuiuslibet voti, etſi materiæ diſtinguuntur.

Hinc dico quartò: Tranſgreſſio voti eiuſdem ſpeciei eſt reſpectu cuiuſlibet voti, etiamſi materiæ votorum diſtinctæ ſint, vt temperantiæ, caſtitatis, &c. Hanc pono aſſertionem, quia aliqui exiſtimarunt peccata contra hæc vota eſſe ſpecie diuerſa, ſumpta analogia ex præceptis, in quibus vnaquæque obligatio ſpecificatur, iuxta exigentiam materiæ, & ita peccata contra diuerſa præcepta ſpecie diſtinguuntur, non propter præcepta, ſed propter materias diuerſam habentes honeſtatem: idem ergo putant eſſe in votis. Sed nihilominùs contrarium dicendum eſt, iuxta aſſertionem poſitam, quia formalis ratio huius malitiæ eſt perfidiæ ad Deum, vt explicuimus: hæc autem eiuſdem rationis eſt in quacumque materia, vt rectè Caietanus explicuit d. quæſt. 88. artic. 5. Et patet ex ſuprà dictis, oſtendimus enim, diuerſitatem votorum ex materiis, non eſſe formalem: quia honeſtas voti, in omnibus eadem eſt: ergo & è contrario idem eſt de malitia, quæ in priuatione illius honeſtatis conſiſtit. Nec eſt ſimile de præceptis, vt idem Caietanus dixit: nam præcepta non extrahunt actum, ſeu materiam à propria ratione virtutis, & honeſtatis, quam habent, ſed intra illam imponunt neceſſitatem, lex enim in materia temperantiæ, & materia religionis actum religionis, & ſic de aliis: votum autem addit materiæ ſpecialem honeſtatem diuini cultus, ordinando talem materiam ad hunc cultum, & ſub illa ratione imponit neceſſitatem, & ita eſt obligatio eiuſdem rationis in omnibus, & conſequenter etiam tranſgreſſio.

Perfidia ad Deū eſt ratio formalis peccati trāſgreſſionis voti.

Obiectio.

Dices, ergo in confeſſione non oportebit explicare in ſpecie materiam tranſgreſſionis voti, ſed ſatis erit dicere, violaui quoddam votum graue, ſeu grauiter.

Solutio.

Species peccati contra votum in confeſſione explicanda.

Reſpondetur negando conſequentiam, tum, quia non ſolam nudam ſpeciem malitię tenemur confiteri: ſed vt in re committitur per talem, vel talem actum, quando ex malitia actus poteſt multùm variari iudicium confeſſoris, & grauitas delicti, & neceſſitas medicinæ, ſeu remedij adhibendi in peccati curatione: tum etiam quia ex parte materiæ frequenter additur noua ſpecies malitiæ, vt iam explicabitur.

10

An ex parte materiæ in voto ſemper adiungatur alia malitia ſpecie diſtincta in hoc genere peccati.

Sed dubitari poteſt, eſto malitia irreligioſitatis, quæ eſt in tranſgreſſione voti ſit vna tantùm, & eiuſdem rationis in omnibus violationibus votorum, an ex parte materiæ ſemper adiungatur alia malitia ſpecie diſtincta in hoc genere peccati? Quod dubium non mouetur de votis, quæ ſunt de materia neceſſaria ex aliis præceptis, vt ſunt votum caſtitatis, quoad abſtinendum à fornicatione, & adulterio, & omni ſimili turpitudine, & votum non furandi, & ſimilia: nam de iis notum eſt, duas malitias eſſe in tali tranſgreſſione: vna contra ſpecialem virtutem, ad quam pertinet materia, & præceptum eius, ſcilicet contra caſtitatem, iuſtitiam, &c. aliam contra rationem voti. Imò interdum poterit vtraque eſſe contra religionem ſecundùm diuerſas rationes, vt in voto audiendi Miſſam in feſto, & ſimilibus, vt ſatis conſtat ex dictis in ſuperioribus. Difficultas ergo eſt, quando votum eſt de actu alias non neceſſario, vt in ieiunio ſupererogationis, abſtinere à carnibus, in voto caſtitatis, non ducere vxorem, vel ſi illam habeat, non petere debitum: nam ante votum hi actus honeſti erant, & abſtinere ab illis non erat neceſſe ad vitandum peccatum: poſt votum autem mali ſunt: quæritur ergo, an comedere carnes contra votum ſit non ſolùm irreligioſitas, ſed etiam intemperantia, & ſimiliter an in coniuge habente votum, ſit luxuria petere debitum, & ſic de aliis? Et ratio dubitandi eſſe poteſt, quia qui non ieiunat, verbi gratia, quando tenetur ex voto, non facit actum temperantiæ, ſed intemperantiæ, ergo non tantùm peccat contra religionem, ſed etiam contra temperantiam. Idémque argumen

An comedere carnes cōtra votū ſit non ſolùm irreligioſitas, ſed etiā intemperātia.

argumentum eſt de coniuge habente votum caſtitatis, & petente debitum: quia non facit actum caſtitatis, ſed luxuriæ. Vtrumque antecedens patet, quia ille non ſeruat medium temperantiæ, & caſtitatis, quia non exercet actum quando, & quomodo oportet, ſed excedit in affectu ad talem materiam, quandoquidem ex affectu illius excedit limites rectæ rationis in eius vſu. Et confirmatur, quia ille, qui ſic vouit, ſe obligauit ad talem temperantiam, & caſtitatem ergo agens contra illam obligationem, contra temperantiam, & caſtitatem peccat.

11 Reſponſio negatiua ad ſuperiorem quæſtionē. *Caietan. Aragon. Soto.*

Nihilominùs dicendum eſt, per ſe loquendo, & ex vi talis actus in tranſgreſſione voti non eſſe aliam malitiam, niſi contra religionem, ſcilicet perfidiæ in Deum. Ita docet latè Caietanus in d. art. 5. dub. vltim. & ibi Soto, Aragon. & omnes. Ratio eſt, quia votum nō eſt lex vera, ſed tantùm promiſſio, vt in ſuperioribus declaratum eſt, & ideò non imponit neceſſitatem, niſi in ratione fidelitatis proportionatæ perſonæ, cui fit promiſſio, quæ in voto eſt fidelitas religioſa, ergo tranſgreſſio illius per ſe ſoli religioni repugnat, ergo ſola malitia irreligioſitatis in ea inuenitur. Confirmatur, & declaratur, quia licèt votum dicatur inducere obligationem, quia illo poſito naſcitur obligatio, tamen propria obligatio in conſcientia immediatè naſcitur ex lege diuina, & naturali obligante ad reddenda vota, vt ſuprà dictum eſt, ſed poſito voto ieiunandi, vel dandi eelemoſynam ſupererogationis non obligat lex naturalis temperantiæ, vel miſericordiæ ad ieiunandum, vel faciendam eelemoſynam, ſed obligat tantùm lex illa, *Redde Domino vota tua*: ergo ſolùm contra illam peccatur, ergo ſola malitia contra religionem ibi inuenitur. Probatur vtraque conſequentia, quia nullum eſt peccatum, niſi quod alicui legi repugnat, nec habere poteſt malitiam, niſi legi contrariam. Et quamuis ſufficiat interdum lex poſitiua, ibi etiam non interuenit, quia (vt dicebam) votum, non eſt lex, & ibi nullus alius actus interuenit, qui poſſit inducere legem poſitiuam: & ex reſponſione ad argumenta hoc euidentiùs conſtabit. Intelligenda autem eſt aſſertio ex vi ſolius neceſſitatis, quam votum imponit: nam ſi cum voto coniungitur promiſſio ad hominem, & fit materia eius, dupliciter peccatur vnica tranſgreſſione: quia ſecunda promiſſio inducit obligationem diuerſæ rationis, quæ ſimul violatur. Sed hæc eſt accidentaria ad rationem voti, vt ſic, ſicut in ſuperioribus explicatum.

Obligatio voti naſcitur immediatè ex lege diuina & naturali.

Nullum eſt peccatū, niſi quod alicui legi repugnat.

12 Fit ſatis ad rationes oppoſitas.

Ad primum reſpondeo, difficultatem eſſe communem de omni actu: qui de ſe eſt vnius virtutis, & deeſt illi circumſtantia neceſſaria ex alia virtute extrinſeca, & non ex propria, an retineat aliquam honeſtatem, non obſtante malitia aliunde prouenien te, quæ in 1.2. ex profeſſo tractanda eſt. Nunc breuiter dico poſſe nos loqui, vel de actu exteriori ieiunij, vel de interiori voluntate. Quoad primum dico, ieiunium illud, vel petitionem debiti, poſſe eſſe actum temperantiæ, vel caſtitatis, & retinere in ſe honeſtatem obiectiuam harum virtutum. Patet, quia poteſt in quolibet illorum ſeruari medium talis virtutis cum omnibus circumſtantiis requiſitis ad mediocritatem, & honeſtatem eius. Neque repugnat cum illa voluntate coniungi malitiam formalem, & moralem ex ratione extrinſeca, vt ex fine prauo extrinſeco operantis, vel in præſenti ex obligatione voti. Loquendo autem de interna voluntate, fateor, vix poſſe com-

A mitti illud peccatum contra votum ſine aliquo exceſſu in alio motiuo operandi, quia nemo tranſgreditur votum propter tranſgreſſionem ipſam: peruerſiſſima enim eſſet talis voluntas: ducitur ergo alio motiuo, quod profectò non erit honeſtum: nam illud non induceret ad executionem adeò impudentem, & prauam, ſemper ergo eſt aliquod motiuum, vel malum, vel ſaltem non bonum moraliter, vt alicuius delectionis, vel commodi humani. Ex hac igitur parte fateor regulariter admiſceri aliam malitiam. Dico tamen, illam & eſſe per accidens, reſpectu talis materiæ ex ſola libertate, & fine operantis, & non neceſſariò eſſe in ſuo genere mortalem: ſufficit enim venialis exceſſus in appetendo obiecto indifferente, vel leuiter malo, vt homo ſua libertate grauiter excedat, rumpendo votum

Nemo trāſgreditur votū propter trāſgreſſionem ipſam.

B propter illam cauſam leuem: & ita tunc tota grauitas mortalis ſumitur ex effectu tranſgreſſionis voti.

Ad ſecundum reſpondent aliqui, dupliciter poſſe hominem vouere ieiunium: primò ex ſimplici intentione vouendi, & conſecrandi Deo ieiunium, & tunc procedere omnia dicta. Secundò ex ſpeciali intentione reddendi ſibi neceſſariam, & debitam non tantùm rectitudinem religionis, ſed etiam temperantiæ, & ieiunij, & tum verum eſſe, duplicem eſſe in fractione ieiunij malitiam grauem: aliam contra religionem, aliam contra temperantiam, & hoc concludi argumento facto. Sed non eſt neceſſaria diſtinctio, nec veram doctrinam

13 Dupliciter homo poteſt vouere ieiunium.

C continet, quoad poſterius membrum. Nam licèt homo maximè velit ſibi imponere per votum aliam obligationem, quàm religionis, non poteſt. Ratio eſt ſuprà tacta: quia homo poteſt ſibi legem imponere, quæ ex poteſtate iuriſdictionis procedat, vt per ſe notum eſt, & ideò ex hac parte non poteſt ſibi imponere obligationem, & quaſi præceptum obligans in vnaquaque materia ſecundùm exigentiam eius, ſed hoc pertinet ad poteſtatem Superioris. Vnde nec vnus homo poteſt hoc genus obligationis alteri imponere, niſi iuriſdictionem in illum habeat, etiamſi aliunde poſſit illi præcipere ex promiſſione aliqua humana inter illos, ratione cuius poterit exigere fidelitatem, vel iuſtitiā, non verò imponere neceſſitatem temperantiæ propriam, vel

Non poteſt aliquis per votum ſibi imponere niſi obligationem Religionis.

D alterius ſimilis virtutis, quam tamen poteſt Superior ponere per poteſtatem iuriſdictionis. Ad argumentum ergo reſpondeo negando conſequentiam, quia neceſſitas, quam ſibi homo poteſt imponere, ſolùm eſt voti, ſeu promiſſionis, non legis, vel præcepti determinantis materiam virtutis.

CAPVT IIII.

De grauitate peccati violandi votum, & an interdum poſſit eſſe veniale?

1 Violatio voti ex ſuo genere eſt mortalis. *D. Thom.*

Diximus de vnitate, & qualitate, ſeu ſpecie huius peccati, nunc de grauitate, ſeu quantitate dicendum eſt. Et primò tamquam certum aſſeri-

E mus, peccatum hoc eſſe mortale ex ſuo genere. Hanc aſſertionem poſuit D. Thomas in 4. diſt. 38. quæſt. prima, artic. 3. quæſtiuncula 1. & in eam non ſolùm Doctores omnes, ſed etiam omnia Iura Canonica, & vniuerſa Eccleſia conſpirant, quare non eſt dubium, quin ſit de fide. Imò videtur eſſe ſatis in Scriptura expreſſa. Ad quod in primis ponderari poteſt, quod in Pſalmo 75. poſt illa verba, *Vouete, & reddite Domino Deo veſtro*, ſubiungit Dauid, *Terribili, & ei, qui aufert ſpiritum Principum,*

Pſal. 75.

terribili apud Reges terræ. Quibus verbis exaggerare A voluit grauitatem peccati non reddendi Deo votum ex diuina maieſtate, & poteſtate. Prætereà adduci ſolet illud Prouerbiorum 20. *Ruina eſt homini deuorare Sanctos, & poſt vota retractare*: vbi aliqui pro *deuorare* legunt *deuouere*, vt Beda, Lyra, & Carthuſianus. Sed retinenda eſt lectio vulgata, & optimus ſenſus eſſe videtur, vt *deuorare Sanctos*, ſit temerè, & magna cum facilitate vouere: quia inde fit, vt vota poſteà retractentur, id eſt, non impleantur, propoſitum mutando, & retractandò, & hoc dicitur eſſe *ruina hominis*, quod planè peccatum mortale ſignificat. Euidentiora verò ſunt verba Pauli 1. ad Timoth. 5. *Habentes damnationem: quia primam fidem irritam fecerunt*, id eſt promiſſionem priùs datam, vt ex Conciliis, & Patribus ſu- B prà expoſuimus, non dicitur autem habere damnationem, niſi qui mortaliter peccat. Atque hinc ortum eſt illud Hieronymo attributum 17. quæſt. 1. capit. 2. *Vouentibus virginitatem, non ſolum nubere; ſed etiã velle nubere damnabile eſt.* Et habetur in Auguſtino de Bono vidui. capit. 9. Vnde cap. 11. ſubiungit, grauius eſſe violare caſtitatem contra votum, quàm adulterare, & idem habet Chryſoſtomus Epiſtol. 6. ad Theo. lapſum, Ambroſius ad virginem lapſam capit. 5. vnde lib. 9. in Luc. circa cap. 20 inquit, *Quàm grauia vincula promittere Deo, & non ſoluere!* Denique Innocentius III. in capit. *Licet*, de Voto, tam neceſſariam eſſe dicit voti ſolutionem, vt ſine diſpendio propriæ ſalutis prætermitti C nõn poſſit.

Proueb. 20. Beda. Lyra. Carthuſ. Quid ſit deuorare Sanctos. *Hieronym. Aug.* Grauius eſt violare caſtitatem cõtra votum, quàm adulterare. *Chryſ. Ambroſ. Innoc.*

2 Ratione probatur aſſertio.

Ratione probatur hæc veritas, primò quia hoc peccatum eſt contra præcepta primæ tabulæ, quæ ſunt grauiſſima: ergo ex ſuo genere eſt mortale peccatum. Antecedens eſt D. Thomæ. Quodlib. 3. articul. 12. vbi ſentit hoc peccatum eſſe contra primum præceptũ, quod eſt de latria ſoli Deo exhibenda: quia votum continet cultum latriæ. Sed hæc ratio ſolùm probat, eſſe contra illud primum præceptum, votum facere, vel offerre alteri, quàm ſoli Deo, non tamen videtur probare, pertinere ad illud præceptum ſoluere vota facta Deo. Reſponderi autem poteſt, in illa negatione includi, vel potiùs ſupponi affirmationem dandi Deo D cultum latriæ, debitum ſecundùm rectam rationem: hic autem cultus, prout exhibetur in obſeruatione voti, debitus eſt ſecundùm rectam rationem, vt in præcedenti libro, capit. primo oſtenſum eſt, ergo. Alij verò potiùs exiſtimant hoc peccatum eſſe contra ſecundum præceptum primæ tabulæ: quia qui non implet votum, re ipſa facit, vt Dei nomen in vanum aſſumptum fuerit: nam per votum nomen Dei aſſumitur, & votum vanum redditur, cùm non impletur. Et ita docet Catechiſmus Romanus 3. part. in explicatione ſecundi præcepti decalogi. Et Angelus verbo *Interrogationes*, circa ſecundum præceptum. Nauarrus capite duodecimo in principio, qui citat E Concilium Colonienſe. Et quod ad rem præſentem ſpectat, ferè in idem redit, quia etiam ſecundum præceptum primæ tabulæ grauiſſimum eſt, & ideò peccatum contra iuramentum promiſſorium ex ſuo genere eſt peccatum mortale: ergo multò magis frangere votum. Probatur conſequentia: quia ſuprà oſtenſum eſt, maiorem eſſe ex ſuo genere obligationem voti, quàm iuramenti promiſſorij. Quia grauius eſt infidelem eſſe ipſi Deo, quàm homini coram Deo, ſeu aſſiſtente Deo, & dante robur promiſſioni. Tertiò poſſumus argumentari ex D. Thoma 2. 2. quæſtio. 89. art. octauo: quia infidelitas ſerui ad Dominum eſt magna irreuerentia, argumento leg. primæ ff. de Conſtituta pecun. & quo grauior eſt perſona, cui fides frangitur, eo maius eſt delictum, vt ibi ſenſit Gloſſa & ſumitur ex leg. prima, §. *Melior*, ff. Depoſiti: ergo reſpectu Dei eſt grauiſſima iniuria, ac ſubinde graue peccatum, ſed tale peccatum non implendi votum: ergo.

Qui nõ implet votum in vanũ nomen Dei aſſumit. *Catec. Rom. Nauar.* Obligatio voti maior eſt, quàm iuramenti promiſſorij. *D. Thom.*

3 Quàm graue ſit peccatum votum violare.

Quæri verò hîc poteſt, quàm graue ſit hoc peccatum, ſeu in quo gradu grauitatis exiſtat? Sed hæc dubitatio cum proportione expedienda eſt, ſicut ſimilis de periurio ſupra tractata libro tertio ſuperioris tract. capit. 3. ibi enim oſtendimus, peccatum hoc in eodem ordine grauitatis eſſe cum periurio, eſſe verò medium inter periurium contra aſſertorium, & contra promiſſorium iuramentum, ita vt ſit minùs graue, quàm primum, & grauius, quàm ſecundum. Hinc ergo concludimus, perfidiam contra votum eſſe minus graue peccatum, quàm ſint peccata contra virtutes Theologicas, & quàm omnia peccata contra religionem, quæ ſunt grauiora periurio: eſſe verò grauius omnibus peccatis religioni oppoſitis, & periurio inferioribus. Quæ omnia ex ibi dictis ſatis conſtant. De comparatione autem cum peccatis contra alias virtutes morales inferiores religione, nihil magis certum dici poteſt, quàm quæ ibi de periurio dicta ſunt: & ideò nihil hîc videtur de illa comparatione addendum.

4 Non ſeruare votum erit veniale ſi fit ex ſurreptione.

Secundò principaliter certum eſt, hoc peccatum non ſeruandi votum poſſe eſſe veniale ex ſurreptione, ſeu indeliberatione. Patet, tum quia hic modus extenuandi culpam etiam in grauiſſimis peccatis, infidelitatis, deſperationis, odij Dei locum habet, & in peccato periurij, vt ſuprà viſum eſt. Tum etiam: quia propter indeliberationem poteſt interdum omnis culpa etiam venialis excuſari, vt manifeſtum eſt, ſi ex obligatione naturali votum non impleatur, vel ſi ex motu primo id contingat: ergo pari ratione poterit impediri culpa mortalis, & relinqui venialis: quia poteſt eſſe aliqualis negligentia, vel libertas ita imperfecta, quæ ad culpam leuem, non tamen ad grauem ſufficiat. Quando autem contingat tranſgreſſionem voti eſſe leuem culpam ex hoc capite non habet hîc ſpecialem conſiderationem, ſed iuxta generalia principia de peccatis, & actibus humanis intelligendum eſt. Præcipuè verò ſumi poteſt ex dictis in libro primo de deliberatione neceſſaria ad ſubſtantiam voti: illa enim indeliberatio, quæ in principio impediret voti valorem, in eius tranſgreſſione impediet etiam mortalem culpam: quia pro regula poſuimus illam deliberationem eſſe neceſſariam ad votum, quæ ad peccandum mortaliter neceſſaria eſt: ergo è contrario, quæ ad votum non eſſet ſufficiens, multò minus erit ad peccandum mortaliter contra ipſum votum. Hîc verò occurrebat difficultas, an poſſit contra votum peccari venialiter per ſurreptionem; Sed hoc ſufficienter attigimus libro 2. capit. 3.

5 Peccatum contra votũ poteſt eſſe veniale ex leuitate materiæ.

Dico tertiò: Tranſgreſſio voti poteſt eſſe peccatum veniale ex leuitate materiæ, etiamſi cum ſufficienti deliberatione fiat. Hæc eſt communior ſententia, quam in primis tenent omnes qui de iuramento promiſſorio id ſentiunt, vt Archidiaconus, Antonius, Syluester, Angelus, Graffis, & Antonius de Butrio, quos retuli præcedenti tractatu, lib. 3. capit. 16. Tenet etiam Soto lib. 7. de Iuſtitia q. 2. art. 1. Nauarrus capit. 12. num. 40. & communiter recentio-

Archid. Anton. Syluest. Angel. Graffis. Ant. But.

Soto. Nauar. recentiores Theologi,& Summiſtæ. Probatur: quia hæc eſt generalis regula, vt peccatum mortale ex genere fiat veniale ex leuitate materiæ, quæ non habet exceptionem formalem (vt ſic dicam) ſed tantùm materialem, vt ſtatim declarabo. Et ratio illius eſt, quia in moralibus parùm quaſi nihil reputatur,& ideò non cenſetur grauem Dei iniuriam continere, nec contrariè opponi charitati eius: ergo etiam in voto habet locum hæc regula: quia omiſſio fidelitatis in re parui momenti non eſt grauis iniuria. Declaratur prætereà: quia hîc nulla ratio talis exceptionis locum habet: nam in periurio contra iuramentum aſſertorium cenſetur habere illa regula exceptionem: quia ex teſtimonio cuiuſcumque mendacij leuiſſimi infertur Deo grauiſſimum nocumentum, quantùm ex parte iurantis, & ideò dixi ſimilem exceptionem non eſſe formalem, quia illa materia non eſt leuis, ſed grauiſſima eo modo, quo ſub iuramentum cadit: & ideò etiam illud periurium eſt de materia graui formaliter loquendo, licèt materialiter mendacium illud ſecundùm ſe, & reſpectu hominis leue ſit. Et idem cum proportione inuenitur in blaſphemia,& vbicumque ceſſauerit illa regula: nam ſemper inuenitur aliqua ſpecialis ratio grauitatis in materia, quæ aliàs apparet leuis. In voto autē nulla talis ratio reperitur: quia per tranſgreſſionem eius, nihil attribuitur Deo repugnans dignitati eius, nec aliquod nocumentum quaſi intrinſecum ei infertur, etiam ex affectu operantis, ſed ſolùm negatur ei quoddam debitum extrinſecum, quod pertinet ad extrinſecam iniuriam, quæ recipit magis, & minus vſque ad diminutionem venialis culpæ. Denique ita in aliis irreuerentiis contra Deum,& res ſacras videre licet: nam in oratione debita ex præcepto datur grauis,& leuis tranſgreſſio,& in debitis decimarum, oblationum, & ſimilium: ergo & votorum, nulla enim inuenitur ſpecialior ratio in voto: ergo eadem regula ſeruanda eſt.

In moralibus parùm quaſi nihil reputatur.

Omiſſio fidelitatis in re parui momenti non eſt grauis iniuria.

Violatio materiæ leuis in voto non eſt grauis iniuria.

6 Contra aſſertionem hanc non inuenio opinionem aliquam directè, ſeu formaliter repugnantem, licèt ex parte,& quaſi materialiter Caietanus contradicere videatur, vt ſtatim dicam. Nec etiam inueni rationem alicuius momenti, cui reſpondere neceſſe ſit. Solùm enim obiici poteſt argumentum à ſimili de iuramento aſſertorio. Item infidelem eſſe ad Deum eſt res grauiſſima, etiamſi in re minima eſſe contingat: plus enim eſt infidelem eſſe ad Deum in re minima, quàm Regi in re graui: quia maior eſt exceſſus perſonæ ad perſonam, id eſt, Dei ad regem, quàm poſſit eſſe inter materias Regi, vel Deo promiſſas: ſed negare debitum Regi in graui materia eſt iniuria grauis: ergo grauior erit ad Deum etiam in leui materia. Veruntamen ad argumentum de iuramento aſſertorio reſponſum iam eſt, negando conſequentiam: quia grauior eſt obligatio iuramenti aſſertorij, & quia modus irreuerentiæ adducendi Deum in teſtem mendacij longè alterius, & grauioris rationis eſt. Ad alteram verò partem fatemur, infidelitatem ad Deum eſſe grauiſſimam in ſuo,& ex ſuo genere: nihilominus verò in indiuiduo poſſe diminui in illo ordine vſque ad venialem culpam: quia grauitas vel leuitas culpæ non eſt conſideranda ex ſola excellentia diuina, quæ ſemper eſt, ſed ex materia vt habente habitudinem ad Deum, quæ habitudo eſt proportionata materia, & ideò inde fieri poteſt, vt ſit tantùm proportionata veniali culpæ. Ad ſimile autem adductum aliqui fortaſ- A ſè dicent, infidelitatem ad Regem non eſſe grauem culpam etiam in materia graui, niſi tranſeat in iniuſtitiam vel formalem contemptum. Quidquid verò de hoc ſit, negatur ſimilitudo: quia ſit comparatio inter res diuerſorum ordinum, vnde ſolùm ſit omnem infidelitatem ad Deum eſſe altioris ordinis & ſpeciei, quàm ad quemcumque hominem, non tamen concluditur ſimpliciter, & in indiuiduo eſſe grauius peccatum infidelitatem in re leui reſpectu Dei, quàm infidelitatem in re graui reſpectu regis. Quia vnaquæque augetur, vel minuitur in ſuo ordine iuxta proportionem ſuæ materiæ, vt conſtat in omnibus aliis vitiis diuerſorum ordinum. Argumentum enim ferè generaliter fieri poteſt de omnibus peccatis venialibus ex leuitate B materiæ, comparatis ad peccata inferiorum ordinum.

Quomodo infidelitas in Deum poſſit eſſe citra culpā mortalem.

Hanc nihilominùs aſſertionem limitat Caietanus 2.2.q. quæſt. 89. art. 7. dicens procedere quando materia voti non impleta partialis eſt: non verò, vbi votum in tota materia ſua non obſeruatur: nam tunc cenſet ſemper eſſe peccatum mortale, quantumuis materia minima eſſe videatur. Quam ſententiam ſequutus eſt aliquando Nauarrus, poſteà verò illam retractauit. Illi verò adhæret Corduba in Sum. quæſtio. 188. punct. 2. vbi licèt contrariam dicat eſſe probabilem, hanc dicit eſſe ſecuriorem,& communiorem, ſed nullum auctorem pro illa refert, & pauci pro ea inueniuntur in quæſtione de C voto, quidquid ſit de iuramento promiſſorio, de quo ſuo loco dictum eſt. Cauendum item eſt exemplum, quod ibi adducit de religioſo proprietario in re parui momenti, vt in quarta parte argenti, quem dicit peccare mortaliter: hoc enim eſt contra omnes, & contra ipſummet Cordubam, quia reſpectu voti paupertatis illa non eſt materia totalis, ſed partialis, & tamen ipſe fatetur cum Caietano, quòd tranſgreſſio in materia leui partiali non eſt peccatum mortale: reiiciendum ergo omninò eſt ſimile exemplum. 7

Caietani limitatio.

Religioſus poteſt quis eſſe proprietarius in re parui momē ti citra culpam mortalem. Cordub.

Fundamentum ergo Caietani eſt, quia ſi materia eſt totalis, non poteſt eſſe leuis (& ideò dicebam materialiter diſſentire etiam in hac materia, D quia ſemper requirit materiam grauem ad peccatum mortale, ſed in modo iudicandi de materia graui, aut leui diſcrepat.) Probat ergo aſſumptum: quia magnum & paruum reſpectiuè dicuntur, & ideò vbi totalis materia grauis eſt, minima pars eius poterit dici leuis, reſpectu totius materiæ, quæ grauis eſt. At verò vbi materia totalis eſt, non habet aliā, reſpectu cuius ſit leuis: & ideò ſemper eſt grauis. Quod ſi obiicias, quia hinc ſequitur furtum vnius argenti eſſe de materia graui, & conſequenter eſſe peccatum mortale: ſequela patet, quia materia illa eſt totalis, ergo grauis. Reſpondet negando ſequelam, & conſtituendo differentiam inter votum, & præceptum, ac materiam eorum: nam E materia præcepti eſt generalis, & valdè ampla, & reſpectu illius eſt materia partialis illa, quæ eſt materia tantùm vnius, vel alterius actus, & ita materia talis furti eſſe poteſt leuis: quia eſt partialis reſpectu materiæ totius præcepti. Votum autem eſt particularis lex, quæ reſpicit interdum rem in ſe paruam tamquam materiam totalem, & ideò non poteſt illa reſpectu voti dici leuis materia: quia nullam habet grauiorem, vel totalem, ad quam comparetur. Quoties ergo materia voti totalis eſt, perfecta eſt, & grauis, conſtituitque actum perfectum voti: & conſequenter obligat ſub præcepto perfecto,& ſub mortali. 8

Proponitur fundamentum. Caieta.

Hoc autem fundamentum Caietani nititur in voluntaria explicatione illius habitudinis paruæ & magnæ, ſeu leuis, & grauis materiæ, quæ ſine dubio falſa eſt. Primò, quia non oportet, vt dicantur comparatiuè inter ſe in ordine ad materiam actu promiſſam, vel præceptam, ſed in ordine ad alteram materiam, quæ præcipi, vel promitti poſſit. Vt præceptum Prælati, vel confeſſoris, recitandi ſemel orationem Dominicam leuis materia eſt, non reſpectu maioris materiæ præceptæ: nulla enim eſt: ergo reſpectu grauioris, quæ præcipi poſſet, ſi neceſſitas, vel cauſa ſubeſſet. Vnde ſumitur argumentum, quia aliàs præceptum Confeſſoris, vel Prælati de tali actu obligaret ſub mortali, quod dici non poteſt. Sequela patet, quia illa materia eſt totalis reſpectu talis præcepti, & in hoc æquiparatur voto. Simile argumentum ſumi poteſt ex promiſſione humana, vel ſupponendo obligare ex iuſtitia, & ſub mortali ex genere ſuo, vel ſaltem loquendo de promiſſione includente contractum mutuum obligantem ex iuſtitia: ſequitur enim quòd ſi fiat mutua conuentio, & promiſſio de re leuiſſima, vt dandi panem, ſi actum leuem feceris, eſſe peccatum mortale non implere, quod nullus admittet: nam furari rem ſimilem non eſt mortale: ergo non ſoluere illam, etiamſi ſit debita ex quocumque pacto, non eſt mortale. Sequela autem patet, quia reſpectu talis pacti illa eſt materia grauis: quia eſt totalis. Signum ergo eſt materiam grauem, vel leuem non dici, reſpectu alterius materiæ actu comprehenſæ ſub eadem promiſſione, vel pacto, ſed reſpectu alterius materiæ, quæ promitti poſſet, aut voueri. Et hæc argumenta euertunt planè differentiam à Caietano poſitam inter votum & præceptum, vt conſideranti facilè patebit,

9 Diluitur fũdamentum Caietani.

Ex promiſſione humana Caietani fundamentum euertitur.

10 Secundò (quoniam materia eſt vniuerſalis) addendum eſt, grauitatem, vel leuitatem materiæ nõ ſolùm non conſiderari ſemper per reſpectum ad materiam maiorem, vel totalem, etiam poſſibilem, ſed ſæpè conſiderari ſecundùm alios reſpectus. Nam Lucæ 21. de vidua paupere mittente minuta duo in gazophylacium, dicit Chriſtus plus cæteris miſiſſe, quod non poteſt intelligi ſecundùm comparationem ad materiam totalem, vel minorem in quantitate ſua, ſed per reſpectum ad perſonam. Et ita furtum vnius, & eiuſdem pecuniæ poteſt eſſe de materia leui reſpectu diuitis, & de graui reſpectu pauperis, ſiue ſit totalis, ſiue partialis. Non eſt ergo inde ſumenda grauitas, vel leuitas materiæ, ſed ex aliis reſpectibus, & maximè per comparationem, vel ad perſonam operantem, vel ad eam circa quam actio verſatur. Sicut idem pondus eſt magnum reſpectu pueri, & leue reſpectu viri, & idem verbum eſt leuis iniuria reſpectu vnius perſonæ, & grauis reſpectu alterius. Igitur ad minimum non eſt adæquata illa ratio explicans paruam materiam à Caietano explicatam, & conſequenter etiam ſi materia voti totalis, poterit ſecundùm alios reſpectus morales, leuis cenſeri. Aliunde verò ille modus explicandi lubricus eſt, & periculis expoſitus. Nam poſſet inferri, reſpectu voti perpetui recitandi quotidie officium Canonicum, eſſe leuem materiam vno vel alio die totum officium omittere: quia reſpectu totius collectionis, & materiæ ſub voto illo comprehenſæ, videtur minima pars officium vnius dei, ac ſubinde leuis materia: & ſic de aliis.

Grauitas materiæ in voto vnde deſumenda.

Luc. 21.

Furtũ vnius & eiuſdem pecuniæ reſpectu pauperis & diuitis eſt graue & leue.

11 Non ergo ſecundùm illam habitudinem totius, & partis, ſed ſecundùm comparationem ad rectam rationem, iudicium de leui vel graui materia ferendum eſt. Et ſic ſemel dicere orationem Dominicam, etiamſi ſit tota materia alicuius voti leuis eſt, non ſolùm reſpectu grauioris, quæ promitti poſſet, ſed etiam quia in ſe ſpectata leuẽ Dei honorem vel cultum continet, & cõſequenter eius omiſſio leuem etiam iniuriam Deo infert. Illa ergo circumſtantia totalis, vel partialis materiæ, nihil mutat iudicium rationis in ordine ad diuinam irreuerentiam, & ideò materia illa, quæ non ſufficit ad peccatum mortale, quando eſt pars materiæ voti, non ſufficiet, licet ſit tota materia, & è conuerſo. Aſſumptum patet: quia illa habitudo partis, vel totius talis materia eſt, parúmque refert ad moralem mutationem, vt inductione etiam oſtendi poteſt: tum in præceptis generalibus non furandi, non nocendi proximo, de quibus id Caietanus fatetur: tum in præceptis particularibus, vt Cõfeſſoris, prælati, &c. tum in particularibus obligationibus contractuum. Eadem autem ratio eſt in præſenti: quia præceptum reddendi vota, obligat ad reddendum votum integrè, vnde parùm refert, quòd omittatur in voto, vel in parte, ſi id, in quo omittitur æquale eſt in ſe: quia æquè violatur præceptum de voto ſeruando. Item, quia præceptum reddendi Deo vota, eſt quaſi præceptum reddendi debita, ſub quo præcepto non tantùm debitum vnius voti, vel alterius, ſed ſimpliciter totum debitum comprehenditur, reſpectu cuius obiecti materia cuiuſlibet voti poteſt tamquam partialis reputari: culpæ autem grauitas in ordine ad illud præceptum ſpectanda eſt: non eſt ergo neceſſaria limitatio, ſed concluſio abſolutè vera eſt.

A

Omiſſio orationis dominicæ eſt materia leuis etiamſi materia totalis alicuius voti.

B

Præceptum reddẽdi Deo vota eſt quaſi præceptũ reddendi debita.

C

Sed obiici poteſt ex Caietano, quia peccatum mortale ex genere non ſit veniale, niſi propter imperfectionem actus, ſed integra tranſgreſſio voti eſt actus perfectus, quantumuis materia in ſe minima ſit: ergo eſt peccatum mortale, quia eſt actus perfectus contra graue præceptum ſeruandi votũ. Minor probatur, quia perfectio actus non ſumitur ex quantitate materiæ ſecundùm ſe, ſed ex hoc, quod ſit omiſſio totius ſub præceptum cadẽtis. Reſpondeo, vel aſſumptum eſſe falſum, vel in eo peti principium. Interrogò enim, quid intelligat per actum perfectum, vel imperfectum, non enim poteſt loqui de perfectione, vel imperfectione in modo liberè operandi: ſic enim falſa eſſet maior: nam actus perfectè humanus, & liber poteſt eſſe veniale peccatum, etiam in præcepto obligante ex genere ſuo ſub mortali. Oportet ergo intelligi de perfectione, & imperfectione actus, ex parte materiæ, quæ perfectio vel imperfectio in actu peccaminoſo, per comparationem ad actum virtutis, quẽ excludit, ſumenda eſt. Actus autem voti poteſt dici perfectus: quia eſt ſimpliciter actus virtutis, ad quã nihil illi deeſt, & hoc non ſatis eſt, vt actus cenſeatur materia grauis obligationis præcepti, ſed oportet, vt illa met perfectio, & bonitas grauis ſit in ordine ad honorem, vel amorem Dei.

12 Obiectio.

D

Solutio.

E

13 Eò vel maximè quòd talis actus in materia voti æquè bonus eſt, quando eſt materia partialis, & quando eſt totalis, vt ſi quis vouit recitare per annum orationem Dominicam ter quotidie: alter verò tantùm vouit hodie illam dicere: oratio illa ab vtroque facta, hodie æquè bona eſt per ſe loquendo: ergo voluntaria omiſſio vtriuſque actus erit etiam æquè mala: & conſequenter æqualiter erit actus perfectus, vel imperfectus in ratione peccati. Loquendo ergo de imperfectione cum eadem proportione, idem dicendum eſt de totali, vel partiali tranſgreſſione voti.

Actus in materia voti æquè bonus eſt, quando partialis, & quando eſt totalis.

Igitur

Igitur ſi maior propoſitio intelligatur de imperfectione actus, quæ in hoc conſiſtit, vt ſit partialis tranſgreſſio, ſic facilè negatur, nam in ea petitur principium: ſi verò intelligatur de imperfectione actus, quæ in hoc conſiſtit, quod ſolùm excludit actum leuem, licèt bonum, ſic conceditur maior, & negatur minor: quia licèt omiſſio voti ſit totalis, ſi ſit de re leui, eſt imperfecta tranſgreſſio voti: nam licèt ſit quoddam totum, eſt paruum, & imperfectum. Sicut etiam votum ipſum de tali materia, leue, & parui momenti, ac ſubinde in eo ſenſu, ſeu negatiuè imperfectum dici poteſt. Non ergo ſatis eſt ad perfectum actum, id eſt, grauem, quòd ſit omiſſio alicuius totius, niſi illudmet totum graue ſit ſecundùm ordinem ad prudens iudicium rationis.

15 Atque ex his tandem intelligi poteſt, qua regula vtendum ſit ad diſcernendum, quando tranſgreſſio voti ſit peccatum veniale ex leuitate materiæ: nam eadem eſt, quæ in cæteris datur præceptis, ſeu peccatis, cum proportione illam applicando. Regula autem eſt, vt leuitas, vel grauitas materiæ ex prudenti arbitrio deſumatur, penſatis conditionibus perſonarum, & aliis circumſtantiis reſpectu talis materiæ: neque alia certior aſſignari poteſt. Et ſic etiam dici ſolet, illam materiam eſſe grauem in aliquo præcepto, cuius violatio intelligitur charitati Dei, aut proximi contraria, vt ſpecialiter videri poteſt apud Caietanum tom. 1. Opuſcul. tract. 25. quæſtion. 1. Et indicant Syluester verb. *Præceptum.* quæſt. 3. Antoninus 2. p. tit. 4. capit. 2. § 3. Hoc autem ipſum neceſſariò reducendum eſt ad arbitrium prudentis, quia non aliter diſcerni poteſt, an materia ſit contraria charitati, necne, & tale iudicium æquè in materia totali, & partiali eſt neceſſarium, quia in vtráque poteſt offendi grauiter charitas erga Deum: igitur non inde ſumendum eſt iudicium, ſed ex grauitate ipſius actus, quatenus graue, vel leuem cultum Dei continet, ſecundùm communem prudentium æſtimationem. Aduertendum etiam eſt, non eſſe ſumendum iudicium de grauitate, & leuitate materiæ ex eo, quòd ante votum eſſet fortaſſe res indifferens, vel leue peccatum: quia vt bene notauit Soto lib. 7. quæſt. 2. art. 1. in fine corporis, ſæpè fieri poteſt mortale ratione voti, quod anteà erat veniale, vel nullum malum, imò interdum bonum, vt ludus, matrimonium, &c. Sed conſideranda eſt grauitas actionis, de qua tractatur, quæ in ordine ad cultum Dei, vel ad humana pacta poteſt eſſe res grauis, etiamſi abſque voto non cadat ſub obligationem grauèm, & tunc in ordine ad votum erit materia grauis, ſi in graui quantitate ſumatur: ſecus ſi in leui, quod ſemper ex arbitrio prudenti pendet, vt dixi.

Regula ad diſcernendum quãdo tranſgreſſio voti ſit venialis ex parte materiæ.

Syluest. Ant.

Vnde deſumenda grauitas materiæ in voto. *Soto.*

CAPVT V.

Quando ſit mortale peccatum tranſgreſſio voti, quam per plures actus leues, ex parte materiæ fieri contingit.

1 HÆc quæſtio oritur ex reſolutione capitis præcedentis habétque locum tam in opinione Caietani, quàm in noſtra. Contingit enim fieri votum dandi quotidie per menſem, vel annum paruam eleemoſynam, vel orationem breuem recitandi. De quo voto certum eſt, tranſgreſſionem eius in vno die ſolo, eſſe tantùm veniale peccatum ſiue quia illa materia ſimpliciter eſt leuis, ſiue etiam, quia eſt partialis ſecundùm Caietanum. Vnde ſit idem dicendum eſſe de omnibus, & ſingulis diebus diuiſim ſumptis. Difficultas ergo oritur, an procedendo ita per ſingulos dies anni, multiplicentur tantùm venialia peccata, & numquam peccetur mortaliter, vel ſi interdum peccetur mortaliter, quando id contingat, & quæ ſit ratio illius peccati? Supponimus enim, quòd licèt multa peccata venialia ſimul ſumpta, non poſſint efficere vnum mortale, ex 1. 2. quæſt. 88. articul. 4. quia non ſunt partes vnius, nec componunt vnum, ſed tantùm vnã collectioné, vel multitudinem: nihilominùs aliquando poſſunt præcedentia peccata venialia ratione materiæ ita coniungi cum poſteriori peccato, vt faciant illud eſſe mortale, quod aliàs per ſe, ac ſolitariè ſumptum eſſet veniale, vt in paruis furtis frequentatis certum eſt apud omnes. Punctum ergo difficultatis eſt, an hic modus peccandi mortaliter in tranſgreſſionibus ſimilium votorum contingat?

Difficultas quæſtionis

Multa peccata venialia non poſſunt efficere vnum mortale.

Circa quod ſupponitur vlteriùs iuxta dicta in præcedenti libro ex tranſgreſſione voti in tempore debito, interdum relinqui obligationem ad votum implendum, in tempore futuro: aliquando verò relinqui, ſed extingui obligationem per lapſum temporis. Quando ergo tale eſt votum, de quo tractamus, vt licèt pro aliquibus diebus non impleatur, ſemper duret obligatio implendi id, quod fuit omiſſum, indubitatum eſt tandem peccari mortaliter violando votum in tota materia, vel in graui parte eius. Quia licet frangi videatur per paruas tranſgreſſiones multiplicatas, neceſſe eſt tandem peruenire ad diem, & horam, in qua ſimilis tranſgreſſio ſit peccatum mortale. Quamuis enim fiat poſt actum de ſimili materia leui, non verſatur circa illam, vt leuis eſt, ſed vt cõplet materiam grauem. Vt verbi gratia, ſi quis promiſit dare quotidie argentum in eleemoſynam, ea intentione, vt dies intelligatur præfixus, vt terminus, non vt præcipua ratio obligationis, quamuis vno, vel alio die id omittat, tenetur ſequentibus diebus ſupplere, & ideò ſemper poſterior omiſſio grauior eſt, & poſt paucos dies erit mortale, id omittere, quia non ſolùm omittitur eleemoſyna illius diei, ſed omnium præcedentium, quæ eodem die ſimul dandæ eſſent, & ita iam illa omiſſio habet materiam grauem. Idémque eſt de voto ſimili recitandi quotidie breuem orationem ſi eadem intentione fiat, nam eſt eadem ratio, vt dicemus. Et in hac parte non videtur eſſe diſſenſio inter Auctores, vt videbimus. Supereſt ergo dubium, quando per tranſgreſſiones voti ſingulorum dierum, obligatio ita extinguitur, vt iam nulla ſit ad faciendum id, quod prætermiſſum eſt, & in hoc ſunt variæ opiniones. 2

Qnando per tranſgreſſiones voti ſingulorum dierum obligatio ita extinguitur, vt nulla in poſterum maneat.

Prima dicit numquam peccari mortaliter, in talis voti tranſgreſſione, ſed poſſe omninò violari per ſolam multiplicationem tranſgreſſionum venialium. Pro hac ſententia referri poſſunt Soto, Aragon, & Vazquez: nam formaliter videntur in hoc conuenire, quòd in prædicto caſu tranſgreſſio voti hodierna (quæ ex obligatione præſentis diei tantùm eſt venialis) non augetur propter ſimiles tranſgreſſiones præcedentes, niſi quando durat obligatio reparandi, & quaſi reſtituendi hodie, quod præteritis diebus omiſſum eſt, & conſequenter, quando hæc obligatio non durat, ſed extinguitur, omnes tranſgreſſiones diurnas eſſe veniales tantùm, licèt per earum multiplicationé obligatio voti exhauriatur, & violetur. Ratio huius opinionis eſſe poteſt, quia ſi onus diei præceden- 3

1. Sententia. Numquam peccari mortaliter in talis voti tranſgreſſione.

tis non adiungitur hodierno, non eſt vnde augeatur materia præſentis diei, ergo permanet leuis, ſicut de ſe erat, & eadem eſt ratio de ſingulis, & omnibus.

4 *Soto.* Differunt autem dicti Auctores in applicatione huius doctrinæ: nam Soto ſentit, hanc poſteriorem partem non habere locum in voto reali, ſed tantùm in perſonali. Vnde lib. 7. de Iuſt. quæſt. 2. artic. 1. & *Aragon.* Aragon. 1. 2. quæſtione 88. art. 3. diſtinguunt inter vota realia, & perſonalia. Et de reali voto dicunt, ſi ſit, verbi gratia, votum de facienda quotidie parua eleemoſyna, licèt in principio aliquæ tranſgreſſiones leues præcedant, cùm peruenitur ad ſtatum, in quo grauis quantitas completur, tunc omiſſionem illam, per quam completur illa quantitas, eſſe peccatum mortale, & à fortiori omnes ſequentes, & ſtatū in illo peccato ſemper durare, donec votū impleatur, ſicut eſt vulgare in furto, idem enim eſſe de voto cenſent dicti Auctores. Et in hoc concordat *Medin.* Medina 1. 2. quæſt. 88. art. 4. qui in hoc fundat hanc partem, quòd per illas tranſgreſſiones fit graue nocumentum proximo, & ideò tunc peccatur mortaliter, quando incipit nocumentum eſſe graue. Et illa ratione etiam vtitur Aragon. Sed ad culpam contra votum non rectè conſideratur proximi nocumentum: tum quia in tranſgreſſione voti realis non fit iniuria proximo, quia reſpectu illius non naſcitur obligatio, etiamſi materia voti illi vtilis ſit: ergo non propriè fit illi nocumentum, ſed ſolùm non redundat in eum vtilitas, qui effectus eſt ibi quaſi materialis: ergo non peccatur contra proximum, ſed tantùm contra Deum. Et conſequenter nocumentum proximi nihil hîc refert: ſed reſpectu fidelitatis Deo debitæ oſtendendum eſt, quomodo ibi augeatur materia grauis reſpectu vltimi actus (vt ſic dicam.) Ratio ergo vnica eſſe debet, quam Soto tetigit, dicens: *quia quod hodie non tribuis, cras teneris*, hinc enim aperte fit, vt perueniatur ad materiam grauem, vnde in hoc ſenſu hæc pars non pertinet ad præſentem dubitationem, ſed ſuppoſitionem quam ſecundo loco fecimus, & diximus eſſe extra controuerſiam. De perſonali autem voto, vt de parua recitatione quotidie facienda, dicunt dicti Auctores, etiamſi quotidie omittatur oratio promiſſa, numquam peccari mortaliter: quorum fundamentum eſſe debet, quia in his votis numquam eſt obligatio recitandi hodie, quod heri omiſſum eſt, & ita materia ſingulorum dierum ſemper manet tantùm venialis.

Differentia quoad hoc inter votum reale, & perſonale.

5 Hanc verò diſtinctionem improbat Vaſquez 1. 2. diſput. 146. cap. 2. in fine. Et non ſine magno fundamento, quia tam votum reale, quàm perſonale fieri poteſt pro tali die in ſpecialem deuotionem & cultum eius. Vt poteſt quis vouere ſingulis ſabbatis ieiunare, & eleemoſynam facere, intuitu colendi Deum in illo die, & tunc ſicut votū perſonale illo die non impletum, non obligat pro die ſequenti, ita nec votum reale. Et è conuerſo ſicut poteſt votum reale fieri pro ſingulis diebus, vt non differatur ſolutio, non verò vt extinguatur, ita etiam poteſt votum recitandi, & quodlibet perſonale eadem intentione fieri, & tunc ſicut votum reale obligat ad dandam hodie eleemoſynam heri promiſſam, ita etiam votum perſonale obligabit ad recitandum, & ſupplendum, quod prætermiſſum. Ergo nullum eſt diſcrimen inter talia vota, cum proportione de illis loquendo. Nam ſi fiant priori modo etiam in realibus ſemper materia cuiuſcumque diei eſt leuis, ſi verò fiant poſteriori modo, etiam materia voti perſonalis paulatim aggrauatur ex paruis tranſgreſſionibus, & ita peruenietur neceſſariò ad grauem tranſgreſſionem. Quod autem illi duo modi vouendi in vtroque locum habeant, patet, quia hoc pendet ex libera intentione vouentis, vt ſuprà dictum eſt.

Refellitur diſtinctio de voto reali, & perſonali.

Dicet fortè aliquis, eſto hoc ita ſit, nihilominùs regulariter obſeruari, vt vota realia non ita determinentur ad præſcriptum diem, ſicut perſonalia, nec eleemoſyna præſcribitur, vt onus proprium talis diei, ſicut ieiunium. Et ratio eſſe videtur, quia eleemoſyna principaliter intenditur propter ſubueniendum neceſſitati proximi, quæ durat, tranſacto die deſignato: ieiunium verò, & ſimilia opera perſonalia ſolent frequenter fieri in peculiarem ſanctificationem talis diei, in reuerentiam alicuius Sancti, vel diuini beneficij. Sed hoc, eſto ita ſit, ad factum pertinet, non ad ius, & eſt accidentarium ex vſu, vel intentione operantium, non ex natura talium votorum. In vtroque ergo genere votorum formalis doctrina eadem eſt, nimirum, ſi fiant, vt onus ſingulorum dierum, non augeri præſentem tranſgreſſionem per præcedentes, & conſequenter ſi ſingulæ tranſgreſſiones diurnæ per ſe ſpectatæ leues ſint, poſſe per ſingulas tranſgreſſiones veniales multiplicatas, totum votum violari, ſiue reale, ſiue perſonale: ſi verò neutrum fiat, vt onus diei proprium, in vtroque augeri præſentem tranſgreſſionem ex præcedentibus, & ſic non conſummari violationem eius ſine peccato mortali, per ſe loquendo, & ſecluſa inaduertentia. 6

Formalis doctrina in vtroque genere votorum eſt eadem.

Nihilominùs alij ſentiunt, votum tam perſonale, quàm reale de parua materia pro ſingulis diebus anni, vel menſis, quæ tota ſimul facit grauem materiam, non omitti in tota illa materia, vel in graui parte illius ſine peccato mortali, etiāſi onus vniuſcuiuſque diei voueatur, vt proprium eius, & ſemel omiſſum non maneat obligatio illius pro altero die. Ita ſentit Valentia diſputat. 6. quæſtion. 6. punct. 4. quæſtion. 2. nam indefinitè, & ſine limitatione, vel diſtinctione loquitur etiam in votis perſonalibus. Poteſtque ſuaderi ex contrario fundamento: quia materia poſteriorum tranſgreſſionum ſemper augetur ex præcedentibus tranſgreſſionibus, etiamſi priores tranſgreſſiones reſarciendæ, ſeu quaſi reſtituēdæ non ſint: ergo materia hodiernæ tranſgreſſionis poſt præcedentes poterit eſſe grauis, & conſequenter materia peccati mortalis per relationem, & coniunctionem ad præcedentes, etiamſi ſecundùm ſe leuis videatur, & conſequenter non violabitur totum votum ſine peccato mortali. Antecedens probatur, quia illud votum vnum eſt, & habet pro materia adæquata cumulum, ſeu collectionem illarum paruarum orationum, vel eleemoſynarum, ergo inducit obligationem grauem circa totum illud, quod ſicut paulàtim per partes impletur, ita etiam violatur: ergo cùm multiplicantur partiales tranſgreſſiones, paulatim augetur tranſgreſſio voti: ergo quando multiplicatis tranſgreſſionibus, peruenitur ad terminum augmenti, in quo læſio voti (vt ſic dicam) grauis eſſe incipit, iam illa materia, vt conſummatiua grauis læſionis, eſt materia grauis, & conſequenter in illa peccatur mortaliter: quia vt peccetur mortaliter contra votum, ſatis eſt, quòd votum ipſum grauiter lædatur, etiamſi non relinquatur obligatio faciendi, quod omiſſum fuit. Parúmque ad rem mortalem videtur referre, quòd illa læſio grauis paulatim fiat, & conſūmetur, 7

2. Sententia. Votum tam reale quàm perſonale leuis rei nō omittitur per annum ſine peccato mortali. *Valent.*

metur, vel quòd ſimul fiat: nam in re in idem redit, A quando ſciens, & videns aliquis paulatim conſummat grauem illam tranſgreſſionem.

8 Qua ratione colligatur in iſtis tráſgreſſionibus eſſe peccatum mortale.

Confirmatur, ac declaratur: nam ſi poſt tale votum emiſſum, aliquis haberet propoſitum non implendi illud, ſed tranſgrediendi per multiplicatas omiſſiones ſingulorum dierum, peccaret mortaliter: ergo & poſtea, quando peruenit ad terminum, in quo videt conſummari tranſgreſſionem grauem, peccat mortaliter. Antecedens videtur ſanè per ſe probabile, & verum, quia votum illud gratum eſt, & de graui Dei obſequio: illud autem propoſitum opponitur toti voto, & deſtruit illud, continet ergo deformitatem grauem. Prima verò conſequentia patet, quia propoſitum illud eſt peccatum mortale propter grauem læſionem voti, B quam obiectiuè ſibi proponit, ſed hanc læſionem voluntariè facit, qui per leues tranſgreſſiones videt illam conſummari, & nihilominus conſentit, & vult per aliquem actum illam conſummari: ergo in illo actu exercet, & continet totam malitiam illius propoſiti. Confirmatur ſecundò, quia vt augeatur materia peccati, quod additur præcedentibus, non ſemper eſt neceſſarium, vt præcedentia relinquant obligationem quaſi reſtituendi, vel reparandi quod omiſſum eſt, ſed ſufficit, quòd paulatim augeatur aliquod malum, quod homo vitare teneatur, verbi gratia, quando homo leuiter peccat intemperatè comedendo contra ſalutem ſuam, C non tenetur poſtea reparare illud damnum, tenetur tamen non augere illud multiplicando ſimiles actus gulæ, vnde licèt prior exceſſus fuerit venialis, ſecundus erit grauior, ſi homo videt augeri nocumentum, & ita fieri poterit vt tertius, vel quartus ſit mortalis, ſi conſummetur nocumentum graue. Item hoc modo, licèt præceptum ieiunij leuiter violetur per paruam ſumptionem cibi, ſi tamen eodem die ſæpius multiplicentur paruæ illæ ſumptiones, conſummari poterit graue peccatum: quia læditur ieiunium in materia graui. Idem videri poteſt in infamatione proximi: nam ſi incipio infamare venialiter, aperiendo occultum defectum leuem, & poſteà addam alium, & iterum alium, poterit eò perueniri, vt ex collectione fiat nocumentum graue: & ita vt in aliqua infamatione conſummetur peccatum mortale, niſi inaduertentia excuſet. Hæc enim limitatio ſemper ſubintelligitur, quia ſine aduertentia ſufficiente nõ peccatur mortaliter: ſed hoc generale eſt, & ideò illud ſupponimus, & loquimur de actu ipſo ſecundùm ſe. Sic ergo in præſenti ex ipſa læſione voti, & augmento eius, augetur ſufficienter materia, licèt obligatio reſtituendi non intercedat.

Exemplo valde accõmodata, quę docent ex multis venialibus fieri vnum mortale.

Sine aduertentia ſufficiente non peccatur mortaliter.

9 Fertur iudicium de ſecunda ſentẽtia, & impugnatur. Difficultates quæ oriuntur ex prædicta doctrina.

Quamuis autem hæc vltima ſententia videatur probabiliter ſuaderi his coniecturis, nihilominùs ſcrupuloſa eſt, & vix poterit, qui illam defenderit, varijs difficultatibus moralibus inſurgentibus occurrere. Nam iuxta illam dicendum eſſet, ſiquis fecit votum non mentiendi, etiam iocosè, vel officiosè, poſſe mortaliter peccare propter ſolam multiplicationem mendacij iocoſi: quia multiplicando mendacia, lædit votum grauiter, & priuat Deum magno obſequio, quod in tali obiecto ſimul ſumpto reperitur: conſequens autem nullo modo videtur concedendum, quia non apparet maior ratio in illo voto, quàm in lege non mentiendi. Vnde Nauarr. cap. 12. num. 65. dixit, tranſgreſſiones voti de vitãdo aliquo peccato veniali, communiter tantùm eſſe peccatum veniale, & in hoc putat eſſe votum æquiparandum legi: quod etiam

Nauarr.

cenſuit Soto, dicto art. 1. Secundò ſequitur ex dicta ſententia, ſiquis vouit quotidie recitare Roſarium, & ſingulis diebus partem leuem omittat, inde augeri malitiam poſteriorum tráſgreſſionum, & tandem fieri materiam peccati mortalis in tranſgreſſione ſecundùm ſe leui propter relationem ad præcedentes. Conſequens eſt falſum, ergo. Sequela patet, quia etiam tota illa tranſgreſſio ſimul ſumpta, eſt grauis læſio talis voti, & illi applicari poſſunt rationes ſuprà factæ. Minor autem videtur clara, quia illi defectus non vniuntur inter ſe, vt videre licet in defectibus, qui quotidie committuntur in recitatione horarum Canonicarum: nam defectus vnius diei non coniungitur cum defectibus alterius diei ad componendam vnam materiam grauem. Aliàs poſt ſemel completam materiam ex ſucceſſiua multiplicatione talium defectuum, ſemper peccaretur mortaliter per ſimiles defectus in ſe leues, quod eſt dictu abſurdiſſimum. Et patet ſequela, quia ſemper coniungerentur præcedentibus, & efficerent tranſgreſſionem grauiorem. Vnde idem argumentum fieri poſſet in voto recitandi quotidie horas Canonicas: nam ſine dubio per defectus leues multiplicatos in dies numquam venietur ad peccatum mortale committendum, cuius tamen oppoſitum ex dictis ſequitur applicando rationem factam. Item ſiquis vouit ieiunare Aduentum, licèt ſingulis diebus leuem defectum in ieiunio committat, numquam peccabit mortaliter, etiamſi illæ tranſgreſſiones ſimul ſumptæ grauem materiam contineant, ita vt ſi vno die fierent, ſufficerent ad frangendum grauiter ieiunium.

Soto.

Dico ergo, in his leuibus tranſgreſſionibus voti, diuerſis diebus, ſeu temporibus factis, ſemper ſpectandum eſſe, an ex his componatur vnus actus moralis, nec ne: nam ſi non componitur, numquam tráſgreſſio grauis eſt, licèt multæ leues multiplicentur. Et hoc probant rationes factæ, & illa generalis ſuprà facta, ob quam multa peccata venialia non componunt vnum mortale, ſcilicet quia non vniuntur vllo modo ad vnum actum componendum. D At verò ſi plures actus diuiſim facti tendant ad vnum componendum, & vt ſic, cadant ſub votum, tunc ex multis poterit vnus actus conflari, vel ſuppoſitis prioribus, poterit per aliquam poſteriorem conſummari: & ita poterit peccari mortaliter in eo momento, in quo grauis ille actus conſummatur. Sub actu verò etiam omiſſionem contrariam voto comprehendimus, vt ſæpè diximus. Et ratio eſt oppoſita ſuperiori, quia ſi actus eſt vnus, & grauis, poteſt eſſe ſufficiens ad vnum peccatum mortale conſtituendum: nam ſicut negatio eſt cauſa negationis, ita affirmatio affirmationis.

10 Leuis tranſgreſſio voti diuerſis tẽporibus ſæpius repetita non eſt grauis, niſi ex his actibus componatur vnus moraliter.

Dices, Quando per plures actus leues cenſetur vnus grauis paulatim perfici? Reſpondeo duobus E modis poſſe id contingere. Primus eſt ſuprà poſitus, quando ex prioribus actibus leuibus relinquitur obligatio, quæ coniungitur præſenti obligationi, & ex vtráque fit vna grauis: & tunc eſt res clara, & frequenter contingit in votis realibus, & poſſet etiam inueniri in perſonalibus, vt dictum eſt. Et iuxta hunc modum proceſſit prima ſententia, non tamen excluſit alium modum, licèt illum non explicuerit. Secundus ergo modus eſſe poteſt, quando ſecundùm moralem vſum, & æſtimationem cenſetur componi moraliter vnus actus ex multis, vel ex quadam ſucceſſione actuum, aut omiſſionum: vt verbi gratia, ex horis Canonicis vnius diei cenſetur componi vna integra

11 Duobus modis per plures actus efficitur vnus grauis moraliter.

Ex leui omiſſione vnius Pſalmi

in prima, alterius in veſpera, & ſic in aliis intra eundem diē grauis tráſgreſſio inſurgit.

tegra recitatio: recitatio verò vnius diei non componit vnum actum moralem cum officio alterius diei, & ideò in habente votum recitandi officium Canonicum, ex leui omiſſione vnius Pſalmi in Prima, verbi gratia, & alterius in Veſpera, & alterius in Matutino intra eundem diem poſſet inſurgere grauis tranſgreſſio voti: ſi autem fierent in diuerſis diebus, eſſent tantùm plures tranſgreſſiones leues. Idem cerni poteſt in ieiunio vnius diei, vel plurium. In diuerſis autem diebus raro inuenitur vnus actus moralis, qui hoc modo componatur ex pluribus actibus illorum dierum, non tamen repugnat inueniri. Vt ſi quis vouit per nouem dies aſſiſtere in Eccleſia religionis cauſa, ſi ſingulis diebus parùm abſit, moraliter coniungentur illi defectus ad componendum vnum grauem defectum in illo actu, ſeu materia voti: quia ex modo, & intentione voti eſt vna obligatio, quæ paulatim violatur. Idem dico, ſiquis voueat dicere Roſarium diuiſum in tres partes per tres dies, ſingulas partes ſingulis diebus deſignando, tamquam onera talium dierum in illis præciſè implenda: nam ſi ille omittat ſingulis diebus aliquid leue, ſi ex omnibus illis omiſſionibus aliquid graue reſpectu totius Roſarij reſultet, credo peccari mortaliter, ſicut ſi vno die recitandum eſſet Roſarium ex voto: quia diſtinctio dierum parùm refert, quandoquidem actus ille ſemper reſpicitur, vt moraliter vnus, & vt talis vouetur.

12 Quando ex multis peccatis venialibus contra votum non conflatur vnum mortale.

Iuxta hunc ergo ſecundum modum procedere poteſt poſterior opinio: ſi verò generaliùs loquatur, vt ſignificat, illam non admittimus. Quotieſcúmque enim votum eſt de pluribus actibus leuibus, quorum ſinguli totales ſunt, & diuiſim, ac ſigillatim præſtandi ſunt, ſiue in diſtinctis diebus, ſiue etiam in diuerſis horis eiuſdem diei, ex multiplicatione tranſgreſſionum venialium non peruenitur per ſe loquẽdo ad mortalem. Quia tunc nulla eſt vnio, & ita vnus actus nullo modo aggrauat alium. Exempla ſunt in votis affirmatiuis, ſiquis voueat ſingulis horis, aut decies in die eleuare mentem in Deum, licet decies omittat, non eſt grauior decima omiſſio, quam prima, idem dico de breui recitatione, verbi gratia, Orationis Dominicæ per ſingulos dies menſis: nam licèt per totos dies omittatur, non eſt maius peccatum in vltimo, quàm in primo die. In votis autem negatiuis exempla ſunt in voto non mentiendi iocose, vel non omittendi leuem partem Miſſæ, aut Diuini officij: nam licèt in diuerſis Miſſis, ſeu diebus ſæpiùs hoc fiat, numquam peccabitur mortaliter. Et idem erit de voto vitandi omnem leuem ſumptionē cibi in diebus ieiunij peccando venialiter contra illud: nam licèt hoc peccatum in pluribus diebus ieiunij fiat, numquam eſt mortale: quia vna materia non colligatur cum alia, nec illæ plures comeſtiones paruæ componũt vnum actum moralem, quod ſecus eſſet, ſi eodem die contra ieiunium fierent, & ſic de alijs. In quibus etiam ſemper ſpectanda eſt intentio vouentis, multum enim conferre poteſt ad iudicandum, an vouere voluerit plures leues actus diuerſis temporibus efficiendos, vt ſigillatim impleantur, vel omittantur ſine vnione, ſeu continuatione eorum inter ſe.

13 Fit ſatis fundamentis aliarum opinionum.

Atque ex his ſatisfactum eſt fundamentis aliarum opinionum. Nam in priori credimus non eſſe diſſenſionem circa ius, ſed circa factum, & fortaſſe magis eſſe in modo loquendi, quàm in re: verum enim eſt, quoties ex voto hoc die non impleto relinquitur obligatio in ſequentem diem, augeri ma-

A teriam tranſgreſſionis, & non conſummari ſine graui culpa, quando illa minima ſimul iuncta grauem materiam componunt. Et hoc poſſe contingere in votis perſonalibus, licèt rariùs. Et hoc ſolùm probant omnia, quæ circa illam ſententiam adducta ſunt. Non tamen probant excluſionem, id eſt, non poſſe eſſe alium modum, quo diſtincti actus lenes inter ſe continuentur, & quaſi vniantur ad componendam, vel conſummandam vnam grauem tranſgreſſionem voti, quæ peccatum mortale ſit. Et hoc damus ſecundæ ſententiæ, & argumentis eius. Quia verò generaliùs procedere videntur, illis ſatisfaciendum eſt, ne contra ea, quæ diximus, vim aliquam habere vi-
B deantur.

14 Ad præcipuã rationem.

Ad principalem rationem dico, rectè procedere, quando votum eſt de vno actu graui, qui paulatim omittitur, ſeu diminuitur per partiales tranſgreſſiones leues, non verò quando actus leues ſunt omninò diſtincti, tunc enim nego per multiplicationem actuum fieri grauem tranſgreſſionem voti, ſed tantùm plures leues, quarum cumulus, vel multitudo numquam eſt vna tranſgreſſio, & ita numquam eſt grauis, ſeu mortalis tranſgreſſio. Cùm autem vrgetur, quia votum illud eſt vnum, & graue. Reſpondeo in primis eſſe vnum ex parte actus animi, tamen ex parte obiecti æquiualere pluribus, ſicut præceptum recitandi diuinum officium dici poteſt vnum ex parte actus, plura verò,
C vt applicatur ad plures dies. Deinde dico, illud votum non eſſe graue intenſiuè, id eſt, obligans ad aliquem actum grauem, vel ſub mortali, quia non tranſcendit materiam venialem, etiamſi tota ſimul ſumatur, ſed intra illam latitudinem poteſt dici graue extenſiuè, id eſt, plures obligationes leues, ſeu ſub veniali in ſe complectens. Quod in præceptis de vitandis verbis otioſis, vel mendacijs leuibus, videre licet: nam tota materia talis præcepti ſimul concepta grauis videtur ſecundùm quamdam extenſionem, ſeu multitudinem actuum, non tamen eſt intenſiuè grauis, id eſt, quæ per ſe ſufficiat ad augmentum peccati mortalis, vt
D conſtat. Atque hoc ipſum probat ſecunda confirmatio, procedit enim, quando multi actus leues colliguntur in vno effectu, vel nocumento, quod ſit obiectum vnius peccati mortalis commiſſi per tranſgreſſionem vnius præcepti, & vno actu graui: non verò procedit, quando actus leues ſunt omninò condiſtincti: nam tunc augmentum, quod reſultat ex eorum multiplicatione ſolùm eſt extenſiuum iuxta latitudinem venialem: & ita tunc non poteſt dici grauiter lædi votum, niſi in eodem ſenſu, vt explicatum eſt.

Officium diuinum quomodo dici poſſit eſſe vnum, & plura.

15 An formale propoſitum non implendi votum de leui peccato vitando, vel de alio paruo opere, graue peccatum ſit.

In prima verò confirmatione petitur, quid dicendum ſit de formali propoſito, non implendi tale votum de leui peccato vitando, vel paruo
E opere bono faciendo ſingulis diebus. De quo clarum eſt tale propoſitum eſſe peccatum mortale, quando tranſgreſſiones illæ leues habituræ ſunt inter ſe connexionem, augmentum aliquod ex duobus modis explicatis: nam tunc tota malitia tranſgreſſionis futuræ, vel poſſibilis, iam eſt in illo propoſito, ſed illa in ſe eſt peccatum mortale, vt declaratum eſt, ergo & illud propoſitum. Imò tunc ſi propoſitum illud antecedat, & ex illo incipiat votum non ſeruari, à principio omnis tranſgreſſio eſt peccatum mortale, etiamſi ſecundùm ſe paruæ materiæ eſſe videatur, quia iam procedit à propoſito grauiter peccaminoſo, & ad illius complementum ordinatur, vt in ſimili notauit

notauit Nauarrus d. numer. *65*.

16 In quo ſenſu non eſt mortale habere propoſitum non implendi votum de vitando leui peccato.

Difficultas ergo eſt, quando votum eſt implendum, vel omittẽdum per actus leues multiplicatos ſine connexione, vel augmento eorum inter ſe. Nam tunc etiam videri poteſt propoſitũ illud peccatum mortale propter argumentum factum, quòd illud propoſitum opponitur toti obiecto: vnde videtur grauem habere deformitatem. Nihilominùs tamen dicendum videtur, per ſe, & in rigore illud non eſſe peccatum mortale, quod apertè ſentit Soto d. art. 1. dicens: *Dum materia leuis eſt, nihil referre, totúmne ſit obiectum voti an pars.* Nam par ratio eſt de propoſito contrario. Idem ſumitur ex Nauarro d. c. 12. num. 65. quatenus abſolutè dicit, tranſgreſſionem talis voti eſſe veniale peccatum, ſumens argumentum à ſimili ex lege. Vnde probatur primò, quia illud non eſt propoſitum committendi aliquod peccatum mortale: ergo non habet obiectum, vnde ſumat mortalem malitiam. Item propoſitum mentiendi venialiter quoties occaſio tulerit, in rigore non eſt peccatum mortale, quia præceptum non mentiendi intra illam materiam non obligat ſub mortali: ergo idem eſt de tali voto: nam æquiparatur in hoc legi ſecundùm omnes, & oſtenſum eſt, votum talis materiæ non obligare in re ipſa ſub mortali. Item ſi quis haberet plura vota de diuerſis materiis leuibus, vnum verbi gratia dicendi orationem Dominicam, aliud dandi paruam eleemoſynam: aliud viſitandi ſemel Eccleſiam, & ſimilia, licèt vno actu proponeret nullum implere, non peccaret mortaliter: ego idem eſt in vno voto obligante ſolùm ad plures actus leues omninò totales, & diſtinctos, licèt ſint eiuſdem rationis.

Nauarr.

Propoſitum mentiendi venialiter quoties ſe occaſio tulerit, non eſt peccatũ mortale.

17 Neque obſtat, quòd propoſitum illud videtur habere materiam grauem contra religionem: dico enim illam materiam eſſe grauem intra latitudinem venialis, quia plura venialia confusè complectitur, quam vocauimus grauitatem extenſiuam, non tamen eſſe grauem intenſiuè, & in ordine ad mortalem tranſgreſſionem: quia numquam in executione continet obiectum alicuius peccati mortalis, & ideò nec in ordine ad propoſitum habet talem grauitatem. Dixi autem hoc eſſe intelligendum per ſe, & in rigore, quia timendum eſt graue periculum talis propoſiti, & quòd vix poteſt haberi ſine contemptu, & ita ex circumſtantiis poterit eſſe peccatum mortale.

CAPVT VI.

Quibus modis peccari poſſit contra votum, & quando talia peccata multiplicentur?

1 DVplex modus in generali circa hunc peccandi modum ſuprà dictus eſt, ſcilicet, committendo, vel omittendo, priorique modo violantur vota negatiua: poſteriori affirmatiua, ſicut in præceptis contingit, & ſuprà etiam tactum eſt. De his ergo duobus modis diſtinctè in præſenti loqui oportet, vt clariùs, & breuiùs, quæ ad vtrúmque membrum pertinent, expediantur.

2 1. Aſſertio. Per promiſſionem interdum peccatur cõtra votum ſola dilatione, interdũ abſoluta violatione qua illius obligatio finitur.

Dico ergo primò: Per omiſſionem interdum peccatur contra vota ſola dilatione, interdum abſoluta voti violatione qua illius obligatione extinguitur, & finitur. Vtrúmque colligi poteſt ex verbis Deut. 23. *Cùm votum voueris Domino Deo tuo, nõ tardabis reddere*; Et infrà: *Si moratus fueris, imputabitur tibi peccatum.* Peccatur ergo per ſolam dilationem: conſtat autem multò magis peccari per totalem omiſſionem. Et ideò non tãtùm ad omittendũ, ſed etiam ad differendũ ſine peccato neceſſaria A eſt diſpenſatio, vt ſumitur ex cap. *Non eſt*, de Voto, ideóque in cap. *Per tuas*, eodem, voti tranſgreſſor dicitur, qui intra præfixum tempus votum religionis non impleuerat, vt ibi Panormitanus notat. Ratione declaratur, quia hic modus peccandi per omiſſionem eſt contra obligationem voti affirmatiui, vt ſuprà declaratum eſt: omne autem votum affirmatiuum habet aliquod determinatum tempus, pro quo obligat, vt ſuprà etiam oſtenſum eſt, ergo ſi pro illo non impleatur, per omiſſionem peccatur: omiſſionis enim peccatum eo tẽpore maximè committitur, pro quo præceptũ affirmatiuum obliget.

Deut. 23. Cap. *Non eſt.* Voti tranſgreſſor dicitur qui intra præfixũ tempus votũ religionis non impleuit

Atque hinc facilè declaratur duplex ille modus peccandi, vel per totalem violationem voti, vel per B ſolam dilationem. Quia duobus modis definitur tempus obligationis voti affirmatiui: vnum vocare poſſumus affirmatiuum, alium negatiuum: quia per vnum præſcribitur totum tempus, in quo poteſt, & debet impleri votum, per alium ſolùm præſcribitur terminus, vltra quem non eſt differenda voti ſolutio, quamuis ſi differatur nihilominùs poſteà fieri poſſit, & debeat. Vnde in priori modo terminus eſt ad extinguendam voti obligationem, in poſteriori ad accelerandam illam, vt non differant, & ideò prior dici poteſt neceſſarius ad ſolutionem non ſolùm debitam, ſed etiam poſſibilem: poſterior verò ſolùm ad debitam. Item prior dici poteſt de ſubſtantia voti, ſecundus de obligatione tantùm. C Exempla clara ſunt in voto ieiunandi in vigilia talis Sancti, vel ieiunandi ante menſem elapſum, & alia ſuperiori libro tractata. Hinc ergo fit, vt ſi votum non impleatur toto tempore, quo impleri poteſt vſque ad terminum affirmatiuum, ſeu ſubſtantialem, tunc prorſus violetur per totalem, ac ſubſtantialem omiſſionem: quando autem differtur vltra terminum præfixum ad vrgendam ſolutionem, tunc ſolùm violatur per nimiam dilationem.

3 Duobus modis definitur tẽpus obligationis voti affirmatiui.

Hinc ſequitur primò, grauiùs peccari per totalem omiſſionem, quàm per ſolam dilationẽ. Patet, quia prior peccandi modus eſt contra ſubſtantiam voti omninò: poſterior verò ſolùm contra circumſtantiam temporis. Item per priorem lapſum ita D contemnitur votum, vt ampliùs ſeruari non poſſit: at per poſteriorẽ minùs contemni videtur, quandoquidem ſemper poteſt retineri propoſitum implendi votum, ſaltem quoad ſubſtantiam eius. Vnde fit, vt cæteris paribus, faciliùs committatur graue peccatum in abſoluta voti omiſſione, quàm in dilatione, tum quia de ſe maior eſt prior violatio voti, quàm poſterior: tum etiam quia faciliùs excuſari, imò honeſtari poteſt dilatio aliqua, quàm omiſſio ſimpliciter: nam minor cauſa ſufficiet ad differendum, quàm ad omittendum. Quæ omnia poſſunt à ſimili confirmari ex obligatione reſtituendi, ſeu ſoluendi iuſtitiæ debitum, vel humanam promiſſionem: nam dilatio ſolutionis, ſeu reE ſtitutionis de ſe minùs grauis eſt, faciliúſque excuſatur, quàm abſoluta debiti negatio.

4 Corrollarium, grauiùs peccatur contra votum per totalem omiſſionem quàm per ſolam dilationem.

Occurrunt autem in præſenti nonnulla dubia circa vtrumque membrum. Et primò circa totalem violationem quæri poteſt, an poſtquã votum omninò omiſſum eſt obligatio maneat ad aliquam recompenſationem, & quaſi reſtitutionem? Sed hoc ſufficienter ſuperiori libro tractatum eſt, quia ad obligationem voti plenè explicandam pertinebat. Et ſimile dubium eſt, quãdo aliquis habet tempus, ſeu diem certũ, & præfixum ad votũ implendum, & in eo non poteſt, an peccet tunc non implendo? Ad quod dicendum eſt ſicut in aliis omiſſionibus, ſuppoſita impotentia, iam non peccari de nouo

5 Dubia aliquot circa violationẽ totalem voti.

Nemo peccat in eo, quod vitare non poteſt.

uo coram Deo, quia nemo peccat in eo, quod vitare non poteſt,cùm illud iã non ſit voluntatis,ſed neceſſitatis. Solet autem omiſſio præſens imputari ad culpam, ratione præcedentis cauſæ voluntariæ, & tunc quæſtio eſt de nomine (vt in ſuperioribus tetigi) an externa omiſſio,quæ tempore impotentiæ contingit, denominetur peccatum à ſuperiore cauſa, necne. De quo aliàs : magis autem ad rem ſpectat,inquirere, ſiquis præuideat fore,vt nõ poſſit eo die votũ implere,an teneatur præuenire? Sed hoc etiã in ſuperiori libro ſufficienter tractatũ eſt.

6
An promiſſum pro certo die opus, poſſit extendere vouens pro ſua voluntate ad certum diem.

Ac tandem poteſt inquiri,quando opus eſt promiſſum pro certo die,an poſſit licitè vouens extendere ſua voluntate tempus illud ſine tranſgreſſione voti,vt verbi gratia,ſi vouit ieiunare die Sabbati,an peccet differendo illud ieiunium in proximã feriam, animo retinendi eandem obligationem, & ſeruandi illam? Reſpondeo,hoc fieri non poſſe, ſi ieiunium promiſſum eſt,vt onus propriũ talis diei: quia vel in ipſo die Sabbati occurrit ratio ſufficiens ad excuſandum ieiunium in illo die,& tunc non eſt neceſſarium habere animum poſteà implendi votum,iuxta dicta in libro præcedenti, quia tunc extinguitur obligatio elapſo tẽpore: vnde ſiquis id facere velit, erit voluntatis actus, non obligationis, vel ſi noua obligatio aſſumpta eſt, erit nouum votum, non prioris obſeruatio. Si autem pro illo die Sabbati non occurrit ratio ſufficiens ad excuſandum, non poteſt eſſe licita omiſſio illius propter intentionem poſteà faciendi : quia illa non eſt dilatio, ſed totalis voti omiſſio, quæ non honeſtatur propter intentionem futuri actus. Dices poſſe illam eſſe quaſi voti commutationem. Reſpondeo, etiam ad hanc requiri cauſam iuſtã, & poteſtatem Prælati : non enim exiſtimo fieri poſſe propria voluntate : etiam in æquale, vt infrà dicam. Eò vel maximè quòd illa non eſt æqualis omnibus penſatis, quia licèt opus ieiunij videatur æquale,ipſa dilatio eſt quædam obligationis relaxatio, & fortaſsè ex circumſtantia nõ eſt tam ſacrum ieiunium alterius diei,ſicut vigiliæ, verbi gratia, vel alterius ſimilis. Dices compenſari hoc totum poteſt addendo aliquid oneris,vt ſi ſtatuam alio die ieiunare, & eleemoſynam facere, vel quid ſimile: Reſpondeo, tunc vtendum eſſe regulis iuſtæ commutationis infrà tradendis,& ita poſſe excuſari peccaminoſam omiſſionem, non per modum dilationis, ſed per modum iuſtæ commutationis.

Ad voti cõmunionem requiritur cauſa iuſta, & Prælati auctoritas.

7
An ſemper ſit peccatũ mortale voti dilatio quãdo materia eſt grauis.

Circa aliud autem membrum de dilatione vltra terminum præfixum ad accelerandam ſolutionem, dubitari poteſt, an ſemper ſit peccatum mortale quælibet dilatio,quando aliàs materia voti eſt grauis, & de ſe ſufficiens ad peccatum mortale reſpectu totalis omiſſionis. Videri enim poteſt ſemper eſſe peccatum mortale, etiamſi mora ſit minima, quia in aliis præceptis ita deſignantibus terminum dilationis,videtur hoc eſſe ſemper peccatum mortale, vt in præcepto de communione in Paſchate, ſi per diem differatur, vltra vltimum iam deſignatum, & in præcepto ab homine comparendi intra nouem dies, ſi decimo compareat aliquis, cenſetur grauiter tranſgreſſum eſſe præceptum, & excommunicationem incurriſſe, ſi impoſita erat ipſo facto. Quia ibi includitur præceptum negatiuum, *Non differas vltra hoc facere;* quod videtur grauiter violari,eo ipſo quòd ſubditus præfixum terminum tranſgreditur in re graui. Item ſi iuramentum fiat ſoluendi intra talem terminum,qui intra illum non ſoluit, etiamſi paulò pòſt impleat,cenſetur periurus, & conſequẽter peccare mortaliter ſi aliàs ma-

A teria ſit grauis,ergo idẽ à fortiori in voto. Antecedens patet:quia cùm veritas in indiuiſibili conſiſtat per minimam termini tranſgreſſionem deficit veritas iuramenti. Et hoc confirmari poteſt ex c. *Commiſſum*,de Sponſal.iuxta quendã intellectum,quia ne differatur terminus iuramento præfixus,conſulitur matrimonium ante ingreſſum Religionis.

Veritas in indiuiſibili conſiſtit, & per minimã termini tranſgreſſionem deficit veritas iuramenti.

8
Reſoluitur ex parte moræ breuis poſſe eſſe veniale peccatum contra votum.
Syluest.
Angel.
Tabien.

Reſpondeo nihilominùs, etiam ex parte moræ breuis poſſe hoc peccatum eſſe veniale, etiamſi actus,qui differtur,aliàs grauis ſit. Ita ſentiunt cõmuniter Summiſtæ,verb.*Votum*,Syluester 2.quæſt. 4.Angelus 3.num.2. Tabienna num.3. Probatur, tum quia promiſſiones, & obligationes iuſtitiæ, non obligant cum maiori rigore, vt patet de obli-
B gatione ſoluendi mutuum intra certum diem:nam etiam quia non eſt veriſimile, vouentem habuiſſe animum ſe obligandi cum maiori rigore : tum etiam quia materia potiſſima illius violationis voti eſt circumſtantia temporis: ergo ex diminutione illius poterit etiam eſſe leuis omiſſionis culpa. Aduerto autem hoc frequentiùs contingere, quando terminus implendi votum non eſt præcisè definitus ex formali intentione vouentis,ſed ex prudenti arbitrio : nam ſicut in hoc poteſt eſſe latitudo intra gradum licitum, ita etiam in gradu illicito, ita vt priùs iudicetur quaſi inchoari tranſgreſſio per venialem culpam,& poſteà aggrauari vſque ad mortalem. Quando verò indiuiſibilis terminus
C eſt præfixus, ſtatim totus tranſitur, & ideò maior eſt deformitas:ſed nihilominùs ſi hoc fiat ſine cõtemptu, & cum aliqua humana excuſatione, & cauſa ſaltem apparente, & aliàs ſit bona fides, & moralis certitudo breuitatis moræ, poterit culpa eſſe venialis. Nec obiecta in contrarium aliud probant, ſed potiùs iuxta hanc regulam moderanda ſunt. Solùm in exemplo de communione Paſchali aduerto,dilationem in rigore incipere fieri à die Paſchatis, & conſuetudine factum eſſe, vt abſque vllo peccato etiam veniali differri poſſit per octo, vel quindecim dies : & ideò,quando iam differtur vltra vltimum diem promiſſum, videtur ſtatim eſſe tranſgreſſio grauis,niſi cauſa grauis excuſet. Et
D hoc maximè timendum eſt quando excommunicatio eſt impoſita : quia videtur in ipſo termino contumacia conſummari,& ſaltem in foro Eccleſiæ ita præſumitur : in conſcientia verò poſſet quis excuſari, ſi mora non fuit grauis in re, nec fuit ex animo contumaci.

9
An quando conſtat de termino dilationis in voto habeat ibi locum epiíkeia.
Syueſt.
Gloſſ.

Dubitari prætereà poteſt,quando conſtat de termino præfixo,an locũ habeat ἐπιείκεια, propria auctoritate,vel prudentis viri, ſiue auctoritate ſuperioris? Syluester enim *Votum* 2.q.3.in fine,ait ſiquis procraſtinet ex ſpe maioris commoditatis poſſe excuſari : illa autem eſt quædam ἐπιείκεια. Et fauet Gloſſa in cap.*Non eſt*,de Voto dicens,*in voto includere cõditionem implendi illud ſtatim, ſi commodè fieri*
E *poteſt.* Et idem ferè ſentit Angelus ſuprà, addens aliam diſtinctionem parùm neceſſariam. Vnde dico in primis, ſi dies, vel hora implendi votum expreſsè conſtituta ſit per verba, vel intentionem vouentis, nullum eſſe locum dilationi per ἐπιείκεια, vel interpretationem, niſi in eo caſu, in quo occurrit impedimentum ſufficiens ad tollendam obligationem voti, vt ſuprà declaratum eſt, quia ſi tale non ſit impedimentum, obligatio vrget, & poſita illa determinatione, non eſt locus prudenti arbitrio. Et ita ſentit Panormitanus d. cap.*Non eſt*,reprobans Gloſſam prædictam.At verò ſi vouens non determinauit tempus : quia in illo ſit determinatio prudenti arbitrio, in tantùm admitti

Panorm.

admitti poterit illa excuſatio, in quantùm illa maior commoditas confert ad prudentem coniecturam, vel de intentione vouentis, vel de maiori obſequio Dei. Poteſt enim in præſenti etiam interuenire quædam tacita commutatio in melius bonum, ſi reuera tale iudicatur, vt ſi quis vouit ingredi religionem, & differt aliquantulùm, vt diſcat litteras neceſſarias vſui religionis, quæ in illa non poſſunt commodè addiſci, facilè poterit à culpabili mora excuſari, dummodò virum prudentem conſulat.

10. An poſt paruam dilationem aliquis continuè peccet omittendo votum?

Vltimò dubitari poteſt circa idem membrum, an poſt huiuſmodi paruam dilationem, aliquis continuè peccet omittendo votum? Quæ interrogatio non habet locum in priori tali omiſſione voti: quia ibi extinguitur obligatio voti, & ita tranſacto termino, ampliùs non peccatur omittendo: quando autem omiſſio eſt per dilationem, tunc nón extinguitur obligatio, imò poſt tranſactum terminum præfixum, magis ſemper obligatio premit, & pro ſemper: ergo etiam ſemper, ac pro ſemper peccatur. Cum qua dubitatione coniuncta eſt alia, ſcilicet, quando peccatum illud interrumpatur, & quando multiplicetur. Sed hæc difficultas eadem eſt in hoc peccato, quæ in peccato non reſtituendi, vel non ſoluendi debitum: nam cum proportione idem dicendum eſt in vtroque caſu. De quo pro nunc ſufficiunt, quæ diximus in 4. tom. 3. part. diſp. 22. ſect. 5. numer. 30. & ſequentibus, & quæ in 1.2. in materia de Peccatis tractantur. Summa omnium eſt, illud peccatum quoad externam omiſſionem actus promiſſi quaſi continuè durare: hanc verò durationem non eſſe mortalem, & in ratione peccati, niſi quando actualiter eſt voluntaria directè, vel indirectè. Ad hoc autem neceſſe eſt, vt actu veniat in memoriam obligatio, vel in ſe, vel in ipſo actu promiſſo, & quòd poſſibilitas implendi votum hîc, & nunc, actu duret: quia aliàs omiſſio non eſt actu voluntaria, & conſequenter non eſt actuale peccatum.

Peccatum illud, quaſi continuè durare oſtẽditur.

11. Quando interrumpatur tale peccatũ.

Vnde fit, vt tale peccatum interrumpatur, vel per naturalem inconſiderationem, vel per totalem occupationem circa res alias, per ſomnum, per impotentiam implendi, & ſimilia. Atque ita tunc iterabitur talis culpa, quando poſt mortalem interruptionem homo iterum aduertit, & nihilominùs vult non implere votum vel directè, vel indirectè volendo occupari circa aliud, & non curando de voti obſeruatione. Fieri tamen poteſt, vt licèt tempus implendi votum tranſactum ſit, non poſſit poſtea in qualibet parte temporis impleri, ſed certis horis, vel temporibus opportunis, vt ſi hodie audienda eſſet Miſſa, tranſacta hora Miſſæ, commiſſum eſt peccatum, ceſſat verò reliquo diei tempore, obligabit tamen ſtatim ſequenti die, per ſe loquendo: & idem eſt cum proportione de ieiunio, & ſimilibus actibus facilè cernitur interruptio, & iteratio peccati. At ſi votum ſit ingrediendi religionem intra annum, tranſacto anno non poteſt obligatio vrgere continuè, per ſe, ac moraliter loquendo, & tunc procedit regula poſita, vt conſtat.

12. 2. Aſſertio. Per modum cõmiſſionis non peccatur contra votũ ob ſolam dilationem, ſed per obligationis violationem.

Dico ſecundò: Per modum commiſſionis non peccatur contra votum ob ſolam temporis dilationem, ſed per violationem directæ obligationis voti: per hanc verò tranſgreſſionem non ſemper extinguitur obligatio voti: ideóque ſæpiùs tale peccatum committi poteſt. Declaro ſingula, breuiter explicando quomodo vota negatiua violentur, & peccata contra illa multiplicentur: nam per modum commiſſionis tantùm vota negatiua violantur, vt ſuprà dixi. Vota autem negatiua in hoc differunt ab affirmatiuis, quòd de ſe ſemper, & pro ſemper obligant, vel ſimpliciter, vel iuxta intentionem vouentis, vt ſuprà explicatum eſt: & ideò vt obſeruentur, nullam aliam requirunt temporis determinationem. Nam ſi abſolutè fiunt, ſtatim obligare incipiunt, & ex tunc pro ſemper obligant: ſi verò fiant cum intentione ſuſpendente obligationem vſque ad certum terminum, illo completo, ex tunc etiam pro ſemper obligant, vel perpetuò, vel vſque ad alium terminum præfixum. Hinc ergo fit, vt votum negatiuum non poſſit per dilationem violari, quia cùm obliget pro ſemper, nullam dilationem admittit, ex quo incipit obligare, quod non ita eſt in affirmatiuo voto: nam licèt iam obliget, & impleri poſſit, tamen quia non obligat pro ſemper, de ſe admittit dilationem, & arbitrium. Item, quia votum negatiuum non obligat ad agendum, ſed ad non agendum, ideò non violatur, niſi tranſgrediendo ſubſtantiam ipſius voti, etiamſi primo inſtanti obligationis eius violetur: vnde ſi quis poſt votum caſtitatis ſimpliciter emiſſum, vellet per vnam tantùm horam, vel quadrantem non exequi illud, non diceretur differre executionem, aut obſeruantiam voti, ſed frangere illud. Et hinc etiam fit, vt augmentum, vel diminutionem huius peccati nihil referat mora temporis in voto exequendo poſt obligationem eius: tantùm enim peccat, qui ſtatim poſt emiſſum votum caſtitatis peccat contra illam, ac ſi ante annum votum emiſiſſet. Illa ergo, quæ diximus de dilatione in affirmatiuo voto, non habent locum in negatiuo. Et ita patet ſufficienter prior pars aſſertionis.

In quo differant vota affirmatiua à negatiuis.

Poſt votum caſtitatis, ſi quis vellet per vnam tãtum horam non exequi illud nõ eſt voti violator.

13. Aduertendũ circa votum negatiuum.

Circa poſteriorem verò aduertendum eſt, votum negatiuum aliquando eſſe poſſe de vno tantùm actu præcisè, qui ſtatim tranſeat, nullo relicto termino, quaſi permanente moraliter conſiderabili, vt ſi voueam non cœnare hodie, aliquando verò eſſe poſſe de vno actu, qui videatur habere tractum ſucceſſiuum, & quaſi continuum in ſuo termino, vt ſi voueam non ingredi domum, vbi poſt ingreſſum ſequitur mora, vel maior progreſſio, &c. Et ſimile eſt votum non egrediendi domo. Interdum verò poteſt fieri votum de vno actu ſolo, non tamen abſolutè ſpectato, vt eſt talis naturæ, vel ſpeciei, ſed vt eſt primus in tali ordine, vt dicebamus ſuprà de voto virginitatis præcisè hac intentione facto, & ſimile eſſe poteſt in iuuene emittente votum abſtinendi à vino, id eſt, non incipiendi vſum, vel guſtum eius. Vltimò poteſt eſſe votum de negatione actus talis ſpeciei ſine alia determinatione ex parte actus, vt eſt in voto caſtitatis, vel abſtinentiæ à carnibus, ſiue talia vota perpetua fiant, ſiue temporalia, cum proportione ad tempus, pro quo fiunt. Igitur in tribus primis modis ſemel tantùm contra votum peccatur, & per vnam tranſgreſſionem voti obligatio extinguitur, quia votum ſolùm obligat ad abſtinendum vno actu in indiuiduo, & ideò poſt illum commiſſum iam non obligat ad abſtinendum, quia ad præteritum non eſt potentia, nec etiam obligat ad abſtinendum ab alio ſimili actu, quiã de illo non eſt factum, nec etiam obligat votum ad recompenſationem, vt ſuprà oſtenſum eſt. Diſcurrendo etiam per ſingulos modos id oſtendi poteſt. Et quidem in primo, res eſt per ſe nota, neque circa illum aliquid addendum occurrit: nam ſi quis vouit non cœnare, & ſemel cœnat, etiamſi poſtea iterum, atque iterum comedat, non agit contra votum, quia votum ſolùm cecidit in vnicum cœnæ actum.

Ad præteritum non eſt potentia.

OOO Circa

13.
An qui ingrediatur domum cõtra votum, teneatur ex vi illius ibi non detineri.

Circa ſecundum verò modum poſſet eſſe aliquod dubium, an qui ingreſſus eſt domum aliquã contra votum, teneatur ex vi voti ibi non detineri, & an continuò peccet, quamdiu ibi voluntariè exiſtit, vel poſtquam primam ianuam ingreſſus eſt, an peccet ingrediendo vſque ad interiora domus, & ſic vlterius progrediẽdo. Vel è contrario, ſi votum ſit non egrediendi, an poſt primum egreſſum iterum, atque iterum peccetur progrediendo? Sed in his omnibus dicendum eſt, ex vi talium votorum ſolùm peccari ingrediendo, vel egrediendo reſpectiuè, ibique extingui obligationem voti quoad illum actum, quia permanere in termino, vel ambulare in illo, & ſimilia non ſunt contra votum non ingrediendi, vel egrediendi. Nec ſatis eſt, quod fortè ſint contraria fini talis voti, quia finis voti non cadit ſub præceptum, vt ſuprà dictum eſt: hoc autem intelligendum eſt ex vi talis formæ vouẽdi: nam ſi intentio vouentis extendatur ad hæc omnia, iam mutabitur materia voti, & ideò manet obligatio. Intelligitur etiam de vnico ingreſſu ſeu egreſſu reſpectu ſui termini, & omnium, quæ in illo fiunt ſine nouo egreſſu, vel ingreſſu. Nam ſi poſt primum actum ingrediendi homo exeat, & iterum ingrediatur, &c. tunc iudicandum erit de ſecundo ingreſſu iuxta modum voti, an fuerit de primo actu, vel de omnibus ſimpliciter, & ſecundùm hanc comparationem pertinebit votum ad tertium, vel quartum modum ſuprà poſitum, & iuxta illos definiendum erit, quomodo in eo caſu peccata multiplicentur.

Finis voti non cadit ſub præceptum.

14.
Quando extinguitur votum virginitatis per primum actum voto contrarium.

Circa tertium ergo modum aliquid dictum eſt ſuprà lib. 4. cap. 4. explicando duos modos vouendi virginitatem, & omnes Auctores ibi citati pro certo ſupponunt, illum modum vouendi eſſe poſſibilem: quia pendet ex libera intentione vouentis: illo autem ſuppoſito, manifeſtum eſt, per primum actũ voto contrarium extingui obligationem voti, quia ex intentione vouentis limitata fuit obligatio ad primum actum illius materiæ, & obligatio non extenditur vltra intentionem, & circa primum actum iam eſt impoſſibile ſeruare votum: quia iam factum ſupponitur. Quamuis autem hoc verum ſit ſuppoſita tali intentione vouentis, neceſſarium eſt, vt de tali intentione ſatis conſtet, raò enim ex ſola forma vouendi, & materia eius intentio hæc colligi poteſt, niſi ipſemet vouens formaliter eam expreſſerit, vel ſaltem conceperit, vt ferè omnes Auctores notãt in voto virginitatis, & eadem ratio eſt in ſimilibus, licèt aliquando poſſit colligi intentio illa ex materia, vt de ieiunio quoad vnicam cœnam, ſeu comeſtionem ibi notauimus. Quocirca quartus vouendi modus frequentior eſt in his votis negatiuis, quia negatio de ſe omnia deſtruit, & ideò votum negatiuum, factum de aliquo actu in communi, obligat ſimpliciter ad abſtinendum ab omnibus ſimilibus, ideóque toties peccatur contra tale votum, quoties fit actus ſub illa negatione comprehenſus, ſiue tale votum ſit factum pro diuturno tempore, ſiue pro breui, dummodò actus intra tempus prohibitum repetantur, vt in particulari de voto non bibendi vinum in d. cap. 4. declaraui: & eadem eſt ratio de cæteris, vbi de contraria intentione vouentis apertè non conſtiterit, vt dixi.

15.
An peccatũ contra votũ augeatur ex multiplicatione votorum circa eandem materiam?

Cætera de peccatis, quæ contra votum committi poſſunt ex dictis lib. præced. de obligatione voti colligi poſſunt: nam peccatũ conſiſtit in tranſgreſſione obligationis, & ideò pro veritate, & modo obligationis voti, erit de peccatis illi contrariis iudicandum. Solet autem ſpecialiter quæri, an peccatum contra votum augeatur ex repetitione, ſeu multiplicatione votorum circa eandem materiam, vt ſi quis ſæpiùs emiſit votum caſtitatis, & poſteà caſtitatem violet, an peccatum illud habeat tot malitias, quot fuerunt vota caſtitatis emiſſa? In quo dubio dicẽdũ eſt primò, in illo peccato tantùm eſſe vnam malitiam. Probatur: quia per illa vota non multiplicantur obligationes, ſed eadem repetitur, & confirmatur, ſicut promiſſiones humanæ de eadem re eidem homini, & eodem titulo, ac firmitate factæ, non multiplicant obligationem, nec honeſtates multiplicantur in actu, quo talia vota ſeruantur, ergo nec malitiæ ſolo numero differentes multiplicantur in eodem actu, vel omiſſione. Secundò dicitur, ex illo capite poſſe accidentaliter augeri malitiam tranſgreſſionis. Probatur, tum quia quod pluribus titulis debetur, magis debitum eſt ſaltem extenſiuè, & ideò non reddere tale debitum, aliquam maiorem deordinationem continet, ſicut ingratitudo maior eſt, quò beneficia ſunt plura, etiamſi nõ ſint diſtinctæ rationis. Tum etiã quia illa votorũ repetitio de ſe magis excitat ad voti obſeruationẽ, ipſámq; obligationem magis in memoriam reuocat, & ideò talis tranſgreſſio eſt magis voluntaria, & ex maiori contemptu ſaltem virtuali.

Per vota ſæpiùs repetita non multiplicantur obligationes.

16.
Grauitas peccati, quæ oritur ex violatione voti ſæpiùs repetiti non eſt circumſtantia neceſſariò aperienda in confeſſione.

Nihilominùs addimus tertiò, hanc grauitatem per ſe loquendo, non eſſe talem, vt oporteat circumſtantiam illam in confeſſione explicare. Probatur, quia nec mutat ſpeciem, vt per ſe conſtat, nec eſt ita notabilis, vt mutet iudicium notabiliter, vel ſpecialem obligationem inducat, aut peculiari indigeat remedio. Dico autem per ſe loquendo, vt circumſtantiam ſcandali, contemptus formalis, vel alias ſimiles excludam. Et hæc doctrina ſumitur ex Medina 1. 2. q. 72. artic. 6. vbi de obligationibus votorum loquitur, & dicit, non multiplicari per ſimilia vota, & conſequenter nec peccata in eorum tranſgreſſione, quam æquiparat tranſgreſſioni plurium legum, idem ſub eadem ratione virtutum præcipientium, aut prohibentium, & in ordine ad confeſſionem idem dicit in Summ. cap. 9. in fine, & idem tenent plures Moderni, quos refert, & ſequitur Sancius lib. 7. de Matrimon. diſput. 27. numer. 25. Eſt autem hoc certius, quando illa vota ſunt tantùm ſimplicia: peculiare autem dubium habet, ſi vnum ſit ſolemne, & aliud ſimplex: vel ſint duo ſolemnia diuerſarum rationum, vt ſacerdotis, & religioſi. Vnde inſurgit illa quæſtio, an ſacerdos religioſus caſtitatem violãs ſatisfaciat, dicendo, ſe peccaſſe contra votum caſtitatis, vel dicendo, ſe eſſe Religioſum, vel tantùm dicendo eſſe ſacerdotem, vel teneatur vtramque circumſtantiam explicare. Sed quod ad præſens ſpectat, dicimus, quantùm eſt ex parte voti, ſatis eſſe voti circumſtantiam aperire, an verò ſtatus perſonæ religioſæ, vel conſecratio ordinis ſit circumſtantia ſpecialis neceſſariò aperienda in confeſſione, dicemus infrà tractando de votis talium ſtatuum, ſeu perſonarum in particulari. Interim videri poteſt Sancius d. diſput. 27. à num. 22.

Medin.

Sanc.

Dubium.

An ſacerdos religioſus violans caſtitatem, ſatisfaciat dicendo in cõfeſſione, ſe peccaſſe cõtra votum caſtitatis.

17.
An votum ieiunij, & votum implendi ieiunium, ſi violetur, habeat diſtinctam malitiam.

Sed quid ſi quis votum habens ieiunij, vel aliud ſimile, poſteà faciat votum implendi tale votum, numquid peccatum contrarium habebit diſtinctam malitiam? Videtur enim habere: quia illud votum diſtinctũ eſt, & circa diſtinctam materiam: nam vnius materia eſt ieiunium: alterius autem materia eſt obſeruatio voti: ergo violantur ibi vota diuerſarum rationum: ergo ſunt plures malitiæ in tali actu. Confirmatur primò: quia ſi quis voto facto, adiungat iuramentum ſeruandi votũ, & poſteà violet

violet votum, duas malititias committit, ergo ſimiliter in præſenti. Confirmatur ſecundò: quia ſi quis voueat ſeruare præceptum, duas committit malitias, ergo etiam in præſenti. Nihilominùs dico, ibi tantùm eſſe vnam malitiam, imò idem eſſe iudiciũ de tali peccato, quod de tranſgreſſione voti ſæpiùs repetiti circa eandem materiam. Ratio eſt, quia votum ſeruandi prius votum ieiunij, verbi gratia nihil aliud eſt, quàm iteratum votum ieiunij aliis verbis explicatum. Declaro, quia vouens ieiunium virtute, ſeu in actu exercito, (vt ſic dicã) vouet implere illud idem votum: quia ex vi illiuſmet voti obligatur quis ad implendum ipſum: ergo nõ poteſt votum illud ſeparari ab obligatione fidelitatis ſeruandi idem votum, quæ obligatio ab ipſomet prouenit: ergo virtute includit illam quaſi reflexionem in ſe ipſum, vt promittendo rem, promittat ſui obſeruationem. Vnde etiam è contrario vouere ſeruare votum ieiunij, nihil aliud eſt, quàm vouere ieiunium, ſeruandum ex obligatione voti; ergo illa duo vota in re non ſunt diſtincta quoad obligationem, quam inducunt, ergo nec peccata, ſeu malitiæ tranſgreſſionis oppoſitæ inde multiplicantur. Neque eſt ſimile de iuramento, & voto, quia iuramentum addit circumſtantiam, & obligationem diſtinctæ ſpeciei ab obligatione voti, vt ſuprà tract. 2. lib. 2. declaratum eſt. Erit autem ſimile, ſi non comparetur iuramentum ad votũ, ſed vnum iuramentum ad aliud, vt ſi quis iuret ſeruare votum, & poſtea iterum iuret ſeruare illud iuramentum, & non addat obligationem diuerſam à priori iuramento, nec tranſgreſſio oppoſita habebit pluſquàm vnam malitiam contra vtrumque iuramentum, præter aliam contra votum, propter eandem rationem. De præcepto ita ad votum comparato, non eſt ſimile, quia inducit obligationem diuerſæ rationis, vt ſuprà dictum eſt. Erit autem eadem ratio, ſeu proportio, ſi præceptum feratur de ſeruando priori præcepto: quia etiam inde non multiplicabuntur malitiæ contra præcepta.

Vouere ſeruare votum ieiunij nihil aliud eſt, quã vouere ieiunium.

CAPVT VII.

Vtrùm dolere, ſeu pœnitere de voto facto ſit peccatum contra votum, vel contra aliud præceptum?

1. HOc dubium non eſt tactum in ſuperioribus, neque etiam ex dictis de obligatione voti ſufficienter expeditur, & ideò breuiter tractandum hîc eſt, ſicut tractatur communiter à Doctoribus in hac materia, præſertim à Caietano dict. q. 88. art. 6. qui diſtinguit inter pœnitentiam voti, & pœnitentiam de hoc, quod eſt feciſſe votum, & primam cenſet eſſe peccatum mortale: non verò ſecundam. Soto verò lib. 7. q. 2. ar. 4. ad 2. illos reprehẽdit terminos, & nõ ſine occaſione, quia ſubobſcuri ſunt. Quid enim eſt pœnitentia voti, niſi pœnitentia de hoc, quod eſt feciſſe votum? Pœnitere enim de peccato, & pœnitere feciſſe peccatum, idem ſunt, ergo ſimiliter pœnitere aliquem de voto, vel quòd fecerit votum, idem ſunt. Item pœnitentia non eſt niſi de actu præterito, ergo pœnitentia de voto, non eſt de actu faciendo ex voto, quia ille actus non eſt præteritus, ſed futurus, ergo tantùm eſt de voto iam facto, ergo illa duo facta, & quod fecerim votum, idem ſunt.

Caiet.

Soto.

Pœnitere aliquem de voto & pœnitere feciſſe votum, idem ſunt.

2. Clariùs ergo diſtinguere poſſumus duplicẽ pœnitentiam voti, vnam efficacẽ, aliam inefficacem. Efficacem voco illam, qua ita quis deteſtatur votum A factum, vt ſtatuit, & proponit non ſeruare illud, vel ſi illud hactenus ſeruauerit, ampliùs nolit cuſtodire, etiamſi eius obligatio duret. Poteſtque ad eum gradum deordinationis talis pœnitentia peruenire, vt doleat vouens non ſolùm, quòd vouerit, ſed etiam quòd talia opera fecerit, vel ita ſe continuerit ad ſeruandum votum. Pœnitentiam inefficacem voco, quæ ſolùm habetur per ſimplicem affectum diſplicentiæ de priori voto, ſeu (quod idem eſt) quo diſplicet me feciſſe votum: nihilominùs tamẽ, non obſtante hac diſplicentia, retineo propoſitum implendi votum. Quæ diſtinctio ſumpta eſt cum proportione à pœnitentia peccati commiſſi, quæ tunc efficax, quando inducit propoſitum non peccandi de cætero, tunc verò inefficax, quando ſolùm eſt diſplicentia velleitatis, quæ relinquit affectum iterum B peccandi. Et fortaſſe Caietanus eandem doctrinam intendit, quamuis illam non eiſdem verbis expoſuerit.

Duplex pœnitentia quę dari poteſt de voto facto.

3. Dico primò: Pœnitentia efficax voti facti in ordine ad obſeruationem eius peccatum mortale eſt eidem voto contrarium. Hanc aſſertionem intendit Caietanus, & admittunt Soto, & omnes ſtatim referendi. Et patet, quia talis pœnitentia includit propoſitum non ſeruandi votum, & eſt quaſi quædam apoſtaſia à voto, ſed tale propoſitum eſt peccatum mortale contra obligationem voti, quia trãſgreſſio, & propoſitum eius eandem habent malitiam: ergo. Dixi autem notanter ad obſeruationem eius, C nam ſi quis de voto efficaciter pœniteat, ad remedium eius per iuſtam diſpenſationem, vel commutationem, talis pœnitentia nullum erit peccatum, quia propoſitum efficax, quod includit nullum eſt peccatum, ſi diſpenſatio, (vt ſupponitur) iuſta ſit, & idem eſt de irritatione, vt infrà dicetur. Dices: illa pœnitentia tendit ad non obſeruandum votum. Reſpondeo: tendit ad non obſeruandum illud, illo iuſtè ablato, at hoc nullum eſt peccatum: imò propriè ac formaliter non eſt, non obſeruare illud, ſed eſt materialiter non exequi illud, quod fuerat votum, quatenus non continetur ſub promiſſione voti, quæ includebat conditionem, D *niſi per Superiorem tollatur.* Aſſertio autem procedit de pœnitentia, quia immediatè inducit formalem non obſeruantiam voti, illo durante, & ſic eſt manifeſta. Vnde conſtat idem dicendum eſſe de pœnitentia actus priùs facti ad votum implendum, vt ſi quis habens votum ſimplex religionis ex vi eius religionem profiteatur, & poſtea doleat, quòd factus fuerit religioſus, includendo compoſitionem ad prius votum, & conſiderando illum ſtatum, vt impletiuum prioris voti, vt explicatur his verbis: *Pœnitet me impleuiſſe tale votum, etiam ſi illud haberem.* Conſtat ergo hanc pœnitentiam eſſe peccatum mortale: quia includit deſiderium huius, quod eſt fregiſſe votum, quod continet E malitiam directè oppoſitam obligationi voti. Secùs verò erit, ſi talis pœnitentia ſit de ipſo actu ſecundùm ſe, & abſque compoſitione cum voto, ſed potiùs deſiderando ſimul, vt votum non fuerit, vt conſtabit ex dicendis.

1. Aſſertio. Pœnitentia efficax de obſeruatione voti facti, mortale peccatũ eſt, voto cõtrarium.

Obiectio. Soluitur.

4. Dico ſecundò: Pœnitentia inefficax voti, per ſe loquẽdo, non eſt peccatum. Hoc ſupponit D. Thomas d. art 6. ad 2. Vbi Caietanus & Soto ſuprà, & Nauarrus c. 12. n. 53. Syluester verb. *Votum* 2. q. 20. Angelus *Votum* 3. n. 13. Et probatur, quia hæc pœnitentia non eſt de obiecto prohibito, ex vi obligationis voti, ergo per ſe non eſt peccatum contra votum. Antecedens patet, quia votum ſolùm eſt promiſſio faciendi hanc, vel illam rem, non autem

2. Aſſertio. Pœnitentia inefficax voti per ſe non eſt peccatũ. *D. Thom. Caiet. Soto. Nauar. Syluest. Angel.*

eſt promiſſio gaudendi ſemper, aut numquam dolendi de voto facto: ergo ſi dolor non ſit tantus, vt excludat voluntatem implendi promiſſum, non eſt contra votum. Imò hinc vlteriùs concluditur, huiuſmodi pœnitentiam ex genere ſuo nullum eſſe peccatum. Probatur, quia nullum præceptum inuenitur cui directè opponatur. Itẽ nolle vouere, nullum peccatum eſt: ergo & hic actus *nolle vouiſſe*, ex obiecto nullum peccatum eſt, quia obiectum vtriuſque actus idem eſt, & propter habitudinẽ ad diuerſas differentias temporis, non variatur in bonitate, vel malitia. Quia ſicut à principio non fuit obligatio vouendi, ita neque poſteà eſt aliquod præceptum, quod obliget ad ita perſeuerandum in priori voluntate vouendi, vt per actum etiam ſimplicem & inefficacem non diſpliceat.

5. Vnde conſtat idem eſſe dicendum de actibus priùs factis ex voto, quando aliàs per ſe, aut ex alio præcepto non erant neceſſarij. Nam de illis pœnitere (vt ſuprà dicebam) inefficaciter, & ſub conditione ſeparante ab illis obligationem voti, nullum peccatum eſt: quia obiectum talis actus ſic propoſitum malum non eſt: nam per conditionem adiunctam præſcinditur ab eo omnis malitia: exempla reperimus in obligatione præcepti poſitiui, cum qua, vt ſæpè diximus, magnam proportionem ſeruat obligatio voti. Dolere igitur, quòd mihi fuerit tale præceptum impoſitum, aut quòd hodie ſit dies ieiunij, retinendo propoſitum ieiunandi, per ſe nullum peccatum eſt: quia neque eſt contra temperantiam, cum hæc, & opere, & propoſito ſeruetur, neque eſt contra obedientiam, quia hæc non obligat, vt ipſummet præceptum placeat, aut non contriſtet, ſed vt fiat, quod præceptum eſt. Et eadem ratione dolere de præterito actu præcepti iam facto, non quidem dolendo de ipſa obſeruantia præcepti, ſed ſolùm de ipſo actu ſecundùm ſe, & ſolùm de hoc, quòd fuerit tunc ex præcepto neceſſarius, nullum peccatum eſt, (vt dolere, quòd præterito die nõ laborauerim propter Eccleſiæ præceptum:) tunc enim non diſplicet feciſſe, quod Eccleſia præcepit, ſed diſplicet, præceptum occurriſſe tali die, quod per ſe malum non eſt. Ita ergo in præſenti de pœnitentia voti, & actionum ex illo factarum philoſophandum eſt.

Dolere quòd hodie ſit dies ieiunij, retinendo propoſitum ieiunandi nullum peccatum eſt

6. Dico tertiò, Implere votum cum hac pœnitudine inefficaci, & triſtitia de voto emiſſo, & de eius obligatione, per ſe loquendo, nullum peccatum eſt. Quod etiam ſentit D. Thomas in d. ſolutione ad ſecundum. Et probatur: quia in primis illa operatio non eſt obligationi voti contraria, quia votum obligat abſolutè ad implendum, quod promiſſum eſt: non verò ad modum, qui non fuit promiſſus: qui autem vouit dare eleemoſynam, verbi gratia non vouit dare alacriter, ſeu abſque vlla triſtitia, vel pœnitentia voti. Loquimur autem de ſolo vno voto quaſi directo: nam ſi fingamus, aliquem feciſſe votum quaſi reflexum nunquam dolendi de aliquo alio voto facto, aut obligatione eius, tunc illa pœnitentia eſſet mala non præciſè, quia pœnitentia voti, ſed quia eſt directa tranſgreſſio alterius voti. At ſecluſa hac reflexione, & per ſe, ac directè rem conſiderando, per actum illo modo factum ſufficienter impletur votum quoad eius obligationem. Aliunde verò illa circumſtantia non eſt per ſe mala: quia illa pœnitentia non eſt obiecto mala, vt oſtenſum eſt, ergo.

3. Aſſertio. Implere votum cũ pœnitentia inefficaci de obligatione eius nullum peccatum eſt.

Dixi autem ſemper, *per ſe loquendo*, quia per accidens poteſt talis pœnitentia eſſe mala, & voto contraria, nimirum ſi ratione illius conſtituatur homo in mortali periculo proximo non implendi votum: quia, *quia amat periculum peribit in illo*: vt ait Sapiẽs Eccl. 3. & ideò quia aliquis tenetur etiam quãtùm in ipſo eſt, vitare talia pericula. Poteſt autem hoc in præſenti materia facilè cõtingere, quia ea, quæ diſplicent volũtati, & cum deliberatione, facilè omittuntur, & difficilè fiunt integrè, & ſicut oportet. Et ideò facilè poteſt cum hac potentia miſceri aliqua culpa. Qualis autem illa ſit ex circumſtantiis perſonæ, & qualitate materiæ penſandum eſt. Et quoad hoc locum habet diſtinctio, quam Caietanus attigit in ſuo puncto ſecundo: nam in votis leuioribus, & temporalibus faciliùs poteſt haberi hęc pœnitentia ſine illo periculo, & conſequenter ſine voti læſione culpabili: quia pro aliquo tempore, & in vno, vel alio actu facilè vinci poteſt illa pœnitentia, vt non impediat, nec retardet ab integra obſeruatione voti. At verò in votis grauioribus, ac perpetuis, plus eſt periculi, & ideò facilè poteſt admiſceri aliqua culpa ſaltem venialis, nam mortalis rarò erit ex hoc capite: niſi fortaſſe experientia iam docuerit ibi ineſſe periculum mortale omittendi graue aliquid circa voti obſeruationem. 7.

Per accidens poteſt talis pœnitentia eſſe mala.

Tandem inquiri poteſt, quale opus ſit hæc pœnitentia voti facti, ſi per ſe, & ex obiecto peccatum non eſt? Reſpondeo etiam ex obiecto non eſſe actum bonum, cùm ſit dolor de bono actu iam facto: vnde ſequitur ad ſummum eſſe actum indifferentem ex obiecto. Tamen quia de ſe magis poteſt impedire bonum, quàm promouere, ideò in malum vergit, & difficile eſt, vt habeat honeſtum finem. Et ex hoc capite regulariter talis actus erit malus. Aliquando tamen poſſet honeſtari, ſi rationabilis cauſa de nouo occurreret, vel cognoſceretur, ob quam meritò iudicaretur fuiſſe magis expediens non vouiſſe. Quamquam etiam tunc iudico eſſe meliùs abſtinere à tali actu, eo quòd iam vtilis non ſit, niſi fortaſſe ad impetrandam iuſtam diſpenſationem eſſet neceſſarius: nam tunc poſſet ex illo fine honeſtari. 8.

Quale opus ſit pœnitentia voti facti.

INDEX

INDEX LIBRI SEXTI
DE IRRITATIONE, DISPENSATIONE, ET COMMVTATIONE VOTI.

Cap. 1. *An poſsit votum irritari, & quid, ac quotuplex ſit irritatio.*

Cap. 2. *An poſsint Summus Pontifex, & alÿ Superiores vota ſubditorum irritare.*

Cap. 3. *An domini poſsint ſeruorum vota irritare.*

Cap. 4. *An vnus coniugum poſsit vota alterius irritare.*

Cap. 5. *De poteſtate parentum ad irritanda vota filiorum familias.*

Cap. 6. *De poteſtate parentum circa vota filiorum impuberum,*

Cap. 7. *An Prælati religionum poſsint Religioſorum vota directè irritare.*

Cap. 8. *Vtrùm votum factum, vel confirmatum de licentia Prælati, poſsit ab eodem, vel ab alio irritari.*

Cap. 9. *Vtrùm ſit in Eccleſia poteſtas commutandi ac diſpenſandi in votis.*

Cap. 10. *In quibus ſit in Eccleſia poteſtas ordinaria ad diſpenſandum, & commutandum vota.*

Cap. 11. *Qui ſint Prælati ordinarÿ fidelium ad eorum vota diſpenſanda.*

Cap. 12. *An delegari poſsit poteſtas ad diſpenſandum in voto, & an eo ipſo cenſeatur conceſſa ad commutandum.*

Cap. 13. *Ad quæ vota extendatur facultas diſpenſandi.*

Cap. 14. *An facultas delegata ad diſpenſandum vota, extendatur ad iurata.*

Cap. 15. *Vtrùm eadem poteſtas extendatur ad vota facta in commodum tertÿ.*

Cap. 16. *De facultate eligendi perſonam, quæ poſſit in votis diſpenſare, vel commutare.*

Cap. 17. *Vtrùm ad diſpenſationem voti ſit cauſa neceſſaria.*

Cap. 18. *Vtrùm ad commutandum votum in melius requiratur poteſtas, Prælati, vel cauſa.*

Cap. 19. *Quæ poteſtas, vel cauſa requiratur ad commutationem voti in æquale, aut minus.*

Cap. 20. *De vi commutationis ad tollendam voti obligationem circa priorem materiam.*

Cap. 21. *De diſpenſatione, & commutatione votorum, quæ reſeruantur Pontifici.*

Cap. 22. *De reſeruatione votorum conditionalium.*

Cap. 23. *An vota pœnalia in materiis votorum reſeruatorum reſeruata ſint.*

Cap. 24. *De votis ſub disiunctione factis, de materia reſeruata, & non reſeruata.*

Cap. 25. *De poteſtate delegata ad diſpenſandum, vel commutandum vota reſeruata.*

Cap. 26. *An qui habent facultatem generalem commutandi vota, poſsint commutare vota reſeruata.*

Cap. 27. *Quæ voluntas Prælati, & forma ſit neceſſaria ad valorem diſpenſationis.*

LIBER SEXTVS DE MODIS, QVIBVS VOTVM EIVSVE OBLIGATIO TOLLI POTEST, VIDELICET IRRITATIONE, DISPENSATIONE, ET COMMVTATIONE.

Explicando voti naturam,& obligationem declarauimus, quomodo interdum contingat, aut votum à principio non obligare, ac ſubinde eſſe nullum: vel licèt initio validum fuerit, poſtea per rerum mutationem ceſſare: in hoc ergo libro explicandum ſupereſt, quibus modis poſſit votum validum,& in ſua vi, & obligatione perſeuerans per hominem auferri: nam quod auferri poſſit, pro conſtanti ſupponitur, & patebit ex dicendis. Non enim vno tantùm modo auferri poteſt, & ideò generalis illa concluſio meliùs probabitur diſcurrendo per ſingulos modos, quibus auferri poteſt, quàm in communi, quia huiuſmodi actiones & cauſæ earum circa particularia verſantur. In communi ergo ſatis ſit dicere, non fuiſſe conueniens, obligationem voti ita eſſe perpetuam, vt ſemel inhærens remoueri non poſſit: nam conſiderata mutabili conditione humanæ naturæ, eſſet valdè dura, & pernicioſa talis conditio. Pertinuit ergo ad conuenientem gubernationem, & quaſi neceſſariam prouidentiam erga homines, vt aliqua via, & modo poſſet hæc obligatio auferri, ſi expediret. Tres autem modi auferendi votum diſtingui ſolent, qui ſunt irritatio, diſpenſatio,& commutatio, quos terminos explicuimus tractando de Iuramento quoad vocum ſignificationem, quoad ipſam verò rem ex ſingulorum tractatione conſtabit, quid ſint, & quomodo nonnulli alij, qui addi ſolent, ad illos reducantur.

Voti obligationem eſſe perpetuã non expedit humanæ naturæ.

CAPVT I.

An poſſit votum irritari,& quid, ac quotuplex ſit irritatio.

1. AD declarandam voti irritationem ſupponendum eſt ex dictis in fine libri ſecundi in vltimis ferè verbis, quædam eſſe vota ita abſoluta, & firma, vt in rigore non pendeant, per ſe loquendo, niſi ex voluntate vouentis, tam ex parte ipſius perſonæ vouentis, quàm ex parte materiæ promiſſæ, vt eſt, verbi gratia, votum caſtitatis emiſſum ab homine maioris ætatis, & ſimilia. Quædam verò eſſe vota, quæ habent dependentiam ex voluntate alterius, præter voluntatem vouentis, quæ quidem non habent ex voluntate vouentis plenam firmitatem, quia quatenus ab alia pendent, eatenus infirma dici poſſunt.

Quædã vota ita ſunt firma, vt non pendeãt, niſi ex voluntate vouentis.

2. Obiectio.

Dices: Omne votum, cùm ſit promiſſio, pendet ex voluntate eius, cui fit: nã ſi ille non acceptet, non valebit promiſſio,& ſi poſtquam acceptauit, remittat, tolletur obligatio: ergo ſaltẽ ex hac parte omne votum infirmum eſt,& irritabile, ſicut ſuprà diximus, omne iuramentum promiſſorium per remiſſionem creditoris eſſe remiſſibile, ſeu irritabile. Reſpondeo, cùm votum ſit promiſſio Deo facta, ex parte promiſſarij proprij non poſſe ſecundùm legem ordinariam auferri per condonationem, quia inter nos, & Deum non intercedit tam familiaris cõmunicatio, ſicut inter homines. Oportet enim Deum per ſe ipſum ſibi immediatè promiſſa condonare, quod non facit, ſed per vicarium ſuum, & ideò in votis loco condonationis ſuccedit diſpenſatio, vt infrà dicam. Igitur hęc habitudo ad Deum, vt promiſſarium, communis eſt omni voto, nec ex illa habet maiorem firmitatem, vel infirmitatem vnũ, quàm aliud, ſed potiùs eo ipſo, quod votum validum eſt, habet firmitatem ex parte Dei: quia certum eſt, Deum acceptare illud. Cùm ergo dicitur, aliquod votum eſſe infirmum, intelligitur ſecũdùm dependentiam ab alio extra promittentem,& promiſſarium, & illud votum, quod talem dependentiam non habet, vocatur hîc ſimpliciter firmum.

Soluitur.

Certum eſt Deum acceptare votũ.

Tunc ergo dicitur votũ irritabile, quando in ſuo valore,& obligatione, vel (vt ita dicam) in ſuo fieri, & cõſeruari pendet ex volũtate alicuius tertiæ perſonæ extra promittẽtẽ,& promiſſarium. Vnde tale votũ ſemper eſt cõditionatum expreſsè, vel tacitè: habet autẽ hoc peculiare, quòd ex parte cõditionis inuoluit conſenſũ poſitiuũ, aut ſaltẽ non repugnãtẽ alterius: & ideò ab illo, à quo pẽdẽt, irritabile eſt. Alia enim vota conditionata, quorũ cõditiones ex aliis cauſis contingentibus pẽdet, licèt poſſint non valere, vel ceſſare ex defectu cõditionis, non dicũtur propriè irritari, ſed per ſe deſinere, aut mutari, vel eſſe nulla. Irritatio enim dicit actũ liberum voluntatis, à quo votũ pendet, facit, vt non ſit, ſeu non obliget. Talis autẽ dependentia voti ab alterius volũtate multiplex eſſe poteſt, ad duo verò capita reducitur, ſcilicet vel ex parte materiæ, vel ex parte perſonæ, ſeu volũtatis ipſius vouentis. Priori modo pẽdet votum ab alterius voluntate, quãdo materia voti ab illa pẽdet in aliqua cõditione neceſſaria ad valorẽ voti, vt in honeſtate, quia poteſt ab alio prohiberi, vel nõ prohiberi: vel in poſſibilitate ſi materia voti eſt ſub alterius poteſtate. Poſteriori modo pendet votum ab alterius voluntate, quando voluntas vouentis ita eſt ſubordinata voluntati alterius, vt in ſua obligatione includat conditionem, ſi alter conſenſerit, aut non repugnauerit, vt filius impubes pendet à patre, religioſus à ſuo Prælato.

3. Quodnam votum ſit irritabile.

Quid ſit, & quotuplex irritatio voti.

Ex qua diuerſitate colligitur primò duplex modus irritandi votũ, vnus eſt ex parte materiæ quaſi ſubtrahẽdo, vel mutando illam, alius ex parte ipſiuſmet actus vouẽdi, ſeu voluntatis vouentis, reuocãdo,& quaſi diſſoluendo illum. Priorẽ modũ vocare ſoleo indirectũ, & cõmunẽ, quia nõ cadit immediatè in votum

4. Duplex modus irritandi votum.

votū ipſum,ſed ſit per ſubtractionē materiæ: vnde A ſimilis eſt illi ablationi,vel ceſſationi voti, quæ cōtingit ex mutatione materiæ,vt in fine libri quarti viſū eſt.Poſterior autē modus eſt directus, & proprius,quia immediatè cadit in votū ipſum,& habet ſpecialē,& propriā rationē auferēdi illud.Eſt autē differētia valdè notāda inter hos duos modos irritationis voti:nā irritatio directa ex parte obligationis eſt irritatio ſimpliciter , & quaſi totalis deſtructio voti:altera verò indirecta irritatio ex parte materiæ poteſt dici ſecundùm quid,quantum ex ſe. Vnde ſæpè eſt quaſi temporalis ſuſpenſio voti, & licet interdum omninò auferat obligationem voti,eſt quaſi per accidens,quia per votum ſolum fuit factum pro tempore, pro quo materia eius prohibetur, aut licèt ſit perpetuum ex parte ſua deficit B perſona prius,quàm irritatio finiatur.

Differentia inter modū irritandi ex parte materiæ voti, & modum ex parte actus ſe habentē.

5. Votum directè irritatū, nūquam amplius reuiuiſcit.

Secūdò hinc etiā fit, vt votū directè irritatū nūquā amplius reuiuiſcat:ſi verò tātū irritetur ex parte materiæ,ablata prohibitione,vel illa ceſſante,votum incipiat obligare.Prior pars nota eſt,quia prior obligatio extincta fuit per irritationē:& patet exēplo:nam ſi impubes faciat votū religionis, & à patre irritetur,factus pubes nō obligatur tali voto.Alterā verò partē videtur negare Abul.nu. 30.q.67.& 68.vbi de Epiſcopo loquitur,qui vouit peregrinari,& petiit licentiam à Papa, qui illā non conceſſit, & ita votū irritauit,& de illo ait Abulēſis,licèt poſtea dimittat Epiſcopatū, non teneri votum implere,quia irritatum fuit. Dico tamen id non eſſe per C ſe,ſed conſiderandum eſſe conditionem voti.Nam ſi obligat pro certo tempore,& pro illo negetur licentia,vel prohibeatur materia , conſequenter extinguitur votum; ſi autem votum ſit indefinitè factum, vel ſit perpetuum, non extinguitur, ſed ſolùm ad tempus impeditur eius executio,& ita mutato ſtatu poterit obligare.Ita ſenſit Caiet d.q. 88. art.8.Et declaratur exemplo ſerui, ſi votum Religionis faciat. Nam poteſt à domino prohiberi eius executio,& tunc dicitur irritare votum,non tamen aufert illud, quia ſi dominus moriatur, vel ſeruus ille alia via fiat liber,obligabitur voto, quod ſi nūquam fiat liber,nūquam obligabitur, non quia vo- D tum fuerit extinctū,ſed quia ſemper fuit impeditū.

6. Omnis fidelis extra Sūmum Pontificem poteſt habere vota irritabilia ex parte materiæ , non tamen ex parte obligationis.

Ex his ſequitur tertiò : in quocumque homine fideli extra Summum Pontificem , poſſe dari vota irritabilia ex parte materiæ : non verò dari in omnibus vota irritabilia indirectè , & ex parte obligationis,licèt in aliquibus detur. Prima pars conſtat, quia omnes homines infra Pontificem habent Superiorem in terris, à quo interdum prohiberi poſſunt , ne hoc , vel illud faciant : ergo ex hac parte poteſt eſſe in quocumque homine aliquod votum irritabile ; vel etiam aliqua. Dixi enim indefinitè *in quocumque homine infra Pontificem poſſe dari vota irritabilia* , quia non omnia vota ſubditorum ſunt irritabilia ex parte materiæ etiam per Summum E Pontificem: quia non poteſt omnia pro libito ſuo præcipere , vel prohibere. Nec enim opera bona, & conſiliorum generaliter prohibere poteſt , quia non eſt data ei poteſtas in deſtructionem , ſed in ædificationem , nec ad omnia priuata facta hominum præcipienda,ſed ad ea,quæ ad regimen Eccleſiæ ſpectant , & ad bonum animarum neceſſaria ſunt , aut regulariter expediunt. Quod tam de clericis,quàm de laicis veriſſimum eſt,quamuis pro ratione ſtatus quidam illi in pluribus ſubdantur, quàm alij.Igitur abſolutè, & generatim non poteſt omnia vota ſingulorum irritare.Non repugnat autem , in quolibet homine inueniri materiam aliquam voti irritabilis per Pontificem , quia in quolibet poteſt occurrere occaſio illi præcipiendi aliquid propter commune bonum , etiamſi ſit priuato voto contrarium. In ipſo autem Pontifice non habet locum irritatio hæc : quia non habet Superiorem,vt conſtat.

Papa nō poteſt vota omnia irritare.

7. Omnes homines per votum Deo quomodo obligentur.

Altera pars de irritatione directa probatur:quia non omnes homines habent ſuam voluntatem ita ſubordinatam , & dependentem ab alterius conſenſu,vt ſine dependentiā ab illo obligari non poſſint Deo,pro arbitrio ſuæ voluntatis, ſi illis ſuppetat materia licita,& ab aliis obligationibus, vel debitis libera. Hoc patet inductione:nam in primis ex parte ætatis omnes homines adulti maioris ætatis,quæ ſaltem tranſcendat annos pubertatis,habēt ratione libertatis ſuæ ſufficientem poteſtatem ad ſe obligandum per votum, nec ex hac parte pendent à Papa,vel Rege,aut alio Superiore,vt in ſequenti capite videbimus.Deinde ex parte ſtatus ſoli Religioſi in rigore habent talem ſubordinationem & dependentiam ab alterius voluntate , vt ex diſcurſu materiæ conſtabit. Itaque ex parte ætatis in ſolis impuberibus : ex parte autem ſtatus in ſolis religioſis ſunt vota omnia irritabilia directè, & ex parte obligationis. In maiori enim ætate eſt ſufficiens libertas ex parte ſua ſufficiens ad votum, vt ſuprà viſum eſt,& in omni ſtatu extra Religionem eſt homo ſui iuris in ordine ad Deum , quoad ea omnia , quæ ex parte materiæ illi prohibita non ſunt:& ideò abſolutè,& ſimpliciter obligari poteſt ſine conditione tacita,quæ dependentiā ab alterius voluntate includat. Quod à fortiori cōſtabit ex his quæ de Epiſcopis, ſeruis,& coniugatis dicemus.

Irritabilia ſunt vota impuberum & religioſorum.

8. Votum irritabile aliud eſſe extrinſeca conditione vouētis, aliud & eiuſdem voluntaria cōditione.

Sed oportet aduertere aliud eſſe loqui de voto irritabili ex intrinſeca conditione perſonæ vouentis,aliud de voto irritabili ex voluntaria intentione ſeu conditione poſita à vouente.Nam dicta procedunt priori modo , & ita etiam ſemper loquemur: quia ille modus eſt , quaſi per ſe , & poteſt ſub doctrinam cadere. Poſteriori autem modo nullus eſt hominum , qui non poſſit facere vōtum irritabile per alterius voluntatem : nam ipſe etiam Summus Pontifex poteſt vouere ieiunium, vel eleemoſynā, ſi confeſſor ſuus non contradixerit,vel ſi conſenſerit,& tunc cōfeſſor poterit irritare directè tale votum Pontificis,quia poteſt facere,vt non impleatur conditio,ſine qua votum non obligat. De hoc autem modo irritationis nihil ferè dicendum occurrit præter ea , quæ de voto conditionato diximus: aliqua verò ex his, quæ dicemus,poſſunt ad illā applicari.Quartò colligitur ex dictis,poteſtatē irritādi non ſemper eſſe ſpiritualem,vel fundari in poteſtate iuriſdictionis, ſed in hoc diſtinguēdum etiam eſſe inter irritationē directā,& indirectā.Patet quia directa irritatio ex parte irritantis,fundatur in patria poteſtate,vel naturali,vt eſt in proprio parente reſpectu filij, vel ſpirituali, vt eſt in Prælato reſpectu Religioſi:ex parte autē vouentis fundatur, vel in imperfectione voluntatis cum tali modo emanationis,vel ſubiectionis,vt in filio impubere , vel in ſpeciali promiſſione, & pacto præcedenti , vt in Religioſo. Et ideò poteſtas hæc ad irritanda vota directè,vocari ſolet dominatiua,quod maximè dicitur ad diſtinguendam illam à propria poteſtate iuriſdictionis, quæ per ſe, & proximè non requiritur ad hanc irritationem: intelligendum autem eſt non de quacumque dominatiua poteſtate , ſed de illa peculiari , quæ in parentibus vel Religionum Prælatis in tales perſonas reperitur. Verum etiam eſt, ad conſtituendum , vel determinandum hoc genus

Poteſtas irritandi non eſt ſemper ſpiritualis.

Directa irritatio voti in quo fundata ſit.

genus poteſtatis aliquo modo interueniente ius humanum ciuile, vel Eccleſiaſticum, vt infrà videbimus,quod ius à poteſtate iuriſdictionis pendet:ſed nihilominùs talis actus irritandi immediatè non procedit à poteſtate iuriſdictionis, nec à ſupernaturali,& ſpirituali poteſtate,ſed à dominatiua,quæ vel à naturali origine,vel à voluntate vouentis dimanauit,vt dixi,& in ſequentibus latiùs declarabimus. Secus verò eſt de poteſtate irritandi vota indirectè:nam hæc irritatio interdū prouenit immediatè à poteſtate iuriſdictionis: non tamen ſemper à ſpirituali,ſed aliquando à temporali:aliquãdo verò à neutra,ſed à dominio circa materiã voti. Probo ſingula:quia hæc irritatio fit per prohibitionem materiæ, hæc autem prohibitio interdum eſt per poteſtatem iuriſdictionis ſpiritualis, vt per ſe conſtat. Aliquando verò eſſe poſſet per principem ſæcularem,& per illũ poſſet irritari votum,ſi lex, vel præceptum eſſet iuſtum, vt ſi Rex præcipiat iuſtè dari in ſubſidium belli aliquam partem bonorum, & ideò non poſſit quis dare, quod promiſerat in eleemoſynam dare,&c. Sæpè verò hæc prohibitio eſt per poteſtatẽ denominatiuã circa perſonas ,vel bona,vt in hero reſpectu ſerui, marito reſpectu vxoris,& ſic de aliis quæ in ſequentibus videbimus.

9. Quomodo ſit intelligendũ,quòd ad irritandũ votum non ſit neceſſaria cauſa.

Quintò colligitur ex dictis quomodo intelligendum ſit, quod communiter dici ſolet ad irritandum votum non eſſe neceſſariam cauſam, ſicut ad diſpenſandum,vel commutandum.Quod docet communiter Doctores in 4.d.38. præſertim Paludan.q.4.ar.2.Supplem.q.3.art.1.c.2.Syluest.*Votum* 3.q.3.& *Votum* 4.q.2.Angel. *Votũ* 2.n. 10. Abulẽ. Numer.30.q.43.Soto li.7.q.3.ar.1.Nauarr.c.12.n. 63.& 69.Caiet verb.*Votum* c.vlt.Anton.2.p.tit.11. capit.2.§.6.Sumitur ex D.Thoma d.q.88.art.12.ad 2.vbi omnes Moderni.Intelligendum ergo hoc eſt formaliter de irritatione, vt talis eſt:ad illam enim vt ſic, non requiritur cauſa, licèt ex parte fundamenti,vel aliunde poſſit requiri. Ad hoc explicandum oportet diſtinguere iuxta proximè dicta.Nam illud maximè locum habet irritatione directa,quæ fundatur in poteſtate dominatiua, loquendo præcipuè de cauſa neceſſaria ad valorem irritationis: nulla enim neceſſaria eſt:tum quia vtitur quis iure ſuo, & re ſua, & iuſta poteſtate,quam ſuper illam habet, vt ſupponitur, tum etiam quia tale votum fuit implicitè conditionatum, & de facto conditio non impletur quando alter repugnat ſiue ex cauſa ſiue abſque cauſa ſuo arbitrio id faciat:ergo id ſatis eſt, vt votum non obliget, vtpote conditione non impleta. At verò quando irritatio eſt indirecta per poteſtatem iuriſdictionis, neceſſaria eſt cauſa iuſta, vt lex ſit valida , vel præceptum obliget ; vnde quia irritatio ſupponit validam prohibitionem ,ex hac parte requirere poteſt cauſam , non quæ formaliter reſpiciat ablationem voti (nam in tali irritatione illa non neceſſariò per ſe intenditur , ſed quaſi conſequitur)ſed quæ reſpiciat æqualitatem legis,vel præcepti.

Palud. Supplem. Syluest. Angel. Abulenſ. Soto. Nauar. Caiet. Anton. D. Thom.

10. An poteſtas dominatiua ad irritanda vota iuſtè requirat cauſam.

Sed quæres circa irritationem ex poteſtate dominatiua , an requirat cauſam ſaltem, vt iuſtè fiat? Quidam enim ſimpliciter negant, quia vnuſquiſque liberè poteſt vti iure ſuo. At Soto & Abulenſis ſuprà affirmant , quia ſaltem erit actus otioſus vel imprudens irritare votum ſine cauſa. Dicendum verò eſt,ſermonem eſſe poſſe de peccato contra religionem voti,quod ſit quaſi iniurioſum Deo,& ſic nullum eſſe peccatum in tali irritatione, quale inuenitur in diſpenſatione voti ſine cauſa data.Et ratio eſt,quia illud votum eſt conditionatum, & po-

A ſitum in arbitrio irritantis. Poſſet autem generaliter irrogatio fieri de quouis genere peccati. Et ſic dico, vlteriùs conſiderandum eſſe,an talis poteſtas data ſit irritanti in bonum , & vtilitatem vouentis vel in commodum ipſiuſmet irritantis , vel vtriuſque intuitu. Primo modo data eſt Prælato religionis:ſecundo modo domino in ſeruum : tertio data videtur patri in filium,& marito in vxorem.In primo igitur modo , vt irritatio licitè fiat , oportebit, vt cenſeatur vtilis, vel vouenti , vel religioni , aut quod penſatis omnibus, cenſeatur eſſe maius Dei obſequium,alioqui malè vtetur Prælatus poteſtate ſua , factum tamen tenebit. Et raro erit peccatum mortale , niſi vel praua intentio , vel graue nocumentum ſubditi ex notabili negligentia Prælati

In irritatione voti quid conſiderandum.

B intercedat, quod raro eueniet ſecluſa directa malitia.In ſecundo modo nullum erit peccatum,votum irritare ex ſolo affectu propriæ commoditatis ſine alia ſpeciali cauſa:quia ibi vtitur dominus re omninò ſua , vt ſi alius voueat facere eleemoſynam ex aliena pecunia, ſi dominus conſentiat , omnino liberè poteſt dominus non cõſentire.Sic ergo poteſt ſe habere dominus circa vota ſerui de rebus ſuis, vel de actionibus ſibi debitis:ſolùm oportet, vt talis actus habeat generalem circumſtantiam finis honeſti, & obſeruare etiam , ne contra charitatem fiat , quæ ſeruo etiam debetur. Et idem ferè eſt in tertio modo , quamuis ibi maiori obligatione teneatur pater conſulere commodis filij , & vir vxo-

C ris vel familiæ,vt bene ſua cura,& poteſtate vtatur.

11. Vlteriùs verò interrogari poteſt , An teneatur Prælatus, qui votum irritat,præſertim quando id facit per poteſtatem iuriſdictionis, non ſimpliciter tollere votum , ſed in aliquid aliud commutare, prout fit in cap. *Magnæ*. de Voto ? Ante cuius reſolutionem oportet vlterius interrogare , an poſſit Prælatus cogere ſubditum, vt talem commutationem acceptet? Et hinc initium ſumendo dico , non poſſe Prælatum imponere hoc onus ſubdito , quia votum emiſit , quando non vult dare licentiam ad ſeruandum votum in propria ſpecie, in qua factum eſt.Ratio eſt,quia ſubditus non vouit niſi talẽ ma-

Cap. *Magnæ*

Prælatus nõ poteſt cogere ſubditum, vt commutationẽ acceptet,ſi illum impediat ab obſeruatione voti proprij.

D teriam in ſpecie , ergo ſi illa non permittitur , non poteſt cogi ad aliam : quia non poteſt cogi ad vouendum vel ſimpliciter,vel hanc rem potiùs quàm illam.Confirmatur quia illa non eſſet irritatio, ſed commutatio:poteſtas autem commutandi pertinet ad iuriſdictionem voluntariam,vt ex dictis cõſtare poteſt,& infrà etiã dicetur,Neque contra hoc facit c.*Magnæ*,quia ibi facta eſt commutatio ad petitionem vouentis. Itaque ſi vouens petat ablationem voti,poteſt Papa,ſi velit , per commutationem tollere,& non per irritationem,& tunc ſi ſubditus nolit acceptare cõmutationem, obligabitur ad votum implendum,& ita nunc commutatio eſt quaſi conditionata,ſub conditione, ſcilicet acceptandi aliud

E onus: tunc autem liberum erit vouenti non acceptare, ſed votum ſuum formaliter implere.Si verò Papa inuitum compellat ad votum non implendum , non poteſt illum ſimpliciter cogere ad aliquid aliud faciendum.Addi etiam poteſt, ſi votum ſit mixtum ex perſonali,& reali,& ſolùm præiudicet iuri Superioris,vel Eccleſiæ, vt perſonale eſt poſſe irritari quoad eam partem relicta obligatione quoad alteram de reali ſubſidio,quia tunc non tam eſt commutatio voluntaria , quàm partialis irritatio, relicto partiali debito, quod inerat ex vi voti. Hoc autem ſolùm habet locum, quando realis obligatio eſt per accidens coniuncta cum perſonali, non verò quando eſt acceſſoria,quæ ceſſat, ceſſante

te principali iuxta ſuperiùs dicta.

12. Superior, qui votũ irritat, non tenetur illud in aliud cõmutare.

Vnde ad priorem interrogationem reſpondeo, non teneri Superiorem ad huiuſmodi cõmutationem imponendam, per ſe loquendo, & ex vi obligationis voti. Probatur quia nõ poteſt cogere ad illã acceptandam: ergo non tenetur illam intẽtare, vt ſic dicam. Item poteſt abſolutè vti iure ſuo, abſque alia cauſa, ergo. Item votum non obligat ad compenſationem, quando impleri non poteſt: ergo neque illa eſt neceſſaria, quando aliàs irritari poteſt.

13. Quotuplex ſit irritatio voti, & quomodo differat à diſpenſatione. Diſpenſatio & irritatio voti in quo differant.

Tandem conſtat ex dictis, quid & quotuplex ſit irritatio voti, & quomodo à diſpenſatione differat, conueniunt enim in effectu auferendi votum, differunt tamen in habitudine ad votum. Quia diſpenſatio cadit in illud, vt ſolùm pendet ex acceptatione Dei, etiamſi aliàs ſit omninò firmum, & abſolutũ: irritatio verò reſpicit votum, vt eſt aliunde infirmum, & conditionatum ex parte materiæ, vel voluntatis ipſiuſmet vouentis. Vnde prouenit, vt etiam differant in poteſtate à qua manant: nam diſpenſatio ſemper prouenit à poteſtate ſpeciali à Deo conceſſa: non autem ſemper irritatio. Item diſpenſatio ſemper requirit iuſtam cauſam, non autem irritatio. Item irritatio fieri poteſt, inuito vouente, vt conſtat, diſpenſatio verò minimè: quia eſt beneficium, quod non fit inuito, & fit in leuamen diſpenſati, & ideò non debet fieri in eius grauamen, iuxta regulas iuris 61. & 69. in 6. Maximè, quia ſi diſpenſatus non acceptet diſpenſationem, eo ipſo quaſi confirmat, & iterùm emittit idem votum. Quare ſi Prælatus velit ſubditi votum auferre, illo etiam inuito, neceſſe eſt, vt irritatione vtatur, prohibendo materiam, vel reſiſtendo obligationi voti, & quaſi auferendo conditionem, ſine qua validum eſſe non poteſt. Atque idem ferè eſt de commutatione, quæ in hoc maximè differt à diſpenſatione, quòd diſpenſatio eſt quaſi mera priuatio, commutatio verò eſt, quaſi mutatio inter terminos poſitiuos: quia non purè tollit obligationem, ſed vnam in aliam transfert: in quo etiam irritatio conuenit cum diſpenſatione, à commutatione etiam differt, & ferè in aliis omnibus, in quibus diximus à diſpenſatione diſtingui: nam illa ſuo modo commutationi communia ſunt, vt in ſequentibus videbimus.

Diſpenſatio & commutatio quomodo differant.

CAPVT II.

Poſſint ne Summus Pontifex, aut alij Prælati, aut Principes vota ſubditorum irritare?

1. Qui & quales vota ſubditorum irritare poſſint.

DOctrina generaliter data de irritatione votorum, vtilior, & clarior erit, ſi ad particulares perſonas applicetur, tam ex parte irritantium vota, quàm eorum, quorum vota irritantur, quæ duo quaſi correlatiua ſunt, & ideò de vtriſque ſimul dicemus. Sunt autem quinque genera perſonarum, de quibus tractari ſolet, ſcilicet Prælati, ſeu Superiores ratione iuriſdictionis in ſubditos, Dominus reſpectu ſerui, propter ſpeciale dominium, quod in illum habet, maritus reſpectu vxoris, & è conuerſo propter ſpeciale vinculum inter ſe. Pater reſpectu filij, & Superior Religionis propter ſpecialem etiam poteſtatem, quam habet in ſubditos.

Obiectio.

Dices, interdum poteſt priuatus creditor irritare votum, remittendo debitum, vt ſi quis promiſit puellæ pauperi dotem, & votum fecit Deo implendi promiſſionem, poteſt nihilominùs illa puella remittendo promiſſum, irritare votum.

Solutio.

Reſpondeo, votum illud eſſe conditionatum, ſi illa voluerit, & ceſſante conditione deſinere obligationem voti, qui modus irritationis generalis eſt omnibus votis conditionatis, de quibus ſuprà dictum eſt, &

A de illo particulari exemplo diximus in materia de Iuramento, & ibi dicta hîc applicari poſſunt, nam cum eadem proportione ſunt intelligenda. Quapropter omiſſis iis, quæ generalia ſunt, de illis quinque perſonis ſeu ſtatibus, cum omnibus Auctoribus in particulari dicemus accommodando doctrinam ad ea tantùm, quæ ratio, & obligatio voti formaliter poſtulat (vt ſic dicam) nam velle hac occaſione explicare omnia iura, quæ ex his vinculis oriuntur, tam ex parte Superiorum, quàm ſubditorum, infinitum eſſet, & ab hoc loco alienũ. Cõſtituemus ergo in ſingulis generalem regulam, & vno, vel alio exemplo illa explicabimus. Et in hoc capite dicemus de his, qui per poteſtatem, B iuriſdictionis Superiores ſunt, & quia ſupremus eſt Summus Põtifex, de illo prius ſpecialiter dicemus, & inde facilè conſtabit, quid de aliis dicendum ſit.

2. Opinio quorũdã aſſerẽtium Summum Pontificem omnia vota Chriſtianorum irritare poſſe.

De Summo ergo Pontifice referri ſolet quędam opinio dicẽs, poſſe illum irritare omnia vota Chriſtianorum (de illis enim tantùm loquimur: nam de his, qui foris ſunt, nihil ad nos.) Fundamentum eſſe poteſt, quia Pontifex habet ſupremam poteſtatem in terris, & illi ſine limitatione dictum eſt in Petro, Matt. 16. *Quodcumque ligaueris, & quodcũque ſolueris*, &c. ergo etiam illi data eſt poteſtas irritandi omnia vota. Vnde aliqui canoniſtæ dicunt, auctoritatem Pontificis cenſeri exceptã in omni voto, ergo omne votum includit conditionem, niſi Pontifex reſtiterit, ſed hoc eſt fundamentum irrita- C tionis, vt diximus, ergo. Sic Gloſſa in c. *Quemadmodum*, de Iureiur. verb. *Conditio*. dicit, in omni iuramento includi hanc conditionem, *Si Papæ placuerit*, diximus autem ſæpè votum, & iuramentum in his conditionibus æquiparari. Sed hæc ſententia ita generatim, & abſolutè ſumpta vera non eſt: & ideò ſuppoſita diſtinctione de duplici irritatione directa, & indirecta, duæ regluæ ſunt conſtituendæ.

Gloſ.

3. Sũmus Pontifex nõ poteſt irritare vota Chriſtianorum, nec inferiores Prælati directè.

Prima regula eſt: Summus Pontifex non poteſt directè irritare vota Chriſtianorum, vnde multò minùs id poſſunt inferiores Prælati Eccleſiaſtici, vel Principes, ſeu Gubernatores tẽporales. Loquimur de his Prælatis formaliter, quatenus ſua poteſtate iuriſdictionis vtuntur: nam ſi aliunde aliam habeant, alia erit ratio conſideranda, iuxta modum D poteſtatis: Et cum proportione loquimur de votis ſubditorum, vt ſubiiciuntur tali poteſtati, & ita excludimus Religioſos, quatenus ſpeciali modo ſubiiciuntur Pontifici, de quibus infrà dicemus. Et ſic eſt aſſertio communis, ſumitur ex Paludano 4. d. 38. q. 4. num. 20. vbi alij videntur illam ſupponere, & magis declarat Soto d. li. 7. de Iuſt. quæſt. 3. in princip. vbi ſpecialiter de Pontifice loquitur. De illo igitur probatur prior aſſertionis pars, primò ex c. *Magna*, de Voto, vbi apertè ſupponit Innocentius III. non potuiſſe irritare votum cuiuſdam Epiſcopi ſine cauſa. Et idem intelligi poteſt ex toto titulo de Voto, ex quo ſumitur argumentum à poſteriori, quia non poteſt Pontifex pro ſuo arbitrio tollere vota Chriſtianorum: imò infrà ex commu- E ni ſententia oſtendemus, non poſſe in illis diſpenſare ſine cauſa, & ſi id facere tẽtent, nihil facere: ergo ſignum eſt, non poſſe irritare. Secundò falſum eſt, in omni voto includi illam conditionẽ, *Si Papæ placuerit*, vt de iuramento diximus lib. 2. de Iuramẽ. c. 17. cum Panormitano d. c. *Quemadmodum*, vbi declarat, non omnia iuramenta pendere ex abſoluto beneplacito Papæ, ſed tantùm illa, quæ verſantur in materia concernente Pontificem. Tertiò, eſt ratio à priori, quia illa poteſtas nec neceſſaria, nec conueniẽs erat ad regimen Eccleſiæ; nec legimus

Palud. *Soto.*

Cap. *Magna*.

Panor.

mus

mus à Chriſto eſſe datam, ſed tantùm poteſtatem ſupremæ iuriſdictionis ad gubernandam Eccleſiá: hæc autem poteſtas eſt longè diuerſa, ergo. Et confirmatur: nam ex vi poteſtatis iuriſdictionis, Pontificiæ factum non eſt, vt omnes volútates Chriſtianorum, ita ſint dependentes à voluntate Papæ, vt non poſſint obligari firmiter, & abſolutè Deo, niſi dependenter à conſenſu Papæ: vnde enim fingi poteſt talis dependentia? Aliàs etiam homo homini obligari non poſſet, niſi ſub conditione incluſa, *Si Papæ placuerit*: & ſic nec ipſum matrimonium, nec profeſſio Religioſa firma eſſet, ſi Papa vellet illam irritare, quæ ſunt abſurda.

Omnes voluntates Chriſtianorum non ſunt dependentes à voluntate Papæ.

4. Vnde rationes factæ non ſolùm probant, Papam non poſſe irritare directè vota laicorum, ſed etiam Clericorum, Epiſcoporum, & omnium: nec ſolùm probant non poſſe illo modo irritare omnia vota Chriſtianorum, ſed etiam nullum omninò votum poſſe hoc modo irritare: quia eadem ratio eſt de ſingulis, quæ de omnibus. Neque hoc eſt contra ſupremam poteſtatem eius, quia illa eſt ſuprema in ſuo genere, ſcilicet ſpiritualis iuriſdictionis, quæ non extenditur ad actus, qui non ſunt iuriſdictionis, vt eſt directa irritatio voti validi. Imò nec ratione iuriſdictionis poteſt Papa pro ſuo arbitrio prohibere fidelem ſubditum, ne ieiunet, aut opera ſupererogationis efficiat: & ideò multò minùs poteſt directè irritare vota de his operibus facta. Dices, Poteſt Pontifex irritare vota antecedenter, impediendo, ne obligatio naſcatur, vt ſuprà lib. 3. c. 3. oſtenſum eſt, ergo etiam poteſt irritare vota iam facta directè, tollendo obligationem iam contractá. Reſpondetur, negando conſequentiam, tum quia difficilius tollitur ius acquiſitum, quàm acquirendum: tum etiam quia irritatio antecedens non fit pro ſolo arbitrio, ſed ex neceſſaria, & rationabili cauſa: vnde non fit per poteſtatem dominatiuá, ſed per poteſtatem iuriſdictionis, ad quam ſpectat præſcribere conditiones neceſſarias ad contrahendum vel ſe obligandum. Et ita illi poteſtati quoad vota facienda correſpondet poteſtas diſpenſandi quoad vota valida iam facta, quæ eſt legitima cauſa, & per poteſtatem iuriſdictionis etiam fit, non verò reſpondet abſoluta irritatio directa, quæ ex dominatiua poteſtate pro ſolo arbitrio fiat.

Poteſtas Papæ non extenditur ad ea, quæ non ſunt ſpiritualis iuriſdictionis.

Obiectio.

Solutio.

5. Atque ita tandé, vt clara relinquitur reliqua pars concluſionis, quæ plures complectitur, vt de Epiſcopo reſpectu ſuorum ſubditorum, & de Rege reſpectu cuiſlibet vaſalli, & ſic de aliis. Nam in Epiſcopis à fortiori procedunt rationes factæ de Summo Pontifice, & eſt res per ſe nota, & indubitata apud omnes. De poteſtatibus autem temporalibus, eſt res clarior: quia nec ſpiritualem poteſtatem habét, nec in temporali quantumuis ſuprema hęc includitur. Quia nec ex naturali lege, nec ex iure Gétium, vel alia via probabili oſtendi poteſt, eſſe in Rege vel Imperatore huiuſmodi dominium ſuper voluntates ſubditorum: aliunde verò homo ex natura ſua eſt liber ad vouendum independenter ab alterius conſenſu. Imò etiam eſt eodem modo liber ad ſe obligandum homo. Nec poteſt Rex pro ſuo arbitrio irritare iuſtam promiſſionem homini factam, & directè tollere obligationé ab eo, qui promiſit, vel ius ab eo, cui promiſſio facta eſt, ſed ſolùm ex iuſta cauſa poteſt per modum diſpenſationis, vel punitionis hæc iura mutare: multò ergo minùs poteſt promiſſionem ad Deum directè irritare.

Nec Epiſcopi nec Reges poſſunt irritare vota ſuorũ ſubditorum.

Rex pro ſuo arbitrio nõ poteſt irritare iuſtam promiſſionem homini factam.

6. Secunda regula eſt: Summus Pontifex poteſt aliquando irritare indirectè vota fidelium cuiuſcumque ſtatus, & hanc poteſtatem cum proportione participant inferiores Prælati, imò & in temporalibus ſuo modo, & per quamdam conſequutionem inuenitur. Prima pars huius aſſertionis ſumitur ex doctrina communi, vt videre licet in Paludano d. q. 4. art. 2. n. 21. Syluest. *Votum* 3. q. 1. & *Votum* 2. q. 4. & aliis Summiſtis ibidem, Canoniſtis in cap. *Cùm pridem*, de Renun. cap. *Magnæ*, de Voto, cap. *Sicut*, de Iureiur. Greg. Lop. in Leg. 3. tit. 8. p. 1. Abulenſi Num. 30. q. 66. & ſequentibus. Qui ſpecialiter loquuntur de votis Epiſcoporum, & Clericorum, ſed (vt oſtendam) eadem eſt ratio cum proportione de reliquis. Maximè item loquuntur de irritatione præueniente, quæ per aliqua iura facta videtur, de qua ſufficienter diximus ſuprà lib. 3. c. 4. vbi oſtendimus, ex iure communi nullam talem irritationem proprium colligi, ſed ſolùm haberi in iure prohibitiones aliquorum actuum, qui licèt ſecundum ſe boni ſint, & apta materia voti, nihilominùs non licet Epiſcopis ſine licentia Papæ, vel inferioribus Clericis ſine licentia Epiſcopi: & ideò ſi de talibus actibus vota fiant, non eſſe omninò nulla, ſed obligare quaſi ſub conditione, ſi Papa conſentiat, & non aliàs.

Sũmus Pontifex imò, & alij Prælati poſſunt aliquando indirectè vota ſubditorum irritare.

Palud. Syluest. Greg. Lop. Abulenſ.

Hinc verò optimè probatur aſſertio, quia in aliquibus votis includitur conditio, ſi Papa licentiam præbuerit, vt maximè in Epiſcopis cernitur, ergo talia vota irritari poterunt à Papa licentiam denegante. Item alia vota includunt conditionem, ſi Papa non contradixerit, quod facere poteſt, quando materia voti ad ipſum aliquo modo pertinet, & illi, vel commodis Eccleſiæ poteſt afferre aliquod præiudicium. Argumento c. *Sicut noſtris*, de Precariis. Vnde per argumentum à contrario facilè colligitur, hanc poteſtatem Pontificis ad irritanda vota Epiſcoporum etiam indirectè, non extendi ad omnia illorũ vota, ſed ſolùm ad ea, quæ poſſunt afferre præiudicium Eccleſiæ, vel quæ ob ſpecialem rationem habent materiam pertinentem ad ius Pontificis. Nam in reliquis actibus, ſicut non poteſt Papa omnes actus bonos prohibere Epiſcopo, vel limitare, vt ſine licentia ſua illos facere non poſſit, ita nec poteſt prohibere, quin de illis poſſit firma & abſoluta vota facere, & conſequenter, nec vota de illis irritare. Vnde rectè concludit Abulenſis ſuprà d. quæſt. 66. vota omnia Epiſcopi de rebus, quæ ſibi abſolutè, & ſine licentia licent, irritari non poſſe à Papa, quod etiam docent omnes in c. *Magnæ*, & cap. *Scripturæ*, de Voto, Hoſtien. in Summa titul. de Voto, & alij ſuprà allegati. Denique eadem ratione colligitur, hanc Pontificis poteſtatem cum proportione habere poſſe locũ in omnibus fidelibus tam Clericis, quã laicis principibus, & plebeiis, quamuis vſus eius frequentiùs habeat materiam in Clericis, quàm in laicis. Ratio eſt, quia iuriſdictio Pontificis ad omnes extenditur, & omnibus poteſt præcipere, vel prohibere in materia proportionata, hæc autem poteſtas eadem eſt cum poteſtate prohibendi materiam voti, vel præcipiendi contrariam. Vnde quia non omnes æquè immediatè, pendent à Pontifice, neque tam frequenter, ideò rariùs poteſt hanc poteſtatem exercere in quibuſdam, quàm in aliis. 7.

Cap. *Sicut noſtris*. Papa non poteſt irritare omnia vota Epiſcoporum.

8. Prætereà, hinc facilè probantur aliæ partes aſſertionis: nam Epiſcopi, & alij Prælati Eccleſiaſtici in ſuis diœceſibus habent iuriſdictionem ſibi proportionatam, ratione cuius poſſunt hoc, vel illud prohibere in ordine ad ſpirituale bonum ſubditorum: ergo mediatè tali prohibitione ex parte materiæ poterunt irritare aliqua vota ſubditorum, licèt non omnia. Et ſic in clericis, qui tenentur Eccleſiæ ſeruire,

Epiſcopi & alij Prælati Eccleſiaſtici quam iuriſdictionem habeant.

Abul. Raymund. Syluest.
Epiſcopi quomodo poſſint irritare vota laicorum.

ſeruire,poterunt irritare vota,quæ præiudicent debito muneri,vel ad quorum executionem fuerit licentia neceſſaria.In aliis verò minimè habet locum talis irritatio,& ita ſeruatur proportio,vt benè notauit Abulenſis ſuprà q.70. cum Raymũdo & aliis, quos refert.Et ſumitur ex Syluestro *Votum* 3. q. 2. De laicis etiam eſt eadem ratio:nam licèt rariùs occurrat in eis materia apta ad talem irritationem reſpectu Epiſcopi,non repugnat interdum occurrere, vt ſi laicus voueat peregrinationem : ex qua timeri poteſt periculum fidei,vel ſpiritualis ſalutis, poteſt Epiſcopus illam prohibere,& ſic votum irritare, & ſic de aliis. Denique idem cum proportione applicari poteſt ad laicos vaſallos reſpectu Regis, imò ad quemcumque vouentem aliquid,quod ſine conſenſu alterius licitè exequi non poteſt , vt ex ſequentibus etiam capitibus conſtabit.

An per hanc irritationẽ poſſint vota quæ præcedũt ſtatum ſubiectionis irritari. Reſponſio.

9. Sed quæri hîc ſolet , an hæc irritatio locum habeat,quando vota præcedunt ſtatum ſubiectionis, v. g. ſuſceptionem Epiſcopatus , vel beneficij, &c. vel ſolùm quando ſubſequuntur ? Reſpondeo , de omnibus eſſe idem dicendum cum proportione. Quia ſi obſeruantia talium votorum non præiudicet Superiori , nec impediat executionem muneris ſuſcepti,æquè abſoluta manent,neque irritari poſſunt,vt per ſe conſtat : quia illa mutatio ſtatus impertinenter ſe habet ad talia vota : ſi verò præiudicent , tunc præualet ius Superioris , & obligatio iuſtitiæ,quæ ex munere ſuſcepto naſcitur,ſiue in illa mutatione peccatum fuerit commiſſum,ſiue nõ, iuxta dicta ſuprà lib.4.capit. 16. Poteſt autem quis ſpecialiter interrogare de aſſumptione Epiſcopatus , cur non extinguat omnia vota antecedentia, ſicut profeſſio Religioſa. Sed de hoc aliquid fortè inferiùs dicemus circa Statum religioſum. Nunc dicimus,rationem eſſe, quia id fieri non poteſt ſine aliquo iure poſitiuo , vel æquiualente conſuetudine : neutrum autem inuenitur in Epiſcopali ſtatu, ſicut in religioſo. Nec immeritò:quia licèt Epiſcopatus ſit perfectio ſtatus:tamen quoad onera votorum, & quoad conſilia ex illis ſeruanda , & quoad ſubiectionem voluntatis excedit ſtatus Religioſus, & ideò magis liberari debuit à prioribus votis , & oneribus voluntariis.

Cur ſuſceptio Epiſcopatus nõ extinguat omnia vota antecedentia? 1.Aſſertio.

In quibus religioſus ſuperet ſtatum Epiſcoporum,

CAPVT III.

An domini poſſint ſeruorum vota irritare.

Dominus nequit irritare directè vota ſerui.

1. HÆc quæſtio eodem modo,quo præcedens expedienda eſt , adhibita diſtinctione de duplici irritatione,directa,& indirecta.Dicendum ergo eſt primò , dominum non poſſe directè irritare vota ſerui,tollendo ſcilicet obligationem voti immediatè,ac per ſe, & nulla facta morali mutatione ex parte materiæ. Hæc eſt communis , ſumitúrque ex D. Thoma dicta quæſt.88.art.4. & clariùs ex Caietano ibi,Soto,& aliis in 4.diſtinct.38.Ratio verò eſt primò : quia ſeruus non eſt ſubiectus domino in ſpiritualibus,ſed tantùm in his,quæ ad vſum actionum,& rerum corporalium pertinent:quia non eſt ſeruus ſecundùm animam,ſed ſecundùm corpus(vt ſic dicam) ergo ex parte voluntatis in ordine ad Deum ſeruus eſt planè liber,vt Deo voueat , ſi materiam habet voto accommodatam : ergo dominus non poteſt irritare directè vota illius.Et cõfirmatur : quia ſeruus ad ſe obligandum Deo , non pendet intrinſecè,ac per ſe ex conſenſu domini:ergo nec dominus poteſt directè irritare votum eius. Conſequentia conſtat ex dictis cap. 1. Antecedens autem patet,quia illa dependentia nõ eſt à natura, vt per ſe notum eſt, nec eſt ex voluntate ſerui:quia nullum tale pactum cum domino fecit, nec eſt ex

D. Thoma. Caiet. Soto.

Dominus non poteſt directè irritare votum ſerui.

A iure ſeruitutis:vt introducta iure gentium , vel ciuili:quia nec inuenitur tale ius,nec eſſet iuſtũ, nec fortaſsè poſſibile intra latitudinem ſeruitutis ciuilis , & humanæ , quia eſt longè inferioris rationis: ergo. Contra hoc obiici poteſt L. *Si quis ſeruus*, ff. de Pollicit. quatenus ibi æquiparatur ſeruus filio impuberi ,quoad impotentiam obligandi ſe voto ſine conſenſu domini,ſicut filius impubes non poteſt obligari ſine conſenſu patris. Reſpondeo, non eſſe illam æquiparationem, ſed ſimplicem commemorationem diuerſorum membrorum , quæ non oportet eſſe eiuſdem rationis, nec ex eadem radice oriri.

Obiectio. Solutio.

Dico ſecundò:Domini poſſunt irritare vota ſeruorum indirectè,& ex parte materiæ,ita illam prohibendo ,vt non liceat ſeruo votum exequi,prohibente,vel non præcipiente domino.Ita D.Th. dicto art.8.ad 2.& ibi Caiet.Soto,& alij.Paludanus,Supplementum Gabrielis & alij in 4.diſtin. 38. Syluester,& Angelus vbi ſuprà,& Nauarrus ca. 12.n.64. Ratio eſt,quia ſeruus eſt domini quoad vſum actionum ſuarum, quas illi ex iuſtitia debet:ergo in illis pendet à voluntate eius : poteſt enim dominus , vel actionem prohibere,vel contrariam præcipere : ergo ex parte materiæ poteſt irritare votũ ſerui.Confirmatur : quia ſeruus non poteſt aliquid promittere Deo cum præiudicio domini:quia talia obſequia quaſi de alieno,Deo non placent:ergo quando materia voti talis eſt,vt poſſit parere præiudicium domino,vt votum ſit licitum, & validum, oportet, vt hanc conditionem includat, *Si dominus conſenſerit*, vel ſaltem ſi non contradixerit:ergo tale votum fiet irritum,ſi dominus non conſentiat,vel contradicat, & hoc eſt irritare votum indirectè. Denique hac ratione ſi ſeruus voueat ingredi religionem,& dominus non conſentiat, votum non obligat:quia niſi conſentiat ſaltem indirectè , ſciendo ſcilicet & tacendo, non poteſt tale votum executioni mandari,cap.*Si quis ſeruum*, cum ſimilibus 17. q. 4. Idem eſt , ſi ſeruus voueat peregrinationem , per quam ſubtraheretur à ſeruitio domini. Idem creditur de voto ieiunandi,quod intelligendum eſt, ſi impediat debitum ſeruitium , non verò aliàs , iuxta dicenda in ſequenti aſſertione. 2.

2.Aſſertio. Domini poſſunt irritare vota ſeruorum indirectè.

D. Thom. Caiet. Soto Palud. Sup.Gabr. Syluest. Angel. Nauar.

Seruus non poteſt aliquid promittere Deo cum præiudicio domini.

Cap. ſi quis ſeruum.

Dico tertiò:Dominus non poteſt irritare omnia vota perſonalia ſerui, ſed illa tantùm,quorum executio illi eſſet nociua,& contraria iuri, quod habet in ſeruum. Hæc ſequitur ex dictis:nam quod poſſit dominus irritare vota præiudicium ſibi afferentia ex præcedenti aſſertione conſtat.Poteſt autẽ ſeruus multa perſonalia vouere , quæ non cedant in præiudicium domini:in illis ergo non habet locum irritatio indirecta:ergo nulla,iuxta duas præcedentes concluſiones. Duo autem ſunt genera horum votorum,vnum eſt eorum, quæ referuntur ad tempus libertatis, & pro illo fiunt:vt ſi ſeruus voueat ſeruire hoſpitali,ſi libertatem conſequatur,vel ieiunare, fieri religioſus,& ſimilia.Quia hæc non præiudicãt domino ex parte obligationis , & ideò non poteſt ipſe votum auferre,vt dictum eſt. Et hinc eſt, vt ſi ſeruus abſolutè voueat religionem,& durante ſeruitute, non poſſit exequi votum domino reſiſtente: ſi poſtea comparet libertatem,obligari,vt ſuprà dixi,per ſe loquendo:quia votũ illud abſolutè factum ad omne tempus habile refertur. Dixi autem *per ſe*, quia ex intentione vouentis poſſet votum aliter limitari, & ex dilatione temporis , & augmento ætatis, poſſet eſſe facta tanta mutatio , quæ excuſaret, iuxta ſuperiùs dicta. Aliud genus votorum eſt,quæ in ipſo tempore ſeruitutis poſſunt ſeruari ſine præiudicio 3.

3.Aſſertio. Quæ vota perſonalia ſeruorum poſſunt a dominis irritari.

Votum ſerui pro tempore libertatis eſt validum.

Regula generalis ad oſtendẽdum quæ vota ſeruorum non poſſunt à dominis irritari.

A iudicio domini: vt eſt votum caſtitatis, votum recitandi breuem aliquam orationem, & vota præceptorum, vt audiendi Miſſam in feſto, & ſimilia. Itaque regula generalis eſt, vota omnia, quæ præiudicium non afferunt domino, quia ex parte materiæ non opponuntur iuri eius, non poſſe ab eo irritari, quia oporteret irritationem eſſe directã, quæ ab eo fieri non poteſt. Illa autẽ vota, quæ huiuſmodi præiudicium afferunt domino, ab illo irritari poterunt, quia nõ ſunt omninò nulla ipſo facto, vt lib. 3. oſtẽſum eſt: dependent autem à domino ex parte materiæ, & ideò indirectè tolli poſſunt, vt declaratũ eſt.

4. Verba Abulenſis falſam doctrinam continentia. *Abul.*

Contra hanc verò aſſertionem allegari poteſt Abulenſis Numer. 30. quæſt. 91. dicit enim, *dominũ poſſe irritare votum ſerui, ſiue illi præiudicet, ſiue non.* Reſpondeo, verba hæc, vt iacent, falſam continere ſententiam, & contra omnes, & contra eundẽ Abulenſem: nam in quæſt. 87. cùm dixiſſet, ſeruum non poſſe votum firmum emittere, ſubiungit. *Quod intelligatur in illis, de quibus præiudicatur domino: nam in cæteris poteſt vouere, ſicut facere orationem, &c.* Et idem dicit poſteà in eadem quæſt. 91. quare veriſimile videtur irrepſiſſe mendum in prioribus verbis, & deficere negationem, legendúmque eſſe, *dominum non poſſe*: quia illa negatione addita, cætera conſonant.

5. 4. Aſſertio. Dominus irritare valet omnia ferè vota realia ſerui. L. *Siquis rem.*

Dico quartò: Dominus irritare poteſt ferè omnia vota realia ſerui. Eſt communis, fundatúrque in hoc, quòd ſeruus non habet materiam talis voti omninò firmi: quia nihil habet proprium, ſed quidquid habet domini eſt. Et ideò dicitur in leg. *Si quis rem*, ff. de Pollicit. ſeruum non poſſe voto obligari: quod maximè habeat locum in votis realibus, licèt cum proportione applicari poſſit ad perſonalia, iuxta proximè dicta. Dixi autem *ferè*, tum quia eſt conuentione cum domino, poteſt ſeruus aliquid proprium habere, iuxta Gloſſam in leg. *Quod attinet*. 33. ff. de Reg. iur. & tunc ſi de illo faciat votum reale, irritari non poterit, eadem ratione. Aliqui etiam excipiunt, ſi tale ſit votum, vt poſſit licitè impleri, dando verbi gratia quotidiè minimum aliquid in eleemoſynam, maximè ſi ſeruus illa ſubtrahat ex his, quæ in proprium vſum ſibi conceduntur. Sed non eſt neceſſaria exceptio: nam licèt fortaſsè hoc liceat, non contradicente domino, ex quadam præſumpta voluntate, abſolutè poteſt contradicere, & ita votum ſemper eſt irritabile ex parte materiæ, quia ſi contradicat, non licebit.

Gloſſ.

6. Creditor irritare valet vota debitoris, quæ debiti ſolutionem impediunt.

Et hinc colligo, cum proportione idem dici poſſe de quocumque debitore: nam ſi voueat aliquid, quod ſoluere non poteſt ſine præiudicio creditoris, poterit creditor irritare votum, eſt enim eadem ratio: nam perinde eſt, ac ſi voueat eleemoſynam de alieno. Imò tale votũm regulariter cenſetur per ſe irritum, niſi intentio fuerit vouendi procurare conſenſum domini, ſeu creditoris: nam ita eſt votum interpretandum, ne vanum, & iniquum fuerit, & obligabit ad conſenſum procurandum, alter autem negando conſenſum, poterit votum irritare. Vnde poteſt etiam extendi doctrina ad omnes ſeruientes, ſeu mercenarios, qui ex iuſtitia tenentur aliis præſtare obſequia, vel ſuas operas. Nam ſi faciant vota de his operibus cum præiudicio creditorum, ſeu patronorum, non poterunt illa exequi ſine ipſorum conſenſu, & ita poterunt ab eis irritari, vel ſaltem ſuſpendi, aut differri vſque ad tempus finitæ obligationis: ſemper tamen exceptum cenſetur votum religionis, extra ſeruitutem, vel matrimonium conſummationis, vt ſuo loco dicetur.

7. Vota ſeruorum ante ſeruitutem emiſſa, poſſunt irritari à domino ſi illius ſeruitium impediant.

Denique ampliari poſſunt dicta de votis ſeruorum præiudicantibus dominis, vt locum habeant, ſiue vota præceſſerint, ſiue ſequuta ſint ſeruitutem: nam quamuis præcedant, mutato ſtatu ſeruari non poterunt contra legem iuſtitiæ, & ita pro tunc poterunt irritari, vel ſuſpendi per diſſenſum domini. Contingere autem poteſt, vt vota præcedant ſeruitutem in his caſibus, in quibus fideles baptizati iuſtè poſſunt in ſeruitutem redigi, de quibus videri poteſt Molina tom. 1. de Iuſt. diſput. 33. Frequentiúſque accidere poteſt quidpiam ſimile in homine, qui poſt votum reale emiſſum, debita de iuſtitia contraxit: nam in ſolutione nihilominùs præcedere debet iuſtitia, ne votum ex alieno ſolui videatur, & ita poterit à creditore irritari. Et iuxta hæc eſt de ſimilibus iudicandum. *Molin.*

CAPVT IV.

An vnus coniugum poſſit alterius vota irritare?

1. 1. Aſſertio. Maritus non habet poteſtatem ad irritandum directè vota vxoris.

B QVæſtionem hanc eodem modo definiendam cenſeo, ac præcedentes, ſcilicet per eandem diſtinctionem de irritatione directa, & indirecta. Dico ergo primò maritus non habet poteſtatem ad irritandum directè vota vxoris, vnde à fortiori, neque vxor habet talem poteſtatem ſuper maritum. Hæc poſterior pars euidens eſt, tam per ſe, quàm per conſequutionem neceſſariam priori ſuppoſita, quia vir caput eſt mulieris, non è conuerſo. Ad Epheſ. 5. ideóque vxor eſſe debet ſubdita viro, & non è contrario Geneſ. 3. 1. Corinth. 14. ad Coloſſ. 3. Prior igitur pars communis eſt eorum Auctorum, qui dicunt maritum ſolùm poſſe irritare vota vxoris, quæ ſibi, aut familiæ, vel gubernationi domus præiudicium afferunt, præſertim Syluester *Votum* 5. num. 3. Angelus *Votum* 2. n. 8. Nauarrus c. 12. n. 64. Caietanus d. art. 8. Antoninus 3. p. tit. 1. c. 22. Tabienna Matrim. 1.

Epheſ. 5. Syluest. Angel. Nauar. Caiet. Antonin. Tabien.

In quibus viro vxor ſubiecta ſit.

C Ratio verò eſt, quia ſubiectio vxoris ad virum ſolùm naſcitur ex vinculo matrimonij, & eſt illi cõmenſurata, non enim intercedit ibi alia ſpecialis promiſſio, vel ratio obligationis, vt per ſe conſtat, & omnes fatentur. Sed ex vi talis vinculi ſolùm ſequitur ſubiectio neceſſaria, & conueniens ad talẽ ſtatum, id eſt, ad vſum matrimonij, educationem filiorum, & gubernationem familiæ. Ergo dependentia, & ſubiectio in votis ſecundũ ſe, & ex parte voluntatis non ſequitur ex vinculo matrimonij, ſed ſolùm ratione materiæ, vel in ordine ad dictam gubernationem. Minor patet: quia ille modus ſubiectionis D eſt neceſſarius, quoniã non poſſunt eſſe duo capita, aliàs nõ eſſet pax, nec ordo: & ideò ſuppoſita diuerſitate ſexuum, clarum eſt vxorem debere eſſe ſubiectam viro. Maior autem ſubiectio, quàm prædicta neceſſaria non eſt, ergo non eſt vnde fingi poſſit, quia media ſunt proportionata fini, & ita etiam effectus eſt commenſuratus cauſæ, ex qua naſcitur. Et confirmatur primò, quia ſubiectio vxoris ad virum non eſt abſolutè in rebus omnibus, vt per ſe patet, ergo continetur intra dictos limites, nullo enim alio modo rationabiliter definiri poteſt. Confirmatur ſecundò, quia non poteſt maritus prohibere vxori pro ſuo arbitrio omnia opera ſupererogationis, nec poteſt præcipere quidquid libuerit, etiam in corporalibus, ſed cum proportione ad ſtatum, vt latè Panormitanus in c. *Litteras*, de Reſtit. ſpoli. num. 27. & 28. Ergo nec poteſt præcipere, ne voueat id quod aliàs poteſt facere, cum ſit opus ſupererogationis, ergo nec tollere poteſt vota ex eo ſolùm, quod voluntariam obligationem afferunt. Tandem hîc habet locum, quid de ſeruis dicebamus, quòd hæc ſubiectio vxoris ad virum corporis eſt, non ſpiritus, per ſe loquendo, quia non ordinatur per ſe, & immediatè ad finem ſpiritualem, ſed ad huma

Subiectio vxoris ad virum non eſt abſolutè in omnibus.

E *Panorm.*

ad humanum,& quaſi corporalem:ergo per ſe, & directè non extenditur illa ſubiectio ad dependẽtiam ex parte voluntatis in vouendo,& ſe obligãdo Deo, ſed ad ſummũ ex parte materiæ promiſſæ, vt declarabimus. Aliqui verò videntur contra hanc aſſertionem ſentire, cum quibus paulò inferiùs diſputabimus.Obiici verò ſolet:Quia mulier eſt imprudens,& facilis in verbis,& promiſſis, & ideò Deus ſubdidit eius voluntatem viro in votis emitendis. Sed reſpondetur facilè, Deum nõ plus ſubdidiſſe illã, quàm naturalis ratio poſtulat,attẽto vinculo matrimonij, & naturali conditione vtriuſq; coniugis. Mulier autem non eſt ita carens diſcretione,vel vſu rationis,vt non poſſit prudẽter & validè vouere, aliàs omniũ fœminarũ vota deberent eſſe irritabilia,vel à parẽtibus in omni ætate,vel ab Epiſcopis,vel aliis ſuperioribus, &c. Nõ ſunt ergo vota fœminarum ſicut vota impuberũ, nec ideò ſubiiciuntur maritis, ſed ſolùm propter debitum ordinem iuxta finem matrimonij.

Deus non ſubdidit viro mulierem plus quàm naturalis ratio poſtulat.

3.
2. Aſſertio. Maritus indirectè, & ex parte materiæ valet vxoris vota irritare.
D.Thom. Caiet. Soto. Palud. Suppl. Palac. Angel. Syluest. Nauar. Abulenſ. Auguſt.

Dico ſecundò: Maritus indirectè, & ex parte materiæ poteſt irritare vota vxoris. Hęc etiam eſt certa,& communis.D.Thomas d.art.8.ad 3.& ibi latè Caietanus & omnes,ac Sot.lib.7.q.3,artic. 1. Paludanus & Sup.4.d.38. locis citatis,& Palacius d.32.diſp.2.Angel.*Votum*,2.num.8.Syluester,*Votum*,5.q.1.Nauarrus c.12.num.61.& 64.Abulen. Numer.30. q.80.& ſequentibus. Sumitúrque ex Numer.30.vbi latè Auguſt.q.59.Alia referuntur, 33.q.5,quæ in ſequentibus expendemus. Ratione autem probari debet concluſio eodem modo,quo de ſeruo ſimilem oſtendimus: nam vxor etiam eſt ſubiecta,& in multis poteſt ei à marito aut præcipi,aut prohiberi. Vnde poteſt etiam ipſa aliqua vouere,quæ iuri mariti præiudicent: ergo poteſt maritus irritare vota vxoris, vel prohibendo illi iuſtè aliquas actiones,quæ eo ipſo non poterant eſſe materia voti,vel non conſentiendo illi in his, quæ vxor facere nõ poteſt ſine licentia mariti, ſeu quæ præiudicium afferre poſſunt iuri mariti. Et hæc eſt indirecta irritatio.

4.
3.Aſſertio. Quæ vota vxoris poſſit maritus irritare.
Gloſſ. Innoc. Hoſtienſ. Ioan.Andr. Anchar.

Hinc dico tertiò:Non poteſt maritus omnia vota vxoris ſimpliciter irritare,Sed illa tantum,quæ ſibi,ſuæq; familiæ,vel gubernationi afferunt præiudicium.Ita docent expreſsè dicti Auctores Glo. in c.*Manifeſtum* 33.q.5.& Innoc.in c. *Scripturæ* de Voto,& ibi Hoſtienſis Ioan. Andr. Ant. Cad. Anchar.& plures alij, quos refert Sancius loco infrà citando.Et ſequitur euidenter ex prima aſſertione quia vxor multa vota emittere poteſt,quę nullum præiudicium afferant marito:ergo illa irritare non poterit maritus.Conſequentia patet: quia nec directè iuxta primam concluſionem, nec indirectè iuxta ſecundam:quia non præiudicant illi,& conſequenter non ſubduntur poteſtati eius. Antecedens patet inductione, primò in votis de rebus præceptis, & neceſſariis, quas maritus prohibere non poteſt.Et hac ratione irritare non poterit votum caſtitatis cõiugalis vxoris:quia illud eſt optimum, & ſine præiudicio mariti,imò cũ cõmodo. Secundò in votis factis pro tempore viduitatis, ſi euenerit,quia illud nec quoad præſentem obligationem,nec quoad futurã executionem pertinet ad maritum,vt conſtat,& colligitur ex c.*Placet*,de Conuer.coniugat. & ibi notant Panorm. & Hoſtien.& tenet Caiet.dict.art.8.Syluest.*Votum*,4.q.2.d.5.Angelus *Votum*,2.num.14.Taberna,*Votum*, 5.num.5.Paludanus 4.diſt.38.diſp.1. & 3.& ibi Suppl.quæſt.1.litt.X. Nauarr.num. 66. Tertiò in votis obligantibus pro tempore matrimonij, quæ

Votum caſtitatis coniugalis vxoris maritus irritare non poteſt.
Cap.*Placet*. *Panor. Hoſtienſ. Caiet. Syluest. Angel. Tabien. Palud. Suppl. Nauar.*

non ſunt contra iura mariti, vt erunt quoad vota perſonalia, votum de breui recitatione in die,vel quid ſimile, quoad realia vero, ſi vxor habeat res aliquas,de quibus diſponere poſſit ſine licentia viri,vt expreſſit Abbas,in c.*Scripturæ*, & Paludanus dicta diſt.38.q.3.n.10.quoad ordinariè habet locũ in rebus leuibus,vel quæ pertinent ad eius ſtatum. Extraordinariè autem poteſt cõtingere in aliquibus caſibus,quos explicare non ſpectat ad hũc locum,quia hic formaliter tantùm(vt ſic dicam)explicamus firmitatem talis voti ſuppoſita tali conditione materiæ poſſibili:quando autẽ, & quibus modis illa conditio impleatur,materiale eſt ad rationem voti:per ſe autem ſpectat ad materiam de matrimonio,vel de iuſtitia.Quod eſt in hac materia præ oculis habendum, nam ob eam cauſam conſulto multa omittemus, quæ in præſenti in particulari tractari non poſſunt.

Abb. Palud.

Contra hanc verò aſſertionem ſentit Sot. dicta quæſt.3.art.1.& ſimul contra primã. Nam primò æquiparat vxorem religioſo, quoad irritationem (vt ſic dicam) ſuorum votorum, deinde ait poſſe maritum irritare votum non mentiendi vxoris, & ſimilia.Denique concludit poſſe maritum irritare vota vxoris, nullo excepto. Et rationem reddit: quia eſt ſubdita quoad vltroneam obligationem. Idem habet in 4.diſt.32.q.1.art.3.vbi ex hoc principio infert, poſſe virum irritare votum vxoris non petendi debitum.Et pro hac ſententia poſſunt citari,qui diſtinctè aſſerunt vxorem non poſſe vouere ſine conſenſu viri,vt Durand.4.diſt.38.qu.1. num. 7. Palud. quæſt.3. num. 10.Refertur etiam Gloſſa in dicto capit. *Manifeſtum*, quia poſtquã contrariam opinionem retulit ex Hugone addit, textum illam indiſtinctè loqui. Item citatur Panormitanus in cap.*Scripturæ*,de Voto à Syluestro & Nauarro ſuprà,nam dicit,maritum poſſe irritare votum abſtinentiæ vxoris, etiamſi nullum ſibi præiudicium afferat, quod videtur ſequi Summa Roſel. *Votum*,2.n.8.Allegari etiam ſolet D. Thomas dicto artic.8.ad 3.qui eodem modo loquitur de votis vxoris, & religioſi.Citatur etiã Auguſtinus d.quæſt.59.in Numer.& Ambroſ.lib.de Paradiſ.cap.10.& habentur in cap.*Manifeſtum*.& cap. *Noli*,& cap.vlt.33.quæſt.5.vbi etiam Gratian. in fin.hoc ſignificat.Deniq; hanc partem latè defendit Sancius lib.9.de Matrimon. d. 39.num. 4. vbi plures Doctores allegat.Et fundatur in c.30. Numer.Et quia vxor ſimpliciter,& in omnibus ſubiicitur viro.

5.
Sot. Soti de votis vxori ſententia.
Durand. Palud. Gloſſ. Roſel. D.Thom. Gratian. Sancius.

Sed nullum video fundamentum huius ſententiæ ſatis probabile.Nam magis eſt ex ratione naturali colligendum, quàm ex aliqua lege poſitiua: illa autem tanta ſubiectio vxoris non colligitur ex ratione naturali,vt oſtendi.Quare ſi in leg Num. plus adderetur,quàm ratio moralis poſtulet,dicẽdum eſſet,non obligare nunc,quia fuiſſet poſitiua. Sed re vera quoad hanc partem non addit aliquid,vt mox ex Auguſtino dicam. Nec Auctores communiter in eo ſenſu loquuntur, ſed cum reſtrictione in prima concluſione indicata, quam etiam indicauit Abulenſ.Numer.30.q.84.dicens, vxorem eſſe penitus ſubiectam viro, quantùm ad domeſticam gubernationem.

6.
Nõ eſt probabile vxorẽ ſine cõſenſu mariti nullũ votum poſſe facere,
Abulenſ.

Vnde Panormitanus expreſsè approbat ſententiam Gloſſæ dicentis, poſſe vxorem vouere ſine cõſenſu mariti,quod poteſt dare ſine licentia eius. Quomodo autem conſequenter loquatur de voto abſtinentiæ,paulò poſt dicam. D. Thomas autem valdè generaliter loquitur, & cum proportione

7.
Vxor poteſt vouere ſine cõſenſu mariti,quod poteſt vouere ſine eius licentia.

poteſt intelligi, vel certè potiùs videtur reſtrictâ loqui de irritatione votorum religioſi, vt infrà dicam. Apud Ambroſium loco citato nihil inuenio: Auguſtinus autem potius limitat, & declarat legẽ Numerorum, vt intelligatur de votis abſtinentiæ, ſub quibus intelligit illa, quæ ſunt de rebus affligentibus corpus, & ſimilia, & ideò de voto continentiæ dicit, non poſſe irritari a marito, & conſequenter eſſe attendendum, an præiudicium afferat iuri mariti. Regula ergo generalis eſt, vt quoties vota vxoris dicũtur irritabilia, intelligantur quaſi formaliter de vxore, vt ſubdita eſt, & vt promittit de rebus, in quibus parere tenetur, & quæ poſſunt vſum matrimonij, vel commodam familiæ gubernationem impedire. Et in eodem ſenſu loquitur Gratianus, vt declarant illa verba eius: *Nulla vota abſtinentiæ, ſeu religioſæ conuerſationis:* nam hæc ſolẽt obſequiis coniugalibus nõnihil derogare. Alia autem vota, quæ nihil ad matrimonium referũt, dici poſſunt emitti ab vxore quaſi materialiter, quia in illis perinde ſe habet, ac ſi non eſſet ſubdita, nec vxorata: & ideò non poſsũt in rigore à marito irritari. Vnum verò addere poſſumus in gratiam alterius opinionis, licet maritus aliquod votum vxoris in rigore non poſſit irritare, vt moderatæ abſtinẽtiæ ex deuotione alicuius diei, nihilominùs ſi ipſe expreſſè contradicat, & acerbè ferat, ita vt inde perturbetur pax, id ſufficere, vt pro tunc votum non obliget, non tam quia propriè irritetur, quã quia ex circunſtantiis, & mutatione materiæ votum non cenſetur tunc eſſe de meliori bono. Vnde à principio cenſendum eſt, includere hanc conditionem faciendi hoc, ſi commodè & ſine occaſione ſcandali, & perturbationis potuero.

Quæ vota vxoris ſint irritabilia.

8\. 4. Aſſertio. Quæ vota mariti poſſit indirectè vxor irritare. D. Thom. Richard. Palud. Suppl.Gab. Abulenſ. Inno. Panor. Hoſtienſ. Greg.Lop. Syluest. Angel.

Dico quartò: Etiam vxor poteſt irritare indirectè illa vota mariti, quæ fuerint in præiudiciũ eius. Iſta ſumitur ex D.Thom.4.d.38.q.1.art.1.qu.3. ad 4.& ibi Rich.art.4.q.2.Palud. q.3.nu.10.Sup. Gab.q.q.1.Abulenſi Matt.5. q.149.Innoc.Panor. & aliis in c.*Scripturæ*, de Voto Hoſtienſi in Sum. tit.de Voto.§.*Quis vouere poteſt*, Gregor. Lop.in l. 3.tit.8.p.1.& ſumitur etiam ex eadem l.& l.8. & 9.eiuſdem tituli, Syluestro, & Angelo ſuprà, & aliis communiter. Et ſuppoſita hypotheſi, quòd votum viri poſſit eſſe in præiudicium vxoris res eſt euidens: quia tunc tale votum abſolutè intellectum eſt iniquum tanquam de re aliena, & ita per ſe erit irritum, vt ergo ſit licitum debet includere conditionẽ; *ſi vxor conſenſerit, vel non repugnauerit:* ergo tunc irritabitur votum mariti per diſſenſum vxoris. Quòd autẽ hypotheſis in multis vera eſſe poſſit, patet primò in votis realibus, nam ſi vir voueat facere copioſam eleemoſynam, vel pium opus, quod implere non poſſit, niſi diſpenſando, & alienando aliquid de bonis vxoris, clarum eſt, non poſſe id facere ſine conſenſu vxoris, & conſequẽter poſſe vxorem tale votum irritare. Secundo in votis perſonalibus, ſi vir voueat peregrinationẽ, qua priuetur vxor, & vſu corporis viri, & adiutorio eius ad vitam neceſſario, cedit maximè in præiudicium vxoris, Idem eſt, ſi vir voueat abſtinentiam nimiam, quæ illum reddat ineptum ad vſum matrimonij. Quia ſicut vir non habet liberam poteſtatem minuendi dotem mulieris, aut bona, quæ ad illam pertinent: ita nec corpus ſuum debilitare, aut labefactare poteſt, quia magis vxoris, quàm ſuum eſt, vt rectè Chryſoſtomus homil. 1.in Pſam.50.in fine.

Vir etiã vota realia in præiudicium vxoris amittere non poteſt.

Corpus viri magis vxoris quàm ſuum eſt.

9\. Obiectio.

Sed obiici poteſt, quia Numer.30. ſoli viro datur facultas irritandi vota vxoris: non verò è contrario: ergo falſa eſt aſſertio. Et confirmatur; quia irritare eſt actus ſuperioris: mulier autem in nullo eſt ſuperior viro, ſed eſt illi ſubiecta, vt ſuprà dixi. Imò (vt ait Auguſt.in lib.Quæſt.veteris Teſtamẽti q.45.) mulier ita eſt ſubiecta ſub dominio viri, vt nullam auctoritatem habeat, & habetur in cap. *Mulierem*, 33.quæſt.5.

Aug. Cap. Mulierem.

10\. An ſit æqualitas in irritando inter maritum, & vxorem. Innoc. Nauar. Angel. Panorm.

Antequam reſpondeamus, inquirendum eſt, an in hac poteſtate irritandi ſit æqualitas inter virum & vxorem? In quo Innoc. in d.c.*Scripturæ*, quẽ ibi Cardinalis. Antonius, & nonnulli alij ſequuntur, & videtur ſequi Nauarrus ſuprà, n.64. & Angel. *Votum*, 2.n.8. abſolutè ait, eos eſſe æquales: quia vterq; poteſt irritare alterius vota ſibi præiudicãtia & neuter poteſt irritare vota alterius, quæ ſibi nõ præiudicant. At vero Panor, in eodẽ c.*Scripturæ*, docet hoc eſt verum quoad materiam caſtitatis, aut religionis, vel mutationis ſtatus: non verò quoad alias materias votorum tam realium; quã perſonalium. Idem in cap.*Chariſſimus*, de Conuer. coniug. n.4. Gloſſ.in c.*Manifeſtũ*, 33.q.5.vbi. Grtia. idem ſignificat, §.*Ex præmiſſis*, & ibi Archidiaconus, & Turrecr. & idem tenet Hoſtienſis in Sum. vbi ſuprà & Paludan.d.38.q.3.n.10. Anton. 3.p.tit.11.c.22.§,1.& idem in re ſentit Syluester, *Votum*, 5.q.1. licet reprobet Panormitanum ſine cauſa. Eſt ergo hæc vera ſententia. Et prior pars conſtat, quoniam in his, quæ ſpectant ad vſum matrimonij vir, & vxor ad paria iudicãtur, iuxta c. *Gaudemus*, de Diuort. & clarè docet Paulus 1.Cor. 7.*Vir ſui corporis poteſtatẽ non habet*. De votis autẽ coniugum, tam caſtitatis, quàm religionis in præſenti non differimus quia totam materiam de voto ſimplici caſtitatis in ſequentem tomum reſeruamus vbi de aliquibus votis in ſpeciali, maximè de votis caſtitatis, & religionis in omni genere perſonarum differendum eſt.

Gloſſ. Gratian. Archid. Turrecr. Hoſtienſ. Palud. Anton. Syluest. In his quæ ſpectant ad vſum matrimonij, vir & vxor ad paria iudicantur. Cap. Gaudemus. 1.Cor.7.

11\. Vir in quibuſdam votis eſt muliere ſuperior.

At verò in aliis votis, licet dicatur eſſe quædam æqualitas quaſi proportionalitatis inter virum, & vxorem: quia neuter poteſt vouere cum præiudicio alterius, niſi in ordine ad conſenſum eius, & conſequẽter vterque poteſt votum alterius, quod vergit in ſuum præiudicium, irritare: nihilominùs abſolutè non eſt æqualitas. Quia poteſtas irritandi aliquando oritur ex proprio dominio, ſeu iure aliquo iuſtitiæ illi æquiualente: aliquando verò ex poteſtate gubernatiua, quæ locum habet in hac irritatione indirecta ex parte materiæ, vt ſuprà explicatũ eſt. Mulier ergo quamuis ſit ſubdita viro, aliquarum rerum dominium habet: præcipuè verò habet dominium in corpus viri quoad vſum matrimonij, habet etiam conſequenter ſpeciale ius, vt vir ſecũ cohabitet, & ſibi cooperetur ad onera matrimonij ſuſtinenda. Habet etiam proprium dominium dotis, & aliquorum bonorum: non habet tamen poteſtatem gubernatiuam, nec adminiſtrationem bonorum, vt conſtat. Vir autem, & habet dominium in corpus vxoris, & in hoc æqualitatem habet, & prætereà habet poteſtatem gubernatiuam familiæ, & adminiſtratiuam bonorum, in qua ſuperat vxorem.

12\. Quæ vota viri vxor irritare poſſit.

Quatenus ergo irritatio voti poteſt ex dominio prouenire, ſunt æquales vir & vxor, ſicut de voto caſtitatis diximus: & hinc ſunt etiam æquales in irritandis votis perſonalibus, quæ derogant huic dominio, ſeu iuri proximè, vel mediatè Et hucſpectant vota peregrinationũ item vota dormiẽdi in loco ſeparato, vel induendi veſtibus, vel nimium macerandi corpus. Item votum deferendi habitũ Eremiticum, aut Beatorum (vt vocant) vel ſimilia; quæ

Syluest. Angel. Roſell. Auguſt.

quæ aut omninò impediunt, aut horrorem inducũt: A vt bene Syluest. Angelus, & Roſella tradunt, & ſumitur ex doctrina Auguſtini epiſt. 199. & habetur in cap. *Quod Deo*, 33. quæ. 5. Idemque cum proportione eſt in votis realibus, quæ repugnant dominio, quod vnuſquiſque eorum habet in propria bona, vt dictũ eſt. At verò quatenus irritatio poteſt emanare ex poteſtate ſuperiori, quam gubernationem, vel adminiſtratricem vocamus, in ea non eſt æqualitas inter virum, & vxorem: nam vir habet hanc poteſtatem, & omne ius ad illam pertinens, & non vxor, ideóque in his votis, quæ in materia talis poteſtatis verſantur, poteſt vir irritare vota vxoris, & non è contrario.

Quando ſit maior poteſtas irritandi vota in marito?

13\. Hanc ergo partem probat obiectio facta, de hac enim irritatione loquitur lex Numerorum: nam illa B eſt (vt ita dicam) propria, & ſpecialis marito, alia enim irritatio, quæ prouenit ex dominio puro, eſt quaſi generalis omnibus hominibus, qui vel rerum dominium, vel ius ad actiones aliorum habere poſſunt, vt capite præcedenti attigimus. Et ita ad confirmationem dicitur, irritationem non ſemper eſſe actum poteſtatis ſuperioris, ſed eſſe poſſe cuiuſcumque habentis dominium, ſiue ſit æqualis, ſiue etiam inferior. Et hinc eſt, vt in votis realibus poſſit maritus aliquod facere de aliqua eleemoſyna, vel pio opere, quod non poſſit vxor irritare, & non è conuerſo: quia illud pertinet ad ſuperiorem adminiſtrationem bonorum, quam vir habet, & non vxor. In perſonalibus etiam poteſt vir vouere moderatam peregrinationem, ita vt vxor impedire non C poſſit, non verò è conuerſo: nam ſine voto poteſt vir abſens fieri ad breue tempus, etiam renuente coniuge, & ideò etiam poteſt abſolutè vouere peregrinationem, quæ maiorem abſentiam non requirat: vxor verò prohiberi poteſt, etiã ne domo exeat: quia ſubdita eſt. Idem cum proportione eſt de voto ieiunij, licèt contrarium ſentiat Innocentius. Nam vir non ſolùm ratione dominij poteſt prohibere ieiunium vxori, quando impedit coniugalem actum, ſed ratione adminiſtrationis, quando perturbat aliquo modo ordinem, vel conuenientem domus adminiſtrationem, & ſic de aliis.

Fit ſatis ſuperiori obiectioni.

Irritatio non ſemper eſt actus poteſtatis ſuperioris.

14\. Circa hanc verò irritationem explicandum ſupereſt, an limitationem aliquam, ſeu exceptionem D recipiat, vel ampliationem? Nam in primis limitari ſolet, vt non procedat in voto peregrinationis Ieroſolymitanæ: nam ſi vir illud emittat, implere illud debet, etiam inuita vxore: vnde non poteſt per ipſam irritari. Ita docent Gloſſa, & Doctores ex deciſione cap. *Ex multa*, & cap. *Quod ſuper his*, de voto. Nam propter commune bonum potuit ius priuare vxorem ſuo priuato iure. Et ita non poteſt illud Decretum ad alia in eo non expreſſa extendi, quin potiùs inde per argumentum ab ſpeciali confirmatur regula generalis poſita, poſſe vxorem irritare omnia vota mariti, quæ in ſuum præiudicium cedunt, niſi fuerint in Iure excepta: nullum autem præter hoc in Iure inuenitur exceptum. Vnde non E video cur Abulenſis Leuitic. 27. q. 10. dixerit, poſſe maritum omnem peregrinationem vouere, ſine licentia vxoris, præter tranſmarinam. Nam potiùs dicere debuiſſet, nullam poſſe vouere præter tranſmarinam, vt dicitur in d. l. 9. titul. 8. p. 1. Et intelligitur de peregrinatione longinqua: nam minor non cenſetur præiudicare vxori, vt dixi. Adde exceptionem illam non eſſe intelligendam de voto ſimplicis peregrinationis, ſed de voto in ſubſidium terræ ſanctæ: nam de illo tantùm loquitur d. c. *Quod ſuper his*, & expreſſiùs d. c. *Ex multa*, §. *In tanta*, vt notat Suppl.

An hæc irritatio ſubeat aliquam limitationem?

Gloſſ.

Votum Ieroſolymitanũ vir inuita vxore ſuſcipere poteſt.

Cap. Quod ſuper his. Cap. Ex multa.

Gabr. in 4. d. 32. quæſt. 1. litt. F. & Greg. Lop. l. 9. tit. 8. p. 1. Et hoc etiam ſentit D. Thomas 4. diſt. 32. art. 1. ad 4. ex ratione ipſius textus, ſcilicet: *Ne in tanta neceſsitate populi Chriſtiani, terræ ſanctæ impediatur ſubſidium.* Quæ ratio ceſſat in peregrinatione ex priuata deuotione, neque alia ſubeſſe videtur ad priuandam vxorem iure ſuo. Imò addunt Diuus Thomas, quod lib. 4. art. 11. & Antoninus 3. p. tit. 1. c. 22. §. 1. virum non poſſe perſonaliter implere tale votum, ſi vxor nolit illum comitari, & ſit iuuenis, ac relinquatur in periculo incontinentiæ: quia ex iure naturæ tenetur vir periculum illud vxoris præcauere: vnde tunc ſatisfaceret redimendo votum. Nec poteſt vir cogere vxorem, vt ipſum comitetur, quia eſt res grauiſſima, & valdè oneroſa. Et ita ſumitur ex dict. cap. *Quod ſuper his.*

Suppl. Gabr. Greg. Lop. D. Thom.

Anton.

Vxor in ea peregrinatione debet virum comitari.

Denique in hac exceptione non eſt æqualitas: 15. nam vxor non poteſt facere, & exequi tale votum inuito marito, & ita ex parte vxoris hæc non eſt limitatio, ſed potiùs ampliatio, quam D. Thomas 4. diſt. 32. art. 1. ad 4. notauit, & Antoninus in cap. *Scripturæ*, & cap. *Ex multa*, de voto. Ratio à priori eſt: quia in dictis Iuribus viris tantùm conceditur hæc facultas. Congruentia autem eſſe poteſt, tum quia mulieres non ſunt ita aptæ ad ſubſidium, ſicut viri, imò potiùs ſolent impedire: tum quia in illis eſt maius periculum caſtitatis: tum denique quia magis ſubiiciuntur viris. Contrarium verò docent Hoſtienſis in Summ. tit. de voto, §. *Quis vouere poſsit*, verbo *Vxor*, & in d. c. *Ex multa*, vbi etiam Panorm. & Antoninus ſuprà. Et fundari potuerunt in vltimis verbis dict. cap. *Quod ſuper*, vbi de mulieribus dicitur; *Vt quæ remanere noluerint, viros ſuos ſequantur: cæteræ verò (niſi fortè ſint diuites, quæ ſecum ſuis expenſis poſsint ducere bellatores) votum redimant, quod vouerunt.* Nam prior particula intelligitur de vxoribus, quæ non vouerunt, vt Gloſſa notat, & exponitur in ſequenti capite §. *Quod autem*, ergo poſterior particula intelligitur de illis, quæ vouerunt, vt Gloſſa etiam notat: ergo obligantur voto. Sed reſpondetur ſub illa dictione. *Cæteræ* includi omnes alias mulieres ſiue vxoratas, ſiue non: nam partitio eſt adæquata, & vniuerſalis. De illis ergo verum eſt, teneri voto, & obligari, eo modo, quo de iure poſſunt, nullum tamen priuilegium eis conceditur, & generalis diſpoſitio ſecundum ius commune intelligẽda eſt, & vnicuique accommodari poteſt iuxta capacitatem eius. Et ideò mulier habens virum, ſi voueat indiget conſenſu mariti ad eumdem, imò ad redimendum votum, niſi habeat bona, de quibus liberè poteſt diſponere: quia in cæteris ſubiecta eſt viro. Sed hæc hodie quoad praxim non ſunt neceſſaria; quia non eſt locus, ſeu occaſio, aut materia talis voti, eſſe tamen poſſet, ſi bellum pro recuperanda terra ſancta moueretur.

D. Thom.

Hoſtienſ.

Panorm.

Anton.

Mulier quæ vouit Ieroſolymitanam profectionẽ, non poteſt eò ire ſine conſenſu mariti.

Secundò ampliari ſolet prædicta irritatio, vt locum habeat etiam circa vota, quæ antecedunt matrimonium, quando ſine præiudicio alterius coniugis ſeruari non poſſunt. Quia per mutationem ſtatus mutata etiam fuit materia voti, & ita ſine iniuſtitia ſeruari non poſſet, renuente ſocio ius ſuum poſſidente. Ita Panormit. in d. c. *Scriptura*, de Voto. Roſella, *Votum*, 2. n. 10. Nauarr. c. 12. n. 61. & Abul. Numer. 30. q. 80. & ſumitur ex aliis ſuprà allegatis. Alij verò hoc limitant quoad vota realia: quia debita ante matrimonium cõtracta ſoluenda ſunt poſt matrimonium, nec maritus poteſt impedire vxorem, quin illa ſoluat. Sed nihilominus doctrina formaliter intellecta vniuerſalis eſt: nam etiam votum reale impleri non poteſt cum præiudicio alterius: 16.

Traditur ſecunda ampliatio, vota coniugũ ante matrimonium facta, poſſunt irritari.

Panor. Roſel. Nauarr. Abul. nſ.

Extenditur etiam ad vota realia.

eſſet autem præiudicium viri, ſi vxor poſt contra-ctum matrimonium de bonis liberè diſponeret, cùm ſint cõmiſſa adminiſtrationi mariti, vel etiam data ad ſuſtinenda onera matrimonij: ergo licèt votum præceſſerit, non obligat ſine conſenſu mariti: quia fieret illi iniuria. Et confirmatur: quia, vt dixi, tale votum à principio incluſit virtute illam conditionem, *Niſi ſtatum mutauero*, quia aliàs non fuiſſet prudens, neque iuſtum, vel certè ſi directa intentione factum eſt animo ſe obligandi perpetuo per tale votum, etiam poſt matrimonium contractum: tunc debuit explicari conditio illa marito ante matrimonium, vt onus illud acceptaret, aliàs deceptio fuiſſet iniuſta. Et ideò ſi conditio explicata non fuit, maritus poteſt iure ſuo vti, non obſtante voto: quia Deus non vult ſibi offerri cultum de alieno, nec cum iniuria alterius. An verò poſſit maritus irritare vota, quæ ſponſa ante pubertatem emiſit, dicam in fine capitis ſexti.

Deus non vult ſibi offerri cultum de alieno, nec cum iniuria alterius.

17\. Proponitur tertia ampliatio.

L. Qui res. *L. Cum ex cauſa.* *Panor.* *Syluest.* *Soto.* *Abulenſ.* *Caiet.*

Tertiò ſolet ampliari dicta irritatio, vt ſemel facta ſit perpetua: quia extinguit obligationem, & obligatio ſemel extincta amplius non redit l. *Qui res*, §. *Aream*, ff. de Solut. leg. *Cùm ex cauſa*, C. de Remiſ. pign. Et ita ſentit Panormit. in cap. *Scripturæ*, de Voto, num. 7. Syluester, verbo *Votum*, 4. q. 2. & Religio, 2. q. 15. & Sotus lib. 7. de Iuſt. q. 3. art. 1. Abulenſis q. 66. in 30. cap. Num. & ibi Caietanus ad hoc inducens textum illum, qui iuxta vulgatam lectionem nullam vim habet, vt facilè legenti patebit. Dico ergo, applicandam hic eſſe generalem regulam poſitam in cap. 1. iuxta quam dicendum eſt, maritum per ſe tantùm poſſe impedire executionem voti pro tempore durantis matrimonij, & ita pro eodem tempore tollere obligationem eius. Vnde ſi à principio ſolùm eſt factum pro illo tempore, clarum eſt manere extinctum poſt mortem mariti, imò & ante illam, ſi anteà pertranſiit tempus pro quo præciſè factũ fuerat votum. At verò ſi factum fuit votum abſolute pro toto tempore vitæ, non extinguetur obligatio per irritationem mariti: quia tantùm poteſt illud tollere, quod ſibi parit præiudicium. Sicut ſi factum eſſet votum determinatè pro tempore poſt ſolutum matrimonium non poſſet irritari vt ſuprà oſtenſum eſt, eſt enim eadem ratio. Item ſi votum eſſet factum ante matrimonium, & eſſet perpetuum, vel ex ſe; vt votum non nubendi, vel ex intentione vouentis, obligaret ſoluto matrimonio, vt ſumitur ex Innocentio in cap. *Scripturæ*, de Voto, & docet Roſella *Votum*, 2. numer. 7. Nauarrus dict. numer. 61. Indicant Paludanus 4. d. 38. q. 4, numer. 23. & 29. Antoninus 2. p. tit. 11. cap. 2. §. 6. Et conſtat, quia illud votum non fuit mortuum, ſed mortificatum tempore matrimonij. Et ita ſumitur ex cap. *Quidam*, & cap. *Placet*, de Conuerſ. coniugator. quatenus ex eis habetur, votum caſtitatis factum durante matrimonio obligare poſteà ad non contrahendum iterum, & quoad hoc non poſſe irritari ab altero coniuge durante priori matrimonio.

Maritus poteſt ſolum impedire executionem voti durante matrimonio.

Innoc. *Roſel.* *Nauarr.* *Palud.* *Anton.*

Ca. *Quidam.* Cap. *Placet.*

18\. Obligatio voti quomodo reſtringenda.

Dices: Quid ſi materia voti de ſe non eſt perpetua, & non conſtat ſatis de intẽtione vouentis? Reſpondeo ſeruandam eſſe generalem regulam ſuprà poſitam, vt benignior fiat interpretatio voti, & reſtringatur obligatio ad præſentem matrimonij ſtatum, & conſequenter ſi pro illo fuit irritatum, intelligatur ſimpliciter extinctum. Præſertim: quia hic interueniunt nonnullæ coniecturæ ad præſumendam hanc intentionem, quando de contraria non conſtet. Tum quia ſolent homines inſtruere rationem vitæ ſuæ ſecundum præſentem ſtatum: nam de

A alio poſſibili incerto, & infœlici regulariter non diſponunt; niſi de alio expreſsè, & cum aliqua occaſione cogitent. Tum etiam quia ſicut ſtatus futurus viduitatis incertus eſt ſimpliciter, ita multò magis quoad circumſtantias temporis, ætatis, virium, &c. Et ideò non ſit veriſimile, quòd ex nunc velit obligari aliquis pro illo ſtatu, niſi expreſsè id declaret. Oportet ergo, vt de intentione vouentis ſatis conſtet, vel ex verbis eius, vel ex materia, quæ ex ſe videatur referri ad liberiorem ſtatum, vt maximè eſt caſtitas, religio, &c. Et ita limitat ſuperiorem ſententiam Nauarrus num. 66. citans Panormitanum, Syluestrum, & Angelum locis ſuprà citatis, & Caietanus dicto art. 8.

Nauar. *Panor.* *Syluest.* *Angel.* *Caiet.*

19\. Maritus validè irritare poteſt etiam approbatum à ſe votum.

B Vltimò interrogari poteſt, an hæc irritatio fieri poſſit, aut liceat, poſtquam ſemel votum approbatum eſt? Vt verbi gratia, vouit vxor dare Calicem Eccleſiæ, & petit facultatem à marito, qui illam concedit de voto conſcius: poſtea verò ante voti executionem reuocat facultatem, & votum irritat, dubium eſt, an talis irritatio ſit valida, & licita? De quo puncto infrà de religioſis latè dicturi ſumus, ideò nunc breuiter dicendum eſt. Primò: ſi maritus reuocet licentiam, & irritet votum, quod probauerat, valida eſt irritatio. Ita docent Innocentius, Panormitanus, & omnes in d. cap. *Scripturæ*, idem Panormitanus in cap. *Chariſſimus*, de Conuerſ. coniug. num. 4, Nauarrus d. num. 61. cum Richardo in 4. d. C 32. art. 2. q. 2. Caietanus d. art. 8. & omnes fere ſuprà relati. Et ſumitur ex Num. 30. ibi. *Sin autem contradixerit* (vtique maritus) *poſtquam reſciuit, portabit ipſe iniquitatem eius*, ſcilicet vxoris. Quia nimirum illa non peccabit tranſgrediendo votum, ſed maritus reddet rationem pro illa: valida ergo eſt irritatio, & ita exponit ibi Auguſt. & habetur in cap. *Manifeſtum*, 33. q. 1. Ratio autem eſt: quia licèt maritus det licentiam, non abdicat à ſe proprium dominium, vel poteſtatem: nam ſi votum eſt reale, ſemper manet dominus pecuniæ, ad quam expendendam fecerat facultatem, vel ſaltem ſemper retinet liberam adminiſtrationem, ſaltem in rigore iuſtitiæ, quod ſatis eſt, vt reuocatio facta teneat: & ſimiliter, ſi D votum ſit perſonale, mulier manet ſubiecta viro, non obſtante licentia, nec maritus poteſt à ſe abdicare poteſtatem gubernandi, & regendi: & ideò valebit actus propter eandem rationem. Ab hac autem regula ſolet excipi votum caſtitatis, quod habet ſpecialem difficultatem, quam cum aliis reſeruamus in proprium librum de illo voto.

Innoc. *Panor.* *Nauar.* *Richard.* *Caietan.* *Num.* 30.

Auguſt. Cap. *Manifeſtum.*

Quam ob cauſam hæc ſecunda irritatio valeat.

20\. An peccet maritus in tali reuocatione.

Secundò dicitur, communiter peccare maritum talem reuocationem faciendo. Ita docent allegati Auctores, & expreſsè Auguſtinus in dict. c. *Manifeſtum*. Et ſumitur ex dict. cap. 30. Num. in verbis allegatis. Nam in eo capite dicitur, *vir portare iniquitatem vxoris*: quia ipſe eſt, qui delinquit, non vxor. Et quod grauius eſt, non ſolùm id dicitur, quando maritus expreſsè conſenſit, ſed etiam quando tacitè, E ſcilicet: quia votum ſciuit, & non contradixit, ſed tacuit, quia nimirum tacens tacitè conſentit. Imò videtur ibi poſtulari, vt ſtatim contradicat: nam ſi ſtatim tacuerit, & vſque in aliam diem diſtulerit, cenſetur ita conſentire, vt ſine peccato retractare non poſſit. Sed in hoc diſtinguere oportet, quid ſit morale ex iure naturæ, & quid fuerit poſitiuum ex illa lege: nam illud nunc obligat, & non ſecundum, vt rectè Caietanus ibi notauit. Primò ergo quoad modum ratificandi votum per ſolam taciturnitatem vnius diei, illa eſt lex poſitiua, & cæremonialis quæ nunc non obligat. Nunc ergo in foro conſcientiæ, ſi vir tacens non intendit approbare, nec

Auguſt.

Caietan. In hac lege quid ſit cæremoniale, & quid morale.

nec licentiam dare, votum non erit approbatum, ſed liberum erit marito illud reuocare, non ſolùm poſt vnum diem, ſed etiam poſt plures, ſi in omnibus illis non conſenſit: nam eſt eadem ratio, & determinatio illius temporis fuit tantùm poſitiua.

Quando nõ cẽſeatur approbare per taciturnitatem?

Quoad præſumptioné verò, ſi materia voti poſitiue cedat in præiudicium mariti, non cenſebitur approbare per ſolam taciturnitatem, niſi expreſsè concedat facultatem: ſi autem materia pertineat ſolùm ad debitam ſubordinationem, & gubernationem, vel ad bonum animæ vxoris, de quo non conſtet cedere in præiudicium mariti, tũc taciturnitas ſufficit ad præſumptioné, vt poſſit vxor licitè exequi votum, imò vt debeat, ſi tempus obligationis inſtet. Secundò, non obſtante illa lege, certum eſt, poſſe maritum ſuſpendere poſitiuè votũ, prohibendo, ne votum mandetur executioni, non abſolutè, ſed vſque ad beneplacitum ſuum, vel donec deliberet, & iudicet, quid facere expediat. Hoc patet, quia ex natura rei, hoc non eſt contra rationem, vel prudentiã; ergo nunc non eſt prohitum ex vi illius legis. Vnde poſt talem ſuſpenſioné ſine dubio poterit maritus licitè irritare votum: quia per illam conditionem reſeruauit ſibi hanc poteſtatem. Imò ſentit Caietanus ibi, totum hoc etiam licuiſſe in veteri lege, quia lex illa nihil loquitur de hoc caſu ſuſpenſionis quaſi poſitiuæ, ſed tantùm de caſu taciturnitatis.

21\. Licet marito determinare tempus, vſque ad beneplacitum ſuum.

Tertiò, eadem ratione licet marito approbare votum, vel licentiam dare, non abſolutè, ſed pro tempore determinato, vel vſque ad beneplacitum ſuum. Et tunc licèt ſeruandũ ſit votum, vel pro eo tempore, vel quamdiu nõ reuocatur: nihilominùs licitum erit marito poſteà reuocare, vel tranſacto tempore præſcripto, vel quamdiu libuerit, ſi latior fuit cõditio. Ratio eſt, quia ſicut poteſt vel approbare, vel irritare ſtatim totum votum, ita poteſt ex parte approbare, & ex parte irritare, vel ad certũ tempus concedere, & pro vlteriori deliberationẽ differre. In omnibus enim his eſt eadem ratio poteſtatis, & honeſtatis, nec ex natura rei aliquid inordinatum ibi inuenitur: imò nec ex vi dictæ legis videtur fuiſſe hoc prohibitum, vt ex verbis, & ex proximè dictis ſatis conſtat.

22\. Quando talis irritatio ſit peccatum.

Solùm ergo ſupereſt caſus, quando approbatio fit ſimpliciter, & ſine limitatione, vel quando fit pro determinato tempore, vel actu, & pro eodem ſit poſtea irritatio, & retractatio. Et hoc cenſetur eſſe peccatum, & ita colligi ex illa lege. Dubitari autem poteſt, an hoc fuerit malũ, quia prohibitũ in illa lege: vel è conuerſo fuerit prohibitum, quia malum? Nam ſi primum dicatur ex vi illius legis, nunc non erit malum: ſi autem dicatur ſecundum, erit nunc etiam malum ex iure naturæ. Et hoc poſterius videtur communiter affirmari, & ſequũtur etiam Caietanus, Abulenſis, &c. non explicant tamen, quæ, & quanta ſit illa malitia. In legibus autẽ Hiſpaniæ, Partit. 1. tit. 8. l. 8. dicitur, eſſe peccatum mortale. Quod eſt difficile creditu: nam primò nõ eſt cõtra iuſtitiã, quia maritus vtitur iure ſuo, ideò enim valida eſt actio: nec eſt contra religionem, quia nec ipſe maritus violat votum; cùm illud nõ fecerit; neque eſt cauſa violations eius, cùm nec vxor violet, ſed ſolùm eſt cauſa, vt votum non ſit, vel non obliget, quod per ſe malum non eſt, vt per ſe conſtat; nec videtur fieri intrinſecè malũ ex eo, quòd licẽtia præceſſerit. Quare placet mihi regula, quam tradit Antoninus 3. p. tit. 1. c. 22. in princ. ex Raymundo, & eandem habet Maior 4. d. 28. q. 4. dub. 1. & alij infrà c. 7. citandi. Si vir poſtquam

Caietan. Abulenſ.

Anton. Raymund. Maior.

A dedit licentiam vxori ad votũ, verbi gratia, abſtinentiæ, vel eleemoſynæ implendum, illud reuocat ex rationabili cauſa metus, nõ peccat, ſed benè facit: quia poteſtatem habet, & per priorem cõceſſionem non ſe obligauit ad non reuocandũ, interueniente cauſa iuſta, vel re melius conſiderata. Si autem ſine cauſa reuocat, peccatum eſt, nõ ſolùm propter inconſtantiam, & leuitatem, ſed etiã quia eſt cõtra vrbanitatem, & conuenientem gubernationem, & videtur etiã eſſe aliqua irreuerẽtia Dei, Rarò autẽ videtur hoc peccatũ eſſe mortale, niſi vel ſcandalum, vel contẽptus grauis intercedat, vt videtur probare ratio facta. Neque lex Numer. in rigore contra hoc obſtat: nã cùm dicitur. *Ipſe portabit iniquitatem eius.* Ibi iniquitas non ſumitur formaliter, ſed materialiter, quia reuerà in vxore nõ B eſt formalis, ſed ipſa non obſeruatio voti materiater ita vocatur: eſt ergo ſenſus, maritum eſſe rationem redditurum de illa non obſeruatione voti, vt ſi ſine iuſta cauſa facta fuerit, illi imputetur.

Rarò erit peccatũ mortale.

CAPVT V.

De votis filiorum familias impuberum, & poteſtate parentum ad irritanda illa.

1\. Explicatur ſenſus quæſtionis.

SVppono ſermoné eſſe de filiis exiſtentibus ſub cura parentũ, nondum emancipatis. Nã emancipati ſunt ſui iuris, & liberam habẽt ſuarum rerũ adminiſtrationem, etiamſi vigeſimumquintũ annum ætatis non attigerint, vt nunc ſuppono, & videri C poteſt in Couarruuia in 4. 2. p. c. 7. §. 1. num. 13. Antonio Gomez in leg. 47. Barb., in leg. 2. §. *Quod ſi*, in princ. ff. ſoluto matrimonio, Syluestro verbo *Emancipatio*, & verbo *Patria poteſtas*. Molina tract. 2. de Iuſ. diſp. 229. legitur de votis filiorum emãcipatorum ita iudicandũ eſt, ſicut de cæteris, qui sũt ſui iuris. Filij autem familias, quidam sũt impuberes de quibus in cap. ſequenti, alij puberes, de quibus per diſtinctionem datam reſpondendum eſt.

Couar. Anton. Gom. Barboſ. Syluest. Molin.

2\. 1. Concluſ. Pater nõ poteſt vota filiorũ puberum directè irritare.

Dico primò: Pater non poteſt vota filiorum puberum directè irritare ex parte ipſorum votorum. Ita ſumitur ex Auctoribus in aſſertione ſecunda, & tertia citandis: omnes enim conſtituunt radicẽ huius irritationis in iure, quod habet pater, vel in adminiſtranda re familiari, vel in gubernatione ſuę D familiæ, ſub qua filij maximè continentur. Quod fundamentum totum eſt ex parte materiæ votorũ. non ex parte vouentis, ita vt non ſit capax propriȩ voluntatis quoad abſolutã poteſtatem ſe obligandi Deo, ſi materia ſuppetat, quæ in præiudicium patris non cedat. Ratio verò eſt eadẽ, quæ in ſuperioribus facta eſt. Quia hæc poteſtas non oritur ex puro iure naturali, nec ex iure poſitiuo, nec ex ſpeciali contractu, vel promiſſione filij: ergo nulla eſt. Conſequentia eſt clara: quia homo de ſe eſt liber. maximè in ordine ad Deum, niſi ex aliquo ſpeciali principio ſubiiciatur, quod non poteſt niſi ad aliquod ex dictis capitibus pertinere. Probatur ergo E prima pars antecedentis, quia ex vi iuris paterni ſolùm ſequitur poteſtas cõmẽſurata œconomicæ gubernationi, & honeſtæ, ac cõueniẽti educationi filiorum, ad quem finem nullo modo pertinet, nec refert aliquid obligatio voti ſecũdum ſe ſpectata, ſi materia votiua non præiudicat. Deinde ex iure naturali, ſolùm requiritur ad abſolutum valoré voti, ſufficiẽs diſcretio rationis, & materia capax obligationis ſine præiudicio alterius: ſed in filio familias maioris ætatis eſt perfectus vſus rationis: nam etiã ius Canonicum præſumit plenã diſcretionem

Homo de ſe eſt liber maximè in ordine ad Deũ.

 in illa

Quid requiratur ex iure naturali ad valoré voti.

in illa ætate, vt videmus: ergo ſi materia ſit honeſta: & nihil patri præiudicet, votum illius erit omninò firmum,& validum. Denique ſi parens poteſt irritare directè vota filij puberis, vel eſt in ordine ad rem familiarem & domeſticam, ac temporalem, vel in ordine ad honeſtatem, & bonos mores filij. Si dicatur primum, totum illud pertinet ad indirectam irritationem: ſi verò dicatur ſecundum, profectò ad illum finem non pertinet poteſtas directè irritandi vota: quia votum de ſe opus honeſtum eſt,& ſupererogationis: & ideò etiam paſtoribus Eccleſiæ, qui maximam habent poteſtatem gubernandi, in ordine ad morum honeſtatem, illa poteſtas irritandi data non eſt. Vnde in his, quæ ad Deum pertinent, non poteſt pater impedire honeſtam actionem filij, nec opera ſupererogationis, quæ ſibi non præiudicant: ergo nec votum poteſt directè impedire, aut tollere ex vi ſolius poteſtatis naturalis. Quòd verò à iure poſitiuo nullam habeat, certum eſt: quia nullum tale afferri poteſt; imò oppoſitũ ex illo colligitur, vt videbimus. Denique quòd nec habeat ex ſpeciali promiſſione filij, manifeſtum eſt,& ex ſequentibus aſſertionibus hoc magis conſtabit,

3. *2. Aſſertio. Non poteſt pater abſolutè irritare omnia vota filij puberis.*

Dico ſecundò: Non poteſt pater irritare omnia vota filij puberis abſolutè,& ſimpliciter. Eſt certa, & ſequitur ex præcedenti: quia non omnia vota talium filiorum verſantur in materia, quæ ad parentis poteſtatem pertineat, vel illi præiudicet: ergo non poſſunt irritari à patre ex parte materiæ, ſed neque directè tolli poſſunt, vt oſtenſum eſt, ergo. Deniq; patet inductione: nam hac ratione non poteſt pater irritare vota caſtitatis, vel religionis talium filiorum, vt eſt conſtans ſententia apud D. Thomam & interpretes dict art. 8. & 9, & 2.2. qu. 189. art. 2. & aliorum Theologorum, ac Summiſtarum in locis citatis, & Summa Confeſſ. lib. 1. tit. 8 quæſt. 3. Syluestri, verbo *Religio*, 2. quæſt. 15. qui hoc probat ex cap. *Si dominus*, 11. quæſt. 3. ſed ibi ſolùm dicitur filios non teneri obedire parentibus in his, quæ ſunt contra Deum, quod non probat: quia illud etiam in impuberibus locum habet: & hoc eſt, quod quæritur, an talis irritatio ſit contra Deum, expreſſiùs ergo id probatur ex cap. 1. & 2. 20. quæſt. 2. Et fundari etiam poteſt in cap. *Ad noſtras*, de Regular. & ex leg. *Deo nobis*, §. *Hoc etiam*, C. de Epiſcop. & Cleric. & ex Authentica de Sanctiſ. Epiſcopis, cap. 41. Quibus locis hoc tradunt Doctores. Ratio verò eſt, quæ ex dictis aſſertionibus colligitur: quia filius in illa materia non præiudicat patri: quia in ordine ad diuinum obſequium, & præſertim quoad ſtatum ad illud pertinentem, filius habet plenum ius, & poteſtatem diſponendi de ſe, & aliunde obligatio voti de ſe rata eſt. Sed de his votis plura in propriis locis.

D. Thom. Sum. Conf. Sylueſt.

Cap. Ad noſtras. L. Deo nobis.

4. *Quæ vota perſonalia filij non poſſint irritari à patre.*

Denique ob eandem rationem irritari non poſſunt vota perſonalia filij, quæ ſine præiudicio obedientiæ patri debitæ ſeruari poſſunt, vt ſunt votum moderatæ orationis, aut abſtinentiæ, quæ nec vires ad conuenientem laborem pro ratione ſtatus minuat, nec domeſticum ordinem perturbet. Item vota de rebus aliàs præceptis, vt audiendi Miſſam die Dominica: item vota, quæ referuntur ad tempus emancipationis, quando erit filius ſui iuris. Idem tradunt communiter Doctores de votis realibus, ſi fiant de bonis caſtrenſibus, vel quaſi caſtrenſibus, de quibus filius, & dominiũ, & adminiſtrationem habet, vt nunc ſupponitur. Denique ratio facilis eſt ex dictis principiis. Item à ſimili de vxore, &c. item à fortiori ex voto caſtitatis.

5. *Obiectio. Abulenſ. Caiet. Carthuſ. Oleaſt. Tabien.*

A Sed obiici poteſt, quod Numer. 30, ſine limitatione dicitur, parentem poſſe irritare vota filiæ exiſtentis in domo ſua, in puellari ætate, vbi puellaris ætas etiam pubertatis intelligenda videtur, ita vt illa particula addita ſit ad excludendam filiam emancipatam, vt verbi gratia, viduam habitantem cum patre: non verò filiam exiſtentem ſub patria poteſtate in quacumque ætate, vt Abulenſis, quæſt. 15. Caietanus, Carthuſianus, & Oleaſter exponunt. Propter quod Tabienna, *Votum*, 5. num. 5. generaliter ait, vota ſimplicia filiorum non emancipatorum non eſſe rata, quamdiu ſunt ſub cura parentum, etiamſi facta ſint poſt pubertatem, ſolúmque excipit votum religionis, quaſi ex ſpeciali priuilegio. Sed eſt improbabilis ſententia, maximè cùm B neque caſtitatem excipiat, nec votum ordinis, & ſimilia. Verumtamen de aliis etiam non habet fundamentum in ratione, aut iure. Nam quòd iura ſtatuunt de voto religionis non eſt ſpeciale priuilegium, & quaſi exceptio à regula contraria, ſed eſt potiùs quaſi extenſio, vel exaggeratio regulæ, quòd talia vota non ſint irritabilia, quandoquidem etiam difficillimum votum, & quod maiorem deliberationem requirit, irritabile non eſt, vt rectè notauit Soto dict. quæſt, 3. artic. 2. cuius ſententia, ne nimium videatur parentum poteſtatem reſtringere, iuxta tertiam aſſertionem moderanda eſt, vt videbimus.

Vota filiorũ non emancipatorum nõ ſunt rata.

Soto.

6. Aliter Angles quæſt. de voto, art. 7. difficult. 12. C dub. 6. diſtinguit inter filios, & filias, & in fœminis fatetur, poſſe parẽtem vota illarum irritare, etiamſi facta ſint poſt pubertatem, & nullum excipit etiam caſtitatis, vel religionis. Imò ex concluſione ſecunda colligitur, idem de his votis ſentire: nam ibi oppoſitum docens de filiis maſculis, in voto religionis, & aliis perſonalibus, id declarat. Moueturque tantùm ex lege Numer. quæ ex vi verborũ de filiabus diſponit, & ita illam ibi exponit Oleaſter. Sed non poteſt Angles ſententia probari. Nã in primis illud de voto religionis, eſt cõtra expreſſa iura, & contra torrentem Doctorum, vt viſum eſt. Deinde nulla eſt ratio diuerſitatis in filia: nam potiùs præſumitur citiùs habere perfectum iudicium, & peruenire ad annos pubertatis, vt ſuprà lib. 3. vidimus, & ex parte materiæ eſt eadem ratio, vt D conſtat.

7. *Explicatur lex Numerorum. Abulenſ.*

Item lex Numer. tam de filiis, quàm de filialibus intelligitur ab Abulenſi, ibi quæſt. 2. 14. 19. & 20. Vnde ipſe reſpondet; quoad illam partem fuiſſe legem illam poſitiuam, & ceſſaſſe, atque adeò in nouo Teſtamento firmiora eſſe vota filiorum puberum exiſtentium ſub cura parentum, quàm in lege veteri. Nam tunc omnia vota perſonalia poterant irritari à parente, quamdiu filius erat ſub eius poteſtate, & cura, etiam ſi eſſet grandioris ætatis: nunc autem illa lex non obligat. Atque eadem reſponſio habebit locum, etiamſi lex illa de ſolis filiabus intelligatur, vt rigor literæ & contextus magis indicare videtur, & Caietanus ſentit, ac Oleaſter: quia E etiam hoc modo erit in hac parte poſitiua (nam licet Angles ſuprà dicat legem illam in hoc ſenſu intellectam, quoad ſolas filias non fuiſſe poſitiuam, ſed moralem, & naturalem, non poteſt id ratione probare:) tum quia nulla eſt naturalis ratio, quæ id doceat magis de filiabus quàm de filiis, cùm in fœminis adultis ſit ſufficientiſſimus vſus rationis ad vouendum, & ſæpe maior capacitas ex parte pietatis, & moderationis affectuum: tum etiam quia ſuprà oſtenſum eſt, patrem non habere pateſtatem ex ſola lege naturæ ad directè irritandum talia vota:

In filiabus maior eſt capacitas ex parte pietatis quàm in maſculinis.

vota:ſublata autem directa irritatione, nullum relinquitur vniuerſale fundamentum ex parte materiæ, etiam pro filiabus, vt per ſe notum eſt.

8. *Alia eiuſdē legis explicatio.*

Poſſet etiam illa lex aliter exponi, quoad illa verba: *in ætate adhuc puellari,* vt intelligatur de impubere, tum quia non ſine cauſa verba illa addita ſunt poſt illa, *Mulier, quæ eſt in domo patris ſui.* Ergo tacitè ſignificatū eſt poſſe eſſe in maiori, vel minori ætate, & limitata eſt ad puellas minoris ætātis. Et ita videtur intellexiſſe Gloſſa Interlin. addēs, *adhuc ſcilicet paruula, & tamen diuinæ eruditionis habens initia,* & Gloſſa ordinar. dicit, *Adhuc teneræ, cui pater dominatur in votis.* Et iuxta expoſitionem hanc lex illa poteſt quoad hanc partem cenſeri purè moralis, tamen in ea non erat definitum per annos ætatis, quantū duraret ætas puellaris, ſed oportebat, vel per aliam legem humanam definiri, vt nunc factum eſt, vel arbitrio parentum relinqui. Nec etiam definiebatur, quid poſſent parentes circa vota filiorum puberum ſub ſua poteſtate exiſtentium, ſed id iuri naturali fuit relictum. Deniq; addi poteſt, licet illa lex intelligatur de votis filiarum nō emancipatarum cuiuſcumque ætatis, limitari poſſe ad vota, quæ iuri patris aliquo modo derogant, ſicut de vxore dicebamus, & ita ſignificat ibi Nicolaus de Lyra.

Gloſſ. ord. Lex erat purè moralis, niſi quod nō eſſet in ea definitum, & quamdiu duraret ætas puellaris. *Nicol. de Lyra.*

9. 3. Aſſertio. Quæ vota filiorum poſſint à patre indirectè irritari.

Dico tertiò: Poteſt pater irritare indirectè omnia vota filiorum ſub poteſtate ſua degentium, ſeu non emancipatorum, quæ præiudicium afferunt patriæ poteſtati, id eſt, quæ regimen liberum, & expeditū familiæ impediunt, vel nimiùm ſubtrahunt filium ab obedientia, & cura patris, vt ſunt extraordinaria ieiunia, longa peregrinatio, & vota realia de bonis paternis, vel quorum vſus fructus, & adminiſtratio ad patrem ſpectat. Hæc eſt certa, & communis ſententia D. Thomæ d. artic. 8. ad 2. vbi Caietanus & alij, & Soto d. quæ. 3. art. 2. Alij Theologi in 4. d. 38. Durandus quæſt. 1. art. 7. Richardus art. 4. qu. 2. Paludanus qu. 3. Maior q. 4. dub. 1. Supplementum quæſt. 1. artic. 5. Anton. 2. p. titul. 11 cap. 2. §. 6. Silueſter *Votum* 3. quæſt. 6. Angelus *Votum* 2. Tabienna, Roſella, Nauarrus num. 70 Panormitanus & alij in cap. *Scripturæ* de Voto. Et patet ex dictis ſuprà de votis ſerui, & vxoris, nam eſt eadē ratio proportionalis. Summáque eius eſt, quia talia vota eſſent illicita ex parte materiæ, & conſequenter nulla, niſi includerent conditionem, *ſi pater conſenſerit,* vel ſaltem, *ſi non repugnauerit,* iuxta exigentiam materiæ, quia eſſent contra ius paternum; ergo ratione conditionis incluſæ poteſt pater talia vota irritare. Deniq; pater poteſt prohibere filio talem materiam: ergo poteſt indirectè votum irritare.

D. Thom. Caiet. Soto. Durand. Richard. Palud. Maior. Suppl. Anton. Sylueſt. Angel. Tabien. Roſell. Nauar. Panorm.

10. An patiatur aliquam exceptionem hæc regula. *Sylueſt. Angel.* Cap. *Ex multa.*

Quæri ſolet, an hæc regula patiatur exceptionem aliquam, præſertim illam de perigrinatione terræ Sanctæ. Affirmant Sylueſter *Votum* 3. *quæſ.* 6. Angelus *Votum* 2. num. 5. & Nauarrus num. 70. Sed hoc non inuenitur in Iure expreſſum, & ideò ſumūt argumentum à ſimili ex d. ca. *Ex multa.* Nam maius videtur eſſe præiudicium vxoris, quàm patris; ſi ergo hæc licentia datur marito, inuita vxore, multò magis intelligetur cōceſſa filio familias maioris ætatis, inuito parente: quia magis præiudicat vxori abſentia mariti, quàm patri abſentia filij. Contra hanc verò ſententiam obiici poteſt; quia lex illa. quatenus præbet hanc licentiam viro in præiudicium vxoris, eſt quodammodo præter ordinarium ius; ergo non eſt extendenda vltra caſum, in quo loquitur, propter aliquam ſimilitudinē. Præſertim quia in multis rebus eſt diuerſitas: nam filius eſt propriè ſubiectus patri, non ſic autem vir vxori.

A Item vir habet adminiſtrationem familiæ, quam filius non habet, & ita liberiùs poteſt diſponere de actionibus, & rebus ſuis, quàm filius. Item magis confidit lex de viri prudentia in tali voto emittendo, & de eius fructu in exequendo; quàm de filiofamilias. Præterea in ſeruo non admittitur illa exceptio, neque in eo valet argumentum à ſimili, cur ergo valebit in filio? Item etiam ad religioſum non poteſt fieri extenſio propter argumentum à ſimili, vt notant Hoſtienſis, & Panormitanus in cap. vlt. de Voto, & ideò nec Innocent. nec Panormitan. vel alij in d. cap. *Ex multa* illam faciunt extenſionem. Imò in cap. *Scripturæ* generaliter definiunt, B non poſſe filium votum aliquod emittere in præiudicium iuris paterni, quod ab ipſo non poſſit irritari.

In religioſo non poteſt fieri extenſio propter argumentum à ſimili.

Propter hæc dubia mihi eſt hæc exceptio. Et in primis certum eſt non habere locum in voto peregrinationis Ieroſolymitanæ, quod nō in ſubſidium, ſed tantùm ob deuotionem, vel religionem fit: quia nec vir poteſt in eo caſu, vt ſuprà dixi. Deinde ſi ſubſidium ſit futurum cum expenſis, certum exiſtimo non poſſe fieri de bonis paternis, incōſulto patre: quia filius non habet ius diſponendi de illis, nec Eccleſia illud concedit, neque fortaſſe eſſet expediens. Si autem ſubſidium illud tantùm eſſet perſonale, adiuuando ſcilicet per ſe ipſum, vel militando, vel conſulendo, vel aliud miniſterium vtile ad C bellum exercendo; tunc fortaſſe admittetur exceptio, non tam ex iure poſitiuo, quàm ex naturali: quia tunc ferè nullum fit præiudicium patri, & homo videtur per tale votum vitam, & corpus ſuum Deo conſecrare, in quo magnum habet ius. Accedit etiam ratio boni communis, propter quod videtur iuſtè prætermitti voluntas paterna in eo caſu. 11.

Exceptio hæc non habet locum in voto peregrinationis Ieroſolymitanæ.

Poſſent tandem hîc interrogari dubia ſuperiùs facta, an hæc irritatio ſit perpetua, & an habeat locum reuocatio poſt licentiam ſemel cōceſſam? Sed hæc eodem modo hîc expedienda ſunt, quo in capite præcedenti: nam eſt eadem ratio. Interrogatio autem illa, an irritatio hæc extendatur ad vota antecedentia talem ſtatum, hic non habet locum: nam talia vota erunt facta in ætate impubere, & ita conſtat à fortiori eſſe irritabilia: an verò eodem modo, videbimus capite ſequenti. Item quid ſit dicendum, D quando dubium eſt, an talia vota facta ſint ante, vel poſt pubertatem, in eodem capite ſequēti dicetur. Præterea interrogari poteſt, quandiu hæc poteſtas duret in patre ad irritandum vota filij puberis. Solet enim ab aliquibus limitari per annos ætatis filij, id eſt, vſque ad vigeſimum quintum ætatis annum, quia vſque ad illud tempus cenſetur minor, & ita vota poſt illam ætatem emiſſa à filio non potuerunt irritari à patre. Dicendum nihilominùs eſt, tamdiu durare hanc poteſtatem, quamdiu durat patria poteſtas, ſeu quamdiu filius non eſt emancipatus. Poteſt autem eſſe emancipatus ante vigeſimum quintum annum per matrimoniū, vel alio modo, & tunc iam pater non poterit irritare vota eius, licèt contrarium dicat Gloſſa 22. quæſt. 2. E c. *Mulier,* quæ haberet locum, quando filius emancipatus eſſet minor, & maneret ſub tutela patris, quod fieri poteſt, vt ſuppono. Et tunc ſubiectio non omninò aufertur, ſed mutatur, quod perinde eſt. Deinde poteſt filius eſſe ſub poteſtate patris, ſed non emācipatus poſt vigeſimum quintum annum, & tunc poterit pater vota filij irritare. Et ratio eſt, quia hæc irritatio non fundatur in defectu rationis ad vouendum, ſed in defectu materiæ propter ſubiectionem; ergo ex duratione ſubiectionis 12.

Solutio multorum dubiorum.

Quādiu duret poteſtas in patre ad irritanda vota filiorum.

Gloſſ.

Ex duratione ſubiectionis pendet duratio poteſtatis, non ex ætate.

pendet duratio poteſtatis, non ex ætate. Et confirmatur: nam hac ratione filius non emancipatus, etiamſi ſit maior viginti quinque annorum, non poteſt aliquid donare de bonis pertinentibus ad ius, vſumfructum, vel adminiſtrationem patris, vt tradit Corduba in Sum. quæſt. 133. ergo ſimiliter in præſenti.

13. Vota facta à filio pubere non poſſunt poſt emancipationem à patre irritari, licet antea fuerint facta.

Amplius interrogari poteſt, an hæc vota facta à filio pubere non emancipato, quæ durante patria poteſtate irritata non fuere, poſſint poſt emancipationem irritari? Breuiter reſpondeo, non poſſe quia illa vota non fuerunt irritabilia ex defectu voluntatis, & rationis, & ita ſi durat, ex ea parte manent firma: ex parte autem materiæ iam auferri non poſſunt, quia filius emancipatus iam eſt ſui iuris. Item hæc poteſtas irritandi fundatur in patria poteſtate, ſed hæc ablata eſt per emancipationem; ergo & poteſtas irritandi. Conſiderãdum ergo eſt an votum ſit factum ex intentione vouentis pro tempore, in quo emancipatus futurus eſt, vel tantùm, vt ſtatim exequendum. Nam ſi ſint prioris modi irritabilia non ſunt quoad illam partem, non ſolùm poſt emãcipationem, verùm etiam nec antea, ſicut de vxore dictum eſt: nam eſt eadem ratio, quia illa vota quoad illud tempus non ſunt contra ius paternum. Si autem vota ſint poſterioris modi, poſtea non obligant, & ita non habet locum in eis irritatio, nec interrogatio facta.

14. Quid nomine patris intelligendum, cum agitur de poteſtate irritandi vota.

Poſſet tandem interrogari, quid nomine patris intelligendum hic ſit, id eſt, an veniat etiam mater, aut auus, vel curator in defectu illorum, ſed quia de hoc dicturi ſumus latiùs capite ſequenti, dico breuiter, deficiente patre, curatores poſſe irritare vota realia puberis, vt officiunt eorum adminiſtrationi: vota autem perſonalia per ſe loquendo non poſſe irritare, quia curatori non eſt commiſſa perſona, ſed bona eius. Dicunt autem aliqui, ſi votum reale minoris iuramento confirmetur, non poſſe irritari à curatore, argumento ſumpto à ſimili ex leg. 1. & 2. C. Si aduerſ. vendit. Sed non credo, quia votum illud vt ſit iuſtum, & Deo placeat, debet includere conditionem, niſi curator reſiſtat, aliàs iniuria illi fieret, & conſequenter iuramentum confirmans illud votum ſine tali conditione eſſet iniquum, & non obligans: ſi autem votum illam conditionem includat, non obſtabit iuramentum, quominùs irritari poſſit. De matre autem, & auia dicendum eſt, nihil poſſe, niſi quatenus munus curatoris ſuſcipiunt, vel niſi ex accidenti votum ſit in illarum præiudicium, vt dicetur capite ſequenti.

CAPVT VI.

Vtrùm parentes irritare poſſint vota filiorum impuberum, & quando, ac quomodo?

1. Impuberes, qui nondum ſciunt peccare mortaliter non ſunt capaces voti.

D. Thom. Anton. Syluest. Nauarr. Soto.

LOquimur de impuberibus ratione vtentibus qui iam ſciunt peccare mortaliter: nam reliqui non ſunt capaces voti: iſti autem votum validum poſſunt emittere, licet infirmum, vt ſuprà dictum eſt lib. 3. Hinc ergo certum eſt primò, parentes poſſe irritare vota horum impuberum. Ita docent omnes cum D Thoma d. quæſt. 88. art. 9. & in 4. d. 38. vbi reliqui Scholaſtici, & Antoninus 2. par. tit. 11. cap. 2. §. 6. & omnes Summiſtæ, præcipuè Silueſter *Votum* 3. quæſt. 5. & 6. Nauarrus cap. 12. n. 64. & 65. Soto d. quæſt. 3. num. 2. Colligitur communiter ex Numer. 30. Sed de illa lege incertum eſt, an loquatur de ſolis filiabus, & de qua ætate loqua- A tur, & non ſatis conſtat an fuerit poſitiua, vel naturalis: & ideo ratione, & iure Canonico vtendum eſt, quæ ſtatim afferemus.

2. 2. Aſſertio. Poteſtas parentum ad irritanda vota filiorum impuberum eſt non ſolùm directa, ſed & indirecta.

Cap. *Mulier.* Filius iure naturæ ita eſt ſub poteſtate patris, vt ante vſum rationis ab eo regi debeat.

Dico ergo ſecundò. Hæc poteſtas eſt ad irritandum hæc vota impuberum non ſolùm directè, ſed etiam indirectè. De indirecta nihil addere neceſſe eſt, quia eſt eadem (vel maior ratio) de his filiis, quæ de grandioribus. Prior ergo pars communis eſt, & ſumitur ex cap. 1. & 2. 20. quæſt. 2. & cap. *Mulier*, cum aliis 32. quæſt. 2. Et præterea fundatur in ratione naturali, addita poſitiua quoad temporis determinationem. Ratio ergo eſt, quia filius iure naturæ ita eſt ſub poteſtate patris, vt ante vſum rationis voluntate patris regi debeat, ita vt voluntas pa- B tris filij volũtas cenſeatur. Poſtquam autem incipit filius vti ratione, licet iam poſſit liberè operari, habet pro aliquo tempore vſum rationis nimis imbecillem, ac tenuem: & ideò ratio naturalis dictat, vt pro aliquo tempore pendeat à voluntate patris, ſaltem quoad firmitatem obligationis, ita vt non ſit omninò firma, donec pater illam approbet. Et maximè in negotio grauiſſimo, quale eſt obligationis ad Deum, quæ per votum contrahitur.

3. Quando cõſtat aliquem ſe poſſe obligare diabolo per peccatũ, conſtat poſſe obligare ſe Deo per votum. *Gloſſ.*

Hoc ergo eſt naturale fundamentum huius obligationis: illud autem ſolùm fortaſſe non eſſet ſufficiens ad vſum huius poteſtatis, niſi pro caſu dubio, in quo, ſcilicet, dubitaretur, an filius haberet libertatem ſufficientẽ ad ſe obligandum, & ad peccan- C dum mortaliter, nec ne. Quia vbi certò conſtiterit, puerum habere iã libertatem ad peccandũ mortaliter, & ſe obligandum diabolo, conſequenter cõſtabit de libertate ſufficiente ad ſe obligandum Deo per votum, iuxta regulam communiter receptam à Theologis, & Iuris peritis cum Gloſſa in dicto cap. *Mulier* 32. q. 2. Et ideo immeritò dubitari poterit, an ſtando in ſolo iure naturali talis puer cenſendus iam eſſet ſui iuris ad ſe obligandũ firmiter Deo in materia proportionata, & ſibi libera, & cõſequẽter an tale votũ poſſet irritari à patre. Nihilominus tamen, quia regulariter loquendo illa ætas non eſt ſufficiens ad deliberandum perfectè in negotio tam graui, & quia vinculum voti quatenus in futurum obligat, arduum, & periculoſum eſt, & in eo emit- D tendo, quando, vel quomodo expedit, poteſt paruulus facile errare, Ideò valdè conſentaneum eſt rationi naturali, vt pro aliquo tempore voluntas paruuli filij, etiam poſt comparatum rationis vſum pẽdeat à voluntate patris, & ab eo tolli poſſit, vel confirmari.

4. Ætas pubertatis tam in maſculis quam in fœminis quæ ſit.

Atque hinc fit, neceſſariam etiam fuiſſe legem poſitiuam, quæ tempus definiret, pro quo patria poteſtas extenditur ad irritationem hoc modo faciendam, ſeu pro quo durat ex parte filij imperfectio illa ratione cuius hac irritatione indiget. Quia hoc non poteſt ex ſolo iure naturæ, quia alij celeriùs, alij tardiùs ratione vtuntur, & non debuit hoc relinqui arbitrio parentum, ſed certo aliquo ætatis E termino præſcribi. Qui terminus licet non ſit idem in omnibus, tamen lex humana obſeruat, quod frequẽtiùs accidit, & ita pro maſculis deſignata eſt ætas vſque ad decimumquartum annum completum: in fœminis vſque ad duodecimum etiam cõpletum, vt omnes Auctores citandi conſentiunt, quia Iura abſolute loquuntur, quæ ſuprà lib. 3. cap. 3. allegaui, & eſt fauor, & ampliãdus, vt mox ſubijciam. Neque circa hunc terminum ætatis facta eſt aliqua mutatio per Concilium Tridentinum, in ordine ad vota ſimplicia, vt dicto cap. 3. dixi, & notauit etiam Palacius d. diſput. 30. Azor. lib. 11. cap. 1. quæſt. 7. circa finem. Addi præterea hic poteſt, neceſſa

Palac. Azor.

Poteſt pater irritare vota filiorum quādo dubitat an ſit iam impletus annus pubertatis.

neceſſarium eſſe, vt certò conſtet, annum eſſe completum, vt ceſſet hæc poteſtas patris: nam in caſu dubio poteſt votum irritare: tum quia pater poſſidet ius ſuum, quo non priuatur in caſu dubio, tum quia eſt fauor debitoris, & ideò ampliandus: tum propter aliqua iura dicta de voto dubio. Tum denique quia in ſimili dubio non iudicatur impubes factus pubes quoad alios effectus, vt, verbi gratia, quoad agendum in iudicio, & ſimilibus. Et ita ſenſit Paludanus 4. diſtinct. 38. quæſt. 4. art. 2. Conc. 9.

5. An poſſit pater vota irritare filij, qui eſt capax doli, & deliberationis ante ætatem? *Gloſſ.*

Solet autem quæri, ſi contingat puerum ante illam ætatem eſſe aptum ad perfectè deliberandum, ſeu (vt dici ſolet) doli capacem, & id experimento ſatis certò conſtet, an poſſit nihilominùs pater tunc vota eius irritare? Nam Hugo, vt refert d. Gloſſa, dixit, tunc votum non eſſe irritabile. Sed hæc ſententia ab omnibus reprobatur cum d. Gloſſa, & alia in dicto cap. 1, 20. quæſt. 2. & in cap. *Ad noſtram*, de Regular. & à Doctoribus eiſdem locis, & in capit. *Poſtulaſti*. de Regular. Paludano in 4. d. 38. quæſt. 4. Syluestro Religio. 2. quæſt. 12. Et ſumitur ex dictis iuribus: nam licèt loquantur de voto ſolemni, inde tamen optimum ſumitur argumentum ad ſimplex votum. Tum quia illa iura ſimpliciter ſubdunt voluntatem filij impuberis voluntati patris in negotio ſe obligandi Deo, vt Panormitanus notat in d. cap. *Poſtulaſti*: tum etiam quia eſt fauor parentum, & filiorum, ideóque ampliandus: tum maximè quia deficiente ratione legis in particulari, non ceſſat obligatio, & conceſſio legis, quæ abſolutè diſponit: tum denique quia expedit maximè ad commune bonum, vt lex in eo ſenſu feratur, aliàs res ferè maneret æquè incerta. Nec in hoc æquiparandum eſt votum cum ſponſalibus, tum quia Iura non eodem modo loquuntur, tam etiam, quia votum magis ſpirituale eſt, & altiorem cognitionem requirit.

Palud. Syluest.

Panor.

6. 3. Aſſertio. Pater poteſt irritare omnia vota filij impuberis ſine vlla exceptione.

Dico tertiò: Pater poteſt irritare omnia vota filij impuberis ſine vlla exceptione. Hæc aſſertio locum habet in votis ſimplicibus: nam ſolemne vel eſt ipſo facto nullum, factum ab impubere, vt in votis Religionis, vel ſi ſit validum non eſt ampliùs irritabile, vt ſuis locis dicemus. Sic ergo tradunt aſſertionem Doctores citati magno conſenſu, præſertim Soto, Nauarrus, Syluester, & alij Summiſtæ, & ſequitur apertè ex principio poſito, quòd hæc irritatio non fundatur in conditione materiæ, ſed in dependentia voluntatis vouentis à patris poteſtate, quæ dependentia in omni materia reperitur, & in omni voto: ergo in omni voto impuberis includitur illa conditio, niſi pater repugnauerit: ergo ex ea parte irritabile eſt. Confirmatur ex differentia inter impuberem filium, & vxorem, quam rectè notauit Syluester, *Votum* 5. quæſt. 1. in fine. Quia filius impubes eſt ſub patre, ita vt volūtas patris cenſeatur voluntas filij propter defectum perfecti iudicij, qui in filio præſumitur: vxor verò non eſt ita ſubiecta, nec illo titulo, ſicut nec ſeruus, nec filius pubes, & ideò licèt non omnia vota iſtorum ſint irritabilia, in impubere omnia irritari poſſunt, quia ille defectus, & modus ſubiectionis omnia tranſcendit. Denique confirmatur inductione, nam omnia vota realia irritabilia ſunt, quia impubes nullius rei adminiſtrationem habet; item omnia perſonalia, quia votum caſtitatis, & Religionis irritari poſſunt; ergo à fortiori alia.

Differentia inter filium impuberem & vxorem. *Syluest.*

7. *Viuald.* patrem poſſe irritare vota realia filij impuberis &

Contra hanc aſſertionem opinatus eſt Viualdus in Candelab. 3. p. cap. 4. n. 99. Ait enim patrem poſſe irritare omnia vota realia filij emiſſa ante decimumquartum annum; & filiæ ante duodecimum: non tamen omnia perſonalia, ſed illa tantùm, quæ patri, vel matri præiudicant. Refert etiam Azor lib. 11. cap. 17. quæſt. 8. quoſdam dixiſſe, non poſſe patrem irritare votum filij, cuius exequutio refertur ad tempus pubertatis, vt votum ingrediendi religionem poſt decimumquartum annum expletum. Sed Viualdus nullum fundamentum adducit, nec Doctorem allegat, & videtur euertere fundamentum poſitum in ſecunda aſſertione. Et nihilominùs nu. 101. ſupponit id, quod certum eſt, patrem poſſe irritare votum religionis, & caſtitatis filij impuberis, in quo non poteſt ſibi conſtare, quia votum caſtitatis perſonale eſt, & non præiudicat patri, & ita non poteſt ab eo irritari indirectè propter præiudicium ſeu ex parte materiæ; ergo limitatio non eſt vniuerſalis, neque habet maiorem rationem in aliis votis, quàm in voto caſtitatis. Nullo ergo modo admittenda eſt illa ſententia. Alia etiam exceptio reiicienda eſt ex eodem fundamēto, quòd irritatio hæc non fundatur in materia, ſed in ſubiectione, & imperfectione vouentis, & ideò dixi, nullam eſſe admittendam exceptionem ſiue de votis relatis ad tempus maioris ætatis, ſiue de votis rerum præceptarum: ſemper enim voti obligatio per ſe, & directè auferri poteſt.

non perſonalia quæ dixerit. *Azor.*

Pater poteſt irritare votū religionis & caſtitatis filij impuberis.

8. 4. Aſſertio. Votum factū in ætate impubere, irritabile eſt in pubere ætate, niſi denuò confirmatum fuit. *Caietan. Nauar. Viuald. Azor. Leſſ. Lud. Lop.*

Dico quartò: Votum factum in ætate impubere, irritabile eſt in ætate pubere, ſi in eodem ſtatu permanet ex parte vouentis, & parentis. id eſt, ſi à neutro confirmatum eſt. Hæc aſſertio non eſt tam certa ſicut præcedentes, eſt tamen probabilior. Eam tenet Caietanus 2. 2. quæſt. 189. art. 5. Nauarrus ca. 12. num. 71. Viualdus d. cap. 14. num. 100. Azor d. cap. 17. quæſt. 7. Leſſius lib. 2. de Iuſt. cap. 40. nu. 80. Ludouicus Lopes cap. 48. & communiter Moderni. Fundamentum eſt, quia votum illud à principio fuit infirmum, & irritabile, & nunquam fuit confirfirmatum, vt ſupponitur; ergo ſemper retinet illam imperfectionem: ergo ſemper irritari poteſt. Probatur vltima conſequentia, quia illa poteſtas data eſt parenti, vt ſubueniat imperfectioni filij impuberis, quæ ratio ſemper durat, & per nullam legem limitata eſt illa poteſtas, vt exerceri debeat durante impubertate, ſed ſolùm ex parte materiæ circa quam, vt verſetur circa ſola vota impuberis.

9. Confirmatur primò, quia votum illud à principio includit illam conditionem, *Si pater non contradixerit*, ergo ſemper votum manet conditionatum, & pendens à voluntate patris, & ratione illius poterit irritari. Quia illa conditio non limitatur ad tempus pueritiæ, ita vt conditio ſit, *Si pater non cōtradixerit infra tempus pubertatis*, quia hæc limitatio nec ex Iure colligi poteſt, à quo maximè hæc poteſtas pendet, nec ex ratione, quia per hanc poteſtatem ſubuentum eſt indiſcretioni filiorum: hæc autem neceſſitas ſemper durat reſpectu actus præteriti cum dicta imperfectione facti: nam ab illo eſt præſens obligatio contracta. Vnde confirmatur à ſimili, ex ratione textus in capite vltim. de Sentent. excommuni. vbi datur Epiſcopis facultas abſoluendi à ſententia Canonis pueros, qui ante pubertatem Clericos percuſſerunt: & extenditur, ſiue ante, ſiue poſt annos pubertatis poſtulent ſe abſolui. Et redditur ratio his verbis: *Cùm propter defectum ætatis, in qua fuit delictum commiſſum, rigor ſit manſuetudine temperandus.* Quando ergo poteſtas conceditur circa actum factum in pueritia, in vſu illius poteſtatis attendendum eſt, quando actus fuit factus, non quando exerceatur actio circa illum; ita ergo eſt in præſenti ideóque eadem regula ſeruanda eſt. Vnde Panorm. ib. num. 2. generaliter concludit, beneficium inductum ratione minoris ætatis, poſt

Impuberes, qui clericos percuſſerunt ab Epiſcopis abſolui poſſunt.

poſtquam cœpit habere locum, non extingui, licèt A minor perueniat ad maiorem ætatem,

10. Contraria opinio. *Soto. Aragon. Angel.* Contra hanc verò partem tenuit Soto d. quæſt. 2.art.3. in fine,& ſequitur Aragon. 2.2.quæ,88,art. 9.Angelus quæſt. de Voto,art.7.diffic.12.dub.7.citatur etiam Angelus ver. *Votum* 2. num. 6. Sed ibi non dicit.Fundari poteſt hæc ſententia, quia vt votum irritetur, non ſatis eſt,quod de ſe ſit irritabile, ſed requiritur poteſtas ex parte irritantis:nam ſi fingamus patrem eſſe mortuum,& non dari tutorem, vel filium eſſe iam puberem, nemo poterit irritare votum,etiamſi votum ipſum de ſe eandem ſemper imperfectionem retineat. Sed in præſenti caſu pater amiſit poteſtatem,quia iam filius non eſt ei ſubditus;ergo.Confirmatur, quia aliàs etiam tutor id poſſet,poſtquam deſiit eſſe tutor,quia pupillus peruenit ad maiorem ætatem. Item pater poſſet irrita- B re vota facta à filio pubere non emancipato, etiam poſt emancipationem, & dominus vota ſerui poſt libertatem obtentam,& ſimilia.

11. Sed hæc non cogunt: propter primum tamen argumentum poſſet quis diſtinguere duos ſtatus filij qui exceſſit pueritiam, vnus eſt,quamdiu durat ſub patria poteſtate poſt inchoatam pubertatem: alius eſt quando iam eſt emancipatus; & ita conciliare opinione, quòd noſtra aſſertio habeat locum, quamdiu filius pubes nõ eſt emancipatus, quia pro toto illo ſtatu ſemper pater retinet poteſtatem in illum:& conſequenter poteſt etiam exercere actum qui obiectiuè (vt ſic dicam) reſpicit tempus impubertatis, & in eo exercere debuit, & per accidens fuit dilatus.At verò opinio Soti locum habeat poſt C emancipationem; quia iam ceſſauit omninò ſubiectio filij ad patrem, ſine qua non videtur poſſe intelligi poteſtas irritandi. Verumtamen diſtinctio hæc, ſeu moderatio neceſſaria non eſt. Quia nec per temporis lapſum, nec per emancipationem amiſit pater poteſtatem circa vota illi ſubiecta,quia perſona ſemper manet ab illo pendens, quoad vota illius ætatis, licèt ſecundum præſentem ſtatum, vel ætatem iam non ſit ſubiecta. Eò vel maximè, quòd filius ſemper manet aliquo modo ſubiectus patri quoad aliquam correctionem, vel directionem,ſi neceſſaria fuerit,ſicut filius ſemper patri debet reuerentiam: & hoc ſatis eſt ad illam irritationem, Præſertim quia conditio incluſa in voto ſemper habet locum, & irritatio ſolùm fit per ſuſpen- D ſionem, ſeu oblationem conditionis, nec eſt neceſſaria alia iuriſdictio, vel alia poteſtas dominatiua. An verò idem ſit dicendum de tutore, quod in confirmatione tangitur,infrà dicam. Exemplum autem de filio pubere,vel ſeruo non eſt ſimile:nam horum vota non ſunt irritabilia, niſi ex parte materiæ: & ideo mutata conditione materiæ per mutationem ſtatus, vota erunt firma ſi à principio ea intentione facta ſunt,vt etiam pro tali tempore,ſtatu, & materia obligarent,vt iam ſuprà dictum eſt.

Pater non amiſit poteſtatem circa vota ſibi ſubiecta per emancipationem.

12. Addidimus verò conditionem, & limitationem in aſſertione, *dummodò votum illud in eodẽ ſtatu permaneat,& confirmatum non ſit.* Poteſt autem eſſe cõ- E firmatum, vel ab ipſomet vouente, vel à patre. Ab ipſo quidem vouente, quia libertatem ad hoc habet, debétque intelligi poſt completum decimumquartum ætatis annum: nam licèt antea ſæpius iteretur votum,numquam confirmabitur, quia omnis illa repetitio fit cum eadem imperfectione, & ſubiectione. At ſi inchoata iam pubertate, aliquis ratum habeat votum, quod in pueritia fecit, iam illud denuò emittit,& ita votum imperfectum tranſit in perfectum,& quod erãt conditionele incipit eſſe abſolutum, denique eſt tam firmum,ac ſi tunc primùm fieret, & antea nullum votum præceſſiſſet. Solùm oportet exponere, quando cenſeatur tale votum eſſe confirmatum à vouẽte.In quo primùm dicendum eſt, non ſufficere voluntatem ſeruandi illud: nam licet hæc voluntas ſæpius habeatur in ætate pubere,non confirmat votum;quia votum illud validum fuit, & quamdiu non irritatur, ad illam voluntatem obligat; ergo per illam non confirmatur.

Votum ante decimũ quartum annum licet ſæpius iteretur, non confirmabitur.

Quid requiratur ad confirmationem voti, poſtquã ad pubertatis annum quis accedit.

13. Dices: Profeſſio inualida tacitè confirmatur per actiones Religioſi profeſſi;ergo ſimiliter, &c. Reſpondetur primò negando conſequentiam, quia profeſſio nulla non obligat ad illos actus, imò nec illos permittit, quantum eſt de ſe, & ideò qui illos vult facere, cenſetur velle fundamentum illorum, quod eſt profeſſio. At hîc iam ſupponitur ſufficiens fundamentum obligationis, nec eſt neceſſaria maior confirmatio voti, vt obliget ad illos actus: & ideò per illos vt ſic non confirmatur. Adde, quod vt profeſſio per illos actus, vel delationem habitus profeſſorum confirmetur, neceſſaria eſt cognitio nullitatis talis profeſſionis, vt ex communi ſententia Doctorum infrà videbimus. Quia error cauſat inuoluntarium, & ideò quamdiu præſupponitur fundamentum illorum actuum tanquam validum in cogitatione operantis, non interuenit tacita voluntas confirmandi, vel potiùs innouandi votum. Et hinc potiùs confirmatur, quod dictum eſt. Nam ſi puer,qui fecit votum caſtitatis,veniens ad pubertatem,& putans iam votum non eſſe irritabile, ſtatuat perpetuò ſeruare illud,ſicut tenetur, non ideò vult confirmare illud, ſed potiùs in ſua exiſtimatione ſupponit eſſe firmum, & ideò vult ſeruare, & non confirmare: ſi verò ſcit votum eſſe irritabile, interim tamen obligare,& ideò vult ſeruare, etiam tunc non confirmat propter rationem ſuprà factam, quòd voluntas ſeruandi obligationem non dat maiores vires obligationi,quàm per ſe habeat.Neceſſaria ergo eſt in præſenti expreſſa confirmatio per voluntatem,qua quis deliberet non ampliùs velle irritationem, ſed abſolutè obligari, quia tacita confirmatio hîc non poteſt interuenire,eò quòd nulla voti obſeruatio, ſeu exequutio eſt ſufficiens ſignum confirmationis eius.

Obiectio. Solutio. Profeſſio inualida per actus profeſſi non validatur.

Caiet. 2.2. qu. 189.art.5. Nauar.c.12. nu. 71. Syluest. Matrimonium 4. qu.10. Doctores in cap. 1.de Regul.in 6.

14. Secundò confirmatur votum à patre, ſi ſciens factum eſſe,illud poſitiuè ratum habeat. Itaque ante omnia neceſſe eſt, vt illius notitiam habeat, quia ſi ignoret illud, non poteſt confirmare illud, quia confirmatio debet eſſe voluntaria: ignorantia autem tollit voluntarium. Deinde requiritur voluntas, quia ſola ſcientia non ſufficit, etiamſi adſit taciturnitas ſeu negatio irritationis: quia poteſt pater pro tunc negatiuè ſe habere, nec confirmando, nec irritando: vtrumque enim voluntarium eſſe debet, & ab vtroque poteſt voluntas abſtrahere, etiam per voluntatem poſitiuam ſuſpendendi, ſeu differendi vſum ſuæ poteſtatis, vt ſuprà in ſimili de marito dixi, & legem Num. quæ videtur aliter diſponere, explicui. Et quidem ſi pater ſciat votum, non à filia,vel filio proponente, vel petente, irritationem,ſed aliunde: tunc licèt taceat,& diſſimulet, non confirmat etiam iuxta legem Num. quia non tacet ei,id eſt,filio,vt Caietanus bene ponderat iuxta Hebraicam proprietatem. Item ſi ſciat à filia, & expreſsè dicat, velle ſuſpendere, & cogitare de re, non confirmat etiam iuxta rigorem ilius legis: quia non omninò tacet, ſed declarat voluntatem ſuam. Si autem merè negatiuè ſe habeat per diem integrum,tacitè cõfirmabit votum iuxta diſpoſitionem illius

Ignorantia tollit voluntarium.

illius legis : ſed quoad hoc erat poſitiua , & nunc non obligat,& ideo ſolùm inde ſumi poteſt præſumptio aliqua voluntatis confirmandi votum, tamen ſi hæc in veritate non adfuit , votum non manet in conſcientia confirmatum , quia in hoc foro attenditur veritas,non præſumptio.

15. Quando, & quomodo confirmat pater votum filij impuberis.

Tunc ergo pater confirmat votum filij impuberis,quando ſciens illud,vult ratum, & cõfirmatum manere.Et tunc dico non poſſe amplius irritari à patre, maximè ſi in ea voluntate perſeuerauit vſque ad pubertatem filij:tum quia iam ille pater vſus eſt ſua poteſtate, quãtum potuit:tũ etiam quia iam res illa tranſiuit quaſi in rem iudicatam, & conditio incluſa in voto,planè impleta eſt,quæ ſecũdum rectam rationem ita videtur intelligenda , niſi pater contradixerit, vel etiam niſi ratum habeat.Tum etiam quia aliàs talia vota neceſſariò manerent infirma quãdiu pater viuit,etiamſi millies illa priùs confirmet,quod videtur abſurdum. Denique illud decretum patris magis videtur declaratiuum, quàm cõceſſiuum alicuius facultatis: declarat enim illud votũ eſſe ratum,& perfectum. Et hoc maximè procedit, quando confirmatio illa retractata non eſt vſque ad annos pubertatis: quia tunc maximè procedunt rationes factæ.

16. An confirmatio voti filij quæ fit à patre ante eius pubertatem, poſſit iterum retractari.

Dubitari autem poſſet,an confirmatio illa poſſet retractari ante aduentum pubertatis, ſaltẽ validè,etiamſi non licitè,vt ſi votum eſt factum decimo tertio ætatis anno ex conſenſu patris,vel approbante illo,& poſteà irritetur ante completum decimum quartum annum; videtur enim illa cõfirmatio habere tractũ ſucceſſiuum pro illo tempore, in quo voluntas filij eſt infirma , & ſub voluntate patris. Sed nihilominùs etiam tunc cenſeo oppoſitũ probabilius:quia rationes factæ vniuerſaliter procedũt. Sed hoc declarabitur meliùs, explicando inferiùs ſimile punctum de religioſis. Intelligitur etiam hoc quoad irritationem directam : nam ſi votum ſit de materia pertinente ad ius paternum,& quæ poſſit ibi præiudicium afferre,ex ea parte poterit votum irritari,ſicut de votis vxorum diximus : quia eſt eadem ratio. Et quoad hoc eſt conſtituenda differentia inter cõfirmationem voti ex parte materiæ,vel ex parte voti,quia confirmatio ex parte materiæ ſolùm eſt quædam licentia ad vtendum tali materia,quæ reuocabilis eſt ſaltẽ validè, quia non fuit donatio perpetua:at verò confirmatio voti ex parte vouentis in impubere non eſt licentia vouendi, vel vtendi re vota, ſed eſt veluti declaratio quædã perfectionis voti, vt omninò firmũ permaneat:& ideò poteſt pater licitè,& directè impedire executionem talis voti, quandiu ſine ſuo præiudicio fieri non potuerit,& non tamen poteſt abſolutè,& in ſe votum irritare.

Reſolutio negatiua.

Differentia inter confirmationem voti ex parte materiæ, vel ex parte voti.

17. 5. Aſſertio. Votum impuberis ſemel à patre irritatũ nunquam reuiuiſcit.

Votum impuberis ſemel irritatũ nunquam reuiuiſcit.

Dico quintò : Votum impuberis ſemel irritatum à patre nunquam ampliùs reuiuiſcit. Ita docent Caietanus , Sot.Panormitanus Abulenſis & Syluester citati ſuprà c.4.Et ratio eſt,quia talis irritatio cadit in ipſum votum directè: ergo extinguit illud,eiúſque obligationem:ergo non reuiuiſcit amplius , iuxta regulam iuris traditam dicto ca.4.& iuxta dicta cap.1.Item votum illud fuit in hac parte conditionatum, & cõditio non fuit impleta:ergo fuit votum extinctum.Vnde parum refert , quòd votum fuerit ab impubere factum,vt implendum pro tempore pubertatis : quia nihilominùs vinculũ ipſum directè, & in ſe auferri potuit à patre,& ſemel ablatũ non redit,niſi iterum ab eodem vouente fiat.Quod verum etiam habet locum in voto religionis:nam procedit eadem ratio:imò in illo eſt magis neceſſaria : quia votum religionis de ſe habet , vt non poſſit exequutioni mandari,niſi poſt pubertatem : ergo cùm à patre irritatur,non impeditur ſolùm quoad exequutionem:hoc enim nihil eſſet,ſed in ſe extinguitur.

18. Explicatur mens Innocentij.

Contra hanc aſſertionem citari ſolet Innocentius in c.*Scripturæ* de Voto,vbi ſolùm dicit,filium etiam impuberem teneri ad implendum votum, quod in pueritia fecit,poſtquam fuerit ſui iuris,& extra patriam poteſtatem : ſed non dicit teneri ad hoc,etiamſi votum fuerit irritatum à patre, vnde poteſt intelligi,vt loquatur,quando votum irritatum non fuit:ſolum enim explicare voluit,votum illud non fuiſſe nullum,ſed obligatorium.Citatur etiam in contrarium Nauarrus c.12.n.66.ſed immeritò,quia ibi non loquitur de impuberibus,ſed de grandioribus:in n.autem 68. vbi de impuberibus loquitur abſolutè dicit, *vota eorum irritari* , & in n.69.dicit *annulari*,& n.64.expreſsiùs id declarauerat,Paludan.autem in 4.diſt. 38.q.4. artic.2. concl. 11.n.29.expreſsè tenet contrarium,loquẽs in ſpeciali de Voto religionis. Sequitur Antoninus 2.p.tit.11.c.2.§.6.& in hanc ſententiam allegant D.Thom.Sed nunquam D.Tho.hoc docuit, vt conſtat ex 2.2.quæſ.88.art.8.& 9.q.189.art.5. & in 4.d.38.q.1.art. 1.quæſtiunc.3.& Opuſc. 17. cap. 13. ad 10. quibus locis ſimpliciter dicit vota impuberum poſſe irritari à patre:nunquã verò dicit talia vota poſteà reuiuiſcere.Denique illa ſententia nullum habet fundamentũ , quia hæc vota impuberum non ſunt comparanda cum votis vxorum,ſeruorum,& filiorum puberum:nam iſtorum vota non irritantur directè , ſed ratione materiæ , & ideò ſi obligationem ſuam referant ad tempus habile,quando fuerint ſui iuris , vota eorum non poſſunt irritari. Vnde ſi abſolutè voueant pro vtroque tempore , vota eorum poterunt irritari pro tempore ſubiectionis tantùm, non ſimpliciter:& ideò talia vota dicuntur mortificari,ſeu impediri pro tali tempore,non extingui, vel ſimpliciter tolli. At vota impuberum irritantur in ſe,& directè,& ideò de quacunque materia ſint , & ad quodcunque tempus eorum obligatio referatur,quando irritantur,extinguuntur,& radicitus tolluntur , ideóque amplius non redeunt. Quam differentiã bene notauit Roſella *Votum* 2.

Palud. *Anton.* *D.Thom.*

Differentia inter vota impuberum, & ſeruorum.

Roſell.

19. 6. Aſſertio. Dum pater viuit ſolus habet poteſtatem irritandi vota filij impuberis, illo defuncto eadẽ manet in tutore.

Dico ſextò:Solus pater dum viuit, habet hanc poteſtatem irritandi vota filij præſertim impuberis:patre autem defuncto,tutor habet eandem poteſtatem erga pupillum.Prior pars ponitur ad excludendam matrem:illa enim non habet poteſtatem irritandi vota filiorum viuẽte marito.Eſtque cõmunis ſententia,vt videre licet in Summa Cõfeſſ.lib.1.tit.8.q.30.Silueſt. *Votum* 4.q.2.Et ſumitur ex eodem *Religio* 2. q.13.apertiùs Palud.ſuprà concluſ.8.n.26.Idem ſentit Nauarrus cap. 12.nu. 64.dicẽs ſimpliciter patrem poſſe irritare,de matre verò ſubdit etiam poſſe,quãdo deficiente patre illi ſuccedit.Idem clarius Angles. qu.de Voto art.7.difficul.12.dub.4.Idem ſentit Azor, tom.1. lib.11 cap.17.quæ.3.& 7. diſtinctiùs Leſſius li.2. de Iuſt.cap.40.dub.10.num.78.Et ſumi poteſt ex Num.30.vbi ſoli patri hæc datur facultas. Ratio verò eſt,quia ſolus pater eſt caput totius domus,& familiæ,& habet plenã rerũ adminiſtrationem,& perſonarum gubernationẽ:ergo voluntas filij non eſt poſita ita voluntate matris,ſed ſolius patris & confirmatur,quia vt dicitur in §.*Fœminæ* Inſtit. de Adopt.*Fœminæ nec naturales filios habẽt in ſua poteſtate*.Vnde hac ratione nõ poteſt mater diſponere de filio,

de filio, ſine conſenſu patris, offerendo illum religioni, vel alteri miniſterio obligando illum.

20. Sed dicunt aliqui, licet pater ſolus poſſit irritare votum filij, etiam contradicente matre, quod conuincit ratio facta. & mater nõ poſſit, contradicente patre, ob eandem cauſam: nihilominùs ſi mater præueniat, & inſcio patre, irritet votum filij impuberis, validam eſſe irritationem, ac ſubinde matrem etiam habere hanc poteſtatẽ, licèt ſecundariam: quia eſt ſuo modo Superior, & habet ſubditum filium, licèt ſub patre. Hoc enim modo non eſt inconueniens, hanc poteſtatem eſſe in duobus, ſicut reſpectu religioſi eſt in Rectore, & Prouinciali. Et poteſt pro hac parte citari D. Thom. ſupr. qui ſimpliciter, & in plurali dicit, parentes poſſe irritare, & eodem modo loquitur Sot. dict. art. 2. Et poteſt hoc ſuaderi ex cap. *Addidimus* 20. q. 1. ibi *Si pater, vel mater, &c.* & in cap. *Quicumque* ibi *A parentibus*. Et adducitur exemplum Samuelis, qui à matre fuit templo oblatus. Et poteſt confirmari: quia filius infans baptizari poteſt, volente matre, & ſine conſenſu patris: ergo ſimiliter, &c.

Aliquorum opinatio. Mater iure præuentionis poteſt irritare votum filij. *D. Thom.* *Soto.* Cap. *Addidimus.* Ca. *Quicumque.*

21. Sed hæc opinio ſimpliciter falſa eſt, quia nulla ratione nititur, nec Iura hanc poteſtatem concedunt matri, nec eſt conſentanea iuri naturali, vel ciuili, vt probat fundamentum prioris ſententiæ. Vnde in eo caſu, in quo mater ſcit votum filij aut filiæ, & pater ignorat, poteſt fortaſsè illi præcipere, vt votum non exequatur, donec patrem conueniat: quia id non excedit limites obedientiæ debitæ matri, & poteſt habere congruentem rationem: ſimpliciter autem irritare non poteſt. Imò licet ipſa contradicat, ſi pater poſteà votum confirmet, erit validum. Addo etiam, licet mater non poſſit per ſe, & directè irritare hæc vota: nihilominùs ſi illi præiudicent ex parte materiæ poſſe illa irritare: quia hoc modo etiam votum mariti, & filij puberis poteſt irritare. Et hoc ad ſummùm probat ratio facta, & fortaſsè ideò D. Thom. & alij Auctores in plurali loquuntur de parẽtibus: quia loquuntur abſtractè de irritatione, ſiue directa, ſiue indirecta, vel certè loquuntur de parentibus cum diſtributione accommoda, de vnoquoque iuxta ſuum modum, ſeu in caſu ſibi permiſſo: nam aliquando etiam mater habet hanc poteſtatem, vt ſtatim dicemus. Et eodem modo ſunt intelligenda iura allegata. Et hunc ſenſum confirmat exemplum de Samuele: quia licet mater eum obtulerit, non tamen ſine conſenſu patris dicentis: *Fac, quod bonum tibi videtur* 1. Reg. 1. Ad illud autem exemplum de baptiſmo, dico in primis aſſumptum eſſe incertum, de quo alibi. Deinde nego ſimilitudinem: quia baptiſmus eſt neceſſarius ad ſalutem filij ex diuino iure, & ideò ad fauorem filij ſpectat, vt ſufficiat conſenſus matris.

Excluditur ſuprà dicta opinio. Mater ſimpliciter votum filij irritare non poteſt.

22. Altera pars de tutore certa eſt, & communis, vt patet ex allegatis Auctoribus, & Abulenſi quæſt. 15. in cap. 30. Numer. vbi ita exponit legem illam. Sumitur etiam ex illo Pauli ad Galat. 4. *Quanto tempore hæres paruulus eſt, &c. Sub tutoribus, & auctoribus eſt, vſque ad præfinitum tempus à patre.* Vnde ſumitur ratio: nam tutor ſuccedit loco patris, & conſequenter eodem modo voluntas pupilli ſubordinatur voluntati tutoris. Et ita 20. q. 2. c. *Puella* expreſsè tribuitur hæc poteſtas tutoribus. Vnde fit, vt quia mater, deficiente patre, iure ordinario habet tutelam filij, ideò tunc poſſit irritare vota eius, & idem eſt de auo, vel quocunque aſcendente, deficiẽte propinquiori. Quando autem, vel iſti priuatur tutela, vel omnes deſunt, tutor dari ſolet A auctoritate publica, & apud illum tũc eſt hæc poteſtas, & tunc nõ magis poterit mater irritare votum filij ſine tutore, quàm poſſet, viuente marito, ſine illius conſenſu. Si autem cõtingat, plures eſſe tutores, quilibet ſufficiet ad irritandum votum. Et in hoc ſenſu dixit Syluest. *Religio.* 2. q. 13. cum Inno. & Direct. quod conditio prohibentis erit melior: quia habet ſufficientem poteſtatem, & non poteſt per alium impediri, cùm non ſit Superior.

Abulenſ. *Galat.* 4. Tutor ſuccedit in locum patris. Cap. *Puella.* Quinã poſſunt mortuo parẽte filiorum vota irritare. *Syluest.*

Sed inquiri poteſt, an ſi paruulus ſit ſeruus, verbi gratia, & orbatus parẽtibus, poſsítne Dominus illius vota irritare, non ſolùm indirectè, & ex parte materiæ titulo ſeruitutis, ſed etiam directè ratione impubertatis, & quaſi titulo tutoris? Idem quæri poteſt de quouis paruulo libero, qui parentibus B caret, & tutorem non accepit, an illi, ſub quorum cura eſſe cõtingit, habeant in hoc vicem patris, & tutoris? Aliqui affirmant, & eſt conſonum pietati, & rationi. Et de Domino reſpectu ſerui videtur certiùs: quia ratione dominij ad illum pertinet cura ſerui. In aliis verò, qui non ſuccedunt quaſi ſuo iure in huiuſmodi cura, ſed voluntariè, & ex quadam miſeratione illam ſuſcipiunt, res eſt magis incerta: poteſt verò fundari in præſumpta voluntate parentis. Ad maiorem autem ſecuritatem conſulendum videtur, vt ad vtendum tali poteſtate proprium munus tutoris, ab eo, qui legitima poteſtate illud conferre poteſt, ſuſcipiant. 23.

An vota ſerui paruuli orbati parẽtibus poſſint à domino irritari. Affirmatiua reſolutio.

C Hic verò ſpeciale dubium habet, an ſicut diximus poſſe patrẽ irritare vota filij in pueritia emiſſa, poſt inchoatam pubertatem, ſi confirmata non ſint, ita poſſit tutor? videtur enim eadem ratio. Nihilominùs dico non poſſe, quia eo ipſo, quod pupillus fit pubes, deſinit tutor eſſe tutor, & incipit eſſe tantùm curator, cui non directè perſona, ſed res, & bona eius commiſſa ſunt. Amiſſo autem tutoris munere, amittitur hæc poteſtas, quia nõ perſonæ, id eſt, Petro verbi gratia, ſed muneri, ſeu tutori, vt tutor eſt, commiſſa erat. Item quia qui ſemel fuiſſet tutor, poſſet irritare vota eius, qui fuit pupillus ſuus, etiamſi poſtea nec tutor, nec curator eius ſit, quod eſt abſurdũ, & inuſitatum. Item ſi contingat, aliquem relinquere munus tutoris, & D alium conſtitui loco eius, certè iam prior non poterit irritare vota, quæ ſub ſua tutela pupillus fecit, ſi ea non irritauit, dum eſſet tutor, quia deuoluta fuit poteſtas ad ſucceſſorem: ergo etiam non poteſt, quando eius officium ceſſauit, & pupillus ab eius exiit tutela, licet nullus alius ſucceſſerit. 24.

An poſſit tutor irritare vota pupilli emiſſa in pueritia poſt inchoatam pubertatem, ſi confirmata non ſint. Reſolutio negatiua.

Sed obiici poteſt, quod ſuprà de Patre diximus: nam ſi pater poteſt, cur non tutor? Nam etiam poteſtas tutoris reſpicit imperfectionẽ voti, & ætatem, in qua factum eſt, non in qua irritatur. Itẽ votum pupilli etiam includit conditionem, *niſi tutor contradixerit*. Reſpondeo eſſe diſſimilẽ rationem, quia pater ſemper manet pater, & ideò etiã ſemper manet integra cõditio in voto incluſa reſpectu E illius, & ipſe ſemper retinet poteſtatẽ in ordine ad actus filij in tali ætate factos: tutor autẽ non habet hanc poteſtatẽ, niſi quatenus gerit vices patris, & non includitur ſub conditione voti, niſi prout tutor, & vicarius patris eſt, quæ ratio omninò amittitur, ceſſante munere, & ideò iã non poteſt reſpectu illius impleri cõditio in prioribus votis incluſa: & ideò iam nõ habet locũ irritatio. Sicut in caſu c. vlt. de ſententia excommunic. licet Epiſcopus poſſit abſoluere, qui ante pubertatem clericũ percuſſit, non poterit eadem perſona id facere, ſi deſinat eſſe Epiſcopus. Et Prælatus religionis, qui poteſt irritare vota, ceſſante munere non poteſt. 25.

Obiectio. Solutio. Differentia inter patrem & tutorem in irritatione voti. Prælatus religionis, qui poteſt irritare vota ceſſante officio non poteſt.

Tandem

26. Tandem ex his expeditur dubium ſuprà huc remiſſum, an vota, quæ emiſit puella ante pubertatem in domo patris, poſſint irritari ab ſponſo directè, & per ſe, & non tantùm ratione materiæ? Sub diſtinctione enim reſpondendum cenſeo, quia vel ſponſa nondum eſt pubes, vel iam attigit pubertatem. In priori caſu credo, poſſe irritare votum ſponſæ, etiam antea emiſſum, præſertim ſi pater iam mortuus eſt: quia tunc maritus habet locum tutoris, vt ſumitur ex Auguſtini quæſt. 59. in Numer. c. *Noluit*, 35. q. 5. Et idem erit viuente patre, ſi iam filia eſt emancipata, & in domo ſponſi propter eandem rationem. Hic autem caſus non poteſt modò contingere, niſi per diſpenſationem mulier contrahat matrimonium de præſenti ante annos pubertatis, vel niſi malitia ætatem ſuppleuerit: nam aliàs non fuiſſet matrimonium validum, vt conſtat ex materia de Matrimonio. At verò ſi vxor iam exceſſit pueritiam, & pubes facta eſt, non credo poſſe virum, ſed ſolùm patrem directè irritare votum eius in impubertate factum: quia nec vir per ſe habet hanc poteſtatem, vt ſuprà oſtendi, nec tunc fungitur quaſi munere tutoris, quia iam vxor non eſt capax tutelæ. Poterit autem maritus ex parte materiæ irritare talia vota, ſi ſibi præiudicium afferant, ſicut de emiſſis poſt pubertatem, & ante matrimonium ſuprà dictum eſt: nam eſt eadem, vel maior ratio. Et ita generaliter tradit Abulenſis ſuprà quæſt. 24. & paulò ante illam. Et ita eſt intelligenda ſententia Auguſtini in loco citato.

An vota emiſſa à puella ante pubertatem in domo patris poſſint irritari ab ſponſo directè, & per ſe.

Aug. Cap. *Noluit.*

Reſolutio dubij.

CAPVT VII.

Vtrùm Prælati religionum poſſint religioſorum vota directè irritare?

1. DE irritatione indirecta nemo eſt, qui dubitet. Vnde dicimus primò, Prælatos religionum poſſe irritare vota religioſorum ſibi ſubditorum, ſaltem ex parte materiæ. In hoc omnes conueniunt, vt ex Auctoribus ſtatim referendis conſtabit. Ratio autem ſumitur facilè ex duobus votis religioſorum paupertatis, & obedientiæ. Nam ratione voti paupertatis, non poteſt religioſus facere firma vota realia, quia non poteſt illa facere abſolutè, aliàs eſſent contraria voto paupertatis cùm nihil proprium habeat, neque vti poſſit rebus, vt propriis, id eſt, ſine licentia Prælati: ergo talia vota neceſſariò includunt conditionem, *ſi Prælatus conſenſerit*, & ratione illius ſunt à Prælato irritabilia, ſaltem ex parte materiæ. Ex voto autem obedientiæ ſequitur idem de votis perſonalibus, quia ratione obedientiæ pendet religioſus à ſuo Prælato in omnibus actionibus ſuis. Quod ita declarat D. Thomas d. quæſt. 88. artic. 8. ad 3. Quia Prælatus in quolibet tempore poteſt occupare ſubditum in aliquo opere conſentaneo ſuæ regulæ: ergo de nullo opere poteſt religioſus facere firmum votum alicuius actionis ſuæ, quia illa requirit tempus, & illud tempus poteſt præoccupare Prælatus, & ita irritare votum. Et declaratur: quia omne votum perſonale religioſi includit hanc conditionem, *niſi Prælatus aliud iuſſerit*, ergo ratione illius poterit irritari. De qua ratione, & variis modis inducendi illam in diſcurſu capitis dicam.

1. Aſſertio. Prælati relig. poſſunt irritare vota ſubditorum, ſaltem ex parte materiæ.

Religioſus non poteſt facere vota realia, nec perſonalia.

Religioſus pendet à Prælato in omnibus ſuis actionibus.

D. Thom.

2. Difficultas ergo eſt: An Prælatus poſſit directè irritare vota religioſi ſubditi? Et ratio dubitandi ſumi poteſt ex auctoritate, & ratione D. Thomæ nunc explicata. Nam illa ſolùm procedit de irritatione ex parte materiæ; ergo ſentit D. Thomas religioſum Prælatum ſolùm ex parte materiæ poſſe irritare

A vota ſubditi. Et pro eadem ſententia referri poteſt Paludanus 4. diſt. 38. quæſt. 2. artic. 2. concluſ. 6. quatenus eadem ratione vtitur, & declarat illam hoc modo. Quòd Prælatus licèt non poſſit præcipere religioſo, quidquid voluerit abſolutè, ſed ſecundum regulam, poteſt nihilominùs irritare, quæ afferre poſſunt præiudicium ſuæ poteſtati, & quia in quolibet tempore poteſt aliquid præcipere ſecundum regulam, ideò poteſt vota perſonalia præiudicantia huic poteſtati irritare. Idem ſentit Caietanus dum hanc irritationem etiam declarat ex præiudicio, quod fieret Prælato ex tali voto, & illud explicat eodem modo, quo Paludanus, & addit, poſſe etiam Prælatum prohibere interdum ea, quæ ſunt regulæ, vel contraria præcipere, ſi in aliquo caſu magis conducant ad finem regulæ; & hoc modo vel directè, vel reductiuè omnia opera religioſi pendent à Prælato, & ideò vota perſonalia religioſi ſunt irritabilia à Prælato. Tota autem hæc irritatio eſt indirecta ex parte materiæ; nullam ergo aliam videtur agnoſcere Caietanus. Vnde conſequenter addit, ſi qua ſunt vota in religioſo, quorum exequutionem impedire non poteſt Prælatus, illa non poſſe ab eo irritari, vt ſunt vota de ſeruandis præceptis. Et in hoc conſentit Syluester (vnde eandem opinionem ſequitur) *Votum*, 3. quæſt. 3. Idem Tabienna *Votum*, 5. numer. 4. & Innocentius cum Panormitan. in cap. *Scripturæ*, de Voto, vbi æquiparant religioſum ſeruo in poteſtate vouendi, quæ non præiudicant Prælato. Nec aliter ſentit Hoſtienſis, ſi attentè legatur in Sum. lib. 3. tit. de Voto. C §. *Qui poſſit*, &c. Idem Palacius in diſtinct. 38. diſputat. 3. circa medium. Angles ſuprà difficult. 2. Tandem confirmari hoc poteſt ratione, quia tota poteſtas Prælati ad irritanda vota religioſi oritur ex voto obedientiæ, ſed ex voto obedientiæ non ſequitur maior, quam indirecta: ergo non habet maiorem. Minor probatur, quia votum obedientiæ ſolùm obligat, vt nihil fiat contrarium illi, ſeu in præiudicium eius.

Palud.

Syluest. *Tabien.*

Hoſtienſ. *Palac.* *Angles.*

Poteſtas Prælati ad irritanda vota pendet ex voto obedientiæ.

Nihilominùs dico ſecundò: Prælatus religionis poteſt directè irritare vota ſubditorum, tollendo obligationem voti, etiamſi circa materiam nullam mutationem faciat, vel etiamſi votum ſit de materia, quæ nullum illi præiudicium affert, quia ab ipſo D prohiberi non poteſt. Pro hac ſententia poſſunt referri Richardus in 4. diſt. 38. art. 4. quæſt. 1. Angelus *Votum*, 2. numer. 5. & Roſella numer. 14. quatenus non ſolùm tenent, poſſe Prælatum irritare omnia vota ſubditi, ſed etiam talia vota eſſe nulla, donec Prælatus conſentiat: vnde à fortiori concederent, licèt eſſent valida, eſſe directè irritabilia. Et eodem modo poteſt citari Panormitanus in cap. vltim. de Voto, numer. 3. quatenus dicit, religioſum non poſſe vouere ſine licentia ſuperioris, quia nullam voluntatem habet, & ſic non poſſe ſe obligare ex voto. Expreſſiùs ſumitur hæc ſententia ex Soto dict. quæſt. 3. artic. 1. (licet non ſub his terminis, rem eandem intendat) cùm dicit, poſſe Prælatum auferre obligationem voti, etiamſi opus promiſſum non impediat, nec impedire poſſit, vt in his, quæ E aliàs præcepta ſunt: nam hæc poteſtas planè pertinet ad directam irritationem. Atque idem ſentit Aragoni dicto art. 8. dub. 1. concluſ. 4. qui expreſſiùs declarat, hanc irritationem fieri per dominium Prælati in ipſam ſubditi voluntatem. Ludouicus Lopez 1. p. cap. 48. vbi etiam allegat Mudinum, & Nauarrum, qui non loquuntur diſtinctè, ſed fauent, quatenus nullam exceptionem faciunt, vt ſtatim dicam. Et hæc aſſertio eſt ſatis conformis praxi, &

3. 2. Aſſertio. Prælatus religionis poteſt ſubditorum vota directè irritare.

Richard. *Angel.* *Roſel.*

Panor.

Sot.

Aragon.

Lud. Lop.

conſuetudini religionum, vt oſtendam.

4. Non eſt autem facile fundamentum à priori reddere. Quidam videntur ſentire hoc eſſe de iure Eccleſiaſtico, vt Richardus, & alij, ſed non afferunt Canonem, ſeu Decretum, vnde colligatur. Nam c. *Monacho*, 20. quæſt. 4. nihil probat, vt ſupra lib. 3. cap. 5. & 6. oſtendi. Item cùm in Prælatis Eccleſiæ, vt tales ſunt, non ſit poteſtas irritandi vota, difficile creditu eſt, potuiſſe illam dari Prælatis religionum ex ſola poteſtate iuriſdictionis, quam habent ad leges poſitiuas ferendas. Alij ergo dicunt, hanc poteſtatem conuenire Prælatis religionum ex iure diuino, non quidem poſitiuo (hoc enim nullum inuenitur) ſed naturali, quod clariùs, quàm alij explicuit Aragon ſuprà paulò ante quartam concluſionem, qui Caietanum allegat; ſed Caietanus loquitur de irritatione ex parte materiæ. Quòd ſi inquiras, cùm ſtatus ipſe religioſus ſit de iure Eccleſiaſtico, quomodo poſſit hæc poteſtas eſſe de iure naturali? Reſpondet ſæpè contingere, vt ſuppoſita inſtitutione aliqua de iure Eccleſiaſtico, ſequatur obligatio aliqua ex iure naturali. Sicut licet conſecratio calicis ſit de iure poſitiuo, nihilominùs debetur illi reuerentia ex iure naturali, & vendere illum vt conſecratum eſt Simonia contra ius naturale. Et in præſenti poteſtas ad indirectam irritationem ex iure naturali eſt, quia poſito voto paupertatis, & obedientiæ ex illis neceſſariò ſequitur. Et idem eſt in ſeruo: nam iure humano ſeruus factus eſt: poſt ſeruitutem autem iure naturali ſequitur poteſtas irritandi in domino, religioſus autem ſeruo æquiparatur, vt latè Nauarrus Comment. 2. de Regul. num. 30. & 34. ergo idem erit in illo dicendum.

Difficile eſt huius dicti rationem reddere.

Inſtitutio aliqua eſt de iure Eccleſiaſtico, ſed obligatio eſt de iure naturali.

Nauar.

5. Sed adhuc ſupereſt difficultas, quia ex vi ſtatus religioſi ſolùm videtur ſequi ex natura rei poteſtas ad irritandum vota, quatenus præiudicant obedientiæ debitæ Prælato: at tota hæc poteſtas ſufficienter ſaluatur, & exercetur per irritationem indirectam, nec apparet vnde poſſit vniuerſalior poteſtas colligi; ergo poteſtas ad irritandum directè obligationem voti, non poteſt ſufficienter colligi ex ſolo iure naturali. Reſpondeo, hoc naturale ius pendere ex modo profeſſionis religioſæ, & ex ſenſu voti obedientiæ, quod in illa fit. Quia verò exactè declarari non poteſt vſque ad proprium tractatum de ſtatu religioſo, ideò pro nunc breuiter ſuppono, per voluntariam profeſſionem, ac promiſſionem obedientiæ ita ſubdi religioſum ſuo Prælato, vt reſpectu dominij bonorum, & ſui ipſius ſit tanquam ſeruus: reſpectu verò ſuarum actionum, & diſpoſitionis ſuæ voluntatis ſit tanquam pupillus ſub tutore, ita vt *velle, & nolle non habeat, ſed ex illius, quem vice Dei ſupra caput ſuum poſuit, & cuius imperio ſe ſubiecit, voluntate dependeat*, vt dicitur in cap. *Si religioſus*, de Elect. in 6. Quod etiam optimè explicant verba, quæ Auguſtino refert Gratianus in capit. *Non dicatis*, 12. quæſtione 1. *Religioſum non ſolùm facultatibus, ſed etiam voluntatibus propriis renunciare, & ſe per promiſſam obedientiam aliorum poteſtati, & imperio ſubdere*: quæ ab omnibus recipiuntur, licèt apud Auguſtinum non inueniantur. Vſus præterea, & conſuetudo omnium religionum ita interpretata eſt hanc ſubordinationem religioſi ad ſuum Prælatum, vt ſine ordine ad conſenſum illius, nullam firmam obligationem facere poſſit. Quod maximè fuit in votis neceſſarium, tũ quia maximè ordinatur ſubiectio religioſi ad directionem eorum, quæ ad ſalutem ſpiritualem conferre, vel obſtare poſſunt, inter quæ maximè computantur votorum obligatio, & obſeruatio: tum etiam quia non poſſent religioſi conuenienter in ſpiritualibus gubernari, niſi hoc modo voluntas inferioris eſſet Prælato ſubiecta.

Religioſus eſt tanquam ſeruus reſpectu ſui Prælati.

Gratian.

Ex hoc ergo pacto inito cum Prælato religionis in profeſſione, & confirmato per obedientiæ votum, relinquitur voluntas religioſi impotens ad vouendum abſolutè, ſed tantum ſub conditione implicita, *ſi ſuperior conſenſerit*, vel ſaltem ſi non contradicerit, & ex tali modo vouendi conſequenter ſuboritur, vt poſſit ſuperior directè ipſum votum irritare. Prior pars euidens eſt, tum quia vinculum profeſſionis, & ius inde acquiſitum ſuperiori, firmum eſt, & irreuocabile, tum etiam quia poſterius votum non poteſt eſſe contrarium priori, aliàs eſſet inualidum. Accedit, quòd profeſſio religioſa eo modo, quo fit, approbata eſt, & confirmata ab Eccleſia, ratione cuius dici poteſt, religioſum non tantùm voluntate ſua, ſed etiam Eccleſiæ auctoritate ita tranſtuliſſe voluntatem ſuam in voluntatem ſuperioris, vt ab illa pendeat in omni voto, & obligatione ſua; ergo non poteſt poſteà illam ſubiectionem reuocare, nec ſe obligare abſolutè, ſed cum illa dependentia. Poſterior autem pars conſtat ex dictis de votis pupilli, & de irritatione in genere: quia in ſimili conditione in voto incluſa fundatur. Atque ad hunc ſenſum facilè accommodari poteſt ratio D. Thomæ. Et fortaſſe non aliud intendit Richardus, quoad hanc partem: dicitur enim hęc poteſtas eſſe de iure Eccleſiaſtico, quatenus ſtatus religioſus quoad modum & determinationē eſt ex inſtitutione Eccleſiæ: inde verò ſequitur ex natura rei dicta poteſtas, quia ſemper intercedit obligatio, & traditio religioſa voluntaria, quia ſine ſuo conſenſu non potuiſſet ad talem ſubiectionem compelli. 6.

Vnde veniat irritatio voti facta à Prælato.

Dico tertiò: Prælatus poteſt omnia vota religioſi irritare, quæ in illa religione, & ſtatu impleri poſſunt, & debent. Hæc aſſertio ſequitur euidenter ex præcedenti, quia ſubiectio illa voluntatis religioſi eſt vniuerſalis, & in omnibus dictis votis includitur prædicta conditio. Et ita conſequenter opinantur Soto, & alij ſuprà citati, & Medina in Summa 2. part. cap. 14. §. 7. vniuerſaliter loquitur, & Nauarrus cap. 12. num. 65. & Moderni communiter ita ſentiunt. Et poteſt confirmari ex Diuo Thoma, quatenus ex eius principio colligitur, quia religioſus ſubditus eſt Prælato quantùm ad ſuas operationes ſecundum profeſſionem regulæ, id eſt, quantùm moraliter neceſſarium, vel oportunum eſſe poteſt ad regulæ obſeruationem, ſed inter alia opera ipſius religioſi eſt ipſum vouere, & obligatio inde orta circa quamcumque materiam: ergo in hoc etiam ſubditur religioſus Prælato ſuo in quacumque materia. Non ergo oportet excipere materiam præceptorum, vt Caietanus, & alij faciunt, quia etiam vota circa illam addunt grauamen, quod poteſt impedire potiùs, quàm iuuare in tali ſtatu, & in illo etiam pendet voluntas religioſi à ſuo Prælato. Et confirmatur: nam ſi hæc vota excipienda eſſent, maximè quia Prælatus non poteſt impedire illa opera; hæc autem ratio non ſufficit, aliàs multa alia vota eſſent excipienda, præſertim negatiua, quæ ſine impedimento obedientiæ debitæ fieri poſſunt, vt votum non ingrediendi cellam alterius, vel non loquendi, & ſimilia, quæ non requirunt ſpeciale tempus, vt ſeruentur. Neque refert, quòd poſſit contrarium præcipi: nam hoc ipſum includitur in materia talis voti, ſcilicet, non facere hoc ſine voluntate Prælati: ſic ergo non erit votum irritabile, quod & falſum eſt. 7.

3. Aſſertio. Prælatus poteſt omnia vota religioſi irritare, quæ in illo ſtatu impleri poſſunt.

Medin.

Nauar.

Non oportet excipere materiam præceptorum à voto religioſorum.

& à

& à Caietano, & aliis non conceditur.

8. Non ſunt excipiēda vota de operibus ſupererogationis.

Vnde neque excipienda ſunt vota de operibus ſupererogationis conſentaneis regulæ. Nam licet à Prælato non prohibeantur, nec fortè abſque cauſa prohiberi poſſint, vota illorum irritari poſſunt ſine alia cauſa, propter dependentiam voluntatis, & quia non expedit religioſo talem obligationem habere, licet opus expediat. Item multò minùs excipi poſſunt bona opera, quæ per regulam iniunguntur, nec illius obſeruantiam impediunt: quia etiam ſi hæc liceant, & Prælatus nolit illa prohibere, poteſt tollere vinculum voti circa illa, quia in illud ſemper habet poteſtatem propter eaſdem rationes. Denique nec de votis merè internis exceptionem facio: nam licet religioſus voueat exercere quotidiè tot actus amoris Dei, aut fidei, aut internæ pœnitentiæ, &c. poteſt Prælatus onus voti auferre, etiamſi non poſſit tales actus prohibere. Tum quia merè interni ſunt, tum etiam quia nihil impediunt alia opera obedientiæ, ſed cum illis ſimul fieri poſſunt. Hæc denique tanta amplitudo, ſeu vniuerſalitas huius poteſtatis Prælati religionis vſu, & conſuetudine ſatis comprobatur, & reuerà eſt neceſſaria ad conueniens regimen illius ſtatus. Et ideò eſt poteſtas directa in ipſam obligationem, & non tantùm media prohibitione materiæ: quia cum ſola indirecta irritatione non poteſt reddi ſufficiens ratio tantæ vniuerſalitatis.

9. Prælatus nō poteſt irritare votū tranſeundi ad ſtrictiorem religionem. *Nauar.*

Addita verò nihilominùs eſt limitatio ad vota in eodem ſtatu, & religione implenda ad excipiendum votum tranſeundi ad ſtrictiorem religionem, quod omnes excipiunt, negando poſſe irritari à Prælato religionis, vt patet ex Caietano, Soto, & aliis ſuprà, & Nauarro conſ. 4. aliàs 30. de Voto, & ſumitur ex cap. *Licet.* de Regul. quatenus declarat, in tranſitu ad arctiorem non pendere religioſum ex conſenſu ſui Prælati: vnde ſumitur ratio ſuprà tacta lib. 3. cap. 5. quia profeſſio religioſa, cùm ſit de quodam bono perfectionis, non poteſt melius impedire, & ideò ſemper includit conditionem, vt liceat ad meliora vota tranſire, ac propterea illa materia reſeruata etiam eſt, vt de illa poſſit religioſus abſolutè vouere, & ſine dependentia à Prælato, & inde eſt, vt ab eo irritari non poſſit. An verò poſſit diſpenſari, dicemus inferiùs, vbi etiam explicabimus, quomodo hoc intelligendum ſit, quando tranſitus hic prohibetur per ſpecialia priuilegia.

10. Ad quas perſonas extendatur hęc poteſtas irritandi vota quā habent Prælati religionum.

Atque hinc obiter infertur, poteſtatem hanc poſſe exerceri à Prælatis religionis circa omnes perſonas ſibi ſubditas ex vi profeſſionis, & obedientiæ, & non circa alias. Patet, quia tota hæc poteſtas fundatur in pacto, & voto profeſſionis; ergo omnes ſic profeſſi ſunt capaces huius irritationis, & ſoli illi. Prior pars illationis patet, quia cauſa illa eſt ſufficiens, & in omnibus æqualiter efficax. Quod intelligendum eſt, ſi religioſus habeat Prælatum ſuperiorem. Nam ſi Summus Pontifex ſit religioſus non habebit, à quo vota eius irritabilia ſint, ſed id eſt per accidens ex defectu ſuperioris. Vota etiam Epiſcopi regularis non poterunt irritari à propriis Prælatis religionis, quia non ſubiicitur illis, poterunt tamen irritari à Summo Pontifice, qui etiam habet hanc poteſtatem circa religioſos, vt infrà dicam, & religioſus licet ſit Epiſcopus, ſemper manet ſubiectus Pontifici, non ſolùm vt Epiſcopus, ſed etiam vt religioſus. Altera verò pars excluſiua conſtat, quia vinculum religionis eſt adæquata ratio huius poteſtatis ex parte Prælati & ſubiectionis ex parte religioſi: ergo vbi non fuerit illud vinculum, neque erit hæc poteſtas.

Vota Epiſcopi regularis nō poſſunt à propriis Prælatis irritari.

A Statim verò occurrebat dubium, an ſit neceſſaria profeſſio per vota ſolemnia, vel ſufficiat per ſimplicia, vt in quibuſdam religioſis Societatis? Sed reſpondetur, ſine dubio ſufficere quamlibet, vt in ſpeciali tractatu de religionis ſtatu, in ſequentibus dicetur.

11. Non poſſunt prælati religionum nouitiorum vota irritare directè. *Nauar. Syluest. Archid. Palud.*

Deinde occurrit dubium annexum huic reſolutioni de nouitiis, an poſſint Prælati religionum eorum vota irritare? In quo vnum eſt certum, ſcilicet directè non poſſe, vt tradit Nauarrus capit. 12. num. 65. & videntur ſupponere Syluester *Votum*, 4. quæſt. 7. dict. 3. & Archidiaconus, ac Paludanus quos refert, & ſequuntur communiter moderni. Et ratio eſt iam tacta, quia deeſt in nouitio ſubie- B ctio ex obligatione obedientiæ, in qua fundatur hæc directa irritatio. Quæ ratio probat ex vi votorum, ſi abſolutè fiant: ſi autem nouitius expreſſa, ac priuata intentione ponat in voto ſuo conditionem, *Si Prælatus, vel Magiſter nouitiorum probauerit votum, vel in illo conſenſerit*, tunc clarum eſt, poſſe ab eis irritari per ſubtractionem conditionis appoſitæ. Sed hoc commune eſt cuique vouenti, vt ſuprà dictum eſt, poteſt tamen frequentius accidere in nouitiis, eſtque illis conſulendum, vt non aliter voueant.

12. Probabile eſt indirectè poſſe nouitiorum vota à ſuo prælato irritari, quæ gubernationem eius impediuerint.

At verò indirectè, ſeu ex parte materiæ probabile eſt, poſſe Prælatum irritare vota nouitij, quæ gubernationi, & conuenienti ordini religionis præ- C iudicium attulerint: quia quoad hoc, habet Prælatus poteſtatem in nouitium, non prouenientem ex voto, ſed ex iuriſdictione, cui pro tunc nouitius ſubiectus eſt, vt infrà ſuo loco dicetur. Imò probabile eſt, talia vota quoad illam partem eſſe impeditiua maioris boni, & ideò pro tunc de ſe non obligare, ſi Prælatus iubeat ea non ſeruari, ſed ſequi ordinem religionis. Quia debet nouitius regulam ſeruare, & paratus eſſe ad obediendum ſuperiori, vt poſſit, & religionem probare, & ab ea probari, nec votum poteſt contra hoc obligare, & ita poteſt ſaltem pro tunc ſuſpendi, quam vocamus indirectam irritationem. Vnde fit, vt illa non extendatur ad omnia vota nouitij, ſed ad illa præciſè, quæ tale præiudicium attulerint, neque ſimpli- D citer fiat pro omni tempore, ſed tantùm dum ſtatus ille durat. Vnde ſi nouitius ad ſæculum redeat, tenebitur ſeruare illa, ſi ad illud tempus relata ſunt. Et ſi ſint realia irritari, aut ſuſpendi non poterunt, quia eorum executio religionis obſeruantiam non impedit: nec dénique tolli poſſunt vota de obſeruatione præceptorum, vel ſimilia. An verò per modum diſpenſationis, vel commutationis talia vota auferi poſſint infrà ſuis locis dicetur. Atque hæc etiam procedunt cum proportione de votis emiſſis in ſæculo ante ingreſſum ad nouitiatum, de quibus votis tractando de commutatione latiùs dicemus.

Quæ vota nouitius irritare poſſit.

Nouitius ſi ad ſæculum redeat tenetur vota realia in nouitiatu facta ſeruare.

13. 4. Aſſertio. Quid requiratur ad directam irritationem votorum religioſi, & quos effectus habeat hęc irritatio? *Caiet. Nauar.*

Dico quartò, vt votum religioſi irritetur ſim- E pliciter, & directè, neceſſe eſt, vt Prælato aliquo modo innoteſcat: tunc autem votum ſic irritatum non ampliùs redit, etiamſi Prælatus reuocet irritationem, niſi à ſubdito iterùm voluntariè fiat. Tota aſſertio eſt clara, & certa, eámque docuit Caietanus dict. art. 8. & in Sum. verbo *Votum*, cap. 3. quem alij ſequuntur, & ſpecialiter Nauarrus dict. capit. 12. numer. 69. Et prima pars patet, quia voluntas non operatur circa incognita, irritatio autem non fit ſine voluntate; ergò vt cadat directè in obligationem voti, oportet ſupponi voti cognitionem. Dices; poſſet Prælatus ſua auctoritate irritare vota ſubditorum, ſi fortè illa habent; etiamſi

Obiectio.

Solutio. ei non fuerint manifeſtata. Reſpondeo, tunc irritationem eſſe quaſi conditionatam de præſenti, quæ tranſit in abſolutam, ſi conditio extat, & ideò ſine dubio habet effectum: tamen tunc non fit ſine aliqua præcognitione, quia præcognoſcitur eſſe poſſe, vt votum ſit, & occultetur, & ſtante conditione, voluntas fertur in votum prout eſt in ſe, & ideò in concluſione poſui illam particulam *aliquo modo*. Altera verò pars concluſionis ſæpe probata eſt in ſuperioribus, quia obligatio extincta non reuiuiſcit. Neque etiam in præſenti poteſt à Superiore imponi, quia obligatio voti perſonalis eſt, & à propria voluntate omninò pendet.

14. Differentia inter irritationem directam, & indirectam votorum.

Atque hinc colligitur differentia inter irritationem directam, & indirectam in his votis. Nam ſi religioſus velit ſuum votum irritari ſimpliciter, ita vt non redeat, oportet, vt illud reuelet Prælato, vt Prælatus velit ipſum votum ſimpliciter tollere. Alioqui ſi ſubditus petat à Prælato facultatem faciendi opus promiſſum, tacita promiſſione, votum non manebit irritum ſimpliciter, etiamſi Prælatus neget facultatem, ſed ad ſummùm manebit ſuſpenſum, quando illa facultas neceſſaria fuerit ad tale opus exequendum ſecundum regulam. Et hoc ſenſit Caietanus d. art. 8. vt notatum eſt ſuprà in lib. 3. Et ſimiliter licet Prælatus prohibeat opus promiſſum, non tollit ſimpliciter, & in ſe votum, quod ignorabat, ſed ſimpliciter impedit exequutionem, quamdiu prohibitio durat. Imò licèt habeat notitiam voti, poteſt pro ſuo arbitrio illud vel directè irritare, vel tantùm ſuſpendere pro aliquo tempore, aut ſolùm materiam prohibere, quia cùm ſit liber non cogitur operari ſecũdum totam poteſtatem ſuam, neque ibi eſt aliquid, quod impediat talem vſum poteſtatis. De quo redibit ſermo in capite ſequenti.

Caiet. Promiſſum opus Prælatus prohibẽs non tollit votum, de eo factum.

15. An cùm votum nõ manifeſtatur ſuperiori, ſed petitur tantùm facultas operis, & ille negat, teneatur ſubditus iterum licentiam petere. *Caietan.* *Palac.*

Inſurgit verò hic dubitatio, quando votum non manifeſtatur Superiori, ſed petitur tantùm facultas operis, quam ille negat, an ſubditus teneatur iterum petere licentiam? Nam Caietanus d. art. 8. & in Sum. verbo *Votum*, cap. 3. dicit teneri iterum, atque iterum congruis temporibus, prout prudentia dictauerit. Nam votum non fuit extinctum, ergo ſemper obligat, ergo ſaltem ad petendam licentiam, ſine qua impleri non poteſt. Aliis difficile videtur hoc onus imponere religioſo: quia non tenetur eſſe importunus Prælato, nec eſt veriſimile, voluiſſe per votum ſe ad hoc obligare. Et ita ſentit Palacius 4. diſt. 38. diſput. 3. exiſtimat tamen ille, votum illud omninò extingui, etiamſi à Prælato ignoretur. Hoc autem non poteſt eſſe vniuerſaliter verum, vt ex dictis conſtat, & ideò conſiderandam eſſe cenſeo materiam voti, & durationem eius. Nam ſi votum ſolum obligat pro determinato tempore, vel actu, & pro illo petitur facultas & negatur, non oportet facultatem iterum petere: nam votum per lapſum tẽporis extinguetur, quia pro tempore, pro quo obligare poterat, impleri non potuit, ſeu conditio non fuit impleta. Si autem obligatio voti eſt diuturna, quia licentia ſemel poſita non extenditur moraliter ad totum illud tempus, tunc prudenti arbitrio erit iteranda petitio licentiæ, neque illud eſt onus nimium, vel importunum, quia non fit repetita licentia circa idem tempus, & conſequenter neque ad eoſdem numero actus.

Quando de nouo licentia petenda eſt.

16. Non peccat religioſus petens à Prælato irritationem voti, etiam ſine iuſta cauſa.

Sed quæres, an peccet religioſus petens à ſuo Prælato irritationem voti, quando non habet cauſam, quæ ad iuſtam diſpenſationem ſufficeret? Reſpondeo ex ſententia omnium, non peccare, quia vtitur iure ſuo. Item, quia votum non fuit abſolutum, ſed conditionale, & per illud non ſe obligauit ad cauendum, ne conditio impediretur, vel ad non procurandum, vt non poneretur, conſtat ex communi modo vouendi. Item in ſtatu religioſo per ſe loquendo melius eſt, vt Prælatus habeat notitiam voti, vt de ſubdito diſponit, prout expedire iudicauerit: ergo proponere votum Prælato non eſt malum. Nec etiam eſt peccatum ſe oſtendere propenſum ad irritationem: quia hoc neque eſt contra votum, neque contra aliud præceptum, & quia dubium eſt, an id magis conueniat. Tandem qui ſentit onera religionis, ſine peccato frui poteſt commodis illius: ergo qui ſe ſubiecit poteſtati Superioris, vt ab illo onera recipiat, non peccat procurando licitis remediis, aliquod leuamen per eiuſdem poteſtatem; ſicut ergo non peccat Prælatus irritando, ita nec ſubditus petendo.

Qui ſentit onera religionis ſine peccato illius commodis frui poteſt.

17. 5. Aſſertio. Quilibet Prælatus ordinarius religionis à proximo vſque ad ſupremum habet hanc poteſtatem irritandi vota religioſorum.

Dico quintò: Quilibet ordinarius Prælatus religionis à proximo vſque ad ſupremum habet hanc poteſtatem irritandi vota religioſorum, cum aliqua ſubordinatione inter ſe. Probatur primò generaliter, quia votum obedientiæ ad hos omnes extenditur. Vnde omnes acquirunt ius, & poteſtatem in voluntatem religioſi ad dirigendam, & moderandam illam in ſpiritualibus: & ideò omnes participant poteſtatem irritandi ſubditorum vota. Quia verò multitudo ſine ordine pareret confuſionem, neceſſe eſt, vt inter habentes hanc poteſtatem ſit ſubordinatio, & dependentia: nam ſuperior poteſtas ſemper maior eſt, & poteſt inferiorem cohibere, vt per ſe patet, & in ſequentibus ampliùs exponetur. Igitur habent hanc poteſtatem in primis Abbates, Priores, Guardiani, Rectores, & ſimiles, qui in vnoquoque Conuentu Prælati ſunt Hi enim iuriſdictionem ſpiritualem habent, & præcipere poſſunt in virtute obedientiæ, & ideò ex vi ſui muneris hanc participant poteſtatem. At verò ſi quos habent ſub ſe coadiutores regiminis, vt Vicarios, vel Miniſtros: illi non habent hanc poteſtatem ordinariam, ſicut nec ſpiritualem iuriſdictionem habent, niſi delegatam accipiant, vel quando in abſentia Prælati, vicem illius gerunt cum tota iuriſdictione, iuxta vniuſcuiuſque religionis conſuetudinem. Deinde continentur ſub his Prælatis omnes Superiores habentes vniuerſaliorem poteſtatem, vt Prouinciales, & Generales, & ſi qui ſunt intermedij. Nam hi omnes ſunt ordinarij paſtores, & vniuerſaliorem habent poteſtatem, quæ principaliter in Generali reſidet, deinde aliis cum proportione communicatur, & ideò de his nulla eſt dubitatio.

Vicarij vel Miniſtri, ſub ordinati non habent hanc poteſtatem.

18. Poteſtas directè irritandi vota religioſorum principaliter eſt in Summo Pontifice.

Solet autem quæri de Summo Pontifice, an habeat hanc poteſtatem in religioſos, cùm in alios fideles illam non habeat, vt ſuprà dictum eſt? In quo dicendum eſt, poteſtatem hanc principaliter eſſe in Summo Pontifice, tanquam in ſupremo Prælato cuiuſcumque religionis, non ex communi titulo ſupremæ iuriſdictionis, quam in Eccleſia habet, quia ſola non ſufficit, vt probat ratio facta, ſed ex vi profeſſionis, & obedientiæ religioſæ: nam ipſe eſt, qui principaliter illam acceptat, & alij in virtute conceſſionis, & approbationis eius, vt latiùs tractando de ſtatu religionis dicemus. Et in præſenti docent Caietanus d. quæſt. 88. art. 12. Soto d. quæſt. 3. art. 1. Nauarrus d. cap. 12. num. 66. & alij communiter. Idémque erat olim cum proportione de Epiſcopis, quando religioſi erant illis immediatè ſubiecti, & in eorum manibus profitebantur, & ferè illis erat commiſſa religionum approbatio pro ſuis diœceſibus. Nunc verò non habent hanc poteſtatem Epiſcopi in religioſos exemptos: quia nec ſunt ſub eorum iuriſdictione, nec illis ſpecialem obedientiam

Caietan. *Soto.* *Nauarr.* Epiſcopi quando illis religioſi immediatè erant ſubditi, poterant eorum vota irritare.

vouent.

uouent. Habent tamen illam in moniales ſibi proximè ſubiectas,& in alios, ſi qui ſunt, qui in manibus eorum profiteantur, & ſub eorum obedientia immediate verſentur, de quo latiùs in materia de ſtatu.

19. Prælatæ monialium habent poteſtatem irritandi vota earum ſaltem indirectè.

Præterea ſolet ſpecialiter quæri, an Prælatæ monialium hanc habeant poteſtatem, cùm iuriſdictionem ſpiritualem non habeant, iuxta receptam ſententiam? Reſpondeo in primis habere Abbatiſſas, ſeu Prioriſſas poteſtatem ad irritandum vota ſubditarum ſaltem indirectè, & ex parte materiæ in his, quæ ordinario regimini earum præiudicium afferre poſſunt. Nam illæ re vera habent ius præcipiendi intra limites ſuæ domeſticæ gubernationis, & inde ex natura rei ſequitur illa poteſtas: quia neceſſe eſt, vt votum includat hanc conditionem, quia aliàs eſſet de re iniuſta. Item hoc eſt neceſſarium ad conueniens regimen talium monaſteriorum, vt ex ſuprà dictis conſtat à paritate rationis. Nec ad hoc eſt neceſſaria iuriſdictio, ſed poteſtas illa quaſi dominatiua, ſeu œconomica ſufficit. De poteſtate autem ad directè irritandum, non videtur res tam clara: quia illa poteſtas non videtur his fœminis neceſſaria, quia ſufficit, quòd Prælati illam habeant, quibus ſpiritualis gubernatio religioſarum principaliter commendata eſt.

Probabilius eſt habere poteſtatem Prælatas monialium directâ ad earum vota irritanda.

Sed nihilominùs probabilius eſt, etiam hanc poteſtatem habere Abbatiſſas, quia illis etiam ſubditæ obedientiam vouent, & ab illis ita pendent, vt ſine earum conſenſu firmiter obligari non poſſint: & ad hanc etiam poteſtatem non eſt neceſſaria iuriſdictio, ſed profeſſionis obligatio ſufficit. Confirmatur, quia mater ſaltem tutrix habet poteſtatem directè irritandi vota filiarum impuberum: cur ergo non poterit illam habere Abbatiſſa, licèt fœmina ſit, cùm ratio obedientiæ religioſæ ad hoc ſufficiat? Et ita ſentit Angles ſupra difficult. 7. & Alcocer. in Summa, cap. 16.

Angles. Alcocer.

CAPVT VIII.

Vtrùm votum factum de licentia Prælati, vel ab eo confirmatum, poſſit ab eodem, vel alio Prælato religionis irritari?

1. QVia Prælati religionis habentes hanc poteſtatem plures ſunt, vt dixi, ideò variæ poſſunt fieri comparationes. Vna eſt ſuperioris ad inferiorem, & è conuerſo; alia eſt eiuſdem Prælati ad ſeipſum diuerſis temporibus, vel ad ſucceſſorem in poteſtate æqualem. Et ita quatuor inſurgunt interrogationes, an inferior poſſit irritare votum à ſuperiore approbatum: ſecunda, an è conuerſo ſuperior poſſit irritare approbatum ab inferiore: tertia, an idem Prælatus poſſit irritare votum ſua auctoritate factum, vel confirmatum; quarta, an ſucceſſor?

2. 1. Aſſertio. Inferior non poteſt irritare votũ confirmatum à ſuperiore. Obiectio. Solutio.

Dico primò: Inferior non poteſt irritare votum confirmatum à ſuperiore. Probatur; poteſtas ſuperioris, ſiue iuriſdictionis, ſiue dominatiua non pendet ab inferiori; ergo non poteſt irritare inferior, quod fecit ſuperior. Dices; votum ſubditi includit conditionem; *Niſi Prælatus repugnauerit*; ergo oportet, vt nullus repugnet; ergo eo ipſo, quòd vnus repugnat, etiamſi alij maiores conſentiant, ille ſufficit ad irritandum votum. Reſpondeo, intelligi conditionem, *niſi repugnet efficaciter, & validè*: at verò ſtante confirmatione ſuperioris, iam non poteſt inferior efficaciter reſiſtere, ſicut non poteſt reuocare licentiam, quam dedit ſuperior. Et ita potiùs hinc confirmatur aſſertio. Eſt denique neceſſaria hæc aſſertio propter debitam dependentiam,

A & ſubordinationem, quam diximus capite præcedenti, eſſe inter hos Prælatos, etiam in vſu huius poteſtatis.

Dico ſecundò: Superior Prælatus poteſt irritare votum confirmatum ab inferiori, vel de eius licentia factum. Vtramque concluſionem poſuit Richardus 4. diſt. 38. artic. 4. quæſt. 3. & Aſtenſis in Sum. lib. 1. tit. 20 Ratio eſt eadem, quæ concluſionis præcedentis, & optimè explicatur per conditionem incluſam in voto, quæ eſt; *Niſi Prælatus reſtiterit*, at Prelatus ſuperior poteſt efficaciter reſiſtere, etiam ſi inferior approbet: quia ſuperior Prælatus poteſt retractare licentiam datam ab inferiori, & eius præceptum. Imò etiam poteſt ſuperior Prælatus irritare votum factum à Prælato inferiori: ergo & B conſenſum eius in votum ſui ſubditi. Denique ſicut votum ſubditi includit conditionem; *Niſi Prælatus reſtiterit*, ita approbatio Rectoris, verbi gratia, includit conditionem; *Niſi Prouincialis reſtiterit*, Et ſemper poteſt votum à ſuperiori Prælato irritari. Quæ æqualiter procedunt de irritatione tam directa, quàm indirecta, vt ex rationibus factis conſtat. 3. 2. Aſſertio. Superior Prælatus poteſt irritare votum confirmatum ab inferiori. *Richard. Aſtenſ.*

Obiectio. Dices; votum factum de licentia Prælati inferioris legitimè factum eſt; ergo retractari non debet iuxta regulam *Factum*, 73. de Regul. Iuris in 6. Vnde obligatio ciuilis, vel eleemoſyma facta à monaſterio cum licentia Prioris, non poteſt à Prouinciali reuocari.

Solutio. Reſpondeo, illud votum factum quidẽ eſſe ligitimè, ſed cum conditione incluſa, vt C declaratum eſt: & ideò ex ea parte non eſſe firmum, ſed irritabile. De obligatione autem ciuili dicitur, vt ſit abſoluta, & firma interdum requiri confirmationem ſupremi Prælati, vbi autem neceſſaria non eſt, intelligitur, ita datam eſſe poteſtatem inferiori Prælato, vt in illo, & per illum omnes ſuperiores conſentiant expreſsè, vel virtute, & idem eſt in donatione, vel eleemoſyna, quæ validè fit, & immediatè transfert dominium: Secùs verò eſt in præſenti, vt conſtat.

4. 3. Aſſertio. Prælatus poteſt irritare votũ ab ipſomet confirmatum, vel eius auctoritate factum. *Maior. Suppl. Caiet. Abulenſ. Soto. Nauarr. Sylueſt. Angel. Panor. Ioan, Heſſ.*

Dico tertiò: Prælatus poteſt irritare votum ab ipſomet confirmatum, vel auctoritate ſua factum: Eſt communis ſententia Theologorum, Maior 4. diſtinct. 38. quæſtione 4. dub. penult. vbi de marito loquitur, ſed eſt eadem, vel maior ratio, vt bene ex- D pendit ibi Supplem. Gabr. quæſt. 1. litt. X. optimè Caietanus d. art. 8. Abulenſis Numer. 30. quæſt. 43. Soto d. q. 3. art. 1. Nauarrus cap. 12. numer. 37. Sylueſter *Votum*, 4. quæſt. 2. Angelus *Votum*, 2. numer. 10. & communiter Summiſtæ, & Panormitan. in cap. *Scripturæ*, de Voto, num. 8. Ioan. Heſſellius in explicatione Decalog. cap. 12. Ratio omnium eſt, quia Prælatus dando licentiam, vel confirmando votum, non priuat ſe ſuo dominio, & poteſtate; ergo per illam poteſt retractare, quod anteà fuerat, & votum irritare. Et declaratur hoc in irritatione indirecta: quia Prælatus poteſt reuocare licentiam, verbi gratia, ieiunandi, quam dedit, vel etiam prohibere opus: ergo poteſt hoc modo irritare votum priùs ex eadem parte confirmatum, id eſt, ex parte materiæ, & E hinc extenditur ratio ad directam irritationem: quia ſimiliter cùm Prælatus dedit facultatem ad vouendum, non ſe priuauit poteſtate reuocandi illam facultatem: nam eadem eſt ratio de illa, & de cæteris, nimirum, quòd Prælatus dans licentiam ſubdito, non facit illum ſui iuris, ſed ſolùm concedit illi, vt operetur, aut ſe obliget, ſemper tamen pendens ab ipſo.

5. Qui oppoſitum ſentiant. Richardi ſẽtentia.

Contra hanc verò aſſertionem ſentit Richardus d. 38. artic. 4. q. 3. loquitur tamen, quando Prælatus dedit facultatem ad vouendum, & dicit, ſi res ſit inte

integra, id eſt, ſi votum nondum eſt factum, poſſe illam reuocare, & impedire, ne votum fiat, vel ſaltem, ne firmum fiat, forte quia nondum eſt Deo ius acquiſitum. Si tamen votum iam ſit factum, ait, non poſſe Prælatum illud irritare, fortè ob contrariam rationem, quia iam eſt acquiſitum Deo. Dico autem *fortè*, quia ille nullam rationem adducit. Imò addit, in eo caſu, non poſſe Prælatum diſpenſare in voto illo iam facto. Et pro eadem ſententia refertur Aſtenſis lib. 1. Summæ tit. 20. Hæc autem diſtinctio non videtur poſſe applicari ad confirmationem voti iam facti abſque præuia licentia: nam in illa, ſtatim ac votum confirmatur, res non eſt integra, & ius Deo acquiritur. Et ita de tali voto dicendum erit, iuxta illam opinionem, ampliùs irritari non poſſe.

Aſtenſ.

6. *Excluditur ſuperior opinatio.*

Veruntamen quoad indirectam ſaltem irritationem hæc opinio non videtur mihi veriſimilis, nec ſibi conſtans. Nam Prælatus, qui dedit facultatem ad vouendum, poteſt illam validè reuocare priùs quàm votum fiat: ergo ſi dedit facultatem ad ieiunandum, vel ad faciendam eleemoſynam poteſt illam efficaciter reuocare; ergo ſaltem ex parte materiæ ſemper poteſt impedire exequutionem voti. Dices; Antecedens eſſe verum ante votum, vel ſi licentia eleemoſynæ, verbi gratia, non fuit data in ordine ad votum, vel cum ignorantia illius: non verò quando datur ad votum faciendum, vel confirmandum. Sed contrà, quia licet licentia detur illo intuitu, numquam Prælatus intendit ſe priuare ſua poteſtate, ſed ſemper habet conditionem, vel limitationem ſubintellectam ad beneplacitum ſuum, quia ſemper vult manere ſuperior: imò fortaſsè nec poteſt, quia hoc repugnaret ſtatui, & obedientiæ religioſæ. Et ita non obſtat ratio de iure Deo acquiſito, quia ſemper eſt ius conditionatum, niſi ſuperior aliud voluerit. Item quoad hanc partem eadem eſt ratio de Prælato erga ſubditum, quæ de parente erga filium, vel filiam, vel de marito erga vxorem, de quibus ſupra oſtenſum eſt, poſſe validè reuocare talem facultatem, vel illa non obſtante denuò materiam prohibere.

Euaſio. *Occluditur.*

7. De irritatione autem directa eſt mihi nonnulla difficultas, quia poſita facultate vouendi, vel confirmatione voti facta, obligatio, quæ ex voto oritur videtur omninò firma, ſicut eſſet obligatio ad hominem facta; ergo non eſt ampliùs reuocabilis ſine conſenſu creditoris. Confirmatur: nam ſuprà dicebamus, votum pupilli à patre, vel tutore ſemel confirmatum, non poſſe ab eis ampliùs irritari: ergo idem d cendum eſt de religioſo: nam videtur eadem ratio. Nihilominùs etiam in hoc ſenſu cenſeo, eſſe veram communem ſententiam, quia eadem eſt ratio de obligatione voti, quæ de exequutione operis promiſſi. Nam ſicut licentia ad hoc opus ſemper pendet à ſuperiore, non ſolùm in fieri (vt ita me explicem) ſed etiam in conſeruari, quia hoc poſtulat ſtatus, & ſubiectio religioſa, ita etiam licentia ad ipſam obligationem voti non ſolùm pendet à voluntate ſuperioris, vt fiat, & contrahatur, ſed etiam vt conſeruetur, & retineatur: quia hoc etiam poſtulat religioſa ſubiectio: & ſub hac intentione, & conditione intelligitur dari talis licentia, & ideò poteſt ſemper ipſamet obligatio in ſe, & directè irritari. Nec in hoc debet comparari obligatio ad Deum, cum obligatione ad hominem, vt ſuprà declaraui. Præſertim quia obligatio voti ſemper reſpicit melius bonum, & ideò ſemper fit conuenienter ad ſtatum religioſum: obligatio autem ad hominem fit iuxta humanos, & ciuiles mores. Eſt etiam differentia inter votum pupilli, & religioſi: nam in pupillo ſolum eſt voluntas patris neceſſaria propter prudentem voti emiſſionem, quæ per vnicam approbationem confirmatur, ideò amplius non pendet votum à patre: in religioſo autem requiritur propter dependentiam, quæ ſemper durat, & ideò hæc ſemper reuocari poteſt per ſe, & quaſi ab intrinſeco: illa verò minimè niſi fortaſse quando in ipſa approbatione manifeſtus error eſſet commiſſus, quod eſt per accidens, & incertum.

Aſſertio ſuppoſita extendenda eſt non ſolum ad irritationem indirectam, ſed etiam directam.

Differentia inter votum pupilli & religioſi.

8. *An peccet Prælatus irritando votum quod antea confirmauerat.*

Dubitant autem prædicti auctores, eſto ſit valida irritatio à Prælato facta, poſt ſuam eiuſdem voti confirmationem, an peccat illam faciendo? In quo varij ſunt. Nam quidam dicũt ſemper peccare, quia abutitur ſua poteſtate, in voti iniuriam, ac Dei irreuerentiam, cui ſe quodam modo obligauit, quando votum confirmauit. Et ita ſentiunt Caietanus. Abulenſis, Angelus, & alij. Alij diſtinctione vtuntur: nam ſi irritet ſine cauſa, peccabit propter rationem factam: non tamen ſi id faciat ex cauſa legitima. Quia illa poteſtas, quæ in ſuperiore permanet, non eſt otioſa, & vana: ergo poteſt licitè ex iuſta cauſa ſuum actum exercere, aliàs moraliter loquendo nullius momenti eſſet, nec quidquam conferret ad religioſum ſtatum. Ita ſentiunt Maior, Syluester, Soto, Nauarrus, & alij. Non deſunt verò qui dicant, hanc irritationem per ſe fieri ſine vllo peccato. Tum quia Prælatus dando licentiam non contraxit ſpecialem obligationem non retractandi illam: quia neque hoc vouit, neque promiſit: tum etiam quia in ipſa licentia, vel voti confirmatione ſubintelligitur conditio, ſeu limitatio vſque ad beneplacitum concedentis. Tum denique, quia ſicut requiritur aliqua honeſta ratio mouens ad irritandum votum poſt confirmationem eius, ita etiam ante illam, vt ſuprà dictum eſt cap. 1. ergo non eſt aliqua differentia, & ita ſentit Palacius ſuprà.

Variæ ſententiæ circa hoc dubium.

9. *Fertur iudicium circa dictas ſententias, & reſoluitur dubium.*

Sed fortaſſe inter has opiniones non eſt magna differentia in re, ſed in modo loquendi, ſecunda verò mihi probatur, cum proportione ad ea, quæ de maritò dixi reſpectu vxoris. Nihilominùs tamen addo conſiderandum eſſe modum concedendi licentiam, vel approbandi votum. Nam ſi fiat pro determinato die, aut actu, rarò certè reuocabitur pro eodem die ſine peccato, quia videtur eſſe aliqua irreuerentia Dei, & quaſi contemptus voti, cui aliquo modo cooperatus eſt; qui licentiam dedit, vel illud confirmauit: imò videtur, quantum ex ſe eſt obtuliſſe Deo materiam illius voti, & ideò non ita facilè debet reuocari. Nihilominùs tamen, ſi ignorantia interceſſit, vel noua cauſa exorta eſt, poterit honeſtari irritatio: oportebit tamen eſſe grauiorem, quàm fuiſſet in principio ſufficiens ad denegandam licentiam. Et idem cenſeo, ſi licentia detur poſitiuè, vt perpetua, & irreuocabilis, ſemper tamen ſubintelligendum eſt eſſe irreuocabilem ſine legitima cauſa: quia hoc poſtulat prudens ratio concedendi talem facultatem. At verò ſi licentia detur ad tempus, illo expleto, reuocari poterit, vt per ſe conſtat, ex cap. *Chariſſimus*, de Conuerſ. coniugat, imò videtur per ſe ceſſare ex limitatione temporis. Item ſi detur indefinitè ad ieiunandum ſemel in hebdomada, faciliùs poterit reuocari pro aliquibus diebus, non obſtante voto: quia tunc non reuocat facultatem priorem, quia non pro eodem tempore illam negat, ſed ſolum adhibet terminum, qui fuerat ſine determinatione relictus. Item quia illa conditio erat tacitè incluſa in modo illius conceſſionis, vt dictum eſt. Vnde certiùs hoc erit, & clariùs, ſi conditio expreſsè ponatur. Et poſſunt in præſenti accommodari,

Cap. Chariſſimus.

dari,quæ de precaria conceſſione notantur cap. vlt. de Precariis.

10. 4. Aſſertio. Prælatus æqualis in officio ſuccedens reuocare poteſt vota ſubditi ab alio confirmata.

Dico quartò: Prælatus æqualis in officio ſuccedens, reuocare poteſt vota ſubditi à prædeceſſore confirmata,æquè ac ipſemet prædeceſſor facere potuiſſet,imò maiori facilitate. Probatur primò; quia poteſtas eadem eſt in vtroque, & illa perſonarum diſtinctio quaſi materialis eſt. Item illa poteſtas integra eſt in ſucceſſore;ergo comprehendit etiam talem materiam, vel talem actum. Vnde etiam facilè perſuadetur vltima pars; quia ſi quæ obligatio orta eſt in ipſo concedente facultatem vouendi ad non retractandum,quod proprio conſenſu,& voluntate conceſſerat,vel omninò, vel magna ex parte in ſucceſſore ceſſat, quia non fuit particeps voti ſubditi per proprium conſenſum. Poteſtque hoc confirmari à ſimili ex Auguſtino quæſt. 59. in Num. vbi ait, ſi puella fecit votum in domo patris, quod pater confirmauit, & ante exequutionem voti nuptui tradatur, poſſe a ſponſo tale votum irritari, quia eſt perſona diſtincta,cui tale votum poteſt peculiare præiudicium afferre. Sic ergo in præſenti caſu, Prælatus ſucceſſor alterius poteſt liberè vti ſua poteſtate, prout ſuo regimini expedire iudicauerit, quoad hoc enim non potuit ligari eius poteſtas à prædeceſſore. Vnde quoad indirectam irritationem, poteſt licentiam denegare, vel actioné prohibere:quia liberam adminiſtrationem ſeu iuriſdictionem accepit. Quoad directam verò irritationem eſt proportionalis ratio, quia ſemper voluntas ſubditi manet æquè pendens à ſucceſſore etiam quoad voti obligationem, atque ita ex parte ſubditi eſt eadem ratio parendi Superiori volenti, vt non ſit voto obnoxius. Ex parte autem ipſius Superioris nihil interceſſit, quo libero vſu poteſtatis ſuæ priuaretur, vt oſtenſum eſt.

Auguſt.

CAPVT IX.

Vtrùm ſit in Eccleſia poteſtas diſpenſandi in votis, eáque commutandi?

1. POſt irritationem dicendum eſt de diſpenſatione,de quarum differentia iam ſuprà dictum eſt, & ex definitione diſpenſationis conſtabit. De commutatione verò poſteà dicetur, tamen quia in multis conuenit cum diſpenſatione, & aliquando diſpenſationem inuoluit, non poſſunt omninò diſputationes ſeiungi: & ideò dicendo de diſpenſatione, obiter explicabimus, quæ fuerint communia commutationi, vt per eorum comparationem magis etiam diſpenſatio declaretur. Diſpenſatio autem, vt communiter à Iuriſperitis, & Theologis definitur, eſt relaxatio iuris ab habente poteſtatem legitimè facta,ſolet etiam requiri,vt fiat ex cauſa cognita:ſed hoc non ſemper eſt de ſubſtantia diſpenſationis, & ideò non oportet poni in deſcriptione, vt ex materia de Legibus ſuppono. Quamuis in præſenti hoc non impediret, quia cauſa eſt de ſubſtantia diſpenſationis voti, & ideo parum refert illam addere,non eſt tamen neceſſarium,quia in prioribus verbis ſufficienter continetur, & non oportet omnia in definitione diſtinctè explicare.

Definitio diſpenſationis.

2. Differentia inter diſpenſationem, & interpretationem.

Ex hac verò definitione colligere licet diſcrimen inter diſpenſationem,& interpretationem, quā hîc prænotare neceſſarium eſt. Nam diſpenſatio ſupponit vinculum actu obligans, & tollit illud,ſeu obligationem eius, interpretatio verò non tollit obligationem,ſed declarat tantùm in re ipſa non eſſe;vnde potiùs ſupponit caſum, in quo lex, vel votum ex ſe non obliget. Et ideò interdum fieri poteſt auctoritate priuata, & per doctrinam potiùs,quàm per iuriſdictionem,licet etiam poſſit fieri authenticè,& tunc poſtulet publicam poteſtatem. Hoc declaratur ex c. *Quinta vallis* de iureiur. ibi, *Ad mandati obſeruationem denuncies, non teneri.* Nam qui denunciat nihil agit,ſed ſignificat, quod factum eſt, vt dicitur in l. *Hæredes palam.* §. *Si quid poſt.* ff. de Teſtament. & ita ibi Abbas n. 3. notat illam fuiſſe interpretationem iuramenti de ſe non obligantis, non relaxationem eius. Non deſunt autem,qui hanc interpretationem interdum vocent diſpenſationem, vt videre licèt in Bonauent. in 4. d. 38. q. vlt. Scoto 3. d. 37. q. vnica, & Gabriele ibi art. 1. notab. 3. qui dicunt duplicem eſſe diſpenſationem,ſcilicet iuris reuocationem, & iuris declarationem, quam diſtinctionem admiſit etiam Speculator tit. de Diſpenſ. in principio.

Cap. *Quinta vallis.* *L. Hæredes palàm.* *Bonau.* *Scot.* *Gabr.* *Specul.*

3. Verumtamen non oportet abuti terminis, nec confundere æquitatem, ſeu ἐπιεικείαν cum diſpenſatione: ſunt enim actus diuerſarum virtutum, & poteſtatum, & longè diuerſos habent effectus: & ideò meritò diuerſis vocibus ſignificantur. Per diſpenſationem enim tollitur obligatio, per interpretationem non tollitur, ſed declaratur non eſſe: quia vel nunquam orta eſt,vel ceſſauit per ſeſe,vel ſimpliciter,vel pro tali caſu. Vnde diſpenſatio per ſe eſt actus iuriſdictionis, interpretatio verò per ſe eſt actus ſcientiæ, ſeu doctrinæ, ac denique diſpenſatio eſt propriè actus iuſtitiæ diſtributiuæ, interpretatio ad ſpecialem virtùtem τῆς ἐπιεικείας magis pertinet: rectè ergo diuerſis vocibus ſignificantur, & ad hoc accommodatæ ſunt illæ duæ. Vt in hac materia notarunt Soto libr. 7. quæſt. 4. art. 1. Aragon quæſt. 88. art. 10. Azor. lib. 11. ca. 19. & 20. & communiter alij in materia de Legibus. Et bene Turrecremata in Summ. de Eccleſ. lib. 3. cap. 53. & 55. & Couarruuias in 4. 2. p. c 6. §. 9. num. 2. vbi ait, ex diametro pugnare, diſpenſare, & declarare, ſeu interpretari.

Per diſpenſationem tollitur obligatio,per interpretationem non.

Soto. *Aragon.* *Azor.* *Turrecr.* *Couar.*

4. Interpretatio vel circa materiam voti, vel circa intentionem vouentis.

Denique hinc colligeré licet, interpretationem voti verſari, vel circa materiam,vel circa intentionem vouentis; diſpenſationem autem dari ex parte Dei,qui tāquam ſupremus Dominus, vel tanquam creditor cedit ſuo debito. Omnis enim interpretatio,quòd votum non obliget, ſumitur vel ex materia, quia eſt facta incapax obligationis voti, vel ex intentione vouentis, quia coniectamur non fuiſſe intentionem vouentis ſe obligare pro illo caſu. Ita ſumitur à ſimili de Iuramento ex textu cum Gloſ. in d. cap. *Quinta vallis*,nam in textu dicitur, *denunciandum fuiſſe iuramentum in eo caſu non obligaſſe, quia præceptum erat de re illicita*, & addit Gloſſa per Panormitanum & alios approbata, etiam potuiſſe iuramentum illud denunciari, non obligaſſe:quia non erat veriſimile intendiſſe iurantem ſe obligare pro tali caſu. Item ex ſuprà dictis de valore,vel mutatione voti intelligi poteſt, omnem voti interpretationem in his duobus capitibus fundari: nam ſi materia ſit capax obligationis, & conſtet vouentem voluiſſe ſe obligare, nulla ratione interpretari poſſumus votum non obligare, ſed tunc ſuppoſita firmitate voti recurrendum eſt ad diſpenſationem, vt voti obligatio auferri poſſit,quod fieri non poteſt, niſi ex parte Dei,vt dicemus. De interpretatione igitur nihil ampliùs nobis ſupereſt dicendum: nam quæ dicta ſunt in lib. ſuperiori de mutatione, & ceſſatione circa obligationem voti,& de votis dubiis,& de modo interpretandi votum ſufficiunt: in præſenti ergo ſolum de propria diſpenſatione tractamus.

Gloſſ.

5. Ex dictis ergo oritur ratio dubitandi in quæſtione propoſita: nam diſpenſatio eſt iuris relaxatio,

Punctũ difficultatis expenditur.

ſed ius ſoluendi vota Deo relaxari non poteſt: ergo nec votum poteſt diſpenſari. Probatur minor, tum quia illud ius eſt naturale, & in iure naturali non cadit diſpenſatio; tum etiam quia obligatio fundatur in fidelitate Deo debita, diſpenſabile autem non eſt, vt Deo fidelitas non ſeruetur: ergo. Propter hoc quidam dixerunt, non eſſe poteſtatem in Eccleſia ad diſpenſandum in votis, ſed ſolùm ad interpretandum, an obligent nécne. Quod videtur ſentire D.Thomas d.quæſt.88.art. 10, Nam in corpore articuli ſolùm ait votum eſſe diſpenſabile, quia poteſt contingere, quod in aliquo caſu ſit ſimpliciter malum, vel inutile, vel maioris boni impeditiuum. Et in ſolut. ad 2. declarat diſpenſationem voti tantùm ex parte materiæ fieri, ita vt diſpenſare nihil aliud ſit, quàm determinare in hoc caſu hanc non eſſe congruam materiam voti; quia vel eſt aliquid malum, vel inutile, vel maioris boni impeditiuum, vt etiam in ſolutione ad 3. declarat. Expreſſiùs verò illam ſententiam docuit S. Bonauentura 4.d.38.quæſt.vlt.& Gloſſa in cap. *Non eſt*, de Voto, verb. *Auctoritate*, & ibi Antoninus num.3: & Cardinalis in cap. *Cum ad Monaſterium*, de Statu Monach. in fine.

Aliquorum opinatio. *D. Thom.* *Gloſſ.* *Anton.* *Cardin.*

6\. Datur in Eccleſia poteſtas ad auferendam votorum obligationem.

Nihilominùs certum eſt, eſſe in Eccleſia poteſtatem circa vota ad auferendum, quando oportuerit, illorum obligationem. Ita D. Thomas expreſsè reprobans contrariam opinionem in 4. diſtinct. 38. q.1.art.4. nec in dicta quæſt.88.art. 10. aliud ſentit, vt intelligi poteſt ex comparatione ad diſpenſationem legis humanæ: qua in corpore & ad 2. vtitur, & ex doctrina eiuſdem in art.11. & 12. Vnde quando in illo art. ait, per diſpenſationem determinari, non eſſe bonum, vel conueniens, ſeruare votum, non eſt intelligendum ſupponi hoc ante diſpenſationem, ſed per illius determinationem fieri, vel intelligendum eſt affirmatiuè potiùs, quàm negatiuè, ſcilicet bonum eſſe, & conueniens media diſpenſatione in tali cauſa non ſeruari votum. Et ita etiam intelligendum eſt, quod ait, præſertim in ſolutione ad tertium diſpenſationem voti eò tendere, vt malum, vt inutile vitetur, non quod ſemper ſupponatur ante diſpenſationem votum eſſe inutile, vel impedire maius bonum, ſed quod debeat cauſa intercedere, quæ ad hoc ducat, ita vt periculum ſit, ne id eueniat, niſi in voto diſpenſetur. Semper ergo fuit D. Thomas in eadem ſententia, quam etiam ſequuntur in 4. d.38. Richardus art.3.q.1. Paludanus q.4.art.3. Sup. q.1.art.3. Palacius diſp.3. Antoninus 2.p.tit.11.c.2. §.9. Sotus lib.7.q.4.art.1. Abulenſis Num.30.q.102. Nauarrus dicto c.12. à n. 63. & reliqui Summiſtæ. Idem docent communiter Canoniſtæ in cap. *Non eſt* de Voto, & in cap. *Propoſuit* de Conceſ. præben. vbi bene Panormitan. in num. 12. referens Hoſt. & Innoc. Couar. in c. *Quamuis pactum*, 1.par.§.3.n.4.

D.Thom. Richard. Palud. Suppl. Palac. Anton. Soto. Abulenſ. Nauarr. Panor. Couar.

7\. Poteſtas diſpenſandi in Eccleſia eſt res antiquiſſima.

Probatur primò ex vſu, & traditione Eccleſiæ: tam frequens enim eſt vſus huius diſpenſationis in Eccleſia, támque antiquus, vt de poteſtate dubitare non liceat: nam eſſet intolerabilis error in Eccleſia in re maximè neceſſaria ad mores, quod eius ſanctitati repugnat. Neque etiam dici poteſt, has quæ conceduntur eſſe tantùm declarationes, non proprias diſpenſationes. Nam oppoſitum euidenter conſtat, tum ex facto ipſo: nam vbi eſt obligatio voti certa ante diſpenſationem, per illam tollitur: tum ex verbis diſpenſandi, vel commutandi, quæ in proprietate hoc ſignificant, & in Iure, quando fit tantùm interpretatio, ponitur verbum *Iudicandi*, vt in cap. *Literaturam*, de voto, vel verbum *declarandi*, vt in d.cap. *Quinta vallis* de iureiur. Quando verò fit relaxatio ponitur verbum *diſpenſandi*, vt cap. 1. de Voto, vel verbum *abſoluendi*, vt cap. 2.eod.& frequenter verbum commutandi, & redimendi, de quibus infrà. Tum præterea: quia ob hanc cauſam hæc diſpenſatio à ſolis Prælatis fieri poteſt, & non ab inferioribus licèt doctiſſimis. Et inter vota quædam reſeruantur Papæ, quod eſt ſignum hunc eſſe actum iuriſdictionis, ac ſubinde eſſe propriam diſpenſationem: nam interpretatio vt ſic, non eſt iuriſdictionis, vt dixi, niſi fiat per modum diſpenſationis, aut legis, vt infrà etiam dicetur.

Cap. Literaturam. Cap. Quinta vallis.

8\. Omnis humana lex indiget interdum diſpenſatione.

Ratione declaratur: quia omnis humana lex indiget interdum diſpenſatione, ſed votum eſt quaſi priuata lex humana: ergo indiget interdum diſpenſatione: ergo non deeſt in Eccleſia poteſtas ad illam concedendam, iuxta illud Matth. 16. *Quodcumque ſolueris*. Et ratio eſt, quia humana deliberatio non poteſt omnia circumſpicere, & ideò ſæpè non expedit, quod lege fuerat præſcriptum, vel expedit aliquem ab obligatione legis excipere, vel propter maius bonum, vel propter aliquod malum vitandum, quæ eſt ratio iuſtificans diſpenſationem, vt ex Cyrillo dicitur in capite *Diſpenſationem* 1. quæſt. 7. Et inde facilè oſtenditur prima conſequentia: quia ſicut lex, quæ generaliter proponitur in particulari poteſt non expedire, ita votum, quod eſt veluti priuata lex, poteſt alicui, vel in aliquo caſu non expedire: vnde in multis caſibus ſequerentur multa mala, & pericula ex vinculo voti, niſi in eo diſpenſaretur. Secunda verò conſequentia probatur: quia Chriſtus non defuit Eccleſiæ in neceſſariis. Vnde hæc poteſtas ſine dubio continetur in his verbis Ioan. 21. *Paſce oues meas*, quia vnus ex præcipuis, magíſque neceſſariis actibus huius paſtoralis muneris eſt hæc poteſtas. Et eadem ratione continetur in illa promiſſione. Matt.16. *Tibi dabo claues, &c. Et quodcumque ſolueris, &c.*

9\. Quorũdam Canoniſtarũ reſponſio ad difficultatẽ.

Atque hæc veritas magis conſtabit, reſpondendo ad difficultatem propoſitam. Ad quam quidam Canoniſtæ reſpondent, poſſe Pontificem diſpenſare iure diuino naturali. Quibus in hac parte conſentit Cano Relect de Pœnitentia part. 5. tractando de præcepto diuino confeſſionis. Verumtamen ſi hoc intelligatur de iure propriè, vt ſignificat legem naturalem, eſt falſa ſententia, vt dicemus in materia de Legibus, & tractant latè Canoniſtæ in cap. *Quæ in Eccleſiarum* de Conſtitut. vbi Decius num.4. Felinus num. 19. & ſequentibus, vbi plures allegat, & Couarruuias in 4.2.p.cap. 6.§.9.nu.4.& patet breuiter, quia quod eſt contra legem naturalem, eſt per ſe intrinſecè malum, & ideò prohibitum: quod autem tale eſt, numquam poteſt non eſſe malum: ergo non poteſt in eo diſpenſari. Et hoc conuincit ſecunda probatio poſita in ratione dubitandi: quia non poteſt cadere diſpenſatio in fidelitatem Deo debitam. In hoc ergo puncto vera ſententia eſt, non diſpenſari in lege naturali formaliter, ſed auferri, & mutari materiam legis naturalis, & ita ceſſare eius obligationem. Lex enim naturalis in præſenti eſt, vt vota Deo reddantur, quæ ſicut non incipit obligare, niſi poſtquam fit votum, ita non cõſeruat obligationem (vt ſic dicam) niſi durante voto, ſi autem votum ſemel factum auferatur, ceſſabit obligatio illius legis ſine diſpenſatione in illa: hoc ergo fit per diſpenſationem voti. Affert exemplum D. Thomas de lege humana: nam etiam lex naturalis dictat, eſſe ſeruandam legem humanam, ſi tamen lex humana auferatur, vel ſimpliciter, vel in caſu, iam non obligabit illa lex naturalis, licèt in ea non fiat diſpenſatio.

Decius. Feln. Couar. Ad legẽ diuinam naturalẽ non poteſt dari diſpenſatio.

Auferuntur & mutatur materia legis naturalis, & ita ceſſat eius obligatio.

Cano

10. Cano verò ſuprà licèt fateatur, hanc reſponſionem eſſe D. Thomæ, & diſcipulorum eius, eam non probat: tum quia ex ea ſequeretur diſpenſationem voti ſine cauſa factam validam eſſe: tum etiam, quia aliàs, ſecluſa inſtitutione diuina, non poſſent Principes humani in votis diſpenſare. Vnde ipſe ſentit, Deum dediſſe poteſtatem diſpenſandi in hoc iure naturali ſeruandi vota: quia ſeruare, & præbere vota (ſic enim loquitur) poterat eſſe regni cœlorum impedimentum, & vergere in ſalutis diſpendium. Sed certè non rectè loquitur, vel ſententiam communem refutando, vel ſuam aſtruendo. Nos enim non aſſerimus, legem obligantem ad ſeruandum votum eſſe humanam, vt poſſit auctoritate merè humana tolli, aut ſine cauſa validè diſpenſari: ſed dicimus votum ipſum eſſe quid factum voluntate humana, à quo pendet illa obligatio, & ideò illud poſſe auferri, non tamen ſine cauſa, & debita poteſtate propter rationem infrà explicandam. Quod autem ipſe ait, ſeruare votum poſſe eſſe ſalutis diſpendium, in rigore falſum eſt: quia ſeruare votum nunquam poteſt ſpirituali ſaluti nocere: quia nunquam obligat cum diſpendio ſpiritualis ſalutis. Habere ergo votum, poteſt interdum eſſe impedimentum, & vergere in diſpendium, & ideò ad hoc fuit neceſſaria poteſtas, vt votum ipſum auferretur. Adde non ſolùm ex illo periculo, ſed etiam ex aliis rationibus poſſe interdum inſurgere iuſtam cauſam diſpenſandi in voto.

Seruare votum numquã poteſt eſſe in ſalutis diſpẽdium.

11. *Dubium. Quomodo poteſt homo auferre votũ Deo factum.*

Hinc autem oritur difficultas, quomodo poſſit homo auferre votum Deo factum: quia promiſſionem Regi factam nemo remittere poteſt, niſi ipſe Rex. Et declaratur in exemplo D. Thomæ: nam materia illius legis naturalis, obediendum eſt legi Principis, ideóque auferri poteſt ab ipſo Principe: quia ipſe poteſt mutare legem ſuam, non tamen poterit auferri ab alio inferiore Principi, in præſenti autem votum Deo factum, non poteſt auferri ab eo, qui illud fecit, non enim poteſt mutare voluntatam ſuam propria auctoritate: hoc enim eſt contra legem naturalem, & contra fidelitatem Deo debitam: ergo nec aliquis, qui ſit infrà Deum, poteſt illud votum tollere: ergo neq; ſubtrahere materiam illi legi naturali.

12. *Prima reſponſio ad dubium.*

Primus modus reſpondendi ad hanc difficultatem eſt omne votum includere hanc conditionem, *niſi Prælato aliud viſum fuerit*, & ex ea parte poſſe diſpenſari votũ à Prælato. Ita referunt D. Thomas & D. Bonauentura ſuprà, & ex parte ſequitur Medina loco infrà citando. Quod ſi obiiciatur: quia inde ſequeretur, hanc non eſſe diſpenſationem, ſed irritationem, & conſequenter poſſe ſine ſpeciali cauſa tolli votum à Prælato propter conditionem incluſam, quod eſt omninò falſum, & abſurdum. Reſponderi poteſt in ipſa conditione includi ordinem in iuſtã cauſam, id eſt, *niſi Prælato ex iuſta cauſa videatur hoc non eſſe ſeruandum*, & ita nunquam valebit ablatio voti, niſi ex iuxta cauſa fiat: quia non implebitur conditio. Sed in hoc ſenſu non ſatisfacit illa ſententia. Nam interrogo; an illa conditio includatur in votis ex voluntate libera vouentium, vel ex aliqua lege, & neceſſitate. Primum dici non poteſt. Tum quia illud volũtariè dicetur: poteſt enim vnuſquiſq; vouere abſolutè, & ſine vlla conditione, quãtùm legitimè poteſt. Tum etiam, quia illo poſito non exceduntur limites irritationis indirectæ, & ſolùm ex parte materiæ, & non ex poteſtate ſuperiore in ipſum vouentem. Vnde vlteriùs fit, vt non habeat locum reſeruatio in diſpenſatione votorum, quia diſpenſatio hæc pendet ex conditione voluntaria vouentis, & nemo cogi poteſt: vt non faciat votum ſub conditione quacumque, prout voluerit, dummodò conditio honeſta ſit. Imò etiam inde fit, vt hæc poteſtas nõ tantùm ſit in Prælatis, ſed etiam poſſit eſſe in parochis, & confeſſoribus, & ſimilibus pro arbitrio vouentium, ſi in ſuis votis conditiones ſimiles includant, *Niſi meo confeſſori, aut parocho ex rationabili cauſa aliud videatur.* Non fũdatur ergo poteſtas diſpenſandi in ſimili voluntaria conditione vouentium. Si ergo dicatur ſecundum, ſcilicet, conditionem illam ex neceſſitate includi, interrogo, quis impoſuerit vouentibus hanc neceſſitatem? Deinde vel illa neceſſitas eſt de lege naturæ, vel de iure Eccleſiaſtico. Primum dici non poteſt: tum quia lex naturalis non prohibet aliquid abſolutè Deo promittere; tum quia ex natura rei non magis obligatur vouens ad conſtituendam illam conditionem in ordine ad Pontificem, quàm ad Epiſcopum, vel alium paſtorem ſuum inferiorem, vel etiam hominem doctum, & pium: ergo ex ſola lege naturali non poteſt talis conditio præſcribi. Contra ſecundum etiam de Eccleſiaſtico iure obiici poteſt ex D. Thoma, & Bonauentura ſuprà, quia multa ſunt, quæ nullus Prælatus etiam Papa poteſt prohibere, vt opera conſiliorum, per ſe loquendo; ergo non poſſunt imponere neceſſitatem vouendi conditionatè, & non abſolutè, & multò minùs poſſunt determinare conditionem, vt ſit ad voluntatem Papæ, vel Epiſcopi: non poteſt ergo hęc diſpenſabilitas (vt ſic dicam) prouenire ex parte vouentium.

13. *2. Reſpõſio. Vinculum voti humana voluntate contractum auferri poſſe per prælati voluntatẽ.*

Secundus modus reſpondendi eſt, vinculum voti eſſe humana voluntate contractum, & ex hac parte reſcindi, & auferri poſſe per voluntatem Prælati, quæ ſuperior eſt ipſo vouente. Sic enim poteſt obligatio facta ab inferiori reſcindi per Superiorem ex rationabili cauſa. Et hoc modo dicebamus ſuprà poſſe relaxari iuramentum, reſcindendo promiſſionem illi ſubtractam. Poteſtque in hunc modum ampliùs declarari, quia in hoc differt lex priuata, quæ eſt votum, à lege propria, & publica, quod hæc per eandem voluntatem, per quam lata fuit, poteſt auferri, vel temperari ex cauſa iuſta: illa verò cùm non ſit propria lex, ſed promiſſio, non pendet ampliùs ex voluntate promittentis, quia non poteſt ipſe ſuo arbitrio auferre à ſe obligationem quam ſemel contraxit: quia hoc repugnat cum vera ratione, & obligatione promiſſionis etiam, inter homines. Et ideò, vt tollatur obligatio, neceſſe eſt, vt vel tanta ſit rerum mutatio, vt per ſe ceſſet, vel vt à ſuperiore auferatur, legitima cauſa interueniente. Ergo ex ea parte, qua lex illa, vel obligatio humana eſt, poterit per Prælatum humanum auferri, cùm priuata voluntas ad id non ſufficiat, & ſufficiens ratio ad auferendam illam poſſit interuenire propter defectibilitatem humanæ voluntatis, vt ſuprà in fundamento aſſertionis dictum eſt. Ita ſentiunt Ioannes Medina C. de Confeſſ. quæſtione de Diſpenſat. ſuper confeſſ. reuel. ad ſecundum, Couarruuias de Teſtamentis, capit. 2. num. 12. Michael Medina lib. 5. de Continent. Sacerdot. cap. 50. & in re idem ait Soto d. artic. 1. ad 2. dicens, diſpenſantem in voto immediatè tollere obligationem, quatenus ex voluntate hominis emerſit, *quæ quodammodo eſt lex humana.* Et idem habet libro 10. de Iuſt. quæſt. 3. articul. 4. §. *Quod ſi quis*, & Victoria Relect. de poteſt. Eccleſiaſt. ad 2. Ac denique D. Thomas, & omnes, qui dicunt, per relaxationem voti non diſpenſari in lege ſeruandi votum, ſed auferri votum, idem dicunt.

Differentia inter legem priuatam, & publicam.

Ioan. Med. *Couar.* *Mich. Medin.* *Soto.* *Victor.*

Solum

Solum poſteriores Doctores magis declarant, ideò votum auferri poſſe, quia humana voluntate obligationem induxit.

14. Aliquæ obiectiones contra traditam doctrinam. Contra hanc verò reſponſionem obiici poteſt ex Cano ſuprà, ex illa ſequi, votum poſſe auferri per voluntatem vouentis:quia res, per quas cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolui poteſt. E contrario verò obiicit Azor tom. 1. lib. 6. cap. 1. quæſt. 4. quia inde ſequitur, poſſe Pontificem ſuo arbitrio ſine alia cauſa votum auferre. Sed reuerà neutrum ſequitur. Non quidem primum, quia non poteſt humana voluntas à ſe auferre obligationem, quam ſibi impoſuit, acceptante alio, quia tunc iam alter acquiſiuit ius aliquod ratione cuius, ſine eius conſenſu, vel ſuperioris non poteſt auferri obligatio. Neque hic habet locum axioma illud *Per quas cauſas*, &c. quia non eſt integra cauſa voluntas promittentis, ſed etiã acceptantis. Præterquam quòd axioma illud ſuas habet exceptiones, vt in matrimonio, profeſſione; &c. de quibus alibi. Nec etiam ſequitur ſecundum, quia Pontifex non poteſt diſſoluere pacta pro ſuò arbitrio, nec obligationem humana voluntate inductam, etiam inter homines, nedum inter hominem, & Deum: licèt ergo habeat poteſtatem ſuper hanc obligationem ex ea parte, qua humana eſt, non ſequitur eſſe poteſtatem quaſi dominatiuam, vt ſine cauſa operari poſſit.

Pontifex nõ poteſt diſſoluere pacta pro ſuo arbitrio.

15. Maior ſupereſt difficultas, quia licèt obligatio voti ex parte hominis ſit humana, ex parte Dei eſt diuina, quatenus voluntas diuina ad illam concurrit, acceptando illam, & ſuo modo acquirendo ius ratione illius, quod ius diuinum non immeritò dici poteſt; ergo non poteſt homo in illa obligatione diſpenſare, etiam auferendo illam, quin diſpenſet in iure diuino. Secundò augetur difficultas, quia ad diſſoluendum pactum duabus voluntatibus contractum, neceſſarium eſt, vt vel illæ duæ voluntates conſentiant, vel vt voluntas, quæ illud diſſoluit, ſuperior ſit vtriſque: ſed in voto conſurgit obligatio, voluntate humana concurrente vt promittente, & diuina vt acceptante: ergo non poteſt ſola voluntas Prælati, quæ humana eſt, obligationem illam auferre, cùm ſit inferior voluntate diuina. Tertiò; lex ipſa naturalis, quæ dictat, vt vota reddantur, dictat, vt immutabilia permaneant, quia hoc ipſum includitur in promiſſione; ergo non poteſt votum ipſum auferri, quin diſpenſetur in ipſa lege naturali reddendi vota.

16. Pontifex, ſeu Prælatus diſpẽſando in votis Dei vicem gerit remittendo obligationem Deo factam. Quapropter neceſſarium eſt dicere, in hac voti ablatione concurrere Pontificem, ſeu Prælatum ex parte Dei, remittendo obligationem Deo factam, & declarando ſibi eſſe placitum, vt non ſeruetur: nam alia ratione non poſſet talis obligatio auferri, aut pactum diſſolui, vt vltimæ rationes mihi probant, & præſertim ſecunda. Illo autem modo fieri diſſolutionem pacti, & extingui obligationem facillimum eſt. Nam etiam inter homines hoc modo tolluntur obligationes promiſſionum, & Rex poſſet committere officiali ſuo, vt promiſſiones ſibi factas relaxaret, vel componeret; ita ergo intelligere poſſumus feciſſe Deum. Et tunc non diſpenſatur in iure diuino, vt ſignificat legem naturalem, in qua formaliter, ac propriè diſpenſanda inuoluitur repugnantia contra naturalem honeſtatem. Sed eſt diſpenſatio in iure Deo acquiſito per votum, quod ſuo modo ad factum pertinet, quatenus ius dicit actionem ad debitum, vel vt dicit dominium. Quomodo poſſunt homines dici diſpenſatores iurium, ſeu bonorum Dei, ſicut à Paulo vocantur *diſpenſatores myſteriorum Dei* 1. Corinth. 4. Nam ſi poſſunt remittere peccata, quibus homo maximè efficitur debitor Dei, quid mirum, quòd poſſint remittere debita promiſſionum Dei? Hoc igitur modo votum mutare, non eſt contra legem naturalem reddendi vota, quia lex illa ſolùm petit immutabilitatem in voluntate promittentis ſine conſenſu promiſſarij: non autem illo conſentiente, vel iuri ſuo cedente per ſe, vel per Vicarium ſuum.

Homines iurium Dei, ſeu bonorum diſpenſatores dicuntur.

Solum poteſt videri iuxta hunc modum explicandi hanc voti ablationem non eſſe diſpenſationem, ſed remiſſionem debiti, ſicut homo remittens debitum promittenti, non diſpenſat, ſed donat ius ſuum. Ex alio etiam capite videri poteſt hæc non eſſe diſpenſatio: quia potiùs videtur abrogatio, quia cùm votum ſit priuata lex, non poteſt tolli, quin omnino tollatur, & abrogetur. Sed hæc de nomine tantùm ſunt. Ad primum enim fateor, hanc eſſe quamdam remiſſionem debiti nomine Dei factam, quæ poteſt dici abſolutio, vel relaxatio, & ita tollitur quæſtio de nomine: tamẽ quia non Deus ipſe immediatè, ſed per ſuum vicarium, & quaſi diſpenſatorem hanc facit remiſſionem, ideò meritò diſpenſatio dicitur, eo vel maximè quòd non vocatur diſpenſatio in præcepto, ſed in voto, ex qua fit, vt ceſſet obligatio præcepti reddendi vota, licèt in ea non diſpenſetur. Ad ſecundum etiam concedi poteſt, hanc eſſe quamdam abrogationem voti, maximè quando totaliter aufertur: nam ſi ex parte auferatur, & ex parte relinquatur (vt fieri poteſt) magis retinebit modum diſpenſationis. Veruntamen licèt reſpectu ipſius perſonæ, à qua votum aufertur, videatur hæc eſſe voti abrogatio, tamen reſpectu aliorum habentium ſimilia vota, à quibus non auferuntur, vocatur hæc diſpenſatio, quia iugum caſtitatis, verbi gratia, ab vno aufertur, & non ab omnibus. 17. Inſtantia.

Solutio. Diſpenſatio eſt quædam remiſſio debiti nomine Dei facta.

Dici etiam poteſt voti abrogatio.

Ita ergo rectè expeditur principalis difficultas de lege naturali, vt tamen plenè, & ex omni parte ſatisfactum ſit, oportet exponere, vnde conſtet, eſſe in hominibus hanc poteſtatem componendi pacta hominum cum Deo ipſo inita, aut vnde trahat originem hæc poteſtas. Nam licèt ratio in principio facta, oſtendat neceſſitatem huius poteſtatis, & vſus à poſteriori illam comprobet, à priori oportet oſtendere, vnde fieri potuerit. Ad quod dico hanc poteſtatem in lege Euangelica ſupernaturalem eſſe, & à Chriſto ipſo datam. Nam quod dari ab ipſo potuerit, manifeſtum eſt: quod autem data ſit, ex verbis Chriſti ſuprà adductis habemus. Nam licèt in illis non fiat ſpecialis mentio huius poteſtatis, in abſoluto verbo *Paſce*, & in vniuerſali diſtributione *Quodcunque ſolueris*, &c. ſufficienter continetur. Nam etiam ibi non explicatur in particulari poteſtas concedendi indulgentias, diſpenſandi merita, & ſatisfactiones Chriſti, & ſimiles, quæ in generali clauſula cenſentur conceſſæ: tum propter proprietatem, & vim verborum, tum propter eminentem Chriſti poteſtatem *in cœlo & in terra*, quam largiſſimè ſuo vicario communicauit, tum maximè propter Eccleſiæ traditionem, quæ ita ſenſum illorum verborum explicuit; tum denique quia maximè congruebat ad perfectionem ſpiritualem Eccleſiæ Chriſti: ergo eadem ratione comprehenſa eſt ibi hæc poteſtas, quia eſt eadẽ neceſſitas, & eadem traditio Eccleſiæ declarat ibi eſſe comprehenſam. 18.

Vnde conſtet in hominibus eſſe poteſtatem componendi pacta hominum cum ipſo Deo inita.

Hic verò occurrebat dubium, an hæc poteſtas diſpenſandi in votis, ſit aliquo modo in Republica Chriſtiana de iure naturæ, ita vt ſecluſa ſpeciali Chriſti 19.

An poteſtas diſpenſandi in votis ſit de iure naturæ in Republica Chriſtiana.

Chriſti inſtitutione, eſſet in tempore legis naturalis in quo erat verus cultus Dei, & fiebant vota? Imò etiam de pura natura, ſola ratione naturali ducta idem interrogari poteſt. Quia ſicut in natura ratione ducta poſſet eſſe Religio ad Deum, ita poſſet etiam eſſe votum, & promiſſio, & conſequenter eſſet etiam poteſtas diſpenſandi in votis, quando expediret. Nam ratio ſuprà facta, quę oſtendit neceſſitatem huius diſpenſationis, naturalis eſt? ergo & poteſtas videtur eſſe naturalis; quia Deus etiam vt auctor naturæ, non deeſt in neceſſariis. Neque hoc poſito ſequitur, tunc etiam poteſtatem Eccleſiæ eſſe naturalem, quia ſimpliciter eſt ſuperioris ordinis, & longè maior; & excellentior, & non eſt, niſi in his, in quibus Chriſtus illam contulit, & ſucceſſoribus eorum. At verò ſtando in pura natura eſſe poſſet immediatè in Republica, ſeu communitate humana, & per illam dari poſſet alicui magiſtratui, vel ſacerdoti ad hoc à Republica deputato, qui ordo naturalis nunc ceſſauit, quia Deus eleuauit illum ad ſuperiorem ordinem. Vnde etiam dubitari poteſt, an in republica Hebræorum fuerit ſimilis poteſtas tempore legis ſcriptæ, quæ eſſet, vel eadem, quæ antea erat, applicata ad illum ſtatum, iuxta modum eius, vel eſſet ſpecialiter à Deo conceſſa Pontificibus illius populi ab ipſo inſtitutis? Quod videtur poſſe veriſimiliter colligi ex illo Deuter. 17. *Si difficile, atque ambiguum iudicium eſſe perpexerit*, &c. *Surge, & aſcende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus*, & infrà: *Et facies, quodcumque dixerint, qui præſunt loco, quem elegerit Dominus.*

An fuerit eadem poteſtas in tempore legis ſcriptæ, in Republica Hebræorum

Deut. 17.

20. Sed in his dubiis nihil certi ſtatuere poſſumus, quia magna ex parte pendent ex diuina reuelatione, per quam eius beneplacitum circa vota illi facta innoteſcat. Et ideò in pura natura difficile creditu eſt, futuram fuiſſe hanc poteſtatem, quaſi proprietatem conſequentem naturam, ſicut eſſet poteſtas gubernandi Rempublicam, tam in politicis, quàm in his, quæ ad religionem pertinent. Nam cùm diſpenſatio includat interpretationem voluntatis Dei, quaſi remittentis debitum, in tali, vel tali caſu, in quo ipſa obligatio per ſe, ac ſecluſa diſpenſatione non ceſſaret, vix credi poteſt, poteſtatem ad talem declarationem faciendam ſequi ex vi ſolius naturæ. Quis enim poteſt per rationem naturalem declarare beneplacitum Dei, vel quomodo conſtare poſſet conſenſuram diuinam voluntatem in remiſſione debiti cum hominis arbitrio? Vt enim nobis conſtaret, neceſſarium fuit, vt Chriſtus dixerit, ſoluta fore in cœlis, quæ Petrus ſolueret. At per rationem nihil tale, vel ſimile etiam quoad aliquam participationem cogitari poterat. Igitur ſi in illo ſtatu eſſent vota, ſeruanda eſſent, donec tanta fieret mutatio rerum, vt eorum obligatio ceſſaret, iuxta regulam ſupra poſitam cum proportione applicatam. Et licèt hoc iugum eſſet graue, & difficile ad obſeruandum, tamen imperfectio naturæ humanæ ſibi relicta his, & maioribus difficultatibus ſubiecta eſt, quibus per gratiam Chriſti ſubuentum eſt.

21. Vnde ſi fortè in lege naturæ inter fideles, vel in lege ſcripta fuit aliquis vſus huius poteſtatis, (quod mihi eſt incertum) credendum eſt per reuelationem incepiſſe, & ſupernaturaliter fuiſſe conceſſum, & ſic per traditionem ad poſteros manaſſe. Nam in illis ſtatibus fuiſſe ſimilia ſupernaturalia dona conuenientia ad ſpirituale regimen, & ad cultum Dei improbabile non eſt, licèt incertum, vt dixi. Denique his addere oportet, omnia, quæ dicta ſunt de poteſtate diſpenſandi à fortiori habere locum in poteſtate commutandi, quæ minor eſt, vt latiùs dicemus in c. 11. Quod intelligo quoad commutationem, quę requirit Prælati auctoritatem: nam ſi aliqua ſine illa fieri poteſt, alia eſt eius ratio, vt infrà videbimus.

In lege naturæ & ſcripta ſi fuit aliquis vſus diſpenſationis, per reuelationem incepit.

CAPVT X.

In quibus perſonis ſit in Eccleſia poteſtas ordinaria ad diſpenſandum, & commutandum vota.

1. SVppono primò, actionem hanc pertinere ad iuriſdictionem, quod de diſpenſatione per ſe notum eſt, & de illa nunc præcipuè tractamus: adiungimus verò commutationem quatenus aliquam diſpenſationem includit. Nam (vt dixi in fine capitis pręcedentis, & pro omnibus ſequentibus accipiendum eſt) de hac ſola commutatione nunc loquimur. Iuriſdictio autem Eccleſiaſtica duobus modis haberi poteſt, nam vel ordinaria eſt, vel delegata, quarum diſtinctio ſatis nota eſt, & aliis locis eſt ſufficienter explicata, in iuriſdictione in foro pænitentiæ, & in foro externo ad abſoluendum à cenſuris: eodem enim modo in præſenti diſtinguuntur: quia ergo delegata poteſtas ab ordinaria oritur, ideò de illa priùs tractamus. Suppono ſecundò, hanc poteſtatem non eſſe niſi in Eccleſiaſticis perſonis, quia hoc etiam generale eſt de omni poteſtate Eccleſiaſticæ iuriſdictionis, vt ex eiſdem libris, & ex tractatu de Legibus, & de ordine ſuppono. Quod autem hic actus diſpenſandi in voto, ſit ſolius iuriſdictionis Eccleſiaſticæ notius eſt, quã vt probatione indigeat: nam ex dictis in capite præcedenti de origine huius poteſtatis, & ex fine eius, qui merè ſpiritualis eſt, & ex materia, quę diuinum cultum, & honorem continet, res eſt clariſſima, & ex traditione, & vſu Eccleſiæ de fide certa.

Quotuplex eſt iuriſdictio.

Poteſtas diſpenſandi in votis ſolùm eſt in perſonis Eccleſiaſticis.

2. His ergo ſuppoſitis dico primò: Poteſtas hæc eſt in Summo Pontifice immediatè, ac de iure diuino, & in ſupremo gradu perfectionis eſt de fide, Quæ ſatis etiam probatur ex capite præcedenti: oſtendimus enim Chriſtum dediſſe immediatè Petro hanc poteſtatem, vt paſceret Eccleſiam, & conſequenter in illo dediſſe ſucceſſoribus eius. Denique eadem eſt ratio de hac poteſtate, & de tota, quæ eſt in Pontifice. Nam illa vnica eſt & indiuiſibilis, cuius actus quidam eſt hæc diſpenſatio. Vnde ſicut in aliis habet illam poteſtatem in ſumma perfectione, ita in hoc actu. Poſſunt autem notari nonnullæ prærogatiuæ, quæ ad ea, quæ dicemus conferent. Prima, quòd à nullo alio in terris pendet: omnis autem poteſtas in hoc genere ab ipſo pendet: vnde fit, vt poſſit ſibi reſeruare vota reſpectu omnium aliorum Prælatorum, quod nullus facere poteſt reſpectu ipſius: quia caput eſt. Secunda, quia hæc poteſtas in Pontifice eſt vniuerſalis reſpectu omnium votorum perſonarum, ac locorum: quia eſt vniuerſalis Epiſcopus. Solùm ex parte votorum dubitari poteſt, an omnia ſint diſpenſabilia? Sed præſenti inſtituto ſatis eſt formaliter intelligi, omnia vota diſpenſabilia maximè cadere ſub poteſtatem Pontificis, An verò omnia ſint diſpenſabilia, nécne, poſteà tractabitur: nunc autem ſupponimus, omnia poſſe per Pontificem diſpenſari, quod de ſimplicibus eſt certum, vt infrà videbimus. De ſolemni in alio volumine eſt ex profeſſo dicendũ. Tertia prærogatiua eſt, qua hæc poteſtas à Ponti

1. Aſſertio. Poteſtatem diſpenſandi in voto eſſe in Summo Pontifice immediatè, & de iure diuino.

Poteſtas hæc in Pontifice eſt vniuerſalis.

Pontifice manat ad alios omnes, qui illam participant, ſiue iure ordinario, ſiue per delegationem, vt ex dicendis conſtabit.

3. 2. Aſſertio. Quæ poteſtas diſpenſandi & commutandi vota ſit in Epiſcopis. D. Thom. Sot. Innocent. Hoſtienſ. Panorm. Sylueſt. Nauar.

Dico ſecundò: Vnuſquiſque Epiſcopus in ſua diœceſi habet ordinariam poteſtatem diſpenſandi, & commutandi omnia vota, quæ ſpecialiter reſeruata non ſunt. Eſt communis, & certa concluſio. D. Thomas dicta quæ. 88. artic. 12. ad 3. & alij Theologi, citati in 4. diſtinct. 38. Soto dicta quæſt. 4. artic. 3. Innocentius, Hoſtienſis & Panormitanus in cap. 1. de Voto, Silueſter *Votum* quæſt. 3. Et reliqui Summiſtæ eodem verbo. Nauarrus cap. 12. num. 75. & omnes. Solétque colligi ex cap. 1. de voto, ibi, *Sed eius, qui præſidet.* Quod aliqui expoſuerunt de Summo Pontifice: tum quia ille ſolus toti Eccleſiæ præeſt, tum quia ſcribens ibi Alexander III. ad quemdam Epiſcopum, non dicit, *tuo arbitrio, ſed eius qui præſidet.* Sed hic ſenſus, probabilis non eſt: tum quia ſi Papa de ſe loqueretur, diceret potiùs *à noſtro pendet arbitrio*: tum etiam quia in omni proprietate Epiſcopus præeſſe dicetur in ſua diœceſi, & nõ eſt, cur maior fiat reſtrictio illorum verborum. Maximè quia quando eſt ſermo in iure de propria iuriſdictione Papæ, vel ponuntur verba, quæ maiorem dignitatem ſignificant, vel additur *qui toti Eccleſiæ præeſt.* Eſt ergo ibi ſermo de Epiſcopis, ſed quia intelligendum erat generaliter, & reſpectiuè, ſcilicet de vnoquoque Epiſcopo pro ſua diœceſi, ideò vſus eſt Pontifex illo modo loquendi. Tantùm ergo valent illa verba, ac ſi dixiſſet, *ab ordinarij arbitrio pendet*, & ita exponunt Gloſſa, & omnes, & vſus, ac conſuetudo ita legem interpretata eſt. Videtur autem textus ille loqui de commutatione potiùs, quàm de diſpenſatione, de quo ſtatim dicam. Nunc ſufficit eadem conſuetudo Eccleſiæ ad hanc aſſertionem probandam: quia conſuetudo, vel ſufficit dare iuriſdictionem, vel eſt ſufficiens ſignum illius, vt eſt vulgare apud omnes, de quo alibi plura dixi.

Is qui præſidet eſt Epiſcopus.

4. Ratio verò eſt, quia hæc poteſtas eſt neceſſaria ad regimen Epiſcopale, & ex eadem ratione colligendum eſt, quàm ſit vniuerſalis ex parte votorum. Dicimus enim in aſſertione extendi ad omnia vota Epiſcopo non prohibita Nam cùm duæ ſint regulæ in materia de poteſtate Epiſcoporum, vna affirmatiua, vt id poſſint, quod eis conceſſum inuenitur, qua vtimur in conceſſione intelligentiarũ: alia eſt negatiua, vt poſſint, quidquid non inuenitur prohibitum, hac vtendum eſt in præſenti: quia hæc poteſtas eſt valdè neceſſaria ad ordinarium regimen, ideóque extenditur ad omnia ſpecialiter non reſeruata. Nec poſſet alio modo commodè limitari: quia conſuetudo non oſtendit aliam determinationem, nec per rationem excogitari poteſt, quia de omnibus communibus votis eadem eſt ratio. Item quia hæc regula ſeruatur maximè in aliis abſolutionibus, & ordinariis diſpenſationibus, vt videre licet in additione ad Gloſſam in cap. *At ſi Clerici* §. *De adulteriis*, de iudiciis, verb. *Pœnitentia*, & Turrecrementa in ca. *Si quis presbyter* d. 50. num. 3. Item additio ad Abb. in cap. *Propoſuit* de Conceſſione præb. num. 12. Maiolius lib. 5. de Irregularitate c. 51. n. 4. Sancius referens alios lib. 1. de Matrim. diſput. 61. n. 3. Quæ autem vota reſeruata ſint à iuriſdictione Epiſcoporum infrà videbimus.

De poteſtate Epiſcoporũ duæ ſunt regulæ.

Turrecr. Maiol. Sanci.

5. Panor. ſententia. Roſell.

Contra hanc aſſertionem ſenſit Panor. in c. *Propoſuit* de Conceſſ. præb. num. 12. ait enim, Epiſcopis ſolùm eſſe conceſſam votorum cõmutationem: diſpenſationem autem cuiuſcumq; voti Papæ eſſe reſeruatam. Et hoc ſequitur Roſel. verb. *Papa* num. 1. Fundari potuit primò in d. c. 1. de Voto, Vbi de ſola cõmutatione ſermo eſt: imò videtur poſtulari commutatio in rem Deo magis gratam. Secundò in ca. *Accedentibus* de Exceſ. Prælat. & in cap. 1. d. 25. & c. *Quamuis* d. 68. numerantur actus proprij Epiſcoporum, inter quos hic non ponitur. Tertiò poteſt adiugi ratio, quia ad paſtorale officium Epiſcopi, & ad prouidẽdum ſaluti ſuarum ouium, ſatis eſt, vt poſſit vota tollere commutando: ergo ex vi officij nõ amplius poteſt: ergo liberalior remiſſio meritò ſupremo paſtori reſeruatur. Atque hanc opinionem referunt Innoc. & Hoſtienſ. in c. 1. de Voto. Illam verò ſolùm reiiciunt: quia in omni commutatione inuoluitur aliqua diſpenſatio. Sed hoc modo non impugnatur ſufficienter illa ſententia. Tum quia id non eſt verum, quando commutatio eſt euidenter in meliùs, vt infrà oſtendam: tum quia licèt in aliis miſceatur aliqua diſpenſatio, illa eſt ſecundum quid tantùm, & non eſt in ſubſtantia voti, ſed ſolùm in modo implendi illud, non in propria ſpecie, ſed per aliquid æquiualens. Vnde infrà oſtendemus poſſe ſeparari poteſtatem commutandi à poteſtate diſpẽſandi, quando eſt delegata: ergo poteſt idem dici in ordinaria.

Nihilominùs illa ſententia falſa eſt, & in ea nec ipſe Panorm. perſtitiſſe videtur in cap. 1. de Voto, & ita illam reiiciunt Silueſt. Soto, & Nauar. ſuprà. Ratio autem potiſſima eſt, quæ adducta eſt de conſuetudine, & de munere Epiſcopali, quæ paulò inferiùs amplius expendetur. Item quia probationes nullius ſunt momenti: nam in d. c. 1. de Voto, interrogatio facta fuerat Pontifici de commutatione, & redemptione voti, & ideò de commutatione etiam reſpondet, & nihilominùs in fine ita concludit, *& ſecundum hoc habet exinde diſpenſare.* Significãs, iuxta exigentiã negotij poſſe Epiſcopum diſpẽſatione vti, vel plura, vel miſcendo cõmutationẽ, prout iudicauerit expedire: Alia verò Iura non ſunt ad rem: nã in Canonibus Decreti ſermo eſt de actibus ordinis, nõ de actibus iuriſdictionis. In c. autẽ *Accedentibus* non numerantur omnes actus iuriſdictionis Epiſcopalis directè, & (vt ita dicam) per ſe, ſed per occaſionem cõmemorantur aliqui, quos inferiores quidã Abbates vſurpabant. Et fieri potuit, vt non vſurparent votorum diſpenſationem. Et nihilominùs poſt numerationem illorum actuum additur, *& ſimilia.* ſub quibus poteſt hic actus comprehendi. Ratio autem tertio loco facta, ſi quid valeret, probaret etiam in Pontifice non eſſe poteſtatem diſpenſandi, ſed tantùm commutandi: quia ad prouidendum neceſſitatibus fidelium ſufficit commutatio, neq; ipſi Pontifici data eſt hæc poteſtas niſi vt prudenter ſuccurrat fidelium neceſſitatibus. Vnde non eſt illi datum, vt liberaliter remittat ſine cauſa. Oportet ergo dicere aliquando non ſufficere commutationem propter neceſſitatem, vel periculum ſubditi, vel quòd licèt in rigore ſufficiat, non expedit ſemper illo rigore vti propter alias cauſas occurrentes. Hæc autem reſponſio tam habet locum in Epiſcopo, ſicut in Pontifice Summo.

6. Excluditur ſententia Panormitani.

Cap. Accedentibus.

Circa hanc verò poteſtatem Epiſcoporum occurrunt tres breues interrogationes. Prima eſt, an hæc poteſtas data ſit illis ex diuino iure, & immediatè à Chriſto, vel à Vicario eius, & de iure Pontificio? Sed hæc quæſtio generalis eſt de actibus iuriſdictionis Epiſcopalis, & de iuriſdictione in foro pœnitentiæ, & de poteſtate concedendi indulgentias, & cõferendi cẽſuras, vel abſoluendi ab illis, vt in illis locis tractauimus, & eandem reſolutionẽ habet in præſenti: quia eſt eadem ratio, vt facilè conſiderãti conſtabit. 7.

Vnde cõceſſa ſit Epiſcopis poteſtas diſpenſandi in voto.

Itaque

Itaque cenſeo, hanc poteſtatem primò eſſe communicatam Petro pro ſe, & pro ſuis ſucceſſoribus, & per illum communicatam eſſe Epiſcopis Quamuis enim Epiſcoporum dignitas, & munus à diuino iure trahat originem, & ſecundum exigentiam eius *communicanda illis ſit* iuriſdictio, nihilominùs proximè per Chriſti Vicarium collata eſt: & ideò ipſe poteſt illam moderari, & limitare, quamuis omninò auferre non poſſit: quia hoc eſſet in deſtructionem, & iuri diuino aliquo modo repugnat. Dici ergo poteſt hæc poteſtas communicari Epiſcopis ratione diuini iuris inſtituentis munus Epiſcopale, adiuncta ratione, quæ poteſt dici ius diuinum naturale, ſuppoſita inſtitutione talis dignitatis. Ad illam enim ſequitur, vt debeat illi conferri omnis poteſtas ordinaria moraliter neceſſaria ad tale munus: talis autem reputatur poteſtas hæc abſoluendi à votis, & ideò in virtute iuris diuini collata eſt, licet per Chriſti Vicarium proximè conferatur.

Epiſcoporum dignitas trahit originem à diuino iure, ſed per Chriſti Vicarium illis eſt communicata.

8. Prætereà peti poteſt, quid ſit dicendum de Archiepiſcopis, & Superioribus. De quibus dubitari non poteſt, an habeant hanc poteſtatem in ſuis propriis diœceſibus? nam hoc per ſe notum eſt ex dictis in ſecunda aſſertione. Solùm ergo interrogari poteſt, An hæc poteſtas extendatur in Archiepiſcopo ad totum Archiepiſcopatum, vt complectitur omnes diœceſes ſuffraganeorum, & cùm proportione de Patriarcha, vel Primate. In quo certum eſt, ordinariè non extendi poteſtatem Archiepiſcopi extra proprij Epiſcopatus diœceſim, & ita non poſſe diſpenſare iure ordinario in votis ſubditorum ſuorum ſuffraganeorum. Quia nec ex iure ſpeciali habet talem poteſtatem, nec ex conſuetudine, nec ex vi muneris: quia ipſe non eſt ordinarius paſtor talium perſonarum; neque in eis habet immediatam iuriſdictionem. Vnde nec poteſt confeſſiones earum audire nec à caſibus reſeruatis ſuis Epiſcopis eas abſoluere: ergo multò minùs poteſt cum eis in votis diſpenſare. Et ita ſentiunt Paludanus, & Syluester ſupra, & ſumitur ex cap. *Paſtoralis*, de Offic. Ordin. ibi, *Cùm in eum (exceptis quibuſdam articulis) nullam habeat poteſtatem*, ſcilicet Archiepiſcopus in ſubditum ſui ſuffragantię. Dices; Archiepiſcopus poteſt indulgentias concedere in toto ſuo Archiepiſcopatu, cap. *Noſtro*, &c. de pœnitent. & remiſſ. ergo & hanc diſpenſationem. Reſpondetur, negando conſequentiam, quia in his, quæ extraordinaria ſunt, non habet locum regula negatiua, vt quidquid non prohibetur, poſſint, ſed affirmatiua, vt ea poſſint, quæ illis conceſſa inueniuntur, & non plura. Vnde in his nihil valet argumentum à ſimili, ſed potiùs valet argumentum à ſpeciali, quia illud eſt conceſſum, & non aliud: ergo vltra illud nihil poteſt. Accedit, quod indulgentia non eſt odioſa, ſicut diſpenſatio, nec ita præiudicat iuri diœceſanorum.

An eandem poteſtas ſit conceſſa Archiepiſcopis per ordinem ad totum Archiepiſcopatum.

Poteſtas Archiepiſcopi non extenditur extra proprij Epiſcopatus diœceſim.

Cap. *Paſtoralis*.

Cap. *Noſtro*.

In his quæ extraordinaria ſunt, non habet locum regula negatiua.

9. Solùm ergo poteſt dubitari, an Archiepiſcopus, ſaltem quando viſitat Prouinciam, poſſit hanc diſpenſationem dare, ſicut poteſt confeſſiones audire, & abſoluere iuxta cap. vlt. de Cenſib. in 6. In quo Paludanus 4. diſt. 38. quæſt. 4. artic. 4. concluſ. 8. variè loquitur, priùs enim negat, poſteà verò indicat, quòd licèt diſpenſare non debeat, ſi tamen faciat, tenebit diſpenſatio. Imò hoc poſteriùs dicere videtur, etiam extra tempus viſitationis, quòd tamen nullo iure fundatum eſt, vt dixi, quia ſi non debet diſpenſare, ideò eſt, quia iuriſdictionem non habet: ergo nec valebit diſpenſatio. Vnde è conuerſo, ſi dum viſitat habet iuriſdictionem ad diſpenſandum in votis, cur non poterit licitè id facere, ſicut poteſt licitè à peccatis abſoluere? Ergo tamen non video, vnde talem iuriſdictionem habeat, etiam dum viſitat, quia non eſt coniuncta cum poteſtate abſoluendi in confeſſione, vt per ſe conſtat: ergo non colligitur ex dicto cap. vlt. Imò in hoc habet locum regula quòd ſolùm poteſt Archiepiſcopus in his rebus ea, quæ illi inueniuntur conceſſa iuxta cap. *Duo ſimul*, cum ſequentibus, de Offic. ordin. ſed hoc non conceditur ibi, vt conſtat nec alibi, vt omnes fatentur; ergo. Quare hanc partem cenſeo probabiliorem, niſi conſuetudo alicubi contrarium habeat, quod mihi non conſtat. Item Archiepiſcopus dum viſitat, non poteſt literas dimiſſorias dare ſubditis ſuffraganeorum, nec diſpenſare in impedimentis matrimonij Epiſcopalibus, nec ſimiles actus ordinariæ iuridictionis ſibi expreſsè non conceſſos exercere, argumento cap. *Paſtoralis*, de Offic. ordin. ergo nec in votis diſpenſare.

Palud.

An in viſitatione Archiepiſcopus poſſit diſpenſare.

Cap. *Duo ſimul.*

Archiepiſcopus in votis dum viſitat, diſpẽſare nõ poteſt.

10. Tandem dubitari poteſt de Cardinalibus, ſed de illis conſtat ex vi ſuæ dignitatis non habere iuriſdictionem Epiſcopalem, ac ſubinde nec poſſe in votis diſpenſare. Dicuntur autem habere ſpecialem iuriſdictionem in foro Pœnitentiæ ſuprà ſuam familiam vt in 4. tom. 3. part. tetigi. Vnde fortaſſe etiam habent hanc poteſtatem circa eos, qui ſunt de familia ſua ſed non inuenio de hoc latum ſpeciale ius, nec ab Auctoribus aliquid in ſpeciali dictum: ſolùm videtur poſſe ex eo colligi, quod Cardinalis dicitur habere ius Epiſcopale in ſua Eccleſia, vt teſtatur Ioannes Andreas in cap. 1. de Maior. & obedient. in 6. & Martin. Laudenſis in tractat. de Cardin. quæſt. 60. vbi refert, Papam hoc declaraſſe. Ex quo vniuerſaliter colligit, quoad ſibi ſubiectos habere hanc poteſtatem. Nihilominùs nihil in hoc aſſero: nam pendet ex facto, & conſuetudine de qua mihi non ſatis conſtat. At verò ſummus Pœnitentiarius, & Legatus Papę hanc habent poteſtatem, quæ licet ſit ex commiſſione Papæ, eſt in ratione muneris, & ordinario iure, & ideò non cenſetur eſſe delegata, ſed ordinaria.

Cardinales nullã habent poteſtatem diſpenſandi ex vi dignitatis in voto.

Ioan. Andr. *Mart. Laud.*

Summus Pœnitentiarius, & Legatus Papæ habet hanc poteſtatem.

11. Dicò tertiò: Parochus, ſeu ſacerdos proprius non habet poteſtatem ordinariam ad diſpenſandum, vel commutandum vota. Eſt ſententia certa, & communis Thologorum in 4. diſt. 38. Richardi art. 9. Paludani quæſt. 4. art. 4. concl. 6. & 9. Antonini 2. part. tit. 11. cap. 2. §. 8. & 9. Canoniſtæ communiter in cap. 1. de Voto, Innocentius, Hoſtienſis, Panormitanus, &c. & Summiſtæ verb. *Votum*, Nauarrus, d.c. 12. n. 75. & 79. Soto d.q. 4. art. 3. Et ſumitur ex D. Thoma d. art. 12. quatenus dicit, ad diſpenſandũ requiri Prælati auctoritatem; ergo inferiores omnes qui Prælati non ſunt, non habent hanc poteſtatem. Et idem intelligunt omnes de poteſtate cõmutandi vtique, quando commutatio requirit poteſtatem iuriſdictionis, quam poſtea explicabimus. Ratio à priori eſt, quia diſpenſatio hæc eſt actus iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, diſtinctæ à iuriſdictione ſacramenti pœnitentiæ ſed in Parocho, & ſimilibus non eſt talis iuriſdictio nullo enim iure illis conceditur, nec ex natura rei, vel conſuetudine colligi poteſt, ergo.

3. Aſſertio. Parochus proprius non habet poteſtatem diſpẽſandi, vel cõmutandi vota.

Richard. *Palud.* *Anton.* *Innoc.* *Hoſtienſ.* *Panorm.* *Nauar* *Sot.* *D. Thom.*

12. Contra hanc verò aſſertionem referri ſolet Supplementum Gabrielis dicta d. 38. quæſt. 1. in fine, vbi ſolùm ait: *Quandoque Prælatũ inferiorem, & ſimplicẽ ſacerdotem poſſe quoad ſibi ſubiectos in aliquibus votis diſpenſare.* Sed fortè intelligit, aliquando id poſſe ex ſpeciali priuilegio, vt mox dicemus: nam de ordinario iure probabile non eſt. Contra hanc etiam receptam doctrinam videtur docere Emmanuel Rodri. tom, 2. Quæſtionum regular. quæſt. 46. art. 9. quatenus

Em. Rodri.

Curatus poteſt diſpenſare in votis minoribus.

quatenus dicit, Curatum poſſe diſpenſare in votis minoribus, vt peregrinationis breuis, vel ſimilibus: quia poteſt diſpenſare in ordinariis legibus Eccleſiaſticis, vt ieiunij, (vel audiendi Miſſam, &c. Et eadem eſt ratio de dictis votis iuxta doctrinã D. Thomæ, dicta quæſt. 88. art. 10.

D. Thom.

Hoc reiicitur.

Sed hæc ſententia non eſt admittenda, quia eſt contra communem, & nullo textu fundatur, vt ipſe fatetur, nec etiam circa vota oſtendi poteſt talis conſuetudo, imò de contraria teſtantur Hoſtienſis, & alij Auctores allegati. Vnde argumentum ex diſpẽſatione legis ſumptum retorqueri poteſt; quia Parochus non poteſt in legibus diſpenſare, quod ſi in aliqua poſſet ex ſpeciali conſuetudine, ad alias leges extendenda non eſt, nedum ad vota. Quando autem poſſint Parochi diſpenſare in legibus, dicemus in tractatu de Legibus, quem præ manibus habemus.

13\. 3. Aſſertio. Nullum prælatum inferiorem Epiſcopo ſine iuriſdictione Epiſcopali poſſe in votis diſpenſare iure ordinario.

Dico quartò: Nullum Prælatum inferiorem Epiſcopo, vel in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutum ſine iuriſdictione Epiſcopali, poſſe in votis diſpenſare: ex priuilegio autem, conſuetudine, vel ſpeciali inſtitutione Pontificia, Prælatos aliquos ſæculares inferiores Epiſcopis, qui Epiſcopalem iuriſdictionem participant, & Prælatos regulares exemptos poſſe in votis non reſeruatis cum ſuis ſubditis diſpenſare, ſempérque ſub diſpenſatione commutationem intelligimus in ſenſu explicato. Aſſertio cõmunis eſt, circa quam notanda eſt regula Innocentij in cap. 2. de Eo, qui fur. ordin. recep. quam valdè commendat Abbas in cap. 1. de Voto, num. 7. dicitque eſſe communiter receptam in cap. vlt. de Poſtul. Prælat. Prælatum inferiorem Epiſcopo non poſſe diſpenſare, niſi in caſibus in Iure expreſſis.

Innocent. *Abbas.*

Quam probat Abbas ex Clement. 2. de Priuileg. vbi nihil inuenio. Innocentius autem illam deducit ex cap. *Ad hæc*, de Offic. Archid. quatenus ibi dicitur, *Archidiaconum non poſſe ardua negotia ſine Epiſcopo terminare*: nam diſpenſatio votorum inter ardua negotia computatur.

Archidiaconus non poteſt ſine Epiſcopo ardua negotia terminare.

Propria autem ratio eſſe videtur, quia iſti inferiores non ſunt ordinarij paſtores, ſecluſa ſpeciali inſtitutione, aut priuilegio: & ideò in eis non habet locum regula, vt poſſint, quidquid eis non prohibetur, ſed alia, ſcilicet, vt ea tantùm poſſint, quæ illis inueniuntur conceſſa in Iure, vt dicunt dicti Auctores: non excludunt tamen conſuetudinem, quæ, vt ſæpe dixi, vel iuriſdictionem præbet, vel datam oſtendit, argumẽto cap. vlt. de Offic. Archidiac. cap. vlt. & cap. *Duo ſimul*, de Offic. ordin. cum ſimilibus. Aduertit autem Paludanus conſuetudinem hanc derogare iuri communi, & ideò eſſe reſtringendam, ita vt ſi Archidiaconus, verbi gratia, ex conſuetudine alicubi diſpenſet in votis perſonalibus, ac leuibus, non extendatur ad realia, nec ad grauia, ſecluſa autem cõſuetudine dicta regula ſeruanda eſt in Archidiaconis, Abbatibus, & ſimilibus inferioribus Prælatis, & ita ſentit Syluester *Votum*, 4. quæſt. 3. Paludanus dicto art. 4. concluſ. 7.

Syluest.

14\. Qui ex priuilegio poſſint in votis diſpenſare. Pontifex poteſt hanc poteſtatem cõmunicare, vt ordinariam.

Secunda verò pars de prælatis ſæcularibus ex vſu conſtat in multis Prælatis exemptis, qui iuriſdictionem habent Epiſcopalem. Et ratio eſt, quia Pontifex poteſt hanc iuriſdictionem communicare, vt ordinariam, quia in illo exiſtit tanquam in principali, & vniuerſali cauſa ſub Chriſto, & ad illum ſpectat illam diſtribuere, & inſtituere diuerſos miniſtros, per quos ex officio, ac ſubinde Iure ordinario adminiſtretur: hac autem poteſtate ſæpe vtitur, prout iudicat expedire, vt conſtat ex vſu, & ex cap. *Duo ſimul*, cum ſequentibus, de Offic. ordin. & aliis ſimilibus. Quocirca ad cognoſcendum, quanta & qualis ſit hæc poteſtas in his prælatis inferioribus conſulenda ſunt eorum priuilegia, & conſuetudines. Pro regula verò tenendum eſt, quod ſi habent ordinariã iuriſdictionem Epiſcopalem, ita vt ſuam veluti diœceſim habeant, & ſuum tribunal, conſequenter etiam habeant poteſtatem diſpenſandi in votis. Quæ regula à ſimili ſumitur ex Gloſſa in Clement. 1. de Reb. Eccleſ. non alien. cum Innocentio, quem allegat in cap. *Statuimus*, de Tranſact.

Gloſſ.

Et ad eandem confirmandam conferunt multa, quæ congerit Abbas in cap. *Significaſti*, de Foro compet. à num. 5. vſque ad 13. & clariùs, ac breuiùs cap. 1. de Voto, nu. 7. vbi ita exponit verba illius textus, *Quilibet præſidens, ſcilicet habens iuriſdictionem Epiſcopalem*: quia talis Prælatus poteſt exercere iura Epiſcopalia.

Abbas.

Tertia denique pars de Prælatis regularibus, intelligenda eſt reſpectu ſubditorum regularium, & exemptorum: nam ſi non ſunt exempti, potiùs ſubduntur Epiſcopis, vt propriis Prælatis: nec tales ſuperiores regulares merebuntur nomen Prælatorum, vt ſtatim dicam. 15.

Si verò contingat Prælatos regulares habere iuriſdictionem Epiſcopalem in laicos (vt ex priuilegio aliquibus conceditur) tunc per accidens eſt, quòd illi Prælati ſint regulares, & in eis locum habent dicta in proximo puncto. Sic ergo explicata illa pars ſequitur ex regula proximè tradita, quia hi Prælati regulares re vera habent iuriſdictionem Epiſcopalem, vt nunc ſuppono. Item eſt hoc conſequens ad exemptionem: nam eo ipſo, quod hi religioſi eximuntur à iuriſdictione Epiſcoporum, non poſſunt ab eis diſpenſari; ergo Prælati eorum in hac poteſtate ſuccedunt, quos loco Epiſcoporum habent, nec Pontifici immediatè ſubiiciuntur. Et ideò hæc poteſtas non eſt in his Prælatis vt delegata, ſed vt ordinaria, quia ſuppoſita inſtitutionẽ, & approbatione religionis competit illis ex vi muneris, & officij.

Prælati regularium habẽt poteſtatem quaſi Epiſcopalẽ in ſuos ſubditos.

Et ita docent communiter Doctores, præſertim Richardus art. 9. q. 2. Syluester d. q. 3. Sotus lib. 7. q. 3. art. 1. q. 4. art. 3. Caietanus d. art. 8 Nauarrus d. n. 73. Qui declarant, omnes Prælatos religioſos, qui poſſunt irritare vota ſubditorum, poſſe etiam diſpenſare, ſi velint, atque ita nõ ſolùm Generales, & Prouinciales, ſed etiam Prælatos locales, ſeu conuentuales habere hanc poteſtatem.

Richard. *Syluest.* *Soto.* *Caietan.* *Nauar.*

Et vſus hoc confirmat. Ratio autem eſt, quia illi etiam iuriſdictionem Epiſcopalem participant, quia ex vi ſui muneris eis committitur plena cura ſpiritualis ſubditorum, & hac ratione inſtituuntur cum ſufficienti iuriſdictione ad hoc munus, & ad alia ſimilia, ideòque ſub nomine Prælatorum propriè compehenduntur, vt tradunt Summiſtæ verb. *Prælatus* cum Gloſſa in Clement. 1. de de Elect. verb. *Prælatus*

Contra hanc verò aſſertionem ſentit Paludanus in 4. d. 38. q. 4. art. 4. concl. 7. 16.

Palud. Contraria ſentit.

Ratio eius eſt, quia vel vota religioſi fuerunt emiſſa ante profeſſionem, vel poſt: priora extinguuntur profeſſione, & ita propter illa non eſt neceſſaria poteſtas diſpenſandi: poſteriora verò irritatione tolluntur, & ita etiam non eſt locus diſpenſationi. Sed profectò vna poteſtas non excludit aliam, ſunt enim diuerſarum rationum, & non ſunt contrariæ, & vtriuſque fundamentum reperitur in Prælato religioſo, quia poteſtas irritandi fundatur in ſubiectione ex vi voti, & profeſſionis; poteſtas autem diſpenſandi in iuriſdictione Eccleſiaſtica communicata his Prælatis per Apoſtolicam Sedem, vt ex eorum inſtitutis, & Bullis conſtat.

Vna poteſtas non excludit aliam.

Vnde quando Monachi non erant exempti, vel ſi qui nunc ſunt religioſi non exempti, eorum ſuperiores, licèt habeant irritandi poteſtatem, non

non poterunt diſpenſare in votis, quia non ſunt propriè Prælati, ſed eorum Prælatus proximus eſt Epiſcopus. Abbatiſſæ etiam licèt irritare poſſint, non tamen diſpenſare, quia non ſunt capaces iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, vel ſaltem iure ordinario eis non conceditur. At verò Prælati regulares exempti vtramque poteſtatem habent.

17. *Prælati religionis aliqua vota regulariū irritare non poſſunt.* *Anton. Caietan. Syluest. Sot. Palac. Nauar.*

Neque id eſt ſuperfluum, tum quia interdum poterunt ex iuſta cauſa nolle irritare, diſpenſare, vel commutare. Tum etiam quia aliquando vota irritare non poſſunt, in quibus poterunt diſpenſare, quorum nonnulla exempla breuiter notari poſſunt. Primum eſt, votum transeundi ad arctiorem religionem, vt affirmat communis ſententia Antonini, 2.p.tit.11.c.2.§.9. Caietani, 2.2.quæſt.189 artic.2. Syluestri, d.quæſt.3. Soto, quæſt.3. art.1.dub.2.& q.4.artic.3. Palacij, d.diſp.3. Nauarri, Comment. 4. de Regul.cap.22. qui omnes ſupponunt, hoc votum non poſſe irritari. vt ſuprà vidimus, & quoad diſpenſationem non eſſe reſeruatum, & conſequenter inferunt à proprio Prælato poſſe diſpenſari, quia poſſet ab Epiſcopo, ſi eſſet illi ſubiectus, de quo infrà ſuo loco videbimus.

18. *Votum confirmatum à Prælato, non poteſt ab eodem irritari.* *Richard.*

Secundum exemplum eſt de voto confirmato ab eodem Prælato, quod fortè irritare non poteſt, ſaltem licitè, poteſt tamen diſpenſare in illo ex iuſta cauſa, ſcundum omnes allegatos, licèt aliqui antiqui oppoſitum dixerint, vt refert Richardus ſuprà art.4.q.3. à quibus ipſe non recedit, licet ſolùm concludat tutius eſſe à ſuperiore Prælato diſpenſationem petere. Sed quod diximus certum eſt, quia Prælatus conſentiendo in voto ſubditi, non ſe priuauit poteſtate diſpenſandi, cur enim, vel à quo? Aut enim ſua voluntate, & hoc non, vt conſtat, vel voluntate Superioris, & de hac, vnde conſtat? vel quæ eſſe poteſt iuxta cauſa illius, cùm ille non peccauerit confirmando votum, vt in pœnam priuationem illam meruerit? vel denique illa priuatio ſequitur ex natura rei, & hoc etiam dici non poteſt cum fundamento: quia ex confirmatione voti ad ſummum ſequitur, vt tale votum ſit firmum, votum autem quantumuis firmū, eſt diſpenſabile, ergo non obſtante illa confirmatione, votum manet ſub obiecto potentiæ diſpenſandi, quæ in ſe nec diminuta, nec ligata fuit. Non eſt ergo dubium, quin legitima cauſa intercedente poſſit idem Prælatus licitè, & validè in illo voto diſpenſare.

19. Quin etiam addimus tertium exemplum de voto confirmato à Superiori Prælato, quod ab inferiori ordinario irritari non poteſt, & tamen poteſt diſpenſare, etiamſi Richardus ſuprà oppoſitum dicat. Probatur, quia illud votum eſt diſpenſabile, vt ratio facta probat, & non fuit reſeruatum à Superiore propter conſenſum in illud, ſed tantùm confirmatum, quod longè diuerſum eſt, nec diſpenſatio eſt contraria confirmationi, ſicut eſſet irritatio: quia eſt à poteſtate iuriſdictionis, non à poteſtate dominatiua. At per confirmationem Superioris extrahitur votum à poteſtate dominatiua inferioris, non à iuriſdictione voluntaria, ad quam pertinet diſpenſatio, ergo.

CAPVT XI.

Qui ſint ſingulorum fidelium Prælati ordinarij ad eorum vota diſpenſanda.

1. QVamuis Prælatus, & ſubditi correlatiua ſint, & ideò explicata poteſtate Prælatorū videatur

A conſequenter declaratū, vniuſcuiuſque vota à Prælato, cui vouens eſt ſubditus, eſſe diſpenſanda: nihilominùs propter nonnulla dubia, quæ in aliquibus perſonis occurrunt, vtile erit etiam ex parte vouentium, hanc ſubiectionem, ſeu relationem, & capacitatem declarare.

Et primò inquiri poteſt de Pontifice: nam etiam ille eſt capax votorum, ſiue illa habuerit ante Pontificatum (non enim extinguntur ipſo facto per dignitatem ilam, quia nullo iure, vel ratione hoc affirmari poteſt) ſiue ſint emiſſa in illo ſtatu: nam eſt capax vouendi, ſicut & iurandi, vt per ſe notum eſt, Nec dubitandum eſt, quin talia vota Pontificis diſpenſabilia ſint, quia non debet eſſe peioris conditionis quàm reliqui fideles. A quo ergo diſpen- 2.

B ſabuntur? Nam Prælatum non habet, cùm in terris non habeat ſuperiorem, & ſecum ipſe diſpenſare non poteſt, quia hic eſt actus iuriſdictionis, quem non ptest idem exercere circa ſeipſum Dicendum verò eſt, talia vota eſſe diſpenſanda per eiuſdem Pontificis iuriſdictionem: quia per inferiorem fieri non poteſt talis diſpenſatio, vt ratio facta probat. Deinde optimus modus erit, ſi Pontifex hanc iuriſdictionem ſuo confeſſori committat, quia tunc optimè, & ſine ſuſpicione exercebitur iuriſdictio. Sic enim aliès diximus confeſſorem Pontificis ab eodem habere iuriſdictionem, qua illum abſoluit. Denique non eſt improbabile, ipſum Pontificem poſſe per ſeipſum ſecum diſpenſare, quia hic non

Vota facta à Pontifice, ab eodem ſunt irritabilia.

Confeſſor Pontificis ab illo iuriſdictionem habet, qua illum abſoluit.

C requiritur diſtincta perſona propter ſpecialem inſtitutionem, ſicut in abſolutione Sacramentali: nec etiam requiritur propter vſum iuriſdictionis, quia in iuriſdictione voluntaria, & ſuprema non eſt inconueniens eundem, vt Pontificem operari in ſeipſum vt hominem, ſicut de indulgentiis aliàs diximus.

Secundò eſt ſimile dubitum de Epiſcopis, de quibus Paludanus 4.d.38. q. 4. art. concl. 8. dicit, vota Epiſcopi ſuffraganei poſſe diſpenſari ab Archiepiſcopo. *Quia eſt* (inquit) *illi ſubiectus.* Vnde conſequenter idem fortaſſe diceret de Archiepiſcopo reſpectu Patriarchæ, vel Primatis. Sed ex iure hoc accipi non poteſt, quia null'um inuenitur, & alioqui Epiſcopus non eſt propriè ſubditus Archiepiſcopo

3. *Simile dubiū de Epiſcopis.* *Palud.*

Excluditur Paludan.

D in ſpirituali regimine perſonæ ſuæ, ſed ſolùm in aliquibus actibus pertinentibus ad externam gubernationem Eccleſiæ, vt ſumitur ex cap. *Paſtoralis*, de Offic. Ord. & ideò credo conſulendam eſſe conſuetudinem, de qua mihi non conſtat. Addit ſecundò Paludanus, poſſe hos Prælatos eligere confeſſorem, qui cum illis in votis diſpenſet, quòd ſolùm probat ex eo, quòd poſſunt eligere confeſſorem, qui eos abſoluat à caſibus Epiſcopo reſeruatis, iuxta ca. vlt. de Pœnit. & remiſſ.

Archiepiſcopo non eſt propriè ſubditus Epiſcopus in ſpirituali regimine. *Cap. Paſtoralis.*

Sed hæc probatio inefficax eſt, tum quia ibi ſolùm conceditur poteſtas eligendi confeſſorem, ad quam non ſequitur poteſtas eligendi diſpenſatorem in votis; vt per ſe notum eſt: & ideò quando

4. *Confeſſor Epiſcopi non poteſt cum eo diſpenſare in votis.*

E vtrumque conceditur, exprimitur, vt in Iubileis fit. Tum etiā quia ibi nulla fit mentio de reſeruatione. & ita ex vi illius textus non poteſt confeſſor electus abſoluere à caſibus reſeruatis Superiori. Quod autem poſſit abſoluere à reſeruatis ipſimet Epiſcopo, nihil refert: quia illa reſeruatio non comprehendit reſeruantem, tum quia non abſoluitur iuriſdictione ſua, ſed manante à Superiore, tum quia licèt ita abſolueretur, ipſe poſſet committere iuriſdictionem ſupra caſum à ſe reſeruatum. Supra votum autem ſuum non poteſt, quia infrà Papam nullus poteſt ſecum diſpenſare, vt ſenſit Gloſſa 1. (etiam de in-

terpretatione loquens) in capit. *Magna*, de Voto, vbi Panormitanus expreſſe dicit, Epiſcopum non poſſe diſpenſare in propriis votis, & ſequitur Sylueſter *Votum*, 4. quæſt. 3. §. *Vndecimum*, & Angelus, *Votum*, 4. num. 7. argumento Clement. 2. de Rebus Eccleſ. non aliena. vnde fit, vt Epiſcopus non poſſit committere confeſſori à ſe electo poteſtatem diſpenſandi ſecum: quia nemo dat, quod non habet. Quòd autem confeſſori ab Epiſcopo electo Pontifex illam conferat iure non probatur, vt dixi. Niſi ergo conſuetudo Epiſcoporum talem facultatem oſtendat, iure ordinario à pontifice in hac diſpenſatione pendent: quia illi immediatè in his ſpiritualibus ſubiiciuntur.

Panor. *Sylueſt.* *Angel.*

Epiſcopus nequit committere ſuo confeſſario poteſtatē ad diſpenſandū cum illo in votis.

5. Expeditur ſimile dubiū de Prælatis habentibus iuriſdictionem Epiſcopalem.

Tertiò iuxta hæc definiendum eſt ſimile dubium de Prælatis exemptis habentibus iuriſdictionem Epiſcopalem, & poteſtatem ad diſpenſandum vota. Nam Paludanus dicta quæſtione 4. artic. 4. concluſ. 8. de Abbate ait, poſſe eligere confeſſorem, qui cum illo in votis diſpenſet, ſub Abbate verò omnes hos Prælatos comprehendere videtur, & tam regulares quàm ſæculares iuxta tenorem capit. vltim. de Pœnitent. & remiſſ. Sed hoc eadem ratione improbatur, quam de Epiſcopis attulimus: quia non eſt maior poteſtas, nec maius priuilegium horum inferiorum Prælatorum, quàm Epiſcoporum, vt per ſe notum eſt. Igitur ſi ſæcularis fuerit, & immediatè ſubiiciatur Papæ, ad illum recurrat, neceſſe eſt, vt ab eo diſpenſetur: ſi verò fuerit regularis Prior, Guardianus & ſimiles à Prouinciali, hic à Generali, vel Commiſſario (ſi eum habuerit) & denique inferior à Superiore diſpenſandus eſt, quia Superior habet in inferiorem Prælatum iuriſdictionem, & non è conuerſo, neque idem in ſeipſum. Prælatus autem ſupremus religionis, vt Generalis, à tota religione, quæ illi ſuperior eſt poteſt habere deſignatam perſonam ad hoc munus, vel poteſtatem eligendi confeſſorem cum tota hac poteſtate, quam tunc non eligens, ſed religio in virtute Bullarum Pontificiarum confert. Ac denique in vnaquaque religione expendenda ſunt illius priuilegia, & ſtatuta; & iuxta illa iudicandum eſt.

In religionibus inferior Prælatus à Superiore diſpenſandus & ſupremi à tota religione.

6. An Principes ſæculares habeant aliquam poteſtatem ad diſpenſandū in ſuis votis.

Quartum, & ſimile dubium tractari poteſt de Regibus, vel aliis ſæcularibus Principibus, ſed re vera in eis propriè non habet locum, nec in aliquo genere, vel ſtatu hominum, ſiue laicorum, ſiue Eccleſiaſticorum, ſæcularium, vel regularium. Nam omnes habent aliquem Eccleſiaſticum Prælatum, cui ſubiiciuntur, & ab illo debent per ſe loquendo in votis diſpenſari. Vt Cardinalis, verbi gratia, à Papa, Reges à ſuis Epiſcopis, loquendo de ordinario iure. Nam ex priuilegio fortaſſe habent facultatem eligendi confeſſorem, qui hanc poteſtatem habeat, & tunc à Papa manabit poteſtas, & ſic de aliis ſimilibus perſonis iudicandum eſt. De inferioribus autem occurrunt duo alia ſpecialia dubia, partim ad religioſos, partim ad laicos pertinentia.

7. An poſſit religionis petere diſpenſationem voti ab Epiſcopo.

Quintò ergo interrogari poteſt, an poſſit ſubditus Prælati exempti, vt religioſus, verbi gratia, petere diſpenſationem ſui voti ab Epiſcopo, & non à Prælato ſuo: quaſi cedendo priuilegio exemptionis. Sed hæc quæſtio generalis eſt de vſu talis iuriſdictionis, præſertim in fauorabilibus, & voluntariis, quam, Deo dante, tractando de ſtatu religioſo diſſeremus. Interim videri poteſt Panormitanus in capit. *Significaſti*, de Foro compet. numer. 11. & quæſt. 7. tom. 8. Qui partem negantem latè defendit, & videtur conſentanea iuri, quia exemptio non eſt fauor religioſi, ſed religionis, cui non poteſt priuatus renunciare, cap. *diligenti*, de Foro compet. Item quia per exemptionem aufertur ius Epiſcopo in talem perſonam, & confertur Prælato religionis auctoritate Papæ, quam poſtea ſubditus ſua voluntate mutare non poteſt. Et propter alia, de quibus latiùs in loco allegato.

Panor. Cap. *Si diligenti.*

8. A quo Prælato nouitiorum vota queant diſpēſari.

Quintò inquiri poteſt de nouitiorum votis, à quo Prælato poſſint diſpenſari, an à Prælato religionis, vel à proprio Epiſcopo. Et habet locum quæſtio, quando nouitius vult diſpenſari ante profeſſionem: nam ſi velit vſque ad profeſſionem expectare & interim ea ſeruare, poſtea non indigebit diſpenſatione: nam in ipſa profeſſione extinguuntur, vt poſtea dicemus. Deinde aliud eſt agere de propria diſpenſatione, qua omninò tollatur vinculum voti, aliud de ſuſpenſione voti quoad executionem pro illo anno probationis. Nam pro illo anno probabile eſt, habere Prælatum religionis poteſtatem in nouitium ad ſuſpendendam exequutionem quorumcumque votorum, quæ vel opera religionis, & ordinem impediunt, vel nimium aggrauare poſſunt onus religionis, quia pro illo tempore nouitius eſt commiſſus regimini Prælati religionis, vt eum gubernare poſſit, prout oportuerit ad finem probandi illum, & vt ipſe etiam probare poſſit religionem, vnde habet omnem iuriſdictionem neceſſariam ad hunc finem. Eſt autem maximè neceſſarium, vt moderari poſſit alia opera, vel onera, quæ vel impedire poſſunt alia exercitia religionis, vel oneroſa illa reddere, ne illa occaſione, vel difficilior reddatur religio, & perſeuerantia in illa, vel omittenda ſint opera religionis propter peculiaria onera votorum. Quæ ratio locum habet, ſiue talia vota facta ſint ante aſſumptum religionis habitum; ſiue poſt, & ita idem de vtriſque dicendum eſt. Siue ergo hoc fiat per modum indirectæ irritationis, prohibendo materiam voti, ſiue per modum commutationis, de qua poſtea dicemus, ſiue per modum interpretationis, declarando pro eo tempore, & in eo ſtatu non eſſe melius, nec gratius Deo exequi talia vota, ſiue per modum iuſtæ diſpenſationis, certum videtur hoc genus ſuſpenſionis eſſe licitum, & in poteſtate Prælati religionis.

Pro anno nouitiatus vota nouitiorum à Prælato diſpenſari poſſunt.

Quocirca ſi vota eſſent talia, vt ſolùm pro illo anno, & in tali ſtatu, & modo, & non aliàs eſſent obſeruanda ex intentione vouentis, per talem ſuſpenſionem conſequenter tollerentur omninò non tam per directam diſpenſationem, quàm per elapſum temporis, pro quo implenda erant, in quo iuſtum impedimentum interuenit. At verò ſi vota non ſint oneroſa vitæ religioſæ pro illo tempore, vt ſi ſit votum ſimplex, & priuatum caſtitatis, aut obedientiæ ſecundum illam regulam, aut ſit de exequendis ipſiſmet operibus religionis, vt de ſeruando debito ſilentio, vel ſimilibus, non eſt, cur ſuſpendantur, nec in prælato religionis eſt ad hoc poteſtas, ex vi directi regiminis, quia ceſſat ratio facta, vt conſtat; nec etiam poſſunt tolli per abſolutam diſpenſationem, vt iam dicam. Deinde ſi vota obligent indifferenter, vt vel in religione, vel extra ſeruanda ſint, ſiue in ſæculo, ſiue in religione ſint facta, non poſſunt per diſpenſationem ſimpliciter tolli à Prælato religionis, ſed hoc pertinebit ad proprium Epiſcopum. Probatur, quia Prælatus religionis non habet ſimpliciter iuriſdictionem Epiſcopalem in nouitium, ſed tantùm regimen illius pro tali tempore, & propter talem finem: ergo non poteſt tollere eius vota, quatenus pro illo ſtatu 9.

Vota quæ non ſunt oneroſa profeſſioni religioſæ tolli non poſſunt.

Nouitius nō mutauit ſtatum ſimpliciter, nec domicilium.

ſtatu non impediūt finem illum. Item nouitius non mutauit ſtatum ſimpliciter, nec domicilium: ergo adhuc manet ſub Epiſcopo ſuo in his, quæ abſolutè reſpiciunt perſonam ſuam: ergo ab eo pendet tam in hac, quàm in ſimilibus diſpenſationibus, ſicut in litteris dimiſſoriis, ſi ordinari vellet, & ſimilibus. Et hæc doctrina ſumitur ex Nauarro dict. c. 12. num. 65. & intelligenda eſt ex vi iuris communis; nam ſi religio habuerit ſpecialia priuilegia, quæ Prælato conferant maiorem poteſtatem, illa vti poterit. Quid autem de commutatione dicendum ſit, ſi nouitius ea vti velit, dicemus in ſequentibus.

10. *A quo Prælato Peregrinorum vota diſpenſari queant.*

Vltimò interrogari poteſt de his, qui iter agunt, & extra ſuam diœceſim peregrinantur, à quo Epiſcopo poſſint in votis ſuis diſpenſari, an à proprio, vel ab Epiſcopo loci, in quo verſantur. In quo breuiter dico, quandiu non mutatur domicilium, poſſe Epiſcopum proprium diſpenſare in voto cum ſuo ſubdito, etiamſi in alia diœceſi verſetur, quia hic actus eſt iuriſdictionis voluntariæ, & ſine ſpeciali ſolemnitate exteriori fit, & ideò exerceri poteſt circa abſentem, & extra territorium exiſtentem. Sicut etiam è contrario Epiſcopus exiſtens extra diœceſim poteſt diſpenſare in votis cum ſuis ſubditis in Epiſcopatu exiſtentibus, propter eandem rationem, vt in ſimili de cenſura, & eius abſolutione diximus. Addo præterea non ſolùm poſſe, ſed debere ſic peregrinantem à ſuo proprio Epiſcopo diſpenſationem ſui voti obtinere. Loquimur enim de proprio peregrinante, ſeu iter agente, qui in alio loco nec domicilium, nec quaſi domicilium conſtituit, ſed eſt in continuo tranſitu, vel tantùm ab breue tempus alibi negotiatur, vel otiatur. Ille ergo nullo modo eſt ſubiectus Epiſcopo alieni loci, ſeu territorij per ſe, vel in ordine ad votum: quia ſola præſentia localis ad hoc non ſufficit, nec conſuetudine eſt introductum, nec eſt neceſſarium (regulariter loquendo) ad ſubueniendum conſcientiis, ſicut eſt Sacramentum confeſſionis, & ideò non licet ab illo argumentum ſumere, de quo in proprio loco dictum eſt.

Peregrinans debet à ſuo Epiſcopo diſpenſationem voti obtinere.

11. *Opinatio aliquorum.*

Imò etiam de his qui per magnam anni partem alicubi habent, quaſi domicilium, vt ſunt Mercatores, vel Scholaſtici, dicūt multi, non poſſe diſpenſari in votis ſuis ab Epiſcopo loci, vbi tunc manent, ſed à proprio Epiſcopo. Ita Abbas in c. *Nullus*, de Paroch. n. 4. quem ſequuntur Angelus, Syluester, & Tabiena verb. *Domicilium*. Et ratio eſt eadem, quia ſcholaris, verbi gratia, ſimpliciter non eſt ſubditus Epiſcopi Academiæ, ſed ſolùm quoad ſacramenta neceſſaria, & ideò non poteſt ab eo ordinari ſine licentia ſui Epiſcopi; eadem autē ratio eſt de diſpenſatione voti. Dices: quid ſi neceſſitas vrgeat? Reſpōdeo, neceſſitatem non dare iuriſdictionem ei, qui paſtor non eſt; erit ergo tunc ſubueniendum neceſſitati eius, qui voto ligatus eſt, tanquā carenti pro tunc paſtore, qui poſſit cum illo in voto diſpenſare. Adde nullam videri poſſe eſſe tam vrgentem occaſionem, quæ ad tollendum vinculum voti ſtatim, & ſine mora compellat. Nam ſi tantùm ſi aliqua vrgens occaſio alicuius commoditatis humanæ, illa non ſatis eſt ad tollendum voti vinculum, præſertim inuertendo ordinem Eccleſiaſticæ iuriſdictionis, & illam vſurpādo. Si verò ſit neceſſitas ſpiritualis, illi ſubueniri poterit aliis mediis, vel ſaltem ſufficiet pro tunc ſuſpendere exequutionem voti, & ad hoc multùm valere poterit auctoritas præſentis loci Epiſcopi, vel per modum interpretationis, vel fortaſſe etiam per modum diſpenſationis in vſu, ſeu dilatione exequutionis voti, quia hæc facilius admitti poteſt ex voluntate interpretatiua proprij Epiſcopi, quàm diſpenſatio in vinculo voti.

Abbas. Angel. Syluest. Tabien.

Scholaris non eſt ſubditus Epiſcopi Academiæ.

Neceſsitas non dat iuriſdictionem ei, qui non eſt paſtor.

CAPVT XII.

An poteſtas ad diſpenſandum in voto delegari poſsit, & an eo ipſo cenſeatur conceſſa ad commutandum?

Diximus de poteſtate ordinaria, dicendum ſequitur de delegata; ſupponimuſque hanc poteſtatem, ſiue ſit ad diſpenſandum ſimpliciter, ſiue ad commutandum delegabilem eſſe, quod eſt per ſe notum: quia eadem ratio de illa eſt, quæ de qualibet poteſtate iuriſdictionis. Solùm oportet, vt delegatio fiat ab habente poteſtatem ordinariam, quia hoc eſt regulariter neceſſarium ad delegationem: nam delegatus non poteſt ſubdelegare, niſi vbi hoc ei fuerit ſpecialiter conceſſum, ex parte verò eius, cui fit delegatio, ſolùm eſt neceſſarium, vt ſit capax iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, atque adeò, vt ſit clericus: non verò, vt ſit ſacerdos, quia hæc diſpenſatio extra confeſſionem fieri poteſt, & eſt actus externæ iuriſdictionis, licet voluntariæ. Suppono etiam, hanc delegationem fieri ſemper ab homine, vel per ſpecialia indulta, aut priuilegia: nam de iure communi non conſtat aliquam delegationem ſimilem eſſe factam.

1. Delegabilis eſt tam poteſtas ad diſpenſandum, quàm ad commutandum vota.

Delegatus non poteſt ſubdelegare.

Vnde ſuppono tertiò: vt hæc poteſtas cenſeatur delegata, nō ſatis eſſe, vt aliqua ſimilis poteſtas concedatur, ſed neceſſariū eſſe, vt in ſpecie detur poteſtas ad diſpenſandū in votis. Tum quia priuilegium non plus valet, quàm ſonat, tum quia aliàs non conſtabit de voluntate delegantis, à qua hæc poteſtas pendet: tum etiā quia à diuerſis non fit illatio. Vnde licet concedatur poteſtas ad abſoluendum ab omni caſu reſeruato, & ab omni culpa, pœna, & cenſura, & ad diſpenſandum ab irregularitate, non eſt delegata poteſtas ad vota diſpenſanda, niſi exprimatur. Quæ ſunt certa, & communia. Dicit autem Gloſſa Extrauag. 1. de Pœnit. & remiſſ. verb. *Confitebuntur*, verſus finem, per remiſſionem pleniſſimam, quæ fit in anno indulgentiæ tolli omnia vota excepta Hieroſolymitano, & religionis: vnde poteſt inferri idem eſſe in quocumque Iubilæo pleniſſimo. Sed ſi illud verum eſt, non eſt ex vi Iubilæi, vt concedit remiſſionem pleniſſimam peccatorum, ſed ex peculiari conceſſione Papæ, quam ipſe declarauit conſiſtorialiter, & priuatim vt illa Gloſſa refert, de qua conceſſione iterum redibit ſermo in ſequentibus.

2. Poteſtas ad diſpenſandū in votis neceſſe eſt, vt ſit ſpecialiter delegata.

Gloſſa.

Quamuis autem hæc principia ſint certa, nihilominùs, quia diſpenſatio, & confirmatio ſunt valdè coniuncta, de illis ſunt ſpecialia dubia. Et primum eſt; an conceſſa poteſtate ad commutanda vota, cenſeatur data poteſtas ad diſpenſandum ſimpliciter? Ratio dubitandi eſt, quia commutatio non fit ſine diſpenſatione; ergo poteſtate ad commutationem conceſſa: conſequenter, ac neceſſariò conceditur ad diſpenſationem. Hoc enim modo Innocentius, Panormitanus, & alij in c. 7. de Voto, ex poteſtate cōmutādi, quæ eſt in Epiſcopis colligunt poteſtatem diſpenſandi. Vnde Syluester *Votum*, 4. q. 5. dict. 2. dicit, qui habet poteſtatē commutandi, habere etiam diſpenſandi in votis; & inter hæc nec iura; nec Doctores conſtituere diſcrimen, quantùm ad auctoritatem: ſequitur Palacius in 4. diſt. 38. diſp. 3. circa finem, §. *Et ſanè ſi amicus*. Et confirmatur, quia vel talis poteſtas reſtringenda eſt ad commutationem in melius, vel æquale, quod valdè rigoroſum eſt: vel extenditur ad cōmutationem in minus, & hæc non

3. Dubium proponitur. An poteſtate conceſſa ad vota cōmutanda, conceſſa ſit ad diſpenſanda.

Innocent. Panor.

Syluest.

Palac.

non fit ſine magna diſpenſatione, & moraliter vix ſeparantur, quia rarò fit diſpenſatio ſine aliqua impoſitione. Vnde etiam ſumitur coniectura, quia hac ratione videntur Iura Canonica indifferenter loqui de voti diſpenſatione, & commutatione, quia loquuntur ſecundum id, quod frequentiùs accidit, vel etiam conuenientius eſt: ſic autem moraliter non fit diſpenſatio ſine aliqua commutatione: ergo veriſimile eſt hæc indulta indifferenter vti his terminis, & diſpenſationem ſub commutatione comprehendere. Denique confirmatur, quia poteſtas commutandi ad gratiam, & beneficium ſpectat: ergo largè eſt interpretanda eius conceſſio, ergo, &c.

4. *Reſolutio. Poteſtas cõmutandi, nõ infert poteſtatem diſpenſandi. Cord. Couar. Abbas. Roſell.*

Nihilominùs dicendum eſt, conceſſa per delegationem poteſtate commutandi, non cenſeri conceſſam poteſtatem diſpenſandi in votis. Hæc eſt communis ſententia, quam vt certam tradunt Doctores in puncto ſequenti citandi, & Corduba lib. 5. de Indulgen. q. 37. & Couarruuias in cap. *Quamuis pactum*, 1. p. §. 3. nu. 4. & pro illa poſſunt à fortiori allegari Abbas, & Roſella dicentes, etiam in Epiſcopo non ſequi, habere poteſtatem diſpenſandi, quia habet commutandi. Et ratio eſt, quia commutatio, & diſpenſatio propriè, & in rigore ſunt actus diſtincti, & commutatio eſt quid minus, quàm diſpenſatio: ergo non poteſt fieri extentio priuilegij à commutatione ad diſpenſationem. Maior conſtat ex terminis, quia diſpenſatio eſt pura mutatio negatiua, per quã extinguitur vinculum voti; commutatio non tollit vinculum, ſed transfert in aliam materiam. Minor autem eſt per ſe clara, & traditur à D. Thoma d. q. 88. artic. 10. Conſequentia denique videtur per ſe nota, quia hæc delegatio tota fundatur in voluntate concedentis, ex voluntate autem dandi aliquid minus non poteſt colligi voluntas dandi aliquid quod longè maius eſt. Vnde obiter colligitur differentia inter poteſtatem ordinariam, ac delegatam. Nam in ordinaria non ſeparantur poteſtas commutandi, & diſpenſandi: quia vtraque includitur in paſtorali munere, & in adæquata iuriſdictione illius, per modum vnius ſimplicis poteſtatis neceſſariæ ad tale munus, & de hac poteſtate ordinaria videtur loquutus Syluester loco citato. Poteſtas autem delegata conceditur pro arbitrio delegantis, & ideò ſi minorem tantùm exprimit, non poteſt cenſeri concedere maiorem.

Commutatio & diſpenſatio sũt actus ratione diſtincti. D. Thom. Poteſtas cõmutandi, & diſpenſandi non ſeparantur in ordinaria poteſtate.

5. *Satisfit contrariis argumentis.*

Ad rationem autem in contrarium Reſpondetur, diſpenſationem æquiuocè ſumi poſſe in præſentis nam ſimpliciter ſumpta ſignificat remiſſionem debiti, & ita ſumitur cùm diſtinguitur à commutatione, & ſic negatur antecedens, ſcilicet, in omni cõmutatione includi diſpenſationem. Alio verò modo poteſt dici diſpenſatio omnis diminutio, ſeu lenitio rigoris debiti ſoluendi, & hoc modo in commutatione includitur aliqua diſpenſatio, quatenus quod erat præciſè debitum in vna ſpecie, permittitur in alia abſolui. Et ſic negatur conſequentia, & ita ſuperiùs dixi, illationem Iuriſtarum in vi illationis non eſſe bonam, etiamſi materialiter res vera ſit. Ad primam confirmationem reſpondetur, & ex natura rei, & in vſu Iurium, & indultorum Pontificum, & Doctorum omnium illa duo eſſe valde diſtincta, nec poſſe accipi, vt æquipollentia.

6. *Commutatio in æquale regulariter fieri debet.*

Quod autem ibi inquiritur, de qua commutatione intelligendum ſit priuilegium concedens tantùm poteſtatem commutandi, pendet ex multis infra dicendis de commutatione, & ideò dico breuiter, in rigore intelligi de commutatione in æquale: quia proprietas verborum, & ratio æqualitatis hoc poſtulat, quando nulla maior indulgentia conceditur. Dico tamen hanc æqualitatem non mathematicè, ſed moraliter eſſe ſumendam, ita vt prudenti arbitrio, aut nulla, aut parua differentia eſſe credatur. Vnde credendum eſt, etiam extendi ad commutandum in dubio, An ſit melius id, in quo fit commutatio. Exiſtimoque etiam habere locum, quamuis dubium ſit, an ſit minùs, dummodo non ſit certum; quia quando eſt res dubia, parua poteſt eſſe inæqualitas, licèt fortè in re contingat eſſe aliquam, & illa cẽſetur æqualitas moralis: quia in moralibus parum pro nihilo reputatur, & quia credibile eſt, voluiſſe delegantem aliquam concedere benignitatem. Vltrà hanc verò menſuram non extenditur illa poteſtas, & ita longè diſtat à poteſtate diſpenſandi. Vnde patet reſponſio ad vltimam confirmationem. Beneficium enim Principis largè interpretandum eſt, intra verborum tamen proprietatem, & ita hìc ſub commutatione comprehendimus, quidquid rationabiliter intelligi poteſt, diſpẽſatio verò non ita poteſt comprehendi.

In moralibus parũ pro nihilo reputatur.

Supereſt verò aliud dubium, an è contrario conceſſa poteſtate diſpenſandi in votis, intelligatur cõceſſa poteſtas commutandi? In quo duas inuenio ſententias extremè contrarias. Prima negat, quam tenet Nauarrus dicto cap. 12. nu. 79. & in Cõmẽt. de Iobelæo, in §. *In Leuitico*, notab. 27. à principio, ſequitur Ludouicus Lopes in to. 1. Inſtruct. 1. p c. 50. Valentia 3. tom. diſp. 6. q. 7. punct. 7. circa finem. §. *Denique*. Azor tom. 1. lib. 11. cap. 11. q. 4. & c. 18. q. 7. Sancius lib. 8. de Matrim. diſp. 7. nu. 5. Fundatur hæc opinio primò, quia priuilegia nõ plus valent, quàm ſonant: ergo ſi vnum tantùm actum concedunt, non poſſunt extendi ad alium diſtinctum, ſiue ſit maius, ſiue minus, quando vnum non eſt pars alterius: ita verò ſe habent diſpenſatio, & cõmutatio: ergo. Maior eſt clara: quia etiam in naturalibus potentia ad nobiliorem actum, non eſt potentia ad minorem, & moralibus, cui datur poteſtas ad diſpenſandum in irregularitate grauiori, non ideò poteſt tollere diuerſam, licèt minorem. Minor etiam probata iam eſt, quia diſpenſatio eſt ad tollendum vinculũ voti: commutatio autem minimè, ſed transfert vinculum ab vna materia in aliam. 7.

Dubium an poteſtas diſpenſandi in votis inferat poteſtatem commutãdi. 1. Opinio negans. Nauar. Lud. Lop. Valent. Azor. Sanci. Priuilegia nõ plus valẽt, quàm ſonant.

Secundò: Licet poteſtas diſpenſandi videatur maior, poteſtas tamen ad commutandum, eſt ex parte ſuſcipientis difficilior: quia requirit maiorem prudentiam, vt poſſit æqualitatem in commutatione ſeruare. Tertiò, ſi quis habeat vtramque poteſtatem, & priuetur poteſtate cõmutandi, non priuatur eo ipſo poteſtate diſpenſandi: ergo etiam è contrario cui datur facultas diſpenſandi, non eo ipſo datur poteſtas commutandi. Conſequẽtia tenet à paritate rationis. Et antecedens ſuaderi poteſt: tum quia priuatio illa eſt odioſa, & ideò reſtringenda, ergo ſi tantùm ſit de inferiori actu, non debet extendi ad maiorem diſtinctum: tum etiam quia Epiſcopus ſuſpenſus à collatione primæ tonſuræ, non ideò eſt ſuſpenſus à collatione ſuperiorum ordinum. Tum denique quia quando Iura volũt vtrumque effectum facere, id exprimunt, & poſt commutationem addunt diſpenſationem vt patet in Extrauag. *Quemadmodum*, de Pœnitent. & remiſſ. cum ſimilibus: ergo. 8.

Secunda opinio contraria antiquior, & communior eſt, conceſſa poteſtate diſpenſandi in votis, concedi conſequenter poteſtatem commutandi. Tenet Paludanus 4. d. 38. q. 4. art. 3. concl. 5. qui aperte loquitur etiam de poteſtate delegata: tum quia dicit, *Quicumque, & quandocumque poteſt in votis diſpenſare*, 9.

Proponitur ſecunda opinio affirmãs.

ſpenſare, quod maius eſt, poteſt cõmutare, quod eſt minus tum etiam quia addit, *Sed non è conuerſo*, quod non eſſet verum, ſi tantum de ordinaria poteſtate loqueretur: Poſſunt item referri Syluester, & Palacius ſuprà. Sed illi loqui videntur de poteſtate ordinaria. Tenet Soto lib. 7. quæſt. 4. art. 3. verſic. *Abbates*, vbi licet non expreſſè loquatur de poteſtate delegata, tamen dum generaliter loquitur dicens, *Poteſtas diſpenſandi eadem vtique eſt commutandi* ſatis comprehendit etiam poteſtatem delegatam: & ratio, quam ſubiungit, *quia magis eſt diſpenſare, quàm commutare*; eundem ſenſum confirmat. Et ex profeſſo mutando ſententiam hanc, probat Ludouicus Lopes in 2. part. cap. 9. de Clauibus. Tenet etiam Aragon 2.2. quæſt. 88. artic. 12. & magis explicat quæſt. 89. artic. 9. Henricus lib. 7. de Indulg cap. 40. num. 5. & alios refert Sancius ſuprà. Fundatur hæc ſententia primò in Regula Iur. 53. in 6. *Cui licet quod eſt plus, licet vtique, quod eſt minus*: quæ ad minùs verum habet in his, quæ vel ſubordinata ſunt vel, vnum aliud aliquo modo includunt. Ita verò comparantur commutatio, & diſpenſatio: ergo. Secundò: quia poteſtas diſpenſandi, ad gratias, ſeu priuilegia pura, & non odioſa pertinet, vt Nauarrus ipſe in dicto §. & notab. 27. fatetur. Et ideò eſt recepta ſententia (de qua, Deo dante, in materia de Regibus) talem poteſtatem eſſe amplè interpretandam, imò & largiſſimè tanquam beneficium Principis: ergo etiam poteſtas diſpenſandi in votis ſic interpretanda eſt: ergo debet extendi ad commutationem. Tertiò: quia cui conceditur, vt poſſit remittere totum bebitum, multò magis conceditur, vt partem remittat, ſed hoc fit per commutationem: ergo.

Syluest. Palac. Soto. Abbas. Lud. Lop. Aragon. Henriq.

10. Approbatur ſecunda opinio, & ampliùs confirmatur. Tres ſunt modi commutationum in votis.

Hæc poſterior ſententia iudicio meo, eſt non ſolùm practicè probabilis, & ſecura, ſed etiam in omni rigore vera: imò ſi prior opinio diſtinctiùs euoluatur, & ad particularia applicetur, non video, quomodo poſſit ſolida ratione, & conſtanter defendi. Tres enim tantùm ſunt modi commutationum, ſcilicet in melius, in minus, & in æquale, ſed oſtendemus poteſtatem diſpenſandi in voto poſſe omnes has commutationes exercere: ergo ſimpliciter eſt poteſtas commutandi, & aliquid ampliùs. Probatur minor: nam cætera clara ſunt. Et primò de commutatione in melius communis opinio fert, propria auctoritate fieri poſſe: quis ergo dubitare poteſt, quin fieri poſſit ab habente poteſtatem diſpenſandi? Imò licèt teneamus eſſe neceſſariam auctoritatem Prælati ad talem commutationem, illam communicata eſt ſufficienter per talem poteſtatem. Nam ibi duo in virtute fiunt: vnum eſt auferre vinculum voti à tali materia, & hoc facere poteſt, qui poteſt diſpenſare: nam poteſt auferre ſimpliciter: ergo multò magis à tali materia. Aliud eſt transferre illud vinculum in aliam materiam digniorem, & ad hoc non eſt neceſſaria ſpecialis iuriſdictio, ſed ſufficit ſi vouens acceptet tale onus, quod in omni commutatione ſupponendum eſt, per quamcumque poteſtatem fiat, vt conſtat.

11. Denique ex aliis membris hoc conſtabit à fortiori, nam per poteſtatem diſpenſandi poteſt votum commutari in minus: ergo multò magis poterit in maiùs: quia melius agitur Dei negotium, & ſecuriùs, ac in maiorem fauorem voti. Hoc ergo antecedens quòd erat ſecundum membrum ſuprà poſitum, fatentur expreſsè Azor, & Sancius. Et probant optimè, quia habens poteſtatem diſpenſandi, A non cogitur, tunc relaxare votum, ſed poteſt imponere aliquod onus, licèt minus, hoc autem eſt commutare minus, vel vt alij loquuntur partim relaxare, partim commutare: ergo. Maior patet, tum quia (vt Caietanus notat dicto artic. 12. & omnes conſentiunt) regulariter eſt melius, non relaxare votum purè, ſed miſcere ſemper aliquam commutationem, quia ſic certius eſt non errari. Tum quia Pontifex ordinariè ita facit, quando diſpenſat, & ferè ita loquuntur Iura, ſed credendum eſt, eum, qui delegat alteri poteſtatem diſpenſandi, concedere illi, vt meliori, & ſecuriori modo illa vtatur: ergo non cogit illum ad diſpenſandum purè, ſed meliori modo, quo id fieri poſſit: ergo ſi ipſe iudicet expedire, commutationem miſcere, poteſt facere ex vi il- B lius poteſtatis. Tandem hoc conuincit ratio facta: quia qui poteſt totum remittere, poteſt etiam partem, ſed qui habet poteſtatem diſpenſandi, poteſt totum remittere, & commutando in minùs ſolùm remittit partem: ergo poteſt hoc facere ex vi eiuſdem poteſtatis.

Caietan.

12. Cõmutatio in æquale licita.

Venio ad tertium membrum de commutatione in æquale, quod non video: qua doctrinæ conſequutione negari poſſit ab his Auctoribus: nam qui commutat in æquale, minùs diſpenſat, quàm qui commutat in minus: ergo multò faciliùs poteſt id facere ex vi eiuſdem poteſtatis. Probatur conſequẽtia: quia illæ duæ actiones continentur ſub eodem genere commutationis, & in his certa eſt regula, *quod qui poteſt id, quod magis eſt, poteſt etiam quod eſt* C *minus*. Sed fortaſsè negabunt, commutationem in æquale, eſſe diſpenſationem. Veruntamem aut loquimur iuxta ſententiam dicentem, commutationem in æquale poſſe fieri priuata auctoritate, & ſic verum eſt, non miſceri diſpenſationem, ſic tamen multò magis poterit fieri commutatio, ſi per vouentem petatur ab habente poteſtatem diſpenſandi. Illi ergo Auctores contrarium ſupponunt quod & veriùs eſt, vt dicemus. Sic autem probatur ibi miſcere diſpenſationem, quia votum obligat ad perſoluendum in ſpecie id quod promiſſum eſt, niſi aliquo modo obſtet meliori bono, ſed hæc obligatio relaxatur per illam commutationem: ergo eſt illa quædam diſpenſatio partialis in voto, & in hoc eſt æqualis hæc commutatio cum mutatione in minus, D vt conſtat. Quatenùs verò imponit onus æquale, minus relaxat, & ad hoc non eſt neceſſaria ſpecialis poteſtas, vt ſuprà dicebam, ſed per ſolam prudentiam, acceptante debitore, fieri poteſt. Vnde pertinet potiùs ad fidelem vſum poteſtatis diſpenſandi, quàm ad maiorem, vel diſtinctam poteſtatem. Igitur in præſenti habet locum illa ratio, quod hæc eſt veluti pars comparata ad diſpenſationem ſimpliciter; ergo continetur ſub poteſtate ad totum, ſeu ad diſpenſationem ſimpliciter.

13. Omnis commutatio eſt diſpenſatio quædam voti ſecundum quid.

Vnde concluditur generalis ratio aſſertionis: quia omnis commutatio eſt diſpenſatio voti ſecundum quid, & in tantùm eſt ad illam neceſſaria poteſtas Superioris, in quantùm inuoluit aliquid diſpenſationis voti: ergo talis poteſtas continetur E in poteſtate diſpenſandi votum, tamquam ſecundum quid ſimpliciter, ſeu tamquam pars in toto. Declaratur, & confirmatur, quia poteſtas ad diſpenſandum ſemper requirit ad vſum ſuum iuſtam cauſam: Vnde ſi non eſt cauſa ſufficiens ad diſpenſandum purè, ſit verò ad commutationem in aliquid minus, non ſolùm poterit, ſed etiam debebit diſpenſator, ita diſpenſare: ergo ſi cauſa ſit minor; ſufficiat verò ad relaxandum vinculum quoad determinationem ad talem materiam com-

penſando illam cum alia æquali, poterit id facere, & tenebitur, ſi velit ſua vti poteſtate. Probatur conſequentia, quia ſeruatur eadem proportio poteſtatis ad actionem, & cauſam: nam ſicut ſimpliciter ſe habet ad ſimpliciter, ita ſecundum quid ad ſecundum quid. Confirmatur, quia ſi quis habeat poteſtatem eligendi confeſſorem, qui ſecum in voto diſpenſet, non excedet priuilegium ſuum, ſi à confeſſore ſolùm poſtulet commutationem, imò cedet ex parte ſuo iuri, & moderatiſſime vtetur priuilegio; ergo ſignum eſt ſub diſpenſatione commutationem comprehendi, licet non conuertatur.

14. *Fit ſatis fundamentis oppoſitæ ſententiæ. Ad primum.*

Sed hoc euidentius fiet reſpondendo ad fundamenta contrariæ ſententiæ. Ad primum nego diſpenſationem ſimpliciter, & commutationem voti differre tanquam magis, & minùs diuerſorum generum: nam differunt vt pars, & totum, vel ſicut ſecundum quid, & ſimpliciter ſub eodem genere diſpenſationis. Nam oſtendi omnem commutationem etiam in æquale, eſſe diſpenſationem quandam vinculi, ſaltem quoad determinationem ad talem ſpeciem ſolutionis. Vnde nihil refert, quod non omninò relaxet vinculum; ſatis enim eſt, quod aliquam obligationem illius auferet. Præterquam quod dici poteſt, vnum vinculum tolli, & quoad hoc eſſe diſpenſationem, & aliud loco illius ſubſtitui, & hinc fieri, vt non ſit diſpenſatio ſimpliciter, ſed ſecundum quid. Vt in promiſſione humana, ſi promiſi equum teneor in ſpecie implere. Vnde ſi creditor remittat illum rigorem, & ſit contentus pretio, aliqualem remiſſionem facit, quæ ab eodem dominio procedit, quo poſſet totum remittere, ſi vellet. Ita ergo in præſenti, qui poſſet remittere totum, diſpenſando ſimpliciter, ſi cauſa ſubeſſet, poteſt remittere rigorem illum, & contentus eſſe æquiualente ſolutione. Vnde ſi poteſtas delegaretur ſub generalioribus verbis, vt ad tollendam, vel remittendam obligationem votorum ſine dubio vtrumque modum comprehenderet: ergo ſignum eſt per commutationem tolli, & remitti voti obligationem aliquo modo, & ſub ea ratione ſub diſpenſatione comprehendi.

15. *Ad ſecundũ. Difficilius eſſe diſcernere de cauſa integra diſpẽſationis, quàm facere commutationem in voto.*

Ad ſecundum in primis nego aſſumptum. Nam difficilius eſt iudicare, & diſcernere, an cauſa ſit ſufficiens ad integram diſpenſationem, quàm facere commutationem quamcumque, etiam arbitrium ferendo de æqualitate. Et ideò ſi quis eſt idoneus vt ei conferatur poteſtas diſpenſandi, ſine dubio reputari debet idoneus, vt detur ei poteſtas commutandi. Deinde, dato antecedente, negatur conſequentia; imò dico inde inferri, meliùs, & ſecuriùs fieri commutationem in æquale per poteſtatem diſpenſandi, quàm per poteſtatem commutandi præciſam, quia in hac poſteriori eſt illa neceſſitas, & difficultas attingendi æquale: in illa verò non eſt talis neceſſitas, & ideò ſi fiat mediocris diligentia ad imponendum æquale onus ſufficit: nam ſi quidpiam defuerit, ſupplebitur per poteſtatem diſpenſandi. Vnde licèt fingamus non interuenire cauſam, niſi ad commutationem æqualem faciendam, ſufficit illa moralis diligentia, vt licita, & valida ſit commutatio, quamuis fortaſſe in re non attingatur æqualitas: quia hæ cauſæ, & actiones moraliter expendendæ ſunt, non mathematicè, quod infrà oſtendemus procedere in omni commutatione, multò verò magis in ea, quæ fit per poteſtatem diſpenſandi.

16. Ad tertium nego antecedens, quin potiùs ſuſpenſus ab vſu commutandi vota, ſuſpenditur etiam ab vſu diſpenſandi; nam ex materia de ſuſpenſione conſtat, ſuſpenſum ab inferiori actu, ſuſpendi etiam à ſuperiori; ſi cum inferiori neceſſariam connexionem habeat, vel illum includat, ſic ſuſpenſus à diaconatu cenſetur ſuſpenſus à ſacerdotio, licèt non è conuerſo. Ita ergo in præſenti ſuſpenſus à commutando, eo ipſo eſt ſuſpenſus à diſpenſando; quia ſi prohibetur illi minor diſpenſatio; ergo à fortiori maior. Item, qui prohibetur commutare, prohibetur auferre vinculum voti à tali materia; ergo multò magis prohibetur auferre ſimpliciter. Item qui prohibetur commutare, prohibetur commutare in minus, quia hoc quoddam commutare eſt, & abſoluta prohibitio generis comprehendit omnes ſpecies, vt ex materia de Suſpenſione conſtat: ergo prohibetur diſpenſare, cùm vix poſſit fieri diſpenſatio ſine mixtione alicuius commutationis. Eſt enim incredibile prohiberi optimum, & moralem modum diſpenſandi, & relinqui liberam poteſtatem diſpenſandi purè, & ſine tali moderatione. Neque hæc eſt ampliatio rigoris, ſeu pœnæ, ſed eſt explicatio eorum, quæ tacitè inuoluit. Vnde à contrario ex vi illationis non valebit conſecutio, ſuſpenditur quis ab actu diſpenſandi: ergo ab actu commutandi: quia non ita inuoluitur diſpenſatio ſimpliciter in ſecundũ quid, neque totum in parte, ſicut è conuerſo, & ita reſpõſum eſt ad primam probationem. Ad ſecundam dicitur, id, quod aſſumitur de Epiſcopo ſuſpenſo ad minores ordines conferendo, non eſſe ſuſpenſum à collatione maiorum, non eſſe certum: ſed dubium. Deinde dico non eſſe ſimile, quia illi actus non ita comparantur, vt maior includat minorem, ſed tantùm, quod ſupponat illum. Vnde ex parte conferentis non habent eſſentialem ordinem, ſed tantùm ex parte recipientis. Ad tertiam reſpondetur in illis iuribus, vel indultis diſtinctè poni commutationem, & diſpenſationem ad maiorem claritatem, & ad tollendam opinionum ambiguitatem. Supererat hoc loco dubium, an hæc poteſtas delegata, extendatur ad reſeruata. Sed quia ſupponit cognitionem votorum reſeruatorum, infrà commodiùs tractabitur.

Suſpenſus ab vſu commutandi vota, ſuſpenditur etiam ab vſu diſpenſandi. Suſpenſus à diaconatu cenſetur ſuſpenſus à ſacerdotio.

CAPVT XIII.

An facultas diſpenſandi, vel commutandi vota reſtringatur ad emiſſa, vel extendatur ad emittenda?

1. Diximus de facultate delegata, & actu eius, nũc ſupereſt explicanda materia eius: & quia quãdo illa eſt certa, & determinata in particulari, nullã habet dubitationem, ideò hîc ſolùm agimus de facultate generaliter conceſſa. Et primum occurrebat quæſtio, an ſub illa comprehendãtur vota reſeruata? ſed quia de votis reſeruatis infrà agendum eſt, illud etiã reſeruamus. Supponimuſq; ſub tali cõceſſione cõprehendi quælibet vota non reſeruata Papæ, quæ Epiſcopalia dici ſolent, ſiue conceſſio contineat expreſsè diſtributionem omnium votorum, ſiue ſit abſolutè ad vota diſpenſanda, quia in his votis nulla eſt ratio diuerſitatis, & in talibus formulis conceſſionum indefinita æquiualet vniuerſali, cùm nõ poſſit habere alium legitimum ſenſum, quia aliàs materia cõceſſionis eſſet indeterminata, & incerta, cùm non ſit maior ratio de vna, quàm de alia. Dices, poſſet intelligi excepta vota reſeruata Epiſcopis, ſicut in caſibus, vel cẽſuris reſeruatis dicitur. Reſpõdetur, non eſſe ſimile, quia nõ ſunt vota propriè reſeruata Epiſcopis, ſed omnia vota sũt Epiſcopalis iuriſdictionis per ſe, & iure ordinario, vt ſuprà dixi: & ideò quãdo delegantur

Vota non reſeruata Papę Epiſcopalia dici ſolent.

delegantur vota, eo ipſo delegantur vota Epiſcopalia, ac ſubinde fit delegatio cum indifferentia, & vniuerſalitate ad omnia, ſi nullum votum expreſsè excipatur. Quod interdum fieri ſolet, vt Innocentius VIII. in facultate conceſſa Minoribus excepit peregrinationum vota, quæ duas dietas excederent, & tunc exceptio etiam confirmat conceſſionem quoad cætera omnia.

2. De hac ergo facultate, ſi ſit perpetuo, clarum eſt extendi ad omnia tempora, vt patet in priuilegiis conceſſis religioſis. Contingit autem dari pro certo tempore, & tunc etiam conſtat dari propter vota, quæ iam ſunt emiſſa, quando illa conceditur, quia hoc ſatis expreſsè in talibus reſcriptis dicitur, & ad B hoc maximè ordinantur. Imò idem certum eſt de votis emiſſis ante promulgationem, ſeu applicationem priuilegij, etiamſi fuerint emiſſa poſt conceſſionem Romæ factam, verbi gratia, conceditur Bulla Cruciatæ Romæ ante duos, vel tres annos; promulgatur autem hic hodie, & conceditur pro vno anno, clarum eſt, vota emiſſa ante promulgationem, poſſe commutari per talem Bullam; tum quia ſimpliciter præcedunt tempus conceſſionis, vt incipit habere effectum; tum etiam quia aliàs ſi conceſſio eſſet valdè antiqua, vt in Bullis confraternitatum, & ſimilibus, gratia eſſet nullius momenti. Itaque de illo tempore nulla eſt controuerſia inter Auctores.

3. *Difficultas quæſtionis.* Dubium ergo eſt de votis emiſſis intra tempus, pro quo fit conceſſio, vt in exemplo poſito de Bulla C Cruciatæ, eſt difficultas de votis factis in diſcurſu anni, pro quo conceditur, & in Iobilæo, verbi gratia, quod intra quindecim dies obtinendum eſt, de votis in illiſmet emiſſis, vt poteſt contingere. Prima opinio aſſerit, intelligenda eſſe talia indulta de ſolis votis antea emiſſis, quia incongruum eſt, vt ante emiſſa vota detur facultas obtinendi in diſpenſationem ab illis. Tenet Soto d.quæſt. 4. art. 3. & Corduba in Sum. Hiſpan, quæſt. 149. qui in hoc conſtituunt differentiam inter vota, & cenſuras, ſeu caſus reſeruatos, quia diſpenſatio votorum (ait Soto) non ſpectat ad forum pœnitentiæ, ſicut abſolutio à cenſuris, vel culpis; ſed eſt ſpecialis facultas, quam Pontifex conceſſit, ac ſi tunc vouens diſpenſationem poſtulaſſet. Secunda opinio diſtinguit inter poteſtatem diſpenſandi, & commutandi, & de D priori fatetur cum Soto, non extendi ad vota emiſſa in tempore conceſſionis. De poteſtate autem commutandi dicit contra Sotum, extendi etiam ad hæc vota. Ita tenuit idem Corduba lib. 5. de Indulgent. q. 37. & ſequitur Ludouicus Lopes 2. pa. c. 9. ſub tit. de Clauib. ſolúmque fundantur, quia commutatio faciliùs conceditur, cùm non tollatur ſimpliciter vinculum voti, & ita in illo ceſſat congruitas, quam Soto conſiderauit.

1. Opinio. intelligenda ſunt talia indulta de ſolis votis antea emiſſis. Sot. Cord.

2. Opinio.

Cordub. Lup. Lop.

4. *Omnia vota emiſſa etiam intra tempus conceſſionis poſſunt diſpẽſari, ac commutari illi, cui conceſſa eſt diſpenſatio. Nauar.* Veritas tamen eſt, ſub talibus conceſſionibus comprehendi omnia vota, quibus ligatus eſt, qui diſpenſatur, eo tempore, quo fit diſpenſatio, ab habente poteſtatem delegatam, quocumque tempore E prius fuerint emiſſa, etiamſi primo die præcedente ſint facta, vt ſic rem declarem. Ita docet, & optimè confirmat Nauarrus dicto cap. 12. num. 8. & Comment. de Iobileo, notab. 24. nu. 4. & 5. Probatur ex forma conceſſionis, quæ eſt, verbi gratia, *vt confeſſor poſſit commutare omnia vota, quæ pœnitens habuerit*, ſed hæc vniuerſalis conceſſio nõ eſt determinãda, niſi ad vota, quæ tunc habet, cùm commutationem petit: ergo. Probatur minor, quia illa conceſſio, quatenus eſt poteſtas diſpenſandi, eſt gratia, fauor, & beneficium Principis: ergo non eſt reſtringenda, ſed potiùs amplianda, quantùm verba propriiſſimè A intellecta patiuntur: illa autem verba propriiſſimè recipiunt hunc ſecundum ſenſum, vt eſt per ſe notum: ergo. Secundò, quia vt verba admittant illam reſtrinctionem, quam alij fingunt, oportet aliquid addere, vel ſubintelligere in verbis, quod fieri non debet, aliàs pro libito poſſet quis aliam additionem & limitationem excogitare, ſi fortaſsè ſibi congruæ videantur.

Tertiò, in multis priuilegiis huiuſmodi eſt moraliter impoſſibilis illa additio, vel clarè contra intentionem concedentis, vt ſi per Bullam confraternitatis alicuius conceditur illa gratia omnibus confratribus, ſine dubio non conceditur pro votis tantùm emiſſis ante ingreſſum, & receptionem in confratrem, ſed multò magis pro his, quæ emiſerit, quamdiu fuerit confrater: idem eſt in religioſis, & ſimilibus. Idem ergo eſt de Bulla Cruciatæ (de qua ſpecialiter loquitur Soto) nam ſi conceditur pro vno anno, verbi gratia, eandem proportionem ſeruat ad illum annum, quam ſeruaret ad totam vitam, ſi pro tota concederetur: non ergo valet tantùm ad commutationem votorum emiſſorum ante receptionem, ver promulgationem Bullæ, ſed etiam ad omnia, quæ in diſcurſu illius anni emittentur, ſi intra eundem annum diſpenſatio, vel commutatio eorum petatur, ſicut ſi eſſet conceſſio pro decem annis, ad omnia vota in illis facta extenderetur, & ſi pro tota vita ad omnia futura in diſcurſu vitæ: eſt enim eadem proportio, & ratio: nam ſi in diuturno tempore non eſt neceſſaria illa reſtrictio, cur erit in breuiori? Quartò vrget illa ratio, quòd poteſtas abſoluendi à cenſuris, & caſibus reſeruatis extenditur ad futura: ergo & poteſtas diſpenſandi, & commutandi. Patet conſequentia, quia nulla ratio differentiæ aſſignatur. Nam quod Soto ait, abſolutionem à caſibus pertinere ad forum pœnitentiæ, aliam verò eſſe facultatem ſpecialem, quid refert ad cauſam? Nam eſto hoc ita ſit, nihilominùs forma conceſſionis eſt æquè indefinita, vel vniuerſalis: nec magis eſt neceſſaria limitatio in vna, quàm in alia, nec eſt alia ratio congruitatis, vt ſtatim declarabitur. 5.

Poteſtas abſoluendi à cenſuris, & caſibus reſeruatis extenditur ad futura.

Atque hæ rationes concludunt non eſſe veriſimilem diſtinctionem ſecundæ opinionis. Primò, quia rationes factæ eandem vim habent diſpenſatione, vt facilè applicanti patebit. Secundò, quia ſi conceſſio dicat expreſsè ad cõmutandum, & diſpenſandum in votis, incõgruum valde eſſet, vnam partem intelligere cum reſtrictione de votis vno tempore factis, & aliam ſine limitatione de præteriris, & futuris, quia hoc oſtendit voluntariam eſſe additionem, & non eſſe fundatam in verbis: ergo idem eſt, etiamſi diſpenſatio tantùm in indulto exprimatur, maximè cùm æquiualens ſit, vt ſuprà dixi. Tertiò, quia incongruitas, quam Soto conſiderauit, nulla re vera eſt: quia quod votum poſſit diſpenſari à pluribus ex iuxta cauſæ. nullum inconueniens eſt, nec quòd homo habeat facilem viam obtinendi diſpenſationem iuſtam, etiam pro votis futuris, ſi illa indiguerit, non eſt incongruum, ſed fauor prudenter conceſſus ad alliciendos homines ad opera virtutis. Maius certè inconueniens videri poſſet, habere ſimilem viam obtinendi diſpenſationem ab irregularitate, vel abſolutionem à cenſuris, aut à peccato in futurum committendo, quia hinc videtur poſſe ſumi occaſio liberiùs peccandi, quod non conuenit: quòd autem ſumatur licentia faciliùs vouendi parum refert. Neutra verò occaſio cenſetur data, & ideò licèt interdum poſſit malè accipi ex pra 6.

ex prauitate, vel imprudentia peccantis, aut vouentis, non ideò priuilegium de ſe eſt minùs congruum, aut conueniens.

6. Imò ex hac ratione colligitur vlteriùs, quòd licèt quis cum facilitate voueat ſpe diſpẽſationis ex priuilegio, quod habet, id non obſtabit, quominùs diſpenſari poſſit, ſi cauſa ſubeſt. Hoc à fortiori colligo ex alia ſententia communi de caſibus reſeruatis, videlicet, ſi quis peccet ſpe priuilegij, quod habet, poſſe per illud abſolui, niſi in ipſo priuilegio talis exceptio ponatur, vt interdum ſolet. Quod ſenſit clarè Syluester verbo, *Indulgentia*, quæ.10.aliàs 11. dict.5.dicens, *In forma abſoluẽdi ex vi indulti ab omnibus peccatis non oportere addere illam particulã, Præter eas, quæ ſpe huius indulti commiſiſti.* Idem ſentit Nauarrus d.Comment.de Iobel.notab.30.num.7. & Corduba li.5.de Indul.q. 34. & 37. licèt in Summa, q.22.oppoſitum ſignificauerit. Et eſt valdè probabilis ſententia, quia gratia non eſt reſtringenda vltra vim verborum, & ſi quę occaſio inde ſumitur, eſt ex abuſu hominum, nõ ex vi beneficij. Sic enim etiam abutuntur homines miſericordia Dei, & inſtitutione Sacramentorum, vt inde ſumant licẽtiam faciliùs peccandi, & nihilominùs non priuantur fructu illorum, ſi poſteà pœniteant. Dico ergo multò certiùs eſſe in diſpenſatione votorum: nam ſumere licentiam ad vouendum per ſe, non eſt malum, nec per ſe videtur eſſe contra intentionem concedentis talem poteſtatem, & ideò talis limitatio numquam addi ſolet in his indultis, quatenus ad vota ſpectant.

Syluest.

Nauar. *Cord.*

Ex abuſu hominũ gratia non eſt reſtringenda vltra vim verborum.

CAPVT XIV.

An facultas delegata ad diſpenſandum, vel commutandum vota comprehendat vota iurata, ſeu pia iuramenta?

1. SVpponimus, non eſſe ſermonem de iuramento promiſſorio directè facto homini, confirmando promiſſionem illi factam: nam certum eſt, nec talia iuramenta venire nomine voti, nec comprehendi ſub delegatione etiam directè facta ad relaxanda iuramenta, quæ ſemper debet intelligi ſine præiudicio tertij, vt ex ſuprà tractatis in proprio loco conſtat. Agimus ergo de iuramentis, quæ inſtar votorum fiunt de materia, ſeu actione, quæ de ſe eſt proportionata ad votum, vel quæ de facto vouetur. Duobus enim modis (vt ex tract.2.conſtat) poteſt iuramentum fieri: vno modo per ſe ſolùm, alio modo ſimul cum promiſſione. Et ita in præſenti circa piam materiam fieri poteſt, vel cum voto, vel ſine illo ſolùm affirmando, & iurando hoc, vel illud piũ opus facere. Vnde etiam poteſt duobus modis coniungi cum voto, vno modo tantùm concomitanter: quia videlicet, aliquis nunc vouit non ludere, & poſteà ſine repetitione voti ſimpliciter iurauit non ludere, & ita manent illa duo vincula circa eandem materiam, quæ dicimus eſſe cum ſola concomitantia: quia vnum non cadit in aliud. Alio verò modo poſſunt cõiungi cum ſubordinatione, & in hoc ordinarius, ac cõmunis modus eſſe ſolet, vt votũ præcedat, iuramentum addatur ad confirmandam voti promiſſionem, vt cùm quis iurat non ſolùm eandem rem, quam vouit, ſed etiam voti impletionem. Poſſet autem etiam contrario fieri, vt præcederet iuramentum, & adderetur votum ad confirmandum iuramentum promittendo Deo implere, quod ſuo nomine iurauit. Nam illa etiam eſt ap-

Iuramenta facta homini, ſeu vota non poſſunt per hanc poteſtatem diſpenſari.

Quibus modis adiungatur iuramentum cum voto.

A ta materia voti, vnde nihil repugnat ſic fieri pro arbitrio iurantis.

Hinc ergo quatuor ortæ ſunt opiniones, quas nõ exiſtimo veras. Prima ſimpliciter negat tale priuilegium extendi ad iuramenta pia, etiamſi iuramentum ſit ſolum, & à voto ſeparatum. Et à fortiori nõ poſſe extendi ad votum iuramento firmatum, vel quocunque modo cum illo coniunctum. Hanc opinionem tribuunt Caietano aliqui Moderni, ſed falsò vt videbimus. Eam ergo docet Nauarrus in Sum. cap.27.num.275, verſ. *Decimo ſexto*, & Conſ.1.aliàs 3.de iureiur.nu.6. Sequitur Azor tom.1.lib.11.cap.10.q.2. Fundamentum eſt: quia iuramenti vinculum B eſt ſpecie diſtinctum à voto: ergo priuilegium præcisè conceſſum ad vota, non poteſt extendi ad iuramenta: quia priuilegium etiam fauorabile non poteſt extendi vltra proprietatem terminorũ, quibus conceditur, iuxta regulam textus in cap. *Porro*, de Priuilegiis: *Sic eos volumus priuilegiorum ſuorum ſeruare tenorem, quòd eorum metas tranſgredi minimè videantur:* vbi id notant Gloſſa, & Doctores, Cùm ergo iuramentum non ſit votum, extenſio ab vno ad aliud eſſet progredi terminos priuilegij. Secundò, quia à diuerſis non fit illatio, etiamſi vnum ſit maius alio. Nã regula illa Iuris, *Qui poteſt maius, poteſt & minus*, intelligitur, quando illa ſunt ſubordinata, & minus includitur in maiori, vel quando id, quod eſt minus neceſſariò ſupponitur ad id, quod C eſt maius: non verò in diſparatis, & omninò diſtinctis, niſi aliunde etiam habeant connexionem in ipſa poteſtate ordinaria per ordinem ad eum finem, quem poteſtas ordinaria adæquatè reſpicit. At in poteſtate delegata id non habet locum: quia pende, ex voluntate concedentis, vt patet in poteſtate conceſſa ad diſpenſandum in irregularitate aliqua grauiori, vel in cenſura, non enim ideò extenditur ad minorem, ſi illa tantùm in ſpecie conceſſa eſt. Sic ergo in præſenti licèt votum ſit grauius vinculum, eſt prorſus diſtinctum à iuramento, & cum illo non connexum: ergo. Et confirmatur ex cap. *Cui de non ſacerdotali*, de Præbend.in 6. ex quo habetur poteſtatem ex priuilegio datam ad prouidendum de maiori præbenda, non extendi ad minorem. Tertiò, quia aliàs priuilegium conceſſum ad diſpen- D ſandum in iuramentis, poſſet extendi ad vota, licet eorum mentionem non faceret. Patet ſequela, quia communiter cenſentur vincula quaſi æqualia, & adhuc ſub iudice lis eſt, quod eorum magis obliget, & in Iure ſæpiſſimè æquiparantur: conſequens autem videtur nouum, & abſurdum. Quartò, quia quando Pontifices volunt vtrumque concedere, vtrumque exprimunt: ergo quando alterum tacent, ſignum eſt tantùm alterum velle concedere.

Secunda opinio ait, iuramentum, ſi per ſe ſtet ſine voto, poſſe diſpenſari, vel commutari per alia priuilegia, non verò ſi confirmat votum, vel cum illo quocumque modo coniungatur. Ita tenẽt Ludo- E uicus Lopes in 2.p.Inſtruct. tit. de Clauib.cap.9. & Emmanuel Rodriques in Bulla §.9.nu.110. & tom.1.Quæſt regul.q.61. art. Henriques li.7.de Indulg. c.30.n.5. Et de priori parte dicemus poſteà. Ratio verò poſterioris partis eſt: quia poteſtas ad diſſoluendum minus vinculum, non extenditur ad maius, ſed votum iuratum eſt maius vinculum, quàm nudum votum, teſte D.Thoma 2.2.q.89.art.2. ergo facultas data tantùm ad votum non poteſt extendi ad votum iuratum. Et confirmatur: quia quãdo votum eſt iuratum, non ſolùm multiplicãtur vincula, ſed etiam ipſummet vinculum voti in ſe fit grauius, & præſertim in ordine ad arbitrium, & voluntatem

2. Referuntur quatuor opiniones, 1.Opinio.

Nauar.

Azor.

Iuramenti vinculum eſt ſpecie diſtinctum à voto.

Cap. Porro

Gloſſ.

Qui poteſt maius, poteſt & minus quomodo hoc ſit intelligendum.

Poteſtas ex priuilegio data ad prouidendum de maiori præbenda, non extenditur ad minorẽ.

3. 2.Opinio.

Lud.Lop. *Em.Rodri.* *Henriq.*

Poteſtas ad diſſoluendũ minus vinculum, non extẽditur ad maius.

D.Thom.

luntatem delegantis: ergo non poteſt intelligi conceſſum, in ſimplici, & abſoluta votorũ conceſſione. Cõfirmatur ſecundò: quia ſi quis habens votum iuratum peteret à Pontifice diſpenſationem, vel commutationem, non explicando circumſtantiam iuramenti, ſed tantùm voti, meritò cenſeretur Pontificem decipere & ſubreptitiã gratiam obtinere: quia petit ſolutionẽ vnius vinculi, cùm duo habeat: ergo ſignum eſt, facultatem ad votum per ſe non extendi ad iuratum. Tandem cõfirmatur, quia cùm Societas IESV haberet à Paulò III. priuilegium commutandi vota, Gregorius XIII. illud extendit ad vota iurata ſine præiudicio tertij; ergo ſignum eſt prius priuilegium non extendi ad talia vota.

4. 3. Opinio. Tertia opinio eſt huic ſecundæ extremè contraria: negat enim cum prima, iuramentum per ſe ſtans ſine voto poſſe tolli per tale priuilegium, & nihilominùs affirmat, votum iuratum poſſe per illud priuilegium diſpenſari, vel commutari. Hanc referunt Moderni Auctores, non tamen illam inuenio typis mandatam. Poteſt tamen ſuaderi, quia licèt votum ſit iuratum, ſemper eſt proprium votum, & de ſe tantùm eſt votum: ergo comprehenditur ſub tali conceſſione: ergo poteſt per illam tolli. At verò illo ſublato, per ſe ceſſat iuramenti obligatio: quia ſublato fundamento ruit, quod in illo nitebatur, & ablato principali, aufertur acceſſorium, hic autem votum eſt principale, & iuramẽtum eſt acceſſorium, vt conſtat: ergo. Confirmatur, ac declaratur exemplo promiſſionis humanæ confirmatæ iuramento: nam ſi ille, in cuius fauorem facta eſt promiſſio, remittat illam, conſequenter ceſſat iuramentum, quod illi adhærebat: ergo ſimiliter in preſenti, diſpenſato voto, ceſſat iuramentum: quia diſpenſans (vt ſuprà dicebamus) remittit debitum debitum Dei.

5. 4. Opinio. Quarta opinio admittit, iuramentum purum poſſe tolli per facultatem conceſſam circa vota. De voto autem iurato, ſeu coniuncto cum iuramento diſtinguit: quia vel iuramentum cadit ſupra votum, ad confirmandum illud, & tunc dicit licèt directè & in ſe diſpenſari non poſſit iuramentum, ſeù votum vt iuratum, nihilominus poſſe votum auferri, & conſequenter per ſe cadere iuramentum, vt tertia opinio dicebat, & propter fundamentum eius. At verò ſi iuramentum, & votum ſolùm concomitanter ſe habeant circa eandem materiam, immediatè ad illam obligando, tunc non poſſe obligationem illam tolli per tale priuilegium, ſicut dicebat ſecunda opinio, & propter fundamentum eius: quia ſcilicet illa duo vincula fortiùs ligant, & ideò non poſſunt per ſimplicem illam facultatem tolli. Ita opinatur Sancius lib. 8. de Matrim. diſp. 2. num. 23.

Præfertur aliqua ex parte prima opinio cæteris. Inter has opiniones prima rectè procedit, & nititur probabili fundamento: reliquæ verò limitationes, & diſtinctiones non videntur mihi conſequenter propoſitæ. Quia verò in principali puncto de æquiparatione iuramenti cum voto, cenſeo primam opinionem non eſſe neceſſariam, & contrariam poſſe practice ſuſtineri, ideò de re tota aliter ſentiendum iudico.

6. 1. Aſſertio. Probabile eſt poteſtaté delegatam ad diſpenſandũ in votis, extendi ad iuramenta pia de eadem materia. Caiet. Dico ergo primò: Satis probabile eſt, poteſtatem delegatam ſimpliciter ad diſpenſandum in votis, extendi ad diſpenſandum in iuramentis piis circa eaſdem materias, quando per ſe ſtant, ſuámque ſolam obligationem inducunt. Hæc eſt ſententia communis, & ſine dubio poteſt in praxi obſeruari. Sumitur ex Caietano 2. 2. q. 89. art. not. 1. in fine. Nam licèt non loquatur de poteſtate delegata in particulari, loquitur indifferenter de omnibus, qui ſub Papa habent poteſtatem diſpenſandi, vel commutandi vota, & ait, *omnes, quibus hæc poteſtas conceſſa eſt, poſſe etiam in piis iuramentis diſpenſare.* Et reddit rationem generalem omnibus: quia cui conceditur maius, cenſetur etiam conceſſum, quod eſt minus, de qua ratione dicam ſtatim. Et ita declarat, & ſequitur Arag. §. *Dico quarto,* & q. 88. art. 12. §. *Si quis autem,* in dicto 1. vbi refert Stunicum trac. de Voto, qui id affirmat in quæſt. 5. nu. 42. tenet etiam Emmanuel Rodriques in Sum. cap. 191. aliàs 192. num. 16. concl. 10. vbi refert Sotum lib. 8. de Iuſt. q. 1. art. 9. ſed ille de ſolis Epiſcopis, & Papa loquitur. Tenet etiam Viualdus in Candelab. cap. 14. n. 8.

Fundamentum vulgare huius ſententiæ eſt ſuprà tactum, quia cui conceditur maius, conceditur minus, cap. *Per venerabilem,* Qui filij ſint legitimi, cap. *Plus,* & cap. *Cui licet,* de Regul. iuris in 6. Sed iuramenti promiſſorij vinculum per ſe ſpectatum minus eſt, quam voti, vt ſupponitur: ergo in facultate conceſſa ad vota comprehenditur à fortiori poteſtas ſimilis ſuper iuramenta, quatenus vota imitantur. Sed contra hanc rationem vrget valdè fundamentum Nauarri. Quod illa regula ſolùm procedit in per ſe connexis, vt pars, & totum, vel vt principale & acceſſorium, vel quaſi conſequens, quomodo loquitur d. c. *Per venerabilem.* Vnde è conuerſo eſt regula Canoniſtarum. In diſpenſationibus non fieri extenſionem, etiam ad caſum minorem, & habentem in ſe maiorem rationem, quam caſus conceſſus. Quam tradunt Hoſtienſis in c. *Poſtulaſti,* de Reſcript & ibi Felin. num. 8. §. *Circa tertiam,* Decius Conſ. 250. vbi alios refert. Verum eſt ibi, loqui de diſpenſatione, quæ magis odioſa eſt magiſque reſtringenda, quàm poteſtas diſpenſandi, vt ipſe etiam paulò poſt limitat. Adde etiam quoad diſpenſationes limitari hanc regulam ab ipſomet Nauarro in Apolog. de Rediti. Eccleſ. q. 3. Monit. 10. vt procedat, quando limitat eadẽ, vel maior ratio in minori, quæ in maiori: tunc enim ait, poſſe extenſionem fieri etiam in materia odioſa, & refert Decius neruosè id probantem in c. *Quia in tantùm,* de Præbend. n. 5.

7. Cui conceditur maius, conceditur & minus.

Hoſtienſ. Felin.

Hinc ergo poteſt ampliùs vrgeri fundamentum illud: quia conceſſa poteſtate ad aliquem actum maiorem, cenſetur conceſſa ad minorem, in quo eadem, vel minor ratio ſpectatur, ſed in iuramento, & voto ita contingit: ergo. Maior ſupponitur, tunc ad hominem cõtra Nauarrum, tum ex auctoritate Canoniſtarum: nam præter Decium eandem limitationem addit Felinus, referens alios ibidem limit. 1. & 2, & in quarta dicit maximè procedere in poteſtate diſpenſandi: tum inductione, quia poteſtas teſtandi ex priuilegio extenditur ad codicillum faciendum, & ad donationem cauſa mortis, vt ſuprà Nauarrus tradit, & licentia donandi extenditur ad mutandum, & facultas audiendi diuina tempore ceſſationis à diuinis extenditur ad tempus interdicti: imò & è contrario in rigore iuris, vt multi tenent apud Couarruuiam in cap. *Alma,* 2. par. §. 4. nu. 7. tum denique ratione: quia vbi eadem, vel maior ratio intercedit, rationabiliter creditur, eandem eſſe voluntatem diſpenſantis, vel delegantis poteſtatem diſpenſandi. 8.

Couar.

Iam ergo probatur hic rectè applicari hanc regulam: quia tota ratio, quæ conſideratur in voto, eſt obligatio religionis ad Deum, quam ſibi homo ſua voluntate impoſuit, obligatio autem iuramenti, de qua tractamus, etiam eſt ad Deum, & ad religionem pertinet, & licèt in rigore ſpeculatiuo ſint diuerſarum rationum, tamen moraliter, & in ordine ad vſum moralem quaſi paria iudicantur, vt eſt commune Iuriſperitorũ proloquium. Item in vtriuſque obſeruatio

9. Tota ratio quæ conſideratur in voto, eſt obligatio religionis ad Deum

obſeruatione, diſpenſatione, vel commutatione, ſolùm obſeruatur, quid gratiùs Deo ſit: nam in vtroque ſolus Deus conſideratur vt creditor, & in vtroque maximè intenditur, vt Deo tanquam creditori ſatisfiat: quòd autem illud debitum naſcatur ex promiſſione Deo facta, vel ex inuocatione teſtimonij diuini, non videtur multum mouere concedentem tale priuilegium, neque ad mores multùm referre: ergo meritò tale iuramentum cenſetur ſub voto comprehendi. Vnde etiam hîc iuuat regula, quod quando duo parificantur, diſpoſitio in vno concepta extenditur ad aliud, quam tradit Panormitanus in cap. *Prudentiam*, de Mutuis petit. nu. 10. cum Gloſſa in cap. *Si poſtquam*, verbo, *Prouiſione*, de Elect. in 6.

Quando duo parificantur, diſpoſitio in vno concepta extenditur ad aliud.
Panor.
Gloſſ.

10. Sed quia hæc generalia principia ſunt valdè ambigua, & plures ſolent pati limitationes, & exceptiones, & (quod caput eſt) ſæpè in eorum applicatione ſolet peti principium, ideò non videntur ſufficere ad rem tam grauem, & dubiam cōfirmandam. Nam ſimpliciter verum non eſt, iuramentum, & votum eiuſdem materiæ parificari in omnibus: nam aliqui cenſent, reſeruationem voti in aliqua materia non extendi ad reſeruandum iuramentum. Et eadem ratione licèt fractio iuramenti in vna materia ſit reſeruata, non ideò erit fractio voti. Item ſub periurio venit violatio iuramenti & non fractio voti eiuſdem materiæ, & ſic de aliis, quæ in diſcurſu huius, & præcedentis tractatus tacta ſunt. Ergo eadem ratione dicetur, non æquiparari quoad poteſtatem diſpenſandi, & ſi contrarium ſumitur vt clarum, principium petitur. Accedit, quòd licèt in diſpoſitionibus, quæ pertinent ad ordinarium ius, valeat argumentum ab æquiparatis, quando clara differentiæ ratio non occurrit, in delegatione non eſt eadem ratio: tum quia eſt res facti, & pendet ex voluntate delegantis, & poteſt vnum actum, & non alium committere, quādo non ſunt connexi, quamuis ſimiles eſſe videantur, & maiorem ſine minori: tum etiam quia ſemper poteſtas ad plura eſt maior quantumuis ſint paria, & ideò ex conceſſione vnius non videtur poſſe colligi vtriuſque conceſſio.

11. Propter hæc igitur addo, quidquid ſit de illis regulis, ſeu principiis in ſua generalitate ſumptis in præſenti puncto rectè procedere propter vehementem coniecturam voluntatis, & intentionis concedentis. Nam ſecundum communem æſtimationem iuramenta hæc tanquam vota reputantur, & maximè in ordine ad finem ordinariè intentum ab eo, qui hanc facultatem concedit. Declaratur: quia quando iuramētum ordinatur ſolùm ad Deum & pietatem, perinde reputatur, ſiue cum promiſſione, ſiue abſque illa fiat, vnde ſub nomine voti ſolet iuramentum comprehendi, & è conuerſo maximè ſecundum communem, & vulgarem modum loquendi. Et poteſt habere fundamentum in Iure. Nam in cap. *Peruenit*, 2. de Iureiur. ſic dicitur: *Non enim propoſitum, aut promiſſum infringit, qui in melius illud commutat.* Quæ regula de votis ponitur in capit. *Scripturæ*, de Voto, & ſub illis verbis in rigore ad votum pertinet, & tamen ponitur ſub titulo de iuramento ſub eiſdem verbis. Hinc etiam canoniſtæ interdum dicunt, tale iuramentum eſſe quoddam votum, ſignatim Abbas, in cap. *Si verò*, in fine de Iureiur. Sic etiam Antonius 2.p. tit. 11. ca. 2. §. 2. dicit cum Ioanne de Neapoli iuramentum promiſſorium de his, quæ pertinent ad Dei honorem includere votum. Quod fortaſſe ita eſt regulariter etiam intellectum de proprio, & formali voto, inde tamen in cōmuni æſtimatione tale iuramentū

Iuramentum quando ordinatur ſolum ad Deum, per inde reputatur, ſiue cum promiſſione, ſiue abſque illa fiat.
Cap. *Peruenit.*
Abb.
Anton.
Io. Neap.
Iuramentum promiſſoriū de his, quæ pertinent ad Dei honorē, includit votum.

quomodocumque fiat, pro voto reputatur, & ſub ea voce comprehenditur, ita vt ſignificet generatim debitum voluntariè contractum ex religione ad Deum. Accedit, quòd modus diſpenſandi, vel commutandi vtrumque vinculum, quādo ſolum Deum attingit, idem eſt, ſcilicet ex parte Dei remittendo obligationem, vnde cui cōmmittitur, facultas remittendi debitum voti ex parte Dei, conſequenter poterit remittere debitum ortum ex ſimplici aſſertione ratione adiuncti iuramenti: nam quod ad Deum pertinet, perinde eſt.

12. Et hinc eſt (quod non parum rem confirmat) quod per ingreſſum religionis, ſicut extinguuntur vota, ita cenſentur etiam extingui hæc iuramenta. Hinc etiam ſub votis reſeruatis intelliguntur eſſe reſeruata religioſa iuramenta, etiam pura de eiſdem materiis, vt tract. 2. diximus, cùm tamen reſeruatio ſit magis odioſa, quàm delectatio poteſtatis. Denique ſi conſideremus finem propter quem ſolent concedi hæ facultates per priuilegia, aut Bullas, vel iobilea regulariter inuenietur eadem ratio in huiuſmodi iuramentis, quæ in votis, & extenſionem ad vtramque neceſſariam eſſe ad conſequendum illum finem; ergo credendum omninò eſt, mentem concedentis huiuſmodi eſſe. Declaratur antecedens in iobileis, verbi gratia, in quibus ſolet concedi poteſtas diſpenſandi in votis, vt fideles faciliùs, & meliùs diſponi poſſint ad conſequendum fauorem Iobilei, ad quem finem omninò eadem neceſſitas apparet in his iuramentis votiuis, & idem eſt in ſimilibus: ergo magnum indicium eſt, mentem Pontificis in huiuſmodi conceſſionibus eſſe loqui de omnibus his obligationibus religionis, quæ ſolum Deum reſpiciunt, & ad honorem eius tendunt, eâſque comprehendere ſub nomine voti.

Per ingreſſum religionis non ſolū vota, ſed etiā iuramenta cenſentur extingui.

13. Hoc ergo modo declarata hæc ſententia eſt ſatis probabilis. Ex eadem verò declaratione infero, non eſſe extendendam hanc conceſſionem ad omnia iuramenta promiſſoria. Quia non poteſt extendi ad illa, quæ fundantur in promiſſione humana. Quod non ſolùm cenſeo verum in his, quæ ſupponunt obligationem promiſſionis, in quibus nullum eſt dubium, ſed etiam in his, quæ ſolùm obligant in vi iuramenti, & relaxari poſſunt ſine vero præiudicio tertij, vt ſunt illa, de quibus loquuntur cap. *Debitores*, cap. *Si verò*, cum ſimilibus de Iureiur. ſcilicet iuramentum metu extortum, vel per iniuſtitiam, vt de ſoluendis vſuris, & ſimilia. Ratio autem eſt, quia illa iuramenta nullo modo ſunt vota, nec ſub tali appellatione venire conſueuerunt, & ideò non poſſunt ad illa extendi talia priuilegia. Et quoad hoc cenſeo veram opinionem Nauarri, & probari optimè fundamento eius cum aliis, quæ circa illud addidimus. Et proptereà non fundo aſſertionem poſitam in ſolo illo argumento à maiori ad minorem poteſtatem, neque in quacumque æquiparatione in vinculo obligationis, ſed addendo ſimul æquiparationem in hoc, quòd tota obligatio, & materia talis iuramenti votiui ordinatur ad Dei honorem, & pendet ex ſolo illo tanquam creditore, & ita habet eundem modum diſpenſationis, & commutationis cum voto, & eundem finem, eándemque rationem, & connexionem. attentio ſine talium conceſſionum, & attento vſu talium iuramentorum, ac denique conſiderata communi exiſtimatione fidelium, in qua tanquam vota reputantur.

Ad quæ iuramenta extenditur iſta poteſtas diſpenſandi, & commutandi.
Cap. *Debitores.* Cap. *Si verò.*

14. Vnde dico ſecundò: Vota etiam iurata, in quibus iuramētum cadit directè ſuper votum, poſſunt per hæc priuilegia diſpenſari, vel commutari. Hanc

2. Aſſertio. Vota iurata in quibus di-

aſſertio

rectè cadit iuramentum poſſunt diſpenſari, & commutari per hæc priuilegia.

ſertionem intendunt auctores allegati in tertia, & quarta opinione, & alij, quos infra referam in ſequenti. Poteſt autem dupliciter explicari, & probari. Primò, vt talis diſpenſatio directè feratur in iuramentum, & deinde ad votum. Secundò, vt incipiat à voto, & per conſequens irritet potiùs, quàm diſpenſet iuramentum, & vtrumque modum cenſeo verum. Sed prior coincidit cum ſequenti aſſertione, & ideò ibi tractabitur. Nunc ergo probatur aſſertio iuxta ſecundum modum.

Votum licèt iuramẽto firmetur, non deſinit eſſe votum.

Nam votũ, licet iuramento firmetur, non deſinit eſſe votum: ergo non obſtante iuramento poterit tolli per poteſtatem tollendi vota: ſed illo ablato iuramentum per ſe cadit, & deſinit obligare ſine alia diſpenſatione, vel commutatione: ergo per illam facultatem poteſt directè tolli votũ, & indirectè iuramentum. Primum antecedens per ſe euidens eſt, quia iuramentum additum voto non deſtruit illud, ſed confirmat & promiſſio ad hominẽ iurata, vera promiſſio eſt. Conſequentia verò probatur, quia ſi eſt vniuocè votũ, non eſt, cur excludatur à generali conceſſione votorum, quia nõ eſt votum reſeruatũ ratione iuramenti, ſub generali autem clauſula comprehenduntur omnia vota non reſeruata, vt ſuprà dictum eſt. Item quia ibi conſideratur iuramentum, vt acceſſoriũ ad votum, & ideò non conſideratur ad poteſtatem in votum ipſum, quod eſt principale: imò ſequitur illud iuxta regulã Iuris. Vnde, quod aliqui dicunt per illam clauſulam

Vota pura quæ non ſũt alio vinculo communita.

ſolùm concedi vota pura, quæ non ſunt alio vinculo communita, nec ex iure, nec ex ratione ab eis probatur, & ideo gratis dicitur. Quia aliud vinculum diſtinctum eſt, & nõ facit vinculum voti in ſe eſſe fortius, quaſi intenſiuè, vt ſic dicam: & ideò non poteſt obſtare, quo minùs vinculum voti præcisè ſpectatũ, poſſit cadere ſub talem facultatem. Vt ſi quis habeat poteſtatem dipenſandi in irregularitate tantùm, licèt illa coniuncta ſit cum ſuſpenſione, poterit in irregularitate diſpenſare, ſiue maneat ſuſpenſio, ſiue non. Et (quod eſt ſimilius) quia poteſt homo remittere promiſſionem ſibi factam, poteſt illam remittere etiamſi iurata ſit, & dominus, qui poteſt prohibere ſeruo, ne opus aliquod faciat, poteſt etiam prohibere, licèt illud ſub iuramento ſeruus promiſerit, quia eius iuramentũ non poteſt minuere poteſtatem domini. Et impedimentum ſubortum, quod iuſte impediret voti exequutionem, excuſando à culpa etiam ſufficiet ad excuſandum, licèt votum iuratum ſit. Sic ergo, qui conſtitutus eſt vice Dei, ad remittendam promiſſionem Deo factam, poteſt illam remittere, etiamſi iurata ſit. Itaque ſi aliunde non conſtet, eſſe aliam mentem concedentis, ex vi verborum non eſt, cur excludantur à tali conceſſione vota iurata, quatenus vota ſunt.

15. *Sublato voto iuramentum ei annexum tollitur.*

Iam verò probatur Minor, ſcilicet ablato voto, iuramentum per ſe ceſſare. Id autem ſatis oſtenditur argumentis tertiæ ſententiæ, & exemplo ibi, & hic proximè adducto, quod planè conuincit. Et ratio eſt, quia qui iurat promiſſionem vt ſic, non iurat immediatè rem promiſſam, ſed ſeruare fidelitatem promiſſionis: & ſi aliquo modo iurat actionem promiſſam, non eſt abſolutè, ſed vt cadit ſub obligationem promiſsionis. Sicut qui iurat ſeruare præceptũ audiendi Miſſam, non iurat audire Miſſam abſolutè, ſed vt affectam tali obligatione: & ideò ſublato præcepto, non obligabit iuramentum, ergo ſimiliter in præſenti. Vnde ſi Summus Pontifex, vel Epiſcopus diſpenſet in tali voto, etiamſi per ſe non attingat iuramentum, irritabit, ſeu relaxabit illud: ſicut ſi Deus ipſe immediatè remitteret rem ſibi debitam per tale votum iuratum, conſequenter tolle-

A ret iuramentum ſine ſpeciali fauore, vt ſic dicam. Vnde etiam exiſtimo, ſuppoſita poteſtate, non eſſe neceſſariam maiorem cauſam ad tollendum tale votum, quàm ſi iuratum non eſſet. Quia nullo modo læditur iuramentum, aut ſeruari deſinit ex illa voti ablatione: ergo ſi, ſecluſo iuramento, cauſa eſſet ſufficiens ad remittendam promiſsionem nomine Dei, eadẽ ſufficiet, non obſtante iuramento: nam ſi iuramento non præiudicatur, cur oſtabit? Quod autem non præiudicetur, patet, quia illud eſt de ſeruanda fidelitate Deo: per hoc autem non violatur fidelitas, vt conſtat. Item iuramentum illud eſt conditionale, *iuro ſeruare votum, ſi durauerit vel niſi remittatur*: & ideò non impleta conditione, nihil derogatur iuramento. Item hac ratione poteſt homo

B ſua voluntate remittere promiſsionẽ ſibi cum iuramento factã, quia per hoc nullũ præiudiciũ fit iuramento, ergo ſimiliter in preſenti. Denique in iuramento promiſſorio cauſa, quæ ſufficit, vt vinculum fidelitatis auferatur iuſtè, & validè, ſufficit ad relaxandum iuramentum ex parte materiæ.

Dices; Sæpe iuramentum promiſſorium obligat, etiamſi promiſſio non ſit valida, vt patet in iuramẽto per metum iniuſtum extorto, & de ſoluendis vſuris, & ſimilibus: ergo ablata promiſſione non ſequitur intrinſecè ablatio iuramenti. Item aliquæ ſunt promiſſiones, quæ reuocari poſſunt, non addito iuramento, & illo addito, non poſſunt, vt in cap. *Quamuis pactum*, de pactis? ergo eadem ratio-

C ne licet promiſsio voti non iurata poſsit tolli per hanc facultatem, iurata non poterit.

16. *Obiectio.* *Cap. Quamuis pactum.*

Ad priorem partem reſpondeo, illa iuramenta à principio cadere ſuper promiſsionem inualidam, & ideò non fundari in obligatione promiſsionis, ſed in ſola promiſsione externa ab alio acceptata, quæ includit aſſertionem dandi, vel faciendi quantùm eſt ex parte iurantis, & ideò talia iuramenta inducunt à principio obligationem ſuam ſine dependẽtia ab obligatione promiſsionis. Secus autem eſt de iuramento, quo firmatur votum, quia cadit in promiſsionem obligantem, & in illa omninò fundatur. Vnde quando quis iuraret ſeruare votum inualidum, vt verbi gratia profeſsionem nullam, non obligaretur iuramento, ſicut nec voto. Et ratio eſt,

17. *Fit ſatis obiectioni.*

Qui iurat ſeruare votũ inualidũ non tenetur, neq; iuramentum neque votũ ſeruare.

D quia quoties votum eſt nullum, Deus non acceptat illud, & creditore non acceptante, non poteſt iuramentum obligare. Et ita poteſt etiã reſponderi, illa iuramenta, quorũ promiſsio acceptatur à creditore, etiamſi promiſsio ſit inualida, non ſtatim amittere vim obligandi, quia ad hanc ſufficit aſſertio acceptata: at verò quando promiſsio non obligat propter remiſsionem, vel non acceptionem creditoris, non poteſt iuramẽtum obligare. Vnde meritò poteſt cõſiderari conuenientia inter vtraque iuramenta. Nam illa etiam iuramenta, quæ hominibus præſtantur ſuper promiſsiones turpiter extortas, habent dependentiam à voluntate eorum, in quorum vtilitatem fiunt: nam ſi illi remittant, deſinunt obligare. Quoad

Quoties votum eſt nullum, Deus non acceptat illud.

E hoc ergo eſt etiam ſimilitudo: nam ſicut illa tolluntur per remiſsionem creditoris, ita etiam tolluntur iuramenta confirmantia promiſsionem validam, vel vota, & quia cùm diſpenſatur votum, interuenit remiſsio creditoris, ideò ceſſat iuramentum. Ad alteram partem reſpondetur, illud contingere, quãdo iuramentum eſt de non reuocanda promiſsione, vt ſuprà tract. 2. lib. 2. viſum eſt: quia tunc fieret contra iuramentum, petendo reuocationem contractus: hic autẽ nec diſpenſans iurauit non diſpenſare, vel non commutare votum iuratum, nec tale iuramentum fuiſſet licitum, interueniente iuſta cauſa.

cauſa. Neque etiam qui votum iuratum emiſit vo-uit, aut iurauit, non diſpenſari in voto, ſed ſolùm ſeruare votum vtique perſeuerans. Neque tale votum aut iuramentum obligaret, interueniente iuſta cauſa, vt in ſuperioribus tactum eſt.

18. Sed quæri poteſt circa hanc aſſertionem, An commutando votum iuratum, commutetur etiam iuramentum, vel potiùs relaxetur? Reſpondeo breuiter, in rigore, & per ſe non commutari, ſed relaxari. Itaque licèt per commutationem talis voti, maneat obligatio voti circa aliam materiam, illud tamen votum, quod manet, non eſt iuratũ, ſicut priùs erat. Ratio eſt, quia (vt dixi ſuperiori tractat. lib. 2. cap. 35.) iuramentum non patitur tranſlationem, vt ſic dicam, ab vna materia ad aliam, iuxta caput *Clericus*, de Iureiur, & ideò ſi quis iurauit, ſeruare votum ieiunandi, verbi gratia, non poteſt ex vi illius iuramenti obligari ad recitandum Roſarium, ſi fortè prior materia in hanc mutata eſt, argumento c. *Clericus*, de Iureiur. Dices, licèt iuramentum non poſſit extendi, ſeu transferri ad aliam materiam, poteſt nihilominùs commutari, vt ibidem dictum eſt. Reſpondeo, verum hoc eſſe, ſed tamen in præſenti non commutari iuramentum, vt ſupponitur, ſed tantùm votum. Nihilominùs tamen addendum eſt, poſſe eum qui commutat tale votum, nolle commutare, niſi vouens acceptet nouam materiam ſub eadem obligatione voti iurati. Et tunc obligabit iuramentum, quia virtute de nouo emittitur ſuper nouam materiam, & obligationem. Dicimus tamen hũc modum commutationis non eſſe neceſſarium, ſed poſſe ſimpliciter commutari votum, & tunc tolli iuramentum, & manere votum non iuratum, niſi à vouente iterum iuretur.

Cui commutatur votum iuratum etiã relaxatur iuramentum.

Iuramentum non patitur tranſlationẽ ab vna materia ad aliam.

Cap. *Clericus* Obiectio.

Solutio.

19. Dico tertiò; Etiamſi votum, & iuramentum ſuper eandem materiam immediatè cadant, & vnumquodque per ſe obliget ad Dei honorem, per facultatem abſolutam diſpenſandi in votis, auferri poterit, vel votum, vel iuramentum, vel vtrumque pro iuſto arbitrio diſpenſantis. Pro hac aſſertione poſſumus allegare omnes auctores primæ aſſertionis: nam re vera eſt conſequens ad illam, & tenent alij Moderni, & viri docti. Et probatur prior pars, quia licet illud votum habeat coniunctum iuramentum, ſemper manet verum votum & non reſeruatum, imò non manet ipſum firmatũ iuramento per ſe loquendo, ſed tantùm eadem materia manet ſubiecta obligationi iuramenti: ergo poteſt tolli per illam facultatem non obſtante concomitantia iuramenti Conſequentia patet à fortiori ex dictis in præcedenti aſſertione, quia etiam hic ſunt vincula omninò diſtincta, & minus inter ſe colligata: nec eſt, cur vnum poſſit impedire vſum poteſtatis erga aliud. Confirmatur: nam iuxta ſatis Probabilem ſententiam, ſi quis habeat poteſtatem ad diſpenſandum in quarto gradu conſanguinitatis, & aliquis ſit coniunctus cum alio in tertio, & quarto, poterit diſpenſare in quarto ſolo, relicto tertio diſpenſando à ſuperiore. Item qui habet irregularitatem vnius homicidij voluntarij, & alterius caſualis occulti, poterit ab Epiſcopo diſpenſari in irregularitate poſteriori ad eum pertinente, reſeruata altera irregularitate pro Pontifice: quia vnum impedimentum, vel vinculum non mutat ſuam naturam propter conſortium alterius, & ex natura ſua poteſt vnum ſine alio auferri, vt ſuppono, nec de neceſſitate diſpenſationis eſt, quòd ſimul vtrumque diſpenſetur, vel quòd poteſtas ad vtrumque ſe extendat. Sic ergo in præſenti, non obſtante iuramento, poterit votum illud tolli per eum, qui habet directam poteſtatem in vota. Et ex his probata manet ſecunda pars, additis, quæ in prima aſſertione diximus. Nam ſi iuramentum eſſet ſolùm, auferri poſſet per illam facultatem, perinde ac ſi eſſet votum; ergo licèt ſit cum voto coniunctum poterit auferri, per ſe tantũ ſpectatum: ſic enim procedunt rationes de æquiparatione, & reliquæ.

3. Aſſertio. Votum, & iuramentum ſuper eandẽ materiã immediatè cadens, & vtrũque per ſe obligans per dictam poteſtatem auferri poterit.

Vinculum aut impedimentum nõ mutat ſuam naturam propter conſortiũ alterius.

20. Difficultas ergo eſſe videtur in tertia parte aſſertionis, quæ dupliciter intelligi, & probari poteſt, vel de directa diſpenſatione vtriuſque vinculi, vel quia ablato vno conſequenter ceſſat reliquum: & prior ſenſus eſt maximè intentus. Secundus verò non eſt contemnendus. Probatur ergo primo modo, quia, vt in aſſertione expreſſimus, loquimur de poteſtate conceſſa ſimpliciter ad diſpenſandum in votis, qui autẽ talẽ poteſtatẽ habet, non ſemel tantùm, ſed ſæpius poteſt cum tali perſona diſpenſare in obligatione religionis ad Deũ per vota, vel iuramenta æquipollẽtia; ergo poſtquã talis diſpenſator conceſſit diſpenſationem in voto, poteſt concedere in iuramento, & eadem ratione poterit vtrumque ſimul tollere, quaſi duas diſpenſationes ſimul concedendo. Secundò, ſi à principio talis materia ſolum fuiſſet ſub obligatione iuramenti, poſſet ex vi illius poteſtatis diſpenſari; ergo quamuis votum præceſſerit, & ſit diſpenſatum; poterit iuramentũ diſpenſari: vel aliter, ponamus aliquem vouiſſe peregrinationem, & deinde diſpenſationẽ voti obtinuiſſe, & iterum poſteà iuraſſe eandẽ peregrinationem. certè etiam hoc iuramentum poterit relaxari per eandem facultatem, non minùs, quàm ſi votum non præceſſiſſet: quia id eſt omninò impertinens. Ergo licèt ſimul aliquando extiterint votum, & iuramentum eiuſdem materiæ, poterunt quaſi per duplicem actum illius poteſtatis auferi. Tertiò ſi quis in Iobeleo haberet votum recitandi Roſarium, & iuramentum non ludendi, poterit vtrumque per facultatem Iubilei diſpenſari, nõ minùs, quàm ſi vtrumque eſſet votum iuxta dicta in prima aſſertione; ergo licèt vtrumque illorum cadat ſimul in eandem materiam, poterit etiam auferri ex vi eiuſdem poteſtatis.

Probatur 3. pars aſſertionis.

Primus ſenſus.

21. Secundus preterea ſenſus poteſt probabiliter ſeruari, nimirum, non ſolùm poſſe ceſſare obligationem iuramenti, ablato voto, quando iuramentũ directè confirmat promiſſionem, ſed etiam quando immediatè cadit in materiam voti. Quod in hunc modum declaro: nam iuramentum factum homini per ſimplicem aſſertionem de futuro, ſine propria promiſſione, ſeu iuramentum promiſſorium, in quo promiſſio non obligat, ſed ſolùm iuramentum, poteſt remitti, & relaxari per remiſſionem partis, ſeu creditoris, in cuius vtilitatem iuratum eſt, vt in ſuperioribus eſt oſtenſum, quia tale iuramentum ſemper includit conditionem, ſi alter fuerit contentus, vel ſi ipſe non remiſerit; ergo etiã hoc modo relaxabitur iuramentũ ad Deum, quoties cõſtiterit Deo placere id, quod eſt iuratũ non fieri, ſed remittere illud, vel acceptare aliud loco illius. Nam quoad hoc eadẽ eſt ratio in Deo, quia eadem cõditio includitur in iuramẽto facto Deo. Sed quoties votũ, & iuramentũ in eandẽ materiã cadunt, & votũ per iuſtã diſpenſationẽ, vel cõmutationẽ tollitur, eo ipſo declaratur, Deũ eſſe cõtẽtũ, vt id nõ fiat, vel illi placere, vt aliud loco illius fiat: ergo eo ipſo deſinit iuramentũ obligare circa illam eandẽ materiã, quia de illa iam conſtat, nõ eſſe tam gratã Deo, vt velit illam, ideò enim cenſetur illam iam non exigere in ordine ad votũ. Dices, ex vi diſpenſationis voti ſolùm intelligi illam materiã non placere Deo in ordine ad tale vinculum voti: non verò in ordine ad aliud vinculum iuramenti.

Proponitur ſecũdus ſenſus aſſertionis.

Quoties per iuſtã diſpenſationem votum tollitur declaratur Deum tali voto non eſſe contentũ.

iuramenti. Sed contrà, quia cauſa, & ratio illius remiſſionis non eſt reſpectiua in ordine ad hoc, vel illud vinculum, ſed fundatur ſimpliciter, & abſolutè in conditionibus, & circumſtantiis materiæ ſecundum ſe, hic & nunc ſpectatis, vt conſtat ex D. Thoma d. art. 10. Ergo eo ipſo, quòd ceſſat conditio incluſa in voto, ceſſat etiam conditio incluſa in iuramento, & ideò per ſe ceſſat. Et hic diſcurſus optimè etiam declarat, quàm ſint ſimilia, & æquiparabilia votum, & iuramentum in ordine ad diſpenſationem, & confirmat omnia, quæ in prima aſſertione dicta ſunt, & omnia magis confirmabuntur ſoluendo argumenta, & ibi dicemus, quid ſentiendum ſit, quando facultas in particulari conceditur ad aliquod votum tollendum.

D. Thom.

22. Soluūtur argumenta in contrarium propoſita. Iuramentum & votū quoad diſpenſationē & cōmutationem æquiparantur.

Ad primum argumentum primæ ſententiæ reſpondetur, licèt iuramentum in rigore ſit vinculum diſtinctum ſpecie, tamen in ordine ad diſpenſationem, & commutationem æquiparari, quando iuramentum tendit ſolùm ad Dei honorem: ſicut votum, & ideò non eſſe hanc extenſionem repugnantem priuilegio, ſed eſſe interpretationem conſentaneam iuri, & fini conceſſionis, & menti concedentis. Ac denique ſi quid habet extenſionis, eſt conſentanea regulæ de ampliandis gratiis, & beneficiis Principis, præſertim quando in ſpirituale bonum cedunt, & nulli præiudicant, vt ſunt hæ facultates. Ad ſecundum iam reſponſum eſt, non fundari noſtram ſententiam in illa regula, & illatione à maiori ad minus generatim ſumpta, ſed in ſpeciali ratione iuraméti, & æquiparatione, & connexione, ac ferè eadem æſtimatione, quam habet cum voto.

23. Explicatio cap. Cui de non ſacerdotali, de præb.

Ad confirmationem ex cap. *Cui de non ſacerdotali* reſpondet Nauarrus d. q. 3. de Redit. Monit 10. illum textum non loqui in facultatibus diſpenſandi, imò nec in diſpenſationibus, ſed in mandatis, quorum fines diligenter ſunt ſeruandi, quia ſæpe non militat eadem ratio in minori, quæ in maiori. Vt in caſu illius textus, mandatum de prouidendo aliquo de maiori, vel pinguiori beneficio, non permittitur extendi ad minus, vel tenuius: quia in huiuſmodi mandato conſideratur qualitas, & proportio perſonæ, cui prouideri mandatur, & ſæpe non expedit illam inferioribus miniſteriis applicari, vel minus ſufficienter prouideri: vnde cùm tale mandatum vno actu expiret, oportet illud ad amuſſim obſeruari, eiúſque fines diligenter ſeruari, vt dicitur in leg. *Diligenter*, ff. de Mandat. Hæc autem ratio non habet locum in diſpenſationibus, vt idem Nauarrus ibi fatetur cum Decio ſuprà allegato. Hæc verò reſponſio, licet ſatis communis ſit, non placet Couarruuiæ lib. 1. Variar. cap. 20. n. 7. §. *Solet tamen*, cum ſequentibus, & ideò ipſe reſpondet, ibi Pontificem loqui, quando præſcribitur certa quantitas in reditibus beneficij, quæ eſt quaſi taxa quædam determinans ſpeciem, extra quam voluntas concedentis non impletur. Sed re vera in idem reuoluitur, & prior reſponſio rationem reddit, ob quam illa determinatio valoris cenſetur facta cum tanta præciſione. Et fortaſſe illa declaratio tam ſtricta, habet locum in materia beneficiorum, & non in aliis.

Couar.

24. Ad tertium, ſi priuilegium abſolutè concedatur ad relaxanda iuramenta etiam votiua, ſeu pia, & in honorem Dei facta, concedo extendi ad vota propter rationem ſuprà factam: & ita concedit expreſſè Sancius ſuprà num. 29. Idémque dicendum cenſeo, ſi generaliter conceditur facultas tollendi iuramenta, quæ ſine præiudicio tertij auferri poſſunt: nam per hæc potiſſimè intelliguntur ea, quæ in Dei tantùm honorem, vel de aliquo actu virtutis abſo-

Quæ ſint iuramenta, quę ſine præiudicio tertio auferri poſſunt

A lutè fiunt. Eò vel maximè, quòd hæc iuramenta ordinariè includunt promiſſionem, & qui dat facultatem relaxandi iuramenta, dat facultatem tollendi obligationem promiſſionis iuratæ, ſi auferri poteſt ſine præiudicio tertij. Reſpectu autem Dei nullum eſt præiudicium, quando diſpenſatio fit ex cauſa. Ad quartum reſpondetur, interdum fieri in indultis maiorem expreſſionem ad clariorem declarationem, non quia ſit ſimpliciter neceſſaria.

25. Soluūtur argumenta ſecundæ ſententiæ. Votum iuratum tantū eſt maius vinculum extenſiuè.

Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ reſpondetur votum iuratum eſſe maius vinculum tantùm extenſiuè, B id eſt, ad plura vincula pertinere; & ideò per eandem poteſtatem auferri poſſe, quæ ad plura ſimilia vincula tollenda ſufficit. Vt omittam, poſſe illa duo auferri, tollendo vnum directè, & aliud per naturalem ſequelam, vt explicatum eſt. Ad primam confirmationem negatur antecedens quoad ſecundam partem. Nam quando iuramentum additur voto, nulla grauitas quaſi intenſiua accreſcit voto, ſed tantùm additur nouum vinculum, vt D. Thomas loco ibi citato docuit, & eſt res per ſe clara: nam ſæpe votum tempore antecedit, & poſtea iuramentum illi ſupperadditur, ſine vlla mutatione in voto facta, idem autem eſt moraliter, licèt ſimul fiant. Præterquam quod licèt inde votum in ſe cre- C ſceret, eſſet grauitas merè accidentalis, quæ non variaret vinculum in ordine ad diſpenſationem. Ad ſecundam confirmationem concedo, habentem votum iuratum, & petentem diſpenſationem voti abſolute, non explicato iuramento, manere diſpenſatum in voto, ſi veram, & legitimam cauſam allegauit, quia gratia non eſt ſubreptitia propter illam taciturnitatem, quia nihil occultatū fuit, quod iure difficiliorem redderet diſpenſationem. Nam oſtendimus, cauſam ſufficientem ad diſpenſationem voti ſatis eſſe, licèt votum iuratum ſit, ideóque declarare hanc circumſtantiam, nec ex natura rei neceſſarium eſt, neque in iure inuenitur præceptum.

D. Thom.

26. Differentia inter facultatem datam ad diſpenſandum in vno voto, & ad plura.

Sed eſt hic notanda differentia inter facultatem D poſtulatam ad vnum votum tantùm diſpenſandum, & inter facultatem abſolutè datam ad diſpenſanda vota, de qua hactenus loquuti ſumus. Nam hæc poſterior extenditur ad plures actus, & ideò facilè poſſunt per illam tolli votum, & iuramentū vnumquodque directè, & quaſi multiplicatis actibus diſpenſationis, vt declaratum eſt. At verò quando poſtulatur facultas ad vnum votum tantùm, tunc vnica diſpenſatio videtur conceſſa, & per illum actum expirat illa facultas, iuxta dicta in ſimili in 3. tom. 3. p. diſp. 27. ſect. 4. n. 7. & quæ tractat Nauarrus d. q. 3. de Redit. Moni. 9. & tract. de Iobilæo notab. 32. n. 46. Vnde fit, vt tunc facultas non extendatur ad votum, & iuramentum directè tollendum, quia deberent tolli illo modo per plures diſpenſationes, E & illa poteſtas nō extenditur ad plures actus, vt dixi: vnde nec etiam plura vota poterunt per illam auferri, ſed ſolùm quod poſtulatum eſt. Voco autem plura vota, quæ ſunt circa diuerſas materias; nam quæ iterantur circa eandem, tamquam idem reputantur. Hoc autem ſecus eſt in voto, & iuramento, etiam circa eandem materiam, & ideò vt directè tollerentur, diuerſis diſpenſationibus indigerent. Quapropter in hoc caſu particulari, quando indultum eſt adeò limitatum, probabile eſt, non extendi directè ad iuramentum, & votum ſimul. Nihilominùs verò iuxta dicta probabile eſt, ablato voto per illam facultatem, ceſſare iuramentum, non directè, ſed indirectè, id eſt, non per modum diſpenſationis, ſed per modum irritationis, & quia ceſſauit conditio in illo incluſa. Quod admittit Sanc. in iuramento, quod

Sancius.

quod cadit ſuprà votum, non verò quando concomitanter ſolum cadit ſupra eandem materiã, quod eſt probabile in hoc puncto. Sed non minùs probabile cenſeo contrarium, propter diſcurſum ſupra factum. Et quia rem moraliter, & practicè ſpectando, parum hoc refert ad vim obligationis in ordine ad Deum, nec eſt minor in voto, & iuramento vno modo facto, quàm alio, & (quod caput eſt) in vtroque ceſſat aliqua conditio in iuramento incluſa, & parum refert, quòd ſit diuerſa, ſi vtraque eſt neceſſaria, vt duret obligatio iuramenti. Ad vltimam confirmationem iam reſponſum eſt ex dictis, quod illud indultum eſt optimum ad tollenda dubia. De aliis autem opinionibus ſufficienter dictum eſt.

CAPVT XV.

Vtrùm poteſtas diſpenſandi in votis, vel illa commutandi, extendatur ad vota facta in commodum tertij?

1\. QVæſtio hæc communis eſt poteſtati ordinariæ, & delegatæ: in hac verò poſteriori habet maiorem rationem dubitandi, & ideò in hunc locum reſeruata eſt: doctrina veró ad vtramque eſt cum proportione applicanda. Contingit ergo ſæpè, vt votum, licèt Deo directè fiat, nihilominùs habeat materiam exercendam circa proximum, ſeu circa tertiam perſonam; & in his oritur ſpecialis ratio dubitandi de hac poteſtate, propter præiudicium tertij. Quando enim votum ſoli Deo fit, & illius executio tantùm cedit in honorem, vel cultum eius, tunc rectè procedunt omnia dicta, quod remiſſio fiat à diſpenſante, vice ipſius Dei, tamen quando votum cedit in proximi vtilitatem, videtur requiri conſenſus eius, cui præiudicium per diſpenſationẽ, vel commutationem fit, & ideò poteſtas Prælati non videtur per ſe ſufficiens ad tale votum tollendum, niſi tertia perſona cedat iuri ſuo. Habétque locum maximè hæc dubitatio in votis realibus, vt de facienda eleemoſyna tali loco pio, vel tali perſonæ indigenti, &c. Tamen etiam poteſt in votis perſonalibus hoc inueniri, vt ſi fiat votum ſeruiendi huic hoſpitali, vel ingrediendi hanc religionem, & ſimilia.

Ratio dubitandi proponitur.

2\. Duobus ergo modis poſſunt hæc vota fieri. Primò purè, & nudè promittendo Deo, & non homini. Secundò promittendo ſimul Deo, & homini, vt quando promitto pauperi fœminæ dotem competentem, & promitto ſimul Deo illam dare, ſeu implere promiſſionem humanam. Inter quos duos modos eſt magna differentia: nam in priori ſoli Deo oritur obligatio, & nullum ius acquiritur homini: in ſecundo verò præter obligationem reſpectu Dei acquiritur ius homini per humanam promiſſionem, quam ſupponimus ab illo eſſe acceptatam. Quæ diſtinctio ſumitur ex D.Thoma, d.q.88. art.5.& clariùs in 4.d.38.q.1.art.1.quæſtiunc 1.ad 5. Quod ſi quis inquirat, quando intelligendum ſit votum fieri vno, vel alio modo? Reſpondeo cum Caietano ſtatim citando hoc maximè pendere ex intentione vouentis, quæ ex verbis colligenda eſt. Vnde ſi tantùm vtitur verbo vouendi, intelligitur eſſe tantùm votum Deo, vel Sanctis ad colendum illum, vel in ſe, vel in ſua imagine. Vt ſi dicat, *voueo ſanctæ Mariæ Lauretanæ*: votum fit ſanctiſſimæ Virgini: locus autem deſignatur ſolùm vt circumſtantia ſeruanda in colenda Virgine per tale votum. Vt ergo voto coniungatur promiſſio humana, oportet vt directè fiat aliqua promiſſio homini, & quòd ab illo acceptetur, aliàs non obligabit, vt ſuppono, & videri poteſt Couarruuias in cap. *Quamuis*, part. 2.§.4.num.14.

Dupliciter poteſt aliquis vouere in commodum tertij.

D.Thom. *Caiet.*

Vt voto coniũgatur promiſſio humana, quid ſit neceſſarium.

Couar.

3\. Hac ergo diſtinctione ſuppoſita, dico primò: Si votum ſit purum, diſpenſari, vel commutari poteſt ex iuſta cauſa per eandem poteſtatem, per quam diſpenſantur alia vota, & ita hæc diſpenſatio ad eoſdem Prælatos iure ordinario pertinet, idémque cum proportione dicendum eſt de commutatione, vbi ad illam faciendam fuerit neceſſaria iuriſdictio. Ratio eſt, quia per tale votum non acquiritur ius tertiò, & ideò per diſpenſationem non fit illi præiudicium verum, id eſt, iuri eius contrarium, etiamſi cedat in aliquod incommodum eius, ſeu in carentiam commodi, quod eſt longè diuerſum, vt agentes de iuramento promiſſorio ſæpè diximus. Quia in priuatione huius commodi, non interuenit iniuria, nec culpa, per ſe loquendo, & ideò non eſt, cur impediat Prælatum, ne vtatur ſua poteſtate, vel vouentem, quominùs vti poſſit iure ſuo, petendo diſpenſationem, vel commutationem. Et ita hæc aſſertio communis eſt, quam tenet Caietanus 2. tom. Opuſc. tract. 11. q. 3. & ſequitur Nauarrus d. cap.12.num. 78. latiùs in Apolog. de Rediti. Eccleſ. q.1.Mon.71.in antiquis, & 60.in nouiſ. Tenet Syluester *Votum*, 4. q. 7.d.4. Angelus *Votum*, 3.num.26. Piſana *Votum*, 6. §. 3. Tabienna verbo *Diſpenſatio*, num.12. Armilla num. 20.

1. Concluſio

Vota emiſſa in cõmodũ tertij poſſũt diſpenſari vt reliqua, ſi nõ detur promiſſio facta tertiò.

Caieta. Nauar. Syluest. Angel. Piſana. Tabien. Armil.

4\. Contra hanc ſententiam tenent Archidiaconus, Raymundus, & alij, quos Syluester ſuprà refert, & ſequitur Sarminius tract. de Rediti. Eccleſ. part.4. cap.3.num.4. Vbi de Caietano ſpecialiter conqueritur, quia dixit tractationem de voto ad Theologos potiùs, quàm ad Canoniſtas pertinere. Fundamentum eſt: quia in pia cauſa ius acquiritur etiam abſenti l. *illud*, C. de Sacro Eccleſ. & de Voto id ſpecialiter habetur in leg.2.iuncta Gloſſa.ff. de Pollicit. & colligitur etiam ex cap. *Ex parte*, de Cenſib. vbi actio datur ad ſoluenda vota realia facta Eccleſiis, vbi Innocentius, & Panormitanus id notant, & tradit Gloſſa communiter probata in cap. *Scimus*, 12.quæſt.1. Ratio addi poteſt: quia ex quo votum fit Deo incommodum talis perſonæ indigentis, aut religioſæ, acquiritur ius ipſi Deo, quod cenſetur transferre in talem perſonam: nam vult in vtilitatem eius impleri promiſſionem.

Archid. Panor. Syluest. Sarmin.

Cap. De ſacr. Eccleſ. Cap. Ex parte.

Innocent. Panor. Gloſſa.

Quando votum fit Deo in commodum alicuius piæ perſonæ Deus cenſetur ſuum ius in illã transferre.

5\. Hæc ſententia eſſet probabilis ſi tantùm diceret, in commutatione talium votorum habendam eſſe rationem, quoad fieri poſſit, vtilitatis talium locorum, vel perſonarum, vt ſcilicet, eorum commodis quoad fieri poſſit per commutationem conſulatur, ſicut in ſimili diximus de relaxatione iuramenti promiſſorij, & ſumi poteſt ex c. *Magnæ*, & ex c. *Ex multa*, in fine de Voto. At verò quod ad hanc diſpenſationem, vel commutationem ſit neceſſarius cõſenſus illius, in cuius vtilitatem votum obſeruatum cederet, non habet fundamentum. Nam illud, quod pro aſſertione adduximus (vt rectè aduertit Nauarrus) ſemper ſuam vim retinet, quia re vera homini nulla facta eſt obligatio per tale votum, vnde non eſt, cur illius conſenſus requiratur, ſi aliàs iuſta cauſa diſpenſationis, vel commutationis intercedit. Nam dicere, Deum transferre ius ſuum in illam perſonam, gratis dictum eſt, & eadem facilitate negatur: qua fingitur, ſolum ergo vult Deus, vt votum non violetur, quod intercedente iuſta diſpenſatione ſeruatur. Ad argumentum autem reſponderi poteſt ex doctrina Nauarri ſuprà, per votum acquiri ius aliquod Eccleſiæ, vel perſonæ in cuius vtilitatem executio voti cedit, tamen illud ius eſſe reuocabile, ſi votum reuocetur iuſtè, & validè. Quod ipſe declarat ex alia

Cap. Magna Cap. Ex multa.

Nauar.

Non eſt neceſſarius cõſenſus eius, in cuius vtilitatem votum cederet.

ex alia doctrina Bartoli dicentis,eum, qui donat aliquid alteri, ſub modo, vel onere, vt illud poſteà transferat in Eccleſiam, poſſe poſteà onus illud reuocare,quia licet Eccleſia tunc acquiſierit actionem contra donatarium, illa etiam reuocabilis eſt: Ita ergo in præſenti cenſetur. Et ita poſſunt ad hoc confirmandum conferre, quæ de illo puncto late tractat Couarruuias lib. 1. Variar. cap. 14. num. 15.

6. *Votum de eleemoſyna facienda nullum propriũ ius illi confert.*

Ad maiorem autem declarationem addere poſſumus,per votum ſoli Deo factũ de eleemoſyna v.g. facienda Petro,nullum proprium ius acquiri Petro, ratione cuius dici poſſit habere ius in re illa, vel ad rem illam, ſolúmque concedi illi Canonicam, vel etiam ciuilem actionem vtilem poſtulandi à iudice, ſeu prælato,implorando officiũ eius vt cogat alium votum illud implere.Et hoc ad ſummum probat illa lex 2.ff. de Pollicitat. Hæc autem actio ſolùm conceditur, quamdiu votum in ſua vi,& in ſpecie (vt ſic dicam)permanet: nam ſi ablatum ſit per iuſtam diſpenſationem,vel in aliam rem tranſlatã per commutationem,ceſſabit actio, vel ſi quis illam intentet repelletur probata diſpẽſatione,vel commutatione, & ideò meritò dicitur illa actio reuocabilis.Et iuxta hæc intelligenda eſt Gloſſ. in d.c.*Scimus*: ſolùm enim ait, ex pollicitatione, quam quis facit Deo poſſe conueniri, quod etiam habet Gloſſa in cap. *Iuramenti*, 22.q.5. & poteſt admitti in ſenſu prædicto,quamuis nec ex illis iuribus probetur, vt illæ Gloſſæ dicunt. *Gloſſa.* Nec ex cap. *Quicumque*, 12.q.2. quod allegant: quia loquitur de promiſſione, aut donatione facta Eccleſiæ cum auctoritate Epiſcopi, non de puro voto. Et ſimiliter loquitur cap. *Quia Ioannes*, 12.quæſt.5.quod etiam allegant, imò ibi nulla fit mentio de actione,quam habet Eccleſia, quando illi promiſſio fit. At verò cap.*Ex parte*, de Cenſibus non loquitur de actione contra vouentẽ, ſed contra hæredem, reſpectu cuius actio facta eſt irreuocabilis, præſertim quando ex conſuetudine acquiſitum eſt ius Eccleſiæ,vel per modum preſcriptionis, vel quia indicat donationem ipſi Eccleſiæ factã,talis enim erat caſus illius textus. *Innocent. Abbas.* Quamquam ex illo colligant Innocentius,& Abbas poſſe vouentem compelli ad implendum votum etiam ad petitionem eius cuius intereſt, quod in ſe verum eſt in ſenſu declarato.Denique l. *Illud*, C.de Sacroſ.Eccl. nihil facit ad cauſam: quia non tractat de votis, ſed de donationibus factis locis piis ſine ſcriptura, nec inde colligi poteſt, quod factæ etiam in abſentia eorum,qui poſſent pro Eccleſia acceptare, valeant, imò oppoſitum docet Gloſſa ibi, & eſt res controuerſa,de qua videri poteſt Tiraquellus de Priuileg. piæ cauſæ Priuileg. 114.& 115. *Gloſſ. Teraquel.*

7. *Votum cadens in promiſſionem factam tertio non poteſt diſpenſari ſine eius conſenſu.*

Dico ſecundò: Quando votum ad Deum habet adiunctam promiſſionem certę perſonę,aut cõmunitati,ſeu Eccleſiæ validè factam,cui votum additur ad robur, & confirmationem,tunc regulariter non poteſt tale votum commutari ſine conſenſu tertij, in cuius præiudicium cederet commutatio,eſt cõmunis aſſertio.Ratio autem eſt, quia ibi cum voto coniungitur promiſſio humana,quam ſupponimus eſſe acceptatam, & conſequenter dare ius,quo non poteſt quis priuari per poteſtatem commutandi vota, ſicut etiam de iuramento promiſſorio dictũ eſt: dixi autem *Regulariter*, quia interdum poteſt hoc votum ſimpliciter diſpenſari, vel commutari tollendo talem obligationem in duobus, ſcilicet caſibus. *Limitatur concluſio.* Vnus eſt,quando promiſſio facta eſt Eccleſiæ, & Prælatus eſt diſpenſator bonorum & iurium talis Eccleſiæ, & ex iuſta cauſa poteſt remittere, vel compoſitionem facere in debitis eiuſdem Eccleſiæ, vt maximè eſt Papa,vel interdum Epiſcopus,& tũc non fit propriè exceptio à regula poſita, quia iam tunc conſentit creditor, cui facta erat promiſſio. Alter caſus eſt,quando tanta eſt neceſſitas, & cauſa diſpenſationis, vt poſſit Pontifex cogere priuatum, vt cedat iuri ſuo,vel illum inuitum priuare propter commune bonum, de quo eadem eſt ratio,quæ de iuramento promiſſorio, & ita videnda ſunt quæ de illo diximus.

8. *Obiectio.*

Obiicies primò, quia licèt extra hos caſus rectè probet ratio facta,non poſſe vtramque promiſſionẽ auferri,ſeu commutari;nihilominùs tamen videtur, poſſe ſolùm votum diſpenſari, vel commutari, ſi iuſta fuerit cauſa, & relinqui puram promiſſionem humanam,vt ea impleatur. *Satisfit obiectioni. Duobus modis coniungi poſſunt votum,& humana promiſſio circa eandem actionem.* Reſpondeo duobùs modis poſſe coniungi votum, & promiſſionem humanam circa eandem actionem.Primò concomitanter tantùm quando vtraque promiſſio cadit immediatè in eandem actionem, & non vna in aliam,vt verbi gratia,quando promitto Petro eleemoſynã,& ſeparatim voueo Deo,illam eleemoſynam facere:& hoc faciliùs intelligitur,quando votum præcedit.Secundò poſſunt illæ promiſſiones coniungi cum ſubordinatione,quia promiſſio voti cadit in promiſſionẽ humanam, vt in materiã;quia promitto Deo ſeruare promiſſionem factã homini,vt notat D. Thomas q.88. art. 5. ad 3. *D. Thom.* Quando ſe habent priori modo, nulla apparet repugnantia, qua ex vi poteſtatis tollatur ſolum votũ,relicta promiſſione humana;quia non pendet ab illa, neque directe fit præiudicium tertio;nam integrum manet illi ius ſuum.Nihilominùs tamen regulariter non habet locum talis diſpenſatio,vel commutatio,quia ſemper promiſſum præſtandum eſt ſecundum rectam rationem:& ideò vix poteſt dari iuſta cauſa ad auferendam maiorẽ obligationem.Præſertim quia ſemper videtur id fieri in fraudem,& in commodum tertij.Non repugnat autem interdum iuſtam cauſam intercedere ad tollendum ſolum vinculum voti, vt poſtea poſſit faciliùs compoſitio fieri in promiſſione humana, quam fortaſsè æquitas,vel moralis neceſſitas poſtulat. Idemque ferè eſt,quando votũ cadit ſuper promiſſionem humanã,vt in materiã ſuã,licet tunc maior videatur eſſe ratio nõ auferendi votũ,perſeuerãte promiſſione:nã dũ hæc retinet ſuã rationẽ pietatis,& propriæ obligationis,ſine cauſa aufertur alia. *Poteſt diſpenſari in voto de aliquo præcepto obſeruãdo, manente obligatione præcepti.* Quia licèt poſſit interdũ diſpenſari in voto de obſeruando aliquo præcepto,permanente obligatione præcepti, vt patet in voto de caſtitate coniugali ſeruanda; nihilominus raro poteſt hoc habere legitimam cauſam, quando obligatio illa, quæ eſt materia voti confert ius tertio, in cuius commodum cedit,& illa non aufertur,quia tunc magis directè eneruatur promiſſio facta tertio,& ita cedit in præiudicium eius.

9. *Votum obedientiæ factum in vna religione quomodo ad aliam commutetur.*

Sed inſtari poteſt de voto obedientiæ in aliqua religione facto: nam confirmat promiſſionem factam homini, & traditionem factam religioni, & nihilominùs commutari poteſt in aliam religionem, & Prælatum eius,per tranſitum ad arctiorem. Reſpondet Caietanus d. q. 3. in voto religionis ſimplici poſſe hoc fieri, quia per illud non acquiritur ius religioni laxiori: nam ſi acquireretur (ait)non poſſet fieri propria auctoritate: vnde in voto ſolemni, ſeu profeſſione religionis fortè diceret fieri auctoritate iuris. Sed dicitur faciliùs in tali profeſſione ſubintelligi exceptionem, vel conditionem: *Niſi ad meliora vota tranſiero*, quia intelligitur profeſſio fieri ſine impedimento maioris boni, & ideò non acquiritur ius Prælato, vel religioni, niſi ſub eadem limitatione, vt ſupra etiam dictum eſt: &

propterea tranſitus ad arctiorem non fit cum eius præiudicio, ſicut in matrimonio rato inuoluitur ſimilis conditio: & ideo ingreſſus religionis non eſt in præiudicium coniugis. Et idem eſt ſuo modo de voto ſimplici cum promiſſione facta certæ religioni ingrediendi illam; nihilominus enim manet libertas commutandi in ſtrictiorem, vt infrà dicemus.

10. Tandem inſtabis tertiò: nam ſequitur non poſſe commutari votum factum Sancto Franciſco, verbi gratia, quia præter promiſſionem Dei includit ſæpe promiſſionem factam tali Sancto, vt ſupra diximus: tunc ergo ſequitur tale votum non eſſe commutabile, quod videtur inconueniens. Reſpondeo cum Caietano negando ſequelam. Imò aſſero, licet intelligamus, promiſſionem factam Sancto, ſine ſpeciali promiſſione factam Deo (quod non repugnat, vt ſupra etiam dixi;) nihilominus promiſſionem illam eſſe diſpenſabilem, vel commutabilem per ordinariam Eccleſiæ poteſtatem. Tum quia promiſſio ſemper intelligitur facta Deo indirectè, & eatenus participare rationem voti: tum etiam quia Deus, & Sancti cum ipſo regnantes, quoad hoc, quaſi conſtituuntur ſub eodem foro, vt Vicarius Dei in terris poſſit etiam diſpenſare iura Sanctorum, & debita illorum remittere, ſi oportuerit. Tum denique quia talia vota non ad humanam vtilitatem Sanctorum, ſed ad religioſum cultum, & ſimul ad fructum animarum referuntur: quod totum eſt ſub cura, & regimine Prælatorum Eccleſiæ. Atque ita videmus Prælatos Eccleſiæ, non ſolùm Chriſti theſaurum, ſed etiam Sanctorum ſatisfactiones diſpenſare, & applicare. Vnde fit, vt licèt in eodem voto coniungatur promiſſio ad Deum & ad ſanctum, & (licèt promiſſio ad Sanctum, vt fideliter implenda, ſit materia promiſſionis ad Deum) totum ſit commutabile, & diſpenſabile per Eccleſiam: quia eadem eſt ratio de ſingulis promiſſionibus, & de vtraque ſimul, vt per ſe conſtat.

Deus, & Sancti cum ipſo regnantes quaſi conſtituuntur ſub eodem foro.

11. Dicò tertiò: Poteſtas delegata ad tollenda vota, ſi abſolutè conceditur, extenditur ad ea, quæ poſſunt eſſe vtilia tertiæ perſonæ, quando illi nullum ius conferunt: non verò ad illa, quæ habent adiunctam promiſſionem humanam. Hæc aſſertio eſt facilis, ſuppoſitis prioribus. Nam prima pars huius aſſertionis procedit iuxta primam aſſertionem: Et ratio eius eſt, quia illa vota ſunt diſpenſabilia ex ſe, vnde per poteſtatem delegantis iure ordinario auferri poſſunt, & aliàs non ſunt reſeruata: ergo comprehenduntur ſub generali poteſtate delegata circa vota, iuxta regulam ſuprà traditam: Neque in præſenti occurrit ſpecialis ratio faciendi exceptionem, cum talis diſpenſatio non ſit in præiudicium tertij. Altera verò pars procedit iuxta ſecundam concluſionem, & ex dictis in illam ſufficienter confirmatur Neque hic neceſſe eſt adhibere exceptiones, vel limitationes ibi poſitas, quia illæ requirunt ordinariam poteſtatem longè diuerſæ rationis, & interdum ſupremam, & ideò talis poteſtas non intelligitur conceſſa, niſi exprimatur. Nunquam autem exprimitur, imò ſæpè additur clauſula; *Dummodo non fiat in præiudicium tertij*, vt patet in compend. priuileg. Societ. verbo *Commutatio*, & aliis. Additur verò non quia neceſſaria ſit; nam licèt non adderetur, eſſet intelligenda, ſed ad maiorem declarationem.

Poteſtas ad diſpenſandũ abſolutè delegata, non extenditur ad ea quæ ſimul habent ꝓromiſſionem factam tertio.

CAPVT XVI.

De facultate eligendi perſonam, quæ poſſit vota commutare, vel in eis diſpenſare.

DVobus modis, vt alibi latiùs notaui, poteſt delegari aliqua poteſtas, vno modo ex parte eius, cui committitur iuriſdictio, alio modo ex parte eius, circa quem exercenda eſt: vterque ergo modus in præſenti locum habet, quia maximè ſolet hic poſterior modus applicari ad iuriſdictionem voluntariam, ad quam ſpectat votorum diſpenſatio. Cùm ergo in præcedentibus capitulis maximè explicuerimus hanc delegationem, prout directè conceditur delegato, in hoc breuiter adnotabimus aliqua, quæ propria ſunt eius facultatis, quæ ad eligendum diſpenſantem datur, nam media illa electione, & deſignatione perſonæ, iuriſdictio manat à Prælato, qui talem facultatem dedit. Supponendum autem eſt tamquam certum, per hæc indulta, etiam per Iobilæa, & ſimilia non commutari vota ipſo facto, vt rectè admonuit Nauarrus cap. 12. nu. 79. dicens, contrariam eſſe ignorantiam vulgi: nam per illa non datur commutatio, ſed poteſtas commutandi, media electione habentis votum: & ideò oportet, vt ad petitionem eius commutatio per delegatum fiat. Duo ergo in hac facultate explicanda ſunt, vnum pertinet ad ius (vt ita dicam) talis facultatis, aliud ad praxim, & vſum eius.

1. Duplici modo delegatur poteſtas.

Per Iobilæum non commutatur votum ipſo facto. *Nauar.*

Circa primum notari poteſt differentia, quæ aſſignari ſolet inter hæc indulta, conceſſa ex parte diſpenſantium, & in eorum fauorem, vel ex parte diſpenſandorum. Quòd priora cenſentur, continere ſimpliciter fauorem, & beneficium Principis, & ita eſſe amplianda, quantum proprietas verborum permiſerit; poſteriora verò cenſentur eſſe odioſa, tamquam continentia diſpenſationem priuatam, & ideò eſſe ſtrictè intelligenda. Quæ differentia videtur planè colligi ex c. *Si cui nulla*, de Præbend. in 6, vbi poteſtas data alicui gratiosè auctoritate Apoſtolica ad conferendum aliis beneficia, cenſetur gratia, & beneficium Principis permanſurum: & contrarium decernitur de facultate data ad prouidendum alicui certæ perſonæ in fauorem prouidendi: vnde à fortiori idem intelligitur de facultate paſſiua data alicui, vt ei conferatur beneficium, quando vacauerit; ergo idem eſt in præſenti de facultate data, diſpenſando in fauorem eius ad eligendum diſpenſantem. Ratio autem huius differentiæ eſſe videtur, quia quando datur facultas diſpenſando, iam illi virtualiter conceditur diſpenſatio, licèt alteri committatur, & quia diſpenſatio eſt odioſa, & ſtricti iuris, ideò illa facultas eodem iure cenſetur Et ob hanc rationem idem eſt, quando facultas actiua directè datur tertiæ perſonæ, cui committitur, vt diſpenſet cum tali perſona in fauorem diſpenſandi, vt ex eodem cap. colligitur, quia tunc etiam virtualiter datur diſpenſatio. Quod ſecùs eſt, quando directè, & indefinitè datur alicui facultas diſpenſandi, quia tunc illi fit gratia, propter communicationem abſolutam poteſtatis, in qua non magis includitur actualis diſpenſatio, quàm in abſoluta poteſtate, quæ eſt in ipſo delegante. Et ita Nauarrus in conſ. 1. aliàs 3. de Iureiurand. perinde cenſet de facultate data per Iobilæum ad eligendum confeſſorem, qui diſpenſet, & conſequenter cenſet eſſe odioſam, & ſtricti iuris, & ita ſentiunt aliqui Moderni.

2. Poteſtas delegata ex parte diſpenſantis, & amplius ſecus ex parte vouentis.

Cap. *Si cui nulla.*

Diſpenſatio eſt odioſa, & ſtricti iuris.

Nauar.

Ego verò hanc ſententiam admitto, in his facultatibus, quæ ſolent concedi aliquibus ad obtinendam diſpenſationem aliquorum votorũ, quam ſolét à Ponti

3. Sententia auctoris circa propoſitum diſcrimen.

à Pontifice poſtulare, & ipſe committit diſcreto confeſſori, aut doctori ab oratore, ſeu latore eligendo. vt veritate perpenſa, cum illo diſpenſet. Nam in his facultatibus procedit optimè ratio facta, & conſonat etiam ius allegatum. Nihilominus tamen ſimiles facultates paſſiuæ, generaliter conceſſæ per Iobilæa, quæ nunc ordinariè concedi ſolent, etiamſi concedantur in fauorem recipientium, exiſtimo non eſſe computandas inter ſimpliciter odioſas, ſed inter fauores amplè interpretandas. Moueor, tunc quia hæc Iobilæa cenſentur eſſe maxima beneficia Apoſtolicæ ſedis, quæ nulli poſſunt ex ratione aliqua iuſta videri odioſa, per ſe loquendo, & ſecluſis exceſſibus, & priuatis reſpectibus, quæ non conſiderantur. Tum etiam quia tales conceſſiones ordinantur immediatè ad pleniorem abſolutionem, & remiſſionem faciendam, quæ quoad hanc partem fauorabilis eſt, vt oſtendi de Indulgentiis in 3. tom. 3. diſp. 56. ſect. 2. de fauore autem conceſſionis, iudicandum eſt ex proximo, ac principali fine, ad quem ordinatur, vt eſt communis ſententia, quam nunc remittimus in materiam de Legibus. Tum etiam, quia per hæc indulta non intenditur principaliter priuatum bonum, ſed bonum commune Eccleſiæ, ſeu ſpiritualis ſubuentio in aliqua communi, ac publica neceſſitate Eccleſiæ, reſpectu cuius attendenda eſt conceſſio, vt fauor ſimpliciter cenſeatur; tum denique, quia illa indulta non ſunt in præiudicium tertij, & ſunt in fauorem animarum, nec poſſunt dici Iuri contraria, ſed ſuprà, vel vltra Ius. Nam re vera per ea immediatè communicat Pontifex ſuam poteſtatem, quod eſt conſentaneum iuri diuino, & rationi, quando confert ad ſalutem animarum. Quòd autem illa poteſtas concedatur, media electione pœnitentium quoad determinationem perſonarum, parum videtur tunc referre, quia hoc nulli eſt odioſum, vel affert præiudicium. Et ita etiam de facultatibus Bullæ Cruciatæ ſentit Ludouicus Lop. 2. p. tit. de Clauib. cap. 9. & idem ſentit Henricus lib. 7. de Indulg. cap. 30. in princip. ait enim, priuilegia Bullæ licet dicantur odium iuris, ampla interpretatione eſſe extendenda, quantùm verborum proprietates patiuntur. Et multi viri docti noſtri temporis ita ſentiunt de his indultis, & in eis interpretandis vtuntur regulis communibus de fauoribus, & beneficiis Principum ampliandis, & ita cenſeo, ſine ſcrupulo poſſe fieri, ſaltem quoad ſpirituales fauores, inter quos pono diſpenſationem, & commutationem votorum, ſeu facultatem ad illas, etiam paſſiuam generaliter conceſſam in ordine ad commune bonum, & ad ſpiritualem indulgentiam conſequendam. An verò in illis indultis, & præſertim in Bulla Cruciatæ ſint aliæ conceſſiones, quæ ſtrictè ſint interpretandæ, ad præſentem conſiderationem non ſpectat.

Iobilæa cenſentur eſſe inter maxima beneficia ſedis Apoſtolicæ.

Indulgentiæ ſunt in fauorem animarũ nec ſunt iuri contraria.

Lud. Lop. Henric.

4. Primum aduertendum, de qualitatibus requiſitis ad perſonam, quæ diſpenſare debet in votis.

Hac ergo generali regula ſuppoſita, in vſu iſtarum facultatum, ex parte diſpenſandi primum obſeruandum eſt, vt perſonam eligat illis qualitatibus affectam, quas indultum, ſeu reſcriptum poſtulat, vt quòd ſit confeſſor in tali gradu conſtitutus, & approbatus ab Ordinario: huiuſmodi enim conditiones ſolent in perſona eligenda poſtulari in particularibus delegationibus pro votis religionis, & caſtitatis, de quibus dicam infrà ſuis locis. Solet autem ſpecialiter quæri, quando deſignatur confeſſor, an reſpectiuè ſit intelligendum in ordine ad diſpenſandum, & conſequenter, an oporteat, vt priùs confeſſio præcedat, & in illa, vel mediante illa fiat commutatio voti? Si enim non fit mentio confeſſoris, clarum eſt, non eſſe neceſſariam confeſſionem, & diſpenſationem poſſe à viro idoneo fieri, etiamſi confeſſor non ſit, nec Sacramentum pœnitentiæ miniſtret. De priori autem forma eſt varietas opinionum. Breuiter tamen dico, ſi reſtrictè explicetur, vt diſpenſatio, vel commutatio fiat in foro pœnitentiæ, vel audita confeſſione, tunc neceſſariò eſſe ſeruandam formam, quam apertè illa verba indicant, & in ipſa confeſſione Sacramentali eſſe actum illum exercendum. Si verò id non ſufficienter declaretur, ſed tantùm requiratur, vt ſit confeſſor approbatus, non eſſe reſtringendum vſum illius facultatis ad pœnitentiæ Sacramentum: quia nomen confeſſoris magis eſt muneris, quam actualis exercitij, & ſolùm requiritur, vt pro illo munere approbatus ſit. Neque obſtabit, quod dicatur in foro conſcientiæ tantùm: quia forum conſcientiæ latiùs patet, quam forum pœnitentiæ Sacramentalis, & per illa verba ſolùm excluditur, ne diſpenſatio valeat pro foro externo, ſed tantùm ad conſcientiæ ſecuritatem, Et ita docuit Nauarrus in ordine ad abſolutionem à cenſuris in Conſ. 11. de Priuileg. & Emanuel Rodriques lib. 1. quæſt. Regul. quæſt. 61. art. 10. Eſt autem eadem ratio de commutatione votorum, vt per ſe conſtat, & optimè tractat Sancius lib. 8. de Matrim. diſput. 34. vbi copioſè has clauſulas exponit.

Dubium de tempore quo diſpẽſari poſſit votum à confeſſario per poteſtatem delegatam.

Confeſſoris nomen magis eſt muneris, quã actualis exercitij.

Nauar. *Emand. Rod.* *Sancius.*

5. Secundũ obſeruandum, quæ forma præſcribi debeat, vt talis diſpenſatio cenſeatur cõceſſa.

Secundò obſeruandum eſt, vt forma præſcripta ad concedendam talem diſpenſationem ſeruetur, alioqui non erit valida diſpenſatio, quia forma præſcripta ſolet eſſe de ſubſtantia, & valore actus. Quæ autem ſit forma, ex verbis reſcripti facile colliget vir doctus, & videri poteſt Sancius ſuprà. Maximè verò peti ſolet examinatio cauſæ neceſſariæ ad iuſtam diſpenſationem, vel commutationem, & hæc eſt maximè neceſſaria, modus autem eius, niſi in particulari præcipiatur in reſcripto, relinquitur prudenti arbitrio. Item quando hæc facultas conceditur per Iobilæum ſolent requiri aliæ actiones, ad obtinendam gratiam Iobilæi, vt ieiunia, orationes, eleemoſynæ, confeſſio, & communio ſine quibus omnibus ſimul ſumptis indulgentia Iobilæi non comparatur.

6. An per Iobilæum commutari poſſint vota, antequam requiſita ad illud comparandum perficiantur.

Hinc ergo naſcitur ſpeciale dubium de votis, an per talia indulta commutari poſſint, antequam perficiantur omnia requiſita ad comparandam gratiam Iobilæi? Ad quod breuiter dico, poſſe antea commutari; vel diſpenſari, dummodò bona fide procedatur, & cum propoſito obtinendi Iobilæum. Probatur primò, quia hoc modo poteſt quis abſolui virtute talis Iobilæi in principio hebdomadæ, & ante alia opera pia neceſſaria ad indulgentiam, vt cum maiori fructu fiant, & tunc abſolui poteſt à caſibus reſeruatis; ergo poteſt etiam in votis diſpenſari. Patet conſequentia, tum quia eſt eadem ratio, tum etiam, quia ſæpe eſt vtile ad confeſſionem meliùs perficiendam: tum denique quia in talibus indultis non ſolet præſcribi ordo, vt commutatio votorum reſeruetur in finem poſt obtentam indulgentiam, vel poſt factas alias diligentias, ſed ſimpliciter conceditur in ordine ad indulgentiam, & interdum ad ſummum petitur, vt in foro pœnitentiæ fiat: ergo poteſt ſimul fieri cum confeſſione, etiam ante abſolutionem, & hoc ferè habet vſus. Dixi autem *neceſſariam eſſe bonam fidem lucrandi Iobilæum, & implendi omnia alia opera, quæ in eo poſtulantur,* quia illa gratia non conceditur, niſi in ordine ad hunc finem, & per modum præparationis ad effectum Iobilæi: ergo qui non habet animum implendi, & obtinendi Iobilæum, non poteſt gaudere hac facultate circa vota.

7.
Quid contingat illi, qui poſt cõmutationem voti aliquid prætermittat ad conſequẽtem indultũ neceſſarium.

Hinc verò ſuboritur aliud dubium, quid videlicet, dicendum ſit, ſi contingat poſt vota commutata, aliquem prætermittere ieiunium, orationes vel alia opera neceſſaria ad conſequendam indulgentiam, & conſequenter non lucrari effectũ Iobilæi? Numquid priora vota redibunt, aut commutata, ſeu ablata manebunt? In hoc tres poſſunt eſſe ſententiæ. Prima, talem ablationem voti non manere ſolidam, ſed retractari in eo caſu, & votum redire. Ita tenet Viualdus in 3 p. Candelab. cap. 24, num. 63. ſine allegatione, vel relatione, aut alia probatione. Poteſt autem ſuaderi, quia non eſt neceſſe, illam commutationem abſolutè concedi, ſed ſub tacita conditione, *Si lucratus fueris indulgentiam*: ergo veriſimilius eſt ita fieri. Antecedens patet, quia non repugnat ex parte voti, cùm poſſit ſuſpendi, & non ſimpliciter tolli, niſi ſub tali conditione, nec ad finem Iobilæi plùs eſt neceſſarium. Et inde probatur conſequentia: quia illa poteſtas ſolùm conceditur in ordine ad Iobilæum, & eodem fine fit diſpenſatio ex vi illius poteſtatis, quatenus ad illum effectum conducit. Et confirmatur, quia aliàs licet confeſſor non diſpenſaſſet tempore confeſſionis, ſed promiſiſſet poſtea facere, poſſet id validè poſtea facere, etiamſi ſciret pœnitentem non ieiunaſſe, nec poſſe iam lucrari Iobilæum; conſequens eſt abſurdum, vt per ſe notum videtur; ergo. Sequela patet, quia ſi tempore conceſſionis poſſet abſolute auferre votum, & ſine dependentia à futuris diligentiis? eandem poteſtatem retineret, & poſſet illa poſtea vti. Quòd ſi illa fuit data ſub tali conditione, etiam vſus eius includet eandem conditionem. Hæc verò opinio nimis rigoroſa eſt, & ſine ſufficienti fundamento, vt videbimus.

Varię de hac re opiniones. Prima. *Viuald.*

Excluditur 1. ſententia

8.
Secunda opinio non eſt bene fũdata.

Secunda ergo opinio dinſtinctione vtitur, quia vel pœnitens bona fide propter impotentiam, aut caſu, & per obliuionem prætermiſit opera neceſſaria ad conſequendum Iobilæum, vel conſultò, ac deliberata voluntate. In priori caſu dicunt ratam manere commutationem, propter rationem ſtatim proponendam. In poſteriori autem caſu dicunt, non tenere, ſed reuocari, vel per ſe ceſſare; quia non fuit omnino ablata, ſed tacitam conditionem incluſit: *Si lucratus fueris Iobilæum, quantum in te eſt, ſeu ſi voluntariè impedimentum non poſueris.* Quia non videtur veriſimile, voluiſſe Pontificem abſolutè diſpenſare cum eo, qui voluntariè Iobilæum omittit. Sed hæc diſtinctio non eſt ſolida ratione fundata, quia illa conditio gratis additur, vel conceſſioni poteſtatis, vel vſui eius, cùm Pontifex illam non exprimat, nec confeſſor illam de ſuo addat, ſed tantùm ſupponat id, quod ex vi Iobilæi neceſſarium eſt: nec etiam datur ſufficiens ratio ad præſumendam talem intentionem Pontificis. Nam licet concedatur hæc gratia propter effectum Iobilæi, vt faciliùs obtineatur, non inde ſequitur dari conditionaliter, aliàs non haberet effectum, donec impleretur conditio, quod eſt falſum; nam ſtatim poteſt votum non ſeruari, vel expleri per aliud opus, in quod commutatum eſt. Satis ergo eſt, quòd detur ſub tali onere, quod non ſit conditio, ſed modus. Item aliàs facile etiam dici poſſet, quod præcedens opinio ſupponit, conditionem non eſſe illam, ſed hanc: *Si cum effectu lucratus fueris indulgentiam.* Denique vtraque eſt nimia reſtrictio præter regulam iuris, quod actus legitimi non recipiunt conditionem, & præter regulam de fauoribus ampliandis, inter quos hæ gratiæ continentur, vt diximus.

Excluditur ſecunda.

9.
Tertia opinio voti cõmutationẽ, aut diſpenſationem ratam manere.

Eſt ergo tertia opinio dicens, in eo caſu voti commutationem, aut diſpenſationem ratam manere.

A Tum propter rationes datas, quæ videntur concludere abſolute fuiſſe conceſſam, & habuiſſe effectum, qui non poteſt iterum redire, niſi ex voluntate hominis ſemel diſpenſari; iterum emittendo votum. Tum etiam quia cum commutatio ſupponatur facta ex legitima cauſa, non videtur magnum inconueniens, quòd ſemel data permaneat, etiamſi modus, ſub quo data fuit, non fuerit impletus. Tum præterea, quia Papa non dat illam poteſtatem ad commutandum cum dependentia à futuro euentu: nam ſi id intenderet, vel potius ordinaret, vt commutatio non fieret, niſi poſt reliqua completa, vel ſaltem clariùs illam conditionem exprimeret in re

B tam graui. Et ita tenet Henricus lib. 7. de indulg. cap. 9. in principio Gloſſæ, & cap. 11. num. 4. citat Nauarrus de Orat. Miſcelan. 59. num. 225. alij referunt in 89. Sed in nouiſſima impreſſione habetur in 93. & ibi nihil de votis, ſed tantùm de caſibus reſeruatis tractat, & rationes, quas adducit, ſolùm de abſolutione à peccatis procedunt, & non de votis, imò nec de cenſuris. Et eodem modo loquitur Corduba in Summa Hiſpan. quæſt. 21. Denique allegat Extrauag. *Inter cunctas*, de Priuileg. ſed non video, quomodo inducatur. Solùm enim poteſt ex ea ad præſentem cauſam accipi, quod dicit, neminem teneri ad confitenda iterum peccata ſemel confeſſa, & remiſſa virtute alicuius priuilegij, quod ad rem non facit; tum quia non eſt ſimile de votis, tum

Henriq.

Nauar.

Cord.

Nemo tenetur ad confitenda iterum peccata ſemel confeſſa.

C etiam quia hoc eſt, quod inquirimus, an illa fuerit abſolutio ſimpliciter à votis ante conſummatam gratiam Iobilæi, vel tantùm ſuſpenſio, vel ablatio ſub conditione. Solùm ergo poteſt hæc opinio ſuaderi his coniecturis, quibus oſtendimus, illam fuiſſe diſpenſationem ſimpliciter. Addíque hic poſſunt, quæ de ſimili quæſtione diximus tract. de Cenſur. diſput. 7. ſect. 5. vbi idem diximus de abſolutione à cenſuris, inter quas, & vota non poteſt ſufficiens ratio differentiæ aſſignari.

Hæc igitur ſententia ſatis probabile habet fundamentum, & præter Auctores citatos hominibus doctis non diſplicet, eſtque benignior. Vnde cùm verſemur in materia fauorabili: cenſeo eſſe in praxi ſecuram, dummodò (vt dixi, & ſpecialiter aduertit Nauarrus) pœnitens bona fide proceſſerit, & con-

10.
Iudicatur probabilis tertia opinio.

Duplex aduertendum circa dictam opinionem.

D feſſor ſimpliciter diſpenſauerit, vel commutauerit, nulla adiuncta conditione. Duo enim aduerto: vnum ex parte diſpenſantis, quia poteſt, ſi velit, non diſpenſare, donec omnes diligentiæ Iobilæi completæ ſint, vel ſi antea conceſſerit diſpenſationem, vel formam commutationis adhibuerit poſſe intentionem, & verba ſua referre ad tempus poſt completas diligentias. Quod non habet ita locum in abſolutione à peccatis, quia debet præcedere, & eſſe abſoluta; nec in abſolutione à cenſuris, quia etiam debet præcedere, vt pœnitens ſit capax indulgentiæ, & non debet eſſe ad reincidentiam: quia hæc dari non debet, niſi in caſibus expreſſis. Voto-

E rum autem ablatio non eſt ita neceſſaria ad effectum indulgentiæ, & ideò ſine vlla culpa differri poteſt dicto modo, & non erit irrationabile ad tollenda dubia. Caueat tamen confeſſor, ne concipiat conditionem, dummodò pœnitens effectum indulgentiæ conſequatur: nam hoc neceſſarium non eſt, & eſſet nimis periculoſum, ac ſcrupuloſum; ad ſummùm ergo poteſt concipere conditionem: *Dummodò reliquæ diligentiæ ad Iobilæum neceſſariæ compleantur.* Verumtamen licet hoc in rigore fieri poſſit, eſt nimius rigor, & ſcrupulis etia expoſitus, & ideò melius eſt, vel differre diſpenſationem voti in talem diem, quando complentur diligen-

Cautela in confeſſarios diſpenſantes in votis per indulta.

diligentiæ, vel ſi antea concedatur ſimpliciter, & ſine alia conditione illam dare, quantum poteſt.

A

11\. Qui voti commutationem accipit per iobilæū, grauiter peccat, ſi voluntariè omittat onera iobilæi.

Aliud notandum eſt ex parte habentis vota: nam licèt illi detur hoc modo diſpenſatio, aut commutatio, ſemper intelligitur dari ſub onere faciendi, quod in ſe eſt ad Iobilæi gratiam obtinendam Vnde ſi voluntariè hoc omittat, grauiter peccabit, ſiue contra pactum implicitum, & iuſtum, ſiue contra obligationem relictam ex voto, & incluſam in tali commutatione, ſeu diſpenſatione. Quamuis autem tale peccatum, committatur, nihilominùs diſpenſatio, vel commutatio facta in vota rata manebit. Et idem in ſimili dixi de abſolutione à peccatis, vel cenſuris reſeruatis in 4. tom. 3. partis; diſput. 31. ſect. 4. num. 5. Non deſunt tamen auctores, qui negent in eo caſu pœnitentem committere ſpeciale peccatum. Quod in abſolutione à reſeruatis tenet Henricus lib. 6. de Pœnit. cap. 16. nu 6. Et in caſu de Voto Sancius lib. 8. de Matrim. diſp. 15. num. 24. licèt opinionem noſtram putet probabilem, contrariam amplectitur, vt probabiliorem. Quia non ſatis probatur, illud propoſitum tranſire in pactum, vel comparari pœnitentiæ acceptatæ. Ego verò ſemper cenſeo, non eſſe ſatis tutum dare tantam licentiam pœnitentibus. Nec videtur ſatis rationi conſentaneum, quòd illud propoſitum ſit neceſſarium ad valorem talis abſolutionis, vel commutationis, & quod poſſit poſtea tam facilè mutari, vel non impleri ſine vlla culpa. Et ideò dico, licèt non probetur pactum explicitum, ſufficienter probari implicitum quaſi intrinſecè, & ex natura rei incluſum in tali actione, ſeu miniſterio, vt rectè, & fideliter fiat, nec videtur dubium, quin hæc ſit præſumpta intentio Pontificis talem facultatem concedentis, vt ratio facta probat.

Aliqui contra opinantur. *Henriq.* *Sanc.*

B

C

12\. Aliæ ſunt, quæ de hac facultate deſiderari poſſunt. Vnum eſt de duratione eius, etiam poſt mortem concedentis, ſed in hoc pars affirmans tenenda eſt. De qua videri poſſunt dicta de facultate eligendi confeſſorem in 3. tom. 3. p. diſput. 27. ſect. 4. Nam quæ ibi diximus, poſſunt hic cum proportione applicari. Videri etiam poteſt Maiolius lib. 5. de Irreg. cap. 51. num. 6. qui loquitur de diſpenſatione irregularitatis. Et de diſpenſatione in generali id dicunt Syluester verb. *Diſpenſatio* quæſt. 6. Armilla verb. *Gratia* nu. 5. cum Frederico conſ. 78. Præterea videri poſſunt quæ in 5. tom. diſp. 7. ſect. 5. diximus de Cenſuris: nam illa etiam poſſunt cum proportione ad votorum commutationem applicari.

Maiol. *Syluest.* *Armil.* *Fredric.*

D

13\. Qui Iobilæi virtute relaxantis reſeruata, vel cenſuris potitur, etiam eodē, quoad oblita potitur.

Solùm occurrit aduertenda æquiparatio quædam in ſpeciali caſu, quæ ab aliquibus admittitur. Nam ſi quis intra tempus ad Iobilæum, vel ad vſum talis gratiæ conceſſum, obliuiſcatur alicuius cenſuræ, vel caſus reſeruati, ſi virtute Iobilæi abſoluatur ab aliis peccatis, vel cenſuris, quarum memoriam habet, cēſetur, vel ablata reſeruatio, vel etiam cenſura. Et idem cenſent multi de irregularitate, ſi eius diſpenſatio per indultum concedatur, & per obliuionem omittatur, vt patet ex Nauarro cap. 26. nu. 13. Maiolio lib. 5. de Irregular. cap. 51. num. 6. Hinc ergo aliqui inferunt, idem eſſe de commutatione votorum, nam ſi per obliuionem omittatur tempore Iobilæi, putant poſſe poſtea commutari virtute eiuſdem Iobilæi, quando habens votum diligentiam fecit, & credit fructum Iobilæi obtinuiſſe. Ita tenet Henric. lib. 7, de Indulg. ca. 11. nu. 4. vbi nullam probationem adducit, ſed remittit ad ea, quæ antecedenti lib. c. 16. dixerat, vbi de votis nō facit mentionem, ſed ſolùm de peccatis, & cenſuris reſeruatis n. 5. Vnde ſolùm videtur fundari in æquiparatione.

Nauar. *Maiol.* *Henric.*

E

Ego verò valdè dubito de hac æquiparatione, quam nullus alius fecit, quem ego viderim. Eſt autem longè diuerſa ratio, ſi attentè ſpectetur. Nam in caſibus reſeruatis, ſi habeant cenſuram annexam directè tollitur per abſolutionem generalem, etiāſi oblita ſit ſi verò illam non habeant, tollitur ſaltem eorum reſeruatio, quia indirectè remittuntur per eum, qui poſſet ab eis directè abſoluere, ſi fuiſſent confeſſa, vt alibi diximus. Item irregularitates oblitæ ideò cenſentur diſpenſatæ in ſimili caſu, quia abſoluens generaliter, etiam diſpenſat in irregularitatibus, in quantùm ipſe poteſt, & alius indiget, vt rectè aduertit Nauarrus, & cum illo Maiolius. At verò votum non poteſt ita confuſè, generatim, vel ſub conditione ſimili diſpenſari, ſi fortè fuerit. Quia in primis commutatio nullo modo fieri poteſt, niſi cognito voto commutando, & eius qualitate, &c. Deinde diſpenſatio voti requirit cauſæ cognitionem, & ſufficientiam, ſine qua non erit valida diſpenſatio, vt mox dicemus. Et ideò in votis non habet locum ille modus diſpenſationis generalis, ſeu conditionalis, *ſi indigueris*, atque ita nulla diſpenſatio, vel commutatio cadit in vota oblita: ergo tranſacto tempore Iobilæi, non poteſt denuò fieri, quia iam expirauit iuriſdictio. Et confirmatur per argumentum à contrario, quia ideò irregularitas oblita cenſetur in eo caſu ablata, quia præceſſit in tempore habili diſpenſatio generalis, quæ extenditur ad oblita: ergo ſi illa non præceſſiſſet, poſteà irregularitas non fuiſſet diſpenſata, nec poſſet diſpenſari de nouo, quia iam ceſſauit poteſtas. Et hoc planè ſentiunt Maiolius, & Nauarrus, quando illam generalem diſpenſationem poſtulant, & ſpecialiter admonent pœnitentes, vt illam poſtulent, ne poſtea careant illo effectu: ergo cùm ille modus diſpenſationis non poſſit cadere in vota, vt videtur manifeſtum, non habet locum extenſio illius priuilegij ad vota oblita. 14.

Auctoris opinio dubia.

4. tom. diſp. 31. ſect. vlt.

Diſpenſatio fieri nequit ſine cognitione voti commutandi.

Nulla diſpēſatio, vel cōmutatio cadit in vota oblita.

Hæc ergo ſententia videtur mihi vera, & in praxi ſeruanda, quia contraria non habet fundamentum, & ratio facta eſt efficax. Procedit autem ſolùm, quando vota fuerunt oblita. At verò ſi intra tempus habile pœnitens petat à confeſſore diſpenſationem, & commutationem votorum, & ipſe velit attentiùs conſiderare, vel qualitatem cauſæ, vel modum commutationis, exiſtimo, ſi neceſſarium ſit, poſſe id facere, etiam poſt dies Iobilæi, vel indulti, quia iam acceptauit poteſtatem, & inchoauit cauſam, & quodammodo conceſſit diſpenſationem tempore habili, quod ſufficit ad firmandam iuriſdictionem, vt tempore congruo poſſit in particulari diſpenſatio conſumari. Tum quia hæc eſt natura poteſtatis delegatæ: tum etiam quia eſt moraliter neceſſarium ad conuenientem vſum talis poteſtatis: & qui dat poteſtatem, cenſetur dare omnia, quæ ad illam moraliter conſequuntur, ſeu ad conuenientem vſum eius neceſſaria ſunt. Et conſequenti ratione, ſi homo recordatur, ſe feciſſe votum, non tamen ſpeciei, ſeu materiæ eius in particulari, poterit confeſſor prudenti arbitrio vti, & iuxta modum obligationis, & circumſtantias occurrentes determinare aliquam materiam per modum commutationis, vel omninò tollere obligationem per diſpenſationem, ſi cauſa iudicata fuerit generaliter ſufficiens: vel etiam poterit aliquod maius tempus concedere ad recogitandum, & reuocandum in memoriam ſpeciem voti etiamſi neceſſe ſit tranſgredi tempus præfixum ad Iobilæum. priùs quàm diſpenſatio conſummetur, iuxta doctrinam proximè datam. Tunc autem oportebit, vt

15\. Hęc ſententia vt probabilior eligitur.

Qui dat poteſtatem cēſetur moraliter dare, quæ ad eius vſum pertinent.

vouens

uouens obtinuerit Iobilæum; nam quacumque ex A cauſa id pretermiſerit, eo ipſo erit inhabilis ad recipiendam poſtea diſpenſationem.

16. *An qui in prima hebdomada Iobilæi diſpenſationem in votis concedentis conſequutus eſt eum, ſi in ſecunda nouū votum emittat, poſſit ab illo diſpenſari.* *Henric. affirmat.*

Tandem hic poteſt inquiri de his Iobilæis, quæ conceduntur, vt intra duas hecdomadas obtineantur, ſi quis poſtquàm in prima hebdomada, factis omnibus diligentiis, conſequutus eſt Iobilæum, & commutationem votorum, quæ antea emiſerat, poſtea nouum votum emittat, an poſſit in virtute eiuſdem Iobilæi commutationem illius voti obtinere in ſecunda hebdomada? Aliqui enim affirmant poſſe illam commutationem obtinere, dummodò faciat omnia opera requiſita ad obtinendam iterum gratiam Iobilæi. Ita tenet Henricus lib. 3. de Pœnit. cap. 16. num. 3. & lib. 7. de indul. cap. 11. in princ. Supponit autem hæc opinio, poſſe ex vi talis B Iobilæi effectus eius, non tantùm ſemel, & in altera hebdomada, ſed etiam bis, & in vtraque obtineri à quocumque, qui voluerit in vtraque hebdomada requiſita opera facere; qua ſuppoſitione facta rectè infert, idem eſſe dicendum, tam de abſolutione à caſibus reſeruatis, quàm de commutatione votorum. Illud autem ſuppoſitum fundat in generali principio, nimirum, quod ſi priuilegium concedat indulgentiam pro aliquo tempore, non eſt ita reſtringendum, vt ſemel tantùm obtineri poſſit intra illud tempus, ſed etiam pluries, ſi repetantur neceſſariæ preces, vel alia opera ſimilia, iuxta opinionem Angeli, Roſellæ, Nauarr. & aliorum, quos ipſi referunt. Et fauet etiam opinio Nauarri aſſerentis, in anno Iobilæi poſſe aliquem bis, & pluries intra C illum annum effectum, & omnem gratiam illius Iobilæi obtinere, ſi Romæ exiſtens pluries opera requiſita faciat.

17. *Argumenta à ſimili ſunt inefficacia in iſta materia.*

Sed quia valor indulgentiæ, & conceſſio priuilegij pendent ex forma, & verbis eius, ideò argumenta à ſimili ſunt inefficacia in iſta materia, niſi in omnibus ſeruetur ſimilitudo, quod hic ſine dubio non fit. Et ideò non eſt neceſſe in præſenti expendere veritatem illius opinionis de indulgentia pro aliquo tempore indefinitè conceſſa, de qua, quomodo limitanda ſit, dixi in 4. tom. 3. part. diſp. 57. ſect. 1. Neque etiam circa opinionem Nauarri de anno Iubilæi nunc immorari neceſſe eſt: nam forma conceſſionis (vt dixi) ſemper erit conſideranda, & conſuetudo multùm valere poterit ad interpre- D tationem eius. In præſenti ergo dico, conſiderata ordinaria forma, ſub qua concedi ſolet Iobilæi gratia intra duas hebdomadas obtinenda, videtur ferè certum, ſemel tantùm in vna, vel altera hebdomada obtineri poſſe, & non ſemel in prima, ac iterum in ſecunda. Ratio eſt, quia non conceditur copulatiuè, vt in vna, & altera hebdomada obtineri poſſit, nec indefinitè, vt pro illis duabus hebdomadibus comparetur, ſed expreſsè ſub forma diſiunctiua, verbi gratia, *qui prima hebdomada poſt publicationem, vel in ſequenti poſt illam*, &c. Quæ forma verborum, vel alia æquiualens ſæpè repetitur in vltima Bulla Iobilæi conceſſa à S. D. N. Paulo V. hoc anno 1608. Et ex toto contextu manifeſtè conſtat, intentionem eius eſſe concedere vnam tantùm pleniſ- E ſimam indulgentiam, ac remiſſionem, & facultatem ad abſoluendum à reſeruatis, &c. *hac vice tantùm*, vt ibide dicitur, id eſt, vna vice in vna, vel altera hebdomada, & in ordine ad vnam indulgentiam. Vnde conſtat, idem dicendum eſſe de votis, ideóq; ſi poſt lucratā indulgentiam in prima hebdomada, votum emittatur in principio ſecundæ, iam non poterit commutari virtute eiuſdem Iobilæi, quia delegatio eius reſpectu talis perſonæ finita iam eſt.

Reſoluitur dubium ſuperius negatiuè.

CAPVT XVII.

Vtrùm ad diſpenſationem voti ſit cauſa neceſſaria?

1. *Vt diſpenſatio concedatur, cauſa eſt neceſſaria.*

QVæſtionem hanc non extendimus ad commutationem, quia in illa non poteſt habere generalem reſolutionem, niſi prout diſpenſationem includit, vt in fine capitis dicemus. Supponimus autem neceſſariam eſſe cauſam, vt licitè diſpenſatio concedatur: nam hoc modo etiam in legibus humanis neceſſaria eſt, vt eſt notum apud omnes, & dicemus in materia de Legibus, & hic conſtabit à fortiori ex dicendis. Quæſtio ergo eſt, an ſit neceſſaria hæc cauſa ad valorem diſpenſationis quam tractabimus de Summo Pontifice? nam inde à fortiori conſtabit, quid dicendum ſit de reliquis. De Summo ergo Pontifice dixerunt aliqui (vt D. Thomas refert) validam eſſe diſpenſationem voti pro arbitrio Papæ datam, abſque alia cauſa. Fundamentum eorum erat, quia in omni voto includitur illa conditio, *Niſi Papa aliud diſpoſuerit*, quam colligebant ex capit. *Venientes*, de Iureiurand. cum ſimilibus. Videtúrque hæc opinio accommodata ad pacandas conſcientias, quia aliàs, ſi valor diſpenſationis pendet ex cauſa, vix aliquis poterit eſſe ſecurus. Et confirmatur, quia ſi eſſet tanta hæc neceſſitas, maximè quia diſpenſatio in votis attingit ius diuinum, ſed hoc non ita eſt, quia non diſpenſatur aliquo modo in iure Dei, id eſt, in bonis, in hoc genere diſpenſationis non eſt tam neceſſaria cauſa. Nam decimæ etiam computantur inter bona Dei, & diſpenſatio eorum eſt valida, licèt ſit iniuſta. Beneficia etiam ſunt bona Dei, & tamen, licèt dentur indignis, collatio tenet; præſertim ſi à Summo Pontifice fiat; ergo.

Quæ cauſa ſit neceſſaria ad valorem diſpenſationis in votis, quæ datur à Sūmo Pontifice.

Aliquorum opinio.

2. *Diſpenſatio voti ſine cauſa legitima eſt nulla.* *D. Thom. Richard. Palud. Suppl. Gab. Palac. Caietan. Syluest. Anton. Nauar. Soto. Gigaſ. Gloſſ. Panor. Innocent. Felin.*

Nihilominùs dicendum eſt, diſpenſationem voti datam ſine cauſa legitima, eſſe nullam, & obligationem non auferre. Eſt communis ſententia Diui Thomæ, d. articulo 12. & 4. d. 37. Vbi Richardus, Paludanus, Suplem. Palacius, & alij, Caietanus, dicto art. 12. & verb. *Diſpenſatio*, in Summ. vbi etiam Syluester quæſt. 3. & *Votum* 4. quæſt. 3. & alij Summiſtæ ſub eiſdem verbis, & Anton. 2. part. titul. 11. capit. 2. §. 9. Nauarrus capit. 12. numer. 57. & 76. Soto libr. 1. de Iuſtit. quæſt. vltim. articulo 2. & libr. 7. quæſt. 4. art. 3. Giga. de Penſio. quæſt. 6. numer. 16. & communiter Canoniſtæ cum Gloſſa in capit. *Non eſt*, de Voto præſertim Panormitanus num. 7. Innocentius in c. 1. de Renunc. Felinus, in c. *Quæ in Eccleſiarum*, de Conſtit. numer. 25. & in cap. *Ad audientiam*, ſecundo de Reſcript. numer. 4. Imol. in cap. *Cum olim*, de Cleric. coniug. Archidiaconus, in cap. 1. d. 85. & in cap. *Auctoritatem*, 15. queſt. 6. vbi Raymundum, Speculatorem, & alios allegat, qui omnes ferè indifferenter loquuntur de iuramento promiſſorio, & voto.

3. *Inferior diſpenſans in lege Superioris non poteſt validè ſine cauſa diſpenſare.*

Ratio ergo eſt, quia inferior diſpenſans in lege Superioris non poteſt validè diſpenſare ſine cauſa, & pro libito, vt ſuppono ex materia de Legibus: tum quia præiudicat iuri Superioris, tum quia voluntas inferioris non eſt per ſe efficax ad mutandam voluntatem Superioris ſolo ſuo arbitrio. Neque eſt veriſimile Superiorem conceſſiſſe illi talem facultatem, ſed ad ſummum, vt ſe gereret tamquam fidelis diſpenſator, & prudens. Ergo multò minùs poteſt Papa validè diſpenſare ſine cauſa in voto; quia diſpenſat aliquo modo in iure diuino naturali, ſaltem ſubtragendo illi proximam materiam, quam nulla humana poteſtas auferre poterat, niſi ex commiſſione

miſſione diuina. Probatur conſequentia, quia in tali diſpenſatione Papa non mutat aliquid, quod ſua voluntate ſit conſtitutum, vt per ſolam ſuam voluntatem tãquam per principalem cauſam poſſit validè talem mutationem facere: ergo diſpenſat cedendo iuri ipſius Dei ex commiſſione ipſius Dei, & conſequenter non diſpenſat vt dominus, ſed vt miniſter, qui non poteſt excedere commiſſionem ſuam: ergo ſi remittat ſine cauſa nihil facit, tum quia operatur vt dominus, tum etiam, quia excedit commiſſionem, quia non agit vt fidelis diſpenſator, ſed vt diſſipator. Sicut inter homines procurator, vel œconomus remittens debita domini ſola voluntate nihil faceret, & mandatarius excedens finem mandati, non operatur validè. Sic etiã in materia de Indulgentiis ex eodẽ principio diximus, neceſſariam eſſe cauſam ad indulgentiarum valorem.

4. Idem dicendum de Epiſcopis & reliquis habẽtibus poteſtatem delegatam.

Atque hinc conſtat primò idem eſſe à fortiori dicendum de Epiſcopis, tum quia ratio facta magis in illis conuincit, tum etiam quia illi non poſſunt validè diſpenſare in legibus Papæ ſine cauſa; ergo multò minùs in votis. Conſtat ſecundò idem eſſe dicendum de omnibus diſpenſantibus poteſtate delegata, quia non poſſunt maiorem poteſtatem accipere à delegante, quàm in ipſo ſit: ergo ſi delegans non poteſt diſpenſare ſine cauſa, multò minus delegatus. Conſtat tertiò eſſe magnum diſcrimen inter legem Pontificiam, & votum: nam lex eſt poſita per voluntatem Pontificis, & ideò per eandem poteſt validè auferri, etiamſi malè auferatur ſine cauſa, vt ſuo loco dicemus: votum autem licet fundetur in promiſſione profecta à voluntate humana, tamen poſtquam facta eſt, & à Deo acceptata, pendet ex voluntate Dei, & non niſi iuxta commiſſionem eius poteſt auferri.

Diſcrimen inter legem Pontificiam, & votum per ordinem ad diſpenſationem.

5. Cõmutatio, vel diminutio ſi nulla eſt cauſa, totus actus fuit nullus.

Conſtat quartò, idem cum proportione eſſe dicendum de commutatione, quæ in minùs fit. Nam ſi nulla fuit cauſa, tam ad commutationem, quàm ad diminutionem, totus actus fuit nullus, quia totus fuit vltra poteſtatem: ſi verò erat iuſta cauſa commutandi, non tamen diminuendi, tunc diſpenſatio partialis nulla fuit proportionali ratione, commutatio autem quoad partem ſuſtineri poterit, quia habet omnia requiſita, & *vtile per inutile non vitiatur*, vt habet regula Iuris 37. in 6. Quod procedit, quando actus poteſt diuidi, & vitium vnius partis non redundat in aliam, vt Gloſſa ibi ſentit, & notat Panormitanus, in cap. *Dilectus* 1. de Præbend. in 6. In præſenti autem ſeparabilis erit partialis commutatio à partiali diſpenſatione, quando materia voti diuiſibilis fuerit & poſſit per partes impleri, vt recitare quotidie Roſarium, vel quid ſimile. At verò ſi ſit materia indiuiſibilis, vt religio, peregrinatio &c. non videtur habere locum partitio, & ideò totum actum eſſe inualidum. Dico tamen poſſe valere actum, & manere obligationem addendi aliquid obligationi, prudenti arbitrio, quia ſupponitur cauſa commutandi, & poteſtas, ac voluntas Superioris ad tollendam, vel mutandam obligationem.

Panor.

9. Fit ſatis ad fundamentũ oppoſitæ ſẽtentiæ.

Fundamentum autem contrariæ ſententiæ falſum ſupponit, quia nulla talis conditio includitur in votis, aliàs non probaretur inde poſſe Pontificem diſpenſare vota, ſed poſſe irritare illa, quod falſum eſſe ſuprà cap. 1. & ſequentibus oſtenſum eſt. Nec in cap. *Veniens* dicitur: voluntatem Papæ eſſe exceptam in iuramento, ſed ius Superioris, quod longè diuerſum eſt, vt latiùs in materia de Iuramento, & in ſuperioribus eſt dictum. Neque ex hac doctrina ſequitur anxietas, vel inquietudo conſcientiæ, quia

c. Ca *Veniens* In iuramento nõ eſt excepta voluntas Superioris, ſed ius.

A ſi quis bona fide procedat, & cauſam veram proponat, quam ſufficientem ipſe exiſtimat, iudicium eius Prælato relinquendo, tunc ſecurè procedit, iudicium Prælati ſequendo, pro quo ſemper præſumere debet, argumento cap. *In præſentia* cum Gloſ. ibi, de Renunt. &c. *Quid culpatur* 23. q. 1. & ita docuit D. Thomas d. art. 12. ad 2. Ad confirmationem ex dictis patet reſponſio, nam per hanc diſpenſationem licet non relaxetur propriè lex diuina, ſeu naturalis, ſubtrahitur illi materia cedendo cuidam debito diuino, quod ius diuinum poteſt appellari, quod nemo infra Deum poteſt remittere, tamquam dominus, ſed ſolùm vt fidelis diſpenſator, ac ſubinde ex iuſta cauſa, & Dei negotium principaliter agendo. De exemplis autem ibi allatis in ſuis propriis locis agendum eſt, & aliqua dixi in tract. de Indulg. & in tract. de Decimis.

Cap. *In præſentia.* *Gloſſ.* *D. Thom.*

B

Solet autem hic conſequenter quæri, quæ ſint iuſtæ cauſæ diſpenſandi in votis, quæ res magis pertinet ad factum, quàm ad ius, & ideò vix poteſt ſub doctrinam cadere. Sed vt rationem aliquam, vel regulam aſſignemus ad ferendum iudicium in huiuſmodi cauſis aduerto, interdum hanc cauſam poſſe ſumi ex modo vouendi, aliquando ex conditione ipſius materiæ per ſe ſpectatæ, aliquando ex conditione perſonæ, ſeu comparatione materiæ ad talem perſonam, aliquando ex noua rerum cognitione, quæ per experientiam comparata eſt: aliquando ex noua mutatione, ſæpè ex neceſſitate aliqua extrinſeca pertinente ad commune bonum. Denique poteſt etiam oriri ex cauſa extrinſeca pertinente ad bonum aliquorum priuatorum. Ex quibus variæ poſſunt aſſignari regulæ.

7. Quæ ſint iuſtæ cauſæ diſpenſandi in votis.

C

Prima ſit: Ex imperfectò, & indiſcreto modo vouendi, ſæpè ſumitur iuſta cauſa diſpenſandi in voto: Hanc ferè omnes ponunt tractantes de votis factis ex metu, vel ex calore iracundiæ, vel alterius ſubitæ paſſionis, non tollentis requiſitam deliberationem, impedientis autem perfectam & prudentem, & huc etiam ſpectant vota puerorum etiam puberũ, quãdo diſcretio non multũ ſupplet ætatem. Nam cùm obligatio voti oriatur ex libera voluntate, diminutio huius libertatis, vel voluntatis diminuit obligationem, & ita de ſe dat cauſam remittendi, vel in totum, vel ex parte. Ita ſumitur ex Caietano d. q. 88. ar. 1. dub. 3. Paludano 4 d. 38. q. 4. art. 4. concl. 5. Antonino 2. p. tit. 11. c. 2. Soto li. 7. de Iuſt. q. 1. ar. 2. Syluestro, *Votum* 2. q. 13. in fine, Nauarro c. 12. n. 22. & 27. Panormitano & Canoniſtis in c. 2. de Voto, & colligitur ex textu.

8. 1. Regula. Aliquæ regulæ ad cognoſcẽdum quæ ſint cauſæ iuſtæ ad diſpẽſationem, & commutationem votorum.

D

Caieta. *Palud.* *Anton.* *Sot.* *Syluest.* *Nauar.* *Panor.*

Secunda regula eſt: Ex parte materiæ ſumitur legitima cauſa diſpenſationis, quãdo moraliter poteſt eſſe occaſio ruinæ, ſiue per ſe ſpectata includat tale periculum reſpectu hominum communiter, ſiue in particulari cõſiderata per ordinem ad talem perſonam, quæ diſpenſari vult. Nam res, & cauſę morales magis ſunt in indiuiduo conſiderandæ, penſatis omnibus circumſtantiis quàm in vniuerſali ex abſoluta conditione rerum. Sumitur hæc regula ex Richardo d. d. 38. ar. 9. q. 1. Exempla ſunt in voto numquam peccandi moraliter, quia talis materia moraliter eſt periculoſa, & nociua. Item in voto non petendi debitum in cõiugato, eſt enim ex ſe periculoſum. Item in voto ſimplici caſtitatis reſpectu perſonæ, quæ longa experientia cognouit ſe fragilem, & vix poſſe contineri, & ſic de aliis. Et iuxta hanc regulam intelligo quod D. Thomas ait d. art. 10, & cum eo Syluester *Votum* 4. & alij tunc votum rectè diſpenſari, quando id quod promiſſum eſt, inuenitur eſſe malum, vel incipit eſſe malum, vel inutile. Non enim debet

9. 2. Regula. Legitima cauſa diſpenſationis ex parte materiæ quæ ſit.

Richard.

E

D. Thom. *Syluest.*

debet intelligi de illo, quod re vera eſt omninò malum, vel inutile, vel non bonum, ſic enim votũ eſſet nullũ, & non eſſet neceſſaria diſpenſatio, intelligitur ergo de illo, quòd licèt in ſe non ſit malum præbet occaſionẽ mali, non quia per ſe illam afferat, ſed ex hominis fragilitate. Et huc etiam ſpectat periculum ſpiritualis documenti ipſius vouentis, quod poſuit Richardus ſuprà art. 9. q. 1, & ſumitur ex c. *Veniens* Qui clerici, vel vouentes, iuxta probabilem intellectum. Et docent omnes: quia tale periculum multùm derogat fini voti, & cauendum eſt, ſaltem per diſpenſationem, ne quod pro charitatis perfectione introductum eſt, in eius diſpendium vergat, iuxta regulam Bernardi de præcepto, & diſpen. Neque oberit, quòd periculum illud ortum fortaſsè ſit ex culpa habentis votum: quia ſatis eſt, quòd inſit, & alio conuenienti modo vitari non poſſit. Vt patet in eo, qui poſt votum caſtitatis matrimonium contraxit: quia non obſtante priori culpa, ſubueniendum illi eſt, vt ſecuriùs viuat.

Richard.

10. Tertia regula ſit: Si votum impediat maius bonũ ſpirituale vouẽtis, inde ſumi poteſt legitima cauſa diſpenſationis, vel commutationis. Ita D. Thomas & omnes. Et ratio eſt clara, quia votum debet eſſe de meliori bono, & conſequenter deuiat à fine voti, ſi impedit maius bonũ, vnde nõ ſolùm in caſu certo, ſed etiam in dubio ſumitur hinc ſufficiens cauſa, vt rectè D. Thomas docuit. Nam etiam illud dubiũ derogat ſeueritati voti, & conſcientiæ, ideóque ad aliquã relaxationẽ, vel recompenſationem ſufficit. Imò addit Richardus, ſuprà, & ſatis eſſe, quod ex dipenſatione voti ſperetur maior frũctus, & ſpiritualis vtilitas, & eſt valdè rationi conſentaneũ, cùm hoc ſit per votũ principaliter intentũ. Et circa hanc regulam ſupponenda ſunt, quę in ſuperioribus dicta ſunt, tã de materia voti, quã de mutatione materiæ voti, & de voto dubio, & de excuſationibus, quæ ex his capitibus oriri ſolent. Nã ſi tales ſint, vt euidenter vel annulent votum, vel per ſe tollãt obligationem voti, tunc non poteſt ex illis oriri cauſa diſpenſationis, propriè loquendo, quia diſpenſatio in tali caſu non eſt neceſſaria, vt conſtat: ſi ergo res ſit dubia, tunc habet locũ cauſa diſpenſationis, quia ſupponitur eſſe certũ quod votum ſit factum Et quãuis nullum ſit dubium de obligatione, nec de honeſtate materiæ, ſi ſperetur aliundè maius bonum, etiamſi ſit cum aliquo dubio, poterit inde honeſtari diſpenſatio, etiamſi abſque illa non poſſit obſeruantia voti prætermitti. Vt bene Corduba q. 147. Summæ cum ſyluestro, Caietano & Soto, quos refert Couarruuias in cap. *Quamuis pactum*. §. 3. num. 4.

3. Regula. Si votũ impediat maius bonum, datur legitima cauſa diſpenſationis illius.

Corduh. Couar.

11. Quarta regula huic proportionalis ſumi poteſt ex mutatione materiæ, interdum enim eſt tanta, nõ quoad honeſtatem, vel ſpiritualem incommoditatẽ, ſed in magnitudine difficultatis, vel incommoditatis humanæ, vt ſufficiat ad interpretandũ non obligare votũ ex defectu prioris voluntatis, quæ ad talem caſum non fuit extenſa. Quando ergo res fuerit clara, tunc nõ eſt neceſſaria diſpenſatio, vt in ſuperioribus dictum eſt cum cõmuni ſententia Panormitani, & & aliorum in c. 1. & c. *Licèt*, de Voto, & Summiſtarum omniũ, ac Theologorum, quos retulimus ſuprà lib. 4. c. penult. Quando verò res non eſt certa, ſed dubia, & veriſimilis, attenta humana conditione, tunc inde etiam ſumi poterit iuſta cauſa diſpenſationis: Tum quia eſt hoc moraliter neceſſarium ad ſubueniẽdum fragilitati hominum: tum etiam, quia eſt valdè conſentaneum benignitati Dei, tum præterea quia moraliter in huiuſmodi caſibus ineſt graue periculũ cadendi, ſi votum non auferatur, tum denique quia cùm non ſatis certò conſtet de obligatione, iuſtum eſt aliquam moderationem facere. Et ita ſumitur ex c. 1. de Voto cum communi interpretatione ibi, & ſentit Syluester, ſuprà q. 6. & 8. Nauarrus d. nu. 77. clariùs Soto lib. 1. q. 7. art. 3. verb. *At ſi perconteris*, & lib. 7. quæſt. 4. art. 3.

4. Regula. Quæ mutatio in materia voti ſufficiat ad diſpenſandum in voti obligatione.

Panor.

Syluest. Nauar. Soto.

12. Oppoſitum autem dixerunt aliqui Canoniſtæ, præſertim Gloſſa in c. *Non eſt*, de Voto. Sed fundatur in falſo principio, quod in voto non habeat locum diſpenſatio, ſed pura interpretatio, quod ſuprà improbatum eſt. Addit verò Soto, hanc cauſam habere locum, quando ex re ipſa oritur, vel ex naturali conditione, ſeu complexione perſonæ, non verò ſi difficultas oriatur ex parua conſuetudine, quia non debet quis ex ſua malitia commodum reportare. Sed hoc intelligendum eſt iuxta dicta in ſecunda regula ſcilicet niſi ex voto adiuncta praua conſuetudine, oriatur animæ periculum: nam tunc cauſa erit iuſta, neque reportabitur commodum ex iniquitate, ſed indulgentia ex materia. Præſertim verò quia carere voto per ſe non eſt commodum, per accidens autem poteſt expedire, etiam per occaſionem culpa contractam. Dixi autem *neceſſarium eſſe, vi hæc difficultas denuò ſuborta ſit, vel in re ipſa, vel in cognitione vouentis*: quia ſi à principio inerat, & fuit cognita, per ſe non dat cauſam diſpenſationi: quia tota illa difficultas voluntariè fuit Deo oblata, vnde niſi aliquid noui accidat, vel periculum ſubortum ſit, vel per experimentum cognitum, ſola rei arduitas non dat cauſam. Alias omne votum de re ardua poſſet ſine alia cauſa diſpenſari, quod planè falſum eſt: oportet ergo, vt difficultas, fuerit inuoluntaria aliquo modo, vel per temerariam deuotionem, iuxta primam regulam, vel nouam rei mutationem, iuxta hanc quartam, vel certè propter nouum periculum, vel nouam eius cognitionem iuxta ſecundam, & tertiam.

Gloſſ.

Quædam Soti limitatio.

Non debet quis ex ſua malitia commodum reportare.

Sola rei arduitas non dat cauſam diſpenſandi.

13. Quinta regula eſt, cauſam legitimam diſpenſandi in voto ſumi poſſe ex neceſſitate, vel magna vtilitate pertinente ad publicum, & commune bonum. Eſt certa, & communis, ſumitúrque ex cap. *Non ex*, cap. *Magna*, c. *Ex multa* cum ſimilibus de Voto. Ratio autem eſt, quia bonum commune eſt diuinius, & priuato præferendum. Item quia tunc non priuatur vouens ſpirituali commodo: quia apud Deum multùm meretur ſubueniendo communi bono per quod recompenſatur voti obſequium. Vnde extenditur hæc regula, vt locum habeat etiam in graui neceſſitate domus vel familliæ, quia etiam his ſubuenire eſt opus pietatis, quod interdum Deus hoc præfert operi religionis. Maximè cùm pietas ipſa poſſit propter Deum exerceri. Et ita ſentit Soto ſuprà, clariùs Nauarrus, n. 77. *Licet quidam* (inquit) *contrarium ſenſerint*, quos non refert. Videtur autem id ſentire Turrecremata, cum Hugone, in c. *Requiritis*, §. *Niſi rigor*. 1. q. 7. ar. 4. Sed ea, quæ adducit, nihil in contrarium probant, imò ex eodem §. *Niſi rigor* cũ Decretis ſequentibus poteſt colligi, quod diximus, & iuuant etiam cap. 1. & 2. de Voto, & vſus hoc maximè confirmat. Et in materia de legibus idem cum proportione dicitur de legum diſpenſationibus, vt patet ex D. Thoma, 1. 2 q. 97. art. 4.

5. Regula. De cauſa diſpenſandi in voto quæ ſumitur ex publico bono

Nauar. Turrecr. Hugo.

D. Thom.

14. Vltima regula ſit quam omnes tradunt, & ſola ſufficit ſufficientiam huius cauſæ prudentis arbitrio eſſe definiendam, nec poſſe certam aliam regulam præſcribi. Nam quæ traditæ ſunt ſeruiunt ad firmandum animum diſpenſantis. Oportet enim præ oculis habere, non ſemper ſingulas ſufficere ad votum omninò tollendum, ſed ſæpè eſſe plures conferẽdas. Item proportionẽ eſſe ſeruandam inter occurrentem

6. Regula. Conſulendũ eſſe hac in re prudentis arbitrium.

Maior cauſa poſtulatur ad diſpẽſandum in grauiori voto.

rentem cauſam, & votum: nam in voto grauiori maior cauſa poſtulatur. Item licet fortè votum fuerit temerè factum, ſi tamen non nocet, ſed potiùs vtile inuenitur, non erit illa ſufficiens cauſa tollendi votum. Cauendum eſt etiam ſcandalũ in diſpenſatione voti, vt bene aduertit Turrecremata ſuprà: quod intelligitur de ſcandalo puſillorum, nam ſi ſit Phariſæorum, non eſt multùm curandum, præſertim quando res eſt iuſta, & expedit, vt ſignificat Innocentius III. in c. *Magnæ*, de voto. Vbi ipſe aduertit, tria eſſe in hac diſpenſatione ſpectanda, ſcilicet, *quid liceat ſecundum æquitatem, quid deceat ſecundum honeſtatem, & quid expediat ſecundum vtilitatem:* nam ſi hæc obſeruentur, licita & valida erit diſpenſatio. Omnia verò iſta pendent ex cauſis enumeratis, & ex illis prudenti arbitrio ſunt elicienda.

Innoc. III.

15. Aliquot corollaria. Primum.

Atque ex his ſequitur primò etiam eſſe neceſſariam cauſam proportionatam ad commutationem voti, quando fit in minus, quid enim dicendũ ſit in commutationibus in melius, vel æquale, dicemus in duobus capitibus ſequentibus. Commutatio verò in minus duobus modis intelligi poteſt. Primò, ſi totum commutetur in partem eiuſdem rationis, vt ſi ieiunium quotidianum commutetur in ieiunio trium dierũ in hebdomada. Et tunc illa non eſt propriè commutatio, ſed partialis diſpenſatio, vt conſtat: nam tollitur ex parte votum, ad quod requiritur proportionata cauſa, vt probãt omnia adducta, ſed leuior ſufficiet, vt per ſe notum eſt. Alio modo fit propria cõmutatio omninò in onus ſpecie diuerſum, ſed leuius, & tunc etiã fit partialis diſpenſatio, duplici titulo: quia & pars oneris abſolutè tollitur, & in toto permittitur ſolutio in alia ſpecie, & ideò maior cauſa videtur neceſſaria ad talem commutationem, quàm ad partialem diſpenſationem; licet minor ſufficiat, quàm ad diſpenſationem ſimpliciter. Quæ doctrina videtur communis. Sumitur ex Caietano, & Soto, vbi ſuprà, & Nauarro, c.12.n.63. & bene Couarruuias dicto c. *Quamuis*, 1.p.§.3.n.4.

Quibus modis fiat commutatio in minus?

Nauar. Couarr.

16. Secundum. An vti liceat abſoluta diſpẽſatione, ſi commutatio ſufficiat.

Secundò ſequitur ex dictis reſolutio illius quæſtionis ſuprà huc remiſſæ, An liceat ei, qui poteſt diſpenſare, & commutare, vti abſoluta diſpenſatione, ſi commutatio ſufficiat ad ſubueniendum neceſſitati ſubditi? Nam Soto lib.7.q.4.§. *Hinc ergo*, abſolutè dicit, non licere, ſiue ex parte dantis, ſiue ex parte petentis: & hoc ſequitur Emmanuel Rodriques in Sum.2.p.c.100.n.4. vnde videtur ſequi, non eſſe validam talem diſpenſationem: nam in hac materia illicita, & inualida diſpenſatio videtur coincidere iuxta ſuprà dicta. Nam ſi cauſa ſufficiens ſubeſt, ſicut diſpenſatio eſt valida, ita & licita, & ſi non ſubeſt, nec valida erit, nec licita. At verò Sancius lib.8.de Matrimon.diſp.9.n.28. non ſolùm validam eſſe dicit talem diſpenſationem, ſed etiam licitè dari, ſi ſubſit iuſta cauſa. Quod confirmat ex vſu Eccleſiæ, quia in votis ſæpiſſimè vtuntur Prælati diſpenſatione non curando, an commutatio ſufficeret. Et rationem reddit: quia non eſt infidelis diſpenſator, qui vtitur poteſtate data à Domino, ſed Deus dat Prælato poteſtatem indifferenter ad diſpenſandum, & commutãdum, ſi cauſa ſubſit: ergo.

Soti opinio. *Emm. Rodr.*

Sancij opinio cõtraria.

17. Sed in primis ſatis poteſt dubitari de vſu: nam Iura ſemper adiungunt aliquam recompenſationem, vt videre licet in cap.1.& 2.& cap. *Magna*, & ſeq. de Voto, & in Reſcriptis Pontificiis vix conceditur diſpenſatio, vel poteſtas diſpenſandi nudè, ſed vel ſola commutatio, vel ſaltem ſemper adiungitur aliqua recompenſatio. Et hoc fatetur idem Sancius eodem lib. diſp.2.num.5. dicens, Pontificem in omnibus ſuis diſpenſationibus votorum, commuta-

Cap. *Magnæ*.

A tionem aliquam miſcere, & Auctores omnes conſulere, vt ita fiat, vnde fit veriſimile, etiam Epiſcopo, hoc obſeruare. Vſus ergo potiùs videtur probare opinionem Soti. Ratio etiam ſecundæ ſententiæ videtur petere principium: nam ſi cauſa non poſtulet diſpenſationem, quia compenſatio ſufficit, non eſt, cur credamus Dominum dediſſe poteſtatem ad diſpenſandum in eo caſu, cùm in eo re vera non ſubſit legitima cauſa ad diſpenſandum. Vnde cùm dicitur alicui data eſſe poteſtas ad diſpenſandum, & commutandum, non accumulatiuè (vt ſic dicam) pro eiſdem caſibus, & cauſis intelligendum eſt, ſed ſecundum partitionem accommodam, ſcilicet ad diſpenſandum, quando neceſſarium eſt, vel ad commutandum, quando ſufficit.

B Eſt ergo probabilis opinio Soti, ſed ad temperandum rigorem & ne videatur fieri impoſſibilis moraliter pura diſpenſatio voti licita, quatuor dicenda occurrunt. Primũ eſt, ſæpe poſſe dari cauſam, & prudentem occaſionem diſpenſandi abſolutè, nullo onere impoſito. Probatur, quia negare non poſſumus, quin habeant Prælati poteſtatem diſpenſandi ſimpliciter, & ſine commutatione, vt in ſuperioribus oſtenſum eſt, & ſupponunt D. Thomas & omnes Theologi, dum poteſtatem diſpenſandi, & commutandi diſtinctè numerant: ergo talis poteſtas non eſt ſuperflua, nec otioſa: ergo poteſt interdum ſuum actum plenum exercere validè, & licitè: quia id poſſumus, ergo poſſunt dari cauſæ iuſtificantes talem diſpenſationem. Hæc autem eſſe videntur, C prima ſi vouens habeat tot vota vt expediat aliqua illorum omninò auferre, nullo addito ſpeciali onere. Secundò, ſi ſit pauper, qui non poteſt ſuſtinere commutationem in realem obligationem, & aliàs ſit tot obligationibus, & occupationibus oneratus, vt non expediat noua opera perſonalia illi imponere ſub voti obligatione. Et ita in votis realibus habet ſæpè locũ hæc diſpenſatio ex titulo paupertatis, quia commutatio in onera perſonalia eſt illis votis parum proportionata, & ſæpè eſt perſona moraliter incapax illius, maximè quando à principio elegit potiùs votum reale, quàm perſonale: quia non ſe ſentiebat aptum, vel diſpoſitum ad perſonalem obligationem. Tertia cauſa eſſe poteſt, quando timetur periculum lapſus, ex quacumque obligatione voti relicta in quacumque materia, & credi- D tur fore vtilius, ſi per modum tantùm cõſilij relinquatur, & proponatur aliqua ſatisfactio pro voto. 18.

Opinio Soti probabilis iudicatur.

Poteſt dari cauſa in voto diſpẽſandi ſine vllo onere.

Id poſſumus, quod licitè facere poſſumus.

Numerantur cauſæ iuſtæ ad diſpẽſandũ in votis.

Secundò dicitur, ſæpè eſſe poſſe ſufficientem cauſam ad commutandum, & non ad diſpenſandum abſolutè, & tunc non eſt licitum diſpenſare, etiam illi, qui vtramque habet poteſtatem, ſed tantùm commutare. Ita ſumitur ex Caietano dicta quæſt.88. art.12. Nauarrus cap.12.num.63. eſtque res per ſe ſatis clara: quia hoc videtur frequentiùs, & ordinariè contingere. Nam ſi ſit votum reale, vix aliquis eſt tam pauper, qui non poſſit aliquam partem implere, vel in eadem ſpecie operis, vel in alia per commutationem ſine magno grauamine, & idem eſt cum proportione in votis perſonalibus: E quia ſemper poteſt fieri aliquod opus pietatis in alia ſpecie. Et ita vix poteſt eſſe cauſa, quæ cogat ad tollendam omninò obligationem, niſi interueniant circumſtantiæ poſitæ in priori aſſertione, quæ raræ ſunt. Ex hac verò priori parte ſequitur poſterior, & eam probat fundamentum Soti, quia ad fidelitatem diſpenſatoris pertinet, non remittere liberaliter debita domini, quando recompenſationem aliquam poteſt rationabiliter, & ſuauiter erigere. Item hoc probant dicta circa poſteriorem ſententiam. 19.

Quãdo non ſit licitũ diſpẽſare, ſed commutare votum.

Caietan. Nauar.

20. *An diſpenſatio illicita ſit nulla?* Sed quæres, an diſpenſatio abſoluta in eo caſu A data ſit nulla, nam eſt illicita, & in hac materia illicitum, & nullum videntur conuerti, vt ſuprà argumentabamur. In contrarium verò facit: quia non omninò deeſt cauſa, vt ſupponitur: vnde diſpenſatio partialis fuiſſet valida: ergo non eſt, cur tota ſit omninò inualida: quia vtile per inutile non vitiatur. Reſponderi poteſt, totum eſſe inualidum: quia eſt actus indiuiſibilis, & vltra poteſtatem. Item quia non eſt vlla ratio, propter quam in vna parte valeat potiùs, quàm in alia: nec ſignificari poteſt, quam obligationem relinquat, vel quam auferat. *Dubij reſolutio.* Nihilominùs dicendum cenſeo, ſi ſubdito non conſtet euidenter de inſufficientia cauſæ, poſſe ſine ſcrupulo vti diſpenſatione, propter rationem ſuprà datam, quod poteſt, & debet præſumere pro Prælato: B ſi autem conſtet de inſufficientia cauſæ pro diſpenſatione, & ſufficientia pro commutatione, poſſe ex vi talis diſpenſationis vti prudenti arbitrio, & commutationem facere etiam in minus: quia ſaltem ad hunc effectum poterit eſſe valida illa diſpenſatio, & ita omnibus difficultatibus ſatisfit.

21. Tertiò dicitur, aliquando poſſe eſſe cauſam ſufficientem disiunctam (vt ſic dicam) ad diſpenſandum, vel commutandum pro prudenti arbitrio Prælati, ſeu habentis poteſtatem, & tunc habet locum ſecunda ſententia. Declaratur: nam ſuppono cauſam ad diſpenſandum talem eſſe poſſe aliquando, vt non ſolùm licitam diſpenſationem, ſed etiam debitam, arg. c. *Conſilium*, de obſer. ieiun. vbi id notat Abbas in 4. & in c. *Paſtoralis*, de appellat. n. 17. Et ratio eſt, quia poteſtas diſpenſandi data eſt in ſubſidium, & remedium ſubditorum. Vnde tanta poteſt eſſe eius neceſſitas, vel ad commune bonum, vel ad cauendum ſpirituale detrimentum ſubditi, vt teneatur Prælatus ex vi ſui muneris ad illam concedendam. Quando ergo cauſa eſt adeò vrgens in materia voti, de qua tractamus, tunc non licebit Prælato cogere ſubditum ad recipiendam aliquam obligationem, ſeu commutationem, quia ſupponitur habere ius, vt ei concedatur abſoluta diſpenſatio ex vi cauſæ, quam allegat. Extra hunc verò caſum rigoroſum poteſt ſæpe cauſa eſſe ſufficiens ad diſpenſandum, nihilominùs non eſſe malum adhibere aliquam commutationem; tunc ergo licebit Prælato, vel diſpenſare, ſi velit mitiùs agere, vel D commutare, ſi velit maiori rigore vti. Nam hoc etiam arbitrium neceſſarium interdum eſt ad conuenientem vſum huius poteſtatis. Et confirmatur, quia interdum poteſt Superior commutare votum, quia cauſa ſufficit, & nihilominùs poteſt etiam licitè rigore vti, & commutationem negare, vel in pœnam, vel propter rigorem diſciplinæ, aut propter alias cauſas: ergo ſimiliter poteſt interdum iuſtè diſpenſare, & nihilominùs ſine peccato diſpenſationem negare; ergo tunc poterit etiam iuſtè commutare. Et ita non eſt vniuerſalis regula tradita à Soto. Quod habens poteſtatem diſpenſandi, & commutandi malè facit, diſpenſando: aliquando enim poteſt ad id cauſa ſufficere; licet non ſemper, vt præcedenti aſſertione conſtat. Et ita neutra re- E gula eſt generalis, ſed conſiderandæ ſunt cauſæ, & circumſtantiæ.

Cap. Conſilium. Abbas.

Poteſtas diſpéſandi data eſt in ſubſidium ſubditorum.

Quã ob cauſam teneatur Prælatus cũ aliquo abſolutè diſpenſare in voto, & non commutare.

Poteſt aliquãdo Superior cõmutare votum, & negare cõmutationem.

22. Quartò, ergo dicitur regulariter loquendo, conſilium eſſe non diſpenſare ſimpliciter, ſed miſcere commutationem, quod ſufficienter probant vſus & alia, quæ adduximus.

* * *

CAPVT XVIII.

Vtrùm ad commutandum votum in aliquid melius ſit neceſſaria poteſtas Prælati, & cauſa ſpecialis?

Commutatio, vt ſuprà explicatum eſt, differt à pura diſpenſatione, & ideò aliqua de illa in particulari addere neceſſe eſt, præſertim quoad id, in quo à diſpenſatione diſtinguitur. Sub commutatione autem redemptionem voti comprehendimus: conuenit enim cum illa generali ratione recompenſationis, & in ſubrogatione (vt ſic dicam) in obligatione voti, ſolúmque materialiter addit, vt commutatio fiat in pecuniarum ſolutionem, vel conſumptionem in eleemoſynis, vel aliis piis operibus, quod vbi fuerit neceſſarium, dicemus. Hæc igitur commutatio triplex eſſe poteſt, ſcilicet in melius, in æquale, & in minus, de hac verò vltima iam diximus, de aliis ergo ſigillatim dicemus. 1.

Quibus modis fiat commutatio.

In hac ergo quæſtione prima ſententia eſt, votum non poſſe commutari etiam in euidenter melius ſine auctoritate Prælati. Ita ſentit Richardus in 4. d. 38. art. 8. q. 1. dicit enim, non oportere id fieri ſine auctoritate Prælati, Sylueſter autem *Votum*, 4. q. 7. addit non poſſe, ſequitur Paludanus dicta d. 38. diſp. 3. circa medium; indicat etiam ibi Maior q. 3. in fine, dum ait, vnum modum implendi votum eſſe petendo commutationem in aliud Deo magis gratum. Et in eandem ſententiam ſolet citari D. Thomas, qui in d. art. 12. abſolutè, & ſine diſtinctione requirit auctoritatem Prælati ad commutationem. Eamdem ſententiam tenet Panormitanus in cap. *Scripturæ*, de Voto, n. 2. Solúmque excipit commutationem aliorum votorum in ſtatum religionis. Idem in c. *Peruenit*, 2. de Iureiur. n. 2. vbi etiam idem tenet Felinus, & idem ſentit Innocentius in cap. *Debitores*, de Iureiur. vbi ait, poſſe Epiſcopum commutare pium iuramentum in melius, ſicut & votum, & idem ſentit in c. 1. de Voto: vnde cùm in cap. *Scripturæ*, videtur dicere contrarium, loquitur de ſpeciali commutatione in ſtatum perpetuum religionis, de qua textus ille loquitur. 2.

1. Sententia. Richard. Sylueſt. Palud. Maior. Panorm. Felin. Innocent.

Fundari poteſt hæc opinio in illa probatione Leuit. vlt. *Animal autem, quod immolari poteſt Domino, ſi quis vouerit, ſanctum erit, & mutari non poterit, nec melius in malum, nec peius in bonum.* Secundò in c. 1. de voto, vbi Prælati arbitrium poſtulatur ad commutandum votum in melius. Tertiò ex eodem textu, quia omnis commutatio, etiam in melius, includit diſpenſationem voti, vt ibi notant Innocentius, & Panormitanus: nam ita vocatur in illo textu. Quartò ratione, quia promiſſio obligat ad ſoluendum in propria ſpecie, ita vt ſatisfaciat debitor dando rem meliorem ſine conſenſu creditoris. §. 1. Inſtit. Quibus modis tollat. oblig. & l. 2. ff. ſi certum petatur, & dictum eſt ſuperiori tract. lib. 2. ergo etiam in voto non poteſt fieri talis ſolutio ſine conſenſu Dei, per eum, qui vices eius tenet. Quintò non poteſt quis propria authoritate commutare ieiunium præceptum in melius opus eleemoſynæ, ſimiliter non licet mihi commutationem facere rei alienæ in meliorem, ipſo inconſulto, vt vinum eius accipere, relinquendo loco illius triticum, vel quid ſimile; ergo ſimiliter, &c. Sextò aliàs nulla poſſent eſſe vota reſeruata quoad commutationem in melius: conſequens eſt falſum, vt conſtat in voto caſtitatis, & religionis, & in profeſſione religionis minùs ſtrictæ: nam interdum reſeruatur Papæ tranſitus ad ſtrictiorem: ergo. 3.

Leuit. vlt.

Cõmutatio voti etiã in melius, diſpẽſationem voti includit.

Nihilo

4. Nihilominus dico primò: Commutatio voti in A melius bonũ fieri poteſt propria auctoritate, dummodo euidenter conſtet de exceſſu materię, ſeu rei, in quam fit commutatio, & commutatio non ſit ſpecialiter per Eccleſiam prohibita. Hæc ſententia eſt nunc frequentius recepta, tenet eam Caietanus d.q.88.art.12.& in Sum.verb. *Voti commutatio,* Soto d.lib.7.q.4.art.3. Couarruuias in c. *Quamuis pactum,* 1.p.§.3.num.4. Abulenſis n.30.q.110. Nauarrus d. c.12.n.75. Angles 2.tom.q.de voto, artic.8.diffic.4. Corduba in Sum.q.149. Armilla, verb. *Votum,* n.14. idem Angelus *Votum* 4.n.2. vbi ait, ſufficere ad hãc commutationem licentiam petitam, etiamſi non ſit obtenta, argumento cap. *Licet,* de Regul. ſed non eſt neceſſaria illa petitio licentiæ extra caſum in iure expreſſum de tranſitu religioſi ad arctiorem, vbi eſt B ſpecialis ratio, & diſpoſitio. Hanc etiam ſententiam videtur tenuiſſe Auctor legum Partitarum Hiſpaniæ in leg.7.tit.8.part.1. licet Gregorius Lopez legem limitare videatur ad caſum ſpecialẽ de commutatione votorum in ſtatum religioſum. Sed licet in textu hoc contineatur, non tamen vt ſpeciale, imò fundatur in vniuerſali principio, quod ſit licitum votum in melius commutare. Nec D. Thomas eſt alienus ab hac ſententia, licèt illam non declarauerit, quia ſolùm loquitur de propria commutatione, quæ aliquam diſpenſationem inuoluit, & in qua deliberare oportet, & iudicare de beneplacito Dei. In commutatione autem in melius, non includitur diſpenſatio, ſed votum in rigore impletur iuxta conditionem, quam includit, vt ex- C plicabimus. Nec eſt neceſſarium arbitrium, quia loquimur in caſu euidente, vt ſtatim exponemus.

1. Aſſertio. Cõmutatio voti in melius bonum fieri poſſe propria auctoritate.

Caietan. Sot. Couarr. Abulenſ. Nauar. Angles. Cordub. Armil. Angel. C. Licet.

Greg. Lop.

5. Ad probandã autem hanc partem ſuppono, duobus modis poſſe votum commutari in melius, vno modo quaſi ex neceſſitate: quia non poſſit fieri id, quod melius eſt, implendo votum, ſed illa duo ſunt ſimul incõpoſſibilia, vt ſi quis vouit peregrinari, & poſtea iudicet, eſſe melius ſeruire illo tempore hoſpitali, vel ſemper. Secundò fieri poteſt magis voluntariè, omittendo minus propter melius, quamuis ſucceſſiuè, & ſine incõmodo poſſet vtrumque fieri. De priori modo res eſt facilioris probationis: nam ex natura voti ferè euidẽter ſequitur, quia de ratione voti eſt, vt non impediat maius bonum: vnde in omni voto includitur conditio, *dummodo non impe-* D *diatur maius bonum,* vt ſupra lib.2. latè dictũ eſt, ſed in eo caſu votũ impediret maius bonum, ſi in propria ſpecie impleretur, vt ſupponitur: ergo non poteſt ad id obligare: ergo tunc ſine dubio commutatio per ſe licita eſt. Et ita in illo fatetur Sylueſter cũ Antonino in d.c. *Peruenit* 2.de iureiur. dicit autem, illam tunc non eſſe commutationem, quia votum in eo caſu non obligat. At hoc ſolùm pertinet ad modum loquendi, & in rigore non eſt verum, quod votum non obliget: nam re vera abſolutè obligat, licèt non obliget ad omittendum melius propter minus bonum.

Duobus modis poſſe votum in melius commutari.

Sylueſt. Anton.

6. Veruntamen etiam in poſteriori modo voluntariæ cõmutationis procedit aſſertio. Cuius ratio eſt, quia talis voti commutatio eſt cõſentanea fini voti, E qui eſt promouere homines ad melius bonum, & Deo magis gratum: ergo vbi in melius cõmutatur, optimè impletur. Secundò, quando in promiſſione eſt moraliter certum, creditorem acceptare ſolutionem, certum etiam eſt, illum ſufficere ad implendam promiſſionem, ſed hîc eſt moraliter euidẽs acceptari à Deo maius obſequium, prętermiſſo minore: nam ſemper vult fieri à nobis, quod eſt melius, & ſibi gratius. Dices, id quod eſt voto promiſſum, licet in ſe ſit minus, ex circumſtantia voti fieri melius. Sed hoc nihil obſtat, quia per commutationem tota illa honeſtas transfertur in aliã materiam: nam fit ex intentione implendi votum, & colendi Deũ, & ita ſemper manet exceſſus, quem materia ex ſe habet. Tertiò ex priori puncto ſumitur optima ratio, quia votum numquam cogit ad eligendũ minus bonum, etiam ſuppoſito, quòd homo nolit vtrumq; bonũ facere: quia hoc etiam eſſet cõtra finem voti, & contra rationabilem voluntatẽ, quę in Deo ſemper præſumitur: ergo etiamſi homo (non ex neceſſitate, qua non poteſt vtrumque bonum facere, ſed ex voluntate, quia non vult vtrumque ſimul facere) eligat melius opus, per illud implet votum.

Probatur vltima pars aſſertionis.

Deus vult à nobis id fieri, quod eſt melius, & ſibi gratius.

Vltra has verò rationes, quæ per ſe videntur efficaces, iura etiam fauent huic ſententiæ, præſertim cap. *Peruenit* 2. de iureiur. in quo dicitur, non frangere promiſſum etiam iuratum, quia in melius illud cõmutat. Nam licet Syluester plures Gloſſas adhibeat, omnes ſunt voluntariæ, & ſine fundamento in textu, vel ex natura rei. Vna tãtùm poteſt adhiberi, ſcilicet, vt maximè id procedat, quando recompenſatio eſt euidẽter melior reſpectu creditoris, & illi magis grata, quòd planè locum habet in re, de qua tractamus. Et ita etiam conducit c. *Scripturæ,* de voto: nam licet ſpecialiter loquatur de commutatione voti tẽporalis in perpetuum religionis, non videtur ibi ſpeciale priuilegiũ concedere religioni, vt multi Canoniſtæ exponunt, ſed declarat potius, quod intrinſecè ſequitur ex hoc, quod per talem commutationem Deo maius obſequium exhibetur. Præterea ſimili modo induci poteſt c. *Licet,* de Regular. quatenus declarat, licitum eſſe tranſitum ad arctiorem religionem ſine conſenſu Prælati, quod eſt etiam fundatum in illo principio, quod votum non eſt impeditiuum maioris boni. 7.

C. Peruenit. Non frangit promiſſum etiam iuratum, qui in melius illud commutat.

C. Scripturæ.

C. Licet.

Denique etiam c.1. de voto iuuat potius, quàm obſtet; probat enim primam limitationem in aſſertione poſitam, & ita etiam concluſionẽ confirmat. Limitauimus enim concluſionẽ, vt procedat, quando exceſſus materiæ, in quam votum commutatur, certus, ac euidens ſit, vt citati auctores, præſertim Caietanus, & Nauarrus adnotarunt, vnde fit, vt in caſu dubio non liceat commutationem facere propria auctoritate. Quæ eſt cõmunior ſententia Doctorum, vt videbimus capite ſequenti: nam eadem eſt ratio in hoc quæ eſt de commutatione in æquale, de qua ibi dicemus. Et ratio reddi poteſt, quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis: Deus autem poſſidet ius ſuũ ratione voti: ergo in dubio de qualitate materiæ ſoluendum eſt votum in propria ſpecie, ad quam Deus habet ius. Hoc etiam confirmant rationes factæ pro priori ſententia. Denique hoc probat dictum cap.1. quatenus ait, ab eius, qui præſidet pendere arbitrio, vt conſideret diligenter, an peregrinatio, vel recompenſatio melior ſit, magiſque Deo grata, & ad hoc dicit ponderandas eſſe circumſtantias perſonæ, loci, ac temporis, & aliorum, ad quos res pertinet. Quia non ſatis eſt, quòd opus ſecundum ſe, & in ſpecie ſit melius, ſed oportet in indiuiduo rem expendere, quia circumſtantiæ ſæpe faciunt, vt opus ſit ſimpliciter melius, & gratius Deo, licèt in ſpecie ſit minus nobile, & è conuerſo, & iuxta hoc arbitrium dici ibi debere fieri diſpenſationem. Hæc autẽ conſideratio in caſu dubio neceſſaria eſt: nã ſi res per ſe ſit euidens, nullum arbitrium eſt neceſſarium: ergo ex deciſione illius textus in caſu dubio eſt neceſſaria auctoritas Prælati, non extra illum. De altera verò limitatione in aſſertione poſita dicam, ſoluendo argumenta. 8.

9.
2. Aſſertio. Quando cõmutatio in melius eſt euidens, ſine cauſa eſt licita.

Dico ſecundò : Quando commutatio in melius eſt euidens, ſine cauſa eſt licita; quando verò eſt dubia, interdum requiret aliquam cauſam, leuis autem ſufficiet. Vnaquæque pars huius aſſertionis ſumenda eſt cum proportione ad poteſtatem per quã fieri poteſt talis commutatio. Diximus enim hanc commutationem fieri poſſe propria voluntate vouẽtis, ita ergo nunc dicimus in ipſa magnitudine, ſeu exceſſu ſolutionis intrinſecè contineri ſufficientem cauſam commutationis, & ideò non eſſe aliam neceſſariam. Item quia votum ipſum à principio nunquam obligauit ad omittendum melius bonum propter minus, & ideò ſine noua cauſa ſemper licet illud præferre. Et ita docent conſequenter auctores noſtræ ſententiæ, & præterea Angelus infra n. 10. & Nauarrus n. 63. Quin potius etiam Abbas c. 1. de voto num. 3. & Syluest. *Votum* 4. q. 8. dicunt, licet commutatio hæc debeat fieri per Prælatum, poſſe fieri ſine alia cauſa. Contra hanc verò partem refert Angelus Innocentium in tit. de Obſeruat. ieiun. n. 2. & Archidiaconum in c. *Presbyter*, 82. d. n. 3. Sed illi tantùm dicunt ieiunia votiua poſſe redimi auctoritate ſuperioris, ſi vtilitas ſubſit; non tamen declarant eſſe neceſſariam aliam vtilitatem, vel cauſam præter exceſſum operis, in quod fit mutatio, vel redemptio, vel etiam intelligunt, requiri aliam vtilitatem, quando in ipſa redemptione non eſt euidens exceſſus.

Angel. Nauarr. Abbas. Syluest.

10.
In caſu dubio quomodo ſe gerat ſuperior.

Probatur ergo iam altera pars de caſu dubio, in quo iudicium, & auctoritas ſuperioris poſtulatur, vt diximus, & ideò reſpectu illius eſt cauſa conſideranda. Poſt conſiderationem autem circumſtantiarum variis modis poteſt firmari mens Prælati, vnus eſt, vt probabiliter iudicet commutationem eſſe in melius cum certitudine, quod non ſit in minus, & tunc ſine alia cauſa poterit illam facere; quia poteſt ſuum probabile iudicium ſequi, quo poſito, procedunt à fortiori rationes factæ in priori parte aſſertionis, vt conſtat. Alius modus eſt, vt certò iudicet, commutationẽ ad minimum eſſe æqualem, & dubitet, an ſit etiã melior, certus autem moraliter ſit non eſſe in minus. Et tunc credo poſſe etiã ſine ſpeciali cauſa cõmutationem facere, quia fideliter tractat negotiũ Domini, cùm de æqualitate ſit certus, & per dubium ſe exponat occaſioni lucrãdi aliquid Domino, ſine periculo perdẽdi. Tertius modus eſſe poteſt, vt certò, vel probabilius credat, commutationem non eſſe in melius, & potius dubitet, an ſit in minus, & tunc credimus neceſſariam eſſe aliquam cauſam propter contrariam rationem, quam in ſequenti capite latius expendemus, & inde etiam conſtabit, leuem ſufficere.

11.
Cõmutatio in euidenter melius propria voluntate fieri poterit.

Dico tertiò, hæc cõmutatio in euidenter melius propria volũtate fieri poteſt etiam in votis, quæ in alicuius tertij vtilitatẽ cedunt, vel fiunt, dummodo ſoli Deo fiant, & ſpecialẽ promiſſionem ad hominem non includant. Hanc conditionem addo propter aliquos, qui hæc vota excipiunt à generali regula poſita. Quod ſentit Henricus lib. 2. de Pœnit. aliàs lib. 5. Summæ, cap. 20. n. 5. lit. S. & lib. 7. de Indulg. c. 30. n. 5. cum Syluestro *Votum* 4. q. 7. §. *Quartum*, vbi ait, talia vota non poſſe commutari in melius propria volũtate, ſed auctoritate Epiſcopi. Sed ille in priori parte loquitur conſequenter, quia de omni voto idem dixit. Tamen ſuppoſito contrario principio, & quæ cap. 14. dicta ſunt, hæc aſſertio eſt euidẽs. Quia per hæc vota nullũ ius acquiritur tertio; ergo omnino pẽſanda ſunt in ordine ad Deum: ergo ſi Deo ſit magis grata mutatio, fieri poteſt ex intrinſeca natura voti, ac ſubinde propria volũtate.

Henric. Syluest.

A Et cõfirmatur: nã vel acquiritur ius tertio, vel non; ſi acquiritur, nec Epiſcopus poterit cõmutare quod Syluester non admittit: ſi non acquiritur, nulla eſt ſpecialis ratio in his votis, propter quam magis in eis requiratur auctoritas Epiſcopi, vt commutentur in melius, quàm in aliis votis. Cõfirmatur ſecundò, quia votũ ſimplex religionis, etiamſi factum ſit pro determinata religione, poteſt propria auctoritate commutari in ſtrictiorem religionem, quando conſtat de maiori perfectione, quia tale votum ordinatur præcipuè ad bonum ſpirituale perſonæ promittentis, & ideò licèt ipſimet religioni fieret ſpecialis promiſſio, licita ſemper eſſet commutatio in perfectiorem; quia hæc conditio ſemper intelligitur incluſa. Atque hinc à fortiori fit, poſſe Prælatum hanc commutationem facere, etiam in caſu B dubio, & idem eſt de omni illo, qui habet poteſtatem delegatam ad commutanda vota ſine præiudicio tertij, hæc enim vota non cenſentur commutari cum præiudicio tertij, vt ex dictis conſtat.

12.
Fit ſatisfundamẽtis oppoſitæ ſententiæ.

Ad primum fundamentum contrariæ ſententiæ ſumptum ex Leuit. vlt. primò dicendum eſt, legem illam non fuiſſe vniuerſalem, ſed de ſolis animalibus aptis ad ſacrificia, vt aduertit Abulenſis cap. 33. At in aliis votis non prohibebatur commutatio, & redemptio, vt ex antecedentibus, & ſubſequentibus legibus eiuſdem capitis conſtat. Vnde in reliquis, quorum ibi non fit mẽtio, fieri poterat ſecundum dictamen iuris naturalis, quia non extendebatur ad illa prohibitio. Vnde multo minus extenditur C ad vota legis gratiæ, in qua lex illa non obligat: tum quia cæremonialia ceſſarunt, ad quæ illa pertinebat. Tum etiam quia materia illius prohibitionis non habet locum hoc tempore, cùm nunc nulla animalia idonea ſint, vt offerantur Deo in ſacrificium; ſed ſolùm agnus immaculatus. Addit verò D. Thomas d. art. 10. ad 1. illa animalia vota Deo, eo ipſo fuiſſe conſecrata Deo, & ideò non potuiſſe commutari, ne ad vſus profanos res Deo ſemel cõſecratæ conuerterentur, & ita dicit hoc eſſe cum proportione ſeruandum in lege gratiæ, non ex vi legis Moyſis, ſed naturalis, quia ſi quis voueat calicem, & illum conſecratum offerat, non poterit amplius commutari. Idem habet Abulenſis Num. 30. q. 102. & Leuit. vlt. q. 33. vt tamen idem tradit D in quæſt. 29. 135. & ſequentibus in idem caput, illa ſanctificatio non erat alia, niſi quæ prouenit ex auctoritate illius legis, quia ſcilicet illa animalia per votum ita manebant Domino applicata, vt non poſſent mutari, & illa immobilis applicatio dicebatur ſanctificatio. Talis autem conſecratio ex vi voti non inuenitur in lege noua, vt etiam de voto ſolemni infra dicemus. Et ideò nec per proportionem poteſt illa lex præſenti tempori applicari. Nam ſi calix conſecratus non poteſt in alienos vſus conuerti, non eſt ratione voti, ſed ratione propriæ conſecrationis, vnde illa ſublata per fractionem, poſſet fieri commutatio. Item calix voto promiſſus, licèt conſecratus, poteſt alteri loco applicari per voti commutationem. Simpliciter ergo dicendum E eſt illam legem fuiſſe cæremonialem, & ceſſaſſe, vt ibi dixit Oleaſter.

Abulenſ.

Si quis voueat calicẽ, & illũ conſecratũ offerat, nõ poterit amplius commutari. *Abulenſ.*

Oleaſter.

13.
In cõmutatione euidẽter in melius nõ fit diſpẽſatio, ſed rigoroſa ſolutio.

Ad ſecundum ex cap. 1. de voto, iam reſponſum eſt, illud procedere, quando exceſſus non eſt euidens. Et ſimiliter dicitur ad 3. in commutatione euidenter in melius non fieri diſpenſationem, ſed rigoroſam ſolutionẽ. Neque in hoc probamus ſententiam Innocentij, & Panormitani, de qua etiam ſupra dictum eſt. Ad quartum reſpõdetur, ſatis conſtare de conſenſu Dei, quando res eſt euidenter melior,

melior, neque in hoc eſſe Deum cum homine comparandum: nam homo ſuam vtilitatem peculiarem reſpicit, & interdum ſuam voluntatem, & aliquando in illo eſt pro ratione voluntas. Ad quintum reſpondetur, primum exemplum de lege non eſſe ſimile, quia votum in ſua origine pendet ex propria voluntate, lex autem à voluntate Prælati emanat, & ideò votum poteſt per eamdem voluntatem mutari, quando conſtat de conſenſu creditoris: quia per quas cauſas naſcitur obligatio, per eaſdem mutari poteſt: non ſic autem lex, ſed per voluntatem ſuperioris mutãda eſt. Accedit, quod obligatio voti, cum ſit ex voluntate vouentis, poteſt transferri in aliam materiã, & ita ex illa parte ſemper ſeruatur æqualitas: obligatio autem obedientiæ, ſeu præcepti non poteſt ita transferri, & ita deficiet. Denique lex abſolutè præſcribit rem præceptam, & facit illam eſſe neceſſariam, & ideò iam non poteſt habere rationem boni, quidquid impediuerit obſeruationem legis. At votum non facit rem ſimpliciter neceſſariam, ſed reſpiciendo ſemper ad melius bonum, & includendo conditionem, & quaſi exceptionem, dummodo illud non impediatur. Aliud verò exemplum de commutationibus humanis, iam dictum eſt non eſſe ſimile, & aſſignata eſt ratio differentiæ, vbi autem inter homines conſtaret euidenter de beneplacito domini, ſeu creditoris, tunc procederet ſimilitudo, & potius iuuaret.

14. Sextum argumentum probat limitationem ſecundam, quam in prima aſſertione poſuimus: nam in aliquibus votis grauioribus præſertim perpetuis, iudicium de meliori bono difficile eſt, & ideò Eccleſiæ Prælati præſertim Pontifex, meritò poteſt illud ſibi reſeruare: nam ſpiritualem poteſtatem habet ad declarandum, quid ſit Deo magis acceptum, imò ſæpe aliqua mutatio: licèt in indiuiduo ſit melior, ad bonum commune non expedit; & ideò poteſt etiam prohiberi, vt ſine auctoritate Prælati non fiat. Et ita poteſt Pontifex prohibere tranſitum ab vna religione in aliam ſine ſuo conſenſu, etiamſi arctior eſſe videatur. Vel etiam ſic vetuit, mutare votum factum in ſubſidium terræ ſanctæ, in aliam eleemoſynam ſine exceptione melioris, quia in ordine ad commune bonum illud cenſebatur melius, & in vniuerſum eſt melius in hoc ſubeſſe iudicio Prælati, quando per prohibitionem illud interponit, ſecluſa autem ſpeciali prohibitione, votum natura ſua illam commutationem admittit.

Aliqua mutatio, licèt in indiuiduo ſit melior, ad bonum commune nõ expedit.

CAPVT XIX.

Vtrùm ad voti commutationem in æquale, aut minus, Prælati auctoritas, & cauſa requirantur?

I. DE cõmutatione in æquale aliqui opinati ſunt, fieri poſſe propria voluntate, & conſequenter abſque aliqua ſpeciali cauſa. Ita tenet Medina in Inſtruct.cap.14. ſequitur Henriquez lib.6. de Pœnitent.cap.20.§.5. qui tribuit hanc opinionem Angelo, Caietano, Abulenſi, & Armillæ, ſed immeritò, vt conſtabit. Refert etiam Pedraz. in Sum. circa primum præceptum §.8. & Alcozer in Summa, c.16. concl.7. Sed hunc videre non potui, ille verò de ſola commutatione in melius loquitur, & de cæteris ſentit contrarium. Tribuit etiam Soto lib.7. de iuſt. quæſt.2. artic.vlt. & quæſt.4. artic.3. Verumtamen in priori loco nihil dicit, in poſteriori autem ſolùm vnum verbum dubitantis habet. Ait enim,

Opinio aliquorum. *Medina. Henric.*

A *Fortè ſi certum eſſe poſſit, rem eſſe æqualis apud Deum valoris, inconſulto Prælato, poſſet fieri commutatio.* Sed ſtatim corrigit dubitationem, dicens: *Sed tamen non eſſe adeo tuta, quia dum agitur de qualitate, alienum requiritur iudicium.* Et in ſequentibus multa inculcat, quibus ſatis oſtendit in contraria ſententia firmaſſe iudicium. Nam in primis paulo inferius ait: Quando dubium eſt, an mutatio in melius vel in minus fiat, imò *vbi certiſſimum non ſit opus eſſe excellentius, ſemper eſſe auctoritatem Prælati neceſſariam:* ergo vbi ſolùm conſtat de æqualitate, multo magis ſentit eſſe neceſſariam. Et infrà dicit, omnem commutationem, quæ non eſt in melius, poſtulare iuſtam cauſam, ex quo etiam ſequitur, poſtulare poteſtatem ſuperiorem, vt dicemus. Vnde Emma- B nuel Rodriquez in expoſitione Bullæ Cruciatæ. §. 9. num. 106. cùm prius videretur docuiſſe hanc ſententiam, in contrarium refert Sotum cum Caietano, & ſubiungit, eorum opinionem eſſe ſequendam. Ludouicus Lopez 1. part. Inſtr. cap. 49. in fine, dicit idem, quod Soto, ſub particula *fortè,* & addit fauere ius Canonicum, quod non allegat, nec ego inueni. Item in 2. part. 1. quæſtione de Clauibus, per occaſionem, & aliud agens, referens opinionem Medinæ, non reprobat, ſed tacitè approbat. Paucos ergo patronos certos habet hæc ſententia, & nullum, qui ex profeſſo punctum diſputauerit, & expenderit.

Em.Rodriq.

Ludou.Lop.

Fundamentum autem huius ſentẽtiæ ſolum eſt, quòd apud Deum parum æſtimatur, quod opus ſit C huius, vel illius materiæ, ſi re vera, penſatis omnibus, eſt æquè bonum de ſe, & æquè gratum Deo: ergo in tali commutatione ſemper eſt certum, Deum acceptare talem ſolutionem, quia nulla eſt probabilis ratio ad timendum contrarium. Nam ſi vtrumque opus ſine voto fieret, æquè illi placeret, & ad æquale præmium illud acceptaret, ſi cætera eſſent paria ex parte operantis, & ſi poſterius opus, in quod fit commutatio, à principio eſſet voto promiſſum, æquè etiam fuiſſet Deo placitum, ergo idem credendum eſt, quando poſtea commutatur: nam obligatio voti transfertur in aliam materiam, & ita omnia ſunt paria. Vnde argumentor ſecundò. Quia talis commutatio eſt rigoroſa, ac perfecta ſolutio, quia re vera fit non ſolùm non inuito credi- D tore; ſed etiam ad beneplacitum creditoris: ergo nihil diſpenſationis habet annexum; ergo non eſt, cur ſit neceſſaria poteſtas ſuperioris, nec ſpecialis cauſa. Tertiò adduntur exempla, ſi quis vouit intrare certam religionem, & poſtea eligit aliam æqualem, vel ſi promiſit certam pecuniam, & poſtea dat calicem eiuſdem valoris. 2.

Nihilominus dico primò: Ad commutationem in æquale bonum, etiamſi conſtet certò eſſe tale, neceſſaria eſt auctoritas Prælati. Hęc eſt ſine dubio ſententia D.Thomæ dicto artic.2. quia abſolutè ad commutationem requirit Prælati auctoritatem, commutatio autem ſimpliciter dicta maximè ſignificat æqualem. Tum quia commutatio ex ſe poſtulat æqualitatem, iuxta ſententiam Ariſtot. 5. E Ethicor. capit. 4. Tum etiam, quia alias non oportuiſſet commutationem diſtinctè numerare præter diſpenſationem, ſi ſolùm de commutatione in minus intelligenda eſſet, quia illa eſt diſpenſatio quædam, vel ſolùm erit ad illam neceſſaria poteſtas Prælati, quatenus partialem diſpenſationem continet. In eadem ſententia eſt apertè Caietanus in eod. articul. 12. dub. 1. & 2. & ita intelligit D.Thomam, & expreſsè Angelus *Votum* 4. num. 2. Item Armilla, numer. 14. ſequitur doctrinam Caietani, 3.

1.Aſſertio. Ad cõmutationem voti in æquale bonũ neceſſaria eſt auctoritas Prę lati. *D.Thom. Ariſtot.* Cõmutatio ex ſe poſtulat æqualitatem.

Caietan. Angel. Armil.

Tabien. Nauar. Couarr. Cordub. Graff. Viuald. Abulenſ.

Idem Tabienna verb. *Diſpenſatio*, n.10. expreſſius Nauarrus, & Couarruuias citati capit. præced. & Corduba dicta quæſt.149.Graff.lib.2.deciſ.cap.30. n.4.Viualdus 3.part.Candelab.capit.14.n.15.Abulenſis in 30.cap.Num.quatenus à quæſt.103. vſque ad 106. dicit commutationem fieri non poſſe, niſi ex iuſta cauſa, & eius auctoritate, qui vicem Dei gerit, ſolúmque in q.110.excipit commutationem in id, quod eſt euidenter melius. Et hîc etiam addi poſſent Soto, & Emmanuel Rodriques ſuprà, vltra omnes auctores præcedenti capite allegatos, qui dicunt etiam ad commutationem in melius requiri Prælati auctoritatem.

4. *Cómutatio requirit auctoritatem Prælati.*

Probari autem poteſt hæc aſſertio ex cap.1. de voto, etiam iuxta latiorem interpretationem ſupra datam. Nam requirit auctoritatem Prælati, quoties incertum fuerit, an res ſit gratior Deo: ergo multo magis requiret illam, quando ad ſummum conſtat eſſe æqualem, & non meliorem. Confirmari poteſt primò, quia iura quoties tractant de commutatione etiam per Prælatum facienda, ad hoc inclinant, vt fiat in melius, vt in dicto cap.1.& 2.& cap. *Quod ſuper his*, cum aliis de voto: ſupponunt enim commutationẽ, etiamſi fiat auctoritate Prælati, per ſe loquendo debere fieri in æquale, & quia difficillimum eſt, attingere ipſum æquale, inclinandum eſſe in melius, vt Dei negotium fideliter agatur. Non parum etiam confirmatur hæc ſententia ex indultis, quæ conceduntur ad commutãda vota, vt ſtatim videbimus. Ratio denique eſt, quia promiſſio ſoluenda eſt in propria ſpecie, quantum eſt ex vi fidelitatis: ergo ita ſeruanda eſt, nec poteſt mutari propria auctoritate, niſi vbi fuerit aliquis exceſſus, ratione cuius promiſſio nõ cenſeatur obligare: ergo eo ipſo, quòd mutatur materia in non meliorem, non ſeruatur fidelitas promiſſionis. Et declaratur primò, quia in euidenter melius fit commutatio ſine violatione fidelitatis, quia in ipſo voto intelligitur ſic poſita cõditio, & exceptio melioris, non ſic autem intelligitur excepta ęqualis materia. Aliàs nullum votum intelligeretur magis factũ de materia determinata, quam de qualibet æquali, quod videtur abſurdum, & contra communem ſenſum promiſſionũ. Vnde confirmatur ſecundò: nam hac ratione de iuramento diximus, non poſſe commutari in æquale, etiam in piis iuramentis, quæ votis ſunt ſimilia, quia eo ipſo, quòd non datur Deo aliquid melius, meritò intelligimus, ſibi gratius eſſe, vt teſtimonium eius in ea forma, in qua adductum eſt, verum reddatur, ſic ergo in præſenti cæteris paribus, gratius eſt Deo, vt verbum ſic promiſſum formaliter compleatur, & non per æquipollentiam. Accedit tandem communis ratio, quod eſt difficillimum attingere æqualitatem, & ideò non eſt veriſimile hoc fuiſſe conceſſum cuilibet vouenti, maximè in propria cauſa, quæ ratio declaratione indiget, quam ſtatim trademus.

C. Quod ſuper his.

Promiſſio ſoluenda eſt in propria ſpecie.

5. *2. Aſſertio. Voti cõmutatio nequit fieri ſine iuſta cauſa, licet parua ſufficiat. Nauar.*

Dico ſecundò: Hæc commutatio in æquale fieri non poteſt ſine aliqua iuſta cauſa, licèt parua ſufficiat. Ita ſentiunt auctores allegati ferè omnes, & Nauarrus conſ.18.de voto, licet contradicant Corduba, & Angles, qui iudicio meo non loquuntur conſequenter. Et ratio ſumitur ex proximè dictis, quia eo ipſo, quòd opus reddendum, ſecundum ſe non eſt melius, eſt magis conſentaneum excellentiæ diuinæ, ac fidelitati ei debitæ, ſoluere in propria ſpecie, quod fuit promiſſum; ergo vt non fiat hoc, quod per ſe debitum eſt, aliqua cauſa poſtulatur. Et ita hæc aſſertio, & præcedens ſe mutuo iuuat: nam eo ipſo, quòd Poteſtas Prælati ad hanc commuta- A tionem neceſſaria eſt, intelligimus gerere vices Dei in hac commutatione, eiúſque cõſenſum interpretari: ergo neceſſe eſt, vt aliqua rationabili cauſa ducatur, & non ſolùm quia ſibi ita placet, quia hæc nulla ratio eſt, ad interpretandum conſenſum Dei. Vnde etiam in hac commutatione verum eſt Innocentij, Panormitani, & aliorum principium, commutationem eſſe quamdam diſpenſationem, quia eo ipſo, quòd non impletur promiſſum in propria ſpecie, nec ſecundum conditionem aliquam in eo incluſam, diſpenſatur in aliquo rigore fidelitatis: ergo requiritur cauſa. Et inde etiam cõcluditur, eſſe neceſſariam poteſtatem, quia diſpenſatio quantumuis minima, non poteſt fieri ſine poteſtate. Item ſi requiritur cauſa, ſignum eſt debere fieri rationabi- B lem remiſſionem ex parte Dei, ſaltem quoad remittendam determinationem obligationis ad talem materiam: ergo ſignum eſt requiri poteſtatem. Denique commutatio in æquale, ſine cauſa interueniente, non habet aliquam rationem honeſtatis, vel virtutis: ergo non eſt cur præſumatur, Deum illam velle, aut eſſe contentum tali ſolutione: ergo meritò requiritur cauſa, & conſequenter etiam conſenſum alicuius vicem Dei gerentis, qui cauſam approbet, & commutationem admittat.

Cõmutatio, diſpenſatio quædam eſt.

Atque hinc fit, hanc commutationem fieri non poſſe arbitrio, vel iudicio confeſſoris, niſi ad hoc habeat poteſtatem delegatam. In quo aliqui vel nõ rectè, vel obſcurè loquuntur, dum dicunt, confeſſorem poſſe talem commutationem probare, vt C loquitur Angles ſuprà. Sed id non eſt verum ex vi muneris confeſſoris, quia hæc commutatio non eſt actus iuriſdictionis in foro pœnitentiæ, ſed in foro externo pertinẽte ad gubernationem Eccleſiæ. Antecedens patet, quia hæc non eſt materia illius Sacramenti, nec ſpectans ad illud iudicium. Quod ſi ſit ſermo de confeſſore habente poteſtatem delegatam, illa eſt per accidens; & illo modo etiam non confeſſor poterit commutare, ſi illam habeat. Nec ſatis eſt, quòd confeſſor ſit prudens, & poſſit rectè iudicare de æqualitate commutationis: nam hoc poterit etiam habere non confeſſor, non tamen ſufficit ſententia, vel prudentia, vt declaratum eſt. 6.

Cõmutatio voti nequit fieri arbitrio confeſſoris, niſi habeat poteſtatẽ delegatam.

Secundò infertur, quando per Iobelæa, vel priuilegia, aut alias Bullas datur cõfeſſoribus, aut aliis D poteſtas delegata ſolùm ad commutanda vota, in rigore non poſſe commutationem facere, niſi in æquale, & ex cauſa. Prior pars communis eſt, licet Medina, Ludouicus Lopes, & Henriques contrarium ſentiant, quibus in hoc conſentit Corduba dicta quæſt.149.& Emmanuel Rodriques in expoſitione Bullæ §.9. num.107. & in Sum.2.part. cap. 100.n.4.Idem Viualdus dicto cap.14.num.20.Fundamentum eſt, quia ad commutandum in æquale, non eſt neceſſaria ſpecialis poteſtas: ergo vt illa priuilegia conferant aliquid, neceſſe eſt ea interpretari de commutatione in minus. Sed hæc ratio ſupponit falſum fundamentum, & præterea non ſatis euidenter colligit: nam etiamſi illud antecedens poſſet eſſe verum, non eſſet certum, ſed dubiũ, E & ideò poſſent dari priuilegia ad tollendum omne dubium. Quapropter contraria ſententia in rigore iuris, & rationis verior eſt, quam tenent Caietanus d.art.12.& in Sum.verb. *Votum*, c. vlt. & Nauarrus cap.12.num.63.& 72.& ferè allegati, & ſumitur ex Panormitano, & aliis, in cap.1.& 2. de voto, ſemper enim ad commutationem requirunt ſaltem æqualitatem. Idem Syluester *Votum*, 5.in fine, Gregorius Lopez in leg.6.tit.8.part.1.n.5. 7.

Cùm per aliquot priuilegia cõfeſſoribus delegatur facultas ad cõmutationẽ votorũ, ſolum cõceditur ad commutationem in æquale. Cordub. Em.Rodri. Viuald.

Caietan. Nauar. Panormit. Sylueſt. Greg.Lop.

Ex quibus ſumitur ratio aſſertionis, quia priuilegia

Priuilegia licet fauorabilia,nõ ſunt extendenda vltra verbi proprietatẽ.

legia hæc,licet fauorabilia ſint,non ſunt extendenda vltra verbi proprietatem ; commutatio autem propriè ſignificat æqualitatem , vt ex Ariſt. adnotauimus cum Caietano , & ferè aliis Doctoribus. Item ſi per hæc priuilegia commutatio hæc fieri poſſet in minus ex directa intentione commutantis,eadem ratione poſſet fieri in notabiliter minus, cauſa id exigente : conſequens eſt adeò falſum , vt etiam ab aduerſariis non concedatur. Sic enim fieret , vt talis poteſtas extenderetur ad diſpenſationem voti , pront ordinario modo diſpenſari ſolet, quia ſemper eſt cum aliqua commutatione : hoc autem eſt falſum, & contra omnes , vt ſuprà viſum eſt. Prima verò ſequela patet, quia ſi commutatio in proprietate vocis comprehendit commutationem in minus , eadem ratione comprehendet omnem latitudinem eius in quacumque proportione fiat , & ita nulla erit ratio limitandi prinilegium, cùm intra vocis proprietatem extendi poſſit.Quòd ſi commutatio in minus non eſt tantum commutatio,ſed etiam propria diſpenſatio,vt re vera eſt,non poſſunt talia priuilegia ad illam extendi. Neque etiam arbitrio diſpenſantium relinquendum eſt, vt ſibi præſcribant in æqualem cõmutationem,quam poſſunt facere , vel non facere, cùm hoc non poſſit certa ratione diſcerni, vel fundari : ergo ſiſtendum eſt in commutatione æquali. Confirmatur , quia dominus , qui dat procuratori ſuo commiſſionem ad vendendum , & commutandum , in rigore tantùm dat facultatem faciendi illos contractus cum æqualitate : nam quidquid inde minuitur , non eſt commutatio,ſed donatio,& ita non comprehenditur ſub tali facultate,ita ergo eſt in præſenti.

9\. Cõmutatio in æquale bona fide fieri debet.

Ne tamen nimium rigoroſa , & ſcrupuloſa hæc ſententia videatur , aduertendum eſt,ſenſum illius eſſe,intentionem commutantis per huiuſmodi priuilegia debere ſemper tendere ad æqualitatem , & ad eamdem attingendam per diſcretionem,& prudentiam conari. Quod ſi hoc obſeruans bona fide commutat , valida erit commutatio, etiamſi fortè in re fiat in minus:quia hę morales facultates hanc latitudinem poſtulant, neque humano modo aliter poſſunt exerceri , & ideò ſine dubio ita conceduntur. Præſertim quia tunc non poteſt multùm aberrari à ſcopo , parum autem in moralibus pro nihilo reputatur,maximè procedendo bona fide, quæ in hoc negotio ſemper poſtulatur.Vnde neceſſe eſt vt commutatio fiat ſub ratione æqualis,& ſub probabili iudicio de æqualitate. Quod ſi ſit dubium tam de exceſſu,quàm de defectu , illa etiam cenſetur æqualitas,quando dubium in vtramque partem æqualiter vergit : quia humanum arbitrium non poteſt certius de his iudicare. Imò ſi non conſtet opus , in quod votum commutatur,eſſe minus bonum,ſed dubium ſit, an perueniat ad æqualitatem, vt aliàs interueniat rationabilis cauſa commutandi , & non imponendi maius onus , probabile eſt, poſſe commutationem fieri per hanc poteſtatem. Tum quia parua poteſt eſſe inæqualitas,quæ moraliter non reputatur aliquid, tum quia res,& iudicia humana non admittunt maiorem certitudinem: tum quia propter hæc dubia videntur maximè concedi hæ facultates.

Quando dubiũ in vtrãque partem vergit , cenſetur æqualitas.

10\. Atque hinc facilè patet altera pars de cauſa,tum quia , vt dixi,neceſſitas poteſtatis delegatæ, & exigentia cauſæ ſeſe comitantur : tum etiam quia ipſe delegans , ſeu habens poteſtatem ordinariam , non poteſt commutare ſine cauſa: ergo multò minùs poterit delegatus. Sufficiet autem (vt etiam dixi) cauſa leuis, quia parua eſt etiam remiſſio , quæ per

A commutationem fit. Vnde prudenter aduertit Caietanus interdum poſſe ſufficere cauſam iuſtæ condeſcenſionis cum fragilitate pœnitentis , ſeu vouentis , vt cum gaudio , & non gemendo debitum ſuum ſoluat. Quando recta ratione credi poteſt, hoc eſſe opus gratitudinis , vice Dei exhibitæ , vt non videatur cum tanto rigore exigere definitum debitum à liberali debitore, qui voluntariè ſe obligauit. Et ad hoc ſuadendum valent aliquid motiua primæ ſententiæ ſuprà allata. Addo verò interdum hæc indulta , ſeu facultates ad has commutationes concedi ſub aliquo onere,& ex generali cauſa boni communis,& tunc ipſa cauſa, & modus obtinendi talem facultatem , ſufficiens videtur ad honeſtandam commutationem æqualem ſine alia ſpeciali B cauſa. Et hoc modo videtur hæc facultas dari per Iobelæa ordinaria,& per Bullam Cruciatæ,& ſimilia. Secus verò eſt , quando ſimpliciter delegatur hæc poteſtas in gratiam delegati, vt fit per priuilegia religionum, vel quando ſimpliciter conceditur in fauorem priuatæ perſonæ, vel in remedium alicuius particularis oneris , tunc enim neceſſaria eſt ſpecialis cauſa,vt dictum eſt.

Caietani aduertentia.

Ad duo prima fundamenta contrariæ ſententiæ ſolutio patet ex dictis. Exempla verò , quæ in tertio loco proponebantur , dicimus poſſe in contrarium retorqueri. Nam in primo negatur , quod aſſumitur,quia qui certam, & determinatam religionem vouit , ex peculiari intentione illius , non poteſt C ſuo arbitrio aliam æqualem ingredi , tum propter omnes rationes factas : tum etiam quia in hac ſpeciali materia longè difficilius eſt de tali æqualitate iudicare : tum propterea , quia poſt profeſſionem in vna religione , non eſt licitus tranſitus ad aliam æqualem. Ergo idem cum proportione erit in promiſſione profitendi, vel ingrediendi religionem. Et ideò ſolent Pontifices concedere priuilegia , vt votum religionis in aliqua cenſeatur completum,licèt de alia æquali ſit factum , quaſi generalem commutationem concedentes, quæ in fauorem religionis honeſtatur.Hoc autem maximè procedit inter religiones ſpecie diuerſas : nam ſi tantùm ſint monaſteria diuerſa eiuſdem religionis, diſtinctio D eſt quaſi materialis. Vnde licet votum ſit de vno factum, & in alio impleatur , non cenſetur commutatio moralis , quia illa determinatio fuit accidentaria , & in ea promiſſione non intenditur commodum monaſterij , ſed ſpirituale bonum vouentis , quod in vtroque idem eſt,& eiuſdem rationis,& ideò votum in propria ſpecie impleri cenſetur.Niſi fortaſſe in obſeruantia regulæ ſit magna diſparitas ; nam tunc rigor obligationis ſeruandus eſſet,quia procederet eadem ratio.Sed de hoc voto plura in ſequenti volumine. 11.

Qui certam religionem vouit,nõ poteſt ſuo arbitrio aliam æqualem ingredi.

Ad aliud exemplum dicimus in primis,non procedere in votis perſonalibus, quæ ſunt de operibus virtutum diuerſarum rationum, inter quæ non admittitur illa commutatio. Deinde pro votis realibus E obſeruanda ſunt,quæ in ſimili puncto de iuramento promiſſorio diximus. Nam quædam ſunt res, quæ facilè inter ſe commutantur, & moraliter pro eadem reputantur,vt triticum, vinum, & ſimilia,aliæ ſunt quæ non habent tam facilem commutationem , & quæ ratione ſuæ ſpeciei peculiarem æſtimationem habent,vt domus,equus,& aliæ res, quæ non ita facilè vſu conſumuntur. Inter priores ergo admitti poſſet ſolutio in re ſimili cum æqualitate,quando ſpecialis ratio non obſtaret : quia non cenſetur moralis mutatio , ſed tamquam idem reputatur. In poſterioribus verò non eſt admittenda 12.

In quibus ſolutio vnius rei pro alia admittatur , & in quibus non.

ſine expreſſo conſenſu eius, in cuius vtilitatem res cedit. Vnde in illo exemplo, ſi promiſi pecuniam, in rigore non ſatisfacio, dando calicem, quia fortaſsè mihi eſt vtilior pecunia: quia vniuerſaliorem habet vſum, & licèt calix ratione materiæ, & operis poſſit vendi, tamen illud ipſum eſt grauamen minuens æqualitatem: præterquã quòd morale eſt, non poſſe facilè tanti vendi, quanti æſtimatur. E contrario etiam, ſi promiſi calicem Eccleſiæ, in rigore non ſatisfaciam dando valorem, quia præter id, quod eſt pretio æſtimabile, poteſt eſſe in calice peculiaris commoditas, vel æſtimatio. Vnde in his rebus, ſicut nemo in cuius commodum res cedit, poteſt inuitus ad commutationem compelli, ita etiam reſpectu Dei fieri non poteſt ſine conſenſu eiuſdem partis, vel Superioris, qui vice Dei ſolutionem approbet.

13. Quale peccatũ ſit votũ in æquale propria auctoritate, & ſine cauſa commutare?

Sed quæret tandem aliquis, eſto non liceat commutare votum in æquale propria auctoritate, an ſi fiat de facto, ſit peccatum mortale, vel tantùm veniale? Videri enim poteſt hoc ſecundum: quia reſpectu voti illa materia tranſgreſſionis videtur leuis: dictum eſt autem ſuprà tranſgreſſionem voti in materia leui tantùm eſſe peccatum veniale: ergo. Maior patet: quia ibi ſoluitur æquale, in quo videtur poſita ſubſtantia voti: quod autem ſit in hac, vel illa ſpecie, non videtur eſſe circumſtantia adeò grauis, vt ad mortale peccatum ſufficiat. Vnde ſimiliter videri poteſt, Prælatum non peccare mortaliter, commutando votum in æquale ſine vlla cauſa, ſed pro ſola voluntate ſua, vel vouentis: quia licèt non benè vtatur in ſua poteſtate, non videtur eſſe abuſus in materia graui, nec cum graui Dei iniuria.

14. Dubij reſolutio.

Ad interrogationem dico, licèt non videatur improbabile, tamen conſequenter loquendo, aliter ſentiendum eſſe. Quia vouens non habet poteſtatem ad hanc commutationem faciendam: ergo licèt illam faciat, nihil facit: ergo manet integra obligatio voti: ergo ſi illam non impleat, non obſtante alio opere, quod fortaſsè per modum commutationis fecit, peccat tranſgrediendo totum votum, ac ſubinde mortaliter. Vnde ſi quis faciat tale opus, animo non implendi aliter votum, prout factum fuit, peccabit mortaliter, per ſe loquendo, niſi per ignorantiam, vel adhæſionem ad aliam opinionem, quam putat probabilem, excuſetur. Et eadem ratione non excuſatur à graui lapſu Prælatus, commutans ſine vlla cauſa, licèt æqualitatẽ ſeruet in commutatione, niſi aliquam addat recompenſationem ob remiſſionem, quam facit de rigore promiſſionis. Ratio eſt, quia excedit in ſua poteſtate, vnde facit actum de ſe nullum: illa ergo remiſſio inualida eſt: ergo abutitur poteſtate in re graui. Cuius ſignum eſt: quia non reddit ſubditum tutum in conſcientia: ergo grauiter peccat, & decipit ſubditum, tollendo vinculum, quod auferre non poteſt. Quamuis autem hæc vera ſint, quando commutatio eſt omninò voluntaria, & irrationabilis, tamen moraliter ferè ſemper excuſari poterit, quia, vt dixi, parua cauſa ſufficit, ſcilicet, vt vouens libentiùs, & alacriùs Deo ſeruiat, & vt gratitudo quædam ex parte Dei oſtendatur.

15. Quando eſt neceſſarium vti redẽptione in cõmutando votũ. Senſus dubij expenditur.

Vltimò inquiri poteſt, an in commutatione facienda ſeruanda ſit etiam ſimilitudo? Vbi etiam explicandum erit, quando ſit neceſſarium vti redemptione in voto cõmutando. Senſus ergo dubij eſt, an oporteat votum reale in reale onus commutare, quæ dicitur voti redemptio, & eadem ratione, an votum perſonale redimi poſſit, vel debeat neceſſariò commutari in perſonale onus, & cũ propor- A tione de mixto? Multi enim Doctores iudicant, neceſſarium eſſe hanc proportionẽ ſeruare; ideò enim dicunt, vota realia redimenda eſſe, & in votis mixtis, vt peregrinationis, expenſas redimendas eſſe, onera verò perſonalia eſſe commutanda in alia proportionalia. Ita ſentit Angelus *Votum*, 4. n. 12. Caietanus verb. *Votorum diſpenſatio* circa finẽ, Nauarrus cap. 12. n. 77. Angles quæſt. de Voto, art. 4. diffic. 7. Gregorius Lopez in leg. 4. & 5. titul. 8. part. 1. & ex ipſis textibus colligitur. Et fundatur in cap. 2. capit. *Magnæ*, cap. *Ex multa*, cap. *Quod ſuper his*, de Voto, ex quibus habetur, in voto peregrinationis computandas eſſe expenſas, vt redimantur, & labores, vt commutentur: ergo idem eſt in omnibus ſimilibus. B Congruentia reddi poteſt, quia inter ſimilia verſatur propriè æqualitas, & non difficile inueniri poteſt: inter diſſimilia verò, & (vt ita dicam) heterogenea vix attingi poterit. Item in votis realibus eſt ſpecialis ratio, quia ordinariè cedunt in vtilitatem alicuius, quæ videtur in commutatione conſideranda, & retinenda quoad fieri poſſit.

Aliquorum ſententia.

Angel. Caiet. Nauar. Greg. Lop. Angles.

In voto peregrinationis cõputandæ ſunt expenſæ vt redimantur.

16. Verumtamen neque Auctores allegati ponunt hunc modum cõmutationis, vt neceſſarium, neque ex natura rei requiritur ſemper, ſed tantùm vbi per legem, vel delegationem poteſtatis preſcriptus fuerit. Declaratur primò aſſertio inductione: nam in primis votum perſonale poteſt in reale transferri, ſeu quod idem eſt, per redemptionem tolli. Ita ſupponit expreſsè Angelus, dum ait, votum ieiunij in C perſona paupere parua pecunia redimi poſſe: in diuite autem maiori, quod etiam dicit Nauarrus, & omnes, & eadẽ ratio eſt de quolibet alio voto perſonali. Miſtum etiam votum, vt eſt peregrinationis per ſolam redemptionem auferri poteſt, vt ſumitur ex c. de Voto ibi: *Ita tamen, quod idẽ votum eleemoſynis redimat, & iuxta conſilium noſtrum toto vitæ ſuæ tempore vni pauperum Chriſti (dummodo ad hoc ſuæ facultates ſufficiant) debeat prouidere.* Vbi pro voto perſonali nullum onus perſonale imponit, ſed ſolùm reale. Igitur etiam reale votum poterit in perſonale cõmutari, vt votum eleemoſynæ in ieiunia, & orationem, vel votum miſtum, vt peregrinationis in ſolum perſonale: eſt enim eadem ratio, cùm eadem ſit proportio æqualitatis, vel inæqualitatis inter D vtramque materiam, ſiue ſumatur vna, vt commutata, & altera ſit, in quam commutatio ſit, ſiue è conuerſo: parum enim hoc refert. Et ratio eſt, quia in his non attenditur phyſica vnitas, vel ſimilitudo, ſed proportio, ſeu æſtimatio moralis in ordine ad virtutem, & gloriam Dei: & hæc inueniri poteſt in omnibus his actibus, vt per ſe notum eſt; vnde in ratione meriti, vel ſatisfactionis poteſt oratio ęquari eleemoſynæ, & è conuerſo, imò interdum ſola oratio æquiualet ieiunio, & eleemoſynæ ſimul, & ſic de aliis; ergo etiam in ordine ad commutationem votorum poterunt compenſari.

Votũ perſonale poteſt per redemptioné tolli.

Votũ mixtũ per ſolã redẽptionem tolli poteſt.

Idẽ de perſonali dicendum.

Nec iura citata contrariũ ſtatuunt, imò in c. 1. de Voto dicitur, *de peregrinationis votis, an eleemoſynis redimi, an in aliud commutari*, &c. Significatur ergo E poſſe vtroque modo tolli tale votum Prælati arbitrio, iuxta exigentiam cauſæ, & circumſtantiarum. Indicatur autem redemptione eſſe vtendum, niſi neceſſitas cogat ſolam cõmutationem facere; quod poteſt eſſe conſilij, non præcepti. Alia verò iura loquuntur in ſpeciali de voto peregrinationis Ieroſolymitanæ, & maximè quando ſit in ſubſidium terræ Sanctæ, & in illius commutatione Pontifices ſemper obſeruarunt, facere commutationem in fauorem terræ Sanctę, quod illis temporibus erat maximè conueniens. Vnde ex vi iuris ſeruanda erat illa 17.

17. Explicantur iura in oppoſitum allata.

forma

forma redimendi votum illud, & mittendi expenſas in ſuccurſum illius terræ, non quia per ſe neceſſaria ſit, ſed quia ita videtur iute ſtatutum. Nunc autem illa vtilitas, & neceſſitas ceſſaſſe videtur, & ita nūc votum illius peregrinationis ad inſtar aliorum commutari poteſt, vel iuxta tenorem priuilegij conceſſi ad talem commutationem faciendam, quia nunc non durat eadem ratio. Congruentia autem ſuprà facta ſolùm oſtendit, illum modum compenſandi eſſe magis accommodatum, & ideò eſſe conſilij illum ſeruare, quando cōmodè poteſt.

Votū Ieroſolymitanum nunc inſtar aliorū commutari poteſt.

18. Materia, & intētio voti, quoad fieri poſſit, in cōmutatione ſeruanda.

Adde, quòd præter dictā facilitatem, habet etiam vtilitatem ptoximorum, & præſtantiam eleemoſynæ, quæ multùm commendatur, & ideò vtile ſemper eſt miſcere illā. Eſt etiam rationi cōſentaneum, vt materia, & intētio voti ſeruetur, quoad fieri poſſit, & conſequenter, vt ratio habeatur perſonæ, vel loci, in cuius vtilitatem votum cedebat, licet hoc in rigore neceſſarium non ſit, vt ſuprà dixi: ſemperque magis eſt attendendū ad ſpirituale bonum vouentis, maioremque gloriam Dei. Quando etiā fit commutatio virtute alicuius Bullæ, vt de Cruciata in ſpeciali aduertunt, dicentes eſſe redemptionem in eius fauorem faciēdam Nauarrus ſuprà n.8. Ludouicus Lopes 1.p.c.50. Cordub.d.q.149. Emmanuel d.§.5.n.109. Ang. ſuprà difficult.7. & inſinuat Soto d.q.4.a.3. Quod intelligo, vt ex parte fiat cōmutatio in ſubſidium Cruciatæ, non verò quod neceſſarium ſit, totam commutationem in hoc ſolum ſubſidiū fieri. Et ita Angles ſuprà, non dicit totā commutationem, ſed eleemoſynā futuram eſſe in ſubſidium Bullæ. Imò Viualdus d.c.14.n.39. citans Alphonſum Deza, dicit ſufficere ſubſidium ſpirituale, quia Bulla ſolùm dicit in ſubſidiū: ſed re vera Bullæ intentio eſt de ſubſidio temporali. Tamē in pauperibus haberet illa interpretatio locū. Maximè quia debet intelligi illa conditio morali modo, & quatenus fuerit poſſibilis, ac ſuauiter fieri poſſit. Et ideò etiam prior interpretatio de partiali compenſatione, certior eſt, quia Bulla non plus exigit, & aliud eſſet grauiſſimum onus, vnde pauci vellent tali priuilegio vti, & ita in eius præiudicium redundaret.

Nauar. Lud. Lop. Cordub. Angles. Soto.

Viuald.

19. Quis modus ſit obſeruandus in votorum cōmutatione.

Ex hac ergo reſolutione conſtare poteſt, quis modus ſeruandus ſit in commutandis votis purè realibus, vel purè perſonalibus, aut miſtis. Nā in primis votis, ſi cauſa oritur ex paupertate, non oportet facere commutationem realem (vt ſic dicam) ſed perſonalē cum prudenti æquiparatione, aliàs commutatio eſſet inutilis, & repugnaret cauſæ: ſi autem ratio commutationis ſit alia, & facultas non deſit, tunc optimum eſt ſemper facere realem commutationem, niſi perſonalis euidenter melior, ſeu in melius iudicaretur. At votum perſonale ferè ſemper poteſt commutari per redemptionem, vt facultas ſuppetat, propter rationem dictam. In voto autem miſto, ſi ſit miſtum per accidens (vt ſic dicam) eſt quaſi duplicatum votum, vt ſuprà dixi lib.2.c.vlt. & ideò ad ſingulas partes applicanda ſunt, quæ diximus. Si autem ſit propriè, & intrinſecè miſtum, vt peregrinationis, tunc ratio habenda eſt ſumptuum itineris, his demptis, quos vouens domi eſſet facturus, non quia neceſſariò ſint pecunia redimendi, ſed quia illi augent pondus, & æſtimationem voti, & ideò compenſandi ſunt: ordinariè quidem per alias expenſas in opera pietatis, propter rationem, ſuprà factam, vel per alia opera ex rationabili cauſa.

Votū perſonale ferè ſēper per redēptionē commutari poteſt.

20. Aliquorum opinatio de expenſarum cōputatione per ordinem ad commutationē votorum.

In expenſis autem ſupputandis aiunt quidam eſſe computandos ſumptus futuros in eundo; nō tamen in tedeūdo, quia redire nō eſt peregrinari, nec cadit ſub votum. Ita Angles ſuprà difficult.6. Henriques lib.7. de Indul.c.30.lit. M. & N. Emmanuel Rodriques in expoſitione Cruciatæ §.9. n.107. Referuntur etiam pro hac ſententia Caietanus d.art.12. Nauarrus d.c.12.n.77. Medina lib.1. Summæ c.14.§.7. Ludouicus Lopes 1.p.c.49. At Caietanus, Nauarrus, & Medina abſolutè dicunt conſiderandas eſſe expenſas, quas in itinere eſſet facturus: Lopes verò referens illam opinionem, licèt dicat, non eſſe multo rigore vtendum, ſimpliciter dicit, non eſſe tutam. Et mihi etiam ita videtur. Primò, quia non eſt conſentanea iuri: nam in d.c. *Magna* expreſsè dicitur, *Expenſas, quas fueras eundo, morando, & redeundo facturus.* Nec dici poteſt, illud eſſe ſpeciale in voto Ieroſolymitano, quia Papa nō intendit imponere onus, quod non eſſet incluſum in voto, & ita eadem ratio eſt de illo, & de quocumque alio peregrinādi voto. Secundò non videtur conſentanea rationi illa opinio, tum quia acceſſorium ſequitur principale, reditus autem eſt acceſſorium peregrinationi, quando moraliter, vel ex intentione vouentis illi cōiungendus eſſet; tum etiam quia licèt quis non promittat reditum, nihilominùs moraliter auget valorem (vt ſic dicam) itineris, quoad eius expenſas. Et ita qui ſe obligat ad eundum aliquò, etiam computat reditum ad æquitatem mercedis. Tum denique quia aliàs, qui peregrinationem vouit, non deberet ſumptus itineris computare iuxta ſtatum ſuum: & moralem conſuetudinem, & intentionem, quia in rigore non promiſit hoc, ſed tantùm ire; conſequens eſt contra omnes, & contra rationē, quia res æſtimandæ ſunt moraliter, & prout in re ipſa futuræ ſunr.

Angles. Henriq. Em. Rodri. Caietan. Nauar. Medina. Lud. Lop.

Cap. Magna

Hæc opinio prior non eſt tuta.

21. De commutatione voti cōditionati.

Tandem ex eadem reſolutione conſtat, quomodo reliqua omnia vota commutanda ſunt, vel ſeruando eaſdem conditiones, quoad fieri poſſit, vel expediat, vel cum proportione mutando illas ſecundum aliquam moralem æſtimationem: vt ſi votum eſt conditionale, poteſt commutari ſeruata conditione, id eſt, ſubſtituendo aliā materiam ſub eadem conditione, vel mutata conditione, cum eadem pœna, ſeu materia, vel denique commutari poteſt in aliquid abſolutum, & tunc poterit cenſeri æqualitas, etiamſi quantitas rei promiſſæ minuatur, vt ſi promiſi dare decem in eleemoſynam, ſi nauis venerit: & nunc abſolutè volo dare quinque ſiue veniat, ſiue non; moraliter poteſt cenſeri æqualitas, conſideratis aliis circumſtantiis. Ad eundem modum, ſi votum ſit diuturnæ obligationis, commutari faciliùs poterit, ſi in aliud onus æquè diuturnum transferatur obligatio; non eſt tamen id neceſſarium, ſed ex qualitate, & grauitate operis breui tempore expediendi poterit illa diuturnitas compenſari: vt ſi quis promiſit dare ſingulis annis tantam eleemoſynam per totam vitam, poſſet redimi obligatio, data nunc ſimul aliqua magna quantitate in eleemoſynam, quæ iudicio prudentis viri adæquationem faceret. Et iuxta hæc cū proportione cogitari poterit, quomodo ſit commutatio facienda in votis etiā per ſe perpetuis, vt caſtitatis, & religionis, quando illa committitur; ſed de illis in particulari poſtea dicemus. De reliquis verò dicta ſufficiunt; quia hæc res magis ex prudentia pender, quàm ex generalibus regulis: ponderandæ igitur ſunt circumſtantiæ perſonarum, & qualitates operum, in primis in ordine ad diuinū cultum; deinde in ordine ad bonum commune, vel vtilitatem, præſertim ſpiritualem proximorum: multò verò magis ipſius vouentis, vel in ordine ad meritum coram Deo, vel in ordine ad ſatiſfaciendum pro peccatis, vel in ordine ad præcauenda peccata futura, vel occaſiones eorum. Et ſic omnibus penſatis nō erit admodum difficile, etiam inter

inter materias, & proprietates votorum diſſimiles, ſufficientem proportionem inuenire.

12. Supererant hoc loco tractanda duo grauia dubia. Vnum eſt,an votum religionis poſſit commutari in ſtatum Epiſcopalem:aliud eſt, an per profeſſionem religioſam extinguantur omnia vota priora , ita vt in ſolemnia vota religionis ſufficiẽter commutentur. Verumtamẽ quia hæc puncta ſtatum religionis attingunt, eiúſque aliqualem cognitionem prærequirũt,ideò in tractatũ de illo ſtatu ea remittimus.

An in aliquibus votis fiat commutatio vnius in aliud ipſo iure.

Solùm in ſecũda dubitatione aduerto,in illa attingi aliam generalem , an in aliis votis interdum fiat commutatio vnius in aliud ipſo iure. Sed loquendo de iure naturali, ex vi illius,ſola cõmutatio in melius conceſſa eſt,ſolùm tamen ſequitur quaſi neceſſariò ſi vota ſunt incompoſſibilia, aliàs pendet ex voluntate vouentis,vt conſtat.

Reſolutio.

Si verò loquamur de iure poſitiuo diuino, licèt in lege veteri fuerint quædam vota neceſſariò commutanda ſecundum legem , illa cæremonialia erant, & pertinebant ad ſacrificia carnalia. In lege autem gratiæ non obligant, neque aliquod ſimile ius diuinum inuenitur. Denique ſi ſermo ſit de iure poſitiuo Eccleſiaſtico, certum etiã eſt nullam huiuſmodi cõmutationem ex vi illius fieri,quia nullibi tale ius inuenitur, nec commodè fieri poſſet extra commutationem, quæ fit in euidenter melius,cùm in aliis oporteat multa conſiderare,vt recta commutatio fiat, quæ nõ poſſunt , niſi in particulari ponderari , & ideò ſemper actio hominis requiritur. Si verò ſit ſermo de commutatione in melius extra ſtatum religioſum , non apparet ratio,cur fiat ipſo iure, niſi quando votum maius,& minus ſunt incompoſſibilia, aliàs cur ius ſtatueret commutationem,quæ pendet ex voluntate vouentis,cùm per ſe melius ſit habere duo voto, quàm vnum tantùm , etiamſi ſit melius altero ? De ſtatu autem religionis eſt ſpecialis conſideratio, de qua dicto loco tractabitur.

CAPVT XX.

Quam vim habeat commutatio ad tollendum omnino voti obligationem circa priorem materiam?

1. QVia per commutationem non omninò auffertur obligatio voti,ſed ex vna materia trãsfertur in aliã,ideò explicare neceſſe eſt,quàm ſit firma hæc tranſlatio,in quo nonnulla dubia includuntur.

1. Dubium. An poſt cõmutationem liceat vouẽti redire ad priorẽ materiam voti, & omittere cõmutationẽ. Reſolutio.

Primum dubiũ eſt,an poſt factam commutationem liceat vouenti redire ad priorem materiã , & omittere commutationem: videtur enim poſſe,quia hæc cõmutatio eſt fauor vouentis,ſed liberũ eſt vnicuique non vti fauore ſibi cõceſſo:ergo. Diſtinguẽdum verò eſt,quia vel cõmutatio fuit facta in melius, ſiue ex electione vouentis,ſiue per Superiorem, ipſo acceptãte: vel fuit facta in ęquale,aut minus. Quando facta eſt commutatio priori modo,exiſtimo non eſſe in poteſtate vouentis iterum ad priùs votum redire,omiſſa materia,in quam facta eſt cõmutatio. Ratio eſt,quia illa cõmutatio habet vim noui voti, quo commutans ſe obligat ad reddendum Deo aliquid melius,quàm antea promiſerat : ergo iam non licet illi reſpicere retro, quia illud virtute erit melius votum in minus cõmutare. Vnde qui prius vouit clericus fieri,& poſtea hoc votum in religionis votum cõmutauit,vel qui fecit votum ſimplex religionis laxioris , & poſtea voluit obligari determinatè ad perfectiorem,commutando votum; tenetur ſtare poſteriori obligationi,nec poteſt retrocedere,

A quia poſterior obligatio potuit derogare priori , & præualet. Et in contractibus humanis idem videre licet,quando ex conſenſu partium augetur obligatio in fauorem creditoris; idem ergo eſt cum proportione in omnibus votis. Denique niſi talis induceretur obligatio,nulla fieret cõmutatio in melius, quia poteſtas faciendi melius loco minoris boni, ſemper interuenit in omni voto abſque vlla commutatione; ergo quando fit commutatio,hoc additur,quòd illa poteſtas tranſit in obligationem, mutata obligatione voti ab inferiori opere,& tranſlata in melius. Contra hanc partem tenet Sancius lib.9.de Matrim.diſ.4.n.21.putat enim eſſe eandem rationem de commutatione in melius, & in æquale. Sed re vera non eſt,quia hæc, quæ eſt in melius, Sanc.

B non fit in fauorem vouentis , ſed Dei, & quia aliàs nulla eſſet commutatio,vt oſtenſum eſt.

At verò in commutatione in minus res clara eſt, ſemper manere in poteſtate vouentis non vti commutatione,ſed implere votum prout à principio factum fuit,quia ſemper licet tranſire ad meliora vota. Vnde licèt à principio fuiſſet votum factum de illo minori opere,liberum eſſet commutare illud in melius:ergo à fortiori licebit, quando per commutationem ad opus minus bonum tranſlata eſt obligatio. 2. Quãdo cõmutatio fit in minus, in poteſtate vouẽtis eſt non vti commutatione.

At verò de commutatione in æquale poteſt dubitari,quia facta commutatione per Prælatum , & acceptata per vouentem, quaſi ſit nouũ votum circa illam materiam,in qua fit cõmutatio,ſed poſt factum votũ,non eſt in poteſtate vouentis illud commutare ſua voluntate,etiam in æquale : ergo neque tunc licebit cõmutationem nouã facere ſine nouo conſenſu Prælati. Confirmatur : quia cõmutatio fit per tranſlationem obligationis ab vna materia in aliã : ergo facta illa mutatione non eſt in poteſtate vouẽtis recedere à poſteriori obligatione volũtariè ſuſcepta. Cõfirmatur ſecundò:quia aliàs talis commutatio non eſſet in æquale,quia prius erit definitè ad vnum;poſtea manet quaſi indifferens,& arbitraria inter duas materias,quæ amplitudo multum minuit de rigore obligationis. Tandem nõ videtur ſufficere,quòd illa commutatio facta ſit in fauorem 3. De cõmutatione voti in æquale, quid ſentiendum. C

D vouentis : nam fauor ſolùm fuit ad mutationem faciendam; poſtea verò res firma permanet. Sicut ſi religioſo concedatur tranſitus ad æqualẽ religionem, ſemel tranſlatus ibi ſtabiliter permanere debet , & ſi pupillus habuit licentiam ſe obligandi,poſtea retrocedere non poteſt , licet licentia fuerit quidam fauor. Eſt ergo hæc ſententia probabilis.

Sed nihilominùs contrariũ cenſeo tutum in praxi. Nam in primis cùm ſit probabile, hanc cõmutationem in æquale,de ſe licitam eſſe, multò eſt veriſimilius,quãdo per illam reditur ad priorẽ,& quaſi natiuam illius voti obligationem. Deinde nõ videtur dubium,quin cõmutatio poſſit fieri in hoc ſenſu, vt vouenti liceat, ſi velit, vti alia materia voti, quãuis ad id nõ cogatur. Nam in hoc,neque aliqua 4. Licitum eſt omittere cõmutationem in æquale, cùm ſit reditus ad priorẽ materiam voti.

E repugnantia,neque iniuſtitia inuenitur:ergo veriſimilius eſt ita fieri,quando aliud nõ declaratur. Probatur conſequentia,tum quia hęc videtur cõmunis intentio commutãtium,tum maximè, quia hoc videtur eſſe non ſolùm fauor vouentis,ſed etiam cedere magis in fauorem voti , quatenus ſemper poteſt in propria ſpecie impleri. Neque illa libertas eligendi inter illas materias eſt magni momenti,& ſi quid eſt, illa eſt gratia commutationis , & cauſa, quæ iuſtificat commutationem , ſufficit ad iuſtificandum illum fauorem. Denique ratio facta ſatis probabilis eſt,quòd talis commutatio non ſit in fauorem

uorem creditoris,ſed ipſius debitoris,& ideò facta cenſetur modo magis fauorabili, ac ſubinde non omninò abſolutè:ſed ſubintellecta conditione,ſi ei placuerit tali commutatione vti: ergo ſemper illi manet liberum ſeruare votum in prima,& propria ſpecie. Et ita manet ſoluta ratio in contrarium. Et hanc opinionem ſequitur Azor tom.1.lib.11.c.18. qui ſolùm loquitur de commutatione in æquale, non in melius, & meritò, quia, vt dixi, eſt magna differentia inter has commutationes:nam illa,quæ eſt in melius, eſt abſoluta, & obligatoria de nouo, reſpicitque fauorem Dei (vt ſic dicam) ſeu maiorem cultum eius. Commutatio autem in æquale eſt quaſi conditionata, ſi volueris, & ita non inducit præciſam obligationem, ſed quaſi concedit licentiam,& facultatem commutandi. Commutatio autem in minus, adhuc magis eſt permiſſiua, ſeu remiſſiua;& ideò non vti illa,non ſolùm eſt licitum, ſed etiam de ſe manet ſub conſilio ex natura voti, quia eſt de meliori bono.

Azor.

Inter has cõmutationes quæ ſit differentia.

5.

2. Dubium. An facta cõmutatione extinguatur omninò obligatio prioris voti.

Secundum dubium eſt, an facta commutatione, & impleta per vouentem omninò maneat extincta obligatio prioris voti? In quo nulla eſt difficultas, quando commutatio ritè,& rectè facta,fuit impleta. Nam per conceſſionem commutationis obligatio voti tranſlata eſt in nouam materiam,& à priori ſublata, & per exequutionem commutationis extincta fuit obligatio,vt cadebat in illam materiam: ergo ſimpliciter ablata eſt. Et confirmatur primò: quia per diſpenſationem validam omninò extinguitur obligatio voti, sed per commutationem fit quædam voti diſpenſatio,quaſi ſub onere faciendi tale opus: ergo ex illo exhibito,completur diſpenſatio, & omninò tollitur obligatio. Denique confirmatur,quia aliàs inutilis eſſet commutatio voti. Difficultas verò eſt, quando commutatio non fuit rectè facta, quæ non habet locum in ea, quæ fit in euidenter melius,quia illa ſemper valet,& rectè fit ſine alia cauſa, vel Superioris conſenſu, & ideò ſemel impleta,ſemper extinguitur obligatio. Difficultas ergo erit de æquali, vel minori, quæ vel propria voluntate facta fuit,& impleta,vel à Superiore ſine iuſta cauſa,an tunc nihilominùs talis commutatio exequutioni mandata,facta teneat,& ſufficiat ad ſolutionem voti? Multa enim malè fiunt,quæ facta tenent. Et videtur valdè rigidum obligare eum, qui æquale opus facit ad votum implendum,vt iterum votum ſoluat,non eſt autem veriſimile Deum eſſe tam rigidum exactorem.

6.

Cõmutatio propria volũtate facta, etſi impleatur non extinguit priorem voti obligationẽ.

Dicendum verò eſt, commutationem factam propria voluntate, etiamſi impleatur, in rigore,& iuxta veram ſententiam,non extinguere obligationem voti, ac ſubinde, non obſtante illa, teneri vouentem ad ſuum votum implendum. Probatur: quia illa commutatio nulla fuit, quia facta eſt ſine poteſtate,& ſine conſenſu creditoris: ergo exequutio talis commutationis non fuit ſolutio voti: ergo non potuit extinguere obligationem voti. Antecedens ſuprà oſtenſum eſt, ſecunda verò conſequentia eſt per ſe nota. Prima verò probatur; quia quod non debetur, non ſoluitur; illud autem opus non erat debitum ex voto:quia non fuit in illud tranſlata obligatio voti. Et hæc ratio tam procedit in commutatione in æquale, quàm in minus, licet de hac poſteriori ſit certior, quia extra quæſtionem eſt, & certum, commutationem in minus propria auctoritate factam, eſſe omninò inualidam. De æquali verò eſt opinio, vt diximus, quæ fortè quoad hoc poteſt probabilis reputari,vt ſaltem poſt factam voti ſolutionem per æquiualens, liceat ſe illi

Quod non debetur,non ſoluitur.

A conformare, vt non maneat obligatio iterum ſoluendi votum. Dicunt verò aliqui tunc eſſe ſufficiens, petere ab habente poteſtatem, vt commutationem approbet, & quaſi de nouo faciat, ratam habendo priorem ſolutionem nomine Dei,& quaſi faciendo commutationem in illam. Videtur tamen hoc difficile, ſcilicet, vt id fiat per modum commutationis, quia commutatio debet eſſe proportionata obligationi voti, vnde ſicut votum obligat ad nouum opus, ita debet commutari in opera futura,per quæ nouus cultus Deo tribuatur, ſicut tribuendus eſſet per ſolutionem voti: nam opera præterita iam habuerunt ſuum effectum, nihilque de nouo conferunt ad cultum Dei:& ideò non poteſt commutatio fieri in opera iam facta, B aliàs multa ſequi poſſent abſurda, & multi abuſus, petendo commutationes in opera iam facta,& præſertim allegando facta fuiſſe ſpe commutationis voti,& ſimilia,quæ admittenda non videntur. Neque admittenda eſt ibi ratihabitio, quia vt dicitur in regula iuris 9. in 6. *Ratum quis habere non poteſt, quod ſuo nomine non eſt geſtum*; illud autem opus non fuit factum auctoritate Prælati, & quod vouens fuerit illa intentione, vel ſpe, non mutat naturam eius. Et ideò non rectè cadit ratihabitio,vel commutatio Prælati in tale opus. Quapropter in eo caſu ſecurius erit voti diſpenſationem petere ab eo,qui poſſit diſpenſare, & tunc illud onus ſuſceptum occaſione implendi votum, poterit conferre ſaltem ex magna parte ad complendam diſpenſa- C tionis cauſam.

Aliquorum opinatio.

Votũ debet commutari in opera futura.

Sed quid quando commutatio fit ab habente poteſtatem; & creditur fuiſſe defectus in cauſa? Primùm, ſi ſubdito id non euidenter conſtet, & opus ſibi impoſitum impleuit, poteſt ſcrupulum deponere, & credere ſatisfeciſſe voto, vt à fortiori patet ex dictis ſuprà de diſpenſatione. Si verò defectus cauſæ eſt notus,& commutatio fuit in æquale, & bona fide id iam factum eſt, credendum eſt Deum acceptaſſe illud, quando quidem fuit æquè bonum, & auctoritate vicarij eius bona fide fuit factum. Item in hoc puncto ſatis probabilis eſt opinio, talem commutationem non fuiſſe inualidam,etiamſi Superior peccauerit in modo: imò,vt ſuprà dixi,moraliter non deeſt cauſa. At ſi commu- D tatio fuit in minus,& ſine vlla cauſa legitima,tunc re vera fuit nulla,& votum non fuit extinctum per ſolutionem eius. Secus verò erit, quando interuenit cauſa ſufficiens ad commutationem, licèt non ad diminutionem: tunc enim executio commutationis valebit ſaltem in partialem ſolutionem, & ſolùm ſupererit obligatio ad ſupplendum, quod defuit ad æqualitatem faciendam, quod exiſtimo, tunc fieri poſſe ad arbitrium boni viri ſine nouo conſenſu Prælati, quia iam quantùm in ipſo eſt, in commutationem conſenſit ex cauſa iuſta, vt ſupponitur.

7.

An commutatio quæ fit ab habente poteſtatem ſine iuſta cauſa voti obligationẽ tollat. Reſolutio.

Si commutatio fuit in minus ſine cauſa legitima,tũc nulla eſt commutatio.

Tertium dubium eſt,an in aliquo caſu reuiuiſcat obligatio voti commutati. Caſus autem eſſe poteſt, ſi vouens fiat impotens ad opus commutationis, E vel ſua culpa,quia, verbi gratia, omiſit magnã partem commutationis, quæ iam reparari non poteſt, vel certè ſine culpa,quia factus eſt imponens,verbi gratia,ad eleemoſynam,vel ieiunium,& poſſit proprium opus voti facere,vt,verbi gratia, non ludere vel peregrinari,de quo primum votum factum fuerat. Eſt autem in caſu ſupponendum, quòd voti obligatio duraret, ſi commutatio facta non eſſet, alioqui ſi voti obligatio ex alio capite per ſe extincta fuiſſet, quia tempus obligationis finitum fuit, vel

8.

3. Dubium. An aliquando reuiuiſcat votum cõmutatum.

vel materia prior fuit ſublata, vel quidquam ſimile, A tunc non eſſet locus præſenti quæſtioni, vt per ſe conſtat. Ratio autem dubitandi in prædicto caſu eſſe poteſt: quia votum prius non extinguitur per ſolam commutationem abſolutè, & ſimpliciter, ſed quaſi ſuſpenditur, vel tollitur ſub conditione, ſi aliud fiat: ergo ſi non fiat, quacumque occaſione id contingat, ſiue per impotentiam, ſiue per malitiam, redit prior obligatio. Item facta commutatione, manet obligatio quaſi disiuncta ſoluendi hoc, vel illud, ſed debitor, qui ita tenetur ſoluere, non fit impotens ad ſoluendum, nec liberatur ab obligatione, ex impotentia ad vnam ſpeciem ſolutionis, ſi ad aliam ſit potens: ergo, &c.

9. Hæ rationes videntur nonnullum maius dubium inferre in commutatione minori, vel æquali, B & ideò priùs dicendum eſt de commutatione in melius. Dico ergo primò: ſi aliquod votum minus perfectum in melius commutetur, prior obligatio omninò extinguitur, neque redit propter impotentiam implendi melius, ſiue culpa interceſſerit, ſiue non. Probatur primò, quia (vt dixi) poſt talem commutationem, manet vouens ita definitè obligans ad opus melius, vt non ſit illi integrum retrocedere: & ad priorem obligationem reuerti: ergo ſignum eſt priorem obligationem fuiſſe omninò extinctam, ac ſubinde non ampliùs redire, iuxta communem regulam iuris, & iuxta ea, quæ ſtatim dicemus. Et confirmatur, quia non debet hîc vouens grauari duplici onere, ſcilicet faciendi neceſſariò melius opus, ſi poſſit, vel ſi non C poſſit, implendi prius votum, quia hæc eſſet nimia inæqualitas, quæ non eſt ita interpretanda, niſi expreſsè conſtiterit vouentem voluiſſe illo modo obligari per commutationem, vel in eo ſenſu illam acceptaſſe. Atque hinc facilè probatur vltima pars aſſertionis: quia facta tali commutatione, ita ſe habet vouens circa poſteriorem materiam meliorem, ac ſi non vouiſſet priorem, & ideò clarum eſt, quòd ſi abſque culpa fiat impotens ad implendum votum in materia commutata, ſimpliciter excuſatur: ergo licet interceſſerit mora culpabilis, vel alia culpa ad nihil eſt obligandus: ſicut tranſgreſſor alterius voti non obligatur ad aliquam recompenſationem, ſi votum fuerit extinctum, ſed tantùm ad pœnitentiam, vt in ſuperioribus viſum eſt. Neque contra hoc vrget ratio D dubitandi, quia in hac commutatione non manet disiuncta, ſed definita obligatio ad melius, & ita per ipſammet commutationem extinguitur prior obligatio.

1. Aſſertio. Si votũ minus perfectũ in melius cõmutetur prior obligatio omninò extinguitur.

Vouens non debet grauari duplici onere.

10. Dico ſecundò, etiamſi commutatio fiat in minus, vel æquale, prioris voti obligatio numquam redit, etiamſi poſterior non impleatur, vel ſine culpa, vel cum illa. Ratio eſt, quia per commutationem extinguitur prior obligatio; obligatio autem ſemel extincta non reuiuiſcit, ergo. Minor nota eſt in Iure, & ſæpe in ſuperioribus oſtenſa, & notat Gloſſa in c. *Quæris*, verb. *Contrahatur*, de conſecrat. diſt. 4. ex cap. *Si illic*, 23. quæſtione 5. & ex leg. *Qui res*, §. *Arcam*, ff. de Solut. vbi Gloſſ. plura Iura E Ciuilia congerit. Et ratio eſt clara, maximè in obligationibus, quæ propria voluntate, & non aliter contrahi poſſunt, qualis eſt obligatio voti, quia ſemel ſublata obligatio, niſi propria voluntate iterum aſſumatur, non poteſt reſurgere, niſi iterùm quis velit tale votum emittere. Maior autem propoſitio ſumitur ex communi ſententia Doctorum dicentium per commutationem voti mutari obligationem voti ab vna materia in aliam; ſic enim

2. Aſſertio. Licet cõmutatio fiat in minus, vel æquale prioris voti obligatio nunquam redit, etiamſi cõmutatio non impleatur. *Gloſſa*.

Obligatio ſemel extincta non poteſt reſurgere.

dixit D. Thomas 4. diſt. 38. q. 1. art. 4. quæſtiunc. 3. Quando votum commutatur, vouentem abſolui ab vno, & ligari ad aliud; ſic etiam dixit Caietanus dicta quæſt. 88. artic. 12. per commutationem non auferri ſimpliciter obligationem voti, ſed in aliam materiam transferri. Idem ferè Sotus lib. 1. de Iuſtit. quæſt. 7. artic. vltim. & Syluester *Votum*, 4. quæſt. 1. dixit, commutationem eſſe annullationem voti cum ligamine ad aliquid faciendum. Ratio verò eſt, quia per commutationem fit remiſſio obligationis ſpecificæ ad talem materiam ex conſenſu creditoris, vt ſupponitur, ergo extinguitur illa obligatio, vt talis erat, ſicut in obligationibus, & promiſſionibus, ſeu contractibus humanis fit: eſt enim eadem ratio.

D. Thom. *Caiet.* *Soto.* *Syluester.* Commutatio eſt annullatio voti cum ligamine ad aliquid faciendum.

Et hinc fit, non referre quoad præſentem effectum, quòd commutatio non impleatur cum culpa, vel ſine illa, quia vtroque modo extincta obligatio non reuiuiſcit, neque ob impotentiam implendi aliam, neque in pœnam delicti. Quocirca ſi abſque culpa impotentia occurrat, excuſat à præſenti obligatione, & prior non redit; ſi verò culpabilis fuit dilatio, & adhuc ſupereſt tempus habile, & facultas ad implendam obligationem præſentem, illa ſemper vrgebit, & pro dilatione erit pœnitentia agenda: ſi verò tanta fuit dilatio, vt iuxta formam commutationis extincta fuerit poſterior obligatio, tantùm ſupereſt pœnitentia: quia non eſt, vnde alia obligatio naſcatur. Et ita ad priorem rationem dubitandi negatur, has commutationes etiam in æquale, vel in minus, includere conditionem ibi impoſitam, nulla enim ratione, vel iure hoc probatur, & prætereà ſi conditionata eſſent, licèt ſine culpa non impleretur illa conditio, rediret prius votum, quod nullus dicet. Eſt ergo commutatio abſoluta; quatenus vna obligatio pro alia ſimpliciter conſtituit. Atque ita ſentit Vivaldus dicto cap. 14. num. 27. qui in num. 28. hoc limitat ad commutationes, quæ fiunt ab homine, nam ſecus eſſe putat in his, quæ fiunt à iure. Sed in votis ſimplicibus, de quibus agimus, non eſt neceſſaria limitatio, quia nulla commutatio in ipſis fit ipſo iure, niſi tantùm in profeſſione Religioſa: tamen ibi non eſt neceſſaria exceptio: quia votum ſolemne religionis perpetuum eſt, & de ſe immutabile, & ita commutatio, quæ per illud fit, ſatis immutabilis permanet, ſed de illa commutatione infrà in proprio loco tractandum eſt, vbi etiam videbimus, an extendatur ad vota nouitiorum, ſeu ad ingreſſum ipſum in religionem tantùm quoad habitum? Nunc autem ſupponimus in nouitiatu ad ſummum fieri ſuſpenſionem votorum, non commutationem, & ita ibi etiam non habere locum limitationem. 11.

Commutatio abſoluta eſt, quatenus vna obligatio pro alia ſubſtituitur.

In nouitiatu fit ſuſpenſio votorum, nõ cõmutatio.

Vna verò ſupereſt difficultas, quæ tangitur in ſecunda ratione dubitandi ſuprà poſita, quia hæc commutatio æqualis relinquit libertatem ad implendum votum in priori materia: ergo etiam debet relinquere obligationem, ſi commutatio non impletur. Propter quam difficultatem aliqui cenſent has duas aſſertiones, ſeu reſolutiones non cohærere. Quia ſi poteſt quis non vti commutatione, ſed prius votum implere, obligatio manet quaſi alternatiua faciendi hoc, aut illud, quæ non tollitur propter impotentiam ſolutionis in vna materia, ſi in altera ſolui poteſt. Nihilominùs tamen reſpondeo illas duas partes optimè poſſe ſimul conſiſtere, quod patet manifeſtè in commutatione in minus bonum: nam, illa non obſtante, licèt reditus ad melius bonũ; & nihilominùs ſi occurrat impoten 12.

Quædã difficultas contra ſuperiores aſſertiones.

Fit ſatis difficultati.

impotentia circa materiam minorem, in quam facta fuit commutatio, non relinquitur obligatio implendi votum in alia materia. Non eſt ergo eadem ratio de libertate implendi votum in priori materia, & de obligatione, quia prior pertinet ad fauorem, qui fit per commutationem; poſterior ad rigorem, & reſtrictionem commutationis, quæ non præſumitur, niſi expreſsè fiat ſub tali conditione, & dependenter ab illa. Nec eſt verum illam obligationem, quæ manet, eſſe purè alternatiuam: nam re vera eſt determinata de ſe ad talem materiam, cum facultate verò redeundi ad priorẽ; ſicut in opinione dicente, commutationem in æquale eſſe vnicuique liberam, non eſt dicendum, obligationem eſſe merè alternatiuam: nam per ſe votum obligat determinatè ad talem materiam, & ſi illa fiat illicita, vel impoſſibilis, votum deſinit obligare, quamuis poſſet vouens, ſi vellet, in alia materia æquali illud implere, quia obligatio per ſe cadit in illam materiam tantùm, licèt impleri poſſit per aliam ex interpretatiuo conſenſu, vel facultate creditoris.

13. *An qui renũciauit commutationi poſſit iterum illa vti. Reſolutio.*

Sed quid ſi aliquis poſt commutationem renunciauit commutationi, & decreuit omninò ſeruare votum, & non vti commutatione, poteritne iterum pœnitere, & ad commutationis materiam redire? Aliqui ſimpliciter negant, mihi autem videtur partim ex materia, partim ex intentione vouentis pendere. Vnde ſpectandum in primis eſt, an commutatio facta fuerit in minus, & tunc dico, ſi renũtietur commutationi animo manendi firmiter in priori obligatione, virtute fieri de nouo prius votũ, quod erat de meliori bono, & ideò non eſſe licitum redire ad minus, quia per ſe non licet, nec videtur prioris commutationis, quia illa non poteſt cadere in votum poſt illam emiſſum. At verò ſi commutatio fuit in æquale, conſideranda eſt intentio vouentis: nam ſi eodem modo voluit renunciare commutationi, & quaſi de nouo vouere, idem dicendum erit iuxta noſtram ſententiam, & ex vi commutationis, propter eãdem rationem. Quia credimus commutationem in æquale per ſe non licere ſine auctoritate ſuperioris. At verò iuxta hanc ſententiam, hoc non eſt ſpeciale in hoc caſu, ſed idem cum proportione erit in prima voti commutatione, ſi quis illam acceptauit animo ſe definitè obligandi ad nouam materiam commutationis, & renunciandi fauori incluſo in commutatione; nam etiam tunc emittit quaſi nouum votum.

14. *4 Dubium. An actio in quam fit cõmutatio ſubeat omnes conditiones prioris voti. Subrogatum debet ſapere naturã eius, pro quo ſubrogatur. C. Eccleſiæ. Panormit.*

Quartum dubium hîc eſſe poteſt, an facta commutatione, actio in quam fit commutatio, ſubeat omnes conditiones prioris voti? Quod maximè interrogari ſolet, propter commutationẽ factam auctoritate Papæ in votis ipſi reſeruatis: nam dubium eſt, an materia illa ſequatur cõditionem voti commutati, id eſt, an ſit reſeruata, ſicut illud? Et ratio dubij eſſe poteſt, quia ſubrogatum ſapere debet naturam eius, pro quo ſubrogatur, iuxta doctrinam Canoniſtarum in c. *Eccleſia* 2. vt lite pendente, &c. vbi ſpecialiter Panormitanus n.3. Et confirmatur: nam pœna impoſita per ſuperiorem, non poteſt per inferiorem commutari; ergo nec materia illa, in quã facta eſt talis commutatio, poteſt iterum mutari per inferiorem, patet conſequentia: nam licet non ſit propriè pœna; habet tamen eandem rationem, quatenus eſt onus impoſitum à ſuperiore. Et confirmatur ſecundò; quia illa poſterior obligatio ad talem materiam non eſt aſſumpta per ſolam voluntatem vouentis, ſicut in aliis votis ordinariis contingit, ſed eſt poſita arbitrio Papæ, vel eius Vicarij, vnde pertinet etiam ad ſoliditatem, & ſecuritatem

A prioris reſeruationis, vt commutatio illa immobilis permaneat, & eandem legem ſubeat.

15. *Reſolutio. Syluest. Epiſcopus poteſt diſpẽſare in onere, quod Papa impoſuit loco voti. Gloſſa. Cordub.*

Nihilominus contrariam ſententiam exiſtimo veram, & tutam. Indicat Sylueſter, *Votum* 4. quæſt. 7. verſ. *Octauo*, vbi cum Romano ſingulari 460. dicit, poſſe Epiſcopum diſpenſare in pœnitentia, id eſt, onere, quod Papa impoſuit, & tranſmutando votum, & loquitur apertè de tranſmarino. Et fauet Gloſſa in cap. *Tempora* 26. quæſt. 7. licet generalius loquatur. Citatur pro hac ſententia Cordub. in Summ. q.150. vbi ait, votum commutatum poſſe iterum commutari per Bullam Cruciatæ, ſed non loquitur in ſpecie, quando primum votum erat reſeruatum: imò loqui videtur de communi voto, quod per poteſtatem inferiorem illa, quam Bulla B concedit, potuit commutari. Et eodem modo loquitur Viualdus d. capit. 14. num. 78. Imò in ratione, quam adducit, clarius ſupponit ſe loqui de voto, quod poterat à principio commutari, ac proinde non reſeruato. Expreſſius tenet Henriquez lib. 7. de Indulgen. cap. 30. n. 5. lit. O. Aragon. 2. 2. quæſt. 88. art. 12. §. *Quando votum.* Sancius referens alios lib. 8. diſp. 9. num. 20. Et ratio eſt, quia per primam commutationem fuit extinctum votum reſeruatum, & aliud loco illius ſubſtitutum, quod reſeruatum non eſt. Antecedens patet, quia per commutationem obligatio voti transfertur in aliam materiam, per illam autem tranſlationem neceſſe eſt, extingui priorem obligationem indiuiduam (vt ſic dicam) & induci nouam circa nouam materiam. C Tum quia indiuiduatio obligationis ſuo modo eſt, vel pendet ex materia circa quam verſatur, tum quia inducitur per nouam voluntatem faciendi, vel acceptandi illam circa aliam materiam, & ita virtute eſt emiſſio noui voti loco alterius, quod extinguitur, vt ſupra latius oſtenſum eſt, quamuis ergo prius fuerit reſeruatum, poſterius non erit, quia nõ eſt ex his, quæ reſeruantur, vt ex dicendis cap. ſequenti conſtabit. Et confirmatur primò; quia votum reſeruatur ratione materiæ, ad quam obligat; ergo mutata materia, mutabitur etiam, ſeu tolletur reſeruatio. Confirmatur ſecundò, quia ſi è contrario votum non reſeruatum commutaretur in materiam voti reſeruati, iam maneret reſeruatum, vt ſi quis feciſſet votum Lauretanum, & commutaret D illud in votum Compoſtellanum, vel Romanum, iam iterum non poſſet commutari, niſi per Papam, ergo & è contrario.

Viuald. Henriq. Aragon. Sanctius. Votum non ſeruatum, ſi commutetur in votum reſeruatũ, manet reſeruatum.

16. *Fit ſatis rationi oppoſitæ.*

Ad rationem in contrarium reſpondetur ſubrogatum ſapere naturam eius, pro quo ſubrogatur, quantùm ad id, quod per ſe, & intrinſecè pertinet ad talem ſubrogationem, non verò quoad ea, quæ ſunt extrinſeca, & à lege, & voluntate extrinſeca prouenire poſſunt, vt ſumitur ex eiſdem Iuriſperitis, & Iaſone in §. *Fuerat*, Inſtitut. de actioni. Sic ergo in præſenti pertinet ad hanc ſubrogationem, vt materia, quæ ſubſtituitur loco alterius voti, ſit apta ad cultum Dei, & ſit æqualis, vel proportionalis priori, & quod cadat ſub obligationem religionis. Quod autem ſit reſeruata, necne, eſt E quid extrinſecum; & non pertinet ad ſubrogationem: vnde cùm per Pontificem numquam declaratum fuerit, reſeruationem extendi ad materiam, ſeu votum alterius generis propter ſolam ſucceſſionem in locum alterius, non eſt à nobis extendenda, cùm materia odioſa ſit. Ad primam confirmationem primò dico, antecedens eſſe incertum: nam multi tenent contrarium, etiam de pœnis impoſitis propter peccata reſeruata, vt in 4. tomo 3. partis latius tractaui, & ſentiunt Gloſſa, Romanus, & Sylueſter

Ad 1. confirmationem.

Sylueſter ſuprà citati. Secundò, negatur cōſequentia, quia pœna cōtinet præceptum ſuperioris, quod non poteſt tam facilè ab inferiori mutari: hic autē ſemper obligatio eſt à volūtate vouentis acceptantis commutationem, & ita diſpenſatio eius ſequitur naturam voti, non præcepti. Ad ſecundam confirmationem dicitur, verum quidem eſſe, in commūtatione interueniſſe auctoritatem ſuperioris ad deſignandam materiam commutationis, & ideò non poſſe illam mutari merè voluntariè, nec quaſi ad emendandam priorem commutationem. Nihilominus tamen obligatio, quæ manet, non eſt abſolutè ex imperio Papæ, ſed voluntate vouentis, & ideò ſubit conditionem voti, cuius ſignum eſt, quia in euidenter melius ſine dubio commutari poteſt, etiā ſine alia cauſa, vel ſuperioris poteſtate. Neque hoc obſtat, quominus illa prior commutatio Pontificis de ſe ſit firma, & ſtabilis, quātùm natura voti poſtulat, quia ad hoc non eſt neceſſe, vt ſit æquè indiſpenſabilis, vel incommutabilis, ac votum reſeruatum: nam commutatio ipſa voti reſeruati, ſecum affert in hoc relaxationem quandam, niſi contrarium in particulari declaretur.

Diſpenſatio ſequitur naturam voti, nō præcepti.

Ad ſecūdam.

17\.

5\. Dubium. An vota pœnalia poſſint cōmutari per facultatē ordinariam, vel delegatam. *Nauarr.*

Quintum verò dubium hinc oritur generale ad vota pœnalia, quæ poſt culpam obligationem relinquunt, an quoad illam obligationem poſſint cōmutari per facultatem ordinariam, vel delegatam commutandi, & maximè ſi Papa commutationem fecit. Declaratur ex Nauarro, Conſ. 31. & 23. de voto, vbi ipſe diſtinguit inter votum, & pœnam incurſum per fractionem voti in ordine ad commutationem, vúltque per facultatem commutandi vota, non poſſe commutari pœnam debitam ex fractione voti. Vt, verbi gratia, caſus, quem ibi proponit, erat de quodam, qui vouit, non peccare cum tali fœmina, & quoties peccaret, facere talem eleemoſynam, & ſæpius fregit votum, & nullam eleemoſynam fecit, & ita obligationem grauem copioſæ eleemoſynæ faciendæ contraxit, petiítque diſpenſationem à Papa, qui eleemoſynam commutauit in certam pœnam, votum autem pœnale talis caſtitatis integrum reliquit. In illo igitur caſu ſentit Nauarrus per poteſtatem poſtea datam ad commutanda vota, verbi gratia, per Cruciatam, aut Iobeleum, poſſe quidem commutari votum non accedendi ad fœminam, quod Papa integrum reliquerat; non tamen poſſe commutari pœnam à Papa impoſitam. Ratio eſt, quia aliud eſt pœna, aliud votum, & ideò poteſtas conceſſa ad commutandum votum, non eſt conceſſa ad pœnam mutandam, quia illa priuilegia nullam pœnæ mentionem faciunt. Et confirmatur, quia votum reſpicit futurum, & non præteritum: ergo poteſtas commutandi vota, non extenditur ad pœnam ex fractione voti iam præterita contractam. Et hoc ſequuntur aliqui recentiores.

Caſus in eo cōſilio à Nauarro explicati.

Poteſtas cōceſſa ad cōmutādū votum, non eſt conceſſa ad pœnam mutandam.

18\.

Excluditur præcedens opinio, & reſoluitur dubium.

Mihi verò hæc reſolutio non probatur. Vt autem meam ſententiam declarem, diſtinguo inter poteſtatem, & actum. Rurſúſque in poteſtate conſiderandum eſſe puto, an ſit in particulari data ſolùm ad commutandum tale votum, prout obligat ad futura, & non vt obligat ad ſoluendam pœnam incurſam ex tranſgreſſione præterita, an verò ſit ſermo de generali poteſtate aliàs data ad vota commutanda. In priori caſu clarum eſt, poteſtatem illam non extendi ad pœnam iam incurſam, nec ad id, in quod commutata fuit à Papa. Vt, verbi gratia, in caſu propoſito, potuit Papa per ſe cōmutare pœnā incurſam, vel partem remittere, & partem ſoluendam relinquere, & pro ipſo voto, vt in

A futurum obligabat committere Oratori, vt eligat confeſſorem idoneum, qui commutationem faceret. Tunc ergo confeſſor ſic electus nihil poſſet circa pœnam immutare, ſed tantùm circa votum, non quia illa pœna ſit à Papa impoſita, neque quia non ſit ex voto, ſed quia poteſtas fuit expreſſe limitata ad aliud, vt ſupponitur, quia circa pœnam incurſam noluit Pontifex cauſam committere, ſed per ſe definire. Non loquitur autem Nauarrus in hoc caſu, de quo nullum poterat eſſe dubium, ſed de altero, quando confeſſor poſtea commutans votum habet generalem poteſtatem commutandi vota per Bullam, vel Iobeleum, vel priuilegia religionis.

19\.

Poſſe cōfeſſorē per delegatā poteſtatē, non ſolū voti obligationē, ſed pœnam per fractionē incurſam cōmutare. Idem dicendum de habente ordinariam poteſtatem.

In hoc ergo caſu dico, poſſe confeſſorem commutare non ſolùm obligationem voti in futurū, ſed B etiam pœnam incurſam ex fractionibus eiuſdem voti, & idem à fortiori eſt ſemper intelligendum de Epiſcopo vtente ſua ordinaria poteſtate: nam eſt eadem ratio, vt conſtat. Probatur ergo aſſertio primò, quia ſi quis fecit votum non pœnale, ſed directum (vt ſic dicam) dandi quotidie aliquam eleemoſynam, & illud fregit per multū tempus, poteſt per Iobeleum, vel Bullam petere commutationem totius voti, tam quoad præterita, quàm quoad futura; ergo ſi fecit votum pœnale, & incurrit pœnam, etiam illa poterit commutari per ſimilem facultatem. Antecedens receptum eſt ex communi vſu, & praxi. Et ratio eſt euidens, quia tota illa obligatio eſt ex voto: nam illa obligatio ſoluendi, quod omiſſum fuit, non eſt alia ab illa, quæ ſuo tempore obli- C gauit de præſenti, ſed eſt eadem, quæ ſemper magis, ac magis vrget: ergo idem eſt votum, quod ſemper obligat ad illam ſolutionem; ergo poteſt commutari per generalem facultatem commutandi vota. Confirmatur: nam ſi quis fecit votum peregrinandi Compoſtellam intra annum, & illud per plures annos diſtulit frangendo votum, poteſt nihilominus adueniente Iobeleo, commutationem talis voti obtinere, quia Iobeleum non limitat facultatem ad vota nunquam facta, ſed abſolutè ad omnia extenditur: ergo idem eſt in votis realibus. Poterit ergo commutari totum id, quod promiſſum eſt, ſiue ſit iam debitum, ſiue non. Iam verò probatur prima conſequentia argumenti, quia magis D quodammodo obligat votum ad directam materiam, in quam cadit, quam ad pœnam: ergo ſi poteſt commutari quoad debitum iam contractum in materia directa, multo magis in pœna. Confirmatur, ac declaratur: nam vel votum pœnale eſt ſimplex, & per modum vnius, vel duplex, ſeu duo vota includens, iuxta dicta lib. 1. c. vlt. Quando ſit primo modo, eſt quaſi votum conditionale de ipſa pœna: ergo licèt tranſeat in abſolutum propter impletam conditionem, non magis obligat, quàm votum abſolutum, imò fortaſſe minus, vt poſtea videbimus, & ſemper obligat in vi voti: ergo eſt cōmutabile per generalem facultatem (non loquimur enim nunc de pœna, quæ ſit materia voti reſeruati, de qua infra dicemus.) Si autem votum ſit duplex, E vnum abſolutum de vitanda tali culpa, aliud pœnale, & conditionale de tali pœna, ſi incurratur culpa procedit eadem ratio, quia ſicut prius votum commutari poteſt, licet ſæpius fuerit fractum, ita & poſterius, licet iam abſolutè obliget, quia generalis facultas omnia comprehendit.

Ex quo vlterius concludimus, nihil obſtare huic cōmutationi, quòd Papa prius cōmutauerit pœnam iam debitā, vel partem remiſerit: partem verò reliquerit. Primò quidem, quia in caſu, quem Nauar. 20.

tractat,

tractat, qui petiit integram commutationem, noluit vti illa gratia, quod facere potuit; ergo ex vi illius nõ potuit impediri, quominùs vti poſteà poſſet alia generali gratia, vel facultate ſibi conceſſa.

Semper eſt integrum diſpenſatè redire ad priorem obligationem.

Secundò licet acceptaret diſpenſationem, ſemper eſt illi integrum redire ad priorem obligationem, & relinquere commutationem, cùm non fuerit in melius, vt ſupponitur: ergo ſicut priùs poterat petere per Iobelæum commutationem prioris obligationis, ſi Papa nihil circa illa diſpoſuiſſet, ita etiã poſtea. Tertiò etiam ſine reditu ad priorem obligationem, commutabilis manet illa pœna, quam Papa reliquit, vel in quam commutationem fecit. Probatur, quia illa ſemper eſt pœna debita in vi voti, non in vi ſpecialis præcepti Pontificis: vnde non implere illam erit perfidia contra votum, non inobediẽtia, vel iniuſtitia: ergo ſemper manet diſpenſabilis per modum voti: ergo comprehẽditur ſub generali poteſtate commutandi vota. Et hoc à fortiori probatur ex dictis in præcedenti dubio. Nam ſi poteſt mutari materia, quæ ſuccedit loco alterius reſeruatæ, multò magis poterit commutari pœna, quæ ſuccedit loco prioris, quæ non directè, ſed quaſi per conſequutionem promiſſa fuerat, & incurſa.

Fundamentum Nauarri euertitur.

Neque contra hoc vrget fundamentũ Nauarri; quia quando pœna tantùm debetur ex voto, non rectè diſtinguitur contra votum: nam eſt quoddam particulare votum, vt declaratum eſt.

Votum pœnale nunquã obligat, niſi poſt commiſſam culpam.

Ad confirmationem autem negatur conſequentia, quia votum pœnale, licet non obliget, niſi poſt commiſſam culpã, ſemper tamen obligat ad futuram ſolutionem, vt conſtat, & quod illa obligatio vel completa fuerit ratione culpæ, vel duret ratione illius, parum refert, non enim hoc impedit, quominùs illa ſit obligatio voti, quod ſemper idem durat, ac permanet.

21.

An per commutationem voti cenſendum ſit totũ votum commutatum, etiam quoad præteritam obligationẽ.

Atque hæc dicta ſint de poteſtate: circa actum verò interrogari poteſt, an ſi quis in caſu poſito ſolùm petat à delegato, vel Epiſcopo commutationẽ voti de tali eleemoſyna facienda, ſiue directè, ſiue ratione pœnæ, non tamen ſpecialiter petat commutationem pœnæ, vel eleemoſynæ iam debitæ, & nõ ſolutæ, cenſendum ſit totum votum commutatum, etiã quoad præterita, vel ſolùm quoad futura? Reſpondeo, illã commutationem non extendi ad præterita, non ex defectu poteſtatis, vt probatũ eſt, ſed ex defectu intentionis immutantis ob imperfectam voti narrationem, & apprehenſionem. Nam votum ſic abſolutè propoſitum de facienda quotidie eleemoſyna, ſolũ apprehenditur, vt ex nũc obligans in futurum, & ita veriſimile eſt, confeſſorem ſolum ad hoc reſpicere in cõmutatione: & idem eſt de Epiſcopo, imò & de Pontifice, ſi à principio votum hoc modo illi propoſitum eſſet, & illud commutaſſet; vt ergo talia vota commutẽtur quoad vtráque partem præteritam, & futuram, oportet diſtinctè proponi.

Obiectio.

Dices: in votis perſonalibus, qui petit vóti commutationem, nõ oportet, vt explicet, an fregerit votum, necne, vt totum votum ſimpliciter commutetur: ergo neque in realibus.

Solutio.

Quãdo prior voti fractio nullam relinquit obligationẽ præter pœnitentiam.

Reſpondetur, antecedens eſſe verum, quando prior fractio voti, vt ſic, nõ reliquit voti fracti obligationem quoad materiam omiſſam, ſed ſolam obligationem pœnitentiæ: tunc enim nihil eſt commutabile circa præteritum, & ideò eſt impertinens ad commutationem. Et ita negatur ſimilitudo, quia fractio, vel dilatio voti realis ſemper relinquit obligationem implendi, quod omiſſum eſt, præter obligationem, quæ ſemper in futurum naſcitur, & ideò oportet diſtinctè proponi, aliàs non fiet integra commutatio, ſed ſolius obligationis in futurum, quæ ex vi talis pro-

A poſitionis apprehenditur. Sed quid ſi in caſu propoſito pœnitens diſtinctè petat commutationẽ totius voti quoad omnia præterita, & futura, nulla tamen facta mentione commutationis factæ à Papa? Reſpondeo nihilominùs commutationẽ poſteriorẽ eſſe validã, ſuppoſita cauſa, vel æqualitate, quia poteſtas non deeſt, vt oſtẽſum eſt, & illa circũſtantia eſt impertinẽs ad præſentẽ commutationẽ, quia pœnitens (vt dixi) poteſt priori cedere, & conſequenter ita ſe gerere, ac ſi illam non habuiſſet.

CAPVT XXI.

De diſpenſatione, & commutatione votorum, quæ ſunt Pontifici reſeruata.

B DIximus generatim de diſpenſatione, & commutatione votorum communium, nũc pauca addenda ſunt de votis reſeruatis Pontifici, & quoniam inter illa præcipua ſunt Caſtitatis, & Religionis, de quibus in ſequenti volumine in particulari diſputandum eſt, ideò in præſenti breuiùs agemus, ſolùm ea, quæ generalia ſunt, attingendo, & quæ ad vota peregrinationũ ſpectãt, expediendo; quæ autẽ propria fuerint illorum votorũ in proprium locũ reſeruando. 1.

Nulla vota propriè Epiſcopis eſſe reſeruata.

Præmittendum etiam hic eſt, in votis nõ inueniri propriè vota reſeruata Epiſcopis, ſicut inueniuntur in caſibus, ſeu peccatis reſeruatis, ſed tantùm Pontifici.

Omnia vota quoad reſeruationẽ ſunt propria Epiſcoporum.

Et ratio eſt, quia ex vi cõmunis iuris omnia vota quoad reſeruationem ſunt propria Epiſcoporum, ſeu habentium iuriſdictionem C Epiſcopalem, ideóque non oportet, ea reſeruare reſpectu inferiorum, ſed ex ſe, ſeu ex genere ſuo ſunt quaſi reſeruata, vel potiùs extra iuriſdictionem illorum, quod non ita eſt in peccatorum, & cenſurarum abſolutione: poſſunt enim ab inferioribus remitti, niſi reſeruẽtur Papæ, vel Epiſcopis. Hinc ergo eſt, vt reſeruatio votorũ ſolùm fiat reſpectu Epiſcoporum, quatenus aliqua ab eorum ordinaria iuriſdictione eximuntur. Poſſunt tamen ipſi Epiſcopi, quando alteri ſuam iuriſdictionem cõmittunt, ſeu delegant, votum aliquod reſeruare: ſed de hoc nihil eſt in iure ſtatutum, & ideo illa reſeruatio ad factum pertinet, & tanta erit, quanta fuerit explicata; nec de illa oportet plura dicere.

Solus Papa reſpectu Epiſcoporum poteſt vota reſeruare.

Re- D ſpectu verò Epiſcoporũ ſolus Papa poteſt vota reſeruare, quia ſolus ille poteſt iuriſdictionem eorum ordinariam reſtringere, vel ex parte auferre: diſpenſatio autem votorum ad iuriſdictionem ordinariam Epiſcoporum pertinet, vt diximus. Vnde etiã fit (quod pro his, quæ dicemus obſeruandum eſt) vt hæc reſeruatio ſtrictè interpretanda ſit, quia non fit per non conceſſionem iuriſdictionis, ſed per ablationem eius, & quaſi diminutionem ordinariæ poteſtatis, quæ non menſuratur per affirmatiuam regulam, vt ſcilicet, ea tantùm poſſint Epiſcopi in diſpenſandis votis, quæ ipſis inueniuntur conceſſa; ſed per negatiuam, vt omnia poſſint, quæ ipſis non inueniuntur prohibita, & ideò eſt propriiſſima, & rigoroſa reſeruatio.

1. Aſſertio. Quæ vota ſint tantum Pontifici reſeruata quoad diſpenſationem.

Dico ergo primò: Quinque tantùm ſunt vota 2.
E Pontifici reſeruata quoad diſpenſationem, ſcilicet Religionis, Caſtitatis, Ieroſolymitanum, & Romanum, & Compoſtellanum. Hæc aſſertio certa eſt, & communis; duas autem continet partes: vna eſt affirmans reſeruationem quinque votorum, alia excludens alia. Circa priorem eſt ſciendum, hanc reſeruationem nõ haberi expreſſam in Iure antiquo, niſi de ſolo voto Ieroſolymitano in cap. *Ex multa* de Voto. Imò in illo Canoniſtæ diſtinguunt de voto facto in ſubſidiũ terræ Sanctæ, vel peregrinandi

Cap. *Ex multa.*

Gloſſ. *Abbas.* *Ant. But.* *Felin.*

tantùm illuc deuotionis, aut pœnitentiæ gratia, & dicunt primum votum ibi reſeruari, non ſecūdum. Ita Gloſſa in dict. cap. *Ex multa*, Abbas ibi in fine, & in capit. 1. in fine, & in capit. *Quod ſuper* in fine de voto, & idem ſentiunt ibi Hoſtienſis, & alij Antonius de Butrio in cap. *Scripturæ*, de Voto, Felinus in cap. *Quod ſuper*, de Fide inſtrum. Et videtur ſumi ex dicto cap. *Ex multa*. Præterea de voto caſtitatis aliqui dicunt eſſe etiam Iure reſeruatum, quia licet in particulari non excipiatur, reſeruatum cenſetur ex vi generalis regulæ, cap. *Maiores*, de Baptiſmo, quod grauiores cauſæ ad Summum Pontificem ſunt referendæ.

Cap. Maiores.

3\. *Panorm.* *Hoſtienſ.*

Et in hæc tantùm duo vota reſeruata Papæ ponit Panormitanus cap. 1. de Voto n. 8. Hoſtienſis in Sum. ti. de Voto, §. *Qualiter, & cuius auctoritate, &c.* Expreſſius Petr. Ant. Gambara de Offic. & poteſtat. legat. li. 2. ſub tit. de variis ordinar. nominib. n. 177. vbi ait, de iure duo tantùm vota eſſe reſeruata Papæ, caſtitatis, & terræ Sanctæ redemptionis, ſeu pro ſubſidio. Vnde generaliter de omnibus votis peregrinationū, quod poſſint ab Epiſcopo diſpenſari dicit Felinus d. c. *Quod ſuper*, cum Antonio ibidem. De voto autem religionis nullus ex his auctoribus affirmat aliquid, vel negat in particulari, & Bonaguid. tract. de Diſpenſat. n. 26. abſolutè ait Epiſcopos poſſe diſpenſare in omnibus votis, præter caſtitatis, & ſubſidij terræ Sanctæ, imò & D. Thom. d. q. 88. art. 12. ad 2. tantùm illa duo vota enumerat, ille verò, vt exiſtimo, ſub caſtitate religionis votum comprehendit, de quo in aliis locis ſtatim citandis mentionem facit: duas autem peregrinationes omittit, quia ſuo tempore fortè non erant reſeruatæ. Vnde Richardus, d. 38. art. 9. q. 2. votum ſancti Iacobi dicit, poſſe diſpenſari ab Epiſcopo, & idem ſentit de voto ſancti Petri, quia tantùm numerat tria. Non video autem cur magis votum caſtitatis ſit dicendum iure reſeruatum, quàm votum religionis, quia reſeruatio expreſſa, & in particulari non magis vnius, quàm alterius inuenitur in Iure, generalis autem ratio illius regulæ, quod grauiores cauſæ pertinent ad Papam, non minùs conuenit voto religionis, quàm caſtitatis, cùm non ſit minùs graue, verius autem puto, ſolam illam regulam non ſufficere, etiam in voto ſimplici caſtitatis.

De iure duo tantùm vota Epiſcopo reſeruata qui dicant. *Felin.* *Anton.* *Bonaguid.* *D. Thom.* *Richard.*

4\. Vnde inducta ſit hæc reſeruatio votorum. *Syluest.* *Sot.* *Nauarr.*

Hæc igitur reſeruatio, ſi antiquitatem reſpiciamus, magis traditione, & conſuetudine, quàm iure ſcripto probanda eſt, vt ſentit Syluester *Votum*, 4. q. 3. vbi ſolùm loquitur de tribus præcipuis, tamen de omnibus quinque idem dixit Soto d. q. 4. art. 3. & Nauarrus n. 75. dicit eſſe reſeruata ex ſtylo Curiæ, & hoc ſequuntur omnes recentiores auctores. Et videtur certè hæc reſeruatio iam eſſe facta ſatis expreſsè in Extrauag. *Et ſi dominici*, 2. de Pœnit. & remiſſ. per illa verba; *Niſi ex ſpeciali licentia, & certa ſcientia noſtra.* Quamuis enim ibi ſolùm tractet Pōtifex de diſpenſatione, quæ fit virtute literarum ab ipſo Papa emanatarum: nihilominùs ſupponere videtur reſeruationem: tum quia ob hanc cauſam non vult comprehendi in clauſula generali, tum etiam quia ſupponit eſſe neceſſariam licentiam ſpecialem Papæ, ſupponit ergo ab Epiſcopis dari non poſſe: ergo ſupponit etiam ipſos Epiſcopos nō habere nunc ordinariam poteſtatem ad diſpenſandum in his votis. Tum denique quia cum proportione æquiparat relaxationem horum votorum non abſolutioni cenſurarum cœnæ Domini, quæ minùs reſeruatæ ſunt ſimpliciter, etiam reſpectu Epiſcoporum. Hæc ergo ſunt propria fundamenta huius reſeruationis. Ratio autem, ſeu con-

A gruentia ſumenda eſt ex illo principio, quòd graues cauſæ meritò reſeruantur Sedi Apoſtolicę, hæc autem omnia vota grauia iudicanda ſunt.

Vnde loquendo de his votis prout de facto ſunt 5.
reſeruata per vſum, vel ius nouum, non eſt limitandum votum tranſmarinum ad illud, quod fuit ſubſidij gratia, ſed ſimpliciter de voto illius peregrinationis accipiendū eſt, vt ſentiunt auctores proximè allegati, & Paludanus 4. d. 38. quæſt. 4. num. 43. & ibi Supplem. Angelus *Votum*, 4. num. 6. licet non conſtanter. Couarr. in cap. *Quamuis*, p. 1. §. 3. n. 12. Gregorius Lopez in leg. 5. tit. 5. & in leg. 5. tit. p. 1. vbi meritò reiicit limitationem Angeli dicentis, licèt recurrendum ſit ad Papam, ſi tamen diſpenſatio concedatur ab Epiſcopo, fore validam, quod

Palud. *Suppl. Gabr.* *Angel.* *Couarr.* *Greg. Lop.*

B certè improbabile eſt, maximè poſt dictam Extrauagantem, & poſt conſtantem conſuetudinem, & ſtylum Curiæ, qui ex Bulla Cruciatæ, & ſimilibus ſatis conſtat. Nec magis probabiliter loquuntur, qui limitationem illam ponunt in votis Romano, & Compoſtellano, vt idem Angelus indicat, clariùs Armill. verbo *Diſpenſatio*, n. 16. Viualdus dict. c. 14. num. 63. citans Summam Confeſſ. lib. 1. tit. 8. c. 70. Nam in his votis nec ſecundum ius habet locum limitatio: quia Ius nihil de illis diſponit, nec ſecundum conſuetudinem, vt iidem auctores fatentur, & eſt per ſe notum, quia illa vota numquam fieri conſueuerunt in ſubſidium belli, de quo Iura loquuntur, quando tractant de voto Crucis.

Armill. *Viuald.*

Circa ſecundam partem aſſertionis excluſiuam 6.
C ſupereſt nonnulla difficultas: quia D. Thomas 2. 2. quæſt. 184. artic. 6. quæſt. 185. artic. 4. quæſt. 189. art. 7. & in 4. diſt. 38. quæſt. 1. artic. 4. quæſtiunc. 2. dixit, omnia vota perpetua reſeruari Papæ, ſed hæc poſſunt eſſe multò plura: ergo. Reſpondent Caietanus, Soto, & alij, D. Thomam intelligendum eſſe de votis per ſe perpetuis, id eſt, quæ ſimpliciter facta ſine additione vlla, vel limitatione perpetua ſunt, non verò de illis, quæ peculiari additione ad totam vitam extenduntur, & ideò per accidens perpetua dici poſſunt. Sed hæc reſpōſio licèt quoad aliqua vota difficultatem fugiat, non tamen quoad omnia difficultatem euacuat. Nam in primis ex illa ſequitur votum accipiendi ordinem ſacrum eſſe reſeruatum, quia de ſe perpetuum eſt. Item votum,

D. Thom. Quomodo B. Thomas dicat omnia vota perpetua eſſe reſeruata Papæ. *Caietan.*

D verbi gratia, ſe tradendi hoſpitali in ſeruum, vel faciendo ibi abſolutā promiſſionem obedientiæ, aut ſeruitutis, ex vi obiecti eſt perpetuum, quamuis nihil addatur. Item votū non ludendi, non comedendi carnes, & ſimilia ſimpliciter facta, eſſent etiam vota reſeruata: quia etiā ſunt de ſe perpetua. Quod ampliùs declaratur: nam votum religionis ideò eſt per ſe perpetuum, quia eſt de ſtatu perpetuo: ergo omnia vota de ſtatu perpetuo ſunt per ſe perpetua: tale autem eſt votum clericatus in ſacris, & votum ſeruitutis per veram traditionem, & dominij tranſlationem: votum autem caſtitatis ideò eſt per ſe perpetuum, quia eſt de obiecto negatiuo non admittendi venereas delectationes tam licitas, quàm illicitas. Negatio autem abſolutè prolata omnia

Quæ ſint vota per ſe perpetua.

E tempora negat, & ideò perpetua eſt; omne ergo votum negatiuum abſolutè factū erit de ſe perpetuum. Non eſt eadem ratio: vt votum non nubendi perpetuum eſt, & votum non ſe polluendi, vel votum caſtitatis coniugalis. Omnia autem illa conſequentia, ſeu illata contra aſſertionem ſunt.

Circa hanc difficultatem primò dicendum eſt 7.
de ſingulis cōſequentibus illatis, & poſteà de aſſertione. Primum illatū erat de voto clericatus in ſacris, de quo aſſero non eſſe reſeruatum. Ita Pet. Ant. Gambara

Votum clericatus non eſt Papæ reſeruatum. *Pet. Ant.*

Gambara de auctor. lega. libr.10. num.484. & Nauarrus Conſ.18.de voto, & ſequuntur omnes Moderni, quos refert Sancius lib.8.de matrim.diſp.9. num.13.Et ratio eſt,quia illud non eſt votum caſtitatis,vt patet ex obiecto: nam per ſe eſt votum affirmatiuum,votum autem caſtitatis eſt negatiuum, vnde licet ille fornicetur,nō peccat contra votum, & licet contrahat matrimonium, & in eo peccet contra votum,non tamen peccabit poſtea petendo debitum, nec etiam aget contra votum adulterando. Dices; Illud obiectum includit virtute caſtitatem. Reſpondeo, includere illam vt promittendam, non vt promiſſam, quod non ſufficit, vt præſens votum ſit caſtitatis. Magis enim includit caſtitatem ſtatus religioſus, & nihilominus votum religionis non eſt votum caſtitatis, nec inducit per ſe immediatè obligationem eius; vt poſtea videbimus. Vrgebis? Quia perinde eſt facere votum vouendi caſtitatem, & caſtitatem vouere: qui autem vouet clericatum in ſacris, conſequenter vouet vouere caſtitatem. Reſpondeo concedendo, illud votum eſſe de vouenda poſtea continentia,vt admittit Gambara ſupra, nihilominus tamen non eſt immediatè votum caſtitatis, & hoc ſatis eſt, vt non ſit reſeruatum, quia reſeruatio vtpote odioſa non extenditur ad diuerſa,etiamſi in multis videatur eſſe ſimilis. Vnde licèt quis voueret expreſsè ſe facturum votum ſimplex caſtitatis,tale votum non eſſet reſeruatum propter eandem rationem, quia illud votum ſolùm, ac per ſe non obligat ad caſtitatem ſeruandam.

Sancius. Votum clericatus non eſt votū caſtitatis.

Obiectio. Solutio.

Inſtantia.

Reſponſio. Votum clericatus eſt de vouenda poſtea continētia.

8\. Secundum illatum erat de voto ſeruitutis propter Deum, vel alio ſimili ſtatu de ſe perpetuo. De quo etiam aſſero non eſſe reſeruatum,quia inter illa quinque non continetur, & licet cum illis conueniat in aliqua proprietate,non ſatis eſt ad extenſionem faciendam. Imò licèt votum ſit de aliquo ſtatu, qui vltra perpetuitatem habeat coniunctum votum caſtitatis, vt eſt quorumdam conuerſorum, aut quarundam fœminarum tertiariarum,quæ beatæ appellantur, & peculiari habitu vtuntur, & votum caſtitatis emittunt. Votum enim de tali ſtatu aſſumendo reſe uatum non eſt, quia neque eſt votum religionis, vt conſtat,nec eſt votum caſtitatis, licèt includat votum de illa emittenda. Et eadem ratione votum obedientiæ extra ſtatū religioſum, non eſt reſeruatum, tum quia de ſe non eſt perpetuum, niſi vt annexum religioſo ſtatui, extra illum enim fieri poteſt ad tempus, vel pro tota vita pro arbitrio vouentis:tum etiam quia licèt eſſet perpetuum, non inuenitur reſeruatum,nec cenſetur tantæ æſtimationis,vt reſeruari debuerit,quando extra ſtatum religioſum fit,vt poſtea videbimus.

Votum ſeruitutis propter Deum, vel alicuius ſimilis ſtatus de ſe perpetui non eſt reſeruatum.

9\. Tertium exemplum erat de votis negatiuis, de quibus etiam dicemus, quòd licèt ſecundum ſe re vera ſint perpetua,non ſunt reſeruata,niſi illud tantùm, quod eſt de tota materia caſtitatis, quia ex omnibus votis negatiuis poſſibilibus vnicum tantùm reſeruatum eſt,vtique caſtitatis ſimpliciter:reliqua ergo, quæ vel circa alias materias verſantur, vel circa materiam tantùm partialem caſtitatis,reſeruata non ſunt. Priora quidem quia nullā habent affinitatem cum votis reſeruatis,niſi in perpetuitate,quæ ſatis non eſt. Poſteriora verò,quia licet habeant materiam ad caſtitatem pertinentem, ſimpliciter non ſunt vota caſtitatis, & reſeruatio reſtringenda eſt. Circa quam vltimam partem multa dicenda occurrebant, ſed illa in propriam diſputationem de voto caſtitatis, in ſequenti volumine tradēdam remittimus. Atque hinc colligitur,etiam votum paupertatis extra ſtatum religionis factum, non eſſe reſeruatum: quia licet negatiuum ſit, & inde videatur de ſe perpetuum,& de materia graui, & multùm pertinente ad perfectionem, nihilominùs de facto non eſt reſeruatum: quia non inuenitur talis reſeruatio in Iure,nec conſuetudine introducta eſt.Et fortè ratio eſt, quia tale votum rarum eſt:vel quia licet paupertas de ſe ſit inſtrumentum perfectionis,extra ſtatum religioſum non ſolet eſſe adeò vtilis,& ſecura. Et ita de illo voto ſentit Nauarrus in Comment.1.de Regularib.nu.21.§.*Vigeſimum nonum*,& Henr.lib.7.de Indulgentiis,cap.30. num.6.litt.F.

De votis negatiuis ſolū caſtitatis eſt reſeruatum.

Votum paupertatis extra religionem non eſt reſeruatum.

Nauar.

Henr.

10\. Ad difficultatem ergo fatemur, regulam illam de votis perpetuis in rigore acceptam,nō eſſe vniuerſalem,nec veram:quia perpetuitas,etiam per ſe, nec ad reſeruationē requiritur,vt in votis peregrinationis conſtat,nec ſufficit,vt probant omnia,quę diximus. D. Thomas autem exponendus eſt iuxta ſubiectam materiā,de qua loquitur: nam in omnibus locis citatis ex 2.2.loquitur de votis perpetuis. quæ per ſe pertinent ad ſtatum perfectionis, vt in primo loco apertè declarat,loquitur etiam de votis ordinariis,& vſitatis in Eccleſia,qualia ſunt votum caſtitatis,aut religionis:nam licet ibi ponat votum Epiſcopi permanendi in ſuo munere: illud vocat ſolemne,& ideò ad præſens non ſpectat, quale autem ſit videbimus poſteà tractando de ſtatu perfectionis. In quarto autem, in ipſis verbis ponit reſtrictionem,ſi attentè legatur, ſic enim ait, *Votum religionis, & alia huiuſmodi vota perpetua ſolus Papa diſpenſare poteſt.* Particula enim *huiuſmodi* limitat ſermonem ad vota conſtituentia aliquo modo, vel reſpicientia ſtatum perfectionis: videtur autem etiam loqui de votis ſolemnibus, quæ in quarta cenſuit diſpenſabilia,& ideò in plurali dicit,*Et alia vota*,ſignificat etiam,hæc vota ſic perfecta, & integra, quaſi natura ſua eſſe reſeruata Papæ, fortaſsè propter grauitatem eorum,propter quam videntur ſemper fuiſſe reſeruata. Nam de votis peregrinationum ait eſſe Epiſcopalia, *Niſi reſeruentur*, quia hæc reſeruatio non tam ex intrinſeca natura talis materiæ oritur,quàm ex peculiari inſtitutione, vel conſuetudine,vt Caietanus notauit.

Regula de votis perpetuis regulariter non eſt vera. Explicatur D.Thom.

11\. Circa eandem ſecundam partem aſſertionis dubitari poteſt ſecundò, quid ſub ſingulis ex quinque illis votis comprehendatur, & conſequenter quas extenſiones, vel reſtrictiones admittant? In quo puncto multa dici poſſent de voto caſtitatis, & religionis,ſed quia de illis in particulari tractaturi ſumus,in eum locum omnia,quæ ad illa pertinent reſeruamus: quia re vera non poſſunt commodè exponi, non declarata priùs natura, & obligatione talium votorum. De duobus autem votis peregrinationum ad limina Apoſtolorum, & ad ſanctum Iacobum, nihil inuenio ab auctoribus traditum, quod adnotare neceſſe ſit: neque in eis aliquid eſt peculiare, præter ea,quæ diximus: alia enim communia ſunt cæteris votis peregrinationum, præter reſeruationem, de qua etiam nihil notandum occurrit præter ea, quæ ſuprà indicauimus circa modum,quo excipiuntur,vel comprehenduntur in indultis concedentibus votorum commutationem.

Quas reſtrictiones & extenſiones patiantur vota Pontifici reſeruata.

De votis peregrinationum nihil inuenitur.

12\. Circa votum autem Ieroſolymitanum, ſeu tranſmarinum, duo puncta inuenio tacta ab auctoribus. Vnum eſt, votum illud eſſe ampliandum ad omnia vota Crucis. Ita dicit Hoſtienſis in Sum. tit.de Voto,§. *Qualiter, & cuius auctoritate, &c.* vbi cùm dixiſſet, votum tranſmarinum in ſubſidium terræ ſanctę, non poſſe tolli ſine auctoritate Sedis

Hoſtienſ.

Apoſtolicæ, ſubdit: *Idem puto in voto Crucis cuiuſlibet, quia ad ipſum pertinet de talibus iudicare.* Non adducit autem ibi probationem, ſed remittit ad §. vltimum eiuſdem tituli, in eo autem ſolam hanc iudicat, quia quoties in aliis caſibus prædicatur Crux, ſeu conceditur indulgentia eius in expeditionem alicuius belli contra infideles, hæreticos, vel ſchiſmaticos; eadem priuilegia conceduntur accedentibus ad illud bellum, quæ pro expeditione terræ ſanctæ conceduntur, cap. *Excommunicamus*, §. *Catholici*, de Hæretic. ergo etiam votum eandem habet immunitatem, ſeu reſeruationem.

12. *Excluditur ampliatio Hoſtienſ. in voto Ieroſolymæ. C. Quod ſuper his. C. Ex multa. Cur votũ Ieroſolymitanum ſit reſeruatum.*

Sed hanc extenſionem non cenſeo eſſe admittendam, quia hæc reſeruatio ex iure ſumenda eſt, vt diximus: Ius autem ſolùm loquitur de Cruce pro expeditione terræ ſanctæ, vt conſtat ex dicto cap. *Quod ſuper his*, & capit. *Ex multa:* ergo non debet ad alia extendi. Probatur conſequentia, tum quia ſumus in diſputatione onetoſa: tum etiam quia non eſt ſimilis ratio, quia in voto tranſmarino habita eſt ſpecialis ratio recuperationis terræ ſanctæ, propter ſpecialem pietatem, & ſanctitatem illorum locorum. Nec ſatis eſt, quod alia priuilegia concedantur: nam illa non pertinent ad reſeruationem, aut materiã votorum, ſed ſunt indulgentiæ, quæ etiam inquiſitoribus, & eorum miniſtris in certis caſibus conceduntur, vt videre licet apud Eymericum 3.p. Directorij c.129. & 130. *Eymer.* Imò in tractat. de forma procedendi Inquiſit. attributo Ioanni Calderino, p.1. ſub tit. de Offic. Cruce ſignat. refertur priuilegium Innocentij III. vbi conceditur Inquiſitoribus facultas prædicandi Crucem in fauorem fidei; ſignando Cruce vouentes ſuum auxilium ad extirpandas hæreſes, & inter alias gratias datur Inquiſitoribus facultas commutandi vota officialiũ Cruce ſignatorum, addit verò, *Terræ ſanctæ votis, aliiſque perpetuis, quæ commutationis non admittunt remedium, dumtaxat exceptis.* Cùm ergo tam explicitè tria illa tantum numerantur ſignum clarum eſt, votum illud aſſumendi Crucem in alium finem non eſſe reſeruatum.

13. *Votũ de applicãdis bonis incertis terræ ſanctæ aliqui ſentiunt reſeruatum. Angel. Syluest.*

Aliud punctum notandum eſt, quod aliqui extendunt hanc reſeruationem ad votum factum de applicandis bonis incertis in terræ ſanctæ ſubſidium, ita vt tale votum ab Epiſcopo diſpenſari non poſſit, vt illa bona in alios vſus transferantur. Ita Angelus *Votum*, 4.q.13. qui citat Redoan. qui addit etiam per ingreſſum religionis non poſſe tale votum auferri, & ſequitur Sylueſter *Votum* 4. q.3. §. *Quintum.* Sed hi auctores nullum fundamentum adducunt, & ideò non cenſeo eorum ſententiam admittendam. *Excluditur eorum opinatio, & explicatur. C. Quod ſuper his. C. Ex multa.* Nam tale votum diſtinctum eſt à voto tranſmarino, quod reſeruatur, vt paet ex d. cap. *Quod ſuper his*, quod in principio loquitur de his, qui vouent pro ſuccurſu terræ ſanctæ *Crucis ſigno aſſumpto*, & de hoc tantùm voto explicat Papa in cap. *Ex multa*, ſine ſpeciali licentia ſuã non poſſe auferri: ergo ex vi iuris ſolùm illud votum eſt reſeruatum. Nulla autem conſuetudine oſtendi poteſt, reſeruationem eſſe extenſam ad votum dandi bona incerta in ſubſidium terræ ſanctæ: ergo non eſt id ſine fundamento aſſerendum. Aliàs etiam eſſet dicendum, omne votum faciendi eleemoſynam locis piis terræ ſanctæ eſſe reſeruatum Papæ, & vota reſtituendi debita (quæ incertis, ſeu ignotis creditoribus debentur) in ſubſidium terræ ſanctæ, eſſe reſeruata, etiamſi nullum ſit bellum pro illa recuperanda, hoc autem eſt præter intentionem iurium, & ſine fundamento.

Vnde illa reſeruatio quatenus eſt iuris, & pro
A ſubſidio, ſolùm habet locum, quando prædicatur Crux pro expeditione belli ad recuperationem terræ ſanctæ, & fit votum in ſubſidium eius, aſſumpta Cruce, quod votum etiamſi ſit de ſubſidio perſonali, per reale redimitur à Papa, quando aliter non poteſt impleri, & de tali voto iudicium ferendum eſſet per ſe loquendo iuxta intentionem vouentis: iam verò reſeruatio ex conſuetudine extenditur ad votum peregrinationis tranſmarinæ, quod omni tempore fieri poteſt. At verò alia vota eleemoſynarum, ſiue ex bonis propriis, ſiue ex debitis incertis, etiamſi fiant in fauorem terræ ſanctæ, nullo modo inueniuntur reſeruata, ſed ſequuntur regulam ſupra datam de votis factis in fauorem alicuius pij loci. Nam ſi nõ eſt acquiſitum ius tali loco, poſſunt
B per Epiſcopum diſpenſari; ſi autem ſit ius acquiſitum, ſolus Papa diſpenſare poterit, non propter reſeruationem, ſed quia ſolus ipſe eſt ſupremus diſpenſator bonorum, & iurium Eccleſiaſticorum.

Præterea occurrit aduertendum circa hunc numerum votorum peregrinationum, Nauarrum in Comment.1. de Reg. num.11. §. *Vigeſimum nonum*, exceptis dictis quinque votis, hæc verba addidiſſe, *Quibus hodie annumeratur votum viſitandi domum glorioſam glorioſiſſimæ Virginis Mariæ Lauretanam.* Quod additum valdè nouum, & ſingulare videtur, éſtque ab eodem auctore tam in Manuali, quàm in conſiliis prætermiſſum. Et, quod mirum eſt, nullam probationem, vel ex conſuetudine, vel ex ſtylo Curiæ, aut aliquo reſcripto Pontificio adducit. Nec 14. *Votũ de domo Lauretana viſenda falsò aſſeritur reſeruatum. Nauar.*
C memini, me vidiſſe fieri exceptionem illius voti in aliquo priuilegio, vel Iubeleo, aut alia generali conceſſione diſpenſandi in votis. Quapropter non cenſeo eſſe facilè credendam illam additionem, ſine maiori probatione. Vnde non dubito, quin ſub facultate generali ad diſpenſandum in votis, Lauretanum comprehendatur, quia ex conſuetudine nullam habet ſpecialitatem. Et inde à fortiori fit, vt Epiſcopus poſſit in illo diſpenſare.

Vltimò circa hunc numerum interrogari poteſt, an poſſit augeri ex voluntate, & intentione vouentis, id eſt, an poſſit quis ita ſe voto ſuo obligare, vt intendat efficaciter, quod à nemine tolli poſſit, niſi à Papa, atque ſuum votum reſeruatum efficere, licèt aliàs non ſit? Reſpondeo non eſſe hoc in pote- 15. *An poſſit votũ reſeruari ex intentione vouentis? Reſolutio negatiua.*
D ſtate vouentis, quia reſeruatio conſiſtit in ablatione, vel non conceſſione iuriſdictionis, ſubditus autem quantumcumque conetur non poteſt Epiſcopum ſua iuriſdictione priuare. Item aliàs etiam poſſet facere votum indiſpenſabile per Papam, ſi id intenderet. Item in peccatis non poteſt quis facere, vt peccatum ſuum ſit reſeruatum, etiamſi id intendat, vel promittat: idem ergo eſt in votis, quia eſt eadem ratio. Illa ergo intentio in hoc ſenſu vana eſt, & ex ignorantia profecta. Ad ſummum ergo poſſet quis ſe obligare ad non petendam, vel acceptandam diſpenſationem, niſi à Summo Pontifice, & tunc de tali voto iudicandum eſt, ſicut de voto non petendi diſpenſationem, de quo ſupra libr.2. c.11. dictum eſt.

E Dico ſecundò. Prædicta quinque vota nõ ſolùm quoad diſpẽſationem, ſed etiã quoad commutationem reſeruata ſunt. Eſt certa, & communis ſententia, quę ex eiſdem principiis oſtendenda eſt. Nam c. *Ex multa*, apertè loquitur de commutatione, & redemptione, quæ commutatio quædam eſt. Item Extrauag. *Et ſi dominici*, de ſola commutatione loquitur, ſub illa comprehendens diſpenſationem: nam qui commutare non poteſt, multo minus poterit diſpenſare. Vſus etiam ita obſeruat, & ſtylus Curiæ. 16. *2. Aſſertio. Prædicta quinque vota, & quoad cõmutationem, & quoad diſpenſationem ſunt reſeruata. Extr. Et ſi dominici.*

Vnde

Vnde cùm in Bullis Cruciatæ,Iobelæis,& ſimilibus ordinariè non concedatur,niſi commutandi facultas, excipi ſolent hæc vota, vel omnia, vel aliqua pro amplitudine conceſſionis. Et ratio eſt eadem, quia propter grauitatem talium votorum,& cauſarum,conueniens iudicatum eſt, vt in propria ſpecie ſoluantur,neque aliud liceat ſine ſummi Pontificis arbitrio,aut licentia.

17\. An inter vota reſeruata licita ſit cõmutatio ſine auctoritate Pontificis.

Quæri autem poteſt,an inter ipſa vota reſeruata licita ſit commutatio ſine auctoritate Pontificis, quãdo fit in melius?vt ſi quis velit commutare votum Sancti Iacobi in votum Sancti Petri, vel hoc in votum Ieroſolymitanum, vel hoc in votum caſtitatis,vel hoc in votum religionis:nam his gradibus videtur fieri ſemper aſcenſus ſatis certus, & euidens, qui non poteſt exiſtimari prohibitus per reſeruationem,quia eſſet contra bonos mores. Sed nihilominùs cenſeo etiam hanc commutationem eſſe reſeruatam,ita vt nullius Prælati inferioris auctoritate fieri poſſit, nec intelligatur conceſſa per generalem clauſulam; imò potiùs cenſeatur excepta,quoties talia vota excipiũtur,vel in ſpecie non cõceduntur.Quia d.Extrauagans abſolutè de commutatione loquitur, & eodem modo ſolent fieri exceptiones in Priuilegiis,& Bullis,& ita etiam loquuntur communiter Doctores,& ſeruat vſus. Et ratio reddi poteſt primò, quia, vt ſuprà dixi,commutatio etiam in melius,poteſt per ſedem Apoſtolicam prohiberi,priuata auctoritate,ne fiat propter ſpeciales cauſas. Neque hoc eſt contra bonos mores, quia per hoc non prohibetur ſimpliciter melius bonum, ſed præſcribitur modus tranſeundi ad illud ex licentia ſupremi Vicarij Chriſti, cui aliud bonum erat in ſpecie promiſſum. Secundò,quia licet conſiderando illa vota in generali,rectè videantur illo modo ordinari; nihilominùs in particulari poteſt eſſe laborioſius, & grauius votum Compoſtellanum, quàm Romanum, & in Ieroſolymitano poſſunt multæ rationes occurrere, ob quas minùs expediat,quàm alia. Votum autem caſtitatis numquam impedit aliorum votorum obſeruantiam: imò ad illa, & ad omne bonum iuuat, & ideo non oportuit concedi, vt propter caſtitatem poſſit quis ſe aliis votis exonerare.

Talium votorum commutatio non poteſt fieri ſine auctoritate Vicarij Chriſti.

Votum caſtitatis numquã impedit aliorum votorũ obſeruationem.

18\. Exceptio de voto religionis, in quod omnia commutantur.

Solùm videtur facienda exceptio de voto religionis,in quod poſſunt omnia commutari, iuxta c. *Scripturæ*, de voto. Et tunc dici poſſet,illam commutationem fieri ex vi iuris, & non ab homine, prout nos loquimur. Aduertere autem oportet,votum religionis dici poſſe cõſtitutiuum,vel promiſſiuum religionis. Conſtitutiuum voco illud, quod emittitur in profeſſione religionis, quod ordinariè eſt ſolemne. Promiſſiuũ eſt votum ſimplex religionis, id eſt,ingrediendi, aut aſſumendi ſtatum religioſum. Dictum ergo c. *Scripturæ* videtur loqui de voto conſtituente religioſum, nam licet hac voce non vtatur, illud ſignificat, cùm ait, licitum eſſe quodcumque temporale votũ *in perpetuam religionis obſeruantiam commutare.* Nã ſola promiſſio ſimplex religionis,non poteſt dici perpetua religionis obſeruantia, loquitur ergo de aſſumptione ipſius ſtatus per profeſſionem. Vnde fit in primis, vt non oporteat ibi cõprehendi votum caſtitatis:tum quia illud non eſt temporale,ſed perpetuum,tum etiam, quia illud non commutatur, ſed ſolidatur per ſtatum religioſum.De cæteris autem votis verum eſt, commutari poſſe in illum ſtatum, de qua commutatione, quomodo fiat, poſtea ſuo loco generaliter dicemus. Propriè autem non credo poſſe commutari in ſimplex votum religionis, poſteriori, &

Votum religionis aliud conſtitutiuũ, aliud promiſſiuum.

A vſitato modo intellectum, ita vt per illam commutationem ipſo facto alia vota extinguantur. Nam licèt votum peregrinationum poſſit ſuſpendi per ipſum ingreſſum ad probationem religionis, & conſequenter poſſit etiam per votum ſimplex religionis impediri eorum exequutio,inchoando priùs exequutionem voti religionis: nihilominùs talia vota non extinguuntur per illam commutationem, vel promiſſionem religionis.Nam ſi quis in eo ſtatu non perſeueret,& habitum religionis dimittat, tenebitur votum peregrinationis reſeruatum implere, vel licet votum religionis quis emiſerit, ſi illud non implet,ſiue per excuſationem, quæ non impediat peregrinationem,ſiue per diſpenſationem, tenebitur aliud votum implere.Et ita inter illa quin-
B que vota ſimplicia,& reſeruata nunquam admittitur propria commutatio ſine Pontificis auctoritate. Hic verò ſtatim occurrebat dubium, an ſemel commutatum aliquod ex his votis, onus pro illo impoſitum reſeruatum maneat? Sed hoc in capite præcedenti expeditum eſt, quia ad naturam commutationis explicandam pertinebat.

Hæc vota per ſimplicem ingreſſum in religionem non tolluntur.

CAPVT XXII.

De Votis conditionalibus, quando, & quomodo reſeruata ſint.

HÆc quæſtio generalis eſt de omnibus votis 1.
C reſeruatis, & frequentiſſimè occurrit, tam in votis peregrinationum reſeruatarum,quàm in aliis, & ideò neceſſaria hoc loco viſa eſt. Ratio autem generalis dubitandi in ea eſt, quia reſeruatio hæc ſtrictè eſt interpretanda, quia coarctat poteſtatem diſpẽſandi,quæ fauorabilis eſt,maximè quia etiam poteſtatem ordinariam reſtringit:ergo ſolùm comprehendit illa vota, quæ ſimpliciter talia ſunt; ſed huiuſmodi tantùm ſunt vota abſoluta, & determinata:nam vouere ſub conditione, non eſt ſimpliciter vouere talem rem:ergo talia vota non comprehenduntur ſub reſeruatione, quæ fit ſimpliciter de voto eundi Ieroſolymam,vel ſimilibus. In contrarium verò eſt,quia dici non poteſt,nulla vota con-
D ditionata eſſe reſeruata:nam votum hoc *ſi pater deceſſerit, religionem ingrediar, idque promitto*, reſeruatum eſt, & ſimilia: ergo eſſe conditionatum non obſtat reſeruationi;ergo omnia conditionata erunt reſeruata circa materiam proportionatam,quia non eſt maior ratio de vna conditione, quàm de alia. Quæſtio hæc, & ratio propoſita locum habet,non tantùm in votis conditionalibus puris,ſed etiam in pœnalibus,de quorum diſtinctione diximus in lib. 1. c. vlt. Verumtamen maioris claritatis gratia in hoc capite ſolùm de conditionatis, in ſequenti de pœnalibus dicemus, & poſtea de disiunctiuis aliquid addemus.In conditionalibus item ſunt diſtinguendi duo ſtatus, vnus eſt ante impletam conditionem,alius poſt euentum conditionis,iuxta quos
E duo ſunt dubia.

Punctũ difficultatis.

Omnia vota conditionata erunt reſeruata circa materiã proportionatã.

Primum ergo dubium eſt, an votum tranſmarinum, verbi gratia, ſub conditione factum, ante euentum conditionis ſit reſeruatum, vel poſſit per Epiſcopum diſpenſari, ſeu commutari? Et idem ſemper eſt intelligendum de cæteris, & loquimur præciſè de conditionali, vt à pœnali diſtinguitur. Prima ſententia dicit, tale votum contineri ſub reſeruatis,tenet Soto lib.7.de Iuſtit.q.2.art.1.ad 4. & quæſt.4.art.3.quem ſequitur Aragon, d.q.88. a.12. in dubio de Votis pœnalibus, & videtur idem ſentire Valentia 3. tom. diſp. 6. q.6. p. 7. circa finem, Nauarrus,

2\. 1.Dubium. An votum tranſmarinũ conditionatum ante aduentum cõditionis ſit reſeruatum? 1.Sententia. *Soto. Arragon. Valen.*

Nauar. Cordub. Gutierr. Azor.

Nauarrus, c. 12. num. 43. Corduba, in Summ. q. 152. Gutierres, lib. 2. Quæſt. canon. c. 22. num. vlt. Azor. tom. 1. lib. 11. c. 19. q. 13. & aliqui alij Moderni. Ratio eſt, quia votum conditionatum, quod non eſt pœnale, eſt votum directum de materia ſub conditione promiſſa, ex directa intẽtione, & affectu illius ſit; ergo ſi materia illa eſt reſeruata, votum illud, etiamſi conditionale ſit, eſt reſeruatum, quia eſt verum votum caſtitatis, aut Religionis, &c. Secundò declaratur, quia votum conditionale ſtatim obligat quoad vinculum voti, vt ſuprà viſum eſt; ergo ſtatim cõſummatur in ratione voti, ſolúmque ſuſpenditur exequutio quoad actum promiſſum, ratione conditionis. Quod nõ ſatis eſt, vt illud non ſit ſimpliciter votum talis materiæ: nam qui vouet religionem, ſuſpendens per intentionem, exequutionem per vnum, vel duos annos, verum votum religionis emittit, quod planè reſeruatũ eſt, ergo idem dicendum eſt: licèt talis ſuſpenſio fiat per adiectam conditionem. Accedit, quòd ſæpe tale votum obligat ſtatim ad aliquos actus, vel omiſſiones, vt ſi ſit votum caſtitatis, aut religionis, obligat ad non contrahendum matrimonium ante expectatum euentum cõditionis: peccabit enim quis contra votum, antea contrahens, & conſummans matrimonium, & ſimiliter alia cum proportione obligant ad expectandum conditionis euentum, & vitanda impedimenta, quæ tunc poſſent facere impoſſibilem, plenam voti exequutionem. Signum ergo eſt, has eſſe veras promiſſiones talium materiarum cum dilatione exequutionis, quod non obſtat, quominùs ſint vota. Tertiò probatur inductione: nam primò in voto ingrediendi religionem, vel eundi Ieroſolymam, ſi pater obierit: ſecundò ſi frater natu maior habuerit filios: tertiò ſeruandi caſtitatem, niſi frater moriatur ſine filiis: hæc enim conditionalia ſunt, & tamen in eis non poteſt Epiſcopus diſpenſare, quia re vera ſunt vota caſtitatis, religionis, aut transmarinum, & in communi æſtimatione talia cenſentur, ergo.

3. Reſolutio. Vota conditionalia quã diu talia, nõ eſſe reſeruata.

Tolet. Ledeſm. Em. Rodri. Leſſ. Sanc.

Nihilominus probabilius cenſeo, vota conditionalia, quamdiu in illo ſtatu permanent, non eſſe reſeruata. Ita tenet Toletus lib. 4. Summæ cap. 19. in fine, refert Victoria. Item Ledeſmius 2. part. Summ. tract. 10. cap. 8. Inſinuat Emanuel Rodriques 2. par. Sum. c. 97. in fine. Tenet Leſſius lib. 2. cap. 4. dub. 13. & Sancius, lib. 8. diſp. 10. num. 12. & 13. & refert Perez, Vegam, & Antonium Gomez. Ratio præcipua eſt, quia votum conditionatum, non impleta conditione, nondum eſt conſummatum, & perfectum votum, & ideò ad illud non extenditur reſeruatio. Conſequentia ſupponitur vt clara ex regula ſuprà poſita, quod reſeruatio eſt odioſa, & reſtringenda, vt in materia etiã de caſibus reſeruatis alibi oſtendimus. Antecedens patet, quia contractus ſub conditione factus non eſt perfectus contractus, vt in ſponſalibus, matrimonio, & ſimilibus videre licet, votũ autem eſt quaſi quidam contractus cum Deo: ergo. Item votum conditionatum, conditione non impleta, non obligat ſimpliciter, id eſt, non obligat ad materiam ſub conditione promiſſam, ſed ſolùm ad expectandum euentum cõditionis: ergo pro illo ſtatu non poteſt dici votum ſimpliciter talis materiæ, caſtitatis, &c. Item qui ſolùm ſub conditione vouet religionem, verbi gratia, nondum conſentit plenè in religionem, ſicut qui ducit vxorem ſub conditione, nondum conſentit in matrimonium plenè: ergo neque in obligationem plenè conſentit, neque habet propoſitum ſimpliciter ſeruandi caſtitatem; ergo nec votum illud pro illo ſtatu eſt

Contractus ſub cõditione factus nõ eſt cõtractus perfectus.

A ſimpliciter votum caſtitatis. Atque ita votum conditionatum, vt ſic, includit conditionem, valde diminuentem rationem voti reſpectu materiæ tantùm ſub conditione promiſſæ, ac ſubinde non eſt votum ſimpliciter tale, nec reſeruatum. Confirmatur, ac declaratur: nam ſi lata eſſet excommunicatio contra vouentem ire Ieroſolymam tali tempore, & aliquis voueret ire ſub conditione, *Si nauis venerit*, non incurreret excõmunicationem, quamdiu non eſſet impleta conditio; ſicut qui contraheret matrimonium clandeſtinum conditionatum, non incurreret cenſuram, etiamſi eſſet impoſita in contrahentem clandeſtinè: ſignum eſt ergo, omnes actus, qui requirunt abſolutum conſenſum ad per- B fectam obligationem, ſi ſub conditione fiant, non eſſe conſummatos, pendente conditione, & conſequenter non eſſe tales ſimpliciter, nec venire ſub tali voce ſimpliciter poſita, præſertim in odioſis, & reſtringendis.

Votum conditionatum non eſt ſimpliciter tale nec reſeruatum.

Maximè verò confirmabitur hæc reſolutio, expendendo rationes oppoſitas: nam cùm ſimus in materia odioſa, & hæc pars fauorabilis ſit, eo ipſo, quod contraria non probatur, fit hæc credibilior. Ratio ergo prima alterius opinionis ex dictis eneruatur: quia licet votum conditionatum ſit verum votum, non tamen eſt votum ſimpliciter caſtitatis, aut religionis, ſed tantùm ſecundum quid. Vnde non ſufficit, quod fiat ex affectu caſtitatis ad votum ſimpliciter. Deinde addo, quod notandum eſt, talia C vota non ſemper fieri ex affectu ad materiã ſic promiſſam, ſed ad aliud cõmodum, propter quod promittuntur ſub conditione, vt, verbi gratia, cùm in mortis periculo quis promittit peregrinationem, ſi euaſerit, non id facit ex affectu peregrinationis, ſed ex affectu vitæ, & timore mortis, & talia eſſe ſolent ordinariè vota conditionalia, quæ fiunt in ægritudine, & in quolibet alio periculo, vel etiam quæ fiunt ad impetrandum aliquid à Deo, *vt ſi Deus mihi dederit filium, hoc faciam*, vel *ſi vicero hanc tentationem, religioſus efficiar*, &c. ergo in his ſaltem non habet locum illud fundamentum. De aliis autem votis, quæ aliter fieri ſolent, ſtatim dicam.

4. Confirmatur reſolutio ex ſolutione rationum in contrarium. Ad primum.

Aduertendũ.

Vota conditionalia non fiunt ex affectu ad rem promiſſam, ſed ad aliud commodum.

Eadem reſponſio eſt ad ſecundum: nam in illo ſolùm probatur, votum conditionatum eſſe votum, D & inducere aliquam obligationem, etiam in ordine ad materiam ſub conditione promiſſam: nihilominùs tamen dicimus, totam illam obligationem eſſe ſecundum quid, reſpectu talis materiæ, vt ſatis declaratum eſt. Non admittimus autem exemplum ibi adductum de voto religionis, quod nunc fit, vt ex nunc obliget, non tamen pro ſtatim, ſed poſt biennium, verbi gratia. Nam hoc votum non eſt vllo modo conditionatum, ſed abſolutum. Quia licet virtute includat hanc conditionem, *Si vixero*, hæc non facit votum conditionatum, quia eſt generalis conditio in omnibus votis ſubintellecta, vt dicto capit. vltim. libr. 1. dictum eſt. Vnde votum illud conſummatum omnino eſt, & abſolutum, ac perfectum conſenſum includit. Quod patet, quia E multa ſunt vota, præſertim affirmatiua, quæ nõ pro ſemper, ſed pro certis temporibus, & cum dilatione, vel vnius anni, vel plurium obligant, vt ſi quis voueat ire ad limina Sancti Petri ſingulis quinquenniis, vel ſingulis annis feſtum alicuius Sancti celebrare, quæ vota nemo appellabit conditionata, ſed ſimpliciter abſoluta; votum ergo conditionatum non tantùm includit temporis dilationem, ſed ſuſpendit præcipuam obligationem, & reddit conſenſum imperfectum circa abſolutam exequutionem talis rei, & ideò non eſt ſimile.

5. Ad ſecundũ.

Conditio ſi vixero non facit votum conditionatum.

Tertium

6\. *[Ad tertiam.]* Tertium argumentum poſitum eſt ad expendenda aliqua exempla, quæ partim afferuntur à dictis auctoribus, partim addi poſſunt. Primum eſt de hoc voto, *Promitto ingredi religionem, ſi mater obierit.* Hoc enim poſuit Soto inter conditionalia vota, & ideò maximè illum mouit, quia tale votum non videtur poſſe ab Epiſcopo diſpenſari. *[Votũ ingrediendi religioné, ſi mater obierit, eſt abſolutũ.]* In quo ego illi conſentio, quoad hanc poſteriorem partem, nego tamen votum illud eſſe conditionale, ſed abſolutum cum dilatione executionis, quod longè diuerſum eſt, vt ſuprà lib.1.cap.vlt.declaraui. Nam re vera qui ſic vouet, nullo modo habet ſuſpenſum conſenſum, ſed omninò reſolutus eſt, ſibi expedire ſtatum religioſum, illúdque abſolutè promittit, tamen quia mater indiget, vel ne illam contriſtet, non vult exequi votum illud ea viuente, & ita ex priori capite eſt abſolutum, ex poſteriori autem differtur exequutio eius, quod non eſt contra rationem voti abſoluti. Et patet, quia ſi quis voueat ſimiliter religionem ingredi intra biennium, ſine dubio eſt votum abſolutum religionis, ſicut iuramentum ducendi aliquam intra biennium eſt abſolutum iuramentum. c. *Cõmiſſum*, de Sponſal. Et ſumitur à ſimili ex c. *Per tuas*, de Voto, & ideò tale votum eſt reſeruatum, quamuis ad exequutionem non obliget durante biennio: ergo ſimiliter votum illud abſolutum eſt. *[Cap. Commiſſum. C. Per tuas.]*

7\. *[Obiectio.]* Dices non eſſe ſimile, quia ibi ponitur certus terminus, pro quo eſt abſoluta obligatio: hic autem terminus eſt incertus, & ita explicatur per conditionem, *ſi mater obierit*, & includit etiam aliam, *ſi ego matri ſuperuixero.* Vnde legata ſic facta conditionalia in Iure cenſentur, nam *Dies incertus conditionem in teſtamento facit*, vt eſt lex 75. ff. de Condit. & Demonſtrat. & lex *Si cùm hæres*, ff. Quando dies lega. &c. *[L. Si cùm hæres. Solutio.]* Reſpondeo, ad conſcientiæ forum, & obligationem parum referre, quòd dies ſit certus, vel incertus, ſi animus vouentis idem eſt, in vtroque autem caſu animus vouentis eſt addere illum terminum ſolùm ad cómodam exequutionem voti, non ad ſuſpendendam, vel minuendam determinationem cõſenſus, & ideò vtrumque votum æquè abſolutum eſt. Nec refert, quod explicatur per particulam *Si*, quia illa ibi æquiualet aduerbio temporali *Quando*, vel *Cum*, quod ponitur ad determinandum tempus, non ad ſuſpenſionem obligationis. *[Si æquiualet aduerbio téporis quãdo, vel cùm.]* Eſt optimum exemplum, ſi quis agens decimum quartum ætatis annum voueat, *ſi decimum ſextum attigero, ingrediar religionem*, non animo obtinendi vitam à Deo illo medio, ſed ſolùm vt ſibi præſcribat terminum exequendæ obligationis, votum eſt abſolutum, licet in verbis conditionale appareat. *[Confirmatio ab exemplo.]* Nec etiam obſtat conditio incluſa, *Si ſuperuixero*, quia hæc non eſt extrinſeca, ſeu per ſe ineſt, eadem enim eſt cum hac *Si vixero:* ſicut etiam votum implendum poſt biennium includit conditionem, *Si ego vltrà vixero.* Denique non obſtant Leges Ciuiles, quia ſolùm procedunt in ordine ad effectum ciuilem non tranſmittendi legatum ad hæredem legatarij: vnde in leg.2. de Condit. & demonſt. legatus ad diem certum, diſtinguitur à conditionato, licet poſtea in illo effectu æquiparentur, non oportet ergo æquiparationem ad noſtram materiam extendere. Aliter dici poſſet, hæc vota eſſe abſoluta quoad ſubſtantiam obligationis, licet ſint conditionata quoad temporis determinationem, & ratióne prioris obligationis eſſe reſeruata.

8\. *[Satis fit ſecundo exemplo.]* Secundum exemplum erat de hoc voto, *promitto ingredi religionem, ſi frater natu maior habuerit filios:* nam videtur omninò cõditionale, ſicut fuit votum Annæ, *Si dederis ſeruæ tuæ ſexum virilem, dabo eum Domino*, 1. Reg.1. *[1. Reg.1.]* Sed licet hoc regulariter ita ſit, nihilominùs conſidero differentiam inter illa duo vota: nam mater vt Anna, per votum intendit conſequi a Deo filium, & ita ponit illam, vt conditionem neceſſariam ad ſuam obligationem, & includitur in illo voto pactum cum Deo, *Dabo, ſi dederis*, & ideò tale votum ſimpliciter conditionale eſt, & in ſimili forma ſemper eſt non ſeruatum ante impletam conditionem, niſi conſtet vouentem magis abſolutè voluiſſe vouere, & in alio ſenſu verba accepiſſe. At verò in exemplo de fratre, planè conſiderata materia, & communi vſu, non eſt ille ſenſus verborum, ſed particula *Si* æquipollet huic, *Quam primùm* frater habuerit ſucceſſorem, ergo ſtatum religioſi, aut clerici aſſumam. *[Si æquipollet quam primùm.]* Nam illud votum non fit ad impetrandum filium hæredem fratri, nec talis ſolet eſſe intentio ſic vouentis, ſed ſolùm ponitur illa limitatio ad expectandã opportunitatẽ ad exequendum votum, ne domus, ſiue familia ſine ſucceſſore relinquatur. Sed licèt hoc ita ſit ex hoc capite, ex alio videtur mihi tale votum regulariter eſſe imperfectum, & conditionatum, quia ordinariè non fit ex abſoluto affectu ad ſtatum religioſum: imò frequenter qui ſic vouet, deſiderat, vt conditio non impleatur, & vellet potiùs eſſe hæres in domo patris, quàm religioſus, quamuis pro cõtrario euentu id nunc deliberet, & ſic votum illud erit conditionatum, & non reſeruatum. Nec eſt eadem ratio de illo, & de voto, *cùm pater obierit*, &c. quia hoc moraliter loquendo ſemper fit ex puro affectu ad religionem, & cum abſoluto conſenſu: illud verò non eſt huiuſmodi in caſu poſito. Secus verò eſſet ſi certo conſtaret de animo vouentis, quod re vera ex puro, & abſoluto affectu ad religionem, illam promittit, & ſolùm ſuſpendit exequutionem propter vitandam domus incommoditatem: nam tunc videtur valde probabile, tale votũ eſſe abſolutum, & reſeruatum, & hoc mihi magis placet, & ſine dubio eſt tutius, licèt oppoſitum defendi etiam poſſit.

9\. *[Satis fit tertio exemplo.]* Tertium exemplum erat de voto ſeruandi caſtitatem, niſi frater ſine filiis moriatur. De quo breuiter dico, tale votum eſſe abſolutum, quia illa conditio non ponitur ad ſuſpendendum conſenſum, vel obligationem de præſenti, ſed ſolùm ad terminandam, & extinguendam illam in tali euentu, cuius ſignum eſt, quia ſi ille violet caſtitatem vel vxorem ducat, non expectata conditione, agit contra votum: ergo eſt abſolutũ, quia ſtatim, & pro ſtatim obligat ad ſeruandam caſtitatem. Nihilominùs tamen dico, non eſſe reſeruatum, quia non eſt perpetuum, & ita non eſt ſimpliciter votum caſtitatis, ſed cum aliquo termino ſaltem poſſibili, licet incerto. Et ex hac parte votũ illud, vt caſtitatis ſimpliciter, ſeu vt perpetuum, non eſt abſolutum, ſed conditionatum, vt per ſe conſtat, & ita reſeruatum non eſt.

10\. *[1. Dubium. An talia vota conditionata poſita conditione maneant reſeruata. Aliquorum ſententia.]* Secundum dubium eſt de eiſdem votis conditionatis poſt impletam conditionem, an maneãt reſeruata? Quidam negant eſſe reſeruata, & affirmant poſſe commutari ab Epiſcopis iure ordinario, vel à delegatis habentibus facultatem generalem commutandi vota. Ratio eſt, quia illud votum à principio fuit imperfectum, & diuerſæ naturæ ab abſoluto, & ideò licèt magis abſolutè obliget, impleta conditione: ſemper tamen prouenit illa obligatio ex radice imperfecta, & ideò ad illam non extenditur reſeruatio. Confirmatur, quia hac ratione vota pœnalia, etiam poſt culpam commiſſam, poſſunt per Epiſcopum diſpenſari: eſt autem ferè eadem ratio in præſenti: nam omnia hæc vota conditionalia non

non ſolent fieri ex perfecto affectu ad rem ſub cõditione promiſſam, ſed potiùs ex affectu ad ipſam conditionem, & ex hac parte ſunt imperfecta, & ſimpliciter cenſenda non ſunt vota religionis, aut caſtitatis, etiam poſt impletam conditionem. Confirmatur ſecundò, quia ſi diſpenſari non poſſet hoc votum poſt impletam conditionem, neque antea poſſet. Probatur ſequela, quia talis diſpenſatio antea data referretur ad tempus impletæ conditionis: ad hoc enim ordinaretur, vt impleta conditione votum non obliget: ergo ſi in eo tempore non poteſt Epiſcopus diſpenſare, refert ſuam diſpenſationem ad tempus inhabile, ergo eſt nulla diſpenſatio, quia ad valorem actus nõ eſt inſpiciendum initium eius, ſed tempus, pro quo fit, quia ſi in illo factus non valeret, nec pro illo antea factus valebit; hæc enim in Iure æquiparantur l. *Eum qui*, ff de Iuriſd. omn. iudic. & latè per Tiraquellum, de Iure conſtit. limit. 2. n. 3. vnde votum factum ab impubere irritari poteſt poſt pubertatem propter imperfectam originem: ergo ſimiliter. Pro hac ſententia refertur Toletus, ſed re vera illam non declarat, licet abſolutè loquatur de votis conditionalibus, & pœnalibus, & fortaſſe de vtriſque intellexit, quamdiu ſunt in ſtatu cõditionalium. Tenet verò illam Sanc. ſuprà, qui refert Petrum Ledeſmium in Summa, & Antonium Gomeziũ, ſuper Bullam Cruciatæ, quos videre non potui. Adiungit etiam viros doctiſſimos noſtræ ætatis ita ſentire.

L. Eum, qui. *Tiraquell.* *Sanciꝰ.*

11\. Reſolutio. Votum conditionatum, poſita conditione, manet reſeruatũ ac ſi eſſet abſolutum.

Nihilominùs tamen dico, votum, quod à principio fuit verè, & propriè conditionatum, impleta conditione, eſſe verè, & propriè votum talis rei, puta religionis, vel ſimile, ideóque eſſe verè, & propriè reſeruatum. Hæc aſſertio intelligitur de voto conditionali, vt diſtincto à pœnali, & ſic eſt communis. Eam enim in primis tenent omnes auctores in ſuperiori puncto allegati pro priori ſententia, Soto, Nauarrus, Aragon, Gutieres, Corduba, Azor, Valẽtia. Item Leſſius, Emmanuel Rodrigues, Perez, & Vega citati pro ſecunda ſententia. Idem tenet Couarruuias, in capit. *Quamuis pactum.* 1. part. §. 3. n. 12. & omnes, qui hoc dicunt de voto pœnali, quos paulò pòſt referam. Idem à fortiori ſupponunt de omni conditionali, vt per ſe notum eſt: difficile autem eſt in re tam graui, & neceſſaria à communi ſenſu recedere ſine textu, vel cogente ratione. Probatur autem primò, quia licèt contractus fuerit à principio conditionatus, impleta conditione purificatur, & tam perfectus manet, ac ſi à principio fuiſſet ſine conditione factus: ergo idem eſt de voto. Conſequentia patet à paritate rationis. Antecedens autem probatur ex L. *Potior*, ad finem ff. Qui potiores in pignore, &c. vbi ſic habet, *Cum ſemel conditio extiterit, perinde habetur, ac ſi illo tempore, quo ſtipulatio interpoſita eſt, ſine conditione facta eſſet.* Reſpondent aliqui verum eſſe hoc, quantùm ad obligationem, non verò quantùm ad radicem obligationis: nam licèt obligatio æqualis ſit, tamen radix obligationis non eſt æquè perfecta.

Couarr. Contractus à principio cõditionatus impleta conditione purificatur. L. *Potior.* Euaſio quorundam.

12\. Occluditur.

Sed contra primò, quia in aliis contractibus non tantùm obligatio, ſed etiam cõtractus ipſe eſt æquè perfectus, conditione impleta, vt patet in matrimonio & ſponſalibus, impleta conditione, & idem eſt in emptione, & venditione, & quacumque humana promiſſione: ergo volũtarium eſt ſolum votum excipere. Secundò videtur impoſſibile, obligationem eſſe æquè perfectam, & cõſummatam, & conſenſum non eſſe æquè perfectum, cùm obligatio ſit quaſi formalis effectus conſenſus, & voti, vel ſi ſit in genere cauſæ efficientis, eſt ita intrinſecus, vt non

Obligatio eſt quaſi formalis effectus conſenſus.

A poſſit eſſe maior perfectio in ratione obligationis, quàm in ratione voti. Tertiò, quia commutatio, vel diſpenſatio nõ cadit in votum, vt eſt actus qui præceſſit, & iam nõ eſt, ſed vt relinquit obligationem: ergo ſi peruenit ad eum ſtatum, in quo tam perfectam obligationem inducit, ſicut votũ abſolutum erit æque indiſpenſabile, ſeu reſeruatum. Quartò alij actus, vel contractus ſub conditione facti, impleta conditione eoſdem pariunt effectus morales etiam odioſos, & pœnales, quos pariunt ſimiles contractus abſoluti à principio: ergo in præſenti erit eadem reſeruatio. Antecedens patet inductione: nam ſponſalia ſub conditione, quæ ante conditionem impletam non inducunt impedimentum publicæ honeſtatis, impleta cõditione illam indu-
B cunt, non minùs, quàm ſi à principio fuiſſent abſoluta: cap. *Vnico.* §. *Ille.* de Sponſalibus in 6. Item datio beneficij ſub conditione Simoniaca de futuro, ante conditionem impletam non inducit cenſuram, & alias pœnas: impleta verò conditione inducit, & idem eſt in ſimilibus. Conſequentia autem probatur à paritate rationis: dicere enim, quòd in reſeruatione attenditur ad originem, & non in ſponſalibus, & aliis, gratis dicitur, & nulla ratio differentiæ aſſignari poteſt.

Datio beneficij ſub conditione Simoniaca, ante impletam conditionem non parit cenſuram.

Secundò principaliter, vt hoc euidentius cõſtet, oſtendo illam imperfectionẽ, quæ in voto ſub conditione facto tamquam in radice conſideratur, nullam eſſe, nec in ordine ad conſenſum, nec in ordine ad morales effectus. Quod vt declarem, diſtinguo 13.
C duos ordines horum votorum conditionalium, ſub vno conſtituo omnia illa vota, quæ fiunt per modum pacti conditionati cum Deo, *ſi periculum euaſero, hoc faciam, ſi tale beneficium contuleris, tale ſeruitium faciam*, &c. in alio pono alia vota, quæ ſub ſimplici conditione fiunt ſine figura pacti cum Deo, vt, *voueo caſtitatem ſi confeſſor probauerit, vel ſi pater conſenſerit*, &c. In prioribus votis nulla imperfectio eſt ex parte conſenſus, præter ſuſpenſionem, & imperfectionem contractus, quæ durat quamdiu conditio non impletur: illa autem poſita, tollitur ſuſpenſio, & imperfectio contractus: ergo nulla imperfectio relinquitur ex vi illius originis. Quia illa ſolũ erat pro ſtatu conditionis non impletæ, & ita illemet conſenſus, qui præceſſit, reſpicit duo tempora,
D præſens, ſcilicet, dum non eſt conditio, & futurum, pro quo erit, & licet pro priori ſit imperfectus, pro poſteriori eſt perfectus, & talis incipit eſſe ſtatim, ac conditio ponitur. Obligatio autem tunc non oritur ex conſenſu, vt terminato ad tempus præcedens, ſed vt terminato ad ſubſequens tempus in quo eſt impleta conditio.

Duo ordines votorum cõditionalium.

Dices ſemper eſt hæc imperfectio, quòd votum ſit intuitu rei obtinendæ à Deo. Sed contrà: nam hæc imperfectio qualiſcumque illa ſit impertinens eſt ad reſeruationem: nam votum religionis, etiamſi fiat intuitu honorum, & commoditatum temporalium religionis, & ex ea parte ſit imperfectum, nihilominùs validum, & reſeruatum eſt, quia illa non
E eſt imperfectio in proprio obiecto, ſeu materia voti, nec in plenitudine conſenſus, ſed tantùm eſt in motiuo ex parte vouentis, ſeu in applicatione ad vouendum. Idem autem eſt in voto illo conditionato: nam eſto motiuum vouendi ſit minùs perfectum, tamen conſenſus eſt plenus, & pro tempore, in quo fuerit poſita conditio eſt abſolutus, cuius ſignum eſt, quia poſita conditione tranſit in abſolutum, & conſummat cõtractum ſine ſui mutatione, per ſolam mutationem obiecti. Quòd autem ille idem conſenſus priùs fuerit conditionatus, nulla eſt imperfectio

14\. Euaſio. Occluditur. Votum religionis intuitu honoris, & cõmodorum temporaliũ factum perfectum, & validum eſt.

imperfectio,ſicut non eſt imperfectio, quæ ad rem pertineat,quòd fiat ſub conditione de præſenti, vel præterito. Vt,verbi gratia, ſi pater pro abſente filio ſic voueat, *Si filius meus viuit hodie,voueo peregrinari Compoſtellam:* ſubſiſtente enim conditione, ſine dubio eſt validum votum,& reſeruatum ſecundum omnes,licèt ſit imperfectum in motiuo,vel in modo vouendi. Denique in his votis,quatenus habent formam contractus, videtur eſſe maior ratio obligationis,quàm in promiſſione abſoluta,& ſimplici, vt inter homines magis obligat promiſſio ſub conditione,impleta ab alio, quàm ſimplex. At verò in his votis ex parte Dei eſt perfectiſſimus conſenſus in contractum (vt ſic dicam) & Deus ex parte ſua perfectè implet contractum, conferendo beneficium,& cuſtodiendo à periculo: ergo vt ſit æqualitas etiam ex parte vouentis eſt conſummata obligatio,& perfectum votum.

15. Idem facilè probari poteſt de ſecundo ordine votorum:nam in his materia voti eſt promiſſa directè, & per ſe intenta à vouente, ſolùm eſt imperfectus conſenſus, quamdiu conditio eſt ſuſpenſa, illa autem completa, abſolutus eſt,parúmque ad effectus morales refert, quod illa conditio præceſſerit, & conſequenter nec ad reſeruationem confert. Quod declarari poteſt applicando diſcurſum factum:nam ille etiam conſenſus habet duplicem reſpectum ad duo tempora, & pro tempore conſummatæ conditionis eſt omninò perfectus. Solúmque in illo conſiderari poteſt,quòd votum illud quaſi paulatim fit & conſummatur:nam priùs eſt conditionatum,poſtea abſolutum,& ita in eo proceditur,quaſi ab imperfecto ad perfectum: at hoc nihil impedit, quominùs poſtquam eſt conſummatum, perfectum ſit, ita enim contingit in rebus omnibus, quæ paulatim requirunt perfectionem ſuam. Et declaratur ampliùs, quia illa imperfectio ſolùm erat dependentia à iudicio,& conſilio alieno,quæ plenè tollitur,poſito conſilio fauente voto, vel fortè erat expectatio alieni conſenſus, quo poſito, manet conſummatus conſenſus vouentis, ſi iam fuit de præſenti datus, vt ſupponitur: ergo ſicut in his votis nihil deeſt ad perfectiſſimam obligationem,ita neque ad perfectam rationem voti abſoluti,in eíſque verum eſt commune axioma, conditionalem aſſertionem,vel conſenſum, poſita conditione tranſire in abſolutum:ergo nihil deeſt talibus votis,quominùs reſeruata ſint.

Conditionalis aſſertio poſita cõditione tranſit in abſolutã.

16. Fundamentum alterius ſententiæ ſufficienter ſolutum eſt ex dictis: nego enim votum conditionatum fuiſſe imperfectum in ordine ad tempus futurum,pro quo eſſet impleta conditio,ſed ſolùm fuiſſe imperfectum ex parte alterius extremi,quaſi extrinſecè, quia nondum conditio poſita erat, tamen iam ex parte ſua habebat totam perfectionem neceſſariam,vt eſſet abſolutus conſenſus, poſita conditione, & ideò licet imperfectio conferat ad non reſeruationem quandiu durat, non tamen poſtquam ſublata eſt, vt ſatis eſt declaratum. Ad primam confirmationem in ſeq.cap.in dubio dicetur, nunc aſſero, ſi ſecundo neceſſarium eſſet,per illationem vnum ex altero inferre, potiùs concedendum eſſe,vota pœnalia eſſe reſeruata, impleta conditione,quàm conditionalia non eſſe, & ideò propter rem incertam non eſt neganda res longè certior: quanta verò ſit illa connexio,mox declarabo. Ad ſecundam confirmationem nego ſequelam: & ad probationem dico, regulam illam non rectè in præſenti applicari: quia diſpenſatio voti conditionalis data ante impletam conditionem, non refer-

Fit ſatis fundamẽtis oppoſitæ ſententiæ.

A tur propriè ad tempus futurũ, in quo eſſet implenda conditio, ſed ſtatim habet ſuum effectum, tollendo votum,& ad hunc effectum tempus illud habile eſt,& opportunum, quia votum nondum perfectè obligat,votum autem ſemel oblatum, ſemper manet ablatum,& ita conſequenter fit, vt licèt poſtea impleatur conditio, iam votum non obliget. Inde verò non fit, vt diſpenſatio referatur ad tempus inhabile, ſed potiùs, vt præueniat illud tempus,& faciat,vt iam in illo nõ ſit neceſſaria diſpenſatio. Ad tertiam confirmationem negatur etiam conſequentia:nam votum impuberis fuit imperfectum ex imperfecta ratione,& voluntate vouentis, quæ imperfectio non purgatur ex ſolo tractu temporis ſine noua confirmatione. Hic autem non fuit imperfectio in deliberatione vouentis, ſed ſolùm in ſuſpenſione conſenſus per conditionem,quæ imperfectio purgatur conditione impleta.

Votũ ſemel ablatũ, ſẽper manet ablatum.

B

CAPVT XXIII.

An vota pœnalia in materiis votorum reſeruatorum reſeruata ſint?

DVo etiam ſtatus ſunt in his votis diſtinguendi: vnus ante culpam, alius poſt illam commiſſam,& ita etiam hic duo dubia occurrunt. Primum eſt,an vota pœnalia ante commiſſam culpam ſint reſeruata, vel poſſint tolli per Epiſcopum, & C alios habentes generalem facultatem? In quo breuiter dicendum eſt,talia vota pro illo ſtatu non eſſe reſeruata. Probatur à fortiori, quia illa vota vltra propriam imperfectionem,quam habent, vt pœnalia ſunt,habent generalem ſuſpenſionem conditionalium:nam re vera conditionata ſunt; ergo ſi alia vota conditionalia non ſunt reſeruata,non impleta conditione,multò minùs iſta. Et ita in hac aſſertione conueniunt ferè omnes Doctores allegati,& ſtatim referendi. Solus Nauarrus in Sum.c.12.n.43.& conſ.15. de Voto, diſtinguit inter votum pœnale purum, ſeu ſimplex, (quod vnum tantum eſt, vtique de pœna, ſi committatur culpa, & non fit ſpeciale votum de non committenda tali culpa)& inter votum pœnale, quod duo includit, vnum non D ludendi,verbi gratia, aliud eundi Ieroſolymam, ſi id commiſerim. De hoc ergo poſteriori concedit, poſſe diſpenſari ante commiſſam culpam, quaſi in radice, ſcilicet, tollendo votum de non ludendo, quia illud non eſt reſeruatum, & illo ablato, tollitur aliud. Quia licèt ille poſtea ludat, non peccat contra votum, & conſequenter non incurrit pœnam alterius voti, & ita ſubtrahitur illius voti materia,& ſic tollitur,licet non diſpenſetur. De priori autem voto negat poſſe tolli,niſi per Papam, etiam ante commiſſam culpam,quia eſt vnum, cuius materia eſt reſeruata. 1.

Vota pœnalia ante culpam nõ ſunt reſeruata.

Nauar. Pœnale votũ aliud purũ, aliud duplex.

2. Hæc verò ſententia quoad hoc poſterius membrum, in quo diſſentit à nobis, reiicitur ex dictis capite præcedenti in primo dubio, quia Nauarrus, E ſolùm in hoc fundatur, quòd votum conditionatum, etiam ante conditionem impletam, reſeruatum eſt,cuius contrarium definiuimus, & oſtendimus, ideóque hæc ſententia quoad hanc partem procedit ex falſo fundamento. Et prẹterea aduerto, hoc votum etiam interdum poſſe eſſe tale, vt per ſolam diſpenſationem circa antecedens, tollatur conſequens,etiam per Epiſcopum. Vt ſi quis voueat in hunc modum, *promitto ire Compoſtellam ſi fregero Quadrageſimale ieiunium:* nam ſi Epiſcopus diſpenſet cum illo in ieiunio, licet non ieiunet, non tenebitur

Excluditur ſententia Nauarri.

tenebitur voto, quia ceſſat ratio peccati in non ieiunando, quod erat fundamentum voti, & ita ſi cætera ſint paria, eſt eadem ratio in vtroque voto.

3. Duplex aduertendum.

Vnde vlteriùs in priori puncto occurrunt duo notanda. Vnum eſt, etiam in illo voto eſſe diſpenſabile poſterius votum, non reſeruato primo, & hanc diſpenſationem non eſſe reſeruatam, ſed poſſe concedi ab Epiſcopo. Probatur prior pars; quia cùm ſint duo vota, primum de ſe eſt ſeparabile à poſteriori: ergo è conuerſo poteſt per commutationem tolli poſterius, relicto primo. Vt in dicto caſu poteſt non tolli votum de non ludendo, & tolli pœna talis peregrinationis, mutando illam in aliam peregrinationem, vel in alia opera pia, quæ ſtatim fiant, etiam ante incurſam culpam. Quòd autem hoc fieri poſſit ordinaria poteſtate, probatur: quia illa non eſt diſpenſatio in voto abſoluto Compoſtellano, ſed ad ſummum in conditionato, & eo tempore, quo nondum eſt contracta obligatio, ſed eſt ſuſpenſa reſpectu talis pœnæ. Item eſt optima ratio, quia illud votum diſpenſari poteſt, quando eſt vnicum: ergo licèt ſit coniunctum cum alio, poterit diſpenſari ſine illo. Item in his duobus votis ſicut prius poteſt eſſe ſine poſteriori, ita è conuerſo: quia poteſt quis teneri ex voto ad non ludendum ſine adiunctione talis pœnæ; imò ſine adiectione alicuius pœnæ ex voto; ergo non repugnat diſpenſari poſterius votum relicto priori, & alioqui tale votum nondum eſt reſeruatum, vt oſtenſum eſt, quia licèt prius ſit abſolutum; poſterius eſt conditionatum, & nondum eſt impleta cõditio, vt oſtenſum eſt; ergo poteſt per Epiſcopum, vel delegatum diſpenſari, aut commutari ſine priori. Quin potiùs etiamſi prius votum tale ſit, vt nõ poſſit Epiſcopus diſpenſare in illo, nihilominùs poſſet diſpenſare in ſecundo conditionali. Vt ſi quis voueat ſeruare caſtitatem, & ſi illam violet ieiunare, vel religionem ingredi, poterit Epiſcopus commutare, vel auferre pœnam, licèt votum caſtitatis auferre non poſſit. Nam tunc etiam procedunt rationes factæ.

Poteſt Epiſcopus auferre pœnã, licèt votum auferre non poſſit.

4. Alterum notandum eſt, non videri neceſſarium, quod Nauarrus ait, diſpenſato priori voto ſecundum per ſe cadere, quia fieri poteſt, quod illa pœna non promittatur propter priorem culpam, vt eſt contra ſpeciale votum, ſed tantùm vt eſt ſecundum ſe mala, & contra aliud præceptum. Vt ſi prius votum ſit non fornicandi, & aliud ſit eundi Ieroſolymam, ſi fornicatus fuerit, etiamſi tollatur prius votum; poterit propter ſolam fornicationem incurri hæc pœna. Nam præciſè propter intemperantiæ culpam, & ad ſe continendum ab illa, videtur vouens talem pœnam ſibi impoſuiſſe, & videtur ſanè hæc eſſe communis intentio ſic vouentium. Imò ſæpe non tam attendunt ad malitiam moralem actus, quam ſibi interdicunt, quàm ad alia incommoda, quæ ludus, verbi gratia, ſecum affert: quæ incommoda non auferet Epiſcopus, etiamſi in voto non ludendi diſpenſet: ergo per ſolam diſpenſationem in primo voto non ſatis tollitur ſecundum, niſi ipſum in ſe diſpenſetur. Vnde reſpiciendum ſaltem eſſet ad intentionem vouentis, & modum voti, quod non fit, ſi ſimpliciter totum illud votum per modum vnius aufertur. Denique in eo caſu non ſatis eſt petere diſpenſationem à voto non ludendi, ſed oportet vtrumque votum explicare: ergo eſt ſignum non tolli illo modo, ſed per ſe, & in ſe (vt ita dicam) vtrumque diſpenſari.

5. An votum pœnale de materia pertinente ad vota reſeruata maneat quoad illam reſeruatum.

Aliud dubium eſt, an votum pœnale, in quo pœna eſt materia pertinens ad vota reſeruata, maneat quoad illam reſeruatum poſt commiſſam culpam? A Certum eſt enim, eum, qui vouit Ieroſolymam peregrinari, ſi occidat inimicum, poſt factum homicidium teneri ſimpliciter, & abſolutè ad peregrinandum illuc ex voto: difficultas ergo eſt, an illud votum maneat reſeruatum? Multi enim & graues auctores affirmant. Soto ſuprà, & tract. de iuramento, 1. p. c. 9. Cord. Couar. & Gutier. vbi ſuprà. Em. Rod. in Bulla Cruciatæ, §. 9. n. 124. Azor ſuprà, &c. 10. q. 3. & eſſe veriorem opinionem dicit Graffis lib. 2. Deciſ. c. 28. eſſe verò tutiorem, licet contraria probabilis ſit dicit Angles q. de Voto, art. 8. difficult. 10. Fundamentum eſt, quia iam illud votum non eſt conditionatum, ſed abſolutum, & ita in illo vrgent omnes rationes, quæ de voto conditionato B poſt impletam conditionem diximus, quia vix poteſt ſpecialis ratio in pœnali voto aſſignari, quæ efficax ſit. Et quia in hoc ſolo conſiſtit vis huius fundamenti, examinando fundamentum ſequentis ſententiæ, melius expendetur.

1. Opinio. *Soto. Cordub. Em. Rodri. Azor. Graff. Angles.*

Secunda ergo ſententia dicit, hæc vota non eſſe reſeruata, etiam poſt impletam conditionem. Tenet Aragon ſuprà, & dicit, hanc opinionem iam eſſe communem. Henricus, libr. 7. de Indul. cap. 30. n. 6. vbi dicit eſſe communem praxim, & refert plures viros doctos qui ſcripta ſua typis non mandarunt. Tenet enim Medina in Summ. lib. 1. cap. 14. §. 6. Viualdus latè d. cap. 14. à n. 45. vſque ad 57. Ludouicus Lopes 1. p. cap. 44. & 2. p. cap. 9. de Clauib. circa finem, & Emmanuel Rodriques mutans ſententiam lib. C quæſtionum Regular. q. 63. art. 7. Sancius ſuprà n. 8. referens alios. Et ferè etiam omnes prioris opinionis Auctores fatentur hanc eſſe probabilem, & in praxi ſecuram. Et ideò durum eſſet huic opinioni contradicere, & difficiliùs conſuetudini reſiſtere, licèt non minùs difficile ſit ſolida ratione hanc ſententiam perſuadere. Prima eſſe ſolet, quia hoc votum à principio fuit conditionatum & imperfectè voluntarium, & ſemper trahit ſecum illam imperfectionem. Confirmat hoc Viualdus à ſimili, quia licet rebaptizatio ſit caſus reſeruatus, vel ſufficiens ad cenſuram, ſi tamen rebaptizet quis ſub conditione, non incurrit cenſuram, nec eſt caſus reſeruatus. Confirmatur ſecundò: quia hæc vota pœnalia ſunt valdè ordinaria, præſertim in iuD uenibus: caſus autem, qui frequenter accidunt, committuntur Epiſcopis, vt ex materia de Legibus conſtat, & proſequitur Corduba in lib. 1. Queſtion. quæſt. 11.

6. 2. Sententia. *Aragon. Henric. Medina. Viuald. Lud. Lop. Em. Rodri. Sanc.*

Caſus qui frequenter accidunt cõmittuntur Epiſcopis. *Cordub.*

7. Sed hæc parum vrgent: nam prima ratio procedit generaliter de voto conditionato, & non aſſignat particularem rationem in his pœnalibus, & ideò vel ſupponit falſum fundamentum, vel non declarat, quam particularem imperfectionem habeant hæc vota, quæ ſufficiat, vt non cenſeantur reſeruata poſt impletam conditionem: nam pro illo tempore re vera ſunt ſatis perfectè voluntaria: quia ſunt facta cum deliberatione integra, & ſufficiente ad peccatum mortale, & poſita conditione fiunt abſoluta. Prima etiam confirmatio non eſt ad rem, E quia in caſu rebaptizandi conditio abiecta non eſt de futuro, ſed de præſenti, & talis eſt, vt excludat voluntatem ſimpliciter rebaptizandi. Nam conditio eſſe debet, *ſi non es baptizatus, baptizo te.* Et tunc ſi ſubſiſtit conditio non fit baptiſmus, & ſi non ſubſiſtit, non fit rebaptizatio, & ita conditio ſemper excuſat rebaptizationem ſimpliciter. Secus verò eſſet, ſi apponeretur conditio, cum qua poſſet eſſe rebaptizatio, vt *baptizo te ſi poſt baptiſmum peccaſti*: nam tunc ſubſiſtente conditione eſſet rebaptizatio, & incurreretur cenſura, &c. Non poteſt autem

Conditio ſemper excuſat rebaptizationem ſimpliciter.

autem baptiſmus dari ſub conditione de futuro, & ideò non poteſt caſus ille in exemplum trahi. Secunda verò confirmatio continet aliquam congruentiam, ſed non per ſe ſufficientem, aliàs probaret de omnibus votis religionis, aut peregrinationis factis ex timore naufragij, vel periculi ægritudinis, vel ex indiſcreto feruore, vel alia ſimili cauſa: nam talia vota etiam ſunt valdè ordinaria, & frequentia: illa ergo ratio non ſufficit, vt explicabimus generaliùs capite ſequenti.

8. Ratio fundamentalis.

Votum religionis ſimpliciter ſignificat illud, quod factum eſt ex affectu religionis.

8. Vnica ergo ratio fundamentalis huius ſententiæ eſt, quia in voto pœnali, vouens non intendit directè, & per ſe, id quod vouet in pœnam, vt religionem, vel peregrinationem, neque illud promittit per ſe intendens cultum Dei, ſed potiùs affectat vitare talem rem, vt moleſtam, & pœnalem, & ideò illam promittit ſub tali conditione, vt ex affectu vitandi pœnam cogatur vitare culpam: ergo qui ſic vouet, non vult religionem, niſi valdè materialiter & imperfectè, ergo numquam poteſt votum illud eſſe votum ſimpliciter religionis, etiam conditione impleta. Patet conſequentia, quia votum religionis ſimpliciter dictum ſignificat illud, quod factum eſt ex affectu religionis: ergo non eſt veriſimile, voluiſſe Papam reſeruare vota ſimili modo facta in quocumque ſtatu interueniantur. Et ita conſtituitur differentia inter hæc vota, & alia conditionata: nam hæc non excluduntur à numero votorum reſeruatorum propter imperfectionem conſenſus conditionati, hæc enim non ſufficit poſt impletam conditionem, ſed propter imperfectum modum vouendi talem materiam, potiùs ex repugnantia ad illam, quàm ex affectu.

9. Obiectio.

Fit ſatis obiectioni.

9. Contra hanc verò rationem obiici poteſt primò: quia ſi eſſet ſolida, probaret etiam votum factum ſub tali conditione de præſenti, aut de præterito, non eſſe reſeruatum; conſequens eſt falſum, & à nemine admittitur: ergo. Declaratur ſequela, ſi quis dubitans, an in tali actu peccauerit mortaliter, ita voueat, ſi in hoc peccaui mortaliter, in vindictam talis peccati voueo peregrinari, &c. tunc ergo vouens non promittit ex affectu ad religionem, ſed potiùs, quia eſt ſibi oneroſa, & pœnalis, illam promittit in odium peccati: ergo quoad hoc habet tale votum eandem imperfectionem, quam ſimile votum pœnale de futuro: ergo ſi illa ratio ſufficit in hoc voto, vt non ſit reſeruatum impleta conditione, etiamſi ſit præterita ſufficier. Patet conſequentia, quia affectus ad religionem eſt idem & diuerſitas in conditione non refert, quia (vt oſtenſum eſt) conditio de futuro, poſtquam impletur, æquiualet conditioni præſenti, vel de præterito. Quare differentia inter hæc vota, quæ ex conditione de præſenti, vel futuro ſolet aſſignari, per ſe non eſt ſufficiens. Nihilominùs tamen poteſt conſiderari aliqua differentia ex parte affectus vouentis: nam quando iam ſupponitur peccatum factum, voluntas peregrinationis, vel religionis, etiamſi ſit in pœnam, eſt abſoluta ex ſolo affectu vouentis, ſolùmque videtur oriri ex dolore peccati iam commiſſi, quod non repugnat perfectioni voti, ſic enim frequenter peccatores vouent religionem, vt poſſint pœnitentiam agere de peccatis, & alia, quæ ſunt perfecta vota, & reſeruata. At verò quando conditio eſt de futuro, quia nondum ſupponitur culpa, quæ eſt cauſa pœnæ, ideò promiſſio religionis à principio fuit cum affectu; imò ex affectu fugiendi illam, vt ita etiam vitetur peccatum, & in hac parte votum illud, vt eſt religionis, valdè diminutum eſt, ſub ea ratione.

10. 2. Obiectio.

Vota religionis ſi fiãt ad vitandum aliquod malum, vel vitę periculum, ſunt valida.

Sed obiicitur ſecundò: quia in illo voto, aut conſideratur imperfectum motiuum vouendi, aut repugnantia voluntatis & affectus ad religionem, quę in ſic vouente ſupponitur: neutra autem ſufficit, vt tale votum non ſit reſeruatum: ergo. Probatur minor, quia motiuum illud continendi ſe à tali vitio metu obligationis ad religionem, non eſt malum, licèt non ſit omnino perfectum, & ita parum refert ad reſeruationem, vt ſuprà dixi. Eò vel maximè, quod tale motiuum pertinet ad cauſam impulſiuam (vt vocant) ſeu applicationem voluntatis ad vouendum: hæc autem poteſt eſſe longè imperfectior in votis reſeruatis, vt ſi quis voueat religioſus fieri, quia honores, vel commodum aliquod amiſit, vel ad vitandas inimicitias, vel aliquod vitæ periculum. Talia enim vota ſi fiant cum abſoluta voluntate ſe obligandi, valida ſunt, & reſeruata: ergo illa imperfectio ex parte motiui non ſufficit ad impediendam reſeruationem in voto conditionato pro ſtatu impletæ conditionis: nam pro illo iam eſt conſummata, & perfecta voluntas ſe obligandi, licèt motiuum impellens ad illam voluntatem fuerit, cohiberi à peccato. Altera pars de repugnantia affectus patet, quia etiam in votis abſolutis, ſimul cum tali motiuo, poteſt interuenire ſimilis repugnantia: ſæpe enim is, qui nolet fieri religioſus, & cui diſplicet religio, vouet illam abſolutè ad vitandam mortem; vel ad conſequendos honores, & tamen votum eſt reſeruatum, & ita ſolùm relinquitur differentia in ratione conditionati, & abſoluti, quæ ceſſat, impleta conditione, vt dixi. Confirmatur, quia aliàs poſſet quis dicere, omne votum caſtitatis, vel ſimile, quod à principio fuit factum cum inuoluntario mixto, & ſine affectu totali ad religionem, non eſſe reſeruatum; ſed diſpenſabile ab Epiſcopo, quod non videtur admittendum, vt ſequenti capite dicam.

11. Soluitur obiectio, & aſſignatur differentia in modo repugnantiæ.

Vera ratio aſſignatur.

Obiectio ſine dubio eſt difficilis, & ſpeculatiuè loquendo, videtur ſatis probabiliter concludere; nihilominùs tamen poteſt aliqua differenti æratio reddi, non quidem in motiuo applicante voluntatem, ſed in modo repugnantiæ. Vnde ingenuè fateor imperfectionem in motiuo applicãte voluntatem ad vouendum, non ſatis eſſe, vt votum non ſit reſeruatum, ſi aliàs materia reſeruata ſit. Item fateor non ſatis eſſe, quòd votum ſit cum illa repugnantia, quæ prouenit ex admiſtione inuoluntarij ſecundum quid, vtrumque enim conuincit ratio facta. Dico ergo, rationem conſiſtere in hoc; quod votum, quando eſt pœnale de futuro, ſit cum affectu, & deliberatione cauendi illud ipſum, quod ſub conditione vouetur, & cum propoſito, & animo vitandi abſolutam obligationem eius quod in aliis votis omnibus non inuenitur. Nam ſi ſint abſoluta etiam pœnalia pro culpa iam commiſſa, fiunt cum abſoluta voluntate ſe obligandi ad religionem, caſtitatem, vel peregrinationem, & cum deliberato animo id præſtandi, etiamſi cum repugnantia, & nullitate, (vt ſic dicam) ſeu ſimplici diſplicentia: in voto autem conditionali pœnali intercedit animus omninò cauendi abſolutam obligationem; imò intrinſecè videtur hoc includi in tali voto ex natura eius, quod proprium eſt illius, & nullis aliis, vel abſolutis, vel conditionatis non pœnalibus conuenit. Et ideò illud numquam cenſetur votum ſimpliciter talis rei; ſicut cenſentur alia, tametſi aliquo modo inuoluntaria fuerint, & hinc fit, vt alia reſeruata ſint, vel ſtatim, ac fiunt, ſi ſint abſoluta, vel impleta conditione, ſi ſub illa fiant: pœnale aũtem minimè.

12. Inſtantia.

Dices: Licèt ille cùm vouit, habuerit talem animum, nihilominùs cùm poſtea peccat, eo ipſo ſimpliciter vult ſe obligare ad pœnam, non obſtante repugnantia, & diſplicentia illius.

Soluitur.

Reſpondeo, ex vi talis peccati non habere vouentem illam voluntatem formalem. Imò peccare poteſt, nihil cogitans de voto, vel licèt cogitet, poteſt peccare ſpe diſpenſationis, vel poteſt non renouare voluntatem obligationis, ſed permittere obligationem, quæ neceſſitate quadam ſuperuenit ex vi prioris voti; eſt ergo tantùm quædam voluntas permiſſiua, & ſæpè tantùm interpretatiua, quæ non ſufficit, vt votum illud dicatur ſimpliciter tale, vt ob eam rem interpretari poſſimus non fuiſſe intentionem Pontificis reſeruare illud. Hoc ergo modo illa opinio probabili ratione defenditur, fortiùs autem, & certiùs practicè defenditur ex probabilitate, quam ab auctoritate habet, & maximè à conſuetudine: nam ſicut hæc reſeruatio maximè nititur in conſuetudine, ita eadem conſuetudo illam interpretata eſt. Vnde cùm id fiat, vidente, & tacente Pontifice, illam approbare videtur.

13. De duplici pœna peccati, & differentia inter vtramque.

Nihilominùs tamen occurrit addenda moderatio quædam quæ fundamentum habet in ratione facta, prout à nobis explicata eſt. Duplex enim eſt pœna peccati; vna vindicatiua, & alia medicinalis, vt ex materia de Confeſſione conſtat: his enim duobus modis poteſt confeſſor pœnitentiam imponere, eſtque inter illas pœnas latum diſcrimen: nam medicinalis maioris neceſſitatis eſt, & non excuſatur propter indulgentias, nec facilè mutari poteſt.

Duobus modis votũ pœnale fieri poſſe.

Dico ergo, his duobus modis poſſe fieri votum pœnale, & omnia dicta maximè procedere de voto pœnali, quòd in vindictam peccati fiat, & de hoc intelligendam eſſe ſententiam communem nunc inter modernos: non tamen eſſe extendendam ad pœnam medicinalem.

Vouens religionẽ vt vitet peccata, & occaſiones mouetur ex affectu ad religionem.

Nam ſi quis voueat ingredi religionem, ſi talia peccata commiſerit, non in vindictam, ſed vt in religione vitet pericula, & occaſiones ſic peccandi, videtur illud votum fieri ſufficienter ex affectu ad religionem, ſaltem vt eſt aptum medium ad vitanda peccata, quod eſt optimum voti motiuum. Vnde tale votum videtur potius conditione purum, quàm propriè pœnale, & non videtur fieri ex affectu cauendi obligationem, ſed ſolùm ex affectu cauendi peccata & vtendi conuenienti remedio contra illa, ſolùmque videtur pro tunc apponi conditio ad ſumendam ſufficientem experientiam neceſſitatis talis remedij, ideóque impleta conditione, ſatis voluntarium, & conſummatum relinquitur votum religionis, vt remedij contra peccata, quod merito cenſendum eſt votum ſimpliciter religionis, ac ſubinde reſeruatum. Idémque cenſeo ſi actio pœnalis & oneroſa promittatur in gratiarum actionẽ pro actu virtutis, vel pro peccato euitando, vt ſi quis voueat peregrinari Cõpoſtellam ſi à lapſu carnis tanto tempore conſeruetur, vel quid ſimile: hoc enim votum impleta conditione abſolutum eſſe cenſeo, ac reſeruatum, quia non eſt pœnale, licèt fortaſſe opus ſit pœnale, & vt tale promittatur, quia promittitur ex directo affectu, & cum plena determinatione pro tali euentu.

CAPVT XXIV.

De votis ſub diſiunctione factis de materia reſeruata, & non reſeruata.

1. Votũ factum ſub diſiunctione de materia reſeruata, & non reſeruata non eſſe reſeruatum.

Contingit ſæpè vouere ſub hac forma, *Voueo peregrinari Ieroſolymam, vel centum aureos in eleemoſynam dare, ſeu promitto peregrinari vel Romam, vel Lauretum.* De huiuſmodi ergo voto ſolet inquiri, an reſeruatum ſit? In quo dubio breuiter dicẽdum eſt, *re exiſtente integra*, id eſt, non mutata voluntate vouentis, nec facta determinatione ex parte materiæ, votum non eſſe reſeruatum. Ita tenent communiter moderni Doctores, qui hoc attingunt. Ratio eſt, quia illud non eſt votum Romanum ſimpliciter loquendo: ergo non comprehenditur ſub reſeruatis. Item quia ille poteſt implere votum circa materiam non reſeruatam per regulam, *In alternatiuis*, de Reg. Iur. in 6. ergo non eſt ſimpliciter obligatus ad materiam reſeruatam: ergo illa obligatio, quæ immediatè ex illo voto naſcitur, ſimpliciter diſpenſari oportet, vel commutari in aliam determinatam quę reſeruata non ſit, vel etiam poſſet auferri pars illa materiæ reſeruatæ, & alia ſola relinqui, vel pars reſeruata poſſet in aliam non reſeruatam commutari, relinquendo votum diſiunctum. Nam ſuppoſita non reſeruatione voti, hæc omnia cadunt ſub eandem poteſtatem, ſi cauſa ſubſit proportionata.

2. Votũ ſi fiat diſiũctiuum circa vtramque partem reſeruatam, eſt reſeruatum.

Oportet autem, vt altera, vel aliqua pars diſiunctionis fuerit de materia non reſeruata: nam ſi fiat votum diſiunctiuum circa vtramque materiam reſeruatam, vt voueo caſtitatem, vel religionem, clarum eſt, votum eſſe reſeruatum, quia neceſſariò impleri debet in materia reſeruata, & ita totum illud æquiualet ſaltem voto determinato de minori parte diſiunctiuæ, quod reſeruatum eſt.

An promittere caſtitatem, vel ordinari in ſacris ſub diſiunctio ſit votum reſeruatum.

Sed quid de hoc voto, *Voueo religionem, vel clericatum in ſacris?* Dico non eſſe reſeruatum, quia in eo habet etiam locum ratio facta. Maius dubium eſſe poſſet de hoc voto, *Promitto caſtitatem, aut ordinari in ſacris*: nam in illo quidquid eligatur, ſeruanda eſt caſtitas; ſed nihilominùs non eſt votum reſeruatum, quia pars materiæ, quoad clericatum, reſeruata non eſt, & licèt illa eligatur, nondum eſt obligatio ad caſtitatem donec cum effectu ordinario fiat, & tunc obligatio ad caſtitatem oritur ex nouo voto, non ex priori diſiunctiuo.

3.

Dixi autem in aſſertione, *re exiſtente integra*: quia ſi mutatio fiat, tunc limitatione, ſeu diſtinctione opus eſt: Poteſt enim mutatio fieri per electionem vouentis, vt ſi poſt primum votum emiſſum, voluntariè determinat ſuam obligationem ad alteram partem voti reſeruatam. Quod duobus modis fieri poteſt. Primò per ſolum propoſitum exequendi votum in parte materiæ reſeruatæ, & quamdiu ſiſtitur in ſolo propoſito pertinente ad executionem voti non mutatur votum, nec obligatio eius, quia propoſitum illud iuxta ſuprà dicta, non inducit obligationem: vnde & mutari poteſt ſine ſpeciali peccato, & non reddit votum minus diſpenſabile, quàm antea erat. Secundò poteſt id fieri per abſolutam voluntatem ſe obligandi ad partem materiæ reſeruatam. Et tunc quaſi nouum votum emittitur & contrahitur, ac determinatur obligatio ex conſenſu partium, quæ & ideò mutari ampliùs non poterit arbitrio vouentis, ſed tenetur implere votum in parte quam decreuit, ideóque iam illud votum eſt ſimpliciter religionis, verbi gratia, ac ſubinde reſeruatum.

4. An votũ ſub diſiunctione in materia reſeruata, ſit reſeruatum.

Alia mutatio poteſt contingere ex parte materiæ, quia, verbi gratia, vouit quis religionem ingredi, vel talem eleemoſynam facere, & poſtea factus eſt impotens ad eleemoſynam, & tunc dubitari poteſt, an ille obligetur ad religionem determinatè, & conſequenter, an illud votum ſit reſeruatum? Reſpondeo, quoad obligationem non eſſe dubium, quin ſi perſeuerante obligatione alternatiua altera

altera pars facta eſt impoſſibilis, implenda ſit obligatio in altera parte? Quia votũ obligat, vt impleatur, eo modo quo poteſt. Nihilominùs tamen dico, votum non fieri reſeruatum, quia numquam eſt votum determinatum talis materiæ, & applicatio obligationis ad illam prouenit ex ſolo facto, ſeu ex impoſſibilitate materiæ, quæ eſt per accidens, non ex vi vinculi.

Votum obligat, vt impleatur, eo modo quo poteſt.

5. Obiectio.

Dices, Etiam votum conditionatum & quaſi diſiunctum, & tamen impleta conditione obligat, ita vt ſit reſeruatum: idem ergo erit in præſenti, vel è conuerſo, ſi votum diſiunctiuum facta determinatione ad alteram partem non ſit reſeruatum, nec conditionale fiet, impleta conditione. Reſpondetur tamen negando conſequentiam vtramque: nam votum, licet ſub conditione fiat, non eſt diſiunctiuum, ſed determinatè eſt de tali materia, & conditio non ampliat, nec variat materiam, ſed ſuſpendit conſenſum pro eo tempore, pro quo non impletur; pro illo autem, in quo fuerit impleta conditio, conſenſus eſt conſummatus, & abſolutus, & ita non per accidens & præter intentionem vouentis fit illa determinatio, & abſoluta obligatio, ſed per ſe, & vi ipſius voti. In præſenti autem caſu determinatio obligationis non eſt ex vi voti, ſed per accidens; & quaſi de facto potiùs quàm ex natura obligationis, & ideò non eſt ſimilis ratio.

Solutio. Votum, licet ſub cõditione fiat, non eſt diſiunctiuum.

CAPVT XXV.

De poteſtate delegata ad diſpenſandum, vel commutandum vota reſeruata.

1. Conſtat ex hactenus dictis, poteſtatem ordinariam ad tollenda hæc vota, in ſolo Summo Pontifice eſſe poſt reſeruationem, ſaltem regulariter loquendo: nam dubitari poſſet, an hæc regula patiatur exceptionem, quod infrà videbimus. Hinc ergo fit, vt ſecluſa delegatione, ſeu commiſſione, nullus inferior poſſit illa vota mutare: nam hæc eſt vis reſeruationis. At verò media delegatione, certum eſt, poſſe hanc poteſtatem inferioribus committi, quia eſt delegabilis, vt conſtat, & ita habet Eccleſiæ vſus. Vnde etiam conſtat, poſſe delegari non tantùm Epiſcopis, ſed etiam inferioribus clericis, quia quoad hoc eadem eſt ratio de his votis, quæ de aliis. Imò dicunt aliqui, hanc delegationem non habere vim delegationis reſpectu Epiſcoporum, ſed tantùm reſpectu inferiorum; quia eo ipſo, quod Epiſcopis cõceditur reſpectu ſubditorum, incipit eſſe in eis ordinaria poteſtas: quia per illam conceſſionem tollitur reſeruatio, qua ſublata, Epiſcopus poteſtate ordinaria talia vota commutare poteſt. Sed licèt hoc eſſet verum, quando reſeruatio ſimpliciter tolleretur, vel perpetua cõceſſio fieret Epiſcopali dignitati, tamẽ in his ordinariis conceſſionibus ac facultatibus, id locum non habet, quia etiam reſpectu Epiſcoporum ſunt tantùm delegationes, quia fit ſolùm commiſſio temporalis quæ fit tantùm perſonæ, & quia non propriè tollitur reſeruatio, ſed communicatur iuriſdictio ſuprà reſeruata. Itaque in hoc nulla eſt differentia, ſed tales conceſſiones eodem modo intelligendæ ſunt reſpectu Epiſcoporum, ac reliquorum.

Poteſtas diſpenſandi in his votis eſt delegabilis.

Reſpectu Epiſcoporũ ſunt tantùm delegationes diſpenſandi in his votis.

2. Solùm ergo ſupereſt dubium, an per conceſſionem generalẽ diſpenſandi in votis, intelligãtur hęc cõmiſſa, vel oporteat ſpecialem mentionem eorum facere? Ratio autem dubitandi eſſe poteſt: quia tale dubium ſolùm cadere poteſt in delegationem ab ipſo Pontifice factam: nam ſi Epiſcopus deleget hanc poteſtatem, clarum eſt, non comprehendere vota Pontificia, quia non poteſt delegare, quod non habet; Pontifex autem poteſt; ergo ſi generaliter concedit poteſtatem ad diſpenſandum in votis, intelligitur de his omnibus, quæ ipſe poteſt diſpenſare; ergo etiam de reſeruatis.

An per conceſſioné generalem diſpenſandi in votis comprehendãtur hæc vota reſeruata.

3. Nihilominùs reſolutio cõmunis eſt, ſub hac generali conceſſione non venire vota reſeruata, argumento c. *Si Epiſcopus* de Pœnit. & Remiſſ. in 6. vbi de caſibus reſeruatis ſimilis regula ſtatuitur. Et fundatur in alia, quòd *ſub generali conceſſione non veniunt ſpecialia.* Regula iuris 81. in 6. & ita non obſtat vniuerſalis conceſſio, etiã cum poſitiua diſtributione, quia illa eſt ſecundum ius intelligenda, & in iure habet prædictam limitationem. Quæ videtur ſatis declarata, & ad hanc materiam applicata in Extrauag. *Et ſi Dominici* 2. de Pœnit. & remiſſ. vbi declaratur, non concedi talium votorum commutationem, *Niſi ex ſpeciali cauſa, & certa ſcientia Papæ.*

Reſolutio negatiua. C. *Si Epiſcopus.* Sub generali conceſſione non veniunt ſpecialia.

Extr. *Et ſi dominici.*

4. Quidam verò reſtringunt hanc regulam ad vota caſtitatis, & religionis. Nam vota peregrinationum putant comprehendi ſub generali cõceſſione. Ita ſentit Soto lib. 7. q. 4. art. 3. vbi in fine corporis ait, votum Ieroſolymitanum debere expreſsè excipi; vt intelligatur non conceſſum. Et ſequitur Emmanuel Rodrigues in Sum. 2. p. c. 97. n. 1. in fine, & inſinuat Henricus li. 7. de Indul. c. 3. nu. 6. lit. A. approbat Sanc. li. 8. diſp. 9. de Matrim. n. 2. qui Auctores nullam probationem adducunt, niſi proprium arbitrium, quia vota peregrinationum non ſunt tanti momenti ſicut alia duo, vel quia eorum reſeruatio non eſt tam antiqua. Sed hoc pendet ex alia quæſtione, an illa tria vota peregrinationum ſint verè, ac propriè reſeruata, necne? Ego autem ſuppono eſſe ita reſeruata, vt Epiſcopi per ordinariam poteſtatem iam non poſſint in eis diſpenſare, vel illa mutare, quod infrà videbimus. Hoc autem ſuppoſito; non poſſum illi ſententiæ adhærere, ſed potiùs exiſtimo etiam in illis eſſe verum niſi exprimantur, non intelligi conceſſa in vniuerſali clauſula. Probatur quia ſunt ſimpliciter reſernata. ergo in eis ſuccedit regula iuris, & dictum caput, *Si Epiſcopus.* Probatur conſequentia, quia differentia ſecundum magis, & minùs, vel ſecundum antiquitatem reſeruationis, non facit exceptionem in illa regula. Nam etiam inter peccata reſeruata quædam ſunt longè grauiora, & antiquiora aliis, & nihilominus, quoad hoc, vt reſeruata non comprehendantur ſub generali conceſſione, omnia ſunt paria: ergo idem dicendum eſt in votis, ſuppoſita vera reſeruatione: nam eſt eadem ratio: quia ex vi reſeruationis obtinent ſpecialitatem, ratione cuius non comprehenduntur in clauſula generali.

Quorũdam limitatio.

Soto. Eman. Rod. Henriq. Sancius.

Inter peccata reſeruata alia aliis grauiora ſunt.

5. Obiectio.

Dices; Etiam inter caſus reſeruatos, quidam ſunt magis reſeruati quàm alij, vt caſus Bullæ Cœnæ: reſpondeo, ad hoc, vt non cõprehendantur ſub clauſula generali abſoluendi ab omnibus peccatis, omnes caſus reſeruatos eſſe æquales, ſed quoſdam habere maiorem ſpecialitatem in hoc, vt etiam in generali clauſula concedẽte caſus reſeruatos, non cõprehendantur, de qua ſpecialitate non iudicatur ex materia vel antiquitate, ſed ex vſu, vel declaratione Pontificũ: ergo in præſenti vota reſeruata cõuenire debent, ſaltem in prima regula, vt ſub generali clauſula non comprehendantur. In alio verò nullum illorum habet dictam ſpecialitatẽ, quia nullibi declarata eſt, nec vſu introducta, vnde ſi concedantur vota reſeruata abſolutè, & ſine alia declaratione, vel exceptione, ſine dubio comprehendentur etiam votum caſtitatis, & religionis: ergò illa limitatio

Solutio.

Caſus reſeruati omnes ſũt æquales, quamuis nõ omnes in generali clauſula comprehendantur.

mitatio valdè voluntaria eſt, & ideò non auderem illam ad praxim applicare.

Cõfirmatio. Pontifex per generalia verba nõ cõcedit priuatis quod negat Epiſcopis. Extr. *Et ſi dominici*.

6. Et confirmatur primò, quia non eſt credibile, Pontificem per ſola generalia verba concedere priuatis perſonis quod negat Epiſcopis. Confirmatur ſecundò, quia ſecundum communem vſum, quando vult illa concedere, exprimit illa. Denique hoc videtur conuinci ex d. Extrauagant. *Et ſi dominici* 2. nam ibi numerantur illa quinque vota, & additur, vt nemo audeat illa commutare, *Niſi ex ſpeciali licentia, & certa ſcientia noſtra:* ergo ſtatuit Papa, vt omnia ſint ſpecialia, & non comprehendantur ſub generali clauſula, imò declarat Papa, vt de tali licentia tunc conſtare cenſeatur, *Cùm in ſignatura noſtra deſuper manu noſtra ſcriptum, aut in literis noſtris expreſſum fuerit*, &c.

Votum Ieroſolymitanũ expreſsè aliquando excipitur.

Aduertendũ. *Sot.*

Votum caſtitatis & religionis ſẽper exceptũ intelligitur.

7. Nihilominus tamen negandum non eſt, vota peregrinarionum intelligi conceſſa, quando Papa omnia concedit, & excipit ſolùm vota caſtitatis, & religionis: nam exceptio illa firmat conceſſionem quoad alia, quæ ſine dubio ſunt minora. Aliquando verò excipitur etiam expreſsè votum Ieroſolymitanum & tacentur alia, vt in Bullis Cruciatæ excipiuntur vota caſtitatis, religionis, & Hieroſolymitanũ, & tunc exceptio firmat conceſſionem quoad reliqua vota peregrinationum, quia ſine dubio minora ſunt, & facilius conceduntur, ſemper tamen oportet, vt aliquo ſufficienti ſigno indicetur conceſſio. Rectè autem admonet Soto ſupra, quòd licèt excipiatur votum Ieroſolymitanum, & taceãtur vota caſtitatis, & religionis (vt de quadam Bulla Sanct. Antonij ipſe ibi refert, & de Bulla Sanctæ Trinitatis idem circumfertur) nihilominus illa vota non cenſentur conceſſa ſub tali conceſſione, ſed vel ſupponuntur excepta iure antiquiſſimo, vel certè, excepto inferiori, cenſentur excepta maiora, & ad ſummum eſſe comprehenſa minora. Et iuxta hæc iudicandum eſt de ſimilibus formulis delegandi hanc poteſtatem, quæ ponderandæ ſunt, & cum illa Extrauaganti Sixti IV. conferendæ, vt ſecundum illam limitentur, vel extendantur.

An cẽſeatur conceſſũ votum religionis non expreſſum in conceſſione cum conceduntur omnia vota, etiã caſtitatis. Reſolutio negatiua.

8. Solùm poſſet quis dubitare, ſi concedantur omnia vota, etiam caſtitatis, tacito religionis, vel è conuerſo, quid dicendum ſit? Reſpondeo in primis talem conceſſionem non eſſe in vſu in ordinariis Iobeleis, & Bullis Cruciatæ. & confraternitatum aut religionum, & ideò fortaſſe de illo caſu in ſpeciali nihil dicitur ab auctoribus: illo tamen poſito, dico conceſſionem eſſe intelligendam, vt ſonat, ita vt inter illa duo vota intelligatur conceſſum, quod exprimitur, & non conceſſum, quod tacetur, quia reputantur ferè æqualia, & ideò ex conceſſione non poſſumus colligere aliud eſſe etiam conceſſum: tum quia à diuerſis non fit illatio, tum quia maius eſt concedere vtrumque, quàm vnum. Vnde Pontifex exprimendo vnum, & tacẽdo aliud, indicauit, velle ſe facere aliquam ſpecialem gratiam, ſed non omnem, quam poteſt.

Sub vno intelligitur aliud.

9. At verò maius dubium eſt, ſi concedantur omnia vota, & excipiatur votum caſtitatis, an cenſeatur conceſſum votum religionis, vel è conuerſo. Quæ forma etiam non eſt in vſu, ſed quoties vnum horum excipitur, ſolet excipi aliud. Poſito tamen illo caſu videri poteſt res dubia: nam hinc apparet ſub vno debere intelligi comprehenſum aliud, quia quaſi eiuſdem rationis reputantur. Item quia quodcumque illorum tam graue eſt, & tam reſeruatum, vt non intelligatur concedi per viã argumentationis, niſi exprimatur, quia poteſt vnius exceptio ex-

A primi, vel caſu, vel aliqua alia occaſione, & ideò non ſatis conſtat aliud eſſe conceſſum, cùm æquè graue exiſtimetur.

10. Obiectio. Negatur votum caſtitatis ſub voto religionis cõprehendi. *Gloſſa.*

In contrarium verò eſt, quia ibi habet locum regula, quòd exceptio firmat regulam in contrarium quoad omnia, quæ ſub tali exceptione non continentur: hîc autem nulla eſt ratio, ob quam votum caſtitatis ſub voto religionis comprehẽdatur, cùm ſint diuerſa & ſe habeant ſicut excedens, & exceſſum, ita vt non liceat ab vno ad aliud quaſi à minori argumentari. Quin potius excipiendo vnum videtur Pontifex alterius gratiam concedere. Denique explicatur exemplo relato à Gloſſa ſuprà citata in Extrauag. 1. de Pœnitent. & remiſſ. verb. *confitebuntur*, quæ ait, Bonifacium VIII. declaraſſe, per B indulgentiam pleniſſimam anni ſancti tolli omnia vota, excepto Ieroſolymitano, & ingreſſu religionis, ibi enim non eſſe exceptum votum caſtitatis indicat illa Gloſſa, & expreſſius declarauit Viualdus 3. part. Candelab. cap. 14. num. 19. éſtque probabile propter rationem factam, & quia priuilegia non ſunt reſtringenda, ſed amplianda. In illo autem exemplo (de cuius veritate, quæ ad factum pertinet, nunc non tractamus) poteſt maius dubium ingerere, quomodo excipiendo votum Ieroſylimitanum, non excipiatur à fortiori votum caſtitatis, iuxta ea, quæ in principio dicebamus. Sed dici poteſt, vel ex adiectione ſpeciali voti religionis indicatum eſſe, noluiſſe Papam excipere vtrumque, vel certè ibi eſſe ſermonem de voto in ſubſidium terræ C ſanctæ, quod in hac reſeruatione ſolet eſſe magis priuilegiatũ, quàm votum caſtitatis, vt videbimus.

CAPVT XXVI.

Vtrùm Epiſcopi, vel qui habent à Pontifice facultatem generalem commutandi vota, poßint in aliquibus caſibus commutare vota reſeruata?

1. QVamuis prædicta quinque vota ſint Papæ reſeruata, veluti per generalem regulam, adhuc ſupereſt explicandum, an in aliquibus caſibus illa regula patiatur aliquam exceptionem, quod dubium prius circa Epiſcopos tractabimus, & deinde D circa inferiores, qui vtuntur generali facultate delegata à Papa. Dico autem *generali*, quia ſi in ſpeciali ſint commiſſa vota reſeruata, nulla ſupereſt dubitandi ratio de poteſtate, nec illa eſt propriè exceptio, quia iam interuenit formaliter (vt ſic dicã) auctoritas Papæ. Præterea aduerto, in hoc dubio ſolùm eſſe ſermonem de votis, quæ verè, & propriè ſunt reſeruata, & de propria diſpẽſatione, vel commutatione eorum. Nam ſi ex parte votorũ ſumantur aliqua, quæ affinitatem, vel ſimilitudinem habent cum reſeruatis, in eis multa poſſunt aſſignari, quæ per Epiſcopum poſſunt tolli; ſed illæ etiam non ſunt exceptiones à regula reſeruationis talium votorum, ſed ſunt declarationes materiæ, in quam cadit reſeruatio, & talis eſt, quam ſuprà tractauimus E de votis pœnalibus, & plures aliæ, quæ de voto caſtitatis partiali, vel religionis tractari ſolent, quas in propria loca reſeruamus. Igitur hîc loquimur, ſuppoſita perfecta materia, & obligatione voti reſeruati, an ſint aliqui caſus, in quibus Epiſcopi poſſint in eis diſpenſare.

Senſus difficultatis.

2. Aliquot exceptiones circa vota reſeruata.

Primus caſus, ſeu prima exceptio aſſignari ſolet de votis caſtitatis, verbi gratia, vel religionis, quæ ab impuberibus emittuntur, & à parentibus irritari poſſunt. Nam hinc inferunt aliqui, poſſe etiam per

per Epiſcopum diſpenſari. Ita ſumitur ex Gutierrez lib.2. Quæſtionum Canon. cap.22. n.49. vbi generalem regulam conſtituit, omne votum ſubditi irritabile à ſuo ſuperiore, ſeu domino, etiamſi ſit caſtitatis, religionis, aut ſimile, poſſe diſpenſari ab Epiſcopo, ponítque exempla in votis caſtitatis coniugum, regulam tamen extendit ad parentes dominos, ac Prælatos. Citat autem Syluestrum, Nauarrum, Sotum & alios, qui de ſolis coniugibus loquuntur, de quibus ſatis dubium eſt, an poſſit Epiſcopus votum caſtitatis factum poſt matrimonium conſummatum tollere, vel in toto, vel in parte? quod in proprium locum reſeruamus, quidquid verò de hoc ſit, hoc non pendet ex poteſtate irritandi vota coniugum inter ſe, nec per illam regulanda eſt poteſtas Epiſcopi, vt dicemus. Idem ergo eſt de parente, domino, & ſimilibus.

Omne votũ ſubditi irritabile à domino, poteſt ab Epiſcopo diſpenſari.

Excluditur exceptio.

3. Dico ergo, regulam non eſſe veram, & conſequenter dictam exceptionem non eſſe admittendã, quia nullo iure fundatur. Et quia poteſtas irritandi, & diſpenſandi ſunt longè diuerſæ, & ex principiis diſtinctis oriuntur, ideò ab vna ad aliam argumentari non licet. Vnde licèt parens, vel maritus poſſit irritare vota filij, aut vxoris, non tamen poteſt in illis diſpenſare, vt bene notauit Sotus lib.7. de Iuſt. quæſt.3. art.1. ergo ex eo, quòd pater poſſit irritare hæc vota filij impuberis, non rectè colligitur poſſe Epiſcopum illa diſpenſare, vel commutare. Denique reſeruatio non opponitur irritationi, quia non tollit poteſtatem dominatiuam, ſed opponitur iuriſdictioni, quam ſubtrahit, ac limitat: ergo licet facta reſeruatione pater poſſit irritare, nihilominus non poteſt Epiſcopus diſpẽſare. Quapropter ſi pater nolit irritare votum filij caſtitatis, vel religionis; non propterea poterit Epiſcopus diſpenſare: quia illud eſt votum validum, & ſimpliciter talis materiæ, ac ſubinde reſeruatum. In ſeruo autem non habet locum illud exemplum, quia non poteſt dominus irritare votum caſtitatis ſerui, nec propriè votum religionis, licet poſſit exequutionem eius impedire. Votum autem peregrinationis Ieroſolymitanæ fortè poteſt irritare, & illo admiſſo, non ſequitur poſſe Epiſcopum in illo diſpenſare, cùm iuriſdictionem non habeat, & idem eſt in omnibus ſimilibus.

Parẽs, & maritus poteſt vota filij, & vxoris irritare, non tamen diſpenſare.

4. Secundò excipiunt aliqui hæc vota ex metu facta: nam tunc aiunt poſſe Epiſcopum in eis diſpenſare. Ita tenet Angelus *Votum* 4. n.9. ſequitur Tabienna verb. *Diſpenſatio*, licet videatur ſimul poſtulare periculum frangendi votum, ex cap. *Veniens*, Qui Clerici, vel vouen. vbi Panormit. Antoninus & alij hoc ſequuntur. Sed de ratione periculi dicemus ſtatim, nunc de metu diſtinguere poſſumus inter metum iuſtum, ſeu cadentem in virũ conſtantem, & minorẽ. De metu inſufficienti, & non iuſto dico, per ſe non ſufficere, quidquid dicat Angelus, quia nullo iure cauetur, nec etiam d.c. *Veniens*, quod plures alias circunſtantias inuoluit, & plures habet ſenſus, vt infra dicam. Nec vlla ratione fundari poteſt, quia metus ille ad ſummum cauſat quoddam inuoluntarium ſecundum quid, quod non ſufficit, quia eo non obſtante, eſt voluntarium ſimpliciter, & votum eſt validum, & ſimpliciter talis materiæ. Item aliàs excipienda eſſent vota facta in periculo mortis, vel naufragij, quia ſæpe ſunt magis inuoluntaria ſecundum quid. Nam quòd illa non ſint ex metu directè immiſſo ad votum extorquendum, parum refert, quia ſolùm per hoc additur ratio iniuriæ, quæ eſt impertinens ad votum, vt ſupra dixi, & conſequenter nihil etiam refert ad reſeruationem eius, maximè quando metus leuis fuit.

Vota ex metu facta alicui excipiũt. Angel. Tabien. Panormit. Anton.

In metu inſufficienti, & nõ iuſto nulla eſt exceptio.

5. At verò quãdo metus eſt iuſtus, & cadens in conſtantem virum, vel votum eſt inualidum, vt habet probabilis opinio, & ſic non eſt neceſſaria diſpenſatio, vel ſi reputatur validum iuxta contrariam opinionem, videtur etiã de illo procedere ratio facta, vt per Epiſcopum diſpenſari non poſſit. Nihilominus tamen in tali voto alia ratione poteſt dicta exceptio ſuſtineri, quia dubium eſt, an talia vota valida ſint, vel nulla ipſo iure, ſiue naturali, ſiue Eccleſiaſtico, quamuis enim probabilis opinio ſit, eſſe valida, tamen cõtraria non caret probabilitate, quæ ſufficit, vt voti obligatio non ſit certa, & hac ratione poterit Epiſcopus in tali voto diſpenſare. Nam in primis ad illum pertinet, declarare, an metus ſit grauis, & cadẽs in conſtantẽ virum; ſi de hoc etiam dubium oriatur. Facta autẽ hac declaratione, vel ſi de re ipſa ſatis certò cõſtet, probabile eſt poſſe vouentem, ſe conformando opinioni probabili, non ſeruare tale votũ, non recognoſcendo in ſe obligationem eius: ergo à fortiori poterit Epiſcopus diſpenſare in tali voto, eritque melius, & tutius ad tollendos ſcrupulos, vel ſcãdalum, vt ſtatim dicam.

Quid dicendũ ſit de votis omiſſis per metum grauem.

6. Imò hîc poſſumus generalem regulam cõſtituere, quoties de valore voti caſtitatis, aut ſimili, fuerit morale dubium, ſiue illud ſit dubium facti, ſiue iuris, & ſiue ſit negatiuum propter cõiecturas, quæ non ſufficiunt ad determinatum iudicium ferendũ, ſiue ſit poſitiuum, ex opinionibus probabilibus cõtrariis, tale votũ non eſſe reſeruatum, ſed poſſe per Epiſcopum tolli. Hoc patet, tum ex alia regula ſupra poſita, quòd hæc reſeruatio eſt valdè ſtricti iuris, & ideò reſtringenda: ergo debet intelligi de votis certis, & indubitatis: nã dubia vota non ſunt vota ſimpliciter, ſed ſecundũ quid, tum etiam quia de peccatis & cenſuris reſeruatis ſimilis regula ab omnibus admittitur. Circa hanc verò regulam oportet aduertere ſupra dicta de voto dubio: nã poteſt dubium eſſe tale, vt votum non obliget, vt ſi dubito, an conſenſerim, &c. & tunc non erit neceſſaria diſpenſatio, tamen ſi ad cautelam, vel ad tollendum aliquod ſcandalum Epiſcopi diſpenſatio petatur, non erit malum, nec inutile, & ipſe dare illam poterit, vt conſtat. Regula autem propriè traditur propter caſus dubios, in quibus dubium per ſe non ſufficit ad excuſandum vouentem ab obligatione voti, vt ſupra lib.4. c.4. viſum eſt, & in eis credimus eſſe reſtringendam reſeruationem, vt ſolùm vota omninò certa comprehendat.

Generalis regula, & exceptio circa vota de materia reſeruata, quando de iſtorum emiſſione dubitatur.

Dubia vota nõ ſunt ſimpliciter, ſed ſecundum quid.

7. Tertiò excipiunt aliqui caſus communiter accidentes, in quibus iuuenes, vel alij incompoſiti homines talia vota emittunt, ita ſignificant Henricus, & Viualdus præcedenti capite allegati, ex quodam principio, quod Epiſcopus poteſt diſpẽſare in caſibus communiter accidentibus, vt tradidit Caietan. 1.2. q.97. art.4. quem ibi ſequitur Medina & Soto lib.1. de Iuſt. q.7. art.3. & alij. Sed hoc intelligi poteſt, vel de frequentia faciendi talia vota, vel de frequentia frangendi illa poſtquam facta ſunt. Hic poſterior ſenſus coincidit cũ periculo tranſgreſſionis voti, de quo ſtatim dicetur. In priori autem ſenſu non video, quomodo principium illud poſſit ad diſpenſationẽ in votis reſeruatis applicari. Nam illa doctrina Caietani datur de legibus Eccleſiaſticis generaliter, & ſine vlla reſeruatione latis, in quibus ſæpe occurrit ordinaria neceſſitas diſpẽſandi, & ita eſt illa doctrina probabilis, vt in ſuo loco dicemus. Fũdatur autẽ nõ in frequentia, vel multitudine taliũ legũ, ſed in frequẽti occaſione, & neceſſitate nõ ſeruãdi legẽ, & cõſequenter diſpẽſandi, ne cogatur homines,

Aliorum exceptio.

Caietan. Medina. Soto.

homines, vel tranſgredi legem ſua auctoritate, vel cum magna difficultate, & periculo illam ſeruare. Hæc autem ratio non procedit in frequẽtia vouendi: nam vnũquodque votum ſolùm obligat vouentem, & vnuſquiſque poteſt votum ſuum ſeruare: ergo hæc frequentia impertinens eſt ad præſumendam iuriſdictionem contra reſeruationem. Vnde etiam confirmatur, quia alij auctores loquuntur de legibus communibus, in præſenti autem agimus de votis ſpecialiter reſeruatis, in quibus parum refert frequentia votorum, quia neque hæc ignoratur à Pontifice reſeruante, neque in eis neceſſitas diſpenſationis tanta eſt, neque tam frequens, quãta in illis legibus eſſe ſolet. Adde, quòd etiam in legibus Eccleſiaſticis, quando diſpenſatio alicuius legis reſeruata eſt Pontifici, vt eſt, verbi gratia, in impedimentis dirimentibus matrimoniũ, vel in cenſuris reſeruatis, frequentia caſuũ nõ dat iuriſdictionem Epiſcopis ad diſpenſandum, vel abſoluendum, niſi alia ſpecialis neceſſitas interueniat. Igitur neque in votis reſeruatis obſtat frequentia, quominus reſeruatio integra maneat, ſiue illa frequentia oriatur ex indiſcreto modo vouendi, ſiue ex alia cõſuetudine.

Frequentia caſuũ nõ dat iuriſdictionẽ Epiſcopis ad diſpenſandũ.

8. Additur ergo quarta exceptio de caſibus, in quibus imminet graue periculum tranſgreſſionis, vt ſi quis expertus ſit verſari in magno conſcientiæ periculo, ſi habeat continentiæ votũ. Hanc ponit Angelus d.n.9. ſequitur Tabien. ſupra, & Armilla verb. *Diſpenſatio*, num.17. Hi verò ſimul requirunt, quòd votum fuerit ex metu factum, vt dixi. Sed vt hæc exceptio aliquam veriſimilitudinẽ habeat coniungenda eſt cum illa neceſſitate difficultas magna, vel moralis impoſſibilitas recurrendi ad Pontificẽ. Nam ſi hic recurſus ad illum pateat, ſola cauſa ſufficiens diſpẽſationis, quæ ex illo periculo naſcitur, non eſt ſufficiens, vt Epiſcopus poſſit diſpenſare, vt eſt per ſe euidens. Tum quia aliàs ob quamcumque aliam legitimam cauſam poſſet Epiſcopus diſpenſare, etiamſi aditus ad Pontificem non eſſet impeditus, & ita vana eſſet reſeruatio. Tum etiam quia cauſa diſpenſationis, etiamſi ex periculo quocũque oriatur, ſine poteſtate non ſufficit ad diſpenſationem: per reſeruationem autem ablata eſt poteſtas, quæ non reſtituitur propter ſolam neceſſitatem diſpenſationis, quando hæc poteſt à Põtifice poſtulari: ergo. Vnde conſtat ex communi vſu in facultatibus, quæ à Pontifice dantur ad commutanda vota caſtitatis, vel Religionis, frequentius allegari pro cauſa periculum incontinentiæ: ergo ſignum eſt, non obſtante tali periculo, votum ſemper manere reſeruatum. Non ergo ſufficiunt illæ duæ conditiones poſitæ ab Angelo, Armilla, & Tabienna cum Canoniſtis, niſi adſit hæc de difficili aditu ad Pontificem. Et ſi hæc adſit, & reputetur ſufficiens, conditio metus non erit neceſſaria, ſed ratio periculi, vel alterius ſimilis neceſſitatis ſufficiet.

Exceptio de caſibus, in quibus graue imminet periculum tranſgreſſionis voti.

Angel. Tabien. Armil.

9. Tota ergo difficultas eſt, an exiſtente hoc periculo, vel alia æquiualenti neceſſitate, & interueniente impotentia, vel graui impedimento adeundi Pontificem, vel petẽdi ab illo commutationem, vel diſpenſationem, Epiſcopus poſſit in tali euentu diſpenſare in quocumque voto aliàs reſeruato? In quo puncto valdè communis ſententia affirmat, in eo caſu poſſe Epiſcopum diſpenſare. Id à fortiori tenent Summiſtæ allegati, & Canoniſtæ in cap. *Veniens*, præſertim Panorm. in 6. citans Speculatorem tit. de Legibus §. *Nunc de Epiſcopo*, &c. num. 122. idem clarius Sylueſter *Votum* 4. quæſt. & verb. *Diſpenſatio*, quæſt.9. Nauarrus cap.12. num.76. Palacius in 4. diſtinct.38. d.3. Aragon. 2.2. quæſt.88.

Punctũ difficultatis.

Panormit.

Sylueſt. Nauar. Palac. Aragon.

A artic.12. qui ſine cauſa adducit Sotum, & Cordubam pro hac ſententia. Eandem tenet latè, & referens plures Sancius lib.8. de matrimon. diſput.9. n.22. & 23. Quæ ſententia fundatur ſolùm in coniecturata mente Pontificis, quia non videtur veriſimile, voluiſſe Pontificem reſeruationem hanc facere cum tanto rigore, vt relinquantur homines ſine remedio in grauiſſimis neceſſitatibus, & periculis, in quibus ad ipſum, nec per ſe, nec per alios recurrere poſſunt. Quæ coniectura eſt valde probabilis, maximè cùm hæc reſeruatio non ſit tam neceſſaria ad bonum commune Eccleſiæ, vt cum maiori rigore intelligenda videatur, imò aliter intellecta videri poſſet in deſtructionẽ potius, quàm in ædificationem quoad illum rigorem. Hanc ergo B ſententiam nunc admitto, & propono, vt practicè probabilem, & ſecuram, maiorem autem examinationem eius remitto in tractatum de legibus, quia cenſeo pendere ex principio generali de poteſtate, quam habent Epiſcopi ad diſpenſandum in legibus Pontificiis in ſimilibus caſibus: nam quoad hoc videtur eſſe eadem ratio.

Sancius.

10. Aduerto nihilominus ad maiorem huius puncti declarationem, inter vota reſeruata quatuor eſſe affirmatiua, ſcilicet peregrinationum, & Religionis, licet votum Religionis quamquam etiam negationem includat, ſcilicet non ducendi vxorem ſaltem animo conſummandi matrimonium. Inter affirmatiua autem vota, & negatiua hæc eſt differentia, quod affirmatiua non obligant pro ſemper, ſicut C negatiua, ſed pro aliquo certo tempore. Ex qua differentia naſcitur, vt in votis affirmatiuis raró, aut numquam ſit neceſſaria diſpenſatio Epiſcopi propter imminentem neceſſitatem, vel periculum, diſpenſatio (inquam) vel commutatio totius voti, quia ad ſubueniẽdum illi neceſſitati ſufficit dilatio exequutionis voti. Tunc ergo clarum videtur, non poſſe Epiſcopum ſimpliciter diſpenſare auferendo votum, quia nec cauſa ſufficiens ſubeſt, nec neceſſitas eſt talis, vt huiuſmodi poſtulet poteſtatem. Ad dilationem verò, ſi neceſſitas tanta eſt, vt proponitur, ſæpe non erit neceſſaria diſpenſatio, quia ratione ſubortæ mutationis votum non obligat cum tanto rigore, iuxta ſuperius dicta. Quod ſi tunc ab Epiſcopo petatur diſpenſatio, potius erit authenti- D ca declaratio, quam ſine dubio dare poteſt, quia nullo modo opponitur reſeruationi.

Aduertendũ circa vota reſeruata.

Differentia inter vota affirmatiua, & negatiua.

11. Aliquando poteſt eſſe neceſſitas præbens iuſtam cauſam diſpenſandi in dilatione temporis, licet per ſe non auferat rigorem obligationis, & tunc dicunt aliqui, non ſolùm ob impotentiam adeundi Pontificem, ſed etiam iure ordinario poſſe Epiſcopum diſpenſare quoad dilationem exequutionis talium votorum, licèt expreſſus fuerit terminus in ipſo voto. Vt ſi quis vouit intra annũ fieri religioſus poſſe diſpenſare cum illo, vt per alium annum differat, ſi cauſa ſubeſt, quia tunc non diſpenſat in ſubſtantia voti quæ eſt reſeruata, ſed in qualitate, ſeu celeritate. Sed hoc ſecurius admittitur applicando ſuperiorem doctrinam, ſcilicet, vt ſi cauſa ſuperueniat, E quæ iuſtificet dilationem, ſeu diſpenſationẽ eius, & non ſit locus adeundi Pontificem intra præſcriptum voti tempus, tunc poſſet Epiſcopus licentiam dare ad differendum per aliquod tempus, ſi autem cauſa excuſationis poſſit proponi Pontifici conuenienti tempore exiſtimo ad illum eſſe recurrẽdum. Hæc poſterior pars ſuadetur, tum quia ita habet vſus, & conſuetudo, quæ eſt optima legũ interpres. Tum etiam, quia talis circumſtantia multum attingit ſubſtantiam: nam differt totam voti obſeruationem

nem pro aliquo tépore. Et quia per ſimiles diſpenſationes multiplicatas,ſeu ſucceſſiuè conceſſas,poſſet totum votum fruſtrari:nam ſi prima valuit per annum,etiam valebit ſecunda, perſeuerante cauſa, & ſic deinceps. Facile etiam poſt talem dilationem contingunt mutationes , quæ omnino impediunt religioſum,vel aliam voti exequutionem.

12. Quapropter ordinariè non admitto hanc facultatem in Epiſcopis , ſed ſolùm in caſu reſtricto , in quo non poteſt conueniri Pontifex ante completum tempus in voto præfixum.Et tunc poterit Epiſcopus diſpenſare iuxta dictam generalem doctrinam,quæ hîc faciliùs applicatur. Quia re vera illa non eſt diſpenſatio in rigore contraria reſeruationi ſimpliciter,quia non eſt abſoluta diſpenſatio in voto. Item licet demus ordinariè hoc non poſſe fieri cum dictis circumſtantiis,videtur maximè neceſſarium ad ordinariam , & communem gubernationem in caſibus frequenter occurrentibus;ergo non eſt veriſimile fuiſſe ſublatam Epiſcopis,per reſeruationem hanc poteſtatem. Quod ſi interdum contingat , vel ex dilatione fieri impoſſibilem impletionem voti pro alio tempore , vel ſi impedimentum adeundi ad Pontificem ſit perpetuum , vel ſi neceſſitas ſit de actu contrario obſeruationi voti etiam in futurum, vt de contrahendo matrimonio poſt votum ſimplex Religionis:tunc habebit locum in his votis affirmatiuis commutatio, vel diſpenſatio pro ratione cauſæ,vel neceſſitatis.

13. In voto caſtitatis dilatio nõ habet locum , ſed ſeruandum eſt.

In voto autem caſtitatis non habet locum dilatio,ſed vel ſeruandum eſt,vel ſi eius executio habet aliquod graue periculum , vel incommodum, non habet locum dilatio , ſed diſpenſatione , vel commutatione eius obligatio tollenda eſt. Et ideò fortaſſe auctores de hoc voto in particulari maximè tractant præſentem quæſtionem. Eadem verò ratio eſt de voto religionis,quatenus obligat ad nõ contrahendum , vel conſummandum matrimonium: nam ſi periculum imminens ſit in non contrahendo, vel in differendo matrimonio vſque ad reſponſum Pontificis,tunc non habet locum dilatio voti, ſed violatio , ſi contra illud agendum eſt , & ideò neceſſaria eſt commutatio,vel diſpẽſatio. In huiuſmodi ergo euentu procedit maximè dicta ſententia.Verumtamen obſeruare hîc etiam oportet,cum illa ſententia ſolùm fundetur in quadam veluti ἐπιεικείᾳ, ſeu pia interpretatione,non eſſe extendendam vltra id,quod in toto rigore exigit moralis neceſſitas , vt ſi neceſſitas ſit contrahendi matrimonium ſtatim,& ſine mora,ne ſequantur ſcãdala, vel grauis infamia nobilis fœminæ,vel ne quis moriatur infecto matrimonio ſine legitimatione filiorum , & fortaſſe cum animæ periculo , vel ſimilia, tunc non eſt ſimpliciter auferendum votum religionis,ſed ſolùm cum limitatione ad ſemel contrahendum cum tali perſona , & ad talem finem , & non alio modo , & ſi fuerit votum caſtitatis , cum eadem limitatione, & præterea relicta obligatione ſeruandi caſtitatem coniugalem , & ſic de aliis. Quia hoc modo ſatisfit neceſſitati , & ſeruatur reſeruatio,quantùm fieri poteſt.

Aduertendũ.

Votum religionis non auferendum, ſed limitandũ, cùm neceſſitas imminet.

14. Quod ſi hæc vera ſunt,vix vnquam poterit Epiſcopus hoc titulo diſpenſare totaliter in his votis, ſed quaſi partialiter. Nam in voto religionis , licet totum videatur auferri quodammodo , tamen magis ſuſpenditur,quàm aufertur,licet ſuſpenſio ſit ad tempus quoddam indefinitum , ſcilicet durante illo matrimonio cuius licentia conceditur : in voto autem caſtitatis etiam eſt partialis tantùm diſpenſatio ex parte materiæ,quia licèt poſſet concedi li- A centia non tantùm ad reddendum, ſed etiam ad petendum , quia moraliter loquendo non ſubueniretur ſufficienter neceſſitati alio modo;nihilominus non eſt tollenda obligatio ſeruandi caſtitatem coniugalem. Hinc verò oriebantur variæ quæſtiones circa has diſpenſationes partiales , an fieri poſſint in hoc voto ex ordinaria poteſtate Epiſcopi,& conſequenter quomodo poſſint vota caſtitatis in coniugibus per Epiſcopum diſpenſari,& ſimilia,quæ in proprio tractatu de voto caſtitatis commodiùs diſputabuntur in ſequenti volumine.

15. An cùm fieri poſſit in diſpenſatione voti recurſus ad nunciũ,ſi fiat ab Epiſcopo ſit valida. *Aragon. Em.Rodri.*

Sed quid ſi in omnibus his caſibus fieri poſſit recurſus ad Nuncium,ſeu legatũ Apoſtolicum, numquid erit neceſſarium ad illud recurrere, & non ad B Epiſcopum?Aliqui enim ex Modernis affirmant, vt Aragon ſuprà, quẽ ſequitur Emmanuel Rodriques in Sum.part.2. c.100.n.3. quia legatus habet vices Pontificis,& ideò recurſus ad illum videtur eſſe recurſus ad Pontificem : ergo iam ceſſat neceſſitas Epiſcopalis diſpenſationis , & conſequenter ceſſat poteſtas, quæ ſolùm propter neceſſitatem illi conceditur. Alij verò dicunt,etiam tunc eſſe liberum accedere ad Epiſcopum , quia poteſtas ordinaria Nuncij in his caſibus nõ eſt maior,quàm Epiſcopi, vt ſuppono ex materia de legibus, & ideò nõ obligat neceſſitas ad petendam diſpenſationem à Nuncio,ſed æquè liberũ eſt ad Epiſcopum, vel ad illum accedere. Et hæc ſententia mihi vera videtur , loquendo de poteſtate ordinaria, quia ſi legatus non C poteſt in votis reſeruatis diſpenſare, vel commutare ſuo iure ordinario,in illo etiam caſu non poterit, niſi per eandem interpretationẽ , & quaſi ἐπιείκειαν, ergo quoad hoc cenſentur quaſi æquales , ipſe , & Epiſcopus, & ita libera erit optio inter illos , ſicut eſt ad alia vota communia. Si verò Nuncius haberet pro his caſibus ſpecialem commiſſionem , tunc oportebit vti eius poteſtate,quia tunc procedit ratio facta,quòd tunc eſt ſpecialiter delegatus à Pontifice loco ſui pro ſimilibus neceſſitatibus. Idémque dicendum cenſeo, ſi virtute alicuius priuilegij, vel indulti ſpecialis poteſt aliquis in his caſibus diſpenſare , vt delegatus Pontificius,vt vniuerſaliter dicemus in tractatu de Legibus.

Vera ſententia.

16. An in caſibus in quibus Epiſcopi poſſunt cõmutare hæc vota, poſſint etiam Religioſi,vel alij generalem habentes facultatem?

Vltimò dicendum ſupereſt , quod ſecundo loco D propoſuimus,an in omnibus his caſibus , in quibus poſſunt Epiſcopi cõmutare hæc vota,poſſint etiam id facere religioſi , vel alij , qui habent facultatem generalem ad commutanda vota, his reſeruatis exceptis ? Et ratio dubitandi eſt , quia per huiuſmodi priuilegia conceduntur Confeſſoribus , vel ſimilibus perſonis omnes caſus Epiſcopales quoad commutationem votorum : ergo in quocumque caſu poteſt Epiſcopus commutare votum aliàs reſeruatum , poterit etiam quilibet habens talem poteſtatem delegatam. Confirmatur,ac declaratur,quia ſi poteſt Epiſcopus in illo caſu vrgentis neceſſitatis commutare tale votum , ideò eſt , quia reſeruatio non intelligitur extendi ad caſum illum:ergo quoad illum caſum tale votum non eſt reſeruatum : ergo E comprehenditur ſub generali facultate commutandi vota. Imò licèt in ea excipiatur expreſsè votum caſtitatis , non intelligitur exceptum pro illo caſu, quia ſolùm excipitur, vt reſeruatum eſt, & pro illo non eſt reſeruatum.

17. Reſolutio.

Nihilominùs aduertendum eſt , aliud eſſe loqui de votis , quæ licèt videantur cadere in materiam reſeruatam,re vera reſeruata non ſunt,vt ſunt vota pœnalia in quolibet ſtatu , conditionalia ante impletam conditionem,vel vota partialia,aut temporalia,&c. aliud verò eſſe loqui de votis,quæ re vera

ſunt reſeruata , tamen per accidens in aliquo caſu A propter extraordinariam neceſſitatem cenſetur, non eſſe ſublata omninò à iuriſdictione Epiſcoporum. De prioribus vera eſt generalis regula , quicquid poſſunt Epiſcopi circa commutationem votorum , poſſe etiam delegatos Papæ habentes prædicta generalia indulta,ſiue conceſſa ipſis commutantibus , ſiue conceſſa ex parte vouentium ad eligendum confeſſorē,vt per Bullam Cruciatæ , Iobilea,& ſimilia. Hanc regulā probat ratio facta , quia talia vota per ſe, ac ſimpliciter non ſunt reſeruata, & ideò poteſtas generaliter delegata ad votum,illa etiam complectitur.Solum eſt aduertendum,regulam datam eſſe de ſola commutatione:nam de hac tantùm loquuntur hæc priuilegia. Et ideò licet extendantur ad omnia vota dicta, non tamen ad om- B nem actum , neque ad eundem modum commutationis circa illa : quia non extenduntur ad diſpenſationem, & conſequenter, neque ad commutationem claram,& directam in minùs bonum,ſed ſemper ſub ratione æqualis cum latitudine quadam morali,vt ſuprà dictum eſt,Epiſcopus autem poteſt miſcere diſpenſationem,ſi cauſa ſufficiat, vel etiam omninò diſpenſare. Idem verò cum proportione erit in illis inferioribus , ſi priuilegia etiam de diſpenſatione loquantur.

Quidquid poſſunt circa cōmutationem votorū Epiſcopi, poſſunt habentes indulta generalia.

Aduertendū.

18\. Vota reſeruata nō poſſunt diſpenſari in caſu extraordinario à delegatis inferioribus Epiſcopo. *Em.Rodri.*

At verò in votis,quæ re vera reſeruata ſunt,nihil poſſunt iſti inferiores delegati ex vi dictorum priuilegiorum in illo caſu extraordinario,in quo creditur,Epiſcopum poſſe ex benigna interpretatione. C Ita tenet Emman. Rodriques in expoſitione Bullæ, §.9.n.118. & ſumitur ex numero 135. quem alij ſequuntur. Rationémque reddit,quia nomine votorum vel caſuum Epiſcopalium , ſolùm intelliguntur illi , qui per ſe , & ordinario iure conceduntur Epiſcopis: non verò illi,qui per ſpecialem commiſſionem , vel extraordinariam interpretationem ad illos pertinere cenſentur : nam tunc eorum induſtria ſpecialiter deſideratur. Sed adhuc vrget ratio facta,quia in his priuilegiis non conceduntur vota Epiſcopalia, ſed ſimpliciter conceduntur vota omnia,cum ſola aliqua exceptione expreſſa : ergo latitudo huius priuilegij non eſt menſuranda per ordinem ad caſus Epiſcopales,ſed abſolutè per genera- D litatem conceſſionis , quæ comprehendit omnia non reſeruata,inter quæ videtur contineri tale votum pro tali caſu. Neque etiam videtur verum, in tali caſu conſiderati ſpecialem induſtriam Epiſcopi : nam ipſe poterit tunc illam poteſtatem delegare,vt dicam latiùs in materia de Legibus.

19\. Reſpondetur,nihilominùs veram eſſe dictam reſolutionem. Ratio autem ſumenda videtur ex differētia inter poteſtatem delegatam, & ordinariam: nam poteſtas delegata non extenditur extra caſus conceſſos,etiamſi in caſibus non conceſſis occurrat ſumma neceſſitas. Quia potentia non extenditur extra ſuum obiectum propter quamcumque neceſſitatem:per hæc autem priuilegia ſolùm conceditur poteſtas circa talem materiam limitatam , ſcilicet E circa vota non reſeruata, & ideò numquam extenditur ad non reſeruata , etiamſi maxima neceſſitas occurrat.Neque eſt verum,quòd in tali caſu neceſſitatis votum non ſit reſeruatum , etiamſi maxima neceſſitas occurrat:nam per ſe loquendo,ac ſimpliciter reſeruatum eſt, licèt per accidens poſſit ordinarius paſtor in illo diſpenſare ex benigna interpretatione voluntatis reſeruantis.Aliud ergo eſt de poteſtate ordinaria : nam illa per ſe,& quaſi natura ſua extendebatur etiam ad hos caſus , niſi reſeruarentur , vt ſuprà dictum eſt : quia hæc poteſtas eſt quaſi connaturalis muneri Epiſcopali , & de ſe ad omnia vota extenditur,niſi limitetur,& ideò quando occurrit caſus,in quo reſeruatio eſſet in deſtructionem,pro illo cenſetur caſus ille relictus ſub ordinaria poteſtate , quæ eſt poteſtas Epiſcoporum, quia ex vi illius ἐπιεικείας,vel benignæ interpretationis ſtatim ex natura rei ſequitur , vt talia vota perneant ad ordinarium paſtorem , & ideò pertinent ad Epiſcopum(ſine noua conceſſione)ex vi ſuæ poteſtatis. Quod non habet locum in facultate delegata,vt explicatum eſt.

Potentia nō extenditur vltra ſuum obiectū propter quamcumque neceſſitatem.

Votū ſemper eſt reſeruatum, etiamſi maxima neceſſitas occurrat.

CAPVT XXVII.

Vtrùm ad valorem diſpenſationis neceſſaria ſit voluntas libera Prælati per aliquam verborum formam expreſſa.

QVæ hactenus diximus ferè omnia pertinent ad poſſibilitatem(vt ſic dicam) huius diſpenſationis,nam præcipuè declarauimus ipſam poteſtatem,& materiam circa quam verſatur,& effectum, quem facere poteſt : nunc ad materiæ complementum aliquid dicendum eſt de actu ipſo diſpenſandi, & conſequenter de forma in diſpenſatione ipſa ſeruanda.Nomine autem diſpenſationis commutationem etiam comprehēdimus,vt breuiùs loquamur, quia doctrina communis eſt. Eſt autem aduertendum, in his diſpenſationibus , quando non conceduntur immediatè à Prælato habente ordinariam poteſtatē,duo interuenire:vnum eſt delegatio poteſtatis:aliud vſus eius.Prior fit duobus modis, vt ſuprà viſum eſt.Primò per generalē conceſſionem,vt fiunt per priuilegia religioſorum,vel etiam per Iobelea,Bullam Cruciatæ, & ſimilia, de quibus nihil noui,vel propriū huius loci occurrit, ſed in tractatum de ſtatu religionis totum id reſeruauimus. Secundò fit hæc delegatio pro caſibus particularibus, & tunc continet virtualiter diſpenſationem quamdam conditionatam, & ideò ſub nomine diſpenſationis tam hanc facultatem diſpenſandi , quàm vſum eius,ſeu voti ſolutionem comprehendimus. 1.

Aduertendū de diſpenſationibus,quę nō fiunt immediatè ab ordinario Prælato.

Primò ergo certum eſt, ad valorem diſpenſationis neceſſarium eſſe,vt ex voluntate Prælati,ſeu diſpenſantis procedat. Probatur,quia diſpenſati hæc eſt actus humanus : ergo debet procedere ex libera voluntate. Item actus agentium non operantur vltra intentionem eorum:ergo ſi deſit intentio in diſpenſante,nihil efficiet ; ſed ſi deſit voluntas,deeſt etiam intentio:ergo.Item hac ratione in Sacramentis miniſtrandis,& cenſuris ferendis, vel tollendis, & ſimilibus actibus moralibus , qui à poteſtatibus moralibus deriuantur,neceſſaria eſt voluntas,ac intentio libera ad valorem actuum , vt in ſuis locis oſtendimus. Et facit capite *Cum voluntate* de Sent. excom.idem ergo eſt in præſenti.Quapropter ſi ſufficienter conſtet,diſpenſantem fictè protuliſſe verba diſpenſationis, & non habuiſſe animum tollendi,ſed vt aliis morem gereret, ita fuiſſe exteriùs locutum diſpenſatio nulla eſt , neque illa vti licet in conſcientia;quamquam non ſit de voluntate dubitandum,quando exterior ſignificatio eſt ſatis clara, niſi de contraria voluntate manifeſtè conſtet. Hoc autem conſtare non poteſt , niſi per expreſſam declarationem ipſius diſpenſantis,cui an credendum ſit prudenti arbitrio relinquitur : nam ex circumſtantiis perſonæ,& negotij pendet. 2.

Ad valorem diſpenſationis Prælati, vel diſpenſantis volūtas requiritur.

C. Cum voluntate.

3\. Diſpenſatio interdum eſt nulla, ſi per ſubreptionē obtineatur, vel deceptionem.

Secundò hinc colligitur diſpenſationem interdum eſſe nullam,quia cum deceptione,ſeu per ſubreptionem

receptionem obtenta eſt.Hoc in genere patet,quia ignorantia,& error cauſant inuoluntarium, ſeu nõ voluntarium,ſed diſpenſatio, ſi non ſit ſufficienter voluntaria,erit nulla, quia ſine volũtate non valet, vt dictũ eſt, ergo. Item hoc confirmari poteſt illis Iuribus,quæ probãt gratiam per ſubreptionem obtentam eſſe nullam,capit. *Poſtulaſti*, de Reſcrip.ibi, *Commodum reportare nõ debet de huiuſmodi literis, vtpote veritate tacita impetratis.* Et in cap. *Conſtitutus*, Exod.dicitur eſſe irritum,& inane,quidquid virtute literarum ſic impetratarum fit. Item in cap. vlt. de Fili. presb. in 6. de diſpenſatione per ſubreptionem obtenta dicitur, *eſſe nullius valoris, & momenti.*

Cap. *Poſtulaſti.* Cap. *Conſtitutus.*

Et quamuis hæc iura loquantur in materia beneficiali,quæ ſolet eſſe magis odioſa, propter ambitionem,quæ in illa interuenire ſolet,vt ſumitur ex capit.*Quamuis* de Præbend.in 6. Nihilominùs quoad hoc procedunt etiam in diſpenſatione votorũ;tum quia ratio quæ redditur in illis iuribus, multò magis in votis locum habet,ſcilicet,quia non eſt veriſimile,Pontificẽ fuiſſe diſpenſaturum,ſi hoc,vel illud fuiſſet expreſſum, vel ſine falſitate narratum: ideò igitur diſpenſatio illa nulla eſt, quia deeſt voluntas diſpenſantis: hæc autem ratio cum proportione applicata non minùs militat in votis, quàm in beneficiis, vt conſtat:ergo. Tum etiam quia diſpenſatio in votis magis ſpiritualis eſt;magíſque attingit ius diuinum,& ideò fideliùs,& puriùs tractari debet: non ac ſubinde ſubreptio magis eſt illius valori contraria.Et ob eandem cauſam procedit dicta aſſertio,non ſolùm in diſpenſationibus Pontificiis in votis grauioribus ipſi reſeruatis,ſed etiam in omnibus diſpenſationibus votorum omnium, ſiue ab Epiſcopis, ſiue ab aliis per poteſtatem delegatam concedantur:quia in omnibus æquè requiritur voluntas diſpenſantis,quæ ſimiliter poteſt impediri per deceptionem,errorem,vel ignorantiam.Quæ doctrina confirmari poteſt ex his:quę de ſubreptione in his diſpenſationibus, & gratiis generaliter tradit Panormitanus in c. *Ad audientiam* 2.de Reſcript.n. 14. & ibi Felin.à n. 178. & alij Canoniſtæ communiter ſuper dicta iura citata, & maximè in d.c. vlt.de Fili.presb.in 6.

Materia beneficialis eſt magis odioſa propter ambitionẽ. Cap. *Quamuis.*

Panormit. Felin.

4. Quando diſpẽſatio voti cenſenda ſit irrita ex defectu voluntatis cõcedentis.

Statim verò occurrebat inquirendum, quando diſpenſatio voti cenſenda ſit irrita ex defectu voluntatis concedentis, proueniente ex defectu veritatis in narratione,vel petitione.In qua re communis regula,quæ ad omnes gratias, & diſpenſationes extenditur,eſt,diſpenſationem fieri irritam, vel ex taciturnitate veri,vel ex admiſtione falſi,& ſpecialiter de voto traditur hæc regula in c. *Quod ſuper his*,de Fid.inſtr.vbi eſt ſermo de voto Ieroſolymitano, idem verò eſt de reliquis, vt ibi Innocentius, Antoninus,Abbas, Felinus,& alij notant. Et generatim de taciturnitate, ſeu occultatione veritatis loquuntur expreſsè iura allegata. Et inde à fortiori ſequitur altera pars:nam maior deceptio eſt in falſa narratione,quàm in diminuta, & magis cauſat inuoluntarium error,quàm pura ignorantia, & ideò tales diſpenſationes habent conditionem incluſam, *Si ita eſt*, vel, *Si preces veritate nitantur*, quæ ſubintelligenda eſt, etiamſi non exprimatur, vt dicitur in c.2.de Reſcript. Quia verò neque omnis taciturnitas, neque omnis falſitas ſtatim gratiam annullat, vt communior opinio fert: ideò neceſſarium eſſet explicare quæ taciturnitas, quæve falſitas ſufficiat ad irritandum actum, & è conuerſo quando non obſtantibus illis defectibus poſſit eſſe diſpenſatio valida.Quam rem ſparſim tractant Doctores in variis locis de matrimonio,de legibus, de irregularibus,&c.In præſenti verò materia ferè nihil dicunt: quia fortaſsè nihil habet ſpeciale, & quia ferè totum pendet ex vera cauſa diſpenſationis, ad quam eſt principaliter attendendum.

Regula ad dignoſcendũ quando diſpẽſatio voti ſit irrita.

Magis cauſat inuoluntarium error quàm pura ignorantia.

Primò ergo ſolet hæc res multùm pendere ex iure poſitiuo,vel ex ſtylo Curiæ, vel conſuetudine: nã vbi ius humanum,vel ſcriptum, vel conſuetudine introductum declarauit,in petẽda tali diſpenſatione,vel gratia,hoc aut illud eſſe narrandum, taciturnitas illius ſolet derogare valori gratiæ, vt in materia de beneficiis ad impetrandum vnum,oportet mentionem facere alterius, ſi impetrans illud habeat,iuxta c.*Si motu*,de Præbend.in 6.& idem eſt ſuo modo in indulgentiis,& ſic de aliis.In præſenti autem materia nullum ius poſitiuum ſpecialiter latum inuenio,aut cõſuetudine introductum,& ideò ſolo iure communi, quod re vera in hac quæſtione videtur explicare ius naturale,agendum eſt.In votis ergo duæ regulæ ſeruandæ videntur.

5. Hęc res multùm pendet ex iure poſitiuo, vel ſtylo Curiæ.

Cap.*Si motu.*

Prior eſt: tacita veritas tunc ſolùm impedit valorem diſpenſationis voti, quando, vel ſubſtantia ipſius voti non ſatis declaratur,vel cauſa ſufficiens ad diſpenſationem voti diſpenſandi non proponitur. Exempla prioris mẽbri ſunt,ſi quis habens votum caſtitatis dicat ſe vouiſſe non ducere vxorem, vel non fornicari, & petat diſpenſationem, neutro enim modo ſatis explicuit votum caſtitatis:vnde ſi ab eo petat diſpenſationem, qui non habeat poteſtatem circa vota reſeruata, diſpenſatio apertè erit nulla.Verumtamen,etiamſi in diſpenſante non deſit poteſtas circa votum caſtitatis, adhuc diſpẽſatio erit nulla: quia re vera eſt error in ſubſtantia voti diſpenſandi. Item quia longè aliud eſt diſpenſare etiam ex parte in abſoluto voto caſtitatis,quàm diſpenſare in voto, quod tantùm eſt de illa parte. Item quia aliàs poſſet illo modo votum caſtitatis quaſi per partes auferri per plures diſpenſationes partiales, numquam explicato voto caſtitatis, quod planè abſurdum eſt.Aliud exemplum eſt,ſi quis habens votum ſuſcipiendi ordinem ſacrum, petat diſpenſationem voti non nubendi. Nihil enim agit, quia illa vota ſunt ſubſtantialiter diuerſa. Et licèt ex priori ſequatur etiam obligatio ad non nubendum,plus tamen includit.Tertium exemplum eſt,ſi quis peteret diſpenſationem voti dubij, cùm de illo ſit certus: nam tunc etiam moraliter variatur ſubſtantia in ipſa materia diſpenſationis,vt rectè conſiderauit Sancius lib. 8. diſp.21.n.40. Aliud exemplum eſt apud Nauarrum c.12.n.47.Si quis habens votum profitendi in religione,ſolùm proponat votum religionis, quia non ſatis explicat ſubſtantiam voti quod habet,& ideò dicit, nullum fore iuriſperitum qui talem diſpenſationem non iudicet ſubreptitiam:ſupponit autem vota ingrediendi, vel profitendi religionem eſſe ſubſtantialiter diuerſa,quod ſuo loco examinabimus. Aliud exemplum accommodatum eſſe poteſt, ſi quis tantùm petat diſpenſationem in voto peregrinationis terræ ſanctæ,cùm ipſe vouerit illuc ire in ſubſidium, nam hæc duo vota ſubſtantialiter diuerſa in iure cenſentur. Ratio autem huius partis eſt, quia per eam taciturnitatem occultatur ſubſtantialis materia, circa quam verſari debet voluntas diſpenſantis, & ita non poteſt diſpenſatio à vera voluntate procedere.

6. Prima regula. Quando tacita veritas impediat valorem diſpẽſationis.

Sanc. Nauar.

Exempla alterius membri ſunt, ſi quis petendo diſpenſationẽ voti,nullam legitimam cauſam proponat, ſed aut impertinentem, vt eſſe amicum diſpenſantis,aut ita leuem, vt ad diſpenſationem iuſtificandam non ſufficiat. In his enim caſibus licèt contingat veram, ac legitimam cauſam in re ipſa ſubeſſe,

7. Cauſa non legitima nõ ſufficit ad diſpenſationẽ voti, ſi propter illã fiat diſpenſatio.

ſubeſſe, ſi non eſt allegata, & declarata, diſpenſatio non valebit: niſi aliunde conſtet, talem cauſam non latuiſſe diſpéſantem, & ab illa motum fuiſſe. Ratio eſt, quia diſpenſatio voti lata ſine legitima cauſa eſt nulla: ſi autem cauſa non eſt cognita à diſpenſante, non poteſt ab illa moueri, & conſequenter nec diſpenſatio poteſt in illa niti: ergo non poteſt eſſe valida diſpenſatio, etiamſi fortaſsè in re cauſa exiſtat. Tum quia illa cauſa tunc nō cauſat (vt ſic dicam) & ita non poteſt dare valorē diſpenſationi: tum etiam quia illa diſpenſatio tunc re vera nō procedit à poteſtate diſpenſandi, quæ nō operatur, niſi cū cognitione cauſæ: ergo ſi vera, & legitima cauſa taceatur, nulla erit diſpenſatio. Vnde in tali caſu taciturnitas cauſæ non tam impedit valorem diſpenſationis, quia tollit abſolutè voluntatem diſpenſandi, quàm quia impedit iuſtam voluntatē neceſſariam. Nam fieri poteſt, vt diſpenſans velit, quantùm eſt ex ſe, & conetur tollere votum ex irrationabili, ac humana, vel temporali cauſa, & tamen nihil efficiet, quia non habet legitimam voluntatem. Dixi autem, *Si nullam legitimam cauſam proponat*, quia de ſola huiuſmodi taciturnitate quaſi totali, procedit ratio facta: ſi enim plures ſubſint cauſæ ſingulæ ſufficientes, & vna proponatur, licet aliæ taceantur, nihil nocebit: quia vna cauſa ſufficit per ſe ad valorem diſpenſationis, & aliæ, quæ fortè tacentur, de ſe potiùs iuuarent, quàm impedirent, ad diſpenſationem facilius, & cum minori onere obtinendam. Denique addidi, *Niſi aliunde conſtet diſpenſantem non ignoraſſe cauſam, & ab illa fuiſſe permotum*, quia tunc taciturnitas petentis nihil nocebit, quia non eſt neceſſarium ad valorem diſpenſationis, vt cognitio cauſæ proueniat ab ipſo impetrante: quid enim hoc refert, ſi cauſa non ignoratur? Etenim quacumque via innoteſcat, & moueat, voluntas erit abſoluta, & legitima: erit ergo etiam efficax.

Diſpenſatio voti lata ſine legitima cauſa eſt nulla.

8. Poſterior regula eſt, iiſdem duobus modis cum proportione, diſpenſationem voti fieri nullam per falſam narrationem, ſeu admiſtionem falſitatis. Primò aliquid addatur, vel detrahatur voto, quod mutet ſubſtantiam eius dicendo falſum, vel negando verum. Exempla eadem, vel ſimilia ſuprà poſita hîc afferri poſſunt. Nā quod fit tacendo aliquid, poteſt multò magis fieri negando, & ita in hoc habet locū eadē ratio ſine noua difficultate. Nonnulla autē eſſe poteſt, ſi quis erret per exceſſum, aggrauādo votum plus quàm eſt: vt ſi quis petat diſpenſationē in voto profitendi religionem, cùm tantùm vouerit religionem. Dicendum tamen cenſeo, ſi additio illa nō ita mutet votum, quin includat illud, quod diſpenſandum eſt, tunc errorem non obſtare diſpenſationis valori: quia tunc cōparantur illa vota ſicut votum, & pars, & qui diſpenſat in toto, à fortiori vult in parte diſpenſare. Item quia ille error non omninò occultat obiectum quoad ſubſtantiam eius, nec eſt de circumſtantia, quæ difficilem redderet diſpenſationem, ſed potiùs facilem ſi agnoſceretur. Atque ita in illo exēplo de voto religionis, ſine dubio eſt valida diſpenſatio, quando poſtulata eſt pro voto profitendi, & illud tantùm erat ingrediendi religionem. At verò ſi vota ſint omninò diuerſa, ita vt neutrum in altero includatur, licet votum per errorem propoſitum ſit grauius, & difficilius, non valebit diſpenſatio pro alio voto minori. Vt ſi quis petiit diſpenſationem pro voto peregrinationis trāſmarinæ, & illud erat Compoſtellanum, vel ſi votum erat de non contrahendo matrimonio, & poſtulata eſt diſpenſatio pro voto non fornicandi, vel quid ſimile. Ratio eſt, quia tunc error eſt in ſubſtantia

Secunda regula. Diſpenſatio voti eſt nulla, per falſam narrationē, vel mixtam.

Quando error, vel falſitas admixta narrationi valorem voti non impediat.

A vinculi, quod tollendum eſt, quo errore ſtante, non poteſt ad illud dirigi voluntas diſpenſantis, quod in aliis diſpenſationibus commune eſt.

Multò magis locum habet poſterior hæc regula in falſitate circa cauſam diſpenſandi in voto: nam ſi falſa cauſa proponatur, planè erit diſpenſatio nulla, non tantùm ex iure poſitiuo, quod habetur in citatis Decretis, ſed etiam ex iure naturali, quia diſpenſatio voti ſine cauſa facta eſt nulla, vt ſupra probatum eſt, ſed quæ fit ex falſa cauſa, fit ſine cauſa, quia falſa cauſa, non eſt cauſa, cum re vera non ſit: ideò enim falsò allegatur: ergo. Vnde conſtat, hoc procedere in cauſa, quæ fundat diſpenſationem, quæ appellari ſolet finalis, & propria ratio talis B actionis: nam ſi ſit tantum impulſiua, & præter illam detur vera cauſa ſufficienter fundans diſpenſationem voti, aliter dicendum eſt, vt mox dicemus. Regula ergo poſita intelligitur de cauſa, quæ iuſtificat diſpenſationem: illa enim eſt propria, & ſimpliciter cauſa, alia enim motiua, quæ ex parte diſpenſantis occurrere poſſunt, magis ſunt cauſæ applicantes voluntatem eius ad diſpenſandum, quàm ipſius diſpenſationis, niſi per accidens, & remotè. 9.

Falſitas in cauſa diſpēſationis voti.

Falſa cauſa non eſt cauſa.

Cauſa quæ iuſtificat diſpenſationē, eſt propria cauſa.

Sed quid ſi plures proponantur cauſæ ipſiuſmet diſpenſationis, vna vera, & alia falſa, vt verbi gratia, ſi habens votum caſtitatis verè patiatur magnum periculum incontinentiæ, & hanc cauſam proponat ad obtinendam diſpenſationem: addat verò vouiſſe ex metu, vel indeliberatè, idque ſit falſum? Re- C ſpondeo diſtinctione opus eſſe: nam vel neutra cauſa per ſe ſufficeret, & ex vtraque integratur vna ſufficiens cauſa, & tunc eadem eſt ratio ſubreptionis, & nullitatis, vt per ſe conſtat, quia in re datur diſpenſatio ſine ſufficienti cauſa. Vel cauſa vera per ſe ſufficit: additur autem falſa, vt certior, faciliórque ſit obtentio diſpenſationis, & tunc vlteriùs conſiderandum eſt, an cauſa vera ſit ſufficiens, nō ſolùm ad diſpenſationem abſolutè, ſed etiam ad talem modum diſpenſationis, qui de facto obtinetur, necne? Vt, verbi gratia, ſi quis vouit peregrinari, & petat diſpenſationem, quia re vera eſt debilis, & iuſtè occupatur, erit ſufficiens cauſa tollendi votum, non abſolutè, ſed per commutationem, quæ moraliter loquēdo fiet ſaltem ex parte in aliquod reale onus, D ſi autem ſimul alleget, ſe eſſe pauperem, fortaſsè diſpenſatio abſolutè concederetur, vel ſaltem ſine reali onere. Tunc ergo, ſi hæc vltima cauſa ſit falſa, licèt prior ſit vera, omninò eſt nulla diſpenſatio. Ita ſumitur ex doctrina communi in c. *Poſtulaſti*, de Reſcriptis, prout illam moderatur, & interpretatur Couarruuias in libr. 1. Variar. cap. 20. num. 5. verſic. *Falſitas verò*, Barboſius in leg. 1. part. 1. num. 85. ff. Solut. matrimon. Et ratio eſt, quia actus diſpenſationis eſt vnus, & indiuiſibilis, & ideò cum ſit nullus quoad modum quo fit, quia in cauſa falſa fundatur, eſt ſimpliciter nullus. At verò ſi vna cauſa vera eſt ſufficiens ad diſpenſationem talem, prout hic, & nunc conceditur, tunc falſitas alterius cauſæ non inualidabit diſpenſationem ex defectu ſuffi- E cientis cauſæ. Dubitari autem poteſt, an inualidet ex defectu cauſæ efficacis (vt ſic dicam) id eſt, ex defectu cauſæ actu mouentis diſpenſantem? Nam tunc videtur deeſſe voluntas diſpenſantis, quia ille de facto mouetur ex vtraque cauſa ſimul, & fortaſsè, ſi noſſet alteram eſſe falſam, vel ſi ſola vera proponeretur, non vellet diſpenſare: ergo de facto inuoluntariè diſpenſat, quod videtur ſatis eſſe, vt diſpenſatio non valeat. Et ita cenſent aliqui: oppoſitum tamen credo verius, quod tenet Sancius n. 42. & 44. Reſolutio verò conſtabit ex ſequenti puncto.

10. An diſpenſatio, quæ ſit ex duplici cauſa, vna vera, altera falſa ſit valida? Reſolutio.

Cap. Poſtulaſti. Couarr. Barboſ.

Sanciu.

Vnum

11. Quæ propoſitio veritatis ſufficiat ad valorem diſpenſationis.

Vnum ergo reſtat hic dubium generale, ſcilicet an ſatis ſit ad valorem diſpenſationis, quòd circa ſubſtantiam voti, & cauſam diſpenſationis ſufficientem de ſe ad valorem eius, veritas ſufficienter proponatur, licèt in aliis, vel dicatur aliquid falſum, vel taceatur aliqua, quæ fortaſsè retardarent voluntatem diſpenſantis, vel facerent, vt non conſentiret, etiamſi illi eſſet talis cauſa propoſita, quæ alias ſufficiens ſit? Et ratio dubij eſt, quia licet illa duo ſufficiant ex parte voti ad valorem diſpenſationis, non videntur ſufficere ad actualem voluntatem diſpenſantis, quæ neceſſaria eſt ad conferendam cum effectu diſpenſationem. Quia licet Prælatus poſſit iuſtè diſpenſare, & id ſciat, & cognoſcat per cognitionem voti, & cauſæ: nihilominùs poteſt nolle, ſeu non velle: ergo ſi per errorem, vel ignorantiam cogatur velle, quod aliàs nollet, erit diſpenſatio nulla ex defectu voluntatis. Primò ergo diſtinguendum eſt, an id, quod tacetur, vel falsò additur, tale eſt, vt difficiliorem redderet voluntatem Prælati: non tamen ſimpliciter impediret voluntatem eius. Quando priori modo ſe habet, dico non impedire valorem diſpenſationis in materia votorum, quando probabiliter creditur diſpenſationem fuiſſe concedendam eiuſdem rationis, & qualitatis, licet maiori difficultate, vel minori voluntate. Ratio eſt, quia nullo iure humano hoc inuenitur ſtatutum, aut declaratum, nec etiam ex natura rei ſequitur, quia talis ſimulatio, vel diſſimulatio non cauſat in eo caſu inuoluntarium ſimpliciter, quandoquidem de facto, & de præſenti Prælatus vult diſpenſare, & cum effectu eſſet voliturus, etiamſi alio modo clariori, aut puriori veritas proponeretur. Quod autem tunc eſſet difficiliùs voliturus, eſt accidentarius defectus, & inſufficiens ad annullandam diſpenſationem. Et hanc regulam communiùs amplectuntur Doctores in omnibus gratiis, quæ non habent ſpeciale aliquid de iure poſitiuo aut conſuetudine. Aliqui verò illam limitant ad occultationem veri, nolúntque habere locum in admiſtione falſi, vt videre licet in Nauarro de Datis, & promiſſ. notab. 32. num. 48. & Conſ. 1. de Conſtit. num. 53. Sed profectò ratio facta (qua ipſe in eodem conſilio vtitur num. 49.) efficaciter probat etiam de falſitate: quia ſi abſque tali deceptione, vel etiamſi contraria veritas diſpenſanti conſtaret, nihilominùs diſpenſaſſet, non poteſt dici vouiſſe propter illam deceptionem: ergo non poteſt dici inuoluntarium in diſpenſando: cur ergo non valebit diſpenſatio? Et ita ſentit Couarruuias ſuprà & latè referens plures Sancius lib. 8. diſp. 22. num. 32.

Nauar. *Sanc.*

12. Quando diſpenſans eſt ita diſpoſitus vt gratiã non eſſet cõceſſurus, ſi vera narratio fieret diſpenſatio eſt nulla. Diſtinctio obſeruanda ad validitatẽ diſpenſationis cognoſcendam.

At verò, quando diſpenſans eſt ita diſpoſitus, quòd ſi integra, & omni ex parte vera narratio fieret, non eſſet gratiam conceſſurus, tunc ferè omnes dicunt, gratiam eſſe nullam per Iura ſuprà allegata, & propter rationem inuoluntarij quæ locum habet, etiam in diſpenſationibus votorum. Sed hîc etiam alia diſtinctio adhibenda eſt. Nam vel ea, quæ tacentur, aut finguntur, pertinent ad cauſam, de qua tractatur, nimirum, ad conuenientem, vel meliorem vſum poteſtatis diſpenſandi, ſeu ad finem diſpenſationis, vel ſunt res, aut circumſtantiæ de ſe impertinentes ad cauſam voti, quæ nihilominùs mouerent, ſeu mutarent voluntatem diſpenſantis ſic, vel aliter propoſitæ. In hoc poſteriori caſu non credo ſufficere ad nullitatem diſpenſationis, vel licentiæ, taciturnitatem circumſtantiæ, qua cognita Prælatus non diſpenſaſſet. Vt, verbi gratia, ſi occultatur tur perſona, ne illam cognoſcat: quia ex odio, vel alio ſimili reſpectu illi denegaret diſpenſationem A aliàs iuſtam. Idem eſt, ſi occultatur qualitas perſonæ, quæ non refert ad cauſam, vt quod ſit vitioſa, vel ex tali, aut tali origine, & ſimilia. Item in votis videtur eſſe huiuſmodi conditio, ſæpius idem votum repetiuiſſe: quia hoc de ſe nihil refert ad cauſam, licet fortaſsè diſpenſantem moueret, vel retardaret. Idem credo eſſe, ſi quis priùs obtinuit diſpenſationem, verbi gratia, voti caſtitatis, & poſt eam iterum illud emittat, & deinde huius ſecundi voti diſpenſationẽ petat, non facta mentione prioris: quia ad cauſam impertinens eſt, vt in ſimili dixit Nauarrus in dicto cõſilio primo de Conſt. q. 19. *Nauarr.*

13. Idem præterea eſt, etiamſi falſitas aliqua in his interueniat, vt ſi quis ad obtinendam voti diſpenſationem, fingat ſe virum ſtudioſum, aut doctum, vel B quid ſimile, quod ad cauſam diſpenſationis nihil referat: nam in his caſibus ignorantia illa, vel deceptio, non impedit quominùs diſpenſans hic, & nunc, velit ſoluere hoc vinculum ex iuſta, & rationabili cauſa. Quòd autem id non eſſet voliturus, ſi talem circumſtantiam, quæ ad cauſam non refert, cognoſcere non facit præſentem actum inuoluntarium, quia illa nolitio, ſub conditione tantùm futura, nihil in præſenti operatur, nec præſens, quaſi habitualis diſpoſitio minuit actualem voluntatem, aut ponit aliquam conditionem in obiecto, ratione cuius videri poſſit inuoluntarium, cùm illa diſpoſitio ſit impertinens, & extra cauſam. Et hæc pars ſumi poteſt ex Mandoſio, & Menochio, quos refert, & ſequitur Gutieres lib. 2. Canonic. quæſtionum C cap. 10. num. 29. Qui dicunt, quando diſpoſitio illa diſpenſantis prouenit ex affectu, non ex iuſta cauſa, & Iuri conformi, non obſtare valori gratiæ, etiamſi taciturnitas intercedat, & idem ſequitur referendo alios Sancius d. diſp. 21. num. 18.

Gutier. Diſpoſitio quæ non obſtat valori gratiæ qualis ſit. *Sancius.*

14. De cõditionibus quæ occultatæ vel additæ valorem diſpenſationis impedirent.

Denique ſi conditio, quæ occultatur, vel falsò additur, habeat connexionem prudentem & rationabilem cum materia voti, & diſpenſationis, de qua tractatur, tunc habebit locum generalis regula à Doctoribus tradita, ſcilicet quod ſi illa occultatio, vel deceptio ita eſt cauſa volendi diſpenſare, vt ſine illa Prælatus nollet diſpẽſare, tunc diſpenſatio cenſeatur ſubreptitia, & conſequẽter nulla. Ita ſumitur ex citatis Auctoribus, qui plures alios referũt, & licèt in generali loquantur, habet eandem rationem in diſpenſatione votorum. Ad intelligendam autem D rationem priùs explicãdum eſt, quomodo poſſit illa conditionalis de contraria voluntate futura in tali euentu, ſcilicet facta alia narratione clariori, aut veriori, præſentem voluntatem impedire. Diximus enim ſæpe, illam conditionalem vix poſſe ab hominibus cognoſci, & licèt coniectetur, nõ poſſe habere aliquem moralem effectum, cùm nõ ſit de facto.

15. Prudẽtis arbitrium eſt regula vbi nihil eſt iure præſcriptum.

Sed quoad priorem partem dicendum eſt, licèt non poſſit certò cognoſci, poſſe de illa fieri coniecturam prudenti arbitrio: nulla enim alia regula aſſignari poteſt, vbi Iure nihil eſt præſcriptum. Maximè autem ſumitur hæc coniectura ex conſuetudine diſpenſantis, ſi non ſoleat cum tali, vel tali circumſtantia diſpenſare, etiamſi poſſit, idque ex cauſa ra- E tionabili pertinente ad modum diſpenſandi, quem ipſe putat eſſe meliorem, & prudentiorem, vel ſi antea declarauit ſufficienter, ſe eſſe in tali propoſito. Hoc autem poſito, facilè reſpondetur ad alteram partem, in tali perſona voluntatem diſpenſandi includere virtute illam conditionem: *Si ita eſt, & nihil falsò additur, vel callidè occultatur, quod intentioni meæ repugnet*, & quia illa conditio non ſubſiſtit, ideò voluntas illa redditur inefficax. Ratio autem illius conditionis, ſeu interpretationis voluntatis eſt, quia

quia illa interpretatio eſt iuſta, & rationabilis, & omni iuri conformis: vnuſquiſque autem cenſetur operari prudenti intentione, & conformi ſuæ conſuetudini rationabili, vel iuxta priorem deliberationem non retractatam. Et confirmatur, nam hac ratione dicunt iura, non comprehendi ſub generali conceſſione id, quod in ſpecie propoſitum non eſſet aliquis conceſſurus, quia, ſcilicet, ex vi illius habitualis diſpoſitionis rationabiliter ſubintelligitur conditio, vel exceptio, etiamſi conceſſio ſit generalis, vel indefinita. Ita ergo in præſenti reſpectu eius, qui talem habitum, vel diſpoſitionem habet, ſubintelligitur dicta exceptio, vel conditio, quia reſpectu illius caſum ſpecialem conſtituit.

16. Obiectio.

Dices; Ergo idem erit, etiamſi conditio ſit irrationabilis, & impertinens ad cauſam diſpenſationis, quia tunc etiam ſubintelligitur illa conditio, & faciet voluntatem conditionatam, & conſequenter inefficacem, non obſtante conditione.

Solutio.

Reſpondeo negando conſequentiam, quia talis voluntas interpretanda eſt ſecundum rectam rationem, & ſecundum Iura, & quoties aliquis actu rectè, & honeſtè vult, cenſetur retractare priorem irrationabilem conſuetudinem, aut effectum potiùs, quàm ſecundum illum agere. Et hoc videntur ſenſiſſe omnes Auctores, qui dicunt, occultationem circumſtantiæ, quam ius declarare non præcipit, non obſtare, etiamſi illa cognita, Prælatus non eſſet gratiam conceſſurus, vt latè refert Sancius ſuprà num. 12. eſt enim id valdè probabile; maximè ſi intelligatur non ſolùm de iure poſitiuo, ſed etiam de iure naturali, & recta ratione: eſt enim par ratio. Poſtulat autem recta ratio, vt nihil occultetur, vel fingatur, quod ſit contra honeſtam intentionem, etiam habitualem, & prudentem rationem diſpenſantis, qui habet ius vtendi ſua poteſtate, ſecundum ſuam rationabilium voluntatem, & ſuum dictamen, & non ab alio circumuentus, & ſeductus. Et hæc pro nunc ſufficiant de voluntario requiſito ad hanc diſpenſationem ex hoc capite: alia enim, quæ ad alias materias pertinent, ſuis locis, Deo dante, dicemus.

Quoties actu aliquis rectè, & honeſtè vult, cenſetur retractare irrationabilẽ conſuetudinem. *Sancius.*

17.

Tertiò principaliter addendum eſt, ad valorem diſpenſationis neceſſarium non eſſe per ſe loquendo, vt procedat à voluntate non coacta per metum etiam cadentem in conſtantem virum, ſeu grauem. Nam ſi non obſtante tali metu, ex vero conſenſu procedat, valida erit. Hæc aſſertio attingit quæſtionem ſimilem præcedenti, an timor illatus diſpenſanti in voto, annullet diſpenſationem quam non inuenio in ſpecie tractari, & ideò ex regulis generalibus, quas veriores cenſeo, illam breuiter definio. Itaque illa diſpenſatio non eſt inualida iure naturæ, quia voluntas coacta voluntas eſt, & propter alia, quæ de ipſo voto dixi. Nec ratio iniuriæ, ſi fortè per talem metum infertur aliquid refert ad valorem actus, ſed alio modo erit reſarcienda: quia valor diſpenſationis non fundatur niſi in iuſta cauſa, poteſtate, & voluntate, reliqua ſunt per accidens. Deinde non inuenitur talis diſpenſatio per ius poſitiuum irritata. Et licèt in cap. vnic. de iis, quæ vi, in 6. annulletur abſolutio à cenſura extorta, non poſſumus legem odioſam extendere ad alium caſum. Imò licitum eſt ab ſpeciali inde confirmare aſſertionem: nam illud ius videtur ſupponere tales natura ſua eſſe validos, & dum id ſpecialiter ſtatuit in defenſionem clauium circa vſum cenſurarum, alia videtur re inquere in ſua natura. Quo diſcutſu vſus etiam ſum circa cẽſuras metu latas in 5. tom. 3. part. diſp. 2. ſect. 5. & ibi dicta hîc applicari poſſunt.

Diſpenſatio voti, quę obtinetur per metum grauem, ſi à cõſenſu voluntatis procedat, inualida eſt.

Abſolutio à cenſura per vim extorta nulla eſt.

18.

Dixi autem *per ſe loquendo*, quia ſupponendum eſt per metum non induci Prælatum ad diſpenſandum ſine iuſta cauſa: nam tunc erit diſpenſatio nulla, aliunde, ſcilicet ex defectu cauſæ, non ex defectu voluntarij. Aſſertio ergo procedit, quando eſt iuſta cauſa diſpenſandi, & Prælatus non vult, & per metum inducitur, vnde fieri poteſt, vt illatio metus non ſit iniuria, ſed redemptio vexationis, præſertim ſi tam grauis ſit cauſa, vt Prælatus non ſolùm poſſit iuſtè, ſed etiam debeat diſpenſare: nam tunc ipſe videtur facere vim, quæ per metum repellitur. Verumtamen licèt fiat iniuria, vel irreuerentia Prælato in modo extorquendi diſpenſationem; nihilominùs id, quod poſtulatur, iuſtum eſt, & ideò ſi tandem diſpenſator ſimpliciter velit, id ſatis eſt ad valorem actus.

Diſpenſatio per metum à Prælato ſine iuſta cauſa extorqueri non poteſt.

Obiectio.

Dices; Semper cauſa diſpenſandi eſt vitare malum, quod timetur, quæ ſemper videtur irrationabilis cauſa reſpectu diſpenſationis.

Solutio.

Reſpondeo, cauſam illam ſolùm eſſe impulſiuam, ſeu applicatiuam voluntatis, non verò cauſam finalem, ſeu propriam rationem, in qua fundatur diſpenſatio, & ideò non obſtare valori actus.

19.

Dico vltimò: Neceſſe eſt diſpenſantis voluntatem ſufficientibus ſignis manifeſtari, nulla tamen in hoc eſt præſcripta forma, à qua effectus diſpenſationis pendeat. Prior pars conſtat, quia voluntas humana non poteſt aliter innoteſcere, vel operari inter homines. Secunda probatur, quia nec iure inuenitur præſcripta talis forma, nec erat vlla eius neceſſitas. Ita Sylueſt. *Votum*, 4. quæſt. 8. cum Antonino 2. part. tit 11. c. 2. §. 9. Paludano 4. d. 38. quæſt. 4. num. 37. Refert autem Paludanus opinionem Canoniſtarum dicentium, requiri ſaltem propria verba, & non ſufficere nutus, niſi fortè in Pontifice. Sed neque hoc conſtat ex Iure. Vnde ipſe ait, quacumque via Epiſcopus explicet, ſufficienter voluntatem diſpenſandi ſufficere. Quod verum cenſeo, vix tamen credo poſſe fieri, niſi verbum aliquod prolatum ſcriptum interueniat, quo vel votum notificetur Prælato, vel cauſæ diſpenſandi, vel ipſe voluntatem ſuam aperiat: hæc enim omnia vix ſine verbis fieri poſſunt. Vnde licet Prælatus ſciat, ſubditum tranſgredi votum, & tolleret; imò licet illum inuitet ad ludendum, verbi gratia, contra votum, non eſt ſignum ſufficiens diſpenſationis, niſi aliæ circumſtantiæ concurrant, quæ vix poſſunt eſſe certæ. Et ideo moraliter loquendo, verbis fieri debet diſpenſatio, non ex iuris diſpoſitione, ſed ex ipſius rei neceſſitate, quam vniuerſalis conſuetudo ſatis confirmat.

Ad effectum diſpenſationis alicuius voti requiritur, vt volũtas Prælati ſufficiẽtibus ſignis pateſiat. *Sylueſt.* *Anton.* *Palud.*

An neceſſaria ſint propria verba in diſpenſatione voti?

Verbis fieri debet diſpẽſatio.

Τίνι ἔπαινος, καὶ δόξα, καὶ νῦν, καὶ ἀεί; Χριστῷ Ἰησοῦ, τῷ Θεοῦ υἱῷ μονογενεῖ,
καὶ τῷ πατρὶ ὁμοουσίῳ, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

FINIS.

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ, QVÆ IN HOC VOLVMINE explicantur.

Prior numerus Capita, poſterior verſus deſignat.

GENESIS.

Cap.2.n.21. *Immiſit ergo Dominus Deus ſoporem in Adam*, explicatur hic raptus. p.136.1.a.& 137.1.a

4.26. *Cœpit* (Enos) *inuocare nomen Domini*, id eſt, peculiarem ritum inuocandi. p.71.1.a

24.3. *Pone manum tuam ſubter femur meum.* p.325.2.e

31.49. *Intueatur, & iudicet Dominus inter nos*, &c. 238.2.e

37.29. *Pone manum tuam ſub femore meo*, &c. explicatur hæc cæremonia. p.516.1.d.& 2.a

32.10. *Dimitte me*,&c.explicatur de efficacia orationis. p.30.2.e

LEVITICVS.

5.4. *Anima,quæ periurauerit,& protulerit labiis ſuis,vt vel malè quid faceret,vel benè, & idipſum iuramento, & ſermone affirmauerit,oblitáque poſtea intellexerit delictum ſuum,agat pœnitentiam pro peccato*, i.qui malè iurauerit, debet pœnitere, *qui verò bene*, quia fuit oblitus. p.384.2.e

27.9. *Animal autem, quod immolari poteſt Domino ſi quis vouerit ſanctum erit,& mutari non poterit,nec melius in malum, nec peius in bonum*, p.1229.2. d. expenditur latè, & oſtenditur hanc legem fuiſſe cæremonialem.

NVMERI.

5.19. *Adiurabitque eam*, &c. de qua adiuratione ſic intelligendum. p.804.col.1.c.501.2.b.503.1.c.d

30.3. *Si quis virorum votum Domino vouerit, aut ſe conſtrinxerit iuramento, non faciet irritum verbum ſuum*, explicatur de quacunque promiſſione iurata, non de voto tantùm. p.340.1.c.& 341.2.e.& 343.1.c

4. *Mulier ſi quidquam vouerit, &c.in ætate adhuc puellari.* p.115.1.b.&ſeq.

15. *Si audiens vir tacuerit,&c.Si autem contradixerit poſtquam reſciuerit portabit ipſe iniquitatem eius.* i. vxor non peccabit non ſeruando votum, vir autem reddet rationem facti eius. p.724.2.b.c

DEVTERONOMIVM.

6.13. *Per nomen illius iurabis*,&c.id eſt,cùm iurare oportuerit,per Deum tuum iurabis.p.311.1.b.& 458.c.2.732.1.a

23.23. *Facies ſicut promiſiſti Domino Deo tuo, & propria voluntate, & in ore tuo locutus es*, expenditur. pag. 64.2.e

IOSVE.

9.18. *Et non percuſſerunt eos eo quòd iuraſſent eis Principes multitudinis in nomine Domini Dei Iſraël*, agitur latè de hoc iuramento. p.393.2.b. & 344.a

IVDICVM.

11.30. *Votum vouit Domino* (Iephte) expenditur votum. p.598.2.c

21.1. *Iurauerunt quoque filij Iſraël in Maſpha, & dixerunt, nullus noſtrum dabit filiis Beniamin de filiabus ſuis vxorem*, explicatur hoc iuramentum.p.385.1.c.d

REGVM LIBRI.

1.11. *Si dederis famulæ tuæ ſeruum virilem, dabo eum Domino. Oſtenditur hoc votum fuiſſe conditionatum.* p.1259.col.2.c

13.13. *Anna loquebatur in corde ſuo tantùm quæ labia illius mouebantur.* p.8.2.b

15.22. *Melior eſt obedientia quàm victimæ*, quia ſacrificium de re prohibita non placet Deo. p.576.2.b

20.2. *Abſit non morieris,neque enim faciet pater meus quicquam*, & infrà, *& iurauit rurſum Dauidi*, vtique Ionathas, qui iurabat de facto alieno ex coniecturis. p.344.1.b

2.Reg.12.22. *Quid ſi fortè donet eum mihi Dominus, & viuat infans.* 67.1.c.nimirum, quod impetramus orando pro alio,in illo nobis datur.Item ad orationem non requiritur fides omninò certa de euentu. p.61.2.d

3.Reg.13.5. *Apparuit Dominus Salomoni per ſomnium nocte dicens, poſtula quod vis,vt dem tibi.* Oſtenditur in ſomno extitiſſe diſcurſus.137.1.b.c.& latè expenditur hic ſomnus. p.143.2.b.c

4.Reg.1.10. *Si homo Dei ſum, deſcendat ignis*,&c. explicatur. p.51.1.b

20.3. *Memento quæſo, quomodo ambulauerim coram te in veritate*, &c. vel de ſpeciali inſtinctu Spiritus ſancti, vel de neceſſitate ad excitandam fiduciam exponitur. p.81.1.c

LIBRI ESDRÆ.

1.10.5. *Surrexit ergo Eſdras,& adiurauit Principes ſacerdotũ, Leuitarum,& omnem Iſraël, vt facerent ſecun-*

dum verbum hoc,& iurauerunt, expenditur hic locus. p.385.2.a

PSALMI.

Pſal.9.17. *Deſiderium pauperum exaudiuit Dominus*, deſiderium pro oratione ponitur. p.7.1.a
18.15. *Meditatio cordis mei in conſpectu tuo ſemper*, cùm meditatio ſit opus intellectus,debet à corde exire,& referri ad Dei cultum. p.82.2.c
21.26. *Vota mea reddam in conſpectu timentium eum*, &c. explicatur de Chriſto Domino. p.68.1.b
25.2. *Proba me Domine, & tenta me*, explicatur latè de tentationibus. p.49.2.d
31.5. *Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino.* p.10.2.d
39.13. *Cor meum dereliquit me.* Per cogitationes varias non animaduerſas. p.157.2.a
54.16. *Veniat mors ſuper illos, & deſcendant in infernum viuentes.* Exponitur latè. p.50.2.e
57.11. *Lætabitur iuſtus cùm viderit vindictam*,exponitur de vindicta æterna damnato poſtulata. p.50.1.d
62.12. *Laudabuntur omnes qui iurant in eo.* Non tam quia iurant,quàm quia ſuppoſito,quod iurant in cultum eius. p.458.2.c
65.12. *Vouete, & reddite Domino Deo veſtro.* Conſulitur votum,& præcipitur eius impletio.515.1.b.exaggerat verò Propheta grauitatem peccati non reddendi Deo votum ſequentibus verbis,*terribili,& ei qui aufert ſpiritum Principum, terribili apud Reges terræ.*pag.700.1.a. Item vouete eſt conſilij, reddite neceſſitatis. p.564.1.b.c
76.4. *Memor fui Dei,& delectatus ſum*,explicatur de deuotione actum liberum præueniente.103.1.c.Itẽ tãta poteſt eſſe facilitas perfecti,vt ſola Dei memoria ſufficiat ad orationem mentalẽ. p.82.1.e
83.3. *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum*, ſcilicet ſuperiore appetitu ſecum ferente inferiorem. p.133.2.d
103.21. *Catuli leonum rugientes vt rapiant*,&c.exponitur de naturali brutorum inſtinctu. p.47.2.b
108.7. *Oratio eius fiat in peccatum.* Vtique quando petitur aliquid prauum. p.496.1.c
118.10. *In toto corde meo exquiſiui te,ne repellas me à mandatis tui*, &c. Non enim damnatur recordatio meritorum propriorum ad puſillanimitatẽ pellendam. p.63.1.e
120.1. *Leuaui oculos meos in montes*, id eſt, ad Sanctos. p.15.2.d
146.9. *Pullis ceruorum inuocantibus eum*, explicatur de naturali appetitu bonorum. p.11.1.c

PROVERBIA.

20.25. *Ruina eſt homini deuorare ſanctos, & poſt vota retractare.* Deuorare ſanctos eſt magna cum facilitate vouere,vnde vota faciliùs retractentur,alia lectio eſt *deuotare.* p.700.1.a
30.9. *Aut egeſtate compulſus furer, & periurem nomen Dei*,ſcilicet negando furtum cùm adiuratus fuero. p.460.1.e

ECCLESIASTES.

5.3. *Meliùs eſt non vouere, quàm poſt votum promiſſa non reddere*,&c.meliùs id,eſt minus malum. p.58.2.a

ECCLESIASTICVS.

7.15. *Ne iteres verbum in oratione tua,* vtique ex infidelitate, arbitrando Deum aliter non audire. pag. 190.1.a
16.8. *Non exorauerunt pro peccatis ſuis antiqui gignantes:* oſtenditur illo etiam tempore neceſſariam fuiſſe orationem. p.71.1.a
18.23. *Ante orationem præpara animam tuam*,&c. Exponitur de lectione ſpirituali. p.82.1.b
38. *Obſecro Domine memento quomodo ambulauerim coram te in corde perfecto*,&c.Nec enim excluditur recordatio propriorum meritorum ad puſillanimitatem expellendam. p.64.1.d

DANIEL.

6.11. *Viri ergo illi curioſius inquirentes inuenerunt Danielem orantem*, &c.vtique publice orabat.pag.147. 2.b
10.13. *Princeps autem regni Perſarum reſtitit mihi*,&c.expenditur hæc contentio p.31.2.e

OSEAS.

4.15. *Neque iuraueris, viuit Dominus*, &c. expenditur. pag.305.1.b

IONAS.

3.9. *Quis ſcit,ſi conuertatur,& ignoſcat Deus*,&c. Oſtenditur opus non eſſe fide omninò certa de euentu. p.61.2.e

MATTHÆVS.

5.33. *Reddes autem Domino iuramenta tua*, &c. id eſt, *ſi quando iuraueris, per Deum tuum iurabis.* p.458.2. e.explicatur etiam hic locus p.340.1.a.Idem redduntur Domino iuramenta, quia in eorum obſeruatione diuino honori conſulitur. p.349. 1.a. b.vide etiam p.311.1.b.c
34. *Ego autem dico vobis, non iurare omninò, neque per cœlum, quia thronus Dei eſt: neque per terram, quia ſcabellum eſt pedum eius*, &c. Illud *omninò*, id eſt, non per creaturas,vt tales ſunt. pag.303.1.a.b.c. vel, *neque per cœlum*, &c. quia in his virtute iuratur per Deum. p.311.2.e
3.7. *Quod autem his abundantius eſt,à malo eſt*,&c. id eſt, ab imperfectione naturæ deficientis, & fallentis,& præſertim exponitur de frequentia iurandi. p.337.1.c.d
6.6. *Cùm oraueris,intra in cubiculum tuum.* Ad literam de materiali loco exponitur. 91.1.b
7. *Orantes autem nolite multum loqui.* Ita, vt fiducia in verborum multitudine ex ignorantia ponatur, vel ita vt multiloquium internam impediat deuotionem. p.157.1.c
9. *Pater noſter,qui es in cœlis*, &c. vox *pater*, vel non excludit alias perſonas,vel dirigitur ad totam Trinitatem. pag.24.1. d. explanatur tota Dominica oratio. p.164.1.e.& 2.a
7.7. *Petite,& dabitur vobis*, traditur præceptum de petendo. p.69.2.b
9.18. *Creditis, quia hoc poſſum facere vobis.* Nam ad orationem exigitur fides ſaltem implicita. p.62.1. b.c
18.20. *Vbi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo.* Illud *congregati*, non ſolùm de tempore, ſed etiam de loco interpretandum. p. 181.1.b.& ſeq.
20.20. *Adorans, & petens*, nam reuerentia præmittitur orationi. p.85.1.d.& 185.b

MARCVS.

13.32. *De die illa nemo ſcit*,&c.vel vt reuelet,vel à ſe,vel ex humanitate, &c. p.476.1.b

LVCAS.

9.62. *Nemo mittens manum*, &c. explicatur latè ad literam. p.519.2.c.d.e
10.42. *Opti*

10.42. *Optimam partem elegit ſibi Maria,&c.* Quia oratio mentalis eſt quodammodo huius vitæ beatitudo. p.80.2.b

11.8. *Etſi non dabit illi, eo quod amicus eius ſit, propter importunitatem tamen eius, ſurget, & dabit,* exponitur de efficacia orationis, ſi habeat conditiones neceſſarias. p.64.2.d

9. *Petite & dabitur vobis, quærite* vtrumque eſſe ex gratia petere,& accipere,notatur ex Patribus.p.19.1.b

18.1. *Oportet ſemper orare,& non deficere,* id eſt,non deſiſtere à petitione, licet ſtatim non concedatur. p.72.1.d.item,quia oratio eſt de neceſſitate medij ad ſalutem.p.68.2.d.vide etiam 3.2.6.14.2.a. 72.2.e.116.& ſeq.

IOANNES.

4.24. *Spiritus eſt Deus,& eos qui adorant eum in ſpiritu, & veritate oportet adorare*, id eſt, verum Deum, & puro corde,non verò excluditur corporis adoratio. Imò de viſibili etiam adoratione per ſacrificium exponitur. 147.1. c. d. vel aliter non eſſe neceſſarium certum locum ad Deum orandum. 162.2.a.b

7.8. *Ego non aſcendam ad diem feſtum iſtum*, id eſt, vel vobiſcum,vel ad patiendum. p.476.1.c

9.31. *Scimus quia Deus peccatores non exaudit,* id eſt,orationes quas vt peccatores fundunt, vel ad facienda miracula in confirmationem mendacij. p.65.1.a

11.4. *Ecce quem amas infirmatur*, oſtenditur ibi vis occultæ orationis. p.151.1.a

14.13. *Quodcumque petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam. Pater*, videtur ſumi eſſentialiter pro Deo, vt Pater noſter, atque ita pro tota Trinitate ſupponere. 24.1.e

17.1.& 5. *Clarifica filium tuum,*&c.Intelligendum eſt de claritate nominis per notitiam credentium.33.1.d

ACTA.

5.4. *Non es mentitus hominibus, ſed Deo*, ſenſus eſt non fuiſſe mendacium merè politicum, ſed irreligioſum. p.697.2.a.vide & 630.1.a

8.22. *Roga Deum ſi fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.* Quia incertum eſt,an is,qui orat,habeat diſpoſitionem ſufficientem ad obtinendum, quod poſtulat. p.65.2.b

10.10. *Cecidit ſuper eum mentis exceſſus*, exponitur hic raptus. p.143.2.c

27.24. *Ecce donauit tibi Deus omnes qui nauigant tecum.* Nobis enim datur, etiam ſi alteri detur, quod pro aliis petimus. p.67.1.c

AD ROMANOS.

4.20. *In repromiſſione Dei non hæſitauit diffidentia,ſed confortatus eſt fide.* Quia firmitas ſpe in fine fundatur. 62.2.b

8.26. *Ipſe ſpiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Explicatur de orandi modo, quem nobis infundit. 31.1. a. item varios, & inenarrabiles compunctionis modos inſpirando.pag.86.2.b. item poſtulare nos facit. p.19.1.a

10.14. *Quomodo inuocabunt in quem non crediderunt?* Nam oratio ſupponit conuerſionem ad Deum. pag.74.2.c

1. AD CORINTHIOS.

7.5. *Nolite fraudare inuicem niſi fortè ex conſenſu ad tempus, vt vacetis orationi,* illud *hoc conſenſu,* oſtendit conſilium,non præceptum orationis. p.73.1.c

10. *Melius eſt nubere,quàm vri,* reſpectu ſcilicet illius,qui non decernit facere quod in ſe eſt,vt continentiam ſeruet. p.596.1.b.c

35. *Non vt laqueum vobis inijciam. Laqueus* hic ſignificat inuoluntariam neceſſitatem. p.565.1.e.& ſeq.

12.53. *Nemo poteſt dicere Dominus Ieſus, niſi in Spiritu ſancto,* expenditur. p.19.2.a

13.2. *Si habuero omnem fidem,* &c. Id eſt,perfectam, poteſt enim eſſe ſubſtantialis, quin ſit perfecta. p.6.1.e

14.14. *Si orem lingua,ſpiritus meus orat, mens autem mea ſine fructu eſt,* id eſt,ſi orem ſola lingua,non percipit mens ſpiritualem. p.156.2.e

14.26. *Vnuſquiſque veſtrum,&c.Pſalmum habet,&c.Pſalmus* videtur vſurpari pro metro in laudem Dei canendo. p.186.2.e

AD GALATAS.

2.20. *Viuo autem iam non ego*, &c. ſcilicet, *per amoris Ecſtaſim,quam patiebatur.* p.134.1.d

Ad EPHESIOS.

5.19. *Canticis ſpiritualibus cantantes,*&c.id eſt, canticis ſpiritualia continentibus. p.182.1.a

Ad COLOSSENSES.

2.23. *Quæ ſunt rationem quidem habentia ſapientiæ in ſuperſtitione,* explicatur. p.515.2.c.d.e

1. AD THESSALONIC.

5.17. *Sine intermiſſione orate.* id eſt, ſine diſtractionibus interpoſitis.93.1.a.aliter p.3.2.b

5.27. *Adiuro vos per Dominum, vt legatur Epiſtola hæc.* Poteſt intelligi de adiuratione imperatiua, vel coactiua. p.504.2.d

1. AD TIMOTHEVM.

2.1. *Obſecro igitur primum omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulantiones, gratiarum actiones.* Expenditur latè. p.4.2.a 84.2.e.& 154.1.a

5.12. *Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Nomine fidei,moralis fides,ſeu votum intelligitur. p.515.1.e.547.1.a.& 629.2.d

2. AD TIMOTHEVM.

4.1. *Teſtificator coram Deo, & Chriſto* IESV *per aduentum ipſius, &c.* Eſt adiuratio præceptiua. p.504.2.d

AD HEBRÆOS.

6.16. *Omnis controuerſiæ eorum finis, ad confirmationem eſt iuramentum.* Id eſt,omnis controuerſia inter homines iuramento finitur, quatenus veritas per iuramentum confirmatur.p.315.1.a. vide etiam p.318.1.b.c

1. IOANNIS.

2.1. *Aduocatum habemus apud Patrem Ieſum Chriſtum.* Notatur non addi, *ſolum.* p.27.2.b.c

5.13. *Quodcumque petierimus ſecundum voluntatem eius, audit nos.* Expenditur illud *Secundum voluntatem eius.* p.60.2.c.d.e

5.25. *Eſt peccatum ad mortem.* Explicatur quódnam ſit hoc peccatum. p.41.2.b

APOCALYPS.

3.20. *Ecce ſto ad oſtium, & pulſo.* p.19.1.d

6.10. *Clamabant voce magna dicentes, vſquequò Domine,* &c. Explicatur de petitione gloriæ corporum q.32.2.e

INDEX
CAPITVLORVM,
ET IVRIVM OMNIVM,
QVÆ IN HOC VOLVMINE
explicantur.

Ex decreto.

CAP. *Presbyter.* d.28.587.2.d
Cap.vlt.d.29.de Obligat.recitandi. p.211.1.e
Cap.vnic. 85.d.383.1.a
Cap. *Presbyter.* d.91.237.1.a
Cap. *Clericus victum.* d.21.251.1.d.289.2.e
Cap. *Si quis Presbyter.* d.92.236.2.c
Cap. *In ſancta Romana* 92. d. Quibus incumbat canere in choro. 209.2.d.latè.
Cap. vlt.92.d.de obligatis ad recitan. 213.1.e
Cap. *Quicumque.* 6.q.1.499.2.e
Cap. *Scimus.* 12.q.1.531.2.e
Cap. *Qui bona.* 17.q.1.518.1.d.& 633.1.e
Cap. *Gonſaldus,* 17.q.2.exponitur. 531.1.b
Cap. *Sunt qui opes.* 17.q.4.536.2.d
Cap. *Monacho.* 20.q.4.618.1.e
Cap. *Paruuli.* 22.q.5.499.2.e
Cap. *Ecce* ibi. 354.1.c
Cap. *Audiuimus.* 24.q.1.387.1.e
Cap. *Epiſcopus,* de Conſecrat.d.3.de aſſiſtentia Epiſcopi in choro. 214.1.b
Cap. *Non oportet,* de Conſecrat.d.5.616.2.a.& 217.1.a

Ex decretalibus.

Cap. *Venerabilem,* de elect. 433.1.a
Cap. *Super hoc,* de elect. 432.2.c
Cap. *Niſi cum pridem,* de renunciat. 616.1.d
Cap. *Quia circa.* de Bigamia. 587.2.c
Cap. *Per latum* , Cap. *Cùm dilectus* , Cap. *Abbas,* de iis quæ vi. 534.2.c.& 535.1.a
Cap. *Ad audientiam,* eod. 419.1.c.410.2.b.535.1.a. & 614.1.a
Cap. *Ad aures,* eod. 331.1.c
Cap. *Paſtoralis,* de off.ord. 1189.1.b
Cap. *Nouit,* de Iudiciis. 417.2.a
Cap. 2.de iur.iur. 368.2.b
Cap. *Si verò,* Cap. *Cùm contingat,* de iur.iur.386.1.c.400.2.a.418.1.d.& 2.e.419.1.e.375.1.b
Cap. *Cùm quidam,* §. *illi verò,* eod. 386.2.c
Cap. *Quemadmodum,* §. *illud,* eod. 391.1.e
Cap. *Venerabilem,* §. *Idem,* eod. 395.2.d
Cap. *Veniens,* eod. 397.2.d.& 766.2.b
Cap. *Quanto,* eod. 406.2.d
Cap. *Ad noſtram,* eod. 412.1.e.& 2.a.419.2.e.440.2.d
Cap. *Debitores,* eod. 415.1.b.340.2.a.343.1.a.349.2.a.364.1.e
Cap. *Intellecto,* eod. 425.1.d
Cap. *Clericus,* Cap. *Iuramentum,* eod. 323.1.e.439.1.e
Cap. *Et ſi Chriſtus,* eod. 353.1.a
Cap. *Veritatis,* eod. 431.1.e
Cap. *Peruenit,* eod. 435.1.c
Cap. *Eam te,* de reſer. 434.2.c
Cap. *Verum,* eod. 490.1.a
Cap. *Querelam,* eod. 497.1.c
Cap. *Sicut ex literis,* eod. 536.2.b
Cap. *Quintauallis,* eod. 739.2.c
Cap.1.de voto,ibi, *Sed eius, qui præſidet.* 744.1.a
Cap. *Scriptura,* eod. 771.2.b
Cap.1. De Celebrat. Miſſarum de numero Horarum Canonicarum. 202.2.b.latè
Cap. *Dolentes* , eod. exponitur illud *ſtudioſè* , *pariter* , *&* *deuotè*.95.1.c.& de Attentione in choro.235.1.c. & quæ ſint Clerici minores. 237.2.e
Cap. *Super eo,* de regular. 518.2.d.e.519.2.b
Cap. *Licet,* §. *Si verò,* eod. 616.1.d
Cap. *Conſulti,* eod. 519.1.a.latè
Cap. *Statuimus,* & cap. *Non ſolùm,* eod. 519.1.e
Cap. *Dudum,* de conuerſ.coniugator. 536.1.b
Cap. *Ex parte* 2.eod. 648.2.a
Cap. *Quidam,* & cap. *Placet,* eod. 613.1.c
Cap.1.de voto,ibi, *Eius qui præſidet.* 744.1.a
Cap. *Ex multa,* de voto. 783.2.e.& 784.1.a
Cap. *Scripturæ,* eod. 731.2.c
Cap. *Licet,* eod. 655.1.b.662.2.a.1058.1.a
Cap. *Quod ſuper his,* eod. 662.2.c
Cap. *Literaturam,* de voto. 648.1.c
Cap. *Magnæ,* eod. 615.2.b
Cap. *Veniens,* eod. 519.1.a
Cap.vlt.eodem. 519.2.b
Cap. *Cum dilecti,* de Donat. 649.2.b
Cap. *Ex parte* , de cenſibus. 648.2.a. & ſequentibus latè.
Cap. *Significante,* de pignoribus 412.2.e
Cap. *Ex parte* , de clericis non reſidentibus. 431.2.a.705.1.b
Cap. *Commiſſum,* de ſponſal. 380.2.a
Cap. *Gemma,* eod. 405.2.e
Cap. *Cum locum,* eod. 641.1.a.b.355.1.c
Cap. *Iuuenis,* eod. 1024.2.a.1041.1.a
Cap. *Quia fruſtra,* de vſuris. 456.1.a.& e
Cap. *Significaſti,* de Homicid. 641.1.a
Cap. *Accedentibus,* de Exceſſ.Prælat. 744.2.e
Cap. *Olim,* de verbor.ſignificat. 649.2.e

Ex

Ex libro ſexto.

Cap.*Quamuis pactum*, de Pactis. 615.2.a.386.1.e.400.1.e.419.1.b

Cap.*Licet mulieres* de iur.iur. 417.1.a.420.2.b.670.1.c

Cap.vlt.de Clericis non reſidentibus. 216.2.c

Cap.*Cui de non ſacerdotali*,eodem. 754.2.c.& 759.1.c

Cap.*Si cui nulla*, eodem. 672.2.a

Clementinæ.

Clem.2.de Celebr.Miſſar.211.2. d.e.circa præceptum recitandi.

Extrauagantes.

Extrauagans vnica de Vita, & honeſtate clericor.206.1.c.

Extrauag.*Et ſi Dominici* 2.de Pœnit.& remiſſ. 795.2.b & 796.1.a

Concil.Tridentinum ſeſſ.24.c.12. de reformat.215.2.d.circa aſſiſtentiam in choro.

Idem ſeſſione 24.c.16.de Reformat.circa iuramentum nouitiorum in diſpoſitione bonorum. 446.2.c

Motus Pij V.circa obligationem reſtituendi pro omiſſione horarum.288.cum multis ſequentibus,in illo, & ſequenti capite.

Ex iure ciuili.

Lex *Non erit* ff.de iur.iurand. 342.2.d

Lex *in lege* ff. de Contrahenda empti. 374.1.b

Lex 2.ff.de Polliticat. 697.2.b

Lex *Si ſtipulatio* ff.de verb.obligat. 624.2.a

Lex *Continuus* §.*Cum qui* ff.eodem. 624.2.a

Lex *Inter ſtipulantem* §.*Sacram*.ff.eod. 624.2.a

Lex *Legato generaliter*.ff.de Legatis 1. 650.2.a

Lex *Si cum hæres*, ff.quando dies legat. 789.1.c

Lex *Potior*, ad fin.ff.qui pot.in pign.hab. 790.1.d

Lex *Lucius Titius* ff.de his quæ notantur infamia.498.1.d

Lex *Si quis pro eo*.ff.de Fideiuſſoribus. 416.2.b.422.1.a

Lex *Si quis inquilinos* §.vlt.ff.de Legatis. 416.2.a

Lex *Non dubium* C.de legibus. 425.1.d.& 416.1.e

Lex *Vt inter* C.de ſacroſanctis Eccleſ. 676.1.e

Lex 1.C.Si aduerſus venditorem 419.1.e

Authentica, *Sacramenta puberum* C.Si aduerſus venditor. 416.2.d

Lex 3.C.de pactis pignorum. 412.1.e

Lex 2.C.de rebus creditis. 496.2.e

Lex *Si quis maior* C.de Tranſactionibus. 499.1.e

Lex *Quoties* C.de rei vendicatione. 676.1.d.

Lex *traditionibus* C.de pactis. 676.1.e

INDEX RERVM, QVÆ IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

Prior numerus paginam, poſterior columnam deſignat.

ABBATISSA.

1 ABBATISSA an poſſit monialium vota irritare. pag. 1176. columna 1. a. vid. 1175. 2.d

ABIVRARE.

1 Abiurare quid ſit? p.318.1.e
2 Abiurare beneficium, eſt iurare de eo non repetendo. 419.1.c.d

ABSOLVI, ABSOLVTVM.

1 Abſolui poteſt quis à peccato reſeruato dubio. p. 1023.2.b
2 Abſolutum à conditionato, quatenus differat. p.435. 2.d

ABSTRACTIO.

1 Abſtractio à ſenſibus non tollit continuo libertatem. p.143.1.d.e
2 Abſtractio à ſenſibus externis poteſt eſſe naturalis. p. 133.d
3 Abſtractio à ſenſibus omnimoda non datur in contemplatione naturaliter. p.132.1.a.& ſeq.

ABVLENSIS.

1 Abulenſis locus emendatus. p.720.1.a.& 723.1.e

ACCVSATIO.

1 Accuſatio inimicorum, an ſpectet ad orationem? p. 156.2.c

ACCESSVS.

1 Acceſſus ad Deum per orationem, quis ſit? p.85.1.b

ACTIO.

1 Actio gratiarum quæ? p.1471.d.& ſeq. vide Gratiarum actio. p.764.2.e
2 Actiones intellectus in contemplatione ad maiorem perfectionem faciunt. p.124.2.d.e
3 Actio in iudiciis quid ſit? p.410.1.e

ACTOR.

1 Actor poteſt petere, vt exigatur iuramentum ab eo, quem timet peieraturum. p.483.1.e.& 2.a

ACTVM, ACTVS.

1 Acta contra votum per ſe non obligant ad recompenſationem. p.764.2.e
2 Acta contra votum ſimplex prius factum tenet. 676. 2.e.& ſeq.
3 Per actus plures leues, quando cenſeatur perfici vnus grauis? p.705.2.d
4 Actus quatenus ſint materia voti? vide voti materia.
5 Actuum bonorum triplex ordo. p.585.2.d.e
6 Actus indifferens, quomodo fiat honeſtus. p.580.1.a
7 Actus intellectus, & voluntatis requiruntur ad votum. p.514. in principio.
8 Actus vt ſit meritorius, quid requiratur. p.20.1.b
9 Actus bonus duplex. 61.2.a
10 Actus virtutis, quando pertineat ad propriam virtutem? 72.2.a
11 Actus virtutum omnium in oratione mentali exercentur. p.79.1.a.80.2.e
12 Actus à meditatione profecti, qui. p.83.1.c.d
13 in Actu orandi tria perpenduntur. p.85.2.c
14 Actus virtutis qualis. p.95.2 c.d
15 Actus religionis quis dicatur. p.96.1.d
16 Actus deuotionis poteſt eſſe ſine iuſtitia. p.96.1.e & 2.a
17 Actus intelligendi poteſt eſſe perfectus, quin ſit liber. p.136.1.b

ADAMVS.

1 Adami raptus expenditur. p.136.1.a. & e

ADIVRARE, ET ADIVRATIO.

1 Adiurare quid ſignificet? p.501.1.a
2 Adiurandi actus ex ſuo genere honeſtus. p.501.2.a.b
3 Adiurari poteſt Deus ab homine. p.504.1.c.506.2.d & 809.1.a.c
4 Adiurari poteſt Deus & per ſe, & per ſanctos, &c. p.506.2.d.e
5 Adiurari Deus per quæ non poſſit? 507.1.d.e
6 Adiurari poſſunt Angeli, & homines. p.504.2.1.a.& per quæ. 507.2.a
7 Adiurari quatenus poſſint dæmones? p.504.2.a. & col.2.b.807.1.e.& ſeq.
8 Adiurandi ſunt Dæmones tantùm per Deum. 507. 2.e
9 Adiurari an poſſint creaturæ irrationales vt ſic? 506. 1.a.& ſeq.
10 Adiurare Dæmonem non imperando quod peccatum? d.506.2.c.d
11 Adiurare Dæmonem etiam imperando quando non liceat? p.507.2.e
12 Adiuratio vt ſit iuſta, quid requiratur? pag. 501. 2.c
13 Adiuratio eſt ſpecialis actus religionis. p.502.2.d
14 Adiuratio comparatur cum oratione & iuramento. p.802.2.e.& ſeq.
15 Adiuratio non eſt actus religionis relatiuè ad perſonam adiuratam. p.501.2.b.c
16 Adiuratio Dei, quando ſit peccaminoſa? p.509.1.b
17 Adiuratio hominis, quínam actus ſit? p.502.1.e
18 Adiuratio reſpectu perſonæ per quam adiuratur eſt actus religionis. p.502.2.a
19 Adiuratio inter quas perſonas fiat? p.503.2.e.& ſeq.
20 Adiuratio an ſit de præcepto. p.508.1.d
21 Adiurationis modus, an habeat præceptum? 508. 2.e.& 509.1.a
22 Adiuratio an imponat obligationem perſonæ adiuratæ? p.510.2.a.& ſeq.
23 Adiuratio contempta, poteſt eſſe graue peccatum. p.511.2.b

24 Adiu

24 Adiurationis reſpectu creaturarum defectus. pag. 509.2.e

ADVLTERIVM.

1 Adulterium an periurio ſit grauius. p.464.2.b

ÆSTIMATIO.

1 Æſtimatio reſpectu Dei in orante. pag.16.2.c.& 17. 1.a

AFFECTVS.

1 Affectus orandi diſtinguitur ab oratione. p.16.1.d. & 2.a.b
2 Affectus orandi habet pro obiecto Dei cultum. p.16.2.d
3 Affectus orandi ex quo motiuo? p.16.1.e
4 Ex affectu vnius virtutis naſcitur vſus alterius.p.17. 2.a.b
5 Affectus quid ſit? p.94.2.d
6 Affectus varij in actibus voluntatis. p.101.1.c
7 Affectuum quinam magis ſpectent ad deuotionem? p.101.1.d
8 Affectus petendi neceſſarius eſt ad orationem. pag. 151.1.d.e
9 Affectus ſimplex,conditionatus, non ſufficit ad votum. p.623.1.e

ALA.

1 Alæ orationis duæ. p.81.1.c

AMEN.

1 Amen explicatur. p.172.2.a.& 335.2.b

AMOR.

1 Amor Diuinus finis,& principium. p.114.2.b
2 Amor noſter in Deum,quomodo ſe habeat reſpectu cognitionis? p.123.1.e.& ſeq.
3 Amor Dei ſine præuia cognitione non poteſt eſſe, nec experimento haberi. p.124.1.a.& ſeq.
4 Amor quatenus poſſit habere principatum in myſtica Theologia. p.126.1.d

AMPHIBOLOGIA.

1 Amphibologia quotuplex. p.473.1.a.& ſeq.
2 Amphibologia , an faciat in iuramento aſſertorio periurium? p.472.2.e.& 437.1.a.& ſeq.
3 Amphibologia inter iurandum non eſt intrinſecè mala. p.473.1.b
4 Amphibologia verbalis in iuramento, quando non ſit peccatum? p.473.2.e
5 Amphibologia mentali vti licere iurando,probatur variis exemplis. p.474.2.b
6 Amphibologia mentali quando vti liceat?p.476.1.e
7 Amphibologia ſine cauſa rationabili vti in iurando, quod peccatum? p.476.2.b.477.1.d
8 Amphibologia ſine cauſa rationabili, an ſit mendacium? p.476.2.c.477.1.a.1
9 Amphibologiæ ignarus,cùm illa eſt opus,ſatis eſt,ſi iuret in ſenſu,qui poteſt eſſe verus. p.475.1.b

ANGELVS.

1 Angeli orant. p.31.1.a.b
2 Angelorum oratio qualis? p.12.1.c
3 Angeli noſcunt orationes noſtras. p.28.2.e
4 Angeli, & Beati , quomodo offerant orationes noſtras. p.32.1.c
5 Angeli quatenus poſſint orare pro ſe. p.33.1.c.d
6 Angeli an poſſint iurare.p.335.2.c.d.& ſeq. Vide etiam Iuramentum Angelorum. vide Iuramenti cauſa efficiens.
7 Angeli an poſſint dæmones cogere virtute naturali? p.508.1.a
8 Angeli an poſſint vouere ? p.608.2.a. & ſeq. Vide voti cauſa efficiens.

ANIMA.

1 Animæ Purgatorij an ſint orandæ. p.30.1.a.b
2 Animæ Purgatorij fortaſſe noſcunt orationes noſtras. p.30.a.d.& 34.1.c.d.54.1.e
3 Animæ Sanctorum Patrum ante aduentum Chriſti orabant pro viuis. p.31.1.c.& 34.2.b.c
4 Animæ beatæ orant pro nobis. p.31.1.b.& 34.1.d. Vide Angeli,& Beati.
5 Animæ Purgatorij orãt pro ſe,& poſſunt impetrare. 33.2.d.& ſeq.
6 Animæ Purgatorij non ſatisfaciunt orando. p.34. 1.a
7 Animæ Purgatorij an orent pro viatoribus. p.34.1. b.c.& ſeq.
8 Anima videns Deum non impeditur naturaliter à reliquis functionibus humanis. p.130.2.e

ANTIPHONA.

1 Antiphona quid ſit ? p.187.2.e. & 219.1.e.& p.298. 1.d
2 Antiphonæ finito Pſalmo,in priuata plurium recitatione,an ab omnibus dici debeant?pag.265.1. & 2.a

APPETITVS.

1 Appetitus mediorum accipit limitationem ex fine. p.55.1.a
2 Appetitus , & ſenſus , quatenus diſtinguantur. pag. 126.2.b.c
3 Appetitus ſuperior naturaliter mouet inferiorem. p.133.2.d
4 Appetitus ſenſitiuus non impeditur à contemplatione. p.135.2.e
5 Appetitus ſenſitiuus quomodo per ecſtaſim eleuatur? p.134.1.d
6 Appetitus ſenſitiuus, quomodo in oratione cooperetur voluntati? 133.1.b

ARGVMENTVM.

1 Argumentum à contrario quando non valet?p.354. 2.e

ASSERTIO.

1 Aſſertio de futuro, quatenus obliget. pag.518.1.a. & ſeq.
2 Aſſertio de futuro , an ſemper inuoluat promiſſionem? 341.1.a.b
3 Aſſertio de futuro,& promiſſio,quatenus differant? p.341.2.a
4 Aſſertio de futuro iurata, quid importet ? p.341.2. a. b.& ſeq.
5 Aſſertio de futuro iurata, an tranſeat in promiſſionem ? pag.341.2.b. & 343.1.c. Vide Iuramentum.

ATTENTIO.

1 Attentio triplex. p.152.2.a
2 Attentio ſpiritualis,quæ? ibid.
3 Attentio omnino requiritur ad orationem mentalem. 58.2.b.92.1.b.& 116.1.c
4 Attentio non eſt propria orationi. p.58.2.c
5 Attentio eſt de ſubſtantia orationis vocalis. p.152. 2.c.& ſeq.
6 Attentio omnis ſi deſit non datur oratio vocalis. p.153.1.c
7 Attentio requiritur in omni oratione voluntaria. p.153.1.b
8 Attentio ad minimum debet eſſe virtualis. p.153. 1.e
9 Attentio qualis ſufficiat, vt oratio ſit valida , atque impetret? 153.2.d.& 157.2.a
10 Attentio quæ eſt ſufficiens ad ſatisfactionem & meritum? p.157.2.d
11 Attentio nimia ad Deum, an impediat orationem vocalem? p.154.2.d.& ſeq.
12 In loco impedienti attentionem,quando orandum ſit? 163.1.b.e
13 Attentio in choro , quæ requiratur ? pag.229.1.a. & ſeq.

14 Attentio non cadit ſub mortali in mercenarios cantores. p.231.1.b.c.& 232.a.& 369.1.d
15 Attentio in recitantibus priuatim, quatenus ſit neceſſariò? p.268.2.e.& ſeq.
16 Attentio eſt neceſſaria, vt obligationi recitandi ſatisfiat. 271.2.e.& ſeq.
17 Attentione nulla qui recitat horas Canonicas, peccat mortaliter. p.273.1.c.d
18 Attentio virtualis, quando deſinat? p.272.1.b
19 Attentio, & intentio, quomodo diſtinguantur. p.269.1.e
20 Attentionis defectus, quando venialis? pag.273.1.d
21 Attentio, quæ ſufficiat ſcrupuloſis? p.273.2.e
22 Attentio an ſit ſufficiens agendo alia? p.274.1.a.b
23 Attentio, an poſſit per exceſſum eſſe peccaminoſa? p.274.1.d
24 Attentio, quæ ſufficiat ad recitandum. p.274.2.b
25 Attentio cùm deficit eſt iterum ex obligatione recitandum. p.275.1.b
26 Attentionis defectus, tunc peccatum importat, cùm eſt intentio iterum non recitandi. p.275.1.e.& 2.a. Vide Chorus.

ATTESTATIO.

1 Atteſtatio ſimplex in iuramento quid ſit? pag.292.2.c

AVXILIVM.

1 Auxilium ſupernaturale neceſſarium eſt, vt oratio ritè fiat. p.18.2.e
2 Auxilium ſufficiens abſolutè eſt petendum. p.54.1.d.& 555.1.e
3 Auxilium ſufficiens, quod non ſit efficax homo eſt in cauſa. p.54 2.a.b
4 Auxilium Dei poteſt eſſe neceſſarium, vt hoc numero opus fiat, cùm alioqui in ſpecie fieri poſſit. p.57.1.d
5 Auxilium ad orandum, quatenus cadat, vel non cadat ſub meritum? p.66.2.e.& 67.1.a
6 Auxilium extraordinarium, moraliter eſt ſæpe neceſſarium. p.76.2.e
7 Auxilia orationem iuuantia. p.94.1.d

B

BAPTISMVS.

1 in Baptiſmo fit profeſſio legis diuinæ, non tamen votum. p.61~~0~~.2.e

BEATITVDO, ET BEATI.

1 Beatitudo æterna, vt finis, alia dona gratiæ, vt media ſunt optanda. p.54.2.c
2 Beati pro nobis orant. p.31.1.b.c
3 Beati cùm orant pro nobis, an præcognoſcant euentum. p.31.1.e.& ſeq.
4 Beati quomodo offerant orationes noſtras. pag.32.1.c
5 Beati an orent pro ſe. p.31.2.d.e.& ſeq.
6 Beati non orant pro iis, quæ ad ſuam eſſentialem beatitudinem ſpectant. p.33.1.a
7 Beati non orant pro conſeruatione gloriæ eſſentialis. p.33.1.b
8 Beati orant pro accidentali gloria. p.ibid.
9 Beati poſſunt orare, & impetrare, non verò mereri. p.57.2.e

BENEDICTIO MENSÆ.

1 Benedictio menſæ, an ſit de obligatione etiam Eccleſiaſticis. p.161.1.b.& ſeq.

BENEFICIATVS.

1 Beneficiatus ad duo munera incompoſſibilia obligatus, quomodo ſe debeat habere? pag.215.2.b
2 Beneficiatus, qui diſtributiones accipit ob aſſiſtentiam, niſi adſit, non poteſt accipere. ibid.c
3 Beneficiatus, qui per primos ſex menſes non recitat, an, & quid teneatur reſtituere? pag.289.1.e.290.1.a.&c.
4 Beneficiatus non recitans poſt primos ſex menſes, qua proportione debeat reſtituere. p.293.2.d
5 Beneficiatus recitans in peccato mortali, an teneatur reſtituere? ibid.2.e.& 294.1.a
6 Beneficiatus ex obliuione non recitans, vtrùm teneatur reſtituere? p.294.b.& ſeq.

BENEFICIVM DEI.

1 Beneficij petiti dilatio, non debet retardare ab oratione. p.66.2.c
2 Beneficiorum diuinorum narratio, quo ſenſu oratio dicatur? p.150.2.b
3 Beneficium gratiæ eſt petendum, etiamſi promiſſum ſit. p.56.1.b

BENEFICIVM ECCLESIASTICVM.

1 Beneficium Eccleſiaſticũ an detur ob recitationem. p.289.2.e
2 Beneficium Eccleſiaſticum importat obligationem recitandi. p.240.2.b
3 Beneficia multiplicata non important plures recitationes in die. p.242.1.c
4 Beneficia manualia, quæ dicantur. p.256.1.b
5 Beneficij titulus ſine poſſeſſione, quando obliget, vel non obliget ad recitandum. pag.244.1.e.& 2.a
6 Beneficij poſſeſſio pacifica cum titulo, vel cum morali ope fructuum obligat ad recitandum. p.245.2.b.c
7 Beneficium accipiens cum onere ſoluendi alteri fructus omnes, tenetur recitare. p.245.2.e
8 Beneficij pacifica poſſeſſio ſine fructibus primi, aut ſecundi anni obligat ad recitandum. p.246.2.c
9 Beneficiorum primi fructus, non poſſunt cedere Epiſcopis. p.247.1.b.c
10 Beneficiorum primi fructus, quibus poſſint applicari? ibid.
11 Beneficij fructu omni iniuſtè priuatus, an teneatur recitare. p.247.1.d.e.& 249.1.e
12 Beneficij fructus primos applicandi conſuetudo, nec reprobata eſt, nec deobligat à recitando. p.248.1.b
13 Beneficij poſſeſſor licèt fructus nõ percipiat ſponte, vel culpa ſua, tenetur ad recitandum. p.248.2.c.& ſeq.
14 Beneficium ſine vlla fructuum ſpe videtur non obligare ad recitandum. p.249.2.d.e
15 Beneficij tenuitas non deobligat regulariter à recitando. p.250.1.e.& ſeq.
16 Beneficij tenuitas, an aliquando deobliget à recitatione. p.252.1.b.& ſeq.
17 Beneficij fructus ſoli, quando dantur clerico per modum ſtipendij propter actionem temporalem, non obligant ad recitandum. p.253.1.b.

BLASPHEMIA.

1 Ad blaſphemiam ſufficiunt verba ſine intentione operis. p.695.1.d
2 Blaſphemia exterior etiam ſine intentione eſt mortale peccatum. p.490.2.d.e
3 Blaſphemia numquam eſt venialis ex leuitate materiæ. p.695.2.e

BONVM, BONITAS.

1 Bono quolibet in hac vita poſſumus malè vti aliquo modo,ſaltem obiectiuè. p.44.2.b
2 Bona aliquot petere poſſumus,quæ ſimpliciter non iudicentur neceſſaria. p.57.1.a
3 Bonum meliùs in voto,quod ſit? p.589.2.e
4 Bonum honeſtum de ſe non poteſt, non conducere ad ſalutem. p.61.1.d.e
5 Bonitas,& honeſtas, conditio prima, vt oratio impetret. p.56.2.e
6 Bona ſpiritualia maximè,& abſolutè petenda. p.51.1.c.d.& ſeq.
7 Bona ſpiritualia duplicia. p.52.1.b.c.& ſeq.
8 Bona ſpiritualia ſupererogationis,poſſumus petere ſub conditione. p.52.1.e
9 In Bonis ſpiritualibus,aliquid vt finis, & aliquid vt medium optandum. p.54.2.c
10 Bona ſpiritualia quatenus ſine termino petenda. p.55.1.b. Vide Gratia.
11 Bonorum genus duplex. p.43.1.b
12 Bona temporalia,quæ, & quatenus petenda? p.44.1.a.& ſeq.
13 Bonorum temporalium quomodo petitio periculoſa. p.46.1.d.e
14 Bona temporalia an ad gratiam reducantur. p.46.2.a
15 Bonorum temporalium petitio qualis ſit? pag.47.1.d
16 Bonorum naturalium,quæ ſit petitio? p.471.c.d.e.& 2.a.b. per errorem 46.
17 Bonorum naturalium petitio miraculum nõ comprehendit. p.11.d.e
18 Bona temporalia,per Chriſtum, quomodo petenda? 49.2.e.& 50.1.a
19 Bonorum temporalium petitio debet includere conditionem,ſi expedit. p.151.2.c

BREVIARIVM.

1 Breuiarij defectus,an, & quomodo excuſet à recitatione. p.280.1.d.& ſeq.

C

CÆCITAS.

1 CÆcitas an excuſet à recitando. p.281.2.a

CANONICVS.

1 Canonici, qui diſtributiones accipiunt ob aſſiſtentiam,ſi non adſint,non poſſunt accipere. p.215.2.c

CANERE, ET CANTVS.

1 Canendi munus Eccleſiaſticas perſonas decet. p.207.2.c
2 Canendi Eccleſiaſticè munus quatenus ad omnes ſpectare poſſit. p.209.1.c.d
3 Canendi munus non conuenit omnibus Eccleſiaſticis. p.209.2.c
4 Canens alternatim debitè ſatisfacit. p.219.2.b.c
5 Cantus alternatus qualis? pag.219.1.d.e. per totum caput.
6 Cantus Organicus defenditur. pag.205.2.c.& ſeqq.
7 Cantus Eccleſiaſticus probatur. p.204.1.e
8 Cantus profanus in Eccleſia,quod peccatum?p.228.1.a.b.c

CAPELLA, CAPELLANIA.

1 Capellarum inſtitutio quatenus ſeruanda?p.212.1.e.& 2.a
2 Capellania duplex. 255.1.b.c
3 Capellania quæ obliget ad recitandum? pag.255.2.b

CAPITVLVM.

1 Capitulum in officio diuino. p.185.1.b.& ſeq.

CAVSA, CAVSALITAS.

1 Cauſalitas diſpoſitiua reduci poteſt ad meritum de congruo. p.58.1.d
2 Cauſa iuramenti. vide Iuramenti cauſa. vide etiam voti cauſa.
3 Per cauſas ſecundas operatur Deus,quoad commodè poteſt fieri. p.69.2.c.d

CHARITAS.

1 Charitas actualis non eſt neceſſaria ad orationem. p.64.1.e.& 2.a
2 Charitas efficaciùs attingit particularem perſonam, quãdo circa ſolam verſatur,quam charitas communitatis ſingulos de illa attingat. p.68.2.a.b
3 Charitas immediatè verſari poteſt circa materiam religionis. p.99.2.d.e
4 Charitas formaliter reſpicit bonitatem. pag.100.1.b.c

CHORVS.

1 Chorus Eccleſiaſticus probatur. p.182.1.a
2 Chori obligatio quibus incumbat?p.212.1.b.& ſeq.
3 Chori obligatio quatenus inſit religioſis ſub mortali? p.214.1.d
4 Chori obligatio faciliùs excuſatur in religioſo, quàm in beneficiato ſeculari. ibid.2.d.e
5 Chori obligatio beneficiatos obligat ſub mortali. p.215.1.b
6 Chori obligatio eſt definita ad certa templa. p.216.1.b.c
7 In Choro omnes Pſalmi, & verſiculi dici debent, etiamſi organum ſonet. p.207.1.c
8 In Choris iuxta quam formam ſit recitandum officium. p.216.2.d.e
9 In Choro aſſignatum pro tunc officium eſt recitandum. p.217.2.b
10 In Choro quominus recitetur aſſignatum officium,quatenus Prelati poſſint diſpenſare.p.217.2.c.d
11 In Choro ſeruandus ordo horarum. pag.217.2.e.& 218.1.a
12 In Choro cùm omittitur aliquid, eſt in poſterum reſeruandum. p.218.2.e
13 In Choro qui verſus ad ſe pertinentes omittit non repetiturus peccat. p.220.1.a
14 In Choro an peccetur, vel ſatisfiat ſubmiſsè recitando? ibid.1.b
15 In Choro ſubmiſsè recitans ſatisfacit officio Diuino, non verò chori obligationi. pag.221.1.a.& ſeq.
16 In Choro ſubmiſsè recitans non conſequitur diſtributiones,ſaltem in totum. p.221.2.b
17 In Choro dum alij canunt,non tenetur altera pars ſubmiſsè eadem recitare. p.223.2.b.c
18 In Choro qui partem aliorum ſubmiſsè recitat, non peccat,& ſatisfacit. ibid.2.c.d.e.per totam.
19 In Choro dum alij canunt,quæ attentio ſit habenda. p.224.1.e
20 Chori integri per diem defectio vbi eſt obligatio, eſt mortale peccatum, & cuius ſit præcipuè. p.225.1.a.b
21 In Choro obligato horæ vnius prætermiſſio, vel etiam partis ſufficientis,eſt grauis. p.225.1.a.b.& ſeq.Chori defectus,an poſſit diſpenſari.ib.1.c
22 Choro obligatus cuius partis omiſſione peccet mortaliter. p.225.2.a
23 In Choro verborum mutilatio quod peccatum? p.226.2.e

24 In Choro non poteſt conuenienter repeti,quod eſt malè cantatum. p.227.1.c
25 In Choro celeritas canendi rarò erit mortalis. ibid.1.e
26 In Choro quatenus ſit abrogata obligatio recitantandi alias preces, præter officium diuinum. ibid.2.a.b.c
27 In Choro addere aliquid officio diuino, quæ ſit culpa. p.228.1.a
28 Chori obligationi ſatisfacit,qui inſeruit. p. 230. 2.e
29 In Choro an ſufficiat aſſiſtentia ſine attentione? p.231.per totam.
30 In Choro, quæ ſit habenda corporis compoſitio? p.232.1.b.c
31 Choro quæ tempora ſint impendenda? ibid.1.e. & 2.a.b.& ſeq.

CHRISTVS.

1 Chriſtus ſemper orabat. p.4.2.a
2 Chriſto non fit iniuria cùm ſancti orantur. p.27.1. b.& ſeq.
3 Chriſtus adhuc verè pro nobis orat. ibid.2.e.& 28. 1.a
4 Chriſtus dupliciter mediator. p.26.2.d.e
5 Chriſtus,an, & quomodo poſſit orari, vt pro nobis oret? p.28.2.a
6 Chriſtus non orat pro conſeruatione vnionis ſuæ humanitatis ad Verbum. p.33.1.b
7 Chriſtus nobis meruit dona honeſta, etſi naturalis ordinis videantur. p.49.1.d.c
8 Chriſtus mentali orationi vacabat. p.79.1.b.c
9 Chriſtus naturaliter operabatur per ſenſus,licèt eſſet comprehenſor. p.131.2.a.b
10 Chriſtus noua præcepta moralia non attulit. p.303.2.e.& 304.1.a
11 Chriſti vota,& iuramenta. p.334.2.b. vide voti cauſa efficiens.
12 Chriſtus in primo inſtanti conceptionis vouit. p.53.2.c

CHRISTIANVS.

1 Chriſtianus non peccat recipiendo iuramentum ab idololatra,nec ferè poſtulans. p.480.b.c.& ſeq.
2 Chriſtiani per ſe tenentur ſcire, promiſſionem eſſe orationi factam. p.62.1.a.b

CIRCVNSTANTIA.

Circunſtantia voti. vide voti circunſtantiæ.
Circunſtantia iuramenti. vide iuramenti circunſtantiæ.

CLERICVS.

1 Clericum eſſe deputatum alicui Eccleſiæ, quid ſit? p.213.2.c
2 Clerici in ſacris tenentur recitare horas Canonicas. p.375.2.b.c. & quo iure. ibid.c
3 Clerici in minoribus non tenentur ad horas ſacras, niſi fortè ob beneficium. p.233.1.c
4 Clerici in minoribus non tenentur ad orationem certam. p.238.1.a
5 Clerici ad quod officium priuatim teneantur.p.258. 1.a.& ſeq.
6 Clericus nulli Eccleſiæ addictus tenetur conformari diœceſi. p.258.2.c
7 Clericus beneficiatus in vna diœceſi, & reſidens in altera,cui conformari teneatur. ibid.d
8 Clericus habens beneficia in diuerſis diœceſibus, cui teneatur conformari, priuatim recitando? p.259.1.d
9 Clerici quatenus per ius nouum teneantur recitare iuxta formam à Pio V. ſeu Clemente VIII. datam. p.259.1.a.b
10 Clerici an poſſint priuatim recitare,iuxta formam Pij V. in diœceſibus, qui eam non acceperunt. ibid.b
11 Clerici diœceſes, in qua malè non eſt recepta forma Pij V. an teneatur dicere ad Romani formam? ibid.2.e
12 Clericus,quo pacto oret pro Eccleſia? p.272.2.e. & 273.1.b
13 Clericus poteſt obligari ad votum caſtitatis emittendum. p.524.2.a.b
14 Clericus an poſſit vouere ad peregrinationem? p.616.2.a

COGITATIO.

1 Cogitatio quid ſit? p.106.1.b
2 Cogitatio turpis inter orandum quod peccatum. p.154.2.c.d
3 Cogitatio ſancta à Deo,principium eſt omnis boni deſiderij,ac voluntatis. p.81.1.a

COLLECTA.

1 Collecta in officio diuino,quæ,& vnde dicta?p.188. 1.e

COADIVTOR.

1 Coadiutores, an ſaltem teneantur ad officium Virginis? p.257.2.b
2 Coadiutores Canonicorum,vt ſic non tenentur recitare diuinum officium. p.256.b
3 Coadiutor Canonici an ſit verè Canonicus? p.257. 1.a
4 Coadiutor Epiſcopi poteſt eſſe verè Epiſcopus.ibid. 1.c
5 Coadiutor pro principali, an teneatur recitare. ibid.d

COMMINATIO.

1 Comminatio iuxta quantum obliget. pag.342.2. d.e

COMMVNIO.

1 Communio Paſchalis,quoad vſque licitè differatur. p.1131.2.b

COMMVNITAS.

1 Communitatis vota vt perpetua valeant, debent eſſe approbata à Prælato. p.656.1.b
2 Communitatis vota poſſunt à Prælato reuocari. ibid.c
3 Communitas an poſſit obligare ad votum, & ſimilia? ibid.e
4 Communitas quatenus poſſit iuramentum præſtare. p.403.1.e.& 429.1.d.e
5 Pro Communitate quando teneamur orare. pag.77. 2.a.b.& ſeq.

COMPENSATIO.

1 Compenſatio æquiualens quando ſufficiat ad debiti ſolutionem. p.291.1.a
2 Compenſatio in quo differat ab æquiualente ſolutione,in iuramento. p.441.1.e
3 Compenſatio in iuramento. vide iuramenti compenſatio.

COMPLETORIVM.

1 Completorium in officio diuino quid. pag.197. 2.d

COMPVNCTIO.

1 Compunctio quid ſit? p.114.2.b

CONCVRSVS.

1 Concurſum Dei generalem incertum eſt, an negaret. p.47.1.b

CON

CONDITIO.

1 Conditiones neceſſariæ, vt oratio impetret. pag.59.
2.c.d
2 Conditio in voto conditionato, vnde apponatur. p.567.1.d
3 Conditiones circa materiam voti. p.581.2.c
4 Conditio poſſidentis quando ſit melior? pag.639. 2.c
5 Conditiones generales votorum. p.679.d.e
6 Conditio in voto quot modis detur, earum triplex genus. ibid.2.b.c. vide Votum.

CONFESSIO.

1 In Confeſſione non ſemper ſufficit ſpecificam rationem actus confiteri. 698.2.b
2 Confeſſio interna qualis? p.12.1.a

CONFRATERNITAS.

1 Confraternitatum leges ad recitandum, quantum obligent. p.161.1.a

CONIVX.

1 Coniux poſt votum caſtitatis non poteſt petere. p.587.1.e
2 Coniuges quæ particularia habent dominia. p.722. 2.d. vide voti irritatio.

CONSCIENTIA.

1 Conſcientia erronea in iuramento. p.330.1.b. & 352.1.d

CONSTANTINVS.

1 Conſtantinus Imperator orandi formam milites docuit. p.173.1.c

CONSECVTIO.

1 Conſecutio rei poſtulatæ eſt finis extrinſecus virtutis religionis. p.17.2.a

CONSIDERATIO.

1 Conſideratio quid ſit. p.106.1.a

CONSOLATIO.

1 Conſolatio ſpiritualis qualis. pag.98.1.b.c.& ſeq.

CONSVETVDO.

1 Conſuetudo incautè iurandi, an ſtatuat hominem in ſtatu peccati. p.464.1.d.& ſeq.
2 Conſuetudo iurandi duplex. 467.1.a. vide iurandi conſuetudo.

CONTEMPLATIO.

1 Contemplationis definitio ex D.Bernard. pag.84. 1.d
2 Contemplatio quid ſit, & an ſit actus intellectus, an voluntatis. p.105.1.d. & ſeq.
3 Contemplationis finis humanæ vitæ. pag. 106. 2.c
4 Contemplatio circa res creatas triplex. ibid.2.d
5 Contemplatio Chriſtiana, quatenus à communi differat. p.107.1.a
6 Contemplatio iuncta eſt cum actu voluntatis. ibid.d
7 Contemplatio quare amanda? ibid.2.a
8 Contemplatio Dei cauſa amoris. ibid.b
9 Contemplatio quid addat orationi? pag.108.1. c.d
10 Contemplationis proprius actus. ibid.2.c.d
11 Contemplatio, quem diſcurſum ſupponat. p.109. 1.b
12 Contemplationi cooperantur tria Spiritus ſancti dona. p.110.1.d
13 Contemplationis mora quanta. ibid.2.b
14 Contemplatio quatenus propria perfectorum. p.114.1.c
15 Contemplatio an poſſit eſſe ſine actu intellectus & voluntatis. ibid.2.d.& 115.2.b
16 Contemplatio an poſſit eſſe cum ſolo actu voluntatis. p.110.1.d
17 Contemplatio in quo conſiſtat. p.126.1.d
18 Contemplatio naturaliter eſſe nequit ſine cooperatione ſenſuum, poteſt tamen diuinitus. p.127. 1.a.& d.
19 Contemplatio quæ non incipit à ſenſibus, non poteſt principium habere ab homine. p.127. 2.d
20 Contemplatio omnino abſtracta à ſenſibus, non eſt procuranda. p.128.1.a
21 Contemplatio cum abſtractione ſenſuum externorum non poteſt eſſe ſine miraculo. ibid.b
22 Contemplatio infuſa in quo conueniat cum viſione beata. p.132.2.a
23 Contemplatio non impedit omnem corporis motionem. pag. 134. 2. a. nec vegetationem. ibid.d
24 Contemplatio duplex. p.135.2.b.c
25 Contemplatio non impedit vſum rationis perfectum. p.135.2.c.136.2.e.& 139.2.c.d
26 Contemplationis actus poteſt eſſe independens à voluntate. p.136.1.b
27 Contemplationis infuſæ duo modi. ibid.b.c
28 Contemplatio quatenus ſit, aut non ſit libera. p.140.1.a.& 141.2.e

CONTRACTVS.

1 Contractus minorum quatenus ſint validi. p.418.1. d.& 419.2.d
2 Contractus quilibet poteſt fieri per procuratorem. p.427.1.e. vide verb.iurament.

CONTRITIO.

1 Contritio etiam valde perfecta non reſtituit ſemper familiaritatem, & fauorem Dei priorem. p.55. 2.d.e

CONVERSIO, ET CONVERTERE.

1 Conuerſio ad Deum ſupponitur in orationem. p.74. 2.c
2 Conuerti ad Deum, an teneamur in primo inſtanti. ibid.b

COOPERATIO.

1 Cooperationem noſtram vult Deus. p.69.2.c.d

COR.

1 Cordis munditia prodeſt ad orationem. pag.63. 1.a

CORONA.

1 Corona Virginis inculcatur. 174.2.b.& ſeq.

CREDITOR.

1 Creditor quatenus poſſit relaxare iuramentum. p.416.1.d

CVLPA.

1 Culpa quæ petatur dimitti in oratione Dominica? p.169.1.b
2 Culpa omni, & pœna poteſt aliquis in hac vita carere ad aliquod tempus. p.170.1.d.e

CVLTVS.

1 Cultus dupliciter poteſt dici voluntarius. p.515.2.e. 516.1.a
2 Cultus Deo exhibitus per orationem non diſtinguitur ab ipſa. p.16.2.c
3 Cultus Dei obiectum eſt affectus orandi. ibid. 2.d
4 Cultus Dei eſt medium ad rem obtinendam. p.17. 2.d
5 Cultus diuini præceptum naturale non obligat ad actum determinatum. p.72. 1.b
6 Cultus diuinus eſt ratio orationis. pag. 76.1. d.e

D

DÆMON.

1 DÆmones non orant. p.6.1.e
2 Dæmon quomodo poſſit ecſtaſim cauſare. p.141.1.c.d
3 Dæmones quatenus poſſint adiurari. vide Adiurare.

DAMNATI.

1 Damnati poſſunt petere, non orare. p.33.2.a

DECALOGVS.

1 Decalogus non continet omnia præcepta moralia formalia. p.71.2.c

DELECTATIO.

1 Delectatio ſpiritualis duplex. p.101.2.a.b
2 Delectationes quare Deus det, & auferat? pag.162.1.e
3 Delectatio deuotionis vnde oriatur? p.102.1.a
4 Delectatio ſpiritualis ſenſibilis, vnde, & quanti facienda? p.134.1.d
5 Delectatio contemplationis magna. pag.107.1.a

DELIBERATIO.

1 Deliberatio ad votum qualis? pag.535.2.d. vide Votum.
2 Deliberatio quatenus differat à propoſito. ibid.
3 Deliberatio an tempore præcedere debeat votum? p.538.1.a
4 Deliberatio vnde agnoſci poſſit eſſe ſufficiens. p.537.2.b
5 Deliberatio ad votum quanta requiratur, formaliſne, an virtualis? p.538.1.e.& 2.a. vide voti requiſita.

DESIDERIVM.

1 Deſiderium de eo, quod non poſſit facere, non eſt continuò illicitum. p.8.1.a.b
2 Deſiderium obtinendi, requiritur ad orationem. p.7.2.e
3 Deſiderium rei indifferentis propter ſe ipſam eſt turpe. p.60.1.d

DEVOTIO, ET DEVOVEO.

1 Deuotio quid ſit? p.94.2.b. 97.1.a. 99.1.e. 155.1.a.b
2 Deuotio duplex. p.101.2.a
3 Deuotio actualis. p.96.1.c.& 2.c
4 Deuotio in actu primo. p.96.1.c
5 Deuotio propriè pertinet ad voluntatem. p.94.2.d. & 100.2.a
6 Deuotio non conſiſtit in promptitudine ab habitu. p.96.1.e
7 Deuotionis nomen æquiuocum. p.98.2.a
8 Deuotio ad quam virtutem ſpectet. pag.99.1.d. & ſeq.
9 Deuotio poteſt eſſe actus religionis. p.98.2.c
10 Deuotio ad Sanctos eſt actus Duliæ. p.26.1.e
11 Deuotio poteſt dici voluntas credendi. p.99.2.a
12 Deuotio dicit reſpectum ſubiectionis. p.100.1.b
13 Deuotio pro quibus impropriè ſumitur. p.99.2.c
14 Deuotionis cauſæ, & effectus. p.101.2.a
15 Deuotionis liberum actum prçcedentis, & ſequentis cauſa eſt Spiritus ſanctus. p.101.2.d.& 102.1.b.c
16 Deuotionem quæ excitent. p.103.2.c
17 Deuotio iuuatur duplici negligentia. p.102.2.b
18 Deuotionis delectatio vnde oriatur? p.104.1.e
19 Deuotio operatiua eſt. 166.2.a.c.104.2.b.c
20 Deuoueo, verbum, quid ſignificet. p.99.1.c. vide Actus 16.

DEVS.

1 Deus multa facit interuentu orationis. p.14.2.d
2 Deus petit cooperationem noſtram. p.15.1.d
3 Dei gloriam decet, quod eum oremus. ibid.2.a
4 Deus volens dare vult nihilominus orari. pag.29.1.d.e
5 Deus dupliciter aliquid vult. p.39.2.e
6 Deus aliquando condeſcendit iratus. p.65.1.c
7 Deus cur differat beneficia oratus. pag.66.1.a.b. & 2.c
8 Deus abſque oratione beneficia confert. p.70.1.a
9 Deus cognitus dupliciter poteſt neceſſitare voluntatem. p.143.1.a
10 Deus an poſſit iurare. p.333.2.a
11 Deo quid cenſeatur placere. p.433.2.d
12 Deus quo ſenſu in iuramento promiſſorio dicatur fideiuſſor. p.488.1.e
13 Deus quatenus poſſit adiurari. vide Adiurat.
14 Propter Deum petere aliquod malum, quod ſit peccatum? p.509.2.c.d.e
15 Deo quatenus poſſit aliquid dari? pag.516.1.a.b.c
16 Deus poteſt acceptare votum. p.631.1.c
17 Dei acceptatio eſt neceſſaria in votis. pag.636.2.a
18 Deo velle diſplicere formaliter etiam in minimis, videtur mortale peccatum. p.1112.1.b. vide Adiurare.

DIES.

1 Diei acceptiones. p.197.2.d.& ſeq.

DILIGENTIA.

1 Diligentia ad deuotionem duplex. p.101.2.b

DISCVRSVS.

1 Diſcurſus, an ſit præuius ſemper contemplationi? p.103.1.b.& ſeq.

DISPENSARE, DISPENSATIO.

1 Diſpenſare poteſt Papa cum Beneficiato circa recitandi obligationem. p.286.2.e
2 Diſpenſare an poſſint alij Prælati præter Papam circa recitationem. p.287.1.c
3 Diſpenſatio iuramenti quomodo differat à relaxatione. p.444.2.b. vide Iurament.
4 Diſpenſatio non ſolùm requiritur ad omittendum votum, ſed etiam ad differendum. p.1129.2.b vide verb. Voti diſpenſatio.

DISTRACTIO.

1 Diſtractio in oratione mentali, an ſit peccatum? p.92.1.b.& ſeq.
2 Diſtractio vt ſit inuoluntaria, quid requiratur. p.93.1.a
3 Diſtractio voluntaria in oratione vocali, quod peccatum? p.154.2.c
4 Diſtractio voluntaria in choro, quando peccatum? p.230.2.c.d.e.& ſeq.
5 Diſtractio voluntaria in recitantibus ex obligatione, quando & quod peccatum? p.436.2.a.269.1.a.& 273.2.b.c
6 Diſtractio voluntaria in cauſa, quod peccatum? p.273.2.e.& ſeq.
7 Diſtractio quando videatur eſſe cum propoſito non recitandi iterum. p.275.2.a
8 Diſtractio voluntaria inducit obligationem reſtituendi. ibid.b

DISTRIBVTIO.

1 Diſtributiones an debeant dari non canentibus in choro. p.221.2.b.& ſeq.latè.
2 Diſtributiones amittit, qui fingit cauſas vt abſit à choro. p.226.2.e
3 Diſtributiones non videtur amittere, qui recitat voluntariè diſtractus. p.231.2.c
4 Diſtributiones ad recitandi obligationem ſufficiunt. p.248.1.a

5 Diſtri

5 Diſtributiones quatenus amittit, qui non recitat. 293.1.e.& 2.a

DOLEO.

1 Dolere de præcepto an liceat. q.712.1.c

DOLVS.

1 Dolus & error in quo differant. p.371.1.e
2 Dolus an inualidet iuramentum.p.371.1.b.c.& 372. 1.c.& ſeq.Vide iuramentum.
3 Dolus propriè ſumptus quid importet. p.542. 1.d

DONVM.

1 Dona extraordinaria non petenda. p.55.1.e

DOS.

Dote ſi cedat filia cum iuramento, an peccet. p.400. 2.a

DVBIETAS, ET DVBIVM.

1 Dubius an iurauerit debita intentione, quomodo dubium expediet. 360. 1.c. Vide iuramentum.
2 Dubium quatenus obliget. pag.432.1. a. In dubio melior eſt conditio poſſidentis, explicatur. pag. 640.1.a.b
3 In dubio quatenus pars tutior eligenda. p.640.2.b 641.2.c
4 Cum dubio ſpeculatiuo,quando liceat operari.pag. 641.1.a

DVLCEDO.

1 Dulcedines ſpirituales communes bonis, & malis. 52.2.c
2 Dulcedo ſpiritualis. Vide delectatio.

E

ECCLESIA.

1 Eccleſiæ duplex poteſtas. p.614.1.e.Eccleſia poteſt inhabilitare ad vota. Vide voti cauſa efficiens.

ECSTASIS.

1 Ecſtaſis quid ſit. p.128.2.b
2 Ecſtaſis triplex. p.128.2.c
3 Ecſtaſis, quatenus naturaliter ſequi poſſit contemplationem. p.129.1.e
4 Ecſtaſis ex ſpeculatione ſequi poteſt. p.129.2.b
5 Ecſtaſis omnimoda naturaliter non datur. p.132.1. a.Vide, abſtractio.
6 Ecſtaſis an poſſit naturaliter eſſe de naturali obiecto. p.141.1.a
7 Ecſtaſis non tollit libertatem actus amoris. p.142. 2.b.c.Vide, Appetitus

ELEEMOSYNA.

1 Eleemoſynam, propter Deum fictè petere, quod peccatum. p.509.1.e
2 Eleemoſyna ſolùm de congruo meritoria, ſi ex auxilio gratiæ fiat ante gratiam ſanctificantem. p.65.2.b

ENVNCIATIO.

1 Enunciatio an poſſit eſſe partim vocalis, partim mentalis. p.475.1.c.d

EPIIKIA.

1 Epiikia, an ſit admittenda in voto,quando conſtat de termino præfixo. p.708.2.d

EPISCOPVS.

1 Epiſcopus vouens ingredi Religionem an teneatur? p.624.2.d
2 Epiſcopus an poſſit vouere renunciationem Epiſcopatus.
3 Epiſcopus an licitè, & validè voueat peregrinationem. p.615.2.d.e
4 Epiſcopus non videtur poſſe dare ordines minores cum obligatione aliquid perpetuò recitandi. p.238.1.e
5 Epiſcopi quatenus debeant aſſiſtere ſacris. p.214. 1.e
6 Epiſcopi per ſe non tenentur ad chorum, niſi fortè ſolemnibus diebus. p.214.1.a
7 Epiſcopi quorum Religioſorum vota poſſint irritare. p.736.2.d

ERROR.

1 Errores circa orationem. p.13.2.a
2 Error an inualidet iuramentum. p.372.1.d.& ſeq. vide dolus.
3 Error duplex circa contractum. ibid.c
4 Error quatenus inualidat promiſſionem. p.773.1.b

EVCHARISTIA.

1 Euchariſtia petitur nomine panis in oratione Dominica. p.168.1.a

EXAMEN.

1 Examen conſcientiæ inculcatur. p.90.2.b.c

EXECRATIO.

1 Execratio in iuramento quid ſit. p.312.1.a

EXORCISMVS.

1 Exorciſmi Eccleſiaſtici ſunt actus Religionis.p.502. 2.d
2 In Exorciſmis,quæ ſeruanda. p.505.1.a.& ſeq.

F

FABRICA.

1 Fabrica beneficiorum, quid comprehendat. pag. 294.2.c.

FALSITAS.

Falſitas an ſit de ratione periurij. Vide, Periurium.

FELICITAS.

1 Felicitas noſtra in actu aliquo conſiſtit. p.80.2.b

FIDVCIA, FIDES.

1 Fiducia ne tranſeat in præſumptionem. p.64.2.d
2 Fiducia orantis vnde poſſit oriri. p.63.2.a
3 Fiducia requiritur ad orationem. pag.62.2.a. & ſeq. Quid conducat. p.63.2.b
4 Fiducia,& fides maius,& minus hæſitationis quatenus habeant. p.63.1.b
5 Fides in oratione exercetur. p.15.2.a
6 Fides eſt conditio vt oratio impetret. pag.61.2.b. & quæ?d
7 Fides promiſſionis exigitur ad orationem. p.61.2.e. & 62.1.a
8 Fidei defectus, non repugnans cum eius ſubſtantia, in quo conſiſtat. p.63.1.c.& ſeq.
9 Fides ſpeculatiua,& practica. p.63.1.c
10 Fides miraculorum quæ. p.63.2.c

FILIVS.

1 Filij qui ſint, quorum reſpectu Deus Pater dicitur? 265.1.b
2 Filij emancipati ſunt ſui iuris. p.725.2.b
3 Filiorum vota. Voti cauſæ,& voti irritatio.

FINIS.

1 Finis paruus quatenus deprauat votum. 693.1.e. vide, Votum.
2 Finis mentalis orationis in quo differat à fine vocalis? & quis ſit. p.71.2.a.b

3 Finis ex ſe non habet terminum. p.55.1.a
4 ad Finem inferiorem rem ſuperiorem referre an liceat. 316.2.c

FORMIDO.

Formido ex parte intellectus, quæ non impediat orationem. p.63.1.a

FRVCTVS.

1 Fructus orationis alius proprius, alius communis. p.57.2.a.b
2 Fructus Eccleſiaſtici ſine beneficio an obligent ad recitandum. p.253.1.b.& ſeq.

G

GLORIA.

Gloria Patri, & Filio,&c. in fine Pſalmorum, inculcatur. p.185.2.c.d

GENVFLEXIO.

Genuflexio oranti commendatur. p.93.2.e.& ſeq.

GRATIA.

1 Gratia ſeſe accommodat naturæ. p.127.1.d
2 Gratiæ ſtatus an ſit neceſſarius ad orandum? p.33.c.1.a.& 20.2.d.e.64.2.a.& c
3 Gratiæ denegatio nullo modo eſt petenda. 56.1.b
4 Gratiæ bona nulla certa lege ſtatuta, peti poſſunt. p.53.2.b
5 Gratiæ neceſſitas ex oratione colligitur. 46.1.e. & 2.a
6 Gratiæ nomine quid potuerit intelligere D.Thom. reſpectu orationis. p.23.1.a.b
7 Gratiæ præcipui effectus, efficaciter præordinati ſunt ante præuiſam orationem. p.15.1.b

GRATIARVM ACTIO.

1 Gratiarum actio ſpectat ad orationem. 84.1.a
2 Gratiarum actio mentalis quomodo fiat. p.12.1.d
3 Gratiarum actio ad Deum pro auxilio ad turpe factum non eſt oratio. 151.2.d.e.vide actio.1

GRAVITAS.

Grauitas obligationis vnde colligatur. p.632.1.d

H

HABITVS.

1 Habitus corporis inter orandum mentaliter.93.1.c.Vocaliter p.276.1.c
2 Habitus vitij non eſt peccatum. p.466.2.e
3 Habitualis operatio an cadat ſub votum. 564.2.a

HÆRES.

1 Ad hæredem an tranſeat voti obligatio. 654.2.d.e
2 Hæredi neceſſario, non poteſt conditio perſonalis voti apponi. 660.1.d
3 Hæredi imponenda eſt voti realis obligatio. ibid.
4 Hæres non tenetur ipſo facto implere vota perſonalia defuncti, nec mixta, vt ſunt perſonalia. 660.1.a.b
5 Hæres tenetur ad vota realia, vel mixta, quatenus realia. p.660.2.b.c.& ſeq.
6 Hæres an ſubeat voti realis obligationem, etiam inuito teſtatore. 661.1.e
7 ad Hæredem quatenus tranſeunt vota mixta. 662.1.d
8 Hæres non teneri dare religioni bona eius, qui vouit ſe,& ſua,& ante ingreſſum Religionis obiit. 662.1.e
9 Hæres an obligetur ad votum contra expreſſam voluntatem teſtatoris. p.677.2.c.& ſeq.

HÆRETICVS.

Hæreticorum pœnas ipſo facto non incurrit, qui ficta intentione adorat Idolum. p.301.1.b.c

HÆSITATIO.

Hæſitatio, quæ prohibeatur in orando.p.99.1.c.& 62.1.e.& 63.1.a

HOMAGIVM.

Homagium quod Iuramentum. p.332.1.c

HOMICIDIVM.

1 Homicidium formaliter non opponitur charitati, ſed iuſtitiæ. p.463.1.d
2 Homicidium, an periurio grauius ſit peccatum. p.463.1.c

HOMO.

1 Homo cum ſolo naturæ lumine an poſſit orare?p.21.1.a.b.
2 Homo non poteſt velle, quidquid Deus vult. 56.2.a
3 Homo in puris naturalibus,an teneretur orare.p.71.1.b.c

HORA.

1 Hora prima diei, fuiſſe videtur orationi deſtinata apud Iudæos. p.191.2.c
2 Horæ numerus cenſetur eſſe, finita vltima hora, à qua denominatur. p.192.1.a
3 Hora prima an fuerit olim in oratione? p.192.1.b

HORÆ CANONICÆ.

1 Horæ Canonicæ vnde dictæ. 183.2.a.& 190.2.c
2 Horæ Canonicæ quot ſint numero. pag.198.1.d.& 199.2.b
3 Horæ Canonicæ olim fuere octo. 200.1.d
4 Horæ Canonicæ publicæ ſunt ſub præcepto. p.211.1.e
5 Horæ Canonicæ ſingulæ quibus horis ſint recitandæ in choro. p.232.2.b. & ſeq.
6 Horarum Canonicarum publicarum tempus variare, quando ſit peccatum. 235.1.c.& ſeq.
7 Horis Canonicis variandis, quatenus poſſit Prælatus diſpenſare. p.236.2.a
8 Horæ Canonicæ, iuxta quem ritum ſint priuatim recitandæ. p.258.1.a.& ſeq.
9 Horarum Canonicarum priuata tranſmutatio an liceat. 262.1.e.& 2.a
10 Horæ vnius inuerſio inter alias,an liceat.p.262.2.b.c
11 Horæ Canonicæ pars omiſſa per obliuionem quomodo ſupplenda. p.262.2.b
12 Horæ Canonicæ vnius ab alia interruptio, an ſit peccatum. p.263.2.c.d
13 Horæ Canonicæ eiuſdem partium interruptio an liceat. p.264.1.a. & quando.ibid.e
14 Horam Canonicam interrumpere ob verba turpia,vel indecentia, aliquando erit mortale.ibid.d.e
15 Horas Canonicas omnes omittere vno die an ſint ſeptem peccata. p.267.2.a
16 Horas Canonicas alternatim omittere, id eſt, primam recitando,non tertiam & ſextam, recitando nonam,quotuplex peccatum. p.268.1.c
17 Horas Canonicas omittenti, quæ pœnitentia imponenda. p.276.2.d
18 Horæ Canonicæ priuatim non eſt certum, an dicantur nomine totius Eccleſiæ. p.291.1.b.c

19 Ho

19 Horarum Canonicarum ſeptennarij numeri myſterium. Vide Septem.

HVMILITAS.

Humilitas, quatenus neceſſaria ſit, vt oratio impetret? p.64.1.e

HYMNVS.

Hymni Eccleſiaſtici probantur. 186.2.a

I

IEIVNIVM.

1 IEiunij votum poteſt mutari in aliam rem, non verò præceptum. p.270.2.b
2 Ieiunij votum an prohibeat lacticinia. p.646.1.e
3 Ieiunij votum qui includat. ibid.1.d

IEPHTE.

Iephte votum expenditur. p.598.2.c.& ſeq.

IGNORATIO, IGNORANTIA.

1 Ignoratio Dei in contemplatione, quid ſit? 118.1.e
2 Ignorationis nomine quæ cognitio à D. Dionyſio dicatur. 125.1.c
3 Ignorantia de Dei promiſſione orationi quatenus excuſabilis. 62.1.b
4 Ignorantia de eo, quod votum obliget, facit vt vouens non obligetur. 522.2.b.& ſeq.
5 an Ignorantia annullet votum. 541.2.e.& 542.2.a
6 Ignorantia variè diſtinguitur. 542.2.c.d
7 Ignorantia proprietatum, & conditionum ſubſtantialium voti quatenus id irritent. 542.2.e
8 Ignorantia non deobligat volentem vouere, quomodo alij vouent. 543.1.a
9 Ignorantiam habens, de voto, quod fiat Deo, nihil vouet. 543.1.b
10 Ignorantia circa materiam voti quatenus id inualidet. 543.1.c
11 Ignorantia circa circunſtantias, quatenus inualidet votum. ibid.
12 Ignorantia conditionum leuium non impedit votum. p.544.1.b
13 Ignorantia circa finem, vel motiuum voti, quatenus id impediat. ibid.c
14 Ignorantia de re ſubſtantiali, quæ tamen cauſat votum, non oportet vt ſit inuincibilis, vt inualidet votum. 545.1.b
15 Ignorantia concomitans quæ, & vtrum inualidet actum. 545.2.c.& 546.1.a
16 Ignorantia poſitiua, an irritet votum. 546.1.c
17 Ignorantia priuatiua, an inualidet votum. 546.1.e

IMPEDIMENTVM.

1 Impedimentum voti duplex. 686.1.c
2 Impedimentum voti implendi, tenetur vouens vitare ſi poteſt, alioqui ſi illud affectet, violat votum. 664.2.b

IMPETRATIO.

1 Impetratio, non recurrit cum merito. 67.2.d
2 Impetratio non fundatur ſolùm in Dei liberalitate. 68.2.a
3 Impetratio, orationis mentalis vtilitas eſt. 81.1.a

IMPRECATIO.

Imprecationes Scripturæ quo pacto intelligendæ. 51.1.a.b.c

INDICIVM.

Indicia varia ad cognoſcendam intentionem vouentis. 689.1.c.vide intentio.

INDVCERE.

1 Inducere alium ad iurandum per falſos Deos quod peccatum. 479.1.d.e.& 480.2.d
2 Inducere ad iurandum abſolutè, iuraturum per falſos Deos, quatenus liceat. 479.1.d.& 2.e.& 480.1.a
3 Inducens infidelem ad iurandum, debet id facere ex cauſa. 480.1.e.& 2.a
4 Inducere alium vt iuret per falſos Deos, ſi aliter nolit, non eſt per ſe malum. 480.2.a
5 Inducere ad iurandum modo indebito, non licet. 481.1.e
6 Inducere alium ad iurandum ſine neceſſitate ſaltem eſt veniale. 481.1.e.& 2.a
7 Inducere ad iuramentum, quod præſtari non poteſt ſine peccato, quæ culpa.
8 Inducens ad iurandum grauius peccat ipſo iurante. 481.2.d.& 482.1.c
9 Inducitur aliquis ad iurandum iniquè tribus modis. 482.1.d
10 Inducere alium ad frangendum votum, quale peccatum. 676.1.a
11 Inducere an poſſim ad iurandum putantem rem eſſe veram, cùm ſciam eſſe falſam. 482.2.a

INFAMIA.

1 Infamia proximi cum iuramento, quod peccatum? 460.1.e
2 Infamia proximi iurata quomodo debeat retractari. 461.1.d
3 Infamia an incurratur per periurium? vide periurium.
4 Infamia alia Canonica, alia Ciuilis. 498.1.e
5 Infamia Ciuilis, non inducitur per omne iuramentum falſum, Canonica maximè. 498.2.a
6 Infamia non incurritur propter periurium occultum. 498.2.e
7 Infamia incurritur ex periurio abſque ſententia. p.499.1.b
8 infamia Ciuilis quando incurratur per periurium? 499.1.d.
9 Infamia Ciuilis non incurritur per periurium priuatum extra iudiciale. 499.2.b
10 Infamia facit hominem irregularem. 499.2.c

INFIDELIS.

1 Infidelis non orat imperfectè. 34.2.e
2 Infideles non orant ſine aliqua credulitate. 48.2.a
3 Infidelis. vide Idolatra, & inducere.

INIMICVS.

1 Pro inimicis poſſumus orare. 41.2.d. An & quando teneamur. 42.1.a
2 Inimicum an liceat excludere orando. 42.1.c

INIVRIA.

Iniuria non inualidat votum. 542.2.a

INSTRVMENTVM.

Inſtrumenta muſica an deceant in Eccleſia. 206.2.a

INTELLECTVS, INTELLIGERE.

1 Intellectus quibus actibus concurrat ad Orationem. 84.per totam.
2 Intellectus quæ cauſa ſit reſpectu voluntatis? p.122.1.a.b
3 Intellectus intimior eſt animæ, quàm voluntas. pag. 126.1.c
4 intellectus coniunctus, naturaliter pendet à phantaſia. p.127.1.b.c

5 Intellectus non concurrit ad viſionem beatam per aliquam naturalitatem. p.131.1.d
6 Intelligendi actus, vide actus intelligendi.

INTENTIO.

1 Intentio mentis neceſſaria eſt ad orationem vocalem. p.151.1.d
2 Intentio orandi debet eſſe honeſta. p.151.1.b
3 Intentio bona ſimpliciter non eſt de ſubſtantia orationis vocalis. p.151.2.e
4 Intentio implicita & virtualis ſufficit ad orationem. 152.1.b.quæ ſit vtraque.ibid.d.
5 Intentio circunſtantia eſt vocalis orationis. p.161.2.a
6 Intentio quæ requiratur in recitaturo. pag.269.2.a.& ſeq.
7 Intentio non ſatisfaciendi præcepto per hoc opus, an efficiat, vt teneat iterum ad aliud agendum? p.269.2.e.& 270.1.a
8 Intentio ſe non obligandi in iuramento duplex. p.492.1.d

IOANNES BAPTISTA.

1 Ioannis Baptiſtæ in voto contemplatio & meritum. p.135.2.e

IVBILEVM.

1 Vide aliqua ver. Voti diſpenſatio, & voti commutatio.

IRREGVLARITAS.

1 Irregularitas in dubio an teneat. p.641.2.a

IVDICIVM, IVDEX.

1 Iudicium prærequiritur ad orationem, & quale requiratur. p.7.2.c.d
2 Iudicium in reuelationibus quale. pag.136.2.a.& ſeq.
3 Iudex laicus quatenus poſſit cogere ad remittendum iuramentum. p.449.2.c
4 Iudex exigere poteſt iuramentum à peieraturo.482.2.e.& 483.1.c.

IVRAMENTVM.

1 Iuramentum quid ſit. p.298.1.a.& 299.1.d
2 Iuramenti partes. p.ibid.e
3 Iuramentum poteſt eſſe mentale. p.299.2.a
4 Iuramentum licitum eſt Chriſtianis. p.301.2.e
5 Iuramentum quo ſenſu Chriſtus prohibuerit.p.304.1.a
6 in Iuramento quo ſenſu Deus adhibeatur teſtis. p.306.1.a.b
7 Iuramentum eſt actus religionis. p.308.1.b.& ſeq.
8 Iuramentum an ſit appetibile propter Dei cultum præcisè. p.310.1.e
9 Iuramentum per atteſtationem quod. p.312.2. d.e. vide, atteſtatio.
10 Iuramentum per execrationem quod. p.312.1.a
11 Iuramentum ſimplex. p.325.1.d
12 Iuramentum ſolemne. ibid.e
13 Iuramenta priuata communiter reputantur ſimplicia. p.326.1.d.e
14 Iuramentum execratorium. p.326.2.per totam
15 in Iuramentis attendenda eſt iurantis conſcientia. p.333.1.e
16 Iuramentum an eſſet in ſtatu innocentiæ. p.336.2.a
17 Iuramentum ſupponit vſum rationis. p.337.1.d.& ſeq.
18 Iuramentíne, an voti maior ſit obligatio. p.346.1.a
19 Iuramentum quod, & quatenus reducatur ad votum. p.390.1.e
20 Iuramentum de omiſſione impertinenti eſt peccatum. p.404.2.e
21 Iuramentum tripliciter poteſt eſſe illicitum.p.407.1.a
22 Iuramentum potiſſimum iudicandum iuxta naturam actus cui adiungitur. p.430.1.b.& ſeq.
23 Iuramentum quantum pendeat ab intentione. ibid.c
24 Iuramentum non mutare naturam actus, quomodo intelligendum. ibid.e
25 de Iuramento an detur præceptum affirmatiuum, & quod? p.458.1.a.& 2.a
26 Iuramentum incautum quando ſit mortale.465.2.e.& 466.per totum caput.
27 Iuramentum prolatum ſine aduertentia formali, & per ſe ſufficiente ad peccatum mortale, quod peccatum. p.469.1.b
28 Iuramentum vanum an includat contemptum Dei. p.478.2.a
29 Iuramentum petere,quod præſtari nequit ſine peccato, quod peccatum. p.481.2.e.& 482.1.c
30 Iuramentum à peieraturo,an poſſit exigi.p.482.2.a 483.1.a.& 2.b.& 484.1.b.c
31 Iuramentum à iuraturo forte male quatenus priuata perſona poſſit petere. p.484.1.b.c
32 Iuramentum quatenus poſſit peti à bene iuraturo? p.485.1.a
33 Iuramentum quis licitè poſſit exigere. p.485.1.c
34 Iuramentum exterius ſine intentione iurandi ex ſuo genere eſt mortale. 490.2.a
35 Iuramentum fictum contra iuſtitiam,vel obedientiam eſt mortale. 491.1.a.b
36 Iuramentum fictum in contractu graui eſt mortale. ibid.b
37 Iuramenti vel iniuſtè exacti, vel voluntarij fictio quàm peccaminoſa. ibid.c
38 Iuramentum cum intentione iurandi, & non implendi, ſemper mortale eſt. ibid.e
39 Iuramenta leuia,vrbana,minatoria,promiſſoria inter domeſticos,quæ peccata. p.491.2.a.b
40 Iuramentum ſimulatum, quod peccatum? p.492.2.a
41 Iuramentum addit voto nouæ ſpeciali obligationem.p.711.1.b.& ſeq. Quid præterea importet. p.348.2.c.& 349.2.c

IVRAMENTI CAVSA EFFICIENS.

1 ad Iuramentum quomodo ſe habeant intellectus,& voluntas? & in qua harum potentiarum ſit formaliter. p.299.2.b
2 Iuramentum à Deo factum an ſit validum.pag.333.2.a
3 Iuramentum execratorium probabilius eſt non dari in Deo. p.334.1.d
4 Iuramentum an detur in Deo. Vide Deus.
5 Iuramentum an emiſerit Chriſtus. pag.334.2.b.& 332.1.a
6 Iuramentum an emittant Angeli,& quod? p.335.2.c.d.e
7 Iuramentum probabilius eſt non exerceri ab Angelis malis inter ſe. 336.1.b
8 Iuramentum an eſſent inmiſſuri Angeli in pura natura. p.336.2.c
9 Iuramenti capaces ſunt pueri poſt vſum rationis. 337.1.e
10 Iuramenti an ſint capaces qui Deum ignorant. 337.2.a
11 Iuramenti an ſint capaces Gentiles. p.337.2.c
12 Iuramenti an ſint capaces Hæretici, & Iudæi.pag. ead.d

13 Iuramenti an fuerint capaces, qua Deum ex parte ſolum agnouerunt. p.338.1.a.b
14 Iuramenti quatenus fideles ſint capaces. p.338.1.e
15 Iuramento quatenus quis excludatur. p.338.2.b
16 à Iuramento interdicitur infamibus, & periuris. ibid.
17 Iuramentum, quatenus presbyteri debeant abſtinere. ibid.
18 Iuramentum præſtitum à procuratore, an ſit verum? p.427.1.c. An obliget. vide Iuramenti obligatio.
19 Iuramentum per tertiam perſonam, quatenus non admittatur aliquando in iure humano. p.428.1.a
20 Iuramentum quatenus poſſit præſtari à communitate. p.428.1.c.& 429.1.c.& ſeq.

IVRAMENTI CAVSA FORMALIS.

1 Iuramentum Religioſum per ſolum verum Deum fit. p.311.1.b
2 Iuramentum per aliud à Deo, vt ſic non eſt iuramentum. p.311.1.d
3 Iurameutum per creaturas, quod. p.311.2.b.312.1.b & 2.e.331.& 332
4 Iuramentum per creaturas, quatenus ſit ſcandaloſum? 312.2.c
5 Iuramentum per creaturas irrationales an ſit peccatum? p.313.1.b
6 Iuramentum per Dæmones, aut damnatos, eſt illicitum. ibid.d
7 Iuramentum per Angelos, & Beatos, quod liceat? p.313.2.b
8 Iuramentum per fidem meam, aut veritatem non eſt iuramentum. p.314.1.a
9 Iuramentum per execrationem, vel atteſtationem, quod ibid.
10 Iuramentum per Deum, & per creaturam, vtrum differant ſpecie. ibid.b
11 Iuramenti forma quæ? p.322.2.e
12 Iuramenti forma, quatenus ſint verba. p.323.1.b
13 Iuramenti forma an neceſſariò includat verba. ibid.& ſeq. latè
14 Iuramentum tribus modis poteſt fieri ex parte formæ. p.324.2.b
15 Iuramentum poteſt fieri per alia ſigna, præter verba. p.325.1.a. vide Iurare.
16 Iuramenti cæremonia, manus ad femur applicitæ qualis. p.325.1.e
17 Iuramenta fiebant per ſacrificia. p.325.2.b
18 Iuramentum ſolemne variis ritibus fit. ibid.2.c
19 Iuramentorum formulæ variæ. p.327.1.d.e.& 2.e
20 Particula iuro per ſe ſola an ſufficiat ad iuramentum. p.327.1.c.& an ſit neceſſaria. p.ibid.2.d
21 Iuramentum an ſit voueo Deum. p.527.2.b
22 Iuramentum ſicut Deus eſt veritas, &c. continet blaſphemiam. p.328.2.e
23 Iuramentum per fidem, vel in fide, &c. p.329.1.a
24 Iuramentum per conſcientiam meam, per cœlum, p.331.2.a per totam.
25 Iuramentum homagij, quod. p.332.1.b.c. iuramenti execratorij formulæ variæ. p.332.2.e
26 Iuramentum execratorium, an ſit dicere maledicta ſit hæc res ſi eam habeo. p.333.1.d
27 Iuramentum per falſos Deos an inducat obligationem. p.351.2.c.& 352.e. latè 561.1.e
28 Iuramentum per falſos Deos non obligat poſt conuerſionem ad fidem. p.352.1.e. non eſt iuramentum. p.308.1.a
29 Iuramentum per creaturas, vt ſic an obliget. p.353.1.c.& 2.e
30 Iuramentum verum per viatores, quatenus non detur. p.313.1.e
31 Iuramentum per Dæmonem quatenus non obliget. p.353.2.a b
32 Iuramentum per Cælites, in quantum obliget. ibid.d

IVRAMENTI CAVSA MATERIALIS.

1 Iuramentum in qua potentia formaliter. p.299.2.b
2 Iuramenti materia extenditur ad negotia humana. p.317.2.c.d
3 Iuramenti materia debet eſſe contingens. p.321.2.d.e
4 Iuramenti materia debet inuoluere actionem hominis. 322.1.b
5 Iuramentum de aliena actione quod ſit. p.321.2.a
6 Iuramentum factum circa certam materiam non poteſt vt ſic ad alia extendi. p.324.1.d
7 Iuramenti materiæ grauitas, vel leuitas, vnde petenda. p.499.2.e
8 Iuramentum ex parte materiæ dupliciter poteſt eſſe nullum. 492.2.d
9 Iuramentum de re ad quam obligari non poſſum ex genere ſuo eſt mortale. p.492.2.e.& ſeq.
10 Iuramentum de re contraria conſilio non eſt per ſe mortale. p.493.2.a
11 Iuramentum de re non mala, ſed impoſſibili, quod peccatum. p.493.2.b
12 Iuramentum de peccato veniali faciendo quod peccatum. p.493.2.e
13 Iuramentum promiſſorium de facto, vel omiſſione mortali, ſemper eſt mortale. p.495.1.a
14 Iuramentum promiſſorium faciens de peccato mortali, an grauius peccet cum intentione, an ſine illa. p.496.1.b
15 Iuramenti aſſertorij materia remota an debeat eſſe honeſta. p.306.2.d. Idem de proxima. ibid.e
16 Iuramenti aſſertorij materia proxima, & remota, quæ. ibid.d.e

IVRAMENTI FINIS.

1 Iuramenti finis proximus eſt confirmatio veritatis. p.317.1.a
2 Iuramentum non attendentis ad diuinum cultum, vt ſic, non eſt peccatum. ibid.c.d

IVRAMENTI COMITES.

1 Iuramentum tres debet habere comites. p.306.1.a.& ſeq. Hæ ſufficiunt. p.307.2.b
2 ad Iuramentum omne requiritur veritas. p.306.2.b.& ſeq.
3 Iuramenti promiſſorij duplex eſt veritas. pag.306.1.d
4 Iuramentum de futuro quam requirat veritatem. ibid.e
5 Iuramentum quo ſenſu iuſtitiam requirat. pag.486.306.2.a
6 Iuramentum quatenus exigat iudicium. p.307.2.b. quid ſub hoc iudicio intelligatur. ibid.c
7 Iuramentum quam requirat neceſſitatem? ibid.e
8 Iuramentum quam exigat intentionem. p.306.1.e

IVRAMENTVM CONDITIONATVM.

1 Iuramentum conditionatum quatenus ab abſoluto differat. 435.2.d
2 Iuramenti conditiones variæ. p.433.2.c.& ſeq.
3 Iuramentum quas conditiones non poſſit non habere. p.435.1.e
4 Iuramenti generales cõditiones; prima, ſi potuero. p.434.1.a. ſecũda, ſi licitè potuero, ib. tertia niſi Prælatus aliter diſpoſuerit, & ibid. e. quarta, ſi promiſſario placuerit. ibid. c. quinta, ſi ſit idẽ rei ſtatus

tus. p.ead.d ſexta, ſaluo iure ſuperioris.ibid.2.b. aliæ item 433.1.a.& 442.1.a
5 Iuramentum abſque talibus conſtitutionibus, quid valeat? p.435.1.e
6 Iuramentum has habens conditiones quomodo poſſit eſſe abſolutum? p.435.2.a

IVRAMENTI DIVISIONES.

1 Iuramentum diuiditur in aſſertorium,& promiſſorium.298.in principio,& p.318.2. d.& ſeq. qualis ſit hæc diuiſio. p.320.1.a.b
2 Iuramenti diuiſio in ſpirituale,& temporale.p.318. 1.d
3 Iuramentum ſenſibile diuiditur in tria membra. p.324.2.b
4 Iuramenti diuiſio in ſimplex ac ſolemne accidentaria. p.325.2.e
5 Iuramentum diuiditur, in atteſtatorium, & execratorium. Et qualia ſint membra. p.326.1.e
6 Iuramenti hæc diuiſio, qualis ſit. p.326.2.e
7 Iuramenti promiſſorij, & aſſertorij diſcrimen quoad materiæ leuitatem. p.488.1.a

IVRAMENTVM ASSERTORIVM.

8 Iuramentum aſſertorium,quod? p.298.1.a.318.2.d
9 Iuramenti aſſertorij materia proxima, & remota. p.306.2.e
10 Iuramentum aſſertorium an exigat honeſtam materiam. p.306.2.b.c
11 Iuramentum aſſertorium an poſſit eſſe de futuro? p.319.1. c
12 Iuramenti aſſertorij obligatio grauior eſt quàm voti. p.347.1.a.b
13 Iuramentum de aſſertione facta in gratiam iurantis an obliget? p.379.2.c
14 Iuramentum aſſertorium ex defectu ſolius neceſſitatis non eſt mortale in indiuiduo, niſi adſit contemptus Dei. p.478.1.a
15 Iuramentum aſſertorium ex defectu iuſtitiæ ſolius, quod peccatum? 478.2.c
16 Iuramentum aſſertorium de re turpi, an ſit mortale? ibid.e
17 Iuramentum aſſertorium de futuro non implere, magis ſpectat ad emiſſionem,quam ad commiſſionem. p.486.1.c
Vide,Iuramenti obligatio.

IVRAMENTVM PROMISSORIVM, & confirmatorium.

1 Iuramentum promiſſorium quod. 298.in principio. 318.2.d
2 Iuramentum promiſſorium includit aſſertorium. p. 318.2.e.non è contra. ibid.2.c
3 Iuramentum promiſſorium vltra aſſertionem de præſenti addit promiſſionem de futurò. 319.1.a
4 Iuramento promiſſorio quod confirmatur, debet pendere à iurante. p.319.2.a
5 Iuramentum de futuro promiſſorio æquiualet.pag. ead.2.e
6 Iuramentum promiſſorium quid addat ſuper aſſertorium. p.340.1.a
7 Iuramenti promiſſorij obligatio, an includat promiſſionem de futuro. p.341.1.a.& ſeq.
8 Iuramentum promiſſorium, quatenus afficiat promiſſionem? p.341.1.c.& ſeq.
9 Iuramentum promiſſorium, an faciat ex aſſertione de futuro promiſſionem. p.341.2. b. & ſeq.343. 1.c.d
10 Iuramentum promiſſorium addit aſſertioni de futuro ſpecialem obligationem. p.342. 1. d. & ſequent.
11 Iuramentum promiſſorium ſine propoſito eſt graue peccatum. p.342.2.e
12 Iuramẽtum promiſſorium de aliena actione dupliciter ſe habet. p.343.2.e
13 Iuramentum de futuro non factum homini, regulatiter fit cum voti admixtione. p.345.2.c
14 Iuramentum promiſſorium quomodo diſcernatur à voto. p.ead.d
15 Iuramentum promiſſorium additum voto, quid importet? p.348.2.c.349.2.e
16 Iuramentum promiſſorium additum promiſſioni, an reſpectu hominis, cui fit, ſit validum.p.350. 1.a.& ſeq.
17 Iuramentum promiſſorium explicitè per Deum maximam habet vim. 351.1.c.d
18 Iuramentum promiſſorium quam requirat libertatem? p.356.2.b
19 Iuramentum promiſſorium requirit intentionem iurandi. ibid.b.c
20 Iuramentum promiſſorium quatenus obliget facere veram promiſſionem de futuro? p.396.1.e
21 Iuramentum additum promiſſioni poteſt eſſe validum, licet illa illicita ſit. p.407.2.b.c.& ſeq.
22 Iuramentum promiſſorium cadens immediatè in promiſſionem de futuro irritam per leges,an ſit validum?422.2.a.Nam confirmat promiſſionem omninò nullam. 423.1.d
23 Iuramenti promiſſio duplex. 436.1.a.b
24 Iuramentum promiſſorium,quomodo exigendum aut non. 484.2.c.d
25 Iuramentum promiſſorium ex eo præcisè quod nõ habeat neceſſitatem non eſt mortale. 485.1.a
26 Iuramentum promiſſorium factum cum falſitate, ſemper eſt mortale. ibid.
27 Iuramentum promiſſorium, ſi non impleatur,non eſt ſemper nouum peccatum. ibid.b
28 Iuramentum promiſſorium dupliciter poteſt ſine culpa non impleri. 485.2.c
29 Iuramentum promiſſorium licitum non implere ex genere ſuo eſt mortale. 486.1.d
30 Iuramẽtum promiſſorium, an poſſit non impleri ſine mortali ob materiæ leuitatem. p.486.2.b.c &487.1.e.& ſeq.
31 Iuramenti promiſſorij tranſgreſſio in materia totali vel partiali quid referat ad grauitatem pet includens. 487.1.c
32 Iuramentum de grauitate materiæ cum intentione omittendi partem leuem quod peccatum.p.487. 2.a
33 Iuramentum promiſſorium quatenus differat ab aſſertorio,quoad materiæ leuitatem. p.ead.c
34 Iuramentum promiſſorium non implere eſt contra fidelitatem. 488.1.a.& ſeq.
35 Iuramento promiſſorio Deus non tam teſtis quàm vt fideiuſſor adducitur. 488.1.c.d
36 Iuramentum promiſſorium de mortali, quod peccatum? 495.1.b.& 496.1.b
37 Iuramentum promiſſorium de futuro veniali,quod peccatum.493.2.e.& ſeq. id implere quæ culpa? p.494.2.c.& ſeq.
38 Iuramentum promiſſorium de re non mala impoſſibili, quod peccatum? 493.2.c
39 Iuramentum promiſſorium de re contra conſilium non eſt per ſe mortale. 493. 2.a. Vide iuramenti obligatio.
40 Iuramentum promiſſorium de aliena actione dupliciter ſe habet. p.343.2.e
41 Iuramentum firmans contractum per legem prohibitum,quem effectum habeat.411.1.c.d.& quid ſi lex reſpiciat locum communem, vel priuatum. ibid.latè

42 Iura

42 Iuramentum in contractum lege prohibitum, & factum contra eius iuramentum, an confirmet contractum. p.423.2.d.e
43 Iuramentum additum promiſſioni, an validè det actionem in iudicio. p.410.1.c

IVRAMENTI OBLIGATIO.

1 Iuramentum fictum per ſe non inducit obligationem. p.301.1.b.c
2 Iuramentum additum comminationi quatenus obliget. p.342.2.e
3 Iuramentum additum aſſertioni de futuro, ſpecialiter obligat. ibid.1.d
4 Iuramenti promiſſorij obligatio qualis? 344.1.d. & ſeq. talis obligatio eſt grauis ex genere ſuo. ibid.2.a. differt ab obligatione voti. ibid.b. quatenus ſeparatæ naſcantur. p.345.1.b
5 Iuramenti, an voti maior ſit obligatio. p.346.1.a. 347.1.a.& 2.b
6 Iuramentum promiſſorium, an obliget ad hominem. p.349.1.a
7 Iuramenti promiſſorij obligatio præcipuè eſt reſpectu Dei. ibid.
8 Iuramentum non coniunctum cum promiſſione humana, non inducit obligationem præterquam ad Deum. ibid.1.c.d
9 Iuramentum promiſſorium propriiſſimè inducit obligationem etiam ad hominem. ibid.2.b
10 Iuramentum promiſſioni additum, an magis obliget ad illum, cui fit. p.350.1.a
11 Iuramentum per Deum implicitè in creaturam eandem inducit obligationem. p.351.2.a
12 Iuramentum promiſſorium vt obliget, ſat eſt intentio iurandi. p.357.1.a.& ſeq. latè.
13 In dubio vtrùm promiſſorium Iuramentum teneat, quid faciendum. p.360.1.b
14 Iuramenti promiſſorij obligatio non impeditur per intentionem non implendi rem iuratam. p.361.1.a
15 Iuramentum promiſſorium ſimulatum, vel doloſum, vtrùm obliget? ibid.e.& 362.1.c
16 Iuramentum cum prudenti amphibologia non obligat ſi abſit iniuria. p.361.2.d
17 Iuramentum extortum per iniuriam, an obliget? p.363.1.e
18 Iuramentum, vel per iniuriam extortum, ſi abſque peccato, & turpitudine iurantis impleri poteſt, obligat. ibid.2.d
19 Iuramentum factum vſurario, an obliget? p.364.2.b
20 Iuramentum factum latroni, an obliget? p.365.1.d
21 Iuramentum de non repetenda re per iniuriam extorta obligat. p.366.2.c
22 Iuramentum de non petenda relaxatione iuramenti iniurioſè extorti, an obliget. p.377.1.c
23 Iuramentum per metum extortum, an obliget. p.367.2.a. & quando. 368.1.d.& ſeq.
24 Iuramentum ortum ex metu ſine iniuria illata obligat. p.367.2.c
25 Iuramentum de redeundo ad carcerem cum periculo, an obliget. p.369.1.d.& ſeq. latè. p.370.1.b. & 2.d
26 Iuramentum per metum quare obliget, pluſquam votum, aut matrimonium. p.369.1.a.& ſeq.
27 Iuramenti obligatio impeditur per dolum, vel errorem. p.371.2.e
28 Iuramentum cum reduplicatione, etiamſi decipiat, obligat. p.372.2.d.e
29 Iuramentum de re bona ſi non impediat maius bonum, obligat de ſe. p.375.2.d
30 Iuramentum de actu bono, qui ſi fiat melior ſit impediendus, an obliget. p.376.1.a
31 Iuramentum an obliget ad minus bonum? p.376. 1.c.& ſeq. latè.
32 Iuramentum additum voto, non obligat niſi eo obligante. p.377.2.c
33 Iuramentum additum voto, mutatur cum voto in melius. ibid.d. An poſſit mutari in æquale. ibid.e
34 Iuramentum additum promiſſioni factæ Deo, quatenus obliget. p.377.2.a
35 Iuramentum additum promiſſioni factæ homini, quatenus obliget, & an poſſit commutari? p.378. 1.a
36 Iuramentum additum aſſertioni de futuro, quantum obliget. p.379. per tot.& ſeq.
37 Iuramentum additum promiſſioni internæ obligat. ibid.2.c
38 Iuramentum de ſponſalibus, an obliget ad non ingrediendam religionem. p.380.2.a
39 Iuramentum de non acceptando Epiſcopatu, quatenus obliget. p.383.1.a
40 Iuramentum promiſſorium de actu, qui importet peccatum mortale, non obligat. p.384.1.a
41 Iuramentum Iſraëlitarum de non dandis vxoribus filiis Benjamin, an fuerit rectum, & obligatorium. p.385.1.c
42 Iuramentum de opere, quod fieri nequit ſine peccato veniali, non obligat. p.386.1.a.& ſeq. An debeat eſſe cum intentione perficiendi, an ſecus. ibid.2.a.b
43 Iuramentum de re indifferenti, an obliget? p.387. 2.d. Quid ſi addatur bonus finis. pag.388. 1.c
44 Iuramentum de non faciendo opere malo, quatenus obliget? p.388.2.d
45 Iuramentum de non facienda re indifferenti, ſi ſit de omiſſione impertinente ad virtutem, non obligat. p.389.1.c
46 Iuramentum promiſſorium, quatenus obliget facere vnam propoſitionem de futuro. ibid.2.e
47 Iuramentum de non faciendo opere bono ſupererogationis, non obligat. p.390.1.a
48 Iuramentum de omiſſione boni operis ſpectantis ad commodum proximi, an obliget. ibid.
49 Iuramentum de non mutando, an obliget. p.391. 1.a
50 Iuramentum de non accuſanda vxore, an obliget. ibid.2.b.c
51 Iuramentum de omittendo bono, an ſeruetur abſque peccato? p.393.1.b.c
52 Iuramentum factum conttra præceptum diuinum, non obligat. ibid.2.e
53 Iuramentum factum Gabaonitis, an fuerit obligatorium? p.394.1.a
54 Iuramentum factum contra prius votum, iuramentum, aut promiſſionem, vtrùm obliget? p.396.1. a.& 2.a.& 397.1.a. Quid ſi creditor conſentiat. p.398.1.b
55 Iuramentum de actu per legem in conſcientia prohibitum, non obligat. p.399.2.a
56 Iuramentum contra leges Canonicas non eſt validum. ibid.c
57 Iuramentum contra regulas religionis, etiam quæ non obligant, non eſt validum. ibid.e
58 Iuramentum contra leges Ciuiles obligantes in conſcientia, non obligat. p.400.1.a
59 Iuramentum contra leges Ciuiles interdum eſt validum. ibid.b
60 Iuramentum contra bonos mores, an obliget? à p.401. per multas ſequentes.

61 Iuramenti de non reuocando teſtamento obligatio. p.403.2.b.405.1.a
62 Iuramentum confirmans pactum futuræ ſucceſſionis, an ſit validum. p.403.2.e.& 406.1.d
63 Iuramentum Clerici contra immunitatem Eccleſiaſticam, non obligat. p.405.1.a.b
64 Iuramentum de non recedendo à promiſſione ſub tali pœna, an obliget? p.405.2.a. Idem in ſponſalibus. ibid.e
66 Iuramentum confirmans omnium bonorum donationem, an ſit validum. p.406.2.a
67 Iuramentum illicitum, quando obliget. ibid.2.d
68 Iuramentum additum promiſſioni prohibitæ & irritæ, an obliget. p.408.1.b
69 Iuramenti promiſſorij duplex obligatio. 409.1.a.b
70 Iuramento relaxato, qualis maneat promiſſio. ibid. 2.e.& ſeq.
71 Iuramenti obligatio quando tranſeat ad hæredes. p.410.1.e
72 Iuramentum ſeruandi pactum legis commiſſoriæ, an obliget? p.412.2.e.& ſeqq.
73 Iuramentum ſoluendi per ludum acquiſita, an obliget? p.413.1.e
74 Iuramentum an confirmet pactum quod leges reprobant in odium creditoris. ibid.2.e
75 Iuramentum firmans contractum in præiudicium tertij, non valet. p.414.2.e
76 Iuramentum an confirmet pacta irrita per leges. p.415.1.e.& 418.2.a
77 Iuramentum quatenus firmet contractum alioquin inualidum. p.418.2.a
78 Iuramentum confirmatorium an tranſeat ad hæredes. p.420.2.d.& ſeq.
79 Iuramentum cadens immediatè in promiſſionem de futuro irritam per leges, an ſit validum. p.422. per totam.
80 Iuramentum non inducit ſpecialem obligationem reſpectu promiſſarij. p.322.2.e.& 423.1.a
81 Iuramentum per ſe ſtans ſine turpitudine creditoris magis obligat, quàm promiſſorium cum turpitudine. p.423.2.b
82 Iuramenti obligatio an ſit merè perſonalis vtrinque. p.427.1.a.& ſeq.
83 Iuramentum præſtitum à procuratore, an obliget? vide Iuramenti cauſa efficiens.
84 Iuramentum an tranſeat ad ſucceſſores vtriuſque partis. p.429.1.a.& d
85 Iuramentum quoad obligationem ſtrictè eſt interpretandum. p.431.1.a
86 Iuramenti obligationis reſtrictiones variȩ. ibid.2.b
87 Iuramenti obligatio in caſu dubio. p.431.2.e.432.1.a.b.& 433.1.b.& 690.2.b
88 Iuramentum dubium ratione metus, an obliget. p.432.2.c
89 Iuramentum de re in totum illicita, in partem licita, obligat ad partem licitam. p.434.1.b
90 Iuramentum quando, & quandiu obliget. p.436.1.c.& ſeq.
91 Iuramenti promiſſorij obligationi, an fiat ſatis per æquiualens. p.436.1.a.& ſeq. etiam ex conſenſu promiſſarij. 438.2.a. ex auctoritate Superioris. ibid.
92 Iuramenti commutati obligatio extenditur ad id in quod commutatur. p.438.2.e. Iuramento quatenus aptetur compenſatio. 441.1.d.& 2.d.e
93 Iuramenti obligatio, quot modis tollatur. p.444.1.e
94 Iuramentum promiſſorium deſinit obligare, per condonationem, etiam tacitam promiſſarij. p.447.1.c.& ſeq.
95 Iuramenti obligatio poteſt eſſe aliquando ex lege naturali. p.459.1.e

IVRAMENTI DISPENSATIO, relaxatio, ſeu ablatio.

1 Iuramenti diſpenſatio quomodo differat à relaxatione. p.444.2.b
2 Iuramentum à quo poſſit irritari. ibid.2.c. iuramentum quando poteſt, & à quo irritari ſine ſpeciali cauſa. p.445.1.a.& ſeq. latè.
3 Iuramentum minorum quatenus poſſit irritari à tutoribus. ibid.2.b.& ſeq.
4 Iuramentum puberum circa confirmationem contractus nequit irritari à tutore. ibid.d
5 Iuramentum an poſſit irritari ex parte ipſius iurantis. p.446.1.b
6 Iuramentum factum Deo principaliter, tertio minus principaliter, an poſſit remitti à tertio. p.447.2.d
7 Quæ nolitio, vel remiſſio requiratur in tertio, vt Iuramentum irritetur. p.448.1.b
8 Iuramentum an poſſit remitti mutuo, à mutuo ſibi iurantibus. ibid.2.c
9 Iuramentum abſque ſponſalibus de ducenda paupere, an poſſit ab illa remitti. p.449.1.d
10 Qui coëgit ad iurandum, an cogi poſſit ad remittendum. ibid.2.a
11 Iuramentum meum, an poſſim mihi remittere. p.450.1.b.c
12 Iuramentum promiſſorium factum Deo, quando, & quo poſſit diſpenſari. ibid. 1.e
13 Iuramenta omnia an poſſint ab Epiſcopis diſpenſari, an verò aliqua omnino Papæ reſeruata. ibid.2.e
14 In priuilegiis relaxandi iuramenta, quæ cenſeantur non comprehendi. p.451.2.e.& 452.1.a
15 Iuramentum promiſſorium homini factum, an, & quando poſſit à Superiore relaxari. p.452.1.b. per totum cap.
16 Iuramentum licitum factum tertio in vtilitatem tertij, quando relaxari poſſit. ibid.d
17 Iuramentum illicitum reſpectu creditoris poteſt relaxari. p.453.1.c
18 Iuramentum Regi factum, quomodo relaxetur. ibid.2.a.& ſeq.
19 Iuramenti relaxatio cuius Prælati poteſtatem requirat. ibid.2.b.& ſeq.
20 Iuramentum factum tertio non relaxatur ſufficienter ab habente poteſtatem relaxandi vota iurata. p.454.1.c
21 Iuramentum tertio factum, an poſſit à ſeculari poteſtate relaxari. ibid.d
22 Iuramentum factum tertio, ex qua cauſa ſufficienter relaxetur. p.455.1.b.& ſeq.
23 Ad iuramenti relaxationem qui metus ſufficiat. ibid.1.d.& ſeq.
24 Iuramenti relaxatio an habeat locum in periuro. ibid.2.c
25 Iuramentum annullatur per dolum in ſubſtantia rei. p.372.1.b
26 Iuramentum non irritatur per erroré circa cauſam extrinſecam mouentem ad iurandum, vel circa qualitatem accidentariam rei iuratæ. p.373.2.c
27 Iuramentum quatenus per ignorantiam inualidetur. p.374.1.c
28 Iuramentum quatenus poſſit relaxari à creditore p.409.2.e.& 410.1.a
29 Iuramentum quando admittat repetitionem promiſſionis, & quando non. p.410.2.a.b
30 Iuramentum quatenus admittat repetitionem relaxationis. p.411.1.a

31 Iuramenti confirmatorij relaxatio difficilis.p.420. 1.e.& ſeq.
32 Iuramenti contractum contra leges, firmantis relaxatio qualis. p.421.2.b

IVRARE.

1 Iurans ſecum ſe aliquid alicui daturum tenetur. p.343.1.a
2 Iurans ſe rediturum ad carcerem cum periculo, an obligetur. p.569.1.d.& ſeq.latè.
3 Iurans ſponſalia, an poſſit ingredi religionem. p.380.2.a.b
4 Iurans ſine cauſa,ea adueniente,an teneatur. p.398. 2.e
5 Iurans,nec attendens ad diuinum cultum,vt ſic peccat. p.317.1.e
6 Iurare presbyteri quatenus non debeant. p.338. 2.b
7 Iurans dupliciter poteſt ſe habere ad religionem. p.309.2.c
8 Iurandi præceptum ad quam virtutem ſpectet. p.459.1.e
9 Iurans putando eſſe falſum,ſemper peccat mortaliter. p.465.2.c
10 Iurandi obligatio poteſt interdum imponi per humanum præceptum. p.459.1.b.c
11 Iurans falſum, putando eſſe verum,quatenus peccet. p.466.1.b
12 Iurandi incautè conſuetudo, an conſtituat hominem in ſtatu peccati. ibid.2.d
13 Iurandi conſuetudo non eſt vnum aliquod peccatum. ibid.e
14 Iurandi verum conſuetudo non eſt mortalis. p.467.1.e.& 2.a
15 Iurandi verum, vel falſum indiſcriminatim conſuetudo,quale peccatum ſit. ibid.2.d
16 Iurans verum, iuraturus falſum, ſi ſibi intereſſet, quomodo peccet. ibid.2.e
17 Iurandi incautè conſuetudo quod peccatum. p.468.1.d.e.& ſeq.
18 Iurans incautè æquè peccat iurando verè, ac falsò. p.471.1.d.e
19 Iurare conſuetus, quomodo ſe debeat habere in confeſſione. p.472.1.b
20 Iurans ſe facturum mortale, an grauius peccet cum intentione faciendi,an ſine illa.p.496.1.b.c
21 Iurans ſoluere intra decem dies,ſi non ſoluat vltra periurium, obligatur ſoluere cùm primùm poteſt. p.439.2.e

IVRISDICTIO.

1 Quotuplex ſit iuriſdictio. p.743.1.b

L

LABOR.

1 LAbor ſpiritualium exercitiorum. p.110.2.d

LATRIA.

1 Latriæ cultus non continetur in omni oratione. p.25.2.a

LAVS.

1 Laus Dei mentalis,quomodo fiat. p.11.1.a
2 Laus,qua ſibi quis alium laudat,qualis. ibid.b
3 Laudes in officio diuino. p.194.2.e

LECTIO.

1 Lectio preambula ad orationem mentalem.p.81.1.a
2 Lectio neceſſaria ad orationem mentalem. ibid.b
3 Lectiones ſacræ afferuntur. p.187.1.e.& 2.a

LEX.

1 Lex naturalis ſupponit malum eſſe quod prohibet. p.460.1.c
2 Lex gratiæ non irritauit moralia,ſed cæremonialia. p.515.1.c.d
3 Lex poſitiua addita naturali, an augeat diſtinctam obligationem. p.588.2.a

LIBERTAS.

1 Libertas non poteſt exerceri per ſolam potentiam paſſiuam. p.121.2.c
2 Libertas non poteſt dari in actu voluntatis ſine intellectu. p.122.1.a.& ſeq.
3 Libertas iudicij cùm datur in contemplatione, datur & voluntatis. p.142.1.a
4 Libertas à neceſſitate, quæ requiratur. pag.529. 1.d
5 Libertas quatenus requiratur ad votum. pag.528. 1.d
6 Libertas triplex. ibid.e
7 Libertas ab obligatione non eſt omnino neceſſaria ad votum. p.528.2.d
8 Libertas ad votum exigitur,quæ ſufficeret ad peccatum mortale. p.529.1.a
9 Libertas actus ſecundò primi,an ſufficiat ad aliquale votum. ibid.2.e
10 Libertas à coactione,& metu,quatenus requiratur ad valorem voti. p.530.1.c
11 Libertas non minuitur per votum. pag.563.1.c. 565.1.d

LINGVA.

1 Lingua peregrina orare, an expediat. pag.156. 2.e

LITANIÆ.

1 Litaniæ. p.177.2.e.& 178.1.a
2 Litaniæ maiores,& minores. p.178.1.a.b
3 Litaniæ non ſunt inuentæ à Gregorio. ibid.c

LOCVS.

1 Locus ad orationem qui deceat. p.900.2.b.275.2.e. & 276.1.a
2 Locus vt eſt circunſtantia orationis vocalis. p.162. 1.c
3 Loci vtilitas non impedit orationem. pag.162. 2.d
4 Locus ſacer circunſtantia eſt orationis vocalis. p.163.1.d.e
5 Locus alius interdum ſacro eſt commodior ad orandum. p.163.2.a

LOCVTIO.

1 Locutio Dei,& creaturæ,quatenus differant. p.9. 2.b
2 Loquutio ſpirituum. ibid.& ſeq.
3 Loquutio ſpirituum duplex. ibid.2.c
4 Loquutio ad Deum, & ad creaturas, in quo differant. p.12.1.c
5 Loquutio Dei ad hominem,& hominis ad Deum in oratione,quæ. p.118.2.b

LVCERNARIVM.

1 Lucernarium quid? p.234.1.a

LVTHERVS.

1 Lutheri error circa prouidentiam diuinam.p.13.2.d

M

MALEDICERE.

1 MAledicere ſine intentione,quare non ſit peccatum mortale. p.490.2.e

MALEFICVS.

1 à Malefico licet petere, vt maleficium tollat, ſi poteſt licitè, licèt facturus ſit illicitè. pag.479. 2.d

MALVM.

1 Mala temporalia petere non eſt intrinſecè malum. p.49.

p.49.1.d. dupliciter peti poſſunt. p.50.1.b
2 Mala temporalia diuerſo modo nobis,& aliis petere licet. 49.2.e.50.1.a.& 2.c. & quis ſit ille modus. 50.1.a.b
3 Malum, quod intelligatur in oratione Dominica. p.172.1.a

MANVALIA.

Manualia beneficia. vide verb. Beneficium. n.4

MARIA VIRGO.

1 Maria Virgo videt omnia,quę Deus in Eccleſia operatur. p.31.2.c.d
2 Maria Virgo in ſomno,& inſtanti conceptionis meruit. p.135.2.d
3 Maria Virgo pro nobis in cœlo orare eſt de fide. p.174.2.a
4 Maria Virgo quomodo dare dicatur. p.177.2.a
5 Maria Virgo in inſtanti conceptionis vouit. p.358. 1.b
6 Mariam Virginem ſalutare,cùm datur ſigna, an teneamur. p.160.1.b

MARITVS.

1 Maritus quatenus poſſit imperare vxori. pag.720. 2.a.b
2 Maritus quatenus poteſt vxoris vota irritare. vide voti irritatio.
3 Maritus quatenus poſſit vouere peregrinationem, inuita coniuge. p.723.1.b.c
4 Maritus aliqua poteſt vouere, quæ non poſſit vxor. p.723.1.b

MATER.

1 Mater an poſſit irritare vota impuberum, viuo patre. p.732.1.a.& ſeq. vide votorum irritatio.
2 Mater poteſt irritare indirectè vota nonnulla filiorum. p.732.1.c
3 Mater non poteſt irritare directè vota filiorum, ſed tutor. ibid.1.e

MATERIA.

1 Materia orationis eſt res poſtulata. p.15.2.c
2 Materia orationis vocalis. p.183.2.d.e
3 Materiæ leuitas quando minuat peccatum. p.465. 1.c
4 Materiæ leuitas facit peccatum mortale veniale. p.701.1.a
5 Materiæ grauitas, vel leuitas,vnde petenda. p.702. 1.a.& 703.1.c

MATRIMONIVM.

1 Matrimonium per procuratorem eſt nullum,ſi ante fuit procuratio reuocata. p.427.2.e
2 Matrimonium metu factum, quo iure irritetur. p.534.1.a
3 Matrimonium quatenus requirat ſigna externa. p.549.1.a
4 Matrimonium per ſe non eſt materia voti. pag.593. 2.d
5 Matrimonium quando poteſt eſſe materia voti. p.595.1.b.& ſeqq.latè. vide voti materia.
6 Matrimonium dubium pro quo habendum. p.641. 1.d
7 Matrimonium poſt votum ad quid valeat. p.675. 1.a
8 Qui ducit vxorem habentem votum caſtitatis, quamuis eam induxerit ad nubendum,non peccat poſtea vtendo matrimonio. p.676.a.b

MATVTINVM.

1 Matutinum tempus orationi aptum. p.90.1.c
2 Matutinum in officio diuino. p.193.1.c.d
3 Matutinum à laudibus licet ſeiungere generatim loquendo. p.200.2.e
4 Matutinum à laudibus, quando ſeparatur, quæ aduertenda. p.201.2.a.b
5 Matutinum, & veſpertinum officium quod ſit. p.211.2.a
6 Matutinum poteſt dici in die præcedenti. p.278.1. d.& qua hora. ibid.2.a.& 279.1.a

MEDICVS.

1 Medici iudicium ad non recitandum,quando ſufficiat. p.283.1.a

MEDITATIO.

1 Meditatio quid ſit. p.82.1.e
2 Meditatio ex ſe non ſpectat ad orationem. ibid.2.a
3 Meditatio quid ſpectet ad orationem. ibid.2.a
4 Meditatio debet eſſe practica. ibid.2.b.c
5 Meditatio orationis quò tendat. ibid.2.e
6 Meditationis duo præcipui effectus. p.83.1.b
7 Meditatio quid conferat obſecrationi. ibid.1.e
8 Meditatio,& oratio quando coniungantur.ibid.2.a. vide Actus 12.

MEDIVM.

1 Media neceſſaria ad ſalutem ſunt nobis diuino iure præcepta. p.70.2.b
2 Media nox accipitur pro tempore à media nocte ad auroram. p.232.2.e

MEMORIA.

Memoria Dei frequens quam iuuet. p.89.2.d.e

MENDACIVM.

Mendacium eſt triplex. p.464.2.d

MENDICARE.

Mendicare an teneatur extremè egens. p.71.2.e

MENTALIS ORATIO.

Mentalis oratio. vide verb.Oratio mentalis.

MENTIRI.

Mentiri Deo ex genere ſuo eſt mortale. p.630.2.e

MERCATOR.

à Mercatore exacturo vſuras, licet petere mutuum. p.479.2.d

MERITVM.

1 Meritum actus quid requirat. p.57.2.c
2 Meritum de condigno quid. ibid.2.e
3 Meritum orationis quatenus ex radice charitatis. p.58.1.a.b
4 ad Meritum de congruo probabile eſt, non ſemper requiri gratiam ſanctificantem. p.58.1.b
5 Merito ſuo quatenus orans poſſit confidere. p.63.2. e.& ſeq.
6 Merita propria non debent obſeruari oranti. p.64. 1.c.& 83.2.d
7 Merita propria diſcutienda ad orationem. pag.64. 1.d
8 Meritorum propriorum recordatio,quatenus bona. ibid.e
9 Meritum de iuſtitia non eſt neceſſarium ad infallibilem impetrationem. p.67.2.c.d
10 Meritum ab impetratione diſtinguitur. p.58.1.c
11 Meritum quomodo creſcat in opere. p.158.1.a.b

METVS.

1 Metus mortis an excuſet à recitatione. pag. 285. 1.e
2 Metus an irritet iuramentum. p.367.2.a
3 Metus non tollit intentionem. ibid.2.e
4 Metus ex quibus cauſis oriatur. p.350.1.e
5 Metus ex cauſis naturalibus ortus non irritat votum. ibid.& 2.a
6 Metus proueniens ab actione iniurioſa hominis, niſi ſit directè extorquendum votum, non illud irritat ex natura rei. pag.531.1.e. vide verb. Votum.

7 Metus ab homine intentus, & extorquens votum illud non irritat ex natura rei. pag.531.2.a. & ſeq.
8 Metus cadens in conſtantem virum qui ſit. p.534. 1.c

MINISTER.

Miniſter Eccleſiaſticus orat nomine totius Eccleſiæ. p.183.1.a

MIRACVLVM.

1 Miraculorum fides quæ. p.63.2.c
2 Miracula cur fiant interdum per procuratores.p.65. 1.a.b
3 Miraculum non fit ad confirmandum mendacium. ibid.1.b

MISSA.

1 Miſſæ tempore an orare teneamur. p.75.1.b
2 Miſſa optimum exemplar orandi. p.149.2.b
3 Miſſæ tempore nihil vocaliter recitare tenemur. p.160.2.b
4 Miſſam audit qui inſeruit, licèt ad ſacriſtiam eat. p.231.2.b
5 Miſſam dicere ante matutinum,an licet. pag.262. 2.d
6 Pro Miſſa hodierna qui eleemoſynam accipit,an ſatisfaciat dicendo alio die. p.290.2.d

MODVS.

Modus vt eſt circunſtantia orationis. p.204.1.b

MORBVS.

1 Morbus an excuſet à recitando. p.282.2.c
2 Morbus talis vt dubitetur, an ſit obligatio recitandi,quatenus obliget. p.283.1.a

MOS.

Mores alij Ciuiles,alij Naturales. p.401.1.e

MOTETVM.

Motetum intermiſcere ſacris,an peccatum ſit. p.228. 1.e.& ſeq.

MOTIO PRACTICA.

Motio hæc duplex eſt. p.5.1.d

MOTIVVM.

Motiui honeſtas an requiratur ad votum. pag.526. 1.a

MVTILATIO.

Mutilatio verborum inter recitandum, quod peccatum. p.226.2.e

N

NARRATIO.

Narratio operum Dei,quatenus ſit oratio. p.151. 2.e

NATALIS DIES.

Natalis dies an cadat ſub votum ieiunandi ſextis feriis. p.690.2.a

NECESSITAS.

1 Neceſſitas duplex in actibus virtutis. p.68.2.c
2 Neceſſitas medij. ibid.
3 Neceſſitas orationis fundatur aliquo modo in ipſa rei natura. p.69.2.e
4 Neceſſitas orationis conſummatur ex decreto diuino. ibid.
5 Neceſſitas propriæ orationis ſupponit Deum incipientem. p.70.1.e
6 Neceſſitas grauis,vel extrema, an deobliget à voto. p.69.1.d.& ſeqq.
7 Neceſſitas in intellectu,non neceſſitat voluntatem. p.143.1.d

NOCTVRNI.

1 Nocturni in officio diuino, quando dicebantur. p.193.1.e.& 2.a.& ſeq.
2 Nocturni quatenus poſſint ſeparari. pag.201.1.c. & ſeq.

NOMEN.

Nomen Dei quod intelligatur in oratione Dominica. p.165.2.c.& ſeq.

NOTITIA.

Notitia diuinæ promiſſionis an requiratur ad orationem. p.62.1.a

NOVITIVS.

1 Nouitij non tenentur recitare horas ſacras. p.238. 2.d
2 Nouitiorum vota qualia. p.519.1.d.& ſeq.

O

OBEDIENTIA.

1 Obedientia quatenus differat à religione. p.99. 2.b
2 Obedientia reddit actus magis bonos. pag.593. 2.a

OBIECTVM.

Obiecta plura quando ſe impediant. p.133.1.a

OBLIGATIO.

1 Obligatio an neceſſariò inferatur à voto. pag.522. 1.d
2 Obligatio dupliciter oritur ex aliqua actione.p.549. 1.e.& 2.a
3 Obligationes eiuſdem rationis non multiplicantur circa idem. p.588.1.c.d
4 Obligatio ad Deum,& ad hominem, quatenus differant. p.631.2.b.c
5 Obligationis grauitas,vnde colligatur. p.632.1.d
6 Obligatio,vide voti obligatio.

OBSECRATIO.

Obſecratio mentalis quomodo fiat. p.11.2.c.d

OBSTINATVS.

1 Obſtinatus vix poteſt conuenienter orare. pag.65. 2.d
2 Obſtinatus in peccato, quatenus peccet orando. p.170.2.a

OCCVPATIO.

Occupatio externa an ſemper orationem impediat. p.89.2.c.d

OFFICIVM DIVINVM, eiúſque inſtitutio.

1 Officium diuinum,vel Eccleſiaſticum,vnde dictum. p.183.1.e
2 Officij eiuſdem inſtitutio. p.202.1.a
3 Officium Eccleſiaſticum ſubſtantialiter vbique vnum eſt. p.183.2.b
4 Officij diuini varietas. p.190.1.c
5 Officium diuinum diuiditur rectè in diurnum, & nocturnum. p.192.1.d
6 Officij nocturni partes, & diuiſiones. pag.193. 1.a
7 Officium Romanum ſi Eccleſia aliqua anticipat, poſtea non poteſt per ſe relinquere. p.217.1.b. & ſeq.
8 Officium Romanum poteſt à qualibet Eccleſia acceptari. p.216.2.d
9 Officium Romanum quatenus debeat acceptari. p.262.2.c.d

OFFICII DIVINI PARTES.

1 Officij diuini partes materiales defenduntur, & probantur. p.184.2.e.& ſeq.
2 Officij diuini materia. p.185.2.d.e

3 Officij

3 Officij diuini partes. p.195.2.a
4 Officij diuini quæ forma ſeruanda vbique. p.217.1.b
5 Officium diuinum vnde incipiat. p.261.2.d
6 Officij quæ pars ſit notabilis. p.273.1.c.& ſeq.

OFFICII DIVINI circumſtantiæ.

1 Officium diuinum neceſſariò dicendum eſt voce ſenſibili. p.202.2.b
2 Officium priuatum poteſt dici voce ſubmiſſa. ibid.2.e
3 Officium Canonicum pro vſu fidelium debet dici alta voce. p.203.2.e
4 Officium diuinum non debet dici vulgari lingua. p.204.1.b
5 Officium diuinum vbi ex officio recitandum quotidie, vel quoties in hebdomada. p.211.2.d
6 Officium diuinum in choro dicendum à religioſis quatenus. p.212.2.c
7 Officium diuinum diei ſequentis non eſt incipiendum ante finem præcedentis. p.262.2.d.& ſeqq.

OFFICII DIVINI obligatio.

1 Officium diuinum recreationis cauſa lectum non deobligat. p.89.1.b
2 Officio diuino extra Miſſam, non tenetur populus ſub præcepto aſſiſtere. p.160.2.a
3 Officij diuini publici obligatio, Prælatis præſertim incumbit. p.213.1.a
4 Officij diuini pręceptum quatenus ſingulos obliget Eccleſiaſticos. ibid.c.& ſeqq.
5 Officij diuini obligatio nulla conſuetudine poteſt abrogari. p.220.1.e
6 Officium diuinum non eſt multiplicandum quotidie ob multiplicationem beneficiorum, licèt augeantur tituli. p.242.per tot.
7 Officium diuinum ratione quarum capellaniarum ſit recitandum. p.255.2.b.d
8 ad Officium diuinum recitandum tenetur, qui habet beneficium commodatum. ibid.2.b
9 ad Officium recitandum tenetur beneficium alteri commendatum. ibid.2.d
10 Item qui habent officia proptiè manualia. 256.1.b
11 Secus eſſe de mero coadiutore. ibid.1.d. & ſeq. maximè Canonicorum. ibid.
12 Officium diuinum priuatim eſt dicendum iuxta Breuiarium approbatum in ſua diœceſi, vel ordine, &c. Alioqui non ſatisfit. p.258.1.a
13 Officij recitandi obligatio eſt perſonalis, nec per alium impletur. p.281.1.a
14 Officium qui non poteſt totum dicere, an teneatur ad partem. p.283.2.a.& ſeqq.
15 Officium qui hodie non recitat, non poteſt implere præceptum alio die id recitando. p.290.2.c
16 Officium non recitans poſt ſex menſes per aliquos dies ab obtento beneficio, an teneatur reſtituere pro rata. p.293.1.a

OFFICII DIVINI recitatores.

1 Cùm duo recitant officium diuinum, & alter non tenetur recitare, non tenetur, & audire ſocium. p.220.2.a
2 Officium diuinum an recitare teneantur, qui ſolum habent fructus Eccleſiaſticos, non beneficium. p.253.1.per totum cap.
3 Officium diuinum poteſt recitari priuatim à duobus, vel pluribus. p.264.5.per totam.
4 Cum aliquis recitat cum alio, non inde tenetur ſub mortali ad attentionem, ſi aliunde non tenebatur. p.264.2.c.d
5 Cùm duo recitant non eſt omnino neceſſe, vt lectiones alternent inter ſe, ſed poteſt vnus omnes dicere in rigore. p.265.1.d
6 In priuata plurium officij recitatione, quæ ab vno, quæ ab omnibus ſimul dicenda? p.265.1.e.& ſeq.
7 Officium inter plures quomodo priuatim recitandum. p.265.2.b
8 Recitantibus priuatim pluribus, corruptio ſyllabarum non expedit omnino. ibid.c

OFFICII DIVINI interruptio.

1 Officij diuini interruptio. p.219.1.b
2 Officij diuini interpolatio, quod peccatum ſit. p.218.2.b.& ſeq.

OFFICII DIVINI mutatio.

1 Officij huius diei mutatio recitando aliud num ſit peccatum mortale? p.260.1.c.& ſeq.
2 Officij diuini huius diei in aliud mutatio quando ſit leuis. p.261.1.a
3 In hoc, aut illo officio diuino recitando, poteſt Papa diſpenſare. ibid.1.c.& ſeq.
4 In officij diuini mutatione, quatenus poſſit Prælatus diſpenſare. ibid.1.e.& ſeq.
5 An qui non poteſt officium diuinum recitare aliud, recitare teneatur loco illius. p.285.1.c

OFFICII DIVINI omiſſio.

1 Officium diuinum an poſſit omitti ex aliqua cauſa à toto choro religioſorum. p.213.2.c
2 Officij Canonici omiſſio pro vno die eſt mortalis. p.266.2.a
3 Officij huius diei partem notabilem omittere, eſt mortale. ibid.2.d
4 Officium diurnum omittenti, quæ pœnitentia imponenda. p.276.2.d
5 Officium omittentibus beneficiatis, quæ pœnæ imponantur. p.287.2.e

OFFICIVM VIRGINIS, & defunctorum.

1 Officij Virginis inſtitutio. p.198.2.b
2 Officium Virginis, aut defunctorum in choro omittere, quod peccatum ſit? p.227.2.b
3 Officium Virginis, aut pro eo Canonicum tenentur recitare penſionarij, vt clerici, qui non habent beneficium. p.253.2.d
4 Officium Virginis, aut defunctorum, quando ex obligatione recitandum. p.265.2.d. vide, coadiutor, & penſio.

OMISSIO.

1 Omiſſiones bonorum actuum, an poſſint eſſe materia voti. p.607.1.a. vide voti materia.
2 Omiſſio, & commiſſio quatenus poſſint eſſe eiuſdem ſpeciei. p.698.1.d
3 Omiſſio plurium particularium in diuino officio, quando poſſit eſſe grauis. p.705.2.e
4 Omiſſio alicuius actus, quando habeat ſpecialem malitiam. p.71.2.c.d

OPERATIO.

1 Operationes ſubordinatæ non ſe impediunt. 122.2.d

OPVS.

1 Opus factum ex voto melius eſt ſaltem extenſiuè, quàm factum ſine voto. p.560.2.d.& ſeq.

2 Opus ex voto factum vt ſit melius requiritur reſpectus ad votum. p.562.1.c
3 Opus ex voto factum plus habet meriti. pag.562.1.d
4 Opus ex voto, cuius facti pœnitet, an ſit præſtantius. p.562.2.d
5 Opus præceptum non eſt minus perfectum eo quod ſit ex conſilio. p.563.1.a
6 Opus factum ex iuramento an ſit melius. pag.563.1.b.c
7 Opus pœnale quomodo ad orationem iuuet. 64.1.a

ORARE.

1 Orandum ſemper quomodo. p.72.2.e
2 Orare poſſumus pro nobis,& pro aliis. pag.36.2.c.& ſeq.
3 Orare licet pro particularibus. p.36.2.d
4 Orare an liceat pro reprobo. p.39.1.d.& ſeq.
5 Orare non licet abſoluto affectu pro æterna ſalute reprobi cogniti.40.1.b.ſecus ex affectu ſimplici.ibid.c
6 Orare non licet contra Dei decretum reuelatum. p.40.1.e
7 Orandum pro omnibus hominibus. 41.1.b
8 Inter orandum nullus ſignatè excipiendus.pag.41.1.d
9 Orare non licet pro infante decedente ſine baptiſmo. p.53.2.c
10 Oranti pro ſe facta eſt infallibilis promiſſio. pag.67.1.a
11 Orare pro ſe non videtur conditio omninò neceſſaria ad orationem vt impetret,&c. p.67.1.c
12 Orare pro aliis quando teneamur. p.75.2.c
13 Orare pro nobis primò obligamur. p.76.2.d
14 Oratur pro alio duobus modis. p.232.2.d
15 Orandi effectus quomodo ſe habeat ad vocem.pag.148.1.c
16 Orare ſpiritu quid ſit in Diuo Paulo. p.133.2.a
17 Orans vocaliter debet ſe audire.p.265.2.e.vide affectus Angelus,& beati.

ORATIO.

1 Orationis nomen p.3.1.c.definitio. pag.1.in fine.
2 Triplex eius acceptio. 3.2.a
3 Orationis acceptio pro bona operatione reiicitur. p.4.1.b
4 Oratio propriiſſimè ſumitur pro petitione. pag.4.2.d.e
5 Orationis pro petitione definitio expenditur. pag.4.2.e
6 An de ratione orationis,vt bona petantur. pag.5.per totam,& pag.22.1.b
7 Orationis malitia,Dei eſt iniuria. 6.1.d
8 Oratio ſine intentione vlla, non eſt oratio. pag.6.1.e
9 Oratio vtrum actus intellectus,an voluntatis. pag.6.2.a.b
10 Ad orationis finem intrinſecum non eſt neceſſaria externa loquutio. p.8.2.c
11 Oratio an foret inutilis, ſi res neceſſariò euenirent. p.13.1.a
12 Oratio an poſſet eſſe vtilis,Deo neceſſariò agente.p.13.2.d
13 Oratio directè facta eſt opus bonum. p.14.1.e
14 Orationis exterioris efficacia eſt ab interiori. pag.14.2.b
15 Oratio cuius virtutis ſit actus elicitus. pagin.15.2.e.16.1.e
16 Oratio ad Deum,& ad hominem quatenus differant, p.16.2.b
17 Oratio eſt actus Religionis. p.16.1.c.17.1.b
18 Quid ſufficiat vt oratio ſit actus Religionis. pagin.18.1.e

19 Oratio, ſi fiat, vt oportet, eſt actus ſupernaturalis. p.19.2.e
20 Oratio habet habitudinem ad quatuor. p.21.1.e.& 2.a
21 Oratio ad ſolum Deum. p.21.2.b
22 Oratio vnde ſit ſupernaturalis. p.22.2.c
23 Oratio ad ſanctos non eſt propriè virtus religionis. p.26.1.c
23 Oratio non impetrans non eſt inutilis. 32.1.b
25 Oratio quomodo ſit propria rationalis creaturæ. p.36.1.d
26 Oratio de ſe eſt actus meritorius. 57.2.c.& e
27 Oratio habet peculiarem vim diſponendi & ſolandi animam. p.58.2.e
28 Oratio de ſe eſt opus ſatisfactorium. p.58.2.c
29 Oratio eſt impetratoria. 59.1.c
30 Oratio vt impetret quas conditiones requirat. pag.59.2.d
31 Oratio de peccato veniali, eſt peccatum mortale, p.60.1.a
32 Oratio de indifferente non habet promiſſionem. pag.60.1.b.éſtque peccaminoſa. 1.c
33 Oratio piè fieri quæ dicatur. p.61.1.a.b
34 Oratio non tendit eò, vt propria materia rependatur,ſed vt Dei gratia conferatur. p.64.1.b
35 Orationis vis in impetrando in quo fundetur. pag.65.1.a
36 Oratio an ſit medium ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem. 62.2.c
37 Oratio eſt ſimpliciter neceſſaria ad ſalutem. pagin.69.1.b
38 Orationis continuitas qualis. 73.1.d.& ſeq.
39 Oratio, obſecratio, poſtulatio & gratiarum actio quatenus diſtinguantur. 84.1.e
40 Orationis definitiones iuxta tres eius ſtatus. 113.1.c
41 Oratio publica,& priuata quæ. 147.2.a.b
42 Oratio publica ſemper vocalis. 148.2.d
43 Ad orationem,quæ reducantur. pag.149.2.d.& ſeq.
44 Oratio ſcripta fieri poteſt. 151.1.a
45 Oratio tres habet modos cauſandi. 156.2.b.
46 Oratio quatenus per culpam impediatur. 158..c
47 Oratio communitatis laudatur. 151.2.a
48 Oratio publica exiſtentis in peccato mortali impetrat non ratione orantis,ſed Eccleſiæ. 242.2.b.c. vide Angelus,& bonorum conditio.

ORATIONIS MATERIA.

1 Orationis materia eſt res, quæ poſtulatur. p.15.2.c. vide bonum.

ORATIO MENTALIS.

1 Oratio mentalis quos actus includat. pag.75.1.a
2 Orationis mentalis finis. 75.1.b
3 Oratio mentalis commendatur in ſacra Scriptura.pag.75.1.b.c.
4 Orationis mentalis laudes. 80.per totam.
5 Oratio mentalis aptiſſima ad meritum. 80.2.c
6 Orationis mentalis vtilitates. 80.2.d.e.& ſeq.
7 Oratio mentalis in quibus actibus eſſentialiter conſiſtat. p.84.2.a
8 Orationis mentalis ſpecies. 86.1.d.
9 Oratio mentalis nullo Eccleſiæ præcepto directè præcipitur. 86.2.b.c.& 87.1.e
10 Oratio mentalis quatenus cadat ſub obligationem.p.87.2.b.
11 Oratio mentalis omnibus conſulenda. 88.2.a
12 Oratio mentalis vocali præſtat. 88.2.c.& ſeq.
13 Oratio mentalis medium moraliter neceſſarium ad vitæ puritatem,&c. 88.2.d
14 Orationis mentalis circunſtantiæ. 89.1.b.latè

15 Oratio mentalis inſtar luminis. 91.2.d.
16 Orationis mentalis materia. ibid.
17 Orationis mentalis modus. 92.1.a
18 Oratio mentalis includit actus intellectus, & voluntatis. 100.2.b
19 Oratio mentalis non poteſt eſſe abſque omni actu intellectus, vel voluntatis. 115.2.b.& ſeq.
20 Oratio mentalis,& vocalis. 4.2.e
21 Oratio purè mentalis quando attribuatur voluntati. 8.2.e
22 Oratio mentalis poteſt conſiſtere ſine aduertentia reflexiua. 10.1.b.c
23 Quæ occupatio non impediat orationem mentalem. 86.2.c
24 Oratio mentalis ad quid. 146.1.a.& 147.1.e

ORATIO VOCALIS.

1 Oratio vocalis poteſt eſſe ſine actuali attentione.116.1.c.d
2 Oratio vocalis quid addat mentali. 145. in principio.
3 Orationem vocalem qui hæretici non admittant.145.1.a
4 Oratio vocalis vt licita probatur. 145.2.b
5 Oratio vocalis certam formam non ſemper exigit. 147.1.a.
6 Oratio vocalis multiplex. 147.2.a
7 Oratio vocalis quomodo ſit eleuatio mentis in Deum 149.2.a
8 Oratio vocalis priuata,imitatio publicæ.149.per tot.
9 Oratio vocalis an ſit ex præcepto. 159.1.b
10 Oratio vocalis bene cedit mentali. 162.1.b
11 Orationis vocalis circunſtantiæ. 161.2.a
12 Oratio vocalis quamdiu debeat durare. 161.2.e
13 Orationum vocalium multitudo notatur. 162.1.c
14 Orationis locus,& tempus,vide locus & tempus.

ORATIO PRO ALIO.

1 Oratio vnius pro alio vtilis. 29.2.c
2 Oratio pro communitate ex ſuo genere nobilior. 37.2.b
3 Orare pro beatis,an liceat. 38.1.a.b
4 Orare pro Dei gloria an liceat. 38.2.b
5 Orare an liceat pro reprobo. 39.1.b.c
6 Oratio pro multis, an ſingulis æquè impetret, ac facta pro vno. 68.1.a b
7 Orare pro aliis quando teneamur. 75.2.d

ORATIO DOMINICA.

1 Oratio Dominica an ſit ſub præcepto.159.1.d.& ſeq.
2 Orationis Dominicæ explanatio. 164.1.e. & ſeq.
3 Oratio Dominica non debet culpam ex opere operato 169.2.e
5 Oratio Dominica quatenus inſeruiat contra peccata venialia. 170.2.b
5 Oratio Dominica an dicatur nomine Eccleſiæ. 172.2.b.c

ORATIONIS PRÆCEPTVM.

1 Oratio eſt ſub præcepto Diuino. 70.2.c
2 Orationis præceptæ omiſſio,quod peccatum ſit.71.2.c.& quando nullum ſit peccatum. 77.1.c

ORGANA.

1 Organa Eccleſiaſtica,vide inſtrumenta.
2 Organorum vſus probatur.228.2.c.poteſt tamen fieri cum peccato,& quando. ibidem

P

PACTVM.

1 Pactum per leges irritum dupliciter firmatur iuramento. 418.2.a.& ſeq.

PANIS.

1 Panis,qui petatur in oratione Dominica. 167.2.b c & ſequent.

PAPA.

1 Papa non poteſt iritare omnia vota. 715.1.b
2 Papa in quæ non habeat poteſtatem. 715.1.c
3 Papa quatenus poſſit vouere dependenter ab alio.715.2.b
4 Papa ſi cogat ad votum non implendum, non poteſt cogere ad aliud loco illius faciendum. 716.2.c.
5 Papa ratione ſuæ iuriſdictionis non poteſt prohibere ſubdito opus conſilij per ſe loquendo. 518.1.a
6 Papa poteſt indirectè irritare aliqua vota fidelium cuiuſcumque ſtatus. 718.1.d.e
7 Papa an poſſit Religioſorum vota directè irritare. 736 2.d.& ſequentib.

PARENTES.

1 Parentes,& paſtores tenentur moraliter docere ſuos orationem Dominicam. 159.2.e
2 Parentes quod ius habeant in filios puberes 725.2.e
3 Parentes an poſſint vota filiorum irritare & quatenus, vide voti irritatio.
4 Parentum poteſtas de irritandis votis filiorum quandiu duret. 727.2.d

PATER.

1 Pater in oratione Dominica ſpectat ad totam Trinitatem. 164.2.c
2 Pater noſter an debeat ſciri ex obligatione. 159.1.d.
3 Patris nomine in votorum irritatione, qui intelligantur. 728.1.b
4 Pater ſolus dum viuit habet poteſtatem irritandi vota filiorum,præſertim impuberum. 728.2.e

PAVPER.

Pauper fictus tenetur reſtituere eleemoſynas. 685.1.d.

PECCATOR.

1 Peccatores in via poſſunt orare. 35.1.b.c.& ſeq.
2 Peccator orans ſatisfacit obligationi orandi. 35.1.d. 36.1.a
3 Peccator an ſpecialiter orare teneatur. 36.1.b
4 Peccatores quatenus Deus exaudiat,aut non. 64.2.c. per totam.
5 Peccator maximè eget oratione mentali. 141.2.a
6 Peccati ſtatus non animaduerſus non impedit impetrationem orationis. 65.1.e

PECCATVM, ET PECCARE.

1 Peccatum veniale à Deo petere,eſt mortale. 60.1.a
2 Peccatum mortale ex genere ſuo quod dicatur. 260.2.c
3 Peccati habitus non eſt peccatum. 466.2.e
4 Peccatum mortale ex genere ſuo quatenus diſtinguatur a veniali in ſuo. 477.2.e
5 Peccatum mortale ex genere,quod dicatur. 477.2.d
6 Peccari dupliciter poteſt contra votum.696. in principio.
7 Peccatum eſt,& quod ſit vouere temerè. 692.1.a
8 Peccatum quodcumque quatenus orationem impediat. 158.1.c
9 Peccatum vnum quomodo ex multis coaleſcat, vide actus 3.

PENSIONES.

1 Penſionem habens vt clericus tenetur recitare Virginis officium. 255.1.b
2 Penſionarius non recitans cui debet reſtituere. 295 1.b

PERICVLVM.

Periculo ſe exponere quando ſit peccatum. 46.1.b

PERIVRIVM, ET PERIVRVS.

1 Periurij acceptiones. 460 1.d
2 Periurium ſumptum pro incauta iuratione, an eſſentialiter includat falſitatem. 460.2.a
3 Periurium quotuplex ſit. 561.1.e
4 Periurium materiale, & formale. 461.2.c
5 Periurium quatenus poſſit eſſe tam in iuramento aſſertorio, quàm in promiſſorio. 461.2.e
6 Periurium aſſertorium quantum ſit peccatum. 462.1.d.e
7 Periurium an ſit grauius quàm homicidium. 463.1.c.
8 Periurium an adulterio ſit grauius. 464.2.b
9 Periurium aſſertorium ſemper eſt mortale ex parte cuiuſuis materiæ. 464.2.e
10 Periurium iocoſum graue peccatum. 465.1.e
11 Periurium ex quocumq; veritatis defectu eſt mortale. 465.2 c
12 Periurium cum naturali inaduertentia au ſit mortale ex conſuetudine. 468.2.c
13 Periurium æquè eſt incautè iurante, ſiue verè, ſiue falſo iuret. 471.1.e
14 Periurij reſeruatio, vel circa id cenſura, an comprehendat incautè prolatum in conſueto. 472.2.a.b
15 Periurium non liceret etſi liceret aliquando mendacium. 473.2.b
16 Periurium ex ſuo genere quomodo ſit mortale. 461.2.d
17 Periurio quæ pœnæ Eccleſiaſticæ imponuntur. 478.1.a.& ſeq.
18 Periurium cenſura nulla punitur ipſo iure. 497.1.b
19 Per periurium non incurritur immediatè irregularitas. 497.1.c
20 Per periurium non amittuntur ipſo facto beneficia parta ante ſententiam. 397.c.b
21 Per periurium quæ infamia incurratur. 497. 2. c.d vide infamia.
22 Periurus non eſt in teſtem admittendus. 499 2.e
23 Periurus an deponendus. 500.2.a
24 Periurus an beneficio priuandus ſit. ibid b
25 Periuro quam pœnam ſtatuunt Canones. ibid. d

PERMISSIO.

1 Permiſſio proprij peccati non poteſt peti. 56.1.e

PERSEVERANTIA.

1 Perſeuerantia conditio ad orationem neceſſaria. 65.2.e
2 Perſeuerantia in oratione, quandiu durare debeat. 66.2.a
3 Perſeuerantia in gratia melior, quàm in petendo. 66 2.b

PERSONA.

1 Perſonæ Diuinæ vt tales orare non poſſunt. 30.2.e
2 Perſona vna Diuina vtrum orari poſſit ſine attentione ad alias. 23.2.c

PETITIO, ET PETERE.

1 Petionis nomen pro oratione expenditur. 5.1.e
2 Petitio diſtincta eſt à deſiderio. 8.1.c
3 Petitio quomodo ſit actus rationis. 80.2.b
4 Petitio mentalis eſt actus intellectus. 8.2.e
5 Petitio à viatore, & à beato vtrum eiuſdem rationis. pag.19.2.e
6 Petere aliquid determinatè à Deo licitum eſt. pag. 43.1.b.
7 Petendi à Deo modus multiplex. 43.2.e
8 Petere bona temporalia vt finem vltimum non licet. 43.2.e
9 In petitione tantæ perfectionis in particulari cauendæ comparationes. 55.1.c
10 Petione conditionata non eſt per ſe malum petere perfectionem tantam vel tantam ſecus de abſoluta. eadem.
11 Petitio eſt de non acceptis. 55.2.b.c.
12 Petere non licet, quæ ſcimus nobis data. 55.2.c
13 Petere licet beneficia gratiæ, quantumuis promiſſa. 56.1.a
14 Petere poſſumus etiamſi non iudicemus, nos aliter rem aſſequi non poſſe. 56.2.c
15 Petuntur aliqua vt ſimpliciter neceſſaria, alia aliter 57.1.a.b
16 Petitio ad quid propriè dirigatur. 59.1.c
17 Petitio rei honeſtæ non conferentis ad vitam æternam, an impetret ex promiſſione. 49.2.e

PETRVS.

1 Petri raptus. 143.2.b

PHANTASIA.

Phantaſia capax eſt cognitionis intuitiuæ, & abſtractiuæ. 129.2.d

PIETAS.

Pietas orationis in quo conſiſtat. 61.1.a

POENA.

Pœna temporalis huius vitæ remiſſionum habet infallibilem impetrationem. 65.2.a b

POLLVTIO.

Pollutio in ſummis, in dubio quale peccatum eſſe præmatur. 643.2.a

POSTVLATIONES.

Poſtulationes, orationes, obſecrationes, gratiarum actiones.&c.quatenus diſtinguantur. 149.1.e

POTESTAS.

1 Poteſtas iuriſdictionis quatenus poſſit vota irritare. 514.2.b
2 Poteſtas irritandi non eſt ſemper ſpiritualis. 715.2.c
3 Poteſtas irritandi poteſt eſſe dominatiua. 715.2.e
4 Poteſtas dominatiua an requirat cauſam ad irritandum votum. 716.1.c
5 Poteſtas ordinaria, & delegata quomodo differant. 750.1.c, vide voti commutatio, & voti diſpenſatio.

PRACTICA MOTIO.

Practica motio quotuplex? 5.1.c.d

PRÆCEPTVM.

3 Præcepta poſitiua niſi fidei:& Sacramentorum, non tradidit Chriſtus Dominus. 69.2.b
2 Præceptum de oratione eſt iuris naturalis, ac proinde ſemper obligauit. 70.2.c
3 Præcepta quæ ſemper obligârint. 70.2.e
4 Præceptum naturale de oratione mentali eſt præcipuè. 71.1.c
5 Præceptum naturale de oratione, ad quam virtutem ſpectet. 71.1.e. Ad Religionem. 71. 2. e. quando obligat. ibid.
6 Præceptum naturale de Diuino cultu non obligat de ſe ad actum determinatum. 72.1.b.c.
7 Præceptum de oratione pro quo tempore obliget.

72.2.d.& ſeq.latè.
8 Præceptuum orandi non omnes æquè obligat. 75.2.b
9 Præceptum Eccleſiaſticum nullum eſt de oratione mentali directe. 86.2.b.c.& 88.1.e
10 Præceptum Diuinum de oratione mentali pro certo aliquo tempore nullum. 88.1.a.& ſeq.
11 Præceptum Diuinum de oratione vocali nullum eſt 159.1.b
12 Præceptum Eccleſiaſticum poſitiuum non ſolet imponi ſine certa temporis determinatione. 160. 1.a
13 Præceptum impletur etiam cum voluntate non ſatisfaciendi hac vice ſi poſtea mutet. 271.1.b
14 Præceptum non peierandi naturale eſt. 734. col. 1.b
15 Præcepta prima tabulæ, quo ſenſu ſint grauiora præceptis ſecundæ. 460.1.a

PRÆLATVS.

1 Prælatus quatenus poſſit diſpenſare ob morbum ad non recitandum. 283.1.a.& ſeq.
2 Prælatus vouens actionem ſubditorum ad quid teneatur. 658.2.a
3 Prælatus quo titulo cogat ad voti impletionem. 677.2.a
4 Prælatus votum irritans ex poteſtate dominatiua, an teneatur id in aliud commutare. 716.2.a
5 Prælatus non poteſt cogere ſubditum, vt dictam commutationem voti acceptet, 716.2.b.& ſeq.
6 Prælatus inuito vouente non poteſt cum eo diſpenſare, irritare votum illius poteſt. 717.1.a.b
7 Prælati Papa inferiores non poſſunt directè irritare vota Chriſtianorum. 717.2.b.& ſeq.
8 Prælati Papa inferiores poſſunt irritare indirectè vota aliqua. 718.1.d
9 Prælatus Religionis quatenus poſſit vota ſubditorum irritare, vide Religioſus.
10 Prælatus Religionis quiſnam poſſit ſubditorum vota irritare. 736.2.b
11 Prælatus Religionis inferior non poteſt irritare votum ſubditi à Superiori Prælato confirmatum. 737.1.d
12 Prælatus Superior poteſt irritare votum approbatum ab inferiori. 737.2.a
13 Prælatus poteſt irritare votum à ſe approbatum. 737.2.c.& ſeq.
14 Prælatus Religionis an peccet irritando votum à ſe approbatum. 738.2.a.& ſeq.
15 Prælatus æqualis ſuccedens poteſt irritare vota approbata ab æquali. 739.1.a

PRESBYTER.

Presbiter in iure qui ſit. 237.1.a

PRÆSTIMONIVM.

1 Præſtimonium quid ſit, & ad quid obliget. 253. 1. d & ſequent.
2 Præſtimonij campos ſi non recitet, tenetur reſtituere. pag.290.1.a

PRÆORDINATIO.

Præordinatio diuina circa effectũ futurũ qualis. 15.1.a

PRIMA.

Prima in officio diuino 196.1.b.& ſeq Qua hora ſit canenda in choro. 233.1.c.& ſeq.

PRIVILEGIVM.

Priuilegia gratiæ ſingularis non petenda 55.2. b.c

PROCESSIONES.

Proceſſionibus, & ſimilibus quæ obligatio aſſiſtendi. 162.2.e

PROFESSIO.

1 Profeſſio facta repugnante coniuge, eo mortuo non reualeſcit. 398.2.a
2 Profeſſio inualida, quatenus tacitè cenſeatur confirmari per exercitium actuum profeſſorum. 83. 1.b

PROMISSIO, ET promitto.

1 Promiſſio Diuina eſt de gratia, & gloria. 23.2.b
1 Promiſſio Dei facta orantibus eſt conditionalis. 59.2.b
3 Promiſſio valida inducit aſſertionem de futuro. 341. 1.b
4 Promiſſio iurata. 341.1.c.& ſeq.
5 Promiſſio quid addat aſſertioni. 343.1.c
6 Promiſſio non eſt adæquata materia iuramenti promiſſorij. 343.2.e
7 Promiſſio gemina, & iurata ad hominem facta vtrum æquiualent voto. 348.2.e
8 Promiſſio iurata an cuilibet maiorem afferat obligationem. 350.1.a& ſeq.
9 Promiſſio facta latroni, verbi gratia, quatenus obliget. 347.2.a
10 Promiſſio interna iurata obligat. 379.1.d.e
11 Promiſſio dupliciter poteſt prohiberi. 407.1.c
12 Promiſſio iuramento firmata dat actionem. 410. 2.b.c
13 Promittenti verbum duas indicat voluntates. 525. 1.e & 2.a
14 Promiſſio poteſt eſſe mala, & executio bona. 527. 1.c
15 Promiſſio ſimplex Religionis quatenus obliget. 531. 1.e
16 Promiſſio quiſnam actus ſit. 547.1.b.& 2.a
17 Promiſsio debet neceſſariò eſſe de bono eius, cui fit 554.2.c
18 Promiſſiones factæ Sanctis quatenus fieri Deo dicantur. 559.2.a
19 Promiſſio humana obligat. 629.1.b.c
20 Promiſſio Deo, & homini quatenus differant. 630.2.b
21 Promiſſio pura facta abſenti non obligat. 631.2.b
22 Promiſſio quando eſt opus pietatis eſt materia voti. 651.1.d
23 Cùm promiſſioni humanæ votum additur eſt duplex obligatio. ibid.e
24 Promiſſio contra votum facta non valet. 673. 2.b.c
25 Promiſſio humana pia vtrum aliquando præualeat voto. 673.2.d

PROMPTITVDO.

1 Promptitudo in deuotione. 95.2.b.69.2.e
2 Promptitudo duplex. 98.1.a.b

PROPHETA.

Prophetæ non prophetabant vt inſani.pag.140.2.d.& ſequentib.

PROPOSITVM.

1 Propoſitum faciendi aliquid in honorem Dei an obligationem inducat.516. 1. e. & 2.a. non inducit obligationem. pag.517.1.a
2 Propoſiti nomine interdum promiſſio ſignificatur in iure. 518.2.e
3 Propoſitum eſt ad votum neceſſarium. p.521.2.e
4 Propoſitum implendi votum an ſit de voti eſſentia. pag 524.2.c
5 Propoſitum virtuale, & formale quod. ibid.d
6 Propoſitum implendi neceſſarium eſt, vt illud ritè fiat. pag.525.2.a.b.& ſequent.
7 Propoſitum de violando ſæpe votum in materia leui, quod peccatum. pag.706.2.d.e

PROVIDENTIA.

1 Prouidentia extraordinaria non ſemper miraculoſa pag.48.

pag.48.1.a
2 Prouidentia quatenus ſpectet ad meditationem. 83.1.b

PROXIMVS.

1 Proximo defuncto, quem conſtat eſſe damnatum poteſt peti pœna æterna. pag. 50.1.c ſecus ſi non conſtet. d
2 Proximo viatori non licet poſtulare vindictam æternam. pag. 50.1.d

PSALMVS, PSALMODIA.

1 Pſalmodia probatur. 204.1.e
2 Pſalmus, hymnus, & canticum quatenus differant. 187.1.b

PSALMISTA.

Pſalmiſta quis ſit. 208.1.e.& 2.a

PVBERTAS.

Pubertatis anni. 628.2.e

R

RECOMPENSATIO.

1 Recompenſatio in voto quando non ſit in obligatione. 672.1.a.& 2.e
2 Recompenſatio poteſt exigi à voto non ſeruante. pa. 677.2.b

REGNVM COELORVM.

Regnum cœlorum quid ſignificet. p. 529.2.e.& ſeq.

RELAXATIO.

Relaxatio, vide iuramentum.

RELIGIO.

1 Religio præcipuè exercetur in oratione. 84.2.d
2 Religionem an poſſit quis ingredi poſt iurata ſponſalia. 85.1.b
3 Religionis debitum reſpectu Dei an ſit maius, quàm iuſtitiæ. 661.1.b
4 Qui poſt votum Religionis arctoris intrat laxiorem, non obligatur ad priorem. 674.2.c.d
5 Religio fornaliter reſpicit excellentiam. 100.1.b. vide actus 9.

RELIGIOSVS.

1 Religioſis quam interſit orare mentaliter. 87.1.c.d
2 Religioſus ex ſe non tenetur certum tempus orationi mentali impendere, 88.1.a.& ſequentib.
3 Religioſus non tenetur ad omnia media perfectionis. pag. 88 1.e
4 Religioſi quomodo obligentur recitare officium ſacrum. 238.2.a
5 Religioſus non conſtitutus in ſacris an teneatur recitare, quod in choro præteriit. 238.2.e.& ſeq.
6 Religioſi laici non tenentur ad horas ſacras. ibid.e
7 Religioſi tenentur ex conſuetudine ad horas canonicas. 239.2.b
7 Religioſus profitens chorum qualiter peccet ſi omittat horas Canonicas recitare. ibid.c.d
9 Religioſus profitens chorum diſpenſatus à Papa, vt in ſæculo viuat, an teneatur ad horas recitandas. 240.1.c
10 Religioſus fugitiuus non ideo ſoluitur ab obligatione recitandi. 240. 2.a. Idem de damnatis ad triremes. ibid.
11 Religioſus licitè vouet, vide voti cauſa efficiens.
12 Religioſus quatenus non habeat velle, & nolle. 619.2.b
13 Religioſorum operum ſex genera. 620.1.a
14 Religioſus quatenus non poſſit cogi acceptare diſpenſationem voti. 621.1.a
15 Religioſorum vota poſſunt irritari à Prælatis ſaltem ex parte materiæ. 733.1.c
16 Religioſus nec poteſt facere votum reale, nec perſonale independenter à Prælato. ibid.
17 Religioſi vota quatenus poſſint à Prælatis directè irritari. 733.2.c.734.1.c.& 735.c.d
18 Religioſi vota irrita per Prælatum non redeunt. 735.2.d.e
19 Religioſus quid debeat facere vt poſſit votum ſoluere. 736.1.c
20 Religioſi vota à quo Prælato ſint irritanda. 736.2.b an à Papa poſſint eodem modo irritari. 736.2.d
21 Religioſi votum ſemel approbatum an maneat irritabile. 737.1.c. vide Prælatus.
22 Religioſus non peccat petendo voti irritationem abſque ſpeciali cauſa. 736.1.e. vide voti cauſa efficiens, & voti obligatio.

REPROBVS.

1 Pro reprobo an liceat orare. 29.1.b.c.& ſeq.
2 Reprobo reuelato an poſſit peti auxilium efficax. 40.1.e & ſeq.
3 Reprobus reuelatus quid orare debeat. 41.1.a
4 Reprobo an liceat excludere orando. 41.1.b

RESTITVERE.

1 Reſtituere an teneatur beneficiatus qui ſex primos menſes non recitat. 288.1.e.& ſeq. latè
2 Reſtituere pro rata an teneatur, qui duos, aut tres dies poſt primos ſex menſes non recitat. 293.1.a
3 Reſtituendi obligatio oriri poteſt ex voluntaria diſtractione in recitando. 293.2.d.
4 Reſtituere tenetur fructus qui non recitat, dummodo non ſit in primis ſex menſibus à beneficio obtento. 291.1.e.& 2.a. vide beneficiatus.

RESTITVTIO.

1 Reſtitutio pro omiſſione recitandi poteſt fieri in bonis ſpiritualibus in primis ſex menſibus. 292.2.b. non verò poſt illos. 292.2.d.e.& quomodo. 290.1.e
2 Reſtitutio pro defectu recitandi facienda ante iudicis ſententiam. 291.2.d.& ſeq.
3 Reſtitutio hæc an ſit omnium fructuum aut partis. 292.1.e
4 Reſtitutio an debeat fieri pro minori parte, quàm ſit vna hora. 293.2.a
5 Reſtitutionis optima regula pro officij omiſſione. 263.2.b.& ſeq.
6 Reſtitutio pro defectu recitationis cui ſit facienda. 294.1.d
7 Reſtitutio fructuum non eſt neceſſariò facienda pro primis ſex menſibus, licet vlterius continuetur defectus recitationis. 290.2.b

REVELATIO.

1 Reuelationem de noſtro malo non tenemur accipere vt irreuocabilem. 42.1.d
2 Reuelatio de proprio damno non impedit orationem. 42.1.e
3 Reuelatione poſita abſoluta de damnatione non poteſt quis contra niti circa vltimam ſalutem. 42.2.a

ROSARIVM.

1 Roſarium Virginis. 174.2.b
2 Roſarium dicitur pſalterium. 174.2.d
3 Roſarium ſimpliciter impoſitum in pœnitentiam, pro tertia parte vſurpatur. 175.1.d

4 Roſarij antiquitas. 175.1.c
5 Roſariam alternatim recitatum quomodo ſufficiat ad implendam pœnitentiam. 175.2.b
6 Roſarium dictum per partes ſat eſt ad implendam obligationem. 175.2.d.e
7 Roſarium qua attentione ſit recitandum. 176.1.a
8 Roſario vno an fiat ſatis multis obligationibus. 176.1.d

S

SACERDOS.

1 Sacerdos quis dicatur in iure. 236.2.d.e
2 Sacerdos vno ſacro poterit ſatisfacere pro multis paruis eleemoſynis. 251.2.b

SACRIFICARE.

Sacrificatur ſoli Deo. 558.2.d.& 560.1.c

SANCTI.

1 Sancti, & Angeli ſunt orandi. 25.1.a
2 Sancti quo cultu colantur. 25.1.e
3 Sancti quomodo orentur, vt faciant. 25.2.e
4 Sancti cùm orantur, non fit iniuria Chriſto. 27.1.b
5 Sancti audiunt orationes noſtras, & quom odo. 28.2.c.d.e
6 Sancti orant pro nobis. 31.1.d
7 Sancti duobus modis coli poſſunt. 558.1.c
8 Sanctis an poſſit fieri votum. Vide votum.

SALOMON.

1 Salomonis ſomnus, cùm petiit ſapientiam, explicatur 143.2.b.c.& ſeq.

SALVE REGINA.

1 Salue Regina, probatur, & exponitur. 176.2.e.& 177.1.a

SALVTATIO ANGELICA.

1 Salutationem Angelicam, ſcire non eſt ſub præcepto 160.1.b.c
2 Salutatio Angelica explicatur. 173.2.a.b

SAPIENTIA.

Sapientia ſtulta quæ à Diuo Dionyſio appelletur. 125 2.a

SATISFACTIO.

1 Satisfactio pro aliis, maximè viatoribus infallibilis eſt. 67.1.e
2 Satisfactio, & meritum quatenus diſtinguantur. 157.2.c.d

1 Scientia infuſa quomodo quis vtatur. 136.1.b

SCRVPVLOSVS.

1 Scrupuloſis quomodo recitandum. 273.2.d

SENSVS.

1 Senſus quomodo diſtinguitur ab appetitu. 126.2.c
2 Senſus externus non operatur ſine interno. 126.2.d

SEPTEM HORÆ.
Canonicæ.

1 Septem horarum Canonicarum myſteria. 200.1.a.b reliqua vide horæ Canonicæ, & Officium Diuinum.

SERAPHIN.

1 Seraphin cur ab amore denominetur. 122.1.e

SERVVS.

1 Seruorum vota. 626.1.b.& 627.2.b
2 Seruorũ vota an poſſint à dominis irritari. 719.1.c.& 2.a.710.2.b.& 2.e.vide voti irritatio.
3 Serui quatenus non ſubdantur dominis. 719.1.d.e
4 Seruus vouens religionem, ſi nequeat tunc, debet poſteà id facere ſortitus libertatem. 719.2.d

SILENTIVM.

1 Silentium in contemplatione quid ſignificet. 118.1.a

SOMNVS, ET SOMNIVM.

1 In ſomnio poteſt eſſe diuinitus eleuatio intellectus, & phantaſiæ, cum iudicio rationis. 137.1.a.& 139.1.b
2 In ſomno de lege ordinaria nec eſt meritum, nec demeritum. 126.2.a
3 Somnium in Scriptura quid ſignificet. 138.2.a
4 Somnus ecſtaticus, & naturalis quatenus diſtinguantur. 139.2.a
5 Somnus naturalis non niſi miraculosè compatitur iudicium expeditum. 139.2.c
6 Somnus propheticus naturaliter impedit ſenſuum opus. 139.2.d
7 Somnus non impedit vſum ſcientiæ per ſe infuſæ. 142.1.a

SPECVLATIO.

1 Speculatio quis actus ſit in oratione mentali, 106.1.e

SPES.

1 Spes eſt requiſita ad orationem. 62.1.e

SPONSALIA.

1 Poſt ſponſalia an poſſit quis ingredi Religionem. 380.2.a

STATVS.

1 Status triplex, incipientium, proficientium, & perfectorum. 112.1.e.& ſeq.
2 Status hi aliter appellantur. 113.2.b.ſemper aliquo modo coniuncti ſunt. 116.2.a.b
3 Status peccati tripliciter accipitur. 467.1.c

SVBDIACONVS.

1 Subdiaconus die ordinationis ad quas horas teneatur 280.2.a

SVBDITVS.

1 Subditi an poſſint vouere. 617.1.e.vide voti cauſa efficiens.

SVBIECTIO.

1 Subiectio in perſonis duplex. 617.2.b

SVBMISSIO.

1 Submiſſio optimum principium orationis. 150.1.c

SVRDITAS.

1 Surditas an excuſet ab obligatione recitandi. 94.2.b

SVRREPTIO.

Surreptio etiam grauiſſima peccata excuſat, aut minuit. pag. 700.2.b

SYMBOLVM.

Symbolum quomodo ſciendum. 159.2.a

T

TAVRVS.

Taurorum agitatio an poſſit eſſe materia voti. pag. 580.1.a
Temeritas in vouendo, vide Peccatum.

TEMPVS.

TEMPVS.

1 Tempus meditationi aptius. 90.1.c
2 Tempus vt circunſtantia eſt ad orationem vocalem. pag.161.2 b.
3 Tempus ad horas Canonicas. 276. 1.e.& ſeq.
4 Tempus cuiuſque horæ ante, vel poſt ponere, quod peccatum. 277.1.b

TEMPLVM.

Templa qua neceſſitate debeant reſpicere Orientem' pag.164.1.a

TENTATIO.

1 Tentationes an liceat petere. 49.2.e
2 Tentatione vrgente tenemur orare. 76.2.e
3 Tentatio,quæ intelligatur in oratione Dominica. p. 171.1.a

TITVLVS.

1 Tituli quibus Deum oramus, vnde ſumantur.pag.83. 2.b
2 Tituli erga Deum quare allegentur.p.132.per errorem. pag 83.2.e

TRADITIO.

1 Traditio non requiritur eſſentialiter ad votum ſimplex.551.1.e.vide plura in votum.
2 Traditio, & promiſſio poſſunt iungi, non confundi pag.553.1.a
3 Traditio diuerſam obligationem parit,quam votum pag.553.2.d

TVTOR.

1 Tutor prohibetur contrahere cum pupillo. 661.1.b
2 Tutor quatenus poſſit irritare vota impuberum.731. 2.d.732.1.d.&.2.b.c

V

VELLE.

1 Volendi triplex modus. 95.1.e
2 Velle facere, & velle habere voluntatem faciendi quatenus diſtinguantur. 97.2.d
3 Velle abſolutè,quis dicatur. 530.2.b

VERBVM.

1 Verba intelligere, non eſt de ſubſtantia orationis.p 157.1.c
2 Verborum duplex ſignificatio. 157.1.d

VERITAS.

1 Veritas neceſſaria ad iuramentum.306.1.b.& ſeq.vide iuramentum.

VESPERÆ.

Veſperas poſt prandium tempore quadrageſimali in choro dicere,eſt peccatum graue. 235.1.e

VIA.

1 Via triplex purgatiua,illuminatiua,& vnitiua.133.1.c. & ſequent.
2 Hæ tres viæ coniunctæ ſunt. 114.1.a
3 Viæ hæ vnde diſtinguantur. 114.1.b

VIATOR.

1 Viatores pro viatoribus orant. 28.2.e.35.1.a
2 In viatore minus requiritur opinio ſanctitatis, vt interceſſione illius vtamur,quàm in mortuo.28.2.e. & ſeq.

VIGILIÆ.

Vigiliæ nocturnæ ad orandum. 182.1.d.e.& ſeq.

VINDICTA.

Vindicta quatenus poſsit peti à Deo. 50.1.b

VIRGO MARIA.

Virginem ſalutare cùm datur ſignum,an teneamur ſub aliquo peccato. 160.1.c.d

VIRTVS.

1 Virtutes morales quatenus liceat petere. p.45.2.e
2 Virtutes quomodo imperent actus. 96.2.b
3 Virtus aliqua dupliciter poteſt dirigere actum externum.pag.309.1.a.vide actus 6.7.8.9.Affectus 4.

VISIO.

1 Viſio ſpecialiter contemplatio dicitur. p.106.2.b
2 Viſio Dei an priuet vſu ſenſuū.130. 1. a.vide anima

VOLVNTAS.

1 Voluntas conditionata duplex. 39.2.e
2 Voluntati Diuinæ cui teneamur conformari.54.1.d.e
3 Voluntas de noſtra ſalute eſt primaria in Deo, reſpectu voluntatis non dandi auxilium,&c. 54.2.a
4 Voluntas quos actus habeat in oratione mentali. p. 84.2.c
5 Voluntas credendi, aut ſperandi dici poteſt deuotio. pag.99.2.a
6 Voluntas non poteſt fieri in Deum per amorem elicitum abſque cognitione actuali, p.120 2.a
7 Voluntas ſolum fertur in rem, prout ab intellectu proponitur. p.ibid.
8 Voluntas extra viſionem beatam non neceſſitatur ex vi obiecti,&c. pag.143.1.c
9 Voluntas non neceſſitatur ad neceſsitatem intellectus. p.143.1.d
10 Voluntas Dei,vt fiat,de qua intelligitur in oratione Dominica. p.189,2.e
11 Voluntas ex ſurreptione non ſufficit ad valorem voti. 529. 1.d
12 Voluntatis triplex motus. pag.ibid,
13 Voluntas ſemiplena an ſufficiat ad aliquod votum. pag.526.1.e.

VOLVNTARIVM.

1 Voluntarium in communi an ſufficiat ad peccandum. pag.470.1.b
2 Voluntarium ſimpliciter non tollitur per metum,per ignorantiam maximè. p.543.1.e
3 Voluntarium quid ſit. pa.122.1.a

VOTVM.

1 Votum quatenus ad orationem reuocetur. p.150.1.c
2 Votum quid ſignificet.512.§.1.& 2.&p.514.in principio.1.b pag.512.2.a.b
3 Votum quatenus hæretici negare non potuerint.514. 2.a
4 Vota quæ hæretici negauerint. p.514.2.b
5 Vota ſunt legalibus antiquis antiquiora. 515.2.a
6 Voti emiſsio poteſt eſſe ſub præcepto.pag.524.1.b.& 529.2.d
7 Votum formaliter conſiſtit in promiſsione facta Deo. pag.546.2.d.e
8 Votum an ſit actus voluntatis.an intellectus.547,1.b c.& 548.1.a
9 Votum quatenus dicatur lex particularis. 544.1.e
10 Votum dupliciter accipi poteſt. 544.2.c
11 Votum an perficiatur per ſolam promiſsionem, an per traditionem p. 550. 1. d. e. & ſequentibus, & pag.551.1.d.& ſeq.
12 Votum eſt actus elicitus à Religione. 554.2.e

13 Vtrum votum poſsit inuoluere aliquam habitudinem ex intentione vouentis. pag. 553.2.a
14 Vtrum votum eliciatur à Religione infuſa. 555.2.b
15 Votum an augeat meritum operis, vide opus.
16 In voto duplex eſt bonitas. 560.2.c
17 Votum non minuit libertatem. pag. 563.2.c. & pag. 565.1.c
18 Votum non bene dicitur cauſa maioris periculi. p. 565.1.a
19 Votum de militia in ſubſidium belli ſacri, tractatur. pag. 662.2.d.e. & ſequentib.
20 Per votum factum, verbi gratia, Eccleſiæ, illa non acquirit ius. pag. 677.1.c
21 Votum non faciendi opera conſilij, quod peccatum. pag. 696.1.d.e ſeq.
22 Voti negatiui multiplex modus. 709.1.c
23 Votum mixtum quod ſit. 604.2.a
24 Votum non diſtinguitur ſpecie per virtutes. p. 605.1.e. & 2.a
25 Votum in baptiſmo nullum ſimpliciter fit. pag. 610.2.a
26 Voti impedimentum poteſt eſſe prohibitio ſuperioris. pag. 611.2.b.c
27 Votum ieiunij quid includat. 677.2.c
28 Votum negatiuum ſequitur naturam præcepti negatiui. 647.1.d.e
29 Votum Hieroſolymitanæ peregrinationis quantum obliget coniuges, expenditur. 723.1.c

VOTI DIVISIONES.

1 Votũ ſimplex, & ſolenne. 569.2.e. & quatenus differant. 550.1.a.b. vide votum ſimplex, & votum ſolenne.
2 Voti diuiſiones variæ. 566. per totum caput.
3 In commune, & ſingulare. 566.1.a
4 In neceſſarium, & voluntarium. ibid. & ſeq.
5 Ex parte perſonæ, cui fit. 566.1.d
6 Explicantur membra diuiſi voti in bonum, & malum. pag. 566.2.c. in perfectum, & in imperfectum. p. 567.1 a.b
7 In conditionatum, & abſolutum. 567.1.d conditionatum quatenus obliget. 567.2.a
8 In pœnale, & non pœnale. 568.2.a
9 In internum & externum. 569.1.a.b
10 In expreſſum, & tacitum. 569.1.d.
11 In occultum, & publicum. 569.2.c
12 Voti diuiſiones ex parte materiæ, & membrorum exlicatio. 604.1.a
13 Votum diuiditur in reale, & perſonale. 604.1.c.d 626.1.c.d
14 Voti diuiſiones per varias virtutes. p. 605.1.b
15 Votum diuiditur in affirmatiuum, & negatiuum. 605.2.a.b
16 Votum diuiditur in perpetuum, & temporale.
17 Vota affirmatiua, & negatiua in quo differant. 605.2.b

VOTI REQVISITA.

1 Votum exigit actus intellectus, & voluntatis. 514. in principio.
2 Voluntas promittendi eſt omninò neceſſaria ad votum. 522.1.a
3 Voluntas ſe obligandi eſt neceſſaria ad votũ. 522.1.b
4 Votum ordinariè eſt liberum quoad promiſſionem. 528.2.a
5 Votum poteſt eſſe cogente obligatione. 528.2.e
6 Votum emiſſum neceſſitata diuinitus voluntate, an obligaret. 629.2.d e
7 Votum factum ob metum, quale? 531.1.c
8 Votum factum ob metum ortum ex cauſis naturalibus tenet. 530.1.e. & 531.2
9 Votum nullum eſt inualidum ex natura rei ratione ſolius metus. 533.2.
10 Votum ſimplex metu factum de religione ingredienda nullum. 535.2.e
11 Votum caſtitatis metu factum tenet. 535.2.b.c
12 Votum quam prærequirat deliberationem. 535.2 c.d. & ſeq.
13 Voti ſufficiens, aut inſufficiens deliberatio vnde queat cognoſci. 537.1.a. vide deliberatio.
14 Votum ab ebrio emiſſum, & antea præuiſum, an valeat. 540.1.a. & ſeq.
15 Votum ex conſuetudine iurandi ſubito emiſſum an teneat. 540.2.e. & ſeq.
16 Vota prudentiam requirunt. 565.2.a

VOTVM COMDITIONATVM.

1 Votum conditionatum quatenus differat ab aſoluto de futuro. 569.1.d.e
2 Votum includens tantum generales conditiones non eſt conditionatum. 678.2.d. vide conditio.
3 Votum conditionatum obligat tantum poſita conditione. 679.1.a.b. non verò illa vtrumque non implet. 683.1.a
4 Ad votum conditionatum requiritur, vt ſtatim fiat. 982.1.b
5 Votum dum non impletur conditio, ad quid obliget. 679.2.c
6 Votum conditionatum an obliget ad non declinandam conditionem. 680.1.a. & ſeq. vel quatenus ad illam obliget.
7 Qui votum pœnale fecit, an teneatur admittere conditionem. 680.2.c
8 Qui votum fecit ſub conditione gratificatiua, quomodo ſe debeat habere circa illam. 680.2 c
9 Qui vouit religionem, ſi peccauerit an teneatur ingredi, ſi ideò peccet, ne ingrediatur. 681.1.a. & ſequentib.
10 Votum purè conditionatum non violatur non implendo conditionem. 681.2.d
11 Votum ſub conditione dependente à tertio ad quid obliget reſpectu eius. 682.1.a
12 Vouens ſub conditione pendente à cauſis naturalibus ad quid teneatur. 672.2.b
13 Vouens, verbi gratia, Religionem ſi conualuerit, an agat contra votũ noxios cibos comededo. 583.2.d.e
14 Conditiones variæ circa votum. 580.2.c
15 Votum ſub conditione damnante turpem actum eſt validum. 580.2.e
16 Votum pro effectu bono ex actu malo ſuppoſito, obligat. 581.1.b
17 Votum ſub turpi conditione vt ſic an obliget. 585.2.b
18 Vota aliquot conditionata expenduntur. 522.1.d. & ſequentib.
19 Vota cõditionata pro quo tempore obligẽt. 664.1.e
20 Votum quando, & quomodo implendum.
21 Votum vt ſufficienter impleatur non exigitur quod fiat ſtudioſè actus. 654.2.b
22 Nemo tenetur votum perſonale per alium implere; ſi non poteſt per ſe. 657.1.b
23 Vouens per alium oraturum an verè voueat. 659.1.d
24 Votum non poteſt ſimpliciter impleri per alium. 653 1.e
Qui vouit agere per alium, ad quid teneatur. 658.1.c
6 Vouens per alium, ſi ille fallat, ad quid teneatur. 658.2.c
7 Vota realia per alium ſunt implenda. 668.2.c
8 Votum reale aliquãdo obligat ipſum vouentem, vt per ſe faciat. 658.2.d.c

9 Votum

9 Votum reale an debeat impleri per hæredẽ. 659.1.a
10 Votum mixtum an poſſit,& debeat per tertium impleri. 659.1.d
11 Vouens eleemoſynam ſuis manibus dare,ſi nequeat debet dare per alium. 659.2.b
12 Votum negatiuum quatenus obliget pro ſemper 664.1.a
13 Votum negatiuum ſtatim obligat. 664.1.c
14 Votum affirmatiuum quando obligare incipiat, & quandiu. 664.2.b.& e.& ſeq.latè.
15 Votum quandiu duret. 666.2.a
16 Votum ad certum diem an poſteà obliget. 666.2.d
17 Voto dupliciter aſſignatur terminus. 669.2.b
18 Votum quod eſt onus certi temporis, non tenetur quis præuenire,ſi pro tunc nequeat.669.2.d. Vide præuenire.
19 Vouens tenetur vitare impedimenta, vt tempore ſuo votum fiat. 670.2.d.e
20 Quando circunſtantiæ voti non poſſunt ſeruari, an ſeruandum ſit votum. 645.1.d
21 Vouens Religionem in tali monaſterio ad quid teneatur. 645.2.a.
22 Vouens virginitatem,an ea amiſſa teneatur ad continentiam. 665.2.a.&665.1.c
23 Quando circunſtantiæ voti materiam non determinant,quid agendum. 645.1.d.& ſeq.
24 Voti circunſtantia propter quid,non cadit,ſub obligationem voti. 564.1.a
25 Circunſtantia loci quæ ſit intelligenda in voto. pa. 633.1.d
26 Modus implendi votum quomodo ſub eius obligationem cadat. 564.1.d

VOTI CAVSA EFFICIENS.

1 Votum ab alio factum,qui ſpondet implere,quatenus obliget. 645.1.e
2 Votum anteceſſorum an obliget ſucceſſores. pag. 655.2.b
3 Vota communitatum quatenus ſingulos obligent. 656.1.e
4 Vota communitatis poſſunt ab Epiſcopo reſeruari. 656.2.b.c
5 Votum ſolum obligat vouentem. 655.1.a
6 Chriſtus an vouerit.607.1.a.& de Chriſti votis.334, 2 b
7 Angeli an poſſint vouere. 608.2.a
8 Beati ſpiritus an ſint voti capaces. 608.2.e
9 Homo ſolus ordinariè eſt voti capax.
10 Homines ante vſum rationis non ſunt voti capaces. 609.1.c
11 Votum propriè an poſſit fieri per alium. 609.1.e & 656.2.d & ſeq.
12 Omnis homo viator poteſt votũ emittere. 611.1.a
13 Vouere prohibitus verè vouet. 611.2.a.& ſeq.
14 Nulla perſona ſimpliciter inhabilis iure Eccleſiaſtico ad votum ſimplex. 615.1.b
15 Votum peregrinationis longæ in Epiſcopis an valeat. 615.1.e.& ſeq.
16 Votum de renunciando Epiſcopatu an teneat. pag. 616.1.a
17 Votum de peregrinatione in Clerico. 516.2.a. & ſequent.
18 Vouens cum facultate implendi, adueniente impedimento ad quid teneatur. 617.1.b
19 Perſonæ aliis ſpecialiter ſubiectæ an poſſint vouere.985.2.ab a.& ſeq.& an licitè. 617.1.d.e
20 Vota ſubditorum valida ſunt, quando non tolluntur. 619.2.a
21 Votum perſonale emittere in meteria neceſſaria præceptorum poteſt à Religioſo fieri. 620.
22 Vota Religioſi circa actus regulæ valent. 621.1.a
23 Vota de meliori bono non prohibito quatenus obligent.
24 Votum de actu prohibito per regulam an obliget. 621.1.c.
25 Religioſi obligati votum aperire Prælato, ſi non aperiant, an valeat votum. 621. 2.a. vide voti obligatio.
26 Religioſus vouens rem per regulam non licitam ſine facultate,an teneatur petere facultatem .622. 1.a.& ſequent.
27 Religioſus vouens ſine licentia,an teneatur votum aperire ſuperiori. 621.2.d
28 Religioſus quatenus prohiberi poteſt ne voueat. 625.1.d
29 Vota ſubditorum Religioſorum. 625.2.a
30 Vota realia quatenus poſſint à Religioſis fieri.626, 2.b.vel ſi fiant,ad quid obligent. 2.d
31 Votum reale factum ab eo,qui non habet liberum dominium,non eſt firmum. 626.1.e
32 Votum Patrisfamiliàs de re familiari quatenus valeat. 626.1.e
33 Filij de quibus poſſint vouere. 627.2.b
34 Votum impuberis ratum poſt pubertatem tranſit in nouum votum. 730.2.e
35 Votum impuberis quatenus confirmari cenſeatur poſt pubertatem. 730.2.a
36 Votum impuberis quatenus ſit confirmandum à patre. 731.1.a

VOTI CAVSA MATERIALIS.

1 Votum de mentali oratione periculoſum. 87.1.b
2 Voti materia proxima,vel remota. 531.1.a
3 Voti materia proxima eſt actus humanus. 571.1.b
4 Votũ de actu abſolutè neceſſario eſt inane. 571.2.a b
5 Votum de re impoſsibili eſt nullum. 572.1 a
6 Voti materia remota quæ comprehendat. pag. 572. 1.c.d
7 Votum quatenus poſsit verſari circa rem neceſſariam. 572.2.a
8 Voti materia omnino impoſsibilis illud annullat. 573.1.a.
9 Votum de materia partim poſsibili, partim impoſsibili,an obliget ad partem. 573.2.a
10 Voti materia poſsibilis quoad partem quas conditiones requirat. 573.2.b.& ſeq.
11 Votum de toto,quando non obliget ad partem,pag. 574.1.a.& 2.b.
12 Voti materia quatenus ex modo annexo reddat validum,aut nullum votum. 575.1.b
13 Votum non peccandi an,& quatenus obliget. 575. 2.b.577.2.e.& ſeq.
14 Votum numquã peccandi mortaliter valet. 575.2.b
15 Votum numquam peccandi venialiter deliberatè valet. 576.1.c
16 Votum abſolutum non peccandi venialiter non valet. 576.1.c
17 Cauſæ materialis mutatio an mutet votum. 686.1 c.& 2.d
18 Voti materia tripliciter mutari poteſt. 686.1.e
19 Materiæ impoſſibilitas inualidat votum. 686.2.d.& 687.1.a
20 Materiæ impedimentum quando pro ſemper, quãdo temporariæ votum impedit. 687.1.a
21 Materiæ impedimentum quando in totum,quando in partem annullet votum. 687.1.d
22 Materiæ mutatio vel culpabilis,vel inculpabilis,&c. votum an inualidet. 687.2.b
23 Quæ materiæ mutatio ſit ſufficiens vt credatur votum non valere. 688.2.c

24 Votum

24 Votum de materia incapaci voti quod peccatum 694.1.b.c
25 Votum de eo, quod impleri non poteſt, quod peccatum 694.1.c.d
26 Votum de actu moraliter malo quod peccatum. 694.2.b.d
27 Votum de actu malo cum intentione non faciendi, peccatum videtur mortale. 695.1.a.& ſeq.
28 Votum de peccato veniali,quod peccatum.685.1.e. & 696.1.b
29 Actus moraliter malus nequit eſſe materia voti. 578.2.c
30 Votum de re ex fine mala,quatenus obliget.569.1.e
31 Actus indifferens an poſſit eſſe materia voti.579.2.c & 580.1.c
32 Ceſſante honeſtate finis in materia indifferente, ceſſat obligatio voti. 580.2.b
33 Actus præcepti poſſunt eſſe materia voti. 586.1.c
34 Votum caſtitatis abſolutè factum comprehendit materiam ex præcepto naturali neceſſariam. 587.1.d
35 Votum eſſe de meliori bono, quo ſenſu intelligendum. 589.1.a.& ſeq.
36 Votum caſtitatis facit ne coniux poſſit petere.587 1.e
37 Actus impediens meliorem, an poſſit eſſe voti materia. 589.1.per totum.
38 Actus honeſtus,nec tamen per ſe ſpectans ad ſalutẽ an poſſit eſſe materia voti. 590. 2. d.e.per totum.
39 Actus omnis virtutis moralis poteſt eſſe materia voti.593.1.a.& ſeq.
40 Votum an poſsit eſſe de operando bono ex metu pœnæ an valeat. 593.1.d
41 Non omnia,quæ fieri poſſunt propter Deum, poſſunt fieri ex voto. 593.2.a
42 Actus contrahendi matrimonium per ſe non eſt materia voti. 593.2.d.& de rato.594.2.c
43 Omiſsiones de actibus indifferentibus, vt ſic, non ſunt materia voti. 601.2.b
44 Omiſsio boni operis ſupererogationis non eſt materia voti. 601.2 d
45 Votum de non vouendo an liceat. 602.1. c.& ſeq.
46 Negotio operis boni, quod nec ad conſilium, nec ad præceptum pertinet quatenus poſsit eſſe materia voti. 603.2.c.d
47 Vt aliquid ſit materia voti,quid ſit ſatis. 604.1.a
48 Materia voti incerta quatenus ſufficiat. 644.2.a.& ſequentib.

V

VOTVM CVI FIT.

1 Vota funduntur Deo ſecundum Catholicam doctrinam. 515.1.b
2 An de voti ratione ſit,vt fiat ſolum Deo.556.2.c. & ſequent.
3 Vota Sanctis quomodo fieri dicantur.557.1.b.& 2.a. 558.1.a 558.2.c.d.& 2.c
4 Votum per ſe obligat ſoli Deo. 550.2.e
5 Votum ex conſcientia erronea factum idolo,an obliget. 651.1.c
6 Votum an poſsit fieri alicui perſonæ Trinitatis. 566. 2.b

VOTI CIRCVNSTANTIÆ.

1 Voti circunſtantiæ quæ. 650.2.c.d

VOTI FINIS.

1 Votum ordinatur ad traditionem. 516.1.b
Votum an exigat motiui honeſtatem.526.1.a.& ſeq.
3 Ad Voti valorem quatenus non requiritur vt promiſsio ex fine honeſto fiat. 526.2.b
4 Voti cauſa finalis,quæ.
5 Ceſſante fine,an ceſſet voti obligatio. 684.2.a
6 Votum propter prauum finem, quod peccatum ſit. 693.2.c.& 694.1.b
7 In voto ob prauum finem duplex eſt malitia.993.2.d
8 Malitia contra Religionem, quæ eſt in voto ex malo fine,venialis videtur. 693.2.e.& 694.1.a
9 Voti finis quatenus cadat ſub obligationem voti. 653.2. a
10 In vouendo duplex finis. 653.2.c
11 Voti finis non eſt materia voti. 648.1.a

VOTI IMPVLSIVA CAVSA.

1 Voti cauſa impulſiua quid comprehendat. 985.1.e
2 Cauſa impulſiua ceſſante,non ceſſat votum.685. 2.b & 686.1.a

VOTI OBLIGATIO, ET VALOR.

1 Voti obligatio an maior,quàm iuramenti. Vide Iuramentum.
2 Votum an neceſſariò inducat obligationem. 522.1.d
3 Votum aut promiſsio exterior cum animo ſe non obligandi, non obligat in conſcientia. 524.1.a & ſequent.
4 Votum fictum non obligat, eſt tamen peccaminoſũ. 524.1.a
5 Votum cum propoſitio non ſeruandi factum tenet. 524.2.e
6 Votum vnde habeat obligandi vim. 527.1.a
7 Votum quare non obliget cum periculo mortis.533 2.c
8 Votum ob metum extortum ab omne, an ſit validum. 531.2.a.b.& 532.1.c
9 Vota aliquot vnde habeant quod ſtatim obligent, 552.1.b
10 Caſtitatis, & religionis quatenus differant.532.1.c
11 Vouens v.g.peregrinari ad Diuum Iacobum, & ibi eleemoſynam facere, ſi non poſsit primum exequi,tenetur ad ſecundum. 659.2.a
12 Vouens v.g.cum duobus militare, ſi per ſe nequeat tenetur illos mittere. 659.2.b.663.per totam.
13 Voti obligatio an tranſeat ad hæredes ipſo iure.659 2.c.& ſeq.vide Hæres.
14 Vouens ſe, & ſua tradere Religioni, ſi excuſatur quoad ſe,non tenetur tradere ſua. 662.1.e
15 Votum non inualidat acta contra illud. 673.2.e.nec cogit irritare. 674.2.b.c
16 Vouens v.g.ex præſenti pecunia dimidium illo abſumpto ad aliud tenetur. 675.1.c.d
17 Votum quatenus obliget circa rem in ſpecie, & indiuiduo. 675.1.b.c
18 Vouens rem in indiuiduo, ſi illam vendat,tenetur ad pretium dandum. 665.2.a.b
19 Votũ de ſeruando alio voto an plus obliget.710.1.e
20 Votum qui non implet an teneatur ad recompenſationem Vide recompenſatio.
21 Votum factum non impedit quominus res contra id data ſit donatarij. 676.2.c.& ſeq.
22 Votum an obliget cum extrema, vel graui neceſsitate. 689.2.c
23 Vouens ieiunare ſingulis ſextis feriis, an obligetur Natali die. 690.2.a
24 Voti obligationem aliam,quam Religionis ſibi homo nequit imponere. 699.2.c
25 Votum de non ludendo v. g. cum Petro an obliget. 580.2.d
26 Votum factum contra prius votum,vel iuramentũ, vel promiſsionem eſt nullum. 580.2.b.c.& ſeq.
27 Votum ad obtinendum auxilium ad turpem actum eſt nullum

eſt nullum. 581.2.b.e
28 Votum ad conſeruandam vitam in bello iniuſto, an valeat. 584.1.e
29 Votum in gratiarum actionem pro re turpi tranſacta quatenus teneat. 584.2.d. Adhibentur duæ limitationes 585.1.b
30 Votum additum præcepto magis obligat. 587.1.b
31 Votum v.g. de honeſta recreatione, & ſimilibus, an obliget. 291.2.d.& ſeq.
32 Votum circa ſponſalia quam obligationem inducat. 594.1.c
33 Votum non ingrediendi religionem, quoad ſubueniatur parentibus egentibus, obligat. 565.1.c.d
34 Votum de ducenda paupere quatenus obliget. 596.2.d
35 Votum de imperfecto, ſed pio vitæ ſtatu quomodo obliget. 597.2.d
36 Votum de re includente bonum, & malum obligat ad partem bonam. 598.1.b.& 2.a
37 Votum v.g. peregrinādi nudè an obligat. 598.1.c.d
38 Votum de non ingrediendo Religionem an obliget. 601.2.d.e
39 Votum poſt votum de non vouendo an obliget. 602.2.a
40 Votum de non petenda diſpenſatione an valeat. 602.2.b
41 Votum de non petenda commutatione an valeat. 602.2.d
42 Votum de non petenda commutatione an valeat. 602.2 d
42 Votum de ſuſcipiendis ordinibus an valeat. 602.2.e.& ſequent.
43 Votum de non ſuſcipiendo Epiſcopatu, an teneat. 603.1.b
44 Votum de non ludendo & ſimilia valent. 604.1.a
45 Votum peregrinationis longæ in Epiſcopis an valeat. 515.2.a.& ſeq.
46 Votum de renunciando Epiſcopatu an teneat. 616.1.d
47 Votum de peregrinatione in Clerico. 616.2.a. & ſe.
48 Vouens cum facultate implendi, adueniente impedimento ad quid teneatur. 617.1 b
49 Votum Religioſi de actu ſimpliciter prohibito per regulam non valet. 623.2.c
50 Votum ieiunandi die Dominico, & ſimilia obligat. 624.1.e
51 Votum Religioſi de tranſeundo ad aliam æqualem Religionem, aut etiam minus perfectam, ſi detur facultas non obligat. 624.2.d
52 Votum Rligioſi de arctiori Religione valet. 624.2.e
53 Votum vxoris quatenus obliget. 625.1.a
54 Voti obligatio antecedens, vel conſequens. 628.in principio.
55 Voti obligatio eſt de fide. 628.1.b
56 Voti obligatio ad quam virtutem ſpectet. 629.1.e & ſeq.
57 In voto interuenit pactum cum Deo. 631.2.d.e
58 Voti obligatio ex genere ſuo grauis eſt. 632.1.b
59 Voti, an præcepti ſit maior obligatio. 632.1.c.& ſequentib.
60 Votum magis obligat quàm promiſſio humana. 633.2.c
61 Votum de materia graui an poſſit leuiter tantùm obligare. 634.1.a.& ſeq.& 655.1.a
62 Votum de re graui obligans leuiter, an ſit poſſibile. 635.1.a
63 Vouens Religionem, vel ſponſalia leuiter ſe tantum volendo obligare mortaliter peccat. 636.2.d
64 Votum ad nullam culpam obligans an laudabile ſit. 637.2.a.& ſeq.
65 Votum affirmatiuum quatenus obliget. 647.2.a
66 Votum ingrediendi Religionem an obliget ad caſtitatem. 647.2.b.c.d
67 Vouens caſtitatem, & Religionem ad quid teneatur. 651.2.d
68 Vouens caſtitatem, de qua intelligendus. 652.1.b
69 Votum ratione materiæ poteſt obligare ad alium à Deo. 651.1.d
70 Vouens Religionem an debeat perſeuerare in ea. 632.1.a
71 Votum caſtitatis, aut non nubendi obligat interdum in viduitate. 724.:.d
72 Votum an ceſſet, ceſſante cauſa. 684.2.& ſeq.
73 Votum quomodo ceſſet ratione materiæ. 684.2.b
74 Votum an obliget ad omnes circunſtantias. 645.1.b

VOTI IMPLETIO.

1 Voti impletio eſt actus imperatus à Religione. 555.2.d.& ſeq.
2 Vtrum ad voti impletionem neceſſe ſit, vt ea impleretur à Religione. 556.1.c.& ſeq,
3 Vouens v.g. ieiunare ſingulis hebdomadis vnū diem, ſi id omiſit per annum ad quid teneatur. 669.1.a
4 Voti obſeruatio, vel eſt materialis, vel formalis, & quæ vtraque 686.2.a
5 Voti dilatio an ſemper ſit mortalis cùm materia eſt grauis. 708.1.d.& ſeq.
6 Voti implendi terminus qualis ſit. 508.2.b
7 Voti terminus præfixus cùm non eſt dubius an ſit locus Epijkiæ. 708.2.d
8 Voti terminus non determinatus quatenus poſſit differri. 708.2.e
9 Voti dilatio contra obligationem an continuè ſit peccaminoſa. 709.1.a.& ſeq.
10 Vouens audire miſſam die feſto ſatisfacit vnam audiendo. 647.2.a
11 Vouens recitare Roſarium, an ſatisfaciat recitando tertiam partem. 651.2.c
12 Votum implet qui facit quod promiſit voti immemor. 564.1.c
Vide voti circunſtantia, voti obligatio, & voti diſpenſatio circa finem.

VOTI DVBIETAS.

1 In dubio de cauſa voti quid agendum. 639.1.e
2 Votum de quo dubitatur an factum ſit vtrum obliget. 638.1.1.e non obliget. 639.2.a
3 Cùm dubitatur an eſſet ætas ſufficiens ad votum, quid tenendum. 641.2.e
4 Dubietas de intentione in voto facto quomodo ſoluenda. 642.1.b.& ſeq.
5 Dubius an fide vouerit tenetur. 642.2.a.& ſeq.
6 Dubius de ſufficienti rationis vſu an obligetur. 642.2.c.d.& ſeq.
7 Dubietas ex parte materiæ an ſit licita, necne, quomodo ſoluenda. 644.1.a.& ſeq.
8 In dubio de intentione, & materia voti quid tenendum. 648.1.a.b
9 Quando intentio, materia, & verba ſunt dubia, quid tenendum. 648.1.d.& 650.1.b.& 651.1.a.b
10 Dubius de Religione, quam vouit, quid ſit acturus. 651.2.d
11 Quando in voto non determinatur qualitas rei promiſſæ quid agendum. 652.1.a
12 Quando in voto non determinatur rei quantitas, quid tenendum. 652.2.b
13 Voti obligatio quomodo reſtringenda in dubio. 724.1.e

VOTI FICTIO.

1 Voti fictio debet credi in foro interiori, non in exterior;

riori 624.1.b.vide voti obligatio.
2 Vouere fictè in ſubſtantia voti quod peccatum. 693.1.e.
3 Voti fictio quam relinquat obligationem. 693.2.a
4 Vouere fictè quoad exequutionem eſt mortale. 693.2.a

VOTVM SOLENNE.

1 Votum ſolenne caſtitatis eſt in profeſſione. 618.2.d
2 Votum ſolenne requirit acceptionem ex parte Religionis. p.eadem.

VOTVM SIMPLEX.

1 Vota ſimplicia non diſtinguuntur ex ſolis materiis in ratione puræ promiſſionis, & coniunctæ cum traditione. 551.2.b
2 Votum ſimplex non conſiſtit in traditione, etiam ex intentione operantis. 553.2.b
3 Vota ſimplicia Societatis qualia. 613.2.d.& ſeq.

VOTI VIOLATIO.

1 Inducens ad operandum contra votum peccat. 676.1.a
2 Voti violatio intrinſecè eſt peccaminoſa. 696.2.d
3 Voti violatio quam malitiam habeat. 697.1.a.& ſeq.
4 Voti violatio interdum poteſt eſſe peccatum commiſſionis, interdum omiſſionis. 798.1.a
5 Voti violatio eiuſdem ſpeciei eſt etiam in materiis diſtinctis. 608. 1. e.eſt tamen in confeſſione aperienda materia. 698.2.b
6 Violatio voti de re aliàs præcepta duplicem habet malitiam. 698.2.c
7 Violatio voti aliàs non præcepti vnam malitiam continet. 699.1.a
8 Violatio voti additi humanæ pomiſſioni duplicem habet malitiam. 699.1.a.b
9 Voti violatio ex ſuo genere mortalis eſt. 699,2.e
10 Voti Violatio eſt contra primam tabulam. 700.1.c
11 Voti violatio quam graue ſit peccatum. 700.1.a
12 Voti violatio poteſt eſſe venialis ex ſurreptione. 700.2.b interdum excuſatur.2.c.
13 Voti violatio poteſt eſſe venialis ex leuitate materiæ.700.2.è.& quando. 703.1.b
14 Voti violationes crebræ in materia leui, an, & quando efficiant mortale. 703.1.e.& 705.2.c.& 707.1.a
15 Voti Violandi ſæpe in materia leui propoſitum quod ſit peccatum. 706.2.d.& 707.1.a
16 Voti violatio omnis etiam in materia leui quando ſit mortale, ſi procedat à propoſito generali non implendi. 706.2.
17 Voti violatio quibus modis fiat. 707.1.d.& ſeq.
18 Votum grauius violatur per totalem omiſſionem. 707.2.c
19 Voti violatio per commiſſionem non fit ob ſolam temporis dilationem. 709.1.e
20 Votum verb.gr.de non egrediendo è domo, an magis violetur, quò diutius quis abeſt. 709.1.a
21 Votum virginitatis an aliquando ſolo primo actu terminetur. 710.1.c.& ſeq.
22 Voti violatio an granior fiat ex voti crebra emiſſione. 710.1.e.& ſeq.
23 Voti contra caſtitatem, v.g. violatio in ſacerdote, & Religioſo, an importet malitias neceſſariò confitendas. 710.2.d
24 Violatio voti quod alio voto eſt firmatum, quam malitiam importet. 710.2.e
25 Voti fractio an deobliget ab vlterius ſeruando. 711.1.a

VOTI POENITENTIA.

1 Voti pœnitentia quæ ſit. 711.1.d
2 Voti pœnitentia duplex. 711.2.a
3 Voti pœnitentia quando ſit peccatum mortale. 711.2.b.& ſeq.
4 Voti pœnitentia quando non ſit peccaminoſa.p.ead.2.e
5 Voti pœnitentia inefficax non redditeius impletionem peccaminoſam. 712.1.d
6 Voti pœnitentia inefficax quando ſit peccaminoſa per accidens. 712.2.b
7 Voti pœnitentia ſitne bonus, an malus actus. 712.2.c

VOTI IRRITATIO.

1 Vota facta ex graui metu an ſint irrita iure Eccleſiaſtico. 534.1.a.& ſeq.
2 Vota ſimplicia metu facta irritabilia ab Eccleſia. 534.1.e.& 2.a.vide voti obligatio.
3 Vota ſimplicia metu facta non irritauit Eccleſia. 534.2.b
4 Votum an irritetur per ignorãtiam, vide ignorantia.
5 Votum negatiuum ceſſat, ceſſante materia. 664.2.a
6 Votum firmum, aut infirmum quod dicatur. 714.1.c
7 Votum irritabile quod dicatur. 714.1.d
8 Voti irritatio quæ & quotuplex. 714.2.a.& ſeq.
9 Votum directe irritatum nunquam reuiuiſcit. 714.2.d
10 Voti irritatio non eſt ſemper actus poteſtatis ſuperioris. 722.1.b
11 In quocunque fideli, excepto Papa, poſſunt dari vota irritabilia ex parte materiæ, non verò ex parte obligationis. 715.1.b
12 Vota directè irritabilia ſunt in ſolis Religioſis, & impuberibus. 615.2.a
13 Voti irritandi poteſtas non eſt neceſſariò ſpiritualis. 715.2.c
14 Voti irritatio quo ſenſu dicatur non exigere cauſam, ſicut diſpenſatio. 716.1.a.& ſeq.
15 Votum vt irritetur à potentia dominatiua an requirat cauſam. 716.1.c
16 Irritare votum ex potentia dominatiua an ſit peccatum. 716.1.d
17 Votum mixtum ex perſonali, & reali poteſt quoad alterum irritari. 716.2.d
18 Voti irritatio, & diſpenſatio quomodo ſe habeant inter ſe. 716.2.e.& ſeq.
19 Voti irritationes à quibus perſonis poſſint fieri. 717.1.d.& ſeq.
20 Votum quod irritatur interdum à perſona priuata quia eſt conditionatum. ibid.
21 Vota Chriſtianorum à nullo Prælato, nec Principe vt ſic poſſunt irritari. 717.2.b.& ſeq.
22 Vota quibus poſſint indirectè irritari. 718.1.d.e
23 Vota ſubditorum antequam ſubditi eſſent, an ſint à ſuperiore irritabilia. 719.1.d
24 Vota ſeruorum, an poſſint irritari à Dominis, vide Seruus.
25 Vota debitorum an poſſint à creditoribus irritari. 720.1.d.& ſeq.
26 Vota ſeruientium quouis modo an ſint irritabilia ab his, quibus operari debent. ibid.d.e
27 Vota quatenus poſſint à coniugibus inter ſe irritari. 700.2.b.721.1.b.722.1.a c.& 2.c.723.1.c.d. 724.1.a.b.& ad finem capitis.
28 Eccleſia poteſt perſonas aliquas inhabilitare ad vota ſolemnia. 612.2.a
29 Vota ex defectu ætatis irrita, 512.2.b
30 Vota ſolemnia irrita quoad ſolennitatem non obligant ſimpliciter. 613.1.a
31 Eccleſia poteſt inhabilitare perſonam ad vota ſimplicia etiam interna. 613.2.b. & ſeq. Hæc Eccleſiæ po

ſiæ poteſtas in quibus ſit prælatis, 614.1.d

32 Vxor an poſsit vota mariti irritare. vide voti irritatio.

33 Votum coniugum approbatum an maneat irritabile ab alterutro. 714.2.e

34 Vota filiorum puberum quatenus poſsint à patribus irritari.725.2.d.727.1.b.c. & votum Ieroſolymitanum filij an poſsit parens irritare. 727.1.e

35 Vota filiorum impuberum poſſent à parentibus irritari. 728.1.e.729.1.c.vide Pater.

36 Vota filiorum de quibus dubitatur an cùm ad pubertatem pertinuerint, poſsint à patribus irritari. 729.1.a

37 Vota impuberum quatenus poſsint irritari poſt pubertatem à parentibus. 729.2.b

38 Votum filij impuberis confirmatum à Patre quatenus maneat irritabile. 731.1.a

39 Votum impuberis retractatum à patre amplius non reuiuiſcit. 731.1.e

40 Vota filiorum impuberum à quibus maioribus ſint irritanda. 731.2.d.Vide Mater,Tutor.

41 Vota ſeruuli impuberis quando poſsint à dominis irritari. 732.2.a

42 Vota paruuli orbi an ab aliquo poſsint irritari.ibid.

43 Vota puellæ impuberis an poſsint poſtea ab ſponſo irritari. 733.1.a

44 Vota religioſorum an poſsint directè irritari.733.1.c.per totum caput vide Religioſus.

45 Vota Nouitiorum,vide Nouitius.

46 Vota Monialium,vide Monialis.

VOTI COMMVTATIO.

1 Voti commutatio requirit cauſam. 707.2.e

2 Votum factum pro vno die, an poſsit à vouente in alium transferri. 708.1.a

3 In quo differant voti commutatio,& diſpenſatio.751.2.b

4 Quotuplex ſit voti commutatio. 770.2.b

5 Quibus modis fieri queat commutatio in minus. 769.1.b

6 Ad commutationem voti in æquale neceſſaria eſt authoritas Prælati. 774.1.a

7 Mutatio voti in æquale fieri nequit ſine iuſta cauſa. 774.1.d.Idem dicendum de commutatione in minus. 767.1.c

8 Quibus modis fiat commutatio in melius. 771.1.c

9 Commutatio voti in melius propria authoritate fieri valet ibid.1.d.Dummodo non cadat in promiſſionem factam tertio. 772.1.d.e

10 Sine cauſa licita eſt, cùm ſit euidenter in melius. 772.1.a

11 Commutatio voti concedi nequit niſi ab habente ſaltem poteſtatem delegatam. 775.1.a

12 Cùm conceditur confeſſoribus ſolum eſt ad commutationem in æquale,quæ fiat ex cauſa.ibid.c.Et quæ ſufficiat. 775.2.a

13 Quale peccatum ſit votum in æquale propria authoritate commutare. 776.1.b

14 Votum perſonale per redemptionem tolli poteſt, ſeu commutari, idem dicendum de reali,& miſto. 776.2.b

15 Qui modus obſeruandus in votorum commutatione.777.1.c.Quomodo fiat commutatio voti conditionati, 777,2.c

16 In commutatione voti mixti quomodo ſit compenſatio expenſarum facienda. ibidem.

17 Nulla ſit commutatio in votis ipſo iure. 778.1.a

18 Mutanti propria authoritate votum in melius non licet ad prius redire.ibid.1.c. Secus dicendum de commutatione in minus. ibid.

19 Commutatio in æquale omitti poteſt ſi fiat reditus ad prius votum. 778.2.d

20 Commutatio licita, vel quæ talis creditur extinguit omnino obligationem prioris voti. 779.b. Secus ſi ſit euidente illicita. 779.2.c

21 Obligatio voti minus perfecti in melius commutati non reuiuiſcit ob impotentiam implendi melius licet culpabilior quis impotens fiat. 780.1.b

22 Obligatio prioris voti in minus, vel æquale commutati non reddit, etſi commutatio non impletur. 780.1.d

23 An qui renunciauit voti commutationem, poſsit iterum illa vti. 781.1.b

24 Actio in quam fit commutatio non ſubit omnes conditiones prioris voti. 781.1.d

25 Poteſt confeſſor per poteſtatem delegatam, & voti obligationem,& pœnam per fractionem illius incurſam commutare. 782.2.b. Idem à fortiori dicendum de habente poteſtatem ordinariam.ibid.

26 Voti commutatio non extinguit obligationem relictam ex transgreſsione prioris voti,niſi de hoc etiam commutatio petatur. 783.1.c

27 De poteſtate commutandi, vide plura verbo Voti diſpenſatio.

VOTI DISPENSATIO.

1 Voti diſpenſatio non ſolùm requiritur ad omittendum,ſed etiam ad differendum. 707.1.e

2 Voti diſpenſatio definitur. 739.1.d. quatenus verſetur circa eius materiam. 739.2.c

3 Voti diſpenſatio & interpretatio quatenus differant 739.1.e.& ſeq.

4 Voti diſpenſatio non poteſt fieri inuito vouente.717.1.a.b.Vide Votum.

5 Voti diſpenſatio quomodo ad irritationem comparetur. ibid.

6 Datur in Eccleſia poteſtas ad diſpenſandum in votis. 740.1.b.ex quo loco Euangelij colligatur.740.2.a.b.& ſeq.

7 De neceſſitate huius poteſtatis. ibid.2.a

8 Quomodo exerceri poſſit hæc poteſtas circa vota Deo emiſſa. 741.vſque ad 743.

9 An ſit de iure naturæ hæc poteſtas, vel fuerit in Republica Hebræorum. 742.2.c.& ſeq.

10 Solum in perſonis Eccleſiaſticis reperitur hæc poteſtas. 743.2.b.c

11 Eſſe in Pontifice immediatè de iure Diuino, & in gradu ſupremo de fide eſt. ibid.2.c

12 Hæc poteſtas eſt in Epiſcopis,non immediate de iure diuino,ſed per ſummum Pontificem. 745.1.b

13 Epiſcopi habent ordinariam poteſtatem ad diſpenſandum, & commutandum omnia vota non reſeruata. 444.1.a

14 Hanc non habent Archiepiſcopi in toto Archiepiſcopatu etiam tempore viſitationis. 745.1.b.& ſequent.

15 Summus tamen pœnitentiarius & legatus Papæ illa potitur.745.2.c. Quid vero de Cardinalibus. ibid.2.b

16 Parochus non habet poteſtatem ordinariam ad diſpenſandum, vel commutandum votum. 745.2.c.d Nec habetur ſine iuriſdictione Epiſcopali. 746.1.d.e

17 Regula ad dignoſcendum in quibus præter Epiſcopos ſit hæc poteſtas. 746.2.b

18 Superiores Monachorum Epiſcopis ſubiecti nequeunt in votis diſpenſare. 746.2.e. neque Abbatiſſæ.

19 Prælati regulares exempti hanc poteſtatem habent. 741.1.a
20 Votum tranſeundi ad actiorem Religionem diſpenſari poteſt à Prælato. ibidem b
21 Votum confirmatum à Superiori poteſt ab inferiori diſpenſari. ibidem 2.b
22 Summus Pontifex voti eſt capax,ac diſpenſationis. 741.1.e & 2.a
23 Quomodo ſecum poſſit diſpenſare Pontifex. 747.2.b
24 Nec Epiſcopus, neque alius infra Papam poteſt ſecum diſpenſare. 748.1.a
25 An poſſit ſupremus Prælatus Religionis in propriis votis diſpenſare. 747.2.d
26 Principes à quibus poſſint in ſuis votis diſpenſari. 748.1.d
27 Subditus Prælati exempti nequit ab Epiſcopo loci in votis diſpenſari, ibid.748.2.a
28 A quo Prælato nouitiorum vota diſpenſari queant, vel ſuſpendi. ibid. 2.a
29 Quomodo diſpenſari queant vota peregrinantium extra diœceſim. 749.2.c
30 Delegabilis eſt poteſtas tam ad commutandum, quam ad diſpenſandum in votis. 750.1.b
31 Vtraque concedi nequit, niſi ab habente ordinariam poteſtatem. ibid.
32 Hæc poteſtas neceſſe eſt vt ſit ſpecialiter delegata. ibidem.
33 Poteſtas delegata ad diſpenſandum extenditur ad commutandum. 750. 2. e.non tamen vice verſa. 750.1.d
34 Suſpenſus ab vſu commutandi vota, ſuſpenditur etiam ab vſu diſpenſandi. 752.1.e
35 Facultas delegata ad diſpenſandum, & commutandum extenditur ad omnia vota non reſeruata,752.1.d Item ad omnia emiſſa, vel ante promulgationem talis conceſſionis. 753.1.b. vel intra tempus talis conceſſionis. 753.1.d
36 Vota emiſſa etiam ſpe diſpenſationis ex priuilegio, diſpenſari, & commutari poſſunt; niſi talis exceptio apponatur. 753.2.c.d
37 Differentia inter facultatem impetratam ad vnum tantum,vel ad omnia vota diſpenſanda. 259.1.c
38 Quæ iuramenta pro votis reputentur in ordine ad diſpenſationem. 756.1.d.e
39 Poteſtatem delegatam ad diſpenſandum in votis extendi ad pia iuramenta quæ per ſe ſtant de eadem materia probabile eſt.755.1.e.Licet ſimul,& immediatè concurrant. 756.1.c
40 Per ingreſſum Religionis non ſolùm vota, ſed etiam hæc iuramenta cenſentur extingui. 756.2.a
41 Ad quæ iuramenta non extendatur hæc poteſtas. ibidem. 2. d. Vota iurata in quæ directè cadit iuramentum per hanc facultatem commutari & diſpenſari poſſunt. 756.2.e.& 757.1.a
42 Vota emiſſa incommodum tertij diſpenſari poſſunt, niſi adiungatur promiſſio facta tertio. 763. 1.e.& colum. 2.per totam.
43 Votum confirmans promiſſionem factam tertio ſine illius conſenſu nequit diſpenſari. 761.1.d
44 Quomodo poſſit votum tolli manente promiſſione humana. 761.2.b.c
45 Votum ſeu promiſſio facta Sanctis per hanc poteſtatem diſpenſari valet. 762.1.a
46 Poteſtas delegata ad diſpenſandum abſolutè, non extenditur ad vota,quæ habent adiunctam promiſſionem. ibid.d
47 Diſpenſandi poteſtas directè conceſſa delegato amplè interpretanda eſt. 762.2.c
48 Diſpenſandi facultas directè conceſſa indigenti diſpenſatione,ſtrictè interpretanda eſt. Secus ſi pro tota communitate indultum concedatur. 763 1.a
49 Aſſignantur qualitates requiſitæ in perſonis electis ad diſpenſandum in votis. 763.1.d
50 Quo tempore diſpenſari poſſit votum ab habente poteſtatem delegatam. ibid.
51 Quæ forma præſcribi debeat in diſpenſatione voti, vt valide conferatur. 762.2.b
52 Diſpenſari poſſunt vota per Iobilæum antequam requiſita ad illud impleantur,dummodo adſit intentio implendi illa ib.c.Et ratum manet, licet poſtea requiſita ad Iobilæi conſequutionem non impleantur.764.1.e. Grauiter tamen peccat voluntariè omittens. 764.2.c
53 Cautela in confeſſarios commutantes,& diſpenſantes in votis per Iobilæum. ibid.2.e
54 Diſpenſatio dari nequit ſine cognitione voti, & cauſæ diſpenſationis. 765.2.b
55 Facultas conceſſa per Iobilæum non extenditur ad vota oblita. 765.1.e
56 Finito Iobilæi tempore expirat poteſtas ad diſpenſandum in votis.705.2.a. Niſi diſpenſans cauſa inchoata ex iuſta cauſa diſpenſationem diſtulerit. ibid. 2.c
57 Voti diſpenſatio non poteſt bis concedi per idem Iobilæum. 766.1.a
58 Voti diſpenſatio ſine cauſa,iniuſta & inualida eſt. 766.2.a Etiam quæ fit à Summo Pontifice ibid
59 Diſcrimen inter legem Pontificiam, & votum in ordine ad diſpenſationem. 767.1.b
60 Aſſignantur cauſæ iuſtæ ad votorum diſpenſationem. ibid.d.c
61 Grauius votum grauiori cauſa eget ad ſui diſpenſationem. 769.1.a
62 Quando dari queat diſpenſatio in voto ſine adiuncto onere. ibid.2.b
63 Quando non liceat diſpenſare,ſed tantùm commutare votum. ibid.2.d
64 Voti diſpenſatione vti licet, dum diſpenſatio euidenter non conſtat de cauſæ inſufficientia.770 1.a
65 Quando teneatur Prælatus non ſolùm commutare, ſed etiam diſpenſare in voto. *ibid.c*
66 Ad valorem diſpenſationis neceſſaria eſt voluntas Prælati. 770.2.a
67 Diſpenſatio per ſurreptionem,vel deceptionem obtenta eſt nulla. ibid.
68 Occultatio ſubſtantiæ voti, vel cauſæ legitimæ irritat diſpenſationem. 801.2.b
69 Si proponantur ad diſpenſationem duæ cauſæ, vna vera,altera falſa,quarum quælibet ſit ſufficiens, eſt valida diſpenſatio. 801.2.b
70 Occultare circunſtantiam, quæ impediret voluntatem diſpenſantis irritat diſpenſationem, ſecus tamen ſi ſolùm retardaret. 803.1.b
71 Diſpenſatio per metum grauem extorta per ſe loquendo valida eſt, ſi detur voluntas in diſpenſante. 804.1.c.d
72 Diſpenſatio vt ſit valida neceſſe eſt,vt aliquibus ſignis externis fiat. ibid.2.c

VOTI RESERVATIO.

1 Vota non ſunt Epiſcopis reſeruata, ſed ſoli Papæ 783.2.b
2 Quæ vota ſint Summo Pontifici reſeruata ibid.2.e
3 Quomodo, & quando inducta ſit hæc reſeruatio 784.1.d
4 Non omnia vota perpetua ſunt reſeruata. 785.1.c

5 Votum

5 Votum Clericatus in ſacris non eſt reſeruatum. 785. 1.a.nec item votum de vouenda caſtitate. ibid.
6 Votum ſeruitutis propter Deum, vel alicuius ſtatus ſimilis de ſe perpetui non eſt reſeruatum. ibid.1.c
7 Votum obedientiæ, & paupertatis extra Religionem non ſunt reſeruata. 785.2.a
8 Votum de applicandis bonis terræ Sanctæ, non eſt reſeruatum. 786.1.c
9 Neque item votum de viſenda domo Lauretana. ibid. 2.b
10 Votum reſeruari nequit ex intentione vouentis. ibi. 2.c
11 Vota reſeruata, & quoad diſpenſationem, & quoad commutationem reſeruata ſunt. ibid. 2.e
12 In votis reſeruatis non eſt licita commutatio ſine Pontificis authoritate, licet fiat in melius. 787.1.a
13 Niſi in ſtatum Religioſum commutetur. ibid.b
14 Vota conditionata quandiu talia, non ſunt reſeruata. 788.1.c
15 Votum conditionatum de materia reſeruata, poſita conditione manet reſeruatum. 790.1.c
16 Vota pœnalia de materia reſeruata non ſunt reſeruata. 792.1.e. & ſeq. Secus ſi talis pœna ſit medicinalis, vel in gratiarum actionem adhibita. 794.1. b.c
18 Votum caſtitatis ſub diſiunctione non eſt reſeruatum. ibid. 2.c
19 Poteſtas ad diſpenſandum, & commutandum hæc vota poteſt delegari. 795.1.c.d.e
20 Sub generali conceſſione ad diſpenſandum, & commutandum non cenſentur conceſſa vota reſeruata. ibid. 2.e
21 Secus quando omnia conceduntur, exceptione ſolum facta in Religione, & caſtitate. 796.1.b. & ſeq.
22 Exceptione verò facta ſolum in voto Hieroſolymitano conceduntur Romanum, & Compoſtellanum, non tamen caſtitatis, & Religionis. ibid.
23 Quid ſi vnum ex his alio tacito concedatur. ibid.1.e
24 Quid item ſi vno excepto, reliqua concedantur. ibid.
25 Parens filij, maritus vxoris vota reſeruata poteſt irritare, non diſpenſare, nec commutare. 797.1.b
26 Votum caſtitatis ſerui nequit dominus irritare, nec item Religionis, licet iſtius exequutionem impedire queat. ibid. 1.c
27 Quid dicendum de voto Hieroſolymitano. ibid.
28 Votum de cuius valore dubitatur non eſt reſeruatum. ibid. 2.b
29 In graui periculo tranſgreſſionis voti cum impotentia recurrendi ad Pontificem poteſt in illo Epiſcopus diſpenſare vel commutare. 798.1.d
30 Quod intellige in votis negatiuis: nam in alijs ſola dilatio exequutionis ab illo conferri poteſt. ibi. 2.b
31 Neque eſt neceſſarius recurſus ad Nuntium. 799. 2.b.c
32 Vota reſeruata nequeunt commutari in caſu extraordinario à Prælato inferiori Epiſcopo loci. 800.1.a

VOVERE.

1 Vouens etiam coactus abſque intentione peccat. 532. 2.d
2 Vouere interdum ſignificat proponere, vel iurare. 543.1.b
3 Vouens non amittit dominium. 677.1.d
4 Vouere temere, quod peccatum? Vide Peccatum.
5 Vouere v. g. non ingredi Religionem eſt peccatum. 695.1.d.e
6 Vouens ſe voturum caſtitatem vt ſic, non tenetur ſtatim ad ſeruandam caſtitatem. 647.2.c

VOX.

1 Voces quomodo proferantur in ecſtaſi. 134.2.b
2 Verba quatenus ſpectent ad iuramentum. 323.1.b
3 Vocis modus ſufficiens ad officium Diuinum. 203. 1.e

VSVRÆ.

Vſurarum debitores, qui iurarunt quatenus ſint cogendi ſoluere. 415.1.c

VSVRARIVS.

Vſurario factum iuramentum obligat. 364.1.b. & ſeq.

VSVS.

Vſus rationis in inſtanti primo an teneamur orare. 74. 2.a.b

VTILE.

Vtile dupliciter dicitur. 564.1.a.b

VTILITAS.

Vtilitas mentalis orationis. 80.2.b

VXOR.

1 Vxor quatenus ſubdita ſit marito. 625.2.a
2 Vxor quod habeat dominium. 722.2.d. Vide Coniuges, & maritus.
3 Vxor non poteſt cogi ad comitandum maritum ad Hieroſolymam. 723.1.d
4 Vxor non poteſt vouere peregrinationem Hieroſolymitanam. 723.2.b

FINIS.

ALMA 9911098904000121
ALEPH 1785446 02-28559 v.2

99694

~~81618~~

81619